H 15

SŁOWNIK LINDEGO.

SŁOWNIK
JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE.

WYDANIE DRUGIE, POPRAWNE I POMNOŻONE
STARANIEM I NAKŁADEM
ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH.

Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich
Nr Inw. 3497
we Lwowie

Tom V.

R - T.

LWÓW
W DRUKARNI ZAKŁADU OSSOLIŃSKICH.

1859.

BIBLIOTEKA I MUZEUM
Z. N. P.
CHICAGO, IL

« Voltaire avait determiné l'Academie Française, à faire son Dictionnaire sur un nouveau plan. Ce plan consistait à suivre l'histoire de chaque mot, depuis l'epoque, ou il avait paru dans la langue, de marquer le sens divers, qu'il avait eu dans les différents siecles, les acceptions différentes, qu'il avait reçues; d'employer, pour faire sentir ses différentes nuances, non des phrases faites au hasard, mais des exemples choisies dans les auteurs, qui avaint eu le plus d'autorité. On aurait eu alors le veritable Dictionnaire littéraire, et grammatical de la langue; les étrangers, et même les Français y-auraint appris à en connaitre toutes les finesses.

Ce Dictionnaire aurait offert aux gens de lettres une lecture instructive, qui eut contribué à former le goût, qui eut arrêté le progrès de la corruption. Chaque Académicien devait se charger d'une lettre de l'alphabet. »

Vie de Voltaire par Condorcet.

JAŚNIE OŚWIECONEMU XIĄŻĘCIU JMCI

JÓZEFOWI

PONIATOWSKIEMU,

MINISTROWI WOJNY, GENERAŁOWI DYWIZYI, NACZELNEMU DOWÓDZCY WOJSK POLSKICH, ORDERÓW WIELKIÉJ WSTĘGI LEGIONU HONOROWEGO, WIELKIEGO KRZYŻA WOJSKOWEGO POLSKIEGO, NEAPOLITAŃSKIEGO, ORŁA BIAŁEGO I INNYCH KAWALEROWI.

Plemiennikowi Króla *Stanisława Augusta*, rycerzowi, który powierzoną sobie obronę, wskrzeszonéj potężném Wielkiego *Napoleona* ramieniem ojczyzny, świetniejszym nad wszelkie nadzieje, skutkiem uwieńczył; opiekunowi młodzieży kształcącéj się w umiejętnościach sztukę wojskową doskonalących; Mężowi ozdobionemu darami serce ujmującemi i zdobiącemi rozum, przypisując to dzieło, korzystam z dawno upragnionéj, a teraz dopiero zdarzonéj sposobności, złożenia Mu hołdu tego uszanowania, które Mu się od każdego chwałę i pomyślność ojczyzny kochającego obywatela należy.

Panowanie *Stanisława Augusta* zaszczyt ten przyniosło krajowi i jego rodakom, że stanowi epokę wskrzeszenia nauk w Narodzie. Za Niego część majątku po zgasłym, równie zamożnym jak uczonym zakonie, uratowana, obrócona szczęśliwie na posag edukacyi publicznéj, ustanowiona owa w wiecznéj wdzięczności narodu zachowana Komisya Edukacyjna, wyższe i niższe szkoły do prawdziwego celu swego zwrócone, światło w kraju upowszechnione, życie publiczne i prywatne uprzyjemnione, gust wydoskonalony, język oczyszczony, upiększony, ubogacony, dzieła w różnych naukach dla młodzieży i kraju prawdziwie użyteczne rozkrzewione; kunszta malarstwa, rzeźby, budownictwa ożywione; otoż pomniki podziś dzień świadczące, czém było to panowanie dla oświaty publicznéj.

Szczególniéj mi zaś wspomnieć tu należy ustanowioną przez *Stanisława Augusta* szkołę rycerską w stolicy; tej albowiem kraj winien ukształcenie tylu mężów w cywilnym i wojskowym stanie najznakomitszych. Pod opieką dobroczynnego Króla i dzielnym sterem Męża naukom całkowicie oddanego, dla uczonych wylanego, i dziś jeszcze każdą chwilę literaturze mianowicie ojczystéj poświęcającego, kształciły się owe umysły, które światłem na obradach wiecznie pamiętnego Sejmu, męstwem w obronie jego ustaw, i poświęceniem się w powstaniu przeciw gwałtom sąsiedzkim z największym zaszczytem Narodu celowały.

Uczcić pamięć ostatniego przed nieszczęsnym rozbiorem kraju Króla Polskiego, poczytałem sobie za tém milszą powinność, że nie tylko krwi związek, lecz też wysokie cnoty i dary *Jaśnie Oświeconéj Waszéj Xiążęcéj Mości* wszystko nam to przypominają, co Naród w *Stanisławie Auguście* poważał i kochał.

Przekonany o koniecznéj potrzebie nauk dla stanu wojskowego, zaprowadziłeś *Wasza Xiążęca Mość* zaraz po odzyskanéj części ojczyzny, z znacznym swoim kosztem szkołę, w któréj się przyszli obrońcy kraju uczą, na czém dzielność broni i przemyślne prowadzenie wojska zależy. Oby ten instytut, jak i wszystkie inne kształceniu młodzieży na obywatelów i obrońców poświęcone, wydawał dla kraju owoce jak najobfitsze i najużyteczniejsze. Ta albowiem jest najmilsza nagroda dla mężów, którzy staranną swoję opiekę szkołom poświęcają.

Hołd ten najgłębszego uszanowania, poważam się zakończyć wyrażeniem wdzięczności, że *Jaśnie Oświecona Wasza Xiążęca Mość* łaskawie mi pozwolić raczył, bym do palm, które poprzedzające tomy Słownika mojego już zdobią, przydał laury, tom ten wysokiém Imieniem Pańskiém zaszczycając, i uczcił w Osobie Naczelnika stan mężnych naszych obrońców.

Jaśnie Oświeconéj Waszéj Xiążęcéj Mości

w Warszawie w miesiącu maju 1812 roku.

najniższy sługa

LINDE.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTÓW.

Sąd *Apelacyjny* Xięstwa Warszawskiego.
Besson, xięgarz w Lipsku.
Antoni *Byszewski.*
Kajetan hrabia *Dzieduszycki.*
Antoni *Garczyński*, Pref. Kaliski.
Maciej Xżę *Jabłonowski*, Prefekt Lubelski.
Kaliskie gimnazyum.
Izba administracyjna dóbr *koronnych.*
Józef *Karśnicki*, Radca Departamentu Kaliskiego.
Biblioteka uniwersytetu *Krakowskiego.*
Anna z Cetnerów Xżna *Lotaryńska.*
Prefektura *Lubelska.*
Jan *Młodzianowski.*
Franciszek *Nakwaski*, Prefekt Warszawski.
Wojciech *Pękalski*, Sekretarz szkoły prawa w Warszawie.
Józef *Poniński*, Prefekt Poznański.
Sąd kryminalny *Poznański*, i Bydgoski.
Trybunał pierwszéj Instancyi *Poznański.*
Szkoła prawa Warszawska.
Wojciech *Pusłowski* Marszałek Słonimski.
Karol Xżę *Sanguszko.*
Herman *Schilling*, kupiec w Warszawie.
Kancelarya *Senatu* Xięstwa Warszawskiego.
Trybunał pierwszéj Instancyi *Siedlecki.*
Julian *Sierawski*, Pułkownik.
Euzebiusz *Słowacki*, Profesor wymowy w uniwersytecie Wileńskim.
Bióro Ministra *Sprawiedliwości.*
X. Michał *Symonowicz.*
Gimnazyum *Szczucińskie.*
Szeptycka, Starościna Stanisławowska.
Biblioteka *Wallenrodska* w Królewcu.
Szkoły XX. Pijarów *Warszawskie.*
Ignacy *Wojnowski* w Poznaniu.
Biblioteka *Wrocławska* św. Bernarda.

R.

R. *litera szesnasta abecadła Łacińskiego; Polskiego ośmnasta.* Kras. Zb. 2, 436. *Dla warczącej swojej twardości u Łacinników* canina *psia litera zwana; Słowianie miękczą ją dodaniem z ▪ rz, Boh.* ř, *n. p. dwór, na dworze; raz, rzezać, rznąć; ztąd nazwiska rzemieślnicze, z Niemieckiego przejęte,* r *Niemieckie przemieniają na Polskie — rz: n. p.* Gerber, *garbarz;* Schloſſer *szlosarz;* Riemer *rymarz etc. — Do ciężkości wymowy przytyk: ▪ Przedtym* a b *ledwo mówił jęcząc, Teraz* r *łacno mówi, nic się nie męcząc ▪.* Jabł. Ez. A 4.

R, abrewiacya; a) Rok, das Jahr. n. p. Dnia 18go sierpnia 1812go r. (▪ roku). R. P. ▪ roku pańskiego, im Jahr des Herrn. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 30. — b) R., X., § ▪ rozdział, xięga, paragraf. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 30.

R A.

*RAB, *ob.* *Rob.

RABA, y, *ż.*, rzéka w Krak: *Dykc. Geogr.* 2, 327, ein Fluß im Krakauſchen. Gończym psom dają miana i od rzék, n. p. wisła, dunaj, raba, skawa. *Ryd.* — *§. Raba, niewolnica, *ob.* *Rob,

RĄB, *ob.* Ręby, rąbanie. RĄBAĆ, rąbał, rąbie, rąbię *cz. niedok.*, rąba, rąbam *cont. pr.*, porąbać, zrąbać, *dok.*; *Boh.* raubati, (raubjm obrębuję, obszywam; szczepię; wrzynam); *Slov.* raubám; *Sorab.* 1. rubacž, rubam, rubneno; *Sorab.* 2. rubasch; (*Carn.* rôbém, robiti; *Vind.* robiti, obrobiti, sarobiti ▪ obrębować, obszyć; *Croat.* rubim, rubam *lignum praescindo, limbum intorqueo*); *Ross.* рубить, изрубить, срубить, срубать, нарубить, (*obsol.* рубленикъ cieśla; рубанъ, рубанокъ hebel ciesielski, *Gall.* rabot; cf. рубчикъ blizna mała, cf. rubel; cf. рубцы flaki): — siec las, drwa, mięso, wołu, jesiotra, wieloryba. *Cn. Th.*, hauen, hacken. W drwalni ustawicznie robią około drzew, rzeząc, rąbiąc, układając. *Star. Dw.* 22. Drwa rąbać (*Vind.* druvariti, druve napraulati). Izali będzie się pochwalać siekiera nad tym, co nią rąba? *Budn. Jes.* 10, 15. Rąbanie drew *actio*, das Holzhauen; cf. wrąb, *Vind.* fekanje (cf. siec), druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje; *Ross.* рубка, нарубка, валка. Rąbanie drew, *munus, caudicalis provincia*, das Holzfälleramt. Ciebie czynię drewniczym, dającé-ć urząd nade drwy, abyś je rąbał. *Cn. Th.* Ułożył Eliasz drwa, i zrąbał na sztuki wołu, i nakładł na drwa. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 34. Jeśliby starsi rzeźnicy u kogo mięso podejźrzane naleźli, a rozkazaliby, aby go nie rąbano, potymby uznano, że ono mięso porąbano .... *Szczerb. Sax.* 381. — § Rąbać mieczem, siekać, machać; um ſich hauen, drein hauen, loshauen mit dem Schwerte. Filoktet z swéj strony, siekł, rąbał, wojował. *Jabł. Tel.* 283. Gdyby przynajmniej duszę wyzionął waleczną, Rąbiąc na krwawym placu szablą obosieczną. *Dmuch. Sąd.* 37. Rąbiemy i goleni nadstawiamy wzajem Ciosom; tym się na świecie żyje obyczajem. *Słon. Pers.* 28. — *Fig. tr.* n. p. Rąbie wieloryb silnym ogonem ocean głęboki. *Dmoch. Sąd.* 31. bije, tłucze, przecina, er ſchlägt. — *Aliter:* Zacząłem mu wrącz prawdę rąbać. *Teat.* 31, 68. — §. Rąbić, rąbił, rąbi *cz. niedok.*, obrębować szatę, beſäumen. RĄBACZ, *ob.* Rębacz. — (RABANDY, ów, *m., plur.*, sznurki u brzegu żaglu, któremi się do rei przywięzuje. *Magier. Mskr*, Raabänder, Schnüre, das Segel an das Raa zu binden. Rabandy, sznurki niżéj do żaglu przyszyte, któremi pod czas gwałtownego wiatru żagiel do rei przywięzują, aby wiatr nie dął tak ostro. *ib.*). — RĄBANINA, y, *ż.*, siekanina, rzeź; ein Blutbad, eine Metzeley. *Tr.* — (RABARBARUM, *ob.* Rum Turecki). — RĄBCZYCE, yc, *plur.*, starostwo w Sandomir. *Dykc. Geogr.* 2, 327, eine Staroſtey im Sandomiriſchen. — RĄBEK, bka, *m.*, RĄBECZEK, czka, *m. zdrbn.*, podwika, płótno cienkie, szata cienka. *Cn. Th.*, cf. *Boh.* rub, rubjk wewnętrzna strona skóry, cf. na ruby, naręby; rubaš *indusium inferius*: *Slov.* raub *tradux*; *Sorab.* 1. rub, plachta *linteum*, rubczk chustka, blindé rub, klebné rub ▪ obrus, rubané płócienny; *Sorab.* 2. rub, rubik, rubz, rubzik chusta, rubaž płótno; *Carn.* rôb, rôbz *fimbria*, obrąbek, ręby, 2) rôbz ▪ chustka do nosa; robazha ▪ koszula gruba; *Vind.* rob, pram ▪ bramowanie; rob, shiu ▪ szew; rob ▪ kołnierz, rob, meja ▪ miedza; roba ▪ materyjka; robazha ▪ koszula; robek ▪ chustka; *Croat.* rub 1) *linteum*, 2) ścierka, 3) obrąbek, rubácha ▪ koszula, rúbecz, rubchécz ▪ chustka, vratni rubecz ▪ alsztuk, szekuvatni rubecz ▪ chustka do nosa, rubje ▪ chusty, bielizna, rubni, rubji, platnen ▪ płócienny, rubjàr, platnár ▪ płóciennik; *Rag.* rúb, ruub *fimbria*; *Bosn.* porúb *limbus*; *Slav.* rúbac ▪ chusta; *Ross.* рубаха, рубашка, рубашечка, рубашенька ▪ koszula; рубъ, рубище szmat; рубежъ granica (cf. krajać, kraj, ukraina), прирубежный pograniczny, pokrainny, порубежный pograniczny, порубежие pogranicze; (cf. *Graec.* ραφή *sutura*). Rąbek, Schleyerzeug, Schleyerleinwand, Schleyerflor; *Carn.* paizholán; *Hung.* patiolat; (cf. *Carn.* pajk ▪ pająk, cf. pajęczyna); *Ross.* серпянка, хрящъ, хрящикъ. Lny, płótna, więc i które zawsze krosna robią Rąbki, nad śnieg piękniejsze, pana swego zdobią. *Gaw. Siel.* 358. Widząc synaczka

nagiego, Zakryła rąbeczkiem człowieństwo jego. *Pieśn. Kat.* 112. Na godach małżeńskich, wkładając rąbek, bywamy. *Hrbst. Art.* 156. *tectae velamine*, (cf. kwef). Odejmie pan córkom Syońskim ozdobę trzewiczków i zaponki, i czapki, i rąbeczki i pończoszki. 1 *Leop. Jez.* 3, 18. Żadnym wytworem nie była ozdobna, Ani jéj ćmiła zasłona, Lecz letki rąbek białe przykrywał ramiona. *Niemc. P. P.* 122. Rąbki Kolońskie każą sobie wozić. *Lek. D. Prov.* Jak z rąbka wywinął. *Żegl. Ad.* 98. jak najdoskonalej, wie geſchniegelt. — §. *Fig.* Noc na się była rąbek z gwiazd włożyła, A niebo jasne świeciło pogodnie. *P. Kchan. Jer.* 161. — *Aliter:* Nigdy powietrze nie było piękniejsze, Niebo bez rąbku i nad zwyczaj świetne Chciało na dzieła patrzeć tak pamietne. *P. Kchan. Jer.* 527.— (RABIAĆ *ob.* Robić). — RĄBIĆ, RĄBIE, *ob.* Rąbać.

Pochodz. *dorąbać, narąbać, obrębować, obrąbać, obrąb, obrębek, porąb, porąbać, porębniczy, przerąbać, przerąbl, przerębla, rozrąbać; rębacz, rębca, rębny; rubel, rublowy; wrąbać, wrąb, wrębny; wyrąbać, wyręblak, zarąbać, Zaręba.*

*RABIEC, bca, *m.* [z *rusk.* riabec; *Etym.* riabyj = jarzębaty; kobiec, Sperber 2]. *Czack. Pr.* 2, 244, *ob.* Krogulec.

RABIEŻ, y, *ż.*, rabunek, rabowanie, das Rauben; *Sorab.* 1. rubeni, rubenstwo, rubeżnicztwo; *Sorab.* 2. rubnene; *Carn.* rôp; *Vind.* rop, rub, plenj, opip, roparia, ropastvu, porop, obrop, isrop; *Hung.* rablás; *Croat.* poroblenye; *Dal.* poroblenie; *Bosn.* grabsa, (cf. grabić); *Rag.* poròb, pljên, (*ob.* Plon); *Ross.* грабежъ, грабительство, хищничество. On się z rzeczy moich weseli rabieży. *Pot. Arg.* 723. *et* 764.

RABIN, a, *m.*, nauczyciel żydowski, ein jüdiſcher Rabiner. RABINOWY, a, e, od rabina, Rabbiner=. Rabinowe *Subst. neutr.*, płaca na rabina, n. p. Zygmunt I żydów Łuckich od płacenia rocznego dochodu dwunastu kop groszy Litewskich za Rabinowe i Karaimowe uwolnił. *Czack. Pr.* 109.

RĄBKOWY, a, e, od rąbka; *Carn.* pajzholanast, Schleyer=. Słusznaż chodzić mężatce, W tkanej z wiatru szacie, i świecić przezroczysto przez obłok rąbkowy! *Min. Petr.* 25. Rąbkową chustkę matki piorąc rozdarła; ś. Antoni wziąwszy on rąbek krzyżem go żegnał, wnet się spoiła nić do nici. *Sk. Żyw.* 283.

RABOWAĆ, -ał, -uje *cz. contin.*; (*Sorab.* 1. rubu, rubicž, rubiu, rubiem, rubuju, rubujem, wurubu; *Sorab.* 2. rubnusch; *Slov.* wyrabugi; *Carn.* ropam, puliti; *Vind.* ropati, robiti, rubati, pljeniti, plenjati, ropuvati, robuvati; *Croat.* robim, porobblyújem, tolvajiti; *Hung.* rabolom, rablanni, rablok; *Dal.* robiti, porobiti; *Rag.* porobbitti, gusâriti (cf. huzar), pljeniti, opljenitî, zapljêniti; *Bosn.* robiti, pljeniti, porobiti, popliniti; *Slav.* robiti, plínjati; *Ross.* грабительствовать, расхитить, расхищать, хитить, хищу, хищничать); (cf. rwać; *Lat.* rapio; *Graec.* ἁρπάζω; *Gall.* ravir; cf. *Hebr.* אָרַב *insidiatus est*; *Ger.* rauben); plundrować, plündern. Bawiąc się z nim, rabują go. *Teat.* 8, 74, (cf. *rob, robota). — (RABSZTYN, u, *n.*, miasto w Krak. *Dykc. Geogr.* 2, 327, eine Stadt im Krakauiſchen, cf. *Ger.* Rabenſtein). — RABUNEK, nku, *m.*, rabież, plondrowanie, plon, der Raub; *Sorab.* 1. rubenstwo, rubeżnicztwo, rubeni, wurubki; *Sorab.* 2. rubeni, rubnene; *Carn.* rôp; *Vind.* roparia, ropanie, ropastvu, resboja (*ob.* Rozbój), obrop, isrop, rop, rub, opip, opipenga; *Hung.* rablás; *Croat.* poroblenye; *Ross.* хищение (*ob.* Chwycić), хищничество, расхищение. — Rabunku chciwy (*Vind.* ropashelen, smekliu, odertliu). Rabunku chciwość *Vind.* ropashelnost, odertlivost, derzhlivost. RABUŚ, ia, *m.*, RABOWNIK, a, *m.*, który rabuje, rozbójnik, der Räuber; *Boh.* laupežnik (*ob.* Łupieżca), drač, (*ob.* Drzeć); *Sorab.* 2. rubežnik, wurubnik, kraya rubiczer, *f.* rubeznicza, rubiczerka; *Carn.* ropar, pulésh, tolovaj, (tol *pharaetra*), hostnêk, (hôsta *virgultum*, *ob.* Gęstwa, Gąszcz); *Vind.* ropar, ropavez, rubar, hostnik, tolovai, otimavez, filnojemauz, resboinik (*ob.* Rozbójnik), opipnik, *f.* rozparza, ropauka; *Hung.* rabló; *Croat.* porobitel, tolvaj, *f.* porobitelicza; *Bosn.* grabitegl, pólinitegl, *f.* poplinitegliça; *Rag.* porobitegl, gusâr, gûsa, (cf. huzar); *Ross.* грабитель, хищникъ, расхититель, *f.* грабительница. Widać z twarzy tych rabusiów ochotę spotkania się z wiejskiemi kokoszami. *Mon.* 65, 425. RABOWNICZY, a, e, od rabusiów, Räuber=; *Boh.* berný, (cf. bierny); *Carn.* ropanske; *Vind.* ropanski, resboinski, derezh, omekliu; *Ross.* грабежный, хищный (*ob.* Chwytny), грабительскій (*ob.* Grabić), хищниковъ, хищническій.

RACA, y, *ż.*; *Ital.* raggio, raggetto, razzi, z *Lac.* radius; *Rag.* rokette; *Sorab.* 1. racheta; *Boh.* rakeytle, rakeytlička; *Croat.* regetliu; *Dal.* roketta; *Vind.* rageta; ognienu vershilu; *Ross.* ракета, ракетка; *Ger.* die Rakete. Raca z szmermelami *Ross.* шутиха. W krotofilnych ogniach rurka zrobiona z papieru wielokrotnie obwinionego, nabita mieszaniną złożoną z siarki, z saletry i węgli, nazywa się raca. *Jak. Art.* 3, 313. Raca do góry wyniosła się pięknie, A jakiż koniec? zabłyśnie i pęknie! *Kniaź. Poez.* 1, 215. Zamysły ludzkie są do rac podobne, które bystro w górę lecąc, cieszą na jaką chwilę oczy patrzących; lecz potym zgasnąwszy, nie odsyłają im nazad tylko kije, do których były przywiązane. *Mon.* 70, 182. Lotem go wyprawią, jakoby pod nim zapalił kto racę. *Pot. Syl.* 512.

RACHANIE, ia, *n.*, miasto w Bełzkim. *Dykc. Geogr.* 327. eine Stadt in der Woiw. Belz.

*RACHEMBERG, a, *m.*, [Henryk pobożny poruczając Haugwitzowi obronę zamku lignickiego, odezwał się: «Haugwitz, räche den Berg! i od niego biorą początek Rachenbergowie na Szląsku. *Hammer-Purgstall, Gesch. der goldn. Hord.* 115 — 2]; n. p. Nie brój Rachembergu przed czasem, bo zginiesz. *Rys. Ad.* 43.

RACHMANNY, *ob.* Rochmanny.

*RACHMIERSKI, a, ie, rachowniczy, liczbowy, rachunkowy, Rechen=. Rachmierska i ziemiomierska nauka. *Rog. Dos.* 1, 283, Rechenkunſt; *Sorab.* 1. rachnuwarska wědomnosć. RACHMISTRZSKI, *RECHMISTRZSKI, a, ie, do rachmistrza należący, rachowniczy; Rechenmeiſter, Rechen=. *Petr. Et.* 103. *Abacus*, stół rechmistrzski. *Mącz. Arithmetica*, rechmistrzska nauka. *Mącz.*; rachmistrska. *Cn. Th.*, *Boh.*

počitařstwj, (cf. *czcić); *Croat.* brojosnanye. Rachmistrzska szkoła; *Vind.* razhunska shula. RACHMISTRZ, a, *m.*, *RECHMISTRZ, z *Niem.*, der Rechenmeiſter, co uczy rachować. *Cn. Th.* Rechmistrz, *a calculis. Mącz.*, *poczetnik. *Murmel.* 178; *Boh.* počitář, počtař; *Slov.* početnjk, rentmistr; *Sorab.* 1. rachnuwár; *Carn.* zhislar, razhunar; *Vind.* raitar, razhunar, raitavez, razhunavez, zhiflar, razhunski mister, razhunasnanez; *Slav.* racsuncxia, brojoznanc; *Croat.* rachunár, brojaznanecz, rachunomester, *f.* rachunaricza, rachunomestria, rachunaria; *Ross.* числослобъ, смѣтчикъ, смѣтливый; *Eccl.* числитель. [Rachownik, *rechmistrz, *rationator. Mącz.* 2]. *Liczman, abo rachownik, który przyjęcie i wydatek statecznie ma rachować. *Groick. Obr.* 150. *W rodz. żeńsk.* Rachmistrzyni, die Rechenmeiſterinn. — (RACHÓW, a, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dyke. Geogr.* 2, 327, eine Stadt im Sandomiriſchen.). — RACHOWAĆ *cz. contin.*, *Rachowywać *jedntl.*, liczbować, liczbami dochodzić. *Ger.* rechnen; (*Arab.* raekaem *arithmetica*); *Boh.* počjtati, (*ob.* Poczyść, poczet); *Sorab.* 2. rachnowasch; *Sorab.* 1. rachnuyu; *Carn.* shteti, shtejem (*ob.* *Czcić), zhislam, razhunam, rajtam, bôtam, *Vind.* raitati, razhunati, botati; *Croat.* rachunati, rachûnam, razbrajam, broiti; *Dal.* broiti; *Bosn.* brojtti, esapiti; *Rag.* broitti, zbroitti, zbrajajam, razbrâjati, uzbroiti, pobroiti; *Ross.* счесть, сочту, считать, счислить, счислять (cf. ścisły), исчислить, исчислять, сосчесть, сосчитать, сосчитывать. Rachowanie, das Rechnen; (*Boh.* počjtánj, počtařstwj; *Carn.* zhislènost; *Vind.* razhunasnanost, razhunstvu, zhiflasnanstvu; *Croat.* rachunsztvo). Rachowania jest pięć sposobów: liczenie, przydawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie. *Solsk. Geom.* 3, 81. Rachować co, liczyć co; rechnen, zählen. Zapatrzali się na gwiazdy, i rachowywali xiężyce, aby z nich praktykowali (*Leop. Jez.* 47, 13. (rachowali. 3 *Leop.*). Mało chować, wiele rachować, niepożytek. *Gost. Gor.* 22. Swe zwycięztwa na palcach rachuje. *Jabł. Buk. M* 2. er zählt ſie auf den Fingern her. Inszą chasę długoby rachować z imiony. *Zebr. Ow.* 111; (*nomina eorum dicere*). Rachować co pospołu, rachować co z czym = policzać. *Cn. Th.* zuſammenzählen. Nie spuścił oka z niego, każdy krok rachując jego. *Jabł. Tel.* 334. podstrzegając, er zählte jeden ſeiner Schritte. — Rachować sobie = roztrząsać, rozważać; bey ſich berechnen, unterſuchen, überlegen. Kiedy to rozbierał i sobie rachował, Królewną winną śmierci brata być znajdował. *P. Kchan. Orl.* 1, 128. — Rachować za co = poczytywać za co, für etwas anrechnen, für etwas halten. Im tego ludzie za grzech nie rachują. *Otw. Ow* 406. Chcą, aby na ich wolą góry się zmniejszały, Ludzi wszystkich rachują, jak za proszek mały. *Jabł. Tel.* 331. Wszystkom za sen jeden i bajki rachował. *ib.* 25. — Rachować się z kim = rachunek odbierać od kogo, rachunku słuchać, liczby słuchać; Rechnung von jemanden abnehmen, ſich mit jemanden berechnen. Pan chciał się rachować z sługami swemi. *Bibl. Gd. Math.* 18, 23. (chciał liczbę kłaść z sługami. *Wujek.*). Rachować się wzajemnie, mit einander genaue Rechnung halten. Miłujmy się jako bracia, a rachujmy się jako żydzi. *Cn. Ad.* 505. — Rachować się z czym, wchodzić w liczbę tego; ſich mit etwas berechnen, einen Ueberſchlag machen; (cf. piędzią się mierzyć). Rachowałem się z zbożem, ledwo mi go na trzy dni stanie. *Warg. Cez.* 196. Masz-li co zacząć, wprzód się rachuj z mieszkiem. *Bratk. N* 4 *b. Jeż. Ek. E* 1. Rachuj się z swą kondycyą, a tak syna postanów, żeby górno nie latał myślami. *Opal. Sat.* 27. — Rachować się sam z sobą = wchodzić w się, mit ſich ſelbſt Rechnung halten. Niechaj się rachują same Ateny, jeśli mają dla Alcybiadesa płakać, czyli się nim chlubić. *Warg. Wal.* 73. Rachować się z sumnieniem, mit ſeinem Gewiſſen rechnen. Rachuję się, jak nigdy na spowiedź, z sumnieniem, a gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduję, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. *Zab.* 14, 222. Rachować się komu, rachunek oddawać, liczbę dać, jemanden Rechnung ablegen. Będziesz się bogu rachował z każdego dnia, któryś stracił, nic nie uczyniwszy ludziom dobrego. *Stas. Num.* 2, 167. RACHOWNICZY, a, e, do rachownika lub rachowania należący, rachmistrzski; Rechenmeiſter =, Rechen =. *Boh. et Slov.* početnj. Rachownicza tablica abo *liczmannica, *abacus. Cn. Th.*, *Boh.* početnica. Rachownicze litery, znaki. *Cn. Th.*, RACHOWNICZY *Subst.*, *m.* = RACHOWNIK, a, *m.*, co rachunki odbiera *Cn. Th.*, der Rechnungsführer. Rachownik, *rechmistrz, *rationator. Mącz.* RACHUBA, y, *ż.*, kałkuł, kalkulacya, obrachowanie się z czym; die Berechnung, das Berechnen; *Ross.* сложность, смѣта, смѣтка. Głupich liczba bez rachuby. *Kras List.* 2, 55. bez liku, niezrachowana. RACHUBNY, *ob.* Rachunkowy. RACHUNEK, nku, *m.*, RACHUNECZEK, czka, *dem.*, *Boh.* počet (*ob.* Poczet), aučet; *Sorab.* 1. rachnuwano; *Sorab.* 2. rachnowane; *Carn.* razhûn, rajtenga; *Vind.* razhun, raitinga, razhunanje, raitanje, zhiflenost; *Croat.* rachun, rachunicz; *Dal.* razbroy; *Slav.* eszap, broj; *Bosn.* esáp, broj, razlogh; *Rag.* razbroj; *Ross.* счетъ, отчетъ, сосчитание, сочтение; *Eccl.* расчетение, разчисление, расчетъ; rachowanie, liczba, die Rechnung. Komisarz objeżdża dobra dla słuchania rachunków ekonomów, podstarościch. *Kras. Pod.* 2, 23. *Ross.* усчесть, усчитать, усчитывать. Z każdej sprawy, myśli, mowy, Czynię rachunek surowy. *Groch. W.* 594. (liczbę daję). Tak bez porachunku umierać mi przyjdzie, Ponieważ czas stracony w rachunek nie idzie. *Mon.* 70, 834. Rachunki, które oddają ci, co złożyli urząd, sprawowanie się z urzędu złożonego; *rationum relatio. Cn. Th.* Rachunek spisany, rejestr; die geſchriebene Rechnung, der Auszug. Kiedy pani każe sobie oddać kasę i przejźrzeć raczy rachuneczek? *Teat.* 16. *b*, 17. RACHUNKARZ, a, *m.*, kalkulator, w rachowaniu biegły; *Slov.* početnjk; *Vind.* razhunavifhar, raitingpelauz; *Rag.* broitegl, ein Rechner, der im Rechnen geübt iſt. Niektórzy wielcy rachunkarze bez oszczędzenia kréty tego dowiedli. *Zab.* 7, 126. RACHUNKOWY, a, e, od rachunków, rachowniczy; Rechen = Rechnungs =; *Boh.* počtowy, početnj; *Slov.* početnj; *Carn.* razhunske; *Rag.* broini, zbrojni, broiv; *Croat.* broyni, zbroyni; *Ross.* счетный, отчетный. Kupiec siedzi za kramem, rachunkowe prze-

glądając księgi. *Teat.* 49. *d*, 7. Księgi rachunkowe abo rachubne, *rationarii*. *Mącz.*

Pochodz. *dorachować*, *dorachowywać*, *narachować*, *obrachować*, *obrachunek*, *odrachować*, *porachować*, *przerachować*, *przyrachować*, *rozrachować*, *wrachować*, *wyrachować*, *zrachować*.

RACIĄŻ, a, *m.*, a) miasto w Płockim. *Dykc. Geogr.* 2, 328. eine Stadt in der Woiw. Płock. — b) W wojew. Kujawskim. *ib.* in Kujavien. RACIBOROWICE, ic, *plur.*, w księstwie Oświecimskim, gniazdo Raciborowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 328, *ib.* im Fürſtenthum Oſwiecim, das Stammhaus der Raciborowſker. RACIBORZ, a, *m.*, miasto nad Odrą, w górnym Szląsku. *Wyrw. Geogr.* 238. *Nar. Hst.* 3, 123. Ratzenburg. RACIBORSKI, a, ie, n. p. Raciborskie xięstwo. *Wyrw. Geogr.* 238.

RACICA, y, *ż.*, RACICZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Eccl.* рачица skrzynka); die geſpaltne Klaue des Rindes, der Schafe ꝛc.; *Vind.* rug, kloje, puſherka, paſherk, partel; *Rag.* papak, pâpzi. Stopa rogowa, gdzie się dzieli, nazywa się racicami, jak n. p. u wołu. *Zool.* 57. Miał na prawym biodrze znak racicy łosia. *Kniaź. Poez.* 2, 230.

RACKI, [Raców się tyczący, Raſciſch, die Raſcier betreffend 2]. *ob.* Husarski.

RACŁAWICE, ic, *plur.*, dobra w Krakowsk. *Dykc. Geogr.* 2, 328, sławne wygraną Racławicką Kościuszki, 1794 r.

RACOWY, a, e, od racy. Racketen-; *Ross.* ракетный.

RACYA, yi, *ż.*, RACYJKA, i, *ż.*, *dem.*, z *Łac.* ratio = powód, dowód, przyczyna; Grund, Beweggrund, Urſache, Beweis. Nie mógł mu nikt drogi onéj odradzić żadną racyą, poruszeniem, wiatrami i przyczynieniem choroby z niewczasów podróżnych. *Sk. Żyw.* 2, 332. Piątą racyą dajesz, mówiąc, że.... *Pim. Kam.* 157. Filozof wszystko racyami chce wywieść. *Lub. Roz.* 14. Żadne racye już nie ważą u mnie. *Morszt.* 311. Już do tego dawno chcę pana namówić, i pięknebym dał racyjki i morały. *Teat.* 22, 107. Racya mocniejszego, zawzdy lepsza bywa. *Zab.* 13, 272. *Treb.* Racya racyą, a szkoda szkodą. *Fredr. Ad.* 7. (nic tu po rozumowaniu, co się stało, nie odstanie się; swarzą się, a wilk w owce). — §. Masz racyą = masz słuszność, masz przyczynę, słusznie robisz, mówisz; *Croat.* tiszi prav imal, du haſt Urſache. Już-ci i Jegomość miał racyą często gadać. *Teat.* 19. *b*, 16. Dziś papież ma racyą stękać pod temi pociskami. *Gaz. Nar.* 196. *St. Aug.* — *Aliter:* Masz racyą, przy tobie jest racya = prawdę mówisz, przy tobie prawda, nie mylisz się, du haſt Recht. Masz racyą, masz racyą, niemasz co na to mówić. *Teat.* 19. *c*, 3. Powiadali starzy, iż najlepszym przysmakiem, chléb z solą z dobrą wolą; i mieli racyą. *Kras. Pod.* 2, 94. Pan zawsze ma racyą. *Teat.* 19. *b*, 35. Miała śmierć racyą, i jam zdania tego, Że człek dożywszy wieku tak długiego, Powinien jeszcze pięknie podziękować i iść za nią. *Jabł. Ez.* 149. Szczérze powiedz, kto ma racyą, córka moja, czy ja? *Teat.* 7, 26. Największa część ludzi rozumieją, że przy nich wszelka prawda i racya, a różnić się od nich jest to błądzić. *Gaz. Nar.* 1, 185. — §. *Milit.* Racya, porcya, chleba lub furażu, którą dają żołnierzowi. *Papr. W.* 1, 468. Ration und Portion. RACYOCYNACYA, yi, *ż.*, rozumowanie, Raiſonniren, Raiſonnement. Już tu racyonacyi więcéj nie potrzeba. trzeba zgody. *Gaz. Nar.* 1, 340. RACYONAŁ, *ob.* Napierśnik kapłana w starym zakonie. RACYONALISTA, y, *m.*, rozumiejący, ein Raiſonneur. Być zbytnim racyonalistą, nie dobrze. *Lub. Roz.* 21.

RĄCZ, *ob.* Oburącz. RACZĘ *ob.* Raczyć.

RĄCZĘ, ęcia, *n*, RĄCZEK, czka, *m.*, *dem. nom.* rak; *Boh.* raček; *Vind.* rakizh, razhei; *Carn.* rakék: *Hung.* rakatska; *Ross.* рачекъ, das Krebschen, ein kleiner Krebs. Rak, młode uczy krok stawiać raczęta, sam opak idzie. *Mon.* 71, 794. — Wej jakiego raczka upiekła! *Teat.* 27, 61. raki piec = wstydzić się, z wstydu czerwienić się, rumienić się, vor Schaam roth werden. — Raczkiem leźć, raczkować, rakiem leźć, na bałuku; *Eccl.* ракомъ, по примѣру рака, когда человѣкъ наклонися въ низъ головою на рукахъ и ногахъ ползетъ, auf allen Vieren kriechen. Przelękli się, wznak padli, raczkiem z kościoła uciekli. *Warg. Wal.* 30.

RĄCZĘ, ęcia, *n.*, *in plurali* RĄCZĘTA, raczki, Händchen; *dem. nom.* ręka; n. p. Daj mi rączę. *Teat.* 18. *b*, 12. Kupidyna choć małe raczęta, daleko rzucają strzałę. *Kras. List.* 97. Śpieszę ucałować raczęta W. Pani Dobr. *Teat.* 24. 137. *Czart.* Dzieci moje będą ku tobie wyciągać niewinne raczęta swoje. *Teat.* 18, 72.

RACZEJ, 'RADZIEJ, *adverb. Comparat. Positivi* rad, rado; (*apud veteres* 'radniej; *qu. cf.*); (*Slov.* radnēg, radšeg; *Sorab.* 1. radschi, radscho, nairadscho; *Carn.* rajshi; *Vind.* raifhi, mari, buil; *Bosn.* pria, priabih; *Ross.* лучше; *Eccl.* паче (cf. 'pak), пачеже, множае, множайше; cf. *Ger.* räthlich, räthlicher, gerathner); a') ochotniej, z większym ukontentowaniem, lieber. Szatę tę najraczej (*Superlat.*) w sługach swoich Chrystus przyjmuje. *W. Post. W.* 3, 72. — b) Z większą racyą, *potius*, vielmehr. Łaskawość bez miary słabością jest raczej duszy, niżeli cnotą. *Nar. Hst.* 4, 76. Żadnemu się nie godzi własną mocą, albo raczej swym uporem kościoła zwyczaju odmieniać. *Kucz. Kat.* 2, 413. (albo radniéj. *edit. sec.*). Z boginią nie zadzieraj, daj się jéj raczéj. *Zebr. Ow.* 127. Szalony lekarza nie cierpi, chcąc go 'radziéj gwałtem od siebie odrazić, niżby lekarstwo jego przyjąć chciał. *Eraz. Jęz.* 6 *b.* — §. Staranność zaostrzyć, albo co raczéj jest, dobroczynność wzruszyć. *Mon.* 71, 271. co więcéj jest, więcéj znaczy, większą jest rzeczą; was noch mehr iſt, was gerathner iſt.

RĄCZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* ręka: *Boh.* rucička, ručka; *Sorab.* 1. ruczka; *Sorab.* 2. ruzka, ruzizka; *Vind.* rokiza; *Bosn.* ruciça; *Croat.* ruchcicza; *Rag.* rucizza; *Eccl.* ручка, ручица; *Ross.* ручка, das Händchen. Coż to za pulchna i delikatna rączka? *Teat.* 20. *b*, 203. Patrz jak się chwyta rączkami różanéj Szyi matuchny swéj niepokalanej. *Groch. W.* 341. *Jag. Wyb. C* 3 *b.* Pewniejsza z rączki do rączki, aniż przez rączki. *Haur. Sk.* 257; *Slov.* z ručki do ručki; *des, dabo.* — §. Rączka u zegara, index. *Cn. Th.* der Weiſer an der Uhr; *Bosn.* ruciça, drrisgjak = dzierżak, trzonek. W drukach rączka glosę

znaczy. *Szczerb. Sax. przed.*, (cf. odsyłacz). — §. Rączka, *masc.* człowiek rękę złą mający, *ancus. Cn. Th.*, (cf. łokietek), der im Arme einen Fehler hat. — §. *Botan.* Rączki, Krystusowa dłoń, *palma Christi*, korzenie ma szerokie jak dłoń z palcy. *Sienn.* 137, *Carn.* zépětz; *Bosn.* gljubdrag trava, Kreutzblume, *ob.* Rącznik. RĄCZKOWY, a, e, od rączki, Händchen-. Przypisują nam przeciwnicy jakieś mordy, walki; aleć wie świat, zkąd te mordy i walki idą; świadczą konspiracye Francuzkie, mordy Anglickie, hasła sznurkowe, rączkowe, i insze tym podobne praktyki. *Żarn. Post.* 3, 700.

RĄCZKOWAĆ *intr. contin.*, na bałuku leźć, raczkiem czyli rakiem iść, auf allen Vieren kriechen. Człowiek w dzieciństwie swoim raczkuje. *Bals. Niedz.* 1, 328. Szczęśliwy, kto w ojczystych niwach wiek swój strawił, Tenże go starcem widzi dom, co chłopcem bawił, Co się kijem wspierając, na którym przed laty Raczkował gruncie, długi wiek swéj liczy chaty. *Min. Ryt.* 3, 80. Ledwom przestał raczkować, zaczęła mię mama z sobą włóczyć po teatrach. *Pam. Warsz.* 3, 326. *Czart.* Schwytano na łowach człowieka, co na podobieństwo bestyi czworonogiéj raczkował. *Bals Niedz.* 1, 411.

RĄCZNIK, a, *n., ricinus*, der Wunderbaum, drzewo średniéj wielkości w Azyi i w południowej Europie; u nas tylko roślina roczna. *Kluk. Dykc.* 3, 20.

RĄCZO *adverb.*; *Boh.* rauče; rzeźwo, żwawo, prędko, chyżo; flink, frisch, geschwind. Pójdź, pójdź raczo, nie baw się długo. *Bardz. Trag.* 420. "RĄCZOBIEGŁY, n. p. chart. *Bielaw. C* 2 *b*, schnellfüßig. "RĄCZOLOTNY, a, e, n. p. Rączolotna strzała. *Otw. Ow.* 484. schnellfliegend. "RĄCZOPIÓRY, n. p. jastrząb. *Otw. Ow.* 209. Strzały rączopióre. *Otw. Wirg.* 419. schnell befiedert. RĄCZOŚĆ, ści, ż., prędkość, żwawość, chyżość; die Flinkheit, Geschwindigkeit. *Cn. Th.*; *Vind.* hitrust, jadernust, bersnust, rozhnost. "RĄCZOSKOKI a, ie, n. p. Rączoskokie zwierzęta. *Bielaw. A* 2 *b.* schnell springend. "RĄCZOSKRZYDŁY, n. p. Pegazus. *Otw. Ow.* 177. rączolotny, rączopióry, schnell geflügelt. RĄCZY, a, e, (*Compar.* rączszy, rętszy); *Boh.* rauči; rzeski, rzeźwy, prędki, szybki, żwawy, chyży; (*Carn.* rozhn, rozhnu, (cf. ręczny); *Vind.* hiter (*ob.* Chytry), bersen (*ob.* Barzy), rozhen; (cf. *Sorab.* 1. ruczi wnet); *Germ.* rasch; (*Svec.* rask, rysk; *Angl.* rash; cf. *Arab.* raaschan), flink, schnell. Konia miał tak prędkiego, że piasku po ziemi Ledwie się tykał nogami rączemi. *P. Kchan. Jer.* 414. Konia rączego chłostać nie trzeba. *Cn. Ad.* 357. (koniowi bystremu monsztuka, nie ostrog trzeba). Jam był rączszy jego (*Compar.* prędszy od niego). *Otw. Ow.* 516. Czas rętszym nad Pegaza leci kołowrotem, Co w momencie upłynie, gonić próżno potym. *Tward. Misc.* 51. Uprzedza wszystkich, bo konia rętszego miał, niż drudzy. *P. Kchan. Orl.* 1, 250. *Birk. Podz.* 14. Przez równiny morskie rącze wiosła gnali. *Otw. Ow.* 131. Wyprawił król raczy list do swych generałów, żeby mu w posiłku przybyli. *Tward. W. D.* 178. (nagły, pilny). Tonący ratunku, miłosierdzia rączego pragnęli. *Papr. Koł. P* 3. (śpiesznego). Mam gdzie uciec, będzie-li potrzeba, i mam rączego. *Star. Ryc.* 45. (t. j. konia). Han królowi tak przez rączego odpisał. *Tward. W. D.* 2, 127. przez gońca, kuryera, Eilbote. Niech ich do kościoła Zarazem do nas kto rączo zawoła. *Past. Fid.* 311. — §. Rączego zacina-w nogi! ucieka, er reißt aus. *Tr.*

RACZY, a, e, rakowy, od raka; (*Boh.* račj), Krebs-. Kamienne serce, umysł i oczy ma racze, Kto dzisiaj na Chrystusa patrząc, nie zapłacze. *Pot. Zac.* 31.

RACZYĆ, -ył, -y, *med. cont.*; (*Boh.* račiti; *Slov.* racit *velle, non gravari*; *Croat.* rachìsze *lubet*; *Bosn. et Rag.* racitise; *Ross.* рачить - pilnie chodzić koło czego, *Ross. et Eccl.* рачитель, amator czego, *f.* рачительница; *Eccl.* рачительный żądający, златорачитель złotolubnik; *Ross.* рачительность staranność; *distng. Vind.* razhiti, rake loviti - raki łowić); — a*) raczyć, godnym rozumieć, osądzić; würdigen, für würdig achten. Nie tak-ci się bardzo raczę, abo godną takiej czci rozumiem; *haud equidem tali me dignor honore. Cn. Th.* Prokuratorów w wielkiej poczciwości mają, czczą, ważą, raczą, by więc pany kasztelany. *Glicz. Wych. N* 4. — b) *In secunda et tertia persona, usitatum cum infinitivo, ut*: Racz abo raczcie siedzieć, raczcie pić, raczcie dać, *i. e.* chciéj siedzieć, abo proszę siedź. *Cn. Th.*; *Ross.* пожалуй, пожалуйте, belieben, geruhen, z. B. belieben sie sich niederzulassen; *Boh.* ljbiti se, (cf. lubić); *Vind.* se povriedeti, dopokojatise, nehati sebe dopasti; *Ross.* изволить, изволю, соблаговолить, соблаговолять; *Eccl.* благоизволяти, произволити, пронъколити, изволяется. Racz to nam zdarzyć ojcze litościwy. *Groch. W.* 105. Przecię kiedy znajdę kobietę, która mię będzie raczyła kochać. *Teat.* 5. *c*, 68. Jest teraz ten obyczaj wszystką mowę raczeniem abo waśćmościami nadziewać. *Modrz. Baz.* 237. *Inepte utuntur hoc verbo, dicentes*: raczę iść, nie raczę jeść etc. *Cn. Th.* — §. Raczyć, chcieć, wolić; wollen, belieben, lieber wollen, geruhen. Bóg wszystko może uczynić, jako jedno raczy. *Rej. Zw.* 206 *b.* Czyń, co raczysz. *Bzow. Roż.* 66. Będzie-li pan raczył, abo da-li nam bóg zdrowie, uczynimy to abo owo. 1 *Leop. Jac.* 4, 15. Polaka nago malują, a z nożycami, a postaw sukna przed nim; krajże sobie, jako raczysz. *Rej. Zw.* 57 *b.* (jakoć rzewnie podoba). Raczenie, łaska, łaskawy wzgląd; Gnade, Huld. Jakie to raczenie było Twoje, co nasz grzech nosiło. *Groch. W.* 77. *Vind.* dopadenje, lubnost, dolubnost. — c) *Transitiv*: Raczyć kogo, czcić, szanować, uraczyć go czym; einen ehren, ihm eine Ehre womit anthun. Iż była wielkiej u ludzi sławy i czci, nawiedzania zacnych osób i raczenia świeckie wielkie były około niej. *Sk. Żyw.* 1, 98. große Ehrenbezeugungen. — §. Raczyć kogo czym, czestować go czym, być mu rad czym, *ob.* Uraczyć; einen womit aufnehmen, tractiren, bewirthen; *Boh.* hostiti; *Ross.* подчиваю, подчую, поподчивать, уподчивать. Jakie raczenie, takie płacenie. *Cn. Ad.* 298, *Eccl.* чреждение, угощение; (jakie czestowanie, takie podziękowanie, dźwięk za węch). Ona kałużą dobrowolnie się raczył. *Alb. z Woj.* 11. (czestował, żłopał błocko). Raczący kogo *Eccl.* чреждатель, чреждитель.

RĄCZYNA, y, ż., RĄCZYNKA, RĘCZYNKA, i, ż., *dem. nom.* ręka; das Händchen. (*Rag.* rucina, rucetina *manus*

ingens, rączysko). Ręczynki ma króciuchne Amor, lecz niemi szeroko Zasiąga, i pod ziemię przenika głęboko. *Simon. Siel.* 22. Małemi ręczynami. *P. Kchan. Jer.* 308. *Tward. Misc.* 166.

RAD, rada, rade, - o; (*Boh.* rad; *Slov.* rad *lubens*; *Sorab.* 1. rad, -a, -o, -e; *Sorab.* 2. rad, -a, -o, radnj; *Carn.* rad, (radovoln = dobrowolny, radovolz = ochotnik); *Vind.* rad; *Comp.* raifhi; (radovolen, dobrovolen = dobrowolny, radovolnost = dobrowolność), voln, volno, (cf. wolny, wolno), (radliu = wdzięczny, radlivost = wdzięczność; radimeti, raduvatife = pożądać); *Croat.* rad, *Comp.* rajshi, (rad, rádi, zarad, zaradi *propter* = dla, z przyczyny; rádim = nalegam, cf. radzić); *Rag.* rád; (rad, radi = dla, n. p. radi tebbé = dla ciebie; ráditi *operam dare*; (*Bosn.* rad, voseo, (cf. wesoły), (radi = dla); (raditi, nastojati = pilnować); *Slav.* rad; (radi, poradi = dla; ráditi = pracować); *Ross.* радъ, (ради dla, радивый staranny, радивость staranność, порадѣть chętnie stręczyć); *Eccl.* радивый, радитель *diligens*, прирадѣтель *curator*, прирадѣю, *Graec.* ἐπιμελοῦμαι; Ottfried. reit, redi = rączy, gotowy; *Isl.* radan, cf. *Germ.* bereit, cf. gerathen, ráthlich; *Graec.* ῥέδω); rad co czynić, *adverb.* ochotnie, z ochotą; gern, bereitwillig. Co muszę, to rad uczynię. *Birk. Ob. L. Żegl. Ad.* 42; (*Slov.* co musim, rád učiním; z musu cnota). Każdy radniejszy (*Compar.*) służyć ojczyznie, niż obcym. *Czack. Pr. A* 4. Bardzo rad; *Eccl.* преусердный, (cf. serce). Nie radby, ale musi. *Cn. Ad.* 636. Nie rady (cf. *Not. sub. Adj.* powinny), kury na wesele, ale muszą; nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad.* 43. *Slov.* Má ho rád, gako koza nóž; ma go rád, gako pes kočku. Radaby dusza do nieba, by jako przed grzechami. *Cn. Ad.* 988. Rad nierad, radzi nieradzi = chcąc niechcąc, nad wolą, bez dzięki, gern oder ungern; *Sorab.* 1. rad nerad. Musiałem rad nierad słuchać napomnienia. *Kras. Doś.* 26. — §. Rad co widzieć, słyszeć, czynić = lubić, kochać się w tym, podobać się w tym, z ukontentowaniem widzieć etc.; gern ſehen, gern hören, mit Vergnügen, ein Vergnügen daran finden. Rad widzę kogo, nawidzę (*qu. v.*). Gdzie go nie radzi widzą, ktoż ztamtąd nie śpieszy? *Morszt.* 296. Co ludzie radzi słyszą, temu łatwo wierzą. *Fredr. Ad.* 13. *Pot. Arg.* 364. Kto mówi co chce, usłyszy coby nie rad. *Rej. Zw.* 80, (*scil.* słyszał). Radniejszy jeszcze umarł. *W. Post. W.* 265. Czego sam nierad widzisz, nie czyńże też i drugim. *Radz. Job.* 4, 16. Bardzo w podłej sukni rad chadzał. *Birk. Dom.* 74. (lubił w niej chodzić). Słowo radzi trzymają, ale sami sobie. *Paszk. Dz.* 122. Kąkole bywają w pszenicy rade. *ib.* 78. zwykle, gewöhnlich, gern. Kamień, którego często z miejsca poruszają, nierad mchem obrasta rychło. *Glicz. Wych. L* 2 *b.* niełatwo, nicht leicht. Kamień choroba bywa też dzieciom rad i z tego, kiedy plugawa mamka złym mlékiem karmi. *Oczk. Przym.* 424. (łatwo, zwykle). — *Cum Dativ.* Rad czemu, rad co mieć, widzieć, nawidzieć, cieszyć się z czego, lubić co etc.; gern ſehen, gern haben. Rad nowinie król. *Odym. Św.* 2 *F f b.* (cieszył się, gdy to słyszał). Rad złemu, rad szkodzie drugich; *Ross.* злорадный, злорадливый, ſchadenfroh; *Subst.* злорадство, Schadenfreude; *Verb.* злорадствовать rad być szkodzie drugich. Czemuś sam nie rad, tego nie czyń drugiemu. *Sk. Żyw.* 2, 334. Przytomnéj cnocie zawiść nierada, A znikłéj troskliwie szuka. *Hor.* 2, 159. *Nar.* Nie tak rad grzmieniu, zkąd nadzieją sięgał Dżdża nędzny oracz zgorzałemu zbożu; Jako ci byli radzi i weseli, Kiedy wojenne muzyki słyszeli. *P. Kchan. Jer.* 21. — *Iron.* Tak temu rad, jakby mu psi obiad zjedli, albo: jak gdyby mu nogę uciął. *Rys. Ad.* 67. — *Quamquam* rad *non nisi in casibus rectis Sing. et Plur. usitatum esse solet*; *habes hic unum exemplum casus obliqui*: Niebezpieczna była pomoc sąsiadów, radych zawsze rozerwaniu Polski. *Nar. Hst.* 4, 47. — §. Rad być komu u siebie, *ob.* Raczyć go = czestować go, podejmować go czym; einen bey ſich gut aufnehmen, traktiren, ihn bewirthen; (*Boh.* hostiti; *Ross.* отпочивать, cf. gościć, cf. odpocząć). Był nam rad bardzo, tysiąc grzeczności czynił. *Teat.* 36. *b*, 80. Będą ci tam radzi, i winem cię tam starym poczestują. *Teat.* 7, 36. Rad pan gospodarz, każe miodu nosić. *Bratk. B* 2. Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gorn. Dw.* 204. Chcemy sobie być radzi, Rozkaż panie czeladzi, Niechaj na stół dobrego wina przynaszają. *J. Kchan. Dz.* 210. Byli sobie radzi, i popili się. *Papr. Gn.* 1237. Dobrze się opatrzywszy w amunicyą piwną, miodową i winną, zacząłem być rad w domu moim. *Kras. Doś.* 25. t. j. czestować, ich fieng an zu traktiren.

Pochodz. *rado*, *radniej*; *raczej*, *raczyć*, *uraczyć*; *radość*, *radosny*, *radować się*.

RADA, y, *ż.*; *Boh.* rada, radda; *Slov.* rada, náwěštj; *Sorab.* 1. ráda, rada; *Sorab.* 2. rada; *Carn.* svjet (cf. wiec), pomenitva, (*ob.* Pomnieć); *Vind.* rath, rat, fvit, ráthuvanje, fvituvanje; *Croat.* szvet, szvétuvanye, tolnach, (cf. tłómacz); *Hung.* tanáts; *Dal.* szvith; *Bosn.* vjechje, svjet, svjetovanje, odvit, odgovor na svit; *Slav.* viche, svit; *Rag.* vjěchje, svjět, odluka; *Ross.* совѣтъ, совѣтованіе, совѣтовательство; *Eccl.* рада, съ Польскаго значитъ совѣтъ. (*Syr.* רהא *admonuit*; *Arab. corroboravit animum*; *ob. Germ.* der Rath, *ap.* Adlg.; cf. *Lat.* ratus sum, reor, cf. rząd; cf. *Germ.* Geräthe, cf. *gierada); — §. 1) rada, którą od kogo bierzem abo komu dajem, pomocne zdanie udzielone; der Rath, den man jemanden giebt, oder von ihm erhält. Dobrze mówisz, pójdę za twoją radą. *Teat.* 30. *b*, 11. ich will deinem Rathe folgen. Przykazanie a rada tym są od siebie różne, iż przykazanie potrzebne jest, aby pod sumnieniem było chowane, ale rada, jest wolna, przyjąć ją albo nie przyjąć. *Gil. Post.* 321 *b.* I nad tym się nam zastanowić zdaje, Choć rada dobra, zważyć, kto ją daje. *Zab.* 12, 307, *Ross.* благосовѣтие. Zdrowa rada, gotowa majętność. *Kosz. Lor.* 6 *b.* Wszędy zła a bardzo mdła rada około ciebie. *Rej. Post. S s* 2, *Ross.* злосовѣтие. Rada źle dana najbardziej radzącego zawstydza. *Teat.* 31. *b*, 130. Gdy szukasz rady, strzeż się pilno zdrady. *Rys. Ad.* 15. Rada zła na poradnika często się obraca. *Cn. Ad.* 990. Rady sobie dać nie mogę. *Teat.* 8, 67. poradzić sobie nie umiem, ich weiß mir nicht zu rathen, nicht zu helfen. Owoż mi pan całego świata

wielowłady, Który samemu sobie dać nie trafi rady. *Nar. Dz.* 3, 70. My sobie nie możemy dać rady sami. *Pam.* 84, 747. Tobie moje życie winienem; jabym nie dał rady téj srogiéj bestyi, gdyby nie ty. *Teat.* 54, *C B i j.* (nie obroniłbym się). Przelęknieni wszyscy rady sobie dać nie umieli; jedno schyliwszy głowy, słowa jeden do drugiego nie rzekł. *Sk. Żyw.* 2, 337. — §. Rada = porada, radzenie, dawanie rady; das Rathgeben, Rathen. Złota to głowa! do rady, nie do parady! *Teat.* 12, 5. Do rad język, do boju ręce dały nieba. *Dmoch. Il.* 2, 119. Ani do rady, ani do zwady. *Zegl. Ad.* 4. (ani żak, ani dworak; *neque ad chorum, neque ad forum*). Gdy starsi bracia już byli w leciech zaszli, i więcej do rady domowej, niż do zwady wojennej sposobni, obrano najmłodszego wielkim księciem. *Stryjk.* 312. Pożna rada po szkodzie. *Simon. Siel.* 85. (łyżka po obiedzie, kadzidło po śmierci). Niechawszy Roboam rady starców, którą mu podali, przypuścił ku sobie w radę młodzienczyki. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 8. — §. Rada, poradność, *subjectiv.*; die Fähigkeit guten Rath zu geben, Weisheit, Klugheit. Miał ostry i jasny rozum, i mądrą w sobie nad lata radę. *Sk. Żyw.* 2, 329. Kogo bóg pokarać chce, dobrą mu radę odbiera. *Zimor. Siel.* 235. Gunicki człowiek większego serca, a niźli rady. *Krom.* 714. Moc bez rady (*expers consilii*) swą sama wielkością upada, Moc bogowie wspierają, którą wspiera rada. *Hor.* 2, 38. *Min.* Na radzie i prawach warowniej całość powszechna stoi, niż na orężu i zastępach. *Dyar. Grod.* 7. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teat.* 21, 195. Lepszą radą wojny nadeń nikt prowadzić nie może. *Warg. Cez.* 167. — §. b) Rada, miejsce obrad, akt obrad, akt radziecki, cf. ratusz; *Rag.* vjechje, vjechniza; *Ross.* засѣданіе (*ob.* Zasieść), сонмище, сонмъ, (cf. sejm); der Rath, der Ort der Rathsversammlung. Do rady nas wołają. *Jabł. Ez.* 114. Chociam ja jest żeńska płeć, w podwikę zawita, Gdy do rady mąż idzie, mnie o wszystko pyta. *Biel. S. N.* 4. Do rady nie ma nikt przystępować, aż go wezwą. *Gorn. Dz.* 117. Będą was wydawać do rady, a w bożnicach będą was biczować. 3 *Leop. Math.* 10, 16. (będą was wydawać na swych synodziech abo sejmiech. 1 *Leop.*). *Slov.* Po radě biwagu páni mudregší; po radzie, po obradach mądrzejsi; z ratusza mędrszemi schodzą, cf. po szkodzie mądry. — §. c) Rada, radziecki urząd, stan, radziectwo; die Würde eines Rathmannes, der Rathsherrenstand, der Rath. Wyrzucić z rady, *senatu ejicere. Cn. Th.* Pozłocistego, by też nic nie umiał, alić go na urzędy sadzają, alić go już z rady nie wyganiaj. *Rej. Zw.* 70 *b.* — §. d) Osoby radę składające, radni panowie *collect.*; die Rathsmänner, Rathsherren, der Rath. Słowo rada, które senatowi naddziady nasze dawały, było na północy w tym samym znaczeniu. *Czack. Pr.* 247, (*ob.* Adig.). Król, które winniejsze być nalazł, kazał je pojmać, a gdy je być winne naleziono, z fołdrowania staréj rady, pościnano je. *Biel. Św.* 287 *b.* senatu; (*Rag.* vjeechnik, starovjeechnik = senator). Słusznaby rzecz była, żeby król przy panach radach, gdy o Rzpltej radzą, osobą swą był. *Modrz. Baz.* 101. Wy, co się radą być mienicie, przyznajcie mi się, jeśli tak, jak przystoi sądzicie? *Ryb. Ps.* 109. Rada nieustająca przy boku królewskim. *Vol. Leg.* 8, 84. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 274; *le conseil permanent*, der immerwährende Rath. — §. *In Singulari* Rada = radny, einer aus dem Rathe, ein Rath. Senator do króla podpisuje się: wierna rada. *Leszcz. Gl.* 46. — *Budny* konsula tłumaczy, najwyższa rada. *Budn. Cyc.* Publius Scypio, najwyższa rada w Rzymie. *Kosz. Lor.* 80 *b.* RADCA, *ob.* Radzca, Rajca.

Pochodz. sub *radzić.*

RADELNE, *ob.* Poradlne. RADLIĆ *cz. niedok.*, przeorywać, odwracać rolą, zwiebrachen; *Croat.* orachim (*ob.* Orać), plusim, *ob.* Pług, hakenpflügen. Radlenie roli rozumie się dobra uprawa ziemi na przednie ziarno. *Haur. Sk.* 24. RADLANKA, *RADLONKA, i, ż., radlenie, grunt przeorany; das Zwiebrachen, das Hakenpflügen, Balkenstreifen, das Rühren, der gezwiebrachte Acker. Radlanka służy tylko na czasy pogodne, na mokry czas lepiej pługiem odwracać. *Haur. Sk.* 24. Na żytnisku zaraz radlić, choć bez pokładania; którą radlankę bronami zawlec. *Haur. Sk.* 9. RADLICA, y, ż.; *Boh.* radlice, čertadlo; *Sorab.* 1. radlicza; *Sorab.* 2. raliza; *Carn.* rahliza *rastrum, sucula*; *Croat.* ralnik *vomer*, lemeš, lemische, (*ob.* Lemiesz); *Bosn.* racnik, lemisc; *Rag.* raonik, (ralliza *aratri manubrium*); krój, żelazo u radła; (die Radlitz), die Hakenschaar. *Cn. Th.* Klęk, drzewo krzywe, w którego śrzodek wprawione bywa ciężadło lub dyszel, a w końcu radlica, t. j. żelazo, którym radlą ziemię. *Urs. Gr.* 389. RADLICE, dobra nie daleko Kalisza, na których się pisze Radlickich familia. *Dykc. Geogr.* 2, 328. RADLNO, pod Tarnowem, gniazdo Radlińskich. *Dykc. Geogr.* 2, 328. RADŁO, a, *n.*; (*Boh.* radlo, pluh, (*ob.* Pług); *Sorab.* 1. radlo, radwo; *Vind.* ralu, oralu, oravo, pluh, plug; *Rag.* rallo; *Croat.* rallo, ral, oračha, plûg, (ral = 1) oranie, 2) staj, łan, *ob.* Rola); *Dal.* ralo, plugh; *Bosn.* rallo, pluggo; *Eccl.* рало; *Ross.* рало, орало, косуля, косулька, cf. *Lat.* rallum; *Chald. Syr.* ארח *aravit*; *Graec.* ροθέω); 1) der Hakenpflug, der Rührhaken. Radło służy w tęgich gruntach do poprzecznego ziemi przewrócenia; składa się z podługowatego drzewa, na końcu ostrym żelazem obwodzonego, z dyszla i rękojeści. *Kluk. Rośl.* 3, 119, (cf. socha). — 2) *Anat.* Radło, *vomer*, przegroda kościana nosa, podobna radłu pługowemu. *Krup.* 1, 68. *et* 2, 335. das Pflugschaarbein. RADŁÓW, w Krak., w kościele jest nadgrobek arcybiskupa Maciejowskiego. *Dykc. Geogr.* 2, 328. RADŁOWY, a, e, od radła, Hakenpflugs-. *Tr.*

*RADNIEJ *adverb.*, *Compar. positivi* rad = raczej, *radziej; 1*) lubiej, miléj; lieber, gerner. Każdy radniej bierze, niżeli daje. *Jag. Gr. A* 4. Z jednemi ludźmi radniej, niż z drugiemi przestać wolimy. *Gorn. Dw.* 13. — §*. Radniej = lepiej, mądrzej; besser, klüger. Azaż nie radniej jest szukać, jakby krzywdę zatrzeć, niźli jakby się jej zemścić. *Pilch. Sen. gn.* 348. Czemu się nie radniej o to staramy, żebyśmy między kłamstwem prawdę poznać mogli? *Zarn. Post. a* 5. — 2) Raczej, z większą racyą, *plutôt*, vielmehr. Nie stanie się tak; ale radniej posłuchaj, co mówię. 1 *Leop. Genes.* 23, 10.

RADNIK, a, *m.*, rajca, radca; der Rathmann, Rathsherr. (*Boh.* radnice ratusz). W niektórych Rzpltych jest naznaczony pewny sędziak, pewny radnik. *Petr. Pol.* 197. RADNY, a, e; *Boh.* radnj, radný; *Sorab.* 1. radné; *Ross.* совѣтный, совѣтовательный; od rady, do rady należący, radzący; Raths-, zum Rathgeben und Berathſchlagen gehörig, Rath gebend. Był on mądrym abo radnym. *Rej. Post. C* 4, (*ob.* do rady). Nie sama Helena cudza żona Ogniem na złe radnym zniewolona. *Petr. Hor.* 2, *L* 4. na złe radzącym, zwodzącym; zum Böſen rathend, verleitend; *Eccl.* злосовѣтный, *Graec.* κακόβουλος; *Subst.* злосовѣтникъ. — §. Radny *subst.* = radny pan, rajca, radziciel; der Rathgeber, Rathmann, Rathsherr; *Slov.* radný pán; *Carn.* ratne gospud; *Vind.* rathni gospued, ſvitnik, ſvitni druſhnik, ſvitni gospud, poſvituvauz; *Ross.* ратманъ, ратсгеръ; *Eccl.* думный, (*ob.* Dumny, *ob.* Dumać). Miéj spokojnych wielu, ale radnego miéj jednego z tysiąca. 1 *Leop. Syr.* 6, 6. Szkodliwy radny, który wiele gada, a mało mówi. *Mon.* 64, 220. Radnego pana nie umiecie obrać. *Warg. Wal.* 321. Co to za radni panowie? *Teat.* 26. *d*, 6. Przyzwał Absalon Achitofela, radnego pana Dawidowego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 15, 12.

RADO, *Adverb. adj.* rad = lubo, miło; gern, lieb. Z jego śmierci tak było rado w Rzymie, iż w tych czapkach chodzili, które znaczyły wielkie wesele po wszystkim mieście. *Weresz. Reg.* 48. Gdzieć nierado, lepiej tam z daleka omijać. *Simon. Siel.* 45. (gdzie ci nie radzi, gdzie cię nie radzi widzą). — §. Po smętku wesele, a po wielkim zaburzeniu rado jasno bywa. *Rej. Post. S* 6. zwykle, gewöhnlich, gemeiniglich. RADOGAST, RADOGOST, a, *m.*, u starych Słowian bożek gościnności, niby to rad gościom. *Star. Ref.* 69. *Krom.* 56. *Sarn. Ann.* 963. bey den alten Slaven, der Gott der Gaſtfreundſchaft; *Carn.* Radagost, *Radegastus, idolum Slavorum = Mars*; *ob. Frenzel in Westphal. monum.* 2, 2409, (cf. radowist). Radogost i Dobrogost pospolite są starych Słowaków nazwiska. *Stryjk.* 42. ein alter Name; cf. Radosta, Radzyn. — RADEGAST, gród w Anhalt Dessau; rzéka w Meklenburskim. *Dykc. Geogr.* 2, 328 RADOJEWICE, dobra w Inowrocławskim, od których Radojewscy. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOLIN, miasto w Poznańsk., gniazdo Radolińskich. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOM, ia, *m.*, miasto w Sandomierskim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. (*Sorab.* 2. Radom wieś w Luzacyi; *Germ.* Radensdorf). RADOMSKI, n. p. powiat. *ib.* Kasza Radomska, *ob.* Gryka. RADOMSKO, a, *n.*, miasteczko w województwie Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOMYŚL, a, *m*, a) miasto w województwie Wołyńskim, gniazdo Radomyskich. *Dykc. Geogr.* 2, 329. — b) W wojew. Sandomierskim, niedaleko Dąbrowy. *ib.* — c) W wojew. Lubelsk. *ib.* RADOSTA, y, *m.*, RADZYN, a, *m*, [RADYM 2], imię staropolskie, *Gaudentius. Jabł. Her.*; cf. *Eccl.* радостоименный, который въ своемъ имени заключаетъ радостное знаменованіе. RADOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* radost; *Sorab.* 1. hradoſcž, łožt (cf. lusztyk), ſradowani (hradoſcž 2) rozkosz); *Carn.* radost; *Vind.* radost, radovanje, veſelnost, shelje, hotenje, naſladnost, luſht (2. radost, dobrovolnost = dobra wola); *Croat.* radozt, (radòszt *jucunditas, delicium*; radohotnoszt *lubentia, appetentia*); *Bosn.* radóst, usgivanje, (cf. użyć); *Rag.* radós, radost, (radós, arajdanje = rozkosz); *Eccl.* радощи; *Ross.* радость; RADOSTKA, i, *ż., dem.* = wesele, uciecha, die Freude. Radość jest z jakiego dobra, lub cudzego złego, ile to komu pożyteczne. *Zab.* 12, 277. Obietnica głupiemu radość. *Mon.* 74, 10. Zła to radość, po której żal chodzi. *Kras. Sat.* 59. Drobne radostki dzieciństwa. *Teat.* 30. *b*, 68. — §. Radostka, *botan.*, Wrotycz Włoska, *heliochrysos*, Sonnengoldblume. *Syr.* 376. RADOSŁAW, a, *m.*, imię staropolskie. *Jabł. Her.* RADOSNY, a, e, RADOŚNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* radóstný; *Sorab.* 1. hradoſczíwé = rozkoszny; *Rag.* radostan; *Bosn.* radostan, veseo; *Ross.* радостный; *Eccl.* радованенъ, радостотворный, (радостотворецъ wesołek, радостотворити cieszyć, радостотворство *urbanitas*); wesoły, pełen radości; fröhlich, froh, voll Freude, erfreut. Ponieważ nadchodzą takie okoliczności, prawdziwie, że jestem radośna. *Teat.* 26, 73. Radośny wieniec; w nim hetman Rzymski wjeżdżał, z lekkim jakim nieprzyjacielem szczęśliwie wojowawszy. *Warg. Wal.* 61. Radośny, tryumfujący *Eccl.* любопраздничественный. RADOSZCZEWICE, dobra w Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOSZCZ, królewszczyzna w Brzeskim Lit. *ib.* RADOSZYCE, miasto w Sandomirskim, sławne hutami żelaznemi. *Dykc. Geogr.* 2, 329. eine Stadt im Sandomir., durch ſeine Eiſenhütten berühmt. RADOSZKOWICE, miasto w województwie Mińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 329. RADOWAĆ się, -ał, -uje *rec. niedok.*, uradować się *dok.*; *Boh.* radowat se, zradowati se; *Slov.* radowat se, radugi se; *Sorab.* 1. raduyu szo; *Carn.* radam, radujem; (*Vind.* raduvatiſe, radimeti = rad mieć, pożądać); *Croat.* raduvatisze, araydavam, naszladujemsze, radujem *laetifico*, radujémsze *gratulor, gestio*, raduvatisze komu *gratulari*, raduvanye = powinszowanie, (2) radujemsze *alludo, blandior*); *Rag.* radovatise, arajdatti, (radovati, *frui*); *Bosn.* radovatise, radovati, obradovati, (arajdatti, nasladiti *oblectari*; uzradovati, obveseliti); *Ross.* радоваться, возрадоваться, (*activ.* радовать cieszyć kogo), красоваться; *Eccl.* веселовати, радоватися, ликокъсткокати, ликокати, (радуйся, здравствуй; *Graec.* χαῖρε, cf. pomaga bóg, szczęść boże; cf. witaj, cf. radowist); weselić się, cieszyć się, ſich freuen. Radujcie się z radującemi się, a płaczcie z płaczącemi. *Budn. Rom.* 12, 15. Niechaj się raduje albo weseli Izrael w stworzycielu swoim. *Gil. Kat.* 48. Temi ludźmi, którzy się ochrzcili, wielce się radowano. *Baz. Sk.* 30. Uradowałem się przyjemnym tym widokiem. *Kras. Pod.* 2, 35. Radujący się, tryumfujący *Eccl.* ликовственникъ, ликующій, веселящійся, торжествующій. (*Rag.* radovalaz, radovaonik *gratulator*, cf. Wit, radowist). Radowanie się, *Sorab.* 1. ſradowani; (*Rag.* arajdanje *oblectatio*). Radować się czemu = z czego, ſich über etwas freuen. Przywitał go, radując się jego zdrowiu. *Ezop.* 25. Niechaj się zapłoną, którzy się radują memu złemu. *Wróbl.* 81. Nie raduj się złemu gościowi. *Hrbst. Nauk. n.* Oto temu zwycięzcy nad tymi sprzeciwniki swemi wszystek świat się raduje. *Rej. Post. T* 1.

Moskwa, radując się strzelcom, którzy im nowo przybyli, popili się byli. *Gwagn.* 119. Raduje się pies komu, ogonem macha, zaleca się; der Hund wedelt vor Freuden über jemandes Ankunft, ſchmeichelt ihm. Pies liże tego, komu się raduje. *Petr. Hor.* 2. *D b.* Uradowany, ucieszony, ukontentowany, erfreut. Idź Echo głosząc co mówi ojczyzna uradowana. *Kniaź. Poez.* 1, 195. Niezmiernie był uradowany z tej grzeczności. *Teat.* 19. *b*, 17. RADOWIST, u, *m.*, (cf. Wit, witać), którego radzi widzą. *Dudz.* 19. ein gern Geſehener, den man gern ſieht. U Rzymian, gdy dobry człowiek na schadzki przyszedł, z radości okrzyk uczynili, zaś gdy kto nieradowist, ksykali na niego. *Petr. Hor. D* 3. (*Boh.* Radon, Radun *Charon*). RADUN, miasto w wojew. Wileńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. eine Stadt in Litthauen. RADUNIA, i, *ż.*, rzeka, łączy się z Motławą pod Gdańskiem. *Dykc. Geogr.* 2, 330. der Fluß Radaune bey Danzig. RADWAN, a, *m.*, *herb*; chorągiew' żółta kościelna o trzech polach, u każdej u dołu franzle; na wierzchu jej krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 43, ein Wappen. RADWANOWICE, dobra w Krakowskim, gniazdo Radwanowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADWANKÓW, dobra szlacheckie w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADYKI ziele, *ob.* Mnich ziele, Papawa. *Urzęd.* 268. RADYMNO, a, *n.*, miasto w Przemyskim. *Dykc. Geogr.* 2, 331.

RADZANOW, a, *m.*, miasto w Płockim, gniazdo zgasłej familii Radzanowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 330.

RADZCA, RADCA, 'RAJCA, y, *m.*, radziciel, radny pan; *Boh.* radce, radič, konšel (*ob.* Konsyliarz, radota przełożony rady); *Slov.* ráděc, rádon, *obs.* radota, raddota; *Sorab.* 1. radžiczeŕ, radnik; *Carn.* svjetuvavz, posvjetuvavz; *Vind.* ſvitnik, poſvituvauz, ſvitni gospud, ſvitni drushnik; *Croat.* szvetnik, tolnáchnik (cf. tómacz), tolnach; *f.* tolnachnicza, szvetnicza; *Dal.* vichnik, (*ob.* Wiece); *Slav.* vichnik; *Bosn.* vjecchnik; *Rag.* svjetnik (= radziciel), vjechnik (konsyliarz, vjeechnik, starovjeechnik *senator*, *ob.* stara rada); (*f.* svjetniza = radzicielka, rádilaz *operarius*); *Ross.* ратманъ, ратсгеръ, совѣтникъ, *f.* совѣтница; (*Eccl.* прирадѣтель *curator*); der Rathsherr, Rathmann, Rathgeber. *Consules* po Polsku właśnie radzcy, że radzić o ojczyznie powinni byli. *Falis. Fl. praef.* Mieszczanie dla porządku obierają sobie wolnie kilka radziec, i jednego jakoby zwierzchnego burmistrza, którym oddawają rząd miejski. *Żarn. Post.* 3, 632. (*Ross.* первосовѣтникъ burmistrz). Radzca stanu. *N. Pam.* 22, 42. der Staatsrath. RADZIĆ, -ił, -i, *cz. dok.*, 'RADZAĆ *cont.*; (*Boh.* raditi; *Slov.* radjm; *Sorab.* 1. radzicž, radžu; *Sorab.* 2. ražisch; *Carn.* svjetijem, svjetujem; *Vind.* rathovat, rathat, ratati, ſvit dati, ſvetuvat, ſvituvati, namarnivati, nagovarjati; *Croat.* szvetûjem, tolnáchim, tolnacha dajem, (rádim *incumbo*, *operam do*, *ob.* Rad); *Rag.* svjettovati, posvjettovati, (râditi *operam dare*, *curare*, dorâditi *peragere*; *Slav.* ráditi = robić, pracować); *Bosn.* svitovati, svjetovati, (raditi, nastojati *incumbere*, *operam dare*, *attendere*); *Eccl.* думаю (*ob.* Dumać; прирадѣю, *Graec.* ἐπιμελοῦμαι pilnuję czego); *Ross.* совѣтовать, совѣщать, совѣщавать, наразумить, надоразумить, надоумить, надоумливать; радѣтъ, порадѣть staranie mieć, pieczołować się, радѣніе staranność; cf. *Syr.* ܪܗܛ *admonuit*, cf. rata); — §. a) radę dawać komu, einem rathen, einen Rath geben. Łatwiej radzić, niżeli dobre pełnić rady. *Zab.* 11, 235. *Zabł.* Łacwie mądremu radzić. *Cziach. Przy.* 91. Starałem się, radzić nie na szkodę, ale na dobro ojczyzny mojej. *Gaz. Nar.* 1, 191. Na rzeczy dobre, o cokolwiek idzie, mamy radzić, a od złych i od grzechu, zawżdy odradzać. *Hrbst. Nauk. l* 7 *b.* W ten czas radą bywamy winni cudzego grzechu, gdy na złe radzimy. *ib. l* 7. Dobrze radzę, *Eccl.* добросовѣтую, *Graec.* εὐβουλέυω; dobrze radzący, *Eccl.* добросъвѣтьнъ. Źle radzić *Ross.* прирадѣть. Ciężéj winien, co źle radzi. *Rys. Ad.* 6. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. *Rys. Ad.* 10. — §. Radzić co komu = doradzać, radą zalecać, (*oppos.* odradzać, rozradzać); anrathen, zu etwas rathen. Już mi dobrze nachylony radził na pokój wiek w podeszłym lecie. *P. Kchan. Jer.* 308. Radzi Wilno Radziwiłł, zkąd na czasy wieczne Imię wziął, że mianował miasto to stołeczne. *Kchow.* 348. *Gwagn.* 233. *et* 319. Posłowie nie radzili królowi do pospolitego ruszenia. *Biel.* 360. — §. Radzić, *absolute*, spólnie o czym radę składać, zdania znosić; rathſchlagen, Rath halten. Tymeście dziś podobno Połocko stracili, Bo kiedy się było bić, toście wy radzili. *J. Kchan. Dz.* 38. Niech tylko razem czterech, pięciu radzą, I nic nie zrobią, i pewnie się zwadzą. *Kras. Mysz.* 71. — §. b) Radzić o kim, pieczą mieć, pieczołować się kim, für jemanden ſorgen, ihn in ſeine Obhut nehmen, Rath für ihn ſchaffen; [*cerk.* радити *curare*; *ilir.* raditi 2]. Niech pan bóg radzi o swojéj czeladzi. *Rys. Ad.* 49. Jak bóg was zawsze w swéj opiece chował, Tak w tych trudnościach teraz o was radzi. *P. Kchan. Jer.* 131. Ociec źle radzi o córce swojéj, który ją za człowieka złej sławy dawa. *Gorn. Sen.* 293. Mniej uważni rodzice źle radzą o dziatkach swoich. *Mon.* 71, 535. Nierozum i przed czasem źle o sobie radzi, I po zgubie na wątłych otuchach się sadzi. *Simon. Siel.* 69. Prosiła boga, aby o niéj radził. *Sk. Żyw.* 2, 58 *b.* Ponieważ ja was ratować nie mogę, radźcie o sobie. *Warg. Cez.* 183. Czas też i mnie radzić o sobie, otom już wyzwolił pana. *Gorn. Sen.* 187. — *Praepos. cum Accusativo:* Pan ten każdego z sług swoich jak syna swojego miłował, o sługi swe radził, o każdego się starał, aby od niego pocziwie wyszedł. *Orzech. Tar.* 102. — §. c) Radzić komu, radzić czemu, radę dawać czemu, zdoływać, wydoływać jakiéj sprawie, (cf. poradzić); Rath ſchaffen, gewachſen ſeyn, ſich mit jemanden, oder womit zu helfen wiſſen. Nikt mu nie zdołał, żaden mu nie radził, Nikt nie porównał z nim między naszemi. *P. Kchan. Jer.* 65. Niektórym białymgłowom mężowie nie radzą, a one są zgubą mężów swoich. *Star. Ref.* 42. Holendrowie do takiej potęgi przyszli, że im straszna wielom siła króla Hiszpańskiego, dotąd nic radzić nie mogła. *Star. Ref.* 22. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *Cn. Ad.* 462. Gdy sam nie umiesz radzić sobie, radź się drugiego. *Petr. Et.* 11, *Eccl.* невѣдѣтися. — RADZIĆ się kogo *recipr.*.

Boh. raditi se; *Carn.* posvjetûjem se; *Vind.* obrathuvat, obrath barat, poſvituvatiſe, ſe poſuetvati, ſvit dershati, ſuituvati, obſvituvati, ſe pomenvati; *Dal.* szvitovati; *Rag.* svjettovatise, svjetovatise; *Bosn.* svjetovatise; *Ross.* совѣтоваться, совѣщать, совѣщавать, справиться, справляться (cf. sprawić), спроситься, спрашиваться; rady czyjéj zasięgać, dokładać się kogo; einen um Rath fragen, einen zu Rathe ziehen. Ón czasem mnie się radzi. *Boh. Kom.* 4, 51. Mój wódz, któregom ja się radzał. *Ryb. Ps.* 104. Ludzie, gdzie tylko przechodzę, kłaniają mi się, i radzą, jak doktora. *Teat.* 23, *b.* 44. Radź się inszego, a przecię patrz swego. *Rys. Ad.* 60. Radź się samego siebie, bo nad cię nikt ci nie jest wierniejszy. *Radz. Syr.* 37, 17. RADZICIEL, a, *m.*, doradnik. *Włod.*, poradnik, który komu radę daje, der Rathgeber; *Boh.* radič; *Sorab.* 2. ražischel; *Sorab.* 1. naradnik; *Ross.* совѣтовальщикъ, совѣтчикъ, совѣтователь, (радѣтель opiekujący się czym). Zły radziciel *Ross.* злосовѣтникъ. Dobry radziciel *Eccl.* благосовѣтникъ. RADZICIELKA, i, *fem*; *Boh.* rádkyně; *Rag.* svjetniza; *Ross.* совѣтовательница, совѣтовальщица, совѣтчица, (радѣтельница opiekująca się). Zła radzicielka *Ross.* злосовѣтница. RADZICE, starostwo w wojew. Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIECHOW, a, *m.*, miasto w cyrkule Brodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIECKI, a, ie od radzców, Rathsherren-; Rathsmänner-; *Boh.* radnický; *Croat.* vechnichki, tolnáchni, tolnachnichki, szvetnikov; *Vind.* ſvitnogospoden; *Ross.* ратманскій, ратмановъ, совѣтничей, совѣтничій, совѣтническій. Radzieckie postanowienie. *Sax. Porz.* 9. Przysięga radziecka. *ib.* 10. Starsi radni panowie nowo obranym niechaj dadzą moc radziecką, i niechaj je w swe radzieckie ławy puszczą. *Chełm. Pr.* 2. Radzieccy słudzy noszą znaki zwierzchności. *Mon.* 70, 635, (*ob.* sługa miejski, woźny, ceklarz). Radziecki czyli publicznych obrad dom. *Pilch. Sall.* 36. *Radzilna izba. *Fur. F.* (radziecka), *ob.* Ratusz. — *Aliter:* Radziecki dom, gdzie radca jaki mieszka, ein Rathsherren-Haus. RADZIECTWO, a, *n.*, urząd radziecki, die Rathswürde, Rathsherrenwürde; *Sorab.* 1. radžičerstwo; *Croat.* vechnichtvo; *Ross.* совѣтовательство. Za trzeciego radziectwa Maryusowego. *Lat. Kom. B* 3 *b.* za konsulatu trzeciego, unter dem dritten Konſulat des.... U Rzymian nikt radziectwa nie mógł trzymać przed 43 rokiem. *Petr. Pol.* 191.

Pochodz. verbi radzić: *rada*, *radnik*, *rajca*, (*raić*, *i t. d.*), *doradzić*, *naradzić*, *odradzić*, *obrada*, *obradować*, *poradzić*, *poradnik*, *porada*, *poradny*, *rozradzić*, *uradzić*, *zaradzić*. — *NB. Insequentia variorum locorum nomina aut a* radzić, *aut a* rad, radość *derivanda:* RADZIEJÓW, a, *m.*, a) miasto w Brzeskim Kujawskim. — b) W Rawskim, dziedzictwo Radziejowskich. — c) Dobra w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIEJOWICE *plur.*, wieś z zamkiem w ziemi Sochaczewskiéj, gniazdo Radziejowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 330. *RADZIEJ, *ob.* Raczéj, Radniéj. RADZIŁÓW, a, *m.*, miasto w Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIWILISZKI, a) miasto w wojew. Trockim. — b) W Księstwie Żmudzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZIWIŁŁÓW, a, *m.*, a) miasto w Mińskim, fundowane od Książąt Radziwiłłów. — b) W wojew. Mścisławskim. — c) W województwie Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZYMIN, a, *m.*, miasto w ziemi Warszawskiéj. *Dykc. Geogr.* 2, 330. RADZYN, a, *m.*, 1) Radosta, imię Staropolskie, *Gaudentius. Jabł. Her.* Oto kreował arcybiskupem Gnieznieńskim Radzyna, czyli Gaudencyusza, towarzysza ś. Wojciecha *Nar. Hst.* 2, 89. — 2) Radzyn, Raden, miasto królewskie w wojew. Chełmińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 328.

RAFA, RAFINA, y, *ż.*, Riederfächſ. das Reff; (cf. *Svec.* ribe; *Lat.* ripa); §. 1) szkopuł, skała pod wodą, statkom niebezpieczna, ein Felſen unter dem Waſſer. Rafa zowie się kamień pod wodą. *Magier. Mskr.* Rafa jest kamień, co siedzi pod wodą, I tego szkuta niech nie trąci brodą. *Klon. Fl. E* 4. Rafy są owe kamienie na rzékach, na których więzną szkuty, komiegi. *ib. E* 3. Rafin aby rotman i sternik pilnie przystrzegł dla szwankowania. *Haur. Ek.* 171. Często statek uwięźnie na haku abo na rafinie. *ib.* 174. Gdzie rafina jaka, lub się prąd nawinął, Potok z ogromnym szumem i pienisto płynął. *Żebr. Ow.* 72; *trabes obstructaque saxa.* Ni szkuta na hak fortunę i zdrowie Wniósłszy, nie bez swéj ruszą się ruiny, Na wart popławny z prądu lub z rafiny. *Wad. Dan. pr.* Częstokroć rzecz osądzona na rafie więźnie. *Modrz. Baz.* 388. *in salebra haeret*; nie może do skutku przyjść. — §. 2) Rafa w stajni, drabina nad żłobem, za którą koniom siano przekładają. *Krumbh.* die Raufe im Stalle.

RAFFLE, ów, *plur.*, sieć, nieco podobna do żaków, z obu stron otwory i serca w śrzodku mająca. *Kluk. Zw.* 3, 245, eine Art Fiſchernetze.

RAGUZA, y, *ż.*, (*distng.* Rakusy), stolica Rzpltéj Raguzańskiéj. *Dykc. Geogr.* 2, 331, *Rag.* Dubróvnik, (*ob.* Dąbrowa), *Epidaurus*; *vetus Rag.* Zapát; *Bosn. et Croat.* Dubrovnik; *Hung.* Ragúza, die Stadt und Republik Raguſa. RAGUZANIN, a, *m.*, który z Raguzy rodem, der Raguſaner; *Rag. et Bosn.* Dubróvcjanin; *Rag.* Raguzanecz. RAGUZANKA, i, *ż.*, die Raguſanerinn; *Rag.* Dubrovkigna, Dubrovka. RAGUZAŃSKI, a, ie, od Raguzy, Raguſaniſch; *Rag.* Dúbrovácki; *Bosn.* Dubrowacki.

RAHODOSZCZ, a, *m.*, dobra w wojew. Pińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 331.

RAIĆ *cz. niedok.*; (*Vind.* narejati = narządzić, nastroić; rajati, plesati = pląsać, cf. rej); stręczyć, nastręczać, osobliwie: raić komu żonę, raić któréj męża, (cf. radzić, cf. radca, *rajca); einem etwas zuſchanzen, zuweiſen, einem oder einer eine Parthie zuſchanzen; *Boh.* dohoditi, (cf. dochodzić). S. Ambroży żadnemu żony nie raił, żadnemu na żołnierstwo nie radził, do żadnego na ucztę nie szedł. *Sk. Dz.* 292. Wydać jéj nie chcę, za tego, kogo mi We Pan raisz. *Teat.* 12, 20. Ze stem tysięcy żonę mu raić obiecał. *Falib. L* 3. Pięknie panienka zbywała tych, co ją za mąż raili. *Sk. Żyw.* 2, 51. Do Lwowa jeździ na kontrakty, raić sumy paniczom, co się w karty zgrali. *Teat.* 24, 153. *Jag. Wyb. A* 3. RAICIEL, a, *m.*,

który rai, (cf. rajfura), der Zuſchanzer; *Boh.* dohazowač; *Eccl.* сводитель; *f.* raicielka, *Boh.* dohazowačka.

Pochodz. *rajfura*, *rajfurka*; *narajać*, *niewyraisty*.

RAJ, ju, *m.*; *Boh. et Slov.* rag; *Sorab.* 1. *et* 2. paradis; *Carn.* raj, rêj, (cf. kraj), (ranke, ranze = nieboszczyk), paradish, (raj Turecki *Carn.* koshtomâja); *Vind.* paradiſh, veſeljavert, (raj, raja, pleſs = pląs, taniec, *ob.* Rej; *Ger.* Reigen; *Vind.* rajiſhe = tanieczniczа sala; rajati, pleſati = pląsać, tańczyć; rajavez, rajar = tanecznik, *f.* rajauka, rajaviza, rajarza; raini (= nieboszczyk); *Croat.* ráy, paradisush, (ryssiszem *malo*, cf. raczéj); *Rag. et Bosn.* raj; *Slav.* ráj; *Ross.* рай; (cf. *Arab. et Pers.* irem *hortus in in Arabia celeberrimus*); a) das Paradies. Ogród rozkoszy, w którym Adam z Ewą mieszkali, der Garten Eden. Nasadził bóg sad w Edenie. *Budn. Genes.* 2, 8, (= *not.* abo raj; ale to słowo już stare»). Miejsce kwitnące było wszelkim majem Rozkosz i ozdob, a ztąd mianowane rajem. *Kulig. Her.* 50. Raj według sensu literalnego jest ogród kosztowny. *Galat. Alf.* 48. Raj to mniemają być, kędy kto ma miejsce rozkoszne bez pracy. *Biel. Św. F* 2. — §. Rajem nazywa się niebo, i w niebie cerkiew' tryumfująca; bo w raju było drzewo żywota, od którego, co kto zjadł, na wieki żyje. *Galat. Alf.* 49. der Himmel nach dem Tode, das Paradies. Raj i królestwo niebieskie jest jedno, w którym święci zażywają dóbr onych niebieskich doskonałego uczestnictwa. *Smotr. Ex.* 37. Nie raj niebem nazywają, ale niebo rajem. *Smotr. Ex.* 38; (*oppos.* ad, i. e. piekło). Radaby dusza do raju; ale grzechy nie puszczają. *Rys. Ad.* 60. — *Transl.* Zda mi się, że przechodzę do raju z otchłani. *Teat.* 43. *b*, 99. Dobre i spokojne sumnienie, jest rajem w tym życiu. *Lach. Kaz.* 1, 78. — b) Najwyższy rząd dla spektatorów na teatrach rajem nazwany. *Teat.* 24, 37. *Czart.*, *Ross.* раекъ. Utrzymuje, że z raju najlepiej widać: bo kto z góry patrzy, wszystko widzi. *Teat.* 22. *c*, 13. W teatrze są różnego gatunku spektatorowie; jest loża, jest parter, jest i raj. *N. Pam.* 1, 85.

Pochodz. *rajski*, *rajowy*.

RAJCA, y, *m.*, radca; *Boh.* radce, končel, konšel; *Croat.* véchnik, (*ob.* Wiec, sowietnik); *Ross.* совѣтникъ; radny pan, rada czyja, od porady, konsyliarz; der Rathmann, Rathsherr, Rathgeber, Rath. To co się złego staje, nie królowi młodemu ale starym rajcom jego przypisują. *Sk. Dz.* 1137. RAJCZANKA, i, *ż.*, córka rajcy, konsyliarzówna, des Raths Tochter. RAJCZYNA, y, *ż.*, rajcy żona; *Croat.* tolnachicza, (*ob.* Tłómacz); die Räthinn, która rady daje, die Rathgeberinn. Ciekawość swoję dosyć drogo najpierwsza na świecie rajczyna Ewa przypłaciła. *Mon.* 70, 677. RAJCZYC, a, *m.*, rajcy syn, des Raths Sohn. RAJCZY, a, e, do rajcy należący, Raths-.

RAJEWISZCZE, w wojew. Brzeskim Lit. *Dykc. Geogr.* 331.

RAJFURA, y, *m.*, który jedna sposoby rozmaitych rozrywek i bawienia panom. *Zabł. Fir.* 50. (*Etym.* raić); der Zuſchanzer, Zuweiſer, komisant; (*Boh.* dohazowač; *Ross.* сводчикъ; *Eccl.* сводитель, cf. zwodziciel). Sam przewódzcą amantów, sam byłem rajfurą. *Hul. Ow.* 246.

RAJFURKA, i, *ż.*, RAJFURCZYNA, y, *ż.*, die Zuweiſerinn; *Boh.* dohazowačka. Inaczéj się dzieje z temi, których albo same amantki albo rajfurki łudzą. *Mon.* 74, 313. Dystyngwowańsza jakaś rajfurzanka. *Teat.* 13, 45.

RAJGRAS, u, *m.*, z *Niem.*, das Rietgras, kąkol trwały, na łąkach rosnący, do formowania kunsztownych łąk zalecany. *Jundz.* 125; owsik. *Pam.* 84, 907.

RAJOWIEC, owca, *m.*, w raju żyjący, obywatel rajski, (cf. niebianin); der Paradiesbewohner. Tych rajowców dwoje. *Przyb. Milt.* 119. RAJOWY, a, e, rajski, od raju; Paradies-, des Paradieſes. Drzewa rajowe. *Biał. Post.* 245.

RAJSKI, a, ie; *Boh.* raysky; *Rag. et Bosn.* rajski; *Croat.* rayszki; *Ross.* райскій; rajowy, od raju, Paradies-. Nam Jewina pierwsza wina Rajskie wrota zawarła. *Groch. W.* 150. Gdzie z kim miło, tam rajskie mieszkanie. *Jag. Wyb. B* 2. — *Botan.* Rajska trawa, wielbłądowa plewa, wonna trawa, sitowie wonne, trzcina wonna, *juncus adoratus*, Kamelheu. *Sienn.* 155. Rajskie drzewo, orle drzewo, aloe drzewko, *agallochium*, Paradiesholz. *Sienn.* 192. Rajskie jabłka, *citrus Decumana*, Paradiesäpfel, owoc ma wszystkie przymioty pomarańczy, nazywają je też Świętojańskie. *Kluk. Rośl.* 1, 153. *Kluk. Dykc.* 1, 136. *Cresc.* 414. Rajskie ziarno, *amomum grana paradisi*, gatunek amomku; ziarna zażywają się zamiast pieprzu. *Kluk. Dykc.* 1, 30. *Szleszk. Ped.* 419. Paradieskorn, *Sorab.* 1. żerchwa. Rajska figa, *musa paradisiaca*, die Paradiesfeige. *Kluk. Dykc.* 2, 131. — Rajski ptak, *pica paradisi*; *Carn.* rajske tizh, der Paradiesvogel, wielkości szpaka, pióra stérowe długie, z których dwa najdłuższe cienkie, na kształt nici. *Zool.* 269.

RAJTAR, a, *m.*; *Boh.* reythar; *Sorab.* 2. rejtař; *Ross.* рейтаръ; z *Niem.* der Reiter, a) Cavalleriſt auf Deutſchen Kriegsfuß. Bywała jazda sposobem Niemieckim ubrana i uzbrojona, którą nazywano rajtarami i dragonami. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 390. Rajtar z strzelbą i pałaszem. *Star. Ryc.* 44. Zburzyli zamek Santok, żeby się na nim więcej rajtarzy nie przechowywali. *Biel.* 153. t. j. knechty Krzyżackie. — b) *In malam partem*; Rajtar, odpowiednik jawny, zbójca, *perduellis. Mącz.*, ein Befehder, Straßenräuber. Kto się dzieli z złodziejem, albo w domu złodzieja i rajtara chowa, u pana boga sam jest takowym. *Hrbst. Nauk. m* 2. RAJTARKA, i, *ż.*, die Reiterinn; *fig. tr.*, n. Melonów ostrożnie zażywać; by zaś kogo do saméj nie ochłodziły febry, aby rajtarki nie nabył. *Haur. Ek.* 47. trzęsienia ziemnicznego, Fieberſchütteln, Fieberſchauer. RAJTARSKI, a, ie, do rajtara należący, Reiters-, Reiter-; *Ross.* рейтарскій. Zawodniki jedne kmiece, drugie rajtarskie. *Cresc.* 525. RAJTARSTWO, a, *n.*, RAJTARYA, yi, *ż.*, rajtarowie, kiryśniki; Reiter, Cüraſſirer. — §. Rajtarstwo, rozbój, Straßenraub, (*ob.* Rajtar, *ob.* Kozak, kozactwo). Przez niebytność Ludwika w Polszcze, łupiestwa, rozboje, rajtarstwa wielkie były. *Biel. Św.* 223 *b.* Kacerstwo, rajtarstwo i zbijanie, fałszowanie bul papiezkich klątwą karzą. *Hrbst. Nauk. m* 7. RAJTUZY *plur.*, szarawary, spodnie do jazdy, z *Niem.*,

Reitroſen. W kurtce i rajtuzach po podróżnemu ubrany. *Teat.* 32. *e*, 65.

RAK, a, *m.*, RĄCZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh. et Slov.* rak; *Sorab.* 1. rak; *Carn. et Vind.* rak; (*Carn.* rake *aquae ductus*); *Croat.* rak, rakek; (rakia = rak Arabski; rāaka, temno pochivalische mertveh = pieczary); *Hung.* rák, raak; *Dal. Bosn. et Slav.* rak; *Rag.* rāk; *Ross.* ракъ, (cf. *Ger.* Rücken); (*distng. Ross.* paka okowitka, cf. arak); *Svec.* krabba; *Holl.* kreef; *Angl.* crevice; *Gall.* ecrevisse; *Lat.* cancer; *Graec.* καρκίνος; §. 1) *Ger.* der Krebs. Rak skorupą cały pokryty, tył kadłuba zakończa się ogonem stawowatym, nóg ma dziesięć, z których pierwsza nazywa się nożycami. *Zool.* 111. Siągnąć trzeba do dziury, kto chce łowić raki. *Pot. Arg.* 334. (bez prace, nie będą kołacze). Raki łapać; *Vind.* rake loviti, razhiti, (*distng.* raczyć), frebſen. Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (*ob.* Iść). Rak w nowéj skorupie; *Boh.* kabatnjk, (cf. kabat). Straciliśmy tyle, a przecię to nas nie boli, jakby to rak z kobieli wypadł. *Star. Ref.* 5. *Falib. U*, (cf. grzyb). Chcąc skarać raka, w wodę go wrzucił. *Mon.* 74, 51. (dogodził mu). (*Prov. Vind.* Rakam ſhviſhgati, bob v' stieno mitati = rakom świstać, groch na ścianę rzucać, głuchemu spiewać). Raki piec = ze wstydu czerwienić się, rumienić się, wstydem płonąć, pełgnąć, ſchaamroth werden. Napiekłabyś raków, słysząc o tym. *Teat.* 42. *c*, 64, *Slov.* gako rak očerwenèl; *Vind.* erjaviza jo oblije; od sramote erdezh, saparjen, oparjen, sakuhan. — Rakiem, raczkiem leźć = na baluku, auf allen Vieren kriechen. Cisnąłem się chyłkiem, włoczyłem rakiem przez opadły i wązki ganek. *Ossol. Str.* 3. Zbiorę me dziatki, wnuczki, z prawnucząt orszakiem, I te, co są w pieluchach, i co pełzną rakiem. *Zab.* 1, 186. *Nar.* — *Aliter:* Na raku się wleką. *Pot. Arg.* 711. na żołwiu, powoli albo nawet opak idzie; *Vind.* rakou hod, nasaihoja; es geht den Krebsgang, oder auch langſam, wie mit der Schneckenpoſt. — §. Rak morski, der Seekrebs. — *Aliter:* Rak morski okrągły, pająk morski, mazinet, macinet. *Cn. Th.* die Krabbe, der Taſchenkrebs; (cf. *Carn. et Vind.* koshāk; *Bosn.* koska, koziça, jastóg; *Ross.* жужелица; *Rag.* rakovniza *maja*). — §. *Tr. fig.* Rak biały = jaje, ein Ey. Przyniosłam państwu na darowiznę pięć białych raków, a z szóstym jeszcze kura chodzi. *Teat.* 16. *c*, 68. — §. 2) Rak na niebie, znak niebieski czerwcowy. *Żebr. Zw.* 25. der Krebs am Himmel, das Himmelszeichen, der Krebs. *Corn. Sen.* 130. *J. Kchan. Dz.* 6. Upały ośmionogiego raka niebieskiego. *Zab.* 10, 42. *Koss.* — §. Raki na statkach. *Haur. Ek.* 171. Raki, są jak pacierze drewniane nawleczone, i do rej przywiązane, któremi, gdy mają żagiel podnosić, maszt opasują, aby po nich żagiel się do góry posuwał. *Magier. Mskr.* hölzerne Kugeln an der Rhaaſtange. — §. 3) Rak, kancer, wrzód ciało wyjadający; das Geſchwür, der Krebs; *Carn.* mramor, shèn; *Bosn.* kankar; *Slav.* rak, xivina; *Eccl.* каркинъ, болѣзнь раковая. Choroba ta straszna ma od raka swoje imię, ponieważ mu jest bardzo podobna. *Haur. Sk.* 439. W najwyższym stopniu bolesna i zapalona nabrzmiałość, która z czasem rozpukać się zwykła. *Perz. Cyr.* 120. *Comp. Med.* 459. Rak szeroko się rozchodzić zwykł na różne strony, I do skażonych części zdrowe przymieszywać. *Otw. Ow.* 98. — Drzewa rak mają, kiedy kora jak krostami obsypana będzie; złe to zaraz dalej postępuje, i drzewo gubi. *Kluk. Rośl.* 1, 134. RAKAJCZE, starostwo w wojew. Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 332. RAKANCISZKI, królewszczyzna w wojew. Wileńsk. *Dykc. Geogr.* 2, 331. RAKARZ, a, *m.*; (*Carn.* rakar; *Croat.* rákar, rakolovecz; *Hung.* rakfogó), co raki łowi, przedaje; der Krebſer, Krebsfänger, Krebshändler, (*distng. Ger.* Racker hycel, *apud* Adlg.). *W rodz. żeńsk.* Rakarka.

RAKIETA, y, *ż.*, *Gall.* raquette; *Ital.* racheta, das Racket; siatka rozpięta do odbijania piłki, n. p. Rakietą tak jeden drugiemu piłkę podaje, żeby nie upadła. *Gorn. Sen.* 87. Rakiety do grania bywają leszczowe, czeremchowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164; (*distng. Rag.* rakitta *siler*, *ob.* Rokita, rokicina).

RAKISZKI, dobra w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 331.

*RAKOSZ, *ob.* Rokosz.

RAKÓW, a, *m.*, §. a) miasto w Sandomierskim, wybudowane od Sienińskiego, kasztelana Lwowskiego, od raka, herbu żony jego tak nazwane; sławne siedlisko Aryanów, którzy tu i szkołę i drukarnią swoję mieli; od miasta katechizm Rakowski ma nazwisko. *Dykc. Geogr.* 2, 331, die durch die Socinianer berüchtigte Stadt Rakau, woher ſich der Rakauer Catechismus ſchreibt. — § b) Rakow, miasto w wojew. Mińskim. — §. c) Miasto w wojew. Bracławskim. *Dykc. Geogr.* 2, 332. (*Sorab.* 2. Rakow wieś Racke w Luzacyi). RAKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na raka pochodzący, krebsartig, wie ein Krebs. Brodawki coś w sobie rakowatego mające. *Perz. Cyr.* 2, 142. RAKOWIANIN, a, *m.*; §. a) z Rakowa rodem, ein Rakauer. — §. b) *Transl.* Rakowianin, Aryanin, Socynianin, nowochrzczeniec, ein Socinianer. Ty nie wierzysz bóstwa Chrystusowego, Rakowianinie! *Biał. Post.* 239. RAKOWSKI, a, ie, od Rakowa, von Rakau, n. p. Katechizm Rakowski. *Dykc. Geogr.* 2, 331. RAKOWY, a, e, od raka, raczy; *Vind.* rakou, razhji; *Croat.* rakòv; *Hung.* rákas; *Sorab.* 1. rakowé, rakowski; *Ross.* раковый, Krebs =. Rakowe oczy, Krebsaugen; *Boh.* racj oko; *Morav.* rakůwka; *Ross.* жерновки; są dwa wapniste kamyki, znajdujące się w żołądku raka przed każdym zrzuceniem skorupy. *Zool.* 111. W lekarniach robią też z raków do wewnętrznego zażycia masło rakowe. *Kluk. Zw.* 4, 341. Rakowéj i Wrocławskiéj maści żadnemu choremu nie żałować. *Haur. Ek.* 118. Rakowe nogi, *Vind.* razhje kliefhe, rakove noge, fhzhipalke; (cf. kleszcze, cf. szczypawki). (*Ross.* раковина, раковинка muszla; жемчужная раковина perłowa macica).

RAKUSY *plur.*; *Boh.* Rakausko, Rakausy; *Slov.* Rakuse; (cf. *Boh.* rakosy = rogoż, rogozina); Austrya, Oeſterreich. *Gwagn.* 454, *ab arce* Rötz, *antiquitus* Rakez, Rakouz. Weißkern Oeſt. Topogr., *Durich.* 1, 9. [od ludu germańskiego Rakatów 2]. (*Boh.* Rakausy miasto Rötz w Austryi). RAKUSKI, a, ie; *Boh.* Rakausky; Austryacki, Oeſterreichiſch. Wina Rakuskie, Morawskie, Ryńskie. *Vol.*

Leg. 5, 227. Możny dom Rakuski. *Gorn. Dz.* 9. RAKUSZANIN, a, *m.*; *Boh.* Rakušan; *Slov.* Rakusan; Austryak, der Oesterreicher. *Cn. Th.* RAKUS. *Kniaź. Poez.* 1, 127. RAKUSZANKA, i, *ż.*; *Boh.* Rakušanka; *Slov.* Rakusanka; Austryaczka, die Oesterreicherinn.

RAMA, y, *ż*, RAMKA, RAMECZKA, i, *ż., dem.*; *Boh.* ram, ramec, ramček; *Slov.* rám; *Hung.* ráma; *Sorab.* 2. ram; *Carn.* rẹmel; *Croat.* rama; *Vind.* rema, remel, pokrajek, postraniza, (rema = listwa, *ob.* Brama, bramowanie); *Bosn.* рама, рамка; *Ger.* der Rahmen, das Rähmchen. Oprawa czyli osada okien, obrazów etc.; Fensterrahmen, Bilderrahmen u. ſ. w. Okna każde osadzają się w ramach. *Świtk. Bud.* 252. Ramy do okien bywają dębowe, sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 264. Ramy od obrazów z włoskiego orzecha. *ib.* Ramy bez tablicy, jakby krosnka albo listwy drzewiane do obrazów, papierowych, płóciennych, (*ob.* Blejtramy); ramy z deską do obrazów, albo deska z ramami. *Cn. Th.* Rysunki w ramki oprawne. *N. Pam.* 19, 54. Stroje wykwitne, na kształt ram wytwornych złego obrazu, bardziej oznaczają defekta, jakie są duszy. *Mon.* 72, 756. Chowają mię, jak w ramkach, takiego tylko ze mnie szukając pożytku, jak z malowanego obrazka. *ib.* 74, 14. Co ramy robi, stolarz; *Ross.* рамошникъ, ramkarz. — Sukna w ramy rozpinają. *Grod. Dis. E.* Tuchrahmen, Rahmen der Tuchſcheerer. Rama u smuklerza, pięć łokci długa, na której się osnowa nasnuwywa. *Magier. Mskr.* Rama w prasie drukarskiéj, żelazna, utrzymuje szrubami formę na fundamencie. *Magier. Mskr.* Ramka w formie drukarskiéj u dekla, do zamykania arkusza na klamkę. *ib.* Rama w piłach, ma w śrzodku piłę osadzoną. *Solsk. Arch.* 100. Sägerahmen in den Schneidemühlen. Szparagi jak najprędzéj przy piecu na ramie suszone być mają. *Kluk. Rośl.* 1, 230. auf einem Geſtelle. Rama na suficie, na śrzodku sufitu gzyms okrągło lub czworograniasto obciągnięty. *Magier. Mskr.*

RAMIĘ, ienia, *n.*; (*Boh.* ramě, rameno, paže (= cała ręka, paždj pacha); *Slov.* rameno, plece *armus, brachium*, (*ob.* Plecy, *ob.* Bark); *Sorab.* 1. ramo; *Sorab.* 2 ramé = bark, plecy; *Carn.* rama, ramma, ramme; *Vind.* rama, rame, ramma, ramme, kramez, narozh; (u bydła, plezhe *ob.* Plecy); *Croat.* rame; *Rag. et Bosn.* ramme; *Slav.* ramenak, mishice; *Dal.* misicza; *Ross.* кортышки; *Eccl.* рамо); §. 1) cała ręka od łopatkowego stawu do palców, der ganze Arm; (*Isl.* ram; *Goth.* arms; *Kero* arame, *Ottfr.* i *Nokter* arim, arum; *Graec.* ὠμός; *Lat.* armus; cf. *Hebr.* רם ram, *elatus, excelsus*). Ramię górne, kość długa, złączona w górze z łopatką, w dole z dolnym ramieniem. *Wejch. Anat.* 47. der Oberarm und Unterarm. — §. Ramię samo górne, na którym n p. co nosimy, cf. barki, die Schulter. Na ramię brać (*Vind.* na ramo djati, naramati). Na ramionach noszę *Eccl.* рамоношу, плечами ношу. Wzruszał ramionami, najgrywając się ze mnie. *Teat.* 22, 23, (cf. zżymać). Na nasze zagadnienie albo śmiechem albo podniesieniem ramion odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 233. Woda głęboka człeku po ramiona. *Warg. Radz.* 127. Na ramiona go swoje wziął i podniósłszy, obwołał go królem. *Stryjk.* 558. Głupi to postępek, zostawić głowę na ramionach temu, który nasze po chwili z karków postrąca. *Kłok. Turk.* 18. (zostawić przy życiu, żywić). — *Fig.* Już dusze nasze na ramionach były. *Teat.* 43. *b*, 84. niebezpieczeństwo życia, dusze ulatywały; unſere Seelen ſaßen uns ſchon auf der Fingerſpitze, die Lebensgefahr war groß. Pogram z tobą w tę grę, w której czasem serce na ramieniu bywa. *Teat.* 47, 21. — §. Z miną poważną patrzy nań z góry przez ramię. *Teat.* 54. *b*, 37. okiem, bokiem, dumno nań patrzy, er ſieht ihn über die Achſel an. — §. *Fig. tr.* Ramię, symbol mocy, władzy; Arm, Symbol der Macht, Gewalt. Ramiony swemi zaszczyci ciebie; a pod skrzydłami jego ufać będziesz. 1 *Leop. Ps.* 90, 4. (barkami swemi. 3 *Leop.*). Wszystek świat chrześciański wojska swe na jedno słowo jego, stawić był gotów pod ramię jego. *Zygr. Ep.* 39. (dowództwo, komenda). Kłaść ciało ramieniem swoim, pokładać nadzieję swoję w samych ludzkich siłach swoich, bez ratunku mocy bożéj. *Salm.* 2, 554. Z ramienia czyjego, imieniem czyim, mocą czyją; in jemandes Namen, auf ſeinen Geheiß, aus ſeiner Macht. Wojnę wam zapowiadam z Porseny ramienia. *Teat.* 45, 7. Cezar wysyła sługę królewskiego, by z ramienia pańskiego zgromił chłopstwo zbuntowane. *Bardz. Luk.* 187. Z ramienia mego uczyń ten statut. *Gorn. Wł. U* 2 *b.* Henryk, wypędziwszy Paschaziusza, inszego papieża gwałtem z ramienia swego podał. *Krom.* 144. Papież im dał tę moc z ramienia apostolskiego. *Sk. Dz.* 889. — §. *Anat.* Ramię, staw w ciele, *ut cum dicimus*, ból w ramieniu. *Cn. Th.* das Achſelbein, die Achſel. — §. 2) *Tr. vario modo: Math.* Linie, które nachyleniem swoim kąt czynią, zowią się ramionami jego, *crura. Geom.* 1, 6. die Schenkel des Dreyecks. — Ramiona młyńskiego koła, są sztuki, które przechodząc przez śrzodek, obiema końcami trzymają obwód jego. *Solsk. Arch.* 49. das Kreutz im Mühlrade. Ramię osi, wrzeciono, część osi stożkowa, na której obraca się koło wozowe. *Jak. Art.* 3, 313. die Schulter oder Spindel der Achſe am Wagen. — *Mechan.* Ramię dragа od punktu podpory aż do końca. *Jak. Art.* 3, 313. der Arm des Hebers. — *Mili.* Ramię narożnika, część wału z swoim przedpiersieniem, przytykająca jednym końcem do zasłony, a drugim do czoła narożniczego. *Jak. Art.* 3, 313. *et* 291. die Schulter einer Baſtey. RAMIENICA, y, *ż.. bot. Chara*, rodzaj z pół oddzielonemi płciami; u nas jest kosmata, pospolita, szczecikowata. *Kluk. Dykc.* 1, 118. RAMIENISTY, a, e; *Boh.* ramenatý; *Slov.* ramenitý; z ramionami, armig. — §. Wielkich ramion, barczysty, großſchulterig. *Cn. Th.* — *Botan.* Gałęzie ramieniste, *brachiati*, naprzeciwległe, pod prostym kątem krzyżujące się. *Jundz.* 2, 11. RAMIENIOWY, RAMIENNY, a, e; *Ross.* раменный; od ramion, Schulter-, Achſel-. Kość ramieniowa, pod wyrostkiem łopatkowej kości. *Krup.* 1, 134. *et* 208. *ossa humeri*, das Schulterbein, Achſelbein. Kąty ramienne narożnikowe w fortyfikacyi, *flanques d'epaule. Jak. Art.* 3, 313. *et Jak. Mat.* 1, 18. der Achſelwinkel, Schulterwinkel. RAMIONKO, a, *n., dem. nom* ramię, das Aermchen, das Schulterchen. *Cn. Th.*, *Boh.* raměnko, ramynko.

Pochodz. *rzemiesło, rzemieślnik etc.*

RAMKARZ; *Ross.* рамошникъ, co ramy robi, *ob.* Rama.

RAMOTA, *RHAMOTA, HRAMOTA, GRAMOTA, y, *ż.*; *Ross.* грамота; z *Greck. γράμμα*; §. 1) pismo, skrypt, diploma etc.; eine Schrift, Urkunde. Ramoty miękką jedwabnicą zawite, które przed królem niósł referendarz Litewski, oddano stojącéj Moskwie. *Chełch. Poprz. A* 4. (traktat pokoju). Ramoty przymierne. *Tward. Wł.* 33. Mianowania i tytuły z obu stron opisane być mają w ich hosudarskich hramotach i we wszelkich pismach. *Vol. Leg.* 6, 749. *Smotr. Lam.* 175. — On sam z Bonfinem w pokoju zamknięty Ostatniéj woli spisuje ramotę. *Pot. Syl.* 81. (testament). — Wszakoż insze narody o nich w swéj hramocie Piszą o wielkim męstwie i o wielkiéj cnocie. *Papr. Gn.* 3. w dziejach, w pisanéj historyi, w historycznych pismach, in ihren Geſchichtbüchern. Ja się z tym zatrzymam do inszéj hramoty, Gdzie szérzéj pisać będę tych drużynów cnoty. *Papr. Gn.* 77. do inszego pisma, dzieła; Schrift, Werk. Nie wchodząc w dalsze o dawnéj historyi rhamoty. *Tward. Wł.* 9. (pisanie). — §. 2) *Hodie non nisi in malam partem apud nostros usurpatur:* Ramota = bazgranina, Schmiererey, Schmieralien. Wyborne pisma, wiekować będą, Kiedy nikczemne ramoty znikną. *Zab.* 1. *b*, 39. Izali mało najdzie się wybornych wierszów między ramotami kuglarskiemi. *Pilch. Sen. list.* 1, 51. Nad przepisaniem cudzéj męczy się ramoty. *Węg. List.* 5. Ten pozew, co to za gramota! *Teat.* 43. *c*, 45. *Wyb.* Nie rozciągam się daléj z ramotą moją. *Mon.* 76, 171. RAMOTAĆ *cz. niedok.*, uczenie pisać, dzieło jakie pisać, ein Werk ſchreiben. *Tr.* *RAMOTNIK, a, *m.*; (*Ross.* грамотникъ pismienny człowiek); autor, ein Schriftſteller. *Tr.*

RAMOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, w ramę osadzać, na ramach rozpinać; rahmen, in Rahmen ſetzen, auf Rahmen ſpannen. Owi, co im ramować sukna nie wolno, bo tego niektórym miastom urząd broni. *Grod. Dis. E* 3. — §. *Contigno*, ramuję, połacam, tramy abo dyle wespołek stawiam. *Mącz.*, dielen, mit Dielen belegen. RAMOWY, RAMKOWY, a, e, od ram czyli ramek, Rahmen-, Rahmchen-; *Ross.* рамошный. *RAMUDEL, dla, *m.*, n. p. Weź ramudel krzywy, i włóż w zapał, aby poszedł na dół ku nizkości duszy armaty, kierując i ciągnąc go wzgórę, aż się zatrzyma na śpiży, a uczynisz znak nożem w mianowany ramudel, równo ze śpiżą działa; zdejmiesz go, i pójdziesz do gęby, mierząc, i jak wiele będzie dłuższa miara ramudła od gęby, tak wiele grubsza będzie śpiża. *Aqua. Mscr.* 4, 5, 1. der Maßſtab, die Metalldicke des Kanonenlaufs zu meſſen; cf. *raszmudło.

RAMULT, *herb*; w polu czerwonym pięć róż białych, w środku piąta; na hełmie pawi ogon. *Kurop.* 3, 44. ein Wappen.

RANA, y, *ż.*; *Boh.* rana; *Sorab.* 1. *et* 2. rana; *Vind.* rana, bolezhina; *Croat.* rana; *Bosn.*, *Slav. et Rag.* ranna; *Ross.* рана cf. *Graec. τραῦμα*, порѣзъ (*ob.* Porznąć), пришибъ, язва; *Eccl.* ꙗзꙑ, ꙗзва, die Wunde. Rana jest trafunkowe rozłączenie tego, co z przyrodzenia całym być powinno. *Perz. Cyr.* 1, 66. *Perz. Lek.* 292. Rana w Słowiańskim języku znaczy wszelkie skazy większe na ciele, jako wrzody, guzy; w Polskim znaczy przerwaną skórę, lub ciało. *Klecz. Zdan.* 48. Rany lekkie, ciężkie, czyli niebezpieczne, i śmiertelne. *Perz. Cyr.* 1, 67. Szlachcic ma żydowi rany płacić, jak szlachcicowi. *Czack. Pr.* 94, (cf. basarunek). U chrześcian rany boże i inne rzeczy lekce wspominają. *Eraz. Jęz. R* 5. (rany Chrystusowe). Poprzysięga przez pięć ran. *Kosz. Lor.* 91. Z rany umierać. *Tward. Wł.* 96. an einer Wunde ſterben. Wszystkie rany mają swe plastry, mają swe maści. *Pot. Pocz.* 575. (każda choroba ma swoje lekarstwo). *Croat. Prov.* Radsze vszaki pipa, gde ga rana tiszka, (cf. gdzie boli, tam ręka). Rany za rany, a wróćmy sobie barany. *Rys. Ad.* 59. (co kto oberwał, to oberwał). Cnotliwy, bez żółci, mógłby go na ranę przyłożyć. *Żegl. Ad.* 39. (barszczyk). Rana się zgoi, słowo się nie zgoi. *Cn. Ad.* 10. *corpus gladius, at verba mentem vulnerant.* — *Fig.* Zbyt wiele gadał o charakterze owego człowieka, zadając śmiertelne rany jego honorowi. *Mon.* 65, 522. Rana umysłu, ból, żal, żałość; Schmerz, Wunde, Herzenſtich. Widzisz żalem serc naszych zakrwawione rany. *Teat.* 46, 54. RANECZKA, i, *ż.*, *dem.*, eine kleine Wunde. Przydepłał mu nogę, i małą raneczką obraził. *Sk. Dz.* 362.

Pochodz. *ranić, ranny, ranka, poranić, zranić.*

RANEK, *ob.* Poranek, *ob.* Rano.

RANGA, i, *ż*, z *Franc.*, der Rang, dostojność; *Ross.* чинъ; *Eccl.* прасло [*gradus* 2], унинъ [*ordo* 2], степень, состояніе жизни, достоинѣство. Różnego stanu, wieku, rangi i urody Te były, którym swoje paliłem ofiary. *Zab.* 14, 147. *Teat.* 46, 47. Ranga wysoka *Ross.* санъ, сановитость. Wysokiej rangi będący *Ross.* сановный, сановникъ. Piérwszéj rangi *Ross.* первостатейный, первостепенный. Równa ranga *Eccl.* равночестіе. Wyższa ranga *Eccl.* мѣстничество. O wyższość rangi się kłócić; *Ross.* мѣстничаться, (*ob.* Miejsce, mieścić). Porzucenie rangi swojéj *Eccl.* чиноставленіе. Rangę mający *Eccl.* чиновный.

RANGIFER, *ob.* Ren, Renifer.

RANIĆ *cz. niedok.*, poranić, zranić *dok.*, Raniać *cont.*, *Raniwać *frequ.*, ranę zadać, obrazić, ciąć kogo, cf. kaleczyć, einen verwunden; *Boh.* raniti, zraniti; *Sorab.* 1. ranu; *Carn.* raniti; *Vind.* raniti, oraniti; *Croat.* raniti, ránim, izranujem, izraniti; *Bosn.* ranniti, izranniti; *Slav.* ranniti, (2. raniti do zorê, *ob.* *Poranić się, *ob.* Rano); *Rag.* rannitti, izranniti, (rániti, podraniti, uraniti *antelucare*); *Ross.* ранить, изранить, пришибить, пришибать, язвить; *Eccl.* оуранити; (cf. *Graec. ῥαίειν corrumpere, frangere*; *Aeth.* רמי ramaja, *vulneravit*); *pr. et fig.* Robacy ci mają moc spryszczać ciało, i wrzedzić gdy ich wiele w lekarstwo weźmie, i raniają bardzo. *Spicz.* 45. Upadłeś na ziemię, któryś więc raniwał narody. 1 *Leop. Jes.* 14, 12. Serce mi to i duszę zraniło. *Past. Fid.* 242. Oddal się od niéj, nie rań więcéj jej serca przytomnością swoją. *Teat.* 53, 47. Przestań, nie rań ucha. *Teat.* 45. *d*, 95. *Wyb.* Raniający, który rani, *raniciel, der Verwunder; *Vind.* ranik, oranovez; *Rag.* rannitegl, *f.* rannitegliza; *Croat.* ranitel, *f.* ranitelicza;

Ross. язвительный, (язвительность jadowitość); *Eccl.* уязвитель, *f.* уязвительница. Raniony, *ob.* Ranny.

RANIUCHNO, RANIUSIEŃKO, RANIUCHNY, *ob.* Rano, Rany.

RANKA, i, *ż.*, *dem. nom.* rana; *Rag.* rannizza; *Bosn.* ranniça, eine kleine Wunde. Z ranki często będzie rana. *Haur. Sk.* 348. z szkódki szkoda.

*RANKOR, u, *m.*, z *Łac.*, przekor, chrap, gniew; Groll, Aerger, Haß, Streit. Polska z dawnych lat wrodzone miała z pogaństwem rankory. *Tward. Wł.* 56. Rodziców przeciwko synom jakie teraz są rankory; już i w aktach tego pełno. *Star. Ref.* 49. W przyjacielskich rankorach on gładko i mile Do zgody i przyjaźni dyrygował rzeczy. *Tward. Misc.* 155. Tam ty Amorze wnosisz zaloty, tam rankor prowadzisz, I twardą pijatyką godowników wadzisz. *Zimor. Siel.* 220. Niech nas bóg w swym nie karze rankorze. *Min. Ryt.* 3, 45.

RANNIK = ranne ziele, *ob.* Zankiciel. RANNY, a, e, §. 1) do ran należący, *vulnerarius. Cn. Th.*, Wund =, zu Wunden. Ranny plastr, ranne ziele. *Syr.* 251. Po zranieniu w kilka dni wpadł w wielką ranną febrę. *Perz. Cyr.* 3, 168. Wundfieber. — §. 2) Ranny = zraniony, verwundet. *Cn. Th.*; *Boh.* ranný; *Rag.* rannav (*ulceratus*), ragnen; *Bosn.* rannavi; *Ross.* раненный, израненный. Żadnéj się rany i nieszczęśliwości Nie boi, strzałą kto ranny miłości. *Past. Fid.* 195. Poorane biciem boskie ciało Nie ranne, lecz się jedną raną stało. *Odym. Św.* 2, *F f* 4 *b. Subst.* Ranny, *Rag.* ragnenik, rannavaz; *Carn.* ranik, ein Bleiffirter, Verwundeter. Rannych było 500. *Tr. NB.* ranny powinnoby znaczyć tego, co może być ranionym, *vulnerabilis*, verwundbar; nieranny, *invulnerabilis*, unverwundbar.

RANO *adverb.*, Raniéj *compar.*, Raniuchno, Raniuczko, Raniutko, Raniusieńko, Raniuteńko, Raniusieneczko *intensiv.*; *Boh.* ranč, raničko, (rano poranek; gitro, gjtro *mane*, *tempus matutinum*; *observes quantopere* jutro *et* rano *confusa apparent in dialectis*; cf. *Germ.* Morgen = *cras et mane*); *Slov.* ráno *mane*; *Sorab.* 1. rano; *Sorab.* 2. jutscho, fajutscho, rano; *Croat.* rano, za vremena (= za wczasu, wcześnie); jutro, juternicza = rano, poranek; *Carn. obsol.* rano; jutru, saitro, sgodai, sgudei, objutru; *Vind.* jutri, sjutro, objutro, siutra, sjutra, zgoda, sguda, sgudai (cf. przygoda, zgoda), pergodi, sagoda; *Bosn.* ranno, na vrieme (= wcześnie, w czas); jutro, izutra; *Slav.* jutro, ú jutro, ranno; (dobro jutro = dzień dobry); *Rag.* jùtro, ranno; *Ross.* рано, раненько, ранехонько, утро, заутра; *Eccl.* порану, поутру, заутра, сутра, зарано, заранѣе, утренникъ, оутрьница, оутро, утренное время, утренная (cf. jutrznia), оутрие, утрѣ; rano, (*oppos.* poźno); na początku dnia, wcześnie, rychło; des Morgens, früh, zeitig, früh zeitig. Kto rano wstaje, temu bóg daje. *Cn. Ad.* 393. *Rys. Ad.* 24. (nie dospać trzeba, kto chce dostać chleba). Nie ranoś wstał, nie będziesz miał. *Rys. Ad.* 48. Nazajutrz raniuczko wstali. *Gwagn.* 609. Raniuczko były u grobu jego. *Rej. Post. T u* 1. Bardzo rano *Carn.* sjutrej sgudej. Trzeba rano wstać, żeby go oszukać. *Pot. Jow.* 117. *Teat.* 10. *b*, 38, (cf. kos). Raniéj było się urodzić. *Cn. Ad.* 319. (nie wylataj, jeszcze-ć skrzydła nie urosły; jeszcze-ć broda nie urosła). Raniuchno wstawał do modlitwy. *Birk. Zyg.* 46. Zasiadłszy raniusieneczko na dywanie, aż do południa sprawy rozmaite odprawują. *Star. Dw.* 22. Rozkazał się dziś raniuteńko obudzić. *Teat.* 48, 10. (*Eccl.* оутрьнѣкати, cf. poranić się). Rano czas przepędzić gdzie *Eccl.* обутрити. Dzisiaj rano, tego poranka; *Carn.* davi, (cf. dzień); *Vind.* dave; *Croat.* jutrosz; *Slav.* jutròs; *Rag.* jùtros, sega jùtra, ovòga jutra; *Bosn.* jutros, sega jutra. Jeździł raniutko na kawę. *Teat.* 15, 45. Dnia trzeciego szli raniusieńko. *Zab.* 3, 79. Śniadanie dają raniusieńko. *Star. Dw.* 23. Po ranu = z rana; *Sorab.* 2. zajtscha; *Vind.* sjutra, des Morgens, am Morgen, in der Frühe. Gdy w wieczor słońce gaśnie, gdy wschodzi poranu, Wszyscy się niechaj kłaniają panu. *J. Kchan. Ps.* 43. Ofiarujcie po ranu ofiary wasze przez trzy dni. 1 *Leop. Amos.* 4, 4. — Za rano, za rychło, za prędko, przed czasem, zawcześnie; zu geſchwinde, zu früh. Byłoby za rano, w dzień piérwszego poznania zrobić wesele. *Teat.* 43. *b*, 59. *RANOCZUJNY, a, e, n. p. Ranoczujne nauki. *Bielaw. C b. quibus aurora amica.* RANOŚĆ, ści, *ż.*, ranne rodzenie, *praecox maturitas. Cn. Th.* die Frühzeitigkeit; cf. wczesność, zawczesność.

*RANOTWORNY, a, e, — ie *adverb.*, raniący, ranę zadający; wundenbringend, verwundend. Już też miał ranotwornym pierś jéj szyć żelazem. *Zebr. Ow.* 45.

RAŃTUCH, a, *m.*, RAŃTUSZEK, szka, *m.*, *dem.*, chusta długa, któréj kobiety ni płaszczyka używają; *Boh.* loktuška, loktuše, loketka, (*ob.* Łokieć, łoktusza); *Carn.* rantoha; *Bosn.* konopgliça; ein großes Achſeltuch der Weiber, ein Shwal. Poważne matrony w rańtuchach do ziemi ozdobnych. *Tward. Misc.* 136. Odejmie pan córkom Syońskim płaszczyki, rańtuszki i iglice. 3 *Leop. Jes.* 3, 21. Wziąwszy rańtuch, przykryła się. *Radz. Genes.* 24, 65. Rańtuszkiem ją przyodział. *Rej. Post. F f f* 2. Kupisz jéj dziś koszulkę, jutro chce rańtuszka. *Rej. Wiz.* 37, (cf. dano kurowi grzędę, cf. pozwolisz na palec, chce na łokieć). Żeby krwi w nim utrzymać, rańtuch zerwie z głowy. *Tward. Pasq.* 86. (chustkę z głowy).

RANY, a, e, Raniuczki, Raniuchny, Raniutki, Raniusieńki *intensiv.*; *Boh.* ranj *et* raný, gitrnj, (cf. jutrzejszy); *Carn.* jutern, jutrén, (jutrèshnè *crastinus*), sajtrén, sgudn; *Sorab.* 1. ranischi, pžezrale, pžezrawe, zażne; *Croat.* juterni; (*Hung.* haynali, *ob.* Hajnał); *Rag.* raani *praecox*; *Bosn.* jutargni, iutrrigni; *Ross.* ранний, заутренний, утренний, утренный; porankowy, od rana, do poranku należący, Morgen =. Czas rany jest do wszystkiego sposobniejszy, niż poobiedni. *Boh. Kom.* 2, 309 die Morgenſtunden. Którego rany dzień widział pysznego, Tego dzień mrokiem ujrzy leżącego. *Bardz. Trag.* 321. — *Jurid.* Podarunek rany, die Morgengabe, który zwyczajnie mąż swojéj nowéj małżonce piérwszego rana po ślubie dawał. *Gal. Cyw.* 3, 154. — §. Rany, wczesny, rychły, prędki, (*oppos* poźny); früh, zeitig. Ranego wstania, wczesnego zasiania a młodego ożenienia nikt nie żałował. *Rys. Ad.* 59. My nie mamy zwyczaju być tak ranemi. *Teat.* 14, 19. Od tego dnia, jak pomnę, najpiérwszy do lasu, Zawsze

rańszy ode mnie przybiegał zawczasu. *Zab.* 12, 39. *Gawdz.* Nikt nie był z mężów, z niewiast, tak rany, tak czuły. *Dmoch. Il.* 2, 348. Spuszczę na ziemię waszę deszcz czasu swego, rany i poźny. *Radz. Deut.* 11, 14. Früh- und Spatregen. Luth. Syn księcia Głogowskiego, dosyć ranego wieku młodzieniec, zabity duszy pozbywa. *Krom.* 300. W raniuchnym wieku krew' z siebie wylewasz. *Groch. W.* 363. Rany owoc, rano dożrzały, skorożrzy. *Cn. Th. Aliter:* Rany owoc niedożrzały, zawczesny. (*Boh.* ranaušek dziecię przed weselem, lub krótko po nim urodzone).

RAPA, y, *ż.*, §. 1) ryba, *Cyprynus rapax*; *Ross.* рапуха, рапушка, der Rappe, ein Raubfiſch, tak żarłoczna, jak szczupak. *Kluk. Zw.* 3, 180. należy do ryb białych. *Magier. Mskr.* — §. 2) Rapa, *ob.* Okolnik, ziele.

*RAPCIE *plur.*, łyka, pęta; Bande, Feſſeln. Imańców naszych, którzy się poddali, Tym ręce opak rapciami związali. *Petr. Hor.* 2, *E* 4. — §. Rapcie, paski, z taśmy albo sznurków do szabli i karabeli Polskiéj; n. p. Nawiązać rapcie. *Magier. Mskr.*, Säbelbänder, Säbelſchnüre. Ładownica od rzemienia, szabla na rapciach. *Teat.* 3, 27.

RAPIR, a, *m.*, z *Franc.* rapière = szpada do fechtowania; *Vind.* gumpamezh, tumpazh, vuzhodarda, bojoskufhanik; das Rappir, ein Raufdegen. Wpadają z strzelbą, ostremi rapirami, szablami. *Czachr. Tr. E* 4. Gdzie jest mój rapir piorunujący? *Teat.* 11. *b*, 12.

RAPONTYK, rum Moskiewski. *Urzęd.* 263, *a flumine* Rha, Wołga, *dictum*, Rhapontic, Ruſſiſche Rhabarber.

RAPOWAĆ tabakę *cz. niedok.*, trzeć tabakę do zażywania, den Schnupftabak rappiren. Tabaki w rurkach, w kijach, rapowane. *Mon.* 65, 285.

RAPT, u, *m.*, z *Łac.*, porwanie kogo, uwiezienie; der Raub, die Entführung. U nas z śrzód rynku rapty czynią, z kościoła dziewki na swowolą biorą. *Petr. Ek.* 133. RAPTEM, RAPTOWNIE *adverb.*, nagle, porwannie, porywając, zrywając się, jak z bicza, z trzaskiem; raptim, plötzlich. Boję się, żeby nas tu kto nie zszedł raptem. *Teat.* 29, 39. Raptem ztąd zniknął. *ib.* 30. *b*, 93. Biegnie ku niéj, a poznawszy swój błąd, wstrzymuje się raptem. *Teat.* 52. *d*, 22. Przezwyciężył się na koniec, i rzekł raptownie.... *Teat.* 9. *c*, 10. RAPTOWNY, a, e, nagły, porwanny, plötzlich. Począł raptowną serca swego rozważać odmianę. *Niemc. Król.* 2, 107. *RAPTURA, y, *ż.*, RAPTULARZ, a, *m.*, księga prędkich konotatek, od napisania z pierwszego pustu; das Kleckbuch, Conceptbuch. Raptularz ten służyć ci będzie, do ułożenia lepszego porządku dzieła. *Jak. Mat.* 1, 275. Rejestra są, ale to w raptularzu, na karteczkach. *Teat.* 19. *b*, 49. Samych raptur Stryjkowskiego nie zabrałbyś na wielki furmański wóz. *Stryjk. praef.* RAPTUS, u, *m.*, szus waryacki, ein Raptus, ein plötzlicher Anfall von Verrückung. Ma czasem raptusy, i waryacya mu momentami przychodzi do głowy. *Teat.* 55. *b*, 19.

RAROG, a, *m.*; *Boh.* raroh; ptak *falco buteo*, der Blaufuß, wielkości jastrzębia, koło błot się tułający. *Kluk. Zw.* 2, 305. (cf. *Boh.* roreyc, roreyk jerzyk, jaskółka; rarach, rarášek dyabeł; *Carn.* rarashk = zły duch; *Bosn.* roraj, roreis, bregula, ciopa = jerzyk). Kukułkę biją, obawiając się, aby się za czasem rarogiem nie stała. *Kłok. Turk.* 99. Rarog ptak myśliwy. *Stat. Lit.* 394. Rarog kwili. *Banial. J* 3 *b.* Ptak rarog, po Włosku laniero, po Niem. Scheymer, po Franc. lanier, lanneret, należy do największych osobliwości w innych krajach. Buffon wyznaje o tym ptaku niewiadomość. U nas rarogi z błękitnym dziobem i nogami, używane bywały do polowania od czasu żniwa aż do poźnéj jesieni. Opaliński, nauczyciel Zygmunta Augusta, usprawiedliwia niedanie pozwolenia wychowańcowi swemu polowania rarogami, że te ptaki są najokrutniejsze w swoim rodzaju, porwane ptaki rozdzierają; a tak samego tylko okrucieństwa w tym polowaniu uczyć się można. *Czack. Pr.* 2, 245. Stoją jak rarodzy, dziwując się. *Haur. Sk.* 93. Poglądali na mię, jak na raroga jakiego. *Teat.* 19, 30. (jak na cudaka, dziwoląga). RAROŻY, a, e, od rarogów, Blaufuß-. Raroże skrzydła. *Pot. Arg.* 7. *Zab.* 14, 238.

*RARYTECA, y, *ż.*, rzadkość, eine Rarität, Seltenheit. Jest to rzecz, którą za wielką rarytecę mają. *Teat.* 36. *c*, 32. *et* 29, 84.

RASA, RASZA, y, *ż.*, *ARAS, *HARAS, *HARASZ, u, *m.*, gatunek letkiéj materyjki wełnianéj; od miasta Franc. Arras; (*Boh.* raus; *Carn.* aras, rash; *Vind.* rafovina; *Bosn.* raz, svjelta od svjele; *Rag.* svîla, svíona tkaniza; *Ross.* саржа; *Angl.* rash; *Gall.* ras; *Ital.* rascia, raso, cf. *Graec.* ῥάκος *pannus*); *Germ.* der Raſch, Araš, Arraſch, Harraſch. Wziął na siebie rasę podszytą, t. j. palendrę. *Steb.* 2, 374. [z *rusk.* riasa = habit mniszy, i wyraz ten tu nie należy 2]. Towary cudzoziemskie, muchairy, saje, arasy. *Vol. Leg.* 4, 81. Aras na pasy, sztuka po złł. 4. *Gost. Gor.* 111. Sztuka arasu szerokiego różnéj farby. *ib.* 4, 358. RASOWY, a, e, Arasowy, Araszowy, von Raſch; *Ross.* саржевый. Rasowe woreczki. *Jak. Art.* 1, 360. S. Jadwiga w szaréj sukience zawżdy, rzadko w święta w harasowéj i to prostéj chodziła. *Sk. Żyw.* 2, 261. Był Pruski Mistrz w ubierze białym harasowym. *Biel.* 257.

RASINIEC, ńca, *herb*, *ob.* Rosiniec.

RASTRUM, pióro z blachy mosiężnéj, do ciągnienia ryg do nót muzycznych, po pięć linij razem. *Magier. Mskr.*, das Roſtral.

RASZKA, i, *ż.*, ptak czerwonogardł. *Tr.* das Rothkehlchen.

RASZMUDŁO stolarskie, pewny instrument stolarski, ein gewiſſes Werkzeug der Tiſchler. *Tr.*, cf. ramudeł.

RASZPLA, i, *ż.*, §. 1) gatunek pilników do raszplowania; *Ger.* die Raspel; *Ital.* raspa; *Angl.* rasp; *Gall.* rape; *Slov.* rašple, těradło, trelce, (cf. trzeć); *Hung.* reszelö; *Sorab.* 2. ražpa; *Vind.* strushile, strugalu, strugazha, strugazhniza, (*ob.* Strugać); *Bosn.* strugaccja, durpia; *Croat.* zubache, zubczi, (cf. zębacz); *Rag.* zubaccja; *Ross.* терпугъ, терпужекъ. Raszple różne do rozczłonkowania trupa. *Czerw.* 39. — §. 2) Raszpla, ryba, pistuga, dla szorstkiéj skóry raszplą nazwana, bardzo podobna do czeczugi, der Raspelfiſch, eine Art Sterlet, z morza do Dniepru wychodzi. *Kluk. Zw.* 3, 62; *Ross.* рашпля *squalus squatina*; *Eccl.* ришпля, пила. RASZPLOWAC *cz. niedok.*, zraszplować *dok.*, raszplą piłować; *Vind.* stru-

shiti, strugati, strizhi, (cf. strugać, strzydz), raspeln. Raszpla do zraszplowania kości. *Czerw.* 18. Rozmarynowego korzenia na tarle raszplowanego i utartego. *Syr.* 164.

RAT, u, *m.*, 1. RATA, y, *ż.*, ratunek, pomoc wybawiająca; (*Germ.* Rath), Rettung, Hülfe; (cf. *Carn.* ratam *provenio*, *succedo*); (*distng. Croat.* rât = śpica, ostrze, 2. bój wojna; *Ross. et Eccl.* рать wojna, bój, wojsko). Nie mając nizkąd sobie ratu, każe i w kotły i bębny uderzyć. *Jabł. Ez.* 204. Rady, raty, wszem dodawał. *Pieśn. Kat.* 149. Dzieło to Pedemontana na pospolitą radę i ratę potrzeb i zdrowia ludzkiego, na Polski język przełożyłem. *Śleszk. Ped. ded.* Niech doznam, sprzyjająca iż jest w tym twa rata. *Chodk. Kost.* 64. RATA! RETY! *Interjectio auxilium implorantis*, *Germ.* rettet! zu Hülfe! *Boh.* reta! (*Syr.* רחא *admonuit*; *Arab.* رطا *clamorem excitavit*). Rata wołać, gwałtu. *Dudz.* 55. Co tam u kata Tak strasznie woła: gwałtu, gwałtu, rata! *Jabł. Ez.* 27. *Mat. z Pod. A* 3. Znalazłszy go umarłego, zawołał głosem wielkim: przebóg rata! *W. Post. W.* 3, 136. Upior straszny! gwałtu! rety! *Teat.* 53. *b*, 71. *et Teat.* 11, 111.

Pochodz. *ratować, poratować, zratować, wyratować, ratunek, uratować, zaratować; ratownik, ratny.*

2. RATA, y, *ż.*, z *Łac.* rata pars; termin płacenia, die Rate, der Zahlungstermin; *Ross.* срокъ (*ob.* Zrok), нарокъ; *Eccl.* нарокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время. Ratę opuścić *Ross.* просрочить, просрочивать. Opuszczenie raty *Ross.* просрочка. Ratami płacić, abo na raty. *Cn. Th.*, terminweise, ratenweise. Pobór uchwalony na dwie racie (*dual.*, = raty). *Biel.* 528. Kto wdzięcznie dobrodziejstwo przyjął, ten już pierwszą jego zapłacił ratę. *Gorn. Sen.* 105. *Item* rata, *pecunia condicto die danda*, *ut:* ratę mam dziś płacić. *Cn. Th.* die Zahlungspost, Geldpost.

RATAFIA, ii, *ż.*, z *Franc.* lub *Włosk.*, gatunek likworu, Ratafia. Z Gdańska przywieziono mi persykę i ratafią w flaszach i puzdrach. *Torz. Skł.* 146.

RATAJ, aja, *m.*; *Voce* rataj *agricolam ac militem opinor ea ratione signari, qua nobilium homines liberi, pro sua facultate, pacis tempore negotia domus domini sui curabant, in bello eandem armis protegebant. Dur.* 1, 299. ein zum Kriegsdienst verpflichteter Landmann; *Boh.* ratag rolnik, ratage, ratege majętność, rateyna *cubiculum villici vel famulare*, ratagnjk, rategnjk, šaffař szafarz, włodarz; *Sorab.* 1. bur (*ob.* Gbur, Bauer), ratař (*ob.* Radło, Oracz); ratarstwo rolnictwo; *Sorab.* 2. rataj rolnik; (*Sorab.* 1. nukniczař włodarz); *Carn.* ratar, oratar = oracz; *Rag.* rataj, ratagl *agricola*; *Bosn.* rataj, oraç; *Croat.* rataj, orach, (ratajenye, oranye = oranie); *Dal.* rataj *operarius*; *Ross.* орачь, оратель, оратай, ратай; *Eccl.* ратаи, ратьникъ, ратователь, ратоборецъ, конникъ wojak; (*Ross. et Eccl.* рать wojna, boj, wojsko; *Croat.* rât = śpica, ostrze, 2. boj, wojna; cf. rota). Rataj, włodarz. *Ceru. Farr.*, ein Gutsverwalter. — *Aliis:* Kmieć, rolnik. *Cn. Th.*, ein Ganzbauer, Ganzhüfner. Rataje, każdy z nich, którzy kopczyznę orzą, z każdego pługa po złotemu. *Vol. Leg.* 2, 1302. Trzykroć po ziemi nielubéj wyskoczy Rataj ochoczy. *Hor.* 2, 128. Czasem i klecha Salomonem bywa między ratajami. *Zab.* 12, 84. Może przebrząkać komor nad muchami, Klecha najmędrszy między ratajami. *Mon.* 71, 549. między gburami; (cf. głupi znajdzie głupszego, co mu się dziwuje). RATAJSKI, a, e, od rataja, Verwalters-, Ganzhüfners-. Szlachcic, który swym pługiem orze albo ratajskim .... *Vol. Leg.* 3, 50.

RATNY, a, e, ratujący, ratunek, pomoc dający; *Germ.* rettend, helfend. Byłbyś wziął Smoleńsk, by ratna ręka była przyskoczyła na czas naznaczony, którego przybyć miała. *Birk. Kaz. Ob. G b.* RATOWAĆ *cz. cont.*, uratować *dok.*, ratunek dawać, wybawiać; *Slov.* retugi; *Sorab.* 2. rettowasch; *Vind.* rieshiti, obraniti; (cf. *Carn.* ratam *provenio*, *succedo*); *Germ.* retten; (*Svec.* reddo; *Angl.* red; *Isl.* rya; cf. *Graec.* ῥύομαι; *Germ.* Rath), helfen; (*distng. Ross.* ратовать bojować, walczyć). Ratować kogo w złym razie. *Cn. Th.* Nie miał nikogo tonący, ktoby go miał ratować. *Chełm. Pr.* 142. Prędzéj bracia ku téj stronie, Dajcie liny abo haka, Ach ratujmy nieboraka, Inaczéj, pewno utonie. *Teat.* 53. *b*, 4. Choć może bez niebezpieczeństwa ratować, nie ratuje. *Czach. Tr. C* 1. Siedzą pod pozorem ratowania zdrowia za granicą. *Gaz. Nar.* 1, 344. (dla kuracyi). Lekarz nie zawsze ratuje. *Cn. Ad.* 431. (nie zawsze ozdrawia, wyléczy). Ratujcie, ratujcie. *Sk. Żyw.* 1, 48, *ob.* Rata! Rety! zu Hülfe! Ciesz się, już są uratowani. *Teat.* 55. *d*, 43, *Ross.* отстоянный. — §. Ratować, wspomagać kogo, pomagać komu; retten, helfen, beystehen. Terazby to ich prosić, by was ratowali, Niechby wam dziś w potrzebie jaką pomoc dali. *Groch. W.* 17. Ratuj drugiego w potrzebie, Tym samym wspomagasz siebie. *Jak. Baj.* 219. Widzisz potrzebę bliźniego, a onéj nie ratujesz. *Sk. Kaz.* 500. Przepamiętałeś bliźniego swego pomocą i jałmużną ratować, co toż waży, jakobyś jego własne wziął. *Żarn. Post.* 2, 355. Jałmużną nędzę człowieczą ratuje. *Hrbst. Odp. R r* 6. Pieniędzmi ich darował, i strawnemi rzeczami na drogę ratował. *Baz. Sk.* 38. (opatrywał ich w nie). Fryderyk miał syny Kazimierzowe w dostąpieniu Węgierskiego i Czeskiego królestw, ratować i dopomagać, *adjuvare. Krom.* 697. Odważnych bóg ratuje. *Boh. Ossol.* 317. Wieśniak Ruski nigdy swych wozów nie smaruje, Żadną mazią koł swoich w drodze nie ratuje. *Gaw. Siel.* 330. (nie ulżywa im). Co stracimy na zbytkach, chcemy tego gorzałką lub browarem ratować. *Falib. P.* odwetować, wieder einbringen. Czemu nie mówisz? darmo się frasujesz I gryziesz milcząc, nic tym nie ratujesz. *Past. Fid.* 102. poprawisz, du machst damit nichts besser. — Ratować się *recipr.*, sich helfen, sich zu helfen suchen, sich zu retten suchen, sich helfen, sich retten. Potrzeba ich gwałtowna ciśnie, muszą brać, aby się wzdy jako ratowali. *Warg. Radz.* 341. Kraina ta ratuje się, osobliwie z owoców rozmaitych, z win wybornych, acz ich tam niewiele się rodzi. *Boter.* 52. Tanie płatny żołnierz ratuje się jak może przeciw niedostatkowi. *Koll. List.* 1, 87. (łata się). Z nieszczęścia cudzego onby się rad ratował. *Klon. Wor.* 36. Mężowi ładną żonę mającemu, chociażby najbardziéj podupadł, jest jeden sposób ratowania się niezawodny. *Teat.* 16. *b*, 106. RATOWNIK, a, *m.*, ratunek dający; *Vind.* rieshnik, obranik, odtetnik;

der Retter. Pokój tobie, pokój też ratownikom twym, bo ratunek twój bóg twój. *Budn.* 1 *Chron.* 12, 18. Niemasz ratownika. *ib. Ps.* 7, 2.

Pochodz. *ob.* pod *rata!*

RATSYMOR, u, *m.*, gatunek materyi, Ratſimor, ein Zeug, n. p. Kontusz z ratsymoru. *Mon.* 74, 366. ratsymorowy.

RATULD, *herb*; półpierścienia złotego do góry rogami, w środek krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 44. ein Wappen.

'RATUNK, RATUNEK, 'RETUNEK, nku, *m.*; *Boh.* ratunk; *Sorab.* 2. rettowanc; *Vind.* rieſhenje, obranva, otetje; *Ross.* разстановка, *Ger.* die Rettung, wybawienie. Gdy cię pozna być w ostateczności, przypadnie na 'ratunk tobie. *Rej. Ap.* 22. Już jéj tak miłość głowę zawróciła, że i ratunku niemasz. *Teat.* 1, 10. sposobu niemasz. Dusze ratunku wołające. *Teat.* 29. *c*, 67. (w czyscu). Choremu 'retunek wszelaki okazować, nawidzać go, cieszyć, opatrować, karmić, leczyć, każdy powinien według przemożenia. *Dambr.* 459. Nie żąda-ć owca od wilka ratunku. *Bratk. L* 4. — §. Ratunek = środek czyli sposób ratowania, Hülfsmittel, Rettungsmittel. Naród chce się brać dziś szczerze do tych ratunków, które mu jeszcze zostawiła opatrzność. *Kołł. List.* 1, 8. — §. Ratunek, pomoc, ratunek wojenny, posiłek wojenny, posiłek, Hülfe. Jestem po wszystkie dni opiekun prawy, Aż do skończenia świata, ratunkami Memi wspierając wszystkie wasze sprawy. *Odym. Św.* 2, *N n* 4. Przywiódł im na pamięć ratunki boskie, które oddawał ojcom ich. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 8, 19. Którychby piérwéj najechali, do tych na 'ratunk bieżeć kazał. *Warg. Cez.* 36. Jeśli przemagają moję stronę nieprzyjaciele, przybędziesz mi na 'ratunk; a jeśliby też przemagali ciebie, pomogę też ja tobie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 10, 11. *Budn.* 1 *Chron.* 19, 12. Resztę żołnierzy prawie sobie Skanderbeg jako na ratunek zachował. *Baz. Sk.* 76, (cf. odwód). Na odparcie Konrada chcąc Bolesław sobie ratunku, *auxilium*, przyczynić, do Beli posłów wysyła. *Krom.* 239. Książęta Ruscy mieli to za ciężkie jarzmo, iż Bolesław częste ratunki i pomocy przeciw nieprzyjaciołom od nich wyciągnął. *Stryjk.* 186. Wojewoda, widząc, że go Bolesław z ratunkiem odbiegł, *ope destitutus*, zamek poddaje. *Krom.* 247. Hülfstruppen. Sąsiadom swoim wojenne ratunki dawał. *Otw. Ow.* 236. Obwarował obóz częścią posiłków abo ratunków obcych. *Warg. Cez.* 33. — Ratunek pieniężny, wsparcie; Geldhülfe, Beyhülfe, Unterſtützung, Hülfsgelder. Duchowni Polscy, prócz pospolitych podatków jeszcze łaskawy ratunek, czyli *subsidium charitativum* płacą. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 28. Wojsku zapłacić inaczej nie możemy, jedno daniem poborów łanowych, 'szosowych i innych ratunkow. *Vol. Leg.* 3, 252. Ratunki albo podatki te.... *Vol. Leg.* 3, 536.

RATUSZ, a, *m.*; *Boh* radnice; *Slov.* ratúž, radnica, radnj dům; *Sorab.* 1. radnē dom; *Sorab.* 2. rattusch, rada; *Carn.* rotovsh, sodnishe (cf. sądy), svjetuvalishe, (cf. wiec); *Vind.* rotausſh, rathna hiſha, ſvitna hiſha, ſvituvaliſhe, ſvietuvalſhe; *Croat.* vechnicza, palacha za tolnachenye, tolnáchnicza, (cf. Ůmacz; *Hung.* tanátsház; *Rag.* vjěchje, vjechniza; *Slav.* varoshkà kucha; *Ross.* ратуша, раттаузъ; *Eccl.* совѣтователище; dom obrad magistratowych, radziecki dom, das Rathaus. Dom sądowy, z Niemieckiego zowią ratuszem. *Klecz. Zdan.* 57. Dom pospolity abo ratusz miejski. *Boter.* 83. Z ratusza, już nie zwyczaj na radę. *Pot. Zac.* 38. (już klamka zapadła). Nie wołaj, boć wezmą gębę na ratusz. *Rys. Ad.* 50. Do kościoła kiedy chcesz, a na ratusz musisz. *ib.* 12. 'RATUSZNIK, a, *m.*, komendat, der Befehlshaber. *Ern.* 95. RATUSZNY, RATUSZOWY, a, e, od ratusza, Rathhaus-; *Ross.* ратушный. Zaprowadzili go do sieni ratusznéj. *W. Marc.* 15, 16. Szóstą na dzień godzinę zegar bił ratuszny. *Pot. Zac.* 122. Pachołek ratuszny przynosi księgę z aktami. *Teat* 13, 112, (cf. woźny, sługa miejski). Ratuszowy świadku, hultaju niepoczciwy! *Teat.* 3, 108. — '§. Juliusz Cesar był ratusznym Rzymskim. *Biel. Św.* 36 *b*, [t. j. senatorem 2], dyktator.?

RATYFIKACYA, RATYHABICYA, yi, *ż.*, za dobre mienie, uznanie; die Ratification, Beſtätigung; akt prawny, przez który potwierdzać się zwkły inne akta poprzedzające. *Kras. Zb.* 2, 442. RATYFIKOWAĆ, za dobre uznawać, potwierdzać.

RATYSBONA, y, *ż.*, Regensburg; *Boh.* Řezno; wolne miasto Niemieckie cyrkułu Bawarskiego. *Wyrw. Geogr.* 303. RATYSBOŃSKI, a, ie, od Ratysbony, Regensburger-, *Boh.* Řezenský; n. p. Ratysbońskie biskupstwo. *Dykc. Geogr.* 2, 333.

RAWELIN, u, *m.*, z *Franc.*, zewnętrzny okop; *Slav.* ichisár, das Ravelin.

RAWICZ, a, *m.*, *herb*; ein Wappen, Ursyn, panna na niedźwiedziu siedząca, rozczesana, w koronie na głowie, ręce do góry; w hełmie między dwiema jeleniemi rogami półniedźwiedzia, w prawéj łapie róże trzymającego. *Kurop.* 3, 44.

RAWIOŁA, y, *ż.*, *Ital.* ravinólo = gatunek klósek Włoskich, eine Art Italiäniſcher Klöße. Pirogi Włoskie albo rawioły, w cieście śpinakiem nadziewają; potrawa dobra i lekka. *Haur. Ek.* 47.

1. RAZ, u, *m.*; (*Boh.* ráz wyciśnienie, *nota*, řez cios, rznięcie; *Vind.* res, ries, rös, ros, oîstru = os rze (*ob.* Roz-), ries, vres = rznięcie, wrzynanie; *Sorab.*' 1. raz, derĕno *ictus*, uderzenie; *Croat.* réz, rědecz, vudàrecz = uderzenie; *Hung.* rész, reesz, reszechke *sectio*, *pars*, *particula*; *Bosn.* raz, poraz, riz, urizak, udoraç; *Rag.* rjez *incisura*; *Slav.* ris *portio*; *Ross.* разъ, раза, разокъ, разикъ = raz, cios, uderzenie, *obs.* рѣзень zraz; *Eccl.* изразецъ przykład, (cf. wyraz, wyrażenie, cf. obraz); cf. *Germ.* Riß, cf. rys, reißen; *Graec.* δράσσειν, cf. drasnąć; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza, ress; *Pers.* ris = rana; *Hebr.* רצץ ciął); — §. 1. *Substant.* raz, cios, cięcięcie, uderzenie, sztych; der Hieb, Stoß, Schmiß, Schlag; *Sorab.* 1. puk (*ob.* Puk), puki, raze; *Carn.* gumpa; *Vind.* vdar, vſiek, vdarik; *Croat.* vudàrecz; *Dal.* udarcz; *Slav.* udarac; *Ross.* ударъ, колотокъ, тумакъ *vulg.* вяха; *Eccl.* сѣчь. Szabli jego raz nigdy daremny nie bywał. *P. Kchan. Orl.* 1, 249. (machnienie, zamachnienie, zamach, cięcie). Piérwszy grot rzuca Fegi; ale raz był

mylny, Bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. *Dmoch. Il.* 111. Kazał wantuchy plewami natkane z muru zwieszać, aby rogi baranie tłukących nie mogły dochodzić do kamienia murowego; albowiem miękkie rzeczy ustępują twardym, i raz im psują. *Jer. Zb.* 70. (siłę w uderzeniu odejmują). Milczenie najmniejszym poszeptem przerwane, twardemi razami przypłacić potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 347. (plagami, kijami, batami, batogami). Mocny raz zadawać *Ross.* нашлепать. Raz na głowę; *Ross.* наклобучка, (cf. kłobuk). Ślózem uderzyć zerznąć, dmuchnąć, świni raz dać, *tractim tangere aliquem. Cn. Th.*, einen Seitenhieb verſetzen. Plaga albo raz od bicia czyni siność; ale raz od języka łamie kości. 1 *Leop. Syr.* 28, 21. Mów zaraz hultaju! daje mu raz. ℟. O joj joj! *Teat.* 31, 29. Od dyrektora zjadłego częstokroć niewinne a ciężkie razy odbierał. *Boh. Ossol.* 18. (jak na psie raz, *ob.* Pies). Śmiertelnemu umknął się razowi. *Past. Fid.* 208. Nasi także ku nieprzyjacielowi nie liniwiej skoczą, i raz razem odrażą. *Tward. Wł.* 79. Ten owego dogania, ten tego dościga, Wisi stangret na razy, rusza, fuka, śmiga. *Nar. Dz.* 1, 121. (wspięty, by lepiej koniom docinać). Suche razy, (*ob.* Suchy). I cięte mu i kłóte razy zadawają. *P. Kchan. Orl.* 1, 351, (i sieką i kolą). Każdy raz był lub sztychowy, lub cięty. *ib.* 249. Dziecię kiedy na stół wlezie a spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go jeszcze rózgą ubije. *Zarn. Post.* 3, 515 *b.* (guz). Razy swoje od nieprzyjacioł octem przemywał. *Pot. Arg.* 8. Co to są za razy albo za blizny w rękach twoich? ℟. Temi jestem poraniony w ich domie. *Gil. Kat.* 225. Chore leżą, razy pokazują, i żeś je pobił, jawnie powiadają. *Ząbk. Mł.* 104. — §. Dobył noża, pchnął go w brzuch, a w tym chciał się schronić, ale go na gorącym razie uchwycono. *Paszk. Dz.* 24. na gorącym uczynku, auf friſcher That. — *Aliter:* Po roztrząśnieniu wszystkich dowodów, o radę prosiłem senatu, co czynić w tak gorącym razie. *Nag. Cyc.* 67, w tak naglącym niebezpieczeństwie, (*ob.* zły raz); bey ſo dringender Gefahr. — *Fig.* Śmiertelny raz, co mi zadały Zabójcze wargi, gdy mię całowały. *Past. Fid.* 74. śmiertelną raranę, eine tödtliche Wunde. Ten, który srogiej fortuny razy cierpi, bardziej przyjaciela potrzebuje. *Warg. Wal.* 137. ciosy, die Streiche des Unglücks. Zbytki i utraty, w każdéj Rzpltej raz bardzo szkodliwy i niebezpieczny. *Falib. A* 1. — §. Zły raz = niebezpieczeństwo, Gefahr. Będą mówić poganie, że ty nic nie możesz, Kiedy swym chwalcom w tak złym razie nie pomożesz. *P. Kchan. Orl.* 410. W złym razie bogu czynią śluby. *P. Kchan. Orl.* 1, 425. Trafił na zły raz. *Cn. Ad.* 1170. (trafił na prask, na sęk). Na raz trafiać, *ob.* Natrącać się, narażać się. *Cn. Th.* 447. Sromota, kto odbieży w zły raz przyjaciela. *Ryb. Gęsl. C* 3 *b.* Prosił go, aby go nie opuścił, i z tak ciężkiego razu wyprowadził. *Nar. Hst.* 3, 165. Złego razu uszedł; jego szczęście. *Cn. Ad.* 1335. *Gorn. Dw.* 272. W najgorszych *raziech, tak to powiadają, Najmilsze rady najlepsze bywają. *P. Kchan. Jer.* 133. *Star. Ryc.* 37. W bitwie tej z Ślęzakami, nie było nic tak szkodliwego do końca, tylko iż spólny raz był. *Biel.* 109. (spólna strata). On opatruje jako gdzie łódź bieży, strzeże aby na razie kiedy nie stanęła. *Prot. Kont. C* 3 *b.* (na haku). — §. Raz, przypadek, okazya, położenie sprawy; der Vorfall, die Gelegenheit, die Lage. Jakbyś ty w podobnym razie postąpił sobie? *Pir. Pow.* 120. Ofiarował mu pokój, jeżeliby z nim po przyjacielsku chciał się zachować, a groził wojną w przeciwnym razie. *Nar. Hst.* 2, 192. — II. Raz *substant. masculini et nonnunquam femini generis*; *praesertim in instrumentali*; tą razą, pierwszą razą. *Cn. Th.* 692. dießmal, das erſte mal; inszą razą, ein andermal; *et adverb.* = kroć; mal. — §. Raz, dwa, trzy = jeden, dwa, trzy; einmal, eins, zwey, (zweymal), drey; *Boh.* gednau; *Slov.* geden raz, dwarazi, trirazi; *Sorab.* 2. krot, mol, rahs, jaden rahs, dwa rahſa; *Sorab.* 1. krocž, mol, już, junu, yomu, dwoizy, zi krocž; *Carn.* krat, fart, bart; *Vind.* krat, barta, enkrat, enobart; *Croat.* krat, put, enkrat, jednóch, jedenkrat, jenput; *Slav.* pût, (*ob.* Putny, pątnik); *Ross.* единожды, однажды, однова, (cf. jeden). Kto na cię patrzy, całować musi raz, dwa, trzy. *Groch. W.* 346. Z tysiąca razów, raz się tak trafi. *Gorn. Dw.* 280. unter tauſend mal, einmal. Dzięcioł tylko raz w twardy dąb uderzy, i rozumie, iż dziurę w nim uczynił, trzebaby nieboże drugi raz i setny i tysiączny. *Birk. Kaz. Ob. K* 3 *b*, (*cf. gutta cavat lapidem*). Raz, dwa, trzy nie pomoże, dziesięć pomoże. *Cn. Ad.* 993. (bij jeno, poczuje-ć). Nie dość raz wilka spłoszyć od obory. *Jabł. Buk. J* 4 *b.* Raz, jako nic *Cn. Ad.* 993. Nic to, kiedy raz. *Cn. Ad.* 839. pierwsze potknienie, miewa odpuszczenie; einmal iſt keinmal. Raz dość omylić się; raz dość na wojnie szwankować. *Cn. Ad.* 992. Drugi raz na jednymże się potknąć, nie rozum. *Cn. Ad.* 211. W kogo dyabeł raz wstąpi, kogo raz usidli, i na śmierć i na żywot oczy mu zamydli. *Pot. Zac.* 7. A to dyabelna rzecz, że jak człowiek raz umrze, już więcéj nie wstanie. *Teat.* 15, 36. (skoro tylko umrze, aby jedno umarł). Acz sparzył się i nieraz, na zimno nie chuchał. *Zab.* 14, 55. (po szkodzie niemądry). Nauczę cię ostrożności na drugi raz. *Teat.* 29. *c*, 81. Daremne wymówki, już więcej i razu nie przepuszczę. *Teat.* 5. *c*, 33. Już też więcej i razu noga moja w tym domu nie postanie. *Teat.* 29, 4. (nigdy a nigdy). — Wełna, którą raz farba pomaluje, Farby swej dawnej już nie okazuje. *Lib. Hor.* 68. Pierwszy a ostatni raz ci to mówię. *Pot. Arg.* 122. zum erſten und letzten Male. Zabraniam ci tego raz na zawsze. *Teat.* 14. *c*, 45. einmal für allemal. Leniwy dwa razy robi. *Cn. Ad.* 435. Skąpy dwa razy płaci; podwójnie, sowicie; zweymal, zweifach, doppelt. Ja nie kaznodzieja, po dwa razy jedno bajać. *Teat.* 22. *b*, 109 Kto się mści, dwa razy bywa bitym. *Jabł. Ez.* 145. Jeżeli łokieć sukna kosztował 20 zł., 30 łokci tego sukna kosztować będzie 30 razy więcej. *Łęsk.* 2, 16. Wiele razów widziałem go. *Wys. Kat.* 380. (częstokroć). Wspaniałe miasto, od naglego pochłonione ognia, jedną razą wali się z kretesem. *Nag. Cyc.* 93. (razem, od razu). — Raz ten, drugi raz ów; raz to, drugi raz owo = na przemia-

ny, to to, to owo; einmal das, ein andermal jenes. Na świecie powinno być raz tak, drugi raz inaczej. *Teat.* 36. *b*, 95. Tak ci na świecie, raz radość, drugi raz smutek. *J. Kchan. Dz.* 66. Nie trzeba samym tylko czytaniem abo pisaniem się bawić; ale raz tym, drugi raz owym przeplatując. *Pilch. Sen. list.* 2, 373. 'Drągą raz, (drugi raz, lub drugą razą), znowu, *denuo. Macz.*, zum zweytenmal, wiederum, noch einmal. *Recudo*, znowu kuję, 'drugą raz kuję. *Macz.* — *Sed.* drugi raz; *duplicem sensum habet, ut:* drugi raz dam, *vel: iterum, aut secundo dabo, ut modo dedi*, zum zweytenmal, *aut alia occasione, tempore, adventu*, inszą razą; *Vind.* enodrugobart, endrugikrat, drugomau, ein andermal, dieſesmal nicht. Tą razą, teraz, ten raz, (*Boh.* tenkrát; *Carn.* sasdej; *Vind.* sedai, sdai, tebarti, tobart, tekrat, te dobe, v' teh dub). *Pleonast.* Jowisz pięć kroć razów świat obszedł. *Biel. Hst.* 25. (pięć razy, pięćkroć). Raz po raz, po razu = ciągle po sobie, mal auf mal. Srogie a częste raz po raz wnętrzne rosterki. *Stryjk.* 173. Skanderbeg po razu wszystkie swoje miasta objeżdżał. *Baz. Sk.* 278. (każde raz jedno po drugiem). Czterzy patryarchowie po razu w ojczyznie naszej byli. *Smotr. El.* 33. (następnie). Raz w raz, w raz = wciąż, in einem fort; *Slov.* raz za razom *sensim, pedetentim.* Heraklit płacze ustawicznie; Demokryt się raz w raz śmieje. *Kras. List.* 107. — Co raz = zawsze, na każdy raz, jedesmal. Laurze, na co raz nowe wdzięki się zdobywasz. *Zab.* 14, 154. *Kras.* — Od razu, do razu, w razie, w raz, natychmiast, zaraz; ſogleich, gleich aufs erſte mal. Papiery tak wszystkie ułożyć, iżby się każdy od razu znalazł. *Kras. Pod.* 2, 208. Rzeczy zawikłane nie mogą być do razu ułacnione. *Mon.* 74, 133. Gdy się gniewem zapali, chociaż się na ten czas wstrzyma, w razie nie zaszkodzi, Znajdzie potym sposobność i zemście dogodzi. *Dmoch. Il.* 6. W raz być nie możemy, ale za godzinkę zejdziemy się tam. *Teat.* 19. *c*, 30. (teraz zaraz). Od pierwszego razu, poznanie się, pokochanie, oświadczenie, przyrzeczenie, i skutek. *Teat.* 22. *b*, 63. — Do razu uciąć, zgadnąć, przeskoczyć, wypić jednym zamachem. *Cn. Ad.* 125. Do razu go zabił. *Boh. Kom.* 1, 185. Do trzeciego, czwartego razu przeskoczył = za trzecim, czwartym razem; *tertio impetu. Cn. Th.* 912. — Z razu, na razie = z początku, na początku; anfänglich, vom Anfang, anfangs. Zdanie to z razu zdawało mi się niesprawiedliwe, a poźniej wcale inaczej. *Gaz. Nar.* 1, 185. Ozdobne pióra pawia z razu podobają się; lecz rychło niknie to upodobanie. *Zab.* 1, 195. *Alb.* Młode kurczęta bywają na razie białe. *Haur. Sk.* 131. — *Aliter:* Na razie = na strzęcie, *obviam, sub ictu. Cn. Th.* 447; jest tuż, nie z drogi, w gębie. *Włod.* na dorędziu, bey der Hand, bequem gelegen, gleich auf den erſten Anlauf. — Na raz będzie wina, farby, wapna = na jeden raz jeszcze. *Cn. Th.* 447. für einmal noch, auf einmal. Mniéj a długo lepiej jest, jak wiele tylko na raz. *Kluk. Zw.* 4, 228. Na raz, rodzaj daniny w przywilejach książąt naszych. *Nar. Hst.* 2, 86, (*ob.* Naraz). — Z raz = by raz, choć jeden raz, (*ob.* Z); einmal, wenigſtens einmal. Niech z raz tych pociech przed śmiercią zażyję. *Past. Fid.* 104. — Razem, oraz, jednym razem, jednego czasu; auf einmal, zugleich, (auf einen Hieb); *Slov.* nagednuc, spolu, (*ob.* Spół); *Sorab.* 2. ſrahſom; *Sorab.* 1. ſobu (z sobą), zpowu (pospołu), romadže (*ob.* Gromada), jeno dobo, (*ob.* Doba); *Carn.* skup, skupej (*ob.* w Kupie), shtriz, v' shtriz; *Vind.* vkup, skup, vkupe, eden ſ drugem, ſ edendrugem, vred (*ob.* Rzęd), ſ red, k'malu, ſraven, (*ob.* Równo); *Croat.* vjédno, na jen put, ukùp, zkùp, zkupa, kupno, udershbi, szkùp; *Rag.* zajedno, skuppa, skuppo; *Slav.* skupa; *Bosn.* jedino, zajedno, objednom, enokupno, skupno; *Ross.* разомъ, заразъ, съ разу, купно, совокупно, вмѣстѣ, (cf. miejscu); *Eccl.* купьно, заедино, соборно. Nie wszystko razem, schowaj na drugi raz. *Cn. Ad.* 720. (nie na dziś tylko trzeba). Onby chciał, żeby nie razem dom przybierać; ale po kawałku, żeby jednego roku pudło do karety, drugiego wasąg. *Teat.* 19. *b*, 48. Wszystko razem zbudować chcieli. *Pilch. Sall.* 73. — *Aliter:* Razem, pospołu, z sobą; mit einander, bey einander. Strzeżmy się, żeby nas razem nie postrzeżono. *Teat.* 34, 3. Razem ze mną przez lat sześć do szkół chodził. *Mon.* 68, 1029. Uciążliwych panów, niekiedy pojedynkiem, niekiedy razem panujących okrutne jarzmo. *Pilch. Sen. list.* 292. Razem być; *Vind.* ſravenbiti, ravensnaitiſe; *Eccl.* сбыти, съесмь, (cf. spółjestestwo). Razem stać; *Eccl.* совостати, совостаю, (cf. się, z sobą). Razem wstawać, *Eccl.* совозстати, совозстаю; razem wchodzę, совосхожду, вхожу съ кѣмъ куда; razem wychodzę, сонзхóжду. Razem chwalić *Eccl.* совосхваляти, вмѣстѣ съ кѣмъ хвалить. Razem zamykam *Eccl.* созаключаю. Wszyscy razem; *Ross.* сгономъ, (cf. zegnać, cf. zgon).

Pochodz. *razić, dorazić, narazić, narażać, obrazić, obrażać, obraz, obrazek, obraza, odrazić*; *oraz*; *porazić, porażka, przerazić, przeraźliwy, urazić, uraza, wyrazić, wyobrażać, wyobrażenie, wyrazić, wyraźny, wyraz, zrazić, zarazić, zaraza, zaraźliwy, pozarażać, zaraz*: *raźny, zaraźny, narażny*; *rys, rysować, rysunek etc.* — §. 2) 'rzazać, *rzezać, rzeź, rzeźba, rzeźnik, rzezak, rzezaniec*; *dorzezać, narzezać, obrzezać, obrzezanie, obrzezka, obrzezaniec, odrzezać*; *rzezimieszek.* — §. 3) *rznąć, rzynać*; *dorznąć, dorzynać, narzynać, obrzynać, oberznąć, oderznąć, porznąć, poderznąć, przerznąć, przyrznąć, rozerznąć, urznąć, werznąć, wrzynać, wyrznąć, wyrzynać, zarznąć, zerznąć, zrzynać*; *rzysko.* — §. 4) *rzeźwy, rzeźwość, dorzeźwić, orzeźwić.* — §. 5) *cf. roz-*, Ross. разъ. — §. 6) *cf. źrzeć, źrzenica, pozrzeć, pozierać.*

2. RAZ, u, *m.*, z *Niem.* der Raſen; darń, ein Stück Raſen. Sztuka ziemi mchem lub trawą obrosłej, którą kurzacz mielerz po wierzchu obkłada, aby ogień nie palił się płomieniem. *Os. Żel.* 82, *ob.* Razować.

RAZIĆ, -ił, -i, *cz. niedok.*, raz zadawać, ranić, verwunden; (*Sorab.* 1. ražu, ražam, razem; *Hebr.* רצא ratza, *perforavit*; *Tal.* רסס *contudit, contrivit*; *Hung.* rázom *decutio*; *Ross.* разить, ражу porażać; *Sorab.* 1. szo raſycz kaleczeć się). Uchodzi z pola bisurmańska dzicza Na wstęp rażący męstwa Chodkiewicza. *Kras. Woj. Ch.* 57. On

stał za tarczą wojsku walecznemu, Gdzie stąpi razi zewsząd, krew' się leje. *Kras. Oss. C* 3. Razić mię mogą, zwyciężyć nie mogą. *Zab.* 1, 174. *Alb.* — Rażony piorunem. *Pilch. Sen. gn.* 339. uderzony, vom Blitz getroffen, gerührt. — *Transl.* Oko, uszy, zmysł etc., razić, przenikać, przerażać; durchdringen, rühren, reitzen. Niech pobłysk świetności oko ludu razi, To najskuteczniej ducha poddaństwa mu wrazi. *Teat.* 15. *d*, 19. *Wyb.* Napoje rozum rażące. *Pociej.* 220. (każące, tłumiące). Raził ich gorącemi słowy. *Groch. W.* 248. Przystojny mężczyzna, ma coś w sobie rażącego i pociągającego. *Teat.* 9, 25. Wc Pani masz fizyognomią tak szlachetną, coś tak rażącego, że nie może tylko uszanowanie wzniecać. *Teat.* 3. *d*, 65. Rażący, bijący, frapujący *Ross.* разительный, уразительный. RAZIK, u, *m., dem., nom.* raz; mały cios, mała ranka; ein kleiner Hieb, eine kleine Wunde. Nie wiesz co razik, jak dolega kula. *Bratk. C* 3. RAŹLIWY, a, e, rażący, przenikliwy, durchdringend. Na jej blask raźliwy tępe oko mruży. *Zab.* 5, 322. RAŹNY, a, e, RAŹNO, RAŹNIE *adverb.*, na razie będący, na stręcie, na doręczu, *opportunus. Cn. Th.*, zur Hand, bey der Hand, bequem, gelegen. Rzeczy nieraźnie spiknionych nasienia; *non bene junctarum. Zebr. Ow.* 1. (nieskładnie). (*Ross.* ражій крепы). — §. Raźny, żwawy, rzeźwy, rzeski, raczy; (*Carn.* rozhne; *Ger.* risch, rasch, flink, munter; *Arab.* raaschan; *Svec. et Sax. Inf.* rask; *Anglsax.* rash; cf. *Gall.* risque; *Ital.* ratto); (*Vind.* rieshezh, resezh, resajozh = ostry, rznący). Jelec, ryba tak raźna, że w naczynie wody włożona, gotowa z niej wyskoczyć. *Ład. H. N.* 56. Młodzian raźny, wysmukły, pełen korwetów. *Boh. Kom.* 1, 50. Raźne i wysmukłe chłopy lektykę noszące. *Pilch. Sen. list.* 4, 51. Do Cypru przyszli zdrowo raźni. *Jabł. Tel.* 48. Nie raźnie z dołu do góry rzucać broń. *Warg. Cez.* 63. Konie w tyle zostawili, aby raźniej na szańce one nizkie wskakiwali. *Birk. Chodk.* 24. Poczynaj rzeczy odważnie, Lecz je wykonywaj raźnie. *Jak. Baj.* 188. Demofant, człek we wszystko raźny. *Jabł. Tel.* 271. RAŹNOŚĆ, ści, *ż.*, rzeźwość, die Munterkeit, Hurtigkeit, Raschheit. Synu mój wdzięczny, latorośli młoda, Gdzież twoja raźność, gdzie twoja uroda? *Kras. Oss. F* 3 *b.*

RAZOWAĆ, -ał, -uję, *cz. dok.*, obrazować n. p. mielerz *dok.*, einen Kohlenmeiler beflüschen, berasen, mit Rasen und Zweigen bedecken. Razowanie, mielerza darnią obkładanie. *Os. Żel.* 82. Nie biegli są ci węglarze, którzy mielerza nie przysypują naprzód liściami albo trawą, ale go zaraz razują. *Os. Rud.* 73.

RAZOWY, a, e, Szrotowe mąki u nas zowią razowemi. *Kluk. Rośl.* 3, 259. geschroten Mehl. Razowy chleb *Dal.* rasen; *Croat.* hersen, (cf. rżany, cf. reź).

RAZURA, y, *ż.*, z *Franc.*, u cyrulika, trzymać razurę, t. j. trzymać sklep czyli izbę do golenia. *Magier. Mskr.*, golarnia. *X. Biel.* Barbierstube.

R D.

RDEST, u, *m.*; *Boh.* rdesno; *Croat.* ermen; *Dal.* arman; *Ross.* чередникъ, почечуйная трава, почечуйникъ, сердечной корень, горлецъ, придорожникъ, спорышъ; 1) ziele, wodny pieprz, korzenie smaku pieprznego, *Polygonum persicaria*, Flöhkraut, Dürrwurz, Wasserpfeffer. *Syr.* 1248. *Kluk. Dykc.* 2, 211. — 2) Rdest wodny, ćwiklany list, rdestnica, *potamogeton. Urzęd.* 254. *Kluk. Dykc.* 2, 223; *Ross.* наплавъ, Samenkraut, Froschlattich. — §. Rdest = chwast, Unkraut. Jak nieorana rola w próżnowaniu porosłem rdestem mnogim. *Kulig. Her.* 150. Rdesty niecnot, i różnych postępków pokrzywy. *ib.* 210. RDESTOWY, a, e, von Wasserpfeffer. Liścia rdestowego i nasienia przedtym, niźli pieprz był w pospolitym używaniu, do zaprawiania potraw używali; ztąd go Polskim pieprzem mianują. *Syr.* 1245.

RDZA, y, *ż.*; (*Boh.* rez, reze, *G.* rze, (rdjti, rdjm czerwienieć, *ob.* Rudy, rusy); *Slov.* rez, *G.* rdza; *Sorab.* 1. zra, zerz, zerzawosčz (cf. żrzeć), rfa, ferfaw; *Sorab.* 2. fars, rfa; *Carn.* arja, erjá; (erjav *aeruginosus*, *rufus*, erdęzh, erdezhe, ardęzhe = czerwony, *ob.* Rudy; Erdęlje [z *węgier.* 2] Siedmiogrodź); *Vind.* erja, erjavina, arja, erjavinost, ria; (erjavost, erjava = brunatność, ardezh, razh = czerwony); *Croat.* argya, ergya, hergya, *Dal.* argya, arja, arghia; *Hung.* rogya, rosda, ragya; réz; *Rag.* arghja; *Bosn.* rrighja, arghja, righja; *Ross.* ржа, рдѣть czerwienieć, гля, (cf. tleć); *Eccl.* заржавина, ржа; cf. *Lat.* aerugo, ferrugo, cf. rodo; *Hung.* ragom; cf. *Lat.* ardeo; *Ital.* rugine, ruggine; *Ger.* Rost; *Finl.* ruoste; *Angl. Dan. et Sax.* rust; *Isl.* rid; *Wallis.* rhwd, rhydni; *Graec.* ἐρυσίβη, cf. ἐρυθρός; *Ger.* roth); 1) der Rost; rdza żelazna, der Rost am Eisen. Miecz zażyty do boju blaskiem przeraża oczy; ale gdy próżno leży, rdzy nabywa. *Teat.* 46. *c*, 12. I szefeliny rdza rudawa Strawi, i ziemna butwiałość plugawa. *Paszk. Bell. B* 4. Nietrwałe to dobra, co ich rdza i mól gryzie. *Falib. R* 3. — Rdza miedziana, gryszpan. *Sienn.* 265. *Urzęd.* 401. Grünspan. — Co dziś borasem zowią, starzy złotą rdzą zwali. *Sienn.* 592. *et* 593. Borax, Berggrün. — 2) Rdza w zbożu, *Vind.* roshda; *Hung.* ragya; *Bosn.* rrighja od sgitta, glavgnića; *Croat.* pikecz, zápek, pripek; *Ross.* головня, der Brand im Getreide. Czasu gorąca, gdy słońce świeci, spada z góry deszcz drobny gorący bardzo a jadowity, który Włosi mejumen, a u nas rdzą albo rudą zowią. *Cresc.* 527. der Mehlthau, der Rost im Getreide, cf. śnieć. — 3) Rdza miodowa, w plastrach; das Honigroob, das Roob, das Gewirk, die Waben; gatunek miodu, podobny do chleba startego z miodem, znajduje się w ulach między komorkami na skład miodu służącemi. *Zool.* 121. — *RDZAWKA, i, *ż.*, n. p. Często ostrzy, jeśli kto stare kosi rdzawki. *Pot. Jow.* 1, 12; *Ross.* ржавецъ = bagnisko, cf. trzęsawisko, Mohrgrund. *RDZAŁY, a, e, rudawy, pożółkły, a zatym dozrzały; rostgelb, gelbreif. Opadł kwiat powarzony, i frukt z nich nierdzały. *Tward. Misc.* 53. Ztąd w cieniu długim bez słońca i rosy Kwiat zarażony, i nierdzałe kłosy, Na wszystkie koronne kraje Głód przyniosły, i nieurodzaje. *ib.* 100. RDZAWOŚNIADY, a, e, n. p. Rdzawośniade Hyacynty. *Otw. Wirg.* 461; rudawe, śmiade = rostfarbig. RDZAWY, RDŻYSTY, a, e, rudawy, rdzy pe-

len, rdzą zaszły; roſtig, voll Roſt; *Boh.* rzywý, rezowý, rezowatý, zerzawý, (• 2. *rufus*); *Slov.* zarzawelý; *Hung.* rez-rosdás; *Sorab.* 1. ſerſawy, zerzawé, zerzoyité; *Carn.* arjave, erjav, (erjav, erjavz *rufus*, erdezli; *Graec.* ἐρυθρός czerwony); *Vind.* erjau, riast, erjavinast, erjavo; (arjau, arjava farba *fuscus*, erjavkast, arjavkast, erjavasten • brunatnawy; *Croat.* hêrgyav, hergyav; *Dal.* arjau, arghjau, erjau; *Hung.* rosdás, ragyás; *Bosn.* rrighjav, zarrighjavgljen; *Rag.* arghjav; *Ross.* ржавый, ржавистый. Rdzawe rzeczy, *Vind.* erjavina; *Carn.* arjovina, erjovina. Woda rdzawa, rudawa, z rudą śpiże niejakiej zmieszana. *Cresc.* 11. eiſenhaltiges Waſſer, worin Eiſentheilchen ſind. — Rdzawe zboże; *Carn.* sentjav, brandiges Getreide. Rdzawy kolor, rudawy, śmiady, roſtfarbig; cf. rusy, rydzy.

RDZAWIEĆ, RDZEWIEC *neutr. niedok.*, zardzewieć, zrdzewieć, *dok.*; *Boh.* rzywěti, zerzawěti, zrzawěti, (rdjti, rdjm czerwienieć); *Sorab.* 1. zerzawu; *Carn.* erjovęti, orjovim, arjovim; *Vind.* erjati, erjavinati, riati, erjaviti; *Croat.* hergyaveti; *Dal.* arjavim; *Bosn.* rrighjaviti, uzrrighjaviti; *Ross.* ржавѣть, изоржавѣть, (рдѣть, рдиться czerwienieć); rdzą zachodzić, roſten, roſtig werden. Jak miedź rdzewieje. *W. Syr.* 12, 10. Rdzewieję • rdzą obchodzę, *rubiginor. Mącz.* Szabla w pokoju zrdzewiała. *Bardz. Trag.* 319. Czuje waleczny miecz nasz przytępiony, Który niedawno słynął na wsze strony, Oto zaś z naszą sromotą rdzewieje Nad ich nadzieje. *Groch. W.* 559. Żeby zależałe pokojem rycerstwo zwykłą po wsiach gnuśnością nie rdzawiało, uczynił król wyprawę na Prusaków. *Nar. Hst.* 3, 198. Stara miłość nie rdzewieje. *Teat.* 19. *c*, 76. alte Liebe roſtet nicht.

RDZĘBINA, y, *ż.*, ogrodzenie ostremi koły. *Dudz.* 55, ostrożenie, ostrog. *Cn. Th.*, die Verpalliſadirung, ein verpalliſadirter Ort.

RDZEŃ, RDZENISTY, RDZENNY, *ob.* Drzeń.

R E.

REAKCYA, yi, *ż.*, oddziaływanie, przeciwne na wzajem skutkowanie, die Gegenwirkung; *Ross.* противодѣйствіе, *Verb.* противодѣйствовать.

REAL, REHAŁ, a, *m.*, z *Łacińskohiszp.* reale; moneta srebrna • gr. 70 r. 1650. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 305, der Real.

REALISTA, y, *m.*, rzetelny człowiek. REALNY, *ob.* Rzetelny.

RĘBACZ, RĄBACZ, a, *m.*, RĘBCA, y, *m.*, *Ern.* 65; *Boh.* drwoštěp; *Slov.* drewoštěp; *Vind.* druvar, (cf. drwal); *Croat.* dervocêp; (*Ross. obs.* рубленикъ cieśla); *Ross.* рубачь; co drwa rąbie, der Holzhacker. — *Transl.* Co się rąbie z drugimi, junak; ein Rauſer, Schläger; *Ross.* драчунъ, драчъ; *Eccl.* бияцъ; *Sorab.* 1. rubawcz. Sejmikowy rębacz. *Ust. Konst.* 1, 141. Szlachcic w domu swoim wolny Bezpiecznie przemieszkiwa, Rąbacz uciichł już swowolny, Wiecej czaty nie miewa. *Kchow.* 137.

REBELIZATOR. *Krom.* 282; REBELIZANT, *ob.* Buntownik. REBELIZOWAĆ komu • powstawać, buntować się, odpadać, wybijać się z pod kogo, wider jemanden rebelliren. Chłopstwo królowi panu swemu dziedzicznemu dla swejwoli rebelizowało. *Birk. Chodk. A* 3 *b. Krom.* 175. *Gwagn.* 597. *Sk. Żyw.* 1, 420.

RĘBNY n. p. las, las do rąbania. *Włod.*; *Croat.* poszechlyiv, szechlyiv, (*ob.* Posiêc, siêc); ein Gehaue, ein Wald der gehauen wird. RĘBY, -ów *plur.*, Rąb, Ręb, *sing.*, a) obrębowanie, der Saum, die Beſäumung; (*Boh.* rub kůže, rubjk wewnętrzna strona skóry; *Carn.* rôb, rôbz *fimbria*, robât *fimbriatus*, (2. rôbz • chustka do nosa, *ob.* Rąbek; robiti, robêm • obrębować); *Vind.* rob, pram, okrajek, okrajik, ſhkriz, priem, obſhiu, podſhiu, stranik, sare, sarob; (sarobiti, obdjati • obrębować; *distng.* zarobić, cf. zarąbać); *Rag.* rûb *limbus*, *lista intorno alla veste*, ruub, obtòk *fimbria*; (rûbiti, zarûbiti, porûbiti; *Croat.* rubiti *extremitatem terminare*); *Bosn.* porûb *limbus*, (porubiti *limbum consuere*; *Ross.* рубецъ laskowanie, żłobkowanie, blizna, szrama; ślaz, czwarty żołądek; bramowanie, obrębowanie; obrąb, obrубецъ ocembrowanie, *ob.* Obręby; рубежный ukrainny, рубежникъ ukraińczyk). Ręby koło czego szyć. *Tr.* Rąb u kafla, w tyle tafli kaflowéj przyprawiony. *Magier. Mskr.* — b) Ręby • nice, druga strona sukna, die linke ábſchie Seite des Tuches. Na ręby, na wywrót, na nice szatę oblec. *Cn. Th.* 447. *Dudz.* 46. — *Fig.* Wywracać na ręby, okazywać fałsz, odpór czynić, *confutare. Mącz.*, umkehren. *Prave*, źle, opak, na ręby, *ib.*, verdreht; *Boh.* na ruby, na opak obratiti; *Slov.* na rubi prewrátit. Zawrzeć świętych przyczynie chciał gęby, I zasługi ich wywrócić na ręby. *Miask. Ryt.* 104. *Haec sententia bona est, si dextere intelligatur*; dobra jest, kto ją dobrze rozumie, kto jéj nie wywraca na ręby. *Mącz.* przekręca, przewraca.

RĘCE, *ob.* Ręka.

RECEPTA, y, *ż.*, przepisanie lekarza na lekarstwo, opis lekarstwa, formuła. *Krup.* 5, 224; *Eccl.* рецептъ, роспись, das Recept. I temi czasy doznają ludzie skutku tej recepty, i chorzy jéj zażywając wolni od febry zostają. *Sk. Żyw.* 1, 91. Niemasz tęższej recepty na miłość, jak miłować. *W. Post. Mn.* 554. (do wzniecenia w drugim miłości).

RECES, *ob.* Odstęp.

RECHOT, u, *m.*, n. p. Nasyciłeś okopy, fosy, rechoty, krwią nieprzyjacielską. *Swad.* 1, 133. [*franc.* réchaud de rempart, Wallampe 2].

RECHMISTRZ, *ob.* Rachmistrz. RECHWA, *ob.* Refa.

RECYDYWA, y, *ż.*, odpadnienie w chorobę; das Recidiv, der Rückfall in eine Krankheit. *Krup.* 5, 370. *et* 416, *Ross.* отрыжка. Pospolicie bywa Gorsza niżli choroba pierwsza, recydywa. *Pot. Arg.* 51. *Teat.* 10, 105, cf. wilk chowany, żyd chrzczony, przyjaciel jednany.

RECYTOWAĆ *cz. dok.*, mówić z pamięci, czego się nauczył, na pamięć mówić. *Cn. Th.* herſagen, recitiren.

RĘCZ, w ręcz, *ob.* Wręcz. RĘCZĘ, *ob.* Ręczyć. — RĘCZKA, *ob.* Hreczka, Gryka.

RĘCZNIK, a, *m.*, RĘCZNICZEK, czka, *m. dem.*; *Boh.* ručnjk, ručničẽk; (*Slov.* ručnjček, šatka chustka do nosa); *Slav.* rucsník, peshkir; *Croat.* ruchník, peskir, obriszach, (cf. obrus); *Bosn.* rucinik, ubrus, (ruciça, drrisgjak • dzierżak, *manubrium* trzonek, *ob.* Rączka; ruci-

nik, ruciacicch za otritti nos, ubrusccich = chustka do nosa); *Vind.* brifauka, obrifalu, obrifjak, antvela, hantch; *Carn.* robâzh (*ob.* Rąbek), antêla; *Sorab.* 2. handwal; *Sorab.* 1. twelka; *Eccl.* ручникъ, ручный платъ, оубрусъ, ширинка, лентіе; *Ross.* утиральникъ, полотенцо, платъ, платище, (*ob.* Płat, płótno, płócienko, cf. ucierać); sztuka płótna do ucierania rąk, das Handtuch. Czterzy mu recznik dzierżą, a trzej wody leją. *Rej. Wiz.* 11 *b.* Ręcznik biały z czerwonemi strefami. *Kłok. Turk.* 180. RĘCZNOŚĆ. *Tr., ob.* Zręczność. RĘCZNY, a, e, RĘCZNIE *adverb.*; *Boh.* ručnj; *Sorab.* 1. ručné; *Croat.* ruchni; *Vind.* rozhen, roken; (*disiug. Carn.* rozhn, rozhnu = ręczy; *Ross.* ручный, (2. rochmanny); *Eccl.* ржчьнъ, недикій; od ręki, do ręki należący; Hand=, von der Hand, zur Hand gehörig, für die Hand. Obcięli mu wielkie palce ręczne i nożne. *Budn.* 1 *Jud.* 1, 6. Podniosłszy ręczny wielki palec.... *Paszk. Dz.* 79. Dna nożna i ręczna. *Sienn.* 107. (podagra i chiragra; *Slav.* rukobolja). — Ręczna broń. *Teat.* 11. *b*, 17. Handgewehr, (*oppos.* armaty). Ręczne granaty, albo z ręki albo z ręcznych moździerzów rzucają się. *Jak. Art.* 2, 67. Gdy widzą cięciwy wszystkie u kusz porzezane, porwą się do broni ręcznej, rohatyn, mieczów. *Biel.* 177. — Ręczna xiążka; *Vind.* rozhne buquize, (cf. puilares). Pierścionki, sponki albo ręczne ochędostwa. *Szczerb. Sax.* 134, (*ob.* Manele). Ręczna robota. *Sk. Dz.* 175; *Ross.* рукодѣлie, Handarbeit. Potrzeby dziatek ręczną pracą obmyślają. *Paszk. Dz.* 96. Jednemu podobają się nauki, drugiemu ręczne prace. *Zabł. Roz.* 62. Bóg zakazuje nie tylko ręcznego złodziejstwa, ale i wszelkiej zdrady i fortelów. *Kat. Gd.* 45. (ręką się dziejącego). Tak w kościele ręcznym, jak w kościele serc naszych.... *Bial. Post.* 2. rękami wystawionym, mit Händen gebaut. Mieszka pan w domu albo w kościele ręcznie zbudowanym. *ib.* 172. *Oppos. Eccl.* нерукоплетенный; *Ross.* нерукотворенный ręką nie zrobiony. — Odbierz od niego srebro, oddawszy kartę jego ręczną. *Teat.* 42. *d, B.* (cyrograf, Handschrift, Schein). — §. Ręcznie być zapewnionym. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 50. poręką, rękojmią; durch Caution, Bürgschaft gedeckt. — (RĘCZUSZKI, *ob.* Hreczuszki). — RĘCZYĆ, -yl, - y *intr. niedok.*, ręczyć za kogo abo za kim, przyrzekać za kogo; *Boh.* ručiti, gistiti, (*ob.* Iścić, *ob.* Iścieć); *Sorab.* 1. rukuyu; *Carn.* porokûjem; *Vind.* porokuvati, saobezhuvati (*ob.* Obiecać), sa koga stati (*ob.* Stać), fe saloshiti, (*ob.* Założyć); *Croat.* porukujêmsze, jamchimsze, zarucham (*ob.* Zaręczyć), rukuvatisze, rukujemsze, (2. *salutare se porrectione manus*); *Bosn.* poruciti (*ob.* Poruczyć), porociti, isporuciti, oporuciti, uporucitise, bitti poruk, bitti jamaç, izjamciti, jamciti, ujamcitise, okladitise; (*Rag.* rûciti, rukovatti *matrimonio conjungere, ob.* Rękowiny; rûcitise *impalmare*, zarûciti, xenitise *spondere conjugium*); *Eccl.* изпоручаю; *Ross.* ручаться, поручаться, für einen oder für etwas bürgen, gut sagen, gut stehen, Bürge seyn. Bezrozumny jest, kto daje rękę ręcząc za drugiego. *Budn. Prov.* 17, 18. Ręczysz-li za przyjaciela twego, uwiązileś innemu rękę twoję, usidliłeś się sam słowy ust twoich, a jętyś swemi własnemi słowy. 1 *Leop. Prov.* 6, 1-2. *Slov. Prov.* Kdo sa ruči, ten sa mučí. Kto za kogo ręczy, tego dyabeł męczy. *Rys. Ad.* 23; tego kłopot męczy. *Cn. Ad.* 394. Kto ręczy, ten jęczy. *Ern.* 145. (siebie zawodzi, kto drugiego swobodzi). Ręczę za jego przywiązanie. *Teat.* 1, 96. — §. *Transit.* Ręczyć kogo = ręcząc zastępować kogo, einen verbürgen. Gdy kilka rękojmich społecznie kogo ręczą. *Chełm. Pr.* 146. Obiecałem ręczyć kogo, lecz w pewnej sumie. *Gorn. Sen.* 322. RĘCZYCIEL, *ob.* Rękojmia. RĘCZYNA, RĘCZYNKA, i, *ż.*, Rączyna, Rączka *dem. Nom.* ręka, das Händchen. Niech na twą ręczynę Słodkie serca uczucie przez usta ochynę. *Zab.* 11, 374. *Zabł.* Dzieciny małe kleszczą swemi ręczynami. *Banial. C* 3 *b.* Ręczynkami zdżymało. *Groch. W.* 358. *et* 365. RĘCZYSKO, a, *n.*, ręka wielka szpetna, niezgrabna, eine ungeschlachte Hand; *Boh.* ručisko.

REDUKOWAĆ *cz. niedok.*, zredukować *dok.*, *ob.* Sprowadzić. *N. Pam.* 6, 318.

REDUTA, y, *ż.*, z *Łac. franc.*, 1) fortyfikacya mała kwadratowa obwiedziona fosą, mająca wał i parapet, a ludźmi 50 osadzana. *Papr. W.* 1, 479. *Tward. Wł.* 160; *ob.* Straszyniec, eine Redoute, eine kleine Verschanzung. 2) Reduta; *Ital.* ridotto, bal maskowany; *Vind.* reduta, sagraja, ograistvu; eine Redoute, ein Maskenball. Jednego wieczora poszedłem przez ciekawość na reduty. *Zab.* 12, 312. Poseł kontent był z reduty, którą dla niego w Gracu odprawiono. *Pam.* 83, 2, 52. *Boh. Dyab.* 139. REDUTNY, REDUTOWY, a, e, Redouten=. Nocna redutna tułaczka. *Teat.* 30. *b*, 112. Sale redutowe. *Ld.*

RĘDZINA, i, *ż.*, ziemia tłusta iłowata, fetter Boden, fettes Erdreich; *Ross.* ручевина. (*Ross. obs.* ржавецъ bagno, kałuża). Takowe sianie na tęgiej służy ziemi, jak na rędzinach. *Haur. Sk.* 9. Co nawykło psinie, Nie pomoże w najlepszej uprawa rędzinie. *Pot. Pocz.* 31. Już na Edeńskich rędzin najduję się brzegu. *Przyb. Milt.* 106. (pól Edeńskich). RĘDZINNY, a, e, tłusty, tęgi, iłowaty, (o ziemiach), fett (vom Erdreich). Niech uważają, ziemia jeśli rędzinna czyli nieurodzajna? sali też w niej lasy, abo niemasz? 1 *Leop. Num.* 13, 21. (tłusta. 3 *Leop.*). Role rędzinne. *Haur. Ek.* 19. Czerwonawe proso na rędzinnych rolach dobrze się sprawuje. *Haur. Sk.* 17. Kałuża pełna rędzinnego błota. *Ossol. Str.* 2. (gęstego, tłustego).

REEMPCYONALNY, *ob.* Odkupczy, wyderkafowy.

REFA, RYFA, RECHWA, y, *ż.*, REFKA, i, *ż. dem.*, obręcz. *Stroj. B* 3. *Dudz.* 29; *Germ.* der Reif, der Ring um etwas herum; (cf. *Arab.* raeffon = łuk; *Slav.* rif = łokieć; *Graec.* ῥαιβός krzywizna); *Boh.* zdeř, (*ob.* Dzierżeć, zdzierżeć); *Sorab.* 1. tžowmiski zadk. Pal zaciosany, opatrzony ryfą żelazną. *Solsk. Arch.* 147. *Archel.* 2, 105. Refy, które są tak dla ozdoby, jak i mocy działa, zowią pospolicie krańcami. *Archel.* 3, 60, (cf. pas, klejnot). Refa u kopii, u kosturka, strzały, dla utwierdzenia grotu. *Cn. Th.* Refą obić, *ob.* Refować.

REFEKTARZ, a, *m.*, stołowa izba u zakonników, i u innych w pospolitości żyjących. *Cn. Th.*; *Slov.* gedárna, (*ob.* Jadalnia); *Ross.* столовая, (*ob.* Stół), der Speisesaal in den Klöstern und andern Gemeinheiten. Potajemnego jedzenia zakonnicy się wielce wystrzegają; dlatego bowiem jest

pospolity dla wszystkich refektarz, aby żaden nigdzie nic nie jadł, jedno tam gdzie miejsce tego jest. *Pim. Kam.* 337. Po skończeniu liturgii ś. idziemy do trapezy, t. j. do refektarza. *ib.* 341. *Chmiel.* 1, 233. Janczarowie wszyscy jadają po refektarzach, jak u nas zakonnicy w klasztorach, albo studenci po kolegiach. *Kłok. Turk.* 227.

REFERENDARZ, a, *m.*; *Vind.* priedpernefhnik; *Ross.* докладчикъ; der Referendarius. Referendarz w Polszcze trzymał drugie z pierwszych miejsc między koronnemi urzędnikami; jego obowiązek, donosić wszelkie sprawy królowi, supliki i memoryały odbierać. *Kras. Zb.* 2, 444. Na dworze królewskim mają być dwaj referendarze, duchowny z świeckim, którzy skargi przesłuchane kancelaryi odnosić mają. *Herb. Stat.* 31. REFERENDARSKI, a, ie, den Referendarius betreffend. REFERENDARSTWO, a, *n.*, godność referendarska, das Amt eines Referendarius. *Cn. Th.*

REFKA, *dem. Nom.* refa.

REFLEXYA, yi, *ż.*, uwaga, zastanowienie, rozważanie; die Betrachtung, Erwägung. Reflexya jest działaniem duszy, rozciągającym się na rozmaite objekta. *Kras. Zb.* 2, 445. Duchownemi reflexyami go skruszył. *Sk. Żyw.* 2, 45. REFLEKTOWAĆ się *rec. niedok.*, zreflektować się *dok.*, zastanawiać się, betrachten, erwägen. Przebóg, co mówisz, zreflektuj się przecie. *Teat.* 44, 20. Reflektując się na długie swoje lata .... *Sk. Żyw.* 2, 45.

REFORMA, y, *ż.*, REFORMACYA, yi, *ż.*, odnowienie z poprawą, poprawa; *Vind.* refurmanje, isfurmanje, snoulenje, die Reform, die Verbeſſerung. Niech was w sposobie uczenia nastąpiona reforma nie przestraszy. *Zab.* 16, 169. — 2. Reformacya posagu, (*ob.* Oprawa). *Czack. Pr.* 2, 7. REFORMAT, a, *m.*, 1) Reformaci, zakonniki ś. Franciszka ściślejszej obserwancyi; razem z Bernardynami kapitułę generalną składają. *Kras. Zb.* 2, 445. ein Reformat, ein Ordensbruder von der ſtrengen Obſervanz der Regel des h. Franziſcus. — 2) Reformat, reformowany, ein Reformirter, ein Kalviner. Reformaty, tytuł uzurpowany od sekty Kalwińskiej. *Kras. Zb.* 2, 445. REFORMACKI, a, ie, od Reformatów zakonników, Reformaten=. Po reformacku = jak u Reformatów, wie bey den Reformaten, auf Reformaten Art. Wasz pokój po reformacku coś umeblowany. *Teat.* 33. *d*, 14. (po kapucyńsku). REFORMATOR, a, *m.*, poprawiciel, odnowiciel, der Verbeſſerer. Boże, reformatorem sam bądź domu tego. *Groch. W.* 179. *W rodz. żeńsk.* Reformatorka. *Mon.* 70, 234. REFORMOWAĆ, *cz. dok.*, zreformować, odnawiać z poprawą; *Vind.* refurmati, isfurmati, snoviti, verbeſſern. Reformować klasztor, kościoł, *cleri disciplinam corrrigere. Cn. Th.*

REFOWAĆ, RYCHFOWAĆ, -al, -uje *cz. niedok.*, refą obić, bereifen, mit Reifen einfaſſen. Koła powinny być obodziaste, dobrym żelazem należycie buksowane i rychfowane. *Torz.* 28.

REFUTOWAĆ *cz. niedok.*, odpierać, zbijać dowodami, widerlegen. Anzelm na koncylium Greków mocno zbił i refutował. *Sk. Żyw.* 1, 237.

REGAŁ, a, *m.*, 1) pewny rzęd piszczałek w organach lub też gatunek mniejszych organków, pozytywka; das Regal, in den Orgeln, eine kleine Orgel, ein Poſitiv. Odejm ode mnie zgiełk pieśni twoich, ani piosnek regałów twoich będę słuchał. 1 *Leop. Amos.* 5, 23. Regały będą nam skocznie grały. *Dwor. K* 3. Zaniechaj regała, jeżeli i na dudach zabeczeć nie umiesz. *Opal. Sat.* 6. — 2) Regał = REGAŁOWY arkusz, papier regałowy. *Cn. Th. Dasyp. H h* 3; *Sorab.* 1. regalpapera; *Vind.* kralouski popir, veliki, regalski popir; *Ross.* Александрійская бумага; arkusz największego formatu, Regalpapier, Regalbogen. Ma na regałowym papierze okazale drukowane z koperszytychami historye wszystkich sarajów. *Mon.* 69, 40. Tafla tak wielka, jak półarkusza rygałowego papieru. *Torz.* 172. REGALIA *plur.*, prawa i prerogatywy samym królom właściwe, Regalia. *Sk. Dz.* 1156. REGENCYA, yi, *ż.*, juryzdykcya najwyższa, sprawująca interesa państwa w niebytności lub małoletności udzielnego pana. *Kras. Zb.* 2, 445. die Regentſchaft, Reichsverweſung. Regencya mieć będzie miejsce w małoletności króla. *Gaz. Nar.* 1, 182, (*Konst.* 3 *maja*). REGENT, REGIENT, REJENT, a, *m.*, 1) urzędnik najwyższy, zastępujący miejsce monarchy w państwie. *Kras. Zb.* 2, 445; *Ross.* правитель, (*ob.* Sprawca); der die Regentſchaft führt, der Reichsverweſer. *W rodz. żeńsk.* Regentka, i, die Reichsverweſerinn; *Ross.* правительница. Nieboszczka królowa, umierając naznaczyła regentkami swoich państw dwie wróżki. *Teat.* 37, 8. — 2) Regent kancelaryi, pewien urząd, n. p. Regent kancelaryi ma obowiązek, strzedz aktów kancelaryi, w nie dekreta i przywileje ingrosować, formularze i treści układać. *Kras. Zb.* 2, 446. *A. Zamoj.* 39. der Regent einer Kanzelley, der Actuarius. *W rodz. żeńsk.* Regentowa, y, żona regenta, die Frau des Actuarii. — 3) Muzyk rejent, *chori magister. Cn. Th.* 438. przełożony nad kapelą muzyczną, kapelmajster; der Capellmeiſter, Muſicdirector. — (REGIEL, *ob.* Rygiel). — REGIESTR, u, *m.*, REJESTR, *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 37, REGIESTRZYK, a, *m.*, *dem.*; *Boh.* regiſtra, regiſtřjk; *Slov.* regiſtr, regiſtřjk, ukazatel; *Sorab.* 1. register, zapiszmo; *Sorab.* 2. regiſtař; *Hung.* laistrom; *Carn.* listróm; *Vind.* register, regiſtar, listrom, sarifs, sasnamin, kasavez; *Croat.* regester, legister, broynicza; *Rag.* upis, razlogh, (*ob.* Rozkład, rozłożyć); *Slav.* věrstopis; *Eccl.* реестръ, оглавленіе, причеть, сочисленіе, правилница; *Ross.* списокъ, роспись, итогъ, оглавленіе, перекличка; *Lat. med.* registrum; *Gall.* regiſtre; *Ital.* registro; *Germ.* das Regiſter; 1) spisek rozmaitych rzeczy, dla snadniejszego pamiętania, nalezienia, przypominania; n. p. Rejestr rachunkowy, rachunek, die Rechnung. Na rejestr u kupców towary biorą. *Teat.* 34. *b*, *G* 2. *Opal. Sat.* 115. na borg, na krédę; auf Rechnung, auf Credit. Panowie na regiestra robić każą; a gdy się o zapłatę upomina, to rzemieślnika wypychają. *Teat.* 29. *c*, 81. Jestże to sprawiedliwość, na regestr nabrać przez lat kilka w sklepach kupieckich, w piwnicach, w jatkach, i żadnym sposobem nie chcieć płacić! *Mon.* 70, 272. U kupców towary tego roku podrożeją, zwłaszcza dla tych, którzy je na rejestr biorą. *Mon.* 68, 111. Auscugi kupieckie niektórych towarów z rejestrów ich wyjęte, tu położę. *Gost. Gor.* 107. z rachunkowych ksiąg ich, aus

den Rechnungsbüchern. Kazał mi regestr podać. *Teat.* 19, 75. Na regiestrzyk kréski przypisował. *Birk. Sk.* 23. *Teat.* 22, 11. Ten dar, który karbują, albo na regestr piszą, traci wszystkę wdzięczność. *Gorn. Sen.* 82. Alexander Cesarz zwykł spisany regestrzyk mieć, komuby co dał. *Kosz. Lor.* 112. Lichwiarz dobrodziejstwa swoje pisze w regiestra. *Gorn. Sen.* 12. — Rejestr dóbr, dochodów, majętności, inwentarz. *Cn. Th.*, das Inventarium. Co było, a nie jest, nie pisać tego w regestr. *Mon.* 71, 707. *ib.* 73, 131, (cf. przepadło). Rejestr sądowy, gerichtliches Regiſterbuch, Prozeßregiſter. Regiestra sądowe trybunalskie, 1) apelacyjny, 2) sprawiedliwości, 3) *officii* t. j. spraw z oficyalistami, 4) *incarceratorum*, 5) taktowy. *Vol. Leg.* 7, 398. Regiestr w naszym ziemstwie i grodzie tak zagęszczony, iż nim sprawa dójdzie, można tym czasem i umrzeć. *Mon.* 64, 190. — Regiestr osób, lista, rzęd, eine Liſte von Perſonen. Na regiestrze spisanych, kazał zamordować. *Bardz. Trag.* 557. Chcąc wiedzieć wiele tych studentów było, kazał ich sobie na regiestrze podać. *Star. Dw.* 17. Włóż brata do tego regiestru. *Bardz. Trag.* 432. Kiedy towarzysz zaciągał się pod znak czyj, nazywało się to przyjęciem regestru. *Czart. Myśl.* 157. Na stryju moim wykłócił, że mi rejestr ustąpił pod tym znakiem, pod którym teraz zostaję. *Teat.* 24, 89. *Czart.* (miejsce czyli rangę wojskową). Długi regiestr czego ‣ długi szereg, długa lista, długi rzęd, litania; eine lange Reihe, lange Liſte. Długim i szerokim wyliczyć co regiestrem. *Krom.* 3. Długie regiestra odniesionych pod pawilonami tryumfów wyliczają. *Teat.* 21, 81. — Z regiestru, według regiestrowanego porządku, porządkiem: nach dem Verzeichniß, nach der Reihe. Pozwy sądzić mają porządnie z rejestru: który się pierwej wpisał, ten naprzód sądzon być ma. *Stat. Lit.* 168. — Grzechy drugiego, jakoby z rejestru liczą. *Sekl.* 34. (jak na palcach, auf den Fingern herzählen). — *Aliter:* Jak z regiestru, ściśle, akuratnie, ani chybi; wie auf den Schnürchen, ganz genau. Wszystko jako z regiestru, każda rzecz w swym trybie, Że najcelniejszy Zoil co zganić nie zdybie. *Zegl. Ad.* 98. Tak wszystko jak z regiestru, co tylko powiedział, Gdyby nie był mym bratem, nigdyby nie wiedział. *Zabł. Amf.* 28. ſo genau, ſo aufs Haar, ſo haarklein. Jako z rejestru chwila tuż za chwilą płynie, Godzina hasło daje następnej godzinie. *Zimor. Siel.* 213. (w takt, w raz). — *In malam partem:* Z rejestru ‣ przesadzając zbytnią akuratnością, delikatnością, wybornością ‣ jak z partesów, gar zu accurat, übertrieben. Tam dobra myśl nigdy nie postoi, Gdzie z regiestru patrzą, co przystoi. *J. Kchan. Dz.* 223. Dajcie panu pokój, wszystko tu z rejestru. *Gorn. Dw.* 131. I ów rozumem nie bardzo przesadził, co mi owo do panny przyszedłszy, z regiestru słówka stawia. *Gorn. Dw.* 303. Młodzieńcy, którzy z regiestru się zalecają, niech płacą złotych dwa, którzy na pamięć złoty jeden. *Lek. D.* Delikat, wszystko z rejestru spać, jeść, ubierać się. *Falib. R.* Z rejestru stąpa ‣ bucznо. *Cn. Th.* 1352. jak z partytury, nach der Tabulatur einherſchreiten, gravitätiſch. Z rejestru robi; nad powinność nic nie zrobi; czeka aż rozkażą. *Cn. Ad.* 1373. er thut auch nicht das Geringſte mehr, als was er nothwendig muß. Temi czasy żaden inaczej nie służy, chyba z rejestru. *Opal. Sat.* 51. Nie z rejestru trzeba panu służyć. *Rys. Ad.* 50. — §. *Transl.* Jak mię już z prostego wziął regiestru .... *Teat.* 43, 122. *Wyb.* ostatniemi słowami mię łajał, z błotem pomieszał; er hat mir die niedrigſten Titel beygelegt, hat mich aufs ſchimpflichſte herabgeriſſen. — §. Rejestr w księgach wszelakich, ukazujący, gdzie co w nich leży, ukaziciel. *Cn. Th.* skorowidz, der Index, das Regiſter eines Buchs. — *Aliter:* Rejestr jedwabny, niciany do ksiąg, *offendices*; *nodi*, *quibus libri signantur*. *Cn. Th.*, Aufſchlagbändchen in den Büchern, Zeichen, Merkbänder. — 2) Regiestr u organ, rzęd pewny piszczałek organowych, regał, das Regiſter in einer Orgel. *Cn. Th.* Regestr w organach lub pozytywie, służy do odmiany głosów. *Magier. Mskr.* — 3) Regiestr u konia, rzędy zębów; die Zähne, das Gebiß eines Pferdes. Końskie lata z regiestru poznać. *Tr.* REGIESTROWAĆ *cz. niedok*, zregiestrować, uregiestrować *dok.*, spisywać co; *Vind.* registirati, narednu sapiſuvati, regiſtriren, in ein Verzeichniß bringen. Rozwód u Turków zapisuje się i regiestruje w księgi. *Kłok. Turk.* 188. Zregiestrowane tych wszystkich imiona tam możesz czytać. *Zab.* 5, 284. *Kłok. Turk.* 34. — §. Układać, uregulować, uszykować, in Ordnung bringen. Przeczże powoli tu nie uregiestrujesz tych omylnych spraw twoich? *Rej. Post. F f* 4. REGIESTROWY, a, e; *Ross.* непеписный; od rejestru, według rejestru, rejestrowany; regiſtrirt, Regiſter ‣. Rejestrowi Kozacy. *Tward. W. D.* 55. spisani. REGIESTRATURA, REGISTRATURA, y, *ż.*, spisywanie w regestra, układanie i skład regiestrów, die Regiſtratur; *Boh.* spisowna, spisownice; *Vind.* registriringa, narednu sapiſuvanje, registratura. REGIESTRATOR, REGISTRATOR, a, *m.*, pisarz od układania regiestrów, der Regiſtrator; *Vind.* registratar, narednі sapiſavez, ſvituvalni sapiſar, ſodenski sapiſuvauz. REGIMENT, REIMENT, u, *m.*, 1) panowanie, rząd; die Herrſchaft, die Regierung. Po śmierci Zygmunta, Zygmunt August na regiment królestwa Polskiego wstąpił. *Gorn. Dz.* 4. Nie wiesz, co to jest królową być, aż dopiero w ten czas dowiedziałabyś się, gdybyś pod cudzy regiment przyszła. *Gorn. Dz.* 122. Siła to narodów, które były pod regimentem Rzymu. *W. Post. Mn.* 498. (pod władzą). Przełożony ma umieć rozkazywać; pod regimentem będący, spełnić rozkazy. *Petr. Pol.* 49. — §. Regiment, komenda, dowództwo, das Kommando. Król mu wielki regiment dawał morskiej armaty. *Tward. W. D.* 5. — 2) Regiment, das Regiment, korpus wojska, złożony z jednego lub więcej batalionów abo szwadronów. *Papr. W.* 1, 479, *Slav.* regiment; *Vind.* shounirska vkupſhina, regament; *Eccl.* полчище. — §. Idź do regiment dyabłów! *Teat.* 16. *c*, 46. *ob.* Ćma, beczka, fura, tysiąc dyabłów. REGIMENTARKA, i, *ż.*, komendantka, die Kommandierende, Kommendantinn. Te wszystkie panny wojska tak ślicznego regimentarki były przyozdobne. *Auszp.* 103. REGIMENTARSKI, a, ie, od regimentarza, den Befehlshaber betreffend. REGIMENTARSTWO, a, *n.*, regimentarska władza, das Kommando, die Befehlshaberwürde. Teraz majętności doby-

wamy, kiedy się na jakie wojenne regimentarstwo zdobędziemy. *Star. Ref.* 18. REGIMENTARZ, a, *m.*, a) komenderujący wojskiem, osobliwie zastępując wakujące hetmaństwo; der Generalregimentarius, der während einer Feldherrenvacanz kommandirt. *Tr.* — b) Komenderujący, dowódzca, ein Kommandirender. Regimentarz generalny, albo jednej partyi wojska. *Chmiel.* 1, 81. REGIMENTOWAĆ *cz. cont.*, komenderować, kommandiren. Nad posiłkiem Wołochom przydanym Karnkowski regimentował; *praefuit. Krom.* 743. Sześciu set Słowakom przeciwko Wandalom regimentował. *Nies.* 1, 32. *Birk. Chmiel. C* 4 *b.* REGIMENTSFELCZER ▪ cyrulik regimentowy. *Perz. Cyr.* 3. *A* 2. REGIMENTSKWATERMISTRZ, *ob.* Obożny. REGINA, y, *ż.*, REGINKA, i, *ż.*, *dem.*, imię białogłowskie, Regina, ein Weibername; n. p. Zkądżeś się tak rano wzięła Reginko? *Teat.* 1 *b.*

REGUŁA, y, *ż.*, REGUŁKA, i, *ż. dem.*, wyraz łaciński, w Polszczyznie już utarty i używany, lubo mamy ojczysty na to wyraz prawidło; znaczy ustawę, według której postępować należy. *Kpcz. Gr. p.* 1, 6. die Regel, Richtschnur; (*Vind.* redba, naredba (cf. narządzić), vifha, namera, narauna; *Rag.* vprava, uprava, pût, izgléd, nâcin, náprednos; *Eccl.* правило; *Ross.* наставленіе). Każdy kunszt reguły własne, któremiby się rządził, mieć musi. *Mon.* 65, 204. Excepcye od reguły. *Kras. Pod.* 2, 243. (wyjątki). Piękna regułka. *Boh. Kom.* 1, 57. Reguła od kościoła do wierzenia podana. *Kucz. Kat.* 120. (prawidło. *edit.* 3). Plebani żeby według téj reguły boskiéj sądzili o ludziach. *ib.* 3, 3. (według tego prawidła. *edit.* 3). S. Bazyli z ś. Grzegorzem spólnie ustawy abo reguły napisali. *Sk. Żyw.* 1, 291. *Star. Ben. B.* Postanowienie życia albo reguła. *Sk. Żyw.* 1, 21; *Boh.* řehola, (řeholnik; *Slov.* reholnik zakonnik, mnich); *Carn.* naredba. — *Math.* Reguła trzech, reguła złota; *Ross.* золотое правило, тройное правило, die Regel de tri; sposób wyrachowania ze trzech liczb wiadomych czwartą niewiadomą. *Solsk. Geom.* 3, 79. Reguła towarzystwa abo spólności, die Gesellschaftsregel, dzieli liczbę wiadomą na części niewiadome proporcyalne wiadomym. *Solsk. Geom.* 3, 137. Reguła z pięciu, *regula de quinque. Łęsk.* 2, 82. — ⁂ Reguła, regułka, *ob.* Linia, linijka, ein Linial. *Tr.* Węgielnica miernicza składa się z dwóch reguł drewnianych spojonych z sobą na krzyż. *Zabor. Geom.* 47. REGULAMENT, u, *m.*, zbiór reguł czyli przepisów jakiego ustanowienia, rozrządzenie, das Reglement; *Eccl.* правильникъ. REGULARNOŚĆ, ści, *ż.*, foremność według reguł; *Vind.* ponarednost, naredlivost, perlizhnost, napraunost, ponaraunost, naraunost, porednost, ponavifhnost, smernost; *Ross.* правильность, ˚prawidlność; die Regelmäßigkeit. REGULARNY, a, e; REGULARNIE *adverb.*, foremny, regelmäßig; *Vind.* ponareden, naredliu, poreden, narauni, ponameren, ponavifhen, redoun, smeren; *Rag.* sredan, rednoxivuuchi; *Ross.* правильный, ˚prawidlny. Regularna figura, która ma wszystkie ściany i kąty równe. *Solsk. Geom.* 6. *Jak. Mat.* 1, 55. Regularne i nieregularne choroby. *Perz. Lek.* 35. (*Slov.* prawidelné slowo foremne słowo). REGULOWAĆ *cz. niedok.*, uregulować *dok.*, urządzić, reguliren; *Vind.* regulirati, raunati (*ob.* Równać), vifhati, po naredbi, po podubi delati.

REHABITOWAĆ, *ob.* Odzyskać. *Gorn. Dw.* 43. REHAŁ *ob.* Real.

1. REJ, ju, *m.*, rej w tańcu, *Niem.* der Reihen, Reihentanz; *Sorab.* 1. reja, reya taniec, reyuyu tańcuję, reiwacz tańcować; *Sorab.* 2. reja; *Carn.* raja, (2 raja, rida ▪ rzęd, cf. *Germ.* Rädel ▪; *Ital.* ridda; *Angl.* ridye; *Est.* ridda; *Hebr.* ערך erech, *dispositio*; *Graec.* ῥέζω; *Lat.* rego; *Carn.* rajam ▪ tańcuję; rëj, raj, *ob.* Raj); *Vind.* raj, raji, raja, plefs ▪ taniec; rajati, plefati ▪ tańcować; raini moister ▪ tancmistrz, rajifhe ▪ taneczna sala, raini, odvmerti, povmerti ▪ zmarły, (*ob.* Raj); (*Ross.* раекъ paradys na teatrze, prysma, latarnia magiczna); przodkowanie abo marszałkowanie w tańcu, pierwsza para; *Ross.* хороводъ, короводъ, (cf. korowody); die Führung des Reihen, das Vortanzen, der Vortanz. Władysław saméj Cesarzowéj naprzód dał rej wodzić, w tańcu. *Tward. Wł.* 149. Rej wiedzie, *choragum agit. Rys. Ad.* 60. Wiedzenie reju *Sorab.* 1. reyerna. — *Transl.* Rej ▪ przodek, przednie miejsce, czoło; Vorrang, Vorzug. Na reju ▪ na czele, an der Spitze. Srogi Rhamnus na reju Herników na Samniczyki uderzył. *Stas. Num.* 1, 86, *à la tête.* — *Transl.* Rej wodzić, przewodzić; den Anführer machen, anführen. Judasz jeden z uczniów pana rej wodzi na czele swawolnéj kupy. *Zach. Kaz.* 1. 309. Hersztom nie zawsze trzeba wierzyć, gdyż rozumieją, że mają nad insze rej wodzić. *Gost. Gor.* 118. Zaczyna przed swojemi sąsiadkami wszystkie reje wywodzić. *Mon.* 71, 111. Dusza powinna rej wodzić nad ciałem. *Pilch. Sen. list.* 1, 99. panować nad nim, über ihn herrschen. Rej między inszemi dzierżeć. *Glicz. Wych. K* 6, (*ob.* Prym). — 2. REJ, ja, *m.*, rej wodzący, *prop. et impr.*, przewódzca; der Vortänzer, Anführer; (*Sorab.* 1. reyow wednik, (reyuwar tanecznik; *Vind.* rajavuz, rajavez, rajar); *Croat.* kolovod, pleszovod; *Bosn.* kollovoghja). Za dawnych przodków tego rejem zwano, Kogo do jakiéj zacnéj sprawy pierwszym znano; To jawnie pokazuje, iże ci rejowie Byli wielu poczciwych spraw dawni wodzowie. *Papr. Gn.* 703, *Croat.* redovod, *ob. Niem.* Rädelsführer.

REJA, ei, *ż.*; *Ross.* рей, рѣя, die Rah, (Abg.), die Segelstange; (*Carn.* rej *sagenae partes externae*, *distng.* reja ▪ karmia); drzewo w przek masztu wiszące, które żagiel nosi. *Otw. Ow.* 585. *et* 452, (*Slov.* žežlo; *Sorab.* 1. tžowniska precżna żerdź k pżiwazwanu teye pwachte; *Carn.* lantina; *Vind.* jadreniza, lantina, jadreni drog, jadrou tram; *Croat.* lantina, prikarsztak od arbora, jadrenicza). Reja zowie się długi drąg, do którego jest żagiel rabandami przywiązany. *Magier. Mskr.* Maszt sterczy k niebu z zawiesistą reją, Gdzie wiatry wieją. *Klon. Fl. E* 1.

REJE, *ob.* Rej. REJENT, REJESTR, *ob.* Regient, Regiestr.

REJTSZUL, u, *m.*, REJTSZULA, i, *ż.*, szkoła jezdziecka, żywcem z *Niem.* die Reitschule; *Vind.* pojesdifhe, jesdna ograja; *Ross.* манежъ, манеж, ˚jezdnica. *X. Kam.*

RĘKA, i, *ż.*, *in Plurali, aut potius Duali:* ręce, *Gen.* rąk, *Instr.* rękoma, rękami; *Loc.* w rękach, w ręku; — (Rą-

czka, Ręczyna, Ręczynka *dem.*); *Boh., Slov., Sorab.* 1. *et Sorab.* 2. ruka; *Carn.* róka; *Vind.* roka, (narozh, narozhje = ramię); *Croat.* rúka; *Slav.* rúka; *Bosn.* ruka; *Ross.* рука; (Na wieki poniesie pamięć mojéj ruki. *J. Kchan. Dz.* 149); §. 1) ręka po staw, abo po przegub pierwszy, die Hand; ręka po łokieć, der Vorderarm; ręka cała po ramię, der Arm, die ganze Hand. Ręka człowiecza, der ganze Arm; *Boh.* paže, (*inde* paždj pacha); złożona jest z łopatek, barków, łokciów, zakończona łapą pięć palczystą albo właściwą ręką, Hand. *Zool.* 285. Długie ręce mający, długoręki, *Slov.* rukač; *Eccl.* рукодолгій, долгорукій, рукастый. Wewnętrzna część ręki, *ob.* Dłoń; zewnętrzna, grzbiet ręki. *Krup.* 1, 142. Odwrotna ręka *Vind.* sadnifhka roka. (*Prov. Slov.* Kam noha, kam ruka, kam ocaš, kam hlawa; *scopae dissolutae*, cf. konie za wozem). Ręka zgarbiona, pełna czego, garść, cf. przygarść; *Ross.* ручня Bierze Julią pod rękę; odchodzą oboje. *Teat.* 30. *b*, 116. unter den Arm. Bierze ją w tym za rękę, przytula ją do siebie. *Zab.* 14, 316. bey der Hand. Całowanie ręki; *Ross.* рукоцѣлованіе, der Handkuß. Chcąc uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głową ręką machnie. *Teat.* 22. *b*, 10. er fuchtelt mit der Hand oder mit dem Arme über seinem Kopfe. Za rękę prowadzić, ręką prowadzić *Eccl.* руществовати, куководити. Rękę kładzie na szpadzie, wyzywając go. *Teat.* 12. *b*, 66. er legt die Hand an den Degen. Gdzie kogo co boli, tam rękę kładzie. *Petr. Hor. pr.* Gdzie boli, tam ręka; czego człek żałuje, o tym rad mówi. *Eraz. Jęz. D d b. Croat.* Radsze vszaki pipa, gde ga rana tiszka; *Slov.* Kdě bolest, tu ruka, kdě miłost, tu oči. Kręci w oba ręcz oszczep. *Miask. Ryt.* 2, 106. w obu ręku, *ob.* Oburącz. Pęta na ręce, cf. panna, *Sorab.* 1. rénka, prenkelska rénka; *Carn.* prerozhniza; *Eccl.* рукопуты. Prawa ręka, *ob.* Prawica; lewa ręka, *ob.* Lewica, Mańka. Lewéj ręki za prawą używający, *ob.* Mańkut, *ob.* Wardawy. Święcąc kogo, ręce nań kładą. *Sk. Dz.* 446. t. j. na głowę jego, einem die Hände auflegen, ihn einweihen; *Ross.* рукоположить, рукополагать; *Eccl.* проручествую, рукополагаю, посвящаю. Rąk wkładanie duchowne. *Weryf.* 32. chirotonia; *Ross.* рукоположеніе. Fletnie swe w drżącym niesie ręku (*observ. adject. in Sing*). *Zab.* 1, 104. *Nar.* Koń wodzon na ręce, wedle drugiego konia. *Cresc.* 521. na powodzie, powodny koń; das Leitpferd, das man neben her am Leitriemen führt. Każdy z Tartarów oprócz tego konia, co na nim siedzi, drugiego po ręce prowadzi, i tak się przesiadując z jednego na drugiego, ujeżdżają bardzo wiele za krótki czas. *Boter.* 163. Dziecię na ręku nosić, piastować. *Ern.* 66. Na ręku kogo nosić = bardzo szacować sobie, piastować, jak źrzenicę w oku pilnować, einen auf den Händen tragen. Od senatu wszystkiego Skarga był niemal na ręku noszony. *Birk. Sk. D* 4 *b*, *Ross.* носить кого на тѣмячкѣ, (cf. ciemię). — *Varia locutiones, demonstrantes praecipuos usus et respectus manuum;* §. Ręka, *quoad laborem, negotia etc.*, Hand, Hände, Arme, in Rücksicht der Arbeit, der Beschäftigung. Boga wzywaj, a ręki przykładaj. *Cn. Ad.* 30; (*ora et labora*, bez prace nie będą kołacze). Ręką tu trzeba; ręki tu trzeba przykładać, nie wiele próżno gadać. *Cn. Ad.* 994. Umrzeć głodem równa się najstraszliwszéj męce, Ale rachujno dobrze, mamy cztery ręce. *Treb. S. M.* 67. (możemy pracować). Dwie ręce mniéj niż cztery zrobią. *Haur. Ek.* 29. (więcéj ludzi, prędsza robota). Taniość ręki, obfitość produktów, napełniają kraj rękodziełami. *Pam.* 83, 374. (taniość roboty, robotników, cf. *Ross.* рукомесло rzemiosło). Względem wykonania człowiek to dobry na obie ręce. *Nag. Cyc.* 70. (do wszystkiego). Dawni Rzymianie jedną ręką orali, a drugą walczyli. *Zab.* 1, 41. *Alb.* Co ręka zbudowała, ręka zepsowała. *Birk. Kant. C* 4 *b.* ręka ludzka = człowiek, (cf. *Eccl.* нерукоплетенный; *Ross.* нерукотворанный nie ręką zrobiony, *ob.* Ręczny; *Eccl.* нерукосѣчный nie ręką sieczony). Lekkie cudze ręce, ale nieużyteczne. *Falib. P.* (cudze oko niebystre). Z założonemi rękoma chodzić. *Mon.* 65, 98. (próżnować, die Hände in den Schooß legen; *Sorab.* 2. bêle ruze noszisch = białe ręce mieć). Na ręce komu patrzeć. *P. Kchan. Orl.* 1, 83. (na palce, żeby nie wziął, czego nie położył, żeby mu co nie przylgnęło; einem auf die Finger sehen; złodziej smołę ma w ręku, lgnie mu wszystko do ręku). Pan jeżeli będzie miał sługę, co w kuflu języka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770. (będzie zmykał). — §. *Quoad vim:* Ręka = siła, moc, władza; Hand, Arm, Macht, Kraft, Gewalt. U każdego grotem opatrzony oszczep w potężnym ręku. *Zebr. Ow.* 199. Upewnił, że rękę jego zbrojną miasto poczuje. *Warg. Cez.* 92. Całą niesprawiedliwą rękę prześladowcy uczuli wierni. *Sk. Dz.* 269. Nad samym wierzchem głowy twojéj dzierży obronną, pocieszliwą a nieomylną rękę swoję. *Rej. Post. O o o* 2. I nogami i rękoma, jak mówią, ze wszystkich sił o to się starał, żeby brata zgubić. *Stryjk.* 533; *Slov.* rukami i nohami, nechtami i zubami. Rękami obiema i zębami, radby się dodrapać do tego, czego żąda. *Mon.* 71, 316. Moskwę częstą ręką płoszał. *Zbil. Dr. C* 4. Kto na kleryka ręka się rzuci, tego wyklinają. *Sk. Dz.* 1133. porywa się, ihn mit der Hand angreifen. Ręka rozumu nie ma. *Rys. Ad.* 59. (co ręka grzeszy, za to głowę karzą). Heretyki do świeckiéj ręki na karanie podawał. *Sk. Dz.* 315. *brachio saeculari*, er übergab sie dem weltlichen Arme, (Gerichte). *Sk. Dz.* 1162. Wojska daleko silniejsze małą zaprawdę ręką pogromił. *Birk Dom.* 93. (*parva manu*, małą garstką). Rzym do ręki przyszedł Wandalów. *Sk. Dz.* 419. in die Hände, in die Gewalt jemandes kommen. Jakom nieprzyjaciela zoczył, dał mi go bóg w ręce zaraz. *Birk. Chmiel. B b.* er gab ihn in meine Hände, in meine Gewalt. *Sk. Dz.* 1161. Ja dam to wszystko mnóstwo ludzi tak wielkie dziś w rękę twoję, abyś wiedział, żem ja jest pan. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 13. Gdy mur obalono, blizko tego, iż zamek w ręce przyjdzie nieprzyjacielowi. *Birk. Zyg.* 47. Czasem szczęście samo w ręce lezie. *Boh. Kom.* 1, 291. es kommt von selbst in die Hände. Samo szczęście zewsząd do rąk mu ciśnie się. *Teat.* 22. *b*, 3 Widzę, że ptaszek do ręki sam leci. *Wad. Dan.* 228. Bardzo też przebieracie; wszak się

wam kłaniano, A ledwie, iż tak rzekę, do ręku nie tkano. *Simon. Siel.* 18. Jak się która owieczka obłąkała, a na ręce jéj przyszła, chodziła tak długo około zbawienia jéj, aż ją pozyskała bogu. *Birk. Zyg.* 60. w jéj moc, jéj oddana była, wenn ſie in ihre Hände kam. Kredytorowi swemu dług w drugiego rękę zlecił gwoli zapłacie. *Chełm. Pr.* 139. odkazał, er verweiſt ihn an einen andern. — W ręku naszych, w mocy naszéj; in Händen, in unſern Händen, in unſerer Gewalt. Bisurmani rozumieli, że już obóz nasz w rękach swoich mieli. *Birk. Chodk.* 1. Wszystkich tych miał w ręce swojéj, t. j. pod władzą swoją. *Smotr. Ex.* 54. Mam cię w ręku, poczekaj jeno. *Teat.* 54 *c, D* 11. (nie wymkniesz się). Abym ja to próżno abo pożytecznie odprawił, w waszych jest ręku. *Pilch. Sall.* 171. (od was zależy). W ręku mamy zwycięztwo. *Pilch. Sall.* 41. *Biel.* 101. Niegdy i królowie jakiekolwiek rzemiosło w ręku miewali dla uchodzenia próżnowania. *Sk. Żyw.* 1, 174. (umieli robić rzemiosło jakie). Boże wszechmogący, u ciebie w ręku potęga, z twojéj ręki idą zwycięztwa. *Birk. Chodk.* 12. Dwa królestwa w jednym ręku (*obser. adject. singulare*) dzierżane. *Nar. Hst.* 7, 2. Unikaj pieniactwa, i raczéj oddaj wszystko, dla uwolnienia się z rąk sprawiedliwości. *Teat.* 36. *b*, 66. Mistrzów zbył, z których ręki bodaj był nigdy nie wychodził. *Sk. Dz.* 873. (z pod których dozoru). Póki masz w ręku, zażywaj téj trochy życia marnego, bo jutro niepewne. *Hor.* 1, 58. *Nar.* Boga mieć w ręku, a zbawienia nie uprosić. *Rys. Ad.* 3. (okazya opuszczona; *non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Genes.* 32, 26). — Z rąk upuścić *active*, z rąk wypaść *neutr.*; *de occasione omissa*; aus den Händen laſſen, aus den Händen fallen, von einer verſäumten Gelegenheit. Wielkiego szczęścia z rąk nie puszczaj. *Warg. Cez.* 149. Zachęcali ich, aby korzyści spodziewanéj z rąk nie upuszczali. *Warg. Cez.* 132. Wszystko mu szczęście z ręki wypadło. *Sk. Dz.* 431. Prostacy nasi posłowie, jak sejm im z rąk wypadł, abo czemu co innego nam z sejmu przynoszą, tego powiedzieć nie umieją. *Orzech. Qu.* 21. — Na rękę kogo wyzywać, na pojedynek, zum Zweykampf auffordern. Goliat wyzywał lud boży na rękę. *Psalmod.* 62. *Sk. Dz.* 512. Potępił wyzywania na rękę. *Sk. Dz.* 806. Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzywania, godne szranków i i znacznéj pomsty. *Weresz. Reg.* 119. Królik jeden Niemiecki wywabił Lecha na rękę, chcąc czynić z nim sam a sam, a Lech zabił go w pojedynku. *Biel.* 20. Jeśliby kto dekret naganił, a wziąłby na swą prawą rękę, albo w szranki, z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy się ma bić samosiódm przeciwko także wielom; a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. *Szczerb. Sax.* 71. Prosił króla, aby mu dopuścił ręką czynić, chcąc się potykać o wyznanie wiary. *Baz. Hst.* 18. (bić się, pojedynkować się; cf. *Ross.* ружье ruśnica, cf. oręż; къ ружью do broni!). — Ręce od czego umywać, jak Piłat. *Teat.* 19. *b*, 91. deklarować się niewinnym, ſeine Hände in Unſchuld waſchen. Czyńcie co chcecie; ja od tego ręce umywam. *Teat.* 26, 94. — §. *Quoad auxilium, adjumentum, adjutorium, subsidium:* Ręka dająca, wspierająca, pomagająca, pomoc, wsparcie, hojność; hülfreiche Hand, Hülfe, Beyſtand. (*Rag.* dobrarůka *strena*, dobroručiti *strenam dare*). Widząc, że bóg więcéj mu dóbr przysporzył, Tym hojniéj rękę swą otworzył. *Prot. Jał.* 18. Ustawała ręka jego szczodra. *Prot. Jał.* 24. Podać rękę nędznym. *Lach. Kaz.* 1, 451, *Slov.* podát ruku někomu. Proszą go, aby upadłéj ojczyznie rękę podał. *Sk. Dz.* 1014. *Pilch. Sen.* 10. (*Slov.* Podagme si ruki, *ob.* Ratować). Wolę na wsi wesoło przy robocie nikomu z rąk nie patrzyć. *Teat.* 52, 41, *Pilch. Sal.* 112. cudzego wsparcia czekać, auf fremde Hülfe warten. Za ręce się brać. *Gaz. Nar.* 1, 186. łączyć się do spólnéj pomocy; *Vind.* rokodati, rokopomoliti; ſich bey den Händen nehmen, mit einander gemeine Sache machen, ſich verbinden. Póki w tej złości zostawać będzie, póty użałowania się bożego, i ręki pomocy jego nad sobą nie doznacie. *Smotr. Ex.* 46. Danie ręki, pomocy; *Vind.* rorokomolenje, rokodanje, Hülfeleiſtung. W ucisku dawali żydzi ręce buntownikom a śpiegom nieprzyjacioł. *Czack. Pr.* 101. (dopomagali). Nie będziesz przyjmował powieści omylnéj, i ręki swéj na to nie dasz. 1 *Leop. Exod.* 23. (nie przyłożysz się, nie przyczynisz). Ręka rękę myje. *Jag. Gr. A* 4. *Sk. Dz.* 284. jeden potrzebuje drugiego, eine Hand wäſcht die andere; *Croat.* Ruka jedna drugu omiva, Obe obraz, pomoch biva; *Slov.* ruka ruku umiwa. Dawne przysłowie: ręka rękę myje, Nie dla samego siebie człowiek żyje, Jak ja dla drugich, tak i dla mnie drudzy, Wszyscy jesteśmy wzajem sobie słudzy. *Teat.* 54. *c, C* 2. Ręka rękę umywa, noga wspiera nogi, Przy wiernym przyjacielu żaden nie ubogi. *Simon. Siel.* 82. — Hojnie majętność na ubogich, obiema rękoma, jak mówią, szafował. *Sk. Żyw.* 1, 431. mit beyden Händen, mit vollen Händen. Dostatki nasze mamy wedle możności naszéj nieskurczoną ręką, obracać na chwałę bożą. *Żarn. Post.* 2, 354. Udzielę ci nie skąpą, ale pełną ręką. *Pilch. Sen. list.* 270, *Eccl.* сжати руку, быть скупу, неподатливу; отверзати руку, быть щерду, благотворительствовать. — Na swoję rękę, na swoje konto, na swoję stronę, na siebie, für ſich, auf ſein eigen Riſiko. Młody ten doktor, niedawno zaczął na swoję rękę kurować. *Perz. Lek.* 328. — Z próżną ręką, z gołą ręką, bez podarunku; mit leeren Händen, leer, unbeſchenkt. Daj pieniędzy; bo to do tych łchmościów przyjść z gołą ręką, to kwaśno patrzy i półgębkiem gada. *Teat.* 15, 83. Witołd, porzucając Prusy, aby do Jagiełła z próżnemi rękami nie przyszedł, dobył Pruskich zamków trzech na granicy Litewskiéj. *Biel.* 220. Żebraka z próżnemi rękami nie wypchnie. *Psalmod.* 54. Zawzdy do kościoła dary przynosił, i z gołą się ręką bogu nie ukazał. *Sk. Dz.* 875. — Płacą mi dobrze towary, wracam z miasta z tłustą ręką. *Zab.* 16, 343. pieniężny, mit viel Geld. — *De homine, personif.* Ręka to jego, sprawca, pomocnik. *Cn. Ad.* 994. er iſt ſeine rechte Hand, ſeine Stütze, ſein Hauptgehülfe. Hetman polny był ręką wielkiego hetmana po wszystkie dni chorowania jego. *Birk. Podz.* 4. (zastępcą, wykonawcą woli, rozkazów jego). Bez tego kano-

nika biskupowi, jak bez ręki trudno było. *Sk. Żyw.* 2, 116. Przyjaciel prawy, jako trzecia ręka. *Rej. Zw.* 90. — §. *Manus, dextra, pignus fidei:* Ręka ręczy, Hand, Rechte, Handſchlag, Zeichen des Vertrags, Symbol auf Treue und Glauben. (cf. *Vind.* porozhiti = zaślubić sobie; *ob.* Zrękowiny, *ob.* Ręczyć, zaręczyć). Kiedy kto obiecuje ustnie, ma to potwierdzieć podaniem ręki, i zowią taką obietnicę ręką i usty uczynioną. *Sax. Tyt.* 59. Wszyscy rękę na to dajem, że tego czynić nie będziem. *Sk. Dz.* 729. Dane słowo, ściśniona ręka, wiele u niego waży. *N. Pam.* 16, 37. Na-ć rękę na to, bądź serca ufnego. *Past. Fid.* 277. Bijąc ręką w rękę, rzekli: słowo! *Teat.* 36. *c*, 99, *Vind.* navdarik, rokni vdarik, rozhni povdarik; *Sorab.* 1. rucezawdani, rukowzawdani; *Ross.* рукобитіе danie ręki na co, bicie ręką, der Handſchlag, (cf. przysięga; *a verbo* sięgnąć, *ob.* Ręczyć). Na zgodę dawszy ręce wzajem, rozeszli się. *Zab.* 14, 71. Dał mu na to rękę, dali ręce drugim rozjąć. *Budn. Apopht. T* 2. Dajże mi rękę, że będziesz moją żoną. *Teat.* 55. *c*, 47. Naści rękę, a ręka jest serca zakładem. *Jag. Wyb. B* 3 *b.* Córko! teraz Jegomości oddaj rękę swoję. *Teat.* 34. *c*, 107. Przez rękę tę ciebie proszę, którą Dejotarowi, gość gościowi podałeś! *Siem. Cyc.* 350. Dali nam ręce prawe, na znak towarzystwa. 1. *Leop. Galat.* 2, 9. Żądał od Simona, aby im dał prawą rękę, t. j. pokój z nimi uczynił. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 13, 45. A tak teraz dajmy sobie ręce z temi ludźmi, i uczyńmy sobie z nimi pokój. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 58. — *Similiter:* Ręce dać = poddawać się, ſich ergeben. Nędza nieprzyjaciół zwyciężyła, że ręce dać musieli. *Tward. Wł.* 45. Ręce wznosząc, poddawanie oznaczali. *Warg. Cez.* 178. — §. Do rąk oddać, wręczyć komu, einhändigen; *Vind.* v' roke dati, vrozhiti, sarozhiti (*ob.* Zaręczyć), isrozhiti, (cf. wyręczyć); *Croat.* zruchiti, zrucham.— *Aliter:* Do wiernych rąk co dać, w dobre ręce = pokładać co u kogo. *Cn. Th.* 126. bey einem deponiren. Skarb ten będziesz miał jako w skrzyni ku wiernéj ręce schowanej. *Rej. Zw.* 15 *b.* (tobie na uczciwość twoję powierzonej). Edwiga aparaty królewskie na kolegium, poleciła Piotrowi biskupowi, k' wiernéj ręce szafować. *Biel. Św.* 230 *b.* (powierzyła mu zarządzenie funduszami akademickiemi). — Na rękę dać = zadatek dać, Handgeld geben, auf die Hand geben. — §. *Varie:* Z ręki do ręki, po rękach, po ręku = od jednego do drugiego, von einem auf den andern. Porządne położenie dobrodziejstw, z ręki do ręki idąc, wraca się tam zaś, zkąd wyszło. *Gorn. Sen.* 15. Przywary pospolicie jeden zaprowadza; wraz naśladują inni i jedni drugim, jakby z rąk do rąk podają. *Pilch. Sen. list.* 4, 82. Nikt w szperanie prawdy nie wszedł, ale jeden drugiemu niby z rąk do rąk baśń podał. *ib.* 4, 42. Handel, podając rzeczy po ręku, dogadza mieniającym: bo nikt swojego za cudze bez zysku nie da. *Pam.* 83, 390. Trzymali o Mesyaszu żydowie, będąc w tym prawie po rękach od swoich przodków z pisma prorockiego utwierdzeni. *Żarn. Post.* 3, 768, (cf. tradycya). Przodkowie jego to dziedzictwo, jako z ręki w rękę, jeden drugiemu zostawowali. *Sk. Żyw.* 2, 332. Niegodziwy zbiór do trzeciéj się ręki nie posunie. *Mon.* 69, 1044. Z wolné ręki, n. p. kupić, nie publicznie, nie na licytacyi, aus freyer Hand. — *Jurid.* Sprawa po umarłéj ręce, *mortua manu*, kiedy kto dziedziców pociąga o dług zmarłego, po którym spadek biorą. *Sax. Tyt.* 15. ein Schuldenproceß nach Erblaſſers Tode. Gdy kto po umarłéj ręce długu dochodzi.... *Sax. Art.* 21. Dowód po zmarłéj ręce, przedtym bywał 72 świadkami, ale dziś stanął na siedmiu. *Szczerb. Sax.* 108. Od przewiedzionych długów po zmarłéj ręce, potomkowie powinni przesąd płacić. *Stat. Litt.* 121. *Oppos.* Ciepła ręka = za życia, bey Lebzeiten, n. p. Nic ciepłą ręką udzielić nie chcą, na śmierć swoję każąc czekać. *Mon.* 71, 382. Dar stu tysięcy, ciepłą ręką przed ślubem będzie wyliczony. *Teat.* 42. *c*, 64. (posag gotowy, *ob.* Ciepły). — Od ręki co robić = lekko, byle odbyć, leda jako, niedbale. *Cn. Th.* 496. byle zbyć; *Boh.* halabala, běžně; *Vind.* po ſverhnem, po verhi, kakerbodir, po tem vezhem, nemarnu, saſpanu, telku da je jime, oben hin, daß man nur fertig wird, ſchlåudernd, nachläſſig arbeiten. *Perfunctorie*, prędko a nierządnie co czynić, od ręki puszczać. *Mącz. Slov.* pres pleca něco robit; *Vind.* po verhi delati, prehitati, delu odersniti, na pou omesti, omekniti, hituvati, pohitati, ponemarati; *Ross.* докропать, покропать. Od ręki robiący, *Vind.* hituvauz, prehitavez, pohitavez, ponemarnik; *Ross.* скорохвать. Od ręki zrobiony, *Vind.* prehiten, ponemarn; *Ross.* аляповатый. — *Aliter:* Od ręki = przygodnie, trafem, nieumyślnie, zufälligerweiſe. Kto psa umyślnie, a nie od ręki zabił, powinien go zapłacić; wszakże, jeśliby zabił od ręki kijem siebie broniąc, nie pociskiem, ani strzelbą, za psa nic nie zapłaci. *Stat. Lit.* 396. — Przez ręce dać, *per interpositam personam. Cn. Th.* 864. pośrzedniczo, durch die dritte Hand. — *Transl.* Przez ręce, ociągając się, nierychło, zwłaczając, mitrężnie. *Cn. Th.* 586. zaudernd. — §. Pod ręką, nieznacznie, z niechcenia, unter der Hand. Te ustawy poznoszono, albo też pod ręką w zapomnienie puszczono. *Pam.* 85, 1, 725. Pod rękę koń zaprzężony. *Pot. Jow.* 2, 23. na prawéj stronie, auf der rechten Seite. Pod rękę pisać, litery pod lewą rękę stawiać. *Dudz.* 52. curſiv ſchreiben. — Po ręce, na rękę = dogodnie, dogadzając, cf. na dorędziu; zur Hand, bequem, gelegen, behülflich; *Vind.* per rozi, per naredi, per rokah, pred rokami, gotovu, perpraunu, (rozhnu *statim*); *Eccl.* на руку мнѣ сіе, угодно или въ пользу, (предручный na doredziu będący). Wiele na tym należy mieć po ręce przyjaciela, gdy kto co chce sprawować *Mącz.* Ta znajomość z nią bardzo nam jest po ręce. *Teat.* 14, 156. Zdarzyło im się to, co zamysłom ich na rękę było. *Paszk. Dz.* 23. Krzak ten, jeżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiéj strony jest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. *Teat.* 10. *b*, 70. Śmierć brata bardzo na rękę była Dowmontowi. *Biel.* 128. Cesarz zaniechał wojny Polskiéj, co było nie na rękę drugim sąsiadom. *Biel.* 95. Kęs nie na rękę mu to było. *Pot. Syl.* 171. Na strzelczą rękę przyjść, *ob.* Strzelczy. — *Similiter:* Wszyscy ekonomowie na rę-

kę mu padli, Wiernie służą. *Zab.* 1, 106. *Nar.* zdarzyli mu się dobrze, ſie ſind ihm geglückt, er iſt in ihrer Wahl glücklich geweſen. *Similiter:* Idzie co ręką, dobrą ręką = szczęści się, powodzi się, idzie smarownie; *Vind.* gre od rok, is rok od rok jiti, ſrezhnu jiti, vſrezhatiſe, es geht etwas gut von der Hand, gut von Statten. Patron, szczekacz obrzydły z wyprawną paszczęką, Co mu krzywoprzysięstwo każde idzię ręką. *Weg. List.* 3. Rodzice skarżą się, że dzieci nie tak im ręką poszły, jak się spodziewano po kosztach łożonych. *Zab.* 11, 406. Niech ci kupno idzie dobrą ręką. *Min. Ryt.* 1, 310. — §. 2) Ręka, charakter pisania, pismo czyje; die Schriftzüge, die Hand, die jemand ſchreibt; *Ross.* почеркъ. Najwięcéj się pisaniem, mając na to prędką i piękną rękę, żywił. *Sk. Żyw.* 1, 52. Pismo jest podobne do jego ręki. *Mon.* 76, 512. Porównywając ręce. *ib.* Podpis ten był twéj ręki. *Tward. Wł.* 109. Ani styl, ani ręka mojego syna. *Teat.* 33, 21. Własnéj ręki, własnoręczny, własnoręcznie, eigenhändig; *Vind.* ſlastno roko, lastnorozhen; *Ross.* саморучный, саморучно, своеручный, своеручно, поручный, n. p. поручный записъ, собственноручный. — §. 3). Ręka, strona, bok, po którym co; die Hand, die Seite, auf der etwas iſt. Czausz zawsze po prawej ręce Emirowi stał, gdyż ta strona u Turków podlejsza. *Warg. Radz.* 172, *Vind.* deſna roka, deſniza. — We grze: ręka = kolej przypadająca, der Vorſitz im Spiele, die Vorhand, die Reihefolge, die Reihe, die einen trifft. Pierwszą rękę ma. *Tr., Vind.* predroka, predrozhje, priedſhina, predpraviza, poſobna praviza, popriedſhina, predversta. — (REKAPITULACYA, powtórzenie głównych działów; *Eccl.* возглавленіе, возначинаніе. REKAPITULUJĘ; *Eccl.* возначинаю). — RĘKAW, a, *m.*, RĘKAWEK, wka, *m.*, *dem.*; *Boh.* rukaw, rukawek, rukawnjk; *Sorab.* 1. *et* 2. rukaw; *Carn.* rokáva, (rokavnek = suknia z rękawami; rokavz = mankietka); *Vind.* rokau; *Croat.* rukáv; *Rag.* rukâv; *Bosn. et Slav.* rukav; *Ross.* рукавъ, рукавокъ, (рукавъ pytel młyński, odnoga rzéki); §. 1) część sukni rękę okrywająca, der Aermel an einem Rocke. Zawsze lepiéj stracić rękaw, niżli suknię. *Rej. Wiz.* 192 *b.* Dla zdrowia pieniędzy nie ważyć, lepiej rękawem zasłonić, niżli suknią. *Ezop.* 56. (lepsza szkodka, niż szkoda). Co mogli rękawem zaprawić, teraz i suknią nie wystarczą. *Nar. Chodk.* 2, 54. *et* 66. (*Vind.* je ſom ſebi rokau saſhivan = bicz na siebie dał). — Nie da sobie rękawa urwać. *Rys. Ad.* 49. nie da się wiele prosić, przymuszać; er läßt ſich nicht den Aermel ausreißen, nicht lange nöthigen, zwingen. Nie dadzą sobie rękawa urwać, przed pełną uchodząc. *Gwagn.* 214. — *Aliter:* Nie da sobie rękawa urwać, nie da się ukrzywdzić, er läßt ſich keine Kürze thun. *X. Kam.* Nie tam idzie, gdzie rum chce; ale tam, gdzie go swowolne przyrodzenie nie inaczéj jedno jako za rękaw ciągnie. *Rej. Zw.* 18 *b.* Dzierżał go za rękaw. *Rej. Post. R r* 4. (mocno go trzymał, nie chciał go puścić). — Jak z rękawa = jak z bicza, hurmem; wie aus dem Aermel geſchüttelt, haufenweiſe, ſchaarenweiſe. Jak z rękawa z kątów ciemnych na nas wypadają nieprzyjaciele. *Tward. Wł.* 133. *et* 185. Nie z rękawa co wytrząsnąć; z pracą co zrobić. *X. Biel.*, es nicht aus dem Aermel ſchütteln. — *Transl.* Komu rękawy Marsowe nie ciężały, Wszyscy się pod chorągwie wojenne garnęli. *Tward. Wł.* 75. zbroje, Rüſtung. — §. 2) Rękaw, rękawek, do chronienienia rąk od zimna, der Muff, (Ob b. der Stutzen); *Vind.* ſhtuz, rokovtekniza, ſhtuza; *Ross.* муфта. Rękaw niedźwiedzi. *Tr.* RĘKAWICA, y, *ż.*, RĘKAWICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* rukawice, rukawička; *Sorab.* 2. rukajza; *Sorab.* 1. rukaycza, rukawcz; *Carn.* rokoviza; *Vind.* rokaviza, rokoviza; *Croat.* rukavicza; *Slav.* rukavica; *Bosn.* rukaviça; *Rag.* rukovniza; *Ross.* рукавица, рукавичка, перстатица (cf. naparstek, perst = palec), перчатка, перчаточка, der Handſchuh. Przynieś mi rękawiczki psie, bo mi się ręce padają. *Teat.* 22. *c*, 42. Rękawiczki wełniane; *Ross.* вязанки, вязеницы, вареги, (cf. wiązanka). Rękawiczka dziecinna *Ross.* вотода. Rękawiczka bez palców *Ross.* голица. RĘKAWICZNIK, a, *m.*; *Boh.* rukawičnjk, (rukawnjček piesek mały rękawkowy); *Carn.* rokovizhar; *Vind.* rokovizar; *Croat.* rukovichar; *Rag.* rukavicjar, rukavizza; *Ross.* перчаточникъ, рукавичникъ; rzemieślnik od rękawiczek, der Handſchuhmacher. RĘKAWICZNICA, y, *ż.*, RĘKAWICZNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* rukawičnice; *Ross.* перчаточница; die Handſchuhmacherinn. RĘKAWICZNICZEK, czka, *m.*, czeladnik rękawiczniczy, der Handſchuhmachergeſell. RĘKAWICZNICZY, a, e, do rękawicznika należący, Handſchuhmacher =; n. p. Rękawiczncze rzemiesło = RĘKAWICZNICTWO, a, *n.*; *Vind.* rokavizaria; das Handſchuhmacherhandwerk. RĘKAWICZNY, RĘKAWICZKOWY, a, e; *Ross.* рукавичный, перчаточный; od rękawiczek, Handſchuh =, Handſchuhe betreffend. Komisarze ci żadnéj nadgrody mieć nie będą, jak *titulo* rękawicznego, jeden od sta. *Vol. Leg.* 8, 139. Handſchuhgeld. Przy kontrakcie wypłaca panu chłop rękawiczne, które się równa z czynszem. *Pam.* 83, 2, 72. RĘKAWOWY, RĘKAWKOWY, a, e, od rękawa, Aermel =, Muff =; *Ross.* муфточный. Ma ta dama upodobanie w pieskach rękawkowych. *Mon.* 71, 187, (*Boh.* rukowničeк). Rękawowy, z rękawami, mit Aermeln; *Sorab.* 1. rukawczwaté *manicatus.* RĘKOCZYN, u, *m.*, *Chirurgic.* operacya. *Perz. Cyr.* 1, 134, *Carn.* rukodjellanje, djellovanje, die Operation. — *Milit.* Rękoczyny, manewry, ewolucye, różne obroty i ćwiczenia żołnierskie. *Jak. Art.* 3, 313. *et* 301. *et* 291, Manoeuvres. RĘKOCZYNNIK, a, *m.*, *Chirurg.* operator, operacyą czyniący. *Perz. Cyr. praef.*, der eine Operation macht. Cyrulik czyli rękoczynnik oczny. *Perz. Cyr.* 2, 174. okulista. RĘKODAJNY, a, e, RĘKODAJNIE *adverb.*, dawaniem ręki obowiązany, *qui fidem dedit*; auf Treue und Glauben verpflichtet, mit dem Handſchlage angelobt. Poddanych i niewolników inaczéj trzymać trzeba, niżli rękodajnych sług i wolnych. *Petr. Ek.* 10. Pańska łaska ma zabiegać niedostatkowi, z dobrej woli służącemu więcéj, niżliby miał nagradzać posługi ujednanemu i rękodajnemu. *ib.* 115, (*ob.* Rękomaniec). Królowa uczyniła rzecz do królewica, oddając mię partykularnie z rąk swoich; i tak przystałem za rękodajnego sługę i pokojowego. *Boh. Ossol.* 41. Do pomagania najazdów się ofiarują, i najmują, rękodajnie nikomu słu-

żyć nie chcąc. *Vol. Leg.* 3, 13. Prosty i rękodajny dług. *Dyar. Grod.* 382. RĘKODAJSTWO, a, *n.*, *fides manu data. Cn. Th.* die Handſchlagsverbindlichkeit, die Verpflichtung, die Lehnsverbindlichkeit, feudatoryuszostwo. *Wład. Pilch. Sen. list.* 290, *ob.* Mańſtwo, lenność. RĘKODZIELNIA, i, *ż.*, manufaktura, fabryka, miejsce, gdzie w kupie robią towary rękodzielne; die Fabrik, Manufactur; *Vind.* rokodelauzhnia; *Ross.* заводъ, (cf. zawod). Z Algieru brano bardzo wiele wełny, w rękodzielniach Langwedoku używanéj. *N. Pam.* 13, 30. Mają pozakładać w wielu miejscach rękodzielnie, końcem wyrabiania materyałów surowych. *N. Pam.* 3, 369. RĘKODZIELNIK, a, *m.*, fabrykant, der Fabricant, Manufacturiſt; (*Croat.* rukotvòrecz; *Ross.* заводчикъ; *Carn.* rokodelz; *Vind.* rokodelauz, rokar; *Sorab.* 1. ruczné dźelnik, hantwarski; *Ross.* рукодѣльникъ, *fem.* рукодѣльница = rzemieślnik). Część pieniędzy Europejskich dostaje się biednym rolnikom i rękodzielnikom Chińskim. *N. Pam.* 22, 11. RĘKODZIELNY, RĘKODZIELNIANY, a e, od rękodzieł; Fabrik=, Manufactur=; *Rag.* rukodjeglni, rukotvòrni; *Ross.* заводскій, подзаводскій. (*Vind.* rokodelni = rzemieślniczy; *Ross.* рукодѣльный ręką robiący, pracowity, рукодѣльничать ręką robić; *Eccl.* рукодѣльствовать, рукодѣльный *manus opera indigens, manuali*, (cf. нерукоплетенный; *Ross.* нерукотворенный nie ręką zrobiony, *ob.* Ręczny). Naród rolnictwem i rękodzielnym przemysłem bogaty. *N. Pam.* 14, 243. Rękodzielniane towary. *Gaz. Warsz.* RĘKODZIEŁO, a, *n.*, rzecz ręką zrobiona, manufaktura; Manufacturwaare, Fabrikwaare; *Bosn.* rukodilje, djello, rukotvorje; *Croat.* rukotvôr; *Rag.* rukotvor, rukotvorstvo, rukotvorje; *Ross.* рукодѣліе, издѣліе. (*Sorab.* 1. ruczne dźewo, hantwark; *Slav.* rukotvorje, *Vind.* rokodelstvu, rekarſhina, antvarh; *Carn.* rokodelnost, rokodelstvu = rzemiesło). Rękodzieła, roboty ręczne, manufaktury. *Mon.* 75, 591. — §. Taniość ręki, obfitość produktów, ułatwiają droge do napełnienia kraju temi rękodziełami. *Pam.* 83, 377. rękodzielniami, fabrykami.

Contin. derivator. *rękojmia, rękojemstwo, rękojeść, rękopismo; raczka, ręczyna, rączęta, rękznik; czwororęki, długoręki; na doręczu; stręczyć, nastręczyć; naręcze, poręcze; ręczyć, zaręczyć, zaręcznik, zrękowiny; wyręczyć;* — §. *rzemiesło*, Ross. рукомесло; — §. *poruczyć, poręcznik; rochmanny*, Ross. et Eccl. ручный; *rękznica, rusznica*; fortassis adhuc *rzucić* cum derivatis.

REKOGNICYA, yi, *ż.*, §. 1) cyrograf iśców od dłużnika podpisany i jemuż oddany. *Cn. Th.* 93. eine vom Schuldner unterzeichnete, vom Gläubiger auf ſich geſtellte Verſchreibung. — §. 2) "Rekognicya = wdzięczność. REKOGNOSKOWAC cz. *niedok.*, dochodzić, śledzić, n. p. położenie jakie; recognoſciren, auf Kundſchaft ausgehen. Polowy inżenier powinien poznać czyli rekognoskować położenie. *Łęsk.* 2, 238.

RĘKOJEMSKI, a, ie, *fideijussorius. Cn. Th.; Boh.* rukogemský; *Sorab.* 1. rukwarski; do rękojemstwa należący. *Wład.*, die Bürgſchaft betreffend, Bürgſchafts=. RĘKOJEMSTWO, a, *n.*, 1. RĘKOJMIA, "RĘKOIMIA, i, *ż.*; *Boh.* rukogemstwj; *Carn.* porokuvanje, porozhanstvu; *Sorab.* 1. rukuwano, ruki; *Vind.* poroknia, porokuvanje, porofhtvu, saobezhanstvu; *Croat.* poruchánsztvo; *Dal.* jamsztvo; *Bosn.* poructvo, jamstvo, oklada, zaklada, ozakladghjenje, oklada; *Rag.* jamstvo, porûctvo; *Ross.* поручительство, ручаніе, ручательство; *Eccl.* емство; obowiązek, obietnica stawienia się za kogo u sądu, *vadimonium*, Bürgſchaft für die Stellung vor Gericht. Nazywają rękojemstwo *satisdatio*, upewnienie dosyć uczynienia temu, który po kim rękojemstwa żąda; zowią też *cautionem, fideijussionem. Groick. Obr.* 56. Złoczyńce sędzia na rękojemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rękojmię dawał, srogość prawa nad nim ustaje, gdy rękojmia głowę płaci, jeśli złoczyńca zbieży. *Sax. Porz.* 14. Rękojmią czyli fideijusyą za drugiego czyniący, to wszystko dotrzymać ma, co ten, za którego ręczył, sam z swéj osoby, uczynić powinien. *A. Zamoj.* 164. *Vol. Leg.* 2, 950. *et* 697. Trzeba więzienie podjąć, abo się jakim rękojemstwem abo istnościami wyprawić. *Rej. Post. T t* 4. — 2. RĘKOJMIA, iego, *m.*; *Boh.* rukogině gistec, (cf. iściec); *Slov.* poručnjk, (cf. porucznik); *Sorab.* 1. rukuwař, rukownik; *Sorab.* 2. rukij; *Carn.* porók; *Vind.* porok, porozhnik, saobiezhavez; *Croat.* porûk; *Dal.* jamacz, (*ob.* Imać); *Rag.* jamaz, porûk; *Bosn.* poruk, porôk, jamaç; *Ross.* ручатель, *obs.* поручникъ, таль; *Eccl.* испоручникъ, емецъ, порука, послухъ; zaręcznik, ręczyciel, poręcznik, zabezpieczający daną obietnicę, z obowiązkiem dopełnienia jéj przez się, w przypadku nie uiszczającego się dłużnika. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 287. *Sax. Porz.* 72. Miał na to rękojmiego, żeby abo on sam, abo rękojmia on dług miał zapłacić. *Chełm. Pr.* 135. *Vol. Leg.* 2, 946. Rękojmiego stawić *Eccl.* опослушити, поруку въ чемъ дать кого, опоручить. RĘKOJEŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rukowět, rukowjtka; *Slov.* rukowět; *Sorab.* 1. rucznica, dźerżel, pżiwadwo; *Carn.* rozh, rozhiza; *Vind.* rozhiza, topar, toparifhe, dershalu, primik, segai, rozhnik, balanga; *Croat.* ruchìcza, prêruch, balangya; *Rag.* rucizza, ruciciza, rukobrân; *Dal.* rucsicza; *Bosn.* ruciça, ruciciça; *Ross.* рукоятка, руковятка, ухвать, ухватикъ, ухватецъ, (cf. uchwycić); *Eccl.* руковятка, рукоятіе, руковяточка, рукоятце; (ржокать, ржокатнс snopek; *Etym.* jąć); część u narzędzia, za którą ręką chwycą, der Griff, Handgriff, (cf. jelca, ansa, antaba, mlon, trzonek, dzierżak). Motyką nad rzéką robiąc, upuścił ją w wodę, że mu się z rękojeści zemknęła. *Star. Ben. B* 4 *b. Mon.* 75, 591. Rękojeść u krzyża od pałasza, za którą się ujmuje pałasz. *Magier. Mskr.* Ująwszy za rękojeść pompy, naciśniesz ją na dół, tym samym podniesie się pręt w pompie do góry, a z nim wiaderko z wodą. *Świtk. Bud.* 349. *Arripere ansam*, dochwycić się rękojeści albo uszka, t. j. przyczyny; czasu nie opuszczać, pochop brać. *Macz.* — *Prov.* Uchodzi w rękojeści. *Rys. Ad.* 70. wykręca się sianem, ſich heraus winden, los winden. Nie ujdziesz z rękojeści, wszędy ci się stawię; *nunquam hodie effugies. Nag. Wirg.* 493. RĘKOMAŃIEC, ńca, *m.*, n. p. Słudzy dwojacy są, jedni rękomańcy i niewolnicy, drudzy wolni. *Szczerb. Sax.* 412, *ob.* Imaniec; cf. rękodajny, cf. "rękopuszczony.

REKOLEKCYA, yi, *ż.*, pomiarkowanie się, zastanowienie

się nad sobą, upamiętywanie; in der Myſtik, die innerliche Einkehre, das geiſtige Beſinnen, Inſichgehen. Nim do kapłaństwa przystąpił, udał się na rekolekcye, gdzie cały miesiąc, przy ustawicznych umartwieniach na błaganiu majestatu boskiego strawił. *Sk. Żyw.* 1, 306. Zaprosili go na rekolekcye do kozy. *Teat.* 22, 133. REKOLIGOWAĆ się *recipr. niedok.*, *ob.* Upamiętywać się.

REKOMENDACYA, yi, *ź.*, zalecanie, zaleta; die Empfehlung, Anempfehlung. Rekomendacye uważane być mają jak akty warunkowe. *Zab.* 5, 125. REKOMENDOWAĆ, *ob.* Zalecać, polecać. REKOMENDACYJNY, a, e, polecający, n. p. list, Empfehlungs-; *Vind.* perporozhnu piſmu; *Ross.* препоручительный, одобрительный; *Eccl.* проѣзжая грамата.

*REKONCYLIOWAĆ kościoł - poświęcać znowu kościoł sprofanowany, wieder einweihen. Dla pewnego wielkiego grzechu kościoł musiał być rekoncyliowany abo znowu przeżegnany. *Sk. Żyw.* 370. cf. odklinać.

REKONWALESCENT, *Krup.* 5, 371. ozdrowiejący.

REKONWENCYA - obwinienie od pozwanego, zadanie wady powodnéj stronie. *Cn. Th.* 814. die Gegenklage.

RĘKOPISM, u, *m.*, RĘKOPISMO, a, *n.*; *Vind.* roknu piſmu, rozhnu piſmu; *Bosn. et Rag.* rukopis; *Ross.* рукопись; manuskrypt, die Handſchrift. (*Ross. et Eccl.* рукописаніе cyrograf). RĘKOPISNY, *RĘKOPISANY, RĘKOPISMOWY, RĘKOPISOWY, a, e, ręką pisany, od rękopism; geſchrieben, Handſchrift-, Manuſcripten-; *Vind.* srokopiſan; *Ross.* рукописный. Są takowe modlitwy w trebnikach starych rękopisnych. *Pim. Kam.* 372. Czytamy to w nomokanonach dawnych, tak rękopisanych, jako i teraźniejszych drukowanych. *ib.* 40. Zbiór rękopismowy. *Ld.* *RĘKOPOŁOŻENIEC, ńca, *m.*, duchowny mający prawo święcenia drugich, kładąc na nich rękę, ein Geiſtlicher, der das Recht hat, andere zu weihen. W jego dyecezyi rękopołożeńcy są zupełnéj władzy biskupowie. *Weryf.* 32. *RĘKOPUSZCZONY, a, e, podług *Łac.* manunumissus, frey gelaſſen; (cf. rękomaniec). Rękopuszczeni albo wolnością darowani. *Szczerb. Sax.* 267. Stosunki pana do sługi rękopuszczonego. *ib.* 415. *RĘKORUCH, u, *m.*; *Eccl.* рукодвизаніе; gestykulacya, die Geſticulation; *Verb. Eccl.* рукодвижу, рукомѣряю gestykuluję. *RĘKOTWÓR, *ob.* Rękoczyn, rękodzieło. *RĘKOTWORNY, *ob.* Rękodzielny. *RĘKOWIDZ, a, *m.*; *Boh.* rukowjd, rukohled; *chiromanta*; *Eccl.* руковражбитель, рукосмотритель, руководшебникъ; *Boh.* rukohledstwj, rukowidénj chiromancya. RĘKOWINY *plur.*, zrękowiny, zaręczyny, (*ob.* Zrękować); *Rag.* rûciti, rukovatti, zarûciti *spondere conjugium*, (*ob.* Bęczyć, *ob.* Ręka); das Verlöbniß, Verſprechen; *Slov.* oddáwki, oddáwani, prstênkowání, zaslubeni, prepigáni. Rękowiny albo ślubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Hrbst. Nauk.* V 8. Przyjechał, aby to małżeństwo kończył, jakoż się już były rękowiny stały. *Biel.* 486. Koroną go ukoronowała matka w dzień rękowin jego. *Budn. Cant.* 3, 11. *RĘKOWÓDZCA, y, *m.*, *manuductor. Klecz. Zdan.* 74; *Ross.* руководитель, *f.* руководительница. *RĘKOWÓDZTWO, *manuductio*; *Boh.* auwod; *Carn.* rokovodnost; *Ross.* руководство, руководительство, *Verb.* руководствовать; *ob.* Przewodnik, przewodnictwo, przewodniczyć.

REKORDACYA, yi, *ź.*, żebranie uczciwe sług kościelnych z spiewaniem od domu do domu. *Cn. Th.*, die Currente, das Currentſingen der Kirchendiener. — *Transl.* Rekordacya - zebrane na rekordacyi pieniądze, das Einkommen von der Currente. Dobrąśmy rekordacyą mieli. *Cn. Th.*

REKREACYA, yi, *ź.*, posiedzenie ucieszne, rozmowa ucieszna, przyjacielska, towarzyska; przechadzka; przerywanie zabaw poważnych; pogadanie poobiedne, powieczerne; odpocznienie, uciecha, krotofila, wakacya szkolna. *Cn. Th.*, eine Recreation, Erhohlung, Unterhaltung, Zeitvertreib, Beluſtigung. U naszych dawnych Polaków słowo rekreacya znaczyło rozerwanie umysłu przez wymiarkowany od zabaw i pilnego uczenia odpoczynek. *Mon.* 74, 548. Na rekreacyach każdodniowych zawsze były rozmowy o rzeczach duchownych. *Wys. Aloj.* 300. Dworskich błazeństw, psów, ptaków mieć nigdy nie chciał; ani się uciechą abo rekreacyą taką, lub jaką inną, nie podług stanu swego bawił. *Sk. Żyw.* 2, 124. REKREOWAĆ się *recipr. niedok.*, urekreować się *dok.*, rozrywać się, ſich zerſtreuen, erhohlen. Życia przybywa, gdy się człowiek ma czym w domu zabawić i urekreować. *Haur. Sk.* 165.

REKRUT, a, *m.*, nowo zaciągany żołnierz; *Vind.* novak, regrut; *Eccl.* новобранный, (cf. wybraniec). Ktoby był bezpieczen od zaciągu, kiedy nawet kobiety idą na rekrut? *Teat.* 24. *c*, 98. REKRUTNIK, a, *m.*, werbownik, zaciągacz rekrutów, der Werber. Byli to rekrutnicy, którzy mię do sędziego zaprowadzili. *Zab.* 3, 184. REKRUTOWAĆ *cz. niedok.*, zarekrutować, zrekrutować *dok.*, na żołnierkę zaciągać, anwerben. Mówią, że teraz nawet rekrutują dziewczęta. *Teat.* 24. *c*, 97. Rekrutowanie, zaciąganie rekrutów; *Ross.* солдатчина, наборъ, (cf. nabrać).

REKTANGUŁ, *ob.* Prostokąt. REKTOR, a, *m.*, rządca szkolny, akademicki; *Sorab.* 2. rechtar; *Eccl.* правитель, строитель, der Rector. Studenci w Krakowie mają mieć swego rektora, któryby ich sądził i juryzdykcyą miał nad niemi. *Herb. Stat.* 387. REKTORSKI, a, ie, od rektora, Rector-. Rektorski urząd - REKTORSTWO a, *n.*, das Amt eines Rectors, das Rectorat; *Slov.* rechtorstwo. REKTYFIKOWAĆ, *ob.* Sprostować, sprawdzić, poprawić, naprawić; w chemii czyścić, przeczyścić; *Ross.* передвоить, передваивать. Rektyfikacya chemiczna *Ross.* передвойка.

REKUPEROWAĆ. *Biel.* 111. *Kulig. Her.* 140, *ob.* Odzyskiwać.

REKWIALNY, a, e, z *Łac.* requies; dla odpoczynku dusz się dziejący, n. p. Msza rekwialna. *X. Kam.*, zaduszna, Seelenmeſſe.

REKWIROWAĆ - urzędownie żądać, wymagać. REKWIZYCYA - urzędowne nazad żądanie, wymaganie, wyciąganie; *Eccl.* возъискзаніе.

RELACYA, yi, *ź.*, §. a) doniesienie, odpowiedź; *Ross.* докладъ, докладка, der Bericht, die Berichtserſtattung. Relacya o pozwie, zaświadczenie woźnego, jako pozew tam, gdzie należał, położył. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 43. — §. b) Relacya do czego, z czym - stosunek, Verhältniß; *Ross.* относительность, касательность. Szczycimy się relacyą

do samych świętych; mieli i oni pokrewieństwo z familią Chrystusową. *Lach. Kaz.* 1, 218. RELACYJNY, a, e, Relations- ; *Ross.* докладный, (cf. dokładny). Sejmik relacyjny, der Relationslandtag, wo nach geendigtem Reichstage von den zurück gekehrten Landboten dem Landadel Bericht erstattet wurde; na którym posłowie czynili relacyą o całym dziele sejmu. *Sejm. Grodz.* 2, 18, (cf. sejmik). Sądy relacyjne, Relationsgerichte, nazwisko ztąd biorą, że przed tym królowie poruczyli sprawy niektóre senatorom do poznawania, którzy wiadomość o nich dawać byli powinni królowi, a dopiero ten wydawał wyrok ostatni. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 337.

RELIGIA, 'RELIA (*Cn. Th.*), ii, *ż.*; *Vind.* bogazhastvu, boguflushnost, religionstvu; *Sorab.* 1. bohuszwużownoſcž; *Rag.* boggosctòvnos, boggosctovje, boggoljubnos, boggomillos, bogocjastenje; *Bosn.* bogomillost; *Ross.* законъ, (*ob.* Zakon); wiara, sposób chwalenia boga, *ut* której 'relii jesteś? *Cn. Th.* (die Religion, cf. wyznanie). Religia jest poznanie prawe boga, i czci jemu należytéj. *Kras. Zb.* 2, 446. Masz powinności, któremi nas bóg obowiązać raczył; a od tego obowiązania wszystek postępek nabożeństwa chrześciańskiego jest nazwany religią, t. j. obowiązaniem. *Żarn. Post.* 3, 585. W tobie religia straciła obronę. *Zab.* 8, 191. Religia, umiejętność służenia bogom, u pogan. *Zab.* 3, 8. Religia *subjective*, którą kto ma, n. p. Pełen religii, cf. sumnienie, bogobojność; *Sorab.* 1. bohuszwużowné; *Rag.* boggosctovni, bogoxiv, bogoxivaz; *Bosn.* bogomilii *religiosus*. Człowiek bez religii, *ob.* Ateusz, bezbożnik. RELIGIJNY, a, e, od religii, tyczący się religii, Religions- .

RELIKWIA, i, *ż.*, die Reliquie. Relikwie, kości świętych ludzi ku czci ich wystawione kościelnym zdaniem. *Cn. Th. Jabł. Tel.* 35, *Rag.* sueete mocchi; *Croat.* mòchi szvete; *Ross.* мощи; *Eccl.* останки. 'Moszczy albo relikwie. *Sak. Dusz.* 144. Relikwie, słowo Łacińskie, rozumie się ostatki, co nam święci zostawili. *Żarn. Post.* 3, 534 *b.* — §. Macają go przez stołek dziurawy, czy ma relikwie domowe. *Biel. Św.* 81. (części rodzajne). RELIKWIALNY, a, e, od relikwij, do relikwij należący, Reliquien- . RELIKWIARZ, a, *m.*, kości świętych schowanie, skrzyneczka etc.; *Rag.* mocchi, shranna od mocchij, svetomocchiza, Reliquienverwahrung, Reliquienkäſtchen. Relikwiarz ozdobiony bajorkami. *Teat.* 24. *b*, 35.

REMA, *ob.* Ryma. REMANENTY, *ob.* Reszta.

REMIS, u, *m.*, REMISYA, yi, *ż.*, odłożenie sprawy na inszą sesyą, na inszy sejm, die Verlegung einer Sache auf eine andere Sitzung, auf einen andern Reichstag.

REMISZ, REMIZ, a, *m.*; (*Ross.* ремезъ; *Germ.* die Rohrmeiſe; Nieders. Rentmeeken, Riethmeiſe, in einigen Gegenden Remiz); sikorka Wołyńska, *parus pendelinus*, die Beutelmeiſe, zawiesza gniazdo na końcu cienkiej gałązki drzewa, pospolicie nad wodami; gniazdo podobne do worka; materyał jego bawełnisty z puchu ostowego i kotek wierzbowych; sikorki te tylko Włochom, Węgrom i Polszcze właściwe. *Kluk. Zw.* 2, 275. *Zool.* 229. *Rzacz. H. N.*, *Titii diss. parus minimus.* Lips. 1755. 4. REMISZOWY, a, e; *Ross.* ремезовый, ремезиный; Beutelmeiſen- . Remiszowe gniazdo lekarstwem dla bydła. *Haur. Sk.* 58.

REMONSTRACYA, yi, *ż.*, przekładanie, zastanawianie kogo nad czym; die Remonſtration, Gegenvorſtellung, Erwiderung. Nic już nie pomagały żadne remonstracye, ani upomnienia. *Sk. Żyw.* 1, 306.

1. REN, u, *m.*, §. 1) rzéka Niemce od Francyi dzieląca. *Gwagn.* 441, *Boh.* Reyn; *Vind.* Rainski potok, Rain; *Germ.* der Rhein, Rheinſtrom, (cf. *Graec.* ῥεῖν płynąć, cf. rzéka). Cyrkuł Renu górnego, der Oberrheiniſche Kreis; cyrkuł Renu dolnego, der Niederrhein. Kreis. *Wyrw. Geogr.* 207. — §. 2) *Meton.* Ren - Reńskie wino, Rheinwein, n. p. Szampan, Ren, Węgrzyn, dodaje wesołéj miny. *Zab.* 8, 310.

2. REN, 'RENN, a, *m.*, RENIFER, RANGIFER, 'RONIFER; (*Boh.* rentař; *Svec.* ren; *Norv.* reensdyr, hreindyr; *Lapp.* raingo; *Angl.* raindeer; *Gall.* rangier; *Germ.* das Renn-thier; (*Carn.* sedlôn; *Vind.* ſedlon; *Ross.* елень сѣверной, (*ob.* Jeleń); *Eccl.* елень заморскій; *Sybir.* ирвасть). Renifer młody bezrogi *Ross.* пыжикъ. Rangifer albo rongifer, po Polsku ronifer. *Chmiel* 1, 583. W Laponii jest żwierz jak koń podługowaty, zowią go 'ranifer abo 'renn, ma skórę jak na ośle kosmatą, nogi jak u jelenia, rogi długie gałęziówate; kiedy go w sanie zaprzęgą, przez 24 godzin ubieżą na nim 30 mil Niemieckich. *Gwagn.* 433, *Cervus tarandus. Kluk. Zw.* 1, 296. *Zool.* 371. Co dawni Polacy nazywali łosiem zamorskim, to zupełnie inszy od łosia gatunek jest; najlepiéj zachować cudzoziemskie nazwisko 'renn. *Stas. Buff.* 214. Renifer rączy. *Banial. A* 3. Lasy Lapońskie pełne reniferów. *Wyrw. Geogr.* 546. Na górach jest dosyć zajęcy, renów i wszelkiego ptastwa. *N. Pam.* 13, 32. Samica renifera *Syber.* ważenka. Skóra młodego renifera *Ross.* пыжъ. RENOWY, RENIFEROWY, a, e, Rennthier- . Reniferowe skóry garbowane, *Ross.* ровдуга; *Sybir.* ролдуга. Reniferowe skóry nożne *Sybir.* кисы, камасы.

RENDEZ-VOUS, *ob.* 'Zrok. RENEGAT - poturczony. *Mik. Obs.* 310; *Ross.* вѣроотступникъ; (*Turc.* mamluk).

RENETKA, i, *ż.*, z *Franc.* reinette, reine; *Angl.* rennetting; die Renette, gatunek jabłek.

RENOWACYA. *Sk. Żyw.* 1, 399. *ob.* Odnowa, odnowienie.

RENSKI, a, ie, od Renu rzéki, Rhein- ; *Boh.* Reynský, Reynj; *Carn.* Rajnsh. Między winami Niemieckiemi pierwsze otrzymuje miejsce wino Reńskie. *Krup.* 5, 106. *et* 107, *Vind.* Rainsku vinu; *Ross.* Ренское, рейнвейнъ; *Eccl.* Ренское вино, (*ob.* Ren). Reński, ryński - 4 złote Polskie; *Vind.* rainiſh, goldinar; *Croat.* ranyichki, ein Floren.

REPARACYA, yi, *ż.*, naprawa; *Ross.* чинка, die Reparatur, Ausbeſſerung. Potrzebował zamek, od nieprzyjaciół nadpsuty, reparacyi. *Nar. Hst.* 5, 248. REPAROWAĆ *cz. niedok.*, zreparować, wyreparować *dok.*, naprawiać, ausbeſſern. Drogi reparowane. *Kras. Pod.* 2, 123.

REPETOWAĆ, *ob.* Powtarzać. REPETYCYA, *ob.* Powtórzenie, powtarzanie. Zegar z repetycyami, eine Repetiruhr; *Slov.* opakugice hodini. W muzyce repetycya, znak położony na końcu części, która się ma powtarzać, znak powtórzenia. *Magier. Mskr.*, Wiederhohlungszeichen.

REPLIKA ♦ odpór słowny, zbijanie abo zbicie mowy czyjéj. *Cn. Th.* 603, *Ross.* оговариваніе.

REPREZENTACYA, yi, *ż.*, *przedstawienie, przekładanie przed oczy, okaz; *Rag.* prikazanje, skâza; *Croat.* peldokaza, die Repräſentation, Vorſtellung. W sakramencie tu, onego co się tam działo, jakaś reprezentacya albo wyrażenie, albo okazanie bywa. *W. Post. W.* 227. Reprezentacya sztuki jakiéj na teatrze, dawanie jéj, granie jéj. — §. Upominanie, przełożenie; die Erinnerung, Vorſtellung. Stało się to przeciwko wszelkim reprezentacyom. *Sk. Żyw.* 2, 147. — §. Reprezentacya, reprezentowanie drugiego, das Repräſentiren. Niepodobieństwo znajdowania się wszystkim na obradach krajowych, zastąpiła reprezentacya narodowa. *Gaz. Nar.* 1, 101. Cała reprezentacya narodu Polskiego była w sejmie. *Ust. Konst.* 2, 268. — §. Reprezentacya czyja powierzchna, postawa, figura; das Aeußere, die Figur. Powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma; ale tak, iżby zbytecznością reprezentacyi podległych sobie nie zrażał. *Kras. Pod.* 2, 203, cf. prozopopeja. REPREZENTOWAĆ *cz. cont.*, *przedstawiać; *Rag.* slikkovati; *Croat.* pelduvati, vorſtellen. Nigdy tak śmieszna rzecz być nie może, opowiedziana jak reprezentowana. *Zab.* 12, 264. *Dudz.*

REPUBLIKANIN, a, *m.*, członek wolnéj Rzpltéj, der Republicaner; *Vind.* republikanar, vkupslofhtvenik; *Rag.* skupnovládalaz; *Ross.* республиканецъ. *F.* Republikantka. REPUBLIKANTSKI, a, ie, od wolnéj Rzpltéj, republicaniſch; *Vind.* republikanarski, vkopslofhtveni; *Ross.* республиканскій.

*REPUGNANCYA, n. p. Miałem od tego wielką repugnancyą ♦ wzdryganie, hydzenie, brzydkość, odwrócenie, niechęć. *Cn. Th.*, wstręt, Widerwillen, Abſcheu, Abneigung.

REPUTACYA, i, *ż.*, dobra sława, imię, słynienie; *Vind.* poſhtenje, Ruhm, guter Ruf. Kłamca jest magazynem wiatru i nieprzyjacielem swojéj reputacyi. *Zab.* 5, 32, cf. słuch. REPUTOWANY, a, e, sławny, słynący; *Vind.* poſhten, poſhtuvatliu, berühmt.

REŚCIK, RESZCIK, a, *m.*, *dem. nom.* reszt, ein Reſtchen, kleiner Reſt. *Haur. Sk.* 161.

RESPEKT, u, *m.*, poważanie, uszanowanie; die Achtung, Hochachtung. Przebacz płci piękna zbyt śmiałym wyrazom, Macie nas swoim podległych rozkazom, Lecz respekt prawdzie nie może przeszkadzać. *Kras. Mysz.* 40. Cicho Waści! miéj na respekt baczność. *Teat.* 3. *d*, 20. Gdy gaszek umie szafirkować, już w respektach, i jest upragniony za męża. *Mon.* 73, 592. już w znaczeniu, już ma łaskawe względy. — §. Respekt na co ♦ wzgląd, oglądanie się na co, die Rückſicht auf etwas. Przełożeni respekt na słabe jego zdrowie mieli. *Sk. Żyw.* 1, 337. Respektami się uwodzić; na ludzie się oglądać. *Cn. Ad.* 535. auf das Anſehen der Perſon achten. Respektów u boga niemasz. *Cn. Ad.* 27. bóg ludźmi nie brakuje, bey Gott gilt kein Anſehen der Perſon. RESPEKTOWAĆ na co *med. niedok.*, względać, oglądać się na co, Rückſicht nehmen. Bez ręku i bez oczu sędziego malują, Rzkomo tym respektować i brać zakazują. *Jag. Gr. A* 3. Bynajmniéj na urodzenie swoje nie respektując. *Sk. Żyw.* 1, 393. — §. Respektować kogo, czcić, poważać, szanować, w uszanowaniu mieć.

RESPIRACYA, *ob.* Dech, oddech, oddychanie, tchnienie.

RESSORY, *ob.* Sprężyny.

RESTAUROWAĆ, n. p. Po onym upadku restaurowany jest rodzaj ludzki. *Salin.* 4, 1. na nowo naprawić, poprawić, odnowić. RESTAURACYA, *ob.* Odnowa, Poprawa, Naprawa.

*RESTY *plur.*, n. p. Jagiełło po wszystkim królestwie mandaty sznurami pozawleczone, które Polacy od tych sznurów *restami* z Łacińska zowią, rozesłał. *Krom.* 445, cf. wici; die alten königlichen Mandate, die mit Schnüren (*Lat.* restis) zuſammen gebunden waren.

*RESTYTUCYA, wrócenie cudzych rzeczy. *Sak. Persp.* 9.

RESZT, u, *m.*; *Gall.* reste; *Ital.* resto; *Lat.* residuum, restantia; *Germ.* der Reſt; *Boh.* ostatek, zbytek, (*ob.* Zbytek, zbywa co); *Sorab.* 2. rest; *Sorab.* 1. zbótk, powostahnki; *Vind.* ostajezha, ostanik, ostalu, shresostava, zhresostanik, ostanstvu, pobrank (cf. pobierki), sadostanik; *Croat.* rèst, zasztavek, osztanek, osztala, osztali; *Dal.* oztalo; *Bosn.* ostalo, ostatak, ostak, ostaçi, ostavçi, mrrive, (*ob.* Mierzwa); *Rag.* ostâtak, ostânak; *Ross.* досталь, осталь, остатокъ, остаточекъ, поскребокъ, подскребокъ, поскребышь, поскребышекъ, одонье, одоньице, недоборъ, недоимка, недоимочка, прочій, (cf. dojąć, dojmować, cf. prócz); *Eccl.* останъкъ, остатокъ, останцы, (останки, мощи relikwie); ostatnia, ostateczny ostatek; das Aeußere, das Letzte, was man noch übrig hat. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Leszcz. Class.* 57. na ostatnią przyszli, przywiedzeni na hak, aufs Aeußerſte gebracht. *Paszk. Dz.* 121. Ci, co nazbyt buczno i hojnie żyją, prędko do resztu przychodzą. *Budn. Apopht.* 33. Resztem czynić, resztem gonić ♦ ostatnim gonić, ostatne ważyć; das Letzte daran ſetzen, das Aeußerſte wagen. *Rys. Ad.* 61. Jeszcze nie zginie, choć kto resztem goni. *Wad. Dan.* 266. Wioski skaczą galardy, aż my prędko resztem goniemy. *Falib. P* 2. Nie trzeba się dziwować onym wiekom, wszystko resztem goniącym, otworzyła się droga przez morze nawet. *Warg. Kurc.* 12. (na wszystko odważnym). Ojczyzno utrapiona, nie mogłaś się bronić, Aże-ć przyszło tym resztem ostatecznym gonić. *Tward. W. D.* 184. RESZTA, y, *ż.*, RESZTKA, i, *ż.*, *dem.*, ostatek, co się zostało, co z czego zbywa, nadmiar; der Reſt, der Ueberſchuß. Przynieś mi tę resztkę wina. *Teat.* 55. *e*, 20. Proszę do siebie, tam mi Wc Pan resztę z łaski swojéj dopowiesz. *Teat.* 26, 62. (koniec historyi). Na borg nie ma rozdawać urzędnik, bo reszty szkodliwe są. *Haur. Ek.* 14. (resztujące długi, remanenta, niedobory). — *Arith.* Reszta, liczba pozostała po wyjęciu mniejszéj liczby z większéj. *Solsk. Geom.* 3, 79. *Łęsk.* 2, 6. *Jak. Mat.* 1, 19. — §. *Adverb:* Do reszty, ze szczętem, doszczętnie, zgoła, zupełnie; vollends, gänzlich. Pożycza od imaginacyi tego, czymby do reszty zepsuł tych trochę przymiotów, któremi go przyrodzenie obdarzyło. *Mon.* 70, 730. — Na resztę ♦ na koniec, endlich. Niechże się na resztę dopytam, o co chodzi. *Teat.* 52, 19. Na reszcie, w reszcie, z resztą ♦ co do reszty; *Sorab.* 2. wo ſbutnem; *Vind.* ostanezhnu, ostaunu, sa ostalu, poostau-

nem, zhes tu; *Croat.* odosztalòga; *Bosn.* odostaloga, übrigens. To wyjąwszy, z resztą człowiek bez porównania. *Teat.* 17, 40. Ten, który się najbardziéj zaklina, największy jest oszust, zwodziciel, odrwisz, i nie wiem co na reszcie. *Teat.* 15, 63. A na reszcie, za kogo mnie Wc Pan bierzesz? *Teat.* 15, 64. O nieboszczyku zapomnieć, to z resztą niema się czego turbować. *Teat.* 15. *c*, 4. Gdy nie zmiękczysz serca w niewieście, Ten jéj ode mnie powiedz wiersz w reszcie. *Zab.* 14, 229. W reszcie co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teat.* 33, 24. W reszcie choćby i przyszedł, już mniéj dbam o niego. *Teat.* 36. *c*, 105. (nawet, dajmy, mniejsza o to). Nie śmiejcież się proszę, Śmiejcież w reszcie, mimo wasze śmiechy, Przecież ja powiem, co robiły mnichy. *Kras. Mon.* 11. RESZTOWAĆ co komu *med. niedok.*, resztę winnym zostawać komu, reſtiren, einen Reſt ſchuldig bleiben. Dziesięć talarów resztuje. *Tr.* Resztujący, pozostały jeszcze, reſtirend; *Sorab.* 1. zbótni, (cf. zbytni); *Vind.* zhriesen, ostanezhen, ostan, saostan, zhriesostan, ostajezh, sadostanezhen; *Bosn.* ostali, ostajni; *Ross.* достальный, доимочный, недоимочный.

RETA ziele. *Brzost. Duch.* 29. *Pam.* 83, 368. *ib.* 85, 1, 2012. *N. Pam.* 12, 289, *ob.* Marzana.

RETENTA, ów, *plur.*, długów ostatki, niedopłacone sumy; Rückſtände, rückſtändige Gelder. Sposób dochodzenia retent Rzpltéj należących. *Vol. Leg.* 3, 5. RETENTOWY, a, e, resztujący, niedopłacony, rückſtändig. Retentowe pieniądze. *Tr.* remanent.

RETOR, a, *m.*, *ob.* Mowca, wymowca, krasomowca; *Eccl.* рѣчеточецъ, cf. rzecznik. Retorykiem jestem *Eccl.* рѣторствую. RETORYCZNY, a, e, RETORYCKI, a, ie, *Sk. Dz.* 274, *ob.* Krasomowczy. RETORYKA, i, *ż.*, sztuka porządku i ozdoby mowy ludzkiéj. *Pir. Wym.* 105; die Redekunſt; *Slov.* wimluwnost; *Sorab.* 1. retžniwoſcže hutžwa: *Vind.* govorna viednost; *Croat.* leposzlovka; *Ross.* красорѣчие; *Eccl* риторство, риторичество, вѣтійство. Augustyn posłany był do Medyolanu, aby tam czytał retorykę, t. j. naukę ozdobnéj rzeczy. *Biel. Hst.* 160. — §. Pewna klasa szkolna, die Claſſe in der Schule, wo die Rhetoric docirt wird. Jest w retoryce. *Tr.*

RETORTA, y, *ż.*, naczynie chemiczne do przepędzania spirytusów. *Kluk. Kop.* 2, 316, *Vind.* gufhba; *Ross.* горлянка, die Retorte; bania zakrzywiona. *Krumł. Chym.* 51.

RĘTSZY, *ob.* Rączy.

RĘTY! *Teat.* 53. *b*, 71. *et* 11. *a*, 3; *ob.* Rata!

RETYRADA, *ob.* Odwrót, Odwód. *Jak. Art.* 3, 305. — §. Przechód, prewet, dwór, ganek; *Ross.* заходъ, Abtritt. *Rejtyraty. *Haur. Ek.* 7.

REUBARBARUM, *ob.* Rum Turecki.

REWANŻ, *ob.* Odwet. REWANŻOWAĆ. *Gorn. Dw.* 43, powetować, odwetować.

REWELACYA, *ob.* Objawienie, Zjawienie.

REWERENDA, y, *ż.*, żupan księży, suknia księża, cf. sutana; der Prieſterrock, die Reverende. Księża Rzymscy w palendrach i rewerendach chodzą. *Sak. Okul. Gil. Post.* 41 *b*. Nie są u boga płatniejsze fałszury, a niżli uczciwe rewerendy. *Żarn. Post.* 2, 366 *b*. Bóg go chciał mieć żołnierzem, i położył na ramiona jego, miasto rewerendy, karacenę. *Birk. Chodk.* 37. Czemu się wstydamy kaptura mistrzowskiego, albo bakałarskiéj rewerendy? *Falib. O* 3. — §. Dziś wolno żydowi ubrać się w rewerendę, za doktora się udawać i leczyć. *Petr. Pol.* 414. w doktorską suknią, Doctorrock. — *Meton.* Tak dziś zły wiek wszędy, Zwykł potwarz na niewinne rzucać rewerendy. *Teat.* 42. *c*, 7. na duchownych.

REWERS, u, *m.*, §. 1 a) zaświadczenie na pismie, że co uiszczono, kwit, der ſchriftliche Reverſ. — b*) Powtórnym rewersem oddaje Wc Panu uniżoność czołobitną. *Boh. Kom.* 4, 328. drugi raz, zum zweiten Male. — §. 2) Rewers, gatunek materyi; Flies, ein rother Zeug zum Unterfutter. *Tr.* Czerwone materye, rewersy, kuczbaje. *Haur. Sk.* 520.

REWIA wojska. *Pam.* 83, 2, 59. *ob.* Popis. REWIZYA, *ob.* Przezieranie, przeglądanie, przetrząsanie; *Ross.* перепись, переборъ, пересмотръ. Rewizya, druga korekta *Ross.* сводка. Rewizya procesu *Eccl.* посужденіе, пересудъ. REWIDOWAĆ, *ob.* Przezierać, przeglądać, przetrząsać.

REWOKACYA, Rewokowanie. *Mon.* 71, 214, *ob.* Odwoływanie, *ob.* Odwołać.

REWOLUCYA, yi, *ż.*, przerzut, eine Revolution. — *Polit.* Znaczna odmiana rządu, albo wzruszenie narodu. *Kras. Zb.* 2, 449. *Ust. Konst.* 2, 229. Wszelka znaczna odmiana bądź względem stanu rządu, bądź względem stanu narodu, jest rewolucya. *Ust. Konst.* 2, 129.

*REŻ, *G.* rży, *ż.*: *Boh.* reż, reyž; *Sorab.* 1. rož; *Sorab.* 2. rejsch, *G.* rschi, *dem.* rejschka; *Carn.* ersh, *G.* shy, sorshèza; *Vind.* erſh, herſh, gerſh; *Croat.* hers, ers, (pira = zboże, cf. pirog); *Dal.* arx, raax; *Hung.* roz, ros, rozs; *Bosn.* rasg, snit; *Rag.* raax; *Slav.* rás, ràx, hràx; *Ross.* рожь; (*obs.* пира, *ob.* Pirog); (*Ross.* ружный obroczny); *Eccl.* [ржь 2]. pyra (Obrok *qu. v.*); *Svec.* rog; *Esthon.* ruchit, roct; *Wallis.* rhyg; *Lat. med.* rogga; *Angl.* rye; *Germ.* der Rocken; (cf. *Germ.* Gerſte, Hirſe; [*Sanscr.* ragi *Cynosurus corocanus*, rodzaj zboża 2]; *Pers.* erzen *milium*, cf. wrzos, cf. ryż; *Germ.* Reiß; *Lat.* oryza; *Arab.* araz); — żyto, das Rockenkorn. Reż, jest to *żyto (= zboże) każdemu znajome, od którego rżany chleb zowią. *Cresc.* 160. Czasem z pszenicy bywa reż, a ze rży kostrzewa. *Cresc.* 78. *Vol. Leg.* 2, 1291. Pszenica na wilgotnym miejscu wyradza się, tak że za trzecim sianiem obraca się w reż abo w żyto. *Syr.* 928. — *Prov.* Nie będzie z téj rży maka. *Cn. Ad.* 554. (nie będzie z tego nic). *Pot. Pocz.* 432. *Rys. Ad.* 49. *Slov.* ne bude s teg reži muka. — §. Krowia rzeź, *ob.* Krowi.

Pochodz. **narežyć*, *rżany*.

REZA, *ob.* Ryza.

REZERWA = zachowywanie sobie, warunek, das Vorbehalten. — *Milit.* Odwod; *Slav.* ostavak. REZERWOWAĆ sobie = zachowywać sobie, warować sobie.

REZOLUCYA, yi, *ż.*, postanowienie u siebie, umyślenie; *Vind.* sklenitje, doſlozhik, doſlozhenje, der Entſchluß. Rezolucya jest obrana z rozsądku droga do dokończenia swych zamysłów. *Lub. Roz.* 462. Czasem bywa pierwej

w gabinecie rezolucya, niż w senacie deliberacya. *ib.* 453. W przytomności rodziców dam ostatnią rezolucyą, za kogo pójdę. *Teat.* 6. *b*, 66. — Rezolucya, *REZOLUTA, y, *ż.*; *Ross.* рѣшительность; odważność, der Muth. Żołnierzowi męztwa trzeba i rezolucyi wielkiéj. *Star. Ryc.* 10. Ze ślepą rezolutą ruszywszy się w głowę Moskwa w górę uderzy na piechotę owę. *Tward. Misc.* 22. Rezoluty jego się lękał. *Birk. Zbar. D* 2. REZOLUT, a, *m.*, niedługo się namyślający, odważny, gotowiec; *Ross.* хватъ, (*ob.* Chwycić); ein reſoluter Menſch, der nicht viel mit ſich ſcherzen läßt. Na razy niebezpieczne i fortuny obie jednakowo rezolut. *Tward. Wł.* 97. REZOLUTNY, a, e, — ie *adverb.*, determinowany, prędko umyślający; reſolut, entſchloſſen; *Ross.* хватскій, рѣшительный. Dyskurs ten miał w umysły nasze wpoić zdania rezolutne i filozoficzne. *Mon.* 76, 451. REZOLWOWAĆ się *recipr. niedok.*, namyślić się, postanowić u siebie, odważać sobie, ſich zu etwas entſchließen. — §. Rezolwować jaką kwestyą, jakie problema. *Ustrz. Alg.* 50. rozwiązać, eine Frage auflöſen. *Ustrz. Alg.* 5, *Vind.* skleniti, resolvirati.

REZONOWAĆ *cz. niedok.*, rozumować, raiſonniren. Każdy rezonuje nad rzeczą podług swego pojęcia. *Gaz. Nar.* 1, 324. *Teat.* 39, 251. REZON, n. p. Tak dobry rezon każe. *Mon.* 75, 679, *Gall.* raison; cf. rozum, cf. racya.

REZYDENCYA, yi, *ż.*, pomieszkanie pańskie, cf. dwór; *Rag.* stanovanje, stán, (cf. stanowisko, stancya); die Reſidenz, der Wohnort, die Wohnſtadt eines großen Herrn. Rezydencya królewska = stolica, die königliche Reſidenz, Reſidenzſtadt. Miasta wielką liczbą ludzi i rezydencyami pańskiemi sławne. *Sk. Żyw.* 1, 393. REZYDENT, a, *m.*, poseł pewnéj rangi przy dworze zagranicznym, ein Reſident. Rezydent Cesarski zawsze zwyczajnie u Porty mieszka. *Kłok. Turk.* 105. — §. Senator krajowy przy boku królewskim urzędownie bawiący, ein Senator, der ſich beym Könige gegenwärtig aufhalten muß. Rezydenci przy boku naszym na dwa lata. *Vol. Leg.* 5, 674. REZYDOWAĆ *med. niedok.*, mieszkać gdzie, pomieszkanie swoje mieć; *Rag.* stanovatti, pribivati, reſidiren. Przejeżdał przez dobra, w których rezydujesz przez lato. *Teat.* 38, 295.

REZYGNACYA, *ob.* Zrzeczenie się, ustąpienie; *Boh.* wzdawek, (cf. wzdawać).

R O.

ROB, u, *m*, sok zgęstwiony, aptekarskie powidło. *Kluk. Rośl.* 2, 225. *Cresc.* 447, in der Apotheke: eine Salſe, szałsza.

*ROB, *RAB, a, *m.*, niewolnik, der Sclave. 1. *ROBA, y, *ż.*, niewolnica, die Sclavinn; *Slov.* rab *capitivus*, rabstwj *capitivitas*; *Morav.* roba dziewka służąca, robisko dziewczysko; *Boh.* robě, djtě dziecię, otroczę; poroba, poddanost niewolstwo; *Croat.* ròb *mancipium*, *f.* robinya; *Croat.* robsztvo = niewola; *Dal.* rob = niewolnik, rabiti *ancillari*; *Hung.* rab *captivus*, rabsagh *captivitas*; *Bosn.* ròb, susgjagn = poddany, niewolnik, *f.* robinga *captiva*, raba *ancilla*, zarobiti = zabrać w niewolą, cf. zarobić; *Rag.* rab *famulus*, ràba *ancilla*, rabûgljak *verna*, ròbinga *serva*, robstvo *captivitas*, rabètina *vilissima famularum*; *Slav.* raba *ancilla*; (roba = towar; *Vind.* roba, riezle = rzecz; *Sorab.* 1. parob wyrzut, brak); *Ross.* рабъ, *f.* раба, рабыня; ребенокъ, робенокъ, ребеночекъ dziecko nizkiego urodzenia, рабольпность, рабольпие, рабольпство niewolstwo, робѣть, обробѣть tchórzeć, робость tchórzliwość; *obs.* робить niewolnikiem uczynić, podbić sobie, *ob.* Rabować, *ob.* Rubieć; *Eccl.* рабнунщъ syn niewolnika, работа *servitudo*, работаю robotuję *servio*). — Niewolnica. *Budn. Genes.* 16, 1, *not.* «właściwie: roba; ale nie wiem, czemu tego słowa już Polacy nienajrzą, ano jest cudne, od roboty rzeczone». Rab boży, t. j. sługa boży. *Pim. Kam.* 7. Roby i niecnéj niewiasty nie pojmie sobie za żonę. 1 *Leop. Levit.* 21, 7. (szkortu. 3 *Leop.*).

Pochodz. *robić*, *robota*, *roboczy*, *robotny*, *robotnik*, *robotnica*, *parobek*; *dorobić*, *dorobek*, *narobić*, *obrobić*, *odrobić*, *porobić*, *przerobić*, *urobić*, *rozrobić*, *zarobić*, *zarobek*, *zrobić*, *wyrobić*, *wyrobek*, *wyrobnik*, *cf. rabować*; *rubież*.

2. ROBA, y, *ż.*, z *Franc.*, suknia osobliwie damska, eine Robe, ein Kleid, Damenkleid. Sama sobie garniruje nową złotą robę. *Teat.* 48. *b*, 13.

ROBACZEK, *CHROBACZEK, czka, *m.*, *dem. nomin.* robak, das Würmchen; *Sorab.* 2. wazka. Słyszcie mnie małe robaczki, Co oblatujecie krzaczki. *Groch. W.* 345. Ś. Jana chrobaczki. *Syr.* 1344. Młodziuchny robaczek, a drzewo toczy. *Birk. Chodk.* 37. Dla nas nędznych chrobaczków. *W. Post. W.* 44. Ludzie, nędzne robaczki. *Teat.* 6, 31. — *Blande:* Nie, robaczku, ja tylko chciałem tak żartować, To się ciebie nie tyczy, bądź uspokojoną. *Niemc. P. P.* 69. (*Boh.* robátko, dětátko dzieciątko, *ob.* Rob). ROBACTWO, *CHROBACTWO, ROBASTWO, a, *n.*, *collect.*, robaki, Gewürm =; *Boh.* žižala, žjžalka; *Ross.* гадъ, гады, (*ob.* Gadzina); robactwo przewięziste, nacinane, łażące, latające, *insecta. Cn. Th.* Puszczę na domy twoje chrobactwo. *Budn. Exod.* 8, 21. Chrobactwo i szarańczę. *Papr. Ryc. Stryjk.* 321. *Biel.* 164. Rybitw kładł na wędę robaczki. *Papr. Koł. J* 2. (nętę, ponęt). Nigdy się nie przewłoczyła, robactwu się nie bardzo sprzeciwiając. *Sk. Żyw.* 1, 112; wszom się nie bardzo sprzeciwiając. *Zygr. Pap.* 152. Ungeziefer. ROBACZKOWATY, a, e, — o *adverb.*, robaczkom podobny, *vermiculatus. Cn. Th.* wie kleine Würmer, wurmartig. ROBACZLIWY, *CHROBACZLIWY, a, e, od robaków toczony, czerwiwy, wurmſtichig. Nasienie do siania stare lepsze bywa, by tylko nie chrobaczliwe. *Syr.* 450. Ktoby się nie oszukał pięknym kolorem owocu, wewnątrz robaczliwego. *Teat.* 19. *c*, 56. Robaczywe jabłka. *Zaw. Gosp.* ROBACZYWIEĆ *neutr. niedok.*, robaczywym być, od robaków być toczonym, wurmſtichig werden. Jeżeli na zawiązki strąków grochowych miodowa padnie rosa, robaczywieją. *Kluk. Rośl.* 3, 212. ROBACZNY, a, e, pełen robaków, voll Würmer. Przyjechał do wody bardzo śmierdzącéj i robacznéj. *Biel.* 572. Kwas robaczny, *acide bombique*, Raupenſäure, otrzymuje się z brzuszka jedwa-

bników, przez wyciśnienie, lub przez alkohol. *Mier. Mskr.* ROBACZY, a, e, od robaków, Würmer-. Achilejskie córy, gdy z Muzami pocierać się śmiały, Ujrzą po sobie pluski robacze i wężowe skóry. *Tward. Daf.* 80. ROBACZYNA, y, *ż.*, biedny nędzny robak, ein elendes Würmchen. ROBACZYSKO, a, *n.*, szpetny, ohydny robak, ein häßlicher Wurm. Robaczysko sprosne. *Papr. Kol. J* 2. ROBACZYWOŚĆ, ści, *ż.*, toczenie od robaków, *vermiculatio. Cn. Th.*, die Wurmſtichigkeit. ROBAK, *CHROBAK, a, *m.*; *Boh.* chrobak; *Slov.* chrobak, masni červ *termes*; *Sorab.* 2. waka, hužanz (cf. gąsienica), schtabl; *Croat.* kukécz, glizta, (cf. glista); *Bosn.* robak, cmogl, çerv; *Slav.* cĕrv, cĕrvak; *Ross.* червь, червякъ; czerw, der Wurm. Robaki są zwierzęta mało bardzo ruchawe, miękkie, żadnych kości, chrząstek, ani ości nie mające; część im jaka odcięta, odrasta nazad albo osobnym staje się robakiem. *Zool.* 85. *Kluk. Zw.* 4, 405. Z orzechów robaczywych wyłuszczywszy jądra schować na olej, boby ich chrobacy dojedli, gdyby w skorupach były. *Cresc.* 403. *Paszk. Dz.* 8. Chrobak pogryzie je. *Radz. Jes.* 51, 8. *Sax. Porz.* 138. Robácy w brzuchu, w żołądku, kiszkach, *ob.* Glista. Robacy w mięsie, *ob.* Pandry. Robacy w sukniach, książkach, *ob.* Mól. Robacy w brzuchu końskim, (*ob.* Rupie). Uszny robak (*Vind.* vufhetnjak, fhtrigla, fhtrigalza, fhtrigaviza). Liszki albo gąsienice owadu, niewłaściwie nazywamy robakami. *Kluk. Zw.* 4, 406. Robak w wielogrochu (*Bosn.* sgisgjach). Robak w drzewie, *ob.* Czerw. — *Fig.* Każde drzewo ma swego robaka. *Kras. List.* 55. (każdy ma swego móla). Zły robak, co ściany psuje, ale nie lepszy, który winnice. *Kosz. Lor.* 93 *b.* Myśl ci mą odkryję, Robak sumnienia w sercu mojem wierci, ryje. *Mon.* 76, 809. (niespokojność sumnienia). Człowiek próchno i syn człowieczy chrobak. 1 *Leop. Job.* 25, 6. — *Transl. fig.* Wolało się okupić miasto, żeby nie poszło wszystko w drobniuchne robaki. *Zimor. Siel.* 230. (żeby nie było rozprószone, rozwalone, rostoczone).

*ROBDYSZAN, u, z *Franc.*, suknia nocna, szlafrok, der Schlafrock. Kamizole, robdyszany. *Comp. Med.* 705.

ROBIĆ, -ił, -i, *cz. niedok.*, Rabiać *frequ.*; *Boh.* robiti, dělati, (*ob.* Działać); *Sorab.* 1. robotžu, želasch, žewasch; *Carn.* delam, sturim, (cf. stworzyć); *Vind.* delati, sdelati, djati, diem, opraulati (cf. oprawić), storiti; *Croat.* delati, poszluvati, poszlujem, tésam, tesim, (robim, poroblyujem *populo*, *vasto*; *Hung.* rablok = rabować; *Dal.* rabiti ti *ancillari*); *Rag.* rábiti, rabotatti, opravgljati, poslovatti, (robitti *incursare*, robovatti *captivum detineri*; *Bosn.* robiti, pljeniti *praedari*, robovati *esse in captivitate*); *Bosn.* rabiti, poslovatti, djellovati, truditi *opus facere*; *Slav.* ráditi = pracować, (robiti = plundrować); *Ross.* работать, сработать, дѣлать, сдѣлать, здѣлать, дѣлаю, (*obs.* робить niewolnikiem uczynić). (*Etym.* рабъ, *ob.* Rob, cf. *etymologice Germ.* arbeiten. Adlg.); — §. *absolute*; Robić, pracować, działać; *Eccl.* дѣяти, дѣю, дѣлати, творити, содѣяти, содѣвати, съдѣлати, съдѣлокати, arbeiten. Robić jest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 3, 313. *Niemc.* Kto nie robi, darmo się cudzym potem tuczy. *Pot. Jow.* 1, 18. Kto nie robi, niech nie je. *Cn. Ad.* 389. Jeden robi, a drugi zażywa. *Cn. Ad.* 284. Co nie robią, tym mięso; co robią, tym gnaty. *Burl. A* 3. Kto robi, pójdź do stołu, a kto próżnuje, za piec. *Bzow. Roż.* 13. Jak kto robi, tak mu płacą. *Bardz. Boet.* 49. (jaka praca, taka płaca). Kto robi, ten się dorobi. *Cn. Ad.* 920. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teat.* 30. *b*, 16. (dukwić, dulczeć). Żadnego innego dnia nie zna być świętego, jedno niedzielę, któréj nic nie rabiał. *Baz. Hst.* 94. (świątkował). *Slov.* Kdo ne rád robi, temu wždicki swátek (hodi su) gest; kto nie rad robi, temu zawsze niedziela. — Robiąc uziębnie, jedząc się spoci. *Cn. Ad.* 995. przy robocie, bey der Arbeit. Robić, wstydzić się nie trzeba, ktokolwiek zażywa chleba. *Cn. Ad.* 995. — §. Ja przędę i robię koło bielizny. *Teat.* 38, 28. Robię koło ziemi, sprawuję ziemię. *Cn. Th.*, Feldarbeit thun. Rzemieślnik ten dobrze, mocno i pięknie robi. *Teat.* 29. *c*, 55. Do wielkich dworów ten szewc rabia. *Teat.* 29. *c*, 51. Jak poznać, czy nieprzyjaciel w podkopach robi. *Jak. Art.* 2, 425. kopie, arbeiten, graben. Robię dla zdrowia = przerabiam się, ſich mit Arbeit Motion machen. Huta robi. *Torz.* 10. (nie próżnuje, cf. piec idzie). — §. Robić co, etwas machen. Pończochy robić. *Teat.* 27, 25, *ob.* Dziać, ſtricken. Robię chléb, toczę bochny, formuję z ciasta bochny, placki, kukle. *Cn. Th.* Brot formen, den Teig wirken, zu Broten kneten. Człowiek dobrze zrobiony, składny, wohl gebaut; *Ross.* молодцоватый. Sami łuki rabiają, i z łukami na koń wsiadają. *Star. Dw.* 35. Sama się robota w palcach robi, kiedy się z ochotą pracuje. *Teat.* 52, 6. Robiony, nie samorodny, nie taki, jaki był z natury, przetworzony ręką ludzką, sztuczny; umgearbeitet, bearbeitet. Gdybym darować miał, radniejbym dał robione srebro, jako kubek abo nalewkę i miednicę, niżli chociaż tak wiele, w blachach. *Gorn. Sen.* 37. — §. Robić komu, robić na kogo; für einen arbeiten, auf ihn arbeiten. Pan, na którego poddani robią. *Falib. M* 3. Każdy na się pilniéj robi, niż na drugiego. *Sk. Kaz.* 373, (cf. cudze ręce lekkie). Ręka nie jedno sama sobie robi. *Rej. Post. B b b* 1. Człowiek musi sobie robić, bo gęba chce jeść. *Budn. Prov.* 16, 26. Jeden grzech na drugi robi. *Sk. Żyw.* 2, 157. (drogę toruje drugiemu). — §. Robić rzemiesło, ein Handwerk treiben. Któryby rzemieślnik zabił psa, ten rzemieślnik musi przestać robić. *Modrz. Baz.* 23. Bękartowie rzemiesła nie mogą robić. *Glicz. Wych. B* 4 *b.* Jeśliby rzemiesło mąż robił, i tym się żywił, tedy naczynie dziedzictwem będzie. *Szczerb. Sax.* 141. Justynus robił ciesielstwo, wszedł na cesarstwo. *Stryjk. Gon. J* 3. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie do gierady należy. *Szczerb. Sax.* 141. Robić fortunę. *Teat.* 7. *c*, 6; substancya. *ib.* 17. *c*, 51. zbierać, zbijać, zgromadzać bogactwa, dorabiać się; ſich ein Vermögen machen, Reichthümer zuſammen bringen. Rób majątek uczciwie. *N. Pam.* 14, 263. Człowiek poczciwy nie robi wielkiéj fortuny. *Mon.* 76, 181. — Komplimenta robić. *Teat.* 51. *c*, 23. Żart sobie z ludzi ro-

bić. *Zab.* 12, 121, *ob.* Stroić, ſich einen Spaß mit jemanden machen, Scherz mit ihm treiben. — §. Robić bilę, zrobić bilę, w grze bilaru, t. j. wpędzić ją do dziury. *Mogier. Mskr.*, einen Ball machen. — §. Robić czym, mit etwas arbeiten. ¡Robiłże z zyskiem memi pieniędzmi? *Teat.* 7. *c*, 41. (obrócił'że je zyskownie?). Jak się tylko dziesiątka czerwonych dorwie, co tchu dzień i noc niemi robi. *Teat.* 7. *c*, 42. Talentem robić trzeba, gdyż mało różności Zakopany depozyt od skrytej mądrości. *Kchow. Fr.* 133. 1 *Leop. Math.* 25, 16. Biletami bankowemi wszystko jest ukryto, i nikt nie może dojść, czym bank robi, i jak wiele na czym zarabia. *Pam.* 84, 870. Głową robić. *Cn. Th.* mit dem Kopfe arbeiten. Kiedy myślą robię, wpadł mi ten koncept nie najgorszy w głowę. *Past. Fid.* 105. Pomiędzy samych namiętności tłumem Robim na szczęście cnotą a rozumem. *Zab.* 16, 181. W znakomitéj sztuce jakiéj biegłością, na sławę robi. *Pilch. Sall.* 5. (sławy się dorabia). Szczérze gębą robiemy bo nikomu nie trzeba wstydzić się u stołu. *Teat.* 52. *D a.* jemy, wir arbeiten mit dem Maule = eſſen. Darmo z tobą słowy robiemy, ¡trzeba cię dać na męki. *Birk. Gł. Kon.* 45. (dysputujemy się z tobą). Pożytku niemasz, acz charty robiemy. *Bielaw. Myśl. D.* Szablą albo kopią robić. *Karp.* 4, 16. fektować, szermować, den Säbel führen. Uczą rekrutów, jak robić bronią. *Pam.* 85, 1, 122. (jak używać broni). Od dzieciństwa się ucza robić strzelbą. *N. Pam.* 14, 185. Niezmordowana robi oszczepem prawica. *Dmoch. Il.* 2, 86. Robili wiosłami, by się przybić do lądu. 1 *Leop. Joan.* 1, 13. ſie ruderten. Rozbójce się zagęścili, bo szlachty wiele się najdowało, co tym robili. Biel 334. co się parali, die ſich damit abgaben. Namawiał go, aby opuścił grzech cielesny, którym robił. *Ezop.* 123. (który pełnił). Ludzie ci są animuszów odmiennych, podejrzeniem robią, chytrzy, niewierni. *Boter.* 253. (podejrzeniem nadrabiają). Ludźmi robią jak bydłem. *Biel.* 118. (używają ich jak bydła do roboty, *ob.* Haru!). Nie dba, aby mu w czym folgował, jedno jakim karwem albo grubym osłem, tak 'im ustawicznie robi. *Rej. Żyw.* 157. Egipt i Assur, jak chce nami robi, Za to, że chleba kawałek udrobi Na pożywienie mizerne nasze. *Chrośc. Job.* 202. — *Aliter:* Robić piersiami, bokami = pracować niemi, dychać, dyszyć, mit der Bruſt u. ſ. w. arbeiten. Gdy koń często dyszy, a wnątrzem bardzo często robi, znak dychawicy. *Cresc.* 535. Więcéj nie może, pot z krwią z niego ciecze, Bokami robi i tchnie w onej chwili. *P. Kchan. Jer.* 249. Piersi jego robią gęstym oddechem. *Pilch. Sen. gn.* 265. Oddech zły, z wielkim gwałtem i piersi robieniem. *Krup.* 5, 487. — §. *Ogólnie:* Dobrze lub źle robić, handeln, verfahren. Kto dobrze robi, śmierci się nie boi. *Rys. Ad.* 27. Wszystko źle, wszystko niegodziwie robi, że taką przy sobie trzyma hultajkę. *Teat.* 7. *c*, 4. Jak się robi, tak się i za zwyczaj płaci. *Zab.* 15, 197. — Coż tu robić? *Stas. Num.* 1, 164. co tu poczynać, jak tu postępować? *Croat.* kaj chu? waš ift hier zu thun, zu machen? Ej coż tu robić, kto mi doda rady? *Zab.* 16, 331. Z radości nie wiedziałem co robić. *Niemc. P. P.* 46. A coż będziem robili w téj sprawie? *Jabł. Tel.* 37. I coż ja teraz będę robił bez pieniędzy? *Teat.* 22, 107. Co to z takim człowiekiem robić? *Boh. Kom.* 1, 18. Róbże, co ci się podoba. *Teat.* 24. *c*, 41. Róbcie sobie co chcecie. *Niemc. P. P.* 98. Nie dbał na to odęcie i kolery liche, Swoje robił. *Jabł. Tel.* 185. — Coż choremu na tę chorobę robicie, i od kogo co zażywa? *Perz. Lek.* 315. co mu dajecie, jak z nim postępujecie? — §. *Med.* Robi wino, piwo = burzy się, ein Getränk arbeitet, gährt. Wino mutuje, musuje, robi, przewraca się, jest w robocie. *X. Kam.* Zadać piwu, żeby robiło, młodzie, pomłodę, drożdże zadawać. *ib.*, *Ross.* молодить, подмолодить. Piwo zaczyna robić *Ross.* замолаживается. Dlaczego trunki robią, burzą się, dlaczego się z nich płyn sprzężny wydobywa. *N. Pam.* 1, 15, Najlepsze wina Szampańskie nie robią i nie pienią się. *Wyrw. Geogr.* 319.

ROBOCIZNA, y, *ż.*, § 1) robota ciężka i podła, eine ſchwere und niedrige Arbeit. Nie wezdrgnął się od tak podłéj robocizny. *Pot. Zac.* 22. Mnogą w pracach zaciągnął siwiznę I bezwzględną swą widział krwawą robociznę. *Zab.* 9, 256. *Ejssym.* Chłop najlepiéj się zna na takiéj robociznie. *Pot. Jow.* 115. — §. 2) Robocizna, pańszczyzna ręczna, *ob.* Robota; Handfrohndienſt, Frohnarbeit mit der Hand. Ubogie poddane zdzieramy, i robociznami wielkiemi uciemiężamy. *Star. Ryc.* 43. Nie będę wyciągał robocizny, prócz małego podatku z gruntu. *Teat.* 54. *c*, *C* 2. Gdy zobaczył pracujących około równania drogi, ach rzekł: otoż i robocizna. *Weg. Marm.* 3, 282.

ROBOCZOŚĆ, ści, *ż.*, robotność, pracowitość, Arbeitſamkeit. Młodzież wiejska zaraz od lat pierwszych w wieloraką roboczość i w ogólną pracowitość zaprawiana bywała. *Mon.* 67, 156.

ROBOCZY, a, e; *Boh.* dělnj, (*ob.* Dzielny); *Sorab.* 1. dźelné; *Ross.* работный, рабочій; od roboty, robotny, Arbeits =. Roboczy ludzie = robotnicy. *Tr*, Arbeitsleute. Własność przełamała ów przyrodzony wstręt do pracy; własność uczyniła człowieka roboczym. *Przestr.* 144. Rozkosznik pieściwy, człeka roboczego i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen. list.* 2, 173. — (ROBORACYA, yi, *ż.*, urzędowne potwierdzenie, gerichtliche Beſtätigung. Od roboracyi przedażnego kontraktu, obiedwie strony płacą po 3 zł. *Sejm. Grodz.* 2, 176.

ROBOROWAĆ *cz. niedok.*, urzędownie potwierdzać, gerichtlich bekräftigen. Wolno wszelkie pismo roborować, czym się oznacza urzędowne przyznanie, które kancelarya z podpisem susceptanta na podanym pismie zapisuje. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 234). — ROBOTA, y, *ż.*, ROBOTKA, ROBOTECZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* robota pańszczyzna); *Boh.* prace, dilo, (*ob.* Praca, dzieło); *Sorab.* 1. robota, robotka, żelo; *Carn.* delu, narędba, (rabôt = pańszczyzna); *Vind.* delu, delanje, opravilu, muja (cf. zmuda), (rabot, rabota, tlaka = pańszczyzna, tloka); *Croat.* delo, (robota *labor colonarius*, robsztvo *captivitas*); *Rag.* rabotta, tégh (cf. ciąg, ciachły, ciężki); (róbstvo *captivitas*, róbgna, robią *incursio*); *Bosn.* robota, tégh, tég, djellowanje; *Ross.* работа; *Eccl.* тажаніе, (работа *servitudo*); robota, robienie, pracowanie, praca; daš Arbeiten, die Arbeit. Bez roboty

chcemy przyjść do zapłaty. *Sk. Żyw.* 1, 19. Robota nikomu nie sromota. *Cn. Ad.* 995. Do roboty bóg ręce człowiekowi sposobi, Niech nie je, kto próżnuje, kto niemi nie robi. *Pot. Pocz.* 393. Roboty dość, a pożytku mało. *Cn. Ad.* 997. Roboty nigdy się nie przebierze; zawsze jest co robić. *ib.* Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. Jednych robota nie waży więcéj nad próżnowanie. *Lub. Roz.* 502. Chusteczki mu jakoby swéj roboty posyłały; przymówił im, cudzą się robotą chełpicie. *Sk. Dz.* 62. Ręczną robotą się bawić. *Sk. Dz.* 38. Nietylko robotę dobrego hetmana, ale i mężnego żołnierza odprawował. *Birk. Kaz. Ob. G b.* funkcyą, obowiązki; das Geſchäft, die Arbeit. Drewnianemi pałaszami do roboty mieczowéj przyuczano się. *Nar. Tac.* 1, 241. do robienia pałaszem, das Fuchteln mit dem Pallaſch, das Führen des Pallaſches. Kij dyabelnie będzie w robocie. *Teat.* 55, 78. będzie-ć on co miał do czynienia, der Stock wird was zu thun kriegen. — §. Robota, co się robi, dzieło; das, was man macht, die Arbeit, das Werk. Dwie robocie (*dual*). razem robić trudno. *Cn. Ad.* 219. Siedzieć nad robotą. *Teat.* 45. *b*, 5. (dukwić, dulczéć, ślepić, fałdów przysiedzieć). W kramach złotnicy srebrną robotę swoję przedają. *Star. Dw.* 12. Zła robota źle się płaci. *Rys. Ad.* 79. *Bratk. O* 2. Jeśli dobra robota, dobra i zapłata. *Hrbst. Nauk. H* 8. (jaka praca, taka płaca). — §. Robota, kształt rzeczom przez pracą dany; die Façon, die Arbeit, die Art und Geſtalt der Arbeit. Manele złote dali sobie robić jednakiéj roboty. *Chełm. Pr.* 128. Robota wyborna leda materyą zaleci, zdroży. *Cn. Ad.* 995. Robota wytworna najdroższą materyą przejdzie. *ib.* Zapłata od roboty, Macherlohn, Arbeitslohn; *Slov.* mzda, (cf. myto); *Sorab.* 1. dželna zda. — §. *Ogólnie:* Robota, robotka, sprawa, sprawka, n. p. Jéj robotka nas zgubiła. *Mon.* 65, 98. ihre Arbeit hat uns geführt. Wiesz, że to zdradziecka robotka. *Teat.* 1. *b*, 66. (sztuczka, psikus). Pycha ich dmie; szczęścia to robotka. *Zab.* 9, 107. *Zabł.* Czyja to robotka? kto tego chudzinę tak przystroił, kto go ogłuszył? *Dambr.* 160. Jak mają dobrze czynić, złych nauczywszy się robot. *Birk. Zyg.* 17. Już po całéj robocie. *Teat.* 52. *b*, 70. (już po wszystkim, już koniec). Jeszcze ta rzecz w robocie. *Teat.* 24, 99. (robi się jeszcze, ſie iſt noch in der Mache). Wielki projekt otworzenia komunikacyi morza północnego jest w obrocie. *Pam.* 85, 2, 65. iſt in der Arbeit. Dajno pokój, mój to zleć robocie. *Jabł. Tel.* 145. mej sprawności. *Operula*, robotki, roboteczki. *Macz. Ross.* подѣлие, подѣлка. — §. Pracą osadników dla pana Słowiańskie narody zwały rabota czyli robota, od słowa rab (*rob*) sługa, niewolnik. *Nar. Hst.* 6, 353. robocizna, pańszczyzna, Frohndienſt (Roboth). — §. Wino mutuje, musuje, przewraca się, jest w robocie. *X. Kam.* robi, der Wein iſt in der Arbeit, in der Gährung. — Młodzie, robota, drożdże zwierzęce, n. p. Zadać młodzia, roboty, t. j. drożdży, piwu. *X. Kam.* Oberhefen, Gährhefen. — §. Robotki, kurzenie węgli proste, którego kowale po wsiach używają; robotki zowią także kurzenie węgli z drzewa albo okrągłego, albo na połowę przełupanego. *Os. Żel.* 82. verſchiedene Arten des Kohlenbrennens. ROBOTNIA, i, *ż.*, pracowalnia, miejsce do roboty, warsztat; der Arbeitsort, die Arbeitsſtube; *Boh.* djlna, djlnice; *Slov.* djlna, warštat; *Sorab.* 1. dżewancza, hantwarska dżewancza; *Carn.* delovnishe; *Vind.* dellarna; *Croat.* delovnicza; *Eccl.* дѣлательще, лавка. Robotnia, *laboratorium*, miejsce wyznaczone do jakiéj roboty. *Jak. Art.* 3, 313; n. p. Robotnia bombardyerska. *ib.* 2, 315. ROBOTNICA, y, *ż.*, ROBOTNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* robotnice, dělnice; *Sorab.* 1. dželniczża; *Vind.* delaviza, delauka; *Rag.* rabotniza; *Ross.* работница; *Eccl.* дѣлательница; pracownica, die Arbeiterinn. Pilna robotnica. *Bies. D* 1. Wyrażony tam był cały bój Minerwy sztuką i jéj robotnic cudowną nauką. *Suszyc. Pieśn.* 3 *I*, 2 *b.* Robotniczki. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 12. ROBOTNICZY, a, e; (*Ross.* работничій; *Sorab.* 1. robučżanszki *servilis*, *labori adstrictus*); od robotników, Arbeiter-. Chłopska albo robotnicza uporność nic się więcéj nie boi jak pańskiéj oblicżności. *Cresc.* 655. — *Substant.* Robotniczy, mistrz, najmacz robotników. *Cn. Th.* 920. der Arbeiter miethet, hält. ROBOTNIK, a, *m.*; *Boh.* robotnjk, robotjř, robotěnec, dělnik; *Sorab.* 1. dżielaczer, dżelnik: (roboczan *operarius*, *servus*); *Sorab.* 2. želascheř; *Carn.* deilavez, delovz; *Vind.* delauz, delavez, tabahar; (rabotnik = pańszczyznę odbywający); *Rag.* râbotnik, râbilaz, opravitegl; *Croat.* teshak; (robitel, porobitel; *Hung.* rabló *praedator*, *ob.* Rabuś, rabownik); *Bosn.* poslovaç, tesgjak; *Ross.* работникъ, дѣтель, дѣятель, дѣйствователь; *Eccl.* дѣлатель, тяжатель, тяжательникъ; który co robi, czyniciel, sprawca, działający, der etwas macht, thut. Dzieł tych bóg sam sprawcą jest i robotnikiem. *Birk. Dom.* 103. Zdrajca robotnik nieprawości. *Birk. Chodk.* 14. — §. Robotnik, od roboty jakiéj, der Arbeiter. Robotnik, który rękoma abo bydlęciem robi, jako orze, kopie, młóci, sieje. *Petr. Ek.* 10. Nie w każdym czasie robotnika za pieniądze mieć można. *Mon.* 61, 24; (*Vind.* delauni ludi, Arbeitsleute). Godzien jest robotnik zapłaty swéj. *Modrz. Baz.* 551. Jaki robotnik, taka i robota. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 9, 17. Pierwszy robotnik, naczelny *Ross.* передовщикъ. ROBOTNOŚĆ, ści, *ż.*, roboczość, pracowitość, die Arbeitſamkeit. Nierobotność, *inertia laboris*. *Cn. Th.* 521. ROBOTNY, a, e; *Boh.* robotny, dělny, (*ob.* Dzielny); *Slov.* robotni; *Ross.* работный, рабочій, работливый; pracowity, lubiący pracować, arbeitſam. (*Eccl.* работьнъ, который служитъ, покоренъ służebny). Człowiek pracowity, spokojny, robotny. *W. Post. W.* 3, 331. Nierobotny, pies na robotę. *Cn. Th.* 521. Włoży za nadra gnuśny ręce nierobotne. *Klon. Wor.* 34. Miał chłop żonę, okrutnie nierobotną. *Pot. Jow.* 134. Tułacze leniwe i nierobotne. *Sk. Dz.* 29. — §. Robiący, pracujący, arbeitend. Past niewygodny pospólstwu i ludziom robotnym. *Kłok. Turk.* 194. Więcéj powinno dostawać robotnemu, niżli próżnującemu. *Petr. Pol.* 152. Robotny, zabawny człowiek nie choruje, nie ma czasu chorować. *Cn. Ad.* 996. — §. Robotny, od roboty, do roboty; Arbeits-, zur Arbeit. Robotny wół, bydlę do roboty, od

roboty. *Cn. Th.* Chłopstwa, oraczów i robotnych ludzi wiele z Polski w niewolą nabrał. *Stryjk.* 159. Nierobotne woły, nieużywane do pługów. *Lib. Hor.* 118. Robotny dzień = w którym robią, der Arbeitstag, Werkeltag; *Carn.* delovnek; *Vind.* delaunik, delaun den, delouni dan, delounek; *Croat.* delatni dan. — §. Dzieła robotne. *Birk. Chodk.* 57. pracowite, pracę kosztujące, Arbeit kostend. ROBOTOWAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* robotowati; *Sorab.* 1. roboču, robočim; *Vind.* rabotuvati, rabot storiti; (*Rag.* rabotatti, rabottatti = robić, robovatti *captivum detineri*; *Bosn.* robovati *esse in captivitate*; *Eccl.* работаю *servio*); ciężko pracować, robociznę lub pańszczyznę odbywać; ſchwer arbeiten, (roboten), Frohndienſte thun, zur Frohn arbeiten. Ci, którzy robotują, bez przyczyny robią; bo pożytki a zarobki ich cudzoziemcy pożną. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 46. Pódźcie do mnie wszyscy, którzy robotujecie, i którzyście obciążeni, a ja was posilę. 1 *Leop. Math.* 11, 28. (którzy pracujecie. 3 *Leop.*). Ustaną dzieci, a będą robotować, i młodzieńcy w niemocy swéj padną. 1 *Leop. Jez.* 40, 30. (spracują się. 3 *Leop.*, zmęczą się). Opowiadano mu walki i ich prace, któremi robotowali. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 15. W robotowaniu, w czujnościach, w cierpliwości. *W. Post. W.* 111, (*Sorab.* 1. robočanstwo; *Rag.* robstvo *servitus*). Majętność jego, i wszystko robotowanie jego, i wszystkie skarby jego dam w ręce nieprzyjaciół. 1 *Leop. Jer.* 20, 5. (wszystkę praca jego. 3 *Leop.*). *ib. Jez.* 55, 2.

ROBRAN, ROBRÓN, ROBRONT, u, *m.*, z *Franc.*, gatunek sukni kobiecej, eine Art von Frauenröcken. Za ojców naszych, nie zamiatały długiemi ogony Z kupnych krwią kmiotków lam sute robrony. *Nar. Dz.* 1, 44. *Teat.* 30. *b*, 25. Tak były godne śmiechu żużmanty i szamerluki, jak teraźniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511. Żonki krotofilne na swe adryany, Na wolanty, ażusty, saki i robrany, Wyciągnęły z szpichlerzów korce, z stodoł snopy. *Mon.* 70, 79.

1. ROCH, a, *m.*, raja, rodzaj drugi gadu pływającego, pod szyją mają pięć otworów do oddychania. *Kluk. Zw.* 3, 41. der Roche, eine Art Seefiſche; (*Angl.* roach, ray; *Dan.* rokke); tu należy: drętwik, kolec, strzałogon.
2. ROCH, u, *m.*, w szachach, słoń, der Roche oder Elephant im Schachſpiele. W szachach rochowie z brzegów stoją. Roch ma tę własność i nadane prawo, Przodkiem i zadkiem, w lewa bić i w prawa. *J. Kchan. Dz.* 86.
3. ROCH, §. a) *herb*; ein Wappen, roch taki, jakich w szachach używają. — §. b) Na tarczy trzy gradusy, ku górze coraz większe, na nich lilia; takaż na hełmie. *Kurop.* 3, 45.
4. ROCH, a, *m.*, imię świętego, n. p. Spital ś. Rocha, ein Heiligenname.

ROCHMANIC *cz. dok.*, urochmanić, obrochmanić *dok.*, z Arabskiego *Czart. Mskr.*, ołaskawić, ugłaskać, rochmannym czynić; *Vind.* opohleuniti; *Rag.* pitomitti, pitomívati; *Croat.* pitomim, zähmen, zahm machen. Snadniéj bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 30. Obrochmaniwszy stada. *Faliss. Fl.* 172. Spodziewasz się, żeć się zaraz urochmani Hipolit! *Morszt.*, *Boh.* zpitométi. ROCHMANNOŚĆ, ści, *ż.*, niedzikość, łaskawość, potulność, die Zahmheit. Jelenie, w domach naszych uchowane, gdy do lasa zasię przyjdą, nieco przecię rochmanności przy nich zostaje. *Gorn. Sen.* 545. ROCHMANNY, a, e, słowo używane najbardziéj na pograniczu Tureckim; oryginalnie Arabskie, (*Arab.* rahman) = niedziki, łaskawy, ugłaskany. *Czart. Mskr.*, (*sed cf. Ross. et Eccl.* ручный, недикій ugłaskany, 2. ręczny; *Etym.* ręka), zahm, gezähmt; (*Croat.* pitom; *Slav.* pitom; *Vind.* pervaden, krotliu). Bez dozoru drzewo ogrodne w leśne się obraca, a zwierzę rochmanne w dzikie. *Gorn. Dw.* 18. Muzyka i zwierzęta dzikie czyni rochmanne. *Gorn. Dw.* 69. Słonia tak rochmannym czyni pokarm, iż służy wodzowi swemu. *Gorn. Sen.* 13. Rozumowi żadne zwierzę nie jest powolne, ani dzikie, ani swojskie i rochmanne; przyrodzenie bowiem ich głuche jest na wszelki głos rady. *Pilch. Sen. list.* 2, 387. — §. Rochmanny człowiek, potulny, łatwo do konfidencyi przechodzący, ludzki; leutſelig, human. Rochmanny, ludzki, grzeczny. *Pot. Arg.* 624. Łakomstwo opatrzności ozdobią kobiercem, Wszeteczeństwo rochmannym i przystępnym sercem. *ib.* 401. Dawid, subtelny robaczek, a taka się w nim moc zjawiła; taka się w tych rochmannych i ubogich i wzgardzonych na świecie, w przyszłym żywocie zjawi. *Sk. Kaz.* 84. Już wojskowych pieśni mógł słuchać, już czynił się rochmanny, Tęsknicy swojéj pozbywając panny. *Pot. Syl.* 585. Pokupniejsze, niż pisma nasze, rochmańsze bajki owe, co na świat wychodzą z Paryża. *Pot. Zac. praef.*

ROCZEK, czka, *m.*, *dem. nom.* rok, §. 1) ein Jährchen; *Sorab.* 2. lětko, (cf. lato). (*Eccl.* сърокъ, предѣлъ *intervallum*). Roczek piętnasty wieku. *Teat.* 16. *b*, 8. Ledwie dwunasty roczek zaczyna. *Teat.* 29, 46. Pobądź tylko roczek w Warszawie, inaczéj będziesz gadała. *Teat.* 19, 49. Umarł nie roczek. *Brud. Ost. B.* (dawno). — §. 2) *Jurid.* Roczki grodzkie. *Stat. Lit.* 8, (cf. roki ziemskie), termin sądu grodzkiego; *Eccl.* призрочный день, срочный, der Termin eines Burggerichts. Roczki ku odprawowaniu sądów grodzkich, mają być każdego miesiąca. *Stat. Lit.* 154. ROCZEŃ, cznia, *m.*, ROCZNIAK, a, *m.*; *Boh.* roček, ročně, ročnátko; *Slov.* gednoročak; *Vind.* lietnjak; *Ross.* годовикъ, ярецъ, (*ob.* Jarki); zwierzątko roczne, ein Jährling. Barana doskonałego, rocznia, na całopalenie. *Budn. Levit.* 23, 12. Laponczykowie raniferów rocznianków wałaszą. *Wyrw. Geogr.* 546. ROCZNICA, y, *ż.*, ROCZYZNA, y, *ż.*, (*Zimor. Siel.* 152); §. 1) obchód roczny, das Jahresfeſt; (*Sorab.* 1. ročne džen habo tžas; *Croat.* letnicza; *Carn.* oblejtnéza; *Vind.* oblietniza, lietni den). Rocznica pogrzebu *Ross. et Eccl.* годины, годовщины, годовщина. Rocznica poświęcenia kościoła, *ob.* Kiermasz. — §. Astrologia, rocznica, przepowiada całego roku przypadki. *Zebr. Zw.* 145. — §. 2) Rocznica kokosz, rok mająca; eine Jährlinginn, eine Henne, die ein Jahr alt iſt. Ku nasiedzeniu, kokosze najlepsze, rocznice abo dwuletnie. *Cresc.* 581. ROCZNIE *adverb.*, co rok przypadający, jährlich; *Sorab.* 2. k' lětu; *Ross.* погодно. ROCZNIK, a, *m.*, xięga rocznych dziejów, roczne dzieje, das Jahrbuch. Roczników zamiar ten jest, żeby ludzkie sprawy, warte pamięci, uszły zapomnienia. *Czart.*

Myśl. 20. Roczniki Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. *Ld.* ROCZNOKRĄG, ęgu, *m.*, obieg roczny, der jährliche Umlauf. Słońce cały rocznokrąg (*ecliptica*) przechodzi w ciągu jednego roku. *Hub. Wst.* 293. *Hub. Mech.* 510. *ib.* 517. ROCZNY, a, e; *Boh.* ročnj, ročnij, weyročnj; *Slov.* ročnj, do roka trwający, każdoročnj; *Sorab.* 2. letni; *Sorab.* 1. lietni, (*ob.* Letni); *Carn.* lejtenske, lejtnéske, lejtn, perlejtn, oblejtne, oblejtnéske; *Vind.* lietni, léta star; *Croat.* letni; *Dal.* godischni, (cf. gody); *Slav.* godishnji, (cf. godzinny); *Rag.* godisetni, ljetni, (rocní dan = umówiony dzień, cf. rok, roczek, *zrok); *Bosn.* godisetni, litgni; *Ross.* годичный, годовый, годовалый, полѣтный; od roku, rok trwający, mający, doroczny, co rok przypadający, jährlich. Rośliny corocznego siania potrzebujące, rocznemi nazywamy. *Kluk. Rośl.* 1, 6. Dziatki roczne będą mówić głosy swojemi. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 6, 21. (jednoroczne. 1 *Leop.*). Kiedy wino ma więcéj, niż trzy lub cztery miesiące, nazywają go winem roczném. *N. Pam.* 4, 17. Małżeństwo jest interesem nie dziennym, nie rocznym, ale dożywotnim. *Bals. Niedz.* 1, 48. Dzień ten w biegu rocznym ze wszystkich najuroczystszy. *Zab.* 14, 173. Roczne dzieje (*annales*) n. p. Baroniusza, przełożone przez *Skargę*. (*Vind.* lietne bukve; *Bosn.* godisegna pisma). Roczne wylewy Nilu. *Weg. Marm.* 1, 109. Roczny dochód (*Carn.* lejtnéze). *Subst. nijak.* Roczne, n. p. Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje roczne, moje zasługi i t. d. *Teat.* 52. *b*, 11, cf. jurgielt, (cf. obrok), Jahrgehalt. ROCZYĆ *cz. niedok.*, wyrok czynić, (cf. rzec, wyrzec), einen Ausſpruch thun. (*Boh.* sročjm zapozywam; *Croat.* rochimsze; *Bosn.* rocitise, srocitise *pacisci*, rocenje, srocenje *convemtio*; *Ross.* срочная розеж; *Eccl.* **ротити са**, рочуся przysięgać się, роченіе przysięganie, cf. rota). Aby po myśli jego senat roczył, Zbrojnemi ludźmi sąd w izbie otoczył. *Chrośc. Luk.* 16. Czy rozum nie dobrego, lecz złe samo roczy? *Przyb. Ab.* 54. ROCZYNY *plur.*, rocznica, das Jahresfeſt. Łączmy razem w tak pomyślne pory Roczyny także jéj najstarszéj córy. *Zab.* 9, 149.

RÓD, u, *m.*; *Boh.* rod; *Slov.* rod, rodina; *Sorab.* 2. rod, schlachta, (*ob.* Szlachta; *Germ.* Geſchlecht); *Sorab.* 1. zplahwano, zplahw, (cf. spław, cf. plemię); *Carn.* rod, rodovina, shlahta; *Vind.* rod, rued, pleme, ſhlahta, otrozi (*ob.* Otrok), roistvo, rojenje, porodstvu, perrojenstvu, podrodstvu, podrodſhina; *Croat.* ròd, narod, (cf. naród); *Dal.* rood; *Slav.* národ; *Rag.* rood, poród, rodstvo, plemme; *Bosn.* ród, roçbina, rodbina, (porod, poroghjaj *posteritas*); *Ross.* родъ, рожденіе, (родство pokrewieństwo, родникъ, родничекъ zdrój); *Eccl.* **рождение, порождение, нравъ** (*ob.* Narów), **полъ** (cf. pół, cf. płeć); (*Hebr.* דור dor, *generatio*); ród, plemię, z którego się kto rodzi, zkąd pochodzi; der Stamm, das Geſchlecht, die Abkunft, Abſtammung, Herkunft. Z Adamowego idziem wszyscy rodu. *Nar. Dz.* 2, 192. Kruk z rodu złodziej. *Jabł. Ez.* 138. (*Croat.* Kakov rod, takov plod; cf. niedaleko jabłoni jabłko pada). Bądźmy i z zbójców rodu, bylebyśmy byli Takiemi, byśmy nasz ród cnotą uszlachcili. *Kras. W.* 31. Dobrego rodu, *Ross.* породный, породистый: *Eccl.* **доброродьнъ, благородьнъ**; *Subst.* dobry ród, *Eccl.* **доброродіе, благородіе**, *Graec.* εὐγένεια; *oppos.* злородіе, злородный. Lepsze szlachectwo z cnotliwych spraw, niż z rodu samego. *Cn. Ad.* 436. Wysoki ród mało nada, gdy nie jest w cnoty właściwe bogaty. *Zab.* 12, 57. — Ród, familia, dom, pokrewieństwo; die Familie, das Geſchlecht. Pytał nas porządnie o rodzie naszym, jeśli ociec żyw, jeśli mamy brata? *W. Genes.* 43, 7. Pojął Bolesław córkę Swatopełka, która że mu była w rodzie, otrzymał sobie u papieża rozgrzeszenie. *Biel.* 70. zpokrewniona, verwandt. — *Transl.* W rodzie pierwszemu rzeczeniu jest i to drugie. *Gorn. Dw.* 190. (podobne). — *De brutis:* Dobrego rodu, stada, n. p. koń. *Cn. Th.* von einer guten Race. Nie macie jeść kalandra według rodu jego, i jastrzęba wedle pokolenia swego. 1 *Leop. Levit.* 11, 18. (wedle rodzaju ich. 3 *Leop.*). — Ród, pokolenie; Stamm, Geſchlecht, nach einander lebende Menſchen. Ten bój strawi kilku wieków rody. *Bardz. Luk.* 119. Dni na dni mu bóg przyczyni, a lata jego jako ród a ród. *Budn. Ps.* 61, 6. *not.* «na dwa wieki.» — *Poet.* Fale wzruszają wielorybie rody. *Bardz. Trag.* 169. — *Adverb.* Po rodzie, rodem = od przodków przyrodzono, angeſtammt. Błądzić, a błędu swego końca nie znaleźć żadnego, po rodzie z przodków to mamy. *Dar. Lot.* 8. Nie wiem zwyczajem, czy to idzie rodem. *Pot. Jow.* 135. Dzielni z dzielnych się rodzą, dobroć idzie rodem, Znać w ciołkach, znać ojcowską cnotę w źrzebcu młodem. *Mon.* 73, 319. *Hor.* 2, 226. *Kniaź.* — Rodem zkąd, n. p. z Krakowa, z Warszawy = Krakowianin, Warszawianin, wober gebürtig. W téj mierze nie powinno się uważać, zkąd kto rodem, lub jakiéj religii. *Pam.* 84, 68. — *Prov.* Nie będziesz wiedział, zkądeś rodem, tak cię uczestuję. *Cn. Ad.* 554. du ſollſt vergeſſen, wo du hergekommen biſt, ſo will ich dich.... Tak baba go osiodła, że nie wie, zkąd rodem. *Pot. Pocz.* 182. Tak ją w pole wywiedziemy, że nie będzie wiedziała, zkąd rodem. *Teat.* 1. *c*, 56. RODACKI, a, ie; (*Vind.* rodjaken, rodbinstven = krewny); krajowy, nie obcy, obywatelski; eingeboḥren, einheimiſch. Zapałem obywatelstwa, duchem rodackim prowadzony. *Ust. Konst.* 1, 6. W rodackiéj chodzące sukience, niby obywatelską okazują postać. *Mon.* 65, 188. RODACZKA, i, *ż.*; *Slav.* rodjacsa; (*Vind.* rodjaniza, rodjanka = krewna; *Croat.* rodyakinya); obywatelka, w kraju urodzona: *Rag.* mjesctanka, (cf. mieszczanka, cf. miejsce), eine Ingeborne. Śmiem pochlebiać sobie, że moje rodaczki i rodacy z łagodnością sądzić mię będą. *Glaiz. Pierw. pr.*, zioniki moje, meine Landsleute. Rodaczki Rzymskie. *Nar. Tac.* 2, 255. RODAK, a, *m.*; *Vind.* rojak, deshelni vleſhenik; (rodjak, rodjanik, poſhlatnik, vſhlahtnik, ſhlahta = krewny; *Croat.* rodgyak, rogyak *cognatus*; *Dal.* rodyaczi = krewni; *Rag.* rodják *cognatus*; *Slav.* rodják = krewny; *Bosn.* rodjak, svoj; *Ross. obs.* родичъ krewny); z tego kraju, krajowiec, obywatel w tym kraju urodzony; *Rag.* miesclánin, (cf. mieszczanin); *Ross.* уроженецъ; *Eccl.* **пассльникъ**; ein Ingeborner, Einheimiſcher. Ledwie jaką ziemię znajdziesz, którąby do dziś

dnia rodacy uprawiali, *indigenae. Ossol. Sen.* 10. *Indigetes*, rodacy, którzy z ludzi tu urodzonych na ziemi, dla cnot swoich od pogan bywali policzeni między bogi. *Otw. Ow.* 657. Śmieszna rzecz, gdy się rodak z urzędów kraju swego naśmiewa. *Teat.* 23. *d*, 11. — §. Rodak, rodowic, rodzic czyj, tegoż rodu; *gentilis, eodem genere natus. Cn. Th.*, ein Geſchlechtsverwandter, Stammbruder; *Eccl.* своеплеменный, который единаго съ кѣмъ племени или рода.

Pochodz. *rodny, rodopis, rodowity, rodowic, rodzaj, rodzajny, rodzic, rodzicielka, rodzeństwo, rodzina, rodzić, rodzony; bogarodzica, bożenarodzenie; dziworód, kaziród; dorodny, narodzić się, narodzenie, naród, narodowy, narodziny, obrodzić, odrodzić się, odrodny, odrodek, porodzić; jednorodny, pierworodny, pierworództwo; przyrodny, przyrodzony, przyrodzenie, nadprzyrodzony, rozrodzić się; samorodny; urodzić, urodziny, urodzaj, urodzajny, uroda, urodziwy, wrodzić, wrodzony, wyrodzić, wyrodek, zrodzić*; — §. *zrzódło, zdrój.* — 2) Neutr. *rość, rosnąć, rastać; dorastać, dorosnąć, dorostek, narastać, narośl, nadrastać, obrosnąć, obrosły, odrost; latorośl; porosnąć, porosły, poroślina, przerosnąć, przerastały, przyrosnąć, rozrosnąć, urosnąć, wrosnąć, wyrosnąć, wyrostek, wzrastać, wzrost, zarastać, zarosły, zaroślina; rościć.* — §. *roić, roić się, uroić, rój.*

RODAŁ, u, *m.*, n. p. Ustawiamy, aby żaden żyd nie przysięgał na rodał ich, jedno o wielkie sprawy; o mniejsze ma przysięgać przed szkołą u drzwi. *Herb. Stat.* 369. Ja ciebie żydzie napominam, iż te księgi albo ten rodał jest prawdziwy i sprawiedliwy, na który ty przysięgać masz. *ib.* 377. Żyd przysięgający, na świniéj skórze abo na rodale stoi. *Sax. Tyt.* 152 ?

*RODATNY, a, e, rodacki, eingeboren, einheimiſch, inländiſch. Tarnowski domem rodatnym w Polszcze, a nie przychodnim jest. *Orzech. Tar.* 13.

*RODELA, i, *ż.*, RONDELA, *Cn. Th.* 925; *Gall.* rondel; *Ital.* rondazza, (cf. das Rondel. Abſg.); puklerz, cf. paiża, pawęża, ein runder Schild. Puklerze albo rodele drewniane skórą powleczone. *Szczerb. Sax.* 438. Porwij tarcz i rodelę, a powstań na ratunek mój. *Radz. Ps.* 35, 2. (puklerz. *Bibl. Gd*). Skoczywszy hetman z konia, a rodelę wziąwszy, poszedł sam do szturmu. *Biel.* 704. Nie myślący wiele Skoczą z siodeł, cisnąwszy od siebie rodele. *Pot. Arg.* 669. Szlachcic powinien mieć rysztunek wszystek, kopią, zbroję, rodelę, szablę, koncerz abo pałasz, i wszelkie do konia potrzeby. *Petr. Pol.* 454. — §. *ob.* Rondel.

RODGISER, *ob.* Rutgiser.

RODNY, a, e; (*Vind.* rodjan, rodjanski = krewny; *Carn.* rodne = zręczny, rodnost = zręczność; *Croat.* ròden *fertilis*, rodnoszt, rodlyivoszt *fertilitas*; *Bosn.* rodan, plodan *fertilis*; *Rag.* rodjen, rodni *nativus*, rodni *foetidus*, ròdan, rodgliv *foecundus*, ròdnos, rodglivost *foecunditas*; *Ross.* родимый ojczysty, родный urodziwy); §. 1) rodzajny, rodzący; erzeugend, hervorbringend. Góra pańska jest góra rodna i obfita. *J. Kchan. Ps.* 95. Tak leda co człowieka trapi, i bez zbroi, Już mól skryty, już lotnych liszek rodne gnoje. *Kmit. Spyt. A* 3 *b.* Drzewo nierodne każdy do pieca miece. *Kanc. Gd.* 262. Drzewa nie ma las takiego W owoc i kwiat rodniejszego. *Groch. W.* 70. — *§. Topor w odległym lesie Wali buk smagły i rodne dęby. *Miask. Ryt.* 81. urodziwe, wzrosłe, ſchön gewachſen. §. 2*) Rodny; *Ross.* родный, rodzony, leiblich. Jan Tarnowski miał dwa braty rodne. *Orzech. Tar.* 20. Brat nierodny. *Falib. M.* przyrodny, Halbbruder. — §. 3) Części rodne, *partes genitales. Krup.* 2, 155. die Geburtsglieder, Zeugungsglieder. — §. 4) *Pass.* Prosię w lesie rodne. *Bielaw. D* 3. zrodzone. erzeugt. (*Bosn.* rodivi, koji se mosge roditi). RODOBÓJCA, y, *m.*, Rodzicobójca, ojcobójca, der Vatermörder. Srogi rodobójca, ojcu wmieszał truciznę w potrawę. *Przyb. Ab.* 214. Prawo Rzymskie długo *parricidas* rodzicobójców imię dawało zabójcom każdego wolnego człowieka. *Czack. Pr.* 2, 123. *RODONACZELNIK, a, *m.*; *Ross.* родоначальникъ; patryarcha, plemiennik, Stammvater; *adj. Eccl.* родоначальный. RODOPIS, a, *m.*, rodu czyjego pisarz. *Cn. Th.* 921, *Croat.* rodorêd; *Ross.* родословъ, der Genealogiſt, Geſchlechtsbeſchreiber. RODOPISARSKI, a, ie; *Ross. et Eccl.* родословный; genealogiczny, genealogiſch. RODOPISARSTWO, RODOPISMO, a, *n.*; *Ross.* родословіе, родословная; genealogia, rodu czyjego opisanie; die Genealogie, Geſchlechtsbeſchreibung, das Geſchlechtsregiſter. *Tr.* Rodopisarstwem się trudnię *Eccl.* родословлю. *RODOTRWOGI cyprys. *Zab.* 9, 218.? *RODOWIC, a, *m.*, plemię rodu jakiego, syn; der Sohn, Abſtämmling. Rodowic niewolnicy, *verna. Cn. Th.*, einer Sclavinn Sohn. *RODOWIESZCZKOWIE; *Eccl.* рожаницы; wieszczący przy czyim rodzeniu się, Nativitätsſteller. RODOWITOŚĆ, ści, *ż.*; (*Carn.* rodovitnost = urodzajność); §. 1) szlachetność rodu, znaczne pochodzenie; vornehme Abkunft, Vornehmheit. Nadawano dostojeństwa za Jagiełła osobom klejnotem nauki, lubo nie rodowitości szlachetnym. *Zab.* 6, 94. Nie odstąpi słuszności i prawa dla żadnych względów i rodowitości. *P. Kchan. Jer.* 120. — §. 2) Rodowitość, rodowa własność, przyrodzony przymiot, eine angeſtammte Eigenthümlichkeit. Tak tych pisarzów przełożył, że, co najtrudniejsza, wszystkie rodowitości w obcą mowę przeniosły się, *omnes virtutes. Ossol. Sen.* 43. — §. 3) *Collect.* Rodowitość, rodacy, Eingeborne. Mieczysław Wielkopolanów na urzędy w Małéj Polszcze, rodowitość tameczną (*indigenas*) upośledzając, wysadzał. *Krom.* 208. RODOWITY, a, e; (*Carn.* rodovitn = urodzajny, rodovitnek = poprzednik, przodek; *Vind.* rodoviten = płodny); §. 1) wiele rodowiców w swym rodzie mający, z wielkiéj zacnéj familii, familiant, wysoko urodzony; von hoher Abkunft, großer Familie. Syn człowieka zacnego, dobrze rodowitego. *Petr. Hor.* 2, *F* 4. *Falib. J* 3. Jaxa i Świętosław, oba możni i rodowici, wichrzyć nie przestali. *Biel.* 98. Za zacniejszego, rodowitszego, bogatszego człowieka, córki swéj nigdy dać nie mogła. *Gorn. Dz.* 137, (cf. familiant). — §. 2) Rodowity, krajowy; *Rag.* rodjen, rodni, eingeboren. Swój tylko rodowity język umie. *Karp.* 4, 36. ojczysty, macierzyński, Mutterſprache. Rodowity Włoch, rodowity Francuz = rodem z Włoch, rodem z

Francyi, ein geborner Italiäner, Franzose. "RODOWODNY, a, e, n. p. Rodowodne poniki. *Nar. Tac.* 2, 341. wodorodne, wassererzeugend. RODOWY, a, e; *Sorab.* 1. hrodženski; *Ross.* родовый: z rodu poszły, rodowi, domowi należyty, *gentilitius. Cn. Th.* Geſchlechts-, zum Geſchlecht gehörig. Wyrazy rodowe n. p. Sobieski. *Kpcz. Gr.* 3, 2. — §. *Natalis.* Rodowy; *Rag.* radjeu, rodni; n. p. Miejsce rodowe, Geburtsort. "RODOZASZCZYTNIK; *Eccl.* родозащитникъ, родопредстатель, *Graec.* γενάρχος, *generis propagator*; Ahnherr. — RODY, *in compositionibus*; -rodny, n. p. palmorody, wodorody. RODZAJ, ju, *m.*; *Slov.* rod; *Vind.* rod, spol, pleme, sarod, rodovina; *Rag.* porodjaj; *Ross.* порода; *Eccl.* рожденіе; 1) ród, pokolenie, dom, familia; *Slav.* pokolénje; *Bosn.* plemen, vrrista, varsta, (*ob.* Warsta); das Geſchlecht, der Stamm, die Familie. Z rodzaju w rodzaj będziemy chwałę twoję objawiać, *generatio. Wróbl.* 193. (wieki wieków). Wszystkich rodzajów od Abrahama aż do Dawida, rodzajów czternaście. 1 *Leop. Math.* 1, 17. Rozszykowani Izraelici na hufy, według domów i rodzajów ich. 3 *Leop. Num.* 2, 32. (według familij swoich. 1 *Leop.*). Z Palemonem były cztery rodzaje albo familie Rzymskie. *Stryjk.* 57. Bolesław pobrawszy skarby i wszystek rodzaj Piotrów, jechał z Danii nazad do Polski. *Biel.* 83. Prawa cześć, nie zależy w zacności rodzaju, ale w cnotach. *Modrz. Baz.* 51. I tak stanął Adam, żadnego z ojca i matki rodzaju nie mając. *Sk. Żyw.* 1, 133. Coż jest rodzaj i szlachectwo bez cnoty? larwa bez twarzy, piana bez piwa, czapka bez głowy. *Sk. Kaz.* 28. Świat rodzaj sobie za nic ma, gdy dostatków nie widzi. *Sk. Żyw.* 2, 172. Rodzaju albo rodu czyjego pisarz, *ob.* Rodopis. — Pierwsze księgi Mojżeszowe, *Genesis*, albo księgi rodzaju. 1 *Leop.*; *Eccl.* бытія, (cf. byt, bycie), *adject.* бытейскій. — 2) Rodzaj, różnica rodzajowa, *ut* jednego albo różnego rodzaju rzeczy albo jednej natury różnice, *genus. Cn. Th.* das Geſchlecht, die Gattung, die Art; *Carn.* spol (*ob.* Spól, spólka, społeczność, *ob.* Pól), shara, fela; *Croat.* zpol, szpòl; *Bosn.* spol, razlika muscka i sgenska, (cf. rozliczność); *Rag* spool; *Ross.* полъ, отродіе. Rodzaj jest objęcie cząstkowe tego co jest w gatunkach. *Cyank. Leg.* 92. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaje *genera*, gatunki *species. Bot. Nar.* 144. Niechaj zrodzi ziemia dusze żywiące w rodzaju swoim, bydło, robactwo, gadzinę i wszelkie zwierzęta ziemskie w rodzajach ich. 3 *Leop. Genes.* 1. (niechaj ziemia wywiedzie dusze żywiące w narodzie swoim, i zwierzęta wszelkie w osobach ich. 1 *Leop.*). Gotowa narazić się na szturmy całego rodzaju męzkiego. *Mon.* 64, 18. (całej płci męzkiej). Jest pewny rodzaj ludzi, co zawsze sami się chwalą. *Mon.* 64, 185. *et* 498. Powiedz mi, jaki był rodzaj życia twego dotąd. *Teat.* 37, 104. sposób życia, Lebensart. W gramatyce uczą o trzech rodzajach, które są męzki, żeński, i nijaki, *ob.* Rodzajować. — 3) Rodzaj-rodzenie, die Geburt, das Gebären. Dziatek przed ósmym dniem rodzaju ich nie chrzczą. *Sk. Dz.* 1026. Olejek ten paniom długo rodzajem się pracującym, pomocny. *Syr.* 402. *et* 407. Białegłowy po rodzaju z dziateczkami idą do kościoła, aby bogu za rodzaj dziękowały. *Sk. Kaz.* 524. Pierwsza krewność przyrodzona, która pochodzi z rodzaju, i według której dziedzictwa i opieki idą. *Szczerb. Sax.* 184. Jak dusza ludzka w ciało przychodzi, jeśli rodzajem z Adama idzie, czyli znowu każda od boga bywa stworzona. *Sak. Dusz.* 34. (spadkiem, zlewkiem). Jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 387. — 4) Rodzaj, rodzajność, die Fruchtbarkeit. Pan bóg deszcz hojny na odnowienie i rodzaj ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848. — §. Wody stojące, są rodzajem wszystkich gadzin. *Kulig. Her.* 148. żywiołem rodzącym, gniazdem, das Element. RODZAJNIE *adverb.*, rodzajem, według rodzaju, *generatim. Cn. Th.* dem Geſchlechte nach, der Art nach. RODZAJNOŚĆ, ści, *ż.*; *Carn.* rodovitnost; *Vind.* rodnust, rodovitnost, fadovitnost, fadlivost; *Rag.* ròdnos, rodglivóst; *Croat.* rodnoszt, rodlyivoszt; *Ross.* плодоносіе, плодородіе; płodność, urodzajność, żyzność, die Fruchtbarkeit. RODZAJNY, a, e, żyzny, urodzajny, obficie rodzący, płodny, fruchtbar; *Carn.* rodovitn; *Vind.* rodouiten, roden, fadoviten, fadliu, faden, (cf. sad); *Croat.* ròden; *Sorab.* 1. zplahwanitè, (hrodženski rodowy); *Rag.* rodni, ròdan, rodgliv, porodni; *Bosn.* rodan, plodan; *Ross.* плодоносный, плодородный, плодовитый. Zawsze rodzajniejsze stado u sąsiada. *Pot. Arg.* 568, (cf. cudze rzeczy lepsze nad swoje sądzimy). Lata nierodzajniejsze corok nam się stawią i coraz cięższe do żywności następują. *Falib. R* 5. Niepłodny, nierodzajny. *Bals. Niedz.* 1, 155. — §. Narodzeniu służący, rodny, *Croat.* porodni; (*Bosn.* rodivi, koji se mosge roditi *generabilis*), Zeugungs-. Pręciki i słupki, ponieważ służą do upłodnienia ziarna w zarodku zawartego, zowią się częściami rośliny rodzajnemi, *partes generationis. Bot. Nar.* 93. RODZAJOWAĆ *cz. niedok.*, w gramatyce, odmieniać zakończenia słów, stosownie do rodzajów, nach den grammatiſchen Geſchlechtern abwandeln. *Kpcz. Gr.* RODZAJOWY, a, e, do rodzaju należący, Geſchlechts-, *generique*, obejmujący ogólne własności ciał w jednym wydziale objętych. *Mier.*, generiſch. Wyraz rodzajowy znaczy kilka gatunków pod jednym rodzajem zamkniętych, n. p. zwierz. *Kpcz. Gr.* 3, 4, (cf. gatunkowy). — §. Regestr rodzajowy ród ich ukazuje. *Birk. Dom.* 131. rodowy, genealogiczny, Geſchlechtsregiſter. RODZENIĘTA *plur.*, młode rodzeństwo, junges Geſchwiſter. W okręcie tym rodzenięta wczasu zażywały. *Auszp.* 81. — (RODZENKA, *ob.* Rozynka). — RODZEŃSKI, a, ie, od rodzeństwa, Geſchwiſter-. Rodzeńskie obmowy. *Przyb. Ab.* 108. RODZEŃSTWO, a, *n.*, bracia i siostry rodzone, rodzina; (*Slov.* rod, rodina *progenies; Carn.* rodovina, rôd; *Vind.* rodjanstvu, rodjanost, perrod, rodovina, sarod, porodstvu, perrojenstvu, podrodſhina, brater inu sestra; *Croat.* rodbina, rodbinsztvo; *Dal.* rodyaczi; *Rag.* rodbina, ròdstvo, svójta, poroghjaj, urodjácenje; *Bosn.* rodbina, roçbina, rodçbina, svoita, porod, poroghjaj; *Ross.* родство, сродство, родня; *Eccl.* рожденіе, порожденіе, полъ, (*ob.* Pól, spól). Familia, krewni, pokrewieństwo; Blutsverwandten, inſonderheit Geſchwiſter. Już w przysłowie poszło: rzadka miłość rodzeń-

stwa. *Ossol. Baj.* 2. RODZIĆ, -ił, -i *transit. niedok.*, *Rodziwać *frequ.*, (zrodzić, urodzić *dok.*); *Boh.* roditi, rodjm, zrodjm; *Slov.* rodit; *Sorab.* 1. rodžicz; *Carn.* rodim, porodim; *Vind.* roditi, povrizh, na sviet perpravit; *Croat.* roditi, rodim; *Bosn.* roditi, raghjati, kako sgena ragja; roditi, uciniti djeto kakoti cjovjek (*ob.* Płodzić), ploditi; *Rag.* roditti, rădjati, răghjati; *Ross.* раждать, родить; (cf. *Hung.* arad *crescit*); płód z siebie wydawać, gebären, zeugen, zur Welt bringen. Rodzić, nic innego nie jest, jeno z istności swojej płód wywodzić. *Kat. Gd.* 71. Kiedy się płód od matki odłącza i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki albo rodzeniem. *Zool.* 76, *Vind.* rojenje, roditje, roistvu; (cf. zlegnąć). Zwyczajnie dziewiątego miesiąca po poczęciu rodzi matka. *Kluk. Zw.* 1, 56. Był ściśniony wielkim żalem jak białogłowa, która rodzi, a urodzić nie może. *Zał. H. T.* 244. We Włoszech klacze *rodzywają do lat dwudziestu. *Hipp.* 16. (źrzebią się, cf. cielić się, kocić się, szczenić się; *Carn.* pourezhi, povershem; *Bosn.* zavercchi, zavrrichi). Niechaj zrodzi ziemia dusze *żywiące w rodzaju swoim, i zwierzęta ziemskie. 3 *Leop. Genes.* 1. (niechaj wywiedzie ziemia dusze *żywiące. 1 *Leop.*); *Vind.* fadovititi, fad pernesti, pridpernesti, fadovati, cf. sadowić, (cf. sad). — *§ Rodzić, zamiast płodzić, o ojcach; zeugen, erzeugen. Rodzić służy ojcowi, być rodzonym synowi. *Pociej.* 564. Abraham zrodził Izaaka. 1 *Leop. Math.* 1, 2. Ten jest syn mój jednorodzony, któregom ja dziś urodził. *Bzow. Roż.* 68. — §. Ta a ta tego i tego rodzi = pochodzi od niéj, urodził się od niéj, rodzi się od niéj, jest jego matką; *praesens loco praeteriti*, (*ob.* Rodzić się). — *Fig. transl.* Wojna ludzi nie rodzi, ale gubi. *Birk. Podz.* 10. *Pot. Arg.* 275. Szturm ludzi nie rodzi. *Rys. At.* 65. Z czystego źrzódła metny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Rzéki, które do morza swym biegiem uchodzą, Smakowite na pokarm ludziom ryby rodzą. *Kulig. Her.* 148. Próżnowanie rodzi wszystkie występki. *Gaz. Nar.* 1, 246. płodzi, wylęga; erzeugen, hervorbringen. — W gramatyce, drugi przypadek, *Genitivus*; *Slov.* roditliví, priwlastnugični, roditliwec, priwlastninec; *Ross.* родительный падежъ. — §. *Absolute:* Rodziły pola, lasy = obfity plon wydawały, urodzaj był wielki; die Fluren, Wälder ꝛc. waren ergiebig, haben viel Frucht gegeben. Rodzi nam nad insze kraje plenniejsza ziemia. *Karp.* 1, 168. Gdy przez te trzy lata nie rodziły lasy, Szlachcica minie prowent za świnie opasy. *Pot. Jow.* 109. — *Passiv.* Gospodarz z niego dobry, rodzi mu się szumnie. *Pot. Pocz.* 214. rośnie, es wächst, geräth ihm trefflich. RODZIĆ się *rec. niedok.*, być wydanym na świat; *Vind.* roditfe, geboren werden. Rodzić się zowie się czym inszym poczynać być, niż czym *drzewiéj rosło; mrzeć zaś, tym przestawać być. *Żebr. Ow.* 383. Ludzie w ten czas rzeczeni bywają, najwłaśniéj przychodzić na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin.* 26 Kto się nie rodzi, ten nie umiera; każdy co się rodzi, umrzeć musi. *Rys. Ad.* 33. Nikt się mądrym nie rodzi, ale staje. *Pilch. Sen. gn.* 200. Głupich nie orzą, nie sieją, sami się rodzą. *Mon.* 70, 200. Pytaj Pryama, pytaj Antenora, Co niedopiero rodzili się wczora. *Chrośc. Ow.* 62. bywali, doświadczeni, niewczorajsi, niedzisiejsi. Z wielkiego zadumienia do siebie przychodzę, Właśnie na ten świat nowy dopiero się rodzę. *Teat.* 44. *c*, 78. odrodziłem się, es iſt mir, als wenn ich erſt auf die Welt käme, als würde ich neu geboren. Wiersze spore, lecz podłe, rodzą się jak grzyby. *Hor. Sat.* 141. (leją się, sypią się na papier). — *Fig.* Z przezorności bojaźń, z śmiałości zuchwałość pospolicie się rodzi. *Pilch. Sall.* 129. wynika, pochodzi. — Rodzić się od kogo, pochodzić od kogo, osobliwie ze strony macierzyńskiéj; abſtammen, beſonders mütterlicher Seits; (*Vind.* od koga roditfe, isroditfe, ishajatifе, isplemenitifе, poroduvatifе). On się rodzi od kasztelanowéj N. N., (*obs. praesens loco praeteriti*). — Rodzić się w kogo, pochodzić na kogo, wdać się w kogo, cf. wrodzić się; *Vind.* gratati, einem nachſchlachten. — §. *Absolute:* Rodziło się = plenny rok był, obfite żniwo, urodzaj, ein fruchtbares Jahr. RODZIĆ, RODZICIEL, a, *m.*, 1) ociec; *Boh. et Slov.* roditel, rodič; *Sorab.* 1. hrodziczel; *Bosn.* roditegl, otaç; *Croat.* roditel; *Rag.* roditegl; *Ross.* родитель, (сродичъ, сродникъ, сродственникъ, *obs.* родичъ krewny), der Vater (im höhern Style). Najpierwszy nasz rodzic Adam. *Star. Ref.* 9. Nieuk młody więcéj nie potrafi, chyba iść ślepo za torem równie tępego rodzica. *Mon.* 63, 47. Rodzicielowi i wychowywacielowi swemu tak wielką łaskę uczynił. *Wys. Kat.* 286. A godny rodzic We Pana w jakim zdrowiu? *Teat.* 27, 35. — 2*) Rodzic zkąd, rodowic, rodak, *indigena*; ein Inländer, ein Eingeborner, ein woher Gebürtiger. Wykorzeniony będzie, tak gość, jak rodzic onej ziemi. *Radz. Exod.* 12, 19. Tak rodzic ziemski, jako i gość, mieszkający z wami. *Radz. Levit.* 18, 26. Przypłynęli do Japonu; ztamtąd rodzic był jeden z nich, i w dom ich swoich powinnych wprowadził. *Sk. Żyw.* 2, 385. (rodem ztamtąd, von da gebürtig). Kardynał Hozyusz, rodzic z Krakowa. *Biel.* 556, (cf. urodzeniec). Maurus, biskup Krakowski, rodzic z Rzymu, *patria Romanus. Krom.* 145. *Sk. Dz.* 239. *Ow. Ow.* 394. *RODZICA, y, *ż.*, *RODZICZKA, RODZICIELKA, i, *ż*, 1) matka; *Boh.* rodička, roditelkyně; *Sorab.* 1. hrodžiczelka; *Slov.* rodička; *Rag.* roditegliza, porodiza, (rodiglja, cedorodna *mulier quae peperit*); *Carn.* porodniza *genitrix*; *Vind.* rodniza, porodniza; *Croat.* rodicza, roditelicza, mayka, màti; *Bosn.* roditegliça; *Rbss.* родительница, (родильница, роженица położnica, сродница, сродственница krewna; *Eccl.* первородица, первородительница, *Graec.* πρωτοτοκος *primipara*, die Gebärerinn, die Mutter. Mówi z świętą dziewosłąb dziewicą, By pozwoliła bożą być rodzicą. *Groch. W.* 104. (*ob.* Bogarodzica). Mówił z dziewicą, że będzie boską rodzicą. *Pieśn. Kat.* 9. Boga rodzicielka. *Kat. Gd.* 86. Tyś mię w żywocie tworzył mojéj rodzicy. *J. Kchan. Ps.* 201. Otom rodzica wasza, was dwojkiem stojąca. *Żebr. Ow.* 143. Wiodę go do domu rodziczki méj. 1 *Leop. Cant.* 3, 4. (rodzicielki mojej 3 *Leop.*). *ib.* 6, 8 *Smotr. Lam.* 2. *et* 17. Syn głupi smętkiem rodzicielce swojej. *Budn. Prov.* 17, 25. Szkoła stoicka,

rodzicielka dziwów. *Gorn. Sen.* 122. — 2°) Która zkąd rodem, rodowita; eine Gebürtige, Eingeborne. *Civis Attica*, rodziczka Ateneńska. *Mącz.* RODZICE, ów *plur.*, ociec z matką; *Boh.* rodicowe; *Slov.* rodici, rodicowé, rodičé; *Rag.* roditegli; *Croat.* rogyeníki; *Slav.* rodbina; *Bosn.* roghjeniçi, roditegli; *Carn.* starshi, (*ob.* Starsi); *Vind.* stareilhi, stariſhi; die Aeltern, Vater und Mutter. Wiele się ze złych rodziców dobrych dzieci, a z dobrych złych rodzi. *Sk. Żyw.* 1, 205. *W. Post. W.* 57. Poczciwi 'rodzicowie (poczciwe rodzice) mają to sobie iście pilnie uważać, w jakie sprawy dziatki swe wprawować mają. *Rej. Zw.* 14 *b.* Hozyusz z Krakowa był miejskich rodziców. *Petr. Et.* 307. von bürgerlichen Aeltern. RODZICIELSKI, a, ie, od rodziców, ojczysty i macierzyński; älterlich, Aeltern-; *Ross.* родительскій. RODZICIELSTWO, a, *n.*, genealogia, pochód; die Abſtammung, der Stammbaum. Krótkość mniemanego rodzicielstwa. *Nar. Tac.* 2, 312. RODZIENIEC, ńca, *m.*; *Eccl.* рожденецъ; 1) ziele, czyniród, płodisz, dziecinnik, dziecinniec, że do płodu pomaga, *phyllum. Syr.* 758, Waldbirſchkraut, Wälſch Bingelkraut. — 2) Rodzieniec, *ob.* Barszcz Włoski. RODZICOBÓJCA, *ob.* Rodobójca, zabójca rodziców, der Aeltermörder. RODZICOBÓJNY, a, e, RODOBÓJNY, rodzice, rodzeństwa zabijający; Aeltern mordend, Geſchwiſtern mordend. Rzymianie nakoniec sami między sobą rodzicobójną wojnę wiedli, tak iż obywatele z obywatelami harce zwodzili. *Faliss. Fl.* 173. RODZINA, y, *ż.*, powinowaci, powinowactwo, krewni; *Boh.* rodina *liberi, familia, genus*; *Slov.* rod, rodina *progenies*; *Carn.* rodovina, ród, (-ród, urodzenie); *Vind.* rodojanstvu, rodjanost, perrod, porodstvu, perrojenstvu, podrodsſhina, podrodstvu, roistveniſhe, sarod, rodovina; *Croat.* rodbina, rodbinsztvo; *Dal.* rood, rodyaczi; *Bosn.* rodbina, roçbina, rodçbina, svoita (cf. swój), (porod, poroghjay-potomstwo); *Rag.* rodstvo, rodbina, svóita, urodjâcenje; *Ross.* родство, сродство, родня, (родина ojczyzna); *Eccl.* порожденіе, полъ, die Verwandten, die Verwandtſchaft. Aby szła przykładem sióstr i rodziny swojej. *Otw. Ow.* 159. — §. Rodzina, ród, familia, die Familie. Znalazłszy pokolenie, w nim przez rodziny winnego szukali. *Leszcz. H. S.* 177. Z synów Asy według rodzajów i familij i domów rodzin ich, naliczeni są 40000. *W. Num.* 1, 40. Narodziło się narodów, i pokolenia, ludzi i rodzin tak wiele, że im liczby niemasz. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 3, 7. — "§. Rodzina, ród, płód; Geburt, Erzeugter, Kind. Rącza rodzino Astrei macierze, snu (synu) sprawiedliwości. *Bardz. Trag.* 56. — §. Rodzina, miejsce, gdzie się kto urodził, ojczyzna; *Vind.* rodna hisha, roistveniſhe, roistvenu ishodiſhe, der Geburtsort. Z żalem opuszczał rodzinę. *Stas. Num.* 1, 45. — §. Rodziny, urodziny; *Vind.* rostveni den, der Geburtstag. Dzień to jest wesela, królewskie rodziny. *Pieśn. Kat.* 29. Skoro przy rodzinach swych ten świat witamy, Natychmiast dziedzicami różnych bied bywamy. *Kulig. Her.* 229. RODZINNY, a, e, od rodzenia, od rodziny, Geburts-. Miasto rodzinne. *Nar. Tac.* 2, 316. Dlaczego rodzinna ziemia miła? iż w niéj pierwszych owoców życia skosztowaliśmy. *Mon.* 69, 119. Orlę, gdy gniazdo rzuca rodzinne.... *Zab.* 10, 410. *Zabł.* (w którym się wylęgło). Ktoby pień, jeszcze w korzeniu nietknięty, Możnym rydlem z rodzinnej osady wygładzał.... *Zab.* 12, 232. Jam też Apulczyk, blizki Tyreńskiego morza, Gdzie dni moje rodzinna zapaliła zorza. *Hor. Sat.* 137. Dzień rodzinny. *Nar. Dz.* 2, 137. 'RODZISTY, a, e, n. p. Tyś rada gościom, twój żywot jest czysty, Ręce niewinne, i brzuch twój rodzisty. *Petr. Hor.* 2, *O* 4 *b*, *not*, «który często rodzi, *parturnejus venter*». 'RODZIWY, poczesny, świebodny, *liberalis. Mącz.*, voll Anſtand; cf. urodziwy. 'RODZODZIEŃ, *G.* rodzodnia, *m.*, n. p. Aspekty twe szczęścia płodne, Są z moim rodzodniem zgodne. *Petr. Hor.* 2 *c*, 3 *b*, *not.*, «rodzodzień, dzień, który kogo rodzi, *dies natalis*». RODZONY, a, e, 1) *partic. Verbi* rodzić, geboren; *Vind.* rojen; *Slav.* rodjeni; (*Eccl.* рождественный, который рождается, рождественно, образомъ рождества, какъ родиться надлежитъ cf. przyrodzony, przyrodzenie). W tym kraju rodzony, tu mlékiem karmiony, tu hodowany. *Mon.* 65, 195. Świeżo rodzony. *Tward. Wł.* 113. — §. Rodzony Polak «rodowity, ein geborner Pole. — 2) Rodzony, *oppos.* przyrodny; leiblich. Rodzony ociec, brat, dziad. *Cn. Th.* — Rodzony «rodzony brat, leibliche Bruder. Rodzona «rodzona siostra, leibliche Schweſter; *Boh.* żiwotnj, (cf. żywotny); *Slov.* brat wlastni, wlástny, z gednoho żiwota; *Vind.* pristni brati; *Eccl.* самобратный, самобратъ; (*Ross. vulg.* прироженный родак; двоюродный brat stryjeczny). Radziwiłłowie, bracia królowej Barbary, Mikołaj Kanclerz stryjeczny, a Wojewoda Trocki rodzony, ten ostatni starał się przez rodzoną swoję u króla, żeby Podlodowskiemu biskupstwo Krakowskie dano. *Gorn. Dz.* 35. Bracia i siostry rodzeni, biorą spadek dziedziczny po braci abo siostrach swych rodzonych, przed bracią albo siostrami nierodzonemi. *Szczerb. Sax.* 416. Rodzonych braci dzieci od dziedzictwa równi są nierodzonym, t. j. 'półbraciéj. *ib.* 416. Brat przyrodzony bliższy jest do sukcesyi, niż dzieci od brata rodzonego zmarłego. *Chełm. Pr.* 76. Rodzony rodzonego nie lubi, kiedy się ubogo ma na świecie. *Star. Ref.* 84. Rodzeni bracia. *Mon.* 65, 361. — *Intensive:* Rodzoniuteńki brat wielu naszych fraczkowych paniczów. *Teat.* 29, 21. (podobniuteńki do nich). 'RODZYWAĆ *frequ. Verbi* rodzić.

RÓG, u, *m.*, ROŻEK, żka, *m.*, *dem.*; (*Boh. et Slov.* roh; *Sorab.* 2. rog; *Sorab.* 1. roh, rožk; *Vind.* rog, rug, rueh; *Carn.* rog, rógl; *Bosn.* rog; *Croat.* róg; *Slav.* ròg; *Rag.* roogh; *Ross.* рогъ; cf. *Lat.* rigidus; *Germ.* ragen, reke, rag. Abſg.); a) Horn. Rogi są części galaretowate zwierząt, ztąd stwardniałe, że dla małości wilgoci ziemne cząstki ściśle z sobą są spojone. Takowe są rogi u niektórych na głowach, jak u wołów, die Hörner, u jeleni, sarn; (*Carn.* rogovile), das Geweihe, łuski niektórych okrycia, kopyta, Huf, (*Hipp.* 12), racice etc. *Kluk. Zw.* 1, 31. Byczek młodziuchny, któremu się dopiero i rogi i kopyta puszczają. 1 *Leop. Ps.* 68, 32. Rogami się bić; *Bosn.* rogoborittise, bittise rozima, *ob.* Bość, *ob.* Tryksać. Bijący rogami, bodący *Eccl.* por-

ствующій, бодущій рогами. Słoneczne rogi na czole Mojżesza. *Pot. Zac.* 65, (*ob.* rogaty Mojżesz). — *Jocose:* Przez rogi Belzebuba, coż się to znaczy! *Teat.* 29. *b*, 14. — *Meton.* Z bydła mi rogu nie zostało. *Zimor. Siel.* 233. (ani jedna sztuka, ani kopyto; auch nicht eine Klaue, nicht das Geringste). Wół się na pięć łokci w pługu rozciągnął, a po chwili alić mu w róg siekierką szpetnie kołacą. *Rej. Zw.* 105. między rogi, w łeb mu biją, zabiją go. — §. Byk rogami bodzie; *inde plurima adagia et dicteria, nomine hoc arrogantiam, audaciam, superbiam, vim, exprimentia:* Róg = poroże, zuchwałość; Uebermuth, Stolz, Keckheit, Vermessenheit. Mężny Tezeusz mieszańca srogiego (Minotaura) Obalił, rogi na wiatr próżno miecącego. *Papr. Ryc.* 24. Wół gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami trzęsał, piasek rogami rozmietował. *Weresz. Reg.* 125. Nie podnoście wysoko rogów waszych. *Wróbl.* 176. *Lib. Hor.* 116. *Budn. Ps.* 75, 4. Za Juliana pogaństwo znowu rogi podniosło. *Sk. Żyw.* 192. Ci co dopiero rzec nie śmieli słowa, Śmiałość i ostre pokazują rogi. *P. Kchan. Jer.* 184, (cf. zęby wyszczerzają). Ty nie obraziłeś ludzi ani bogów, Nigdyś nie pokazała ty nikomu rogów. *Zab.* 10, 192. *Tol. Saut.* 5. Piętę podnieść i rogi nastawić. *Smotr. Apol.* 10. (wierzgać). Źle kiedy pospólstwo rogi poczyna brać, i wiele o sobie rozumieć. *Petr. Pol.* 138. Przez pospolitowanie się panów, sługy stają się pysznemi, rogi na się przeciwko panom biorą. *Petr. Ek.* 104. Tak hardość na łbie rosta rogi, Co w niebie szukasz miejsca między bogi. *Past. Fid.* 10. Hardy mu róg do nieba wyrasta, zgwałciwszy prawo. *Pot. Syl.* 87. Połoczanom w wolności rogi rosły, tak że poczęli sąsiadów na wojnę wyzywać. *Stryjk.* 232. Wino ubogiemu przyprawuje rogi, Że mu ani król, ani hetman srogi. *Hor.* 2, 138. *J. Kchan.* Już była swawola wystawiła rogi, Już przed się pokryjomu umysł bierze srogi. *Pot. Arg.* 11. — Chleb ma rogi = rozbodzie, swawolnych czyni, pysznych. *Petr. Et.* 268. *Lub. Roz.* 42. niełacno człowiek szczęście znosi, dostatek rozpycha, szczęście podnosi; Gut macht Uebermuth, der Haber sticht. Chleb ma rogi; nędza nogi. *Zegl. Ad.* 27. *Rys. Ad.* 39. (*Slov.* Ma welkė rohi, *nimium elatus. Slov.* Dobre że swina rohow nė má; dobrze że świnia rogów nie ma; *vana sine viribus ira*; *Sorab.* 1. Starschi kofol, twerdszi roh; *Sorab.* 2. starschi kofol, twarżeischi rog; cf. im kot sztarszy, tym ogon twardszy, cf. młodą gałązkę przeginać). — Spuścić rogi = spuścić z kwinty, den Ton herabstimmen, kleiner werden, von seinem Stolze nachlassen. Katylina, gdy o śmierci buntowników wielu usłyszał, spuścił rogi. *Kosz. Cyc. B* 3. Kłania nam się poganin tak srogi, Spuściwszy na dół swe wyniosłe rogi. *Paszk. Chor.* 13. Za czasu umykać rogów trzeba. *J. Kchan. Dz.* 73. Zwiesił rogi, z któremi hardzie się wynosił. *Paszk. Dz.* 57. — Utrzeć komu rogów, t. j. pod posłuszeństwo go wyprawić; *in ordinem redigere. Mącz., Rag.* svitti tkomu roghe, skarscitti tkomu noghe; *Slov.* musim mu zbit rohi. Utarto mu rogów. *Cn. Ad.* 1219. (obcięto mu skrzydła, poniżono go, man hat ihn gedemüthigt). Gdyby Giedymin, człowiekiem prostym będąc, miał państwo Litewskie osieść, utarliby mu rogi insi panowie. *Stryjk.* 340. *Biel. Hst.* 297. Król odpiera Moskwę, przycierając tych rogów, któremi zdawała się nieba samego dosięgać. *Kur. Pet.* 17. Cesarzowi swemu sługa boży Rogów ucierał, wielebny Ambroży. *Groch. W.* 261. Wszystkie rogi niezbożników połamię; wywyższą się rogi sprawiedliwego. *Budn. Ps.* 75, 10, *not.*, «pospolicie rogiem pismo moc zowie; bo u zwierząt rogatych wszystka moc i obrona w rogach». *Budn. Ps.* 148, 14. Natura nasza szumne i nieutarte rogi krnąbrnego nieposłuszeństwa przeciw tobie wznosiła. *Bzow. Roż.* 42. (niezbite, wyniosłe, harde, śmiałe). — §. *Prov.* Aboć rogi na mnie widzą *Cn. Ad.* 3. wszyscy na mię jadą, na mię kraczą, jak wróble na sowkę biją, alles macht sich über mich her. — §. Rogi, jelenie rogi, symbol rogalów, mężów, którym się żony przeniewierzają; Hörner, Hirschgeweihe, die die untreue Frau dem Manne aufsetzt. Inaczej mi się być nie zdaje, Że z łaski kochanej żony już Już rogów dostaję. *Teat.* 55. *b*, 60. Bożek miłości żeniącym się w starości rogiem na czole pogroził. *Teat.* 54. *b*, 79. Mężom przy niepewnéj żonie z czoł rogi wyrastają. *Pot. Pocz.* 539. Nie wielki dziw, jelenie u nas rogi. *ib.* 229. Rogi komu przypinać. *Teat.* 13. *c*, *B.* einem Hörner aufsetzen. — §. Róg, symbol żyzności, obfitości; das Füllhorn, Fruchthorn, Horn des Ueberflusses. Amalte z żyznym ukaże się rogiem. *Tward. Misc.* 105. Tuż przy niej Amaltea zaraz z drogim Onym wszystkich żyzności i rozkoszy rogiem. *ib.* 144; (*cornu copiae*). Dom jego, jako sad w lecie rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielem rozlicznym napłodzony okaże się, i nie inaczéj by z onego rogu kozy Amaltei, która Jowisza karmiła, łacno będzie dosiądz, czegoby zamyślił jedno. *Glicz. Wych. N* 1. Ameltei róg Flora przewraca, A ziemię różnym kwieciem piększy i zbogaca. *Przyb. Luz.* 56. Pełnym rogiem leje swe dary dostatek. *P. Kchan. Orl.* 1, 165. — b) *Similitudinis*: Róg na którym trąbią, bądź przysposobiony naturalny róg, bądź też z kruszcu i t. d.; *Rag.* roxniza, ein Blasehorn. Róg do wdziewania trzewików używa się, gdy te są ciasne. *Magier. Mskr.*, ein Schuhzieher, ein flaches Horn. Rogi łuku, kuszy, gdzie są wreby do cięciwy; der Bogen einer Armbrust, insonderheit dessen Endspitzen. Wyciągnij zuchwały łuk dobrze, żeby się oba zbiegły rogi. *Bardz. Trag.* 463. Bełt Kupidyna z pieszczonych wypuszczony rogów Przejmie ciebie i twoich przechwalonych bogów. *Zimor. Siel.* 275. — §. Róg, anguł, kąt, węgieł. *Solsk. Geom.* 6, *Croat.* vugel; *Vind.* vogeu, die Ecke. Róg, narożnica, *ut* na rogu mieszka. *Cn. Th.*, an der Ecke. Stojąc na rogach ulicznych. *Kuczb. Kat.* 3, 271. Barki tamtędy nie idą, żeby się nie rozbijały o ten róg abo klin pałacu. *Star. Dw.* 37. Róg stołu, ołtarza; die Tischecke, Altarecke. Zmówiłbym paciérz u rogu ołtarza. *Jabł. Ez.* 122. Uciekł do namiotu Jehowy, i uchwycił się za rogi ołtarza. *Budn.* 1 *Reg.* 2, 28. Róg tronu na ołtarzu wspiera się. *Karp.* 2, 71. Krzyż ośmiokątny albo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054. (o ośmiu końcach). Czapka z czterma rogami. *Mon.* 68,

222. Chciała się zabić, nie poduszki rogiem, ale żelazem. *Jabł. Ez.* 194. nicht mit dem Kopfkissenzipfel. Rogi księżycowe. *Otw. Ow.* 58, die Mondshörner. *ib.* 71. — §. *Strat.* Róg, skrzydło; die Flanke. Masz skrzydło swoje lewe albo róg odłożyć opodal. *Biel. Spraw.* 306.— 2]. Uderzyli się mocno z obu stron na lewym rogu. *Biel.* 104, z *Łac.* na lewym skrzydle, auf dem linken Flügel. Pierwszy róg w wojsku trzymał starosta Dybowski. *Biel. Hst.* 244. — Rzeka tak się rozdarła rogami, Że las na koło wielki otoczyła. *P. Kchan. Jer.* 452. (odnogami, Arm eines Flusses; *Ross.* отрогъ odnoga góry). — §. Na śmierć, by nie być jak w rogu Chcę w mym myślenia sposobie, Mieć ostatnią myśl o bogu, A przedostatnią o tobie. *Zab.* 8, 123. jak w lesie, zabłąkany, lub jak w cieśninie, (*ob.* Rożek, kozi rożek, ciasny kąt). — c) Róg wielorybi, Fischbein. Z rogu wierzchniej szczęki wieloryba mamy fiszbejn, który do sznorówek, parasolów etc., bywa używany. *Zool.* 393. Sznorówki z rogów. *Comp. Med.* 705. ROGACIEC *neutr. niedok.*, (cf. rogowacieć), zrogacieć *dok.*; *Ross.* ропатѣть; rogów dostawać, Hörner bekommen. *Cornesco*, rogi mi rostą, twardzieję, rogacieję, bywa też mówiono. *Mącz.* Kojskie niewiasty zrogacieć musiały, Kiedy Herkulesowe wojska odchadzały. *Otw. Ow.* 269. *not.* «Juno te niewiasty w krowy rogate obróciła». *ib.* 270. *ROGACINA, *ob.* Rohatyna. ROGACIZNA, y, *ż.*, bydło rogate, woły, krowy, das Hornvieh; *Vind.* govedje, govedu, govedna shivina; *Bosn.* govedo *bos et vacca*; *Ross.* говядо, рогатой скотъ. ROGACZ, ROGAL, a, *m.*, 1) wielkie rogi mający, wielkoróg; *Vind.* rogazh, rozgazhnik, rogat, rogenofezh; *Croat.* rogach, ein Großhorn, großgehörnter Stier ɔc. Pędzi przed sobą jeden brytan ze stu rogaczów, hucząc po Hercyńskiéj dziczy. *Mon.* 71, 468. Wenus okrutników tych w woły przemieniła, które od wielkości rogów rogaczami nazwano. *Otw. Ow.* 401. — §. Rogacz u myśliwców = jeleń samiec, der männliche Hirsch. *X. Kam.* — §. Co mają nad głową po dwu rogu, rogaczami ich zowią, *cerastae. Zebr. Ow.* 250, gatunek węży, Hornschlange; *Slov.* robač; *Carn. et Vind.* rogazh, kleshar: *Ross.* рогачъ *scarabaeus cornutus*, jelonek, der Hirschkäfer. — 2) Rogacz, rogal, ptak, *buceros*, ma na dziobie wyrostek rogowy. *Kluk. Zw.* 2, 27. der Hornadler. — 3) Rogacz, siódmy rodzaj gadu pływającego, *balistes*; kształt ciała jest ściśniony, twarda rogową skórą pokryty. *Kluk. Zw.* 3, 48, *lyra. Plin., Cn. Th.* der Hornfisch. — 4) Miejscami nazywają rogaczami rękojeści, za które trzymając relnik, pługiem rządzi. *Kluk Rośl.* 3, 117. die Pflugsterzen, die Sterzen. (*Carn.* rogazh = hebel z dwiema rękojeściami). Rogacz u sochy bywa olszowy. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Wielki rogacz u sochy nazywa się dyszel, do którego się woły przyprzęgają. *Kluk. Rośl.* 3, 118. — 5) Rogal, rogala, i, *ż.*, w *fortyfikacyi*: twierdza zewnętrzna, złożona z dwóch półnarożników, z jednej zasłony i z dwóch pobocznych skrzydeł, od postaci niby dwóch rogów wyskakujących, tak nazwana. *Jak. Art.* 3, 313. das Hornwerk in der Befestigungskunst. — 6) Rogala, *herb*; tarcza, na dwie części podzielona, po prawéj róg jeleni, po lewéj róg bawoli; na hełmie też same rogi. *Kurop.* 3 45, ein Wappen. — 7) Rogal, rożek, bochenek czyli bułka na kształt rogu pieczona; eine Art Brot, in der Gestalt eines Horns; Oesterr. ein Kipfel. Rogal, *panis corniculatus. Cn. Th.* 1109; cf. szczodrak. — 8) Rogacz, rogal, rogala, i, *m.*, któremu żona rogi przypięła, (hanrej. *Mon.* 73, 741.); *Bosn.* jaraç, (*ob.* Jaracz), der Hahnrey, Hörnerträger. Mężowie na rogaczów wystrychnieni. *Teat.* 23. *b*, 94. Obawiam się, abym przez to małżeństwo nie został rogaczem. *Teat.* 34. *c*, 52. Będziesz wpisany pomiędzy rogale. *Teat.* 52. *d*, 76; w metrykę rogaczów. *Mon.* 76, 419. Pyszna bogatym z posagu zbiorem gnuśnym rogalem włada. *Hor.* 2, 159. *Nar.* Przyjęto mię szczęśliwie do bractwa rogalów. *Treb. S. M.* 118, *Vind.* rogatnia, rogazhnost, Hahnreyschaft. ROGALICA, y, *ż.*, trawa rogata, *gramen aculeatum*, eckig Gras. *Syr.* 1311. ROGATEK, tku, *m.*, *botan. ceratophyllum*, Hengras, Hornblatt, rodzaju tego są dwa gatunki: podwodny, rosnący w stawach pod wodą, i ponurzony, podobnież w wodach. *Kluk. Dykc.* 1, 116. 1. *ROGATKA, i, *m.*; n. p. Bolesława księcia Lignickiego łysym i rogatką przezywano. *Krom.* 286; dla złości i gwałtownych obyczajów. *Nar. Hst.* 4, 366; dla złych a krzywych obyczajów. *ib.* 5, 159, ein Mensch von verkehrten Sitten. 2. ROGATKA, i, *ż.*, *in plur.* ROGATKI, tek; *Vind.* savara, sadjanski hlod; *Slav.* terklje; *Ross.* поратка, paraточка; kobylenie u mostów, u bram etc.; der Schlagbaum, Spanische Reiter. Rogatki, tyczki drewniane ostro okute, któremi piechota wstrzymuje natarczywość kawaleryi, zastawując się niemi. *Jak. Art.* 3, 314. Władza marszałkowska zawiera się w okręgu mili jednej od rogatek rezydencyi. *Sejm. Grodz.* 2, 83. Przy każdych rogatkach trzeba cokolwiek płacić na utrzymywanie dróg. *Pam.* 85, 1, 7, (cf. myto, mytnica). ROGATY, a, e; *Boh. et Slov.* rohaty; *Sorab.* 1. rohaté; *Carn.* rogat, -a, -u, (*Carn.* roglât, rogovilast, rogovilzast *tuberosus*); *Vind.* rogat; *Croat.* rogaszt; *Rag.* rogât; *Bosn.* rogat; *Ross.* поратый, порастый; rogi na głowie mający, cf. porożysty; gehörnt, mit Hörnern auf dem Kopfe. Nad dyabła rogatego gorsza zła kobieta. *Teat.* 43. *c*, 84. *Wyb.* Po ślubie dopiero mają się kochać, a przed ślubem i dotykać się Jejmości nie można, ale też często za to złapie nie jeden rogatego dyabła. *Teat.* 22, 113. (prawdziwą dyablicę). Rogaty Jowisz Ammon. *Bardz. Luk.* 163. (rogonoszy). *Prov. Vind.* Lete bode bogat, kaker pefs rogat = będzie on bogatym, jak pies rogatym = t. j. nigdy). — Rogaty Mojżesz. *Chrośc. Job.* 5; «cf. *Hebr.* קרן jaśnieć rogato albo z promieniami; przetoż Wulgata właśnie chcąc wyrazić, przekładała twarz rogata; to się znaczy: światłość z twarzy jego w promieniach jak rogi wychodziła; ztąd obyczaj, że Mojżesza z rogami malują. *W. Exod.* 33, 29. — (*Prov. Carn.* Schém je meszecz rogatei, Tem je menye vsze szvetlei = im (miesiąc) xiężyc rogatszy, tym mniej światła daje; im kto hardszy, tym mniéj użyteczny). Rogate tarany mur biły. *P. Kchan. Jer.* 285. *arietes*, barany, die gehörnten Mauerbrecher. — §. Rogaty, węglasty, węgły, rogi, kąty mający; eckig,

Ecken habend. Czapka rogata. *Tr.* Męczennik kijmi rogatemi był bity. *Sk. Dz.* 107. (ostre kąty mającemi, ſcharfeckig). — §. *Transl.* Pijany, i bogaty i rogaty. *Dwor. D.* zuchwały; (cf. róg, poroże, zuchwałość), keck, vermeſſen. — §. Podszczwali niektórego szczekarza, aby Husa swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hst.* 7; w logice *cornutae quaestiones.* — *Aliter:* Rogata w nim dusza. *Cn. Ad.* 998; (*de eo qui difficulter moritur:* er hat ein zähes Leben). ROGAWIEC, wca, *m.*, n. p. Rogawiec Numik, *corniger. Zebr. Ow.* 366. Rogawiec wskok Wenery wolą wykonywa, Cokolwiek śmiertelnego z Aeneasza zmywa. *ib.* 366, *ob.* Rogacz, rogonosz. ROGOBODZIEC, dźca, *m.*, wół, byk rogami bodzący: *Eccl.* рогобійца, рогободецъ, рогободитель, der mit Hörnern ſtößt. *W. Exod.* 21, 29. †ROGODZIEJ, ja, *m.*, który rogi robi, wyrabia; *Rag.* rogodjellaz, *ob.* Rogownik, der Hörnermacher, Hornarbeiter. ROGOKRUSZ, u, *m.*, Hornerz, kruszec do rogu podobny. *Kluk. Kop.* 2, 165. ROGONOGI, a, ie; *Croat.* rogonog; *cornipes. Urs. Gr.* 161; o rogowych nogach. *Mącz.*, hornhufig, kopyta mający; *Sorab.* 1. rohanê nohawcz. ROGONOS, *ob.* Nosorożec. ROGONOSZY, a, e; *Vind.* rogenoſezh; *Croat.* rogonosz, *Ross.* рогоносецъ; rogi noszący, hörnertragend, gehörnt. Ammon rogonoszy *Otw. Ow.* 180. Rzéki rogonosze, że się czasem na kilka przechodzisk dzielą, albo że różne strumienie do nich z boków płyną, podobne rogom. *Otw. Ow.* 587. ROGOWACIEĆ, (cf. rogacieć); *neutr. niedok.*, w róg się obracać. *Cn. Th.*, rogowatym się stać, hornig werden, zu Horn werden. ROGOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Ross.* рожаный; na kształt rogu, hornartig, wie ein Horn; *Sorab.* 1. rožkoyitê graniasty, węgielny. ROGOWIEC, wca, der Hornſtein; *corneus*, kamień podobny do pospolitego krzemienia; wydaje się, jakby był rogowy. *Kluk. Kop.* 2, 99. ROGÓWKA, i, *ż.*, suknia białogłowska rogiem wielorybim podstawiona; *Ross.* фижми, der Bügelrock, Reifrock. *Zab.* 12, 335. *Ejssym.* ROGOWNIK, a, *m.*, co z rogu robi. *Włod.*, der Hornarbeiter; cf. †rogodziej. ROGOWY, a, e; *Boh. et Slov.* rohowy, *Ross.* роговый; *Eccl.* рожаный; z rogu, von Horn, Horn-, hörnern. Grzebień rogowy *Ross.* роговикъ. — §. Błonka rogowa w oku, całą źrzenicę otaczająca, *tunica cornea. Zool.* 48. *Kluk. Zw.* 1, 43. *Kirch.* 82. *et* 83. *Krup.* 2, 288; błonka jest jasna i przeźrzoczysta, na kształt rogu wyciągnionego. *Sak. Probl.* 26, die Hornhaut im Auge. — *Botan.* Rogowe ziele, *cerastium*, Hornkraut, rodzaju tego u nas jest kilka gatunków. *Kluk. Dykc.* 1, 114. — §. Rogowe, rogowy podatek, myto od rogacizny, die Abgabe vom Hornvieh. Podatek rogowy, pługowy. *Vol. Leg.* 4, 786. Uwolnienie od hiberny, od pogłównego, podymnego, czopowego, rogowego, i t. d. *Vol.* 6, 62. *Tward., W. D.* 57.

1. ROGOŻ, y, *ż.*, ROGOŻA, y, *ż.*, ROGOZINA, y, *ż.*; *Boh.* rakos, rakosý; *Morav.* palech; *Sorab.* 2. rogosch; *Croat.* rogòz; *Bosn.* rogosg, papir; *Rag. et Slav.* rogoz; *Eccl.* **рогозъ**, (cf. rokita, rokicina); pałki ziele, *juncus*, Binsen. Włożyła dzieciątko między rogoż, w brzegu rzéki. 3 *Leop. Exod.* 2, 4. (między rogozinę. 1 *Leop.*). Zaż się może zielenić sitowie bez wilgotności, albo rość rogozina bez wody? 1 *Leop. Job.* 8, 11. (rogoż. 3 *Leop.*). — §. Rogozina, miejsce rogozią zarosłe, *Rag.* rogoziscte; *Croat.* rogozische, ein mit Binſen verwachſener Ort. Wstawiła skrzyneczkę z dzieckiem w rogozinę w przekopu. *Budn. Exod.* 2, 3. Ujrzała koszyk w rogozinie. 1 *Leop. Exod.* 2, 5. — 2. ROGOŻ, ROGOŻA, ROGOZINA, ROGOŻKA *dem., Boh.* rohož, rohožka, rakoska; (cf. Rakuzy); *Rag.* rogòxa; *Bosn.* rogosgja, sturra, asurra; *Carn.* storija; *Croat.* sztura, rogoznicza; *Turc. et Slav.* aszurra *Ross.* рогожа, рогожина, рогожка; mata, deka rokitowa. *Mącz.*, die Decke, Binſenmatte, die Matte. Zakon przyjąwszy, w tejże komórce, i na tejże rogoży, na której córka jego legała, żywota dokonał. *Sk. Żyw.* 1, 12. Ciało pleciona z palm rogożą pokrywał. *ib.* 36. Owoce na czystej rogoży wysypane. *Hor. Sat.* 101. Rybołów siedzi na swej rogozinie. *Chrośc. Luk.* 156. Modlą się w zagrodzie, rogożkami otoczonéj. *N. Pam.* 11, 151. Rogoża podwójna *Ross.* цыновка, цыновочка. — Z nieba na ten padoł wygnani, Izaliż nie zstąpili na rogoż z kobierca? *Zab.* 14, 65. (poprawili się z pieca na łeb; z deszczu pod rynnę, aus dem Regen in die Traufe). ROGOZI, ia, ie, z rogoży, von Binſen, Binſen-. Wstał rybołów z złoża rogoziego. *Bardz. Luk.* 84. ROGOŹNIK, a, *m.*, co robi rogoże. *Cn. Th.*, *Croat.* rogoznichar; *Ross.* рогожникъ, der Mattenmacher, Binſendeckenmacher; (*Boh.* rakosnjk gatunek wróblów; *Croat.* rogosár - kobiałka). [ROHATYN, a, *m.*, miasto w ob. brzeż. eine Stadt in Gal. *Kurop. Geogr.* 91 — 2]. ROHATYNA, †ROGACINA, y, *ż.*; (*Boh.* rohatina *pertica aucupatoria*); *Ross.* рогатина; *Eccl.* рогатина, рятище, (рать - wojna); włócznia, do ciskania nią na nieprzyjaciela. *Włod.*, szefelin, der Wurfſpieß. Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włócznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogacinami albo rohatynami zowią. *Cresc.* 637. *Star. Ryc.* 40. Bielski utrzymuje, że Polacy używali pierwéj rohatyn, które na prawym boku konia wspierali; jeden koniec dosięgał ziemi, drugi był wsparty na łęku u siodła, a od włóczenia po ziemi, nazwano je włóczniami. *Czack. Pr.* 216. ROHATNIK, a, *m.*, (*Mącz.*). ein mit dem Wurfſpieß Bewaffneter; *Ross.* рогатенникъ. [ROHATYNIEC, ńca, *m.*, z Rohatyna pochodzący, ein Rohatiner 2]. Wybiegliście od Rohatyńców onych. *Birk. Exorb. C* 4 *b.*

Contin. deriv. Nom. rog: *rożek, rożkowy, rożen*; *bezrogi, dwurogi, jednorogi, jednorożec, nosorożec, nosoróg*; *poroże, porożysty, narożny, narożnica*; *koziorożec, krętoróg.*

ROIĆ się *rec. niedok.*, odroić się *dok.*; *Boh.* rogiti se; *Sorab.* 2. sze rojsch; *Sorab.* 1. szo royacź; *Vind.* rojiti, (rojenje, roistvu - rodzenie, *Etym.* ród); *Bosn.* rojittise pcelle; *Croat.* roimsze, rojesze pchele; *Ross.* роиться, отроиться, отраиваться; rojami wylatywać, (o pszczołach), ſchwärmen, (von den Bienen). Roją się pszczoły, die Bienen ſchwärmen; (cf. rój). Czas rojenia pszczół, u nas w czerwcu i lipcu. *Zool.* 123. Pod odrojeniem pszczół co robić zostaje. *Kąck. Pas.* 27. — §. *Transl.* Roją się cieklizny, mokre rzeczy, burzą się, robią; Getränke, Flüſſigkeiten gähren, arbeiten. Wody śrzedniosolne od octu nie

się nie roją. *Kluk. Kop.* 1, 156. Angielska kreda, gdy nalejesz wody, tak się roi i rozgrzewa, iż w tym cieple jaja ugotować się mogą. *Kluk. Kop.* 1, 248. Deszczowe wody wyśmienite do wszystkich rzeczy, które kisnąć i roić się mają. *Kluk. Kop.* 1, 118. — §. *Fig.* Roi mu się co w głowie, snuje się, uwija się przez głowę; es geht ihm etwas im Kopfe herum, es schwärmen seine Gedanken, es steigen ihm mancherley Gedanken durch einander auf; (cf. *Slov.* Gako wčeli sa motagu, *non conveniunt*). Dziwne się koncepty w głowie jego roją. *Falib. D* 3. Tysiąc myśli w głowie mi się roi. *Teat.* 54, 12. Co się we łbie jej roi? *Teat.* 43. *c*, 29. *Wyb.* — ROIĆ, *activ*, roić co, prząść, uprząść, ubrdać sobie, (*Carn.* Rojnèze *Parcae*, Prządki); schwärmen, mancherley Gedanken durch einander in sich erzeugen; *Rag.* roitti; *Vind.* rojit; *Carn.* rojiti, rojil, rojim, (2. rojiti, rôjem = hałasować); *Slav.* uperti ù namet, uzeti ù glâvu? *Ross.* мечтать, мечтаться. Czemu w tak krótkim życiu wiele roim, Że się w swej nawet ziemi nie ostoim! *Hor.* 1, 283. Żaden chory tak dzikiej rzeczy nie roi sobie w głowie, którejby nam filozof jaki w rzeczy saméj nie rozpowiadał. *Pilch. Sen. list.* 3, 29. Chciwy zawsze odmiany człowiek póki żywie Gani co ma, rojąc coś w dalszej perspektywie. *Nar. Dz.* 1, 104. Im więcej roju, tym bywa nie miodno, Gdy głowa roi, gębie bywa głodno. *Bratk. F* 4. ROIK, a, *m.*, *dem. Nom.* rój, ein kleiner Bienenschwarm. Na małe roiki trzeba małych ulików. *Kąck. Pas.* 16. ROISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen rojów, voll Schwärme; *Ross.* роистый. RÓJ, *G.* roju, *m.*, Roik *dem.*; *Boh. et Slov.* rog; *Sorab.* 1. roy, roi; *Sorab.* 2. roj; *Carn.* rój; *Vind.* roi, roj, (rojenje, roditje = rodzenie, *ob.* Ród); *Croat.* roj, roy, pchelecz; *Hung.* roj; *Dal.* roy; *Rag.* rooj, grooz; *Slov.* ròj; *Bosn.* roj od pcela; *Ross.* рой, der Bienenschwarm. Gdy młode pszczoły nie mają dostatecznego miejsca w ulu, wylatują rojem, obrawszy jednę z kilku młodych matek. *Zool.* 122. *Kluk. Zw.* 4, 235. Pszczoły dwa kroć przez lato, drugie trzykroć roje wypuszczają. *Cresc.* 608. Im więcéj roju, tym bywa nie miodno. *Bratk. F* 4. — *Transl. fig.* Sług nieprzeliczone roje. *Teat.* 46. *c*, 21. orszaki, rzesze; großer Schwarm, großes Gefolge. Roje młodzian do wojny obsite. *Star. Vot. C.* — §. *Aliter*: Wino, panny i muzyki na melankoliki, wybijają ze łba roje. *Dwor. K* 3. urojenia, Grillen, Hirngespinste. ROJNIK, a, *m.*, ziele, *sempervivum*, rodzaj. *Kluk. Dykc.* 3, 71. das Hauslaub, Immergrün. ROJNY, a, e, — ie *adverb.*, rojący, rojem wylatujący, schwärmend wie die Bienen; (*Rag.* rojni *saepe in examen erumpens*). Zbił nieprzyjacioły, Jak rojne pszczoły. *Stryjk. Gon. J* 2. ROJOWIŚKO, a, *n.*, *contemn.* rój, *tr.* rzesza, tłum, hałastra, tłok; ein Schwarm, ein Haufen. Haniebni niewolnicy wszechmocnej fortuny, Drzecie się wśrzód natretnych tłumów rojowiska. *Zab.* 16, 197. ROJOWNIK, a, *m.*; *Boh.* rogowink; *Sorab.* 1. royownik, rozkolnik; *Ross.* мать, мачиха, маточная трава, маточникъ; 1) pszczelnik, ziele od pszczół rzeczone, jak rojownik od rojenia pszczół, bo gdy ule sokiem jego potrze, rojom uciekać broni. *Syr.* 691. *Chmiel.* 1, 645. *Kluk. Dykc.* 2, 115. Melisse. 2) Rojownik pieprzny pryszczący, *ob.* Rozchodnik. ROJOWY, a, e, od roju, Bienenschwarm-, den Bienenschwarm betreffend. *Tr.*; *Ross.* ройный. Rojowy kosz, którym roje przykrywają *Ross.* роевка.

Pochodz. *uroić*, *wyroić*.

ROK, u, *m.*; *Boh.* rok; *Slov.* rok, lèto, (*ob.* Lato); *Sorab.* 1. lèto, lieto; *Sorab.* 2. lèto, letko; *Vind.* letu, godifhe, *plur.* liete; *Croat.* lèto, leito, (1. *aestas*, 2. *annus*), godische, godina, (cf. godzina); *Dal.* godischye; *Bosn.* godina, godiscte 1. *annus*, 2. *tempus*, *tempestas*, (litto, gljetto *aestas*, *annus*); *Slav.* godine; *Rag.* gódina, godiscte, ljetto; *Carn.* lejtèna, lejtu *annus*, *aestas*; *Ross.* годъ, (*ob.* Gody); *Eccl.* годъ, година; (*obsol.* Lato *qu. v.*); czas dwunastu miesięcy. *Żebr. Zw.* 13. *Solsk. Geom.* 3, 135. das Jahr. Rok jest czas ten, przez który słońce 12 znaków zodyaku niebieskiego obchodzi. *Kal.* 39, *m* 1. Rok pospolity, to jest, ani przybyszowy, ani przestępny, (*qu. v.*). — Rok gwiazdowy, powrót ziemi do jakiej gwiazdy. *Śniad. Jeog.* 127. Rok zwrotnikowy, odnawiający pory swoje. *ib.* 129. Rok gdzie przebyć; *Ross.* годовать, (cf. godować). Roku nie módz przebyć *Ross.* незгодовать. Inni poczynali rok od miesiąca marca, jak stara synagoga; inni od septembra; chrześcianie od oktawy narodzenia Chrystusa. *Sk. Kaz.* 507. Nowy rok, — *obsol.* nowe lato; *Vind.* novu letu; *Slav.* mlado litto; *Croat.* novo leto; *Eccl.* новый годъ, новолѣтіе, Neu-Jahr. Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, bogaci ubogim, winszując sobie na nowy rok wszego dobra. *Hrbst. Nauk. N* 5. Dziś w wigilią bożego narodzenia winszujemy sobie siego roku. *Ld.* — Rok święty, *ob.* miłościwe lato, das Jubeljahr, Jubiläum. — O roku łaski, Gnadenjahr, n. p. Beneficyum mający, jeśli umrze w pierwsze trzy miesiące roku, niech ma czwartą część dochodów, jeśli w trzech wtorych, połowicę; jeśli w trzecich trzech, trzecią część; jeśli w ostatnich wszystko. *Herb. Stat.* 149. — §. *Phrases*: Zjedliśmy za kwartał, co na cały rok dostarczać miało. *Teat.* 19. *b*, 45. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teat.* 19. *b*, 7. Roku cztery części, pory, ćwierci, czasy: wiosna, lato, jesień, zima, die vier Jahreszeiten. Roku pańskiego = od narodzenia pana Chrystusa, im Jahr des Herrn. Godzina ta jej się rokiem widzi. *Gorn. Dw.* 303. die Stunde wird ihr zum Jahre. Tak rok, rok teraz, rok temu, es ist jetzt ein Jahr. Rok temu, jak umarł. *Cn. Th.* es ist ein Jahr, daß er starb. Na bez rok = na przez rok = za rok, na przyszły rok, übers Jahr, künftiges Jahr. Zwiódł był na to wielkie wojsko; o większym myślił na przez rok. *Birk. Kaz. Ob. E b.* Co rok, alle Jahre. Co drugi rok, co trzeci rok, co czwarty rok etc., alle zwey, drey, vier ꝛc. Jahre. Chowają to w naczyniach od roku do roku. *Star. Dw.* 30. von Jahr zu Jahr. Rok od roku; *Boh.* zrok do roka = co rok, alljährlich, alle Jahre. Chodził on rok od roku ofiarować Jehowie do Szylohu. *Budn.* 1 *Sam.* 1, 3. — §. *In Plurali*: Lata (*qu. v.*) *usitatius*, *quanquam et* roki, *rarius quidem hoc significatu*, *usurpantur*, die Jahre. Światła niebieskie będą na znaki, na czasy, na dni i na roki, aby świeciły na utwierdzeniu nieba. 1 *Leop. Genes.* 1.

(na lata. 3 *Leop.*). Latopiszcowie Litewscy lat abo roków, którego się czasu co działo, nie kładą. *Stryjk.* 234. Nadab dwa tylko roki panował. *Zał. H. T.* 206. Starość liczy się liczbą roków. *Birk. Zbar. D* 3 *b.* — §. 2. *Jurid.* Rok w prawie, termin, kadencya, (cf. zrok); ein gerichtlicher Termin, Vorladungstermin, Erſcheinungstermin, Gerichtstermin. (*Boh.* srocžjm = zapozywam; *Vind.* rok, narok, narezhen rok, napoveden den = termin; *Croat.* rok 1. *spatium, terminus*, 2. *dies determinata*, 3. *fatum, fatalis dies*, (*ob.* Wróg); rochimsze *paciscor*, zrokuvati = przyczyną być; *Bosn.* rók, váda *dies constituta*, rocenje, srocenje *conventio*, rocitise, srocitise *pacisci*; *Rag.* rook *tempus statutum*, rocni dan *dies dicta*, roccitise, urocitti dán *diem statuere*, rocenje *conventio de re aliqua*; *Ross.* рокъ = wróg, los; срокъ termin, rata, срочная pozew, роковый wrogowy, losowy, присрочить, присрочивать termin naznaczyć, просрочить, просрочивать termin opuścić, просрочка opuszczenie terminu, пересрочить, пересрочивать prolongować termin, пересрочка prolongacya terminu; отсрочка, отсроченіе odroczenie, odwłoka; *Eccl.* **сърокъ, прѣдѣлъ** *intervallum*, **нарокъ**, опредѣленное, уреченное, назначенное время rata; призрочный день, срочный termin). Jurydyka, poroczki, roki, Tagfarth. *Ern.* 1140. Po oddaniu pozwu, trzeba, żeby go wpisano w księgi, dwie niedziele przed rokiem, tak iż pozwany nie tylko z pozwu rok wiedzieć będzie, ale i w księgach urzędnika najdzie, od kogo i na który dzień rok mu dano. *Gorn. Wł. Q* 4 *b.* Gdyby oskarżony rzekł, że mu o to nie jest rok albo termin przedtym oznaczon, ma mu być do bliższego sądu odłożono. *Szczerb. Sax.* 10. Na rok naznaczony przed sędziego stanął. *ib.* 320. Sprawa nie przenocowana zaraz ma być sądzona, a w przenocowanéj, ma być rok złożon do dwu niedziel. *ib.* 5. Sędzia musi kilka kroć roki sędzić do roku. *Rej. Zw.* 94 *b.* Trzy razy w roku mają się roki ziemskie, Landgerichtstermine, sądzić, a czwarta część roku na sadzenie wieców niech będzie obrócona. *Herb. Stat.* 420. Na rocech (rokach) sędzia ziemski będzie sądził o wszelką sumę. *Herb. Stat.* 28. Roki, sądy ziemskie, poroczki. *Cn. Th.*, (cf. roczki). Wojewodowie roki wielkie sądzić mają; a to gdy wyjdą dwoje poroczki, tedy po nich trzecie roki mają być sądzone. *Tarn. Ust.* 70. Apelacya ma być na wielkie roki abo na sejm walny. *ib.* 71. Roki, sądy grodzkie, *ob.* Roczki, die Burggerichtstermine. Roki skargowe = kwerele, podstarości i pisarz grodzki sądzą. *Vol. Leg.* 3, 73. das Quatember = Gericht zu kleinen Streitſachen. Rok zawity, *ob.* Zawity. Rok nadworny, pozwanie do dworu królewskiego. *Włod.* Vorladung vor das Hofgericht. Rozpisuję rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 930. den Termin weiter hinausſetzen. Rok daję = pozywam, ich lade vor Gericht vor. Rok przepadły = translaps, verſäumter Termin. — §. Pozwanie słowne, ustne = rok, mündliche Ladung. Gdy kogo sąd rokować każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, zapozywa go. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 20.

Pochodz. sub verbo: *rzec.*

ROKAMBUŁ, u, *m.*, z *Franc.*, die Rocambole, der Schlangenknoblauch, *allium scordoprasum*, rodzaj delikatniejszy czosnku. *Kluk. Rośl.* 1, 212.

ROKICINA, y, *ż.*, *salix pumilla*, die Zwergweide; *Ross.* тальникъ; rodzaj wierzby małej, kępami po łąkach i lasach rosnącej; zda się ubogim na wiązki do palenia. *Kluk. Rośl.* 2, 61. (*Slov.* rakyta *carex*, rokyti *juncus*, *siler*; *Hung.* rekettye-fa *siler*; *Slav.* rakita; *Bosn.* rakitta *salix helix*, *ob.* Rokita); *Carn.* rakita *salix*, rakitje *salicetum*, rokitje *cannetum*; *Vind.* rokitje = trzcinisko; *Rag.* rakitta *siler*). Skrył się w rokicinę. *P. Kchan. Jer.* 212, (cf. a nasi w chróst). Żołnierze ukryci wypadli hurmem z rokiciny. *Pot. Syl.* 307. ROKICINOWY, a, e, od rokiciny, von der Zwergweide. *Cn. Th.*

ROKIETA, y, *ż.*, (*Lat. med.* rochetum; *Ital.* rocchetto; *Bosn.* roket; *Croat.* roket, roketa, kamicza; *Rag.* nadkoscjugliza, cf. *Germ.* Rock); gatunek komży kanoniczéj lub biskupiéj, eine Art Chorhemden der Biſchöfe und Domherren. Biskup zdjąwszy dalmatykę i podawszy ją dyakonom, stanął w płóciennej komży abo rokiecie. *Sk. Żyw.* 2, 188. Płacząc i rycząc, rokietę biskupią z siebie zdzierał. *Sk. Żyw.* 2, 226. Chciał mię ozdobić krzyżykiem, używaniem rokiety i mantoletu. *Xiądz.* 157.

ROKITA, y, *ż.*; (*Boh.* rokytj *carex*; *Rag.* rakitta *siler*, *ob.* Rokicina); *salix arenaria*; *Carn.* weka, die Sandweide, gatunek wierzby, nie wyrasta wysoko, ale gęsto, na błotach i piaskach. *Kluk. Dykc.* 3, 42. Na gibkiej się zwiesiwszy rokicie Płacze swej krzywdy słowiczek obficie. *Zab.* 16, 319. Udatne sosny drobne rokity przeniosły. *Pot. Pocz.* 2. ROKITOWY, a, e, z rokity, von Sandweiden. Trzciniana lub rokitowa deka, mata. *Mącz.* Tam po wyspach ludzie Wiek w rokitowéj prowadzą budzie. *Miask. Ryt.* 78.

ROKOSZ, u, *m.*, z *Węgiersk.* rokosz = zjazd powszechny. *Łubień.* 68, (*Slov.* rákoš *comitia*). Słowo rokosz hasłem było w Polszcze, na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był stawać zbrojno dla zabezpieczenia powszechnego przeciw przemocy króla i senatu. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 318. ein Aufſtand des Adels wider den König und Senat. (*Eccl.* рокошь bunt, zdrada). Dawniej używano rokoszu dla publicznéj potrzeby, w czasie trwogi wojennej, na zawołanie szlachty do króla. Ostatni tego był przykład za Zygm. I, 1537 pode Lwowem; tam szlachta opuściwszy króla i senat, zrobiła sobie osobne koło, i poczęła się dopominać o zdanie sobie rachunku z rządu Rzpltej. O rokoszu Gliniańskim 1380 przeciw Ludwikowi, napisał uczoną dysertacyą Xżę Jabłonowski. *Nar. Chodk.* 1, 204. *Piaseck.* 234. Lata 1537 rycerstwo korony Polskiéj, będąc we Lwowie, zjeżdżając się na osobne miejsca w polach, potym w klasztorze we Lwowie, w radę wstępowali; co zowiemy rakosze; tam wolno mówili z osobna, kto chciał widzenie swoje powiadał, domagając się tego na królu, aby ich artykułom exekucyą uczynił. *Biel. Św.* 291 *b.* — §. Król miał rokosz z onemi, którzy byli w Betsurze. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 22. (rokował z niemi. 3 *Leop.*, traktował, czynił z niemi, Unterhandlung pflegen; cf. *Etym.* rzec). — 2°) W zna-

czeniu zjazdu, Zuſammenkunft, Verſammlung. Rymunt wszystkich panów Litewskich obesławszy, uczynił sejm albo rokosz, i tam się wszystkiego prawa dziedzicznego wyrzekł. *Stryjk.* 316. — 3) Rokosz, bunt; Aufruhr, Aufſtand, *Ross.* междоусобіе, междоусобство; *Eccl.* смута. Lentulus z innymi, którzy rokoszy onej (*obs. femininum*), czołem byli. *Pilch. Sall.* 73. *et* 72. Zofia od wszystkich Piotra nieprzyjacioł była ulubiona, przeto naturalnie oddaneby jej były rządy, gdyby rokosz udała się była pomyślnie. *Pam.* 85, 1, 802. Na rokosz zawołać, *ad libertatem proclamare. Cn. Th.* — 4) Rokosz, abo Hibryda, *herb*; półkonia z ogonem rybim. *Kurop.* 3, 45. ein Wappen. ROKOSZANIN, a, *m.*, do rokoszu należący, ein Mitverbündeter, in den Adelsaufſtand mit Verflochtner. ROKOSZAŃSKI, a, ie, od rokoszan, buntowniczy; *Ross.* междоусобный, die Adelsverbündeten belangend. Odwagi rokoszańskie. *Bardz. Luk.* 94. ROKOSZOWAĆ *med. niedok.*, ROKOSZYĆ się *zaimk.*, bunt podnosić, powstawać; wider jemand auftreten, ſich wider ihn auflehnen, verbünden; *Ross.* междоусобствовать. Lucyper i czarci rokoszowali z bogiem i z kościołem niebieskim. *Birk. o Exorb.* 7. (przeciw bogu). Ambicyą nadęty waży się przeciwko swemu rokoszyć monarsze. *Mon.* 71, 793. — §. *Active:* Nic to, choć na cię świat monstra rokoszy, Więcéj się jednéj obawiaj rozkoszy. *Mon.* 71, 896. buntuje, burzy, poduszcza, aufwiegeln. Porokoszyć. *Mon.* 225. ROKOSZÓWKA, i, *ż.*, gatunek gruszek. *Groch. W.* 581. eine Art Birnen. ROKOSZOWY, a, e, od rokoszu, den Adelsaufſtand betreffend.

ROKOWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*, 1) odrokować *dok.*, (*Etym.* rzec, rzekę); *Boh.* rokowati *deliberare*; radzić, radę składać; rathen, berathſchlagen. Ty panie mój, mając władzę rozdawania poważnej radzie głosów pod czas rokowania. *Star. Vot. A* 2 *b.* Pierwej szlachta, na sejm przyjechawszy, jednego dnia wszystko, stanąwszy w polu, odrokowali. *Star. Ref.* 161. przedeliberowali, (cf. rokosz), ſie thaten alles in einem Tage ab. Niewiasty do grobu idąc, o tym na drodze z sobą rokowały, kto nam odwali kamień tak niemały? *Odym. Św.* 2. *L l* 3. — 2) Rokować, wnosić, konkludować. *Ern.* 65. ſchließen, Schlüſſe machen, *ratiocinari. Cn. Th.* (rozumować). Powiedz mi, co w tobie sprawuje tę bojaźń, i to złe względem nas rokowanie? *Teat.* 23. *b*, 4. Jeśli na chęć spojrzysz, z jakąć się sposobię, że i mile to przyjmiesz, tak rokuję sobie. *Zab.* 9, 4. (prorokuję, wróżę). Najłatwiej o tym rokować, co już pominęło. *Fredr. Ad.* 14. prorokować, weiſſagen. Prostym wnioskiem rozumu godzi się przewidywać, i miłem niepróżnéj nadziei rokować uczuciem. *N. Pam.* 14, 242. Z odwagi żołnierzy rokuje o wygranéj lub przegranéj. *Boh. Dyab.* 3, 116. Co ty rokować sobie możesz ztąd rozumnie? *Dmoch. Il.* 2, 218. Głos imperatora wskazuje i słodką rokuje nadzieję. *N. Pam.* 14, 241. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie Rokujesz, Kloto dzisiaj może ci nić przetnie. *Tol. Saut.* 62. (*Croat.* zrokuvati = przyczyną być). — 3) Rokować kogo, ustnie go pozywać, rok mu dawać; einen mündlich vorladen, citiren; *Boh.* sročjm. Gdy kogo sąd rokować każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, go zapozywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 20. — 4) Rokować, rzekać, mówić, rozprawiać; reden von etwas, ſich davon unterhalten, darüber ſprechen. Co kto miłuje, o tym rad rokuje. *Cn. Ad.* 94. (co na sercu, to i na języku). Mogły być one słowa od Zamojskiego rzeczone, Któremi kiedyś Ajax sam z sobą rokował, Gdy się nad morzem chodząc, do śmierci gotował. *Groch. W.* 549. — §. Rokować z kim o co = traktować, negocyować, czynić z kim o co; mit jemanden unterhandeln, Unterhandlung pflegen; (*Croat.* rochìmsze, zrochìmsze *paciscor*; *Bosn.* rocitise, srocitise, dogovoritise *pacisci*, rocenje, srocenje *conventio*; *Rag.* roccittise *diem statuere*, *convenire de re aliqua*; *Slav.* pogádjatise cf. pogodzić). Król rokował z onymi, którzy byli w Betsurze. 3 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 22. (miał rokosz. 1 *Leop.*). Przyjechał do Troi Ulisses rokować o wydanie Heleny. *J. Kchan. Dz.* 51. Cesarz tajemnie począł z Witołdem rokować, i osobliwe schadzki miewać, obiecując mu koronę Litewską. *Stryjk.* 528. Haliczanie, gdy im żywności już nie stawało, jeli rokować z wojewodą, i zamek poddać chcieli. *Biel.* 105. Książęta Ruscy z starostą zamku oblężonego rokują, aby się poddał; *agunt cum eo. Krom.* 270. Wyszli obadwaj hetmani na rokowanie wspólne; ale nic nie sprawili. *Warg. Cez.* 1, (*Boh.* rokowanj; *Vind.* pogodenje, spraulenje, spraulifhtvu; *Dal.* dugovanye; *Rag.* uvjet, ugovor). Na rokowaniu obiecali, że bramy otworzą. *Warg. Wal.* 179. ROKOWY, a, e, roczny, jährlich. Pamiątki za umarłe abo pominki trzeciodniowe, czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Apol.* 147. (coroczne). — §. Rokowy, terminowy *Ross.* срочный.

1. ROLA, i, *ż.*, z *Franc.*, die Rolle in einem Theaterſtücke; (*Sorab.* 2. rulla; *Ross.* лицо, cf. lice); 1) część sztuki, którą każdy aktor udawa z osobna. *Teat.* 24, 26. Trudnej podjąłem się roli. *Teat.* 52. *b*, 15. Granie roli *Eccl.* лицеподхожденіе. — 2) Rola, lista, Regiestr. *qu. v.*

2. ROLA, i, *ż.*, ROLKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* rolj, rolc, popłużj; *Slov.* rola, rolička; *Sorab.* 1. rohla, rola; *Sorab.* 2. rohla; (*Carn.* ral, orolje *jugerum*, *ob.* Radło, *ob.* Orać); *Slav.* oránje; *Croat.* ztern (*ob.* Ścierń), (rál = łan); *Ross.* роля, пашня, пашенка; *Eccl.* браздна (cf. brózda), село, (*ob.* Sieło); *Carn.* kmetje, kmetya, (cf. kmieć); §. 1) pole zasiewne, Ackerfeld, Ackerland, Feld. Jaka rola, takie też są i nasiona. *Budn.* 4 *Ezdr.* 9, 17. Rolą korcem mierz, nie sznurem abo stajem. *Cn. Ad.* 438. (lepiéj mączno, niż łączno). To ich wszystka była rola, na galerach wojować. *Paszk. Dz.* 39. (całe ich gospodarstwo). Pola abo role są trojakie, jedne na oziminę, drugie na jarzynę, trzecie na ugór, według kadencyi, jako na który rok przypadną. *Haur. Ek.* 18. Rolą uprawiać *Ross.* земледѣльствовать. Uprawna rola; *Sorab.* 1. podwor, podworano, (*ob.* Podorać). — §. 2) Rola, *herb*; róża, a koło niéj trzy kroje; w hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 45. ein Wappen. ROLNICA, y, *ż.*, *botan.* rodzaj rośliny, *sherardia. Kluk. Dykc.* 3, 76. ROLNICTWO, a, *n.*, ziemiańskie gospodarstwo; *Boh.* polnost; *Slov.* oránj; *Sorab.* 1. ratarstwo, (*ob.* Ratajstwo); *Carn.* kmetuvanye, kmetztvu, (*ob.* Kmiectwo); *Vind.* orastvu, ora-

nje, kmetnia, polsku obdelanje; *Rag.* têxarje, trûd (*ob.* Trud), tégh, mukka; *Croat.* ratajenye, oranye; *Ross.* земледѣлие, земледѣлание, земледѣлательство (cf. pachać), хлѣбопашество; *Eccl.* земледѣланіе, der Ackerbau, der Feldbau, Landbau. Rolnictwo jest znajomość przyzwoitéj roli uprawy. *Kluk. Rośl.* 3, 2. Naród bez rolnictwa jest głuchą pustynią. *Gaz. Nar.* 1, 244. Lubiący rolnictwo *Eccl.* любоземледѣленъ. ROLNICZY, a, e, od rolnictwa, Ackerbau-, Landbau-, Feldbau-; *Boh.* poplužnj; *Ross.* пахатный, земледѣльческій, пахаревъ, хлѣбопашный, сельный, сельскій; *Eccl.* нивьнъ, (*ob.* Niwa). ROLNICZYĆ *med. niedok.*, rolnictwem się bawić, gospodarować; den Ackerbau treiben, der Landwirthschaft obliegen. Trzeba połączyć z teoryą praktykę, żeby dobrze rolniczyć. *Kluk. Rośl.* 3, 66. ROLNIK, a, *m.*, ROLNICZEK, czka, *m.*, *zdrobn.*; *Boh.* rolnjk, niwař, sedlak, (*ob.* Siedlak); *Sorab.* 1. ratař, rataj, (rataj); (*Carn.* rojâk *adscriptitius*); *Vind.* kmet (*ob.* Kmieć), polski zhlovek, pauer, arazh, (*ob.* Gbur, oracz); *Croat.* rataj, orach, polyak (cf. Polak), delopolecz, tesak; *Dal.* ratay; *Rag.* texâk, truudnik, rataj, zemgljâk, (*ob.* Ziemianin); *Bosn.* pogljar, tesghjak (cf. ciężki, cf. ciągnąć, ciachły), rataj, kopac; *Rag.* pogljar, rataj, ratagl; *Slav.* texak; *Ross.* рольникъ, земледѣлецъ, земледашецъ, хлѣбопашецъ, орачъ, оратель, ораtай, ратай; *Eccl.* пахотникъ, *f.* пахотница, браздодерецъ, пахаръ, содѣлованникъ, никарь; §. 1) chodzący koło uprawy roli, der Ackersmann, der Feldbauer, der Landmann. Rolnicy nasi, jedni mają znaczne gospodarstwo, jak to sołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mają połową mniejsze, jak to półrolnicy, zagrodnicy; inni ledwie mają jakie, jak chałupnicy i komornicy. *Świtk. Bud.* 441. Dziwuje się rolniczek (*arator*), gdy się w jarzmie woły Chodząc walą, i kładą na ziemi w brózd poły. *Żebr. Ow.* 177. *ib.* 379. — §. 2) Rolnik skowronek, *ob.* Skowronek rolnik. — §. 3) Rolnik, kwaki, rzepa podługowata słodka, karpiele, Stedrüben. *Krup.* 5, 59. ROLNY, a, e, od roli, Feld-, Acker-; *Boh.* rolnj; *Sorab.* 1. rohliny. Rolne gospodarstwo. *Warg. Wal.* 131. der Feldbau. (*Croat.* polyobilen *agrosus*). "ROLOPORCA, y, *m.*, wół pługiem orząc rolą porzący. *Otw. Ow.* 610. der Feldpflüger, Durchackerer. "ROLOSPRAWNY, a, e, n. p. Wyzabijała z kmiotkami rolosprawne cielcę; *ruricolas boves. Żebr. Ow.* 120. feldbauend.

ROMAN, u, *m.*, *botan.*, gatunek Euforbii, *Euphorbia Cyparissias*, rośnie na gruntach kamienistych. *Kluk. Dykc.* 1, 213. eine Art Euphorbien. (*Croat.* raman, komonika *monacella*). ROMANA, y, *ż.*, w drukarni, gatunek pisma mniejszego od kanonu. *Magier. Mskr.* ROMANEK, nku, *m.*, *botan.*, gatunek Euforbii, *Euphorbia Helioscopia. Kluk. Dykc.* 1, 212. Romanek mały obrotny, kołowrot, Sonnenwende, Wolfsmilch. *Syr.* 1489. (*Boh.* rmen; *Ross.* ромашка *chamomilla* - rumianek). ROMANOWY, a, e, n. p. Romanowe ziele wielkie, *dendroides*, Steinflee. *Syr.* 1490.

ROMANS, "ROMAN, u, *m.*, z *Franc.*; *Vind.* resvefeleozhi fmifliki; der Roman. Zmyślone historye, co się romanami nazywają. *Lub. Roz.* 81. Dobre są i romanse, które bawiąc nauczają; ale nie wiele mamy *Doświadczyńskich* i *Podstolich. Gol. Wym.* 92. O fatalne romanse, romanse niestety. Wyście nam pokaziły młodzież i kobiety *Zabł. Firc.* 78. ROMANSISTA, y, *m.*, autor romansowy, ein Romanenſchreiber. Wielu utrzymuje, że dawne rycerstwo bajecznych romansistów było wymysłem. *Niemc. Król.* 1, 135. Według pospolitego romansistów zdania, już tam miłość znajdować się nie zwykła, gdzie żadnego odmówienia obawiać się nie trzeba. *N. Pam.* 11, 194. ROMANSOWY, a, e, Romanen-. Miłości romansowe. *Teat.* 48. *b*, 50.

RONDEL, dla, *m.*, RONDLIK, a, *m.*, *dem.*, okrągłe naczynie do smażenia, eine Bratpfanne; *Boh.* rendljk, rendliček. Rondel, naczynie miedziane, z rączką, w kuchni używane, które powinno być dobrze ubielone, ponieważ potrawa, gdy długo w rondlu stoi, zaraz miedzią przechodzi. *Wiel. Kuch.* 425. Nie zjecie czego? czyja będzie wola Przystąp' ku temu rondlowi. *Kniaź. Poez.* 2, 204. — RONDELA, *ob.* Rodela. RONDOWAĆ, wyrondować; u blacharza, blachę okrągło zgiętą wyrównać, aby zupełnie była okrągła. *Magier. Mskr.*, rondiren, ründen.

RONIĆ, URONIAĆ, URANIAĆ *cz. niedok.*, zronić, uronić *dok.*; *Ross.* ронить, ронять, сронять, сронить, сроняю, сроню, сраниваю, обронить, уронить; upuszczać co z siebie, utracać; fallen laſſen, verlieren, verſchütten, *pr. et fig.* (*Sorab.* 1. ronu *piso*; *Croat.* rivam, rinuti *trudere*, cf. runąć; *Bosn.* roniti *dejicere*). Roni ptak - pierze mu pada, der Vogel läßt die Federn fallen, mauſert ſich, (pierzy się). I ptak tam lecąc pióro uroni. *Rys. Ad.* 76. — *Fig.* Buntownik będzie musiał z téj pychy i pierza uronić, skoro króla zobaczy. *Tward. W. D.* 82. Roni koń - zęby mu padają, das Pferd verliert die Zähne. Jeleń roni - rogi mu padają, der Hirſch wirft das Geweih ab. Wąż się roni - lini się, die Schlange wirft die Haut ab. — Róża prędko roni kwiat swój. *Hor.* 1, 203. *Nar.* Już w piersi czyste uderzają dłonią, Już włosy na wiatr wytargnione ronią. *Zimor. Siel.* 194. W zawody konie wypuszczają Ze wszystkiéj siły je zacinają, Chyląc się nazbyt woźniki swe ronią, Potym zronione własnym lotem gonią. *Ustrz. Troi.* 54. (zlatują z nich, spadają). Łzy ronić. *Tr.*; *Sorab.* 1. félze ronu; *Croat.* ronim szuze; *Bosn.* roniti suze *profundere lacrimas*; *Eccl.* слезити, слезю, слезоточити. Próżno słowa twoje ronisz. *Teat.* 42. *d*, *B.* Wielką część dnia gnuśnym spaniem marnotrawnie uraniasz. *Krom.* 531. Czczym wielomowstwem uroniać drogie momenta czasu. *Dyar. Grod.* 14. Jednego z całego dyskursu nie uroniła słowa. *Węg. Marm.* 3, 7. (nie straciła). Zaniedbanie wiele pięknych rzeczy roni. *Simon. Siel.* 70. Uchodzi zima, ziemia śniegi roni. *Hor.* 1, 29. *Nar.* Łakomy człowiek i chwyta i roni, Lejąc w ten przetak, wnet woda wycieknie. *Hor.* 2, 120. Wielkie miał Pompej majętności, lecz więcéj uronił, niżli schował. *Bardz. Luk.* 155. (strwonił). O unią zdrowie swoje i krew' ronili. *Smotr. El.* 15. (na szańc puścili, odważyli). Pieści córkę, pielęgnuje, nad nią serce roni. *Zab.* 15, 16. *Kniaź.* serce wylewa, ſein Herz ergießen. Do twojéj łaski ustawnie wzdycham, Uroń tę znanéj ducha pokorze. *Kniaź. Poez.* 1, 4. (wylewaj, świadcz ją choć mniéj godnemu).

Zebrane tam było, co ziemia schronić może w łonie swym najskrytszego, i słońce uronić z prześwietnych swych promieni. *Tward. Wł.* 149. (utworzyć). Żaden z twych poddanych przeciw tobie wiary nie uroni. *Pot. Arg.* 155. (nie przyniewierzy się). Obym się był nie rodził, abo swym rodzeniem, Aby mię matka była zroniła kamieniem. *Kulig. Her.* 24. poroniła, mißgebären, verwerfen.

RONIENIE, ia, *n.*, "RON, u, *m.*, das Fallenlaſſen, Verſchütten, Vergießen. (*Ross.* уронъ strata, utrata). Czci Portugalczyk ronem płaczu swego strasznego Albukierka. *Przyb. Luz.* 5. (wylewem).

Pochodz. *poronić, poranić, wyronić, oronić, uronić, zaronić; śron, śrenisty, śrenieć, ośrenieć.*

RONT, u, *m.*, *militar.*, obchód, objażdżka. *Jak. Art.* 5, 314; *Rag.* obhoda; *Ross.* дозоръ, (cf. dozór); die Runde, Ronde. Trzeba nam było młynkować katem, Chcąc się wybiegać przed czujnym rontem. *Zab.* 9, 346. *Zabł.* Nocowłóckich przestrzegam, że teraz po nocy chodzą ronty. *Mon.* 70, 136.

ROPA, y, *ż.*; *Ross.* попа, сукровица; otok, Eiter, Eitermaterie. (*Sorab.* 2. roppa, zmarszczek). Ropa, białożółtawa materya, która się staje z występującéj krwi, i pomieszania się z nitkami mięsistemi w ranach lub wrzodach. *Kluk. Zw.* 1, 36; *Boh.* hnůj, hnoge (*ob.* Gnój), hnilina, hnis, talów; *Slov.* hnůj wředě; *Hung.* genyetseg; *Vind.* gnnui, hötter; *Croat.* gnóy, gnyoj, gnyilad; *Dal.* gnój; *Bosn.* ghnoj; *Slav.* gnoj; *Sorab.* 2. talug; *Sorab.* 1. yědmo. Obmywa z ropy ubroczone ciało. *Bardz. Luk.* 106. — §. Ropa, *bitumen. Syxt. Szkł.* 140. Bergwachs, Judenpech. Cieplice te mają w sobie siarkę abo hałun; drugie kléj abo ropę, jako ją nazywają ci, którzy za Drohobyczą kopią tę ropę. *Syxt. Szkł.* 82. Słone wody gorzkiego smaku nabywają z kleju albo ropy jeziora. *ib.* 105. ROPCZYCE, miasto w Sandomierskim. *Dyke. Geogr.* 2, 355. eine Stadt in der Woiw. Sandomir.

ROPIĆ *med. niedok.*; (*Sorab.* 2. ropisz marszczyć); czynić, aby się zebrało, zropiło; eitern machen, eitern laſſen; *Boh.* zgitřiti, zgitřowati, (cf. jątrzyć); *Sorab.* 2. jetschisch; *Ross.* гноить. *Emarginare*, ropić, rozgnoić abo rozszerzyć wrzód abo ranę. *Mącz.* Ropiący, *suppuratorius. Cn. Th.* ROPIĆ się *recipr.*; *Boh.* gitřiti se, gitřjm se; *Sorab.* 2. sze taluźisz; *Sorab.* 1. podyetžu szo, noyu szo, yedniu szo, zaczekam, hinicž, (*ob.* Gnić); *Vind.* otezhi, otvuriti, otikuvat, otiekuvati, se gnojit, heitrati; *Bosn.* gnojitise; *Rag.* ghnoittise, oghnoittise; *Croat.* ognajamsze; *Ross.* гноиться, нарвать, нарывать; ropę wypuszczać, ropą ciec, eitern. *Cn. Th.* ROPIEĆ *nijak. niedok.*, zropieć *dok.*, ropą zajść, w ropę przejść, zu Eiter werden. Wnet jego sadło, ciało, jego miazga cała Od gnuśności z pijaństwem złączonéj zropiała. *Zab.* 8, 93. *Treb.* Z dołków, gdzie były oczy, żaby wyglądały, Po twarzy zaś zropiałéj jaszczurki biegały. *Łącz. Zw.* 12. ROPISTOŚĆ, ści, *ż.*, ropienie, *purulentia. Mącz., Sorab.* 1. yetžno, yedmoyitoſcž, *Vind.* tvurnost; *Croat.* gnoina, gnoinoszt; *Hung.* genetség, das Eitern, wenn etwas voll iſt von Eitermaterie. ROPISTY, a, e, ROPISTO *adverb.*, ropiący się, pełen ropy, *purulentus. Mącz., Boh.* hnisowatý; *Slov.* zahnogený; *Hung.* genyetséges; *Sorab.* 1. yědmoyité, yedmoyiczne; *Vind.* höttrau, gnojan, tvuren, tvuroviten, gnjilast, gnoinoranast; *Croat.* gnoien, gnojni; *Ross.* гносватый, гнойный, гноистый (cf. gnojny), нарывный, вередливый; *Eccl.* ропистый, гноеточивый, eiternd, voll Eiter. Do Łazarza psi przychadzali, A wrzody jego ropiste lizali. *Odym. Św.* 2, *D b.* — §. Ropisty, ropie podobny. *Cn. Th.*, eiteratig. ROPSKO, a, *n.*, paskudna ropa, häßlicher Eiter. Ropsko i otok smrodliwy. *Boh. Dyab.* 2, 54.

ROPUCHA, y, *ż.*; (*Boh.* ropauch sopel, cf. *Sorab.* 1. žkropawé chropawy; *Ross.* рапуха, рапушка *salmo maraenula*; cf. *Gall.* crapaud; *Ital.* rospo); parchata żaba, die Kröte; *Slov.* zemska žaba, gedowatá žaba; *Boh.* žaba zahradnj, zemská, gedowatá, chrastawá; *Sorab.* 2. schkrodawa; *Sorab.* 1. krókawa, fymczižа; *Vind.* krastova shaba, krota, fhatorniza; *Croat.* krasztava saba, krasztacha; *Carn.* puf; *Bosn.* sgjabba zapuhacja, rugnava; *Rag.* xabba zapuchaccja, gubbaviza; *Slav.* krastava xabba; *Ross.* коростовая лягушка, жаба; §. 1) *rana bufo*, daleko większa od pospolitéj żaby, ciemnoszarawa, ma na sobie brodawki obrzydliwe. *Zool.* 205. Żabę krostawą Ruśniacy jedném słowem zowią czerpachą, t. j. żabą leśną. *Urs. Cr.* 144. §. Ropucha, *vocamus hominem vel animal aliquod parvum, quando ultra modum suae corporaturae inflatur ira vel superbia*, eine böſe Kröte, eine ſtolze, aufgeblaſene Kröte. *Aliqui tamen dicunt esse ranae majoris nomen, et sane modus loquendi*: Odyma się jak ropucha, er bläſt ſich auf wie eine Kröte, wie ein Froſch. *Cn. Ad.* 4, (cf. nadął się jak półtora nieszczęścia; gdy konia kują, żaba nogi nadstawia); *indicat translatum esse ab aliquo proprio. Cn. Th.* 925. — §. 2) *Milit.* Ropucha, łoże żelazne moździerzowe. *Jak. Art.* 3, 314. eine eiſerne Mörſerlavette. ROPUSZY, a, e, od ropuchy; *Carn.* krôtne, Kröten- Czart ukryty w barwie czai się ropuszéj. *Przyb. Mill.* 129.

RORATY *plur.*, nabożeństwo adwentowe, die Adventandacht in der Römiſchen Kirche bey ſieben brennenden Lichtern. U nas w Polszcze oznacza się adwent roratami, to jest mszą przed wschodem słońca odprawianą, w któréj *introit* od słowa: *Rorate* zaczyna się; pod czas téj mszy stawiają siedm świec gorejących na ołtarzu. *Cerem.* 1, 189. *Kras. Zb.* 2, 56. *Zarn. Post.* 4 *b.* — Na roraty wstają pobożni. *Dwor. J* 4. mówi się czasem o szulerach, pijanicach, którzy całą noc nie śpią do świtu, Nachtſchwärmer. — §. Roraty - Advent *qu. v.* RORATNY, a, e, od rorat; n. p. Zwiastowanie anielskie do panny Maryi wspominając, roratną mszą śpiewamy. *Hrbst. Nauk. N.*

ROS — - Roz — *qu. v.*

ROSA, y, *ż.*; (*Boh.* rosa, rosyčka; *Slov.* rosa; *Sorab.* 1. rosza, ròſſa, ròsa; *Sorab.* 2. rosza; *Carn.* rôsa; *Vind.* roſa, roſsa; *Croat* ròsza; *Slav.* rossa; *Rag.* rossa, rossizza; *Bosn.* rosa; *Ross.* poca; *Lat.* ros; *Gall.* rosée, *Graec.* ἔρση, δρόσος, cf. *Hebr.* רסס rasas, *aspersit, apud Chaldaeos* stillavit; cf. *Germ.* rieſeln); der Thau, owa niewidoma wilgoć, która po zachodzie słońca w ciepłe czasy, rośliny znacznemi kroplami okłada. *Kluk. Rośl.* 3, 90.

Hub. Wst. 162. Na zaraniu rosa z wiatru spuszczona bywa. *Birk. Zbar. C b.* Rosa kroplista. *Bardz. Luk.* 99. Skropcie już pola perłową rosą O górne zdroje. *Miask. Ryt.* 1. Rosa pada. *Cn. Th., Vind.* rosa pada, rosi; *Sorab.* 1. rosza pada. Płodnoczynna rosa. *Zab.* 8, 253. *Nar. et* 10, 53. *Koss.* Rosa miodowa; *Ross.* медяная роса, *ob.* Miodowy.

Pochodz. *rosić, obrosić; obraszać, porosić; rosisty, rosaty.*

ROSADA, *ob.* Rozsada.

ROSAJDA, y, *ź*,, w hucie śklanéj, tafla śkła ordynaryjnego zielonego, których 120 sztuk idzie na skrzynią. *Magier. Mskr.*, eine ordinäre grüne Glastafel.

ROSATY, a, e, na kształt rosy, wie Thau, Thau-. Do wina używają cukru rosatego, w aptece przyprawnego, dla uczynienia go łagodnym. *Cresc.* 353.

ROŚĆ, *ob.* Rosnąć. ROSCIĄĆ, *ob.* Rozciąć. ROSCIĄGŁOŚĆ, ROSCIĄGŁY, ROSCIĄGNĄĆ, *ob.* Rozciągnąć.

1. ROŚCIĆ, rościł, rości, roszczę *cz. niedok.*, urościć *dok.*, robić, żeby co rosło; *Bosn.* vrjesgiti (cf. wrzos), cinit rasti; *Ross.* ростить, рощу, возрастить, возращать, (роща, рощина gaj); *Eccl.* ращу, (растительный *vim augendi habens*), wachſen machen. Mysze łajno na głowie oblazłéj włosy rości. *Sienn.* 175. Ziele smolnik dobre jest w gnojeniu ran, roszcząc w nich ciało. *Spicz.* 9. — *Transl.* Rościć, *fig.* wzkrzeszać, wzbudzać; rege machen, entſtehen machen. Państwo miał w ręku, gdyby chciał rościć W półrynku wojnę. *Chrosc. Luk.* 183. Twój gniew mi panie codzień zgubę rości. *Morszt.* 95. Oprzeć nie mogłem się skłonności, alem nadziei nie rościł nigdy. *Teat.* 1, 69. ich nährte keine Hoffnung. Widząc jej portret u niego, nie miałżem rościć podejźrzenia? *Teat.* 9, 21. Argwohn ſchöpfen, Argwohn nähren. Pretensye rościć, zmyślać sobie pretensye, Prätenſionen machen.

2. ROŚCIĆ, *ob.* Roszcić. ROSCIEC, ROSCIEK, *ob.* Rozciek. ROSCIĘTY, ROSCINAĆ, ROSCINEK, *ob.* Rozciąc. ROSFORNY, *ob.* Rozworny.

ROSIATA, y, *ż.*, mléko geste warzone z jajkami, dick geſottene Milch mit Eyern. *Wiel. Kuch.* 425.

ROSIĆ, -*ił*, -i, roszę *cz. niedok.*, urosić *dok.*; *Boh.* rositi, rausam; *Vind.* rofiti, narofuvati; *Carn.* rosim; *Croat.* roszim; *Slav.* rositi; *Rag.* rossitti; *Ross.* росить, рошу; ℣. 1) na kształt rosy pokrapiać, wie mit Thau benetzen, beſprengen, beithauen. Twarz łzami rosi. *Jabł. Tel.* 79. Mirtyl wzrok w ojcu utopiony czasem w niebo wznosił, I radosnemi łzami piękne lica rosił. *Chod. Gesn.* 18. Rumieniec jéj policzków łzami uroszony. *Przyb. Luz.* 47. Oczy łzami uroszone. *Min. Ryt.* 1, 148. Krwią swoją własną ranne członki rosi. *Past. Fid.* 41. Wonią uroszone Miała po barkach włosy rozpuszczone. *Hor.* 2, 133. *Min.* Kapłan trzymając w ręce kropidło, Naprzód rosi święconą wodą ono bydło. *Pot. Arg.* 125. — ℣. 2) Rosić len pod niebem na rosie go blechować, den Flachs im Thaue liegen laſſen und ſo bleichen. Roszenie lnu; po wyciągnieniu go z wody rozściela się na łące skoszonéj rzędami, jak najcieniéj, aby się wyblichował, czyli uro-

sił. *Przędz.* 13. Niektórzy roszą len przez 3 lub 4 niedziele podług czasu. *ib.* 13. *et* 107. ROSICZKA; i, *ź.*, ROSNIK, a, *m.*, *ros solis*; *Ross.* солнечная роса, Sonnenthau; listeczki tego ziela, im bardziéj słońce przypala, tym więcéj wilgoci abo rosy w sobie mają. *Syr.* 330. *Kluk. Rośl.* 2, 249. *Chmiel.* 1, 645, *drosera Linn.* wilgoć na liście występuica, ma gubić brodawki. *Kluk. Dykc.* 1, 196. ROSINIEC, *herb*; *idem quod* Ślepowron. *Krop.* 3, 45. ROSISTY, a, e, ROSISTO *adverb.*; *Boh.* rosnatý, plny rosy; *Sorab.* 1. roszowitć; *Carn.* rosliv, rosnat; *Vind.* roſliu, roſen, roſoviten; *Bosn.* rosni; *Croat.* roszlyiv; *Ross.* росистый; pełen rosy, rośny; voll Thau, thauig, bethaut. Rosista noc. *Groch. W.* 138. Zmrok rosistemi kropi cię perłami. *Suszyc. Pieśn.* 2, *B* 2 *b.* Obłok rosity. *W. Jes.* 18, 4. Wiatr rosisty. *W. Dan.* 3, 50. Dmą rosistą Zefir wiejąc zgoła, Z ziemi na wiosnę wyprowadza zioła. *Bardz. Trag.* 121. Rosistym być *Eccl.* росоточити.

ROSKARACZYĆ, ROSKAZAĆ, ROSKIDAĆ, ROSKLEPAĆ, ROSKOCZOWAĆ, ROSKOSZ, ROSKOSZOWAĆ, ROSKUGLOWAĆ, ROSKURCZYĆ, ROSKWILIĆ, ROSŁAPAĆ, ROSŁAWIAĆ, *vid. sub.* Roz —, *suis in locis.*

"ROŚL, i, *ź.*, rośnienie, "rost, płód, płodność; *Carn.* rast; (*Ross.* растъ źrzałość, dozrzałość), Wachsthum. Rola bujna w swéj rośli uszczęśliwiła dobytki. *Chodk. Kost.* 12. — "§. Roślina, ein Erdgewächs, eine Pflanze. Natura wywodzi z wód łona rośle. *Przyb. Luz.* 324. Kazała dobrotliwie łonu płodnéj ziemi Roślami dla mieszkańców kwitnąć leczącemi. *Przyb. Ab.* 111. Tym porostom, tym gumom, kapiącym kroplisto, Niewidzialne gładkie rośle chropowacą. *Przyb. Milt.* 123. ROSŁEK, słka, *m.*, wyrostek, młodzieniaszek. *Tr.* (cf. rostek); ein junger Menſch, ein Aufſchößling. ROŚLINA, y, *ź.*, die Pflanze, das Erdgewächs; *Boh.* rostlina, zrostlina, zrostlinka, wyrostlina, zelina (cf. ziele), bylina, bylinka, (cf. bylina, byle); *Vind.* rast, rastje, semelska rast, semlorastje, vſadiza, ſaſad, hlanza, mladiza; *Carn.* sasajaniza; *Rag* strúk (cf. strąk), târs, tarstak, (biglje *herba medica*); *Ross.* былие, былина, былинка, растение, произрастение, прозябение, зелие, трава; *Eccl.* сядъ (cf. sad), ѯлакъ, (былиньѭ, быліемъ порастаю *herbesco*). Rośliny są ciała organiczne bezduszne, wyrastające z ziemi: drzewa, krzewiny, zioła są rośliny. *Bot. Nar.* 3. *Tournefort* rozłożywszy rośliny na drzewa, krzewiny, podkrzewiny, i zioła, podzielił je na gromad 22. *Bot. Nar.* 155. ROŚLINNY, ROŚLNY, a, e, od roślin, Pflanzen-; *Boh.* bylinný; *Eccl.* быльный, былінный. Oleje i żywice roślinne. *Krumł.* 96. Kléj roślinny, gumi. *ib.* 96. *N. Pam.* 6, 316. Gdzie gniją materye roślne, zwykła się pokazować saletra. *Jak. Art.* 1, 47. ROŚLINIARNIA, i, *ź.*, krzewodom. *Pam.* 83, 431; *Ross.* теплица, das Treibhaus, Gewächshaus. ROŚLINISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen roślin, zielisty: pflanzenreich, krautreich; *Eccl.* былистый. ROŚLINONOŚNY, a, e, noszący rośliny, pflanzentragend; *Eccl.* злаконосецъ; (*Verb.* злаконошу, *Graec.* χλοηφορέω; злакосіятеленъ, *Graec.* χλοαυγὴς *virenter splendens*). ROŚLINOPISARZ, a, *m.*, botaniczny autor, Pflanzenbeſchreiber.

Najsławniejsi roślinopisarze w Polskim języku Marcin z Urzędowa i Syreniusz. *Bot. Nar.* 4. ROŚLINOPISMO, a, *n.*, botanika, mówi o roślinach. *Bot. Nar.* 2, die Kräuterlehre, Pflanzenkunde. ROSŁOŚĆ, ści, *ż.*, sperość, großer Wuchs. Hippiasz w siłach i rosłości olbrzymom równy. *Ter. Tel.* 311. — (ROSLITOWAĆ się, *ob.* Rozlitować się). — ROSŁY, a, e, spory, groß gewachſen, groß. (*Boh.* rostliwý rosnący; *Rag.* raastgliv *vegetabilis*). Rosły na kształt wieży. *Przyb. Milt.* 178. Rosłe cedry Libańskie. *Ryb. Ps.* 50. Na rosłe góry srogi piorun bije. *Bardz. Trag.* 244. Katechizm dla roślejszych. *Ryb. Ps. praef.* für die Erwachſenern. Wszyscyśmy teraz pośli Za światem mali i rośli. *J. Kchan. Dz.* 299. W młodych i rosłych leciech. *Glicz. Wych. E* 5. — (ROŚMIAĆ się, *ob.* Rozśmiać się. ROŚMIESZYĆ, *ob.* Rozśmieszyć). — ROSNĄĆ, 'ROŚĆ, rosł, rośnie, 'roście, rosnę, 'rostę *verb. med. niedok.*, urosnąć, zrosnąć, *dok.*; *Boh.* růsti, zrůsti, zrostl; *Slov.* rostu, rostnu; *Sorab.* 2. roſcz, roszl, rostu; *Sorab.* 1. rostu, zrostu; *Carn.* rasti, râstem; *Vind.* rasti, raſel, rastem, rastim, odstaulat; *Croat.* raszti, razti, raztem, raszelszem; *Dal.* reezti; *Rag.* raasti, râstjeti, rattjeti; *Bosn.* rasti, uzmosgitise; *Ross.* ростн, росту, расту; (cf. *Hung.* arad; *Ger.* Reiß *ut* Pfropfreis, cf. *Lat.* cresco; *Aeol.* χρεασχω); większym się stać, wachſen. Jeżeli zwierz przez pokarm odbiera więcéj nowych części, niż utraca, wtedy rośnie. Lecz wielkie podobieństwo, iż rośnienie nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. *Kluk. Zw.* 1, 121. Ziółka te tylko, które u nas 'rostą, będę wypisywał. *Urzęd.* 16. O kwiatki! co na inszéj nie zrośniecie ziemi. *Przyb. Milt.* 355. Rosnące płoty i ogrodzenia z witwiny. *Mon.* 74, 760. żywe, lebendige Zäune. Piotr rośnie, Jan urósł, a ja nie urosnę? *Kras. W.* 22. Ciasto zaczynione poczyna ruszać i 'rość. *Syr.* podnosić się, wachſen, aufſteigen, aufquillen. Ta miłość, jak ciasto na drożdżach rośnie. *Teat.* 10, 76. Odległością opinia 'roście. *Fredr. Ad.* 298. 'Rostą pieniądze, frasunku przybywa. *Lib. Hor.* 76. pomnażają się, ſich vermehren. Książęta Litewscy przez zgodę w sławę, w możność i w potężne panowanie rośli. *Stryjk.* 228. Światłość słoneczna, gdy słońce wschodzi, pomału 'roście. *Sk. Kaz.* 45. Boże daj, abyśmy od posłuszeństwa twego nie odstępowali, 'rostąc w mądrości i w pobożności. *Sk. Kaz.* 45. Gdy choroba rosła, był znacznéj cierpliwości *Birk. Dom.* 58. Serce rośnie z radości, das Herz wächſt, ſchwillt vor Freude. Aż serce rośnie, kiedy się to pokazują na dal skutki stokrotne. *Teat.* 26. *c*, 77. One dziewice, one bujne młodyce, aż serce patrzącym na nie 'roście. *Gwagn.* 512. — *Math.* Rzędy, których wyrazy tym bardziéj rosną, im bardziéj oddalają się od początku, nazywają się rzędy rosnące; *series divergentes. Jak. Math.* 2, 168. ſteigende Folgereihen. — 2. Rosnąć z czego = wyrastać z czego, pochodzić z czego; aus etwas erwachſen, entſpringen, herkommen. Z małych rzeczy wielkie 'rostą. *Opal. Sat.* 148. Z głupstwa wszystkie nieprawości 'rostą. *Gorn. Dw. ded.* Nie mniemaj, gdzie cię ogień popali, woda potopi, na polu zginie, w oborze pozdycha, aby to tobie zkąd inąd rosło, jedno z prawdziwych dekretów pana twego. *Rej. Post. U u* 3. ROŚNIK, *ob.* Rosiczka.

Pochodz. sub nomine ród.

ROŚNY, a, e, rosisty, pełen rosy, *roscidus*; *Boh.* rosnj, rosný, rosnaty, plny rosy; *Sorab.* 1. roszoyité; *Carn.* rosliv, rosnat; *Vind.* roſliu, roſen, roſoviten; *Croat.* röszen, roszlyiv; *Bosn.* rosni; *Rag.* rôsni; *Ross.* росный; n. p. Rośna noc. *Mącz.*, thauig, voll Thau. Wiatr rośny przewiewa. 1 *Leop. Dan.* 3, 50.

ROSOCHA etc., *ob.* Rozsocha.

ROSODAJNY, a, e; *Eccl.* росодательный; thaugebend.

ROSOŁ, u, *m.*, ROSOŁEK, łku, *m.*, *dem.*; *Boh.* rosol; *Sorab.* 2. roszol (słona woda); *Sorab.* 1. roszow, roszel; *Vind.* ſouna vlaga, ſlana vlaga, ſouni ſok; *Croat.* râszol *salsilago*; *Bosn.* rasô, salamura; (*Ital.* salamoja); *Rag.* râsoo, râsoglje *salsilago*; *Ross.* разсолъ, росолъ, засолъ, (cf. *Germ.* Sulze, Sülze); rosół warzonych rzeczy, n. p. z sztuki mięsa wywarzony, die Fleiſchbrühe, (cf. bulion). Rosół z mięsa warzonego, z pietruszką, selerkiem, porami, marchwią, który na pierwszą potrawę wszędzie dają. *Wiel. Kuch.* 426. Rosół Włoski, menestra. *ib.* 416. Żył skąpo, to też nie wołu Dał gotować do rosołu, Płaska przyszła z supą rzadką miska. *Jak. Baj.* 35. Jarząbek w rosole. *Banial. B* 3. Podobno bez łyżki rosołu jeść nie można. *Teat.* 8, 59. — 2. Rosół, abo rosołowa przyprawa do potraw omaczania, saisza. *Cn. Th.* die Tunke, die Sauce. — 3. Rosół do surowych rzeczy, ryb, mięsa etc., lak, dla chowania długiego, *Carn.* slanamûrja; *Ross.* тузлукъ, die Salzlake; die Lake. Kablion solą przełożony lepiéj dochowuje się, niż rosołem zalany. *Wyrw. Geogr.* 425. Dla takowego bydła trzeba sieczkę zaparzać, rosołkiem zasolonym krasić. *Haur. Sk* 52. — 3. *Fig.* Topią go bezbożnie w morskich wód rosole. *Tol. Saut.* 50. (w wełnach morskich). Przygorzkim krwawych łez rosole. *Ustrz. Klaud.* 67. *Ustrz. Troi.* 12. *et* 45. przy strumieniu łez, płaczu, bittere Thränenfluth. — *Transl.* W rosole być, leżeć, w smutku, frasunku, w dolegliwościach, w ambarasie, w biedzie, w obertasach; in der Suppe ſeyn, liegen, in Bedrängniſſen, im Gedränge, in Noth, Kummer. Słuchaj siostro, gdybym ja w tym rosole była, Zapewnebym swe serce ojcu otworzyła. *Min. Ryt.* 1, 22. Już drugi dzień mija, Jak w tym rosole mało jada, sypia, pija. *Pot. Arg.* 229. Cóż mi to powiadacie, jakobym w tej szkole Nie był i ja, i w tymże nie leżał rosole! *Zimor. Siel.* 229. Kiedy tak chcą, niechajże zostaną w swym rosole. *Gorn. Dw.* 63. O któréj białejgłowie raz sława rozpusty wyjdzie, już ta nieboga zawzdy w tym rosole zostać musi. *Gorn. Dw.* 219. Zadzierżyli Polacy posłów Czeskich dla cesarza, aby go w rosole dla Prus trzymali. *Biel.* 275. *et* 457. *Birk. Zbar. D.* — (ROSOLIS, u, *m.*, Włoska wódka, Roſſoli. Za kwartę gorzałeczki ociec po dwa grosza płacił: a pan młody *rosam solis* po dwa czerwone złote. *Falib. E* 3). — ROSOŁOWY, a, e, od rosołu, die Brühe, Fleiſchbrühe, Salzlake betreffend; *Ross.* разсольный. Rosołowa strawa; sucha, mokra, mięso, ryby do rosołu, *salsamentum. Cn. Th.*; (*Bosn.* salum,

stvari osogljene; *Croat.* poszòlje). Rosołowy, nasalany, słony, sucho, mokro. *Cn. Th.* Eingepökeltes, z. B. Fleiſch, Fiſche u. ſ. w. Rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb przekupień, nasalacz, *salsamentarius. Cn. Th.* der Einpökler, der eingepökelte Sachen verkauft. Rosołowe mięso, *ob.* Pekiellejsz. Rosołowy statek, solanka. *Cn. Th.* 1038, ein Gefäß zum Einſalzen. (*Slov.* rosołowatjm, kysljm *muceo*, *mucesco*).

ROSOMAK, a, *m.*; *Ross.* россомаха; *Lat. med.* rosomacus; żwierzę wielkości psa dużego, ze wszystkich żwierząt najobżartsze. *Zool.* 324, *mustella gulo*, der Vielfraß. *Gwagn.* 429. Rosomak, żwierz żarłoczny; objadłszy się idzie między podwójne gałęzie, tam się gwałtem póty ciśnie, póki żołądka obepchanego, nie wypróżni, i znowu na nowo swojej obżartości czyni zadosyć. *Chmiel.* 1, 585. Tuczybrzuchowie, którzy zawsze jak rosomaki obetkawszy się, i jak bacy opiwszy się, idą spać. *Pim. Kam.* 338, *Vind.* shertovez, oshertnik, preshertnik, velikujedez, poshèruh; *Ross.* ненасыта. — *Transl.* Łacniéj się było tobie zgadzać z nami, Niżliby rosomacy mieli władać nami. *Biel. S. M. A* 3 *b.* żarłoki, żałroczni, łakomi sąsiedzi. ROSOMASZY, a, e, od rosomaka, Vielfraß-; *Ross.* россомашій, россомашечій.

ROSONOŚNY, n. p. księżyc. *Otw. Wirg.* 434, *roscida luna*, thaubringend; *Carn.* rosanosne; *Vind.* rosonosni; *Eccl.* росоносный. ROSORODNY *id. Tr.*

ROSOSZKA, *ob.* Rozsoszka.

*ROSPA, y, *ż.*, ROZSPA, rozsypka, rozsypanie, das Zerſtreuen, Zerſtieben. Nie chciał Febus żałosny swego pokolenia, na rospę w popioł puścić; *in cineres labi. Żebr. Ow.* 46.

ROSPACZ, *ob.* Rozpacz. ROSPADAĆ, *ob.* Rozpaść. ROSPADLINA, *ob.* Rozpadlina. ROSPAK, *ob.* Rozpąk. ROSPALIĆ, *ob.* Rozpalić. ROSPAMIĘTAĆ, *ob.* Rozpamiętać. ROSPAR, *ob.* Rozpar. ROSPARAĆ, *ob.* Rozpróć. ROZPASAĆ, ROSPĘCZNIEĆ, ROSPĘDZIĆ, ROSPĘTAĆ, ROSPIĄĆ, ROSPIĆ, *vide sub.* Rozp —. ROSPIERAĆ, *ob.* Rozeprzeć. ROSPIERZCHNĄĆ, ROSPIEŚCIĆ, *sub.* Rozp —. ROSPIJAĆ, *ob.* Rozpić.

ROSPIKAMIEŃ, ia, *m.*, ziele, biedrzeniec, *saxifragia*, Stein pimpinell. *Śleszk. Ped.* 420.

ROSPISAĆ, ROSPISTY, ROSPŁASZAĆ, ROSPŁATAĆ, ROSPLATAĆ, ROSPLEŚĆ, ROSPŁOSZYĆ, ROSPŁYNĄĆ, ROSPŁYWAĆ, ROSPUSTA, ROSSADZIĆ, ROSSIEŚĆ, etc., etc.; *ob. sub.* Rozp —, Rozs —, *suis in locis.*

*ROST, u. *m.*; *Ross.* ростъ; wzrost, der Wuchs. *Zab.* 8, 330. *Izyck.*, cf. *rośl.

ROSTAĆ się, ROSTAJNIA etc., *ob.* Rozst —. ROSTĘ-Rosnę, *ob.* Rosnąć. *ROSTEK, stka, *m.*; *Ross.* росток, (*distng.* roztok); latorośl, der Zweig, der Sproſſe. *Tr.*, (cf. rosłek). Wypalenie lasów niszczy aż do korzeni puszczające się młode rostki. *Pam.* 83, 353. Korzonki przykrywa ziemia, a rostki puszczają się z korzonków. *Brzost. Duch.* 26. *ib.* 20.

ROSTERK etc., *ob.* Rozterk. ROSTFARKI, *ob.* Rosztfarki, ROSTNICA, *ob.* Spólnica ryba. ROSTOCZYĆ, ROSTOK, *ob.* Roztoczyć. ROSTOP, *ob.* Roztop. ROSTOPAŚĆ ziele, *ob.* Jaskółcze ziele. ROSTOPIĆ, ROSTROIĆ, ROSTROPNY, ROSTRUCHAN, *ob. sub* Rozt —.

ROSTRUCHARZ, *ROZTRUCHARZ, a, *m.*, z *Niem.* der Roßtäuſcher. §. 1) *Rostucharz, który końmi trybuje', *hippocomos. Mącz.*, (*Boh.* konjř, koniř; *Carn.* kojnar; *Vind.* koinski kupez, klusatni barantavez). Rostrucharz, który na przedaj konie stawia, chowa je bardzo rozkosznie, iżby je jak najlepiéj przedał. *Gorn. Sen.* 420. Rostrucharze, co końmi kupczą, płacą od osoby po złt. dwa. *Vol. Leg.* 2, 984. Frasował się na roztrucharza, że zbytnie drogo zacenił konia. *Gorn. Dw.* 167. — §. Rostrucharz, co ludźmi kupczy, martauz; ein Seelenverkäufer, Sclavenhändler. Niecny rostrucharz z uczciwemi ciały Kupczy dzień cały. *Klon. Il. C* 2. (*not.* »*mango*, kupiec co ludźmi kupczy«). Za ucznia cię Judaszu pan przyjął, nie za rostrucharza. *Pot. Zac.* 11. — §. 2) Rostrucharz, jednacz kupca, kupi, stręczyciel. *Cn. Th.* 242. rajfura, der Zuweiſer, Zuſchauzer. — §. *Transl.* Słuchajcież jakie życie było rostrucharza onego, (bogacza przed którego drzwiami biedny Łazarz leżał). *W. Post. W.* 2, 59. Rozkosze rostrucharza tego. *ib.* 62. ROSTRUCHARSTWO, a, *n.*, rostrucharskie rzemiosło, trudnienie się przedawaniem koni; Roßhandel, Roßtauſch; *Boh.* koniřstwj. ROSTRUCHARSKI, a, ie; *Boh.* konjřský.

*ROSTRYHA, y, *m.*, [ROZSTRYHA, *qu. v.* z *rusk.*; *Etym.* strzydz 2], rozstrycha, rozstrychnienie, *ob.* Rozstrychnąć. — *§. Rostryha, (odszczepieniec, cf. rozkolnik), [*Ross.* разстрига, wyświęcony, z kapłaństwa złożony, ein Entweihter 2], ein Abtrünniger. Przez apostołów i rostryhów to się dzieje. *Pim. Kam.* 62. Niezbożny rostryho, niedosyć na tym masz, iż ceremonie sakramentalne ganisz, ale i na samego sakramentów podawcę bluźnisz. *ib.* 62. Niewstydliwy rostryho. *ib.* 58. Stułże rostryho pysk, a niepotrzebnie nie gdakaj. *ib.* 223.

ROSTRYSK, ROSTRZĄSNĄĆ, ROSTRZELIĆ, ROSTRZĘSYWAĆ, ROSTRZEŻWIĆ, ROSTRZYGNĄĆ, *ob.* Roztrysk, Roztrząsnąć, Rozstrzelić, Roztrzęsywać, Roztrzeźwić, Rozstrzygnąć.

*ROSTUCHARZ, *ob.* Rostrucharz. ROSTUCZNIEĆ, ROSTUCZYĆ, ROSTWARTY, ROSTWARZAĆ, ROSTWORZYĆ, ROSTYKAĆ, ROSTYRAĆ, ROSTYRK, *vid. sub.* Rozt —.

ROSUNĄĆ, *ob.* Rozsunąć, ROŚWIECIĆ, *ob.* Rozświecić.

ROSYA, yi, *ż.*, (cf. Ruś); *Vind.* Ruska semla, Rutenska dèshela, Rufiansku zharstvu, Mofhkovitsku zelarstvu; *Ross.* Россія: Moskwa, wielkie cesarstwo częścią w Azyi, częścią w Europie. *Dykc. Geogr.* 2, 358. Rußland. Tytuł Imperatorowéj całéj Rosyi, aller Reußen, Rzplta uznała. *Vol. Leg.* 7, 23. ROSYANIN, *ROS, a, *m.*, *Moskal. *Dykc. Geogr.* 2, 358, der Ruſſe; *Bosn.* Rus; *Vind.* Rufianz, Rufiak, Mofhkovit, Mofhkovitar; *Croat.* Moskov; *Ross.* Россіянинъ, *vulg.* Русакъ, (*ob.* Rusy); *Eccl.* Россъ. Apostoł Andrzéj postawił krzyż na górach Kijowskich, i ochrzcił niektórych *Rosów. *Fund.* 1. *Rosy nie byli z Rzymianami w jedności wiary. *ib. pr.* ROSYANKA, i, *ż.*, *Moskiewka, die Ruſſinn; *Ross.* Россіянка. ROSYJSKI, a, ie, *Moskiewski, Ruſſiſch; *Boh.* Ruský, (*ob.* Ru-

ski); *Vind.* Ruski, Rusianski, Rutenski; *Ross.* Россійскій, Русскій. Posłowie Rosyjscy. *Vol. Leg.* 7, 674.

ROSYPAĆ, ROSYPKA, *ob.* Rozsypać.

ROSZCIĆ, ROZCIĆ, -ił, -i, roszci, roszczę, rozczę, *cz. niedok.*, na roszcie suszyć; *Carn.* rôshtam, dörren, röſten. Zboże wodą nalane, gdy napęcznieje, poczne się pukać, toż go roszczą, a potym na słońcu suszą. *Syr.* 944. O roszczeniu słodu. *Kluk. Rośl.* 3, 268. vom Malzdörren. Jęczmień na słód rozczony, za przystąpieniem ciepła innego smaku nabiera. *Bot. Nar.* 136. Kupa rozczącego się słodu. *ib.*

ROSZCZĘ, rościsz, *ob.* Rościć. ROSZCZEPIĆ, *ob.* Rozszczepić. ROSZCZEPIERZYĆ, *ob.* Rozszczepierzyć.

RÓSZCZKA, i, *ż.*, ROŻDŻKA, RÓŻECZKA, *demin. Nom.*, rózga; [*ob.* Rożdże 2]; pracie, gałązka, *Boh.* rûztka; *Vind.* fhibiza, rueteza; [cf. *Ross.* роща gaj 2]; ein Rüthchen, eine kleine Ruthe, ein Zweig. Miłuje rószczka swoje gałązki, i gałązka swój pniak, bo wie, że bez niego ginie. *Sk. Kaz.* 363. Dobrego korzenia dobra rószczka. *Sk. Żyw.* 1, 165. *et* 2, 135. (jaka matka, takie córki; nie daleko jabłoni jabłko pada). Nazaret wykłada się rószczka abo latorośl. *Dambr.* 619. Wszędzie po różeczkach wisi drobny owoc. *Tol. Saut.* 78. Szczęśliwa latorośl, z której rószczki tak wielki rodzaj na świat wypłynął. *Birk. Dom.* 41. Rożdżki oliwne. *W. Post. W.* 211, (*Vind.* oliska vejiza, olikna mladiza). Rószczki do szczepienia. *Sk. Dz.* 327. — §. Rodzice mają zwyczaj, dziatki swe karać, albo rószczką wzbierać. *Glicz. Wych. F* 6. mit einer kleinen Ruthe ſchlagen.

ROSZCZYTYWAĆ, *ob.* Rozczytywać. ROSZĘ, *ob.* Rosić. ROSZPONA, *ob.* Rozspona.

ROSZT, RUSZT, u, *m*, ROSZCIK, a, *m*, *demin.*; *Boh. et Slov.* rošt; *Sorab.* 2. roscht, (roscht = rdza); *Carn.* rôsh; *Vind.* roſh, roſhterz, (rosh, roshin = rożen); *Croat.* roster, prasilnicza, (*ob.* Prażyć); *Slav.* rostílj, roshtir; *Hung.* rostélyotska, (rostély = kraty); *Rag.* roox, pecchme, pikarstje; *Dal.* pechme; *Bosn.* rosc, roscligl, krata, graticula za pecchi ribbu; *Ross.* решетка, решотка, решоточка (2 sztakiety, cf. rzeszoto), обжигальная печь; *Germ.* der Roſt; §. 1) kratka kuchenna żelazna, der Bratroſt. Ruszt robią z prętów żelaznych graniasto słupiastych, których obadwa końce osadzają się w bokach pieca. *Kruml.* 22. Urobił do ołtarza roszt miedziany, jako kratę. *Radz. Exod.* 38, 4. Chléb na roszcie przypiekłszy. *Syr.* 925. Na roście pieczony tort. *Gil. Post.* 319. Gron winnych nakładłszy na roszt, wstawić do pieca. *Cresc.* 330. *Haur. Ek.* 106. Świety Wawrzyniec na roście upieczony koronę wieczną otrzymał. *Gil. Post.* 282 *b.* — Roszt konopny *Ross.* копанъ — W hutach roszt, wiązanie, podobne do kraty, które pod piec dają. *Os. Żel.* 82. ein Flechtwerk von Ruthen unter dem Schmelzofen in den Eiſenhütten. — §. Winniczne roszty, szragi, drążki, po których się pnie wino. *Włod.* Weinlatten, an denen der Wein ordentlich herauf wächſt. — §. 2) Roszt, miara pewna rudy, dziesięciu garców, ein Erzmaß. *Tr.* miara 24 niecek. *Czack. Pr.* 2, 199. — 1. ROSZTOWAĆ rudę, Rusztować, *cz. niedok.*, przepalać rudę z drzewem. *Os. Żel.* das Erz roſten, abbrennen, abſchmelzen. Przeplatanie rudy, po naszemu rosztowanie. *Os. Rud.* 52. Regulus najwięcéj w rudach przeszkadza, gdy go pierwéj nie wypędzą przez wolne rusztowanie. *Torz. Skł.* 252.

2. ROSZTOWAĆ, RUSZTOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, urosztować *dok.*, piętrować, rosztowanie stawić; ein Gerüſt bauen, rüſten. *Cn. Th.*; *Vind.* ruſhtati, perpraviti, perpraulati, napraulati, ruſhtuvati; *Ross.* примостить, примащивать, подмостить, подмащивать, взмостить. Rusztować, podrusztować, u cieśli i mularzy, z belek i tarcie robić piętrowanie przy budowli gmachów, lub do reparacyi ich. *Magier. Mskr.* — *Transl. fig.* Doszli, jak stawić sidła na żwierza, i jaki Na głupiołaczne żeru lep rosztować ptaki. *Pilch. Sen. list.* 5, 53. Pająk siateczki swoje na onę ścianę zapuścił, i dziurę onę urosztował. *Sk. Żyw.* 1, 42. zabudował, verbauen. Dowcip autora przez subtelne spoje i wiązania tak dzieło całe urosztował, iż nie wymknąć bez ruiny całego gmachu nie można. *Pilch. Sen. list.* 1, 270. ubudował, urobił, aufbauen. ROSZTOWANIE, ia, *n.*, mularskie rosztowanie, z *Niem.*, das Gerüſte der Maurer; *Boh.* lešenj; *Sorab.* 1. *et* 2. rusta; *Vind.* ruſht, perprava, ruſhtvu, maſhina, maſhinstvu (cf. machina), goder, podruſht, podruſhtvu: *Carn.* vodri; *Croat.* rust; (*Sorab.* 1. rižt, rižtunka machina, cf. rynsztunek); *Ross.* подвязи, подмостки, лѣса, (cf. leźć, leziwo). Rosztowania wielkie. *P. Kchan. Orl.* 1, 427. — §. Wygubił ich wielu na śmiertelném rusztowaniu. *N. Pam.* 18, 325. (na szafocie). Rusztowania śmierci, stosy zapalone, podziemne więzienia i katusze, przestały oburzać ludzkości. *N. Pam.* 9, 305.

ROSZTOWISKO, a, *n.*, miejsce od rosztowania rudy, der Roſthügel, wo das Erz abgebrannt und abgeſchmolzen wird. *Tr.* ROSZTOWNY, RUSZTOWNY, a, e, od rosztowania rudy, Schmelz-, zum Abbrennen, Abſchmelzen gehörig. Arszenik letko ulatuje przed rusztownym ogniem. *Torz. Skł.* 255. ROSZTOWY, a, e, od rosztu, Roſt-. Pręty rosztowe. *Kruml.* 27. Rosztowa pieczenia, na roszcie upieczona, ein Roſtbraten; *Carn.* bershôle, vershole; *Croat.* bersolicze; *Vind.* roshna pezhenka, bershole.

1. ROTA, y, *ż.*; (*Boh.* rota, hlûza, spolek; *Slov.* rota; *Sorab.* 1. rotta, roy, (cf. roj, roić); *Ross.* рота; *Svec.* rote; *Angl.* rout *et* rot; *Finl.* routu; *Arab.* רטט rotuot, *tumultum excitavit*; cf. *Croat.* rât = bój, wojna; *Ross.* рать wojna, ратай, ратникъ wojak (cf. rataj), ратовать walczyć; *Eccl.* ротъ kłótnia, spór). — *Milit.* Rotą nazywa się rząd ludzi jeden za drugim stojących. *Łęsk.* 2, 210. *Germ.* die Rotte, eine Reihe Soldaten; *Carn.* zhvetertnik; *Vind.* zvetertnik; *Vind.* zveternik, versta, ſhop; *Croat.* chetta, sereg, (cf. cetno, szereg); *Rag.* cetta; *Ross.* сполъ, (cf. spód); *Eccl.* ѵста, плъкъ, рота, толпа людей. Rota tedy, i rotmistrz i służebnicy żydowscy pojmali Jezusa. 1 *Leop. Joan.* 18, 13. Niemałą rotę ludzi na pomoc mu posłał. *Baz. Sk.* 33. Rotami, *turmatim. Cn. Th.*; *Ross.* поротно, rottenweiſe, in Rotten. — §. Rota, sekta, *haeresis. Macz.* eine zuſammen gerottete Menge, eine Rotte, Ketzerrotte; *Ross.* шайка. — §. *Transl.* Im kto dostatniejszy, tym większą rotę sług wiedzie. *Petr. Ek.* 109.

orszak, zgraję, Gefolge. — §. Gdy go z roty dobrych wyrugowano, udał się do góry Libanu. *Glicz. Wych. E* 2. ze społeczeństwa, aus der Gemeinſchaft.

2. ROTA, y, *ż.*; (cf. *Sorab.* 1. szo roczicz, szo rohczicz, szo pžiszahacz przysięgać; *Boh.* rotjm se buntuję się, sprzysięgam się, (*Germ.* ſich zuſammen rotten); *Boh.* rotnjk, *Germ.* Rottirer buntownik; *Vind.* rotenje, rotitje, perſega = przysięga; ſe sarotit *jurare*; *Carn.* rótim *adjurare*, rotivz *imprecator*, rotnik *incantator*; *Rag.* rotta, kleetva; prîsega = przysięga; ròtitise = przysięgać; rotnik *jurator*; *Dal.* rotta; *Croat.* rota *adjuratio*, roten *adjuratus*, rotim *adjuro*, rotnik *adjurator*; *Bosn.* rotta, rotenje, zakletva *juramentum*; rotitise, kletise = przysięgać; urotta, okletva *conspiratio*, urottitise, okletise *conspirare*, urotnici, okletnici *conspiratores*; rotno, tescko, zło *male*, *graviter*; *Eccl.* рота przysięga, ротиться, рочуся przysięgać, рочение przysięganie, ротитель, клятвопреступникъ, cf. roczyć, cf. rokować, *ob.* Rzec; *sed* cf. *etiam Graecolat.* rotula; cf. *Durich.* 1, 309); rota, *formula juramenti*; *Vind.* viſha sa perſege, perlegna viſha, Eidesformel, Eidesrotel. Wszelką rotą zakląć się gotów jestem. *Teat.* 42. *c*, 8. — §. Rota wiary, Glaubensformel. Zeno biskupom roty do wiary wydawał. *Sk. Dz.* 542.

ROTGISER, *ob.* Rutgiser.

ROTMAN, a, *m.*, watman, przewodnik statku wodnego. *Włod. Chmiel.* 1, 80. *Ross.* лоцманъ, спущикъ, der Lothsmann, der Lothſe. Rotman bywa tylko idąc na dół, który przed statkiem czołnem płynie, i wiosłem pokazuje sternikowi złą lub dobrą wodę. *Magier. Mskr.* Flis na Wiśle pływa za swoim rotmanem, Jak za hetmanem. *Klon. Fl. C* 4, «*percontator vadi in Vistula*». *Vol. Leg.* 3, 60. Sam niewiadom dróg wodnych biegłem bez rotmana. *Kulig. Her.* 138. Żeglarze i wszyscy rotmanowie morscy na ziemi staną. *W. Ezech.* 27, 29. ROTMANCZUK, a, *m.*, dobijacz; bywa na pomocy rotmanowi, kiedy ten kilka statków prowadzi. *Magier. Mskr.*, der Unterlothſe. ROTMAŃSKI, a, ie, od rotmana; *Ross.* лоцманскій, den Lothſen betreffend. ROTMAŃSTWO, a, *n.*, funkcya rotmańska, das Gewerbe eines Lothſen.

ROTMISTRZ, a, *m.*, nad rotą żołnierzy pieszych, nad szwadronem kawaleryi przełożony, der Rittmeiſter; *Ross.* ротмистръ; *Eccl.* четоводитель. Rotmistrz pułku przedniéj straży zatrudnia się całym gospodarstwem chorągwi. *Kaw. Nar.* 114. Nie może być dobrym rotmistrzem, który nie był nigdy żołnierzem. *Petr. Ek.* 96. — §. Rotmistrz, rotnik, wódz któréj sekty, *haeresiarcha. Macz.*, ein Secteniſtifter, cf. herszt. ROTMISTRSTWO. *Cn. Th.*, ROTMISTRZOWSTWO, a, *n.*, ranga rotmistrza, die Rittmeiſterſtelle. ROTMISTRSKI, ROTMISTRZOWSKI, a, ie, od rotmistrza, Rittmeiſter =; *Ross.* ротмистрскій, ротмистровъ. ROTOWY, a, e, od roty, Rotten =; *Ross.* ротный.

ROTUŁY *Mikołaja Kochanowskiego*; w dziełach. *J. Kchan. p.* 297; z *Łac.* rotulae; mniejsze elegie, kleine Elegien; (cf. *Lat.* rotulus mortuorum). — §. Jeśliby kto wniósł apelacyą z onego miejsca, dokąd był apelował, tedy ona apelacya albo rotuł, nie indziéj ma być otworzon, jedno w ławicy u sądu. *Szczerb. Sax.* 77. pismo apelujące.

RÓW, u, *m.*, ROWEK, wka, *m.*, *dem.*; (*Boh.* row, hrob Grób, *qu. v.*; *Vind.* rou = ryna); *Croat. barb.* rów *fovea ingens*; *Ross.* ровъ, ровикъ, копанъ, прокопъ, копанецъ; *Eccl.* [рокъ 2], копъ, ровенникъ, ровикъ; (ровенникъ studnia, staw, rybnik, cf. ryć); *Sorab.* 1. row 2. grob), hrebicza, pžihrow, hrebiczka; *Sorab.* 2. row, grobla, (*ob.* Grobla); *Slov.* prékopa, príkopa; *Carn.* grabn jarék; *Vind.* grabin, jamina, jamovina, (cf. jama); *Slav* graba, berek, (cf. gruba, cf. brać); cf. *Lat.* rivus, cf. ryć, cf. grzebać, (cf. grób); rów, równo wykopany przekop, przekopa, ein Graben. Rów do sprowadzenia wody z roli, z ogroda, z drogi, abo na przywiedzenie wody na ogród, łąkę, rolą. *Cn. Th.* Kopanie rowów dla osuszenia pola. *Budn. Cyc.* 27. Rów bić, *ob.* Bić. — *Fig.* Trzeba przeskoczyć rów. *Teat.* 3. *d*, 86. (przebyć, przewalczyć trudność). Rowek wykarbowany w czym, rynienka; eine Kerbe, ein Einſchnitt. *Tr.*

RÓWIENNICA, RÓWIEŚNICA, y, *ż.*, RÓWIENNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Carn.* verstniza; *Rag.* varsnizza; *Ross.* сверстница, ровесница; która drugiéj równa, co do wieku, co do stanu; die mit der andern gleichen Alters, gleichen Standes iſt. Jest nas dwieście rówieśnic, wszystkie zażywamy Jednakich zabaw, wszystkie za krasne się mamy. *Simon. Siel.* 118. Geſpielinnen. Io wszystkie rówiennice swoje krasą przechodziła. *Otw. Ow.* 53. Znalazłszy swoje rówiennice Myśliwa znowu gromiony źwierz bije. *Tward. Daf.* 50. (towarzyszki). RÓWIENNICTWO, a, *n.*; *Ross.* ровестничество, сверстничество, равнолѣтіе; *Eccl.* равесность, единолѣтіе; równość wieku, stanu; Gleichheit des Alters, des Standes. *Tr.* RÓWIENNICZY, a, e, jednego wieku i t. d., gleichen Alters u. ſ. w. Wy przed wieki obie Rówiennicze uciechy sprawiłyście sobie. *Przyb. Milt.* 211. ROWIENNIK, RÓWIEŚNIK, a, *m.*; *Boh.* wrstewnjk; *Carn.* verstnik; *Croat.* verssnyak, versnyak, tekmecz; *Bosn.* vrrisnik; *Rag.* varsnîk, jednovarstan, (cf. warsta); *Ross.* ровня, ровесникъ, равнолѣтный, одногодки, сверстникъ; *Eccl.* равесникъ; równego wieku, stanu etc., z drugim będący, der gleichen Alters, Standes u. ſ. w. iſt. Wieku, urody, fortun rówienniki. *Wad. Dan.* 7. Źle kiedy rówiennikom nierówne roboty, abo nierówiennikom równe nakazują. *Birk. Dom.* 148. Przyjaciel i rówieśnik nieboszczykowski. *Zab.* 6, 217. towarzysz, Gefährte, Geſpiel. Przyjaciel, który wytrwa statecznie z tobą, będzie tobie jako rówiennik. *W. Syr.* 6, 11. W nocy dobrze, a miesiąc świecił już z gwiazdami, Gdym hołdował Bachowi z spół rówieśnikami. *Gaw. Siel.* 384. Wszyscy chcecie być rówiennikami, A wszyscy rządzić jednakowo chcecie, A wzajem sobie nie ustępujecie. *P. Kchan. Jer.* 10. równemi sobie, einander gleich. Występność obowiązuje człowieka czołgać się u nóg rówiennika swego, i znosić jego pogardę. *Węg. Marm.* 3, 153. — §. Rówiennik, tegoż wieku żyjący, choć lat nierównych. *Cn. Th.* der Zeitgenoſſe. — §. Rówiennik, równik, *aequator*. *Rog. Doś.* 2, 328. der Gleichmeſſer, der Aequator.

ROWISKO, a, *n.*, rów brzydki, nieczysty, ein häßlicher Graben. *Krom.* 717. ROWISTY, a, e, — o *adverb.*;

Ross. ровистый; rowów pełny, voll Graben. U nas pola bywają rowiste. *Hipp.* 40. ROWKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen rowków, voll Einſchnitte, Kerben. Liście rowkowate, *f. canaliculatum*, ułożone w podłuż w rynienki. *Bot. Nar.* 61.

RÓWNAĆ, -ał, -a, *cz. niedok.*; *Boh.* rownati, planiti, (srownawati pogodzić się); *Slov.* rownam, srownáwati; (srownáwám, smeřugi pogadzam; *Sorab.* 1. runoćežiwe podobny); *Carn.* rovnâm; *Vind.* raunati, raunu storiti, vraunati, sraunati, obraunati; *Rag.* râvniti, raavniti, izrâvniti, sravniti, porâvniti; *Bosn.* ravniti, izravniti, sravniti, ravno uciniti, ujednaciti, siednaciti, spodobiti; *Croat.* zravnati, zravnávam, tekmim (cf. tak), râvnam; (ravnati = panować, rządzić); *Dal.* ravnati, yednacsiti, syednacsiti, (cf. jednoczyć); *Ross.* равнять, ровняю, сравнять, сравнивать, уровнять, уравнивать, верстать, уверстать, уверстывать, сверстать, сверстывать, укатать, укатывать; *Eccl.* свышшати, сравнивати; równać co, wyrównywać ziemię, ścianę; ebnen, eben und gleich machen. *Cn. Th.* Równać po sznurze albo pod sznur. *ib.*, gleich und gerade richten. Na słowo komenderującego: równaj się! batalion na przód występuje trzy kroki, i z sztandarami, co przed nim maszerowały, równa. *Kaw. Nar.* 290. Nie więcéj tamci, niż ci przemagali, Jako na wadze strony się równają, Tak zabijają, jako umierają. *P. Kchan. Jer.* 256. balansują, cf. równoważyć, mit einander balanciren. — Równać różnych = równemi ich sobie czynić, gleich machen. Dwa znaki, waga i skop, równają noc dniowi. *Zebr. Zw.* 56. O jakoż wszystkich równa niezbędna śmierć w grobie. *Pot. Jow.* 51. Śmierć możnych bohaterów równa z żebrakami, Miłość potężnych królów równa z prostakami. *Tol. Saut.* 40. — §. Równać jedno z drugim = przyrównywać, przypodobywać, komparować; vergleichen, gegen einander halten. Równać jedne rzeczy z drugiemi, jest, uważać, które rzeczy są to samo, co i drugie; albo jakim sposobem jedne stać się mogą to samo, co i drugie znaczącemi. *Sniad. Alg.* 1, 28. Algebraiczne równanie pierwszego stopnia, drugiego stopnia. *Alg. Nar.* Równanie, *Vind.* raunanje, enakuvanje; *Ross.* сверстывание, уверстка, уверстывание, сноровка. O jakoż prorok dobrze trawie równa człeka, Sławę jego kwiatkowi, który kosy czeka. *Pot. Pocz.* 401. Równać różne persony, obraza jednéj strony; *omnis comparatio odiosa. Cn. Ad.* 1002. Równanie rzeczy wszelkie, czyni małe albo wielkie. *ib.*, szale pokażą, co rzeczy ważą, die Vergleichung. — §. Równać się komu, równać komu *neutr.*, równym być komu, wyrównywać komu; gleich kommen, gleich ſeyn. Równa się to złotu, *certat auro. Cn. Th.* Śmierci się to równa. *Łącz. Zw.* 5. Każdy, który stanem Przedtym się z tobą równał, a teraz czcić musi, Nim powie: najjaśniejszy, piérwéj się zakrztusi. *Kras. Sat.* 5. Przyjaźni związek społeniu krewnemu z każdéj miary równa. *Warg. Wal.* 137. — *Activ.* Równać się komu = równym się czynić komu, chcieć mu być równym; *Croat.* tekmimsze, ſich einem gleich ſtellen. Na swoim stanie nie przestając, a wyższym zajrząc, równać się z niemi chcą. Mieszczanin równać się chce szlachcicowi, szlachcic wojewodzie, wojewoda królowi. Równych intrat nie mając równym mu być chce. *Sk. Kaz.* 20. — *Aliter:* Mądrze to Jezus wyrzekł, równając się światu. *Bial. Post.* 202. zniżając się do świata, ſich zur Welt herablaſſend. RÓWNIA, i, ż., §. 1) równe miejsce, równina; eine gleiche Fläche, eine Ebene. Równia jest powierzchnia, na którą linia prosta doskonale przystaje. *Jak. Mat.* 1, 137. *Grzęp. Geom. C 2 b.* Zwierzchność nierówna, która od linii do linii nie wszędzie jednako idzie na prost; te jednym słowem zowiemy nierównią. *Grzęp. Geom. C 2 b.* Nierównia, nierównina. *Wład.* Równia pochyła, nakłoniona, *planum inclinatum. Os. Fiz.* 126. *Rog. Doś.* 2, 66. — §. *Transl. fig.* Kto na równi padnie, nie bardzo poczuje, i wstanie snadnie. *Cn. Ad.* 197. nizkie rzeczy bezpieczniejsze, dołem lepiéj, wysokie rzeczy niebezpieczne; podlcź, gdzie nie przeskoczysz; auf der Erde ſteht man am ſicherſten. Każdy, co go wyżéj fortuna wysadza, gardzi równią. *Pot. Pocz.* 655. wylatuje, podnosi się, górnie lata, wyżéj nosa gęba; er will hoch hinaus, ſchwingt ſich empor. — Równia = równoważność, balance, równowaga, das Gleichgewicht, *pr. et tr.* Trzeba nam w równi trzymać szale. *Pilch. Sen. list.* 1, 105. Wielka fortuna wielkiego umysłu potrzebuje; co jeśli on nie może w równi z nią stanąć, owszem przewyższyć, tedy onę wespół z sobą do ostatniéj podłości zniży. *Pilch. Sen. łask.* 20. Uderzyli na siebie, długo trzymając na równi zwycięstwo, póki Rusinowie góry nie wzięli. *Nar. Hst.* 2, 427. Nie próżno się trwożą, Twe i swe siły, gdy w równi położą. *Suszyc. Pieśn.* 2, *F 4.* na szalę, na wagę kładąc porównywają; auf die Wage legen, gegen einander abwägen. — Równia, równość, równy stan, równa moc; Gleichheit, gleicher Stand, gleiche Stärke. Równia najlepsza w Rzeczypospolitéj. *Petr. Pol.* 313. Równia i nierównia najprzedniejszą są przyczyną niezgód w Rzpltéj. *Petr. Pol.* 11 *b.* Ani ród mój z Tantala rodem w równią idzie, Ni się mogę porównać z Achillesa domem. *Hul. Ow.* 136. Nierównia to = nie równe rzeczy. *Cn. Ad.* 640. Ungleichheit, wenn eins dem andern nicht gewachſen iſt. Nie równia mnie z tobą, abo tobie ze mną. *Cn. Ad.* 638. (nie zrównamy sobie, insza mnie, insza tobie; nie miec się kotku na niedźwiedzia). Patrzcież co czynicie, wojnę zaczynacie, z nierównią waszą przypłacicie tego sowito. *Birk. o Exorb.* 23. z szkodą, stratą, przegraną waszą, mit euerm Nachtheil. Nierównia nasza = góra drugiéj strony, przemoc nieprzyjacielska; ungleiche Kraft, Ohnmacht auf unſerer Seite, Uebermacht auf der andern. Potykali się mężnie, jednak bacząc nierównią sobie, ustąpić musieli. *Gorn. Dz.* 162. Umiał, gdzie bitwę zwodzić, Gdzie w nierówni lud uwodzić. *Groch. W.* 508. Nierównią walczyć mający, z strony miejsca poznali. *Warg. Cez.* 165. — *Aliter:* Obawia się każdy karać tak z przestępków pana, jakoby swoję równią karał. *Gorn. Dw.* 325. rówieników swoich, sobie równych, ſeines Gleichen. — §. 2°) Niemasz mu równia = równego, nikt mu nie równa; keiner iſt ihm gleich, er hat nicht ſeines Gleichen. (*Sorab.* 1. runa *consimilis, instar*; indeclinabile). Nie wiecie, że mi niemasz równia w nauce wiedźbiarskiéj? 1 *Leop. Genes.* 44, 15. *Radz.* 1 *Sam.*

10, 24. On był tak swemi kunsztami wsławiony, że równia nie miał swemu dowcipowi. *P. Kchan. Jer.* 459. Gdy bywa opisane, równia żadnego nie ma. *Zarn. Post.* 2, 268 *b.* Równia mu w téj mierze nie najdowano. *Birk. Zamoj.* 24. *Bial. Post.* 151. Trudno przybrać równia téj dziewicy w rozumie i w urodzie. *Pot. Arg.* 15. Królestwo Chrystusowe tak się rozmnożyło, że nigdy równia nie miało na świecie. *W. Post. W.* 100. — *Alter:* Jeśliśmy się zbytków, rozpusty, łakomstwa, i temu równia. *J. Kchan. Dz.* 180. i tym podobnych rzeczy, i tam daléj, und dergleichen. [Jestto *Adject. abstr.* Równień, -a, -e, i tu nie należy 2]. RÓWNIANKA, i, *ż.*, RÓWNIANECZKA *dem.*, słoma prosta, równa, *oppos.* mierzwa, mierzwianka. *X. Kam.*, gerades Stroh. — 2. Wiązanka czyli snopeczek kwiatów, bukiet. *Wład.*; pęk kwieci. *Dudz.* 55; garść kwiecia do woniania, *fasciculus. Mącz.*, ein Blumenstrauß; *Boh.* kytka, (cf. kitka); *Slov.* kitka, kitečka, kitička; *Morav.* wonička, (cf. wonia); *Carn.* germizhk; *Vind.* povojak, venshizhek, puflielz, venecza; *Bosn.* kitta; *Ross.* пучокъ, пучекъ. Kwiaty bywają w równianeczkę uwite. *Birk. Chodk. A* 3. Równianka miry wonnéj. *Birk. Syn. Kor. A* 2. *Birk. Krz. Kaw.* 7. Zwijaj równianki, usypuj ich szaty Wonnemi kwiaty. *Nar. Dz.* 1, 145. *Nag. Wirg.* 489. Równiankę rozmarynu tobie niosę. *Tward. Daf.* 41. RÓWNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* rownĕ; *Sorab.* 1. rune, runi, poruno; *Vind.* raunu, li (*ob.* -Li), verstnu, poredi; *Ross.* равнѣ, образно, словно; *Eccl.* образнѣ; zarówno, gleich, auf gleiche Art, eben so sehr. Wiem o tym, że cię kocha równie z życiem swoim. *Teat.* 34, 96. Równie jak, *aeque ac*; so sehr, als. Nic nas równie nie zadziwia, jak człowiek, który mężnie swoje nieszczęście znosi. *Ossol. Sen.* 20. RÓWNIK, a, *m.*; (*Boh.* rownač pogodziciel; *Slov.* srownawatel; *Rag.* ravnitegl, izravnitegl, *f.* ravnitegliza; *Croat.* ravnàvecz, *f.* ravnavka, ravnachicza). — Równik, *aequator. Geom.* 2, 208. Równik ziemi. *Hub. Wst.* 29; *Carn.* dvojnik, der Gleichmesser, Durchmesser, Aequator. Wszystko było blaskiem, jak kiedy z równika Słońce w samo południe promieńmi dotyka Miejsc ległych pod linią. *Przyb. Milt.* 94. RÓWNINA, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* rowina; *Sorab.* 2. plon, (cf. płoń); *Carn.* ravnek, ravnizza, ravnishe; *Vind.* raunina, raunu pole, rauniza, rauniſhe; *Croat.* ravnina, ravnicza, *barb.* meghdân, (cf. majdan); *Rag.* ravnina, ravnizza, ravnicizza; *Bosn.* ravnina, ravnića; *Ross.* равнина, ровнина; *Eccl.* равнина, мѣсто равное; (cf. *Hebr.* Araba, imię równiny w Chanaan. *Habac.* 12, 1., cf. *Hebr.* arawot = pola); wielka ziemi równéj rozległość. *Wyrw. Geogr.* 13, (cf. płaszczyzna); die Ebene. Jak serc ludzkich prostotę, tak i pól Sarmackich równiny z dawna ukochałem. *Psalmod.* 22. RÓWNIUCZKI, RÓWNIUCHNY, RÓWNIUTEŃKI, *ob.* Równy. RÓWNO *adverb.*, RÓWNIUCZKO, RÓWNIUTKO, RÓWNIUSIEŃKO, RÓWNIUTEŃKO *intensiv.*; *Boh.* zrowna; *Slov.* rowna, zrowna; (*Sorab.* 2. rowno prosto; *Vind.* rauno, fraven, raven, fraunu, poleg, spoleg *juxta*); *Ross.* ровно, равно; niepochodzisto, prosto leżąc, pod jedną wysokością; eben, gleich. Deska nierówno heblowana. *Tr.* — Równo, w jednakiéj linii, po sznurze, in gleicher Linie. *Birk. Kant.* 2 *b.* Wszędzie rozliczne kwiecie rozsadzono, Wszystkie równiuczko rostąc, pięknie przystrojono. *Rej. Wiz.* 23 *b.* Lazurowany półsetek mocno przypiąć, aby jak najrówniéj wysechł; bo gdyby się na nim pozostały garby, w maglowaniu zakładki porobićby się musiały. *Przęds.* 91. (jak najgładziéj). — Równo, ile jednemu tyle drugiemu; gleich, gleichmäßig, in gleichem Maße. Równo za równo oddać, wetować. *Petr. Et.* 389. Gleiches mit Gleichem vergelten. Równo, jednako wszystkich ważyć. *Cn. Ad.* 1003. Równo czestować. *ib.* — Za równo, jednaką miarą, gleichmäßig. Dwie liczby równe, powiększywszy lub zmniejszywszy zarówno, zawsze równe zostaną. *Łęsk.* 2, 15. — Równo, nie dłużéj, nie krócéj; gleich, von gleicher Länge. — 2. *De tempore:* Równo ze dniem wstanę. *Teat.* 38, 49. z samym świtem, w jednym czasie z początkiem dnia; mit Tagesanbruch, zu gleicher Zeit mit dem Anbruche des Tages. Przykazał służącym, aby równo ze dniem wszystko było na pogotowiu do podróży. *Kras. Pod.* 2, 13. — 3. Równo mi = równia, równa siła; gleiche Macht, Gleichheit, wenn man einander gewachſen iſt. Nieprzyjaciele obaczywszy, że im już nie równo, jęli uciekać. *W. Jud.* 20, 36. (widząc, że byli porażeni. *Bibl. Gd.*). Mieczysław widząc, że mu nie równo, rzucił się sam do Wielkiéj Polski po lud. *Biel.* 103. Zebrał się przeciwko Świdrygałowi Zygmunt; ale że mu było nierówno, przeto posłał do Władysława, prosząc o pomoc. *Biel.* 309. — 4. Równo, jednakowo, przecież, gleichwohl. Brzydka była jak dyabeł; równom się musiał do niéj umizgać. *Teat.* 30. *b*, 36. RÓWNOBARWY, a, e, jednéj farby, gleichfarbig; *Vind.* enakeſhne farbe. RÓWNOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, gleichſeitig; *Vind.* enakostranen; *Ross.* равнобочный, равнобокій. Trójkąt, którego trzy boki są sobie równe, nazywa się równoboczny, *aequilaterum. Jak. Mat.* 1, 43. *Śniad. Alg.* 2, 70. *Łęsk.* 17. RÓWNOBOK, u, *m.*; *Eccl.* равнобочие; równoboczna figura, eine gleichſeitige Figur. RÓWNOBRZMIĄCY, a, e, jednakowego brzmienia, gleichtönend, gleichlautend; *Vind.* enakoglaſezh. RÓWNOCIĄGŁY, a, e, jednostajny, stateczny, wciąż równo idący, gleichmäßig. Już nas pięknym otucha karmiła początkiem, Wszystko iść poczynało równociągłym wątkiem. *Nar. Dz.* 2, 51. RÓWNOCZCZONY, a, e, czci równéj, gleich verehrt; *Eccl.* споклоняемый. RÓWNOCZŁONKOWATY, a, e, — o *adverb.*, równych członków, gleichgliedrig; *Ross.* равночленный. RÓWNODUSZNY, a, e, — ie *adverb.*, równéj duszy, jednoduszny, gleichgemüthet; *Eccl.* равнодушный; *Graec.* ἰσόψυχος, *unanimis.* RÓWNODZIEŃ, dnia, *m.*; *Ross.* равноденствие; *Carn.* enakouzhnost; *Boh.* rownodennost; nocorówna, dziennorówna, die Tagesgleiche, die Nachtgleiche. Punkcik średniego równodnia. *Zebr. Zw.* 98. RÓWNONOCNY, RÓWNODZIENNY, a, e, nocorowny, *aequinoctialis.* Równonocne punkta, w których ekliptyka przecina równik. *Śniad. Jeog.* 102. *N. Pam.* 17, 191. *ib.* 19, 73, Aequinoctial-; *Carn.* enakouzhne. Już trzykroć równonocną linią okrążył. *Przyb. Milt.* 261. RÓWNOIMIENNY, a, e, imienia równego, gleichnamig; *Ross.* равноименный; *Subst.* Równoimienność; *Eccl.* равноиме-

nie, *isonomia*, Gleichnamigkeit. RÓWNOKĄT, a, *m.*, równokątna figura, która ma anguły równe. *Solsk. Geom.* 6. eine rechtwinkelige Figur; *Vind.* enakovoglen; *Ross.* равноугольный, равнонвгіелны. RÓWNOKRĘTNY, a, e, równo kręcony, gleichgeflochten. Wieniec u niej na głowie zawieszono złoty, A ten wiąże ozdobnie równokrętne ploty. *Zab.* 6, 166. *Min.* RÓWNOKSZTAŁTNY, a, e, — ie *adverb.*, kształtu równego, gleichgestaltet; *Vind.* enak, podoben, enofurmen, enakesine podube; *Ross.* равнообразный; *Subst.* 'Równokształtność, 'równokształt; *Vind.* podobnost, enofurmnost, enakovifhnost; *Ross.* равнообразіе, равнообразность. RÓWNOLEGŁOBOCZNY, a, e, n. p. Równoległoboczne ściany, *parallelogrammicae. Geom.* 2, 123. RÓWNOLEGŁOBOK, u, *m.*, *parallelogramma*, czworokąt, w którym przeciwne boki są sobie równoległe. *Jak. Mat.* 1, 98. ein gleichseitiges Viereck. *Łęsk.* 29. *Geom.* 1, 43. RÓWNOLEGŁOŚCIAN, u, *m.*, *parallelopipedum*, bryła zakończona 6 ścianami parzysto równoległemi. *Geom.* 2, 83. *et* 107; wielościan czworokątny, w którym podstawy, a zatym i wszystkie ściany są równoległobokami. *Jak. Mat.* 1, 152. *Łęsk.* 2, 176. RÓWNOLEGŁY, RÓWNOODLEGŁY, a, e, parallel, gleichlaufend. Dwie linie na płaszczyznie poprowadzone, gdy się z żadnej strony zejść z sobą nie mogą, zowią się równoodległe, *parallelae. Geom.* 1, 39. *Solsk. Geom.* 9. *Łęsk.* 8. Równoległe. *Rog. Doś.* 2, 116. *Jak. Mat.* 1, 25. *Hub. Mech.* 107; równosworne. *Tr.* RÓWNOLEŻNIK, a, *m.*, Koła równoodległe od równika, nazywają się równoleżnikami, *paralleli circuli. Łęsk.* 2, 187. *Hub. Wst.* 30. Parallelcirkel. RÓWNOLICZNY, a, e, — ie *adverb.*, co do liczby równy, gleichzahlig; *Ross.* равночисленный. RÓWNOMOCNY, a, e, — o *adverb.*, równej mocy, gleichmächtig; *Ross.* равномощный; *Subst.* равномощіе, 'równomoc. RÓWNOMYŚLNY, a, e, RÓWNOMYŚLNIE *adverb.*, cf. równoduszny; (*Ross.* равнодушный; *Sorab.* 1. zprahwnomosne; *Vind.* raunovolen, enakoumen, enakovolen, enakomienezhen); równej z drugim myśli, gleichgesinnt; z sobą zawsze równej myśli, cierpliwy, obojętny, gleichmüthig. Na wszelką równomyślnie idę straszną burzę. *Ryb. Gęsl. C* 2 *b.* — *Subst.* Równomyślność; *Sorab.* 1. zprahwnomosnoscz; *Vind.* raunoumnost, raunovolnost, enakovolnost, enakomienezhnost. RÓWNONOCNY, *ob.* Równodzienny. 'RÓWNONOGI, a, ie; *Croat.* ravnonog; *planipes*, flachfüßig. RÓWNOOBWODNY, a, e, n. p. Równoobwodne figury, których równy jest obwód, choćby pole nie było równe, stojące w takim obwodzie. *Solsk. Geom.* 18. von gleichem Umfange. RÓWNORAMIENNY n. p. trójkąt, dwa boki równe mający; *isosceles, aequicrurum. Geom.* 1, 18. *Jak. Mat.* 1, 43. *Łęsk.* 17. gleichschenkelig; *Ross.* равнобедренный. RÓWNORODNY, a, e, — ie *adverb.*, rodu równego; *Eccl.* вкупородный, *Graec.* ὁμογένης, gleichbürtig, ebenbürtig. RÓWNORZUTNIA, i, *ż.*, parabola. *Alg. Nar. A* 3. Ciało ciężkie w próżni rzucone równorzutnią kreśli. *Hub. Mech.* 52. die Parabel. RÓWNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* rownost, stegnost, stegnodjlnost; *Sorab.* 1. runoscz, porunoscz; *Vind.* raunost, enakefhnost; *Carn.* sravnost (= okoliczność), ravnost, glihóba; *Dal.* yednastvo; *Bosn.* sravnóst, sravgljenje; *Rag.* takmenos; *Ross.* равность, равенство, сходство, сходственность, сличіе; jednakowość, die Gleichheit. Równość ulicy. *Tr.*, prostość, die Gerabheit. Równość jednego drugiemu, gleiche Größe ꝛc., Gleichheit. Ta w oczy wpada nierówność, która z pod miary i strychu znacznie w górę wysadza. *Pilch. Sen. list.* 267. Nierówność jest trucizną wolności. *Orzech. Tarn.* 36. Równość w pospolitości bardzo potrzebna. *Cn. Ad.* 1003. Świetną trzeba nierówność, (Ungleichheit), i dumę wygładzić, Co się wyżej nad równych sama chce wysadzić. *Zab.* 15, 306. Równość u nas była z dawna najcelniejszym szlachty zaszczytem, a zależała na tym, iż wszyscy mieli jedneż przywileje i pod jednymże zostawali prawem. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 50, (cf. bracia). Urzędy rozdane podług różności talentów; a ztąd się ukazuje nierówność. *Zabł. Roz.* 59. — *Math.* Równość dwóch figur ściąga się tylko do ich wielkości, nie zaś do ułożenia boków. *Geom.* 1, 176. — §. Równość umysłu we wszystkich okolicznościach, stateczność nieprzełamana, etc. *Zab.* 13, 75. równomyślność; *Ross.* равнодушіе, die Gleichmüthigkeit. RÓWNOŚCIENNY, a, e, n. p. Równościenna figura, która ma ściany równe. *Solsk. Geom.* 6. gleichseitig. RÓWNOŚCIENNOKĄTNY n. p. kwadrat, doskonały kwadrat, mający wszystkie ściany równe i anguły krzyżowe. *Solsk. Geom.* 17. RÓWNOSILNY, a, e, — ie *adverb.*, siły równej, gleich stark; *Ross.* равносильный; *Eccl.* тождесильный. RÓWNOSTRONNY, a, e, — ie *adverb.*, stron równych, gleichseitig; *Vind.* enakostranen; *Ross.* равносторонный. RÓWNOTRWAŁY, a, e, n. p. Kołysania w małych łukach kołowych są widocznie równotrwałe *isochronica*, odbywające się każde w równym przeciągu czasu. *Jak. Mat.* 4, 119; równoczesne. *Hub. Mech.* 118. RÓWNOUSZY, a, e, uszu równych; *Eccl.* равноухій, gleichöhrig. RÓWNOWAGA, i, *ż*, narzędzie rozmaitego gatunku do prowadzenia linij poziomych, *libella. Zabor. Geom.* 327, *Reg.* utězallo, die Horizontalwage. Równowaga wodna. *Jak. Mat.* 1, 300. *Zabor. Geom.* 337. Równowaga powietrzna. *Zabor. Geom.* 337. — §. Równowaga, położenie poziome; horizontale Lage, Gleichgewicht, Balanz. Dwa miejsca są do równowagi *ad libellam*, gdy równą mają od środka ziemi odległość. *Geom.* 1, 344. Równowaga jest taki stan ciała, kiedy to ciało nagabane jest od wielu sił, które się psują wzajemnie jedna drugą. *Jak. Mat.* 3, 228. Armatę ustawić pod równowagę, t. j. tak, żeby oś armaty i oś czopów znajdowały się poziemnie położone. *Jak. Art.* 1, 144. *et* 194. RÓWNOWAŻENIE, ia, *n.*, *libellatio. Geom.* 1, 345, *Ross.* развѣсъ, развѣшиваніе; odkrywanie pochyłości i zgórzystości na powierzchni ziemi znajdujących się. *Zabor.* 336. *Jak. Mat.* 1, 295. *Łęsk.* 2, 165. Przez równoważenie wyznacza się różnica, która zachodzi między odległością od środka ziemi dwóch punktów. *Geom.* 1, 346. das Horizontalwiegen, Balanciren. RÓWNOWAŻNOŚĆ, ści, *ż.*; *Sorab.* 1. runawaznoscz; *Carn.* enakopesnost; *Vind.* enakovelajozhnost, enakefhna vaga, enaka tesha, rauna mera, enaka vifha; *Croat.* pravomernoszt; *Bosn.* mjerra, mirra, (cf. miara); *Rag.* pravomjernos, pravomjerje, umjerra;

Eccl. равномѣріе, равноважество, мѣрило равное; *Ross.* равновѣсіе, *aequilibritas. Hub. Wst.* 125. das Gleichgewicht. Dwie siły sobie równe, a zupełnie sobie w kierowności przeciwne, zostawują pędzoną bryłę w równoważności. *Hub. Mech.* 68. *et* 83. Oby Zygmunt August był ustanowił równoważność senatu z izbą peselską! *Czack. Pr.* 255. RÓWNOWAŻNY, a, e, — ie *adverb.*; *Sorab.* 1. runawažné; *Carn.* enakopęsne; *Vind.* raunomeren, raunovifhen, ene mere, enakovelajozh, enakefhen; *Eccl.* равноважный; *Ross.* равномѣрный, равновѣсный; jednakowéj wagi, gleichwägend, gleichwichtig. Ty z każdą z nich obcując codzień poufale, Kładziesz na równoważną ich szacunek szalę. *Weg. List.* 1. RÓWNOWAŻYC *cz. niedok.*, wynajdować, ile jedna bryła jest więcej oddalona od środka ziemi, niż druga. *Jak. Mat.* 1, 296. die Horizontalrichtung abwägen. RÓWNOWCZESNY, *ob.* Równotrwały. RÓWNOWIEKI, a, ie, wieku równego, gleichen Alters, gleichen Zeitalters; *Boh. et Slov.* rownowěký, gednowěký, rowneho wěku, spoluwěký; *Sorab.* 1. yenak staré, yenakeye starobe; *Ross.* сверстный. RÓWNOWŁAJCA, RÓWNOWŁADZCA, y, *m.*; *Ross.* равнодѣтельный; jednakowej władzy będący, Gleichherrscher, gleich gewaltiger Mitherrscher. Ociec wszystkim władający, syn z nim równowłajca. *Groch. W.* 21. Równowłajca ojcu. *ib.* 145. RÓWNOWYSOKI, a, ie, jednéj wysokości, gleich hoch. Równowysokie gałęzie, *fastigiati*, z różnych miejsc wyrastają; dolne jednak od górnych są dłuższe, tak iż wszystkie jednéj dosięgają wysokości. *Jundz.* 2, 11. RÓWNOWZGLĘDNY, a, e, n p. Równowzględna proporcya. *Ustrz. Alg.* 6. jednakowego stosunku, gleichen Verhältnisses. RÓWNOZIARNISTY, a, e, — o *adverb.*, ziarn równo wnych, gleichförnig. Piasek drobny równoziarnisty. *Torz. Skł.* 4. RÓWNOZNACZNY, a, e, jednakowego znaczenia; *Vind.* enakokashezh, enakopomenezh, gleichbedeutend. Równoznaczne słowa. *Ust. Konst.* 1, 119, (*ob.* Blizkoznaczny). *Subst.* Równoznaczność, Gleichbedeutenheit; *Vind.* enakokashezhnost, enakopomenzhnost. RÓWNY, RÓWIEN, *f.* równa, *n.*, równe [*Genit. masc. et neutr.* równia 2]', RÓWNIUCHNY, RÓWNIUCZKI, RÓWNIUTEŃKI, a, ie, *intens.*; *Boh.* rowny, stegný; *Slov.* rowný; *Sorab.* 1. run, runa, poruna, runé, poruné; (*Sorab.* 2. rowna małżonek); *Carn.* ravn, ravne, rovne, glih; *Vind.* râvn, ravên, raûno, rauninast, vraven; *Croat.* râven; *Dal.* ravan, yednak, prikladan; *Rag.* raavni, raavan; *Bosn.* ravni, jednak, prirok, takman, (cf. taki, takuteńki); *Slav.* râvan, jednak; *Ross.* равный, ровный, сходный, схожій, схожъ, плавный, плавенъ; *Eccl.* смѣренъ; (cf. *Lat.* riualis, cf. rivus, cf. rów); niedołkowaty, niegórzysty, niepochyły, nieztoczysty; eben, gleich, grade. Równiuczka łąka. *Rej. Wiz.* 179 *b.* Droga równa, gładka *Ross. vulg.* гладь. — Sobie równy, jednakowy co do siebie, n. p. Las nierówny, t. j. na niektórych miejscach gęsty, a na drugich rzadki. *Mon.* 74, 731. — Równy drugiemu czym, abo w czym, wagą, miarą, abo równej wagi, miary, siły etc.; dem andern gleich, von gleicher Maß, Gewicht ꝛc. Zegary słoneczne starożytne, od godzin 12, na które starożytność dzień każdy dzieliła, i nazywała nierównemi, że godziny te w krótsze dni wszystkie musiały być krótsze etc. *Solsk. Geom.* 3, 42. Równych części *Eccl.* равночастіе. Równemi częściami *Ross.* равночастнѣ. Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być w jednakich spraw i niejednakim sposobem wykonywaniu. *Salin.* 2, 383. Sakramenta starozakonne z sakramentami nowego zakonu nie są równe, i nie zgadzają się z sobą. *ib.* 6, 103. Wyznawanie to jest onemu wyznawaniu pospolitego ludu równe i podobne. *ib.* 2, 8. Nierówne są marności a występki twoje ku występkom onego ubogiego Piotra. *Rej. Post. G g* 5. Równe figury, których powierzchnie są jednakowe, chociaż kąty i boki rozmaite. *Łesk.* 18. Mając wyrazić, iż dwie ilości są sobie równe, oddziela się jedna od drugiej tym znakiem =; n. p, a = b, wymawia się a równe b. *Jak. Mat.* 2, 140. Którzy sięgają równym stopniem zmarłego, równym prawem też biorą części sukcesyi. *Chełm. Pr.* 77. Następca Eduarda równien ojcu z cnoty, nie był mu równien z szczęścia. *Przyb. Luz.* 127. Równy apostołom (*Ross.* равноапостолъ, święty dla nawrócenia pogan apostołom porównany). Sławny Apelles, w jego rzemieśle. równego świat nie miał. *Falib. A* 1, (*ob.* Równia 2). Równiśmy sobie; nie ma nic jeden nad drugiego. *Cn. Ad.* 1005. (i ja taki pan, jak ty). Równyś pan, posłużysz sobie sam. *Cn. Ad.* 1004. Człowiek pyszny równemi gardzi. *Teat.* 6. *b*, 44. Równego pana gniew gotowe nieszczęście. *Rys. Ad.* 59. Stan szlachecki w Polszcze równy wszelkim stopniom szlachectwa gdziekolwiek używanym. *Gar. Nar.* 1, 154. Równe prawo *Eccl.* равнозаконіе, равное установленіе Równy z równym się towarzyszy, *Cascus Cascam ducit. Mącz.* (trafiła Marta na Gotarta). Równy z równego się weseli. *Rys. Ad.* 59. Gleich und Gleich gesellt sich gern; *Boh.* doba k' dobe, rownj k' sobe; *Slov.* rowni rownchu hledá; *Sorab.* 2. rowno k' rownemu sze namaka rado. Starą mamy przypowieść, iż równy równego Zawżdy bardzo rad widzi do społku swojego. *Rej. Wiz.* 156 *b. et* 61 *b. Gaw. Siel.* 575. Nierówni niezgodni. *Rys. Ad.* 46. Pomoc nierówna niepewna. *Rys. Ad.* 56. Przyszło na Jozafata wojsko pogańskie jemu nierówne. *Rej. Post. H* 8. mocniejsze nad niego, silniejsze. — *Grammat.* Stopień równy, *Positivus*, *Slov.* położitliwi; *Ross.* положительной степень. — Równym sposobem, podobnym sposobem *Eccl.* прискренѣ. (*Slov.* Rowně za podobne stogi; cf. nie kijem, lecz pałką, *unum idemque*). Nierówna = nierówna rzecz, sprawa, *ob.* Nierównia, czemu nie zdołamy, (cf. nie jest mi z to, cf. nie staje mię); etwas über unsre Kräfte, ungleiche Parthie, *Vind.* on njemu ni kufs; *Ross.* онъ не тебѣ чета. O nierówną się nie kuś. *Rys. Ad.* 55. *Petr. Hor.* 2, *M b.* To zgubiło Władysława, że się o nierówną rzecz pokusił, prosto się rzucił z motyką na słońce. *Gorn. Wł.* 6. *Star. Ryc.* 12. Kuś się o nierówną, równa cię zawsze potkać może. *Rys. Ad.* 23. — Równa rzecz, nienadzwyczajna, której zdołamy, etwas nicht übergroßes. Piekło zdało się za rzecz równą Orfeuszowi. *Zbil. Lam. A* 3. — Równa miara, równowaga, Gleich-

gewicht. Trwała nieco w równéj mierze bitwa. *Warg. Cez.* 223. — *Aliter:* Równy = prawy, nie zbytni, niedłuższy, niekrótszy, jaki powinien być; grade das rechte Maß haltend, grade recht. Równa miara, *oppos.* spora miara. — Cztery mile Włoskie, jakoby równa mila naszа Polska. *Star. Dw.* 22. Będąc od miasta w równéj mili. *Żyw. Jez.* 24. Dziękował Antyoch Rzymianom, że go z wielkich zbytnie rządów wyjęli, a w równych granicach panować rozkazali. *Warg. Wal.* 117. Król sam wolał na równéj rzeczy przestać, a w dostatku wszystko rycerstwo swe mieć. *Biel.* 43. (na ordynaryjnéj, gewöhnlich, ordinär). Ocieski, człowiek familii równej, ale wymowy i godności wielkiej. *Biel.* 537. niewysokiej familii, nicht vornehm. Kto chce co rychlej rozprzedać, na równy zysk godzi. *Alb. na Woj.* 11. mierny, mäßig. Pilniejsze rzeczy dla równiejszych opuszczają, niepotrzebne fundacye zakładają, a śpitalu dla mizernych ludzi niemasz. *Sekl.* 35. (dla obojętniejszych, mniej ważnych). Oba się zarazem zdumieli, mówiąc, żeśmy téj równéj rzeczy nie wiedzieli *Popr. Kol. U.* (błahéj, pospolitéj, geringfügig). Grać grę równą, nieazardowną. *Teat.* 19. *c*, 78. (obojętną). — §. *Moral.* Nie mógł on znieść równym umysłem zbytków wieku swego. *Nag. Fil.* 81. obojętnie, równomyślnie, gleichgültig. — ROWOWY, a, e, od rowu, Graben =, *Ross.* ровный.

Dalsze pochodz. *dorównywać*, *dorównać*, *narównać*, *obrównać*, *porównać*, *porównanie*, *przyrównać*, *wyrównać*, *zrównać*, *zarównać*.

ROXOLAN, ROXOLANIN, a, *m.*, [Alani mieszkający nad rzeką Rą czyli Wołgą, die Rhoxolanen 2]. Alani, złączywszy się z Rusią, nazwani są Roxolani, jakoby Ruś i Alany. *Biel.* 13. *Gwagn.* 638. [§. Roxolani, Ruś, die Russen 2]. My Roxolanie mamy śś. oo. doktorów cerkiewnych. *Fund.* 82, *ob.* Ruś. ROXOLANKA, i, *ż.*, [eine Rhoxolanin, *fr.* Rusinka, eine Reussin 2]. n. p. Roxolanki to jest, Ruskie panny, tytuł elegii jednej *Zimorowicza*; *Siel.* 268.

ROZ —; *Boh.* roz-; *Slov.* roz-, roze-; *Sorab.* 1. rof-, rofno =, n. p. rofpuschežu, rofnopuschezu; *Sorab.* 2. rostil-, (cf. rozdzielić); *Carn.* res-, n. p. resdejl, resdejlim; *Vind.* ras-, raf-, res-, ars-, ref-; cf. ries, rös, oistru = ostrze, (cf. raz, rznięcie, rzaz); *Ross.* разъ-, (cf. raz), cf. разъ oprócz, cf. pac-, (n. p. распонъ expop, złożony, wyświęcony pop); roz-; *praposit. inseparabilis*, *significatione respondens latinae dis-*; n. p. Rozprószyć, *dispergere*, zerstreuen. Roz-, zawsze podział jakiś znaczy. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 261. *Similiter:* Rozprzedać, rozkupić; tak przedać, kupić, że się już nic towarów nie zostaje, alles verschiedentlich verkaufen, so daß nichts mehr übrig und beysammen bleibt. — §. Godne jest zastanowienia, że władze duszy, któremi człowiek przewyższa zwierzęta, znamionują się słowami, składanemi z przyimkiem roz-, n. p. rozum, (cf. um), rozsądek, roztropność, rozwaga; (cf. *Lat.* discernere; *Gall.* discernement; cf. rozbiór, cf. rozgarnienie, roztrząsanie). Niższe władze duszy, spólne nam ze zwierzętami, mają imiona składane z przyimkiem po-, n. p. pojęcie, pojętność, pomnienie, (ztąd pamięć, wspomnieć, przepomnieć). W innych dyalektach Słowiańskich ta różnica mniéj jest dochowana. — §. *Cum reciprocis* Rozbiegać się, rozigrać się, rozpić się = tak się wdawać w bieganie, igranie, picie, że się już nie wstrzymasz; ins Laufen gerathen, ins Spielen gerathen, ins Saufen gerathen, so daß man nicht wieder heraus kommen kann. — §. *Observ.* Częstokroć roz-, dla następujących kilku zgłosek, przybiera po sobie *e*, n p. rozegnać, rozebrać. *Kpcz. Gr.* 2. *p.* 261. Zwyczajnie *roz-*, przed literą *c*, *k*, *p*, *t*, piszą *ros-*, rospalić, rospychać, rosciągnąć, roskupić, roskosz, rostropny. *Dudz.* 14. Nawet przed *sm*, *sw*, *sy*, *st*, często z opuszczają n. p. rośmieszyć, roświecić, rosypać, rostać się. *ib.* Jednostajność wywodu źrzódłosłowowego tu wymagała pisać wszystko podług liter pierwiastkowych; boby się nie bardzo zgadzało pisać: rozepchnąć a rospychać, rozeprzeć a rospierać, rozejść a roschodzić, rozetkać a rostykać, rościerać a rozetrzeć.

RÓŻA, y, *ż*, RÓŻYCZKA, i, *ż*, *dem.*; (*Boh.* růže, růžička; *Slov.* ruža; *Sorab.* 1. roża; *Sorab.* 2. roża, rohža; *Carn.* rôsha, gartrosha (2. rosha, roshèza = kwiat, kwiatek); *Vind.* rosha, gartosha (2. rosha, zviet = kwiat, roshiza, zvetizhiza = kwiatek); *Hung.* rosà, rusa; *Croat.* rósa; *Dal.* rûsa; *Ray.* rûxa, rûsa; *Slav.* ruxica; *Bosn.* rusa, rusgiça, rosgja; *Ross.* роза; *Eccl.* рожа, шипокъ, (рожа, лице lice, twarz); *Lat.* rosa; *Graec.* ῥόδον; (cf. *Germ.* roth, cf. rudawy, rusy); 1) *Germ.* die Rose. Róża prócz znajomej pospolitej wieloraka jest: Holenderska, cynamonowa, Turecka, żółta, miesięczna etc. *Kluk. Rośl.* 1, 269. Róża nierozwita, *ob.* Paczek, *ob.* Kłobuk, kłobuczek. Róża polna, dzika, Feldrose. *Kluk. Rośl.* 2, 62, (cf. głóg); *Sorab.* 1. polna roża, schiplenka, (*ob.* Szypułka); *Vind.* voglovje, fhipek, fhipezhje; *Ross.* серебряникъ, шиповникъ, гуляфъ; *Eccl.*. шипокъ, шиповникъ. Róża pszczelna, *ob.* Psia róża. *Urzęd.* 98. die Hundsrose. Róża bobkowa, *ob.* Płochowiec. Róża czarna, ozimia, ślazowa, słoneczna, *malva rosea*, ślaz Włoski. *Cresc.* 286. *Urzęd.* 21. Pappelrose. Lisia róża, *ob.* Omieg — W potocznym mówieniu, róża = czerwona róża zwyczajna, królowa kwiatów, piękny kwiat; die gewöhnliche Rose, die Königinn der Blumen. Wiesz, że przy róży ostre ciernie tuż się rodzi, Bla róży zaś rozkosznej i ranić się godzi. *Zimor. Siel.* 149. Piękna róża, ale tarń. *Pot. Arg.* 304. Ciernie, a przecię piękną różę rodzi. *Auszp.* 28. Sięgam róży, a chwytam za ciernie. *Teat.* 42. *c*, 41. Musisz się głogiem zakłóć, abyś róży urwał. *Kołak. Wiek. C* 1. Różą rade rwiecie, a tarnia tykać się nie chcecie. *Petr. Ek.* 86. Prawdziwe dobro, co się z cnoty rodzi. I wprzód po cierniach, niż po róży chodzi. *Fast. Fid.* 334. — *Prov. Slov.* Neni teg ruže, kterábi nè zwedla; niemasz téj róży, którąby nie zwiędła; wszystko przemija. *Slov.* Wtedi růže trhagu, keď kwitnu; w ten czas róże rwać, kiedy kwitną; cf. łyka drzeć, kiedy się dają; cf. żelazo kuć, kiedy rozpalone. — Aluzye do koloru, do czerwoności, do piękności; Rose, mit Rückficht auf Farbe, Röthe, Schönheit. Dziewczęta, jak róże i lilie. *Teat.* 30, 68. Taka ładna, mléko i róża. *Teat.* 30, 27, (cf. krew'). Tak mi się ładna zdajesz, gdyby

róża rozkwitająca. *Teat.* 10. *b*, 39. Róże przedziwne, jako gdy się żarzy W mleku krew' purpurowa, pałały z jej twarzy. *Tward. Wł.* 6. Przyjemna róża zakrwawiła natychmiast jej czoło. *Zab.* 11, 95. *Pias.* (rumieniec, wstyd; cf. raki piec). Gdzież ów alabaster czoła? gdzie jagód róże? *Mon.* 70, 383. (rumieńce?). — *Blande:* Adieu, róża w pełni, kwiecie mój najdroższy. *Teat.* 32. *b*, 60. Dobry dzień, różyczko wszystkich dziewczyn. *Teat.* 32, 33. — 2) Rzeczy na podobieństwo czyli wzór róży zrobiono; Rosetten, Sachen in Gestalt einer Rose. Chustka w róże szyta. *Pot. Jow.* 181. Różyczki na trzewikach pięknie przyszyte. *Teat.* 36. *c*, 54. Róża na podniebieniu sklepów, *tholus. Cn. Th.* — Gdy się do cyny Angielskiej dodają trzy pięćdziesiąte części ołowiu, powstaje cyna, która różą naznaczają, i ztąd jej nazwisko dają. *Krumł.* 192. das Rosenzinn. — 3) Róża, choroba *erysipelas*, piekielny ogień, *Vind.* shena, shen; *Croat.* verbanecz; *Bosn.* rosgjać, poganać; *Rag.* roxàxiza; *Slav.* zalesina, poganesina, černi prishch; *Ross.* рожа, die Rose, der Rothlauf, das heilige Feuer, eine Entzündung der Oberhaut, zapalenie skóry, zaognienie różowy niby kolor wydające. *Perz. Lek.* 271. *Perz. Cyr.* 1, 122. *Syr.* 901. — 4) Róża, *herb*; *ob.* Poraj. — 5) Róża, Rózia, Ruzia, imię białogłowskie; Rose, Rosine, ein Weibername. Pod czułym Róża wychowana okiem. *Zab.* 12, 56. Pirog, co go robi Ruzia. *Zab.* 8, 122. RÓŻAŃCOWY, a, e, od różańca, den Rosenkranz betreffend; *Boh.* růžencowý. Ołtarzyki najświętszej panny różańcowej i szkaplerznej. *Xiądz.* 213. Kłótnia urosła o precedencyą bractwa szkaplerznego i rożańcowego. *ib.* 213. RÓŻANIEC, ńca, *m.*, różany wianek, rozmyślania albo modlitwy z żywota i spraw bogarodzicy zebrane; *Boh.* růženec, patere, paterky; (*ob.* Pacierze, paciorki); *Slov.* ruženec; *Sórab.* 1. spěwanske pačžere; *Vind.* roshenkrienz, paternalhter; (*Carn.* roshànz = ogrodnik kwiatowy); *Croat.* chiszlo; *Bosn.* cislo (*ob.* Czcić, rachować), brojenića, kralisc, kruniça; *Slav.* roxàrje; *Rag.* rusaar, sotjeer; *Lat.* rosarium, § 1) *Germ.* der Rosenkranz. Różaniec, święty rachunek paciorków albo 100 pozdrowienia anielskich, przy każdym dziesiątku modlitwę pańską przyłączywszy. *Birk. Dom.* 18. Różaniec święty, nic inszego nie jest, jedno pewny sposób modlitwy. *Bzow. Roż.* 1. — Różaniec albo koronka panny Maryi. *Cn. Th.* Różaniec zowie się korona albo wianek. *Bzow. Roż.* 7. Słepe bywa ich przywiązanie do prywatnych nabożeństw, szkaplerza, różańca, paska, sznurka i t. d. *Mon.* 76, 577, (*ob.* Bractwo). — Nic nie umie, do niczego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. *Mon.* 74, 109, cf. ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga; cf. ani do rady, ani do zwady. — 2*) Rożaniec = ogród różany, ein Rosengarten; *Carn.* roshnishe; *Vind.* roshni vert, roshnu lekoulhe, roshnjak, roshilhe; *Rag.* ruxiscte. (*Croat.* rosoczvet, veliki traven = maj miesiąc). Okna te się otwierają na rozkoszne ogrody i różańce Włoskie. *Tward. Pasq.* 5. Bujał sobie po wonnych różańcach Palady, Róże po jasnym zbierając Helikonie. *Tward. Misc.* 45. — 3) Różaniec, różany kolor, rumieniec; Rosenfarbe, Röthe. Nim błyśnie swoim jutrzenka różańcem. *Chrośc. Luk.* 98. Wiecznym rożańcem jagody jej kwitną. *Tward. Misc.* 145. Zapalą się różańcem mu jagody. *Tward. Pasq.* 94. Pierwszej zakwitając różańcem młodości, potrzebował przewodnika. *Tward. Wł.* 44. "RÓŻANOREKI, a, ie, n. p. Różanoreka zorza. *J. Kchan. Ps.* 82. różopalca, die rosenfingerige Aurora. "RÓŻANOUSTY, a, e, n. p. Różanousta Gryzelda. *Groch. W.* 454. rosenmündig. RÓŻANY, a, e, od róży, z róży, *ob.* Różowy, Rosen=; *Boh.* růžený; *Slov.* ružowi; *Sorab.* 1. rožane, rožacze; *Vind.* roshni, (roshni, roshnasty, roshast, zvetni = kwiatowy, kwiecisty); *Croat.* rósichni, rosni; *Hung.* rosábólvaló; *Rag.* rùsni; *Eccl.* шипковый. Wieńce różane na głowy kładą. *Birk. Zyg.* 27. Wiele rzeczy przyprawują z kwiatów różanych; miodek różany, cukier różany, syrop różany, olejek różany, wódkę różaną. *Sienn.* 143. *Cresc.* 496. *Kluk. Rośl.* 2, 249. Różana wódka (*Carn.* roshna woda). Mój ty kwiateczku różany! *Teat.* 10. *b*, 41. (różyczko!) Wdowa jest jako kierz różany; póki róża kwitnie, póty go szanują, a jak prędko zginie, to już nikt oń nie dba. *Dambr.* 437. Różane jagody, *ob.* Głóg. Różany wianek. *Zab.* 9, 348, (*ob.* Różaniec). Zupełny różany wianek składa się z 150 zdrowych Maryj, i z 15 pacierzy rozdzielonych na dziesiątki. *Bzow. Roż.* 19. *Prov.* Stanął mu za różany wianek. *Rys. Ad.* 641 (dobry czyn stoi za modlitwę). Ratował ich, i stawał im, jako mówicie, za różany wieniec; bo modlitwą, jako kwiatem najwonniejszym, ubłagał boga. *Birk. Zyg.* 47. — Rosenkreuc, sławny chimik, ustanowił sektę adeptów, t. j. towarzystwo braci różanego krzyża. *Mon.* 69, 65. — Różany = różanej maści, rumienny; *Vind.* roshnofarbast, rumen, rosenrotb. Koryno dziewczę kochane, Twe lice z mlekiem różane. *Zab.* 16, 177. Tyś nas odkupił krwią swoją różaną. *Groch. W.* 66.

Pochodz. *różeniec, różnik, różowy, różopalcy, różować, urózować, porózować, narózować.*

ROZBACZYĆ, ROZBACZYĆ sobie, ROZBACZYĆ się *dok.*; Rozbaczać *niedok.*, Rozbaczywać *frequ. et cont.* rozważać, bacznie rozbierać, roztrząsać; prüfen, durchschauen, untersuchen, die einzelnen Theile nach einander prüfen. Dowcipy nigdy nie próżnowały, ale okazyą wszelką pilnie rozbaczywały. *Warg. Cez. A* 5. Nie gniewam ci się, ale rozbaczam, mam-li się gniewać. *Budn. Apopht.* 42. Skarał go, aczkolwiek mógł rozbaczyć, że to się przypadkiem stało. *Warg. Wal.* 188. W kilka dni sobie rozbaczył, iż te słowa nazbyt śmiele mówił. *Gwagn.* 520. Rozbaczże się człowiecze, któryś marnie rozszafował dobra pana swego. *W. Post. Mn.* 516. (upamiętajże się, gehe in dich). Ty się na to tam dobrze rozbaczaj. *Biel. S. N.* 36. Trzeba abyś się na wszystko dobrze rozbaczył. *Baz. Sk.* 162. (bacznie oglądał). Niech się rozbaczą, że krzyż ten będzie ich zaszczytem. *Biał. Post.* 27. Na to się pilnie rozbacz, jakbyś się nieprzyjacielom bez nas obronił. *Biel.* 289. *Chrzyszt. Nin. A* 4 *b.* Uważne rozbaczywanie. *Krom.* 508. ROZBACZNY, a, e, ROZBACZNIE *adverb.*, rozważny, roztropny, überlegt. Nierozbacznie, *inconsulte. Macz.*

1. ROZBADAĆ, *ob.* Rozbość. 2. ROZBADAĆ *cz. dok.*, badając rozbierać, rozważać, rozbaczać; überlegen, erforſchen. Nieba mi nie pozwoliły, abym uważał braci był nieszczęśliwy, Abym rozbadał myślą, jak mizernie żyją. *Kulig. Her.* 49. To sam tylko sobie był rozbadał, nie mając za sobą żadnego przykładu. *Budn. Cyc.* 22.

ROZBECHTAĆ, rozbechce *cz. niedok.*, poduszczać, rozjątrzać; reitzen, ungeſtüm machen. Twoja cię Nimfo własna chęć rozbechce. *Chrośc. Ow.* 381.

ROZBECZEĆ się *recipr. niedok.*, głośno rozpłakać się, in lautes Weinen gerathen, recht ins Weinen hinein kommen. Porzucona, w żałosne rozbeczysz się szlochy. *Przyb. Ab.* 105. Rozbeczała się, niewiedzieć dla czego. *Teat.* 54, 26.

ROZBESTWIĆ kogo, *cz. dok.*, mocno podburzyć, do furyi go przyprowadzić, einen ganz wild machen; *Ross.* растравить, растравливать: *Eccl.* раззвѣрю, разсвирѣпяю, раздражаю, воззвѣрити, учинить суровымъ, безчеловѣчнымъ. Niektóre wody rozbestwiają do cielesności. *Otw. Ow.* 619. Lew posoką rozbezstwiony. *Zab.* 15, 285. Ty królu tak dalece Litwę rozbestwiłeś, że już na twoję władzę upornie biją; *audaciam provexisti. Krom.* 624. ROZBESTWIĆ się, *ob.* Bestwić się, rozwydrzeć; *Ross.* разсвирѣпѣть.

ROZBIĆ, *f.* rozbije *cz. dok.*, Rozbijać *niedok.*; *Boh.* rozbiti, rozbigeti; *Sorab.* 1. rozbiyu, rozeczeru, roſczepu, roſczepem; *Vind.* resbiti, resklati, ubiti, rescossiti, reskresati; *Croat.* razbiati, razbiam; *Rag.* razbitti, razbiti; *Slav.* razbiti; *Bosn.* razbitti, razbiati; *Ross.* разбить, разбивать, раскокать, перекокать, расхлопать, расхлопывать, разшибить, разшибать; rozbijać co, roztrącać; zerſchlagen, zerſchmettern. Rozbić dzban o pal. *Tr.* Rozbić jajka (*Vind.* gorstrupiti jaize). Rozbić grudę (*Bosn.* razgruniti, razbitti grumenja, zavlaciti). Rozbijać okręt, nawę, ein Schiff ſcheitern laſſen. Rozbił się okręt, das Schiff iſt geſcheitert; *Vind.* ladja ſe je njemu resbila. Rozbić się z okrętem. (*Boh.* tápati; *Vind.* ladje lom terpeti, f barko navdariti; *Rag.* razbittise). Tak wielki szturm powstał, że się one galery wszystkie rozbiły, i ludzie wszyscy potonęli. *Biel.* 579. Zobaczył rozbitego kawałce okrętu, Deszczki, dyle i wiosła złamane do szczętu. *Jabł. Tel.* 5. Na rozbitéj deszce Wał tonącego popchnął ku brzegowi. *Morszt.* 28. Rozbicie się okrętu, der Schiffbruch; *Sorab.* 1. tžowma rozstorežženo; *Carn.* ladje lom; *Vind.* ladje lom, ladiouni potup, barkouski lom; *Ross.* разбивка: *Eccl.* кораблекрушение, истопление, потопление. Rozbity na wodzie, (*ob.* Rozbit, Rozbitek). Rozbiły się fundamenta. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 8. (rozrażały się. 1 *Leop.*). — *Fig.* Rozbijać co, przecinać, niszczyć, przeszkadzać; vernichten, zerſchlagen, zerſtören, verhindern. Baliśmy się ich, by przedsięwzięć naszych nie rozbili. *Przyb. Luz.* 157. Gwałt uczyniony w sejm, to jest rozbicie sejmów, sejmików, trybunałów. *Vol. Leg.* 3, 68. Świece ciemność rozbijają. *Sk. Żyw.* 1, 87. (rozganiają). Koncylium dobrze rozpoczęte, sromotnie się rozbiło. *Sk. Dz.* 242. rozprószyło się, es zerſchlug ſich; *Ross.* разладиться, разлаживаться. — §. Rozbijać na drodze, zbijać, odzierać na polu, na morzu; Straßenraub treiben, Seeräuberey treiben, ein Straßenräuber, Seeräuber ſeyn; *Slov.* łaupjm na cestach, (*ob.* Łupić); *Rag.* robitti, porobivati, (*ob.* Rob, cf. robić); *Bosn.* harati; *Croat.* tolvaim; *Ross.* разбойничать. Abo to tu Mospanie pod Bieszczadem, Takli się to rozbijać godzi bez sromoty? *Pot. Jow.* 110. Czyniliście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majętnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 *b.* (jak rozbójcy wyplondrować, ſtraßenräuberiſch berauben). Parobek w karczmie mię rozbił. *Teat.* 32. *b*, 31. jak rozbójnik mię opadł, er fiel mich ſtraßenräuberiſch an. — *Aliter:* Dwa cesarze o państwo się rozbijają. *Sk. Dz.* 709. na umor z sobą walczą, ſie ſchlagen ſich mit einander aufs äußerſte herum. — *Aliter:* Cały dom pomieszany, niema i jednego z służących, ktoby się od żalu nie rozbijał. *Teat.* 38, 246. nie zabijał, gwałtu jakiego sobie nie czynił, der ſich nicht eine Gewalt anthun möchte. — §. Rozbijać, rozciągając przybijać, ausbreiten und anſchlagen. Na krzyżu Jezusa rozbili. *W. Post. W.* 4. Dla mnie Jezus się dał na drzewie rozbić. *Bzow. Roż.* 85, (*ob.* Rozpiąć, rozpięcie). Rozbijać namiot, rozwijając postawić, przymocować, przytwierdzić, ein Zelt aufſchlagen. Od miasta w mili Swe obozy i geste namioty rozbili. *Tward. Wł.* 194. Baldakin w jej pokoju rozbiją, aby pod nim siadała. *Star. Dw.* 48. Namiotek łóżkowy rozbili. *Birk. Chmiel. A* 3. den Bettvorhang aufmachen, aufſtecken, aufſchlagen. Rozbijać szpalery, kobierce. *Cn. Th.* aufhängen, aufſchlagen, anſchlagen. Rozbił swój kram między Weneckiemi. *Budn. Apopht. U* 1. roztasować, er ſchlug ſeinen Kram auf. Sieć rozbijać, rozwieszać, das Netz aufſtellen. Obaczysz, jak chytrze na świat tę sieć rozbija. *Rej. Wiz.* — *Aliter:* Wyrok ten we wszystkich miastach niech będzie obwołany i rozbity. 1 *Leop. Esther.* 16, 19. przy bramach różnie przybity, verſchiedentlich angeſchlagen, an verſchiedenen Orten. Kazał to rozbijać i głosić u wszech narodów. 1 *Leop. Esther.* 1, 22. Rozbijać obrazy tu i tam przybijać, verſchiedentlich aufhängen, hier und dort. — §. *Oeconom.* Rozbić n. p. wieprze, rozeprzeć, rozepchać, roztuczyć, feiſt machen. Roztuczył się, utył i stał się rozbitym. 1 *Leop. Deut.* 32, 15.

ROZBIEDZ się, rozbiegł się, *f.* rozbiegnie się *recipr. dok.*, Rozbieżeć się, *f.* rozbieży się *contin.*, Rozbiegać się, Rozbiegiwać się *frequ.*; *Boh.* rozběhnauti se, rozbjhati se; *Slov.* rozběhugi se, rozbjhám se; *Sorab.* 1. rozbieżacž, roſbjžu, roſbjžim, roſbjham, rozběžu szo; *Rag.* rozbieghnutise; *Croat.* razbegújemsze; *Ross.* разбѣжаться, разбѣгаться; w rozsypkę iść, rozstrzelać się, rozpraszać się, rozpierzchać, pouciekać w różne strony; aus einander laufen, verſchiedentlich ſich verlaufen. Zgromadzenie rozbieżałych stad. *Hipp.* 4. Widać tam stada niezliczone i trzody rozbiegłe i tu i owdzie po łąkach. *Boter.* 313. Ciężko mi ściągać myśli rozbiegnione I w jarzmo wiersza je wprawić. *Karp.* 1, 176. Po tej klęsce rozbiegli się po lasach. *Tr.* Rozbieżenie gromady jakiej, rozpierzchnienie. *Cn. Th.* Zakonnicy rozbiegli się byli, tu i owdzie po królestwie. *Boter.* 4, 230. Jad rozbieżany po członkach *Bardz. Luk.* 103. rozszerzony, verbreitet, ausgebreitet. Gdy się to między ludźmi rozbieża-

ło, że jeden drugiego na pojedynek wyzywał.... *Vol. Leg.* 2, 1214. gdy się rozchodziło, roznosiło między ludem, gdy gruchnęło, da eś ruchbar wurde. W cyrkule, co się do śrzodka przywiąże, rozlegać się i rozbiegiwać przestaje. *Dardz. Boet.* 157. — Idźcie na rozbieżenie dróg. *Rej. Post. R r b.* na rozstajnie. Scheideweg. — 2) Rozbieżeć się, zawodzić się, den Anſatz zum Laufen nehmen; niewstrzymanie bieżeć, ins Laufen kommen, in den Schuß gerathen, unaufhaltſam hinrennen, hinſtürzen. Szkapa na staniu próżnując, rozbieży się, kopa, hasa. *Petr. Ek.* 112. Mając dół przeskakiwać, sztucznie skakać będą; cofając się nieco w tył, i nakoniec rozbiegając się. *Mon.* 70, 168. Dzielnym woźnikom nie dasz rady; mnie samemu ledwie się nadadzą, A jak się rozbiegają i na lęc nie dadzą. *Zebr. Ow.* 29. Jeśli koła wczas nie zahamujesz, z góry rozbieża się wszystkie. *Czach. Tr. C* 2. — *Fig.* Rozbiegały się koła; już tu nierząd. *Cn. Ad.* 1004. es geht drunter und drüber. Ani słów znajdzie wypowiedzieć usty, Jako się w zbytku rozbiegały koła. *Pot. Syl.* 239. W ten czas jeszcze się były koła tak bardzo nie rozbiegały, jeszcze żołnierze nie chadzali w bławatach. *Star. Ryc.* 44. Co czynić, gdy się koła rozbieżą, a wolność wyuzdana w swawolą i szaleństwo pójdzie? *Birk. Syn. C. Falib. F.* Rozbiegałych młodzieńców na munsztuk wziąć. *Teat.* 19, 95. (rozpuszczonych, rozpustnych, ausgelaſſne junge Leute). Pewne wdowy, czystość bogu poślubiwszy, zasię rozbiegawszy się, za mąż chodzić chciały. *W. Post. Mn.* 612. Rozbiegłe serce wściąga, a zkurczone wspiera. *Ryb. Geśl. C* 4. Teraz tak się łakomstwo rozbieżało, że urzędnicy daleko nielutościwsi są, niż sami panowie. *Kosz. Lor.* 161 *b.*

ROZBIEG, u, *m.*, rozbieganie się, rozbieżenie, rozpierzchnienie, rozsypka; das Voneinanderlaufen, Zerſtreuen, die Zerſtreuung. Zwykło się używać jazdy na rozbiegi po kraju nieprzyjacielskim. *Jak. Art.* 2, 456. (Streifzüge). W rozbiegu, ciemnotach, a powszechnym rzeczy zamieszaniu; *in discursu, tenebris. Nar. Tac.* 3, 95. Rozbieg żył kruszcowych, die Zertrümmung, Zerſetzung der Erzgänge. *Mier.* — §. Rozbieg, *Boh.* rozbjžka; *Ross.* разбѣгъ; zaped, zawód biegania; der Anſatz zum Laufen, der Anlauf.

ROZBIERAĆ, *ob.* Rozebrać. ROZBIERACZ, a, *m.*, który co rozbiera na części, rozkłada; der Zerleger, Zergliederer; *Rag.* razbiralaz, razberitegl, *f.* razberitegliza; *Ross.* разбиратель, разборщикъ Rozbieracz zwierząt sztuczny = anatomik. *Cn. Th.* ROZBIERALNY, a, e, do rozbierania, auseinander nehmbar; *Rag.* razbiriv; *Ross.* разборный.

ROZBIEŻEĆ się, *ob.* Rozbiedz się. ROZBIJAĆ, *ob.* Rozbić.

ROZBIOR, u, *m.*, ROZBIORKA, i, *ż.*, rozbieranie, rozkładanie, rozejmowanie; das Zerlegen, Auseinandernehmen, Vertheilen; (*Croat.* razlóg; *Rag.* razlogh; *Ross.* разборъ; *Carn.* rasbor, resbór = skromność, rozumujący wniosek; resbern *discretus, prudens, ob.* Roztropny; resbornost *discretio*; *Croat.* rázbor *discretio, prudentia*; *Rag.* razbor, razbornos, râzboritos *sagacitas, prudentia*, rozgarnienie; *Bosn.* razbor, razborstvo *rationis usus*, rozborit *discretus*). Oddał służalcom sprzęty domowe do rozbiorki. *Nar. Tac.* 2, 396. (żeby każdy sobie wziął, żeby się niemi dzielili, ſie ſollten ſich drein theilen). W drukarni rozbiórka, rozbieranie pisma, po wydrukowanym arkuszu, i rozłożenie każdéj litery do swéj krupki. *Magier. Mskr.* Pismo takie czcze i bez żadnego objęcia, że nawet rozbioru jego uczynić nie można. *Ust. Konst.* 2, 239. (*analysis*). — Rozbior matematyczny, *analysis. Łęsk.* 2, 112. *Alg. Nar. A* 2. ROZBIOROWY, a, e, *analyticus. Alg. Nar.*, auflöſend, zerlegend, analytiſch. Sposób rozbiorowy *methodus analytica*, od szczególnych do powszechnych rzeczy postępuje. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 2. Tor rozbiorowy. *Pir. Wym.* 119. Trygonometrya rozbiorowa. *Alg. Nar.* 6. Rachunki rozbiorowe. *Jak. Mat.* 3, 56.

ROZBIT, a, *m.*, ROZBITEK, tka, *m.*, 1) który się na wodzie z okrętem rozbił; *Rag. et Slav.* razbien, ein Schiffsbrüchiger, der Schiffbruch gelitten hat. Corok będziecie mieli w tym miejscu rozbita. *Przyb. Luz.* 156. *Pot. Arg.* 229. Krzyżacy zabierali na brzegach morskich majątki nieszczęśliwych rozbitków, które burza wodna na ląd wyrzucała. *Nar. Hst.* 5, 362. — 2) Rozbit = rozbicie nawy. *Tr.*, der Schiffbruch. — §. Rozbitki, *Croat.* razbitki; *Bosn.* razbitki; obłupki od sędu rozbitego, *fragmenta vasis*, ułomki, Bruchſtücke. ROZBITKA, i, *ż.*, die Schiffsbrüchige. Usta nieszczęśliwéj rozbitki, mimo srogości pogrążającéj ją na dno fali, wzywać się nas jeszcze konając zdawały. *Mon.* 71, 870. *Pot. Syl.* 457. ROZBITNY, a, e, do rozbicia, mogący być rozbitym, zerſchlagbar; *Croat.* rozbitlyiv *frangibilis*; *Rag.* razbitni; *Bosn.* razbitivi, koji se mosge razbitti; *Ross.* разбивный, разбивчивый; *Subst.* разбивчивость rozbitność. ROZBITY, *ob.* Rozbić.

ROZBŁĄKAĆ się *rec. niedok.*, ze wszystkim się zabłąkać, zawikłać; ſich gänzlich verirren, verwirren, verwickeln. Onych gałęziami uplątanych i rozbłąkanych otaczają. *Pilch. Sall.* 209. — Rozbłąkali się = różnie się zabłąkali, jeden tu, drugi tam, od siebie się odbłąkali; ſie haben ſich von einander weg verirrt, zerſtreut. — §. *Transl.* Sprosność z włosami rozbłąkanemi. *Kniaź. Poez.* 3, 157. rozprószonemi, rozczochranemi, mit zerſtreuten, zerzauſten Haar.

POZBŁYSKIWAĆ się, rozbłyskuje się *rec. cont.*, i tu i owdzie zabłyskać, verſchiedentlich ſchimmern, hier und dort hervorblitzen. Mistrz Pruski wzruszony paleniem miasteczek swoich, zewsząd się pożogą rozbłyskujących, dać bitwę pragnął. *Krom.* 339.

ROZBÓD, u, *m.*, rozbodzenie, bodzenie w różne strony; das Hin- und Herſtoßen, Picken, Stechen. Wódz rogatéj trzody, Sobą się jednym za wszystek gmin składa, Czyni po piasku porożem rozbody. *Mon.* 71, 550.

ROZBOGACIĆ się *rec. dok.*, Rozbogacać się *niedok.*; *Ross.* разбогатѣть; niezmiernie zbogacieć, ſich unermeßlich bereichern, ſehr reich werden. Tak się on mąż wzmógł, i tym się więcej ustawicznie rozbogacał, tak iż się stał wielkim człowiekiem. *Radz. Genes.* 26, 13.

ROZBÓJ, ju, *m.*, ROZBÓJSTWO, a, *n.*; *Boh.* zbognjetwj, zbûgnjetwj, (cf. zbój); *Slov.* laupežstwj, (cf. łupiestwo); (*Carn.* resvoj = mord, zamordowanie, zabójstwo; *Vind.* rasboi, mord; *Croat.* razbòy, pomor *caedes, strages*); *Bosn.* razboj; *Rag.* razbojstvo; *Ross.* разбой, разбойничество, rozbijanie na lądzie; *Croat.* tolvájsztvo; *Vind.*

resboi, resboja, rop, rub, plenj (*ob.* Rabunek, plon), opip, opipenga; der Straßenraub; na wodzie, na morzu, die Seeräuberey. (*Bosn.* gusarstuo *piratica*). Rozbój od zabójstwa różni się; tamten końcem zyskania majątku zabitego, najczęściej w lasach lub po drogach dzieje się; zabój zaś powszechniej z przypadku, z zemsty, zwady popełnia się. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 354. Gwałty, najazdy, rozbójstwa. *Petr. Pol.* 2, 160. Rozruchy, rozbójstwa, bezprawia. *Sk. Dz.* 804. Rozbójstwo łotrowskie. *Sk. Dz.* 813. Wasza ewanielia uczy kościoły burzyć, łupić, i rozbójstwa czynić. *Twor. Okul. G* 1, *Ross.* разбойничать; *Eccl.* разбойничествую. — Algier, Tunis i Trypol bawią się rozbojem morskim. *Wyrw. Geogr.* 271, *Rag. et Bosn.* gusariti *piraticam exercere*, die treiben Seeräuberey. Tego czasu rozbój najbardziej panował na morzu. *Warg. Radz.* 14. ROZBÓJCA, y, *m.*, ROZBÓJNIK, a, *m.*; *Boh.* zbognjk, nakarnjk, (cf. zbój, kierz); *Slov.* łaupežnjk, pocestný złodeg, (*ob.* Łupieżca); *Carn.* tolovaj, (tol *pharetra*), hostnek, (hosta *virgultum*, *ob.* Gąszcz; *Carn.* resvojnek = zabójca); *Vind.* rásbonik, resboinik, hostnik, zestni ropavez, potni rabar, ropar, rubar (*ob.* Rabuś), tolovai [z *tur.* tulwaj, *latro. Men.* 1, 921-2], otimavez, filnojemauz, (rasboinik, kostnik, merdrar = zabójca; *Croat.* tolvây, tolvayehich, razbojnik, razbòynik; *Dal.* guszar, cf. huzar, (*Croat.* guszar *anserarius*, gęsiarz); *Bosn.* razbojnik, lupesg, haramia, kesegia; *Hung.* lator; (cf. *Lat.* latro; *Pol.* łotr); *Rag.* razbójnik; *Slav.* rázbojnik, pustaja, pustaija; *Ross.* разбойникъ; który rozbija, zbójca; der Straßenräuber, der Räuber. Rozbójnik na życie i majątek razem, napastnik na samę własność człowieka dybie. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 354. Województwo Podolskie wielkie krzywdy od rozbójców Wołoskich poniosło. *Vol. Leg.* 5, 468. Widzimy, jako nam wiele sprzeciwników, a jako wiele rozbójec zastąpiło na tej drodze. *Rej. Post. G g* 6. — Rozbójnik morski. *P. Kchan. Orl.* 1, 405. ein Seeräuber; (*Carn. et Vind.* lopesh; *Rag.* pomorski zlocinaz, gûsa, gusâr; *Bosn.* gusar, (cf. *Ital.* corsaro); lupesg; *Ross.* каперъ, набздникъ). — §. *Fig.* Czemu tak ostrym językiem Stajesz się cudzej sławy jawnym rozbójnikiem? *Hor. Sat.* 32. zabójca, mordercą cudzej sławy; der Mörder fremden Ruhms, der den guten Namen des andern tödtet. ROZBÓJCZYNA, y, *ż.*; *Ross.* разбойница, która rozbija, die Räuberinn. Coż czynić tej powszechnej świata rozbójczynie? *Pot. Jow.* 2, 77. ROZBÓJNIA, i, *ż.*, gdzie rozbijają, odzierają. *Cn. Th.*, die Räuberhöhle, Mördergrube, Mörderhöhle, das Raubneſt, Räuberneſt, Raubſchloß; *Croat.* razboische; *Ross.* притинъ. Z światyń czynią rozbójnie. *N. Pam.* 21, 364. ROZBÓJNICZY, a, e, ROZBÓJSKI, a, ie; *Boh.* berný; *Rag.* razbojnicki, gusaarski; *Vind.* resboinski, rasbòjni, ropiſh, tatliù, derezh, omekliu; *Croat.* razbòyni, razboynichki; *Ross.* разбойническій, разбойничей, набздничій; od rozbojników, od rozboju; Raub-, Räuber-. Na rozbójniczym gardle ja usiędę, Abo dziś waszej śmierci towarzyszem będę. *Otw. Ow.* 104. Rozbójski, nabrawszy do siebie niemało mężobójców, żywot wiódł. *Sk. Dz.* 1108. Rozbójska gospoda. *Sk. Kaz.* 267. Statki rozbójnicze. *Min. Fars.* 31. Raubſchiffe, Seeräuberſchiffe; *Boh.* beraun, (cf. brać, bierny); *Bosn.* gusariça.

ROZBOLEĆ się *rec. dok.*; *Boh.* rozboleti; *Ross.* разболѣться, разболиваться; wielkie bole cierpieć, ſehr große Schmerzen bekommen. (*Slav.* razboliti se = rozchorować się; *Rag.* razbogljen = chory). Góra się raz rozbolała, Wielkie jęki wydawała. *Jak. Baj.* 265. On rozboleje się bardzo. *Budn. Zach.* 9, 5. (wielce żałosny będzie. *Bibl. Gd.*). Żalem rozbolała. *Przyb. Luz.* 40. (przejęta, przenikniona boleśnie).

ROZBOŚĆ, rozbodł, *f.* rozbodzie *cz. dok.*, Rozbadać *niedok.*; rogami i t. d. bodąc rozbić, zerſtoßen mit den Hörnern, zerpicken; (*Boh.* roztrkati cf. rozterk). Wół, gdy się urwie, ostremi rozbada rogami, kto mu się nawinie. *Tward. Wł.* 70. — *Impr.* Szablę przypasuje i powietrze rozbada. *Zebr. Ow.* 99. rozcina, durchhauen. — §. Rozbodłszy konia, potkał się z nieprzyjacielem; *incitato equo. Macz. Baz. Sk.* 88. ostrogami rozpędziwszy konia, das Pferd anſpornen. — §. *Transl.* Rozbadać, rozpychać, rozrzucać, rozrywać; zerſtoßen, zerreißen, zerſprengen. Dziś strumyk, jutro tamy łomie i groble rozbada. *Pot. Arg.* 399. — *Simil.* Poganin w kraje dalekie wypada, I one rozbada. *Leszcz. Class.* 53. niszczy, zerſtören. — *Aliter:* Rozbadać, rozpychać, rozdymać, nadymać; aufblähen, aufblaſen. Chleb bez pracy prędko rozbodzie sługę. *Petr. Ek.* 15. (chleb ma rogi, Gut macht Uebermuth, der Haber ſticht ihn). — §. Rozbadać *intransit.*: dokazywać, ſeinen Muth auslaſſen, ſich mit ſeiner Bravour hervorthun, große Dinge unternehmen. Każdy na wojnę woła, choć wici nie będzie, każdy rozbada, choć bez ostróg. *Glicz. Wych. H* 7. Sława o nim rętszym leci rumorem, niż koniem skrzydlatym Bellerofon rozbada po polu Eryteyskim. *Tward. Wł.* 146. Potym Eneasz udał cię przeciw Nifeowi I przeciwko, na którym rozbadał, wozowi. *A. Kchan.* 289. Koniecpolski wielkiego nieodrodny dziada, Widzieć, jak po karkach Tureckich rozbada. *Leszcz. Class.* 79. W płochym sercu złość rozbada. *Hor. Sat.* 199. — *Aliter:* Głód zatym wielki po szykach rozbada. *Chrośc. Fars.* 356. daje się we znaki, dokucza; die Hungersnoth ſetzt ihnen zu, wird empfindlich. Obłudnik pełny wilgoci i rosy, Niżeli Febus wznijdzie złotowłosy, A skoro Febus światłem po niebie rozbada, Obłudnik z swym zaraz nasieniem upada. *Chrośc. Job.* 34. skoro dogrzeje, doparzy, dopieczе; warm machen, heiß brennen. §. *ob.* 2. Rozbadać.

ROZBRACIĆ się z kim *rec. dok.*, Rozbratać się *niedok.*, rozbrat z kim uczynić, pożegnać się z kim, wypowiedzieć przyjaźń, towarzystwo, rozróżnić się z kim. *Cn. Th.*; einem die Freundſchaft aufkündigen, mit ihm brechen, ſich von ihm trennen; *Boh.* rozkmotřiti; *Vind.* resbratim, resdrushiti, vunsdrushiti, reslozhiti; *Carn.* resbratem, lozheti, lôzhem, (cf. łączyć); *Bosn.* razdrusgiti; *Ross.* раззнакомиться, раздружить, раздружать; (развратничать = rozpustować); *Eccl.* разкоторокатн са, разбраниться, разсориться, (развратить, развращать zwieść). ROZBRAT, u, *m.*, odstąpienie od przyjacielstwa, towarzystwa. *Cn. Th.*; Aufkündigung der Freundſchaft, Bruch mit einem; (*Bosn.* razmirje, razdigljenje od priateglstva, (cf.

*mir), (razmiriça, boj = wojna); (*Ross.* развратъ niezgoda, kacerstwo, rozpusta; развратье niezgoda, nieprzyjaźń; развратность, развращенность rozpustność, развратный rozpustny, развратникъ zwodziciel, przerywacz). Rozbrat, rozwód uczynić. *Cn. Ad.* 1005. Przyszłoby było do rozbratu między niemi, gdyby w sam czas nie trafiła się była śmierć męża. *Pam.* 85, 1, 682. Rozbrat wieczysty światu wypowiada, i sam się w dzikiéj pustyni zamyka. *Kras. Woj. Ch.* 90. Rozbrat z wami! *Birk. o Exorb.* 4. Rozbrat ciała z duszą. *Paszk. Dz.* 59. *Teat.* 46. *c*, 107. rozłączenie, die Trennung.

*ROZBRECHNĄĆ [*cz. jednll.*, Rozbrechać *częstl.*, rozszczekać, bellen; *rusk.* brechaty (2. kłamać); *tr.* rozgłosić, laut werden 2]. n. p. Lecz ktoż wie, oni co będą myśleli, Jak ich nadzieja odsieczy rozbrechnie? *Jabł. Buk. Q* 3 *b.*

ROZBROCZYĆ *cz. dok.*, rozlać, vergießen, verſprützen. Królu, marnie tak wiele krwi rozbroczyłeś. *Stas. Num.* 2, 16.

ROZBRODZIĆ *cz. dok.*, rozbłoconą ziemię wozami rozjechać i rozbić, naſſes Erdreich zerfahren, zerreißen. (*Ross.* разбродъ rozsypka, разбродиться, разбраживаться rozchodzić się). Grobla była rozbrodzona umyślnie i grzązka. *Tward. W. D.*

ROZBROIĆ się *rec. dok.*; (*Boh.* rozbrog bunt; *Croat.* razbroiti, razbrajam *dinumerare*); rozswawolić się, rozszalić się, rozhukać się, rozbestwić się, ins Toben gerathen. W stołowej izbie rozbroił się pluton z pokurczem. *Teat.* 19. *b*, 54.

ROZBROIĆ, ROZZBROIĆ *cz. dok.*, Rozbrajać *niedok.*, broń, zbroję odbierać; *Slov.* zbrog odgati; *Sorab.* 1. brone woberu; *Carn.* resroshiti; *Vind.* odoroshjati, oroshje odvseti; *Croat.* odorusújem, razoklopim, razpánczerim; *Rag.* razoruxatti; *Ross.* обезъоружить, обезъоруживать; *Eccl.* изоружаю, оружіе отлагаю; изоруженіе, оружія отложеніе, einen entwaffnen. Anglia, zyskawszy pokój, przygotowaną flotę rozbraja. *Gaz. Nar.* 1, 2 *b.* ROZBRONIĆ *cz. dok*, obronić bijących się, jednych od drugich napaści, n. p. Rozbronić psy gryzące się. *X. Kam.*, Streitende aus einander bringen. Bież co tchu, rozbroń ich, niech nie pojedynkują. *Teat.* 21, 20. Spotkawszy dwóch pojedynkujących z sobą, chciał ich rozbronić. *Niemc. Król.* 2, 141. Nie będzież to nikogo przy tym pojedynku, ktoby rozbraniał ichmościów? *Teat.* 29, 125.

ROZBRYKAĆ się *rec. dok.*, w swywolą się zapędzić, rozhukać się; in Uebermuth gerathen, übermüthig werden. Przeciw bogu bluźnicmy, kiedy się w nas owiesek rozbryka. *Falib. H* 2. wenn uns der Haber ſticht. Gdy się miecz rozbryka w publicznym gwałcie, ci biją, a inni Nie wiedzieć z czyich rąk giną niewinni. *Chrośc. Fars.* 1.

ROZBUJAĆ *cz. dok.*, rozhukać kogo, uczynić go swywolnym, rozbestwić go, einen übermüthig machen. Rozbujać konie. *Przyb. Luz.* 111. Bardzo nas rozbujało W grzechach naszych marne ciało. *Pieśn. Kat.* 71. ROZBUJAĆ się = rozswywolić się, in Uebermuth gerathen, übermüthig werden. (*Eccl.* разбуявати, ошалѣть oszaleć). Kto się bardzo rozbuja w pogodę, Ten zasię skrzydła powiesi w przygodę. *J. Kchan. Dz.* 101. Pszczoły młode źle opatrzone, rozbujawszy się, rady precz uciekają. *Cresc.* 604. (zjątrzywszy się). Rozbujany rozbujały, rozhukany; ausgelaſſen, übermüthig, tobend. Puścił się w morze, I bałwany rozbujałe porze. *Kras. Oss. D* 3. Rozbujana rozpusta. *Hor.* 2, 294. *Min.* Rozbujana wolność nasza zgubi nas. *Tward. W. D.* 2. Sejm dla narowu wolności szlacheckiej nadto rozbujany. *Tward. W. D.* 2, 122. Gmin gęsi rozbujany po polu, których przetrzymała w zamknięciu gospodyni. *Tward. Wł.* 142. Czasby cudzołożniku ścierw twój rozbujany wystudzić. *Pot. Jow.* 69. Pędzi rymopis w zapałach rozbujałéj weny. *Kniaź. Poez.* 1, 114. Rozbujały umysł mniemanych mędrców. *Mon.* 72, 416. Rozbujała i bezkarna swowola. *Mon.* 74, 47.

ROZBURZYĆ *cz. dok.*; *Boh.* rozbořiti, rozbaurati, wybořiti; *Bosn.* razoriti; *Vind.* resmotiti, smotiti, resdreti, reskonzhati, resdirati; *Ross.* разворотить, разворачивать, разъорить, разъорять; rozwalić, zerſtürmen, zertrümmern, zerſtören. Budowanie folwarkowe rozburzone, i rozmiotane. *Szczerb. Sax.* 160. Rozburzywszy Brzeście dawne, w miejscu obronniejszym założyli go. *Krom.* 339. Rozburzenie, rozwalenie *Vind.* resmota, resdretje, reskonzhanje. — *Transl.* Ku bitwie wzbudzają, konie rozburzone Rozpuszcza, one jak wichry bystre lecą. *A. Kchan.* 349. rozhukane, rozjuszone; erbittert, erhitzt, aufgebracht. ROZBURZYCIEL, a, *m.*, rozwalacz, der Zertrümmerer, Zerſtörer; *Vind.* smotovez, resmotovez, resdertnik, resdiravez; *Ross.* разоритель; *f. Vind.* resmotniza; *Ross.* разорительница.

*ROZBYWAĆ *med. niedok.*, n. p. Nie rozbywał o łasce królewnéj, Nietylko miał nadzieję, ale jéj był pewny. *P. Kchan. Orl.* 1, 407. nie powątpiewał, er zweifelte nicht.

ROZCHADZAĆ, ROZCHODZIĆ, *ob.* Rozejść.

ROZCHĘCIĆ *cz. dok.*, bardzo zachęcić, pobudkami rozpalać, ſehr anſpornen, anreitzen. Rozchęcony. *Krom.* 127.

ROZCHICHOTAĆ się *rec. dok.*; *Ross.* разхохотаться; mocno się rozśmiać, ins Lachen gerathen. Bezmierne rozchichotanie, *risus solutus. Macz.*

ROZCHIEŁZNĄĆ, ROZKIEŁZNĄĆ, *f.* rozchełznie *cz. jednll.*. Rozchełznać, Rozchełzać *niedok.*, (*Etym.* kieł); uzdę czyl munsztuk zdjąć, rozuzdać, cuglów popuścić, *pr. et fig.*: entzäumen, den Zügel ſchießen laſſen. Samego Sokratesa mogłaby rozwięzła zgraja z czasem rozchełzać. *Pilch. Sen. list.* 1, 41. Bez praw wszystkoby się na wolą rozchełznaną sędziego puścić miało. *Gorn. Sen.* 148. Rozkiełznana swawola. *Ossol. Mow.* 25. ROZCHIEŁZNAĆ się *rec.*, rozpuścić się, rozwięzłym się stać; ausgelaſſen ſeyn, ausgelaſſen werden. Skoro im w Azyi, potym w Afryce niecc cuglów puszczono, zaraz się ona swobodą wojsko rozchełzało. *Pilch. Sall.* 18. — ROZCHIEŁZNANO *adverb.*, rozpustnie, ausgelaſſen. Ani płocho, ani rozchełznano, choć w największéj miłości, nie począł nic sobie. *Gorn Dw.* 298.

POZCHLIPAĆ się *rec. dok.*, rozbeczeć się, rozpłakać się, ins Weinen und Schluchzen gerathen. Na te jego słowa Rozchlipał się, że mu się aż zamknęła mowa. *Jabł. Tel.* 336. (*Ross.* расхлебать zjeść co rzadkiego).

ROZCHŁODZIĆ *cz. dok.*, chłodząc wystudzić, ganz ausküh-

ten; *Vind.* reshladiti; *Croat.* razhlagyújem; *Bosn.* rashladiti; *Rag.* rashlâditi; *Ross.* расхолодить, расхолаживать; *Eccl.* расхлаждаю. ROZCHŁODZICIEL, a, *m.*; *Eccl.* разхладитель: der Erkälter.

ROZCHŁOSTAĆ *cz. dok.*, chłostą rozbić, zerhauen (mit Ruthen); *Rag.* razhgljustati; *Ross.* расхлестать, расхлыстать.

ROZCHÓD, u, *m.*; *Boh.* rozchod; *Ross.* разходъ; rozchodzenie, rozejście; das Voneinandergehen, Auseinandergehen. Rozstanie, rozstajna droga; Scheidung, Scheideweg. Wynidź na ulice i na rozchody miejskie. *W. Post. W.* 2, 73. *Rej. Post. D d* 3. — §. Członki nie mając właściwéj sobie bujności i rozchodu, nabędą ztąd niekształtu i niezgrabności. *Mon.* 69, 811. ruchu, agitacyi, komocyi, Bewegung. — §. Wino, piwo, zboże na rozchód; *oppos.* na chowanie. *Cn. Th.*; Absatz, Verbrauch, Gebrauch. Dla Sułtana powinni szafarze na każdy dzień dawać na ich rozchody, sto baranów, 800 kur. *Star. Dw.* 32. Gdzieby taki rozchód był, żeby drobiu z folwarku i od kmieci nie stawało, tedy kupować w lecie, kiedy najtaniéj. *Haur. Ek.* 74. gdzieby tyle wypotrzebowano, gdzieby taki odbyt był. — §. Rozchód, expens, wydatek; *Vind.* gorhod, gorijtje; *Rag.* izhòdak, tratgna; *Bosn.* potrascjak, tratgna; *Croat.* potròssek; *Dal.* tratna, (cf. stracić, strata); *Ross.* страта, die Ausgabe. Niema być większy rozchód, niż dochód. *Rys. Ad.* 45. Gdzie wielki dochód, wielki rozchód *Cn. Ad.* 240. Rozchody publiczne. *Kłok. Turk.* 82. Przy biesiadach medruje, rozchody, percepty rachuje. *Gil. Post.* 28 *b.* ROZCHODNIK, a, *m.*; *Boh.* rozchodnjk, netřesk; *Sorab.* 1. rozkolnik, roskodnik; *Sorab.* 2. roskwodnik, roschlodnik, roschornik; *Carn* natèrsk, hèrzhèg; *Vind.* natrefs, homulize, homulje; *Croat.* netrèszk; *Slav.* netresk; *Bosn.* netresàk, vazdasgiv, úzludobar; *Eccl.* росходникъ; *Ross.* мотодиль, молодило, скрыпунъ, заячья капуста; *sedum*, Hauswurz, ziele. Mały rozchodnik rośnie po piaszczystych miejscach, z którego wieśniaczki na boże ciało wianki wiją; wielki po dachach, o którym zabobonnie mniemają, że gdzie rośnie, tam piorun nie bije. *Kluk. Rośl.* 2, 249. Rozchodnik pryszczacy, *ob.* Pryszczenica. *Syr.* 1314. Rozchodnik trzeci, *ob.* Rojownik. ROZCHODOWY, a, e, od rozchodu, Gebrauchs-, zum Verbrauch; n. p. Rozchodowe rzeczy. *Cn. Th.* (*Boh.* rozchodný = rozłączny). — §. Rozchodowy, wydatkowy, Ausgabe-; n. p. Ustawy rozchodowe. *Cn. Th.*; *Boh.* rozhodný; *Ross.* расхожій, разходный. (*Ross.* разходникъ trudniący się rozchodami sądowemi). ROZCHODZIĆ, *ob.* Rozejść. ROZCHODZISTY, ROZCHODLIWY, a, e, ROZCHODZISTO, ROZCHODLIWIE *adverb.*, rozchodzący się, rozłożysty; aus einander gehend, sich verbreitend, sich ausspreitzend. Grunt rozpładza deszcz rozchodliwy. *Zab.* 15, 551. Laur tam stał rozchodzisty, zrosły. *A. Kchan.* 183. Księżyca rogi rozchodziste. *Brud. Ost.* 78. (rozsochate). Rozchodziste powietrze, *diffusilis, qui facillime diffunditur. Cn. Th.* 952. Rozchodzisto *adverb. Cn. Th.* ROZCHODZISTOŚĆ, ści, *ż*, przymiot rozchodzenia się, rozszerzenia. *Tr.*, die ausbreitende Kraft.

ROZCHORZEĆ się *recipr. dok.*, Rozchorować się *niedok.*, w wielką i długą chorobę wpadać, mocno zachorować, rozniemodz się, schwer krank werden; (*Boh.* rozstonati se, rozstůnj se; *Slav.* razbolitise; *Rag.* razbolittise; *Bosn.* razbolitise; *Croat.* razbolyujèmsze). Kiedy się cesarz Turecki rozchoruje, wszyscy jego medycy idą razem nawiedzić go. *Star. Dw.* 51.

ROZCHUKAĆ, *ob.* Rozhukać.

ROZCHWIAĆ *cz. dok.*, Rozchwiewać *niedok.*; *Ross.* разшатать; robić że się chwieje, rozkołysać, *tr.*, wankend machen. Wszystkie jego rozmysły rozchwiał. *Nies.* 1, 125. Nie spodziewał się rozchwiać go w postanowieniu jego. *Zab.* 10, 179. Spodziewała się, że pewnie rozchwiać to wesele miała. *Past. Fid.* 100. ROZCHWIAĆ się *recipr.*, zacząć się chwiać, stracić z swojéj mocy, *propr. et fig.*, wankend werden, zu wanken anfangen, seine Festigkeit und Stärke verlieren. Obawiam się, aby się ta świętobliwość przy przewrotnym nie rozchwiała towarzystwie. *Pociej.* 523. Pokój się rozchwiał. *Sk. Dz.* 737. (rozbił się). Czuję jeszcze nadzieję, Że on się upamięta; I że się ta miłość rozchwieje, Która go wzięła w swe pęta. *Teat.* 54, 54. *Węg. Marm.* 3, 57. Sejm się rozchwiał, tak iż król musiał go po drugi raz złożyć. *Biel.* 496. (rozszedł się). Sejm ten, nie tak się dokończył, jako rozchwiał, niesworą szlachty. *ib.* 470. Rozchwiane nasze systema rządowe, przyprowadził do nowego porządku. *Pam.* 84, 747. ROZCHWIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, n. p. Przedsięwziąłem parobczą rozchwiałość zamienić na skromne i przystojne ukazywanie się w każdym posiedzeniu. *Pam. Warsz.* 4, 55. *Czart.* rozlazłość, opuszczenie się powierzchowne, Unanstand.

ROZCHWYCIĆ, *f.* rozchwyci *cz. dok.*, Rozchwytać, Rozchwatać *niedok.*, Rozchwatywać *częstl.*; *Boh.* rozchwatati; *Sorab.* 1. rozpopadam; *Vind.* resmukniti; *Croat.* razhitávam; *Ross.* разхватить, расхапать, (расхитить, расхищать rabować, расхититель rabuś); rozszarpać, chciwie porwać, pobrać; wegraffen, gierig weggreifen, zerstücken, stückweise an sich reißen. Mięso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptastwo rozchwytało. *Warg. Wal.* 16. Jedni granice przenosili, rozchwytywali trzody i pasali je. 1 *Leop. Job.* 24, 2. (rozchwycili. 3 *Leop.*). Obóz Wołoski nasi rozchwycili. *Gwagn.* 647. wyplondrowali, ausplündern. Zostawił wielkie skarby; ale je brat z innemi powinnemi nie wiedzieć jako, między sobą rozchwycili. *Biel.* 269, (cf. rozkraść). Będą wielbłądowie ich na rozchwatanie i mnóstwo dobytków na wydartki. 1 *Leop. Jer.* 49, 32. Przyszli na drapiestwo, a nie jest ten, ktoby wyrwał w rozchwatanie, a ktoby rzekł: wróć! 1 *Leop. Jes.* 42, 22. (plon). (*Ross.* расхищение plondrowanie, rabunek; расхвать odbyt towarów, rozkup). ROZCHWYTACZ, a, *m.*; *Ross.* разхититель; plondrownik, rabuś, der Räuber. Złupią te, którym byli łupem, i rozchwycą rozchwytacze swe. *W. Ezech.* 39, 10. Dał ich bóg do rąk rozchwytaczów, i rozchwycili ich. *Budn.* 1 *Judic.* 2, 14. ROZCHWYTNY, a, e, — ie *adverb.*, do rozchwycenia, mogący być rozchwyconym; *Eccl.* разхищный, zerstückbar, zerreißbar.

ROZCIĄĆ, *f.* rozetnie *cz. jednł.*, Rozcinać *niedok.*; *Boh.*

roztjti, rozetnu; *Ross.* растяпать, изстегать; *Eccl.* растнити, растнѣваю, расколоть, разщепать; cięciem rozbić, przeciąć; entzwey hauen, von einander hauen. Z siekierą idę do lasu na dzień cały, tam podcinam, ścinam, rozcinam. *Teat.* 54. *b*, 8. Cielca rozcięli na dwie części, i przyszli między one rozdziały jego. 1 *Leop. Jer.* 34, 18. Sroższy to psiniec, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. Roz. B* 4. — *Transl.* Rozdzielić, zertheilen, abtheilen. Ocean przerywa i rozcina ziemię królestwa Siam. *Boter.* 3, 103. Papież ziemię Pruską na trzy dyecezye rozciął. *Krom.* 251. Ta część Sławaków, co od bosforu Cymeryjskiego wyszli, na dwa narody, Czechy i Polaki rozcięła się. *Krom.* 28. Stał się rozruch Faryzeuszów i Saduceuszów, i rozcięło się mnóstwo. *Budn. Act.* 23, 7. (rozerwało się. *Bibl. Gd.* lud się rozdzielił na dwie partye). ROZCIĘCIE *subst. verbi*, §. a) das Zerhauen, Zertheilen. — §. b) Rozcięcie = rana rozcięta, cios, der Hieb, die Hiebwunde, die Wunde. Wejrzyj na te srogie rany grzechów moich; polej winem i olejem te srogie rozcięcia moje. *Sk. Kaz.* 366. ROZCIĘTY *part.*, zerhauen.

ROZCIĄG, ROSCIĄG, u, *m.*, die Ausdehnung. Rozciąg ciała, *volumen corporis*, miejsce od ciała zajęte. *Hub. Wst.* 379. *Hub. Mech.* 13. Rozciąg kuli, *volumen. Hub. Wst.* 5. — Rozciąg, *spatium. W. Genes.* 1, 6. der Raum, przestrzeń, rozległość. ROZCIĄGADŁO, a, *n.*, narzędzie od rozciągania; *Rag.* raztexallo, raztexje, ein Werkzeug, um etwas damit auszurecken, auszudehnen. (*Vind.* restegnilu = tortury, pytki). Obłąk garbarski na rozciąganie skór, *tentipellium*, rozciągadło. *Cn. Th.* 566. ROZCIĄGLE, ROZCIĄGŁO *adverb.*, rozwlekle, ausgedehnt, gedehnt. ROZCIĄGŁOŚĆ, ści, *ż.*, *extensio*, rozległość, die Ausdehnung, jest nieodzielną każdego ciała własnością. *Os. Fiz.* 12. Trzy rozciągłości, długość, szerokość i grubość lub wysokość. *Łęsk.* 3. Pojąć nie możemy istności rozciągłości, tak nieustającej, ziarnka makowego, plewy i t. d., jako też następnéj, jako to godziny, kwadransu, z jakich to wszystko cząstek z osobna się składa? *Mon.* 76, 320. Rozciągłość jednego półkręgu nie wystarcza chciwym jego pragnieniom. *Zab.* 13, 291. die Weite, der Raum, die Ausdehnung. — Rozciągłość w mówieniu, rozwlekłość. *Cn. Th.*, die Weitläuftigkeit. ROZCIĄGNĄĆ, ROZŚCIĄGNĄĆ, *f.* rozciągnie *cz. jedntl.*, Rozciągać *niedok.*; *Boh.* roztahnauti, roztahowati; *Slov.* roztáhnauti; *Sorab.* 1. rozczahuyu, rozczaham, rosczaham, rosczanu, rosnoczanu, rosnoczaham; *Vind.* restegniti, arstegnìt, istegnit, arspret, trosit, resteguvati, restesati; *Croat.* raztesem, raztegnenye; *Carn.* dalsham; *Rag.* rastézati, raztéghnuti; *Bosn.* rasteghnuti, prostriti; *Ross.* разтянуть, разтягивать; wyciągając rozkładać, rozpościerać, rozkurczać; ausstrecken, ausdehnen, ausrecken. Bóg rozpostrza niebiosa jako nić, a rozciąga je jako namiot. 1 *Leop. Jez.* 40, 22. *Odym. Św.* 2, *K k* 3. Rozciągnął i zmierzył się nad dziecięciem trzy kroć. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 17, 21. (położył się nad nim rozczepierzywszy). Więzicie nas, na koła rozściągacie, z urzędów rugujecie. *Śmotr. El.* 29. Rozciąga się po soszkach na blechu płótno. *Przędz.* 91. die Leinwand wird an Pflöcken aufgespannt. Rozciągnąć sidła. *Teat.* 45. *d*, 43. *Wyb.* rozbijać, rozstawić; ausdehnen, ausspreitzen. Garbarz skóry rozciąga. *Cn. Th.* 566. das Leder ausrecken. Maść ta piegi na obliczu zgładza, i zmarski rozciąga. *Spicz.* 158. (wygładza). Bacznie nade mną matko rozciągałaś skrzydła. *Tol. Saut.* 63. (wzięłaś pod opiekę twoję). Proporce, chorągwie rozciągać, rozwijać, die Fahne fliegen lassen. — *Transl.* Proporce rozciągać, rozpościerać. *Cn. Ad.* 930. potęgę swoję rozszerzać, rozmnażać; seine Gewalt mehr ausbreiten, weiter ausdehnen. Gdzie cnoty na sądzie niemasz, tam rozciągają szeroko źli prokuratorowie swoje proporce. *Gorn. Dw.* 373. W pociechach swoich tak się sprawować, jak ten święty, nic się nie chlubiąc przed światem tym nędznym, a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. *Rej. Post. D d d* 5. (nie panoszyć się, wzbijać się, wynosić się). — Snem zmorzony Na zielonéj murawie leżał rozciągniony. *Zab.* 1, 98. *Nar.* ausgestreckt da liegen. Rozciągać się w łóżku. *Tr.* Przyjmuje ich rozciągnionemi rękami. *Sk. Dz.* 284. rozpostartemi, mit ausgestreckten Armen. Gdy rozciągniecie ku mnie ręce wasze, a będziecie ku mnie rozmnażać prośby wasze, nie wysłucham was. *Rej. Post. M m m* 2. gdy podniesiecie, wyciągniecie ręce; ausstrecken die Hände, die Arme. — Rozciągaliście nań paszczęki swoje. *Rej. Post. H h h* 6. (rozwieraliście; cf. *Croat.* razchelyusztujem *fauces resero, ob.* Czeluść). — Rozciągać prawo, moc swoję, na kogo, ausdehnen, erstrecken über jemanden. Na cały świat rozciąga śmierć swój wyrok bystry, Waląc króle, hetmany, książęta, ministry. *Nar. Dz.* 2, 67. Prawo jednakie na wszystkie miasta rozciągnione. *Ust. Konst.* 1, 168. *Gaz. Nar.* 1, 122. Rozciąga się to daleko. *Cn. Th.* es erstreckt sich weit. — §. Rozciągać się nad czym, mówiąc = szerzyć się, rozwodzić się; weitläuftig seyn, sich umständlich über etwas ausbreiten. Nadto pono się rozciągnęłam nad tym przypadków moich początkiem. *Niemc. Król.* 4, 72. Nie rozciągam się daléj z ramotą moją. *Mon.* 76, 471. Nie chciał się rozciągać szerokiemi słowy. *P. Kchan. Orl.* 1, 245. Rozciągły, rozciągniony *partic.*; (*Vind.* restegnien; *Bosn.* rasteghgnut); rozwlekły, rozległy; weitläuftig, gedehnt. W obozie rozciągłym wojsko stawia się w pojedynczéj linii. *Jak. Art.* 2, 447. Rozciąganie, das Ausdehnen; *Croat.* raztegnenye; *Vind.* restegnjene. (*Croat.* raztezavicza, raztezanye = przeciąganie się).

ROZCIĆ słód, *ob.* Roszcić.

ROZCIEC się, *f.* rozciecze się, rozcieknie się *recipr. dok.*, Rozciekać się *niedok.*; *Boh.* roztecy se, roztekati se; *Slov.* roztékati se *diffluere*; *Sorab.* 1. rozczekam *diffugio*; *Rag.* raztecchi, raztecchise, raztjeccemse; *Bosn.* rastecchi; *Ross.* растечь (mocno napuchnąć, *ob.* Ociekłość); разтечся, разтекаться; rozpłynąć się, rozlać się, zerfließen. Wszyscy umieramy, a jako woda rozciekamy się w ziemię. *W.* 2 *Reg.* 14, 14. — (ROZCIĘCIE, *ob.* Rozciąć). — ROZCIECZ, y, *ż.*, ROZCIEK, u, *m.*, §. 1. rozciekanie, rozpłynie; das Zerfließen, Zerströmen. (*Boh.* rosteč spacyum na kole młyńskiem; *Sorab.* 1. rozczek *diffugium*; *Ross.* растокъ odnoga rzéki; cf. imię miasta

Rostok, *diffluentia aquarum. Frenzel in Westphal. monum.* 2, 2419). Szyje Tureckie szablą sieczone, z wielkiem krwi rozciekaniem trzeszczały. *Baz. Sk.* 225. — §. Rozciecz, rozciek. roztajenie śniegów, lodu, odwilż, odmięcz; das Aufthauen, Thaunäſſe, Thauwetter; *Boh.* gih, rozgiżenj. Most tam zbudowano na wiosienne rozcieczy. *Bardz. Luk.* 53. Wiosienne śniegów rozcieki, któremi rzeczne wody nabrzmiały, uczyniły przeprawę trudną. *Nar. Hst.* 2, 391. Tonęli w śnieżnych rozciekach. *Nar. Tac.* 3, 90. Niezmierne wód wylanie z rozcieczy śniegów i lodów. *Krom.* 551. Dżdżyste rozciecze. *Przyb. Milt.* 327. — *Fig.* Ulżył sobie ciężar, łez rozcieczą. *Przyb. Milt.* 363. Dostatek tam był w potrawach i trunkach, Wszystkiego było prawie do rozcieczy. *Pot. Syl.* 220. do rozlewu, do zbytku, bis zum Ueberfluß. — §. 2) Rozciek, ein flüchtiger Körper. Gdy części ledwo się siebie trzymają, nazywamy takie ciało rozciekiem, *fluidum*, jak dym, powietrze etc. *Rog. Doś.* 1, 66, (cf. rozpłyn). Tłuszcz przez ciepło obraca się w rozciek. *Krumł.* 133. Powietrze jest rozciekiem twardym. *Jak. Math.* 3, 392. *Scheidt.* 12. ROZCIECZNY, ROZCIEKŁY, a, e, płynny, flüſſig. Rozcieczna materya. *Jak. Art.* 1, 89. Nie jest nam wiadomo, jaki jest stopień subtelności w cząstkach rozciecznych. *Jak. Math.* 3, 354. Ziemia, kiedy brała swój kształt, musiała się składać z materyi rozciekłej. *Stas. Buff.* 34.

ROZCIENCZYĆ *cz. dok.*, cienszym uczynić, verdünnen. Grubą wilgotność melankoliczną rozcienczyć, rozrzedzić i rozprawić trzeba. *Syr.* 412.

ROZCIERAĆ, *ob.* Rozetrzeć. ROZCIERACZ, a, *m.*, który co rozciera, der Zerreiber; *Eccl.* растиратель. ROZCIERALNY, a, e, do rozcierania, zerreibbar; *Boh.* roztřitedlný.

ROZCIĘTY, ROZCINAĆ, *ob.* Rozciąć.

Na ROZCIEŻ, *ob.* na Oścież, na ścieżą.

ROZCINEK, nku, *m.*, odcinek, der Abſchnitt, das Abſchneidſel. Daną linią tak rozdzielić, żeby jéj rozcinki były proporcyonalne danym figurom. *Solsk. Geom.* 2, 141.

ROZCIOSNĄĆ, ROZCIOSAĆ. *ob.* Rozczosnąć.

ROZCISNĄĆ, *f.* rozcisnie *cz. jednł.*, Rozciskać *niedok.*, *Rozciskawać (*Mącz.*) *frequ.*, *Sorab.* 1. rozcziskam, rozmetam; *Ross.* разтиснуть: rozrzucać, rozmiatać; zerwerfen, aus einander werfen, zerſtreuen, zerſchmettern. On tak ugodził, że wszystkich zarazem Rozcisnął kości i krew jednym razem. *P. Kchan. Jer.* 482. Ołtarze rozciskał. *Żebr. Ow.* 222. (zburzył). Pięknieć się dyamenty żarzą, Drogie iskrzysto rozciskając blaski. *Mon.* 71, 74. Fortuna Portugalców na łupież rozciska. *Przyb. Luz.* 91. Pan bóg zdrowia nieprzyjaciół twoich rozciska precz jako z procy. *Radz.* 1 *Sam.* 25, 29. (jak z procy wyrzuci. *Bibl. Gd.*). Co ociec zgromadził, to syn rozciska. *J. Kchan. Dz.* 228. Po groszu zbierając zbierzesz; po szelągu ciskając rozciskasz. *Rys. Ad.* 58.

ROZĆWIERTOWAĆ, *ob.* Ćwiertować.

ROZCYGANIĆ *cz. dok.*, po cygańsku przeszachrować, przemarnować, (auf Zigeunerisch) vergeuden. Proboszcz ten kielichy i krzyże, owszem kościelne grunty rozcyganił. *Zygr. Pap.* 329. (*Ross.* расцыганить przeszydzić).

ROZCZĄĆ, *f.* rozecznie *cz. jednł.*, Rozczynać *niedok.*, rozpocząć, zacząć; anfangen, anheben. Jakośmy tę pracą rozcząć śmieli, tak jéj trzeba dokończyć. *P. Kchan. Jer.* 9. Przeciw tobie szaleni buntować się śmieli, Rozczęli radę, ale miną się z nadzieją. *J. Kchan. Ps.* 27. Począł przedsięwzięcie swe rozczynać. *Leszcz. Class.* 39. Bóg da szczęście do wszystkich spraw, które jedno rozeczniesz. *Radz. Deut.* 30, 9. *Rej. Zw.* 114. Penelope fryjerzom termin odpowiedzi dała dotąd, aż skończy w krosnach rozczęte zawoje. *Zab.* 15, 223. Żołnierz dla głodu rozczętéj roboty Odbiedz i murów myśli oblężonych. *P. Kchan. Jer.* 130.

*ROZCZĘ słód, *ob.* Roszcić.

ROZCZĘPIERZYĆ, ROZSZCZEPIERZYĆ, ROZCZEPIĆ *cz. dok*, Rozczepierzać, Rozczepiać *niedok.*; *Boh.* rozčepeyřiti, rozčepyřowati; *Vind.* resapeti, reskopzhati; *Rag.* razcepâchjati, rascepâtiti, raskrîlitise; *Bosn.* raskriliti krila; *Croat.* razkriliti, razkrilyujem, razkrililszem; *Ross.* растопырить, растопырывать, топырить, топырю, натопырить, (натопырь, нетопырь nietoperz, *Ross. et Eccl.* возперяать wzbić się na powietrze), расщѣпить, расщѣплять, разстегнуть, разстегать, разстегивать, (*ob.* Rozciągnąć); (*Etym.* pióro, cf. przepierzenie): skrzydła, ręce, nogi rozpościerać, rozkrzyżować ręce; die Flügel, Hände, Füße ausbreiten, ausſpreißen. Kiedy się ptak chciał porwać, Skrzydła rozszczepierzył, On weń żartko buławą z ręki chybkiéj mierzył. *Papr. Gn.* 905. Aliści czarne rozczepierza Śmierć skrzydła nad współżywym. *Min. Ryt.* 2, 293. Skoro słońce nad ziemskie podłogi Złotopromienne skrzydło rozczepierzy. *Pot. Syl.* 446. Obie ku ojcu ręce rozczepierzy. *Pot Syl.* 189. Ręce rozczepierzywszy, mdleje. *Bardz. Luk.* 52, (*Carn.* śteshâj *expansis manibus pedibusque*, cf. na ścieżą). Rozczepierzyć nogi, *ob.* Rozkraczyć.

ROZCZŁONKOWAĆ *cz. dok.*, na członki rozłożyć, rozbierać; anatomiren, zergliedern; *Boh.* rozžilowati, rozaudjm; *Carn.* resûdeti; *Bosn.* razglobiti; *Croat.* razlandavam, razkotrisim, landam; *Ross.* разрѣзывать, разбирать тѣло по частямъ, рассѣкать тѣло по составамъ. Rozczłonkowanie, porozrzynanie. *Perz. Cyr.* 2, 262, *Ross.* трупоразъятіе. Narzędzia do rozczłonkowania trupa. *Czerw.* 38. Nauka rozczłonkowania = anatomia, die Zergliederungskunſt. Rozczłonkujący, *Ross.* трупоразъятельный; *Subst.* трупоразъятель, anatomista, (*ob.* Trup).

ROZCZOCHNĄĆ, *ob.* Rozczosnąć.

ROZCZOCHRAĆ *cz. dok.*; *Boh.* rozčechrati; *Ross.* ерошить, взъерошить, растрепать, (*ob.* Roztrzepać); rozkudłać włosy, die Haare zerzauſen, verwirren. (*Croat.* razcheszravam *carmino*, *discrimino*, razcheszrâvecz *carminator*, *f.* razcheszrâvka). Mieszkając długo w górach, stargane i rozczochrane włosy, zarosłą brodę miał. *Sk. Żyw.* 1, 13, *ib.* 2, 7. Sprosnie mu się żałosne włosy rozczochrały. *Bardz. Trag.* 376. *et* 10. Niezgoda z piekła rozczochrany łeb ku niebu podniosła. *Bardz. Luk.* 2, 8. Rozczochrany kometa. *Tward. W. D.* 3. Rozczochrany,

rozczochraniec, *Carn.* kushtrast, smershén, (cf. mierzwić); *Vind.* zhodroglavazh, kofhmider; *Croat.* razkoszman; *Bosn.* razkossan, s raspletenimi kosami; *Ross.* хохлатый, хохлачъ, растрепа.

ROZCZOSAĆ, ROZCZESAĆ, *f.* rozczesze *cz. dok.*, rozczesuje, rozczosuje *niedok.*; *Boh.* rozčesati, rozčesawati; (*Sorab.* 1. roztžaszu *discutio*, *ob.* Roztrząsać); *Carn.* reszhéshem; *Ross.* razcesegljati; *Croat.* razchessújem, razcheszalszem; *Rag.* razcesegljatti, (2. *discutere rem aliquam*); *Ross.* расчесать, расчевывать; *Eccl.* расчесывать; na różne strony, czyli różnemi razami poczesać; auskämmen, aus einander kämmen, die Haare abtheilen. Włosy, jak śnieg białe różno czesane. *Prot. Kont. A* 3. Tobie włos z pokornych ramion płynie rozczosany. *Tward. Daf.* 25. Tobie w kosztowną szatę świetną się ubrała, Tobie włosy ozdobne swoje rozczosała. *J. Kchan. Dz.* 158. *P. Kchan. Jer.* 402. Słów jego jadowitych nie powtarzam, abym smrodliwego tego strupu nie zdał się rozczosować i jątrzyć. *Smotr. Apol.* 62. Rozczesanie *Ross.* расческа, расчесъ. ROZCZOSNĄĆ, ROZCIOSNĄĆ, ROZCZOCHNĄĆ *cz. jednll.*, rozczosuje *pr.*, rozszczepić, aufspalten; *Croat.* razchesznujem *discerpo*, *dilacero*; *Carn.* reszhesniti; *Eccl.* растесати, растесывати. Parchowaty kozieł, rozczosnąwszy kopyto, niechaj nam daléj straszny nie będzie. *Psalmod.* 71. Rozczosnąć się, rozłamać się, spadać się. *Wład.* Rozwiera się drzewo, kopyto, rozczosuje. *Cn. Th.* 956. Podczas gładkich lodów źle jest do wozów zażywać wołów, mogą się rozczochnąć. *Kluk. Rośl.* 3, 113. *Kluk. Zw.* 1, 213. — *Fig.* Piekło się otworzyło, i rozczosnęło wrota. *Kosz. Lor.* 120 *b.* (rozsadziło). Gdy bóg tych, co lubuje, uciskami przebada, czyni to, aby tak rozczośnieni świecić mogli znaczniéj. *Chodk. Kost.* 21. Jest z krzywym rozczosnieniem wądół między góry Na rękę ku chytremu zasadzeniu. *A. Kchan.* 321; (*curvo anfractu vallis*). W ostatnim rozczośnieniu lasem loch przyćmiony, *in extremo. Zebr. Ow.* 59.

ROZCZULIĆ *cz. dok.*, Rozczulać *niedok.*, przejąć czułością, wzruszyć, einen innigst rühren. Z dobroci wypływa litość, która nas rozczula nad cudzą dolegliwością. *N. Pam.* 24, 326.

ROZCZYN, u, *m.*, *ROZCZYNA, y, *ź.*, ciasto, z którego chléb czynią, *massa. Mącz.* Roczyna, ciasto, zagniecenie na placki. *Mącz.* eingerührter Teig, Sauerteig. (*Eccl.* расчинение rozrządzenie, rozłożenie). Z ciasta kwaszonego, to jest *rozczyny, zrób placek cienki. *Perz. Lek.* 367. Do ciast przy *rozczynach przydawszy nieco potaziu, bardzo dobrze jest. *Kluk. Rośl.* 3, 262. *Haur. Sk.* 381. — 2. Każdy gatunek roślin ma sobie właściwy swój rozczyn, *fermentum. Bot. Nar.* 23. *et* 137. Sauerstoff, kwasoród. ROZCZYNIĆ, *f.* rozczyni *cz. dok.*, Rozczyniać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozčinicz; ciasto, wapno, gips rozrobić, rozgnieść, przegnieść, zaczynić; durchrühren, durcharbeiten, einrühren, einkneten, durchkneten. (*Croat.* razchiniti, razhinyam *exenterare*, *eviscerare*; *Bosn.* razciniti *abolere*, *vastare*, *disturbare*; *Rag.* razcinitti, razcignati *irritum jacere* (*ob.* Odczynić), *diffingere*, *fugare*). Rozczyniać mąkę, mięsić. *Cn. Th.* 408, *Bosn.* umisciti kruh; *Vind.* resdjati; *Ross.* творить хлѣбы, (*ob.* Tworzyć). Mąka w naczyniu rozprawi się, abo, jak mówią, rozczyni letnią wodą i kwasem lub drożdżami. *Kluk. Rośl.* 3, 262. Sposób rozczynienia mąki jest rozmaity; są ciasta, które bardzo rzadko rozczyniają się, inne twardo do wałkowania, niektóre drożdżami się podpuszczają. *Wiel. Kuch.* 426. Wziąwszy trzy miarki mąki, rozczyń ją, a napiecz podpłomyków. *Radz. Genes.* 18, 6. Rozczyniają ten chléb mlékiem kozim. *Star. Dw.* 31. Rozczynić wapno *Ross.* творить известь. Największa część rzeczy twardych w wodzie rozczynić i rozpuścić się nie może. *Stas. Buff.* 10. auflösen im Wasser.

ROZCZYTAĆ, *f.* rozczyta *cz. dok.*, Rozczytawać *niedok.*, Rozczytywać *częstotl.*, rozważać, pilnie rozbierać; mehrmals erwägen, überlegen, *relegere*. (*Ross.* разчесть, разочту, разсчитать, разсчитывать obrachować, разсчетъ 1. obrachunek, 2. rozwaga, rozmysł). W pismie swym miłość swoję do akademii Krakowskiéj potomnym czasom podał ku rozczytaniu. *Birk. Sk. B* 4. Pilnie sobie rozczytaj pamiątkę ojców twoich. 1. *Leop. Job.* 8, 8. Rozczytajcie pilnie sprawy wasze w sercach swoich. *W. Post. W.* 2, 122. Będę ja tobie roczytywał wszystkie lata moje; rozczytywać wszystkie lata, jest osobliwie grzechy uważać, abyśmy ich z serca żałować mogli. *Kucz. Kat.* 2, 522. *Rej. Zw.* 205 *b. Rej. Post. P* 3. *Weresz. Reg.* 113. Nie przemyślajcie, cobyście przed sędzią mówić mieli, ani sobie rozczytajcie, ale coby wam było dane onéj godziny od ducha ś., to mówcie. *Sekl. Math.* 13. *W. Post. W.* 256. *et* 208. Wiele rzeczy wedle sposobu nieprzyjaciela, z którym się wojna toczy, rozczytać trzeba. *Modrz. Baz.* 446. Iż potrzeba nam jest strzedz się grzechów, musimy o téj powinności nieco szerzéj jeszcze sobie wziąć rozczytanie. *Gil. Post. A* 4. (dokładniéj rozważyć ją trzeba).

ROZDAĆ, *f.* rozda *cz. dok.*, Rozdawać *niedok.*, rozdaje *pr.*; *Boh.* rozdati, rozdawati; *Sorab.* 1. rosdaczˇ, rozdahawam; *Vind.* resdati; *Croat.* razdájem; *Ross.* раздать, раздавать; różnie wydawać, różnym udzielać, rozdzielać; verschiedentlich austheilen, vertheilen, vergeben. Zaczynam karty rozdawać, każdemu pięć rozdawszy, wyrzucę jednę.... *Boh. Kom.* 2, 279. Zebrali pieniądze, aby je tam rozdano rzemieśnikom za robotę kościelną. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 22, 9. (aby je tam szafowali rzemieśnikom. 1 *Leop.*). Drugim rozdając, na się pomnij. *Cn. Ad.* 216. Nie mam ja pieniędzy na rozdanie. *Teat.* 8, 13. I głupi mądry, gdy wielom rozdaje, I mądry głupi, gdy w mieszku nie staje. *Bratk. B* 2 *b.* (rozdarować). Na zysk bogu daje, Który ubogim ludziom dobra swe rozdaje. *Prot. Jał.* 11. Więcéj bóg ma, niż rozdał. *Rys. Ad.* 71. *Gol. Wyw.* 173. Nie był przy rozdawaniu. *Rys. Ad.* 48. (kto nie wczas przychodzi, sam sobie szkodzi; *tarde venientibus ossa*). — Urzędy rozdawać. *Kłok. Turk.* 32. Aemter vergeben. Rozdanie, rozdawanie, *Ross.* раздаваніе, раздаиіе; *Eccl.* раздаяніе, раздача. — 2. W małżeństwo Władysław z Edwigą wstąpił, które im *rozdawał arcybiskup Gnieznieński. *Biel. Św.* 228. (ślub im dawał).

ROZDĄĆ, rozdął, *f.* rozedmie, rozedmę *cz. jednll.*, Rozdymać *niedok.*; *Boh.* rozdymati, rozdymugi, rozdymám; *Sorab.* 1. rozduhnu, roszduju, roszdujem, rosznoduju, rosznodujem; *Ross.* раздуть, раздувать; mocno nadymać, wzdymać; ſtark aufblaſen, ſehr anſchwellen machen. Piersi rozgniewanego robią gęstym oddechem, a chropawy wrzask szyję rozdyma. *Pich. Sen. gn.* 265. Piekarki ciasto drożdżami tak rozedmą i puchlnym uczynią, że jak parchawica będzie. *Syr.* 937. — §. Rozdymać ogień, wzdymać, wzniecać, *pr. et fig.*, Feuer anblaſen. Umie on z iskierki płomienie rozdymać. *Pilch. Sen. gn.* 275. Pycha nasza, jak silny wiatr rozdęła ogień gniewu twojego. *Psalmod.* 43. Gdy Notus południowe rozedmie upały.... *Hul. Ow.* 148. Tłum żniwiarzów lekce waży rozdęte kanikuły pożary. *Zab.* 8, 57. *Alb.* — Pospólstwo na senat rozdęte, na górę z Rzymu ustąpiło. *Zab.* 9, 113. *Zabł.* rozdąsane, rozsapane, aufgebracht, ergrimmt; *Ross.* расчеченниться. *ROZDAJBIEDA, y, *m.*, mało mający, lub resztą goniący, a rozdający. *Mon.* 75, 591. ein freygebiger Nothleider.

ROZDANIE, ROZDANY, *ob.* Rozdać.

ROZDARCIE, ROZDARTY, *ob.* Rozedrzeć. *ROZDARKI, ROZDARTKI, ów, *plur.*, ROZDARCINY *plur.*, szarpanina, rozdarte kawałki, zerriſſene, abgeriſſene Stücke. Rozdarł płaszcz swój na dwanaście sztuk. *Budn.* 1 *Reg.* 11, 30, *not.* «właściwiéj: na 12 rozdarcia albo rozdarków». Będzie on na rozdartki narodom. 1 *Leop. Ezech.* 26, 5. (*Bosn.* razdertinne, razdrritinne «gałgany, łaty). *ROZDARLINA, y, *ż.*, rozdarcie, rozszarpanie, rozerwanie; Riß, Spalte, Trennung. Na tę w narodzie Ruskim opłakaną rozdarlinę pogladając, braci radziłem, aby się téj nieszczęsnéj rozerwaninie przedtym zabiegło. *Smotr. Nap.* 45. Oby pracę swoję obrócił do zposzycia rozdarliny téj między wschodnią i zachodnią cerkwią! *Smotr. Apol.* 121.

ROZDAROWAĆ *cz. dok.*, w podarunku rozdawać, austheilen, verſchiedentlich verſchenken; *Sorab.* 1. rozdahruju; *Vind.* resdariti, resdeliti, sadaruvati, sadariti; *Croat.* razprikasujem; *Ross.* раздарить, раздарывать, передарить, передарывать. Wiele cegły rozdarował, po kilkunastu tysięcy na gospodarza jednego rozdając. *Star. Dw.* 75.

ROZDĄSAĆ kogo *cz. dok.*, rozgniewać mocno, podburzyć; aufgebracht machen, aufbringen, in Harniſch jagen. Wtedy Jowisz, by dumną Junonę rozdąsać, Chytre czyniąc stosunki, zaczął ją przekąsać. *Dmoch. Il.* 87. Rozdąsać się *recipr.*, rozsrożyć się, rozsapać się; aufgebracht ſeyn, ſchnauben, brauſen vor Aerger. Niemasz żadnego zwierza tak strasznego, w którymbyś, skoro się rozdąsa, nie postrzegł na nowo pomnożoną dzikość i zajadłość. *Pilch. Sen. gn.* 111. Rozdąsał się na niego. *ib.* 174. Rozdąsany. *Nar. Tac.* 2, 457. Rozdąsanie, gniew; Brauſen, Schnauben, Zorn, Wuth. Jéj cierpliwość i łagodność dokonają twego rozdąsania. *Teat.* 18, 69.

ROZDATNY, a, e, §. 1) rozdawający, hojny, freygebig. Mężowie nie są rozdatni, chyba przed ślubem. *Teat.* 11. *c*, 25. — §. 2) *Pass.* Rozdatny, ROZDAJNY, co rozdawają, ausjutheilen, was ausgetheilt wird. Gdyby sami godni brać mieli, nie razby rzecz rozdajna dość długo była wstrzymana, nimby przezorne dawcy oko upatrzyło, komu dać należy. *Kras. List.* 2, 43. ROZDAWACZ, a, *m.*, ROZDAWCA, y, *m.*; *Boh.* rozdawač; *Slov.* rozdawatel; *Ross.* раздатчикъ; *Eccl.* раздаватель; który rozdaje, rozdziela, der Austheiler. Rozdawca jałmużny żebrakom. *Sk. Dz.* 739. Rozdawca, der Vergaustheiler, wypłaca górnikom. *Kluk. Kop.* 2, 286. ROZDAWNICTWO, a, *n.*, rozdawanie, szafunek; das Austheilen, Vertheilen; *Boh.* rozdawka. Rozdawnictwo wakansów. *Vol. Leg.* 7, 615. Vergebung der vacanten Stellen. Masz w twych ręku rozdawnictwo najwyższych urzędów. *N. Pam.* 15, 337. Król domawiał się o rozdawnictwo kaduków. *Przestr.* 259. Starostwa, które nie weszły do rozdawnictwa, kazano puszczać więcéj dającym. *Czack. Pr.* 251. ROZDAWNICZY, a, e, od rozdawnictwa, rozdawania; Vertheilungs-, Vergebungs-. Komisyi rozdawniczéj r. 1775 poruczono było rozrządzenie dobrami pojezuickiemi. *Vol. Leg.* 8, 647. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 257.

ROZDĘCIE, ROZDĘTY, *ob.* Rozdąć.

ROZDEPTAĆ, *f.* rozdepce *cz. dok.*, depcąc rozgnieść, zertreten; *Sorab.* 1. rozteptam, rostepcu, rostepcem; *Vind.* restaptati; *Croat.* raztepszti, raztéplyem; *Ross.* растоптать, растаптывать. Rozdeptać obuwie, boty, trzewiki, rozchodzić, austreten; *Ross.* разносить, (*ob.* Roznieść).

*ROZDEJMCA, *ob.* Rozjemca.

ROZDŁUBAĆ *cz. dok.*, dłubiąc wydrożyć, zerklauben, ausklauben, aushöhlen; *Bosn.* razdubsti; *Croat.* razdubújem; *Ross.* раздолбить.

ROZDŁUŻYĆ *cz. dok.*, bardzo podłużyć, ſehr verlängern. *Productio*, rozciągnienie, rozdłużenie. *Mącz.*

ROZDMUCHNĄĆ, *f.* rozdmuchnie *cz. jednll.*, Rozdmuchać *niedok.*; *Boh.* rozdmeychati; *Slov.* rozfukugi; rozdymać. rozwiewać, wiejąc, dąc rozprószyć; zerblaſen, zerwehen, verwehen. ROZDMUCHACZ, a, *m.*, który rozdmuchuje, der Zerblaſer, Zerweher. Rozdmuchacz ognia *Ross.* раздувальщикъ.

ROZDNIEWAĆ się, *ob.* Rozednieć się.

ROZDOBRUCHAĆ się, ROZDOBRZYĆ się *recipr. dok.*, rozłaskawić się, rozpływać się serca dobrocią; vor Güte und Liebe zerfließen, in lauter Gnade überſtrömen, überaus gut und gnädig ſeyn; *accipere animum mentemque benignam in aliquem. Cn. Th.* (*Ross.* раздобриться stać się szczodrobliwym). — §. Znowu udobruchać się, opłonąć po gniewie, wieder gut werden. Co mi za otucha, Chyba że mi gniewliwy los się rozdobrucha. *Min. Ryt.* 1, 147. — §. Nocuj tu, a niech się rozdobrzy serce twoje. *Budn. Judic.* 19, 9. (bądź dobréj myśli. *Bibl. Gd.*). niech się rozweseli serce twoje, ſey guten, frohen Muths.

ROZDOŁ, *m*, głęboka dziura, wydrożenie, eine tiefe Höhlung; *Eccl.* раздолие, долина, плоское мѣсто. Góra ta w czele ma morze, po bokach rozdoły. *Morszt.* 30.

ROZDRABIAĆ, *ob.* Rozdrobić.

ROZDRAPAĆ, *f.* rozdrapie *cz. dok.*; *Boh.* rozdrapati, rozdrbati; *Slov.* rozdrápati; *Sorab.* 1. rosdrapacz; *Vind.* respraskati, spraskati; *Rag.* razdarpiti; *Bosn.* razderpiti, razdrripiti, razdrippiti; *Croat.* razdrapati, razdraplyújem; *Ross.* расцарапнуть, расцарапать, расцарапывать, рас-

ковырять, расковырывать, растеребить, растеребливать; rozszarpać, drapiąc rozedrzeć; zerfetzen, zerreißen. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje. *Rej. Post. Y y* 3. Radby cię zębami rozdrapał. *Rej. Ap.* 80. Od Iwa był rozdrapany. *Śk. Dz.* 63. Grozili nam ostatnim nieszczęśliwym matki rozdrapaniem. *Pam.* 83, 464. "ROZDRAPIEŻ, y, *ż.*, rozdrapanie, rozszarpanie, rozdarlina; das Zerreißen, Zerfleiſchen. Matce wnątrzę synowskie na rozdrapież podać; *laceranda viscera. Żebr. Ow.* 92. ROZDRAPIEŻYC *cz. dok.*, rozchwycić, rozszarpać, ausplündern. Gdzie niemasz płotu, będzie rozdrapieżono imienie jego. 1 *Leop. Syr.* 36, 27.

ROZDRAŹNIĆ *cz. dok.*, Rozdraźniać *niedok.*; *Boh.* rozdraždjm, rozdraždugi, rozškádljm; *Carn.* resdrashiti, resdrâshem; *Vind.* resdrashiti; *Croat.* rasdrasújem; *Bosn.* razdrasgiti; *Rag.* razdrâxiti, drâxiti; *Ross.* раздразнить, раздразнывать, растравить, растравливать; *Eccl.* разсвирѣпяю, раздражаю; rozjątrzyć, poduszczać; aufbringen, entrüſten, reißen. Ja go o to nie pytałem, bojąc się rozdraźnić moim sprzeciwieniem. *Teat.* 41, 112. Co to za rozum, rozdraźnić tego, komuśmy siła uczynili dobrego. *Gorn. Sen.* 571. Dałeś przyczynę grzechu ludowi memu, abyś mię zruszył, a rozdraźnił w grzechach ich. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 2. Wszak się smutnym ta prawda często skutkiem iści, Że rozdraźniona miłość równa nienawiści. *Szym. Ś. W.* 66. Takim lekarstwem niemoc rozdraźniwszy, mało dobrego sprawi, owszem zatrudni. *Oczk. Przym.* 4. Z wielkiego przymuszenia i rozdraźnienia mówiłem dotąd. *Budn.* 1 *Sam.* 1, 16. (myślenia i frasunku. *Bibl. Gd.*). *Croat.* rozdrasnenye. ROZDRAŹNICIEL, a, *m.*, rozjątrzyciel, der Reitzer, Aufbringer; *Croat.* razdrasitel; *Eccl.* раздражитель. *W rodz. żeńsk.* Rozdraźnicielka; *Croat.* razdrasitelicza. "ROZDRAŹNOŚĆ, ści, *ż.*, wielka draźliwość, große Reizbarkeit; *Ross.* раздажительность, раздражимость. ROZDRAŹNY, a, e, łacny do rozdraźnienia, leicht aufzubringen, ſich ſchnell entrüſtend. Rozdraźne sojki. *Banial. J* 3 *b.*

ROZDROBIĆ, ROZDROBNIĆ *cz. dok.*, Rozdrobniać, Rozdrabiać *niedok.*; *Boh.* rozdrobiti; *Sorab.* 1. rozdrebu; *Carn.* resdrobim; *Rag.* razdrobitti; *Bosn.* razdrobiti; *Croat.* razdrobiti, rozdroblyújem; *Ross.* раздробить, раздроблять, молить, размолить, (*ob.* Miela, miałki); w drobne części rozłożyć, rozdzielić, rozkruszyć; in kleine Theile zerſtückeln, zerbröckeln, auflöſen. Boska ręka wstrzymuje obłoki, i nie dopuszcza tylko w krople rozdrobnionym padać, jakoby je kto przepuszczał nalewką. *Zab.* 6, 112. *Min.* Im bardziéj woda w cieple spokojnie stoi, tym bardziéj ciepło rozdrobnia jéj cząstki, obraca w wapory, i na powietrze unosi. *Kluk. Kop.* 1, 82. Te lepianki z gliny (ciała nasze) W proch nieznaczny rozdrobi śmiertelna łotrzyni. *Zimor. Siel.* 281. Kwas w gromadę mąki wlany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, i wszystek się rozpuszcza, aby rozróżnione ono mąki mnóstwo jedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam.* 151. Gdy kapłan w cerkwi hostyą rozdziela, tak mówi: rozdrabia się i rozdziela baranek boży, który zawsze się rozdrabia, a nie rozdziela, którego zawsze jedzą, i nigdy nie zjadają. *Pim. Kam.* 74. Rzplta w rozdrobnieniu swoim. *Nar. Hst.* 5, 239.

ROZDROGA, i, *ż.*, ROZDROŻE, a, *n.*, droga rozstajna, rozstajnia, der Scheideweg; *Boh. et Slov.* rozcestj; *Sorab.* 1. rozpucž, rozpucže; *Carn.* respotje; *Vind.* dvoipotje, dvoipotiſhe, respotje, krishoi pot, raskrish; *Dal.* razkrisye, razkrisje, razkarszticza; *Croat.* razkrisje, krisoputje, kriseputje; *Rag.* razkrixje, râzkarstia, tripûtniza; *Slav.* kêrstopûtje; *Ross.* распутие, перекрестокъ; *Eccl.* крестецъ, трепутіе, дорога на три стороны раздѣляющаяся. Stojąc na rozdrożu, nie wiedział, w którą się udać stronę. *Jak. Baj.* 165. Na rozdrogi me ciało sromotnie rzucają. *Tol. Saut.* 100. — *Fig.* Rozdroże myśli • wątpliwość, Zweifel. W tym myśli rozdrożu zostająca Jadwiga, przyjmowała Jagiellę za męża słowami, myślą była z Wilhelmem. *Nar. Hst.* 7, 283. Względy polityczne puszczały na rozdroże myśl jego. *Nar. Hst.* 5, 370. — 2. Rozdroga, błędna droga, (cf. zdrożność), ein Irrweg. Nie wprawiać cnoty w błędne rozdrogi. *Zab.* 1, 136. Ażebyś nie padł na rozdroże, Od nieprawości sam się strzeż nieboże. *Chrośc. Job.* 140. Pokazuje nam utorowaną drogę, którą idąc, wszelkiego nam się należy chronić rozdroża. *Mon.* 69, 257. Na niebezpiecznym bóg widząc rozdrożu Człeka, chorobą kieruje na łożu. *Chrośc. Job.* 125. "ROZDROŻNY, a, e, od rozdroża, uboczny, błędny; Scheideweg •, Irrweg •, Irr •. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze Z uwagą chodzi, wielki Monitorze, Nie zboczy, wpadłszy na rozdrożne widła, Trzymający się twojego prawidła. *Mon.* 74, 38.

ROZDRZYMAĆ się *recipr. dok.*, rozespać się, ins Schlummern gerathen. Rozdrzymała się dusza moja przed tęsknością, *dormitavit. Wróbl.* 280.

ROZDWOIĆ, *f.* rozdwoi *cz. dok.*, Rozdwajać *niedok.*; *Boh.* rozdwogiti, rozdwogowati; *Slov.* rozdwogugi; *Vind.* resdvojiti, nadvojiti, na dvoje resdeliti; *Croat.* razdvájam, prepolovlyujem; *Rag.* razdvoitti; *Bosn.* pripoloviti, razdiliti na poli; *Ross.* раздвоить, раздваивать, преполовить, преполовлять; *Eccl.* раздвоюю; na dwoje rozdzielić, rozszczepić, rozróżnić, *pr. et fig.*; zertheilen, zerſpalten, entzweyen. Świnia ma kopyto rozdwojone. *Radz. Deut.* 14, 5. U koni przytrafia się, że zęby rozdwojone bywają, to jest, dwa z jednego wyrosłe. *Cresc.* 514. Rozdwojenie, rozdzielenie wody za kim płynącym, brożdzie podobne. *Cn. Th., sulcus*, der Streif, die Furche im Waſſer hinter dem Schiffe. Krzyk mężów, trzask z dział, echo w lesiech i po górach rozdwajał. *Stryjk.* 743. Familia Abrahamowa rozdwoiła się na dwie odnodze, t. j. Izmaela i Izaaka. *Żarn. Post.* 3, 673 *b.* Krew ich wspólna złączyła, zysk własny rozdwoił. *Jak. Baj.* 147. (porożnił). Jeśliby szatan powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdwoił, i nie będzie mógł stać. 1 *Leop. Marc.* 3, 26. Nigdy się od ojcowskiéj twa cześć nie rozdwoi. *Przyb. Milt.* 87. nie rozłączy, abſondern, trennen. Daj mi się rozdwoić z ciałem moim, abym był rychło z toba. *Rej. Post. H h h* 5. (rozstać, się, rozbratać się). ROZDWOICIEL, a, *m.*, który rozdwaja, der Trenner, Scheider; *Vind.* resdvoinik. *W rodz. żeńsk.* Rozdwoicielka. ROZDWOINY

plur., ROZDWÓJ, ju, *m.*, rozdwojenie, rozróżnienie, rozchód; die Trennung, Abſonderung; *Ross.* раздвой, раздвойка. Zdroje dwóch rzek przez rozdwój koryt półwysep działają. *Przyb. Luz.* 206. Tłum przez rozdwoiny. W krąg pałacowe otacza filady. *Chrośc. Luk.* 347. *ROZDWOJENIEC; *Boh.* rozdwogenec; dysydent. ROZDWÓJNY, a, e, — ie *adverb.*, do rozdwojenia, trennbar, ſcheidbar; *Rag.* razdvoiv, razdvoinj.

ROZDYMAĆ, *ob.* Rozdąć. *ROZDYMIĆ się *zaimk. dok.*, dymem się rozejść, in Rauch zergehen. Twoja teologia, jeśli się tam rozdymi, aby i nas tymże swym smrodliwym dymem jeszcze bardziéj nie zaraziła. *Smotr. Apol.* 121.

ROZDYSPONOWAĆ. *Xiądz.* 128, rozrządzić, przyrządzić.

RÓŻDŻE, a, *n.*; *Boh.* rožďj; *collect.* rózgi, gałęzie, Reiſer, Ruthen. Koza rada się pasie różdżem i gałązkami z drzewa. *Sienn.* 275. Z różdża wierzbowego czynią jakoby wierszą na ptaki. *Cresc.* 636. ROZDŻANY, a, e, *ferulaceus. Dasyp. U* 2 *b.* Gerthen-, Ruthen-.

ROZDZIAĆ, *f.* rozdzieje *cz. dok.*, Rozdziewać *niedok.*; *Ross.* раздѣть, раздѣвать; rozbierać z odzienia, auskleiden, entblößen. Mars Kupidynowi pierś rozdzieje, Strzelec łuk zawodzi, I grotem go ugodzi. *Anakr.* 47.

ROZDZIAŁ, u, *m.*; *Boh.* rozdjl; *Slov.* rozdjl *distinctio, differentia, discrimen*; *Sorab.* 1. rozdžel *comma*, rozdželba *divisura*; *Carn.* resdejl; *Vind.* rasdell *pars*; *Croat.* rázdel *secta*; *Ross.* раздѣлъ; §. 1) rozdzielanie, rozróżnianie; das Abtheilen, Theilen, Abſondern, die Theilung, Abſonderung. Rozdział z kim = rozbrat, rozstanie się, der Bruch mit jemanden, Freundſchaftsbruch. Żywot bogomyślny rozdziału z światem i z jego zabawkami potrzebuje. *Sk. Żyw.* 1, 12. — Rozdział, niezgoda, fakcya; die Spaltung, Uneinigkeit. Rozdziałów kościoł ś. nie miłuje. *Sk. Dz.* 1023. — *Aliter:* Rzecz krótko namieniona wyłuszczenia i rozdziału dokładniejszego wyciąga. *Zab.* 6, 221. rozszczególnienia, rozczłonkowania, rozkładu; Auseinanderſetzung, Zergliederung. — §. Rozdział, dystynkcya, różnica, rozgraniczenie, rozróżnienie, rozkład; der Unterſchied, die Unterſcheidung, das Unterſcheiden. Jan chrzciciel zawsze rozdział czynił chrztu swego od Chrystusowego. *Bial. Post.* 57. Pod czas wojny rozdział żaden w rzeczach nie zostaje, ale boskie i ludzkie prawa podeptane bywają. *Gorn. Sen.* 29. Sprawiedliwi i niesprawiedliwi tu na świecie i po śmierci rozdział mają; bo tu tym tak, a owym inak; ale po śmierci zasię będzie każdemu opak. *Gil. Post.* 256 *b.* Niemasz rozdziału żydowina albo greczyna; bo tenże bóg jest wszystkich, bogaty nad wszemi, którzy jego wzywają. *Gil. Post.* 78 *b.* Abyśmy rozdział zawsze chowali w rozmowach, inaczéj się w potocznych, a inaczéj i uczciwiéj w boskich usługach sprawowali. *Gil. Post.* 78. Nie ma rozdziału w statucie, która akcya kryminalna, a która cywilna. *Gorn. Wł. M* 2 *b.* — §. 2) *Pass.* Rozdział, to, co rozdzielono, rozdzielone części; die Abtheilung, das Abgetheilte. Cielca rozcięli na dwie części, i przeszli między one rozdziały jego, i szli między rozdziałami onego cielca. 1 *Leop. Jer.* 34, 18. — §. Leopolita zowie *capita bibliorum* kapotami; a Brzescy tłumacze kapitułami; ja je zwałem rozdziałami. *Budn. Bibl. praef.*, das Capitel; *Sorab.* 1. staw, (*ob.* Staw); *Sorab.* 2. stawe; *Vind.* stava, kapitel, glavitek, glavitje, poglauje, (cf. głowa); *Slav.* poglavje; *Bosn.* poglavje od koje kgnighe; *Rag.* poglavje, poglavak; *Ross.* главизна, (cf. głowizna); *Eccl.* зачало, (cf. zacząć). Ewanielia u Mateusza w ósmym *rozdzieleniu. *W. Post. W.* 72. *Kosz. Lor.* 27 *b.* = rozdziele. Podzielony na rozdziały *Eccl.* главизный. Rejestr rozdziałów *Eccl.* оглавленіе, краткое главъ книжныхъ показаніе, роспись, главизна.

*ROZDZIAŁYWAĆ, *rozdziałuje *cz. contin.*, rozcieńczać, rozrzedzać; auflöſen, verdünnen. (*Boh.* rozdělati = rozczyniać; *Sorab.* 1. rozdžjlam, rozdžjwam, roznodžjlam = rozrabiam). Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje abo rozprawuje. *Syr.* 1287. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. *ib.* 681.

ROZDZIAWIĆ, *ob.* Rozdziewić.

ROZDZICZEĆ *nijak. dok.*, dzikim się stać, verwildern. Rozdziczeliście, w dół niedbalstwa wpadliście. *Smotr. Lam.* 11.

ROZDZIELCA, y, *m.*, ROZDZIELICIEL, a, *m.*, rozdzielca, dzielnik, *partitor. Mącz.* Podzielca, rozdzielca, *distributor. ib.*; *Sorab.* 1. rozdželičer; *Carn.* resdejlivz, resdejlnik; *Vind.* resdeliuz, deliuz, resdielnik, resdelnik, resdajauz, reslozhnik, resjemauz; *Croat.* razdelitel; *Rag.* razdjelitegl; *Ross.* раздѣлитель, разводчикъ, der Abtheiler, Zertheiler. Mojżesz rozdzieliciel wody. *Pim. Kam.* 231. *W rodz. żeńsk.* Rozdzielicielka, die Zertheilerinn; *Rag.* razdjeliteglіza. ROZDZIELIĆ, *f.* rozdzieli *cz. dok.*, Rozdzielać *niedok.*; *Boh.* rozdělіti, rozdiliti, rozdělowati, rozbitowati, rozwrcy, rozwrhnauti, rozwrhowati; *Slov.* rozdělit, rozdělugi; *Sorab.* 1. rozdžělam, rozdželu; *Carn.* resdejlim; *Vind.* resdeliti, resdiliti, resdielati, sdeliti, sdeluvati, arsdellit, arsdölit, arstallat, arsdievat, resdvojiti; *Croat.* razdéliti, razdyelyújem, razdelenye, razjedinánye; *Rag.* razdjěliti, razdjegitvati; *Bosn.* razdjeliti, rasdiliti, podiliti, diliti; *Ross.* раздѣлить, раздѣлять; *Eccl.* расчаствовати, разположить, раздѣлить на части; między różnych podzielić, eintheilen, unter verſchiedene austheilen. Rozdzielić co między syny = *obsol.* rozdzielić syny czym, (obdzielić ich czym). — Giedymin miał 7 synów, a tych wszystkich za żywota swego porządnie księstwy i państwy rozdzielił. *Stryjk.* 364. Wacław pobrawszy skarby opackie, rozdzielił swe służebne niemi. *Biel.* 216. Rzecz bratu mojemu, aby ze mną dziedzictwem *rozdzielił. *Sekl. Luc.* 12. (aby się ze mną dzielił dziedzictwem). Pożyczcie mi sta grzywien, bo mam iść za góry, Może się tam pozyskać potym tysiąc który, A ja z tobą na poły rozdzielę się zyskiem. *Papr. Kol. U.* (podzielę się). — §. Rozdzielić, rozłączyć, oddzielić, abſondern. Tego dnia jeszcze rozdzielony z ciałem do wiecznego żywota poszedł. *Sk. Żyw.* 2, 176. umarł, vom Körper getrennt. Po mnisku na ziemi położony, z ciałem się rozdzielił. *Sk. Dz.* 1111. — *Chem.* Powinnowactwo rozdzielające, *affinitas divellens*, które dawne związki rozerwać, i nowe utworzyć usiłuje. *Śniad. Chem.* 25. ROZDZIELINY *plur.*, rozdział, rozdzielenie, die Abtheilung; *Slov.* rozdělenj, (rozdělilka *diaeresis*; *Sorab.* 2. rostil-, = roz-, rozdzielnie); *Croat.* razdelenye; (*Ross.* раздѣлка zapłata, kara).

Nad Rubikonem, gdzie z Francyą Włoskie rozdzieliny. *Chrośc. Fars.* 118. granica. ROZDZIELNIK, a, *m.*, rozdzielca, który rozdziela; der Abtheiler, Theiler. Kto mię nad wami sędzią i rozdzielnikiem postanowił? *Sk. Dz.* 10, *ob.* Rozjemca. ROZDZIELNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rozdjlnost; *Vind.* delitlivost, reslozhlivost, resdielnost, resjemlivost; *Ross.* раздѣльность, раздѣлимость; możność dzielenia, możność być podzielonym, die Theilbarkeit. W ś. trójcy rozdzielność jest osób taka, że żadna nie jest drugą. *Kat. Gd.* 57. Chrystus ciało nasze wziął w nierozdzielność bóstwa swego. *Biał. Post.* 94. Unttheilbarkeit. Nie chcą, aby bóg był wieczny przez swoję wieczność, mądry przez swoję mądrość etc., ale wszystko sam przez się, a to żeby nie przypuścić w bogu rozdzielności. *Kluk. Turk.* 153. ROZDZIELNY, a, e, ROZDZIELNIE *adverb.*; *Boh.* rozdjlny; *Slov.* rozdjlný, rozdilně, rozdělitliwi, rozdělitedlný, co se oddělíti da; *Sorab.* 1. rozdźelne; *Carn.* resdejln; *Vind.* delitliu, resdelitliu, reslozhliu, resjemliu, oddrushliu, resdielen; *Croat.* razdelni, razdelyiv; *Rag.* razdjegliv; *Bosn.* razdjeglivi, koji se mosge razdjeliti; *Ross.* раздѣльный, раздѣлимый, раздѣлительный; §. 1) rozdzielony, abgetheilt, abgesondert. W rzekach z białogłowami spólnie i nierozdzielnie się kąpią. *Warg. Cez.* 139. (nie każde osobno). Języki apostołom się pokazały rozdzielne. *Odym. Św.* 2, *O o* 2. (rozdzielone). Rozdzielnie Symeon mówi o sprawie ewanielii, osobno o poganach, osobno o żydach. *Biał. Post.* 267. Modlitwę mówił rozdzielnie, i jakoby po członku, z słowy się nie kwapiąc. *Eraz. Ob. E i j.* Rozdzielny, rozłożny, rozkładny, rozszczególniony; aus einander gesetzt, umständlich, zergliedert. Teraz rozdzielniéj o tym będziemy mówić. *Petr. Et.* 250. Nauczał ich biskup, aby wymowę rozdzielną i rozmyślną mieli. *Sk. Żyw.* 1, 3. Wszystkie sprawy swoje masz porządnie i rozdzielnie, nie mieszając, nie gmatwając wszystkich zaraz, odprawować. *Petr. Et.* 12 Około tych rzeczy rozdzielnie racz We Pan mówić. *Gorn. Dw.* 28. — §. 2) Rozdzielny, snadny do rozdzielenia, mogący być rozdzielonym, theilbar. *Cn. Th.* Nierozdzialny (nierozdzielny). *Morszt.* 40.

ROZDZIERAĆ, *ob.* Rozedrzeć. ROZDZIERACZ, a *m*, ROZDZIERCA, y, *m.*, który co rozdziera, der Zerreißer; *Eccl.* раздиратель, раздратель; (раздорникъ, разкольникъ odszczepieniec). [Bo jeśli oni łubonaczalnicy, toż i cerkwie Chrystusowej rozdzierce. *Rut. Gol.* 100 — 2].

ROZDZIERGNĄĆ, ROZDZIERZGNĄĆ *cz. jednll.*, Rozdzierzgać *niedok.*; *Vind.* arsdrishit; *Bosn.* razdrjesciti, razvezati; *Ross.* раздернуть, раздергивать; zadzierzgnionego co rozwiązać, rozpleść; aufknüpfen, aufbinden, auflösen. *Dissolvo*, rozwięzuję, rozdziergam *Macz. Dudz.* 73. ROZDZIERZGŁY, a, e, do rozdziergnienia, mogący być rozwiązanym; auflösbar, aufknüpfbar. Spina mi poboczem nierozdzierzgłym nogi. *Chrośc. Job.* 50. W sidła nierozdzierzgłych pleci Nogi swe wprawiał i umotał w sieci. *Chrośc. Job.* 64. Wpadł do jego nierozdzierzgłéj matni. *ib.* 60.

ROZDZIEW, ROZZIEW, u, *m.*, rozdziewianie, rozdzieranie gęby; das Aufsperren, Aufreißen des Rachens, des Mauls. Lew trwoży ich rozdziewem fatalnéj paszczy. *Przyb. Milt.* 115. Kto w przestronnéj czczości stawi kroki, Rozdziew bezistnéj nocy schłoni go szeroki. *Przyb. Milt.* 50. paszczęka, der aufgesperrte Rachen. U rodzaju jaskółczego rozziew pyska w miarę głowy wielki. *Zool.* 231. ROZDZIEWIĆ, ROZZIEWIĆ, *f.* rozdziewi, rozdziawi *cz. dok.*, Rozdziewiać *niedok.*; *Vind.* arsdenit, ozhitno storit; *Ross.* разинуть, раззѣвать; *Eccl.* раззявляю; (*Etym.* ziew, cf. jaw); rozdzierać paszczękę, rozwierać gębę; *Boh.* rozžawjm; *Eccl.* раззѣваю, раззіяю, den Rachen, das Maul aufsperren, aufreißen. Lwica prosto do mnie bieży, Gębę rozdziewia, a grzbiet ostry jeży. *P. Kchan. Jer.* 307. *P. Kchan. Orl.* 1, 71. Z śmiejącemi się śmieje, a z poziewającemi gębę rozdziewa. *Pilch. Sen. łusk.* 101. Wracałem się z balów rozziewany, rozespany, rozepchany. *Pam. Warsz.* 5, 326. *Czart.* (w ustawicznym poziewaniu). Z daleka idąc gębę jako sak rozziewi, aż do śmiechu przywodzi. *Sak. Persp.* 22. Już o sobie nie wie, tylko czeka, jak młody gawron, gębę rozziewiwszy, rychłoli mu co w nię wetkają. *Bej. Zw.* 159 *b.* Rycerz na stronę odszedł zawstydzony, Ani rozdziewił zasromanéj gęby. *P. Kchan. Jer.* 338. *Stryjk.* 147. Na to słowo i gęby rozdziewić nie umiał. *Falib. Dis. R.* Coż ty tu robisz? gębeś rozdziawił, i stoisz jak wryty? *Teat.* 3, 31. Nie śmieli gęby rozdziewić. *Smotr. Ex.* 9. (ani pisnąć). Panowie, chociaż wiele brzydkich złości płodzą, jednakby każdy zginął, ktoby śmiał co przerzec, a najmniéj gębę rozdziewić. *Kosz. Lor.* 111 *b.* Jak zacznie swoje opowiadać przypadki, to my gębę rozdziewiwszy słuchamy. *Boh. Kom.* 1, 249. Usta rozdziewia na te słowa moje. *Otw. Ow.* 68. (zdumiewa się). Rozdziawiłaś gębę, i siedzisz. *Teat.* 30, 4. Usta rozdziewiwszy nędznie ducha wypuścił. *Sk. Dz.* 242. — *Fig. poet.* Ziemia żarłocznie rozdziawiła szczękę, i krew Abla żłopała. *Przyb. Ab.* 258. Rozdziew ziemio brzuch obżarty, Pożryj serce kamienne. *Brud. Ost. C* 1. Łakomcom na pochłonienie dostatków rozziewione paszczęki zawrzeć. *Grod. F* 3 *b.* — *Transl.* Trupy zrąbane na ćwierci Leżały, w rozdziawionych ranach łupem śmierci. *Przyb. Ab.* 94. ROZDZIEWNY, a, e, rozdziewiony, roztwarty, aufgesperrt. Pale wskróś przez człowieka bite, i aż przez rozdziewne usta wytknione. *Pilch. Sen. list.* 101. Grób rozdziewny. *Przyb. Milt.* 326.

ROZDZIWIĆ się *recipr. dok.*, mocno zadziwić się, zdumiewać się, sich höchlichst verwundern; *Ross.* раздивиться.

ROZDZWONIĆ się *recipr. dok.*, w dzwonienie się zapędzić, ins Läuten hinein kommen; *Ross.* раззвониться, раззванивають.

ROZEBRAĆ, *f.* rozbierze, rozbiorę *cz. dok.*, Rozbierać *niedok.*; *Boh.* rozebrati, rozbjrati; *Sorab.* 1. rosberu; *Croat.* razbiram; *Dal.* razabiram, razbrati; *Rag.* razabratti, razbirati; *Bosn.* razabratti, razbirati; *Ross.* разобрать, разбирать; rozkładać na części, na członki, aus einander nehmen, zergliedern. Rozbierać pismo w drukarni, ablegen. Zecer rozbiera pismo do kaszty, kładąc każdą literę w swą krupkę. *Magier. Mskr.* Wiernych pańskich męczono, na sztuki rozbierano. *Kanc. Gd.* 128. man hat sie zerstückt. Rozbierać pieczenią. *Eraz. Dw. G.* rozkrajać porządnie,

zerlegen, tranchiren. Inaczéj trzeba rozebrać kokosz, inaczéj zająca. *ib. G.* Potrafię ja kapłuna na powietrzu rozebrać. *Teat.* 32. *b*, 47. Nieszczęsny, który na to jedynie żyje, aby kształtnie ptastwo rozbierał. *Pilch. Sen. list.* 349. — *Exdorsuare piscem*, sprawić, rozebrać rybę, na sztukę zrzezać. *Mącz.* ausweiden, ausnehmen einen Fisch. Rozbierać trupa uczenie = rozczłonkować; rozbieranie na członki = anatomia. — Rozebrano kraj na różne wydziały. *Przyb. Luz.* 211. rozdzielono, podzielono; eintheilen, abtheilen, zerlegen. Rozbierzcie między się te osierociałe dziateczki. *Birk. Kant. A* 4. podzielcie, unter sich vertheilen. — 2. Rozbierać ubior, szaty z kogo, zwłoczyć, rozbierać kogo, (*oppos.* ubierać); *Vind.* flezhi, odflezhi, vunflazhiti; *Croat.* szlachiti, razpravlyati, (cf. rozprawić); *Slav.* raspraviti, svuchi; *Ross.* разоблачить, разоблачать, разъоболочь, разъоболокать, einen ausklauben. Wychodzi w pół rozebrany. *Teat.* 13, 86. Niech się nie chwali, kto się we zbroję ubiera, jako kto się rozbiera. *Budn.* 1 *Reg.* 20, 11. (kto ją z siebie złoży). Rozbieranie się z sukien *Eccl.* изводѣние. — Rozbierać ciężary, burdy z muła, z osła, składać. *Cn. Th.* 1005. rozpakować, odpakować; abpacken, abnehmen. — 3. *Metaph.* Rozbierać co u siebie = rozważać, rozbaczać, roztrząsać; bey sich in Erwägung ziehen, zergliedern, untersuchen, prüfen; *Rag.* razbirati, razabratti; *Ross.* умствовать. (*Eccl.* неразборно bez rozgarnienia, nierozsądnie). Rozbierajcie tę rzecz, a dajcie tu poradę. *Budn. Judic.* 20, 7. Co noc to rozbierajcie dnia przeszłego sprawy. Tom przystojnie uczynił, tum bogu nieprawy. *J. Kchan. Ps.* 4. Dziwnie mowę tę u siebie rozbierali. *Biel.* 455. Słowa te słusznie pamiętać, pókiśmy żywi, rozbierać i uważać mamy. *Dambr.* 220. Pomnij to, co rzekę, rozbierać więc z sobą. *Groch. W.* 552. Dwa kroć na każdy dzień rozbieranie sumnienia swojego czynił. *Birk. Sk.* 22. *Groch. W.* 568, cf. rachunek sumnienia.

ROŻECZKA, Rószczka, *ob.* Rózga.

*ROZECZNĘ, *ob* Rozeczać.

ROZEDNIĆ *cz. dok.*, rozświecić, Tag machen, hell machen. Nocy ogniami rozednione. *Nar. Tac.* 2, 218. ROZEDNIĆ się, Rozednieć *dok.*, Rozedniewać się, Rozdniewać się *niedok.*; *Boh.* rozednjti se, rozednjwati se, rozbreskuge se (*ob.* Brzask), switati počjna; *Slov.* rozednugi se; rozświtać się, Tag werden, licht werden. Na samym rozdniewaniu, gdy jeszcze wszyscy spali .... *Krom.* 542. mit Tagesanbruch. Poczęło się rozdniewać i trochę światła zajrzało. *P. Kchan. Ort.* 5, 76. Gdy się pocznie rozedniewać, zabijemy go. *Bibl. Gd. Jud.* 16, 2. Skoro się rozedniło .... *Warg. Cez.* 42. Zabito go z wieczerzy powracającego; jeszcze nie rozedniało, już się o tym w Ametyi dowiedziano. *Siem. Cyc.* 110. W sobotę wieczor, który się rozdniewa w pierwszy dzień sobotni, przyszły oglądać grób. 1 *Leop. Math.* 28, 1. — 2 Oto niekiedy dla mnie ten czas rozednieje, W który będzie mi wolno twe rozgłosić dzieje. *Nag. Wirg.* 515. (zawita, przyjdzie ten czas. die Zeit wird kommen).

ROZEDRZEĆ, rozdarł, *f.* rozedrę *cz. dok.*, Rozdzierać *niedok.*; *Boh.* rozedříti, rozdjrám; *Sorab.* 1. rozdŕu; *Vind.* resdrit, resdrjat, resdreti; *Carn.* resdrêm, resdrẽti; *Croat.* razdreti, razdíram; *Rag.* razdrjẽti, razadrjẽti, razdírem; *Bosn.* razdrjeti, raskinnuti; *Ross.* разодрать, раздеру, раздираю; rozszarpać, roztargać; zerreißen, von einander reißen. Z rozpaczy szaty na sobie rozdziera, rwie włos.... *Bardz. Trag.* 549. Jak śledzia rozedrzeć; *de imbecilli, qui facile laedi potest. Cn. Ad.* 295. *Rozedraniem *rozdran jestem, (rozdzieraniem, rozdarciem, rozdzierany, rozdarty). *Budn. Genes.* 44, 28. (od zwierza rozdarty jest. *Bibl. Gd. ib*). Opętanego zły duch ciężko rozdzierał. *Sekl. Marc.* 9, *not.* «wzdarł abo wzłamał», er riß ihn sehr herum. Gdy go popada zły duch, tłucze go, i rozdziera, i zaledwie odstępuje natargawszy się go. 1 *Leop. Luc.* 9, 38. Na jego widok serce się me rozdziera. *Teat.* 49, 67. *Bogusł.* (serce mi się kraje, das Herz bricht mir). — Gardło, paszczękę rozdzierać = rozdziewiać, das Maul aufsperren, aufreißen. Darmo siłę głos, darmo gardło swe rozdzieram, Ściany głuche, z nich wieści żadnej nie odbieram. *Min. Ryt.* 1, 162. Rozdarłszy gęby swe kapłani Różne potwarze na pana wkładali. *Odym. Św.* 2, *E e* 4 *b.* Tak lew srogi gardło swe chciwe rozdziera, Jak ci rozdarli na mnie straszliwe paszczęki swoje. *Ryb. Ps.* 57. *Psalmod.* 66. Ziemia się otworzyła, tak strasznie, iż zdało się, jakby piekło paszczękę rozdarło. *Boter.* 97. — Rozdzierać oczy, od snu obudziwszy się; die Augen aufreißen, sich aus dem Schlafe ermuntern; *Ross.* таращить, таращиться. A rozedrzyjże te ślepie, sowo przeklęta, patrzaj, że już dzień jak wół, a ty śpisz jeszcze. *Teat.* 52. *d*, 9. — *Transl.* Rozdzierać oczy na co, na kogo = obracać oczy, ostro patrzyć na kogo; scharf anschauen, die Augen recht aufreißen. Głupia to, patrzać na swoje występki zamrużoną źrzenicą, a na cudze bystro rozdzierać oczy. *Zab.* 15 65.

ROZEGNAĆ, *f.* rozżenie *cz. dok.* 2], ROZGONIĆ, *f.* rozgonі *jednll.* 2], ROZŻONĄĆ *cz. dok.*, Rozganiać *niedok.*; *Boh.* rozehnat, rozeženu, rozhanẽti; *Slov.* rozhánim; *Carn.* resgajnam; *Croat.* razganyam, razegnati; *Bosn.* razaghnati; *Rag.* razaghnatti, razgonitti; *Ross.* разогнать, разгонять, разсунуть, (cf. rozsunąć); *Eccl.* разженути; rozpędzić, auseinander treiben, auseinander jagen. Rozpłoszył ich pan z onego miejsca, i ztamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. 1 *Leop. Genes.* 11, 8. Wino rozgania frasunki troskliwe. *Petr. Hor.* 2, *B* 5. *Hor.* 1, 244. I samych i ich broni, Anioł pański niech rozgoni. *Ryb. Ps.* 61. Gawiedź z placu rozżona Turecka. *Kchow. Wied.* 31. *Chrośc. Ow.* 379. Obłok ten gruby ciała, śmierć rozżenie. *Min. Ryt.* 3, 116. — Mógłby się ten ich dym rozegnać, choć tylko samemi temi słowy. *Zygr. Gon. A* 4 *b.* (mógłby być rozpędzonym). — Rozegnać się, rozpędzić się, bardzo zapędzić się; ins Jagen, Rennen gerathen, unaufhaltsam hinstürzen. Każdy gnał się w zawodzie swoim, jak koń rozegnany ku bitwie. *Budn. Jer.* 8, 6.

ROZEGRAĆ się *rec. dok.*, w grę się zapędzić, ins Spielen gerathen. Możesz go wyzwać w karty i rozegrać się o pretensya. *Teat.* 19. *b*, 86. *Ross.* разкозыряться, (*ob.* Kozéra).

ROZEGRZAĆ, *ob.* Rozgrzać.

ROZEGZIĆ się *rec. dok.*, rozpalić się, rozruszyć się, rozswywolić się; ins Feuer gerathen, übermüthig, lustig werden. Ta, mówi, miedza końcem gonitw była, Gdy się ruchawa Chloe rozegziła. *Karp.* 1, 51.

ROZEJM, *ob.* Rozjem. ROZEJMOWAĆ, *ob.* Rozjąć. ROZEJMOWY, a, e, od rozejmu, zawieszenia broni, Waffenstillstands-; *Ross.* перемирный. Przeciwko ustawom rozejmowym Krzyżacy mieszczany nasze do odpadnienia nagabywali. *Krom.* 626; *contra id quod in induciis convenerat.*

ROZEJŚĆ się, rozszedł się, *fem.* rozeszła się, *f.* rozejdzie się *rec. dok.*, Rozchodzić się *niedok.*, 'Rozchadzać się *frequ.*, (*Simon. Siel.* 106); *Boh.* rozgjt se, rozchoditi se, rozchazet se; *Slov.* rozist; *Sorab.* 2. rozhisch, rofehisch, rofejsch; *Sorab.* 1. rofenhdu, rofenhdżem; *Carn.* regneti, regnem; *Croat.* razhajámsze; *Bosn.* razitise, rashoditise; *Rag.* razáchise, razítise, razhodittise; *Slav.* raziechise; *Ross.* расходиться, разошелся, разхожусь, расхаживаться; odchodzić na różne strony, von einander gehen, aus einander gehen. Rozchodzą się z gromady. *Cn. Th.* 940. Srogie rozterki między sobą mieli, W krótkim czasie z gromady rozejść się musieli; Rozchodząc się ten przykład ludziom pewny dali, By się nigdy cnotliwi z złymi nie mieszali. *Papr. Koł. C b*, (*ob.* Rozbratać się). Tu się rozchodzą trakty do Saksonii, Austryi i do innych prowincyj. *Teat.* 11. *b*, 6. (rozdzielają się, ſich zertheilen). — Rozchodzić się z kim, odchodzić od kogo, rozstawać się z kim, von einem gehen. Dopierom się rozeszła z tą osobą. *Teat.* 38, 125. — Rozchodzi się co na stronę, różnie na bok odchodzi; es wird zerſtreut, verſchiedentlich auf die Seite gethan. Pełność mnożyła obory, śpiżarnie, Nic się na stronę nie rozeszło marnie. *Nar. Dz.* 1, 44. — Rozchodzi się co = rozbija, rozłącza, w niwecz się obraca, nie przychodzi do skutku; es geht aus einander, kommt nicht zu Stande, zerſchlägt ſich; *Ross.* разладиться, разлаживаться. Gdyby to wesele miało się rozejść, nigdybym nie była uspokojona. *Teat.* 38, 298. Polowanie rozeszło się, gwałtowna nawałnica przerwała nam tę uciechę. *Teat.* 11. *c*, 27. — 2. Rozchodzić się, w chodzenie zapędzić się; *Ross.* разбродиться, разбраживаться, recht ins Gehen hinein kommen. — *Medic.* Siniec, gdy się rozejść nie chce .... *Perz. Cyr.* 87. rozdzielić się i niknąć, ſich vertheilen und verſchwinden, wie eine Geſchwulſt, ein Geſchwür. — 2. *Alter:* Rozchodzić się = rozszerzać się, rozpościerać się; ſich verbreiten, ausbreiten. Strach mówić, mróz po ciele zimny się rozchodzi. *Bardz. Trag.* 190. Róże się rozeszły po gładkich jej jagodach. *P. Kchan. Orl.* 1, 71. Zmysłu naczyniem są żyły, po wszystkiem ciele rozeszłe. *Sak. Probl.* 90. (rozbiegłe, rozciągnione, rozgałęzione). Niech się po równinach Polskich tubalne echo rozchodzi, a odgłos wesołego wiwat niechaj niebiosa przebija. *Psalmod.* 26. Rozchodzi się w całej gromadzie pogłos o śmierci jego. *Zab.* 9, 214. Od dwóch dni rozchodzi się wiadomość o wzięciu Ismajłowa. *Gaz. Nar.* 1, 74. gruchnie. — 3. *Activ.* Rozchodzić obuwie, trzewiki, bóty, chodząc rozprzestrzenić je, rozdeptać; austreten, durchs Gehen erweitern; (*Ross.* разносить, разнашивать, cf. roznieść). Rozchodzić nogę zmilkłą, zdrętwiałą. *Cn. Th.* 940. *stuporem ambulatione discutere*, (ergehen), mit Gehen zu ſich bringen. — 4. Rozchodzi mię co = przechodzi przeze mnie, skutkuje we mnie; es durchdringt mich, wirkt in mir. Gdy Tatarzyna miód rozszedł, oczy wytrzeszczywszy bez przestanku na ten blask patrzał. *Gorn. Dw.* 153. Zapitego człowieka, gdy go wino rozejdzie a rozmarzy, trudno trzeźwić. *Glicz. Wych. J* 5 *b.* Stajem się, jakoby mąż pijany, którego wino rozeszło. 1 *Leop. Jer.* 23, 9. — *Distentus*, roztyły, rozeszły. *Macz.* voll geſtopft, ſtrotzend.

RÓŻEK, żka, *m.*, *dem. Nom.* róg; *Boh.* růžek; *Slov.* rožek; *Sorab.* 1. *et* 2. rožk; *Vind.* roshiz, roshei; *Croat.* rosích; *Bosn.* rosscicch; *Ross.* рожекъ, рожокъ, подбойка; das Hörnchen. Zwierzątko nie ma jedno kęs skórki, a kęs niektóre 'roszków (rożków), a kopytka słabo zasadzone. *Rej. Zw.* 156. Wsadzono go w kozi rożek. *Rys. Ad.* 73; (*ob.* moja jak rożkowa), przyparto go w ciasny kąt, ins Bocksborn jagen. — Przyprawić mężowi różki. *Treb. S. M.* 128; *ob.* rogi przypiąć, einem Hörner aufſetzen. — 2. Rożek, rzecz kształtu różka, eine Sache in Form eines Hörnchens. Słaby słuch mający, miewają rożek lub lijkę, podobną pocztarskiej trąbce, którą przy rozmowie w ucho kładą. *Perz. Cyr.* 2, 182. ein Hörtrichter. Rożek, trąbka muzyczna, ('gędziebna); ein Blaſehorn, eine kleine Trompete, ein Waldhorn ꝛc. Krzyk i huk rożków i trąb. *Budn.* 1 *Chron.* 15, 28. Rożek, rogal, bochenek czyli bułka, kształt małego rogu mająca, Oeſterr. ein Küpfel. Nazywają rożki Tureckie, których używają do niektórych potraw; także inne ogórki maleńkie kwaszone rożkami zowią. *Wiel. Kuch.* 426. (*Ross.* рожки баńки balwierskie).

'ROZEKIER, n. p. Lać w gardło one soki 'witpachery, one 'rozekery, one rywuły, małmazye, muszkatele a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? *Rej. Zw.* 59.

ROZEKRZYĆ się *recipr. dok.*, w kierz rozrosnąć, zu einem Buſche verwachſen, buſchig werden, dick auseinander wachſen. Zsczykując bób, więcej jeszcze rozekrzy, i owoc da większy. *Cresc.* 170. W tłustej roli po tęgiej zimie, gdy wiosna przyjdzie, zboże rozekrzy się, i uczyni pożytek wielki swą plennością. *Cresc.* 96.

ROZEMKNĄĆ *cz. jednił.*, Rozmykać *niedok.*, rozsunąć, otworzyć; (*Boh.* rozsmeknauti rozerwać); *Vind.* resmekniti; *Rag.* rasmaknutti; *Bosn.* razmiççati, razmaknuti; *Croat.* razmeknújem; *Ross.* размыкать, разклонить, разклонывать, von einander ſchieben, von einander thun, auftbun. Mgła mu śmiertelna oczy zamroczyła; czasem się na światło rozmykały, ale go zcierpieć nie mogły. *Tr. Tel.* 83.

ROŻEN, żna, *m.*, RÓŻENEK, nka, *m*, *dem.*; *Boh.* rožen, rožnjk, rožníček; *Sorab.* 2. rožon; *Sorab.* 1. rožen, pečźné žpisz; *Carn.* râshin, rashen, «*a verbo* razić, *quia ad transfigendum olim in usu erant bellantibus*»; (rashnik = zegar kuchenny); *Vind.* rashin, rosh, protspies; *Croat.* rasen, rashin, rasêny, rasnyêcz, (râsam *macto*, rzezać); *Rag.* râxagn, raxgnîz, raxgnich; *Bosn.* rasgjagn, rasggniech; *Slav.* râxanji; *Ross.* рожень, (= pal zaostrzony, oścień, żądło; рожнецъ hak żelazny); a) narzędzie kuchenne do obracania pieczeni służące; *Ross.* вертель;

Eccl. рожень, der Bratſpieß. Rożen, naczynie kuchenne, żelazne; jest wielki i mały, których do pieczystego używają; ażeby zaś w pieczeniu indyk lub inne mięso nie obracały się i lepiej utrzymywały na rożnie, przydają duszę żelazną w śrzodek. *Wiel. Kuch.* 426. Został w kuchni chłopca obracającego rożen. *Zab.* 13, 83. Pieką na ‘wąglu płuca na rożenkach drzewnianych. *Star. Dw.* 73. Przyjażń miejska jest rożen na cudzą pieczenią. *Zabł. Bal.* 82. *Teat.* 56. *b*, 82. Ptacy w polu, a on rożenki na nie struże. *Cn. Ad.* 599. *Rys. Ad.* 55. (niedźwiedź żyje, a oni na skórę jego piją). Niech ona rożen trzyma, ja pieczenią. *Pot. Syl.* 102. — §. *Tr. burlesq.* Ten rożenek u boku tak się przemknie przez człeka, jak nic. *Teat.* 10. *b*, 35. szpada, der Degen. Wyzywają się na parę ostrych rożenków. *Teat.* 30. *b*, 5. — ‘§. Moskale każde stanowisko, do czasu Stefana króla, otaczali palisadą, czyli jak dawniéj nazywano rożnami. *Czack. Pr.* 235. Spitzpfähle, *ob.* Czosnki. — b) Rożen, wtóry palec u ręki, skazujący. *Mącz. Cn. Th.* 662. der Zeigfinger. — c) Rożen na niebie, gwiazda, Oryon. *Budn. Amos.* 5, 8. der Orion. — d) *Obelus*, rożen, znamię abo punkt w księgach, którym znamionują fałsz, abo co niepewnego, aby za podejźrzane było miane. *Mącz.*, das Zeichen einer verdächtigen Schriftſtelle. — §. Rożnem patrzący, świdrem, szydłem patrzący. *Cn. Th.* Brlok, rożnem patrzący, który jedno oko ma mniejsze niż drugie. *Volck.* 657. ſchielängig; *Boh.* blikawy.

RÓŻEN, *ob.* Różny.

RÓŻENIEC, ńca, *m.*, ziele, różany korzeń, tłuczony wydaje z siebie róży zapach, *radix rosea*, Roſenwurz. *Syr.* 1337. *Urzęd.* 266.

ROZENKA, RODZENKA, *ob.* Rozynka.

ROZEPCHNĄĆ, *f.* rozepchnie *cz. jednłl.*, Rozepchać, Rozpychać *niedok.*; *Boh.* rozpjchati, *Ross.* разпихнуть, разпихать, разпихивать, von einander ſtämmen, von einander ſpreitzen. Rozpycha zboże stodoły; *rumpunt horrea messes. Cn. Th.* 930. — Rozpychać wieprze, roztykać, karmić, żeby się roztyły, fett mäſten. Świnie karmne, gdy się już, jak mówią, rozepchają, każda osobno zasadza się. *Kluk. Rośl.* 3, 277. gdy się już roztyły, wenn ſie ſchon fett geworden ſind. Otręby po spytlowanej mące można dawać zasadzonym wieprzom, aby się w początkach rozpychały. *Kluk. Rośl.* 3, 276. — §. *Fig.* Dostatek rozpycha. *Cn. Ad.* 460. nadyma, aufblähen, aufblaſen; (cf. chleb ma rogi). Miej na wodzy, niech cię nie rozpycha Doczesna rozkosz licha. *J. Kchan. Dz.* 125. Bogactwo pospolicie rozpycha człowieka i uczyni go hardym, upornym. *Gorn. Dw.* 376; (*Eccl.* разпыхаюся *extumesco*, *superbio*).

1. ROZEPRZEĆ, rozparł, *f.* rozeprze, rozeprę *cz. dok.*, Rozpierać *niedok.*; (*Boh.* rozepříti, rozpjrati; (*Boh. et Slov.* rozepře *contentio*; *ob.* ‘Prza, spór, sprzeczka); *Rag.* raspîrati); rozpychać, rozbijać, auseinander ſpreitzen. Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. *Chmiel.* 1, 225. Rozpiera, rozpycha zboże stodoły; *rumpunt horrea messes. Cn. Th.* 930. Krowy rozpartym dla pełnych wymion chodzą krokiem. *Otw. Ow.* 546. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie; a przełknione rozpierać, i źle się trawić. *Pilch. Sen. list.* 3, 192. Rozpiera mię coś, rozdyma wiatry czyni; *turget mihi in ventre aliquid. Cn. Th.* 930. es bläht mich eine Speiſe. — *Transl.* Rozpierać boki, rozpierać się = nadymać się, ſich aufblähen, ſich aufblaſen. Niech się dmie i rozpiera boki, żeby potym z góry wysokiej ciężej upadł. *Tward. Wł.* 51. Co się na stołkach senatorskich rozpierali, już przezwiska ich niemasz. *Star. Ref.* 24. Ten, co ledwie kontusz dobry miał na grzbiecie, Dziś się w zielonozłotej rozpiera karecie. *Weg. Org.* 7. — §. Rozpierać się z kim o co, czynić o co, spierać się, sprzeczać się z kim, spór wieść; mit einem ſtreiten, kämpfen, rechten. Jak dwaj koguci, tak się rozeprzeć chcą. *Pot. Syl.* 407. Gwałtem na siebie nacierają, Mąż o męża, konie się z końmi rozpierają. *Tward. Wł.* 139. Z nieprzyjacielem rzeczą, a nie słowy, rozpierają się. *Jabł. Buk. M* 3 *b.* Brutus i Kasyusz z Oktawiuszem nieszczęśliwym bojem o wolność Rzymską na polach Filipińskich rozpierali się. *Karp.* 2, 48. Prawem się z kim rozpierać. *Falib. J* 2. mit jemanden Proceß führen. Spór puszczamy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpierają. *Kosz. Cyc.* 85. Postępkiem prawnym u sądu rozpierają się. *Warg. Wal.* 48. Gdyby się rzeczy jakich dziedzicznych dwaj domagali; tedy żadnemu z nich nie ma być dana, aże się rozepra, i jeden na drugim prawo wygra. *Szczerb. Sax.* 106. W Atenach można było przeciwko niewdzięcznemu prawnie czynić, i rozpierać się z nim. *Warg. Wal.* 163. Biskup wynalazkiem ludzi na to wysadzonych, o krzywdy z Borzywojem rozeprzeć się chciał, *transigere. Krom.* 237. Tu się wnet każdy możesz snadnie rozeprzeć a rozsądzić z sumnieniem swoim. *Rej. Post. E e e* 3. Sędzia wielorakie rzeczy miewa u siebie do rozparcia. *Szczerb. Sax.* 123.

2 ROZEPRZEĆ, *ob.* Przeć, przął, prę.

ROZERWAĆ, *f.* rozerwie *cz. dok.*, Rozrywać *niedok.*; *Boh.* rozsmeknauti; *Ross.* разорвать, разрывать, изорвать; *Eccl.* просаждати, просаждаю, протрѣзати, расторгать; rozedrzeć, przerwać, roztargnąć, rozszarpnąć; zerreißen, von einander reißen, entzwey reißen. Musi rozerwać, kto rozwiązać wstęgi nie może. *Pot. Syl.* 41. (*Ross.* разрывная бочка petarda, разрывъ złamanie). Gdy ogień resztę wilgoci chce wypędzić, ta nie mając wyjść którędy, tę skorupę rozrywa, i to się zowie, że pęka. *Torz.* 65. Tygiel trwać musi w najtęższym ogniu, gdzieby garnek najlepszy garncarski, albo się rozerwał, albo się ze wszystkiem stopił. *Torz.* 66. pękłby się, ermöchte berſten, zerplatzen, zerfahren. Nie łukiem on walczył, ani dzidą długą, Ale żelazną szyki rozrywał maczugą. *Dmoch. Il.* 178. (rozbijał, rozpędzał). — Po Salomonie skoro, aliści się królestwo żydowskie rozerwało. *Podw. Wróż.* 42. (rozdwoiło się, rozbratało, rozłączyło). Solon uczynił dekret, iż gdzieby kto w rozerwanéj rzeczypospospolitej, przyszyć się nie chciał do któréj strony, taki miał dać gardło. *Janusz. Lig.* 93. (w rozdwojonéj, na fakcye podzielonej). — Sejm rozerwać, den Reichstag zerreißen, zer-

ſchlagen. Przez co dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiem się i my. *Tward. Misc.* 113. — Od śmierci Leszka czarnego aż do odnowienia królestwa przez Przemysława, *interregnum* abo rozerwaniem zdało mi się mianować, iż państwem Krakowskiem statecznie nikt jeden nie zawiadywał. *Krom.* 299. (bezkrólewie, bezrząd). — Rozerwać między się, rozszarpać, rozchwycić, rozebrać, rozdzielić między się; unter ſich vertheilen, (zerſtücken). Miasteczko miało blizko 20000 zł. intraty; ale starsi rozrywali to między soba. *Gaz. Nar.* 1, 20. — Rozrywać zgodnych = rozróżniać, verunei nigen, entzweyen. Słuchać go nie chcieli, a lud i senat rozrywali. *Sk. Dz.* 842. W rozerwaniu, zdrowia i szczęścia nie bywa. *Warg. Cez.* 111. (w niezgodzie, Zwietracht). 'Rozerwą się ociec przeciwko synowi, a syn przeciwko ojcu swemu. 1 *Leop. Luc.* 12, 53. (powstanie ociec przeciwko synowi. *Bibl. Gd.*). — §. On na wszystkie części myśl biegłą swą rozrywa, i na rozliczne zdania w sobie jej dobywa. *A. Kchan.* 97. rozdziela, rozpościera na wszystkie strony, rozszerza; er verbreitet ſein Nachdenken über alle Theile der Sache. — §. *Aliter:* Rozerwać myśl, smutek, żal = rozweselić, zerſtreuen, die Gedanken, den Kummer. Wielki żal nie łatwo rozerwać. *Teat.* 5. *b*, 27. Rozrywanie frasunku, odwodzenie od żalu. *Cn. Th.* 950. Rozrywać kogo, przeszkadzać mu od czego. *Cn. Th.* 950. einen ſtören, ihn unterbrechen, ihn von etwas abhalten. — Rozrywać kogo = bawić kogo, rozweselać go, einen unterhalten. Rozrywać się = bawić się, ſich unterhalten, zerſtreuen. Spracowany idzie do przyjaciela, aby się z nim rozerwał. *Zab.* 5, 257. Ja lubię się czasem rozerwać. *Weg. Marm.* 1, 179. Raz się filozof z swemi sługami Począł rozrywać gęsto kieliszkami. *Jabł. Ez. B* 4. Szczęśliwi co się ucząc sami rozrywają, Co w polorze dowcipów szczęście zakładają. *Jabł. Tel.* 21. Ze mną byś się do woli rozerwał. *Weg. Marm.* 1, 179. *Teat.* 56. *b*, 129.

ROZERWANINA, y, *ż.*, rozrywanie; (*Ross.* разрывъ złamanie), das Zerreißen, Entzweyreißen, Abreißen. Powiaty Poznański i Kaliski od Polski odłączyły się; i tać to rozerwanina sprawiła, że zaraz Władysław koronowany nie był. *Krom.* 513. Na tę w narodzie Ruskim opłakaną rozdarlinę pogladając, braci radziłem aby się tej nieszczesnéj rozerwaninie przedtym zabiegło. *Smotr. Nap.* 45.

ROZERWANY, a, e, 'ROZERWANNIE, ROZERWANIE, *adverb.*, mogący być rozerwanym, roztarganym, zerreißbar. Nierozerwanie, unzerreißlich. Węzłem konfederacyi generalnej 'nierozerwannie spojeni. *Vol. Leg.* 8, 852. Twa ojcowska dobroć ciebie z niemi nierozerwanie spaja. *Modl. Gd.* 89. Pana jednorodzonego we dwu naturach niezmieszanie, nierozerwanie wyznawamy. *Kat. Gd.* 87.

ROZERZNĄĆ, *f.* rozerznie *cz. jednłl.*, Rozrzynać *niedok.*; *Boh.* rozřjznauti, rozrezati; *Slov.* rozrezugi; *Sorab.* 2. rosrefasch; *Sorab.* 1. rozrezuyu, rozrežu, rofriefacž, rozreznu, rofrižu, rofrižem, rofrizam; *Vind.* resreisati; *Rag.* razrèzati; *Croat.* razresújem; *Ross.* разрѣзать, разрѣзывать, изрѣзать, изрѣзывать; rozkrajać, entzwey ſchneiden, von einander ſchneiden. Mają czapki na podobieństwo infuły, ale nierozrzynane. *Star. Dw.* 36. (nierozszczepione). Do rozrzynania, mogący być rozerznięty, *Eccl.* разрѣшный, разрѣшительный; (*Ross.* разрѣзный rozporowy, разрѣзъ rozpor). Rozerznięcie (*Croat.* rázrez). — *Fig.* Lecą bystrym nurtem Xant rozrzyna. *Dmoch. Il.* 128. rozdziela, przepływa.

ROZEŚCIE, ROZEJŚCIE, *ob.* Rozejść.

ROZESCHNĄĆ się, *f.* rozeschnie się *cz. jednłl.*, Rozsychać się *niedok.*; *Boh.* rozeschnauti se; *Croat.* razszehnújemsze; *Ross* разсохнуться, разсыхаться; rozpadać się z suchości, vor Trockenheit aus einander fallen, verlechzen. Rozsechł się statek. *Cn. Th.* 952. ROZESCHŁY, a, e; *Boch.* rozeschły; *rimosus*, geſprungen vor Dürre, *lect.*

ROZEŚKLIĆ się *zaimk. dok.*, w śkło się przemienić, verglaſen. Tylko 'rozeszkliła się przysada, że się da robić, zaraz ją rozrabiają; przez co części niektóre solne zostają się w pół tylko zeszklone. *Torz.* 162.

1. ROZESŁAĆ, *f.* rozściele *cz. dok.*, Rozścielać *niedok.*, na posłanie rozpostrzeć, ausbreiten, hinbetten, auf der Erde hin ausbreiten; *Sorab.* 1. rofflaju, rofflajem, roſſcelu, roſſcelam; *Ross.* разостлать, разстилать. Gdy mają jeść, rozściełą rogoże na ziemi. *Paszk. Dz.* 125. Czarny po jej śnieżnej szyi włos się rozściela. *Hul. Ow.* 124. Korzeń rozesłany, *repens*, poziomo na ziemi leży, i tak na wszystkie strony się rozchodzi, nowe z siebie puszczając rośliny. *Jundz.* 2, 19. Łodyga ścieląca się, rozesłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży, i ze spodku korzonki w ziemie puszcza. *ib.* 2, 13. Rozesłanie, rościelanie *Ross.* разстилка, разостланіе, разстиланіе.

2. ROZESŁAĆ, *f.* roześle *cz. dok.*, Rozsyłać *niedok.*; *Boh.* rozeslati, rozsylati; *Slov.* rozeslat; *Ross.* разослать, разсылать; *Eccl.* разпослати, разослать, послать въ разныя стороны; różnie wysyłać, verſchiedentlich ausſchicken, ausſenden. Rozesłanie apostołów *Boh.* rozeslanj apoštolůw. ROZESŁANIEC, ńca, *m*, apostoł, der Apoſtel; *Vind.* dvanaistla, dvanaister, dvanaistnik, apostel. (*Ross.* разсыльщикъ woźny). Rozgromił Prusaków Jagiełło w dzień śś. apostołów, które zowią rozesłańcy. *Biel.* 260. am Apoſtelтage. *Stryjk.* 495.

ROZESPAĆ się *recipr. dok.*; *Boh.* rozespati se; *Ross.* разоспаться; ze snu tęgiego nie módz przyjść do przytomności; nicht aus dem Schlafe kommen können, recht tief in den Schlaf gerathen ſeyn, ganz verſchlafen ſeyn, noch voll Schlafs ſeyn. Rozespany wpada raptem na niego, i gasi mu świecę. *Teat.* 52. *d*, 5. Zastałem go tak rozespanego, że ciężko było słowa na nim dopytać się. *Teat.* 16. *e*, 13.

ROZESZKLIĆ się, *ob.* Roześklić się. ROZESZŁY, *ob.* Rozejść.

ROZETA, y, *ż.*, ROZETKA, i, *ż.*, *dem.*, 1) imię białogłowskie, ein Weibername. Capniesz sobie Rozetę z dobrym posagiem. *Teat.* 43. *c*, 150. *Wyb.* — 2) Dyamenty szlifują się na rozetki u spodu płaskie, na wierzchu się ostro kończące, z kilką rzędami polek. *Kluk. Kop.* 2, 28. eine Art geſchliffner Diamanten.

ROZETKNĄĆ *cz. jednłl.*, Rozetkać *niedok.*, Roztykać *cont.*; *Rag.* razatkatti; *Ross.* разоткнуть; *Boh.* rozstrkati; rozpierać, rozpychać, roztłaczać, roztuczać; von einander ſpreitzen, von einander preſſen. Dziecię ma być posilone ra-

dniej często a po trosze, niż po wielu na raz, żeby się bez miary nie rozetkało. *Erazm. Dw. F.* Winem ciała roztykają. *Modrz. Baz.* 214. Piciem i jedzeniem brzuchy roztykają. *Zarn. Post.* 102 *b.* Wieprze naprzód roztykać chwastem. *Haur. Ek.* 81. *Zaw. Gosp.* Do młyna wieprze dawać, coby ich dokarmiwać, które już będą w dworze pierwéj rozetkane w karmniku. *Haur. Ek.* 42. Staranie mają, aby sutym pokarmem tego roztykali Którego stadu wodzem i mężem obrali. *Otw. Wirg.* 425. Ów co go fawor fortuny roztyka, zapomni, jako był chudym derwiszem. *Mon.* 71, 551. — §. Roztykać *niedok.*, poroztykać *dok.*, na różnych miejscach zatykać, verſchiedentlich einſtecken; *Ross.* растыкать, растыкивать. (*Sorab.* 1. roztkayu; *Croat.* razetkávam; *Bosn.* razatkatti, rasciniti platno *retexere.*).

ROZETNIE, *ob.* Rozciąć.

ROZETRZEĆ, roztarł, *f.* rozetrze, rozetrę *cz. dok.*, Rozcierać *niedok.*; *Boh.* rozetřjti; *Slov.* roztjrám, rozetŕjwam; *Hung.* megtöröm; *Sorab.* 1. rozteru, rozeztžeram; *Vind.* gorstreti, gorsribati; *Croat.* ryztirávam, roztrupávam, izmörulyujem; *Rag.* rastjerati, ractjerati; (*Slav.* rastirati = porazić); *Bosn.* rastarti, rastritti, rasterti, rastirrati; *Ross.* растереть, растирать; trąc rozdzielić, zerreiben. Nie rozcieraj, będzie bardziej śmierdziało. *Cn. Ad.* 640. (daj złemu pokój).

1. ROZEWRZEĆ, rozewrzał, *f.* rozewre *med. dok.*, Rozwierać *niedok.*; rozgotować się, rozwarzyć się; ſich zerkochen, kochend zerfallen. Kurczę młode uwarzyć z piotruszką, aż dobrze rozewre. *Spicz.* 252. Mieszaninę tę tak długo warzyć trzeba, aż rozewre dobrze w wodzie. *Haur. Sk.* 555. Warz żyto w wodzie, aż pocznie na kaszę rozwierać. *Syr.* 915.

2. ROZEWRZEĆ, rozwarł, ROZTWORZYĆ, roztwarł, *f.* rozewrze, roztworzy, *cz. dok.*, Rozwierać *niedok.*; *Boh.* rozewřjti; *Ross.* растворить, растворять, разжать, разожму, разжимать; *Eccl.* разверзнути, разъръзати; (*oppos.* zawierać); otwierać, rozmykać, rozdziewiać, roztykać; aufmachen, aufſperren, öffnen. Z onego trzęsienia ziemi, rozwierały się domy, iż ci co tam wewnątrz byli, wierzchem domów swych niebo widzieć mogli. *Podw. Wróż.* 44. Przybice gęstemi razami rozwarli. *Warg. Wal.* 82. — *Math.* Kąt roztwarty, *obtusus*, większy od kąta prostego. *Jak. Mat* 1, 15. *Łęsk.* 10. *Geom.* 1, 12. (*ob.* rozwartokątny trojkąt). — Rozwierać gębę, paszczękę = rozdziewiać. *Cn. Th.* das Maul aufreißen. Rozwiera się drzewo, kopyto, rozczosuje. *ib.* zerberſten, aufberſten; *Sorab.* 1. rozczera szo, kwěka szo. Rozwiera się co budowanego, jako wóz, łoże, ganek, *hiat*; es ſpaltet ſich, bekommt Riſſe. *ib.* — *Fig.* Obłok, skoro się rozwarł, ciężką wody swej szargą wszystko zalał. *Otw. Ow.* 455. — §. Rozwierać konia, rozpuszczać konia; ein Pferd ſchießen laſſen, es recht anſpornen und ihm den Zügel ſchießen laſſen. Rozwarł konie, i między nie wbieżał. *Warg. Cez.* 79.

ROZEZNAĆ, *f.* rozezna *cz. dok.*, Rozeznawać *niedok.*; *Boh.* rozeznati, rozeznawati; *Slov.* rozeznat, rozeznawám; *Vind.* ressesnati, resviditi, reslozhiti; *Dal.* odlucsiti; *Rag* razaznatti; (*Bosn.* raznattise, znattise svuda *publicari*, *divulgari*); *Eccl.* разознати, разознаваю, разликовати, различить; a) poznawszy różnicę rzeczy rozsądzać, rozważać, rozróżniać, unterſcheiden. Człowiek przyrodzonym rozumem może rozeznać dobre od złego, sromotne od uczciwego. *Karn. Kat.* 291. *Budn. Apopht.* 1. Człowiek nie różni się od inszego stworzenia, tylko przez rozeznanie między złym a dobrym. *Leszcz. Gł.* 133. Rozeznawać między rzeczą, saméj tylko rozumnéj istoty jest własność. *Boh. Dyab.* 144. Nie mają tyle rozeznania, aby rozróżnili, kto ich żywi. *Przestr.* 45. Unterſcheidungskraft, Urtheilskraft, (cf. rozsądek, rozgarnienie). Nie możemy rozeznać w rysiach organisty od senatora, ani w bławacie rzemieślnika od szlachcica. *Star. Ryc.* 43. — Gdy się już imie dziecię jeść, trzeba mu i pokarmy rozeznawać według przyrodzenia jego. *Rej. Zw.* 6 *b.* rozróżniać, rozdysponować, verſchiedentlich anordnen. Osądź nas boże, i rozeznaj sprawę naszę od narodu nieświętego. *Smotr. Ex.* 45 (odłącz. rozstrzygnij) — Rozeznany *partic.* rozróżniony, unterſchieden. (*Bosn.* raznan *divulgatus*). Ociec, syn i duch ś. mają swoje własne i rozeznane osoby. *Salin.* 65. Tego nigdyby nam było nie rozkazano tak dokładnie i rozeznanie (= *distincte, adverb.*), kiedyby w jednéj istności ociec nie miał być pierwszą osobą, od syna i od ducha ś. osoby rozeznaną. *Salin.* 53. — b) Snadny do rozeznania, möglich zu unterſcheiden. Nierozeznany, nieróżny. *Cn. Th.* 521. nicht zu unterſcheiden. — c) Rozeznany człowiek = rozgarniony, rozsądny, rozważny, roztropny; vernünftig, überlegt, bedächtig. Stryj We Panny wie co mówi, jest to rozeznany człowiek. *Teat.* 9, 24. *et* 34. *b*, 102. Rozeznany nauczyciel nie często znajdzie się w potrzebie karania. *Pir. Pow.* 38. Gdyby kto rozeznany to miejsce był zoczył, Pewnieby na sto kroków od niego odskoczył. *Jak. Baj.* 189. Nie jestem tak głupi i nierozeznany, jak sądzono o mnie. *Teat.* 41. *b*, 295. nierozgarniony. ROZEZNAWACZ, a, *m.*, ROZEZNAWCA, y, *m*, rozsądca; *Slov.* rozeznávatel *arbiter*; *Vind.* reslozhnik, resbornik, der Unterſcheider, Beurtheiler, Richter. Gust dobry jest rozeznawaczem pewnym i szybko stanowiącym sędzią piękności. *Pir. Wym.* 351. Będzie Jehowa rozeznawcą i rozsądzi między mną i tobą. *Budn.* 1 *Sam.* 24, 16. Postanowił sędzie i rozeznawce po wszelkiej Syryi. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 8, 26.

ROZEŻWAĆ *cz. dok.*, rozgryzłszy żwać, zerkauen. Orzecha tego jądra rozeżwać w ustach, a przyłożyć na bolączkę. *Spicz.* 121.

ROZFAŁDOWAĆ *cz. dok*, fałdy rozgładzić, entfalten, entrunzeln; *Sorab.* 1. rozbawduyu, wotbawduyu. Rozfałduj to czoło. *Treb. S. M.* 54, *ob.* Rozmarszczyć.

ROZFLAŻYĆ, ROZFLARZYĆ *cz. dok.*, Rozflarzać *niedok.*, roztrwonić, durchbringen, verthun. Wiem że nie rozflażysz marnie mej chudoby, Raczej ją na kościelne obrócisz ozdoby. *Zimor. Siel.* 267. Pieniądze, które ku ozdobie domu być miały, na same niecnoty rozflarzał. *Warg. Wal.* 97. Bogactwa albo marnie rozflarzają, albo z skąpstwa użyć ich nie umieją. *Gil. Post.* 281.

ROZFORNY, ROZFOROWAĆ, *ob.* Rozworny.

RÓZGA, i, ż., Rószczka, Różdżka, Różeczka, *dem.*; *Ross.* розга; (*Lat.* rutis; *Graec.* ῥαβδος; cf. *Germ.* Reis, Rüſter, Ruthe; cf. rosnąć); die Ruthe, leda gałązka drzewa, der Zweig, die Ruthe an einem Baume, ein dünnes Aeſtchen, ein Reiß; *Rag.* rjeź, ròzga *palmes*; *Bosn.* rozga, prût od loze, scibika, scibiciça, prût, (*ob.* Gibki, *ob.* Pręt); *Croat.* rozgvà, rosgye *sarmentum*, sibje; *Vind.* rueta, ſhiba, ſhibiza, ſhibje, protje; *Carn.* shiba; *Sorab.* 2. roſdże *sarmentum*, (rosga wicha piwna); *Ross.* лоза, лозка, лозочка (*ob.* Łoza); *Eccl.* жезлець, жезлик; (рожъдие loza, macica winna). Pniak puszczał z siebie gałązki, z których pochodziły rózgi, a z rózg latorośle płodne. *Cresc.* 375. Gdy na drzewie rózgi suche, korzeń jego nie zdrów. *Sk. Żyw.* 1, 122. Wezmę sobie dwie rozdze (*dual.*), i będę pasł owce. *Radz. Zach.* 11, 6. laski, pręty; Stecken, Gerten. Owce, które patrzyły na one rózgi, rodziły srokate jagnięta. 3 *Leop. Genes.* 30. (na one pręty. 1 *Leop.*). Sędzia potwierdzając kupno imienia jakiegoś, zieloną rózgę kupującemu w ręce daje. *Sax. Porz.* 45. *Orzech. Qu.* 150 Przedał wieś, wyrzekł się tedy, i pod zieloną rózgą zo ł, i to litkupem popili. *Akta ws. Siar. r.* 1584, *eadem bona resignavit sub ramo viridi*, *sub viridi nemore. ib.* — *Prov.* Nie jedna rózga w lesie rośnie. *Simon. Siel.* 18. (przyjdzieć znowu okazya, powetuję-ć drugi raz). — *Fig.* Na nim dom cesarski z strony onej idącej rózgi ustał. *Sk. Dz.* 886. (linii, von jenem Zweige, Stamme). — 2. Rózga do bicia, die Ruthe zum Schlagen; *Boh.* metla, metlička, (*ob.* Miotła); *Slov.* ferule, prut detinský; *Sorab.* 1. pritża; *Croat.* ferla, paczka, síbje, devesil; *Ross. vulg.* дубецъ. Rózgą bić, cf. merskać, chłostać, smagać; (*Vind.* tepsti, ſhibati, ofhibati; *Carn.* sheshkam; *Croat.* páczkam, sibram, sibjem, tepem). Bił ociec rózgą dziecię, ze się nie uczyło, Gdy odszedł, dziecię rózgę ze złości spaliło, W krótce znowu Jaś krnąbrny na plagi zarobił, Ociec rózgi nie znalazł, i kijem go obił. *Kras. Bai.* 64. Nie kocha ten dziecięcia, kto rózgi oszczedza, Rózga bowiem przywary złe z dzieci wypędza. *Min. Ryt.* 4, 192. Kogo rodzice rózgą nie karzą, tego kat mieczem karze. *Rys. Ad.* 30. Będzie rózga w robocie. *Cn. Ad.* 13. (będzie kij w robocie, weźmiesz ty). Na się rózgę dał. *Cn. Ad.* 540. (na swe złe to uczynił, cf. bicz na siebie dał). Wyrósł z rózgi. *Cn. Ad.* 593. wyrósł z dzieciństwa, er iſt der Ruthe entwachſen. Ciężko już słowy karcić dzieci wyszłe z rózgi. *Zab.* 14, 27. — *Milit.* Przez rózgi biegać. *Teat.* 8, 57. Spießruthen laufen, Gaſſen laufen. Jam już 99 razy przez rózgi biegał, a najmniejszy spacer był sześć razy. *Teat* 8, 91. Będzie musiał pójść przez rózgi 10 razy przez trzech set ludzi. *Teat.* 47, 66. Dobry żołnierz biegając przez rózgi, na to tylko żali się, iż mu fajfer piszczy nad uchem. *Boh. Dyab.* 3, 93. Kazać go przepędzić przez rózgi, a to 12 razy dobréj monety przed wachtparadą. *Teat.* 13, 35.

ROZGADAĆ się *recipr. dok.*, w gadanie się się zapędzić, ins Plaudern kommen; *Ross.* разовраться, развираться, разгрезиться, разговориться, разкалякаться, размолоться; (разгадать rozmyślić, rozważać, zgadywać). Strasznie wiele mówi, i jak się rozgada, słowa nie dopuści drugiemu wymówić. *Boh. Kom.* 1, 15. Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, bluzga, co jéj tylko wpadnie na język. *Mon.* 74, 141. A nie mogłabyś się uciszyć i zawrzeć tę rozgadaną buzię? *Teat.* 6, 9. Plapermaul. W momencie ujrzałbyś ją wesołą, ponurą, rozgadaną i niemą. *Teat.* 25, 9. ſchwatzend, ſchwatzhaft.

ROZGAŁĘZIĆ *cz. dok.*, w gałęzie rozmnożyć, in Zweige verbreiten; rozgałęzić się, w gałęzie rozrosnąć, ſich in Zweige verbreiten. Bądź pokrewieństwo, bądź pobratymstwo, albo oboje, pokazują rozgałęzione pokolenia. *Czack. Pr.* 7.

ROZGANIAĆ, ROZGOŃIĆ, *ob.* Rozegnać.

ROZGARDYAS *indecl.*, biesiada rozpustna, hojne nazbyt biesiady; rozlej, nalej, léj, naléj; *vivamus*, *edamus*, *bibamus. Cn. Ad.* 1006, (cf. gardłować, gardłowa sprawa, gardło), Schwelgerey, drunter und drüber, Völlerey. Rozgardyas ledwie wstawszy, Duszkiem idą kurowe, Brzuch natkawszy, mózg zagrzawszy, Draźnisz strony stalowe. *Bal. Sen.* 98. Tu rozgardyas, rwetes, kto tylko w dom wpadnie kradnie. *Zab.* 8, 94. *Treb.* — Rozgardyas stroję, używam, bonuję, *commesor. Macz.* ſchmärmen, ſchmauſen, zbytkuję; *Vind.* pianzhuvati; *Ross.* забулдыжничать. Gdy na uczcie rozgardyas stroić poczniemy, wtedy sługa pozrzucane od pijanych odrobiny zbiera.... *Pilch. Sen. list.* 349.

ROZGARNĄĆ, *f.* rozgarnie *cz. jednł.*, Rozgarnywać *niedok.*, garścią czyli ręką rozjąć, rozebrać; aus einander ſcharren, aus einander bringen; (*Boh.* rozhrnauti; *Rag.* razgarnutti, razgartati; *Croat.* razgernuti, razgrinyam *dispando*, *distendo*; *Vind.* resgerniti = rozpostrzedz; *Carn.* resgerniti, resgerném *detegere*). Rozgarnij węgle. *Tr.* Rąk potrzebowały do rozgarnywania Rószczek z nieużytego w węzły powikłania. *Przyb. Milt.* 148. — §. *Transl.* Rorgarnąć, rozeznać, rozważyć, rozsądzić; unterſcheiden, entſcheiden. Ty w tym wszystkim nas rozgarnąć możesz umiejętnie, powiedz proszę.... *Pot. Arg.* 109. (należycie oświecić). Rozgarnąć się, przytomność mieć, przytomnym sobie być, ſich gegenwärtig ſeyn. On nie zaraz w onym strachu się rozgarnie. *Pot. Pocz.* 151. *Nag. Cyc. praef.* 16. — Rozgarnienie, rozeznawanie, rozwaga, rozsądek; Überlegung, Unterſcheidungskraft; *Boh. et Slov.* rozšafnost; *Carn.* resbôr, resbornost, (cf. rozbior); (*Croat.* rozgarnênye *distentio*, *dispansio*); *Croat.* razbor; *Ross.* разборчивость. Nie mają tyle rozgarnienia, aby rozróżnili osobistość od narodu. *Przestr.* 29. Gdzież tyle na ostatek jeden rozgarnienia, Tyle oczu mieć może do państwa rządzenia? *Pot. Arg.* 102. Rozgarniony człowiek, rozeznany, rozsądny, rozważny, ein bedachtſamer, überlegter Mann; *Boh. et Slov.* rozšafný; *Carn.* resborn; *Rag.* râzboran, razborit, râzborni; *Croat.* razbòren, razborit; *Bosn.* raslosgit; *Slav.* razloxit; *Ross.* разборчивый. Był to człowiek obrotny, rozgarniony, miły, na ludziach się znający. *Pot. Arg.* 99. Nieraz tyle czyni mądry, ile drugi całe nierozgarniony, który się czasem i dosadniéj i lepiéj sprawi. *Pilch. Sen. list.* 3, 73. Nierozgarnienie *adverb.*, nierozsądnie; *Eccl.* неразборно.

ROZGASZCZAĆ, *ob.* Rozgościć.

ROZGATUNKOWAĆ, *cz. dok.*, na gatunki rozdzielić, nach

Gattungen abtheilen, ſortiren; *Vind.* reslozhiti, reſortati, resmuſati, ſortirati; *Rag.* rastrjébiti.

ROZGDAKAĆ, *f.* rozgdacze *cz. dok.*, niepotrzebnie rozgłosić, rozplatać, roznosić; ausplappern, ausſchreyen; *Graec.* περιχωνεύω. *Cn. Th.* 956; *Ross.* раскудахтать.

ROZGĘŚCIĆ *cz. dok.*, Rozgęszczać, Rozgąszczać (*Gęb. Hym.* 330), *niedok.*, gęsto rozmnożyć, dick machen, durch ſtarke Vermehrung zahlreich machen. Na Kazimierzu i po dziś dzień żydzi w rozgęszczonym motłochu mieszkają. *Krom.* 755.

ROZGIĄĆ *cz. jednt.*, Rozginać *niedok.*, na różne strony wyginać, aus einander biegen; *Ross.* разогнуть, разгибать. *Rozgiętny, do rozgięcia, dający się rozgiąć, aus einander biegbar; *Ross.* разгибный.

*ROZGŁOBIĆ *cz. dok.*, Rozgłabiać *niedok.*, rozgłabiam, odginam, *refigo. Mącz.*, (cf. kłóby, kluby); aus einander nehmen, auflöſen; (*Slov.* rozhłobugi *dilamino*; *Rag.* razglobitti *slogare, d'un osso, che si muove, dal suo luogo*). *Dissolutio*, rozgłobienie, rozbicie. *ib.* Organy nadobnie piszczą, kiedy je dobrze umiarkują; ale jako się też roztrzęsą a rozgłobią z onego porządku swego, to też już będzie więcéj sapu, niżli cudnego piskania. *Rej. Zw.* 71. O nędzna Rzplta i na wszem rozgłobiona, która takie potwory na swe złe chowa. *Modrz. Baz.* 256. Rozgłobiła się bardzo karność zakonna. *Birk. Dom.* 45. Ciało od delicyi rozgłobione. *Birk. Chmiel. A* 2 *b.* Rozgłobionych obyczajów poprawa. *Mon.* 70, 115. (obyczajów z klubów wypadłych).

ROZGŁOS, u, *m.*, ROZGŁOSEK, sku, *m.*, *dem.*; *Carn.* resglâs *fama*; (*Vind.* resglaſje, pomlanje = oddźwięk, Nachklang; *Rag.* razglas, razglasa *edictum*; *Ross.* разгласка pogłoska; (*Ross.* разгласие; *Eccl.* злогласие dysharmonia); — rozgłoszenie na różne strony, rozszerzenie odgłosu, rozleganie się głosu; das Verbreiten des Schalles, Widerſchall. Gdy smutnym rozgłosem powietrze rozlega, Jest to jęk Nimfy, która za Narcysem biega. *Dmoch. Szt. R.* 58. Ów spisek był zniesiony, śmiercią kilku winowajców, bez najmniejszego rozgłosu, zatargu, i buntu powrotu. *Mon.* 73, 622. (bez zgiełku, hałasu, rozruchu). — 2. Pogłoska rozszerzona, rozpowiadana, ein ausgeſtreutes Gerücht. Różność rozgłosków zawsze podejźrzana. *Krom.* 569. ROZGŁOSIĆ, *f.* rozgłosi *cz. dok.*, Rozgłaszać *niedok.*, Rozgłoszywać *frequ.*; *Boh.* rozhlasyti, rozhlašowati; *Slov.* rozhlašugi; *Carn.* resglasim; *Vind.* resglašiti; *Croat.* razglasziti, razglassûjem; *Dal.* proglaszivam; *Rag.* razglâsiti; *Bosn.* razglasiti, proglasiti, occitovati; *Sorab.* 1. bez lud wuwowam; *Ross.* разгласить, разглашать; różnie ogłaszać, puszczać między ludzi, rozwoływać, rozpowiadać; ausbreiten ein Gerücht, kund machen, ruchbar machen. Wszystkie moje skrytości rozgłosić ci pozwalam. *Teat.* 6. *c*, 14. Dobrodziejstwa swoje po wszystkich miejscach rozgłoszywają. *Gorn. Sen.* 554. (roztrębują, ausposaunen). ROZGŁOSICIEL, a, *m.*; *Carn.* resglasuvavz; *Croat.* razglaszitel; *Dal.* razglasznik; *Rag.* razglasitegl; *Eccl.* разгласитель, разглашатель, возгласитель; który co rozgłasza, der Ausbreiter, Bekanntmacher. O szczęśliwy młodzieńcze, który dzielności swojej rozgłosiciela i woźnego znalazłeś Homera! *Stryjk. praef.* ROZGŁOSICIELKA, i, *ż.*; *Rag.* razglasitegliza; *Croat.* razglaszitelicza. *ROZGŁOŚNOŚĆ, ści, *ż.*, die Ruchbarkeit; *Vind.* resglaſnost, ozhitnost. ROZGŁOŚNY, a, e, do rozgłoszenia, mogący być rozgłoszonym, kundbar, auszubreiten, bekanntmachbar; rozgłoszony, wiadomy, bekannt, ruchbar; *Vind.* resglaſen, ozhiten; *Slav.* razglâshen; *Rag.* razglaasni, occit = publiczny; (*Eccl.* разгласный dysharmoniczny, разгласительный *discordialis*; *Ross.* разногласить dysharmoniować). Lepsze ukrycie, niżli tak rozgłośne imię. *N. Pam.* 21, 355. (słynące, osławione, rozsławione).

ROZGNIĆ się, *f.* rozgnije się *rec. dok.*, Rozgniwać się *niedok.*; *Ross.* разгнить, разгнивать; zupełnie przegnić, gnilizną rozpadać się; ganz zerfaulen, durchfaulen, (cf. rozgnoić). Gnój do ogrodów ma być taki, coby dopiero prawie poczynał rozgniwać się i buczniec. *Cresc.* 76. *et* 659. Wrzód się ropi albo rozgniwa, *putrescit. Mącz.*

ROZGNIEŚĆ *cz. dok.*, rozgniecie, rozgniotę *f.* Rozgniatać *niedok.*, gniotąc rozdzielić, zerkneten; *Boh.* rozmačknauti, rozmačkati, (cf. rozmiękczyć); *Vind.* resgnjésti, resgniel, resgnjétem; *Bosn.* razghgnesgditi; *Ross.* раздавить, раздавливать. Rozgniecony kléj, wosk *Ross.* жмокъ.

ROZGNIEWAĆ *cz. dok.*, gniew czyj wzbudzić, rozjątrzyć kogo, rozjuszyć; einen erzürnen, erbittern; *Boh.* rozhněwati; *Sorab.* 1. roznéwam; *Vind.* resgnievati, nagnjievati, nagrenkati, refarditi, resjesiti, arsjesit, resjesati, sjesati, sdrashiti, resdrashiti; *Bosn.* razghgniviti, rasrriditi, zagusciti; *Rag.* razghgnîviti, razghgnjéviti; *Ross* разгнѣвить, разгнѣвать, разгнѣвлять, прогнѣвить, прогнѣвлять, остервенить. — Wszyscy rozgniewania twojego żałują, i już chcą się z tobą zgodzić. *Stryjk.* 191. (żałują, że cię rozgniewali). Filistynczyki zjął żal, zjęło rozgniewanie. *Groch. W.* 11, (*Vind.* sdrashba). Gniew a rozgniewanie są od siebie różne, jakoby pijany a opilec. *Rej. Zw.* 73 *b.* skłonność czyli prędkość do gniewu, (cf. zapalczywość). Rozgniewać się *rec.*, ſich erzürnen; *Croat.* lyutitise; *Ross.* осерчать, ревновать, ревную, озлобиться. Rozgniewać się nieco *Eccl.* приразгнѣватися. Im kto nie tak jest porywczy do gniewu, tym się srożéj gniewa, kiedy się rozgniewa. *Zab.* 12, 279. *Dudz.* Rozgniewawszy się, rzekł .... 3 *Leop. Genes.* 30, 2. (osunąwszy się. 1 *Leop.*). Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269. (jak osa jadowity, sierdzisty, kokotliwy). Zbyt rozgniewany, od jadu się pieni, Coraz się w inszą farbę twarzy mieni. *Żegl. Ad.* 81.

ROZGNOIĆ *cz. dok.*, Rozgnoiwać *niedok.*, robić, że się co rozgnije; *Ross.* разгноить, разгнаивать; *Eccl.* разгною, faulen machen. *Putrefacio*, gnoję, rozgnoiwam. *Mącz.* Zgniła jagoda zdrową rozgnoi jagodę, Chora owca zarazić całą może trzodę. *Żegl. Ad.* 395. — *Pass.* Rozgnoiły się i pokaziły blizny moje przez głupość moję. 1 *Leop. Ps.* 37, 6. (pogniły. 3 *Leop*), rozgniły.

ROZGON, u, *m.*; *Ross.* разгонъ; rozpędzenie, rozgonienie, rozprószenie, das Voneinanderjagen. Jam miała część w powszechnej klęsce i rozgonie. *Przyb. Milt.* 61, *Croat.* razgon = brozda; (*Ross.* разгонъ pogoń, разгонный pogonny). ROZGONIĆ, ROZGANIAĆ, *ob.* Rozegnać, rozżonać. ROZGONICIEL, ROZGANIACZ, a, *m.*, rozpędzi-

ciel, der Auseinanderjager; *Rag.* razgonitegl. *W rodz. żeńsk.* Rozgonicielka; *Rag.* razgonitegliza.

RÓZGONOŚ, ia, *m.*, profos. *Teat.* 8, 2. *Croat.* pandur.

ROZGORLIĆ się, *ob.* Gorlić, Gorgolić się.

ROZGORSZYĆ *cz. dok.*, rozjątrzyć, rozgniewać, erbittern. Co się to za przyczyny na mię rozgorszyły? *Falib. D* 2.

ROZGORZEĆ się, *f.* rozgore się *rec. dok.*, Rozgarzać się *niedok.*, Rozgorywać się, Rozgorewać się *contin.*; *Boh.* rozhořeti se, rozhořowati se; *Ross.* разгорѣться, разгораться; rozpalić się, ſich entzünden, entbrennen, erhitzen. Gdy się już ogień dobrze rozgore, lać oną wodę. *Syxt. Szkł.* 242. W jednę dobę uciehał ogień, by nie wygorzało wszystko, a o drugiéj dobie ogień nad moc swą zewsząd się rozgorywał, aby wszystko wytracił. 1 *Leop. Sap.* 16, 18. W zborze grzeszących rozgore się ogień, a w ludu niewiernym będzie pałał gniew. 1 *Leop. Syr.* 16, 7. Gniew Jehowy rozgorewa się na naród uporny. *Budn. Sap.* 16, 7. Za poźno Faeton postrzega, że się wóz pod nim rozgorywa srodze. *Otw. Ow.* 63. Im dalej cięższym się ogniem rozgorywa. *Otw. Ow.* 408. W tym co daléj tym się większe okrucieństwo na chrześciany rozgorywa. *Sk. Dz.* 78. Skoro mój duch ich ociepli, Rozgoreją się, co byli okrzepli. *Chrośc. Job.* 150. W węgle ogniste włożone złoto, nie rychło się rozpali; a gdy w plewach rozpalonych, wnet się rozgore. *Urzęd.* 396. Rozgorzaj się miłością boga. *Bals. Niedz.* 1, 329. Ona mogła zwyciężyć przeważnemi słowy Młodzieńca, cielesnością swą rozgorzałego. *Groch. W.* 277. Nie czuje się rozgorzałym być miłością. *Mon.* 70, 823. Lubieżnie rozgorzała klacz. *Hul. Ow.* 50. Wiek młody, namiętnościami rozgorzały. *Nar. Hst.* 6, 105. Rozgorzenie *Eccl.* разделение, раждежение.

ROZGOŚCIĆ kogo *cz. dok.*, Rozgaszczać *niedok.*, przyjmować kogo u siebie, dogadzając jego wygodom, jak gdyby był w domu, nie w gościnie; einen bey ſich gut aufnehmen, ihm bey ſich die Bequemlichkeiten machen, als wenn er zu Hauſe wäre. Rozgaszcza go matrona, zdejmuje płaszcz i czapkę. *Pot. Arg.* 748. ROZGOŚCIĆ się; *rec. dok.*; (*Ross.* разгоститься rozgospodarować się, rozpostrzedz się; *Boh.* rozhostiti se *discedere*). Rozgościć się *deponere hospitem, sarcinas, res aliatas disponere, requiescere ab itinere, refici cibo, potu, colloquio, lectu et apud veteres lotione, unctione, oblivisci itineris. Cn. Th.*; ſich wo bequem machen, als ob man zu Hauſe wäre; ſich nach ſeiner Ankunft an einem Orte einrichten, ſeine Sachen auspacken, ſich von der Reiſe erhohlen, ſtärken. Rozgościwszy się kazał jeść dawać, do stołu siadał. *Falib. J* 2. Apartament wyznaczono mi w austeryi wygodny; tam rozgościłem się natychmiast. *Kras. Doś.* 88. Rozgość się. *Zab.* 13, 358. Iegen ſie ab, thun ſie wie zu Hauſe. — *Transl. fig.* Ubezpieczać się gdzie, zasadzać się; ſich wo feſt ſetzen, feſten Fuß faſſen. Parki nie dopuściły tym książętom rozgościć się w państwie swoim. *Kołak. Cat. B* 1. Już się teraz buntownik bezpiecznie rozgaszcza, Tytułu królewskiego tylko nie przywłaszcza. *Pot. Arg.* 238. Polacy w nadaniu szczęśliwym prędko się rozgaszczać i ubezpieczać zwykli; *securi esse solent. Krom.* 670. ROZGOSPODAROWAĆ się gdzie *rec. dok.*, rozlokować się, rozpostrzedz się, zupełnie jak u siebie rozgościć się i rządzić się; *Ross.* разгоститься, ſich wo ſo einquartieren, wie zu Hauſe, ſich wo bequem machen. Rozgospodarować się i rozłożyć z drogi. *Xiądz.* 61. Ci lichmość w domu naszym tak się rozgospodarowali, jak u siebie. *Teat.* 7. *c*, 55. U siebie zastał nas rozgospodarowanych. *Teat.* 33. *d*, 71.

ROZGOTOWAĆ *cz. dok.*, Rozgotowywać *częstl.*, gotując rozwarzyć, gotować aż się rozlatuje, zerkochen; *Bosn.* razkuhati; *Croat.* razkuhávam.

ROZGOWOR, 'ROZHOWOR, 'ROZGWAR, 'ROZGWAR, u, *m.*; (*Bosn.* razgovor *solatio*, razgovoriti *solari*); [*Eccl.* разговоръ 2]; *Ross.* разговоръ, cf. gwar, gawarzyć); rozmowa, das Geſpräch. 'Rozhowor damy z ochmistrzynią. *Kchow.* 184. 'Rozhowor poety 'z kochanką o przeszłych miłostkach. *Mon.* 69, 502. Śpiewać będę, jakowe Demian z Panasem Kobeżnicy 'rozgwary czynili pod lasem. *Zimor. Siel.* 128. Pociehu szeptała smutne 'rozhowory. *Przyb. Ab.* 107. Godziż się czas na próżnym tracić rozgoworze? *Dmoch. Il.* 2, 119. Nasze 'rozhowory trwały krótko, i najgrzeczniéj rozchodziliśmy się zawsze. *Pam. Warsz.* 3, 327. *Czart.* — §. Negocyacya, traktowanie z kim, die Unterhandlung. Zabezpieczeni obłudnym Rusinów rozgoworem. *Nar. Hst.* 5, 60. Nieprzyjaciel z codziennych razów mdły i chory Wda się w traktaty, wda w 'rozgwory. *Tward. Misc.* 25. Przybył pod obóz nasz Wezyr na 'rozhowor. *Boh. Ossol.* 1, 475. Tak bywało u starych, że nim w się zawadzą Wojska, czas 'rozhoworu wzajem sobie dadzą. *Pot. Pocz.* 569. *Tward. Wł.* 18. *Chrośc. Fars.* 31. — §. Krzyk, hałas, gwar, Lärmen. Trąb ani słychać w srogim rozgoworze. *Chrośc. Luk.* 2, 68. 'ROZHOWORCA, y, *m.*, herold, arald, der Herold. Rozhoworce krzyczą o głos do Numy. *Stas. Num.* 2, 240. *les heraults.*

RÓZGOWY, a, e, od rózgi, Ruthen-, von der Ruthe. Gałęzie rózgowe, *virgati*, są słabe a długie. *Jundz.* 2, 11. Karał ich dyscyplinami rózgowemi. *Birk. Dom.* 154.

ROZGOŹDZIĆ, Rozgwoździć *cz. dok.*, gwoździami rozbić, mit Nägeln auseinander ſpreitzen. Ciało Chrystusowe na krzyżu rozgoździone i dziurawione. *Sk. Kaz.* 205.

ROZGRABIĆ *cz. dok.*, grabiąc rozchwycić, wegraffen; *Ross.* разграбить. Dla wiary swéj na rozgrabienie i śmierć wydać się powinni. *Smotr. Apol.* 90. na rabunek, Plünderung, Raub.

ROZGRADZAĆ, *ob.* Rozgrodzić. ROZGRAMIAĆ, *ob.* Rozgromić.

ROZGRANICZYĆ, *f.* rozgranicz *cz. dok.*, Rozgraniczać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozmezuju; *Croat.* razkotarújem; *Ross.* разграничить, разграничивать; dzielić, rozdzielać; abgränzen, abtheilen. Każde rzeczy muszą być od siebie wzajem rozeznane i rozgraniczone. *Salin.* 4, 5. Marsem rozgraniczając z Moskalem Litwiany. *Jag. Gr. B* 2 *b.* Rozgraniczenie *Vind.* obmejenje, obmenitje, okraienje. (*Croat.* razkotaritel *agrimensor*). — §. Przy używaniu kąpieli, z żoną rozgraniczyć się łożem. *Petr. Wod.* 43. oddzielić, rozłączyć, absondern.

ROZGRODZIĆ, *f.* rozgrodzi *cz. dok.*, Rozgradzać *niedok.*;

Sorab. 1. rozhrodžam; *Rag.* razgrâditi; *Croat.* razgragyújem; *Ross.* разгородить, разгораживать; *Eccl.* разграждаю; ogrodzenie rozrzucić, rozbrać; entzäunen, den Zaun auseinander nehmen. Kto rozgradza płot, ukąsi go wąż. *Radz. Eccles.* 10, 8. (rozrzuci. *Bibl. Gd.*). Pustoszycie a rozgradzacie tę świętą winnicę pańską. *Rej. Post. H h* 6. Chce rozgrodzić, abo często rozgradza tę winnicę swoję. *ib. K* 6. Prawo z czasem zły związek rozgradza. *Teat.* 43, 110. Rozgrodzenie *Eccl.* разграждение, **разграда, прѣграда.**

ROZGROM, u, *m.*; *Ross.* разгромъ; rozbicie nieprzyjaciela, rozprószenie, die Zerſtreuung des Feindes. Wezyr był przyczyną rozgromu wojska, kazawszy pułkom na odwod. *Kłok. Turk.* 245. Po onym rozgromie Moskiewskim, powrócił hetman do króla. *Papr. Gn.* 1185. ROZGROMIĆ, *f.* rozgromi *cz. dok.*, Rozgramiać *niedok.*; *Ross.* разгромить, разгромлять; rozprószyć nieprzyjaciela, pobiwszy go rozpędzić; den Feind ſchlagen und zerſtreuen, ihn aufs Haupt ſchlagen. Rozgrom swe nieprzyjaciele. *Kanc. Gd.* 177. Przemysł nieprzyjacioł rozgromił. *Krom.* 39. Kazał one chłopy przeciw zwierzchności pobudzone, rozgromić. *Zygr. Pap.* 309. ROZGROMIENIEC, ńca, *m.*, rozprószony, rozgromiony, uciekający; ein Zerſtreuter, ein Flüchtling, ein Ausreißer. Wziąwszy od swoich rozgromieńców wiadomość klęski, smętny odjechał; *a fugientibus suis. Krom.* 350. Potrwożeni Krzyżacy wielkością rozgromieńców, cisnących się między szeregi ich. *ib.* 337.

ROZGRUBIEĆ *nijak. dok.*, grubym się stać, roztyć się, dick werden. Utywszy i rozgrubiawszy. *Smotr. Lam.* 6. (*Bosn.* razdebeliti *crassum facere*).

ROZGRYŹĆ, 'ROZGRYZNĄĆ, *f.* rozgryzie *cz. dok.*, Rozgryzać *niedok.*; *Vind.* gorgrisniti; *Croat.* razgrizúiem, razhrusztávam; *Rag.* razhrustáti; *Bosn.* razgrjesti, razgristi, zubima razbitti; *Ross.* разгрызть, разгрызать, раздавить, раздавливать; gryząc rozdzielić, rozłupać; zerbeißen, aufbeißen. Rozgryznąć orzech. *Mącz.*, (cf. orzech). Orzech rozgryznąć wprzód musisz, chceszli w nim smak uczuć. *Stryjk. Gon. B.* — *Transl. fig.* Żaden roztropny tajemnicy wiary naszej rozgryzać się nie waży. *Sk. Kaz.* 530.

ROZGRZAĆ, 'ROZEGRZAĆ, *f.* rozgrzeje *cz. dok.*, Rozgrzewać *niedok.*; *Boh.* rozhřiti, rozhřiwati, rozhřegi, rozehřegi, uhřiti, uhřjl, uhřegi; *Vind.* svrezheti, resvrezhiti, opariti, respariti; *Croat.* razvruchiti, razvruchújem; *Bosn.* razgriati; *Ross.* разогрѣть, разогрѣвать, разгорячить; *Eccl.* разгрѣваю, растепляю; mocno zagrzewać, erwärmen. Gdy się już ogień dobrze rozgore, i kocieł dobrze rozgrzeje, lać one wodę. *Syxt. Szkł.* 242. Przemarzłego w śnieg zagrzebać, aż się sam rozgrzeje i ruszać się pocznie. *Perz. Lek.* 285. Zziębłe ciała bieganiem rozgrzewają. *Bardz. Luk.* 56. Wosk rozgrzany taje. *Auszp.* 75. Kuj żelazo, dopokąd rozgrzane. *Teat.* 43. *c*, 160. *Wyb.* (póki rozpalone). Własną chciwością rozegrzany. *Krom.* 705. Za lekkim krwi przez trunek rozegrzaniem, bystrzéj pojmują. *Pilch. Sen. list.* 2, 368. — 2. Nigdy nie był dobry obiad rozgrzewany. *Węg. Org.* 4. (znowu przygrzany, odegrzany, wieder aufgewärmt.)

ROZGRZEŚĆ, rozgrzebł, *f.* rozgrzebie *cz. dok.*, Rozgrzebać *niedok.*; *Boh.* rozhrabati; *Sorab.* 1. rozhrewam, rofrěbaž; *Croat.* razgrébljem; *Ross.* разгресть, разгрести, разгребать; grzebiąc rozrzucić, zerſcharren, aus einander ſcharren. W ogrodzie nam grzęd kilka kury rozgrzebały. *Kniaź. Poez.* 3, 185. Kokosz zboże rozgrzeba, a w śmieciach ziarna szuka. *Rys. Ad.* 29. *Cn. Ad.* 332. Wszystko tu znajdziesz, rozgrześć tylko i roztrząsnąć trzeba. *Hrbst. Nauk. C* 7 *b.*

ROZGRZESZYĆ, *f.* rozgrzeszy *cz. dok.*, Rozgrzeszać *niedok.*; *Boh.* rozhřišiti, rozhřešowati; *Ecc.* **разрѣшити**, разрѣшати; grzechy odpuszczać, entſündigen, die Sünden erlaſſen. Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązował, rozgrzeszał. *Gil. Kat.* 269. Nie uczyniwszy ubogim nagrody krzywdy, nie może być od żadnego kapłana rozgrzeszony. *Star. Ryc.* 32. *Sk. Dz.* 891. Rozgrzeszający *Ross.* разрѣшительный. Rozgrzeszenie (*Carn.* odvesa). — *Fig. transl.* Kijem wziął rozgrzeszenie. *Zygr. Pap.* 321. (odprawę dębową, pożegnanie kijowe). ROZGRZESZALNY, a, e, od rozgrzeszenia, rozgrzeszający, entſündigend; *Eccl.* прощательный. Modlitwę rozgrzeszalną przeczytał. *Sak. Persp.* 11. *Pim. Kam.* 36. 'ROZGRZESZNY, a, e, — ie *adverb.*, do rozgrzeszenia, mogący być rozgrzeszonym; zu entſündigen, erläſslich, verzeihlich. Nierozgrzeszny *Ross.* неразрѣшимый.

ROZGRZEWA, y, *ż.*, rozgrzewanie, das Erwärmen. Jawor w zimie, za odpadnieniem liścia, rozgrzewę od słońca przepuszcza snadnie. *Otw. Ow.* 394.

ROZGRZMIEĆ się *recipr. dok.*, na różne strony zagrzmieć, auf verſchiedene Seiten hin ins Donnern kommen; *Ross.* разгремѣться. ROZGRZMOTNĄĆ *cz. jednl.*, Rozgrzmocić *dok.*, z grzmotem rozbić, zerdonnern, zerſchellen, zertrümmern; *Ross.* разможжить, разможжать, размочалить, размочаливать.

'ROZGWAR, 'ROZGWOR, *ob.* Rozgowor.

ROZGURTOWAĆ *cz. dok.*, odgurtować, gurt rozpiąć, aufgürten. *Tr.*

ROZHARDZIEĆ *neutr. dok.*, przebardym się stać, ſehr ſtolz werden; *Ross.* разгордиться: *Eccl.* разгордѣтися. Podniosło się serce jego, a duch jego mocno rozhardział. *Budn. Dan.* 5, 20.

'ROZHOJNIĆ *cz. dok.*; *Slov.* rozhognugi, rozmnożugi; hojnie rozmnożyć, bis zum Ueberfluß vermehren. Obfitościami opatrzył a rozhojnił stół twój. *Rej. Post. M m m* 1. Podług bujności ziemi swojej rozhojnił a rozmnożył się Izrael w bałwanach. 1 *Leop. Ozea.* 10, 1. (obfitował. 5 *Leop.*).

ROZHUK, u, *m.*, rozhukanie, wielki rozlegający się huk, trzask; Getöſe, Toben. W najsroższym rozhuku. *Stas. Num.* 1, 149. ROZHUKAĆ kogo *cz. dok.*, rozbestwić go, einen tobend machen. Oryon wiatry zbroił i rozhukał. *Przyb. Milt.* 16. Rozhukać się, wild werden, toben. Dosyć komara na to, aby się wół rozhukał. *Zab.* 5, 154. Rozhukany, rozhukały, rozbestwiony; wild gemacht, tobend. Naród swawolą rozhukany. *Nar. Hst.* 2, 266. Głoszą, że ta rozhukana dzicz sprzysięgła się przeciw samemu namiestnikowi królewskiemu. *Pam.* 84, 982. Uskramiać roz-

hukaną i rozpuszczoną młodzież. *Teat.* 49. *b*, 55. Namiętności rozhukałe nieszczęśliwe skutki sprawują. *Bals. Niedz.* 1, 62. Ledwie zapęd rzéki wstrzymał rozhukanej. *Hul. Ow.* 61.

ROZHULAĆ kogo *cz. dok.*, hulającym go uczynić, krzykliwie wesołym, einen unbändig luſtig machen. Rozhulać się *rec.*, unbändig luſtig ſeyn; *Ross.* разгулъ wesoliś, trefniś, pacrulka przechadzka, (cf. pacxулка nagana, pacxулить, pacxулuвать naganić); разгуливать, разгуливаться, (cf. pacкуникаться rozpić się). Królewna wpośrzód zgiełku rozhulanego żołnierstwa, ledwie znalazła spoczynek. *Niemc. Król.* 2, 129. Miasta się rozhulały. *Tward. W. D.* 151.

ROZHULTAIĆ kogo *cz. dok.*, hultajem go uczynić, rozpuścić kogo; einen ganz zügellos machen, liederlich machen. Rozhultaili na Jezusa okrutne żydostwo. *Pot. Zac.* 169. Rozhultaić się *rec.*, lüderlich werden. Rodzice bezczynnym życiem są pobudką dzieciom do rozhultajenia się. *Mon.* 75, 343. Ot się chłopiec rozpije, rozhultai. *ib.* 71, 111.

ROZIEWIĆ, *ob.* Rozdziewić.

ROZIGRAĆ się *recipr. dok.*, Rozigrawać się *niedok.*; *Ross.* разыграться, разыгрываться; w igrę się zapędzić, ins Spielen und Schäkern kommen, nicht aufhören können zu ſpielen, zu ſchäkern. (*Eccl.* взыгратися z radości podskakiwać; *Ross.* разыграть, разыгрывать grać jaką grę). Rozigrać się by cielę. *Rys. Ad.* 60. Skaczą sarny wesoło rozigrane. *Tward. Wł.* 149. Nic to u naszych, kiedy się rozigrają, jeden drugiemu oczy zalać, kampustem gębę zamazać. *Rej. Zw.* 72 *b.* (kiedy się rozswywolą). Kiedy się rozigra morze, to okrętowi słudzy wnet do wszystkiego prędcy. *Gorn. Wł. Q b.* (swywolować). — §. Rozigrawają się dwa: we grze się dobijają, ostatnie ważą; ſie hören nicht auf zu ſpielen, ſetzen die letzten Kräfte aufs Spiel. *Cn. Th.*

ROZISKRZYĆ *cz. dok.*, rozpalić, tak że się aż iskrzy, funkeln machen, entzünden, daß die Funken ſprühen, anzünden, anbrennen. Głównie z ognia porwała, a z ręką ją społem Podniósłszy, roziskrzyła obracając kołem. *A. Kchan.* 136. Wzrok jego groźliwie pałał roziskrzony. *Przyb. Milt.* 15.

ROZIUCHNA, ROZIULA! *Teat.* 43. *c*, 30. *Wyb, demin. nom. proprii* Róża, Röschen, liebſtes Röschen, Jungfer Röschen.

ROZJĄĆ, rozjął, *f.* rozejmie, rozejmę *cz. dok.*, Rozejmować *niedok.*; *Boh.* rozemnauti, rozemnu; (rozgjmati *contemplari*); *Croat.* razjagmujem, razjagmilszem; *Ross.* разнять, разнимать; rozebrać, rozłożyć; zerlegen, aus einander nehmen, zertheilen. Nim dział między synami będzie, mają długi ojcowskie między się na równe części rozjąć, i tak każdy z części swej te długi odłożyć. *Stat. Lit.* 242. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe wojsko rozjąć. *Warg. Cez.* 146. (rozczłonkować). — Bym go był winnym znalazł, pewniebym był z nim powinnowactwo rozjął. *Warg. Wal.* 261. byłbym się rozbratał, rozbrat uczynił, die Freundſchaft abbrechen, aufgeben. — §. Rozejmować spór, niezgodnych, wadzących się, bijących się = rozsądzić, rozstrzygnąć, rozwadzić; *Vind.* obraunati, sraunati, poraunati, popraviti, opraviti; *Ross.* перемирить, einen Streit entſcheiden, Streitende auseinander bringen. Spory i zwady około udziałów między niemi rozejmowali. *Steb.* 185. Nie śmiał bitwy stoczyć, ale żądał królów Czeskiego i Węgierskiego, aby między niemi rozjęli na zgodę do czasu naznaczonego. *Biel. Św.* 213 *b.* Niechaj Nimfy rozejmą ten spór między nami. *Otw. Ow.* 193. Ja rozejmować sporu tego nie będę. *Krom.* 29. Nie trzeba nam wiele o wierze gadać, snadnieby bowiem prawda spór rozstrzygnęła i rozjęła. *Zarn. Post.* 2, 444 *b.* Ociec ś. sam tę kontrowersyą rozjął. *Tward. Wł.* 167. *Chełm. Pr.* 44. Legat od papieża ku rozjęciu téj wojny zesłany. *Herb. Stat.* 718. — §. Rotmistrz nie odszedł ztamtąd, aż się ona bitwa rozjęła i dokończyła. *Baz. Sk.* 679. rozstrzygła. — §. Konrad widział, że oblężenie zamku tego długi czas rozjąć miało. *Krom.* 248. zabrać, wegnehmen. — Rozjęty, nierozjęty, *ob.* Rozjętny.

ROZJACHAĆ, *ob.* Rozjechać.

ROZJAD, u, *m.*, rozjuszenie, Ingrimm, großer Grimm und Zorn; *Rag.* ijêd, jedovitos *furor.* Z obu stron bitne pułki gwałtownym napadem Okazywały męstwo z niezgaśnym rozjadem. *Przyb. Milt.* 182. ROZJADAĆ, *ob.* Rozjeść. ROZJADŁY, a, e, — dle *adverb.*, rozjuszony, rozjątrzony, srodze rozgniewany; ergrimmt, erboſt. *Rabiosus*, bardzo gniewliwy, jadowity, rozjadły. *Mącz.*; *Rag.* jedovit, razjeodjen *furibundus.* ROZJADOWIĆ kogo *cz. dok.*, rozzłościć, (giftig), böſe machen, erzürnen; *Boh.* rozljtiti; *Vind.* resjesiti; *Rag.* rasjêditi, razjedivati, razjedijvam; *Bosn.* razjiditi, razjidivati. Rozjadowieni kaci, wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócili. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. — Rozjadowić się *recipr. dok.*, srodze rozgniewać się, rozjuszyć się; ſich ſehr erboſen, ergrimmen. Tak gdy się Neptun rozjadowi szumny, Tłukąc aż w niebo mokremi tarany.... *Nar. Dz.* 1, 117. *Furoribus inflammari*, rozjadowić się. *Mącz.* Srożéj się jeszcze teraz rozjadowił. *Nar. Tac.* 2, 451.

ROZJAŚNIĆ, *f.* rozjaśni *cz. dok.*, Rozjaśniać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozyasznu; *Vind.* resjafniti, gorsjafniti, resbistriti, gorsbistriti (*ob.* Bystry), reslagati, reskladati; *Croat.* razbisztrújem, razvedrújem, razvedrilszem, razvedriti; *Bosn.* razjaziti, razbistriti; *Rag.* razbistriti; (*Ross.* разъясниватъ wypogadza się); na różne strony objaśnić, bardzo wyjaśnić; ganz leuchtend, licht machen. Niech rozjaśni twarz swoję pan bóg nad nami. *Kanc. Gd.* 348. (er laſſe ſein Angeſicht leuchten über uns. Luth.; cf. świeć duszy jego). Wino uwesela serce, rozjaśniając oblicze więcéj, niż oliwą. *Budn. Ps.* 104, 15. Rozjaśnić się *recipr.*, ROZJAŚNIEĆ *neutr.*, jasnym się stać, hell oder licht werden, leuchten, glänzen; *Vind.* resjafnitiſe, vedretiſe; *Ross.* разведриться. Rozjaśniła się skóra na twarzy Mojżeszowéj z onych rozmów z bogiem. *Radz. Exod.* 30, 29, (cf. rogaty Mojżesz). Jak wiele się wraz z Rzymskich orłów rozjaśniało, Tak wiele trąb zagrało. *Bardz. Luk.* 94.

ROZJĄTRZYĆ, *f.* rozjątrzy *cz. dok.*, Rozjątrzać *niedok.*; *Boh.* rozgitřiti, rozhorčiti, rozkyseliti; *Sorab.* 1. rozzwobu; *Carn.* reskazhiti, reskâzhem; *Vind.* reshaliti, oshaliti, referditi; *Croat.* razlyutújem; *Bosn.* razijditi, razjidivati, razgljutiti; *Ross.* разгнонть, разгнанвать (*ob.* Rozgnoić),

растравить, растравливать, разъярить, разъярять, возъярить, возъяреніе, раздосадовать; *Eccl.* распыхати (*ob.* Rozpychać). — Rozjątrzyć fizycznie, rozgnoić, robić, żeby się co ropiło, jątrzyło; eitern machen, schwären machen. Jad ranę bardziéj rozjątrza niż goi. *Kras. Ant.* 13. — §. *Transl.* Rozjątrzyć, rozjuszyć, rozżarzyć, jątrzyć, drażnić; reitzen, erbittern. Zamiast, abyś ją więcéj rozjątrzał, słodką postacią ułagodzać ją powinieneś. *Teat.* 50, 76. Nie trzeba mu rozjątrzać jego biedy, dość on nieszczęśliwy. *Teat.* 54. *c*, *D* 2.

'ROZJAWIAĆ = Rozdziawiać, Rozdziewiać, Rozdziewić *qu. v.*; *Dudz.* 29. ROZJAWIĆ, *ob.* Wyjawić.

ROZJAZD, u, *m.*, §. 1) rozjeżdżanie; *Boh.* rozgezd; *Ross.* разъѣздъ, das Auseinanderfahren, Auseinanderreiten, Davonreiten. Wszystka szlachta do domu rozjachała się; którego rozjazdu jéj był początkiem Ostrowiecki. *Krom.* 620. — §. *Milit.* Rozjazd, podjazd, eine Streifpartie. Rozjazdy na hetmana stawia, chcąc go żywcem pojąć. *Chrośc. Fars.* 505. Na rozjazdy lekczejszych ludzi przebrane wybory. *Jabł. Buk. D* 3. — §. 2) Rozjazd, sieć na kuropatwy, płachta, ein Netz für die Rebhühner, (*ob.* rozjeżdżać sieć); jeżeli ma być pieszo ciągniona, dosyć jest 30 łokci długa; dla konnych większa być może. *Kluk. Zw.* 2, 346. Myśliwiec wieczorkiem i rano Biegałem wolnie z rozjazdem lub siatką, Chwytając to rybki, to skowronki gładko. *Nar. Dz.* 3, 216. ROZJECHAĆ się, *f.* rozjedzie, rozjadę się *recipr.*, *dok.*, Rozjeżdżać się *niedok.*; *Boh.* rozget se, rozgezditi se, rozgjždĕti se; *Ross.* разъѣхаться, разъѣжать, разъѣздиться; odjeżdżając różnie zostawać się, aus einander fahren, von einander wegfahren, jeder einen andern Weg nehmen, von einander scheiden, sich trennen. Wszystka szlachta z rozerwanego sejmu do domów rozjechała się. *Krom.* 620. Nazajutrz niektórzy się z gości rozjechali. *Kras. Pod.* 2, 240. Rozjachać się musieli, i tak już tego dnia widzieć się z sobą nie mogli. *Lub. Roz.* 239. — §. Rozjeżdżać co *activ.*, jazdą robić, rozprzestrzenić; zerfahren, aus einander fahren. Rozjeżdżać sieć u rybaka znaczy, sieć na czołnach rozstawiać, rozkładać. *Magier. Mskr.*, (*ob.* Rozjazd), das Streichnetz hin und wieder aufstecken. ROZJECHAŁY, a, e, rozstały, rozdzielony, rozprószony; von einander weg geschieben, getrennt, abgesondert. Lubieszowski z ostatkami rozjechałego żołnierza poszedł na odsiecz; *cum reliquiis dissipati exercitus. Krom.* 616. Jarosław na lud Bolesława, chociaż bez sprawy idący i rozjechały, jawnie nacierać nie śmie. *Krom.* 71.

ROZJĘCIE, *ob.* Rozjąć.

ROZJĘDRZNIĆ *cz. dok.*, 'Rozjędrzniawać *niedok.*, jędrnym uczynić, rozrzezwić, rozkrzepić; fernig machen, fest machen, feist mache. Kadzenie rajskim drzewem wszystkie duchy w człowieku rozjędrzniawa. *Sienn.* 192. Ocet morskiéj cebuli ludzie młode a upadłe rozjędrzniawia. *ib.* 628. Gnicie rany jak rozjędrznić, a zgniłość wytrawić. *ib.* 390. ROZJĘDRZNIEĆ *neutr. dok.*, rozkrzepić się, znowu jędrnym stać; wieder fernig werden, feist werden. Chrzan nie rad się przyjmuje; ale trzeba go piérwéj w chłodnéj wodzie pomoczyć, żeby rozjędrzniał. *Cresc.* 236.

'ROZJĘDYCZYĆ, Rozindyczyć kogo *cz. dok.*, rozjuszyć jak indyka, einen so toll und böse machen, wie einen Truthahn. Rozjędyczyć się, böse, aufgebracht werden. Klorys, chociaż tak rozjędyczona, Już się dozwala ścisnąć za ramiona. *Zab.* 15, 193. rozjątrzona, aufgebracht.

ROZJEDZONY, *ob.* Rozjeść się.

ROZJEM, ROZEJM, u, *m.*; *Ross.* разъемъ; rozjęcie sporu, jednanie, ugoda. *Cn. Th.* das Schlichten, Beylegen des Streits, der Vertrag. — §. Żeby pretensye te, bez dobycia oręża być mogły zgodnie zaspokojone, zawieszenie broni czyli rozejm ofiarował. *Nar. Hst.* 2, 110, *ob.* Stanie; *Slov.* odkład, přestánj od bogowánj; *Sorab.* 1. wotkwad; *Carn.* potih; *Ross.* перемирие, (cf. przymierze), der Waffenstillstand. ROZJEMCA, ROZEJMCA, y, *m.*, który spór rozejmuje, jednacz, pogodziciel, *ob.* 'Oberman; der Beyleger eines Streits, der Schiedsrichter; *Sorab.* 1. rozszudnik; *Carn.* reslozhnik; *Vind.* odsodnik, reslozhnik, sposnauski mosh, resdvojez; *Russ.* разнимать, разъемщикъ, *f.* разъемщица, рѣшитель. Postanów sędzie i rozejmce, coby sądzili wszystek lud. *Radz. Ezdr.* 7, 25. Ja rozejmcą tego sporu być nie chcę. *Krom.* 60. — §. Czyste dni wiecznéj jasności Nocnych rozjemce ciemności. *Groch. W.* 71. rozpędziciele, Vertreiber, Verjager. 'ROZJEMCÓW, ROZJEMCOWY, a, e, od rozjemcy, Schiedsrichter-; *ob.* 'Obermański. ROZJEMCZY, ROZJEMNY, a, e, §. 1) rozejmowi należący. *Cn. Th.*, den Vertag, den Waffenstillstand betreffend. — §. 2) Rozjemny, Rozjemność, *ob.* Rozjętny. ROZJEMSTWO, a, *n.*, moc rozjemcowa, das Schiedsrichteramt. — *Transl.* Rozjemstwo prawdy od fałszu. *Zabł. Roz.* 161. rozeznawanie. *ib.* 117. das Unterscheiden, Absondern.

ROZJEŚĆ, rozjadł, *f.* rozje, rozjem *cz. dok.*, Rozjadać *niedok.*: *Boh.* rozgidati; *Bosn.* rajsti; *Carn.* rosjédam; *Ross.* разъѣсть, разъѣдать: rozgryzać, roztaczać, bardzo przegryzać; zerfressen, ganz wegfressen. Wrzody złe, ciało rozjadające. *Syr.* 261. *Sienn.* 86. *et Syr.* 152. — §. *Transl.* Rozjeść kogo, rozjadowić, rozjuszyć, mocnym gniewem wrzusyć, heftig erbittern; *Rag.* razjĕditi, razjedívati; *Vind.* resjesiti; *Croat.* razjadújem; *Boh.* rozjtiti. Śmierć towarzysza strasznie Ulisa rozjada, Więc zemstą zapalony na przodek wypada, Krwawym połyska wzrokiem, groźnym ciosem godzi. *Dmoch. Il.* 106. ROZJEŚĆ się *recipr.*, *dok.*, rozłakomić się jedząc, ins Essen hinein gerathen, recht ins Essen hinein kommen, nicht aufhören können. *Cn. Th.* W Sybarys tak się byli mieszczanie rozjedli a rozpili, że na ostatek i rozumu i siły pozbyli. *Kosz. Lor.* 3 *b.* — §. Rozjeść się, rozjątrzyć się, mocno rozgniewać się; *Bosn.* rozjaditise, rozjiditise, razghivitise, ergrimmen, sehr erbittert werden, giftig seyn auf jemanden. Wnet się okrutnik rozjadł, i w gniewie swym zapalił. *Wiśn.* 517. Jako niedźwiedzica, gdy jéj niedźwiedzięta zabiorą, rozje się w lesie..... 1 *Leop.* 2 *Reg.* 17, 8. W Argancie oczy płomieniem pałają, Rozjadł się jak pies.... *P. Kchan. Jer.* 141. Rozjadłszy się jak siarka, rzecze..... *Pot. Jow.* 146. Tak się rozjadł, że ledwie co nie kazał nas z pałacu wygnać. *Warg. Radz.* 348. Tak się tym rozjadł, jakby go kto szydłem ukłół. *Zab.*

12, 269. *Dudz.* Był on na niego mocno rozjedzonym. *Leszcz. H. T.* 377. *Pot. Zac.* 43. *Rabies*, jadowitość, rozjedzenie, szaleństwo. *Macz.*

ROZJĘTNY, ROZJĘTY, ROZJEMNY, a, e, — ie *adverb.*, mogący być rozjętym, rozebranym, rozłożonym, rozdzielny; zerlegbar, trennbar; *Sorab.* 1. wowoszobnitć, (cf. odosobnić); *Vind.* resjemliu, reslozhliu, resdelitliu; *Ross.* разъемный. Nawa rozjętna, *solutilis. Cn. Th.* 482. Nierozjętnie, *insolubiliter*, unauflöslich, unzertrennlich. *Groch. W.* 77. O towarzyszki w biedzie nierozjętne. *Bardz. Trag.* 186. Wznosi się kurzawa W górę, i nierozjęta pod obłoki wstawa. *Bardz. Luk.* 161. Waż ziemię będzie żarł, trwając w nierozjętéj Z niewiastą waśni. *Odym. Św. B* 3. nie do pogodzenia, unversöhnlich; *Vind.* obraunatliu, obraunavitliu = do pogodzenia. ROZJĘTNOŚĆ, ROZJEMNOŚĆ, ści, ż., sposobność być rozjętym, die Zerlegbarkeit, Trennbarkeit; (*Vind.* resjemlivost, reslozhlivost). Filozofio! przedziwny jakiś, boskiéj nierozjemności wijesz kłębek. *Bardz. Boet.* 105.

ROZJEŻDŻAĆ, *ob.* Rozjechać.

*ROZJUCH, u, *m.*, rozjuszenie, die Erbitterung, der Grimm. Ów lew z jeżystą grzywą i tygrys z prążkami Groźnym rozjuchem w ślepiach błysnęły przed nami. *Przyb. Ab.* 47.

ROZJUCZYĆ *cz. dok.*, Rozjuczać *niedok.*, juki rozpakować; *Croat.* raztovorüjem; *Ross.* развьючить, развьючиваю, den Saumsattel abgürten, von Saumthieren abpacken. Muły rozjuczywszy z podróżnych tłumoków, Dość w tak obszernym mieście mieliśmy obroków. *Hor. Sat.* 82.

ROZJURZYĆ *cz. dok.*, Rozjurzać *niedok.*, do jurności pobudzić, robestwić, rozpalić; ganz geil machen, zur Geilheit entflammen. Tam trzymaj stadnika opodal od klaczy, aż się rozjurzy. *Hipp.* 18. Zamtuzy pełne na przedaj pochopnych do rozjurzenia towarów; *irritamenta luxus. Nar. Tac.* 2, 234. Dzik psy *rozpadza, i skolących kłem krzywym płasza rozjurzony. *Zebr. Ow.* 199. (rozjuszony, zjątrzony, rozgniewany). Owczarze powiedzą, że wilk owce porwał, a rozjurzywszy psem owce, szydłem zakłówszy zjadają. *Haur. Ek.* 126.

ROZJUSZYC *cz. dok.*, Rozjuszać *niedok.*, w juchę obrócić, jauchig machen. Trędownika rozjuszonego przyłożyć, wywodzi hemoroidy. *Spicz.* 36. (na miazgę stłuczonego). — 2. Rozjuszyć, rozbestwić, ergrimmt machen; *Boh.* rozkyseliti, rozhorčiti; *Sorab.* 1. rozzwobu, (*ob.* Rozzłościć); *Carn.* reskazhiti, reskázhem; *Vind.* resjesiti, refarditi, arsjesit, resjesati, sjesati, reshaliti, oshaliti; *Croat.* rozlyutüjem; *Bosn.* rasgljutiti, razjiditi, razjidivati, zaguseiti, rasrriditi; *Ross.* разъярить, разъярять, остервенить, раздосадовать. Rozjuszyć się *recipr.*, ergrimmen. Rozjuszony Orland. *Teat.* 55, 79. (rozjadły). Comkolwiek uczynił, szaleństwo to było; piekielnemi rozjuszony byłem furyami. *Siru. Qu.* 268.

ROZKAIC się *recipr.*, *dok.*, Rozkajać się *niedok.*; *Ross.* раскаяться, раскаиваться; żałować obietnicy danego słowa, sich etwas gereuen lassen, sein Versprechen bereuen. Przysiągł Jehowa, a nie rozkaje się. *Budn. Ps.* 110, 4. Aby się nie rozkaił lud, gdy ujrzą bitwę, i wrócił się do Micraimu. *Budn. Exod.* 13, 17. Było postanowienie między Jadwigą a Wilelmem, warowne zakładem 200000 złotych, ktoby się rozkajać miał. *Krom.* 407; *ni pactis statum esset.* (*Ross.* неразкаянный nie pokutujący, zatwardziały).

*ROZKAPTURAĆ niewiastę. *Mat. z Pod. B* 3. rozczepić, jakoby rozżenić, w cudzołoztwo wprowadzić, eine Verheirathete zum Ehebruche verleiten, (cf. dzieweczkę zawić).

ROZKARBOWAĆ *cz. dok.*, rozciąć, rozbić; zerkerben, zerhauen. Okrutnie go siekierami rozkarbowali, rozkarbowawszy do studni wrzucili. *Gwagn.* 550.

ROZKĄSIĆ *cz. dok.*, Rozkąsać *niedok.*; *Boh.* rozkausnauti, rozkausati; *Sorab.* 1. roskuszacź, roskuśam, rozkuszam; *Bosn.* rashusnuti, razhustati; *Ross.* разкусить, равкусывать; rozgryźć, aufbeißen, zerbeißen. Orzech rozkąsić, niżli w nim smak uczuć, wprzód trzeba. *Zebr. Zw.* 150.

ROZKAZ, u, *m.*, ROZKAZANIE, ia, *n.*, rozkazanie komu czego, abo rozkazanie dane od kogo, orędzie, to, co rozkazano. *Cn. Th.*; *Boh. et Slov.* rozkaz; *Sorab.* 2. pschikafn; *Carn.* ukása, ukasilu; *Vind.* vkasa, vkasanje, sapovedenje, sapoved (cf. zapowiedź), sapóved, porozhenje, pefélih; *Croat.* zapóved; *Ross. et Eccl.* приказъ, **оуказъ** [*ostensio* 2], **повелѣніе** (cf. wola), велѣніе, **заповѣдь**, повелительство, der Befehl, das Anbefehlen, Gebieten, das Gebot, nakaz, (*oppos.* zakaz). Słuchajcie, wbijcie w pamięć, ten mój rozkaz drogi. *Tol. Saul.* 60. Nie ten nędzny, który z rozkazu co czyni; ale ów, który poniewolnie czyni. *Pilch. Sen. list.* 2, 51. ROZKAZAĆ, *f.* rozkaże *cz. dok.*, Rozkazować, rozkazuje *niedok.*, Rozkazywać *frequ.*; *Boh.* rozkazati, razkazowati; *Slov.* rozkazugi, poručit, (cf. porzucić); *Sorab.* 1. rozkazuyu; *Vind.* vkasati, sapoveditі, sapoviedati (cf. zapowiedzieć), sarozhiti, vkashuvati, hishuvati; *Carn.* ukasáti; *Croat.* zapovedati, zapovedalszem, zapovédam; *Slav.* zapoviditi; *Ross.* повелѣть, повелѣвать, повелительствовать, наказать кому, (наказать, наказывать karać, ukarać; разказать, разказывать opowiadać); *Eccl.* завелѣвати, **заповѣдати**, **повелѣти**, **заказіскати**, (сказати, разсказати, **припоказдати** przypowiadać); kazać co komu czynić, einem etwas befehlen, anbefehlen, gebieten. Co pan rozkazał, słudzy uczynili. *Piesn. Kat.* 76. Rozkazywać We Pani wolno, co jéj się podoba, a do mnie należy pełnić jéj wolą. *Teat.* 54, 24. *Sk. Kaz.* 462. Łacniéj jest rozkazać, niż zakazać. *Lub. Roz.* 234. Rozkazał hetman jednéj rocie po więźnie. *Papr. Ryc.* 665, (*ellipt. sc.* iść, = wykomenderował ich po więźnie). Bez rozkazania to uczyni. *Cn. Ad.* 21. (nie trzeba go wiele namawiać). Posyła do niego z takim rozkazaniem, żeby do niego przyjechał. *Krom.* 577. z takim rozkazem, mit dem Befehle. Dał im pan to rozkazanie do synów Izraelskich. 3 *Leop. Exod.* 6, 13. (to poruczeństwo. 1 *Leop.*; cf. zlecenie). — Rozkazany *Ross.* указный. Rozkazujący, *Vind.* vkashezhen, vkasajozhen, sapovedezhen; *Ross.* заповѣдательный. W gramatyce tryb rozkazujący, *modus imperativus*; *Slov.* poručitelni, poručanliwí, poručanliwec. — *Absol.* Rozkazuje sobie, jak chan Tatarski. *Teat.* 9, 41. dokazuje rozkazując, imponuje; herrscherisch befehlen, Befehle austheilen. Rozkazując abo pod rozkazaniem, gro-

źno, ostro, surowie. *Cn. Th.* befehlshaberisch, gebieterisch. — §. Rozkazować komu, gdzie = panować, rządzić; herrschen, gebieten. Nie podobna umieć rozkazywać, kto wprzód nie umie posłusznym być. *Kłok. Turk.* 34. Bolesław w ten czas Śmiały rozkazował. *Groch. W.* 251. Kto źle rozkazuje, niedługo panuje. *Cn. Ad.* 405. Frankom pod czas panowania Krakusa w Polszcze, Pipinus rozkazował. *Krom.* 35. Wszystkich jedno zdanie jest, że Czech i Lech, rodzeni bracia, ten u Polaków, a ów zaś drugi u krewnych swych, Czechów, rozkazowali. *ib.* 28. *Sk. Żyw.* 77. Piętnastego roku rozkazowania Tyberyusza. *Sekl.* 111. (*not.* «sprawowania abo rządzenia»). Herrschaft, Regierung. *Biał. Post.* 111. (*Sorab.* 1. rozkazwarstwo dyktatura). Wojenne prawo, aby zwyciężca zwyciężonym rozkazował. *Warg. Cez.* 23. Rozkazać sobie. *Sk. Dz.* 58. (władać sobą). W Majdeburgu panny mieszkały, rozkazując i zamkowi onemu i wszystkiemu powiatowi tam przyległemu. *Szczerb. Sax.* 220. Rozkazujący; *Eccl.* владычествителенъ, (*ob.* Władnący, władzca). — §. Rozkazuję co do kogo = wskazuję. *Cn. Th.* 926, Aufträge an jemanden geben. Tak do niéj temi słowy rozkazała. *Papr. Kol. P b.* ROZKAZCA, y, *m.*, rozkazujący, der Befehlende, Gebietende, der Gebieter; *Sorab.* 1. rozkazwar, *f.* rozkazwarka; *Carn.* ukasnik; *Vind.* vkasavez, sapoviedavez, sapovednik, *f.* vkasaniza, sapovedniza; *Croat.* zapovednik, *f.* zapovedavka; *Ros.* повелитель, *f.* повелительница, (разкащикъ opowiadacz); *Eccl.* велитель, властель, владыка, (cf. władzca). Oto świadkiem narodom dałem go, sprawcą i rozkazcą ludziom. *Budn. Jez.* 55, 4. Rozkazca najwyższy. *Smotr. Lam.* 177. Rozkazciel. *Cn. Th.* «*durum est hoc nomen.*» *ib.*

ROZKIDAĆ *cz. dok.*; *Ross.* раскидать, разкидывать; rozrzucać, aus einander werfen. (*Rag.* razkinuti, razkidati, razkidujem *lacerare*, *disrumpere*; *Bosn.* raskinuti *dilacerare*). Śmierci twéj wkrótce pamiątka zaginie, Czas sam nie długo grób ci ten rozkida. *Chrośc. Luk.* 277. ROZKINĄĆ, *f.* rozkinie *cz. jednll.*, Rozkiwać *niedok.*; *Ross.* разкинуть; rozchwiewać, wankend machen. Rozkiwać się, rozchwiewać się *recipr.*, wankend werden. Rozkiwał się pochlebstwy temi leniwy umysł. *Nar. Tac.* 3, 64.

ROZKIEŁZNĄĆ, *ob.* Rozchełznąć.

ROZKISNĄĆ *cz. jednll.*, Rozkisać *niedok.*; *Ross.* разкиснуть, разкисать; robić, żeby co przekisło, przekwasić, kwasem rozczynić; gähren machen, in Gährung bringen. — *Fig.* Kiedy się pijanice zbytnim piciem rozkisają, tedy co poczciwego czynić nie mogą. *W. Post. W.* 3, 256. ROZKISIEĆ *nijak. dok.*, ROZKISIĆ się *recipr.*, kwasem wzburzonym być, *pr. et fig*; gähren von Säure. Ziemia tłusta od deszczu prawie była rozkisiała. *Biel.* 702. Wzdęły się i rozkisiały wsie, i zrodziły się myszy. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 5, 6. — §. Rozkisły, *tr.* lejbowaty, rozlazły, lejba. *Gem.* 147. ein dicker, schwerfälliger Mensch.

ROZKŁAD, u, *m.*, rozkładanie, rozłożenie, rozjęcie, rozdzielenie; das Zerlegen, Auseinandernehmen, Zertheilen; (*Carn.* resklada *expositio*); *Vind.* reslog; *Croat.* razlog; (*Rag.* razlogh = rejestr; *Rag.* rázklad *propago*, *viviradix*, szczep; *Bosn.* rasklad, loza razkladna *propago*, rasklad nozt *propagatio*); *Ross.* раскладка, оглавленіе; *Eccl.* разлогъ, расположеніе, расчиненіе, возглавленіе. Dekompozycya, rozkład. *N. Pam.* 6, 318. Skład i rozkład sił. *Hub. Mech.* 67. Rozkład chymiczny, *analyse chimique*, odkrywanie pierwiastków, ciało jakie składających. *Mier. Mskr.* ROZKŁADAĆ, *ob.* Rozłożyć. ROZKŁADNY, a, e, do rozkładania, mogący być rozłożonym, zerlegbar. Chaos, ogrom nierozkładny, gruby; *rudis indigestaque moles. Zebr. Ow.* 1. Król wszechmocny, okryty jasnością, Z przepaści ciemnéj i nierozkładnego Ogromu, zdał się, z tą świata wielkością Początki składać stworzenia wszelkiego. *Odym. Św.* 2, *Q* 3. ROZKŁADACZ, a, *m.*, rozłożyciel, co rozkłada jakie rzeczy, rozporządza. *Włod.*, *Eccl.* расположитель, der Zerleger, Auseinandernehmer.

ROZKLEIĆ, ROZKLIĆ *cz. dok.*; *Croat.* razkelyújem; *Ross.* разклепать; rozlepić, rozwiązać, rozjąć, rozebrać, *pr. et tr.*; von einander leimen, auflösen, trennen. Te rzeczy tym się posilniejszemi stają, im się lepiéj połączą z wodą, i w niéj rozleją. *N. Pam.* 3, 285. Wesele téj nocy rozklejmy, Srogą panią w łożnicy na łóżku zabijmy. *Bardz. Luk.* 185. Niech niezgodą wojna się domowa rozklii. *Bardz. Luk.* 79. Wszystko się rozklii. *Bardz Boet.* 145. *Rozkleiciel *Croat.* razkelitel.

ROZKLEKTAĆ, ROZKLEKOTAĆ komu głowę *cz. dok.*, zbytnim gawędziarstwem, klekotaniem bolu głowy nabawić, einen durch Schwatzen den Kopf ganz warm machen. Tym lepiéj że poszedł, nie rozklekce Wc Panu głowy. *Teat.* 24. *c*, 49. Ci woźni głowęby Wc Panu rozklekotali. *ib.* 3, 67. Rozklekotać się *recipr.*, rozgadać się klekocąc; *Ross.* раскалякаться, ins Schwatzen recht hinein kommen.

ROZKLEPAĆ *cz. dok.*, Rozklepywać *niedok.*; *Slav.* razklopiti; *Ross.* разклепать, разклепывать, расхлопать, расхлопывать; klepiąc rozbijać, rozszerzać, aus einander klopfen. (*Croat.* rozklaplyem, razkleplyem *sejungo*). Srebro, iż jest rzecz ciągła, łatwie się rozklepać da. *Sienn.* 258. Miedź Węgierska jest krucha, do rozklepania nie sposobna. *Wyrw. Geogr.* 496. Nogę tę koniowi ołowiem rozklepanym przywinąć. *Haur. Sk.* 472. Bryłę żelazną póty kują, póki całéj nie rozklepią. *Os. Rud.* 300.

ROZKŁÓĆ, ROZKŁUĆ *cz. dok.*, Rozkolnąć *jednll.*, Rozkalać, Rozklwać *contin.*, koląc rozbić, zerstechen, zerpicken; *Sorab.* 1. rosklocž, roskalacž, rozkolu, rozkawam; (*Sorab.* 2. rosklojsch rozszczepać); *Vind.* arsklat, gorskluvati; *Croat.* razkálam, razkalilszem; (*Ross.* разколоть, раскалывать rozszczepać); *Ross.* изколоть, искалывать, расклевать, расклюю, расклевывать. (cf. *Ross.* расколъ schizma, odszczepieństwo, раскольникъ odszczepieniec).

ROZKŁÓCIĆ *cz. dok.*, rozmieszać; *Ross.* разболтать, разбалтываю, aus einander mischen, zerrühren. We dwie części wody trzecią część miodu rozkłócić. *Kack. Pas.* 30.

ROZKŁOPOTAĆ, *f.* rozkłopoce *cz. dok.*, kłopotem roztargnąć, kłopotliwie rozerwać kogo, einen mit Grillen ganz confus machen. Dalibóg, tak mam głowę rozkłopoconą, że.... *Teat.* 10. *b*, 13. Gdyś mi dowodami rozkłopotał głowę, Odtąd myśli i zdania przedsiębiorę nowe. *ib.* 43. *b*, 43.

ROZKOCHAĆ się *recipr. dok.*, Rozkochawać się *contin.*, mocno zakochać się, sich sehr verlieben; *Vind.* salubitise,

sasiatiſe; *Ross.* влюбляется, влюбляюсь, влюбчиваюсь. Narcys tak się bardzo rozkochał sam w sobie, że z zbytniéj miłości ku samemu sobie wiednąć począł. *Otw. Ow.* 117. Rozkochanie się, *Vind.* saluba, salublenje; *Ross.* влюбчивость. Rozkochany *part.*, ſehr in etwas verliebt; *Slav.* zalubljen; *Vind.* salublenik, sasiauz; *Ross.* влюбленный, влюбчивый, воздыхатель, (cf. wzdychać). Panienki rozkochane są lękliwe. *Teat.* 21. *b*, 17. — §. *Transl.* Płonki sadzone na zagrodzie rozkochały się. *Cresc.* 115. dobrze się przyjęły, die Bäumchen kommen gut fort, bekleiben, der Boden ſchlägt ihnen an. Bania wsadzona około sosny, rozkochawszy się od częstego deszczu, poczęła się rozrastać. *Ezop.* 49. Kostki rozsadzić w przegrodzie, aby się tam rozkochały. *Cresc.* 146. — *Active:* Ciepłe dni zboża pięknie rozkochały, iż już kłosy kwitnęły. *Stryjk.* 398. *Gwagn.* 385. bujnemi uczyniły, die warmen Tage machten das Getreide üppig wachſen. — §. Rozkochać się w czym, wielkie upodobanie mieć, delektować się, ſich woran ſehr ergötzen. Pójdę a rozkocham się obficie w rozkoszy, a używać będę lubych rzeczy. 3 *Leop. Eccl.* 2, 1. (polubię sobie w rozkoszy. 1 *Leop.*). Jako się pan nasz rozkochawa w tym narodzie ludu swojego. *Rej. Post. L* 1. — §. Rozkochać się z czego, mocno się ucieszyć, ſich höchlichſt erfreuen. Jakoż się z téj wdzięcznéj nowiny rozkochać nie mamy? *Rej. Post. Z* z 6.

ROZKOCZOWAĆ się *recipr. dok.*, obóz rozbić, z obozem rozgościć się; ſich mit dem Lager niederlaſſen, ſich lagern Widzi nieprzyjaciół rozkoczowanych na miejscu zuchwałym. *Chrośc. Luk.* 171. W Ematyi się potym rozkoczował. *ib.* 184.

ROZKOKOSZYĆ się *recipr. dok.*, rozpysznić się, rozdąć się, gar ſtolz und aufgeblaſen werden. Tak się rozkokoszą, że lepszych i zacniejszych oczyma przenoszą. *Pot. Arg.* 321.

ROZKOŁATAĆ, *f.* rozkołace *cz. dok.*, kołacąc rozbijać; *Ross.* расколотить, раскалачивать, von einander klopfen, aus einander klopfen, *pr. et tr.* Konie jęły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jabłka rozsuły, ale i wóz się rozkołatał. *Glicz. Wych. J* 1 *b.* Szląsko wewnętrznemi wojnami rozkołatane i wyniszczone. *Krom.* 324. rozszarpane, zerriſſen. — Pan mój muzykę lubi, jak mu głowę rozkołacą w mieście, to tu sobie jeździ spiewać. *Teat.* 1, 73. rozgrzeją, den Kopf warm machen.

*ROZKOLNIK, a, *m.*; *Ross.* разкольникъ, разкольщикъ: odszczepieniec, heretyk, (*ob.* Rozkłóć); w szczególności zaś, jedna pewna sekta w Rosyi rozkolnikami jest nazwana. (*Sorab.* 1. rozkolnik rojownik ziele).

ROZKOŁYSAĆ, *f.* rozkołysze *cz. dok.*, rozchwiać, rozmachać; *Ross.* расколебать, расколыхать, раскачать, раскачивать; *Eccl.* раскачиваю, in eine wiegende Bewegung bringen, ſchwänken, ſchaukeln machen, hin und her bewegen. Duże jesiony, od wiatru rozkołysane. *Tward. Wł.* 231. Dziwują się trzcinie, od wiatru rozkołysanéj. *Rej. Post. B* 2. Dzwon rozkołysany ustanowić trudno. *Mon.* 73, 651. Tryton zpienione rozkołysze morze. *Hul. Ow.* 150. Upadłby był mur, bo rozkołysany Tram wielki raz mu zadawał śmiertelny. *P. Kchan. Jer.* 285. Dał on w podwoje raz nie wytrzymany Rozpuściwszy w nie tram rozkołysany. *ib.* 498. *ROZKOŁYS, u, *m.*, rozkołysanie, das Schaukeln, die ſchaukelnde Bewegung. Ziemia sama się ważąc w rozkołysie Osiędzie na swym miejscu, i ustanowi się. *Przyb. Milt.* 229.

ROZKOMOSIĆ *cz. dok.*, rozbestwić, rozjurzyć, rozpuścić, rozhukać; wild machen, ausgelaſſen machen. „Twój pan i panią naszę rozkomosi, i to niewiniątko za nią się zhuka. *Teat.* 10, 19. Jakże ją rozkomosił do kochania: *ib.* 22. *c*, 40. ROZKOMOSIĆ się *recipr.*, rozhukać się, wild werden, ausgelaſſen werden; *Ross.* расчеченниться, расхорохориться. Koń zhukany w mych sankach tak się rozkomosił, że leciał ze mną gdzie chciał. *Teat.* 46. *b*, 26. Póki panowie na głowie takie rogi noszą, Żaden ich król nie strzyma, gdy się rozkomoszą. *Pot. Arg.* 318. Zbyteś się rozkomosił. *Zab.* 10, 101.

ROZKOPAĆ, *f.* rozkopie *cz. dok.*, Rozkopywać *niedok. et frequ*; *Boh.* rozkopati, rozkopawati; *Sorab.* 1. roskopacź, rozkópam; *Vind.* reskopati, ſhtihati; *Cuoat.* razkápam; *Rag.* raskopatti; *Ross.* раскопать, раскапывать; kopiąc rozrzucić, durch Graben aus einander werfen, aus einander graben, zergraben, ſchleifen (z. B. einen Wall). Grób z gruntu rozkopię. *Bardz. Trag.* 213. Rozkopywając lasy gwałtowne, pola czynili. *Papr. Ryc.* 118. Ktoby groble albo stawy rozkopywał, ma być spalon. *Szczerb. Sax.* 177. Rozkopywanie, rozkopanie *Ross.* раскопка. ROZKOPACZ, a, *m.*, który co rozkopuje, der Schleifer eines Walles, der Aufgräber, Gräber. *Tr.*

ROZKORZENIĆ *cz. dok.*, Rozkorzeniać *niedok.*, korzenie rozszerzyć, rozkrzewić, Wurzeln verbreiten. Rozkorzenić się *recipr.*, mocno się zakorzenić, rozszerzyć się, *pr. et tr.*; ſeine Wurzeln ſehr verbreiten, ſich ſehr ausbreiten. Rozkorzeniony pień. *Groch. W.* 443. Aby tylko ten ból w ciele daléj się nie rozkorzenił. *Falib. R.* Marnotractwo dziś szeroko się rozkorzeniło. *ib. A* 1. Opuszczone nauki, nie wsparte od rządu I panów, przez kogo się miały rozkorzeniać? *Zabł. Zab. ded.* W zaślepionym człowieku już marny grzech rozkorzeni się, a rozwije gniazdo swoje. *Rej. Post. H h h* 6.

ROZKOSIĆ *cz. dok.*, kosząc rozdzielić, aus einander mähen, im Mähen abtheilen; *Ross.* раскосить, раскашивать.

ROZKOSZ, ROSKOSZ, y, *ż.*; *Boh.* rozkoš; *Bosn.* raskosce *deliciae*, naslaghjenje, arajdanje; *Rag.* raskoscje, radós, arajdanje, nâslada (cf. słodzić), gooj, (cf. gody); (râskocja, rasckoscno *commodum*); *Dal.* razkosse, nassladynye; *Croat.* naszlada, naszladnoszt; *Sorab.* 1. łožt (*ob.* Lusztyk, *Germ.* Luſt), hradoſcež, (*ob.* Radość); *Ross.* раскошь, раскошество; *Eccl.* раскошество, раскошность, сласть, оутѣхи [*consolatio* 2], забава, раскошь; (*Etym.* kosztować; niby to: rozkosztowanie się); największy stopień uciechy, ukontentowania; der höchſte Grad des Vergnügens, die Wolluſt. Rozumiemy przez rozkosz wszelkie ukontentowanie wielkie zkądkolwiek pochodzące. *Cyank. Log.* 39. W tym kraju mają za pokarm podpłomyki, zaprawy mléko, rozkosze ich oliwa. *Boter.* 198. Zawżdy lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten co po szelinie

biega. *Rej Zw.* 67. Rozkosz bolu nabawia; przychodząc smakuje, odchodząc katuje; rozkosz krótka rzecz; nęta do złego; rozkoszy się masz wiarować, jeśli cnoty chcesz dochować. *Cn. Ad.* 1000. Rozkoszy skromno zażywaj. *ib.* (słodkości nie dobieraj do gorzkości, nie dobieraj do dna, nie garścią cukier jedzą). Rozkoszą narodu ludzkiego Tytus. *Teat.* 46. *d*, 1. *deliciae generis humani.* Rozkoszy mało na świecie, przykrości pełno. *Cn. Ad.* 1000. — Rozkosz, rozkoszność, skłonność do rozkoszowania, cf. lubieżność, cielesność; die Wollüſtigkeit, die Wolluſt; *Rag.* ráskoscnos; *Vind.* nafladnost, lotroshelnost; *Bosn.* bludnost; *Ross.* сластолюбіе; *Eccl.* любосластіе, сладострастіе, сласть, плотолюбіе. Rozkosz zwyciężyć, wielka jest rozkosz. *Sk. Żyw.* 2, 190. ROZKOSZKA, i, *ż.*, *Wiśn.* 129; ROZKOSZKI *plur. demin.*, Ergötzlichkeiten. Z młodości swéj rozkoszek nie zażywał. *Falib. G* 3. Wolniéj trochę żył w młodym wieku; bez cielesności wprawdzie, ale przecię nie bez rozkoszek. *Warg. Wal.* 217. Ludzie tym więcéj rozkoszek zażywają, im więcéj dostatków mają. *Petr. Pol.* 109. Rzecz zła i szkodliwa, dla doczesnych rozkoszek i pożytków wieczne opuszczać. *Wiśn.* 275. — §. *Personif.* Rozkoszki, córki Wenery. *Przyb. Ab.* 138. ROZKOSZNICA, y, *ż.*, ROZKOSZNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, rozkosze lubiąca kobieta, eine Wollüſtige, den Vergnügungen Ergebene. (*Rag.* ráskoscniza, zberiza = galerya obrazów). Biada gładkim rozkosznicom, paniom duszkom upstrzonym. *Brud. Ost. E* 8. Niewiasta pieszczona i rozkosznica. *W. Deut.* 28, 56. Rozkoszniczka w bezpieczeństwie mieszkająca. *Radz. Jes.* 47, 8. ROZKOSZNICZY, a, e, delikacki, rozkosznikom służący; Vergnügungs-, Wollüſt-. Rozkosznicza nauka, *voluptuaria disciplina. Cn. Th.* ROZKOSZNICZNY *subst.*, urzędnik od wynajdowania i przyprawy rozkoszy, *voluptuarius, a voluptatibus. Cn. Th.*, *maitre des plaisirs*, (cf. rajfura). ROZKOSZNIK, a, *m.*, ROZKOSZNICZEK, czka, *m.*, *dem.*, ROZKOSZNIŚ, a, *m.*, §. a) pieściwy, delikat, w rozkoszach się kochający; *Boh.* rozkošnjk, rozkošnjček; *Bosn.* bludnik; *Ross.* сластолюбецъ, плотоугодникъ, щапственникъ; *Eccl.* плотолюбецъ, любосластецъ, ein Wollüſtling, ein dem Vergnügen Ergebener. Rozkosznik nieczysty. *Sk. Dz.* 579. Niewstydliwi rozkoszniey. *Bals. Niedz.* 1, 130. Cesarzów Rzymskich, zwłaszcza onych rozkoszników, lekce sobie poważał. *Budn. Apopht.* 139. Rozkosznik mądry być nie może; rozkosz przeciwna mądrości. *Cn. Ad.* 466. Pan, abo rozkoszniczek jaki, albo głupi. *Birk. Zbar. C* 4 *b.* Chelidon, jeden z psotliwych rozkoszników Kleopatry. *Pilch. Sen. list.* 2, 430. — §. Rozkosznisiów obowiązkiem było, najdować się przy biesiedzie, dla rozweselenia biesiadujących. *Pilch. Sen. list.* 2, 430, *ob.* Rozkoszniczy *subst.*, *maitre des plaisirs.* §. b*) Rozkosznik, *tempe*, miejsce ucieszne, przez które rzéki płyną, wielość ptaków wodnych, i lasy z obu stron z łąkami mające. *Otw. Ow.* 34. ein irrdiſches Paradies, eine angenehme Gegend. ROZKOSZNY, ROZKOSZLIWY, a, e, ROZKOSZNIE, ROZKOSZNO *adverb.*; *Boh.* rozkošny; *Bosn.* raskoscjan, bludan, (cf. błędny); *Rag.* ráskoscjan; *Slov.* nasladjiv; *Croat.* naszladen; *Vind.* nafladen, lotroshelen, telogriefhen, resbluden; *Sorab.* 1. ložtowne, ložtarski (*ob.* Luszt), hradoſcžiwe, (cf. radosny); *Ross.* раскошный, плотоугодный, сластолюбивый, сластолюбный, любосластный; *Eccl.* сладострастьнъ, раскошьнъ; §. a) rozkoszy oddany, uciechy lubiący; wollüſtig, den Vergnügungen ergeben. Epikurowie, ludzie rozkoszni, mieszkanie w cieniu sobie ulubili, a filozofowanie na biesiedzie. *Gorn. Sen.* 227. Niech się tym cieszą dusze rozkoszliwe. *Zab.* 14, 120. Rozkosznie żyć, bonować, labować, dogadzać sobie, rozgardyas stroić. *Cn. Th.* — §. Pieściwy, delikatny; zärtlich, delikat, zart. Rozkoszny, który wnet i bardzo każdą rzecz czuje, wnet się obrazi, leda co mu wadzi, obraźliwy. *Cn. Th.* Członeczki dziecięcia tak rozkoszne, subtelne, młodziuchne. *Groch. W.* 368. — §. b) *Active:* Rozkoszny, ucieszny, ukontentowanie wielkie sprawujący; vergnügend, im höchſten Grade ergötzend. Winna macica rozkoszna gronami. *Kołak. Wiek. B* 3. Przerozkoszne cienie. *Przyb. Ab.* 213. Synaczku drogi, rozkoszna dziecino. *Groch. W.* 332. Rozkoszno pocieszyłeś mię w stworzeniu twoim. *Wróbl.* 220. *ROZKOSZOWAĆ kogo *cz. dok.*, urozkoszować *dok.*, (*ob.* Rozrozkoszować się); §. 1) rozkosz komu czynić, ucieszyć go, rozkoszy go nabawić; einen im höchſten Grade vergnügen, ergötzen. Anna używała tych rozkoszy, które rozkoszują duszę. *Biał. Post.* 134. Królestwo boże, im częściej o nim słyszymy, tym więcéj nam się podoba, nas rozkoszuje i uwesela. *Hrbst. Nauk. L* 3. Co cię pierwéj rozkoszowało w ciele, to cię teraz trapi na umyśle. *W. Post. W.* 33. Miłość niewiasty pilnéj będzie rozkoszowała męża swego, i kości jego roztuczy. 1 *Leop. Syr.* 26, 17. (ucieszy. *Bibl. Gd.*). Nic więcéj nie rozkoszuje, nic bardziéj nie chłodzi, jedno pieniądze mieć. *Glicz. Wych. M* 5. — §. 2) Rozkoszować *med.*, rozkoszować sobie = rozkoszować się *rec.*; *Bosn.* nasladitise, nausgivatise, nauzuritise, arajdatise; (*Rag.* uráskosciti *recreare*); *Dal.* szladitise, (cf. słodzić); *Croat.* naszladujem, naszladujemsze; *Ross.* раскошничать, раскошествую, щапствовать; *Eccl.* сладострастваю, сладостраствовати, сластолюбствовати, раскошеству́ю; zażyć rozkoszy, ucieszyć się wielce, ſich ſehr ergötzen. Bóg stworzywszy człowieka, rozkoszował sobie nad nim. *Rej. Ap.* 1. Rozkoszuje się Jehowa w bojących się go. *Budn. Ps.* 147, 11. Duch ś. nie odwodzi od kościelnych zchadzek, i owszem się w nich rozkoszuje. *Biał. Post.* 264. Racz to w nas sprawić, w czymbyś się ty z nas urozkoszował. *Kanc. Gd.* 149. Azaż tu sobie nie może urozkoszować stan przełożonych, jeśli się będą zachowywać wedle woli bożéj? *Rej. Post. G g* 3. Bardzo się sami między sobą rozkoszują i z tego wielczą, rozumiejąc, iż bóg na nich łaskaw jest. *Glicz. Wych. C* 1 *b.* Ziele to zowią pszczelnik, bo bardzo się z nim pszczoły rozkoszują. *Urzęd.* 206. W niebieskiéj szczęśliwości będziesz rozkoszował na wieki. *W. Post. W.* 378. Nic masz nic lepszego człowiekowi z pracy jego, jedno jeść, pić, a rozkoszować sobie. *Radz. Eccl.* 2, 24. (bonować, lusztykować, używać). ROZKOSZOWANIE = bonowanie, zażywanie rozkoszy, rozkosz, uciecha, lusztyk; *Ross.* плотоугодіе, höch-

ſtes Vergnügen, höchſter Genuß, Wolluſt. Na stole pańskim nie jedzenie, ale rozkoszowanie. *Dwor. B* 4. Na rozkoszowaniu dzień przetrwonić. *Pilch. Sen. list.* 121. Złoto, szarłat i Tarentyńskie rozkoszowania. *Faliss. Fl.* 44. Każdy święty na najpiękniejszych rzeczach żądzę swoję i smaku rozkoszowanie umartwił. *Sk. Żyw.* 1, 26. ROZKOSZTOWAĆ się w czym, zasmakować, Geſchmack gewinnen. Jeszcze się nie rozkosztował był dobrze w swojém szczęściu. *Mon.* 67, 84.

ROZKOWAĆ, *ob.* Rozkuć.

ROŻKOWATY, a, e, ROŻKOWY, na kształt rożka, (*ob.* Rożek, róg), wie ein Hörnchen. Na wierzchu ziela tego głąbia wyrasta, jakoby z główki jaka pochwa rożkowata. *Syr.* 627. — 2°. *Prov.* Moja jak rożkowa. *Rys. Ad.* 49. *Cn. Ad.* 1537. źle koło mnie, przyparto mię w ciasny kąt, wsadzono w kozi rożek, cf. *Germ.* ins Bockshorn jagen, in die Enge treiben.

'ROZKRĄCIĆ, *ob.* Rozkręcić.

ROZKRACZYĆ *cz. dok.*, Rozkraczać *niedok.*, (*Etym.* krok); (*Boh.* rozkročiti se; *Sorab.* 1. rozczeŕam; *Croat.* razkrechiti, razkrechújem; *Rag.* razkrêciti nogghe, razkrêcitise; *Bosn.* raskoraciti; *Vind.* arskorazhit); rozczepierzyć nogi, die Beine von einander ſpreitzen. Stać nogi rozkraczywszy darmochlubom przystoi. *Erazm. Ob. D.* Postać człowieka, trzymającego się pod boki, i rozkraczone nogi mającego. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 29. Rozkraczać się, n. p. Rozkraczywszy się, kraczając się chodzą, *cossim incedunt. Cn. Th.* 945. breitbeinig einher gehen. Rozkroczenie się *Ross.* раскарячка. — *Similit.* Weź cyrkiel, rozkraczże go, jak rozumiesz. *Grzep. D.* rozłoż, otwórz go.

ROZKRAŚĆ, rozkradł, *f.* rozkradnie *cz. dok.*, Rozkradać *niedok.*; *Boh.* rozkrasti; *Ross.* разкрасть, разкрадывать, разшечить, разворовать; kradnąc rozchwycić, verſchiedentlich wegſtehlen, alles nach einander entwenden. Przy ogniu, miasto gaszenia, wszystkie rzeczy ludziom ubogim rozkradną, i większą niźli ogień szkodę uczynią. *Star. Dw.* 74.

ROZKRĘCIĆ *cz. dok.*, Rozkręcać *niedok.*; *Boh.* rozkrautiti; *Bosn.* rasukivati; *Croat.* razszukávam; *Ross.* раскрутить, раскручивать, разсучить, разсучивать; odkręcając rozpleść, zerdrehen, aufdrehen, von einander drehen. Robota haftarska w tym jest użyteczniejsza od rozkręcania złota, iż przywięzuje do siebie atencyą. *Mon.* 72, 653.

ROZKROIĆ, *f.* rozkroi *cz. dok.*, Rozkrajać *niedok.*, Rozkrawać *frequ.*; (*Boh.* rozkrogiti, rozkrogowati, rozkrageti, rozkragowati; *Sorab.* 1. roskraju, roskrajam; *Croat.* rafalátam); krając przedzielić, von einander ſchneiden. Kosztowne ptastwa rozkraja, i misternie na cząstki płata. *Pilch. Sen. list.* 349. — *Fig.* Łzy twoje matce serce rozkrawały. *Groch. W.* 363. przenikały boleśnie, zraniły, das Herz ſchwer verwunden.

ROZKRUSZYĆ, *f.* rozkruszy *cz. dok.*, Rozkruszać *niedok.*; *Croat.* raztrupávam; *Ross.* раскрошить, раскрошивать; na odrobiny rozbić, [zerbröſeln 4], ganz zertrümmern. Głębokość morską wiatrami porusza Neptun; a o skały jéj wały rozkrusza. *Lib. Hor.* 20. Zorana rola zostanie bez bronowania przez zimę; a gdy mróz i śnieg rozkruszy ją, tedy się poczyna bronować. *Pam.* 84, 1, 256. W twych ręku życia i méj śmierci losy, Jutro się nędzna popiołem rozkruszę. *Pot. Syl.* 44. rozsypię się, rozprószę.

ROZKRWAWIĆ *cz. dok.*, do krwi kogo poranić; *Rag.* razkarváviti; (*Ross.* раскровенить, n. p. носъ); einen blutig ſchlagen, blutig machen. Jaką winę płacą za rozkrwawienie, jaką za siną ranę .... *Sax. Porz.* 13. Ozdobo świętych, głowo uwielbiona, Więc ty tak ostrym cierniem rozkrwawiona! *Groch. W.* 365. Skrzepłe i sklepiące się rany, na nowo rozkrwawiają. *Pilch. Sen. list.* 2, 398. — *Fig.* Bojaźń, wzgarda, zazdrość z miłością srogo serce me rozkrwawia. *Teat.* 52. *d*, 107. Bóg będzie tego nienajrzał, który rozekrwawia czyje serce. *Wróbl.* 9. ROZKRWAWIĆ się *recipr.*, blutig werden. Źle zgojona rozkrwawiła się rana. *Teat.* 45. *c*, 24. 'ROZKRWAW, u, *m.*, rozkrwawienie, das Blutigmachen. Z rany płyn nektarowy lał się taki prawie Jaki z duchów niebieskich płynałby w rozkrwawie. *Przyb. Milt.* 187.

ROZKRYĆ *cz. dok.*, Rozkrywać *niedok.*; *Boh.* rozkryti; *Ross.* раскрыть, раскрывать; *Eccl.* раскрываю; odkryć, aufdecken, enthüllen. Noe pił wino, i upił się, i rozkrył się. *Budn. Genes.* 9, 11.

ROZKRZESAĆ *f.* rozkrzesze *cz. dok.*, krzesząc rozbić, wzkrzesić; zerhauen, zerſchlagen, aufſchlagen, ſchlagend aufreitzen; *Boh.* rozkřesati. (*Croat.* razkrisiti, razkrisujem *decusso*; *Bosn.* raskrristiti, odjeliti *segregare*, raskrristitise = rozstać się).

ROZKRZEWIĆ *cz. dok.*, Rozkrzewiać *niedok.*, (*Etym.* [krzew 2], kierz); rozkorzenić, rozplemić, rozpłodzić, rozszerzyć, rozmnożyć, *pr. et fig.*; fortpflanzen, vermehren, verbreiten. Na rozkrzewioną chorobę ostrego lekarstwa zażywają. *Falib. F* 2. 'ROZKRZEWITY, a, e, rozprzestrzeniony, rozrosły, ausgebreitet. Najrozkrzewitsza złotowierzbina. *Gwagn.* 331.

ROZKRZYCZEĆ *cz. dok.*; *Boh.* rozkřičeti; *Ross.* раскричать; różnie wykrzyczeć, zerſchreyen, verſchiedentlich ausſchreyen. Rozkrzyczeć się, *recipr. dok.*; *Boh.* rozkřičet se; *Ross.* раскричаться, ins Schreyen gerathen. W szloch się rozkrzyczy najżawszy. *Przyb. Milt.* 333.

ROZKRZYŻOWAĆ, n. p. ręce, *cz. dok.*, rozczepierzyć ręce, die Arme ausſtrecken. Matka biedne ręce rozkrzyżowała. *J. Kchan. Dz.* 8. Upadłą ujrzą, ręce rozkrzyżowane, miecz we krwi zbroczony. *A Kchan.* 111; *sparsas manus.*

ROZKSZTAŁCIĆ *cz. dok.*, kształtu pozbawić, entſtalten. Rozkształcenie i wybijanie ze stawów konstrukcyj i obrotów mowie przyrodzonych. *Czart. Myśl.* 241.

ROZKUĆ *cz. dok.*, Rozkować *niedok.*; *Boh.* rozkauti; *Rag.* raskovatti; *Ross.* разковать, разковывать; młotem rozbić, zerſchmieden, zerhämmern, von einander ſchlagen. Rozkują miecze swoje na lemiesze. 1 *Leop. Mich.* 4, 3. Czy was Wulkan młotem swoim rozkuł? *Teat.* 17. *b*, 57. Z kruszcu tego poczynili blachy rozkowane, na okowanie ołtarza. *Budn. Num.* 16, 38. Rozkowane wszystkie Eola chłopięta, miotają z wód głębi rozpienione bałwany. *Stas. Num.* 2, 102. rozpuszczone, z pętów uwolnione, losgelaſſen. Rozkowanie, rozkucie *Ross.* расковка.

ROZKUDLIĆ *cz. dok.*, Rozkudłać *niedok.*, rozczochrać włosy,

die Haare ganz zerzausen; *Boh.* rozkostrbatiti. Rozkudławszy włosy Niezgoda łeb wysunie z Stygu pod niebiosy. *Min. Ryt.* 2, 319. Narzekając okrutnie ręce wyciągała, I rozkudławszy włosy swe głosem wołała. *Otw. Ow.* 305. Rozkudłana głowa. *Otw. Ow.* 342.

ROZKUGLOWAĆ się *recipr. dok.*, kuglując rozigrać się, ins Tändeln und Possenmachen hinein kommen, nicht aufhören können Possen zu reißen. Patrz jeno ci panowie, gdy się rozkugluja, Jako więc by szermierze sztuki wyprawuja. *Rej. Wiz.* 150.

ROZKUPIĆ, *f.* rozkupi *cz. dok.*, Rozkupować *niedok.*; *Boh.* rozkaupiti; *Ross.* раскупить, раскупать; różnie pokupić, wykupić, kupując rozchwycić, alles wegkaufen. Rozkupiono co, abo wszystko. *Cn. Th.* Rozkupowanie, rozkupienie, ROZKUP, u, *m.*; *Ross.* раскупка, раскупание, расхватъ, (cf. rozchwyt); guter Waarenabsatz.

ROZKURCZYĆ *cz. dok.*; *Ross.* раскорчить, раскорчивать; rozciągnąć, rozprościć, rozpostrzeć; ausrecken, ausstrecken. Niewiasta ta była skurczona, a nie mogła się rozkurczyć żadnym obyczajem; a skoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Budn. Luc.* 13, 11. Uschła królowi ręka, którą na proroka rozciągnął, a nie mógł jej przykurczyć do siebie; a prosił prorok boga, a rozkurczyła się ręka królewska, i była jak przedtym. *Radz.* 1 *Reg.* 13, 4. Na niedźwiedzia podług wielkości jego, nie dając mu zbytniego rozkurczenia, zbija się mocno klatka. *Kluk. Zw.* 1, 411. Ściśnięcie sznurówką, jest tamą do dostatecznego rozkurczenia serca. *Mon.* 69, 1080. — *Fig.* Pogadamy z sobą, dozna, czy mi się rozkurczył język na wędrówce? *Teat.* 39, 61. — *Transl.* Rozkurczać, rozprzestrzeniać, rozkrzewiać, rozszerzać; ausbreiten, ausdehnen. Zabiegajmyż, póki się nieprzyjaciel mały jeszcze w sobie, nie rozkurczył. *Tward. Wł.* 179. Bezkarność na sprawiedliwość szturmuje, i nie da jej się rozkurczyć. *Corn. Wł. II* 2 *b.*

ROZKURZYĆ *cz. dok.*, Rozkurzać *niedok.*; *Ross.* раскурить, раскуривать; rozprószyć, w kurz obrócić, zerstieben. Gdy mu się będzie zdać, wszystko to bóg zburzy, Człek obraz jego prochem się rozkurzy. *Chrośc. Job.* 129.

ROZKUSIĆ, *f.* rozkusi *cz. dok.*, Rozkuszać *niedok.*, pokusami zwieść, einen verführen, verleiten. *Tr.*

ROZKWIECIĆ *cz. dok.*, robić, żeby co rozkwitło, (od kwiatu), aufblühen machen. (*Ross.* расцвѣтить, расцвѣчать, jasno pomalować, popstrzyć). Ziemia pod niemi wesoła Rozkwiecci po łąkach zioła. *Kniaź. Poez.* 3, 37.

ROZKWILIĆ *cz. dok.*, Rozkwilać *niedok.*, rozrzewnić; *Bosn.* rascvjeliti; *Croat.* razczvilyújem, zärtlich rühren. Miłosierdzie serce jego rozkwili. *Przyb. Milt.* 341. Ptaszki w krzakach miłosnym rozkwilają pieniem. Lasy wabią odgłosem, strumyki mruczeniem. *Szym. Ś. W.* 2. Rozkwilona dusza jego ledwie się pojmuje z radości. *Stas. Num.* 2, 131. Rozkwilić się *recipr.*, rozkwilić *medium*; rozrzewnionym być, zärtlich gerührt werden. W domu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się wnet rozkwilą, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 390. Żegnając go, z afektu się aż rozkwilił. *Tward. Wł.* 173. Rozkwilenie, zachwycenie, Entzücken. Wpada w to słodkie ducha rozkwilenie, w którym choć nie cierpiemy, płakać nam miło, *douce melancolie. Stas. Num.* 2, 187.

ROZKWITNĄĆ, Rozkwitnąć się *jedntl.*, Rozkwitać, Rozkwitać się *niedok.*, Rozkwitawać się *contin.*; *Boh.* rozkwist; *Ross.* расцвѣсти, расцвѣтать; kwitnąc rozwijać się, aufblühen. Drzewo przez noc się rozkwitło, a nazajutrz zielone było. *Sk. Zyw.* 1, 253. Drzewa się rozkwitają w pięknéj zieloności, Dawając wdzięczny owoc ku ludzkiéj żywności. *Rej. Zw.* 3. Jako oliwne gałązki rozkwitnie się potomstwo twoje. *Rej. Post. Y y* 2. Ładna, gdyby róża rozkwitająca. *Teat.* 10. *b*, 39. Rozkwitły, *Boh.* rozkwetły; *Eccl.* разцвѣтованный, убранъ цвѣтами, разписанъ красками. — *fig. Fig.* Rozmnożyć się, sich vermehren, zunehmen, ausbreiten. Niechaj co daléj w rozum się rozkwita. *Groch. W.* 268. W trzynastym wieku poczęła rozkwitać w Prusiech wiara chrześciańska. *Nar. Hst.* 1, 174. Wielkie się złodziejstwa teraz między ludźmi rozkwitnęły. *Sk. Kaz.* 351. (zagęściły się). Gdy się złe rozkwitawa w rozkosznéj hojności, Na dobrego przypadną rozliczne trudności. *Rej. Wiz.* 127 *b.* — Wiek rozkwitły. *P. Kchan. Orl.* 1, 254. dojźrzały, das reife Alter.

ROZKWOKAĆ się *recipr. dok.*, kwocząc rozkrzyczeć się, ins Gackern hinein gerathen, sich zergackern; *Rag.* razquòzatise, *ob.* Rozgdakać.

ROZLAĆ, *f.* rozleje *cz. dok.*, Rozlewać *niedok.*; *Boh.* rozliti, rozliwati; *Slov.* rozljwati; *Sorab.* 1. rozlliwam; *Vind.* resliti, reslijati; *Carn.* isliti; *Croat.* razlévam; *Bosn.* razljevati; *Rag.* razlitti, razljeevam, razljêvati; *Ross.* разлить, разливать; *fig.* 1) rozlewać co, przelewać ze szkoda; vergießen, verschütten. Mléko rozlane na ziemi. *Teat.* 51. *c*, 52. Co potrawy jakie przyprawne niosą, boją się, by czego nie upuścili abo nie rozlali. *Kosz. Lor.* 4 *b.* Rozlanie, rozlew *Ross.* разливка. — Léj rozléj, rozgardyas, pijatyka; Sauferey, Völlerey, Schlemmerey. Nuż o pijatykach, bankietach, léj rozléj, jak prawi tak prawi. *Opal. Sat.* 139. Alić dostatki, biesiady, alić léj rozléj, aż wioski lecą. *Falib. P* 2. — Rozlewać *absolute*, rozgardyas stroić, schlemmen, prassen. Żeby pachołków mieć za sobą jak najwięcéj, żeby czestować i rozlewać, jak najbardziéj. *Star. Ref.* 26. — *fig.* Rozlewa rzéka, morze = wylewa. *Cn. Th.*, überschwemmen, aus dem Ufer tretten. — *fig.* 2) *Transl. fig.* Rozlewać, rozpuszczać, rozszerzać, rozpościerać; verbreiten, ausbreiten, ergießen. Rozlał a prawie rozsypał bóstwo swoje, a wolą swą świętą, po wszystkim świecie. *Rej. Post. X x* 4. Jakiś powab po całéj rozlany twarzy, czyni ją przedziwną. *Teat.* 49. *b*, 20. Rozlewać się *recipr.*, rozpuszczać się, rozchodzić się, rozszerzać się; sich verbreiten, ergießen. Bądź na przykład pana, źrzódłem opływającym, a na potrzeby braci twojéj rozlewającym się. *Zarn. Post.* 2, 554. Rozlałeś się morzem w słowach na exageracya występku mego. *Obr.* 41. Siedzieli tam smutni, bo się były nie po mału rozlały na nie złe rzeczy. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 30. Wojska nieprzyjacielskie rozlawszy się po Mazowszu, wielkie szkody poczyniły. *Nar. Hst.* 5, 83. Prawda jego wszędzie się rozlała. *Zygr. Gon.* 250.

ROZŁĄCZKA, i, *ż.*; *Carn.* lozhitva, reslôzhk; *Vind.* lozhi-

tjc, lozhenje, reslozhik; *Croat.* razlûka *discrimen*, (razluchenje = rozróżnienie); *Ross.* разлука; rozłączenie, separacya; die Trennung, Absonderung. Gdy się pokaże krewność, małżonkowie będą rozłączeni; a po takowéj rozłączce, wolno im będzie w insze małżeństwo oddawać się. *Stat. Lit.* 240. ROZŁĄCZNY, a, e, — ie *adverb.*, 1) oddzielny, co łatwo może być rozsadzono, *separabilis. Mącz.*, trennbar; ROZŁĄCZYSTY, rozłączeniu podległy. *Cn. Th.* 945; *Boh.* rozčitedlny; *Slov.* rozlučitedlny; *Carn.* lozhitn, reslôzhn; *Vind.* reslozhliu, lozhliu, resjemliu, resdrushliu, resrasen, narasen; *Rag.* razluuciv, razluciv, razdrûxni; *Bosn.* razluciv, koje se mosge razluciti; *Sorab.* 1. rozwožitė; *Ross.* разлучный; *Eccl.* разлучительный. — 2) *Grammat.* Wyraz rozłączony jest rzeczownik z przymiotnika zrobiony, czyli przymiot wzięty za rzecz n. p. płodność. *Kpcz. Gr.* 3, 4; (*oppos.* złączny), abstract. ROZŁĄCZNOŚĆ, ści, ż., sposobność być rozłączonym, die Trennbarkeit; *Croat.* razlûchnoszt; *Vind.* reslozhlivost, resjemlivost; *Ross.* разлучность. ROZŁĄCZYĆ, ROZŁĘCZYĆ *cz. dok.*, Rozłączać *niedok.*; *Boh.* rozlaučiti, odlaučiti; *Slov.* rozlučit, rozlučugi, rozlučeni, rozlučowati; *Carn.* lozhiti, lôzhem; *Vind.* reslozhiti, vunslozhiti, lozhiti, arshlozhit, arslozhit, resparati, odparati; *Croat.* lûchim, razluchûjem, razluchilszem, razdrusiti, razdrusûjem, raztreblyûjem; *Dal.* razlucsiti; *Bosn.* razluciti; *Rag.* razlûciti, razlucîvati, rozdrûxiti; *Sorab.* 1. rozwožam; *Ross.* разлучить, разлучать; (различить, различать rozróżnić, различествовать różnić się); oddzielić, rozdzielić; absondern, trennen. Co bóg złączył, człowiek niechaj nie rozłącza. *Sekl. Marc.* 10. 1 *Leop. ib. Teat.* 29, 69. Czasu gorącości w gromadzie owcom chodzić pasterz nie ma dopuszczać, ale po trosze je ROZŁĘCZAĆ. *Cresc.* 557. Morze nas rozłącza, nie droga, nie góry, Trocha nas wody, że się nie schodzim, hamuje. *Otw. Ow.* 122. Małżeństwo rozłączać się, *quoad thorum et mensam*, mimo sądu nie powinni. *A. Zamoj.* 52. separować, sich scheiden von Tisch und Bett, sich separiren. Wyrwij stal ostrą, a duszę mizerną Rozłącz z tym światem ręką miłosierną. *Zimor. Rox.* 145. Gdy już widział blizkie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. jego rozłączenie było. *Sk. Żyw.* 2, 132. (rozwiązanie, Auflösung). ROZŁĄCZYCIEL, ROZŁĄCZNIK, a, *m.*, który rozłącza, der Absonderer, Zertheiler; *Vind.* lozhnik, reslozhnik, resbornik, (*Vind. et Carn.* reslozhnik, odfodnik = rozjemca, polubowny sędzia); *Croat.* razluchitel, *f.* razluchitelicza; *Rag.* razlucitegl, *f.* razlucitegliza; *Ross.* различитель; *Eccl.* разлучитель. ROZŁĄCZYSTY, *ob.* Rozłączny.

ROZŁADOWAĆ *cz. dok.*, rozpakować, odładować; abladen, abpacken. Równia nachylona użyteczna jest przy ładowaniu lub rozładowaniu wozów. *Rog. Doś.* 2, 345.

ROZŁAKOMIĆ, ROZŁAKNIĆ kogo na co *cz. dok.*, łakomym go na co uczynić, rozchwycić go, oskomę mu czynić; einen wornach lüstern machen, seinen Appetit reitzen *pr. et tr.*; *Boh.* rozmlsati. Wynaleziono tysiączne zaprawy i przysmaki, któremi obżarstwo rozłakomiono. *Pilch. Sen. list.* 3, 190. Cukiernicy, kucharze rozum swój na dogodzenie i rozłaknienie rozkoszy wysilają. *ib.* 2, 13. Chciwość tym będzie żarczejsza, im większych rzeczy nadzieją rozłaknioną będzie. *ib.* 2, 388. Krzyżacy okwitością zdobyczy rozłakomieni, świeży lud dla dobywania miejsca posyłają. *Krom.* 334. Rozłakomić się na co, nach etwas hungern sich gelüsten lassen, lüstern seyn.

ROZŁAMAĆ, ROZŁOMIĆ *cz. dok.*, Rozłamywać *frequ.*, rozłamuje *pr.*; *Boh.* rozlomiti, rozlomowati, rozlamati, rozlamowati; *Slov.* rozlomugi; *Sorab.* 1. roflamacz, rozwawám; *Vind.* arslomit; *Croat.* razlamlyûjem, razlomilszem; *Bosn.* razlomiti, lomiti; *Ross.* разломить, разламывать, разшибить, разшибать, раздавить, раздавливать; na dwoje przełamać, zerbrechen, entzwey brechen, von einander brechen. Rozłomienie. *W. Post. Mn.* 274, *Ross.* разшибъ. ROZŁAMACZ, a, *m.*, który rozłamuje, der Zerbrecher, Entzweybrecher; *Rag.* razlomitegl.

ROZLANY, *ob.* Rozlać.

ROZŁATAĆ się, *ob.* Rozlecieć się.

ROZŁATWIĆ *cz. dok.*, Rozłatwiać *niedok.*, ułatwić, ein Geschäft abthun, damit fertig werden, es abmachen. Wynaleziono sposób, jakimby trudność one rozłatwić. *Krom.* 530.

ROZŁAZIĆ, *ob.* Rozleźć. ROZLAZŁY, ROZŁAZISTY, a, e, niestłoczony, nietęgi, nietrwały. *Cn. Th.*, rozpełzły; *Vind.* resbafen, leicht von einander gehend, nicht fest, nicht dauerhaft, aus einander fallend. — §. *Transl.* Człowiek rozlazły, lejbowaty, rozkisły, lejba. *Gem.* 147. ein langsamer, schwerfälliger Mensch. Dalej, ruszaj, nie bądź rozlazłą. *Teat.* 52. *c*, 27. Ptaczek, ciołek, rozlazły, mazgajowaty, niezgrabny. *X. Kam.* ROZŁAZISTOŚĆ, ROZLAZŁOŚĆ, ści, ż., nietęgość, die Unfestigkeit, Lockerheit, wenn etwas leicht zerfällt. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, rozmoczki. *Cn. Th.* 948. — §. Rozlazłość człowieka, lejbowatość, Schwerfälligkeit.

ROZŁĘCZAĆ, *ob.* Rozłączać.

ROZLECIEĆ się *rec. dok.*, Rozlatać się *niedok.*; *Ross.* разлетѣться, разлетаться; różnie odlecieć, von einander fliegen, sich verfliegen. Rozlatują się ptacy. *Cn. Th.* 946. Rozleciały *Boh.* rozletily. — *Fig.* Skoro fortuna przestaje służyć, rozlatają się wszyscy, *devolant. Mącz.* — §. Rozlatać się, w latanie się rozpuszczać, ins Fliegen hinein gerathen. Ptaszę, kiedy się już bezpieczniej rozlata, Samo wzgórę się wzbija. *Rej. Wiz.* 7. — §. *Transl.* Rozlecieć się, rozpaść, rozbić się; zerfallen, von einander fallen, sich zerschlagen. Już się rozlata ta Rzplta; *jam dilabitur. Mącz.* Ach jak małą chałupkę klecą płoche dzieci, Która dziś zbudowana, dziś się i rozleci. *Tol. Saut.* 96. Trup, jako proch, po wietrze się rozleciał. *Rej. Post. E e* 3. Upuścił zwierciadło, które na tysiąc rozleciało się kawałków. *Niemc. Król.* 4, 75. Siedząc na tej przeklętej kobyle, rozumiałem, że mi się łeb na dwoje rozleci. *Teat.* 11, 4.

ROZLEGAĆ się *rec. dok.*; *Boh.* rozljhati se; *Carn.* reslega se, slega se; *Vind.* fe reslega; *Rag.* razljègatise; *Ross.* разлечься; rozchodzić się głosem, rozgłosić się; erschallen, sich schallend verbreiten. Sklepienia były podawane tak sztucznie, że co tylko w nich mówiono, rozlegało się wyraźnie w jednym gabinecie, gdzie on się zasadzał,

aby przejął rozmowę. *Pam.* 83, 2, 286. Rzeka szumem tak po wszystkich stronach się rozlega, Aż głos dalej niż w kraje sąsiedzkie zabiega. *Otw. Ow.* 33. Płacz się rozlega wszędzie po Kruszwicy, Ta włosy targa, a ta gryzie palce. *Kras. Mysz.* 34. Powszechne pochwały rozlegać się zaczęły po sali. *Teat.* 37, 119. Rozleganie się głosu; *ob.* Rozgłos, cf. odgłos. — *Ogólniéj:* Rozlegać się, szerzyć się, rozejść się, rozszerzać się, rozprzestrzenić się; ſich verbreiten, ſich ausbreiten. Ostatni cyrkuł, im dalej od śrzedniego innym wspólnego odstępuje punktu, tym większą rozpościera się rozłożystością; cokolwiek zaś do owego się przyłączy i przywiąże śrzodka, do prostoty należy, a rozlegać się i rozbiegiwać przestaje. *Bardz. Boet.* 137. ROZLEGŁOŚĆ, ści, *ż.*, rozłożystość, rozciągłość, przestrzeń, der Raum. Z każdej odległości osobnej formuje się wyobrażenie rozległości. *Cyank. Log.* 32. Każda rozległość *extensio* rozciąga się wzdłuż, wszerz i wgłąb. *Geom.* 2, 1. *Jak. Mat.* 1, 3. Ogromne drzewo zasłania cieniem swoim wielką rozległość. *Gaz. Nar.* 1, 108. obszar, Weitläuftigkeit, weiter Raum. ROZLEGŁY, a, e, rozległość mający, rozciągły; eine Ausdehnung habend, ausgedehnt. Cokolwiek pod zmysły nasze podpada, wszystko to jest rozległym. *Geom.* 2, 4. — §. Rozległy, rozłożysty, rozwlekły, weitläuftig. Dobrze rozległa Warszawa. *Zab.* 9, 146.

ROZLEISTY, *ob.* Rozlewny.

ROZLENIĆ się *rec. dok.*, zgnuśnieć, rozleżeć się, ganz faul und träge werden. Próżnowaniem się rozlenili. *Budn. Exod.* 5, 8.

ROZLEW, u, *m.*; *Ross.* разливъ, разливка; rozlewanie, rozlanie, das Ausgießen, Vergießen; wylew, das Uebergießen, Uebertreten, Austreten eines Flusses. Ciężka była przeprawa dla rozlewu rzéki. *Nar. Hst.* 2, 175. Niespodziany rozlew wielu na ulicach zagarnął. *Nar. Tac.* 3, 98. Na bezdennym morza rozlewie, Ułomna łódka chwieje się. *Nar. Dz.* 2, 197. *Zab.* 13, 236. *Nar.* (na wodnej przestrzeni). — Rozlew krwi, Blutvergießen. Może już blizka godzina do rozlewu krwi ojca mojego. *Teat.* 48, 18. ROZLEWAĆ, *ob.* Rozlać. ROZLEWACZ, a, *m.*, ROZLEWCA, y, *m.*, który co rozlewa, der Vergießer. Cyrus wielki rozlewacz krwi ludzkiej. *Gwagn.* 463. Nero krwi ludzkiej rozlewca. *Pot. Zac.* 73. *P. Kchan. Jer.* 217. *Sk. Dz.* 69. ROZLEWACZKA, i, *ż.*, die Vergießerinn. Rozlewaczka krwi. *Budn. Ezech.* 16, 38. ROZLEWNY, ROZLEISTY, a, e, płynny, mogący być rozlanym. *Tr.*, flüſſig, das ſich ausgießen läßt. Woda rozleista, nie otrzymająca się, rozpływająca się. *Cn. Th.* 831. Szeroko rozlewnych rzék poniki i źrzódła maleńkie. *Pilch. Sen. list.* 313. (*Ross.* разливальный, разливный, n. p. разливная ложка łyżka do rozdawania n. p. supy).

ROZLEŻĆ się *rec. dok.*, Rozłazić się *niedok.*; *Ross.* разлѣзться, разлѣзаться, расползтися, распалзываться; łażąc rozchodzić się, aus einander kriechen. Rozłażą się raki, mrówki, żaby, żółwie. *Cn. Th.* 946. — *Fig.* Nie wiedzieć, gdzie się rozlézą pieniądze. *Teat.* 16. *b*, 112. Wszystko się ladajako tu i owdzie rozłaziło. *Kosz. Lor.* 130. Wielka część podatków między poborcami samemi się rozlezie, a bardzo się mała cząstka panu dostawa. *ib.* 129 *b.* — *Transl.* Sukno się rozłazi. *Tr.* rozlata się, pada się, drze; das Tuch reißt, iſt nicht feſt, hält nicht.

ROZLEŻEĆ się *rec. dok.*; *Rag.* razlexattise; *Bosn.* razlesgjattise, odvecch lesgjatti; *Ross.* разлежаться; rozlenić się, faul und träge werden, zum Bärenhäuter werden, ins Liegen und Faullenzen hinein kommen. Młodzi w saraju mają tyle do czynienia, że się nie mają czasu rozleżeć. *Kłok. Turk.* 36. Tam się każdy rozleży, że czysty wół z niego, Już mu wszystko omierznie, co jest przystojnego. *Rej. Wiz.* 28 *b.* Maryus czekał, aż się Cymbrowie w rozkoszach rozleżeli i zlenili. *Stryjk.* 36. ROZLEŻAŁY, zgnuśniały, faul, träge, bärenhäuteriſch. Rozleżały i odwykły pracować. *Otw. Ow.* 575.

ROZLICZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rozličnost; *Vind.* mnogoternost, drugofortnost, reslozhnost; *Rag.* râzlicnos, râzlika, razluka; *Bosn.* razlicnóst, razlika *discrimen*, *differentia*, (razlika muscka i sgenska rodzaj męzki i żeński); *Ross.* различность, различие, многоразличие, многоразличность, (отлика różnica); rozmaitość, mnogość różnego gatunku, die Mannigfaltigkeit. U nas ta rozliczność strojów nie dobrego nie przyniesie. *Corn. Dw.* 111. Jaka rozliczność grzechów naszych, taką rozliczność pomsty nad sobą widzimy. *Rej. Ap.* 31. Aryanie wierzą w jednego boga, ale nie wierzą rozliczności osób. *W. Post. Mn.* 265. W rzeczach wolnych nie jest żadna niezgodna, ale piękna rozliczność i rozmaitość drogi, do jednegoż końca wiodącéj. *Sk. Żyw.* 1, 379. Wprzód niż rozsądek dojrzeje, rozliczność xiąg, szczególną sprawuje mieszaninę obrazów w głowie pozostałych z różnego czytania. *Nar. Cyc. pr.* 8. ROZLICZNY, a, e, ROZLICZNIE, *adverb.*; *Bok.* rozličny; *Slov.* rozliční; *Vind.* reslozhen, reslozhliu, mnogotern, mnogofurmast, drugofortен, reslizhen; *Rag.* razliejan, razlik, râzlicni; *Bosn.* razlicjan, razlik, innak; *Slav.* râzlicsiti; *Ross.* различный, многоразличный, (отликій różny); mnogi w różnych gatunkach, rozmaity, wieloraki; mannichfaltig, verſchiedentlich. Apostołowie mówili rozlicznemi języki w dzień świąteczny. *Biał. Post.* 12. Balsam gwoździkowy jest narozliczniejszéj mocy. *Spicz.* 16. ROZLICZYĆ *cz. dok.*, Rozliczać *niedok.*; *Slov.* rozčitugi, gedno po druhém počitugi; *Ross.* различить, различать, причислить, расчислять; licząc rozdzielić, abzählen. Bóg rozmierzył czasy, i rozliczył wieki. *Budn.* 4 *Ezdr.* 4, 36. Czas żywota pańskiego był rozliczon, przez dni, księżyce i lata. *Biał. Post.* 175. Kogut godziny nocne rozlicza. *Sienn.* 290.

ROZLITOWAĆ się *recipr. dok.*, użalić się, ſich erbarmen. Serdecznie się rozlitował nad niemi i uzdrowił ich. *Sekl. Math.* 14.

ROZŁOG, u, *m.*; 1) (*Rag.* râzlogh = dowód, cf. rozbiór; *Croat.* razlóg *discretio*, *ratio*, *diaeta*; *Bosn.* razlogh *ratio*, *justitia*, *argumentum*, razloghe od broja *calculus*; *Eccl.* разлогъ, расположение rozkład, rozłożenie; *Ross.* разлогъ =, pochyłość). Rozłog, rozległość miejsca, obszar, przestrzeń; ein weiter Raum, großer Platz, Geräumigkeit, weite Flur. Znalazłszy miejsce łąkami i rozłogami wdzięcznemi okraszone, począł tam miasto budować. *Stryjk.* 84, (cf. łęg). Rozłogi, podzielone w rozkoszne ogrody, w

zielone łąki, żyzne pola. *Mon.* 65, 30. *Krom.* 19. Litwa szerokim rozłogiem pustyń rozrosłych utajona, bezpiecznie siedziała. *Krom.* 328. Siedziały od Wisły do Dźwiny i daléj, w rozłogu ziem bliższych morza Baltyckiego różne hordy Sarmackie. *Nar. Hst.* 4, 145. Wiesz jaki jest przedział i rozłog gwiazd? *Pilch. Sen. list.* 2, 10, (cf. rozkład). Duch mądrego cały filozofii przestronny rozłog ogarnywa. *ib.* 3, 32. Im powszechniejsze będą prace nasze, tym obszerniejszym rozłogiem sława pójdzie. *Mon.* 70, 494. — 2) *Botan.* Rozłog, *cotyledon*, rodzaj rośliny, rośnie na starych murach. *Kluk. Dykc.* 1, 161. das Nabelkraut, der Venusnabel; *Croat.* klobuzhecz; *Dal.* bosurak. ROZŁOGOWY, a, e, n. p. Korzeń rozłogowy, *r. stolonifera*, odrośle z siebie wypuszcza. *Jundz.* 2, 8. wurzelsprossend. — §. Od ziela rozłog, n. p. Liście rozłogowe, Nabelkraut.

ROZŁOM, u, *m.*, ROZŁOMEK, mku, *m.*, *dem*; *Ross.* разломъ, разломка; odłamek, ein abgebrochnes Stück, ein Bruchstück. Za Długosza ledwie już drobne szczątki zostały Jadźwingów; a ci rozłomkowie mieli wielkie podobieństwo z Litwinami. *Nar. Hst.* 4, 83. ROZŁOMIĆ *ob.* Rozłamać. ROZŁOMNY, a, e, rozłamany, mogący być rozłamanym; zerbrochen, zerbrechlich. Co za taran tam z Etny rzuca szkopuły rozłomne. *Zab.* 15, 20. *Kniaź.*

ROZŁOŚCIĆ, *ob.* Rozzłościć.

ROZLOT, u, *m.*; *Ross.* разлетъ; rozlatanie się, rozlecenie, das Auseinanderfliegen. Niestatek prędkim zniknął rozlotem. *Kniaź. Poez.* 3, 128. (rozsypką). ROZLOTŁY, a, e, na różne strony rozlatający, rozpierzchniony, rozpierzchły, zerstreut herumfliegend; *Boh.* rozletilý. Długie i czarne jej włosy po nad ramiona rozlotłe. *Stas. Nam.* 2, 50. Jeży rumak grzywę rozlotłą. *ib.* 1, 88; *ondoyante.*

ROZŁOŻYĆ, *f.* rozłoży *cz. dok.*, Rozkładać *niedok.*; *Boh.* rozložiti, rozkladati; *Sorab.* 1. rozłožu, rozłožim; *Carn.* reskladam, reslagam, resgânem, resganiti; *Vind.* resloshit, reskladat, reslagati, resdjati, gorresdjati, arshlosit; *Croat.* razlagati, raslásem, razlosilszem; *Rag.* razkládit; (*Bosn.* raskladiti, rasplodjti *propagare*, razlosgiti *colloqui*, *dissere*, *argumentari*); *Slav.* nerázloxit = bezrozumny, (cf. rozgarniony); razklopiti; *Ross.* разложить, расположить, располагать, раскласть, раскладывать, развертѣть, развернуть, развертивать; po częściach osobno co kłaść, rozebrawszy różnie kłaść; zerlegen, theilweise aus einander nehmen, vertheilen. Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich miejsach żywioły niegdyś zmieszane. *Otw. Ow.* 5. Ty panie wszystkieś rzeczy pod miarą, pod liczbą i pod wagą rozłożył. 1 *Leop. Sap.* 11, 21. (rozrządził. 3 *Leop.*). Po wydrukowaniu arkusza, litery w swe krupki rozłożyć, nazywa się w drukarni, rozbierać pismo. *Magier. Mskr.*, (*ob.* Rozbiór, rozbiórka). Odpłacenie sumy na termina rozłożyliśmy. *Teat.* 19. *b*, 8. Roczne dochody pańskie będą długo trwać, ani się na każdy rok tak prędko rozłożą, jeśli się będą powściągać. *Kosz. Lor.* 109. (nie wyczerpną się, nie wydadzą się). Żołnierze rozłożeni po kwaterach. *Teat.* 50. *b*, 30. (różnie rozkwaterowani). Wtargnęli Filistynowie, i rozłożyli się po padole. 1 *Leop.* 1 *Paral.* 14, 12. (rozbili obóz). Na większy postrach więcej męczarskich narzędzi rozkłada. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. (wykłada, dobywa). Rozgospodarować się i rozłożyć z drogi. *Xiądz.* 61. rozpakować, rozgościć się; sich einrichten, seine Sachen in Ordnung stellen. Po wydobyciu z moczydła konopi, rozwięzują się z pęczków i rozkładają się na słońcu. *Jak. Art.* 3, 219. Mapy rozkładała po stole. *Teat.* 27, 24. rozwinęła, aus einander schlagen, aus einander wickeln. — §. Rozłożyć, rozwlec, rozciągnąć, rozszerzyć; ausbreiten, ausdehnen, ausrecken. Co w sześciu wierszach mógł zwięźle złożyć, To wolał na dwieście daremnych rozłożyć. *Hor. Sat.* 141. Co to za głupstwo, na przyszły wiek się rozkładać. *Pilch. Sen. list.* 3, 298. ROZŁOŻYCIEL, *ob.* Rozkładacz. ROZŁOŻYSTOŚĆ, ści, *ż.*, roległość, die Ausdehnung, der Raum; *Ross.* разлогость. Ostatni cyrkuł, im daléj od średniego punktu odstępuje, tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boet.* 137. Każde ciało ma pewną rozłożystość, czyli wielkość pewnemi granicami określona. *Rog. Doś.* 1, 24. ROZŁOŻYSTY, a, e, — o *adverb.*, szeroko rozłożony, rozczepierzony; weit ausgestreckt, ausgebreitet; *Boh.* rozkladitý; *Ross.* разлогій, разложистый (2). połogi, pochodzisty), окладистый; (*Bosn.* roslogit *rectus*, *aequus*, *moderatus*; *Slav.* nerázloxit = nierozumny, *ob.* Nierozgarniony). Tytyrze w rozłożystym ty bukowym cieniu dmiesz w fujarę; *patula.* *Nag. Wirg.* 485. Palmy ku niebu pną się rozłożyste. *Leszcz. Class.* 6. Dąb ów rozłożysty przewyższa wszystkie drzewa. *Jabł. Tel.* 4. *Bardz. Luk.* 45. *Teat.* 54. *c*, *A* 2 Gałęzie rozłożyste, *divaricati*, tak są na pniu osadzone, iż z góry kąt rozwarty, z dołu nieco ostry formują. *Jundz.* 2, 11. Pawi ogon rozłożysty. *Ustrz. Klaud.* 28. (rozkładający się, rozsuwający się). Suknie rozłożyste. *Mon.* 65, 569. (buchaste). Pospolicie słabi są na duszy, których rozłożystym barkom i plecom wydziwić się nie możem. *Pilch. Sen. list.* 2, 306, (cf. sążenisty).

ROZLUDNIĆ, *cz. dok.*, w ludność rozmnożyć, besser bevölkern. Rozludnienie kraju zawisło między innemi przyczynami od dobrego wychowania dzieci. *Pir. Pow.* 65. Niewola tamuje pracowitość, urodzaje i rozludnienie narodu. *Przestr.* 12. *et* 216.

ROZŁUP, u, *m.*, 1) rozszczep, rozpadlina, die Spalte. Otwarły się w przyjemnym rozłupie. *Przyb. Milt.* 225. — 2) Rozchwycenie, rabowanie; das Plündern, Wegraffen. Chcą zbliżyć naszę flotę, żeby razem Napadli na jej rozłup z ogniem i z żelazem. *Przyb. Luz.* 238. — 3) *Botan.* Rozłup, ziele, *ob.* Łomikamień. ROZŁUPIĆ *f.* rozłupi *cz. dok.*, Rozłupać *niedok.*, rozłupuje *pr.*; *Rag.* razlúpiti; *Ross.* разлопнуть, разлопать, расколупать, расколупываю; *Boh.* roslausknauti, rozkorcepiti; łupinę rozbić, rozgryźć; eine Nußschale ꝛc. aufspalten, aufmachen, aufbeißen. Nadobnyć będzie kasztan albo orzech Włoski, A kiedy go rozłupisz, ali w nim ni troszki. *Rej. Wiz.* 91. — §. Rozłupać = rozszczepać, aufspalten, zerspalten. Luzytańcy z potężnym ramieniem rycerze, Rozłupują szyszaki, płatają pancerze. *Przyb. Luz.* 85. Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. *Chmiel.* 1, 225.

ROZMACHAĆ *cz. dok.*; *Ross.* размахать, размахивать, раскачать, раскачивать, разшагать; rozkołysać, rozchwiać; in die Schwinge bringen, ſchwänken. Dość mu było rozmachać ramię z mieczem, a strach równie w rycerzach serca trwożył. *Przyb. Luz.* 238. Prędzej się ja wydźwignę, im żywiej bieg rozmachasz. *Żab.* 15, 257. Twój język świegotliwy za bardzo się rozmachał. *Teat.* 1. *b*, 25. Każdy z osobna żołnierz, gdy był rozmachanem, Choć wodzony, zdawał się być pierwszym hetmanem. *Przyb. Milt.* 185. Rozmachanie, rozmachnienie; *Ross.* размахъ, (размашистый нерóвный, нечýтельный).

ROZMĄCIĆ, ʻROZMĘCIĆ *cz. dok*, rozpuścić w wodzie; *Rag.* razmútit, in Waſſer auflöſen, einrühren. Proch rozmęć w trzech uncyach wódki. *Sienn.* 540. — ⁂ Rozmącić wodę = mętną uczynić, Waſſer trübe machen. Z wody rozmaconéj ziemie opadały. *Kluk. Kop.* 1, 22. ROZMĄCICIEL, a, *m.*, który rozmąca, der Einrührer, Auflöſer; *Rag.* razmutitegl, *f.* razmutitegliza.

ROZMACZAĆ *ob.* Rozmoczyć. W ROZMACZKI jaje, jaje miękkie, które razem abo dwiema wyłknąć można, *ovum sorbite. Macz., Wod.* weiche Eier, (cf. rozmoczki); *Slav.* jaja na umàk. (*Ross.* размазня rzadka kasza).

ROZMAGAĆ się, *ob.* Rozmódz się.

ROZMAITOŚĆ, ści, *ż.*; (*Etym.* imać, jąć); rozliczność, odmienna mnogość, die Mannigfaltigkeit; *Vlnd.* mnogoternost, drugofortnost, reslozhnost, velikuſhnost; *Ross.* многоразличность, многоразличие. Rozmaitość słodzi rzeczy. *Cn. Ad.* 766, (cf. przeplatać milej). — ⁂ Rozmaitość była między Łacińskim a Greckim narodem. *Smotr. Nap.* 71. różność. *ib.* Unterſchied. ROZMAITY, a, e, ROZMAICIE *adverb.*, odmiennie liczny, rozliczny; verſchiedentlich, mannigfaltig; *Slov.* rozmagiti, rozmanity; *Sorab.* 1. mnohowoschnówe; *Vlnd.* mnogotern, drugofortен, reslozhen, reslizhen, velikuſhen; *Ross.* многоразличный; *Eccl.* разохатъ, въ рознь раздѣленный. Tam było się wiele ludu rozmaitego naszło. *Baz. Sk.* 185. Gdy na te cudowne patrzę widowiska, Tysiąc myśli rozmaitych w mój umysł się wciska. *Chod. Gesn.* 35. Podział rozmaity i niewyłożny zły jest. *Petr. Ek.* 50. niejednostajny.

ROZMAMAĆ *cz. dok.*, obnażyć piersi, jak mamka, gdy daje ssać dziecku; die Bruſt entblößen, wie eine Säugamme. Jażem się śmiał w tak nieprzyzwoitych sukniach, tak rozmamany w oczach jego stawić! *Teat.* 30, 18.

ROZMARNOWAĆ *cz. dok.*, roztrwonić; *Sorab.* 1. roſwadacz; *Carn.* safajdrâm; *Vlnd.* safrazhati, sanemarati, sapraviti, sadegati; *Ross.* расточить, расточать (cf. roztoczyć), промытарить, размытарить, verſchwenden, durchbringen. Kaligula tak cały skarb rozmarnował, że nic miał potym co na kuchnią wydawać. *Star. Ref.* 74.

ROZMARSZCZYĆ *cz. dok*, Rozmarszczać *niedok.*; *Bosn.* razmrrisiti; *Rag.* razmarsitti, (razmarsiv *explicabilis*); *Ross.* разморщить, разморщивать, расправить, расправлять (cf. rozprawić), разгладить, разглаживать, разлощить, разлащивать = zmarszczki rozfałdować, wygładzić; entrunzeln, entfalten, Rozmarszczyć czoło czasem nie zawadzi. *Mon.* 65, 93.

ROZMARYN, u, *m.*, *rosmarinus Linn.*, der Roßmarin; *Boh.* rozmarýn; *Sorab.* 1. roszmarin; *Carn.* roshmarin, (roshmarinêm se *adblandiri*; *Vlnd.* roſhmarin; *Croat.* rosmarin; *Bosn.* rosmarin, rusmarin; *Rag.* rúsmarin; *Slav.* rozmarin; *Ross.* розмаринъ; ziele na podobieństwo drzewka, zawsze zielone. *Cresc.* 268; kocha się w ciepłych krajach, zwłaszcza przy morzu; przeto z *Łac.* wykłada się jakoby róża morska. *ib. Kluk. Rośl.* 1, 282. Dawna przypowieść, jak od ludzi słyszym, Że i rozmaryn zły z złym towarzyszem. *Zab.* 12, 307. — §. Rozmaryn polny, dziki, Czeski, bagno świnie, rozmarynek, szmer, podobny do rozmarynu ogrodowego. *Syr.* 171. *Kluk. Dykc.* 1, 35. Mutterkraut, Poß. ROZMARYNOWY, a, e, Roßmarin-; *Ross.* розмаринный.

ROZMARZNĄĆ, rozmarzło *neutr. jedntl.*; *Rosn.* rozmerznutise, rozmrriznutise; *Boh.* rozmrznauti; odtajeć, aufthauen, aufgehen. Rozmarznie ziemia, puszcza. *Cn. Th.*

ROZMARZYĆ *cz. dok.*, mocno odurzyć, dumm und träumeriſch machen, den Kopf einnehmen, berâuben; (cf. *Boh.* rozmarilý gnuśny, rozmarilost gnuśność; cf. *Ross.* размарать, размарывать wymazać, zamazać). Trudno jest zapiłego człowieka, gdy go piwo albo wino rozejdzie a rozmarzy, trzeźwić. *Glicz. Wych. J* 5 *b.* Rozmarzył chmielny trunek ukrainnego Spartaka, że i Rzymowi groził. *Psalmod.* 41. Uderzył na nieprzyjacioły snem i pijaństwem rozmarzonych. *Krom.* 39. *et* 335. Leży sobie Bachem rozmarzony. *Anakr.* 58. *Zab.* 12, 309. *Hul. Ow.* 252.

ROZMAWIAĆ, *ob.* Rozmówić.

ROZMAZAĆ *cz. dok.*; *Boh.* rozmazati, rozmazowati; *Sorab.* 1. roſmažu, roſmažem, roſmazam; *Bosn.* rozmazam (*perungo*, 2. *effemino*; *Slov.* rozmazaný *delicatus*); *Croat.* razmasûjem; *Ross.* размазать, размазывать; mażąc rozcierać, auseinander ſchmieren. ROZMAZISTY, a, e, co się rozmazać daje, ſchmierig, zum Zerſchmieren. *Tr.*

ʻROZMĘCIĆ, *ob.* Rozmącić. ROZMET, u, *m*, sposób czynienia żelaza miękkim, aby się nie łamało. *Wod.*, *ferrum molle et flexile, quo cultri, gladii temperantur, ne fragiles fiant. Cn. Th.* weiches Eiſen, das ſpröde, geſchmeidiger zu machen.

ROZMELANCHOLIZOWAĆ się *recipr. dok.*, zapędzić się w melancholią, ins Melancholiſiren gerathen. Długom się w myślach zanurzony rozmelancholizował. *Mon.* 71, 249.

ROZMIĄĆ *cz. jedntl.*, miąc rozgnieść, zerknittern; *Ross.* размять, разомну, разминаю.

ʻROZMIANY, n. p. ʻNierozmiana mowa. *Żebr. Ow.* 1, 47, nierozumiana, niezrozumiała, *ob.* Rozumieć.

ROZMIAR, u, *m.*; *Vlnd.* resmir; *Croat.* razmerenye; *Hung.* megmérés; (*Rag.* razmjèrje = proporcya, pomiar; razmjerni = pomierny, *congruus*); *Ross.* размѣръ; 1) rozmierzanie, wymierzenie; das Abmeſſen, Ausmeſſen. (*Ross.* размѣрность, соразмѣрность pomierność, proporcyonalność, размѣрный, соразмѣрный pomierny, stosowny). Rozmiary wojenne. *Łesk.* 12. Z odprawionych rozmiarów karta całego kraju się układa. *Łesk.* 311. — §. Rozmiar, statek, konew, garniec, miara. *Cn. Th.*; ein Maß, Trinkmaß. — ⁂ Rozmiar, pomierność, proporcya, das verhältniß. Mali ludzie mogą być wdzięczni, przystojny

mając rozmiar członków. *Petr. Et.* 326. — *§. Ciało Chrystusowe w sakramencie jest bez rozmiaru; *sine quantitate. Zygr. Ep.* 82. — 2) Rozmiar, *herb*; tryanguły trzy, na wierzchu krzyż, w hełmie pięć piór pawich. *Kurop.* 3, 45, ein Wappen. ROZMIARKOWAĆ *cz. dok.*, wymiarkowawszy rozsądzić, entſcheiden, beſtimmen. Posłał król do Spiża, dla rozmiarkowania granic z Węgrami; *ad regundos fines cum Ungaris. Krom.* Niepiérwéj dom swój i całe obejście swoje ustanawiać ma, aż obrachuje się pilno z dochodami, czyli te na całe tak rozmiarkowane obejście wystarczyć mu mogą. *Mon.* 67, 452.

*ROZMIE, Rozumie, *ob.* Rozumieć.

ROZMIEŚĆ, rozmiotł, *f.* rozmiece *cz. dok.*, Rozmiatać *niedok.*; *Boh.* rozmetati, rozmecy, rozpremjtati; *Sorab.* 1. rozmetam, rozcziskam; *Bosn.* razmechjati, razmetnuti; *Rag.* razmétnuti, razmetatti; *Croat.* razmetati, razméchem; *Eccl.* разметаю, размещу; *Ross.* разметать: 1) rozrzucać, von einander werfen. Kazali im, aby domy one rozmiotali. *Kosz. Cyc.* 203. Budowanie folwarkowe dla téj przyczyny rozburzone i rozmiotane być nie ma. *Szczerb. Sax.* 160. Drogi wybite wyrównywali, pagórki rozmiatowali, i przechody na prost działali. *Jer. Zbr.* 57. Rozmiatywają góry, burzą mury. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 4. (rozmiatają. 3 *Leop.*). Chcieli go rozsiekać, i jak złego w lesie po sztuce rozmietać. *Papr. Koł. Q* 4 *b.* Wystrzały się z narzędzi wojennych rozmiotły. *Przyb. Luz.* 224. Jak dym, gdy go wicher porwie i rozmiecie, zginął zdrajca. *Teat.* 45, 65. *Wyb.* Jagiełło kazał ogień, który (Litwini) za święty mieli, zgasić i rozmiatać. *Stryjk.* 445. Do rozmiecania, *rozmiotny *Ross.* разметный. Dąb wierzchołkiem pysznym obłoki rozmiata. *Kniaź. Poez.* 2, 95. Czas czynić Jehowo, rozmiotali zakon twój. *Budn. Ps.* 119, 126. — *§. Ptasznik, chcąc gołębia ułowić, rozmiatał nań siatki nauką swoją. *Ezop.* 56. (rozmaicie rozstawiał, rozwieszał). — §. *Stomachor*, gniewam, rozmiatam się, niecierpliwy jestem. *Macz. Stomachosus*, łatwie się rozmiece od gniewu, niecierpliwy. *Macz. Egone debacchatus sum in te, an tu in me*; izalim się ja na cię rozmiotał, czyli ty na mnie? *Macz.* — 2) Rozmieść, rozmiatać miotłą, zmiatając rozrzucać, zerfegen; *Boh.* rozmesti; *Ross.* разместь. Rozmiotę, com zmiotł. *Cn. Th.* 947.

ROZMIĘKCZYĆ *cz. dok.*, Rozmiękczywać *częstotl.*, miękkością przejąć, zerweichen, durchweichen; (*Boh.* rozmačknauti, rozmačkati = rozgnieść); *Croat.* razmekchávam; *Ross.* размягчить, размягчать, размягчивать; *Eccl.* размягчати. Dla wrzodów w gardle sypkość przypada, bo wilgotności z nich pochodzące rozmiękczywają części one głosowi służące. *Sok. Probl.* 98. *ROZMIĘKNĄĆ *neutr. jedntl.*, Rozmiękać *niedok.*; *Boh.* rozměknauti, rozměkati; *Ross.* размякнуть; *Eccl.* размякиваю; wilgocią przeniknąć, miękkim się stać; ganz weich werden, erweichen. Świeżą grunt żyżny wilgocią rozmięka. *Kniaź. Poez.* 1, 151. Krzyczą zwycięzcy, smutnie wyją zwyciężeni, Ziemia płynie od krwawych rozmiękła strumieni. *Dmoch. Il.* 104.

ROZMIENIĆ *cz. dok.*, Rozmieniać *niedok.*; *Croat.* rozmenyam; *Bosn.* razminiti, prominiti; *Ross.* размѣнить, размѣнять, размѣнывать; zamienić, umwechſeln, verwechſeln, einwechſeln. Wszystko złoto mam w samych imperyałach; a najciężej tylko rozmieniać, to niewiedzieć, gdzie rozlezą się pieniądze. *Teat.* 16. *b*, 112. Rozmienienie, *rozmiana; (*Ross.* размѣнная = list zamienny, Tauſchbrief). Do rozmienienia (*Bosn.* razmigniv, sctose mosge razminiti). Rozmieniacz, *Bosn.* razminilaç, koji razmigniva pjeneze; *Croat.* razmenitel.

ROZMIERCA, y, *m.*, ROZMIERZACZ, a, *m.*, rozmierzający co; *Vind.* resmernik; *Croat.* razkotaritel, der Ausmeſſer, Abmeſſer. Spólną przedtym ziemię, Rozmierca granicami poznaczył długiemi. *Otw. Ow.* 11. O rozmierzaczach ziemi. 1 *Leop. Hier.* 6. ROZMIERZYĆ *cz. dok.*, Rozmierzać *niedok.*; *Boh.* rozmeřiti, rozmeřowati; *Sorab.* 1. rozměram, rosmiriu, rosmirim; *Rag.* razmjerriti; *Vind.* resmeriti; *Croat.* razmeriti, razmerjam, razmerújem, razkotarújem; *Hung.* megméram; *Ross.* размѣрить, размѣрять, размѣривать, размежевать, размежевывать; pomierzyć, wymierzyć, ausmeſſen. Każdy znajdzie, umie kto rozmierzyć chwile, Czas do poważnych zabaw, czas do krotofile. *Min. Ryt.* 3, 349. Nie śmiemy się przyrównać do niektórych, co się sami zalecają; ale my siebie sami w sobie rozmierzając, przyrównawamy się sami sobie. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 10, 12. Rozmierzenie, wymierzenie, das Ausmeſſen. — §. Rozmiar, rozmierność, rozciągłość, die Ausdehnung. Bóg nie ma rozmierzania, ani wielkości. *Kat. Gd.* 65.

*ROZMIERZWIĆ *cz. dok.*, mierzwiąc rozprószyć, malmend zerſtieben, zermalmen; *Sorab.* 1. rozměrwu; *Bosn.* razmrviti, razmrriviti; *Croat.* razmervlyújem.

ROZMIESZAĆ *cz. dok.*; *Sorab.* 1. rosmischu, rosmischam, *Rag.* izmjesejati; *Ross.* размѣшать, размѣшивать, разболтать, разбалтываю; rozmącić mieszając, einrühren, zerrühren, vermiſchen. Placek chleba oliwą rozmieszanego. *Budn. Exod.* 29, 32. Ług gdy ochłodnie, z rybią rozmieszać żółcią i tam gdzie są pchły kropić. *Haur. Ek.* 113. (*Boh.* rozmiška = zniszczenie).

ROZMIŁOWAĆ się, *kogo, w kim *recipr. dok.*, rozkochać się w kim, ſich in einen ſehr verlieben. Salomon rozmiłował się niewiast cudzego rodu mnogich. *W.* 3 *Reg.* 9. 1. Dawid rozmiłował się drugiéj córki Saulowéj. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 20. Nasz język Polski rychłoby urósł, gdybyśmy się go rozmiłowali. *Corn. Dw.* Król się Olimpii rozmiłował. *P. Kchan. Orl.* 1, 322. Rozmiłowała się bardzo urodziwego młodzieńca. *Sk. Dz.* 1009. Korydon się w Alexie pasterz rozmiłował. *Nag. Wirg.* 488; *ardebat. — *Absol.* Rozmiłować się, rozkochać się, pałać miłością; verliebt ſeyn, ſich verlieben. Mnie kiedy która kobieta odważy się kochać, to szalenie się rozmiłuje. *Teat.* 28, 43. Serce rozmiłowane poświęca wszystko swojej miłości. *Stas. Num.* 2, 65. — §. Oby się go pan bóg rozmiłował; by się bóg nad nim zmiłował. *Cn. Ad.* 1069. *de improbis vel extreme miseris moribundis*; daß ſich unſer Herr Gott ſeiner erbarme.

ROZMINĄĆ się z kim *recipr. jedntl.*, Rozmijać się *niedok.*, różną drogą idąc ominąć kogo, einen verfehlen, nicht auf ihn treffen, nicht mit ihm zuſammen treffen. Biegnę co prę-

dzéj, aby się z nim nie rozminąć. *Teat.* 24. *c*, 99. Myśli ich się zgadzają, o czas tylko rozminęły się. *Teat.* 33. *d*, 15. Szczęście, gdy komu w miłości sprzyja, Z tym się częstokroć we grze rozmija. *Teat.* 48. *b*, 42.

ROZMIOTAĆ, *ob.* Rozmieść. ROZMIOT, u, *m.*, rozrzut, rozrzucenie, rozprószenie; das Auseinanderwerfen, Zerſtreuen. Położże na drugiej stronie przeciwko Gilliuszowi skrzynie z kłótkami, na wszelkie prośby głuche, nie osądzisz, że jego rozmiot poniekąd jest lepszy, niżeli ta straż? *Warg. Wal.* 140.

ROZMLEC *cz. dok.*, Rozmielać *niedok.*, mieląc rozetrzeć, zermahlen; *Boh.* rozemliti, rozemlel, rozmeli; *Ross.* размолоть, размалывать.

ROZMŁÓCIĆ *cz. dok.*, Rozmłacać *niedok.*, młócąc rozbić, zerdreſchen; *Ross.* размолотить.

ROZMŁODZIĆ *cz. dok*, Rozmładzać *niedok.*, zupełnie odmłodzić, verjüngen, jung machen. Uczył ich, w którą ziemię latorośl i jako ją wsadzać, W jakiej winną macicę dziedzinie rozmładzać. *Gaw. Siel.* 362.

ROZMNOŻYĆ *cz. dok.*, Rozmnażać *niedok.*; *Boh.* rozmnožiti, rozmnožowati; *Slov.* rozmnožugi, rozhognugi; *Sorab.* 1. womnohoſcžam; *Ross.* размножить, размножать, пріусугубить, пріусугублять; *Eccl.* многоусугубити, разблажити, разблажаю; liczniejszym uczynić, rozwieliczyć, mnogości przyczynić; vermehren, vervielfältigen. Stworzenie jest z niczegoś; rodzenie, gdy się jedna rzecz z drugiej wypuszcza; rozmnożenie, gdy taż jedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 317. Rozmnożyć się *Eccl.* разплодити. Rozmnażanie się, die Vermehrung, ziarn niektórych roślin, jest niewypowiedzianie wielkie. *Bot. Nar.* 138. Abrahama bóg obiecał rozmnożyć i uczynić go ojcem wielu narodów. *Sk. Kaz.* 508. Każde dziecię nie zaraz mówi, jedno za rozmnożeniem lat; bóg przystojnie z rozmnażaniem lat rozmnażanie mądrości przyłączył. *Biał. Post.* 137. Dzieciątko rosło a rozmnażało się. *Rej. Post. D d d.* 4. Im daléj, tym się więcéj rozmnażał w nauce swojéj. *Zarn. Post.* 3, 331. — *Arithm.* Rozmnażać liczbę jedne przez drugą, multipliciren. Aby potrafić każde mnożenie odprawić, trzeba umieć na pamięć wszystkie produkta z rozmnożenia pojedynczych cyfer wypadające; te znajdują się w tablicy rozmnożenia czyli Pytagoresowej. *Lesk.* 2, 7. Multiplicationstafel, Einmal Eins. ROZMNOŻYCIEL, a, *m*, ROZMNOŻCA, y, *m.*; *Boh. et Slov.* rozmnožitel; *Eccl.* размножитель; rozszerzyciel, der Vermehrer, Verbreiter, Ausbreiter. Boże rozmnożycielu światłości. *Kanc. Gd.* 326. Bóg jest rozmnożcą zbawienia naszego. *Wróbl.* 153. Metodius wiary Chrystusowéj w narodzie Słowiańskim rozmnożyciel. *Krom.* 51. — *W rodz. żeńsk.* ROZMNOŻYCIELKA, i, n. p. Dziwactw rozmnożycielka. *Mon.* 72, 391. die Vermehrinn. ROZMNOŻYSTY, a, e; *Sorab.* 1. womnohoſcženité; rozmnażający się, mogący być rozmnożonym, ſich vervielfältigend, vermehrbar; *multiplicabilis. Cn. Syn.* 586. Ogórek ptaszy jest rzecz rozmnożysta. *Syr.* 1475. ROZMNOŻYSTO *adverb.*, bardzo licznie, ſehr zahlreich. Rozmnożę rozmnożysto potomstwo twoje. 1 *Leop. Genes.* 16, 10.

ROZMOCZYĆ *cz. dok.*, Rozmaczać *niedok.*; *Boh.* rozmočiti; *Vind.* resmozhit, arsmozhit, resmakat; *Carn.* resmákam; *Bosn.* raskisnuti, *Ross.* размочить, размочивать; moczeniem rozmiękczyć, rozpuścić, rozmącić; aufweichen, einweichen, zerweichen. Rozmocz dwa łóty gumy w wódce. *Perz. Lek.* 368. Jednorożec rozmacza róg swój w wodzie. *Wróbl.* 64. Który sięga, a rozmacza ze mną rękę w misie, ten mię zdradzi. 1 *Leop. Math.* 26, 23. (który macza ze mną rękę w misie. *Bibl. Gd.*). — Wełna niektóre farby od razu w się bierze; a innych nie wciąga inaczéj, chyba za wielokrotnym rozmaczaniem i warzeniem. *Pilch. Sen. list.* 2, 178. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, ROZMOCZKI. *Cn. Th.* 948, das Aufweichen, Durchweichen z. B. des Erdreichs vom Regen; cf. rozmaczki, jaja w rozmączki; *Slav.* jaja na umák. ROZMOKNĄĆ, rozmókł, *f.* rozmoknie *neutr. jednll.*, Rozmakać *niedok.*; *Boh.* rozmoknauti, rozmokati; *Sorab.* 1. rofmoknu, rofmoknam; *Ross.* размокнуть; rozpuścić się od wody, aufgeweicht ſeyn, durchweichen. Nogi im przez wodę, w któréj przez pięć dni wciąż stali, rozmokły zupełnie. *Gaz. Nar.* 1, 77. Drogi rozmokłe. *Hor. Sat.* 88. Owi ludzie bez gniewu, są ani ciepli ani zimni, ale rozmokli, jako zmokła kokosz, tak się ruszają, nic nie sprawią. *Sk. Kaz.* 313.

ROZMÓDZ się, rozmógł się, *f.* rozmoże się, rozmogę się *recipr. dok.*, Rozmagać się *niedok.*; *Boh.* rozmocy se, rozmohl se, rozmahati se; *Slov.* rozmáham se; wzmagać się, w moc rozrastać, (cf. rozniemodz się, *ob.* Rozmożenie); ſehr ſtark werden, an Stärke und Macht zunehmen. Rozmagał się, a drżało wszystko przed nim. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 3. (zmacniał się. *Bibl. Gd.*). Tyś się królu rozwielmożył i rozmógł; władza twoja dosięgła do granic ziemi. *W. Dan.* 4, 19. Po potopie, gdy się lud począł rozmagać na świecie, Nemrot począł panować. *Biel. Św.* 3 *b.* Gdy się bałwochwalstwo rozmogło, wstępowali czarci w one obrazy. *Biel. Hst.* 25. (gdy górę wzięło). Francę do Polski z Rzymu przyniosła jedna niewiasta, aż się rychło rozpłodziła i rozmogła u nas. *Biel. Św.* 255. Pobożni prześladowani będą, a złośliwi rozmogą się na gorsze. *Fund.* 75. Nienawistnik mój, co się na mię rozmógł. *Budn. Ps.* 55, 12. ROZMOCNIĆ kogo *cz. dok.*, Rozmacniać *niedok.*, bardzo mocnym uczynić, ſehr ſtark machen. Nasi na pomoc swoim już nadpracowanym przypadną, i bitwę znowu rozmocnią. *Krom.* 524.

ROZMOTAĆ *cz. dok.*, zmotane odmotać, entwirren, aus einander wirren; *Bosn.* razmotati; *Rag.* razmotatti; *Croat.* razmotávam; *Ross.* размотать, разматывать.

ROZMOWA, y, *ż.*; *Boh.* rozmlauwanj; *Sorab.* 1. rozrełžwano; *Carn.* pogovar, krémel; *Vind.* podgovor, podgovarjenje, befeduvanje, govorienje, sguvor, marnji, marnanje, pomenitva, kremel; *Croat.* razgòvor, dogòvor, zgovor; *Bosn.* dogovor, razgovor, govor, besjedenje; *Rag.* razgovór, dvogovorje, govór, razgovoranje; *Slav.* razgovor; *Ross.* разговоръ, (переговоръ, переговорка negocyacya; размолвка kłótnia); *Eccl.* разглагольствие, сословесіе, принятная бесѣда; rozprawa ustna, das Ge-

ſprách, die Unterredung. Wiedli rozmowy o rzeczach poważnych. *Zab.* 14, 298. Rozmowa, gdy jest ucieszna, droga przy niej spieszna. *Cn. Ad.* 1006. Rozmowa ucieszna przy stole, leda potrawy okrasi. *ib.* 1007. Rozmowy złe psują najlepsze obyczaje. *Petr. Ek.* 99. *Sk. Żyw.* 2, 123. *Modrz. Baz.* 48. Rozmowy o dworzaninie, Łuk. *Gornickiego*; tegoż rozmowa o elekcyi; Rozmowy Artaxerxesa z Ewandrem, *Stan. Lubomirskiego.* ROZMÓWCA, y, *m.*, osoba rozmawiająca, die ſich unterredende Perſon, die Perſon des Geſpráchs; *Vind.* podgovornik, podmarnuvauz, podbeſednik; *f.* podgovorniza, podmarnuvauka, podbeſedniza; *Croat.* razgovoritel; *Bosn.* razgovoritegl, razlosgnik dobar, koji ljepo besjedi; *Rag.* razgovoritegl *consolator*, *f.* razgovoritegliza; *Ross.* разговорщикъ; *Eccl.* разглаголственникъ, *f.* разглаголница. Quinconx pierwszy: rozmowee etc. *Orzech. Qu.* Rozmówcy, *actores. Nar. Tac.* 2, 245, *ob.* osoby sztuki jakiej teatralnej. ROZMÓWIĆ *med. dok.*, Rozmawiać *niedok.*; *Boh.* rozmluwiti, rozmlauwati; *Sorab.* 2. roſgronisch, sze roſgranasch; *Vind.* podmarnuvat, podgovorit, vkup govorit, ſe podgovoriti, ſe podmarnuvati, ſe podgovarjati, pounati, narezhi, kremlati, pomeniti; *Carn.* kremlam; *Croat.* razgovarjámsze, dogovariamsze, dogovoritisze, zpomenkujemsze; *Bosn.* govoriti, razgovaritise, besjediti, razlosgiti, (cf. rozłożyć, rozłog); *Rag.* razgovorittise, razgovaratise; *Ross.* разговаривать, разговориться, (2. разговарить, разговаривать rozradzić, odradzić); переговорить, переговаривать, переговариваться, собеседывать, (cf. biesiadować, biesiada); *Eccl.* разглаголати, разглагольствовати; (*Ross.* размолвить rozradzić, kłócić się), размолвиться; 1) rozprawiać, diſcuriren, reden von etwas. Rad rozmawia. *Cn. Th.* Rozmawiać z kim, mit einem ſprechen. A to kto, ta pani, coś z nią tak długo rozmawiała? *Teat.* 7. *c*, 10. Rozmawiać się z kim o czym, ſich mit einem über etwas beſprechen. — *In malam partem:* Rozmówimy się, niewdzięczniku! *Teat.* 54. *b*, 52. (zobaczymy się z sobą). Wziął to za urazę swego honoru, i chce rozmówić się z W. Panem. *Teat.* 11. *b*, 20. — 2) Rozmawiać komu sługę etc. = przemawiać, odmawiać; abſpenſtig machen, abwendig machen, abreden. Amazony od ojców syny rozmówiły, że szli z niemi w tamte strony. *J. Kchan. Dz.* 172. ROZMÓWINY *plur.*, rozmawianie, rozmowy; Unterredungen, Geſpräche. Alexander miewał rozmówiny z medrcami, co ich pierwszych w Persyi znają. *Chroſc. Furs.* 52. Miewali z sobą wzajemne rozmówiny. *ib.* 105. ROZMOWNICA, y, *ż.*, gadalnia, lokutarz. *X. Biel.*, parlatoryum, w klasztorach panieńskich. *X. Kam.* das Sprachzimmer. ROZMOWNOŚĆ, ści, *ż.*, snadność do rozmawiania, rozprawność, die Geſprächigkeit; *Boh.* umluwnost; *Vind.* podgovorlivost; *Sorab.* 1. leſznoſcž. Dla osobnej ludzkości, rozmowności, był bardzo wziętym. *Sk. Żyw.* 367. Układność obyczajów i rozmowność panom przystoi. *Petr. Ek.* 105. ROZMOWNY, a, e, — ie *adverb.*, rozprawny, snadny do rozmowy; geſprächig, leutſelig; *Boh.* umluwný, howorny, přiwětiwy; *Slov.* piiwetiwi; *Sorab.* 1. leſzné; *Vind.* podgovorliu; *Croat.* razgovorlyiv; *Dal.* razgovoran, rassgovoran; (*Rag.* razgovorni *consolatorius*); *Ross.* разговорчивъ, бесѣдный, (cf. biesiadny). Każdemu łaskawym się i rozmownym stawał. *Sk. Żyw.* 2, 28. (*affable*). Panujący powinien się okazać dla poddanych przystępnym i rozmownym. *Zabł. Roz.* 75. — 2. Rozmowny, rozmowie służący, Geſprächs-. Gry rozmowne, zabawa pożyteczna. *Gorn. Dw.* 5.

ROZMOŻENIE, ia, *n.*, wielka zamożność, zamożenie się znaczne, (*ob.* Rozmódz się); ſtarke Vermehrung, Verſtärkung. Bóg takiego szczęścia i takiego rozmożenia nie raczył dać jemu. *Rej. Post. A a a* 6, cf. rozmnożyć.

ROZMROCZYĆ *cz. dok.*, Rozmroczywać *contin.*, mrok czyli ciemność rozpędzić, entdämmern, die Finſterniß verſcheuchen. Na pierwszym rozmroczywaniu; *summo diluculo. Krom.* 557. — *Fig.* Wino ci z trosków przepaści swobodne myśli słodko rozmroczy. *Hor.* 2, 275. *Kniaź.*

ROZMROZIĆ *cz. dok.*, Rozmrażać *niedok.*; (*Boh.* rozmrazyti, rozmrazowati; *Slov.* rozmrzám; *Sorab.* 1. roztahyu; *Croat.* odmerzávam, razmerzávam); rozpuścić zmarzłego co. *Cn. Th.* aufthauen, Eis ſchmelzen machen.

ROZMRUŻYĆ oczy *cz. dok.*, rozemknąć na pół oczy, die Augen halb aufmachen. Budzi się wylękły objawieniem, Lecz wkrótce przekonał się oczu rozmrużeniem, Że go tylko sen łudził marą wystawioną. *Przyb. Luz.* 247.

ROZMYKAĆ, *ob.* Rozemknąć.

ROZMYSŁ, u, *m.*; *Boh.* rozmysl; *Slov.* rosmišlelka *deliberatio*, *addubitatio*; *Ross.* разсчетъ, (размыслъ miernicy, ziemiomierca); *Eccl.* разумыслъ (2. rozum), вмышление; rozmyślanie się, namyślanie, rozwaga, rozważanie; das Bedenken, Ueberlegen, Erwägen, Beſinnen, der Bedacht. Wyszły one dziesięć dni dane Focyuszowi na rozmysł. *Sk. Dz.* 855. (Bedenkzeit). — Nierozmysł. *Kosz. Cyc.* 49. nieuwaga, Unbedachtſamkeit. — 2. Rozbierając swe przygody sobie Różny brał przed się rozmysł w onej dobie. *P. Kchan. Jer.* 252. zamysł, determinacya, Entſchluß.

ROZMYŚLIĆ *cz. dok.*, Rozmyślać *niedok.*; *Slov.* rozmyšljm; *Boh.* rozmeyšleti se, rozgijmati, (cf. rozjąć); *Sorab.* 1. rozmoszlu, roſmyſliu, roſmyſlim, tam a ſam myſliu, rozpominam, wopominam; *Carn.* resmishlam; *Vind.* resmiſhliti, resmiſhluvati, resmiſhlúem, premiſliti, premiſluvati, preiresmiſliti, poumlati, napoumiti, napoſhinjati; *Croat.* razmisslyávam; *Dal.* razmislyati; *Rag.* razmisliti, rezmisegljati, razmislivati; *Bosn.* razmisliti, razmisegljati, promisegljati, proumisliti; *Slav.* promotriti; *Ross.* размыслить, размышлять, обмыслить, обмышлять, умствовать, разгадать, погадать, обдумать, обдумывать, одуматься, одумываться, смекнуть, смекать; *Eccl.* поглоумити ся, поглумляюся, разсуждать, размышлять, подумать съ собою; rozważać, rozbierać u siebie; erwägen, in Betrachtung ziehen, durchdenken. Rozmyślanie o czym, rozważanie; das Nachdenken, Erwägen, Betrachten; *Sorab.* 1. rozpomnetžo, wopomnetžo; *Croat.* razmishlyavanye; *Eccl.* вмышление. Kiedy rozum wyobrażeniom w nas się snującym długo się przypatruje z pilnością, jest to rozmyślanie. *Cyank. Log.* 18. Dwadzieścia lat rozmyślałem na puszczy, i przekonał mię rozum, że nie może być tylko jeden bóg. *Stas. Num.* 2, 117. Wierz, nie rozmyślaj. *Pot. Jow.* 2, 36. Rozpomnieć sobie rozliczność do-

brodziejstw, a rozmyślić sobie strach pogróżek pańskich. *Rej. Ap.* 19. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim; ale pan sprawuje język jego. *Rej. Post. D d d* 6. Rozmyślanie rozumne, kontemplacya. *Gorn. Dw.* 362. Rozmyślanie nabożne, duchowne, medytacya. *Cn. Th.* 949. geiſtliche Beſchauung, Betrachtung. Rozmyślanie komu uczynione • uwagi, przekładania; Vorſtellungen, Betrachtungen, Bemerkungen. Rozmyślania od ciebie uczynione dowodzą, że człowiek jest dziełem boskim. *Zabł. Roz.* 29. — §. Rozmyślać się *rec.*; *Boh.* rozmysliti se; namyślać się, rady u samego siebie szukać; ſich beſinnen, bedenken, bey ſich überlegen, zu Rathe gehen. Rozmyślić się, namyślić, naradzić na wszystko dobrze potrzeba; namyśl się wolno, a śpieszno czyń. *Cn. Ad.* 1008. — *Aliter:* Rozmyśliłem się już na to dobrze • udeterminowałem się, ich habe beſchloſſen, ich bin entſchloſſen. *Cn. Th.* — *Aliter:* Rozmyślił się zaś, odmienił zdanie, radę, przedsięwzięcie, er hat ſich anders beſonnen, (cf. upamiętać się, zreflektować się). Z początku nie chciał, ale potym rozmyśliwszy się i żałując tego, co uczynił, poszedł. *Sekl. Math.* 21. ROZMYŚLACZ, a, *m.*, ten, który się rozmyśla, *deliberator. Mącz.*, der Erwäger, Betrachter; *Bosn.* razmisegljalaç, *f.* razmisegljaliça; *Rag.* razmisegljalaz, *f.* razmisegljaliza, razmisliteglіza; *Vind.* poumlavez; *Eccl.* размыслитель. ROZMYŚLNY, a, e, ROZMYŚLNIE, ROZMYŚLANIE *adverb.*, rozważający, rostropny; überlegt, bedachtſam; *Boh. et Slov.* rozmyslný; *Sorab.* 1. wopominaczné, powažuyné; *Vind.* napomiſliu, pomiſliu, premiſliu; *Rag.* razmisegliv; *Eccl.* вмышленный. Co czynisz, czyń rozmyślnie, skora rada szkodzi. *Kchow. Fr.* 132. Mówić z prędka a nie rozmyślanie, o rzeczy ważnej, nie jest to lada co. *Gorn. Dw.* 16. Nie mów nic nierozmyślnie. *W. Eccles.* 5, 1. Nierozmyślne rzeczy ledajakie; nierozmyślny pisarz, nie będzie wyborny. *Cn. Ad.* 641. Nierozmyślny, (*vitiose*), porywczy, niebaczny, *inconsideratus. Cn. Th.* 522. unüberlegt. Z nierozmyślnéj zrobiłeś kobietę rozsądną. *Teat.* 41, 8. (*sine vitio*). Nierozmyślny, nienagotowany, *immeditatus. Mącz.* unüberdacht, unvorbereitet, *extemporalis, ex nunc.* Tyberyusz lepszy był na prędkie odpowiedzi, niżli na rozmyślne. *Sk. Dz.* 67. W nagłych przypadkach lepszą radę potrafiają białegłowy, niżli mężczyzny. *Petr. Ek.* 19. — §. Rozmyślny, nieprzypadkowy, umyślny, vorſetzlich. Może to się stało przez zapomnienie? R. Nie papo, rozmyślnie. *Teat.* 39, 16. ROZMYŚLNOŚĆ, ści, *ż.*, baczność, rozwaga: *Boh.* rozmyslnost; *Vind* pomiſlivost, premiſlivost, die Ueberlegung, die Bedachtſamkeit. Nierozmyślność, niebaczność, *temeritas. Cn. Th.* 522. Unüberlegtheit, Mangel der Ueberlegung.

ROZNAROWIĆ, ROZNOROWIĆ *cz. dok.*, rozpuścić kogo, einen ganz unartig machen. Spanoszeniem roznorowiona swawola. *Krom.* 439; *opibus aucta licentia.*

ROZNASZAĆ, *ob.* Roznieść.

*RÓŻNIATA, y, *ż.*, różność, różnica, spor, kłótnia; Hader, Zank. Wojna z wojny rosła, i nie było końca Mordów, płaczu, różniaty i krwawego tańca. *Klon. Wor.* 30. RÓŻNIĆ *cz. niedok.*; *Vind.* reslozhiti, ressesnati, resviditi, arslozhit; *Rag.* razvidjeti; *Bosn.* scjarat; *Ross.* рознить, отличить, отличать; różnemi czynić, różnicę robić, nie równać; unterſcheiden, einen Unterſchied machen. Słoneczne promienie dnia od nocy nie różnią, wszystkie miesza rzeczy posępna niepogoda, sama ciemność panuje. *Bardz. Luk.* 55. Jako układ części téj porcelany wewnętrznych, różni ją od śkła, tak równie ten układ rozróżnia ją od innych rodzajów porcelany. *Torz.* 179. Różny ubiór, języki zróżniono narodów. *Bardz. Luk.* 2, 47. Zdawało mi się, że mię różnił od innych, i że wejźrzenia jego mówiły do mnie. *Teat.* 9. *b*, 61. — §. Różnię się od kogo, niezgadzam się, *dissentio*; von einem abgehen, nicht ſeiner Meynung ſeyn. *Cn. Th.* RÓŻNIĆ się *rec.*, różnym być, ſich unterſcheiden, verſchieden ſeyn; *Sorab.* 1. schelakofcžu szo z druhim; *Ross.* отличествовать, разствовать, различествовать. Za czasów Temistoklesa miłość własna od dzisiejszej tym się tylko różniła, iż była otwartszą. *Mon.* 64, 293. — §. Różnić się z kim, nie zgadzać się, w niezgodzie być, kłócić się; uneinig ſeyn, zanken, ſtreiten. Zkąd spólne waśni rostą między wami, Zkąd to, że z sobą różnicie się sami? *P. Kchan. Jer.* 10. RÓŻNICA, y, *ż.*; *Slov.* rozdjl, (cf. rozdział); *Carn.* reslôzhk, sdrâshba; *Sorab.* 1. schelakofczeno, (cf. wszelaki); *Vind.* reslozhik, reslozhenje, resbor, reslozhnost, reslizhnost, reslika, mejnifs, mója; *Croat.* razluka, razlúchnoszt; *Rag.* ráznizaze; *Bosn.* razlika, razlicnóst; *Slav.* rázlika; *Ross.* розница, разница, отлика, раздоръ, разладъ; 1) różność, czym się co od drugiego różni; der Unterſchied, die Verſchiedenheit. W rumieńcach, które natura twarzom udziela, jest wielka różnica. *Mon.* 64, 271. Między człowiekiem jednym a drugim niemała różnica. *Teat.* 32, 22. — *Arithm.* Różnica, różniczka, nadmiar, reszta, liczba po odciągnieniu mniejszej od większej wynikła. *Łęsk.* 2, 6. *Jak. Mat.* 3, 13. die Differenz. — 2) Różnica; *Ross.* рознь, разнь; *Boh.* rúžnice; niezgoda, kłótnia; Zank, Streit, Hader, Uneinigkeit. Między niemi urosła wielka różnica i spór. *Warg. Cez.* 109. Rzecz wszystkę, o którą różnicę mamy, na twoje uznanie podaje. *Sk. Dz.* 1169. Gdzie masz jaką wojnę abo różnicę, jak możesz do zgody i pokoju, chciej przywodzić. *Sk. Żyw.* 2, 140. Po wyjechaniu Ryxy były u nas wielkie różnice, swary, rozboje. *Biel.* 49. fakcye. RÓŻNICZKOWY n. p. rachunek. *Jak. Mat.* 3, 3. *calculus differentiae*, die Differentialrechnung. Ilość różniczkowa. *Jak. Mat.* 3, 81. RÓŻNIE, RÓŻNO *adverb. Adject.*; różny; niejednakowo, różnym niejednakim sposobem, (*oppos.* równo); verſchiedentlich, auf mancherley Art; *Slov.* rúžno, narúžno; *Sorab.* 1. ruſno. Nieróżno *Eccl.* неразно, неразственно. Zawżdy o królu są odmienne nieba, I szczęście różnie koło swe prowadzi. *P. Kchan. Jer.* 261. Każdego się pytali, a różno, każdego odwiódłszy na stronę. *Warg.* • *Radz.* 338. To prawem nie może być, co od sprawiedliwości różno idzie. *Baz. Modrz.* 403. stroni, oddala się. RÓŻNIEĆ *nijak. niedok.*, zróżnieć *dok.*, różnym się stać, cf. różnić się, verſchieden werden, ſich abändern. Oh jak z pierwszą Niobą Niobe zróżniała, Gdy od ofiar Latony ludzi rozganiała, *distabat. Żebr. Ow.* 145.

ROZNIECIĆ *cz. dok.*, Rozniecać *niedok.*; *Boh.* roznititi, roz-

nęcowati; ogień wzkrzesić, rozpalić, ogień rozszerzyć, *pr. et tr.*; Feuer anmachen, anfachen, entzünden, entflammen. (*Vind.* resnietiti = zapalić w piecu). Idź moja Kachno, a roznieć ogień. *Teat.* 8, 20. Ja rozniecam w tobie ogień. *Budn. Ezech.* 21, 3. Przez gniew zawziętéj Junony Troję w popioł obrócił pożar roznieconý. *Min. Ryt.* 2, 278. Lekarstwo to oczy obrażone ratuje, i nie daje się roznieçać złemu. *Syr.* 925. Moment roznieçił we mnie płomienie. *Teat.* 52. *b*, 79. Wojna na on czas na samym roznieceniu zgasła; *inter initia exstincta. Krom.* 275.

RÓŻNIENIE, *ob.* Różnić.

ROZNIEMÓDZ się, *f.* rozniemoże się, rozniemogę się *rec. dok.*; *Boh.* roznemocy se; *Ross.* разнемочься, разнеможаться, (cf. rozmodz się); zachorzeć, mocno się rozchorować, (cf. niemoc); sehr krank werden, ſchwer erkranken. Jeśli się kto rozniemógł, abo w niebezpieczeństwo jakie przyszedł, to się do krzyża obiecał. *Dambr.* 759. Byli tam na jednej biesiedzie, tamże się rozniemógł, takżeć charlał charlał, ażci poszedł. *Rej. Zw.* 64. Wielu ich było, którzy się nagle od onego pokarmu rozniemagali na biegunki. *Baz. Sk.* 22. Powiedziano mu, iż się rozniemógł ociec jego. 1 *Leop. Genes.* 48, 1. (iż zaniemógł. 3 *Leop.*). Na śmierć się rozniemógł, chciał tedy przed niemi testament uczynić. *Biel.* 29. Rozniemógł się na gorączkę okrutna. *Wys. Aloj.* 428. Bardzo się rozniemogła. *Pot. Arg.* 825. Rozniemógł się na nogi swoje, a niemoc jego była bardzo ciężka. *Budn.* 2 *Chron.* 16, 12. Rozniemoże się wół komu, wnet szuka gospodarz lekarstwa. *W. Post. W*, 2. 212.

ROZNIEŚĆ, rozniósł, roznieśli, *f.* rozniesie, rozniosę *cz. dok.*, Roznosić *niedok.*, Roznaszać *frequ.*; *Boh.* roznesti, roznosyti, roznašeti; *Sorab.* 1. rozneszu, rosnoſchu, roznoschu, roſnecz, roſneszam, roſnoschem; *Sorab.* 2. roſnaleč; *Carn.* resnâsham; *Vind.* resnesti, resneisti, arsnesti; *Croat.* raznássam; *Rag.* raznjéti, raznossitti; *Bosn.* raznesti, razniti, raznositi; *Ross.* разнесть, разносить, разнашивать; w różne strony zanosić, rozpraszać; aus einander tragen, verſchiedentlich herum tragen, zerſtreuen. (*Ross.* разносить, разнашивать rozchodzić czyli rozdeptać obuwie, boty). Ziarna tak drobne, że je wiatry wszędzie roznoszą. *Bot. Nar.* 138. Wiatry ich koncepty roznioſą, jak liście w jesieni wicher zwykł roznosić. *Opal. Sat.* 79. Roznoszenie, roznieſienie *Ross.* разноска, разносъ. Górę roznieść kazał. *Sk. Dz.* 198. rozkopać, er ließ den Berg abtragen. Ślęzacy dziedzictwo swoje na subtelne cząstki podziałem gęstym roznieśli. *Krom.* 544. (rozdzielili, rozczłonkowali). Rozbił przez swoję mądrość tę burzę, którąby była całe państwo roznioſła. *Kłok. Turk.* 92. zerſtücken. Dobytemi szablami grozili mu, że go mieli na nich roznieść. *Warg. Wal.* 171. na kawałki rozbić, in Stücke zerhauen. Ktoby drugiego odstępował, aby na szablach był roznieſiony. *Birk. Chodk.* 10. Bycy mnie zewsząd srodzy otoczyli, Aby nędznika w sztukach roznosili Na swych rogach. *Ryb. Ps.* 37. — §. Roznosić kawę. *Teat.* 47, 3. roznosić potrawy = gości obchodzić kawą, potrawami, herum tragen, herum reichen. Zaczynają lokaje potrawy roznosić, Siedziałem w pierwszym miejscu, zaczęli ode mnie. *Zabł. Zab.* 2. — §. Roznosić pogłoskę etc., rozgłosić, rozszerzyć, rozgadać, rozpaplać etc.; *Ross.* пронесть, проносить, разболтать, разбалтываю, ruchbar machen, ausplaudern, austragen, kund machen. *In bonam et malam partem:* Jaka wierność owych pasterzy! co słyszeli, to mówią, to rozsławiają o dzieciątku Jezusie i roznoszą. *Dambr.* 46. Muzy darem roznioſłeś sławę Augusta, August cię Muzy odmiarem podaje w potomne usta. *Zab.* 12, 31. *Kniaź.* Już się nie małe głosy roznosiły o możności jego. *Rej. Post. S s* 4. Dworscy pogłoskę tę po całym mieście roznieśli. *Teat.* 4, 28. Zawsze miano za najniepoczciwsze plemię tych ludzi, którzy cudze słowa i mowy roznaszali; a teraz naleźli się tacy, którzy roznaszają zbrodnie. *Pilch. Sen. list.* 4, 213. Wzorki zbierać jeden z drugiego, i potym z przydatkiem jeszcze roznosić je po mieście. *Teat.* 22, 103. Józef, mąż jéj, będąc człowiekiem sprawiedliwym, nie chciał jéj roznosić a sławić. 1 *Leop. Math.* 1, 19. (osławiać). Rzecz całą wprzód już gwarem pospólstwa roznieſioną, senatowi donosi. *Pilch. Sall.* 55.

RÓŻNIK, *ob.* Rośnik.

RÓŻNINA, y, *ż.*, miejsce różne, rozróżnione, różnica; ein ſich unterſcheidender Ort, ein Unterſchied. Już i drogi nie widać, nie widać różniny żadnéj w ziemi. *Bardz. Luk.* 162. RÓŻNO, *ob.* Różnie, Różny. RÓŻNOBARWY, RÓŻNOBARWNY, RÓŻNOBARWIENNY, RÓŻNOBARWISTY, a, e; *Ross.* разноцвѣтный; różnofarby, rozmaitych kolorów, różnokrasy, różnowzory, pstry; von verſchiedenen Farben, bunt. Różnobarwe kwiatki. *Zimor. Siel.* 183. *Kchow.* 9. Różnobarwienne szaty. *Faliss. Fl.* 34. Bujne łąki, gdzie trzody bez strachu się paszą, Różnobarwistym wdzięcznie szmelcem kwiatki kraszą. *Szym. Ś. W.* 2. Dwie tarcze różnobarwiste; biała z nich pokój, czerwona wojnę znaczyła. *Krom.* 128. — §. *Transl.* Różnobarwne i licznie powtórzone na komisyą skarbową zażalenia. *Dyar. Grod.* 393. różnokształtne, pod różnemi pozorami; von verſchiedener Geſtalt, unter verſchiedenem Vorwande. "RÓŻNOBLADY, "RÓŻNOBLADŁY, a, e, w różnym stopniu blady, in verſchiedenem Grade bleich. Śmierci różnoblade. *Tward. Wł.* 173. Niewdzięczna starość, chorób różnobladłych mnóstwo. *Kulig. Her.* 317. RÓŻNOBOCZNY, a, e, ungleichſeitig, verſchiedenſeitig; (*oppos.* równoboczny). Gdy w trójkącie wszystkie trzy boki nierówne będą, zowiemy go różnobocznym, *scalenum. Geom.* 1, 18. *Łesk.* 17. RÓŻNOBOK, u, *m.*, §. a) *trapezium. Geom.* 1, 73. — §. b) Różnobok, różnokąt, różnoboczny trójkąt. *Solsk. Geom.* 6. RÓŻNOFARBY, RÓŻNOFARBNY, a, e, różnobarwy, różnych kolorów, von verſchiedener Farbe. Mnóstwo różnofarbych namiotów. *Przyb. Milt.* 365. Motyle przybrane w różnofarbne szaty. *Chod. Gesn.* 34. RÓŻNOGŁOŚNY, a, e: *Ross.* разногласный; różne głosy wydający, verſchieden tönend. Różnogłośnym trąb, surm i bębnów graniem, hukiem i trzaskiem. *Stryjk.* 545. Różnogłośne pieśni. *Zimor. Siel.* 283. Puszcze różnogłośnym gwarem ptastwa brzmiące; *concentus dissonus. Ossol. Sen.* 64. RÓŻNOGŁOS, u, *m.*; *Ross.* разногласие; dysharmonia. RÓŻNOJĘZYKI, a, ie; *Ross.* разноязычный; rozmaite

języki obejmujący, von verſchiedenen Sprachen. Istna różnojęzykiéj mieszanina wieży. *Nar. Dz.* 1, 205. (wieża Babilońska). RÓŻNOIMIENNY, a, e, imion różnych, von verſchiedenen Namen; *Ross.* разноименный. *RÓŻNOISTNY, a, e, istności różnéj; *Eccl.* иносущный, разносущный, verſchiedenen Weſens. RÓŻNOKĄT, *ob.* Różnobok. RÓŻNOKRASY, RÓŻNOKRASNY, a, e, różnobarwy, rozmaitych pięknie mienionych kolorów, ſchön bunt. Maj drzewa piększy różnokrasnym kwiatem. *Zab.* 16, 186. *Kniaź.* Różnokrasy wieniec. *Zab.* 5, 405. *Nar. et* 12, 220. Pstrzyć głowę kwiatem różnokrasym. *Hor.* 1, 26. *Kniaź.* RÓŻNOKRĘTY, a, e, wężykowaty, verſchieden geſchlängelt. Traci ślad przez omylne drogi i ścieżki różnokręte. *Bardz. Luk.* 131. RÓŻNOKREŚLNY n. p. kąt, *mixtilineus*, gdy jedna linia prosta a druga krzywa. *Jak. Mat.* 1, 11. ein verſchiedenlíniger Winkel. RÓŻNOKSZTAŁTNY, a, e; *Ross.* разнообразный, разновидный; różnego kształtu, von verſchiedener Geſtalt. Ruch nie jednostajny, odmieniający się co chwilę, nazywa się ruchem różnokształtnym. *Jak. Mat.* 3, 249. (*Subst. Ross.* разнообразие, разнообразность *różnokształtność). RÓŻNOMYŚLNY, a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* разномысленный; (*oppos.* jednomyślny); różnego zdania, verſchieden denkend, anders denkend. Srogie nastąpiły rozruchy; Nie powściągnione były rozmyślne duchy. *Zab.* 15, 297. *N. Pam.* 17, 140. — *Ross.* разномыслениикъ człowiek różnéj myśli, różnego zdania; разномыслие, разномысленность *różnomyślność, (*oppos.* jednomyślność). *RÓŻNOOSOBNY, a, e; *Eccl.* разноличный, *Graec.* ἑτεροπροσωπικὸς; *Eccl.* разноличествую *persona differo.* RÓŻNOPIÓRY, a, e, rozmaitych piór, verſchieden gefiedert, bunt von Federn. Czasem nas także bawią różnopiore ptaki, Które siedzą po drzewach i pomiędzy krzaki. *Chod. Gesn.* 78. Pełno po gaju ćmy różnopiórej. *Zab.* 10, 207. *Zabł.* Bocian różnopióry. *Min. Fars.* 24. *RÓŻNOPLEMIENNY, a, e, — ie *adverb.*, niejednakowego plemienia, verſchiedenen Stammes; *Ross.* разноплеменный, cf. różnorody. RÓŻNOPŁYNNY, a, e, kręto w różne strony płynący, wężykowaty, ſchlängelnd fließend. Różnopłynne brody. *Ryb. Geśl. C b.* *RÓŻNOPRZYMIOTNY, a, e, niejednakowych przymiotów, von verſchiedenen Eigenſchaften; *Ross.* разносвойственный. RÓŻNORAKI, a, ie, rozmaity, verſchiedentlich. Przyjemnie pracuje w różnorakim nauk gatunku. *Czack. Pr.* 2, 200. Gorzystość różnoraka, abgeſetzte Gebürge, rzęd gór z wielorakich gatunków kamieni lub skał złożonych, w kierunku prostopadłym. *Mier. Mskr.* RÓŻNORODNY, RÓŻNORODY, a, e; *Ross.* разнородный; von verſchiedener Natur, oder Art, ungleichartig. Ciało z części niejednéj materyi składane, zowiemy różnorodnym, *heterogen. Hub. Wst.* 385. *Rog. Doś.* 1, 65; (*oppos.* jednorodny *homogen*). Ciała różnorodne, składające się z cząstek niejednakowéj natury. *Śniad. Chem.* 3. Rzeczy różnorode. *Przyb. Milt.* 312. Gdyby kto pozbierawszy te tak różnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcyi niezgodne, złożył, wystawiłby zapewne raczéj poczwarę, jak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 24, 364. Mieszkańcy różnorodni tego świata. *Przyb. Milt.* 232. Atmosfery różnorodne. *Scheidt.* 55-7. *et* 38. Zrównanie różnorodne, *aequatio heterogenea. Śniad. Alg.* 1, 123. RÓŻNORODNOŚĆ, ści, *ż.*, rozmaitość co do rodu, die Ungleichartigkeit; *Ross.* разнородность, разнородство, разнородие. *RÓŻNOROHY n. p. Don. *Tward. Wł.* 49. różne rogi, odnogi mający, verſchiedene Arme habend. — (*ROZNOROWIC, *ob.* Roznarowić). — RÓŻNORYMY, RÓŻNORYMNY, a, e, z rozmaitych wierszów złożony, von verſchiedenen Verſen. *Jana Rybińskiego* Gęśli różnoryme. — Dityramb z natury swojéj powinien być szumny, różnorymny etc. *Nar. Dz.* 1, 113. Lekkie przegrawki czyniąc, różnorymny Wiersz zaczynasz, w ozdobne upleciony hymny. *Zab.* 6, 370. *Nar.* RÓŻNOŚĆ, ści, *ż.*, RÓŻNOTA, y, *ż.*; *Boh.* různost; *Vind.* drugazhnost; *Rag.* razlicnos, razlikos, razlůka; *Ross.* разность, разнота, разнство, разнствие, отличительность, отличие, отличность, отмѣнность; różnica, niejednakowość; der Unterſchied, die Verſchiedenheit. Żadnéj różności niemasz między dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jezierną i morską wodą, jeno nazwiska są różne; ale sama istność i przyrodzenie wody, jedna jest wszystkich. *Syxt. Szkł.* 18. W niektórych drzewach jest też różność płci, tak iż między niemi są samcy i samice. *Cresc.* 67. Między świętym a przeklętym nie braku a różności nie mieli; a między plugawym a czystym nie rozsądzali. 1 *Leop. Ezech.* 22, 26. Niektórzy chcieli, aby różność w stanie szlacheckim była, to jest, żeby jedni niższego, a drudzy wyższego abo pańskiego stanu byli. *Biel.* 522; (*oppos.* równość szlachecka). Różność wielka. *Cn. Ad.* 1010. (daleko ztąd do owad). — Różność, odmienność, rozmaitość, odmiana; Abwechſelung, Verſchiedenheit, Mannigfaltigkeit. O ty bawiąca różności, ty rozkoszy wzroku, przerwij tę nudzącą równość. *Karp.* 3, 42. Jak kwiaty, tak owoce barwę miały złotą, Farb wesoło mieszanych upstrzone różnotą. *Przyb. Milt.* 106. — §. Różność, różnica, niezgoda, spór, kłótnia; Uneinigkeit, Hader, Streit. W różnościach i poswarkach uciekamy się do sędziego. *Petr. Et.* 341. Wszystkie na świecie różności ztąd pochodzą; moje, prawi jeden; drugi: nie twoje, ale moje; tak to było, nie tak to było. *Gorn Dz.* 94. — *§. Święci zwolennicy jego mieli się rozchodzić po różnościach świata tego. *Rej. Post. C c c* 5. po różnych stronach, verſchiedene Weltgegenden.

ROZNOSIĆ, *ob.* Roznieść. ROZNOSICIEL, *ROZNOSZCZYK, a, *m.*; *Rag.* raznossitegl; *Ross.* разношикъ; który co roznasza, der Herumträger. Roznosiciel pocztowy listów, der Briefträger. Drukarze roznoszczykow trzymali, co wędrując po kraju, i domy po drodze odwiedzając, przynaszali do nich dzieła z druku wyszłe. *Czart. Myśl.* 164. (*colporteurs*). Roznosiciel pogłoski, rozgłosiciel, der Kundmacher, Ausposaunner. ROZNOSICIELKA, i, *ż.*; *Rag.* raznossitegliza; *Ross.* разношица. Mylna roznosicielka dzieł tylko pozornych, Za mniemaniem się sława nieprawdą unosi. *Kras. W.* 65. rozgłosicielka, Kundmacherinn, Ausposaunerinn. ROZNOSICIELSKI, a, ie, od roznosiciela, Herumtrager-; *Ross.* разношический, разношичей. ROZNOŚNY, a, e, do roznoszenia, herumtragbar; *Ross.* разносный.

RÓŻNOSIERCI, ia, ie, niejednakowéj sierci, ungleichhaarig, (z. B. von Pferden); *Ross.* разношерстный. RÓŻNOŚRZODKOWY, a, e, mimośrzodkowy, *excentricus. Jak. Mat.* 4, 275. RÓŻNOSTRONNY, a, e, rozmaity co do stron, verſchiedenſeitig; *Ross.* разносторонный. RÓŻNOUSTY, a, e, różnojęzyki, von verſchiedenen Sprachen. Krągłe się złoto wijąc nieustannym ruchem Łączy świat różnousty handlowym łańcuchem. *Nar. Dz.* 1, 9. RÓŻNOWAGOWY, a, e, niejednakiéj wagi, verſchiedenen Gewichts. Niemcy różnowagowe mieli grzywny. *Czack. Pr.* 155. — (RÓŻNOWATY, a, e, — o *adverb.*, ſpiczasty jak rożen, nach oben zu ſpitzig. Nie trzeba różnowate kopy robić, ale tak, żeby w sobie były spadziste. *Haur. Sk.* 78). — RÓŻNOWIERCA, y, *m.*; *Boh.* rozdwogenec, rozdělnec; inszéj wiary, inszego wyznania, der eines andern Glaubens oder Bekentniſſes iſt. Wolą cierpieć ostatnie w zatonieniu męki, Niż tracić życie z mściwéj różnowierców ręki. *Przyb. Luz.* 42. RÓŻNOWIERSTWO, a, *n.*, rozmaitość wyznania, Verſchiedenheit des Glaubens, des Bekenntniſſes. Trajan różnowierstwa zakazał. *Nar. Tac.* 2, 344. RÓŻNOWZORY, RÓŻNOWZORZYSTY, a, e, różnobarwisty, różnokształtny; verſchiedentlich gemodelt, geſtaltet, gezeichnet. Paw' roztacza ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129. Słupy stoją tam równowzorzyste. *Bardz. Trag.* 322. Już opadły z pięknéj krasy różnowzorne kwiaty. *Zab.* 3, 413. *Karp.* 1, 51. RÓŻNOZIARNY, a, e, rozmaite ziarna mający, verſchieden gekörnt, verſchiedene Körner habend. Wisła różnoziarne żyta w morski brzeg toczy. *Ryb. Geśl. D* 2 *b.* RÓŻNOZNACZNY, a, e, — ie *adverb.*, nie tegoż znaczenia, nie jednako oznaczający; verſchiedentlich bezeichnet, von verſchiedener Bedeutung. Terminy, z których jeden jest dodatny, drugi odciążny, nazywają się różnoznaczne. *Ustrz. Alg.* 8.

RÓŻNY, RÓŻEN, żna, żne; (*Boh.* různý = rozprószony, narúzno, porúzno = osobno); *Boh.* rozdjlný, rozličný, rozmanitý; *Sorab.* 1. schelaki wot druhoho, (cf. wszelaki); (*Sorab.* 1. rozné = sprosny); *Carn.* reslôzhn; *Vind.* drugazhen, reslozhen, reslozhliu, mnogotern, mnogofurmast; *Croat.* rogni; *Bosn.* razlicjan, razlik, innak, scjaran, nascjaran; *Rag.* razlicjan, razvidiv; *Ross.* разный, розный, разственный, отличный, отлпкій, отмѣнный; *Eccl.* развлачительный, неогласный; niejednaki, verſchieden, nicht einerley. Różne są ludzkie zdania, ci w lewą, ci w prawą, Ci chcą nazbyt powolnie, tamci nazbyt żwawo, Ci płakać z Bewerlejem, ci śmiać z Donkiszotem. *Kras. W.* 24. Jedenże grzech różny w różnych bywa, W jednym jest więtszy, w drugim go ubywa. *P. Kchan. Jer.* 115. (*duo si fecerint idem, non est idem*). Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być, w jednakich spraw wykonywaniu. *Salin.* 2, 383. Inszy i różny jest ociec niebieski; inszy i różny syn, tak też i duch ś. *ib.* 82. Osoba każda w ś. trójcy od siebie jest różna i daleka. *ib.* 83. Same między sobą są te rzeczy różne i niepodobne. *ib.* 6, 112. — 2. Różny, rozmaity, odmienny; mancherley, mannigfaltig. Pobudzają smak różne potrawy. *P. Kchan. Orl.* 1, 385. Trzeba dla naszéj zabawy różnych rzeczy. *ib.* Różna muzyka, różne sceny były, Gdy jedne wyszły, drugie nastąpiły. *Auszp.* 15. — Różny od czego, różniący się; unterſchieden, verſchieden. Niewolnicy cielesności tak są różni od cnotliwych, jak jest różna dusza od ciała. *Gorn. Dw.* 356. Ci ludzie bardzo różne mają serca od ust. *Boter.* 28. (nieszczerzy, obłudni). Różny kształt natury, postaci, twarzy, *ob.* Twarzność. *Cn. Th.* 1166. Polska i Litwa, jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a tak nie różna, ale jedna spólna Rzplta, która się ze dwu państw w jeden lud zniosła i spoiła. *Herb. Sat.* 688. *Vol. Leg.* 2, 770. Sto i dwadzieścia kroć różnych czasów potykał się z nieprzyjacielem. *Warg. Wal.* 83. zu verſchieden Zeiten. Człek zawsze fortuny różnéj bać się musi. *Tward. Wł.* 60. (przeciwnéj). — 3. Tak różne i nieprzystojne małżeństwo Jagiełły z Pilecką; *impar matrimonium. Krom.* 479. eine ungleiche Heirath. Różną myśl próżnowanie rodzi. *Bardz. Luk.* 69. rozmaitą, swawolną, niestateczną. — Po różniu *adverb.*, różnie, różno, verſchiedentlich. Świadkowie po różniu u sądu pytani być mają. *Stat. Lit.* 198. (każdy z osobna). Wszyscy szlachta w jednym miejscu stawić się mają, a nie po różniu. *ib.* 42.

RÓŻNY, *ob.* Rogowy; *Rag.* rôxni, roxani; (*Sorab.* 2. roſni narożny).

ROZOCHOCIĆ *cz. dok.*; *Ross.* разохотить, разманить, разманивать; pobudzić kogo, ochoczym go uczynić, einen muthig und luſtig machen. Owi to smutek cierpiący, gdy się rozochocą, długo się i bez miary śmieją, jakby nadgradzali za przeszłą swą posępność. *Zab.* 12, 279. *Przyb. Milt.* 52. Po graniu Orfeusza tańcowały z wilkami kozy, tak je rozochocił. *Pot. Syl.* 520. Rozochocenie *Ross.* разманка, разманъ. ROZOCHOCIĆ się *recipr.*, Courage, Muth, Luſt kriegen. Tak gdy każdemu z nich wziątek idzie, Wszyscy na wojnę z nim się rozochocą. *Chrośc. Fars.* 104.

RÓŻODŁONI, ia, ie, dłoni różowéj, roſenhändig. Rano, skoro jutrzenkę różodłonią zoczym.... *Dmoch. Il.* 2, 174.

ROZOGNIĆ *cz. dok.*, rozpalić, rozżarzyć, ogniem zająć; erhitzen, entflammen, *pr. et fig.* Poruszenia rozognionéj duszy. *N. Pam.* 3, 339. Rozogniony wdzięcznością rzucił się lud cały. *Tom. Rol.* 106, *Eccl.* разогнственный.

ROZOKI, ROZOOKI, a, ie, co zezem patrzy, świdrowaty. *Mącz.*, ſchielend. *Sienn. Volck.* 507; *Boh.* blikawý, přistrkawý; *Sorab.* 1. schelawcz, schelawé; *Carn.* berliv (*ob.* Brlok), shkilast, shkilz; *Vind.* ſhkilast, ſhilhast, ſhilgast, kermiſhlou kirshom; *Croat.* skrlyâv, skilyavecz, krivogléd, krisogled, krivook; *Bosn.* gverok, higljok; *Rag.* gverók, higljók, nagverók; *Ross.* раскосый, косъ, косый, косоокій, косоглазный, косоватый, прикосъ, косына, (cf. ukos, cf. koślawy); (разноглазый różnych oczu). Rozokie oczy, *Rag.* râzróke occi; *Eccl.* [разокъ 2], разоцѣ очи, косые глаза, кои розно глядять. W poznaniu prawdy ludzie bardzo są maluczkie, A na nią rozokiemi oczyma patrzają. *Rej. Wiz.* 96. Lekarstwo od rozookich oczu i wzroku błyskawego zachowujące. *Syr* 1093. *Past. Fid.* 262. *Strabo*, rozooki. *Spicz.* 247. ROZOKO *adverb*, zezem, świdrowato, ſchielend. Rozoko pa-

trzy. *P. Kchan. Orl.* 1, 79, *Boh.* blikám; *Carn.* shkileti; *Vind.* krivu gledati, fhkiliti, fhilhati; *Bosn.* razociti, razoko gledati; *Ross.* коситься, покоситься, ſchielend. ROZOKOWATOŚĆ, ści, *ż.*, świdrowatość oczu, das Schielen. *Cn. Th.*, zezem patrzanie. *Włod.*, *Boh.* blikawost. Lekarstwo na rozokość, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. *Spicz.* 188.

RÓŻOKRASY, a, e, piękny jak róża, roſenſchön. Miłość różokrasa. *Hul. Ow.* 102. — (ROZONACZYĆ, *ob.* Onaczyć). — RÓŻOPALCY, a, e, n. p. Różopalca, jutrzenka. *Przyb. Luz.* 324, różanoręka, roſenfingerig; *Eccl.* рожоперстный. RÓŻOPŁODNY, a, e, w róże obfitujący; *Croat.* rosoplòden, fruchtbar an Roſen, roſenzeugend.

ROZORAĆ, *f.* rozorze *cz. dok.*, rozoruje *pr.*; *Boh.* rozworati; *Rag.* razoritti, razoratti, razaaram; *Slav.* razoriti; *Ross.* разорать, распахать, распахивать; orząc rozburzyć, pługiem rozwalić; zerpflügen, mit dem Pfluge zerreißen. Role sąsiedzkie zawsze rozorujesz, I za miedze sieroce daléj postępujesz. *Lib. Hor.* 56. ROZORNY, a, e, do rozorania, zerpflügbar; *Ross.* распашный.

RÓŻOWY, a, e, od róży, Roſen-; *Boh.* růžowý; *Slov.* rúžowí; *Sorab.* 2. rožowi; *Croat.* rosni; *Ross.* розовый; *Eccl.* шипчанъ. Twarz rumianą wstyd różowy płoni. *Hul. Ow.* 91. Pugilares różowy. *Węg. Marm.* 3, 22. różowego koloru, roſenfarbig. Różowy kolor, różany *Slav.* ruxicsna boja. Trzy rzędy wedle siebie jak koronka z linek splecione zowią się węzłem różowym. *Jak. Art.* 2, 93. Roſenknoten, Roſenſchleife. Różowy ogród, cf. różaniec; *Croat.* rosnyak, rosische; *Eccl.* сверобориникъ. RÓŻOWAĆ *cz. dok.*, uróżować *niedok.*, rumienić twarz, barwić; das Geſicht röthen, roth machen, roth mahlen; *Vind.* erdezhkati; *Ross.* подрумянить, подрумянивать. Piękna twarzyczka uróżowana. *Teat.* 31, 96.

'ROZOWY n. p. chléb - *ob.* Razowy chléb. *Dudz.* 29.

'ROZPĄCHAĆ *cz. dok.*, na różne strony popąchać, durchſchnuppern. — *Fig.* Okręt na obie strony ostrym nosem wody rozpąchał. *Zbil. Dr. C* 4. [t. j. rozpychał 2].

ROZPACZ, ROSPACZ, y, *ż.*; (*Boh.* rozpak *deliberatio*, chwianie się; *Etym.* 'pak); *Boh.* zaufalost, zaufalstwj, zauffanliwost, (cf. ufać, zaufać); *Sorab.* 1. zaczwubluwano; *Vind.* sazviblenje, sdvoinost, sdvojenje, bresvupanjost, szaganje, sdvojezhnost, szaglivost, greifhenost, sgreifhnost; *Croat.* zdvojenje; *Ross.* нечаяніе, отчаяніе, отчаянность, унылость, уныніе; zwątpienie, utracenie nadziei, die Verzweiflung. O złoty jeden zapamiętałby się podobno, i wpadłby w rozpacz, dumając tak to na swym umyśle: a cożby to za nakład miał być, siłaćby to, długomci ja na to robił! *Glicz. Wych. M* 2 *b.* W rozpaczy o ojczyźnie, wojsko porzucił. *Ust. Konst.* 2, 182. ROZPACZLIWY, ROZPACZNY, a, e, — ie *adverb.*, §. a) rozpaczający, verzweifelnd; (*Boh.* rozpačliwý zastanawiający się, rozbierający; wahający się); *Boh.* zauffanliwý, zaufały, (cf. zaufać); *Boss.* отчаянный, унылый. Padł strach na onych przywódzców rozpacznych. *Białob. Odm.* 41. Nie rozpaczajcież tedy do końca w łasce jego, a nie mówcie tego rozpaczliwym sercem, aby wam bóg miał być nieprzyjacielem. *Baz. Hst.* 99. Od nieopatrznéj a rozpacznéj śmierci, uchowaj nas panie. *Modl. Gd.* 106. — §. b) Do rozpaczy wiodący, verzweifelt. Przyszło mu na koniec rozpaczny. *Chrośc. Fars.* 506. Błąd tych ludzi tak jest rozpaczny, iż się sam zabija własną ręką, cudzéj nie potrzebuje. *Birk. Dom.* 165. ROZPACZYĆ *cz. dok.*. ROZPACZAĆ *niedok.*; *Boh.* zaufati, (cf. zaufać); *Sorab.* 1. zaczwubluyu; *Carn.* zágam; *Vind.* szviblati, sazviblat, lezati, fdvoyti, sdvojiti, odvupati, szagati, zagati, sazagati; *Croat.* zdvojiti, zdvájam; *Ross.* отчаяться, отчаяваться, уныть, унывать; *Eccl.* отнадеждитися; nadzieję utracić, zwątpić, verzweifeln. Nie rozpaczajmy, to może jeszcze wyjść na dobre. *Teat.* 19. *c*, 102. Nie trzeba o młodych rozpaczać, ale też trzeba ich umieć poprawiać. *Teat.* 26. *c*, 95. Nie zaraz to rozpaczać, choć kość padnie lichem. *Pot. Arg.* 173. Lekarze już byli o nim rozpaczali. *Birk. Dom.* 153. Wielce się tym gryzł i rozpaczał, że nie mógł swoich ratować. *Ustrz. Kruc.* 2, 141. Rozpaczywszy w ratunku ludzkim, udał się do świętych. *Birk. Dom.* 106. Czemuś śmiał rozpaczać w dobroci bożéj? *Sk. Żyw.* 1, 173. Rozpaczający, zwątpiciel, cf. desperat, *Boh.* zaufalec; *Vind.* sdvoinik, szagavez. — ROZPACZAĆ się *recipr.*, *dok.*, spaczając się rozkrzywić, ſich werfen, krumm laufen, von der Sonne, (z. B. Käſten, Schränke, Thüren). Sprzęty z wilgotnego drzewa zrobione, w pokojach się rozpaczają, krzywią, na koniec rozpadają. *Rog. Doś.* 1, 13. (*Ross.* распачкать rozpleszczeć).

ROZPAD, u, *m.*, ROZPADNIENIE, ia, *n.*, das Auseinanderfallen. Rozpad galery. *Nar. Tac.* 2, 221. ROZPADAĆ, *ob.* Rozpaść. ROZPADLINA, y, *ż*, rysa, otwor z rozpadnięcia się, z rozpęknęcia; ein Riß, eine Spalte; *Boh.* roztrženina, trženj; *Sorab.* 1. rozpadnencza, kwękancza, zpadancza, rozkwótžo; *Vind.* respad, luknja, poklina, sianje, spok, poklei; *Croat.* razpuk, puchina, rázor; *Rag.* rásap, rázor, puklina, puklotina; *Bosn.* puklina, çjepotina; *Ross.* разщелина, трещина, трещинка, прососъ, раздпой, раздвойка, (cf. rozdwoić). Rozpadlina, 'skała. *Volck.* 307. Gdy się drzewa szczepają od zeschnięcia, tedy rozpadlina albo skałuba tylko do rdzenia bywa, rzadko głębsza. *Cresc.* 53. Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieńmi. *Przyb. Ab.* 159. Rozpadliny ust u dzieci, tak jakoby je umyślnie pokrajał, bywają dla twardości brodawek piersi mamczynych. *Spicz.* 187. Rozpadlina przy paznogciu, *pterygium. Cn. Th.* 929. zanogcica, der Nietnagel, am Finger. ROZPADŁY, ROZPADLISTY, a, e; (*Vind.* respadliu, flabofiden, luknjast; *Bosn.* raspallo; *Croat.* razpadlyiv; *Rag.* raspadiv, raspadni); rysujący się, pełen rozpadlin, voll Riſſe und Börſten. Ziemia rozpadłemi zewsząd usty o deszcze woła. *Modl. Gd.* 79. Świeżych wód szemrzące zdroje z ścian rozpadlistych opok wytryskują. *Przyb. Luz.* 85. Chaos rozpadzisty. *Przyb. Milt.* 318. Była jedna część muru rozpadła, i ta przepadlina trwa jeszcze dotąd. *Sk. Dz.* 532. — 'ß. Przewierzgnieni w konie, w ziemne prochy tłukli rozpadłemi nogi; *pede bisulco. Żebr. Ow.* 163.

ROZPAJAĆ, *ob.* Rozpoić.

ROZPĄKI, ów, *plur.*, Rozpąki, (rozpiąki, rozpinki), kije,

które się kładą w sieć, aby się nie przewracała w miejscach zarosłych. *Skarb.*; Spreitzstöcke in den Netzen; cf. rozpiąć, rozpinać.

ROZPAKOWAĆ *cz. dok.*, (*distng. Boh.* rozpakowati wątpliwym czynić; *Etym.* pak); różnie odpakować; *Vind.* resbafati; *Croat.* raztovorújem, (cf. towary); *Bosn.* raspartiti, rasparrttiti, rastovariti, abpacken, auspacken. Muszę sam być przy rozpakowaniu moich rzeczy. *Teat.* 19, 11. Odpocznę u siebie i rozpakuję się. *Tert.* 19, 21, (*ob.* Rozgościć się).

ROZPALIĆ *cz. dok.*, Rozpalać *niedok.*, Rozpaliwać *frequ.*; *Boh.* ropaliti, razpalowati; *Slov.* rozpalugi; *Sorab.* 2. žaglisch; *Carn.* resvéliti, resvélem, (cf. rozbielić); *Croat.* razparujém, razvruchújem, razvruchiti, razbelyújem, ognyenim, *Lat.* ignio, *ob.* Ogień, zaognić; *Ross.* распалить, распалять, калить, разкалить, разкаливать, накалить, накаливать, горячить; *Eccl.* разпалаю; w największym stopniu rozgrzewać, erhitzen, entflammen, glühend machen. Kazał, żeby rozpalili piec siedm kroć więcéj, niż więc rozpaliwano. *Budn. Dan.* 3, 19. Wiatr gasi, światło rozpala zarzewie. *Teat.* 20, 41. Rozpalenie, *Boh.* rozpal; *Eccl.* раздежение, раждежение. Rozpalony, glühend; *Boh.* žihavý; *Sorab.* 1. zahliwe; *Vind.* resbielen, resbelen; *Bosn.* usjello, goruchje; *Slav.* sjajan; *Ross.* огнепальный, огнепалимый; *Eccl.* огнєпалльнъ, разжизательный. Sztuka żelaza rozpalonego. *Kłok. Turk.* 172. Rozpalone żelazo węglami, Które wyjąwszy kowal krzywemi kleszczami, Topi w wodzie, to zatym pryska zamoczone, I popiskuje, w mokrzy ciepłéj zagrążone. *Żebr. Ow.* 302. Obwiniony o powtórne złodziejstwo, z tych musi jeden odwód wybierać, albo żelazo czerwono rozpalone w ręku nosić, albo w ukrop wrzący rękę po łokieć zamoczyć. *Szczerb. Sax.* 17. Żelazo kuć, póki rozpalone. *Teat.* 43. *c*, 160, *Slov.* dokuď železo horí (ge žerawé), kug; wtedy ruže trhagú, keď kwitnu; (*ob.* łyka drzeć). Rozpalone kule, rozgrzane aż do czerwoności w piecyku, do podpalenia budowli nieprzyjacielskich. *Jak. Art.* 3, 314, glühende Kugeln. Rozpalenie, rozpalono *adverb. Eccl.* разпальнѣ, горячо, жарко. Rozpalić się, glühend werden, glühen; *Boh.* žhnu, žhnauti, žehl (cf. żegać), ohniwěti; *Vind.* resbilen biti, gorezh postati, ognjen gratati; *Croat.* razparujémsze. — *Fig. tr.* Gwałtowne śrzodki tym bardziéj rozpalają ognie miłości. *Teat.* 54, 54. rozniecają, entflammen, anfachen. Gniewem rozpalony, stracił przytomność. *Teat.* 4, 77. rozjątrzony, von Zorn entbrannt. Rozpalił się, tupnął nogami. *Teat.* 30, 83, er gerieth in Hitze. Nie wie, co widzi, lecz się tymże rozpaliwa, I oczy ten błąd bestwi, co i oszukiwa. *Otw. Ow.* 121. ROZPALISTY, a, e, — o *adverb.*, mogący być rozpalonym, entzündbar, möglich glühend zu machen. *Cn. Th.* 929.

ROZPAMIĘTAĆ *cz. dok.*, Rozpamiętywać *niedok.*, rozpominać, rozważać, rozbaczać; durchdenken, überdenken, betrachten, erwägen; (*Slov.* rozpominám se; rozpomenutj *recordatio*). Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. Dusz.* 67. Rozpamiętywaliśmy pierwszéj niedzieli adwentu, przyjście pana naszego pokorne. *Biał. Post.* 31. Każdy rozpamiętywaj dziwne sprawy boga. *Kanc. Gd.* 17. Do tego mówię, abyśmy roczną pamiątkę tak wielkiego dobrodziejstwa bożego z nabożeństwem rozpamiętywali. *Biał. Post.* 46. Rozpamiętawszy a rozczytawszy przeszły żywot swój.... *W. Post. W.* 2, 134. W słodkich myślach zatopiony, Rozpamiętywam starych wieków dzieła. *Karp.* 1, 79.

ROZPAPLAĆ *cz. dok.*, papląc rozgadać, zerplappern, verplappern. Rozpaplać się *recipr.*, zapędzić się w paplanie, ins Plappern gerathen; *Ross.* разгрезиться.

ROZPAR, u, *m.*, skwar, upał, große Hitze; *Boh.* rozpal. Wychodzi żółw' z skorupy ku słonecznym rozparom. *Tward. Wł.* 224. *et* 176. *Tward. W. D.* 4. Rozpar płomienny Etny nieszkodnym dymu kłębem liże szron ościenny. *Zab.* 15, 20. *Kniaź.* — *Fig.* Mnie wnętrze pali rozpar płomienny, i aż do szpiku przesusza kości. *Zab.* 10, 415. *Kniaź.* — Rozpar ziemny = wyziew przez gorąco z ziemi powstający, parowanie ziemi, Ausdünstung. Wyziewy z uschłych wód i rozparów wywiedzione ziemnych. *Nar. Dz.* 3. 188, *Zab.* 12, 241. Ten proszek, coś go z ziemi rozparu, Aż po za jasne wyniósł obłoki. *Kniaź. Poez.* 1, 4. — 2. *Chym.* Rozpar, gaz, wyraża stan jakiegokolwiek ciała, w kształcie powietrznym, sprężystym, lekkim, *fluidum elasticum aeriforme. Mier. Mskr.*

ROZPARAĆ, *ob*, Rozpróć.

ROZPARCHOWATY, a, e, n. p. Rozparchowata ruda łupiąca się w tabliczki. *Os. Zel.* 34. Ruda rozparchowata, która żelazo plamiste i rozpadające się wydaje. *ib.* 83. eine höckerige, schuppige Erzader.

ROZPARCIE, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPARNY, a, e, rozparzający, rozpalający; entzündend, entflammend, erhitzend. Już mgliste jasny Cefej pędzi z nieba cienie, Procyon miota wściekły rozparne płomienie. *Hor.* 2, 193. *Kniaź.* ROZPAROMIAR, u, *m.*, *Chym. gazomètre:* narzędzie rozmierzania objętości istot rozparowych. *Mier. Mskr.* ROZPAROWY, a, e, od rozparu, wyziewowy, *aëriforme*, luftförmig. *Mier. Mskr.* — (ROZPARTY, *ob.* Rozeprzeć). — ROZPARZYĆ *cz. dok.* Rozparzać *niedok.*; *Boh.* rozpařjm; *Bosn.* rasparriti; *Vind.* resparíti, resvrezhiti; *Croat.* razparujem; *Ross.* распарить, распаривать; parząc rozgrzewać, rozpalić, rozżarzyć; durchwärmen, erwärmen, durchbrühen, durchbähen. Tatarzyn szkapie zaciąwszy żyłę, juchę z jagłami rozparzy, Tak tym brzydki pohaniec sprosną gębę parzy. *Paszk. Dz.* 4. — *Fig.* Kontent jestem, żem jéj serce mym ogniem rozparzył. *Teat.* 46. *c*, 91.

ROZPASAĆ, *f.* rozpasze *cz. dok.*, Rozpasować, rozpasuje *niedok.*, Rozpasywać *frequ.*; *Boh.* rozpasati, rozpasowati; *Rag.* razpássati; *Bosn.* raspassati, odpassati; *Croat.* razpassújem; *Ross.* распоясать, распоясывать; odpasać, pas odjąć, rozpuścić; aufgürten, den Gurt abnehmen, aufmachen, nachlassen. Na 'czci u kogo jedząc, rozpasować się. *Eraz. Dw. E* 3. Głowy wiążcie, rozpasujcie szaty, *resolvite. Żebr. Ow.* 13. Rozpasanie *Ross.* распояска, распоясание, распоясывание. Rozpasany, *Croat.* razdráz; *Ross.* распоясной, на распашку. Zarzuciwszy suknią na ramiona, chodzić, jest obyczaj rozpasanych knapów,

którzy wełnę piorą. *Eraz. Ob. B.* — §. Rozpasać się na co, *Latini opposita translatione utuntur: accingere se operi* zaprzągać się. *Cn. Th.* 930. ſich wozu anſchicken, fertig machen, etwas unternehmen. — Rozpasać kogo, rozpuścić kogo, wodze mu popuści; einem freyen Lauf laſſen, ihm den Zügel ſchießen laſſen, ihn ausgelaſſen machen. Zdanie to się nie ostoi, że ludzi na rozpustę rozwięzuje, i na grzechy rozpasuje. *Salin.* 4, 183. Złoto zwykło na wszelkie zbrodnie rozpasywać ręki. *Hor.* 2, 25. *Nar.* Rozpasać się *recipr.*, ausgelaſſen werden. Na wszystkie zbytki się rozpasał. *W. Post. W.* 3, 478. *Morszt.* 212. Pospólstwo szczęsnym powodzeniem na złe się rozpasało. *Pilch. Sall.* 188. Na złe się rozpasali, wszystko za nic mają. *Bardz. Trag.* 414. W zbytki wdali się rozpasane. *Suszyc. Pieśn.* 3, *Q b.* (niehamowne). W młodych leciech tak rozpasany na występki. *Teat.* 9. *c*, 82. (rozlany). Póki w jedności kościoła trwają, na grzechy się takie nie rozpaszą. *Sk. Dz.* 306.

1. ROZPAŚĆ się, *recipr., dok.*, Rozpadać się *niedok.*; *Boh.* rozpadnauti se, rozpadati se, rozpadawati se, rozsklebowati se; *Sorab.* 1. rozpadnu szo; *Rag.* raspastise; *Croat.* razpadamsze; *Bosn.* raspastise, prosistise, propasti; *Ross.* распасться, распадаться, разщеляться, разщеливаться; *Eccl.* просѣдаюся; w rysy rozpękać, Riſſe bekommen, zerberſten. Judasz rozpadł się na poły, a wycieky z niego wszystkie wnętrzności jego. *Rej. Post. C c c* 1. (rozpękł się). Próżno zewsząd z falami śmierć wpada wybladła. Próżno burza na tysiąc części się rozpadła. *Zab.* 5, 367. O rozpadnieniu kopyt. *Hipp.* 122. O rozpadnieniu piętki. *ib.* 123. *ob.* Rozpadlina.

2. ROZPAŚĆ, rozpasł, *f.* rozpasie *cz. dok.*, Rozpasać *niedok.*, paszac roztuczyć, auf der Weide mäſten, feiſt machen. (*Bosn.* raspasti, rasploditi; *Rag.* razpaasti staddo *gregem augere*, raspaastise *moltiplicarsi, animali che pascolano*).

ROZPATRZYĆ *cz. dok.*, Rozpatrzać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozhladuyu, rofladam, rozpominam; *Vind.* resgledati, pregledati, resgleduvati; *Croat.* razvigyújem, razvidilszem; *Bosn.* razviditi, razgledati; *Ross.* разсмотрѣть, разглядѣть, разглядывать; zobaczyć, roztrząsnąć, rozważyć; durchſehen, durchſichtigen, prüfen. Malarz rozpatruje przed się stawione wzory. *Weg. Marm.* 3, 101. Rozpatrywanie, rozpatrzenie, *Vind.* pregled; *Croat.* razgled. ROZPATRZYĆ się *recipr.*, uważyć, rozważyć; betrachten, genau erwägen, aufmerkſam durchſehen, prüfen. Sułtana powaby Elmiry tak ujęły, że czuł niezmierną rozkosz rozpatrując się w nich. *Weg. Marm.* 1, 55. Jam ją już pierwéj widywał, alem się w niéj dopiero wczoraj rozpatrzył. *Teat.* 1. *c*, 23. Znaj dobrze Tytusa, rozpatrz się w téj duszy. *Teat.* 45, 12. *Perz. Lek.* 148. Wziąłem to sobie mocno w umysł, rozpatrzyć się wprzód dobrze w ludziach, niż w związek z niemi jakiego wnijść towarzystwa. *Mon.* 70, 290. Oddano konstytucyą królowi, aby się rozpatrzył w całym związku roboty, i zdanie swoje oświadczył. *Gaz. Nar.* 1, 268. er ſollte ſich darin recht umſehen, umſchauen. Jeszcze nie jest rozpatrzona dobrze w osobie, obyczajach i stateczności jego. *Mon.* 73, 92. (jeszcze go dobrze nie zna).

ROZPĘCZNIEĆ *neutr. dok.*, mocno napęcznieć, ſehr aufquellen, dick anlaufen. Ziarna pszeniczne od wilgotności rozpęcznieją. *Syr.* 852. ROZPĘCZYĆ *cz. dok.*, rozpęczniałym uczynić, aufquellen machen. Po żytnym obroku koniowi w pięć godzin pić dawać, bo inaczejby go rozpęczyło, żeby zdychać musiał. *Syr.* 915.

ROZPĘD, u, *m.*, wielkie zapędzenie, rozmachanie, mocny zapęd; heftiger Schwung, Hinſturz, Hinſchießen. Zwierz rozżarty w wściekłym rozpędzie się zbliża. *Przyb. Luz.* 26. Kopiami weń uderzyli, ale iż nie z rozpędu, nie był szkodliwie ranion. *Papr. Ryc.* 80. Wiatry obalały dachy i szczyty wież górnych w rozpędzie. *Przyb. Luz.* 183. W największym długiego gadania rozpędzie, z tym się chlubił, że niedźwiedzia jamniczkami zaszczuł. *Mon.* 67, 586. Przez tynkowanie twarzy, kupne zębów rzędy, Myślą stanowić miłość i czasów rozpędy. *Treb. S. M.* 38. (pośpiech). ROZPĘDZIĆ *cz. dok.*, Rozpędzać *niedok.*, rozgonić, rozegnać, rozżonąć, rozprószyć; aus einander treiben, aus einander jagen, vertreiben, zerſtreuen; *Ross.* разженуть, распырать, распугать, распужать, разсунуть, (cf. rozsunąć); *Eccl.* распудити, распужу. Zefir miły chmury szkodliwe rozpędza. *Kanc. Gd.* 15. Gdy mię czasem jaka troska swędzi, Kwarteczka wina kłopoty rozpędzi. *Zab.* 9, 37. *Zabł.* O jak jesteś kochana przyjaciółko, wszystek mi smutek rozpędzasz. *Teat.* 37, 162. ROZPĘDZAĆ się *recipr.*, rozmachać się, rozbiegać się; ins Rennen kommen, ins Laufen gerathen, recht in den Sturz kommen, hinſtürzen. Przydaje koniowi bodźca, rozpędza się, stawa przed domem ojcowskim. *Stas. Num.* 1, 191. Skrzydła ich tak się rozpędziły, że i orła przelecą. *Falib. A* 2. — §. Jak wiatr popędliwy, wysokie wieże wywala, tak i apostołowie, duchem świętym napełnieni, rozpędziwszy się po całym świecie.... *Bzow. Roż.* 95. (różnie po świecie zapędziwszy się).

ROZPĘKNĄĆ się *recipr. dok.*, Rozpękać się *niedok.*; *Boh.* rozpuknauti se, rozpukati se; *Slov.* rozpukugi se; *Sorab.* 1. rozpuknu, rozpuknu szo; *Vind.* respokniti, spokniti; *Bosn.* raspuknutise, (raspuknuti, cinit puknuti); *Rag.* razpuknuti, raspúknutise; *Ross.* распукиваться, разщеляться, разщеливаться; pęknąć, rozpaść się; zerplatzen, zerberſten. Godwin jak Judasz rozpękł się, a wypadły wnętrzności jego. *Sk. Żyw.* 1, 31. (rozpadł się). Bodajbym się rozpękł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego. *Teat.* 7. *c*, 76. Niech się rozpęknę, jeżeli to nie prawda. *ib.* 7. *c*, 67. Rozpękły *Ross.* разсѣдшійся. Rozpęknięcie, (*Croat.* razpuk; *Rag.* razpuknutje; *Vind.* spok, respok. spokaliza, rianje). Łatwo się rozpękający, *Vind.* respoklin; *Bosn.* raspuknutivi, sctose mosge raspuknuti.

ROZPEŁZNĄĆ *neutr. jednll.*, rozleźć się, *pr. et tr.*, aus einander kriechen; *Ross.* расползтися, распалзываться. W bogu duch nie jest rozlany, nie rozpełzłe powietrze, ale moc oświecająca. *Pociej.* 448. Darmo członki rozpełzłe biegły lekarz leczy, Niemasz ni spólnéj mocy, ni ducha. *Zab.* 13, 419.

ROZPĘTAĆ *cz. dok.*; *Rag.* rasputtiti, odputtiti; *Ross.* распутать, распутывать; z pęt wyzwolić, entfeſſeln, frey machen. Kto puścił łosia wolnym, a kto rozpętał żubra

dzikiego? *Budn. Job.* 39, 8. (pęta jego ktoż rozwiązał. *Bibl. Gd.*).

ROZPIĄĆ, *f.* rozepnie *cz. jednll.*, Rozpinać *niedok.*; *Boh.* rozepnauti, rozpjnati; *Sorab.* 1. rozpinam; *Carn.* respnêm, respęti; *Vind.* respéti, respél, respenêm, resapeti, reskopzhati, arspet; *Croat.* razpínyam, razpelszem (= 1. *distendo*, 2. *crucifigo*; razpelo = krucyfix, razkopchujem, razkopchiti, razgernuti, raźgrinyam); *Dal.* propinem *distendo*, *crucifigo*, (propelo = krucyfix); *Rag.* razpêti, razapêti, razpignati, razpetgljatti, razapijgnam; *Bosn.* raspeti, razapeti; (raspeti na krisg *crucifigere*, raspetje = krucyfix); *Slav.* razapeti; *Ross.* распнуть, распять, распинать; (распнуть, распинать krzyżować), распялить, васпяливать, напялить, напяливать, разстегнуть, растегать, разстегивать, расцѣпить, расцѣплять, отстегнуть, отстагивать; (*Eccl.* ᲂᲐᲔᲘᲜᲘᲐᲢᲔᲚᲬ, пропинатель, krzyżownik); rozpościerać, rozbijać, ausſpannen. Sukna na ramy rozpinają, wyciągają. *Grod. Dis. E.* Tyfis najpierwszy w morzu rozpiął żagle. *Bardz. Trag.* 87. Rozpięte łóżko; *Vind.* napneuna postel, ſhpanpat, das Spannbett, łóżko do rozpinania. — *ℨ. Oto baranek, którego-ście wy rozpięli, i grobu oddali. *Pim. Kam.* 249. (ukrzyżowali). — ℨ. Rozpinać, odpinać; aufknöpfen, aufheften. *Cn. Th.* 930. ROZPIĄKA, i, ź., rozpiaka w warsztacie tkacza, służy do rozpinania roboty. *Magier. Mskr.* das Spreitzholz bey den Leinwebern.

ROZPIĆ się *recipr. dok.*, Rozpijać się *niedok.*, przywyknąć pijaństwu, ins Saufen kommen, ſich dem Trunke ergeben; (*Ross.* распить, распивать wypić, spełnić, popijać po woli); *Ross.* раскуликаться. Gdy się człowiek rozpije, tedy żołądek więcéj napoju w się bierze, niżeli przedtym brał. *Sak. Probl.* 176. — *Activ.* Rozpić kogo. *Przestr.* 88, *ob.* Rozpoić.

ROZPIĘC, rozpiekł, *f.* rozpiecze *cz. dok.*, Rozpiekać *niedok.*, dobrze wypiec, gut ausbacken, zerbacken; (*Boh.* rozpekati, rozpecy; *Bosn.* raspechjati kruh). Rozpiec się, dobrze się wypiec, tüchtig ausbacken. W ogniu się to naczynie rozpiekło, a sól wytrzeszczała. *Torz.* 244. Wstawić te mieszaniny na wolnym ogniu, aż się dobrze rozpieką. *ib.* 245. ROZPIECZĘTOWAĆ *cz. dok.*, Rozpieczętowywać *częstl.*, rozpieczętowuje *pr.*; odpieczętować, auffiegeln, das Siegel aufbrechen, erbrechen; *Boh.* rozpečetiti, rozpečetowati; *Bosn.* raspecjattiti; *Rag.* odpecjattiti, razpecjattiti; *Croat.* razpechatiti, razpechatújem; *Slav.* otvoriti knjigu; *Eccl.* распечатываю, отпечатываю; *Ross.* распечатать, распечатывать. Czemubyś tego listu nie miał rozpieczętować? *Teat.* 48, 78. *Zab.* 2, 334. *Alb.* Do rozpieczętowania, mogący być rozpieczętowanym, *Croat.* razpechatni; *Rag.* razpecjatni, odpecjatni.

ROZPIERAĆ, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPIERZCHNĄĆ się, rozpierzchli się *rec. jednll.*, Rozpierzchać się *niedok.*, (*Etym.* pióro, pierza); *Boh.* rozprchnauti se, rozprchati se; (rozprchljm se rozgniewać się), rozutikati se; *Sorab.* 1. rozczekam; *Ross.* разбресться, разбродиться; rozskoczyć się, rozbiedz się; aus einander ſtieben, aus einander laufen, von einander fliehen. Niech się rozpierzchną nieprzyjaciele twoi, a niech uciekają od oblicza twojego. 1 *Leop. Num.* 10, 35. Kompania rozpierzcha się, jedni chodzą, drudzy powracają. *Teat.* 33. *d*, 93. Rozpierzchnijcie się wszyscy, szukajcie go wszędy. *Teat.* 51, 27. Rozpierzchły *Boh.* rozprchlý. — Rozpierzchle *adverb.*, n. p. Rozpierzchle śnieg przyprószył włoski pieścidełka. *Mon.* 76, 1. Gałęzie rozpierzchłe, *sparsi*, bez żadnego porządku po pniu rozrzucone. *Jundz.* 2, 11. Rozpierzchnienie, ROZPIERZCH, u, *m.*, nagłe rozprószenie w różne strony, pryśnienie; das Auseinanderſprengen, Ausreißen; *Sorab.* 1. rozczek. Nieba uderzą na cię z piorunów rozpierzchu. *Mon.* 71, 721. ROZPIERZYĆ *cz. dok.*, Rozpierzać *niedok.*, rozprószyć, zerſtreuen, zerſtieben. On może nawy, łodzie, galeony, Pod Brunduzyum spali i rozpierzy. *Chrośc. Fars.* 383

ROZPIEŚCIĆ kogo *cz. dok.*, Rozpieszczać *niedok.*, pieszczotami roznarowić kogo, einen verzärteln; *Rag.* razbluditi, razbludivati, razmazati; *Bosn.* razbluditi; *Croat.* prokshiti; *Ross.* нѣжить, нѣжу, лелѣть, изнѣжить (cf. *nigus*), баловать. Rozpieszczony (*Rag.* razbluudjen). Rozpieszczenie *Bosn.* razbludnost, razbluda. Spodziewali się, aby miał położyć węzgłówko pod nasze ciało, na którymby smaczno spali, t. j. rozpieścić je, abo dać jaką przyczynę, abyśmy się radowali, w tych rzeczach, w których się nie godzi. *Baz. Hst.* 204. Ludzie rozpieszczonego żywota, nie godzą się na rycerski stan. *Modrz. Baz.* 436, (cf. papinkowaty). Omfala z Herkulesa śmiała się, jak z człowieka najrozpieszczeńszego. *Jabł. Tel.* 205. Jak ty się mogłeś rozpieścić w kochance, Miasto żony dajesz przystęp brance. *Chrośc. Ow.* 8. rozkochać się, ſich zärtlichſt verlieben.

ROZPIĘCIE, ROZPIĘTY, *ob.* Rozpiąć. ROZPIJAĆ, *ob.* Rozpić.

ROZPIŁOWAĆ *cz. dok.*, piłą rozerznąć, zerſägen; *Ross.* распилить, распиливать; *Eccl.* разпиловую. Rozpiłowanie; *Ross.* распилка, das Zerſägen. — ℨ. Pilnikiem rozpiłować lub rozetrzeć, zerfeilen. Ćwierć dukata grubym pilnikiem rozpiłowawszy, z tym zmieszać proszkiem, tak aby na dno złoto nie upadło. *Torz.* 98.

ROZPINAĆ, *ob.* Rozpiąć.

ROZPIS, u, *m.*, niezezwalające zdanie, różnica, niezgoda; Verſchiedenheit der Meynung, Nichteinhelligkeit, Widerſpruch. (*Ross.* роспись spis, regiestr, росписка, расписка, росписочка kwit; *Eccl.* роспись, главизна, оглавление treść rozdziałów, prospekt). Kiedy w rozwiązaniu sprawy różność zdań sędziów czyli rozpis zajdzie, na ów czas każdy przyczynę przekonania swego wyraża. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 247. *Sejm. Grod.* 2, 214. ROZPISAĆ, *f.* rozpisze *cz. dok.*, rozpisuje *pr.*, Rozpisywać *frequ.*; *Boh.* rozepsati, rozpisowati; *Ross.* расписать, расписывать; *Eccl.* разпишу; różnie, do różnych, na różne miejsca popisać, an viele verſchiedentlich ſchreiben. (*Bosn.* raspisati *definire*, raspisalaç zemglje *geographus*; *Rag.* razpîsati *definire*). Rozpisałem listy do różnych przyjaciół i krewnych. *Kras. Doś.* 48. Orygenes miał tych, co jego księgi rozpisowali. *Sk. Dz.* 113. różnie przepisowali, verſchiedentlich abſchreiben. — §. Rozpisuję lud na osadę miasta, żołnierza na roty; ſchriftlich abtheilen, eintheilen, anordnen. Pułkownik stanowiska i leże rozpisował sobie po dobrach

duchownych. *Birk. Exorb.* 28. Rozpisowanie żołnierza na roty, *decuriatio. Cn. Th.* 930. — §. Rozpisuję rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 930. den Termin weiter hinaus ſchreiben. Rozpisany rok, *ob.* zawieszona sprawa. Rozpisanie roku = odwłoka prawna. ROZPISAC się *recipr.*; *Ross.* расписаться; zapędzić się w pisanie, ins Schreiben gerathen. Niemcy najbardziéj się koło rzeczy kopalnych rozpisali. *Kluk. Kop.* 2, 7. — §. Rozpisać się, różnie odpisać się, nie zgadzać się, nicht beyſtimmen; *Eccl.* разглашаюся, разгласуюся. Rozpisanie się *Eccl.* разсловіе, разглашеніе ROZPISOWY, a, e, od rozpisu, die Verſchiedenheit der Meynungen betreffend. W sentencyonarzu rozpisowym sędziowie zdania swoje większości przeciwne, zapisować mają; rozpis jednak takowy nie ma nic ubliżać wyrokowi większością zapadłemu. *Sejm. Grodz.* 2, 214.

ROZPISTY, ROSPISTY, a, e, ROSPISTO *adverb.*, *Cn. Th.* 930; ROSPITY, ROSPITO. *Syr.* 1001. Rospisto, rospistego co, rospiste warzenie, rospista kasza; *coctura pultis crassior et distinctis seu non confusis granis. Cn. Th.* dick gekocht, aber ſo, daß die Körner ganz bleiben. Rospista kasza, sypka kasza, tak gotowana, że się rozsypuje. *Wład.* Ryż rozpito warzony w polewce. *Syr.* 1001. Ryż rozpito dobrze uwarzony z polewką kapłonią. *ib.*

ROZPŁACIĆ *cz. dok.*, różnie wypłacić; *Croat.* razpláchám *dissolvo*, verſchiedentlich abzahlen.

ROZPŁAKAĆ się *f.* rozpłacze się *recipr. dok.*, rozpłakuje się *pr.*; *Boh.* rozplakat se, rozplakawati se; *Rag.* rasplakatise; (*activ. Rag.* rasplakkati tkoga = rozrzewnić kogo); *Ross.* расплакаться, разволниться, развиться, (cf. rozwyć); nieutulono płakać, nie przestać płakać; ſich zerweinen, in Thränen zerfließen, ins Weinen kommen. Cnotliwy starzec rozpłakał się z radości, patrząc na syna; ale wkrótce rozpłakał się i z żalu, dowiadując się o śmierci brata. *Stas. Num.* 1, 212. *Teat.* 42. *d*, 3. Para dziatek biega w koło rozpłakana, Beczą i chwytają się ojca za kolana. *Przyb. Ab.* 226. Nie ukazujmy dziecięciu cacka, którego mu dać nie można, bo się rozpłacze. *Stas. Zamoj* 23.

ROZPŁĄSAĆ się *recipr. dok.*; *Ross.* расплясаться; roztańcować się, ins Tanzen gerathen.

ROZPŁASZAĆ *ob.* Rozpłoszyć.

ROZPŁASZCZYĆ *cz. dok.*, Rozpłaszczać *niedok.*, ROZPŁASKOWAĆ, n. p. miedź. *Marc*; *Boh.* rozplesknauti; *Bosn.* raspleskati, rasplosnatiti; *Rag.* raspleskatti, rasplosnitti; (raspleskan, plosnast, plossan = płaski); *Croat.* razplesznut *allisus, illisus*; *Ross.* расплющать, расплащивать; spłaszczyć co, płaskim uczynić, płasko rozklepać; flach machen, platt ſchlagen. — *Transl.* Gdy tytuł króla sobie śmie ten szalbierz właszczyć, Każ go rzecze, gwoździami na krzyżu rozpłaszczyć. *Pot. Zac.* 123. (rozpiąć, rozbić). Nad odyńcem na ziemi rozpłaszczonym stoją, Dziwując się, lubo się tknąć go jeszcze boją. *Zebr. Ow.* 201 ROZPŁASZCZYCIEL, a, *m.*, który rospłaszcza, der Plattſchlager; *Rag.* razplosctitegl, n. p. złota, der Goldſchlager.

ROZPLATAĆ, *ob.* Rozpleść.

ROZPŁATAĆ *cz. dok.*, rozciąć, spłatać; (*Boh.* rozpoltiti wepře na dwé, *ob.* Pół, *ob.* Połeć, *ob.* Rozpołowić); *Vind.* resdjati, gorsziepiti; *Bosn.* rasplatiti; *Rag.* rasplátiti; *Ross.* распластать, распластывать, in zwey Hälften zerſpalten, entzwey ſpalten. Rozpłataj tę rybę, a wątrobę jéj schowaj. *W. Tob* 6, 5. (*Rag.* razplatûscja *piscis infumatus*). Gdy kucharz rybę rozpłatał, znalazł w wnętrznościach pierścień. *Zab.* 15, 42. Na pierwszym spotkaniu na pół go jak szczupaka, rozpłatałem. *Boh. Kom.* 4, 246. Ten pałasz we krwi twéj opłukam, rozpłatawszy ci łeb od ucha do ucha. *Teat.* 9, 66. Pierwszym przycięciem gębę mu rozpłatał. *Mon.* 64, 225. Junaków najmilsze wyrazy są: ściąć, rozsiekać, rozpłatać. *Teat.* 56. *b*, 65. Rozpłatanie, rozpłat (*Carn.* resplat, respok). Do rozpłatania, dający się rozpłatać, *Rag.* razplativ *scissilis*; *Bosn.* rasplativi.

ROZPLĄTAĆ *cz. dok.*, zaplątanego co rozpleść, odplatać; entwirren, aus einander bringen, aus einander knüpfen. Węzeł rozplątać. *Węg. Marm.* 1, 27.

ROZPŁAWIĆ *cz. dok.*, Rozpławiać *niedok.*; *Ross.* расплавить, расплавлять; roztopić, zerſchmelzen. Rozpławienie, roztopienie *Ross.* расплавка. Rozpławić się, roztopić się, rozpłynąć się *Eccl.* разжизатися. ROZPŁAWNY, a, e, roztopiony, zerſchmolzen. — *Fig.* Rozpławne od puchliny członki. *Hor.* 1, 193.

ROZPLAZNĄĆ *nijak. jedntl.*, rozpłynąć, rozleźć się rozmoknąwszy; zerfließen, zergehen, z. B. im Waſſer. *X. Kam.* Który się pojawi kolwiek mąż do tej rzéki, z niéj niechaj wystanie Półmężem, i tknąwszy wód rozplazłym się stanie; *subito mollescat in undis. Zebr. Ow.* 90.

ROZPLECIONY, *ob.* Rozpleść.

ROZPLEM, u, *m.*, rozmnażanie, rozpłód; das Fortpflanzen, die Fortpflanzung. Ledwie co wybór między ludźmi i zwierzęty Zachowany na rozplem od zguby wyjęty. *Przyb. Milt.* 375. ROZPLEMIĆ, ROZPLENIĆ *cz. dok.*, Rozplemiać *niedok.*; *Boh.* rozplemeniti, rozplemenowati; rozpłodzić, rozkrzewić; fortpflanzen, vermehren. Tu Pomona soczyste owoce rozplemia, Tym milsze, iż je rodzi bez uprawy ziemia. *Przyb. Luz.* 280. Izaliż ci ziemia Rozmaitych żyjących stworzeń nie rozplemia? *Przyb. Milt.* 247. — *Fig.* W niektórych krajach klasztory zbyt są rozplenione; ale też w wielu miejscach ledwo się gdzie znajdą. *Kras. Pod.* 2, 157. rozmnożone.

ROZPLEŚĆ, rozplótł, *f.* rozplecie, rozplotę *cz. dok.*, Rozplatać *niedok.*, rozplatuje *contin.*; *Boh.* rozplesti; *Vind.* resplesti, resnisati, resdeniti, gorresnisati; *Croat.* razplesztí, razplétam; *Bosn.* razplesti; *Rag.* razplésti; *Ross.* расплесть, расплетать; odplatać co splecionego, aufflechten. Włos jéj rozpleciony po wietrze, i tam i sam chodził. *P. Kchan. Jer.* 63. Póki Apollo włosy We dwie rozplatuje kosy .... *Petr. Hor.* 2, *Q.* Rozplotę płoty jéj. *Rej. Post. K* 6. — *Transl. fig.* Rozpleść co = rozgadać co, rozpaplać; ausplaudern, ausſchwatzen. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na świegota, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pilch. Sen. list.* 3, 364. Prawdziwie nie mam skarbu żadnego,

to tylko bajkę ktościś rozplótł. *Teat.* 11, 65. Ta niepoczciwa gęba to rozplotła. *Boh. Kom.* 2, 299.

ROZPLESZCZEĆ *cz. dok.*, Rozpleskać *niedok.*; *Ross.* расплескать, расплескивать, распачкивать; z plaskiem rozlać, roztopić, rozpuścić; plätſchernd vergießen, fließen machen, zerrinnen laſſen. Lód jeżeli gdzie bałwanami stoi, Gesta go z góry kropla w szczął rozpleszcze. *Chrośc. Luk.* 101.

ROZPŁÓD, u, *m.*, ROZPŁODEK, dku, *m.*, *dem.*; *Bosn.* rasplod, razrod, (rasplodnost *propagatio*); *Croat.* rázplod *propages*, *surculus*; *Ross.* расплодъ; rozkrzewienie, rozmnożenie, płód; die Fortpflanzung, Vermehrung, Brut. Życiem słońce natchnęło rozpłód radośny Zielonéj wiosny. *Kniaź. Poez.* 5, 4. Szarańcza gałęzie nawet z drzewa wypasła, rozwlokłszy wszędzie roje rozpłodków swoich. *Krom.* 722. — *Fig.* Poseł Krzyżacki, jakoby rozpłodek jaki wewnętrznych rozterków między Polakami zarzuca; *veluti seminarium. Krom.* 596. siemię, zawziątek, zapłodek, Same der Zwietracht. ROZPŁODZIĆ *cz. dok.*, Rozpładzać *niedok.*; *Boh.* rozploditi, rozplozowati; *Bosn.* rasploditi, raskladiti, raspasti, raspaasti, (*ob.* Rozpaść, rozpasać); *Rag.* rasploditti, razplodîvati; *Croat.* razplodûjem; *Ross.* расплодить, распложать; rozplemić, rozrodzić, rozmnożyć, rozkrzewić; fortpflanzen, vermehren. Liczne potomstwo chce jeszcze rozpłodzić. *Teat.* 1. *b*, 29. To było ich mieszkanie i rozpłodzenie ich. *Budn.* 1 *Chron.* 4, 33. (rozród). Franca prędko się u nas rozpłodziła i rozmogła. *Biel. Św.* 255. — *Fig.* O zwodzące złoto, Jak rozpładzasz na świecie występki z podłotą! *Przyb. Luz.* 261. — §. Grunt rozpładza deszcz rozchodliwy. *Zab.* 15, 331. płodnym czyni, użyznia, fruchtbar machen. ROZPŁODZICIEL, a, *m.*, który rozpładza, rozmnaża, der Fortpflanzer; *Rag.* razploditegl, *f.* razplodítegliza, razplodniza; *Croat.* razploditel, *f.* razploditelicza.

ROZPŁÓKAĆ *f.* rozpłócze *cz. dok.*, płócząc rozpuścić, ausſpülen, zerſpülen; *Ross.* разполоскать.

ROZPŁOMIENIĆ *cz. dok.*, rozpalić, entflammen, entzünden; *Eccl.* воспламенити. Ludzi podżarzył i rozpłomienił, a potym krwią niewinną tuszył i gasił. *Weryf.* 19. ROZPŁONĄĆ *nijak. jedntl.*, zapalić się, entflammen, ſich entzünden; *Bosn.* rasplanuti *exardescere.*

ROZPŁOSZYĆ *cz. dok.*, Rozpłaszać *niedok.*; *Boh.* rozplašiti; *Ross.* распугать, распужать; *Eccl.* распудити, распужу; popłochem rozprószyć, verſcheuchen. Kto ciska kamieniem na ptaki, rozpłoszy je. *Radz. Syr.* 22, 23. Wilk porywa i rozpłasza owce. *W. Joan.* 10, 12. Rozpłoszył je pan z onego miejsca po wciornastkiéj ziemi, i ztamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. 1 *Leop. Genes.* 11, 8. (rozprószył. 3 *Leop.*). Rozpłoszenie *Ross.* располохъ.

*ROZPLOZNĄĆ się *recipr. jedntl.*, rozejść się, rozpaść się; aus einander fallen, zerfallen. Co się chlubisz w *walech? rozplozł się wał twój! 1 *Leop. Jer.* 49, 4. (zszedł padoł twój. 3 *Leop.*).

ROZPLUĆ *cz. dok.*, Rozpluwać *niedok.*, pluciem rozmiękczyć, zerſpucken, zerſpeyen; *Rag.* razpgljûvati: *Eccl.* расплеваю.

ROZPŁYN, u, *m.*, ein flüſſiger Körper, etwas Flüſſiges. Gdy cząsteczki nie są spojone, lecz wolno i osobno jedna od drugiéj ruszają się, i kształt biorą od naczynia, w którym są zawarte, to ciało nazywamy rozpłynem, *liquidum. Rog. Doś.* 1, 66, (cf. rozciek). Woda i insze rozpłyny. *Jak. Mat.* 3, 355. Ważki do rozpłynów, *aerometre. ib.* 3, 386. ROZPŁYNĄĆ się *recipr. jedntl.*, Rozpływać się *niedok.*; *Boh.* rozplynauti se; w różne strony odpływać, aus einander ſchwimmen. Ryby się rozpłynęły. *Tr.* — §. Rozpłynąć, rozpuścić się w wodzie, roztaić się, w płyn się rozejść; *Boh.* rozplynauti; *Sorab.* 1. žkru szo, rozbežu szo; *Ross.* расплыться, расплываться, разжидѣть; *Eccl.* разжизатися, zerfließen, zu einem flüſſigen Körper werden, zergehen. Niektóre ciała suche, gdy się wystawią przez czas na powietrze, rozpływają się; chociażby się nic płynnego na nie nie wlało. *Kruml.* 89. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy że się rozpływają. *Kruml.* 179. Nie w każdéj wodzie mydło się zupełnie rozpływa. *Kluk. Kop.* 1, 115. — *Fig. transl.* Prędko się ta mgła rozwinie, I w deszcz łez gorzkich rozpłynie. *Dar. Lot.* 23. Łaskościwa, Powoli się na mokre łzy sama rozpływa. *Otw. Ow.* 655. Jak on mi dziękował, serce mi się rozpływało. *Teat.* 54. *c*, *B* 2. (rozrzewniło). Wiem, że się We Panny serduszko aż rozpływa z radości. *Teat.* 22, 50. das Herz zerfloß, zerſchmolz vor Freuden. Serca ogniem w nas gorzały, I słuchając go, prawie rozpływały. *Odym. Św.* 2, *M m* 3 *b.* (rozpływały się). Matka rozpływała się w pociesze z talentów syna. *Kras. Pod.* 2, 47. Tak mile poziewał, że damy na to patrząc, aż się rozpływały. *Boh. Kom.* 3, 267. — §. Aż się radość po mnie rozpływa, gdym go słyszała mówiącego. *Teat.* 25. *c*, 105. rozchodzi się, rozszerza się; Vergnügen ſtrömt über einen her, verbreitet ſich über einen, wenn ....

ROZPOCZĄĆ, rozpoczął, *f.* rozpocznie, rozpocznę *cz. jedntl.*, Rozpoczynać *niedok.*; *Croat.* nachinyati: *Eccl.* возъоглавити; poczynać, zaczynać; anfangen, anheben; *quanquam hic multitudo significatur, quasi dicas: multa et varia inchoare. Cn. Th.*, (*ob.* Porozpoczynać). Rozpocząć w mocy naszej jest, skutkiem fortuna kieruje. *Pilch. Sen. list.* 109. Rozpoczynający; *Vind.* sazhetnik, der Anfänger. Wiele rozpoczynającemu nic się nie szykuje. *Pilch. Sall.* 51. Zostań, zakończymy rozpoczętą rozmowę. *Teat.* 49. *b*, 10. Noc rozpoczęła się. *ib.* 86.

ROZPODZIAĆ, *f.* rozpodzieje *cz. dok.*, Rozpodziewać *niedok.*, podziewać, zapodziać; *quanquam hic multitudo significatur, quasi dicas: multa et varia distrahere. Cn. Th.* 951. verſchiedentlich hinthun, verthun, verwenden. Na cożeś te pieniądze rozpodział? *Tr.*

ROZPOGODZIĆ *cz dok.*, Rozpogadzać *niedok.*; *Bosn.* razvedriti: *Croat.* razvedrûjem, razvedriti; *Ross.* разведрить; zupełnie wypogadzać, ganz aufheitern. Jéj czoło zdało się być już rozpogodzone. *Przyb. Milt.* 145.

1. ROZPOIĆ *cz. dok.*, Rozpajać *niedok.*; *Boh.* rozpogiti; *Ross.* распаять, распанивать; rozklêić, ablöthen, los machen, auflöthen.

2. ROZPOIĆ kogo *cz. dok.*, Rozpajać *niedok.*, przykładać się do tego, żeby się kto rozpił, pijakiem go robić; einen zum Säufer machen, ihm das Saufen angewöhnen, ihn

zum Soffe verführen. Żydzi umieją chłopa najsztuczniéj zwodzić i rozpajać. *Przestr.* 246. Kolejno propinacye trzymając, siebie i drugich rozpajali. *Gaz. Nar.* 1, 20. Każdy z tych dawnych królów w pijaństwie dziwne rzeczy broił, August zaś Polskę do reszty rozpoił. *Kras. Mysz.* 99. — *Fig.* Klęskami lud utuczył, rzéki krwią rozpoił, zbójca w szarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 139.

ROZPOŁOWIĆ, ROZPOŁOWICZYĆ *cz. dok.*, Rozpołowiać *niedok.*; (*Boh.* rozpolčiti, rozpůliti, rozpoltjm; *Rag.* raspolovitti, razpolůtiti; *Bosn.* raspoloviti, razdjeliti; *Croat.* razpolovljújem); na dwie połowy rozdwoić, rozdzielić, in zwey Hälften zertheilen, zerſpalten, *pr. et tr.* Rozpołowione nogi. *Otw. Ow.* 569. Rozpołowionemi kopytami, *bisulcis*, biły byki ziemię. *Otw. Ow.* 258. (racicami). Te mi dwie osęce serce rozpołowiły. *Pot. Arg.* 366. (rozkrajały). Wojsko wprzód rozpołowił. *Leszcz. II. S.* 194. *Chrośc. Job.* 199. Bez twego zdrowia Wszystka nam się pociecha nasza rozpołowia. *Pot. Arg.* 741. (niecała; połowę jéj tylko czujemy). Z mniemania Faryzajskiego rosła rozpołowiczona sprawiedliwość. *Zarn. Post.* 2, 335. Do rozpołowienia, rozdzielny na połowę; *Rag.* raspolovgliv, raspolovni, theilbar.

ROZPOMNIEĆ *cz. dok.*, Rozpominać *niedok.*, rozpamiętać, rozważać; durchdenken, überlegen, überdenken; *Slov.* rozpomjnám, rozpomenutj *recordatio*; *Sorab.* 1. rozpomnu, rozpominam, rozhladuju. Rozpomnieć sobie rozliczność dobrodziejstw, a rozmyślić sobie strach pogróżek pańskich. *Rej. Ap.* 19. *W. Post. W.* 156. Abyśmy sobie śmierć Jezusową rozpominali. *Kanc. Gd.* 236. Potym rozpomnij sobie duszo moja zelżywość jego ciężką. *Bzow. Roż.* 75. Pilnie zdradę Amuratową u siebie rozpominam. *Baz. Sk.* 64. Rozpomnijże każdy dziś dobroć pana swego. *Kanc. Gd.* 58. Rozpomnij, żeś brał dobra twe za żywota twego, a Łazarz niewczasy. *Wiśn.* 469. Rozpomnij sobie na onego bogacza, iż jeden na maluczki czas użył rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onéj nędzy swojéj. *Rej. Post. Y y* 2. Rozpomnieli sobie krew brata swego. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 9, 38. ROZPOMNIEĆ się *rec.*; *Boh.* rozpomenauti se; z uwagą przypomnieć sobie, ſich mit Aufmerkſamkeit erinnern, über etwas nachſinnen. Nie rozpomniał się Joas na miłosierdzie, które z nim uczynił Jojada. *Biał. Post.* 105. (nie rospomniał się. 3 *Leop.* 2 *Paral.* 24, 22). Panie, 'rozpomień się, żeś mię zlepił, jako błoto. 1 *Leop. Job.* 10, 9. Ani się rozpomniał na podnóżek nóg swoich. 1 *Leop. Lam.* 2, 1. (ani wspomniał. 3 *Leop.*). Teraz panie 'rozpomień się na mię. 1 *Leop. Tob.* 3, 3; ('wspomień na mię. 3 *Leop.*). Rozpomień się na Abrahama. 1 *Leop. Exod.* 32. Rozpomniał się na śluby święte swoje. *Rej. Post. D d d* 4. ROZPOMINACZ, a, *m.*, który rozpomina, der Erinnerer; *Sorab.* 1. rozpominaczer, rozpomnik: *f.* rozpomniczża.

ROZPONA, y, *ż.*, 1. ROZPONKA, i, *ż., dem.*, n. p. Wacek z rozponami, jak giermek jaki, za nim nosiła. *Tward. Pasq.* 85, *ob.* Rozpinka. — 2. ROZPONKA, rosponka, roszponka, ziele na sałatę jesienną używane. *X. Kam. rapunculus*, Rapunzel, *ob.* Kolnik dziki, rzepa płonna.

ROZPOR, u, *m.*, ROZPORKA, i, *ż. dem.*; (*Boh.* rozporka; *Ross.* распорка, *ob.* Rozwora); rozprócie, rozszczepanie, rozdzielenie; das Zertrennen, Abtrennen, Abſpalten; *Boh.* rozparek, rozparček; *Sorab.* 1. roſpor; *Vind.* resziep, ziep, preziep; *Croat.* rázrez; *Ross.* разрѣзъ, пройма; (*Eccl.* расцѣпленіе, расколъ odszczepieństwo). — *Fig.* Król Czeski nakłonił różne Ślaskie książęta do poddania mu się, a rozporem ciała tego koronę swoję pomnożył. *Nar. Hst.* 6, 263. (rozczłonkowaniem). — 2. Rozpór, Rozporka, ROZPOREK, rku, *m.*, 1) w sukni, der Schlitz im Kleide; *Boh.* rozparek; *Morav.* rozpor, rozporek; *Sorab.* 2. schliza. §. *Fig.* Drugi raz niech mają pokój panieńskie rozporki. *Pot. Jow.* 120. Już to nie dworka, co nie ukaże rozporka. *Rys. Ad.* 21. — 2) Rozpora, rozprawa, kłótnia; Disput, Streit; *Boh.* rozpor, spor. Wkrótce nastąpi, z Stenelem rozpora; *arguet te. Hor.* 1, 79. Dziewczęcę gwałtem wziąć, na drodze rozbić: na to wszystko nie rozpora. *Falib. L* 3. ROZPORNY, a, e, do rozprócia, rozłączny, zertrennbar; *Vind.* resporgliu, pargatliu. ROZPOROWY, a, e, od rozporu, Trennungs-, Schlitz-; *Ross.* разрѣзный.

ROZPORAIĆ *cz. dok.*, różnie wyraić, verſchiedentlich verſorgen, ausſtatten. Dlatego rodzonych twych rozporała W ziemię inszą, tobie tu Leszno zostawiła. *Tward. Misc.* 146.

ROZPORĘ, *ob.* Rozpróć.

ROZPORZĄDZIĆ *cz. dok*, Rozporządzać *niedok.*; *Ross.* распорядить, распоряжать; *Eccl.* чиноразположити, чиноразполагати: przyrządzać, przysposabiać; bereiten, veranſtalten, zurichten, ordnen. Mamy pana nad sobą, ten nasze zamysły, Jako chce rozporządza, jako chce kieruje. *Opal. Sat.* 22. Chrystus rozporządza serce naszemi. *Bals. Niedz* 1, 446. Nas wola boska stanem, kondycyą i sposobnością, pięknie i nad zamiar doskonale rozporządziła. *Mon.* 69, 595. w sposobność opatrzyła, womit verſorgen. Rozporządzony; *Ross.* благоустроенный, cf. uporządkowany. Rozporządzenie, *Vind.* vnaredba, vnarejenje, notarnarejenje; *Ross.* благоустроеніе, благоустройство; *Eccl.* чиноразположеніе. Rozporządzenie wielu rzeczy, ściągające się do pewnego celu, zgodnie umiarkowane do wyprowadzenia żądanego skutku, nazywamy porządkiem. *Mon.* 75, 654.

ROZPOSAŻYĆ *cz. dok.*, rozdawać, roztrwonić; ausſpenden, verthun, vergeuden. Długo ciułane rozposażył zbiory na święte uczynki *Zab.* 14, 255. *Szym.* Tam się nauczysz w szkole przebiegłej, wybornej, Jak grzecznie rozposażyć zbiory przodków skrzętne. *Kras. Sat.* 65.

ROZPOŚCIERACZ, a, *m.*; *Ross.* распространитель; rozszerzyciel, der Ausbreiter. Jehowa stworzyciel niebios i rozpościeracz ich. *Budn. Jes.* 42, 5. ROZPOSTRZEĆ, *f.* rozpostrzy, rozpostrzę *cz. dok.*, 'Rozpostrzać, Rozpościerać, *niedok.*; *Boh.* rozprostřjti, rozestřjti, rozprostřený, prostirati, prostru, (prostěradlo prześcieradło, podstjrati podścielać, obstjram obwodzę, otaczam; *Slov.* stret, strem; *Lat.* sternere, cf. stratum, cf. *Germ.* Streu); *Sorab.* 1. pżeztżeram, pżezczeram, pżeztru, pżiestriu, pziestrim, pżestricz, pżeztřene *tensus*; *Vind.* prestreti, prestrem,

zhresprestreti, gorprestreti, resprestirati, s'prostreti, s'prostérl, spróstrem, trofiti, (resprostina, resprestrina, resprostrifhe = przestrzeń); *Carn.* tresyti *sternere*, sprestrim = rozprzestrzeniam; resprostina = przestrzeń; *Croat.* razpresztíram, razpresztert, izpresztiram, izpresztreti, preztirati, preztiram, presztiram, preszterlszem, przesztreti *persternere*, (podsztreti, podsztíram, podszterlszem = podścielać, obsztíram, obszterlszem = opasać); *Dal.* izprosztiram; *Rag.* steratti, prostrjêti, prostírati, razastrjêti, rastrieti, obastrjêti, prostràniti (*ob.* Strona; prostran = przestronny), *sternere, tendere, extendere*; *Bosn.* sterati, prostranniti, prostriti, rosteghnuti (rozciągnąć), (prostriti odar = łóżko słać; *Slav.* prostérti = nakrywać stół); *Ross.* распростереть, распростирать, простереть, простирать, (*oppos.* spostrzedz się); rozszczepierzyć, rozpiąć, rozciągnąć; ausſtrecken, ausdehnen, ausbreiten. Tak znamienitą kondycyą rozpostartemi rękami zawitać nikt nie poniecha; *obviis ulnis. Krom.* 595. mit ausgeſpreitzten, offnen Armen. Rozpostarcie rąk *Eccl.* рукопростертіе. Rozpostarty; *Ross.* простертій, (cf. stért). Rozpostarte, rozpięte płótno. *Cn. Th.* 931. Bóg rozpostrza niebiosa, jako nić, a rozciąga je jako namiot na mieszkanie. 1 *Leop. Jez.* 40, 22. Ostatni cyrkuł, większym się obracając obrotem, im więcéj od spólnego śrzedniego odstępuje punktu, tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boet.* 137. *Pateo*, rozszérzam się, rozpostrzam się, otworzysty jestem. *Urs. Gr.* 238. — *Transl. fig.* Rozciągnąć, rozszerzyć, rozwieść, ausdehnen. Wszelkie rosnące ziele płód w sobie zawiera, Który się w nieśmiertelny rozdzaj rozpościera. *Zab.* 6, 137. Rozpostarty szeroko *Eccl.* небоширокій. Rozpościerać państwo swoje, chorągwie swoje, rozciągać proporce, moc swoję rozprzestrzenić, ſeine Gewalt ausdehnen. Jam się chciał umknąć, żebyś miał miejsce lepiej swoje państwo rozpościerać. *Teat.* 6. *b*, 64. Grzechy chcą na sercu waszym proporce rozpościerać. *Birk. Zamoj.* 5. Królestwo dyabelskie burzą, a proporce Chrystusowe długo i szeroko rospościerają. *Birk. Dom.* 41. Umysł, jak pan ciała, niech rozpostrze swe proporce. *Gorn. Dw.* 378. — §. *Aliter:* Rozpościerać proporce = chełpić się. *Cn. Th.* 931. ſich breit machen, groß machen, groß thun. — §. Nieprzyjaciele nad chłopy, nad mieszczany, nad budowaniem samym wielką srogość rozpościerali. *Krom.* 288. wydziwiali. — §. Rozpostrzec się gdzie = rozgościć się, rozgospodarować się, rozlokować się; ſich wo einquartieren, ſich wo ſo wie zu Hauſe einrichten, ſichs wo bequem machen, nach Willkühr diſponiren. W zamku Smoleńskim największe wojsko się rozpostrze. *Biel. Św.* 273. (zmieści się, umieści się). Tak wiele ludzi przybyło do Krakowa, że się w mieście wszyscy rozpostrzeć nie mogli, aż polem drudzy leżeli. *Biel* 146. Dom piękny, będziemy się mieli gdzie rozpostrzeć. *Teat.* 26, 71. Jeszcze to mój dom, nie masz Wc Pani prawa w nim się rozpościerać. *Teat.* 28, 79. — §. Rozpościerać się z rzeczą, rozwodzić się z rzeczą. *Cn. Th.* szerzyć się, ſich weitläuftig ausbreiten. Co za serdeczne rozmowy, co za słodkie dwóch czystych dusz rozpościeranie się! *Teat.* 47. *c*, 57. rozlewanie się, Ergießung. Rozpostarłem ja prośby moje przed królem, by mnie nie kazał odwieść. 1 *Leop. Jer.* 38, 26. rozwodziłem, aus einander ſetzen, darthun. Nie w sprawiedliwościach naszych rozpostrzamy prośby nasze przed obliczem twoim; ale w lutościach twoich mnogich. 1 *Leop. Dan.* 9, 18. (rozpościeramy. 3 *Leop.*). ROZPOSTRZENIE, ia, *n.*, rozpościeranie; (*Ross.* распостеріе, распростираніе, простертіе, простреніе, *ob.* Przestrzeń); rozciąganie, rozpinanie; das Ausbreiten, Ausſpreitzen, Ausdehnen. §. Bóg rzekł: niech będzie rozpostrzenie między wodami. *Radz. Genes.* 1, 6., *not.* «to słowo wszystko w sobie zamyka, cokolwiek nad nami widać, tak na niebie, jako i na powietrzu», das Firmament, die Veſte des Himmels; (rozpostarcie *Bibl. Gd.*). Uczynił bóg rozpostrzenie, i rozdzielił wody. *Salin.* 2, 455, *ob.* Firmament, twierdzenie, utwierdzenie.

ROZTOPNIEĆ *nijak., dok.*, potem rozciec, in Schweiß zerfließen; *Ross.* распотѣть, разопрѣть.

ROZPOTRZEBOWAĆ *cz. dok.*, różnie wypotrzebować, verſchiedentlich verbrauchen, aufbrauchen, verwenden. Wydatki rozpotrzebowane przez czas oblężenia. *Jak. Art.* 2, 360.

ROZPOWIEDZIEĆ, *f.* rozpowie *cz. dok.*, Rozpowiadać *niedok.*, z szczegółami opowiadać, erörtern, umſtändlich erzählen, aus einander ſetzen; *Sorab.* 1. roſpowedacz, roſpowiedam, roſpojedam. Rozpowiadano mi nie raz smutne przypadki zdrady fałszywych przyjaciół. *Teat.* 50. *c*, 67. Rozpowiedziałem te wszystkie przymioty, które dworzaninowi służą. *Gorn. Dw.* 14. *Sekl. Math.* 15. Rozpowiedz nam to podobieństwo. *Radz. Math.* 13, 36. *Budn. ib.* (wyłoż nam to podobieństwo. *Bibl. Gd.*).

ROZPOZNAĆ *cz. dok.*, Rozpoznawać *niedok.*, jasno aż do rozeznania czyli rozróżnienia poznać, deutlich erkennen, unterſcheiden; *Sorab.* 1. rozpoznawam, rozpoznayu; *Croat.* prepoznati, prepoznavam. *Ross.* распознать, распознавать.

ROZPOŻYCZYĆ *cz. dok.*, Rozpożyczać *niedok.*, różnym różnie pożyczyć, verſchiednen verſchiedentlich ausleihen, borgen. *Cn. Th.*, *Boh.* rozpůgčiti, rozpůgčjm, rozwěrjm, (cf. wierzyciel); *Sorab.* 1. roſpoſchčžu, roſpoſchčžim.

ROZPRAĆ, *f.* rozpierze, rozpiorę *cz. dok.*, Rozpierać *niedok.*, (*distng.* rozeprzeć), piorąc czyli praniem rozpuścić, zerwaſchen; *Boh.* rozeprati. — §. Rozbić, tego wybić, zerhauen.

ROZPRAGNIONY, a, e. mocno pragnący, ſehr dürſtend. Tu żywioł twórczy z deszczami płodnemi Zstępuje w łono rozpragionej ziemi. *Kniaź. Poez.* 1, 150.

ROZPRASZAĆ, *ob.* Rozprószyć.

ROZPRAWA, y, *ż*, ROZPRAWKA, i, *ż. dem.*; (*Boh.* rozprawka *sermo*, *apologus*; *Ross.* расправа = 1) indagacya, inkwizycya, 2) sądowa izba); czynność rozstrzygająca bądź mową, bądź uczynkiem; rozprawa, rozmowa rozbierająca co; die Unterredung, Verhandlung; *Sorab.* 1. rozretžwano; *Eccl.* разглагольствіе. Rozprawa ta święta już się działa po wieczerzy pańskiéj, gdy długie a bardzo wdzięczne pan miał rozmowy z zwolenniki swojemi. *Rej. Post. G g g* 6. Na to odpowiadam krótko, z adwersarzami w rozprawę wstępując. *Salin.* 2, 100. w rzecz wstępując. To jest wszystka rozprawa z adwersarzami

o tym artykule. *ib.* 2, 65. Widzieliśmy, że z sobą rozprawę mieli. 1 *Leop. Dan.* 13, 38. (sprawę mieli. 3 *Leop.*). traktowanie o czym, z kim, das Verhandeln, die Verhandlung. Posła Tatarskiego król z tajemną rozprawą odesłał; *cum secretis mandatis. Krom.* 377. Tać jest wszystka dowodna rozprawa na pierwszy dowód adwersarza. *Salin.* 2, 43. (odpowiedź, odprawa zbijająca). Na to jeszcze odpowiedzi naszej i rozprawy z niemi potrzeba. *Salin.* 4, 185. Po zaspokojonych akcesoryach, przystępuje strona powodowa do wywodu sprawy swej albo induktu, co się właściwie rozprawą nazywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 153. die Einleitung des Processes. — §. Rozprawa, dysertacya; *Ross.* сочиненіе, eine Abhandlung. Rozprawa o kwadrowaniu koła. *Geom.* 1, 375. Rozprawa o rodzeniu się człowieczym. *Sienn.* 442. Rozprawa o powinności rodziców w wychowaniu dziatek. *Rej. Post. H* 6. — §. Rozprawa, rozpowiadanie, wyłuszczanie, rozbiór; Erläuterung, Eröterung. Rozdziału pierwszego rozprawa. *Petr. Ek.* 44. — §. Rozprawa wojenna = akcya, eine Action mit dem Feinde. Nie zdało mu się bitwą rozprawy szukać. *Warg. Cez.* 144. rozstrzygnienia sprawy, Schlichtung des Streits. — §. Rozprawa, szkła w hucie, n. p. Spodziewam się sto kóp tafel z rozprawy. *Torz.* 54. z rozprawienia masy, z rozpłaszczenia; das Ausbreiten, Flachmachen. ROZPRAWIACZ, a, *m*, ROZPRAWCA, y, *m.*, (*Croat.* razpravitel *destructor, dissipator, obtrectator*; *Bosn.* raspravitegl *maledicus. Rag.* razpràvitegl *detractor*; *Eccl.* расправлятель *dispensator*); szeroko gadający, wielomowcą; in weitschweifiger Redner, der viel Worte macht, der gern viel redet; *Ross.* разговорщикъ. Z ciebie rozprawiacz nieznośny. *Teat.* 15, 59. Lepiejbyś mi zapłacił rozprawiaczu moje sto talarów, a nie bajał próżno. *Teat.* 10, 46. Wieluż to tych dziecinnych rozprawiaczów, co się krasomowcami nazywają, nic nie poczytują za wysokie, jeno co z oczu niknie. *Pir. Wym.* 310. — §. Onoć rozprawca snów idzie. 1 *Leop. Genes.* 37, 19. (co sny 'wida. 3 *Leop.*); wykładacz, tłumacz, opowiadacz snów; Traumdeuter, Ausleger. ROZPRAWIĆ, *f.* rozprawi *cz. dok.*, Rozprawiać *niedok.*, Rozprawować, razprawuje *cont.*; *Boh.* rozprawěti, rozprawowati, (rozprawiti rozczesać); *Slov.* rozprávam *recito, fabulor*; *Sorab.* 1. rosprawiu, rospraju, rosprawim, rozrětžuju; (*Croat.* razpravljati, razprávljam *destruo, dissipo, disjicio*; razpravljam dober glasz *diffamo*; *Bosn.* raspravii *expedire*, raspravgljati *obloqui*; *Slav.* raspravitise, svůchise = zewlec się, rozbierać się; *Rag* razpraviti *dissipare, profundere*); *Ross.* расправить, расправлять (= wygładzić, wymarszczyć); rozprawiać co, sporządzać, rozrządzać, rozporządzać, rozszykować; anschicken, beschicken, einrichten, bestellen, in Ordnung bringen. Rozpraw' dom twój, bo tej nocy umrzesz. 1 *Leop. Jes.* 38, 1. Rozpraw dom twój, rozdziel dziedzictwo. *Dambr.* 879. Dom swój, na wojnę idąc, ma rozprawić, I żonę z dzieteczkami w dobrym porządku zostawić. *Star. Ryc.* 48. Dobry człowiek dobrze czyni, i swoje rzeczy rozprawuje z rozsądkiem. *Gil. Post.* 282. Bóg jeszcze przed wieki on dawnych ciemności Nieporządek rozprawił mocą swej mądrości. *J. Kchan. Dz.* 1. Po zimie rozwiązawszy macice winne, rozprawują po 'żerdziech abo tykach. *Cresc.* 326. Jedne wełnę przędzą, drugie na takąż sprawę Palcami rozprawują żartkiemi postawę. *Otw. Ow.* 139. Wojsko po kwaterach zimowych rozprawią. *Tward. W. D.* 2, 208. rozdzielą, rozłożą; verlegen, eintheilen, ordentlich einquartiren. Będę rozprawował ludzi, a narody będą mi poddane. 1 *Leop. Sap.* 8, 14. (będę rządził). — §. Rozprawić służących etc., różnie odprawić, rozesłać; verschiedentlich abfertigen, wegschicken, entlassen. Zostawiwszy jednego pokojowego przy sobie, wszystkich innych rozprawił. *Kłok. Turk.* 25. Żaden nie chce ująć stołu swego, i czeladzi niepotrzebnéj rozprawić. *Star. Ref.* 37. Rozprawiwszy posły, król odjechał; *dimissis legatis. Krom.* 482. Rozprawiono posłów krom odpowiedzi. *ib.* 485. Wątpliwą odpowiedzią posły Czeskie rozprawił. *ib.* 486. — §. Kazimierz w Grodnie zmarł, sześć synów zostawił, Wszystkich rozprawił. *Stryjk. Gon. R* 3. (każdego opatrzył, wydzielił go). — §. Rozprawić n. p. mąkę, etc, rozczynić, rozpuścić wodą; auflösen in Wasser, einrühren, einweichen, zergehen lassen, zerlassen. Mąka w naczyniu rozprawi się abo rozczyni letnią wodą i kwasem. *Kluk. Rośl.* 3, 262. Tamar wziąwszy mąki, zmieszawszy a zbiwszy z wodą, rozprawiła ją i uczyniła polewkę. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 13, 8. To wszystko winnym octem rozsprawić i warzyć, aż z tego musztarda będzie. *Haur. Ek.* 49. Moc tego ziela jest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. *Syr.* 162. Mleczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje abo rozprawuje. *Syr.* 1287. Extrakt ten, gdy materyi lipkiej w ciele rozrzedzić i rozprawić nie może, przeto flegmistym ludziom nie ma być dawany. *Syr.* 351. Trociczki te przeciw melankolicznym wilgotnościom, rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić służą do użytku. *Syr.* 412. — §. Rozprawiać w hucie śklanéj, płasko rozrabiać masę śklaną, die Glasmasse flach strecken. W kaszubie tafle rozprawiają, aby były gładkie, równe i płaskie; kuszuba po Niemiecku, Streckofen, t. j. piec rozprawujący. *Torz.* 55. Tafelnik strekuje czyli rozprawuje cholewy. *ib.* 47. Cholewa, sztuka szkła jak pęcherz rozdęta, z niéj tafelnik rozprawia tafle w kaszubie. *ib.* 32. — §. Bóg, zmierzył garścią swą wody, a 'niebiosa piędzią rozprawił. *Żarn. Post.* 2, 271 *b.* rozpostarł, ausbreiten, ausspreitzen. — §. Rozprawiać co z kim, czynić z kim o co, traktować z kim, mit einem unterhandeln. *Cn. Th.* — *Recipr.* Rozprawić się z kim, ułożyć się z kim, mit einem etwas abthun. Ostatek, jeśli źle, tam się rozprawiemy, Gdy na Jozefatowej dolinie staniemy. *Łącz. Zw.* 34. Oni nie wiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Nieprzyjaciół nie w państwie czekali, ale się za granicą z niem rozprawiali. *Star. Vot. C* 4 *b.* — §. Rozprawiać o czym, abo co = traktować, pisać, rozmawiać, mówić o czym, czynić o co; von etwas handeln, schreiben, reden; *Bosn.* rozlosgiti; *Eccl.* разглагольствовати. W księgach tych Arystoteles o cnotach ogółem rozprawia. *Petr. Et.* 88. Tego pana Sieciecha nienawidzą za to, Że zawsze chce rozprawiać, jak brodaty Kato. *Trębi. S. M.* 6. Milcz

Waść, nie rozprawiaj. *Teat.* 12, 81. Jeszcze masz dosyć czasu rozprawiać mi o twojéj miłości. *Teat.* 48, 42. (powiadać, opowiadać). — §. Rozprawować się przed sądem, tłumaczyć się sądowi, ſich vor Gericht rechtfertigen. Pożyteczniejsza jest uwolnić niewinnego, aniżeli aby winowajca nie rozprawował się; *utilius est absolvi innocentem, quam nocentem causam non dicere. Siem. Cyc.* 60. ROZPRAWNIŚ, ia *m.*, człowiek rozprawny, lubiący prawić trzy po trzy, ein redſeliger Menſch. Do rozprawnisia. *Kchow. Fr.* 36. ROZPRAWNISIA, i, *ż.*, gadatliwa, eine Geſprächige, Redſelige. Sroka tu leży, pierza garść i mięsa trocha. Rozprawnisia, pana swojego pieszczocha. *Pot. Pocz.* 597. ROZPRAWNOŚĆ, ści, *ż.*, gadatliwość, szerokomowność; die Geſprächigkeit, Redſeligkeit. Ludu roztropnego nie ujźrzysz, ludu wysokiej mowy, tak żebyś nie mógł zrozumieć rozprawności jego, w którym żadnej mądrości niemasz. 1 *Leop. Jes.* 33, 19. Rozprawność uporna i lekomyślna filozofów do cnoty nic nie pomaga. *Lub. Roz.* 16. — §ª. Nierozprawność, *infantia. Macz.* niemowlęstwo. ROZPRAWNY, a, e, ROZPRAWNIE *adv.*, lubiący prawić, gadatliwy, redſelig. Papugi rozprawne. *Banial. J* 3. Nierozprawny, *infans. Macz.* niemowlęcy. — §. Rozprawny, rezolut, nie długo się namyślający, *promtus. Cn. Th.* 932. furz angebunden, geſchwind entſchloſſen. Rozprawnie, *expedite. Cn. Th.* raſch. — §. W hucie śklanéj, cholewy nierozprawne. *Torz.* 1 *b.* na tafle nie rozpłaszczone, nicht ausgearbeitet.

ROZPRAŻYĆ *cz. dok.*, prażąc rozsuszyć, zerprügeln; *Bosn.* rasprasgiti.

ROZPRĘŻYĆ *cz. dok.*, prężąc rozpierać, aus einander ſpreiſen; *Boh.* rozpřahnauti, ropřahati.

ROZPRÓĆ, rozpró, *f.* rozporze, rozporę *cz. dok.*, Rozparać *niedok.*; *Boh.* rozparati; *Sorab.* 1. rozporu, roſpruju, roſprujem; *Vind.* resparati, arsporgat, gorporgati, gorsporgati; *Croat.* razparati, razparam, razssavam; *Bosn.* rasporiti, rasparati, razapratti, rascitti, (rozszyć); *Rag.* razpârati, raspârati, rascitti; *Slav.* rozporiti; *Ross.* распороть, распарывать, разшить, разшивать; zszyte rozkrajać, rozerznąć, auftrennen eine Nath. Co on zszył, to ja rozporę. *Cn. Ad.* 327. (wywrócę na nice). Co jeden szyje, to zaś drugi rozpara. *Gil. Post.* 111 *b.* Czas jest rozparania, i czas zszywania. *Radz. Eccl.* 3, 7 — §. *Transl.* Rozparać, rozkrajać, rozrzynać; aufſchneiden, auftrennen. Jest to zwyczaj wielkich panów, kazać sobie brzuch rozpróć po śmierci. *Teat.* 5, 47. Gdyby gałązki od pniaka cienko się puszczały, może być na nich skóra rozparana w podłużki, a tak będą się miąższo rozrastać. *Cresc.* 375. Penelope co we dnie zrobi, to w nocy rozporze. *Zab.* 15, 223. odrobi, odwiąże osnowę; das Gewebe wieder auftrennen, aufrippeln. — §. *Fig. tr.* Rozpróć, rozdzielić, rozerwać, rozłączyć; trennen, ſcheiden, abreißen, zerreißen. Kiedy go z duszą śmierć rozpara.... *Chrośc. Fars.* 305. *Pot. Pocz.* 203. Trafił nakoniec w głąb przepaści rozprótej okropnie. *Zab.* 15, 299. (rozczepionéj, rozpadłéj, zerſpalten). — Rozparać przyjaźń z kim, rozbrat z nim uczynić; die Freundſchaft auflöſen, allmählig abbrechen. Towarzystwo, jeźli nam się nie podoba więcéj, przystoi z lekka rozparać, a opuszczać pomału, a nieprędko rozrywać. *Budn. Cyc.* 63. *Kosz. Cyc.* 79. Przyjaźń rozpróta. *Chrośc. Job.* 170. Przyczyna ta rozpara wszelakie stadło małżeńskie, któreby się złączyło. *Szczerb. Sax.* 224. Miasto rozpróte w domowej niesforze. *Hor.* 2, 67. *Kniaź.* — *Aliter:* Ten dzień wszystkie nasze spory rozporze. *Warg. Cez.* 117. rozstrzygnie, rozejmie, rozsądzi, allen Hader ſchlichten. — *Aliter:* Ty te rzecz rozparasz; *facis irritum. Macz.* vernichten, vereiteln. Rozpróli jego myśli one, że się udał w inną stronę. *Groch. W.* 481. Jeżdżą drudzy na sejm, rozparając rady dobre. *Petr. Et.* 330 Czy może, czy chce bóg rozparać, co mi los naznaczył? *Pot. Arg.* 245. Niektórzy chcieli na to pozwolić, ale Wielkopolanie to rozpróli. *Biel* 422. Synod Bazylijski Eugeniusz z pierwu utwierdziwszy, potym do Ferarza przenosił, a zgoła go rozparał; *dissolvebat. Krom.* 525. rozwiązał, er löſte die Synode auf.

ROZPROMIENIĆ *cz. dok.*, promienie rozsypać; *Sorab.* 1. rozpwomenu, *diradio*: zerſtrahlen.

ROZPROŚCIĆ *cz. dok.*, Rozprostować *cont.*, znowu wyprostować, wieder grade biegen. (*Carn.* resprostiti *libertati asserere*). Baba ma się starać, iżby nóżki dziecięce naciągnąć a rozprościć mogła. *Spicz* 177 Niewiasta ta była skurczona, a nie mogła się rozkurczyć; skoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Budn. Luc.* 13, 11. Rozprościć włosy; *Boh.* rozprostowlasatjm, (*ob.* Prostowłosy).

ROZPRÓSZCA, y, *m*, ROZPRÓSZYCIEL, *m.*, który co rozprasza, der Zerſtreuer. Ś. Agustyn, ś. Cyprvan, gorliwi heretyckich plew rozprószyciele. *Smotr. Lam* 4. Rozprószca dóbr swoich. *Herb. Stat* 286 Rozprószyciel majętności. *Budn. Luc.* 16, 1. marnotrawca, utratnik. ROZPROSZENIEC, ńca, *m.*, rozegnaniec, ein Verjagter, Zerſtreuter. Rozproszeńcy Trojańscy *Lib. Hor.* 119. ROZPRÓSZKA, i, *ż*, rozprószenie, rosypka; *Ross.* разбродъ, das Zerſtreuen, die Zerſtreuung. Tu ich mężnie gromiła Antoniego sprawa. Kiedy owdzie w rozprószce widziano Oktawa *Przyb Luz.* 128. ROZPRÓSZNY, a, e, ROZPRÓŚZNIE *adverb.*, rozpraszający, zerſtreuend *Comessabundus*, biesiadny, rozprószony, ſtraway. *Macz.* utratny, marnotrawny, verſchwenderiſch. — §. Pisali o herbach Długosz i Bielski krótko i rozprósznie kawałkami pomiędzy tłumem innych rzeczy. *Kurop.* 5 kędy niekędy, rozrzucenie, nieciągle: abgeriſſen, zerſtreut. ROZPRÓSZYĆ *cz. dok.*, Rozpraszać *niedok.* (*Eym.* proch); *Boh.* rozprašiti; *Sorab.* 1. rozperscham, rozperschu, rozperkam; *Vind.* resprafhiti, restrofitti, satrofiti strofitti, refipati; *Croat.* razperssavam, raztrossujem; *Rag* razparsejatti, raspràviti, (*ob.* Rozprawić); *Bosn.* rasparsejati, rasprrisejati, raspersejati *Slav.* rastirati; *Ross* расточить расточать, распырять, раструсить, разбросать, разбрасывать: *Eccl.* растрошаю, rozsypię, rozpę tzać; zerſtieben machen, zerſtreuen; *pr. et fig* Rozgrzeszenie xięże grzechy rozprasza, jako wiatr mgłę. *Zygr. Gon.* 336. Rozprószył majętność swoję, żyjąc marnie; a gdy on wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. *Sekl. Luc.*

15. Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował, albo jakokolwiek rozprószył, szkoda tego samego jest, który utraca. *Szczerb. Sax.* 34. Przeciwneć to są rzeczy, rozprószyć, i zbierać. *Hrbst. Nauk. B* 7 *b.* Łacno rozprószyć, niełacno zebrać. *Cn. Ad.* 1014. (rychlej się wybierze, niż zbierze). Zarabiamy częstokroć wiele, gdy umiemy rozumnie dobra nasze rozpraszać. *Zab.* 16, 18. Ztamtąd rozprószył ich po wszystkich krainach. 3 *Leop. Genes.* 11, 8. (rozegnał ich. 1 *Leop.*, cf. rozpłoszyć). W jednéj godzinie, jako prochem ku górze wichrem wyniesionym, ten majątek się tobie rozprószyć może. *Rej. Post. Yy* 2. Rozprószyli się = w rozsypkę poszli, rozpierzchli się, rozprysli się; *Ross.* разбресться, разбродиться. ROZPRÓSZYCIEL, *ob.* Rozprószca. ROZPRÓSZYSTY, a, e, *dissipabilis. Cn. Th.* 932. zerſtreubar, zerſtiebend.

ROZPROWADZIĆ *cz. dok.*, Rozprowadzać *niedok.*, rozwodzić, von einander führen, aus einander führen. Rozprowadźcie je od siebie. *J. Kchan. Dz.* 145, (cf. rozbronić). Rzeczy rozprowadzone związał mirem niewzruszonym; *dissociata locis. Zebr. Ow.* 1. Król Odryski, z panną lub rozprowadzony, skwarzy się; *quamvis secessit. Zebr. Ow.* 152. Pszczoły przyniesione z sobą słodkie plony rozkładają, i na plastry rozprowadzają. *Pilch. Sen. list.* 2, 374. (rozrabiają). Nasze zjednoczenie rozprowadziło, rozchwiało się; *diremta est conspiratio. Mącz.* Dalsze rozprowadzenie geometryi. *Łęsk.* 2, 3. rozkład.

ROZPRUĆ, *ob.* Rozpróć.

ROZPRYSNĄĆ *cz. jednil.*, Rozpryskać *niedok.*; *Ross.* распрыскать, распрыскивать, разбрызгать, разбрызгивать; na różne strony wypryskać, zerſpritzen, verſchiedentlich ausſprützen. Rozpryskują truciznę. *Przyb. Milt.* 317. — *g.* Rozpryskać co, nagle rozszczepać, rozbijać; entzwey reißen, ſpalten, ſchlagen. Piorun dąb zwiędły rozpryska. *Kras. Oss. H* 4. — *Rec.* Rozprysnąć się, rozpierzchnąć się, aus einander laufen. Kompanowie się od strachu rozprysli *Wad. Dan.* 185.

ROZPRZĄDZ, rozprzągł, rozprzęgli, *f.* rozprzęże, rozprzęgę *cz. jednil.*, Rozprzęgać, Rozprzągać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozpžahaṁ; *Bosn.* raspregnuti; *Croat* razprezati, razprugyujem, razprudilszem; (razpruditel *decoctor*); *Ross.* распрячь, распрягать; różnie wyprzęgać, rozłączać, rozwiązać; abſpannen, aus einander ſpannen, auflöſen, aufbinden, *pr. et fig.* Co zysk podły skojarzył, to płochość rozprzęże, Wzgardziły jarzmem cnoty i żony i męże. *Kras. Sat.* 13. Ścisłe przyjaźni przez plotki rozprzęgać. *Hor. Sat.* 126. Nic nas nigdy nie rozprzęże. *Teat.* 49. *b*, 90. Co złączył bóg swojem rządzeniem, Człowiekowi się rozprzągać nie godzi. *Odym. Św.* 2, *F* 2. Różność sentymentów rozprzęgła ich zgodę. *Mon.* 70, 666. Rozprzęganie *Ross.* распряжка. Do rozprzęgania *Eccl.* распрагательный. Rozprzęgła się obozowa karność. *Nar. Hst.* 2, 432. (rozpuściła się).

ROZPRZĄŚĆ, rozprządł, rozprzędli, *f.* rozprzędzie *cz. dok.*, Rozprządać, Rozprzędać *niedok.*, przędąc rozsnuć, zerſpinnen, aus einander ſpinnen; *Ross.* распрясть Przegniłe prześcieradło robactwo w pajęczynę rozpędza. *Mon.* 69, 494.

ROZPRZĄTNĄĆ *cz. jednil.*, Rozprzątać *niedok.*, rozgarnąć, porządnie ułożyć, aus einander in Ordnung legen, ordnen. Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich miejscach żywioły niegdyś zmieszane. *Otw. Ow.* 5. Mieszanina ciemna wprowadzeniem jasności i przydaniem kształtów rzeczom rozprzątniona była. *ib.* 7.

ROZPRZECZAĆ się *rec. dok.*, bardzo się pokłócić, [różnie się spierać 4]; in ein großes Gezänke gerathen, ſehr zanken, ſtreiten, hadern. Rozprzeczano się o pogrzeb króla Alexandra; *certatum est de funere. Krom.* 785.

ROZPRZEDAĆ, *f.* rozprzeda *cz. dok.*, Rozprzedawać *niedok.*, *multa et varia vendere. Cn. Th.* 932; vieles verſchiedentlich verkaufen; *Boh.* rozprodati, rozprodawati; *Sorab.* 1. rozpžedahwam; *Vind.* respredati; *Bosn.* rasprodati; *Rag.* rasprodatti, razprodatti, razprodaavam; *Croat.* razprodajem; *Ross.* распродать, распродавать, перепродать, перепродавывать. Wszystkie rozprzedał towary. *Tr.* Rozprzedanie, *Rag.* rasprodaja, prodaja; *Vind.* respredaja, respruda.

ROZPRZĘGAĆ, *ob.* Rozprządz.

ROZPRZESTRZENIĆ *cz. dok.*, Rozprzestrzeniać *niedok.*; *Boh.* razprostřiti; *Bosn.* rasprostraniti; *Rag.* razprostrániti, razprostranniti, rasprostranniti, razprostranivati; *Vind.* resprestreniti; *Carn.* resshopiram se; *Dal.* razproztraniti; *Croat.* razprosztranyujem, razprosztraniti; (oprosztranujem *relaxo*); *Ross.* распространить, распространять, напялить, напялывать; rozpościerać, rozszerzać, rozciągać; ausbreiten, erweitern, *pr. et fig.* Mieczem państwo swoje Rzymianie na różne świata części rozprzestrzenili. *Star. Zad. B b.* Rozszerzywszy i rozprzestrzeniwszy królestwa swego granice; *auctis et prolatis terminis. Ossol. Mow.* 33. Światło w narodzie rozprzestrzeniać należy. *Zab.* 11, 215. — Rozprzestrzenienie niebieskie. *Modl. Gd.* 12. rozpostrzenie, twierdzenie, utwierdzenie, die Veſte des Himmels. ROZPRZESTRZENIEC, ńca, *m.*, ROZPRZESTRZENICIEL, a, *m.*; *Rag.* razprostranitegl; *Croat.* razprosztranitel; *f.* razprosztranitelicza; *Ross.* распространитель; rozszerzyciel, rozmnożyciel; der Erweiterer, Verbreiter. Wieley rozprzestzeńcy swoich granic do rzek wielkich podobni. *Jabł. Tel.* 117.

ROZPRZĘŻENIE, *ob.* Rozprządz.

ROZPUCHNĄĆ *nijak., jednil.*, na różne strony mocno napuchnąć, zerſchwellen, ganz verſchwellen; *Ross.* распухнуть, растечь.

ROZPUK, u, *m.*, rozpuknienie, rozpęknienie; das Zerplatzen, Zerberſten, die Spalte; (*Carn.* respok; *Vind.* respok, gorpok, pok, rosziep, pokaviza, spoklei, spokaliza, poklina, pozhina, poknenje; *Croat.* razpuk, razpuknenye). Głuchy, trzeba krzyczeć aż do rozpuku, mówiąc z nim. *Teat.* 30, 15. Gdy on co pocznie mówić śmiesznego, śmiać się do rozpuku trzeba. *Zab.* 12, 262. *Dudz. Zab.* 15, 202. *Węg. Marm.* 1, 124. *Teat.* 32, 35, (*ob.* śmiech do zdechu). ᵀROZPUKLINA, y, *ż.*; *Boh.* rozpuklina; miejsce rozpękłe, die Berſte, die Spalte, der Riß. Wilgotne wiatry ludziom letnym rozpukliny otwarzają. *Cresc.* 6. (czy nie ruptury?). ᵀROZPUKŁOŚĆ, ści, *ż.*, rozpuknienie. *Tr.*, das Zerberſten, Zerplatzen. ᵀROZPUKNĄĆ *nijak., jednil.*, ᵀRozpuknąć się *rec. dok.*, ᵀRozpu-

kać się *niedok.*; *Boh.* rospuknauti se, rozpukati se; *Sorab.* 1 rosſpuknu, rosſpuknem, rosſpukam; *Vind.* respokniti, respozhit, gorpokniti, reſhajati, gorſhajati; *Croat.* razpukavamsze; *Rag.* puknuti, razpuknuti, raspuknutise; *Ross.* распукиваться; rozpęknąć się, pękać, rozsieść się; zerplatzen, zerberſten, auffſpringen, *pr. et fig.* Naczynie się z miodem rozpukło, i wszystek miód z niego wyciekł. *Sk. Żyw.* 1, 170, (cf. rozsadzić). Ledwo się nie rozpukując od wrzasku i krzyku *Zał. H. T.* 211. Kazał sobie podać kielich ogromny, z któregoby się mogło sześciu Włochów wypiwszy rozpuc. *Mon.* 71, 95. (rozpuknąć). Niech w tobie ta tajemnica będzie umorzona, wszak się od niéj nie rozpukniesz. 1 *Leop. Syr.* 19, 10. Rozpukły, rozpukniony, rozpękły; *Croat.* razpuknyen, zerplatzt, aufgeborſten. Człowiek rozpukły = rupturę mający, der den Bruch hat. Lekarstwo to tym, którzy są rozpukli, pomoc dawa. *Sienn.* 136. Rozpukłym dzieciom plastr ten użyteczny. *ib.*

ROZPULCHNIĆ *cz. dok.*, Rozpulchniać *niedok.*, pulchnym czyli puchlnym czynić, auflockern, locker machen. Wapno margiel grunt gliniasty rozpulchnia. *Kluk. Rośl.* 3, 68.

ROZPUNKTOWAĆ *cz. dok.*, punktami rozdzielić, interpunctiren. *Interpunctae clausulae*, rozpunktowane abo rozdzielone sentencye. *Mącz.*

ROZPUŚCIĆ, *f.* rozpuści *cz. dok.*, Rozpuszczać *niedok.*; *Boh.* rozpustiti; *Slov.* rozpauštjm; *Sorab.* 1. rozpužczu, rosſpuschczu, rosſpuschczim, rozpužczam, rosſnopuschczu; *Vind.* arspuſhat, respuſhati, spuſhati; *Croat.* razpúscham; *Bosn.* razpustiti; *Rag.* razpûstiti, razpuscávati; *Ross.* распустить, распущать, распускать; rozpuszczać na różne strony, porozpuszczać, n. p. gromadę jaką, dać się jej rozejść, aus einander laſſen. Rozpuszczać wojsko. *Cn. Th.* 933 Rozpuścił radę. *Tr.* — *Fig.* Z ust swych słowa rozpuścił. *Ot. Gw.* 504. różnie wypuścił. — Część prośby do skutku dopuścił Apollo, a część drugą na wiatry rozpuścił. *A. Kchan.* 331. Ożywiające już swoje promienie Zaczął rozpuszczać Febus złotowłosy. *Kras. Mysz.* 33. (rozsiewać, ausſtreuen). Nie raz chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość miejsca, znowu one spuszczam. *Tol. Saut.* 69. rozczepierzam, die Flügel ausbreiten, ausſtrecken. Rozpuszczać włosy, roztaczać, die Haare aus einander laſſen, fliegen laſſen. Rozpuszczać żagle, rozpinać, die Segel aufſpannen, wehen laſſen. Rozpuszcza gałęzie drzewo, (*ob.* Rozsochacieć) Rozpuszczać korzenie, rozkrzewiać, die Wurzeln ausbreiten. *Similiter:* Rozpuścić granice = rozprzestrzenić. *W. Post. W.* 18. die Gränzen erweitern. — §. *Transl.* Rozpuścić co wodą, ogniem etc., rozczynić, roztopić, rozlać; zerlaſſen, zergehen laſſen, auflöſen. Woda wiele rzeczy rozpuszczać jest sposobna. *Kluk. Kop.* 1, 108. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy że się rozpływają; sama zaś koło tego praca nazywa się rozpuszczaniem, *liquatio. Kruml.* 179. Rozpuszczenie, *solutio, dissolutio*, czynność, za pomocą któréj rozciek jakie ciało rozpuścił. *Śniad. Chem.* 13. Rozpuszczenia mokre, *solutiones via humida*, które się dzieją za pomocą płynów. *ib.* 30. Rozpuszczania suche, *s. via sicca*, które się dzieją za pomocą ognia. *ib.* 30. Słońce na wiosnę lody rozpuści. *Tward. Wł.* 62. Rzéki większą obfitość wody mają temi czasy, kiedy się rozpuszczają śniegi. *Syxt. Szkł.* 9; *Boh.* odejchnauti; (kiedy tają). Ciasto masłem rozpuszczonym polewają. *Syr.* 949, (*cf.* kwas w mąkę wlany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, aby ono mąki mnóstwo jedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam.* 151). Ona się żalom w moc powolnie puszcza. Że się jako śnieg w ciepły czas rozpuszcza. *Morszt.* 75. taje, rozpływa się, topnieje; zerſchmelzen, zerthauen, zerflieſſen. Darmo go namawiano, bo jako twardy kamień rozpuścić się i użyć przyjacielom nie dał. *Sk. Żyw.* 1, 115. (zmiękczyć się). — §. Rozpuszczać konia, rozwierać konia. *Cn. Th.* 933. ein Pferd ſchieſſen laſſen, es rennen laſſen. — *Fig. tr.* Rozpuścić wodze, rozpuścić kogo = popuścić wodze komu, einem den Zügel ſchieſſen laſſen, ihm nachſehen, ihm alles erlauben. Zbytek ciału naszemu ku pysze i rozpustności wędzidła rozpuszcza, *Żarn. Post.* 13. Niemasz dzikszego widoku, jak kiedy kobieta rozpuści wodze swej złości. *Teat.* 38, 111. Nie zowią pierwej pijanym takiego, który z wina wesół będzie, jedno na ten czas dopiero, gdy już język rozpuści. *Eraz. Jez. F.* Annibala jedna leża zimowa rozpuściła, a tak wodza tego, którego niedostępne Alpów góry przytrzeć nie mogły, rozkosze Kampanii osłabiły. *Pilch. Sen. list.* 389. Rozpuszczona kobieta. *Teat.* 15. c, 98. rozpustnica, eine Ausgelaſſene, ein ausgelaſſenes Weib. Wszystkie się teraz stany i powinności rozpuściły. *Star. Ref.* 48. z karbów wyszły, z klubów wypadły, ſind ausgelaſſen geworden. Syn twój się rozpuścił. *Teat.* 18, 168. rozpustnikiem, rozkosznikiem się stał, rozhulał się; er hat ſich den Ausſchweifungen, der Ausgelaſſenheit ergeben. Co dzień to się w większą a niepowściągliwszą nieczystość rozpuszcza. *Kosz. Lor.* 62; (*Vind. et Carn.* Pust = Bachus, *ob* Zapusty, mięsopust); *Rag.* razpûstitise, razbluditise; *Vind.* bloditiſe, sadeguvati, potiepati, potepuhuvati; *Ross.* развратничать, разрѣзвиться, изрѣзвиться, нарѣзвиться, раздуриться, вольничать, завольничать, взвольничаться, непотребствовать, гулять, (*ob.* Hulać); *Eccl.* преблуждати, сквернодѣйствовать. — Rozpuszczać się na co, niehamownie wdawać się w co, podawać się czemu, ſich ganz hingeben. Rozpuścić się na co, właśnie jest, kiedy się kto na co zanosi i wydziera. *Petr. Et.* 191. Rozpuściły się języki i piórka nasze na bluźnierstwa przeciwko Chrystusowi. *Birk. o Exorb.* 6. Wolność rozpuszczenia się na wszystkie cztery wiatry. *Mon.* 71, 711. Rękę na jałmużny rozpuszczał. *Sk. Dz.* 575. hojnie szafował jałmużny, er gab reichliche Almoſen, hielt ſeine Hand nicht zurück. ROZPUŚCICIEL, a, *m.*, który co rozpuszcza, der Zerlaſſer, Zerſchmelzer; *Vind.* spuſhavez, spuſhar, varitnik, varez, restajavez. ROZPUSTA, y, *ż.*, ROZPUSTNOŚĆ, ści, *ż.*, ROZPUŚCINY, *plur.*; (*Boh.* rozpustilost; *Rag.* razpûsta; *Vind.* ispuſhnost, prefhirnost, sanikarnost, blodnost; *Carn.* katinstvu; *Ross.* распутство, развратъ (cf. rozbrat), развратность, развращенность, возня, воженье, вольничанie, забулдыжность, непотребство, шалость; *Eccl.* преблудодѣйство); rozpuszczona swawola, die Ausgelaſſenheit, Zügelloſigkeit. Majątek traci, i na wszys-

tkie się już udał rozpusty. *Teat.* 30. *b*, 35. Swywolna rozpusta. *Hul. Ow.* 99. Zbytek ciału naszemu ku pysze i rozpustności wędzidła rozpuszcza. *Żarn. Post.* 13. Rozpustność języka, albo złorzeczenie, albo obmawianie, jest nieprzystojne chrześcianinowi. *Eraz. Jęz. G g* 2. Postępek ten blizki jest ku wszelkiéj rozpustności. *Rej. Post. H* 7. Z rozpustności białychgłów siła się złego rodzi, gdzie mężczyńska niepowściągliwość, nigdy tak światu szkodzić nie może. *Gorn. Dw.* 265. Wydałaś się z rozpustą twoją każdemu mijającemu, abyś jego była. 3 *Leop. Ezech.* 16, 15. (z psotą twoją. 1 *Leop.*). Przestroga, abyśmy młodych natury w rozpustność i szaleństwo nie wprawili. *Pilch. Sen. gn.* 221. By bronił w mieście rozpuściny, zakazał tych towarów, co w zbytki, rozkosz, miętkość zwykły ludzi wprawiać. *Jabł. Tel.* 167. Tyś w rozkoszy i rozpustności świata wzrosł. *Sk. Kaz.* 43. Gdy opat mnichów z rozpustności hamować począł, okrutnie go zamordowali. *Stryjk.* 727. ROZPUSTNIK, a, *m.*, swywolnik; *Carn.* hotnik; *Rag.* razpuusctenik, puusctenik; *Ross.* блудодѣй, забубенщина, вольница, безпутникъ; *Eccl.* любосластецъ, ein ausgelaſſener Menſch. Otoż wam biesiadnikom, mięsopustnikom, rozpustnikom, karczemnikom wieczna biada! *Biał. Post.* 176. Wstąpił do łazienek, patrzeć, jeśli tam niemasz rozpustników, bo mu doniesiono że się to miejsce stało domem nierządnym. *Teat.* 55. *e*, 32. ROZPUSTNICA, y, *ż.*; *Rag.* razpuscteniza, razpuuscteniza; *Carn.* hotniza; *Ross.* блудодѣйница: rozpustna kobieta, eine Ausgelaſſene, ein liederliches Weib. Żona jego wielka rozpustnica. *Teat* 52 *d*, 75 ROZPUSTNY, ROZPUTNY, a, e, ROZPUSTNIE, ROZPUSTNO *adverb.*; *Boh.* rozpustilý, hodowný, prostopášný: *Rag.* raspuuscten; *Bosn* raspusechjen, bezredan; *Sorab.* 1. zwoložterski, (rozpużeżenité *dissolubilis*); *Carn.* merkâk, merskakan, merskakershn; *Vind.* ispufhen, potepufhen, prefhern, samikarn, koluedrast, respufhen; *Ross.* распутный, забубенный, воженый, развратный, забулдыжный, *Eccl.* любоплотный, любосластный; swywolny, rozkuźlznany; ausgelaſſen, zügellos. Począł rozpustno żyć *Falib. F* 2, (*ob.* Rozgardyas stroić). Będą rozpustne córki wasze, i żony wasze cudzołożne będą 3 *Leop. Ozeu.* 4, 13 (będą się psocić. 1 *Leop.*). Synowie tego kapłana byli bardzo zuchwali i rozputni. *Gliez. Wych. F* 7, (cf. put). — §. Rozpustny, rozpuście służący, n. p. Kupcy przepędzają dni swoje w sklepach, a wieczory w miejscach rozpustnych. *Pam.* 83, 2, 87. Rozpustna (albo bujna), rzecz jest wino. 1 *Leop. Prov.* 20, 1.

ROZPYCHAĆ, *ob.* Rozepchnąć.

ROZPYSKAĆ *cz. dok.*, Rozpyskować; rozpyskuje *niedok.*, pyskiem rozkopać, mit der Schnauze zerwühlen. Kret równość ziemi rozpyskuje i psuje *Haur. Sk.* 77.

ROZPYSZNIEĆ *neutr. dok.*, bardzo pysznym się stać; *Ross.* расчеченитьсѧ, ſehr ſtolz werden. Rozpyszniały córki Syońskie *Budn. Jes.* 3, 16. *Żarn. Post.* 3, 622. (wynoszą sie *Bibl. Gd.*).

ROZPYTAĆ się *recipr. dok.*, Rozpytywać się *niedok.*, różnie a często się dowiadywać, ſehr nachfragen, nachforſchen. *Tr.* (*Sorab.* 1. rozpótam, roſpraschacź, (cf. prosić); *Rag.* razpitîvati *inquirere*, razpitalaz *inquisitor*; *Croat.* razpitavam, razpitati *disunire*, *divortium celebrare*, (*ob.* Rozbratać); *Ross.* распытать, распытывать wybadać, wymęczyć, распросить, распрашивать dopytywać się, распросъ indagacya).

ROZRĄBAĆ *cz. dok.*, Rozrębować *niedok.*, rąbiąc rozbić, rozciąć, rozszczepać; zerhacken, zerhauen, zerſpalten; *Sorab.* 2. rosrubasch; *Sorab.* 1. roſrubacź, rozrubnu; *Ross.* разрубить, разрубать. Rozrąbanie *Ross.* разрубка, разрубъ.

ROZRABIAĆ, *ob.* Rozrobić.

ROZRACHOWAĆ *cz. dok.*, wyrachować; *Sorab.* 1. rozrechnuyu; *Ross.* расчислить, расчислять, ausrechnen, berechnen. Który z was, chcąc budować dom, nie rozrachuje pierwéj nakładu? *Sekl. Luc.* 15. Rozrachuje pan, wiele przychodzi na sługę, który z myta służy. 1 *Leop. Levit.* 25. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Magier. Mskr.* Należy na opatrznego pana, na wszystko się dobrze rozmyśliwszy, potym każdą rzecz z osobna dobrze rozrachować. *Herb. Stat.* 99. rozważyć, rozbaczyć, roztrząsnąć. ROZRACHUNEK, nku, *m.*, *Gaz. Nar.* 2, 3. obrachunek rozmaitych kosztów, die Berechnung.

ROZRADA, y, *ż.*, rozradzanie, odradzanie, das Abrathen von etwas. Obaczysz tu mądrą senatu radę i rozradę. *Faliss. Fl. praef.* — §. Serwius Tullius obywatelów na setnie, powiaty, rozdziały pewne i rozrady podzielił. *Faliss. Fl. praef.*, t. j. na klasy, co do obrad publicznych. ROZRADNIK, a, *m.*, *dissivasor. Mącz.* der Widerrather; *Rag.* razsvjetnik, *f.* razsvjetniza.

ROZRADOWAĆ się *rec. dok.*, rozpłynąć w radości, vor Freuden zerfließen, ſich ſehr freuen; *Eccl.* возлажити. Skoro usłyszała Elżbieta pozdrowienie Maryi, rozradowało się dzieciątko w żywocie jej. *Biał. Post.* 61. Gdy do niego przyjechała, rozradował się bardzo. *Stryjk.* 310. W nabyciu ojca rozradowało się potomstwo jego. *Rej. Ap.* 24, (cf. rozkoszować sobie). Rozradowany, hoch erfreut. Otoż czegoś oczekawał, dał ci bóg, abyś tym więcej rozradowany był. *Biał Post.* 265. *Węg. Marm.* 1, 150. Po burzy czynisz uciszenie, a po płaczu i żałobie rozradowanie wlewasz. 1 *Leop. Tob.* 3, 22. (radość, rozkosz, uciechę). — §. *Cum Dativo:* Abyśmy się rozradowali temu zjawionemu królowi a panu swemu. *Rej. Post. D* 3. (żebyśmy się z niego mocno ucieszyli).

ROZRADZAĆ, *ob.* Rozrodzić.

ROZRADZIĆ, *f.* rozradzi *cz. dok.*, Rozradzać *niedok.*, odradzić, radząc odwieść; widerrathen, abrathen; *Vind.* odſvititi, odratati, odſvituvati; *Rag.* razsvjettovati; *Ross.* отсовѣтовать, отсовѣтывать, разговарить, разговаривать размолвить. Ktokolwiek śmierć rozradza człeku mizernemu, okrutnik jest. *Bardz. Trag.* 481. Rozradził mu drogi do nas *P. Kchan. Jer.* 21. Na co się usadzi Nie tylko człowiek, anioł z nieba nie rozradzi. *Pot. Arg.* 456. (nie wyperswaduje mu, es kann es ihm niemand ausreden).

ROZRANIĆ *cz. dok.*, Rozraniać *niedok.*, bardzo poranić, ſehr verwunden. Że mam stracić cel kochania, Myśl mi ta ser-

ce rozrania. *Zabł. Z. S.* 75. Nas tyran okrutnie rozrania. *Przyb Milt.* 319. *Tom. Rol.* 84.

ROZRAPIAĆ, *ob.* Rozropić. ROZRASTAĆ, *ob.* Rozrosnąć. ROZRASZCZAĆ, *ob.* Rozrościć. ROZRAŹNIAĆ, *ob.* Rozróżnić.

ROZRAZIĆ *cz. dok.*, Rozrażać *niedok.*; *Boh.* rozrazeti, rozrazyti; *Sorab.* 1. rozražu, rafrazem *conquasso*; *Eccl.* paszpażaju *dispello, rejicio*; rozbić, rozranić; zerſchlagen, verwunden. Tył podali, a gwałtownym pędem jedni drugich rozrażali. *Radz. 2 Mach.* 12, 22. Gdyby kto poruczył strzedz komu bydlę, a toby zdechło, abo się rozraziło .... *Radz. Exod.* 22, 10. Syn Trajana biegając na koniu po rynku, syna koniem rozraził ubogiej niewieście; przyszła niebożątko płaczliwa z onym rozrażonym dziecięciem swojém do cesarza. *Rej. Zw.* 55 *b. id. Weresz. Reg.* 34. Słowa pańskie są jako młot, który tłucze a rozraża opoki. *Rej. Post. H h h* 4. Rozrażały się fundamenty. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 8. (rozbiły się. 3 *Leop.*). Na swym świętym obliczu o kamień rozrażon. *Pieśn. Kat.* 64. Cebule gorzkością swą wychędażają, rozrażają, i otwierają. *Syr.* 1222. — *Transl. fig.* Nieprzyjaciele do zamku wpadli, gdzie gniewem i nienawiścią rozrażeni, srożeją. *Krom* 279. rozjątrzeni, aufgebracht, entrüſtet. Mądry nie ma w nienawiści przykazania, a nie będzie rozrażon, jako okręt w zburzeniu morskim. 1 *Leop. Syr.* 33, 2. (rozkołatany, wzruszony). Nie widzisz, jak się rok na części rozraża? *in species succedere. Żebr. Ow.* 381. (jak się dzieli).

ROZROBIĆ *cz. dok.*, Rozrabiać *niedok.*, zrobione odrobić, niszczyć, rozpróć; etwas gemachtes vernichten, auflöſen, zertrennen; *Sorab.* 1. rozdžjlam, rozdžjwam, roznodžjlam, (cf. rozdziałać); (*Ross.* разработать, разработывать rozryć., wykarczować, разработка karczowanie). Co zrobi w dzień, rozrobi w nocy Penelope. *Pot. Pocz.* 196. Jakbyś Penelopy płótno Rozrabiał, tak się trudnisz mitręgą wierutną. *Hor. Sat.* 178. Jemu byłoby markotno Gdybym miała zaczęte chcieć rozrabiać płótno. *Pot. Arg.* 457. — ℈. Rozrabiać, rozprzestrzeniać; ausbreiten, erweitern. Okoliczne mocarstwa rozrabiają swoję potęgę *Przestr.* 212. — § Rozrobić co czym, n. p. wodą • rozczynić, rozpuścić; auflöſen, einrühren, einweichen. Żywicę rozrobić i rozpuścić octem winnym. *Krup.* 5, 304. Żywe srebro rozrób terpentyną. *Krup.* 5, 304. Rozrabiać wapno w gracy u mularza, t. j. wymieszać. *Magier. Mskr.*, umrühren. Rozrób wszystko łopatą, a nakoniec tłukiem póty ubijaj, póki się nie zrobi maść ciągła. *N. Pam.* 1, 25. — ℈ Rozrobić, różnie przerobić; verſchiedentlich umarbeiten, verarbeiten. Umiejętny majster, gdy do téj masy śklanéj przyjdzie, rozrobi ją w różne kształty. *Torz.* 146. Puszczam się w loch okropny, ten mię widok zwabia, Kędy nasze natura postaci rozrabia *N. Pam.* 21, 362. (rozpuściwszy przerabia). — *℈. Przed dwiema sty lat onę prostą ziemię, z Pedemontu wyszedłszy, osiedli, i ziemie puste rozrobili. *Baz. Hst.* 63. (różnie uprawili, karczowali).

ROZROCHMANIĆ się *rec. dok.*, ułaskawić się znowu, wieder zahm und gut werden. Jak go jedno słucha Zaraz się rozrochmani, zaraz udobrucha. *Pot. Arg.* 392.

ROZRODNOŚĆ, ści, *ż.*, ROZRODZENIE, ia, *n.*, rozmnożenie się, rozplemienie, die Fortpflanzung; (*Bosn.* razròd, rasplod, rasplodnost; *Croat.* rázplod) W pierwszych herbarzu księgach wszystkich królów zasługi i rozrodzenia obaczysz. *Papr. Ryc.* (genealogią, familią). Na Rusi w rozrodności niezgodnych książąt, nieustanne płużyły gwałty. *Nar. Hst.* 3, 359. ROZRODZIĆ *cz. dok*, Rozradzać *niedok.*, rozmnożyć, rozplemić; fortpflanzen, vermehren; *Bosn.* razroditi, razploditi; *Rag.* razroditti; *Vind.* napreifaditi, napreivfajati, napreipelati; *Croat.* razplodyújem; *Ross.* разродить. Rozradzajcie się a rozmnażajcie się. *Radz. Genes.* 1, 22. Piast długą królów potomność, aż do Kazimierza Wielkiego rozrodził. *Krom.* 49. Prorok ten tu pogrzebion, co Turki rozrodził. *Paszk. Dz.* 29. U nas i najmożniejszy pan, gdy się rozrodzi, z ziemiany porówna. *Corn. Wł. E* 4 *b.* Na zakończenie wyrazów dawać trzeba największą baczność, żeby poznać, jak który naród rozradza wyrazy swoje. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 135. ROZRODZICIEL, a, *m.*, rozmnożyciel rodu, rozpłodziciel, der Stammvermehrer; *Croat.* razploditel, *f.* razploditelicza.

ROZROIĆ się *rec. dok.*, rojąc się rozlecieć, von einander ſchwärmen, in Schwärmen aus einander fliegen. Czarna chmura szarańczy w polu się rozroi, Wszystko zje, ni się listek zielony ostoi. *Przyb. Milt.* 387. Tylko ci Roxolanie, którzy posiedli *Misią [Myzyą 1], rozroili się. *Biel. Św.* 156.

ROZROPIĆ *cz. dok.*, Rozrapiać *niedok.*, rozjątrzyć; *Ross.* разгноить, разгнаивать, eitern machen. Gnojący, rozrapiający, *septicus. Mącz.* Rozropiony, wezbrany, *suppuratorius. Mącz.* eiternd. Rozropienie, wezbranie wrzodu, *suppuratio. Mącz.* die Eiterung, das Eitern. Rozrapiać się, wzbierać jak wrzód, *suppurare. Mącz.*, eitern, in Eiter übergehen.

ROZROŚCIĆ *cz. dok.*, Rozraszczać *niedok.*, rozrosłym co czynić, etwas ſehr groß machen, wachſen machen, ſtark machen. Siano i trawa brzuch koński rozszerzają, takież ciało jemu rozraszczają. *Cresc.* 520. ROZROSŁO *adverb.*, przestronno wyrosło, weit umwachſen. Grad rozrosło żyzne potłukł kłosy. *Kulig. Her.* 140. ROZROSŁOŚĆ, ści, *ż.*, rozplemienie, rozkrzewienie; Fortpflanzung, Vermehrung. Tamta droga leśną rozrosłością zagęszczona jest. *Krom.* 760. ROZROSNĄĆ się *rec. jednt.*, Rozrastać się *niedok.*; *Rag.* razrastjetise; *Sorab.* 1. nadobéwam; *Ross.* разрости́ться, разрастаться; bardzo wyrosnąć, ſehr aufſchießen, wachſen, auswachſen. Patrz, jak się teraz jesion rozrósł, jak przyjemne cienie Gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. *Zab.* 11, 260 *Zabł.* Rozrastało się dzieciątko. *Radz. Genes.* 21, 8. Z niej się dziwnie piękna panna rozrosła. *Sk. Żyw.* 352.

ROZRÓWNAĆ, *cz. dok.*, różne równać, verſchiedenes gleich machen, ausgleichen; *Ross.* разровнять. разровнивать; (*Rag.* razrávniti *erugare*). Co to za król, iż się rozrównały wszystkich królów obyczaje, z obyczajmi jego? *Rej. Post. T t* 4.

ROZROZKOSZOWAĆ się *rec. dok.*, rozpływać się w rozkoszy, in Wolluſt zerfließen. Rozrozkoszuje się w obfitości dusza wasza. *Rej. Post. L* 3.

ROZRÓŻNIĆ *cz. dok.*, Rozróżniać *niedok.*, 'Rozrażniać *contin.*; *Vind.* reslozhit, arslozhit, resediniti, resdrushiti, ressesnati, restovarſhati; *Sorab.* 1. rozschělakofczu, rozwotszobnu; *Ross.* различить, различать, отличить, отличать, раздружить, раздружать, раздорить, разсорить, разсориваю; *Eccl.* разликовати, разлинути, раздрышати, раздрушать, разрознить, разразнивать; rozdwoić, rozbracić, rozerwać przyjaźń, rozłączyć; entzweyen, uneinig machen; *Boh.* rozkmotřiti. Niewdzięczność rozróżnia stowarzyszenie ludzkie, a zgodę targa. *Gorn. Sen.* 565. — ℨ Dystyngwować, różnicę rozeznawać, lub stanowić, unterſcheiden. Rząd gospodarski od królewskiego rozrażniają wielką abo małą liczbą poddanych. *Petr. Pol.* 4. Jako układ części tej masy wewnętrznych, różni ją od ſkła, którym pierwéj była, tak równie ten układ rozrażnia ją od innych rodzajów porcelany. *Torz. Śkl.* 179. Do rozróżnienia *Ross.* различительный. Rozróżniać się, nie zgadzać się, nicht harmoniren, nicht übereinſtimmen, ſich vereinigen; *Vind* ſe ſ'ením skriegati; *Ross* разбраниться, раздорить, размириться. Tak się bardzo rozróżnili między sobą opiniami, tak się wadzili, że jeden na drugiego gardle chciał posiadać. *Birk. Exorb. E b.* ROZRÓŻNICIEL, a, *m.*, który rozróżnia, der Unterſcheider, Abſonderer; *Vind.* reslozhnik, resbornik; *Ross.* различитель

ROZRUBASZYĆ się *rec. dok.*, rubasznym się stać, rozswywolić się, muthwillig werden. Dyabeł, gdy się rozrubaszy, To po nocy głupich straszy. *Kras. List.* 144.

ROZRUCAĆ, *ob* Rozrzucić.

ROZRUCH, u, *m.*, hałas, zgiełk, burda, zamieszanie, 'burzka; Getümmel, Tumult, Aufruhr, Unruhe; *Boh* rumreych, rumreyška; *Slov* rozbrog; *Sorab.* 1. ropot, hawtwano; *Sorab.* 2. popłoch, (cf. popłoch); *Carn* hrup, larma; *Vind* hrup, nepokoi, larma, buka, hrabuka, pobuzhenje, smota, smotujava; *Bosn* talabukka; *Ross.* шатость, мятежъ, возмущение, замятие, замятня (*ob.* Zamęt), крамола; *Eccl.* смута, матежь, мятежность, мятежение, кокъ. Nadjechał pan z okrutnym rozruchem, licznym dworem. *Zab.* 15, 207. Co za rozruch w tym pałacu, wszyscy niecierpliwie wyglądają zakończenia tego dnia. *Teat.* 57, 79. Jednym razem rozruch ustał. *Teat.* 18, 154. Srogie były rozruchy, Nie mógł nikt powściągnąć różnomyślne duchy. *Zab.* 15, 297. Nie śmieli się nań rzucać w dzień święty, by się snać rozruch nie stał w ludziach. 1 *Leop. Marc.* 14, 2. (zamieszanie. 3 *Leop.*). — Miłość, ten rozruch serca tak słodki i tak gwałtowny *Mon.* 71, 767 (niepokój, wzburzenie). ROZRUCHAĆ, *ob.* Rozruszyć. ROZRUSZLIWY, a, e, — ie *adverb.*, mogący być rozruszonym; *Ross.* разрушимый, (разрушительный zgubny, pustoszący), erſchütterlich. Nasz arcydiarownik nie wedle zakonu cielesnego uczynion, ale wedle mocy żywota nie rozruszliwego. *Budn. Hebr.* 7, 16. (nieskazitelnego. *Bibl. Gd.*) ROZRUSZNOŚĆ, ści, *ż.*, rozrzutność, rozmarnowanie; das Zerſtreuen, Verſchwenden. Darów bożych nierządne używanie i rozruszność. *Kat. Gd.* 46. ROZRUSZNY, a, e, niegospodarny, niemierny, *dissolutus. Mącz.*, rozrzutny, verſchwenderiſch. (*Ross.* неразрушимый, неразрушаемый, nie do zniszczenia; *Eccl.* неразрушный *indissolubilis*). ROZRUSZYĆ *cz. dok.*, Rozruchać *contin.*, Rozruchywać *frequ.*; *Rag.* razrùsciti; *Croat.* razrussiti, razrussújem; *Bosn.* razrusciti; (*Slav.* razrushiti grád = rozburzyć miasto); *Ross.* разрушить, разрушать, разтормошить; rozkołysać, rozchwiać, do ruchania się przyprowadzić; in Bewegung bringen, ſchütteln. Morze rozruchane. *Jabł. Tel.* 82. *Bals. Niedz.* 1, 134. Patrz jak srogi szturm morze rozrucha. *Pot. Arg.* 162. Rozruchaj się przecie. *Teat.* 21, 157. (nuże! żywo! ruszaj się! nu! ſo rühre dich!). Ochotnik nasz harcując nad obozem jego Nie mógł go tym rozruchać i wywabić z niego. *Tward. W. D.* 2, 174. pobudzić, rozjątrzyć, reitzen, aufbringen. Rzymski naród do odszukania wolności niejakim jakoby od bogów przynukaniem rozruszony, królów porzucił. *Faliss. Fl.* 16 (pobudzony, poduszczony; angereitzt, angemuntert). Tyś pierwszy w dyskurs nas rozruchał. *Chrośc. Job.* 132. Skrzypiciel rzempoli dla rozruchania jakiéj służącéj. *N. Pam.* 11, 167. (dla wciągania jéj w taniec). Siły krzepię, rozruchywam; *exerceo vires. Cn. Th.* 997. — ℨ. Rozruszyć, rozchwiać, rozrzucić; erſchüttern, wankend machen, umwerfen. Dobrze ten król w Judei panował; wszakże wyższek nie rozruszył, i ofiarowano jeszcze na nich. *Budn.* 1 *Reg.* 22, 43. (nie poburzył. *Bibl. Gd.*). Prosimy, abyś nie rozruszał przymierza tego. *W. Dan.* 3, 34. Jeśli rozruszycie przymierze moje ze dniem i przymierze moje z nocą; tedyć też i przymierze moje rozruszy się z Dawidem sługą moim. *Żarn. Post.* 3, 674 *b. ib.* 2, 452 ROZRUSZYCIEL, a, *m.*; *Bosn.* razruscitegl; *Rag* razruscitegl, *f.* razruscitegliza; *Croat.* razrussitel, *f.* razrussitelicza; *Ross.* разрушитель; który co rozrusza, rozrzuca, rozrzuciciel; der Zerſtörer, über den Haufen Werfer, Vernichter. O rozruszycielu kościoła, który go za trzy dni zbudujesz. *Budn. Math* 27, 40. (ty, co rozwalasz kościoł. *Bibl. Gd.*).

ROZRUTNIK, ROZRUTNY, *ob.* Rozrzutny.

ROZRYĆ *cz. dok.*, ryjąc rozkopać, zerwühlen, (mit dem Rüſſel, *pr. et fig.*; *Vind.* resriti; *Ross* разрыть, разрывать, разработать, разработывать. Myśmy i przyczyny i narzędzia naszych przygód, rozrywszy ziemne przywaliny, wykopali. *Pilch. Sen. list.* 3, 168. Ogień czasem rozryciem całego gmachu zagaszać potrzeba. *ib.* 251.

ROZRYCHTOWAĆ *cz. dok.*, rozszykować, różnie narychtować; verſchiedentlich aufſtellen, richten, zu rechte ſtellen. Strzelbę rozsadziwszy, i jednę na kościele miejskim, a drugą w tamtę stronę rzéki rozrychtowawszy, mury tłuką. *Krom.* 457.

ROZRYWAĆ, *ob.* Rozerwać. ROZRYWACZ, a, *m.*, który co rozrywa, rozszczepia, rozszarpuje; der Zerreißer, Zerſpalter. Odszczepieńcy i rozrywacze jedności kościelnéj. *Sk. Dz.* 1168. Biada rozrywaczom, odszczepionym członkom, którzy sieją między bracią niezgodę. *Sk. Kaz.* 211. W każdym wieku znajdziesz buntownych rozrywaczów. *Żebr. Zw.* 86. ROZRYWKA, i, *ż.*, ℨ. 1) rozgarnienie, rozsadek, dowcip; ſchnelle Beurtheilung, Gewandtheit, Geſcheutheit, Klugheit. Posłowi do Turek trzeba mieć osobliwszą rozrywkę i uwagę. *Kłok. Turk.* 112. Którzy na

wotowanie ostrą rozrywkę mają, do senatu mają być przyjmowani. *Modrz. Baz* 295. Olgierd z Kiejstutem sprawniejszéj i zmyślniejszéj rozrywki będąc, urazili się, że Jawnut człowiek nikczemny państwo trzymał *Krom.* 404. Bolesław osobliwą rozrywką, *industria*, i wielkomyślnością obdarzony był. *Krom.* 96. (przemysłem). Wielka dzielność i rozrywka Bolesława pokazała się w téj bitwie, *solertia. Krom.* 99. W osobie twéj taką poważność, rozrywkę i dzielność baczę, że .... *Hyb. Gęśl. praef.* Głodu r. 1362 dobroczynna rozrywka Kazimierza W. ulżyła, *solertia. Krom.* 362. Rzadko najdziesz z rozrywką człowieka, jak oni starzy ludzie byli. *Biał. Post.* 198. Miał dowcip do wszystkiego, i rozrywkę k temu, Że się miał w każdej rzeczy zawsze ku dobremu. *Paszk. Dz.* 32. — §. Straciła pamięć, myśli i rozrywkę *Morszt.* 94. przytomność, Geiſtesgegenwart. — §. *Aliter:* Nie mogę wiedzieć, cobyś zakrył tą pokrywką. Ryb. Słuchajże drugiéj fraszki z łatwiejszą rozrywką. *Zimor.* 132. łatwiejszą do rozwiązania, leichter aufzulöſen. — §. 2) Rozrywka, zabawka; eine Zerſtreuung, Erhohlung, Ergötzung, ein Zeitvertreib. Każda rozrywka, która nudnych godzin uczciwie oszczędza, godna względów. *Kras. Pod.* 1, 202. Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić, By się lepiéj do pracy mógł znowu sposobić. *Min. Hyt.* 4, 38. Powinni takich szukać rozrywek, które ich rozweselają. *Teat.* 34. *b*, *G.* 2. ROZRYWKOWY, a, e, do rozrywki, zabawki służący, Vergnügens-. Chowanie ptastwa rozrywkowego. *Kluk. Zw.* 2, 395. *ROZRYWNY, a, e, n. p. Rozrywna wódka = serwaser, Scheidewaſſer. *Sienn.* 605. (*Ross.* неразрывный nierozłączny).

ROZRZĄD, u, *m.*; *Croat.* razredenye; *Hung.* rendeles; *Ross.* распрядъ, ряда, нарядъ, наряжаніе, наряженіе, распорядокъ, удѣлка; *Eccl.* расчиненіе, уложеніе, оустакъ, устроеніе, завѣщаніе; rozrządzenie, rozporządzenie, rozszykowanie; die Anordnung, ordentliche Abtheilung. Wszystek widzę świat poturbowany, I samych elementów rozrząd zamieszany. *Kulig. Her.* 292. ROZRZĄDNY, a, e, — ie *adverb.*, porządnie rozłożony; *Ross.* распорядочный, wohl geordnet, ordentlich aus einander geſetzt. Każdy podatek powinien być jak najrozrządniejszy, i najmniéj kraj uciężający. *Vol. Leg.* 7. 669. ROZRZĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozrządzać *niedok.*; *Rag.* razrêditi, razredîvati; *Croat.* razregyújem; *Vind.* poreditи, reditи, nareduvati, vreditи, poredivati, vnareditи, noternareditи; *Ross.* разрядить, разряжать, расположить, располагать, разпорядить, распоряжать, удѣлать, удѣлывать, устроить, устроять, устроивать, благоустроить, благоучреждить; *Eccl.* чиноразположити, чиноразполагати; rozszykować, porządnie rozłożyć, rozstawić; ordnen, ordentlich einrichten. Bóg tak rzeczy wszystkie rozrządził, że nic nie może wzruszyć porządku na całym świecie ustanowionego. *Zabł. Roz.* 45. Tyś panie wszystkie rzeczy pod miarą, pod liczbą, pod wagą rozrządził. 3 *Leop. Sap.* 11, 21. (rozłożył. 1 *Leop.*). Sarnicki podług godności i stanu obywatelów, statuta i przywileje rozrządził. *Zab.* 5, 419. Umierając dom swój ostatnią wolą rozrządził. *Falib. A* 1. er beſchickte oder beſtellte ſein Haus. Inaczéj niż w przeszłym lecie wojsko na zimowanie rozrządzić musiał. *Warg. Cez.* 105. rozdzielić, rozesłać, rozłożyć, vertheilen. Starała się sługi opatrzać, potomstwo rozrządzić według stanu ich. *Birk. Zyg.* 48. Rozrządzenie, rozrząd *Eccl.* чиноразположеніе. — §. *Cum Instrumentali:* Rozrządzać czym = rządzić się czym, stanowić o czym; über etwas diſponiren, damit Verfügungen treffen, damit ſchalten. Ja twoją panią, ja mogę rozrządzać tobą, jak mi się zdaje. *Teat* 54, 15. Do króla rozrządzenie najwyższe siłami zbrojnemi w czasie wojny należeć będzie. *Gaz. Nar.* 1, 170. (*Konst.* 3 *maja.*). Rozrządził moją córką, nic mnie o tym nie przestrzegłszy. *Niemc. Król.* 2, 36. Serca swego rozrządzenie. *Mon.* 70, 743. dysponowanie, dyspozycya. ROZRZĄDZICIEL, a, *m.*, dyspozytor, der Verfüger, Verordner; *Croat.* razrednik; *Hung.* rendelö; *Eccl.* расправлятель.

ROZRZEDZIĆ, *Rozrzadzić *cz. dok.*, Rozrzedzać *niedok.*; *Boh.* zřediti, zředugi; *Croat.* razretkujem, razregyávam; *Hung.* elritkitom; *Ross.* разрѣдить, разрѣжать, разрѣживать; rzadszym uczynić, gęstości ująć; verdünnen, dünner machen. Rozrzedzić znaczy powiększyć ciała wielkość bez przydania materyi. *Os. Rud.* 66. Melankoliczne wilgotności jak rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić. *Syr.* 412. Rozrzedzić płyn, rozciek, roztworzyć, rozwodnić; verdünnen, wäſſern; *Vind.* skusvodeniti; *Rag.* prevodnitti; *Croat.* razvodújem; *Ross.* разжидить, разжижать. Wiatr jest wzruszenie powietrza, pochodzące z *rozrzadzenia jego na jednym miejscu, a zgęstwienia na drugim. *Boh. Dyab.* 172. Rozrzedzić gałęzie, drzewa (*Croat.* razchischújem, razchisztilszem). Mieszkali w chałupach rozrzedzonych. *Krom.* 29. osobno, nieciągle leżących, in einzelnen, zerſtreuten Hütten. Rozrzedzenie *Ross.* разрѣдка. — *Fig. transl.* Radość jéj wielka prędko się śmiercią Tyberyusza rozrzedziła. *Sk. Dz.* 581. umniejszyła się.

ROZRZEWNIĆ *cz. dok.*, Rozrzewniać *niedok.*, do łez poruszyć, rozżalić kogo, rozczulić; *Rag.* rasplakkati tkoga; *Ross.* прослезить, (cf. łza); einen bis zu Thränen rühren, erweichen. Płaczem swoim niech was do płaczu pobudzi, niech was rozrzewni. *Dambr.* 392 Dobroć ta i łaskawość do łez mię rozrzewniły. *Niemc. P. P.* Radością rozrzewniony. *Pot. Arg.* 214. Rozrzewnić się *Ross.* прослезиться

ROZRZEŹWIĆ *neutr. dok.*, znowu rzeźwym się stać, wieder nüchtern werden. Od trunku rozrzeźwieć. *Czach. Tr. L* 4 (*Ross.* разрѣзвиться razswawolić się).

ROZRZUCIĆ *cz. dok.*, Rozrzucać *niedok.*, rozmiatać, aus einander werfen; *Boh.* rozhazeti, rozhazowati, rozhoditi, rozkliditi; *Slov.* rozhazugi; *Sorab.* 1. rozeziskam, rozmetam, rozczechnuyu; *Vind.* resdiati; *Croat.* razrussiti, razrussújem *evertere* (rozruszyć), razhitávam, (cf. rozchwycić); *Bosn.* razvarcchi, razvrricchi, razmetnuti; *Rag.* razrûsciti; *Ross.* разбросать разбрасывать, растрогать, растрогивать, расковеркать, разсорить, разсаривать; *Eccl.* растрошаю. Tyle kup gnoju na raz masz rozmiatać, coby za jeden dzień mógł zaorać, aby gnój leżąc dłużéj rozrzucony nie wysechł. *Cresc.* 81. Członki jego sztukami po rolach rozrzucałbym twoich. *Otw. Ow.* 547. Pa-

piery z pieczęciami nie powinny być rozrzucone po stole, po ławach, skrzyniach, olmaryach, szufladach. *Groick. Obr.* 31. Rozrzucony (*Croat.* razversen). Zawady kędykolwiek jakie rozrzucajcie. *Otw. Ow.* 18. (rozwałajcie). — Podatek na domy rozrzucać. *Kołł. List.* 1, 66. rozdzielić, eintheilen, vertheilen. — Rozrzucać majątek = rozrzutnym być, rozmarnować; verſchwenden, verſchwenderiſch ſeyn; *Sorab.* 1. newużitne pžetžinaiam, topluyu; *Carn.* potratiti, potréknâm, sadjati; *Vind.* sagnat, sapraviti, sapraulati, potratiti, potreknati; *Ross.* расточить, растачать, (cf. roztoczyć). Zbytnie hojne rozdawanie rozrzucaniem zowiemy. *Gorn. Sen.* 10. ROZRZUCICIEL, a, *m.*, rozmiatacz, który co rozrzuca, rozwala; *Rag.* razruscitegl; *Croat.* razrussitel, *f* razussitelicza, der Zerwerfer, der etwas aus einander wirft. On rozrzucicieł gór Xerxes. *Petr. Et.* 174. ROZRZUT, u, *m.*, rozrzucenie, rozsypanie; das Zerwerfen, Auswerfen, Ausſtreuen; *Boh.* rozwržek. Zapał Etny i rozrzut ognia po okolicy. *Gorn. Sen.* 481. Okazałemi. próżnościami i rozrzutami szukał sobie stronników. *Nar. Hst.* 5, 141. ROZRZUTNIK, a, *m.*, ROZRUTNICZEK, czka, *m*, *demin.*, człowiek nieoszczędny, martnotrawca, ein Verſchwender; *Sorab.* 2. brojař; *Carn.* potreknavz; *Vind.* sapraulavez (cf. zaprawičiel), resplaulavez, sapraulenik, potreknauz, loter (cf. łotr), ludrar, sanemaravez, safrazhuvauz, sadegauz; *Croat* preprudítel, raszipnik, potroshlivecz; *Rag.* razmětnik; *Bosn.* rasapnik, koji prosipglje blago; *Ross.* расточитель, мотишка; *Eccl.* щапственникъ. Jedną daje rozrzutnik ręką, drugą zdziera. *Dmoch. Szt. R.* 74. Wymyśla zabawki, aby się tak u rorzutniczków mógł pożywić. *Star. Mon. A 2 b. W rodz. żeńsk.* Rozrzutnica *Ross.* мотовка, расточительница ROZRUTNOŚĆ, ści, *ż.*, marnotratność, die Verſchwendung. *Cn. Th*, *Sorab.* 1. newużitne pžetžineno, topluwano; *Corn.* potrâta; *Bosn.* rasap; *Vind.* potrata, sapraulenje: *Croat.* poteptanye, razszipnozt; *Ross.* мотовство. ROZRZUTNY, a, e, ROZRZUTNIE *adv.*, nieoszczędny, marnotrawny, verſchwenderiſch; *Sorab.* 1. pžetžinerski, toplerski; *Vind* reſipajozhen; *Slav.* razsipjiv; *Rag* razmetni; *Ross.* мотовскій, расточительный, мотовато. Rozrzutnie żyć, marnować, marnotracić *Ross.* помотать, поматываю Jałmużnę ubogiemu dać, nie jest to być rozrzutnym. *Teat.* 8, 13 Ambicya wsławionego rycerza rozrzutnym krwi ludzkiéj w wojsku czyni. *Zab.* 7, 279. *Alb.* wylewcą krwi.

ROZRZYNAĆ, *ob.* Rozerznąć. ROZRZYNACZ, a, *m.*, który rozrzyna, der Zerſchneider; *Eccl.* разрѣшитель.

ROZSADA, ROSADA, y, *ż*, roślina do przesadzania, [wysadek kapuściany Kohlſetzpflanze 2], die Setzpflanze, Krautpflanze zum Verſetzen; *Vind.* vſadiza, safad, prefad; *Sorab.* 1. pžeszada; *Croat* preszad; (presadische, preszadni vert *plantarium*); *Dal.* raszad; (*Bosn.* rasad od uochja al od zelja, prisad *plantarium*); *Ross.* росада; *Eccl.* садъ, (cf. sad). Posiawszy nasienie kapuściane, gdy podrośnie rosada, przesadzisz ją. *Kluk. Rośl.* 1, 215. Jak rozsada kapuściana ziemię może wytrzymać, tak głowy i głąbie jéj nigdy nie mogą. *ib.* Zagroda zasadzona rozsadą ziela abo drzewa subtelnego. *Cresc.* 113. Piąta część gruntów jest nadto wielka na rozsady, i na inne ogrodowiny. *Pam.* 84, 825. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsadę (*col-colective*). *Haur. Ek.* 41. Dworka aby ogrodnych rzeczy nie omieszkiwała siać, jako cebulę, ogórki, pasternak, marchew', rozsadę i ćwiklę *Haur. Ek.* 83. — §. Stwórca, gdy już z ciemnéj rzeczy wydźwignął gromady, Porozprowadzane na różne rozsady, zgodnym pokojem związał *Otw. Ow.* 3. na różne klasy, porządki, podziały; Abtheilungen, Claſſen. (*Ross.* рассадка rozsadzenie).

ROZSĄDCA, y, *m.*: *Boh* rozsudj; rozsądnik, rozeznawca; der Schlichter, Schiedsrichter, Erkenner und Beurtheiler eines Streits. Podlęże szkodzie, ileby rozsądcy osądzą. *W. Exod.* 21, 22. (wedle uznania sędziów. *Bibl. Gd.*). ROZSĄDEK, dku, *m.*; (*Boh.* rozsudek; *Slov.* rozsaudek *decretum*); *Vind.* refodba, refojenje; (fodba, refod, refoja, odfoda, odloka. fod = sąd, wyrok); *Rag.* râzbor. (cf. rozbiór); *Bosn.* razbor, razborstvo, svjest, spametnost, (cf. spamiętać): *Ross.* разсудокъ, разборчивость, благоразсудность, благоразсужденіе: *Eccl.* благосудіе, вмышленіе; §. 1. rozsądność, baczność, *facultas animi*, Urtheilskraft, Beurtheilung, Verſtand. Przez rozsądek dorozumiewamy się, że wyobrażenia nasze zgadzają się abo nie. *Cyank. Log.* 165. Rozsądek zdrowy, pospolity; przezeń ma człowiek łatwość rozeznawania rzeczy, przezeń ochraniamy się oszukania. *Pir. Wym.* 11. Rozsądek jest przyzwoitość rozumu, z mądrością złączona, która nam służyć powinna za prawidło w wszelkich postępkach. *Mon.* 70, 735. Piękny, bystry, wielki tego człowieka rozsądek. *Cn. Th.* 951. Rozsądek mądrość większą sprawuje nad wielką Łacinę. *Fredr. Ad.* 4. — § 2) Rozsądek o czym uczyniony, dany = rozeznanie, zdanie, wyrok; Urtheil, Beurtheilung, Ausſpruch, Meynung von etwas. Kto jednej rzeczy świadom, o niéj będzie umiał sądzić, a ktoby wszystkich był świadom, o wszystkich też mógłby dać rozsądek. *Petr. Et.* 7. Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. Dusz.* 67. Gdy grają na lutni, onego dźwięku ucho rozsądek czyni. *Karnk. Kat.* 102. A mnie co za rozsądek czeka, żem się pióry Małemi kusił o wierzch niedostępnéj góry? *Simon. Siel. ded.* Sprawę na rozsądki puściwszy; *re in consultationem posita. Krom.* 575. Papież napisał rozsądek swój, który *constitutum* nazwał. *Sk. Dz.* 550. — Rozsądek przyjacielski, jednacki, sąd przyjacielski. *Cn. Th.* 951. ſchiedsrichterliches Erkenntniß. — § Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuje, i więcéj nie bywa przykładane; a jeśliby zawsze przykładane było, jawny jest rozsądek, że mniéj przemogło. *Zygr. Gon.* 285. *indicium*, znak, dowód. ROZSĄDLIWIE *adverb.*, ROZSĄDNIE; rostropnie, bacznie; *Croat.* z razlògom; *Eccl.* разборно, благосудно; *Ross.* разсудливый; zgodnie z rozsądkiem, verſtändig, überlegt. Żydzi miasto na to rozsądliwie Dać mu odpowiedź, łżą go urażliwie. *Leszcz. H. S.* 615. ROZSĄDNIK, a, *m.*, rozsądca, rozsądziciel, rozeznawca; der Schlichter, Erkenner über etwas, Beurtheiler. Oko wstydu rozsądnik. *Cn. Ad.*

782. Rozsądnik wyborny, surowy. *Cn. Ad.* 1011 ROZSĄDNOŚĆ, ści, ż., branie się we wszystkiem rozsądne, roztropność, rozsądek władza duszy; die Urtheilskraft, der Verſtand, die Geſcheutheit, Klugheit. *Cn. Th.* 951, *Rag.* razbor, razbornos, râzboritos; *Eccl.* разсудность, благосужденіе. ROZSĄDNY, a, e, *Rag.* râzborni, râzloxni; (rascudni *criticus*); *Bosn.* râzborit, raslosgit, svjestan, spameten; *Ross.* разсудительный, разборчивый, благоразсудительный, благоразсудный; (*Eccl.* разсудный *dijucandi vim habens*); *Eccl.* добродсудный; (доброразсудный *bene dijucabilis*, разсудительный степень *modus Comparativus*, stopień wyższy w gramatyce); вышленный; baczny, roztropny, pełen rozsądku, rozważny; verſtändig, geſchent, vernünftig, klug. Będąc uczciwą i rozsądną, nie myśli po romansowemu. *Teat.* 38, 230. Kto co daje nierozsądnemu, ten jest przyczyną złego. *Falib. L* 2.

ROZSADZIĆ *cz. dok.*, Rozsadzać *niedok.*, Rozsadzywać *frequ.*; *Boh.* rozsaditi, rozsazowati; *Sorab.* 1. rozszadžam; *Bosn.* rasaditi; *Rag.* rasâditi; *Vind.* safaditi, sahlanzati, vfajati; *Croat.* razszaditi, razszagyújem; *Ross.* разсадить, разсаживать; §. 1) różnie, tu i owdzie posadzić, postawić, rozłożyć; verſchiedentlich hinplaciren, von einander ſetzen, ſtellen, verlegen hier und dort hin. Rozsadźcie ludzi, po pięciudziesiąt na każdą gromadę. *Sekl. Luc.* 9. Rozkazał Jezus rozsadzić wszystkich gromadami na zielonej trawie; i rozsiedli się na części. *ib. Marc.* 6 Srok się po gałęziach dziewięć rozsadziło. *Otw. Ow.* 193. Gdy się na kobiercach pięknych rozsadzili.... *Otw. Ow.* 537. — Strzelce i procownikí rozsadził. *Warg. Cez.* 234. rozłożył, różnie postawił, er ſtellte ſie an verſchiedene Orte. Konie rozsadzić na różnych stacyach czyli stojkach gotowe trzymać, Pferde auf der Reiſe unterlegen, ſtationenweiſe friſche Pferde in Bereitſchaft haben. Biédz muszę w konie rozsadzone. *Teat.* 43. *c*, 17. *Wyb.* mit unterlegten Pferden, (cf podwoda). — Sieci się strzeże, które sam rozsadził. *Bardz. Trag.* 382. rozwiesił, rozstawił; Netze verſchiedentlich aufhängen, aufſtellen, aufſpannen. — Rozsadzili się po szpitalach, aby ubogim służyli. *Wys. Ign.* 52. rozlokowali się, rozdzielili się, różnie po szpitalach osiedli, ſie ließen ſich verſchiedentlich in Spitälern nieder. — Bóg rozsadził po morzu wyspy, które są członkami ziemi. *Boter.* 20. (rozsypał). Morze jest jako las jaki, w którym wyspy, jakby drzewa rozsadzone z przygody, wydają się nad wodę. *ib.* 21. Dobra te strasznie są rozsadzone. *Teat* 55. *d*, 14. rozprószone, rozstrzelane jedne od drugich; ſehr zerſtreut, weit von einander entfernt. — Rozsadzać płonki, szczepy, verſchiedentlich hin pflanzen. Jakikolwiek będziesz rozsadzywał chróst po polach.... *Otw. Warg.* 410 Rozsadzenie, *ob.* Rozsad; *Vind.* safada, safaditje, safajenje, vfajanje; *Ross.* высадка. Do rozsadzenia *Ross.* высадный. — §. 2) Rozsadzać co, czynić, że się co rozpuknie; etwaś von einander ſprengen, zerberſten machen. Moszcz bez oddechu łagwice nowe rozsadza. *W. Job.* 32, 19. W nawie, przez którą się sączy, jednéj szczelnie zabieżeć nie trudno; lecz gdy na wielu miejscach zwalniać a rozsadzać pocznie, niepodobna już osiadającą ratować. *Pilch. Sen. list.* 243. Ledwo żem wznak nie padła na okrutną mowę, Piersi ciężkie, wzdychania, płacz rozsadzał głowę. *Morszt.* 348. Tysiąc projektów głowę wam rozsadza. *Zab.* 15, 186. Rozsadzić się rozpęknąć, berſten, platzen. Każdy się z złości ledwo nie rozsadza. *Zab.* 16. 151. Rozsadzam się z żalu. *Zab.* 16, 137. ROZSADZCA, y, *m.*, który na bankiecie etc. gości rozsadza. *Bach. Ep.* 20. der Gäſte rangirt, placirt; w ogólności rozsadziciel, który cokolwiek bądź rozsadza, der Zerſetzer, Verpflanzer; *Vind.* safadnik, safajavez; *Rag.* rasâditegl; (rasadník, râsad *luogo*, *dove si seminano herbe ò piante per piantare*; *Ross.* посадникъ zagon do rozsad służący).

ROZSĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozsądzać *niedok.*; *Boh.* rozsauditi, rozsuzowati, usauditi, ortelowati, rozhodnauti; *Slov.* rozsudzowat, rozsuzugi; *Sorab.* 1. rozszudžam; *Carn.* ressoditi, ressôdem; *Vind.* refoditi, resfoditi, foditi, odfojati, reslozhiti, slozhiti, resvuzhiti; *Ross.* разсудить, разсуждать; *Eccl.* возсудити, возсуждаю; rozsądkiem rozeznawać, beurtheilen, aburtheilen, ein Urtheil fällen. Przyjęli słowo boskie z wielką ochotą, co dzień rozsadzając pisma, jeśliby się to tak miało. *Budn. Act.* 17, 11. Zakon przykazał kapłanom rozsądzić trędowate od nietrędowatych. *Bial. Post.* 221. Między świętym i przeklętym nic braku a różności nie mieli; a między plugawym i czystym nie rozsądzali. 1 *Leop. Ezech.* 22, 26. Rozsądź mi to królu: dwaj mężowie byli w jednym mieście, jeden bogaty, drugi ubogi i t. d. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 12, 1. (rozwiąż). Idź z niemi nic nie rozsądzając. *Budn. Act.* 10, 20 (nic nie wątpiąc. *Bibl. Gd.*); nie zastanawiając się, ohne Bedenken. — Rozsądzić prawnie z urzędu, rozstrzygnąć sprawę. *Cn. Th.* 951 einen Proceß entſcheiden, aburtheilen, einen Rechtsſpruch thun; *Eccl.* разсудительно, разсудити подобаетъ; *Graec διακριτέον, dijudicandum est.* ROZSĄDZICIEL, a, *m.*, *w rodz żeńsk.* ROZSĄDZICIELKA, i; *Sorab* rozszudnik; *Rag.* rasuditegl; *Ross.* рѣшитель; *Eccl* разсудитель, *f.* разсудительница. Potomność bezwzględna spraw ludzkich rozsądzicielka. *Mon.* 72, 789. Beurtheilerinn, Aburtheilerinn.

ROZSAPAĆ się *recipr. dok*; (*Boh.* rozsapati *dilacerare*); *Ross.* разспасѣться; rozjątrzyć się, rozgniewać się; ſich ſehr entrüſten, vor Zorn ſchnauben. Rozsapał się na mnie. *Pot. Arg.* 361. Rozsapany, rozjątrzony, rozgniewany; entrüſtet, vor Zorn ſchnaubend; *Boh.* rozsapaný. Wyszła cała rozsapana; wyprawiła scenę niesłychaną. *Teat.* 38, 110. Zapalczywości płomień rozsapany. *Kulig. Her.* 226.

ROZŚCIĄGNĄĆ. *ob.* Rozciągnąć. ROZŚCIELAĆ, *ob.* Rozesłać. ROZSĘDZIĆ. *Rej. Post. K* 5, *ob.* Rozsądzić.

ROZSĘPIĆ czoło. *cz. dok.*, rozfałdować, rozmarszczyć, rozweselić; die Stirne entrunzeln, erheitern. *Niemc. Król. praef.*

ROZSIAĆ, *f.* rozsieje *cz. dok.*, Rozsiewać *niedok.*; *Boh.* rozsyti, rozsegi, rozsywati; *Sorab.* 1. rozszehwam; *Ross.* разсѣять, разсѣвать; tu i owdzie wysiewać, hier und da verſchiedentlich ausſäen, ausſtreuen, *pr. et fig.* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi, i podeptane jest. *Dambr.* 125. 1 *Leop. Math.* 13, 3. Pawła ś. więziono, że prawdziwą ale niepojętą o ciał

ludzkich powstaniu rozsiewał naukę. *Pociej.* 114. Dominik ś. chciał iść do Persów na rozsiewanie wiary i *Pisk. Dom.* 42. Ciesz się z tak obszernéj chwały, Którą twe dzieła w całéj Europie rozsiały. *Zab.* 12, 112. (rozgłosiły). Bóg się takim brzydzi, który zwady rozsiewa. *Bial. Post.* 198. Trzeba rozsiewać pieniądze, żeby je potym zbierać. *Teat.* 49. *b*, 50. Co on nędznik zarobi, to ona rozsieje z kmoszkami, z galantami. *Paszk. Dz.* 127. rozsypie, roztrwoni, verthun. — *Aliter:* Smutna idzie z rozsianym włosem branka. *Hul. Ow.* 42. z rozpuszczonym włosem, mit fliegendem Haare.

ROZSIAD, u, *m.*, ziele, *colchicum orientale. Syr.* 1396, die Zeitloſe, Herbſtblume; *Boh.* ocun; *Sorab.* 1. yedwata czébla; *Carn* ushivz. ROZSIADAĆ się, *ob.* Rozsieść się. ROZSIADLINA, y, *ż.*; *Boh. et Slov* rozsedlina; *Ross.* расѣлина, расѣдина; *Eccl.* просѣдина. разсѣдина; rozpadlina, rysa; eine Spalte, eine Ritze. Mieszkasz w rozsiadlinach skalnych. *Bibl. Gd. Jer.* 49, 16. Jelitne padanie albo rozsiadliny. *Sienn. Rej.* ROZSIADŁY, *ob.* Rozsieść się

ROZSIANIE, ROZSIANY, *ob.* Rozsiać.

ROZSIEC, rozsiekł, *f.* rozsiecze, rozsiekę *cz. dok.*, Rozsiekać *niedok.*, Rozsiekować, rozsiekuje *cont.*; *Boh.* rozsekati, rozwratiti; *Slov.* rozsekávám; *Sorab.* 1. rozsźékam, rozszekna; *Vind.* resfekati, refekati, resklati, reskrefati, gorfekati, gornafekati; *Croat.* razszekujem; *Bosn.* rasicchi, rasjecchi; *Rag.* rassjecchi; *Ross.* разсѣчь. разсѣкать, изсѣчь. изсѣкать, растяпать, изстегать, настегать; w sztuki posiekać, in Stücke zerhauen. Junaków najmilsze wyrazy są: ściąć, rozsiekać, rozpłatać. *Teat.* 36. *b*, 63 Izop żołądek wyciera, rozprawuje, rozsiekuje flegmę. *Syr.* 464. Do rozsiekania, rozsieczny, zerhaubar, zerſtückbar; *Eccl.* разсѣчный, возсѣцаемый.

ROZSIEDLIĆ *cz. dok.*, po różnych miejscach osadzać; *Ross.* разселить, разселять, hier und dort anſiedeln, anſäßig machen. W miastach niektórych naród żydowski znacznie jest rozsiedlony. *Sejm. Grod.* 2, 113.

ROZSIEDZIEĆ się *recipr. dok.*, długo nasiedzieć się; *Ross.* разсидѣться, разживаться, ſehr lange ſitzen. Tak się długo doma rozsiedzę, aż przyjdzie; *obsidere usque redierit. Macz.*

ROZSIEPAĆ *cz dok.*, rozciąć, rozbić, rozsiec; durchhauen, mit Hieben von einander trennen. Wszystko się morze Od wioseł wyniesionych rozsiepane porze. *A. Kchan.* 255.

ROZSIERDZIĆ *cz. dok.*; *Boh.* zkyseliti: *Slov.* rozsrditi; *Vind.* referditi, refarditi, resjesiti, reshaliti, oshaliti; *Croat.* raźszerditi, raszergyújem, razszedilszem; *Bosn.* rasrriditi, rasrriciti, rasarditi, raserditi; *Ross.* разсердить, разсерживать, сердить, сержу, осердить, остервенить, вздурить, разъярить, разъярять, горячить; *Eccl.* преогорчити, преогорчевати; sierdzistym uczynić, rozjątrzyć, rozgniewać, rozjuszyć; aufbringen, entrüſten, erzürnen, in Harniſch jagen. Rozsierdzieli go strzelce; *exasperaverunt eum. Birk. Zbar. B* 3 *b.* Lew ten wściekłemi piany rosierdziony pryska. *Nar. Dz.* 1, 56. *Jabł. Ez.* 10. Żmija rozsierdziona. *Nar. Tac.* 2, 378. *et* 3, 14. Rozsierdzenie (*Bosn.* rasrricba, rasarcba, raserecba, ghgniv). Rozsierdzić się, *Ross.* осерчать, раздосадоваться, окрыситься; *Eccl.* распыхатися. Gdy go zoczyli, o jak się rozsierdzili! *Birk. Zbar. D.* Słoń, straszna rzecz, kiedy się rozsierdzi. *Pot. A g.* 650.

ROZSIEŚĆ się, rozsiadł się, *f.* rozsiędzie się, rozsiądę się *recipr. jednil.*, Rozsiadać się *niedok.*; *Boh.* rozsednauti; *Croat.* razszedamsze, razszesztisze; *Ross.* разсѣсться, разсѣдаться; różnie od siebie usiąść, ſich beſonders hin ſetzen, an verſchiedenen Orten nieder ſetzen. Rozkazał Jezus rozsadzić wszystkich gromadami na zielonéj trawie, i rozsiedli się na częsci. *Sekl. Marc.* 6. Na różne miejsca rozsiadłszy się obie, Osobną każda przędzę postawiła sobie. *Otw. Ow.* — *g. Transl.* Rozsieść się, rozstąpić się, rozpuknąć się, rozsadzić się; *Bons.* prosistise, propasti zemglja, razjazitise; *Ross.* надсѣсть, надсѣдать; *Eccl.* сядаюся, разсѣдаюся, сѣдаюся, zerplatzen, zerfallen, ſich aus einander thun, zerberſten. W sztuki rozsiadło kamienie. *A. Kchan.* 80. Szumi powietrze, a gdy się rozsiada, Hucznym strzeliły gromem błyskawice. *Kniaź. Poez.* 2, 259. Wolą swą Jowisz ogłosił pioruny srogiemi, Zdało się, że Olimpu sklepy się rosiędą. *Jabł. Tel.* 232. Niechaj mię ziemia pożre, niechaj się rozsiędzie! *Teat* 4 *b. d*, 22. W spruchniałéj chałupie wszystkie spoje rozwalniają się, a za zmocnieniem jednych, rozsiadają się drugie. *Pilch. Sen. list.* 243. Fundamenta domu poczęły się rozsiadać, jako na miękkiéj osadzone ziemi. *ib.* 398. Jeszcze się burza nie zaczęła, z tym wszystkiém morze się rozsiadać, i coraz ogromniejsze bałwany zataczać poczęło *ib.* 407. Na rozsiadanie warg lekarstwo. *Śleszk. Ped.* 87. Od śmiechu dobrze się nie rozsiędę, dobrze się nie spukam. *Eraz. Dw. a*, (cf. ropuk). Serce mi się rozsiada, gdy na nie *wspomionę. *Simon. Siel.* 85. Mnie nędznemu biada, Burzy się we mnie żółć, serce rozsiada *Hor.* 1, 7. *Min.* Wydam go, choć wiem, że się od żalu rozsiędzie, O jak płakać, jak różnie przezywać mię będzie. *Morszt.* 309. — *Rumpi licentia quorundam*; rozsieść, rozstąpić się dla swywoli niektórych, t. j. tak za złe przyjmować ich swawolę, aż ku sercu idzie. *Macz.* Syn mój umiera, serce się rozsiędzie we mnie od żalu *Teat.* 44. 102. *Wys. Kat.* 29. *Pieśn. Kat.* 53 Rozsiadli się a *upukali w sercach swoich, i zębami zgrzytali. *Ryb. Ps.* 250 *b.*

ROZSIEWAĆ, *ob.* Rozsiać. ROZSIEWACZ, a, *m.*, ROZSIEWCA, y, *m.*; *Boh.* rozsewač; *Ross* разсѣватель; *Eccl* разсѣятель; siewca, który co rozsiewa; der Säemann, der Ausſäer, Ausſtreuer. Podobieństwo o rozsiewaczu 1 *Leop. Math.* 13, 18. Niektóry rozsiewca wyszedł ku sianiu. *Rudz. Math.* 13, 3. *Sekl. ib.* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi. *Dambr.* 123. Szatan nazwan jest nie rozsiewaczem, ale przysiewaczem. *Zarn. Post. a* 5. Nieprawdy rozsiewca. *Smotr. Apol.* 75. Szalbierskich nauk rozsiewca. *Birk. Exorb. D* 4 *b.* Kłamliwy rozsiewca bajek. *Pilch. Sen. list.* 1, 95. Duch zły jest niepokoju rozsiewaczem. *Bial. Post.* 249. Rozsiewca rostyrku i niezgody. *J. Kchan. Dz.* 177. (*Boh.* rozsywka *pannus seminatorius*; *Eccl.* разсѣятельный rozsiewny, do rozsiania, rozsypny).

ROZSIODŁAĆ *cz. dok.*, rozkulbaczyć, abſatteln; *Boh.* odsedlati; *Slav.* razsedlati; *Croat.* razszedlávam; *Ross.* рассѣдлать. Gołota, nie ma gdzie konia rozsiodłać. *Cn. Ad.* 263. (niema, gdzieby stopę położył).

ROZSKŁAD, *ob.* Rozkład.

ROZSKOCZYĆ się *recipr. dok.*, rozskakuje się *contin.*; *Boh.* rozskočiti se, rozskakati se; *Sorab.* 1. rozkoczžu; *Ross.* разскочиться, разскакаться, распрыгаться; rozprysnąć, rozpierzchnąć; aus einander ſpringen, aus einander rennen. Jak ich ponury Kato który zoczy, Wnet się swawolna kupa rozprószy, rozskoczy. *Zab.* 16, 230. Jakoć się serce z żalu nie rozskoczy! *Past. Fid.* 239. nie rozsiędzie się, rozstąpi się, rozpadnie!

ROZSKROBAĆ *cz. dok*, skrobiąc rozjąć, zerſchaben, zerſchrapen; *Slov.* rozškrábati; *Eccl.* расчерта́вати, соскабливать, соскребать.

ROZSKRZYDLIĆ *cz. dok.*, skrzydła rozczepierzyć, die Flügel ausſpreitzen; *Boh.* rozkřidliti; *Croat.* razkriliti, razkrililszem, razkriłyújem, krilimsze, krila rasztiram; *Dal.* szterem krila; *Rag.* raskrîlitise; *Bosn.* raskriliti krila.

ROZŚLAPAĆ co *cz. dok.*, nogami podeptać, *opprimere pede. Mącz.*, roztratować, zertreten; *Boh.* rozšlapati. Gdy był syn Trajana rozślapał koniem dziecię jednéj matki, dał go onéj macierze, na miejsce jéj dziecięcia. *Biel. Św.* 50 *b.*

ROZSŁAWIĆ *cz. dok.*, Rozsławiać *niedok.*; *Ross.* разславить, разславлять, расхвалить, расхваливать; *Sorab.* 1. rozkwalu; rozgłosić, berühmt machen, bekannt machen, ausbreiten, ruchbar machen. Chwalcie pana, i rozsławiajcie po wszystkim świecie sprawy jego. *Radz.* 1 *Kron.* 16, 8. Rozsławił wszystkie możności jego, i wszystkie dobrodziejstwa, które są światu rozlicznie nadane. *Rej Post. A a a* 4. Do ludzi rozsławił onę wodę, rozgłaszając, że bóg naprzód, a potym ona woda zdrowie mu przywróciła. *Syxt. Szkł.* 197. Rozsławiona jest po wszystkim świecie wolność Polska. *Gorn. Wł B* 4. Męstwo swe i imię na morzach rozsławił. *Przyb. Luz.* 297. I w Indyach już bóg raczył rozsławić i rozszerzyć prawdę swoję. *W. Post. W* 3, 82. Pasterze, co słyszeli, to mówią, to rozsławiają o dzieciątku Jezusie, i roznoszą. *Dambr.* 46 Rozkazuje senat wszystkim wytrykuszom, aby te artykuły dostatecznie były publikowane abo rozsławione na kazalnicach. *Baz. Hst.* 52. Boże, rozsław' twego syna, aby i syn rozsławił cię; jam cię rozsławił na świecie, sprawę twoję wykonałem; teraz rozsław' mię ojcze u ciebie sławą, którą miałem przód, niż świat był. *Budn. Joan.* 17, 5. (uwielbić. *Bibl. Gd.*, verklären. *Luth.*). Chrystus się modlił: ojcze! rozsław' imię swoje; i przyszedł głos: rozsławiłem, i znowu rozsławię. *Galat. Alf* 54. Bóg ociec rozsławił go, i ogłosił, że jest bogiem prawdziwym. *Salin.* 2, 577. — ☞. Oni nas o zdradę rozsławili. *Smotr. El.* 16 zpotwarzyli, verleumden. — Rozsławić się *recipr.*, wsławiać się, ruchbar ſeyn, berühmt ſeyn. Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już potym przyjdzie na drugiego wiedzieć, już się rozsławi. *Eraz. Jez. K* 2 Tak się to było na wschodzie rozsławiło, że mało nie wszyscy o tym wiedzieli. *Biał. Post.* 157. Jedzie, widzieć dziewkę, jeśli była Tak gładka, za jaką się była rozsławiła. *P. Kchan. Orl.* 1, 403. *Wys. Aloj.* 209.

ROZSŁODNĄĆ *neutr. dok.*, słodkim się stać, słodyczą przejść; ſüß werden, von Süßigkeit durchdrungen ſeyn. Woda rozsłodnęła od drzewa. *Radz. Syr.* 38, 5. ROZSŁODZIĆ *cz. dok.*, słodkim uczynić; *Bosn.* rasladiti, ſüß machen. — *Fig.* Chłopczyna rozsłodzony twojéj piękności wdziękami. *Kniaź. Poez.* 3, 14.

ROZSŁUCHAWAĆ *cz. cont.*; *Ross.* разслушивать; słuchając rozważać, rozbierać; aufmerkſam anhören, vernehmen. Rozkazałem sędziom: rozsłuchawajcie między bracią waszą, a sądźcie między niemi. *Budn. Deut.* 1, 16. (wysłuchywajcie. *Bibl. Gd.*). ROZSŁYNĄĆ *med. jednił.*, rozsłynąć się *recipr.*, rozsławić się, berühmt werden. Rozsłynę, *persono. Volck.* 914. durchſchallen. Téj śmierci głośna szczęśliwie nowina W obudwóch wojskach prędko rozsłynęła. *Leszcz. H. S.* 257. Ta sława wnet rozsłynęła po mieście. *Wys. Kat.* 354. Nauka apostolska po wszystkim się świecie rozsłynęła. *Żarn. Post* 7.

ROZSMAKOWAĆ się w czym, *recipr. d k.*, smak w czym polubić, Geſchmack an etwas finden. Pił wesoło, a gdy się w trunku rozsmakował, posłano po toż wino na dopełnienie ochoty. *Nar. Hst.* 7, 95.

ROZŚMIAĆ się, *f* rozśmieje się *recipr. dok.*; *Sorab.* 1. roſſmeju, roſſmejam; *Ross.* разсмѣяться, возсмѣяться; w śmiech wpaść, in ein Lachen ausbrechen. Kto się wstydzi rozśmiać, powinien się wstydzić, że jest człowiekiem. *Teat.* 34 *b*, *G* 2. Możecie ten płacz obrócić w rośmianie. *Groch. W.* 357. ROZŚMIESZYĆ kogo *cz. dok.*, Rozśmieszać *niedok.*; *Boh.* rozsmišiti; *Ross.* разсмѣшить, пересмѣшить, насмѣшить; robić, że się kto rozśmieje, do śmiechu kogo pobudzić, lachen machen. Drugiego najmniejsza rzecz rozśmieszy. *Zab.* 12, 282. Ufam bogu, w nieszczęściu mym, że mię pocieszy, A w tak ciężkim żalu moim łaskawie rozśmieszy *Pieśn. Kat.* 158. Rozśmieszający *Ross.* смѣхотворный. Rozśmieszanie *Ross.* смѣхотворство — ☞. Rzekła Sara: rozśmieszył mię bóg, a ktokolwiek usłyszy, śmiać się też będzie ze mną. *Radz. Genes* 21, 6. (śmiech mi uczynił bóg. *Bibl. Gd.*, śmieszną mię uczynił).

ROZSNOWA y, *ź.*, rozsnowanie, osnowa rozciągniona; das Auseinanderweben, Auseinanderwickeln, die Entwickelung. — *Fig.* Niechaj tak twoi synowie Na tym się gruncie zasadzą, A w dalszéj rodu rozsnowie Wnuki go wnukom oddadzą. *Kniaź. Poez.* 1, 181. ROZSNUĆ, *f.* rozsnuje *cz. dok.* Rozsnować *niedok.*, rozwinąć, *pr. et fig.*, aus einander wickeln, entwickeln. Chyba tak mocny węzeł śmierć rozsnuje. *Zab* 1, 75. *Alb.* rozwiąże, rozdziergnie.

ROZSOCHA, ROSOCHA, y, *ź.*, ROZSOSZKA, i, *ź.*, *dem.*, ROZSOCHACINA, y, *ź.*, *demin.*, odnoga u drzew, u rogów: der Zacken an einem Geweihe, ein gabelförmiger Aſt an einem Baume, ein Gabelſtock, Gabelaſt vorn mit zwey Enden; *Boh.* rozsocha, rozpora; *Sorab.* 1. rozsoch; *Carn.* rashohe; *Croat.* raszòhe, roglye = widły, (raszossicza, rogussa = piędź); *Rag.* rasoha, (rasòsciza, roguscja = piędź); *Bosn.* rasosciça, dusgina od velikoga prrista i magnega

uzagu *lichas*, *Ital.* forcina; (cf. *Ross.* nocoxъ laska, *ob.* Posoch. *Biel. Hst.* 435). Rosocha, jako to u drzew, u rogów łosich, gałęzie. *Dudz.* 55. Rososzka, widełki abo widlica. *Mącz.* Rososzka o dwóch samorodnych ramionach, do ręcznego kręcenia powrozów, kluczka. *X. Kam.* Dwa grube dęby obok z siebie zrosłe, przeplatają tam od stu lat i swoje korzenie i swoje rozsochy. *Stas. Num.* 1, 149; (*leurs troncs*). Winne drzewko ujmuje się swojemi rozsoszkami, właśnie jakoby rękoma. *Budn. Cyc.* 26. Weinranken. Palmowe drzewo samica obłapiwszy swemi gałązkami albo rozsochacinami gałązki samca, poczyna od nich. *Cresc.* 442. Zboże, co padło na pole cierniste, jak kłosy krzewiste Jęło wypuszczać, wnet je zatłumiło Rozsochą swoją ciernie rozłożyste. *Odym. Św A* 2. — Rozsocha u sochy do orania. *Kluk. Rośl.* 2, 164. die Pflugsterze. — Świecznik od nóg do rozsoch lity był. *Budn. Num.* 8, 7; *not.* «do słupca jego», do ramion, bis an die Arme. — *Anat.* Rozsoszka, która zaraz jest pod gardłem nad piersiami. *Syr.* 740. kluczowa kość, kluczka, klucz, das Schlüsselbein. ROZSOCHACIEĆ *neutr. dok.*, rozsochato rosnąć, zackig wachsen, zackige Aeste von sich verbreiten. Rozsochacieje drzewo, rozpuszcza gałęzie. *Cn. Th.* 928. *Dudz.* 55. ROZSOCHACZ, a, *m.*, rozsochate kobylenie. *Tr.*, ein Spanischer Reiter. — §. Myśliwy rozsochacz. *Kurop.* 3, 51. rohatyna widłowata, ein gabelichter Wurfspieß; myśliwiec rozsochą zbrojny, ein Jäger mit einem Gabelwurfspieß. *X. Kam.* ROZSOCHATOŚĆ, ści, *ż.*, widłatość, rozdwojenie. *Cn. Th.* 928. *Dudz.* 55. Zackigkeit, Gabelförmigkeit. Trafia się, iż w krzewach zielnistych rozsochatość, czyli rozwijanie się w widlaste gałęzi, staje się wespół z rozwinieniem się liścia. *Brzost. Duch.* 34. ROZSOCHATY, ROZSOCHOWATY, a, e, ROZSOCHATO *adverb.*, widłaty, gałęzisty; *Boh.* rozsochatý; *Dal.* rasszokasstb; *Croat.* raszòhaszt; *Carn.* rashohast; (*Eccl.* рясохатъ, въ розныь раздѣленный «rozmaity»); zackig, gablig, zweyspitzig. Płonka rozsochata albo dwa pniaki mająca. *Cresc.* 374. Wał ostrowami rozsochowatemi dobrze obwarowany. *Gwagn.* 408. Nie rozsochaty, nie gałęzisty, *unistirpis. Cn. Th.* 521. Winne drzewo rozpuszcza się rozsochato, lecz go oracze chędogo obcinają. *Budn. Cyc.* 27.

ROZSPACYOWAĆ, *ob.* Rozstrzelić litery.

ROZSPIEWAĆ kogo *cz. cont.*, do śpiewania pobudzać; *Ross.* распѣвать, ins Singen bringen, singen machen. Moszcz rozspiewa dziewice *Budn. Zach.* 9, 17, (*not.* «t. j. uczyni, że będą śpiewały»; mowne uczyni *Bibl. Gd.*). Rozspiewanie *Ross* распѣвъ. Rozspiewać się, zapędzić się w śpiewanie, sich zersingen; *Ross.* распѣться.

ROZSPONA, y, *ż.*, Sztuki, któremi rozpierają się w pewnéj odległości dwie inne sztuki, zowią rozsponami. *Jak. Art.* 3, 314. *ob.* Rozpona; Sperrholz, Queerholz, *ob.* Rozpiąć, piąć.

ROZSPRAWIĆ, *ob.* Rozprawić.

ROZSROŻEĆ *neutr. dok.*, ROZSROŻYĆ się *recipr.*, sroższym się stać, rozjątrzyć się, rozsierdzić się; ergrimmen, erbost werden. Bitwa na lewym skrzydle rozsrożała, I bardziej jeszcze niżeli tu wrzała. *Chrośc. Fars.* 255. Kropi Bellona hojną posoką podwoje Spysklane, rozżarzając rozsrożałe boje; *renovata proelia miscet. Żebr. Ow.* 109. Złych się złość rozsrożyła. *Ryb. Ps.* 259. Włosy ku górze wstają, piersiami tchnie wielce Nadęte burzliwością rozsrożałe serce. *A. Kchan.* 147. Upadą marnie z rozsrożałej rany. *Tward. Daf.* 56. ROZSROŻYĆ *cz. dok.*, ergrimmt machen, aufbringen, reitzen. Sieciech, urazą oddalenia od rządu bardziej rozsrożony, szukał sposobów zemszczenia się. *Nar. Hst.* 3, 65. Rozsrożony tym podstępem, porywa dwa dzirydy. *Stas. Num.* 1, 145. Rozsrożone wojsko krzyczy, aby je zaraz ruszono. *ib.* 115.

ROZSTAĆ się, *f.* rozstanie się *recipr. jednl.*, rozstaje się *pr.*, Rozstawać się *contin.*; *Bosn.* rastatise, raskrristitise; *Rag.* rastattise: *Sorab.* 1. rofstejiu, rofstejem, rofnostejem; (*Sorab.* 1. rosteicže; *Sorab.* 2. rostejscho; *Germ.* Zeter! biada! przepadnij!); *Croat.* raztajemsze; (*Ross.* разстоять dalekim być, oddalonym, разстояться nastać się długo); §. a) rozstępować się, rozsiadać się; von einander gehen, sich aufthun, aufbersten. Ziemia pod temi trzema się rozstaje Buntownikami, i jako w otchłani Pożera w sobie. *Leszcz. H. S.* 160. — *Transl.* Łatwiéj się jedna potrawa na miękką rzadkość w wyższym żołądku rozstawa. *Hor. Sat.* 167. rozpuszcza się, rozmiękcza się; sich auflösen, zergehen. — §. b) Rozstać się z kim, z czym, *Vind.* se lozhiti, (cf. Łączyć); *Bosn.* raskrristitise; *Ross.* разстаться, разставаться; rozejść się z kim, odejść od niego; sich von einem trennen, von ihm scheiden, von ihm weggehen, ihn verlassen. Możnie tym wzgardź i statecznie, Z czym ci rozstać się koniecznie Potrzeba. *Dar. Lot.* 24. Już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Z ciałem się rozstać. *Sk. Dz.* 515. umrzeć, von der Welt scheiden. Gdy już widział blizkie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. jego rozłączenie było. *Sk. Żyw.* 2, 152. Abschied aus der Welt. — §. c) Rozstać się, odstać się, odczynić się, oddziałać się; sich ungeschehen machen, sich gänzlich verändern, vergehen, als ob man nie gewesen wäre. Co się już stało, rozstać się nie może. *Morszt.* 122. *Krom.* 480. *Chrośc. Fars.* 16. *Ustrz. Klaud.* 71. Nie widzę, jakoby się to rozstać mogło, co się już raz stało. *Biel.* 555. was geschehen ist, ist nicht zu ändern, läßt sich nicht ungeschehen machen. *Nar. Tac.* 3, 13; *NB. Impropria et extra hoc dictum inusitata est notio haec verbi* Rozstać się. *Cn. Ad.* 103. ROZSTANIE, rozstęp, rozdział, przerwa; die Kluft, der Zwischenraum. Wielkie jest rozstanie i przedział między potępionemi a świętemi. *Sk. Żyw.* 2, 61. — Rozstanie dróg, gdzie się wiele dróg rozchodzi. *Mącz.* rozstajnia, rozdroże; der Scheideweg, die Wegscheide. (*Eccl.* разстояние, промешки przestwor). Idą przez wieś na rozstanie dróg niosąc placek, i kładą ten w jedno miejsce, a ziemią przysypują. *Stryjk.* 108. Po wszystkich rozstaniach dróg pobudował kaplice. *Radz. Ezech.* 16, 25. Kości jego na rozstaniach popalił, i popioły z nich rozrzucił na wiejące akwilony. *Tward. Wł.* 22. — Rozstanie z miłym, śmierci się równa. *Cn. Ad.* 1011, die Trennung; *Vind.* lozhik, dolozhik, dovoljanje; *Croat.* raztanek; *Rag.* rastavak;

Ross. расставаніе, разстаніе, разстани; (разстоянie oddalenie). Im nam dziś przykrzejsze rozstanie, tym miléj potym będzie się witać. *Ossol. Baj.* 2. ROZSTAJ, ju, *m.*, rozstanna, rozstajna droga, rozstanie dróg, der Scheideweg, die Wegſcheide; rozbieżenie dróg. *Rej. Post. R r* 6; *Boh.* rozhránj, rozcestj; *Slov.* rozcestj; *Rag.* raskarstiza, raskrixje; *Bosn.* raskrristiça, raskrrisctje, *Slav.* kêrstopûtje; *Ross.* распутіе, перекрестокъ; *Eccl.* крестецъ. (*Eccl.* разстоянно, въ нѣкоторомъ другъ отъ друга разстояніи или раздученіи). Kazał ludzi zgromadzić z opłotków a z rozstajów dróg. *W. Post. W.* 2, 284. ROZSTAJNY, a, e, ROZSTANNY, od rozstania, n. p. Krzyż długi postawiony przy rozstajnych drogach. *Mon.* 76, 580. Po drogach rozstannych. *Zimor. Siel.* 161. (*Slav.* nerastajni = nierozłączny).

ROZSTĄPIĆ się *recipr. dok.*, Rozstępować się *niedok.*; *Boh.* rozstaupiti se, rozstaupjm; *Rag.* rastupati; *Croat.* razstuplyûjemsze; *Ross.* разступиться, разступаться; §. a) rozchodzić się na różne strony, aus einander treten, aus einander gehen. Cóż po tych długich mowach, rozstąpmy się o to! Skoro się rozstąpili, nie było co równać, Wszyscy przy Alexandrze, a tam ich garść była. *J. Kchan. Dz.* 74. *discedere in sententias*, (rozdzielić się na partye). Długie poswarki między niemi były, Rybki się im na pomoc różno rozstąpiły. *Papr. Koł. J* 3. — *Aliter:* Rozstępują się ludzie komu. *Cn. Th.* 952. ustępują mu, ſie weichen ihm aus, machen ihm Platz. Szelest rozstępujących się, żeby rum panu uczynić, brzmi wdzięcznie w uszach jego. *Mon.* 65, 302. Cały zamek zadrżał, drzwi się rozstępowały. *Nies.* 1, 7. (otworzyły się). — §. b) Rozstąpić się, rozpaść się, rozpęknąć się, rozstać się, rozsadzić się; von einander fallen, zerberſten, zerplatzen. Rozstąpiła się ziemia, i pożarła Datana, i pokryła i przysuła zebranie Abironowe. 1 *Leop. Ps.* 105, 17. Czemu się ziemia pod tobą nie rozstąpiła! *Teat.* 5, 136. Oby się rozstąpiła wnet ziemia pode mną, A do dusz mię spuściła nędzną w otchłań ciemną. *A. Kchan.* 368. Od głowy bolu czasem człowiekowi się zda, jakoby się rozstąpić miała. *Comp. Med.* 44. Rozstąpiły się kości moje. *Wrobl.* 48. Rozstąpienie ziemi, *chasma. Cn. Th.* 952. — §. W tęczy barw rozmaitych, lub na tysiąc stawa, Rozstępowanie samo oczy w mełkę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą styka, Ostateczne pokrajki różnica zamyka. *Zebr. Ow.* 128; (*transitus ipse*, przejście farby w farbę).

ROZSTAW, u, *m.*, rozstawienie, das Voneinanderſtellen, das Hinſtellen. Z morza miasto nęciło przyjemnym widokiem, Najkształtniejszych budowli rozstawem szerokim. *Przyb. Luz.* 30. ROZSTAWIĆ *cz. dok.*, Rozstawiać *niedok.*; *Boh.* rozstawiti, rozstawowati; *Sorab.* 1. rozstahwam, rosnostahwam; *Croat.* raztavlyam; *Bosn.* rastaviti, raskrristiti; *Rag.* raztaviti, rastâviti, rastavgljam; *Ross.* разставить, разставлять, разстановить, разстанавливать, отстановить, отстанавливаю; rozłożyć, tam i sam postawić; verſchiedentlich hinſtellen, von einander ſtellen, verlegen. Konnych po stanowiskach rozstawił. *Warg. Cez.* 221. Rozstawienie, *Rag.* râstava, rastavak; *Ross.* разстановка, (съ растанавкою przerywając, urwanie). Rozstawienie szczwaczów ma być takie, aby jeden od drugiego na pięć stajań był postawiony. *Haur. Sk.* 339. Len gdzie niegdzie na kołkach u płotów rozstawia się. *Przedz.* 9. ROZSTAWIACZ, ROZSTAWICIEL, a, *m.*, który rozstawia, der Hinſteller; *Rag.* raztavitegl, rastavitegl, *f.* raztavitegliza; *Eccl.* разставитель. ROZSTAWNY, a, e, — ie *adverb.*, do rozstawienia, verſchiedentlich hinzuſtellen *Rag.* raztavgliv *separabilis*; *Bosn.* rastavglivi, koji se mosge rastaviti.

ROZSTĘKAĆ się *recipr. dok.*; *Ross.* разстонаться; bardzo cierpiąc jęczeć, rozchorowawszy się stękać; ſehr leiden und ächzen, ſtöhnen. Rozpłakała się, rozstękała się ziemia. *Budn. Jes.* 33, 9. Oczy moje rozstękały się, *languerunt. Wrobl.* 208. Miała przyjechać, ale się rozstękawszy wróciła, i potym prędko umarła. *Biel.* 635.

ROZSTĘP, u, *m.*, otwór; *Rag.* rastupaj, der Zwiſchenraum, die Oeffnung. Między wojskiem a wojskiem coś przestworu mało, Okropny rozstęp, bo go z dwóch stron wojowniki W brew grożące zamknęły rzęsistemi szyki. *Przyb. Milt.* 178. ROZSTĘPNY, a, e, rozstępujący się, rozchodzisty; *Rag.* rastuupni; *Eccl.* разступный, ſich öffnend, aufthuend. Bodaj zdrajcę każdego zła śmierć nie minęła, Aby go ziemia żywo rozstępna połknęła. *J. Kchan. Ps.* 79.

ROZSTĘRK, *ob.* Roztérk.

ROZSTRASZYĆ *cz. dok.*, strasząc rozpędzić, rozpłoszyć; verſcheuchen, wegſchrecken. Gwiazdy zorza rozstraszyła z nieba, *fugaverat. Zebr. Ow.* 394.

ROZSTROIĆ *cz. dok.*, Rozstrajać *niedok.*; *Vind.* preglasiti, neglasiti, neshloshitise, sglasenje, resdreti; *Ross.* разстроить, разстроивать, разладить, разлаживать; porządek tonów stron muzycznego instrumentu pomieszać, ein muſikaliſches Inſtrument verſtimmen. Ach gęśli moja, rzucam ciebie, jużeś podstarzała, Dogniwaj rozstrojona, rzucona pod ławą. *Zab.* 16, 304. Stańmy tu, już się i lutnia rozstroi, Ciężko jest dla niewdzięcznych spiewać piersi mojéj. *Przyb. Luz.* 326. — *Fig.* W głowie mu się rozstroiło. *Boh. Kom.* 5, 154. pomieszało mu się w głowie, es rappelt in ſeinem Kopfe. ROZSTRÓJ, ju, *m.*; *Vind.* preglasenje, neglasenje; *Ross.* разладъ, разстройка, разстрой; dysharmonia.

ROZSTRYCHNĄĆ *cz. jednil.*, rozprószyć, zerſtreuen. Niespokojny humor tego człowieka wszystkich nas rozstrychnął. *Teat.* 18, 13. Co do liczby części mowy, zdania uczonych są na części rozstrychnione. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 60.

ROZSTRZAŁ, u, *m.*, rozstrzelanie; *Ross.* сострѣляніе, das Zerſchießen, Verſchießen. — *Transl. fig.* Rozstrzał, odstęp w mowie od swojéj rzeczy, epizoda, die Epiſode. Śmiałość w tym poemacie podobieństw, rozstrzałów i wyboczeń. *Kniaź. Poez.* 3, 23. ROZSTRZELIĆ *cz. dok.*, Rozstrzelać *niedok.*; *Ross.* разстрѣливать; *Eccl.* сострѣляти; z strzelby kogo zabić, arkiebuzować; einen todt ſchießen, erſchießen. Zbiegiem jesteś, przeto podług praw wojskowych, dziś rozstrzelanym będziesz. *Teat.* 55, 86. — *Transl.* Na około blask świetne rozstrzelają zbroje. *Dmoch. Il.* 103. rozmiatają, rozrzucają; herum werfen, herum ſchleu-

bern. — W drukarni, rozspacyować albo rozstrzelić litery w słowie lub wiersz cały porozprzestrzeniać. *Magier. Mskr.*, ſperren, aus einander ſperren. — Rozstrzelić co = rozsadzić co; etwas zerberſten machen, aus einander ſprengen, zerſprengen. Jaki grzmot, jak okropne poruszyły wrzawy Rozstrzelonéj w kawalce na powietrzu nawy. *Zab.* 5, 439. — §. Rozstrzelić gromadę, nieprzyjaciela = rozpędzić, rozprószyć; zerſtreuen, aus einander jagen. Rozstrzelić się, rozpierzchnąć się, ſich zerſtreuen. Po wszystkiéj się Panonii rozstrzeliwszy, onę pustoszyli. *Krom.* 20. Plondrownicy po gruntach nieprzyjacielskich rozstrzeliwszy się, daleko one pustoszyli. *ib.* 492. Kiedy ludzie jeszcze po lesiech mieszkali, obrali się między niemi, którzy on lud rozstrzelany zgromadzili. *Papr. Kyc.* 3. Moc tego państwa jest rozerwana przez odległe bardzo od siebie miejsca, i tu i owdzie rozstrzelane. *Boter.* 3, 178. — Rozstrzelała się była ta bitwa po wszystkiéj ziemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 8. rozszerzyła się, ſie verbreitete ſich.

ROZSTRZYG, u, *m.*, rozstrzygnienie, rozjęcie, rozprócie; *Ross.* рѣшеніе, das Zerſchneiden mit der Scheere, das Zertrennen, Auftrennen, Spalten, die Spaltung, Trennung. Z tak ciasnéj ligi, Śmierć nas tylko swojemi uwolni rozstrzygi. *Pot. Arg.* 332. Takli już wszystkie rzeczy ludzkich ligi Przez głupią płochość idą na rozstrzygi. *ib.* 19. Porzućcie kłótnie, scysye, rozstrzygi. *Chrośc. Fars.* 16.

ROZSTRZYGNĄĆ *cz. jednł.*, Rozstrzydz *dok.*, Rozstrzygać *niedok.*; *Boh.* rozstřihnauti, rozstřihati, rozstřihowati; *Sorab.* 1. roztžihaṁ; *Eccl.* рѣшити, рѣшу, разрѣшити, разрѣшати; (*Ross.* разстричь, разстригать księdza czyli popa wyświęcić); nożycami rozciąć, mit der Scheere zerſchneiden. Rozstrzygnij ten papier. *Tr.* — §. *Transl. fig.* Rozstrzygnąć sprawę, spór = rozjąć, rozwiązać, rozsądzić, einen Streit entſcheiden. Pod czas szabla w pojedynku sprawy Polaków rozstrzygała. *Krom.* 78. Prędko dekretem rozstrzygnąć, iżby się waśń nie mnożyła. *Gorn. Dw.* 387. Sprawę rozjąć i rozstrzygnąć. *Chełm. Pr.* 49. Konrad zwady między nami a Krzyżakami rozstrzygnął. *Biel.* 119. Każdy spór około wiary był rozsądzan i rozstrzygan słowem bożym. *Baz. Hst.* 223. Stara się rozstrzydz wątpliwości o śmierci i życiu. *Pilch. Sen. list.* 3, 70. Dekret abo ortel, jest rozstrzygnienie, które sędzia na sądzie między stronami czyni, którym jednego wolnym, drugiego winnym być uznawa. *Szczerb. Sax.* 67. Dla rozstrzygnienia téj wątpliwości wiedzieć mamy, iż.... *Petr. Pol.* 180 Do rozstrzygnienia *Ross.* рѣшимый. Rozstrzygający, ROZSTRZYGACZ; *Ross.* заключительный, рѣшительный, рѣшитель. †ROZSTRYHA, y, *m.*; *Ross.* разстрига; wyświęcony, z kapłaństwa złożony, ein Entweihter. Niewstydliwy rozstryho! *Pim. Kam.* 58. [*ob.* Rostrycha 2]. (*Slov.* roztržjlka *thmesis gramm.*).

ROZSTRZYKNĄĆ *cz. jednł.*, Rozstrzykać *niedok.*, strzykając rozstrzelać, rozpuścić; verſpritzen, zerſpritzen; *Boh.* rozstřjkati; *Bosn.* rastrrikati, rasuti.

ROZSTYRK, *ob.* Roztérk.

ROZSUĆ, *f.* rozsuje *cz. dok.*; (*Carn.* ressujem, ressûl, ressuti; *Vind.* resſuti; *Rag.* rasûti, rassûti, razasûti, rasipati; (rassuutni *corruptibilis*); *Bosn.* rasuti); rozsypać, rozprószyć, zerſtreuen. Konie jęły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jabłka rozsuły, ale i wóz się rozkołatał. *Glicz. Wych. J* 1 *b.* Panny te włos trefiony rozsuły po pięknéj szyi. *Pot. Arg.* 126. Rozsuł się wał od ognia srogiego. *A. Kchan.* 244. ROZSUNĄĆ, *f.* rozsunie *cz. jednł.*, Rozsuwać *contin.*; *Ross.* разсовать, разсовывать, раздвигать, раздвинуть, раздвигивать, содвинуть, сдвинуть, сдвигать, сдвигивать; (разсунуть rozpędzić); w różne strony odsuwać, von einander ſchieben, aus einander rücken. Margrabia i Lucynda rozsuwają się na obiedwie strony teatru. *Teat.* 41. *c*, 345. — §. Rozsunąć się, rozsypać się, rozprószyć się, rozpierzchnąć; aus einander ſtieben, ſich zerſtreuen. Kiedy deszcz gwałtowny lunie, Każdy oracz i rolnik z pola się rozsunie. *A. Kchan.* 297. Jak skoro huczne działa runą, Jakoby muchy poparzył ukropem, Tak się z swych tłumów Tatarzy rozsuną *Jabł. Buk. J* 3 *b.*

ROZSUSZYĆ *cz. dok.*, susząc rozsądzić, ganz austrocknen, durch Trocknen zerſetzen; *Boh.* rozsušiti.

ROZSWAWOLIĆ się *recipr. dok.*, zapędzić się swawolując, in den Uebermuth hinein gerathen; *Ross.* разшалиться, разрѣзвиться, раздуриться. Charcica raz weszła do kredensu, i rozswawoliwszy się, natłukła różnych rzeczy. *Teat.* 19. *b*, 54.

ROZŚWIECIĆ *cz. dok.*, Rozświecać *niedok.*; (*Boh.* rozswjtiti, rozswěcowati; *Sorab.* 1. rozswětlam; *Vind.* reſvietiti, reſvietim, reſviezhuvati, arſvietit, gorreſvietiti); światłym uczynić, rozwidoczyć, rozjaśnić; hell machen, licht machen, erleuchten. Rozświecam w izbie, w komorze. *Cn. Th.* 954. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych. *Otw. Ow.* 58. — *Impr.* Azalim ślepe wasze nie rozświecił? *Pim. Kam.* 249. widzącymi ich uczyniłem, że przejźrzeli, wzrok im przywróciłem. — *Fig. transl.* Rozświecę ja mu gwiazdy w południe. *Teat.* 33, 26. poczuje-ć, tak aż iskry z oczu mu będą padały; er ſolls fühlen, ich will ihm am hellen Tage die Sterne ſehen machen, das Feuer ſoll ihm aus den Augen ſpritzen. — § Rozświecić komu, kogo = oświecić go, einem hell machen, ihm leuchten, ihn erleuchten, aufklären. Jezus przyszedł, aby rozświecił tym, którzy w ciemnościach i cieniu śmierci siedzą. *Biał. Post.* 267. Jak mię We Pan z uwagi chłopa rozświecasz? *Xiądz.* 149. — *Verb. neutr.* Węgrzynom według pragnienia pożądany pokój rozświecił, *affulserat Krom.* 753. rozświtł, der Friede fieng bey ihnen an zu ſchimmern. ROZŚWIECA się co, abo od czego, zaświeca się, *allucescit Cn. Th.* es leuchtet etwas, es ſchimmert, es wird helle von etwas. Tak go uderzył w głowę, że ze sto rozświeciło mu się świeczek. *Jabł Ez.* 88. es ſchimmerten ihm hundert Lichter vor, er ſah hundert Lichter leuchten, brennen. Gdym do niéj mówił, rozświeciło się lice jéj. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 25. (Isknęło. 1 *Leop.*). Co się prędko rozświeci, prędko gaśnie. *Pot. Pocz.* 37. (co się prędko wznieci, niedługo poświeci). Ludzkość jego z mądrością zamieszana rozświeciła się. *Birk. Dom.* 73. rozsławiła się, rozsłynęła, berühmt werden. ROZŚWIETLEĆ *neutr. dok.*, światłym się stać,

rozświecić się; hell werden, ſich aufklären, lichter werden; *Sorab.* 1. rozszwětlam szo. Ten strach się ułaskawi, ta ćma rozświetleje. *Przyb. Milt.* 42. ROZŚWIETNĄĆ *med. jednll.*, zacząć świecić, rozwidnieć; zu leuchten anfangen, ſchimmernd werden. Opiewa, jak słońce tchem Oromaza rozświetlo. *Stas. Num.* 2, 94.

ROZŚWIEŻYĆ *cz. dok.*, Rozświeżać *niedok.*, świeżym uczynić, erfriſchen, ganz friſch machen. Wiosna rozświeża tchnienie natury. *Kniaź. Poez.* 3, 20.

ROZŚWITNĄĆ *nijak. jednll.*. Rozświtać się *niedok. rec.*, Rozświtawać się *contin.*; *Ross.* разсвѣтить, разсвѣтать; *Boh.* rozswěcuge se; rozednić się, Tag werden. Gdy się rozświtawa, stawa morderz. *Budn. Job.* 24, 17. (raniuczko. *Bibl. Gd.*), ze świtem, wenn der Tag anbricht, mit Tagesanbruch. — Sobota się rozświtała. *Sekl. Luc.* 23. poczynała, der Sabbath brach an. Rozświtł na koniec pożądany dzień. *Birk. Dom.* 159. der erwünſchte Tag brach an. Dzień święty anielskiego zwiastowania rozświtł. *Birk. Dom.* 6. Rozświtanie *Ross.* разсвѣтъ.

ROZSWORNY, a, e, — ie *adverb.*, niezgodny, nicht übereinſtimmend. ROZSWOROWAĆ, ROZFOROWAĆ *cz. dok.*, ze swory psy puścić, rozpuścić psy ze smyczy; die Hunde heglos machen, loskoppeln, von der Koppel laſſen. Wjechawszy do wielkiéj puszczy, psy rozsworowano. *Banial. A* 2 *b.* Często po górach na dzikie lamparty Rozsworowała gończe psy i charty. *Chrośc. Ow.* 56. *Bardz. Trag.* 122. *Haur. Sk.* 338. — *Transl. fig.* Rozsworować język, młodź = rozwiązać, rozpuścić, rozuzdać, popuścić cugle; ausgelaſſen machen, auslaſſen, den Zügel ſchießen laſſen. *Tr.* Niech się piękielne rozforują mocy. *Wad. Dan.* 188. Dawniej przyjaźń z szczerością w jednej sworze chodziły, Ten wiek teraźniejszy wszystko to rozforował. *Opal. Sat.* 72.

ROZSYCHAĆ, *ob.* Rozeschnąć.

ROZSYCIĆ *cz. dok.*, Rozsycać *niedok.*, miód rozpuścić, Honig zu Meth machen, den Honig zerlaſſen. Piast wieprza zabiwszy, i kadź miodu rozsyciwszy, przyjaciół wezwał był. *Krom.* 48. Beczka miodu rozsyconego. *Vol. Leg.* 3, 58.

ROZSYŁAĆ, *ob.* Rozesłać. ROZSYŁKA, i, *ż.*; *Ross.* разсылка; rozsyłanie, das Hin- und Herſchicken. Tentowali przeprawę nasyłaniem śmielszych z pomiędzy siebie; trwały przez kilka dni te rozsyłki. *Nar. Hst.* 6, 112.

ROZSYPAĆ, *f.* rozsypie *cz. dok.*, Rozsypować, rozsypuje *contin.*; *Boh.* rozsypati, rozptylowati, rozptyliti; *Slov.* rozptylugi; *Sorab.* 1. roſſjpam, roſſjpu; *Vind.* resſipati, reſipati, restrofiti, satrofiti; *Croat.* raszipati, raszipavam; *Rag.* rasìpati, razassipati; *Bosn.* rasippati; *Ross.* разсыпать, разсорить, разсаривать; sypiąc rozprószyć, rozsuć; zerſtreuen, verſchütten, hier und dort hin ſtreuen. Rozsypuję pieniądze, pszenicę, groch, piasek, gruszki. *Cn. Th.* 934; (o płynach: rozlać). Pan rozlał a prawie rozsypał bóstwo swoje święte po wszystkim świecie. *Rej. Post. X x* 4. Rozsypuje się co, sypie się, rozsypało się, wysypało. *Cn. Th.* ſich verſchütten. — §. Pieniędzy bezmierne rozsypowanie. *Glicz. Isocr. 1 i* 3. rozrzucenie, marnowanie; das Geldverthun, Verſchleudern. — §. *Transl. varie:* Kościoły heretyckie rozsypować. *Sk. Dz.* 198. burzyć, zerſtören. Rozsyp ten strach, co mię otacza. *Teat.* 49. *b*, 101. rozpędź, zertreiben, verjagen. Rozsypiecie się każdy do swoich, a mię jednego zostawicie. *Budn. Joan.* 16, 32. rozpierzchniecie się, w rozsypkę pójdziecie, ſich zerſtreuen. Rozsypuje się co, jak bryła, sól = kruszy się. *Cn. Th.* es zerbröckelt ſich, fällt aus einander. Rozsypuje się statek, nawa, rozpada się, rozbija się, das Schiff geht in Trümmer. Okręt burzliwością potłuczony, tak się rozsypał, że tylko jeden człowiek wypłynął. *Warg. Radz.* 13. Macedonów państwo, w tak małym czasie się rozsypało, jako i zrosło. *Klok. Turk.* 100. — §. *Moral.* Niestety mnie nędznej, zmowę z panem bogiem rozsypałam. *Sk. Żyw.* 1, 175. zerwałam, złamałam, ich habe den Bund gebrochen. — §. *Fig.* Człowiek rozsypany, rozstrzelony, roztargniony, ein zerſtreuter Menſch. Nikt bardziej nad We Panią nie jest rozsypany, i nie żyje mniéj w swojéj familii. *Teat.* 38, 203. ROZSYPACZ, a, *m.*, który co rozsypuje, rozprószyciel; (*Rag.* rassijpalaz, razasipnik; *Bosn.* rasapnik, koji proćipgije blago; *Croat.* raszìpnik = rozrzutnik), der Zerſtreuer. Zgotuję przeciw tobie rozsypacze, którzy cedry twe podrąbią. *Radz. Jer.* 22, 7; (burzyciele. *Bibl. Gd.*). (*Croat. Prov.* Vszaki szkúpecz i dersiga, Ima raszipuvacza szvôga; *condus quaerit promum*; każdy skąpiec i zbieracz, ma swego rozrzutnika) ROZSYPKA, i, *ż.*, rozsypanie, rozprószenie; das Zerſtreuen, die Zerſtreuung; *Rag.* râsap; (*Croat.* raszìp *eversio*; *Bosn.* rasap *ruina*, *exitium*, *prodigalitas*); *Ross.* разсыпъ. Za zgodą i nizkie rzeczy wzrost biorą, za niezgodą i najogromniejsze w rozsypkę idą. *Pilch. Sall.* 233 (rozsypią się, rozpadną się). Nieprzyjaciele w rozsypkę poszli = pierzchli, rozpierzchli się. Rozsypką, w rozsypkę *Sorab.* 1. rozszépadne, roztruschne. ROZSYPNY a, e, do rozsypania, verſchüttbar; (*Vind.* reſipajozhen *Slav.* razsipljiv = rozrzutny; *Ross.* разсыпной, разсыпчивый łomny, miałki; *Subst.* разсыпчивость. (*Croat.* raszipnozt = rozrzutność).

ROZSZAFOWAĆ *cz. dok.*, hojnie rozdać, roztrwonić; reichlich verſchenken, ausſpenden, verthun, vergeuden, verſchwenden (*Boh.* rozšafný opatrzny, przezorny, rozšafnost opatrzność przezorność; *Slov.* rozšafný *prudens*, *cautus*, rozšafnos *prudentia*, *dexteritas*, *cautio*). Majętność swoję wszystką na ubogie rozszafował. *Gorn. Dz.* 39. Bóg nam syna swego darował, z nim wszystko rozszafował. *Kanc. Gd.* 317 Przywiezione z sobą skarby między Polaków rozszafował *Nar. Hst.* 2, 414. Marnie rozszafował dobra pana swego. *W. Post. W.* 2, 156. Marnie miał rozszafować dobro jego. *Rej. Post. K k* 1. Raczył bóg dać a rozszafować te upominki a te dary swoje. *ib. M m* 3. Poruczy zwolennikom swoim rozdawać onym tłuszczom, a opatrować je, a rozszafować im ono święte dobrodziejstwo jego. *Rej. Post. H h* 5. Król Alexander prawie w czasie umarł, póki jeszcze wszystkiej Polski marnie nie rozszafował. *Stryjk.* 686. — §. Wielkaby przeszkoda była w żołądku onym potrawom, żeby nie mogły być dobrze rozszafowane. *Syxt. Szkł.* 301. (strawione, verdaut). — §. Bóg oznajmił tajemnicę woli swojej w zupełności czasu rozszafowanego. 1 *Leop. Eph.* 1, 9. (wyznaczonego).

ROZSZARPAĆ, *f.* rozszarpie *cz. dok.*, Rozszarpywać *frequ.*, roztargać, rozedrzeć; *Bosn.* raskinnuti, razderpiti, razdriti; *Croat.* razmeszarújem; *Ross.* расцарапнуть, расцарапать, расцарапывать, zerreißen, zerfleiſchen, in Stücke zerreißen. Lwy jak koziełki rękoma rozszarpywał. *Birk. Zyg.* 28. Biada pasterzom, którzy rozszarpywają trzodę. *W. Jer.* 33, 1. On zawiązane rozszarpywa rany. *Chrośc. Luk.* 2, 61. Rozszarpany od zwierza *Ross.* звѣроядинный.

ROZSZCZEBIOTAĆ się, *f.* rozszczebioce się *recipr. dok.*, rozgadać się szczebiocąc, ins Schwatzen gerathen. Patrzaj, jak się rozszczebiotała. *Teat.* 18. *b*, 37.

ROZSZCZEKAĆ się *recipr. dok.*, w szczekanie zapuścić się, ins Bellen hinein gerathen; *Ross.* разлаяться, растявкаться.

ROZSZCZEP, u, *m.*, ROZSZCZEPEK, pku, *m. dem.*, rozszczepienie, miejsce rozszczepione, rysa, rozpadlina; *Boh.* roštipenina; *Carn.* reszęp, respok; *Vind.* resziep, respok; *Ross.* разщепъ, разкепъ, раздвой, раздвойка; (*Eccl.* расцѣпление, расколъ, odszczepieństwo), die Spalte, der Riß, das Aufgeſpaltene. W roszczepek wetknąć mysz za ogon. *Cresc.* 631. *Crena*, szpara, śrzodek, abo rozszczepek strzały, która na cięciwę bywa wsadzona, gdy chcą z łuku puścić. *Mącz.* — § Rozszczepem abo potrzaskiem imują się mali ptacy. *Cresc.* 688. der Vogelſprenkel. ROZSZCZEPIĆ *cz. dok.*, Rozszczepiać *niedok.*, Rozszczepywać *częstotl.*, rozciąć, rozbić szczepaniem; entzwey ſpalten, aufſpalten; *Boh.* rozštipiti, rozštipnauti, rozštipati, rozecpam; *Slov.* rozštipugi; *Sorab.* 1. rozczępu, roſczępu, roſczępem; *Sorab.* 2. rozklojsch; *Vind.* resziepiti, arsziepiti, gorsziepiti, rasklati, raskòjlem, arskòlat; *Carn.* resklat; *Croat.* razczepávam, kalati; *Rag.* razzjẽpati, razzjẽpglijvam; *Bosn.* rascipiti, rasplatiti, rascipglivati; *Ross.* разщепать, разщепить, разщепывать, разколоть, разкалывать, растяпать, клинить, разклинить, расклинивать; *Eccl.* разщепляю. Nozdrza niedźwiedzie rozszczepiono szeroko. *Bardz. Trag.* 169. Nawa się rozszczepiwszy wód z morza napiła. *Bardz. Luk.* 49. Ażeby z przezornością bez rozszczepywania, albo odarcia ze skóry pniaków, i niewysoko od ziemi wycinano drzewa. *Mon.* 74, 714. Piorun uderzywszy w kościoł, kamienie roztrącał, i pasya śrzód kościoła na poły rozszczepił. *Biel. Hst.* 396. Rozszczepany; *Sorab.* 1. rozklinené *discuneatus*, (*ob.* Klin). ROZSZCZEPNY, ROZSZCZEPISTY, a, e, do rozszczepania, zerſpaltbar; *Vind.* resziepliu, resziepliu, resklatliu; *Rag.* razjepgliv; *Ross.* разщепистый.

ROZSZEMRAĆ *cz. dok.*, rozgryźć, roztoczyć; zernagen, zerfreſſen. Rozszemrali go robacy. *Cn. Th.* 952. *Wład.*

ROZSZCZEPIERZYĆ, *ob.* Rozczepierzyć.

ROZSZCZYPNĄĆ *cz. jednl.*, Rozszczypać *niedok.*, szczypiąc rozjąć, zerzupfen; *Sorab.* 1. rozczipnu; *Ross.* разщипать, разщипывать.

ROZSZERZACZ, ROZSZERZYCIEL, a, *m.*, ROZSZERCA, y, *m.*, który co rozszerza, rozprzestrzenia. der Erweiterer, Ausbreiter, Verbreiter; rozszerzacz, *amplificator. Mącz.*, *Rag.* rasciritegl; *Ross. et Eccl.* разширитель. Gregorz VII., sławny ów mocy duchownej rozszerca. *Nar. Hst.* 2, 348.

ROZSZERZYĆ *cz. dok.*, Rozszerzać *niedok.*; *Boh.* rozšiřiti, rozšjřowati; *Slov.* rozširowati; *Sorab.* 1. rozscheram, rozscheru, rozescheram, roztżeram, roſschiru, roſschirim, roſnoschiru, roſnoschirim, woscherokoſczam; *Vind.* reſhirjati; *Croat.* rassirujem, rassirilszem; *Dal.* razproztraniti; *Rag.* rasciriti, rascirivati; *Bosn.* rasciriti, rascirivati, prostranniti, rasprostraniti; *Ross.* поразширить, разширить, разшпрять; szerszym uczynić, rozprzestrzenić, rozmnożyć; breiter machen, ausbreiten, erweitern. Narzędzie do rozszerzania rany. *Czerw.* 11. Rozszerzają napisy swe. 3 *Leop. Math.* 23, 5. (czynią szersze cedu*ły* napisów swoich. 1 *Leop.*). Gałęzie rozszerzone, *patentes*, w górę na pniu prawie pod 40tym stopniem podniesione. *Jundz.* 2, 11. *Pateo*, rozszerzam się, rozpostrzam się, otworzysty jestem. *Urs. Gr.* 238. Państwo rozszerzył, harde poniżył sąsiady. *Teat.* 51, 10. Rozszerzenie granic, nie jest państw szczęściem. *Kras. Hst.* 105. — *Transl.* Kogo bóg rozszerzyć chce, człowiek nie skróci. *Sk. Żyw.* 1, 329. rozmnożyć, powyższyć, spanoszyć, groß und mächtig machen. Błogosławiony Zacheusz, gdy ubogim rękę rozszerzył. *Sk. Kaz.* 335. hojnie otworzył, er öffnete ihnen ſeine milde Hand. — §. *Theol.* W smutku moim rozszerzyłeś mię boże. *Wróbl.* 6. smutkiem ściśnionemu ulżyłeś, du haſt mir mein Herz leichter gemacht, meinem Herzen Luft gemacht. — §. Rozszerzać co słowy, rozwodzić, mit Worten vergrößern, größer machen als es iſt, weitläuftig erörtern. Rozszerza słowy krzywdy poniesione. *Sk. Dz.* 818. I to potwarca, kto cudze występki słowy rozszerza. *Karn. Kat.* 362. Chwaląc się, szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. — §. *Aliter:* Z rozszerzonemi naprzeciw mnie wybiegł rękoma. *Niemc. Król.* 2, 60. (z rozczepierzonemi rękami, mit ausgeſtreckten Armen). (*Slov.* rozširowatelka, rozšiřugičnost *dilatio*; *Eccl.* разширительный *propagandus*).

ROZSZLOCHAĆ się *recipr. dok.*, z szlochem rozpłakać się; *Eccl.* возвопльствитися, ins Schluchzen und Weinen gerathen. On ją pochlebnie głaszcze, a ona łka przecię, Podobnie rozszlochana jak pieszczone dziecię. *Przyb. Luz.* 48.

ROZSZNUROWAĆ, *f.* rozsznuruje *cz. dok.*, odsznurować, sznurówkę rozwiązać, rozpleść; aufſchnüren, die Schnürbruſt auflöſen. Ten przeklęty dobosz o mdłość ją przyprawił, ratujcie! zaraz, niech ją wprzód rozsznuruję. *Teat.* 78. *b*, 141.

*ROZSZRAMOWAĆ *cz. dok.*, na ramach rozpiąć, aufſpannen. Sukno rozszramować, że się niemal nici w nim rwą. *Grod. Dis.* 6.

ROZSZRUBOWAĆ *cz. dok.*, odszrubując rozebrać, aus einander ſchrauben; *Ross.* развинтить, развинчивать.

ROZSZUKAĆ się *recipr. dok.*, bardzo długo szukać; *Rag.* raziskîvati; *Bosn.* raziskati, raziskavati; *Croat.* raziszkávam, ſich zerſuchen, ſehr lange ſuchen. W one dni rozszukają się ludzie, a nie najdą jej. *Budn. Ap.* 9, 6.

ROZSZYKOWAĆ *cz. dok.*, rozrządzić, porządnie rozłożyć; ordnen, in Ordnung bringen, ordentlich abtheilen. Lud na pewne dziesiątki rozszykować. *Petr. Pol.* 2, 197. Gospodarz tak ma sprawy swoje rozszykować i dochody

rozdzielne mieć, aby na wszystkich nie utracił zaraz. *Petr. Ek.* 12.

ROZSZYNDOWAĆ *cz. dok.*, po katowsku rozciąć, rozczłonwać; henkermäßig zerſtücken, zerfleiſchen. Chciał mię na sztuki rozszyndować mieczem. *Chrośc. Ow.* 182.

ROZTACZAĆ, *ob.* Roztoczć.

ROZTAJAC *med. dok.*, tając rozpuścić, auftbauen; *Sorab.* 1. roztahyu; *Ross.* растаять, растаивать, поразтаять. Morze lodowate dla wielkiego zimna nigdy nie roztaje. *Biel. Św. A b.* (*Sorab.* 1. roztahté *egelidus*).

ROZTAŃCOWAĆ się *recipr. dok.*; *Ross.* расплясаться; tańcując rozkołysać się, rozruszyć się; ins Tanzen gerathen, recht ins Tanzen hinein kommen. Tedy roztańcują się drzewa leśne od oblicza Jehowy. *Budn.* 1 *Chron.* 16, 33. (rozweselą się. *Bibl. Gd.*).

ROZTAPIAĆ, *ob.* Roztopić.

ROZTARCHAĆ włosy *cz. dok.*, rozczochrać, rozkudlić; zerzauſen, zerwirren. Włosy roztarchawszy po ulicach chodziły. *Wez. Zap. D* 2, *Bzow. Roź.* 59. Zastał ją doma niespleciona, niezczesaną, owszem na poły roztarchaną. *Gorn. Dw.* 55. Roztarchawszy głowę, Bachusowe obchodziła ołtarze. *Otw. Ow.* 265. [porów. *czesk.* roztrhati = roztargać 2]. ROZTARGNĄĆ *cz. jegntl.*, ROZTARGAĆ *niedok.*, Roztargiwać *frequ.*; *Boh.* rozterhnauti, roztrhati, roztrhowati; *Slov.* roztrhat, roztrháwám, roztrhugi; *Sorab.* 1. rostorhacz, roztorham, rostorham, roztorhnu; *Vind.* restergati, arstergat, gorstergati, gorvtergati, gorodtergati, gorsdreti, gorodreti; *Croat.* raztergati, raztergávam, ztergávam; *Rag.* raztarkati, raztarkatti, raztarghnuti; *Ross.* растоpгнуть, расторгать, растерзать, растерзывать; *Eccl.* протоpгнути, проторгати, протерзати, просаждати, расторгать; targając rozedrzeć, rozszarpać, rozerwać, zerreißen. Kazał Alexander dwoje drzewa schylić, a za wierzchy obie nodze Bessy uwiązać, i puścić; tam go drzewa roztargnęły. *Biel. Św.* 29. Roztargać złoczyńce końmi. *Cn. Th.* 953. On nedzniczek roztargnął na sobie odzienie swoje, a jął płakać. *Rej. Post. M m m.* 3. Fraczek Angielski, kapelusik spuszczony, włosy roztargane. *Teat.* 14, 94. (roztarchane, rozczochrane). *Teat.* 48, 14. Wodzowie państwo Rzymskie roztargiwali. *Sk. Dz.* 151. Wszystkę jego majętność roztargali. *Eraz. Jęz. X* 7. Żadna rzecz tak bardzo zgody ludzkiej nie roztargiwa, jak niewdzięczność. *Gorn. Sen.* 268. Roztargnęli związek wspólnego pokoju. *Star. Vot. A* 4 *b.* Biada pasterzom, którzy rozpłaszają a roztargawają stada moje; wyście rozpłoszyli a roztargnęli stado me; ale ja też roztargnę złość waszę nad wami. *Rej. Post. E* 3. Do roztargania, mogący być roztargnionym *Vind.* restergliu, resporgliu. Nieroztargnioną pomoc i ratunek sobie przeciw Rusakom dawali. *Stryjk.* 288. (nierozdzielną, zjednoczoną; *Ecl.* нераздоpгновенно). — §. *Tr. fig.* Roztargiwać kogo, rozrywać go do różnych przedmiotów; einen zerſtreuen, ihn ſtören, ſeine Aufmerkſamkeit wohin anders abziehen. Roztargniony = niestatecznego umysłu, rozerwany, nieciągle baczny; zerſtreut, unaufmerkſam; *Boh.* roztržitý, (cf. roztrzepany). Ludzie opowiadają o nim, że roztargniony; ja go mam za głupiego. *Teat.* 6, 34. Marya, siedząc u nóg Jezusowych słuchała słowa jego; a Marta była raztargniona około rozlicznej posługi. *Sekl. Luc.* 10. *Teat.* 49. *b*, 4. Roztargnienie, die Zerſtreuung; *Boh.* roztržitost. ROZTARGACZ, a, *m.*, który roztarga, der Zerreißer, Zerzauſer; *Rag.* raztargalaz.

*ROZTARZENIE, ia, *n.*, [*ros.* растоpжение; rozdarcie *propr. et transl.* 4], n. p. Było roztarzenie około elekcyi. *Biel. Św.* 54 *b, ob.* Rozterk.

ROZTASZOWAĆ, ROZTASOWAĆ *cz. dok.*, na taszach kramarskich rozłożyć, auf den Krämertiſchen auslegen, ausbacken. Towary na przedaż roztaszowane. *Krom.* 518. — §. *Tr. fig.* Rozłożyć, różnie położyć, wyłożyć; verſchiedentlich erlegen, hier und dort hin legen, ausbreiten. Skarby dziwne dowcipu Cycerona są w mowach jego na przepych roztaszowane. *Nag. Cyc. Praef.* 16. Kazał spocząć wojsku nadpracowanemu, Nieprzyjaciel też roztasuje się na stronie po swemu. *Chrośc. Fars.* 457. rozgości się, ſich hinplatiren, hinlagern. W tym kraju, gdy się wielcy oba wodze Rozstasowali z orły Auzońskiemi.... *Chrośc. Luk.* 187. Cezar po krwawej wojnie Roztaszował po grodach pułki swe spokojnie. *Hor.* 2, 45. *Kniaź. Mon.* 64, 804. — §. Z tego ją roztaszowawszy zawoju, poznał ją. *Tward. Pasq.* 37. odkrywszy zawój jej, abnehmen, aufdecken, entblößen.

ROZTĄŻYĆ się, ROZTĘSKNIĆ się *rec. dok.*, tęsknotą być zmęczonym, vor Sehnſucht vergehen; *Ross.* растосковаться; (*Croat.* raztusen *maestus*). Wilczęta roztążywszy się po matkach, jęły wyć. *Ezop.* 18.

ROZTERAĆ, *ob.* Roztyrać. ROZTERK, ROSTERK, ROZTYRK, ROZSTYRK, u, *m.*, ROZTERKA, i, *ż.*; *Boh.* roztržka, (roztrkati roztryskać, *ob.* Tryks); *Slov.* roztržitost; *Sorab.* 1. zpěraczňoſcz; *Carn.* resdir, resdirk; *Rag.* râstark *dispersio*, rastarkatti, raztarkatti *dissipare*; *Bosn.* rastarkatti, rasterkati, rastrrikat = rozsypać, *ob.* Sterknąć, usterk, (cf. targnąć, cf. trysknąć); roztargnienie, rozróżnienie, niezgoda, *roztarzenie; Zwietracht, Uneinigkeit. Wzajemna braci zazdrość pociągnęła za sobą zwyczajne rozerwanie i rosterki. *Nar. Hst.* 3, 62. Gdy ogień i woda z sobą społem były, Niedługo w téj przyjaźni i w téj zgodzie żyły, Owa srogie rozterki między sobą mieli, W krótkim czasie z gromady rozejść się musieli. *Papr. Kol. C b.* Zbiegli się wszyscy, którzy rozstyrk czynili, i mącili w ludzie swoim. 3 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 22. (którzy rozruch czynili. 1 *Leop.*). Mnożył kłopoty, rozterki a niezgody między wszystkiemi stany naszemi. *Rej. Post. K k k* 5. Rozterk w radzie, między wojski. *ib.* 6. Który myśli o rostyrkach, miłuje swary. 1 *Leop.* 17, 19. Zgodą królestwa, zgodą państwa rosną, Rozterkiem giną i niezgodą sprosną. *Kchow.* 224. Cała rozterka między nim a moim dworem ztąd pochodzi, że ci młodzi a on stary. *Teat.* 19. *b*, 55. ROZTERKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, niezgodny, uneinig. *Tr.*; *Carn.* resdirliv, resdirn; *Sorab.* 1. zpěraczné. ROZTERKNIK, a, *m.*, kłótnik, burzliwy, buntownik; ein Zwieſpälter, ein Händelmacher. Od powinnych swoich, i niespokojnych i har-

dych rozterników, do więzienia wtracony jest. *Sk. Dz.* 1121.

ROZTŁOCZYĆ *cz. dok.*, Roztłaczać *niedok.*, rozgnieść, zerdrücken, zerſtampfen. Pole ustawicznym bieganiem koni roztłoczone. *Otw. Ow.* 223.

ROZTŁUC *cz. dok.*, Roztłukać *niedok.*, tłukiem rozbić, zerſtampfen, zerſtoßen; *Boh.* roztlaucy, roztluku; *Sorab.* 1. roztówtžu; *Rag.* rastûchi; *Bosn.* rastucchi, rasmeciti; *Croat.* raztûchen *contritus*; *Ross.* растолочь, растолку.

ROZTOCZYĆ *cz. dok.*, Roztaczać *niedok.*; *Boh.* roztočiti, roztačeti; *Rag.* raztocitti, raztâkati; *Eccl.* расточити, расточати; roztaczać trunek, jaki płyn, ciecze = tocząc przelewać, przetaczać; umzapfen, ein Getränk in andere Fäßer zapfen. *Cn. Th.* 953. (*Ross.* расточить, расточать, rorprószyć, rozmarnować, расточитель, rozrzutnik). *Pukają się stare naczynia, a wino się roztacza. 1 *Leop. Math.* 9, 17. (rozlewa się). — *Fig.* Królu, lud ten tak wiele krwi roztoczył dla ciebie. *Stas. Num.* 1, 221. przelał, rozlał, hat ſo viel Blut vergoſſen. Hojnie się w téj bitwie krew' ludzka roztaczała. *Krom.* 486. — ℨ. Robacy go roztoczyli, mięso z niego objedli i kości pogryźli. *Sk. Żyw.* 2, 88. roszemrali, die Würmer haben ihn gefreſſen; *Ross.* расточить, растачивать. Heroda wszy i robacy żywego roztaczali i morzyli. *Sk. Żyw.* 2, 82. Roztoczony od robactwa skonał. *W. Act.* 12, 23. *Sk. Kaz.* 19. *Krom.* 57. — ℨ. Roztacza paw' ogon, rozpuszcza; roztaczać włosy, rozpuszczać; von einander ausbreiten, aus einander thun, aus einander ſchlagen. Paw' roztacza swój ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129. Wachlarz farb kwiecistych, jak tęczę roztoczy. *Przyb. Milt.* 226. Człowiek jako paw' roztaczając ogon mizernéj pychy swéj, przeciwko panu się wynosi. *Żarn. Post.* 2, 921 *b.* Maszt w pośrzodku nawy wystawiwszy, na nim mocnie żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Żarn. Post.* 72. Poszła nawa, ryjąc morskie wały, A żagle roztoczone pochop z wiatru brały. *Papr. Ryc.* 26. W pośrzód placu chorągwie roztoczyli swoje *Kanc. Gd.* 177. Nie tylko słowy, ale ręką pana obrażali, chorągwie przeciwko niemu roztaczali. *Birk. Zyg.* 51. (rozwijali). Ziele, kozie proso, w wierzchu kłącza swego *roztaczuje ogniste okołki. *Syr.* 749. Włos bluszczowym wieńcem roztoczony. Opiąwszy Kalliope, słodkobrzmiące strony, Wielkim przebieży palcem. *Zebr. Ow.* 115. Do roztoczenia; *Eccl.* расточительный *dissipabilis*, (rozrzutny). — ℨ. Roztacza się wieść = gruchnie, roznoszą pogłoskę, es verbreitet ſich ein Gerücht. Wieść o tym roztoczyła się po całym mieście. *A. Kchan.* 359. Przedsięwzięcia do wszystkich już monarchów wiadomości roztoczonego, nie przestane. *Krom.* 503. (rozgłoszonego). *ROZTOCZ, y, ż., ROZTOK, u, *m.*, roztoczenie, rozpuszczenie, rozlewanie, rozlanie, rozlew; das Zerzapfen, Abzapfen, Vergießen; (*Boh.* Roztok miasto Rostok w Meklenbursk. *Dykc. Geogr.* 2, 359; *Ross.* ростокъ. kiełek rośliny, ziarna). Patrz nań wpośrzód bitwy, między okropną krwi roztoczą, lejącego krew' swoję. *Mon.* 71, 810. — ℨ. Roztok, ostatnie na końcu zimy rozpuszczanie, roztajenie, roztop; das letzte Wegthauen am Ende des Winters, das endliche Aufthauen. Roztok jest = schodzi zima, puszcza ziemia; *solvitur acris hiems. Cn. Th.* 953. Wiatry jedne wodę dla zimna zamrażają, a drugie ją wianiem swem ku rostoku rozpuszczają. *Żarn. Post.* 2, 267 *b.* — ℨ. *Fig.* Zawszeż we łzach omokłe widzieć będę oczy? Nigdyż koniec twych żalów, twéj łzawej roztoczy *Min. Ryt.* 1, 177. tego rozpłynienia we łzach. das Zerfließen in Thränen, die Thränenfluth.

ROZTONĄĆ *med. jednil.*, roztaić się, rozpłynąć, rozpuścić się, aufthauen. Dla zimy zatrzymał się, pókiby Dniepr nie roztonął. *Tward. W. D.* 7. ROZTÓP, u, *m.*, roztworzyciel, każda rzecz roztapiajaca, rozpuszczająca; ein Fluß, ein Schmelzungsmittel, Metalle in den Fluß zu bringen. Roztop, jest to wszystko, w czym ciało stałe rozpływa się, rozsypuje się. Że sól w wodzie rozpływa się, rozsypuje się, że w serwaserze rozpływa się miedź, żelazo etc., wodę i serwaser zowią roztopem czyli flusem. *Os. Rud.* 38. Żelazo we wszystkich roztopach łatwo rozpływa się. *ib.* 1. *Torz. Skł.* 75. — ℨ. Roztop, roztopienie, rozpuszczenie, rozlanie, roztoczenie; das Vergießen, Zerſchmelzen, *Ross.* расплавка (cf. rozpławić; *Ross.* растопка podnieta; *Rag.* râztop zaharni = syrup); *Croat.* raztalenye. Krew' rzęsista strużyw szkarłatnym roztopie. *Przyb. Ab.* 144. Roztop zimowy, roztok, das völlige Aufthauen am Ende des Winters. Nasze obozy miały ustąpić, jeżeli nie zimnu, to przynajmniej następującym roztopom Dnieprowym. *Tward. Wł.* 56. Na wiosnę gwałtowne roztopy, wszystkie pola rozpuściwszy, wpadną tam do morza. *Kchow. Wied.* 4. *Tward. Wł.* 93. ROZTOPIĆ *cz. dok.*, Roztapiać *niedok.*; (*Boh.* roztopiti, roztopowati *ignem accendere*); *Rag.* rastâpati, rastopitti; *Bosn.* rastopiti, rastapati; *Croat.* raztâplyam, raztopilszem, raztoplyujem, krabim, razczviram, razczverlszem; *Vind.* reszvirati, restajati, respuſhati, topiti, stopiti; *Carn.* respusham; *Sorab.* 2. rofeschkrësch; *Ross.* растопить, растоплять, растапливать; *Eccl.* разжизати; topiąc rozpuścić, zerſchmelzen. Ogień ma moc roztopić złoto, to jest, zepsuć związek części jego i uczynić je płynnemi. *Cyank. Log.* 40. Pan wypuści słowo swe i roztopi śniegi; wienie wiatr jego, i pocieką wody. 1 *Leop. Ps.* 147, 18. Roztopić masło *Ross.* размаслить, размасливать. ROZTOPNIAŁOŚĆ, ści, ż., a) *pass.* możność być roztopionym, die Zerſchmelzbarkeit. Roztopniałość wosku. *Cyank. Log.* 62. — b) *act.* Moc roztopienia, die Zerſchmelzungskraft. Jest roztopniałość w słońcu, gdy roztapia wosk. *Cyank. Log.* 53. ROZTOPNIEĆ *nijak. dok.*, roztopić się, rozpuścić się; zerfließen, zerſchmelzen; *Ross.* жидѣть. ROZTOPICIEL, a, *m.*, który roztapia, topiciel, szmelcownik, der Zerſchmelzer; *Vind.* restajavez, spuſhavez, spuſhar, varitnik. ROZTOPNY, a, e, łatwy do roztopienia; *Vind.* restapliu, svarliu, spuſhauliu; *Bosn.* rastopivi, zerſchmelzbar. Śpiż jest roztopniejszy od samej miedzi. *Jak. Art.* 3, 212. — ℨ. Roztopny, roztopiony, *Part. perf.* roztajony, rozpuszczony; zerſchmolzen, aufgethaut. Kwiat, który z roztopnej świeżo wyszedł ziemi. *Hor.* 1, 26. *Kniaź.*; *terrae solutae.*

ROZTRACIC *cz. dok.*, Roztracać *niedok.*; *Boh.* roztratiti;

rozmarnować, roztrwonić; vergeuden, verthun, verſplittern, verſchwenden. Bolesław wnet marnie roztracać dobra dziedziczne zapoczął. *Krom.* 324. — §. Bóg miłosierny nie opuści cię, i nie roztraci cię. *Budn. Deut.* 4, 31. (ani cię skazi. *Bibl. Gd*).

ROZTRĄCIĆ *cz. dok.*, Roztrącać *niedok.*, rozbić, zerſchmettern, zerſchlagen, zerſtoßen; *Croat.* razrinuti, razrinujem; *Ross.* растолкнуть, растолкать, расталкивать. Piorun uderzywszy w kościoł, kamienie roztrącał. *Biel. kr. św.* 396. Noc była tak ciemna, że pierwej niżby kogo postrzedz, przyszło głowę o głowę roztrącić. *Ossol. Str.* 9. Opalonym kijem lepiéj mu poprawił, Trzy, czterykroć chrosnąwszy, wierzch głowy roztrącił, Aż kości wszystkie z mózgiem wilgotnym pomącił. *Zebr. Ow.* 303. Natrętwem głowę mi bezbronną roztrąca. *Przyb. Milt.* 332.

ROZTRATOWAĆ *cz. dok.*, tratując koniem rozgnieść, rozbić; zu Pferde zertreten, überreiten. Nie chcący, roztratował syna. 1, 142.

ROZTROCZYĆ *cz. dok.*, z troków rozwiązać, rozsznurować; aufbinden, aufſchnüren. Osieł wierzgnąwszy, roztroczył i zrzucił tłomoki. *Ezop.* Skoro swój pakiet z rzeczami roztroczył.... *Pot. Syl.* 403. — §. Porwie się z łóżka, choć już roztroczony. *Pot. Syl.* 484. rozebrany, ausgekleidet. (*Ross.* разстрочить, разстрачивать zszyć, przeszyć).

ROZTROIĆ *cz. dok*, na troje rozdzielić, (*distng.* rozstroić), in drey Theile theilen. Żonaty, koło siebie chodząc, dzieci, żony, Mniej ma siebie na pieczy, jako roztrojony. *Kchow. Fr.* 21. Miłość twoja, jeżeli się roztroiła, na jednym miejscu wielką być nie może. *Gorn. Dw.* 295. Roztrojone drzewo trzy gałęzie z siebie wypuszczające. *Wład.* Pianę ma w gębie smok, a jad brzydki w oku, Świszczy językiem wielkim roztrojonym. *P. Kchan. Jer.* 229. (troistym).

ROZTROPNOŚĆ, ści, *ż.*, (*Ross.* растопность: czynność, rzeźwość); mądre i rozumne każdéj rzeczy pomiarkowanie. *Lub. Roz.* 231; baczność, rozwaga; die Klugheit, Verſtändigkeit; *Carn.* resbôr (cf. rozbior), resbornost, pamêt, (cf. pamięć); *Vind.* sastop, sastopnost; *Croat.* rázbor, zapamêtnoszt; *Bosn.* spanutnóst; *Rag.* rázbor, razbornos, rázboritos, razabrános, razaborstvo, razloxnos; *Ross.* благоразумие; *Eccl.* благоумие, строительство. Roztropność jest poznawanie, obieranie i używanie środków skutecznych do końca upatrzonego. *Boh. Dyab.* 3, 116. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybór rzeczy robi, przewiduje zawady, i ich unikać umie. *N. Pam.* 24, 326. Roztropność czyni ludzi różnych od zwierząt, na przyszłe rzeczy i niniejsze mając wzgląd. *Stryjk. Gon. B* 2. Roztropność albo opatrzność ku poczciwości wiedzie; zła roztropność ma pasierbicę chytrogarną, która bogactwa zbiera chytro. *ib. B* 2. *et* 3. Roztropność naucza, co źle, co dobrze. *Wróbl.* 201. Roztropność każe wszystko i bacznie roztrząsać. *Kras. List.* 2, 101. Roztropność abo dyskrecya jest jako woźnica cnot wszystkich. *Sk. Żyw.* 2, 233. — §. Mężczyzny lata 25 zowią lata roztropności; *annos perfectae discretionis. Groick. Obr.* 130. letność, wielkoletność, Großjährigkeit. ROZTROPNY, a, e, ROZTROPNIE *adv.*, ROZTROPNIUCHNY, *intens.*; (*Ross.* расторопный rzeżwy); rozważny, baczny, rozsądny; klug, verſtändig, geſcheut, vorſichtig; *Boh.* rozšaffný; *Carn.* resborn, pametn, (cf. paamiętny); *Vind.* sastopen; *Croat.* szpamêten, zpamêtern, razbòren, zraslògom; *Bosn.* spamêten; *Rag.* rázborni, razboricjan; *Ross.* смѣтливый, смѣтчикъ, совѣтный, смышленный; благоразумный; *Eccl.* благоумный, благосмысленный. Uważam, że roztropnie gada. *Teat.* 119, 76. Córkę miał jedyną, Roztropniuchne to było, choć jeszcze dzieciną. *Tręb. S. M.* 65. Roztropny jestem, *Eccl.* благоумствую, *Graec.* ἐννοέω.

ROZTRUCHAN, u, *m.*, ROZTRUCHANIK, a, *m.*, *zdrbn.*, (może od słowa *Niem.* Truchſeß *dapifer*); wielki kielich; *Croat.* klokoticza; *Bosn.* gostara, gostaricza, ein großer Pokal. W pośrzód pożegnania niezmierny staroświecki pstrozłocisty roztruchan na stole kładą, który gospodarz miał winem napełnić i zpełnić za moje zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 3. Roztruchany, z których wypijano Do drugich, onym w upominki dano. *Chełch. Pop. A* 4 *b.* Sto roztruchanów wypij u zdrowego, Dobrodzieju mój, przyjaciela twego. *Lib. Hor.* 72. W różne rozmowy wdadzą się ochoczy, Kiedy Lieus gęste roztruchany toczy. *Pot. Arg.* 286. *Krom.* 411. *Zygr. Pap.* 243. Expensa na roztruchany. *Vol. Leg.* 6, 346. Kadma dzieje wyrysowane były na roztruchamie Aniasowym. *Otw. Ow.* 540. — Z roztruchanika żadiną miarą pić nie mógł. *Gorn. Dw. not.* «kubek we śrzodku węższy, niż w krajach».

ROZTRUCHARZ *ob.* Rostrucharz. ROZTRWONIĆ, ROZTRWANIĆ *cz. dok.*, roztrwaniać *niedok.*, rozmarnować, roztracić, rozszafować; vergeuden, verſplittern, verſchwenden; *Boh.* rozmrhati; *Croat.* razprugyújem, razprudilszem; *Ross.* расточить. Poszła za człeka, który substancyą roztrwoni, i w nędzę ją wprawi. *Teat.* 1, 10. Roztrwanił wszystkę majętność swą, żyjąc rozpustnie; a gdy wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. 1 *Leop. Luc.* 15, 13. (strawił. 3 *Leop.*). — Roztrwanić co, leda jako odbyć, przedać. *Cn. Th.*, verſchleudern. ROZTRWONICIEL, a, *m.*; *Croat.* rozprudítel; *Ross.* расточитель, *f.* расточительница.

ROZTRYSK, u, *m*, rozpryśnienie, das Zerſprützen, das Sprützen auf verſchiedne Seiten. Roztrysk wody. *Kniaź. Poez.* 3, 53.

ROZTRZASNĄĆ, roztrzasnął, roztrzasł, *f.* roztrzaśnie *cz. jednłł.*, Roztrzaskać *niedok.*, w trzaski obrócić, z trzaskiem rozbić, zerſchmettern; *Boh.* roztroskati, roztřjzkati; *Vind.* restreskati; *Rag.* raztrjêskati; *Ross.* растрескать. Piorun roztrzasł obraz Przemysława. *Biel.* 206. Kto bezpieczen, że go piorun na sztuki nie roztrzaska! *Pilch. Sen. łask.* 24. ROZTRZASKAĆ się *rec.*: *Ross.* растрескаться; z trzaskiem rozpuknąć, zerplatzen. Roztrzaśnięty karabin poszarpał mu rękę. *Perz. Cyr.* 3, 156 Z roztrzaśniętego granatu kawał jeden uderzył go w łopatkę. *Perz. Cyr.* 3, 147.

ROZTRZĄSNĄĆ, ROZTRZĘSNĄĆ, roztrzasł, *f.* roztrząśnie *cz. jednłł.*, Roztrząsać *niedok.*, Roztrzęsywać *frequ.*; *Boh.* roztrásti, roztrausyti, roztrušowati; *Sorab.* 1. roztruschu, roztžaszuju, roztžaszu; *Vind.* restrofiti, satrofiti, strofiti; *Croat.* raztreszujem; *Rag.* rastrêsti, raztrêsati; *Bosn.* rastresati, rastresti; *Ross.* растрясть, растрясы-

вать; przetrząsając rozrzucić, durchrütteln, durchschütteln. Roztrząsam siano. *Cn. Th.* 953. Takem się roztrząsł, jakbym ze dwa dni cepami młócił. *Alb. z Woj.* 14. — §. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje, i po małéj kropli roztrząsnęli krew' swoję. *Rej. Post. F y y* 3, rozprysnęli, verſpritzen. — *Fig.* Świadkowi trzeba wprzód dobrze roztrząsnąć sumnienie. *Haur. Sk.* 227. — *Tr. fig.* Roztrząsać sprawę jaką, rozbierać, rozważać; unterſuchen, prüfen, erforſchen; *Croat.* iziskati, iziszkavam; *Ross.* извѣдать, извѣдывать, окреснить, окресняю, разыскать, разыскиваю. Śmiało o wszystkim gadają, Roztrząśnij ich, nic nie znają. *Jak. Baj.* 256. Czasu potrzeba dla rozwagi roztrząśnienia, jeżelim czego nie zapomniał. *Teat.* 6. *c*, 62. Nie pójdę spać, póki tego dokumentu nie roztrząsnę. *Teat.* 39. *c*, 277. Nie cierpię służących, którzy czynności moje roztrząsają. *Teat.* 4, 16. (krytykują). Roztrząsanie *Ross.* свидѣтельствование, благоразсмотрѣние. Gdy dusza obraca się na różne strony, dla przypatrzenia się objektowi w różnéj postaci, na ten czas zowie się roztrząśnieniem, *examen. Mon.* 75, 78 — §. Roztrząsać pogłoski, wieści, rozgłosić; ein Gerücht ausbreiten, ausposaunen, verbreiten. Roztrząśnione powieści; *rumores vulgati. Krom.* 498. Tegoż zaraz dnia nowina o zwycięstwie roztrzęśniona po wszystkim mieście gruchnęła. *Krom.* 524. Oszczercy lubią roztrząsać powieści. *Teat.* 42, *D b.* W głos wszyscy te wieści roztrzęsywają, że Władysław sam Krzyżaki poruszył. *Krom.* 519. — §. Roztrząsał Salomon mądrze o przyrodzeniu bydląt, ptaków, robactwa i ryb. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 4, 34. rozprawiał. ROZTRZĄSACZ, a, *m.*, rozbieracz. der Unterſucher; *Rag.* rastrêsalaz *censor.*

ROZTRZEPAĆ *cz. dok.*, ROZTRZEPIOTAĆ *niedok.*; (*Boh.* rozřepiti = rozpróć); *Croat.* razteplyem, raztepszti; *Ross.* разтрепать, растрепливать; trzepiąc rozbić, rozklepać; zerflopfen, zerſchlagen. Od takiego postrzału członek bywa zupełnie na miazgę roztrzepany. *Perz. Cyr.* 2, 150. W górze roztrzepują się listki migdałków. *N. Pom* 17, 204. — Włosy roztrzepać, rozczochrać, die Haare zerzauſen. Włosy miał roztrzepane, jak człowieka wychodzącego z wody. *Teat.* 11. *b*, 65. Wszystekem się roztrzepał, brudny jakiś półkrytek zawadził o moję karetę. *Teat.* 1, 42. Włosy roztrzepiotane. *Teat.* 15. *c*, 31. — §. *Moral.* Roztrzepany, niestatecznej baczności, na wszystkie strony roztargniony, nieuważny, fiu fiu w głowie; zerſtreut, flüchtig, leichtſinnig, windig. Przestrzegam cię, że ma głowę lekką, że jest roztrzepany, nieuważny i próżny *Teat.* 41, 78. Ona czuła i wesoła, przytym roztrzepana, płocha i popędliwa. *Teat.* 37, 57. Roztrzepanéj młodości chychoty *Stas. Num.* 1, 10. — Roztrzepanie, roztargnienie wielkie i płoche; Windigkeit, Flüchtigkeit, Zerſtreutheit. Osobność lepiej przystoi memu karakterowi, niżli to roztrzepanie. *Teat.* 37, 291. Zaniedbywa talentów, puszczając się zupełnie na roztrzepanie, które nawet już nie bawi. *Teat.* 37, 280. ROZTRZEPANIEC, ńca, *m.*, człowiek roztrzepany, wietrznik, ein windiger luſtiger Patron. Cóż ten roztrzepaniec! *Teat.* 43. *c*, 33. *Wyb.*, *Ross.* растрепа rozczochraniec.

ROZTRZEŹWIĆ *cz. dok.*, Roztrzeźwiać *niedok.*, znowu trzeźwym uczynić, einen wieder nüchtern machen. Roztrzeźwić się, Roztrzeźwieć *neutr.*, znowu trzeźwym się stać, wieder nüchtern werden; *Eccl.* вострезвляюся. Gdy się roztrzeźwią, nie pamiętają, co uczynili. *Budn.* 3 *Ezdr.* 5, 21. (gdy wytrzeźwieją od wina. *Bibl. Gd.*). — §. Roztrzeźwić, orzeźwić, pokrzepić; ſtärken, munter machen, neue Kräfte geben. Gdy sobie podjadł, roztrzeźwił się, i przyszedł ku sobie. *Radz.* 1 *Sam.* 30, 12. (wrócił się duch jego weń. *Bibl. Gd.*). Jak ciało chlebem bywa posilone, a wino roztrzeźwia serce, tak ciało Chrystusowe utrzeźwia duszę smutną *Baz. Hst.* 6 *b.* Zima nadchodziła, i wytchnąć trzeba było żołnierzom, aby na drugie lato siłę pierwszą roztrzeźwili. *Krom* 338. Mieszczanie Jarosława z rozpaczy o dalszym uciekaniu przemyślawającego, roztrzeźwiają, cieszą, pokrzepiają; *recreant. Krom.* 70. *et* 288. Macie się tu czym ucieszyć, macie czym strapione sumnienie swoje roztrzeźwić. *Zarn. Post.* 22.

ROZTUCZYĆ *cz. dok.*, czynić, że się co roztyje, rozetkać; *Bosn.* razgojiti; *Ross.* раскормить, раскармливать, ſehr mäſten, fett machen. Roztuczyć się *rec.*, ROZTUCZNIEĆ *neutr.*, roztyć się, ſich ſehr mäſten, ſehr fett und feiſt werden. Roztuczyli się i otyli. *W. Post. W.* 2, 369. Otyłe podgardłki i roztuczone brzuchy ich, jakiéj mierności naśladują, jaśnie znać dawają. *Zarn. Post.* 101 *b.* Roztuczeni dobrodziejstwem bożem, poczęli wierzgać w jarzmie żywota pobożnego. *Bzow. Roż.* 4. Gdy się roztuczyli, tedy zaczęli wierzgać. *W. Post. W.* 2, 290. Roztuczył się mój miły, i jął wierzgać, roztuczył się, utył, i stał się rozbitym. 1 *Leop. Deut.* 32, 13. (rozłył i zgrubł. 3 *Leop.*). Potyli i roztucznieli. 1 *Leop. Jer.* 5, 28. Roztucznieją ozdobne miejsca pustyni, a pagórki przepasą się weselem 1 *Leop. Ps.* 64, 13.

ROZTWARTY, *ob.* Rozwarty. ROZTWARZACZ, *ob.* Roztworzyciel. ROZTWARZALNY, a, e, *Chym.* mogący być roztworzonym, rozpuszczonym, rozmaconym, auflösbar. Ciała roztwarzalne, *solubilia. Krumł* 78. Istoty nieroztwarzalne. *ib.* 83. ROZTWÓR, u, *m.*; *Ross.* растворъ; otwor; *Vind.* resprostina, resprestrina, die Oeffnung. Roztwor macicny. *Perz. Cyr.* 2, 265. — §. Skończmy ten roztwor w dzisiejszéj potrzebie. *Teat.* 45 *b*, 58. rozbrat, spór, niezgodę, Uneinigkeit. (*Ross.* растворъ mieszanina). — §. *Chem.* Roztwory, *solutiones*, jakiekolwiek płyny, mające w sobie inne ciała roztworzone. *Śniad. Chem.* 29. Auflöſungen. ROZTWORZYĆ *cz. dok*, Roztwarzać *niedok.*, 1 a) rozewrzeć, otworzyć; *Rag.* raztvoritti, rastvoritti, razjâziti; *Bosn.* rastvoriti, otvoriti; *Ross.* растворить, растворять, öffnen, aufmachen, eröffnen. Nie wiem, co chcecie, bodajby się ziemia roztworzyła w tym miejscu *Teat.* 7. *b*, 58. — b) Roztworzyć co = rozpuścić, auflöſen. — *Chym.* Roztwarzanie, roztworzenie, die Auflöſung, gdy się ciała wzajemnie tak z sobą łączą, że się jednym na oko jednorodnym stają się. *Krumł.* 74. *Mier. Mskr.* Roztworzenie, *dissolutio*, to samo znaczy co rozpuszczenie. *Śniad. Chem.* 14. Cyna nie tak łatwo roztwarza się, jak żelazo. *Krumł.* 45. — Wino wodą roztworzyć. *Eraz. Dw. C.* rozrzedzić; *Ross.* жидить, жижу,

разжидить, разжижать; *Eccl.* прирастворяю, примѣшиваю, den Wein mit Waſſer miſchen, den Wein wäſſern. Wina skromnie używał, i dobrze wodą roztworzonego. *Birk. Dom.* 78. *Sk. Dz.* 2, 16. *et* 1, 219. ſtark gewäſſert. Pijcie wino, którem wam roztworzyła. *W. Prov.* 9, 5. Wódka balsamem roztworzona. *Groch. W.* 361. (zaprawna). Elektwarz syropem roztworzony. *Cresc.* 496. Roztworzone czyli rozczynione wapno *Ross.* творенная известь. Roztworzyć mąkę, *ob.* Rozczynić. (*Ross.* благоразтворенный łagodny, pomiarkowany; благоразтворение powietrze łagodne, umiarkowane). — *Poet.* Rumieniec jej mleczne roztwarzał oblicze. *Kniaź. Poez.* 1, 199. (zmieszał). — §. *Fig. transl. moral.* Roztworzyć żal, ulżyć frasunkowi, den Kummer erleichtern. Wielki był frasunek Abrahamów, gdy mu bóg syna zabić kazał; ale ochota posłuszeństwa tę żałość roztwarzała. *Sk. Kaz.* 45. Pospolita wasza nade mną żałość moję mi własną roztworzyła i lekką czyniła. *Sk. Żyw.* 2, 405. Kiedy tknięte serce wylaniem nieco łez roztworzy swą żałość, i że tak rzekę odszumuje, nie trzeba mu dozwalać, pogrążać się w smutku. *Pilch. Sen. list.* 3, 279. Eufrozyna ukoiła duchownemi słowy żal rodzicielski, iż wrócili się do domu, roztwarzając rodzicielski swój żal duchownemi pociechami. *Steb.* 101. — 2) Roztworzyć, roztwarzać = inaczej przetworzyć, umſchaffen. Insze tworzenie, insze roztwarzanie. *Kchow. Fr.* 21. Człowiek jedne rzeczy gubi, drugie roztwarza; tym nowy kształt nadaje, tamte zupełnie w insze przerabia. *Przestr.* 127. ROZTWORZYCIEL, ROZTWARZACZ, a, *m.*; *Rag.* rastvoritegl. *Chym.* Płyny przyjmujące w siebie istoty tegie, nazywamy płynami roztwarzającemi, *solventia*, albo roztworzycielami. *Kruml.* 74. ein Fluß, Auflöſungsmittel. Gdy roztworzyciel z roztworzonej istoty nie więcej już nie przyjmuje, znać, iż roztworzyciel jest nasycony. *ib.* 79, (cf. roztop). Powietrze jest prawdziwym roztwarzaczem wody, t. j. że w powietrzu łatwo się woda rozpuszcza. *Śniad. Jeog.* 296.

ROZTYĆ się *rec. dok.*, bardzo otyć, ſehr fett werden; *Croat.* razdebelyújemsze; *Ross.* растолстѣть, разложить, разжирѣть, богѣть, разбогѣть. W obfitym dostatku Roztył się, począł wierzgać, zapomniawszy statku. *Groch. W.* 13 Roztył się i zgrubł, i stał się rozbitym. 3 *Leop. Deut.* 32, 15. — §. *Omisso pronomine* się: Roztyło serce ludu mego. *Radz. Mat.* 13, 15; roztyło się, (wzmiaszało. *Sekl. ib.*). — (ROZTYKAĆ, *ob.* Rozetknąć). — ROZTYŁOŚĆ, ści, ż., wielka otyłość, Dicke, Fettheit. Wódka dziewanowa roztyłość ścienczą. *Spicz.* 109.

ROZTYRAĆ, ROZTERAĆ *cz. dok.*: (*Ross.* растереть, растирать rozetrzeć, rozcierać; растерять, stracić); rozprószyć, zerſtreuen; (*Bosn.* rastirrati, razaghnatti, rastarkati, rasterkati, rastrrikati; *Rag.* raztarkatti, rastarkatti, (rástark *dispersio*); *Croat.* raztirávam). Niezmierne skarby po stryju swoim, nieprzystojną miłością Eufemii ujęty, w krótkim czasie roztyrał; *decoxerat. Krom.* 535. W oczy nie chcieli się potykać; ale się po łasach i po zamkach roztyrali. *Biel.* 65. W tych księgach zgromadziły się te rzeczy, które w innych i tam i sam roztérane. *Sienn.* 618. Wpadli i pobili królewskie służebne po gospodach roztyrane. *Biel.* 364.

ROZUĆ, *ob.* Rozzuć.

ROZUM, u, *m.*; *Boh.* rozum; *Sorab.* 1. roſom, rozem, wustaczi; *Sorab.* 2. roſim, roſměsche; *Carn.* um *intellectus*, resum *reflexio*, resumnost *vis reflexiva*, pamét *intellectus*, *ratio*, (*ob.* Pamięć); *Vind.* um, vum, (resum = umysł), pamet, sastóp, sastopnost, satopnost, (cf. zastąpić); *Croat.* razum, pamet; *Bosn.* razbor, razborstvo, svist, svjest, razum, pamet, spametnóst, mudrost; *Slav.* razùm, pamet; *Rag.* um, razûm, razûmak, razbor, pamét; *Ross.* разумъ, умъ, умишко, смыслъ, смыселъ (cf. zmysł); *Eccl.* размыслъ (*ob.* Rozmysł), смышленіе, (*ob.* Zmyślić); ROZUMEK, ROZUMECZEK, czka, *m.*, *dem.*, die Vernunft, der Verſtand. Moc pojmowania, nazywamy rozumem. *Cyank. Log.* 42. (*sed cf.* pojętność; *ob. not.* pod *roz-*). Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. Dusz.* 67. Rozum jest władza duszy rozumnej, pojmująca rzeczy ku rozumieniu należące. *ib.* 75. Rozum pokazuje się w rozważaniu rzeczy, łączeniu ich, wyprowadzaniu jednej z drugiej. *Pir. Wym.* 4. Rozum jest światłem umysłu, i jakoby prawidłem, którego trzymać się należy w sądzeniach i w sprawach naszych. *Mon.* 75, 123. Rozum jest jak oko, rozeznawające światłość od ciemności, zdrożne rzeczy od prawych, niecnoty od cnot. *Modrz. Baz.* 106. — §. *Vulgo confunduntur vicina:* Pojętność, poznanie, rozeznanie, rozsądek, rozwaga, baczność, roztropność, mądrość. — Od pierwszego rozumu wzięcia, święte życie prowadził. *Birk. Dom.* 65. skoro tylko przyszedł do rozumu, ſo bald er zu Verſtande kam. Do rozumu przyjść *Eccl.* разумѣти, учиниться разумѣвшимъ Komu bóg rozumu nie da, kowal mu go nie ukuje. *Rys. Ad.* 22; *Slov.* komu pán boh ně dá, kowáč ně nakuge; *bona mens non emitur.* Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. *Rys. Ad.* 43. Rozum za granicą bardzo drogi. *Kras. Pod.* 2, 48. Szkodaż mu tego rozumu, który mu bóg dał, że go do rzeczy wielkich użyć nie umie. *Birk. Zamoj.* 19. (tych talentów, darów, die Gaben). Żaden się na świat z rozumem nie rodzi. *Rys. Ad.* 78. Za laty rozum, tam rozum, gdzie lata. *Zab.* 11, 253. *Zabł.*, Verſtand kommt nicht vor Jahren, cf. nie dzisiejszy, niewczorajszy; (*oppos.* broda nie czyni mądrym). *Croat.* Pamet z nikem sze ne raja, Nec chaszom y z leti dohaja; *rerum prudentia haud venit ante pilos.* Przed laty rozum nietrwały. *Cn. Ad.* 940. (prędkie dowcipy niepewne). Pańskie dzieci z rozumem się rodzą. *Mon.* 65, 90. (kto bogaty, ten rozumny). Rozumu bóg do urody nie przywiązał. *Cn. Ad.* 1014. (szpetny Ezop mędrszy niż krasny Parys). Zdrowy rozum. *Past. Fid.* 145. der geſunde Menſchenverſtand. Gdy kogo bóg chce skarać, rozum mu odejmuje. *Rys. Ad.* 30. *Pot. Pocz.* 414. *Bardz. Luk.* 112. *Cn. Ad.* 350. *Tward. W. D.* 11. *Chrośc. Fars.* 503; *Slov.* koho pán boh potrestať chce, nagprw mu rozum wezme. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570, *Eccl.* избезумитися, обе-

ѹмѣти. Szalony i od rozumu odeszły. *Sk. Żyw.* 2, 165. von Sinnen gekommen, verrückt. Wielki rozum *Eccl.* великоуміе. Bystrość rozumu, *Ross.* остроумие; *adj.* остроумный. Była ostrego rozumu. *Sk. Dz.* 375. bystrego, scharfsinnig. Jest rozum nad rozum *Cn. Ad.* 319. (jeden przechodzi drugiego, einer ist immer noch über dem andern). Ma więcej rozumu w pięcie, jak Waść w głowie. *Teat.* 33. 25. (er hat mehr Verstand in dem kleinen Finger, in der kleinen Zehe, als du im ganzen Kopfe). Nie ma co mówić, ma Jejmość rozumeczek. *Teat.* 10. *b*, 82. ma olej w głowie, sie ist nicht auf den Kopf gefallen. Nie wszystkie rozumy sam pojadł. *Cn. Ad.* 717. (jest nad cię, nie sam jeden taki jest, najdzie się jeszcze lepszy). Gada, jakby pojadł wszystkich rozumy. *Teat.* 55, 108. *et* 14, 107. *Budn. Apopht.* 53. als wenn er allein alle Weisheit gefressen hätte. Ona że ma czuby, i gra na klawikorcie, to rozumie, że wszystkie rozumy pojadła. *Teat.* 26. *b*, 61. *ib.* 16. *c*, 78. Faryzeuszowie rozumieli o sobie, że wszystkie rozumy pojedli, i chcieli być za nauczeńsze widziani. *Dambr.* 455. Mysz, dlatego, że niegdyś całą książkę zjadła, Rozumiała, iż wszystkie rozumy posiadła. *Kras. Baj.* 25; (*Slov.* aż za mozgi a za wšecke rozumi widi, *valde perspicax*). Buciła się liszka przed kotem, iż miała wiele rozumów. *Ezop.* 46. (*observes his in locutionibus numerum pluralem*). Mędrzec sam musiał tą razą do książki po rozum skoczyć. *Ossol. Str.* 3. (po radę do książki się udawać, das Buch zu Rathe ziehen). Kaducznie w tej sprawie skoczyłeś do głowy po rozum. *Ossol. Str.* (nie wiedziałeś, jak sobie poradzić; *Slov.* rozumu sa chitit, *adinvenire se*). O daj go Bogu, tocieś ruszył rozumem, jako koza ogonem. *Pim. Kom.* 237. W trudności rozum poznać. *Cn. Ad.* 169. (dobrego sternika niebezpieczeństwo pokaże). Rozumem szczęścia poprawić. *Cn. Ad.* 1013. (*Croat.* Dobra doklam pamet doyde, Dotlam lepa szrecha proyde = póki rozumu, póty szczęścia). Rozumem dopiąć, gdzie siły nie staje. *Cn. Ad.* 1012. (gdzie wilczej skóry nie staje, lisiej nadstawić). — *Oppos.* Gdzie rozumu nie dostaje, siły dobywaj. *Cn. Ad.* 238. Rozumem się rządź, nie zmysłami. *Cn. Ad.* 1012. Rozum i dobre ustawy, niech prostują twoje sprawy. *ib.* Nie ciało rozumem, ale rozum ciałem rządzi. *Boh. Kom.* 4, 156. Gdzie rozumu niemasz, tam i rządu. *Cn. Ad.* 238. (gdzie głowy niemasz, rządu nie pytaj; gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi). Nauczę ja was, rządzić się rozumem *Chrośc. Fars.* 100. (po rozumie, wedle rozumu, rozumnie postępować, vernünftig handeln). Nauczymy tego świstaka rozumu. *Boh. Kom.* 1, 271. (drugi raz będzie roztropniejszy; niech pozna, na kogo trafił). We Pan mnie już rozumu nie nauczysz. *Teat.* 25. *c*, 3. *Kras. Pod.* 2, 40. Dumni mędrkowie, co sobie tuszycie, Że wszystkich ludzi rozumu uczycie. *Zab.* 14, 287. Kiedy chłop uczy rozumu urzędnika, gotowe ma nad nim panowanie. *Haur. Ek.* 179. Bieda uczy rozumu. *Bardz. Luk.* 62. Pan Bóg rozum daje, gdy karze. *Birk. Kaz. Ob. L.* Nigdy się rozumu nie można nauczyć. *Teat.* 36, 103. (nigdy nie będziesz zbyt mądrym). To co głupi czynią, z nierozumu robią, a nie z dobrej woli i rozsądnéj. *Birk. Zyg.* 49. (aus Unverstand; *Ross.* неразумие). Co czynisz? miejże rozum! *Teat.* 52. *c*, 50. (zastanawiaj się, habe Verstand, sey gescheut!). Trzeba się tu wziąć na rozum. *Teat.* 29. *c*, 75. zastanawiać się, radzić się swojej głowy, den Verstand zu Rathe ziehen. Umiem rzeczy brać na rozum. *Teat.* 18. *b*, 4. (rozbierać, rozważać). Brać co w rozum = na uwagę brać, in Gedanken fassen, nachdenken über etwas, in Erwägung ziehen, erwägen. Bierzcie sobie w rozum te przestrogi. *Ryb. Ps.* 5. Czemuż tego sobie nie wziął w rozum, co jest przyszłego, ale tylko co jest niniejszego. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 16. (w serce swe. 5 *Leop.*). Niech te słowa sobie rodzice wezmą w głowę i w rozum. *Glicz. Wych. N* 2. Tak hetman mówił; a Tankred to sobie Brał w rozum, ani więcej się tak bawił. *P. Kchan. Jer.* 116, (cf. do serca brać; cf. *Ross.* вразумить, вразумлять; *Eccl.* вразумляти, наоучити, наразумити, наставити nauczyć; *Ross.* вразумиться pojąć, вразумление nauka, вразумитель nauczyciel). Już trochę na rozum bierże. *Teat.* 10, 50. (rozumniejszym się staje, rozumu dorasta; *Eccl.* разоумѣти, учинитьсѧ разумнѣйшимъ, vernünftiger werden, an Verstande zunehmen). — Na rozum = drogą rozumu, przez reflexyą, auf dem Wege der Vernunft. Czuli tę potrzebę, nie na rozum tylko, ale przez smutne doświadczenie. *Ust. Konst.* 1, 9. — Jak na mój rozum = jak mnie się zdaje, nach meinem Erachten. Żeby tak na mój rozum, to mi się zdaje, że .... *Teat.* 26. *d*, 5. To trudnych głów rozum. *Rej. Post. X x* 4. (głupstwo). Ile głów, tyle rozumów. *Opal. Sat.* 127. tyle zdań; *Slov.* kolko hlaw, tolko klobukow; *Ross.* сколько головъ, столько умовъ. Co głowa, to rozum; *Slov.* čo hlawa, to rozum; *Germ.* so viel Köpfe, so viel Sinnen — §. Rozumy, rozumne czyli dowcipne sztuki, fortele; Kunstgriffe, Kniffe. Ulixes dziwnych rozumów na świecie używał: za jego sprawą wzięli Grecy Troję. *Biel. Hst.* 26. Ulixes dziwnych rozumów używał na świecie, wiele kroć w żebraczym odzieniu chodził, wywiadując się położenia Troi. *Biel. Św.* 10. — §. *In deteriorem partem:* Rozum bez cnoty, miecz w ręku szalonego. *Rys. Ad.* 60. Gdzie rozumu więcej, tam i złości, Wielkie rozumy rzadko bez wady. *Cn. Ad.* 238. *Personif.* Moene rozumy, deistowie. *Zab.* 14, 380. *Mm., esprits forts*, die Starkgeister. — §. *Deminut.* Rozumek *in malam partem usurpatur*, vermeynter Verstand, Witzeley, Aberwitz. Wszyscy kacerze wiary mojej ze mnie rozumkami swemi nie wystraszą. *Sk. Kaz.* 136. Co u pogan był Baal, to u heretyków jest rozumek. *Sk. Żyw.* 2, 179. Rozumki nasze nie pomału nam wadzą. *Dambr.* 254. W pismie ś. znajdziesz wodza, ku zatrzymaniu bystrych tych wiatrów rozumków, jako chwale bożéj przeciwnych. *Wiśn.* 348. Rozumki i boga i nieba radeby się zaprzały. *Rej. Ap.* 66. Poddajmy nasze rozumki pod władzę bożą. *Radz. Z. P.* 11. Ozywa się z swoim rozumkiem *Star. Vot. C* 3 *b.* Na swe rozumki się nie sadźmy. *Syr.* 289. **ROZUMIALNY**, a, e, wyrozumiały, zrozumiały; *Boh* rozumitedlný; *Rog.* razumiv, verständlich. Mowa rozumialna. *Petr. Pol.* 2, 373. Rzeczy rozumialne. *Petr. Et.* 101. Nie śmiałem pospólstwu nierozumialną rzecz podać. *Petr. Ek. ded.*

*ROZUMIALNOŚĆ, ści, ż., zrozumiałość, łatwość do zrozumienia, die Verſtändlichkeit; *Boh.* rozumitedlnost. ROZUMIEC, rozumiał, rozumiem *cz. dok.*; *Boh.* rozumĕti, srozumĕti; *Sorab.* 1. ſrofemicz, rofemiu, rozému, rofemim; *Slav.* razumiti; *Bosn.* razumiti, uzaznati, urazumitise, uglavitse, (urazumit, uglaviti *far intendere*); *Rag.* razumjetti; *Croat.* razmeti, razumẽm; *Dal.* razumiem; *Carn.* sastopiti, sapopasti, s'posnat; *Ross.* разумѣть, разумѣвать, уразумѣть, уразумѣю; *Eccl.* сразумѣваю; Rozumieć *dok.*, zrozumieć, *zrozumiewać *contin.*; §. 1) pojąć, verſtehen. Już rozumiem Wc Pana, niby to tak ma być. *Teat.* 24. *c*, 110. Kto mówi, że wszystko rozumie, Błazen, a nic nie umie. *Jabł. Ez.* 41. Człowiek rzeczy nie może pojąć i zrozumieć, które nieogarnionéj zacności majestatu boskiego należą. *Wiśn.* 305. Mówił coś; alem go nie zrozumiał. *Tr.* Kto nie chce być zrozumianym, ten nie ma być czytanym. *Kruml. Chym.* 7. Słuchajcie słuchając, a nie zrozumiewajcie, *widzcie, a nie poznawajcie. 1 *Leop. Jes.* 6, 9. Czemuż słów moich nie zrozumiewacie? iż nauki méj słuchać nie możecie. *Odym. Św. N n b.* Tak mówiącej, ku końcu *nierozmiana moma, A prosto powiadając, matłały się słowa; *intellecta parum. Żebr. Ow* 47. nierozumialna, niezrozumiała, unverſtändlich. Rozumiem ten język. *Tr.* Jak się zrozumiemy, nie będziemy się wadzić. *Mon.* 65, 48, (cf. pozwol, niech się wytłumaczę). Te słowa Chrystusowe tak mają być rozumiane. *Salin.* 2, 291. (tak brane, tak wzięte, w takiem znaczeniu, tak tłumaczone). Ich wnet zrozumieją z fizyonomii, do czegoby był który. *Paszk. Dz.* 59. (pomiarkują, poznają). Lekarstw nie rozumiem, Ale ty leczysz, a ja chorować nie umiem. *Kras. List.* 54. (nie umiem lekarskiej nauki, nie znam się na lekach, ich verſtehe die Arzeneykunſt nicht). — *Cum Dativo, obsolet. quod apud Bohemos adhuc in usu:* Gdy sędzia czuje się, że czemu nie rozumie, albo wątpliwość ma .... *Sax. Porz.* 25. (że czego nie rozumie, że czemu rozumem nie sprosta, nie da rady; daß er etwas nicht verſtehe, einſehe). Oni nie rozumieli temu słowu, które mówił do nich. 1 *Leop. Luc.* 2, 50. (nie zrozumieli tego słowa. *Bibl. Gd*). Ba i jać wierę temu słowu nie rozumiem. *Orzech. Qu.* 14. Rozumieć się z kim, mieć z nim porozumienie, ſich mit jemanden verſtehen; *Ross.* переюхаться, переюхиваться. — §. *Aliter:* Rozumieć komu, wystawić sobie jego stan, sytuacyą, pojąć jego położenie, wnijść w to; ſich einen gehörig vorſtellen, ſich in ihn hinein denken, ſich in ſeine Lage verſetzen, begreiffen, wie ihm zu Muthe ſey. (*Rag.* razumjetti tkomu *misereri*). O aniołach wiemy, Choć ich dziwnym istnościom mało rozumiemy. *Rej. Wiz.* 155. Zbawiciel, będąc człowiekiem, rozumie nędzy i potrzebom naszym *Sk. Kaz.* 235. Pan nie rozumie nędzy, pełen pieniędzy. *Groch. W.* 565; (*Croat.* nemochnomu zdrav ne razme, *infirmo sanus compati nescit*). Kto złego nie wie, dobremu rozumieć nie może. *Biel. Hst.* 20. (znać się na tym, ocenić należycie). Anioł, nigdy nie zgrzeszywszy, grzesznymby rozumieć nie umiał; ale Jezus, brat mój, z tej spólnéj powinności baczenie na mię mieć będzie. *Sk. Kaz.* 129. Niemasz nic szlachetniejszego człowiekowi, jako cnota; któremu klejnotowi żadne insze źwierzę nie rozumie, jedno, ten dziwnie obdarzony człowiek. *Rej. Post. T t* 3. — §. Rozumieć się na czym, rozumieć się koło czego = znać się na czym, biegłym być w czym; etwas kennen, wiſſen, verſtehen, Kenntniß und Uebung darin haben. Niemal wszyscy tam rozumieją się na złotnictwie. *Star. Dw.* 36. I niewiasty w Niederlandzie rozumieją się bardzo dobrze na kupiectwie. *Boter.* 80. Jakiż umiesz Kunszt, powiedz, na czym się znasz, na czym się rozumiesz? *Min. Ryt.* 1, 309. *et* 306. Lepiej się na tym rozumie, niż drugi. *Gorn. Dw.* 395. *Teat.* 53. *b*, 63. Nie wszędzie łacno o ludzi, którzyby się na tym rozumieli. *Sax. Porz.* 24. Blondus i Sabellik na rachunku czasów lepiej się rozumieli, niż Długosz. *Stryjk.* 138. Z sokoły umie się dobrze obchodzić, i rozumie się koło nich. *Budn. Apopht. T* 4. Zygmunt August budował zamki, dwory, około czego bardzo dobrze się rozumiał. *Gwagn.* 133. Nikt tym, którzy około żeglarstwa nie rozumieją, steru u okrętu nie porucza. *Kosz. Lor.* 89. Ze strzelbą się oni nie rozumieją, zwłaszcza, z działy i z rusznicami. *Biel. Św. A* 4 *b.* Grecy dobrze z wodą rozumieli. *Biel. Św.* 25 *b.* — §. 2) Rozumieć = mniemać, mieć jakie zdanie, mieć za co, trzymać, sądzić; wähnen, meynen, glauben, dafür halten; *Rag.* razumnìvati, chjùljeti; *Vind.* mieniti, namieniti, vſhtimati, sa tu dershati, namiſſliti, resumiti; *Croat.* stimàm; *Bosn.* scjeniti; *Ross.* думать, думаю, возмечтать, возмнѣть; *Eccl.* непщѣвати, вознепщевати, непщую. O! rozumiałem, rozumiałem! naucz̀e się, że to rozumiałem, nie jest mową roztropnego człowieka. *Teat.* 24. *c*, 19. ich habe gedacht, ich habe geglaubt. Rozumiałem, nie rozumiałem, spodziewałem się, nie spodziewałem się, jest przyzwoita głupich wymówka. *Fredr. Ad.* 108. daß hätte ich nicht gedacht. Ja rozumiem i za prawdziwą sentencyą tę być mniemam. *Salin.* 4, 163. Wzbyt *rozmiesz (rozumiesz) bogi tak możne być, kształtyli i biorą i dają; *nimium putas. Żebr. Ow.* 208. Nie *rozmiéj (nie rozumiéj), by Mopsus nie miał powładać Czym inszym, tylko przyszłe rzeczy opowiadać. *Żebr. Ow.* 308. Kto *rozmie, wóz niech żenie, podwodę światłości; *quilibet alter agat. Żebr. Ow.* 39. (ktoby rozumiał, chciał, ktobykolwiek sobie ufał). Rzeczy stworzone takie są, jakie mają przyrodzenie, a nie takie, jakiemiby je chcieli rozumieć ludzie. *Modrz. Baz.* 5. Rozumie drugi doskonałość na tym tylko, się modlić. *Groch. W.* 565. Co rozumiesz przeszkodą, to bywa pomocą. *Min. Ryt.* 4, 111. U nas ci trzeba nową sztukę umieć, Inaczéj mówić, inaczéj rozumieć. *Kniaź. Poez.* 3, 120. (inaczéj myślić, denken, *sentire*). Co rozumiecie, gdyby kto niemy bałwan przyodział w purpurę? *Bals. Niedz.* 1, 395. co sądzicie, was meint ihr, denkt ihr, glaubt ihr? — Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. *Mon.* 73, 772. (patrząc na pola, mniemałby, sądziłby zapatrując się na nie). — Rozumieć o czym = sądzić o czym, von etwas halten, urtheilen (gut, ſchlecht). O to się każdy ma najwięcéj starać, aby o każdéj rzeczy dobrze rozumiał. *Modrz. Baz.* 23. sprawiedliwie sądził, richtig urtheilen. Każdy o sobie dobrze rozumie. *Mon.* 64, 645. (do-

birą o sobie ma opinią). *Rys. Ad.* 23. Każdy o sobie więcéj rozumie, niż jest. *Cn. Ad.* 343, *Ross.* мечтать. Dobry o każdym dobrze rozumie. *Cn. Ad.* 185. Rozumienie = opinia, mniemanie, zdanie; *Bosn.* scjenna; *Eccl.* непщеваніе, die Meynung. Na nizkim u sobie rozumieniu nikt nie przegra. *Sk. Kaz.* 83 *b.* Wysokie rozumienie pewna zguba. *Falib. R* 2. Pochlebstwo wprowadza nas w błąd nader dobrego o sobie rozumienia. *Mon.* 65, 130. Nie miéj o sobie rozumienia, abyś mędrszym nad inne był. *Sk. Dz.* 581. Już miał u ludzi wielkie o swych cnotach rozumienie. *Sk. Żyw.* 1, 317. (wielką sławę). Tą jedną zmazą rozumienia sobie nadszpecił, *existimationem. Krom.* 145. (dobre imię). Dobry stoi swym sumnieniem, a nie ludzkim rozumieniem. *Cn. Ad.* 184. (cnotą, nie ludzką mową się szczyci). Złe rozumienie o sobie, trucizną jest cnoty. *Teat.* 25. *b*, 80, *Ross.* самомнѣніе. Dobre obyczaje i ludzkie rozumienie, rychléj namówi, niż długie mówienie. *Cn. Ad.* 165. Z czasem rozumienie odmienia się. *Gaz. Nar.* 1, 344. Swego rozumienia ma dowód każda strona. *Otw. Ow.* 113. — *Ellipt.* Rozumieć gdzie o czym = sądzić, że się tam znajduje, glauben, daß was wo sey. Wjechawszy z nim w puszczę, kiedy rozumiał o swych już blizko, odezwał się po Polsku. *Papr. Gn.* 1061. Posłał żołnierze na klasztor, gdzie rozumiał o bytności tego zakonnika. *Sk. Żyw.* 2, 26. — Rozumieć za co = trzymać za co, mieć za co, brać za co, für etwas halten. Hrabia do hrabiny mówi, którą rozumie za Zuzankę.... *Teat.* 20. *b*, 202. Naród Sławiański z Dalmatskim za jeden rozumieć nie potrzeba. *Krom.* 6. W chorobie, gdy już za zmarłego był rozumiany, grześć go chcieli. *Sk. Żyw.* 2, 182. *Gwagn.* 676. Nie mniemaj; abym ciebie za najmędrszego rozumiał. *Gorn. Dw.* 8. Nie rozumiéj się za prawego szlachcica, jeśliś nikczemnością z pospólstwa jeszcze nie wyszedł. *Star. Ref.* 32. Cô nad siłę swoję być rozumieją, za zmyśloną rzecz w dziejach rozumieją. *Sk. Żyw.* 1, 20. Rozumiał to za sromotę, prosić kiedy o co. *Gorn. Sen.* 338. Łamać pakta z sąsiady, on za nic rozumiał. *Jabł. Tel.* 146. — *Cum Dativo obsolet:* Pruski mistrz, rozumiejąc tam, iż Pomorskiéj ziemi spokojnie dzierżeć nie mógł, chciał z Władysławem przyjacielskie o nią nałożyć. *Biel.* 177. (mając za to, sądząc, przekonanym będąc). Rozumie J. K. Mość, iż w nieodmówieniu siostry swojéj W. Xcéj Mości, Wasza Xca Mość znasz osobliwą łaskę jego. *Gorn. Dz.* 154. Rozumiał temu, ten wszechmogący pan, iż po przyjściu jego miało być wielkie zamieszanie. *Rej. Post. B* 2. — *Insveta constructio:* Iż nie śmiał zaprzeć tego, co wszyscy widzieli, Przeto go dziwnie sobie drudzy rozumieli. *Prot. Jał.* 18. różnie o nim sądzili, sie beurtheilten ihn verschiedentlich. — §. 3) Rozumienie jakiego słowa, jakiego miejsca w pismie, wyrozumienie, wykład, sens, znaczenie; der Sinn, der Verstand, die Bedeutung einer Stelle, eines Worts. Symachus przetłomaczył pismo ś. na Grecki język, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. *Sk. Dz.* 105. Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens abo rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W.* 23. ROZUMNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* rozumně; *Eccl.* смысленнѣ; po rozumie, według rozumu, z rozumem. *Cn. Th.* 954. vernünftig, auf eine geschcute Art. Nierozumnie *Eccl.* невѣжднo. ROZUMNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rozumnost; *Sorab.* 1. rozemnosć; (*Carn.* resumnost *vis reflexiva*); *Vind.* resumnost, modrust, umnost, pametnost; *Rag.* rasumnos; *Eccl.* доброразумие; mienie rozumu, rostropność, mądrość; Weisheit, Verstand. Mądrość gdzie bywa naleziona? i które jest miejsce rorozumności? 1 *Leop. Job.* 28, 12. Uboga jest mądrość i mocność, on ci ma radę i rozumność. 1 *Leop. Job.* 12, 12. Samego człowieka inaczéj zmysł, inaczéj imaginacya, inaczéj rozum ludzki, inaczéj boska widzi rozumność. *Bardz. Boet.* 166. Rozum tylko ludziom należy, jako też rozumność samemu bogu. *ib.* 170. Nad rozumnością Jezusa zdumiewali się wszyscy. *Sekl. Luc.* 11. ROZUMNY, a, e; *Boh. et Slov.* rozumný; *Sorab.* 1. rosomny, rozemacze, rozemne; *Carn.* umn (*ob.* 'Um, cf. 'bezumny), pametn, (*ob.* Pamiętny); *Vind.* umen, resumen, moder, sastopen, pameten; *Croat.* razumen, pameten; *Rag.* razúman, razuuman, razumnik; *Slav.* razuman, razloxit, pametan; *Bosn.* razuman, pametan, spametan, mudar, razborit, raslosgit, svjestan; *Ross.* разумный, умный, уменъ, разумникъ, умникъ, разумница, умница, дѣльный, здравомыслящій, смысленный (cf. змыслны), смыслящій; *Eccl.* разумивый, разумничный, доброразумный; §. a) rozum mający, vernünftig, Vernunft habend, verständig. I rozumni czasem błądzą. *Teat.* 26, 13. auch geschcute Leute irren. Za moich czasów rozumni Tacy byli, co umieli, A bajarze czczością dumni Poszanowania nie mieli. *Kras. List.* 124. Dorastanie lat jest, gdy kto do lat rozumnych przychodzi, t. j. że ma czternaście lat. *Szczerb. Sax.* 197. Nierozumny *Ross.* безсловесный. Rozumnym się stać, do rozumu przyjść *Eccl.* разумѣти, учиниться разумнѣйшимъ. — §. Nie mogę być rozumna z tego człowieka. R. Ja go rozumiem dobrze. *Teat.* 31. *c*, 14. nie pojmuję go, nie rozumiem, nie mogę być z niego mądra, ich kann aus ihm nicht klug werden. — §. b) Rozumny, według rozumu uczyniony. *Cn. Th.* 955. vernünftig, geschcut ausgeführt. — §. c) Głos rozumny, wyrozumny, *vox articulata. Cn. Th.* 192. vernehmlich, verständlich. ROZUMOWAĆ *cz. cont.*, rezonować, rozumnie rozbierać, wnosić; raisonniren, vernünfteln, schließen, Schlüsse machen; *Carn.* modruvati, pametújem, pametuvam; *Vind* umititi, resumuvati, pametuvati, modruvati; *Croat.* mudrovati, zròchim; *Rag* râzloxiti, râzboriti, (cf. rozebrać, rozłożyć); *Ross.* умствовать, (наразумить, надоразумить doradzać); *Eccl.* лобопремудрствовати, любомудрствовати. Rozumować, jest znosić między sobą wszystkie pojęcia. *Zabł. Roz.* 12. Rozumowanie, *Rag.* razúmak, râbor; *Carn.* modruvanje; *Croat.* zrochênye, zrok, (cf. rzec, cf. 'zrok); *Ross.* умствованіе; *Eccl.* умленіе, умствованіе. Najcelniejsze dzieło rozumowania zawisło na wynalezieniu zgodności lub niezgodności dwu wyobrażeń za pośrzednictwem trzeciego. *Cyank. Log.* 178. Gdy rozumowanie składa się z trzech podań, zowie się sylogizm. *ib.* 180. Do czegokolwiek się przyłożymy, wszędzie trzeba przyzwoicie rozumować. *Zabł. Roz.* 11. Rozumujący do-

brze (*Carn.* modruvavz, umovez, resumovez, pametuvauz). Źle rozumować, przesadnie; *Ross.* умничать, *ob.* Mędrkować. ROZUMOWSTWO; *Croat.* razumoznaztvo, *ob.* Logika, Dyalektyka.

ROZUWAĆ, *ob.* Rozzuć.

ROZUZDAĆ *cz. dok.*, wyuzdać, rozchełznąć; *Rag.* razudatti; *Croat.* razvuzdávam, razsvalújem; *Eccl.* изъуздаю; *Ross.* разнуздать, разнуздывать, развозжать, разваживать, entzäumen, entzügeln; *pr. et fig.* Wolność cielesną pismo zowie Belialem rozuzdanym. *Sk. Kaz.* 307. *Vind.* resvusdan: *Eccl.* разъузданый. Na złe się rozuzdał. *Petr. Et.* 190. (rozpuścił się). Rozuzdana namiętność wykorzenia wszelka moc cnoty. *Teat.* 2, 8. Gniew rozuzdany *Zab.* 8, 372, *ob.* cugle puścić.

ROZWADZIĆ *cz. dok.*, Rozwadzać *niedok.*, wadzących się rozwieść, rozjąć, rozbronić, Zankende auseinander bringen. (*Carn.* resvadeti = nawykać kogo, resvâda = narów, zły nałóg, złe użycie). Agamemnon z Pryamen bili się okrutnie, i tak długo, aż ich noc rozwadziła. *Biel. Hst.* 57. Zwadziwszy się na polu, jeden drugiego zabił, że nie był, któryby ich rozwadził. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 6. Pośli do broni, i tak się zajedli, żeśmy ich ledwie rozwadzili. *Warg. Radz.* 180. Pięściami się bili; do rozwadzenia ich rzuciło się ich wiele. *Sk. Dz.* 1145. Ci, co rozwadzają, nie poczną rozwadzać, aż do kordów przyjdą, aliści ręka wisi; ano było lepiéj początkom zabiegać, póki się jeszcze swarzyli. *Rej. Zw.* 154. Dwu trzeci rozwadza. *Rys. Ad.* 13. Do tylam was rozwadzał, aż mi się dostało, Bijcie się póki chcecie, mnie tam na tym mało. *J. Kchan. Dz.* 221. *Tward. Wł* 25. *Biel. Św.* 222 *b.* ROZWADZCA, y, *m.*, rozwadzający kłócących się; *Carn.* resloszlnik, der Streitende aus einander bringt. Poswarzyli się, i nie było rozwadzcy między niemi, i zabił jeden drugiego. *Budn.* 2 *Sam.* 14, 6.

ROZWAGA, i, *ż.*, rozważanie, rozbieranie, zastanawianie; *Boh.* poważenj, rozpak; *Carn.* resum, resbôr, premislek, (cf. rozum, rozbior, przemysł); *Vind.* preloshba, preloshenje; *Ross.* разсчетъ, благоразсудность, благоразсуждение; *Eccl.* вмышление, das Erwägen, Ueberdenken, Ueberlegen, Betrachten. Z rozwagi postępków. *Nar. Tac.* 2, 361. We Pani temi swemi rozwagami każdemu głowę kłócisz *Teat.* 3. *b*, 23. — Nierozwaga, niebaczność, Unüberlegtheit. Żałuję pierwszéj mojéj nierozwagi. *Teat.* 16, 16.

ROZWALCZY, a, e, od rozwalenia, zburzeniu służący; stürmend, zertrümmernd. Strach wam obecny słupy stawi harde, Przyszłość rozwalczą hartuje oskardę. *Nar. Dz.* 2, 75. ROZWALIĆ *cz. dok.*, Rozwalać *niedok.*; *Boh.* rozwaliti, rozwaleti, rowalowati; *Carn.* resvâlim, resvâlam; *Vind.* razvaliti, razvalyújem, resvaljati, podreti, podirati, resdirati, porufhiti; *Rag.* razvâliti, rzvâgljati, razvaglivati; *Bosn.* razvaliti; *Slav.* razoriti; *Ross.* развалить, развливать, раскатать, раскатывать; rozburzyć, burząc rozrzucić; zertrümmern, zerstören. Miasto spalcie, Mury z samego gruntu rozwalcie. *Ryb. Ps.* 274. Zbuduję znowu rozwalone budowania. 3 *Leop. Ezech.* 36, 33. Co długi ciąg lat wielkim nakładem i pracą zbudował; to dzień jeden rozwalił i rozprószył. *Pilch. Sen. list.* 3, 87. Do rozwalenia *Ross.* развалистый. Trójzębem skałę Neptun na dwoje rozwalił. *Bardz. Trag.* 266. rozszczepił, rozbił, zerspalten. Gdzie zwracam, nie wiem wcale; Jeszcze sobie łeb rozwalę. *Teat.* 52. *c*, 53. Legł z rozwaloną głową, i upadł na ziemię. *P. Kchan. Orl.* 1, 428. — *Fig.* Rozwalił zuchwałe zamysły buntowników. *Teat.* 33, 114. — §. Rozwalić brzuch, rozwalić się, kłaść się gdzie rozciągając, wyciągając się niezgrabnie; sich wohin rekeln, unanständig ausstrecken, sich hinlümmeln; *Ross.* разворочаться. Rozwala się na łożu, twardym snem zmuszona, Wątpiłbyś, czy to chrapie, czy to nagle kona. *Zab.* 6, 162. *Min. Tr. Tel* 267. Na kanapie leniwie rozwalony. *Teat.* 18, 37. Siedzi, rozwalił się w złocie i purpurze, pijany na lewéj się ręce wsparł, wraca strawy z żołądka. *Bardz. Trag.* 335. Rozwaliwszy się w chłodzie leży. *Jabł. Ez.* 83. ROZWALINA, y, *ż.*, ROZWALISKO, ROZWALINISKO, a, *n.*, ROZWALINY, ROZWALISKA *plur.*: *Boh.* rozwalina, zbořenina, zboreniště; *Carn.* podertya; *Bosn.* kosô, kucchja razorena; *Ross.* развалина, развалины, обвалъ, (rozwaliny sanki chłopskie obłączaste); rozrzucone, rozburzone mury, budynki etc.; Trümmer, Ruinen. Cerkiew' ta dla długiego spustoszenia swego, w rozwaliny poszła. *Sleb.* 109. Ulegną się dymiące rozwaliniska. *Przesłr.* 144. — *Fig.* Paryż na rozwalisku skromności zbytki tworzy. *Zab.* 7, 41. — §. *Poet.* Wojna, rozwalisko złe, jak powódź się zlało Zwrotem na tych, od których swój początek miało. *Przyb. Milt.* 215. wojna wszystko burząca, der alles verheerende Krieg. — §. *Milit.* Rozwalina w murze armatami przestrzelona, bresza; die Bresche in der Mauer. *Tr.* ROZWAŁKOWAĆ *cz. dok.*, wałkując rozpłaszczyć, breit walken, zerwalken. Makaron robi się z ciasta rozwałkowanego cienko. *Wiel. Kuch.* 415.

ROZWALNIAĆ, *ob.* Rozwolnić.

ROZWARTY, ROZTWARTY, a, e, ROZWARTO, ROZTWARTO *adv.*, otwarty na oścież, sperrweit aufgemacht. Roztwarta darom brama. *Hul. Ow.* 58. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mnie wyciął, czy miał rękę rozwartą, czy w kułak ściśnioną? *Teat.* 31, 57. — *Math.* Kąt rozwarty, *obtusus*, większy niż krzyżowy. *Solsk. Geom.* 2, *Stas. Buff.* 153. ein stumpfer Winkel. Trójkąt rozwartokątny, zawierający kąt roztwarty, *obtusangulum. Łęsk.* 17. *Jak. Mat.* 1, 45. *Geom* 1, 24. *Solsk. Geom.* 6. ein stumpfwinkliges Dreyeck. — *Botan.* Gałęzie rozwarte, *divergentes*, pod kątem prostym na pniu osadzone. *Jundz.* 2, 11.

ROZWARZYĆ *cz. dok.*, Rozwarzać *niedok.*; *Boh.* rozwařiti; *Sorab.* 1. rozwařam; *Croat.* razvruchújem, razvruchiti; *Bosn.* razvariti, raskuhati; *Rag.* razvâriti; *Ross.* развапить, развапивать; mocno przewarzyć, dać rozewrzeć, rozgotować; sehr durchkochen, zerkochen, zersieden. Polewki z ziół rozwarzonych nalała. *Otw. Ow.* 264. — *Fig.* Łza często kamienne serca rozrucha, rozwarzy. *Zab.* 5, 359. *Koss.*, rozmiękczy.

ROZWAŻACZ, a, *m.*, który co rozważa, rozbiera, rozrząsa; der Ueberleger, Erwäger, Betrachter; *Eccl.* разсмотритель. Hola, do czego frasujemy głowy, Nieszczęsnych przy-

god rozważacze smutni. *Kniaź. Poez.* 1, 90. ROZWAŻNOŚĆ, ści, ż, wprawność w rozważanie, rozwaga, die Ueberlegtheit; *Boh.* rozważliwost; *Carn.* resbornost, resbôr, resumnost; *Vind.* vanzhovitnost, vanzhajozhnost, vglavovsetnost, pervanzhlivost, permiflenost, spominost; *Ross.* разсмотрительность; *Eccl.* вышление. ROZWAŻNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* rozważliwy; *Slov.* rozgjmawý; *Sorab.* 1. poważuyne; *Carn.* resborn, premisléń; *Vind.* vanzhoviten, vanzhojozhen, merkifhen, vglavovseten, spomliu, pomiflenu, pomiflen, napomifliu, prevanzhlivu; *Slav.* promislivshi; *Ross.* разсмотрительный, благоразсудительный, благоразсудный; *Eccl.* вышленный, разсмотрелнвый, разсмотрительно; rozważający, rozbierający; erwägend, überlegend, voll Bedacht. Nierozważny młodzieńcze, łzy które jéj płyną, tak jak ona fałszywe. *Teat.* 49. *b*, 42. Jałmużna zamknięta jest w ręku rozważnych. *Xiądz.* 125. Wybór nierozważny. *Teat.* 52, 74. Serce jest nierozważne, *ib.* 41. *c*, 344. Filozofia iest i rozważna i czynna, rozpatruje się i w raz działa. *Pilch. Sen list.* 3, 186. (*speculative*). ROZWAŻYĆ *cz. dok.*, Rozważać *niedok*, Rozważywać *frequ.*; *Boh.* rozwážiti, rozwažowati, posauditi sy. poważjm, poważowati, rozgjmati, (*ob.* Rozjąć); *Sorab.* 1. rozpomnu, rozpominam; *Vind.* prevaguvati, preiprevagati, preiresmifliti; *Carn.* premisblujem; *Croat.* razglédam; *Slav.* promotriti; *Ross.* развѣсить, развѣшивать, разгадать, смекнуть, смекать, одуматься, одумываться, осмотрѣть, осматривать, обмыслить, обмышлять; *Eccl.* возсудити, возсуждаю, поглоумити ся, поглумляюся, разсуждати, размышляти, подумать съ собою: waga dochodzić, na wadze przeważać; abwägen, auf der Wage erforfchen, prüfen, *propr. et fig.*, rozmyślić, rozpamiętać, rozpomnieć, roztrząsać, rozbierać; erproben, erwägen, überlegen. Weźmiesz sobie szale z gwichty, i roważysz włosy; trzecią część spalisz, a drugą trzecią część zsiekasz mieczem. 1 *Leop. Ezech.* 5, 1. Mądrzy, co powiadają, jakoby na wadze rozważają. *Radz. Syr.* 21, 28. (słowa mądrych na wadze ważone bywają. *Bibl. Gd.*). Oszukują drugich przy rozważaniu sprawiedliwości, *in stateris. Wróbl.* 140. Ten tylko, co ufa swojéj cnocie, rzec może: waż, uważ, rozważ; a ja-ć i ze wszystkich miar zupełnym w wadze i w próbie cnoty mojéj wyjdę. *Lub. Roz.* 221. Niech to insi rozważywają. *Kosz. Cyc. E.* Rozważaj słowa, niżeli je wymówisz. *Stas. Num.* 1, 41. Jeżeli się komu podobać będzie tłómaczenie to z textem rozważyć.... *Krup.* 5. *praef*, porównać, die Ueberfetzung gegen das Original abwägen, fie damit zufammen halten. Człowiekowi bóg dał moc rozważania, t. j ażeby z dwóch propozycyj trzecią wnosił. *Mon.* 70, 164. skonkludowania, wniesienia zkąd; Schlußkraft, Gabe zu fchließen. — ℣ Rozważam się *rec.*, decyduję się po delberacyi, ich beftimme mich, entfchließe mich, entfcheide nach der Erwägung. Cóż teraz mówisz? czyś ty nie mój po zapłacie? R. Dopiero ja to zważam, lecz się jeszcze cale Nie rozważam, i w równéj wadze trzymam szale. *Min. Ryt.* 1, 317. — §. Rozważać co komu, przekładać mu do rozważania; einem etwas zu erwägen geben, es ihm vorftellen, zu Gemüthe führen. Potym mu dziesięcioro pańskie przykazanie po jednemu rozważał. *Paszk. Dz.* 26. Maslaus od Prusaków ogromne wojsko przeciwko Kazimierzowi snadnie otrzymał, w te słowa im rozważając: Was tu rzecz samych zachodzi, etc. *Krom.* 91. Rozważyć komu, namówić go, einen wozu bereden. Snadnie Mieczysław książętom Śląskim rozważył, że z nim radą i orężem znosić się poczęli, *persuasit. Krom.* 202.

ROZWESELIĆ *cz. dok.*, Rozweselać *niedok.*; *Boh.* rozweseliti; *Slov.* obweselugi; *Sorab.* 1. zameszelú; *Vind.* resveféliti, arsveféliti, obfladuvati, reshiveti, reshiulati; *Carn.* resveselim; *Croat.* razveszeliti, razveszelyûjem; *Rag.* razvesselitti, razveselitti; *Bosn.* razveseliti; *Ross.* развеселить, провеселить, возвеселить, возвеселять; wesołym uczynić osobliwie niewesołego, (cf. uweselić); erheitern, fröhlich machen. Rozweselam niewesołego; uweselam ledajakiego. *Cn. Th.* 955. Serce wesołe rozwesela oblicze. *W. Prov.* 15, 13. Rozweselenie *Vind.* resvefeluvanje. Rozweselający, *Vind.* reshivezhen, reshiulajozhen; reshivitliu; *Croat.* razveszilyiv. Miejsce rozweselające; *Vind.* resvefelizhe, vefelifhtvu, Luftort. Moc rozweselenia *Vind.* reshivezhnost, vefelnost, resvefelnost. Człowiek rozweselający, rozweseliciel, *Croat.* razveszélitel, *f.* razveszelitelicza; *Rag.* razveselitegl, *f.* razveselitegliza. Rozweselić się, rozpuścić się na wesołość. *Cn. Th.* 956. recht luftig werden.

ROZWIAĆ, ROZWIONĄĆ, *f.* rozwieje, rozwienie, rozwione *cz. jednił*, Rozwiewać *niedok.*; *Vind.* samesti, sapihati; *Ross.* развѣять, развѣвать; rozdmuchnąć, zerwehen, verwehen, *propr. et fig.* Popioł ma w sobie tak drobne części, że lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Sienn.* 551. (rozprószony, rozniesiony). Popioł lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Spicz.* 168. Silny wiatr piaski rozwiewa. *Psalmod.* 68. Będą jako plewy na wietrze, i jako perzyna, którą wicher rozwiewa.. 1 *Leop. Job.* 21, 17. Wnet jak plewy, wichrem, wszystko się rozwienie. *Rej. Wiz.* 125. *Irritum facere*, rozwiać, rozpróć. *Macz.* Zniszczywszy (bóg) pysznych ludzi harde dumy, A niechcąc ich mieć więcéj na baczeniu, Rozwiał ich płonne rady i rozumy. *Odym. Św. E* 2 *b.*

ROZWIĄZAĆ, *f.* rozwiąże *cz. dok.*, Rozwięzować, rozwięzuje *cotin*, Rozwięzywać *frequ.*; *Boh.* rozwazati, rozwazowati, rozuzliti, (cf. węzeł); *Sorab.* 1. rozwežu, rozwožu; *Vind.* resvoslati, arsvesât, arsdrifhit; *Croat.* razvezati, razvesûjem, razvuzlávam; *Rag.* razvêzati, razvexûjem, razuzlatti; *Slav.* razvêzati; *Bosn.* razvezati, razdrjeseiti, odrjeseiti; *Ross.* развязать, развязывать, вывязать, вывязывать, растворить, растворять: *Eccl.* рѣшити, рѣшу, отрѣшити, отвязати, разрѣшити, разрѣшати; rozdzierzgnąć, związanego co odwiązać; aufbinden, auffnüpfen, auflöfen. Po wydobyciu z moczydła, konopie rozwięzują się z pęczków. *Jak. Art.* 5. 219. Jeden węzeł rozwiązał, drugi zawiązował. *P. Kchan. Orl.* 1, 296. Musi rozerwać, kto rozwiązać wstęgi nie może. *Pot. Syl.* 41. (przeciąć węzeł). Rozwiązanie *Ross.* развязка. Do rozwiązania, rozwiązalny, *Slov.* rozwazatedlný; *Sorab.* 1. rozwazanité; *Ross.* рѣшимый, auflöslich. Wę-

zeł nierozwiązany, nierozwiązanny, nierozwiązalny, nie do rozwiązania, nierozdzierzgły, *Eccl.* неразрѣшный; *Ross.* неразводимый, нераводный, unauflöslich. Przywiązałeś mię sobie nierozwiązanym węzłem. *Sk. Żyw.* 1, 368. Ręce nierozwiązannie skrępowane były. *Mon.* 76, 146, *adverb.*, nierozdziergle. Rozporządzenie boskiéj mądrości jest dla nas rzeczą trudną do zrozumienia i nierozwiązalna. *Mon.* 76, 578. — *Fig. tr.* Wie on, gdy ochronić, gdy worki rozwiązać. *Opal. Sat.* 7. rozdawać hojnie, rękę otwierać, den Beutel aufthun. W jałmużny ręce rozwiązane, Szafarki sierot niepohamowane. *Suszyc. Pieśn. A b.* (rozpuszczone, rozlane na hojne jałmużny). Kryształ urzeczone rozwięzuje. *Sienn* 330 odpęta, odczyni; von der Bezauberung frei machen, die Beherung auflösen. — Rozwiązać związek, towarzystwo jakie, eine Verbindung entlassen, auflösen, aufheben. Rozwiązanie konfederacyi. *Vol. Leg* 8, 920. Dobrze jest człowiekowi tak być: lecz jeśliś pojął żonę, nieszukajże rozwiązania; jesteś rozwiązan od żony, nie szukajże żony. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 7, 27, (cf. rozwód, cf. rozwieść się). — Rozwiązać się z ciałem = rozłączyć się, ſich vom Körper trennen. Przy czytaniu ewanielii, z ciałem się tym rozwiązał. *Sk. Żyw.* 2, 119 Jak bardzo pragnął Paweł, rozwiązać się z ciałem tym śmiertelnym. *W. Post. Mn.* 527. — Materyi elektrycznéj nadzwyczajna dzielność do rozwięzywania ciała, jest wiadoma. *Pam.* 83, 2, 168, (cf. rozpuszczenie). — Rozwiązać matkę z płodu = ratować rodzącą, der Mutter bey der Niederkunft beyſtehen, entbinden helfen, die Entbindung befördern. Która z płodu rozwięzujesz Dobra Dyano, i matki ratujesz.... *Lib. Hor.* 126. Alkmene dopiero z brzemienia rozwiązana. *Otw. Ow.* 361. der Leibesfrucht entledigt, entbunden. Rozwiązanie matki, zlegnienie = połóg, die Entbindung, die Niederkunft. Kiedy się płód odłącza od matki, i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki, czyli rodzeniem. *Zool.* 76. Blizko spodziewane rozwiązanie królewiczowéj, pierwszą raz ciężarnéj. *Gaz. Nar.* 1, 297. — Rozwiązać język, na co, na kogo = rozpuścić go niehamownie, puścić cugle językowi; der Zunge den Zügel ſchießen laſſen, frey reden. Nie rozwięzuj języka przeciw nieprzyjacielowi swemu. *Budn. Apopht.* 79. Rozwiązał Sejan potężniéj język, utyskując na wyniosłość Agrypiny. *Nar. Tac.* 1, 280. Chwilę stojąc bez mowy, potym się ozwała, i język na żal, oczy na łzy rozwiązała. *P. Kchan. Ort.* 1, 208. To zdanie się nie ostoi, że ludzi na grzechy i rozpustę rozwięzuje i rozpasuje. *Salin.* 4, 185. — §. *Theol.* Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwięzował, rozgrzeszał. *Gil. Kat.* 269. Rozwięzujący, rozgrzeszający *Ross.* разрѣшительный — *Philos.* Rozwiązać jaką kwestyą, wątpliwość, zdanie jakie = dać odpowiedź ułatwiającą, ułatwienie; ułatwić, rozstrzygnąć, eine Frage u. ſ. w. auflöſen. Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiążę. *Biel.* 622. Może on trudne rzeczy wyłożyć, a węzłowate rozwięzać. 3 *Leop. Dan.* 5, 16. (wywięzać. 1 *Leop.*). To wszystko, co tak długo mówił, ja króciusieńko rozwięzuje. *Teat.* 34. *b*, *H* 2. Dłuższego czasu trzeba na rozwiązanie pytania, niżeli na zadanie onego. *Pilch. San. list.* 362. Obiecuje te trudności nam rozwiązać. *Ząbk. Mł.* 420. Powstanie umarłych tak jest trudną rozumowi ludzkiemu zagadką, że jéj i anielski odgadnąć i rozwiązać nie może. *Pociej.* 114. Oedyp wątpliwe gadki rozwięzuje. *Bardz. Trag.* 353. Niektóre rzeczy dla uciechy tak się zawięzują, iż rozwiązanie ich nieumiejętnemu bywa trudne, a umiejętnemu bardzo łatwe. *Corn. Sen.* 336, *Ross.* рѣшение. Łatwiéj jest głupcowi dziesięć zarzutów uczynić, jak mądremu jeden rozwiązać. *Xiądz.* 256. — *Math.* Rozwiązanie, *solutio*, zamyka w sobie odpowiedź na zadanie. *Alg.* 5. *Łesk.* 12. *Geom.* 1, 21. "ROZWIĄZ, iezu, *m.*, rozwiązanie, rozłączenie; *Ross.* розвязка, die Auflöſung. O przyrodzeniu duszy i rozwiezie jej z ciałem, umierając rozmawiał. *Nar. Tac.* 2, 419.

ROZWIĆ, *f.* rozwije *cz. dok.*, Rozwinąć, *f.* rozwinie *jednl.*, Rozwijać *niedok.*; *Boh.* rozwiti, rozwinauti, rozwjgeti, rozwinowati; *Carn.* resvyam, (resvytje = ruptura); *Vind.* resviti, resvijati; *Croat.* razviam; *Bosn.* razvtti, razmotati; *Rag.* razvitti, razvîati, razvijam; *Ross.* развить, развивать, раскатать, раскатывать, раскутать, раскутывать: odwinąć zawinięte, von einander wickeln, von einander ſchlagen, enthüllen, aus einander laſſen. Rozwijam pieluchy: odwijam dziecię. *Cn. Th.* 956. *Ross.* распеленать, распеленывать. Na wiatr niepewny chcesz rozwijać żagle. *Teat.* 46. *c*, 53. rozpinać, rozciągać, die Segel ausſpannen. Na wały morskie nasieść im kazano, i żagle rozwinąć. *Żebr. Ow.* 361. Już też noc zaszła, i płaszcz rozciągniony Rozwiła na świat uszyty z ciemności. *P. Kchan. Jer.* 273. rozpuściła, den Mantel über etwas ausbreiten. Wiosna nowe ozdoby rozwija, po umarłéj zimie. *Tward. Wł.* 103. Śliski a zwity wąż, w rozmaite się kręgi zwija i rozwija. *Weresz. Reg.* 115. Stanął wryty, Gdy ślicznéj Pryamidy włos ujrzał rozwity. *Hul. Ow.* 65. rozpuszczony, rozwiązany, fliegendes Haar. Rozwija ogon w tęczę indyk i paw butny. *Zab.* 10, 76. *Koss.* roztacza, der Pfau entfächert ſeinen Schweif, ſchlägt ein Rad. Rozwijanie, rozwinięcie *Ross.* развивка. Rozwinąć proporce *tr.*, rozpostrzec, rozciągnąć władzę swoję; ſeine Fahnen wehen laſſen, ſeine Macht erweitern, weiter um ſich greifen. Skoro Gustaw popłynął do Szwecyi, hetman w tym rozwinął swe proporce, i fortece obległszy, pasy wszystkie zastąpił. *Tward. Wł.* 180. — *Aliter:* Rozwinąć wojsko = rozwiązać rejmenta, zwinąć, rozpuścić; die Truppen aus einander laſſen. Większą część wojska rozwinięto. *Kłok. Turk.* 243. — §. Rozwinąć się, rozstać się, von einander ſcheiden. Gdy wszystko na nich zdali, rozwinęli się, i rozbiegli się do domu. *Boter.* 4, 62. Ty, coś się tylko mogła ze mną rozwinąć samą śmiercią, i śmierć cię ze mną nie rozdwoi; *qui a me morte revelli sola poteras. Żebr. Ow.* 83. Spahowie, dowiedziawszy się o śmierci wodza, zaraz się rozwinęli. *Kłok.* 224. rozeszli się, rozjechali się, ſie giengen aus einander. Apostołowie rozwinęli się byli po całym świecie. *Baz. Hst.* 256. — *Fig.* Tak wielkie wały za krótki czas rozpędzone, w piany drobne się rozwijają. *Birk. Exorb. E* 3 *b.* ſie löſen ſich auf, zergehen in Schaumbläschen.

— *Botan.* Rozwija się drzewo, kwiat • puka się, aufberſten, aufbrechen, aufblühen, aufplatzen. Skoro się kwiatek rozwija, zaraz go zerwać. *Teat.* 51, 15. Wiosna gaje rozwiciem gałęzia odmładza. *Otw. Wirg.* 409. Choć zimne w około stoją lody, Etna jednak zielone rozwija ogrody. *Ustrz. Troi.* 56. W krzewach zielenistych trafia się rozsochatość, czyli rozwijanie się w widłate gałęzie. *Brzost. Duch.* 54. (rozrośnienie, rozgałęzienie). W tym zaślepieniu już się marny grzech rozkorzeni a rozwije gniazdo swoje. *Rej. Post. II h h* 6.

ROZWICHRZYĆ *cz. dok.*, pędem rozwiać, wiejąc rozpędzić, rozprószyć, *pr. et fig.*; aus einander ſtürmen, ſtürmend aus einander wehen. Wiatr rozwichrzy ich. *Budn. Zach.* 7, 14. — ℨ. Rozwichrzyć, mocno zawichrzyć, zamieszać, ſehr verwirren. Wszystkie rzeczy nieuważnie rozwichrzył; *temere omnia turbavit. Krom.* 478. Wojciech rozterkami królestwa rozwichrzonego odrażony, przyjąć korony nie chciał; *turbulenti regni. Krom.* 554.

ROZWIDNIĆ sie *recipr. dok.*, ROZWIDNIEĆ *neutr. dok.*, ROZWIDOCZYĆ się *recipr. dok.*, rozświtnąć, rozjaśnić się; hell werden, licht werden, tagen. Skoro się rozwidniało i uciszyła burza.... *Niemc. Król.* 2, 123. Na ostatek pogodny świt się rozwidoczy. *Przyb. Milt.* 91. Nim dzień rozwidnieje. *Przyb. Milt.* 193. ehe der Tag anbricht. — *Fig.* W trzynastym wieku brzazk się pokazał w Europie i po trochę rozwidniać się zaczęło. *Teat.* 24, 42. *Czart.* ROZWIDOCZYĆ, ROZWIDNIĆ *cz. dok.*, widok uczynić, rozświecić, rozjaśnić; hell machen, erleuchten, *pr. et tr.* Otworzy bóg ucho, serce rozwidoczy, Aby ich własne strofowały oczy. *Chrośc. Job.* 138. Nauką swoją rozum nasz rozwidoczył. *Pot. Pocz.* 68. Jasność sławy dom twój rozwidoczy. *Pot. Arg.* 56. Rozwidnić gałęzie, *Croat.* razklestrújem *interluco.*

ROZWIEDZIENIE, ROZWIEDZIONY, *ob.* Rozwieść.

ROZWIELICZYĆ *cz. dok.*, [*z cerk.* РАЗВЕЛИЧИТИ *extollere*, rozwielmożyć, rozsławić, preiſen 2]; *Slov.* rozvěšiti; rozmnożyć, vermehren, zahlreich machen. *Fig.* Rozwieliczyłeś się Jehowo, ponieważ niemasz podobnego tobie. *Budn.* 2 *Sam.* 7, 22. (wielmożnym jesteś. *Bibl. Gd.*). [*magnificatus. Vulg.* 2] Nich mówią zawzdy, niech się rozwieliczy Jehowa. *Budn. Ps.* 40, 16. (niech będzie uwielbiony. *Bibl. Gd.*) hoch geprieſen. ROZWIELMOŻYĆ *cz. dok.*, bardzo mocnym uczynić, ſehr mächtig machen. Tyś jest królu, któryś się rozwielmożył i rozmógł, wielmożność twoja dosięgła aż do nieba. *W. Dan.* 4, 19. Zaspiewam Jehowie, bo wielmożąc rozwielmożył się. *Budn. Exod.* 15, 1. (wielmożnie wywyższon jest. *Bibl. Gd.*). Prawica twoja rozwielmożyła się w męstwie. *Budn. Exod.* 15, 6. (uwielbiona jest w mocy. *Bibl. Gd.*), hoch geprieſen. Ubogosławię cię i rozwielmożę imię twoje. *Budn. Genes.* 12, 2. (uwielbię imię twoje. *Bibl. Gd.*). Rozwielmożyłem dzieło moje. *W. Eccl.* 2, 4. (wielkiem sprawy wykonał. *Bibl. Gd.*).

ROZWIERAĆ *ob.* Rozewrzeć.

ROZWIERCIĆ *cz. dok.*, wiercąc rozbić, zerbohren; *Ross.* развертѣть, развертывать, развердить, развердывать, развернуть, развертывать.

ROZWIEŚĆ, rozwiódł, rozwiedli, *f.* rozwiedzie, rozwiodę *cz. dok.*, Rozwodzić *niedok.*; *Boh.* rozwesti, rozwedu, rozwáděti, rozwoditi; *Sorab.* 1. rozwedu; *Rag.* razvèsti, razvoditti; *Bosn.* razvoditi; *Croat.* razvájam, razvogyen; *Ross.* развесть, разводить; (*distng.* розвезть); rozprowadzić co, rozłączyć, *pr. et fig.*; von einander führen, von einander ſondern, von einander trennen. Szyki, które był ciasno rozstawił, potym w marszu szerzéj rozwiódł. *Pilch. Sall.* 208. Piękne jéj włosy wdzięczny wiatr rozwodzi. *Otw. Wirg.* 471. rozwiewa, rozdmucha, rozmiata, er bläſt ſie aus einander. Zmieszane ziarnka trudno rozwieść. *Morszt.* 86. Co się źle złącza, dobrze się rozwodzi. *Jak. Wyb. C* 4 *b.* rozpara, ſich von einander trennen, ſcheiden. Tomasz ś. do stanu dziewiczego i bezżeńskiego, małżeństwa rozwodził, klasztorne śluby stanawiał. *Zarn. Post.* 3, 519. Rozwodzić się z małżonkiem, z żoną • rozwód czynić, rozwód brać, ſich ſcheiden von Gemahl oder Gemahlinn. *Cn. Th.* 950, *Vind.* sakon lozhit, reslozhit; *Croat.* razpitati, razpitávam; *Rag.* razvarchi xenidbu; *Serb.* prikinuti paas; *Ross.* развѣнчать, развѣнчивать. Juliusz Cezar żonę swą odesłał od siebie, a rozwiódł albo rozłączył się z nią. *Eraz. Jęz. G g* 5. Jeśli co małżonkowi nie do gustu, można prędko ten ciężar zrzucić: rozwieść się, i kwita! *Teat.* 19. *b*, 37. Rozwiedziona, rozwódka, eine Geſchiedene. — *Similiter:* Rozwieść bitwę, rozjąć, pojednać, rozbronić, rozwadzić; eine Schlacht beilegen, ausgleichen. Do króla przyiechał legat papieski, chcąc bitwę rozwieść z Moskwą. *Biel. Św.* 275. Juliusza Ludwik poraził; tę bitwę chciał był Maxymilian rozwieść, gdy posłał do Juliusza o przedłużenie, aby je pojednał; Juliusz dufając ludu swemu, nie chciał bitwy rozwieść. *ib.* 111. — ℨ. Gdy chcą taranem szturmować, tedy mocno rozwodzą ono drzewo, jakoby kiedy kto chce cisnąć oszczepem; a rozwiodłszy dobrze, puszcza go ku murowi, aż wpadną rogi jego między kamienie w mur. *Jer. Zbr.* 66. (odwiodłszy rozkołyszą, rozpędzą, rozmachają). — ℨ. Rozwodzić co • rozprzestrzeniać, rozszerzać; ausbreiten, ausdehnen. Pan bóg twój rozwiedzie a rozprzestrzeni granice twoje 1 *Leop. Deut.* 12. Coć po zwycięztwach? państwa swe rozwiodę! A za tym co? sprawię pokoj, zgodę! *Hyb. Gęśl. B* 3 *b.* Granice królestwa tego, i sławę imienia swego, wzdłuż i wszerz daleko rozwiedzie. *Podw. Wroż.* 55. Monarchie te w ten czas mało się co były rozwiodły, a jeszcze mniéj umocniły. *Boter.* 1. Kraj ten rozwodzi się w wielkiéj równinie; po tym się podnosi na pagórki pożyteczne. *Boter.* 121. Srebro takowe bardzo zdatne jest ku rozwiedzeniu na cienkie blaszki, jakoby pargamin. *Spicz.* 130. (ku rozpłaszczeniu). Rozwiódł się Osman obozami swojemi od Prutu do Dniestru. *Birk. Kaz. Ob. E b.* Jarzębina tam przy kwiecistej rozwodzi się nizinie. *Zab.* 6, 164. Winnica zrodziła gałęzie, i wypuściła rozwiedzenia. 1 *Leop. Ezech.* 17, 6. (latorośli 3 *Leop.*; cf. rozsochacieć). Jad wypływa strumieniem z rozwiedzionéj rany. *Bardz. Luk.* 16. — Rozwodzić mowę, głos, skargę • szerzyć się mówiąc, skarżąc, narzekając; ſich weitläuftig auslaſſen, weitſchweifig lange reden, klagen u. ſ. w. Byłoby

tu co rozwieść, gdybym rzeczy nie skracał. *Hrbst. Nauk. O* 2. Gdy Izydor począł kazać, i rozwodzić i nauczać członków chrześciańskiéj wiary, pojmali go i dali do więzienia. *Biel. Św.* 239. Od wieczora aż do ranka Rozwodzi skargi miłosne. *Nieme. P. P.* 135. (ciągnie je). Gdy ona na ustroniu rozwodzi swe żale, Ja sobie gram w arcaby, albo tutuń palę. *ib.* 23. Coż mu powiem, gdy przede mną swoje będzie rozwodzić żale? *Teat.* 18, 95. Czy cię los dręczy okrutny, Że głos rozwodzisz dotkliwy, smutny? *Zab.* 14, 227. Sam się zabić nie waży; tylko płacz rozwodzi. *Jabł. Tel.* 198. — §. Rozwodzić komu co, a) Szeroko mu przekładać, wyłuszczać, rozbierać, rozważać; umständlich vorlegen, aus einander ſetzen, erläutern. Rozwodził Mojżesz królowi dobrodziejstwa, które pan Egiptskiej ziemi uczynił. *Biel. Hst.* 29. Powiedział te rozwody filozofa onego, A prosił go, aby mu więcéj rozwiódł tego. *Rej. Wiz.* 9 *b.* Lepiéj się to na swym miejscu rozwiedzie. *Pilch. Sen. łask.* 11. — b) Wyperswadować komu co, odradzić, wybijać mu z myśli; einem etwas abrathen, ihn umſtimmen, es ihm aus dem Sinne reden, ihn von etwas abbringen. Kochance swojéj nic nie powiedział, Bo żeby mu tę drogę rozwieść chciała wiedział. *P. Kchan. Orl.* 1, 224. Szedł, i ociec nie mógł rozwieść mu téj drogi *P. Kchan. Jer.* 199. Jagiełło gdy wciągnął do Prus, przyjechał do niego arcybiskup od papieża, który onę wojnę rozwiódł, i przymierze między niemi utwierdził. *Stryjk.* 516. Zbierał lud, ale matka rozwiodła mu to. *Biel.* 130. Strwożonemu tak smutek rozwodził. *Karp.* 1, 67.

ROZWIESIĆ *cz. dok.*, Rozwieszać *niedok.*, Rozwieszawać *frequ.*; *Ross.* развѣсить (= rozważyć), развѣшать, развѣшивать: pozawieszać różnie, hier und dort aufhängen. Noc już swoje czarne rozwiesiła powłoki. *Stas. Num.* 1, 142. Włosi odpusty rozwieszawali po cmentarzach, jakoby jakie towary. *Stryjk.* 707. (*Ross.* развѣсъ, развѣшиваніе rozważanie, równowaga).

ROZWIEWAĆ, *ob.* Rozwiać.

ROZWIEŹĆ, rozwiózł, *f.* rozwiezie, rozwiozę *cz. dok.*, Rozwozić *niedok.*; *Boh.* rozwezti; *Ross.* развезть, развозить; wozem lub statkiem tu i owdzie pozawozić, n. p. towary, zu Lande oder zu Waſſer verführen, verſchiedentlich zur Achſe oder zu Schiffe verſchicken. *Cn. Th.* 957. Rozwożenie, rozwiezienie, rozwóz *Ross.* развозъ, развозка. ROZWIEŹĆ się *recipr.*, rozwiozłym się stać, rozpuścić się, ausgelaſſen werden. *Tr.*

ROZWIĘZŁY, a, e, ROZWIĘŹLE *adverb.*, rozwiązany, rozpuszczony, rozchełznany, rozwiozły, rozworny; ausgelaſſen, zügellos. Za Ludwika stała się Polska rozwięzłą bardziéj, niżeli wolną. *Nar. Hst.* 7, 7. Kazimierz Wielki, zmierziwszy sobie żonę, żył rozwięźlej z pogorszeniem narodu. *Nar. Hst.* 6, 325. ROZWIĘZŁOŚĆ, *ob.* Rozwiozłość. ROZWIJAĆ, *ob.* Rozwić.

ROZWIJKA, i, *ż.*, rodzaj linii krzywéj, *evoluta. Jak. Mat.* 111. *et* 5, 75. *developpée.*

ROZWIKLIĆ *cz. dok.*, Rozwikłać *niedok.*, zawikłane rozpleść, aus einander wickeln, aufwickeln, aufflechten, entwickeln, *pr. et fig.* Rozwikłanie sprawy zawiłéj. *Teat.* 39, 267. *Inextricabilis*, tak zamotan, zawikłany, że trudno może być rozwikłan, nierozwikłany. *Mącz.* — ROZWIKŁANIE, a) *subst. verb.*, das Aufwickeln, Entwickeln. — b) *Adverb. partic.*, Rozwikłanym sposobem, entwickelt.

ROZWILŻYĆ *cz. dok.*, Rozwilżać *niedok.*; *Eccl.* развлаживаю; wskróś wilgocią przenikać, durchfeuchten. Suche rozwilżasz wilgocią urodzajów plemię. *Przyb. Pis.* 121.

ROZWINĄĆ, *ob.* Rozwić. ROZWIONĄĆ, *ob.* Rozwiać.

ROZWIOŹŁOŚĆ, ści, *ż.*, rozwięzłość, rozpusta; die Ausgelaſſenheit, Zügelloſigkeit. Rozwiozłość życia. *Tr.* ROZWIOZŁY, a, e, ROZWIOZLE *adverb.*, rozwięzły, rozpustny; ausgelaſſen, zügellos. Młodź w obyczajach rozwiozła. *Tr.* Pewny wysmukły gładysz rozwiozłych obyczajów. *Mon.* 76, 89. Władza hetmańska rozwioźle tłumaczona i rozciągana. *Vol. Leg.* 7, 50. (zbyt przestronno).

ROZWLEC, rozwlokł, *f.* rozwlecze, rozwlokę *cz. dok.*, Rozwłoczyć *niedok.*, Rozwłaczać *contin.*; *Boh.* roztáhati; *Sorab.* 1. rolloczicz; *Croat.* razvlàchim; *Ross.* разволочить, разволочь, разволачивать, развлечь, развлекать; rozciągać, aus einander ſchleppen, aus einander ziehen, ausdehnen. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe wojsko rozjąć. *Warg. Cez.* 146. Aby nieprzyjaciela rozwlokł, zmyślił uciekanie. *Faliss. Fl.* 7. Zabawiać się koło tego nie chcę, abym historyami nie rozwlókł téj xiążki. *Syxt. Szkł.* 175. Bronią głowy Meduzy węże rozwłokłe. *Bardz. Luk* 166. Włos na twarz rozwlokły. *Bardz. Luk.* 155. Jak gmach ten wzdłuż się rozwłóczy, jak wszerz rozpościera. *Przyb. Luz.* 322. rozciąga się, ſich ausdehnen, ausſtrecken. Damaszek miasto około góry daleko się rozwlokło. *Warg. Radz.* 39, (ef rozstrzelać) Narody Słowackie za Wisłą siedliska nowe długo i szeroko rozwlokły. *Krom.* 27. Rozwlokły, rozwlekły = przeciągły, gedehnt, ausgedehnt. ROZWLEKŁOŚĆ, ROZWŁOKŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rozwlaštnost; rozciągłość, przeciąg. *Cn. Th.* 956. die Ausgedehntheit. ROZWŁOKA, i, *ż.*, wielka odwłoka, das Verſchieben, Aufſchieben, in die Länge ziehen. Czyni rozwłokę Elżbieta, a Sędziwoja wątpliwą odpowiedzią zabawia. *Krom.* 401.

ROZWÓD, u, *m.*; *Boh.* rozwedenj; *Sorab.* 1. rozwerweno; *Carn.* lozhitva; *Rag.* raztava; *Ross.* разводъ; §. 1) rozwiedzienie, rozłączenie, rozdzielenie, rozbrat; das von einander Führen, Abſondern, Trennen, Scheiden. Rozwód małżeński zajmuje rozłączenie od łoża i fortuny. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 223. die Eheſcheidung; *Sorab.* 1. mandželskeye wotehatžo; *Vind.* sakonsko lozhenje, sakonska odvesa, resvesa sakona, sakounu odlozhenje; *Croat.* razzakonenye, razpitanye; *Ross.* разводъ. Rozwód małżeństwa abo małżonków = ROZWODZINY. *Cn. Th.* 958. *Klon. Wor.* 68. *Dudz.* 56. Kiedy się nie kochacie, więc rozwód wziąć, i skończyło się. *Teat.* 14, 33. Dorant z piękną rozwód wziął żoną. *Teat.* 48. *b*, 11. Pozwolenie rozwodu nie może być dane, tylko tym, którzy doświadczają małżeńskich przykrości. *Mon.* 76, 129. U nas w Polszcze nie tylko rozwodu mieczowego, ale też snać i listowego, dla marności i cudzołoztwa niemasz. *Sekl.* 20. Rozwód czynię = rozwodzę się z małżonkiem, z żoną. *Cn. Th.*, rozwód biorę. — *Fig.* Miłość z małżeństwem dawno rozwód

wzięła. *Teat.* 3. *d*, 7. — §. Racya twoja ma w sobie kłamstwo jawne jasne; dlatego też nie dowodem, ale rozwodem jest. *Zygr. Pap.* 211. (sama się zbija, obala, upada). — §. 2) Rozciąg, przestrzeń, rozwlokłość; die Ausdehnung, Strecke. (*Boh.* rozwod *propago*). Wielkie księstwo Litewskie od wschodu słońca przy granicy Ruskiéj ma swój rozwód i położenie. *Gwagn.* 299. Czarna chmura w powietrzu szerokim rozwodem Nagle przyćmiła słońce nad samym zachodem. *Przyb. Ab.* 48. Dźwina we dwie mile od Rygi szerokiemi rozwodami w morze wpada. *Gwagn.* 409. Za Witołda Litwa od Euxynu do Baltyckiego morza granice swe szerokim rozwodem rozciągała. *Gwagn.* 299. Powiedział te rozwody filozofa cnego, A prosił go, aby mu więcéj rozwiódł tego. *Rej. Wiz.* 9 *b.* wyłuszczania, rozbiory, roztrząśnienia, wywody, Erläuterungen. ROZWÓDKA, i, *ż.*, rozwiedziona z mężem; *Bosn.* pusteniça; *Eccl.* поущенница, пущеная, eine vom Manne Geschiedene. (*Ross.* разводка rozmnożenie).

ROZWODNIC *cz. dok.*, Rozwodniać *niedok.*; (*Boh.* rozwodniti, rozwodnowati; *Bosn.* razvodniti; *Rag.* razvodnitti; *Croat.* razvodûjem); wodą rozrzedzić, rozpuścić; wässern, wässerig machen. Rozwodnione wino lepsze ku oddaleniu pragnienia. *Cresc.* 369. Woda sama żadnéj rosnącéj rzeczy nie tuczy, tylko swą wodnością pokarm rozwodnia, aby się tym snadniéj rozchodził po wszystkich członkach. *Cresc.* 72. W starych ludziach rozwodnia się subtelność, która jest w wilgoci przyrodzonéj. *Cresc.* 16. Słoność wszelka niszczeje od rozwodnienia. *ib.* 86. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. *Syr.* 681. Moc tego ziela jest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. *Syr.* 162.

ROZWODNY, ROZWODOWY, a, e; *Ross.* разводный; od rozwodu, Scheidungs-. Rozwodowy list. *Cn. Th.* 956, *Ross.* разводная; *Eccl.* распустная книга, писмо отпускное. Mojżesz kazał dawać list rozwodny Żenie od męża opuszczenia godnéj. *Odym. Św.* 2, *F* 2. Ktożkolwiek opuści żonę swą, niech jéj da list rozwodny. 1 *Leop. Math.* 5, 31. Niż mię Tesalscy ujrzą rozwodną synowie, Krwią moją zgaszę ognie małżeństwa szczérego. *Bardz. Trag.* 452. rozwódką, eine Geschiedene. — §. Nierozwodny, nie do rozwiedzenia, nierozłączny, unzertrennlich; *Ross.* неразводимый, неразводный. ROZWODZIĆ, *ob.* Rozwieść. ROZWODZICIEL, a, *m.*, który co rozwodzi, rozłącza, rozszerza; der Auseinanderführer, Trenner, Verbreiter; *Ross.* разводчикъ. ROZWODZINY, *ob.* Rozwód. ROZWODZISTY, a, e, rozciągły, rozwlekły. *Wład.*, zerzerrt, gedehnt. Rozwodzista mowa, *digrediens sermo. Cn. Th.* 926.

ROZWOJOWAĆ, *f.* rozwojuje *cz. dok.*, wojną rozburzyć, im Kriege zerstören, zertrümmern. Nie może nikt mocarza dom połupić, jeśliby piérwéj tego mocarza nie związał, wtedy dopiero dom jego rozwojuje. *Sekl. Marc.* 3.

ROZWOŁAĆ *cz. dok.*, rozwołuje *pr.*, Rozwoływać *frequ. et cont.*; *Boh.* rozwolati; *Sorab.* 1. rozwowam; rozgłosić, ausschreien, ausposaunen. W Afryce rozwołano wyrok cesarski. *Sk. Dz.* 160. Rozwoływa wszędzie, iż swego dopiąć musi. *Nag. Fil.* 185. Zakazał tłuszczom onym, aby tego nie roznaszali, a iżby tego nie rozwoływali. *Rej. Post. M m* 2. Nagie Nimfy otroka ujrzawszy, pieściami Tłuc się jęły, gaj wrzaskiem nagłym rozwołały; *implevere nemus. Żebr. Ow.* 59. — Rozwołać komu głowę, rozwrzeszczeć mu głowę, nabijać mu uszy, einem den Kopf voll schreyen. *Cn. Th.* 957. Co po katedrach wołali, Głowy sobie rozwołali. *Lib. Sen.* 11. wrzeszczeli, że się im aż głowa padała, sie schrieen, daß ihnen der Kopf platzte. — Rozwoływać głos, *confirmare vocem. Cn. Th.* 957. naprawować głos wołaniem. *Dudz.* 55. die Stimme ausschreyen, durch Schreyen die Stimme verstärken.

ROZWOLNIĆ *cz. dok.*, Rozwalniać *niedok.*, wolniejszym uczynić, cugle popuścić, rozpuścić; nachlassen, den Zügel schießen lassen. W spróchniałéj chałupie wszystkie spoje rozwalniają się; a za zmocnieniem jednych, rozsiadają się drugie. *Pilch. Sen. list.* 243. Król słaby bez męztwa w zmiękczeniu niesławnym Rozwalnia swych poddanych dusze w harcie dawnym. *Przyb. Luz.* 107. rozmiękcza, weichlich machen, erweichen. Brudne obłoki pospolicie się albo wylewem dżdżów, albo pędem wiatrów rozwalniają. *Pilch. Sen. list.* 406. ROZWOLNIEĆ *neutr.*, wolniejszym się stać, rozpuścić się; zügellos werden, ausschweifen. Zbyt rozwolniałego języka giętkość. *Mon.* 65, 109. — §. Rozwolnieć = powolniejszym, łagodniejszym się stać, nachlassen, gelinder werden. Mróz rozwolniał. *Tr.*

ROZWÓR, u, *m.*, ROZWÓRA, y, *ż.*, rozwieranie, otwieranie, das Eröffnen. *Boh.* rozwor brózda, (cf. rozewrzeć). Papież kluczem, który mu dał bóg dla rozwory, Otwarzał i najtęższe w sumnieniu zapory. *Błaż. Tłum. C* 2. — Rozwór, otwór; die Oeffnung, die Spalte. Krynica w prawą łała wodami ślicznemi, Rozwór mając ujęty krajmi trawistemi; *margine gramineo patulos incinctus hiatus. Żebr. Ow.* 59. — §. Rozwora u wozu, drzewo u spodu wozu rozszczepione z końca. *Dudz.* 55. *Wład.*; *Ross.* оселина, (cf. sznice), der Sperrbaum am Wagen. (*Boh.* rozporka orczyk; *Ross.* распорка, распирка, распорочка, распоринка drzewo rozpierające, cf. rozpor). Rozwora, drąg przednie koła z tylnemi spajający. *A. Kam.* Pieniek ten ma być postawiony blizko rozwory, to jest, około półłokcia przy kole przednim. *Rog. Dos.* 3, 32. — §. *Transl.* Rozwór czasu = rozwłoka, przeciąg czasu; die Zwischenzeit, der Zeitraum. Naskwierała Litwa pierzchającym, żadnego rozworu, ani odetchu nie dając; *nullum recolligendi spatium. Krom.* 784. Zamek podpaliwszy, wszystką go mocą dobywa, nie chcąc nic dać rozworu naszym do gaszenia pożogi. *Krom.* 401. *et* 735. Nieprzyjacielom ani do sporządzenia się, ani do wytchnienia, nic rozworu nie dawał, *spatium. ib.* 135.

ROZWOZIĆ, *ob.* Rozwieźć. ROZWOZISTY, a, e, ROZWOZISTO *adverb.*, rozpadlisty, otworem stojący, rozwlekły; von einander gesperrt, gezerrt, gedehnt. — *Fig.* Rozwozisto mówić, *hiulce dicere. Cn. Th.* 957. rozwlekle, weitschweifig. ROZWÓZKA, ROZWÓZ, *ob.* Rozwiezienie; *Ross.* развозъ, развозка. ROZWOŹNIK, a, *m.*; *Ross.* развозщикъ, (cf. zwoszczyk); który co rozwozi, der Umherfahrer, Umherführer, Verfahrer; (Oest. Verschleißer). Rolnika twórcą, rzemieślnika przerabiaczem, a kupca rozwoźni-

kiem, u tych obudwóch furmaniącym, nazwać można. *Mon.* 67, 114. ROZWOZOWY, ROZWOŹNY, a, e, od rozwozu, Verfahr-, Verſchleiß-; *Ross.* развозный.

ROZWRZESZCZEĆ *cz. dok.*, rozwołać, zerſchreien. (Charon): czyżem się nie nasłuchał Homera z duszami, Który głowę rozwrzeszczał nam rapsodyami! *Min. Ryt.* 1, 285.

ROZWYDRZEĆ *neutr. dok.*, rozbestwić się, rozpuścić się, wild und ausgelaſſen werden. Kazimierz Wielki, powodzeniem szczęśliwym rozwydrzały, wszeteczeństwa nic nie poprzestał. *Krom.* 353. Przyjaźnią królewską rozwydrzały Pakosław; *gratia principis insolescens. ib.* 303.

RÓŻYCHA, y, ż., miano, które krowom lub kozom dają. *Cn. Ad.* 614. (cf. białucha, czarnucha, pstrucha), ein Name der Kühe oder Ziegen.

RÓŻYCZKA, i, ż., 2. 1) *dem. nom.* róża, das Röschen. *Tr.* — §. 2) *ob.* Firletka, *ob.* Sowia strzała. RÓŻYCZKOWY, a, e, od rożyczek, Röschen-. Pas z jedwabiu rożyczkowego, jasnoczerwonego. 1 *Leop. Exod.* 39, 26. (z karmazynu. 3 *Leop.*), z różowego jedwabiu.

ROZYNKA, ROZENKA, RODZENKA, i, ż., (z *Franc.* raisin); *Germ.* die Roſine; *Boh.* rozynka; *Sorab.* 2. rósina; *Carn.* rosminka; *Rag.* smehviza; *Vind.* ſuhu grosdje, poſuſhen grosd, ſuhu grosdizhe; *Ross.* изюмина, изюминка; *Eccl.* разинокъ, изюмъ, (z Tatarsk.). Jagody winne w ciepłych krajach ususzone na słońcu, są rozenkami, do stołu i lekarstw zażywanemi. *Kluk. Dykc.* 3, 170. 1 *Leop. Reg.* 25, 18. Nowy świat ma wiele jagód winnych, które zowiemy rozynki. *Biel. Hst.* 453. Porzeczką górną, *ribes alpinum*, ogrodnicy rozynkami drobnemi nazywają. *Jundz.* 172, *Ross.* коринка. ROZYNKOWY, a, e, od rozynków, Roſinnen-; *Boh.* rozynowý; *Sorab.* 2. roſinowi. Rozynkowe jąderko. *Warg. Wal.* 338.

ROZŻĄDAĆ się *recipr. dok.*, rozpalić się żądzą, heftig begehren. Otom ja się rozżądał przykazania twego; *concupivi. Wrobl.* 282.

ROZŻALIĆ kogo *cz. dok.*, Rozżalać *niedok.*, rozrzewnić, zmiękczyć go, żalem go napełnić, wzruszyć go; einen erweichen, rühren; (*Vind.* reshaliti, oshaliti, referditi, arshalit; *Croat.* razsalosztújem). Jedno mię tylko trapi, jedno rozżala. *Teat.* 43. *c*, 41. *Wyb.* Stój pióro, nie mam na celu Serca tak czułe rozżalać. *Kniaź. Poez.* 1, 11. Rozżaleni braterską miłością. *Rej. Wiz.* 70. *Zab.* 10, 172. Bardzo ona rozżalona na to, żeś niewdzięczny. *Teat.* 10, 20. (żałośna). ROZŻALIĆ się *recipr. dok.*, Rozżalować się *niedok.*; *Boh.* rozżalostiti se; zlitować się, ſich erbarmen. Rozżaliwszy się pan onego niewolnika, uwolnił go. *Budn. Math.* 18, 27. Rozżalił się pan ziemi swojéj, i przepuścił ludowi swemu. 1 *Leop. Joel.* 2, 17. Obacz się nędzny człowiecze, coś jest, a rozżałuj się sam siebie. *Rej. Post. B* 1. Jeśli się sam nie boisz o upadek swój, rozżałuj się wzdy tego stadka, aby nie umarło przez ciebie. *Rej. Ap.* 56. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 21. Rozżali się ziemia, a nieba zasmucą się. *Radz. Jer.* 4, 28. Błogosławieni wy od boga, żeście się mnie rozżalili. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 21. — §. Grzesznicy mają pokutować, aż się prawdziwie rozżałują upadku swego. *W. Post. W.* 34. (żalem odpokutują). Matatyasz ołtarz zburzył, i rozżalił się zawisną miłością zakonu. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 25. (pomścił się zelżywości zakonu. 3 *Leop.* zapalił się, rozpalił się).

ROZŻARTY, a, e, ROZŻARCIE *adverb.*, (*Etym.* żreć); rozjadły, rozjuszony, mocno rozpalony; fehr erbittert, entbrannt. Jak dziesięć jędz rozżarta, okropna jak piekło. *Przyb. Milt.* 57. Bluźni, rozpaczą ostatnią rozżarty. *Kras. Woj. Ch.* 94. Rozżarty, wydawał rozpaczające krzyki. *Teat.* 2, 120. Szatan rozżarcie w górnych myślach się zaciekа. *Przyb. Milt.* 56. W gniewie rozżarty. *Leszcz. H. T.* 83. (*Boh.* rozežrati rozgryźć; *Ross.* разжирѣть roztyć się). ROZŻARZYĆ *cz. dok.*, Rozżarzać *niedok.*, rozpalić, *pr. et fig.*, entflammen, erhitzen; *Rag.* raxâriti, zaxâriti; *Bosn.* rasgjariti; *Vind.* oginj nashiveti, reshiveti; *Boh.* rozfaukati, rozfauknauti; *Ross.* возъярить, возъярение. Jeśli podedmiesz jaki ogień, rozżarzy się, a jeśli pluniesz nań, będzie zgaszon. 1 *Leop. Syr.* 28, 14. Częste pijaństwo osroża i rozżarza umysł. *Pilch. Sen. list.* 2, 371. Rozżarzyli Demetryusa na Judę. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 11. Rozżarzyć czytającego imaginacyą. *Mon.* 72, 490. Miłość takowa, która rączo się rozżarzy, Bardzo prędko omierznie, i wielu ich parzy. *Papr. Pr. B b.* Szaloną miłością się rozżarzyła. *Ząbk. Mł* 25. Podobno nie wiesz, iż gniew zatajony, Bywa tym bardziéj w sercu rozżarzony. *Past. Fid.* 285.

ROZZBROIĆ, *ob.* Rozbroić.

[ROZŻEDZ, *f.* rozżeże *cz. dok.* 2], ROZŻEGAĆ *niedok.*, rozpalić, rozżarzyć; entbrennen, erhitzen, entflammen; *Boh.* rozžhy, rozžheti, rozžhnauti; *Bosn.* rasgecchi; *Croat.* razsizem, rasgalszem; *Ross.* разжечь, разожгу. разжигать. Miłość rozżega się ku miłowaniu boga i bliźniego, za chutliwym pełnieniem bożego przykazania. *Hrbst. Odp. P* 2 *b.* Rozżegany *Eccl.* разжизательный.

ROZZIELENIĆ się *recipr. dok.*, ROZZIELENIEĆ *neutr. dok.*, zielenią się pokryć, grün werden. Łąki się rozzielenią. *Cresc.* 594. Niech widzi łąki rozzieleniałe, I owce nad mleko białe. *Chod. Gesn.* 201. Na mały czas ci się rozkwitnie a rozzieleni to marne mieszkanie twoje. *Rej. Post. C c c* 6.

ROZZIEW, ROZZIEWIĆ, ROZZIEWNĄĆ, *ob.* Rozdziew.

ROZZŁOŚCIĆ kogo *cz. dok.*, rozgniewać go, gniewem rozpalić, rozjątrzyć; *Boh.* rozzlobiti; *Sorab.* 1. rozzwobu, rozzwobam; *Vind.* reslobiti, oslobiti; *Ross.* озлоблять, озлобить, einen erboſen, ärgerlich machen. Piekło nie jest gorsze, jak amantka rozzłościona. *Teat.* 3, 81. Rozzłościonéj kobiecie wszystko trzeba wybaczyć. *ib.* 29, 60. Rozzłoszczący *Sorab.* 1. rozzwobičeŕ, (rozzwobenstwo *irritamentum*).

ROZZNAJOMIĆ kogo z kim, *cz. dok.*, poznać kogo z kim, bekannt machen. Przedmioty tym lepiéj do duszy się wcisną, im bardziéj rozznajomiła się z niemi. *Cyank. Log.* 14.

ROZŻONĄĆ, rożenie, *ob.* Rozegnać.

ROZZUĆ, *f.* rozzuje *cz. dok.*, Rozzuwać *niedok.*, z obuwia wyzuć, obuwie zzuć; das Geſchühe ausziehen, Stiefeln oder Schuhe ablegen; *Ross.* разуть. разуваю. Rozzuj bóty twoje z nóg twoich. *Budn. Exod.* 3, 5. Rozzuty bót. *Budn. Deut.* 25, 10. Z bótów rozzuć. *Bies. roz. B* 2.

ROZŻUĆ *cz. dok.*, Rozżuwać *niedok.*, żując rozgryźć, zerfauen; *Boh.* rozežwati, rozžweykati; *Slov.* rozžweychám; *Rag.* raxvâtati; *Bosn.* rasgvatati; *Ross.* разжевать, разжевывать, изжевать.

R T.

*RTĘĆ, i, *ż.*, *TRTĘĆ; *Boh.* rtut, rtuť, rtuč; *Vind.* shivu srebru, koshubarg, kosherban; *Dal.* xivo szrebro; *Bosn.* sgiuo srebro, sgiuua; *Ross.* ртуть; (*adject.* ртутный, ртутить, ртучу obłożyć żywym srebrem); żywe srebro, merkuryusz, das Queckſilber. Według dawnego zwyczaju mówienia pospolitych ludzi, w tym przekładaniu żywe srebro trtęcią nazwałem. *Śleszk. Ped.* 423. *Mącz. Sienn. Wykł. et* 514. Złoto rtęcią rozpuszczone. *Śleszk. Ped.* 423. Franca bez trtęci nie bywa uleczona. *Urzęd.* 398. *Trtęć. *Syr.* 329. *et* 343.

R U.

RU! odgłos, gdy co runie, (cf. puk, rum!); das Geräuſch, des Zuſammenſtürzens auszudrücken. A w tym: ru! podsiębitka na sam stół w pokojach. *Zab.* 8, 342.

RUBACH, *herb*; ein Wappen; trzy ziółka, każde o trzech listkach i z szypułką; w hełmie trzy kłosy pszenne. *Kurop.* 3, 46. (*Croat.* rubâcha; *Boh.* rubaš; *Ross.* рубаха koszula, cf. rąb, ręby).

RUBACHA, y, *m.*, (może *Etym.* gruby, *hruby, *ruby), człowiek wesołego humoru a bonujący sobie, ein luſtiger Bruder. Człek ten niepyszny, idzie wszędzie z nami, Wypije każde, które my pijamy. Rubacha wielki, wszystkiego pomoże. *Żegl. Ad.* 167. *Bratk. J* 3 *b.* Bizarski, jest to imię tego dziwaka rubachy. *Treb. S. M.* 65. Widzisz tego poczciwego rubachę? *Teat.* 51, 53. Człowiek w posiedzeniu wesoły, i dobry rubacha, choć staroświeckiej mody. *Mon.* 69, 415. Kiedy dobrze zatnie Bacha, To go sławią, że rubacha. *ib.* 74, 37. Trafiliśmy na galę do pewnego rubachy parafianina. *Teat.* 42. *c*, 55. — (RUBAKIER, n. p. Coś wołał rubakier. *Pot. Pocz.* 94. Rubakier albo sztymbor woła sternik, kiedy flisom każe pojazdami robić. *Magier. Mskr.*, gerudert!). — RUBASZEŃSTWO, a, *n.*, gruby wesoły humor, bonowanie, lusztykowanie; grobe Luſtigkeit, Wohlleben. Dworak ten umiał zgodzić przystojność z rubaszeństwem. *Kras. Pod.* 2, 62. Ich rubaszeństwo, terminy, gadania, sprawiły we mnie myśl, że mię z łóżnemi ludźmi chciał potowarzyszyć. *Teat.* 19. *c*, 59. Już nas samych wstyd naszych uczonych rubaszeństw, widząc skromność tych ludzi. *Xiądz.* 144. RUBASZNY, a, e, RUBASZNIE *adverb.*, niezgrabnie wesoły, grobo żartobliwy, bezgustownie lusztykujący; tölpiſch luſtig, ungeſchickt ſcherzhaft. Człowiek to bez ceremonii, rubaszny, i pełen zabawnych konceptów. *Xiądz.* 491. Bernardyn młody, żywy, rubaszny i śmiały. *Węg. Org.* 28, (cf. rydzowaty) Równego góra Karmelu nie miała w rubasznych wdziękach hożéj uprzejmości. *Kras. Mon.* 28. Był on wielce dzielny mąż, ludzki, rubaszny i przyjemny. *Ustrz. Kruc.* 2, 100. Dawni myślami, trudem, nauką wybledli, Nasze mędrki rubaszne i pulchne i hoże. *Kras. W.* 52. Mówi do mnie, z miną rubasznie przyjemną: kochany panie Pietrze.... *Niemc. P. P.* 86. Odpowiedział mi na to z wrodzoną rubaszną wesołością. *Mon.* 65, 304. RUBASZYĆ się *recipr. dok.*, podweselić sobie, podchmielić, podpić; ſich luſtig trinken, ſich ein luſtiges Räuſchchen antrinken. Wzajem się z sobą szwagrowie rubaszą. *Pot. Syl.* 467. Rosło serce patrzącym, kiedy się raczyli, Kiedy się pod wesoły wieczor rubaszyli. *Pot. Arg.* 273.

RUBEL, bla, *m.*; *Ross.* рубль, рубликъ, рублевикъ, (od słowa рубить = rąbać; cf. pšzań najdrobniejszy dawny pieniądz, cf. rzezać); srebrny pieniądz Rossyjski, der Rubel, (ein Floren mit 45 Kreuzer). Waży rubel u Rusi i Litwy sto groszy zupełnych. *Krom.* 429. Od słowa rubaj, rąb, wzięły ruble nazwisko. *Czack. Pr.* 170. Urzędowi winy sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 23. *et* 192. Krzyżowy rubel, *Ross.* крестовикъ = półrubla, полтина. — §. Pewna miara, ein gewiſſes Maß. Dla uczynienia wina cierpkiego łagodnym, dają miodu jeden rubel dobrze odszumowanego. *Cresc.* 553. — §*. Rubel [z *rusk.* 2] = powąz. *Dudz.* 29. der Heubaum.

1. RUBIESZ, a, *m.*, der Verwalter. W ziemi Inflantskiéj rubieszowie i pokundziowie, co po naszemu włodarze. *Vol. Leg.* 3, 49. Kubieszowie. *ib.* 330. — 2. RUBIESZ, *herb*: trzy gradusy, na wierzchu strzała. *Kurop.* 3, 46. ein Wappen.

1. *RUBIEŻ, u, *m.*; *Ross.* рубежъ; granica, die Gränze. Daléj idąc na Rżowskim rubieżu, namioty. I twoje spracowane odpoczęły roty. *J. Kchan. Dz.* 294. Zwiedziłem kraj północny, Gdzie Kurskie, gdzie Finlandskie i Szwedzkie rubieże. *Stryjk. Kr. Autobiograph.* Gdzie Szweckie, gdzie Moskiewskie, Liflanskie rubieże, I gdzie Ozelskie morzem obtoczone wieże. *Stryjk. Turk. B* 3.

2. *RUBIEŻ, y, *ż.*, rabież, rabunek, die Räuberey. Tym czasem popi szkaradną rubieżą Junonie owce, Jowiszowi rzeżą Byki. *Pot. Syl.* 227. Przybiega poseł z domu, dając mi znać o rubieży. *Pot. Syl.* 80. Już leżą nieprzyjaciele, niespodziewaną pobici rubieżą. *ib.* 196. Takowéj senat zdziwi się rubieży, Która ich prawu najmniéj nie przystoi. *Chrośc. Fars.* 56. Nie z cudzéj krzywdy i rubieży. *ib.* 258.

RUBIN, u, *m.*, kamień drogi, der Rubin; *Vind.* rubin, ognjenojasni drag kamen; *Rag.* zargljenâk; *Croat.* czarlyenak; *Ross.* яхонтъ, лалъ. RUBINOWY, a, e; *Ross.* яхонтовый. Rubin-.

RUBLOWY, a, e, od rubla, Rubel-; *Ross.* рублевый.

*RUBO *adverb.*, grubo, miąższo. *Wład.*, grob, dick. *RUBOŚĆ, ści, *ż.*, grubość, miąższość. *Cn. Th.* 957. die Dicke.

RUBRYCELA, i, *ż.*, *rubricae precum ecclesiasticarum breves, sic dictae, quod in breviario precum, ea, quae ad directionem pertinent, rubro colore notentur. Cn. Th.* 957. die Rubricell, ein Auszug aus dem Brevierio. RUBRYKA, i, *ż.*, ciesielska glinka, lubryka, gatunek kredy brudnoczerwonéj, twardéj, w dotykaniu ślizkiéj; przedniejszą osadzają w czerwone ołówki do rysowania. *Kluk. Rośl.*

1, 333. der Röthel, der Rothſtein; *Boh.* rudka (*ob.* Ruda; *Germ.* Röthel), hrudka; *Sorab.* 1. tžerwěna lina, tžerwěna kréda; *Carn.* samija, kutmonka; *Vind.* erdezha krida, samija, zherlenilu; *Bosn.* çrrigljena zemglja; *Rag.* zargljenizza; *Ross.* квапъ, вапъ, (cf. wapno). Glina czerwona, kiedy ślady na papierze zostawia, nazywa się ołówkiem czerwonym czyli rubryką. *N. Pam.* 22, 63. Podpisał się rubryką. *Sk. Dz.* 854. Obraz postrychnął rubryką, i rumianym go uczynił, ufarbowawszy barwę jego. 1 *Leop. Sap.* 13, 13. — §. Rubryka, pismo czerwone, rothe Schrift; napis czerwony, rothe Aufſchrift, Rubrik; *Vind.* rubrika, sapopadek nahodnega, erdezh predpiſek; *Croat.* cherlyenka; *Dal.* czarlyenicza; *Ross.* помѣта. Rubryka w prawie kanonicznym znaczy tytuł albo rozdział osobliwy; a to ztąd, iż w dawnych manuskryptach tytuły rozdziałów czerwonym kolorem zapisowane były. *Kras.* 2, 457. — §. *Fig. transl.* Dawniéj nie zdobiły głów Indyjskie kamyki Ni z drogich kruszców wysłane rubryki. *Nar. Dz.* 1, 43. wieńce, korony.

'RUBY, a, e, gruby, miąższy; grob, dick. Człowiek ciała wielkiego i rubego. *Petr. Pol.* 335. *Papr. Ryc.* 339. *Solsk. Geom.* 141. *Miask. Ryt.* 2, 171.

RUCH, u, *m.*, ruszanie, die Bewegung, (cf. Rührung); *Boh.* pohnutj; *Slov.* pohybowánj; *Carn.* genutjè; *Vind.* genenje, gibanje, smesnenje, meknenje, (cf. giąć, gibnąć, mknąć); *Slav.* gibanje; *Croat.* genenye; *Ross.* шевеленіе, (cf. рухнуть runąć). Ruch znaczy własność ciał, podług któréj na inne miejsce przeniesione być mogą. *Os. Fiz.* 59. Ciało w ruchu rozumie się, kiedy albo całe, albo niektóre części jego są przeniesione z jednego miejsca na drugie. *Jak. Mat.* 3, 227. Sprężyny w zegarku, w spojeniu ruch i obrot dzielny pozyskują. *Gaz. Nar.* 1, 101. Czyli też będzie miał wolny ruch w tak ciężkiéj zbroi? *Dmoch. tl.* 2, 205. (czy nie będzie nadto obciążony?). Ruch wojska zbytecznie licznego nie może być tylko bardzo powolny. *Jak. Mat.* 2, 464. Powszechny morza ruch ze wschodu na zachód. *Stas. Buff.* 206. Odchodząc często się obzierał, i ruchy śmieszne robił. *Birk. Dom.* 88. (gestykulacye). Wojny rzadko dobrze idą z tego ruchu pospolitego. *Birk. o Exorb.* 27. z pospolitego ruszenia, allgemeines Aufgebot, Landſturm, *ob.* Ruchawka. — §. Ruch, co się rusza, tchnąca rzecz, 'żywocina; ein belebtes Geſchöpf, eine Creatur, die ſich bewegt. Jużeśmy się wybadali, co jest gniew, i jeśli krom człeka ruch jaki onemu podlega. *Pilch. Sen. gn.* 121. Ruch ziemny, robak, gadzina. *Cn. Th.* 957. Ruch morski, abo wodny pław, co się rodzi i pływa na wodzie, bądź zwierzę, bądź nie źwierzę. *Cn. Th.* 708. — ('RUCHA, n. p. Główszczyzna, *fredum*, ta opłata do skarbu w Mazowszu nazywała się rucha; zdaje mi się, że w Teutońskim języku od słowa Rache zemsta, ma to słowo początek. *Czack. Pr.* 2, 75; *sed cf.* ruszyć dokąd, apelować). — RUCHAĆ co *cz. niedok.*, (cf. ruszyć, cf. *Germ.* rücken, rucken, regen, *obsol.* ruchen; *Arab.* regg; cf. *Ross.* рухнуть, рухнуться runąć); *Boh.* rauchám, heybati, (*ob.* Gibać); *Slov.* pohnauti, pohybowati, pohybugi; *Sorab.* 1. wohibačnoſczu, wohnuyitnoſczu; *Croat.* giblyem; *Dal.* kretati, kréchem, (cf. kręcić); robić, żeby się co chwiało, hin und her rücken, wackelnd machen, hin und her beugen. Rucham ząb, kół, góźdź. *Cn. Th.* 957. — Przeor prosił mistrza Pruskiego, aby mu kościoła nie ruchał. *Gwagm.* 383. nie burzył, er möchte ihm die Kirche nicht zerſtöhren. — Ruchać czym, odmieniać położenie czego; etwas bewegen, rühren, womit rühren. Niektórzy ludzie uszyma ruchają. *Sak. Probl.* 67. — RUCHAĆ się *recipr.*, tam i sam przechwiewać się, wackeln, ſich hin und her bewegen. Ruchają się gałęzie, żeby. *Tr.* — Zgładzone jest wszelkie ciało, które się ruchało na ziemi. *W. Genes.* 7, 21. (wszelkie ciało ruchające się. *Bibl. Gd.*; ruch mające, das ſich bewegte, rührte). Gdy się Absalon jeszcze ruchał, wisząc na dębie, dobili go. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 15, (cf. drgnąć). Darmo się weń wkraść chce strach niewidomy, Tylko że się w nim serce trochę rucha. *P. Kchan. Jer.* 339. (trochę puka serce). Okiem i myślą chciwą wszystkie członki jéj, chód i ruchanie przebieży. *Pot. Arg.* 369. każde ruszenie, poruszenie, giest, jede Bewegung. Przydawa się odchodzenie z wielkiego ruchania ciała, jako gdy brzemienne bardzo robią, albo zbytnie skacza, ruszając się. *Spicz.* 182. — §. Imienie leżące albo 'ruchające. *Glicz. Wych. N 4 b.* dobro ruchome. RUCHACZ, a, *m.*, który co porusza, der etwas in Bewegung ſetzt, der Beweger, Berührer. Ci ruchacze wszech losów, monarchy podufalce. *Zab.* 15, 73. RUCHADŁO, a, *n.*, *Jak. Mat.* 3, narzędzie ruchające się, ein ſich bewegender Körper. 'RUCHAWIĆ *cz. niedok.*, zruchawić *dok.*, ruchawym czynić, ruchawości nabawiać, ożywiać; beweglich machen, beleben. Na boskie stwórcze słowo pagórek zadrgnął, jużci kroczy, Jak słoń zruchawiony stawa na widoczy. *Przyb. Ab.* 13. RUCHAWKA, i, *ż.*, pospolite ruszenie, żołnierze z pospolitego ruszenia; Landſturm, Soldaten vom Landſturme RUCHAWOŚĆ, RUCHLIWOŚĆ, 'RUCHOŚC, RUCHOMOŚĆ, ści, *ż.*, die Beweglichkeit, Bewegſamkeit; ruchomość, *mobilitas. Hub. Wst.* 124, *Boh.* heybawost (cf. chybać), pohnutedlnost, mohowitost; *Sorab.* 1. hibačnoſcž, hnuyitoſcž; *Vind.* genitlivost, genlivost, giblivost, prebudlivost, prenoſhlivost, vmeknivost, premeſlivost, odſibnost; *Ross.* движность, движимость, подвижность, (cf. dźwignąć, podźwignąć). Ruchomość czyli zdolność do ruszania się. *Rog. Doś.* 1, 287. Że ciało poruszone być może, nazywamy 'ruchością. *Hub. Wst.* 388. Gnuśność i nieruchawość jest niemoc i nieudolność ciał do wzruszenia siebie samych. *Boh. Dyab.* 11. Dusza rękom dotkliwość, ruchliwość nogom daje. *Bals. Niedz.* 1, 269. Niebo w rękach u ciebie, Sprawco pierwszéj ruchomości. *Suszyc. Pieśn. L* 4. pierwszego ruchu, der erſten Bewegung. W nim młodość rzeźwa, mężna, darska ruchawość. *Pot. Arg.* 591. obrotność, żwawość; Gewandtheit, Behendigkeit. — §. Ruchomość, ruszanie się, agitacya; die Bewegung, Motion. Przeleżawszy się po kąpieli przez godzinę, ruchomość jest skuteczna, co stać się może piechotą, lub w pojeździe albo na koniu jeżdżąc. *Krup.* 5, 221. — §. *Aliter:* Ruchomość, RUCHOMOSTKA *dem.*; *plur.* Ruchomości; *dem.* RUCHOMOSTKI, ruchome sprzęty; *Vind.* premiklive rezhi, prenoſhliva

roba, preloshliustvu; *Ross.* рухлядь, bewegliche Güter, Geräthe, Mobilien. Cała jego ruchomość, broń, konie, sprzęty poszły na łup nieprzyjacielom. *Nar. Hst.* 7, 96. Z rozrzewnieniem patrzał na zabor ubogiéj ruchomostki. *Xiądz.* 131. RUCHAWY, RUCHLIWY, RUCHOMY, a, e, RUCHAWIE, RUCHLIWIE, RUCHOMIE *adverb.*, mogący być ruszonym, beweglich, bewegbar; *Boh.* pohnutedlný, hnutedlný, mowitý, mohowitý, heybawý; *Slov.* pohnutedlný; *Sorab.* 1. hnuyité, hibaczné; *Carn.* ganliv, (cf. giętki); *Vind.* genitliu, genliu, gibliu (cf. gibki), vmekniu, prenoshliu, smefliu; *Bosn.* pomistgliv, (cf. pomieścić); *Croat.* genutliv, (cf. giętki); *Ross. et Eccl.* движимый, движимой, подвижный, движный, предвижный. Tatarowie w domach z sobą ruchomych mieszkają. *Petr. Hor.* 2. *H* 2. (w domach przenośnych). Zefir przez lekkie ruchliwych gałązek szemranie Budzi Nimfy. *Zab.* 1, 183. *Nar. Nar. Dz.* 3, 29. Naczynie z dnem ruchliwym. *Os. Fiz.* 273. Stoł ruchomy do rozczłonkowania trupa, *versatilis. Czerw.* 40. — §. Ruchawy, ruszający się, ſich bewegend. Osoby te mają krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obrającą się. *Boh. Dyab.* 338. Słoń nieruchawy. *Przyb. Milt.* 115. Dziewczyna strasznie nieruchawa. *Teat.* 35. *b*, 26, (cf. pień, cf. olszowy Marcin). Nieruchomszy nad te tu skały w krąg stojące. *Otw. Ow.* 545. Gwiazdy stałe, nieruchome, zdają nam się nie mieć żadnego własnego biegu; *stellae fixae. Sniad. Jeog.* 5. Wyrazy długie robią mowę rozwlekłą i nieruchawą. *Pir. Wym.* 261. — §. Dwojakie są dobra, jedne ruchome, które można z miejsca na miejsce ruszyć; drugie nieruchome, jak domy, kamienice. *Sax. Tyt.* 128. *A. Zamoj.* 111. Ruchomy majątek *Vind.* preloshlivu samoshtvu, preloshliustvu. Nieruchome dobra, *alias* stojące. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 28. *Zab.* 6, 224. (*Eccl.* обдержаніе, обдержство, все то, что содержится, имущество, владѣніе, отчина, cf. dziedzina, imienie, ojczyzna). Ruchoma własność jest, którą z jednego miejsca na drugie łacno ruszyć i przeprowadzić można; nieruchoma, która z jednego miejsca na drugie przeniesioną być nie może. *Szczerb. Sax.* 485. — §. *Activ.* Liściem topoli mioce wiatr ruchawy. *Hul. Ow.* 43. ruchający, chwiejący; in Bewegung ſetzend, bewegend, ſchaukelnd. Przyjdzie na gnuśnego ubóstwo ruchliwe. *Klon. Wor.* 34. — RUCHOMIE, ruchomym sposobem, *mobiliter. Cn. Th.* 954. RUCHO, a, *n.*; (*Boh.* raucha *linteum*, raucho *vestis*, rauška *velamen*; *Slov.* rucho *vestis*, raucho *amictus*: *Hung.* ruha *vestis*, ruházat *amictus*, ruhazny *vestire*; *Croat.* rûho *amictus*, *vestitus lineus*; *Rag.* ruhho, rûho *amictus*, *vestis*; *Bosn.* ruho); §. 1) rucho, część szaty kobiecéj, fałdzista, która się z szelestem niby ogon z tyłu wlecze. *Włod.*, *Vind.* oblazhilni rep, ſhlof, rep jope, die Schleppe an einem Frauenkleide. Na jednéj służebnicy się sparła, a druga szła za nią niosąc jéj rucho. 1 *Leop. Ester.* 15, 6. *Kchow.* 61. Niewiasty strojów niezwyczajnych nie mają wymyślać, jako są rucha długie, stuły od szyi do ziemi. *Petr. Pol.* 2, 197. *Gost. Gor.* 129. *Łacz. Zw.* 22. Długie rucha za sobą włóczą. *Eraz Ob. B.* Rucho dyabli wozek. *Kchow. Fr.* 14. — *Fig.* Rucho pawie oczami upstrzone. *Zab.* 1, 194. (ogon pawi). — §. Zasłona, opona białogłowska, ein Weibermantel. Królowa białym ruchem okryta, swojego synaczka trzymała czarnym płaszczem odzianego. *Zbil. Dr. F* 2. Szły Trojanki do kościoła Pallady, trzymając dar drogi, święte rucho, *peplum. A. Kchan.* 18. Wzięli święty Pallady obraz, rucha świętego nie śmieli się dotknąć, *vittam. ib.* 36. — *Fig. tr.* Oni żądzom tylko służą cielesnym, A ty ich chciwe bezdenne brzucha Z wielkiego karmisz ziemskiego rucha. *J. Kchan. Ps.* 20. — §. 2) Rucho = cokolwiek ruch daje, porusza, sprężyna ruch dająca; Urbewegung, Grundtriebfeder, Triebrad. Prawda, o duchu czysty, rucho świata. *Zab.* 10, 132. *Koss.* Słońce, dzienne rucho. *Przyb. Milt.* 139. O panno uwielbiona, która téj świątnicy Rucho masz poruczone, a wiesz tajemnice Ludzkie wszystkie. *Tward. Pasq.* 39. — §. Rucho, ruchadło, rzecz ruchająca się, ein Ding, das ſich bewegt. Serduszko moje, rucho przyjemne, Uderz do serca pięknéj Hanety. *Zab.* 11, 396. *Zabł.* — Rucho, ruchanie, ruch, die Bewegung. Wznosi głowę na lada by najmniejsze rucho. *P. Kchan. Orl.* 1, 175. *RUCHONOSZ, a, *m.*, noszący za kim rucho; der Schleppträger; *Vind.* repanoſnik; *Croat.* reponoszecz. Pochodz. *rozruch*, *obruchanie*, *zawierucha*, *samoruch*; *ruszyć*, *ruszenie*, *naruszyć*, *obruszyć*, *poruszyć*, *rozruszyć*, *wzruszyć*, *wyruszyć*, *zawieruszyć*.

*RUCHMANNY, *ob.* Rochmanny.

RUCIANY, a, e, od ruty ziela, Rauten=; *Sorab.* 1. rutžané. Ocet ruciany zachowuje od zaraźliwych chorób. *Kluk. Rośl.* 2, 250. Ruciany wieniec, herb Saski, der Rautenſtrauch, das Wappen Churſachſens.

*RUCZAJ, ju, *m.*; *Ross.* ручей; potok, struga, ein Bach. Gdzie granica idzie rzeczką albo ruczajem, tam komornik wymierzy bieg onéj. *Gaz. Nar.* 2, 203. *Dudz.* 31.

RUCZNICA, *ob.* Ruśnica.

RUDA, y, *ź.*; *Boh.* ruda, (rudka lubryka, Röthel; *Sorab.* 2. ruda czerwona metaliczna ziemia; *Ross.* руда = 1. krew', *ob.* Rudowina, 2 ruda, kruszec, pyдnить brudzić, pдѣть, pдиться czerwienieć, cf. rdza, rdzawieć; cf. *Lat.* rudus, ruduſculum, raudus); §. 1) das Erz. *Urzęd.* 403; *Slov.* rnda, med', kow; *Hung.* rez, ertz; *Vind.* ruda, rudstvu, rudovina; *Carn.* rûda, brom, bron; *Croat.* rûda *fodina*, *minera*, ruda izkopana *metallum*; *Rag.* rûda *fodina*, gvòzdje *metallum*, (*ob.* Gwoździ); *Bosn.* ruda, mjesto, ghdi se dube srebro, zlato al inno mjedo, *metalli fodina*; (*Slav.* rûda = grzęda). Rudami dla różności od kruszców (Erzſtufen), powinny się nazwać owe, które albo są wcale miękkie, albo przynajmniéj kruche; pospolicie najdują się na mokrych miejscach. *Kluk. Kop.* 2, 216. Po wysokich górach prawie wszystkie kopiemy kruszce *metaux*, w nizinach same rudy, *mines. Stas. Buff.* 145. Ruda błotna, Sumpferz. *Kluk. Kop.* 2, 216. Ruda wodna, Seeerz. *ib.* 217. Ołowna ruda abo żyła, *molybdaena. Cn. Th.* 626. Żelazna ruda. *ib.* 1418. *Cresc.* 11, *Sorab.* 2. brila, (cf. bryła). Ruda miedziana, miedzianka. *Os. Żel.* 79. Kupfererz. Był chléb, były i konie, woły, srebrne rudy, Póki tu nie bywały Tureckie obłudy. *Biel.*

S. M. B 3. Ruda surowa *Carn.* grôdel. — §. Ruda w Słowiańskim języku znaczy wszelki kruszec, w Polskim tylko kruszec żelazny. *Klecz. Zdan.* 48? Ruda ognista, *ampelitis. Cn. Th.* 938. Erdharz. — §. 2) Czasu gorącego pada często deszcz drobny gorący bardzo i jadowity, który Włosi *meiumen*, a u nas rdzą albo rudą zowią. *Cresc.* 227. Mehlthau, Honigthau, Rost, Brand, z. B. im Getreide. — §. Ruda = nawałność. *Dudz.* 56. Ungewitter, Sturm, Regen. Gdy od złych wiatrów i od nagłéj rudy Ochraniam sadowinę, kozieł się obłąkał. *Simon. Siel.* 54. — §. 3 a) Ruda, miasto w cyrkule Halickim w Galicyi *Dykc. Geogr.* 2, 363, eine Stadt in Galizien. — b) Starostwo w ziemi Chełmskiej. *Dykc. Geogr.* 3, 563. RUDAWIEC, wca, *m.*, *coluber chersea*, gatunek mniejszych wężów, jadowity rdzawego koloru. *Zool.* 203, eine Art kleiner giftiger rostfarbiger Schlangen. RUDAWA, y, *ż.*, miasto w Krakowskim nad rzéką Rudawą czyli Rudawką. *Dykc. Geogr.* 2, 365. *Pot. Jow.* 156. Stadt und Fluß im Krakauischen. RUDAWY, a, e, rudę mający, erzhaltig. Woda rdzawa albo rudawa, to jest z rudą śpiży niejakiej zmieszana. *Cresc.* 11. — §. Rudawy na kształt rudy, nieczysty śniady, rdzawy, rdzysty; wie Erz, erzfarbig, unrein, schmutzig, rostig. (*Boh.* zerzavý rdzawy, rudawy, rdjti, rdjm czerwienieć; *Vind.* arjav' = rusy, erjau = rdzawy, ardezh, razh = czerwony; erdezhast = rudawy; *Carn.* erjav, erjavz *rufus*, erjav *aeruginosus*, erdezh, ardezh = czerwony; Erdelje *Transsilvania*; *Bosn.* arghja, rrighja, righja *aerugo*; *Ross.* рудожелтый brudnożółty, рудить, зарудить brudzić, орудѣвить okrwawić, рдѣть, рдѣться czerwienieć). Złoto i srebro często znajdujemy czyste, insze wszystkie kruszce kopiemy rudawe. *Stas. Buff.* 102. Olsza na rudawym błocie. *Klon. Fl. B* 2 *b.* Szczeliny rdza rudawa strawi, i ziemna bótwiałość plugawa. *Paszk. Bell. B* 4. Cesarz Fryderyk nazwan Barbarosa od rudawéj brody. *Nar. Hst.* 3, 319. rudy, rusy, rudobrody; roth, rothbärtig. Wąs rudawy, włosy na głowie czarne, chytrego oznaczają człowieka. *Teat.* 29. *c*, 13. Ja jestem bez porównania rudawsza, niż ty. *Teat.* 37, 73, może *plus blonde.*

Pochodz. *rudnia, rudnica, rudnik, rudy, rudobrody, rudopisarz, rudopismo, rudziasty.*

RUDEL, RUDŁO (*Tr.*). a, *m.*; (*Boh.* rudle wiosło; *Rag.* rûdo = dyszel; *Ger.* Ruder wiosło, *apud* Voxhorn rʒodol; ster; *Ross.* руль, das Steuerruder. Styr abo rudel, *gubernaculum. Klon. Fl E* 1. ster, instrument z drzewa i z ław rzezanych złożony, którym sternicy okręty kierują. *Otw. Ow.* 647. Rudel jest w tyle statku i wychodzi za budę, którym sternik podług potrzeby kieruje; u niego są dunale. *Magier. Mskr.* Nad sternika Telona nikt lepiéj rudlem nie kierował. *Bardz. Luk.* 49. Gdy się morze wzburzy, Sam sternik do rudla zasiada. *Zab.* 15, 401. Każdy się krząta w nawach, wszystkich trudni praca, Rudel w sterującego ręku się obraca. *Przyb. Luz.* 41. Okręty tak wielkie obracane bywają od maluczkiego rudla, gdzie sternik chce. *Budn. Jac.* 3, 4. — §. Powiewa tam wiatr tak stateczne, iż przez wiele dni nie potrzeba żeglarzom ruszać rudla, albo też poprawiać żaglów. *Boter.* 16. (wiosel). RUDELNIK, a, *m.*, wiosłowy, robotnik w nawie, na morzu. *Cn. Th.* 1266. majtek, der Ruderknecht. Klnął jak rudelnik, er fluchte wie ein Bootsknecht. *Ern.* 131.

RUDNIA, i, *ż.*, topialnia rudy, das Schmelzhaus, wo das Erz geschmolzen wird. W młynach, rudniach, smolarniach etc. *Vol. Leg.* 5, 509; (*Carn.* rudetina, bronzhenina; *Vind.* rudstvu, rudovanje, rudefhe; *Ross.* рудокопня, рудникъ kopalnia). Przebodzione serce Jezusowe ostrym w rudni piekielnéj zahartowanym oszczepem. *Pociej.* 205. (w hamerni, na warsztacie). RUDNICA abo Następ, *herb*; podkowa barkiem do góry, w środku jéj strzała żelezcem do góry. *Kurop.* 3, 46, ein Wappen. RUDNIK, a, *m.*; *Boh.* rudnjk, hawjř; *Carn.* rudar; *Croat* rudar, koi rude kopa; *Vind.* rudokopazh, rudokopauz, kopauz te rude, knap; *Sorab.* 1. metallakopař; *Ross.* рудокопъ; koło rudy chodzący, górnik, der Erzgraber, der Bergknappe. Rudnik, kruszcowy górnik. *Dasyp. K k* 2 *b.* Rudnicy, którzy żelazo robią. *Vol. Leg.* 2, 664. — §. Rudnik, kopalnia, *Carn.* rudetina, rudina; *Vind.* rudifhe, rudna jama; *Ross.* рудникъ, рудокопня. Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. *Staw. int. Pr.* 215. RUDNY, a, e; *Boh.* rudnj, (hruden przybyszowy miesiąc, cf. grudzień); *Carn.* rudarske, bronzhen; *Vind.* rudni, rudoviten, rudstven, rudoshegen, rudokopauzhen; *Croat.* rudarszki; *Bosn.* rudny; *Rag.* rûudni, gvòzdjen; *Ross.* рудный; *Eccl.* рудникій, принадлежащій до рудъ земныхъ; od rudy, Erz =. Pisarze rudni donoszą, ile tygodni piec idzie abo stoi. *Os. Żel.* 62 — *Subst.* Rudny, dozorca górników. *Os. Żel.* 61, der Bergknappenmeister, Aufseher über die Bergleute. — §. Rudny, rudawy, rdzawy, śmiady; erzfarbig, rostig. Rudna jędza. *Przyb. Milt.* 65. RUDOBRODY, n. p. cesarz Fryderyk. *Nar. Hst.* 2, 12. rudawy, ruséj brody, *Barbarossa*, rothbärtig; *Carn.* erjavobrodahz. — (RUDOMINA, y, *ż.*, n. p. Widzę z mojéj berlinki istną rudominę, Wszystko potłuczono, poszarpano. *Teat.* 43. *c*, 108. *Wyb.* może ruinę). — RUDOPISARZ, a, *m.*, *mineralogiste. Stas. Buff.* 100, (*Ross.* рудословъ; *Eccl.* рудодѣлатель, рудныхъ дѣлъ мастеръ metalurg; рудодѣлаю, рудокопаю, *Graec.* μεταλλουργέω). RUDOPISMO, a, *n.*, mineralogia. (*Ross.* рудословіе; *Eccl.* рудодѣланіе metalurgia; *Ross.* рудословный metalurgiczny). RUDOWINA, y, *ż.*, otok rudawy, schmutziger Eiter. (*Ross.* руда krew'). Z purchawki zastarzałéj lancetem przeciętéj surowica czyli rudowina wytryskuje. *Perz. Cyr.* 2, 85. RUDOWŁOSY n. p. Alobrog. *Zab.* 8, 223, *ob.* Rusy, cf. rydzy. RUDOWRÓŻ, a, *m.*, der Ruthengänger, wieszczek, który za pomocą rózgi wieszczbiarskiéj (Wünschelruthe) i jéj naginania, odkrywać ma żyły kruszcowe. *Mier. Mskr.* RUDY, a, e; *Boh.* rudy; śmiadoczerwony, jak ruda, schmutzigbraun; *Ross.* рудожелтый brudnożółty; *Croat.* rud, -a, -o, chverszt *solidus, compactus*; *Rag.* rûd, rudokossan, rudan *crispus*, rûditi *crispare.* RUDZIASTY, a, e, rudny, pełen rudy; *Vind.* rudoviten, poun rude, erzhaltig. Rudziaste, śnieżne i z lodów wody są niezdrowe. *Haur. Sk.* 98.

RUFA, y, ż., (cf. *Germ.* Reif, 1. *apud* Adlg.); tylna część okrętu. *Otw. Ow.* 647. *et* 305. *et* 452, *puppis*, *Carn.* kêrma; *Croat.* karma, kërma; *Rag.* kárma; *Dal.* karma; *Bosn.* karma, krrima od broda; *Ross.* корма, das Hintertheil des Schiffs; (*oppos.* sztaba). *Klon. Fl. D* 4 *b. Papr. W.* 1, 364. Rufa, miejsce między zyzą i budą, gdzie idąc na dół zboże się zsypuje, a do góry idąc frokt się ładuje. *Magier. Mskr.* Nawodzą rufy k morzu, sztaby zastępują Krzywe brzegi, a kotwie okręty gruntują. *A. Kchan.* 146. Sam Kupido na rufie siedząc, łódką rządzi. *Mon.* 76, 4. (u stéru, u rudla).

RUFIAN, a, *m.*, RUFIANEK, nka, *m.*, *demin.*; *Carn.* erfijan; *Vind.* ruffian; *Croat.* ruffian, rofian; *Galic* ruffien; *Ital.* ruffiano; *Angl.* ruffian; *obs.* Oberd. ryffion; nastręczyciel nierządu, kurwigospodarz, (cf. rajfura); *Slov.* swodnjk, (cf zwodziciel); *Rag.* opravitegl, (cf. oprawca), der Kuppler, Hurenwirth. Rufian, nierządnik, co nierząd chowa. *Cn. Th.* 958. *Minister libidinis*, rufian albo rusian, jak niektórzy piszą. *Mącz.* Rufian znaczy nierządnika, który zamtuz chowa, czyli nierządowi innych nasługuje. *Pilch. Sen. list.* 3, 239. Rufianek, *lenulus. Mącz.* Swoich tylko pochlebców i rufianów na godności promowują. *Star. Ref.* 55. RUFIANKA, i, ż., kurwigospodyni. *Mącz*, nastręczycielka nierządu, die Kupplerin; *Carn.* erfijanka; *Croat.* ruffianka, rofianka; *Rag.* opravitegliza; *Slov.* swodnice. RUFIAŃSKI, a, ie, od rufiana, Kuppler-; (*Slov.* swodnjcký; *Croat.* ruffianszki). Wiara rufiańska, *lenonia fides. Mącz.* Rufiański dom, (*ob.* Zamtuz). Rufiańską trzymać, nierządowi drugich nasługiwać. *Cn. Th.* 958. Hurenwirthschaft treiben; *Carn.* erfijaniti; *Croat.* ruffianim, rofianim; *Rag.* opravgljati. RUFIAŃSTWO, a, *n.*, nierządny stan, bawienie się nierządem. *Cn. Th.* 523, die Hurenwirthschaft; *Carn.* erfijanstvu; *Croat.* ruffiansztvo, rofiansztvo; *Slov.* swodnictwj.

RUG, *m.*, §. 1) rugowanie; *Germ.* die Rüge, das Rügen, inkwizycya. *Cn. Th.* 958. urzędowne badanie, roztrząsanie, gerichtliche Untersuchung. Na sądzie burgrabskim bywa badanie, co zowią rugiem, o zachowaniu obyczajów każdego mieszczanina. *Sax. Porz.* 59. Często mówiono, jakoby zbójce uspokoić; wszakże, iż rugu szlachta nie chciała między sobą mieć, trudno było wymacać winnego. *Biel.* 546. Początek każdego trybunału, zdawna rugi trybunalskie zwano. *Sejm. Grod.* 2, 182. — §. 2) Rug, karb, zmarszczek, die Runzel; (*Croat.* rugàm; *plicare*, *caperare*), cf. *Lat.* rugare. W rugi czoło zbierasz. *Mon.* 70, 157. Puściwszy z czoła pomarszczone rugi. *Pot. Arg.* 260. Twarz odmienie, na czele pokarbuje rugi. *ib.* 137. — *Fig.* Szedł na pokój jakoby wyprzężony z pługu, W uszach trąb, bębnów szumu, w głowie pełno rugu. *Pot. Arg.* 311. RUGOWAĆ, -al, -uje, *cz. cont.*, §. 1) inkwirować, indagować; (*Germ.* rügen; *Svec.* röja; *Isl.* raega; *Tatian* ruagen, ruogen; cf. *Lat.* rogare), gerichtlich untersuchen, inquiriren. Rugujmy się, co kto królowéj winien, kto obraził słowem abo wzrokiem, niechaj pokutuje za to. *Gorn. Dz.* 114. — §. 2) Rugować, wyrugować, odrzucać, odłączać; entfernen, vertreiben. Więzicie nas, z urzędów rugujecie, z cechów oddalacie, cerkwie pieczętujecie. *Smotr. El.* 29. Każdemu województwu nieznośna, widzieć swych posłów rugowanych z Rzpltéj. *Leszcz. Gl.* 74. Porzuć rozpacz, ruguj blady z serca smutek. *Zab.* 10, 235. Umiejętności dzikość i barbarzyństwo rugowały. *Zab.* 8, 5.

RUINA, y, ż., rozpadlina, burzenie; *Vind.* podertja, podertje, konz, skonzhnost, der Ruin, die Zerstöhrung. Mają grody swe groby i jak ludzie giną; Ludzie śmiercią, a miasta kończą się ruiną. *Min. Ryt.* 1, 297, (cf. zguba). Ruiny, *ob.* Ropadliny, pustki. RUINOWAĆ, RUJNOWAĆ, *ob.* Burzyć, zgubić; n. p. Forteca ma być zrujnowana. *Jak. Art* 2, 360. (zburzona). Pan mój do szczętu się zrujnował. *Teat.* 45. *b*, 15. zgubił, zniszczył na zdrowiu, lub majątku.

*RUKA, *ob.* Ręka.

RUKA, RUKIEW *ob.* Gorczyca. RUKIEW, kwi, ż.; *Rag.* rigga, rikula; *Germ.* die Rauke; *Lat.* eruca; *Gall.* roque; rodzaj rośliny straki rodzącéj, *sisymbrium. Kluk. Dykc.* 3. 80. Rukiew Hiszpańska, rezeda, Spanische Rauke, Reseda. *Syr.* 126.

1. RUM, u, *m.*, (cf. ru! *Lat.* rumor; cf. *Germ.* rumpeln, Gerumpel); §. 1) trzask, hałas; Rumor, Lärm, Getöse. Taki rum czynić, tak trzaskać, że ledwo się nie zapadnie dom. *Teat.* 11, 102. Lepid rum słysząc, porwie się do broni. *Chrośc. Fars.* 456. Usłyszy tęten i rum niebywały. *Tward. Misc.* 5. Z takim rumem drzwi zamyka, iż mój domek aż się cały trzęsie. *Teat.* 11, 102. *Kulig. Her.* 71. — §. 2) Rum! *interjectio* = ru! odgłos, gdy co runie, das Geräusch des Zusammenstürzens auszudrücken; *interjectio sonum ruinae exprimens. Cn. Th.* 958. Zrzuciwszy wszystkę odzież, rum w pośrzodek wody! *mediis immittitur undis. Zebr. Ow.* 89, cf. plask, plusk! . Porwawszy się, rum przez las! *Zebr. Ow.* 155. czesze, w nogi, (cf. hajdaż).

2. RUM, u, *m.*; *Boh.* rum, (cf. *Germ.* Rummel, Rummeley); *Slov.* rum, staré stlučené kamenj zednj; *Hung.* koromlás, új romlás; *Vind.* kupez podertega sida; *Ross.* хлань, хлакость, мусоръ, щебень; gruz rozwalin, der Schutt. *Rudus*, rum, t. j. stara materya, tak kamienna, jak cegielna z rozwalonego budowania. *Mącz.*, kupa gruzu; *Boh.* rumiště. Miasto obrócę w kupę rumu, który leży na polu. *Radz. Mich.* 1, 6. Leży Samson, przywalony rumem. *Pot. Jow.* 56. Ot bez dachu ozdoba muru wspaniałego leży w rumie. *Bardz. Trag.* 182. Z tych kościołów jeszcze drugie całe stoją, a drugich tylko rumy znaczne ludzie ukazują. *Groch. W.* 188. Ziele to znajduje się na starodawnych rumach zarosłych. *Syr.* 575. Idą w rumy one miasta, drugie ogromnemi Ciosy dźwigają się z ziemi. *Nar. Dz.* 1, 27. Troja sławna poszła w rumy. *Zimor. Rox.* 348. Zbawiciel widząc, iż mury Jerozolimskie z kościołem oraz zburzone, i w rum zwalone miały być obrócone, Zapłakał gorzko. *Odym. Św.* 2, *M* 3. Dziury zbitego muru rumem i gnojem wypełniono; *humo fimoque. Krom.* 418. Zpychali nieprzyjaciół z góry zamkowéj drzewy, kamieniami i rumem muru potłuczonego. *Stryjk.* 455. Rumu bardzo

wiele jest, my nie będziem mogli budować muru. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 4, 10. zwalisk.

3. RUM, u, *m.*, wolne miejsce; *Germ.* der Raum, freye Raum; (*Goth.* rum; *Ottfried.* rumo; *Svec., Dan. et Isl.* rum); der Platz; *Sorab.* 2. ruhm, (rumne przestronny; *Sorab.* 1. rumnoſcž *spatium*, rumné, rumnoſcžiwé *spatiosus*); *Vind.* prestor; *Croat.* proztor, (*ob.* Przestwor). Przed cesarzem idąc, rum mu czynią. *Star. Dw.* 41. (rumowali). Marszałkowie rum czynią. *Pot. Arg.* 833. *Kłok. Turk.* 256. Pnie się przez gmin, jednych potrąca, drugim łaje, że mu rumu nie czynią. *Boh. Kom.* 2, 242. Rum żelazem sobie uczynił. *Twarď. Wł.* 99. *Zab.* 4, 306. (przebił się). Dawszy rum ku przejściu ciasny. *Twarď. Misc.* 32. Gałuszą zbyt: lud wrzaskiem, powrozy turkotem, Woda klaskiem haniebnym, rum powietrzny grzmotem. *Żebr. Ow.* 283. przestwor, przestrzeń powietrzna, der Luftraum. — (4. RUM Moskiewski, rapontyk. *Urzęd.* 263. Rum Turecki, *rheumbarbarum. Sienn.* 195, *Vind.* rabarbara; *Ross. et Eccl.* ревень: *Graec.* ῥῆον, die Rhabarber. 5. RUM, wyskok z soku trzciny cukrowéj, destylowany. *Kruml.* 553. *Pam.* 85, 1, 1088. der Rum, Arak). — RUMACYA, yi, *ż.*, prowadzenie od prawa nakazane. *Cn. Th.* 958. gerichtlich anbefohlene Räumung eines Orts. Którzyby rumacyi przed banicyą aktorowi bronili.... *Vol. Leg.* 3, 83. Rumacya, branie się precz, przenosiny, ustąpienie, wprowadzenie się, *ob.* Rumować się.

RUMAK, a, *m.*, (cf. *Hebr.* רכש *equa*); suponuję, gdy to słowo nie ma terminacyi Słowiańskiéj, że musi być origine Tatar.; takowy koń nazywał się *dans le tems de la chevalerie* un destrier, un palefroi, *Lat.* palafredus. *Czart. Mskr.*, przedni koń Turecki, ein treffliches Türkisches Roß; cf. *Vind.* rainſiar, cf. *Rag.* bedev, (*ob.* Bedewie, cf. *Ross.* арамакъ, cf. dzianet). Jakie też to z tak licznych zwierząt sądzisz zwierze, Co pierwsze przed drugiemi słusznie miejsce bierze? Ja mniemam, że ów rumak, stad Natolskich plemię, Który na dźwięk trąb, uszkiem strzyże, grzebie ziemię, I wesoło poryża, i w krwawe gonitwy, Starłszy zbrojne szeregi, mężnie schodzi z bitwy, Lub z szranków wypuszczony z bystremi dzianety, Wabiąc wiatry na zawód, pierwszy sięga mety, I panu, co go karmił, w pięknym wity lesie Zwycięzca na łabędzim karczku wieniec niesie. *Nar. Sat.* 3, cf. *Bibl. Gd. Job.* 39, 24. (*ob.* Koń). Żartkonogie rumaki, okryte dywdykiem Wzorzystym i szkarłatem. *Pilch. Sen. list.* 2, 426. Rzutniejsze konie i żywsze rumaki Tył nie jednemu pomalują błotem. *Jabł. Buk. B* 3 *b.*

RUMEL, a, *et* u, *m.*, pewna gra w karty, pikieta, Rummelpicket. *Mon.* 76, 728. — *Prov.* Trafił w rumel. *Rys. Ad.* 66. *Pot. Arg.* 265. w notę komu trafić, w notę ugodzić. *Kosz. Lor.* 113. *et* 482. dogodził mu, er hats gut getroffen, gerade recht getroffen, auf ein Haar, zur rechten Zeit. Wiele zależy na sposobnym zażyciu okazyi: to jest, co owo mówią: w rumel trafić. *Lub. Roz.* 108. Właśnie mu w rumel fortuna trafiła. *Chrośc. Fars.* 471, (cf. w rym trafić). — Dom jego do kordegardy rumel w rumel podobny. *Teat.* 11, 124. kubek w kubek, einander ſo ähnlich, wie ein Ey dem andern. Rumel w rumel podobien do swego wuja. *Teat.* 23, 88.

*RUMELEC, lca, *m.*, [Rumeliota, mieszkaniec z Rum-ili; ein Rumeliote. 2]; n. p. Pers (umie) wziąć dzidę, Rumelec przypasać do broni, Zwartych żartko Arabin zażyć w miejscu koni. *Tward. Wł.* 201. — [2. *Transl.* Rumelec, ruml, koń z Rum-ili, ein Pferd aus Rum-ili. I na wóz kładą kryty w sześć bielszych od śniegu Zaprzężony rumelców. *Pot. Wojn. choc.* 304 — 2]. Niech się Tatar bachmatem, rumlem Turczyn szczyci, Lekkie oba do biegu, cudne są w kibici. *Pot. Pocz.* 408.

RUMIANEK, nku, *m*, RUMIEŃ, ia, *m.*, RUMIANIEC, ńca, *m.*, (z *Łac.* Romanus), ziele, *anthemis*, Kamille; *Boh.* rmen. hermanek; *Sorab.* 1. hermanki, zahrodske hermanki; *Vind.* kamilza, kamelza; *Carn.* gomela, gomelèze; *Croat.* jabuchnyak; *Dal.* komonika; *Bosn.* komonika, romonika, raman, roman, rriman, ravna; *Ross.* ромашка, cf. romanek; prócz ogrodowego, Rzymskim zwanego, jest i krajowy, wszędzie u nas rosnący. *Kluk. Rośl.* 2, 250. Pachnący rumienek. *Urs. Gr.* 387. Psi rumień, rumieniec śmierdzący, *cotula foetida*, Kuhdille, ſtinkende Kamillen. *Syr.* 705. *Urs. Gr.* 386. Rumian farbierski; *Ross.* пѣтушникъ, пупавка, пупавникъ, *ob.* Pępawa. RUMIANKOWY, RUMIENKOWY, a, e, od rumianku; *Boh.* rmanowy; *Carn.* gomelèzhn; Kamillen-. Rumienkowe kwiecie. *Syr.* 892.

RUMIANIAWY, a, e, czerwonawy; *Rag.* narumên, röthlich. Bylica ziele kłącze puszcza rumianiawe. *Syr.* 720. RUMIANOŚC, ści, *ż.*; *Vind.* erdezhnost, erjaviza; *Ross.* румяность; *Eccl.* румянство; rumieniec, czerwoność twarzy; die Geſichtsröthe, Röthe der Wangen. Rumianość zdrowia lice krasi. *Zab.* 15, 113. Krew' się w nim burzy, twarz całą oblewa niezwyczajną rumianością. *Pilch. Sen. gn.* 110. Kwiat rumianości i wdzięczności padnie małą niemocą. *Sk. Kaz* 654. Wstydliwość w jéj jagodach wielką rumianość żarzy. *A. Kchan.* 339. *Pot. Syl.* 220. (raki pieczę). — *Transl.* Już Tytan rumianością zdobił niebo. *Tr.*, die Himmelsröthe. — Rumianość potrawy. *Tr.* brunatność, die Braunröthe, das Braune an einer Speiſe. RUMIANY, a, e, RUMIANO *adverb.*, RUMIANUCHNY, RUMIENIUCHNY, RUMIENIUŚKI *intensiv.*, czerwony, (osobliwie o cerze), roth (beſonders vom Geſichte); *Bosn.* rumen, rusi, crrigljen; *Rag.* rumên *rubicundus*, *purpureus*; *Croat.* rumên, *rubicundus*; (*Carn.* rumin, ermen »żółty«); *Vind.* rumen, roshnofarbast »różany«; *Eccl.* румяный, румяновидный. Gdzież ów alabaster czoła? gdzie wargi, jak koral rumiane? *Mon.* 70, 585. Już i farby białéj z rumianą stoczonéj, I siły i dużości nie ma przyrodzonéj. *Otw. Ow.* 123. Usteczka rumieniuchne. *Groch. W.* 360. Wstydem rumianiuchnym okrasiła lice. *Zab.* 16, 84. *Węg.* Wszystek śliczny i wszystek rumiany, By śnieg z szarłatną farbą pomieszany. *Groch. W.* 331. Ester była rumieniuchna, jak piękny kwiateczek. *Radz. Esther.* 15, 8. Bardzo rumieniuśki. *Pieśn. Kat.* 43. Rumiany wstyd twarz mu zapala. *Hul. Ow.* 90. — *Transl. ad alia:* Czerwony, roth. Zorza wstając rano farbować zwykła sobą powietrze rumiano. *Otw. Ow.* 216. — Certy z okuńmi upiec rumieniuchno. *Bielaw. Myśl. F* 2. bru-

natno, braun gesotten. Rumiany sos, rumiane mięso. *Wiel. Kuch.* 427. — (RUMIEŃ, *ob.* Rumianek, *ob.* Rumieniec). — RUMIEŃCZYK, a, *m.*, *dem. nom.* rumieniec, eine kleine Gesichtsröthe. Gdy się gorzałki napije, rumieńczyków nabiera. *Perz. Lek.* 257. Widział ją w rumieńczykach rozmamaną leżącą. *ib.* 10. RUMIENIĆ *cz. dok.*, urumienić, zarumienić *dok.*; *Vind.* erdezhkati; *Ross.* румянить, разрумянить, разрумянивать; rumianym czynić, czerwienić, röthen (*praecipue de vultu*). Taka więc, kiedy twarz urumieniła Na świat wychodzi żona Tytonowa. *P. Kchan. Jer.* 104. (urożowała). Wcześnie na twarzy wstyd zatarty, Nie rumienią czoła szpetne żarty. *Hor.* 2, 60. Ja się mego kochania wstydzę i rumienię. *Teat.* 46. *d*, 33. ich erröthe dabey. Bladą twarz jak rumienić. *Śleszk. Ped.* 52. Krwią, która z rąk jego przetartych płynęła, rumienił wapno. *Birk. Sk. E* 3 *b.* Zbladłem raz, to znowu rumieniłem się, sto razy zmieniła się twarz moja. *Teat.* 3. *c*, 7. Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierciadło; Poznasz, gdzieć się rumieni, a gdzieć też nabladło. *Rej. Zw.* 29 *b.* — §. Rumienić potrawę jaką, *ob.* Przyrumienić; n. p. Rumienić masło, tłustość, albo też zrobić rumiany sos, rumiane mięso, także rumienić pieczyste, zrumienić ciasto. *Wiel. Kuch.* 427. RUMIENIEĆ *neutr.*, rumienić się, rumianym się stać; *Vind.* erdezh gratati; *Rag.* rumenittise; *Croat.* rumenimsze; *Bosn.* rumenitise; *Ross.* румянѣть, краснѣть, покраснѣть, roth werden. Rumienieją, którzy się czego wstydają. *Petr. Et.* 282, cf. raki piec, cf. pełgnąć wstydem. RUMIENICA, y, ż, *cyprinus rutilus*, ryba bardzo do płoci podobna, tylko że ma czerwone obwódki oczu. *Kluk. Zw.* 3, 175. das Rothauge, ein Fisch. (*Croat.* rumenicza *minium*; *Rag.* rumenizza = cynobr). RUMIENIDŁO, a, *n.*; *Vind.* rumenilu; *Croat.* rumenilo, lepoticza; *Bosn.* rumenillo, çergljenillo; *Rag.* rumenillo, (rumelka = purpura); *Ross.* румяны; barwiczka, Rouge, rothe Schminke. I muszczki i kamfory i pachnące mydła, I które dziś z Sabei woża rumienidła Rozkazała gotować. *Tward. Pasq.* 10. RUMIENIEC, ńca, *m.*, RUMIEŃ, ia, *m.*, RUMIEŃCE, ów *plur.*; 1) *Ross* румянецъ, краска. (румянце окрążek cyckowy); rumianość twarzy, die Röthe des Gesichts. Wdzięczny jéj rumieniec róże przechodzi. *Tr.* — (2) Rumieniec ziele, *ob.* Rumianek).

RUMINOWAĆ co *cz. niedok.*, z *Łac.*, rozbierać u siebie, roztrząsać w myśli; überdenken, nachdenken, überlegen bey sich in Gedanken. Ja, co mi się zda, co myślę panowie, Powiem, ot te uwagi ruminuję w głowie. *Bardz. Luk.* 137. Jedzie długo w milczeniu, ruminując w głowie, A że już o tym myśli nie da uznać w mowie. *Banial. G* 4 *b.* Przychodzi w postawie tajemnicę ruminującego. *Min. Ryt.* 1, 15. Wszystko w sobie tak ruminował, Żeby zaś uczyniwszy dobrze nie żałował. *Pot. Arg.* 200. *Tward. W. D.* 44. *Żarn. Post.* 3, 135.

RUMOR, u, *m.*, z *Łac.*, wrzask, rum, hałas, trzask, rozruch; Getöse, Lärm. Po téj mowie wszczął się rumor, który spokojność izby mieszał. *Dyar. Grod.* 49. Dom podcięty z ogromnym rumorem się wali. *Tward. Wł.* 92.

RUMOWAĆ *cz. niedok.*, urumować *dok.*, rum czynić, uprzątać, wyprzątać; *Germ.* räumen, Raum machen, Platz machen, wegräumen; *Sorab.* 2. rumowasch. Tedy zabawiony Mars był w Ameryce, rumując świat nowy bitnym Portugalczykom. *Tward. Pasq.* 92. Z rozpaczy tor sobie rumuje przez strzały i miecze. *Leszcz. Class.* 38. Żelazem sobie urumować wrota, Albo do śmierci albo do żywota. *Tward. Wł.* 60. Wyrównajcie drogę, urumujcie ją, zbierzcie każdą zawadę z drogi. *Radz. Jes.* 57, 14. Stanąwszy prawie Smoleńskowi w oczy, Ugania Moskwę, i szańce rumuje. *Tward. Misc.* 12. Ależ gdzie indziéj drogę fata słały, I nad ów wyższy stopień rumowały. *Tward. Misc.* 75. Kazał z obozu wszystkie zawady rumować. *Warg. Cez.* 194. Z skały krwią zbroczałego nakoniec rumuje, *dejicit. Żebr. Ow.* 24. (zrzuca). — §. Dom jego rumuje a łupi. 1 *Leop. Math.* 12, 29. (wyłupi. 3 *Leop.*), plundruje, wybiera, ausplündern. Rumował lichwiarz wszystkę majętność jego, i rozdarli obcy pracę jego. 1 *Leop. Ps.* 108, 11. (szperował. 3 *Leop.*). Będą rumować a szperować dom twój. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 6. (przeszperają dom twój. 3 *Leop.*). RUMOWAĆ się *recipr.*, brać się precz, *vasa colligere. Macz.*, ruszać się z miejsca, prowadzić się precz; wegziehen, sich wegmachen, Platz machen, (*ob.* Rumacya). Z ojcowskich grodów się rumuje syn Jowiszow na ziemię, *desilit. Żebr. Ow.* 25. W szatę świetną ustrojony W Cykańskie rumuje się Hymeneus strony, *digreditur. ib.* 243. Za twą sprawą dobrze będzie, Błąd się urumuje wszędzie. *Kanc. Gd.* 284. RUMOWNY, a, e, obrotny, obracający się, beweglich. Świat zemdleje, jak wiersz usłyszy czarowny, Jowisz się zadziwuje, gdy okrąg rumowny Niebios się nie obróci. *Bardz. Luk.* 102.

*RUMRYCHT; n. p. Był wielki rumrycht a szemranie o nim między tłuszczą. 1 *Leop. Joan.* 7, 11. (*murmur multum erat.* Vulg.) gwar, Gerede, Gemurmel.

RUNĄĆ *med. jednll.*; *Carn. obs.* rinem *trudo*; *Croat.* rinuti, rivam *trudere*, rinènye *trusio*, *praecipitatio*, rinyen *trusus*, *praecipitatus*, cf. romnanje = trud, praca; *Rag.* rinnuti, porinnuti *impellere*, *praecipitare*, rignivalaz *impulsor*, gruhnuti *ruere*, (cf. gruchnąć); *Bosn.* rinnuti *impellere*, *trudere*, rôniti *dejicere* (cf. ronić), srrinuti, sarnuti (cf. sarna), zgromignatise *ruere*; *Ross.* рухнуть, рухнуться, рынуться, возрынуть, низрынуться, рушиться; (*Eccl.* рынѫти, рѣяти, рѣю tracić); (cf. ru! cf. *Lat.* ruere); runąć, z trzaskiem i grzmotem się obalić; (*Croat.* urussújemsze *corruo*, urusslyiv *ruinosus*); rasselnd hinfallen, mit Geräusch hinstürzen. Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Potężniéj runie, im wyżéj wierzch niesie. *Kchow. Roz.* 107. Ogromna skały urwa, strącona z góry wierzchu, runie z gromem do dołu, runąc przysparza gromu. *Stas. Num.* 1, 148. W wodę runawszy, łodzi płynącéj dociekła; *insilit undas. Żebr. Ow.* 192. Runęły dżdże tak wielkie, że .... *Birk. Dom. G* 4. lunęły. — § Za tym runą słodkie łzy. *Birk. Dom.* 117. hojnie się leją, fließen, reichlich strömen. — §. *Transl.* Trzaskać, trachen. Pod Pitona trupem szkaradnym ziemia runęła, Z dźwięku Etna daleko zawyła. *Tward. Daf.* 17. Przy dziękach bogu po zwycięztwie działa runą. *Jabł. Buk. T b.* Ledwo wyjdzie, owże głos na kształt gromu runie, Za-

drży ziemia .... *Ward. Pasq.* 51. W tym runął z nieba głos .... *Odym. Św.* 2, *N b.* — §. Pszczoły wszystkie runą na znak trąby króla. *Zab.* 12, 230. z szelestem głośno ruszają, ſie ſtrömen herbey mit Geräuſch. — *Fig.* Pod srogim ciosem ojczyzna runęła. *Teat.* 44. *d*, 60. upadła, obaliła się, iſt hingeſtürzt. Potęga bez rozsądku swym ogromem runie; *ruit mole sua. Hor.* 2, 47. *Kniaź.* §. Runać się na kogo, z trzaskiem rzucić się na kogo, plötzlich über einen herfallen. Runęli się na niego umysłem tym, aby go zabili. *Glicz. Wych. H* 7. Wziąwszy miecze, runęli się na niego, i zabili go. *ib. C* 5 *b.*

RUNO, a, *n.*; *Boh.* rauno, raunj kůže; skóra z wełną; *Vind.* runja = kosm; *Croat.* runa *vellus*, runyaszt; *Dal.* runav *villosus*; *Rag.* rún *floccus laneus*, rùgna *pilus*, ruun vunnee *vellus*, rùgnav *hirtus*, zarùgnaviti, rugnaviti *hirsutus fieri*; *Bosn.* rugne *pilus*, run vunne *vellus*, rugnav = kosmaty; *Ross.* руно; (cf. *Germ. obsol.* raunen rznąć, zkąd die Runen); skóra z wełną, das Fließ, ein Fell mit Wolle darauf. Położę runo abo wełnę na podworzu. *Sk. Żyw.* 1, 405. Argonautowie z Grecyi do Kolchis po złote runo żeglowali. *Stryjk.* 70. das goldene Fließ. Order złotego runa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 272. *Wyrw. Geogr.* 249. — *Allegor.* Gdyby łaskawa fortuna, co bez brzytwy innym goli, Dała strzydz swe złote runa Mym życzeniom po jéj woli. *Zab.* 8, 121. Pod złotym się runem wileza sierć chowała. *Błaż. Tłum. A* 4. (nie wszystko złoto, co się świeci). — §. *Aliter:* Posłał papieżowi runo abo włosy pierwsze synów swoich. *Sk. Dz.* 674. *Pim. Kam.* 10. die erſten Haare, Milchhaare.

RUP', ia, *m.*, RUPIE *plur.*; (*Boh.* raup = owad; *Slov.* rup, obad *asilus*, *tabanus*; *Vind.* ripezh = gryzący; *Bosn.* ruppa *foramen*, *lustrum*, *horreum*, ruppiçe *meatus*; *Holl.* ruype, roepe; *Loth.* roupe; *Inf. Sax.* Rupe; *Germ.* Raupe; cf. *Lat.* repere); robacy w żywocie. *Cn. Th.*, Würmer im Leibe, in den Eingeweiden. Jeden gatunek robaków, podobieństwem do owsa lub żyta zbliżający się, lubo w rzeczy drobny, ale w mnóstwie bardzo liczny, najczęściéj w prostéj kiszce kłębami się mnożący, nazywają rupiami. *Perz. Lek.* 188, (cf. glista). — §. Rupie końskie, czerw' koński, w brzuchu końskim. *Syr.* 348, *Sorab.* 2. schpundri; *Carn.* shpundri; *Croat.* kérssel. Roßwürmer, Würmer im Eingeweide der Pferde. Podróżnik ziele rupie albo czerw' koński morzy i wywodzi. *Syr.* 1161. Rupie i glisty w jelitach konie miewają. *Końsk. Lek.* 36. Sieczka z otrębami pomieszana rupie w brzuchu końskim płodzi. *Hipp.* 31. Trą mu brzuch, jako szkapie na rupie. *Rej. Zw. O* 1 *b.* — §. *Transl. fig.* Rupie, frasunek, zgryzota, mól, świercze; Kummer, nagender Wurm, Harm. Każdy ma swoje rupie. *Rys. Ad.* 27. każdy ma swego móla. RUPIĆ *cz. niedok.*, kąsać, gryźć; *Vind.* ripiti, nagen, beißen. *Cn. Th.* — *Transl.* Rupie mię co, trapi mię, frasuję się. *Wład.*, es macht mir Kummer, es wurmt mich. Rupi was honor przełożonych naszych duchownych. *Smotr. El.* 8. markotno wam, że mają tyle znaczenia.

RUPIECI *plur.*, stare graty, stare nikczemne ruchomostki, sprzęty; Rummeley, Gerümpel, Kummel; (*Boh. et Slov.* harabardy; *Sorab.* 1. staré čžapor; *Vind.* rapatia, robatia, menſhi roba, paludje). Trochę domowych rupieci. *Zimor. Siel.* 244. Pobrałam z sobą mateczne rupieci. *Pot. Syl.* 122. Pełne zawsze u niéj kieszenie klejnotów, rupieci różnych, kólczyków etc. *Teat.* 1, 119. — §. Młodych chłopców przedziewczyli, wyrznąwszy im męzkie rupieci. *Bardz. Luk.* 2, 2, cf. członek męzki, cf. strojе.

RUPTURA, *ob.* Przepuklina, kiła, wypuklina, przetarcie, przerwanie błony brzuchowej; der Bruch, Darmbruch; *Boh.* keyla, průtrž; *Carn.* kila, resvytje; *Croat.* killa; *Dal.* pridor; *Rag* killa, prídor; *Bosn.* puklina; *Sorab.* 2. bruch; *Sorab.* 1 pžeklušzneno, pžepuknenoſež; *Ross.* кила, кишка. Rupture mający, *Vind.* lomliu, pokliu; *Croat.* killav, killavecz; *Dal.* hillav, hillavecz, pridart; *Ross.* килаcтый, киловатый, килякъ; *Eccl.* единоятрный. Ruptury dostają *Croat.* killavem, okillujem, okilavam. RUPTURNY, a, e, od ruptury, Bruch-. W pasie jego rupturnym czerwonych złotych szukali. *Sak. Persp. B* 3 *b. Pim. Kam. praef.*

RURA, y, *ż.*, RURKA, RURECZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, każde dęte obdłużne narzędzie, z *Niem.* die Röhre, das Röhrchen; *Boh.* raura, trubka, trubička (cf. trąba), trubice; *Sorab.* 2. rorra; *Sorab.* 1. rora, rorka; *Carn.* ror; *Vind.* ror, rorizh, shlebizh, shlieb (*ob.* Złób), shlebizhek, zieu, zeu (*ob.* Cew), zieviza, zeuzhik, tershou; *Croat.* czev, sléb, slebich, slebichek; *Rag.* zjev, zjevcizza; *Slav.* civ; *Ross.* труба, трубка, стволъ, стволикъ. Rura wodna. *Sk. Dz.* 687. trąba, die Waſſerröhre; *Boh.* raura; *Ross.* водоважка. Woda rurami prowadzona. *Star. Dw.* 4. Z studnicy, która była przed miastem, ciekła woda rurami abo żłoby od południa do miasta. 1 *Leop. Jud.* 7, 6. Rura szpetna piękną wodę puszcza; kto potrzebuje wody, szpetnością się rury nie odraża. *Sk. Kaz.* 216. Woda we dwóch rurkach z sobą spółkujących w obudwóch równą ma wysokość. *Hub. Wst.* 124. Rurka w beczce do utaczania wina *Cresc.* 345, (cf. czopek). Rurką u hantfasa ciekła woda na jedno miejsce półgodziny. *Syxt. Szkł.* 293. Lampowy nosek, rurka, przez która opalonego knota zbytki odchodzą. *Dasyp. N n*, *Sorab.* 1. lampowa trubka. Rozmaite rurki i rureczki cyrulickie, n. p. do nasprycowania macherzyny, do pompowania uryny etc. *Czerw.* 24 - 29. Rurka aptekarska do podkurzania w nos, w zęby, w uszy, podkurzaczka. *Cn. Th.* 955, (*ob.* Treść, treska, trestka). — *Anat.* Rura, kość goleniowa. *Krup.* 1, 154. piszczel, das Schienbein. Rura udowa. *Krup.* 1, 150. Rura łokciowa. *Kirch. Anat.* 109. Rura w pieczeni, der Röhrknochen. Próżno, nie odmieni psiéj żadna rzecz natury, Bo ten choć syty mięsem, pogląda na rury. *Żegl. Ad.* 215. *Pot. Pocz.* 137. — Rura na dalekie pojrzenie, ein Seherohr, *ob.* Dalekowidz. — Z ust twoich, jako rurą do uszu moich, myśl twoja do mnie przyszła. *Sk. Dz.* 1036. (jak kanalikiem, trąbą, lejkiem). Gardziel czyli rurka oddechowa. *Brzost. Duch.* 39. Rura, którą tchem groch, kule rzucamy, ein Blaſerohr. *Cn. Th.* Rura u strzelby, der Lauf; *Boh.* hlawně, hlaweň, (cf. główna). Tryna z pod świdra, gdzie rury kręcą. *Torz. Skł.* 255. Dmuchałem wprzód w rurę, czy nie nabita. *Alb. na Woj.* 11. Rura tabaki, rola tabaki. *Dudz.* 29. eine Rolle Ta-

bał; (raczéj tutuniu). — §. Rura *m. et ż.*, ‹ gap', tępego umysłu, *ob.* Rural; ein Tölpel, ein Einfaltspinsel. Ona pasyami tego rurę Błażeja kocha. *Teat.* 54, 19. Frantowicza postrzygłem na jura, Taki z niego dziś patron, jak był przedtym rura. *Zabł. Zab.* 45. Tyś wielkim rękodzieł dawnych szacownikiem; ja rura. *Zab.* 13, 253. — (RURACZEK, czka, *m.*, narzędzie do mieszania roztopionych kruszców, z *Niem.*, der Rührbaken, zum Umrühren der geſchmolzenen Metalle. *Tr.* ‹ RURAJZ, RURAJZA, żelazny niby drąg, na końcu zgięty, którym hutnicy skło w tyglach wzruszają i mieszają. *Torz. Skł.* 36. Gdy się skło w tyglach dobrze zpieni, na ów czas go hakiem żelaznym czyli rurajzem dobrze skłócić. *Torz. Skł.* 154. *Germ.* Rühreiſen. — §. Rurajzy w hucie, flaszki długie do oliwy. *Magier. Mskr.*, lange Oelflaſchchen). — RURAŁ, a, *m.*, albo z *Łac.* rus, ruris, albo od słowa rura, w znaczeniu gapia nieokrzesanego ‹ grundychwał, gbur, ein Bauertölpel. Chłopięta gdy rurała obaczyły, tak jako zwykły, gdy się im kto nie zdarzy, ani upodoba, jęły mu się przypatrować, a jakoby wróble około sowy, dziw dziw dziwować. *Glicz. Wych. H 7 b.* Witaj bracie rurała, dawnoświa się widziała? *Glicz. Wych. ib.* — RURALNIA, i, *ż.*, fabryka, w której rury do flint robią. *Os. Żel.* 76. eine Schießrohrfabrik. RURFLET, u, *m.*, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*, die Rohrflöte in der Orgel. RURKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt rurek, pełen rurek, kanalików, röhrig; *Vind.* shliebast, zievast, (cf. żłobkowaty); *Ross.* трубчатый, стволоватый, стволистый. Rurkowaty kamień, Beinbruchſtein; złamanie kości leczy, sprawując spajanie. *Krup.* 5, 151. RURKOWY, a, e, rurkę mający, mit einem Röhrchen verſehen. Pokrywa rurkowa, banie rurkowe. *Kruml* 51. *et.* 54. RURMISTRZ, a, *m*, koło rur wodnych chodzący, der Röhrmeiſter, Brunnenmeiſter; *Boh.* raurnjk; *Slov.* studnikař, ktery studně kope, (cf. studnia); *Vind.* studenski moister; *Slav.* bunarexia; *Ross.* трубочникъ, водоприводецъ; *Eccl.* кладязникъ, кладязекопатель. *Aquilex*, który źródeł umie dobywać, rurmistrz albo wynajdywacz wód. *Mącz. Dmoch. II.* 2, 243. RURMISTRSKI, a, ie, do rurmistrza należący, Röhrmeiſter ‹. Rurmistrskie prawidło, narzędzie do poznania położenia wody. *Włod.*, *libra aquaria. Cn. Th.* 955. die Waſſerwage. RURMISTRSTWO, a, *n.*, RURMISTRZOSTWO, nauka lub sztuka rurmistrska. *Włod.*, die Waſſerleitungskunſt; *Ross.* водопроводство; *Eccl.* кладязекопательство. RURMUS, u, *m.*, wodociąg, albo młyn wodę podnoszący, pchający, lejący dokąd. *Cn. Th.* 955. die Waſſerleitung, *aqueduc. Stas. Buff*; pompa. *Dudz.* 56. *Solsk. Ar.* 153. Trzy główniejsze rzeczy uważać się mają w rurmusie, t. j rury, klamki i bieguny. Biegun, jest to walec podstawy kołowéj, mogący przebiegać wnętrzną objętość rury, która nazywa się samo ciało; klamka służy do otworzenia i zamknięcia na przemian przechodu dla wody; ciało rumusu jest rura, którą biegun przebiega. *Jak. Mat.* 3, 407. Rurmus ciągnący, *antlia aspirans*; deptający, *calcans. Jak. Mat.* 3, 408. RURMUSOWY, a, e, do rurmusu należący. *Włod.*, Waſſerleitungs ‹. Rurmusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera, i drugim skrzyniom przez rury rozdaje. *Cn. Th.* 955. wododzielna skrzynia, der Blindborn, der große Waſſerkaſten, der den Röhren das Waſſer mittheilt. Rurmusowe koło. *Cn. Th.* 955. Rurmusowy rów, kanał rury. *ib.* Za Augusta pokopano wiele stawów, które można było każdego czasu wodą napełnić, przez łoża rurmusowe. *Pilch. Sen. list.* 2, 156. RURNICA, y, *ż.*, das Kühlfaß beym Diſtilliren. Pospolitych pokryw rury prowadzimy przez wodę nalaną w beczkę, pospolicie rurnicą zwaną. *Kruml.* 56. Z rurnicy często, ile kiedy się zagrzeje woda, odmieniać ją, a innej według potrzeby przylewać. *Haur. Ek.* 110. RURNIK, a, *m.*, miejsce, którędy rury wodne prowadzono; der Ort, wo die Waſſerröhren durchgehen. RURNY, a, e, od rur, Röhren ‹; *Boh.* raurnj; *Croat.* slebni: *Ross.* стволовый. Rurna czasza, misa, panew', w którą woda z cewek stryka, a z niéj w skrzynię opada, *crater. Cn. Th.* 960. Rurna albo rurmusowa cewka. *ib.* Rurny słup, w którym cewka wodę w skrzynią puszczająca. *ib.* RUROWY, a, e, do rur należący, Röhr ‹. Kość rurowa, der Röhrknochen. *Tr.*

RUS, a, *m.*, gra niejaka w karty, ein Kartenſpiel. Trzeba skrzętnym staraniem, gdy pora użyeza, Probować różnych losów i w rusa i w bicza. *Kras. Sat.* 105.

RUŚ, i, *ż.*; (*Boh.* Rusy; *Vind.* Ruſiansku zharstvu, Ruska semla, Rutenska deshela ‹ Rosya ‹ Moskwa; cf. *Ross.* русъ ‹ rusy); 1) *Germ.* Reußen, *Roxolania, Ruthenia, Russia*; *Croat.* Ruszka, Rutenzka zemlya; *Hung.* Oroszország. Ruś wykładają od rozsiania; bo naród Ruski tak się bardzo rozsiał, że wielką część Europskiéj i Azyackiéj Sarmacyi napełnił, i przetoż je Grecy σπορὰς, jakoby rozsiane zwali. *Biel. Św.* 13. *et* 56. *Biel. Hst.* 427. *Stryjk.* 109. *Gwagn.* 10. *Nar. Hst.* 2, 48. *Bohorycz.* Ruś pod kniaziem Moskiewskim Białą Rusią nazwano, Weiß Reußen, a tę, która do Polski należała, czarną. *Gwagn.* 523. Schwarz Reußen. Trzecia czerwona Ruś, Roth Reußen. *Gwagn.* 525. — §. Na Rusi pełno czarów, Reußen, verſchrieen durch Hexerey. Jeżeli w tym nie są czary, to ich już i na Rusi nie ma. *Teat* 9, 81. — §. Ruś ‹ błogosławiony kraj, ein ſchönes, geſegnetes Land. Bywszy w Rusi, do domu musi. *Rys. Ad.* 4. wszędy dobrze, ale doma lepiéj; ojczyzna najmilsza; niemasz, jak doma, ja Hauſe iſts doch am beſten. I na Rusi robić trzeba. *Tr.* (bez prace, nie będą kołacze). — 2) Ruś *collect.*, Rusini, Rusnacy, die Reußen. Mścisława Ruś otruła, że więcéj miłował Polaków, niż ich. *Biel.* 104. Roxolanie. *Fund.* 82. 1. RUSAK, *ob.* Rusin. 2. RUSAK, rzeźniczy nóż, rzezak, *clunaculum. Mącz.*, ein Küchenmeſſer. — (RUSAWY, a, e, nieco rusy, rusowaty, ein wenig braunroth. Włosy u jednych czarne, u drugich rusawe, u inszych żółte, u drugich białokurowate. *Suk. Probl.* 26. Rusawym się stać, rusawieć, rusowacieć; *Boh.* ryšawěti *rufescere*). — RUSIN, RUSNAK, RUSAK, a, *m.*, *Dudz.* 18. z Rusi rodowity, ein Reuße; (*Croat.* Ruszianecz; *Hung.* Orosz; (*Ross. vulg.* Русакъ, Россіянинъ ‹ Rosyanin, Moskal; 2. русакъ siwy zając); *Boh.* Rus; *Vind.* Ruſianz, Ruſiak; *Eccl.* Росъ Rosyanin) Rusina kto oszuka, będzie mądry. *Petr. Et.* 297. Z Rusinem gadaj, a w zanadrzu kamień trzymaj.

Dwor. E. 'Rusek, *Roxolanus. Urs. Gr.* 325. RUSINKA, RUSACZKA, i, *ż.*, z Rusi rodowita, eine Reußinn. (*Ross.* Россіянка Moskiewka, Rosyanka). Długo w Kijowie Bolesław przemieszkiwał, ujęty pięknością Rusinek. *Nar. Hst.* 2, 404. Kilku ochrzczonych Rusinów lub Rusaczek. *Steb.* 41. RUSKI, a, ie; *Ross.* Рускій; od Rusi; Reußiſch. (*distng.* Rosyjski, Moskiewski); *Boh.* Ruský; *Vind.* Ruski, Rufianski, Rutenski; *Ross.* Россійскій, Рускій. Oddajmyż na ofiarę z Ruskich pól gładkiego wołu. *Groch. W.* 27. Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im Ruskie smażył pierogi. *Haur. Ek.* 111. (najlepsze specyały). Ruski dar: dawszy, znowu się upominać. *Cn. Ad.* 1014. Jest przysłowie o Ruskim miesiącu, iż gdy komu biciem abo karaniem grożą, tedy mówią: poleżysz mi z Ruski miesiąc, (że 10 dniami poźniej, jak się zaczyna, tak też kończy). *Sax. Okul.* 39. *Rys. Ad.* 54. bardzo długo, ſehr lange; cf. *Slov.* na psě letnički. Dam ja jemu, aż Ruski miesiąc popamięta. *Teat.* 14. *d*, 6. *et* 24. *c*, 46. Tak go zbił, że musiał Ruski miesiąc na to się smarować. *Paszk. Dz.* 85. — ℨ. *Subst.* Ruski, *m.* = Rusin, ein Reußе, Ruska, *ż.* = Rusinka, eine Reußinn. Z kalendarza trudności bywają w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruski z Rzymianinem. *Sak. Kal. E* 1 *b.* katolika z Greczynką. — (RUŚNICA, *ob.* Rusznica). — RUŚNIEĆ *nijak. niedok.*, zruśnieć *dok.*, Rusinem zostawać, zum Reußen werden; *Ross.* обрусѣть. Części Polski jedne zruśniały, drugie zniemczały. *Zab.* 10, 25.

RUSY, a, e, RUSO *adverb.*; (*Boh.* rusy, ryšawy, (zarzawý = 1. rdzawy); *Sorab.* 2. rezwe, rězwuzki; *Carn.* erjav, erjavz, (erdẽzh, ardezh = czerwony); *Vind.* erdezhast, arjav', arjav'z, (ardezh, razh = czerwony, erjau, erjavo, arjau = rdzawy); *Croat.* rúsz; *Dal.* ruusz; *Rug.* rús, -a, -o, (rûsiti = *rufare*); *Bosn.* rusi, rumen, crrigljen = czerwony, (righja, rrighja, arghja *aerugo*); *Ross.* русъ, русый; cf. *Lat.* russus, russeus, rutilus; *Holl.* ros; *Ital.* rosso; *Gal.* roux, rouge; *Angl.* russet, read, red, cf. *Pol.* rydzy; *Graec.* ῥούσιος, ἐρευθος; *Germ.* roth); — rusy, lisowaty, brunatny, rysawy, śmiady, smlady, (o włosach), braunroth (von Haaren). Płeć rumianoczarna pospolita jest Ruskiego narodu, dlaczego też dziś nasi mówią ruse, to jest, rumianoczarne. *Stryjk.* 110. Rozmiłował się Bolesław w Kijowie urody niewiastek rusowłosych i czarnobrywych. *Stryjk.* 164. (*Ross.* Русалка Nimfa, Dryada, Najada; *hodie* czarownica). RUSOBRODY, a, e, o rusej brodzie, rothbärtig. Frederyk II. rusobrody, *barbarossa. Mon.* 76, 196. rudobrody; *Carn.* erjavobrodazh. Lis rusobrody. *Jabł. Ez.* 115. RUSOWATY, a, e, — o *adverb.*, trochę rusy, rusawy; ein wenig braunroth, rothköpfig; *Ross.* русоватый między blond a brunatno. RUSOWACIEĆ *neutr. niedok.*, rusowatym się stać, rothköpfig werden, rothe Haare bekommen. *Tr. Boh.* ryšawěti, zryšawěti; *Ross.* русѣть, порусѣть. — ('RUSTUNEK, *ob.* Rynsztunek).

'RUSYJSTWO, a, *n.*, n. p. Prześladował cerkiew' bożą w Rusyjstwie. *Smotr. Apol.* 103. Ruskiéj wiary, Ruskiego wyznania, vom Reußiſchen Ritus.

'RUSZ, u, *m.*, (rueh, ruszenie); smyk, zemknienie szybkie, ſchnelles Entwenden. Złodziéj tyka cudzego, robi ciemnym ruszem. *Klon. Wor.* 37.

RUSZAĆ, *ob.* Ruszyć. RUSZALNOŚĆ, ści, *ż.*, ruchawość, die Beweglichkeit, Bewegſamkeit. Co za ruszalność członków, jakoby sprężyny. *Zab.* 12, 92. (RUSZCZEK, szczka, *m.*, ziele, *Ruscus, ob.* Iglica). RUSZLIWY, a, c, — ie *adverb.*, ruchawy, ruchliwy, obrotny; beweglich, bewegſam, thätig; *Slov.* pohnutliwi. Charybdys była baba ruszliwa i łakoma. *Otw. Ow.* 256. — ℨ. Nieruszny. *Chodk. Kost.* 11. nieporuszony, unbeweglich.

RUSZCZYZNA, y, *ż.*, Ruski język, ubiór, zwyczaj, i t. d., das Reußiſche, Reußiſche Sprache, Kleidung, Sitte u. ſ. w. Póki Litwa chciała, pozwalano jéj Ruszczyzny używać. *Czack. Pr.* 56.

RUSZNICA, RUŚNICA, 'RUCZNICA, y, *ż.*, RUSZNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh. et Slov.* ručnice, (*Boh.* ručnička 1) pistolet; 2) pewna choroba goralów Morawskich); *Vind.* risaniza, resaniza, resenza = gwintowana strzelba, cf. rznąć, rozhniza = ucho u dzbana; *Sorab.* 1. rucznica trzonek, (cf. rączka); *Croat.* orusnîcza, (cf. oręż); *Ross.* ручница, (*Ross.* ружье strzelba, *ob.* Oręż; къ ружью do broni!); (*Etym.* ręka, *Ross.* рука); gatunek ręcznej strzelby, muszkiet, pułhak; ein Feuerrohr, eine Büchſe. Giedymin r. 1328 od Krzyżaka kulą z ruśnicy zabity; bo tego czasu ruśnice Niemcy wymyślać poczęli, wszakże jeszcze bez krzosów. *Stryjk.* 568. 'Rucznica. *Rej. Wiz.* 151 *b.* Fuzye z większym otworem rusznicami nazywano. *Czack. Pr.* 1, 218. Strzelcy z rusznicami, abo arkabuzerowie. *Star. Dw.* 34. Pistolety abo krótkie ruszniczki za pasem nosili. *Kłok. Turk.* 256. *Wys. Aloj.* 35. Żaden czasu pokoju rusznic niech nie śmie nosić. *Herb. Stat.* 564. Choć najlepsza rusznica nie uczyni strzelca. *Pot. Jow.* 2, 70. RUSZNICZNY, 'RUCZNICZNY, a, e; *Boh.* ručnični; *Ross.* ружейный; do rusznicy należny, Büchſen-. Rusznicznego ludu trzydzieści tysięcy. *Petr. Pol.* 1, 186. (z strzelbą, mit Büchſen, mit Feuergewehr). Krzyżacy rusznieczną strzelbą Litwie nieprzywykłą, wiele Giedyminowi ludu pobili. *Stryjk.* 368. ogniową strzelbą, Feuergewehr, Schießgewehr. Proch rusznieczny. *Haur. Sk.* 251. (strzelecki, Schießpulver).

'RUSZOCHÓD, u, *m.*, n. p. Ruszochód słońca = bieg słońca. *Żebr. Zw.* 14. der Lauf der Sonne.

RUSZT, RUSZTOWANIE, *ob.* Roszt, Rosztowanie.

RUSZYĆ *cz. niedok.*, Ruszać *contin.*; (*Boh.* rušiti naruszać, gubić, niszczyć; *Slov.* rušjm *refigo*; *Carn.* rushim = darń wyrzynam, rushéna = darń; *Vind.* ruſhiti, reskopuvati = rozkopać, rozrzucić; srufhiti = wzruszyć, rufhilu = pogrzebaczka, kosior; *Croat.* rushiti = zwalić, rozwalić, urufsújemsze *corruo*; *Ross.* рушить obalić, odłamać, pokrajać, рушать krajać, cf. rznąć, рушиться runąć, obalić się, cf. *Lat.* ruo); (*Etym.* ruch); ruszyć co, czego = tknąć się czego; *Ross.* тронуть, трону, трогать, (cf. trunąć); etwas rühren, berühren, anrühren. Nie śmiał szatan żadnéj rzeczy Jobowej ruszyć. *Karnk. Kat.* 438. Naści, schowaj to na jutro, tylko nie rusz. *Teat.* 55. *e*, 23. Nie ruszaj, gdzie niemasz nic. *Cn. Ad.* 641. (rad bierze, gdzie nie położył; przylepia mu się do palców).

Tu wszystko drogo, bez pieniędzy ani rusz. *Teat.* 53, 13. Kobiety, a zwłaszcza młodej, bez pieniędzy ani rusz. *Teat.* 32. *b*, 60. Ten człowiek do figlów przedni; ale do interesu ani rusz! *Teat.* 22. *b*, 67. (ani myśl o tym, żeby go użyć). Ruszyć kogo w sadno, tknąć kogo w sadno, *ob.* Sadno. — Ruszyć dzwonka, *ob.* Dzwonek. — *Transl.* W mowie czego ruszyć, natrącać; in der Rede etwas berühren, im Vorbeygehen erwähnen. Nic dlań milszego, jak mówić o niéj; rusz tylko o tym, jakobyś wodę puścił na koło młyńskie, nie może się upamiętać. *Teat.* 31, 11. Ruszę dalej, a tych rzeczy ruszę, które do dziwów poruszyły świat wszystek. *Birk. Zamoj.* 28. W tym naszym dyskursie, już się żywego i zmarłego, ruszyło. *Falib. S.* Nie ruszajcie umarłych, każdy ma swoje kwankwam. *Teat.* 14. *d*, 42. dajcie im pokój, *de mortuis non nisi bene.* — §. Ruszyć co z miejsca, poruszać; etwas von seiner Stelle weg bewegen, rühren, *propr. et transl.*, *Boh.* heybati, hnauti, hnul, hnu, heybam, (cf. gibać, giąć, chybać); *Sorab.* 1. hibnuć, hibam, hibnu, hnuyu, zhibam, hibujem; *Sorab.* 2. gnusch, gibasch, wabu, (cf. wabić); *Carn.* ganiti, gânêm, majati, majêm, majam, (cf. mknąć); *Vind.* geniti, gibati, giblem, gibam, genem, ogeniti, gânit, majat, mekniti, premekniti, omekniti, mešiti, mešim, smieśiti; *Slav.* maknuti; *Bosn.* ganuti, krenuti, miçati, kretati, krechjati (cf. kręcić), pomestiti, (cf. pomieścić); *Croat.* gibati, giblyem, genuti, kretam, krechem; *Ross.* двинуть, двигать (cf. dzwignąć), мотать, мотаю (cf. motać), шевельнуть, шевелю, зашевелить. Nie radzę ruszać złego, gdy dobrze leży. *Pot. Arg.* 166. (nie budź licha). Chaty się przybliżyły, Zająca z miejsca ruszyły. *Jak. Bej.* 212. (wypłoszyły, die Hunde haben den Hasen aufgestäubert, aufgejagt; *Vind.* sruſhuvati, gorsproſhiti, spojati, spoditi). Zwierza z kniei ruszyć, wystawić, a nie wygnać, mówi się. *Chmiel.* 1, 80. *Feram excitare*, t. j. ruszyć zwierza. *ib.* Powstań uciecho, powstań lutnio moja, Ruszwa (*dual.* = ruszajmy), różanej zorzy z jej pokoja. *J. Kchan. Ps.* 164. Radzili mu, żeby go abo zabił, abo jakolwiek z miejsca ruszył. *Warg. Wal.* 116. oddalił, entfernen. Dwóch biskupów z stolic za ich winą ruszył. *Sk. Dz.* 1095. z urzędów złożył, des Amtes entsetzen. — §. W równy dział szły podług testamentu, tak rzeczy ruszające, jako i nieruszające. *Biel. Św.* 185 *b.* ruchome i nieruchome, bewegliche und unbewegliche Güter. — *Recipr.* Ruszać się, (cf. ruchać się), miejsce bytu odmieniać; ſich wegbegeben, ſich bewegen, ſich rühren, von einem Ort zum andern. Wszelka rzecz, która się rusza, z miejsca na miejsce, musi opuszczać ono miejsce, z którego się rusza albo odchodzi. *Karnk. Kat.* 182. To jest tylko wiecznem, co własną rusza się mocą. *Zab.* 2, 33. *Alb.* Ile razy rzecz jaka się rusza, tyle razy odmienia swoje położenie. *Rog. Doś.* 2, 1. Ciasto się rusza wzgórę. *Cresc.* 133. (der Teig geht auf). Ruszyć się zkąd, ruszyć zkąd, dokąd *neutr.*, porzucać jakie miejsce, wybrać się; von einem Orte aufbrechen, wohin aufbrechen, ſich aufmachen. Ruszyliśmy się do kościoła. *Kras. Pod.* 2, 72. Ruszyła się izba poselska do senatu. *Dyar. Grod.* 19. Gdy się obóz ruszyć ma, tedy przodkiem działa, prochy mają się naprzód z obozu ruszyć. *Tarn. Ust.* 301. Po śmierci ojca, ruszył się Abraham z Haran, i przyszedł do ziemi Chananejskiej. *Sk. Żyw.* 200. Najciężej się z miejsca ruszyć. *Cn. Ad.* 1275. (wybrać się z domu najtrudniej). Sama się nigdy nie ruszę. *Teat.* 30, 7. nie wychylam się. — *Transl.* Jakie strumienie krwi z każdéj rany musiały się ruszyć. *Groch. W.* 191. (wypływać, runąć, lunąć, herausſtrömen). Szyper od pala ruszył. *Ossol. Str.* 7. (odbił od lądu, ablanden, vom Ufer abſtoßen). Rusza flota, żagle się podnoszą nadęte. *Bardz. Trag.* 238. Z Kujaw ruszył regiment na Ukrainę. *Teat.* 24, 160. Było co widzieć, kiedy się sprawione Obadwa wojska ku sobie ruszały. *P. Kchan. Jer.* 534. Dobry jest kaznodzieja i porusza zgoła, Jak pocznie kazać, zaraz lud ruszy z kościoła. *Kchow. Fr.* 36. — Ruszaj = machaj, żywo, uwijaj się! rühre dich, tummle dich, vorwärts! Raz po raz krzyknął na fornala: ruszaj, ruszaj! *Ossol. Str.* 3, *Boh.* hybey! Ruszać koniem, rozwierać konia, rozpuszczać. *Cn. Th.* 960. dem Pferde die Zügel ſchießen laſſen. Pilna sprawa, trzeba się ruszać. *Cn. Th.* 699. (uwinąć się). Ruszanie, ruszenie, ruszenie czego, ruszenie się, ruch; das Rühren, die Bewegung; *Carn.* gânênga, ganenje; *Vind.* sgibanje, srufhenje, gorspod, spadek; *Croat.* kretanye; *Slav.* lulanie, (cf. lulać); *Ross.* зыбление, *Eccl.* движение, двизание. Bez ruszania niemasz żadnego kunsztu, żadnéj przemiany. *Pilch. Sen. list.* 2, 77. — §. Pospolite ruszenie, das allgemeine Aufgebot, (der Landſturm). Ku obronie ojczyzny służyło dawniej zwołanie obywatelów, co pospolitym ruszeniem zwano, iż każdy osiadły obywatel musiał ruszać się z domu, siadać na koń i jechać na nieprzyjaciela. *Papr. W.* 2, 158. Starostowie swywolnych hamować mają ruszeniem powiatów. *Vol. Leg.* 3, 25. Nikanor miał, ruszenie uczyniwszy, ciągnąć do żydowskiej ziemi, a spustoszyć ją ogniem i mieczem. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5. — *Similiter:* Zebrawszy kilka tysięcy ludu, ruszył wojnę przeciw żydom. *Radz.* 2 *Mach.* 11, 2. (podniósł wojnę, er erhob einen Krieg, fieng einen Krieg an). Jehowa ruszył przeciwko nim króla Chasdymskiego. *Budn.* 2 *Chron.* 36, 17, (*ob.* Ruszyć, oburzyć). — §. *Jurid.* Ruszać do wyższego sądu, apelować; appelliren, ſich an ein höheres Gericht abberufen, weiter geben, ſeine Sache weiter ſuchen. Ruszenie, apelacya, die Appellation. *Herb. Stat.* 55. Publikola prawo wolnego od konsulów do ludu ruszenia postanowił. *Faliss. Fl.* 17. Komisarze granice kończyć powinni, nie dbając nic o to, choćby strona przeciwko temu mówiła, abo ruszała i apelowała. *Herb. Stat.* 74. Od bożego sądu nikt na trybunał i na sejm nie ruszy. *Paszk. Dz.* 115. — *Cum. Accus.* Ruszać kogo, dalej go zapozywać; einen noch weiter vorladen, noch vor ein höheres Gericht ziehen. Strona, przeciwko której uczynion był dekret, w te słowa niech uczyni ruszenie: panie sędzio, tego skazania, jako niesprawiedliwego za prawo nie przyjmuje; ale cię ruszam na wieca abo na sejm walny. *Herb. Stat.* 502. Posłowie do przyszłego synodu sprawę tę ruszyli; *provocarunt. Krom.* 481. Testament przed prawem ziemskim

uczyniony, u sądu duchownego nie będzie miał miejsca; ale może go kto o to ruszać prawem duchownym. *Herb. Stat.* 158. Sędzia grodzki nie ma być ruszon do starosty, ale na sejm. *Tarn. Ust.* 27. (apelacya od niego iść ma do sejmu). — §. Ruszać co, czego, ruszać czym, na tymże miejscu zostawując ruchać; rühren, bewegen, in Bewegung ſetzen. Ruszać sobą, chwiać się *Eccl.* сообращатися. Na te słowa jego ruszył głowy. *Paszk Dz.* 12. Głową ruszać. *Past. Fid.* 101. kiwać, den Kopf ſchütteln; Oeſtr. beuteln. Człowiek teraz modny niewolnik; wszystko opięto, ręką ani nogą ruszyć nie można. *Teat.* 27. *b*, 12. (władać). Ramionami ruszać. *Teat.* 10. *b*, 44. (zżymać się, die Achſeln zucken). — Stój w mierze, nie ruszaj się. *Teat.* 26. *c*, 118. Na te słowa zwiesił głowę, nic nie mówi, siedzi, ani się rusza. *Stas. Num.* 1, 162. — *Figur.* Głową ruszać, mózgiem, konceptem ruszać, rozumu ruszać, sił, sposobów, śrzodków ruszać = natężać, z natężeniem używać; den Kopf ꝛc. anſtrengen, in Bewegung ſetzen. Gdybyś głową ruszyła, kształtniebyś ten węzeł rozwiązała. *Past. Fid.* 101. Ruszyłeś głową, jak zdechłe cielę ogonem. *Pim. Kam.* 61. Konceptem ruszyć. *Zab.* 12, 84. Ruszali konceptem, jak martwe cielę ogonem. *Mon.* 71, 321. (cf. poskoczyć do głowy po rozum). W dworach rozumem żyją, dobrze tam potrzeba głową ruszać. *Gaw. Siel.* 356. Kłama, bredzi, fałszuje, mózgiem rusza, gdzie czuje co oberwać. *Klon. Wor.* 36. Rozumem ruszył, jak kurta ogonem. *Pim. Kam.* 63; jak koza ogonem. *ib.* 257. Ruszał rozumu, używał języka, Abym mu była na to pozwoliła. *P. Kchan. Jer.* 90. To nie pomoże, fortelu innego Zażyję, ruszę dowcipnéj chytrości. *Past. Fid.* 40. Wszyscy ruszcie sił, przeciw takiej niezbożności. *Groch. W.* 206. ſeine Kräfte aufbieten. Wszystkich śrzodków rusza. *Zab.* 15, 241. — "§. W śrzodku siedzi młodzieniec, ruszać gitarą uczony. *Dmoch. Il.* 2, 185. grać na gitarze, die Cyther rühren, ſpielen. — *Moral.* Rusza kogo co, porusza go, wzrusza, nie zostawuje go obojętnym, zimnym; es rührt ihn, läßt ihn nicht ungerührt. Gdybyż go sumnienie ruszyło! *Teat* 25. *b*, 26. Ruszeni żałością wzdychali *Galat. Alf.* 290. Pieniądze kogo nie ruszają! *Kosz. Cyc.* 128. Gdy to usłyszał, rozgniewał się bardzo, i był bardzo zruszony. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 4, 1. Rusza też gniew i bogi. *Otw. Ow.* 313 (jątrzy, oburza). Zruszył lud, nauczając po wszystkim żydowstwie. 1 *Leop. Luc.* 23, 5. (podburzył, poduszczył). Wielkie zruszenie stało się na morzu, tak iż już łódka okrywana nawałnościami morskiemi. 1 *Leop. Math.* 8, 24 burza. Hetman sam tylko na grad, na łyskanie Nie dba, grom go nie i piorun nie ruszy. *P. Kchan. Jer.* 195. Nie dał się ruszyć prośbom ich. *Boh. Ossol.* 2, 55. Mogłaby była i Tatry i skały tą prośbą ruszyć i Hirkańskie lasy. *Morszt.* 78. Ruszył się tym jej napomnieniem. *Falib.* " 2. Ruszyć się w statku swym nie dał. *Sk. Dz.* 1165. zachwiać się, er ließ ſich nicht wankend machen. Henryk, aczkolwiek był nabożny, jednak przecie łakomstwo go ruszało. *Biel.* 120. (nagabało, der Geiz ficht ihn an). — Jeśliby sama pobożność chrześciańska do téj wyprawy na poganina was nie ruszyła, niechże wżdy przynajmniéj ruszy sława. *Janusz. Pos. C* 3 *b.* (nakłonić, skłonić). — *Similiter:* Rusza mię choroba, nagaba mię choroba. *Cn. Th.* 960. eine Krankheit ficht mich an. Rusza mię trucizna, lekarstwo, abo ruszyło, sprawiło, *operatur. Cn. Th.* 960. skutkuje, das Gift oder die Arzeney wirkt. Purgacyą czyni jaka rzecz, rusza, stolce czyni. *Cn. Th.* 901. — Powietrze, paraliż, ślak go ruszył, zaraziło go, der Schlag hat ihn gerührt. Gdy się rozgniewał, ruszyło go powietrze, i w kilka dni umarł. *Biel.* 276. Powietrzem ruszony. *Oczk. Przym.* 423. — *Similiter:* Pił wino na onych godach, a gdy go już ruszyło wino, kazał przynieść naczynia z kościoła. *Radz. Dan.* 5, 2. gdy mu już do głowy poszło wino, da der Wein auf ihn wirkte, ihm in den Kopf ſtieg. RUSZYCIEL, a, *m*, który co porusza; *Boh.* rušitel; *Sorab.* 1. hibař, hnuyiczeř; *Vind.* srußhovez, spojavez; *Eccl.* движатель, der Rührer, Beweger, in Bewegung Setzer. Pierwszego wielkiego ruszyciela siła Wszechmocną ręką bieżne krańce nakręciła. *Przyb. Milt.* 228

Pochodz. sub nomine: *ruch.*

RUTA, y, *ż.*, RUTKA, i, *ż*; *Boh.* ruta, rauta: *Sorab.* 1. *et Sorab.* 2. ruta; *Carn.* rutiza, wajnruteza, bajnruteza; *Vind.* rutiza, ruta; *Croat.* rûta; *Hung.* ruta; *Slav.* rutica; *Ross.* рута, пиганъ; *Lat.* ruta; *Germ.* die Raute; *Graec.* ῥύτη; ziele, w ogrodach się chowa; zażywają jej z rana na chlebie z masłem. *Kluk. Dykc.* 3, 35. Ruta skalna, zanokcica, *muraria. Krup.* 5, 158. (Mauerraute; *Sorab.* 1. murska ruta, panny Maryi włoski). Ruta górna, *ob.* Hojnorostka, Hermelraute. *Syr.* 550. Ruta kozia, RUTEWKA, *galega*, Geißraute. *Kluk. Rośl.* 2, 250; *Boh.* gestřabina. Ruta polna, (*Boh.* rutka; *Bosn.* rusno zelje). Rutka żółta, *thalictrum flavum. Jundz.* 289, *Ross.* переловецъ, луговая рута, золотуха трава, Wieſenraute. Ruta albo rutka ptasza. *Kluk. Dykc.* 3, 110, *fumaria montana*, Bergerdrauch. — §. *Prov.* Podsiała sobie rutki. *Rys. Ad.* 37. podstarzała się, ſie iſt in die Jahre gekommen, eine alte Jungfer geworden.

*RUTGISER, *RODGISER, *RODGISAR, *RODGISARZ, a, *m.*, z *Niem.*, der Rothgießer, Gelbgießer, co mosiądzowe rzeczy leje. *Cn. Th.* 957, *Ross.* литейщикъ, литецъ. Alexander *rodgieser wiele mi złego wyrządził, niech odda mu pan, według uczynków jego. *Radz.* 2 *Thim.* 4, 14. [co miedź sprawuje. 1 *Leop.* kotlarz. 3 *Leop.* mosiężnik. *W.* — 2]. Rodgisar mosiądzowego wołu uczynił tyranowi, co w nim ludzi męczyć miał. *Rej. Zw.* 50 *b.* Masz przykład z tego rodgisarza. *Weresz. Reg.* 112.

RUŻ, u, *m.*, z *Franc.*, rumienidło, rothe Schminke, Rouge. Rúż wszystkie prawie damy kładą na twarz, aby były brzydsze i prędzéj się zestarzały. *Kraj. Pod.* 110. RUŻOWAĆ się *recipr.*; *Rag.* orumenitti se; *Ross.* румяниться, ſich roth ſchminken. Kobiety zwykły się rużować. *Teat.* 22, 52.

RUŻIA, *ob.* Róża, imię białogłowskie.

*RUZWORM, imię własne, n. p. Do Ruzworma. Ruzwormie, twej powagi waga tyle niesie, Ile więc statku w zadku bywa po senesie. *Kchow. Fr.* 129; *forsan* roztrzepaniec.

R W.

RWAĆ, rwał, rwie *cz. dok.*; *Boh.* rwati; *Sorab.* 1. rwacź, rwał, rwem, rwu, rujem, ruja; *Vind.* ruvati; *Carn.* ruváti, rujem, arvam, arujem, rujem se *luctor*, *agonizo*; *Bosn.* rrivatise, boritise *luctari*, rrivati jedan grad *oppugnare*; *Rag.* arvatti (*ob.* Arwan, porwan), arvattise *luctari*; *Dal.* arvatisee; *Slav.* hèrvatise; *Ross.* рвать, (cf. рветь, рвать, вырвать rzygać, zwracać; рвань cybant, łamanina; cf. *Germ.* raffen, raufen, rupfen; *Hebr.* רכב *collegit*; *Chald.* ארח *carpsit*; *Graec.* ῥέω, ἐρέω; *Lat.* rapio, cf. *Pol.* grabić; cf. *Gall.* raffer; *Angl.* reap; *Ital.* baraffa = zalebki). — Rwać włosy, rwać kogo za włosy, targać, (*Carn.* tesati, tęshém; *Croat.* vjagmiti; *Ross.* теребить, тереблю, cf. trzebić); bey den Haaren ziehen, die Haare raufen, zaufen. Matka mojej żony dyablu się godzi, a żona dwóm; i za łeb mię rwą i za mieszek. *Dwor. J.* Opowiadają mu, jak syn stracił życie; za każdym słowem rwie włosy, łzy leje. *Zab.* 14, 452. *Szym.*, (cf. ujmuje się za głowę, załamuje ręce). Jęczał i rwał włos siwy ręką nielitosną. *Dmoch. Il.* 2, 262. Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochają.... *Teat.* 28, 153. — W tym na burego wilka wpadają, rwie go chart morąg, on zębem kłapie. *Zab.* 9, 346. *Zabł.* (szarpie go, targa go; er reißt ihn herum, reißt ſich mit ihm herum). Niechże go też dyabli rwą, biorą w ostatki. *Teat.* 43. *c*, 48. *Wyb.* — §. Zęby rwać; *Vind.* sobe tergati, die Zähne reißen, ausreißen. *Perz. Cyr.* 2, 191. Kruczy dziob, narzędzie do zębów rwania. *Perz. Cyr.* 2, 191. — Cicha woda brzegi rwie. *Jabł. Ez.* 22. podrywa, ausreißen, ausſpühlen. *Teat.* 6, 17. Strumień niech nie rwie gruntu rodzajnego. *Bard. Trag.* 49. — §. Rwać owoc, kwiatki = obrywać; *Vind.* tergati, odtergati, smekniti, gerbati, pobirati, pobafhuvati, abrupfen, pflücken, abreißen. Kwiatki rwać. *Teat.* 16. *b*, 17. (szczykać, urywać). Rwane owoce trwalsze niż trzesione. *Haur. Sk.* 73. — §. Rwać co = rozrywać, rozszarpać, roztargać; zerreißen, entzwey reißen. Trudności, których nie mogli rozwiązać, gwałtem rwali. *Kłok. Turk.* 152. Anioł rączym lotem Obłok i wiatry rwie nieukrocone *P. Kchan. Jer.* 5. Bracia sami z sobą walcząc, narodu swego rwali; *distrahebant. Krom.* 151. Konstytucya była, aby król, chociażby miał kilku nieprzyjacioł razem, nigdy wojska swego nie rwał, ale aby spólnie ze wszystką szlachtą nieprzyjacielowi z osobna każdemu odpierał. *Biel.* 298. Nie da sobie rwać rękawu, *ob.* Rękaw. Z śmiechu boki rwać, pękać się, vor Lachen berſten. Takie prawił historye, że boki rwać trzeba było. *Teat.* 21, 172. Z'czego pospólstwo boki rwie, mądry takowym Człowiek gardzi widokiem.... *Dmoch. Szt. R.* 77. — *Similiter:* Ta twoja układność i przyjemność mowy serce rwie człowiekowi. *Boh. Kom.* 3, 31. przenika, ſie bricht einem das Herz, bringt ans Herz. — *Pass.* Rwać się = zrywać się, rozrywać się, pękać się; zerreißen *neutr.*, in Stücke zerfallen, zerpochen, ſich zerſchlagen. Rrwą się żyły, krew' broczy. *Kchow. Roż.* 44. Padały się, jako struny, żyły Stargane gwoździmi, i święte się ciało Za ciężkich młotów uderzeniem rwało. *Odym. Św.* 2, *H h* 4. Tygle te w mocnym rwały się ogniu. *Torz. Skł.* 66. (pękały, padały się). Miłość uprzykrzona rwie się, słabieje i kona. *Teat.* 6, 48. Och twojéj struny (u gitary) zerwanie uczy mnie, jak się na świecie, Rwie przyjaźń, rwie i kochanie; Coż stałego będzie przecię? *N. Pam.* 1805, 52. *p.* 126. Jak nam się szczęście rwało, tak powraca w karby. *Teat.* 43. *b*, 78. Tą powieścią rwie się dusza jego. *Zab.* 15, 78. (serce mu się kraje). Niech się rwą w nim kiszki. *Teat.* 43. *c*, 52. *Wyb.* Testament rwie się i wniwecz obraca z tych przyczyn.... *Sax. Tyt.* 165. — *Recipr.* Rwać się do czego = porywać się, rzucać się; zu etwas hinſtürzen, ſich über etwas hinſtürzen, eilends darüber herwerfen. Gdzie bezpamiętni Grekowie się rwiecie! *Chrośc. Ow.* 185; (*quo ruitis*). Na te słowa krzyknąwszy, rwą się do broni. *Stas. Num.* 2, 32. W zgromadzeniu nie rwij się pierwszy do mówienia. *Mon.* 76, 169. Serce moje samo się w tę niewolę rwało. *Teat.* 16, 14. Wół do wołu, koń do konia rwie się. *Bratk. Q* 4 *b*. W każdym przedsięwzięciu gorliwi, rwą się w początku do wszystkiego, a pierwszą trudnością zrażeni, stygną nagle. *Stas. Num.* 2, 195. On co teraz rwie się Dźwigać byka, komora potym nie uniesie. *Min. Ryt.* 1, 284. Nie masz przyczyny, rwać się nad możność swoje. *Mon.* 74, 304. 'RWACZ, a, *m.*; *Boh.* rwač; *Bosn.* rrivać, koji se rrive za obaliti druga; *Rag.* arvalaz *luctator*. RWETES, RWENTES, RWANTES, (*Tr.*), szarpanina, Reißerey, Rauferey, Herumreißen, Gereiße, Rips Raps; *Boh.* rwanice, rwačka. Gdy chcesz mieć komedyą, pojrzyj kiedy jedzą, Jakie rwentesy i jaki hałas, szarpanina. *Opal. Sat.* 54. Wrzask, hałas, rwetes, po wszystkich kątach. *Teat.* 19. *b*, 27. Tu rozgardyas, rwetes, kto tylko w dom wpadnie kradnie. *Zab.* 8, 94. *Treb.* Dziedzice za klucze rwetes do szkatuły. *Zab.* 9, 66. *Izyck.*

Pochodz. *rywać*; *dorwać*, *dorywać*, *dorywczy*, *w dorywczą*, *narwać*, *oberwać*, *obrywać*, *obrywka*, *oderwać*, *odrywać*, *poderwać*, *podrywać*, *porwać*, *porywać*, *porywczy*, *porywczość*, *przerwa*, *przerwać*, *przerywać*, *przyrwać*, *przyrywać*, *rozrywać*, *rozrywka*, *urwać*, *urywać*, *urwa*, *werwać*, *wrywać*, *wyrwać*, *wyrywać*, *zerwać*, *zrywać*, *zarwać*, *zarywać*. §. — *brew*, *brwi*. — §. *wróbel*, *cf. grabić*. — §. *rzewny*.

R Y.

RYBA, y, *ż.*; (*Boh.* ryba, rybica; *Slov.* riba; *Sorab.* 1. ryba, rába; *Sorab.* 2. riba, ribba; *Carn. et Vind.* rbia; *Croat.* riba; *Bosn. et Rag.* ribba; *Slav.* riba, ribba; *Ross.* рыба, cf. *Germ.* reiben); 1) der Fiſch. Serce u ryb ma tylko jednę komorkę i jedno uszko; krew' jest czerwona, zimna; oddychają skrzelami. *Kluk. Zw.* 3, 81. Dwie rybie. *W. Post. W.* 185. (*dualis*). Skrzelonosza ryba. *Otw. Ow.* 552. Ryby sprawiać, płatać, skrobać, czesać, czeżować *qu. v.* — Białe ryby u rybaka są: leszcz, rapa, certa, kiełb', płotka, jazgar, oklej, sum. *Magier. Mskr.*, *Ross.* рапуха, рапушка. Pewny gatunek ryb, *Carn.* zhinkla; *Ross.* кайко. (*Ross.* частковая рыба, ryba, która się poławia siecią z przestronemi okami,

n. p. szczupak, karp' etc.). Ryba beble, pluska ogonem. *Dudz.* 21. Ryb przechód z miejsca na miejsce *Carn.* urfar. Ryba bez wody nie trwa. *Cn. Ad.* 1014. Jak ryba bez wody, ja bez ciebie. *Cn. Ad.* 293. Do świeckich błazeństw, jak ryba do wody; do pacierza leniwi. *Sk. Kaz.* 91. Kto chce ryby jeść, musi się zmoczyć. *Zegl. Ad.* 45. (bez prace nie będą kołacze). Tam są ryby, gdzie się ich najmniej spodziewasz. *Rys. Ad.* 65. Ryby łowić. *Kosz. Cyc.* 199. Fiſche fangen, fiſchen, (*Vind.* ribé loviti, ribiti, porobiti; *Carn.* ribzhûjem; *Sorab.* 1. rebé woyu, rebaczżu; *Bosn. et Reg.* ribbati; *Croat.* ribarim, ribariti, ribe lovim). Dobrze w odmęcie ryby łowić. *Star. Zad. C.* (*Croat.* Koi love v mutnoy vode, Vszakojachkeh rib nahode). Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (*ob.* Iść). Z głupim pójść na ryby. *Teat.* 31. *c*, 65, (cf. dobra Matyaszowi płotka). Zamysł miał przymuszać ryby tam, gdzie woda ciekła. *Pot. Syl.* 356. Ryby chyby; kto ma ryby, ma chyby; rybny dochód często chybia. *Cn. Ad.* 380. Chleb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Ad.* 61. Ryby wodniste są, według onéj dawnéj, a podobno Turskiej powieści: ryba woda, chleb trawa, mieso *wsiemu *hołowa. *Sak. Probl.* 151. Lepiéj się mają na piątkowych rybach, niż na niedzielnéj zwierzynie. *Sekl.* 13. Jedzenie ryb *Ross.* рыбоядение. Woda, w któréj ryby uwarzano *Ross.* щерба. Droższa zaprawa, niż ryba. *Zab.* 15, 335. Ważywszy na ryby, na pieprz nie ważyć. *Rys. Ad.* 72. U dyabła ryby, a pieprz u dwu. *ib.* 69. Fawor dworski, gdy rozdaje buławy, u dyabła ryby. *Opal. Sat.* 85. (już po wszystkim, wszystko przepadło). Ryba rybą, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyje. *Rys. Ad.* 60. Jako ryba rybą żywa, tak człowiek człowiekiem się wspierać ma. *Glicz Wych. K* 5. Wielkie rybki małe żrą; *Slov.* welke ribi żeru male. — Siedział, jak niema ryba. *Zab.* 15, 264; (*Slov.* nemi gako riba; ani pisnął). Głos po obszernéj rozlega się sali, A ludzie jak nieme ryby stali. *Zab.* 15, 256. — Wszystek drżał, jak ryba. *Zab.* 15, 275. *Birk. Gl. Kon.* 70. Wylękłam się, i wszystka jak ryba zadrżała. *Bardz. Trag.* 569. Zdrów jak ryba. *Teat.* 24. *c*, 44, (cf. jak byk, jak koń). *Slov. Prov.* W powetri ribi łowit, a we wodě ptáki łapat; na powietrzu ryby łowić, a w wodzie ptaki łapać; cf. na opak wszystko; *Croat. Prow.* ryba iz glave szmerdi = ryba z głowy śmierdzi, *in vulgus manant exempla regentium*, cf. jaki pan, taki kram. — *Est modus in* rybis, zamiast *in rebus*, aluzya do ryb, któremi żyd sędziego przekupił; podobnie w *Słow. ge* motus w repi. — *Fig.* W nocy ryby łowić = uryny nie trzymać, podlać się, ins Bette piſſen. Pijakom się to trafia ryby w łóżku łowić. *Comp. Med.* 361. — 2) Ryby na niebie, gwiazdy, jedno z dwunastu znamion niebieskich; die Fiſche am Himmel, ein Himmelszeichen. *Bardz. Luk.* 163, *J. Kchan. Dz.* 9. *Mącz.* Ryby w kole niebieskim zwierzęcym ostatnie miejsce trzymają, i dlatego rok kończą. *Otw. Ow.* 393. *Żebr. Zw.* 25. RYBACKI, a, ie, rybitwi, do rybaka należny; *Boh.* rybařský; *Sorab.* 1. rebaczki; *Carn.* ribshke; *Croat.* ribárszki, ribichki; *Bosn.* ribbarov; *Rag.* ribbarski; *Ross.* рыбачій, рыбацкій; *Eccl.* рыбаревъ, Fiſcher=. Łodki rybackie. *Bardz. Trag.* 320. Rybacka nawa *Rag.* ribbariza. — Rybackie rzemiesło = RYBACTWO, a, *n.*; *Boh.* rybářstwj; *Carn.* ribshtvu; *Vind.* ribenje, ribizhnja; *Croat.* ribaria; *Rag.* ribbarstvo, ribbarina; *Eccl.* рыбарство. Rybactwo jest jeszcze bardziéj zaniedbane w Polszcze, niżeli rolnictwo. *Mon.* 73, 776, *ob.* Rybołowstwo. RYBACZKA, i, *ż.*, koło łowienia ryb chodząca; *Boh.* rybařka; *Bosn.* ribbariça; *Croat.* ribaricza; *Vind.* ribizhinja, die Fiſcherinn. Jaka twarz tej rybaczki! *Zab.* 15, 189. *Teat.* 53. *b*, 85. RYBAK, a, *m.*, RYBITW, RYBOŁÓW, a, *m.*, RYBACZEK, czka, *m.*, RYBITWIK, a, *m.*, *zdrbn.*; *Boh.* rybak, rybař; *Slov.* ribár; *Sorab.* 1. rybak, rebak; *Carn.* ribzh; *Vind.* ribizhar, ribnizhar, ribizh, ribar, ribolovez; *Croat.* ribich, ribár, ribáricz; *Bosn.* ribbar; *Slav.* ribár; *Ross. et Eccl.* рыбакъ, рыболовъ, рыболовитель, ръбарь; 1) łowieniem ryb się trudniący, der Fiſcher. Bybak musi umieć sztukę łowienia ryb. *Kluk. Zw.* 3, 239. Rybak nad Wołgą *Ross.* багрилщикъ, багячей. Rybakiem być *Boh.* rybařiti. Rybitwowie, gdy łowili, niejaki człek tonią jednę zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Gdzie Ateny były, dziś tam tylko znaki, A rybitwowie swoje tam wieszają saki; One porty, gdzie kiedyś okręty stawały, Dziś się tylko rybitwom w przybytki dostały. *Stryjk. Kr.* Rybitwy tam po skałach nad morzem mieszkają. *Zbil. Dr. E* 1. Rybitwy wyszedłszy z łodzi, płókali sieci swoje. *Sk. Kaz.* 303. Rybołów. *Sk. Dz.* 210. *Klon. Wor.* 75. Nierychły rybitw mądry, aż się zakłówszy. *Cziach. Prz.* 91, (cf. po szkodzie mądry). Bóg przez kilku rybitwików słowo swoje po świecie rozszerzyć raczył. *Żarn. Post.* 3, 87 *b.* — 2) Rybak, rybi przekupień. *Cn. Th.* 962, *Croat.* ribar, der Fiſchhändler. — 3) Rybaki, miejsce, gdzie rybitwi mieszkają, *Slov.* ribáreň, ribárňa; mianowicie okolica w Warszawie i Krakowie nad Wisłą, Fiſcherwohnungen, Fiſchereyen. Nie mam swej stancyi, na starej szkucie pod rybakami mieszkam. *Teat.* 30. *b*, 91. — (RYBAŁT, a, *m.*; (*Ital.* ribaldo, rubaldo *flagitiosus*); żak, psalmista, spiewak kościelny, kantor: ein Schüler, der die Pſalmen ſingt, Pſalmiſt, Kirchenvorſänger, Cantor, Schulmeiſter. Rybałt stary z patrami i z kantorami rozmawiającemi, o delicyach spiewaków, kantorów, rybałtów i żaków; wiersze, drukowane r. 1632. Teraz z rybałtów abo z dworzan, z żołnierzów na stan duchowny idą. *Sk. Kaz.* 465. Ludzie uczone z uraganiem ryabałtami zowiemy. *Star. Ref.* 34, (cf. bakałarz). Nie lada żakowi abo rybałtowi syna swego polecić. *Glicz. Wych. L* 3 *b.* Aliści on po staremu rybałtem ze szkoły. *Weresz. Reg.* 84. Rybałt ociętny. *Smotr. Lam.* 25. *Żarn. Post.* 3, 100. W straż grodzą kraj piekła czarni rybałci. *Brud. Ost. D* 2. (czarci). *RYBAŁDYA, yi, *ż.*, psalterya, bakałarstwo; Pſalmiſtenſtelle, Schulmeiſterſtelle. Pożyteczniejsza jest dać na wielkie miejsca syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy się jedno na rybaldyą albo sekundanią sadzi, a o nauki nie dba. *Glicz. Wych. M* 1. RYBAŁTSKI, a, ie, od rybałta, bakałarski; Schüler=, Pſalmiſten=, Schulmeiſter=. Jego rybałtskiéj Polszczyzny na inny czas zażyjemy. *Exam.*

11.). — RYBECZKA, RYBEŃKA *ob.* Rybka. RYBI, ia, ie, rybny; *Boh.* rybi; *Slov.* ribi, ribaci; *Croat.* ribij; *Ross.* рыбій; od ryby, Fiſch-. Rybia łuska, ość, ogon. *Cn. Th.* 962. Rybia tonia. *Warg. Wal.* 116. Pokim był w kwitnącym wieku, Sprowadzałem wyborne fuzyjki z Paryża, strzelałem w rybie oko. *Nar. Dz.* 3, 216. Wysypali złoto, dukat w dukat, jak rybie oko. *Ossol. Str.* 8. Chłopiec, gdyby rybie oko milutki. *Teat.* 17. *c*, 51. (cf. rybka, rybeńka). RYBIĆ *cz. niedok.*, Narybić *dok*, *qu. v.*, n. p. Nad rzeką karpieta i wszelaki drób łowić, a stawy tym rybić. *Haur. Ek.* 68. mit Fiſchbrut beſaamen, beſetzen. RYBIĘ, ięcia, *n.*, młoda rybeczka, ein junges Fiſchen. Drobne rybięta. *Haur. Sk.* 148. Wędą w pojmanie rybięta głupie brałem. *Past. Fid.* 46. *Zebr. Ow.* 10. RYBITW, 1) *ob.* Rybak, der Fiſcher. — 2) Rybitwy, ptaki wodne, Fiſchaare, są u nas różne: rybołów, rybołowek etc. *Kluk. Zw.* 2, 323, *Croat.* artena. RYBITWI, ia, ie, rybacki, Fiſcher-. Rybitwie rzemiosło-rybołowstwo. Rybitwia łodź, rybitwi sznur. *Macz.* 'RYBITWINI, 'RYBITWKA, i, *ż.*, *piscatrix. Macz*, rybaczka, die Fiſcherinn. RYBKA, RYBECZKA, RYBEŃKA, i, *ż.*, *dem.*, *Nom.* ryba, das Fiſchchen; *Boh.* rybička; *Slov.* ribečka, ribička; *Sorab.* 2. ribka; *Sorab.* 1. rebiczka; *Vind.* ribiza; *Croat.* ribicza; *Bosn.* ribbiça; *Rag.* ribbiza; *Slav.* ribica; *Ross.* рыбка, рыбица; *Eccl.* рыбочка. Tak mała rybka pływa, jak i wielka. *Burl. B* 3. Rybaki pojmane rybki rachują. *Bardz. Trag.* 320. Dwie 'rybce (*dual.*). *W. Post. W.* 193. *Rej. Post. O* 2. Nasycił ich dwiema 'rybkoma (*dual*). *W. Post. Mn.* 307. *Rej. Post. O* 3. Zdrowa, jak rybeczka. *Teat.* 56. *b*, 60. Mała rybka ryba stanie. *Jak. Baj.* 129. Rybki małe, drób, drobiazg *Ross.* мелузга. — §. *Blande:* Rybko, rybeńko-serce, kochanko, kochasiu; Liebchen, Herzchen, Seele! Odchodzi tak szybko, Nie rzekłszy mi przynajmniej: duszko, serce, rybko, Bądź zdrowa. *Zab. Amf.* 56. Cóż ci to, moja rybko! *Teat.* 13, 5. Gdzież to idziesz, prześliczna rybeńko. *Teat.* 34. *c*, 25. Moja lubeiu, pupeczko, rybeczko. *Teat.* 18. *b*, 12. 'RYBNIK, a, *m.*; (*Boh.* rybnjk, rybniště; *Sorab.* 1. rébnik; *Sorab.* 2. ribniza; *Vind.* ribnjk, ribnjak, riben vejar; *Croat.* ribnyák; *Rag.* ribgnák; *Slav.* ribnjak, ribárnica; *Bosn.* ribgák; *Ross. et Eccl.* прудъ [*agger* 2], прудикъ, прудокъ, прудище (cf. prąd), ровешникъ, cf. ров); (*Ross.* рыбникъ rybak); sadzawka, ein Fiſchhalter, Fiſchteich. Ryby chowają pod strażą w zamkniony rybnikach. *Sk. Dz.* 591. Sadzawice i rybniki ku chowaniu ryb rozmaitych. *Cresc.* 493. RYBNY, a, e; *Boh.* rybny, rybnj; *Vind. Croat.*, *Rag. et Slav.* ribni; *Ross.* рыбный; 1) do ryb należący, Fiſch-. Rybna beczka; rybne jatki, ławy. *Cn. Th.* 962. Faska. rybna (*Vind* pitrich, pitrifhek). Rybny targ (*Vind.* ribnaria, ribnu tershifhe). Kość czyli ość rybna (*Vind.* fhpiza v' ribah, ribni tern, ribja kostiza). Rybny przekupień, *ob.* Rybak 2). W tym mieście był Marcin kupiec rybny. *Baz. Hst.* 57, *Croat.* ribotersecz; *Eccl.* рыбникъ, рыбопродавецъ. Rybny handel (*Croat.* riboterstvo). Rybny dzień, w który ryby jedzą, jak mięsny, w który mięso. *Cn. Th.* Za grzech poczytają, gdyby kto w rybne dni mięso jadł. *Baz. Hst.* 178. Rybna nać, *ob.* Kocia miętka, ziele. — 2) Rybny = ryb siła mający, fiſchreich, *Boh.* porybný; *Vind.* riboviten, poun rib; *Ross.* рыбистый. Wisła, rzeka dosyć rybna, różne gatunki ryb mająca. *Kluk. Zw.* 3, 233. Miejsce rybne *Vind.* ribniza. 'RYBOGONY n. p. bóbr. *Klon. Fl. D* 4. fiſchſchwänzig. RYBOJAD, RYBOJEDZ, a, *m.*, *ichthyophagus. Cn. Th.* 962. ein Fiſcheſſer; *Croat.* ribojedecz; *Eccl.* рыбоядецъ. RYBOK, RYBOOK, a, *m.*, kamień rybiemu oku podobny, *astrobolos. Plin.* 37, 9. ein dem Fiſchauge ähnlicher Edelſtein; perła podobna do rybiego oka. *Dudz.* 56. 'RYBOKSZTAŁTY, a, e, do ryby podobny; *Eccl.* рыбообразный, fiſchgeſtaltet. RYBOŁÓW, 1) *ob.* Rybak, rybitw, der Fiſcher. *Mon.* 75, 591. Rybołów nocny, który w łóżku ryby łowi. *Haur. Sk.* 344. ein Bettpiſſer. — 2) Rybołów ptak, *vultur Baeticus*; *Croat.* ribolovecz orël, der Fiſchgeyer; wielkością jastrzębia, umie sztucznie z wody chwytać i największe ryby. *Kluk. Zw.* 2, 304. — 3) Rybołów, *larus cinereus*, ptak wielkości małej gęsi. *Kluk. Zw.* 2, 323. die Fiſchmöwe. RYBOŁOWEK, wka, *m.*, ptak, *larus canus*, wielkości kaczki. *Kluk. Zw.* 2, 325. das Fiſcherlein, der Rohrſchwalm. RYBOŁOWNY, a, e; *Ross.* рыболовный; od rybołówstwa, Fiſcherey-, die Fiſcherey betreffend. Rybołowne księgi, *halieutica. Cn. Th.* 963. o rybołowstwie. RYBOŁOWSTWO, a, *n.*; *Sorab.* 1. lojene, lowene; *Ross.* рыболовство; *Eccl.* рыбарство, рыболовительство, рыбствованіе, удительство, (cf. węda); der Fiſchfang, die Fiſcherey. Rybołowstwo jest zażycie sposobów zdatnych do ułowienia ryb. *Kluk. Zw.* 3, 240. Rybołowstwo, płodem morza, rzek i jezior zasila handel. *Wyrw. Geogr.* 405. Prawo rybołowstwa. *Gal. Cyw.* 2, 8. RYBOTRUJ, ja, *m.*, *menispermum occulus*, gatunek miesięcznego ziarna z Indyi, którym ryby trują. *Kluk. Dykc.* 2, 117. Fiſchgift, eine Indianiſche Pflanze. 'RYBOWIESZCZEK, szczka, *m.*, wieszczący z ryb; *Eccl.* рыбоволхвъ, рыбовражвитель, *Graec.* ἰχθυομάντις, der Fiſchwahrſager. RYBSKO, a, *n.*, szpetna duża ryba, ein großer häßlicher Fiſch; *Ross.* рыбище.

Pochodz. *narybić*, *zarybić*, *narybek*; *wieloryb.*

RYĆ, był, ryje *cz. niedok.*, uryć *dok.*; (*Boh.* ryti, rygi, regi, drchati; (*Carn. obs.* ryti, ryl, ryem, ryvam *trudere*); *Carn.* pèrgam; *Sorab.* 2. risch; *Croat.* rújem, rovalszem, rulyiti; *Rag.* riati, rijem; *Ross.* рыть, рою, *Eccl.* рыю; cf. *Graec.* ὀρύσσειν, ὄρυσσειν, ὀρύττειν; *Germ.* reißen, riolen, cf. Rüſſel, (cf. *Lat* rostrum; *Ross.* рытвина rysa, bróżda wodna, cf. raz); ziemię, ogród, winnicę ryć, kopać. *Cn. Th.* 964. wzkopywać, graben mit dem Spaden, die Erde umgraben. Groby ryte. *Klon. Wor.* 10. Rydlikiem rzepę na polach ryją. *Macz.* Świnia ziemię ryje, wühlen. Ponura świnia głęboko ziemię ryje. *Cn. Ad.* 895. (milczy, a złe broi; cicha woda brzegi podrywa). Kto pod kim dołek ryje, ten sam weń upadnie. 1 *Leop. Eccles.* 10, 7. (*ob.* kopać dołki). — *Allegor.* Tam męstwo starto, a ci co grozili, Krwią oszpeconą ziemię brodą ryli; *solum tetigere mento. Hor.* 1, 220. *Min. et* 1, 218. *Kobyl.* ins Gras beißen. Szczęśliwy pogardza wszystkim, aż tyran, aż mu się psie zęby będą ryły. *Pot. Arg.* 596? — *Fig. poet.* Brzoza z pośrzód muru się ryje, Aż wierzch ku górze wybije. *Dar. Lot.*

11. (przedziera się, drze się, drängt ſich durch). Tego sekretu wydrzeć mi nie mógł, chociaż różnie zawsze ryje. *Jabł. Tel.* 207. (maca, dochodzi, nachforſchen). — §. Ryć obrazy etc., rzezać obrazy, perły, dłubać, sznicerować, wyrzynać; Figuren graben, ſtechen, ſchneiden, mit dem Grabſtichel ausarbeiten. Poślesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzezania z tymi rzemieślniki, które mam przy sobie. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 2, 7. Ryty *Sorab.* 1. wudowpanité. Podwoje ryte z kosztownych topazów. *Tward. Wł.* 148. Grono wina do rąk Bachusa rytego *sculpti* kłaść kazał. *Sk. Dz.* 182. Żywo ryte posągi. *Pilch. Sen. list.* 125. Z złotej miednicy kazał uczynić obraz boga uryty. *Petr. Pol.* 48. Odbiegli rytych swoich obrazów. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 5, 21. (strugałek swoich. 1 *Leop.*). Cóż jeszcze u niego rytego srebra? *coelati argenti? Siem. Cyc.* 150. Mapy ryte. *Mon.* 65, 477. — *Fig.* Wszystkie łaski jego w sercu ryte chował. *Groch. W.* 545. im Herzen eingegraben.

Pochodz. *doryć, naryć, obryć, poryć, przeryć, rozryć; rylec, rydel, rydlik, rycina; wryć, wyryć, zaryć.* — §. *rychły, rychło.*

RYCERKA, i, *ż.*, bohaterzyca, eine Ritterinn, Heldinn; *Sorab.* 1. rěčžerina. — §. Rycerka orderu jakiego, eine Ordensritterinn, Ordensdame. *Tr., ob.* Kawalerka. RYCERSKI, a, ie; *Boh.* rytířski; *Slov.* regtarsky; *Sorab.* 1. rěčžerski; *Sorab.* 2. rittarski; *Carn.* wytéski; *Vind.* viteshni, viteshen, viteski, viteshki, junashki, (cf. *witezny, zwycięzny, cf. junak); *Croat.* vitéski; *Hung.* vitezi; *Rag.* vitescki; *Ross.* рыцарскій, витязевъ; bohaterski, heldenmüthig. Wyrwać z śmierci swych towarzyszów, rycerskie jest dzieło. *Dmoch. Il.* 2, 168. Bolesław pan rycerski i sławę kochający. *Nar. Hst.* 3, 97. — Rycersko *adverb*, po rycersku; *Eccl.* храбсрки, храбро, смѣло, heldenmüthig, ritterlich. Bronią mężnie i rycersko umiał władać. *Archel. praef.* W polu rycersko się stawili. *Warg. Wal.* 63. Rycersko wręcz się potkać chcieli. *Weresz. Pob. C* 3 *b.* — §. Rycerski n. p. stan = żołnierski, der Ritterſtand. Czego prawem poskromić nie możem, żołnierza zbieramy, i stan rycerski stanowimy, aby gwałt gwałtem odpędzać. *Star. Ryc.* 9. Opuściwszy domy, rycersko z Maurami walczą. *Przyb. Luz.* 76. Rycerski stan = wszystka szlachta, która nie w senacie umieszczona. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 186. der Ritterſtand, Adelſtand, im Gegenſatz der Senatoren. Rycerskie prawo uczy postępki wszystkie i fortele około bitwy w szrankach. *Gorn. Dw.* 30. Szkoła rycerska w Warszawie, die Ritterſchule, dla wychowania szlacheckiej młodzi i sposobienia jej do usług ojczyznie w radzie i boju, Stanisław August założył. *Vol. Leg.* 7, 462. Każdy trafił na równego, z którymby mógł po rycersku oraz i po królewsku wojować. *Ustrz. Kruc.* 2, 378. — §. Rycerski, orderowy, kawalerski; Ordens =, Ritter =; *Ross.* кавалерскій. Rycerska dostojność bywa nabywana zasługami przeciw Rzpltej i też pewnemi ceremoniami. *Modrz. Baz.* 303. RYCERSTWO, a, *n.*; *Boh.* rytířstwj; *Vind.* viteshnia, viteshnost, viteshnistvu, viteshtvu; *Rag.* vitesctvo; *Croat.* vitéstvo; *Ross.* рыцарство; stanu szlachetnego zacność, szlachta, stan rycerski. *Wyrw. Geogr.* 338. der Adel, der Ritterſtand. — §. *Collect.* Rycerstwo, *Boh.* ritířstwo = rycerze, die Ritter. Nazajutrz po tej bitwie rycerstwo darował. *Warg. Wal.* 26. Chrzęszczenie pompy i rycerstwa jego, trzęsienie wozów jego. 1 *Leop. Jer.* 47, 3. (wojenników jego. 3 *Leop.*). Rycerstwo dosyć ma na zwycięzeniu czy położeniu życia za dobro panującego lub narodu. *Mon.* 73, 455. — §. Służyli rycerstwu niebieskiemu. 1 *Leop. Act.* 7, 42. (czcili gwiazdy, słońce). — §. Rycerstwo, kawalerstwo, n. p. Pasowanie na kawalerstwo, na rycerstwo. *Wyrw. Geogr.* 338. Orden, Ritterorden. — §. Rycerstwo, życie rycerskie, żołnierskie, żołnierka, żołdowanie, żołnierski chleb; Soldatenleben. Jeśliby syn jedyny pojechał po rycerstwie, a w niebytności jego, ociecby umarł.... *Stat. Lit.* 77. Oręże rycerstwa naszego nie są cielesne. 1 *Leop. Hier.* 3. (broń naszego żołnierstwa. 3 *Leop.*). RYCERZ, a, *m.*, z *Niem.* der Ritter, (cf. rajtar); *Boh. et Slov.* rytíř; *Sorab.* 1. rěčžeŕa; *Sorab.* 2. rittař, rischař; *Vind.* jesdazh, konjanik, ſhlahtnik, gablir, vitesh, ſhlatni jesdjak, vites (cf. *wytężny, zwycięzki), junak, jénak, (cf. junak); *Croat.* konyanik (*ob.* Konny), vitez, junak; *Dal.* konik, vitez; *Hung.* vitez, lovagos; *Carn.* vytés; *Rag.* vitéz; *Ross.* рыцарь, витязь, сильникъ, храбрецъ, (*ob.* Silny, chrobry); żołnierz konny szlacheckiego stanu, ein adlicher Soldat, ein berittner Adlicher. Żołnierz od żołdu zwan; ale rycerz swojej Rzpltej broni sumptem tym, który ma z majętności swej. *Star. Ryc.* 15. — §. Rycerz, walecznik, bohatyr; ein tapferer Ritter, ein Held. Jedno to powinno u nas znaczyć, być rycerzem, co szlachcicem. *Leszcz. Gl.* 55. Nie każdy to jest rycerzem, Pod zbroją abo pancerzem. *Jak. Baj.* 274. Lepszy rycerz, niż panosza. *Modrz. Baz.* 304. Co mi za rycerz, choć kto wojska gromi, Kiedy go lada dziewczysko uskromi. *Zab.* 15. 225. Niezwyciężeni Bachusa rycerze. *Mon.* 64, 94. — §. Rycerz, kawaler orderowy, ein Ordensritter. Rycerze pasowani, orderowi. *Wyrw. Geogr.* 338. — §. W szachach po rochu rycerz stoi, Który w trzeci rząd zakoliwszy wpada, Ale na inszej coraz barwie siada. *J. Kchan. Dz.* 86. skoczek, der Springer im Schachſpiele. RYCERZOWAĆ *med. cont.*, rycerską czyli żołnierską służyć, żołdować, Ritter =, oder Soldatendienſte thun. Młodź pod chorągwią Wenery rycerzuje, t. j. rada się peta miłościa, *militat. Mącz.*

*RYCHFOWAĆ, *ob.* Refować, Réfa.

*RYCHLA, RYKLA, RYTLA, i, *ż.*, Rychle są krosty czerwone. *Syr.* 532. ein rother Ausſchlag, der laufende Hund. Ruta jest lekarstwem do wypędzenia rychłów zewnątrz. *Syr.* 532. Rykle abo rytle, t. j. czerwone *blachy po ciele. *Syr.* 1071.

RYCHŁO *adverb.*, RYCHLEJ *Comp.*; (*Boh.* rychle, brzce, brzy, brzo, *Comp.* dřjw, (cf. *drzewiej); *Slov.* richle; *Sorab.* 2. szkerrej, (cf. skórzéj, skoro); *Carn.* kmalu, sgodej, sgudej; *Vind.* sguda, sagoda, pergodi, (cf. gody, godzina); *Dal.* vdilye; *Croat.* pervlye); prędko, bardzo za wczasu; geſchwind, bald, ſehr zeitig. Prędko *de motu potissimum usurpatur*; rychło *de tempore. Cn. Th.* 820. Rychło, tudzież, zaraz, jak pióro opalił; na jednéj no-

dze stojąc. *Cn. Ad.* 1015. Już to nie rychło. *Żegl. Ad.* 106. *Teat.* 22, 147. Kto nie rychło chodzi, ten sobie szkodzi. *Rys. Ad.* 22. (nie wczas, po obiedzie łyżka). Dwa razy dał, ten kto rychło daje. *Prot. Jał.* 7; (*bis dat, qui cito dat*). Dwa kroć dawa, kto rychło dawa. *Kosz. Lor.* 114 *b.* Już daleko w noc; boję się, ażeby nie było za nierychło. *Teat.* 33. *b*, 63. (za pozno, zu ſpät). Nie czas tego jeszcze, rychło to nazbyt. *Cn. Ad.* 562. Nierychło ʻszedziwy myśli być cnotliwy. *Cn. Ad.* 642. Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. *Cn. Ad.* 509. Nie tak rychło do dobrego przywieść się ludzie dadzą, jako rychło zepsować się grzechem dopuszczą. *Sk. Żyw.* 1, 56. Kto się rychło źle zbogaci, wszystko rychło źle utraci. *Cn. Ad.* 398. (złe nabycie, prędkie odbycie). Bóg nierychło, ale dobrze karze. *Żegl. Ad.* 19. Na chromym koniu pomsta jedzie, ale tym cięższa, im nierychlej przyjdzie. *Kchow. Roż.* 107. (im poźniej). Rychlej, niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 1015. co rychlej, jak najrychlej, jak najprędzéj, aufs geſchwindeſte. Najrychlej się dobry w pychę uniesie, jeźli stróżem dobrym sobie nie będzie. *Sk. Kaz.* 352. Rychlejby wydarł broń najmężniejszemu, niż grosz skąpemu. *Groch. W.* 565. (prędzej, łacniej; eher, leichter). Panowie czasem łaskawi są na te ludzie, które samiż znają być ʻrychléj niełaski godne. *Gorn. Dw.* 22. (raczéj, vielmehr, weit eher). Szlachectwo rychléj jest ku chlubie naszym przodkom, niż nam samym. *Gorn. Dw.* 20. (prędzéj, raczej). — W rychle = rychło, prędko, za wczasu, bald. Poprawę mu w rychle obiecał. *Groch. W.* 251. Przecie się potym w rychle ośmieliła. *P. Kchan. Orl.* 1, 59. W rychle najdowali się u patryarchów domowe bożki, w rychle u Izraelczyków byli czynieni cielcowie, w rychle u poganów zawikłana stała się znajomość boga prawego. *Gil. Kaz. A a* 3. W rychle z świata tego Do ojca mego i ojca waszego Wstępuję. *Odym. Św.* 2 *M m.* — 2. *Ellipt.* Czeka w przedpokoju, rychło go zawołają. *Kras. Pod.* 2, 55. jak rychło, jak prędko, czy prędko; wie bald, oder ob man ihn bald vorrufen wird. RYCHLEĆ *neutr. niedok.*, śpieszyć się, rychłym być; geſchwind ſeyn, herbey eilen. Patrz na szczęśliwość, która im bardziej rychleje, Tym bardziej skraca ciemne tego życia dzieje. *Przyb. Ab.* 221. RYCHŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* rychlost, hbitost; *Slov.* rychłost; *Dal.* hitrozt, (cf. chytrość); (*Ross.* рыхлость pulchność); (*Etym.* ryć); wczesność, prędkość, die Geſchwindigkeit. Na rychłości możesz i z prostej wody ocet robić, aczkolwiek nie będzie tak dobry, jak z wina. *Cresc.* 362. (na prędce). Tygrys podchodzi inne zwierzęta rychłością. *Rej. Zw.* 67 *b.* (raźnością, szybkością). Nierychłość z wolna idąc, kroki łamie. *Mon.* 71, 349. RYCHŁY, a, e, RYCHLUCHNY *intensiv.*; (*Boh.* rychlý, brzký, (cf. ʻbarzy), hbity, cf. kibitny; *Dal.* hittar, (cf. chytry); *Slov.* richli, rychły; *Ross.* рыхлый, pulchny); wczesny, prędki; zeitig, baldig, geſchwinde. Sprzątanie z pola rychłe niemały pożytek uczyni, że się wczas bydło rozpuści. *Haur. Ek.* 69. Łaska nierychła niewdzięczne dobrodziejstwo czyni. *Kosz. Lor.* 114 *b.* (dwa kroć daje, kto rychło daje). Dla nieładu nie rychłe były do obozu wyprawy. *Jabł. Buk. M* 3. Między ptaki widamy różne natury, jeden waśniwy, drugi pokorny, jeden rychły, drugi leniwy, jeden grędą, drugi inochodą. *Rej. Zw.* 67 *b.* Raczéjby ich nazwać nierychłymi ʻpłajcami, niźli złymi. *Gorn. Sen.* 385. Bóg jest miłosierny, i nierychły ku gniewu. *Radz. Ps.* 86, 15. Jezus był rychły ku wypełnieniu woli ojca swego. *Wróbl.* 257. Bądźmy rychli ku słuchaniu, leniwi ku mówieniu. *Eraz. Jez. L l.* (prędcy, kwapliwi). Miał język ciężki i nierychły ku mówieniu. *Radz. Exod.* 4, 10. Jak bóg przemówił do mnie, niesprawniejszego i nierychlejszegom języka się stał. 1 *Leop. Exod.* 4. (powolniejszego, cięższego). Rychłą śmiercią umarł. *Gil. Post.* 308 *b.* (wczesną, zawczesną). Od żalu wielkiego, że był oszukan, umarł czasu rychluchnego. *Papr. Koł. K* 4 *b.* Posłał król w skok listy przez posłów, którzy jechali na koniach rychłych. *Radz. Esther.* 8, 10; na prędkich koniach. *ib.* 14; (cf. *Boh.* rychlik = lokaj).

RYCHTOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, narychtować, zrychtować *dok.*, kierować; z *Niem.*, richten, die Richtung geben, in die rechte Richtung ſtellen; *Croat.* popravlyati, cf. poprawić, (cf. naprawić, narządzić). Działa rychtować. *Leszcz. Class.* 89. Strzelbę wszystkę na Turki zrychtował. *Falib. C* 2. Rękę i tam i sam rychtuje. *Bardz. Trag.* 283. Wszystkie sprawy ludzkie do pewnego celu rychtują się. *Petr. Et.* 2. Ten figiel pewnie ona rychtowała. *Past. Fid.* 134. narządzała, przyrządzała, den Streich hat ſie angezettelt.

ʻRYCHTYK *adverb.*, z *Niem.*, richtig; pewnie, ani chybi; *Vind.* temu taku, pravednu, gewiß, unfehlbar. Rychtyk a rychtyk trafił w samo centrum myśli. *Mon.* 71, 322. Wyrazy jego rychtyk a rychtyk zgodziły się z jéj przymiotami. *ib.* 75, 678. Ha ha ha, mój rywal rychtyk się obwiesi. *Teat* 22. *b*, 100. Ściskał mię, rychtyk chciał mię udusić. *Teat.* 11, 58.

RYCIE, ia, *n.*, a) *actio Subst. Verbi* Ryć, *qu. v.*, das Graben, Wühlen, Eingraben, Einſchneiden. — b) Rycie, to co wyryto, rzezanie; gegrabene oder geſtochene Arbeit, der Stich; *Sorab.* 1. wudówpano. Rycie kamienia wypukłe abo rysowanego co wypukłym ryciem, jak na monecie, *anaglyphicum. Cn. Th.* 963. *relief.* Rycie wkląśle jak na sygnetach, *diaglyphicum. ib., gravure, enfoncé.* Rycie płaskie, *bas-relief.* RYCINA, y, *ż.*; *Boh.* rytina; *Eccl.* изваніе; ryty obraz, ein geſchnitztes, gegrabenes, ausgehauenes Bild. Wyrzezał cheruby i powlókł złotem, rozbiwszy je po rycinach. *Budn.* 1 *Reg.* 6, 35. Nie uczynisz sobie ryciny, ani żadnego podobieństwa, które jest na niebie. *W. Exod.* 20, 4. Zhańbieni będą, którzy się kłaniają rycinom, i którzy się chełpią w obrazach swoich. *Birk. Kant. B* 2, (cf. zlicina). Domy, ryciny, obrazy, więcej niźli Rzpltą szacowaliście. *Pilch. Sall.* 96. — Rycina = kopersztych, der Kupferſtich, wyobrażenie rzeczy jakiej, wyryte na blasze, potym farbą odbite na papierze. *Jak. Art.* 3, 314.

RYCWERKI, ów, *plur.*, wycwerki, łamanie, strzępienie głosu, trzęsienie gardła. *Cn. Th.* 1300. *Dudz.* 36. trele w spiewaniu. *Włod.* Triller im Singen.

1. RYCZAŁT, RYCZART, u, *m.*, ʻpożyczek taki, że gdy na czas kto nie odda, we dwójnasób pierwszego ʻpoży-

czku przepada; gdy drugi raz, we dwójnasób wtórego przepadku dać ma; gdy trzeci, we dwójnasób trzeciego, i tak dalej. *Cn. Th.* 963. (*ob.* tylka suma. *Biel.* 271); *Germ.* der Rutſcherzins, Fahrzins, der, wenn er nicht zur beſtimmten Zeit abgetragen wird, beſtändig ſteigt. Władysław pożyczył czterdzieści tysiąc kop szerokich groszy Zygmuntowi królowi Węgierskiemu, pod zakładem ryczartu takiego, jeśli ich piérwszego roku nie wróci, tylką sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy, aż to w niezliczony poczet weszło. *Biel. Św.* 233 *b.* — *Fig.* Ze sporym ryczałtem iściznę mu wraca. *Pot. Syl.* 374. (z procentem). Mścijcie bogowie krzywdy mej ryczałtem. *Pot. Syl.* 314. (sowicie). — ✠. Ryczałt, ogół rzeczy, prawie toż samo, co hurt. *Czart. Mskr.* Ryczałtem co kupić, przedać. *Tr.*, *Czart. Mskr.*; *Boh.* auhrnkem, *ob.* Hurtem.

2. *RYCZAŁT, u, *m.*, ryczenie, ryk; das Gebrülle, das Brüllen. Bałwaniste fale pryskają ryczałtem, Gdy je dzieci Eola dmuch porywa gwałtem. *Przyb. Luz.* 176. Tak właśnie pęd swój toczy Aufid bykokształty, Mknąc wartkie po Apulskich nizinach ryczałty. *Hor.* 2, 289. *Kniaź.* — RYCZEC, ryczał, ryczy *cz. cont.*, Ryknąć *jednłl.*; *Boh.* řičeti, bučeti, bučjm, bučjwam (cf. beczeć), (řjti, řjgi *rancare*, o jeleniach, řjgno bekowisko, rykowisko jelenie, řjgen październik; gikati o osłach); *Slov.* řičjm, řwu, bučjm; *Hung.* bögök *boo*, *mugio*; *Sorab.* 1. ruczeć, ruju, rujem, hruyu każ kruwa; *Lat.* rugio; *Graec.* ὠρύομαι; *Hebr.* רוע rua, *vociferatus est*, ערג arag, *rugire*, אריה ari, *leo*; *Sorab.* 2. risch, (cf. rzeć); *Bosn.* riçati, rikati, rrisgjati, resgjati kako lav (jak lew), resgjati kakoti pas *fremere*, *frendere* (jak pies), rrisgiati, ersgjati, resgjati kako kogn *hinnire* (jak koń, *ob.* Rzeć), rjekati, mukati, muokati kako vól *boare*, *mugire*; revati. kako magare, *rudere*, (jak osieł); *Rag.* rikati, *Ital.* rugghiare; *Carn.* erjovem, erjoviti, rigam, (cf. rzygać); *Vind.* rikati, erjoviti, erjoveti (jak lew); ruzhiti kaker flon, fhnerati, obfhnergati (jak słoń); mukati, tuliti, dretiſe, bollim, krollim (jak wół); mukat, vekat (jak krowa); *Croat.* ruchím, ruchanye, buchim, múkam; *Dal.* rikam *mugio*, *ejulo*; *Ross.* рычать, рыкнуть, рыкать, ревѣть, реву, мычать, мычу; ryk wydawać, brüllen. Tak wół ryczy, jako i krowa. *Rej. Zw.* 146 *b.* Wół i osieł, gdy ryczą, przerażają uszy. *Teat.* 8. *c*, 71. Historye wyrabia, płacze, jak wół ryczy. *Teat.* 22. *b*, 79. Koń, gdy się zapali, będzie kwiczał, ryczał, wół będzie chrapał, sapał. *Weresz. Reg.* 125. Lew ryknął, a straszliwe natychmiast ryknienie Uczyniło wysokiéj skały poruszenie. *Banial. J* 2. Krowa, co bardzo ryczy, mało mléka da. *Cn. Ad.* 402. *Rys. Ad.* 28. *Kchow.* 317, cf. kto wiele mówi, mało uczyni; pies, co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. — ✠. *Transl. ad alia:* Ryczeć, brüllen, heulen. Spiżowe gardło wojny już ryczeć przestało. *Przyb. Milt.* 371. Ryczą bez odpoczynku moździerze i działa. *Zimor. Siel.* 250. Tu się nieborak, rozrzewniwszy znowu, Wsparty na stole, nie płacze, lecz ryczy. *Pot. Syl.* 74. Płaczcie, abo od żalu raczéj ryczcie. *Groch. W.* 526. Tryo basem ryknę, jak lew Afrykański. *Teat.* 53. *b*, 62.

Pochodz. *ryk*; *odryknąć*, *odrykać*, *odwrykać*, *obryczeć*; *przeryczeć*, *przyryczeć*, *zaryknąć*.

RYDEL, dla, *m.*; *Boh.* reyč, (*Etym.* ryć); *Slov.* rodowa (cf. *Germ.* Radehaue, Reuthaue), schpoda; *Sorab.* 1. ſpoda, (cf. szpada); *Rag.* arvallo; *Bosn.* arvalo, ascjó; *Carn.* pralza; *Ross.* копоруля, копанница, кирка, заступъ; naczynie kopnicze. *Jak. Art.* 3, 314. das Grabſcheit, der Spaten. Rydle różne do kopania, jedne holenderskie, całe żelazne, drugie grabarskie drewniane, żelazem obwodzone. *Kluk. Rośl.* 1, 79. Rydle osadzają się w brzozowe trzony lub jesionowe; rydle grabarskie bywają lipowe, wierzbowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Nalazłszy rydle, miejsce nieskopane w ogrodzie kopali. *Sk. Żyw.* 229. Były u niego ku dobywaniu miast długie żelaza kończate i zakrzywione, jako też motyki, rydle, grace. *Baz. Sk.* 280. — Rydel grobarza, którym groby kopie, der Todtengräberſpaten. Choć grobarz rydlem zawadzi, To trupiéj głowie nie wadzi. *Comp. Med.* 801. Małżeńskie przymierze sam powinien rozcinać rydel. *Pot. Arg.* 136. (sama śmierć je powinna rozerwać). Jeno rydel a motyka, ta ich rozerwać może; *hunc nisi mors*, *adimet mihi nemo. Rys. Ad.* 20. Częstokroć własnym sobie rydlem dół bierzemy. *Pot. Arg.* 402. (bicz na siebie). RYDELEK, lka, *m.*, RYDLIK, a, *m.*, *dem.*, eine Handſpate, ein kleiner Spaten. Rydelek mały z trzonkiem żelaznym do kopania przy sadzeniu kwiatów. *Kluk. Rośl.* 1, 79. *Marra*, rydlik ogrodny, którym ziela wykopują, albo też rzepę na polach ryją. *Mącz.* Gdyby kto chciał sosny rozmnażać, miejsce im ma zorać, albo rydlikiem jakim zkopać. *Crese.* 463.

RYDWAN, a, *m.*, RYDWANIK, a, *m.*, *zdrobn.*, (*z Tureck. A. Czart.*), *cf.* Rotter reito = podróż, wóz; *Willeram* reitwagon, (Reiſewagen); wóz nakryty, *currus arcuatus. Mącz.*; *arcera. ib.* ein gewölbter, gedeckter Wagen, etwa eine Landkutſche, (cf. korab'). Chciał i mnie, i konie i rydwan ze wszystkiem zagrabić. *Sak. Persp. B* 2. Chciał na swoim rydwaniku zajechać do miejsca na nocleg. *Gil. Kat.* 38. Już wozy, telegi, rydwany jadą. *Mon.* 75, 644. A to nie nasza ambonka, to jakiś osobliwy rydwan, w którym on przyjechał z rogami. *Teat.* 19, 7. — *Poet.* Kiedy Feb złotowłosy na horyzont górny Dnia trzeciego wytoczył swój rydwan poczwórny .... *Dmoch. Sad.* 32. RYDWANISKO, a, *n.*, *contumel.*, paskudny rydwan, ein ſchlechter, elender Wagen, Landwagen. W rydwanisko ladajakieś wsiadł, gdy z obozu ujeżdżał. *Birk. Kaz. Ob. F* 2. RYDWANARZ, a, *m.*, który ludzi rydwanem wozi, der Landkutſcher. *Tr.*

RYDZ, a, *m.*; *Boh.* [ryžec *Dobr.*, mylnie 2] hryznozy; *Sorab.* 1. kneži rib; *Carn.* srovka, kutmanka, zheshnove gôbe, zhesnovze; *Vind.* frouka; *Croat.* blágva, knezniča, kralyevszka gliva, vargany; *Ross.* рыжикъ, рыжичекъ; *Germ.* der Reitzker, Reißke, Brätling, Brietling, Herbſtling, Förchling, Röthling, eine Art eßbarer Schwämme, *agaricus deliciosus*, gatunek bedłki, rośnie w sosnowych lasach. *Kluk. Dykc.* 1, 14. Nad piestrzyce albo smarże, jeszcze rydze lepsze. *Syr.* 1395. Lepszy rydz, niż nic. *Teat.* 55. *e*, 8. *Jabł. Ez.* 25. (lepiéj trocha, niż wcale

nic; *Slov.* lepši bol, než ně bol; *Vind.* bufhi nekai, kaker nikai). Czerwony jak rydz. *Cn. Ad.* 129. Wygląda gdyby rydz. *Teat.* 33, 12. Dziad jak rydz wygląda. *Zabł. Zab.* 61. Zdrów, gdyby rydz. *Zabł. Amf.* 44. RYDZOBRODY, a, e, rusobrody, rothbärtig. Charon rydzobrody. *Hor.* 1, 302. *Nar.* RYDZY, RYDZAWY, a, e; *Boh.* ryzy, ryšawy, (ryzý zlato *aurum obryzum*, ryzownjk płókarz złota; cf. zerzawý rdzawy, rusy); *Slov.* rjzy, ryzý *fulvus*, *badius*; *Sorab.* 1. rezwé *rufus*, rězwuzki *rufulus*; (*Carn.* erdẽzh, ardẽzh, *Graec.* ἐρυθρός czerwony; erjav, erjavz *rufus*; *Vind.* razh, ardezh *ruber*, erjau, erjavo = rdzawy *fuscus*; arjav', arjav'z *rufus*; *Croat.* rúsz = rydzy, russy, rigy *bajus*, *russeus*; *Dal.* ruusz, rigy; *Rag.* rijgh *rufus*, *spadix*; *Bosn.* righi *flavus*, rusi *ruber*, righja, arghja, rrighja *aerugo*); *Ross. et Eccl.* рыжъ, рыжій; cf. rusy, rysawy, jasnocisawy; goldgelb, fuchsroth, feuerroth. Rydze złoto. 1 *Leop. Job.* 28, 15 *et* 31, 24. Droższy człowiek, niżli przeczystsze rydze złoto. 1 *Leop. Jes.* 13, 12. Rydzy koń, ein Rothfuchs, brunak. Wrtbch., (*Boh.* ryzy kůn, ryzka, ryzek; *Rag.* rijgh kogn; *Slav.* hallat; *Ross.* рыжечалый, рыжая лошадь, cf. побурѣлый, cf. коурка, коурый). Mąż ten jeździł na koniu rydzym. *Budn. Zach.* 1, 8. Rydza maść, rydza farba, rydzość *Ross.* рыжесть. RYDZOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Ross.* рыжеватый, рыжехонекъ; rusowaty, röthlich. Bach rydzowaty przy niepróżnéj kadzi. *Hor.* 2, 242. (rubaszny). Broda rydzowata. *Pot. Arg.* 60. Charon czerstwy w starości swej i rydzowaty. *A. Kchan.* 157. Rydzowatym się stawać, rydzowacieć, *Boh.* ryšawěti, zryšawěti, rdjti, rdjm; *Ross.* рдѣть, рдиться, рыжѣть, порыжѣть. Rydzowato uczynić *Boh.* zryšawiti. Rydzowatość *Ross.* рыжеватость. RYDZOWY, a, e, od rydzów, Reißfen=. Rydzowy statek. *Cn. Th.* 964.

RYFA, *ob.* Réfa.

RYGA, i, *ż.*; (*Lat. med.* riga; *Ital.* riga; *Gall.* raye; *Pers.* rege; *Germ.* die Reihe, die Linie; *cf. Germ.* die Richte; *Slav.* riga, liniał, cf. rząd, rzęd; *Eccl.* рига, **князь**, **начальникъ**, **воискода**). Ryga jest wiersz liczby jakiéj, od jednéj ręki ku drugiéj wypisanéj; miasto tego słowa używam prostego; wiersz abo rząd liczby. *Solsk. Geom.* 3, 79. Na rygach pisać, na podłożonych liniach, auf dem Linienblatte schreiben. Ryga do nót muzycznych pisania, składa się z pięciu linij. *Magier. Mskr.*, (*ob.* Rygować). Ryga u zecera, miejsce próżne, czyli odstępy w formie, założone kwadratami. *Magier. Mskr.* — §. W rydze swojéj co=w ryzie (*ob.* Ryza), w klóbach swoich, w granicach swoich; in seiner Richte, in seinen Gränzen; cf. *Ross.* обойминца, обнимальница. To jest prawda, że człowiek nędznym stać się może, Gdy z prostéj szczęścia rygi sam zbozy w bezdroże. *Przyb. Ab.* 26. RYGA, i, *ż.*, miasto, stolica ziemi Inflantskiéj. *Gwagn.* 428. die Stadt Riga, *ob.* Rygski. RYGAŁ, u, *m.*, w zecerni, niby to stół wysoki, na którym kaszta pochyło leży, w nim są przegrody na chowanie kaszt. *Magier. Mskr.*, das Regal unter dem Schriftkasten.

RYGIEL, RÉGIEL, gla, *m.*, zasuwka u zamku, z *Niem.* der Riegel, Nachtriegel; *Svec.* regel; *Angl.* rail; *Boh.* zawora, zaworka, (cf. zawierać, zapora); *Sorab.* 2. regel; *Sorab.* 1. rěhel, zadžewk, zapadka; *Carn.* sarinẽk; *Vind.* rigl, sapuh, satika (cf. zatkać), satik, samek (cf. zamek), rigel, sarinek, sapier, saletauk, safunka; *Croat.* zaletávka, kvàka; *Dal.* krakun, romazin; *Slav.* kljúcsanica, mandala; *Bosn.* krakun, romazin; *Ross.* задвижка, запоръ; — rygiel, zawora, zapora, *repages. Mącz. Vectis*, rygiel, klamka. *Urs. Gr.* 164. Znaleziono drzwi spuszczane, jak do piwnic, po wejściu zamykające się na rygiel. *Boh. Dyab.* 2, 144. Drzwi gabinetu zamknięte na dwa rygle. *Weg. Marm.* 3, 33. Bramy wewnątrz żelaznemi ryglami założone były. *Archel.* 2, 159. Podruzgotał i połamał regle zamków jego. 1 *Leop. Lam.* 2, 9. — Rygiel, klamka, zasuwka, deka, sprężyna; części, z których się składa zamek do drzwi. *Teat.* 6. *c*, 58. — *Prov.* Już rygle zapadły. *Pot. Arg.* 491. (już klamka zapadła, już nie wczas). — Rygiel, szpona w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna, jednocząca dwie ściany łożowe jedne z drugą. *Jak. Art.* 3, 318. die Queerhölzer bey der Lavette. Rygiel u nóg stołowych, klin. *Cn. Th.* 964. der Keil. RYGLOWAĆ *cz. niedok.*, zaryglować *dok.*, ryglem zasunąć, riegeln, verriegeln; *Sorab.* 2. reglowasch.

RYGOWAĆ *cz. niedok.*, rygować papier, liniować go do pisania nót, po pięć linij razem, do czego służy rastrum. *Magier. Mskr.*, mit dem Rastral linîren. Rygowany papier, liniowany do pisania nót. *ib.* — §. Rygować u krawca, rzadkim ściegiem podszewkę do sukni miejscami przeszywać. *Magier. Mskr.*, cf. fastrygować, hin und wieder anheften. RYGOWALNICA, y, *ż.*, narzędzie kościane, którym szewc robotę wygładza. *Magier. Mskr.* das Glattbein beym Schuster, der Polierfuchen.

RYGSKI, a, ie, od miasta Rygi, Rigaer=, Rigisch. Czterdzieści pięć purów wchodzi do łasztu Rygskiego. *Czack. Pr.* 288.

RYJ, ja, *m.*, RYJAK, a, *m.*, RYJEK, yjka, *m.*, *dem.*; *Boh.* rypák, reypak, rytec, řapek; *Sorab.* 1. fwinaczé habo helfantowé pésk; *Carn.* ryvz, rivz, ryvzhẽk; *Vind.* rivez, riuz, reuz, riunik, riuzhek, gobez, (cf. gęba); *Croat.* rilecz, rulyécz, (rúlyim = krząkam), herlecz, gubecz; *Dal.* rillo, brilacz, gubicza, trubicza (*ob.* Trąba), turin; *Bosn.* rillo, rilliça, trubiça, gubiça od sgivine; *Rag.* rillo, turin, gúbiza, riliciza, turinich, trúbiciza, gubiciza, rillo slonsko=trąba słonia; *Ross.* рыло, рыльцо, хрюкало, (хрюкнуть, хрюкать krząkać), хоботъ, (рылѣ gatunek liry; *Eccl.* рылецъ łopata); *Germ.* der Rüssel, (cf. *Graec.* ὀρύσσειν, *ob.* Ryć; §. 1) pysk niektórych zwierząt śpiczasty, którym ryją, kolą, der Rüssel, z. B. eines Schweines. W Szwecyi świniom tę suchą żyłę nad ryjakiem przerzynają, na któréj się ryjak podnosi; a takowe świnie nigdy potym nie ryją. *Kluk. Zw.* 1, 287. Pchła ryjkiem swoim kole. *Zool.* 107. pyszczkiem. — §. 2) Ryjek, *Curculio*, rodzaj chrząszczyków bardzo szkodliwych, do którego i wołki należą. *Kluk. Zw.* 4, 38. eine Gattung sehr schädlicher Käfer. RYJĘ, *ob.* Ryć. RYJKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt ryjka; *Ross.* рылястый, rüsselförmig. Pyszczek ryjkowaty. *Zool.* 156. RYJNY, a, e, od rycia, ryjący; grabend,

mühlend. W pokój widły się święcą i ryjne lemiesze. *Ryb. Geśl. B* 2.

RYK, u, *m.*; *Croat.* ruchànye, múk, mukanye; *Bosn.* muok, muokanje; *Carn.* erjóvost; *Ross.* рыкъ, ревъ, ревѣние (cf. rzewny, cf. rżeć), мыкъ, мычаніе; *Eccl.* воловый рыкъ, мычніе, ревеніе; §. 1) ryczenie, rykniénie; das Brüllen, das Gebrülle. Głosem lwa zwyczajnym jest ryk ciągły, tak ogromny, iż ma podobieństwo do grzmotu. *Zool.* 314. Na kształt zwierzęcego beku, wycia, ryku. *Kulig. Her.* 66. Łom, grom, uciekanie, Ryk, kwik koni, i rannych pod niemi stękanie. *Tward. Wł.* 140. — *Fig.* Zkąd weź, to weź, hucz szumnie, hoc, hoc, chociaż bieda, Kwik, ryk, kap kap od oka, i grosza ci nie da. *Mon.* 70, 190. (ani groźbą, ani prośbą, ni fukiem, ni płaczem). — *Transl.* Ryk ziemi, morza = huk. *Wład.* — §. 2°) Wydarłszy mu kuszę, w łeb uderzył, mówiąc: tak chłopie nasi przodkowie rykiem bijali. *Papr. Ryc.* 28.? — (RYKLE, *ob.* Rychla). — RYKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, ryczący, brüllend; *Eccl.* рыкательно, съ рыкомъ. Jarzmami rykliwe ciołki uciśniono. *Zebr. Ow.* 5. *Przyb. Milt.* 328. RYKNĄĆ, *ob.* Ryczeć. RYKOWISKO, a, *n.*, bekowisko, pobieganie się jelenie, die Hirſchbrunſt; *Boh.* řje, (řjgi, řjti *rancare*, řigen *October*); *Carn.* listenje.

°RYKUNIA, i, *m.*, n. p. Złodzieja mają oddać urzędnikowi, ciwunowi jego abo °rykuni. *Stat. Lit.* 397. (może zastępca, rękojmia, wyręczyciel).

RYLEC, lca, *m.*; *Boh.* rejl, rejč, rejček; *Vind.* resalu, resalze, dlietze, dlietu (*ob.* Dłóto), isbodalze, (cf. wybość); *Carn.* vovzhèzh; *Croat.* rilecz, (*ob.* Ryj); *Ross.* ваало, ваяло, (рылецъ лопатка); grabsztych, narzędzie sztycharskie, którym na blasze ryją. *Jak. Art.* 3, 314, *ob.* Grabsztykiel, der Grabſtichel. Rylec do pisania na pugilaresach u dawnych Rzymian, *stylus. Pilch. Sen. łask.* 51, *Sorab.* 1. piszaczk. °RYŁO, [rodzina szlachecka w Bełskiem 2], n. p. Ożenił się Ryło; dyabeł mu po niéj było. *Rys. Ad.* 52.

RYM, u, *m.*; *Ital.* rima; *Gall.* rime; *Angl.* rime, (cf. *Gracc.* ῥῦμα, ῥυθμός, *ob.* Rytm); §. 1) *Germ.* der Reim, ſich reimende Sylben; *Boh.* rým, rejm, rytm, rownosloh; *Vind.* rim, raim, sloshik, befedni spadek, befedefloshnost, raimanje; *Rag.* ròmon, pjetnomjerje; *Ross.* рѣма, стихъ, стишекъ. Rym u nas bierze się za podobne zakończenie dwóch wierszy, zawierając półtorej jednakiéj zgłoski, inaczéj kadencyą i składem zwany. *Pir. Wym.* 266. *Kpcz. Gr.* 3, 89. Rymowi dałem pokój, choćbym ci mu pono Był niezgorzéj podołał; dość tak i bez rymu, Bo i Niemiec sam mówi: prawda, chocia nie rym. *Opal. Sat. pr.* Rym największa dzisiejszych wierszów jest ozdoba, Nie wiem, czy się wiersz komu bez rymu podoba. *Dmoch. Szt. R.* 4. Rym być może bez poezyi. *N. Pam.* 15, 365. — *Transl.* W rym = dogodnie, zgodnie, stosownie; paſſend, gehörig. Trudno każdemu w rym trafić. *Petr. Et.* 280, cf. w rumel, es iſt ſchwer, einem jeden es recht zu machen. Coby wszystko nie w rym poszło, aniby dobrze było. *Glicz. Wych. J* 5. — Nie rym ci, ale stoi za nasze. *Rys. Ad.* 45. (dosyć wielkie powetowanie). — §. 2) Rym, wiersz rymowny, składna mowa, rymy = wiersze, rytmy. *Pir. Wym.* 266, (*Slov.* mluwospew, spewomluwa, spewonec, wazomluwa, spewórádek, wazospew, spewohlas, spewowna; *Vind.* rajmi; *Carn.* rejmi, raja, rajsha, stih; *Ross.* стихотвореніе, ein Vers, Verſe; *ob.* Rymodziéj, rymopis etc. Nie tylko mu ten rym oddacie, ale też.... *Weresz. Pob. B* 2. Małżeństwa też jedno w cnotliwą, i o któréjby żadnych rymów nie tworzono, °zaczynania nie °opiewano, aby nie staczał. *Glicz. Wych. B* 1 *b.*

RYMA, y, ź., RÉMA, (*Spicz.* 97); *Boh.* ryma, z *Grecko-łac.* rheuma; cieczenie albo fluks z nosa idący. *Mącz.*, der Schnupfen; (Oeſt. das Strauchen); *Slov.* nátcha; *Hung.* nátha; *Carn.* nahod, kęvsheh; *Vind.* naszhitje, ſhnudla, ſeſhki, nahod, keuſheh; *Sorab.* 1. kip'awa (cf. kipieć), kripawoſcź, (cf. chrypka); *Croat.* hropot, huhnyavicza, hunyavicza; *Ross.* насморкъ, (cf. smarkać się). Rymą, sapką, nieżytem, i innemi imiony, zowiemy wilgoć zbytnią z głowy płynącą. *Sienn.* 350. *Cresc.* 260. Wielka ryma mu spadła na piersi. *Wys. Aloj.* 379. Ryma, to jest zawalenie nosa. *Krup.* 5, 659. Na katar abo rymę lekarstwo. *Haur.* 447. *Petr. Ek.* 56.

1. RYMARZ, a, *m.*; *Boh.* řemenař, uzdař, (cf. uzda); *Slov.* řemenar; *Sorab.* 2. riemar; *Carn.* jermenar; *Vind.* jeremenar, erjemenar, jermenar, riemar; *Croat.* remenár (*coriarius*); *Slav.* remenár; *Ross.* ременщикъ, шорникъ, (cf. szory); koło rzemieni robiący rzemieślnik; z *Niem.* der Riemer. RYMARCZYK, a, *m.*, czeladnik rymarski, der Riemergeſelle. Szewczyk, kuśnierczyk, rymarczyk, gdy się ustroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew', a przywiąże się do szabli, rozumie, że szlachcic. *Mon.* 73, 578. RYMARKA, i, ż.; (*Boh.* řemenařka); die Riemerinn. RYMARSKI, a, ie, od rymarza Riemer=. Skóry do robót rymarskich. *Kluk. Zw.* 1, 238. Rymarskie rzemiesło = RYMARSTWO, a, *n.*; *Slav.* remenarluk; das Riemerhandwerk, die Riemerey. Król Stefan rymarstwo dobrze umiał. *Petr. Pol.* 215.

2. RYMARZ, a, *m.*, złe rymy składający, zły poeta, ein elender Reimer. Rymujesz ladajako, rym ci się źle zdarza, Rympis być nie możesz, ujdziesz za rymarza. *Min. Ryt.* 3, 368. RYMNY, *ob.* Rymowny. °RYMOBAJ, ja, *m.*, poeta bajarz, ein fabelhafter Dichter. Lecz ja nie jestem z liczby rymobajów owych, Co płoche czynią wróżki z oblubieńców nowych. *Nar. Dz.* 1, 186. °RYMOBAJNY, a, e, poetyckołgarski, poetiſch lügenhaft. Precz próżne wróżki rymobajnéj zgrai. *Nar. Dz.* 1, 210. RYMODZIEJ, ja, *m*, RYMOPIS, a, *m.*, RYMOTWORCA, y, *m.*, twórcorym, pisorym (*Syxt. Szkł.* 204), poeta, wierszopis, der Dichter; *Boh.* rýmownjk, rytmjř; *Slov.* speworečnik, wazomluwec, spewomluwnik, wazomluwnik, werśownik, wązospewník; *Vind.* rimar, sloshikar, sloshikuvauz, peſmosnavez, rimodelauz, smiſlenik (cf. zmyślać), ſmiſhluvauz; *Croat.* pévecz, pesznik, (cf pieśń); *Bosn.* pisnik, pjesnik, koji slaga pjesni; *Rag.* skladnik, (cf. składacz); *Ross.* рнемачъ, рнемотворецъ, стихотворецъ, стихоглаголатель. *Poetas suos sic vocant Poloni vocabulo angustiori; quasi dicas rythmorum scriptorem; causa est,*

quia aliud genus versuum agnoscunt nullum, praeter rythum. Cn. Th., (attamen Cochanovii Odprawa posłów Greckich, *nec non Opalenii satyrae contrarium probant; legas libellum:* o harmonii języka Polskiego). Przymówka rymodziejom. *Zab.* 6, 369. *Nar.* Febus przyjaźń swą skłonił rymodziejom. *Petr. Hor.* 2, *C* 3 *b. Zimor. Siel.* 140. Rymujesz ledajako, rym ci się źle zdarza, Rympis być nie możesz, ujdziesz za rymarza. *Min. Ryt.* 3, 368. Poeta imię w Polszcze rymotworcy nosi. *Min. Ryt.* 3, 346. Gdy rympis sobie podleje, Na ten czas wiersze najlepsze leje. *Cn. Ad.* 232. "RYMOMOWNY, a, e, RYMOPISKI, a, ie, RYMOTWORCZY, a, e, poetycki; *Carn.* pęsmęskė; *Ross.* стихотворческій, Dichter-, Dicht-, poetiſch. I w liczbie rympiskiéj i w myślach wysoki, Horacyusz dość gładko Polskie stawia kroki. *Zab.* 10, 226. Sztuka rymotworcza *Dmoch.* Wolność od wieków, zdaniem nieodzownym, Służy malarzom, służy rymomownym. *N. Pam.* 10, 96. (poetom). RYMOPISTWO, RYMOTWORSTWO, RYTMOPISARSTWO, RYMOPISARSTWO, a, *n.*, sztuka pisania lub robienia wierszów, die Dichtkunſt; *Boh.* rytmjřstwj; *Slov.* spewoluwnost, wazomluwnost; *Croat.* peszmoznanoszt; *Vind.* ſmiſhluvanska snanost, vmetalnost; *Ross.* стихотворство, стихотворение. Rympopistwo nie obejmuje całego obrazu, który się w myśli wznieca przez słowo poezya; rym być może bez poezyi, kiedy abo rzecz nie poetycka, albo nie poetyckim duchem spiewana. *Kras. Zb.* 2, 378. *Mon.* 75, 591. *N. Pam.* 15, 363. Dobrego rympopistwa rozum jest zasadą I źródłem i początkiem. *Kor. Hor.* 16. W rzędzie nauk ma swoje miejsce rymotworstwo. *Mon.* 64, 503. *ib.* 70, 535. Satyra, gatunek rytmopisarstwa. *Teat.* 21, 30. *Czart.* Rympopisarstwo. *Pilch Sen. list.* 2, 3. "RYMOPŁOCHY, a, e, rymobajny, leichtſinnig dichtend. Nie jestem w rzędzie podłym rympłochych ludzi. *Zab.* 9, 4. "RYMOPŁODY, RYMOPŁOTY, RYMOTWORNY, a, e, wiersze płodzący, składający; Verſe erzeugend, dichtend. Rympłody brzęk méj lutni miękkim służy pieśniom. *Hor.* 1, 247. Rympłody pożar. *ib.* 2, 44. *Kniaź.* Feba promień złoty Stawił mię pomiędzy szereg rympłoty, Bym z publicznego szanownku korzyścił. *Zab.* 10, 121. *Nar. Nar. Dz.* 2, 30. Natura wierszów pisania dając talent miły, chciała by wasze rymotworne pióra, Gdziekolwiek cnotę znajdziecie chwalili. *Zab.* 10, 1. Rymotworne skronie wieniec ozdabia. *Zab.* 12, 15. RYMOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, rym pisać, składać; *Boh.* rymugi, rytmugi, rytmati; *Vind.* rimati, rimuvati, rajmat, sloshikuvati, reimen. Nie chciéj próżno nad wierszów składaniem pracować, I nie sądź, że masz dowcip, gdy masz chęć rymować. *Dmoch. Szt. R.* 2. Rymujesz ladajako, rym ci się źle zdarza. *Min. Ryt.* 3, 368. — *Neutr.* Rymować, podług kadencyi spadać, ſich reimen. Gdy wiersze, jako idą po sobie, rymują z sobą, nazywają się nieprzekładane. *Kpcz. Gr.* 3, 90. Rymowanie, składanie rymu, das Reimen; *Vind.* raimanje, peſmoliznost, rimna viſha; *Sorab.* 1. raymuwano; *Ross.* стихосложение, стопосложение; *Eccl.* грапесловіе. — *Fig.* Według ich fantazyi, a na umyśle rymowania, jakoby świat stać miał? *Gliez. Wych. G.* 4 *b.* ubrdania, urojenia, Hirngeſpinſte. — *Transl.* Rymuje się co do czego, w rym jest, stosownie drugiemu odpowiada, klei się; *Carn.* rajma se; *Vind.* ſe sraimati, ſe spodibiti *decere*, es paßt, es taugt, es iſt angemeſſen. Stosując, jak się który członek z którym rymować mógł, doszedł miary wszystkiego ciała jego. *Gorn. Dw.* 223, *Cresc.* 683. *Non sane quadrat*; najmniéj się nie rymuje. *Mącz., Gorn. Dw.* 391. *In eos quadrat hoc proverbium*; przeciw się tym rymuje ta przypowieść, albo na nie może być przywodzona. *Mącz.* Rymowanie, zgodność, proporcya. *Cresc.* 686. RYMOWNICA, y, ż, *poetria. Mącz.* die Dichterinn. RYMOWNIK, a, *m.*, wierszów albo rymów składacz, *poeta. Mącz.* der Dichter, der Poet. RYMOWNOŚĆ, ści, ż., rymowanie, zgodność, stosowność; die Gereimtheit, Uebereinſtimmung. Nierymowność, nieskładność, gdy co za czym nie idzie, nie klei się, nie wiąże, *inconcinnitas. Cn. Th.* 523. die Ungereimtheit. RYMOWNY, RYMNY, a, e, RYMOWNIE *adverb.*; *Boh.* rytomownj; do składu pisany, rymowany; gereimt, in Verſen, *poeticus. Mącz.* Rymownie, wierszami, *poetice ib.* Wiersz nierymny czyli bezskładny, albo do spadków nie przywiązany. *Mon.* 75, 241. — ż. Składny, stosowny; übereinſtimmend, entſprechend, gereimt. Nierymowny, nieskładny, nie w rym, *immodulatus. Cn. Th.* 523. ungereimt. *Incongruus*, nierymowny, nieprzytrafny. *Mącz.* Cóż może być nierymowniejszego? *Pilch. Sen. łask.* 59. Baśnie nierymowne. *Sienn.* 317. *Insequenter*, nierymownie, nieskładnie ku pierwszemu, najmniéj nie przytrafnie. *Mącz.* RYMOWY, a, e, od rymu, Reim-, Vers-; *Boh.* rymowý. "RYMOZŁOTY, a, e, złotorymy, przednie rymujący, vortrefflich dichtend. Wisła z Sanem słysząc wdzięcznie twe noty W okrąg czyniąc zatoki, zna żeś rymozłoty. *Zab.* 12, 10. *Komor.*, cf. złotomowny, złotousty, Chrysostom.

RYN, *ob.* Ren. RYNA, *ob.* Rynna. RYNADEL, *ob.* Przetyczka. *Jak. Art.* 3, 312.

RYNEK, ku, *m.*, RYNECZEK, czka, *m*, *dem.*; *Boh.* ryňk, ryneček, trh (*ob.* Targ), náměstj, (cf. na mieście); *Slov.* rynk; *Hung.* kerengö, piacz, vaasar, *ob.* Bazar; (*Carn.* rinka-pierścień; *Germ.* der Ring; *Vind.* rink, ring *orbis, circulus*; rink, rinka *fibula, annulus*); *Vind.* terh, terg, tershiſhe, plaz (*ob.* Plac), ſeimiſhe (cf. sejm), obhodiſhe (*ob.* Obchod), prestornak, (*ob.* Przestrzeń, przestwor); *Croat.* piácz, (rink, rinchicza *annulus*; *Dal.* targh, pyazza, placz, z *Tur.* charssia); *Bosn.* pazar, pazariscte, terg, tergouisce, (*ob.* Targowisko); *Slav.* tèrgovishte, piac; *Ross.* рынокъ, площадка; (*obsol.* Oberd. Rinf-ogrodzenie; *Hung.* ring-obóz okrągły; *med. Lat.* hringus: cf. *Polon.* krąg); część miasta celniejsza, przestworna, targowisko, der Marktplatz. Nie po wszystko na rynek z groszem, moja rada. *Simon. Siel.* 37. Kupcy ze wszystkich stron świata przywożąc potrzeby, czynią ten świat, jakoby jeden rynek, na którym komu co trzeba, najdzie. *Petr. Ek.* 128. Na każdy dzień odprawuje się tam targ, na którymkolwiek rynku z mniejszych ryneczków; ale w piątek na trzech główniejszych rynkach. *Star. Dw.* 12. Ściany w stancyi dziurawe, wiatr świszcze

jak w rynku. *Kras. Mysz.* 44. Ja z tobą w rynek, a ty przecię w ulicę. *Rys. Ad.* 18. Rynki żołnierskie, *places d'armes. Łęsk.* 283. Prosić o wolny rynek, albo plac do bitwy. *Szczerb. Sax.* 438. miejsce, pole, (cf. pobojowisko). — RYNGORT, RYNKORT, u, *m.*, gurt wierzchni do podpinania kulbaki; der Ober-Sattelgurt, Obergurt, (cf. popręg). Konie w ryngorty wziąwszy pod brzuch z okrętu wysadzają. *Pot. Arg.* 1. RYNGOWAĆ *cz. dok.*, na szkucie ryngować zowie się, gdy ściągają linkę i onęż w kręg układają. *Magier. Mskr.* ein Schiffseil in Ringe legen, ringeln.

RYNGRAF, u, *m.*, blaszka okrągława wypukła na przedniéj szyi oficyera służbę mającego, z *Niem.* der Ringkragen.

RYNIENKA, i, *ż.*, *demin. nom.* rynna, ein Rinnchen, eine kleine Rinne. Rynienka w podkopach, niby szufladka drewniana w ziemi, którą doprowadza się kiszka zapalnicza aż do komory. *Jak. Art.* 3, 315. Rozmaite rynienki cyrulicze. *Czerw.* 21, 24. RYNIENKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen rynienek, rynwiasty, żłobkowaty, laskowany; mit kleinen Rinnen, Kerben. Jałowiec liście ma rynienkowate. *Jundz.* 499.

RYNKA, i, *ż*, z *Austr.* der Rain, das Rainel; *Slav.* randlika, trinoga, (*ob.* Trójnog); (*Carn.* rena = nakrywka; *Vind.* reina, pokrovauka); *Vind.* nogat, lonz, trinogatnik, tegel, latviza, torilu, vatliza; *Sorab.* 2. schoppon; *Croat.* prasilnica, (prażyć); *Hung.* rántó; *Ross.* горшокъ, кострулька; tygiel, der Tiegel. Rynka, naczynie, kuchenne, w którym różne smażenia, duszenia potraw mięsnych i postnych robią. *Wiel. Kuch.* 427. Syp to proso na rynkę, i nad węglem trzymaj, W drugiéj ręce miéj wachlerz i ogień poddymaj. *Simon. Siel.* 90. Mieszaninę tę w rynce glinianéj smażyć. *Haur. Sk.* 416. *et* 384. — ♃ Rynki sztuki gliniane, z których ściany wyższego sklepu składają się w piecu śklarskim. *Torz.* 36.

*RYNKIEL pyszny, aż groza, patrzy, jak mysz z pudła, Czy on szynkiel od wozu, czy z pod szynkla kudła? *Kchow. Fr.* 68.??

*RYNKMACHER, a, *m*, z *Niem.* der Ringmacher, który pierścienie robi; n. p. Ślosarze, kowale, rynkmacherowie, i insi rzemieślnicy mniejsi. *Vol. Leg.* 3, 592.

RYNKOWY, a, e, od rynku, targowy, tretowy; *Croat.* piączni; *Ross.* рыночный, площадный, торжищный, Markt-, Marktplatz-. Rynkowi ludzie, przekupnie, kupcy.... *Petr. Pol.* 2, 138. Zebrawszy tłumy rynkowéj hołoty.... *Zab.* 10, 38. *Koss.* Obożny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, i co skrajnych; jeśli będzie w rynkowym rzędzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. *Tarn. Ust.* 295. śrzodkowych, bazarowych.

RYNNA, y, *ż.*, RYNIENKA *dem.*, kanał czyli trąba lub rura czyli żłób do sprowadzenia lub odprowadzenia wody; *Germ.* die Rinne; *Finl.* ränni; *Svec.* ränna; *Sorab.* 2. renna; *Sorab.* 1. rěna, renka, reniczka; *Vind.* rinja, rou (cf. rów), shlieb (*ob.* Żłób), shlezbez, shliezbez, koritize, (*ob.* Koryto); *Carn.* shleb, shleb; *Slov.* žlab, žleb; *Boh.* žlab, žlabek, žlabček, krně, (cf. krynica); *Slav.* xlibbe; *Bosn.* sgljeb, sglib, oluk; *Croat.* kaplenicza (*ob.* Kapać), krővni shleb; *Ross.* жолобъ, желобъ, желобокъ, лотокъ, лоточикъ. Rynny dla ścieku wody, bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. W browarze rynnami dla łacniejszéj roboty, ma woda iść. *Haur. Ek.* 91. Rynna dachowa, abo trąba miedziana u kamienic, pałaców. *Cn. Th.* 965. Jak pod rynną siedział. *Rys. Ad.* 19. Trafił ze dżdżu pod rynnę. *Cn. Ad.* 899. *Jak. Baj.* 184. *Petr. Hor. F. Stryik.* 314. *Rys. Ad.* 65; *Slov.* trefil sam s kiga na palicu; chcąc małego ujść, ku gorszemu przyszedł. *Ezop.* 32. poprawił się z pieca na łeb, aus dem Regen in die Traufe kommen. — ♃. *Fig. tr.* Jezus krew' swą najdroższą z pięciu wylał rynien. *Pot. Zac.* 10. (pięciu ranami). — (RYŃSKI, *ob.* Reński). — RYNSZTOK, u, *m.*; Niederfach f. der Rönnstein, die Rönne; kanalik ulicowy pod domami dla ścieku wody; *Bosn.* jarak; *Ross.* стокъ, (cf. stok, stek), die Gaffenrinne, die Gosse. Rynsztoki pełne śmierdzącego błota. *Petr. Pol.* 71. Siedząc na smukłym arabczyku obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zabł.* 12, 168. *Zab.* Wpaść w rynsztok, w liniak. *Ern.* 198. Zatrzymałem się nad rynsztokiem, rozmyślając, czy go mam przeskoczyć, czyli obejść, a to żebym nie zbryzgał moich pończoch jedwabnych. *Teat.* 24, 132. *Czart.* — *Fig. alleg.* Widząc iż nie mógł okrom wielkiego wzruszenia tak smrodliwego rynsztoku ruszyć, i tak nagle obalić, co się było długim nałogiem ludziom wlepiło w serce, przeto z lekka począł to czynić. *Baz. Hst.* 2. — *Fig. tr.* Mars krwi rynsztoki toczył, zdjęty jadem. *Jabł. Tel.* 26. Krew' rynsztokiem płynie. *Bardz. Luk.* 20. strugami, strumieniami, in Strömen.

RYNSZTUNEK, RYSZTUNEK, *RUSTUNEK, u, *m.*, zbroja, z *Niem.* die Rüstung; *Boh.* rystunk; *Sorab.* 2. rústomanē; (*Sorab.* 1. rižt, rižtunka machina, silnia). Rusztunek, *armatura. Mącz.* *Rystunk żołnierski. *Warg. Wal.* 155. Rzemiesło rozmaitych rustunków czynienia, *machinalis scientia. Mącz.* RYNSZTUNKOWY, RYSZTUNKOWY, a, e, Rüstung-. *Subst.* Rynsztunkowy, cekwart, mający dozor zbrojowni i wszelkich rysztunków. *Jak. Art.* 3, 314. *Archel.* 2, 18. der Zeugmeister, Zeugwärter.

RYNWIASTY, a, e, rynienkowaty, laskowany, żłobowaty. *Czerw.* 28. gerinnt, gefurcht.

RYPNĄĆ *med. niedok.*, Rypać *cont.*, rypie *pr.*; (*Boh.* ryppati, reppati = ryć; rypak, reypak = dziobas, pysk długi; *Sorab.* 1. rjepot *sonus fissurae ligni aut vestis*; *Carn.* rôpiti *incidere, allidere*, ribam = trę; *Germ.* reiben, cf. rippeln; cf. *Graec.* ῥύπτεω *sordes eluo*; *Hebr.* רוף ruph, *quassare*; *Croat.* rivati = sturknąć; *Bosn.* rripanje, kupgljenje na rripu *coacervatio*, rripano, harripano *coacervatus*, rripa *acervus*). Rypnąć, skrzypnąć, odgłos skrzypiący wydać, knarren. Drzwi w otwarciu głośno rypnęły. *Tol. Saut.* 69. Nie wiem ktosiś rypnął niespodzianie drzwiami. *ib.* 39. — *Aliter:* Mówiłem ci już, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. *Teat.* 24. *c*, 20. abyś nie rzępolił, rznął, fchrapen auf der Geige. Jak wziął rypać na skrzypcach, rozumiałem, że cała łaja psów wyła mi nad głową. *Teat.* 24. *c*, 21. — *Aliter:*

Gdy przyjdzie do zapłaty, patrz jak rypa i bryka. *ib.* 51, 23. jak wrzeszczy, dąsa się, rzuca się; ſchnarren, ſchnauben, ſchreyen, ſich unwillig geberden. — §. *Obscoen.* Cielesną sprawę odbyć; (w Hanowerskim o pokładaniu ogiera reppen, o byku repen).

RYŚ, ia, *m.*; *Boh.* rys; *Slov.* ris; *Carn.* risa; *Vind.* rifsa, rifa, rifs, oistrovid; (rifs, tekir, tigar = tygrys); *Sorab.* 1. łuksz; (*Croat.* risz = tygrys); *Rag.* ris; *Bosn.* ris; *Slav.* risopas, (ris = tygrys); *Ross.* рысь, рысенокъ, островидь, *ob.* Ostrowidz, *felis lynx*, der Luchs; wielkości psa miernego; z drzewa się rzuca na przechodzące jelenie, sarny; ma miedzy zwierzętami wzrok najbystrzejszy. *Zool.* 316. *Kluk. Zw.* 1, 329. Tygrys, lampart i ryś warczą. *Banial. J* 2. Na nim jest szata zwierzchnia chytrolisia, A pod tą lwa srogiego, i szarpnego rysia. *Chodk. Kost.* 25. — §°. *Knapski* i inni dawniejsi i poźniejsi biorą rysia za lamparta, der Panther, das Pantherthier; n. p. *Cn. Th.* 965, *Carn.* risena; *Sorab.* 1. pard, leopard, panther; *Croat.* risz piknjav, lavorisz, oroszlanyoriss; *Rag.* lavoris, kaplan; *Bosn.* lavoris; *Slav.* ris; *Ross.* пантиръ, рысь, бабръ. Ryś dziwnie upstrzon od natury w cętki. *Zab.* 16, 354. Ryś cynkowaty. *Banial. J* 2. Pard abo ryś czujny. 1 *Leop. Jer.* 5, 6. — *Prov.* Ryś ze psa nie będzie. *Cn. Ad.* 1017. (przyrodzenie trudno odmienić, co się łyso urodzi, łyso zginie). — §. Ryś = rysie futro; *Croat.* riszovina, Pantherpelz, Tigerhaut. Król w hatłasowéj szubce, podbitéj rysiami, na koniu jechał. *Stryjk. Henr.* Ty dasz pachołkom kuny, pan da rysie. *Groch. W.* 564. Taż w kożuchu, co w rysiu grzecznemu ozdoba Szlachcicowi, bo cnoty nie traci chudoba. *Pot. Pocz.* 100.

RYS, u, *m.*, rysowanie, linia, kresa, abrys; der Riß, Abriß, bezeichnende Linie, Zeichnung; *Carn.* ris; *Vind.* sarifs, porifs, rifanje, verstniza, podubstvu, podubuvanje; *Ross.* рисовка, черта, чертка, черточка. Pierwszy rys czego *Ross.* умоначертание. Rys śrzodkowy, kiedy oko jest we środku ziemi, a płaszczyzna rysunku dotyka się ziemi. *Śniad. Jeog.* 447. Rysy twarzy, Geſichtszüge. W dziecinnéj swojéj twarzy nosi matczyne rysy. *Nieme. Król.* 3, 132. Ma doskonałe rysy twarzy *ib.* 2, 176. Boskie rysy ludzkiéj twarzy. *Przyb. Milt.* 74. Jeśli moge zaufać rysom jego twarzy. *Przyb. Ab.* 98, *ob.* Rysować. — RYSA, y, *ż.*, z *Niem.* der Riß, der Ritz, die Spalte, der Berſt, das Geborſtne; *Sorab.* 2. rizina; *Rag.* riéz, puklina; (*Slav.* rîs *portio*; *Bosn.* rizak, zarizak, zariznicza *comma*, przecinek); *Vind.* tergnik, sterg, preterg, resterg, resklon, spraina, sprauska, spranska; *Croat.* praliska, klufft, spok; *Ross.* раздвой, раздвойка (*ob.* Rozdwojenie), разщелина, щербина, щербинка, трещина, трещинка, скважинка; *Eccl.* скважих, скважина, просѣдина, разсѣдина (*ob.* Rozsieść się), утлизна. Rysy w armacie, szpary, pochodzą czy to z nienależytéj spoiłości metalu, czy też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 3, 315. Ptaszek przez rysę we drzwiach się przecisnął. *Tol. Saut.* 71. W rozwalinach nie ginie, kto się rysy boi. *Min. Ryt.* 4, 151. Rysa w ledzie *Ross.* прососъ. Rysa czyli brózda deszczowa *Ross.* рытвина. Pełen rysów *Ross.* щелеватый, щелистый, щербиноватый, скважиноватый.

RYSAWY, RYSZAWY, a, e; *Boh.* rysawy, *ob.* Rusy, rydzy, röthlich. Był Bolesław włosów gęstych, kędzierzawych, rysawych. *Biel.* 44. Dawid był rysawy i piękny na obliczu. *Radz.* 1 *Sam.* 16, 12. Pręt tego ziela jest od pierwszego krzewistszy i ryszawszy abo rumiańszy. *Syr.* 900. *et* 1188. *et* 1234.

RYŚĆ, ści, *ż.*, RZEŚCIA, i, *ż.*, (cf. zreski); *Ross.* рысь, рысца; kłus, trocht, (cf. greda); der Trott, der Trab, das Traben eines Pferdes. (*Ross.* рыспстый dobrze kłusujący, рыскать, рышу, рыскаю 1. kłusać, 2. włoczyć się, рыскунъ włóczęga, рысакъ kłusak). Ryścią sporą kłusać. *Hipp.* 32. Choć jego koń ma dosyć szlapi, Sporą go puści ryścią, i co może kwapi. *Pot. Arg.* 84. Wsiadłszy na koń, do miasta się kwapi, i nie patrząc szlapi ryścią jedzie. *Pot. Syl.* 160.

RYSI, ja, ie, RYSIOWY, a, e; *Sorab.* 1. łukszowé, pantherski; *Croat.* riszov; *Ross.* рысій, барсовый, бабровый; od rysia, Luchs-, Panther-. Rysiowe futro, jedno z najszacowniejszych futer krajowych. *Zool.* 316. RYSIĘ, ięcia, *n.*; *Ross.* рысенокъ; młode rysię, das Junge des Luchſes, des Panthers. Młode rysięta. *Haur. Sk.* 308.

RYSOWAĆ, - ał, - uje, *cz. niedok.*, zrysować *dok.*, (*Germ.* reißen; *Graec.* ὑησσειν; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza; cf. raz, rzezać); §. a) rysy, rozpadliny czynić; Riſſe in etwas machen, reißen, ſpalten. Zawarte pary rysują skały. Waląc i mury, i zrosłe wały. *Miask. Ryt.* 78. Rolniki nowe rysują brózdy, i nie szczędzą znoju. *Dmoch. Il.* 2, 184. Pług rysuje w ziemi brózdy i skiby odwala. *ib.* 2, 30. Rysować się = padać się, pękać się; *Ross.* щеляться, Riſſe bekommen, ſich ſpalten, platzen, berſten. Najmocniejsze kamienice rysują się, i są obaleniu podległe. *Haur. Sk.* 380. Gdy się zrysuje i popęka od uderzenia czaszka .... *Perz. Cyr.* 2, 294. Rysowanie, rozpadlina, rysa, szczelina, szpara; der Riß, die Spalte. Pan skarze dom większy upadem, a dom mniejszy zrysowaniem. 1 *Leop. Amos.* 6, 12. Zbuduję znowu zrysowanie murów jego. *ib.* 9, 11. Łodyga rysowana, *c. striatus*, bardzo delikatnemi podłużnemi liniami zrysowana. *Jundz.* 2, 15. Rysować rybę, szczupaka, rozbierać. *Tr.* einen Fiſch reißen. — §. b) Rysować co, figury jakie, na drzewie, kamieniu, wyrzynać, wykreślać; abreißen, eingraben, auf Holz oder Stein grabend abzeichnen. Rysowanie na kamieniu, *ob.* Rycie. Wszystkichbym na jednym pierścionku zrysował, tak ich mało. *Birk. Zbar. C* 2. Rysować co węglikiem, ołowiem, kreślić, konterfetować. *Cn. Th.* 965. abzeichnen, zeichnen; *Boh.* reysowati; *Slov.* ragsowati; *Vind.* rifati, sarifati, rifuvati; *Carn.* zhêrkati, zhêrkam; *Rag.* osnovatti (*ob.* Osnować, *ob.* Snuć), slikkovati (*ob.* Sliczny, lice), zabigljexiti, zabigljexîvati; *Ross.* рисовать, зрисовать, чертить, черчу; *Eccl.* чертю, сѣнописати, *pr. et fig.* Rysowanie *Ross.* черченіе. Bardzo jest rzecz pożyteczna, w mieście stołecznym ustanowić rysowania szkołę. *Mon.* 73, 541. Zeichnenſchule. Rysowania nauka, modelów, konterfetów, dłótem, ołowiem, węglikiem. *Cn.*

Th. 965. die Zeichnenkunſt. Rysowanie figury matematycznéj, *constructio*, postawienie. *Solsk. Geom.* 6. Rysowany złotem, abo złotem w rysy napuszczany, *chrysographatus. Cn. Th.* 965. Bóg przykazanie to palcem sam rysował. *Tward. Wł.* 99. Zapewne, gdy tak straszne rysujesz obrazy, Chcesz fałszywéj bojaźni wpoić we mnie razy. *Teat.* 46, 10. Pogrom pohańców rysuje pióro moje. *Paszk. Chor. A.* (opisuje, maluje, kreśli). — §. *Oecon.* Zboża na spichlerzu często przewietrzać się, przesypywać i rysować mają. *Kluk. Rośl.* 2, 238. nakreślać po wierzchu figurami, z którychby się pokazało, czy czego nie ubyło, das Getreide auf der Oberfläche mit der Schaufel bezeichnen. RYSOWNICZY, a, e, od rysownika, Zeichner-. Aby cena w hutach śklanych nie była przesadzona dla rysowniczéj albo szlufirskiéj roboty. *Torz.* 104. RYSOWNIK, a, *m.*, umiejący rysować, kreślić figury; *Ross.* рисовальщикъ, der Zeichner. Malarze, rysowniki, złotniki, bystrego wzroku potrzebni. *Syr.* 523. Do huty śklanéj sprowadzić jakiego rysownika i szlufirza. *Torz.* 103. RYSUNEK, nku, *m.*; *Ross.* рисунокъ, рисуночекъ, рисовка, чертежъ; rysowanie, abrys; die Zeichnung, der Riß. — *Fig.* Trzeba dobrego cyrulika, żeby te rysunki na twarzy jego wygładził. *Mon.* 65, 360. (te rysy, szramy). RYSUNKOWY, a, e, od rysunków, Zeichnen-; *Ross.* рисовальный, чертежный. Izba lub sala rysunkowa *Ross.* чертежная.

RYSZAWY, *ob.* Rysawy. RYSZTUNEK, *ob.* Rynsztunek.

RYTLA, RYKLA, *ob.* Rychla.

RYT, u, *m.*, odrzezek, odkrawek, Abſchneidſel. Wziąć do tego rytu od sukienników. *Haur. Sk.* 409. RYTKI u tkacza służą do nawijania przędzy na nawój. *Magier. Mskr.*

RYTM, u, *m.*, z *Greckołac.*, *ob.* Rym, wiersz, poema; ein Vers, ein Gedicht. Nie trudno o rytm, gdy go prawda pędzi. *Opal. Sat.* 20. Rytmy *Kaspra Miaskowskiego.* Rytmy *Minasowicza.* RYTMOPIS, *ob.* Rymopis.

RYTRATA, y, *ż.*, z *Włosk.*, obraz, portret; das Bild, das Gemälde, das Portrait. Tchną jeszcze po rytratach męże starożytni. *Zab.* 10, 522. *Kniaź.* Widzisz po salach przodków twych rytraty. *Nar. Dz.* 1, 71. Patrzcie, na wybladłe tylu cesarzów rytraty. *Nar. Tac.* 2, 454. Uraz najmniejszy żywe mu rytraty czyni w myśli. *Min. Ryt.* 3, 529. wrażenia, Eindrücke.

RYTUAŁ, u, *m.*, xięga zwyczajów kościelnych, das Ritual; *Rag.* obicjajnik, (obicjaj, obsluxènje *ritus ecclesiasticus*, *ob.* Obyczaj, zwyczaj); *Ross.* минея, потребникъ. W żadnym rytuale albo trebniku Roxolańskim tego niemasz. *Pim. Kam.* 1.

*RYTWINA, y, *ż.*, n. p. Możesz między drzewem nasadzonym zasadzić groblą darny albo rytwinmi zielonemi. *Cresc.* 22. wyryte sztuki ziemi, darnina. RYTY, *ob.* Ryć.

RYWAL, a, *m.*, spółmiłośnik; *Vind.* fravenlubnik; *Croat.* tekmëcz; *Rag.* natjézalaz; *Ross.* солюбовникъ, совмѣстникъ, соперникъ. RYWALKA, *ob.* Spółmiłośnica. *Morszt.* 318. RYWALSKI, RYWALOWSKI, a, ie, od rywala, Nebenbuhler-. Pilnuj się, żeby ta jego przyjaźń nie zamieniła się dla Wc Pana w rywalowską zdradę. *Teat.* 22. *b*, 61.

RYWADLNIK, a, *m.*, rylec, dłóto, którym dłubią, *caestum. Mącz.*, der Grabmeißel; *Boh.* rypadlo.

RYWUŁA, y, *ż.*, gatunek przedniego wina z Gryzonów, Rheinvall, Velteliner, ein Wein aus dem Rheinthale in Graubünden; *Boh.* rywola. Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Włoskie, Hiszpańskie, rywuły. *Vol. Leg.* 2, 1253. *et* 3, 57. *Banial. E* 3. O niczym nie myśli, prócz żeby sklepy zastawiano winem i słodkiéj było po uszy rywuły. *Pot. Syl.* 259. *Śleszk. Ped.* 386. Lać w gardło one soki, one witpachery, one rozekery, one rywuły, malmazye, muszkatały, a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? *Rej. Zw.* 59.

RYŻ, u, *m.*; *Boh.* reyže; *Sorab.* 1. raysz; *Carn.* rajsh; *Vind.* raif, raiſh, rifhkaſha, oriſsa; *Croat.* orishi, riskassa, risskassa, rishkasha; *Hung.* rískása; *Bosn.* oriz; *Rag.* oriz, granariz; *Slav.* pirincs; *Ross.* пшено Сарацинское; *Germ.* der Reiß; [*sanscr.* vriha 2]; *Graec. lat.* oryza; *Hisp.* arroz; *Arab.* aruz; *Malab.* arisi; *Gall.* ris; *Ital.* riso; *Angl.* rice, (cf. reż); ziarna téj rośliny z łusek otłukane znajome są do wielorakiego zażycia; jest wprawdzie owocem wschodnich państw, ale przecież go obficie we Włoszech najdzie. *Kluk. Rośl.* 3. 144. Ryż jest jarzyna, abo kaszywo, kształtem niejako podobne do kąkolu. *Syr.* 999.

1. RYZA, REZA, y, *ż.*, dwadzieścia liber papieru. *Solsk. Geom.* 3, 155. z *Niem.* das Rieß Papier; *Ital.* risma; *Svec.* ris; *Angl.* ream; *Gall.* rame; *Boh.* rys; *Vind.* sklad popirja; *Croat.* risz; *Slav.* rizma; *Ross.* стопа. Bela papieru ma w sobie ryz 10; ryza ma w sobie liber papieru 20. *Chmiel.* 1, 161. *Vol. Leg.* 14, 360. Kazał całą rézę papieru oprawić. *Zab.* 7, 101. Ryzami *Ross.* постопно.
2. RYZA, REZA, y, *ż.*, (cf. *Germ.* Riß, Rițe, cf. ryga, cf. *Germ.* die Richte; *Rag.* rjez, rédka = linia, cf. rząd, rzęd); §. 1) rowek u szynwagi, abo śrzodwagi kréska, gdzie sznurek pada z blejczykiem. *Cn. Th.* 966. der Einschnitt in der Bleywage, die Kerbe. Uważaj, czy blejczyk u szynwagi w rézie będzie. *Stroj. Staw. C b.* — §. 2) *Transl. fig.* Ryza, ryga, kluba, należyte granice; *Ross.* обоймица, обнимальница, gehörige Gränzen, Ordnung, (Richte). Wedle dawnéj ryzy. *Pot. Arg.* 701. Ku nabyciu dobrego mniemania, potrzeba, abyś żywot swój umiarkował, i w pewną ryzę wstawić umiał. *Gorn. Dw.* 85. Wespazyan wziąwszy w ryzę wojsko, przywrócił starożytną broni Rzymskiéj powagę. *Nar. Tac.* 2, 458. w kluby, w kleszcze; er brachte es in die Richte, er zog ihm die Zügel an, hielt es kurz. Miałeś mię w ryzę pańskiéj zaprawiać bojaźni. *Kulig. Her.* 158. (w tryb). Córka ma w ryzie trzymana, nie żadna pieszczocha. *Tręb. S. M.* 13. w grozie, scharf gehalten. Przywrócił w ryzę Inflanty. *Tward. Wł.* 5. — §. Obadwa w jednéj *rezie równych złości postanowieni. *Rej. Post. R r* 3. w jednym równym stopniu.
3. RYZA, aparat Ruski. *Dudz.* 25; ornat, *Ross.* ризы, das Neußiſche Meßgewand. (*Eccl.* риза odzież, ubior; *Ross.* ризница skarbiec kościelny, ризничей zakrystyan, ризки

chrzesna koszulka); *Eccl.* ризохранитель [*vestium custos* 2]. Na wierzch stychara dyakońskiego jerejską ryzą był przyodziany. *Smotr. Ex.* 15. W tychże ryzach nie godziłoby się mu celebrować. *Sak. Persp.* 31. W niedostatku i płócienne ryzy za altembasowe stoją. *Pim. Kam.* 110. To mniejsza o ryzy, gdyż niedostatek. *ib.*

4. RYZA, y, *ż.*, z *Niem.* Reiſe, podróż wodna, die Waſſerfahrt, Reiſe zu Waſſer. Niektóre nowe galery tak piły wodę, że nie mogły pierwszéj ryzy z miejsca odprawić. *Kłok. Turk.* 248. Skończywszy ryzę, statek u pala uwiązać, nazywają palować. *Magier. Mskr.* RYZOWAĆ *cz. niedok.*, szuflami zboże pod czas przeróbki przerzucać ze statku na ląd, a z lądu na statek. *Magier. Mskr.*, das Getreide umſchaufeln, aus dem Waſſergefäß aufs Land, und zurück.

RYŻOWY, a, e, od ryżu; *Croat.* riskassni, Reis-. Ryżowe pole = RYŻOWISKO, a, *n.*, das Reisfeld.

R Z.

RZ: *czasem osobno każda z tych liter brzmi, n. p. koń* rży, rżysko; *czasem też razem brzmią; a tu mają Czesi* ř, *coby się u nas zejść mogło. Dogadzając jednak zwyczajowi najlepiéj pisać* r-z *albo* rz. Now. Ch. *W Cerkiewnym i Rosyjskim zgłoskom naszym rza, rze,* = ря, рѣ, *odpowiada.*

"RŻA, y, *ż.*, rżenie, das Wiehern. Natura wszystko głosi, To wołowym znaczy bekiem, To rżą w koniach obnosi. *Bal. Sen. A* 5, *ob.* Rżeć.

RZĄD, u, *m.*, ♂ a) rząd = rzęd, *G.* rzędu; (*Boh.* řad; *Slov.* řád *classis*, rádek, werš wiersz; *Sorab.* 1. riad *ordo*, (riad oś, nierjad, ner'ad plugastwa, riany *pulcer*; *Arab.* رتن *ornavit*); *Sorab.* 2. rěd = wiersz, linia, narzędzie, naczynie; *Carn.* red *ordo*, porządek, rida *series*, szereg, rej, pasmo; *Vind.* red, naredba, ordninga, versta (warsta) = *linia, status, institutum*, zakon; (-red, = -dzieści, -dziesiąt, n. p. stiriredi = 40, czterdzieści; petred, petdeset = 50, pięćdziesiąt; fhiestired = 60, sześćdziesiąt; devetred = 90, dziewięćdziesiąt); *Croat.* réd *ordo*, zakon, szlovored = wiersz słów; *Hung.* rend, rendjek, rendetske, rendeles *series*; *Dal.* red; *Bosn.* redak od knighe, oragn = wiersz, linia; *Bosn.* réd, naredba, nacin *ordo, modus, ratio*, zakon; (*Bosn.* redovnik = zakonnik); *Rag.* réd *ordo religionis*; (*Rag.* rêdak = wierszyk, linijka, rédkovati = liniować); *Slav.* réd, glida = porządek, glid, sveti rád = święcenie kapłańskie, redovnik = zakonnik, rédak = wiersz, linia; *Ross.* рядъ, рядокъ, (ряда urzędzenie, rozrząd; *Eccl.* чрѣда; *Ross.* череда rzęd, szereg, kolej, *ob.* Czereda, cf. trzoda, cf. szereg; чередный kolejny, чередоваться kolejno się lózować); cf. *Svec., Dan. et Isl.* rad; *Isidor.* redha; *Lith.* redas; *Lapp.* raido; *Eston.* ridda; *Angl.* ridge; *Pers.* rege; *Ital.* ridda; *Gall.* raye; cf. rej; cf. *Lat.* riga, *ob.* Ryga; *Hebr.* ערך erech, *dispositio*; *Graec.* ὀρέζω, ὀρέξω *rego*); cf. *Germ.* Radel, Rädelsführer; cf. *Germ.* Rath *apud* Adlg., cf. Rand, cf. Reihe); — rząd, linia, pasmo, warsta, ordynek, wiersz, ciąg czego; die Reihe, die Linie, der Faden, die Zeile; *Sorab.* 2. ſzmuga, ſzmużka, (*ob.* Smuga); *Vind.* raunanje, poklad, staviſhe, ſhihta; *Ross.* строй (*ob.* Strój), строка, строчка, *obs.* конъ, конокъ. Gęsty rząd, przy szyszaku szyszak, mąż przy mężu, Puklerz jest przy puklerzu, oręż przy orężu. *Dmoch. Il.* 2, 8, (cf. szyk). Rząd liczby, wiersz liczby od jednéj ręki do drugiéj. *Solsk. Geom.* 3, 80. Po dwa rzędy zębów miała bardzo szpetnych. *Warg. Wal.* 29. Trzy rzędy były w paszczękach jéj. 1 *Leop. Dan.* 7, 5. Rząd cegły *Ross.* клѣтка, клѣточка. Góry tam idą za sobą rzędem, jedna za drugą, jako kiedyby konia za koniem prowadził. *Star. Dw.* 2. pasmem, in einer Linie. Rzędem przecznym iść, ławą, szeregiem. *Cn. Th.* 969. in einer Zwerchlinie. Rzędami, warstami. *ib.*; *Vind.* po redi, po ſhihtah; *Ross.* построчно, reihenweiſe. — Rząd pijących, kolej; *Ross.* очередъ, die Reihe der Zecher, Zechgeſellſchaft. Każdy z rzędu swojego oświadczenia czyni. *Mon.* 70, 663. Wszyscy będą ożywieni; lecz każdy w swym rzędzie. *Kucz. Kat.* 124. (w swym porządku. 3 *edit.*, gdy nań kolej przyjdzie). Dzieci, kiedy trochę podrostą, to już obok z panem ojcem siedzą, i w rząd piją. *Star. Ref.* 60, (*Boh.* řadowati *compotare*). Szlachcicowi w karczmie z kmiotkami w rząd siedzieć, i piwa pić, nie przystoi, a jeśliby mu w rzędzie z chłopy siedzącemu i pijącemu, przydało się co .... *Vol. Leg.* 2, 946. Wiaruj się próżnowania i pijaństwa przytym, Nie zasiadaj często w rząd. *Klon. Wor.* 44. Ze psy w rząd, z kotkami w taniec. *Rys. Ad.* 84. (każdy się trzymaj równego; *Vind.* vred, skup, kupei = współ). Po długim żartowaniu ze psy w rząd usiędzie. *Twor. Okul. a* 3. (spije się jak świnia). Rzędem, po rzędzie, po kolei, podług porządku; *Sorab.* 1. po riadu, pořpochi, ſpochi, ſplochi; *Vind.* poredi, poredama, rednu, poversti; *Croat.* redom, po redu; *Slav.* redom; *Bosn.* redom, po redu; *Ross.* рядомъ, рядкомъ, поочередно; *Eccl.* поряду, порядкомъ, чинно. — ♂ Rząd, rzęd, rzędy, klasa, gatunek, stan; *Boh.* třida, (cf. trzoda); *Sorab.* 2. ordnunga; *Slov.* ordunk, (*ob.* Ordynek); *Vind.* resdielstvu, redstvu, ſhula, die Klaſſe, die Gattung, die Ordnung. Układ roślin dzieli się na gromady, *classes*; rzędy, *ordines*; rodzaje, *genera*; gatunki, *species. Bot. Nar.* 144. *Zool.* 105. Każdemu człowiekowi pospolitego rządu. *Sax. Porz.* 27, (*Ross.* рядовичь prosty człowiek, рядовый prosty, gminny; *Eccl.* изрядствую celuję, wybornym jestem). Ta dumna w rzęd się wpisała z nami. *Morszt.* 20. (równała się nam). Wolimy psa z sobą w rząd posadzić, niż brata mizernego. *Sekl.* 104. Człowiek w głupich zapędach w rząd się z bogiem sadzi, I mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. *Zab.* 9, 110. *Zabł.* — ♂ Rząd, *G.* rządu = ład, porządek, którym się co dzieje; die Ordnung, ordentliches Verfahren. Cokolwiek rząd opuści, końca się dobrego nie doczeka. *Budn. Apopht.* 82. I w nogach błąd, kiedy w głowie nierząd. *Dwor. D* 4. (gdy pijanemu w głowie szumi, nogi mu się plączą, kaczki zagania). (*Slov.* Lepši rád, nežli hakmak; lepszy rząd, niż nieład). Nic w swym miejscu nie leży, wszystkie rząd zmieszały; Opak się wszystko dzieje. *Bardz. Trag.* 563. Z rządu przyrodzonego zawsze to pochodzi, iż orzeł gołębięcia mdłego nie

urodzi. *Warg. Kurc. praef.* Nie dójdziesz z nim rządu, nie dójdziesz z nim ładu, sprawy. *Cn. Th.* 966. du kommſt mit ihm nicht zu recht, wirſt mit ihm nichts ausrichten. — Rolą nie pieczołuje się bardzo, lecz trzody i woły tuczne na 'rząd wychowuje. *Krom.* 360. jak na urząd, porządnie, raz w raz, recht gefliſſentlich. — §. Rząd końſki, porządny sprzężaj koński, szory; das Pferdegeſchirr, das Reitzeug, Pferdezeug; (*Carn.* prepręga; *Rag.* vrès kognski, kognski urés; *Bosn.* ures od kogna, sprava od kogna). Rząd, *elegantiam quandam, et equorum solum lora significat*, sprzężaj *etiam bovum etc. Cn. Th.* 966. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy. *Rej. Zw.* 58. Osieł w bogatym niechaj chodzi rzędzie, Przecież on nigdy dzianetem nie będzie. *Min. Ryt.* 3, 352. — §. b) Rząd, *G.* rządu, rządy *plur.* = rządzenie, panowanie, sprawowanie, zwierzchność domowa, krajowa; *Sorab.* 1. regerwano; *Rag.* redovanje, vlâdanje; *Ross.* обладательство, властвованіе, владычествіе, владычество, владычествованіе, властелинство (cf. władza, władać), правительство, правленіе (cf. sprawować, sprawa), церствованіе, (*ob.* Carstwo); die Regierung, Herrſchaft, Obrigkeit, das Regieren, Herrſchen. Rząd krajowy, die Landesregierung, pewny jest kształt sprawowania władzy najwyższej w każdym kraju. *Wyrw. Geogr.* 97. Za rządu mistrza Elrichshauzen, Pruskie miasta Krzyżaki powyrzucały. *Gwagn.* 390. — Rządu nie wiele, gdzie panów wiele. *Cn. Ad.* 237; *Slov.* mnoho kucharow polewku presoli. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. *Star. Mon. A* 2. Kto rządem gardzi, musi mieć nierząd. *Hrbst. Nauk. O* 8 *b.* Nowy pan, nowy rząd. *Cn. Ad.* 745. Rząd niewieści nie czyni czci. *Rys. Ad.* 60. Kobiecy rząd, *Eccl.* женодержавство, *Graec. γυναικοκρατία.* Widząc miejsca ponure, mieszkania odludne, Rząd dziwaczny mi wróżył życie przykre, nudne. *Zob.* 13, 158. Żołnierze nie powinni sobie przywłaszczać wojennego rządu bitwy, co do hetmana należy. *Warg. Cez.* 27. (komendy). Zdałem ci rząd domu mojego, jesteś w nim marszałek. *Teat.* 19. *b*, 5. (rząd domowy, gospodarstwo). Rzadki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 237. (rządności). Kto się tu ma wdawać w rządy? *Teat.* 35. *c*, 70. (rozkazywać tu?). Ma nad tobą rządy dziewka podła; dobrze jéj z tym; bo w pierze przy tobie porosła. *Mon.* 70, 175. (panuje nad tobą). Nie twój tu rząd. *Cn. Th.* 966. Od siebie rząd pocznij. *Cn. Ad.* 771. (sam się popraw'). Uciekłem, Jejmość w rzędy; pełno w domu wrzawy, Trzy sztafety w tygodniu poszły do Warszawy. *Kras. Sat.* 80. zaczęła rządzić, zrzędzić, zrzędną być; ſie fieng an zu kommandiren, zu wirthſchaften. Oświeć zaślepione serca ich, aby oni podali się w rząd słowa twego ś. *Baz. Hst.* 77. (aby się rządzili słowem twoim). Trzeba się nam dać w rząd rozumowi, jeśli chcemy drugiemi rządzić. *Pilch. Sen. list.* 290. (poddać się jego rządowi, nim się powodować). — §. Pieniądze nad wszystkiemi rząd mają rzeczami. *Min. Ryt.* 4, 155. przewagę, moc; Uebergewicht, Gewalt, Macht. — ('RZADAĆ. *Cresc.* 389. *Bach. Epikt.* 42 = żądać). — RZĄDCA, RZĄDZCA, *ob.* Rządziciel. RZĄDCZYNA, *ob.* Rządzicielka. RZĄDEK, dka, *m.*; *Boh.* řadek; *dem. Nom.* rząd, rzęd = małe pasmo; *Ross.* строчка, eine kleine Reihe, Linie. Rządek guzików. *Tr.*

Pochodz. *rządny, bezrządny, bezrządność, bezrząd, nierząd, nierządny, nierządnica, nierządnik, dwurzędny, dwurządkowy, trzyrzędny, trzyrządkowy, czteryrzędny, czteryrządkowy etc.*; *grzęda, grządka, grządziel*; *gręda*; *rządzić, rządzca, rządzicielka, rządzik, narządzić, narzędzie, obrządek, orędzie*; *oręże*; *ludorządzca, możnorządzca, wielkorządzca, wielkorządztwo*; *porządek, porządny, nieporządek, sporządzić, rozporządzić, urząd, urzędnik, urzędowny, urządzić, wyrządzić, zarządzić*; *zrzędzić, zrzęda, zrzędny.* — §. *śrzedni, śrzodek i t. d.* — §. *cf. trzoda i t. d.*

RZADKI, 'RZATKI, a, ie, RZADSZY, RZEDSZY, *Comp.*, RZADKO *adverb.*, Rzadzej, Rzedzej *Comp.*, RZEDZIUCHNY, RZEDZIUTEŃKI, RZEDZIUTKI, RZEDZIUTYNIECZKI *intens.*; (*Boh.* řídký, řidaučký; *Slov.* řídký; *Sorab.* 1. retki, rietki, poretkowne; *Sorab.* 2. rědki; *Carn.* rędk; *Vind.* riedek, poriedkast; *Bosn.* rjetki, ritki; *Hung.* ritka; *Rag.* rjeetak; *Dal.* ridak; *Croat.* redek; *Ross.* рѣдкій, рѣденекъ, рѣдехонекъ; cf. *Graec. ἀραιός*; cf. *Lat.* rarus etc); niegęsty, dünne, nicht dicht; nieco rzadki, RZADKAWY, *Ross.* рѣдковатый. Ciało, im mniej zamyka cząstek w większym rozłożeniu, tym 'rzadsze. *Rog. Doś.* 1, 203. Ciało słabsze, rzadsze, otworzystsze, rychléj jadowi wenerycznemu podlega. *Oczk. Przym.* 13, (*Carn.* râbl). Ogień jest żywioł rzadziuchny. *Boh. Prog.* 122. Rzadkim lasem jest ten, w którym mało dolnych krzaków znajduje się, gdzie drzewa tak pojedynczo stoją, że po wszystkich prawie miejscach przechodzić można. *Łęsk.* 76. ein dünner Wald. Jeśli lepsza była ścieżka na gęstwinie, jeśli na rzadkim lesie, nie patrzyła. *P. Kchan. Orl.* 1, 5. Daleko w bitwie od siebie byli, i rzadko się rozstrzelili. *Warg. Cez.* 103. Widać z rzadka pływając po 'bałwaniech srogich Ludzi, broni i statków moc i skarbów drogich. *A. Kchan.* 5. (rozprószenie). — §. Rzadki, nie częsty, nieliczny; rar, ſelten, nicht häufig. Na Lindenera (doktora) skarżyły choroby, Że przezeń rzedsze po cmentarzach groby; Więc wprzód lekarza śmierć, uprzątnę, rzecze, A zaś ich biały czechel dość oblecze. *Miask. Ryt.* 2, 151. Ognie rzadkie błyszczały w obozach pogańskich. *Tward. Wł.* 134. Rzadki dom, któryby się z powrotu panicza z zagranicy ucieszył. *Kras. Pod.* 2, 230. Rzadki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 237. Rzadki tu żyje teraz do siedmiudziesiąt lat. *Sk. Kaz.* 223. *P. Kchan. Orl.* 1, 119. Co do nowożeńca, powiedziałem ci, iż to człowiek rzadki. *Węg. Marm.* 3, 25. (jakich niewielu znajdziesz). Biały kruk abo kawka, nie jest rzecz tak rzadka Jak poczciwość na świecie. *Opal. Sat.* 91. 'Rzatka to rzecz: niewiele takich. *Cn. Ad.* 1017. Rzadka zgoda między gładkością a czystością, a tak rzadka, jako rzadko czarnego łabędzia masz uźrzeć. *Kosz. Lor.* 66 *b.* Dobra ziemia jest rzadka, rzadki wybrany, i mądra panna rzadka. *Hrbst. Lek. D* 2 *b.* Bywa i to, lecz rzedzej. *Pot. Arg.* 286. Co rzedsze, tym się zawsze drożej ceni. *Pot. Arg.* 174. Im rzecz rzedsza,

tym droższa. *Pot. Pocz.* 599. *Pot. Arg.* 721. Rzadko, z rzadka *adverb.*, nie często, ſelten einmal; *Boh.* zřjdka, řjdce, pořjdku; *Slov.* zrídka; *Sorab.* 2. rětko, nĕžesto; *Sorab.* 1. zrětka, mahwo ꝛhdĕ, rietko, porietko; *Slav.* rítko; *Bosn.* ritko, uritkovje; *Vind.* poriedkam, porietken, rietko, malukeda, malukrat, malubarti; *Carn.* malukeda, malukrat, malukatirekrat; *Eccl.* малощи, немногократно; *Ross.* изрѣдка. Rzadko to, aby medyk brał lekarstwo. *Gorn. Dw.* 182. Co rzadko się przytrafia, to się tym bardziej podoba. *Zab.* 12, 279. *Dudz.* To się z rzadka trafia. *Sk. Żyw.* 2, 29. *Groch. W.* 577. Z rzadka i nad spodziewanie te skutki ztąd wypadają. *Pilch. Sen. list.* 267. — §. Rzadki względem tkania, i t. d., niegęsty, niezbity; nicht dicht, nicht deucht, nicht feſt, nicht derb; *Ross.* рѣдинный. Rzadka materya, rzadkie płótno *Ross.* рѣдина, рѣдь. Każą robić do swych kramów umyślnie bławaty rzadkie, cienkie, niedychtowne. *Grod. Dis. D* 3. Komuż się chce rzadko cienkich bławatów używać? *ib. D* 4. Niepodobna jest ku naśladowaniu owa pajęcza tkaczownia, jak wiele to pracy, nici porządnie rozciągać? jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki i oczka plecione? *Pilch. Sen. list.* 4, 186. Ptak ten ma więcej pierza niźli ciała, Tam tego rzedziej natura odziała. *Chrośc. Job.* 154. — §. Rzadki, o miękkich rzeczach abo mokrych, o ciekliznach, płynach; dünn, fließend, nicht dic; (*Sorab.* 2. žátki; *Sorab.* 1. žitké, žitko; *Eccl.* жидкій, cf. жижа, уха; *Lat.* succus, cf. sok, cf. jucha). U Bochni rzadkie błoto. *Mat. z Pod. A* 3. Rzadko rozczynić. *Cn. Th.* 467. (*Slov. Prov.* Lacné maso, rídká polewka; liche mięso, rzadki rosół; *merces pretio correspondet*; jakie pieniądze, taki towar). — §. *Transl. fig.* Coż znaczy mina rzadka i twarz pomieszana? zapewne jakąś sprawkę! *Teat.* 42. *c*, 20. (blada mina, eine bleiche Miene). RZADKOBRODY, a, e; *Eccl.* рѣдкобрадый; niegęstych włosów na brodzie, dünnbärtig. RZADKOMIERZ, a, *m.*, naczynie do mierzenia gęstości powietrza. *Hub. Mech.* 259. der Luftdickemeſſer. RZADKOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* řjdkost, ředina, ředčina, ředšina; *Slov.* řjdkost; *Hung.* ritkaság, ritkasagh; *Carn.* redkust, rahlost; *Rag.* rjêdkos, rjedcîna, rjedkocchja; *Dal.* ritkozt; *Vind.* riedkota, (riedſhina, riedkost = gąbczatość), poriedkost, poriedſhina, malukedaſhnost; *Croat.* redkocha, retkocha; *Sorab.* 1. rětkoſcž, židkoſcž, pořetkownoſcž; *Ross.* рѣдкость, рѣдизна, нѣщечко; *Eccl.* рѣдкость, рѣдина; rzadkość, mała liczba cząstek pod wielkim objęciem. *Rog. Doś.* 1, 204. Mangel der Dichtheit, Dünnheit, Lockerheit, Flüſſigkeit; (cf. pulchność, miękkość, cienkość). — §. Rzadkość, nieliczność, nieczęstość; die Seltenheit, Rarität. Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna wydaje; wybornym zaś samą rzadkością jedna zalctę i szacunek. *Pilch. Sen. list.* 319. RZADKOWŁOSY, a, e, rzadkie niegęste włosy mający, *rarivilus. Macz.*; dünnhärig; *Eccl.* рѣдковласый; *Sorab.* 1. rětkohwaszacž. RZADKOZĘBY, a, e, zębów nie gęsto stojących, von weitläuftigen Zähnen; *Eccl.* рѣдкозубый; *Subst.* рѣдкозубіе *rzadkozębość.

Pochodz. *rzadzić, rzedzić, przerzedzić, rozrzedzić, porzedzić, obrzedny.* — *§ *nadweredzić, nadweredzać.* Pociej. 332. Pim. Kam. 103. *nadwerężyć.*

— RZĄDKOWY, a, e, —rzędny, n. p. Dwurządkowa, czteryrządkowa pszenica. *Kluk. Rośl.* 3, 129. zweyzeilig, vierzeilig. RZĄDNY, *RZĄJNY, a, e, RZĄDNIE *adverb.*; *Boh.* řadny; (*Sorab.* 1. rjané; *Sorab.* 2. rědni piękny); *Vind.* reden, poreden, v red postaulen; *Rag.* srĕdan, rednoxivuuchi; *Slav.* uredan, redom; *Ross.* рядный, добропорядочный, благочинный, приборчивой; porządny, porządek lubiący, utrzymujący, ordentlich, ordnungsliebend; podług porządku, porządnie zrobiony, utrzymywany, odbywany, ordentlich, wie ſichs gebührt. Urzędnik powinien się rozmyślić, co ma robić, aby tego drugi raz nie robił; bo rządna robota dwój pożytek pokazuje, a nierządna szkodę. *Haur. Ek.* 9. Widział tam wszystko rządnie odbywane. *Glicz. Wych. K* 5 *b.* Ezdras biblią rządnie zgromadził a spisał. *Biel. Św.* 26. Wolałby oszaleć, niż rozkoszy *nierządnej używać. *Kosz. Lor.* 123. (Nierządniczéj, *qu. v.*). Kambyzes siostry się swéj nierządnie rozmiłował. *ib.* 50. — Rządny, *czysty, celny, gracki; ordentlich, wacker, gehörig, brav. W tej bitwie starosta Rohatyński rządnie sobie począł. *Biel.* 473. (mężnie, dzielnie, czyście). Nie może już w wodzie radzić koniom, rządnie już woda gęby sięga. *Pot. Arg.* 151. na urząd, czyście, bardzo, ſehr ſtark. Tym czasem się Litwie przeciw Moskwie rządnie fortuniło. *Biel. Kr.* 516. (walnie). Cokolwiek gorzałek naleźli, wypili, i rządnie podpili sobie, gdy nasi na nich przypadli. *Biel.* 428. Tego chłopem dobrym być sądzimy, który rządnie wypija, a wszystkim dosiedzi. *Star. Ref.* 55. — §. Rządny, urządzony, ujednany. *Cn. Th.* 967. beſtellt, bedungen; *Ross.* рядный. RZĄDNOŚĆ, ści, *ż.*. pilnowanie porządku, odbywanie wszystkiego w dobrym ładzie; die Ordentlichkeit, Ordnungsliebe; (*Sorab.* 1. rjanoſcž *decus*); *Ross.* приборчивость, благочиніе. Rządność, umiejętność doskonałego utrzymania i użycia dobra swego, w miarę sposobów czyli dochodów; umiejętność wyciągnienia największych korzyści przy najmniejszym wydatku. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Rządność jest cnotą wielce kobietom potrzebną. *N. Pam.* 22, 37. Rządność, sposób rządu, porządku; die Art der Regierung, Ordnung, Einrichtung. Różnią się państwa jedne od drugich rządnością; lecz wszystkich jest celem utrzymanie społeczności. *A. Zamoj. ded.* RZĄDOWY, a, e, od rządu, Regierungs-. Ustawa rządowa dnia 3go maja. *Ust. Konst.* 1, 56. (konstytucya). Rządowe władze, t. j. rząd składające, die Staatsbehörden. (*Slov.* ríditelni *directivus*). — (*RZĄDZA, *ob.* Żądza). — RZĄDZCA, *ob.* Rządziciel. — (RZADZIĆ *ob.* Rzedzić). — RZĄDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* řaditi zrzędzić, řiditi *regere*, *administrare*; *Slov.* řjdim, rídít *guberno*, *ordino*, *fungor*, řženj, aurad *functio*, urząd; (*Sorab.* 1. redžu, rjedžu, tžistžu *depurgo*); *Vind.* redeti, porediti, nareduvati = urządzić, rédit, rediti; *Carn.* réditi *alere*, *nutrire*; ridam *ordino*; *Croat.* rediti, redim *ordino*, *dispono*, *inauguror aliquem sacris ordinibus*; *Hung.* rendelni, elrendelem; *Rag.* rêditi, datti tkomu réd sveti; *Ross.* рядить, ряжу ugodzić, nająć; stroić, ubierać; przyrządzić, przygotować,

wygotować, перерядить, переряжать przebierać, przestroić; cf. *Pers.* araste, arajide *ornatus*); rządzić, panować, rządy trzymać, sprawować, władać, władzcą być; regieren, herrſchen, die Regierung führen; *Sorab.* 1. regěruyu; *Vind.* gospodouat, krailovat, ladati; *Croat.* gozpoduvati, ravnati, (*ob.* Równać); *Ross.* управить, управлять (cf. uprawić), владѣтельствовать, властвую, властельствую, властительствую; *Eccl.* обладати, царьствовати. Dobrze rządzić; czynić, aby cały naród był szczęśliwy. *Zabł. Roz.* 16. Żaden nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą. *Fredr. Ad.* 7. Gdzie każdy chce rządzić, tam nikt nie ma chęci być posłusznym. *Zab.* 16, 241. Kiedy Wenus w domu rządzić będzie, być Marsowi z kurami na grzędzie. *Rys. Ad.* 31. Gdzie sługa rządzi, a czeladka pana wodzi gdzie chce, jaki to nierząd! *Sk. Kaz.* 473. Byś nikczemnu ciału nazbyt ʻrzędzić nie dał; tedy nadobne będzie gospodarstwo twoje. *Rej. Zw.* 114. U białych głów pospolita, że rady wiele rządzą. *Biel.* 416. zrzędzą, viel kommandiren, hofmeiſtern. — *Transit.* Rządzić kogo, rządzić kim = panować nad kim, kierować kim; einen beherrſchen, regieren, leiten, lenken. Rycerz ten przykładnie ogromnym państwem rządzi. *Teat.* 46. *d*, 6. Król wolnych, ludźmi rządzi, despota bydlęty. *Kras. W.* 46. Wielą rządzić potrafisz, jeśli tobą rządzić będzie rozum. *Pilch. Sen. list.* 292. W narodzie naszym stan rycerski inszemi stanami rządził. *Karp.* 7, 6. Jegomość parlamentem rządzi. *Boh. Kom.* 4, 73. Nie tak sromota, gdy mąż sam przez się błądzi, Jako gdy niewiasta mężem swoim rządzi. *Petr. Ek.* 19. Żeglarze okrętami rządzić i władać nie mogli. *Warg. Cez.* 99. Nie zabłądzi, kogo cnota rządzi. *Rys. Ad.* 43. Wszak się tak dzieje na świecie, że skarby rządzą sercami. *Zab.* 15, 80. Ja mam w mocy bogactwa; ja bogactwy rządzę, tobą bogactwa. *Cn. Th.* 668. — Zegarmistrz rządzi zegar. *Tr.* nakręca i rychtuje, die Uhr aufziehen, ſtellen. — §. *Recipr.* Rządzić się dobrze abo źle, sprawować się dobrze, źle. *Cn. Th.* 967. ſich aufführen, betragen. Swoim się rozumem rządzi. *Teat.* 24. *b*, 26. daje się rozumowi rządzić, kierować, wedle rozumu się sprawuje; er läßt ſich von der Vernunft leiten, beträgt ſich vernünftig. Wiem, że nie uporem, ale się rozumem rządzisz. *Boh. Kom.* 3, 440. Kto rządzić chce sam drugich, rządzić się ma sobą. *Jabł. Tel.* 331. (über ſich ſelbſt herrſchen, ſich ſelbſt beherrſchen). — Rządzić się u siebie = rząd wprowadzać i utrzymywać u siebie; bey ſich wirthſchaften, regieren, Einrichtungen treffen. Każdy lud rządzi się abo prawy pisanemi, abo zwyczajami za ustawę wziętemi. *Modrz. Baz.* 16. Naród nie mający prawa rządzić się u siebie, nie jest narodem. *Ust. Konst.* 1, 1. Rządzić się u kogo = w rządy u kogo się wrywać, bey jemanden herrſchen, kommandiren, ſich die Herrſchaft anmaßen. Rządzić się nad kim abo kogo. *Tr.* — §. Rządzić sługę, najmować sługę, jednać sobie sługę; einen Diener aufnehmen, ſich mit ihm ordentlich verdingen. U ziemiaństwa jest ten obyczaj, dzieciom rządzić a chować bakałarza. *Glicz. Wych. K* 3 *b.* Panowie rządzą sobie prokuratorów, aby ich spraw pilni byli. *ib. N.* 4. Rządzić się u kogo = najmować się komu do czego, przystawać do niego, bey einem ordentlich in Dienſte treten. Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultajstwo odeszli, a dorocznie się nie rządzili.... *Vol. Leg.* 2, 1405. RZĄDZICIEL, RZĘDZICIEL, a, *m.*, RZĄDZCA, ʻRZĄNCA, ʻRZANCA, y, *m.*, który rządy trzyma, rządzi, panuje, władzca, sprawca; der Herrſcher, Regierer, Verwalter; *Boh.* ředitel, rjditel; *Slov.* riditel; *Sorab.* 1. regerwař, regenta, pomĕrnoſežer; *Carn.* krayluvauz; (*Ross.* рядецъ, рядникъ dostojnik, dygnitarz); *Ross.* властелинъ, властитель, властодержецъ, владѣтель, владѣлецъ, обладатель, державецъ, (cf. dzierżawca, dzierżeć). Gdzie nie jest ʻrzanca, tam lud upadnie. 1 *Leop. Prov.* 11, 14. (rządca. 3 *Leop.*). Chrystus jest rządzicielem i wodzem kościoła. *Biał. Post.* 145. Najdują się i insze w pismie ś., nazwiska rzędzicielów abo sprawc kościelnych. *Rej. Post. C* 2. Łodzia na morzu bez żeglarza abo rzędziciela, tam i sam się tułając zatonie. *Cresc.* 370, (cf. sternik). Czy to należy do ʻrzance Rzptej, czyli nie? *Petr. Pol.* 37. Zwierzchni rzędzicielowie. *Modrz. Baz.* 78. Wszystkiego złego przyczyna, iż rządzicielów poważność zginęła. *Sk. Kaz.* 216. Kurator, opiekun nad dorosłym, właśnie rządziciel abo sprawca. *Sax. Tyt.* 126. ʻRzańca Galiejski. *Groch. W.* 288, (cf. wielkorządzca). ʻRzańca wesela. *Sekl. Joan.* 11, (cf. marszałek). Rządcą statku, szyper, *Chmiel.* 1, 80. Rządca szkolny, rektor. RZĄDZICIELKA, ʻRZĘDZICIELKA, i, *ż.*, RZĄDCZYNA, ʻRZĄNCZYNA, y, *ż.*, rządy trzymająca, die Regiererinn, Herrſcherinn; *Sorab.* 1. regerwarka, regentžina, nawodžwarka; *Ross.* владѣтельница, обладельница, владѣлычица, державица; *Eccl.* владычица, управительница. Z tytułu Ichmościowie dla oka dobrani, A Jejmość tylko w domu rządczyna i pani. *Kras. Sat.* 73, (cf. my rządzim światem, a nami kobiety). Rzplta matka i rządczyna nasza. *Swad.* 1, 19. *Fr.* Rządczyna, rządzicielka, *moderatrix. Macz.* Matko moja, ʻprzecz chcesz porzucić mię, światło oczu moich, i rządzicielko duszy mojej. *Steb.* 118. Wenus szczęścia rządczyna. *Zebr. Zw.* 170. Roztropność jest najlepszą życia rzędzicielką. *Modrz. Baz.* 28. RZĄDZIK, a, *m.*, *dem. Nom.* rząd; linijka, listewka; eine kleine Reihe, Linie, Leiſte. Wyjmie z gęby dróciany rządzik, w którym wprawne tkwiły zęby. *Min. Ryt.* 4, 256. — §. Rządzik, na konia, małe szory; ein kleines Pferdezeug. Osłowi szpetnie w rządziku z koncerzem. *Wad. Dan.* 5. *Pot. Jow.* 208. Pałasików, rządzików pełno nad łóżkiem wis. *Zab.* 13, 194. — ʻ§. Rządzik na lampę, alić do rządzika I do Jejmości inszy się przymyka. *Bratk. E* 4 *b.*? RZĄDZIOCHA, RZĘDZIOCHA, y, *ż.*, zrzędna kobieta, die gern hofmeiſtert, tadelt, critiſirt, eine Tadelſüchtige. Miał Władysław żonę rządziochę wielką. *Biel.* 90.

RŻANY, a, e; (*Boh.* režny; *Sorab.* 1. ržané; *Carn.* ershen; *Bosn.* rasgni; *Rag.* ràxni; *Vind.* ershen; *Croat.* hersen, herseni; *Dal.* rasen, (cf. razowy); *Hung.* rozbol-valo); od rży, (*ob.* Reż), żytny; Roggen-, von Roggenkorn. *Syr.* 919. Reż jest żyto każdemu znajome, od którego rżany chleb zowią. *Cresc.* 160. *Syr.* 921. *Paszk*

Dz. 123; *Vind.* ershenjak, ershen kruh; *Croat.* hersenyak. Od chlebów, tak rżanych, jako i białych, płacą.... *Vol. Leg.* 5, 183. Rżana czyli żytna słoma (*Vind.* ershéniza, ershna flama). Rżana maka *Ross.* пира.

1. RZĄP', ia, *m.*, ogon bedlęcy z miesa i kości złożony. *Dudz.* 56, *caulis caudae. Cn. Th.* 967, der Sturz im Schwanze der Thiere. (*Carn.* rę̣p, rẹ́p = ogon, repata svęsda = kometa; *Vind.* rep = ogon, repast = ogoniasty, rezpizhi = koniuczki od rzep; *Rag.* rẽp *cauda*; *Croat.* rẽp, (repácha zvezda = kometa); *Dal.* rep; *Bosn.* rẽp; *Hisp.* rabo; (*Ross.* рѣпица ogoniasta rzepa, cf. *Graec.* ῥέπω *propendeo*; *Sorab.* 2. řep pacierze grzbietowe). Pióro na zadzie końskim, na grzbiecie podle rzapia samego, znakiem jest dobrego konia. *Hipp.* 11. *Końsk. Lek.* 8. — *Transl. obscoen.* Strzeż się panno, ma oń długie rzapie. *Pot. Jow.* 39; (*Vind.* moshki fram, rep, kurz, fhpiza).
2. RZĄP' ia, *m.*, [*ilir.* rupa = pieczara; *chorw.* rupa = dziura 2]. Rząp wodny, krynica, skrzynia wodna, studnia nieżywej wody, ale dżdżowej albo zkąd inąd wlanej. *Wład. Dudz.* 56. *Cn. Th.* 967. eine Ciſterne, ein Waſſerbehältniß. Studnie, rzapie i wszelkie zebranie wod. 1 *Leop. Levit.* 2, 36. Cysterny, rzapie do zachowania wody dżdżowej. *Petr. Pol.* 2, 228. Teraz o rzapiu mowa, do którego od rzek rurami przyprowadzają wodę. *Haur. Ek.* 17. Gdy wodę masz zinąd przywieść, potrzeba rzapie dobrze opatrzyć, aby tam wody dostatek się zastanawiał. *Cresc.* 655. Rząp' bywa z marmuru albo z inszego kamienia. *Cresc.* 33. Rzapie miewają z wody deszczowej; do takich trzeba nasadzić ryb, aby swoim ruchem broniły zatęchnienia. *Cresc.* 655. Wody chować w rzapiach albo w jakich fasach z piasku kamienistego. *Cresc.* 655.

RZASA, RZĄSKA, *ob.* Rzęsa.

*RZAWA, y, *ż*, rżenie końskie i ztąd wrzawa, das Gewiehere, das Wiehern. Daléj ni gwara, ni się końska rżawa zdała, Lecz jakby kto przydrzeźniał, nakoniec zarżała. *Żebr. Ow.* 47; *sonus simulantis equam.*

RZAZ, u, *m.*, rzezany karb, cios, rznięcie; ein Schnitt, Hieb, Einſchnitt; *Boh.* řez, řjz; *Bosn.* riz, rizotina; *Croat.* rez; (*Vind.* res, ries, oistru = ostrze; *Rag.* rjez = linia, *ob.* Rys; *Ross. obs.* рѣзень zraz). W drzewie tym cieśla uczyni piłką rzazów 14 głębokich na półtora cala. *Solsk. Arch.* 84. Rzazy piły w tartaku sprawuje woda spadająca na koło. *ib.* 104. Latorośl z zrazu wszczepionego wypuszczona. *Sekl. Luc.* 1. RZAZAĆ, *ob.* Rzezać. RZAZAK, *ob.* Rzezak. RZAZAWKA, *ob.* Rzeżączka.

RZDZEŃ, *ob.* Drzeń. RŻĘ, *ob.* Rżeć.

RZĘC, rzekł, rzecze, rzekę *cz. niedok.*, Rzeknąć, *f.* rzeknie *jednll.*; 'Rzekać *contin.*; (*Boh.* řicy, řekl, řku, řeknu, řcyti, řkl, řcy, řeciti, řjkati, řjkawati; (srčjm zapozywam, *ob.* Rok, cf. zrok); *Sorab.* 1. retžu, rẽkam, rieczacž, rieczu, rieczim, (frieczniwy gadatliwy); *Sorab.* 2. raknusch; *Carn.* rezhi, rezhem, *f.* porẽzhem, (rezhenie *dictum*, *ob.* Rzecz); *Vind.* rézhi, rézhem, riekati, rekal, rekeu, rekla, *f.* porezhem; *Croat.* rechi, rekel, rechem, rekélszem, velelszem, velim; *Rag.* rjẽti, recchi, rocittise; *Bosn.* rjeti, recchi, (rocitise, srocitise *pacisci*, rocenje, srocenje *conventio*; *Slav.* rechi, rekao, rekla, -o, recse, reko, veli, velish, velim; *Eccl.* рещи, рѣхъ, реку, (cf. пореченіе skarga, роченіе przysięga, cf. rota, ротити ся, рочуся przysięgać się): *Ross.* реченіе wyraz, słowo, реченникъ słownik, (cf. rzeczownik); рекомый = rzeczony, cf. rzkomo, poręczy, poręczy, porięcać naganić, zarzucić; порицатель naganiacz; роковый losowy, szczęściem przeznaczony, cf. wróg; (cf. *Graec.* ῥέειν; *Lat.* reor; *Anglos.* reccam *narrare*; *Isl.* röda; *Svec.* reda, cf. *Germ. obsol.* rechen, ſprechen; *obsol. Ross.* рѣти płynąć, ciec); mówić; *Ross.* говорить, ſagen, reden. Te rzeczy, nie mogę inaczéj rzéc, jeno, że są wielkie. *Gorn. Dw.* 384. Jeszczem zapomniał rzec słówka Panu. *Boh. Kom.* 4, 50. Jeśli Polakowi, który był za granicą, rzeczesz, żeby swym językiem mówił, to powiada, iż zapomniał. *Gorn. Dw.* 42. Rzeczcież bogu, jakoś wielki i straszliwy. *Ryb. Ps.* 122. Wołał nań: z któregoś ty miasta? a on 'rzekał: z tego a z tego. *Budn.* 2 *Sam.* 15, 2. odpowiadał, er ſagte, antwortete. Tylko rzeknij słowem (*observa Instrum.*); a stanie się. *Sk. Kaz.* 55. (rzecz słowem. 1 *Leop. Luc.* 7, 6. tylko 'rzeczy słowem. *Rej. Post. H* 7; przemów tylko słowo, ſprich nur ein Wort). Swatopełk chciał się poddać, ale król na słowa nie dał rzec, bo się nań gniewał. *Biel.* 81. (nie dał sobie o tym mówić, wpominać, nie chciał o tym słyszeć, er ließ ſich davon kein Wort ſagen). Iż tak rzekę = tak mówiąc; ſo zu ſagen, ſo zu reden; (cf. *Ross.* сирѣчь *c'est à dire*). Rzeczony, wzwyż rzeczony, wspominany; beſagter, benannter; *Boh.* předřečený *supra dictus*, (předřjkawam *praeco alicui voce*); *Vind.* popreirézhen, sgorarezhen, sverha spomenjen, preisnanjen; (preispomeniti, popreispounati, preirezhi = 'przedrzec); *Eccl.* предвоспомянутый, преждереченный, вышепоказанный. — §. 'Rzkę, 'rzkąc *contractae, cum particula negante usurpantur:* nierzkąc, nierzekąc, coż dopiero; zu geſchweigen, geſchweige denn. Tego myśl ani pojmie, nierzkąc, żeby się to mogło wymówić. *Karnk. Kat.* 97. Abym bliźniemu ani myślą, ani skinieniem, nierzkąc uczynkiem nie szkodził. *Kat. Gd.* 44. Ani pojrzy na te towary, nie rzekąc, aby ich miał potargować. *Grod. Dis. D* 4. — §. Rzec kogo czym, mianować, nazywać, nennen. Jest ziemia na wschód słońca, Indyą rzekają. *Kmit. Spit. A* 2. Władysław Herman rzeczony. *Biel.* 64, *Ross.* словущій. Meletius Smotrzyski rzeczony archiepiskop Połocki. *Smotr. Ex. pr.*, *nominatus.* RZECZENIE, ia, *n.*, *Subst. verb.* mówienie, co się mówiło, wyrzekło, wyrok, gadka; das Reden, der Ausſpruch, der Spruch; (*Eccl.* реченіе *dictio* frazesa, реченіце frazeska, *dictiuncula*). Za twoim rzeczeniem, z niczego stał się świat. *Suszyc. Pieśn. E* 2 *b.* — (*Rag. prov.* Od recẽna do stvòrena, kako od lijsta do korena; Mẽghju reecenjem i stecenjem, goraje po srjedi; *Ital.* dal datto al fatto, vi è un gran tratto; cf. daleko ztąd do owąd; między rzeczeniem czyli słowem a skutkiem, wielki jest przestwor). Wyszło to rzeczenie ze szkoły Stoickiej. *Gorn. Sen.* 122. Czytający kocha się sam w sobie, kiedy ono trefne rzeczenie, nad którym się był troszkę zabawić musiał, przez się tam wyrozumie. *Gorn. Dw.* 45. — *Aliter:* Otrzymał od niej obietni-

cę i rzeczone słowo na przyszłą noc. *Pot. Jow.* 2, 45. przyrzeczone, dane; zugeſagt, verheißen. — §. *Transl.* Nie wie, co z tym rzéc. *Groch. W.* 2. co z tym robić, począć; was damit zu machen oder zu thun ſey. Nie wiedzieli naostatek co z nim rzéc, musieli się nazad wrócić. *Biel.* 168. Dalej nie wiedząc co rzéc, miasto poddali. *Gwagn.* 422. Szczęśliwy ten, kto wie, co z tym rzéc, co ma. *Pot. Syl.* 245. Leszek nie wiedząc, co z biskupem rzec, kazał go pojmać. *Biel.* 163. *Gorn. Wł. U b.* Księżna nie wiedząc, co dalej rzéc sobie, uciekła. *Gorn. Dz.* 136. jak sobie radzić, ſie wußte nicht, wie ſie ſich weiter helfen ſolte.

Pochodz. *dobrorzeczyć, złorzeczyć, złorzeczeństwo; odrzekać, narzekać, narzekalnica, przerzekać, przerzeczony, przyrzekać; rzecz, rzeczka, rzecznik, rzecznictwo; (cf. rzechotać, rzekotać; cf. rzeć; cf. wrzask, wrzeszczeć); rzeczpospolita; rzeczywisty; do rzeczy, ku rzeczy, grzeczny, grzeczność, od rzeczy, niedorzeczny; *rzek, urzekać, urzekacz; urok; — §. wróg, wróżyć, wrożek; — wyrzec, wyrzekać, wyrok; zrzekać się; *zrok; sroka; rzekomo, rzkomo, wrzkomo; rok, roczek, roczny, rocznica; obrok; uroczysty; rokować; — §. 2) rzeka, rzeczka, rzeczny, rzeczysko.*

RŻEĆ, rżał, rże, rżę *med. niedok.*, Rżać *contin.*; (*Boh.* řehtati, řehtam, řehtám, řehcy; řjgi, řjti *rancare*, o jeleniach, řjgi bekowisko czyli rykowisko jelenie, řigen październik); *Slov.* řegcy gako kůň, řehtanj; *Sorab.* 2. rigotasch, (risch ryczeć); *Sorab.* 1. rehotam każ koń, rehotano; *Carn.* regetâm, reshgâzhem, reshgetâm, (erjóvem, erjoviti *rugire*); *Vind.* ersgitat, arsgitat, arsatânje, resatanje, hersanie, ersatanje, ersgetanje, vistezhenje; (reshim, beczę); *Croat.* herzati, hèrsem, vischim, vischati, herzanye, (resim, erchim *ringor*); *Dal.* arsem, arzati; *Bosn.* rrisgiatti, resgjati kako lav *rugire*; resgjati kako pas *frendere*, rrisgjati kako kogn, visctiti *hinnire*; *Rag.* arxatti, arxitti, vîsctiti; *Ross.* ржать, ржу, cf. ryczeć, cf. rzygać; (cf. *Graec.* ωρύω; *Hebr.* ארג arag, *clamavit*; אר ari, *leo*); *Eccl.* хрепстати, хрепещу, ржу, хрепетание, ржание конское, *ob.* Chropot); poryżać, wiehern. Który koń nie rże, abo żadnego głosu nie daje, znak pewny głuchości. *Cresc.* 526. Mocno i ciągle rżać, *Ross.* разоржаться. Konie i łosie rżały. *Banial. J* 2. Pies szczeka, gęś kryra, wielbłąd rże. *Eraz. Jęz. H h b.* Rżanie, *ob.* Rża, rżawa. RZECHOT, RZECHOTAĆ, *ob.* Rzekot.

RZECZ, y, *ż.*; *Boh.* řeč, (řečnowati *perorare*); *Slov.* reč *dictio, sermo*; *Sorab.* 1. riecž, retž, yazĕk język, mowa; *Sorab.* 2. rĕz; *Vind.* riezh *sermo*, sreka *lingua*; *Carn.* rezhenje *dictum*; *Croat.* rĕch *verbum, vocabulum*; *Bosn.* rjec, ric *verbum, dictum*, rjeçça *verbulum*; *Rag.* rjĕc *dictum, verbum*; *Slav.* rĭcs *verbum*; *Ross.* рѣчъ, (2. słowo; wymowa; *Eccl.* рѣкъ [*sermo* 2], skarga, żałoba; порѣчи, слово въ слово, тѣмиже рѣчьми); (*Etym.* rzéc); (cf. *Lat.* rĕs; *Graec.* ρημα); §. 1) rzeczenie, mowa, die Rede. Bolesław uczynił rzecz do wszego rycerstwa w te słowa.... *Biel.* 57. Skanderbek do żołnierzów w ten sposób rzecz uczynił. *Baz. Sk.* 33. Młodzieniec spodobał się jéj, a jemu takoż Medea, wstąpili z sobą w rzecz, a z rzeczy w przyjaźń. *Biel. Św.* 9 *b.* (w rozmowę). Zabawia każdego, kto się z nią w rzecz wda. *Gorn. Dw.* 230. (w rozmowę, wer ſich mit ihr ins Geſpräch einläßt). Tak Mentor rozmawiał, a Telemak stał przy nim, ani się w rzecz wdawał. *Jabł. Tel.* 102. Żona powinna być milcząca, bo iż mniej baczenia ma, mniej też w rzecz się ma wdawać. *Petr. Ek.* 68. (mniej gadać). Natychmiast rzecz pańska stała się do niego, rzekłąc.... 1 *Leop. Genes.* 15. przemowa, odezwa; Rede, Anrede. Ta tedy przyczyna snów Józefa, i takie rzeczy zawiści zapałę dodawały. 1 *Leop. Genes.* 37, 8. (takie słowa. 3 *Leop.*, ſolche Worte, Reden). Nie o tym rzecz. *Cn. Ad.* 577. (ja o Pawle, a on o Gawle). Decius szeroko i dowodnie o Gotach rzecz czyni, wywodząc ich z Rusi. *Stryjk.* 41. (rozprawia, traktuje o nich, er handelt von ihnen umſtändlich). Jeśli chcesz dostateczniejszą rzecz spraw Litewskich, *czytaj* Dusburka. *Stryjk.* 360. opisanie, rozprawę, rozwiedzenie, rozwód; Beſchreibung, Auseinanderſetzung. Widzę, iż to w rzecz długą idzie. *Dwor. J* 2. przewleka się, es zieht ſich in die Länge. Na rzeczy kogo trzymać. *Dwor. G* 3. słowami, obietnicami utrzymywać, mit Worten hin halten. Wiele o dziejach swych rzecz z rzeczy plotąc, nieprawdziwie bają. *Kosz. Lor.* 91. (trzy po trzy). Rzecz od kogo sprawować, *ob.* Orędować, poselstwo sprawować, im Namen jemandes ſprechen. Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel.* 43. — Rzecz, sposób mówienia, język; die Rede, Sprache. Mojżesz był potężny w sprawach i w rzeczy. *Gil. Post.* 230. (*Slov. Prov.* Gaki človek, taká reč; jaki człowiek, taka mowa; *Slov.* ne hleď na reč, ale na wec; nie patrz na mowę, lecz na rzecz; mnoho reči, učinku ništ; mnogo słów, rzeczy nic). Ulises rzecz abo mowę głośną miał. *Eraz. Jęz. D* 2. Nie chciała zatym gadać; ni by była chciała, Rzecz jéj więcéj służyła, szyja okamiała; *nec vocis habuit iter. Zebr. Ow.* 52. Prusowie z Litwą rzecz jednaką mieli, jedno przez obcy naród zmienili język; jam *słychał ich, gdym bywał w Gdańsku, bardzo podobna Litewskiéj. *Biel. Św.* 169. — §. W rzeczy, rzekomo, wrzkomo, pozornie, zum Scheine. Kiejstut, rozchorował się w rzeczy na śmierć, aby się tym bardziej Krzyżacy na to ubezpieczyli; a on tym czasem cicho wpadł do Prus. *Biel.* 214. Tyran w rzeczy mu dziękował, w rzeczy poprawę w rychle obiecował, Lecz po odejściu biskupa na potym, On bezbożny pan ani myśli o tym. *Groch. W.* 251. — §. Rzecz, materya do mówienia wzięta, przedmiot mówienia; der Gegenſtand, die Rede, die Materie, das Thema. Pierwsza księga łatwiejszą rzecz przed się miała. *Pilch. Sen. gn.* 174. O tej rzeczy będę mówił. *Cn. Th.* 968. Do rzeczy przystępuj; mów co do rzeczy służy. *Cn. Ad.* 201. Cośmy trochę z rzeczy ustąpili, wróćmy się zasię na drogę do niéj. *Glicz. Wych. C* 4 *b.* Wracam się do rzeczy. *Cn. Ad.* 202. Komu rzeczy nie staje, słowy dokłada. *Cn. Ad.* 356. (rzecz podła słów wspaniałych potrzebuje). Słowa według rzeczy; słów miara, rzec; słowa z rzeczy idą. *Cn. Ad.* 1052. Odstą-

pił od rzeczy. *Cn. Ad.* 576. Cobym tu z rzeczy mógł przywieść o tłumaczeniach, to dawno przełożył Naruszewicz. *Pilch. Sen. list. praef.* stosownie do materyi, ſchicklich, paſſend. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie, powiedzieć też tu i o powinnościach przychodniów. *Budn. Cyc.* 65. — *Generalius:* Do rzeczy, nie od rzeczy, k'rzeczy, służąc do pewnego celu, stosownie, (cf. 'grzeczny), paſſend, tauglich; *oppos.* nie do rzeczy, nic do rzeczy, unpaſſend, untauglich. Jeśli chcesz, żebyśmy mu do rzeczy się tłumaczyli, mówże otwarcie i do zrozumienia. *Teat.* 15, 57. Wielki on półgłówek, ale widzę, nie od rzeczy gada. *Teat.* 52. *d*, 80. nicht ungereimt. Niż co nie do rzeczy masz gadać, lepiej milcz. *Teat.* 29. *c*, 7. Co mówisz, wszystko jest nie do rzeczy. *Teat.* 17. *c*, 56. Gadanie nie do rzeczy jest w ten czas, kiedy kto nie znając czego dobrze, zaczyna zaraz źle o tym sądzić. *Teat.* 35. *c*, 50. Ten napis wcale nie do rzeczy; trzeba inszy zawiesić. *Teat.* 52. *d*, 49. One jego dowody były bardzo nie k rzeczy; bo daleko stroniły od pisma ś. *Baz. Hst.* 171. Łapają grosza zewsząd, a podobno k rzeczy, Bowiem kto ma pieniądze, ten ma wszystko w ręku. *J. Kchan. Dz.* 25. Wszystko tu nie do rzeczy na tym naszym świecie, Bogaty ubogiego ciemięży i gniecie. *Węg. Org.* 21. — *Similiter:* Nie rzecz to nie do rzeczy, nic do rzeczy, (cf. półrzeczy), nie przyzwoita; (es iſt keine Sache), es taugt nicht, iſt ungereimt, unſchicklich. Nie rzecz, gdy wielki cesarz na motyla godzi, Nie rzecz, gdy srogi olbrzym z karłem za łeb chodzi. *Tol. Sant.* 25. Zwyczaje odmieniać przeciwnym prawem, nie rzecz; nagrodą i przykładem wykorzeniać je należy. *Mon.* 68, 461. Piszą, żeby Słowaki podbić miał Karol, ale i to nie rzecz. *Biel.* 27. (bajka). Wróćmy, zkąd nie rzecz było pierwéj występować. *Bardz. Trag.* 252. (głupstwo). Przed ludźmi złym mniemaniem napojonemi mówić co o bogu, nie sądzę za rzecz. *Zab.* 7, 235. *Koss.* (nie à propos). Nie rzecz ci w inszym mieście gościć dalej. *Bardz. Luk.* 133. (nie wypada). Rzekł Dawid: cożem teraz zgrzeszył, aza to nie rzecz? *Budn.* 1 *Sam.* 17, 29. — Wielka rzecz nie 'półrzeczy, wielkiego co; etwas Großes, eine große Sache. Pospolity człowiek ma sobie za wielką rzecz, mieć kogo u siebie na czci. *Budn. Apopht.* 28. — *Iron.* Przez ciebie nabawiłem strachu uczciwego człowieka; a jak on dostanie febry? R. Wielkie rzeczy? to się uléczy. *Teat.* 24. *c*, 80. (co to szkodzi? mniejsza o to)! — §. Małą rzeczą namówisz mię, żebym był chrześcianinem. 1 *Leop. Act.* 26, 28. bez mała, nie wiele trzeba; es braucht nicht viel, ſo .... — §. Rzecz, sama treść, sam sens, jądro; der Inhalt, der wahre Gehalt, der Sinn. Nie wymowie ale rzeczy samej w tłumaczeniu wygadzać należało. *Kłok. Turk.* 85. To przełożenie sens abo własną rzecz, ile mogło być, wyraża. *Groch. W.* 27. Krótkie słowa Platonowe, ale rzecz w sobie mają bardzo poważną. *Warg. Wal.* 237. — §. Rzecz, rzeczywistość, sam skutek, uczynek; Sache, That, Wirklichkeit; (cf. *Carn.* res, resnizhn prawdziwy); *Carn.* resniza prawda, cf. rzetelność; *Vind.* refnizza prawda, sarefs, riefen, sarefnizo zaiste; *Bosn.* od rjeci cjoviek *verax*, (*ob.* Rzetelny); Opinią tylko, nie rzeczą samą bogatemi jesteśmy. *Star. Mon.* A 3. To są słowa, a rzeczy nie wiele. *Boter.* 162. Gdy kto co może rzeczą pokazać, a co mu po świadectwie! *Ezop.* 55. Rzecz to pokaże; rzeczą to pokazać; mowę rzeczą potwierdzić. *Cn. Th.* 1018. Stoików z rzeczą słowa się nie zgadzają. *Gorn. Sen.* 309. Zabijacie przy stole nieprzyjaciela, a kiedy w rzecz przyjdzie, Nic widzę nie umiecie. *Opal. Sat.* 129. kiedy przyjdzie orzech zgryźć, wenn es zur That kommt. Zdali się ludziom nabożni; a w rzeczy obłudą pachnęli. *Dambr.* 362. Oni słowy nas przywitali, i wszego winszowali, rzeczą i skutkim nieszczerze nam są chutliwi. 1 *Leop.* 5 *Mach.* 3, Rzeczą samą, rzeczywiście, skutkiem co pokazać. *Cn. Th.* 968. mit der That; *Sorab.* 1. skutkownē; *Croat.* isztino, isztinszko, (*ob.* Isty); *Ross.* настояще; *Eccl.* конечнѣ, (cf. koniecznie). W dzień ten rzeczy wykonały się i wypełniły wszystkie proroctwa. *Żarn. Post.* 3, 755. Jabłonowski rzeczą hetman wielki. *Suszyc. Pieśn.* 3 *J* 3 *b*. w samej rzeczy, w saméj istocie, in der That. W saméj rzeczy; zwyczajna odpowiedź tak jest, nie inaczej. *Ld.* We Pan podobno nie wiesz, jak niepiękne to słowko, «w saméj rzeczy», ma u nas znaczenie. *Mon.* 71, 602. — Nie w tym rzecz jest, co nam dają, ale jakim umysłem. *Gorn. Sen.* 21. (nie na tym zależy, nie od tego zawisło). — §. Rzecz, sprawa, uczynek; Sache, Handlung. Piękna i poczciwa rzecz jest, o ojczyznę walcząc obumrzeć. *Krom.* 291; (*honestissimum est*). *Elliptice:* Arcychwalebna sercem, i ręką tłumić tych nieprzyjacioł. *Psalmod.* 70. — Rzecz, sprawa, interes, okoliczność; eine Angelegenheit, ein Geſchäft, ein Handel, eine Sache, ein Umſtand. Za trzy dni najdalej rzecz całą zakończymy. *Boh. Kom.* 4, 751. Polacy szczęśliwie rzecz prowadzą i walczą przeciw Węgrom. *Stryjk.* 187. Nadwątlone pokrzepiwszy rzeczy swoje, nową wojnę rozpoczął. *Krom.* 265. Wiele osób w upadłych rzeczach potężnie wydźwigał. *Petr. Ek. ded.* Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 81. Codziennie prawie gorzej rzeczy idą. *Zab.* 6, 354. Lepiej, żebyś milczała, i cała rzecz. *Teat.* 15, 18. Co tu różnego gadania! musi pójść za niego! i cała rzecz. R. Otoż nie pójdzie! i cała rzecz. *Teat.* 36, 105. (i koniec, i po wszystkim). Nie była rzecz można pogrześć go dla licznych cudów. *Wys. Kat.* 457. niepodobna było, nie można, es war keine Möglichkeit. A to dyabelna rzecz, że jak człowiek raz umrze, już więcéj nie wstanie. *Teat.* 15, 36. (to po dyable sprawa). Nasienie to czyni skłonność ku rzeczom cielesnym. *Sienn.* 62. (ku cielesności). Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z Hagar, dlatego, aby z niéj mógł potomka dostać, gdy go sama nie mogła mieć. *Glicz. Wych. B* 2 *b*. Abraam miawszy rzecz z dziewką, dostał syna Izmaela. *ib. B* 3. er hatte mit ihr zu thun. Bóg z świata wziął onego syna, którego Dawid dostał z żoną Uryaszową, w ten czas, gdy ją był wziął, i rzecz popełnił. *Glicz. Wych. B* 4. (sprawę z nią miał). Brzemienna jeśli swą rzecz odbywa, nie może być aby płodu zdrowego doniosła. *Spicz.* 181. (sprawę cielesną odbywa). Lekarstwo to rzecz przyrodzoną

paniom wywodzi. *Sienn.* 71. (miesiączki). — §. Pospolita rzecz, *ob.* Rzeczpospolita, państwo, stan, rząd, kraj. *Similiter:* Spolna rzecz, n. p. Obmyślając spolnéj dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, w radzie uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryt.* 2, 6. das allgemeine Beſte. — §. Lata 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, wiarę i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Św.* 287, (cf. *Lat.* novas res moliri). Wojewodzic Gdański począł nowe rzeczy myślić, przystawszy ku margrabiemu Brandeburskiemu. *ib.* 210. — §. Taką rzeczą = takim sposobem, takim kształtem: auf ſolche Art, auf ſolche Manier. Taką rzeczą lepiej się nie żenić. *Sk. Kaz.* 51 *b.* To takową rzeczą nie należałoby z chorego i oka spuszczać. *Perz. Lek.* 65. Taką rzeczą nic nigdyby na świecie nie było, gdyby .... *Kluk. Rośl.* 2, 81. Sława nie zawsze jest rękojmią zacności; taką rzeczą i szynka Westfalska byłaby zacną. *Zab.* 5, 108. — §. Moja rzecz, twoja rzecz = powinność, należytość, mnie, tobie przyzwoito: meine Sache, deine Sache, Pflicht, Gebühr. Jestem poddany króla, moja rzecz jest słuchać jego rozkazów. *Ossol. Boh.* 1, 461. Twoja rzecz w ten czas się odzywać, kiedy ja się ciebie zapytam. *Teat.* 32. *b*, 117. Kapłańska rzecz pismo wykładać, a nie moja. *Sk. Żyw.* 2, 60. Nie moja rzecz, gdy wichry maszt zatrzęsą z jodły, Na płaczliwe z bojaźni udawać się modły; *non est meum. Hor.* 2, 192. *Mn.* Twoja rzecz kądziel i wrzeciono. *Otw. Ow.* 490. Hardego rzecz nie wierzyć mądremu. *Karnk. Kat.* 11. Pójdź przecz, smarkaczu, twa rzecz w piasku gmerać. *Gaw. Siel.* 384. Duchownych to rzecz, pana upominać i karać. *Sk. Żyw.* 286. Nie biskupia rzecz złoto chować. *Sk. Dz.* 371. Nie wzgardzisz, Najjaśniejszy Panie, imieniem ojca, który tak chwalebnie rzecz jego pełnisz. *Dyar. Grod.* 325. Winiarza jest rzecz pilnie obaczyć przyrodzenie macicy. *Cresc.* 315. *Ellipt.* Chłopska to jest, jeść siła, szlachecka zaś pić więcej. *Dwor. C* 1. — *Similiter:* Skutek nie zawsze naszej rzeczy bywa, Ale nadzieja nigdy nie upływa. *Chrośc. Ow.* 290. w naszej mocy, in unſrer Macht. — §. Na rzecz czyją, na niego, na jego skarb, rejestr, rachunek, imię; für jemanden, auf jemandes Rechnung. Fabryka ta założona jest na rzecz króla. *N. Pam.* 12, 287. — §. Niezmierna, sroga rzecz czego = wielka liczba, wielka moc, siła; große Menge, Zahl. Łodzi niezmierna rzecz. *Kłok. Turk.* 22. Niezliczona rzecz rycerstwa w domowych rosterkach poginęła. *Stryjk.* 71. Niezliczona rzecz tego, czego ani myśl ludzka pojąć może. *Stryjk.* 71. Takich rozrzutników ja rzecz niezliczoną widziałem. *Star. Ref.* 76. Przez rzekę przeprawiwszy się, silną rzecz nieprzyjaciół pobrali. *Krom.* 7. Koni wiele naszym pozdychało, zkąd smród był wielki, i much niepodobna rzecz w wojsku. *Biel.* 296. — §. 2) Rzecz, istność jakakolwiek, mimo człowieka, to, co własnością być może; ein Ding, eine Sache; *Carn.* rezh; *Vind.* riezh, rezh, roba, (cf. rob, robota); (cf. *Arab.* ryzk = dobra, majątek); *Boh. et Slov.* wěc, (cf. wiec); *Sorab.* 2. wěz, facha; *Sorab.* 1. wiez, wecž, wěczužka; *Croat.* sztvar (cf. twor, stworzyć), dugovanye; *Dal.* szatvar; *Hung.* dologh; *Rag.* stvaar, satvar, poso-sla; *Bosn.* stvar, stvarça; *Slav.* stvàr; *Ross. et Eccl.* вещь, вещица. Rzecz w prawnym rozumieniu znaczy to wszystko, co z natury swéj w majątkach ludzkich mieścić się, albo z istoty swéj ku użytkowi człowieka służyć może. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 93. Wszystko, co się tylko od osób różni, i do ludzkiego służy używania, w prawnym rozumieniu rzeczą się nazywa. *Gal. Cyw.* 2, 3. Osoba bez stanu cywilnego w prawie Rzymskim rzeczą nazywa się, jacy bywają niewolnicy. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 21. Rolnik w dobrach szlachcica stał się rzeczą dziedzica, a niezrozumianym ludzkości gwałtem przestał być osobą. *Koll. List.* 2, 48. Rzeczy na przedaj, towary, sprzęty; Sachen, Geräthe ꝛc. Wojewodze powinności około ustaw rzeczom. *Gost. Gor.* 72. W pierwiastkach rzeczy na rzeczy zamieniano. *Mon.* 69, 230. Targ na rzeczy stare, które już były w używaniu. *Star. Dw.* 12, (*ob.* Tandeta, wendeta). Hej dziatki, wnoście rzeczy. *Teat.* 21, 91. Do wojny monarchowie czterech rzeczy potrzebują: pieniędzy, ludu, rynsztunków, żywności. *Star. Vot. D* 4 *b.* (czterech artykułów). — (RZECZĄDZ, *ob.* Wrzeciądz). — 1. RZECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* rzecz; (*Croat.* rechicza, mala rech; *Bosn.* rjeçça *verbulum*); ein Sächelchen, eine kleine Sache, ein kleines Ding; *Boh.* wjecka; *Sorab.* 1. weczužka; *Vind.* zausa, zauciza, (cf. caca); *Bosn.* stvarça, mala stvar; *Ross.* вещица. Nosił chorym rozynki, jaja, pomarańcze, a umierając drugiego na takie posługi namówił, zostawując mu rzeczki one dla chorych. *Sk. Żyw.* 2, 395. Dawał mi chusteczki i kwiatki, i wstążki, i inne rzeczki. *Nar. Dz.* 3, 218. *Sk. Dz.* 586. (drobiazgi). Przybyli mytnicy, którzy nasze rzeczki mieli przeglądać. *Warg. Radz.* 161. Umysł jego lada rzeczką bywa poruszon; *paulo momento. Mącz.* (lada fraszką). Szedł tam dla odprawienia rzeczek od towarzystwa sobie zleconych. *Wys. Ign.* 50. *Wys. Aloj.* 337. Moje dziecię, czemu sobie tych rzeczek ku górze nie pociągniesz, a toć się pomarszczyły. *Falib. H.* (tych porteczek). — 2. RZECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* rzéka; *Boh.* řječka; *Sorab.* 2. rězka, zera, (cf. zdrój); *Vind.* riekiza; *Bosn.* rjeciça, potocjąc; *Rag.* rječiza, trâcjak vodu; *Croat.* rechicza, mala reka; *Ross.* рѣчка, ручеекъ, ручей, *obs.* ручай; strumyk, ein kleiner Fluß, ein Flüßchen; (cf. *Germ.* Röſche, reſſen, reißen). — RZECZNICTWO, a, *n.*, stan prokuratorski, patronostwo; *Vind.* oblastnia, poskerbnia, oblastnost; *Ross.* стряпчество, das Advocaten, Sachwalten; (*Boh.* řečnictwj krasomowstwo, řečnowati *perorare*; *Sorab.* 1. rěčniwoſcže hutžwa retoryka). Syn Emiliusza nie przykładał się do stawania w sprawach czyli rzecznictwa. *Zab.* 5, 7. On tam prawnych spraw i rzecznictwa pilnuje. *Sk. Żyw.* 1, 4. Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa albo z rzecznictwa nabędzie, tego z bracią dzielić nie powinien. *Szczerb. Sax.* 429. *ib.* 376. RZECZNICZKA, i, *ż*, orędowniczka, prokuratorka, patronka; *Sorab.* 1. rěčnicza; *Bosn.* parciça; *Croat.* zagovornicza, die Sachwalterinn. Najświętsza panna, rzeczniczka nasza, jak matka sędziego, potężnie odprawować będzie sprawę naszę. *W. Post. Mn.* 529. Rzeczniczka i obronicielka grzesznych panna Marya, ubłaga srogi gniew bo-

ży. *Bzow. Roż.* 2. Rzeczniczka i przyczynicielka do pana. *Żarn. Post.* 3, 654. Staną rzeczniczki przed nim, sprawiedliwość z miłosierdziem, jedna ha stronę sędziego, a druga wedle grzesznego, *causidicae. Pieśn. Kat.* 16, 9. *RZECZNIE, *ob.* Rzeczny. RZECZNIK, a, *m.*, RZECZOMOWCA, y, *m.*; (*Boh.* řečnjk krasomowca; *Slov.* řečnjk, wimluwnik *rhetor*, *causidicus*; *Sorab.* 1. rětžnik *rhetor*, *locutor*; *Carn.* rezhnik; *Vind.* riekavez, govornik = mówca; *Eccl.* рѣчникъ, сильный во глаголании = wymowny; (реченникъ, речникъ słownik); *Eccl. et Ross.* речеточецъ, краснословецъ, кѣтник krasomowca; *Ross.* рѣченникъ słownik); orędownik, prokurator, sprawomowca, rzecz od kogo sprawujący, der Sachwalter, (Redner. Adlg.); *Carn.* besednek, (*ob.* Biesiada); *Vind.* oblastnik, oskerbnik, poskerbnik, prauduvauz, praudofrednik (cf. prawnik), patron, pomozhnik, sagovarnik, sagovoritnik, savetnik, (cf. sowietnik); *Croat.* zagovornik, prokurator; *Dal.* govorchin, govorcsin, paracz (cf. pierca), pravdoznanacz; *Hung.* procator; *Slav.* odvitnik, govorcsin; *Bosn.* paraç, odvitnik, bronitegl; *Rag.* odvjetnik, pâraz; *Ross.* дѣлецъ, ходатай, стрянчей; *Eccl.* согласгольникъ, винословецъ, (cf. wina). Orator abo rzecznik. *Petr. Et.* 7. Rzecznik jest ten, który albo przyjacielski albo swój umysł sędziemu oznajmia, i mówi przeciwko tym, którzyby się onemu umysłowi jego przeciwili. *Szczerb. Sax.* 374. Rodzice, którzy chcą doczekać się po synie swym, aby dobrym oratorem albo rzecznikiem ostał, niechaj o to się postarają, aby w prawie, jeszcze w pieluchach będąc, uczyć się począł. *Glicz. Wych. K* 2. Wyrwał się jakiś rzecznik, statutem szermował. *Biel. S. M. B.* Z Aleksandryi posłów do cesarza wyprawiono, i z niemi Appiona, jako rzecznika, żałując się na żydy. *Sk. Dz.* 24. Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel.* 43. Dobrzeby było, żeby same strony sprawy swe sprawowały, a rzeczników by nie potrzebowały, którzy swemi farbami wielekroć sprawy zatrudniają. *Modrz. Baz.* 384. Krystus rzecznik i pośrzednik nasz do boga. *Żarn. Post.* 13. Jeśli kto zgrzeszy, mamy rzecznika u ojca, Jezusa, tenże jest ubłaganiem za grzechy nasze. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 2, 1. *Wujek. ib.* Niepobożne rzeczomowce, co psują ludziom ich sprawiedliwość. *Groch. W.* 440. RZECZNIKOWY, a, e, RZECZNICKI, a, ie, od rzecznika, Sachwalter; (*Sorab.* 1. retžniczki; *Boh.* řečnický krasomowski). W duchownym prawie ma każdy czasu trzy dni, w których może odmienić słowa prokuratora swego; ale ludzie Saskiego prawa tak długiego czasu jak tamci do wsteczenia słów rzecznikowych nie mają. *Szczerb. Sax.* 378.

1. RZECZNY, a, e, Rzecznie *adverb.*, w saméj rzeczy, rzeczywisty; (*Boh.* řečný; *Ross.* рѣчистый = wymowny), in der That, wirklich; *Boh.* wečnaty; *Eccl.* вещный, вещнѣ. Sprawiedliwość nie mniemana, ale rzeczna i prawdziwa. *Sk. Kaz* 349. Już dali sobie w zamienione dobra istotne wwiązanie i rzeczne dzierżenie. *Herb. Stat.* 510; (dzierżenie w rzeczy saméj. *ib.* 511). Masz rozkazanie rzeczne i istotne, które jest więtsze, niżli słowne. *Hrbst. Odp. I* 7. Nowi wieku naszego doktorowie sami rzecznie to wyznawają, jakiéj ważności są ich świątości. *Hrbst. Nauk. U* 4 *b.* (skutkiem, uczynkiem). Aza ty tego nie wierzysz, że rzecznie jest ciało Krystusowe w chlebie takie, jakie się z panny narodziło? *Baz. Hst.* 38. Sakrament, który na ołtarzu bywa, jest rzecznie i naturalnie ciałem Krystusowém. *ib.* 70. *Gil. Post.* 189 *b.* — 2. RZECZNY, a, e; *Boh.* rječný; *Sorab.* 1. rieczny, rěczné; *Bosn.* rjecni; *Vind.* potoken, potozhen, (cf. potok, potoczny): *Croat.* rechni; *Rag.* rjeecki; *Ross.* рѣчный, ручейный, ручьевый; od rzéki, Fluß =. Znalazł tam 200 Kozaków rzecznych, którzy tylko ryby łowią, ustawicznie tam między rzékami mieszkając. *Papr. Ryc.* 103. Rybitw wędę zarzucił w rzéczne głębokości, Aby sobie dostał ryb nędznik na żywności. *Papr. Koł. J* 2. Różność między wodą dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jezierną, morską. *Syxt. Szkł.* 18. Żaba szczurka na brzegu rzecznym obaczyła. *Popr. Koł. T.* Witwina czyli rzeczna wierzba. *Mon.* 74, 757. — RZECZOMOWCA, *ob.* Rzecznik. RZECZOWNIK, a, *m.*, *Nomen substantiv. Kpcz. Gr.*; istotimię. *Tr.*; *Slov.* podstatné, podstatliwé mêno; *Carn.* samasvcja beséda, samsvojne; *Vind.* sammustojozha beseda; *Slav.* samostávno ime; *Ross.* существительное имя, das Hauptwort. RZECZOWNY, a, e, do rzeczy się ściągający, Sachen =; *Boh.* wečnaty. Prawo służące osobom na rzecz, zowie się prawem rzeczownym. n. p. prawo posiadania własności, zastawu, służebności, dziedziczenia. *Gal. Cyw.* 2, 16. Prawa rzeczowne dzielą się na prawa na rzeczy, i na prawa do rzeczy. *ib.* 1, 10. — 2. *Gramm.* Imiona rzeczowne, rzeczowniki, przymiotne, przymiotniki. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 106. Wyrazy rzeczowne. *ib.* 3, 2. — RZECZOWNIE *adverb.*, jako rzecz, jak rzeczownik, substantivisch. Imiona przymiotów, wziętych rzeczownie, kończą się jak rzeczowniki, n. p. moc, życie. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 138. RZECZOWY, a, e, n. p. Rzeczowe pismo, hieroglificzne, daleko było niewygodniejsze od głosowego. *Kpcz. Ukł.* 137. die Sachenschrift, Hieroglyphenschrift. RZECZPOSPOLITA, (*contr.* RZPLTA), éj, *z.*, a*) rzecz pospolita, pospolita rzecz, *spólna rzecz, społeczność, *obec; die Gemeinschaft, Gesellschaft. Nasza rzeczpospolita jest w niebiesiech. *Bibl. Gd. Phil.* 3, 20. (nasze obcowanie. *Wujek.*, unser Wandel. Luth.). Byli niektórzy na odpór, drudzy też tę wojnę Turecką radzili, dla pospolitéj rzeczy chrześciańskiéj. *Biel. Św.* 276, *ob.* Pospolity. — b) *Rzeczpospolita, rząd, państwo, stan, der Staat; *Slov.* obec, (*ob.* *Obec); *Vind.* flofhtvu, stalifhtvu, deshelje; *Carn.* gmanya (cf. gmina), opchina, lyucztvo, pük, (cf. lud, pułk); *Eccl.* народное жительство. Rzplta jest zgromadzenie ludzkie porządnie zebrane, ku dobremu życiu postanowione. Imieniem Rzpltéj jedna familia albo dom jeden nie bywa nazwan, gdyż jest rzecz osobna, jednemu należąca, którą własnym imieniem zowią rzeczą domową. *Modrz. Fr.* 8. Takową Rzpltą za najlepszą mają, gdzie królewska władza wszystko rządzi; osobom zacnym celniejsze urzędy dawają, a wszyscy zarówno pod prawem. *ib.* 11. Rzplta jest, gdy spólnie w jednym zgromadzeniu ludzie mieszkając, porządnie, obyczajnie i sprawiedliwie żyją. *Gorn. Wł. D b. Petr. Pol.*

86. Przełożony i sam o się, i o pospólstwo i o wszystkę rzeczpospolitą radzić musi. *Kosz. Lor. pr.* Rzeczpospolitą tak postanowili, żeby się każdy swéj powinności trzymał, a tą drogą łacniéj dobra pospolnego i zgody mógł bronić sąsiedzkiéj. *Janusz. Oksz. G.* Gruntowna stoi Rzecz Rzymska pospolita poddana jednemu. *Żebr. Ow.* 373; (*res Romana*). Czytaj, w jakiéj Katylina, albo i insi burzyce a skaźce pospolitéj rzeczy, sławie zostawali. *Rej. Zw.* 38. Zewsząd rzecz pospolita była zawichrzona. *Biel. Św.* 61. Obmyślając spólnéj dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, co radzić uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryt.* 2, 6. Rzymscy hetmanowie Scypio, Attilius i Katonowie Skarby wzgardziwszy, spólną rzecz mnożyli. *Stryjk. Gon. E.* Kto króla zdradza, ten Rzpltą. *Petr. Ek.* 62. Królowie są śmiertelni, lecz rzeczpospolita nieśmiertelna. *Leszcz. Gl.* 161. Że każda familia mieć powinna swojego przełożonego, to jest prawidłem wszystkich na świecie rzeczypospolitych. *Zab.* 16, 243. *Psalmod.* 29. — c) Rzeczpospolita, die Republik, stan polityczny państwa, w którym albo wszystek, albo część z ludu wybrana, ma rząd i najwyższą władzę. *Kras. Żb.* 2, 458. der Freystaat; *Sorab.* 1. fwobodné město, fwobodné kray; *Vind.* republikanstvu, vkupfloshtvu, skupnovladanje, povsodafhtvu; *Rag.* skupnovládanje; *Ross.* республика. Państwa rządzące się rządem arystokratycznym albo demokratycznym, nazywają się rzeczypospolite. *Wyrw. Geogr.* 121. Freyſtaaten. *Gorn. Dw.* 355. — RZECZYSKO, a, *n.*; *Boh.* řeciště, řecisko; RZECZYSZCZE, a, *n.*, koryto dawne rzéki jakiéj, das Altwaſſer, ein Beyſtrom, der ehedem das Hauptbette des Fluſſes war. Rzéka abo potoczek, jeśli opuściwszy pierwsze rzeczysko przez insze miejsca swoje ścię obróci, tedy przecię piérwsze rzeczysko, kędy piérwéj woda szła, ma być za prawdziwą granicę. *Herb. Stat.* 226. Gdyby rzéka mocą swą z starego placu inszym się miejscem obróciła, tedy jednak ono stare rzeczysko graniczy. *Tarn. Ust.* 2. *De fluvii aut rivuli fluxu seu alveo novo et antiquo, alias* rzeczysko *haereditates limitante. Vol. Leg.* 1, 3. — §. Rzeczysko, brzydka rzéka, ein häßlicher Fluß. Narymunt bratu, począwszy od Wilny rzéki, aż do Korabla, błotnego rzeczysca, dał udział. *Biel.* 127. *Stryjk.* 305. — RZECZYWISTOŚĆ, ści, *ż.*, prawdziwa istotność; *Ross.* дѣйствительность; *Eccl.* рѣснота, die Wirklichkeit. Dzieci, co teraz dla was zabawką, będzie w czasie rzeczywistościa. *Gaz. Nar.* 1, 310. RZECZYWISTY, a, e, RZECZYWIŚCIE *adverb.*; *Carn.* resnizhn (*verus*); *Vind.* refnizhen, refnizhno, refnizno, sa refnizo, sa rifnizno, sarefs, riefen, refnizhnu; *Slov.* skutečně, w skutku, (*ob.* Skutecznie); *Rag.* djellom (*ob.* Dzieło, dzielnie), istinom, (*ob.* Isty); *Ross.* дѣйствительный (*ob.* Dziać), настояще; *Eccl.* въ рѣсноту, истино, конечиѣ (cf. koniecznie), вещиѣ; w rzeczy saméj będący, rzeczą samą taki, niezmyślony, niepodrzucony; wirklich, in der That. (*Eccl.* речевисто, исправнымъ выговоромъ рѣчей, рѣчисто = wymownie, *ob.* Rzecz, *ob.* Rzec). Rzeczywista prawda. *Cn. Th.* 969. (istna prawda). To jest rzeczywista prawda, co naocznie sami widzieli. *Pociej.* 174. — *Grammat.* Wyraz rzeczywisty, który znaczy rzecz jaką lub przymiot prawdziwie czyli rzeczywiście w niéj znajdujący się, n. p. człowiek, rozum etc. *Kpcz. Gr.* 3, 4. (cf. względny).

RZĘDEM, *ob.* Rząd. RZĘDNOŚĆ, *ob.* Zrzędność. RZĘDNY, a, e, od rzędu, Reihe-, Ordnungs-; *Ross.* очередный, строчный. Linie wymierzające odległość punktu od drugiéj linii stosunkowéj, nazywają się rzędnemi; *ordinatae. Jak. Mat.* 2, 315. — §. Rzędny, najęty, najemniczy, płatny; gemiethet, Mieth-, Lohn-. Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z dziewką rzędną Hagar. *Glicz. Wych. B* 2 *b.* Abraam miawszy rzecz z dziewką rzędną, dostał syna Izmaela. *ib. B* 3. RZĘDOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, w rzędy stawić, in Reihen ſtellen, reihen, ordnen. Wieśniacy sami siebie rzędują, jak mogą naśladują żołnierzów. *Stas. Num.* 1, 174.

RZEDZIĆ, RZADZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* zřediti; *Slov.* zredjm, rgedím; *Croat.* rédkim; *Hung.* megritkítom; *Carn.* râhlam; *Ross.* рѣдить, рѣжу, жидить, жижу; *Eccl.* рѣдю, рѣдко дѣлаю; przerzedzać, dünn machen, verdünnen. *Raro*, rzadzę, rzedzéj czynię, co gęsto było. *Mącz.* Na nic się zdało, rzedzić zgęszczone szeregi. *Przyb. Milt.* 197. Rzedzenie *Eccl.* рѣдѣнie, рѣдкотворение. RZEDZIEĆ, RZADZIEĆ, RZEDNIEĆ *neutr. niedok.*, zrzednieć, zrzadzieć *dok.*; *Boh.* řednauti; *Sorab.* 1. rětki biwam, židnu; *Slov.* řednu; *Hung.* megritkúlok; *Ross.* рѣдѣть, порѣдѣть, порѣдѣлый; rzadszym się stać, dünner werden. *Raresco*, rzedzeję, cienczeję. *Mącz.* On zaś o mściwéj myślący zapłacie Wypadł w tłum dziki, który coraz rzedział. *Kras. Woj. Ch.* 73. Zrzadziałyć wprawdzie niektóre złe nałogi, ale nie można mówić, że ustały wszędzie i ze wszystkiém. *Mon.* 73, 404. Mgła, która umysł osiadła, albo opadnie, albo zrzedzieje. *Pilch. Sen. gn.* 308. RZEDZEJ *comp. adverb.*, Rzadko, *ob.* Rzadki.

RZĘDZIĆ, *ob.* Rządzić, cf. zrzędzić. RZĘDZICIEL, *ob.* Rządziciel. RZĘDZICHA, y, *m.*, zrzęda, ein Tadelſüchtiger. On rzędzicha się głupstwem gospodarskim cieszy. *Klon. Wor.* 60. RZĘDZIOCHA, y, *ż.*, rządziocha, zrzędna kobieta; eine Tadelſüchtige, Herrſchſüchtige, die gerne kommandirt, hofmeiſtert; (Oeſterr. Siemandel). I mąż niejeden będzie głupi tak dalece, Że do ręku rzędziosze żenie puści lece. *Pot. Pocz.* 69. Obżarstwo, gniew, te panie bardzo cię też rządzą; Jam to już wszystko wzgardził; dawno pod nogami Ta twoja rzędziocha u mnie, i twa pani. *Papr. Kol. C* 4. Jakby te rzędziochy powściągnąć. *Papr. Przyk. B* 3 *b.*

RZEDZIUCHNY, RZEDZIUTEŃKI, *ob.* Rzadki.

RZEGOTAĆ, *ob.* Rzekotać. RZEK, u, *m.*, zgłoska, die Sylbe; *syllaba*, osieżenie kilka liter jednym głosem a przerzeczeniem, rzek zowią niektórzy. *Mącz.* Gramatyka obiera się około uczenia abecadła, i sylab abo rzeków słów, i wszego języka. *Mącz.* Skrócenie sylaby abo rzeku, *correptio. Mącz.*

RZĘKA, i, *ż.*, Rzeczka *dem.*; *Boh.* řeka, potok, (*ob.* Potok); *Slov.* réka; *Sorab.* 1. rěka, ryka, rjka; *Sorab.* 2. rěka; *Carn.* reka; *Vind.* reka, rieka, potok; *Croat.* rěka, potok; *Dal.* rika; *Rag.* rjěka; *Bosn.* rjeka; *Slav.* rîka; *Ross.* рѣка; (cf. *Graec.* ῥεειν; *Ross. obs.* рѣти;

Eccl. рнѧти, рѣяти; *Graec.* ῥυαξ *profluvium*; Nieder. Rihe, *rivulus*; *Goth.* richa; *Angl.* riw; *Gall.* riviere; *Aeth.* אקר *exitus aquarum*; *Lat.* Rhenus; *Germ.* Rhein, rinnen, rennen), der Fluß, der Strom. Rzéka jest woda korytem biegąca, i w biegu nieustająca, póki nie złączy się z drugą rzéką abo z morzem. *Wyrw. Geogr.* 16. *Kluk. Kop.* 1, 87. *Kluk. Zw.* 3, 229, (cf. strumień). W jezierze woda stoi, rzéka zawsze bieży. *Simon. Siel.* 39. Gdyby kto rzékę, która graniczy, dowcipem swym obrócił łożyskiem inszym pod swą dziedzinę, tedy ta nowa rzéka graniczyć ma. *Tarn. Ust.* 2. Po rzece, po wodzie, z rzéką płynąc. *Wład.*, mit dem Strome. — *Transl.* Rzeką, strumieniem; ſtrömend, ſtrommeiſe. Hojnie nad sobą, i prawie rzéką wylane miłosierdzie odniósł. *Sk. Żyw.* 54. W to nie mogli potrafić Midas, Kresus, choć im rzéka majętności na łono ciekły. *Petr. Ek.* 120. — *RZEKAĆ, RZEKNĄĆ, *ob.* Rzéc. — **RZEKOBRZEGNI, ia, ie, n. p. Rzekobrzegnie wierzby. *Otw. Ow.* 393. po brzegach rzécznych rosnące, flußufrige Weiden. — RZEKOMO, *ob.* Rzkomo.

RZEKOT, RZEGOT, RZECHOT, **RZEKT, u, *m.*, rzekotanie, odgłos chrapliwy; *Croat.* rogotanie, kreketanye, krechânye, (cf. krzyczeć); *Dal.* krakotanye, karkochanye; *Hung.* regetés, ein rauhes Getöne. Rzekotanie czyli głos żab chrapliwy. *Otw. Ow.* 232. das Gequäcke der Fröſche. Sroka, ktokolwiekby tam wnijść chciał, gdzie się osiedli, tedy go swym rzegotaniem wydawa. *Spicz.* 152. Chrapliwy wypuszcza rzekt, miasto słów; *raucum murmur. Zebr. Ow.* 306. Po łopatkach z chrapliwym rzektem cieką śliny: *cum rauco stridore. ib.* 197. RZEKOTAĆ, RZEGOTAĆ, RZECHOTAĆ, -ał, -oce, *med. niedok.*, Rzektać *contract.*; (*Boh.* řhetati rżeć); chrapliwy głos wydawać, skrzeczeć; *Boh.* řehotati o srokach, řehotám, křehotám o żabach; (*Slov.* řechtim *cachinnor*); *Sorab.* 2. rägotasch, o srokach i żabach; (*Carn.* regetam *hinnio, effuse rideo*); *Vind.* reglam = o żabach; *Croat.* regetati, regéchem, kvekechem, kreschim, krechim; *Hung.* regetek; *Dal.* krakochyem, szkvarchim, (cf. skwierczeć); *Ross.* стрекотать, стрекочу, (o srokach), rauh tönen, ein rauhes Getöne von ſich geben. Sroka rzekce. *Rej. Wiz.* 55. Rzegocąca sroka, wrona chrapliwa. *Tol. Saut.* 36. Gdy jednego wieprza kto uderzy; inne głośno rzechocą, grunzen, gnurren. *Haur. Sk.* 295. My tu doma siedzimy by kwoczki, Upstrzywszy się, rzegocąc by sroczki. *Biel. S. N.* 6. Żaby rzegocą. *Dudz.* 21. dukają, skrzeczą, die Fröſche quaken, (quâkern, wreckekefs). Żabki rzekcą w jezierze. *Klon. Fl. A* 4 *b.* Zwykle żaba na deszcz rzekce. *Pot. Arg.* 336. Żaby te znaczą ludzie, co rzegocą, co się sadzą w słowach. *Leszcz. H. S.* 109. Dziś dobrodziejka jak sojka rzegoce. *Papr. Pr. D* 2 *b.* Świegotliwym nie przywłaszczają aby mówili, ale że uszy zagłuszają, zanieprażniają ludzi, rzekczą, szczekają. *Eraz. Jęz. D* 5 *b*, 6. Rzechotanie, gruchanie, wielomowność, *garrulitas. Mącz.* Obraca się na stronę z rzegotaniem i śmiechem. *Teat.* 49. *d*, 17. *Zab.* 7, 57, cf. parskać, cf. grzegotać, klekotać. — [RZEKOTAĆ się, Rzegotać się, *transl.*, *rusk.* rehotaty sia, głośno się śmiać, laut lachen 2]. Wszystkobyś się Jadwigo z chłopy rzegotała. *Burl. C.* gziła, tłukła, herum balgen. RZEKOTKA, RZEGOTKA, i, *ż.*, RZEGOTECZKA *dem.*, grzegotka, eine Klapper, Kinderklapper, eine Schnarre. W wielki piątek u nas nic nie słychać, prócz niewdzięcznego głosu rzegotek i klekotek. *W. Post. W.* 254. W prawdzie, żeć to mała rzeczka, Ale głośna rzegoteczka. *Groch. W.* 372. Rzegoteczką pospolicie Rado więc gra każde dziecię. *Groch. W.* 372. RZEKOTLIWY, a, e, — ie *adverb.*, wrzaskliwy, chrapliwy; rauh tönend, ſchnarrend; *Vind.* reglazh, verketazh, verkazh, verkavez. (*Slov.* řehotnik *cachinno*). Rzekotliwa sroka, *garrula. Mącz.* Rzekotliwe skrzypce, głośne. *Wład.* **RZEKOTOMIR, a, *m.*, *Graec.* χραογασιδης *Przyb. Batr.*, miano żaby.

RZEMIEŃ, ia, *m.*; (*Boh.* řemen; (*Slov.* řemen *corium*, řemenař rymarz); *Sorab.* 1. rêmen, rehmen; *Sorab.* 2. remen; *Carn.* jêrmen, jêrmenz, (jermęnar = rymarz); *Vind.* remen, jermen, jermeni, arjemen, erjemen, jeremen; *Croat.* remen, reménecz (*corium* = skóra, remenár *coriarius*), bagaria, terkia (cf. troki), vulaka, (cf. wojłok); *Bosn.* remik; *Slav.* kaish; *Eccl.* оусыпь, ремень rzemień, skóra; *Ross.* ремень; *Germ.* der Riemen; Nderſächſ. reem; *Graec.* ῥυμα; *Finl.* ruoma; *Svec.* rem, cf. *Lat.* remus); obdłużny kawał z skóry ukrojony; n. p. Nie idzie o rzemień, ale o całą skórę. *Rys. Ad.* 45. Rzemień trzewiczny *Ross.* клюша. Z cudzego się szeroko kraje rzemień, ze swego szczupło. *Dwor. B* 4. (kiedy z cudzego, tedy nu nu, a kiedy z swego, tedy nie nie!). Z cudzej skóry szerokie rzemienie albo pasy krają. *Eraz. Ob. C.* Na cudzéj strawie hojno sobie poczynać, a z cudzej skóry szerzéj rzemień krajać. *Kosz. Lor.* 41 *b.* Pijanice dworscy tak opatrznie piją, jakoby się nie dłużyli; bo na cudzéj strawie żywiąc, nie swój rzemień ciągną, choćby się przerwał, nic nie dbają. *ib.* 118 *b.* Tak trzeba rzemień ciągnąć, jakoby się nie zerwał. *Rys. Ad.* 66. Wyprawuje się, by rzemień w ogniu. *Rys. Ad.* 73; (*Slov.* remen sa w ohni ně poprawí, *mali verberibus non emendantur*). Nie gryź rzemienia. *Burl. A* 3. (nie czyń, co się na nic nie zda; nie psuj sobie daremnie zębów). Jął się gryźć rzemienia. *Rys. Ad.* 18. U Niemców prawie zapalają się na nauki uczciwe, i rzemienia nie żałują tam ojcowie synom swym pociągać. *Glicz. Wych. M* 2 *b.* nie żałują mieszka, worka, pieniędzy, kosztów. — §. *Transl.* Ma w rzemieniu, ma w kalecie. *Cn. Th.* 969. ma w mieszku, w trzosie, ma dzięgi, er hat was im Beutel. — §. Rzemień nierobiony, z którego rzemyki abo co innego robią, skóra wyrobiona. *Cn. Th.* 969. Leder, Fell, Haut. RZEMIENICA, y, *ż.*, Kuhriemen, kamień żelazny pospolicie ugrowaty. *Kluk. Kop.* 2, 218. RZEMIENNY, a, e, z rzemieni, skórzany; *Sorab.* 1. rêmenanê; *Ross.* ременный, von Riemen, ledern. Paski u szabli rzemienne. *Kras. Pod.* 2, 145. — Odkąd świat światem, nie był takiemu nigdy ni kądzielnym, ni rzemiennym bratem. *Zab.* 14, 262. po mieczu, Schwerdtmagen.

Pochodz. *rzemyk*, *rzemyczek*, *rymarz*, *i t. d.*

RZEMIEŚLNICTWO, a, *n.*, trudnienie się rzemiesłem, das Handwerkſweſen. Trzy liczymy prawe zbogacenia kraju spo-

soby: rolnictwo, rzemieślnictwo i kupiectwo. *Mon.* 67, 113. RZEMIEŚLNICZEK, czka, *m.*, czeladnik rzemieślniczy, towarzysz; *Ross.* подмастерье, der Handwerksgeselle, Handwerksbursche. Rzemieślniczkowie, abo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 3, 593. RZEMIEŚLNICZKA, i, *ż.*; *Boh.* řemeslnice; *Ross.* ремесленница; *Eccl.* ремественница, die Handwerkerinn. Ujrzysz lada rzemieślniczkę łańcuszno i w sobolach. *Jeż. Ek. F* 3. RZEMIEŚNICZY, RZEMIEŚLNICZY, RZEMIĘŚLNY (*Petr. Pol.* 44), a, e; *Boh.* řemeslnicky, řemeslný; *Vind.* rokodelni, (cf. rękodzielny); *Ross.* ремесленный, ремесленничій; od rzemiesła, Handwerks-, handwerksmäßig. Pospolite są sztuki rzemieślnicze, które odbywa ręka ku samej potrzebie życia ludzkiego, żadnéj nie zamierzając sobie przystojności i cnoty. *Pilch. Sen. list.* 3, 15. Narzędzia rzemieślnicze, jako to: stolarskie, kowalskie etc. *Jak. Art.* 3, 237. Robota rąk rzemieśniczych. 1 *Leop. Jer.* 10, 9. Rzemieślny czyli mechaniczny rozum, nie dosyć na cyrulika. *Perz. Lek.* 352. X. Ignacy Konarski, Piar, szkołę rzemieślniczą w Opolu założył; a na sejmie 1764 ustanowiono, żeby wyzwoleni w niéj uczniowie we wszystkich cechach w zupełnéj z innemi rzemieślnikami równości przyjmowani byli. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 226. *Vol. Leg.* 7, 373. eine Schule für Handwerker, Handwerkerschule, Professionistenschule. — *ż.* Sztuka rzemieślnicza albo mechanika. *Boh. Dyab.* 77. RZEMIEŚNIK, RZEMIEŚLNIK, a, *m.*; *Boh.* řemeslnjk; *Slov.* řemeslnjk, řemeselnjk; *Sorab.* 1. ruczné dźelnik, hantwarski; *Carn.* rokodelz (cf. rękodzielnik), antverkar; *Vind.* delazh, rokodelauz, rokar; *Hung.* tscinálo, (cf. czyniciel); *Ross.* ремесленникъ, ремественникъ, рукохудожникъ, мастеровой человѣкъ; *Eccl.* хытрьць, (cf. chytry); rzemiesłem bawiący się, der Handwerker, Professionist; (*Etym.* ramię). Rzemieślnik wyrobionym już i zebranym od rolnika pożytkom, różne dając ułożenia i kształty, czyni je udatniejsze, i ku użyciu ludzkiemu więcéj sposobne. *Mon.* 67, 114. Tak potrzebny jest wzór rzemieślnikowi, jako gnyp, dłubaczka, piła, bez których nic począć nie może. *Pilch. Sen. list.* 2, 78. Umiejętny rzemieślnik naprzód stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego zrobionym być ma. *Mon.* 64, 451. Dobry rzemieślnik dobrego naczynia potrzebuje. *Cn. Ad.* 185. Dobry 'rzemięśnik z leda czego uczyni co dobrego. *ib.* 186. Dobry 'rzemięśnik mało ucinków i okrawków czyni. *Cn. Ad.* 186. Rzemieślnik niewolnik u tego, co mu robi. *Rys. Ad.* 60. 'Rzemięśnik dobry na swym zdaniu przestaje. *Cn. Ad.* 1019. 'Rzemięśnika nie trzeba uczyć. *ib.* 'Rzemięśnikami miasta stoją. *ib.* 'Rzemiętlnicy. *Vol. Leg.* 3, 32; 'rzemięśnicy. *ib.* 55. — *ż. Transl. fig.* Kazałem szukać przeklętego rzemieślnika wszystkich tych sztuk. *Nag. Cyc.* 61. autora, Urheber, Anstifter. Polifont na tronie! ten szczęśliwy rzemieślnik występków i zdrady. *Teat.* 44. *c*, 41. RZEMIEŚLNIKOWY, a, e, od rzemieślnika, Handwerker-. Ręce rzemieślnikowe. *Groch. W.* 122, *ob.* Rzemieślniczy. RZEMIESŁO, RZEMIOSŁO, a, *n.*, RZEMIOSŁKO *dem.*; *Boh.* řemeslo; *Slov.* řemeslo; *Sorab.* 1. ruczne dźewo, hantwark, ruczna dźelnosć, hantwarstwo; *Carn.* rokodelnost, rokodelstvu (*ob.* Rękodzieło), dęlnya, antverh; *Vind.* rokodelstvu, rokarshina, rozhnia, antvarh; *Croat.* mestria, (cf. majster, mistrz); *Dal.* mestria; *Hung.* mestersegh; *Slav.* rukotvorje, zanát; *Ross.* ремесло, рукомесло, (cf. ma w ręce rzemiesło); *Eccl.* хитрость (cf. chytrość), ремество, хждожьствко; trudnienie się ręczną robotą rzemieślniczą, robota rzemieślnicza; das Handwerk, die Profession. Krawiectwo, szewstwo, garbarstwo, i inne rzemiesła. *Hrbst. Odp. P p.* (*NB.* zakończenie -*stwo* właśnie służy do wyrażenia rzemiosł: n. p. ślósarstwo, śklarstwo i t. d.). Bękartowie dawniej rzemiosła nie mogli robić. *Glicz. Wych. B* 4 *b.* Rzemiosło umieć, a rzemiosłem nie robić, ubóstwa jest przyczyna *Sk. Żyw.* 1, 19. Rzemiosło robić, ein Handwerk treiben, 'rzemieślniczyć; *Ross.* ремесленничать. Przez rzemiosło nabywamy, kiedy jakim rzemiesłem bawimy się, a z niego pożytek mamy. *Gost. Gor. praef.* Rodem był z Włoch, rzemiesłem mularz. *Birk Sk. E* 3. Czym lepszy rzemieślnik, większy pijanica. *Pot. Jow.* 70. Nieprzyjaciołmi sobie wszyscy rzemieślnicy. *Pot. Zac.* 59. Niechby każdy pilnował swojego rzemiosła. *Zab.* 13, 277. *Treb.* Każdemu w swym rzemieśle wierzyć trzeba. *Cn. Ad.* 336. *Pot. Arg.* 507. Każdy w swym 'rzemieśle biegły. *Cn. Ad.* 345; (*non omnia possumus omnes*). Siedm rzemiosł, czternaście nieszczęścia. *Rys. Ad.* 65. Kto siła rzemiosł umie, robi mało. *Pot. Jow.* 70. — Rzemiesło, prawo robienia rzemiesłem; das Handwerksrecht, Zunftrecht, das Handwerk. Nieposłusznego urzędowi majstra mają z rzemiesła zrzucić. *Sax. Porz.* 26. Na rzemiosło znowu przyjąć. *ib.* Jeśliby w cechu który był sporny, takowego mistrzowie mają rajcom opowiedzieć, a oni go mają według występku karać, albo i z 'rzemiesła złożyć; a jeśliby się i potym przeciwił, tedy już do śmierci 'rzemiesła nie będzie mógł robić. *Szczerb. Sax.* 183. Któryby oskarżony 'rzemiesło utracił, a rajceby mu znowu 'rzemiesło robić dopuścili, takowy acz je robić może, ale przedsię prawo swe traci, tak że do cechu chodzić nie może. *Szczerb. Sax.* 183. — *Fig. tr.* On stary mistrz czart od początku świata na tym rzemieśle usiadł, aby nas odwodził od prawdziwéj nauki. *Rej. Post. L* 4. Tegośmy rzemiosła ludzie, co i ty. *Zab.* 13, 263. (jednéj klasy, godności). Złączył dawno rozdzielone rzemiosła, pokój z wojną. *Birk. Zamoj.* 25. żołnierskie rzemiesło, das Kriegshandwerk. Nieszczęścia nasze są własnym nas samych rzemiosłem. *Zab.* 5, 132. są naszą sprawką, naszym dziełem, unser eigen Werk.

RZEMPOLIĆ, RZĘPOLIĆ *cz. niedok.*, mizernie grać na skrzypcach; *Boh.* šumařim, (cf. surma); *Vind.* fidlati; *Ross.* варганить, пиликать, fiedeln, elend geigen, schrapen auf der Violine. Tobie tylko po szynkach rzempolić. *Teat.* 20. *b*, 184. Skaczą wesoło ochocze parobki, Fałszywym tonem skrzypiciel rzempoli. *Kras. List.* 27. Usłyszysz tam niekiedy, jak skrzypiciel rzempoli dla rozruchania jakiej służącéj. *N. Pam.* 11, 167. Rzempolenie, *Ross.* гуденіе, погудка. RZEMPOŁA, i, *m.*, skrzypek podły, rzempolący, ein Fiedler; *Boh.* šumař; *Vind.* flab, godez, koritnizar; *Ross.* погудало, гудельщикъ, рудна о.

RZEMYK, a, *m.*, RZEMYCZEK, czka, *m.*, *demin. Nom.* rzemień; *Boh.* řemynek; *Carn.* jêrmęnz; *Croat.* reménecz; *Rag.* remik; *Bosn.* remik, volaka, (cf. wojłok); *Ross.* ремешекъ, гайтанъ, ein Riemchen, ein kleiner Riemen. Od najmniejszej nici snowanej, do rzemyka najpodlejszego, nie weźmę z wszystkich rzeczy, które twoje są. 1 *Leop. Genes.* 14, 21. (od nici wątkowéj aż do wstęgi. 3 *Leop.*). Rzemyk u obuwia. *Cn. Th.* 969, *Carn.* shtogli. — §. *Transl.* Rzemyk, mieszek, Geldbeutel. Gęby z mieszkiem nie zgadzają, nie tak jak rzemyka stawa. *Lek. B* 4. (kałety, mieszka, trzosu). Co marnotractwo twoje ich nie tyka? Owszem pociągną na zysk swój twego rzemyka, Łudząc twoje nadzieje. *Hor. Sat.* 170. Kto cudze łyczko zgubi, rzemykiem swoim przypłaci. *Rys. Ad.* 28. (za podlejszą rzecz musi lepszą dać). Od rzemyka do kozika, od kozika do konika, a potym na szubienicę. *Rys. Ad.* 52. (stopniami, nie od razu złodziejem zostać). RZEMYSKO, a, *n.*, rzemień niekształtny, ein häßlicher Riemen; *Ross.* ремнище.

RŻENIE, RŻANIE, *ob.* Rżeć, Rża.

RZEP, u, *m.*, świni rzep; *Boh.* řepjk; *Ross.* репей, репехъ; *Xanthium*, kleine Klette, rodzaj mniejszy łopianu. *Kluk. Rośl.* 2, 251. (*Ross.* репина, яворъ *platanus orientalis*). Rzep wielki, *ob.* Łopian; *Carn.* erpje; *Ross.* репейникъ, репятникъ. Rzep i oset wyrośnie na ich ołtarzach. 1 *Leop. Ozea.* 10, 8. *ib.* 9. 6. *ib.* 4 *Reg.* 14, 9.

RZEPA, y, *ż.*; *Boh.* řepa, řipa; *Slov.* řepa; *Sorab.* 2. řepa, riepa; *Sorab.* 1. rěpa, rěpka; *Carn.* repa; *Vind.* repa, (repizhi = końce rzep, cf. rzap; *Croat.* rèpa; *Dal.* rippa; *Hung.* répa; *Bosn.* rjeppa, rippa; *Slav.* ripa *Rag.* rjeppa, rippa; *Ross.* рѣпа; *Graec.* ῥάπυς, ῥάφις; *Lat.* rapa; *Ital.* rapa, rava; *Gall.* rave; *Angl.* rape; *Svec.* rofwa; *Germ.* die Riebe. Rzepę pospolitą sieją w polu, sieją i w ogrodach; przedniejsze są, Toruńska abo Pruska, Steckrüben, długa, i Brandeburska, Märkische Rüben. *Kluk. Rośl.* 1, 206, *Vind.* merkva. Rzepa podługowata słodka lub kolnik, kwaki, karpiele, Steckrüben. *Krup.* 3, 59 Rzepę podługowatą słodką kolnikiem, a w Krakowskim Bytomką zowią. *Syr.* 1041. *et* 1043, *Ross.* рѣпица; *Sorab.* 1. rěpka. Rzepa tarta *Vind.* ribanza. Rzepa kisiona, *Vind.* kifelza, kifela repa: pierzona, *Vind.* pezhka, fmoika; duszona, *Vind.* fmodnize, fmounize; siekana, *Vind* fiekanze, nat, (cf. nać) Rzepy całkiem gotowane, całki; *Vind.* oblize, (*ob.* Obli). Rzepa sucha *Sorab.* 2. nisanza. *Slov. prov.* Dobra psu mucha, a chłapowi repa; dobra psu mucha, a chłopowi rzepa, cf. takiemu takie. (*Slov.* Slowák gako repa, čiri Slowák; *verus genuinus Slavus*). Próżnaś uczynił drogę, lepiejbyś był rzepę w domu kopał. *Teat.* 1. *b*, 62. Wlazł na gruszkę, kopał rzepę; cf. miotła w kącie, będzie deszcz = nie klei się, nie idzie jedno za drugim; weil der Löwe ein grimmiges Thier iſt, ſo ſollen wir in einem neuen Leben wandeln; das paßt. wie die Fauſt aufs Auge. Zajął go na rzepie. *Rys. Ad* 28. Im więcéj liście na rzepie obrywa, tym większa roście, dlatego przypowieść Polska: zajął, jako na rzepie; iż nie trzeba zajmować z rzepy bydła, jeśli chcesz, by rosła wielka. *Urzęd.* 262. — W edukacyi przez ten czas wiele prolitował; po Niemiecku, po Francuzku, jak rzepę gryźć. *Boh. Kom.* 1, 119. jak orzech zgryźć, łacniuchno mu przychodzi, es iſt ihm ein Kirſchenеſſen. — §. Rzepa płonna, rozponka, roszponka, ziele na sałatę jesienną używane. *X. Kam.* Rapunzel, *ob.* Kolnik. — Rzepa świnia, *ob.* Świnia rzepka, Lwi list. — Rzepa leśna, *ob.* Gduła. Rzepa wodna, *Boh.* wodnice. Gatunek rzepy wodnej *Boh.* okraublice. RZEPAK, u, *m.*, *braszica napus*, der Rübeſamen, Rübſen, Reps, liście ma rzepnym podobne, z ziarn jego wyciskają olej. *Kluk. Rośl.* 3, 349. RZEPAKOWY, n. p. olej, Rübſenöl. *Kluk. Rośl.* 2, 349. RZEPIASTY, a, e; *Ross.* рѣпчатый; do rzepy podobny, rübenartig. Grunt twardy, gęsty, niegębczasty, nierzepiasty, *conspissatum et colligatum herbis solum. Cn. Th.* 1165. niemiękki. RZEPIK, a, *m.*; *Boh.* řepiček; *Carn.* repihk; *Ross.* репятка, печеночникъ; *agrimonia eupatoria*, Odermennig, wątrobne ziele, wątrobnik. *Urzęd.* 12. *et* 134. *et* 135. *Kluk. Rośl.* 2, 252, *Śleszk. Ped.* 420. RZEPIKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt rzepika, wie Odermennig. Psie języczki ziele, owoc mają rzepikowaty. *Syr.* 1298. RZEPISKO, RZEPNISKO, a, *n.*; *Boh.* řepiště; *Slov.* řepiště, řepowiště, mjsto kde se řepa sege; *Hung.* repa-föld, repasfold; *Vind.* repiſhe, repna gnive; *Carn.* repishe; *Croat.* repische; *Ross.* рѣпище, рѣпникъ; ziemia, gdzie rzepę siewają, *rapina. Macz.* ein Rübenacker, Rübenfeld. Na rzepisku co siać. *Haur. Sk.* 135. *et* 10. Na grochowisku, na rzepnisku, na jęczmienisku siewają ozimią pszenicę. *Haur. Ek.* 32. RZEPKA, i, *ż*; *Boh.* řepka; *Slov.* řepka; *Hung.* repátska; *Croat.* repìcza; *Rag.* rjeppiza; *Ross.* рѣпка; *demin. Nomin.* rzepa, eine kleine Rübe. — §. Świnia rzepka, *ob.* Lwi list. — Zajęcza rzepka, oset nizki, *cardopatium*, weiße Eberwurzel. *Comp. Med.* 22 RZEPNICA, y, *ż.*, §. 1) *rapistrum. Cn. Th.* 970. Heidenrettig. *Tr.* Z rzepnicy i ze lnu olej biją do lamp. *Zaw. Gosp.*, (*ob.* Rzepak). *Croat.* repnicza = nać rzepna, repniza, jamenza = loch na rzepę; *Carn* repnèza = kwaśna rzepna woda *aqua rapicia*; *Vind.* riepniza, riepna ſhupa = polewka rzepna; (*Vind.* riepenza, repniſhe, repna jama, *ob.* Podruna). — §. 2) Rzepnica, kapustnica, gatunek gruszek. *Cresc.* 225. eine Art Birnen; (*Vind.* repla = gatunek jabłek, Rübenapfel). RZEPNICZEK, czka, *m.*, *pseudobunion. Syr.* 615, eine Art Steckrüben. RZEPNIK, a, *m.*, *bunion bulbocastanum*, gatunek orzecha ziemnego, zdatny na pokarm dla ludzi, w popiele przypiekany, jak kasztany. *Kluk. Dykc.* 1, 89. Erdkaſtanie, Erdnuß. *Syr.* 615. RZEPNY, a, e; *Boh.* řepnj; *Croat.* repni; *Hung.* repabolvalo; *Ross.* рѣпный; od rzepy, Rüben-. Rzepna kupusta liście ma kapustne właśnie, a korzeń rzepny, Rübenkohl. *Syr.* 1116. Rzepna nać, *ob.* Nać; *Vind.* meteniza, nat; *Croat.* repnìcza. Siemię rzepne, *Vind.* riepnu ſeme, ogerſhiza; *Carn.* ogershiza. RZEPOSIEK, a, *m.*; *Croat.* rèposzek; *rapicidu*, Rübenhacker. RZEPSKO, a, *n.*, rzepa brzydka, eine häßliche Rübe; *Rag.* rjeppina, rippina.

RZĘPOLIĆ, *ob.* Rzempolić.

RZĘSA, y, *z.*; (*Rag.* rêsi *fimbria*, *laciniae*; *Bosn.* rese

figmenta, *lacinia*, resciti, naresciti *ornare*; *Carn.* ręsa = koniec kłosa; *Eccl.* рѣсница, вѣжда powieka; *Ross.* рѣсница, вѣжда, вѣжди; §. 1) der Augenwimper. Powieki po brzegach opatrzone są rzęsami czyli włosami, dla ochrony oka od pyłów. *Zool.* 47, *Boh.* řasa, chłaupky na wjčku oka; *Slov.* obrwa, brwě neb chłupy na wjčku oka; *Croat.* viè, pleve ochne. Rzęsy przeszkadzają, że proch, kurz, i robaczki nie łatwo w oko wpaść mogą. *Wejch. Anat.* 168. *et* 160. Oczy czarne wielkie, rzęsy długie. *Teat.* 48. *b*, 49. — §. 2) Rzęsa, rząsa, Rząska *dem.*; (*Boh.* řasa; *Ross.* ряса; *Croat.* rèsza *alga*); rodzaj ziela, rząsa wodna, *lenticula palustris*, Waſſerlinſen, pływa i rośnie na stojącej wodzie. *Kluk. Rosl.* 2, 251; drobniuchne listeczki na wodzie, co kaczki jedzą. *Dudz.* 56; żabia żob, mech wodny, dzierzęga. — Rząsa skalna, *adianthum rubrum*, Widerthon, rośnie po starych murach i miejscach ciemnych wilgotnych. *Kluk. Rośl.* 2, 251. *Syr.* 590. *Kluk. Dykc.* 1, 59. — Rząsa wietrzna, *cotyledon umibilicus Veneris*, gatunek rozłogu, rośnie na starych murach. *Kluk. Dykc.* 1, 161. Frauennabel. — §. Rzęsa, rząsa leszczynowa, szyszka podługowata miękka. *Cn. Th.* 970. die lange weiche Zürbel der Haſelnüſſe; *Sorab.* 1. woreschnowe habełki. Rząsa, którą orzech Włoski kwitnie. *Sienn.* 541. der lange Blüthenſtengel der Wälſchen Nüſſe. Rzęsa wierzbowa, bagnowa, kotki, owieczki, bagniątka. *Cn. Th.* 970. *Croat.* muczicze na drevu, brabranki; die Katzenpfötchen, z. B. an den Weidenbäumen. Rząski wierzby. *Mącz.* — §. 3) Rząsa, rzęsistość, mnogość; reichliche Menge, Vielheit. W odbitych blasków rząsie mnogiej. *Przyb. Milt.* 223. Z jego najeżonych włosów krwawa rząsa Srogie mory i wojny po ziemi roztrząsa. *Przyb. Milt.* 59. — (RZEŚCIA, *ob.* Ryść). — RZĘSNY, a, e, od rzęsy ocznéj, Augenwimper=; *Ross.* рѣсничный. — §. Rzęsny, RZĘSISTY, a, e, RZĘSISTO *adv.*, gęsty w kupie, gęsto następujący jeden po drugim, częstotliwy, obfity, mnogi, liczny; häufig, zahlreich, reichlich, überflüßig. Sala balowa rzesisto była oświecona. *Gaz. Nar.* 1, 292. *Kras. Pod.* 2, 239. Księżyc króluje nad gminnemi gwiazd rzęsistych grony. *Przyb. Milt.* 92. Lasy rzęsiste. *Paszk. Dz.* 123. Nad nim leje łzy rzęsiste. *Odym. Św.* 2, *K k* 3 *b*. Z niebios lunęły najrzęsistsze deszcze. *Przyb. Ab.* 49. Niech daje rzęsny owoc jabłoń Alcyona. *Hul. Ow.* 71. Dźbła rzęsnego bróg duży uściele. *Hul. Ow.* 59. Posag obiecują jakiś tam rzęsisty. *Opal. Sat.* 25. Dostatkami otoczony jest rzęsistemi. *Pociej.* 194. Ochoczy gospodarz nakłaniał mię, żebym z nim rzęsiste kielichy spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Jagódki rzęsiste Jak perłeczki zwiesiste. *Dar. Lot.* 15. RZĘSISTOŚĆ, ści, *ż.*, gęstość, liczność, mnogość; die Menge, Vielheit, Reichlichkeit.

1. RZESKI, a, ie, RZESKO *adv.*; (*Ross.* рѣзкій, рѣзокъ rznący, ostry, przenikliwy, рѣзко szybko); rzeźwy, rączy, darski, krzepki, żwawy; *Germ.* raſch; *Svec.* rask, rysk; *Angl.* rash; (cf. *Graec.* ῥᾴδιος; *Ital.* ratto; cf. *Arab.* raaschan, cf. rześcia, ryść); hurtig, flink; *Boh.* čilý, (cf. czuły). Rzeski albo ochotny. *Fredr. Ad.* 187. Tatarowie trwali na wszelkie niewczasy rzescy, do ciągnienia i używania łuku. *Boter.* 3, 89. Na rzeskim hasze koniu. *Rak. Pob. A* 3. Rzeski Francuz, Anglik małomowny, Holender pełen ciała. *Zab.* 8, 83, (cf. zwinny). Człowiek rzeskiego dowcipu. *Petr. Et.* von aufgewecktem Geiſte. Odpowiedział mu w bród krótko i rzesko. *Nag. Cyc.* 65. Powiedzieć trzeba rzesko, nie przez zęby, nie umizgając się, co myślisz. *Gorn. Sen.* 71. friſch weg, von der Leber. Rzeskie starania, narażenia się na niebezpieczeństwa, przeniósł nad próżnowanie. *Nag. Fil.* 78. Cieszę się, iż Wc Pana widzę tak rzeskim i czerstwym. *Teat.* 33, 12. RZESKOŚĆ. ści, *ż.*; (*Ross.* рѣзкость ostrość); darskość, rzeźwość; die Raſchheit, Munterheit; *Boh.* čilost. Zbytnim opychaniem ciała duch słabieje, i rzeskość swą traci. *Pilch. Sen. list.* 112. *Cn. Th.* 970.

2. RZESKI, a, ie; *Boh.* řjsky; od rzeszy, Reichs=, das Deutſche Reich betreffend; *Vind.* nemſhkokraleſtni; *Ross.* имперскій. Książęta dwojakie są; jedni są prostemi książęty; drudzy zaś Rzeskiemi. *Szczerb. Sax.* 196. Książęta Rzeskie. *Biel.* 111. Król Czeski na ten czas jachał na sejm Rzeski, obierać nowego cesarza; gdy też jest jednym elektorem Rzeskim król Czeski. *Biel.* 167. Posłowie Rzeskich xiążąt. *Biel.* 692. Komu winna jest rzesza poprawę Rzeskiego sądu. *N. Pam.* 3, 294. Wojna Rzeska. *Birk. Exorb. G* 3 *b*. Talary Rzeskie. *Star. Vot. B* 4. — (RZĘSNY, *ob.* Rzęsisty). — RZESZA, y, *ż.*, gromada ludzi, tłum: *Vind.* mnoshiza, trupa, mnoshtvu (*ob.* Mnóstwo), shop, kardèla; §. 1) ein Haufen Leute, eine Schaar, Heerſchaar. Szły za Jezusem wielkie rzeszy, od Galilei. *W. Math.* 4, 25. Pan na górze siadłszy, nieprzejrzaną Obaczył rzeszą, która szła do niego. *Odym. Św. D d* 3. Stanęła przy onym aniele wielkość rzeszy niebieskiéj. 1 *Leop. Luc.* 2, 13. W pośrzód mężnéj rzeszy, W pośrzód pocisków bitwy duch się mój ucieszy. *Kras. Oss. E b*. Konni opanowali pagórki; a piesza W dół się puściła prosto ku przedmieściu rzesza. *Zimor. Siel.* 246. Na powrót wiosny Ożył w ptaszęcéj rzeszy i słowik miłosny. *Teat.* 43. *c*, 69. Orła sponistego honor królestwa w rzeszy powietrznéj potyka. *Mon.* 71, 547. Na zwierzchności Fulkona wszystka rzesza Krakowska poległa, *conventus. Krom.* 209. — §. 2) Rzesza Niemiecka, imię to właściwie służy stanom Niemieckim. *Wyrw. Geogr.* 201. *Boh.* říše; *Slov.* riša, *Germ.* Reich; *Ross.* имперія, das Deutſche Reich, das Reich. *Stryjkowski Kron.* n. k. 52 rozumie, że rzesza książąt Niemieckich od Rugii zwana. RZESZANIN, a, *m.*, jeden z rzeszy, t j. Niemieckiej, einer aus dem Reiche, ein Reichsländer. Pojmali Jana Saskiego kurfirsta, i przywiedli przed cesarza; zkąd wszystkim rzeszanom serce upadło. *Biel. Św.* 113.

RZESZOTO, a, *n*, RZESZOTKO, a, *n.*, *zdrbn.*; *Boh.* řičice, řečice, řešjtko; *Morav.* řjcice; *Sorab.* 1. rescheto; *Carn.* reshêtu, rẹhta; (reshétârem, reshetareti *cribra vendere*, reshtam *cribro*); *Vind* reſhetu, reſhetize, reſhitu, (reſhetva = krata), reitra, rehtra, reiterzh; (reſhetuvati, rehtrati, reitrati *cribrare*); *Croat.* ressẹ̀to, resheto; (ressetka *cancelli*, ressentnicza *crates*, ressetár *cribrarius*, ressetam *cribro*); *Dal.* reseto; *Hung.* rosta, (cf. roszt,

rostélyok *cancelli*); *Rag.* rescetto, (rescettati *vannare*); *Bosn.* resceto; *Slav.* resheto, reshotto, (reshétka = kraty); *Ross.* решето; (решетка, решотка, решоточка kraty, roszt, sztakiety, kostka w haftowaniu, решетчатый w kostki ułożony, решетина łata, решетить łatami pokładać; płża sieć o szerokich okach); cf. *Germ.* Räder, Reuter; cf. *Hebr.* רשת *rescheth*; *Lat.* rete; sito z wielkiemi dziurami, ein Sieb mit großen Löchern, ein Baſtſieb, ein Räder. *Sleszk. Ped.* 420. Próżna rzecz, wodę czerpać rzeszotem. *Min. Ryt.* 3, 353. *Petr. Ek.* 76. *Teat* 52. *d*, 29. *Slov.* w ričici wodu nosit. Wszystko im się inaczej tworzy, a niżli chcą; bo mają wolą uczynić miskę, alić się im uczyni przetak, albo rzeszoto. *Żarn. Post.* 3, 719. (rzecz płocha, wiatr, bez fundamentu). Demonax widząc dwóch głupich w dyspucie, rzekł: jeden z nich kozła doi, a drugi pod nim rzeszoto trzyma. *Kras.* 7, 299. (jeden głupi, a drugi niemądry; obadwaj nie wiedzą, czego się trzymać). Nie ostoi się woda w rzeszecie. *Cn. Ad* 629. (językzny nie zatrzyma tajemnicy; przeciecze przez niego). Wino mózg nazbyt subtelny czyni, za czym na języku rzeszoto. *Petr. Ek.* 81. Z dosadnością czyny drugich przez rzeszoto jéj języka przechodziły. *Mon.* 72, 421. (przez przetak, pytel) (*Prov. Slov.* Slepi ge, kdo pres rîcicu né widi; ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi). RZESZOTARZ, a, *m.*, co rzeszota robi, der Baſtſiebmacher; *Boh.* řešetář; *Morav.* řjčičař; *Carn.* reshetàr; *Vind.* refhetar, reitravez, rehtrar; *Ross.* решетникъ. RZESZOTNY, a, e, od rzeszota, Baſtſieb-. Kość sitna albo rzeszotna, tak rzeczona, że jest drobnych dziurek na kształt sita albo gębki pełna. *Mon.* 69, 676.

RZETELNY, *ŹRZETELNY, a, e, RZETELNIE *adverb.*; *Boh. et Slov.* zřetedlný; *Ross. et Eccl.* зрительный; (*Etym.* *źrzeć; zkąd źrzenica, pojrzeć); §. a) w oczy wpadający, widzialny, oczywisty; in die Augen fallend, ſichtbar, einleuchtend. Córy nasze niech kwitną, tak jako *źrzetelne Rzezane święcą słupy kościelne. *J. Kchan. Ps.* 207. Żebym ci to *źrzetelnie ukazał na oczy.... *Klon. Wor.* 3. Pismo ś. *źrzetelnie i nie z jednéj miary ducha ś. bogiem mianuje. *Salin.* 34 Te tu słowa *źrzetelnie są napisane, przystosowane do syna bożego *ib.* 24 W tych *słowiech także się to *źrzetelnie zamyka. *ib.* 4, 63 — §. b) Rzetelny, nieobłudny, niełudzący, szczery; wirklich, werkthätig, nicht trügend, aufrichtig, ſolid; *Carn.* resnizhn, ręs, saręs; *Vind.* refnizhen, refnizhno, sa rifnizno, riefen, sarefs, sarefnizo; *Croat.* zrész, z isztine; *Slav.* pravi, (*ob.* Prawy); (*Bosn.* od rjeci ejovjek *verax*); *Ross.* дѣйствительный, настоящій, прямо; *Eccl.* въ рѣсноту, истинно. Każda rzecz rzetelna zda się być młodzieży, lekko ufa każdemu. *Jabł. Tel.* 6. Niech się miota złość na cię, i chytrość bezczelna, Ty mów prawdę, mów śmiało satyro rzetelna. *Kras. Sat.* 12. Pójdę tam, abym się nierzetelnym nie pokazał. *Teat.* 9, 6 (niesłownym). RZETELNOŚĆ, ści, *ż.*, *§. a) oczywistość; (*Boh.* zřetedlnost), das Einleuchten, der klare Augenſchein. — §. b) Szczerość, nieobłudna, dotrzymanie wiary; [die Redlichkeit 4], die Solidität, Werkthätigkeit; *Carn.* resniza; *Vind.* refniza, refnizza, refnizhnost, nesapelazhnost; *Ross.* дѣйствительность; *Eccl.* рѣснота. Rzetelność strzeże, aby nic fałszywego nie było, i ściśle się trzyma granic prawdy. *Pam. Warsz.* 4, 39. *Niemc.* Świat cały o mojej rzetelności wie; moje słowo stanie za kontrakt. *Boh. Kom.* 4, 61. Nierzetelność w słowie i przyrzeczeniach. *Teat.* 19. *c*, 75. Trüglichkeit, Trug, Betrug. Nierzetelnością jest, kiedy piszący nie tak rzeczy opowiadają, jak są w istocie *Kras. List.* 53.

RZĘTYCA, *ob.* Żentyca.

RZEWNIC kogo *cz. niedok.*, rozrzewniać, rzewnie go poruszać, rzewnym go uczynić; einen bis zu Thränen rühren, ihn bewegt machen; (cf. *Ross.* ревновать usiłować, соревновать wyścigać się z kim, приревновать, zazdrosnym być, поревновать naśladować, порѣвать poruszać gwałtownie). Na skargi rzewniące już się do litości skłaniać dawał. *Przyb. Luz.* 104. Uragania, naśmiewania wielce serca rzewnią. *Wys. Kat.* 30. Gdy Joba nawiedzali, rzewniąc swemi namowami, odpowiedział, niemasz tak wielkich plag, któreby mię od pana odbiły. *Biel. Św.* 11 *b.* (dogrzewając, dokuczając, dojeżdżając, doskwierając). Wołali płacząc, i rzewniąc, a mówiąc.... 1 *Leop. Apoc.* 18, 19. (rzewnie płacząc). Płaczcie a rzewnijcie wszyscy. 1 *Leop. Joel.* 1, 5. (kwilcie. 3 *Leop.*; płaczcie rzewnie). RZEWNIE, RZEWLIWIE *adv.*, z przeniknieniem serca, bardzo czule, żałośnie; *Vind* ramino, ſehr gerührt, bewegt, bitterlich weinend, mit Thränen. Płakał rzewnie; był to płacz bardzo gorzki, i nietylko z oczu, ale i z serca pochodził. *Dambr.* 853. (*Bosn.* grozni plać). Magdalena z nabożeństwa rzewnie płakała, gdy pana nie znajduje w grobie, a jeszcze poczęła rzewniej płakać, iż.... *Birk. Krz. Kaw* 28. Rzewnie zapłakawszy, rzekł: o boże, tożem zewsząd opuszczony. *Tward. Wł.* 59. Siedział Jeremiasz płacząc, i rzewno kwilił to płaczliwe narzekanie nad Jeruzalem. 1 *Leop. Lam.* 1. (żałował. 3 *Leop.*). Każdy rzewnie narzeka, jakby już zginął. *Jabł. Tel.* 144. — §. Rzewnie, serdecznie, z całym sercem, ochoczo, pilnie; mit Fleiß, mit Ernſt, von Herzen; (*Eccl.* рвенно *pugnaciter*). Kto miłuje rzewnie, ten szaleje pewnie. *Rys. Ad.* 25. Przysłać mu obiecał człeka, który mu rzewnie, jak sam zechce, na wszystko odpowie. *Jabł. Es. C* 3. Będziewa wam radzi, zjecie, wypijecie, co wam się rzewnie spodoba. *Ossol. Str.* 1. RZEWNY, RZEWLIWY, *RZEWNIWY, a, e, poruszony, rozrzewniony, serdecznie żałosny; gerührt, bewegt, bis zu Thränen, bitterlich, ſchmerzlich; (*Vind.* riuno *anxius*, riva *miseria*). Za czas stracony, żal uczynić rzewny *Zab.* 13, 223. Pan *rzewniwy i mszczący się. *W. Nah* 1, 2. (rzewliwy. *Farn.* 4. zapalczywy. *Bibl. Gd.*, leicht aufzubringen) Wzowcie niewiast *rzewniwych, niechże ima nad nami lamentować. 3 *Leop. Jer.* 9, 17. (*rzewliwych. 1 *Leop.*); *ob* Narzekalnice, płaczki, Klageweiber. Pies gończy ma głos rzewliwy, kiedy się daje słyszeć, jakoby go urażało co, i rozkłada go. *Ostror. Myśl.* 44. eine klagende, weinerliche Stimme. Dziecię roztropne, obyczajne, *nierzewniwe. *P. Kchan. Dz.* 119. niepłaczliwe, nicht weinerisch. — §. Rzewny, serdeczny, ochoczy, rzeźwy; munter, friſch. Rzewne kroki. *Tr.* Ludzie chwa-

ły bożej rzewliwi, wydali się na imię Chrystusowe. *Smotr. El.* 14. (gorliwi o chwałę bożą). RZEWNO mi *impers.*, serce mię boli, serce mi się kraje, bardzo mi żałosno. *Wład.*, das Herz thut mir wehe, das Weinen kommt mir an. RZEWLIWOŚĆ, 'RZEWNIWOŚĆ, RZEWNOŚĆ, ści, ż., wzruszenie serdeczne, serdeczna żałosność; Rührung, Bewegung, Herzlichkeit, innerer Schmerz. (*Ross.* ревность żaluzya, zazdrość). Wyszedł a płakał z 'zrzewniwości serdecznéj; umywszy twarz, zadzierżał rzewność, i przyszedł k nim. *Biel. Hst.* 17. Na rzewność płaczu pańskie względy padły, Dał się przebłagać. *Kras. Woj. Ch.* 40. W 'rzewniwości mojej, w ogniu gniewu mego mówiłem. *W. Ezech.* 38, 19. Żżarła mię 'rzewniwość moja. *Budn. Ps.* 119, 139. — Rzewliwość, Eifer, Eifrigkeit. Ta jest przyczyna nie zajątrzenia naszego, bo się jątrzyć nie umiemy, ale rzewliwości po panu bogu i po świętéj jego prawdzie, któraśmy mieć powinni. *Smotr. El.* 16. W Kozakach dziś bojaźń boża już okazalsza, rzewność w wierze goretsza, karność większa. *Smotr. El.* 14. Ślepa 'rzewniwością poganie i żydzi prawdę niebieską prześladowali i prawdziwe nauczyciele zabijali. *Zarn. Post.* 3, 552 *b.* Gdzie przystąpi ślepa 'rzewniwość, a nieopatrzna tradycyj miłość, tam cięższego prześladowania kościoł doznawać musi. *Zarn. Post.* 3, 552 *b.*

RZEŹ, i, ż.; (*Ross.* рѣзь; *Boh.* řez, cf. 'rzaz; *Germ.* Reiß, Riß, rysa, raz; *Rag.* rjez = ostrze; *Vind.* restiva = czas obrzynania winnéj macicy); bicie bydła, rzeźnictwo; das Schlachten, Metzgeln, die Schlächterey; *Vind.* kolina, (*ob.* Kolę, kłóć); *Eccl.* колитва; *Ross.* убой, (cf. ubić). Podatek skór ma być zamieniony w opłatę pieniężną od rzezi. *Gaz. Nar.* 1, 117. Woły i krowy do ukarmienia na rzeź, powinny być zdrowe, żartkie. *Kluk. Rośl.* 3, 277. Garkuchniarze i utrzymujący rzeź mięsa. *Gaz. Nar.* 2, 67. Rzeź bić, rznąć bydło. *Dudz.* 56, *Vind.* klati, kolem, saklati (*ob.* Zakłóć), sadaviti, (cf. udawić); *Eccl.* закалаю, мясничаю; (cf. mięso): Vieh schlachten. — §. Rzeź, mięsne jatki, zabicie, mordy; *Ross.* сѣча, сѣчь, (cf. siec, cf. siecz): Blutbad, Niederlage, Metzeley, Gemetzel, Schlachtbank. Rzeź była, nie wojna, Gdy bezbronnym śmierć niosła ręka mieczem zbrojna. *Zab.* 5, 430. Idą na śmierć, prosto jak na rzeź odłączeni Barankowie, niewinni oni dwaj rodzeni. *Groch. W.* 508. Godziż się, aby bracia na rzeź braci ręce uzbrajali? *Ossol. Mow.* 59. Wydał go na rzeź. *Rys. Ad.* 72. (na sztych). Pewnie na rzeź swych ziomków, za kraju pożogi, Hołd mych pochwał odbierać będzie Syla srogi! *Nar. Dz.* 1, 76. — §. Rzez, u, *m.*, n. p. Gromada Starska w traczu nie płaciła od jednego rzezu tramów budownych, tylko po półgrosza. *Akta w. Siar.* 1585 *r. Mskr.*, od jednego rznięcia, von einem Schneiden, von einem Schnitte.

RZEZAĆ, 'RZAZAĆ, -ał, rzeże *cz. niedok.*; *Boh.* řezati; *Sorab.* 1. rjžu, rjžem, rjžam; *Vind.* resati, resal, rejshem, (resati, rieshem, sresati, sreshuvati, shagati = piłą trzeć, piłować); *Croat.* rezati, (rásam *macto*); *Slav.* rizati: *Rag* rězati, izrezati; *Ross.* рѣзать, рѣжу; (cf. *Germ.* reffen. Adlg.; cf. *Chald.* רסם *contudit*; *Hebr.* רסיסים resisim, *scissurae*, *fragmenta*); rznąć, krajać, schneiden. Osła, acz sama rzezać nie umie, wszakże inne naczynia do 'rzazania ostrzy. *Modrz. Baz.* 5. Latorośli ku szczepieniu mają być 'rzazane ze strony drzewa wschodowej. *Cresc.* 122. odrzynane, abgeschnitten. Ziemia ostrym lemieszem rzezana. *Otw. Ow.* 8. przerzynana, próta, durchschnitten. Bańki rzezane. *Cziach. Prz.* 94. (po których skórę przecinają). W koszu się rzezać. *Papr. Pr. E* 2 *b*, (*ob.* Kosz). — Rzezać kabat, płótno, trzewik, karbować, sztucznie wyrzynać; künstlich ausschneiden, ausnähen. Chodzą w szatach aksamitnych, abo rzezanych, abo złotem przypiększonych. *Modrz. Baz.* 565. Trzeba nam ująć tych pieszczot, tych rzezanych axamitków. *Rej. Zw.* 187 *b.* Nie wiem, co za wory i miechy wymyślają, rzeżą, bramują, bryzują. *Hrbst. Nauk. d* 8 *b.* Krawcy, którzyby jedwabne rzeczy kłóli, rzezali, a szwaczki, coby płótno rzezały, niech płacą strofu złotych 10. *Lek. C* 2. Rzezany bram, *fimbria. Macz.* Przyjechał z Paryża w kabacie rzezanym. *Dwor. E* 2. Księża, aby trzewików rzezanych, ani ostróg pozłocistych nie nosili. *Szczerb. Sax.* 195. Rzezać obrazy, figury = ryć, strugać; *Ross.* чеканить, (cf. czekan); ausschneiden, ausgraben, schnitzeln. Rzezany przez Mojżesza cherubin, *sculptus. Sk. Dz.* 768, *Ross.* рѣзный. Stały tam bożki rzezane staroświecką robotą. *Pot. Arg.* 310. Rzezanie słupów lub obrazów z drzewa, z srebra. *Petr. Pol.* 2, 315, (*Dal.* rizanye). Poślesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzezania. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 2, 7. Umieli malarstwo, rzezanie, architekturę. *Boter.* 138. Wszystko to budowanie dziwne rzezania miało na ścianach. *Star. Dw.* 26. rzeźbę, Schnitzerey. *ib.* 6. Dyamenty dwa rzezane w tryangul. *Klok. Turk.* 25. — Rzeże cyrulik chorego. *Cn. Th.* 971. odrzyna mu jaki członek, abo przerzyna; abschneiden, aufschneiden, durchschneiden. Rzezać chłopca, mężczyznę = trzebić, kastrować, *Bosn.* sckopiti; *Croat.* zkopiti, zkáplyam, (cf. skop); verschneiden, castriren, entmannen. Justynian zakazał, aby chłopięta rzezane nie były. *Sk. Dz.* 515. Niektórzy sami się rzezali, chcąc się przy czystości zostać. *Sk. Żyw.* 2, 411. Najlepszy czas rzezania źrzebców w trzecim roku. *Hipp.* 27. — §. Rzezać, zabijać, mordować; würgen, morden, tödten. Po gospodach zbuntowani rzeźą, zabijają, jako bydło. *Ward. Wł.* 20. — *Fig. transl.* Żeby 'rzazał z nas każdy ślepą zazdrość. *Biel. S. M. A* 2. wytępiał, wyrugował; verbannen, entfernen von sich. — §. *Recipr.* Rzeżą się zęby = dobywają się, klują się, puszczają się, die Zähne brechen durch. Najczęściej w czwartym roku zęby poboczne u konia rzezać się poczynają, chociaż u drugich aż w piątym roku się rzeżą. *Hipp.* 25. — *Fig.* Niezmiernego wesela ona sercem nie obejmie, Znać go po niéj, i ledwie bokiem się nie rzeże. *Pot. Arg.* 157. — RZEZĄCZKA, §. 1) rzezanie w kroku, niemoc, gdy kto nie może wody puszczać, *stranguria. Macz.*: *Vind.* vodostaja, vode sapertnost, das Schneiden und Brennen beym Urtniren. Mający rzeżączkę lub trypę, *gonorrhaeam*, cierpiący, często urynę puszczać muszą. *Krup.* 2, 124. *Syxt. Szkł.* 270. *Perz Lek.* 2, 6; *Boh.* řezawka, der Harnzwang, uryny trudność z bolem. *Cn. Th.* 971. — § 2) Rzeżączka, ziele, *ob.* Łącz. RZEZAK, 'RZAZAK, (*Cresc.* 471.), a, *m.*; *Boh.* řezak, řezaček, kragidło, krogidlo,

kragak, (cf. krajać); *Sorab.* 1. rjzak, dówpaczk, prénka, wobrezwaczk; *Vind.* sresalu, resazh, resalu, resalze; *Bosn.* makgliça, obruçgnak; *Ross.* рѣзецъ; strug, ein Schneidemeſſer, ein Schlachtmeſſer, Metzgermeſſer, großes Meſſer. Wyrzniesz większy otwór rzezakiem. *Kąck. Pas.* 21. Skoro tylko do rąk swych wziął rzezak krzywy, Alić z niego ogrodnik i winiarz prawdziwy. *Otw. Ow.* 590. Gärtnermeſſer, Winzermeſſer. Rzezak w ręce kapłańskiéj na zabicie ofiary. *Otw. Ow.* 527. das Opfermeſſer. — §. Rzezak, rzezanie moczu. *Sienn.* 377. rzeżączka, der Harnzwang. Polej rzezak oddała, i urynę obficie wypędza. *Sienn.* 123. *et* 126. RZEZANIE, *ob.* Rzezać. RZEZANIEC, ńca, *m*, trzebieniec, ein Verſchnittner; *Boh.* řezanec, kleštěnec, (*ob.* Kleszczyć); (*Boh.* wagčak, *ob.* Jajca); *Carn.* ręsanz *spado*, kapłun: *Vind.* riesan, toushen, kapunan, resanik, skoplenik, skoplen zhlovek, kopun, kapun (*ob.* Kapłun), (riesanek = wół); *Bosn.* sckopaç, usckopgljen; *Eccl.* холостецъ, **скопьць**, **каженикъ**, (*ob.* Kazić). W niebie przyjmą koronę ci trzebieńcy albo rzezańcy, którzy sami się rzezali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzezując. *Galat. Alf.* 325. Rzezaniec, rządzca saraju *Węg. Marm.* 1, 61. Soliman przywołał do siebie najpierwsze z rzezańców. *ib.* 62. RZEZAŃCZYNY, , a, e, od rzezańca, Verſchnittnen=, Caſtratten=, Eunuchs=. Wydrzyj rządy z ręki rzezańczynéj. *Bardz. Luk.* 119. RZEZAŃSTWO, a, *n.*, *collect.* rzezańce, Verſchnittne. Niepoczesne rzezaństwo Śmiało się mocą kusić o Rzymskie państwo. *Petr. Hor. F* 4, *not.* »Kleopatra około siebie miała rzezańców nie mało, dlatego wojska Antonięgo rzezaństwem zowie». — (*RZEŻATEK, tku, *m.*, [*ŻERZATEK; *Eccl.* жератъкъ 2]; n. p. Jak węgiel w *rzeżatku, a drwa na ogniu, tak swarliwy łatwo roznieci zwadę. *Radz. Prov.* 26, 21. (węgiel martwy. *Bibl. Gd.*, *ob.* Rzeżewie). — RZEZAWKA, *RZAZAWKA. *Cresc.* 481, *ob.* Rzeżączka 2), *ob.* Łącz. RZEŹBA, y, *ż.*; *Boh.* řežba; *Ross.* рѣзьба, вырѣзка; §. 1) ryte figury, rycie, rzeźbierstwo; geſchnitzte Arbeit, Schnitzwerk, Bildhauerey. Rzeźby różne sznicerskie bywają łupowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Nie szklnił się tam marmor w kunsztownéj rzeźbie. *Zab.* 6, 212. Rzeźba i malarstwo zdobiły pokoik. *Nieme. Król.* 4, 104. Fidyasz, sławny w kamiennéj rzeźbie artysta. *Mon.* 71, 886. — § 2) Rzeź, rzezanie, mord, zabijanie; das Schlachten, Metzeln, Morden, Gemetzele. Ofiara z nich zawisła na rzeźbie baranów. *Kłok. Turk.* 195. Człek się na świat nie rodził dla rzeźby swych braci. *Zab.* 12, 175. Ten nieszczęśliwy lud już znowu na swoję rzeźbę miecza dobywa. *Stas. Num.* 2, 161. RZEŹBIARKA, i, *ż.*, która się rzeźbą trudni, die Bildſchnitzerinn, Bildhauerinn. RZEŹBIARSTWO, a, *n.*, sztuka rzeźbiarska, die Bildſchnitzerkunſt, Bildhauerkunſt; *Vind.* podubska dlietovina, isresuvanstvu; *Eccl.* изваятельное художество, ваятельство, изваяние. W malarstwie, rzeźbiarstwie, w budownictwie, i innych kunsztach. *N. Pam.* 3, 297. RZEŹBIARSKI, a, ie; *Ross.* рѣзчиковъ, od rzeźbiarza, Bildhauer=. RZEŹBIARZ, a, *m.*, sznicerz; *Vind.* spehuvauz, sdlietuvauz, bronzaresez, sresuvauz; *Ross.* ваятель, рѣзчикъ, der Bildſchnitzer, Bildhauer. Le Brun sławny w Warszawie rzeźbiarz królewski. *Zab.* 15, 380. Na głazie rznięty cudną rzeźbiarza robotą. *Zab.* 15, 377. *N. Pam.* 15, 56. *ib.* 4, 62. *ib.* 51, 51. RZEŻĘ, *ob.* Rzezać.

*RZEŻEWIE, ia, *n.*; [*Eccl.* жеравие 2]; zarzewie, rozpalony popioł, *ob.* *Rzeżatek, Gluth, glühende Aſche; (*Boh.* řeřavy rozpalony). Postawże garniec na *rzeżewiu, aby się rozpalił. *Radz. Ezech.* 24, 11. Nogę tę trzymać trzeba nad gorącym *rzeżewiem. *Ostror. Myśl.* 25. *Rzeżewie rozpaliło się. *Budn.* 2 *Sam.* 22, 9.

*RZĘZIĆ *cz. dok.*, n. p. Rzezić przez sen, chrapać, *ducere ronchos. Macz.*, ſchnarchen. Niech twe Pegaza Muzy rozkulbaczą, Pięknie poryżał dawniej, teraz rzezi. *Nar. Dz.* 2, 96.

RZEZIMIESZEK, *ob.* Rzeżymieszek. RZEŹNICA, y, *ż.*; *Sorab.* 1. schlachtwancza, zarézwania; *Vind.* meſnica, (*ob.* Mięso); *Rag.* komárda; *Croat. barb.* kassapniza; *Ross.* рѣзница; rzeźniczy warsztat, gdzie biją rzeź, oprawują, mięso rąbią, kutlof, szlachtuz; der Schlachthof, Kuttelhof. Niechaj mieszczanie Grodzieńscy łaźnie i rzeźnice nad Niemen przeniosą, żeby się miasto lepiéj budowało. *Vol. Leg* 5, 625. Browary, rzeźnice, jatki. *Sejm. Grodz.* 2, 81. RZEŹNICTWO, a, *n.*; *Boh.* řeznictwj; *Sorab.* 1. rjznistwo; *Carn.* mesarstvu; *Rag.* komardarstvo; *Croat.* meszaria, meszarsztvo; *Ross.* мясничанье, мясничество; rzemiesło rzeźnicze, das Fleiſcherhandwerk. Nie traci honoru i sławy, kto takie prowadzi rzeźnictwo, zabijać *juvenes*, *non juvencos*, krew rozlewać mieczem na polu Marsowym, nie w jatkach. *Chmiel.* 1, 369. RZEŹNICZKA, i, *ż.*; (*Boh.* řeznice); die Fleiſcherinn. RZEŹNICZY, a, e, od rzeźnika; *Boh.* řeznicky; *Sorab.* 1. rjznikowy; *Carn.* mesarske; *Rag.* komardarski; *Croat.* meszarszki, meszarov; *Hung.* mészáros; *Ross.* мясниковъ, мясничій, мясническій, Fleiſcher=, Fleiſchhauer=. Rzeźniczy warsztat, kutlof, szlachtuz. *Dasyp. E e 4 b.* RZEŹNIK, a, *m.*; *Boh. et Slov.* řeznjk, masař, (*ob.* Mięso); *Sorab.* 1. reznik, rjznik, mjasznik; *Carn.* mésár, klavz, (*ob.* Kłóć); *Vind.* meſsar, meſar, fleiſhkar, saklauz (*ob.* Zakłóć), sakolovez, kalduvauz, kalduvaunik, (*ob.* Kałdun); *Croat.* meszár, (rasavecz *mactator*); *Dal.* komardar, meszar; *Hung.* mészáros; *Rag.* komardár; *Slav.* mesar, *barb.* kasàp, kaszap; *Bosn.* komardar, bekar; *Ross.* мясникъ; *Eccl.* закалатель, мясникъ, мясопродавецъ; co bije rzeź na przedaj mięsa, der Fleiſcher, Fleiſchhauer, Metzger. Rzeźnik bydło nieme bije. *Bardz. Trag.* 287. Rzeźnik, kolibyk *Mon.* 75, 589. Rzeźnik, który ma owce, woły, i inszy dobytek, któryby na jatki bił.... *Szczerb. Sax.* 142. Rzeźnikiem być, *Boh.* řezničiti; *Croat.* meszarim; *Dal.* komardim; *Slav.* kaszapim, kasappiti; *Rag.* komarditti: *Ross.* мясничать. Patrzy na niego, jak krowa na rzeźnika. *Mon.* 71, 109. (niechętnie, z bojaźnią). Chciałem się bawić zielnikiem, będąc z natury rzeźnikiem. *Zab.* 13, 277. *Treb.* Mnie stworzył rzeźnikiem Bóg, a ja głupi chciał być cyrulikiem. *Jabł. Ez.* 40. *RZEŹNY, a, e, RZEŹNO *adverb.*, ostry, rzezający; ſchneidend, ſcharf; *Boh.* řezacký; *Sorab.* 1. rjzny. Wino miękkiego i słabego smaku, jak rzeźnym uczynić *Śleszk. Ped.* 375. Rze-

źny głos, *acuta vox. Mącz.* Aryon zagrał rzeźno żałosną pieśń na lutni. *Ezop.* 50. — §. *Pass.* Rzeźne bydło, do rzezi; *Ross.* убойный скотъ, Schlachtvieh. *RZEŹNOŚĆ, ści, ż., ostrość, die Schärfe. Niektórzy do morselatów przykładają więcéj imbieru dla rzeźności. *Sienn.* 537. RZEŻUCHA, y, ź.; *Boh.* řeřicha; *Sorab.* 1. žerchei, žerchwa, krasza; *Sorab.* 2. krasza; *Vind.* kreſha, kreſhiza, bobovez; *Croat.* hrěn, (cf. chrzan); *Dal.* garbach; *Slav.* torman; *Bosn.* garbacch, trava, ren, turma; *Rag.* gàrbach, hrěn; *Ross.* рѣжуха, бронкресъ; *Eccl.* жируха; *nasturtium*, die Kreſſe, Gartenkreſſe; jest dzika i ogrodowa. *Kluk. Rośl.* 1, 218. *et* 2, 252. Rzeżucha wodna, *ob.* Potocznik, Brunnenkreſſe. Rzeżucha polna, *iberis*, wilde Kreſſe. *Urzęd.* 165. Rzeżucha polna, psia, Włoska, *ob.* Pieprzyca. *Syr.* 873. Rzeżucha zimowa, *erysimum barbarea*, gatunek gorczycznika. *Kluk. Dykc.* 1, 208. die Winterkreſſe. Rzeżucha Turecka, pierna salsza, *nasturtium orientale*, Türkiſche Kreſſe. *Syr.* RZEŻUCHOWIEC, wca, *m., Danaus Cardamines*, motyl biały, mnożący się na rzeżusze i kapuście. *Kluk. Zw.* 4, 376. der Kreſſen-Schmetterling. RZEŻUSZANY, a, e, od rzeżuchy, Kreſſen-. Siemię rzeżuszane. *Cresc.* 244. — RZEŹWY, a, e, RZEŹWO *adverb.*, RZEŹWIUCHNY *intensiv.*; *Ross.* рѣзвый, рѣзокъ; raźny, rzeski; *Germ.* raſch, munter, friſch. Rzeźwy chłopiec. *Teat.* 3, 19. Tu junak rzeźwy, tu jeszcze rzeźwiejszy, Tu mąż ogromny, a tu ogromniejszy. *Groch. W.* 446. Człowiek spracowany, wypiwszy kieliszek wina dobrego, rzeźwiejszym się staje. *Krup.* 5, 117. Gdy chory całą noc spokojnie przespał, rano rzeźwiejszym wyglądał. *Perz. Cyr.* 3, 60. Koń między źwierzęty ma bieg rzeźwiejszy. *Papr. Kol. Q* 4. Rzeźwiuchnych myśli wyraz przyjemny. *Zab.* 14, 22. — §. Kto śrzodek trzyma w gniewie, rzeźwym go zowią. *Petr. Et.* 109. żwawcem, lebhaft. (*Ross.* рѣзвакъ, *f.* рѣзвуха swawolnik, swawolnica: рѣзака, рѣзакъ wprawny w co, ćwik, biegły). RZEŹWIĆ kogo *cz. niedok.*, orzeźwić *dok*, orzeźwiać, krzepczyć; munter machen, ermuntern, beleben. Twe mi mdły umysł słowa orzeźwiły, Jak gnuśne rzeźwi stare wino żyły. *Zab.* 15, 343. Łąki te strumyczek żywą zielonością rzeźwił i kształcił. *Zab.* 6, 214 Wino rzeźwi i rozwesela człowieka. *Krup.* 5, 121. Rozrywki umysł i serce rzeźwiące. *Pir. Wym* 96. RZEŹWIEĆ *neutr. niedok.*, rzeźwiejszym się stać, munter werden. (*Ross.* рѣзвиться, рѣзвлюсь swawolować). Na pieśni bardów, rzekł wódz: duch rzeźwieje, Miło jest słuchać ojców naszych dzieje. *Kras. Oss. D.* RZEŹWOŚĆ, ści, ż.; (*Ross.* рѣзвость 1. swywola, rozpustność, 2. rzeźwość); rzeskość, żwawość; die Munterkeit, Lebhaftigkeit. Rzeźwość i zwrotność pochodzą z ruchawości dobrowolnéj i chętnéj. *Pilch. Sen. list.* 4, 176. Kto śrzodek trzyma w gniewie, rzeźwym go zowią, a sam ten śrzodek rzeźwość, przystojność rozgniewania. *Petr. Et.* 109. — RZEŻYCIEL a, *m.*, który rzeże, der etwas ſchneidet; (*Boh.* řezač; *Bosn.* rizaç; *Rag.* rezàc, *f.* rezacizza; *Croat.* rezách, *f.* rezachicza; *Vind.* resar). Rzeżańców rzeżyciel, *castrator. Cn. Th.* 971. RZEŻYMIESZEK, RZEZIMIESZEK, szka, rzeźnik mieszków, urzynacz, wypróżnimieszek, *zonarius. Mącz.*, der Beutelſchneider. *Pot. Arg.* 503. *Boh.* taškař; *Sorab.* 1. moschnow rubežnik; *Vind.* moſhnoresar, moſhnoresauz; *Croat.* torborezecz (*ob.* Torba), sěporesecz; *Rag.* chjesegia; *Bosn.* varavcina; *Ross.* мошенникъ, шильникъ, цыганъ (*ob.* Cygan), обироха, окута; *Eccl.* мытарь, мошенникъ, мошнорѣзецъ. Rzezimieszek, wypróżnimieszek, wypróżniworek. *Volck.* 831. *Mon.* 75, 591. Owi *saccularii* abo rzezimieszki daleko surowiej niż inni złodzieje u Rzymian karani bywali. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 529. Złodziej, który we dnie kradnie, jako są rzeżymieszkowie, ma być u prągi bit miotłami *Szczerb. Sax.* 521. *W rodz. żeńsk.* Rzeżymieszka, die Beutelſchneiderinn; *Ross.* мошенница. RZEŻYMIESZNICTWO, a, *n.*, oszustostwo rzeżymiesznicze, Beutelſchneiderey; *Ross.* мошенничество, шильничанье, мытарство, (*ob.* Myto). Rzeżymiesznictwem się bawić, *rzeżymieszniczyć, beutelſchneidern; *Ross.* мошенничать, мытарить, шильничать RZEŻYMIESZNICZY, a, e, od rzeżymieszka, Beutelſchneider-; *Ross.* мошеннический. *RZEŻYPĘPKOWA, éj, ż., n. p. Sokrat był jednej rzeżypępkowéj syn, żebrak, w więzieniu umarł, a przecię był szczęśliwym. *Petr. Et.* 19; *Croat.* puporezka, puporézna baba = baba położnic pilnująca, dzieci odbierająca. Hebamme, Wehmutter, Kindermutter.

*RZKĘ, *RZKĄC *contr.* = rzekę, rzekąc, *ob.* Rzéc. *RZKOMO, RZEKOMO *adverb.*, wrzkomo, w rzeczy, jakoby, na pozór; ſcheinbar, zum Scheine. *Dudz* 17. (*Ross.* рекомый rzeczony). Pieniędzy rzkomo w gołą rękę brać nie chce; ale do mieszka daj przedsię. *Rej. Post. A a a* 6 Rzkomo nie chcąc, i kosztując, za kilka dni wypijają beczkę wina. *Petr. Ek.* 81.

RZNĄĆ, rznął, rznęli, rznie, rznę *cz. jednłl.*: *Boh* řezati; *Sorab.* 2. rěſasch; *Sorab.* 1. rěžu, rězam, rjznu, rjznem, rjžu, rjžem, rjzam, (rieſacź bydło bić); *Vind.* resati, rieshem, (rieshit *solvere*): *Carn.* reshem, resal, resati, (reshem = wybawiam, resitva = czas obrzynania winnic); *Rag.* rèzati; *Bosn* rizati, rizati, pririzati; *Croat.* rezati, résem, rezalszem; *Ross.* рѣзать, рѣжу; rzezać; (*Etym.* raz; cf. *Graec. ῥήσσω frango*, *χαράσσω sculpo*; *cf. Germ.* reſſen, reißen, *cf. obs. Germ.* rauuen, *cf.* Runen; *cf. Chald.* רכם *contudit*; *Hebr.* רסיסים resisim, *s.issurae*); ſchneiden. Nie zaraz trzeba ciała rznąć dla wrzodu. *Pot. Arg.* 166. Korybanty dla Cybeli rzną ciało. *Bardz. Luk.* 14. — Przez czułość serca, nie może patrzeć, kiedy kurczę rzną. *Teat* 19. *c*, 90. Milleje, kiedy kurczę rzną. *ib.* 19. *c*, 133. zarzynają, den Hals abſchneiden. Król Tracki chciwości dogadzając swojéj, rznie mordersko młodego Polidora. *Przyb. Luz.* 261. zarzyna, zarzezuje, zabija, tödten. Rznący, ſchneidend; *Vind.* rieshezh, resezh, resajozh, oister. (*ob* Ostry) — Rznąć co = przerzynać, *pr. et transl.*, durchſchneiden. Rznąc powietrze pierzchliwemi pióry Stanął skrzydlasty przed sklepem Merkury. *Zab.* 14, 160. Strzały się rzną powietrzem smutne grając świsty. *Przyb. Luz.* 122 Złoto się śrzodkiem rznie przez straż żołnierzy *Hor.* 2, 115. *Min* (przedziera się, drängt ſich durch; cf. złota szwajca, cf. złoty orzeł wszędzie doleci). — §. Rznąć figury w drzewie, kamieniu. *Tr.* wyrzynać; *Vind.* dleeteti (cf. dłóto), ſpehuvati, sresuvati,

ſpehnit, sdlietuvati; *Ross.* ваять, изваять, Figuren ausſchneiden, graben, ſtechen. Rznięty, rzezany, wyrzynany; ausgeſchnitten, geſtochen, gegraben; *Eccl.* изваянный. Pięknie rznięty *Eccl.* благонстуканный. — §. Rznąć kogo czym, palnąć go, płatnąć, nagle uderzyć; einen Streich verſetzen, einen Hieb geben, einen Riß oder Schmiß geben. Lub mu wąsy wyskubię, lub w łeb rznę trzewikiem. *Teat.* 43. *c*, 131. *Wyb.* Tak mu rznął w pysk, aż z łóżka spadł na ziemię. *Teat.* 22. *b*, 64. Dopadł go tam xiądz pleban; lecz nim doń przyskoczył, Tak go rznął brewiarzem, że aż się potoczył. *Węg. Org.* 24. Zajęty złością wielką, Już chciał o mur rznąć butelką. *N. Pam.* 9, 365. (grzmotnąć) — §. Rznąć na skrzypcach etc., drauf los fiedeln, wacker los ſtreichen, brav zu ſpielen, ſchrapen, (cf. rzępolić). Kapela rznie; tańcują wesoło. *Zab.* 13, 212, (cf. *Lat.* chordas radere, cf. rasores). Biegaj po skrzypce, basetle, wiole, arfy, lutnie, cytry, trąby, waltornie · będziemy zaraz rznęli tę aryjkę. *Boh. Kom.* 1, 296. RZNĄCZKA, i, *ż.*, rzeżączka, trypa, *gonorrhea. Krup.* 2, 146. der Tripper. RZNIĄCZKA, i, *ż.*, *carex acuta*, gatunek turzycy; trawa bardzo pospolita na mokrych łąkach, bydłu szkodliwa. *Kluk. Dykc.* 1, 107 eine Art Riethgras; *Ross.* ежа, палечная трава. RZNIĘCIE, ia, *n.*, *subst. Verbi* rznąć; *Sorab.* 1. rezneno; *Vind.* ries, vres; *Croat.* resẽny; das Schneiden, Stechen, Ausſchneiden, Ausgraben, (cf. rzeźba). Nakazane rznięcie kanałów, jest do skutku przyprowadzone. *N. Pam.* 4, 103. U mularzów, rznięcie na facyatach i innéj wyprawie, na kształt kamieni ciosowych, nazywa się bunie. *Magier. Mskr.*

Pochodz. sub Nom. *raz.*

RZODKIEW', kwi, *ż.*, RZODKIEWKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* řetkew, řetkwička; *Morav.* ředekwa; *Slov.* řetkew; *Hung.* retek; *Sorab.* 1. rietkej, retkwa; *Sorab.* 2. ratkej; *Carn.* rẽhkuv, rehqva; *Vind.* redkou, rödkou, retkvu, redkva, retkvu: *Croat.* ròtkva, povertnicza; *Rog.* rodâkva, andârkva; *Bosn.* rodaqua, rotqua, andriqua; *Slav.* rotkva; *Ross.* рѣдька, рѣдчина, рѣдечка; *Eccl.* ретька; *Germ.* der Rettig; *Lat. Graec.* radix; *Ital.* radicchio, ravano; *Angl.* reddish; *Lat* raphanus; rodzaj, korzenie zażywają się surowo z solą. *Kluk. Dykc.* 3, 9. Są małe miesięczne rzodkiewki, Rediesdien, które pospolicie sadzą na inspektach. *Kluk. Rośl.* 1, 208. *et* 2, 251. Rzodkiew' zamorska, *Chinensis*, Chineſiſcher Oelrettig; funt jéj daje więcej jak pół funta oleju. *Kluk Rośl.* 3, 349. — *Prov.* Nie jedz rzodkwi, aż się zapoci; nie pij po niéj, aż się przewróci. *Rys. Ad.* 49. RZODKWIANY, a, e, od rzodkwi, Rettich-; *Boh* řetkwowý; *Croat.* rotkvin; *Hung.* reteki; *Ross.* рѣдешный. List rzodkwiany *Ross.* рѣдьковникъ. RZODKWIARZ, a, *m.*, przekupień od rzodkwi, ein Rettigsbändler; *Boh.* řetkwař, *f.* řetkwařka.

*RZONCA. *Oczk Przym.* 14. *ob.* Rządzca.

*RZUĆ *cz. niedok.*; *Boh.* řwati; ryczeć, brüllen. *Fremuit leo*, ryczy, rzuje też niektórzy mówią. *Mącz.*

RZUCALNY, a e, — ie *adverb.*, do rzucania snadny; *Slov.* wyhoditedlný, co se může wyhoditi, (cf wygodzić); *Sorab.* 1. cziskanitė, cziskaczné, (cf. ciskać); *Ross.* бросальный, кидкій, кидокъ; zu werfen, Wurf-. Grecy używali także małej broni rzucalnej. *Papr. W.* 1, 337, cf. rzutny. RZUCAWKA, i, *ż.*, choroba, ś. Walentego niemoc. *Sienn.* 261. die fallende Sucht. *Spicz.* 131. *ib.* 132. RZUCIĆ *cz. niedok.*, Rzucać *contin.*, [cf. *Eccl.* оуражтнти *subvellere*; *ruth.* runtaty *quatere* 2]: ciskać, miotać, werfen; (*Etym. fortassis* ręka *Ross.* рука, cf. poruczyć); *Boh.* hoditi (*ob.* Godzić), hazeti, házým, hazýwám, wrcy, wrhl, wrżeš, wrhu, (*inde* wrheab warcab); *Slov.* hádzať; *Sorab.* 2. chischisch, chittasch, (cf. chwycić); *Carn.* urẽzhi, vẽrshém, luzhám; *Vind.* versi, vrezhi, vershem, luzhati, mezheti (*ob.* Miotać), zazniti; *Croat.* hititi, hitati, hitam, baczam, mechem, berczam; *Hung.* hajitom; *Bosn.* vrrichi, varcchi, vercchi, hittiti, metati, metnuti; *Slav.* hittiti, bâciti; *Ross.* кинуть, кидать (cf. кинąć, kidać), верзить, вергать, вергнуть (cf. wierzgnąć), бросить, бросать, брасывать (cf. proca), швырнуть, швырять, устремить, устремлять. Trzy kroć losy rzucano, jeśliby go spalić abo zachować. *Warg. Cez.* 35. O odzienie moje rzucali los. 1 *Leop. Joan.* 19, 24. Kostki o co rzucić. *Bardz. Trag.* 219. um etwas würfeln, (*ob.* Kostka). Między tylą rzuceniami ziarnem (*obser. Instrumentalem*), jedno tylko padnienie było pożyteczne. *Lach. Kaz.* 1, 355. (między tylą rzutami, unter ſo vielen Würfen). Z możdzierzów rzucać się zwykło kamieniami. *Juk. Art.* 2, 103. *et* 3, 315. (strzelać, mit Steinen aus dem Mörſer ſchießen). Pakę listów odebrawszy, nie czytawszy, rzucił w ogień. *Pilch. Sen. gn.* 232. er warf ſie ins Feuer. Rzucił między nas tę kwestyą. *Mon.* 65, 54. er warf die Frage auf. Rzucić kość między drugich, *ob.* Kość. — Aby raz spojrzyj na mnie, aby raz rzuć słodkie wejrzenie na wiernego przyjaciela. *Teat.* 50. *c*, 137. — Rzucić kogo przez nogę, *ob.* Noga; ein Bein unterſchlagen, über das Bein werfen. Nikogo przez nogę rzucić nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuconemi nie byli. *Pilch. Sen. list.* 104. Bywszy na najwyższych dostojeństwach, od młokosa Cezara przez nogę był rzucony. *Pilch. Sall.* 84. — Ja który zawsze pokoju życzyłem, po Farsalskiej bitwie, nie już złożyć, ale rzucić broń radziłem. *Siem. Cyc.* 378. — Wypiwszy, czaszę o ziemię rzucił. *Pilch. Sen. gn.* 165, *ob.* uderzyć o ziemię, an die Erde werfen. Słoń i lew, skoro przeciwnika swego o ziemię rzuci, zaraz go poniecha. *Pilch. Sen. łask.* 21. (skoro go obali, wywróci). Zazdrość złych ludzi, o ziemię go rzuciła. *Sk. Dz.* 558. (zrzuciła go z dobrego bytu). Za wczasu masz, nim cię o łóżko rzuci choroba, lekarstwy zabieżeć. *Haur. Ek.* 118, (cf. *Gall.* tomber malade). Żołnierz u Turków rzuca swoje ciało, jak prostą ziemię, na zarzucenie okopów. *Kłok. Turk.* 144. Rzuć za się, a przed sobą najdziesz. *Jag. Gr. A* 4. (trzeba co ważyć, żeby co wygrać). Panowie nie powinni się targować, tylko rzucać, jak plewy, dukaty. *Teat.* 52. *c*, 23. (rozsypać, sypać). Za moich czasów pieniądze Bez potrzeby nie rzucano, Skromne były ludzkie żądze, Na czas przyszły uważano. *Kras. List.* 124. (nie wyrzucano, trwoniono; das Geld auswerfen, wegwerfen, vertbun). Ziemia się zazieleni, lasy rzucą cienie. *Zab.* 13, 160. w koło szerzą, ſie werfen Schatten.

Miesiąc rzucił po świecie promieniem. *Auszp.* 11. (rozsypuje promienie, ſtreut ſeine Strahlen aus, wirft ſie umher). — Pod miastem rzuciliśmy kotwice. *Warg. Radz.* 22. (wyrzuciliśmy kotwice w morze, wir warfen die Anker). Flota pod Abukir kotwice rzuciła. *N. Pam.* 2, 254. — 2. Rzucać komu co w oczy, podsuwać pod oczy; einem etwas in die Augen werfen, vor Augen legen. — 3. Rzucić okiem, rzutem oka pojrzeć, einen Blick hinwerfen. Przez okno rzucę na świat okiem. *Zab.* 13, 155. Okiem miłym i pełnym miłości rzucała na Telemaka. *Jabł. Tel.* 45. Baraszkując, rzucam okiem po wszystkich kątach. *Teat.* 20. *b*, 34. Rzucać oczyma i tam i sam, strzelać oczami, oglądać się szybko na różne strony; die Augen hin und her werfen, laufen laſſen. *Cn. Th.* 972. — 4. *Similiter.* Rzucić piórem, krótko szybko kreślić co; entwerfen mit der Feder, einen Entwurf, Abriß machen. Rzuć piórem, łatwo dójdziesz, licząc po 20 chłopów na jednego łokaja. *Teat.* 19. *b*, 41. Rzucić myśl, uwagę, krótko natrącać, einen Gedanken hinwerfen. Te uwagi w tym miejscu tylko rzucone, lepiéj się w dalszym ciągu dzieła uczuć dadzą. *Pir. Wym.* 211. — 5. Rzucił wnet sługę po te, co łapają; którzy przyszedłszy pojmali zbrodnia. *Gorn. Dz.* 147. prędko wysłał, pchnął, wyprawił, kazał mu ruszyć, eilends abſchicken. — 6. Rzucać kim, rzucić kogo, szarpać kogo; einen herumreißen, herumwerfen, hier und dort hin werfen. Jednorożec na pojedynku rzucił bykiem okrutnym, jak piłką niejaką. *Birk. Chmiel. C.* Po rozbiciu się okrętu, falą rzucany, już prawie tonie. *Teat.* 53. *b*, 3. Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejmy. *Boh. Dyab.* 2, 195. Daje się wino pić, ale rzuci. *Cn. Ad.* 148. (wino chłopa obali). — 7. Rzucić szańce, rowy, okopy = kopać, bić; Schanzen werfen, aufwerfen, graben. Szańców żadnych ani blokauzów około nich nie rzucono, jak po stole Turczyn poszedł do nich. *Birk. Zamoj.* 29. Rzucać rów ku miastu. *Tr.* rów bić, einen Graben aufwerfen. — Rzucić most, naprędce wystawić most, eine Brücke ſchlagen. Wiele ci trzeba czasu do rzucenia mostu? *N. Pam.* 4, 87. Tam gdzie skały przez głębokie rozpadliny oddzielone były jedne od drugich, mosty rzucono. *ib.* 2, 235. — 8. Rzucać kogo = porzucać kogo, einen verlaſſen. Ja cię rzucam, i ty mnie porzucaj. *Jabł. Tel.* 97, (cf. żegnać). Ten niewiernik mię rzuca, umieram z rozpaczy. *Teat.* 48. *b*, 46. Z miasta wychodząc, a wszystkie świeckie zabawy rzucając, na pustyniach mieszkają. *Sk. Żyw.* 1, 256. Dla niechęci ojca, Grecyą rzuciłem. *Dmoch. Il.* 238. — 9. Rzucić, zrzucać z żołądka, womitować; brechen, von ſich geben. Krwią rzuca. *Tr.* RZUCAĆ się *recipr.*, ciskać się, miotać się, padać; ſich hinwerfen, hinſtürzen. Rzucił się do nóg moich, wierne czyniąc śluby. *Teat.* 48. *b*, 6. er warf ſich zu meinen Füßen. W mdłościach jak na pół obumarła, o łóżko się rzuci. *Zab.* 15, 191. ſie wirft ſich aufs Bett. — 10. Rzucić się do czego, na co = porwać się do czego, ſich über etwas herwerfen, ſich ſchleunig drüber machen. Antek postawiwszy garnek, jak piorun rzucił się na ratunek nieboraka. *Teat.* 54. *c*, *A* 2. Do oręża się rzucili. *Sk. Dz.* 1069. Wszystko, nawet kobiety i dzieci, gotowe jest rzucić się do oręża dla obrony ojczyzny. *Gaz. Nar.* 1, 249. I jam się do tej pracy rzucił. *Ryb. Ps. praef.* (jam jej się chwycił). Kto nie oszczędza swego, rzuci się do cudzego. *Cn. Ad.* 388. Chcąc uczciwsze obrać sobie rzemiesło, rzuciłem się całym sobą do teatru. *Teat.* 20. *b*, 209. udałem się całkiem do teatru, całkiem mu się poświęciłem, oddałem. — Rzucili się do niego uczeni, jako do uczonego; rzucili się żołnierze, jako do walecznego hetmana. *Birk. Zamoj.* 25. (udali się hurmem do niego, cisnęli się do niego, ſie drängten ſich zu ihm). Sąsiedzi, o budowaniu klasztoru dowiedziawszy się, wnetże się rzucili, ten cegłę, ten wapno, ten piasek woził. *Sk. Żyw.* 1, 209. (chciwie się tego chwycili, tego się jęli, ruszyli się koło tego). — 11. Rzucać się do kogo, na kogo, przyskakiwać na niego, miotać się na niego, ſich über einen her werfen. Poznawszy, że to był rodzony brat jego, wnet się do niego rzucił, a obłapił go. *Sk. Dz.* 2, 198. — *Aliter:* Rzucać się na kogo, targać się nań; über einen herſtürzen, ſich über ihn hermachen, ihn anfallen. Pies się na mię rzucił. *Cn. Th.* 972. Pospólstwo rozjątrzone chciało się rzucić na karetę, i rozszarpać zdrajcę. *Gaz. Nar.* 2, 159. Któryby się na hetmana ręką abo słowy nieuczciwemi rzucił, ma być na gardle karanym. *Gwagn.* 304. I na słońce się i gwiazdy rzucą. *Sk. Kaz.* 43 *b.* (nie rzucaj się z motyką na słońce, cf. motyka; cf. nie miec się kotku na niedźwiedzia). Gdy ustało szemranie, P. Burke znowu się na rewolucyą Francuską rzucił. *Gaz. Nar.* 1, 177. — 12. Rzucać się *absolute*; miotać się, ciskać się z gniewu, ſich werfen, z. B. vor Verdruß. Lata po izbie, paznogcie gryzie, rzuca się po kanapie. *Teat.* 29, 3. Im się bardziej zwierz rzuca, bardziej w sieci wikle. *Pot. Arg.* 238. Mucha paf go w szyję między kłaki. Lwisko się rzuca, jak szaleniec jaki. *Zab.* 13, 282. *Treb.* Ktożby wierzył, żeby ta mała gadzina tak się rzucać mogła? *Teat.* 1. *b*, 52. — 13. Rzuca się choroba między obywatele, *invasit. Cn. Th.* 972. eine Krankheit überfällt die Einwohner. Rdza się rzuciła na zboża. *ib.*, (*ob.* Rdza). Rzuca mu się siwizna = siwieje, die grauen Haare brechen durch. — Rzuca się komu płacz, die Thränen brechen ihm durch, die Augen gehen ihm über. Łzy mu się rzucały, i dobywały z oczu. *Leop. Genes.* 43. Gwałtem łzy podobne dżdżowi Rzuciły się człowiekowi. *Groch. W.* 359. Trochę przychodzi z tego zachwycenia; ale łzy mu się rzucą, znaki utrapienia. *Jabł. Tel.* 333. *Teat.* 33. *c*, 9. — *Similiter:* Krew' mu się rzuca, er fängt an zu bluten. Cyrulik mi zakazał sukni zdejmować, żeby się krew' nie rzuciła przez jakie dotknienie nieostrożne. *Boh. Kom.* 3, 214. Gdy do zabitego przyprowadzą tego, który go zabił, tedy się krew' zabitemu z ran rzuci. *Sak. Probl.* 102.

Pochodz. *rzut*, *rzutnia*, *rzutny*; *dorzucić*, *narzucić*, *obrzucić*, *odrzucić*, *odrzutek*, *podrzucić*, *podrzutek*, *porzucić*, *przerzucić*, *przyrzucić*, *rozrzucić*, *rozrzutny*, *rozrzutność*, *urzucić*, *wrzucić*, *wyrzucić*, *zarzucić*, *zarzut*, *zrzucić*.

RZUMPLE *plur.*, (cf. *Germ.* Gerumpel, rumpeln); w górnictwie, wyrzuty, odchód kruszcowy, unnütze Steine und

Erde, die vom Erze abgehen. *Tr.* RZUMPLARZ, a, *m.*, górnik rzumpie uprzątający, der Knappe, der die unnütze Erde und Steine wegschafft. *Tr.*

RZUT, u, *m.*, rzucenie, rzucanie; das Werfen, der Wurf; *Boh.* wzwrh; *Carn. et Vind.* luzhaj; *Croat.* hit, hitacz, (cf. chwyt); *Hung.* hajtás; *Ross.* бросокъ, метаніе, швыркъ. Siła rzutu, *vis projectilis*, siła wystrzału; n. p. kuli armatniej. *Śniad. Jeog.* 28. Wody pod rzutem kotwy pieniąc się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. Miota nieprzyjaciel oszczep; im straszniejszy był ten rzut, tym więcej bogom dziękuje za swoje ocalenie. *Stas. Num.* 1, 150. Na rzut bowiem kamienia ledwie sięgnie oko, Tak się tuman rozciąga z pod ich nóg szeroko. *Dmoch. Il.* 68. Postrzegł to przez rzut oka chyży. *Przyb. Milt.* 45. Tej tkliwéj-czułości nie umie pojmować, tych rzutów serc do siebie, tego rozrzewnienia. *Niemc. P. P.* 60. RZUTKI, a, ie, zwinny, zwrotny, rzeski; flink, hurtig. Chłopiec żywy, rzutki, zna świat. *Teot.* 19. *b*, 49. RZUTNIA, i, *ż.*, *trajectoria*, linia miejsca, która rzucone wzgórę ciało spadając przebiega. *Hub. Mech.* 52. *et* 54. die Wurflinie. RZUTNY, a, e, RZUTNIE *adverb.*, rzucający, werfend, herumschleudernd, (cf. rzucalny); *Boh.* hodmo; *Ross.* бросовый, метательный. Morze falami rzutne. *Hor.* 2, 37; *mare ventosum. Petr. Hor.* 2, *E* 2 *b.* O gdyby wiersze moje były rzutniejsze, niżeli wiatry, które poginają trzcinę na brzegach. *Karp.* 3, 79; (*plus legers. De Lille.*). Wichry poczęły dąć w żagle okrutnie, Czarne wały bić okręt, i nosić go rzutnie. *Jabł. Tel.* 47. Rzutny koń. *Jabł. Buk. G* 3 *b.* Wężów rzutne ogony chrzest czynią niezmierny. *Min. Fars.* 16. Niżeli palcem stron potrąci rzutnie, Narwie się motków, i naciska lutnie. *Mon.* 71, 719. (lekko, szybko, skocznie).

RZYĆ, i, *ż.*; *Boh.* řjt, řit, zachule; *Slov.* rit, zadek, obritně ljce; *Sorab.* 1. riez, poszledk, (*ob.* Pośladek); *Sorab.* 2. risch, rijsch, rijtka; *Carn.* rit; *Vind.* rit, sadniza; *Croat.* rit, guzicza, zadnyicza, (richem = wierzgam); (*Bosn.* zrriçaliça = enema, cf. *Turc.* ard *posterior pars*); kuper, zadek; der Steiß, der Hintere. Kozieł rzyć przycisnął do ściany. *J. Kchan. Fr.* 77. Dosyć sarnie ogona po rzyć. *Rys. Ad.* 10. *Pot. Pocz.* 698. Myśl w niebie, a rzyć w popiele. *Rys. Ad.* 40. Wszystko się wszystkim podoba do siebie, Ano rzyć w piasku, choć lata myśl w niebie. *Rej. Zw.* 219. Chceszli sławnym być Daj nieenocie w rzyć. *Rej. Zw.* 237 *b.* rzuć ją o ziemię. (*Vind.* Jdi pefizi v' rit = idź do kaduka!). Nie drzewiéj pies popłynie, aż mu się wody w rzyć nalinie. *Rys. Ad.* 43. (z musu cnota). *Slov.* Pekni, gako rit na opak, *absurdus.*

Pochodz. *rzytny, posorzyt. półrzyć, półrzytek.*

RZYGAĆ, *ob.* Rzygnąć. RZYGACZ, a, *m*, co rzyga; *Vind.* regavez; *Rag.* rigalaz uzrigalaz, der Rülpfer. RZYGACZKA, i, *ż.*, *ructatrix. Macz.* Rülpferinn; *Vind.* rigavka, rigaviza; *Rag.* uzrigaliza. — (RZYGADŁO, *ob.* Żygadło).— RZYGNĄĆ *med. jednll.*, Rzygać *contin.*, (*Boh.* řihati, (cf. rjti, řigi *rancare*), kuckati, krkati, krkám; (*Carn.* rigam *ructare*, 2. *rudire*); *Vind.* rigati, srigavati, kouzuvat, sazukuvat, koflati, se tergati, zhresdati; *Croat.* rigám, (cf. resim, erchim *ringor*); *Rag.* rigati, uzrignuti, odrighnuti, izrigati, (cf. rêxati *fremere*, revatti, *rudire*); *Bosn.* rigati, uzrighivati; *Ross.* рыгнуть, рыгать, рветь, рвать, вырвать (cf. rwać), рыгнется, рыгается; *Eccl.* рыгаю, вырыгаю, изрыгаю; *Graec.* ἐρεύγω; *Lat.* ructo, eructo); głośne żołądka odbijanie mieć, rülpsen, sich worgen. Gdy objadłszy się czosnku abo rzodkwi na człowieka rzygnie, tedy prawie aż go zaraża onym sprosnym dechem. *Sak. Probl.* 49. Nie godzi się, sposobem niektórych ludzi, za trzecim słowem rzygać. *Ezaz. Ob. d*, *a.* Rzodkiew' czyni smrodlwe rzyganie. *Cresc.* 241, *Sorab.* 1. pżeszédwano, zowtka hoře storkano: *Bosn.* odrighnutoje, riganje; *Vind.* riga, kouzanje; *Rag.* rigottina; *Ross.* рыганіе, рыгота; *Eccl.* рыганіе; *Graec.* ἐρεύγμος; *Lat.* ructus; *Turc.* arugh. Rzygnienie i wiatrów przez usta odchodzenie; *ructus et flatus. Comp. Med.* 197. Na kwaśne rzyganie lekarstwo. *Śleszk. Ped.* 141. *Sienn.* 372. — 2. Rzygnąć, zrzucić z żołądka, womitować; brechen, spyen. Jedli wiele, a napełniwszy się: zaraz jednym rzygnieniem, nic w żołądku nie mieli. *Sk. Dz.* 1148. — *Fig.* Etna rzygająca kamienie. *Pot. Arg.* 284. Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieńmi. *Przyb. Ab.* 159. Urągając się z niego naśmiewali, Bluźnierstwa z geby rzygając przeklętéj *Odym. Św.* 2, *I i*, (cf. bluć). Scerbat z dziesięciu tysięcy rzygnął duszą. *Stryjk. Gon. X* 3, wyzionął duszę, zginął. RZYGLIWY, a, e, — ie *adv.*, *ructuosus. Cn. Th.* 973. *Cn. Syn.* 780. rülpsend; *Sorab.* 1. pżeszédwaté; *Rag.* uzrigkni. RZYGULEC, lca, *m.*, rzygacz, ein Rülpser. Wszystkim rzygulcom, łakomskim, darmotrawskim, wytrzesikuflom, łapisztukom. *Dzwon. Stat. A* 2. *Bies. roz. B* 3.

Pochodz. *odrzygnąć, porzygnąć, wyrzygnąć.*

RZYM, u, *m*, (u dawnych *in Genit.* Rzyma; n. p. *Warg. Wal.* 121. *Biel.* 434). *Roma*, stolica państwa papieskiego. *Dyke. Geogr.* 368, die Stadt Rom; *Boh.* Řim; *Slov.* Rim; *Sorab.* 1. Rom; *Sorab.* 2. Romy; *Carn.* Rim; *Vind.* Rim, Rimsku mestu; *Croat.* Rim; *Hung.* Róma; *Bosn.* Rim; *Slav.* Rím; *Rag.* Rijm; *Ross.* Римъ. W Rzymie być, a papieża nie widzieć. *Cn. Ad.* 1262. Gdzie papież, tam Rzym. *Sk. Dz.* 548. I w Rzymie świat; i w Rzymie ludzie. *Cn. Ad.* 284. i w kapicy wełna, auch unter den Heiligen findet man Tadel. Kto w Polszcze albo w Rusi głupi, Ten w Rzymie sobie rozumu nie kupi. *Fund.* 81, (cf. w Paryżu). Nie zaraz Rzymu zbudowano. *Glicz. Wych. J* 8, (cf. Kraków). Język i do Rzymu doprowadzi; *Ross.* языкъ и до Кіева доведетъ. Czas uczy, że gdzie cnoty zbrodnie przeważają Kraj rośnie, a gdzie zbrodnie, i Rzymy padają. *Zab.* 10, 242. (i największe państwa). Siedmiopagórkowy Rzym. *Kchow.* 344. RZYMIANIN, RZYMCZYK, a, *m.*, z Rzymu rodowity, der Römer; *Boh.* Řjman; *Slov.* Riman; *Sorab.* 2. Romař; *Carn.* Rimlar; *Vind.* Rimlar, Rimlan, Remlan; *Croat.* Rimlyan; *Hung.* Rómaj ember, Rómaiar; *Rag.* Rimgljanin; *Bosn.* Rimglianin; *Slav.* Rímljanin; *Ross.* Римлянинъ. Rzym widział w osobie Brutusa ostatniego Rzymianina. *Zab.* 7, 24. Dumny Rzymczyk. *Zab.* 3. *Bardz. Luk.* 186. *et* 2, 56. — 2. Katolików Aryanie zwali Rzymia-

nami, papistami, papieżnikami. *Sk. Dz.* 443. Trudności bywają w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruski z Rzymianinem. *Sak. Kal. E* 1 *b.* t. j. katolika z Greczynką. RZYMIANKA, i, *ż.*, z Rzymu rodowita, die Römerinn; *Slov.* Rimanka; *Slav.* Rimljánka; *Croat.* Rimlyánka; *Ross.* Римлянка. Obrano sto białych głów ze wszystkich Rzymianek. *Warg. Wal.* 310. RZYMSKI, a, ie, od Rzymu, Römiſch; *Boh.* Rimský; *Slov.* Rimski; *Carn.* Rimske; *Vind.* Rimski, Rimlarski; *Rag.* Rijmski; *Slav.* Rimski; *Croat.* Rimszki, Rimzki; *Hung.* Római; *Ross.* Римскій. Miętka Rzymska abo Włoska. *Cresc.* 255. Poczet Rzymski, *ob.* Poczet. Wszystko wycierpieć po Rzymsku gotowi. *Chrośc. Luk.* 295, jak Rzymianie. (*Eccl.* римствую, *Graec.* ῥωμαΐζω, *Romanas partes foveo*). Imperium Rzymsko-Niemieckie. *Chmiel.* 1, 493. Römiſch-Deutſch.

RŻYSKO, a, *n.*, od rży; żytnisko, pole na którym żyta, das Roggenfeld; (cf. *Bosn.* rrit, rât, art, rt = *cuspis*). Ściernie na rżysku i pszeniczysku podorać. *Zaw. Gosp.* — §. Pole zżęte, koniuczki słomy po żęciu na polu w ziemi pozostałe, ściernisko; (*Boh.* strnjsko, strniště; *Vind.* sterniſhe; *Sorab.* 2. rschischczo, dschischczo, žischczo; *Ross.* жниво, cf. żniwo); die Stoppeln, das Stoppelfeld. Wiele pomaga roli, gdy się rżyska do gnojenia w jej dostaną wnętrzności. *Kluk. Rośl.* 3, 156. Rżyska są znaczną pomocą do paszy bydła. *Haur. Sk.* 57. Żąć się powinno czysto, równe i nizkie czyniąc rżysko. *Kluk. Rośl.* 3, 216. *Haur. Sk.* 9.

RZYTNY, a, e; *Boh.* řitni; od rzyci, zadkowy; Steiß-After =, Hintern =. Wrzód wychodny, który z gruba rzytnym zowią. *Śleszk. Ped.* 205, (*ob.* Fik, figa).

S.

S, *litera siedemnasta alfabetu Łacińskiego.* Kras. Zb. 2, 462. 1. *Podługowate ſ wtenczas powinnoby się pisać, kiedy się dwa* ss *schodzą, n. p. Roſsya; z początku i w środku słowa, które chcąc pisać można; ale na końcu słowa, lepiej się pisze* s *niż* ſ. Dudz. 7. S *troje, Łacińskie, n. p. Samson, co wymawiamy jak Niemieckie* ß. (*Niemcy zaś* s *wymawiają, jak my* z); *drugie* ś *z kreską, n. p. oś; trzecie:* sz. *Gdzie po* sz *następuje* cz, Jan Kochanowski *woli pisać* scz *niż* szcz, *n. p. sczodry.* Januszowski *miasto* sz *woli pisać* š *abo* sz; Gornicki ss; Orzechowski *przekłada Niemieckie* sch, *i pisze: proschę, wascha = proszę, wasza.* Nowy Ch. — *Wiele jest słów poczynających się od* sz, (*ob.* Sz), *które zwyczajnie piszą przez* ś, *n. p. śklanka, śkło, ślub, śnieg, śle.* Dudz. 15. *W słowach wyjętych z Niemieckiego, lepiej sądzę zachować* sz, *odpowiadające Niemieckiemu* ſch: *n. p. szlachta, sznicerz.* — 2. Š terminatio secundae personae Singularis praesentis Verbi *być*, et praeteriti omnium Verborum, saepenumero avulsa, adjungitur nominibus et adverbiis: *n. p. Dobryś jest*: vel omisso *jest: dobryś, dobryeś = dobry jesteś.* — *Tyś to sprawił = ty to sprawiłeś. Dziecko małe, ty wiesz, gdzie-ś jest, coś jest.* Karp. 7, 64. (*gdzie jesteś, co jesteś*). In Plurali; *-ście, n. p. Wyście tam byli = wy tam byliście. Myśmy to kazali = my to kazaliśmy, my to kazali.* — §. Terminatio secundae personae Singularis praesentis omnium verborum exit in sz, (excepto *jesteś*): *n. p. Czytasz, lubisz, słyszysz, umiesz*; cf. *Lat.* amas, legis, audis, doces. — 3. — Ś encliticum incertitudinis: *n. p. Jakieś wzruszenia, jakieś poniewolne czucie ostrzegało, że tobie życie winienem.* Stas. Num. 2, 131. Praecedente consonante, adjungitur, *-siś: e. gr.: Obadwaj czymsiś zmiękczeni, wpadli w myśli smutne.* Stas. Num. 2, 97, (*cf.* enclit. affirmationis — *ż*, e. gr. *jakoś, jakoż*, qu. v., *cf.* sz = *ż* interrogationis). — 4. Praepositio Latinorum *cum* in nostra lingua unica litera s exprimitur, et non z; ut quidam scribunt; z enim est *ex.* Macz. — Observant hoc discrimen veteres, n. p. *Bać się nie będę, boś ty jest se mną.* Bial. 237. Inde *sejm = sym* a verbo *zjąć, zejmować*, quod scribendum esset *sjąć, sejmować.* Invenitur hoc discrimen apud Bohemos etc. n. p. s octem git; et z wozu padnaut; Vind. *ſ mano, ſ tabo, ſ niem = ze mną, z tobą, z nim.* Apud Russos *cum* съ, *ex* изъ — 5. S compositis quibusdam praeponitur, loco z, ex usu pronuntiationis et scribentium, praesertim ante *c, k, p, t*; n. p. *schodzić, skończyć, spaść, stęsknić*; in quibus et nos indulgebimus cosuetudini, quia aliter nonnunquam idem verbum distrahendum esset duobus variis scribendi modis; e. gr. *Schodzić się z kim* (ubi praepositio s = cum), et *zchodzić z góry*, (ubi praepositio z = ex); *sciec*; Slov. stékati, społu técy confluere; *zciec*; Slov. ztékati, dołutécy defluere. — 6. Simliter z cum Accusativo, n. p. *Jest mi 'z to siły, ma 'z tysiąc złotych*, deberet scribi s, ut Bohemicum s co, seč; sed vide praepositionem Z. — 7. Abbreviate *ś = święty; ś. p. = świętéj pamięci.*

S A.

SA! *interjectio appellandi canes:* (cf. sam! *adverbium*); te! te! komm her, (wenn man einen Hund ruft), (*oppos.* zasię!) Sa tu piesku, sa! *Boh. Kom.* 5, 113, (cf. szaszek). — Wrzeszczy myśliwskim głosem, czyniąc brzmienie żwawe: Sa sa! ma wierna trzodo! daléj me brytany! *Tol. Saut.* 107. — §. Na woły, miasto k sobie, na lewą rękę, wołają sa sa! *Haur. Sk.* 50. — *Prov.* Jedno sa sa, a drugie do lasa; *disparibus bobus, non bene trahitur currus. Rys. Ad.* 19. *Zegl. Ad.* 99. *Zabł. Zab.* 66. *Teat.*

29, 26. (niesworność) Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sa sa, a drugi młody do lasa; potrzeba sworności. *Gil. Post.* 127.

SĄ, *ob.* Być.

SABAS, SABAT u, *m.*, n. p. Sabas żydowski. SABASZ, *ob.* Sobota.

SABAUDYA, yi, *ż.*; *Bosn.* Savoia; *Slav.* Safojska; księstwo między Francyą i Włochami. *Dykc. Geogr.* 3, 3. Savoyen. SABAUDZKI, a, ie, Savoiſch, von Savoyen. Księstwo Sabaudzkie. *Wyrw. Geogr.* 243. SABAUDCZYK, a, *m.*, ein Savoyarde; *Slav.* Safojac.

*SABELEK, lka, *m.*, kurzyka, kokorzyka, młody kurek, *pullaster*. *Mącz.* ein junges Hähnchen.

SABINA, y, *ż.*, SABINKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, imię kobiece, ein Weibername.— §. Sabinka, z dawnéj Sabinii, eine Sabinerinn. 1. SABINA, SAWINA, SZAWINA, y, *ż.*, choinka klasztorna, jałowiec szawina, *juniperus sabina*, rośnie krzakowato u nas w ogrodach. *Kluk. Dykc.* 2, 67. der Sädenbaum, *Sorab.* 1. żandaw; *Ross.* артышь, козацкій можжевельникъ. Zakonnicy pospolicie szawinę sadzą w swoich wirydarzach. *Cresc.* 459. Sabina niepłodna, nietota, *cupressus Cretica. Cn. Th.* 973. der wilde Sadelbaum.

*SĄCY = ssący, *ob.* Ssać.

SĄCZEK, czka, *m.*; *Boh.* sauček; *Ross* .сучокъ, сученкъ; *dem. Nom.* sęk; mała sękowatość w gałązkach, w źdźbłach; ein kleiner Knorren, Knoten, Knötlein, Knötchen, Knörrchen. Sączki na drzewie. *Cresc.* 665. Rozszczepić rószczkę od dołu do kolanka albo sączka. *Syr. Rej.* Zboża niektóre mają sączki gęste, jak pszenica, jęczmień i t. d. *Cresc.* 51. — §. Sączek u wędy, ząb. *Cresc.* 648. der Stachel, Haken oder Zahn an der Fiſchangel. — [*Transl.* Sączek, pniak z zęba, *ob.* Łączek 2].

SĄCZYĆ *cz. niedok*, kapiąc z siebie wydawać, kroplami wypuszczać; *Germ.* ſickern, ſickernd von ſich geben, tröpfeln, in Tropfen fließen machen; (cf. *Rag.* suzitti *lacrimare*, sůza = łza, *Croat.* szuczek *lacrimosus*, szuzechi *lippus*, szůza = łza; cf. *Lat.* succus, cf. sok, suczysty). Wszystkie drzewa wydające owoc pestkowy, zwykły sączyć gumę. *Fors.* 4. W świetne jutrzenka odziana szkarłaty Sączy łzy srebrne na spragnione kwiaty. *Zab.* 1, 206. *Nar.* SĄCZYĆ się *rec.*, kapać, herab ſickern, träufeln. Z białej się brzozy smaczny otok sączy. *Zab.* 8, 305. Beczka, póki w niej nic niemasz, póty nie znać, by gdzie ciec miało, a skoro ją nalejąs, ali się wnet z kilku stron sączy. *Gorn. Dw.* 360. W nawie, przez którą się sączy, jednéj albo drugiéj szczelinie zabieżeć nietrudno. *Pilch. Sen. list.* 245. Nie kroplami tu się sączy, ale płynie nieprzerwanie i nierozdzielnie. *Pilch. Sen. list.* 270. Mała tam utrata, gdzie się tylko sączy. *ib.* 2, 145. Nie chcę ja ani tego, aby się mowa powoli, jakoby kroplami sączyła, ani też aby pędem leciała. *ib.* 303, cf. cedzić słowa. *SĄCZYPIWOSZ, a, *m*, *Pot. Jow.* 72, SĄCZYKWATERKA, i, *m.*, *Mon.* 75, 591, wydmikufel, wytrzęsikufel, ein Bruder Saufaus.

Pochodz. *osączyć*, *wysączyć*, *zsączyć*, *nasączyć*.

SAD, u, *m.*; (*Boh.* sad; *Ross.* садъ, садикъ, садище; (*Eccl.* садъ [*hortus* 2], roślina; садовie ogrodowiny; *Sorab.* 2. szad; *Carn.* sad, sadje, sadjovina = owoc, owoce, frukta, sadnishe = owocarnia; *Vind.* ſad, ſadje = owoc, owoce; ſadovitnost, ſadlivost = urodzajność; ſadoviten, ſadliu, ſaden = urodzajny; ſadoviti, ſad pernesti = płodzić, rodzić; (*Croat.* szadovenìcza *plantarium*, szadonòszen *fructifer*; *Rag.* sâd *plantatio*, *pastivum*): *Bosn.* sád, mjesto posaghjeno mladiçami *plantarium*, mladi vinograd); sad, der Baumgarten; *Carn.* drevje, drevnek, pashgrêd; *Vind.* ſadouni vert, pungart, vertiſhe, (cf. wirydarz), jabuken vert, lekouſhe; *Croat.* ternâcz; *Bosn.* jabucisce (*ob.* Jabłko), vocchgnak, perivoj; *Slav.* vochnjak, (*ob.* Owoc); *Ross.* овощница. Ogrody, na same tylko drzewa urodzajne, sadami nazywają się. *Kluk. Rośl.* 1, 39, (*ob.* Sadzić). Stróż sadu *Eccl.* садохранитель.

1. SĄD, u, *m.*; *Boh.* saud; *Slov.* sud, suditelna; *Sorab.* 2 szud, richta; *Sorab.* 1. ſud; *Carn.* sódba, richta; *Vind.* ſodba, ſojenje, prauda (*ob.* Prawda), sposnajnje, (cf. poznać, rozpoznać); *Croat.* szud; *Rag.* sûd, sûdba, sudbina; *Slav.* súd; *Bosn.* sud, pravda; *Ross.* судъ; cf. *Siles.* Laudengericht, cf. Send, cf. Zent; *Goth.* saun; *Kero* suana, cf. *Germ.* ſöhnen; cf. *Hebr.* סוד sod, *consilium*, *coetus*. סוד *confideravit*); sądzenie sprawy, das Gericht, das Richten, das Gerichthalten. Na każdym sądzie trzy osoby mają być: powodowa strona, obżałowany i sędzia. *Modrz. Baz.* 535. Sąd niesłuszny, gdzie sam sędzia instyguje, *Cn. Ad.* 1020. Sąd bez drugiej strony niedobry. *ib.* 1019. (pierwéj obu stron wysłuchaj, toż dekret rozsądnie wydaj). Sąd skwapliwy, rzadko sprawiedliwy. *Cn. Ad.* 1021. — §. Sąd, sprawa, prawo, proces; Gerichtsproceß, Rechtsſtreit. Sąd o to nie będzie żaden, upominać się swego próżno. *Gorn. Sen.* 163. Sami Rzymianie niektóre trudne sądy do Areopagu posyłali, radząc się. *Sk. Dz.* 40. — §. Sąd, wyrok sądowy; *Slov.* rozsaudek, (cf. rozsądek); *Slav.* súd, odlucsak; *Vind.* ſodba, reſod, reſoja, odſoda, odloka, ſod, das Rechtserkenntniß, Urtheil, der Ausſpruch. (*Eccl.* правдосудие, правосудие, праведный судъ, *Graec.* δικαιοκρισία, *juris prudentia*, *justum judicium*). Podają teraz sobie ludzie przez ręce sądy na pismie zacnego Gobba, które sądy równają się mądrości Salomonowej. *Gorn. Wł. J* 4 *b.* Mądrość przedwieczna chce, abyśmy nie pogardzali wzajemnym o sobie sądem. *Zabł. Roz.* 140. (zdaniem, mniemaniem, opinią, cf. imię). — §. Sąd, miejsce sądowe, *Vind.* ſodna hisha, ſodniſhe; *Slov.* sudnica; *Ross.* приказъ; czas sądzenia, obecność sędziów; das Gericht, die Gerichte, der Gerichtsort, die Gerichtszeit, Gerichtspflege, Gerichtshaltung. Niechaj po trzy sądy przyjdzie do sędziego i ławników u sądu, i niechaj się skarży. *Chełm. Pr.* 167. Sądy zapowiedzieć, obwołać. *Cn. Th.* 974. Sądy zawiesić *ib.* 975, (cf. sądy zawiązane, cf. kadencya, roki). — §. Sąd, urząd sądowy; das Gericht, die Gerichtsbarkeit. Karanym za to będziesz w swoim sądzie. *Teat.* 46, 43. Niższy sąd; *Vind.* podſodba, *ob.* Podsędek. Wyższy sąd, *ob.* Apelacya. — 2) *Transl.* Sąd ostateczny sąd pański, sąd boży ostatni. *Karnk. Kat.* 58. das jüngſte Gericht. Jak świat światem, aż do sądu pańskiego, jeden drugiego oszukiwać będzie. *Teat.* 15. *c*, 16. Sąd

pański, a srogość jego, najpierwéj się pocznie od kościoła jego. *Rej. Pst. X x* 4. Sądy boskie, sądy wiekuiste, opatrzność, przejźrzenie, los, *Latinorum fatum*; *Ross.* судьба, судьбина, die Gerichte Gottes, das Verhängniß, die Schickung, Vorsehung. Tak sądy boskie chciały, zwykli ludzie mówić, kiedy nie wiedzą przyczyny, dla któréj się co stało. *Otw. Ow.* 109. Dziwne sądy boże, że za złych cesarzów takich plag nie było, jak za Tytusa. *Sk. Dz.* 61. Sądy wiekuiste, *fatum. Gorn. Wł. B. Gorn. Sen.* 284. — §. Sąd czynić z sobą = sprawować się przed sobą, mit ſich ſelbſt rechten. Codzień czynię sama z sobą Sąd własny boże przed tobą. *Groch. W.* 394. Nie nasza rzecz w boskich sprawach o was sądy czynić. *Sk. Dz.* 1158. — §. *Philos.* Sąd, wyrok, ein Urtheil. Cała ta myśl: słońce jest świetne; nazywa się sądem, póki jest u mnie wewnątrz. *Kpcz. Gr.* 3, 41, (cf. zdanie).

Pochodz. sub Verbo *sądzić*.

2. SĄD, *G.* sędu, *m.*, SĄDEK, dka, *m.*, *dem.*; *Boh.* sud, saudek, saudček, (osudj, osudjčko, nadoba = naczynie. posudniho platiti od fasy płacić); *Slov.* sud, sudek; *Sorab.* 1. ſud, szud, ſudowo, ſudk, ſudowczko; *Sorab.* 2. szudk, szudaschk; *Bosn.* sûd od mleka, vode, sudicch; *Vind.* poſsodva, poſsoda, poſoda, ſodje; *Carn.* sod, sôdz, posodà; *Croat.* szûd, szudicch, poszuda, poszudicza; *Rag.* súd, sudich, súdicich, sûdak, sudacjaz; *Slav.* sûd, sudich, posuda; *Ross.* судъ, судно, посуда, посудина, сосудъ, судокъ, суденко, суденышко, суденцо; (*Eccl.* суды = корабль, λοδία okręt: *Ross. obsol.* судъ, суденко = pojazd, cf. korab'); fasa, naczynie do chowania mokrych rzeczy, ein Faß. Gdy sąd winny ma być otworzony albo berowany, wino w pośrodku sądu lepsze jest, niż wierzchnie abo spodnie. *Cresc.* 345. Z młodego brzostu bywają obręcze na drewniane sędy. *ib.* 458. Jarzyny zachowują w bani albo w sędzie olejowym. *Cresc.* 170. Grona winne chować w jakieżkolwiek sędy albo faski. *ib.* 330. Onéj niewieście, która Heliasza nakarmiła, sędów już nie stawało, w coby olej lać miała. *Rej. Post. O o* 4. Weźcie sobie czystych użytków ziemi w sędy wasze. 1 *Leop. Genes.* 43, 11. (w naczynia wasze. 3 *Leop.*). Stało tam sześć kamiennych sędów wodnych. *Sekl. Joan.* 11. *Refundere cerevisiam in aliud vas*; piwa przelać w inszy sąd. *Macz.* Przelać w insze sędy. *ib.* Zebrali drobne ryby do sędów. *Budn. Math.* 13, 48. (w naczynia. *Bibl. Gd.*). 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 13, 5. Kazał, aby ten sądek był co rychlej wypróżnionym, a potym winem nowym napełniony. *Wys. Kat.* 158. Kazał sobie nasypać sądek mąki. *Budn. Apopht.* 22. *Wys. Kat.* 159.

Pochodz. *sudzina, sudno, sudenny. Carn.* sodar; *Vind.* ſodar, ſodovesar = bednarz; *Ross.* посудникъ, сосудохранительница szelblag; *Eccl.* сосудохранилище, сосудодѣлатель, сосудохудожникъ *vascularius.*

SADEK, dku, *m.*, SADECZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* sad, ein kleiner Baumgarten; *Boh.* sádek; *Ross.* садикъ; (*Eccl.* садокъ, вертоградецъ *hortulus*). Możesz nadobnych przechadzek użyć około stawków albo po sadeczkach swoich. *Rej. Zw.* 164.

SADLICZKA, i, *ż.*; *Ross.* ивотная; ziele, rzeczone od sadła, któremu podobne pozorem i dotknieniem, *alysson. Syr.* 57. Schmerwurz; (cf. *Ross.* сальной корень żywokost pospolity). SADŁO, a, *n.*; *Boh.* sadlo, tuk, (cf. tucz); *Slov.* sadło; *Sorab.* 1. sadwo; *Sorab.* 2. szadlo; *Carn.* salu, sallu; *Vind.* falu, mast (cf. maść), toustina, toustnina, (cf. tłuszcz); *Croat.* salov, szălo; *Dal.* szaló; *Bosn. et Rag.* sallo; *Ross.* сало, сальцо = łój, салить łoić; 1) sadło, der Schmeer; tłustość z wnętrzności wieprza zebrana, i w siatkę, czepek, w podobieństwo Holenderskiego sera zwinięta, zowie się sadłem. *Kluk. Zw.* 1, 290. *et* 34. Sadło wieprzowe dobre jest, świeżo przetopione do potraw, jarzyn, do kiszek. *Wiel. Kuch.* 427. Sadło zajęcze, *ob.* Skrom. — Psiem sadłem boki mazać. *Rej. Zw.* 103 *b*, (*ob.* Psi). Nie miec sadła na psa, bo je zje. *Rys. Ad.* 42; (*Slov.* slaninu na psa zverit; okazya czyni złodzieja). Wie pies, czyje sadło zjadł. *Rys. Ad.* 70; (*Slov.* wi pes, čige sadlo zedol; czuje się, sumnienie go strofuje). Czuje pies, że zjadł sadło, a bojąc się kija, Choć mu i chléb pokażesz, z daleka cię mija. *Pot. Arg.* 184. *Opal. Sat.* 121. Chodzi między ludźmi, jako pies, podtulając pod się ogon, czując to na się, że komu sadło zjadł. *Rej. Zw.* 65 *b*. Panna śmiotane zlizała, a młodzieniec sadło zjadł. *Sak. Probl.* 51. (oboje nieprawicie). Jak w komorze sadła, w nim nauki. *Cn. Ad.* 295. Jak sadła w raku, tyle w nim statku. *Pot. Syl.* 454. Ile w szczygle sadła. *Opal. Sat.* 50. (*Slov.* O sadlo komarowe, *de lana caprina*) (*Slav.* Kto ma sadło, temu snadno; bogatemu snadno). — Głupi jak sadło. *Min. Ryt.* 3, 202. (jak sak, dumm wie ein Ochſ). *Boh. Kom.* 4, 125. *Teat.* 23. c, 43. Pojętny, jak sadło. *Boh. Kom.* 2, 106. Obaczę jeśli teraz wygrzeczniał, przedtym bowiem wielkie z niego było sadło. *Boh. Kom.* 1, 300. (osieł, głupiec). — 2) Ziemne sadło, *mumia*, ciało kopalne, tłuste, lekkie, białe, pospolicie na wodzie pływające. *Kluk. Kop.* 1, 208. Erdpech. SADŁOGRYZ, a, *m.*, mysz; *Graec.* πτεροφάγος. *Przyb. Batrach.*, (cf. połcioszarp, szynkodrap). SADŁOWATY, a, e, — o *adv.*, na kształt sadła, ſchmeericht; *Sorab.* 1. ſadwoyitè. Trzecia powłoczka ciała naszego jest błona sadłowata. *Herz. Cyr.* 1, 16. die Fetthaut. SADŁOWY, a, e, od sadła, Schmeer-. (*Ross.* сальный łojowy, салотопный od topienia sadła, салотопня łojotopnia, салотопъ łojotop); *Boh.* sadlnjk sadłowy przekupień).

SADNIĆ, SEDNIĆ *cz. dok.*, zsadnić, zsednić *niedok.*, sadna nabawiać, skórę przecierać; wund drücken, wund reiben: Nieprzywykłe konia sadni siodło. *Pot. Syl.* 101. Zsedniony osieł stęka. *Zab.* 15, 177. Kochają przyjaciela, jak żołnierz konia, żeby na nim jeździł; taka przyjaźń sedni grzbiety przyjaciołom. *Fredr. Ad.* 108. — (SADNIENIE, *Eraz. Jęz. y* 2 *b*, *ob.* Sumnienie). — SADNISTY, SEDNISTY, a, e, — o *adv.* przetartéj skóry, ranny, pełen sadna, wund gerieben. SADNO, SEDNO, a, *n.*, *Sorab.* 1. zetřeno, wělk; *Bosn.* sadno *ulcus*; *Ross.* садно; przetarcie skóry na ciele od kulbaki, od obuwia; das Wundreiben, eine wund geriebene Stelle, der Wolf vom Reiten. Przydawa się koniowi uraz na grzbiecie od siodła, co

sadnem zowią. *Cresc.* 540. Quetſchwunde am Wiederriſt des Pferdes. Na sadno lekarstwo. *Hipp* 117. *Prov.* Ostrożnie tykaj koniowi niezgojone sadno. *Zegl. Ad.* 209. Ruszył go w sedno, tknął go w sedno, trafił gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161. W sadno. *Smotr. Ex.* 8. *Zabł. Fir.* 81. poczuł, er hat ihn empfindlich getroffen. *Rys. Ad.* 60. *Papr. Przyk. C* 3 *b*; *Slov.* nekomu do živego sáhat. Są ludzie, gdy go dotkną w sadno w obyczajach jego, w których się on kocha, chocia nie o nim rzecz będzie, tedy się przecię nadziewa, iż to nań przymówki. *Rej. Zw.* 91. Ale cyt! prawda tyka w sadno. *Kchow.* 132. *W. Post. W.* 407. (w oczy kole).

SĄDNY, a, e; *Boh.* saudni; *Slov.* saudenský, k saudu příslušičy; *Sorab.* 1. ſudny; *Vind.* ſodni, ſoden, ſodniſhki, ſodnikou; *Carn.* sodne; *Rag.* suudni, suudgni; *Croat.* szudni; *Ross.* судный; *Eccl.* судителенъ, который судить; od sądu, Gerichts-. Sądy wasze do sądnego dnia były odłożone. *Birk. Zamoj.* 30. — Sądny dzień = ostateczny sąd, ostatni dzień świata; *Vind.* poſliedni den, ſodnji den, das jüngſte Gericht, der jüngſte Tag. Co tu za huk, co za tumult straszny, Jakby sądny dzień przyszedł na mię własny. *Jabł. Ez.* 101. Bóg żegnaj, na sądnym dniu chyba z sobą się obaczymy. *Pot. Arg.* 730.

SADOWIĆ *cz. dok.*, usadowić *niedok.*, 1) posadzać kogo, einen ſitzen machen, ihn placiren, ihn ſetzen. Król kazał goście, którzy się byli zeszli na gody, przeciwko sobie sadowić. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5 Gdy przyszło siadać do stołu, sadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 130. U stołu, nim się ceremonia sadowienia skończy, potrawy ostygną. *Mon.* 65, 148. Sadowić się, siadać gdzie, ſich ſetzen. Zioła te przyłóż na stolec ciepło, abo usadow się na tym, pomoga ku stolcowi przyrodzonemu. *Sienn.* 160. usiądź. — § Sadowić kogo na jakiej ziemi, na jakim gruncie, osadzić; einen wo anſiedeln, ihn etabliren, ihm einen Wohnplatz beſtimmen. Sadowić się *rec.*, osiadać, ſich niederlaſſen, ſich etabliren. Własność najpierwszych sadowiła ludzi. *Przestr.* 144. Wieś targowa nie ma być blizko drugiéj sadowiona, boby to było ze szkodą drugiéj. *Szczerb. Sax.* 246. Ułożyliśmy sobie sadowić się w kraju Marsów. *Stas. Num.* 2, 128. Nakazał, aby się tam sadowili. *Otw. Ow.* 496. Radzi się go, aby się tu podle niego sadowił. *Falib. P.* — 2. *Transl.* Fusy się sadowią, osiadają, opadają; ſich ſetzen, auf den Boden fallen. *Tr.* — 2) Sadowić się na czym = zasadzać się, gruntować się, ſich worauf gründen. Cnota na rozumie się sadowiąca. *Petr. Et.* 152. My się na tym świecie tak sadowimy i gruntujemy, jakobyśmy tu wieki przebyć mieli. *W. Post. W.* 15. Niebezpieczno sadowić się na jego nauce. *Pedw. Syon. M* 4. — 3. Sadowić się na co = usadzać się, koniecznie nalegać, nacierać, ſteif und feſt worauf beſtehen. On się sadowi widzieć się z nim; czego tak chciwie żąda, bóg mu sprawia. *Leszcz. H. T.* 207. — 3) *Sadowić co na harc, narażać, ważyć; etwas dran ſetzen, aufs Spiel ſetzen, dran wagen. Upominał króla, aby boga nie pokusił, mało ludu przeciwko nieprzyjacielowi wielkiemu na harc sadowiąc. *Orzech. Tarn.* 62. SADOWINA, y, *ż.*, [z *rusk.* sadowyna = owoc, Frucht 2]; biedny sad, ein ärmlicher Baumgarten. Gdym od złych wiatrów i od nagłej rudy Ochraniał sadowinę, kozieł mi się obłąkał. *Simon. Siel.* 34. SADOWISKO, a, *n.*, zasada, der Grund, die Grundlage, der Grundpfeiler. Przegniłe martwemi wodami domów sadowiska, *fundamenta. Nar. Tac.* 3, 99. — 2. *Aliter:* Nowe Sarmatów, odleglejsze od morza sadowiska. *Nar. Hst.* 2, 325. siedliska, Wohnſitze. (*Ross.* садище wielki sad).

SĄDOWNICTWO, a, *n.*, *Ross.* судопроизводство; sądowość, władza sądowa, [postępowanie sądowe; das richterliche Verfahren 4], die richterliche Gewalt. Zburzywszy władze konstytucyjne, pod siebie i prawodawstwo i wykonawstwo i sądownictwo podgarnęli. *Ust. Konst.* 2, 161. SĄDOWNIE *adverb.*, sądowym sposobem, gerichtlich. Mówił do niego sądownie. 1 *Leop. Jer.* 39, 5.

SADOWNIK, a, *m.*, SADOWNICZY, ego, *Subst.*; (*Ross.* садовникъ, садовщикъ; *Boh.* sadař; *Carn.* drevnekar; *Vind.* dreun vertnik, branjovez, ſadjar; *Croat.* dervar; *Bosn.* jabuejar); sadowy ogrodnik, der Baumgärtner, Obſtgärtner. Sadowniczy wedle natury drzewa, jedne owoce ręką swoją zbiera, drugie trzęsie, a insze kijem obija. *Sk. Żyw.* 55. Rzadkie, żeby i wewnątrz i po wierzchu cało Sadownikowi na czas jabłko się dostało. *Pot. Pocz.* 587. SADOWNICZKA, i, *ż.*, die Obſtgärtnerinn; *Vind.* bragnarza, braniouka; (*Croat.* szadovenicza *plantarium*). SADOWNICZY, a, e, od sadownika, Baumgärtner-; *Ross.* садовниковъ, садовничій, садовническій. SADOWNICTWO, a, *n.*, chodzenie koło sadów, sadowniczy kunszt, die Baumgärtnerey. *Gaz. Warsz. Ross.* садовничество, садоводство; *Eccl.* садодѣйствіе, насажденіе растеній или разведеніе винограда. Sadownictwem się bawić, sadownikiem być, *Ross.* садовничать.

SĄDOWOŚĆ, ści, *ż*, sądownictwo, gerichtliche Gewalt. Władza komisyi skarbowej co do sądowości. *Sejm. Grod.* 2, 121. *Czack. Pr.* 69. SĄDOWY, SĄDOWNY, a, e; *Boh.* saudny; *Sorab.* 1. ſudniczki; *Vind.* ſoden, ſodnizhen; *Ross.* судебный, присутственный; od sądu, od sądzenia, Gerichts-. W sądowym mieście nieraz to postrzegłem. *Mon.* 65, 60. (w trybunalskim). Sądowy naczelnik, prezes *Eccl.* судіеначальникъ. Sądowy kodex Iwana Bazylewicza *Ross.* судебникъ. Sądowy wyrok; *Vind.* odſoja, reſſeja, reſſod, ſodni reſlozhik, ſodna narka, (cf. szpruch). Sądowe miejsce, sądowy plac, *Sorab.* 1. ſudżencza, ſudne mězto; *Vind.* ſodnu mestu, mertviſhe; *Ross.* лобное мѣсто. Stolec sądowy, *Carn.* sodniza; *Vind.* ſodnizza, ſodni stol, Richterſtuhl. Piłat usiadł na stolcu sądowym. *Sekl. Joan.* 19. Sądowa izba, sądowy dom, *Boh.* saudnice; *Ross.* судище, судилище, судейская расправа, палата. Sesya sądowa *Ross.* присудствіе. Unkoszta sądowe; *Ross.* проторъ, протори, *ob.* Przesądy, peresudy. — *Medic.* Sądowe dni choroby, krytyczne dni. *Krup.* 5, 454.

SADOWY, a, e, od sadu; *Boh.* sadowý; *Ross.* садовый, den Baumgarten betreffend. (*Croat.* szadöven, szadovit *fructuosus*).

SADYBA, *ob.* Sadziba. SADZ, -u, *et* a, *m.*; *Boh.* sadka, haltyř; *Sorab.* 1. rębnik, wobwarnuwancza, haldař; *Carn.*

pôltar; *Croat.* poltar; *Ross.* садокъ, садочекъ, прорѣзъ; miejsce, naczynie, w którym się chowają różne rzeczy żyjące, ryby, ptaki etc. *Włod.*, ein Behälter, wo man lebendige Thiere hinein ſetzt. Sadz rybny, sadzawica ruchoma; ein Fiſchhälter, Fiſchkaſten. Sadze na utrzymywanie ryb żywych na każdą potrzebę, są skrzynie drewniane, wodą napełnione. *Kluk. Zw.* 3, 276. Po ułowionych rybach mało, gdy rządnego sadzu nie będzie. *Hip.* 33. Sadz na ptastwo, kojec, ptasznik, kurnik, ein Käfig. Kociec abo sadz kaczy. *Macz.* Sadz, albo kociec, gdzie kury sadzają. *Kosz. Lor.* 70. Krogulczęta chować potrzeba w sadzu, oplecionym giętkiemi chabinami. *Haur. Sk.* 270. — Sadz świni = karmnik, chlew. *Cn. Th.* 975. ein Schweineſtall. SADŹ = śrzon, *ob.* Szadź. ˙SADZA, *ob.* Sadze. SADZAĆ, *ob.* Sadzić. SADZAWICA, y, *ź.*, sadz ruchomy na ryby. *Cn. Th.* 975, *Ross.* сажалка, ein Fiſchhälter, Fiſchkaſten, Behalter. *Haur. Sk.* 137. SADZAWKA, i, *ź.*; *Boh.* rybnik; *Vind.* ribnjak, ribnik; *Sorab.* 1. rêbnik; *Croat.* ribnyák; *Slav.* ribárnica; *Ross.* купель, озеро, прудъ, садокъ; 1) der Saßteich, Beſetzteich, Ständer, Hälter. Sadzawki daleko mniejsze są od stawu; w stawach ryby się chowają dla mnożenia; w sadzawkach zaś dla prędkiego ułowienia do zażycia. *Kluk. Zw.* 3, 189. *et* 274. *Haur. Sk.* 144. Sadzawki zowią się rowy szersze nad cztery sążnie, ale nie tak długie jak kanały, wypełnione wodą przychodzącą i odchodzącą. *Switk. Bud.* 379. — *Transl. fig.* Sadzawkę uczynić w izbie, *humi aquam fundere. Cn. Th.* 464. — 2°) Sadzawka, kłoda, ciemnica, więzienie. *Sax. Rej.* ein Gefängniß. SADZAWKOWY, a, e, od sadzawki, Seßteich=. SADZAWNIK, a, *m.*; *Boh.* sadecky; dozorca sadzawek, der Teichaufſeher, Fiſchmeiſter. *Cn. Th.* 975. SADZCA, y, *m.*, założyciel, der Gründer, Stifter, Anleger. Antenor sadzca Padwy. *Ossol. Sen.* 9. Tros pierwszy sadzca Troi. *Otw. Wirg.* 431. SADZE *plur.*; (*nam* sadza *Singular. inusitatum*); *Boh. et Slov.* saze; *Sorab.* 1. zafe, szafy; *Sorab.* 2. zafe, kopsch, (*ob.* Kopeć); *Carn.* saje; *Vind.* faje, faja, fajovina, fainiza, zhernota v' dimniki, shufhou faje (cf. żużel), (fadje = młoto); *Croat.* szája; *Rag.* cjaghja; *Slav.* csagje; *Bosn.* saghje, cjaghje; *Ross.* сажа, (cf. чадъ ˙czad, swąd); *Eccl.* сопуха, сажа; proch czarny z dymu w kominach. *Włod.* der Ruß, Kienruß. Każdy dym robi sadze. *Kraj. Pod.* 38. Cząstki spalonych ciał, jedne się po ścianach wieszają, i robią sadze, a drugie rozlatują się po proszkokragu. *Torz.* 117. Sadzami pobrukać, pokopcić *Vind.* obfajati, pofajati. Sadzami pobrukany *Eccl.* осажествованъ, зачерненъ, замаранъ сажею. Pełen sadz, ˙sadzisty, *Carn.* sajast; *Bosn.* cjaghjav; *Rag.* cjadjav, cjadgliv; *Croat.* szajav. SADZĘ, *ob.* Sadzić. — (SĄDZĘ, *ob.* Sądzić). — SADZEL, a, *m.*, rana, guz, wrzód, *generale nomen*; Wunde, Beule, Schwäre, Geſchwür. Sadzele są wrzody tak czcze, jako i drzeniste. *Sienn. Rej.* Fistuły abo sadzele dziurkowate. *Urzęd.* 291. Cyrulik leczy wrzody, rany, sadzele, a to za radą doktorską. *Petr. Pol.* 414. Tym lekarstwem mają być wszelkie takowe zwierzchne sadzele leczone. *Śleszk. Ped.* 206. Gdyby był na skórze jego sadzel trądu .... *Budn. Levit.* 13, 2. *W. Levit.* 13, 34. Leżał żebrak u wrót bogacza, po ciele którego całym sine osuły sadzele. *Min. Ryt.* 3, 281. — *Transl. fig.* Czas najlepiej léczy ogniste na sercu sadzele. *Pot. Arg.* 747. *Pot. Syl.* 169. Ach jak ciężkie miłości sadzele, nie może ich żadne zléczyć ziele. *Chrośc. Ow.* 67. rany miłości, Wunden der Liebe. SADZIBA, SADYBA, y, *ź.*, [siedziba 2], siedlisko; Wohnſitz, Wohnung, Sitz. (*Boh.* sadba płonki). Wypłoszona część Jazygów w ziemi Chełmskiej, szukała sobie u dolnego Buga bezpieczniejszej sadziby. *Nar. Hst.* 4, 86. Kalisz miał być niejako stolicą téj części sadyby Germanów. *Czack. Pr.* 1, 6. *N. Pam.* 6, 299. ˙SADZIĆ, -ił, -i *cz. niedok.*, Sadzać *contin.*; *Boh.* saditi, sazeti; *Sorab.* 2. szajżisch; *Sorab.* 1. szadžicz, ſadžam; *Carn.* sadim; *Vind.* ſadit, saſajat, saſaditi, vſaditi; *Croat.* szaditi, szadim, zepiti, (*ob.* Szczepić); *Rag.* sâditi, usaditi, posâditi, nasaditi; *Bosn.* saditi, usaditi; *Ross.* садить, сажу, сажать, сажаю, посадить; *Eccl.* сажду; posadzić kogo, sadowić go, przykładać się do tego żeby siedział; einen ſitzen machen, einen placiren, einen wohin ſetzen. (alt Nieder. ſaten; *Angl.* set; *Isl.* seta; *Svec.* saetia, saetta; *Anglos.* sattan; *Goth.* satian; *Kero* sezzan; *Graec.* ἑξειν, ἑζειν; *Hebr.* שׂים *collocare*, שׁת *posuit*; cf. *Germ.* Saß, cf. ſitzen = siedzieć). — Na ojcowskiej ją stolicy sadzają. *P. Kchan. Orl.* 1, 255. Znaj dobrze, kogo chcesz wysoko sadzić. *Zab.* 14, 102. *Nar.* U nas te merchy najwyżéj sadzają, A tę, co nie ma złota, do kąta wepchają *Papr. Kol. C* 2. Pozłocistego, by też nie umiał i kozie ogona ˙zawięzać, alić go na urzędy sadzają. *Rej. Zw.* 70 *b.* Sadzenie *Vind.* ſalaja, ſaditje. — §. Sadzić, wsadzić, einſetzen. Szaweł sadzał do więzienia i bijał wiernych. *W. Act.* 22, 19. Żydzi biczowali, sadzali, wyganiali apostołów. *Bial. Post.* 240. einſetzen, gefangen ſetzen. Urząd powinien dobrze opatrzyć komorę, gdzie sadzają. *Sax. Art.* 31. Sadzan żaden szlachcic być nie ma, jedno prawem przekonany. *Herb. Stat.* 241. Trzeba, żeby kostyry urzędnik publiczny imał i sadzał. *Modrz. Baz.* 140. Żaden dla długów nie ma być sadzan, ale dóbr swych wierzycielowi ma odstąpić, a nie iżby miał do ciemnicy być wrzucon. *Szczerb. Sax.* 87. Dłużnik bywa sadzan, że nie chce się ˙obwiązać, jako chce wierzycielowi płacić, by się jedno zapomógł. *Szczerb. Sax.* 87. Iż kmiotek wołku nie może należć, a już go też bić, albo mordować, albo sadzać za to? *Rej. Zw.* 80 *b.* — §. *Oeconom.* Kurę sadzić na gnieździe, die Henne auf die Eyer ſetzen. Czasem do sadzenia kur najprzyzwoitszym jest wiosna. *Kluk. Zw.* 2, 104. W maju kury i gęsi sadzić, odsadzać cielęta, a pod owieczki stare podsadzać jagnięta. *Jeż. Ek. F* 1. — §. Sadzić gniazdo, pościelać gniazdo, budować gniazdo, das Neſt bauen. Orłowie tam gniazda sadzą. *Tr.* — *Similiter:* Miasto Jerozolimskie bóg znowu sadzi, A wygnańce do własnych domów prowadzi. *J. Kchan. Ps.* 210. sadowi, osadza, zakłada; anlegen, gründen. — *Conquinar.* Sadzone jajca, geſetzte Eyer. — *Hortulan.* Sadzić płonki, kapustę, flancować; Pflanzen ſetzen, ſtecken, pflanzen. Noe począwszy sprawować ziemię, sadził winnicę. *Dambr.* 115. Flancowanie czyli sadzenie ziół do ziemi

bez korzenia, rozszczepiwszy rószczkę od dołu do kolanka. *Syr. Rej.*, *Ross.* садка, присадка. (*Boh.* sadba płonki). Nowo sadzony *Eccl.* новонасажденый, *Graec.* νεόφυτος. Cebula sadzona *Ross.* саженецъ. — §. Sadzić co czym = wysadzić, mit etwas beſetzen, einfaſſen, auslegen, einlegen. Szable dyamentami sadzone. *Teat.* 4. *b*, 34. (kameryzowane). Zbroja szmaragdy sadzona. *P. Kchan. Orl.* 1, 166. Posadzka cudownym rzemiosłem sadzona. *Star. Dw.* 6. Sadzić ściany marmurem, alabastrem. *Cn. Th.* 975. wykładać, mit Marmor auslegen, einlegen. Niebo nadobnemi gwiazdami ślicznie sadzone. *J. Kchan. Fr.* 15. Sadzenie = sadzona robota. *Cn. Th.* 976. eingelegte Arbeit. — Sadzić w co = wsadzać, wstawiać, wkładać; hinein ſtellen, ſetzen, legen, (cf. *Ross.* сажальщикъ wsuwacz, сажальный od wsuwania, сажальная лопатка piekarska łopata). Sadzić cegłę, u mularza, na wapno ją kłaść murując. *Magier. Mskr.* Próżno sadzę w swój wiersz długie słowa, Gdy tego nie wypowie i najmędrsza głowa. *Paszk. Dz.* 55. Słowa w tym pismie tak są potrzebnie sadzone, Że nie może być żadne opuszczone. *Opal. Poet.* — *Aliter absolute:* Sadzić, n. p. Wielkiemi kroki w pole mężny Hektor sadzi. *Dmoch. Il.* 2, 73. (macha, śpieszy). Otoż to drugi Kato, samemi sentencyami sadzi. *Teat.* 7. *d*, 43. (strzela, wali). — §. Sadzić co na co = ważyć na co, dran ſetzen, aufs Spiel ſetzen. Co na to sadzisz, o co się chcesz ze mną założyć; *quo mecum pignore certabis?* *Mącz.* Koniecznie z nim chciał zakładu, za oną przymówką, sadząc gardło swe. *Budn. Apopht. T* 2. Uczciwy człowiek nie sadzi ladajako chudoby swej na szaniec. *Falib. F* 3. — *Recipr.* Sadzić się na czym = fundować się, gruntować się; ſich auf etwas gründen, ſteifen, fußen; *Sorab.* 1. ſadzuyu szo. Cnota na woli ludzkiej sadzi się, i tam mieszka. *Petr. Et.* 127. To jest najpierwszy fundament, na którym się sadzi wszystko. *Bzow. Roż.* 121. Często podrwi, kto na swym rozumie się sadzi. *Pot. Arg.* 383. Siła się na naszych nadziejach sadząc, oszukiwamy. *Falib. R* 3. W samych nam sobie mieć nadzieję trzeba, Bo się na sobie samo męstwo sadzi. *P. Kchan. Jer.* 261. — §. Sadzić się na co = usadzić się, przesadzić się na co; durchaus etwas erreichen wollen, das Aeußerſte daran ſetzen, ſich auf etwas capriciren. Im się bardziej na co sadzim, tym niepewniejszy skutek zabiegów naszych. *Mon.* 65, 165. Nikt się piędzią nie mierzy, i każdy się sadzi Więcej czynić niż może. *Jabł. Tel.* 309. Sadzący się na co *Vind.* presheln, hlopenzhen, tert.

Pochodz. 1) notionis activae: *sad*, *sadownik*, *sadowić*, *sadze*, *sadzawka*, *sadziciel*, *sadno*, *sadło*, *sadz*, *szadź*, *szadzieć*; *oszadzać*, *oszedzieć*; *szedzizna*, *szedziwy*; *dosadzić*, *dosadny*, *nasadzić*, *nasad*, *obsadzić*, *osadzić*, *osada*, *osadny*, *odsadzić*, *posadzić*, *podsadzić*, *przesadzić*, *przysadzić*, *przysada*, *rozsadzić*, *rozsada*, *usadzić*, *wsadzić*, *wysadzić*, *zsadzić*, *zasadzić*, *zasadzka*. — 2) notionis passivae: *siedzieć*, *sieść*, *siadać*, *siadło*, *siedlisko*, *siodło*, *siedlarz*; *dosiedzieć*, *nasiedzieć się*, *przesiedzieć*, *wysiedzieć*, *usiedzieć*, *zasiedzieć się*; — §. *biesiada*, *biesiadować*; *nasiadać*, *nasiadka*, *nasiadły*; *sieło*, *sioło*, *sielanin*, *sielanka*, *sielski*; *siedziba*; *siedlak*, *nowosiedliny*; *osieść*, *osiadać*, *osiadły*, *posieść*, *posiadać*, *przysiadać*, *przysieść*, *rozsieść*, *sąsiad*, *sąsiedztwo*, *wsiadać*, *wsieść*, *wysiadać*, *wysieść*, *zsiadać*, *zsieść*, *zsiadały*, *zasiadać*, *zasieść*; *zydel.*

SĄDZIĆ, SĘDZIĆ, -ił, -i, *cz. niedok.*, osądzić *dok.*, Sądziwać *frequ.*; (*Boh.* sauditi; *Slov.* sudit; *Sorab.* 1. ſudżu; *Sorab.* 2. szużisch, (sze szuzisch, *Germ.* ſich ſcheuen); *Carn.* soditi, sôdem; *Vind.* ſoditi, odſojati, odſoditi, obſoditi, rihtati, reloditi; *Croat.* szuditi, szúdem; *Dal.* szuditi; *Rag.* sûditi, ossuditi, ossudívati; *Slav.* suditi; *Bosn.* sûditi, ciniti sûd, cinit praudu; *Ross.* судить, сужду, сужу; cf. *Ital.* giudicare, giuditio; *Lat.* judicare; cf. *Germ.* ſöhnen, ſühnen; *Svec. et Isl.* sona; *Kero* suanon); sądzić o czym, rozsądek czynić, zdanie swe dawać prywatne, urtheilen. Sądzić o rzeczach jest znosić z sobą rozmaitych rzeczy wyobrażenia. *Zab.* 1, 200. Z téj próbki można sądzić o ostatku. *Kłok. Turk.* 158. Ludzie wedle dokończenia każdą rzecz sądzą, i sobie wykładają. *Baz. Sk.* 408. Przed czasem sądzisz, od prawdy błądzisz. *Bratk. B* 4, (*ob.* Uprzedzenie). W ten czas cię sądził wcale za inszego. *Jabł. Tel.* 196. za inszego cię miał, wcale insze miał o tobie zdanie, inszą opinią, er hielt dich für etwas ganz anders. Choć złą będziesz, niech cię dobrą sądzę. *Hul. Ow.* 251. (niech cię mam za dobrą). Z twarzy Maciejowskiego niceś innego sądzić nie mógł, jeno szczery umysł. *Gorn. Dw.* 2. Tak cię sądzą, jak cię słyszą. *Mon.* 74, 143. (z mowy o człowieku sąd). Ludzie sądzą i błądzą. *Zab.* 13, 312. *Zabł.* — §. Sądzić urzędownie sprawy, sądy odprawować, sądzić co, kogo; richten, Gericht halten, Recht ſprechen. Jutro będzie sądzona sprawa. *Teat.* 9, 35. Sędzia musi kilka kroć roki sędzić do roku; sobie dobrze czyni, iż pamiętnego bobrów i liszek nabierze, ludziom, iż krzywdy rozsądzi. *Rej. Zw.* 94 *b.* W Korczynie Władysław przez cały wielki post sejm sądził. *Krom.* 531. (sejmowe sprawy sądził, sejmował). Roki ziemskie w miasteczku sądzić się mają parafij tych, które się tam przedtym sądziwały. *Herb. Stat.* 431. Sądzić kogo niewinnym czego = skazować za kim, für einen ausſprechen. Sądzić kogo winnym czego = skazować przeciw komu. *Cn. Th.* 976. Sądzić nieprzytomnego, nie jest sprawiedliwego. *Cn. Ad.* 1019. Przyjdzie Chrystus sędzić żywe i umarłe. *W. Post. W.* 2, 46. *Gil. Kat.* 242. *Spicz.* 169. Swoje sumnienie każdego ma sądzić. *J. Kchan. Dz.* 64. — SĄDZIĆ się *recipr.*, sprawować się, rechten, proceſſiren. Z panem poddanemu sądzić się, nie jest rzecz bezpieczna. *Biel.* 586. Na toby wielu sarkało, gdyby musieli się z poddanemi swemi sądzić. *Leszcz. Gł* 105. Święte to czasy w one lata były, Gdy z cnoty, nie z praw ludzie się sądzili. *Rej. Zw.* 225. Patryarchowie niczym się inszym nie sądzili, jedno prawdą świętą, a słowa ich były: jest, jest! niemasz! niemasz! *Rej. Zw.* 70.

Pochodz. *sąd*, *sądny*, *sądowy*, *sędzia*, *sędzina*, *sędziak*, *sędziwy*, *sędzić*, *sędzianka*; *osądzić*, *odsądzić*, *posądzić*, *przesąd*, *przesądny*, *przysądzić*, *podsędek*, *rozsądzić*, *rozsądek*, *rozsądny*.

SADZICIEL, a, *m.*, SADZCA, y, *m.*, który co sadzi, zasadza, osadza; *Rag.* sadîtegl; *Croat.* szaditel; *Vind.* vſa-

javez, safadnik, vfajar; *Bosn.* saditegl, koji sadi; *Eccl.* вскаждатель, der Setzer, Anſetzer, Hinſetzer, Beſetzer. Sadźca miasta. *Zab.* 6, 375. *Nar.*, *conditor urbis.* — §. Sadziciel, pyszny, wysoko a wystawnie się noszący, postawa, *affectator.* *Mącz.* ein affectirter Menſch. SADZIEC, dźca, *m.*; *Ross.* конопельникъ; ziele, wodna konop', ś. Kunegundy trank; *Eupatorium.* *Krup.* 5, 202. Waſſerdoſt. *Śleszk.* *Ped.* 420. *Szadziec. *Cresc.* 255, (cf. szadawy). SADZNIK, a, *m.*, szczepnik, ogród, miejsce, gdzie odchowawają szczepy. *Mącz.* eine Pflanzſchule, cf. sad; *Boh.* sadba płonki; *Croat.* szadovenicza *plantarium*; (*Bosn.* sadillo, motika za saditi vinograd *pastinum*).

SADZISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen sadz, rußig, voll Ruß; *Vind.* fajast. SADZOWY, a, e, od sadz, Ruß-; *Eccl.* сажный. SADZONY, *ob.* Sadzić.

SĄDZONY, *ob.* Sądzić.

SAFANDUŁA, [cf. *niem.* Salbader, gaduła 2], n. p. Jak daleki od tego jest mój safanduła, Ni on świeci, ni grzeje, wierutny kloc drewna. *Zabł.* *Amf.* 55.

SAGAN, u, *m.*, SAGANEK, nku, *m.*, *zdrobn.*, [z *tureck.* sagan *catinum.* *Men.* I, 162 — 2], w kuchni, naczynie żelazne, miedziane, w którym gotują wodę, lub na wielki rozchód do jedzenia. *Wiel.* *Kuch.* 427. Miedziak albo sagan, w którym różne grube mięsiwa gotują. *ib.* 416. Küchenkeſſel, Waſſerkeſſel, Fleiſchkeſſel.

SAGAPEŃSKI kopr, *ob.* Zapaliczka ziele. SAGIETA, *ob.* Sajeta.

SAHAJDACZNY, SAHAJDAK, *ob.* Sajdak.

SAJA, i, *ż.*, materyjka Włoska cienka lekka; *Germ.* die Soje; *Ital.* soja; *Gal.* soje; *Lat.* *med.* essajum, eine Art Raſch. Muchajery, saje etc. *Vol.* *Leg.* 4, 81. Nie w pierzu, nie w sai pieszczony, Za pracą i duże poty W górze palma i nagroda cnoty. *Tward.* *Miſc.* 95. Saje wzorzyste. *Otw.* *Ow.* 214, cf. sawka. SAJETA, SAGIETA, y, *ż.*, szata z sai, ein Kleid von Soje. Król w błękitnéj sajecie na czele pułku staje. *Kchow.* *Wied.* 22. To sukno w sagiecie Angielskiéj, jak rozumiesz, co kosztuje przecię? *Zabł.* *Fir.* 10.

SAJAN, u, *m.*, SAGAJ, ju, *m.*, SAJANIK *demin.*, *Greckołac.* sagum, suknia żołnierska; (*Ital.* saione); *Bosn.* zubun, zubunicch, der Waffenrock, Kriegsmantel. Kto we Włoszczyznie się kocha, niechaj zbytnie krótką sukienkę, sajan przed sobą niezawarty, zarzuci. *Gorn.* *Dw.* 113. Dworzanie w sajanikach, w biretkach z szpadami. *Rej.* *Wiz.* 167. Czuhy, falsaruchy, stradyotki, delie, żupany, one rozliczne Włoskie, Hiszpańskie wymysły, one dziwne płaszcze, sajany, kolety, obercuchy! *Rej.* *Zw.* 57 *b.* Sajan Andromache Julowi darowała, *chlamys.* *A.* *Kchan.* 77. *Rej.* *Wiz.* 53 *b.* Maury na brzeżnych piaskach stały uzbrojone W tarcze, sagaje, w łuki i strzały. *Przyb.* *Luz.* 25. [Sagaj u Malajów rodzaj sztyletu; i wyraz ten tu nie należy 2]. SAJANOWY, a, e, od sajana, Waffenrocks-. Szkarłatną sajanową maść pierze porwało; *purpureum chlamydis pennae traxere colorem.* *Żebr.* *Ow.* 359.

SAJDAK, SAHAJDAK, a, *m.*; *Ross.* сайдакъ, сагайдакъ; słowo Tatarskie, obejmujące w sobie i łuk z cięciwą, i kołczan i taftaj, łubie. *Czart.* *Mskr.*, Köcher, Bogen und Pfeile; *Boh.* taul; *Sorab.* 1. kwókowna, kwokowna tobowa; *Carn.* tol, (tolovaj = rozbójnik); *Dal.* karkas). Oto wyciągnęli łuk, nagotowali strzały w sajdaku swoim. 3 *Leop.* *Ps.* 10, 2. (w tule swoim. 1 *Leop.*). Sahajdak, strzał większych pełny. *Birk.* *Chmiel.* *B* 3 *b.* Już Apolon przepasał sajdak pełnostrzały. *Tward.* *Daf.* 5. Kołczan, część sajdaku. *Otw.* *Ow.* 319. Pełno tam wszystkiego, jak w sahajdaku. *Rys.* *Ad.* 56. SAJDACZNIK, SAHAJDACZNIK, a, *m.*; *Ross.* сайдашникъ; łukiem zbrojny, ein Bogenſchütz. Rzymianom wielki pożytek dobrzy sajdacznicy przynosili. *Papr.* *W.* 1, 18. SAJDACZNY, a, e; *Ross.* сайдашный; od sajdaka, Köcher-; w sajdak opatrzony, mit einem Köcher verſehen. Sajdaczna Dyana. *Otw.* *Ow.* 172. Kupidynek sajdaczny. *Zab.* 9, 337. *Zabł.* Bohaterka krótko ukasana, Na złotym wozie sajdaczna jechała. *P.* *Kchan.* *Jer.* 428. — §. Sajdaczny hetman Kozacki. *Birk.* *Chodk.* 12; niby to polny hetman Kozacki; wielki zaś hetman ich zwał się buńczucznym. *Czart.*, ztąd poprawić trzeba następujące miejsce: Konaszewicz, nazwany pospolicie od Kozaków, którzy swoim pobratymom przyimki radzi nadawać, sahajdacznym. *Nar.* *Chodk.* 2, 378.

SAK, u, *m.*; *Boh.* sak, saček; (*Morav.* žoch; *Boh.* žok wor słomiany, siennik); *Sorab.* 1. zak, szak; *Sorab.* 2. szak rybi sak; *Carn.* sak, sakènza, *nassa*, sakina, *Lat.* sagena = niewód, shâkl *saccus*; *Vind.* shak = rybi sak, shakel = wor; *Croat.* szák *verriculum*, szak = kobierzec, kilim, *peregr.* sakel, sákely, sep = wór do zboża, *dem.* sáklyinecz *sacculus*; *Hung.* zsak, saak, 'zák, zsakotska; *Bosn.* saçma, mrjesgja za ribbu = sieć niewód; *Ross.* сакъ; *Germ.* der Sack; *Graecolat.* σάκκος *saccus*; *Lapp.* tsakes; *Hisp.* sacco; *Gall.* sac; *Ital.* sacco, saccoccia; *Svec.*, *Dan.*, *Finl.* *et Belg.* saeck; *Angl.* sack; *Chald.* סַקָּא; *Hebr.* שַׂק; §. 1) wor, miech; *Bosn.* gep, sgep; *Carn.* arshat; *Ross.* лутарь, куль, der Beutel, der Sack; (cf. sakiewka). Już miał sak pełny źwierzyny wszelakiéj. *Jabł.* *Ez.* 79. Gębę jak sak rozziewi. *Sak.* *Persp.* 22. — §. Sak, gatunek przestronnéj szaty kobiecéj, ein weites Frauenkleid. (*Ross.* саккосъ zwierzchnia szata arcybiskupia). Gdy się z żonką pobrałem, jakież to materye w owych sakach były, A tak to je krajały, tak to sztucznie szyły! *Teat.* 43. *c*, 80. *Wyb.* Jakaż ja nieszczęśliwa, czemuż ja nie włożyła mego saku różowego? *Teat.* 24, 121. *Czart.* Żonki krotofilne na swe adryany, na wolanty, ażusty, saki i robrany, wyciągnęły z śpichlerzów korce, z stodół snopy. *Mon.* 70, 79. — §. Sak, sieć na ptaki, na ryby, cierzeniec; daś Sacknetz, Wurfnetz. Kuropatwy sakiem łowią. *Cresc.* 688. Kuropatwa niejedna w sak dziany wnijdzie. *Zbil.* *Żuw.* *A* 2. Ryby łowią też siecią, którą sakiem zowią; bywa na kształt namiotu, z przodku szeroka, a na końcu wązka. *Cresc.* 644. Sak, gatunek sieci wązkiéj, na długim kiju, na białe ryby, wyciąga się po spodzie wody. *Magier.* *Mskr.* Rybitw jeden ułapił rybkę w bystréj rzéce, a wyjąwszy ją z saku, zatrzymał ją w ręce. *Papr.* *Kol.* *J* 4. — *Fig.* Sak, klatka, łapka, sieć, sidło, kleszcze; Schlinge, Netz, Käfig, Klauen. Mógł Cezar zginąć w ten czas, lecz bez krwi rozlania, Jako w sak uchwycony. *Bardz.* *Luk.* 189. Baszom fałszywe delacye w sak wpędzają dobra ludzi majętnych.

Kłok. Turk. 63. Niejeden wpadł w jego sak. *Paszk. Bell. B.* Czyha, jakoby porwał nędznika zdradnie, I porwie, jeśli jako w jego sak wpadnie. *J. Kchan. Ps.* 13. Prawiebyśmy do saku zapadli im sami. *Zimor. Siel.* 254. Zwiesił nos, widząc się być w saku. *Pot. Syl.* 439. Będziesz ty u mnie w saku, zjesz mi kata. *Jak. Baj.* 210. Być ci prędzéj kiedy w saku abo w sieci. *Cn. Ad.* 50. (nie uchronisz się, wpadniesz w łapkę). — §. Saki, gra, ein gewiſſes Spiel. — §. Głupi jak sak. *Teat.* 36, 65. jak sadło, dumm, wie ein Eſel. Syn szaleje, a ociec głupi jak sak. *Teat.* 35. *b*, 1. Głupia, jak sak. *Teat.* 31. *b*, 81. — Sak, głupiec, osieł, rura; ein dummer Eſel, ein Rindvieh. Któż więc ma zdrowy rozum? ten, kto nie jest sakiem! *Zab.* 9, 67. Tobie widzę, saku, Moja ręka i kije przypadły do smaku. *Zabł. Amf.* 31. Toż to głupiec! sak! *Mon.* 70, 35. — *SAK, SIAK, *adverb.*; [*Boh* sic; *Eccl.* сицъ 2]; cf. *Ross.* сякъ; *Lat.* sic. Czy tak, czy sak, wszystko od ciebie zawisło. *Teat.* 23, 56. (czy tak, czy inaczéj, ſo oder ſo, ſo oder anders; (*Ross.* и такъ и сякъ = wszelkim sposobem). Abo tak, abo *sak; *vel ajas, vel neges. Cn. Ad.* 1154. Ni tak, ni *szak wierzył. *Birk. Zyg.* 44. Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak abo siak jest lub było, jak ten, który obiecuje, a nie wypełnia. *Mon.* 75, 609. — *Adjective:* Chwyciłem się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. ledajakich. — *SAKIEWKA, i, *ż.*, worek podwojnokończaty na pieniądze; *Vind.* ſhakelz; ein Geldbeutel mit zwey Hälften, *ob.* Sakwy.

SAKRA, y, *ż.*, papieskie potwierdzenie biskupa, die päbſtliche Beſtätigung eines Biſchofs. Legat złożył z urzędu biskupa Krakowskiego, a to, iż sakry nie mając, biskupstwo trzymał. *Biel.* 71. Słać po sakry do Rzymu. *Rej. Post. C c c* 4. SAKRAMENT, u, *m.*, świątość, das Sacrament; *Carn.* svetstvu; *Vind.* ſakrament, ſvetstvu, skriunost, (cf. skrytość); *Croat.* szvetozkrovnoszt, szvetotayſztvo, bosanztvo, (cf. boże ciało); *Bosn.* otajstuo, (cf. taić); *Ross.* таинство. Rzecz niejaka święta, która jest skryta i niewidoma, znak widoczny rzeczy niewidomej, to jest, darów bożych. *Kras. Zb.* 2, 465. *Karnk. Kat.* 99. Sakrament, rzecz zmysłom poddana, która z ustawy bożej nie tylko znak świątobliwości i sprawiedliwości, ale też i moc skuteczną w sobie zawiera. *Kucz. Kat.* 2, 269. Sakrament najświętszy; świątość ciała pańskiego, das heilige Abendmahl, wieczerza pańska. — *Meton.* Kapłan mając mszą, upuścił na ziemię sakrament. *Biel.* 436. (t. j. hostyą, opłatek poświęcony). SAKRAMENTALNY, a, e, od sakramentu; *Croat.* szvetotayni; *Vind.* ſakramenski, skriunosten, ſakramentalski, Sacraments-. Bóg przez sakramentalną pokutę grzechy swe zmywać nakazuje. *Zach. Kaz.* 1, 195. SAKRAMENTARZ, a, *m.*, hydne przezwisko protestantów, że się sakramentami od katolików różnią; Sacramentirer, ein Ehrname der Proteſtanten. Pamięć sakramentarzów, to jest kalwinistów, musi być w przeklęctwie. *Birk. Chodk.* 39. Kazanie przeciw kalwinistom, sakramentarzom i innym odszczepieńcom. *W. Post. W.* 244. Pikarci świętym czynią Husa swego, luterani Lutra, sakramentarze Kalwina, każdy swego. *Hrbst. Nauk. L* 6. Niechaj zaleca jako chce luteran Lutra, sakramentarz Kalwina, bratrzyk Husa. *Hrbst. Odp. U* 3. reformowany, kalwinista; ein Reformirter, Calviner. SAKRAMENTARSKI, a, ie, od sakramentarzów, kalwinski, reformowany; Sacramentirer-, Reformirten-. Szedł do synagogi sakramentarskiéj do kalwinistów. *Hrbst. Nauk. x* 6. SAKRYFIKOWAĆ *cz. niedok.*, poświęcać na co, odżałować na co, aufopfern. Gdy o przysługę swéj ojczyznie chodzi sakryfikować, by rzecz najdroższą, się godzi. *Min. Ryt.* 1, 70. Łatwiejsza sercu ludzkiemu dziesięć prawd ważnych sakryfikować, niż jednego przyjemnego wyrzec się błędu. *Zab.* 13, 72. SAKRYSTYA, yi, *ż.*, szatnia kościelna, die Sacriſtey. *Birk. Exorb. G* 4; *Boh.* sakriſta, kapla, kaple, (cf. kaplica); *Carn.* shagred; *Vind.* shagrad; *Croat.* sakrestia, szvetoszramba; *Hung.* secrestye; *Bosn.* sagristia, sakristia. SAKRYSTYAN, a, *m.*, dozorca sakrystyi, der Sacriſtan, Sacriſt, (Küſter, Kirchner). Biskup posłał sakrystyana do księdza .... *Zab.* 13, 89, *Boh.* kapelnjk, (cf. kapelan); *Carn.* shagrédar, meshnar, (cf. *mszarz); *Vind.* möfhnar, kluzhar, (cf. klucznik); *Croat.* sakrestián, sikutor, czemester; *Bosn.* sagristan, sakristan; *Rag.* zarkvoresnik.

SAKSONIA, SAXONIA, ii, *ż.*, prowincya Niemiecka, *Germ.* Sachſen; *Sorab.* 2. Saxka; *Slav.* Saksonia; *Carn.* Shavzhje; *Vind.* Shauzhje, Saksianska deshela; *Croat.* Szassianzka zemlya; *Hung.* Szasz-ország; *Ross.* Саксонія. *Dykc. Geogr.* 3, 25. Saxonia wyższa, niższa. *ib.* — U dawnych zawsze: SASYA; n. p. Odjechał do Sasyi. *Biel.* 465. *Gwagn.* 455, *Boh.* Sasy, *ob.* Sas, Saska, Saski. SAKSON, SAXON, u, *m.*, §. 1) prawo ziemskie Saskie. *Sax. Porz.* 3. der Sachſenſpiegel, das Sächſiſche Recht. Sakson, lub prawo Chełmińskie, niczym się nie różni od Magdeburskiego, tylko przydaniem nowych wolności. *Ust. Konst.* 1, 235; zowią go *speculum Saxonum*, zwierciadłem Saskim, iż służy Saxonom, i wszystkim ludziom, którzy prawa tego używają, aby prawo swe, jako we zwierciedle widzieli. *Szczerb. Sax.* 417. — §. 2) Saxon, *ob.* Sas. *Szczerb. Sax.* 75.

SAKWY, *G.* sakiew *plur.*, wór podwójny, który przez bark dźwigają, der Queerſack. Myśliwcy z sakwami napełnionemi zwierzyną. *Kras. Pod.* 2, 65. Garby jak sakwy miał Ezop i z przodu i z tyłu. *Jabł. Ez.* 8.

SALA, i, *ż.*, SALKA, i, *ż*, *dem*; (*Sorab.* 2. ſol, pschótsch; *Vind.* polost, palazh (cf. pałac), lopa; (sala, preddurje-sień); *Croat.* polacha, palacha; (*Bosn.* séla *aula*); *Rag.* dvoorniza, dvórniciza; *Ross.* залъ, зала; *Ital.* salá, salone; *Gall.* sale, salon; *Hisp.* sala); wielki przestronny pokój, der Saal, ein großes geräumiges Zimmer. Sala ta wiele przyjąć może ludu. *Bardz. Treg.* 522. Pokój ten wielki, jest to sala dla gromadzących się moich parafianów. *Xiądz.* 75. Proszę pójść do sali, bo kolacya już gotowa. *Teat.* 7. *c*, 32. Speiſeſaal; cf. jadalnia, (cf. wieczernik). Sala tańcowa; *Vind.* raini prestor (cf. przestwor), plesanjiſhe, (cf. pląsać); Tanzſaal. Sala na broń powinna być na wolnym powietrzu. *Jak. Art.* 3, 238.

*SAŁACHA, SAŁOCHA, y, *ż.*, [z *rusk.* imię żeńskie, *Salomea*; porów. *ross.* салоха *pskow.*-niechlujnica 2], n. p.

Chociaż nie ma pieniędzy młodzieniec, sałacha Mężowemi pieniędzmi podejmuje gacha. *Klon. Wor.* 59. Leżą grace, motyki, brony, tych sałachy dopadłszy hurmem na Orfea poszły. *Żebr. Ow.* 268; *ferae mulieres.*

SAŁACIANY, a, e, sałtowy, od sałaty; *Croat.* salatni, Salat-. Mlécz sałaciany, *endivia. Ład. H. N.* 56.

*SAŁAMACHA, y, ż., (*Ross.* [салама 2], саламата papa z mąki, ein Papp, Brey); [krupy owsiane lub jęczmienne wypiekane na sadle, *transl.* zagęszczona zacierka, *ob.* Szałamach 2]. Kiedy który z Moskali chce lepiej zjeść, sztuczkę słoniny do krup uwarzonych wrzuciwszy, one sałamachę omaści. *Gwagn.* 517. ono jadło, warzywo, jenes Gekoche, Gericht. [Gdy im ani tołokna, ani sałamachy stawało. *Pot. Woj. Choc.* 274 — 2].

SALAMANDRA, y, ż., §. 1) ogniożyw, *Boh.* ohnižyl, ohnižiw, ohniwal, ohniwárek; *Carn.* mázhárad; *Vind.* falamander, mazharad, der Salamander, z *Greck.* Jaszczurka ogniowa, znajduje się w krajach południowéj Europy; obfitą wilgoć przez dziurkowatość wypuszczając, gasić może mały ogień. *Zool.* 208. *Gwagn.* 435. — §. 2) Salamandra, *herb*; źwierzę większe od jaszczurki między płomieniami, na hełmie pawi ogon. *Kurop.* 3. 46, ein Wappen.

SALAPA, y, ż., *convolvulus Jalappa*, die Jalape; gatunek wilca, roślina Amerykańska; korzeń jej jest owa sławna salapa w aptekach, zażywana na laxowanie. *Kluk. Dykc.* 1, 154.

SAŁASZ, *ob.* Szałasz.

SAŁATA, y, ż., SAŁATKA, i, ż., *dem*; *Boh.* salat; *Slov.* salát; *Sorab.* 2. fallat; *Sorab.* 1. folota, folotka; *Carn.* soláta, salsha, (cf. salsza); *Vind.* falata, folâta, fovata, fhalícha; *Croat.* shalata, salata; *Dal.* szalata, lochika; *Hung.* salyata, saláta; *Bosn. et Slav.* salata; *Ross.* салать; *Ital.* salata, insalata; *Gall.* salade; *Angl.* sallet; *Pers.* salat; *Germ.* Salat; §. 1) sałata z leda czego, sałatne zioła i insze rzeczy, które z octem i oliwą zimno jedzą, Salat. Włoska potrawa sałata, gdzie nie tylko z laktuki, abo z endywii, ale z lada trawy, mając sól i ocet, sałatę robią. *Dwor. D* 3. Włoch się sałatą karmi, Polak na niéj zchudnie. *Ferdr. Ad.* 77. Sałata ogrodowa, Garten-Salat, wieloraka, głowiasta letnia, łoczyga, kędzierzawa, głowiasta zimowa etc. *Kluk. Rośl.* 1, 216. *et* 2, 258. — §. 2) Sałata, miano, które sukom dają, ein Name der Hündinnen. Suka, która pilna swego gnata, daj jej przezwisko sałata. *Bielaw. Myśl. C.* SAŁATKA, i, ż., gatunek kozłka, *valeriana locusta. Kluk. Dykc.* 3, 147, eine Art Baldrian. SAŁATNY, SAŁATOWY, a, e, od sałaty, Salat-, cf. sałaciany. Miseczka sałatna, SALATERKA; *Ross.* салатникъ, салатница.

SAŁAWA, *ob.* Szaława.

SALCESON, SALSESON, u, *m*, kiszka wędzona, (z *Franc.* saucisson), eine geräucherte Wurst. Na salcesony pokrajana mieszanina włoży się w pęcherz wieprzowy, i dobrze się odgotuje; potym surowo zażywa się, krając w listeczki. *Kluk. Zw.* 1, 292. *Zab.* 15, 412. Z Włoch nam przyniesiono pasztety, torty, salcesony. *Petr. Pol.* 2, 342. *Salcece. *Oczk. Przym.* 423. Lubo w domu każdy kucharz powinien zrobić dobry salseson z mięsa wieprzowego, z tłustością i korzeniami; atoli Włoskie salsesony, dla dobréj w nich uprawy, są zachwalone. *Wiel. Kuch.* 427.

SALETRA, SALITRA, y, ż.; *Boh.* siliter, saneytr, sanytr; *Sorab.* 1. faliter, falpeter, fwoné kamen.; *Vind.* faliter, fhaliter, fhaniter, semelska fou; *Croat.* sáliter, szalniter, szólnitra, zemlyszka szól; *Hung.* salétran; *Dal.* salnitar; *Slav.* shalintra; *Rag.* soo nitarska, sanitar, sanitra; *Bosn.* scjalitar, salitar, salitra, solnitar; *Ross.* селитра; *Germ.* der Salpeter, *vulg.* Saliter, Salniter; (*Lat.* sal nitrum, sal petrae). Salitra jedna z materyi wchodzących w zaprawę prochu; jest naturalna i kunsztowna. *Jak. Art.* 3, 315. Saletrę robić *Ross.* селитровать. SALITARNIA, SALETARNIA, i, ż.; *Boh.* sanytrna; *Vind.* fhalitraria; *Ross.* селитренница; miejsce, gdzie kunsztowną saletrę zbierają. *Jak. Art.* 1, 47, die Salpeterhütte. SALETRALNIA, i, ż, ziemia saletrzana, saletrę wydająca. *Kluk. Kop.* 1, 175. Salpetererde. SALETRAN, u, *m.*, *nitras*, sól z kwasu saletrowego i z zasady solnéj złożona. *Śniad. Chem.* 2, 47. Salpetersalz. SALETRNIK, a, *m.*, który saletrę robi, der Salpeterfabricant; *Boh.* sanytrnjk. O powinnościach saletrników i prochowników. *Aqu. Mscr.* SALETRNOŚĆ, ści, ż., przymioty saletrowe, salpeterartiges Wesen. Ćwikła ma nieco w sobie saletrności, jednak warzona saletrność wszystkę traci. *Syr.* 1119. SALETRORÓD, u, *m.*, SALETROCZYN, u, *m.*, *N. Pam.* 6, 319. Saletroród, *nitrogenium*, piérwiastek, który jest częścią kwasu saletrowego; zowią go także azotem. *Śniad. Chem.* 88. Salpeterstoff. SALETROSOLNY, a, e, salpetersauer. *Mier. Mskr.* SALETROWY, SALETRZANY, SALETRZNY, a, e, od saletry, Salpeter-; *Boh.* sanytrowy; *Rag.* sanitarski, sanitarni; *Vind.* fhalitrast, fhanitrou; *Croat.* sálitren; *Sorab.* 1. salpetrané. Destylowanie kwasu saletrzanego. *Kruml.* 270. Kwas solny robi się z soli pospolitéj, jak kwas saletrzany z saletry. *ib.* 293. Woda saletrzana. *Archel.* 3, 46. Gaz saletrowy, *gas nitrosum*, gatunek powietrza, które się otrzymuje przez rozkład kwasu saletrowego mocniejszego, za pomocą ciał palnych. *Śniad. Chem.* 202. Saletrzna szyba. *Cn. Ti.* 977, eine Salpetergrube. Ziemia saletrzana. *Boter.* 215. SALETRZYSTY, a, e, pełen saletry, salpetrig, voll Salpeter; *Boh.* sanytrný, sanytrowitý; *Sorab.* 1. falpetroyté. Ziemia saletrzysta daje się poznać po smaku saletrzanym. *Kluk. Kop.* 1, 174.

SALKA, i, ż., *dem. nom.* sala, das Sälchen, ein kleiner Saal.

SALMIAK, u, *m.*, *sal ammoniacus*; *Vind.* amoniaka fou; *Ross.* машатырь, Salmiak; sól te robią z sadzy, które powstają z gnoju źwierzęcego, napojonego dostatkiem soli pospolitéj. *Kruml.* 345. *et* 299. SALMIAKOWY, a, e, Salmiak-; *Ross.* машатырный.

SALNITRA, *ob.* Salétra.

SALOMEA, i, ż., imię białogłowskie, ein Weibername. Panno Salomeo! *Teat.* 16. *b*, 133. SALOMON, a, *m.*; *Boh.* Salomon; sławny przez swoję mądrość król żydowski, der König Salomon. — §. Mędrzec, ein Weiser. SALOMONEK, nku, *m.*; *Boh.* šalomonek; ziele bardzo jadow-

te, zły mniszek, mordownik, *napellus. Syr.* 1386. Teufelswurzel, Eisenhütlein.

SALOPA, y, *ż.*, SALOPKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, gatunek wierzchniéj odzieży kobiecéj; *Carn.* oggrinâlu, (cf. ogarnąć); die Saloppe. Nie potrzebuje też Jejmość Dobrodziejka mantylków, salopek, dmisalopek, kryzów? mam wszystko bardzo piękne! *Teat.* 22. *c*, 51.

SALSEFINY *plur.* SALSUFY. *Tr.*, *salsifix*, owsiane korzonki, Spaniſche Haberwurzel, rodzaj ogrodowin, których się korzenie zożywają; najlepsze są pod imieniem skorzonera. *Kluk. Rośl.* 1, 210.

SALSESON, *ob.* Salceson.

SALSZA, SALSA, SZAŁSA, y, *ż.*, *Germ.* die Salſe; *Ross.* соусъ; *Ital.* salsa; *Gall.* sauce, (cf. sos, cf. sól); (*Carn.* salsha; *Vind.* ſhallha, ſolata, (sałata); *Bosn.* salsa, oslaciça; eine Tunke; *Morav.* maçka; *Boh.* omaçka, (cf. maczać); *Rag.* omaka; *Vind.* mozhika, smok, namak, sok sa namakanje); w czym co maczają, przysmak, szalsza. *Mącz.*; kwaskowaty przysmak. *Dudz.* 56; przyprawa, podlewa do mięsa. *Włod.* Z liścia tego ziela czynią salsze i polewki. *Syr.* 87. Pieprzna salsza, którą dają kucharze do pieczystego, czyli sos z octem pieprznym robiony. *Wiel. Kuch.* 421. *et* 428. Nie kładź przed mię sałaty, salsy i saporu. *Pot. Jow.* 208. *Syr.* 64. *Garum*, rybna polewka albo szałsza. *Mącz.* Z przasnemi chleby i z szałszą polną będą tego baranka jeść. 1 *Leop. Num.* 9, 11. (z gorzkiemi zioły. *Bibl. Gd.*). — *Figur.* Godne żydów bajki, godne do mięsa tego wołu z pod ogona szałsze. *Pot. Pocz.* 251. Tak przykrego saporu i niesmacznéj szałsze, Za brzydkie wszeteczeństwa, zdrady, zbytki, fałsze, Zażywać nam należy. *Pot Zac.* 12. — §. Pierna salsza, *ob.* Rzeżucha turecka. SALSERKA, i, *ż.*; *Gall.* saucière; *Ross.* соусникъ; naczynie na salsę, sosyerka, das Saucenſchüſſelchen. — §. Solniczka, das Salzfaß. Salserka z solą. *Erazm. Dw. E* 2.

SALT, u, *m.*, z *Włosk. łac.* = skok, ein Sprung. Widziałem pijanicę mikusia i inne salty po ulicy odprawującego. *Mon.* 71, 268. SALTARELA, i, *ż*, z *Włosk.*, taniec, plasy, skoki; das Tanzen, Springen. Tam Hymen krotofile wodzi i uciechy, Saltarele, muzykę i wzajemne śmiechy. *Zimor. Siel.* 220. Dla saltareli Herod Jana zabił. *Pot. Zac.* 83.

1. SAM, *SAMY, sama, samo, SAMIUCHNY, SAMIUCZKI, SAMUCZKI, SAMIUSZKI, SAMIUSTKI, SAMIUTEŃKI, SAMIUTENECZKI *intens.*; *Boh.* sam, samy, samičký, samotinký; (*Boh.* osaměti, osamju samotnym się stawać. osierocieć); *Slov.* sam, -a, -o *ipse*; samí *solus*; *Sorab.* 2. szam, szami; *Sorab.* 1. szam, ſamitki, szamłutki; *Carn.* sam, -a, -u, samêdin; *Vind.* ſam *solus*, *ipse*, samu *adv.* = *solum* tylko, jedynie; (*Vind.* ſammu = bardzo, ſamstvu, vſebstvu, oſoba, perſhona = osoba); *Croat.* szám, -a, -o; (*Croat.* szamo = tylko); *Rag.* sâm = jedyny; *Slav.* sâm; *Bosn.* sâm jedini, sâm bez druga, sami; *Ross.* самъ, самый; *Goth.* sama, samo; *Isl.* same, samr; *Svec.* samme; *Angl.* same = *ipse*; (*Goth.* sams = *unus*; *Svec.* som; *Isl.* sem; cf. *Lat.* semel, cf. *ulitimam syllabam in Germ.* einſam). — *Apud Russos* самый *adjectivo praemissum*, *habet vim Superlativi*; человѣкъ самый ученый = najuczeńszy, cf. *Eccl.* самоблагость, саможизнь, самосовѣсть, самосущество = najwyższa istność. (W składanych *Ross.* сам- = свое; своевольникъ, самовольникъ); — a) sam bez drugiego, sam jeden; *Slov.* samogedini; *Carn.* samêdin, allein, ohne jemand. Gdy z nagła około siebie pojrzeli, nie widzieli daléj nikogo, ale samego Jezusa z sobą samym. *Sekl. Marc.* 9. Kto z ludźmi sam żyć może bez męża, bez żony? *Pot. Arg.* 517. Pierzchają z pułków rycerze zmieszani, Sami na placu zostają hetmani. *Kras. Mysz.* 29. Lżéj nędznemu nie samemu. *Cn. Ad.* 457. (lżéj ból cierpiemy spólny z drugiemi). Nie dobrze człowiekowi być samemu. *Radz. Genes.* 2, 18. Sam sobie żaden nie dostatni. *Cn. Ad.* 1032. (jeden niewiele może). Już czas, żebyś się uczył sam beze mnie chodzić. *Jabł. Tel.* 340. (o swojéj mocy, bez cudzéj pomocy). Na wielkiéj ziemi żyli samiuteńcy. *Przyb. Ab.* 40. Samiuchna biega po pustyniach. *Past. Fid.* 195. Dokądże te twoje kroki obracasz samiuchna? *ib.* 98. Chodźcie synowie, bom ja samiuszka zostawiona. 1 *Leop. Bar.* 4, 19. Przewiozłszy wszystkie rzeczy, pozostał samiustek. 1 *Leop. Genes.* 32, 23. Jedyna i samuczka. *W. Post. W.* 3, 27. Ty zostaniesz samuczki i opuszczony. *W. Post. Mn.* 322. Samiustek tam był. 1 *Leop. Math.* 14, 24. (sam tam był. 3 *Leop.*). Jestem sam, lecz nie samotny. *Teat.* 25, 4. Scypio nigdy mniej nie próżnował, jedno gdy próżnował, nigdy mniéj sam nie był jedno gdy sam był. *Kosz. Lor.* 168. Jakożci samo siedzi miasto tak ludne! *Radz. Lam.* 1, 1. (opuszczone). Ja osierociała i samiuchna! 1 *Leop. Jez.* 49, 21. Nigdy jedno złe nie przyjdzie samo. *Teat.* 26. *d*, 3, (cf. jedna bieda nie dokucza). Przygoda nigdy sama nie przyjdzie. *Rej. Zw.* 139 *b*. Prawdziwa jest powieść, że błąd sam być nie może, i gdzie uczynisz jeden, wnetże ich nastąpi więcéj. *Bial. Post.* 7. Kąpiel sama przez się, bywa z saméj wody. *Comp. Med.* 540. (*Vind.* zhist, gol, sgol, sgolen, nesmiefhan, ſam). Nie sam-ci ja taki. *Cn. Ad.* 599. Tylkoż wy jesteście ludzie sami, co macie rozum? *Chrośc. Job.* 45. Pies chleba samego nie będzie jadł. *Falib. S* 2. bez jakiego przysmaczku, Brot allein, eitel Brot, trocken Brot. Sam wybor, kwiat *Eccl.* самоизбранный. Złoto, i jeszcze samo obrączkowe. *Teat.* 55. *b*, 12. wszystko obrączkowe, niemasz inszego, lauter Ränderdukaten. Samym odzieniem filozof; samą brodą prorok. *Cn. Th.* 978. tylko po odzieniu, po brodzie; blos der Kleidung, dem Barte nach. — Sam *a sam = sam na sam, jeden z drugim sam, samowtór, dwóch samych pojedynczo, Mann gegen Mann, zwey mit einander; *Sorab.* 1. szam a szam; *viritim.* Włodzimierz wyzwał sam a sam na rękę hetmana. *Stryjk.* 185. na pojedynek, Zweykampf, Duell; *Ross.* самоборство. Gdyśmy się sam na sam z sobą zamknęli, tak do mnie mówić począł. *Kras. Doś.* 71. *tête à tête*, unter vier Augen. Sam na sam, gdzie tylko cztery oczy są świadkami. *Teat.* 22. *b*, 57. *Treb. S. M.* 128. Jesteśmy tedy teraz z sobą sam na sam. *Zab.* 14, 308. Mówić co komu sam na sam. *Niemc. Król.* 1, 146. — *Substantive:* Skryte schadzki, potajemne sam na sam etc. *Teat.*

52. *d*, 26. ein heimliches Tête à Tête. Prosił jéj o sam na sam. *Teat.* 52. *b*, 49. Półgodzinne sam na sam. *Teat.* 33. *d*, 52. Dzień naznaczony do naszego sam na sam. *Nieme. Król.* 2, 166, cf. 'zrok. — §. 2) Sam, osobą, nie kto inszy, (*oppos.* drugi); *Vind.* perſhonski, vprizhen, ſelbſt, in Perſon, kein anderer. Sam nie zażywa, i drugim nie dopuszcza. *Cn. Ad.* 1024. Sam się osądził. *ib.* 1027. Sam się sobie podoba. *ib.* Sam się czci, kto drugiego czci. *ib.* Sam siebie żaden nie zna. *ib.* 1026. Sam się szpeci; sam sobie szkodzi. *ib.* 1028. Drugiego chcąc oszukać, sam się oszukał; co drugiemu myślił, to samego potkało; kto drugiemu dół kopie, sam weń wpadnie. *Cn. Ad.* 215. Sam sobie winien; sam sobie tego nawarzył. *Cn. Ad.* 1031. Kto przez kogo co zrobi, jakby sam zrobił. *Teat.* 12, 115. Sam sobie gędę, sam wesół będę. *Cn. Ad.* 1030. Sem-eś taki. *Cn. Ad.* 1022. Łżesz, abym ja miał być złodziej jaki, Sameś raczéj taki. *P. Kchan. Orl.* 1, 30. Sam w piecu lega, a drugiego ożogiem sięga. *Cn. Ad.* 350. (kocieł garcowi przygania, a oba smolą). Jaki sam jest, takie drugie chce mieć. *Cn. Ad.* 298. Samo się złe trawi. *Cn. Ad.* 1025. Prosta jest mowa prawdy, nie potrzebuje wielkich zalotów, sama się zaleca i okazuje każdemu. *Gil. Post.* 99 *b.* Samo się dobre zaleca. *Cn. Ad.* 1025 (cnota sama się zaleca, dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Sam nie mam, a tobie dać mam *ib.* 1023. (samemu mi tego potrzeba, sam-em temu rad). Każdy sam najlepiéj wie, co go boli. *Pot. Arg.* 327. Jak innych uczył, tak sam żył, iż mu nikt rzec nie mógł: zléz sam pierwéj siebie. *Sk. Żyw.* 1, 249. Żem sobie tylko ufał, żem sam siebie lubił, Samem też siebie za to nędzny Narcys zgubił. *Nar. Dz.* 3, 78. Trudniejsza zwyciężyć siebie samego, aniżeli nieprzyjaciół swoich. *Ustrz. Kruc.* 2, 115. Jak trudno litość temu pokazować, Kto się sam nie chce nad sobą zmiłować. *Past. Fid.* 144. Pomówię ja sam z nim. *Gorn. Sen.* 345. Domicyan był sam w sobie. 'Sk. *Dz.* 65. (zamknięty, sekretny, tajemny, milczący). Idź tam, jak żeby sam z siebie. *Teat.* 45. *b*, 17. (nieposłany, od siebie samego). Od siebie samego to mówisz, czyli tobie insi o mnie to powiedzieli? *Olym. Św.* 2, *E e* 4. Sam nie swój, zabawny bardzo, rozerwany. *Cn. Ad.* 1023. Każdy król nie jest sam swój, ale wszystkich. *Biel.* 304. Sam do siebie gada. *Mon.* 65, 163. Sam swój, sobie pan, *Carn.* samsvoj, (samsvojne *substantivus*); *Vind.* famſvoi, ſvoinik, ſvojovolnik, (cf. swawolny); *Eccl.* самочинникъ; Sam swoim być, sobie panem być; *Ross.* самочинствовать. (*Slov.* samoswognost krnąbrność). — §. Sam, z siebie, dobrowolnie, o swojéj mocy, *Vind.* ſam od ſebe, ſamutesh, von ſelbſt. Samo się nawinęło, samo to przyszło. *Cn. Ad.* 1025. Śmierci szukać nie trzeba, sama przyjdzie. *Cn. Ad.* 1070. Nie życz, przyjdzie śmierć sama. *Pot. Syl.* 40. Same się drzwi otworzyły. *Cn. Th.* 978. (o swojéj mocy). — Ten sam = tenże; *Vind.* tisti, testi, tejsti, tote, te, der nämliche, derſelbe. Temu kolerykowi pochlebiać, toż samoby było co złorzeczyć. *Pilch. Sen. gn.* 297. To samo zdrowie, co i mój mąż pił. *Teat.* 8, 43. Kula w kulę, toż samo słyszałem od Salusi. *Teat.* 16. *b*, 32. — Taki sam = takuteńki, ganz derſelbe, der nämliche. Chłop Polski jest takim samym człowiekiem, jakim jest chłop Niemiecki. *Przestr.* 245. — Sam = jegomość, sama = jejmość; er (der Herr), ſie (die Frau). Pan Krakowski, i sama. *Zab.* 13, 307. Coprędzéj wziąwszy na kolasy dzieci I samę (i żonę), także trochę domowych rupieci, Ujechałem do Lwowa. *Zimor. Siel.* 244. — §. Sam = prawy, wierutny, isty, *ipsissimus*; gerade, ganz genau, juſt. Kto na 'samy wierzch góry wnijdzie, iż wyżéj iść nie może, ten gdy postąpi z miejsca, na dół iść musi. *Gorn. Wł. T* 4. Wnijdę na 'samy wierzch wysokości jéj. 1 *Leop. Jes.* 37, 25. Ubrany był w długie suknie z rękawami do saméj ziemi. *Kras. Hst.* 184. Nowinę tę do miasta prawie w 'samy wieczor przyniesiono. *Warg. Wal.* 304. *P. Kchan. Orl.* 1, 80. Cnoty w samo południe teraz trzeba szukać z pochodnią. *Teat.* 29. *c*, 4. Właśnie w sam czas przychodzi. *Teat.* 29, 27. gerade zur rechten Zeit. Postrzał mi w same oczy wystrzeliła Miłość, a przecię w serce uderzyła. *Past. Fid.* 68. gerade in die Augen. W saméj sprawie i potrzebie dopiero rady szukają. *Warg. Cez.* 111. mitten in der Affaire ſelbſt, wenn ſie ſchon mitten drin ſind. Do samego wieczora czekać; przy samym końcu uciąć; na samiuchnym wierzchu siedzi ptak; na 'samy koniec popchnij etc. *Cn. Th.* 978. — 'Wielmi silny złoczyńca, sama niecnota. *Mącz.*, (*ob.* Wierutny) die Laſterhaftigkeit ſelbſt. Sam czart musiał to wymyślić = 'czart to wymyślił, *emphasim tantum addit. Cn. Th.* 978. chyba czart. — 2 SAM; *Boh.* sem, zde; *Slov.* sem; *Sorab.* 1. szim, szem, zim; *Carn.* sém, semkej, lésém; *Vind.* ſem, ſemkai, toſem, toſe, tuſem, tukniſem, stuſam, saſem, cf. sa; (*Vind.* famuzh = lecz, lepak); *Croat.* szém, szim; *Rag.* sjemno; *Slav.* ovamo; *Ross.* сямъ (cf. sąsiad, sąsiek), сюда, сюды; (*Hebr.* שם scham, *ibi*; *Chald.* תם tam, *Syr.* תמן teman, *ibi*); sam, *adverbium loci*, tu, tędy; hier, hierher. Pójdź jeno sam. *Past. Fid.* 115. Dobre piwo pij sam, a zły miód daj sam. *Rys. Ad.* 13. Sam, sam świata monarchowie. *Brud. Ost. B* 2, (*Sorab.* 1. tuh hěw, tuh szém, *ob.* Haiwo, hajno, *adeste*). Łacno rozprawiać z daleka przez ścianę; Sam jeno, gdzie ręką dostanę. *Past. Fid.* 255. Sam sam mężni żołnierze, cni junacy pójdźcie. *Bardz. Trag.* 117. Jeden tam, drugi sam *Cn. Ad.* 314. jeden sasa, drugi do lasa, niesworni; einer dorthin, der andere hierher, einer rechts, der andere links. Ani mię tam, ani mię sam, nie wiem, co mam począć. *Mącz. Cn. Ad.* 5. między młotem a kowadłem, ich kann weder aus, noch ein. I tam wre i sam wre. *Rys. Ad.* 76. Wody morskie jako dwa mury tam i sam stanęły. *Zarn. Post.* 236. (z jednéj i drugiéj strony). Prawa ręka ni się sam, ni tam ruszyć dała. *Otw. Ow.* 187. Z miejsca na miejsce tam i sam jeździli. *P. Kchan. Orl.* 1, 408, *Carn.* semterkje, temtertam, gorindoli; *Vind.* ta nu ſem, pried inu ſad; *Sorab.* 1. tam a szym, tam a szem, ta ha szém, hoře ha déhle; *Croat.* szim ovàn; *Slav.* ovamo onamo; *Ross.* сюду и сюду, тамъ и самъ. To tam to sam biegają. *Zbil. Chr. A* 2. To tam to sam

się kręci, Sama nie wie, gdzie bieży bez pamięci. *P. Kchan. Jer.* 545. — §. Nie wiele się z tego sam kąta spodziewać. *Ossol. Boh.* 2, 47. z tego kąta tu, aus dem Winkel hier. — [SAMAR, a, *m.*, 2], SAMARA, y, *ż.*; *Bosn.* samar *phaleræ, clitellae*; [*Eccl.* самаръ 2]; juki, Saumsattel. Naprzód szła ledwie podobna do wiary. Moc tureckich wielbłądów z ciężkiemi samary I śpiżą obozową. *Tward. Wł.* 122. [Układali sucharów Turcy niedojadki, Mąki, krupy i inne prowianty różne, Ci w skórzane samary, drudzy w wozy próżne. *Pot. Woj. choc.* 414. — 2]. — (SAMBIA, ii, *ż.*, prowincya Pruska, od Sajma, syna Wedemunta, książęcia Pruskiego nazwana, Samland in Preußen. *Biel.* 45. *et* 46). — SAMCOŁOŻNIK, a, *m.*, z chłopcami cielesna sprawę miewający, *pederaste*, ein Knabenſchänder; *Boh.* samcołożnjk; *Ross.* мужеложецъ; *Eccl.* мужеложникъ, мужетлитель. Nieczyści, cudzołożnicy, samcołożnicy. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 6, 10. SAMCOŁOZTWO, a, *n.*, *pederastie*, Knabenſchänderey; *Ross.* мужеложство; *Eccl.* мужелегание. Samcołoztwo popełnić *Ross.* мужеложствовать. SAMCOWY, SAMCZY, a, e; *Ross.* самцовъ; od samca, vom männlichen Thiergeſchlechte. Nasienie męskie u zwierząt samcowe, do poczęcia potrzebne. *Krup.* 2, 150. Imiona zwierzęce, które znaczą płeć samczą, są rodzaju męskiego. *Kpcz. Gr.* 2. *p.* 31. SAMCZYK, *ob.* Samiec. SAMICA, y, *ż.*, SAMICZKA, SAMKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* samice; *Sorab.* 2. szamiza; *Sorab.* 1. fanczka; *Carn.* samiza, (= samotnica); (*Vind.* samiza = haſtka); *Croat.* szamicza; *Rug.* mattiza, (cf. mać); *Ross.* самка, самочка, матка; §. 1) zwierzę abo roślina żeńskiéj płci, das Weibchen, ein weibliches Thier, (cf. *Germ.* die Sie), eine weibliche Pflanze. Powiadają o hyenie, że bywszy samcem, bywa i samicą. *Otw. Ow.* 623. Widziałem walkę byków o śnieżną samiczkę. Sama krówki przytomność podniecała sprzeczkę. *Hul. Ow.* 58. Słowik miłosny się kwapi samiczkę bawić śpiewaniem. *Teat.* 55. *e*, 3. Gołąb' pieszczenie samkę w dzióbek bodzie. *Hul. Ow.* 129. Samiczka nieutulonym Rzewliwie gardłkiem chodząc szczebiecze, A pobocz skrzydła spuszczone wlecze. *Miask. Ryt.* 88. Kwiaty samice, *foeminei*, same tylko mają słupki. *Bot. Nar.* 115. — §. *Transl. ad homines:* Lepiej się swoją własną cieszyć samicą, a cudzéj nie rozłączać pary. *Haur. Sk.* 199. — §. 2) Samica, główne koryto rzéki; der Hauptſtrom eines Fluſſes, im Gegenſatze der Arme. Wisła dwojaka, jedna samica, druga lacha. *Klon. Fl. E* 3, *not.* »*naturalis alveus* samica, *torrens* lacha.« SAMICZY, a, e; *Ross.* самкинъ; od samicy, weiblich, das Weibchen der Thiere und Pflanzen angehend. Imiona zwierzęce, które znaczą płeć samiczą, są rodzaju żeńskiego. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 31. SAMIEC, mca, *m.*, SAMCZYK, a, *m.*, *dem.*; *Boh.* samec; *Sorab.* 1. fancz, fanczk; *Sorab.* 2. szamak; *Carn.* samz, *Vind.* famez, famiz, (2. chłopiec); *Croat.* szaméc; *Ross.* самецъ, самчикъ; zwierzę lub roślina męskiéj płci, (der Er), das Männchen bey Thieren und Pflanzen. Powiadają o hyenie, że bywszy samcem, bywa i samicą. *Otw. Ow.* 623. Podługowate jajca lepsze, bo ich skorupa twardsza i smaczniejsze nasienie samczyka zamyka. *Hor. Sat.* 216. Samczyk roczny. *W. Exod.* 11, 5. (samczek. 1 *Leop. Exod.* 12). Samiec ptak, *Croat.* ochák; *Rag.* occhjàk. Kwiaty samce, *masculi*, w sobie mają same tylko prąciki z główkami. *Bot. Nar.* 115. — §. Do gliny na cegłę dodaje się trochę piasku miałkiego, samiec zwanego. *Ajg. Ceg.* 20. feiner Sand, zum Ziegelformen. — (SAMIT, u, *m.*, die Sammetblume, Tauſendſchön, *amaranthus caudatus*, gatunek szarłatu; u nas bywa chowany w ogrodach. *Kluk Dykc.* 1, 28). — SAMIUCHNY, SAMIUCZKI, SAMIUTEŃKI etc., *ob.* Sam. — (SAMNIENIE, *ob.* Sumnienie). — SAMOBÓJCA, y, *m.*; *Ross.* самоубійца; zabójca siebie samego; *Vind.* ſam ſvoi vboinik, lastni vbijenik, der Selbſtmörder. *Mon.* 75, 591; samokatca. *Dudz.* 57. SAMOBÓJSKI, a, ie, SAMOBÓJCZY, a, e, ſelbſtmörderiſch. SAMOBÓJSTWO, a, *n.*; *Vind.* lastni vboi, ſamo ſvoie vbijanje, lastnu vbitje; *Ross.* самоубійство; der Selbſtmord; samokactwo. *Dudz.* 57. (siebiebójstwo, siebiebój). Samobójstwo, dobrowolne z desperacyi jakimkolwiek sposobem życia sobie odjęcie. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 350. *Mon.* 73, 591. Wydzierać sobie życie jest obrzydłym w oczach boskich samobójstwem. *Pilch. Sen. list.* 1, 19. SAMOBROTNIK, a, *m.*, *Tr.*, samoruch, silnia sama się obracająca, eine ſich bewegende Maſchine. Zegar kuchenny, ein Bratenwender. SAMOBRZMIĄCA litera *Tr.*, samobrzmiączka, samogłoska, *vocalis*, ein Selbſtlauter. SAMOBYTNY, a, e; *Croat.* szamobitni; *Ross. et Eccl* самобытный; przez siebie będący, ſelbſtſtändig, durch ſich beſtehend. O samobytny, o istności dawna, z siebie poczęta, nie mająca granic. *Zab.* 10, 129. *Koss. Smotr. Lam.* 28. SAMOBYTNOŚĆ, ści, *ż.*, istność z siebie samego, die Selbſtändigkeit; *Croat.* szamobitje. SAMOCHCĄC, SAMOCHOTNIE *adverb.*, *Gerund.* chcący, dobrowolnie, nieprzymuszenie; ſelbſt wollend, freywillig, aus eigenem Willen; *Boh.* samochtě; *Ross.* самохотно; *Eccl.* самохотнѣ. Gdy szkoda samochcąc stanie się.... *Gal. Cyw.* 1, 14. Prawdziwie samochcąc się dręczysz. *Teat.* 58, 128. Samochcąc szukaliście guzów. *Teat.* 18. *b*, 27. Zrzec się jéj dobrowolnie; utracić na zawsze samochcąc tę, którą czczę równo z bogi! *Stas. Num.* 2, 6. Myśmy samochotnie oczy zamrużywszy, ślepym wodzom prowadzić nas powierzyliśmy. *Smotr. Apol.* 47. SAMOCHCĄCY, a, e, SAMOCHĘTNY, dobrowolny, freywillig, ſelbſt wollend; *Ross.* самохотный. Miłość własna krzywdy samochętnéj zdrady broni naturze. *Zab.* 14, 28. Bezpieczniejsza samochcącym, niżli zniewolonym rozkazywać. *Pilch. Sall.* 299. SAMOCHLUBIEC, bca, *m.*, SAMOCHWALEC, lca, *m.*, SAMOCHWAŁ, a, *m.*, SAMOCHLUBCA, SAMOCHWALCA, y, *m.*, SAMOCHLUBSKI, iego, *m.*; *Vind.* hvala Peter, ſamohvalez; *Croat.* hvala Peter, hvala Janusz; *Ross.* самохвалъ; sam siebie wynoszący, ein Prahler, der ſich ſelbſt erhöhet, Prahlhans. Mądrego zwykłeś pochwałami zdobić, wstyd płatą dla samochlubca. *Zab.* 12, 84. Podły samochwalco, co prócz tego umiałeś? *Zab.* 2, 91. Ten samochwalec wyperswadował sobie, że był najpiękniejszym między wszystkiemi ludźmi. *Mon.* 64, 501. Samochwał. *Mon.* 75, 591. Zagęścili się u nas darmopyszkowie i samochlubscy. *Mon.* 73,

103. SAMOCHLUBNY, SAMOCHWALNY, a, e; *Vind.* flavogovorliu, hvalnogovorjozh; prahleriſch, prahlend. Grek samochlubny. *Zab.* 14, 101. SAMOCHLUBSTWO, SAMOCHWALSTWO, a, *n.*, popisowanie się czym, chwalenie siebie samego; *Carn.* samohvalnost; *Vind.* flavogovorlivost, lastna hvala, lastnu hvalenje, famoſvoja hvala, famohvalnost, pohvaluvanje, snashajozhnost, bahaunost, bahatitje; *Croat.* szamohvalnoszt, Selbſtlob, Eigenlob, Prahlerey. Co za czoło, kochanki mi swoje wyliczać; ha i to z samochwalstwa mógł uczynić. *Teat.* 21, 81. *Mon.* 75, 591. SAMOCHOTNIE, *ob.* Samochcąc. SAMOCIĄŻ *adverb.*, wciąż ciągnąc, in einem fort ziehend. Kazał Jagiełło szkuty ze zbożem przeciwko wodzie Niemnem rzeką do Litwy somociąż prowadzić. *Krom.* 439. SAMOCZWART, a, e; *Boh.* samčtwrtý: *Slov.* samoštwrti; (*Vind.* samoſhterti = cztery razy tyle): *Ross.* самъ четверть; sam ze trzema, ſelbſt vierte, mit drey andern. Puścił się nocą Władysław tylko samoczwart. *Biel.* 69. Samoczwarta, to jest, wziąwszy z sobą sługę jednego i żonę jego i kapłana, puściła się na morze. *Sk. Żyw.* 1, 344. Na biesiedzie każda potrawa musi przyjść, jako kasztelanka, albo samotrzecia, albo samoczwarta. *Rej. Zw.* 59. SAMODRUGI, *ob.* Samowtór. SAMODWUNAST, a, e, z jedynastą drugiemi, ſelbzwölfte. Starosta Bydgoski sam, samodwunast tylko, Krzyżakom się zastawił. *Biel.* 268. SAMODZIAŁ, u, *m.*, sukno lub płótno własnéj domowéj roboty, sukno, płótno proste. *Wład. Cn. Th.* 978. Tuch oder Leinwand von eigner Arbeit, Hauētuch, Hausleinwand. Samodział, sukmana z przędzy grubej wełny. *Mon.* 75, 591. Ten do lemiesza, ten do berła zdatny, Temu samodział, a ten pan bławatny. *ib.* 71, 155. SAMODZIELNOŚĆ, ści, *ż.*, dzielność przez siebie, *ob.* Udzielność; Selbſtwirkſamkeit, Selbſtkraft, Selbſtſtändigkeit. I w stanie społecznym przedziera się jakieś czucie własnéj samodzielności człowieka, że jest w sobie przeświadczony, iż odebrał od natury dosyć darów, któreby mu wystarczyły były do utrzymania jego szczególnéj istoty mimo związku społecznego. *N. Pam.* 20, 184. — *Ross.* самодѣйственный; *Eccl.* самодѣйствительный, *Graec.* *αὐτοενεργητικος*. *Eccl.* самодѣйственникъ, который дѣйствуетъ въ чемъ, дѣлаетъ что самъ; самодѣтель, который самъ творитъ. SAMODZIERCA, y, *m*, SAMODZIERŻ, a, *m.*; *Bosn.* samodrasgjać, monarka; *Rag.* samodarxaz, samovládalaz; *Ross.* самодержецъ, самодержавецъ; samowładzca, jedynowładzca, cf. monarcha; Selbſtherrſcher, Selbſthalter. Fryderyk II. najdoskonalszy samodzierżów nauczyciel. *Przestr.* 75; *Eccl.* самодержавствую; *Ross.* самовластвовать, *Graec.* *μοναρχειν*. Samodzierżec. *Mon.* 75, 591. SAMODZIERŻAWCZY, SAMODZIERŻAWNY, SAMODZIERCZY, a, e; *Ross.* самодержавный; samowładny, jedynowładny, ſelbſtherrſchend. Między królmi samodzierżawczemi téj ziemi naszéj rachuje się Perymel ostatni. *Przyb. Luz.* 211. Prozerpina samodzierżawna Plutona żona. *Zab.* 12, 408. Samodziercze domy. *Przestr.* 69. Samodzierczo *adverb.*; *Ross.* самозаконно. SAMODZIERŻYCA, y, *ż.*; *Ross.* самодержица; samowładna pani, die Selbſtherrſcherinn, Selbſthalterinn. Katarzyna II. imperatorowa i samodzierżyca całéj Rosyi. *Vol. Leg.* 7, 560. SAMODZIERSTWO, a, *n.*, samowładztwo, Selbſtherrſchaft, Alleinherrſchaft. *Mon.* 75, 591. SAMODZIESIĘT, iąta, iąte, sam z dziewięcią drugiemi, ſelbzehente, mit neun andern. Sam Szujski samodziesiąt tylko uszedł cało. *Paszk. Bell. A 3 b.* SAMOGŁOSKA, i, *ż.*; *Slov.* samohlasná, zwučka, samozwučka, hláska; *Carn.* samoglasnek; *Vind.* glaſnik, famoglaſez, fammoglaſnik; *Ross.* гласная буква, самогласная буква; samobrzmiąca, der Selbſtlauter, *vocalis*; od głoski, litery. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 4, *ob.* Spółgłoska. SAMOGŁOSKOWY, a, e, od samogłoski, wokalisowy, Selbſtlauter-. SAMOGŁOŚNY, a, e, — ie *adverb.*, przez się brzmiący, ſelbſtlautend; *Boh.* sahmohlasný; *Carn.* samoglasn; *Vind.* famoglaſen. SAMOGWAŁT, u, *m.*; *Ross.* малакія; psota z samym sobą pełniona, die Selbſtbefleckung, *onania. Perz. Lek.* 197; samołoztwo. *Tr.*, *ob.* Samołożnik. SAMOIŚCIEC, ścа, *m.*, egoista, sobek, samolub, siebielubiec, o sobie tylko samym myślący; der Egoiſt, Selbſtſüchtler. Samoiściec przy tronie nigdy nie zaśpi; osobliwość zawsze go cuci. *Stas. Num.* 2, 193. SAMOISTWO, a, *n.*; *Boh.* sobětnost; egoizm, [samolubstwo 2], die Selbſtſucht. Z tym samoistwem szlachty, już odpadały od kraju najbogatsze miasta. *Przestr.* 19. (*Vind.* famostojezhnost, famoſvoinost = udzielność istoty, Selbſtſtändigkeit). SAMOISTNY, a, e, — ie *adverb.*, pełen samoistwa czyli prywaty, egoizmu; ſelbſtiſch, ſelbſtſüchtig; *Boh.* sobětný. Samoistne dusze. *Stas. Zamoj. pr.* (*Vind* famstojezh, famſvoin; *Eccl.* самостоятельный, samoistny, udzielny co do istoty; ſelbſtſtändig). SAMOJEDNY, a, e, jedyny, einzig. Kaimskie ręce krwią braterską zbroczyć, Samojednego w pole wyprowadzić usiłował. *Kulig. Her.* 134. SAMOJEDYNAST, a, e, sam z dziesięcią drugiemi, ſelbeilfte, mit zehn andern. Każdy samojedynast przyjechał. *Warg. Cez.* 28. SAMOJEDZ, SAMOJAD, SAMOJĘDNIK, a, *m.*, SAMOJEDZCA, y, *m.*, ludojad, ludojedca, ludożerca; *Sorab.* 1. famohyědźk; *Carn.* ludyshèrtnėk; *Rag.* gljudojeghja; *Croat.* lyudojed, (szamojedecz *monophagos*); *Ross.* людоядъ, людоѣдъ; *Eccl.* человѣкоядецъ, человѣкожрецъ, человѣкопожиратель. Samojedz. *Mon.* 75, 591. Bajeczne powieści o samojednikach, o wilkołakach, i tym podobnych dziworodach. *ib.* 70, 74. SAMOJEDZ, i, *ż.*, jedzenie zwierząt swego rodzaju, das Freſſen der Thiere ſeines eignen Geſchlechts, das Auffreſſen einer den andern. Wielkie sowy mniejsze sowięta wyjadają i samojedzią się żywią. *Haur. Sk.* 277. — Samojedź, ludojedź, Menſchenfreſſerey. Radzi byli pasterze i blizcy sąsiedzi, że ich zbawił Herkules takiéj samojedzi (Kakusa). *Klon. Wor.* 24. — *Transl. fig.* W Wołoskiéj samojedzi ani wiary poddanych przeciwko panu, ani sprawiedliwości pańskiéj przeciwko poddanym niemasz żadnéj. *Orzech. Qu.* 141 — 2. *Collect.* Samojedź, 1. SAMOJEDY, dzicz, kraj, gdzie ludzie ludzi pożerają, ludojedzcy, ludożercy; die Menſchenfreſſer, das Land der Menſchenfreſſer. Samojedź, *anthropophagi*, ludzie, którzy drugie ludzie jedzą. *Mącz.* [2. SAMOJEDY, z *czudz.* same-bagnisty kraj, i jets-mieszkaniec; naród właściwy w Rosyi. 2]. Samojedy, naród północny państwa Rosyjskiego wzdłuż morza aż do Syberyi; jest

to naród dziki i t. d. *Dykc. Geogr.* 3, 13. Samojeden. — §. Lud dziki, bałwochwalski, i Samojedź, który sąsiadów i ojców swoich jedzą. *Sk. Żyw.* 2, 80. Ziele to rośnie w Arabii abo Samojedzi. *Syr.* 898. SAMOJEDNY, a, e, SAMOJEDZKI, a, ie, od samojedzi, ludożerny, menſchenfreſſeriſch; *Boh.* lidogedský: *Eccl.* человѣкоядный. SAMOJĘTNY, a, e, — ie *adverb.*, osobno odłączony, abgeſondert. Gruczołki samojętne, *conglobatae. Krup.* 3, 115. Dwa gruczołki poduszowe są z wielu innych gruczołków samojętnych złożone. *Krup.* 2, 342. (*Carn.* samojeja *flos pascuus*). SAMOKATCA, *ob.* Samobójca. SAMOKACTWO, *ob.* Samobójstwo. *Dudz.* 57. SAMOKUPIEC, pca, *m.*, sam jeden jakim towarem handlujący; *Vind.* ſamotershiez, ſamokupez; *Rag.* samoprodávalaz, der Alleinhändler, Monopoliſt, der allein einen gewiſſen Handel führt. Wenetowie na ów czas bogatych towarów Indyjskich samokupcy. *Nar. Hst.* 6, 312. Nazywano ich głodotwórcami, samokupcami, monopolistami. *Czack. Pr.* 1, 326. SAMOKUPSTWO, a, *n.*; *Vind.* ſamokupzhnia, ſamotershtvu; *Sorab.* 1. ẏenoh szamoho pżedahwacztwo; *Croat.* szamoterstvo; *Rag.* samopròdaja; *Eccl.* откупщичество: monopol, handel jednemu tylko pozwolony; das Monopolium, der Alleinhandel. Monopolium albo samokupstwo pochodzi tylko z łakomstwa, z zazdrości. *Haur. Sk.* 254. Pozwalając osobnego przywileju albo samokupstwa jednemu człowiekowi lub towarzystwu, pozbawia się przez to wielu osób pożytku. *Mon.* 74, 175. *ib.* 75, 591. Do rozszerzenia handlu wydano edykt, w którym samokupstwo czyli monopolium w handlowaniu zniesiono. *Pam.* 84, 619. — "SAMOKWITŁY n. p. Hymet. *Żebr. Ow.* 182; *semper florescens.* SAMOLOT, a, *m.*, ptak Fenix, który ma być jedyny na świecie, umiera i znowu się rodzi. *Gwagn.* 696. der Phönix, ogniwacz, wyczyniec. SAMOŁÓWKA, i, *ż.*; *Ross.* самоловъ, самоловная снасть, слопецъ; łapaczka, w któréj kto sam się łowi, dół, dołek, *propr. et transl.*; eine Falle, Fallgrube, ein Fallſtrick. (*Croat.* szamolovecz pesz *vertagus*). Wilk, gdy w gotową gdzie nade wsią samołówkę wpadnie, Nazad mu z niéj wyjść niesnadnie. *Tward. Wł.* 246. wilczy dół, Wolfsgrube. *Mon.* 75, 691. Sami w swoję samołówkę wpadli. *Białob. Od.* 24. *Kłok.* 78. *Pot. Syl.* 259. Da bóg umysł stateczny, żebym w téj wędrówce Żadnéj się zwieść nie dała świeckiéj samołówce. *Tward. Pasq.* 48. Samołówki sądowe, wykręty, któremi schytrzają drugich w prawie; *anfractus judiciorum. Macz.* Wykręty czyli słowne samołówki, *sophismata. Pilch. Sen. list.* 4, 54. SAMOŁOWNY, a, e, — ie *adverb.*, verfänglich. Zdała się Polakom przysięga Kazimierza podejżrzana i samołowna. *Stryjk.* 591. SAMOŁOZTWO. *Tr.*, *ob.* Samogwałt. SAMOŁOŻNIK, a, *m.*, *Tr.*, onanista, sam z sobą psotę pełniący, der Selbſtbefleckер. SAMOLUB, *ob.* Siebielubiec. SAMOLUBNOŚĆ, ści, *ż.*; *Vind.* lastna lubesen, ſamofvoje lublenje, velku na ſe dershanje; *Ross.* самолюбіе; naganna miłość własna, die Eigenliebe, Selbſtliebe. Samolubność mniema, iż nie trzeba się przymuszać, ani trapić dla nikogo. *Zabł. Roz.* 196. SAMOLUBNY, a, e; *Ross.* самолюбивый; siebie kochający, eigenliebig, ſelbſtliebig, in ſich ſelbſt verliebt; *Boh.* samoljbezný. Tam się samolubny Narcys z sobą pieści. *Zab.* 10, 54. *Koss.* Część brzegów Afryki podlega rządowi samolubnemu. *Pam.* 83, 2, 294. arbitralnemu. SAMOŁUSK, a, *m.*, wąż niejadowity, bez tarczy, samemi łuszczkami cały okryty. *Zool.* 205. eine ganz ſchuppige Schlange. "SAMOMĄDRY, a, e; *Eccl.* самомудрый, который самъ о себѣ мнитъ, что онъ уменъ, cf. pedant. SAMOOSMY, a, e, sam z siedmią drugiemi, ſelbacht, mit ſieben andern. On Noe, który jedno samoósm został żyw. *Rej. Post. S* s 6. Samoósmego Noego bóg zachował. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 5. Pojmali go; potym samoósmego go ścięli. *Gwagn.* 644. SAMOPAŁ, u, *m.*; *Rag.* samopallo, samokres; *Dal.* samokresz; *Ross.* самопалъ, (cf. samostrzał, ein Selbſtſchuß); gatunek dawnéj strzelby, eine Art alter Feuergewehre, [eine Luntenflinte 2]. *Mon.* 75, 591. Kozacka piechota strzelby, samopały nazwane miała. *Popr. W.* 2, 115. Kozacy prażyli Turków z samopałów. *Nar. Chodk.* 2, 401. Jednych działa rażą, Drugich Dońcy ukryci z samopałów prażą. *Tward. Wł.* 244. Muszkiety nasze daléj nad Osmana samopały i trzciny sięgały. *Tward. Wł.* 139. Ręka jego od postrzału z samopału Moskiewskiego zdziurawiona. *Birk. Krz. Kaw.* 36. Samopałem zbrojny *Ross.* самопальникъ. SAMOPAS *adverb.*, sam osobno się pasący, allein weidend. (*Sorab.* 1. ſamopastné, zamopastné; *Boh.* prostopášný, rozpustilý; *Vind.* ſamupaſhen; *Carn.* samapash, samapashne *vagus*, *dissolutus*). Koń ten samopas się nad brzegiem to tam, to sam pasie. *P. Kchan. Orl.* 1, 13. Jednorożec tak dziki, że i swojéj samicy nie rad widzi; bo odszedłszy od niéj samopas po pustyniach chodzi, aż się miłością zapali, i znowu do niéj przychodzi. *Birk. Chmiel. C* 2. Owca chodzi samopas, nic jéj nie zatrzyma, Znać tu ani pasterzów, ani wilków nie ma. *Karp.* 1, 89; (cf. Kto nie ma przyjaciela, jest jako on żubr odyniec, co go od siebie stado wybije, iż jedno sam pustopas chodzi, a żadnego społku z innemi zwierzęty nie używa. *Rej. Zw.* 88 *b*). — *Transl.* Samopas, rozprószenie, pojedyńczo, osobno, bez dozoru; zerſtreut, allein, ohne Aufſicht; cf. *Ross.* самовольный, своевольный. Samopas wałęsali się, gdzie je noc zagnała, tam swe siadła mieli. *Pilch. Sall.* 151. Ludzie ci, chociaż tak chodzą samopas i tu i owdzie, mają jednak każda ich horda głowę, któréj słuchają. *Boter.* 250. Nieprzyjaciel zewsząd ściśniony, daje się nogom samopas. *Tward. Wł.* 140. pierzcha, w rozsypkę idzie, entfliebt zerſtreut. — Samopas kogo puścić, bez dozoru, einen ſich ſelbſt ohne Aufſicht überlaſſen. Edukacya, jak złą naturę przełamuje, tak dobra, kiedy ją samopas puścisz, w zły się zwyczaj obraca. *Falib. R.* — *Aliter:* Stolec, samopas odchodzący. *Perz. Lek.* 100. wstrzymać się nie dający, mimowoli chorego odchodzący, unwillführliche Stühle, die ſich nicht verhalten laſſen. SAMOPAS, a, *m.*, samopasny człowiek, rozpuszczony, swywolny, ein Ausgelaſſener. Poczekajże, poczekaj, panie samopasie. *Zabł. Amf.* 77. Ludzie nazbyt dworscy, nieuważni, samopaśni. *Falib. A* 1. SAMOPASKA, i, *ż.*, błąkająca się niewiasta, małpa, *ambubaja. Macz.*, (eine Herumtreiberinn, awanturnica). (*Sorab.* 1. zamopastnoſcz; *Carn.* samopashnost = swawola, swa-

wolność). SAMOPIĘT, a, e, sam z czterema drugiemi, ſelbfünfte; *Slov.* samopátí. Rycerskiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. SAMOPŁYNNY, a, e, dobrowolnie płynący, von ſelbſt fließend. Samopłynną weną łane rymy. *Min. hyt.* 3, 544. SAMOPSZA, y, *ż.*, *triticum amyleum*, Amelkorn, pszenica krochmalna, za jedno biorą z orkiszem, Spelz, Dinkel; jeno że mniéj pokarmu ciału daje, niżli orkisz; ziarno podobne pszenicznemu, jeno w łupince jak orkisz zawarty. *Syr.* 955, (cf. gołka, ploskur). *et* 950. *et* 927. *et* 436, (cf. jarka). SAMORODNY, SAMORODY, a, e, SAMORODNIE *adverb.*; *Eccl.* самородный; (*Boh.* samorostlý *spontę sua natus*; *Eccl.* самораслепный); nierobiony, naturalny, nie sztuką lub ręką wystawiony; ſelbſt erzeugt, von ſich ſelbſt gewachſen, von Natur, natürlich, nicht künſtlich, nicht gemacht. Nil ma odnog samorodnych 5, a dwie przemysłem uczynionych. *Boter.* 215. Złoto, jako burzące działo, skały samorodne łamie. *Birk. Exorb. B b.* Karmią się ziołami, korzonkami, i innemi samorodnemi owocami. *Kłok. Turk.* 74. Miejsce to samorodne miało zasklepienie. *Otw. Ow.* 108. Skrył się za płotem samorodnym. *Zab.* 11, 88. Samorody. *Przyb. Milt.* 310. Produkt samorodny, *Vind.* ſamorashniza; *Ross.* самородка. — *Transl.* Wiersze Homera zdają się samorodne, z taką łatwością zrobione, iż jak się zdaje, nie kosztowały ani trudu ani pilności. *Pir. Wym.* 345. bardzo naturalne, niekunsztowne, lub też oryginalne; natürlich, originell. SAMORODNOŚĆ, ści, *ż.*, naturalność, die Natürlichkeit. *Tr.* Samorodność czyli oryginalność. *Teat.* 24. die Originalheit, das Originelle. SAMOROST, *ob.* Winne ziele. SAMORUCH, u, *m.*, SAMORUCHNIA, i, *ż.*, 1) samobrotnik, silnia sama się obracająca, ein ſich ſelbſt bewegendes Werk; *Eccl.* самодвижество. Obrót kółek w jakiéj samoruchni, *automa. Hub. Mech.* 13. Gdy w jakiéj samoruchni jedno koło w tę, drugie w przeciwną obraca się stronę .... *ib.* 13. — 2) Samoruch, SAMORUSZNOŚĆ, ści, *ż.*, *Cn. Th.* 979. władza ruszenia siebie samego, die Selbſtbewegung. Przytoczył się niebieski pojazd samoruchem. *Przyb. Milt.* 218. SAMORUCHY, SAMORUSZNY, a, e, *Cn. Th.* 979; *Eccl.* самодвижный; sam się obracający, ſich von ſich ſelbſt bewegend. Zbiega pod niebieską samoruchą bramę. *Przyb. Milt.* 150. Samoruszne silnie, *automata. Hub. Mech.* Samoruszne woskowe obrazki. *Mon.* 69. 1032. SAMORZĄDCA, *ob.* Samowładca. SAMORZĄDNOŚĆ, ści, *ż.*, samowładność, udzielność; die Selbſtherrſchaft, Souverainität. Upadła samorządność narodu. *N. Pom.* 14, 234. SAMORZĄDNY, *ob.* Samowładny. SAMOSADKA, i, *ż.*; *Ross.* самосадка; sól na jeziorach sama się krystalizująca. SAMOSĄDNY, a, e, — ie *adverb.*; *Eccl.* самосудный, *Graec.* αὐτόδικος; ſelbſtrichtend. SAMOSILNY; *Eccl.* самосильный, *ob.* Samowładny. SAMOSIÓDM, a, e, sam z sześcią drugiemi, ſelbſtſiebente, mit ſechs andern. Tego żałuję, iż nie sam, ale samosiódm z żoną i z dziećmi zginąć mam. *Orzech. Qu.* 174. Wyszedł oskarżony samosiódm przysiągłszy. *Gorn. Wł. J* 2. Rycerskiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. *ib.* 158. SAMOSŁANIEC, ńca, *m.*, nie od drugiego lecz od siebie samego posłany, samozwaniec; ein von ſich ſelbſt Geſchickter, der von niemanden einen Auftrag hat, ſich fälſchlich für einen Abgeſandten ausgiebt. Ci nowowiernicy, samosłańcy, którzy bez porządnego powołania na urzędy kościelne sami się wdzierają. *W. Post. W.* 12. Uchowaj nas od chytrych samosłańców. *Sk. Kaz.* 88. SAMOSŁAŃSTWO, a, *n.*, udawanie poselstwa od kogo, vorgebliche Abſendung von jemanden. Nie idą odszczepieńcy od apostołów, ale od swej woli i samosłaństwa swego. *Sk. Kaz.* 201. *et* 206. SAMOSOB *adverb.*, samopas, osobno; allein, ganz allein. Pasąc przy morzu pastereczka boża Liczne samosob bydełko bez stróża. *Zab.* 16, 310. SAMOSTRZAŁ, u, *m.*, (*distng.* samopał), der Selbſtſchuß. Samostrzał zastawuje się tak, że na miejscu, gdzie się zwierz dobrze już wnęcił, nabita flinta się osadzi, od cyngla aż do zanęty sznurek, aby gdy zwierz za nętę ruszy, fuzya wystrzeliła. *Kluk. Zw.* 1, 407. — 2) Kusza, łuk z cynglem; *Vind.* ſamoistra, ſamoistru, ſtrelak, ſamoistrel, (ſamokreſs = pistolet); *Croat.* szamosztrèl, *adject.* szamosztrèlni; *Dal.* szamosztril, (szamokresz *scopus*); *Hung.* szamszerigy; *Bosn.* samostril; *Rag.* samostriel, (samokres *terzetta*); eine Armbruſt, ein Drückbogen. Samostrzały na wystrzelanie strzał. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 51. *Wujek. ib.* (kusze. *Bibl. Gd.*). Czyniłeś panie mocne ramię moje, jak łęczysko samostrzału miedzianego; *ut arcum aereum. Wróbl.* 37. Z drzewa laskowego najlepsze obręcze bywają na achtele, takież samostrzały dzieciom ku krotofili. *Cresc.* 405. *Prov.* Wszystkiego pomoże, z kuszy i z samostrzału. *Rys. Ad.* 72. SAMOSTRZELNIK, a, *m.*, co samostrzały, łuki, robi, der Drückbogenmacher. Z palniku czynią też łucznicy łuki mocne, także samostrzelnicy kusze. *Syr.* 791. SAMOSZÓST, a, e, sam z pięcią drugiemi, ſelbſechſter. Drugich niewolników z sobą namówiwszy, uciekł samoszóst ztamtąd. *Paszk. Dz.* 34. *Biel.* 116. SAMOTNY, SAMOTY, a, e, SAMOTNIE *adverb.*, osobny, sam bez ludzi, einſam; *Boh.* samotný, osamělý; *Slov.* samotní, samotně, osamělý. (samotliwe słowo *singulare verbum*); *Sorab.* 1. ſamotnè, ſamitkownè; (samotné *proprius*, właściwy); *Carn.* samótne; *Vind.* ſamoten, ſafeben, puſhaun; *Rag.* samotni, samoxiv; *Ross.* уединенный, молчальный; *Eccl.* единствуемый. Jestem sam, lecz nie samotny. *Teat.* 25, 4. Nie jest dla człowieka dobrze, żyć samotem. *Przyb. Milt.* 250. żyć samotnie; *Vind.* oſubnuvati; *Eccl.* единствовати, особствовати, особитися, уединятися, молчальствовати. Samotnym uczynić, osierocić, *Boh.* samotnjm, osamotnjm; *Croat.* oszamochujem. Samotnym się stać, osierocieć *Boh.* osaměti, osamjm. SAMOTNOŚĆ, ści, *ż.*, SAMOTA, y, *ż.*; *Boh.* samotnost, samota, samotina; *Slov.* samotnost, osamělost, (samotnost, panictwj *coelibatus*); *Sorab.* 1. ſamitkoſcz; (*Sorab.* 1. ſamotnoſcz *proprietas*); *Carn.* samôta, samizhe; *Vind.* ſamota, ſamotnost, puſhaunost, oſebnost, bresludnost, odludnost; *Croat.* szamocha, puschina; *Rag.* samocchja; *Ross.* уединение,

одиначество, особенность, особливость, молчаніе, захолустье; *Eccl.* единачество, **оудиниєнїе**, особность; (*Eccl.* **млъчальница** cela dla samotnego bogomyślca); osobność, bezludność. *Dudz.* 57. die Einſamkeit. Niecierpliwy trwać daléj w samocie nielubéj Bez uciech oblubieńczych i ojcowskiéj chluby. *Zab.* 15, 7. *Kniaź.* SAMOTNIK, a, *m.*, samotnie żyjący, ein Einſamer; *Sorab.* 1. samszétk; *Carn.* samoshivezh; *Vind.* bresludnik, odluden zhlovek; *Rag.* samóxivaz; *Ross.* особнякъ, одинецъ (cf. odyniec), уединенникъ, молчальникъ; *Eccl.* особникъ, безградникъ, **инокъ**. Nie wesołyś, choć w szczęściu, pókiś samotnikiem. *Przyb. Milt.* 248, cf. samożyjec. SAMOTNICA, y, *ż*, samotnie żyjąca, eine Einſame, die einſam lebt; *Carn.* samiza, *Ross.* уединенница; *Eccl.* **инокыня**. SAMOTAKI, a, ie, tautologiczny, tautologiſch. Podania samotakie, gdzie to samo słowo w tym samym znaczeniu twierdzone bywa o sobie samym. *Cyank. Log.* 158. SAMOTOK, u, *m.*; *Rag.* samotok, sirovaz, opòl, *mustum protropum*; *vino vergine, che esce dall' uva non torcolata*. Vorſprung. SAMOTRESĆ, ści, *ż.*, wino z suchych jagod *Tr.*, trockner Beeren-Wein. SAMOTREŚCIOWY, a, e, *ib.* SAMOTRZASK, u, *m.*, ein Fangeläfig, ein Käfig die Vögel zu fangen. Samotrzask, łapka na ptaki. *Mon.* 75, 591. Szczygły łowią się też na wabika w klatki, samotrzaski zwane. *Kluk. Zw.* 2, 224. U klatki samotrzaski wieko tak się podeprze, aby ptak wpadający samego siebie zamykał *Kluk. Zw.* 2, 583. Słowa jego za samotrzaski stana, Kto nieostrożny na ich lepie więźnie. *Zab.* 14, 55 SAMOTRZEC, ia, ie, sam z dwoma drugiemi, ſelbdritter; *Bob.* samtretj; *Slov.* samotreti; (*Vind.* famotretji = trzy razy tylko). Wierszowie był na gardle skaran samotrzeć i z syny. *Biel.* 74. Przyszła do niego matka boża samotrzeć (*adverb.*) *Sk. Żyw.* 1, 117. Rycerskiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. Każda potrawa na stół musi przyjść, jako kasztelanka, albo samotrzecia, albo samoczwarta. *Rej. Zw.*. 59. SAMOTRZYNASTY, a, e, sam z dwunastą drugiemi, ſelbdreyzehnter, mit zwölf andern. Zebrał towarzyszów dwanaście, tak iż samotrzynasty szedł na ono miejsce. *Sk. Żyw.* 1, 569. SAMOUCZNY, a, e, SAMOUK, a, *m.*, z siebie samego uczony; *Graec. ἀυτοδίδακτος*; *Ross.* самоучка; *Eccl.* самоученый, самоучный. (*Vind.* famovuk = partacz). Onych samouczonych, w sobie mądrych świadków słuchać nie zaniechamy. *Smotr. Apol.* 178. SAMOWIAREK, rka, *m*, SAMOWIERNIK, a, *m.*, na saméj wierze bez uczynków zasadzający zbawienie, hydne przezwisko protestantów, der auf den Glauben allein die Seligkeit baut. (*Eccl.* самовѣрный, *Graec. ἀυτόπιστος*, *per se fidem faciens*). Przestroga samowiernikom, Którzy się tylko liściem okrywają Wiary, a dobrych spraw zaniedbywają. *Odym. Św.* 2, *N* 3 *b*. Wy mili samowiarkowie! *Smotr. Lam.* 152. Ci samowiernicy, nieprzyjaciele wszech uczynków dobrych. *W. Post. W.* 2, 66. Szata ta swadziebna nie znamionuje wiary, jak samowiernicy wykręcają, ale miłość i uczynki dobre. *W. Post. Mn.* 365. SAMOWŁADCA, SAMOWŁADZCA, *SAMOWŁAJCA, y, *m.*; *Carn.* samoblastnik; *Vind.* famokraluvauz, famoblastnik; *Croat.* szamoladavecz; *Rag.* samovlâdalaz, samodarxaz; *Slav.* vlastelin; *Sorab.* 1. famohknežičer; *Ross.* самовластитель; samodzierż, jedynowładca, nieokreślenie panujący; der Selbſtherrſcher, unumſchränkte, alleinige Beherrſcher. *Samowłajca nieba i ziemi. *Groch. W.* 193. Potomek Jagiełła cnego *Samowłajcy Sarmackiego. *Groch. W.* 473. Król nasz nie samowładzcą, ale ojcem i głową narodu być powinien. *Gaz. Nar.* 1, 170. z konst. 3. maja (nie despotą). *Sak. Kal. E* 1. *Mon.* 75, 591. SAMOWŁADCZYNA, y, *ż.*, samodzierżyca, samowładna pani, nieokreślenie panująca; die Selbſtherrſcherinn, alleinige, unbeſchränkte Gebieterinn. U Pensylwańczyków, równość stanu jest ich samowładczyną. *Zab.* 12, 176. SAMOWŁALNY, a, e, SAMOWŁADNIE *adverb.*; *Vind.* famoblasten, famogospodezhen, famokralski, lastnomozhen, fam od sebe, f' lastno mozhjo; *Rag.* samovlaastni; *Croat.* szamovlaszten; *Ross.* самовластный; *Eccl.* самоповелительный, самосильный; samodzierczy, nieokreślenie panujący, ſelbſtherrſchend; *in malam partem* despotyczny, despotiſch. Rząd despotyczny albo samowładny, gdy najwyższa władza żadnemi nieokreślona prawami od jednéj panującego zawisła woli. *Wyrw. Geogr.* 113. W państwach samowładnych wola rządcy jest prawem. *Mon.* 65, 255. Samowładnym być, samowładnie panować, *Rag.* samovlasctitti, vlasctitti; *Ross.* самовластвовать. — §. Osądzenia nie według przepisanego sądowego sposobu postępowania, samowładne wyroki. *Gal. Cyw.* 1, 16. eigenmächtig, willkührlich, samowolny. (*Slov.* samovlastne słowo *anomala vox*, *ob.* Nieforemny). SAMOWŁADZTWO, a, *n.*, SAMOWŁADNOŚĆ, ści, *ż.*, jedynowładztwo. *Włod.*; *Carn.* samoulastnost, samoblastvu; *Vind.* famovlastnost, nepodloshnost, famoblastvu, famogospodstvu, famokralestvu, lastna muzh; *Sorab.* 1. famohknězstwo; *Croat* szamovlâsztnoszt; *Rag.* samovlastitos; *Ross.* самовластіе; nieokreślona władza, unumſchränkte Gewalt. Samowładztwo. *Mon.* 75, 591. Utrata samowładności narodowéj, nie może być na przeszkodzie do ćwiczenia się w pożytecznych naukach. *N. Pam.* 5, 187, *ob.* Samorządność, udzielność. — §. Niewolno, aby skrzywdzony sobie zadosyć uczynienia sam poszukiwał; samowładztwo nie zgadza się z publicznym bezpieczeństwem. *Gal. Cyw.* 1, 15. Eigenmächtigkeit, samowolstwo. *SAMOWLAZŁY, ego, *m.*, wtręt, wtręcień, intruz, wdzierca, cf. samozwaniec, samosłaniec, der ſich ſelbſt aufgedrungen hat. Iż na urząd nie będąc powołany, ani posłany, sam się weń wdał i wtrącił, dzisiejsiby go nazwali samowlazłym. *Zarn. Post.* 18. Może bóg sobie prawdziwie apostolskie sukcesory wzbudzić z tych, którzy u was są zwani heretyki a samowlazłymi. *ib.* 18. *ib.* 3 *b*, 623. SAMOWOLNY, a, e, SAMOWOLNIE *adverb.*, z własnéj woli pochodzący; *Croat.* szamovòlyen *pertinax*; *Rag.* samovogljan *inobsequens*; *Bosn.* samovogljan *contumax*; *Eccl.* **самовольнъ**, **самохотьнъ**; *Graec. ἀυτόβουλος*; *Ross.* самовольный, своевольный; według upodobania i woli postępujący, arbitralny; eigenwillig, ſelbſtbeliebig, eigenmächtig. Gdyby magistratury, nie podług prawa, ale

podług samowolnego sądziły zdania .... *A. Zamoj.* 9. Gdy jedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiéj części zarządza, takowy stan rzeczy nosi imię niewoli. *N. Pam.* 15, 287. Religia monarchów czyni cnotliwymi; a jeżeli ich władza okaże się samowolna i sroga, czyni znowu poddanych cierpliwymi. *N. Pam.* 10, 28. Zadziwienie nad samowolném postępowaniem rządu Angielskiego. *ib.* 3, 362. Zwierzęta się samowolnie poruszają. *Zool.* 1. Ciała samowolnie w próżni spadające. *Hub. Mech.* 20. z siebie samych, von selbſt, von freyen Stücken. Samowolne spadanie ciał. *Hub. Mech.* 16. *et* 45. *et* 71. Judasz z matką swoją samowolnego dopuścił się kazirodztwa. *Pociej.* 25. nie wymuszonego, dobrowolnego. (*Eccl.* самоволствую *sponte effero*). SAMOWOLNOŚĆ, ści, *ż.*, arbitralność, die Eigenwilligkeit, Freyheit des Willens. (*Croat.* szamovòlynoszt *pertinacia*; *Rag.* samovoglnos *inobedientia*) Samowolność obcych kupców. *N. Pam.* 19, 124. SAMOWTÓR, a, e, sam z jednym jeszcze; *Boh.* samdruhý, (samodruhá ciężarna, brzemienna); *Slov.* samodruhi; *Bosn.* samodrúg; (*Vind.* famadruh, duoja versta = podwójny); *Ross.* самъ - другъ, (= 2. podweselony), ſelbander. Ze wsi był powinien z pachołkiem samowtór zbrojno na koniu stawać. *Star. Ryc.* 15. Pojadę samowtór za nim. *Biel.* 110. Zjechali się prowincyałowie samowtórzy do Rzymu na obieranie generała. *Sk. Żyw.* 2, 250. *Mon.* 64, 191. *Sk. Dz.* 1043. Arfo złocista, ucieczo świętego Króla psalmisty, w trudne czasy jego, Kiedy przed Saulem z tobą samowtóry Uciekał w góry. *Groch. W.* 598. SAMOŻERCA, *ob.* Samojad, Ludojad. SAMOZWANIEC, ńca, *m.*, samosłaniec, nie od drugiego wezwany, fałszywe wezwanie od drugiego udający; *Ross.* самозванецъ; *Eccl.* самозванный, der ſich ſelbſt berufen hat, den niemand anders berufen hat, der fälſchlich vorgiebt, als habe man ihn berufen. Krzyżacy sędziów od papieża na rozstrzygnienie zatargi ich z Polską postanowionych, samozwańcami tytułowali. *Nar. Hst.* 5, 378. Dymitr samozwaniec. *Nar. Chodk.* 1, 306. SAMOZWAŃSTWO, a, *n.*; *Eccl.* самозванство; die Selbſtberufung. SAMOŻYJEC, jca, *m.*, w niektórych województwach bezżeniec. *Czart. Mskr.*, der Hageſtolze, der ohne Weib lebt. SAMPAN, a, *m.*, jespan, jegomość pan, der hochgeehrte Herr. Powiedz wróżko natychmiast jasno, zwięźle, krótko, Rok, dzień, porę i miesiąc narodzin sampana. *Zabł. Zab.* 71.

SAMPIERZ, *ob.* Sampierz. SAMSIAD, *ob.* Sąsiad. SAMSIEK, *ob.* Sąsiek.

SAMSON, a, *m*, sławny przez siłę swoję żydowski Herkules, Simſon. Jużbym się teraz i z Samsonem sprobował. *Teat.* 27, 109. — 2. Samson *herb*; ein Wappen. Samson lwowi paszczę rozdziera; na hełmie trzy pióra strusie. *Krup.* 3, 46.

SAMTEN, samato, somoto = sam ten, ten tu, (*oppos.* tam ten), dieſer hier. W żadnéj ogroda samtego kwaterze Fiołkom miejsca czemużeś nie dała! *Kchow.* 144. SAMUCHNY, SAMIUCHNY, *ob.* Sam.

SAMURA, y, *ż*, [świnia; *ross.* самуръ *astr.* wieprz 4], n. p. Tam Merkuremu przy zwykłéj ofierze Prośnéj samury, którą na rzeź daje, Takie z pokorą wylewa pacierze.... *Pot. Syl.* 359. Niemasz dziwu, lwa abo żołnierza na murze Widzieć; ale co też tam było po samurze, Któréj i przez płot ciężko, bo jéj koły wadzą. *Pot. Pocz.* 653, (cf. *Ross.* замуриться domatorem być).

SAMY, *ob.* Sam.

SAN, u, *m.*, rzéka na Rusi. *Dyke. Geogr.* 3, 24, ein Fluß in Galizien, *ob.* Sandomierz.

SANCYT, u, *m*, termin prawa Polskiego, na wyznaczenie wyroków sejmów lub konfederacyj; — od słowa *sancire. Kras. Zb.* 2, 471. ein Reichstags- oder Konföderations-ausſpruch. Tysiące wydanych od generalności sancytów, to jest wyroków. *Ust. Konst.* 2, 254. SANCYTOWA deputacya. *Sejm. Grodz.* 64. roztrząsająca sancyta.

SANDACZ, *ob.* Sędacz.

SANDAŁ, u, *m.*, §. 1) [rodzaj obuwia składającego się z samej podeszwy 2], pantofel zakonników, ein Sandal; *Croat.* sándalea *lignea solea*; *Ross.* сандалій; *Eccl.* калигій, сандалія, плесницы, (плесна podeszwa nożna).— § 2) Drzewo sandałowe, Sandelholz; *Ross.* сандаль; (сандалецъ nawa lekka). SANDAŁOWY, a, e, od sandału, Sandel-; *Ross.* сандальный; (сандалить, насандалить farbować sandałowemi drzazgami).

SANDARAKA, i, *ż*, farba cynobrowata, Sandarach, Wachholderharz. Żywica jałowcowa. *Sienn.* 359; nie tylko do przednich wchodzi malarskich pokostów, ale i do lekarstw. *Kluk. Rośl.* 2, 222. SANDARAKOWY, a, e, von Sandarach.

SANDOMIERZ, a, *m.*, [*rusk.* Sudomyr; *Etym.* sąd 2]; miasto niedaleko tego miejsca, gdzie rzeka San do Wisły zmierza. *Kpcz. Gr.* 3, 33. SANDOMIRSKI, a, ie, n. p. województwo Sandomirskie. *Dyke. Geogr.* 3, 25, SANDOMIRKA, i, *ż.*, najprzedniejsza pszenica w Sandomirskim rosnąca, Sandomirer Weitzen, eine der beſten Gattungen. Pradziad mój płynął z sandomirką do Gdańska. *Teat.* 7, *d.* 32.

SANICA, y, *ż.*, sanna droga. *Wład.*, SANNA, y, *ż.*, die Schlittenbahn; *Croat.* szanik; *Carn.* sèninz; *Vind.* ſanienz, gasiſhe, gas, gashnia, (cf. gać); *Slav.* saonik; *Bosn.* savnik, prrit, pút po snigu. — 2. *Plur.* Sanice, płozy sanne, *Boh.* sanice; *Ross.* полозь, полозокъ, полозки, копани, die Schlittenkufen. SANIE *plur.*; SANKI, SANECZKI *plur. dem.*; *Boh.* sanĕ, sanky, plaz (cf. płazać), (2. sanĕ żuchwa; saň smok; Sanĕ jędze); *Slov.* sane, (sána, ćelisť czeluść, żuchwa); *Sorab.* 1. ſana, ſane, ſanki; *Sorab.* 2. szanki; *Carn.* seny, sumke, (sumkniti *evadere*, zemknąć); *Vind.* ſani, derkalize; *Croat.* száni, szaone; *Hung.* szán; *Rag.* saòne, saònize; *Slav.* saonice, szaonicze; *Bosn.* savne, savniçe; *Ross.* сани, санки, саночки, салазки, салазочки; pojazd do jazdy śnieżnéj, na płozach, der Schlitten. Przodek sanek *Ross.* головашки, головяшки, заголовокъ. Szyna pod sankami *Ross.* тормазъ. Sanki pośpieszne; *Vind.* ſumke, Rennſchlitten. Sanki szerokie łubiane *Ross.* обшивни. Sanie od wożenia drzewa *Ross.* дровни, дровешки. Chłopskie sanki obłączaste *Ross.* розвальни. Małe sanki chłopskie *Ross.* пошевенки. Sankami jeździć, *Vind.* ſanienzhati, se ſanmi vositi, ſanienkati; *Croat.* szanjkatisze, szankamsze, szanchemsze. Jeżdżenie sankami, jazda sanna,

ślitada, *Vind.* ſanienzhanic, ſanineska voshnja, ſanienkanje; *Ross.* катанie. Sankami jeżdżący; *Vind.* ſanienski vosnik, ſanienzhar, ſanienzhavez, der Schlittenfahrer. Wyjeżdżać sanki *Ross.* обкатать, обкатывать. Sanie za saniami, dziek dziek dziek dziek! *Teat.* 36. *c*, 10. Ktoby komu ogankę posłał w największe mrozy, albo o ś. Janie sanki, mianoby go za niemądrego. *Gorn. Sen.* 38. — *Prov.* Jak sanie się skrzywi. *Pot. Zac.* 189. — §. Sanie do przeprowadzenia ciężarów. *Jak. Art.* 3, 315, chociaż mimo śniegu, same mocne bardzo ſanice; die Schleife, Laſten wegzuſchleifen. Sanie służą do przeprowadzenia armat przez ciasne drogi. *Jak. Art.* 3, 49. — §. *Anatom.* Sanki; kość ramienna, kluczyk, kluczka. *Dudz.* 56. das Schlüſſelbein. SANKOWY, a, e, od sanek, Schlitten-, Schlittchen-; *Boh.* sanowy. SANNY, a, e, od sanie, od sanny; Schlitten-, Schlittenbahn-; *Ross.* санный; (саннический u dawnych carów urzędnik nad zimowemi pojazdami).

SANKCYA, *ob.* Ustawa. ˚SANTUZ, *ob.* Zamtuz

SAP, u, *m.*, sapienie, das Schnauben, Geſchnaube, Geziſche; (*Vind.* ſapa, veiter, duh, odih-wiatr, oddech, dech; *Carn.* sapa *halitus*, *spiritus*; *Croat.* sapa chuch, sápi konyszki *clunes*; *Bosn.* sapi od kogna; *Ross.* сапа *cyprinus ballerus*, *Germ.* die Zope). Gdy zmieszasz ogień z wodą będzie sap; gdy przyłożysz ogień do prochu ruśmiczego będzie trzask. *Zarn. Post.* 223. Jak się organy roztrzęsą, to też już będzie więcéj sapu a kołatu, niżli cudnego piskania. *Rej. Zw.* 71. — Sapy, dąsy gniewliwe; Schnauben, Toben, Brauſen vor Zorn. Skorom to mówił, aż ten w sapy. *Pot. Jow.* 161. Nie wiedzieć zkąd się wzięły te dąsy i sapy. *Pot. Arg.* 743. — §. Sapy, SAPOWISKA, sapiska, sapowate miejsca, Sumpfland, Moraſtboden. Atolim przecie zwyciężył te sapy, A już za lasem postawiłem nogi. *Jabł. Buk. O.* Na iłach, sapach, glinach, nie sieją, bo są ziemie ciężkie. *Haur. Ek.* 32. SAPAĆ, *ob.* Sapiać.

SAPIEHA, y, *m.*, imię książęcéj familii w Polszcze; zkąd się robią imiona SAPIEŻYNA, SAPIEŻANKA. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 149.

SAPIENT akademicki, *bidellus*, bedell; *Vind.* ſhulni strieshaunik, nosnik ſhulne palize, der Pedell, Univerſitätsdiener. Sapientowie, słudzy rektorowscy, noszą przed rektorem insignia abo sceptra srebrne pozłociste. *Falib. P* 3. Zwykł zawsze sér zrana jadać: ponieważ mu bedellus czyli sapient akademicki powiadał, że sér rozumu dodaje. *Mon.* 70, 104.

[˚SĄPIERZ, a, *m.*, 2] ˚SAMPIERZ, ˚SZAMPIERZ, [§. 1) strona pozwana, Gegenpart. *adversarius*; *Boh.* super; cf. *Eccl.* сапръ-przeciwnik; *Etym.* prza 2]: cf. *Gall.* champion. [Gdy acz sampierz na roku zawitym nie stanie, powód ziszcze mienionej dziedziny pieniądze. *Wociesz. Stat. Wisl.* I, str. 13. *reus.* 2]. — § 2) *Transl.* Spółzalotnik, der Nebenbuhler. *Competitor*, szampierz w staraniu o jaką dostojność, gdy się dwa do jakiej dostojności ubiegają. *Mącz.* Szampierz, *rivalis*, *Urs Gr.* 164. — §. 3) Szampierz w szachach, rycerz. *J. Kchan. Dz.* 93. der Springer im Schachſpiele. *W rodz. żeńsk.* ˚SAMPIERKA, i, ˚Szampierzka, *competitrix*. *Mącz.* ˚Sampierzyca. *Stas. Num.* 2, 135.

SAPER, *ob.* Hawerz.

SAPERDA, y, *m.*, *sciolus*. *Mon.* 75, 590. mędrek, z *Lac.* sapere, *iron.*, ein Klügling. Nie z pisma świętego, twoja takowa odpowiedź, miły saperdo, ale z twojéj to głowy jak z pustéj stodoły wyleciała. *Pim. Kam.* 235. Znajdzie się choć jeden saperda, wszystkim innym przeciwny. *Teat.* 33, 34.

SAPIASTY, a, e, — o *adverb.*, sapkę mający, ſchnupfig, mit dem Schnupfen behaftet. *Tr.* SAPIAĆ, -iał, -i, *med. niedok.*, Sapnąć *jednił*, Sapać *contin.*; (*Boh.* sapati *dilacerare*); *Boh.* supati; *Carn.* sopsti, sópem, sôpłem *anhelare*, soplivost-dychawiczność; *Vind.* ſapsti, ſafapsti, safapuvati; *Rag.* sopitti *naribus respirare difficulter*; *Ross.* сапнуть; ksykający odgłos wydawać, einen Ziſcher von ſich geben, ziſchen (von brennenden Körpern). Żelazo rozpalone w wodzie sapie. *Dudz.* 21. Krew jego, jak gdy ognista w wodzie się pociera szyna, sapi, *stridet*. *Zebr. Ow.* 222. Płomień ku górze się ciągnie, kiedy do niego dobrych drew przykładają; ale jeśliże mu mokrych a sapiących przyłożą, tedy się wlecze po ziemi z dymem pospołu. *Rej. Zw.* 41 *b*. Pochodnia, która mu w ręku gorzeć miała, Żałosnym tylko dymem kurząc się sapiała. *Otw. Ow.* 389. Pochodnia, z którą był w ręku, sapiała płaczliwym dymem; *lacrimoso stridula fumo*. *Zebr. Ow.* 243. — §. Sapać, parskać od piersi abo przez nos: ſchnauben, ſchnieben, brauſen. Sapię śpiąc. *Cn. Th.* 979. chrapię, ich ſchnarche. Westchnieniem jéj pierś napełniona, gwałtownie sapi. *Teat.* 56. *b*, 58. ihre Bruſt röchelt. Zerwawszy się z ziemi, zapalony krwawym na całéj twarzy rumieńcem, odetchnął i sapnął. *Ossol. Str.* 2. er ſchnaufte. Koń sapa. *Tr.* parska, das Pferd brauſt, ſchnaubt. Wół gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami trzesał. *Weresz. Reg.* 125. Uciekają ludzie, gdzieby usłyszeli smokowe albo wężowe sapienie. *Eraz. Jęz. B b* 4. (ksyki). — §. Sapać z gniewu, dąsać się; (*Isl.* snubba; *Swec.* snaesa *et* snubba; *Angl.* snib, snub; *Boh.* sapati se *furere*); vor Zorn ſchnauben, toben. Gniewa się i na swą niefortunę sapi. *Pot. Syl.* 316, (cf. sarkać na co). On sapa przeciwko swym wszystkim przeciwnikom. *Rodz. Ps.* 10, 5. Saul sapając groźbami i mordy na apostoły, prosił aby mu były dane listy do Damaszku. *Zarn. Post.* 3, 550. SAPISKO, a, *n.*, miejsce mokre, ziemia wilgotna bagnista, ſumpfiges Erdreich. Sapiska, przez które woda chodzi na wiosnę ze śniegów i deszczów, mogą być obrócone na stawki. *Stroj. Staw. A* 4 *b*. Dla wołów dobra pasza na bagnistych miejscach, tudzież na sapiskach, które częstokroć, gdy deszcze panują, wody zalewają. *Haur. Sk.* 56. Gdzie susza czy sapisko. *Przyb. Milt.* 265. SAPKA, i, *ż.*; *Slov.* nátcha; *Hung.* nátha; *Vind.* naszhitje, ſhnudla, ſefhki, nahod, keuſheh; *Slav.* hunjavica, zatvorenje nosa; *Ross.* сапъ; katar, der Schnupfen. (*Croat.* sapka, arakchin *pileus Turcicus parvus rotundus*). ˚Nieżyt abo sapka. *Sienn.* 224. Ryma, sapka, nieżyt, i innemi imiony zowiemy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, ˚niegdy jedno w nozdrze, ˚niegdy w czeluści, ˚niegdy w płuca i insze członki. *ib.* 350. Lekarstwa przeciw ˚katarusowi, t. j. nieżytowi

albo sapce. *Spicz.* 127. *ib.* 246. Sapkę i zaległość w głowie, co inni rymą zowią. *Syr.* 402. Leczenie sapki, to jest, zatkania nozdrzy. *Sienn. Rej.* — *Fig.* Jakiż tam też rząd w domu, gdy z onego swaru Pan bez sapki, a pani nigdy bez kataru. *Pot. Arg.* 515. Niejednemu w kościele przydaje się sapka z kazania. *Pot. Arg.* 226, (cf. chrapka). Nadgrodzimyć to, cośmy zmordowani Nabyli często szukając cię sapki. *Morszt.* 83. SAPLIWY, a, e, — ie *adverb.*, sapiący, ziſchend, brauſend, ſchnaubend; *Vind.* safapnenik; *Ross.* сапунъ, *f.* сапунья. Ogień sapliwy. *A. Kchan.* 138. Z krwią sapliwe piany puszcza społem; *stridentem spumam. Żebr. Ow.* 201. — (SAPOR, -u, *m.*, SAPOREK, rka, u, *m.*, *dem.*, z *Łac.* przysmak, sałsza; ein Leckerbiſſen, eine Leckerey, eine ſchmackhafte Sauce. Szałszom i inszym przysmakom abo saporkom, dobrze to ziele przydawać. *Urzęd.* 188. Zuwki nie darmo dziś przezwali sapory, bo sapią. *Rej. Wiz.* 15. Owe rozmaite przysmaki, co je sapory zowią, a prawie sapory; bo chłop po nich sapi, ożarłszy się. *Rej. Zw.* 58 *b.* Konew' piwa lepsza, niż wszystkie sapory, bo sapią. *Lek. C* 2 *b.*). — SAPOWATY, a, e, SAPOWATO *adverb.*, wilgotny, bagnisty; ſumpfig, moraſtig. Pomościana potrzebna na miejscach sapowatych, układając w poprzek drogi drzewa. *Os. Zel.* 81. — ℨ. Twarz sapowata, gniewliwa, opryskliwa, ein ärgerliches Geſicht. SAPY, *ob.* Sap.

*SARABAJTA, y, *m.*, n. p. Dlategoć się i to jak sarabajcie nie podobało. *Pim. Kam.* 337. mnich, włóczęga; ein Sarabait, ein herum ſtreichender Mönch. Encyclop. Wörterbuch 7, 310.

SARABANDA, y, *ż*, pewny taniec, ein gewiſſer Tanz. Księżniczka tańcowała sarabandę Hiszpańską. *Niemc. Król.* 2, 48. Krakowiaka, byczka, sarabandy, drabanta. *Teat.* 24. *c*, 74. Gdy swą słońce jasność gasi, Sarabandy chcę grać Basi. *Kchow.* 281.

SARAFAN, a, *m.*, [z *persk.* sarapan 2]; *Ross.* сарафанъ, szlafrok, długa suknia kobieca; ein Weiber-Schlafrock, langer Weiberrock. Zdaje mi się, że w tym samym codzień chodzić musiałaś sarafanie. *Teat.* 19, 27. Sarafan tegoroczny czarny, kunami podszyty. *Ossol. Boh.* 11.

SARAJ, *ob.* Seraj.

SARBAT, u, *m.*, n. p. Zabrał Chodkiewicz Szwedom dwa okręty z niemałą liczbą sarbatów; a potym spalił dwa okręty z wielą sarbatów. *Nar. Chodk.* 1, 278.

SARDELA, i, *ż.*, ślodków małych rodzaj; *Vind.* ſardela, ſardeliza; *Carn.* svôja; *Croat.* laszka, mossoly, mussuli; *Rag.* sardûn, sardjella; *Bosn.* sardiella, srridella, laska; *Ross.* анчоусъ, салакуша, салакушка; *Eccl.* селдь, (cf. śledź); die Sardelle, *clupea encraisiocolus*, mała ryba morska, podobna do śledzia; w wielkiéj liczbie łowią się około Sardynii, zkąd się też sardelami zowią. *Kluk. Zw.* 3, 293. *Zool.* 187. *Krup.* 5, 72. Małe sardele *Bosn.* ghrrimme, oglighe.

SARDONIK, a, *m*, kamień drogi cielistéj maści. *Cn. Th.* 979. ein Edelſtein, Sardonix. SARDYK, u, *m.*, kamień drogi, karniol, der Carniol. — *Fig.* Chrystus jest sardykiem, który utrapionym i frasobliwym wesele przynosi. *Odym. Św. B b* 2 *b.*

SARDYNIA, ii, *ż.*, wyspa znaczna na morzu śrzodziemnym. *Dykc. Geogr.* 3, 18; *Bosn.* Sardegna, die Inſel Sardinien.

SARDYŃSKI, a, ie, von Sardinien. Król Sardyński ma swoję rezydencyą w Turynie. *Wyrw. Geogr.* 243.

SARGAN, a, *m.*, miano psie, u żydów używane, ein Hundenamen bey den Juden. *Bielaw. Myśl. C.*

SARK, u, *m.*, sarkanie, sarknienie; das Schlürfen, Schnaufen. (*Carn.* sêrk, poshirk = łyk; *Rag.* sârcjak; *Bosn.* srrikuç, serkuç, *Ital.* sorzo). Ktoż ty jesteś? potwora na to bez odwłoki Odpowiada, wydając z piersi sark głęboki. *Przyb. Luz.* 157. SARKAĆ, SZARKAĆ *med. contin*, Sarknąć *jednth.*; (*Boh.* srknauti, srkati, strebati; *Slov.* strebu, smrkám; *Sorab.* 1. frêbam; *Carn.* sêrbam, serkam, serklâm, srębam, sreblém, sreblâm, srebati; *Vind.* fhrepat, ſerkat, zhrepati, zhreplem, zhrepluvati, frêbati, frêblem; *Croat.* szêrkati, szêrkam, szêrchem; *Hung.* szürtsölöm; *Rag.* sarkatti, sarknutti, scmárknuti; *Bosn.* sarknuti, srriknuti, sarkati, serknuti, serkati, srrikati, scmarknuti; *Lat.* sorbere; Oberd. ſurpfen; Nieders. lurfen, ſlubbern); sorbać, serbać, chrapliwie nosem lub gębą wciągać, ſchlürfen. — *Absolut.* Sarkać nosem. *Cn. Th.* 980. — *Transit.* Sarkać co nosem, gębą, etwas einſchlürfern. Wódka ta, nosem ją sarkając, zaziębłość głowy rozgrzewa. *Syr.* 107. — ℨ. *Tr. fig* Sarkać na co, uskarżać się, narzekać, sykać; über etwas klagen, wehklagen. Jeszcze nie sarkasz na nieludzkość ojczyzny? *Teat.* 46. *c*, 11. Ciężko na to nie sarknąć, zdrajca mym był synem. *Teat.* 45, 59. Na nieszczęście z woli opatrzności, nie należy sarkać. *Teat.* 49. *c*, 2, (cf sapać na co). — ℨ. Sarknąć, szarknąć, drgać z bolu, zucken vor Schmerz. *Tr.* Szarka, boleje, każdy, kto zraniony. *Past. Fid.* 147. Choćby nawet umierała, Niebym na twoich rękach nie szarkała. *ib.* 250. SARKNY, a, e, — ie *adverb.*, styskliwy, narzekający, wehklagend. Rzecze z łkaniami sarknemi, pełna bolesnych czuciów. *Przyb. Ab.* 54. (*Bosn.* sarknivi, serknivi, koji se mosge srriknuti *sorbilis*; *Vind.* ſerkavez = sarkający co, wsarkający w siebie)

Pochodz. *wsarkać*, *wysarkać.*

SARKOKOLA żywica, *ob.* Łysy sok.

SARMACYA, yi, *z.*, Sarmatien. Dwojaka Sarmacya; jedna Tatarska abo Azyatycka na wschodnim brzegu Donu i Wołhy, w któréj mieszkają Tatarowie Zawolscy; druga Europejska, w któréj Polacy, Ruś, Litwa, Mazurowie, Prusacy, Pomorczycy, Inflanczyki, Moskwa, Gotowie, Alani, Wołosza i Tatarowie na tym brzegu Donu. *Gwagn.* 2. Rozmaite derywacye: *Biel.* 1. *Stryjk.* 94. *et* 93. *Gwagn.* 6. — ℨ. *Poet.* Sarmacya = Polska. SARMACKI, a, ie, Sarmatiſch. SARMATA, y, *m.*, ein Sarmate; *poet.* Polak, der Pole. Jeszcze chwała bogu nie schodzi Sarmatom na mężach dobrych, na rozumiech bystrych i dostatkach wojennych. *Star. Pob. C* 2 *b.* — *In malam partem:* Człowiek grubych obyczajów, nieokrzesany, junak staroświecki; ein grober altmodiſcher ungehobelter Menſch, nach dem alten Sarmatiſchen Schlage. Ach cóż to za Sarmata, jużem też dawno nie widziała takiego antyka. *Teat.* 15. *c*, 13. Sarmaty, jak dopadną, to potną, pokrają. *Teat.* 43. *c*, 22. *Wyb.* SARMATYZM, u, *m.*, nieokrzesanie oby-

czajów, grubiaństwo, grundychwalstwo; grobes, ungehobeltes Wesen. Sarmatyzmem zwano szlachcica prostotę i szczerość. *Przestr.* 92. Zaczyna gust brać górę, niemasz jednak dosyć zachęcenia do tego; jeszcze i tu sarmatyzm przebija się. *Teat.* 19. *c*, 11. Powraca się znowu zwietrzały sarmatyzm. *Mon.* 73, 189. To pachnie sarmatyzmem. *Teat.* 35. *c*, 21. Obyczaje nasze mocno jeszcze zadawnionym oddają sarmatyzmem. *Mon.* 64, 193.

SARNA, y, *ż.*; (*Boh.* srnec, srna; *Slov.* srnec, srna; *Sorab.* 1. szorna, forna; *Sorab.* 2. szarna; *Carn.* sèrna, serniza, sernâk; *Vind.* ferna, fierna, fernza, fezna, fernjak, fernak, fernski kosel, fernski famez; (fiern, fern-daniel, *f.* ferna, fierna); *Croat.* szërna, szërnecz, szërnicza; *Slav.* sêrna; *Bosn.* sarna, serna, srrina, srrinaç, (sarnuti, srrinuti, hoditi najbrrisge *ruere*, *ob.* Runąć); *Rag.* sârna *dama*; *Ross.* серна: *Syber.* козуля, косуля, косулька, изюбрь, cf. żubr); SARNKA. SARNECZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* srnka); §. 1) das Reh, der Rehbock, die Rehgeiß; *cervus capreolus*, podobny do jelenia, lecz mniejszy i kształtniejszy; samice ma rogi gałęziste; zowią go kozłem. *Zool.* 372. *Kluk. Zw.* 1, 337. Sarny, leśne kozki. *Cresc.* 623. *et* 618. Nie wybiegały się przed ich zapalczywością prośne maciory, cielne łanie, kotne sarny. *Mon.* 68, 187. Jeleń i sarna piszczą. *Banial. J* 2. Lękliwe sarny. *ib. J.* Sarneczka bojaźliwa, na głos każdy pierzchliwa. *Past. Fid.* 193. Ot, dwie kobietki, jak sarny młode. *Teat.* 52. *d*, 102. łoże. — *Prov.* Dosyć sarnie ogona po rzyć. *Rys. Ad.* 13. Wysilił się w rozum, by sarna w ogon. *ib.* 72. Włóczy się za nim państwo, by za sarną ogon. *ib.* (nie wiele, wcale nic). — §. 2) Sarna, miano charcic, ein Name der Windspielhündinnen. *Bielaw. Myśl. C.* SARNI, ia, ie, od sarny; *Boh.* srnj, srnčj; *Vind.* fernou, fierni, fernski; *Slav.* sêrnechji, Rehe-: Sarni korzeń, ziele, *ob.* Gorzysz. *Syr.* 193. SARNIĘ, ięcia, *n*, SARNIĄTKO, a, *n*, *dem.*, młode sarnie, das Rehzicket; (*Slov.* srňatko; *Carn.* sernz; *Bosn.* srrinciech, mali srrinaç). Za miłe doniesienie w nagrodę weźmiecie Sarnę, do której przydam sarniątko, jéj dziecię. *Tol. Saut.* 55. *Sarnusię *Bielaw. Myśl. D* 3. (*Croat.* szërnjâcha *fungus dameus*).

SAS, a, *m*, *SASIN, *SAXON (cf. Sakson). *SASEK, ska, *m.*: §. 1) z Saksonii rodowity, der Sachse; *Boh.* Sas, Sasyc; *Vind.* Sakšian, Shauzhjar; *Croat.* Szassian; *Hung.* Szász; *Slav.* Saks; *Ross.* Саксонецъ. *Saxones*, Sasowie abo *Saskowie. *Mącz.*, (*ob.* Saska). Przez Sergiusza papieża sprawę, *Saski nawrócono na chrześciańską wiarę. *Biel. Św.* 71. Sprawa *Sasina przeciwko Słowianinowi, i Słowianina przeciwko Saxonowi jak ma być sądzona. *Szczerb. Sax.* 75. Było to za króla Sasa. *Ossol. Str.* 3. (za Augusta). — *Prov.* Za króla Sasa, było chleba do pasa. *X. Biel.* — §. 2) Sas, *herb*; miesiąc do góry rogami, na każdym rogu gwiazda, w środku strzała; na hełmie ogon strusi, strzałą przeszyty. *Kurop.* 3, 46, ein Wappen.

SASA, *ob.* Sa.

SASANKA, i, *ż*, ziele, *Colchicum*, die Zeitlose, Herbstblume. Paluchy abo poźne sasanki. *Sienn.* 77, *adj.* n. p. SASANKOWY kwiat. *Sienn.* 552.

SASECZKA, *ob.* Saska.

SĄSIAD, *SAMSIAD, a, *m.*, Sąsiadek, dka, *m.*, *zdrbn.*; *Boh. et Slov.* saused; *Sorab.* 1. fuszod, bodlan; *Sorab.* 2. szuszed; *Carn.* sosed; *Vind.* fofsed, fofed, mejak, (cf. miedza); *Croat.* szúszed, blisnik, mejash; *Hung.* szomszéd; *Slav.* sûsid, komshia, komsia, (cf. kum, kmotr); *Bosn.* susid, blisgnak, (cf. bliźniak); *Rag.* susjêd; *Ross.* сосѣдъ, (сосѣдаться spółsiedzieć; *Eccl.* сосѣдѣти, сосѣжду); *Eccl.* [сжсѣдъ 2], присельникъ; blizko kogo mieszkający; (*Etym.* siadać, siedzieć, *ob.* Sadzić); *(in Genit. et Accusat. Pluralis, loco* sąsiadów, *frequenter occurit* sąsiad n. p. *Star. Ref.* 15. *et* 17. Żadnego z sąsiad nie widziała. *Sk. Żyw.* 81). Ościenny sąsiad, o ścianę z kim mieszkający, (*ob.* Ściennik). Przejeżdżając zatrzymał się dni kilka u państwa Cześnikowstwa, naszych sąsiadów. *Teat.* 16, 11. Niepewny jest swego państwa, dla Turczyna, który mu *samsiadem jest. *Janusz. Oksz. M* 4 *b.* Iż mi sąsiadek z niechcenia uczyni, a już wnet siodłać? *Rej. Zw.* 80 *b.* Lepszy jest sąsiad blizki, niż brat daleki. *Radz. Prov.* 27, 10, *Rys. Ad.* 35. Sąsiad dobry za brata stoi. *Cn. Ad.* 1032. Nie kupuj majętności, kup sąsiada. *Żegl. Ad.* 161. *Rys. Ad.* 48. Sąsiad zły za nieprzyjaciela stoi. *Cn. Ad.* 1032. Sąsiada złego abo skup abo uchodź; sąsiada, gdy masz potężnego, a k temu złego, odbież wszystkiego. *Cn. Ad.* 1033. Zły głód, wojna, powietrze, gorsi źli sąsiedzi. *Kras. Baj.* 112. Ciężki sąsiad we wsi, w domu i na wozie, ale najcięższy w łóżku. *Rys. Ad.* 6. Zawsze sąsiada sąsiad w oczy kole. *Pot. Syl.* 151. (sąsiedzkie wszystko lepsze, cudze piękniejsze; zazdrość). Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi *Zab.* 11, 388. *Zabł. Boh. Kom.* 4, 354. *Smotr. Ex.* 7. Sam się chwalisz, znać, że masz nie dobre sąsiady. *Simon. Siel.* 49. Masz doma, a u sąsiada prosisz. *Cn. Ad.* 480. Nie po wszystko, bracie mój, chodzić do sąsiada. *Simon. Siel.* 57. Nie pożyczam u sąsiada rozumu. *Cn. Ad.* 479. Ten, kto nie gasi ognia u sąsiada, Jego się ściana prędko zajmie rada. *Kchow.* 344. (sąsiedzka trwoga, twoja przestroga). SĄSIADA, y, *ż.*. SĄSIADKA, i, *ż.*; *Boh.* sausedka; *Sorab.* 1. fuszoda; *Vind.* fofeda; *Croat.* szuszeda; *Ross.* сосѣдка; która blizko kogo mieszka, die Nachbarinn. Pójdę odwiedzać słabą sąsiadę. *Hul. Ow.* 105. W niéj obywatel miał dobrą sąsiadę. *Zab.* 9, 180. Sąsiada Rzymian Galia. *Klon. Wor.* 13. SĄSIADOWAĆ, *med. niedok.*; *Ross.* сосѣдиться, сосѣдствовать; *Eccl.* пріобитаю; w sąsiedztwie czyjem mieszkać, in der Nachbarſchaft wohnen, jemandes Nachbar ſeyn. Rusini z dziczą Połowców sąsiadujący. *Nar. Hst.* 3, 73. SĄSIEDZKI, *SĄSIECKI, SĄSIEDNI, a, ie; *Boh.* sausedský; *Slov.* sausedný; *Sorab.* 1. fuszodski; *Vind.* fofeden, fofedfhen, fofedfki, fofefhki; *Croat.* szuszédszki; *Hung.* szomszédusagi; *Ross.* сосѣдный, сосѣдскій; *Eccl.* присельничій; od sąsiada, od sąsiedztwa, (cf. ościenny); nachbarlich, benachbart, Nachbars-. W swoim smak jeden, a w sąsiedzkim dwa. *Burl. A* 3. Sąsiedzkie wszystko lepsze. *Cn. Ad.* 110. (cudze krowy

dojniejsze). Sąsiedzka pełniejsze krowa nosi wymię. *Mon.* 64, 342. Oko 'sąsieckie zazdrościwe; zazdrość 'sąsiecka wada. *Cn. Ad.* 781. 'Sąsiecka zgoda rzadka. *Cn. Ad.* 1033. Sąsiedzka trwoga, twoja przestroga. *Cn. Ad.* 113. Od Kartagińczyków miały sąsiedne miasta Rzymskie trudności dosyć. *Biel. Św.* 34. SĄSIEDZTWO, a, *n.*; *Boh. et Slov.* sausedstwj; *Sorab.* 1. fuszodstwo, fuszodnoſcz; *Carn.* sosedshèna, soseska; *Vind.* ſoſedſhina, ſoſeſhina, ſoſeſzhina, ſoſeſhka, ſoſeſnka, ſoſedstvu; *Croat.* szuszedztvo, jednoszelstvo; *Hung.* szomszédság; *Dal.* blisika, (cf. blizkość); *Slav. Turc.* komsiluk; *Bosn.* susistuo; *Rag.* sussjestvo, blixika; *Ross.* сосѣдство, околотокъ; §. 1) blizkość mieszkania, die Nachtbarſchaft. W sąsiedztwie mieszkam z kim, sąsiad jestem komu. *Cn. Th.* 980. Pojechał z wizytą w sąsiedztwo. *Teat.* 41. *b*, 254. — §. 2) *Collect.* Sąsiedztwo; *Boh.* sausedstwo = sąsiedzi, die Nachbarn, die Nachbarſchaft.

SĄSIEK, 'SAMSIEK, u, *m.*; *Croat.* saseka, hambar; *Ross.* засѣкъ, сусѣкъ, (сусѣкъ = 1. skrzynia mączna; *Eccl.* сѣсѣкъ *vas frumentarium*); (*Etym.* siec); die Banſe, zu beyden Seiten der Tenne; (*Vind.* kran). Przedziały abo sąsieki w stodołach służą na układanie każdego gatunku zboża osobno. *Kluk. Rośl.* 3, 225. Zboże pierwéj w izbie tam wysuszą, a potym w gumnie wymłóciwszy, do 'samsieków zsypują. *Gwagn.* 428. Wymłóciwszy zboże do 'samsieków śpiżarnych zsypyją. *Gwagn.* 336. do przegród w śpiżarni, die Abſcheurungen im Kornſpeicher. Pacha, połowa sąsieku, przedzielona od drugiéj przez klepisko. *Skrbk.*

SĄSIETNICE, *ob.* Łągi. 'SASIN, *ob.* Sas.

SASINA, y, *ż.*, gebacknes Schilf zum Düngen der Aecker. Przyczyniają sobie niektórzy nawozu z sasiny, abo z posieczonéj trzciny na stawie. *Haur. Sk.* 31.

SASKA, i, *ż.*, SASECZKA, i, *ż.*, *dem.*, die Sächſinn. Z Saxonii młoda Saseczka. *Teat.* 36. *c*, 13. Młoda Saska, Drezdenka. *Teat.* 36. *c*. 15. SASKI, a, ie; *Boh.* saský; *Carn.* shavske; *Ross.* Саксонскій; Sächſiſch. Prawo Saskie, jest prawo Magdeburskie, rozciągnione do wszystkich miast Saskich. *Ust. Konst.* 1, 233, (*ob.* Sakson). — §. Wiara Saska. *Żebr. Zw.*, luterska. SASY, SASYA, *ob.* Saksonia.

'SĄSMY = jesteśmy, *ob.* Być.

SASZEK, *ob.* Szaszek. SASZOR, *herb*; (*ob.* Orla 2), *ob.* Szaszor.

SASZUŁKA, i, *ż.*, n. p. Bukiew' ma ziarnka w saszułkach albo w straczu szarym. *Urzęd.* 341, *ob.* Czaszułka.

SATURN, SATURNUS, a, *m.*; *Boh.* Hladolet; *Slov.* Hladolet; *Carn.* Grudn, Krodn, Krode, (cf. grudzień); (*Carn.* grudem. = *rodo*); *Eccl.* Кронъ; najstarszy z bogów, *ob.* Dzieciożerca, synojedzca. — §. Saturn, najwyższy między planetami. *Sienn.* 428.

SATYR, a, *m.*, dziki leśny mąż czyli bożek z koziemi nogami. *Otw. Ow.* 14. *Jabł. Ez.* 153. *Eccl.* лѣшій мужъ, лѣшій, ein Satyr, Waldgott. — §. Satyr, myśliwskie narzędzie. *Chmiel.* 1, 80. ein gewiſſes Jagdwerkzeug. — §. Satyr, SATYRYK, SATYRZYSTA, SATYROPIS, a, *m.*; *Ross.* сатиръ, сатирикъ; satyrą się parający, der Satyriſus, Satyrenſchreiber. Satyr, dzieło Jana *Kochanowskiego* w którym przygania zepsowanym obyczajom. *J. Kchan. Dz.* 29. *Kras. List.* 85. Sławny satyropis. *Hor. Sat.* 150. Nieobraźliwy satyryk, i dowcipowi i sercu swojemu zaletę czyni. *Gol. Wym.* 407. — §. Ciszéj mi hultaju, jaki mi satyrzysta. *Teat.* 28, 51. przymawiacz, szyderca. SATYRA, y, *ż.*; *Rag.* pjesan zlorekka; *Ross.* сатира; rym z materyi uszczypliwéj, tak nazwany od Satyrów bożków swawolnych. *Nar. Tac.* 2, 245. die Satyre, ein Gedicht. Satyra prawdę mówi, względów się wyrzeka, Wielbi urząd, czci króla, lecz sądzi człowieka. *Kras. Sat.* 3, (cf. paszkwil). *Gol. Wym.* 406. Najsławniejsi w naszym narodzie pisarze satyr: Kochanowski, Opaliński, Naruszewicz, Krasicki. *Ld.* — §. *Vulg.* Satyra, przymówka, przycinek, przytyk, eine Stichelrede. SATYRYCZNY, a, e, SATYRYCZNIE *adverb.*, ſatyriſch, uszczypliwie dowcipny; *Rag.* zlorèk, (cf. złorzeczyć); *Ross.* сатирическій, насмѣшливый. Persyusz satyryczny rymopis. *Mon.* 69, 62. autor satyr. SATYRYCZNOŚĆ, ści, *ż.*, sposób satyryczny, przytykowy, ſatyriſches Weſen; *Ross.* насмѣшливость. SATYRYJSKI, a, ie, n. p. Satyryjska choroba, pryapism, kiedy męski członek nad przyrodzenie się wznosi, i nader się ciągnie. *Syr.* 453. od swywolnych Satyrów bożków zwana.

SATYROWAĆ, *raczéj* Saturować, *cz. niedok.*, u malarzów, farby przydawać, przymieszać; mit einer Farbe verſetzen, eine Farbe beymiſchen. Na bergrynie satyrować abo tuszować zawgryem, feryować blajgielem. *Haur. Sk.* 365.

SATYSFAKCYA, yi, *ż.*, dosyć czynienie, za dosyć czynienie; *Ross.* удовольствіе, Genugthuung. Za tę krzywdę dam mu z siebie satysfakcya. *Teat.* 21, 177. — §. Ukontentowanie, uciecha, Vergnügen. Na téj komedyi będziesz miał zupełną satysfakcya. *Teat.* 22, 18. Uczynim satysfakcyą dla czytelnika, gdy tu niektóre z tych listów wypiszemy. *Nar. Hst.* 4, 301.

SAWA, y, *ż.*, rzéka w Węgrzech, w Austryi. *Wyrw. Geogr.* 21; *Slav.* Sáva; der Fluß Sau.

SAWANT, a, *m.*, z *Franc.*, literat, sensat, uczony; *Rag.* kgnixnik, mudroznanaz, razumnîk, (*ob.* Księga, mędrzec, rozumny); *Croat.* knyisevnik, knyisnik; *Ross.* книжникъ, грамотѣй, грамотникъ; *Eccl.* грамотной, ein Gelehrter. SAWANTKA = literatka, sensatka, uczona; *Ross.* грамотѣйка, грамотница, eine Gelehrte.

SAWINA, *ob.* Sabina.

'SAWKA, i, *m.*; (*Ross.* савка gatunek kaczek); [Sawa *Sabba* 2], imię Kozaka, ein Koſakenname. Chodzi z fajką Sawka po majdanie. *Zab.* 16, 123. *Nar.* — §. Sawka *alias*, jedwabiu sztuka. *Instr. cel. Lit.*, *sed* cf. saja.

SAXON, *ob.* Sakson.

SĄŻEŃ, 'SĘŻEŃ, żni, *ż.*, *et* żnia, *m.*; *Boh.* sah siąg, látro; *Morav.* saha; *Sorab.* 2. ſczężan; *Carn.* sêshen, klaftra, resbta; *Vind.* kvaſtra; *Croat.* szcsày, szeseny, klafter; *Rag.* scèxagn; *Slav.* fat; *Ross.* сажень; miara trzyłokciowa lub 6 stóp. *Jak. Art.* 3, 315. *Łesk.* 2. Sążeń kwadratowy = 36 stóp kwadratowych. *Jak. Mat.* 1, 117. der Faden, die Klafter. Sążeń jest, kiedy człowiek obie ręce jak może najlepiéj wyciągnie; taka miara bywa v

górach; zowią ją też klafter abo łatr. *Haur. Ek.* 25. Sążniami, sięgami, po sążniu *Ross.* посаженю. Sążeń kopalny ma w sobie półczwarta łokcia. *Kluk. Kop.* 2, 290. — *Fig.* Ja widzę na trzy sążnie w ziemię. *Boh. Kom.* 1, 303. (bardzo bystro i głęboko). Najbardziéj się szerzem Żeniąc się, i chociażby za ostatnią zapiąć, Ciągnie drugi na sążeń, a ledwie go na piądź. *Pot. Arg.* 619. SĄŻENISTY, SĄŻNISTY, a, e, gruby, pleczysty, duży; vierſchrötig, groß, dick, ſtark, breitſchulterig. Osi karety uginały się pod ciężarem sążenistych hajduków. *Kras. Doś.* 55. Sążniste woły. *Teat.* 51. *c*, 30. Sążeniste ramiona. *Stas. Num.* 1, 122. Mnie z ramion sążeniste skrzydła wyrastają. *J. Kchan. Dz.* 254. — §. W każdéj rzeczy sążenistéj, mogącéj się na kęsy swoje dzielić, możemy wziąć część małą i wielką. *Petr. Et.* 102. która może być miarą osięgniona, dochodzona, meßbar. — §. *Fig.* Rzuca mowę nadętą, słowa sążeniste. *Kor. Hor.* 7. szerokie, breite Worte, großthueriſche Reden. SĄŻNIOCAL, a, *m.*, cal sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1. *et* 119. ein Quadratklafterzoll. Cal sążnia sześciościennego = SĄŻNIOSĄŻNIOCAL. *Jak. Mat.* 1, 11. ein Cubikklafterzoll. SĄŻNIOKRESKA, i, *ż.*, punkt sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1. der Quadratklafterpunkt. Kresa sążnia sześciościennego = SĄŻNIOSĄŻNIOKRESA. *Jak. Mat.* 1, 11. Cubikklafterpunkt. SĄŻNIOLINIA, i, *ż.*, dwunasta część sążniocala, linia sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 119. *et* 1, 1. eine Quadratklafterlinie. Linia sążnia sześciościennego = SĄŻNIOSĄŻNIOLINIA. *Jak. Mat.* 1, 11. eine Cubikklafterlinie. SĄŻNIOSTOPA, y, *ż.*, stopa sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1. ein Quadratklafterfuß. *ib.* 1, 119. Stopa sążnia sześciościennego = Sążniosążniostopa. *Jak. Mat.* 1, 11. ein Cubikklafterfuß. SĄŻNIOWAĆ *cz. niedok.*, sążniami mierzyć; *Vind.* kvaſtrati, nach Klaftern meſſen. *Jak. Mat.* 1, 117. SĄŻNIOWY, a, e; *Boh.* sahowý; *Ross.* саженный, посаженный; trzyłokciowy, na sążeń wielki; Klafter-, eine Klafter enthaltend. — *Fig.* Obłuda sążniowe przebiera pacierze, a dobra cudze gwałtownie bierze. *Zab.* 10, 67. *Koss.* przedługie, klafterlange Gebete. SĄŻNIOWE, ego, *n.*, *Subst.*, zapłata od mierzenia sążniami, Klaftergeld; *Ross.* посаженное. Sążniowego nie zapłacił. *Tr.*

*SĄŻYCA, y, *ż.*, żyto na pół z pszenicą. *Syr.* 914. *et* 942. Gdy się komu na polu miasto pszenicy sążyca urodzi, a takie na nasienie nie jest sposobne ziarno, bo w dalszym siewie jużby się w żyto obróciło .... *Haur. Sk.* 8. halb Roggen, halb Weizen.

S C.

SCAŁKOWAĆ, *ob.* Całkować. SCAŁOWAĆ, *ob.* Całować. SCARTABEL, *ob.* Schartabel.

SCEDZIĆ, zcedzić *cz. dok.*, Scedzać *niedok.*, zupełnie odcedzić, wycedzić, cedząc wylać, zlać, *pr. et tr.*; abſeigen, wegſeigen. Kiedy Jezus na krzyżu ostatki krwi scedzi .... *Pot. Zac.* 194. (*Ross* сцѣдить, сцѣживать stoczyć płyn).

*SCELOWAĆ *cz. dok.*, złatać żeby było całe, połatać, (cf. podcelować); zuſammen flicken, ausflicken. Zdarte scelowawszy sieci, Rzućcie je kędy Bootes wam świeci. *Miask. Ryt.* 2, 60. Lepiéj każdą rzecz starą sobie scelować, a nowéj czekać, niżli ani nowéj, ani staréj nie mieć. *Rej. Zw.* 172. Wyleciałby orzeł w górę, Scelowawszy białym skórę, Tak podartą pierzem znowu Wabiąc dzieci do obłowu. *Miask. Ryt.* 279. Ty też na warcie wytchnij sobie łodzi, Aż cię sceluje tartemi dęby Neptun trojzęby. *ib.* 2, 99.

SCENA, y, *ż.*, z *Greck.*, znaczy miejsce reprezentacyj dramatycznych, die Scene, die Bühne, Schaubühne; *Slov.* diwadło; *Rag.* prizor; *Bosn.* sjenniça, (cf. sień); *Ross.* зрѣлище, (*ob.* Zrzeć). Teraz rozdziały aktorów nazywają się scenami; nadchodzący lub odchodzący aktor nową scenę zaczyna. Jak więc komedya z aktów, tak każdy akt z scen składa się. *Kras. Zb.* 2, 477. der Auftritt in einem Aufzuge, die Scene; *Boh.* weystup, (cf. wystąpić); *Ross.* явленіе. — §. *Transl. fig.* Scena, widowisko, udawanie na pozor, spektakl, rola; ein Schauſpiel, Auftritt im menſchlichen Leben, eine Gaukeley, Komödie. August scenę złożenia rządu, co lat dziesięć punktualnie wyprawiał. *Kras. Hst.* 135. Ja nie gram sceny, tak mówię, jak myślę. *Teat.* 28. *b*, 36. (nie udaję). Bardzo już wiele scen zabawnych widziałem między hrabią i hrabiną. *Teat.* 52. *d*, 74. Co za scena pełna trwogi. *Teat.* 53. *b*, 77.

SCHAB, u, *m.*, ziobro, osobliwie wieprzowe; *Carn.* krazha, gnâd, (cf. gnat); *Bosn.* zarebarnik; *Croat.* zarebernyak, das Rippſpeer, der Rippenbraten, beſonders von einem Schweine, *petaso. Cn. Th.* 980. Pożytki z ukarmionych wieprzów, mięso, słonina, szynki, kiełbasy, kiszki, kompie, schaby. *Ład. H. N.* 185. Sąsiedzi obsyłali się to pieczenią, to głową, kiszką, schabem. *Pot. Jow.* 113. — *Transl. fig.* Tam Mars, u nas Wenera, rzadko widzieć, aby Który z młodzi szlachetniéj końskie cisnął schaby. *Nar. Dz.* 3, 161. (boki). SCHABOWY, a, e, Rippenbraten-.

SCHADZAĆ, SCHODZIĆ, *ob.* Zejść. SCHADZKA, SCHACKA, ZCHADZKA, i, *ż.*; *Boh.* schůze, schůzka, (schůdce klubista); *Slov.* schuzka, scházenj, sgjti; *Sorab.* 1. zandżeno, zromadniżczo; *Carn.* shod, shodishe, sbiralshe; *Vind.* kupci fhazanje, sberiſhe, spraulifhe, ſhod, bratouſhina, sbiraliſhe, vkupspraviſhe, sbor; *Croat.* zhodische; *Ross.* сходъ, сходка, сходбище, сонмище, сонмъ, (cf. sejm); *Eccl.* снитіе, снисшествіе, съшьствіе, съѣданіе; schodzenie się do kupy, zgromadzenie się, skupienie się ludu, abo miejsce skupienia, schodzenia, zejścia się; die Zuſammenkunft, Verſammlung. Rada schadzki mieszczan nakazuje, a cokolwiek się stanowi w pospolitéj schadzce, to niechaj wszyscy zachowują. Ktoby do pospolitéj rady nie przyszedł, niechaj za to winy odłoży złoty; a jeśliby komu mianowicie nakazano przyjść do schadzki, niechaj odłoży winy czwartą część. *Chełm. Pr.* 5. W kościele ś. Piotra była wielka schadzka albo synod, na którym arcybiskupi zasiedli. *Sk. Dz.* 876. (zbor). O postanowieniu sobie króla, schadzki poczęli miewać, gdzie ztąd i zowąd rozmaicie o téj rzeczy rozprawiali. *Stryjk.* 45. Schadzkiśmy zakładali najczęściéj w

wieczorze. *Zab.* 13, 159. Z nim rozmowy i schadzki często sekretne miewała. *Teat.* 5, 89. (*rendez-vous*, ˙zrok). Jeśliby kto czynił schadzki przeciw rządowi .... *Chełm. Pr.* 6, (cf. klub). — ℨ. Schadzka pierwszego piwa w browarze. *Tr.* odchód pierwszy, der Möſch, Meiſch, das erſte Bier im Braubauſe.

˙SCHARTABEL, SKARTABEL, a, *m.*, nowy szlachcic, jakoby rzekł *ex charta bellicus. Petr. Pol.* 241. *Herb. Stat.* 255. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 76; *vid. Steiner exercitationes ad jus Polon. de scartabellis.* Szlachtę nową kreowaną Grzymułtowski wojewoda Poznański nazywa *scartabellos*, i inni politycy toż czynią. Słowo toż pochodzi od Greckiego *σκαρτης*, co znaczy rzeskiego; inni wywodzą z Łac. *scara* chorągiew', *bellans* wojująca, niby *scarabellans.* Innych zdanie jest, że ten termin skomponowany jest na wyrażenie nowéj szlachty, niby z charty *bellans*, t. j. z prawa na szlachectwo sobie danego wojujący, i często ją, gdy im nieszlachectwo zadano, prezentujący. Innych opinia, jako to Szczerbica, że *scartabelli* są to szlachta pod prawem miejskiém żyjąca. Zgoła dawny to w Polszcze termin, jeszcze za Kazimierza Wielkiego. *Chmiel.* 1, 378. *Scartabellus* trzymał średnie miejsce między dawnym szlachcicem, i tym, który z chłopa przychodził do téj świetnéj stanu różnicy. *Czack. Pr.* 263. ein Buchadelmann. SKARTABELAT, u, *m.*, *Zab.* 14, 274. der Buchadel, Briefadel, Papieradel.

SCHEDA, y, ż., z *Łac.*, karta, kartka; *Croat.* séda, czedula, sédicza, (*ob.* Ceduła), ein Zettel. — ℨ. Osobliwie: dział majątku z zapisu, der Erbtheil aus einem Vermächtniſſe.

SCHEMA, atu, *m.*, z *Greckołac.*; *Ross.* схима 1) obraz, kształt, forma; 2) kaptur mnichów najsurowszego zakonu, схимникъ mnich tego zakonu, схимить oblec na takiego zakonnika; *Vind.* shema, larva, (*ob.* Larwa). — ℨ. Wzór przepisany dawania raportów etc., ein Schema zu Raporten u. ſ. w.

SCHIZMA, y, ż., z *Greckołac.*, oderwanie się członków od głowy powszechnéj. *Smotr. El.* 17, *ob.* Odszczepieństwo; *Ross.* расколъ, *ob.* Rozkolnik. SCHIZMATYK. *Smotr. Ex.* 54, *ob.* Odszczepieniec, Oderwaniec.

˙SCHLEBIĆ *cz. dok.*, Schlebiać *niedok.*, w chleb przeistoczyć, in Brot verwandeln. Pańskie ciało nie przemienia się z chleba cieleśnie, ani się z chlebem cieleśnie złącza i schlebia. *Żarn. Post.* 2, 289. Schlebienie nie jest przystojne świętemu ciału naszego pana. *ib.*

SCHLEBNY, a, e, — ie *adverb.*, pochlebny, ſchmeichelhaft. Schlebne zwierciadło. *Zab.* 16, 295.

SCHŁONĄĆ *cz. jednłl.*, nagle pochłonąć, plötzlich verſchlucken, verſchlingen. Kto w przestronnéj czczości stawi kroki Rozdziew bezistnéj nocy schłonie go szeroki. *Przyb. Milt.* 50. Srogie, ah srogie Nimfy, krzyknęła w zapale, Ah! nie zwłoczcie méj śmierci, a schłońcie mnie fale! *Chodk. Gesn.* 70. *Przyb. Milt.* 10.

SCHŁOPIEĆ, *ob.* Chłopieć. SCHŁOSTAĆ, *ob.* Chłostać.

SCHŁYPNĄĆ *cz. jednłl.*, chłypnąc wypić, abſchlürfen, zuſammen ſchlürfen; *Ross.* схлебнуть.

SCHMURZYĆ, n. p. Schmurzone czoło. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.*, *ob.* Pochmurzyć, chmurzyć.

SCHNĄĆ, ˙schnąć, sechł, schnie *med. niedok.*; *Boh.* schnauti, sechnauti, smahnauti, chřadnauti, schřádnu; *Slov.* schnuť, schnu; *Sorab.* 1. sknécz, sknu, na mjaszu hinu; *Vind.* fehniti, fehuvati, vſehuvati, ſe vſuſhati, obnemagati, opeſhati; *Croat.* szehném, zgiblyem, zgibati; *Dal.* szusitisze, szuhubiti; *Rag.* sahnutti, ussahnutti; *Bosn.* sahnuti, usahnutti; *Ross.* сохнуть; *Eccl.* сохну отъ воды, сохну или чахну; (*ob.* Suchy suszyć; *Lat.* siccus; cf. *Gall.* secher, sec; *Ital.* seccarsi); osychać z wody = mokrości, wilgotności pozbywać, trocknen, trucken, trocken werden. Rodne schły zagony. *P. Kchan. Jer.* 222. Ciągnie wapno, u mularza, gdy narzucone na ścianę zaczyna schnąć czyli tężeć. *Magier. Mskr.* — ℨ Schnąć, jak drzewo żywe, zioła = więdnąć, welken, trocknen, vertrocknen. Drzewa schną, na jego złorzeczenie. *Cn. Ad.* 217. (strasznie klnie). Bukszpany jak schną tak schną u nas. *Kras. Pod.* 2, 32. — ℨ. Schnąć na ciele, jak człowiek, bydlę, chudnieć, słabieć, z ciała spadać; *Ross.* исчахнуть, чезнуть, маяться, mager werden, abnehmen, abfallen, vom Fleiſche kommen. Konie schną i chudnieją z różnych przyczyn. *Końsk. Lek.* 19. I koń na konia patrząc, kiedy nie je, tedy schnie. *Rys. Ad.* 176. Człowiek, gdyby sechł, jak go ratować. *Haur. Sk.* 404. (w suchotach). Ciało schnie od frasunku, czerstwość odbiega mię. *Kulig. Her.* 90. Schnie, chudnieje, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. Schnienie, *ob.* Suchoty; *Vind.* fehnenje, fuſhenje, fuſha, ginenje, vadnenje, tovanje. — ℨ. *Transl. fig.* Schnąć z pragnienia, z tęsknoty; verdorren, verſchmachten, vergehen. Od tego czasu, jakem się rozkochał, schnę jak szczepa. *Teat.* 15, 26. Schnie, mdleje, obumiera z miłości i kona. *Zab.* 15, 189. Prawdziwie, że już schnę z tęsknoty. *Teat.* 52. *d*, 44. Ustawicznie schnie z umartwienia. *Teat.* 28, 45. W tak długiéj dotąd obietnicy schnęli oczekiwając. *Tward. W.* 39. Nieszczęście mniéj na tym, co cierpiem, zawisło. Bardziéj schnie i trapi się człek troskliwą myślą. *Jabł. Tel.* 69. Schnie z niecierpliwości oglądania córki swojéj. *Stas. Num.* 1, 208. Schnąć będziesz, nie widząc dziatek swoich. *Corn. Dz.* 120. On nic nie myśli nigdy, tylko o niéj, Tak schnie nieborak, i tak tęskni po niéj. *P. Kchan. Jer* 15. Niech źli schną widząc cnotę, że jéj odstąpili. *Dmoch. Szt. R.* 34. Schnęli na to, że musieli się kłaniać swoim dobrodziejom. *Lach. Kaz.* 1, 273. Szum ten tak bardzo ludzi potrwoży, iż od tego schnąć będą, czegoś jeszcze gorszego czekając. *Sk. Kaz.* 5. (truchleć).

SCHÓD, ZCHÓD, u, *m.*, ℨ. 1) schyłek, nachylenie, *de loco et tempore*; der Abhang, Abgang, Herabgang, die Neigung, Herabneigung, das Ende; *Boh.* zchod, zchodek, schodak, schůdek; *Sorab.* 1. skohd; *Vind.* dolhod; (shod; *Carn.* shod = schadzka; shodishe = miejsce schadzki; *Croat.* zhodische = schadzka); *Ross.* сходъ, (сходка, сходбище zgromadzenie); *Eccl.* плитие, снитіе, снисшествіе, съшествіе. Przybliżył się już Jezus ku schodowi góry oliwnéj *Sekl. Luc.* 19; ku ześciu abo dołowi. *ib. not.* Na schodzie roku, *sub finem anni. Krom.* 626. gegen den Ausgang des Jahrs. Drugiego potym roku ku schodowi

maja. *Krom.* 575. Schód księżyca, księżyca kwadra poślednia, księżyca połowica na schodzie. *Cn. Th.* 550. — §. 2) Schód, SCHODEK, dka, *m.*, SCHODECZEK, czka, *m.*, *dem.*, *vel potius* SCHODY, SCHODKI, SCHODECZKI *in plur.*, któremi schodzą na dół, (jak wschody na górę, właściwie mówiąc); *Boh.* schod; *Sorab.* 1. zkhód; *Sorab.* 2. trěpa; *Vind.* stopniza, stopifhe, nastop, lesniza; *Carn.* lesniza, lestva, lesniza, (cf. leziwo, lezy, leźć); *Croat.* stenge, (Obd. Stiege); *Ross.* лѣсница, лѣстница; (сходня drabina okrętowa), die Stiege, die Treppe. Schody okrągłe czyli dane w ślimaka lub śrzóbę. *Switk. Bud.* 159. die Schneckenſtiege; *Sorab.* 1. wihyite zkhod. Schód kręcony. *Cn. Syn.* 191. die Wendeltreppe. Schodeczki sekretne. *Teat.* 19. *c*, 64. Trzeba ją wprowadzić małemi schodkami, żeby się z nią nie spotkał. *Teat.* 38, 85. — *Milit.* Schodek, podnóżek, ławka, bankiet w przedpiersieniu, schodek ziemny, dany ze strony wnętrznéj, dla wyjrzenia na pole, i dla postawienia się tam do strzelania. *Jak. Art.* 3, 300. *et* 315. der Auftritt, die Stufe. — §. Pojedynczy schód wschodów = gradus, stopień, die Stufe; *Boh.* schůdek, schodek; *Ross.* ступень. SCHODZIĆ, *ob.* Zejść. "SCHODZIEŃ, dnia, *m.*, *Eurus. Żebr. Ow.* 3. raczéj wschodzień, der Ostwind. SCHODZISTOŚĆ, ZCHODZISTOŚĆ, ści, *ż.*, pochodzistość, *declivitas. Mącz.*, *Ross.* наклонность (cf. skłonność), низхожденіе, (cf. сходственность, сходство podobieństwo, pochodzenie na co, stosowność, zgodność), der Abhang, ein abhängiger, allmählig abſchüſſiger Ort. SCHODZISTY, a, e, SCHODZISTO *adverb.*, pochodzisty, nachylony; abhängig, abſchüſſig; *Vind.* dolhoden; (*Boh.* schodný którędy chodzą, wychodzą). Gdzie grunt bardzo pochyły i zchodzisty. *Stroj. Staw. B.* Na pagórku niewielkim schodzista mogiła Leży w gruncie obfitym. *Bardz. Luk.* 53. Rzéki schodziste. *Otw. Ow.* 5. W prawą Tyber wypada z wierzchu schodzistego. *Bardz. Luk.* 27. Neptunie, niech do morza nie płyną schodzisto strumienie, Niechaj je nazad morskie wraca zaburzenie. *Bardz. Luk.* 56.

SCHOLASTERYA, yi, *ż.*, urząd scholastyka, das Amt eines Scholaſters oder Scholaſticus. SCHOLASTYCZNY, a, e, n. p. Filozofia scholastyczna, gatunek filozofii z pedantska subtelnéj, ſcholaſtiſch, z. B. die ſcholaſtiſche Philoſophie. SCHOLASTYK, a, *m.*, kanonik kapitulny, szczególniéj naukami i szkołami z urzędu swego się bawiący, der Scholaſticus, Domſcholaſter. SCHOLASTYKA, i, *ż.*, wieksza i mniejsza w drukarni; gatunek pisma mniejszy od submytlu. *Magier. Mskr.*, eine gewiſſe Art Lettern.

"SCHOPIĆ się, "ZCHOPIĆ się *recipr. dok.*, [*rusk.* schopyty się = zchwycić się; mit Haſt aufſtehen; *Etym.* chapać, cf. po-chop 2], n. p. Gdy tam wjeżdżała, zchopiła się z osła, a rzekł jéj Kalew: co tobie? *Budn. Joz.* 15, 18. (zsiadła. *Bibl. Gd.*); zeskoczyła, ſie ſprang herunter. (*Boh.* schopnost zdolność). *Etym.* chopnąć.

SCHORZAŁY, ZCHORZAŁY, a, e, bardzo chory, ſehr krank. Schorzałą gałązkę odcina ogrodnik. *Teat.* 46. *d*, 44. Lekarze lecząc schorzałego człowieka, nie wszystko ciało, ale schorzalsze zawsze léczą miejsca. *Janusz. Lig. A* 3.

SCHOWAĆ, ZCHOWAĆ *cz. dok.*; *Boh.* schowat; *Slov.* schowati, schowávam; *Sorab.* 2. schowasch, skowasch; *Sorab.* 1. zchowam, schowacź; *Croat.* obchuvati; *Bosn.* spremiti, sabraniti; ostaviti; *Ross.* приберечь, приберегать, прятать, прячу (cf. sprzątać), спрятать, припрятать, припрятывать, хоронить, схоронить, (cf. chronić, schronić); *Eccl.* блюсти, блюду; (cf. *Hebr.* שוה schewa *posuit*, *disposuit*; cf. *Graec.* σκέπειν; cf. *Germ.* Schoppen, ſchupen); odkładając na bok schraniać, verwahren, aufheben. Rachuje swoje pieniądze, nie żeby wydał, ale żeby schował. *Kras. Pod.* 2, 234. Schować zawsze co, nie wadzi. *Cn. Ad.* 1034. (zostaw co na potym). Schować nie szkodzi, co się nagodzi. *ib.* (co bóg da, do kobiałki). Nie to złodziej, co ukradnie, ale ten co schowa. *Rys. Ad.* 45. Kto umie kraść, umie i zchować. *Pot. Arg.* 551. Na słowo komenderującego: schować pałasze! pałasz do pochew się kładzie i wsuwa. *Kaw. Nar.* 563. — *Z przytykiem:* Niechaj wielebni doktorowie swoje tradycye niepisane schowają, teraz już tych ich kupi nikt nie kupi w światłości jasnéj słowa miłego boga. *Żarn. Post.* 90 *b*, cf. pod ławę, w kąt. — SCHOWAĆ się, 1) ukryć się, schronić się; ſich verbergen, verſtecken. Pana nie było, czyli się schował. *Teat.* 35. *d*, 27. Schowaj się! kapitan idzie. *Teat.* 15. *c*, 39. — §. *Transl. fig.* Schowaj się sobie z takiemi radami. *Boh. Kom.* 1, 385. idź sobie w kąt, pod ławę, verkriech dich mit deinem Rathgeben. Schowaj się z twojemi oświadczeniami. *Teat.* 21, 78. Schowajcież się z wiarą waszą odszczepieńcy. *Birk. o Exorb.* 4. Na drugi raz się z waszą łacina schowajcie. *Teat.* 30, 18. — §. *Aliter:* We grze trzeba wiedzieć co schować, a co odrzucić. *Lub. Roz.* 108. które karty zachowywać, welche Karten man behalten, einnehmen ſoll. — 2) Schowawszy matkę, precz wyjechał, nie chcąc przestać na sprawach domowych. *Orzech. Tar.* 25. pochowawszy, pogrzebłszy; begraben, beerdigen. Zszedłszy na brzeg, znaleźli młodzieńca pięknego, Bez siły i bez ruchu w piasku leżącego; Trzeźwili go, jak mogli, gdy nic nie wskórali, Ciało jego łzy roniąc, na brzegu schowali. *Chod. Gesn.* 618. — 2) Schować się gdzie abo w czym, bawić się tam, chodzić koło czego; ſich wo aufhalten, ſich womit verweilen. Schowawszy się tak dawno w Polszcze, możesz o prawie naszym sądzić. *Gorn. Wł. Q* 3 *b.* Wiadomość z pospolitowania między ludźmi siły bierze, gdy się kto między ludźmi schowa. *Glicz. Wych. L* 3. Schował się na dworze Zygmunta. *Star. Zad. C* 4. Milcz prostaku, coś się zchował w domu. *Papr. Kol. U* 4. Partowie odebrawszy króla Wonona, schowanego w Rzymie, nieznajome cnoty za pewne występki trzymali. *Klok. Turk.* 107. wychowanego, erzogen. Jak w to trafić, jam się w tym nie schował. *Alb. na Woj. A* 3. niećwiczony, nie biegły w tym: nicht geübt, unbewandert. Schować się na czym, *innutriri disciplinis. Cn. Th.* 982. SCHOWALNY, a, e, do schowania, dający się schować, verwahrbar. — §. Schowaniu służący, gdzie schować można co; wo man was verwahren kann, Verwahrungs-. Szafa schowalna, rozchodowa, wydawalna, *armarium promptuarium. Cn. Th.* 982. SCHOWAL-

NIA, i, ż., SCHOWANIE, ia, n., SCHOWKA, i, ż., gdzie co chowają, das Behältniß, die Verwahrung; *Sorab.* 1. khowancza, zkhow; *Sorab.* 2. schow, skow; *Carn.* hramba; *Vind.* sahranva, sahranenje, (*ob.* Schronienie); *Croat.* szràmba; *Rag.* primalisete, (cf. przyjąć); *Ross.* схоронение, храненіе, блюденіе, хранилище, вмѣстилище (cf. mieścić), чуланъ, чуланчикъ, чуланецъ; *Eccl.* мѣстилище, съкровъ, (*ob.* Kryć, skryć). Niektórzy wodę po potopie wpuszczają w wielkie schowanie w pośrzodku ziemi. *Kluk. Kop.* 1, 29. Nazwan jest apostoł Paweł naczyniem wybranym, przeto że był prawie zakonu mocnem schowaniem. 3 *Leop. Hier.* 4. (jakoby almaryą. 1 *Leop.*). Trudno znaleźć schowanie czasu niebezpieczeństwa. *Ezop.* 19. (schronienie). Gdy się masz modlić, wnijdź do schowania twojego, i zamknąwszy 'dźwierzy twoje, módl się. *Sekl. Math.* 6, (cf. złożenie, stancya, pokój, komnata). Stodoły, stajnie i tym podobne schowki. *Gal. Cyw.* 2, 139. "SCHOWANEK, nka, *m*; *Boh.* schowanec; wychowaniec, der Zögling; (*Boh.* schowawać, schowawatel *depositarius*, schowatel *depositor.*) Ktoż cię na świętym zgoni Aonie Schowanka mądrych cór Mnemozyny? *Przyb. Luz. A.*

SCHRONIĆ się *rec. dok.*, Schraniać się; *Boh.* schraniti, schranowati; *Vind.* shranit, ohranit; *Croat.* szranûjem; *Dal.* zhraniti; *Bosn.* sahraniti; *Rag.* sahrániti, sahragnivati, shrâniti; *Ross.* хоронить, схоронить; 1) schraniać się gdzie, *vel*, przed kim, schować się, taić się, uchodzić, ukradać się; *Sorab.* 1. podwuczekuyu; *Rag.* uklonittise, ſich in Sicherheit bringen, entfliehen, entgehen, ſich verbergen. Schroń się do tego gabinetu. *Teat.* 56. *d*, 24. Słyszę go, że idzie, schroń się, żeby cię nie postrzegł. *Teat.* 24. *c*, 45. — §. W zad ustępowaniem schraniał się sztychowi. *Otw. Ow.* 105. ochraniał się od sztychu, uchodził mu, er ſuchte dem Stiche zu entgehen. — §*. *Aliter:* Schraniał się lud onego dnia iść do miasta, jak się zwykł schraniać lud porażony i uciekający z bitwy. *W.* 2 *Reg.* 14, 3. chronił się, wystrzegał się; ſich hüten, in Acht nehmen. — 2) *Active:* Schronić co, utaić, skryć, skrycie schować; verbergen, aufbewahren. Zebrane tam widzieli, co ziemia schronić w łonie swym najskrytszego mogła. *Tward. Wł.* 149. SCHRONIENIE, ia, *n.*, 'SCHRONA, y, ż., SCHRONKA, i, ż., 'SCHRONEK, nku, *n.*, miejsce do schronienia, 'skłonienie; *Boh.* zachow; *Sorab.* 1. zakhów, wuczek; *Carn.* pervejshalshe; *Vind.* hranva, sahranva, ohranstvu, sahranenje, vtezhifhe, mestu segurnosti, perjemnifhtvu; *Croat.* pribesische, obramba, szramba, szranenye; *Rag.* vkloniscte, primalisete, zâklon, zaklonisete, skroov, skrovisete, zataja; (shranna *depositum*): *Bosn.* pribjesgisete, utecisete, primisete, mjesto koje prima; *Ross.* убѣжище, схороненіе (1. pogrzeb, схороненный pogrzebowy): хранилище; *Eccl.* притонъ, Sicherheit, Zuflucht, Zufluchtsort; (*Boh.* schranka schowalnia, cf. *Germ.* Schrank, Schrein, cf. skrzynia). W obcych krajach szukał schronienia swéj głowie, Bo mścić się nad nim chcieli Herkula wnukowie. *Dmoch. Il.* 55. Ja wygnaniec szukam schrony u ciebie. *Stas. Num.* 2, 37. Gotują tam na łące Chłodny schronek, gdy parzy południe gorące. *Przyb. Ab.* 20. Schronek bór najgęstszy czyni. *Przyb. Milt.* 297. — §. *Anat.* Stek lub schronienie mleczne, jest to mlecznych naczyń złączenie się, *receptaculum chyli. Krup* 2, 65. SCHRONICIEL, a, *m.*, który kogo schronił, der Verwahrer, Bewahrer; *Bosn.* sahranitegl, *f.* sahranitegliça *servator*; *Rag.* shranitegl, sahranitegl, *f.* -iza; (shranitegl *depositarius*, sahraniv *servabilis*). 'Schronny. *Chodk. Kost.* 89.

SCHROPIEĆ, SCHROPOWACIEĆ, *ob.* Chropowacieć. SCHRÓSTAĆ, *ob.* Chróstać. SCHRZYPIEĆ, *ob.* Chrapieć. SCHUDZIĆ, *ob.* Chudzić.

SCHWALIĆ, ZCHWALIĆ *cz. dok.*, 'Schwalać *niedok.*; *Boh.* schwaliti, schwalowati; (*Slov.* schwalugi *collaudo*): mocno pochwalić, ſehr anloben, anpreiſen. Gdy ujrzeli Sarę, iż była bardzo piękna, zchwalili ją przed Faraonem. 1 *Leop. Genes.* 12, 15. Usty i pismem boską schwalał matkę. *Chodk. Kost.* 13. Wszystkie te rzeczy czasu swego będą schwalone. 1 *Leop. Syr.* 39, 40. Kupido, tyś mógł Marsa wyraić matce, Mógłeś Adonida i nieznaną zchwalić Dafnę Apolinowi. *Tward. Pasq.* 55. (zachwalić mu ją, zalecić, przywabić go do niéj). SCHWALENIE, SCHWAŁ, 'SCHWAŁA, wielka chwała, zaszczyt najwyższy; außerordentliches Lob, Preis, Auszeichnung. Baszę darami nad schwał ludzki kosztownemi ubłagał. *Warg. Radz.* 173. Kostka błogosławiony nowa Rzymska schwała, ztąd ten schwał w Rzymie dawny. *Chodk. Kost. epigr.* Całejby mi potrzeba xięgi ku ich schwale. *ib.* 82. — §. Pompa, popisywanie się; Prangen, Gepränge, Ruhmredigkeit. Potrzebnie, a na zchwał, nie przygodnie, ani z trefunku, takowe jakie są białogłowy, natura na świat daje. *Gorn. Dw.* 239. Na schwał tylko co mieć, kupić, *praedicativne hominum ad aliquid emendum induci, ob praedicativnem aliquid habere. Cn. Th.* 982. blos des Ruſes wegen, der Ehre wegen. Na schwał odkładają dalej swe obietnice, aby za niemi chodzono. *Gorn. Sen.* 57. — §. Na SCHWAŁ, na WSCHWAŁ, bardzo wybornie, tak że nie można się tego odchwalić; gar ungemein, überaus, über alles Lob, ganz ausnehmend; *Boh.* schwalně, na schwale; (*Slov.* naschwál *sponte, data opera*). Przykrył dom kamieniem drogim na schwał. *Radz.* 2 *Chron.* 3, 6. *Bucn. ib.* Był na zchwał mądrym, dziwnie mężnym, bardzo powściągliwym. *Gorn. Dw.* 397. Na schwał cudne niewiasty. *Biel.* 158. Na zchwał mocna zbroja. *P. Kchan. Jer.* 279. Miał kilka koni na schwał dobrych Arabskich. *Biel.* 734. Rozumie jakoby to było na zchwał dobrze. *Gorn. Dw.* 45. Na schwał są duży. *P. Kchan. Jer.* 19. *Gorn. Sen.* 165. Słup bardzo wielki, który na schwał był wywyższony. *Radz. Dan.* 2, 31. SCHWALNY, a, e, bardzo chwalony, przesławny; ſehr gerühmt, hoch geprieſen. Zchwalny Fabiusz w tym, że miał wielkie szczęście w ociąganiu i przewłoce czasu. *Janusz. Lig. G* 3.

SCHWYCIĆ *cz. dok.*, Schwytać *niedok.*; *Ross.* схватить, схватать, схватывать; uchwycić, pochwycić; ergreifen, zu packen kriegen. Jam dopuścił, że przebiegł mój wek nie schwytany. *Kulig. Her.* 128. (nieużyty, nieobrócony na co dobrego, unbenutzt). SCHWYCIĆ się *recipr.* porwać się nagle, plötzlich aufbrechen, Reißaus nehmen. Przepiórka chwyta się. *Teat.* 51. *c*, 26. Schwycił się gna-

dosz, i dalej z jarmarku Przez pole ze mną wypuści jak strzała. *Kniaź. Poez.* 2, 198. SCHWYT, u, *m.*, łapka, rózga chwytająca ptaka, der Vogelſprenkel. Na ptaki ze krza zgiąć mocną sprężynę albo schwyt, u którego u wierzchu uwiąż sidło z powrozka. *Cresc.* 631. Skoro ptak padnie na prątek, chcąc ponęty dosiądz, tedy się klinik zemsknie, a schwyt albo sprężyna sidłem ptaka za szyję abo za nogę pochwyci. *Cresc.* 632.

SCHYBIĆ, *ob.* Chybić. SCHYDZIĆ, ZHYDZIĆ *ob.* Hydzić.

SCHYL, u, *m.*, SCHYŁEK, łku, *m.*, nachylenie ku końcowi, wyjściu, zejściu, reszta, schód; *Boh.* náklonek; *Sorab.* 2. negga; *Vind.* fraga, fragiza, die Neige gegen das Ende, der Ablauf, das Abnehmen, der Reſt. Szałasz wysoko zbudował na pagórka schyle. *Przyb. Ab.* 213. na pochyłości jego, auf dem Abhange. Już dzień był na schyłku, a słabo oświecał sklepy. *Ust. Konst.* 1, 159. Gdy czas przyjdzie schyłku dnia, zamroczy się. *Kanc. Gd.* 332. Przyszedłszy do schyłku życia swojego. *Teat.* 50. *c*, 117. Prześladowania tych ostatnich czasów, na schyłku tego świata. *Baz. Hst.* 260. Co ci się stało, nieszczęsny Mitylu, Czy twe zdrowie i cały dobytek na schyłu! *Zab.* 9, 242. *Ejsym.* Nie rychła na schyłku oszczędność. *Fredr. Ad.* 33. Na schyłku piwo, beczka. *Cn. Th.* 982. das Bier, die Tonne iſt auf der Neige, *Boh.* počepj. — (*SCHYLAWY. *Eraz. Jez.* 3 *b*, *ob.* Szylawy). — SCHYLIĆ *cz. dok*, Schylać *niedok.*; *Boh.* schyliti; nachylać, nakłaniać, skłaniać, naginać; neigen, beugen. Porzucił się na ziemię głęboko schylony, Wybije czołem pokorne ukłony. *Przyb. Ab.* 109. Schylić się, *Vind.* pognitiſe, pozhepniti, pokloniti; *Croat.* prignuzitsze, (cf. przygiąć); *Bosn.* prignutise, chjuechnuti; (*Eccl.* приникути, приникати, пристально смотрѣть schyliwszy się przypatrywać). Eneasz zebrał członki, do ziemi się schylił. *Dmoch. Il.* 2, 221. Upuścił kapelusz, żeby miał po co schylić się. *Teat.* 11. *b*, 57. ſich nach etwas bücken. Przed złężeniem brzemienna ma lekko pochadzać, schylając się często ku ziemi. *Sienn.* 442. Zchył się do niej z różanemi usteczkami swojemi. *Groch. W.* 344. Musi się złamać, kto się nie chce zchylić. *Pot. Arg.* 51. — §. Racz zostać panie z nami, gdyż się dniowi Schyliło, i ma się ku wieczorowi. *Odym. Św.* 2, *M m* 3. dzień już na schyłku, der Tag hat ſich geneigt, iſt auf der Neige. — §. *Gramma't.* Ja wszystkie cudze imiona na końcu schylam, t. j. deklinuję. *Budn. Bibl. praef.*, abändern, declinîren. SCHYLIĆ się, Schylać się *recipr.* «spuszczać, skłaniać, zniżać; herablaſſen, erniedrigen. O jak łaskawa rozmowa, a jak bóg do naszych się ludzkich obyczajów schyla. *Sk. Żyw.* 202. Którzy się do ich przyjaźni schylili, parowanie skromniejsze nad sobą upatrowali. *Warg. Cez.* 135. "SCHYŁY, a, e, schylony, nachyły, pochyły; geneigt, geſenkt, abſchüſſig. Rzeki schyłe krzywemi ogrodził krajami; *flumina declivia. Zebr. Ow.* 2.

SCHYNAĆ, *ob.* Chynać.

SCHYTRZEĆ, *ob.* Chytrzeć. SCHYTRZYĆ, ZCHYTRZYĆ *cz. dok*, Schytrzać *niedok*, chytrze oszukać, podstępnie przechytrzyć; überliſten, liſtig betrügen. Wykrętami zchytrzają drugich w prawie. *Macz.* Przeczeście nas zchytrzyli, rzekąc, dalekośmy od was bardzo, a wy w pośrzodku nas mieszkacie! *Budn. Joz.* 9, 22. *Absolute:* Nastał król, który nie znał Józefa; ten schytrzał na nasz naród, a wielem złego uciskał go. *Radz. Act.* 7, 19. *not.*, «chytrze wynajdował brzemiona nieznośne.

ŚCIĄĆ, ZCIĄĆ, ściął, ścięli, *f.* zetnie, zetnę *cz. dok.*, Ścinać *niedok.*; *Boh.* stjti, setnu, stjnati, stal, stnu, sraubit; *Slov.* stati, zetnem; *Sorab.* 1. zcžinam; 1) odciąć, odsiec; abhauen, abſchneiden, weghauen. W lato sierp ostry z słomą ścina kłosy, I dojrzałe z grząd zrzyna kapusty poczosy. *Zab.* 9, 50. *Koss.* Drzewo ścinają, i na klocki tną. *Os. Rud.* 582. Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Potężniej runie, im wyżej wierzch niesie. *Kchow. Roż.* 107. Ścięcie, ścinianie, *Boh.* stětj; *Eccl.* усѣкновеніе. Dobrze ułożone drzewa ścianianie, jest nader pożyteczne. *Mon.* 74, 701, cf. wrąb; *Vind.* druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje. — §. *Math.* Ostrokrąg ścięty, *conus truncatus. Geom.* 2, 185. — Ścinać się z kim «bić się na miecze, ſich mit einander herumhauen. Musiał król zpieszyć jezdnych i wracz zcinać się z nieprzyjacielem. *Nar. Hst.* 3, 151. — §. Ścinać kogo, gardłem go karać, *Sorab.* 1. hwowu zrubnu, zcžinam; *Vind.* oglaviti, glavo vseti, odglaviti, glavo odfekati, glavo odvseti; *Rag.* odsjecchi glávu, *Eccl.* обезглавлю, обезглавити, обезглавляю, *Graec.* ἀποκεφαλίζω, einen köpfen, enthaupten. Mężobójca ma być ścięty. *Sax. Porz.* 141. Ścięty, *Boh.* staty; *Eccl.* главоотсѣченъ, главоусѣченый. Ścięcie *Vind.* odglavenje, odfekanje te glave. Miejsce ścinania; *Boh.* stjnadlo, (2. gilotyna). Miejsce ścinania białych głów *Carn.* frishkovz. Synowska ręka łeb jej ścinała. *Bardz. Trag.* 581. Według woli cesarskiéj wszyscy postępują, Każe zabić, zabiją, zetną i zćwiertują. *Stryjk. Turk. B* 3. Ścięta śmierć «gardłowa, mieczowa kara; die Schwerdtſtrafe, das Enthaupten, die Hinrichtung mit dem Schwerdte. Na ścięta go śmierć skazano. *Sk. Żyw.* 2, 67. *Sk. Dz.* 96. Karzą jeszcze grzechy ścięta śmiercią, ogniem, Więzieniem, i nie wiem czym; a ten grzech uchodzi. *Opal. Sat.* 185. — §. O ścięta szyję «na złamaną szyję, do gardła, do ostatniego, do ostatniéj kropli krwi, bis auf den letzten Blutstropfen. *Mordicus tenere*, zębami trzymać, o ścięta szyję nie chcieć puścić. *Macz.* Wiary chrześciańskiej o ścięta szyję przyjąć nie chcieli. *Biel* 106. żadną miarą. — §. Jakoby go z nóg ściął «jakby go obalił, als wenn man ihm die Füße weggeſchlagen hätte. Jakby go z nóg zciął, padł nad samym łóżkiem. *Teat.* 43. *c*, 76. *Wyb.* Te choroby, właśnie by z nóg ścinając, przytomność odbierają choremu. *Perz. Lek* 36. Złośliwe te choroby z nóg ścinają. *Perz. Lek.* 50. (o łóżko uderzają). — § *Transl. fig.* Zębami ścinać, kosić; mit den Zähnen abmähen, abfreſſen, abhacken, abnagen. Tu wełnonośnych owiec drużyna, Młodziuchne trawki zabkami ścina. *Zab.* 1, 188. *Nar.* Rano, nim trzoda się w pole oddali, w koło chałupy rosą okrytą ścina trawkę. *Weg. Marm.* 1, 277. — *Assimil.* Kielich gładko ściąć. *Teat.* 3, 61. łyknąć, spełnić; hinunter ſchlucken hinunter ſtürzen, einſchlucken. Kieliszki gładziuteńko ścinać. *Mon.* 71, 125. Wino szampańskie ona ścina, jak tego potrzeba.

Teat. 8. *c*, 46. Gorzałeśmy ścinali. *Teat.* 16, 54. Idę skosztować szampana, na którego szumne ścinanie smak sobie od rana zaostrzam. *Teat.* 6, 26. — *Improp.* Niebo pioruny bez przestanku ciska, Grad ścina trawy i piękne pszenice. *P. Kchan. Jer.* 194. zwala, zbija; zusammen schlagen, nieder schlagen. — §. Z gniewu zęby ścina. *Pot. Syl.* 527. mocno ściskać zęby, die Zähne zusammen beißen. Ściąwszy gniewem zęby. *Pot. Zac.* 100. Czego krzywego gdy kto z prędka, a jakoby ścinając zęby, a nie z lekka napraszcza, rychlej złomi, niż naprości. *Gliez. Wych. G* 1. Ust czyli zębów do kupy zciecie. *Perz. Cyr.* 2, 189. (mocno zamyka, stula). Zęby ściął = umarł. *Tr.* er hat ins Gras gebissen. — 2) Ścinać, stężać; steif machen, gerinnen machen, starren machen. Słońce gorącem swoim sól morską ścina. *Warg. Radz.* 27. Mróz wodę ścina, der Frost macht das Wasser steif, gefrieren. Mróz wodę w lody ścina. *Warg. Radz. pr.* Ścina się woda, rzeka = marznie, das Wasser gefriert. Wody się ścinały, kwiatki więdły, liścia żółkniały. *Mon.* 65, 172. Śmiertelny mróz ścina krew' w żyłach. *Węg. Marm.* 1, 158. Nie trap' mnie tą miną, która mi krew' w żyłach ścina. *Niemc. Król.* 2, 189.

ŚCIĄGNĄĆ, ZACIĄGNĄĆ, *f.* ściągnie, *cz. jednil.*, Ściągać *niedok.*; *Boh.* stahnauti, stahowati; *Slov.* ztáhugi, (stahatelka *contractio*); *Sorab.* 1. zczahnu, deleczahnu, deleczaham, romadżeczanu, romadżczaham; *Sorab.* 2. feschagnusch; *Vind.* stegnit, dolpotegniti, istegniti, predstegniti; *Croat.* ztegnuti, ztésem, sztegnyen; *Rag.* stêghnuti, ustêghnuti; *Bosn.* steghnuti, zgaretti, zghrreciti, zghereciti; *Ross.* стянуть, стягивать, (стяжать, стяжевать nabyć); §. 1) ściągać co, ciągnąc ściskać, zwieżywać mocno; zusammen ziehen, zusammen binden, fest binden, zubinden, umgürten. Dejopeja płacze, że kształcik pisany Ściągnąć nie może piersi już tykanej. *Tward. Daf.* 10. Ściągniesz suknią pasem złotym. 3 *Leop. Exod.* 29, 6 (ściśniesz. 1 *Leop.*). Wierzch szaty Po jej biodrach ściągał pas bogaty. *Otw. Ow.* 314 Skronie swe Febus ściągał lada gałązkami. *Otw. Ow.* 27. (wieńczył). Nogi swe purpurowym obuwiem ściągają. *A Kchan.* 15 — *Simil.* Wina ściągające, *astringentia. N. Pam.* 1, 15. — §. *Transl.* Ściągać wojska = zgromadzić, do kupy zbierać, die Truppen zusammen ziehen. Ściągają się roty = zchodzą się, zgromadzają się; die Truppen ziehen zusammen, versammeln sich. Do boju sposobnym kazał się na jedno miejsce ściągnąć. *Warg. Cez.* 82. Rozkał nieprzyjaciół harcami zabawiać, ażby mu się lud wszystek zściągnął. *Warg. Wal.* 82. (*observes obsoletum Plusquamperfectum* = ściągnął był). Kościoły na różnych miejscach nawiedziwszy, potym wszyscy się do jednego ściągają. *Paszk. Dz.* 85. Ściągnienie wojsko tam miewa, gdzie hetman naznaczy. *Klok. Turk.* 207. miejsce ściągnienia się, der Sammelplatz. — *Similit.* Persyusz więcej myśli w wiersz, niźli słów ściąga. *Dmoch. Szt. R.* 54. pakuje, wkłada, tłoczy; hinein zwängen, zusammen drängen. — §. Czystsza kraina nieba, nigdy się w obłoki nie ściąga. *Pilch. Sen. gn.* 290. obłokami się nie zachmurza, sie beziehț sich nie mit Wolken. — §. 2) Ściągać, *potius* zciągać co abo kogo zkąd, zwłoczyć; herabziehen, herunter ziehen, abziehen. Zwłoczę kogo, ściągam na dół, *detraho e tribunali. Cn. Th.* 1457. Ściągnąć pieczenią z rożna. *Tr.* Ściągną z ciebie ten obwód, to zawicie, aż do ostatniéj skóry. *Pilch. Sen. list.* 3, 323. Ściągnąć wodę z rol. *Cn. Th.* 982. zaprowadzić, das Wasser von den Feldern ableiten. Ściągnąć wino z beczki. *Tr.* (ztoczyć). Ściągnąć wilgotność z głowy. *Cn. Th.* 982. Ściąga się woda, spływa. *ib.* das Wasser fließt zusammen. — *Similiter:* Jozafat ściągnął błogosławieństwo boskie na całe królestwo. *Zabł. H. T.* 215. (obrócił). Winszuję ci, ściągnąłeś na siebie łaskę króla jegomości. *Teat.* 8, 117. Konstytucya Polska zaczęła ściągać uwagę państw Europy. *Ust. Konst.* 1, 196. — *Aliter:* Gracze więcéj zwykli w ręku miewać, niż rzetelność: kartę ściągnąć lub skrupkować, to się dziś nazywa fortunę zrobić. *Teat.* 14, 100. — §. Ściągać rękę, palec na co = wyciągać po co, sięgać; ausstrecken die Hand ꝛc., langen nach etwas; *Boh.* opřahnauti se. Jako nie baleś się, ściągnąć ręki twej na pomazańca Jehowy. *Budn.* 2 *Sam.* 1, 14. Przyrodzona rzecz, częściej tam rękę ściągać, gdzie boli. *Ossol. Sen.* 28. Ściągać szyję = podawać szyję. *Cn. Th.* 282. den Hals hinstrecken, den Kopf dem Schwerdte hinhalten. — §. Ściągać co do czego, na co = stosować co do czego; *Vind.* napotegniti, navlezhuvati, etwas worauf beziehen, hinbeugen. Nie ściągaj tych słów na to, ku temu. *Tr.* Jako ludzie ściągają się do pana boga, jakoby do ostatniego końca swojego, tak też tym sposobem ściągają się dobra żywota ludzkiego do dóbr niebieskich. *Kucz. Kat.* 3, 352. Ściąga się co do czego = mierzy do tego, godzi na to; Bezug haben, sich beziehen auf etwas, dahin zielen, abzwecken. Cześć obrazu ściąga się do osoby, którą obraz znaczy. *Sk. Dz.* 711. Żadna takowa scena nie powinna się znajdować w sztuce, któraby się nie ściągała i nie wpadała naturalnie do celu sztuki. *Teat.* 34. *b*, 11. Nie widzę jeszcze, do czego się to ściąga. *Teat.* 36. *b*, 11. Jam nie głupi, rozumiem, co się do czego ściąga. *Boh. Kom.* 1, 304. Choćbyś o potopie świata gadał, to on powie, że ta mowa do niego się ściąga i jemu przymawia. *Boh. Kom.* 1, 301. — Ściągnąć się, rozciągnąć się; *Vind.* se istegniti, dostegniti se, sich erstrecken. A też ta przymówka może się ściągnąć na każdy stan i na każdą osobę świata tego. *Rej. Post. U u* 3. Zdanie: że królestwo towarzysza nie cierpi, szérzej się ściąga niż do królestwa. *Budn. Cyc.* 14. rozciąga się, es hat eine noch weitere, weitläuftigere Beziehung. — Wieluński powiat przedtym do Wielkiej Polski się ściągał, *pertinebat. Krom* 259. należał, zu etwas gehören. — §. *Verb. medium:* Ściągać gdzie, dążyć gdzie, ciągnąć gdzie, wohin ziehen. Ściągnąłem do wsi na nocleg. *Xiądz.* 31. — *Moral.* Więcej ku złemu, niż ku dobremu ściągają nędzne sprawy człowieka. *Rej. Ap.* 2. dążą, sie eilen mehr zum Bösen hin, als zum Guten. Skażone przyrodzenie ludzkie zawsze ku złemu, niż ku dobremu bardziej ściągać musi. *Rej. Ap.* 1. ŚCIĄGACZ, *ob.* Ściągacz.

ŚCIANA, y, *ż.*; *Boh.* stěna; *Sorab.* 1. feżena, (fejna; *Graec.* σκηνή *tentorium*; cf. *Lat.* scena); *Sorab.* 2. feżo-

na; *Carn.* stęna, (stenar, stenovz = cieśla); *Vind.* stiena, stena, (steja, stieja = ściana wewnętrzna piecowa; stena, skala, veli kamen = skała); *Croat.* ztena, szténa, (cf. stanąć, stancya); *Slav.* stína, duhar, duvar, (stina ù móru, shkolj = skała; *Bosn.* stina, sijena; *Dal.* sztina; *Rag.* stjéna = skała; cf. *Germ.* Stein; cf. *apud Notkerum* steinzun = mur; [*Graec.* στεινός *fauces* 2]; *Ross.* стѣна, зидъ; [*Eccl.* стѣна *murus* 2], сѣнь (cf. sień, cf. cień), скинія, шатеръ, плететь; (стѣнь, тѣнь, сѣнь *umbra*, стѣнникъ = woszczyny w ulu, осѣнити, остѣнить, остѣнаю zasłonić, obsłonić; стѣнатый obmurowany; cf. *Hebr.* שׁכן *habitare*); sciana, *generalius nomen, habet sub se:* mur, przegroda, przepierzenie etc., die Wand. Meczet budowany na 6 grani: cztery facyaty abo ściany mając większe, a dwie mniejsze. *Star. Dw.* 5. Cisnął Saul oszczepem, myśląc przebić Dawida k ścienie, (ku ścianie, do ściany). *Budn.* 1 *Sam.* 18, 11. Jedwabnemi kołdrami ściany ozdobione. *Paszk. Dz.* 111. Wisi ściana, wyraz mularski, gdy ściana jest od góry nachylona. *Magier. Mskr.* Ściana cała, gruntowna, bez frambug, lochów abo murków, okien, die Hauptmauer. Ściana z frambugami, abo na frambugach, ein Schwibbogen. Ściana przeczna, dzieląca mieszkanie, eine Seitenwand. Ściana spólna z sąsiadem, eine Brandmauer. *Cn. Th.* 982 — *Impropr.* Bóg morzu dno otworzyć i dwie ścienie (*dual.* ściany) uczynić kazał. *Sk. Kaz.* 578. Przejścia Egiptu, morze i Jordan, ścianami stały. *Pociej.* 37. Niech mury między niemi a nami będą ścianą. *Nag. Cyc.* 28. przegrodą, Zwischenwand, Scheidewand. — §. *Phras. et prov.* Kaznodzieja czasem przez godzinę tylko ścianom wrzeszczy. *Sekl.* 110. próżnym ławom kościelnym, den leeren Bänken predigen. Mów ty ścienie. *Alb. z Woj.* 16. *Rys. Ad.* 59. (tobie z ust, jemu mimo uszy szust). Jakoby kto przemówił do ściany. *Pot. Syl.* 254. (do słupa). (*Vind.* Bob v'stieno metati; rakam shvishgati). Moje słowa, jak groch na ściane. *Chrośc. Ow.* 55. nie chwycą się jego, machen keinen Eindruck, fruchten nichts. Wy gadacie, on swoje czyni, i nagany Wszelkie są to groch próżno na ścianę rzucany. *Zab.* 7, 152. *Węg.* Wszystkie one przestrogi, jak groch na ściane. *Pot Syl.* 9. Prosił, ale jakoby na ścianę groch miotał, nic mu nie pomogło. *Birk. Gł. Kon.* 45. Komuż ja te słowa powiadam, do kogoż te słowa moje, do żelaznéj ściany, albo raczéj na wiatr puszczam! *Smotr. Lam.* 15. (próżno, darmo). — Godny, choć wie i umie, przecię podpiera ściany. *Pod. Wróż.* 62. (pod płotem leży, żebrze, ubogi, wzgardzony). Bicia nie czuł, jakoby w ściany bito. *Sk. Dz.* 577. Miód ten był tak słodki, jakoby ścianę lizał. *Dwor. B* 2. (czczy, bez smaku). Poswarków między małżeństwem nie ma nikt wiedzieć, tylko same ściany domowe. *Petr. Ek.* 18. Dziś i ściany się strzedz trzeba i własnego cienia. *Pot. Arg.* 239. (żeby koszula moja wiedziała, spaliłbym ją). I ścianom mieszkania swego nie wierzył. *Gwagn.* 136. — §. *Metonym. synecd.* Niżeli cudza, bliższa swoja ściana. *Jabł. Buk. N* 4 *b.* (dom, pomieszkanie, majętność i t. d.). — §. *Aliter:* Ściana = granica, die Gränze. Jest w każdej rzeczy mierność, i są pewne ściany, Między któremi umysł ma być zatrzymany. *Hor. Sat.* 10; *certi fines.* — O ścianę = o granicę, ościennie, granicząc, stykając się; *Ross.* смежно, neben an, gleich daneben, in der Nachbarschaft, angränzend. Jakim już kosztem, choć o ścianę, wino Węgierskie opłacamy! *Falib. N.* — §. *Aliter:* Ściana, szczyt, przedmurze, ochrona; die Schutzwand, die Bedeckung, die Schutzwehre. Kamieniec jest ścianą królestwa Polskiego. *Tr.* Za ścianą, pod szczytem, pod obroną, hinter der Schutzwand. Za tą nieprzebytą górą, jak za ścianą, bezpiecznie siedzieć mogą. *Jabł. Tel.* 225. Snadniej im przyszło za cudzą ścianą z nieprzyjacielem czynić. *Biel. S. M. B* 4 *b.* — *Aliter:* Zacharyasz, z żoną swoją, a Jan jeszcze za ścianą, umieli przywitać pana. *Birk. Kaz. Ob. A* 3. jeszcze przed urodzeniem, noch vor der Geburt, noch im Mutterleibe, cf. *Germ.* Häuschen im Keller. — §. Ściany w prasie drukarskiéj, belki boczne, utrzymujące całą prasę. *Magier. Mskr.*, die Seitenwände, Seitenbalken der Buchdruckerpresse. — §. *Mathem.* Ściana, bok figury. *Solsk. Geom.* 6 die Seite einer Figur. Ściana, *paries*, o bryłach; bok o liniach i figurach. *Geom. Nar.* 2, 40. Ściany liczby, *radix quadrata. Solsk. Geom.* 6. die Quadratwurzel. Ściana liczby kwadratowéj, liczba która w się multyplikowana daje produkt sobie przyzwoity. Ściana liczby pełnéj, Cubicwurzel, liczba, która liczbę pełną rodzi. *Solsk. Geom.* 5, 80. Wyciągnąć ścianę z danego stopnia. *Ustrz. Alg.* 2, 20. ŚCIANKA, i, ż., ŚCIANEK, nku, *m., dem.*; *Boh.* stinka; *Croat.* sztenícza; *Ross.* стѣнка; §. 1) eine kleine Wand. Strzelając z rusznicy do sąsiada przez ściankę, człowieka zabił. Mógł on wiedzieć, iż tam za ściankami ludzie mieszkają. *Petr. Pol.* 464. Ścianka w orzechu Włoskim, przegrodka. *Tr.* — 2) Ścianki *plur.*, międzyścienie, między domami, *andron. Cn. Th.* 985. die Schlippe, die Brandgasse zwischen zweyen Häusern. *Isthmus*, ścianki abo ciasność ziemi między dwoma morzami. *Macz.*, die Meerenge. — Ścianki, gra w ścianki, uderzając pieniądzem o ścianę. *Tr.*, das Anschlagen, ein Kinderspiel, wenn die Kinder mit Pfennigen gegen die Wand werfen und dann die Würfe ausmessen. (*Ross.* стѣнобой bresza, cf. murołom; стѣнобитный murołomny, стѣнописецъ ścianopis, malarz ścian). ŚCIANWA, y, ż.: *Boh.* stěnice, stinka; *Sorab.* 1. feženwa; *Sorab.* 2. feżönwa; *Vind. et Carn.* steniza; *Croat.* sztenícza; *Slav.* stinica; *Ross.* клопъ: pluskwa; die Wanze. Wódka ta zabija pluskwy abo ścianwy, gdzie na ich miejsce będzie wlewana. *Cresc.* 176.

ŚCIBIĆ *cs. med*, wścibiać nos, dziób, szyję; den Schnabel, die Schnauze, den Hals, die Nase in etwas hinein stecken. Bocian do wązkiej flachy szyi szyję swoję ścibi. *Kniaź. Poez.* 3, 147. (*Rag.* scibati *virga caedere*).

ŚCIBOR, a, *m.*, teraz przezwisko: początkowo imię pogańskie, Czcibor, Święcibor, Swantobor. *Jabł. Her.*, ein Name.

ŚCICHNĄĆ, *ob.* Cichnąć, ucichnąć.

ŚCIE, ŚZCIE, a, *n.*, iście, chodzenie, chód, droga, (*ob.* Ścieżka, cf. ścież, oścież); *Boh.* česta droga; *Eccl.* [шествіе, cf. 2] цѣста, оулица [*platea* 2], особливо предъ

лавками торговыми); [*Etym.* szedł. 2]; der Gang, der Weg. Obawiam się, abyć na bezdrożach strudzonemu, do 'ścia prawdziwym gościńcem stawało sił. *Bardz. Boet.* 150. *ib.* 145. Bieg i 'ście gwiazd. *Warg. Wal.* 90. Jeśliby woda sobie nową drogę albo 'ście nalazła, i tymby grunt twój rozwarła.... *Szczerb. Sax.* 485. Miał młyn, a przy tym wolne 'ście wody. *ib.* 248. (ściek, koryto, łożysko). Strzałą rozdzielone powietrze, tudzież się zaś zbiegło, że żaden nie wie 'ścia onéj strzały. 1 *Leop. Sup.* 5, 12. (śladu). Serce człowiecze wymyśla drogę swoję, ale pan sprawuje 'ście jego. *Radz. Prov.* 16, 9. Pan patrzy na drogę waszę i na 'ście, którym idziecie. *W. Jud.* 18, 6. *Birk. Dom.* 163. W labiryncie tym wiele jest lochów i 'szcia podziemnego. *Warg. Radz.* 23. Najtrudniéj raz z drogi prawdy spaść, potym im dłużéj 'szcia, tym daléj w las. *Smotr. Ex.* 91. (im daléj, tym gorzéj). Wolne 'ście przez państwo. *Warg. Cez.* 6. przejście, Durchgang, Durchzug. Namówił ich do opuszczenia świata a 'szcia do zakonu. *Wys. Aloj.* 553. Wiele mówiono o tym 'ściu jej za mąż. *Biel.* 540. o tym pójściu jej za mąż, o tym zamęzciu, małżeństwie, (*ob.* pójść za mąż); die Verheurathung, Heurath (von Frauenzimern). — §. W szachach: 'Szcie, jazda, ciąg; ein Gang, ein Zug im Schachspiele. W szachach jedno 'szcie przeglądać trzeba z drugiego. *J. Kchan. Dz.* 81. Uczyniwszy kilka 'szcia bardzo misternego, dał mu met. *Garn. Dw.* 159.

— ŚCIE, *terminatio secundae personae pluralis Perfecti, e gr.* Daliście, pisaliście etc., *ob. Annotat. de litera* S.

'ŚCIEBAĆ, *ob* Naściebać.

ŚCIEC, ściekł, *f.* ściecze *med. dok.*, Ścieknąć, *f.* ścieknie *jednll.*, Ściekać *niedok.*; *Boh.* stecy, stekati: *Slov.* stékati, społu têcy *confluere*, ztekati, dołu têcy *defluere*; *Vind.* odtezhi, doltezhi; *Ross.* стечь, стекать; — 1) ścieka *vel potius* zcieka co zkąd, zpływa, zpada; herabfließen, herabträufeln, hinab sich ergießen, ablaufen. Dachy są dlatego, iżby łatwiej deszczowa woda ściekać mogła. *Gorn. Dw.* 411. Wody, które z dołu były, zciekły a spłynęły do morza. 1 *Leop. Jos.* 3. Tam strumyk mrucząc z daleka Na zieloną trawkę zcieka. *Teat.* 53. *b*, 4. *Leszcz. Class.* 18. Woda Drużbacka ścieka do blizkiéj rzéki. *Petr. Wod.* 6. Ściekanie, *ob.* Ściek. — *Allegor.* Krew' Chrystusa na nas ściekając, grzechy nasze obmywa. *Karnk. Kat.* 211. Na kogo czyja wina jakim sposobem spływa, temuć się przywłaszcza; bo jeślić się nie przywłaszcza, toć nie spływa; jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 387. — §. *Verb. neutr., tr. fig.* Wszystkam od łez prawie ściekła. *Chrośc. Ow.* 148. prawiem się rozpłynęła, ich jerfloß faßt in Thränen. Na cóż mię chowa śmierć, wziąwszy synów obu? Na to żebym ja łzami ściekł do grobu. *Pot. Syl.* 75. in Thränen ins Grab herab fließen. Tu bracia nasi krwią ściekli do kropli. *Jabł. Buk. S*, *b.* (krew' z nich kapała). Krwią droga ona ściekła. *ib. R*, 3 *b.* Już zbroję, już ma potłuczone skronie, Już krwią ściekł, a wżdy nie znać tego na nim. *P. Kchan. Jer.* 193. Spocone mu w bluszczu ścieka czoło. *Zab.* 10, 66. *Koss.* die schwitzende Stirne träufelt. — 2) Ścieka co dokąd, abo gdzie = ścieka się, do kupy się zbiega, zusammenfließen. Ściekanie rzék wespół = zbieganie. *Cn. Th.* 983. Wszystkie rzéki ściekają się ku morzu, a wżdy morze nie pełne. *Radz. Eccles.* 1, 7. Wytrwaj, na koniec razem wszelka pociecha na ciebie się ściecze. *Pot. Syl.* 223. — 3) Ściekać na nieprzyjaciela, wyciekać, wycieczkę robić, wypadać; einen Ausfall machen, über einen herfallen. *Ne quis extra ordinem in hostem pugnaret*; aby kto z wojska na nieprzyjaciela nie ściekał, nie walczył. *Mącz.* Nasi ściekając z zamków, często nieprzyjaciela trwożyli. *Stryik.* 756.

ŚCIECIE, *ob.* Ściąć. ŚCIEG, *ob.* Ścig.

ŚCIĘGACZ, ŚCIĄGACZ', a, *m.*, żyła klejowata; *Vind.* biela shila, nategnowa shila, stegnoshila, krepna shila, kita; *Ross.* становая жила, (cf. sucha żyła); die Flechse einer Muskel; n. p. Ściegacz myszek, *tendo musculorum. Krup.* 4, 2. ŚCIĘGACZKA, i, *ż.*, binda, die Binde. Ściegaczka wiązała mu oczy. *Zab.* 5, 247. *Min., Mon.* 69, 597. ŚCIĘGACZOWY, a, e, die Muskelflechsen betreffend. Błona ściegaczowa. *Krup.* 4, 2. 'ŚCIĘGNĄĆ, *ob.* Ściągnąć. 1. ŚCIĘGNO, ŚCIĘGNO, a, *n.*, ŚCIĘGNECZKO, a, *n., dem.*, od ściągania; sprężysta skórka, która w ciele kości z kościami zwięzuje, *ligamentum. Krup.* 4, 153. wiązadło, die Sehnen der Gliedmaßen, Spannadern. Tych zwierząt pożywać macie, które w nogach mają ścięgneczka przydłuższe ku skakaniu po ziemi. *Radz. Lev.* 11, 21. *Bibl. Gd. ib.* — §. *Alils.* Ściegno *est* ud, der Schenkel, *alias* kirść, das Hüftbein. *Cn. Th.* 983. *Krup.* 3, 49; *Boh.* stehno *femur*; *Slov.* stehno; *Sorab.* 1. feženo; *Sorab.* 2. ſeżogno; *Carn.* stêgnu; *Vind.* stegnu, bedru, glieshna, kolp *coxa*; *Bosn.* steghno *coxa*, *coxendix*; *Rag.* stêghno, stegânze *coxendix*, (stjêgn *elychnium*); *Croat.* sztêgno, *coxa*; *Dal.* sztegno; *Slav.* stegnah; *Hung.* tzomb; *Eccl.* [стегно 2], пстесы = ледźwie, (остегнъ, остегны spodnie długie, стьгна ulica). Ściegno, *coxendix. Urs. Gr.* 185.

2. 'ŚCIEGNO, 'STEGNO, STEGNISKO, a, *n.*, [*Goth.* staigs, *Germ.* Steg; *Etym.* ścigać 2]; od ścia = ślad, trop; [*Eccl.* стьгна *platea* 2]; *Ross.* втечка, die Spur, der Fußtapfen. Ściegna wołów, ślady, tropy. *Klon. Wor.* 23. Drogi tam już nie było, tylko trop zwierzęcy I stegná udeptane, któredy do wody chodzili. *Tward. Pasq.* 49. Gdzie tylko pójdzie, smalec jej stegna cechuje. *Zab.* 6, 161. *Min.* Po stegnach, po drogach, chodzili by jakie mary. *Tward. Misc.* 101. *Tward. Wł.* 185. Niech cię ustraszą przeszłe interegna, Mokre krwią Polską pokazując ściegna. *Kchow.* 261. Wysłał ściegna znakami zwycięztw, gdzie się tylko obrócił. *Psalmod.* 15, (cf. ścigać), *inde* ustegnić.

ŚCIEK, u, *m.*; *Boh.* ztok, odtok, (cf. stok, stek); *Bosn.* vodotoeje; *Carn.* odtêk, odtêkânje; (*Vind.* stekva = cysterna); *Ross.* стеченіе, истокъ, водошева, водотечіе, водошечь; — 1) *potius* ZACIEK = zciekanie wilgotności zkąd dokąd, zpływ, spływ; der Abfluß, Ablauf. W dołach bez ścieku woda gnije. *Stas. Buf.* 44. Ulice w Londynie mają ściek do Tamizy. *Pam.* 85, 1, 9. Zadziwiające dawnych Rzymian ścieki podziemne. *N. Pam.* 11, 226. (kanały, Wasserleitungen). Abdachów albo ściekania

wody, nie może żaden na sąsiedzki grunt puszczać. *Szczerb. Sax.* 36. (*Boh.* samoteč *protropum*). — §. Wieszcza słotnych ścieków kawka. *Hul. Ow.* 127. pluty. Regengüſſe. — 2) Ściek, do kupy ściekanie, zbieganie się wody, (*unde* stek), zlew; das Zuſammenrinnen, Zuſammenfließen. Tygrys i Eufrat, gdyby się zeszły, i w ściek jeden się zebrały, I gdyby swe wzajemne wody pomieszały.... *Bardz. Boet.* 153. (w jedno koryto, łożysko, cf. prąd). — *Pr. et fig.* Miasto ściekiem rozmaitéj gawiedzi napchane. *Nar. Tac.* 2, 452. — *Anat.* Ściek mleczny, z błonek utkana pustość na ściek czyli na skład mleka w tyle brzucha. *Perz. Cyr.* 1, 43. Stek mleczny. *Krup.* 2, 65. *receptaculum chyli*, das Milchbehältniß am Rückgrade. ŚCIEKAĆ, *ob.* Ściec. ŚCIEKŁY, a, e, mokry od czego, kapiący czym; von etwas fließend, triefend, naß. Głowa cierniem ukłóta, twarz krwią ściekła i policzkami odrapana. *Sk. Kaz.* 173. Ściekła źrzenica od wina. *Hul. Ow.* 64. — §. Tęgim mrozem ściekłe rzéki, spławne wody, Stanąwszy, w kryształowe zmieniły się lody. *Zab.* 13, 155. płynące rzéki, ſtrömende Flüſſe.

ŚCIELĘ, *ob.* Słać. ŚCIEMNIEĆ, *ob.* Ciemnieć. ŚCIEŃCZYĆ, *ob.* Cieńczyć.

ŚCIENNIK, a, *m.*, 1) ościenny sąsiad, ościennik, der Gränznachbar. Sąsiedzi stykający się z sobą, *collaterales*, w prawie zowią się ściennikami. *Zabor. Geom.* 358. Ścienniki, które mają przyległe ściany z dobry czyjemi. *Herb. Stat.* 229. *et* 230. *Czack. Pr.* 2, 205. — 2) Ściennik, czterdzieści pasm nici lub przędziwa. *Tr.*, ein Strähn oder eine Haſpel Garn. ŚCIENNOŚĆ, *ob.* Ościenność. ŚCIENNY, a, e, od ściany; *Ross.* стѣнный, Wand-. Duży zegar ścienny. *Gaz. Nar.* 1, 12. *Zab.* 7, 76. *N. Pam.* 14, 188. Ściennym wałem oba brzegi Osuszył pan, aż zbrojne Mojżesz przeprawił szeregi *Miask. Ryt.* 19. — *Math.* Rachunek ścienny, *calculus radicalis. Ustrz. Alg.* 2, 28. die Quadratwurzelrechnung. — §. Ścienny, ościenny, graniczący, stykający się; angränzend, Gränz-. Ścienne kopce, sypane na saméj ścianie stykających się z sobą dwóch granic, *collaterales scopuli. Zabor. Geom.* 358. Gränzhügel.

ŚCIENSZYĆ, ŚCIEŃCZYĆ, *ob.* Cieńczyć. ŚCIEPLIĆ; *Dalm.* szteplíti, *ob.* Ocieplić.

ŚCIERAĆ, ZCIERAĆ, *ob.* Zetrzeć. ŚCIERACZ, a, *m.*, który co trze, ściera. *Wład.* der Reiber, Abreiber; *Croat.* szteritel, ribácz, *f.* ribachicza; *Hung.* törö; (*Ross.* стиральный pralny). ŚCIERKA, i, *ż.*; (*Ross.* стирка pranie, bielizna); szmat jakikolwiek do ścierania, obcierania czego; *Boh.* lawičnjk, omuce, omučka, womuce, (cf. obmyć, wymyć); *Sorab.* 1. woinischežo; *Carn.* brisálu, adra, otternálu; *Vind.* zota; *Croat.* ponyava; *Bosn.* otarak, ubrus (cf. obrus), karpina; *Ross.* стиралка, утирка (*ob.* Utrzeć), отымалка, судомойка, тряпица, тряпичка, пряжка, лоскуть, лоскутокъ, лоскуточикъ, ein Wiſchlappen, Reibelappen, ein Stück Leinwand oder Tuch zum Reiben, ein Scheuerlappen. Ścierka łazienna, *ob.* Botuch. Scierka z łyka lipowego; *Ross.* мочалка, (cf. wiechieć). — Bolesław Chrobry, gdy miał kogo ukarać z młodzieży szlacheckiéj, brał go z sobą do łaźni, gdzie ociąwszy ręką swoją rózgami, z nową suknią do domu odprawiał. Ztąd podobno weszło starożytne przysłowie: dać komu ścierkę po łaźni, to jest, ociąwszy pogłaskać. *Nar. Hst.* 7, 291. Ścierka gruba do drapania ciała, grzebło, drapaczka. Ścierka do potu, czoła, twarzy, nosa, *ob.* Chusta, Chustka. Józef ścierki rozpięte miał, by na nie spuścili ciało od drzewa Jezusowe. *Odym. Św.* 2. *K k* 3. chusty, płachty. ŚCIERKOWY, a, e, od ścierek, Wiſchlappen-; *Ross.* тряпичный.

ŚCIERŃ, i, *ż.*, ŚCIERNIE *plur.*, ŚCIERNISKO, a, *n.*, końce źdźbeł po żęciu w ziemi pozostałe, die Stoppeln; (*Boh.* strn; (*Carn.* stern - czas żniwa); *Vind.* stern, shitnu steblu, steblu, sternje, steblouje; *Croat.* sztérn, ztern; *Bosn.* strrin). Po zżęciu kłosia ścierń palają. *Otw. Ow.* 29. Tam były snopki zboża i ścierń świeżo żęta. *Przyb. Milt.* 361. Ściernie na rżysku i pszeniczysku podorać. *Zaw. Gosp.* Ściernia z rol nikomu nie przedawać, bo przez to plonnieją role. *Haur. Ek.* 19. Chwaściste rżyska abo ścierń na przyczynek karmi każ kosić. *Haur. Sk.* 57. Rozszedł się lud zbierać ściernika. *Budn. Exod.* 5, 12. — §. Ściernisko, rżysko, pole zżęte, na którym ściernie: *Boh.* strnjsko, strnistě; *Slov.* strnistě; *Hung.* tarló; *Sorab.* 1. ztžerniżczo; *Sorab.* 2. žischczo; *Carn.* sternishe; *Vind.* sterniſhe, starniſhe; *Rag.* starnischte; *Bosn.* strrinischte; *Croat.* szternische; *Ross.* жниво, соломенные стебли, (cf. żniwo); die Stoppeln, das Stoppelfeld. Zbierane po ściernikach kłoski. *Leszcz. H. S.* 154. ŚCIERNISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen ściorni, ſtoppliçht; *Vind.* sternjast, sterniſhen, sternoujast.

ŚCIERPIEĆ *f.* ścierpi *med. dok.*; *Vind.* sterpeti; *Ross.* стерпѣть, утерпѣть, утерпливаю; *Eccl.* подъяти, подъемлю. (cf. podjąć); znieść, cierpiąc wytrzymać, wytrwać; erdulden, ertragen, aushalten, ausſtehen, leiden. Umiem i niedostatek ścierpieć; umiem znieść dostatek wszystkiego. *Zygr. Gon.* 354. Dziwne excesa czyni; już tego i sam pan bóg ścierpieć nie może. *Star. Ryc.* 21. Nie mógł Jehowa więcej ścierpieć złości spraw waszych. *Budn. Jer.* 44, 22. Często cierpiąc, trafia się, co ścierpieć nie możesz. *Min. Ryt.* 4, 154. Ścierpieć tego nie mogę. *Teat.* 23. *b*, 40. Wszyscy są tobie podobni, jeśli cię ścierpią u siebie. *Teat.* 2. *c*, 52. Jęczmień ścierpi wszelakie powietrze, tak zimne jak gorące. *Cresc.* 161. — *Cum Dativo:* Ścierpieć komu, folgować mu, pobłażać mu; einem nachſehen, mit ihm Geduld haben. Śmierć nie ścierpi żadnemu. *Kanc. Cd* 293. Łajał Melsztyński Głowaczowi; wszakże mu to ścierpiał dla zamieszania Rzpltéj. *Biel.* 307. Ścierpcie też i mnie, że też będę mówił; a gdy odmówię, śmiejcie się, będzie-li się wam zdało. 1 *Leop. Job.* 21, 2. *et* 36, 1. — *Intrans. medium:* Głogowe drzewo na wszelkiej ziemi się rodzi, i w każdéj krainie ścierpi. *Cresc.* 429. (wytrzymuje). "ŚCIERPNY, "ŚCIERPIANY, ŚCIERPLIWY, a, e; *Ross.* стерпимый; znośny, mogący być ścierpianym; erträglich, leidlich, auszuhalten. Pchły kąsanie nieścierpliwe. *Ezop.* 77. Gdy nieścierpnemi razy kłócia serdecznego cierpiał, ś. Kostkę prosząc, folgę utrzymał. *Chodk. Kost.* 74. W niescierpianych ciężkościach Nie ustał pan w swych lu-

tościach. *Kanc. Gd.* 66. ŚCIERPNĄĆ, ŚCIERPŁY, *ob.* Cierpnąć.

ŚCIERW, a, u, *m.*, padło, martwe zwierzę; (*Etym.* ścierać, zetrzeć, trzeć, cf. czerw); daß Aas; *Sorab.* 1. zčerb, mordwe cžẽwo, flaknenez, mreyenez; *Sorab.* 2. zerwischczo; *Boh.* mrcha, mršina (*ob.* Mercha), umrlčina; *Slov.* mršina; *Carn.* mẽrha, mershina, merlatina; *Vind.* merha, merlatina, merletina, merfhina, merzina, mertvo, truplo (cf. trup), mertvu truplu, zerklina, fmerdlina, sefmrajena merha, deratnina, dertvina; *Croat.* mẽrha, merczina, (merczvarim *excarnifico*); *Bosn.* mrriçina, telesina; *Rag.* marzina, martaz, sopisàlina; *Ross.* стерво, стерва, стервятина; (сгервенѣть, остервенѣть wściec się z gniewu), мертвечина, мертвячина. Orły na ścierwy padają, jako są marchy końskie. *Cresc.* 623. Tam się orłowie zlatują, gdzie ścierw czują. *Rys. Ad.* 66. Kruk, gdy ścierwu dopadnie, naprzód się do oczu rzuci. *W. Post. W.* 2, 124. Nie inaczéj się pochlebnicy zbiegają do tych, gdzie czują co wziąć, jako krucy do ścierwu. *Kosz. Lor.* 41 *b.* Ścierwie smrodliwy, obrazie szpetności. *Past. Fid.* 114. — §. Ścierw, n. p. koński, mięso na kościach, to co o ludziach mówiąc, ciało, Luder auf den Knochen, Fleiſch. Koń przepadzisty, ścierwa przepadzistego, łatwo nabierający ścierwa, i opadający z niego. *X. Kam.* ŚCIERWIK, a, *m.*, *zdrobn.*, n. p. I wrona ma przekwinty, to ścierwik, to żółwik. *Bielaw. Myśl. E i i j i.* ŚCIERWISKO, a, *n.*, miejsce, gdzie ścierwy wyrzucają, der Schindanger. *Tr.*; *Boh.* mrchowište, mršnjk. "ŚCIERWISTY, a, e, — o *adverb.*, otyły, lejbowaty; fett, dick. Kawalkator powinien być ciała nie ścierwistego, ani wróblego. *Hipp.* 38. (*Sorab.* 1. žčerbané, zčerboyitẽ *cadaverosus*). ŚCIERWOWIEC, wca, *m.*, mucha lśniąca się, jakby była miedziana; najwięcej na trupach i ścierwach się pokazująca, *musca cadaverina. Kluk. Zw.* 4, 392. *Lad. H. N.* 112. die Aasfliege. ŚCIERWOWY, a, e, od ścierwu, Aas-, von Aas. *Tr.*

ŚCIESAĆ, ŚCIOSAĆ, *cz. dok.*, ciosać obrobić, zuſammen zimmern, abzimmern; *Ross.* стесать, стесывать.

ŚCIEŚNIĆ, ZCIEŚNIĆ; *Slov.* stẽsnugi; *Sorab.* 1. zklutžu, *ob.* Cieśnić.

ŚCIESZKA, *ob.* Ścieżka. ŚCIĘTY, *ob.* Ściąć.

ŚCIEŻA, (*Boh.* stežege; *Carn.* tezhaja; *Vind.* durni zhegel, vratni tezhai = *cardo*); na ŚCIEŻĄ, na 'ŚCIEŻAJ, na ŚCIEŻ otworzyć, na rozcież, na oścież; *Ross.* на стѣшь, на стѣжь, ſperrweit, angelweit aufmachen; (*Carn.* steshâj *expansis manibus pedibusque*). Tak szefelinem w podwój uderzyła, Aże się drzwi na 'ścieżaj otwarły strzaśnione. *Otw. Ow.* 95. Otworzcie drzwi pokoju na 'ścieżaj. *Bardz. Trag.* 160. W prawą i w lewą bogów przedniejszych pokoje Stoją, mając na 'ścieżaj otwarte podwoje. *Zebr. Ow.* 6; (*valvis apertis*). Niedbalstwo wszystko na ścież otwiera nieprzyjacielowi. *Zab.* 11, 179. — (ŚCIEŻAŁY, ŚCIĘŻEĆ, *ob.* Ciężeć). — ŚCIEŻKA, 'STECKA, 'STECZKA, 'STEDZKA, 'STEŻKA, i, *ż.*, ŚCIEŻECZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; (*Boh.* stezka, steżnjk (cf. cesta droga), chodnjk, chodniček (cf. chodnik), pěšina, pěšinka; *Slov.* chodnjk, šlepege, (cf. šlepić); *Sorab.* 1. zčežka; *Sorab.* 2. feżaschka; *Carn.* stesa, (zęsta *via*); *Vind.* stesda, stesa, pohojen pot; *Croat.* sztẽza, zteza, (sztiszka, jẽz *septum*); *Slav.* staza; *Bosn.* staza, pût tiesni, klanaç, uliciça; *Rag.* stàza, pûtaz, drûm, *vulg.* klânaz; *Ross.* стезя, стежка, тропа, тропина, тропка, тропинка, (cf. trop); *Eccl.* [стьza *semita* 2], тропинка, цѣста, улица, особливо предъ лавками торговыми). (*Etym.* ście, iście, iść; cf. *Germ.* Steig, Steg; [*Goth.* staigs 2]; *Svec.* stig; *Finl.* tie; *Esthl.* tee); droga dla pieszych lub konnych ciasna, der Fußſteig. Ścieżka przez śnieg; *Vind.* gas, stesda po fnegi; *Carn.* gâs, (cf. gacie). Ścieżka poboczna, manowiec *Ross.* заулокъ. Ścieżkami, nie gościńcem bitym się puścili. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. On przecię zdrowy na koniec przychodzi, Gościniec mija, ścieżkami uchodzi. *P. Kchan. Jer.* 252. Na ścieżkę ty z gościńca nie bocz dla złej drogi. *Zab.* 13, 279. *Trẽb.* Dla ścieżki gościńca nie opuszczaj. *Rys. Ad.* 9. (pewniejszego się trzymaj). Udaje się przeciwną od gościńca ścieżką. *Psalmod.* 33. Zewsząd otoczony jestem rolą bogacza; ledwo sam wązką ścieżeczką przejść mogę. *Siru. Qu.* 4. Drogi tam nie widać, prócz między łoziną 'steczka ciasna była. *Tward. Pasq.* 55. *Vestigia recentia*, nowe świeże tropy, dopiero uczyniona 'stecka. *Mącz.* Jordan wód swych cofnął, a 'steckę przestroną działał idącym. *Kanc. Gd.* 117. 'Stedzka. *Bardz. Trag.* 367. Szedł swą 'steżką do chaty. *Przyb. Ab.* 88. Gotujcie ścieżki panu swemu. *Rej. Post. D d d b.* Boże nie daj nam z ścieżki niebieskiéj na gościniec piekielny nigdy zstępować. *Hrbst. Nauk. J* 3. Odstąpili ścieżek prawdy. *Psalmod.* 30. — §. Ścieżka flisowska, *ob.* Trel. ŚCIEŻKOWY, a, e, od ścieżki, Fußſteigs-. *Cn. Th.* 984. ŚCIEŻNIK, a, *m.*, co ścieżki naprawia, *semitarius. Mącz.* ŚCIEŻYSKO, a, *n.*, niewygodna, przykra ścieżka, ein übler, unbequemer Fußſteig. Obwiódł lud swój ścieżyskami; a potym na ciasnym i trudnym ścieżysku przysiada; *callis*, *trames. Krom.* 580.

ŚCIĘŻYĆ *cz. dok.*, obciążyć, beſchweren, belaſten. Widzisz te cienkie płonkowe pniaki, Winnemi grony w koło ściężone. *Chod. Gesn.* 7.

ŚCIG, ŚCIEG, u, *m.*, dziurawienie igłą szyjąc, miejsce między jedną a drugą dziurką igłą przekłótą; *Germ.* der Stich im Nähen; *Bosn.* zadivgljaj; (*Rag.* stjégh = chorągiew'; *Ross.* стежка szew, стегнуть, стегать ściegami szyć; *composita* настегать, изстегать, перестегать, перестегивать, простегать, простегивать, подстегнуть, подстегать, подстегивать, состегать, устегать, устегивать, стежникъ szewczyk). Ścieg u krawca i szwaczek znaczy za każdym sztychem zaciągnienie nitki w szyciu. *Magier. Mskr.* Polskim ściegiem, Francuskim ściegiem szyć, u krawca i szwaczek sposób odmienny zakładania brzegów materyi lub płótna do zszywania. *ib.* Przyhaftował cyrulik koniec przeciętéj kiszki kilkoma ścigami iglanemi do brzegu rany brzuchowéj. *Perz. Cyr.* 2, 27. Haftować tę ranę szwem kuśnierskim rzadko dając ścig od ścigu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Filis smutnemi ściegi wyszywa klęski Dorydy. *Karp.* 1, 57. Piękna chorą-

giew'; Polka z córkami Spartańskim ściegiem ją szyła. *Kniaź. Poez.* 1, 147. *et* 86.

ŚCIGAĆ *med. niedok.*, Ścignąć *jednll.*; *Boh.* stjhati; *Bosn. et Rag.* stighnuti; (cf. *Germ.* ſtecken, einem nachſtecken, geſtochen kommen, Steckbrief; *Lat.* 'stigare, instigare; *Graec.* στιγειν); gonić za kim; *Carn.* dervim; *Vind.* preganjati, pretirati, prepojati, poditi, pohilati, nahiluvati, hitati, nahituvati; *Ross.* усѣдить, nachjagen, nachſetzen, einzuholen ſuchen, verfolgen. Wstań, a ścigaj te mężе; a gdy je pościgniesz, mówże im .... 1 *Leop. Genes.* 44. (ruszaj, machaj za niemi). Kto wiele ściga, mało dogoni. *Lach. Kaz.* 1, 361. Uciekającéj nie chciéj żony ścigać. *Pol. Syl.* 509. Ściganie, *ob.* Pogonia; *Ross.* суронка, суронъ. Ścigać kogo przez listy, einen Steckbrief nachſchicken. — *Fig. et transl.* Nie mogę ku Jorkowi wasz zapęd Marsowy Ścigać po wielkim morzu; ale powróconych Muza ma witać będzie w ogrodach zielonych. *Karp.* 3, 68; (*suivre. De Lille*). Zawsze na wojnie tych największe niebezpieczeństwo ściga, którzy najbardziej pierzchają. *Pilch. Sall.* 115. Nie mogąc cnotą zrównać, chciał ich ścigać męstwem. *Jabł. Tel.* 278. (naśladować, nacheifern). — §. *Aliter:* Ścigać kogo przed sądem = instygować nań, auf einen vor Gericht inſtigiren. Zalecamy instygatorom, ścigać w sądach sejmowych osoby wzwyż oskarżone o występki popełnione. *Gaz. Nar.* 1, 531. Ścigać czego na kim = patrzać czego na kim, mścić się czego na kim; ſich wegen etwas an jemanden halten, ihn dafür anſehen, ihn in Anſpruch nehmen. Cokolwiek panu zginęło, na słudze tego ścigał. *W. Genes.* 31, 39. (z ręki jego tego szukał. *Bibl. Gd.*). — *Similiter:* Czy przeto, że wiarołomca korzystać może z przemocy, ściganym być nie ma na sławie! *Ust. Konst.* 1, 38. karanym na sławie, przez rozgłoszenie zdrady jego hańbionym; an ſeiner Ehre geſtraft, geſchändet. — §. Ścignąć; *Boh.* stihnauti; *Ross.* стигнуть; dogonić, dosiądz; einholen, erjagen, erreichen. Goń te łotrzyki; bo bez wątpienia ścigniesz je. 2 *Leop.* 1 *Reg.* 30, 8. (dościgniesz). (Orzeł) Gdy słońca niemal śmiałym sięga lotem, iż go nie ścigną, wrzeszczą w dole wrony. *Zab.* 13, 14. *Zabł.* Tu stań, by co się tam dzieje ścigło twoje oko. *Przyb. Milt.* 241. — Ścigniony, ścigły; *sed potius negative:* Nieścigniony, nieścigły = którego dogonić nie podobna, uneinholbar, unerreichbar. Tak raczo biegły nieścignione konie, Że mogły równać z prędkich orłów lotem. *P. Kchan. Jer.* 255. Kto nieścignione wiatrom przyprawuje skrzydła? *Zimor. Siel.* 215. Orzeł nieścigniony. *Zab.* 13, 14. *Zabł.* Punkt nieścigły okiem. *Suszyc. Pieśn.* 3, *T* 2 *b.* Cud rozumem nieścigły. *Zab.* 15, 29. *Kniaź.*

ŚCINAĆ, *ob.* Ściąć. ŚCINACZ, a, ŚCINAJ, ja, *m.*, miano charta. *Byd.*, Name eines Windſpiels. Pędzi konno przez zwierzyniec; a za nim capaj, łapaj, ścinaj, dołoż, dwa smycze chartów. *Teat.* 20. *b*, 52.

*ŚCIÓ! n. p. Wół, gdy do niego mówią ścio! zaraz rozumie. *Haur. Sk.* 50; *Ross.* сюда, tu! hierher!

ŚCISK, u, *m.*, nacisk, tłoczenie się ludzi, lub rzeczy, Gedränge; *Sorab.* 1. cžižeženeza; *Carn.* stis, (stiska, stiskavneza, presha = prasa); *Vind.* tiſh, tiſhanje, stiſs, stisk, tlazh, saklep, klupa, stiſnilu, vihkernilu, preziep, (stiska, stiskalu, stiskauniza, preſha = prasa); *Bosn.* stisg, (tjesk, utjesk; *Rag.* tjés = prasa); *Ross.* заторь, свалка, давка, (cf. dawić). Ścisk wielki, każdy się drze, jak kto może, jeden drugiego popycha, łokcie się w ścisku wycierają. *Teat.* 20. *b*, 121. *Suszyc. Pieśn.* 1, *D* 2. W wielkim ścisku *Ross.* заторно. — §. *Transl.* Ścisk, ucisk, uciemiężenie, bieda; *Vind.* stiskuvanje, obtiſhanje, teſhava, nadluga, riva, Drang, Gedränge, Noth. Choć pod czas ścisku i dolegliwości Wzdychać do jego będzie łaskawości. *Chrośc. Job.* 98. Ścisk teraz na mnie zewsząd; uczynieli to, śmierć mi płaci: nie uczynię-li, nie ujdę rąk ich. 1 *Leop. Dan.* 13, 22. Napełnione są biodra moje boleścią, żdżymanie a ścisk mię zdjął, jako żdżymanie téj, co rodzi. 1 *Leop. Jes.* 21, 3. (ucisk. 1 *Leop.*). Ścisk, krzywda i gwałt ludzi. *Wiśn.* 462. Nie chcesz, aby ścisk poddanych twoich wołał na cię do nieba? obchodźże się z niemi sprawiedliwie. *Hrbst. Nauk. n.* 5. Ścisk niedostatni żywności wojska nadraził: *victus inopia. Krom.* 620. ŚCISKAĆ, *ob.* Ścisnąć. ŚCISKACZ, a, *m.*, ściskający co, der Zuſammendrücker, Preſſer. Ściskacz stalowy, sprężysty do żyły rozdętéj abo rozprężonej ściśnienia. *Czerw.* 15. ŚCISŁY, 'ŚCISKŁY, 'ŚCISKLIWY, a, e, ŚCIŚLE, ŚCISŁO, 'ŚCISKLE, 'ŚCIŚLIWIE *adverb.*, mocno spojony, szczelny, ciasny; enge, genau an einander. Ścisły szyk *Tr.* Tak ściśle się skupili mężni wojownicy; jak ściśle budownik spaja ściany w murze. *Dmoch. Il.* 2, 103. Byłam ściśle złączona z tobą przez przyjaźń, spodziewam się złączyć jeszcze ściślej przez związek małżeński. *Zab.* 14, 312. Ziemia twarda i ścisła. *N. Pam.* 17, 205. (tęga, zbita, gęsta). — §. Ścisły, wązki, nieszeroki, niewielki; ſchmal, klein, gering. Równina między górami w szerz bardzo ścisła. *Warg. Radz.* 128. Sekty swéj bronią, powiadając ją być drogą ścisłą i trudną, od świata odwodzącą. *Zarn. Post.* 2, 406 *b.* Azaż nie widzimy, jako ścisłą jest umiejętność nasza, jak mało tych rzeczy, które umiemy! *Petr. Et.* 74. Ściskle. *Petr. Pol.* 158. *et* 2, 46. W ścisłych granicach siedzę. *Warg. Cez.* 4. Moje rzeczy bardzo ścisłe. *Alb. na Woj.* 18. (majątek bardzo mały, ciasno koło mnie). — §. Ścisły, nieszczodry, mrzygłod, liczykrupa, *Vind.* stiſnjen, skop, terd, terdoviten, dersbliu, karg, genau, filzig, ſehr ſparſam. (*Ross.* сцислить, сцислять obrachować, *ob.* 'Czcić, 'Czysło). Jan ś. bardzo skromny a ścisły żywot wiódł. *Zarn. Post.* 12 *b.* (wstrzemięźliwy, surowy). Na swego zły, skąpy i ścisły, a na obcego dobry, hojny i rozrzutny. *Krom.* 250; (*restrictus*). Ludzie ściśli zbierają z wielkim usiłowaniem *Budn. Apopht.* 68. Ściślejszego 'skępca nigdy nie widziałem. *Zebr. Zw.* 155. Nam trzeba przyjaciela, któryby cudzego nie pragnął, a swego nie był ściśle skąpym. *Corn. Sen.* 249. (żeby nie był skněrą). O sobie samym myślić, ściśle jest i łakome serce. *Sk. Kaz.* 137. Nie mamy być tak ściśkliwi w jałmużnach i miłosiernych uczynkach *W. Post. W.* 196. — *Similiter:* Dla wielkości szarańczy był ten rok bardzo ścisły. *Papr. Ryc.* nieurodzajny, ubogi, skąpy; ein ſehr unfruchtbares, dürftiges, knappes Jahr. — §. Ścisły, akuratny, na piędź nie chy-

biący; accurat, genau; *Carn.* almatne, stuprav; *Vind.* marlivu, tinku, doskerbnu; *Ross.* исправный, исправенъ, исправно, точный, точенъ, точно, точнехонько, въ обрѣзъ; *Eccl.* зжатый, зжато, испытно, испытнѣ. Oddasz ścisły rachunek bogu za najostatniejszego kmiotka. *Kras. Pod.* 2, 200. Od służących ścisłe usłużenia wyciągamy. *Kras. Pod.* 2, 56. Każdą literkę w pismie ś. każą ściśliwie zachowywać. *Bial. Post.* 9. — §. Ścisłe znaczenie lub branie słowa którego = najwłaściwsze, genau beſtimmt, eigentlich, eigenthümlich. Słowo to właśnie i ściskło wziąwszy. *Petr. Et.* 207. Niewola przez się, to jest, ściśle wzięta, nie ma u nas miejsca; ale.... *Kras. Pod.* 2, 228. — §. Ścisłe prawo, ostre, twarde, surowe; hart, ſcharf, ſtrenge. Klasztor najściślejszego zakonu. *Tr.* — 2) Ściśliwy, mogący być ściśnionym, zuſammenpreßbar. ŚCISŁOŚĆ, ŚCISKŁOŚĆ, ŚCIŚLIWOŚĆ, ści, ż., ciasność, nieprzestronność, szczelność; die Enge, die Genauigkeit. Ścisłość przyjaźni. *Past. Fid.* 92. Ścisłość czasu krótkiego. *Krom.* 254. Ścisłość w robocie, w postępowaniu, akuratność; Genauigkeit, Accurateſſe; *Vind.* marlivost, doskerbnost, tinkust, pounost; *Ross.* точность, исправность, опредѣленность. — §. Ścisłość, skąpstwo; *Vind.* stisnjenost, terdust, dershlivost, terdovitnost, Genauigkeit, Kargheit. Ściskłość jest, gdy ochraniamy grosza, nie dajemy gdzie potrzeba i przystoi. *Petr. Et.* 256. Gdzie ludzie wolni, tam o szczodrobliwości królewskiej rychlej, a niżli o ścisłości jego radzą. *Orzech. Qu* 9. — §. Ścisłość, ubóstwo, niedostatek; Armuth, Dürftigkeit. Bolesław Łysy o ścisłość, o niedostatek, o mierziączkę ludzi swych przyszedszy, ledajako błąkał się. *Krom* 258. Szaleństwo sadowić się na tych ziemskich ścisłościach, i rozszerzać dzierżawy swe na téj nędznéj ziemi. *W. Post. W.* 3, 199. — §. Ucisk, uciemiężenie; Gedränge, Bedrängniß, Drangſal. Po śmierci Atyli, Hunowie od pogranicznych zwojowani i do wielkiéj ścisłości przywiedzieni byli. *Krom.* 15. — §. *Aliter:* Ścisliwość, n. p. powietrza, *compressibilitas. Hub. Wst.* 190. snadność by być ściśnietym, die Preßbarkeit. ŚCISNĄĆ, *f.* ściśnie, ścisnę *cz. jedn.t.*, Ściskać *niedok.*; *Boh.* stisknauti, stjskati, stiskowati, scwřjti (cf. zewrzeć), saużiti; *Sorab.* 2. schischczażsch; *Sorab.* 1. zczižczu, zklutżam; *Vind.* stisniti, ostisniti, stiskati, stiskovati, tishati: *Carn.* stisneti, stisnem, stiskam = drukować, (*ob.* Wycisnąć); *Croat.* ztisznuti, ztiszkat, ztiszkam, ztischem; *Dal.* ztizknuti; *Rag.* stisnuti, stiskati, stisnijvam, stiskijvam, stjescliti; *Bosn.* stisnuti, izmeciti; *Slav.* stisnuti; *Ross.* стиснуть, стискивать; *Eccl.* сожимаю, зжимаю: ciskając ścieśnić, stłoczyć, sprasować; zuſammen drücken, zuſammen preſſen, verengen. Ściskacz, narzędzie cyrulickie do ściskania żyły rozdętéj abo rozprężonéj. *Czerw.* 15. Ściskać rękę w pięść. *Cn. Th.* 985. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mię wyciął, czy miał rękę rozwartą, czy w kułak ściśnioną? *Teat.* 31, 57. Kleszczami co ściskać. *Cn. Th.* 985. Gdy mu ptak rękę paznoktami mocno ściskać począł, rzucił go. *Sk. Dz.* 1148. Kobiety trzymają się ściśnione i szlochają. *Teat.* 13, 78. (w kupie). Tak byłem ściśniony u stołu między osobami, żem bokiem siedzieć musiał. *Kras. Pod.* 2, 131. (w takim tłoku, ścisku, w takiéj prasie). Szedł Jezus, a za nim szła tłuszcza bardzo wielka, i ściskała go. 1 *Leop. Marc.* 5, 24. Widzisz, że cię tłuszcza ściska, a powiadasz, kto się mnie dotknął? 1 *Leop. Marc.* 5, 31. Do kupy ściskać, zbijać; zuſammen häufen, zuſammen drängen. Co jeno miał sił w onej dobie, Wszystkie gromadzi, i w kupę je ściska. *P. Kchan. Jer.* 145. Ściskać grosz ku groszowi, skąpić. *Mącz.* zbijać grosze, zuſammen ſparen, knauſern. Co ociec twój niemały czas zgromadzał, ściskał, palce oblizował, głodu przymierał, tyś tego wszystkiego do roku nie miał. *Falib. R* 3; (*Slov.* otec stiskal, a syn wiskal; *prodigus est natus, de parco patre creatus*). Iż się kurczątka zwabić nie dały, gdy je kokosz wabiła, gdy skrzydła swoje rozciągała, więc też teraz już skrzydła swoje ścisnęła, kurczęta niewdzięczne opuściła. *Żarn. Post.* 3, 530. To pełne, to szermując skape czynili sztychy, To wyciągnieni, to w się ściśnieni i zbici. *P. Kchan. Orl.* 1, 32. skurczeni, zebrani; eingezogen, in ſich hinein gebückt. — *Similiter:* Dzień się i słońce przed chmurami ściska, Które wychodzą z piekielnéj ciemnicy. *P. Kchan. Jer.* 194. Ściskać co związkiem, ściągać mocno. *Cn. Th.* 985. feſt zuſammen ziehen. Ściśniesz suknią pasem złotym. 1 *Leop. Exod.* 29, 6. (ściągniesz. 3 *Leop.*). Ja jestem mocno ściśniony, popuść, zmiłuj się. *Teat.* 17. *h*, 48. Ścisnął konia ostrogami. *Boh. Dyab.* 3, 181. Zwarł go ostrogami, er gab dem Pferde die Sporen. Ta szata mię pod pachą ściska. *Tr.* Bót mię ściska = gniecie, der Stiefel drückt mich, *Ross.* трутить, тручу. Kto wiele obejmuje, mało ściska. *Cn. Ad.* 405. Ściskać wargi, zęby = ścinać, die Lippen, die Zähne zuſammen beißen. Ścisnąwszy zęby, krzyknął gniewem poruszony *Otw. Ow.* 520. Z gniewu już dłużéj nie wytrzyma, już ściśnie zęby, już oka przymruży. *Pot. Arg.* 479. Powiem wam i uczynię, że się zadziwicie, I że wargi ściśniecie i brwi nakrzywicie. *P. Kchan. Orl.* 1, 259 — Ściskać słowa, z przymusem i powoli mówić; die Wörter zuſammen beißen, gezwungen und nicht frey fort ſprechen. Tak mówiąc ściskał w zębach słowa, dla udawania spokojności. *Stas. Num.* 2, 11. — *Gramm.* Samogłoski á, é, ó, gdy są ściśnione, piszą się z znakiem prawym. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 242. gdy się nieotwarto wymawiają, gedämpfte, nicht hell ausgeſprochene Selbſtlauter. — §. *Imitatio Lat.* Tyś mię ściskającego w domu tę praca, a nie śmiejącego na świat ją wydać, napominał. *Petr. Ek. ded.* (*cf. nonum prematur in annum*). — *Aliter:* Zimno ściska, ciepło rozrzedza. *Stas. Buff.* 41. stęża, die Kälte drückt zuſammen, verdickt, z. B. die Luft. Ściśnione mrozami bagniska i rzéki, ułaciły przystęp do fortecy. *Nar. Hst.* 3, 45. gdy się ścinały od mrozów, zmarzłe, gefroren. — §. Ściskać kogo, cieśń mu czynić, w szranki go kłaść, ciemiężyć go; einen drängen, drücken, in die Enge treiben, eintreiben, bedrücken. Ściskać rozchody = ujmować. *Cn. Th.* 985. Ściskał go niedostatek, długi i wzgarda. *Sk. Dz.* 1150. Wierność poddanego Oswobodziła pana zciśniętego. *Przyb. Luz.* 78. Możniejszy ubogiego ściska. *Biel.* 211. Na państwo Tureckie

mają ze wszystkich stron uderzyć i ścisnąć go zewsząd. *Pam.* 85, 2, 73. Miasteczko to było w srogim oblężeniu, a już mocami onemi i głodem onym bardzo było ściśnione. *Rej. Post. N n* 5. Nikogo nie ściskajcie, ale przestawajcie na 'żołdziech waszych. 3 *Leop. Luc.* 3, 14. (nikogo nie nędźcie. 1 *Leop.*). Faraon ścisnął lud. 3 *Leop. Exod.* 5, 23 (znędził. 1 *Leop.*). Nie chciał poddanych ściskać podatkami. *Sk. Dz.* 65. Bliźniego swego ściskał *Sk. Kaz.* 450. Tak oni sami i dobra ich mogą być od kredytorów ściśnione. *Chełm. Pr.* 148. Jestem biedą ostatnią ściśniony. *Kulig. Her.* 41. Ludzie święci, im więcéj smutkami bywają ściśnieni, tym więcéj niebieskiego dobra żądają. *Wróbl.* 6. Nie zażywaj źle łaskawości, aby cię moc nie ścisnęła. *Sk. Dz.* 1127. — Ściska co serce » dolega, boli serce, serce się nad tym kraje; es drückt etwas das Herz, es macht dem Herzen Schmerzen, thut dem Herzen wehe. Ból mi mocno ścisnął serce. *Teat.* 7, 25. Odchodzą z sercem żałością ściśnionym. *Stas. Num.* 2, 96. *Węg. Marm.* 1, 145. Ściśnione miałem boleścią serce, patrząc na domy mizerne. *Kras. Pod.* 2, 16. Ścisnęły zewsząd serce trwogi. *Odym. Św.* 2, *K k* 3. — §. Ściskać kogo, uściskać go z przyjaźni, 'obłapiać go: einen umarmen, an sein Herz drücken, die Hand drücken u. s. w.; *Boh.* obgijti, (cf. objąć); *Sorab.* 1. wobpžimnu, wokoscham: *Vind.* objet, objemati, okuli gerla past, ogerliti, okul kragna perjeti, obvratiti, obramiti; *Croat.* obimati, obimljem, gerlim, gèrliti, garliti, (cf. gardło, cf. gardłować); *Dal.* zagarliti; *Rag.* garliti; *Bosn.* prighrilliti: *Slav.* gèrliti, zagèrliti: *Ross.* обнимать, обымать, обнимаю; *Eccl.* обымаю. Na znak wiecznéj przyjaźni, ściśnijmy się po bratersku. *Teat.* 29, 68. Niechże mi się choć ścisnąć cię godzi, na zadatek przyszłéj pieszczoty. *Teat.* 14, 85. 'Ślicznie Panno Czekino, tak się całować i ściskać z żołnierzami! *Teat.* 54, 66. Jeszcze się, jeszcze 'ściskajta (*dual.* » ściskajcie) miluchno. *Groch. W.* 342 Jak się ze mną ściska, jak z bratem. *Teat.* 36, 37. Ścisnąwszy go mile, darował mu cztery wexle. *Zab.* 11, 247. Nie każdy, co ściska, prawdziwie lubi. *Zab.* 13, 527. *Zabł.* Jak prawicę moję ściska na dowód prawdziwego braterstwa. *Zab.* 8, 65. Czułość jéj moja odpowie ścisnięciem ręki. *Kniaź. Poez.* 1, 14. durch einen Händedruck. Dane słowo, ściśniona ręka, wiele u niego waży. *N. Pam.* 16, 37. Menalkas ścisnął rękę moję. *Chod. Gesn.* 238. Ona go 'obłapiła, ściskając go za szyję. *P. Kchan. Ord.* 1, 19. Padania do nóg, ściskania za nogi, całowania w ręce, podłość w sobie mają. *Zab.* 11, 69. — §. Ścisnąć ramionami. *Teat.* 34 *b*, *A* 2. zżymać się, die Achseln zucken. Ścisnąwszy ramionami, i westchnąwszy, wyszedł. *Boh. Kom.* 3, 90 Za tak wdzięcznymi słowami Ścisnął ramionami, Bo się tak wielce zdziwował. *Pieśn. Kat.* 145.

ŚCISZYĆ, *ob.* Ciszyć, Uciszyć. SCZMIĆ, *ob.* Szczmić. SCMIEL, *ob.* Ćmiel. SCOFNĄĆ, *ob.* Cofnąć. SCUDZOŁOŻYĆ, *ob.* Cudzołożyć. SCUDZOZIEMCZYĆ, *ob.* Cudzoziemczyć. SĆWICZYĆ, *ob.* Ćwiczyć.

SCYATYKA, i, *ż.*, z *Greckolac.* ischiadicus = kulszowy ból. *Perz. Lek.* 171. *Perz. Cyr.* 2, 139; denna boleść. *Sienn.* 46; biedrzna choroba, dna, *Carn.* krishnêmôr; *Croat.* ledovnicza, das Hüftweh. Kto ma scyatykę, t. j. denną boleść, ma pić ten trunek. *Spicz.* 26. SCYATYCZNY, a, e, *ischiadicus*, Hüftweh-, das Hüftweh leidend.

SCYENTYFICZNY, a, e, — ie *adverb.*, naukowy; *Eccl.* вѣдѣтельный; *ob.* Wiadomość, cf. umiejętność.

SCYZORYK, a, *m.*, z *Franc.* cisoir, nożyk do temperowania piór, skryptualik; *Boh.* cyzorálek, škrpturálek, řezáček; *Carn.* shoftrijálz; *Croat.* pioronos; *Rag.* britviza zà pêra; *Bosn.* nosgicch: *Ross.* перочинной ножичекъ; *Eccl.* перочинникъ, das Federmesser. Scyzoryk złamał, i nie może sobie pióra poprawić. *Mon.* 65, 250. Poprzerzynał te papiery scyzorykiem. *Zoł. H. T.* 250.

'SCZEK, *ob.* Szczek. SCZAROWAĆ, *ob.* Czarować 'SCZCIĆ, 'SCZEDŁ, *ob.* 'Czcić, 'czedł = czytać.

'SCZEKOCKI, a, ie, [ze Szczekocina 2], n. p. Widząc na Mazurku Szczekocką burkę.... *Kchow.* 206.

SCZERNIĆ, *ob.* Czernić. SCZERSTWIC, *ob.* Czerstwić. SCZERY, *ob.* Szczery.

SCZESAĆ, *f.* sczesze; *cz. dok.*, *Verbi* Czesać, *qu. v.*; n. p. Głowę sczesze. *Eraz. Ob. J.* uczesze, wyczesze. — §. Sczesać, *vel potius* zczesać *dok.*, Zaczesywać *contin.*, czesząc ściągnąć; *Sorab.* 1. ztžeszam; *Ross.* счесать, счесывать, abkämmen, herab kämmen. Czarne węże z włosów swoich zczesywały. *Otw. Ow.* 160.

SCZKAĆ, SCZKNĄĆ, *ob.* Szczknąć. SCZUBIĆ, *ob.* Czubić, Poczubić. 'SCZYPAWY, *ob.* Szczypawy.

S E.

'SE, *ob.* Się. SĘ, SSĘ, *ob.* Ssać.

SABASTENA, SEBESTENA, y, *ż.*, *cordia Linn.* jedwabne śliwki. *Syr.* 795, Sebesten, Brustbeeren. *Śleszk Ped.* 420.

SEBASTYAN, a, *m.*, imię świętego, patrona od morowego powietrza. *Farn. pr.*, Sebastian; Oest. Bastel; *Sorab.* 2 Basto.

'SEBRANIE, *Biel. Św.* 234, *ob.* Zebranie, Zbór.

SĘCINA, y, *ż.*, n. p. Upłynie kwartał, rok jeden i drugi, nim żołnierza jaką opatrzą sęcina. *Jabł Buk. C* 4.?

SĘDACZ, SENDACZ, SANDACZ, SĄDACZ, 'SĄDECZ, a, *m.*, ryba, *perca lucioperca Linn.*; *Boh.* candat, cendat; *Sorab.* 2. zandor; *Slav.* smúgj; *Ross.* судакъ, судачекъ, судачище; *Germ.* der Sander, Zander, Sandaal; *Dan.* sandart, sandat; *Angl.* sandel; Oester. der Schidl; ryba, wązkością głowy podobna do szczupaka, resztą do okunia *Kluk. Zw.* 3, 182. *Zool.* 181. SĘDACZY, a, e, od sędacza, Sander-; *Ross.* судачій. Sędacze mięso *Ross.* судаковина, судачина. — §. Sądecz, Sandecz, miasto w Krak. *Dyhc. Geogr.* 3, 5. *et* 14.

'SEDENTARYA, yi, *ż.*, (sedencyarya. *Chmiel.* 1, 235), z *Łac.*, życie siedzące, das viele Sitzen, sitzende Lebensart, sitzendes Arbeiten. Życie 'sedentaryą, to jest, zbytecznym siedzeniem się bawiące. *Krup.* 5, 744. Ci, którzy się 'sedentaryą bawią, rozmaitym podlegli chorobom. *Comp. Med.* 45. Może mu zaszkodzi zbytnia 'sedentarya. *Kras. Dość.* 19. Upominam, aby sobie tak bardzo nie psuli nad 'sedentaryą zdrowia; ale też zażyli potrzebnéj agitacyi. *Mon.* 70, 152. Tkaczcy synowie od rodziców mają

skłonność do 'sedentaryi. *Torz.* 104. Sedenteryą bawiący się *Ross.* сидѣльникъ, *f.* сидѣльница.

SEDLICE, ic, *plur.*, miasto Czeskie, sławne przez wody, które od niego Sedlickiemi zowią. *Dykc. Geogr.* 3, 34. *Krup.* 5, 211. Seidlitz in Böhmen, Seidlitzer Waſſer.

SEDNO, SEDNIC, *ob.* Sadno. 'SEDWASER, *ob.* Serwaser. 'SĘDY, *ob.* Sąd, sędu. SĘDYK, *ob.* Syndyk, *ob.* Sędzia.

SEDYMENT, *ob.* Fus, Ustojny, Szlam.

SĘDZIA, iego, *et* sędzi; *Boh.* saudce, sudce, sudj, rychtař; (Sudice, Sudička *Parca*, Przadka); *Slov.* sudec, saudce, richtár; *Sorab.* 1. ſudnik; *Sorab.* 2. szudnik; *Carn.* sodnik; *Vind.* ſodnik, rihtar, ſodez; *Croat.* sodez, sudaz, szúdecz; *Bosn.* súdac; *Slav.* sûdać; *Rag.* sûdaz, suditegl, sûghja; *Ross.* судія, судья; *Eccl.* сѫдникъ, судитель; der Richter. Sędzia jest osoba, która rozsądek wydawa, o jakiéj sprawie między dwoma spór wiodącemi. *Sax. Porz.* 6. Sędzia jest mówiącym prawem *Gorn. Wł. II* 4 *b.* Ztąd rzeczony jest sędzią, *judex*, *quasi jus dictans*, iż sądzi i dekreta prawne wyrzeka. *Szczerb. Sax.* 407. Sędzia ziemski. *Kras. Pod.* 2, 145. der Landrichter. Sędzia miejski, der Stadtrichter, (cf. wójt). Sędzia kryminalny (*Vind.* kervoſodnik). Sędzia zapaśników *Eccl.* страстоположникъ, подвигоположникъ, утрижитель. Żaden w swéj sprawie sędzią być nie może. *Mon* 64, 412. *Rys. Ad.* 79. *Sax. Art.* 27. Każdy na się łaskawy sędzia. *Cn. Ad.* 342. Niemasz człowiekowi we wszystkich jego postępkach bliższego i sprawiedliwszego świadka i 'sędzi nad swoje każdemu sumienie. *Sandr. Ex.* 6. Niewiniuchna, jak stary sędzia. *Teat.* 20. *b*, 10. (sumnienie ma przestronne). Sędzia sprawiedliwy; *Eccl.* правосудецъ, *Graec.* δίκαστής, *oppos.* неправосудецъ Sprawiedliwym sędzią jestem; *Eccl.* правосудствую *Graec.* δικαιοδοτέω. — Sędzia od stron obrany, *ob.* Jednacz, rozejmca, polubowy; *Eccl.* судіи изволный, der Schiedsrichter. — Sędzia wszelaki, rozsądnik, der Richter (überhaupt). Jak się ty z ludem swym sprawujesz, Takim 'sędzim (sędzią) nad sobą uczujesz. *Groch. W.* 251. Ktoż mię postawił sędziem abo dzielcą nad wami? *Sekl. Luc.* 12. On jest 'sędziem (sędzią). *Morszt.* 144. Józef był sędzią braci swojéj i wszystkich Egiptczyków. *Hrbst. Nauk. B* 4. — 'Sędyk, (*ob.* Syndyk) = sędzia, n. p. Jeden z nich opłonąwszy jedyk, Prosi, téj kłótni bądźże We Pan sędyk. *Zab.* 15 183. 1. 'SĘDZIAK, SENDZIAK, a, *m.*, sędzia, der Richter. *Petr. Pol.* 197. Pierwéj żydzi byli bez królów, tylko mając sędziaki. *Sk. Kaz.* 615. Księgi sędziaków w bibli, *libri judicum Sk. Kaz.* 3. Rzekł Mojżesz do 'sędziaków Izraelskich .... 1 *Leop. Num.* 25, 5. (do sędziów Izraelskich. 3 *Leop.*). — [2. SĘDZIAK, z *tureck.* sandżak n. p. 2] Sędziaki u Turków. *Gwagn.* Sendziak, rządca jakiéj prowincyi, właśnie jak u nas wojewoda. *Warg. Radz.* 32. — SĘDZIANKA, i, *ż.*, córka sędziego, des Richters Tochter. SĘDZIC, a, *m.*, sędziego syn, des Richters Sohn. 1. SĘDZINA, y, *ż*, sędziego żona, abo też; która spór jaki rozsądza; *Boh.* rychtařka: *Slov.* richtárka; *Vind.* ſodniza, die Richterinn. Niech We Pana głowa będzie sędziną. *Zab.* 15, 183. — (2'. SĘDZINA, od sędu, (*ob.* Sąd, *G.* sędu), faska, ein Faßchen. Grona ku zachowaniu kłaść w niejaką sędzinę czystą, przytłaczając dobrze. *Cresc.* 331). — SĘDZIECKI, SĘDZIOWSKI, a, ie, 'SĘDZINY, a, e; *Ross.* суденскій, судьинъ; do sędziego należący, Richter=, den Richter angehend. Sędziecka stolica. *Modrz. Baz.* 333. Sądząc zarobić, więcéj wygrać, niż strona, co zyskała dekret, to sędziowski sekret. *Kras. W.* 21. Na twarz nic nie dano sędziną; za pokojem 'było bez sędziego. *Zebr. Ow.* 4. SĘDZIELIZNA, SĘDZIOŁ, SĘDZIWY, *ob.* Szedziwy. SĘDZTWO, SĘSTWO, a, *n.*, *ż.* 1) urząd sędziecki; *Slov.* rychtářstwj; *Vind.* ſodnia, ſodstvu; *Croat.* szudchia; *Rag.* sûdstvo; das Richteramt. Na to sędztwo postanowił syna jego. *Weresz. Reg.* 36. Sęstwo najwyższe Rzymskie, *praefectura praetorii. Sk. Dz.* 521. Sęstwo częstokroć fabryk i korupcyi profesyą. *Zab.* 16, 166. Pompejusz przyjaciół Cycerona do sestwa w téj sprawie nie miał przypuścić. *Siem. Cyc.* 442. (do sądzenia téj sprawy). — *ż.* 2) *collect.* Sędzia z sędziną, der Richter mit ſeiner Gemahlinn.

SEGIETA, y, *ż.*, lektyka, die Sänfte, der Tragſeſſel. *Tr.*

SEJM, u, *m*, 'SIJEM, 'SJEM, (*Papr. Gn.* 3. *Petr. Pol.* 245), 'SIEM (*Warg. Cez.* 19); *Boh.* sněm, (cf. snátek pobranie się w stan małżeński; *Slov.* sniem, zhromaždeni; *Carn.* sejmn, semejn, smejn = jarmark, semnishe = plac taneczny kiermaszowy; *Vind.* ſeim, ſeimen, ſinijm = jarmark; ſem, ſemenj, ſenjem, zerkouni obhod = kiermasz, ſeimiſhe = targowisko); *Croat.* szejem, szajam, szênyem; *Dal.* szajam, pazar = jarmark; *Ross.* сѣмъ, сонмъ, сонмище schadzka, zbór; (сусмъ, суймъ utarczka, spotkanie się, zejście się); *Eccl.* сѫмьнище, сѫбрание, сѫборъ — (*Etym.* jąć, zjąć, zjęty, 'sjetv = zbieram *vide observ. de litera* s = z); — 1') sejm, jakiekolwiek zgromadzenie, gromada, zebranie, schadzka, zjazd; *Dal.* zkupschina: *Croat.* szpravische, zkupische, szkupchina, zbor orzachki; *Eccl.* тръжьство, тръжище, (cf. targ, targowisko), die Verſammlung. *Coetus hominum celebrare*; 'sijem abo zjazd jaki trzymać abo zebrać. *Macz.* Przyzwali Jeroboama, zjechawszy się na 'siem, i ustawili go królem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 20). (zgromadziwszy lud. 3 *Leop.*). Ludwik cesarz z Eugeniuszem papieżem w Akwisgranie 'siem położyli. *Biel. Św.* 79. (zjazd, kongres). Król wyjechał na 'siem Lubelski. *Hrbst. Odp.* 273. (trybunał). Sejm świętych ludzi w Nicenie. *Biał. Post.* 3. (synod, zbor). Był sejm abo synod w Szmalkaldzie, dla uśmierzenia i zgodzenia sekt. *Baz. Hst.* 45. Będą was sądzić na swych 'synodziech abo 'sejmiech. 1 *Leop. Math.* 10, 16. będą was wydawać do rady. 3 *Leop.*; (do sądu). Na dniu ostatnim, przed sejmem wszystkiego świata. *W. Post. W.* 177. Żądając sobie tego błogosławieństwa przeczystéj panny, wszyscy się z stron dalekich i zamorskich na on czas zeszli. O jaki to był sejm, tak miłym na przeczystą dziewicę patrzeniem wsławiony. *Sk. Żyw.* 2, 115. — §. Wszyscy ci są cudzołożnicy, sejm zdradziecki. *Budn. Jer.* 9, 2. (zgraja przestępników. *Bibl. Gd.*), Izali prawdziwie sejmie sprawie-

dliwość mówić będziesz? *Budn. Ps.* 58, 1. (o zgromadzenie! *Bibl. Gd.*). — § Z teraźniejszych częstych głównych sejmów planet zwierzchnich, dziwne rzeczy czasom teraźniejszym opowiadali. *Podw. Wroż.* 34. (z potykania się, zejścia się). Pisali o dziwnym sejmie planet zwierzchnich, i o konstytucyach ich, które na swych sejmach stanowili. *ib.* 55. — 2) *Polit.* Sejm, zgromadzenie trzech stanów, całą Rzpltą reprezentujących, to jest, króla, senatu i rycerstwa czyli szlachty, pod imieniem posłów w pewnej liczbie od ziem, województw, powiatów wybranej. *Nar. Hst.* 7, 66. *Krom.* 689. *Herb. Stat.* 237. *Sorab.* 1. rayske habo krayowske zkhadžwano; *Vind.* deshelfki den, kralestveni den, der Reichstag. Sejm konwokacyjny, elekcyjny, koronacyi; sejm ordynaryjny, extraordynaryjny; sejm walny; konfederacyjny. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 93. *et* 255. Sejm doszły, sejm przerwany, zerwany. *Ld.* 'Sejm niewieści, wiersz Marc. *Bielskiego.* Apelacya ma być na wielkie roki, albo na sejm walny. *Tarn. Ust.* 71. 'SEJMIE, 'SEJMĘ = zdejmie, zdejmę, *ob.* Zdiąć. SEJMIK, u, *m.*, zjazd szlachty na miejsce wyznaczone w województwie lub ziemi; *Vind.* deshelni vkupsbor, deshelsku spravifhe, der Landtag. Sejmik przedsejmowy, sejmik posejmowy czyli relacyjny, sejmik deputacki, sejmik gospodarski. *Biel.* 246. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 226. *Krom.* 456. *Vol. Leg.* 3, 171. *Herb. Stat.* 237. Na zjazdach powiatowych czyli sejmikach. *Pam.* 84, 736. SEJMIKOWAĆ *med. niedok.*, sejmik odprawować, Landtag halten. SEJMIKOWY, a, e; (*Croat.* szejemszki, szenyméni = jarmarkowy; *Carn.* smajne dan, = dzień jarmarczny); od sejmików, Landtags =; *Croat.* orszachkoszpravischni, zborni, (cf. orszak, cf. zbor). SEJMOWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*; *Boh.* sněmowati; (*Croat.* szenymújem, szejmújem *nundinor, mercatum exerceo*); 1) sejm odprawować, Reichstag halten. O czymże innym teraz sejmują, jeśli o dźwignieniu królestwa nie radzą? *Orzech. Qu.* 9. — 2) Papieża w Rzymie nie nalazł, z którym sejmować i o dobrem pospolitym radzić pragnął. *Sk. Dz.* 1107. (kongres mieć). — 2') Sejmować. *Sienn.* 302 = zdejmować, *ob.* Zdiąć. SEJMOWY, a, e; *Boh.* sněmowni; od sejmu, Reichstag =. Izba sejmowa. *Ld.* Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejmy; dlaczego choroba ta nazwana sejmowa; *morbus comitialis. Boh. Dyab.* 2, 195.

'SEJWAN, u, *m.*, z *Persk.*; sajban; namiot z przodu otwarty. *Czart. Mskr.*, ein vorne offnes Zelt.

SEK, u, *m.*; *Ital.* secco; wino słodkie Hiszpańskie, lub z wysp Kanaryjskich. *Krup.* 5, 106. der Sect. Od kufy Malwazyi, Alekantu, Kanaru, Seku po 4. zł. *Vol. Leg.* 3, 564. Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Hiszpańskie, Seki, Madery. *Vol. Leg.* 2, 1253.

SĘK, u, *m.*, (*dem.* Sączek *qu. v.*); *Boh.* suk, stonek; *Sorab.* 1. szuk; *Sorab.* 2. szuk, szuzk; *Vind.* fok; *Carn.* gèrzha; *Bosn.* ghrriecjo, frrisg, sçvor; *Ross.* сукъ, (сучье gałęzie); *Eccl.* сучьи; (Rieder. Zacke = gałąź); §. 1) początek gałęzi w drzwie, najwięźlejsza i najtwardsza część drzewa, cf. konar; der Knorren, der Auswuchs der Aeste, das Aſtloch. Z sęków obcinać, pasenkować, trzebić, sztucować. *X. Kam.* Sęk trudny do rozbicia. *Zab.* 3, 238. — §. *Inde:* Sęk = trudność, przeszkoda; Schwierigkeit, Hinderniß, feſter Knoten. Tu sęk; tu twarda kostka. *Cn. Ad.* 1180. da ſteckts, da liegt der Hund begraben. W tym sęk, jak go poznać. *Teat.* 2. *b*, 118. To jest sęk i główna przyczyna owej wielkiéj trudności, któréj doznajemy w zbywaniu płodów naszych. *Pam.* 85, 1, 756. Jeśli szkuta uwiąźnie na haku, Już tu sęk na cię ſliſie nieboraku. *Klon. Fl. H* 2 *b.* Teraz mi sęk zadałeś, którego nie ruszę. *Zabł. Amf.* 30. Wielką zmyślność i język pohamować żony, Trzynasty tu Herkula sęk niezwyciężony. *Zab.* 8, 364. *Kniaź.* Rychlejbym się być spodziewała w grobie, niż w takim niebezpiecznym sęku. *Pot. Syl.* 68. Tak twardego trudno dobyć sęku. *Pot. Arg.* 230. Nauka ta ich zdaje się coś, lecz gdy przyjdzie do sęku, rozum jéj przeciwny jest. *Zab.* 13, 67. (gdy na orzech przyjdzie, gdy przyjdzie orzech zgryźć, wenn es zum Treffen kommt). *Vereor, ne isthaec fortitudo in nervum erumpat denique*; obawiam się, aby ta śmiałość na sęk nie trafiła; abyś tak wysoko nie naciągał, aż się stronka spada. *Macz.* — *Vulgar.* Jechał was sęk, *Mon.* 64, 725. (niech was kaci wezmą). *Teat.* 54. *b*, 75. — §. W sieci, w sitowiu sęka szukać = zrzędzać, ganić, gdzie nie ma przyczyny, trudności wynajdować bez potrzeby; hofmeiſtern, tadeln, Schwierigkeiten auffuchen, ohne Noth und Urſache. Kto w sieci sęka szuka, niechaj go obieszą. *Pot. Jow.* 232. Najdą starzy i w sicie sęki i skrupuły. *Pot. Arg.* 713. I o twym zdrowiu zamyślała sroga macocha, i mając kredyty u męża, sęku szukała w sitowiu. *Pot. Sol.* 100 (węzła w sitowiu szukać). — §. 2) Czarne ziele albo sęk, *anemone pulsatilla*, gatunek zawilca, zielono nim nici farbują. *Kluk. Dykc.* 1, 36; *Ross.* сонъ трава, eine Gattung Anemonen. — §. 3') Sęki, koniuszki u jeleniego rogu; die Zacken, Sproſſen am Hirſchgeweihe. *Tr.* SĘKATY, SĘKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen sęków, knorrig, äſtig, knotig; *Boh.* sukowatý; *Carn.* gerzhast; *Bosn.* frrisgiv, sçvorgliv; *Ross.* суковатый, горвистый. Sękowata jodła. *Chroś. Luk.* 85. Nagotowałem sobie dobry kij sękaty i gibki. *Teat.* 5. *b*, 62. Maczuga sękowata. *Past. Fid.* 11, *Carn.* gerjâzha, gerjâzhovza. Sękowata buława. *Chrośc. Ow.* 136. — *Fig. tr.* Twardy a sękowaty pień radzić i myślić o tym. *Żebr. Zw.* 41 *b.* — *Aliter:* Rozpieszczonemu każda rzecz zaszkodzić więcéj będzie mogła, niżli owemu sękowatemu, co przywyknie z młodu i złemu i dobremu. *Rej. Zw.* 7. SĘKOWATOŚĆ, ści, ż, *nodatio, e. gr. abietis. Cn. Th.* 986. die Knorrigkeit, Äſtigkeit.

SEKATURA, y, ż., utrapienie, utrapiona rzecz; eine wahre Plage, eine Secatur, Beſchwerlichkeit. Niesłychane znosić musiałem sekatury i prześladowania od domatorów, którzy stolicy nie znają. *Mon.* 70, 244. Pomyśl, żebym wolny był od téj sekatury. *Teat.* 19. *b*, 15. SEKATOR, SEKATORKA, *ob.* Sekut, Sekutnica.

'SEKIEL, n. p. Koń Sekiel. *Kchow.* 51, t. j. koń z pogranicza Siedmiogrodzkiej ziemi, ein Pferd von der Siebenbürgiſchen Gränze; nazywają się n. p. milicye pograniczne Siedmiogrodzkie Szekelij Fö Darubanok. Sekhely w We-

gierskim języku = granica; a książęta Siedmiogrodzkie brali tytuł *Siculorum comites*, t. j. narodu nad granicą mieszkającego. *Czart. Mskr.* — Jest na stajni sekiel farbowany. *Kchow.* 93, *ob.* Farbować. SEKIELCZYK *demin*, n. p. Niech jeno ociec raczéj przyniewoli Syna do trąby, a nie do wioli, Niechaj go raczéj widzi w siedle Na dobrym siekielczyku, a nie przy zwierciedle. *Kchow.* 39.

SEKRET, u, *m.*; (*Boh.* sekrýt, pečet = pieczęć); §. 1) tajemna, sekretna wiadomość, tajemnica; *Carn.* skryvnust; *Eccl.* тайная, daß Geheimniß. To tylko, co dwóch wiedzą, sekretem się zowie. *Węg. Org.* 7. Swięta rzecz nader sekret, skarb to niezrównany, Bo nie z nabytéj bryły, jak pieniądz ulany, Lecz cząstką duszy naszéj i ztamtąd dobyty, O czym sam jeden bóg wie, a z nim i ty. *Nar. Dz.* 5, 101. Sekretu się zwierzyć, jest wolność stracić. *Zegl. Ad.* 222. Sekret zwierzony zamykaj pieczęcią. *Zab.* 13, 345. Sekret ten, między nami tylko wiadomy być powinien. *Teat.* 21. *b*, 13. Miałbym sekret pewny ci objawić. *Teat.* 45. *d*, 92. *Wyb.* Wszak ty wiesz, że ja do sekretu dobry. *Teat.* 15. *c*, 40. Pewien jestem, że mi tego sekretu dotrzymasz. *Boh. Kom.* 2, 319. Że się o tę pannę stara, to nie sekret. *Teat.* 26. *c*, 40, (cf. baby na trecie o tym gadają). Twój dowcip może nam wiele wydać sekretów natury. *Boh. Kom.* 4, 145. — Sekret, sekretność, tajemność, die Heimlichkeit, daß Geheimniß. Przy lchmść Panach to mówię; nie ma tu żadnego sekretu. *Mon.* 64, 50. Radzimy bez sekretu, ani go chowamy, Choć wiemy, że sekret jest duszą dobréj rady. *Opal. Sat.* 191. Być obowiązanym do sekretu. *Niemc. Król.* 1, 62. (do milczenia). Zalecam ci jak najściślejszy sekret. *Teat.* 55. *d* 55. Więcéj nie powiem, bo mi sekret nie dopuszcza. *Boh. Kom.* 2, 181. Ale proszę o sekret, proszę ciebie, aby Nikt tego nie mógł dociec, osobliwie baby. *Zabł. Zab.* 9. proszę o milczenie, Verſchwiegenheit. Jak na spowiedzi, miéj to w sekrecie. *Jabł. Ez. B* 3. Miejże w sekrecie, com mówił. *Teat.* 35. *c*, 18. No no no! dajże pokój, przynajmniéj w sekrecie Między sobą to miejmy, gdyby się na świecie O tym miano dowiedzieć.... *Zabł. Amf.* 8. Powiedział mi to, lecz w wielkim sekrecie. *Jabł. Tel.* 180. ganz in Geheim, als ein großes Geheimniß. Chciałem z tobą mówić w sekrecie. *Teat.* 41, 121. sam na sam, unter vier Augen. — Pod sekretem mogę ci powiedzieć. *Teat.* 19. *c*, 18. pod obowiązkiem sekretu, mit Bedingung der Verſchwiegenheit. Mówiło to się przed dobrym tylko przyjacielem, i to pod sekretem. *Zach. Kaz.* 1, 215. Tylko pod sekretem, bo też i mnie pod sekretem jest powierzono. *Teat.* 19. *c*, 18. Tak ta niesława pod sekretem rozeszła się już może po wszystkich sąsiadach. *Zach. Kaz.* 1, 214. — §. *Eccles. Ruth.* [Sekret, *średn. łac.* secretum missae, xięga zawierająca porządek jakim msza ma być odprawiana. *Du Cange* 2] Twoim zdaniem nic po graduałach, po traktach, po ofertoryach, po sekretach, po komuniach i po postkomuniach; bo tych wszystkich w ewanielii nie napisano. *Vim. Kam.* 124. — §. 2) Sekret, prywet, ganek, dwór, garderoba, kancelarya; der Abtritt, daß Häuſel, daß Prewet, daß geheime Gemach; *Ross.* нужникъ, нужное мѣсто. *Forica*, pospolity sakret abo domek do potrzebowania; *latrina*, domowy abo osobliwy sakret. *Mącz.* SEKRETARKA, i, *ż.*, od sekretów kobieta, wiernisia, die Secretairinn. *Hor. Sat.* 250. — §. Od sekretnego pisania, od pióra kobieta. SEKRETARSKI, a, ie, od sekretarza, Secretairs-. Sekretarski urząd = SEKRETARSTWO, a, *n.*, daß Secretariat. SEKRETARYA, yi, *ż.*, izba sekretarska, die Secretariatsſtube. — §. Sekretarya = sekretarstwo, sekretarski urząd, daß Secretariat, (cf. pióro). August ofiarował Horacyuszowi sekretaryą w swoim gabinecie. *Mon.* 70, 558. SEKRETARZ, a, *m*, od pisania rzeczy wszelakich, sekretu nieraz wymagających; der Geheimſchreiber, der Secretarius, Secretair; *Boh.* tagemnjk; *Carn.* skryvnovedesh; *Croat.* otáynik; *Rag.* potájnik; *Bosn.* potajnik, koji pisce postajne stvari gospode, (2. potajnik, koji krije); *Eccl.* таинникъ [*qui sacris est initiatus* 2]; *Ross. obs.* дьякъ, (cf. dyak). Dla wielości sekretarzów, gdy każdy z pisarzów i komorników, chodząc do komory królewskiéj (do gabinetu), sekretarzem się zowie, postanowiono, aby jeden był zawżdy sekretarz, który ma wiedzieć tajemne odprawy Rzpltéj. *Herb. Stat.* 32. Sekretarz Wielki Koronny, Krongroßſecretarius. SEKRETER, u, *m.*, gatunek biórek do pisania i schowania papierów, eine Art Schreibekaſten, Schreibetiſche. *Teat.* 19. *b*, 11. SEKRETNIK, a, *m.*, człowiek sekretny, ein Geheimnißvoller. Mospanie sekretniku, mów bez bojaźni. *Teat.* 20, 81. SEKRETNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* saukromný, saukromj; *Slav.* otaini, otajini, potajan; *Bosn.* potajni, skroviti; *Ross.* тайкомъ, таемъ, уходомъ, уходкою; *Eccl.* тай. *Sk. Zyw.* 1, 215, *ob.* Tajemny.

SEKSTERN, SEXTERN, u, *w.*, papieru arkusz w sześcioro składany; *Vind.* dvanaistina, dvanaistnost, ein in ſechs Theile gebrochner Bogen. Papier do pisania w kształt mniejszej książki zszyty, ein Heft Papier zum Schreiben; *Ross.* тетрадь, тетрать, тетрадка. Napisałem lekcyą moję bez żadnéj omyłki; otoż mój sextern. *Teat.* 24. *c*, 29. Rozdziera swój sextern. *ib.* 31. To, co ty mówisz, na moich sexternach przyszłego mego kazania jest. *Orzech. Qu.* 192.

SEKTA, y, *ż.*; *Slov.* strona w nauce jakiéj rozróżniona, eine Secte; *Slov.* sekta; *Hung.* szakadás; *Rag.* nàsljedba; *Croat.* nasljeda, rázdel, (*ob.* Naśladować, *ob.* Rozdział); *Ross.* толкъ, (*ob.* Tłumacz). Filozoficzne zgromadzenia, zwane sektami, zaszczyciły się nazwiskiem mistrzów swoich. *Kras. Pod.* 2, 152. — §. *In malam partem.* Odszczepieństwo, kacerstwo, eine ketzeriſche Secte; błędliwa nauka, osobliwa rota, mająca osobliwe mniemanie, naukę i wiarę w wielu rzeczach. *Mącz.* SEKTKA, rotka. *Mącz.. dem.* SEKTARSKI, a, ie, odszczepieński, kacerski, heretycki, ſecteriſch. SEKTARSTWO, n. p Pietyzm, Zinzendorfianizm, skłonność do sektarstwa, rozpostarły się daleko. *N. Pam.* 9, 299, *ob.* Odszczepieństwo, kacerstwo, heretyctwo. SEKTARZ, a, *m.*, naśladowca czyjéj nauki, zwolennik czyj, der Anhänger einer Secte. Zeno nauczał na miejscu nazwanym Stoa; od którego sektarze jego rzeczeni byli stoikami. *Mon.* 70, 786. — §.

Odszczepieniec, kacerz, heretyk; ein Sectirer, ein Ketzer. Sektarze uporne. *Sk. Dz.* 244. Sektarze, świętokupcy, świętokradcy. *Biał. Post.* 250. *Sk. Dz.* 309.

SEKULARYZOWAĆ *cz. niedok.*, przenosić z stanu duchownego na świecki, ſäculariſiren. Opactwa i prelatury w Szwabii sekularyzować się mają. *N. Pam.* 15, 124. SEKULARYZACYA, yi, *ż*, przeniesienie do stanu świeckiego, die Säculariſation.

SĘKULEC, lca, *m.*, kół z sękiem, który się wbija przy końcu hartuflu dla utrzymania onegoż. *Magier. Mskr.*

SEKUNDA, y, *ż.*; §. a) połowa minuty, eine Secunde, die Hälfte einer Minute. — §. b) Sekunda, sekundowanie, pomoc; Beyſtand, Hülfe. Wkrótce nam Cezar w sekundzie przybędzie. *Chrośc. Luk.* 177. Niech w bogu swoje męstwo, swoję siłę kładzie, A bez jego sekundy nie myśli o zwadzie. *Pol. Zac.* 56. *SEKUNDANIA, ii, *ż.*, n. p. Pożyteczniejszać jest dać na wielkie miejsce syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy się jeno na rybałdyą albo sekundanią sadzi, a o nauki nie dba. *Glicz. Wych. M* 1? SEKUNDANT - pomocnik pojedynku. SEKUNDOWAĆ - pomagać pojedynkowi.

SEKUT, SEKUTNIK, SEKATOR, a, *m.*, utrapieniec, dokuczający drugiemu, z którym tylko sekatura; der einen zuſetzt, warm macht, ein läſtiger Menſch. Patrzaj, jak ten sekut łże. *Teat.* 16. *b*, 120. SEKUTNICA, y, *ż.*, SEKATORKA, i, *ż.*, utrapiona baba, dokuczliwa; ein wahrer Plagegeiſt, ein läſtiges Weib. Tę sekutnicę dziś jeszcze rózgami otnę. *Teat.* 27, 47. Żona mi kością w gardle stawa, Będąc najgorszą w świecie babą sekutnicą. *Zabł. Amf.* 28. *Treb. S. M.* 128. SEKUTNY, a, e, — ie *adverb.*, dokuczliwy, utrapiony; läſtig; beſchwerlich, plagend, einem zuſetzend. Za cożeś tak sekutna, za coś taka jędza? *Treb. S. M.* 61. Baba sekutna. *Pot Arg.* 455 *Klon. Wor.* 44. *Haur. Sk.* 104

SEKWANA, y, *ż*, rzéka we Francyi. *Wyrw. Geogr.* 21, die Seine in Frankreich, ein Fluß.

SEKWELA, i, *ż.*, konsekwencya, skutek, wniosek z czego, wypadek, co za czym idzie; die Folgerung, die Folge von etwas. Przykład ten niebezpieczny był dla sekweli szkodliwéj *Tward. W. D.* 39. Podejźrzany poseł białejgłowie, Podejźrzana godzina, podejźrzana mowa. Sekwela pewnéj śmierci z tych przyczyn gotowa. *Min. Ryt.* 2, 180. Nietylko czas, ale i miejsce i okoliczności i sekwele narodzenia mojego, od boga z największą oznaczone były mądrością. *Mon.* 74, 60. — *Jurid.* Pójdzie to w sekwelę, *res haec afferet judicaturis exemplum, quod sequantur. Cn. Th.* 986. *Sekl.* 40, (cf. prejudykata). SEKWENS, z *Łac.* następujący, lub też następstwo, kolej; der Folgende, Sequens, die Nachfolge, die Reihe, n. p. Mego pana do kozy zapakowano; teraz na mnie sekwens. *Teat.* 22, 131, jetzt iſt die Reihe an mich. — §. Ciąg pewnego następstwa kart we grze, n. p. Sekwensy, honory. *Mon.* 76, 728. SEKWESTR, u, *m*, SEKWESTRACYA, yi, *ż.*, odłożenie spornéj rzeczy abo persony do ugody. *Cn. Th.* 987. Gdy sam sąd przez się bierze, abo komu innemu zleca, rzeczy jakowéj doczesną opiekę, téj prawo daje tytuł sekwestru. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 2, die Sequeſtrirung; *Boh.* důwěrnjk, (cf. dowierzyć). — *Fig. tr.* Język mieć w sekwestrze. *Pot. Arg.* 75. (trzymać język za zębami). SEKWESTRATOR, a, *m.*, sekwestrem abo na sekwestr co biorący, na sekwestr co przyjmujący, der Sequeſter; Kwiernorecznik. *Mącz.* (*qu. v.*). Jeżeli rzecz, o którą spór idzie, strony sporne abo sąd komu bez właściwéj ugody składu do zachowania daje, wtedy ten zachowujący zowie się sekwestratorem. *Gal. Cyw.* 2, 65. SEKWESTROWAĆ *cz. niedok.*, na sekwestr podawać, ſequeſtriren. *Cn. Th.* 987. SEKWITO *indeclin.*, ze switą, mit Gefolge, im Gefolge. Masz przyjaciół sekwito, gdyć szczęście blask nieci, Tak jak zwykł cień za tobą iść, gdy słońce świeci. *Min. Ryt.* 3, 193. Sekwito dobre ma za sobą. *Tr.*

SELERA, y, *ż*; *Slav* celer; *Carn* sélena; *Vind.* ſeler, epih; *Croat.* zeller; *Rag.* sélen, sélena; *Ross.* селерей; *Ital.* celeri, sceleri; *Angl.* celery; *Lat.* apium selinum; die Sellerie; należy do rodzaju pietruszki, i czasem za jedno się bierze z pietruszką rzepną. *Kluk. Dykc.* 1, 45.

*SELCA, y, *m.*, (*Etym.* słać); posłaniec, der Abgeſandte. Jeśliby kto rękojmie abo posły, które zowią selce, posłane do siebie w rzeczach urzędu ziemskiego, które tak z dawna zowią, aresztując bydło, ubił ... *Vol. Leg.* 2, 946; (z zwycz. Mazow.).

*SEŁEDEC, dca, *m.*; (*Ross.* селедка = śledź); łosa na głowie w warkoczyk upleciona, eine Haarflechte. Seledec z czoła, głowa wciąż goła, Wąs, broda, Byłaby teraz wyśmiana nieraz ta moda. *Mon.* 75, 39 Kozaczek z zaplecionym czerwoną wstążką seledcem. *Kras. Dos.* 76.

SELINA, *ob.* Szelina. SEŁO, *ob.* Sioło. SELTERSKIE wody; od miasta *Seltz* w Alsacyi. *Dykc. Geogr.* 5. Selzer Waſſer. *Krup.* 5, 211.

SEMINARYUM, z *Łac.*, *ob.* Szczepnik, nasiennik, płonnik.

SEMITON, *ob.* Półton.

SEN, *G.* snu, *m.*, SENEK, nku, *m.*, *dem.*, SENECZEK, czku, *m.*, *dem. sec.*; (*Boh.* sen; *Sorab.* 1. ſon, ſpiar, ſpar, ſpano; *Sorab.* 2. ſpane, ſzna; *Carn.* sên, snâ, spanje; *Vind.* ſen, ſenj, ſni, spanje, spietje, spatje, spajanje; *Croat.* szën, szenya, szëny; *Hung* szúnnyodozás; *Rag.* sân; *Bosn.* san, drimesg, (cf. drzymać); [*Eccl.* сънъ 2]; *Ross.* сонъ, угомонъ; *Ital.* sogno, sonno; *Hisp.* suenno; *Isl.* ſuefn; *Svec.* sömn; *Lat.* somnus; *Hebr.* שנה schenach, *dormitio*); §. 1) spanie, *spik; der Schlaf, das Schlafen. Każdy człowiek pewnego czasu odpoczynku od dzieł potrzebuje, który snem przyrodzonym zowiemy. *Krup.* 1, 627. Sen jest uspokojenie wszystkich zmysłów powierzchownych. *Sak. Probl.* 225. Sen, zmysłów wszystkich związek, rzecz średnia między śmiercią a żywotem. *Biał. Post.* 121. Sen śmierci bratem. *Kulig. Her.* 67; *Eccl.* сонъ смерти братъ. O miła śmierci zmysłów, złości zapomnienie, Snie, ty dajesz w pracach odetchnienie. *Zab.* 14, 119. Snie pożądany, co rzeźwisz człowieka, I mdłe sposobnym dziełu czynisz zmysły, Gdy osłabiona uśpieniem powieka Działać nie zdoła obowiązek ścisły. *Kras. List.* 2, 149. Gdy sen padnie na ludzie, leżą a śpią *Sk. Kaz.* 502. Nynaj dziecię drogie moje,

Niech zwiąże sen oczki twoje. *Groch. W.* 367. Senku ludzie pokojący, Przyjdź senku usypiający, Lekarzu myśli strwożonych, Ciał lekarzu utrudzonych, Przychodź senku, przychodź raczy, Przychodź senku, przyjdź pieszczący! Przyszedłeś senku, a twemi Okryłeś skrzydłki czarnemi Oczki memu dzieciąteczku, Senku, o wdzięczny seneczku. *Groch. W.* 366. Pacyent sen czy spokojny miewa, czy lekki, czy ciężki, czy się często przebudza, czy się zrywa, czy leży jak pień? *Perz. Lek.* 78. Sen południowy, spanie południowe; *Boh.* poledniček, *ob.* Południować. Sen ich morzy. *Tward. Wł.* 90. Snem zmorzony powieki zasuwa. *Hul. Ow.* 210. Znędzniony przez niesen. *Stas. Num.* 1, 203. niespanie, bezsenność, Schlaflosigkeit. Niech mu płodzi ta choroba niesny. *Chodk. Kost.* 16. Pod czas głębokiego snu zginął. *Kulig. Her.* 67. Łatwa bezzbrojne i pobić ospałe, Od snu do śmierci przejście bardzo małe. *P. Kchan. Jer.* 227. Sen zapomniały, spanie twarde. *Sienn. Rej.* nieprzebudzony, nieprzerwany, letarg; *Rag.* martvillo, mártvi sân, (cf. śpik); ein Todesschlaf. Sen ustawiczny i bezmierny, subet z Arabskiego zowią. *Syxt. Szkł.* 231. Pod własną tarczą Kaost mniéj bezpieczny, Mężny Kukulin wprawił go w sen wieczny. *Kras. Oss. C* 2 *b.* (śmierci go nabawił). — §. 2) Sen, to, co się śni, marzy, widowisko senne, der Traum; *Boh.* sen; *Sorab.* 1. szohn, sén, sno, dżeczo, (cf. dziać); *Carn.* sajne; *Vind.* senj, sni, senjanje; *Croat.* szénya; *Bosn.* san, sagn, sagnanje, snenje; *Ross.* сновидѣніе, сонъ. Sen abo śnienie jest widzenie rozmaitych rzeczy pokazujących się we śnie. *Sak. Probl.* 235. Starcowie wasi będą we śnie sny miewać. 1 *Leop. Act.* 2, 17. (im Schlafe Träume haben, träumen; *Croat.* szenyati, szenyám). Sny przychodzą albo z tych rzeczy, które człowiek widzi, słyszy, albo z tych, o których myśli *Bial. Post.* 121. Sny są w dzień wymalowane obrazy, cieniem nocnym zepsowane. *Past. Fid.* 48. Jakowe sprawy, takie i sny bywają. *Budn. Apopht.* 30. Co na jawie, to we śnie. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Co kto miłuje, to i we śnie czuje. *Cn. Ad.* 575. (co we dnie kto w głowie warzy, o tym mu się w nocy marzy). Sny lekkoskrzydłe. *Zab.* 2, 396. *Nar.* Jak sen prędko z oczu ginie, Tak prędko twoja młodość i uroda minie. *Simon. Siel.* 46. Wszystko to sen, wszystko jak znikome cienie, Co sobie człek niebaczny ma za szczęsne mienie. *Groch. W.* 527. Sen okropny trapił mię całą noc. *Węg. Marm.* 1, 13. Układałam się wcześnie, ale miałam sen straszny. *Mon.* 64, 286. Sen (Schlaf) miewa przerwany, wizyj raczéj, niżli snów straszliwych pełny. *Oczk. Przym.* 523. Śnie mój, ba nie śnie, raczéj cię widzeniem Nazwę prorockim, boskim obwieszczeniem. *Past. Fid.* 311. Chciał zasnąć; porwał się strwożony, Sny nad zwyczaj dziwnemi ze snu przebudzony. *Papr. Ryc.* 27. O nieba! senże to, czy na jawie słyszę te dziwy! *Teat.* 27, 44. Leszek miał we śnie Michała archanioła widzieć. *Nar. Hst.* 5, 177. Powiedz nam sen, a wykład jego oznajmiemy. *W. Dan.* 2, 4. Wykład snów w pismie, nie ma nas wzywać do szukania wykładów snów naszych. *Sk. Kaz.* 503. *Bial. Post.* 120. Wykładanie snów, Traumdeuterey; *Eccl.* сонiерѣшеніе, снорѣшительство. Snów wykładacz, Traumdeuter; *Eccl.* соніерѣшитель, сонносудецъ. Sny niechaj snami będą, ja im wiary nie dawam. *Past. Fid.* 44. Kto snom wierzy, oszukawa się. *Rys. Ad.* 55. Sen mara. *Cn. Ad.* 1034. Mówiąc o śnie, powinno się wprzód mówić: pfe! sen mara, pan bóg wiara! a potym dopiero: śniło mi się, iż .... *Mon.* 74, 359. — Przez sen = śpiąc, marząc, drzymiąc; im Traume, im Schlafe, träumend; *Ross.* впросонь̀; (просонки, просонье lekki sen, drzymanie). Pragnący przez sen pije, a gdy się ocuci, jeszcze pragnie. 1 *Leop. Jes.* 29, 8. To co teraz do mnie mówisz, zdaje mi się, że przez sen powiadasz. *Teat.* 30. *b*, 15, *Ross.* прогрѣзить. Pałace kosztowne budują przez sen. *Birk. Kant. B* 3. O bogu żadnéj wiadomości nie mieli, o czym, jakoby przez sen mówili. *Falib. O* 2. — §. Sen, urojenie; Träumerey, Hirngespinst. Komuby się wszystkie sny alkoranu podobały? *Kłok. Turk.* 168. Pisali też nasi przodkowie czasem leda sny w kroniki. *Biel. Św.* 200.

Pochodz. *senliwy, senny, sennik, śniarz, snowida, sennodajny, sennorodny; śnić się, przyśnić się; bezsenny; usnąć, zasnąć.*

SENA, y, *ż.*, SENES, ziółko, *sena*, Sennesblätter. *Syr.* 837; *Vind.* sena, senetni listek; *Bosn.* sena, cf, siano.

SENAT, u, *m.*, w Łacińskim języku od starości zwany. *Prot. Kont. C* 3, der Senat; *Rag.* vjećhje; *Bosn.* vjecchnići, (*ob.* Wiec). Rzymianie nazwali senatem wybór najpoważniejszych swych starców. *Mon.* 76, 875. Słowo rada naddziady nasze senatowi dawały. *Czack. Pr.* 247. (stara rada. *Biel. Św.* 287 *b*, *ob.* Rada). U nas niegdy dwunastu wojewodów panowało, z których potym stał się senat. *Leszcz. Gl.* 45. Senat tedy, zgromadzenie najznakomitszych państwa obywatelów na radę i rządy państwa; senat Polski był średnim stanem królestwa. *Kras. Zb.* 2, 486. Senat, urząd senatorski, SENATSTWO, SENACTWO, SENATORSTWO, a, *n.*, Senatorenwürde, Senat; *Croat.* vechnichtvo; *Eccl.* боляpство. Cyncynnat od pługa ku senactwu przyzywany. *Crese.* 700. Senat, persony, senatorowie; die Senatoren, der Senat. Dla dostojności zwano ich ojcami, a dla wieku senatorami, senatem. *Pilch. Sall.* 13. — §. Senat, miejsce, radziecki dom senatorów; die Senatsstube, der Senat, das Rathhaus. SENATOR, a, *m.*, członek senatu; *Croat.* shenator, vechnik; *Bosn.* vjecchnik, starosillaç; *Rag.* vjecchnik, starovjecchnik, ein Senator, ein Reichsrath. Uznawam chęci i rozsądek Ich M. PP. braci moich starszych i młodszych, Ich M. PP. Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 115. Doprosić się nie można widzenia tego kowala, jakby jakiego senatora. *Teat.* 52. *c*, 58. SENATORKA, i, *ż.*, die Senatorinn, Reichsräthinn. Dziś nie ma w kraju różnicy mydlarki od senatorki. *Mon.* 69, 595. SENATORSKI, a, ie; *Croat.* vechnichki; Senator-. Zasiadanie w senacie i wotowanie przy boku pańskim, ten jest senatorski urząd i powaga. *Pim. Kam.* 371. Zwolna postępuje senatorskim krokiem. *Jak. Baj.* 187. Senatorska ulica w Warszawie.

SENDACZ, *ob.* Sędacz. SENDYK, *ob.* Syndyk. SENDZIAK, *ob.* Sędziak. SENEK, SENECZEK, *ob.* Sen. SENES, *ob.*

Sena. SENESOWY, a, e, od seny ziółka, Seneś-. Liście senesowe. *Syr.*

SENLIWY, a, e, drzymliwy, śpiący, pełen snu; *Slav.* sanan; *Rag.* sangniv; *Ross.* сонливый, сонливецъ, ſchläfrig, voll Schlaf. Na łożu gnuśnym sen drzymie leniwy, W około niego mak 'rośnie senliwy. *Zimor. Rox.* 315. Gdy senliwy głodny je, kiedy wstanie, próżna dusza jego. *Budn. Jes.* 29, 8. SENLIWOŚĆ, *ob.* Spiącość, drzymliwość; *Ross.* сонливость, die Schläfrigkeit. SENNIK, a, *m.*, snów wykładacz. *Cn. Th.* 987; *Eccl.* соніерѣшитель, сонносудецъ, der Traumdeuter; książka sny wykładająca, das Traumbuch. Miałem sennik, który mi ksiądz pleban odebrał, mówiąc, iż to jest książka zakazana. *Teat.* 16, 35. — §. Sennik, bożek snów, der Gott der Träume. — §. Sennik, któremu się często co znacznego śni, abo który sny swe rad powiada, śniarz, snowidz; *Sorab.* 1. dżeczeŕ, dżeczerski; *Vind.* senjauz, der Träumer, der oft träumt, der oft von ſeinen Träumen ſpricht. Bracia, gdy z daleka ujźrzeli Józefa, mówili, już go nie Józefem zowiąc: ono, sennik idzie. *Sk. Żyw.* 320. — *Fig.* Plato i filozofem był najpierwszym co do sławy, i najbłędliwszym sennikiem, co do wymysłów. *Mon.* 69, 30. SENNODAJNY, SENNORODNY, a, e, sen sprowadzający, ſchlafbringend. Sennodajna czarownika rózga. *Przyb. Milt.* 350. Merkury ciemne mgły sennorodnym spędza palcatem. *Zab.* 15, 11. *Kniaź.* SENNY, a, e, od snu; *Croat.* szněn, Schlaf-, Traum-. Jezus mówił o śmierci Łazarzowéj, iż zasnął; uczniowie zaś rozumieli to o spaniu sennym. *Budn. Joan.* 11, 13. Omamienie zniknie, jak mary senne. *Weg. Marm.* 208. Traumgeſichter. — Senny, do snu podobny, znikomy; *Eccl.* сновидный, подобный сонному мечтанію, маловременный, скоропреходящій. Senna nauka, do snów wykładania służąca. *Cn. Th.* 987; Traumdeuterey; *Eccl.* соніерѣшеніе, снорѣшительство. — §. Senny, pełen snu, senliwy, zaspany, ſchläfrig; *Bosn.* sanan, komu se drimglje; *Slav.* sanan; *Rag.* sagniv; *Ross.* сонный. Z nóg zwaleni, senni, i rzygający wzbraniać się będą przepijania twego. *Pilch. Sen. list.* 2, 370.

SENS, u, *m.*, znaczenie, rozumienie, wyrozumienie, znamionowanie, treść; der Sinn, Verſtand, die Bedeutung, der Inhalt; *Ross.* смыслъ, смыселъ, толкъ Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens albo rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W.* 23. Daje mi sprawę o sobie, mało nie temi słowy, abo w taki sens.... *Groch. W.* 358. Na ten sens mówił, na tę notę coś.... *Cn. Th.* 988. der Sinn, der Inhalt ſeiner Rede war der....., er ſprach ohngefähr ſo'.... W ten sens mu odpisał. *Zab.* 11, 253. Bajka częstokroć sens moralny mieści. *Kras. Mysz.* 42. der moraliſche Sinn, die Moral einer Fabel. Coż warte piękne sensa tam i sam na szczęście rzucone! *Zab.* 8, 143. piękne sentencye, ſchöne Gedanken. Tłumacz niech uważa, żeby wszędzie sens gładko wypadał i równy. *Pilch. Sall.* W téj powieści sensu niemasz. *Nar. Hst.* 5, 129. es iſt kein Sinn, kein Menſchenverſtand darin. SENSAT, a, *m.*, sawant, literat, uczony; *Rag.* kgnixnik, mudroznanaz, ein Gelehrter. Ani żaden doktor, ani mądry sensat tego zgadnie. *Chmiel.* 1, 176. Córki naszéj nie damy nigdy za sensata. *Niemc. P. P.* 66. Nie zdarzyło mi się jeszcze widzieć, żeby w miłości sensat był szczęśliwym. *Teat.* 1, 9. SENSATKA, i, *ż.*, sawantka, literatka, uczona, eine Gelehrte. Widzisz ją, jaka sensatka. *Teat.* 14. *d*, 6. SENSYPERDA, y, *m.*, bałamut, ein Wäſcher, Schwätzer. Zdaje mi się, żeśmy się razem uczyli u bakałarza. B. Pewnie u owego sensyperdy! *Teat.* 30. *c*, 20. — §. *Transl.* Upiwszy się gorzałką, gdy ich ten sensyperda zmoże.... *Pot. Jow.* 115. trunek pozbawiający sensu, t. j. rozumu, przytomności. SENTENCYA, yi, *ż*, SENTENCYJKA, i, *ż.*, *dem.*, powieść poważna do obyczajów życia służąca. *Cn. Th.* 988, cf. przypowieść, eine Sentenz, ein Sittenſpruch; *Boh.* propowěd, propowjdka; *Sorab.* 1. pžistoyne wurekněno; *Vind.* savjetik, spomenski sgovor, vukni sgovor, pripoviest; *Rag.* mudrogovòrak; *Ross.* изреченіе (cf. wyrzec), поговорка; *Eccl.* мудрословіе, уметвованіе. Sentencyami mówił ociec święty. *Birk. Dom.* 57. Ojciec mój idzie, posłyszę ja tu nie jednę sentencyjkę od niego. *Boh. Kom.* 1, 208, (cf. morał, cf. łacina, cf. kapituła). Sentencyami sadzący, *Sorab.* 1. ſudnorětžniwé; *Rag.* svjesnobessjedni, mudrogovòrni. — §. Sentencya, zdanie, mniemanie; die Meynung, das Erachten. Libo miał miasto Romanowo zbudować; któréj sentencyi jest Długosz i inni kronikarze nasi. *Biel.* 125. — §. Szedł do okna i czytał ten list, a sentencya tego listu ta była.... *Baz. Hst.* 87. sens, treść, osnowa, Inhalt. — §. *Jurid.* Sentencya w prawie, wyrok zwierzchności, czyniącéj sprawiedliwość. *Kras. Zb.* 2, 489. 'ortel, das Urtheil, der Ausſpruch. Sentencya za nim padła. *Birk. Syn. Kor. C* 3 *b.* SENTENCYONARZ, a, *m.*, księga, zamykająca ogólne sędziów zdania o sprawie, podług których pisarz dekretowy dekret pisać obligowany. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 45, (cf. dekretarz), das Stimmenprotokoll der Gerichtsbeyſitzer. SENTENCYONOWAĆ *med. niedok.*, zdanie swoje o sprawie opowiadać, głosować; ſeine Stimme geben, ſtimmen. Jedne mieli sentencyonowania aryngę: idę in sensum pryncypała mojego. *Mon.* 65, 65, (cf. potakiwać). SENTYMENT, u, *m.*, uczucie serca, die Empfindung, das Gefühl des Herzens; *Ross.* восчувствованіе. Różność humorów w jeden sentyment zawierać, Dwojaką wolą jednym godzić rozumieniem. *Zab.* 14, 149. Ja kiedy co powiem, to mnie z mego sentymentu żaden nie zbije. *Boh. Kom.* 1, 316. Wspaniałość sentymentów. *Kras. Doś.*; *Eccl.* благочувствіе. SENTYMENTOWAĆ *cz. niedok.*, sadzić sentymentami; *Ross.* восчувствовать, mit Sentiments ſein Weſen treiben, empfindeln. Tacy filozofowie, którzy sentymentować umieją, a nie czynić, podobni są do tych, u których postawy siła, a wątku nic. *Pilch. Sen. list.* 399, (*Eccl.* благочувствую, *Graec.* καλῶς αἰσθάνομαι). SENTYMENTOWY, a, e, od sentymentów, Empfindungs-. SENTYMENTALNY, sadzący sentymentami, empfindelnd; (*Eccl.* благоощущьствьнъ, *Graec.* εὐαίσθητος). Po owych piérwszych bohatyrskich pismach nastąpiły romanse sentymentowe, a te najszkodliwsze, po-

nieważ w dowcipnie ułożonych intrygach, w wyrazach wdzięcznych, zawierają jad, nieznacznie zarażający umysł, trujący obyczajność. *Kras. Pod.* 2, 247.

SEP, *G.* spu *et* ˙spi, spy, *m. et ż.*, osep, zsep; (*Etym.* sypać); pewna miara ziarna, którą panu niby podatek oddają, małdr, małdrat; Körnerabgabe, Körnerzehend; *Boh.* osep, (syp = sypanie, seypka *granorium*; *Carn.* jspa *profusorium*, *cubile*, *tecta*; *Vind.* šep, saſip, naſip = grobla; *Croat.* sèp; *Slav.* cxep; *Hung.* zseb = mieszek, kieszeń). — Po dziesięć groszy poboru płacić mają, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, spy abo małdry. *Vol. Leg.* 2, 662. *Vol. Leg.* 3, 49 Spy, *alias* osepy. *Vol. Leg.* 7, 332. Wietrzne młyny, które są na ˙spi, płacą po gr. 10. *Vol. Leg.* 3, 51. Podwyższa kmieciom na sep miary. *Groch. W.* 565.

SĘP, a, *m.*; *Boh.* sup, kanč, (*ob.* Kania); *Slov.* kaňa; *Hung.* kánya; *Sorab.* 1. krawolz, (cf. krogulec); *Carn.* kajnz; *Vind.* kajna, kanja, sakolzh (*ob.* Sokoł), jastran, jastreb, (cf. jastrząb); *Bosn.* sep, súp, kostisgar; *Rag.* sèp, kostoxer, dobrohran; *Croat.* kanyuh; *Ross.* сипъ (cf. spinać); *Eccl.* сѫпъ z *Greck.* γύψ. Ієрн Слов. 3, 141; (*Eccl.* семпъ, ногъ потка gryf, nog); der Geyer, król sępów, *vultur papa*, der Kutiengeyer, ptak wielkości indyczki, żywi się szczurami, wężami; znajduje się w Ameryce. Czy u nas prawdziwe są sępy, pewności niemasz. *Zool.* 273. Sępy drapieżne. *Banial. J* 2 *b.* Sęp mięsożerny. *Przyb. Milt.* 87. Sęp pazurowaty miąższym kłapa głosem. *Banial. J* 3 *b.* Ślepy sęp, *ob.* ˙Ślepkugiel. — *Allegor.* Swogi sęp począł go płatać na sumnieniu. *Pot. Zac.* 57. (aluzya do Prometeusa = mól go gryzie, robak). — ℨ. *Aliter:* Słuchaj, ty dziki sępie. *Zab.* 13, 558. — ℨ. Sępa pokazać, kozła postawić na czele, posępiać twarz, sępić się; *Ross.* супиться, ein finſteres Geſicht machen. Ponuro patrzy, sępa umarszczył na czele. *Przyb. Ab.* 98.

Pochodz. *sępi*, *sępić*, *nasępić*, *posępić*, *zasępić*, *posępny*, *posępność*.

SEPA, y, *ż.*, SEPIA, i, *ż.*, z *Łac.* sepia, pław morski, kałamarz, der Tintenfiſch, robak mięsisty, mający kilka macków na przodzie; ścigany od ryb, wypuszcza z siebie sok czarny, i tak uchodzi. *Zool.* 93. Sepia się w swój inkaust kryje. *Klon. Wor.* 2. *Sienn.* 318. Arystotelesa przeciwnicy sepią nazywali. *Stryjk. ded.*

SEPARACYA, yi, *ż.*, die Separirung der Eheleute. Separacya małżonków tylko od łoża rozdziela, z wolnością zawsze wspólnego pojednania się; w czasie trwającéj separacyi korzysta żona część dochodów umówioną. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 223, (cf. rozwód). Zdaje mi się, że nie zgodzimy się z sobą; boję się, żebyśmy nie byli zaraz po ślubie przymuszeni żyć w separacyi. *Teat.* 22, 133.

SEPARATKA, i, *ż.*, żona z mężem nie mieszkająca, chociaż nie mająca rozwodu, eine von ihrem Manne Separirte. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 223, cf. rozwódka.

SEPET, u, *m.*, SEPECIK, a, *m.*, *dem.*, [z *tureck.* sepet = *cista. Men.* 1, 186 — 2]; kufer, ein Koffer; *Rag.* sepèt; *Vind.* skrinja ſ kosho ali visinjam obdana; (*Bosn.* sepeticch *panariolum*; *Slav.* sepetar, kosharexia = koszarz); *Ross.* сундукъ, сундучекъ, сундучище, баулъ, баулецъ, баульчикъ. Pakowane sepety metalem ciężarnym. *Mon.* 70, 193. *Pot. Jow.* 217. Przyjechawszy woła na służącego: zdejm prędzej sepet, nieś go przede mną. *Zab.* 13, 188. Siada na sepecie pod oknem. *Teat.* 10. *c*, 88. Rzemieślnik od sepetów, der Koffermacher; *Ross.* сундучникъ, баульщикъ. — *Fig.* Sepet = stara pani, zadek, chałupa, panewka, indermach, cymbał, dupa, *qu. v.*; der Hintere, das Geſäß, der Allerwertheſte. SEPETOWY, a, e, od sepetu, Koffer =; *Ross.* баульный, сундучный.

SĘPI, ia, ie, SĘPOWY, a, e; *Sorab.* 1. krawolczowe, (cf. kroguleczy); (*Eccl.* суповъ, птичій = ptaszy); do sępa należący, abo z sępa, Geyer =. Rodzaj sępi należy do rzędu jastrzębiego. *Zool.* 273. Ścieżki téj nie widział ptak, ani na nię poglądnęło oko sępowe. 1 *Leop. Job.* 28, 7. SĘPIĆ *cz. niedok.*; *Ross.* супить, насупить, насупить брови, насупиться, сентябремъ смотрѣть; (сентябрь; *Eccl.* сентемврій *September*, wrzesień); zasępiać, zacimiać, zachmurzać; finſter machen, ſauer machen, verfinſtern, trüben. Sępiło się mglistym powietrze srzonem. *Mon.* 76, 1. Dla niéj ciemnemi darmo się chmurami Sępią niebiosa, srożą obłokami. *Past. Fid.* 96. Gdzie chęć przychylna, uprzejmość wesoła, Nikt się nie krzywi, nikt nie sępi czoła. *Zab.* 16, 187. *Kniaź.* Nie przestają sępić się na trzodę pańską. *Hrbst. Art.* 144. (kwasić się). Daleki jestem od tego, abym najmniejszym punkcikiem prześwietnych domów miał sępić lustry; rzetelnością idę, ale bez uszczerbku każdego chwały. *Nies.* 1, *przestr.* (czernić). SĘPNY, SĘPOWATY, a, e, — o *adverb.*, posępny, pochmurny; trübe, finſter, umwölkt. Widać na sępnym niebie bitne wojsk orszaki. *Przyb. Milt.* 53. Jak straszny, mrukliwy, mściwy, sępowaty, Nigdy mu takie kozły na czole nie siadły. *Przyb. Ab.* 188.

SEPOWY, a, e, od sepu, Schutt =; *Boh.* osepnj; (*Croat.* sepni = kieszonkowy, mieszkowy).

SÉR, a, *m.*; (*Boh.* syr; *Sorab.* 1. ſóder, ſsyder, ſedreczk; (cf. ſéra, huste mloko po pohrodze siara; fyry *aridus*; *Hebr.* שרר *siccandum exposuit soli*; *Graec.* ξηρός *aridus*); *Sorab.* 2. twarosch, (cf. twarog); *Carn. et Vind.* ſir; *Croat.* szir, szirécz, szirek; *Dal.* szijr; *Rag.* sír; *Bosn.* sir, siraç; *Ross.* сыръ; *Eccl.* сыръ; cf. *Lat.* serum; *Graec.* τυρός; *Helvet.* Sirpen; *cf. etiam* surowy; *Ross.* сырный, сырый = niewarzony, wilgotny; сырь = wilgoć); der Käſe. Z twarogu robią się séry. *Kluk. Zw.* 1, 227. Zgrzawszy kwaśne mléko, wlewają je w rogi worków dla wysączenia serwatki, i tak się robią sery workowe. *Kluk. Zw.* 1, 227. Ogrzewać mléko, sér robić, grzejąc przy ogniu zsiadłe mléko. *X. Kam.* Grudka, gatunek séra owczego z przegotowanéj żyntycy robionego. *X. Kam.* Sér garncowy (*Carn.* môhaut, mohóvt). Sér zkwaśniały; (*Croat.* kiszelyak (cf. kisnąć), cf. krajanka). Sér stary ostry *Sorab.* 2. ſzydr. Co séry robi, przedaje; *Bch.* seyrař; *Bosn.* sirnicjar, koji cini sir, *ob.* Sérnik. — *Prov.* Sól na séry, a séry na sól. *Rys. Ad.* 63, (cf. ręka rękę myje). *Croat.* Vidi - sze iz kojega mleka more szir biti; *de fructu cognoscitur arbor, ex unguibus leo.*

Kto sér jada, pies go nie ukąsi, złodziej go nie ukradnie, i nie starzeje się. *Rys. Ad.* 29.

Pochodz. *serek*, *sernik*, *serowy*, *serzeć*, *serzysko*, *serwatka*; (*cf. siara*), *cf. surowy*, *cf. szary*. (Ross. сыропустъ, сыропустие *ostatni dzień karnawału*; сыропустная недѣля *tydzień zapustny*).

SERAF, a, *m.*, anioł przedniéj rangi, der Seraph. W niebie na serafy patrzy i cheruby. *Przyb. Milt.* 17. SERAFICKI, a, ie, ſeraphiſch, anielski, engliſch. SERAFINEK, nka, *m.*, imię, eine Name. Idźże Serafinku, macierzyn kochanku. *Rys. Ad.* 18.

SERAFAN, a, *m.*, z *Persk.* ser a paj; odzież kobieca od głowy do stóp okrywająca. *Pers.* ser głowa, a paj noga. *Czart. Mskr.*, eine Frauenkleidung vom Kopfe bis auf die Füße herab.

SERAJ, ju, *m.*, SARAJ (*Kłok. Turk.* 33), pałac Sułtana, w którym ustawnie mieszka, po Turecku szaraj, to jest dwór nazwany. *Star. Dw.* 2; *Ross.* сарай, (сарай, сарацъ szopa); das Serail. SERAJOWY, a, e, od seraju, Serails «. Nie jestem Turczyn, nie przychodzę do kochanki z obyczajem serajowym, ale z chęcią zasłużenia się. *Teat.* 11. *b*, 46.

SERB, SYRB, SORAB, a, *m.*; *Boh.* Srb; *Sorab.* 1. Szerb, Szorb; 1) ein Sorbe, ein Wende. [Z Łużyc lub północnej Serbii pochodzący, ein Lauſitzer 2]; (*Etym.* [pa - sierb « pa - synek 2], cf. sierp). Syrbia, kraj niegdyś od Słowianów Syrbów posiadany, zawierał w sobie część Luzacyi, Szląska, Czech i Miśnią teraźniejszą. *Nar. Hst.* 3, 287. Serbów zowią Windisz. *Biel. Św.* 111 *b.* — [2) Serb, mieszkaniec Serbii, ein Servier 2]. *Croat.* Szërblyanin *Rascianus*; *Bosn.* Srribglin, Serbgli, Srribgli; *Slav.* Sêrbljin. Wiele rzeczy szkodliwych dzieje się w państwach naszych za przechowaniem Wołochów i Serbów nieosiadłych i łóżnych: przeto zakazujemy przechowywać ich, pod winą, która jest w prawie o przechowaniu cyganów. *Vol. Leg.* 3, 468. — 3*) Serby, instrument muzyczny, ein muſikaliſches Inſtrument. Dosyć szlachcie na starych, chłop nie dba o herby, Byle mu w karczmie dudy albo grały serby. *Pot. Pocz.* 415. Widziałem, kiedy w wieńcu przechodził ulice, Przed nim Menalka w Włoskie przygrawał skrzypice, Za nim niesiono serby. *Zimor. Siel.* 174. SERBIA, SERWIA, ii, *ż.*; *Lat.* Servia, [Serwien 2], królestwo Serbskie; prowincya Turecka. *Dyke. Geogr.* 3, 41; *Croat.* Szërbszka zemlya *Rascia, Servia*; *Bosn.* Serbska zemglja, Srribska zemglja; *Slav.* Sêrbska. SERBSKI, a, ie, Sorabski, Serbiſch, Wendiſch; *Boh.* srbský; *Sorab.* 1. szerski. Serbska ziemia, *Serbia, Sorabia. Cn. Th.* 988; *Boh.* Srbsko. — [2. Serbski, Serbii się tyczący, Servien betreffend. 2]. Królestwo Serbskie. *Dyke. Geogr.* 3, 41. *Serbskie gęśle « serby, ein muſikaliſches Inſtrument. Jużem był pogardziwszy Kutnarskie piszczele, Począł przy Serbskich gęślach śpiewać, jako wiele Kantymir z hordyńcami znajomej drużyny Nagle z Pokucia zagnał w Tatarskie dziedziny. *Zimor. Siel.* 179. « (wyższy gatunek poezyi od sielanek, wiersze heroiczne, epiczne).

SERBAĆ, *ob.* Sorbać.

SERCE, a, *n.*; (*Boh. et Slov.* srdce; *Carn.* serze; *Vind.* ſerze; *Croat.* szèrcze; *Slav.* sêrdce; *Bosn.* sarçe, serçe, srriçe; *Rag.* sarze, sardacze; (sarze, *il mezzo*); *Sorab.* 1. wutroba (cf. wątroba, *cf.* wnętrze), hutroba; *Sorab.* 2. hutschoba, wutschoba, wutroba; *Ross.* сердце, (*cf. nostrum* śrzod); *Germ.* das Herz; *Suec. et Dan.* hierta; *Angl.* heart; *Goth.* hairto; *Anglos.* heord; Nieders. Hart; *Graec.* καρδία, κέαρ, κῆρ; *Lat.* cor); ℨ. 1) ciała naszego najgłówniejsza część, do poruszania krwi służąca. *Zool.* 9. *Wejch.* 116. *Kirch. Anat.* 29; przez swoje na przemiany nadymania i stulania, krew z żył wszystkich części do swoich komorek przyjmuje, i znowu ją przez żyły rozrzuca. *Kluk. Zw.* 1, 59. — ℨ. Serce *moralu.* « uczucie, umysł, sentyment, dusza; Herz, Gefühl, Gemüth, Seele. Serce jest jako wójt wszystkiego ciała, które inne członki wszystkie snadnie uspokoić może. *Rej. Zw.* 141. Z płaczem mię całowali, aż mi było miło na sercu. *Teat.* 19, 65. (uczułem ukontentowanie). Serce się kraje, patrząc na płacz srogi. *Groch. W.* 559. Szlochała, aż się serce krajało. *Teat.* 38, 227. (*Eccl.* сръдоболие [*dyssenteria* 2], sercobolenie, litość; сердобольный litościwy). Serce żałością ściśnione. *Stas. Num.* 2, 96. Ściśnione miałem boleścią serce, patrząc na domy mizerne. *Kras. Pod.* 2, 16; *Eccl.* тяжкосердствую *doleo, moereo*; *Graec.* βαρυχάρδιος εἰμι. Sercuby się padać od wielkiej żałości. *Kołak. Cat. B* 3. Serca ich z gniewu się padają, *rumpuntur. A. Kchan.* 356. Puka się z żalu serce, że ich nie widzimy. *Łącz. Zw.* 5. Trzeba mieć serce nieuznoszone, żeby taką kobietę zdradzić. *Teat.* 4, 13. Serce niewdzięczne. *Teat.* 30, 101. Złe serce, *Eccl.* злосердіе; złego serca będący, *Ross.* злосердый, злосердственный; złego serca jestem, *Eccl.* злосердствую. U boga zawżdy jest płatniejsze serce wierne, pokorne, uniżone, miłosierne, niżli wszystkie ofiary świata tego. *Rej. Post. I i i* 2: upokorzone serce. *ib. N n n* 3; skruszone. *ib. I i i* 5. Dobre serce; *Ross.* благосердіе, (благоутробіе miłosierdzie, cf. wątroba). We Pana serce wspaniałe. *Teat.* 8, 118. Kto wielkiego i dobrego jest serca, nie szuka pożytku z dobrodziejstwa, ale w samym się dobrze czynieniu kocha. *Corn. Sen.* 9. Dobrej rzeczy, ale nie dobrym sercem prosił. *Sk. Dz.* 816. (w niedobréj inteneyi). Napominał papież króla, do uspokojenia się z Węgrzynem; a to tym sercem czynił, że radził o Matyaszu pragnął. *Krom.* 702. tym umysłem, in der Abſicht. Poczciwa Marysia, niech jéj bóg płaci za dobre serce. *Teat.* 54. *c. A* 2. (za życzliwość, gutes Herz, gute Geſinnung). Serce do kogo brać, abo mieć « przychylność, skłonność; Herz zu jemanden, Neigung, Zuneigung faſſen oder haben. Wielkie serce do wiary chrześciańskiéj brał. *Sk. Dz.* 177. Ofiaruje mu wielkie dobra z swoją córką; ale on, że nie ma do niéj serca, nie chce ją uczynić nieszczęśliwą. *Mon.* 64, 259. Walerya miał serce do Cecylii. *Groch. W.* 274. Mąż począł serce tracić do żony. *Mon.* 68, 312. (przywiązanie). Do kogo serce raz stracimy, ten cokolwiek czyni, wszystko źle czyni. *Mon.* 64, 292. Książęta Śląskie serca do Bolesława nie mieli, iż im to był ojca wygnał. *Biel.* 98. Księża nawet złego serca byli na ś. Chryzostoma. *Sk. Dz.* 557. (nieżyczliw

mu byli, sie waren ihm nicht gewogen). Żołnierze brali do Gordyana złe serce. *Sk. Dz.* 122. (niechęć). Gdybym był królem, lub jaśnie wielmożnym, Chciałbym mieć serca sług albo poddanych *Kras. Mysz.* 95. (być kochanym od nich). Powiedz, z jakim jest sercem twoja panna dla mego pana? *Teat.* 27. *c*, 20. (co czuje dla niego?). Dla ciebie jedynie żyję, Dla ciebie me serce bije. *Teat.* 55. *e*, 16. (tobiem całkiem oddana). Ludzie serce za światem i staremi zwyczajmi obracają. *Żarn. Post.* 91 *b*. Izraelczykowie już na puszczy będąc, do Egiptu zasię sercem obróceni byli. *Gil. Post.* 232 *b*. Dał im bóg króla wedle serca ich. *Rej. Post. U u* 3. (według życzenia). — 2. Serce, tajnia uczuciów, myśli, sentymentów; Herz, geheime Gefühle, Empfindungen, Gesinnungen. Pełno słów gładkich wdzięcznych w gębie, a zdrada w sercu. *Birk. Kant. C b*. Oby była do serca człowieczego szyba! *Pot. Arg.* 343. Z serca pełnego do ust wypływa. *Simon. Siel.* 99. *Gaw. Siel.* 366. Co na sercu, to i na języku. *Cn. Ad.* 94; *Slov.* čo w ustách, to w srdci. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Ost. A.* 10. kommſt mir aus den Augen, kommſt mir aus dem Sinn. Nie mam żadnéj niechęci przeciw bliźniemu na sercu swym. *Karnk. Kat.* 134. Otwórz nam serce całe. *Teat.* 49. *b*, 70. Wielką łaskę u króla miał, i sercem pańskim władał. *Falib. Pp* 3. — Brać w serce, do serca = nie puścić mimo się, nieobojętnie się zastanawiać; zu Herzen nehmen, zu Herzen faſſen, beherzigen; *Vind.* vferzhiti, k' ferzu vseti; *Eccl.* вперсити, внутрь себя принять, или вложить въ перси свои, (*ob.* Piersi). (*Eccl.* оусрьдьнъ, вставливъ, прилѣженъ къ дѣлу pilny, gorliwy). Czemuż tego sobie nie wziął w serce swe, co jest przyszłego, ale tylko, co jest niniejszego? 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 16. (w rozum. 1 *Leop.*). Jednak to wzięła w serce, i poczęła wierzyć temu, bo.... *Wys. Aloj.* 44. Mędrcy kładli cudowne zaćmienie słońca przy męce pańskiej do swego serca. *Sk. Dz.* 37. Królowi do serca nie padła ta mowa. *Dmoch. II.* 1, 4. nie była mu do smaku. — Z serca, od serca etc, serdecznie, szczerze, uprzejmie; von Herzen, aufrichtig. Ponieważ z serca idzie miłość i zakochanie, otoż rzecz każdą ukochaną i umiłowaną, do kochającéj i miłującéj przyłączamy, i ztąd owo mówią, z serca się w nim kocha. *Sak. Probl.* 117. (*Carn.* Serzhék, Lubizhk = Kupido). Od serca jestem jej przyjacielem. *Teat.* 11. *b*, 15. Płaczą nie z serca i pewnie zmyślają *P. Kchan. Orl.* 1, 20. Z sercam na to pozwoliła. *Teat.* 48. *b*, 8. Przyjął mię z wszelką ludzkością, i pewny byłem, iż z serca pochodziła. *Kras. Pod.* 2, 11. Bądź zdrów kochany przyjacielu, ale od serca, prawdziwie od serca. *Teat.* 30. *c*, 28. Znowu teraz jestem We Pana przyjaciel od serca. *Zabł. Zab.* 10. Całą nadzieję położyłem w kompanii kilku poufałych od serca przyjaciół. *Kras. Doś.* 104. Sercem serdecznie ukochana Anusia. *Teat.* 9. *b*, 48. Całym sercem, bardzo dobrze. *Teat.* 26. *d*, 39; *Vind.* zeloferznu, od zelega ferza, globokoferznu; *Ross.* вседу́шно. (*Eccl.* преусе́рдный bardzo rad). Z całego serca We Pana proszę. *Teat.* 17. *b*, 38. Ucieszyłem się z całego serca z tak chwalebnéj odmiany. *Mon.* 64, 714. — 3. Serce, wnętrze, dusza, n. p. Pospólstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać a dawać musi. *Kosz. Lor.* 127. — 4. Serce, animusz, odwaga, męstwo, *Slav.* sardecnoòst, (*ob.* Serdeczność); (*Ross.* сердце gniew, сердить, сержу, осердить, осерчать rozgniewać, cf. sierdzisty); der Muth, das Herz, die Tapferkeit. Serce brać, mężnieć, Herz faſſen; *Boh.* zsrdnatim, zmužiti se; *Ross.* разбодриться, разбодряться. Serce brać, nie tracić trzeba, Komu przyjazne są nieba. *Jag. Wyb. D* 3 *b*. Swięty z mąk do męczeństwa jeszcze większe serce brał. *Sk. Dz.* 153. Wziął wielkie serce na swoje nieprzyjacioły. *ib.* 381. Czy nie lwie serce było w Chodkiewiczu? *Birk. Chodk.* 13. *et* 16. Wszystkie niebezpieczeństwa pod nogi sobie włoży, sercem nad serce człowiecze. *Gorn. Dw.* 351. Kto ma mieć kiedy serce, ma go zaraz z młodu. *Morszt.* 150. Kto w serce ubogi, Głowę ma na skrupuły, na ucieczkę nogi. *Morszt.* 352. Cóż to, serce ustaje, groźby z siebie składa, Już gniew ustał! *Bardz. Trag.* 451. Serce stracił poganiec, i ustąpił z wojska. *Groch. W.* 538; *Slov.* srdce pod lawicu upustit. Lechowe plemię, czyś już zaginęło, Czyć się lwie serce w tchórza obróciło? *Rak. Pob. B* 3. Leżąc na ziemi, na sercu nie upadł. *Pilch. Sen. list.* 1, 88. Upadło im zatym serce, tak że tył podali. *Warg. Cez.* 225. Takżeś to małego serca? *Past. Fid.* 81; *Boh.* chaulostiwý; *Subst.* chaulostiwost. Wojenna trąba serca nie wzbudzi małego. *Jag. Wyb. E b*. W którym synu kiedy Spartanka zajęcze serce widziała, nie znała się k niemu. *Gorn. Dw.* 265. Tak mało serca ma, iż zając go zastraszy. *Past. Fid.* 193. Gdzie serce, tam i szczęście; *audeces fortuna juvat. Cn. Ad.* 259. Posiłki Saraceńskie królowi Perskiemu wielkie serce czyniły. *Sk. Dz.* 393. Sam mu serce czynił, i bać się nieprzyjaciela nie kazał. *Sk. Dz.* 1131. *Kulig. Her.* 39. Serca dodawać. *Cn. Th.* 989. (tuszyć, *Vind.* naferzhiti, poferzhiti, vjunazhiti, ferze storiti, gorpoferzhiti, obferzhiti). Serce komu psować. *Gwagn.* 146. — 5. *Blande:* Serce, moje serce = kochasiu, rybko; mein Herz, mein Herzchen, mein Schatz. Lecz moje serce, trzeba.... *Past. Fid.* 83. Azaż nie często słuchamy onych pozłocistych słów: mój złoty, moje serce, mój serdeczny! *Klon. Wor. ded.* — 2) *Transl. ad alias res:* Serce, e. gr. u dzwona; *Carn.* kembél; *Vind.* kembel, knebel, knöbl, svonska butiza, bet, tukazh, toukazh, (*ob.* Tłuk); *Bosn.* klepesallo (cf. klepadło), jęzicjąc, (cf. języczek); *Ross.* языкъ, der Klöppel in der Glocke. Poszedł do dzwona, i z samego serca, które we dzwon uderza, po troszce uskrobał metalu. *Haur. Sk.* 434. Moździerzowy tłuk, serce, *pilus. Mącz.* die Mörſerkeule. Dziura w gardle matni, w sieci w matnią wpuszona i rozpięta, zowie się serce. *Cresc.* 644. Serce w więcierzu lub skrzydlaku jest to sieć ściągniona we środku onegoż, przez którą gdy ryba przejdzie, dla wężyzny wrócić się nie może. *Skrb.* Serce w flecie, w piszczałce, der Kern in der Flöte. *Tr.* Serce w roślinie; *Boh.* mačiště, *folia intima*,

die Herzblätter. — 3) *Botan.* Serca skrycie, *Momordica*, gatunek balsamowego jabłka; Balsamäpfel. *Kluk. Rośl.* 2, 253. *Kluk. Dykc.* 2, 127; nasienie w jagodach zamknione, kształt ma serca ludzkiego. *Syr.* 1575. "SERCOCHWYTY, a, e, za serce chwycący, herzergreifend. Snem sercochwytym zemdlony leżałem. *Hor.* 2, 40. *Nar.* "SERCOKOJNY, a, e, — ie *adverb.*, serce uspakajający, herzberuhigend. Sercekojne balsamy. *Zab.* 3, 288. "SERCOŁOMNY, a, e, — ie *adverb.*, nad czym się serce łamie, kraje, pada, puka, herzbrechend. Troski sercołomne. *Ryb. Gęśl. C* 3 *b. Nar. Dz.* 2, 20. "SERCOLUBNY, a, e, — ie *adverb.*, serdecznie ulubiony, herzlichgeliebt. Tyś w sercolubnym tkwiała mi pożarze. *Hor.* 2, 281. *Kniaź.* "SERCOPRZEJMY, a, e, — ie *adverb.*, serce ujmujący, przeniakający, herzdurchdringend. Sercoprzejmy Amor. *Zab.* 10, 391. *Zabł.* "SERCORUCHY, a, e, serce poruszający, herzrührend, herzbewegend. W każdej krainie, Sercoruchej Wenery cześć i chluba słynie. *Zab.* 15, 26. *Kniaź.* Zawsze szepcąc mi do ucha, Radziła grać zaloty Wenus sercorucha. *Zab.* 9, 335. *Zabł.* "SERCOTYCZNY, a, e, w serce trafiający, herztreffend, herzberührend, herzverwundend. Kupidowe strzały sercotyczne. *Zimor. Siel.* 195. *et* 274. Kupid potrząsa kołczanem już na łuk napięty, Szykuje między palce sercotyczne pręty. *Zab.* 1, 181. *Nar.* "SERCOWĘDNY, a, e, — ie *adverb.*, serce troszczący, wędzący, herzwelfend. Wolę Meceno, prostym siedzieć doma, Niż bym szkarłaty nosił sercowędne. *Hor.* 2, 118. *Nar.* "SERCOWŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, nad sercem panujący, herzbeherrschend. Amorka też spytajcie, na co łuk napięty Z sercowładnemi nosi w swym kołczanie pręty? *Zimor. Siel.* 272. Cożem ci winien, bożku sercowładny, Żeś mi swą bronią zadał raz szkaradny? *Mon.* 75, 6. Pieśni sercowładne. *Simon. Siel.* 63. "SERCOWIEDCA, y, *m.*; *Eccl.* сръдцевѣдьць; *Ross.* тайновѣдецъ; świadomy serca, (o bogu), der Herzenskundiger. Sąd takowy pan bóg, jak sercowiedca, samemu sobie zostawił. *Smotr. Apol.* 27. SERCOWY, a, e, do serca należący, Herz-, Herzens-; (*Bosn.* sarcjan; *Rag.* sarcjan, sarcjani). Worek sercowy, który serce całkiem osłania, *pericardium. Wejch. Anat.* 121. Ty tylko bożku sercowego bractwa, Śmiejesz się w duchu z Boreja dziwactwa. *Zab.* 16, 322. SERDAK, a, *m.*, SERDACZEK, czka, *m.*, *dem.*, (cf. *Eccl.* сорочка, срачица koszula): kaftan, spodnie odzienie; *Croat.* zobún, zobunecz; *Bosn.* imrosceiech, zubuniech; (*Ross.* сертукъ surdut); [sukmana, siermięga; ein Bauerrock 2], das Brusttuch, der Brustlatz. Przemysł od chłopskiego serdaka promowany do Czeskiéj purpury. *Chmiel.* 1, 353, (cf. siermięga). Cóż czynisz chłopie opiły, Już ci brzuch na poły zgniły, Szpetnieś serdak pobramował, Znać żeś gardła nie żałował. *Rej. Zw.* 234. Miał na sobie serdaczak z płótna czarnego wszystek podrapany, sukienkę krótką i wytartą z sukna podłego. *Wys. Ign.* 29. — §. *Transl.* Mars żelaznym serdakiem odziany. *J. Kchan. Dz.* 158. (kirysem, zbroją). Żadnemu się w serdaku żelaznym jeździć nie podoba. *Star. Ref.* 19. SERDECZKO, a, *n.*; *Ross.* сердечко; *Boh.* srdečko; *dem. Nom.* serce; serduszko, das Herzchen. Śmiéj się dzieciąteczko z serdeczka całego. *Groch. W.* 359. Żonko, serdeczko twoje miéj w dobrym baczeniu. *Papr. Przy. B* 4 *b.* Jedna drugiéj piękniejsza, aż się dziwno zdało. Co było miło pojrzeć, aż serdeczko drgało. *Rej. Wiz.* 25. SERDECZNIK, a, *m.*; *Boh.* srdečnjk; *Ross.* сердечникъ; 1) ziele, *cardiaca*; Herzgespann, ein Kraut, serdeczny korzeń, jeleni korzeń czarny, jelenie oko, ptasze gniazdo, polna marchew', świniak; ziele to dolegliwościom serdecznym, osobliwym jest lekarstwem. *Syr.* 155. *et* 135; gęsia stopa. *Kluk. Rośl.* 2, 253. — 2) Serdecznik, kamień drogi, *encardia. Plin.*; mający kształt serca, der Herzstein, ein Edelstein. *Cn. Th.* 989. — 2) Serdecznik; *Ross.* сердечникъ; sworzeń, der Vorsteckнagel, Spannnagel. Nie łatwo na Rusi żelazny serdecznik najdzie, O drzewianych przyprawach kolaska jak najdaléj zajdzie. *Gwagn.* 430. SERDECZNOŚĆ, ści, *ż.*, uprzejmość serca; *Croat.* serzhnôst; *Vind.* ferzhnost, ferzopertnost, perferzhnost, refnizhlivost; *Rag.* sarcjánstvo; *Ross.* простосердечіе, простосердичность, утроба, (cf. watroba; *Ross.* усердіе, усердство, усердность gorliwość), die Herzlichkeit. Między nami były wielkie serdeczności. *Teat.* 10, 34. Zbyt poufale za rękę mię chwyta, a z wielką serdecznością pyta.... *Hor. Sat.* 119. Pochlebnemi serdecznościami łudzą. *Mon.* 71, 701. — §. Serdeczność, serce, męstwo, sierdzitość, *Boh.* srdnatost; *Vind.* ferzhnost, fmieunost, podstoplivost, ferzhlivost, junahost, (ferzhnust *efficacia*); *Croat.* szérchénoszt *animositas*; *Dal.* szarczenoszt; *Slav.* serdeosnòst; (*Bosn.* sarcjanost, jakost *firmitas, robur*); *Ross.* смѣлость, храбрость, die Herzhaftigkeit, der Muth. Serdecznością nasi, liczbą nieprzyjaciele przechodzą; *audacia. Krom.* 642. SERDECZNY, a, e, SERDECZNIE *adverb.*; *Boh.* srdečný; *Sorab.* 2. hutszobné, (cf. watrobny); *Carn.* serzhnè, perserzhne; *Vind.* ferzhan, ferzni, ferzhen; *Bosn.* serejan, srriejan, od sarça; *Slav.* sèrdesan, sèrdesano; *Ross.* сердечный; od serca, sercowy; Herz-, Herzens-. Duchy ożywiające, czyli serdeczne. *Syr.* 502. die Lebensgeister. Dwie komorki serdeczne. *Tr.* Serdeczna żyła *Boh.* srdečnice. Dołek serdeczny *Ross.* лушка. Serdeczna boleść *Slav.* sèrdesena bollèst. Serdeczne pukanie; *Slav.* sèrdeseno kucànje, Herzklopfen. Serdeczny korzeń, *ob.* Serdecznik. Czwarty palec u ręki, serdeczny *Perz. Cyr.* 21. *Pot. Arg.* 484. pierścieniowy, wierny; *Eccl.* близосредній, перстнесый, der Herzfinger. *Hor. Sat.* 246. Glista tasiemkowa lub serdeczna. *Perz. Lek.* 187. der Bandwurm, (Herzwurm). — §. Serdeczny, uprzejmy, z serca; herzlich, von Herzen; *Vind.* ferzoperten, perferzhen, refnizhliu; *Croat.* szérchéni; *Ross.* простосердечный, задушевный, усердный, усердно; *Eccl.* приснѣе. Dziękuję serdecznie. *Teat.* 48, 59. Płacz serdeczny. *Zbil. Lam. A c.* rzewny, bitterliches Weinen. Naprzód się na serdeczny płacz wszystka udała. *Otw. Ow.* 352. Kto obu was serdeczny żal może wysłowić? *Groch. W.* 543. Inni z wielkiego smutku lub płaczu w serdeczny śmiech wpadają. *Zab.* 12, 289. *Dudz.* ein herzliches Gelächter. Serdecznie im to przypadło do smaku. *Teat.* 52. *d*, 7. (rze-

wnie). Mamy o tym myślić serdecznie, kiedy co sprawujemy. *Papr. Kol.* 2 *b.* — Serdeczny = serdecznie kochany, herzlichſtgeliebt. Mojéj serdecznéj żonie bardzo do smaku to będzie. *Teat.* 52. *d*, 7. Ah serdeczna Filido, rzucam ciebie! *Zab.* 14, 151. Bądź łagodny, bądź mi grzeczny, W ten czas Błażejku serdeczny Nad wszystko kochać cię będę. *Teat.* 52. *d*, 45. Choiseul, brat serdeczny Xcia Kaunica. *Pam.* 85, 1, 766. Pan pułkownik Bachusiewicz, człowiek serdeczny i poufały. *Mon.* 64, 77. Ah mój serdeczny, luby, nieoszacowany! *Teat.* 33. *d*, 22. Azaż nie często słychamy onych pozłocistych słów: mój złoty, moje serce, mój serdeczny? *Klon. Wor. ded.* — 2. Serdeczny, żwawy, ochoczy, pełen serca, sierdzisty, *Boh.* srdnatý, statečny, (cf. stateczny); *Slov.* srdnatý, zmužilý; *Sorab.* 1. hutrobwaté, zmoszneſeżiwé; *Vind.* ferzhan, ferzhen, poferzhen, ferzhlu, junaken; *Dal.* szaresen; *Slav.* sêrdesan; *Bosn.* srriejan, sarejan, jaki, herzhaft, muthig, friſch. W te czasy najmężniéj i najserdeczniéj bili się wszyscy. *Warg. Cez.* 116. Bili się nasi serdecznie i mężnie. *Jabł. Buk. O* 2 *b.* Przymuszeni do rozprawy z bliża, serdecznie poszli do szabel. *Warg. Kurc.* 29; *impigre.* Nieprzyjaciel z samych porażek coraz serdeczniejszy. *Faliss. Fl.* 34. Amazonki nie mniéj były serdeczne, jak mężczyzna. *Petr. Pol.* 157. Tyran boi się duchów serdecznych *ib.* 2, 117. Leszek Czarny był pan serdeczny, z nieprzyjacioły wojny wielkie miewał. *Papr. Ryc.* (chrobry). Był potym tak serdecznym w przedsięwzięciu, jak przedtym był słabym. *Birk. Dom.* 66. — *Similt.* Rozumiesz, że nie pojadę, oj pojadę i serdecznie pojadę. *Boh. Kom.* 4, 230. (na urząd). Ależ temu filutowi dałem serdecznie. *Boh. Kom.* 1, 275. Serdecznego im figla wyrządzimy. *Teat.* 5, *c*, 28. (poczują-ć). SERDUSZKO, a, *n.*, 1) *blande*, serdeczko; *Boh.* srdyčko; *Slov.* srdečko; *Sorab.* 1. hutrobka, (cf. wątróbka); *Vind.* ferzhize, farzhize; *Croat.* szerdascze; *Rag.* sardascze; *Bosn.* sardascce, srridascce, das Herzchen. W serduszku jéj jakie upragnienie. *Haur. Sk.* 259. Odkryj mi twoje serduszko, wynurz swe myśli przede mną. *Teat.* 26. *d*, 7. Wiem jak łechtać ich nieugłaskane serduszko. *Teat.* 7, 45. Nowość powinnaby twe serduszko słodkim do siebie ciągnąć powabem. *Teat.* 52. *d*, 22. — 2) *Aduland.*: Serduszko, SERDEŃKO, SERDYŃKO = kochane serce, rybko, Herzchen, Liebchen *masc. et fem.* Ale z tobą serdeńko, co się dzieje teraz? *Teat.* 34, 96. *Czart.* Nie zapalaj się bardzo moje serduszko, żebyś sobie żołądeczka nie zalterowała. *Boh. Kom.* 1, 401. Żebyś serdeńko wiedziała, kto to jest.... *Teat.* 15. *c*, 43. O moje serdeńko! *Teat.* 30. *b*, 117. Moje serduszko, mój serduszko, (do mężczyzny). Moje serduszko, moja serduszko, (do kobiety). *Tr.* — 3) *Transl.* W środku kwiatu liliowego są jakoby szczecinki żółte, serduszkami nasi zowią. *Syr.* 751 die Staubfäden in der Lilie. — 4) *Transl. fig.* Serduszko, wątróbka, chrap, wark, gniew. *Cn. Th.* 1228. Entrüſtung, Aerger, Aergerniß. SERDUSZKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt małego serca, wie ein Herzchen geſtaltet. Liście serduszkowate u fiołków; *cordatum folium. Bot. Nar.* 55. *Jundz.* 303. *et* 444. SERDYT, *ob.* Sierdzisty, Sierdzić się. (Derivata *osierdzie*; cf. deriv. sub. *śrzod.*

SÉREK, rka, *m.*; *Boh.*, seyrek, syrček; *Carn.* sirz, sirzhêk; *Eccl.* сыреиъ; *dem. Nom.* sér, ein kleiner Käſe, ein Käschen. — *Transl.* Sérki kwiatowe kalafioru zdrowe są; ale pręty nadymają. *Kluk. Dyke.* 1, 81. pączki kwiatowe.

*SEREMSKI a, e, [z Syrmii, aus Syrmien. n. p. 2] Ani w mym lochu Seremskie wina stawają. *J. Kchan. Dz.* 236. Seremskiego wina ku piciu było dosyć. *Ezop.* 52.

SERENATA, y, *ż.*, z *Łac. włosk.*, ponocna muzyka; (*Hag.* nocchnodojka). Dawać serenatę *Rag.* nocchnopjetti.

*SERĘPCZYZNA, [właściwie Sierebszczyzna 4], *ob.* *Sierpszczyzna.

*SERGETY czyli surgoty, strój kobiecy. *Haur. Sk.* 519?

*SERGIEL, [gla, *m.*; z *niem.* Scherge 2], usnacht, stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuje a pilnuje domu. *Cn. Th.* 1077. der Hausknecht.

SERIO *adverb.*, z *Łac.*; do prawdy, bez żartu, żart na stronę, w saméj rzeczy; im Ernſte, ernſthaft; *Boh.* ważně, cf. poważnie, oprawdu, oprawdowě, *Subst.* oprawdowost, *Germ.* Ernſthaftigkeit, *adj. Boh.* oprawdowý; *Germ.* ernſthaft, *zdoprawdowość, *zdoprawdowy; *Slov.* oprawdový, přjsný, *Subst.* přjsnost; *Sorab.* 1. woprawdoſežné, nežortné, woprawdžne, woprawdže, bezžortně; *Vind.* reſhnizhno, pres shale, pres fherza, reſhnizhen, terd reſnou, rieſnost, reſnoba; *Croat.* nazbil, zrész, serposhen, serpust; *Bosn.* nazbigl, brez sejale, sprave; *Rag.* na sbigl, nazbigl, zbiglja, sbijglja; *Ross.* шутя. *Weg. Marm.* 1, 31. *Teat.* 28, 37. W rzeczach boskich żartuje, serio się nie obchodzi; ale wszystko odprawuje w porywczą. *Smotr. Ex. pr.*

SÉRNIK, a, *m.*; *Boh.* syrnjk, seyrnik (syrnice; *Bosn.* sirnica, mjesto od sirra *caseale*); *Vind.* firna kamra, (fiernik = owcarz, *f.* fiernica = owczarka); *Rag.* sirniza; (*Ross.* сырникъ pączek nadziewany twarogiem): die Käſekorbe, der Käſekorb. W sérniku świeżo robione séry suszą. *Kluk. Zw.* 1, 228. — 2. Sérnik, co séry robi, przedaje, *Boh.* seyrář; *Bosn.* sirniejar, koji cini sir, der Käſemacher, Käſehändler. Postanowieniu miejskiemu podlegają wszyscy, którzy miejskie kuchnie dzierżą, sérniki, śledziowniki, i inni, którzy rzeczami śniednemi przekupują. *Szczerb. Sax* 382. SERKOSZ, a, *m.*, ptak wielkości kwiczoła, mający kolory sroki łowi drobniejsze ptaki, *lanius excubitor. Kluk. Zw.* 2, 261. der große graue Würger, Krickelſter, Bergelſter, große Neuntödter. SEROKOSZEK, szka, *m.*, *lanius collurio*, mniejszy od pierwszego i błękitny. *ib.* der rothköpfige Würger. *SEROMIOT, a, *m.*, który sera nie jada. *Petr. Hor.* 2 *N* 2 *b.* ein Käſeverräther. *SEROSKROBEK, bka, *m*, mysz; *Graec.* τυρογλύφος. *Przyb. Batrach.* SEROWIEC, wca, *m.*, *acarus sero*, owad drobny, na kształt pyłku jakiego, znajduje się w chlebie, sérze, mące. *Kluk. Zw.* 4, 370. die Käſemilbe. — 2. Serowiec. *Torz.* 184, *ob.* Surowiec. 1. SEROWY, SERNY, a, e, od séra, Käſe-; *Boh.* seyrowý; *Sorab.* 1. ſedrané; *Vind.* firni, firou; *Rag.* siran; *Carn.* szirni; *Ross.* сырный. Zebrawszy z mléka śmietanę, pozostaje część serowa. *Krup.* 5, 78. Serna polewka *Vind.* kaſhprad.

Serowy kołacz. *Tr.* serny kołacz, ein Käſekuchen. Serna niedziela; *Eccl.* сырная недѣля, сыропустная, сыроястная, od postu nazwana, który przez ten tydzień zachowuje cerkiew', die Käſewoche, eine gewiſſe Faſtenwoche. Potrzeba aby zakonnicy pościli śrzodę i piątek 'syrnéj niedzieli. *Pim. Kam.* 516. (*Eccl.* сыропоустъ suszenie, wstrzymywanie nawet i od mléczna). — 2. SEROWY, *ob.* Surowy.

['SERPANKA, i, *ż.*, 2], Serpanki, ów, *plur.* [letnik, der Kittel, *theristrum*; porówn. *rusk.* serpanok, *ob.* Sierpanka 2] Serpanki należą do stroju białogłowskiego. *Sax. Tyt.* 6. Odejmie Pan córkom Syońskim igiełki i zwierciadła i serpanki i czepce. *W. Post.* W. 2, 62. Na on dzień odejmie pan ozdobę trzewiczków, i zaponki, i czapki, i rąbeczki, i pończoski, i 'kręczone łańcuszki, i jabłuszka 'woniające, i kołstki, i 'pierzcionki, i perły na czele 'wiszające, i bryże, i płaszczyki, i 'przeszcieradła, i igiełki, i zwierzciadełka i serpanki. 1 *Leop. Jes.* 3, 18-22. [i tkanki i letniki. 1 *Leop.* i czechły i letniki. *Zarn. Post.* 3, 622.— 2]. wężyki do zapinania z *Łac.* serpens.

SERPENTYN, u, *m.*, kamień pospolicie zielonawy. *Kluk. Kop.* 2, 89. der Serpentin, Serpentinſtein; *Ross.* змѣевикъ, (cf. żmija). SERPENTYNA, y, *ż.*, 1) działo wyrzucające 24 funtów żelaza. *Archel.* 13. śmigownica, die Feldſchlange. — 2) Serpentyna, krzywa szabla, ein krummer Säbel. Kordy, pałasze, kręte serpentyny. *Kchow. Wied.* 6. Już podobno do swojej serpentyny rwie się, ja bez ceremonii fugas. *Teat.* 45. *c*, 124. *Wyb.*

SERWASER, 'SEDWASER, 'SZEDWASER, u, *m.*; *Boh.* šedwaser, lučewka; *Vind.* lozhitna voda, oistrugrisna voda, lug sa odlozhenje; *Croat.* ostrogrizna voda; *Ross.* крѣпкая водка; *aqua fortis*, das Scheidewaſſer, płynność ostra, rozpuszczająca kruszce, robi się z koperwasu i i saletry. *Kluk. Kop.* 2, 336. *et* 344. *Krup.* 5, 93. Szedwaser, 'rozrewna wódka. *Sienn.* 605. Stychwaser. *Tr.* 2278. Sztychwaser. *ib.* Żydzi monetę psują, moczeniem w sedwaszerze. *Petr. Pol.* 75. Fusy z szedwaseru. *Sienn.* 517. SERWASEROWY, a, e, n. p. Serwaserowa woda. *Krup.* 5, 89.

SERWATCZANY, a, e; *Rag.* surutni, vodeni; *Croat.* szirotkàszt; *Ross.* сывороточный; od serwatki, Molken-. Mleczna abo serwatczana barwa. *Spicz* 201. Białość serwatczana. *Cziach. Prz. e* 2. Serwatczane naczynia, *vasa serosa. Kirch. Anat.* 17. Żyły pulsowe serwatczane, humor żółtawy zamykają. *ib. Krup.* 3, 97. *et* 2, 195. SERWATCZANOŚĆ, ści, *ż.*, podobieństwo do serwatki; *Boh.* syrowatečnost; *Rag.* surùstvo, vòdnost, Molkichkeit, molkiges Weſen. SERWATCZEĆ *neutr. niedok.*, w serwatkę się obracać; *Croat.* nsziritisze; *Eccl.* сырѣтися, zu Molken werden. Mléko w cieple gęstnie, na zimnie serwatczeje, *serescit. Mącz.* SERWATKA, 'SYROWATKA, i, *ż.*; *Boh.* syrowatka, žinčice, (*ob.* Żynczyca; *Bosn.* sgetiča); *Sorab.* 1. szyrowatka, ſeruwatka, kapaleza; *Sorab.* 2. szrowadka, kapaliza; *Carn.* syrotka, siràhka; *Vind.* frotka, frotika, firotka, frotki, śmietki (cf. śmietana), skuta, martrano mleku; *Croat.* sziròtka, smètek (cf. śmietana), sztépki; *Rag.* sùrutka, sùrutva, mlachjeniza; *Ross.* сыворотка, простокваша, простоквашка; *Eccl.* сыроватка, сыворотка, Käſewaſſer, Molken. Kapałka, serwatka. *Ern.* 848. Po zebranej z mléka śmietanie zostaje się twarog, część zgęstniała, i serwatka wodna. *Kluk. Zw.* 1, 227. *Krup.* 5, 79. — §. *Anat.* Krew' ma także w sobie serwatkę, *serum*, to jest, ciecze żółtawego koloru. *Zool.* 7. *Krup.* 3, 95. *Kirch.* 14. der dickere gelbe Theil, der ſich vom Blute abſondert. Pokarm zamienia się w likwor, podobny do mléka, ten w krew', krew' w 'syrowatkę, 'syrowatka w wodę, woda w kości i ciało. *Boh. Dyab.* 141. *ib.* 2, 35. SERWATKOWY, a, e, od serwatki, z serwatki, von Molken.

SERWET, u, *m.*, *Servesta*, miasto, Zerbſt, w księstwie Anhaltskim. *Dyke. Geogr.* 3, 211. SERWETSKI, a, ie, od tego miasta, Zerbſter, von Zerbſt. Serwetskie piwo, Zerbſter Bier. *Ern.* 65.

SERWETA, y, *ż.*, z *Franc.* (*Etym. Lat.* servire); *Carn.* shât, (cf. szata); *Vind.* misna haderza, misni fazonetel, ſhat, talierski pertizh; *Croat.* sztolni rubecz, ztolni rubecz (cf rąbek), obriszachicz, (cf. obrus); *Rag.* rucinèich, rucinîk; *Slav.* otàresich (cf. obetrzeć), salveta, *Bosn.* otark, ubrus (cf. obrus), rucincich od tarpeze, (cf. ręcznik); *Ross.* салфетка; chusta stołowa, die Serviette, ścierka stołowa. *Cn. Th.* 989. Niósł kosz serwetą obwiązany. *Kras. Pod.* 2, 134. Wychodzi zapięty serwetą. *Teat.* 33. *d*, 82. Alić już kredencerze stoły nakryli, już serwety łomią. *Pot. Arg.* 719. Już było po wieczerzy, już serwety zbierał kredencerz. *Pot. Arg.* 9. Tuzin serwet Kolońskich, Holenderskich, adamaszkowych. *Vol. Leg.* 4, 358. *Gost. Gor.* 111. SERWETNY, SERWETOWY, a, e, od serwet, Servietten-; *Ross.* салфеточный. — (SERWIA, *ob.* Serbia). — SERWIS, naczynie srebrne, porcelanowe lub inne, które na śrzodku stołu stawiają. *Wiel. Kuch.* 428, *ob.* służba stołowa, Tafelſervis. — §. Serwis kwaterunkwy, obowiązek dawania najpierwszych potrzeb kwaterunkowym, lub płacenia od nich; der Servis, Quatierſervis. SERWISOWY, a, e, n. p. Serwisowa komisya, *ob.* kwaterniczа komisya. SERWITORKA, i, *ż.*, zakonnica dozor nad stołowemi potrzebami mająca, der Tiſchzeugverwahrerin in Frauenklöſtern. *Tr.* SERWITORYAT, u, *m.*, SERWITORAT, przywilej dawany od króla nieszlachcie, mocą którego miani byli za zostających w służbie królewskiéj, a przed samym królem odpowiadać powinni byli. *Vol. Leg.* 5, 460. *Swad.* 3, 93. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 52. ein königliches Dienſtprivilegium, wodurch ein Unadelicher blos vom Könige abhängig wurde. Serwitoraty albo monopolia są prawdziwą zarazą handlu. *Mon.* 74, 175.

SERYARZ, a, *m.*, z *Łac.* rejestr, poczet, spis dekretowy, Urtheilsprotokoll. Na końcu każdéj kadencyi seryarz dekretów ma być spisany. *Vol. Leg.* 7, 325, (cf. dekretarz, sentencyonarz). Podkanclerzy czytał seryarz sędziów sejmowych. *Dyar. Grod.* 323.

SERYNET, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*, eine gewiſſe Stimme in der Orgel.

SERYWSKI n. p. sok, w aptekach, *Serapium*, z ziela zamorskiego, *sagapenum. Sienn.* 227. *et* 556. *et ib. Rej.*

SERŻANT, a, *m.*, z *Franc.*, przedniejszy podoficer; *Croat.*

sérg, (cf. szereg); *Dal.* barabanat, (cf. baraban); *Slav.* straxmeshtar, (cf. strażnik); *Ross.* сержанъ, der Sergeant.

SERZEC, *ob.* Sér, ein Käſe. SERZYĆ *cz. niedok.*, zsérzyć, usérzyć *dok.*, w ser obrócić, zu Käſe machen; *Boh.* syřiti, posyřiti, *coagulare*, posyralý; *Sorab.* 1. zeszédru; *Carn.* sireti, sirem; *Vind.* mlieku vſiruvati; *Croat.* szirim, uszirújem; *Rag.* siriti, ussiriti; *Bosn.* siriti, usiriti; *Eccl.* усыряю, сгустяю яко сыръ; (*Ross. et Eccl.* оусырити zwilżyć, сырѣть zwilgnąć). SERZYSKO, a, *n.*; *Boh.* syřiště; *Vind.* ſiriſhe, ſiriſhzhe, raſol, ſ' zhem ſe mlieku vſiri inu ſtiſni; *Sorab.* 1. ſedrižčo, ſedřeno; *Croat.* szerischе, podlev; *Rag.* siriscte; *Bosn.* siriscte, kojim se sirri; *Eccl.* сырище, сгустившееся млеко, творогъ; das Lab, Käſelab. Podpuszczadło, podpuszczkę, mleko zsiadłe w młodego zwierzęcia żołądku, serzyskiem zowią, *coagulum. Sienn. Wykł., Macz. Syr.* 670. Podpustka abo serzysko. *Haur. Ek.* 178. Serzysko zajęcze. *Sienn.* 286. *Haur. Sk.* 299. Haſenlab.

SESAM, *ob.* Łogawa cudzoziemska. *Syr.* 1014. SESEM, *ob.* Zezem.

SĘSTWO, *ob.* Sędztwo. SESYA, *ob.* Posiedzenie, Zasiadanie.

SET, *Genit. plur. numeri* Sto, *qu. v.* SETKOWAĆ *cz. niedok*, na sto rozkładać; *Croat.* sztotimim, zu hundert eintheilen. Setkować, setnego karać, *centesimare milites. Cn. Th.* 990. immer den Hundertſten ſtrafen. Setkowanie, *centesimatio. ib.* SETNIA, 'SOTNIA, i, *ż.*, liczba ze stu złożona; *Eccl.* сотня, сторица. ein Hundert, eine Zahl von hundert Stück. Romulus cały lud swój wojennym trybem na setnie i pułki podzielił. *Faliss. praef. Pot. Zac.* 151. Ukraina po trzy kroć tysięcy ludu wyprawiała na wojnę, a teraz i na zupełną sotnią zdobyć się nie może. *Psalmod.* 41. Porachuj czas, uznasz, że po siódmej lat setni ona jedynowładna pani słabieć poczęła. *Psalmod.* 77. SETNICTWO, a, *n.. centuriatus. Cn. Th.* 990; przełożeństwo nad stem, die Hauptmannſchaft über 100 Mann. Na wyższe miejsce z dziesiątnika, to jest, na setnictwo nastąpił. *Sk. Dz* 141. 'SETNIK, 'SOTNIK, a, *m.*; *Boh.* setnjk, *f.* setnice; *Slov.* setnjk; *Hung.* százados; *Sorab.* 1. stoternik; *Carn.* stûglar; (*Vind.* stuinik, poglavar, glavar-kapitan); *Rag.* stotnik; *Croat.* sztótnik *centurio*; *Bosn.* sottinik, vojevoda svarh sto junaka; *Ross.* сотникъ, сотенной голова, (сотской dozorca nad stem chłopów lub chałup); *Eccl.* стоначальникъ; 1) przełożony nad stem ludu, der Hundertmann. Setnik abo rotmistrz, był to kapitan jazdy Rzymskiéj ze sta ludzi złożonéj. *Papr. W.* 1, 479; *centurio.* Sotnik i koszowy siczy Kozackiej. *Zab.* 16, 123. *Nar.* (*Ross.* сотничей kapitański). — §. Jeden lekarz od bogatych nie brał, jedno po stu czerwonych złotych; i dla tegoż go insi medycy Krakowscy nazwali setnikiem. *Biel.* 450. — 2) Setnik żołnierzów, *centuria. Cn. Th.* 990. (*ut* dziesiątek), hundert Stück, setnia. SETNORĘKI dziewiesił. *Simon. Siel.* 56. *centum geminus Briareus*; - SETNORĘCZNY Tyfon, *centimanus. Zebr. Ow.* 64. SETNY, a, e, SETNIE *adverb.*; *Boh.* stý; *Slov.* stý, stí; *Hung.* szazadik; *Sorab.* 1. stoty, stoteŕe; *Sorab.* 2. hunderti; *Carn.* stujne, rajmno, samu stu; *Vind.* stuini, sturedni; *Croat.* ztotni, sztótni; *Dal.* sztoti; *Bosn.* stoti; *Rag.* stóti; *Slav.* jedan od stotine; *Ross.* сотый; [*sanscr.* sat 2]; (*Pers.* sad - sto); w rzędzie po dziewięćdziesiąt dziewiątym następujący, der Hundertſte. Pierwszy, i drugi, i setny. *Gorn. Sen.* 267. — §. Setny, *Boh.* stonasobný; *Ross.* сотенный, сторичный, сторицею; sto w sobie mający, hundert enthaltend, hundertfältig. Polifem z jedném, Argus z setném okiem. *N. Pam.* 22, 107. Setne lata sobie zamierzamy. *Psalmod.* 50. Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiętny, a drugie setny owoc. 1 *Leop. Marc.* 4, 8. *ib. Math.* 13, 8. (stokrotny. 1 *Leop.*). — *Transl.* Bardzo liczny, bardzo wiele; ſehr viel, ſtark, zahlreich. Wielka a prawie bezmierna a jakoby setna liczba. *Otw. Ow.* 257. Te setne pytania bardzo mi się uprzykrzyły. *Teat.* 11, 124. Bądźcie setnie błogosławionemi za te dobrodziejstwa. *Bals. Niedz.* 1, 40. Kocha cię twój braciszek, bo cię setnie złupił. *Nar. Dz.* 3, 128. (porządnie, na urząd). Miła mu jest czarność tej nocy, radby setnie ciemności jéj przymnożyć. *Teat.* 2, 3. *Bars.* Z nim gadać nie może, choćby setnie rada. *Hor.* 2, 101. *Nar.* mocno pragnie.

SETYNA, *ob.* Atyna.

SEWERUS, imię własne; *Boh.* Šebjř, cf. siewierz.

SEXALTERA wielka, Sexaltera mała, w muzyce takty, które się tak wyrażają: $^6/_4$, $^6/_8$. *Magier. Mskr.* ſechsviertel Takt, ſechsachtel Takt.

SEXTERN, *ob.* Sekstern.

S F.

'SFAŁK, u, *m.*, n. p. Mąkę przesiać dobrze z otrąb i z sfałków, jak piekarze zwykli czynić. *Syr.* 457. wyrzutek, brak, co odpada, (cf. defalka, cf. szuszfałki), Abfallſel. SFAŁDOWAĆ, *ob.* Fałdować. SFAŁSZOWAĆ, *ob.* Fałszować. SFATYGOWAĆ, *ob.* Fatygować.

SFERA, y, *ż*, SFERKA, i, *ż.*, *dem.*, w geografii, ułożenie cyrkułów, wystawujące obroty planet. *Kras. Zb.* 2, 495. *Wyrw. Geogr.* 39. eine Sphäre. Co są te niebios przestronne sfery lub sferki zwinione? *Dar. Lot.* 25. — *Fig.* Trważ jeszcze ta uroda, te żywych sfery oczu? *Ustrz. Troi.* 45. kręgi, okręgi. — *Transl. fig.* Każda rzecz ma się zostać w swojej sferze. *Mon.* 64, 128. w swoich granicach, Gränze. SFERYCZNY, a, e, SFERYCZNIE *adverb.*, ſphäriſch; *Ross.* клубоватый; *Eccl.* пулоокруглый, на мячъ или клубъ похожій круглостію. 'SFOL, u, *m*, [*czesk.* swal - wrzód 2]; piega, der Sommerſproſſe. Brodawek i sfolów zganianie. *Sienn.* 514. *et* 515.

SFOLGOWAĆ, SFOLŻEĆ, *ob.* Folgować, Folżeć. SFORA, *ob.* Swora. SFORCOWAĆ, *ob.* Forcować. SFORKA, SFORNY, SFOROWAĆ, SFORZEŃ, *ob.* Sworka, Sworny, Sworować, Sworzeń. SFORSTOWAĆ, *ob.* Forstować. SFRANCUZIEĆ, SFRASOWAĆ, SFRYZOWAĆ, SFUKNĄĆ, *ob.* Francuzieć, Frasować, Fryzować, Fuknąć. SHAFTOWAĆ, *ob.* Haftować.

S I.

SI SI, *ob.* Sio.

"SIABR, a, *m.*, [*Eccl.* сѣвръ *plebejus*; *Ross.* себры zdrowe dzieci *kursk.*, шеберъ sąsiad *riaz.* 2]; druh, towarzysz, brat, kolega, spólnik; der Gefährte, Gesellschafter, Bruder, Mitgenosse. Rusini Połowców dla częstych przymierzów i sąsiedztwa, w języku swoim zwali kumami czyli kmotrami, siabrami, pobratymcami. *Nar. Hst.* 3, 85. Chociajby też i kilka albo kilkanaście uczestników albo siabrów w jednej rzeczy było .... *Stat. Lit.* 121. Jak bracią niedzielną abo uczestników, to jest, siabrów pozywać. *ib.* 190.

SIAĆ, siał, sieje *cz. niedok.*, Siewać *contin.*; *Boh.* sýti, sati, syl, sal, sel, segi; *Slov.* sat; *Sorab.* 1. sehyu, sehmenu, (sayu); *Sorab.* 2. szasch przesiać, (cf. sito); *Carn.* sejâti, sejal, sejem, sejem, (*Carn.* Seja *Dea sementis*, *Segesta*); *Vind.* sjâti, sejem, sjal; *Croat.* szejati, szejalszem; *Dal.* sziyati; *Hung.* szitalni, szitálok - przesiewać przez sito; *Rag.* siati; *Bosn.* siati, usiati; *Slav.* siati, (sjati *lucere*); *Ross.* сѣять, сѣю (2. przesiewać, ситный pytlowy); *Eccl.* сѣю; (ситомъ сѣю przesiewam; *Graec.* σήθω, σείω, σευειν; *Lat. obs.* sao. seo, *unde* sevi, *praeter. Verbi* serere; *Svec.* sa, sada; *Angl.* sow; *Anglos.* sawan; *Germ.* ſäen; ziarna po roli dla wznijścia przyszłego zboża pewnym porządkiem rozrzucać; siewbę odprawować. — *Propr. et fig.* Na grochowisku siewają ozimią pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haur. Ek.* 32. Ktokolwiek skąpo sieje, niech się obfitego nie spodziewa żniwa. *Zab.* 13, 79; *Croat.* Kak bus szejal, tak bus sel; *Slov.* čo si nasegaš, to žať budeš; kdo ně sege, ten ně wege. Darmo pracujesz, jak ten, który sieje w piasku. *Past. Fid.* 86. Próżna rzecz, siać na rzéce. *Min. Ryt.* 3, 353. Sieję na zasianéj roli, posiewam drugi raz. *Cn. Th.* 995; *resemino.* Ten jegomość ani sieje, ani orze, a wszystko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9. Jam siał, a drugi żnie. *Cn. Ad.* 284. Gdzie nie siał, jednako ze mną zbiera. *Groch. W.* 563. Sieje wiatr, wiatrem żyć będzie. *Dar. Lot.* 12. Głupich nie sieją, sami się rodzą. *Teat.* 12, 15. *Mon.* 70, 200. *Cn. Ad.* 669. — *Transl. fig.* Sieją między niemi zazdrość, jednemu przy drugim większą łaskę pokazując. *Gorn. Dw.* 510. wysiewają siemię zazdrości, ſie ſtreuen den Samen der Eiferſucht aus. Matka twoja wszystko złe w dom nasz siać poczęła. *Sk. Żyw.* 1, 525. Niechaj gdzie indziej zwady takie sieje. *P. Kchan. Jer.* 122. Gęste wojny i spory sieją. *Pilch. Sall.* 61. Sieje wino łagodne rozmowy. *Miask. Ryt.* 2, 127. (mnoży, przysparza, leje). Ludzie się biją, fatum śmierci sieje. *Tward. Wł.* 138. Sieje żołnierz nieprzyjacielski niebezpieczeństwa, groźby i gwałty. *Ust. Konst.* 2, 138. szerzy, verbreiten, ausbreiten. Tak te dzieje starożytność w bajkach sieje. *Jak. Boj.* 113. Co się tam dzieje, Tu uprzedzające sława wieści sieje. *Tward. Wł.* 93. Na sianéj gęstym trupem ziemi. *Przyb. Luz.* 83. (posianéj, pokrytéj). Już czarnemi skrzydłami gęste noc siała ciemności. *P. Kchan. Jer.* 175. (wysypała). Wchodzi słuszny rodak z pacholiki dwoma, wąsy kręci, to gwiżdże, to sieje rękoma. *Mon.* 70, 168. macha, siecze; mit den Armen fechten, um ſich herum ſchlagen. — *Cum Instr.* Szafuj dostatkami, siéj marnie pieniądzami. *Suszyc. Piesn.* 3, *N* 3 *b.* sypać pieniędzmi, mit Geld um ſich werfen, das Geld wegwerfen. Śmieszna, gdy chłop łacinę sieje. *Min. Ryt.* 4, 217. wenn er mit Latein um ſich wirft. Biesami sieje, gniewa się i sierdzi. *Zab.* 16, 218. — *Recipr.* Jak się za grzmotem deszcz rzęsisty sieje. *Pot. Arg.* 37.

Pochodz. *dosiać*, *dosiewać*, *nasiać*, *nasiewać*, *nasienie*, *osiać*, *osiewek*, *odsiać*, *odsiewać*, *posiać*, *posiewać*, *podsiać*, *podsiewać*, *przesiać*, *przesiewać*, *przysiać*, *przysiew*, *rozsiać*, *rozsiewacz*; *siemię*; *siew*, *siewacz*, *siewba*, *siejba*, *siewny*; *sieć*, *siatka*; *sito*, *sitko*, *sitarz*, *sit*, *sitowie*; *siano*, *sianożęć*, *sienny*, *siennik*; — *ż. jesień*; Boh. oseň, osenj; — *ż. wiosna*; Boh. wesna; [*Sanscr.* vasanta, cf. wesoły 2]; *wsiać*, *wsiewać*, *wysiać*, *wysiewać*, *wysiew*, *zasiać*, *zasiewać*, *zasiew*, *zasiewca*.

SIADAĆ, *ob.* Siedzieć *et* Sieść. SIADACZ, a, *m.*, *sessor*; *Germ.* der Sitzer; *Sorab.* 1. ſedar; *Rag.* sjedalaz; (*Ross.* сѣдокъ pasażer na statkach, sankach; сидѣльникъ, przesiadujący noc, (cf. biesiadnik); *f.* сидѣлница; сидѣлецъ 1) kupiecki pisarz; 2) *obs.* oblężony. SIADALNY, a, e; *Sorab.* 1. ſedaté, ſedaczné; *Eccl.* сѣдальный; na którym siadają, *sessilis. Cn. Th.* 990. zum Sitzen. Grzbiet siadalny, *tergum sessile. Zebr. Ow.* 306. SIADANKI, zowią się deski dla każdego z flisów, na których siedzą, kiedy pojazdami robią. *Magier. Mskr.* SIADŁO, a, *n.*; *Boh.* sedadlo, sydlo, (cf. zydel); 1) siedlisko, der Sitz, Wohnſitz, Wohnort, Ruheort. Bóg stwarzając świat, od ziemi wody odłączywszy, Zamierzonemi ujął je brzegami, Zkąd już każda rzecz własną postać brała, I w należytym siadle zostawała. *Odym. Św.* 2, *Q* 3 *b.* (w swoim miejscu). Pan na wysokości niebieskie wstąpił; tamże nas za sobą wabi, abyśmy tym siadłem mizernego świata wzgardziwszy, o rzeczach duchownych myślili. *Żarn. Post.* 3, 527 *b.* Nie mając pewnego siadła, tam i owdzie tułali się. *Pilch. Sall.* 12. Samopas wałęsali się; gdzie je noc zagnała, tam swe siadła mieli. *Pilch. Sall.* 151. Przodkowie nasi siadło swoje między ludzkiemi narody założyli *Modrz. Baz.* 410. Wandali straciwszy dawne siadło swoje w Afryce, i królestwo sławne .... *Klon. Wor.* 7. W Rzymie siadło panowania wszystkiemu światu być miało. *Faliss. Fl.* 14. Nie pójdzie żadne z nas na swoje siadło, Żaden swojego nie ogląda dachu. *Zab.* 13, 273. Wprzód trzeba, aby siadła i mieszkania miały Tam pszczoły, gdzieby ani wiatry dochadzały. *Otw. Wirg.* 454. (pasieke, ule). Długo bujawszy orzeł spoczywa na siadle. *Pot. Pocz.* 13. (na gnieździe) Z ciernistego wyleciawszy siadła, Bystrym pędem sęp głodny pośpiesza do padła. *Zab.* 6, 160. *Min. Żarn. Post.* 3, 527. Gdy wieczor przychodził, ptacy na siadło lecieli. *Ezop.* 111. (na grzędę). — 2) Siadło, siadł, siadła, *ob.* Sieść. SIADŁOŚĆ, ści, *ż.*, krępość, zawiązałość ciała; Unterſetztheit, eine unterſetzte Figur. Posągi dawne mają przy wydatnych muszkułach, siadłość i cielistość. *Mon.* 69, 652. SIADŁY, a, e, krępy, karłowaty,

zawiązały; unierſeęt, von Geſtalt. *Cn. Th.* 990. Zsiadły, krępy. *Xiądz.* 32. W Azyi konie są siadłe, niewiele jedzą, a jednak bardzo są pracowite. *Boter.* 198. *Praefractus*, ciężki, twardy, surowy, który się nie da nakłonić, siadły. *Mącz.* SIADOWAĆ, SIADUJE *ob.* Siedzieć *et* Sieść.

SIĄDZ *ob.* Sięgnąć. SIĄDŹ, SIĄDZENIE, *ob.* Sieść.

SIĄG, ięgu, *m.*, sążen; *Boh.* sáh; *Morav.* sáha; *Sorab.* 2. ſcżežan; *Carn.* sẽshę'm; *Croat.* szesày, szeseny, klafter; *Rag.* scèxagn; *Ross.* сажень; (cf. *Hebr.* חצן chozsen, *sinus*, *brachium*), die Klafter, der Faden. Siąg ma łokci 3. *Solsk. Geom.* 3, 137. Drzewo ścinają, na klocki tną, z nich siągi układają. *Os. Rud.* 582. Siąg, stos drzewa długi i wysoki na 3 łokcie, szeroki na 5 ćwierci łokcia. *Os. Żel.* 83. SIĄGNĄĆ, *ob.* Sięgnąć.

SIAK! *in phrasi.* Ni tak, ni siak. Ni taki, ni siaki, *ob.* Sak.

SIĄKNĄĆ, *ob.* Sięknąć.

SIANIE, *ob.* Siać, *ob.* Siewba. — SIANO, a, *n.*; *Boh. et Slov.* seno; *Sorab.* 1. ſẽno, szyno, ſsenno; *Sorab.* 2. szẽno, szene; *Carn.* senú; *Vind.* ſenu; *Croat.* szẽno; *Dal.* szeno; *Hung.* szẽna; *Bosn.* sjeno; *Rag.* sjeno; *Slav.* sieno; *Ross.* сѣно; cf. *Ital.* fieno; *Lat.* foenum; *Graec.* ἔτα; *Germ.* das Heu. Skoszone trawy ususzą się na siano. *Kluk. Rośl.* 3, 295. Do gumna na siano spać. *Dwor. J.* Daj siana wołowi, a cukru papudze. *Mon.* 70, 256. Ej siano, siano, mogliby je księża jeść. *Rys. Ad.* 13. (specyalne). Fura siana mu w głowę zajechała; dumne marzenia. *Wolsk.* Jakby siano wlokł przez niego, poszło przezeń mrowie. *Pot. Arg.* 728. *et* 779. Próżno siano młóci. *Pot. Arg.* 386. Nieprzyjaciela potarli nasi jak suche siano. *Biel. Kr.* 83. *Biel. Św.* 181. By pies na sienie, sam go nie je, a krowie go nie da. *Rys. Ad.* 3. (sam nie używa, a drugiemu nie daje). Nie grab' dudku siana. *Dwor. C* 2. (nie porywaj się na rzecz nie twoję). Nie grab' dudku siana, ulgniesz po kolana, Będziesz-li tak zuchwały, Uwiążniesz jako mały. *Bies. roz. A* 4. Nie wykręcisz się sianem. *Rys. Ad.* 50. nie wyfiglujesz się, du wirſt dich nicht herauswickeln, herausdrehen. *Grod. Dis. C* 4 *b. Mon.* 64, 723. *Simon. Siel.* 113. Już mu nie stało na wykręty siana. *Pot. Syl.* 86. SIANKO, a, *n.*, *dem.*, n. p. Jagnięta można w stajni karmić otrębami abo drobnym siankiem. *Spicz.* 135. — §. Sienne źdźiebełko, ein Heuſplitter, Heuhalmen. Czemu widzisz sianko w oku brata .... *Sekl. Math.* 7. — §. Wiązanka czyli kupka siana *Ross.* сѣнцо. Siedli wszyscy na trawie i na sianku. *Rej. Post. O* 4. — §. Sianko, potraw. *Cn. Th.* 991. Nachheu, Herbſtheu, Grummet. 1. SIANOŻĘĆ, i, ż.; *Croat.* szinokosas, livàda; *Vind.* ſnoshet, traunik, (cf. trawnik); *Ross.* сѣножать; łąka do koszenia siana, der Heuſchlag, die Wieſe. Panowie urodzaje i sianożęci rolnikom wypasywali; *agros et prata. Krom.* 191. Posiadacz sianożęci *Ross.* поженный. — §. Sianożęć, sianożęcie, ia, *n.*, *foenisecium. Mon.* 75, 591; *Carn.* snoshet, kosẽte; *Vind.* ſenoſiczhenje, ſenospraulenje, ſenoſezha, koſitva, ſiezhje, koſhni zhaſs; *Croat.* szinokòssa; *Bosn.* sjenokoscjej, kosidba; *Slav.* sinokosha, sienokossje, kosidba, sjeniscte; *Ross.* сѣнокосъ, пожня; koszenie siana, der Heuſchlag, das Heumähen. Przyjdzie czas sianożęci, kiedy wyniosłe zielsko, wraz z poziomą trawą padnie od ręki koszącego. *Psalm.* 37. — §. Bujna sianożęć po łąkach się ściele, *Zab.* 16, 183. *Kniaź.* siano skoszone, Heu. 2. SIANOŻĘĆ, ia, *m.*, *foeniseca. Mom.* 75, 591; kosiarz, der Heumäher; *Vind.* koſez, ſiezhnik, ſenoſek; *Rag.* sienokosaz; *Ross.* сѣнокосецъ. SIANOŻĘTNY, a, e, Heuſchlag, den Heuſchlag betreffend; *Ross.* сѣнокосный.

SIANY, *ob.* Siać.

SIARA, y, ż., nieczyste mléko krowy po ocieleniu, (*Etym.* szary); die Vieſtmilch, die Beeſt, die erſte Milch nach dem Kalben, *collustrum. Mącz. Cn. Syn.* 198; *Slov.* kulastra; *Sorab.* 1. ſẽra, huste mloko po pohrodże; *Carn.* mlesva, smlesva; *Ross.* молозиво. — §. *De feminis:* Nie zła rzecz jest tego dnia, gdy się dziecię urodzi, nie dawać mu matczynego mléka pożywać, bo przy tym czasie niewiastom siara albo plugawość niejaka gęsta z piersi odchodzi. *Sienn.* 466. *Spicz.* 185. — §. Siara, mléko krowy ocielić się mającéj, im jest bielsza, tym bliższe ocielenie. *Kluk. Zw.* 1, 205. die Milch vor dem Kalben. SIARCZAN, u, *m.*, *sulphas*, sól z kwasu siarczanego i z zasady solnéj złożona. *Śniad. Chem.* 1, 46. Schwefelſauerſalz. ˙Siarczyk. *N. Pam.* 6, 319. ˙Siarczyk, *sulphuretum*, nazwisko dane związkom, między siarką a innemi ciałami zachodzącym. *Śniad. Chem.* 309. ˙Siarcznik. *Mier. Mskr.* SIARCZANY, a, e; *Boh.* syrnaty, syrny; *Ross.* сѣрный; od siarki, Schwefel-. Zędra siarczana. *Kruml.* 387; (wątroba siarczana. *ib.* 204; siarczak. *Mier. Mskr.*). Kwas siarczany, *accidum sulphuricum*, kwas składający się z siarki i kwasorodu. *Śniad. Chem.* 229. Deszcz siarczany. *Ryb. Ps.* 18. Pan spuścił deszcz na Sodomę siarczany i ognisty z nieba. 1 *Leop. Genes.* 19, 24. (siarkę i ogień. 3 *Leop.*). Te słowa siarczanemi snopkami pachną. *Baz. Hst.* 62. (stosem). Piekło siarczane. *Przyb. Milt.* 104. SIARCZYĆ *cz. dok.*, SIARKOWAĆ, siarką przyprawiać, powlekać; *Boh.* sýrkowati; *Vind.* ſhveplati, poſhveplati, ſhveplanje, ſhveplaria; *Croat.* sveplim; *Ross.* сѣрить, ſchwefeln, mit Schwefel anmachen, überziehen. Winiarze wina ipsymując, hałunując, białkując, siarkując, plastrując, psują. *Syr.* 1219. Siarkowany, *inductus sulfurae. Cn. Th.* 991, *Ross.* жупельный. SIARCZYSTOŚĆ, ści, ż., *sulfuratio. Cn. Th.*, die Schwefelung, ſchwefeliges Weſen. SIARCZYSTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* syrny; *Slov.* syratý; *Vind.* ſhveplan, ſhveplast, poſhveplan, ſe ſheveplan ſmieſhan; *Croat.* svèplen; *Eccl.* жупелистый; *Ross.* сѣристый; voll Schwefel, ſchwefelig. Kamienie siarczyste wielorakie są, najgłówniejsze kizy. *Kluk. Kop.* 1, 219. Kąpiel siarczysta; *Boh.* smrdawka, (cf. smród). Siarczysty, siarkowy korzeń *botan.*, *ob.* Wieprzyniec. — §. *Transl. fig.* Siarczysty, gorący, ognisty, zapalczywy, hitzig. Wkłada w dyszel Alekto siarczyste woźniki, Których dobrze spasł swemi Kocyt pastewniki. *Zab.* 15, 33. *Kniaź.* SIARKA, i, ż.; *Boh.* syra; *Slov.* syra, sírka, żiwi oheń; *Sorab.* 1. schwabel; *Vind.* ſhveplu, ſumpor; *Croat.* svèplo; *Dal.* szumpor; *Rag.* sùmpor; *Slav.* sùmpor; *Bosn.* sumpor; *Ross.* сѣра (2. żywica, 3. сѣра въ ушахъ gnój uszny; cf. сѣрый szary, cf. *Croat.* sar żar); *Eccl.* жу-

пелъ, (cf. sopel); der Schwefel; tłusta ziemna żywica, mająca w sobie kwas kuperwasowy; pali się błękitnym płomieniem. *Kluk. Kop.* 1, 217. *Jak. Art.* 1, 64. *et* 315; ciało żółte elektryczne, wolném ciepłem topniejące, które się łatwo od ognia zapala. *Śniad. Chem.* 75. Siarka żywa, surowa, lebendiger Schwefel. *Sienn. Wykł.* Siarki białogorejące. *Otw. Ow.* 598. (*Eccl.* пекло, сѣра горючая, иногда смола, cf. piekło). — Siarka do krzesania ognia, siarczysta nitka, papierek, heblowina, siarczyste zapały, podpały. *Cn. Th.* 991 = SIARNIK. *Boh.* syrka; *Carn.* shveplénka, shvepleniza; *Vind.* ſhveplenka, ſvizhiza od ſhvepla; *Croat.* sveplénka; *Slav.* sumporacsa; *Ross.* сѣренька, свѣтильна, сѣраная спичка, der Schwefelfaden, das Schwefelhölzchen. *Krumł.* 387. Siarniki, nici w siarce maczane. *Magier. Mskr.* — §. *Transl. allus.:* Siarka, gorączka, popędliwy; hitzköpfig, Hitzkopf. Prędki jestem jak siarka. *Teat.* 8. *b*, 83. I ja tak byłem w leciech Wc Pana, jak siarka. *Teat.* 24, 89. *Czart.* SIARKOWAĆ, *ob.* Siarczyć. SIARKOWY, a, e; (*Boh.* syrný; *Rag.* súmporni); od siarki, Schwefel-. Kolor siarkowy *Slav.* súmporita boja. Siarkowe naczynie, do topienia siarki *Ross.* сѣрница. Siarkowy rzemieślnik, górnik abo zlewacz. *Cn. Th.* 991, *Bosn.* sumporar, koji cini stigne od sumpora; *Rag.* sumporâr; *Croat.* sveplenár. Siarkowa huta = SIARKOWNIA, i, ż., chyż abo warstat, gdzie siarkę sprawują, warzą, *sulphuraria. Mącz.*; *Vind.* ſhvepleniſhe, ſhvepleniza; *Croat.* sveplénicza; *Bosn.* sumporiscte, mjesto od sumpora, die Schwefelhütte. — Siarkowy korzeń, *ob.* Wieprzyniec.

SIĄŚĆ, *ob.* Sieść.

SIATCZANY, SIATCZYSTY, a, e; *Rag.* mrexast; *Ross.* сѣтчатый; na wzór siatki, dziurkowaty; netzförmig, wie ein Netz. Siatczyste budowanie; *reticulata structura. Cn. Th.* 991. SIATKA, SIATECZKA, i, ż., *dem. Nom.* sieć; *Boh.* sytko; *Sorab.* 1. ſétka; *Sorab.* 2. ſžétka; *Ross.* сѣтка, сѣточка; (cf. *Carn.* sétkâm = pończochy dzierzgam); das Netzchen, ein kleines Netz; (*Croat.* mresìcza, tvéz; *Rag.* mrexiza; *Bosn.* mrisgiça). Siatki na ptaki, ryby, *etc.*, Vogelnetze ꝛc. Siatki przepiórczane są małe, na laseczkach osadzone. *Kluk. Zw.* 2, 349. — *Fig.* Umyślili tąż go siatką, którą on z karków ich zrzucał, przykryć. *Birk. Dom.* 150, (cf. sidło). Młodym siatką jest uroda. *Dar. Lot.* 18. Szczęście wyskoczyło mu z siatki. *Morszt.* 69. (z klatki, jak ptaszek). — Siatka, czepek niewieści, worek siatkowy; eine Netzhaube, ein Netzſack. Siedząc obiedwie przy stole, jedna siatką, druga haftowaniem się zabawia. *Teat.* 2, 5. *Bars.* — Siatka w oknach, żeby much przez otwarte okna nie wpuszczać, Fliegengatter. Siatka w budowaniu miasto okien albo kratek. *Cn. Th.* 991. Poczynił dwie siatce [*dual.* 2], które miały okrywać a ozdabiać ono dwoje obtoczenie, które było na wierzchu słupów. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41. Siatka pajęcza = pajęczyny, Spinnewebeu, Spinnengewebe. Jako pajęcza siatka, jest ufanie głupiego. *Pociej.* 80. Źle kiedy prawa podobne są siatce pajęczéj. *Petr. Pol.* 334. (bąk się przebija, a mucha uwiąźnie). — *Anatom.* Siatka w oku, *retina. Kluk. Zw.* 1, 43. die Netzhaut. Siatka w pustości brzuchowéj, pokrywająca kiszki, *omentum*; *Ross.* сальникъ, das Netz im Leibe, die Netzhaut. *Perz. Cyr.* 1, 47. *et* 48. *Krup.* 2, 15. — §. Siatka czyli czep, drugi żołądek zwierząt przeżuwających. *Cn. Th.* 178. *Kluk. Zw.* 1, 41. *Zool.* 27. der zweyte Magen der wiederkäuenden Thiere, das Garn, die Haube, die Mütze. SIATKOKRUSZ, u, *m.*, gestrickter Kobald; niby jaką siatką abo gałązkami poznaczony kruszec kobaltowy. *Kluk. Kop.* 2, 248. SIATKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt siatki, netzförmig, genetzt. Siatkowate, siatczyste budowanie, *reticulata structura. Cn. Th.* 991. SIATKOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, siatki robić, lub na kształt siatki dzierzgać, krajać, (cf. szatkować); Netze machen. *Tr.*, netzähnlich wirken, ſchneiden; (*Carn.* sétkâm = pończochy dzierzgam). SIATKOWY, a, e, od siatki; *Rag.* mrexast; *Bosn.* mrisgjast, Netz-. Kawał ten może być oplatany albo kratkowym węzłem albo też siatkowym. *Jak. Art.* 2, 93. (w siatkę, jak siatka). — *Anat.* Błonka siatkowa wnętrzności obejmująca, *omentum*, dzieli się na wielką i małą siatkę. *Krup.* 2, 15. Żyła żołądkosiatkowa. *Krup.* 3, 86. SIATNIK, a, *m.*, co siatki lub sieci robi; *Croat.* mrésar; *Rag.* mrexár; *Bosn.* mrisgjár; *Ross.* сѣточникъ, *f.* сѣточница, der Netzmacher, Netzſtricker. *Cn. Th.* 991. — §. Siatnicy u Rzymian, zapaśnicy, mieli sieć na łowienie przeciwnika, *retiarii. Nar. Tac.* 2, 241, *ob.* Sidlnik, die Netzfechter bey den Römern. SIATNY, a, e, w siatce będący, od siatki, Netz-; n. p. Siatne abo w sieciach oka. *Cn. Th.* 991.

SICINA, *ob.* Sit.

SICZ, *ob.* Siecz.

*SIDALEN, *ob.* *Siedalen.

SIDLIC *cz. niedok.*, (cf. *Germ.* ſeideln. Adlg.), usidlać, *pr. et fig.*, verſtricken, fangen in einer Schlinge. Ile mamy bogactw, tyle mamy sideł, w których się sidlimy, i na których, jako ptacy na lepie lgniemy. *Zarn. Post.* 2, 309. Chcesz mię pochlebnemi sidlić słówkami. *Past. Fid.* 112. SIDLNIK, a, *m.*, który usidla, der in der Schlinge fängt. Sidlniki u Rzymian przeciwnika powrozem zadzierzgnąwszy, o ziemię rzucali. *Pilch. Sall.* 57, *ob.* Siatnik. SIDŁO, a, *n.*, SIDEŁKO *dem.*; (*Boh.* osýdlo, ljčka, lečka; *Slov.* osydło, skłonka, plétka; *Sorab.* 1. koszédwo; *Carn.* pékla; *Vind.* ſhilu, ſhiuo, saders (cf. zadzierg), klank, kvank, progla, progou, nastava, vjemniza, klupa, mresha; *Croat.* prúglo, szprusnicza, zanchicha, zanka (cf. zankiel), zadérska; *Slav.* zànka; *Bosn.* zanciça, tonot, pleniça; *Eccl.* сило, осилъ, давило, удавка (cf. dawić), пругло; *Ross.* силокъ, удава, удавка, давило, петля, петелка, петлище (cf. petlica), навѣть, ковъ, (cf. knuć); cf. *Germ.* Seil, Sille; *Svec.* sele; *Graec.* σίλλον); — na ptaki i zwierza połapa, pomek, potrzask; die Schlinge, die Dohne, der Fallſtrick. Podług wielkości ptaszków z mniéj lub więcéj końskich włosów razem wziętych, nakręcą się sidła. *Kluk. Zw.* 2, 382. Na ułowienie ryb w wodzie, ptastwa na powietrzu, zwierza po lasach, ukryte sidła rzucać nam pozwolono. *Mon.* 64, 317. Zajączka w sieci myśliwiec dostanie, Jarząbek w sidle na drzewie zostanie. *Zbil. Żyw. A* 2. Jak kuropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na

sidło, tak i serce pysznego. 1 *Leop. Syr.* 11, 32. Temu ptakowi nie kładłem sidła: a widzę, że się wnet ułowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 369. Kręć się, figluj, jako raczysz, Abyś miał w sidełka twoje Wolne wprawić serce moje, Tego nigdy nie obaczysz. *Past. Fid.* 728. Kto na kogo sidło stawia, sam się w nim ułowi. *Radz. Syr.* 27, 28. kto drugiemu dołki kopie, sam w nie wpadnie, wer andern eine Grube gräbt, ... Sidła stawiać, dołki kopać *Ross.* навѣтовать, происк̀ать, происк̀ивать. Ludzie ci łatwo w zastawione sidła wpaść mogą. *Teat.* 17. *b*, 17. Adwersarze własnym sidełkiem samych siebie ułowili. *Salin.* 5, 96. Katylina najwięcéj ludzi młodych w sidła swe schwytał. *Pilch. Sall.* 29. Czartowskie sidełka. *Bals. Niedz.* 1, 3. — ℨ. *Prov.* Sidłu widłu. *Dudz.* 50. gadu gadu, ni siadło ni padło, ni w pięć ni w dziewięć; wlazł na gruszkę, kopał rzepę; ein ewiges Schwatzen, nicht gehauen, nicht gestochen; wasch mir den Pelz, und mach mir ihn nicht naß. SIDŁOWY, a, e, od sidła, Schlingen-; *Ross.* силковый.

SIĘ *Pronom. Sing. et Plur.*, — *Genit.* siebie, *Dat.* sobie, *vulgar.* se, (n. p. Kupić se drzewa. *Teat.* 16. *c*, 64. *Mon.* 70, 597), *Accus.* się *et* siebie, *Instr.* sobą; *Boh.* se; *Slov.* sa, si, sebe; *Sorab.* 2. sze, szebe; *Sorab.* 1. szo, szebe; *Carn.* sè, sêbe; *Vind.* se, sebe; *Croat.* szebe, sze; *Eccl.* сѧ, себе; *Ross.* себя; *Lat.* se, sibi; *Graec.* ἑ; *Germ.* ſich; ℨ. 1) *Omnibus personis Latinis et Germanicis redditur*; *e. gr.* myję się, ich waſche mich; myjesz się, du wäſchſt dich; myje się, er wäſcht ſich; myjemy się, wir waſchen uns; myjecie się, ihr waſchet euch; myją się, ſie waſchen ſich. — *Cum prima persona*, *e. gr.* Czasem mówimy: dziękuję sobie, nie mogę ni na kogo skarżyć, jedno sam na się, i sam się skarżę; omierzłem sobie. *Corn. Sen.* 342. das danke ich mir ſelbſt, ich kann über niemanden klagen, als über mich; ich bin mir ſelbſt zum Ekel geworden. Dozwól mi z sobą płakać. *Groch. W.* 155. mnie samemu, na samotności; laß mich mit mir allein weinen, allein in der Einſamkeit weinen. Mam, ale nie sobie tylko; wszystko, co mam, wasze jest. *Sk. Kaz.* 531. nicht für mich allein. Nie mogłem tobie, ledwo sobie. *Rys. Ad.* 51. Pierwéj sobie, potym tobie. *Rys. Ad.* 57. Pierwszy punkt szczęścia, mieć drugiego siebie. *Zab.* 13, 228. drugie ja, ſein zweites Ich. — *Cum secunda persona*, *e. gr.* Wc Pan patrz siebie. *Teat.* 30, 55. ſieh dich ſelbſt recht an. Sobą mierz drugich. *Cn. Ad.* 1073. na swą słabość patrząc, zrozumiéj drugim, nach dir miß andere. Sobą nie mierz drugich. *Cn. Ad.* 1073. (nie wszyscy mogą, co ty). Nie chciéj z siebie o innych brać miarę. *Teat.* 47, 15. urtheile nicht nach dir von andern. Sobie pierwéj dobrze uczyń, potym drugiemu. *Cn. Ad.* 1075. pierwej Sobkowi, potym Dobkowi; thue dir ſelbſt zuerſt Gutes, dann dem andern. Ty nikomu tak nie wierz o sobie, jak sobie. *Zab.* 8, 333. traue niemanden in Rückſicht deiner mehr, als dir ſelbſt. Gdziebyś od siebie uciekł, poniesiesz wszędzie za sobą swoje skłonności. *Teat.* 27. *c*, 44. — *Cum tertia persona*, *e. gr.* Jak sobie posłał, tak się wyśpi. *Teat.* 21, 33. Trzeba tu o sobie pomyśleć, to nie przelewki. *Teat.* 13, 102. (o własnym ratunku). Kto sobie zły, a komuż dobry? *Rys. Ad.* 22. Niż suknia, bliższa koszula przy ciele, Miłość bliźniego, od siebie się rodzi. *Jabł. Buk. H b.* od swojéj własnéj osoby, die Liebe des Nächſten macht von ſich den Anfang. Sobie dobry, sobie gali. *Cn. Ad.* 1073. Co mi po mędrku, co sam żyje sobie. *Zab.* 15, 57. O téj dobie, Każdy sobie. *Zegl. Ad.* 189. *Rys. Ad.* 52. Człowiek się nie dla siebie tylko rodzi, Żyć mu też tylko sobie się nie godzi. *Pilch. Sen. list.* 36. Pszczółka nie sobie miód zbiera, Wół jarzmem dla drugich kark sobie naciera. *Teat.* 46. *b*, 22. Nie sobie ptaszek miłych dziatek rodzi, I owca w wełnie nie dla siebie chodzi. *Stryjk.* 237. Kreza syn sobie był niemy, ojcu na zdrowie począł mówić. *Warg. Wal.* 171. Cnota sobie nagrodą, cnota sobie zyskiem. *Pot. Arg.* 307. Cnota się sobie saméj sobą płaci. *Kchow.* 57. Miał z sobą co czynić. *Biel.* 102. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął jak wryty. *Nag. Cyc.* 42. (z swoją figurą, z swoją osobą). Dzbanem leje w się, aż mu po uszach ciecze. *Rej. Zw.* 59. *b.* (przez gardziel). Któraż była tak potężna siła, Któraby sobą się nie okaliła? *Tward. Misc.* 115. swoim ciężarem durch ſich ſelbſt, von ſich ſelbſt, durch ihre eigne Laſt. Ta pani się nie obejźrzy, chyba wszystka sobą, jak wilk. *Corn. Dw.* 54. całą swoją osobą, ſie kann ſich nicht anders umſehen, als mit ihrer ganzen Perſon; ſie muß ſich ganz umdrehen, ſie hat ein ſteifes Genick; (*Vind.* vſebstvu, oſoba; *Slav.* sobstvo; *Carn.* usébstvu, osôb *obses*, zakładnik; *Croat.* szobsztvo, oszoba-osoba; *Rag.* bez sobstva, bezsobni *impersonalis*). — Sobie pan, pan sobie, swobodny; *Carn.* samsvoj, (samsvojne *substantivus*), *Vind.* ſam ſvoi, ſvolvolen, ſvoinik, ſvojovolnik; *Eccl.* самочинникъ, ſein eigner Herr. Gospodarz jeden był sobie panem i oraz pastuchem. *Jabł. Ez.* 81. Sobiepan, hetman łakomstwa i zazdrości. *Rej. Wiz.* 168 *b.* Sobiepaństwo, swoboda, wolność. *Wład.* (*Boh.* osobiti sy sobie przywłaszczyć; *Slov.* samoswognost, swewolnost krnąbrność; *Ross.* самочинствовать panem sobie być, czynić coć się podoba). Sobie co czynić, *ut* leżeć sobie, chodzić sobie, spiewać-gwoli sobie, für ſich, zu ſeinem Vergnügen, gemüthlich, wolgemuth. On sobie spiewa, er ſingt ſich eins. Ja tu sobie będę siedział. *Zab.* 16, 191. Mam się dobrze, żyję sobie wygodnie. *Teat.* 54. *b*, 40. Lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten, co po szelinie biega. *Rej. Zw.* 67. Jem sobie, piję i używam. *Teat.* 15, 67. — *Similiter:* Nuże, idź sobie precz ztąd. *Teat.* 14. *d*, 15. idź swoją drogą, geh deines Weges. Nie potrzebuję ciebie, pójdź sobie. *ib.* 41. *c*, 333, (cf. won!). — Od siebie, von ſich; u furmanów: od siebie-na prawą rękę, bey den Fuhrleuten: hott! rechts; *opposit.* k sobie, na lewą rękę, ſchwude! links. Od siebie, k sobie wyraz stangreta i forszpana, który mając po prawéj ręce konia dyszlowego, kieruje nim ku sobie i od siebie, czyli na prawą i na lewą stronę. *Magier. Mskr.* Od siebie, *Slov.* od sebe, na prawau stranu; *Boh.* hat; *Sorab.* 2. hot; k sobie; *Sorab.* 2. k'szebe, tschwo; *Sorab.* 1. hotte *tenet dextram*, *retinet sibi*, schwude, *sinistram*. K sobie, *Eccl.* ошую, ошюю, съ лева, на левѣ, (шуяя,

шоуица lewica, шоуи lewy). Musi być gdzieś drugi inszy gościniec, k sobie abo od siebie, którym mijają tę topiel. *Żarn. Post.* 3, 730 *b.* Koń ten k sobie (ku sobie), czy od siebie, wszelako dobrze ciągnie. *Teat.* 52, 10. Ciągnie starego ziemia k sobie. *Kołak. Wiek. C* 1, (ku sobie, do siebie). — Po siebie, po sobie, *ob.* Po. — *Exempla de plurali Pronominis* się, *significatione vicissitudinis duarum partium*, ſich = einander. Bądźmy jak dawniéj sobie przyjaciele. *Zab.* 14, 256. *Szym.* wzajemnie, Freunde von einander ſeyn. Jesteśmy sobie siostry kochające się. *Teat.* 15, 3. Ruś sama między sobą nie mogli się z sobą długo zgodzić o ten Halicz. *Biel.* 116. die Reußen unter einander, konnten ſich mit einander nicht lange vertragen. Ruskie książęta poczęli między sobą walczyć, i jedni drugich wypędzali. *Biel.* 115. A tak teraz dajmy sobie ręce z tymi ludźmi, i uczyńmy sobie z niemi pokój. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 58. Oni są bardzo w dobréj z sobą przyjaźni. *Teat.* 21. *b*, 44. Nie zawsze z sobą będziemy; prędko przyjdzie nam z sobą się rozstać. *Teat.* 21, 6. nicht immer bey einander, bald von einander. — §. 2) Się, *ut Particula multis Verbis in omni genere, numero et persona est perpetua socia, sic ut sine illa nunquam proferantur, e. gr.* boję się, ich fürchte mich, dziwuję się, ich wundre mich. — *Observandum, Polonos majorem numerum habere talium reciprocorum, quam Germani, e. gr.* Śmieje się, ich lache; targuję się, ich handle, ich dinge; pukam się, ich berſte u. ſ. w. — Się, *subauditur aliquando, cum proxime praecessit, e. gr.* Gniewasz się? R. Nie gniewam. *Cn. Th.* 991. Zaimek: się, ile możności nie powinien być często użyty. *Gol. Wym.* 218. — §. Się, *cum Verbo tertiae personae est periphrasis impersonalium, ut* spi się, es ſchläft ſich, *dormitur*, idzie się, es geht ſich, *itur. Cn. Th.* 991. *Periphrasis haec locum tenet Gallici* on, *Germanici* man, *on dort*, man ſchläft, *on marche*, man geht. Będzie się o tym myślało. *Teat.* 36. *b*, 58. man wird daran denken. Panam miał groźnego; wzięło się może więcéj jak w szkołach, ale mi tego nie żal. *Kras. Pod.* 2, 145. (więcéj plag wziąłem, więcéj mię bito). Nigdy się za bogatego udawać nie trzeba, kiedy się jest ubogim. *Teat.* 4. *b*, 96. wenn man arm iſt. Będzie się mocno żałowało, że się tak wiele czasu marnie strawiło. *Mon.* 73, 159. Gdyby znało się dobrze siebie samego, wiedziałoby się, co się ma złego a co dobrego. *ib.* 70, 255. Bawi się częstokroć z ludźmi występnemi, ale w rzeczy saméj gardzi się niemi. *Zabł. Roz.* 114. Nie żyje się z niemi, ani ich się słucha i uważa; nasza banda górę bierze. *Teat.* 19. *c*, 11. — §. Się, *Verbo activo saepissime vim passivam tribuit*, n. p. Słowo to na tym miejscu bierze się cale w innym znaczeniu, es wird genommem. *Nonnunquam passivum et reciprocum unum idemque valent*, n. p. Pragnieniem rzeczy, a wielu zarazem, Umysł się psuje, serce bałamuci. *Zab.* 12, 79. das Gemüth verderbt ſich oder wird verderbt. Pieniądze się wydadzą, nim się postrzeżesz, das Geld wird ausgegeben, oder giebt ſich aus, ehe als mans merkt. Mógł się był ten człowiek wypuścić, by był nie apelował do cesarza. 1 *Leop. Act.* 26, 32. (mógł być wypuszczonym, możnaby go było wypuścić). — §. 3. Się = dusza, myśl, umysł, przytomność duszy, reflexyi, n. p. Przy sobie być = przytomnym sobie być, przytomność swoję mieć; bey ſich ſeyn, ſich gegenwärtig ſeyn, bey Gegenwart des Geiſtes ſeyn. Szalałam urażona, nie wiem, com mówiła, Mogłeś wiedzieć, żem w ten czas nie przy sobie była. *Morszt.* 356. Zdawał się odchodzić od siebie. *Zab.* 14, 343. zmysły tracić; *Eccl.* невѣдѣтися, von Sinnen kommen. Niektórzy na ten postrach od siebie i od rozumu odchodzili. *Birk. Dom.* 20. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł, że sobą nie włada, że uchylił rozum i przytomność. *Pilch. Sen. gn.* 145. Odeszły od siebie, i srodze niespokojny. *Zab.* 6, 217. außer ſich. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570. Z siebie = sam, z swojéj głowy, n. p. Tacy tłumacze dzieła te z siebie napisać byli zdolni. *N. Pam.* 13, 106. (oryginalnie). Jozue nie miał tego sam z siebie, ale od boga. *Birk. Zyg.* 4. (nie z własnego domysłu). Łokietek dosyć z siebie czynił zawżdy. *Biel.* 187 (ile od niego zależało). — Przez się, *ob.* Przez. — Przy sobie, n. p. Babko dajże mi pokój, nie mam nic przy sobie. *Teat.* 24, 101. *Czart.* w kieszeni z sobą, na dorędziu, ich habe nichts bey mir. — *Aliter:* Powiem ci, ale proszę, miejże to przy sobie. *Biel. Hst.* 62. (niech to będzie między nami, nikomu nie powiadaj). — Na się, n. p. Gdy Annibal miasto obległ, mieszczanie wielki głód na się mieli. *Kosz. Lor.* 156. głód im dokuczał, dał im się w znaki, musieli wielki głód wytrzymać, *ob.* Na. — Po sobie, (cf. *Eccl.* пособство, пособіе, способствованіе posiłek, pomoc), *ob.* Po. — Z sobą, razem, mit ſich zugleich; (*Sorab.* 1. ſobu, zpowu spólnie, razem). Jeżeli Pan chce co jeść, to proszę z sobą. *Teat.* 55. *b*, 50. Wszędzie córkę swoję z sobą bierze. *ib.* 50. *b*, 26. To tedy nic nie mam mówić, choćbym ich razem kiedy z sobą nadybał. *ib.* 10. *b*, 51, (cf. *Eccl.* совосхожду, вхожу съ кѣмъ куда razem z kim wchodzę; совостати. совостаю stoję z kim razem; совосхвалити, вмѣстѣ съ кѣмъ хвалить razem chwalić). — §. 4. U siebie = w stanowi swojéj, in ſeinem Logis, bey ſich zu Hauſe. (*Bosn. et Slav.* sobba = izba, pokój; *Slav.* sobni = pokojowy; *Eccl.* своя, свояси pomieszkanie). Postanowiłem jeść objad u siebie z garkuchni. *Zab.* 3, 203. Czekam tedy Pana mego u siebie. *Teat.* 45. *b*, 38. *et* 24. *c*, 15. Tu mój pokój, myśl, jak gdybyś u siebie była. *Teat.* 48. *d*, 56. *Sans façon*, bez ceremonii, bez subjekcyi, tak jak u siebie. *ib.* 21, 8. (jak w domu). Proszę do siebie, tam mi resztę dopowiesz. *ib.* 26, 62. Wziąwszy pisma moje, poszedłem do siebie, gdziem zastał brata *Mon.* 64, 654. do domu, nach Hauſe, in mein Logis. Pocztą zabawiony, do siebie odszedł. *Kras. Pod.* 2, 229. do swego pokoju, in ſein Zimmer. Pójdźcie do siebie dzieci, zmartwionemu tyle Potrzeba mi spokojnéj osobności chwile. *Zabł. Zab.* 95. Nie być u siebie w stanowi; *Vind.* vunbiti, vunpostati, aus ſeyn. "SIEBIEBÓJ, ju, *m.*, samobójstwo, Selbſtmord. Zgub się siebiebojem. *Przyb. Ab.* 127. SIEBIEBÓJSTWO,

a, *m.*, *Przyb. Milt.* 339. SIEBIELUBCA, y, *m.*, egoista, samolub, sobek, samoiściec; der Selbſtſüchler, Egoiſt. Zlał Ludwik władzą swą na ludzi złych i w społeczności ludzkiéj żyć niegodnych siebielubców. *Nar. Hst.* 7, 6. SIEBIELUBNY, a, e, samolubny, egoiſtiſch; *Boh.* sobětný. Siebielubna pycha. *Nar. Dz.* 2, 152. SIEBIELUBSTWO, a, *n.*, SIEBIELUBNOŚĆ, ści, *ż.*, egoizm; *Boh.* sobětnost.

Pochodz. *przedsięwziąć, przedsięwzięcie; sobek, sobić, posobny; sposób, sposobny, sposobić, przysposobić, przysposabiać, sposobność; podsobny, przedsobek, zasobny; zasię, zaś; — §. osoba, osobny, osobność, osobliwy; przedsię, przecię, przecież; — §. swój, swojak, swojski, swojstwo, swojszczeć; oswoić, oswajać; swoboda, swowola, oswobodzić, wyswobodzić.*

*SIEBIERKI Moskiewskiéj, od 1000. *SIEBIERSKIEGO sukna od postawu.... *Instr. cel. Lit.* (*Ross. vulg.* сѣверскій zimny; *Eccl.* сѣверсій północny).

SIEC, siekł, siece, siekę *cz. niedok.*, Siekać *contin.*; *Boh.* seči, sécy, sýcy, secti, sekl, sekám, seku, seknauti, sekati, sekawati; *Slov.* sekati, sácat, sáčem; *Sorab.* 1. ſékam, ſéczżu; *Sorab.* 2. szëz, szękl, szëku, szekasch; *Carn.* sękati, sękał, sękam, (sèklâm = posiekiwam); *Vind.* ſiezhi, ſiekm, ſiekla, ſiezhem, ſekati, ſekuvati, ſecat, shagat; *Croat.* szechi, széchem; *Bosn.* sjecchi, sicchi, prisjecchi; *Rag.* siecchi; *Slav.* sichi; *Ross.* сѣчь, сѣкать, сѣку; cf. *Lat.* seco; *Graec.* αἰκίζω; *Germ.* hacken; *Angl.* hack; *Svec.* hacka; *Ital.* acciare, cf. segare; cf. *Germ.* ſägen); siekać co siekierą, rąbaczem, rąbać, posiekać; hacken, hackend hauen, zerhacken. Swoją szablą hartowną siekłeś Turskie czoła. *Bies. roz. B* 1. Siec mieczem = ciąć, hauen mit dem Schwerte. Miecz ostry, na obie strony siekący. *Rej. Ap.* 11. (obosieczny). Okrutnie się bili i siekli na się. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. W tym pójdą do pałaszów, i nielutościwie Imą siec na się. *Simon. Siel.* 44. Niemcy siekli się z Polakami. *Zbil. Dr. B* 4. (rąbali się). Sieczenie się z kim *Eccl.* рукосѣченіе. — Siec łąkę = kosić, die Wieſe hauen, mähen. Kiedy łąki sieką, tedy nie siecz dzień podle dnia trzech dni; bo kto tak siecze, tedy wszystko rad zgnoi. *Haur. Ek.* 76. Niezahamowana Śmierć siecze wszystko kosą zagniewana. *Past. Fid.* 23. Zioła na łąkach sieczonych pasterki zbierają; *tonsis in vallibus. Otw. W.* 465. Siec owies, kosić na grabki, den Haber ſchneiden. — *Phrast.* Człowiek fałszywy, i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. — Siekę kamienie = łamię kamienie, łupam, cieszę. *Cn. Th.* Steine brechen. — *Similit.* Siec kogo rózgą, biczem = chłostać, smagać, ćwiczyć; einem Streiche geben, ihn peitſchen, ihm die Ruthe geben, ihn hauen, ſtreichen. Z rózgami się rozszykują, żeby go siekli. *Wys. Ign.* 44. Wyświecając z miasta zbrodnia kat siekł miotłami. *Dwor. G* 4. Siekali się nago rózgami. *Kołak. Wiek. B* 2. Nielitościwie, jak bydlę jakie go siekli. *Teat.* 8, 94. Trzykroć się na każdy dzień siekł żelaznym łańcuchem, aż do krwi wylania. *Zygr. Pap.* 78. — §. *Aliter:* Sieką muchy konia. *Cn. Th.* 996. kolą, gryzą, kąsają, die Fliegen ſtechen das Pferd. Wiatr siecze = ostry jest, der Wind iſt ſchneidend. *Tr.* — §. *Tr. fig.* Galera ta długiemi daleko siecze wiosły wodę. *Bardz. Luk.* 47. bije, porze wały, ſie ſchlägt mit langen Rudern die Wogen. Na deskach płyną, siekąc morskie wody. *Bardz. Trag.* 549. Wybili się na morze, mocno je siekając. *Otw. Ow.* 451. Siec powietrze, die Luft durchſchneiden. Są owe ptaszętom skrzydła, któremi wiatr sieką po powietrzu. *Kulig. Her.* 231. Biedna ja ptaszyna, nie mogę lotem jak przedtym siec powietrzne kraje. *Tol. Saut.* 71. Hipogryf prędko skrzydłami machał i tak prędko siekł powietrze, jak piorun. *P. Kchan. Orl.* 145. Gdy szybko wiatry siekła, głóg ją w biegu strzymał, Gdy za suknią fałdzistą kolcami poimał. *Nar. Dz.* 33. Nie uciekaj, woła, przede mną! (bo siekła nogami). *Zebr. Ow.* 20; (*fugiebat enim*, cf. czesze). — §. Włosy się sieką = lézą, die Haare fallen aus. Jeśli się któréj białejgłowie włosy sieką, a temu nie rada, potrzeba naprzód wziąć na laksans; bo z cholery przypalonéj najbardziéj włosy się sieką. *Śleszk. Ped.* 12.

Pochodz. *siecz, sieczka, sieczna, siekacz, siekanina, siekanka, siekiera, siekierka, siek, siekmie, sieczysty; dosiec, dosiekać, nasiec, nasiekać, obsiekać, odsiecz, obosieczny, pasieka, posiekać, przesiekać, przysiek, rozsiec, rozsiekać, wysiekać, zasiekać, zasiek, zsiekać.*

SIEĆ, i, *ż.*, (siatka *dem.*); *Boh.* syť, léč, teneto, keser, (cf. *kaserz); *Morav.* tenata; *Slov.* sýť; *Sorab.* 1. ſetž; *Sorab.* 2. szösch; *Carn.* mrẽsha, (*ob.* Mrzeżna); *Vind.* mresha, mreshiza; *Croat.* mrẽsa, mresìcza; *Dal.* mrixa; *Rag.* mrẽxa, mrexiza; *Slav.* mrixa; *Bosn.* mresgja, mrisgja; *Ross.* сѣть, мережа, мережка; *Eccl.* прѣжа, мрежица, пругло, бредникъ; das Neţ. Sieć rybia, sieć ptasza, sieć na źwierza; Fiſchernetz, Vogelnetz, Thiernetz. Sieci oczyste. *Bardz. Trag.* 122. Sieci są najwłaściwszym narzędziem łowienia ryb; mając oka, wodę przepuszczają, a same ryby otulają. *Kluk. Zw.* 3, 241. Dryga, sieć na jesiotry. *Magier. Mskr.*, *Carn.* drãga; *Ross.* килиданъ. Podrywka, sieć mała do łowienia ryb, o dwóch pałąkach na krzyż, na długim kiju, która się do góry podrywa. *Magier. Mskr.* Stronna sieć, sieć pomierna, służy na białe ryby. *ib.* (*Carn.* pirotneza, nozhniza; *Ross.* бережникъ, свинчатка gatunki siec i rybackich), (*ob.* Niewod, włoka, drugubica, mrzeżna). Wielką siecią nie łów, gdzie więcierzem ułowić możesz małą rybkę. *Opal. Sat.* 31; (*quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura*). — Sieci myśliwskie robią się z sznurów konopnych, z mniejszemi lub większemi okami; tak się zastawiają, aby źwierza wpadłego okrywały i poplątały. *Kluk. Zw.* 1, 396, *Ross.* тенето, тенетцо, тенета. Stawiący sieć, *Carn.* mrẽshnik; *Croat.* mrẽsar; *Eccl.* мрежевержецъ, мрежникъ, сѣтникъ; *Ross.* тенетчикъ. Zajączka w sieci myśliwiec dostanie. *Zbil. Żyw. A* 2. Sieci na ptaki, bardzo subtelne, pajęczyny zowią. *Cresc.* 639. Sieć lotowa do okrycia kuropatw. *Haur. Sk.* 284. Gdy ptak na sieć patrzy, darmo sieć zastawiasz. *Birk. Kaz. Ob. K* 2. — *Pr. et alleg. fig.* Zbierajcie sieci, bo już ptacy nie lecą. *Rys. Ad.* 77. Dobry łowiec wie, jak

sieci zakładać. *Gorn. Sen.* 275. Był wilk w sieci, i przed siecią; *vulpes iterum laqueo non capitur. Rys. Ad.* 3. (szczwany, sparzony na zimno dmucha). Nie jednego hordyńca rycerz w sieć nagnał. *Paszk. Chor. A* 3. wsadził go w kozi rożek, w ciasny kąt wegnał; er hat ihn in die Enge getrieben, ins Bockshorn gejagt. Latasz zbłąkana sarneczko po lesie, Samaś zostawszy bez matki, jak w sieci. *Zab.* 15, 209. jak w saku, jak w matni, wie im Sacke. Z płochą przyszedł podstawą, by się z sieci wyrwał. *Rej. Wiz.* 170. Do sieci wpadnie, kto z głupiemi kradnie. *Rys. Ad.* 11. (w dół). Już to za siecią. *Pot. Syl.* 505. już klamka zapadła, łyżka po obiedzie; ſchon vorbey, ſchon zu ſpät. Gdy mu gniew serce tyka i rozbada, Nie już za siecią, onym odpowiada. *Chrośc. Luk.* 52. Widzicie sami, co to za sieci na was. *Nag. Fil.* 267. (sidła, łapki, dołki). Wszędy łakomstwo a swawola tak szeroko rozbiły sieć swoję, że trudno i niewinnemu, aby się z niéj wybić miał. *Rej. Zw.* 78. Prawa nasze, sieć pajęcza, z któréj się bąk wykręci, a mucha uwiąźnie. *Paszk. Dz.* 114. *Rej. Zw.* 224 *b.* (siatka pajęcza). SIECIOWY, a, e, od sieci, Netz-; *Boh.* tenetnj; *Croat.* mresni; *Ross.* сѣточный; *Eccl.* мрежный, мережный.

SIECZ, SICZ, y, *ż.*, zasiek Kozacki, Hajdamacki; *Ross.* сѣча, сѣчь, ein Koſaken-, Haydamakenverhau. Sicz Zaporowska jest horda Kozaków Siczowych, mających swe w Siczy Naddnieprskiej siedliska, aż ku granicom Oczakowskim. *Dykc. Geogr.* 3, 46. Sicz, Kozacy Siccy. *Łubieńsk. G.* 454. Duchy owe zuchwałe téj co wódz dziczy Zaprawione w Smoleńsku krwią północnéj Siczy. *Teat.* 45. *d*, 66. *Wyb.* — §*. Samson w polu zapalił Filistynów *siecza. *Pot. Jow.* 2, 78.? SIECZBA, y, *ż.*, sieczenie, koszenie zboża; *Boh.* sečba; *Vind.* ſezha, ſiezha, ſiezhenje, koſhja, koſitje, koſenje, das Hauen des Getreides. Po deszczyku najlepsza sieczba zboża, bo się nie tak mierzwi zboże. *Haur. Sk.* 81. (*Eccl.* сѣчь, cios, plaga). SIECZCZANY, e, a, do sieczki należący, Häckſel-, Häckerlings. *Os. Żel.* 66. SIECZKA, i, *ż.*, *§.* 1) *Ross* сѣча; *Boh.* seč-siekanie, rąbanina, rzeź; das Hauen, Metzeln, das Gemetzel. Pierwéj tam będzie okrutna sieczka, aniżeli koronacya królewska. *Orzech. Qu.* 158. — §. 2) Sieczka; *Morav.* sečka; *Boh.* sekanina, rezanka; *Sorab.* 2. haxel; *Vind.* riesanje, drobnina; *Croat.* szechka; *Ross.* сѣчка, рѣзка; słoma drobno pokrajana dla koni, der Häckerling, (Häckſel). Sieczka najlepsza pszenna, potym żytna z słomy pogodnéj; owsiana chyba w wielkim niedostatku. *Kluk. Rośl.* 3, 115. SIECZKARNIA, i, *ż.*, komora od sieczki, die Häckſelkammer, Häckerlingskamer; *Boh.* řezárna. Sieczkarnia, w któréj w zimie rzną sieczkę. *Świt. Bud.* 62. Przy stajni powinny być sieczkarnia, schowanie na kulbaki, szory etc. *Kluk. Zw.* 1, 180. SIECZKARZ, a, *m.*, co sieczkę rznie, der Häckelſchneider; *Croat.* szlamorezecz, szlamoszek; *Hung.* szetska-metszö, szalmametszö. SIECZKOWY, a, e, od sieczki, Häckerlings-, n. p. Słoma sieczkowa. *Tr.* SIECZNA, *Math.*, linia dotykająca koła, we dwóch punktach części swoje mająca zewnątrz tego koła, *secans. Jak. Mat.* 1, 29. *et* 25. *Łęsk.* 2, 145. Linia sieczna trójkątmierska, *secans trigonometrica. Geom.* 1, 309. SIECZONY, *ob.* Siec. SIECZYSTY, a, e, siekący; *Boh.* sečný; *Rag.* sjecjasti; *Croat.* szechlyiv, hauend, ſchneidend. Kwiat polny od sieczystéj stali Ścięty na pokos się zwali. *Nar. Dz.* 1, 28. Pałasz sieczysty. *Pot. Arg.* 375. Sieczyste dzięki. *Nar. Dz.* 2, 84.

*SIEDALEN, *SIDALEN, lna, *m.*; *Ross.* сѣдальнъ, pieśń kościelna, w ciągu której siedzą, ein Kirchenlied, bey dem man ſitzen darf. *Pim. Kam.* 241. *ib.* 244 etc.

SIEDLARZ, *ob.* Siodlarz.

*SIEDLECZKA, i, *ż.*, n. p. Duch jego jest, jak nawałność rzéki zabierającéj aż do gardła, ku przewiewaniu narodów siedleczką próżności. *Radz. Jes.* 30, 28. wiejadło, wiejaczka, *ob.* Sierlęczka, die Wurfſchaufel. Na początku ewanielia miasto siedleczki albo wiejaczki, plewę odwiewała, a pszenicę zostawiała. *Żarn. Post.* 3, 87 *b.*

SIEDLIĆ się *recipr. niedok.*, usiedlić się *dok.*; *Carn.* selem sẽ, séliti; *Croat.* szelitisze; *Bosn.* selitise; (*Rag.* selititi-osadzić; *Ross.* селиться, *ob.* Sioło, cf. *Germ.* ſiedeln, anſiedeln); siadło swoje założyć, ſeinen Sitz nehmen, ſich niederlaſſen. Orzeł siedli się na drzewie bardzo wysokim. *Sienn.* 290. gnieździ, niſtet. Jastrząb' na górach się wysoko rad siedli. *Sienn.* 291. Usiedlił się orzeł na drzewie wysokim. *Ezop.* 126. *et* 47. *et* 63. SIEDLISKO, *SIEDLISZCZE, a, *n.*; (*Boh.* sydlo, *adj.* sydelnj; *Sorab.* 1. ſedliżežo, ſedliżežko; *Vind.* ſedliſhe, ſediſhe; *Croat.* szedalische, poszadische; *Hung.* szeek; *Bosn.* sidalisete; *Rag.* sjedaliscte, sjediscte, pzsadiscte; *Eccl.* селище, селитва; *Ross.* сѣдало, сѣдалище-zedel, stołek); siadło, miejsce osiadania; der Sitz, der Aufenthaltsort, der Wohnſitz, *pr. et tr.* Mózg musi być siedliskiem duszy. *Zool.* 45. — Siedlisko, plac, *area. Cn. Th.* 992. ein offner, freyer Platz.

SIEDM', iu, *m.*, *SIEDM', i, *ż.*, *Num. card. Boh.* sedm, sedmi; *Slov.* sedĕm; *Sorab.* 2. szedim; *Sorab.* 1. ſedém, szydem, szedmio, ssydm; *Carn.* sẽdm, sẽdẽm; *Vind.* ſedem; *Croat.* szedĕm, szèdem; *Rag., Slav. et Bosn.* sedam; *Ross. et Eccl.* седьмь, семъ; *Tatar.* sevene; Nieders. seven; *Angl.* seven; *Svec.* sju; *Lat.* septem; *Ital.* sette; *Hung.* heeth; *Graec.* ἑπτά; *Hebr.* שבע scheba; *Ind.* sapta; *Germ.* ſieben. *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. Grób Artemizya mężowi tak kosztowny urobić dała, że go między siedm cudów świata, albo między rzeczy siedm, które świat za niejaki cud ma, liczą. *Warg. Wal.* 137. Siedm' święceń kapłańskich, siedm sakramentów, siedm grzechów głównych, siedm godzin kanonicznych, siedm psalmów pokutnych, siedmiu braci śpiących i t. d. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Od siedmiu boleści, (*ob.* Boleść). Doskonale się Lukan wszystkich siedmiu nauk, które Łacinnicy *liberales*, t. j. swobodne zowią, nauczył. *Kosz. Lor.* 2 *b.* (siedem nauk i sztuk wyzwolonych). Wziął Jagiełło księciu Opolskiemu za siedm dni siedm zamków; ale pod zamkiem Bolesławem siedm lat Polacy leżeli, aż się na ósmy rok poddał. *Stryjk.* 472. (*Eccl.* седмина-siedm lat, albo siedm dni). Umiał dobrze grać, albo w jedenaście siedm miotać. *Glicz. Wych. L* 8 *b.*

(pewna gra w kostki). — §. Gdy zapalisz lampy, tedy wszystka siedm gorzeć mają. *Radz. Num.* 8, 2. (wszystkie siedm razem). Siedm kłosów wyrastała z jednego źdźbła bardzo pięknych; a druga siedm także ze źdźbła jednego zwiędłych. 1 *Leop. Genes.* 41. SIEDMDZIESIĄT, *G.* siedmiudziesiąt. *Num. card.*; *Boh.* sedmdesat; *Slov.* sedëmdësat; *Sorab.* 1. sedemdżeszat, szydomdżeszat; *Sorab.* 2. szedmiżaszet; *Carn.* sedmdeset; *Vind.* sedemdefet, sedemred; *Croat.* szedemdeszet; *Rag. Bosn. et Slav.* sedamdeset; *Eccl.* седьмдесать; *Ross.* семдесять; dziesięć razy siedm, ſiebzig. Siedmdziesiąt i siedm kroć. *Sk. Dz.* 850. Siedemdziesiąt kroć, siedemdziesiątkrotnie *Eccl.* седьмдесятократно, седьмьседмерицею. — §. *Poena, quae consueverit nostro fisco applicari*, siedmdziesiąt *dicta, in his casibus applicetur: pro incendio, pro spolio stratae publicae, pro praesumendo gladio coram judicio, pro non praestita judicio satisfactione. Vol. Leg.* 1, 14. wina pieniężna, eine Geldſtrafe. *Siedmnadziesta. *Vol. Leg.* 1, 53. Wina, którą siedmnadziestą zowią, w tych czterech przypadkach ma być dawana etc. *Herb. Stat.* 547. Kto przed arcybiskupem miecz wyjmie, winą siedmnadziestą, to jest czternaścią grzywien, ma być karan. *Herb. Stat.* 128. *et* 471. *SIEDMDZIESIĄTNICA, y, ż., der Sonntag *Septuagesima*; *Rag.* sedmodesetizza; *Croat.* szedmodeszeticza; *Boh.* dewětnjk; *Slov.* dëwätnik. Dla dni siedmiudziesiąt, które do postu i przyprawy do święta wielkanocnego starzy brali, niedzielą starozapustną siedmdziesiątą abo siedmdziesiątnicą zowią. *Sk. Kaz.* 86. SIEDMDZIESIĄTNY, a, e, siedmdziesiąt mający w sobie. *Cn. Th.* 992, *Vind.* sedemredni, ſiebzig enthaltend. SIEDMDZIESIĄTOLETNI, ia, ie; *Boh.* sedmdesatnjk; lat 70 mający, z siódmym krzyżykiem. *Mon.* 76, 801. *Sak. Persp. pr. B* 2; *Vind.* sedem defet lét star, ſiebzigjährig. Żołkiewski przy Cecorze mężnie się potykając, dokonał życia swego, starzec siedmdziesiątoletni. *Kras. List.* 40. SIEDMDZIESIĄTY, a, e, *Num. ord.* po sześćdziesiątym dziewiątym w rzędzie, w liczbie; *Boh.* sedmdesaty; *Slov.* sedëmdësátí; *Sorab.* 1. sedémżeszaté, szydomdżeszaty; *Sorab.* 2. szedimżaszeti; *Carn.* sedemdesetè; *Rag.* sedamdeszeti; *Slav. et Bosn.* sedamdeseti: *Eccl.* седьмдесятный; *Ross.* семдесятый, der Siebzigſte. *SIEDMGŁÓWNY, *ob.* Siedmiogłówny. *SIEDMIOBRAMY n. p. gród Tebański. *Dmoch. Il.* 102, ſiebenthorig. *SIEDMIOCHODY n. p. Nilus. *Otw. Ow.* 187. siedmionogi, siedmiorgiem odnog wychodzący, der ſiebenarmige Nil. Nilu papiernego rzéki siedmiochodne. *Zebr. Ow.* 397; *septemfluae.* SIEDMIODNIOWY. SIEDMIODZIENNY, a, e, tygodniowy, ſiebentägig, wöchentlich. *Cn. Th.* 992, *Croat.* szedmerodnevni. *SIEDMIOGÓRNY n. p. Rzym. *Zarn. Post.* 3, 10 *b. Chodk. Kost.* 35, *Eccl.* седмохолмный, *ob.* *Siedmpagórkowy, ſiebenbergig. Grody siedmiogórne. *Mon.* 70, 556. Rzymskie. SIEDMIOGRÓD, SIEDMIGRÓD, u, *m.*, Siedmiogrodzka ziemia; *Boh.* Sedmhrady, Sedmihradska země; *Carn.* Erdelje, (*distng.* erdezh *ruber* = rusy); *Croat.* Erdély, (Morovlaska zemlya); *Vind.* Erdelje, Erdelska deshela, Erdelnja semla; *Hung.* Erdély; *Rag.* Erdégl; *Slav.* Erdélj; *Bosn.* Erdegl; *Ross.* Семиградская земля; *Transsilvania*, Siebenbürgen. Huni położywszy się w Siedmiogrodzkiéj ziemi, rozdzielili się na siedm ufów, a w każdym mieli swego książęcia, z których każdy tam sobie zamek założył, i od tego czasu Panonią Siedmiogrodzką ziemię przezwano. *Gwagn.* 661. SIEDMIOGRODZIANIN, a, *m.*, *Mon.* 75, 591; *Boh.* Sedmihradčan; *Slov.* Sedmohradčan; *Vind. et Carn.* Erdelz; *Slav.* Erdéljac; *Croat.* Erdelecz, der Siebenbürger. Obaczmyż się, budzą nas swojemi przykłady blizcy Siedmiogrodzianie. *Paszk. Dz.* 111. SIEDMIOGRODZIANKA, i, ż., die Siebenbürgerinn; *Slov.* Sedmohradčanka. SIEDMIOGRODZKI, a, ie, od Siedmiogrodu, Siebenbürger =, Siebenbürgiſch; *Croat.* Erdelszki. *SIEDMIOGĘBNY n. p. Don. *Bardz. Trag.* 182. na 7 odnóg się dzielący, siedmiochody, ſiebenmäulig. *SIEDMIOGŁOSY, a, e, n. p. Siedmiogłosa piszczałka. *Otw. Ow.* 90. ſiebenſtimmig, o siedmiu tonach. SIEDMIOGŁOWNY, a, e, n. p. Siedmiogłowna Hydra. *Jabł. Tel.* 254. *Chmiel.* 1, 13. (siedmiołbista, ſiebenköpfig; *Vind.* sedemglaven; *Croat.* szedmoglav). Siedmgłowny smok. *Bzow. Roż. pr.* Nil siedmiogłowny. *Hor. Sat.* 97. siedmiochody, siedmiogębny, ſiebenarmig. *SIEDMIOJĘZYK, a, *m.*, siedm języków umiejący. *Mon.* 75, 591. der ſieben Sprachen kann. SIEDMIOKĄT, a, *m.*, *heptagon*, figura o siedmiu kątach. *Solsk. Geom.* 7. *Jak. Mat.* 1, 52. ein Siebeneck. SIEDMIOKĄTNY, a, e. ſiebeneckig; *Eccl.* седмоугольный. SIEDMIOLATKA, SIEDMIOLETKA, i, ż., gatunek cebuli. *Ład. H. N.* 20. *Kluk. Rośl.* 1, 211. SIEDMIOLETNI, ia, ie; *Boh.* sedmilety; *Sorab.* 1. sedemlětně, sedemak, szodmak, (cf. siódmak); *Vind.* sedemlieten; *Croat.* szedmbroletni, szedmak; *Rag.* sedmeroljetni, sedmoljetni, sedmerogodni; *Bosn.* sedmäk, od sedam godina; *Ross.* семилѣтный; *Eccl.* седмольтный; lat siedmiu, ſiebenjährig. *SIEDMIOLECIE, ia, *n.*; *Eccl.* седмолетіе, *septennium.* *SIEDMIOŁBISTY, a, e, *Siedmiołbiany n. p. Siedmiołbiana Hydra. *Chrość. Luk.* 2, 54. *Zab.* 14, 262. *et* 269. *Zab.* 10, 155. *Zabl.* Siedmiułbiste kręgi. *Chrośc. Ow.* 120. ſiebenköpfig. *Subst.* SIEDMIOŁBICA = Hydra. *Brud. Ost. D* 5. *Mon.* 75, 591. *SIEDMIOLICZNY n. p. rok, *hebdomaticus annus. Chmiel.* 1, 180. das Wochenjahr. SIEDMIOMIESIĘCZNY, *ob.* Siedmmiesięczny, SIEDMIONOGI n. p. Nil. *Otw. Ow.* 386. *et* 648, *Croat.* szedmonog = SIEDMIONURTNY. *Hul. Ow.* 154, *septemfluus* = SIEDMIORA rzeka. *Otw. Ow.* 64. SIEDMIORAKI, a, je, SIEDMIORAKO *adverb.*; *Boh.* sedmery; *Sorab.* 2. szedimoraki; *Sorab.* 1. szydomory, sedémeré, naszédémere; *Vind.* sedemgubi, sedempremni, sedemverstni, sedémstrozhni, sedem barti telkai, sedemfortni, sedemvifhni, sedmirni, sedem fort; *Croat.* szedmeropeldni, szedmerosztruk, szedmeri; *Slav.* sedmerostruk; *Rag.* sedmeri, sedmerobrazni, sedmeroslieni; *Ross.* семерничный, семерично, (седмерикъ miara siedmiu czetwerców); *Eccl.* седмочастный, седмеричный; z siedmiu złożony, ſiebenfach. Siedmioraka liczba zawżdy się najwięcéj ś. duchowi podobała; tak czytamy w pismie o siedmiu trąbach, siedmiu pieczęciach, siedmiu baniach gniewu bożego etc. *Rej. Ap.* 6. Duch ś. darami siedmioraki. *Pieśn. Kat.* 87. O siedmiorakim syna bożego objawieniu. *Farn.*

17. Oblewać krainy niedżdżyste Zwykł odnogami Nil siedmiorakiemi. *Odym. Św. G* 4 *b.* Siedmiorako pomnożyć *Eccl.* уседморичати. SIEDMIORAŻNY, a, e, siedm razy się dziejący, ſiebenmalig. Złoto dopiero swą bierze ozdobę, Gdy w ogniu wytrwa siedmioraźną probę. *Kchow.* 271. Nil siedmioraźną odnogą wystaje; *septem discretus in ostia. Żebr. Ow.* 115. Nil siedmioraźny, *septemfluus. ib.* 14. (siedmionurtny, siedmionogi, siedmiory, siedmioraki, siedmiochody, siedmiogłowny, siedmiousty, siedmiogębny, siedmiorogi, siedmiorzeczny) Ajax, pan tarczy siedmioraźnéj, *clypei septemplicis. ib.* 514, *ob.* Siedmioskóry. SIEDMIORNASOBNY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* sedmernasobny; *Ross.* посединично, (2. tygodniowo); siedm razy powtórzony, ſiebenfältig, ſiebenmal ſo viel. W siedmiornasob *adverb.*, siedm razy tyle, ſiebenfach. *Tr.* Oczy szalonego siedmiornasobne są. 1 *Leop. Syr.* 20, 14. (siedmiorakie. 3 *Leop.*). Siedmiornasób pomnożyć *Eccl.* уседмерити, уседмеряти. SIEDMIORO, rga, *n.*, siedm sztuk czego osobliwie różnéj płci; *Slov.* sedmoro; *Vind.* ſedmiru; *Slav.* sedmero: *Ross.* семерня, семеро, ſieben Stück, ſieben verſchiedenen Geſchlechts. Siedmioro dzieci. *Leszcz. H. T.* 253. Z źwierząt czystych weźmiesz *siedmiorgo a *siedmiorgo, samca i samicę. *W. Genes.* 7, 2. (siedmioro a siedmioro. 1 *Leop. ib.*). Wiele chleba macie? Oni powiedzeli: siedmioro! *Sekl. Math.* 15. W siedmiore. *Otw. Ow.* 499. w siedmioro, ſiebenfach. SIEDMIOROGI n. p. baranek. *Suszyc. Pieśn.* 3, *D* 3 *b*, ſiebenhörnig. — *Impr. transl.* Nil siedmiorogi. *Mon.* 71, 384, *ob.* Siedmioraźny. SIEDMIORZĘDNY, a, e, n. p. Siedmiorzędne mury Tebańskie. *Zab.* 11, 354. ſiebenreihig. SIEDMIORZECZNY n. p. Nil. *A. Kchan.* 175 - SIEDMIORZEKI. *Otw. Ow.* 25, *ob.* Siedmioraźny, *septemplix. Żebr. Ow.* 110. siedmionurtny, ſiebenflüſſig, ſiebenarmig; *Sorab.* 1. ſedémhrebiczwaté. SIEDMIOSKÓRY, SIEDMIOSKÓRNY, a, e, ſiebenhäutig. Tarcza Ajaxa siedmioskóra; spodkiem podprawiona była skórą wołową w siedmiore. *Otw. Ow.* 499, (*ob.* Siedmioraźny). Pan siedmioskórnéj tarczy. *Hul. Ow.* 39. SIEDMIOSTOPNY, a, e, na siedmiu stopniach, *septempedalis. Mącz.*, ſiebenfüßig, ſiebenſchuhig. Siedmiostopny. *Cn. Th.* 993. SIEDMIOSTRUNY, a, e; *Ross.* семиструнный; o siedmiu strunach, ſiebenſaitig. A ty o cytro, co więc *siedmiostronem Słodko ujmujesz słuch dotkliwy tonem. *Hor.* 2, 94. *Kniaź.* SIEDMIOTULNY, a, e, n. p. Siedmiotulna fujara. *Zab.* 9, 248. *Ejsym. Zab.* 10, 251. *Zabł.*, siedmiogłosowa, ſiebentönig, ſiebenröhrig SIEDMIOUSTY n. p. Nil. *Przyb. Luz.* 129, *ob.* Siedmioraźny. SIEDMKROĆ, siedm razy; *Boh.* sedmkrat; *Vind.* ſedembarti, ſedemkrat; *Ross.* семью, седмью: *Eccl.* седмиперицѣ, седмищи, седмижды, ſiebenmal. SIEDMKROTNY, a, e, — ie *adverb.*; *Vind.* ſedemkraten, ſedembarten; ſiebenmalig. Siedmkrotnego kagańce lichtarza. *Odym. Św. G* 3. o siedmiu odnogach, siedmraźny. SIEDMLIST, u, *m.*, ziele, *ob.* Pępawa, kurze ziele, *tormentilla*, Rothheilwurzel. *Krup.* 5, 155. SIEDMŁOKCIOWY, a, e, na łokci siedm, ſiebenellig. Siedmłokciowa szata. *Mon.* 74. 337. SIEDMMIESIĘCZNY, SIEDMIOMIESIĘCZNY, a, e; *Boh.* sedmiměsyčný; *Croat.* szedmeromeszechi, ſiebenmonatlich. Siedmmiesięczny. *Cn. Th.* 992. Siedmiomiesięczny przeciąg czasu. *Mon.* 74, 150. *SIEDMNADZIESTA, *ob.* Siedmdziesiąt kara. SIEDMNAŚCIE, astu, *Num. card.*; *Boh.* sedmnast; *Slov.* sedemnášt; *Sorab.* 1. szydomnacže, ſedemnatžo; *Sorab.* 2. szedimnaſczo; *Carn.* sedmnajste; *Vind.* ſedemnaist, ſednaist; *Croat.* ſzedemnayszt; *Slav. et Bosn.* sedamnaest; *Ross.* семнадцать; *Eccl.* седьминадесать; siedm nad dziesięć, ſiebzehn. Xerxes miał ludu do boju 1,700,000, to jest, siedmnaście kroć sto tysięcy. *Budn. Apoph.* 102. SIEDMNAŚCIORO, rga, *n.*, siedmnaście różnych sztuk, różnego rodzaju, ſiebzehn Stück. SIEDMNASTOLETNI, ia, ie, lat siedmnastu, ſiebzehnjährig; *Boh.* sedmnáctiletý. SIEDMNASTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* sedmnacty; *Slov.* sedémnáští; *Sorab.* 2. szedmnasti; *Sorab.* 1. szydomnaty; *Vind.* ſedémnaisti; *Slav.* sedamnaesti; *Ross.* седмойнадесять, семнадцатый; w rzędzie, w liczbie po szesnastym następujący, der Siebzehnte. SIEDMNASTNY, a, e, siedmnaście zamykający, ſiebzehn enthaltend. SIEDMNASTNIK, a, *m.*; *Boh.* sedmnactnjk; *Carn.* petiza; *Sorab.* 2. połpětnik; pieniądz 17 mniejszych wartający, der Siebzehner. *SIEDMNICA, y, *ż.*, tydzień; *Lat.* septimana; die Woche. *Budn. Dan.* 9, 24; *Eccl.* седьмица; (седмина siedm lat, albo siedm dni). SIEDMNIEDZIELNY n. p. czas. *Groch. W.* 81. wielki post, die ſieben Faſtenwochen. SIEDMPAGÓRKOWY n. p. Rzym. *Kchow.* 344, *septicollis*, *ob.* Siedmiogórny, ſiebenhüglig. SIEDMPALECZNIK, a, *m.*, *Comarum*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 146; *Vind.* ſedmiroperstna trava, ſedemperstniza, das Gänſekraut, Siebenblatt, Siebenfingerkraut. *SIEDMRACKI, *septemvir*, jeden z siedmiu najwyższych rządców. *Mącz.* SIEDMSET, *G.* siedmiuset, *Num. Card.*, siedm razy sto; *Sorab.* 1. ſedemo ſtoterni, szydom ſtow; *Slav.* sedam stô; *Bosn.* sedam stotini, ſieben Hundert. SIEDMSETNY, a, e; *Boh.* sedmisty; *Sorab.* 1. sedémoſtoterné; *Vind.* ſedemſtutni; *Croat.* szedmosztotni, szedmerosztotni; *Eccl.* седмьсотый; *Num. ord.* der Siebenhundertſte; albo też siedmset w sobie mający, ſiebenhundert enthaltend. *Cn. Th.* 993. SIEDMSTOPNY, *ob.* Siedmiostopny. *SIEDMTRYOŃSKI, a, ie, n. p. Co samym stronom Ausońskim służyło, Głoszono i po miejscach, siedmtryońskich. *Żebr. Ow.* 3 *b.* septemtryońskich, północnych.

Pochodz. *siódmy, siódmak.*

SIEDŹ, i, *ż.*, gatunek grzybów. *Jundz.* 565. eine Gattung Pilze, Erdſchwämme. *SIEDZA, y, *ż.*, siadło, siedlisko, siedziba; der Sitz, Aufenthalt, Wohnſitz; *Boh.* sedárna; *Carn.* seja; *Vind.* ſeja, ſelu (*ob.* Sioło), ſedelſh, ſedilu, ſedetje, ſedek; *Rag.* sjedniza, sjedisete, sjedalisete; *Croat.* szedalische, széd, poszadische; *Eccl.* селитка. Nigdy ziemia w swéj siedzy spoczywa. *Przyb. Milt.* 238. Siedza godniejsza bogów. *ib.* 262. W cichéj swojéj siedzy niewzruszony. *Przyb. Milt.* 236. Spoczynku siedza. *ib.* 9. Jaz abo siedza jesietrza. *Stat. Lit.* 217. Idź bohatyrska duszo do siedzy pokoju. *Przyb. Luz.* 298. *SIEDZENICZKO, a, *n.*, *dem. nom.* siedzenie, (*ob.* Siedzieć); *Rag.* sjedniciza, das Sitzchen, ein kleiner Sitz, *sedicula*, stołeczek. *Mącz.* SIEDZIBA, y, *ż.*, siedlisko, osada, der

Wohnſitz. Słowiańskie narody prawie od pierwiastków siedzib swoich w Europie poczęły być celem obcéj przemocy. *Nar. Hst.* 2, 49. W spokojnych siedzibach swoich. *ib.* 158. Brak sposobów w obronie swych siedzib przeciw garstce najezdników. *N. Pam.* 6, 367.

SIEDZIEĆ, -iał, -ieli, siedzi, siedzę *med. niedok.*, Siadać (*sed distng.* siadać *a* Sieść) *contin.*, Siadywać *frequ.*; *Boh.* seděti, sedati, sedawati, hačeti, hačjm; *Slov.* sedẽt; *Sorab.* 1. szejdžicz, szeidžim, szeidžu, sẽdžu; *Sorab.* 2. szejżesch, szejżim; *Carn.* seisti, sedem, sedim; *Vind.* fedeti, festi, fedim, fedem, zhizhati; *Croat.* szedeti, szedím; *Rag.* sidjetti; *Slav.* siditi; *Bosn.* sjediti, sisti, sjesti; *Ross.* сидѣть, сижу; *Eccl.* сѣжду, сѣжу; *Lat.* sedere; *Graec.* ἵζειν, ἕδος; *Svec.* sitta; *Angl.* sit; *Germ.* ſitzen, (cf. sieść, siąść, sadzić; cf. *Hebr.* שת *schath*, posuit; שית *schuth*, collocavit); siedzieć, *opposit.* stać, leżeć, chodzić. Fałszywy człowiek słowa odmienia, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. Siedzieć podle kogo; siedzieć niżéj u stołu; siedzieć po prawéj ręce; siedzieć u stołu, za stołem; siedzieć na koniu; siedzę na poły, na pół stoję, abo wiszę, siedzę na półłanku, *ob.* Półłanek; siedzę po Turecku, przysiadłszy nogi. *Cn. Th.* 993. *et* 4. Siedzący, *Sorab.* 1. sẽdanski; *Ross.* сидящій; *Eccl.* сѣдящій; (*Ross.* сидень niemogący jeszcze chodzić; сидѣлый zasiedziały). Siedzący na wyższym miejscu; *Eccl.* первосѣдникъ, (cf. prezydujący). *Eccl.* вышесѣдьние pierwszeństwo w siedzeniu, wyższe miejsce. Na koniu dobrze siedzi. *Xiądz.* 209. er ſitzt gut zu Pferde. Siedzieć w wannie, w ciepłéj wodzie. *Sienn.* 279. (naparzać się w wannie). Kokosz na jajcach siedzi. *Cn. Th.* 993. — *Fig.* Siedzę jak na szydłach. *Cn. Ad.* 1036. *Gliez. Wych. K* 6 *b.* (stoję jak na igłach). Siedzim na lodzie. *Groch. W.* 568. (bardzo ślizko). Wszystko nam się opak wiedzie, Siedzimy tu jak na ledzie. *Pieśn. Kat.* 168. (niebezpiecznie). — §. *Inactuose, otiose:* Siedzieć, cicho siedzieć, siedzieć w domu; ſitzen, ſtill ſitzen, zu Hauſe ſitzen. Trzeba podobno w domu siedzieć, nie mając czym szumieć po mieście. *Teat.* 22, 9. Niby pies na łańcuchu przywiązaną siedzieć trzeba. *Teat.* 29. *c*, 25. Pożyteczniejsze mądrego siedzenie abo próżnowanie, niżli głupiego zakręt abo robota. *Pilch. Sen. list.* 1, 46. My siedzim sobie, tym się tylko szczycąc, co przodkowie czynili. *Paszk. Dz.* 111. (legartujemy). Siedzieć, niż ustać lepiéj w półzawodzie. *Pot. Syl.* 33. (nie podejmuj się szaszku legawego pola). Siedź ty, milcz, daj pokój. *Cn. Th.* 994. By ten był dał pokój, by był siedział, nie wtrącał się. *ib.* Choć u sąsiada gore, rozruchów tu się żadnych nie bojem, Ale zgoła w swych państwach siedziem za pokojem. *Groch. W.* 598. (mieszkamy bezpiecznie, cf. stancya, cf. pokój). Odważ część majątku na jałmużnę, a prędzéj się zbogacisz, niż siedząc na złota milionach. *Psalmod.* 55. (dusząc je w skrzyni). Siedzą nad tym, co teraz na przyszłe nie ważą. *Jabł. Tel.* 311. Paryski kościoł siedzi w smutku bez pasterza. *Sk. Dz.* 1138. (oddaje się smutkowi). — Siedzieć z kim, w posiedzeniu z kim być, w kompanii jego siedzieć, mit einem in Geſellſchaft ſeyn; *Ross.* сосѣдаться; (сосѣдиться w sąsiedztwie mieszkać, cf. sąsiad сосѣдъ). *Eccl.* сосѣдѣти, сосѣжду. Do domu godownego nie wchodź, byś miał z nimi siedzieć, i jeść i pić. 1 *Leop. Jer.* 16, 8, (cf. biesiada; *Boh.* beseda, poseda, posedĕnj społeczna). Gdy im z poczciwemi białemigłowami siedzieć przyjdzie, używają słów niewstydliwych. *Gorn. Dw.* 130. Jeden dla swéj kochanki, by z nią tylko siedział I siedmby na się grzechów śmiertelnych powiedział. *Nar. Dz.* 3, 99. — §. *Laboriose:* Siedzieć robiąc, siedzieć na czym, nad czym, fałdów przysiadać; ſitzen und arbeiten, bey etwas ſitzen, über etwas ſitzen. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teat.* 30. *b*, 16. Siedzieć nad robotą. *Teat.* 45. *b*, 5. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabł. Ez.* 71. Najdłuższe w noc siadania nic wam nie pomogą. *Ryb. Ps.* 262. (lukubracye). Człowiek umysłem pracujący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humoru kwaśnego. *Perz. Lek.* 345. (na sedentaryi). Siedzianą zabawką się bawić. *Ostror. Myśl.*, sedentaryą się bawić, eine ſitzende Lebensart führen. Rzemieślnicy ci do siedzianéj przyzwyczajeni zabawki. *Tr. Tel.* 256. — §. *Poenae causa:* Siedzieć w więzieniu, wsadzonym być; ſitzen im Gefängniſſe, zur Strafe ſitzen. Taki niech winę popada, rok siedzenia w wieży. *Star. Vot. C* 4. Siedział w kozie za zmyślony wexel. *Teat.* 29, 91. Na gardło siedzi związany. *Groch. W.* 173. O onego, co w wieży albo w łańcuchu siedzi, wszyscy się starają, by był uwolniony. *Rej. Zw.* 148 *b.* — §. *Fig. transl.* Interes ten w głowie mi siedzi. *Teat.* 45. *b*, 30. tkwi mi w głowie, za uchem szczeka, es ſteckt mir im Kopfe. — *Aliter:* Wy nie wiecie, co to za dyabeł w tym siedzi. *Teat.* 11. *d*, 38. kryje się, tai się, tkwi, was dahinter ſteckt. Serce ludzkie tylko sam pan bóg wie, co w nim siedzi. *Petr. Ek.* 64. — §. *De situatione, collocatione:* Siedzieć = położonym być, leżeć, mieszkać; gelegen ſeyn, liegen, wohnen. Starosta Podolski wziął Litwie niektóre zamki, ku Podolu i Wołyniu siedzące. *Stryjk.* 585. Miasto to przedtym na górze siedziało, teraz wszystko rozwalone. *Warg. Radz.* 160. Alexandrya siedzi nad brzegiem morza Włoskiego. *Boter.* 216. Przy krawędzi góry, miasteczko Emaus siedziało. *Warg. Radz.* 155. Gdyby ta wieś miastem była, domby siedział podle domu. *Hrbst. Odp. Y* 5 *b.* Jak niebo od ziemi, tak prawda od téj powieści daleko siedzi. *Zebr. Zw.* 114 (odległa, odstrzelona). Abo to Polska najbliżéj Turków siedzi? czy nie bliżéj są Turków Wenetowie? *Gorn. Wł. H b.* Pomnisz, kiedyśmy byli pospołu na żniwie? Pszenicę w ten czas żęto na siedzianéj niwie. *Simon. Siel.* 81.? — Pod prawem jakim siedzieć = pod nim żyć, podległym czyli poddanym mu być; unter einem gewiſſen Geſetze oder Rechte leben, wohnen, ihm unterworfen ſeyn. Miasta za własnym prawem siedząc, miały przystęp do dostojeństw w Rzymie. *Warg. Cez.* 240. Miasta, które za prawem Majdeburskim siedzą, prawo swe z Hali odnosić mają. *Szczerb. Sax.* 220. Wszyscy pod tymże prawem siedzimy, Śmierci dług równie płacimy. *Dur. Lot.* 2. — Siedzieć, mieszkać, rządzić się; wohnen, ſchalten und walten, Herr ſeyn. Wkrótce jedziesz w tamte kraje, w których

Rozyna siaduje. *Karp.* 1, 42. Ci na tym siedzieli, co z dziadów mieli. *Lib. Hor.* 22. Moi rodzice ubodzy szlachta byli, siedzieli na czynszu. *Teat.* 22. *b*, 47. Człowiek stanu rycerskiego na dobrach czynszowych siedzieć nie ma. *Szczerb. Sax.* 55. Przodków naszych męstwu powinniśmy, iż tak szeroko siedzimy. *Gorn. Wł. ded.* Żeby krzywdy nie mieli od chciwych sąsiedzi, Ale żeby spokojnie siedział, jak kto siedzi. *Jabł. Tel.* 151. Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi. *Cn. Ad.* 647. *Rys. Ad.* 73. *Zab.* 11, 388. *Zabł. Teat.* 33. *d*, 44. (jak się ma, w jakim jest pierzu). Sąsiad wie, kto płocho siedzi. *Haur. Ek.* 27. — §. *Fig. de variis rebus:* Ząb w dziąsłach siedzi. *Tr.* Suknia ta dobrze na nim siedzi. *Tr.* (dobrze leży). SIEDZENIE; *Boh.* sedĕnj, sed, poseda; *Carn.* sęja; *Vind.* fedetje, feja, fedek, fiedesh, fiz, zhizh, zhizhanje, fellu, (cf. siodło); *Croat.* széd, szedalische; *Bosn.* sjedisete; *Ross.* сидѣніе; *Subst. verbale, praeter significationes enumeratas, exprimit:* §. a) *tempus sedendi*, posiedzenie, die Sitzung. Na pierwszym siedzeniu synodowym, uchwalono .... *Sk. Dz.* 406. (na pierwszéj sesyi). — §. b) *Locum, ubi sedent, sedem*, der Sitz, Ort des Sitzens. Chłodnice a letnie siedzenia. *Cresc.* 493. (altanki). Siedzenie na widokach, dziwowisko, miejsce ku patrzaniu na widok. *Cn. Th.* 169. miejsce, ein Sitz bey den Schauspielen. Siadanie gasiętom na noc ma być przegradzane na ziemi. *Cresc.* 579. Siedzenie na koniu = siodło, kulbaka; der Sattel, der Sitz im Sattel. Siedzenie na koniu ma się utrzymywać w równoważności, i miarkować z stojeniem w strzemionach. *Kluk. Zw.* 1, 185. Wziął konia z siedzeniem. *Kras. Sat.* 38. Siedzenie w koniu, sam śrzodek konia, gdzie kulbaka nalega; das Kreuz des Pferdes, worauf der Reiter sitzt. *Cn. Th.* 994. — Siedzenie, siedlisko, siadło; Wohnsitz, Sitz. Jak cię opuszczać nasze narodne siedzenie! *Przyb. Milt.* 355. — Siedzenie w ciele ludzkim, pośladek, zadek, zadnica; *sed* siedzenie *honestius dictum. Cn. Th.* 785; *Slov.* sedĕnj, zadek; *Hung.* segg, der Hintere, das Gesäß. Siedzenie u ubrania, pludry, *foeminalia, quae foemora tegunt. Cn. Th.* 1171, der Hosenboden.

Pochodz. in Verbo *sadzić.*

SIĘG, *ob.* Siąg, Sążeń. SIĘGNĄĆ, SIĄGNĄĆ, *contr.* Siądz, sięgnął, *contr.* siągł, *cz. jednll.*, Sięgać *contin.*; *Boh.* sáhnauti, sahati, sahnu, sýhnu, sýcy; (*Sorab.* 2. schĕgnusch, schĕnusch ciągnąć); *Carn.* sezhi, segl, seshĕm, segam; *Vind.* fezhi, fegeu, fegla, feshem; *Ross.* сягнуть, сягать, сяжу, сязаю; (шагнуть, шагать kroczyć); rękę po co wyciągać, by dostać, by dosięgnąć; nach etwas reichen, langen, die Hand ausstrecken. Sięgnij ręką twoją, i weź węża za ogon; sięgnął, jął go, i obrócił się w laskę. 1 *Leop. Exod.* 4. (wyciągnij rękę. 3 *Leop.*). Sięgam czego, wysoko abo głęboko leżącego. *Cn. Th.* 994. Skąpy po one w worek nierad sięga. *Patr. Jał.* 6. Łakomstwo ludzkie i do grobów sięga. *Sk. Dz.* 19. Kto wielu sięga, i nad zamiar łaknie, Zawsze mu czegoś w niedostatku braknie. *Hor.* 2, 123. *Kniaź.* Po cóż tam sięgać, gdzie dosiadz ciężko? *Mon.* 73, 722. Do cudzéj kieszeni sięgali. *Mon.* 68, 206. (kradali). Niesięgniona głębina. *Pilch. Sen. list.* 313. nie do dosięgnienia, unerreichbar. — *Recipr.* Sięgnąć się, n. p. Zawsze bóg opatrzy, aby czasu przygody było się do czego sięgnąć. *Zarn. Post.* 3, 547 *b.* (zkąd brać, do czego się udać, czego się chwycić). Miał się założyć skarb pospolity, aby pod czas potrzeby, było się sięgnąć do czego. *Biel.* 422. (żeby było co brać z niego). Zygmunt do wojny się, jak pan baczny, nigdy nie sięgał, aż za wielkim przyczyny daniem. *Biel.* 515. — §. *Transl.* Sięgać głosem, trąbą. *Cn. Th.* 994. mit der Stimme erreichen. Sięgać strzelbą, donosić strzelaniem, mit dem Gewehre erreichen. Umiéj łuk ciągnąć, umiéj bronią władać, Nieprzyjaciela sięgać, a sam siebie składać. *Star. Vot. C* 3 *b.* Muszkiety nasze dalej nad Osmana samopały sięgały. *Tward. Wł.* 139. — *Similiter:* Każę cię zbatogować od głowy do pięści, Od pierwszéj po dziesiątą każę sięgnąć skórę. *Zabł. Amf.* 82. macać w nim dziesiątéj skóry, bis auf die zehnte Haut durchgerben. — Sięgać kogo powinowactwem = dotykać się go powinowactwem, in der Verwandtschaftslinie an einen angränzen, anstoßen. Gneusz Anka króla krwią sięgał. *Warg. Wal.* 121. — Sięgać kogo listami. *Cn. Th.* 995; *epistola petere*, pisać do niego, posyłać list do niego. — §. Sięgnąć się na kogo, rzucić się na kogo, sich über einen machen. Ktoby zgwałcił albo sięgnął się na tego, któryby dzierżał miejsce cesarskie, jakoby się na cesarza sięgnął. *Eraz. Jęz. S* 5. Łajaniem, mówieniem sięgają się na stany przełożonych panów. *ib. S* 5.

Pochodz. *dosiądz, dosięgnąć, osiądz, osięgnąć, osięgać, posięgać; posąg, posażny; przesięgnąć, przysiądz, przysięgać, przysięga, przysiężny; krzywoprzysięstwo, krzywoprzysięźca; wyprzysięgać się, zaprzysięgać się, sprzysięgać się, sprzysięgły; zasięgać, zasiądz.*

SIEGNIEW, a, *m.*, Dziwisz, *Dionysius. Jabł. Her.*

SIEJBA, *ob.* Siew, Siewba.

SIEJĘ, *ob.* Siać. SIEJOSŁOWCA, y, *m.*, próżny gaduła; *Slov.* darmotlách; *Ross.* суесловецъ, буесловецъ, пустословъ, ein Wortemacher, Maulmacher. Mówili jedni: cóż ten siejosłowca chce powiadać? 3 *Leop. Act.* 17, 18. (świegot. 1 *Leop.*). SIEJOCHA, y, *ż.*, ptak pewny, [siewka, posiewka; Brachvogel, Herbstvogel 2], ein gewisser Vogel. Gęsi, także kaczory, siejochy, kuligi, Kuropatwy, potarguj, nieśże do Jadwigi. *Bielaw. Myśl. E* 2 *b.*

SIEK, u, *m.*, §. 1) sieczenie, rąbanina; das Hauen, Hacken, Metzeln. Nie tylko z janczarek nośnych gęsto szyją, ale w sieki się rąbią. *Leszcz. Class.* 76. Rycerska sława, imię swoje, z nieprzyjacielem w polu chodząc w sieki, Ręka na przyszłe światu podać wieki. *Pot. Pocz.* 299. — §. Siek, cios; *Dal.* sziik, ryz; *Vind.* vſiek, vdar; *Bosn.* sik, riz, der Hieb. Jednym siekiem przeciął. *Tr.* — §. 2) Siek, ryba; *Boh.* sekawec, *cobitis taenia*, der Steinbeißer, ein Fisch; *aliis idem quod* Ostropysk, Iglica, *qu. v.* — §. 3) Siek, oguzie, mięso przy ogonie bydlęcia, barana, wieprza. *Włod.*, *absegmen carnis cum cauda. Cn. Th.* 618. das Schwanzstück von einem geschlachteten Viehe. SIEKAĆ, *ob.* Siec. SIEKACZ, a, *m.*; *Boh.* sekač; *Sorab.* 2. lĕczk; *Vind.* fiezhnik; *Rag.* sjecjaz; *Croat.*

szekách, *f.* szekachicza; *Eccl.* сѣчь; który siecze, rąbie, rębacz, wysiekacz; ein Hauer, Hacker, Schläger, Raufer. *Cn. Th.* 995. — §. Siekacze, zęby przednie. *Perz. Cyr.* 1, 30, *incisores*, die Schneidezähne, die Hauer. — § Siekacz, SIEKACZKA, i, *ż.*; *Boh.* sekaček; *Carn.* sękâlu; *Vind.* ſekalze, ſekauni nosh, nosh za ſiekanje; *Bosn.* sjekać, obistraniça, prosjek; *Slav.* siecsivo; *Ross.* сѣчка (cf. sieczka), скобель; (cf. der Tſchockel. Adlg.); narzędzie do siekania, n. p. siekacz kuchenny, ein Hackmeſſer in der Küche. Siekacz do siekania mięsa, tłustości, jarzyny i t. d., w kuchni jest potrzebny. *Wiel. Kuch.* 428. Siekacz żelazny, do siekania gliny przyprawnéj. *Torz.* 104. Siekacze zaczęły ucinać skrzydła ptaszat. *Teat.* 33. *d*, 83. Siekacz ogrodniczy, nóż. *Cn. Th.* 995. ein Gartenmeſſer, eine Hippe. Kiedy winorodne rószczki obcinają, Okrutne im rany siekaczem zadają. *Tol. Saut.* 99. Maciory winne krzywym siekaczem ostro zacinają. *Odym. Św. D* 2 *b.* Siekaczka, die Feldhaue, do obcinania różnych głąbów, osobliwie kapusty. *Kluk. Rośl.* 1, 80. *SIEKALNICA, y, *ż.*, §. 1) deska, na któréj siekają, das Hackbret; *Vind.* ſiekauniza; *Croat.* koszach. SIEKANINA, y, *ż.*, rąbanina, rzeź; Gemetzel, Metzeley; (*Boh.* raubenina, (sekanina, rezanka = sieczka); *Carn.* saséka, (cf. zasieka); *Vind.* ſafeka, (2. słonina siekana; ſiekanze = rzepa siekana); *Rag.* izsjezkaniza; *Croat.* obárnicza). Szczęście twoje, że ja mam rozum; inaczéj byłaby tu wielka siekanina między nami. *Teat.* 13. *c*, *B.* — §. 2) Siekanina, SIEKANKA, i, *ż.*, potrawa drobno posiekana; *Sorab* 1. na drobne ſékana wĕdź; *Ross.* сальникъ, Gehacktes, Hache. Ptaszki te na siekankę drobno posiekać. *Haur. Sk.* 389. Z ziela tego rzezanicę albo siekankę czynią na zawarcie żołądka. *Syr.* 29 SIEKĘ, *ob.* Siec. — (SIEKIEL, SIEKIELCZYK, *ob.* Sekiel). — SIEKIEM, SIEKMIE, SIEKNIE, ciętym sposobem, *caesim. Macz*; *Boh.* sečmo, sečně, sekmo; (šikmo, na šikmo = przeko-, *adject.* šikmy); *Slov.* sečnym spůsobem; *Bosn.* sikucchi; *Rag.* sjecimize; *Dal.* szikom; *Croat.* szekúch; *Eccl.* сѣчительно, mit einem Hiebe hauend; *oppos.* *pachmie, sztychem. SIEKIERA, y, *ż.*, SIEKIERKA, SIEKIERECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* sekera, sekyra, sekerka, kladnj sekera, kladnice, (cf. kłoda); *Slov.* sekera, sekerka; *Hung.* szekertze, szekertzétske; *Sorab.* 1. ſĕkercz, szekera, ſsekera, ſĕkera, ſekerka; *Sorab.* 2. szekera, szekerz; *Vind.* ſekira, ſeziera, ſekiriza, ſhirozhka, ſhnaidaka, zimbraka, zieplenica, (cf. szczepać); *Carn.* zimbára; *Croat* szekira, szekiricza, szirochka; *Dal.* szikira; *Slav.* sikíra; *Bosn.* sikirra, sjekirra, sjekirriça, nagjak (*ob.* Nadziak), bradva (cf. barta), keser; *Rag.* sjekirra, sjekiriza, sjekiriciza, brâdve, bradviza, magnarra, tesla, tesliza, (cf. cieśla; *Rag.* tessatti = ciosać siekierą); *Eccl.* сѣкира, сѣкирка, сѣчиво; *Ital.* secure, scure, scura; *Lat.* securis; (*Svec.* skâra *falx*); narzędzie do rąbania drzewa, die Axt. Siekiera, naczynie ciesielskie. *Jak. Art.* 3, 315, (cf. topor, cksza; *Ross.* шляхта gatunek siekiery, cf. szlachta, bindas). Nie raz siekierą trzeba w dąb uderzyć, kto go chce wyciąć. *Birk. Kaz. Ob. K* 3 *b.* Izba zimna, drew niemasz, stłukła się siekiera. *Rej. Wiz.* 92. Spadła mu z toporzyska siekiera w rzékę. *Sk. Żyw.* 2, 229. Opak idzie, *Russi dicunt:* sokira pływajet, toporyszcze utonuło. *Cn. Ad.* 787. Tępą siekierą niewiele narąbiesz. *Sak. Probl.* 212. Zła siekiera nigdy nie zginie. *Cn. Ad.* 1535. (złego nikt nie chce). Najgorsza siekiera u kowala. *Cn. Ad.* 529. (najgorsze bóty u szewca). Wszystko stracił; dano mu kija za siekierkę. *Falib. G* 3. stracił na frymarku; (cf. *Croat.* konya za svĕglyu dati). Siekierze się sęk umknie, kamień kosie. *Pot. Syl.* 52. Wydarł mu siekierkę z ręku. *Sk. Dz.* 469. *Lib. Hor.* 94. (wytrącił mu broń). Już nieprzyjaciel stoi z siekierą nad głową twoją. *Rej. Ap.* 36. Dobrzeć się jest na przyszłe rzeczy rozmyślać, ale się nie tak trwożyć, jakoćby już tuż z siekierą nad głową stano. *Rej. Zw.* 87 *b.* Czym go oni podstąpić a ułowić chcieli, tym się sami ułowili, a prawie się siekierą swą, jako ono mówią, poucinali. *Rej. Post. P p* 5; (*Vind.* naiskaka bukva k' ſvojemu konzu topar da; cf. bicz na siebie). — §. Siekierki w klawikordzie, blaszki mosiężne, które uderzają o struny, ztąd się mówi: klawikord na siekierki. *Magier. Mskr.*, die Hämmer im Klavier. — § *Transl. fig.* Najdziesz przy młodych dworach galanty, przechyry, I wronami karmione i stare siekiery. *Klon. Wor.* 55. ćwiki, szczwane, kute; beſchlagen, gehetzt, ſchlau. SIEKIERNICA, y, *ż.*, ziele, *ob.* Wyka wonna, wilczy groch. SIEKIERONOSZY n. p. Pirakmon. *Otw. Ow.* 490; *securifer*; *Rag.* sjekironossaz; *Croat.* szekironosz, szekironoszecz; *Hung.* szekertzét, axttragend. SIEKIEROWATY, a, e, — o *adverb.*, siekierze podobny, *securiclatus. Cn. Th.* 996. axtförmig. SIEKIERZ, *herb*; strzała z jelcami i krzyżem. *Kurop.* 3, 47, ein Wappen. SIEKIERZYSKO, a, *n.*, zła siekiera, eine ſchlechte Art. *Tr.* — § Dzierżak siekiery, toporzysko; *Vind.* ſekirni topar, der Axtenſtiel.

SIĘKNĄĆ, SIĄKNĄĆ *med. jednił.*; *Croat.* uszeknuti, uszekújem; *Ross.* сякнуть; osiąkać, *Germ.* ſiekern, (cf. sikać), verſiegen; (*Vind.* zhaiſhati). Jak woda siąknie w ziemię, Tak niszczeje ludzkie plemię. *J. Kchan. Ps.* 135. — § *Activ. transit.* Nos siąknął na ziemię, i nogą zatarł. *Teat.* 15. *c*, 58. wysiąkał, die Naſe mit den Fingern ſchneuzen. *Teat.* 15. *c*, 11; *Vind.* ſe vſeknit, nuef vſekniti, ſe obriſsat; *Rag.* usséknuti, usséknutise; *Ross.* сочиться, высочиться, (cf. sok, soczysty). *SIĄKŁOWŁOSY, a, e, n. p. Siąkłowłosa wełna. *Otw. Ow.* 215. wilgoć zachowująca i wydająca, triefend.

Pochodz. *osiąkać, wsiąkać, wysiąkać, zasiąkać, zsiąkać.*

SIEKOMY, a, e, mogący być rozsiekanym, rozdzielny; *Croat.* szechlyiv, poszechlyiv; *Ross.* сѣкомый, zertheilbar. Niesiekomy, *insecabilis. Cn. Th.* 525, *de atomis.*

*SIELANIN, a, *m.*; *Boh.* sedlak, niwař, (*ob.* Niwa); *Slov.* sedlák; *Carn.* selâk; *Croat.* szelyán, (sélyar *inquilinus*; *Hung.* zseller); *Slav.* seljanin; *Rag.* segljan, segljanin, sébar; *Bosn.* segljanin, kmet, segljanicch; *Rag.* segljanin, segljanicch; *Dal.* texák; *Ross.* селянинъ; (*Eccl.* сельникъ, житель, обитатель, обыватель mieszkaniec, 2. поселянинъ, крестьянинъ, деревенскій мужикъ wieśniak); siodłak, wieśniak, der Landmann. Mieszczanie i sielanie wszyscy pewnych dni pocztę, do książęcéj śpiżarni no-

sili. *Krom.* 165. Spocznij wiejski fleciku, już dziś grać przestaję Miłą prostotę sielan i ich obyczaje. *Przyb. Ab.* 5. 1. SIELANKA, i, *ż.*, SIELUSZKA *dem.*; *Boh.* sedlka; *Slov.* sedláčka; *Croat.* szelyánka; *Bosn.* segljanka; *Rag.* segljanka, seola, seoka; *Slav.* seljanka; *Ross.* селянка; wieśniaczka, die Bauerfrau, die Bäurinn. Jedna sielanka czworo bliźniąt jednym razem porodziła. *Stryjk.* 296. Nie wiele on sieluszkom na fawory stracił, Tylko bykowe przez rok kilka razy płacił. *Zimor. Siel.* 226. 2. SIELANKA, pasterka, pastuszka, skotopaska, ekloga, wiersz pasterski, rodzaj poezyi, który ma za cel naśladowanie obyczajów życia pasterskiego w stanie najprzyjemniejszéj prostoty. *Gol. Wym.* 417. das Hirtengedicht, Schäfergedicht, die Idylle. Simonides wiersze swoje pasterskie nazwał sielanki; podobnież Gawiński, Zimorowicz; od słowa Ruskiego Siołó = wieś (*qu. v.*). SIELAWA, y, *ż.*, SIELAWKA, i, *ż.*, *dem.*, §. 1) gatunek ryb małych. *Sienn.* 307; *Ross.* селава, уклея, die Ukeley. Sielawa = sulwica. *Krom.*; *Bosn.* ghirra, ghirriça; *Croat.* tentás, die Morâne, ein Weißfisch. Sielawa, *salmo albula*, rybka, podobna do śledzia, w jeziorach. *Zool.* 184. Sok sielaw Hiszpańskich łowionych w Iberze. *Hor. Sat.* 260. — §. 2) Sielawa, *herb*: rzéka wężykowato płynąca; na niéj strzała. *Kurop.* 3, 487, ein Wappen. — (*SIEŁA, *ob.* Siła). — SIEŁO, *ob.* Siołó. SIELSKI, a, ie; *Boh.* sedlsky; *Slov.* sedlácky; *Vind.* deshelski, nadeshelen, deshelen; *Carn.* dushelske; *Croat.* szelzki, szélszki, szélni; *Rag.* segljanski, seoski, sêbarski; *Bosn.* seglski, selski; *Ross.* сельскій, сельный, поселянскій; siodłacki, od sioła, wiejski, wieśniacki; Dorf-, ländlich, vom Lande, vom Dorfe. Lud sielski na wsiach. *Stryjk.* 22; *Vind.* deshelniki, polski lud; (*Croat.* sélyarsztvo *inquilinatus*), das Landvolk. Napominał ich do robot sielskich, aby ziemię sprawiali, i drzewa owocne szczepili. *Stryjk.* 45. Ludzie sielskie. *Stat. Lit.* 337. Sielska młodzież. *Węg. Marm.* 1, 102. Tu małym kosztem sielskie rozkoszy kupuję. *Zab.* 9, 104. *Zabł.* Sielska ma Muza, cicha i trwożliwa Ucieka od scen krwawych dzikiego Gradywa. *Nar. Dz.* 2, 24. Pasterka pędzi mą trzodę, Nucąc sobie sielską odę. *Mon.* 74, 407. Po sielsku, po wiejsku; *Ross.* по сельски; (посельскій wójt, włodarz). Sielskie obyczaje, wieśniactwo *Eccl.* поселянство *rusticitas*, поселянствую *rusticor.* SIELUCHA, y, *ż.*, gburka, eine grobe Bäurinn. Zawstydziéby się przyszło tak prostéj wieśniaczce, niezgrabnéj sielusze. *Min. Ryt.* 3, 343.

*SIEM. *Biel. Św.* 79. *Hrbst. Odp. Z* 73. 1 *Leop.* 3 *Ieg.* 12, 20, *ob.* Sejm.

SIEMIĘ, ienia, *n*, SIEMIĄCZKO, SIEMIONKO *dem.*; *Boh.* symě, semeno, semjčko, semynko; *Sorab.* 1. szymio, sěhmo, sěhw, sěhwne žito; *Sorab.* 2. szemé; *Carn* sejme; *Vind.* seme, seime; *Croat.* szème; *Rag.* sjemme; *Bosn.* simme, sjemme; *Hung.* szemetske, (szem = ziarna); *Ross.* сѣмя, сѣмечко; (*distng. Ross.* семья, семейство plemię, familia); *Ital.* seme; *Lat.* semen; *Turc.* sembil; *Egypt.* dsom, som; *Germ.* der Same; nasienie, ziarnko nasienne, das Samenkorn. Ziarno gorczycy, najmniejsze między siemionami. *W. Post. Mn.* 89. Siemię Nie padło w polu, lecz w drodze na ziemię. *Leszcz. H. S.* 586. Dobre siemię padłszy na wyborną ziemię, przyjęło się zarazem. *Ward. Wł.* 7. Ziele, obrazki mniejsze, ziarna ma okrągłe, a w nich jest siemiączko. *Sienn.* 80. Ziele miesiączek siemiaczko ma w główeczce rzędem położone. *Spicz.* 46. — *Hodie* siemię *plerumque de semine cannabis aut lini*, (nasienie *vero generalius*), insonderheit: Hanfsamen, Leinsamen; *Boh.* semenec konopie). W całéj Europie siemię lniane z Rygi idące za najlepsze osądzono. *Przedz.* *Siemieniec konopny. *Ob. Post. A* 2. SIEMIENISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen siemienia; *Eccl.* сѣменистый, плодистый; *Ross.* сѣменоносный, voll Samen. Słońce ziemi wnętrze siemieniste warzy. *Zab.* 10, 130. *Koss.* SIEMIENNY, a, e, od siemienia, nasieniowy, nasienny, Samen-; *Sorab.* 1. sěhmenowé; *Vind.* siemni; *Ross.* сѣменный, (*distng.* семейный plemienity, familijny, licznéj familii). Siemienny owoc, *Ross.* сѣменникъ; *Vind.* siemenza, eine Saatfrucht. Siemienia główka, nasiennik *Ross.* сѣменовмѣстилище. Siemienny skład *Eccl.* сѣмянопріятелище. (*Eccl.* сѣмяносѣятель = wysiewacz; *Rag.* sjémmennitise; *Ross.* сѣмениться w siemię przejść, in Samen schießen).

*SIEMIERNIK, *SIEMIERNICTWO, n. p. Co się tknie przekupniów, siemierników, tedy ci nie mają być przypuszczeni do miejskiéj przysięgi; ale mają tylko mieć wolność na przekupstwo i siermiernictwo. *Dub.* 208. Höcker, Höckerey. [cf. *Ross.* семерить mówić z gestykulacyą, *kursk.* 2].

SIEŃ, i, *ż.*; *Boh.* sin, sýň, syňka; *Slov.* sýn; *Ross.* сѣни, сѣнцы, сѣнички; miejsce wolne przed pokojami na ziemi, das Vorhaus, die Hausflur; *Carn.* vêsha; *Vind.* predhishje predhisha, vesha, lopa, predhishtvu; *Dal.* polacsa; *Hung.* palota, (cf. połać, cf. pałac); (cf. *Bosn.* 1. sjennica = ciennik, 2. sjenniça od komedia = scena; *Sorab.* 1. sejna; *Lat.* scena; *Graec.* σκηνή *tentorium*, *habitaculum ex frondibus*, *Ross.* скинія namiot, sałasz; 1. *Eccl.* сѣнь, тѣнь, стѣнь = cień, *umbra*, 2. сѣнь, скинія, шатеръ, шатеръ, палатка namiot, предсѣніе miejsce przed namiotem, осѣнити, остѣнить, остѣняю zasłonić, (cf. ściana). Sień pospolicie w domach bywa opuszczona, stając się zebraniem zimna i wiatrów; przeto z doświadczenia szkodliwego uczyniłem ją zgodną do mieszkania, i opalającą się. *Xiądz.* 73. W budynkach naprzód ma być sień widoczna, izby wesołe, pokoje wczesne. *Haur. Ek.* 7. Sień kością słoniową sadzona. *Bardz. Luk.* 179. *et* 2, 18. Pierwej trzeba przed swoją sienią umieść. *Rys. Ad.* 56. — Sień podługowata między mieszkaniem, jak w klasztorach, (*ob.* Kurytarz). Kruchta albo sień na przodku wzdłuż szła według szerokości domu bożego. 1 *Leop.* 2 *Paral.* 3, 4.

SIENNICA, y, *ż.*, *SIENNIK, a, *m.*, §. 1) gdzie siano chowają; *Boh.* sennjk, seniště; *Carn.* senize, jesenize, parna; *Carn.* szenik, szenyák; *Vind.* fenjak, fenilhe; *Bosn.* sjenisete, ghdi sjeno stoji; *Hung.* szénatartóhely; *Ross.* сѣнникъ, сѣнница. *Foenile*, bróg albo stodoła, gdzie siano składają, siennica może być zwana. *Macz.*, der Heuboden, Heuschoppen. Siennik, *foenile. Dasyp. X* 3 *b.* Sien-

nica, sienna stodoła. *Volck.* 324. *Cn. Th.* 996. — §. 2) Siennik, *vel potius* słomnik, miech słomą napchany do legania na nim, der Strohſack; struzak. *Mon.* 71, 75, *Morav.* żoch; *Boh.* żok, poslamka; *Vind.* flamni shakel, flamnena zieha; *Croat.* szlamnyak; *Slav.* slamnjacsa; *Ross.* соломенникъ. Nalazłem w izbie sienik na kształt materaca. *Kras. Doś.* 121. 1. SIENNY, a, e; *Boh.* senný; *Vind.* ſenski; *Croat.* szenov, szenszki; *Hung.* szénás; *Ross.* сѣнный; od siana, von Heu, Heu-. Przy dobrym weselać się winie Sienne wili korony. *Bardz. Luk.* 58. Sienna stodoła, siennica. *Volck.* 324.

2. SIENNY, a, e, od sieni; *Ross.* сѣнный, (cf. сѣнный, сѣновный, сѣнистый cienisty); das Vorhaus oder die Hausflur betreffend. Jeden z odźwiernych czyli siennych. *Min. Ryt.* 4, 24.

*SIENKO, 1. *SIENIUTA; u Rusi Szymon. *Nies.* 1, 145. *Pot. Pocz.* 476, Simeon. — 2. *SIENIUTA, *herb*; chorągiew' kościelna, z której krzyż wisi kawalerski. *Kurop.* 3, 47.

SIEPACKI, a, ie, od siepacza, ceklarski, szarpacki, Häſcher-. Plemię olbrzymów, chcąc wyrugować dzielne z nieba bogi, Siepackie niosło mordy i pożogi. *Zab.* 12, 9. katowskie. SIEPACZ, a, *m.*, szarpacz, łapacz, ceklarz, oprawca; *Boh.* biřic; *Vind.* ſhibavez, tepstnik; *Dal.* szatnik, (cf. szata); der Häſcher, Henkersknecht. Każdy z tych urzędników ma przy sobie 40 siepaczów, z któremi obchodzi część swoję miasta, doglądając, jeśli się jakie hultajstwo nie najduje. *Star. Dw.* 19. *Pot. Syl.* 327. O siepaczach Rzymskich. *Chrośc. Fars.* 164. W dom szatański czarni go porwą siepacze, *satellites. Brud. Ost. D* 7. SIEPNĄĆ *cz. jednk.*, Siepać *contin.*, podsiepać *dok.*, szarpać, rzucać kim; einen herum reißen, rütteln, ſchütteln; (*Rag.* zjepati vlase s glávee *lacerare crines*; cf. *Vind.* tepsti-rozgami smagać, chłostać). Wilk ten rozjuszony wszystkie dobytki siepał wielkim gwałtem I nieprzyjacielskim je słał na ziemię kształtem. *Otw. Ow.* 447. Nieszczęsna siepa wzięzone swe włosy. *Otw. Ow.* 531. szarpie, rwie, ſie rauft ihr Haar. Siepa, dłabi, nęka mię mdła białogłowska ręka. *Chrośc. Ow.* 101. Wielka potęga w jéj warkoczu, który jak raz oko z serca siepnie, Przyjdzie się łamać i paść od impetu. *Zab.* 15, 224. (machnie, uderzy). Złodzieje miru nie mają, Wszędy gonią ich i wiążą, wszędy ich siepają. *Klon. Wor.* 37. Przybiegli w posiepanym a podrapanym odzieniu. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 5, 15. — §. Ból, wrzód, rana, siepa mię-piecze, dręczy; die Wunde brennt, ſticht, ſchmerzt. Kwiat ten na dymienicę przyłożyć, siepanie i targanie w niej uśmierza. *Syr.* 682. Proch ten, gdy na wrzód przyłożysz, wszystko bolenie i siepanie ulży. *Sienn.* 275. alles Schmerzen und Reißen. Otręby pomagają przeciwko kłóciu, na bolączki i na bolesne siepanie w ciele. *Spicz.* 135. Ból wielki w żołądku siepający. *Comp. Med.* 191. ein zuckender Schmerz. — *Recipr.* Siepać się, usiepać się-szarpać się, pasować się, mocować się, walczyć; ringen, kämpfen, ſich herum reißen. Rozrywa sobą więzy, siepa się daremnie. *Bardz. Trag.* 283. Z niebem trudno się nam siepać. *Pot. Arg.* 511. W sworach, kiedy psy idą, nie trzeba im nic ciskać, bo się usiepają, powiklą.... *Ostror. Myśl.* 46.

SIERADZ, a, *m.*, miasto w W. Polsce. *Dykc. Geogr.* 3, 48, eine Stadt in Großpolen. (cf. [*Thracoillyr.* Serety' 2], *Turc.* seradium, serrai *arx*). SIERADZKI, a, ie, n. p. Województwo Sieradzkie. *Dykc. Geogr.* 3, 48.

SIERAK, a, u, *m.*, [siermięga, sukmana 4], gatunek sukni, (cf. serdak, cf. sierć, siraczany), eine Kleidung. Sierak wytarty, w którym w domu chodziła. *Min. Ryt.* 2, 189.

SIERBSZCZYZNA, *ob* Sierp'.

*SIERĆ, SIERŚĆ, *SIERCHL, i, *ż.*; *Boh.* srst; *Sorab.* 1. ſerstka, ſertże *seta*, cf. szorstki; *Ross.* шерсть, шерстка (wełna); *Rag.* dlakka; *Vind.* dvaka; §. 1) das kurze Haar auf den Fellen der Thiere. Ze skóry ciało zwierzęce otulającéj wyrastają albo włosy długie, albo sierć krótka, albo wełna, albo futro. *Kluk. Zw.* 1, 50. Siercią bydlęcą wytykają się poduszki do siedzenia na krzesłach, na pojazdach. *Kluk. Zw.* 1, 238. Sierć końska, *Carn. et Vind.* ſhima, koinska dlaka; *Rag.* kostrét. Sierć krowia, kozia; *Croat.* arovza, (arovnik-materac). Sierć zajęcza po myśliwsku Turzyca, (*qu. v.*). Gdy koźlę do owcy przysadzą, uroście na nim miękka wełna albo *sierchl. *Glicz. Wych D* 4. Postawy z sierści koziéj. 3 *Leop. Exod.* 25, 5. (z wełny koziéj. 1 *Leop.*). Skubanie *sierchli. *Glicz. Wych.* Sierść z jego kożucha za relikwie skubli. *Sk. Dz.* 1001, *ob.* Runo, Flocken von Wolle. Wilk sierścią owczą pokryty. *Birk. Zbar. D.* (skórą owczą, runem owczem). Bydła mi nie zostało ani jednéj sierci. *Zimor. Siel.* 229. ani jednego kopyta, auch nicht eine Klaue von meinem Viehe iſt mir übrig geliehen. — §. 2) Sierść, maść, farba konia, wołu etc., *Ross.* шерсть, die Farbe eines Pferdes, Ochſens ꝛc. Sierści abo maści koni są wielorakie; główne są czarna, biała, czerwona i brunatna. *Kluk. Zw.* 1, 163; gniada, cisawa, wronia, bułana, kara etc. *Kośsk. Lek.* 3. Żelazna sierść, żelazny koń. *Rys. Ad.* 79. — *Prov.* Znajmy się po sierść. *Rys. Ad.* 81. Znam cię wskróś, znam po sierci farbowany lisie. *Min. Ryt.* 1, 228. Znać po sierci zwierza, z mowy człowieka. *Zygr. Pap.* 154, *Slov.* po srśti wlčka poznáš. Nie twojéj sierści, któregoś pragnęła Młodzieńca, już go sobie insza wzięła. *Petr. Hor.* 2, *M b.* nierównia ći, nicht deines Gleichen. Jezus wskrzesił Łazarza, wierę nie po sierci, Gdy Łazarz Jezusowi okazyą śmierci. *Pot. Zac.* 7. nie na rękę, niedogodnie. SIERCISTY, SIERŚCISTY, a, e; *Boh. et Slov.* srstnatý; *Hung.* sertés; pełen sierci, voll kurzer Haare. (*Sorab.* 1. ſerstžoyité *fetosus*, cf. szorstki; *Ross.* шерстистый wełnisty, шерстяный wełniany). Skóra sierścista. *W.* 1 *Reg.* 19, 13. Włosiennica siercista ostra. *Sk. Dz.* ¿1005. Dzikie i *szerściste wory, chcą mieć znakiem ostréj cnoty. *Nar. Hst.* 5, 433.

Pochodz. **siraczany*, *sierak*; *nasierszały*; *siermięga*; *sierszeń*, *szorstki*.

SIERDZIĆ się *recipr. niedok.*; (*Boh.* zsrdnatěti *animum capere*; *Carn.* serdim se, (serd *ira*; *Vind.* ſard, ſerd *ira*, ſerditi, gnjievati-gniewać kogo); *Croat.* szerditisze, lyutimsze; (szĕrdim kogo *iratum facio*); *Bosn.* sercitise,

srriditise, srricitise, serdittise, sardittise, gljutitise; (srricba *ira*; *Rag.* sarditti = gniewać, sargba, sarditos *ira*; Sarde *Furiae*; *Slav.* sĕrdba *ira*); *Ross.* сердиться; (посердиться, поосердиться, пріосердиться pogniewać się; осердить, rozzłościć, осерчать rozgniewać się, сердить, сержу gniewać); (*Etym.* serce = gniew); gniewać się, srożyć się, srożeć; (*Eccl.* полютьвати). ſich erzürnen, ſich ärgern. Sierdzi się, a nie ma na co. *Cn. Ad.* 1036. Basami sieje, gniewa się i sierdzi. *Zab.* 16, 218. Poeta obyczaje złe u chłopiąt widząc, Począł się na nie sierdzieć, do ludzi ich hydząc. *Groch. W.* 580. Niemasz się o co sierdzieć, swarzyć. *Cn. Ad.* 617. (nie wielka szkoda). — (SIERDZIENIE czopowe, *boulons*, nazwisko okowu łoża. *Jak. Art.* 1, 272, der eiſerne Beſchlag der Lavette. SIERDZIENIKI, n. p. Legary w obu końcach są opatrzone sierdzienikami, na zawiaskach przynitowanemi do legara. *Jak. Art.* 2, 301). — SIERDZISTOŚĆ, *SIERDZITOŚĆ, ści, ż., gniewliwość, opryskliwość, zapał; *Boh.* srdnatost; *Carn.* serditnost; *Vind.* ferditje, divjoferdenje, ferditnost, hitroferdnost; *Croat.* szĕrditoszt; *Bosn.* srriditost, srricba, serditost, serçba, srriçba, sarditost, sarcba; *Rag.* sarditos, sargba, rasargba, rasarda, jähzorn, Grimm, Hitze, Hitzigkeit, Feuer. Tak wielką moc miały łagodne słowa, iż owa sierdzitość w ludziach ugasła. *Budn. Apopht.* 145. Grozi lwa najeżona grzywa i siedzistość. *Przyb. Ab.* 141. Same dzikie zwierzęta, przestając z ludźmi, łagodnemi stają się, i najsroższe bestye sierdzitość swą składają. *Pilch. Sen. gn.* 295. Przeciwko nieprzyjacielowi niech żołnierz używa sierdzitości swéj. *Gorn. Dw.* 25. SIERDZISTY, *SIERDZITY, SIERDZIWY, *SERDZIWY, a, e, — ie *et* o *adverb.*; *Boh.* srdnatý; *Carn.* serdit, sirdit; *Vind.* ferdit, fardit, ferditliu, hitroferden; *Croat.* szĕrdit, szerdito; *Bosn.* sardit, serdit, srridit; *Rag.* sardit, sargbĕn, serejan, sărdan; *Ross.* сердитый, сердитка; *Eccl.* провидный; (*Eccl.* оусрѣдьнъ pilny), (cf. *Gall.* hardi); opryskliwy, gniewliwy, zapalczywy; hitzig, grimmig, zornig. Jastrzębie łacno się rozgniewają a sierdziwi są. *Cresc.* 688. Rozdrażniony będąc srodze zwierz sierdzisty, Nie lżéj sam sobą rzuca nad piorun ogniſty. *Otw. Ow.* 316. Sierdziły gniew. *Rej. Zw.* 78. Sierdzisty Mars stałą tnie, co potkanie. *Zab.* 6, 146. *Min.* Mars serdziwy gwałtem się wdarł w towarzystwo dobrotliwych planet. *Słon. pr. B* 6. Sierdzista białogłowa w dzień i w nocy przynagla mężowi, aby Piotra zgładził. *Krom.* 166. Każdy się brata swego krwi sierdzistym sercem pomścić chce. *Gorn. Dz.* 69. Moskiewski z wydania królewny za księcia Finlandzkiego bardzo sierdzisty był, a tym gniewem obostrzony ku Litwie się oburzył. *Biel.* 555. W każdéj się rzeczy bardzo sierdziwym a przykrym i nieubłaganym pokazuje. *Kosz. Lor.* 53. Nie dokaże moc nigdy sierdzista, co łagodność i dobroć. *Jabł. Ez.* 36. Po głosie spornym a sierdziwym, po głosie spokojnym i wolnym, poznać umysł. *Budn. Cyc.* 76, *Kosz. Cyc.* 94. Zwątpiwszy o sobie, tym się sierdziwiéj a uporniéj potykał. *Kosz. Lor.* 154 *b.* Machabeusz sierdziście wojnę podniósł przeciwko nieprzyjacielom. *Gil. Kat.* 111. Trzeba do tego ludzi śmiałych, mężnych, sierdzistych. *Petr. Pol.* 2, 275, gorliwych, eifrig, hitzig. Skaurus był człowiek surowy, mowca sierdziwy. *Kosz. Cyc.* 67. Gotowy fryd, gdy trafi na *serdyta serdyt. *Kchow. Fr.* 46. (kosa na kamień). Będę ja wiedział, jako przytępić mu rogi, I choć *serdyt, przecież go ja go nabawię trwogi. *Morszt.* 134. Porwał się, ale zginął, *serdyt, a nie duży. *Pot. Arg.* 348. (gniew bezsilny, nie jest silny; *vana sine viribus ira*). Niechaj też ma lwie serce, kogo starość znuży, Coż o nim ludzie mówią: *serdyt a nie duży. *Pot. Arg.* 410. *Russ.* *Sierdyta sobaka wołkom strawa. *Birk. Chodk.* 11.

*SIEREBRZESZCZYZNA, (cf. srebro), *ob.* Sierpszczyzna.

*SIERLĘCZKA, i, ż., SIERLĘCZA, y, ż., wiewiadło, wiejadło, wiejaczka, die Wurfſchaufel, (cf. siedleczka). W ręce jego sierlęczka, a wyczyści bojowisko jego. 1 *Leop. Math.* 3, 11. (łopata. *Bibl. Gd.*). Rozmiece je sierlęcza. 1 *Leop Jer.* 15, 7. (wiejaczka. 3 *Leop.*). Bo w ręku jest jego (Chrystusa) Sierlęczka, a ta będzie chędożone Przeń bojewisko zboża rozlicznego. *Odym. Św. I* 2 *b.*

SIERMIĘGA, *SZERMIĘGA, i, ż., SIERMIĘŻKA, i, ż., *dem.*; *Ross.* сермяга, сѣрмяга; proste chłopskie sukniſko, grobes Bauerntuch; gruba chłopska suknia, gunia, sukmana, ein grobtuchener Bauernkittel; *Ross.* зипунъ, зипунникъ, (cf. żupan). Chodzi on w siermiędze, by jako chłopisko. *Papr. Przyk. C* 2. Za pługiem chodzi w łapciach a w siermiędze. *Stryjk. Turk. e.* Wodę wozi bosy w złéj siermiędze. *Paszk. Dz.* 51. W chłopskim odzieniu i siermiędze grubéj. *Pot. Arg.* 60. One wory grube a żałobne siermięgi. *Gil. Kat.* 284, *ob.* Part). Ubiór pański porzuca, a siermiężkę wieśniaka prostego frymarkiem bierze. *Banial. K* 3 *b.* Cnota w podłej siermiędze, występek w purpurze. *Kras. W.* 4 — 2. *Transl.* Chrystus siermięgę człowieczeństwa na się przyjąć raczył. *Psalmod.* 101. SIERMIĘŻNY, a, e; *Ross.* сѣрмяжный; von grobem Thierhaaren, grob zuſammen gewebt. Sukno proste siermiężne. *Sat. Lit.* 595. Siermiężne suknie. *Budn. Apopht.* 90.

SIEROCIĆ kogo *cz. niedok.*, osierocić *dok.*, sierotą kogo uczynić, pozbawić go rodziców, lub dzieci, zgoła o samotność go przyprawić; *Vind.* Grotiti, safrutiti, pofrutiti; (*Rag.* osiromăsciti, dovĕsti na siromaschvo *pauperare*), einen verwaiſt machen, einen der Seinigen berauben. Już ich sierocić nie będziesz. *Budn. Ezech.* 36, 12. (więcéj ich nie osierocisz. *Bibl. Gd.*). Wojny sieroca niedołężne rodzice. *Przestr.* 49. Jak osierocił miecz twój niewiasty, tak osierocieje matka twoja. *Budn.* 1 *Sam.* 15, 32. Popilius posłany do Antyocha, aby wojsko jego z Egiptu wyprowadził, a synów Ptolomeusza żeby nie sierocił. *Papr. Przyk. B* 2. (nie ubożył, pozbawił dziedzictwa). SIEROCIEĆ *neutr. niedok.*, zsierocieć, osierocieć *dok.*; *Ross.* сиротѣть; sierotą się stać, swoich postradawszy samotnym się zostać; verwaiſet werden, nach Verluſte der Seinigen verlaſſen und einſam bleiben. Daj, aby jego synowie zsierocieli, a żona jego wdową była. *Wróbl.* 200. Przeczbym ja biedna matka miała osierocieć po obu was jednego dnia. *Budn. Genes.* 27, 45. Ojczyznę

w stanie zsierociałym wziął w opiekę. *Bardz. Luk.* 151. Mało nie rok osierociała stolica papiezka, aż Bonifacyusz obrany. *Sk. Dz.* 616. SIEROCTWO, a, *n.*; *Boh.* syroba; *Sorab.* 1. ſérotstwo, dżeczi zhubeno, nana ha maczeře zhubeno; *Rag.* sirotinstvo, sirotigna; (cf. siromastvo; *Croat.* sziromàstvo *pauperies*); *Croat.* szirotinsztvo; *Ross.* сиротство, сиротствованіе; §. 1) osierocenie dzieci po utracie rodziców, (*ob.* Ojcosieroctwo), rodziców po utracie dzieci; małżeństwa, po utracie męża lub żony; die Verwaiſung, der Waiſenſtand, Wittwerſtand, Wittwenſtand. *Kanc. Gd.* 298. O jak żałosne sieroctwo człowieku, Kiedy w podeszłym dzieci straci wieku. *Morszt.* 268. Patrzy, jakie było sieroctwo téj ubogiéj matki. *W. Post. Mn.* 346. — §. 2) *Collect.* Sieroty, Waiſen. SIEROCY, SIEROTSKI, SIEROCIŃSKI, SIEROTNY, SIEROTCZY, SIEROTCZYN, a, e, od sierot, Waiſen-; *Boh.* syrotčj; *Sorab.* 1. ſérotžiné; (*Vind.* ſroſhen, ſromazhen - nędzny, potrzebny; *Rag.* siromàh, siromasceni *pauper*; *Croat.* sziromach); *Rag.* sirotinski; *Croat.* szirotinszki; *Ross.* сиротскій; *Eccl* сиротній. O sierocińskie i o wdów ubogich sprawy usilnie zastawował się. *Krom.* 585. Sierocéj intraty rachunek. *Ustrz. Alg.* 2, 129. Każdy sąd opiekunski ma księgę jedne opiekuńską czyli sierocińską trzymać. *Gal. Cyw.* 1, 85. Czyja to ta wieś tak nieporządna? zwyczajnie, sierocińska odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 19. Osła sirotczynego zaganiali, i brali w zastawie wołu wdowinego. 1 *Leop. Job.* 24, 3. (sierotczego. 3 *Leop.*). Sierotskie dobra na drapież okrutnym tyranom podają. *Birk. Zyg.* 18. Pobiją go sieroce łzy wylane rzewnie. *Pot. Arg.* 368. Sierotny dom, *orphanotropheum. Macz*; *Sorab.* 1. ſérotow dom, ſérotnenczа, ſerotowna; *Ross.* сиропиталище, сиропитательный домъ. SIEROTA, y, *masc. et fem.*, SIEROTKA, SIEROTECZKA, i, *ż*, *dem.*; *Boh.* syrotek, syrotček, syrůbě; *Sorab.* 1. ſérota, ſerotka; *Sorab.* 2. ſyrrota; *Carn.* sirôta, srota, srotèz, sroteza, srotiza, edinzhèzh; *Vind.* ſrota, ſrotle, ſirrota; *Croat.* szirôta; *Slav.* sirota, (siroma - ubogi); *Rag.* sirotta, sirotizza; *Bosn.* sirota, sirotiça, (siromah - ubogi): *Ross.* сирота, сиротина, сиротка, сиротинка; (*Etym. Eccl.* сиръ; *Boh.* syry - opuszczony; cf. *Chald.* עריך zerich, *indigus opis*; cf. *Hebr.* שרך saraeh, *residuum esse, superesse*); §. 1) któremu lub któréj rodzice zmarli, der Waiſe, die Waiſe. Sierotami nazywają tych, którzy ojca nie mają. *Groick. Obr.* 291. Sierotą być *Ross.* сиротствовать. Ztąd nazwanyś sierotka, żeś z małoletności swojej, ojca z matką utracił. *Steb. pr.* Gdzież ten jest, któryby ogarnął sirotkę błędnego? albo tułaka opatrzył w nędzy jego? *Rej. Zw.* 190. Jestem uboga sierota, opuszczona, nie wiem nawet jakich rodziców miałam. *Teat.* 54, 6. Młoda dziewczyna rodu szlacheckiego, i sierota. *Teat.* 20, *praef.* Gdy sierota do lat zupełnych jeszcze nie przyszedł.... *Gal. Cyw.* 1, 109. Sierotą dziurę zatkać wszędzie. *Pot. Syl.* 121. Kto ma być sierotą, lepiej się nie rodzić. *Pot. Arg.* 360. Sierota cięższa niż kamień. *Rys. Ad.* 65. Mężu! ty chcesz uciec w pusty świat daleko I pod moją sierotki zostawić opieką? *Przyb. Ab.* 228. Płaczcie stróża swojego panieńskie klasztory, Ubogie sieroteczki i szlacheckie cory. *Groch. W.* 126. — §. Sierota, po stracie dzieci osierociały lub osierociała; ein verwaiſter Vater, eine verwaiſte Mutter. Wczoram był ojcem, a dzisiaj sierotą, Miałem, ach miałem w swym domu skarb drogi. *Zab.* 15, 266. Emil Paweł, który tak wiele miał synów, że ich darował innym familiom, sierotą z nienagła został. *Warg. Wal.* 184. — §. 2) Sierota po żonie - wdowiec, der Witwer; sierota po mężu - wdowa, die Witwe. Świeżo po mężu zostawszy sierotą. *Pot. Arg.* 7. — §. Sierota, *aliquando pro egeno et mendico usurpatur. Cn. Th.* 997. ein armer Verlaſſener. — §. 3) Sierotki, pory, dziurki potowe, die Schweißlöcher. Powietrze wilgotne pory, które drudzy sierotkami zowią, w ciele otwiera. *Cresc.* 4. *Syxt Szkł.* 67. *et* 73. *et* 242. W wodzie tak długo siedzieć, póki się skóra nie zaczerwieni, i sierotki się na nią nie wydadzą. *Petr. Wod.* 41.

SIERP, a, *m.*, SIERPIK, a, *m.*, *demin.*; *Boh. et Slov.* srp; *Sorab.* 1. ſerp, ſerpik, szerp, szerb; *Sorab.* 2. szerp; *Carn.* sêrp; *Vind.* ſerp; *Croat.* szërp; *Dal.* szarp; *Hung.* sarlò; *Rag.* sarp, sarpich; *Bosn.* sarp, serp, srrip, sarpicch, srripicch; *Eccl.* српъ, серпочикъ, серпикъ; *Ross.* серпъ, серпикъ, горбуша; cf. *Gall.* serpe, sarpe, echarper; *Lat. med.* sarpere; *Germ.* ſcharben, farben, Harfe; *Graec.* ἅρπη; cf. *Germ.* der Tſcherper; *nostr.* szarpak, szarpać; cf. *Germ.* ſcharf; cf. *Lat.* scirpus; *Carn.* serpiza; (cf. Serb, Sorab); [sierp, narzędzie zębate do żęcia zboża, die Sichel. Sierpy do trawy mniejsze są i bez zębów; do zboża zaś większe, i mają nieznaczne ząbki. *Kluk. Rośl.* 2, 164. *et* 3, 121. Sierp od trawy *Boh.* kosalec, klepanec. Zioła zdarzone, część z korzeniem zdrowym Wyrywa, część sierpikiem skrawa mosiądzowym. *Zebr. Ow.* 167. Tesak abo sierp na obcinanie ciernia lub ostu potrzebny. *Bot. Nar.* 4, 110. Sierpik ogrodowy *Ross.* бороздникъ. Sierpa trzeba oziminie, kosa się zejdzie jarzynie. *J. Kchan. Dz.* 262. Owdzie ze rżyska powracają żeńcy, Ci ostrozębe kłosistemi wieńcy Obwodząc sierpy, pląsą.... *Zab.* 9, 17. Grad zboże tak pobił, iż nie było po co z sierpem wychodzić. *Gorn. Sen.* 116. — §. 2) Sierpy, *herb*: trzy sierpy do góry końcami; ręka z obłoku trzyma je. *Kurop.* 3, 48, ein Wappen. — (SIERPANKA, i, *ż.*, *Ross.* серпянка; tkanka cienka, niby siatki od much w oknach, [letnik, Kittel, *ob.* Serpanka 2]; Schleyer, Fliegentuch, ſehr dünnes Gewebe. Za łokieć sierpanków sześć groszy. *Stat. Lit.* 395.). — SIERPIEŃ, pnia *m*; *Boh. et Slov.* srpen; ósmy miesiąc w roku, *Augustus. Haur. Sk.* 488. der Aerndtemonat; *Sorab.* 1. ženez, żneyska měszacztwo (*ob.* Ząć), prażne měszacztwo, prażnik (*ob.* Praznik); *Sorab.* 2. jazmenski (*ob.* Jęczmień, *Sorab.* 2. jazmen; cf. žnojski - lipiec, *ob.* Znoj); *Carn.* serpan male *Julius*, serpan velike *Augustus*; *Vind.* ſerpan, ſedemnik *Julius*, oſemnik, gospojnik *Augustus*; *Croat.* szërpen, jakopovschak *Julius*, velikomeshnyak, vêrssan, kimovéz, kolovoz *Augustus*, (malomessnyak *September*, klaszen meszecz *Junius*, cf. kłos); *Dal.* szarpan *Julius*; *Rag.* sarpagn *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Bosn.* serpagn,

lugl, srripagn *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Slav.* sẽrpanj *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Ross.* Августъ.) Sierpień od sierpa rzeczon, bowiem tego miesiąca już wszelkie zboża sierpa a żniwa potrzebują. *Cresc.* 695. *Chmiel.* 1, 192. Sierpień kłosy kosi. *Min. Ryt.* 4, 191. Zima nie przynosi pożytku; ale bez niéj nic nie zbiera sierpień. *Mon.* 64, 253. (żniwo). SIERPNIOWY, a, e, od sierpnia; Auguſt-. ˚SIERPSZCZYZNA, y, *ź.*, [właściwie serebszczyzna: danina w srebrze początkowie jako pogłówne Tatarom z Rusi opłacana, którą poźniej i wielcy xiążęta litewscy z ziem ruskich pobierali. *Lachowicza Pamiętnik str.* 100, 101, 107, 279. — 4] n. p. Niepobożnemi podatkami, winami, sierbszczyznami ludzi w swych imionach obciążył. *Stat. Lit.* 233. Serebszczyzna, sierebszczyzna. *ib.* 245. *Contributio generalis super universam Litkuaniam instituta, alias* serepszczyzna 560 *grossorum. Dub.* 30. Nie będziemy mogli ani sierebszczyzny, ani płatu żadnego i nijakiego poboru ustanawiać aż na sejmie. *Stat. Lit.* 39. *et* 87. Podatki ziemskie, to jest, pogłówszczyzna, serepczyzna. *Vol. Leg.* 2, 794. Na sejmie Wileńskim r. 1551 serepczyznę na wszystkę ziemię Litewską, Ruską i Żmudzką, na trzy lata, od sochy po 5 groszy, uchwalono. *Stryjk.* 750. Jagiełło dobra duchowne wyzwolił od wszelkich podatków, serepczyn, podwod etc. *Stryjk.* 446. podatek sierpowy, Sichelgeld, eine Abgabe. Imię tego podatku od srebra wywodzi, i pisze Sierebrzeszczyzna *J. W. Czacki*, n. p. Pieniężna danina, dla różnicy od danin *in natura*, nazywała się w Litwie od słowa sierebro śrebro, sierebrzeszczyzna. *Czack. Pr.* 1, 202, cf. pokonewskie. SIERPIK, a, *m.*, §. 1) *dem. nom.* Sierp, *qu. v.*, das Sichelchen. — §. 2) *Botan.* Sierpik; *Boh.* srpek, ziele, jeleni trank, ma liście ząbkowane ostrokolące i rzeżące, jak sierp, *serratula*, Schartenkraut, Scharte. *Syr.* 1139. *et* 1254. *Sienn.* 78. *Kluk. Dyke.* 3, 74. *Kluk. Rośl.* 2, 253, *Vind.* ſerpiza. SIERPNICA, y, *ź.*, *Sium Falcaria*, gatunek Marka. *Kluk. Dyke.* 3, 84, Sium, Sichelkraut, Sichelmark. ˚SIERPODZIÓB, a, *m.*, ptak, *Tantalus falcinellus*; *Ross.* карабайка, der Sichelſchnabel, Sichelſchnäbler. SIERPOWATY, a, e, — o *adverb.*, na sierp pochodzący, ſichelförmig; *Ross.* серповидный, *falciformis. Perz. Cyr.* 1, 153. Pierwszy oddział błony mózgowéj, sierpowaty. *ib.* 38. SIERPOWY, a, e, od sierpa; *Vind.* ſerpen, Sichel-. Sierpowy trzonek. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Kowal sierpowy; *Boh.* srpnjk; *Vind.* ſerpar, ſerpni kovazh. ˚SIERPOŻEŃCA, y, *m.*, sierpem zboża zżynający, der Sichelſchnitter. Tamteczne trawy znają sierpożeńców. *Otw. Ow.* 550. (*Rag.* sarponossaz *falcifer*).

SIERŚĆ, *ob.* Sierć.

SIERSZEŃ, SZERSZEŃ, ia, *et* sznia, *m.*; (*Boh.* sršeň, sršan, (*verb.* sršjm, sršeti bęczeć); *Slov.* sršeň; *Sorab.* 1. scherschen, scherschyn: *Sorab.* 2. scherschen; *Carn.* sershên, zhmêrl; *Vind.* ſerſhen, ſerſchen; *Croat.* szêrssen, ztershen, kebêr; *Dal.* starmel; *Slav.* stêrshên; *Bosn.* strrisce, strrimegl, starmegl; *Ross.* шершень, cf. Obd. Harniſcher, cf. *Hebr.* צרעה ziraah, *crabro*); §. 1) die Horniß; *vespa crabro*, gatunek osy, ale wielki, żądłem i szczękami rażąc, nabrzmiałość znaczną z bólem sprawuje. *Zool.* 129. *Kras. Baj.* 17. Radzę tych sierszeniów nie drażnić. *Birk. Zyg.* 12. (nie budzić licha, nie jątrzyć sierdzistego). Ma sierszenie w nosie. *Dudz.* 61, *Slov.* gako sršeň, kokotliwy, osa, opryskliwy, czupurny; aufbrauſend, hitzig. — §. 2) Mniejsze działko, sierszeń, wyrzuca 2 ½ uncyi żelaza. *Archel.* 11. eine Art kleiner Kanonen. SIERSZENIOWY, a, e, od sierszenia, Horniſſen-; *Boh.* sršnowý.

˚SIERZP, *ob.* Sierp. *Dudz.* 29.

SIEŚĆ, SIĄŚĆ, siadł, siedli *f.* siędzie, siądę *med. niedok.*, Siadać *contin.*, Siadywać, siaduje *frequ.*, (*sed cf.* siedzieć); *Boh.* sýsti, sednauti, sedati, sedawati; *Sorab.* 1. szeinucz, ſedam, szeidacz; *Sorab.* 2. sze szédnusch, sze szidnusch, szinusch; *Carn.* sędam, sẽsti, sẽdl, sẽdêm, zhizhkam; *Vind.* ſesti, ſedeu, ſedla, ſedem, dolſesti, dolzhizhati; *Croat.* szeszti, szédam, poszagyujemsze; *Rag.* sjesti, sjedam, sjedati; *Bosn.* sisti, sjesti, sjediti, posaditse; *Ross.* сѣсть, сяду, усѣсться; (*Eccl.* сѣдаюся, сядаюся, разсѣдаюся rozsiadać się, padać się, pękać); siąść po staniu abo przyszedłszy gdzie zinąd, usiadać; ſich nieder ſetzen, nieder laſſen, ſich ſetzen. Czy się im siąść podoba nad źrzódłem przejźrzystym, Czy na podsłońcym wzgórku, czy w gaju cienistym. *Przyb. Milt.* 74. Niech pani siada do fryzowania. *Teat.* 25. *c*, 11. Siadajmy do stołu. *Teat.* 51, 63. Gdy przyszło siadać do stołu, sadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 130. Chodźcie, ˚obiedwajcie! i siedli i jedli. *Biał. Post.* 110. Xiądz pleban siadł do konfesionału słuchać spowiedzi. *Xiądz.* 55. Przez dłuższy czas siadał do karety, niż do odprawienia całéj drogi było potrzeba. *Mon.* 64, 71. wsiadywał, er vertändelte mehr Zeit mit dem Einſetzen, Einſteigen, Aufſteigen in den Wagen, als.... W kole senatorskim, gdy siadywał, mógł się każdy zadziwić mądrości jego. *Birk. Chodk.* 38. gdy zasiadał, wenn er ſeinen Sitz nahm. Na karku komu sieść - przysieść go, opanować go; ſich einem auf den Nacken ſetzen, ihn überwältigen. Nie będziesz królem, narodom zwyciężonym na karku nie siedziesz. *Bardz. Trag.* 218. Chłopy podwiódł, aby siedli na karki panom swoim. *Birk. o Exorb.* 10. Bladość mu siadła na jagody. *Bardz. Trag.* 519. przykryła mu lice, Bleiche deckte ſeine Wangen. Gdy się w swéj nadziei odrwią, to im siada Najczęściéj w ˚uściech owo: ah niestety, biada! *Min. Ryt.* 1, 291. (to w ˚uściech ich bywa). — ˚Siadzenie, siedzenie - siedzenie, na czym siedzą, der Sitz. Scytowie kochali się w pięknych siądzeniach, i konie uzbrajali do wojny. *Nar. Hst.* 2, 322, (cf. siodła, kulbaki). Siedzenie od złota na koniach. *Tward. Wł.* 211. — ˚§. Czuję nieprzyjacielskie, lub w grobie siadł, grozy; *tumulo quoque sensimus hostem. Zebr. Ow.* 331. choć legł, poległ, pochowany jest. — §. *Transl.* Siadłem, zginąłem, już po mnie, *disperii. Mącz.* przepadłem; es iſt aus mit mir, ich bin verloren. Siadłeś, jako sól; *actum est de te. Cn. Ad.* 1035. Jeśli Zawiszy nie będzie, siadłem. *Orzech. Tar.* 17, cf. zostać na koszu; (cf. *Rag.* sjedilka, usidjêliza - któréj się nie dostało męża, eine Sitzengebliebene).

Na pogrzebie hetmana nie usłyszałeś głosu innego, jeno: jużeśmy siedli, jużci nie będzie do Rusi biegał nas bronić. *ib.* 111. wir ſind verleſen. Jak skoro się dwaj tak wielcy panowie Złączycie, siedli Turcy i Persowie. *P. Kchan. Jer.* 45. Bez pochyby siedlibyśmy byli, by się był Annibal z bratem złączył. *Faliss. Fl.* 77. Niemasz cię; i ja w mój nadziei siadła. *Chrośc. Ow.* 128. Wnet połowica miasta i z trzaskiem upadła, A z swoim budowaniem i ze wszystkim siadła. *Prot. Jał.* 17. obaliła się, ſie ſtürzte zuſammen. Jeślibyś co z tych tajemnic wyzionął, to twoja głowa siadła. *Kosz. Lor.* 100. Alexander wziął przymierze gorzkie z Moskiewskim, Siewierskie państwo bo siadło, Litwie nabladło. *Stryjk. Gon. R* 3. Już tam siadło zbawienie, i nadzieja polepszenia zginęła, gdzie sobie za pośmiech mają cielesną żądzę wypełniać. *Kosz. Lor.* 63 *b.* Jeśli nie powstajemy, siadło wszystko. *Hrbst. Nauk. N* 2 *b.* — §. Ni siadło ni padło. *Rys. Ad.* 48. na jednéj nodze, jak z bicza, (cf. ptaki gdzie padają), nie wiedzieć zkąd, jak; mir nichts, dir nichts. I tak ni ztąd, ni z owąd, ni siadło, ni padło, Kilkoro tych bestyjek razem mnie ujadło. *Zabł. Fir.* 70. Nie syna zostawuję, ale łotra, który jeszcze, ni padło, ni siadło, a już pracą rodziców swych rozlewa, depce. *Falib. J.* Sami, ni padłszy, ni siadłszy, czynią konstytucye. *W. Post. W.* 3, 333.

1. SIESTRZAN, u, *m.*, podciąg, balka, na której się wspierają poprzeczne balki. *Dudz.* 57. der Unterbalken, Unterzug, auf dem die Querbalken liegen.

2. SIESTRZAN, SIOSTRZAN, a, *m.*, SIESTRZENIEC, SIOSTRZENIEC, ńca, *m*, *SIESTRZANEK, nka, *m.*; *Boh.* sestřenec; *Vind.* ſeſtrizh, ſeſterni ſin, ſeſtern otrok, ſeſtrizhek, (cf. bratanek); *Croat.* szeszterich, szeztrich, szeztrin szin, nechjak; *Dal.* nechyak; *Rag.* sestrich; *Bosn.* sestricch, nethjak, sin sestre; *Ross.* сестринчъ, нетій, *vulg.* уецъ, (cf. wuj); *Eccl.* сеструнщь, сестринъ сынъ, братанецъ, брагонокъ, der Schweſterſohn. On mój siostrzan rodzony. *Teat.* 24, 167. *Czart.* Miły siostrzeńcze. *Teat.* 55. *e*, 61. Justyn, siestrzeniec Justyniana, syn siostry jego Wigilancyi. *Sk. Dz.* 561. Oddał ją w ręce siestrzana. *Zab.* 11, 55. *Steb.* 159. Potomstwo Grachowe a siestrzankowie Afrykanowi. *Warg. Wal.* 198. *Boter.* 187. Siestrzeńcy; *Carn.* sestrinzi; *Vind.* ſiestrizhi, ſeſtrizhi, ſiesterni otrozi, ſeſtrizhni, ſeſtrizhne; *Dal.* szesstrichi, Geſchwiſterkinder. — §. Siestrzyn mąż albo siestrzanek, niektórzy z *Niem.* zowią szwagier. *Macz.*; *Vind.* ſiestern mosh; *Croat.* svak, der Schweſtermann, der Schwager. SIESTRZENICA, SIOSTRZENICA, y, *ż.*, *SIESTRZANKA, i, *ż.*; *Boh.* sestřenice; *Slov.* sestrenica, tetčena sestra, mogęg matki sestri čera; *Carn.* sestrizhna; *Vind.* ſeſtrizhka, ſeſtrizhna, ſeſterna hzhi; *Bosn.* sestricina, kcchi sestre; *Rag.* sestricna, brattuceda; *Croat.* szeztrichna; *Ross.* сестренница (siostra przyrodna), сестрична (= siostry córka); *Eccl.* братанка, (cf. bratanka); *(Eccl.* сестренница = siostra), die Schweſtertochter. Miał siestrzankę Justyniana za żonę. *Sk. Dz.* 541. *et* 135. Miła siostrzenico. *Teat.* 55. *e*, 61. SIESTRZENNY, SIESTRZYNY, SIOSTRZYN, SIESTRZYCZNY, a, e, SIESTRZYŃSKI, SIOSTRZYŃSKI, a, ie; *Slov.* sestrin; *Sorab.* 1. ſotžiné, szoziny; *Carn.* sęstrên; *Vind.* ſeſterni, ſiestern, ſeſterski; *Croat.* szesztrin; *Ross.* сестринъ, сестрицынъ; od siostry, do siostry należący; Schweſter-, ſchweſterlich. Juno łechce Jowisza siestrzycznym uściskiem. *Zab.* 15, 14. *Kniaź.* Miłość siestrzyńska. *Chrośc. Ow.* 197. Całowania siostrzyńskie. *Otw. Ow.* 374. Nie chciała powiedzieć, choć na pilną prośbę i usiłowanie siestrzyne. *Gorn. Dw.* 281. Wszystkoś pokłócił; jam ztąd zdrajczyna siestrzyna. *Zebr. Ow.* 154. (siostrę zdradziłam). Brat siestrzyczny. *Stryjk.* 294. Siostrzyn to grzech. *Bardz. Trag.* 246. SIESTRZEŃSTWO, a, *n.*, pokrewieństwo siestrzyczne; *Vind.* ſeſtrina, ſeſtrouſhina, die Schweſterſchaft. — *Fig.* Moralista uważa, jak się cnoty z siebie rodzą, co za siestrzeństwo i powinowactwo z sobą mają. *Lub. Roz.* 16. Verwandtſchaft. *SIESTRZYCA, y, *ż.*, SIESTRZYCZKA, i, *ż.*, *dem. nom.* siostra; *Boh.* sestřička; *Carn.* sęstriza; *Ross.* сестрица, das Schweſterchen. Nie myśl siestrzyco Marto o potrzebach moich. *Groch. W.* 250. *Bardz. Trag.* 8. *Łącz. Zw.* 34. Panu bogu się poleć ma miła siestrzyczko. *Biel. S. M. B* 3. Siestrzyczki świątobliwe. *Groch. W.* 339. Dziewiętne nadobne siestrzyce. *Mon.* 76, 600. (Muzy). Wyschłe siestrzyce Wątek dni twoich wezmą w swe nożyce. *Mon.* 70, 723. Parki, Prządki.

SIEW, u, *m.*, SIEWBA, *SIELBA, SIEJBA, y, *ż.*; *Boh.* setj, syge, setba, setina; *Carn.* sejtva; *Vind.* ſietva, ſeitva, ſjanje, naſietva; *Croat.* szétva, szejanye, ztern (cf. ściernie); *Rag.* sjêdba; *Bosn.* sidba, zemglja posiana; *Ross.* сѣвъ; *Eccl.* сѣятва; sianie, czas siania, siewka; das Säen, die Saat, die Saatzeit. Siewba rana pod czas omyli, poźna zawsze. *Cn. Ad.* 1036; (*Slov.* skorá segba často zmili, a pozdna wždicki; cf. co w czas, to z nas). Omieszkałeś orania i siejby, żać też nic nie możesz. *Sk. Kaz.* 92. Siejba lnu zaczyna się pierwszych dni maja. *Przed.* 7. Taką wojnę sprawił siew Kadmów. *Bardz. Luk.* 65. Do żon po poczęciu, już się nie przybliżają, a siejby na siejbę nie dają. *Sk. Dz.* 94. — §. Co wysiano, die Ausſaat, die Saat auf dem Felde; *Ross* посѣвъ, насѣвъ. Spasienie *sielby. *Herb. Stat.* 70. Podeptanie *sielby. *ib.* 339. SIEWAĆ, *ob.* Siać. SIEWACZ, SIEWIARZ, SIEWNIK, a, *m.*, SIEWCA, y, *m*, SIEWIEC, wca, *m.*, który sieje, wysiewacz; der Säer, Säemann; *Sorab.* 1. séhwcz; *Vind.* ſejauz, naſievauz, naſievar; *Croat.* szejách; *Bosn.* siaç, koji sie; (cf. *Rag.* sêbar *rusticus*); *Ross.* сѣятель. Siewacz powinien mieć rękę dobrze wprawioną do chwytania nią nasienia podług potrzeby. *Kluk. Rośl.* 3, 193. Wielką szkodę czynić mogą ospali siewiarze. *Haur. Sk.* 33. Nasiał ten piekielny siewacz gorszącego kąkolu. *Chmiel.* 1, 1098. Siewca ten jest dyabeł. *Farn.* 134. Stankar, kacerstwa zwingliańskiego siewca. *Steb.* 124. Przyłożył się też do tego drugi siewiec Philalet, a po nim Ortolog; swojemi błędami jeszcze bardziéj tę niwę zaplewili, tak iż już niemal w poły zkąkolała. *Smotr. Apol.* 60. SIEWALNIA, *ob.* Siewnia.

*SIEWIER, u, *m.*; *Vind.* ſever, pounozhna strona ſvieta, pounozhiſhe, pounozhje = północ, strona świata północ-

cna, fever, bura, burja (cf. Boreas, cf. burza), samurjan, Niemez, ſlanjak, garbin, pounozhni veter = wiatr północny; ſevernik, ſevernjak, pounozhnodeshelnik = północnik; *Carn.* garbin, gerbin = północny wiatr, (sẹvar *Auster*); *Croat.* szever, bura *aquilo*, szevèrni *septentrionalis*; *Bosn.* sjever, siuer, burra *Boreas*; *Rag.* sjever *aquilo*, *septentrio*, sjeverni *borealis*, *septentrionalis*; *Ross.* сѣверъ = północ; (*vulg.* сѣверко zimno, (cf. Syberya); der Norden, die Mitternacht. Wiatr północny przodkowie nasi zwali siewierem, Nordwind; to dlatego przypisuję, iż tego słowa, jako i innych wiele Polacy zapominają, tak iż już nie mają czym wiatrów zwać. *Budn. Eccles.* 4, 16. *et Prov.* 25, 22. *SIEWIERNY, a, e, północny co do położenia, mitternächtlich. W cerkwi u ołtarza drzwi siewierne. *Sak. Persp.* 25. SIEWIERSKI, a, ie, od Siewierza, von Sewerien. §. 1) Księztwo Siewierskie, Siewierz, w państwie Moskiewskim, graniczy z księstwem Smoleńskim; stolica Nowogrod Siewierski. — §. 2) Księstwo Siewierskie, Siewierz, o mil 8 od Krakowa, przez Oleśnickiego do biskupstwa Krakowskiego przyłączone, zkąd biskupi Krakowscy byli Siewierskiemi książętami. *Dykc. Geogr.* 3, 49. SIEWIERSZCZYZNA, y, *ż.*, SIEWIERZ, a, *m.*, Sewerien, kraje do księstwa Siewierskiego należące; n. p. Tak w koronie, jak w Siewierszczyznie. *Vol. Leg.* 3, 606. Stefan król waleczny stracone Siewierszczyzny odzyskał. *Tward. Wł.* 10. t. j. Siewierskie księstwo w Moskwie.

SIEWKA, i, *ż.*, §. 1) siewba, sianie, siew; das Säen, die Saat. W schadzkach rzucano rozmowami pierwszą siewkę rozruchów. *Kłok. Turk.* 199. zasiew, Same. — §. 2) Siewka, gra kałkułów. *Dudz.* 25. ein Spiel mit Steinen; *permutatio similis vel eadem calculorum in ludo*; *vel duplex ordo calculorum vincentium e. gr.*, siewkę mam, *bifariam calculis vinco. Cn. Th.* 997. ich habe eine Zwickmühle. — *Translate sonat inconstantiam*, *elusionem*, *collusionem duorum*, *repetitionem ejusdem rei*; Veränderlichkeit, Unbeſtändigkeit, Dreherey, Ausflüchte. Boga się opatrznością ta siewka dzieje, że ubodzy a nizkiego stanu, wzgórę wstępują, wysocy na dół upadają. *Zarn. Post.* 3, 640 *b.* (przemiana). Po zabiciu wielkiego księcia o zamki Litewskie rozmaici urzędnicy rozmaite siewki grali. *Stryjk.* 561. Przez długą szczęścia obojego siewkę. *Pot. Syl.* 227. Ach obłudna na świecie obojętnym siewka. *Pot. Arg.* 313. Przystojność upatruje, żeby się na dwoje rozerwawszy z miłością, nie był jako siewka rozumienia u ludzi. *Tward. Pasq.* 28. Żebyś znowu z mamki była dziewka Daremny zawód, nie idzie ta siewka. *Pot. Jow.* 2, 54. Już zabit, on już swojej nie otworzy siewki. *Pot. Arg.* 728. Na nas te chytre siewki, przez swe gęste a płonne nowiny, zastawiali. *Smotr. El.* 27. (sidła). — §. 3) Siewki, siejki, siewniczki, ptaki, w jesieni tylko u nas się pokazujące, wielkością indyczętom równe. *Kluk. Zw.* 2, 327. Herbſtvögel, Brachvögel, *ob.* Posiewki. SIEWNIA, SIEWALNIA, i, *ż*; *Carn.* sevavnèza; *Vind.* ſejauniza; *Ross.* сѣвальня. Płacząc poniesie siewnią z nasieniem. *Budn. Ps.* 126, 6. «*not.* siewalnia abo siewnia po Słowiańsku zowią naczynie, z którego sieją. U nas, iż z płachet sieją, musiałby płachtą przełożyć,» das Säetuch. SIEWNY, a, e; *Sorab.* 1. ſehwné; *Vind.* ſietni, ſietouni, ſietveni; *Croat.* szetvéni; *Ross.* сѣятельный; sianiu służący, zur Saat dienend, Saat-. Od wigilii panny Maryi narodzenia ozimy siew poczynają, a dlatego tę uroczystość mianują dniem siewnym. *Haur. Sk.* 7.

*SIEWRUK, a, *m.*, [Siewierzanin, ein Severier; *Ross.* сѣврюкъ *kursk.* 2], n. p. Moskwa Siewruków Litewskich rozbiła i kadź miodu im wzięła; A o te to Siewruki sroga wojna się wszczęła. *Stryjk.* 486. O Siewruki Litewskie wojna się wszczęła, Którym miód Moskwa odjęła. *Stryjk. Gon. Q* 3. Cmę Siewruków i szlachty pobrano, Ziemi ośmdziesiąt mil Ruskiéj urwano. *ib.*, może bartników? (*sed Ross.* сѣврюга *accipenser stellatus*, ryba w morzu Kaspijskim, na 6 stop długa).

*SIEŻA, y, *ż.*, [przyrząd szczególnego rodzaju do połowu ryb, eine Vorrichtung zum Fiſchfange. Русск. областн. слов. *qu. v.* 2]. n. p. Jeśliby kto komu jaz, sieżę, bądź też gać jaką porąbał, takowy ma onemu zapłacić gwałt. *Stat. Lit.* 312.

SIKAWKA, i, *ż.*; *Carn.* bésgalza; *Vind.* kropiza, kropiuniza, ſhverkaliza, reſſiuniza, besgalza, bozou, tershou; *Croat.* bizikalka, bzikalyka, spriczálka, sprihálka; *Ross.* шприцъ, насосъ, поливальная труба; §. 1) spryca, strzykawka, die Spritze. Sikawka składa się z rurki, u dołu niewielką dziurkę mającéj, w górze zaś otwartéj, i z stępla w rurce. *Hub. Wst.* 206. Sikawki do ognia. *Vol. Leg.* 7, 546. Feuerſpritzen. Nie wspomina Modrzewski w urządzeniu swoim do gaszenia ognia sikawek, znać, że tamtych czasów, (koło 1555 roku), nie były jeszcze znajome. *Modrz. Baz.* 336. *not.* Sikawka do enemy. *Czerw.* 36. *Perz. Cyr.* 2, 6. *et* 321. *Krup.* 5, 288. die Klyſtirſpritze. — §. 2) Sikawka, ryba morska, *physeter. Plin.*, ein Seefiſch; jak kolumna przed okrętami podnosi się, i jak sikawka albo fontana na okręty wodę leje. *Chmiel.* 1, 631, *Croat.* bolèn. — §. 3) Sikawka morska, die Meerhoſe, Waſſerhoſe, die Hoſe; *Eccl.* сикавница, смрѣчь, смерщь, облакъ дождевный. Płynąc na morzu widziałem sikawkę groźnego przekazu, Ta skupiona od wiatrów, lekka para z razu, Wnet się słup wysokości niezmierny rozwodzi A grubością największe maszty naw przechodzi; Zda się, że jéj podpora na wodach osiada, Gdy jéj wierzch niebieskiego sklepienia dopada; Widziałem jak się wzniosła i znowu spuszczała, A w miarę poruszenia fali się ruszała, W górze zaś nad nią chmura tak się w grubsz szerzyła W miarę, jak jéj sikawka morskich wód starczyła. *Przyb. Luz.* 149-50. SIKNĄĆ *med. jedntl.*, Sikać *contin.*, §. 1) jak z sikawki głośno ciurknąć, strzyknąć, ſpritzend hervor ſprudeln. Gdy z drżącego sztylet wyjmie ciała, Krew' nań gorąca oną raną siknie. *Żab.* 15, 233. Sikający *Boh.* strjkawý. — §. 2) Sikać sikawką *active*, z sikawki gdzie wody napuszczać; *Vind.* ſhverkati, ſhterkati, mit der Spritze ſpritzen. *Cn. Th.* 997. Za ołowiu zepsowaniem, dziury cewka dostawszy, sika gwałtownie wodami, *ejaculatur. Żebr. Ow.* 82.

SIKORA, y, *ż.*, SIKORKA, i, *ż.*; *Boh.* sykora, sykorka, strakoš, aupolnik; *Slov.* sikora, sikorka; *Sorab.* 1. szy-

kora; *Sorab.* 2. szikora; *Carn.* plasheza, gavgarza, shapelza, gòrshnék; *Vind.* feniza, fenza, plafiza (cf. pliszka); *Croat.* szenícza; *Slov.* sinica; *Hung.* tzintze; *Ross.* зинка, синешейка, синезобка, синица, синичка, (*Etym.* синій), князекъ, московка, чайка (cf. czajka), бородовка, долгохвостикъ, варакушка; §. 1) *parus*, ptak, należy do rzędu wróblego; żywi się robaczkami, gnieździ się w lasach; w zimie wyjada gąsienice zasklepione. *Zool.* 228. die Meiſe, Kohlmeiſe, ein Vogel. Sikorka pospolita, *parus caeruleus*, błękitna. *Kluk. Zw.* 2, 272. die Blaumeiſe, (cf. bargiel). Do głosów tych sikora tarara przydaje. *Banial. J* 3 *b.* Ptaszki, zimnem spłoszone, precz od nas zleciały. Widzieć tylko gdzie niegdzie osobną sikorę, Która śpiewa na przykrą nieuważna porę. *Chod. Gesn.* 15. Dworna sikora. *Banial. J* 3. Sikora dworny ptak. *Rys. Ad.* 62. — §. *Transl. fig.* Ciszéj ty sikoro, myślisz, że ja o twoich figlach nie wiem. *Teat.* 10. *b*, 28. plotko, Schwätzerinn. — §. 2) Sikora, sikorka, obrywka, co się komu okroi, zysk; ein Profitchen, ein kleiner Nebengewinn. Dwa śluby, dwie sikory, a jeszcze przy jednym zapaleniu świec. *Teat.* 16, 111. Ja się z niego nie śmieję, to nasza sikorka. *Teat.* 46. *b*, 66. Nie wdawaj się z jurystami; ci łchmość dyabelnie łakomi są na sikorkę. *Teat.* 22. *b*, 36. Susceptant ten lada rzecz rozwleka na kilka arkuszy, wszystko to dla sikorki. *Treb. S. M.* 17.

SIŁA, y, *ż.*, SIŁKA, SIŁECZKA, i, *ż.*, *demin.*; *Boh.* syla, sylička; *Slov.* sila; (*Carn.* sila = gwałt, nędza, siłnost = gwałtowność; *Vind.* fila, permurenie, perfilnost, pofilje, *vis* gwałt, bieda, potrzeba; flu = *nimium*; *Croat.* szila = gwałt; *Rag.* silla = mnóstwo, liczba; *Bosn.* silla, usilnost *impetus*, *conatus*, *violentia*, *multitudo*, *vis*, *potentia*, silla, koja se cini drugomu = gwałt; cf. *Bosn.* sgilla = korzeń, cf. żyła); *Ross.* сила; (cf. *Graec.* εἶλη, ἴλη *agmen*, σύλη *praeda*; *Hebr.* חיל chajil, *robur*; *Aeth.* חיל hil, *validus fuit*; cf. *Hebr.* שׁלל schal, *spoliavit*; cf. *Germ.* Seele, Säule. Abig., cf. viel wiele); 1) siła, moc na co skutkująca, die Stärke, die Kraft; *Carn.* kerfka; *Croat.* jakozt; *Rag.* jákost; *Bosn.* jakost, hrabrost, snaga, mocch; *Ross.* могутство; *Eccl.* могучесть. Siła jest przyczyna dająca ciału ruch, albo dążąca do poruszenia go. *Jak. Mat.* 3, 233. *et* 227. Siła *vis*, władza *potentia*. *Hub. Mech.* 66. Siła, moc zewnątrz działająca. *Pam. Warsz.* 3, 325. *Lip.* Siła w mechanice, cokolwiek w stanie lub położeniu ciała odmianę sprawić może. *Śniad. Jeog.* 10. — Pan jest skała moja i siła moja. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 2. (opoka ma, moc a dużość ma. 1 *Leop.*, wsparcie moje). Bożek siły, mocy; *Carn.* Jodût. Zedût, Jodute. Gdzie siła, tam i moc. *Rys. Ad.* 14. Siła bez głowy szaleje, a rozum bez siły mdleje. *Cn. Ad.* 1056. Siła bez rozumu sama się kazi. *Rys. Ad.* 63. Siły głupie wielkością swoją upadają. Ale skromne bogowie bardziéj podwyższają. *Lib. Hor.* 66. Radą, nie siłą; rozum siłę przechodzi. *Cn. Ad* 989. Siły rozdwojone słabieją. *Cn. Ad.* 1037. Siły złączone mocniejsze. *Cn. Ad.* 1080. (dwaj więcéj mogą). Nic nad siłę. *Fredr. Ad.* 8; (*quid valeant humeri*). I koń nad siłę nie skoczy. *Rys. Ad.* 17. Przeciw mocy potrzebna jest siła, A siła co innego, jeno, gdzie ich siła? *J. Kchan. Dz.* 175. Bez siły próżny gniew. *Tward. Wł.* 13, (cf. serdyt, a nie duż, *vana sine viribus ira*). Kędy siły niemasz, tam i żyć niesnadnie. *Simon. Siel.* 40. Siły w ciele, duchy ożywiające; Lebenskräfte, Lebensgeiſter. Siły ze krwią uchodzą, *spiritus. Cn. Th.* 997. Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teat.* 33. *c*, 24. Kräfte ſammeln. Siły krzepić, rozruchywać, *exercere vires. Cn. Th.* 997. Siły na chorego biją. *Perz. Lek.* 10. gwałtowne poruszenia cierpi, der Kranke leidet heftige Bewegungen, Wallungen. Gdy o tych okropnych rzeczach mówił, przez strach pocił się, a siły nań biły i w największe zimno. *Sk. Żyw.* 1, 98. Gdy go ujźrzy, westchnęła, biją na nią siły. *Jabł. Tel.* 97. — Wedle siłek mych ubogich. *Czach. Tr. A* 3. (podług przemożenia, podług możności). Sławić cię chcę panie, wedle drobnéj siłeczki mojéj. *Sk. Kaz.* 576. Ta zbroja święta nie osłabi ich, lecz siłeczki ich pokrzepi. *Bals. Niedz.* 1, 65. — Przez siłę, *Vind.* po fili; *Carn.* posili, *coacte*, gwałtem, gwałtownie, (posileti *cogere*), gewaltſam, gezwungen, erzwungen. Przystosowania przez siłę nadciągane. *Mon.* 71, 588. — 2) Siła czego *adverbialiter*, *et Substant.*, *Gen.* siłu, *Dat.* siłom, *Acus.* siłę, *Instr.* siłą, *Loc.* w sile; wiele czego, mnogo; (cf. *Lat.* vis, cf. *nostrum* moc czego); eine Menge, viel. (*Vind.* flu *nimium*; *Eccl.* зѣло wielce, mocno). Gdzie siła głów do rady, i siła rąk do wykonania, sprawy oporem idą. *Kłok. Turk.* 8. Kto siła pragnie, temu nie dostaje. *Lib. Hor.* 77. Siłaśmy siali, a mało się wzięło. *Groch. W.* 558. Siła mogą momenta. *Lub. Roz.* 463. Kto może siła i wielom rozkazać, Tego chce, czego nie może dokazać. *Pot. Syl.* 20. Siła to, gdy dwa na jednego. *Tward. Wł.* 106. Siła złego, dwóch na jednego. *Boh. Kom.* 4, 255. *Teat.* 19. *b*, 76, (cf. jedna bieda nie dokuczy). Już się na cię siła złego zbiera. *Bardz. Trag.* 451. Siła to na cię, ciężko to na cię, nie sprostasz temu i nie będzie ci z to (*ob.* Z). Wszystkich liczyć, na wiersz mój sylaby. *Kchow. Wied.* 12. Na niewolnika niech kładą kajdany, Już też to siła Tankredzie na pany. *P. Kchan. Jer.* 117. (to z granic wychodzi, daß ist gar zu arg, zu viel). W każdéj sprawie siła na tym należy, jako się co mówi albo czyni. *Gorn. Sen.* 59. W trefności jeden naród miewa przed drugim siła. *Gorn. Dw.* 138. — §. Jużeś wszystko powiedział? spyta mię który z was; Siłkę jeszcze tego mam. *Opal. Sat.* 45. jeszcze trochę, noch ein wenig, noch etwas. — 3) *Interrog.* Siła ich? = jak wiele? ile? wie viel? *Carn.* kolkajn, kolku, (cf. kilka); *Vind.* kuliku, kolkain; *Croat.* kuliko; *Rag.* koli; *Ross.* сколько. SILIĆ *cz. niedok.*, Siłować *contin.*; (*Boh.* syliti posilać); forsować, usilnie natężać; *Slov.* syljm, prinucugi; *Vind.* filiti, tishati, natishati, nafiliti, perfiliti, pofiliti; *Croat.* szilim, szilujem, sziliti; *Dal.* szilovati; *Rag.* silliti; *Bosn.* sillovati, usillovati, anſtrengen, ſtark anſpannen, zwingen. Nic dobrego nie zrobiemy, Gdy talenta siłujemy. *Jak. Baj.* 233. Warunkowano, aby cerkwi Ruskich nie pustoszono, i do wiary Rzymskiej nikogo nie siłowano. *Krom.* 523, (cf. *Carn.* silnek; *Croat.* szilnik; *Rag.* sil-

nik, sionik, ussilnik *coactor, violator, raptor*; *Vind.* fylnik *tyrannus*; *Ross.* сильникъ rycerz, bohater). Zbyt silona cięciwa najprędzej się zerwie. *Zab.* 14. SILIĆ się *rec. niedok.*; *Boh.* snažiti se; *Vind.* fe pomujat, fe mujat; *Bosn.* usillovatise, sillovatise; *Dal.* szilovatisse; *Croat.* szilimsze, szilujemsze; *Ross.* силиться, жилиться (cf. żyła), тщиться, потщиться, потшаться; usiłować, sił swoich natężać; ſeine Kräfte anſtrengen, ſich anſtrengen, angreifen, ſich zwingen, ſich Zwang anthun. Kto się bardzo sili, prędko ustać musi. *Fredr. Ad.* 8. Nie sil się, jeszcześ daleko do końca, szanuj się. *Twor. Wiecz.* 83. Sil się, jak chcesz, czarcie, srogiemi nacierając pokusami. *Pociej.* 388. Jeśli się niebo chęcią nie przymili Zamysłom naszym, darmo się mózg sili. *Min. Ryt.* 1, 16. Ludzka żądza na to się sili, czego jej bronią. *P. Kchan. Jer.* 127. Silimy się na zakaz, chcąc, co się nie godzi. *Hul. Ow.* 206. Silić się z głosem. *Cn. Th.* 997. die Stimme ſehr anſtrengen. Silenie się na stolcu daremne, chęć do stolca daremna, wydymanie się. *ib.*, der Stuhlzwang; *Boh.* tuhawka. Gdy sobie dali bitwę, męstwo się siliło zobopólnie. *Paszk. Dz.* 38. Dopiero się sili zabój srogi, kiedy nawalną gromadę na się gwałtownie wiodą. *Tward. Wł.* 133. (rośnie, pomnaża się, wzmaga; wächſt, ſteigt, nimmt zu mit aller Macht). Dziś, gdy się na Tyrsowym widujemy polu, Codzień się licho sili i przybywa bolu. *Zab.* 11, 378. *Zabł.* Sili się choroba, *crescit morbus. Cn. Th.* 997. Do tego czasu dzień się jasny silił. Odtąd już na wstecz trochę się uchylił. *Zimor. Siel.* 193. przyrastał, rósł dotąd, teraz go ubywa, krótszym się stanie; bißher nahm der Tag zu, (cf. przesilenie dnia). SILNIA, i, *ż.*, machina, wszelkie narzędzie, czy to pojedynkowe, czy też wieloskładne, służące do pomnożenia skutków siły jakiejkolwiek. *Jak. Art.* 3, 315. die Maſchine. *Jak. Mat.* 4, 214. *Geom.* 1, 269. *Hub. Wst.* 119. *Rog. Dos.* 2, 64. *Krup.* 4, 4, *Slov.* nástrog, (cf. nastroić); *Sorab.* 1. rižt, rižtunka, (cf. rusztowanie, cf. rynsztunk); *Carn.* skupstika; *Rag.* sloogh, (cf. złożyć); *Vind.* maſhina, vmetalnostnu delu. "SILNOMOWNY n. p. Demosten. *Czart. Myśl.* 39. silny, potężny w mowie, kräftig in der Rede. SILNOŚĆ, ści, *ż.*, siła, usiłowanie; (*Carn.* silnost; *Vind.* filnost, filenje, permuranje = gwałt, gwałtowność), die Kraft, das Beſtreben. *Krup.* 4, 9; *Sorab.* 1. szylnoſcz, ſelnoſcz; *Bosn.* jakost (cf. jakość), snaga, snagnost, (cf. snażny). Porusz się panie ku miłosierdziu, bo ty znasz, iż ja silność czynie w żałości serca za grzechy moje. *Wróbl.* 11. SILNY, SILEN, lna, lne, SILNIE, SILNO *adverb.*; *Boh.* sylny; *Slov.* sylný, silni; *Sorab.* 1. szylny, ſelné; *Vind.* filen, filnosten, filnostnu = gwałtowny, fylnu, flu = mocno, bardzo, (cf. przezlisz); *Carn.* siln; *Croat.* szilen (*violentus*), eskile = silnie; (*Bosn.* sillan, usilan, sillom, silno, usilno *violentus*; *Rag.* silni, sillan, silna, silno *violentus*); *Ross.* сильный, сленъ, могутный, могучій, молодцоватый, зѣльный, (cf. ziele, zielony); *Eccl.* зѣло, зельнѣ, нужный; mocny, wielki, usilny; *Croat.* jak, jaklen, jako (cf. jak), precze; *Slav.* jàk, jaki, -a, -o; *Bosn.* jaki, snasgjan, (cf. snażny); ſtark, groß, kräftig. Człowiek mocny wiele wytrzymać, człowiek silny wiele dokazać może. *Pam. Warsz.* 3, 315. *Lip.* Nieco silny, *Ross.* сильненькій; średnie silny крѣпковатый, (cf. krzepki). Nadzwyczajnie silny *Ross.* матерый, матеръ. Człowiek silny, *Carn.* korénák, (cf. korzeń); *Ross.* усилокъ, силачъ, могутникъ, крѣпышъ. Silna suma pieniędzy. *Gorn. Sen.* 103. (wielka, liczna). Silnym kosztem Rzymianie gry rozmaite dawali. *Gorn. Dw.* 142. (znacznym). Gdyby żył rządnie, toby było wszystkiego obfito i silno. *Jabł. Tel.* 57. (bardzo wiele, mnogo, ſehr viel). Co na tym miejscu bawiąc się stoicie, I w niebo z chęcią tak silną patrzycie? *Odym. Św.* 2, *O o b.* (z tak usilną, natężoną chęcią). — §. *Cum Dativo:* Silnym być komu, ciężkim mu być, przemagać go, przeważać, zdużać go; einem überwachſen ſeyn, überlegen ſeyn, ihn in die Enge treiben. Na ostatek Węgrowie, bacząc sobie silne Polaki, ustępować poczęli. *Papr. Ryc.* Na prawym skrzydle dla gęstwy żołnierza silni naszym byli. *Warg. Cez.* 34. Lubo nas Turcy wielością przechodzą, silnemi nam jednak nigdy być nie mogą, bo nas męstwem nie celują. *Star. Woj. A* 2 *b.* Rusacy z łuków strzelając naszym silni byli; lecz nasi z kuszami też im nie źle odpierali. *Biel.* 104. Nasi silniejsi byli Krzyżakom żołnierzem, niż pospolitym ruszeniem. *Biel.* 386. *Sk. Dz.* 862. *Kłok. Turk.* 8. Silen mi jest = nie równia mi z nim. *Cn. Th.* 997. Takiéj myśli niechaj będzie pan przeciwko tym miastom, którym on silen jest, jakiejby myśli sam przeciwko sobie pragnął od drugich, którzyby mu zdołać mogli. *Kosz. Lor.* 146. (które kto miasta opanuje, będzie miał pod sobą). "SIŁOSTRADY, a, e, n. p. Siłostrada starość. *Otw. Ow.* 614. das kraftverzehrende Alter. SIŁOWAĆ *med. contin.*, silić, usiłować, ſich anſtrengen. Nie zastawiaj się obliczu mocnego, ani siłuj przeciwko bystrości rzeki. 1 *Leop. Syr.* 4, 32. (ani usiłuj. 3 *Leop.*, ani walcz). "SIŁOWSTĘP, u, *m.*, spadowchód, influencya, wpływ do sił naszych; Einfluß, Kraftergruß. Zabobonni wierzą, jakoby niebiosa wysyłały moc abo siłowstęp jaki swój na wolą ludzką. *Żebr. Zw.* 166. *et* 170.

Pochodz. *dziewięćsił*; *posilić, posiłek, posiłkować, posilny, przesilić, przesilenie, usilić, usiłować, usilny, usilność, wysilić, zasilić, zasiłek.*

SIMONIA, *ob.* Świętokupstwo.

SINAK, a, *m*; *boletus furetus*, gatunek hubki, rośnie w lasach, można go zażywać. *Kluk. Dykc.* 1, 76. eine Art Schwämme, Pilze. SINAWY, SINIAWY, a, e; *Ross.* синеватый; trochę siny, *sublividus*, etwas blau unterlaufen. *Dudz.* 29. SINIAWOŚĆ, ści, *ż.*, siność nieznaczna, die Bläulichkeit; *Ross.* синеватость. SINICKI; tak Inflantczyka *Brauna* przepolszczono. *Vol. Leg.* 5, 127. (Herr von Braun). SINIAK, a, *m.*, SINIEC, ńca, *m.*, sina plama z uderzenia, ein blauer oder brauner Fleck vom Stoße, Schlage; *Sorab.* 2. modriza, (*ob.* Modry); *Slav.* modrica, udarac, cèrnjàvka; *Croat.* chernyavka; *Rag.* modrizza, poxigliza; *Ross.* синево, зашибъ. Z uderzenia albo z upadku lub z gwałtownego szturknienia bywa siniec, to jest, krwią zajście. *Perz. Cyr.* 1, 182. *et* 81. SINIEĆ, sinieje *neutr. niedok.*, zasinieć, posinieć, *dok.*; *Boh.* zsy-

nati, zsynaleti; *Sorab.* 1. womodřam; *Ross.* синѣть, посинѣть; sinym się stać, blau werden auf der Haut, vor Kälte, von einem Schlage ꝛc. Chłopiec cały zsiniał. *Perz. Lek.* 315. Stał jak słup, zadrżał, zsiniał i struchlał. *Przyb. Milt.* 290. Posiniały, zsiniały, *Boh.* přisynalý; *Slov.* zsynalý; *Ross.* синеный. *SINIC *cz. niedok.*, posinić *dok.*, sinym uczynić, blau anlaufen machen, blau ſchlagen; *Sorab.* 1. zmodrzenczuyu; *Bosn.* omodritti; *Croat.* omodrujem, omodreszlem; *Ross.* синить. *Sinienie; *Ross.* синение farbowanie sino, t. j. błękitno, modro. SINIŁO, a, *n.*, ziele, farbownik, urzet, der Waid; *Ross.* вайда; *isatis*, sieją go dla sukienników do błękitnego farbowania. *Kluk. Rośl.* 2, 254. *et* 3, 351. *Sznido. *Mącz.* *Sznidło. *ib.* Czynią spusty do Gdańska żelazem, fladrem, *sienidłem na farby. *Biel. Św. E* 2 *b.* SINO *adverb.*, modro, błękitno, za skorą, blau, unter der Haut. Kolor nienaturalny, sino czerwony, sino blady, sino popielaty, znakiem raka. *Perz. Cyr.* 1, 121. Ziele to lice wągrowate abo sino czerwone goi. *Sienn.* 87. Sino krwawy, blutrünſtig. *Sino t. j. błękitno farbujący; *Ross.* синильникъ, синильщикъ farbierz, der Blaufärber. SINOCINA, SINOWIZNA, y, *ź.*, sińce na skórze, siniaki, siność skóry, blaue oder braune Flecken auf der Haut. Ukazały się na ciele zbitego szkaradne sinowizny i dęgi abo blizny. *Stryjk.* 301. On zranion za występki nasze; sinocina jego jest nam lekarstwem. *Budn. Jes.* 53, 5. SINOGARLICA, SYNOGARLICA, SYNOGARDLICA, y, *ź.*, (*Budn. Levit.* 12, 8). SINOGARLICZKA, i, *ź.*, *dem.*, od gardła sinego; *Boh.* hrdlička; *Slov.* hrdlička; *Carn.* gerlèza; *Vind.* gerliza, ptutika, ptutuika; *Croat.* gèrlicza; *Hung.* gerlitze, gerlijze, gellicze; *Rag.* gàrliza, garliciza; *Bosn.* gherliça, ghrriliça; *Slav.* gèrlica; *Ross.* горлица, горлищь, горличищъ, вяхирь, (синошейка, синезобка *parus careuleus*, cf. sikora); die Lachtaube, *columba risoria*, mało się co różni od turtawki; po bokach szyi ma kresę łekowatą, czarną, koloru bywa ceglastego. *Zool.* 227. *Vulgar. idem qu.* turtawka, die Turteltaube. Gorli synogarlica. *Banial. J* 4. Płoche synogarlice. *Cresc.* 590. Jęczy ona ustawicznie jak synogarliczka. *Teat.* 13. *c*, *A.* Kochały się jak synogarliczki. *ib.* 28, 20. SINOGARLICZĘ, ęcia, *n.*, *dem.*, das Lachtäubchen, Turteltäubchen. SINOGARLICZY, a, e, od sinogarlicy, Lachtauben«, Turteltauben«; *Carn.* gerlezhnè. Sinogarliczym jękiem lament nuci, Że się do męża więcej nie powróci. *Zab.* 13, 364. SINOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* zsynalost; *Sorab.* 1. modrencza; *Carn.* mudrzst, (*ob.* Mądrość); *Croat.* modrícza, chernyavka; *Ross.* синость, синева, синета, синь, синька; modrość zaskórna z uderzenia, z zimna; die Blauheit der Haut von Schlägen, von Kälte. Ubiczował go, aż do siności. *Sk. Dz.* 722. Plaga albo raz od bicia czyni siność, ale raz od języka łamie kości. 1 *Leop. Syr.* 28, 21. SINY, a, e; *Boh.* synalý; *Slov.* zsynalý; *Bosn.* signe; *Croat.* blyatav; *Sorab.* 1. modrenczoyite, modře zabĕžané; *Ross* синій, (синетный ciemnobłękitno farbowany; *Ross.* синецъ dyabeł); modry za skórą, blau hinter der Haut. Lekarstwo na sine razy z uderzenia. *Haur. Sk.* 398. Rana za rane, siny raz za siny raz. *Radz. Exod.* 21, 25. Z zajadłości siny. *Zab.* 14, 253. Bardzo siny, siniutki *Ross.* синенекъ. — *Poet.* Siny mróz ku nam kroczy, a życzliwe lato precz się bierze. *Ryb. Gęśl. B* 4. (twarz czyli skórę sino czyniący mróz, der die Haut bläuende Froſt).

Pochodz. *posinieć*, *podsinieć*, *podsiniały*.

SIO! SIO!« SI! SI! płosząc kury. *Cn. Th.* 713, ſch! ſch! (die Hühner wegjagend), (cf. sit!); *Croat.* ess, oss; *Ross.* ши, шить, ztąd шикнуть, шикать płoszyć ptaki, cf. ksyknąć.

SIÓDEMKA, *ob.* Siódmka.

SIODŁAĆ, *cz. niedok.*, osiodłać *dok.*; (*Boh.* sedlati; *Carn.* sédlam; *Vind.* fedlati, fedluvati, ofedlati; *Bosn.* sedlati, osedlati; *Croat.* szédlam; *Ross.* сѣдлать; *Eccl.* сѣдлаю; (*Etym. ob.* Sadzić); *Germ.* ſatteln; *Angl.* saddle; *Svec.* sadla); siodłać, siodło kłaść, kulbaczyć; n. p. Precz pierzchliwa bojaźni, co żywo w pogonie, Siodłajcie zbrojna młodzi wiatronogie konie. *Zab.* 4, 348. *Koss.* — *Fig.* Głębokie rzéki, co przejściu wstręt dają, Mosty siodłają. *Kchow.* 311. (pomoszczą, bebrücken). — *Aliter:* Gdy mierzionego smoka orzeł zoczy, siodła go, I by gębą nie kręcił nieczystą, W szyję wkleszcza pazury sponiste łuszczystą. *Żebr. Ow.* 101; *occupat*, chwyta go, uchwyca, podbija sobie, nimmt ihn in ſeine Gewalt. Iż mi sąsiadek co z niechcenia albo z nieobaczenia uczyni, a już wnet siodłać? *Rej. Zw.* 80 *b.* najeżdżać, überfallen, überziehen (mit Fehde). Zawsze do boskiego źrzódła Dusza dąży, ale ją ciężar ciała siodła. *Hor. Sat.* 48. uciemięża, wstrzymuje; beläſtigen, zurückhalten. SIODŁACKI, *SIODŁACZKI, a, ie, od siodłaka, osadniczy, sielski, Landmanns«. Woda ku pożytku ludzkiemu albo siodłackiemu. *Cresc.* 9. *Vannus*, siodłaczka wiejatka. *Urs. Gr.* 127. *SIODŁAK, *SZEDŁAK, a, *m.*, (*Orzech. Qu.* 38.). SIODŁACZEK, czka, *m.*, *zdrbn.*; *Boh.* sedlak; sielanin, wieśniak, włościanin, der Landmann. Mięso, chleb, owies drogo przedawają, tak iż siodłacy dalej tego nadążyć nie mogą. *Gwagn.* 678. Gdy widzi siodłaczek, iż pan bóg dawa wzrost zbożu, które z pracą rozsiewał, iście z weselem na to pogląda. *Gil. Pst.* 200 *b*, cf. chłopek, kmiotek; (cf. pełen nadzieje, rolnik się śmieje. *J. Kchan*). Łupi rzemieślnik siodłaka, siodłak zaś przyrywa rzemieślnika, jeden z drugiego prawie łupem żywie. *Gil. Post.* 54 *b.* Ze psami po polu wiatr goni, Albo z siodłaczkami ladaco błazgoni. *Mon.* 74, 37. W lud się dobrze opatrzyć, i ćwiczyć siodłaki, Łacno z takich poczynić piesze i Kozaki. *Biel. S. M.* 4 *b.* — ♀. Siodłak, koń od siodła, od kulbaki, podsobny, wierzchowy; das Sattelpferd, Reitpferd. Pan brat prawie z Magierska szaty sobie sprawił, Ale dla nich nieborak siodłaka zastawił. *Bies. roz. D* 1. SIODLARZ, SIEDLARZ, a, *m.*; *Boh.* sedlař; *Slov.* sedlár; *Sorab.* 1. zotlař, ſedwatžinik; *Sorab.* 2. ſatlař; *Carn.* sedlâr; *Vind.* fedlar, fotlar, fottlar; *Croat.* szedlár; *Slav.* sedlâr; *Bosn.* sedlar, koji sedla cini; *Rag.* sedlâr; *Ital.* sellaro, sellajo; *Ross.* сѣдельникъ; rzemieślnik od siodeł, der Sattler. *Birk. Exorb. C* 4 *b.* SIODLARCZYK, a, *m.*, der Sattlergeſelle. SIODLARSKI, a, ie, Sattler«; *Slav.* sedlarski; *Ross.* сѣдель-

никовъ. Siodlarskie rzemiosło = SIODLARSTWO, a, *n.*, das Sattlerhandwerk; *Rag.* sedlârstvo. SIODLARKA, i, *ż.*, żona siodlarza, die Sattlerinn; *Boh.* sedlářka. SIODŁATY, a, e, niby siodło na sobie mający; *Ross.* сѣдлистый, gleichsam wie mit einem Sattel auf dem Rücken. Gęsi szarawe siodłate i pstre, nie tak są użyteczne, jak białe. *Haur. Sk.* 124. *Cresc.* 579. Siodłata wronka. *Klon. Fl. E* 4 *b.* SIODŁO, a, *n.*, SIODEŁKO, a, *n.*, *zdrbn.*, siedzenie co się kładzie na koniu, od siodlarza sporządzone, cf. kulbaka, jarczak; *Germ.* der Sattel; (*Boh.* sedlo, ozjdlj; *Slov.* sedlo; *Sorab.* 1. szedlo, ſedwo; *Sorab.* 2. zodlo; *Carn.* sedlu; *Vind.* ſedlu, ſedla, (ſedilu, ſelu, ſellu, ſeja, ſedeſh, ſiedeſh, ſiz = siedzenie, *Ital.* sedia); *Croat.* szedlo, szedlenicza, szamár; *Slav. et Bosn.* sedlo; *Rag.* sédlo; *Ross.* сѣдло, сѣдельце; *Eccl.* сѣдло; *Wallis.* sadell; *Island.* sadul; *Angl.* saddle; *Svec.* sadel; *Ital. et Lat.* sella; *Graec.* σέλλα; *Gall.* selle; *Hisp.* silla; *Etym. ob.* Sadzieć, Siedzieć). Siodło nie ma być, ani zbyt przestrone, ani ciasne, dobrze i równo wysłane. *Hipp.* 39. Siodło pod człowiekiem nieczystym, nieczyste będzie aż do wieczora. 3 *Leop. Levit.* 15, 9. (pokład. 1 *Leop.*). *Prov. Slov.* Sedlo na każdeho koňa; *res communis omnibus circumstantiis*; (swiňa swiňi, bi na sebě zlate sedlo mala; tak sluši, gako swini sedlo, cf. szory). — *Meton.* Siodło, jazda konna, n. p. Trzeba dobierać koni, innych do siodła, innych do zaprzęgu. *Pam.* 85, 1, 207. pod wierzch, unter den Sattel, zum Reiten. Skoczek nogę wywinął, nie można go brać pod siodło. *Teat.* 19. *b*, 67. — *Fig. allegor.* Kto się na ten harc najmocniejszy kusi, Ujrzysz, alić za siodło każdy wypaść musi. *Rej. Wiz.* 28 *b.* (zbitym będzie, er fällt aus dem Sattel, zieht den Kürzern). Widzisz, jako tu wypadł z siodła na harcu? *Orzech. Qu.* 188. — *Aliter:* Podbić ich chciał, i włożyć na grzbiet swoje siodła. *Pot. Arg.* 615. *Mon.* 71, 546. (jarzmo, Joch, Sclavorey). — *Transl. ad alia:* Siodło u armaty, kawałek balu mocno okuty, na którym spoczywa dno armaty. *Jak. Art.* 3, 315. der Sattel an einer Kanone. Siodło nazywają w kancelaryach, papier w kilkoro złożony, do którego wszywają się arkusze. *Magier. Mskr.* das Rückenſtück, worein die Acten eingeheftet werden. Siodełko u smuklerza, do robienia sznurków Węgierskich lub plecionek. *Magier. Mskr.* das Schnürſättelchen der Poſamentirer. U flisów siodło, pniak wcięty, który wbijają na kleszcze dla ich ściśnienia. *Magier. Mskr.* der Klemmſtock. — *Anatom.* W tyle głowy dołek, *sella Turcica*, siodło Tureckie. *Krup.* 1, 99. SIODŁOWY, a, e, od siodła; *Vind.* ſedlouski, ſedlaun; *Croat.* szamárni; *Slav.* jashichi; *Ross.* сѣдельный, Sattel=. Siodłowy koń, *ob.* Podsobny.

SIÓDMAK, a, *m.*, SIÓDMACZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* sedmak, sedmik, sedmerka; (*Sorab.* 1. szodmak siedmioletni chłopiec); *Carn.* sedmiza; *Vind.* ſedmák, ſedmiza, ſimar; *Rag.* sedmâk; (*Croat.* szedmák *septennis*); liczba siedm zamykająca. *Cn. Th.* 998. eine Zahl von Sieben. — §. Pieniądz 7 mniejszych wartający; *Ross.* семерица, der Siebener. — ♀. *Botan.* Siódmaczek, *trientalis*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 121. SIÓDMKA, SIÓDEMKA, i, *ż.*; *Boh.* sedmička, sedmjk; *Carn.* sedmiza (sedmina = siódmy dzień; *Vind.* ſedmina = exekwie, ſedmnik = miesiąc lipiec); *Croat.* szedmicza; *Bosn.* sedmina, (sedmina, nediglja dána = tydzień); *Ross.* семерка, (семикъ czwartek siódmego tygodnia po wielkiéj nocy, majowa uroczystość obchodzona od pospólstwa); na kartach lub kostkach etc., liczba siedmiu wyrażona, die Sieben. Ciągnąc bank, mówi: siódemka przegraje, ósmka wygraje. *Teat.* 22, 4. karta z siódmką. — §. Siódmka = siódma część czego; *Slav.* siedmina, das Siebentel. $^2/_7$ dwie siódmki. *Jak. Mat.* 1, 60. Pięć siódmych części abo jednym słowem pięć siódmek $^5/_7$. *Jak. Mat.* 1, 43. SIÓDMY, a, e.; *Boh.* sedmý; *Slov.* sédmi; *Sorab.* 1. szodmy, ſédémé; *Sorab.* 2. szedimi; *Carn.* sedmè; *Vind.* ſedmi; *Croat.* szedmi; *Rag.* sêdmi; *Bosn.* sedmi; *Slav.* sédmi; [*Eccl.* сѣдмы 2], *Ross.* сѣдмый; *Ind.* saptami; *Num. ord.*, w liczbie lub rzędzie po szóstym idący, der Siebente. Siódmy rok. *Gorn. Sen.* 497. Jużem się z szóstym pożegnał lat krzyżykiem, A z siódmym witać zaczynam. *Mon.* 76, 801. Już mi na siódmy krzyżyk poszło. *Sak. Persp. pr. B* 2. O siódméj, (*sc.* godzinie). *Teat.* 38, 13. um Sieben, um ſieben Uhr. O już po siódméj, a miałem tam być o szóstej. *Teat.* 30. *b*, 109.

SIOŁO, SIEŁO, a, *n.*; *Carn.* selu, dushela; *Vind.* ſellu, (ſeliti = osadzić); *Croat.* szélo, (szelimsze *migro*, *muto stationem*, szelyar *inqilizus*); *Slav.* selo, sello, seoce; *Bosn.* selo; *Rag.* selo, seoze *oppidum*, *quantita di case cinte di muraglia*; *Ross.* село, сельцо, (селение, колонія osada); *Eccl.* село [*fundus* 2], сельце; wieś, das Dorf; (*Etym.* siedlić, siadło, sadzić). Nie tylko stare puste role naprawili, ale i sioła albo wsi na surowym korzeniu wyrobili. *Stryjk.* 562. Wszystkie krainy, sioła, miasteczka i dwory palili. *Stryjk.* 154. Ktoby na dom, na sioło abo na grunt najechał...., *Stat. Lit.* 173. *Vol. Leg.* 4, 652. Gdy już zboże na Żmudzi zwożą, tedy sobie kolacye czynią, na które się czasem ze czterech sioł składają. *Stryjk.* 146. Kazał prosić wszystkich, co w onym siele mieszkają. *Stryjk.* 148. Pasterz przygrywa, huk się rozlega po siele wesołym. *Tward. Daf.* 82. — *Fig.* Jakoby w głowę zaszedłszy, ladaco ni 'k selu, ni 'k horodu plecie. *Pim. Kam.* 320. ni w pięć, ni w dziewięć. — ♀ "Lizbona, śliczne świata sioło," Mownego Ulisesa nieśmiertelne dzieło. *Przyb. Luz.* 84. siedlisko, siadło, osada; Anſiedelung, Colonie.

Pochodz. *siodłak*, *siedlić*, *sielanin*, *sielanka*, *sielski*; ob. *Sadzić*.

SIONKA, i, *ż.*; *dem. Nom.* sień; (*Boh.* synče, syňka); ein kleines Vorhaus, ein Vorſälchen. — *Anat.* Sionki żyłowe; odnożki żył po ręce rozchodzące się, zostawają między sobą próżne i wolne miejsca, które się sionkami żyłowemi zowią. *Krup.* 3, 73. *areolae venosae.*

SIOSTRA, y, *ż.*, SIOSTRZYCZKA, SIESTRZYCZKA, SIOSTRUNIA, *dem.*; *Boh. et Slov.* sestra; *Sorab.* 1. sotra, szotra; *Sorab.* 2. schotscha, ſzotscha; *Carn.* sêstra; *Vind.* ſestra; *Croat.* szeztra, szèsztra; *Slav. et Bosn.* sestra, sestriça; *Rag.* sestra; *Ross.* сестра, сестрица; *Eccl.* сестра, сестрѣница; [*Sanscr.* svasr 2]; *Lith.* scho-

stro; *Svec.* syster; *Angl.* sister; *Lett.* sessu; *Finl.* sisa; *Isl.* suskin; Riederſ. Suſter; *Germ.* die Schweſter; rodzona, die leibliche Schweſter. Dwie siestrze (*dual.* = dwie siostry). *Biel.* 363. Pokłoń się siostrzyczce ode mnie. *Teat.* 23, 8. Ach ty to siostruniu! *Teat.* 12. *b*, 9, (cf. braciszku!). Ulubiona siostrunia. *Teat.* 23, 8. Stój siostrunia, tak nie powinnaś mówić. *Teat.* 30. *b*, 26. *Prov. Slav.* Z gednu ſestru dwoch ſwagrow dostat; *una fidelia duos inalbare parietes.* — *Transl.* Siostry sobie = podobne, cf. bracia. *Cn. Th.* 948. Śmierć siostra snu, bo nic podobniejszego do umarłego, jak śpiący. *Budn. Apopht.* 75. Medycyna tak jest złączona z filozofią, że są jakoby dwie siestrze rodzone. *Syxt. Szkl.* 37. — §. W klasztorach, u zakonnic, siostra, n. p. Siostra Fortyanka. *Mon.* 70, 744, cf. brat. — §. *Botan.* Brat i siostra, brat z siostrą, wdówki, kwiatek podobny fiołkowi, *flos trinitatis. Urzęd.* 303. *Syr.* 1452. die Dreyfaltigkeitsblume, Stiefmütterchen. SIOSTROBÓJCA, y, *m., sororicida. Cn. Th.* 998; *Sorab.* 1. ſotré zamorduwař; *Vind.* ſestrevmorez; *Eccl.* сестроубійца, der Schweſtermörder. SIOSTROBÓJSTWO, a, *n.*, zabójstwo siostry, der Schweſtermord; *Vind.* ſestremorstvu, ſesternu ubijanje. SIOSTRZAN, SIOSTRZENIEC, SIOSTRZENICA, *ob.* Siestrzan, Siestrzenica. SIOSTRZYN *ob.* Siestrzeński.

*SIPOSZ, *SZYPOSZ, a, *m.*; *Hung.* sipos, (sijp = piszczałka, sipolni = piszczeć); *Croat.* sípus, (síp *tibia*); *Ross.* сиповщикъ, (сиповка flet pasterski), сопецъ, (сопель, сопелка piszczałka, cf. sopel); cf. *Gall.* siffler, souffler; na piszczałce grający piszczek, der Pfeifer, Rohrpfeifer. Dodawali Turkom postrachu, przeraźliwe zewsząd piszczków, surmaków, siposzów, brzękaczów i bębniarzów odgłosy. *Nar. Chodk.* 2, 394. (*Ross.* сипнуть chrypnąć, *sipnąć, *ob.* Zasipłość). W szałamaje szyposzom przygrawać rozkazał. *Faliss. Fl.* 55. *Białob. Odm.* 43. — §. Szyposz, instrument dęty, ein Blaſeinſtrument. Faunów surmy krzykliwe, Szyposze wielogłośne i rogi myśliwe. *Zimor. Siel.* 130. *SIPKOŚĆ, ści, *ż.*, ochrypliwość, Heiſerkeit, Rauhigkeit der Stimme; *Vind.* ſiplivost, neduha, (ſipliu, neduhen = dychawiczny); *Croat.* szíp, sziputànye *astma*, *anhelatio*; (sziplyem *difficulter respiro*, szopém *anhelo*; *Dal.* szopém *tibia cano*); *Rag.* sijp *astma*, (sipgliv, sipavaz *chipatisce d' asma*, *verb.* sipati; *Bosn.* sipati, mucno odihati *graviter respirare*); *Slav.* sípot, *adj.* sipotljiv; *Ross.* сипота, сипучесть, осиплость; (сиплый, сиплъ, сипучій, осиплый ochrzypły, сипнуть, осипнуть, осипать ochrypnąć, шипнуть, шипѣть, шиплю syknąć; *Eccl.* сипль *scarabaeus melolontha*). Dla wrzodów w gardle *sypkość przypada; bo wilgotności ztąd pochodzące, rozmiękczywają części one głosowi służące. *Sak. Probl.* (*distng.* sypkość). SIPNIEĆ, SYPNIEĆ *nijak. niedok.*, sipkości nabyć, ochrypnąć, heiſer werden. Gdy wilka kto obaczy, sypnieje. *Sak. Probl.* 100.

SIRACZANY, a, e, z sierci, [z grubego sukna; von groben Tuch 2], von kurzen Thierhaaren. Wieśniacy Litewscy po wielkiéj części i teraz za odzieże siermięg siraczanych używają. *Krom.* 413, *ob.* Sierak.

SIROTKA, *ob.* Sierotka.

— SIŚ, *enclitic.*, *ob.* — ś, *enclit.*

SIT SIT! *Graec. σίττα et φίττα, vox pastorum greges pellentium. Cn. Th.* 998, (*Lat.* ite e. gr. agnae, caprae); głos pasterzów stado poganiających. *Włod.*, der Ruf der Schäfer auf die Schaafe, um ſie vorwärts zu treiben; (cf. sio sio! *Ross.* шш, шить, (шикнуть, шикать płoszyć ptaki).

SIT, u, *m.*, SITOWIE, ia, *n.*, SICINA, y, *ż.*; *Boh.* syti; *Slov.* sýtj, šašina, syk, rakyta, (cf. rokić); *Sorab.* 1. ſéczo, ſéczina, ſéczinka, rézena; *Sorab.* 2. ſzische, schische; *Carn.* serpiza, biz, lázh; *Vind.* ſitje, ſitina, bizhje, lazhje, paludje; *Croat.* szít, szitena, szitje, suje, sas; *Hung.* sas, szittyó, sip; *Dal.* cziv, (cf. cew); *Slav.* síta, sichika; *Bosn.* sit, sita, sgjukka vodena, sitov; *Rag.* sita, xuk, *barb.* barra; *Ross.* ситникъ; *juncus*, Binſen, ſpław, rośnie na miejscach wodnistych. *Kluk. Rośl.* 2, 254. Sit gładki, *laevis. Syr.* 1347. Sit kwitnący, *floridus*, Mooſflechten. *Syr.* 1347. Sit, sitowie ostre, między którym się zające chowają, *carex. Cn. Th.* 998. Riedgras. Koszałka z siciny. *Zab.* 10, 52. *Koss. Prov.* Węzła w sitowiu szukasz, t. j. nazbyteś pieczołowity, nikczemną sobie pracę zadawasz; *nodum in scirpo quaeris. Mącz.* (zbyteczne trudności wynajdować, übermäßige Schwierigkeiten aufſtöbern; *Rag.* zakidîvati rannu na zdravu mesu; *Croat.* isches ránu v czelom meszu). Rzecz niepodobna; w sicie sęku szukać. *Pot. Syl.* 494. Najdą starzy i w sicie sęki i szkrupuły. *Pot. Arg.* 713, (cf. sieci). O twym zdrowiu zamyślała sroga macocha, i mając kredyty u męża, sęku szukała w sitowiu. *Pot. Syl.* 100. W sitowiu sęku szuka, kto na rokosz woła. *Pot. Arg* 116. *SITAK, a, *m.*, żaba, *Graec. χαλαμίνθιος. Przyb. Batrach.* SITARZ, a, *m.*; (*Boh.* sytkař, sytař; *Vind.* ſitinar, ſitodelauz; *Croat.* szitár); co sita robi, der Siebmacher. Za chwost mego siodłaka miałem od sitarza dwa szelągi. *Alb. z Woj.* 5. *Vol. Leg.* 5, 179. SITNY, SITOWY, a, e; *Ross.* ситяный; od sita, Sieb-; (*Rag.* sitni *minutus*). Sitny łub. *Cn. Th.* 999. Sitny, pytlowany, przesiewany, durchgeſiebt; *Ross.* ситный. — *Anat.* Kość sitna czyli rzeszotna, iż drobnych dziurek na kształt sita albo gąbki pełna. *Mon.* 69, 676. SITO, a, *n.*, SITKO, *dem.*; *Boh.* sýto, seyto, sytko, prosywadło; *Slov.* sito, syto; *Sorab.* 1. kžida, leha, ſeya, woszana kžida; *Sorab.* 2. kschida, febba; *Carn.* situ, sijtu, sytu; *Vind.* ſitu, ſitto, ſitize, mihenu ſitu; *Croat.* szíto; *Dal.* szito; *Hung.* szita; *Slav.* sito, sitto; *Bosn.* sitto; *Rag.* sitto, siallo, siatniza; *Ross.* сито, ситечко, ситце; (cf. *Svec.* sickt; *Angl.* sive; *Angls.* syfe; cf. *Germ.* ſieben, ſichten; *Graec. σήθειν*, przesiewać; *Graec. σήστρον*; cf. siać, sieje); naczynie do przesiewania, z gęstszemi dziurkami niż przetak albo i rzeszoto, das Sieb, *cribrum densum. Śleszk. Ped.* 420. Różne są sita, mniejsze i większe, rzadsze i gęstsze, z włosia końskiego robione, których do przesiewania mąki, przecedzania gąszczów i sosów, i t. d. potrzebują. Sita dubeltowe; od spodu skórzane; włosiane i t. d. *Wiel. Kuch.* 428. Sita do przesiewania mąki mają boki sosnowe, jodłowe. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Proszek czysty przesiewa się przez sito gęste. *Kruml. Chym.* 43. Przesiewać przez sito; (*Sorab* 1. ſayu; *Vind.*

preſjati, prefejati, ſitati, skus ſitu tozhiti, pretozhiti). Najlepsze sito Węgierskie lub Biłgorajskie. *Torz. Szk.* 285. Daremna pracą sitem czerpać wodę. *Haur. Sk.* 174. *Petr. Ek.* 11. Żydówka mi z nożyczek wróżyła na sicie, Że mam leżąc na łóżku moje skończyć życie. *Zabł. Zab.* 68. — §. Sitko, gra dziecinna, ein Kinderſpiel. Jak dzieci zamieniają miejsca, grając sitko, Igracze ciągnąc karty swe frymarczą wszytko. *Kchow. Fr.* 143. Radziby panem, jako grają sitkiem. *Pot. Syl.* 258. Jakoby właśnie sitko grali. *Biel.* 13. Zmówili się, sitko grają, galą sobie. *Cn. Ad.* 1359. (zna swój swego; ty cyt, ja cyt). SITOWIEC, wca, *n.*, 1) Sitowa trawa, *ob.* Kościeniec. — 2) Sitowiec pliszka, *motacilla schoenobenus*, gnieździ się nizko w sitowiu. *Kluk. Zw.* 2, 315. eine Art Bachſtelzen. SITOWI, ia, ie, do sitowia należący, abo też z sitowia, Binſen-, aus Binſen. *Cn. Th.* 999; *Boh. et Slov.* sýtěnný; *Sorab.* 1. ſeczlinowé, ſeczinané; *Bosn.* sgjucein; *Eccl.* ситный; *Ross.* ситниковый. SITOWINA, y, ż., *scirpus*, rodzaj trawy. *Kluk. Dyke.* 3, 61, Binſengras. Ostra sitowina. *Otw. Ow.* 133. SITOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt sita, ſiebartig, wie ein Sieb. — *Anat.* Kość sitowata, jest z jednej bardzo cienkiej błonki złożona, która wiele komoreczek w sobie zamyka. *Krup.* 1, 46. *Perz. Cyr.* 1, 28. SITOWISKO, a, *n.*; *Boh.* sytiště; *Sorab.* 1. ſeczinina, rézenina; *Carn.* bizhje, bizhovje, lozhje; (sijtuvje *materia pro cribris*, *varia cribra*); *Croat.* s'assevje; *Hung.* s'asashely; *Rag.* sitisce; *Ross.* ситie, ситовie; miejsce sitowiem zarosłe, ein mit Binſen bewachſener Ort. *Cn. Th.* 999. *Cn. Syn.* 541. SITÓWKA, i, ż., n. p. Młode poznasz owce, sitówki, jarlaczki, kiedy dwa zęby naprzód u spodu mają. *Haur. Ek.* 126. ein zweyzahniges Schaaf. (*Ross.* ситникъ, ситничекъ chleb pytlowy). SITOWY *ob.* Sitny.

SIU BZIU. *Dudz.* 50, próżne słowa, wiatr; leere eitle Worte, Wind. Ni SIUDA, ni tuda; ni SIUTKI, ni tutki, (*Ross.* сюда тутаj); ni tędy, ni owędy; ni w pięć, ni w dziewięć; weder gehauen noch geſtochen. Prawi, jak mówią, ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa jak duda. *Bratk. H* 2, *b.* Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. SIU SIU! psi psi! słowo dziecinne, wyrażające potrzebę na mały dwór. SIUSIAC *cz. niedok.*, po dziecinnemu, to co szczać; Deſterr. wiſcheln, (tſchullen). U Jeżysk wielkich pytałem Mazura, Coby za rzéczka? rzekł mi: dziewcza dziura: Więc nie wiem, takli; lecz rzéczka malusia Do Wisły siusia! *Klon. Fl. G* 1.

SIWIEC, wca, *m.*, SIWALEC, lca, *m.*, SIWASZEK, szka, *m.*, SIWCZYK, a, *m., dem.*, człowiek siwy, ſzedziwy, ein Graukopf; *Boh.* šediwec; *Carn.* sivz, (sivora = siwa skała; siwa kobieta); *Vind.* ſivez, ſiuz, (ſivora, prestara baba); opleśnielec. *Bies. roz. D* 5. Gdy tak już on siwaszek dokończył swej rzeczy.... *Rej. Wiz.* 22. Nie nowina siwcowi wojna. *Rys. Ad.* 48. — §. Siwosz, siwczyk, koń siwy, *Boh.* brůna, (sywák = gołąb' siwawy); *Vind.* ſivez, ſiu konj: *Bosn.* siuaç kogn; *Rag.* sivaz, (sîvaz, sokó = sokoł); *Slav.* sivac, zellen, ein Schimmel. Potraf tam dosieść jakiego siwosza. *Kniaź. Poez.* 2, 190. Oho jarmarku dawno u mnie czeka Nosaty siwczyk i kobyłka wrona. *ib.* 3, 189. Siwosz, osieł siwy. *Zab.* 13, 274. *Treb.* SIWAWY, a, e; *Vind.* ſiukast; *Carn.* shavtov; *Slav.* sivast; *Bosn.* prosid, napo síd; *Ross.* сѣдоватый; na siwość poszły, trochę szedziwy; gräulicht, etwas grau. Oko w źrzenicznym humorze siwawe. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F.* 4 *b.* SIWIĆ *cz. niedok.*, osiwić *dok.*, siwym uczynić, grau machen, grauen. Późna ſzedziwość wiek wszystkich siwiła. *Mon.* 71, 416. SIWIEĆ *neutr. niedok.*, osiwieć *dok.*; *Slov.* šediwegi; *Bosn.* sidit, osidit; *Croat.* szedeti, *Ross.* сивѣть, посивѣть, посѣдѣть; siwym się stawać, ſzedzieć; grau werden, graue Haare bekommen. Starzy gdy siwieją, szaleją. *Teat.* 33, 80. Czyż to chodzi przywilejem, Być rozumną siwej głowie, Głupniem często, gdy siwiejem, Wybaczcie mi staruszkowie. *Zabł. Bal.* 36. Nad księgami siedząc, osiwieli. *Wad. Dan.* 26. SIWIOSNKA, i, ż., ziele, siwe główki, *polium*. Bergpoley. *Syr.* 703. SIWIZNA, y, ż.; (*Ross.* сивизна o siwej maści końskiéj); siwy włos, ſzedziwość; *Bosn.* sjedina, sidina, bilochja od vlási, sidine, vlasi bieli; *Croat.* szedìna; *Ross.* сѣдина, grauer Haar, Grauheit. Siwizna czyni nas starymi, nie żeby siwizna miała być przyczyną starości, bo z starości siwizna idzie, nie starość z siwizny, ale iż o starości naszéj jaśnie znać dawa i świadczy. *Żarn. Post.* 3, 598. Jakże mojej wstyd mi jest siwizny, gdy młodzieniec mędrszy, niż ja starzec. *Teat.* 42. *d*, *D.* Siwizna nie mądrości znak jest, ale starości. *Cn. Ad.* 1037. Frasunki siwiznę przed czasem przynoszą. *Cn. Ad.* 792. Wspanialsza niż złoto siwizna. *Pot. Arg.* 275. SIWOBRODY, a, e, siwą brodę mający, graubärtig. Neptun siwobrody władzca wód. *Zbil. Dr. C* 3. Charon siwobrody. *N. Pam.* 4, 99. Bogów ociec siwobrody. *Dmoch. Il.* 2, 46. Mąż jej stary, siwobrody. *Morszt.* 20. Milczałbyś lepiej dziadu siwobrody. *Treb. S. M.* 17. Pod rękę ją prowadzą ochmistrze siwobrodzi. *Pot. Arg.* 125. SIWOBRODA, y, *m.*, *Subst.*, der Graubart. I temu też siwobrodzie zachciało się na starość młodéj żony. *Teat.* 32. *b*, 118. SIWOGŁOWY, a, e, głowy siwéj, grauföpfig; *Carn.* sivoglav, sivoglavz. SIWOJABŁKOWITY n. p. koń, gorczykowaty, ein apfelgrauer Schimmel. *Menińsk.* 1, 24. °SIWOKLESK, a, *m.*, n. p. Siwokleskowi. *Kchow. Fr.* 75.? — SIWOKRUSZ, u, *m.*, Graukupfererz, kruszec siwy, bardzo kruchy, wiele w sobie przy miedzi żelaza mający. *Kluk. Kop.* 2, 182. SIWONAKRAPIANY n. p. koń; *Ross.* сѣропѣгій, ein Schimmelſcheck. SIWOOKI, a, ie, oczu siwych, grauäugig; *Croat.* szivoochni. SIWOŚĆ, ści, ż., kolor siwy, die Grauheit; *Sorab.* 1. schedźiwocz, *ob.* Szedziwość; *Rag.* sjedine; (*Ross.* сивость szarość). SIWOWĄSATY, n. p. Kochanek siwowąsaty. *Teat.* 7, 53. mit einem grauen Schnurrbarte. SIWY, a, e, SIWIUCHNY, SIWIUSIEŃKI, SIWIUTEŃKI, SIWIUTKI *intensiv.*; — o *adverb.*; (*Boh.* sywy *caeruleus*); koloru między białym a czarnym będący; *Slov.* šediwý; *Vind.* ſiu; *Carn.* siv, (sivn = okrutny); *Croat.* széd, (szivo = brunatno); *Rw.* sjed, sjévo, sjeghi; *Bosn.* sid; *Hung.* ösz; *Sorab.* 1. schedźiwé, *Ross.* сивый; *Eccl.* сѣдинный: cf. *Pers.* sipid, sifid, grau. Siwe wody. *Tward. Wł.* 174. Siwe skały. *Paszk.*

Bell. B 4. Siwa sierć końska, Schimmelfarbe, rozmaita, jedne konie są brudnosiwe, drugie siwojabłkowite, Apfelschimmel, trzecie białe prawie i śniegowi podobne; drugie dropiate, mrozowate, gorczykowate. *Końsk. Lek.* 5; cf. *Ross.* чалопѣгій. Harcuje cnotą swą, jako siwym na Kleparzu. *Rej. Zw.* 37 *b.* (wyjeżdża na popis). — Człowiek siwy, ˙szedziwy; ein grauer Mann, mit grauen Haaren. Siwa gdyby gołąb' baba. *Teat.* 42. *c*, 43, *Carn. et Vind.* fivora. Wszak to pan siwiuchny, jak gołąbek. *Teat.* 53, 6. *Bratk. R* 2 *b.* Siwiuchne starce. *Kmit. Spyt. C* 4 *b.* Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. *Teat.* 43. *c*, 137. Ani włoska u niego siwego. *Past. Fid.* 292. Miłość nie jest zrobiona dla ludzi w siwe obrosłych włosy. *Teat.* 7, 34. Nie wszyscy ludzie mądrzy, chociaż starzy, Ani się rozum w siwym włosie darzy. *Chrośc. Job.* 120. — *Fig.* Jeszcze młodą na ciele była, ale bardzo siwą na umyśle. *Wys. Kat.* 61. dojźrzałą, reif am Verstande. Owoż rozum siwy! *Teat.* 42. *d, B.*; (*oppos.* stara głowa, rozum młody; siwy a głupi, cf. zielony.).

Pochodz. *nasiwieć, osiwieć, posiwieć, podsiwieć, zasiwieć.*

S K.

SKACZĘ, *ob.* Skoczyć. SKACZYDŁO, a, *n.*, skakanie, podskakiwanie; das Springen, das Hüpfen. Strumyczek leda kto tamą zawiera, Choć się też gwałtem skaczydła napiera. *Pot. Syl.* 51.

SKĄD, *ob.* Zkąd.

SKADŁUBINA, SKAŁUBINA, SKALINA, *ob.* Skała.

SKAKAĆ, *ob.* Skoczyć. SKAKANTERYA, yi, *ż.*, wiercipiętostwo, aluzya do słowa galanterya; Springerey, Windbeuteley. Żebyś się nauczyła gładkiego sposobu pisania listów, a nie teraźniejszą skakanteryą, co to więcej w liście zobaczy kresek, pauzów, kropek, aniżeli słów. *Teat.* 16. *b*, 75.

SKALA, i, *ż.*, z *Łac.* miara na mapach i abrysach, w piędzi, w łokcie, w laski, w staja, w łany albo w mile. *Solsk. Geom.* 7; *Vind.* merna paliza; *Carn.* nastop, (cf. następ); die Scala, z. B. auf den Landkarten. Długość tę poznać możesz ze skali na tablicy przyłączonej. *Świtk. Bud.* 55, cf. *Eccl.* скалы, пороги, ступени, z *Łac.* scala. Церк Слов 3, 63.

1. ˙SKAŁA, SKALINA, SKAŁUBA, SKAŁUBINA, SKADŁUBINA, y, *ż*, SKADŁUBINKA, SKAŁKA, i, *ż., dem.*; (*Ross.* скала skóra z brzeziny odarta; *Eccl.* скала ◦ 2) skała; cf. *Ross.* сколокъ, сколочекъ trzaska; *Etym.* сколоть, скалывать, skłóć, skałać); rozpadlina, szczelina, rysa; *Boh.* skaula, skulina, roztrženina; *Slov.* škałubina, štrbina, škára, rozsedlina, štrbinka, škałubinka, škarička; *Sorab.* 1. skaloba, zkawba, rozkawótžo, kwękencza; *Sorab.* 2. rizina; *Carn.* poprask, shprajna; *Vind.* sprauska, poklei, spok, fhrimf, poprask, poklina, sianje; *Croat.* proliska, spok, klufft; *Bosn.* çipotina, sckrappa, puklina; *Ross.* скважинка, щербина, щербинка, (cf. szczerbina); *Eccl.* жтанзма, скважина, скважина, die Spalte, der Riß. Rozszczepiwszy gałąź, w to rozszczepienie nasypawszy prochu woniejącego, zasię czyście związawszy woskiem z obudwu stron, zalepić miąższo onę skałę; tedy.... *Cresc.* 78. Gdy się drzewa szczepają, tedy rozpadlina albo skałuba pospolicie do rdzenia bywa, rzadko głębsza. *ib.* 53. W ulu trzeba żeby najmniejszej dziureczki i skadłubinki nie zostawało. *Kack. Pas.* 27. *Rima*, skała, rozpadlina. *Mącz. Volckm.* 307. *Rimula*, skałka. *Mącz.* Subtelną skałubiną rozpadła się była Ściana ta, która domy obadwa dzieliła. *Otw. Ow.* 144. Niekiedy wilgoć z drzewa wychodzi skałubami, choć ranami w drzewie nasieczonymi. *Cresc.* 50. *et* 359. Piorun skałubinę sobie w zasklepieniu przeprół. *Krom.* 375. Przestrzegł, aby palców nie kładła w skałę przyprawioną, A ostremi gwoździami srodze przystrojoną; Ta wetknie rękę, a na gwoździe zaraz trafiła. *Papr. Kol. Q* 3 *b.* Patrz, jak pszczoły woskiem drobne skałuby domów swych zalepiają; *spiramenta. Otw. Wirg.* 455. Stojąc za ściana będzie słuchał przez skałubę, co ja będę czynił. *Baz. Hst.* 232. Koźlę rzekło, aczkolwiek wrzask kozi słyszę, ale skadłubiną wilka widzę. *Ezop.* (przez szparę). Okrutny szatan ludzkiéj pilny zguby, I w klasztorze wymaca grzechowi skałuby. *Pot. Jow.* 73. Próżnowanie wszech grzechów skałuba. *Pot. Arg.* 772. Tą skałubą dojrzę statecznych przyjacioł. *Pot. Arg.* 34. — 2. SKAŁA, y, *ż.*; *Boh.* skala; *Slov.* skała; *Sorab.* 1. skala, skawa, skalnina; *Carn.* skâla, skalovje, pezhovje, pezhovina, (cf. pieczara, cf. opoka); *Vind.* skala, pezhouje, pezhina, pezh, rupazha, veli kamen, stena, (cf. ściana); *Croat.* pechìna, pechinìcza, dérn, (cf. dereń; cf. skulya *specus*); *Dal.* grebeni (cf. grzebień), kars, krasz, grich; *Hung.* köszikla; *Rag* stjêna, stjeenu, kúk, kámmen (cf. kamień), grêben, hríd, klissûra, gljût, golêt; *Bosn.* stina, stjena, kamen, stjeniça, hrid, grebeni, sekke, krrisc, kersc, klissura; *Slav.* stina ù móru, shkòlj, pechina, kamenito bêrdo; *Ross.* скала, валунъ; *Eccl.* прологъ, скала, проломъ; (*Graec. σκάλα scopulus. Joan. Tzetzes Chil.* 7; cf. *Germ.* Kisel; *Lat.* silix; cf. *Hebr.* סלע sela, *petra*; סקל, sakal, *lapidavit*); skała, *saxum altum et praeruptum. Cn. Th.* 655, *rupes*; (*distng.* opoka *petra*), eine Felsenspitze, ein abschüßiger Fels, ein hoher einzeln hervorragender Felsen. Kazali mu z skały skoczyć. *Klok. Turk* 10. Skała podwodna z wody wyglądająca, *murex. Cn. Th.* 999, *Ross.* луда, лудка, корга, eine Klippe. Skały po obu brzegach rzéki, morza; *Ross.* щока, (cf. szczęki). Medea barana z złotą wełną zawiesiła w trudnym a ciasnym miejscu między dwiema ˙skałoma na morzu. *Biel. Św.* 9 *b.* Skała przykra, urwista; *Ross.* утесъ, (cf. ucios). Skała siwa; *Carn.* sivora, (*ob.* Siwiec). — *Allegor.* Rodzice nie mają serc takowych, któreby jak skała twardemi były. *Teat.* 30. *b*, 43. Uparty, nieczuły, właśnie jakby skała, ani łzy ani prośby ruszyć go nie mogą. *Teat.* 42. *d, B.* SKAŁAĆ, *ob.* Skłóć. — (SKALAĆ, *ob.* Kalać). — (SKALDA, y, *ż.*, rzéka w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr.* 21. die Schelde). — (SKALĖCZYĆ, *ob.* Kaléczyć). — SKALIĆ się *rec. niedok.*, padać się, pukać się; Riffe bekommen, berſten, (*ob.* Skała ◦ skalina). Cedrowe się drzewo nie szczepa, nie skali; *rimam non capit. Mącz.* SKALINA,

ob. Skała 1). — SKALISKO, a, *n.*, [*augm. Nom.* skała, ein großer Felsen. 2]; urwa skały, urwisko. W tym skalisko w najsroższym rozhuku uderza o dwa dęby. *Stas. Num.* 1, 149. ein abgebrochenes Felsenſtück. 1. SKALISTY, SKAŁUBIASTY, a, e, SKALISTO *adverb., rimosus. Macz.; Sorab.* 1. zkawboyité; *Ross.* скважиноватый, voll Ritzen, Berſten. *Praeruptus*, przerwany, stoczysty, skalisty, załomiony, zawiesisty. *Macz. Praeruptum saxum*, podruzgana, skalista opoka. *ib.* ſchroff, abhängig, abſchüßig. Skałubiaste gmachy pszczół ciepłem warуj; *rimosa cubilia. Otw. Wirg.* 455. — 2. SKALISTY, a, e, pełen skał; *Boh.* skalnaty; *Slov.* skalnati, skalnatý; *Sorab.* 1. skawuwaté, skawoyité; *Carn.* skalovitn; *Vind.* skalast, pezhoun, pezhoujast; *Croat.* pechinászt, pechinzki, grébenit; *Hung.* köszíklás; *Dal.* grichevit; *Rag.* kammenit, grebenit, hrijdni, karsegliv; *Bosn.* hridan, grebenit, kamenit; *Eccl.* прждьнъ [*celer* 2], (cf. prąd); felſig, voll Felſen. Skalista Arabia. *Tr.* Miejsce skaliste. *Cn. Th.* 1000. Tam skaliste mury Dziwna wszechmocność boska sprawiła z natury. *Paszk. Dz.* 17. — §. Skalisty, na kształt skały; felſicht, wie ein Fels, Stein-. Skalista saletra, stwardniała niby skała. *Jak. Art.* 3, 316. Skalisty szmelc. *ib.* Kość skalista skroniowa, *os petrosum. Perz. Cyr.* 1, 26. Rudy skaliste, twarde, w płatkach długich, szerokich i grubych. *Os. Żel.* 31. *Os. Rud.* 7. *et* 38. — *Moral.* Skalisty, nieużyty, felſenhart. Ta skalistych wnętrzności poczwara, Której zguba i ludzkiej krwi chciwość dogara. *Zab.* 1, 168. O serce skaliste, tyś to przyczyną wszystkiego. *Teat.* 53, 33. Nie wszystkie serca są skaliste. *Teat.* 18, 104. Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote albo tłuste, ale to są lata żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieledajako pożyć; już tu wszystko jako z kamienia kował. *Podw. Wroż.* 24. SKAŁKA, i, *ż., dem., saxulum. Cn. Th.* 1000, ein kleiner Felſen; *Boh.* skalka; (*Ross.* скалка wałek). Nad brzegami tego jeziora znajdują się skałki, *madrepores*, w różnym stanie. *Pam.* 84, 790. Skałka, góra w Krakowie, na której klasztor Paulinów. *Dykc. Geogr.* 3, 53. *Twor. Okul. C* 1. — §. Skałka, krzemień do fuzyi, do strzelby, kurkowy kamień; *Carn.* ognênk; *Vind.* ognenik, ognieni kamen, ognjik, krefaunik, krefauni, krefni kamen; *Slav.* kremen, kamen; *Eccl.* огневикъ, der Flintenſtein. — §. *Medic.* Łuski lub skałki na oku, *albugo*, *leucoma*, *nebula. Perz. Cyr.* 2, 175. ein weißer Fleck auf dem Auge. SKALNY, a, e; *Boh.* skalnj; *Sorab.* 1. skalné; od skały, Fels-, vom Felſen. Od północnego morza lodowatego, aż do morza Włoskiego skalnego *południego. *Biel. Św.* 157 *b.* Imię Piotra opoczystym albo skalnym, wykładają. *W. Post. Mn.* 495. Pietrze, ty jesteś skalnym, a na téj skale zbuduję zbór mój. *Budn. Math.* 16, 18. Kto Piotrowéj stolicy nie zna, ten gruntu skalnego wiary nie ma. *Bial. Post.* 11. — *Hist. nat.* Skalny, na skałach się znajdujący, rosnący; auf Felſen befindlich, wachſend. Olej skalny, Steinöhl. Nafta, z niektórych skał ta tłustość się poci. *Sienn. Wykł.* Opich górny skalny, na górach skalnych znajduje się, Bergeppich. *Syr.* 1082. Mech skalny kamienny. *Urzęd.* 6[illegible] Skalna rutka, *ob.* Ruta skalna, *ob.* Włoski P. Marvi. Skalna rzesa, *ob.* Rzesa. SKAŁUBA, SKAŁUBINA, *ob.* Skała 1). SKAŁUBIASTY, *ob.* Skalisty 1).

SKAMIAĆ *cz. niedok.*, skamiałym czynić. *Cn. Th.* 1000. verſteinern, zu Stein machen. Skamiająca twarz Meduzy, *saxificus vultus. ib.* SKAMIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, *petrification*, die Verſteinerung. Zbiór nalezionych po najwyższych górach skamiałości. *Stas. Buff.* 126. SKAMIAŁY, SKAMIENIAŁY, SKAMIEĆ, SKAMIENIEĆ, *ob.* Kamieć, Kamienieć.

SKAPAĆ, skapał, skapie *med. niedok.*, 1) kroplami spadać; *Vind.* dolskaplati, dolfousiti; *Carn.* skâplem, skapiti; *Ross.* искапать, herabträufeln. Mieszałeś i łzy przy wdzięcznym obłapie, Któremi twoja twarz i moja skapie. *Chrośc. Ow.* 20. W serdecznym żalu oba się obłapią I łez obfitych strumieniami skapią. *Chrośc. Fars.* 247. — 2) *Transl.* Skapać, skapieć, skapieje = skawęczeć, znikczemnieć, w sobie upadać; elend werden, vergehen, ſchwinden, ganz von Kräften kommen; (*Slov.* kapati *interire*; *Carn.* skapati, skâplem = wyschnąć, skapanje = suchoty). Od prac, od trudności nieskończonych prawie skapieją i na zdrowiu schodzą. *Kosz. Lor.* 71. Niniejszą bitwą ród ludzki skapieje. *Chrośc. Luk.* 219. Pułki te bardziej niewygodą skapią, Niżeli temi walki, co ich trapią. *Chrośc. Fars.* 266. Skapał zgoła na oczekiwaniu zakończenia sprawy swojej. *Nag. Fil.* 90. — *Vulgar.* Bodajbyś skapał, jak pies na powrozie.

SKĄPAĆ, *ob.* Kąpać.

SKĄPCA, *SKĘPCA, y, *m.*, SKĄPIEC, *SKĘPIEC, ępca, *m.*, SKĄPEK, pka, *m.*, SKĄPIGROSZ; *Boh.* skupec, hauzka, haužwicka, stuchljk (cf. stęchły), neužilec, (cf. nie użyje); *Carn.* skoporiti; *Vind.* stiſnjenik (cf. ścisnąć), dershlivar (cf. dzierżeć), hranovez, hranjar, (cf. ochraniać); *Rag.* skupaz; *Croat.* zkúpecz; *Ross.* скупецъ, скопидомъ, скряга, колотырникъ; liczykrupa, sknera, szperka, smażywiecheć, wędzigrosz, zmindak; ein Filz, ein Karger, ein Geizhals; (*Etym.* kupa). Pod takim sknérą, skępcą i śmierdziuchem. *Chrośc. Fars.* 100. Ty skępcze łakomy, Skupujesz wsi, domy, Gęste folwarki i przestrone sioła, Półświata na cię dzisiaj ciasne zgoła. *Kchow.* 178. Skępiec jest jako na skale jagody, Ludziom nic po nich, jedno wronom gody. *Rej. Zw.* 217. Niech wszyscy dyabli wezmą skąpstwo i skąpców. *Teat.* 7. *a*, 14. By to dobrze uważali ci skąpkowie, nie takby twardo poczynali. *Birk. o Exorb.* 27. SKĄPIĆ, *SKĘPIĆ *med. niedok.*; *Boh.* skaupiti, skrbiti, (cf. skarbić); *Carn.* skupûjem; *Vind.* dershuvati; *Ross.* скупиться, скопить, скоплять (cf. kopa), алтынничаю, алтынничать, скряжничать; skąpo się obchodzić, knauſern, kargen, filzen, geitzen. Nie skąpmy na własne swoje potrzeby. *Koll. List.* 1, 69. (nie żałujmy sobie). Dobry gospodarz, chcąc być całym od szkody, nie skąpi na opłatę stróża. *Koll. List.* 1, 111. Skępisz, gdzie dać potrzeba, gdzie nie trzeba, przepełniasz. *Cn. Ad.* 1039. On skąpi więcej, niż przystoi, a wżdy ubożeje. *Radz. Prov.* 11, 24. — *Activ.* Skępić czego, cf. skarbić czego. SKĄPIEĆ, *SKĘPIEĆ *neutr. niedok.*, skąpym się stać, karg werden. Przysłowie: stary skąpieje. *Ossol. Str.* 4. Dziś on albo skąpiał, albo chce być hardy. *Rej. Wiz.* 93. SKĄPICA, *SKĘPICA,

y, ż., kobieta skąpa, eine filzige Weibsperſon; *Boh.* skupkyně; *Ross.* колотырка, колотырница. SKĄPSTWO, *SKĘPSTWO, a, *n.*, SKĄPOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* skaupost, skrbnost, hauźewnost; *Sorab.* 2. gejz, giz; *Carn.* skopadya; *Vind.* stifnjenost, stifnoba (cf. ścisłość), dershlivost, terdust; *Croat.* zkúposzt, szpornòszt, (cf. sporność); *Rag.* skûpos, spornos, sctêdgna, sctedechstvo, (cf. szczędzić); *Bosn.* skupochja, lakomóst; *Ross.* скупость, скряжество; sknérstwo, die Kargheit. Skąpstwo jest niegodziwe i podłe, oszczędność chwalebna i pożyteczna. *Kras. Pod.* 2, 236. Terazbyś ludzie niektóre możne tak skąpe ujrzał, że się przed skąpością zebranych worów pieniędzy, jakoby świątości napatrzeć nie mogą, jedno nad niemi leżą. *Kosz. Lor.* 173. Skępstwo z szaleństwem w towarzystwie chodzi. *Jabł. Ez.* 97. Nieco skąpości, *Ross.* скуповатость. — §. Skąpość czego = brak, niedostatek; *Rag.* skupocchja, Knappheit, Mangel, Abgang an etwas. Dla skąpości spowiedników przeszkadzało się niekiedy duchownemu pragnieniu jej. *Wys. Kat.* 343. SKĄPY, *Compar.* SKĘPSZY, a, e, SKĄPIE, SKĄPO *adverb.*; *Boh.* skaupy, skaupě, skrbný, haużewný; *Slov.* skaupý; *Sorab.* 1. skupy, skupé; *Carn.* skôp; *Vind.* skop, terd, terdoviten (cf. twardy), dershliu (cf. dzierżeć), stifnjen, (cf. ścisły); *Croat.* zkúp, szkúp, sztiszniruk, szpòren; *Bosn.* skûp, lakom; *Rag.* skûp, spòr, spòrni, stisnût, tjêsan, sctedeechi; *Ross.* скупой, скуповатый, скупый, скупъ, скрягинъ, крѣпкій, крѣпокъ, колотырной, гурій, (cf. tęgi); *Eccl.* съкоупьнъ [*conjunctus* 2]; nieszczodry, niehojny; farg, filzig, geitzig. Skąpy *Subst.* = skąpiec, skąpożyjski, der Geitzhals. Pan Skąpożyjski kilka kwadragezym na rok odprawiał, a pieniądze zbijał. *Mon.* 71, 404. Skąpego nie obieraj sobie za przyjaciela. *Rys. Ad.* 62. Skąpy dwa razy traci, dwojako płaci. *Rys. Ad.* 62. *Pot. Arg.* 631. *Leszcz. Gl.* 120; *Slov.* skupí, wždicki wíc tratí. Chciał się skąpy obwiesić, że talara stracił, Żeby jednak za powróz dwóch groszy nie płacił, Ukradł go pokryjomo. *Kras. Baj.* 108. — Każdy będzie skąpie żął, kto skąpie rozsiewa, lecz który hojnie sieje, hojne żniwo miewa. *Patr. Jał.* 7. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 9. 6. Skąpo bogu dają. *Birk. o Exorb.* 27. — §. *Pass.* Skąpy = nieobfity, niemnogi; nicht reichlich, ſparſam; (*Slav.* skûpo = drogo). Skąpy obrok bierze. *Birk. o Exorb.* 27. Małe i skąpo ciekące źrzódło. *Warg. Radz.* 113. To pełne, to zmyślone i skąpe czynili sztychy, Znać, że się oba szermować uczyli. *P. Kchan. Orl.* 1, 32. U króla naszego człowiek ma skąpo; ale jednak nie zatrzymują żołdu ani na godzinę. *Pam.* 85, 1, 123. Skąpo o co = braknie tego, trudno o to, ſchwer zu bekommen. Skąpo teraz o zboże. *Tr.*

SKAPTOWAĆ, *ob.* Kaptować. SKARAĆ, *ob.* Karać.

*SKARASKAĆ się kogo *rec. dok.*, zbyć się kogo, *odkaraskać się kogo, ſich einen vom Halſe ſchaffen, einen los werden. O gdybym się skarskał tego natręta. *Pot. Arg.* 626. Nie mógł on się skaraskać fatalnego kruka. *Pot. Syl.* 145.

SKARB, u, *m.*, [z *hebr.* karbon, *ob.* Karbona 2]; (*Boh.* krabice karbona; *Carn. et Vind.* skerb; *Croat.* szkérb, skerb; *Bosn.* skerb = *cura, diligentia*; *Ross.* скарбъ = sprzęty); skarb; (*Boh.* poklad, (*ob.* Pokład); *Slov.* pokładnice; *Sorab.* 1. pokwad, schocz; *Sorab.* 2. schaz; *Carn.* salòga, salega, (cf. załoga, cf. zakład); *Vind.* saklad, saklada, saloga, kiuzh, ſhaz, vkupspraunu blagu; *Croat.* kìuch, blago; *Hung.* kénts, kints; *Dal.* blago, (cf. błogo); *Bosn.* blago, hazna, azna; *Slav.* blàgo; *Rag.* blago, blagohranisctе, blagaoniza, blagohranna; *Turc.* hazna; *Ross.* сокровище (*Etym.* kryć), кладъ; *Eccl.* кладъ, или съкрокнще скрытое въ землю, газа, сокровищное хранило, газохранилище); ukryte drogie rzeczy, ein Schatz, verborgne Koſtbarkeiten. Gdy rzeczy znalezionych przeszłego właściciela dociec nie można, zowią się skarbem; na które powszechność krajowa ma najpierwsze prawo. *Gal. Cyw.* 3, 59. Skarb, pieniądze od nieznajomych ludzi i niewiadomych z dawnych czasów skryte. *Szczerb. Sax.* 411. Pospolicie powiadają, iż oracze na roli skarby znajdują. *Esop.* 64. Skarb nalazł. *Cn. Ad.* 1039. nagle się zbogacił. — §. Skarb, rzeczy drogie, które w skarbnicy chowają, der Schatz in der Schatzkammer. Skarb = skarbnica, miejsce, gdzie co drogiego chowają. *Cn. Th.* 1000. die Schatzkammer, der Schatz. Skarb Rzpltej, gdzie chowają co; skarb Rzpltej, to co chowają. *ib.* Nie było przedtym osobnego Rzpltej skarbu, ale królowie, posiadając znaczne dochody, sami o wszystkich potrzebach wiedzieli. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 337. Pospolity skarb Jan Łaski na sejmie w Piotrkowie założyć radził. *Modrz. Baz.* 483. Skarb kościelny, miejsce, skarbnica. *Cn. Th.* 1000. — §. Skarb, fiskus; der öffentliche Schatz, der Fiscus; *Ross.* казна, казначейство. Król wziął na skarb dobra jego, ale mu wyznaczył przyzwoitą pensyą. *N. Pam.* 4, 67; (cf. poginiecie, i domy wasze na rzecz pospolitą pobiorą. 1 *Leop. Dan.* 2, 5. skonfiskują). — §. *Transl. fig.* Rzecz droga, kosztowna, nieoszacowana, kosztowność, klejnot; Kleinod, Schatz, Koſtbarkeit. O jako się zdradzać dacie, Którzy błoto za skarb macie, Szkło za drogie kamienie. *Biel. S. M.* 81. Co się kolwiek skarbów na świecie znajduje, względem skarbów niebieskich cyfrą są. *Kulig. Her.* 261. Gdzie skarb, tam i serce. *Pot. Jow.* 2, 13. To skarb, to serca pociecha mojego. *Groch. W.* 331. Swój najmniejszy pokaz łaski, chcą iżby za nader drogi skarb przyjmowano. *Gorn. Dw.* 309. Skarb to jest rzadki, dobry, zdolny i przywiązany sługa. *Kras. Pod.* 2, 38. Jam skarbu dopadł, takiego człowieka. *Teat.* 10, 23. (nieoszacowany). Ten pan marszałek, to skarb, nie człowiek. *Teat.* 26. *b*, 28. *Past. Fid.* 333. SKARBEK, bka, *m.*, SKARBNIK, a, *m.*, 1) który skarby zbiera, chowa. *Włod.* ein Schätzeſammler; (*distng.* podskarbi). — 2) Skarbek, *cacodaemon*, zły duch, który według mniemania pospólstwa nad kruszcami i skarbami przełożony jest. *Włod.* der Schatzgeiſt, Schatzgott, *Pluto.* SKARBIĆ, -ił, -i, *cz. niedok.*, uskarbić *dok.*; (*Boh.* skrbiti se skąpić, skrbnost skąpość, skrbný skąpy; *Croat.* zkerbeti = staranie mieć); *Boh.* uskrbiti, uskaupiti; *Ross.* сокровищовать, сокровиществовать, Schätze ſammeln. Podskarbiowie, opuściwszy dobre szafowanie powierzonych pieniędzy, sami sobie i domom swym skar-

bią. *Sk. Dz.* 341. Nie powinny dzieci rodzicom skarbić, ale rodzice dzieciom. *Budn.* 2 *Cor.* 12, 17. Dla wasem zbierał, na was robiłem, dzieciście moje, wamem skarbił. *Sk. Kaz.* 531. Sobie skarbił minister z podatków, a na króla nienawiść zwalił. *Pot. Arg.* 588. Wolał raczej skarbić w rzeczach niebieskich, a niż na ziemi. *Birk. Dom.* 129. Nie skarbcie sobie tam, kędy złodzieje Wykopywają, i kradną pokłady, Gdzie skarb od mólów, i od rdzy niszczeje, Lecz w niebie, gdzie się nie trzeba bać zdrady. *Odym. Św. U* 2. Pan nie każe sobie skarbić tu, gdzie mól a rdza wszytko pogryzie; ale tam na górze, gdzie skarb wieczny a nigdy nieprzebrany jest. *Rej. Zw.* 48 *b.* — §. *Cum Accusat.* Skarbić co, zbierać co, etwas ſammeln. Srebro i złoto skarbią sobie drogie. *Kulig. Her.* 247. Skarbcie sobie skarby w niebie. *Sk. Dz.* 574. Biesiadami i ucztami przyjaźń sobie skarbić. *Pilch. Sall.* 123. (kaptować). Ta sama ręka, której ja przyjaźń skarbiłem, krzywdę mi uczyniła. *Boh. Kom.* 3, 209. Częstemi jałmużnami niebo sobie uskarbiła. *Nies.* 1, 20. SKARBICZEK, czku, *m., dem. Nom.* skarb; ein kleiner Schatz. Nie mam najmniejszego skarbiczku. *Teat.* 11, 67. SKARBIEC, bcu, *m.*, miejsce chowania skarbów; *Boh.* pokladnice; *Slov.* pokładnice, (cf. pokład, pokładnica); *Sorab.* 1. sehoczowna komora, schoczkomora; *Carn.* tarna; *Vind.* sakladna hranva, salogna kamra, sakladni vomar, salognu schranifhe, kafa, denarska hranva; *Dal.* tarna kuchya; *Hung.* taar haz; *Rag.* pjenezniza; *Eccl.* съкровищница, die Schatzkammer. Skarbiec, w którym się chowały ozdoby królewskie i niektóre Rzpltéj klejnoty, był na zamku Krakowskim. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 183. Skarbiec kościelny *Eccl.* ризница. Nieprzyjaciel zabierze skarby po skarbcach złożone. *Wad. Dan.* 198. Skarby niebieskie, które zachowuje bóg świętym w skarbcu wiecznéj chwały swojéj. *Kulig. Her.* 261. SKARBNICA, y, *ż.*, skarbiec, die Schatzkammer. (*Ross.* скарбница, кладовая склад, sklep składowy). Jest tam skarbnica cesarska, kędy przede drzwiami zawsze leżą wielkie wory pieniędzy. *Star. Dw.* 23. Eliazyb uczynił sobie skarbnicę niemałą. 3 *Leop.* 2 *Ezdr.* 13, 5. (pokładnicę. 1 *Leop.*). — §. Skrzynia do chowania kosztowności, der Schatzkaſten. Skarbnica w domu skarbu. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 10, 38. Na skarbnicę drogich klejnotów pełną, zawsze dybią złodzieje. *Petr. Pol.* 329. Rzucili się do skarbnicy, pieniędzy szukać. *Sk. Dz.* 1004. Skarbnica kościelna, der Gotteskaſten. *Sk. Dz.* 61. Karbony albo skarbnice gotowych zawsze pieniędzy w pierwszym kościele na ubogie. *Sk. Dz.* 29. — *Fig.* Cała darów boskich skarbnica stoi wam otworem. *Bals. Niedz.* 1, 132. SKARBNICZEK, czka, *m.*, staroświecki gatunek pojazdów, niby to wóz skarbny, eine altmodiſche Art von Wagen. Przyjechało się dawniéj na skarbniczku prostym; ale za każdym razem skarbniczek z miasta pieniądze przywoził. *Kras. Pod.* 2, 145. Skarbniczkiem czyli telegą przejeżdżających widziałem. *Mon.* 65, 60. Woli jego żona, Aby ją na sprężynach giętkich zawieszona Po balach, po asamblach karetą woziła, Niż gdyby do kościoła skarbniczkiem jeździła. *Węg. List.* 8. SKARBNICZKA, SKARBUSZKA, i, *ż.*, puszka do zbierania w niéj pieniędzy, karbonka, die Sparbüchſe. *Tr.* SKARBNIK, *ob.* Skarbek. SKARBNIKOSTWO, a, *n.*, urząd skarbnego, (cf. podskarbi), das Amt eines Schatzmeiſters. *Tr.* SKARBNY, SKARBOWY, a, e; (*Boh.* skrbny = skąpy; *Ross.* скарбовый sprzętowy); od skarbu, Schatz-; *Vind.* sakladni; *Ross.* сокровищный. Komora skarbna. 1 *Leop. Ezech.* 40, 45. Podskarbi ma kwitować pod swą pieczęcią skarbną. *Herb. Stat.* 63. Z skarbnemi wozy nie jeżdżą do nieba. *Rej. Wiz.* 105 *b. Suszyc. Pieśn.* 4 *b*, (*ob.* Skarbniczek). Pisarze skarbowi. *Vol. Leg.* 3, 429. SKARBNY, SKARBOWY *Subst.*, nad skarbem przełożony, (podskarbi), der Schatzverwahrer, Schatzmeiſter. Skarbny W. X. L. *Vol. Leg.* 3, 429. SKARBOKRADZTWO, a, *n.*, n. p. Jeśli co pospolitego wezmą, to skarbokradztwem nazywają. *Kucz. Kat.* 3, 162; *peculatus*, kradzież skarbu publicznego, Diebſtahl öffentlicher Gelder.

SKARBOWAĆ, *ob.* Karbować. SKARCIĆ, *ob.* Karcić

SKARGA, i, *ż.*, (*Etym.* kara), uskarżanie się, obwinienie, żałoba; die Klage, die Anklage; *Sorab.* 2. skarżba; *Boh.* žaloba; *Slov.* žałoba; *Carn.* toshba, (cf. tążyć); *Vind.* toshba, toshva, toshuvanje, toshenje, satoshenje, satoshba, natoshba, potoshba, potoshenje; *Croat.* tùsba, obtusenye, oszvàda, (*ob.* Obwadzić); *Dal.* ukor; *Slav.* osvadjenje, (cf. zwada); *Rag.* óbada, osvada, (cf. kargliv *litigiosus*); *Ross.* жалоба, жалобница, взыскъ; *Eccl.* рѣчь (*ob.* Rzecz), пореченіе, оглаголаніе. Zdadzą się correlativa nędza i skarga. *Birk. Sk. D* 4. Janusz książę Mazowiecki ojca xiędza Skargi, dlatego Skargą przezwał, iż się często przed nim uskarżał na krzywdy sobie uczynione, mówiąc mu: wszystko się skarżysz, miły Pawęski, moglibyśmy cię Skargą nazwać. *Birk. Sk. D* 4, *ob.* Skwierczek. SKARGOWY, a, e, od skargi, Klage-. Sądy starościne skargowemi zowią. *Herb. Stat.* 209.

SKARŁUPA, y, *ż.*; (cf. skorupa, skorłupa); łuska, szczeżuja, n. p. krokodylowa, *cataphractum. Cn. Th.* 1000. skóra czyli łuska wężów, żółwiów i tym podobnych. *Włod.*, harte Schuppe, z. B. eines Krokodils, einer Schlange ꝛc.; (cf. *Boh.* škralaup = kora na chlebie; *Ross.* скорлупа łuska orzechowa). Skarłupa smocza wężowa. *Cn. Th.* Skarłupa żółwia, żółwia skorupa. *ib.* ein Schildkrötendeckel.

SKARMIĆ, ZKARMIĆ co, *cz. dok.*, zjeść, strawić; *Ross.* скормить, скармливать, verzehren, aufeſſen. Nie miéj nikogo za konfidenta, póki korca soli z nim nie skarmisz. *Fredr. Ad.* 68. Rozmiotał w pole kawałce, Święte ciało, święte palce (ś. Stanisława), Chcąc, by to marnie strawiono, Przez psy, przez ptaki skarmiono; *ut voraretur. Pieśn. Kat.* 142. Myśliwcy ubogich nieboraków majętności psy skarmiają. *Kosz. Lor.* 134.

SKARPA, y, *ż.*, *fortific.*, pochyłość wału, z *Franc.* escarpe; die Abdachung, die Böſchung, płaszczyzna spadzista przedpiersienia i tarasu wałowego, zamykająca jednę stronę rowu fortecznego. *Jak. Art.* 3, 316. Przez równe pola, przez skarpy, przez doły Wciąż uciekają przed nieprzyjacioły. *Pot. Arg.* 64. — §. Tym się też utwierdzają mury, kiedy je na skarpę murują, t. j. coraz cieniéj od

fundamentu aż do samego wierzchu wywodząc. *Haur. Ek.* 7, (cf. *Germ.* ſcharf). — §. *Fig.* Liszki w głębokiéj grzebią jamy skarpie. *Pot. Pocz.* 425. (w dole, Grube). Zlęknie się, uciec trudno, skryć w tąż w onéj skarpie. *ib.* 151.

SKARPETA, SZKARPETA, y, *ż.*, SZKARPETKA, i, *ż.*, *dem.*, z *Włosk.*, krótkie zwierzchne pończochy, Fußſocke; *Boh.* škarpetle, (škarpál trzewiczysko); *Vind.* ſhkarpetel, stopalu, podzhreuliza, podnogaviza, kopiza, kauzhina, ſhok, ſhokje; *Croat.* skarpetula, skarpetlini, skerpétlin, kopichiza; *Bosn.* navlake (cf. nawlec), mestve, kalcine; *Slav.* návlacsi; *Ross.* карпетка, карпеточка, носки. Szkarpetki mu dają na nogi. *Star. Dw.* 25. Pończoch szkarpetek małych.... *Instr. cel. Lit. Vol. Leg.* 4, 359.

*SKARTABEL, *ob.* Schartabel. SKARTOWAĆ, *ob.* Kartować.

SKARŻYĆ, SKARŻYĆ się *niedok.*, uskarżać się na kogo, obwiniać kogo; klagen, anklagen, ſich beklagen über jemanden; *Boh.* žalowati; *Sorab.* 2. szkaržisch; *Sorab.* 1. wobskorżuyu szo; *Carn.* tôshem, toshûjem, (cf. *tążyć); *Vind.* toshit, toshiti, satoshit, natoshiti, potoshitiſe, ſe pertoshiti; *Croat.* tusiti, tûsim; *Slav.* túxiti; *Bosn.* tusgitise, potusgitise; *Dal.* oszvadujem, (*ob.* *Obwadzić); *Ross.* нажаловаться. Skarżyli się na nie przodkowie nasi, skarżymy się my, i którzy po nas nastaną, skarżyć się będą, jak dobre stare obyczaje zginęły. *Gorn. Sen.* 28. Król Zygmunt skarżył się na Lubczany *cesarzowi Maxymilianowi (u cesarza Maxymiliana). *Stryjk.* 709. Panu bogu ja téj krzywdy, mnie dziś uczynionéj, skarżę się, że mię niewinnego zabić chcecie. *Baz. Hst.* 28. SKARŻEWO, a, *n.*, Schöneck, miasto Pruskie w Pomeranii, w powiecie Stargardzkim. *Dykc. Geogr.* 3, 53. SKARŻESZÓW, a, *m.*, miasto w Sandomierskim. *Dykc. Geogr.* 3, 54. SKARŻYCIEL, a, *m.*, skarżący się na kogo, oskarżyciel, powód; *Slov.* žalobnjk; *Carn.* toshnik; *Vind.* toshnik, natoshnik, satoshnik, shaluvauz, plakavez; *Croat.* tusbénik, tusitel; *Ross.* жалобникъ, жалобщикъ, ищикъ, истецъ, der Kläger. SKARŻYCIELKA, i, *ż.*, die Klägerinn; *Vind.* toshniza, shaluvauka, plakaviza; *Ross.* жалобщица. Ty śmiesz być skarżycielką. *Przyb. Milt.* 300. SKARŻYCIELSKI, a, ie, od skarżyciela, Kläger-; *Ross.* исковый, истцовый, (cf. iściec). SKARŻYCIELCZYN, a, e, od skarżycielki, die Klägerinn betreffend.

SKARZYK, a, *m.*, tak bartnicy zowią wiąz woskowy abo pierwsze wiązanie pszczelne w ulu, *commosis. Mącz.*, wiąza, wąza, pierzga, ulicznik, *przedmieście, der Vorſtoß im Bienenſtocke.

SKĄSAĆ, *ob.* Kąsać. SKATOWAĆ, *ob.* Katować.

SKAWA, y, *ż.*, rzéka w Krakowskim, ein Fluß im Krakauiſchen; (cf. *Sorab.* 1. skawa skała). — §. Gończym psom dają miana od rzék, n. p. wisła, dunaj, raba, skawa, ein Name der Stäuberhunde. SKAWINA, y, *ż.*, miasto i rzéka w Krak. *Dykc. Geogr.* 3, 54. Stadt und Fluß im Krakauiſchen.

SKAWAŁKOWAĆ, *ob.* Kawałkować. SKAWĘCZEĆ, *ob.* Kawęczeć.

*SKAZ, u, *m.*; (*Carn.* skâsa *demonstratio*; *Vind.* skasa, skasanje - oświadczenie, okaz okaz; *Rag.* skâza, prîkazanje - reprezentacya); ukazanie, pokazanie; das Zeigen, Anzeigen. Skazu i gąbki godną popadł winę; *indicio linguage. Żebr. Ow.* 112. — §. Skaźń, skazanie, wyrok; der Ausſpruch, die Sentenz, das Urtheil. Urząd ma według statutu skaz przeciw takiemu uczynić, i żałobnikowi wypis skazania swego dać. *Stat. Lit.* 146. Jeśli kto za pozwem nie stanie, tedy urząd ma przeciw niemu skaz dla nieposłuszeństwa na upad uczynić. *ib.*, (*ob.* Wskaz).

SKAZA, y, *ż.*, §. 1) to, co kazi drugie, das Verderbniß, Sittenverderbniß. Dobrodziejstwo niecnotom uczynione jest skazą dla dobrych. *Nar. Hst.* 4, 77. — §. Skaza, uszczerbek, szkoda, zepsucie, stan skażony, nadwerężony; Nachtheil, Schaden, Verletzung, Verderbniß; *Boh.* skaz, n. p. w płatně, w sukně, zkáza; *Slov.* zkâza *perditio*; *Sorab.* 2. ſkas; *Sorab.* 1. pokaženo; *Carn.* skâsa *corruptio*; *Vind.* skasa, skasba, poguba; *Bosn.* sctetta, quar, pomankanje; *Ross.* плѣжина, (cf. pleśń); *Eccl.* тлѣнiе, тлѣ. Wzroku skaza, i w innych osobach wszystko mu na opak pokazuje. *Mon.* 64, 297. Sprawiedliwy po śmierci nie ogląda zatracenia abo skazy. 1 *Leop. Ps.* 48, 11. Woda morska jest słona, aby powietrza nie zarażała; bo niemasz nic, coby się przeciwiało skazie, jak sól. *Boter.* 11. Co czynię, nie czynię ku skazie xiędza Podlodowskiego, ale iżbyś W. K. M. skazy jakiéj w Rzpltéj nie uczuł. *Gorn. Dz.* 37. Śmierć moja zmyje skazę, którą oczerniłam tę familią. *Teat.* 4, 111. plamę, Flecken, Schandflecken. Nie chciałem, żeby to nierówne małżeństwo jakiéj skazy nie przyniosło. *Boh. Kom.* 4, 352. Plastrzyk na skazę przyłożyć. *Haur. Sk.* 402. na ranę, Wunde, Schaden, verletzte Stelle. Skaza na skórze garbowanéj, cienkie miejsce *Ross.* пашина, пашинка. — Skaza, skazitelność, ułomność; Verderbbarkeit, Verderblichkeit. Tak się ma powstanie z martwych: bywa siano w skazie, wstaje w nieskazie. *Budn.* 1. *Cor.* 15, 42. Musi skaza ta przyoblec nieskazienie, a śmiertelność ta przyoblec nieśmiertelność. *Budn.* 1 *Cor.* 15, 53. — Ty kochanych rodziców podobny obrazie, Któryś wszystek ich cnot zbiór dochował w nieskazie. *Zab.* 15, 105. nieskażenie, nieskazitelnie, nienaruszenie; unverletzt, unverſehrt. — §. 2) *Botan.* Skaza, ziele, lwi ogon, zioła blizko siebie będące zaraża i kazi. *Syr.* 1232. Löwenſchwanz, wilk zielny.

SKAZAĆ, *f.* skaże *cz. dok.*, skazuje *pr.*, Skazować, Skazywać *cont. frequ.*, (*Sorab.* 1. zkazuyu *indico*, zkazwaté *indicativus*; *Vind.* skasati, skashuvati, pokazati - okazać, oświadczyć, świadczyć; *Rag.* skâzati, skazivati *narrare*, *demonstrare*; *Ross.* сказать, сказывать; *Eccl.* сказати, сказовати - powiedzieć, wyrazić; każo, сказую *ostendo*); §. 1) palcem wytykać, pokazać, ukazać co niby palcem; *Croat.* izkazati, izkasujem, mit Fingern weiſen, zeigen. Patrzącemu ludowi palcem go skazałem. *Jabł. Tel.* 75. Cała wieś teraz mię palcem skazywać będzie. *Teat.* 8, 95. *et* 4. *b*, 123. Co żywo będzie palcem skazowało, Otoż téj się pani fochów chciało. *Wad. Dan.* 238. *et* 79. Skazujący palec, wtóry palec. *Mącz.* ró-

żen, der Zeigefinger, *ob.* Palec; (*Carn.* kasin, kasinz, sapavzhnek; *Rag.* kazaz; *Slav.* kaxipůt). Wenera, któréj żadna inna nie zrównywa W kunszcie zwodzenia, więcéj w twarzy nie skazywa, Tylko słodkie omdlenie. *Przyb. Luz.* 46. Potym wyrzekli a skazali pospolitym przykazaniem i wyrokiem, wszemu narodowi żydowskiemu.... 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 8. oznajmili, ogłosili; bekannt machen, kund thun. Skazać do kogo, obwieścić kogo, uwiadomić kogo o czym, zwłaszcza przez nadarzonego, nie przez umyślnego posłańca. *X. Kam.* einem wiſſen laſſen. Skazać do kogo po co, o co. — §. 2) Dekret skazać = skazać, dekret wydać, wyrok uczynić, wyroczyć; ein Decret fällen, den Ausſpruch, das Urtheil ſprechen, entſcheiden, (cf. *najdować). Jeśliby kogo o dekret pytano, a onby skazał taki, jakiby rozumiał, choćby nie był według prawa, żadnéj szkody ztąd nie odniesie. *Szczerb. Sax.* 73. Gdy kto dekret skaże, nie może od niego odstąpić, bez przyzwolenia onego, za którym skazał. *ib.* 75. Skazuję za kim, dekret wydaję po kim, osądzam kogo niewinnym czego. *Cn. Th.* 1001. für einen entſcheiden. Azaby nie skazano za mną, gdybym ja nie mając pisanego dowodu, wiele świadków za sobą postawił? *Hrbst. Art.* 54. Klaudyan o *zydziech skazał, i dał im wolność mieszkania w Rzymie. *Sk. Dz.* 40. Nie rozrzynajmy téj sukni utkanéj, Lecz cała niechaj będzie z nas jednego, Komu ją skaże los o nię miotany. *Odym. Św.* 2, *I i.* Skazuje przeciw komu, osądzam być winnym czego, potępiam dekretem; einen verdammen, verurtheilen; *Vind.* obſodit, perſodit, pogubit; *Ross.* осудить, осуждать, приговорить, приговаривать; (cf. *Eccl.* показнити ukarać na życiu). Nero Piotra na krzyż, a Pawła pod miecz skazał. *Sk. Żyw.* 457. Nie skazujcie, a nie będziecie skazowani. *Rej. Post. F f* 3. (nie potępiajcie). Dobra przedać tych, którzy są skazani, *proscriptio. Siem. Cyc.* W prawie jest opisano, do którego dnia skazywać i przedawać wolno. *ib.* 144; (*proscribere*). Życie jego wielką nagrodą otaxowane, a prawie skazane było. *ib.* 498. Skazanie abo dekret. *Herb. Stat.* 422. der Ausſpruch, der Richterſpruch, die Sentenz; *Boh.* oderčenj, (cf. odrzec). (*Vind.* skasanje, storjenje = świadczenie, dokazanie; *Ross.* сказаніе, сказываніе opowiadanie, tłumaczenie się z czego; сказка powieść, wyłuszczenie). Gdy kto skazaniu sądowemu dosyć nie uczyni.... *Sax. Porz.* 15. Mocą tego prawa, które mamy o skazaniu, dobra Roscyusza przedać można było. *Siem. Cyc.* 142; (*de proscriptione*). Ty w tymże skazaniu jesteś. *Żarn. Post.* 171 *b.* w tymże potępieniu, tejże kary godny.

1. SKAŹCA, y, *m.*, SKAZICIEL, a, *m.*, kaziciel, który co psuje, niszczyciel; der Verderber, Vernichter; *Boh.* kazyč; *Sorab.* 1. skaženc, zkaschenc, pokaženik; *Croat.* habitel; *Dal.* izopachitel, izstetnik; *Vind.* svratauz, skasnik, spazhuvauz; *Eccl.* истлитель, растлитель. Wy skazicielе cnoty. *Zab.* 14, 359. Pokój a próżnowanie, wielcy to są skaźce człowieka. *Gorn. Dw.* 368. Matyasza powiadali być wielkim skaźcą królestwa Węgierskiego, który jeno łupi poddane. *Gwagn.* 87. Naprawcę zakonu, mieli żydzi za skaźcę zakonu. *W. Post. W.* 285. Czytaj, w jakiej Katylina albo insze burzyce a skaźce pospolitej rzeczy, sławie zostawali. *Rej. Zw.* 38. Ktoby z naszych został skaźcą i przestępcą tego przymierza, tego my jako złoczyńcę karać będziemy. *Baz. Hst.* 340. Żydzi u nas żadnego nie robią rzemiosła; a przecie rzemieślnikom skaźcami są. *Petr. Pol.* 75. (szkodą). Prac naszych skaźca, niespokojny Achiles. *Otw. Ow.* 496. Atreowicz skaźca Troi. *ib.* 557. (burzyciel). Król ów mężny skaźca Daryuszów. *Papr. Tr.* 2 *b.* *Skajsce swego narodu. *Petr. Hor. C* 4.

2. *SKAŹCA, y, *m*, SKAZICIEL, a, *m.*, który skazuje, pokazuje co; der Weiſer, Zeiger, Anzeiger. (*Slov.* ukazatel, ukazowatel index zegarowy; *Sorab.* 1. zkazwawz *indicativus*; *Carn.* kasin, kazinz = palec skazujący, rożen; *Croat.* kazitel; *Dal.* kazalacz *monstrator*; (*Croat.* kazilo, kazalo, kazëcz, czegar; *Dal.* kazalo = index u zegara; *Rag.* skâzalaz, powjêdalaz = opowiadacz; kâzala, skâzala; *Bosn.* kazallo = index); *Ross.* указатель, (сказыватель opowiadacz, сказочникъ bajarz; *Eccl.* съказатель wykładacz). Karał tych srogo, co zbiór swój kryli; skaźcom zaś za pracą Naznaczył pewną nagrodę i płacą. *Chrośc. Fars.* 219. (donosicielom, wydawaczom). Zbójcy, siepacze, oprawcy, skaźcowie, Wszędzie nos wrażą, by się nie skrył który. *Chrośc. Fars.* 235.

SKAZIĆ, 1. SKAŻENIE, *ob.* Kazić. 2. SKAŻENIE = skazitelność, podleganie skażeniu czyli zepsuciu, die Verderblichkeit. Skazitelne to ciało musi przyoblec nieskażenie. *W. Post. Mn.* 7. Sieje się, mówi apostoł, w skażeniu, powstanie w nieskażeniu. *Kucz. Kat.* 256. SKAZICIEL, *ob.* Skaźca. SKAZICIELKA, i, *ż.*, która co skazi, zepsuje, die Verderberinn; *Boh.* kazyčka; *Sorab.* 1. pakaženicza. Spiewaczki, swywolne niewiasty, skazicielki dobrych obyczajów. *Sk. Dz.* 313. SKAZISTY, SKAZITELNY, SKAŻNY, a, e, skazie podległy; verderbbar, dem Verderbniß ausgeſetzt, verletzbar; *Boh.* porušitedlný, (cf. poruszyć), *Vind.* skasiten, svratliu = zgubny, (strohliu, segnitliu); *Croat.* hablyiu; *Ross.* тлѣнный, бренный, вредимый, врожденный, ничтожный, гибемый, скорогибельный, истлѣнный, скудельный; *Eccl.* истлѣненъ, разтлѣнный. Niechaj się skazitelna materya rozsypuje w proch. *Psalmod.* 101. Musi to skaziste ciało przyoblec nieskazitelność, a to śmiertelne nieśmiertelność. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 15, 53. Ciało umiera, dusza jest nieskazitelna. *Karnk. Kat.* 86. Nieskaźna jego cnota. *Przyb. Ab.* 21. Wina te w nieskaźnych kryształowych czarach się pełniły. *Przyb. Luz.* 292. Ciało Chrystusowe nieśmiertelne, nieskazitelne, *impassibile*, to jest, cierpieć nic nie może. *Birk. Gł. Kon.* 57. Pan bóg urodził nas ku dziedzictwu nieskazistemu. 1 *Leop.* 1 *Petr.* 1, 4. Nieskażone jest to królestwo, zginąć nie może, ani być zepsowane. *Wisn.* 448. — §. Skazisty, skażony, naruszony; verletzt, verderbt. Mówisz, żeś jest w słowach czysty, Żeś przed obliczem boskim nieskazisty. *Chrośc. Job.* 42. Nieskazitelny, od wszech zbrodni czysty Nie dba o puklerz ni pocisk kończysty; *integer vitae. Hor.* 1, 104. Skazista czyli skażona rzecz; *Carn.* skasba, *ob.* Skaza. SKAZITELNOŚĆ, ści, *ż.*, SKAŻONOŚĆ, ści, *ż.*, podległość skazie, zepsu-

ciu; die Verderbbarkeit, Verleţbarkeit; *Vind.* strohlivost, segnitlivost, skashenost, svratanost, (skasitnost, zgubność); *Ross.* ничтожность, тлѣнность, перемѣняемость, вредимость, бренность. Skazitelność jest rozsypanie się rzeczy na części, z których się składa, jak ciała i drzewa zgniłe w proch się obracają. *Boh. Dyab.* 244. Stworzonych rzeczy skazitelność. *Psalmod.* 77. Czasie! rzeczy pochłońco, i brzydka dawności, Wy prowadzicie wszystko do skazitelności. *Żebr. Ow.* 382. Czeka nas nieskażoność i nieśmiertelność. *W. Post. W.* 5, 334. Przejdziemy z skażoności do nieskażenia. *W. Post. W.* 323. Wnet na żywego Będziesz z uciechą oczu twych patrzyła, W dziwnéj ozdobie ciała i jasności Niepodległego już skazitelności. *Odym. Św.* 2 *L l* 2 *b.* — §. Skaza, zepsucie, Verderbniß. Sławny był ten mąż dla nieskazitelności obyczajów. *Zab.* 14, 7. Unverdorbenheit. Stanisław strofuje Bolesława, aby obyczajów i skazitelności tak sprosnéj poniechał. *Krom.* 106. Trwając w dobrym uczynku szukają chwały, i czci i nieskazitelności. 3 *Leop. Rom.* 2, 7. (*nieskazytelności. 1 *Leop.*).

SKAŹŃ, i, *ż.*, wyrok, dekret, skazanie, skaz, *ortel; *Bosn.* ossuda; (*Eccl.* показнити skazać na śmierć), das Decret, der Ausſpruch, Richterſpruch, das Urtheil. Mówił mu, aby się o swoję osobę nie bał; skaźń żadna nań nie wyjdzie, aby tylko dał o sobie sprawę. *Sk. Dz.* 1135. Sentencyi i skaźni bożéj nie chcą dosyć uczynić. *W. Post. W.* 270. Oskarżony, kiedy się zaprzy, a podług skaźni przysięże, to wolen. *Gorn. Wł. L b.* Skaźni na winnych czynił, i karać ich kazał. *Sk. Dz.* 311. Każdy przed obliczem pańskim stanąć, a ze wszystkich słów liczbę czynić, a potym skaźń sędziego odnieść musi. *Kucz. Kat.* 149. (zdanie sędziego. *edit. rec.*).

SKAŻONY, *ob.* Kazić. SKAŻONOŚĆ, *ob.* Skazitelność.

SKAZÓWKA, i, *ż.*, SKAZYCIEL, a, *m.*, (*ob.* Skaźca), index; *Boh.* nawěštj; *Sorab.* 1. pokazwaczk; *Bosn.* kazallo, skazallo; *Rag.* kâzalo, skâzalo; *Croat.* kazilo, kazalo, kazëcz, czegar, (cf. zegar); *Dal.* kazalo; *Ross.* указка, der Weiſer, der Zeiger. Cień skazówki na kompasie. *Hub. Wst.* 24. Obrót zegarkowych skazówek czyli indexów. *Ustrz. Alg.* 109. Skazyciel zegarkowy. *Bais. Niedz.* 1. 356. Skazówka godzinna i minutna. *Jak. Mat.* 1, 62. *Rog. Dos.* 2, 9. — *Fig.* Konarski przewodniczą skazówką był poprawy rządu. *Zab.* 7, 190. przewodnik, Wegweiſer. SKAZUJĘ, *ob.* Skazać.

SKĘPCA, SKĘPIĆ, SKĘPSTWO, *ob.* Skąpca, Skąpić, Skąpstwo.

— SKI, — CKI; terminacya zwyczajna Polskich przezwisk szlacheckich; wyraża niby, że to pan tych dóbr, od których kto przezwany, czyli Niemieckie: Herr von.... Szlachta od miast, wiosek, zamków nazwana; do tychże sylabę - *ski* albo - *cki* przydawszy, n. p. do słówka *Koniecpole* przyłożywszy - *ski*, będzie *Koniecpolski*; a tak co się miało mówić *per Substantiva* pan Koniecpola, mówi się *per Substantivum et Adjectivum* pan Koniecpolski. *Chmiel.* 1, 378. Dobrze rzemieślnikowi mieć przezwisko na - wic, nie na - ski; szlachecka to. *Jeż. Ek. D.* Da wnet tysiąc, da i dwa, byle mu - ski dano. A k temu miłościwym panem nazywano. *Papr. Gn. praef.* Nie tak ci mnie zowią; nie Janajże mi, nie Piotraj mi; bom ja - ski abo - cki; jegomość; pan starosta. *Cn. Ad.* 664. Nie każdy szlachcic, co się na - ski kończy. *Bies. C* 1. — *Observ.* W Polszcze przydomki na różne się kończą terminacye, przezwiska zaś pospolicie na - ski; w Litwie przeciwnie przezwiska różne mają terminacye, a zaś przydomki wszystkie na - ski, n. p. Pociej korzeniowski, Tyszkiewicz łohojski, Wojna jasieniecki; co znaczy dóbr tych pana. *Jabł. Her.*

SKIBA, y, *ż.* SKIBKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* skywa, skywka; *Slov.* skywka *bucella*; *Sorab.* 2. szkiba, szkibka, cf. *Germ.* Scheibe; (*Eccl.* скибы, груди, кучи); (*Isl.* skyfa; *Svec.* skifwa - w talarki pokrajać); — §. 1) skiba, cienko pokrajany zraz, n. p. chleba, eine Brotſcheibe, eine Scheibe von einem Brote. (*Angl.* shive). Daj mu, aby skibkę chleba. *Bal. Sen.* 65. Job nie jadł skiby chleba sam, żeby jéj z nim sierota jeść nie miała. *Żarn. Post.* 129 *b.* Przynieś mi skibę chleba w ręce twéj. *Budn.* 1 *Reg.* 17, 12. Przyjdź a jedz chléb, i rozmocz skibkę twoję w occie. 1 *Leop. Rut.* 2, 14. Niech ziem skibkę chleba. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 2, 36. — §. 2) Skiby z obudwu stron brózdy; *Bosn.* gliha; *Croat.* odrédek, szlog (cf. złożyć), liha, gliha, der Furchenrain, die Erdfurche, der Remel, der Balken, die zu beyden Seiten der Furche aufgehäufte Erde. Pług rysuje w ziemi brózdy, i skiby odwala. *Dmoch. Il.* 2, 30. Oracze dobrzy skiby abo bryły wielkie zwykli młotami rozbijać. *Cresc.* 89. *SKIBOKRAJNY n. p. pług. *Nar. Dz.* 1, 120; *SKIBOWALNY n. p. pług. *Nar. Dz.* 2, 159, der furchenſchneidende Pflug. Lemiesze skibowalne. *Żebr. Ow.* 120; *vertentia glebas aratra.*

*SKIDAĆ, *cz. niedok.*; *Rag.* skidati, skinuti *avellere*; *Bosn.* skidati *lacerare*, skinnuti *auferre*; *Ross.* скинуть (cf. skinąć, kinąć), скидать; zrzucać, zmiatać; herab werfen, abwerfen, *pr. et tr.* Traktat się zatym rozerwie i skida. *Chrośc. Fars.* 395. I na cóż się to Hipolicie przyda. Z Dyaną włoczyć, aż się młodość skida? *Chrośc. Ow.* 46. (aż ta upłynie). — §. Samymby siebie trzeba się użalić, Nim się wiek wiecznéj niepamięci skida. *Pot. Syl.* 241. nim się ten narzuci, nim spadnie, napadnie na was; ehe er einbricht, über euch herfällt, ſich über euch herwirft.

*SKIEŁA, y, *ż.*, [cf. *Ross.* скея loch lub kleć na rybę 2]; n. p. Gdzie kora drzewa przytykana, tam powinna być ona na skiełę rznięta. *Gaz. Nar.* 1, 374.?

SKIELET, u, *m.*; *Boh.* kostliwec; *Carn.* rebernek, rebrenëza, rebrenek, (cf. żebro); *Vind.* reborouje, hrod, hrodje; *Rag.* samokòst, okostniza; *Croat.* szamokoszt; *Ross.* костякъ, оставъ, *ob.* Kościotrup.

ŚKIEŁKO, SZKIEŁKO, a, *n.*, *dem. Nom.* śkło; *Ross.* стекольцо, стеклышко; n. p. Szkiełka do zegarków. *Torz.* 125. Uhrgläſer. Śkiełko, nie wielkie śklane narzędzie do patrzania przez nie, lornetka, perspektywka; ein kleines Glas zum Durchſehen, ein Lorgnettchen. Śkiełka w przeziernikach na kształt soczewicy, zowią soczewkami. *Hub. Wst.* 242. Nie mogłem dobrać szkiełka do mojéj perspektywy. *Mon.* 64, 58. Mając wzrok dobry, ani zaży-

wam szkiełka, które przyczynia, ani tego co zmniejsza. *Kras. Pod.* 2, 157. *N. Pam.* 13, 121. — *Allegor.* Znam co szkło, a co szkiełka, Za moich czasów były światła, nie światełka. *Kras. List.* 124. — §. Kawałek śkła, ein Stückchen Glas. *Tr.* ŚKIELNY, *ob.* Śklany, Śkłorodny.

SKIEŁZNĄĆ się, *ob.* Kiełzać się. SKIEŁZEM *adverb.*, krzywo, *oblique. Czart. Mskr.*, ſchief, cf. ukosem.

SKIEROWAĆ, *ob.* Kierować.

SKIK! [*interj.* hyc, huſch 2], smyk, furt; fort, weg. Jedzą piją i skaczą, A w punkcie skik do piekła! *Brud. Ost. C* 10, cf. skok, skoknąć.

SKIN, u, *m.*, skinienie, der Wink, das Winken. Cud na skin boskiéj potęgi się stanie. *Przyb. Milt.* 218. Stały czartów gminy, Zważając na strasznego komendanta skiny. *ib.* 25. *et* 95. SKINĄĆ, *ob.* Kinać.

SKIPIEĆ, *ob.* Kipieć. ŚKLĄCY się, *ob.* Lśnić się.

SKŁAD, u, *m.*; *Boh.* sklad; *Carn.* skláda; *Ross.* складъ; składanie, złożenie, złączenie, spojenie; *Vind.* sloshba, sloshenje, perkladenje, pergodenje, pergoditje; *Bosn.* slogga, slosgenje, naloga; *Croat.* nalog, (cf. nałog); *Dal.* szasstavlyenye, (cf. zastawić); *Ross.* сложность; *Eccl.* съставъ, составецъ: §. 1) das Zuſammenlegen, Zuſammenſtellen, Zuſammenfügen; *(Rag.* skład, skladnos *concordia*, zgoda, zgodność; *Carn.* skład = fugowanie; *Vind.* skład popirja = ryza papieru; sklad, poklad = piętro; *Croat.* zkladnyi = kętnary, legary; *Eccl.* складение gromada, kupa). — Ciała, mające pewny i stateczny skład wewnętrzny, organizacyą, nazywamy organiczne. *Bot. Nar.* 1. — Skład ciała, twarzy = figura, kształt; die ganze Zuſammenſtellung, Figur, Geſtalt, der Bau, Riß. W seraju staranie jest osobliwe, ażeby młodź trzymać grzeczną dobrego składu. *Kłok. Turk.* 53. Piękną jest, i skład twarzy tak u niéj szczęśliwy. Że kto ją zna, jéj obraz nosi w sercu żywy. *Szym. Ś. W.* 46. eine glückliche Geſichtsbildung. — Mieć z kim skład = nakładać z kim, mieć z nim społeczność, społeczeństwo; Gemeinſchaft mit einem haben, (cf. Gelage). Mieli go za człowieka, który ze złymi skład i towarzystwo trzymał. *W. Post. W.* 285. Nie miejże z nim żadnego składu, aby się wstydał. *Leop. Tess.* 3, 14. Tak żebyśmy też właśnie i my czynić mieli, Nigdy z podejrzanymi składów nie dzierżeli. *Papr. Kol. D* 2 *b.* Żadnego składu z białemi głowami miewać nie chcieli. *Kosz. Lor.* 67 *b.* By się syn twój nie ku ledajakiéj białéj głowie wdawał, a nie z każdą niewiastą towarzystwa a składu miał. *Glicz. Wych. B* 1 *b.* Jeśliś chrześcianin, miéj skład z chrześciany. *Papr. Kol. D* 2 *b.* Gdzie rozum z cnotą, dobry skład. *Rys. Ad.* 15. — *Similiter:* Z ustanowieniem rządu śpieszyć potrzeba, póki pomyślny skład okoliczności dozwala. *Gaz. Nar.* 1, 15. zlewek, spływ, zbieg, Zuſammenfluß der Umſtände. — Skład jakiego dzieła, wierszów = kompozycya, spisanie; *Ross.* составъ, die Compoſition, Verfertigung, Zuſammenſtellung. Niemasz biesiady, ani ślubnego obiadu, Kedyby nie spiewano pieśni twego składu. *Zimor. Siel.* 159. Proste te składy, wierszem związane Śle-ć pouſale, ony generale. *Zab.* 11, 181. Pieśni pierwszéj skład pierwszy. *P. Kchan. Orl.* 1, 1. strofa pierwsza, Strophe. — §. Po składu, po składzie = składnie, rymownie; in Reimen, gereimt. Insza pisać po składzie, insza wiersz. *Pot. Jow.* 2, 15. — Skład gramatyczny, *ob.* Składnia, konstrukcya. — §. Skład apostolski, *ob.* Społek apostolski, *symbolum apostolicum*, das Apoſtoliſche Glaubensbekenntniß; *Slov.* znēsēnj apostolsko; *Sorab.* 1. zkwadwano. Pierwéj niżeli się rozeszli apostołowie, 12 członków wiary chrześciańskiej wydali, a wyznanie to, z wielu części złożone, którą każdy apostoł przydawał, zowią składem apostolskim; inaczéj Wierzę w boga, od pierwszych słów. *Karnk. Kat.* 9. Mówił głośno skład apostolski: wierzę w boga etc. *Nar. Hst.* 6. 342. *Zach. Kaz.* 1, 60. *Kat. Gd.* 52. — §. Skład, składka, składanie się na co, składane pieniądze na co; das Zuſammenſchießen, Zuſammenlegen, der Zuſammenſchuß, zuſammen geſchoſſene Gelder. Jeśliby zmarły był niedostateczny, Tedy na pogrzeb z prośby bywa skład społeczny. *Paszk. Dz.* 93. Skład miłości, z którego nic na podpijanie, ale na pokarm ubogich wydają. *Sk. Dz.* 29, (cf. góra miłosierdzia, *mons pietatis*). *Glicz. Wych. F* 1. może zakład, die Wette. — §. 2) Skład, *aut potius* zkład, pokład; das Niederlegen, Deponiren. Kontrakt depozytu abo składu, ma za cel rzecz ruchomą, która się powierza straży cudzéj bez użytku tejże. *Ostr. Pr. Cyw.* 250. — §. Skład, miejsce, gdzie co składają; die Niederlage, der Ort, wo etwas nieder gelegt wird. Składy, gdzie się zachowują potrzeby artyleryczne, szańcowe etc. *Łesk.* 286. Składy papierów prawnych. *Kras. Pod.* 2, 208. — Skład towarów, rzeczy magazynowych, magazyn, *Boh.* zbożnice, (cf. zboże); *Carn.* saloshnishe, saloshniza (cf. załoga), blagahranishe, tersina, (cf. targ); *Vind.* dolpoklad, dolpokladishe, dollloshishe, saloshishe, saloshniza, syrazhishe, hranishe, (cf. chronić); *Rag.* póhrana, shraniza, spremma, sprommiza; *Ross.* кладовая, кладовый амбаръ, полагалище, хранилище, скарбница, (cf. skarbnica). W Syryi nad golfem znajdują się wielkie składy kupieckie. *Boter.* 204. — Skład kupi, składne miasto; der Stapel, die Stapelgerechtigkeit, der Stapelplatz, Stapelort. Niektórym miastom naszym były od dawnych królów nadane przywileje. Kupcy nie mogli tylko w przywilejach wyrażonemi drogami jeździć, a na tych składach towary swoje składać, i mieszczanom tylko przedawać. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 216. W średnich wiekach dawano miastom przywileje na składy, *emporia*, Niederlagen; nikt nie mógł z naznaczonym rodzajem towarów te miasta minąć, i musiał kilka dni bawić podług danego rozkazu w przywileju, a towary swoje wystawić przedaży. *Czack. Pr.* 328. Przywiléj na skład miastu Lublinowi. *Herb. Stat.* 328; Krakowowi. *ib.* 322; Wrocławowi. *Stryjk.* 708. Wrocławianie uprosili byli sobie skład wolny u króla, z wielką szkodą naszą i Niemców, którymby było nie wolno daléj po towary z obu stron jeżdżać, jedno do Wrocławia na skład. Było tego zamknienia cztery lata, gdzie już Wrocławianom było bardzo teszno bez Polskich towarów, a Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec kupie swoje jak chcieli. *Biel. Św.*

269. — §. 3) Skład, składanie się, obrót ciała, zapęd; die Wendung des Körpers, der Anlauf beym Kämpfen. Orzeł na pewne obłowy Już śmiałym składem uderzyć gotowy. *Suszyc. Pieśn.* 3 *J* 2. SKŁADAĆ, *ob.* Złożyć. SKŁADACZ, a, *m.*; *Boh.* składač, składatel; *Slov.* składatel; *Rag.* skladitegl; *Carn.* sokup; *Vind.* skladavez, saslagavez, vkupsloshnik; *Eccl.* сложитель, составитель; (*Ross.* кладчикъ co drzewa lub cegły układa); złożyciel, składający co, der Zusammenleger, Zusammensteller; składacz w drukarni, który litery składa, z *Niem.* zecer, zyeer, der Setzer in der Druckerey. *Tr.*, *Ross.* наборщикъ, cf. nabrać. — §. Składacz, który co w naukach sam składa, autor, pisarz, *Sorab.* 1. zpotžjčeř; (*Rag.* skladnik = rymotworca); *Ross.* слагатель, писатель, der Verfasser, der Autor, Schriftsteller. *Mącz.* Żywot ś. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Sk. Żyw.* 1, 184. *Wys. Aloj.* 3. Składacz historyi. *Radz.* 2 *Mach.* 2, 31. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 2, 29. Iż równą sobie każdy pojąć ma, radzi też to jeden składacz, na imię Quidius. *Glicz. Wych. Q* 2. To pisał sługa dyabelski Focius, składacz matactwa, nowy Symon. *Sk. Dz.* 829. Czemu wyschła zazdrości zowiesz próżne lata Składaczów wierszopisów, jakby to utrata! *Ryb. Gesl. B* 3. Ty Febe z Westą, i ty Jupiter, i które składaczowi pomienić się zejdzie; *quosque alios vati fas appellare. Żebr. Ow.* 401. — §. Składacz, składający się na co, do składki należący; *Ross.* складчикъ, der mit zusammen schießt, der Theilnehmer. *Cn. Th.* 1002. — §. Składacz, raczéj zkładacz, który z siebie zkłada; *Vind.* dolpoloshnik, der Ableger, Niederleger. — *W rodz. żeńsk.* *SKŁADACZKA, złożycielka; *Slov.* składatelkina, składatelka; *Rag.* skladitegliza. SKŁADACZOWY, a, e, od pisarza, autorowy; Autors-, Verfassers-. Nie mogę wyrozumieć mniemania składaczowego; *mentem autoris. Mącz.* SKŁADALNY, a, e, składzisty, złożysty. *Cn. Th.* 1003, *plicatilis*, zusammenlegbar. *Cn. Th.* 1003. SKŁADANY, złożony, *ob.* Złożyć. SKŁADKA, SKŁADANKA, i, *ż.*, składanie się na co, składanie pieniędzy, i to, co składano lub złożono; *Sorab.* 1. zkwadwano; *Slov.* snůška (cf. znieść), zbjrka, (cf. zbiór); *Boh.* snůška; (*Boh.* skladanka, skladanice, skladanička = kołacz składany); *Vind.* vloshba, noterpoloshba; *Ross.* складчина, складка, сметная, das Zusammenschießen, Zusammenlegen, zusammen geschossenes Geld. Składanki cechowe nie gdzie indziéj mają być oddawane, jedno do skrzynki magistratowéj. *Dub.* 206. *et* 201. Rzemieślnikom klucze od ich przywilejów i składanek poodbierano. *Weryf. pr.* Dla utrzymania wojska składka powszechna jest koniecznie potrzebna. *Gaz. Nar.* 1, 277. Ubogich ludzi do niepotrzebnych składanek i kosztów przywodzą *Vol. Leg.* 5, 754. — §. *Aliter:* O jednym prawić starcu myślę wierszów składką. *Zab.* 15, 199. składem wierszów, małą kompozycyjką, kleine Composition. — §. *Aliter:* Niech odtąd będzie daremna na naturę składka, Wstyd wspomnieć, że część winy przypisują sercu. *Zab.* 8, 267. zwalenie, składanie winy; das Abwälzen der Schuld, das Ablehnen. SKŁADKOWY, a, e, od składki, Zusammenschuß-, Collecten-; *Ross.* складочный. SKŁADNIA, i, *ż.*, sztuka składania; *Carn.* skupskladanje, die Zusammensetzungskunst. — *Grammat.* Układ czyli zjednoczenie części mowy, zowie się składnią, konstrukcyą, syntax. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 167. *et* 3, 40, *Slov.* slowspogeni, slowspoyugičnost, spowspogenost; *Vind.* befedesloshnost. — *Math.* Składnia równań, sposób rozwiązania zrównań za pomocą linij prostych lub krzywych, *constructio aequationum. Sniad. Alg.* 2, 158. SKŁADNOŚĆ, ści, *ż.*; *Carn.* skladnost, shloshnost *concordia*; *Vind.* floshnost, perkladnost, perstoinost, perrozhnost, edintlivost, sdrushlivost, sedinlivost; *Croat.* szlosznozt; *Bosn.* skladnóst, pogojaj, mir; *Rag.* skladnos, skladnomjèrje, skladnorèdje, urednos; *Ross.* складность, согласность, согласие, (несладица bezsens, nieład, сложность obrachunek); *Eccl.* благосочленение, благоключимство; spoistość, harmonia wzajemna pojedynczych części, proporcya, symetrya, pomierność całego ułożenia, układność; schicklicher Zusammenhang und Harmonie der einzelnen Theile unter einander, Uebereinstimmung, Gleichförmigkeit, gehöriges Verhältniß. Związku Jezuickiego składności dziwiły się wszystkie narody. *Gaz. Nar.* 1, 196. Składność rytmów lepiej rzeczy wpaja w pamięć. *Kras. Dos.* 134, (cf. kadencya). Ach, jak ona piękna, jak przyjemna, co za ułożenie, jaka składność. *Teat.* 34. *c*, 25, cf. kibitność, sudanność. SKŁADNY, a, e, SKŁADNIE *adv.*, §. 1. dobrze ułożony, zręcznie spojony, pomiernie połączony; *Sorab.* 1. zwožne; *Vind.* floshen, perloshen, perkladen, perstoin, perrozhen, edinitliu, sedinliu; *Rag.* skladni, skladnoredni; *Bosn.* skladni; *Slav.* sloxan; *Ross.* складный, складно, согласный, согласно, составный, сводимый, (cf. zwieść); *Eccl.* сложный, добросложный, благосложный, благосоставный, благостройный, благоключимъ, zusammen passend, wohl zusammen klappend, übereinstimmend, harmonisch, symmetrisch, geschickt. Talijka składna, minka fartyczna, czaruje człowieka. *Teat.* 21, 110. (kibitna, sudanna). Człowiek głupi, nieskładny. *ib.* 12, 27. niezgrabny, ungeschickt, tölpelhaft. Dziewczyna i ładna i składna. *Teat.* 34. *c*, 38. zręczna, udatna; geschickt, niedlich. Wdzięczna, miła, hoża, składna, luba wszystkim dzieweczka. *Teat.* 55, 76. Nieskładne wiejskie tańce; *incompositi motus. Otw. Wirg.* 389. Nieskładnie w poskoku padnie, Związane mając nogi pętliskiem. *Zab.* 11, 265. *Zabł.* Jak uskakuje każdy, jak się składnie chroni. *Hor. Sat.* 253. Między cnotami zupełna panuje zgoda; niektóre atoli z nich osobom niektórym składniéj przypadają. *Pilch. Sen. łask.* 19. Zrobiłem pieśni, i to dość składnie, Lecz nie pamiętam piękniejszéj nad nie. *Chod. Gesn.* 115. (dość gładko, zręcznie, szczęśliwie). Wiersz twardy i nieskładny, szedł mu jak z kamienia. *Hor. Sat.* 141. niezgrabny, ciężki, niesmaczny, unbehölfen. Składny wiersz, rymowny, ein sich reimender Vers. Wiersz nieskładny. *Min. Fars.* 24. Składnie, do składu, rymownie, rymem. *Cn. Th.* 965. gereimt. — Trudne, bezdrożne, nieskładne drogi. *Bardz. Trag.* 164. nieprzetarte, nietorowane, ungebahnte Wege. — §. Składny, składalny, składzisty. *plicatilis*, zusammenlegbar. *Cn. Th.* 1003. — §. 2) Składny = składany,

złożony, spojony, zuſammen geſetzt. Jednostajne te słupy wyższe są nad owe słupy składne. *Star. Dw.* 6. Części składne w każdéj rzeczy są te, które inszych nie składają, a z pierwszych nieskładnych są złożone. *Cresc.* 55. — *Math.* Reguła trzech prosta i nieskładna; *regula trium directa simplex. Jak. Mat.* 1, 153. — §. 3°) Składny *active* = składający, zuſammenſetzend, componirend. Udawał się do muzyki składnéj, a pieśni piękne z wierszami i spiewaniem składał. *Sk. Żyw.* 2, 244. er legte ſich aufs Componiren. — §. Składny, SKŁADOWY, *vel potius* zkładny, zkładowy, od zkładu, złożenia towarów gdzie, Niederlags-; *Boh.* skladnj. Składne *Subst.*, płat od zkładu, Niederlagsgeld, Lagergeld. Czopowe płacą od piwa, składne od wina. *Vol. Leg.* 3, 316. Od komagi albo pipy win tych składnego po zł. 8. *Vol. Leg.* 3, 564. Składowe przywileje różnym miastom dawane. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 216; *Vind.* ladjaliſhna, brodiſhna, praviza; Stapelprivilegien. Składowy, ego, *m.*, *Subst.*, dozorca składu, magazynowy; *Eccl.* житохранитель, der Magaſinier. *SKŁADYWAĆ, *ob.* Złożyć. SKŁADZISTY, *ob.* Składalny.

SKŁAMAĆ, *ob.* Kłamać. SKLAMROWAĆ, *ob.* Klamrować.

ŚKLANECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* śklanka, śklenica; *Boh.* sklanečka, sklenička; *Ross.* скляночка, стклянночка, ein kleines Gläschen, Bierglöschen. Śklaneczka od ratafii. *Teat.* 28. *b*, 96. Podawano nam po małéj śklaneczce piwa lekkiego. *Zab.* 3, 109. — (SKŁANIAĆ, *ob.* Skłonić). — ŚKLANKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* śklenica, ein Glas, Waſſerglas, Bierglas, Trinkglas; *Carn.* glash, glashk; *Vind.* pitni glash, smulg; *Slav.* kupica, (cf. kufa, kubek); *Croat.* kupicza; *Ross.* склянка, стклянка. Śklanka wody. *Teat.* 22, 23. ein Glas Waſſer. Śklanki Weneckie. *Spicz.* 113. *Szklanka od piwa. *Boh. Pr.* 2, 257. ein Bierglas. *Szklanka piwa, ein Glas Bier. Człowiek pracą bawiący się, nawet przy śklance mówi o swéj robocie. *Zab.* 3, 240, (cf. przy kieliszku). *Saepissime voces hae* śklanka, śklenica *subaudiuntur sub adjectivo* pełna; n. p. Kto pije, czapki rusza, a pijąc powstaje, Dwiema ma być karany pełnemi. *Dwor. F* 2. (*ob.* Pełny). ŚKLANOWSKI, a, ie, n. p. Śklanowska woda; od wsi Śkło. *Comp. Med.* 380. Śklana woda. *Syxt. Szkł.* 3. *et* 208. Sklver-Waſſer. ŚKLANY, a, e, od śkła, ze śkła; gläſern, Glas-; *Boh.* sklenny, skleněný; *Sorab.* 1. žklenczžané, schlenczžany, schklenczžany; *Sorab.* 2. glažani; *Carn.* glashovnat; *Vind.* glashen, steklonu, glashoun, glashov, steklen; *Rag.* zkleni; *Bosn.* zakleni, stakleni, skleni, çkleni, çaklen; *Croat.* sztèklen; *Slav.* stakleni; *Ross.* стеклянный, стклянный, стекольный, Glas-, gläſern, von Glas, *pr. et fig.* Naczynie śklane. *Syr.* 856. Huta śklana; *Vind.* stekleniza, glasharia, *ob.* Śklarnia. Porzucił *szklany handel, i zrobił się jubilerem. *Mon.* 69, 404. handel ze śkłem, Glashandel. Zdradliwe szczęście! śklane jest wszystko, gdy lśni się, wnet się złamie. *Petr. Ek.* 120. Nie, nie tego trzcinnego szczęścia, i śklanego wesela tu szukał ten święty pański. *Wisn.* 555. Nasza miłość nie jest *szklana. *Teat.* 2. *b*, 125. trwała, gruntowna. — §. Woda Śklana abo ze Śkła. *Syxt. Szkł.* 208. *et* 3, *ob.* Śklanowska, *ob.* Śkło *nom. propr.* — §. W handlu zbożowym, pierwsze gatunki pszenicy są: śklana, wysokopstra, i wcale biała. *Magyr. Mskr.* Glasweitzen. ŚKLANOKRUSZ, u, *m.*, Glaserz, jest między srebrnemi kruszcami najobfitszy. *Kluk. Kop.* 2, 162. ŚKLANOŚĆ, ści, *ż.*, własności i natura śkła, die Glasartigkeit. Porcelana w przełamaniu niejaką śklaność pokazuje. *Kluk. Kop.* 1, 309. — (SKLAPAĆ, *ob.* Klapać). — ŚKLARKA, i, *ż.*, żona śklarza, lub też kobieta śklarstwem się bawiąca, die Glaſerinn; *Boh.* sklenařka; *Croat.* szteklárnicza; *Vind.* steklariza, glashariza; *Rag.* zklaarniza. ŚKLARNIA, i, *ż.*, warsztat śklarski, die Glaſerwerkſtatt, die Glaſerey; huta śklana; *Vind.* stekleniza, glasharia, die Glashütte. — §. W ogrodach, śklarnia, roślinarnia, das Glashaus. Gdy roślin niektórych powietrze w gruncie zachować nie może, kunszt je w śklarniach, umyślnie na to sporządzonych przechowuje. *N. Pam.* 10, 81. *et* 5, 159. ŚKLARSTWO, a, *n.*, śklarskie rzemiesło, robienie koło śkła; *Croat.* szteklaria, das Glaſerhandwerk, die Glasmacherey. ŚKLARSKI, a, ie, od śklarza, Glaſer-; *Vind.* steklarski, glasharski; *Slav.* staklarski. ŚKLARCZYK, a, *m.*, śklarski czeladnik, lub syn śklarza; der Glaſerjunge, Glaſerburſche, der Glaſerſohn. ŚKLARCZANKA, i, *ż.*, córka śklarza, die Glaſerstochter. ŚKLARZ, a, *m.*; *Boh. et Slov.* sklenař; *Sorab.* 1. žklenczžeř; *Carn.* sklynar; *Vind.* steklar, glashar; *Slav.* staklar; *Croat.* szteklár, zteklar, oblochnik, (cf. obłok); *Rag.* zklâr, zaklâr, xmulâr; *Bosn.* staklár, sklenar, çklenar, çaklar, koji cini çkla; *Ross.* стекольщикъ, оконнищникъ, (cf. okno); *Eccl.* манеръ, стклянодѣлатель, стеклотворитель; rzemieślnik od śkła, (cf. śkłodziéj); der Glaſer, der Glasmacher, Glasſchmelzer.

SKLĄSŁ, *ob.* Klesnąć. SKLAWIŃSKI. *Sk. Dz.* 761, *ob.* Słowiański. SKLAŚNĄĆ, *ob.* Klasnąć. SKLECIĆ, *ob.* Klecić. *SKLĘCZYĆ, *ob.* Klęczyć.

SKLEIĆ, *ob.* Kleić. SKLEJNY, a, e, dający się skleić, *pr. et tr.*, zgodny, zuſammenverbindbar, verträglich; (*Slov.* klský *glutus*). Niesklejny jego z bratem umysł. *Nar. Hst.* 3, 113.

ŚKLENICA, *ŚKLEŃCA, y, *ż.*; *Boh.* sklenice; *Sorab.* 1. schlenza, žklencža; *Carn.* sklen; *Ross.* скляница, стклянница, стаканъ, стаканчикъ; duża śklanka, ein großes Glas, Bierglas, Waſſerglas. Pełna śklenica wody. *Stroj. Staw. C* 2 *b.* U nas interes zakończa śklenica. *Teat.* 43. *c*, 106. *Wyb.*, (cf. pijatyka). Dobrze śkleńce wytrząsa. *Cn. Ad.* 841, (cf. kufel). Śklenica kurowa, *ob.* Kurowy. ŚKLENICZNIK, a, *m.*, gatunek pomurnego ziela; naczynia śklane wyciera chędogo, *parietaria officinalis. Syr.* 856. *Kluk. Dykc.* 2, 168. das Glaskraut, Mauerkraut. ŚKLENICZNY, a, e, od śkła, od śklenicy, śklany; Glas-; *Ross.* скляношный. Piec śkleniczny. *Sienn.* 544. Napój ten w śklenicznych flaszach dobrze zaszrubowanych chować. *Syr.* 276.

SKLEP, u, *m.*, SKLEPIK, u, a, *m.*, *dem.*; (*Boh.* sklep, skljpek = piwnica; sklepnjk = piwniczny; *Slov.* sklep, klenutj = sklepienie; *Carn.* sklép *conclusio*, *conclusum*; *Vind.* sklep, skliep *membrum*; sklep, sklenik, sklenenje (cf. członek), sklenitva, skleniſhe = zamknięcie; saklep = za-

wora; (*Bosn.* zglob = staw w ciele; *Rag.* sklòpnize = *scrinium*); — sklep, sklepienie, budowanie zasklepione; *Boh.* klenutj, sklenutj; *Sorab.* 1. welb, hwelb; *Sorab.* 2. wölba; *Hung.* bólt; *Croat.* bólta; *Dal.* bóta, chyemer; *Ross.* сводъ, сводецъ, (cf. zwieść, cf. wzwód); das Gewölbe, die Wölbung. Sklepy bywają tak różne, jak piwnice, tylko że te zwyczajnie dają się na wierzchu, piwnice zaś w ziemi. *Switk. Bud.* 318. Przywileje te po dziś dzień zostają w sklepie królewskim; *in archivo. Krom.* 246. Sklep kupiecki, n. p. korzenny, bławatny, żelazny; *Croat.* staczun, ein Kaufmannsgewölbe. Kto chce sobie stawić kram, albo też sklep do składania towarów, powinien płacić pewną sumę na rok. *Boter.* 3, 135, *Ross.* скарбница, кладовая. Każde pismo moje chcę mieć na kształt kupieckiego sklepu, w którym między innemi towarami są też i rozmaite burki większe i mniejsze. *Mon.* 71, 499. Teraz mamy sklep cały korzenny, przedajemy pieprz, imbier, gałgan, goździki. *Teat.* 19. *c*, 97. Sklep podziemny, dolny, krypta, ein unterirdisches Gewölbe. Pod kościołem jest sklepów niemało w ziemi, gdzie kaplice miewali i grzebli się tam sami. *Star. Dw.* 7. — *Milit.* Sklepy podwalne *Jak. Art.* 3, 316. — *Transl.* Sklepiki albo komorki w mózgu. *Syr.* 1086. *Syr.* 745. Dzięgiel ziele sklepy w mózgu zatkane otwiera i wychędaża. *ib.* 87. *SKLEPIA ziele, *ob.* Stosił. SKLEPAĆ, *ob.* Klepać. SKLEPIĆ *cz. niedok.*, zasklepiać; *Boh.* klenu, klenul, klenauti; *Slov.* sklepiti, sklepjm; *Sorab.* 1. welbuyu, hwelbuyu; (*Carn.* skleniti, sklenem, sklępam *claudere*, sklęplem, sklepujem *combinare*, *tundendo acuere*, *ob.* Klepać); *Vind.* lukati, lok delati, (*ob.* Łąk, łęk, obłąk); *Croat.* boltati, perszniczham, (zklopiti, zklaplyem = skuć, sklepać); *Bosn.* sklopitti *conjungere*; *Rag.* sklopiti, sklopitti, sklàpati *copulare*, *connectere*, chjemèriti; *Dal.* chyemeriti; *Hung.* bóltozom; *Ross.* свесть, свель, свожу, сводить; *Eccl.* съкодити, свожду (cf. zwieść), (*Ross.* склепывать, склепать zanitować); wölben, umwölben, zerwölben, *pr. et fig.* Skrzepłe i sklepiące się rany na nowo rozkrwawiają. *Pilch. Sen. list.* 2, 398. (zamykające się). Krzepiący go spoczynek sklepi mu oczęta. *Przyb. Ab.* 217. Burzliwość krwi snowi źrzenie sklepić nie da. *Zab.* 15, 335. — Sklepiony, *Boh.* klenutý; *Croat.* zbòltan; *Ross.* сводный, (cf. zwodny). Sklepienie *actio*, zasklepowanie, das Wölben. — 2. Sklepienie *opus*, sklep, sklepiste budowanie; (*Boh.* klenutj; *Slov.* klenutj; *Carn.* bolta, vôlta, gvêlb; *Vind.* gvelb, bolta, luk, lok, oblok, (*ob.* Łąk, łęk, obłąk); *Croat.* bolta; *Dal.* bulta; *Hung.* bolthaitas; *Bosn.* bóta; *Ross* перемычка, пупышъ), die Wölbung, das Gewölbe. Sklepienie przez układ kamieni w krąg nieznacznie pomykanych, wiąże się z źrzedziną. *Pilch. Sen. list.* 3, 72. — *Pr. et fig.* Tysiąc złotych gwiazd zdobi niebieskie sklepienie. *Dmoch. Szt. R.* 5. SKLEPISTY, a, e, SKLEPISTO *adverb.*; *Slov.* sklepitý; *Sorab.* 1. hwelbwane; zasklepiony, sklepiony, ze sklepieniem, na kształt sklepu, gewölbt. Jaskinia sklepista. *Otw. Ow.* 274. Jama w skale sklepisto była wykowana. *P. Kchan. Orl.* 1, 356. Gdy pod sklepistym usiądę drzewem, Cień mię od słońca zasłoni. *Zab.* 14. Strona przednia oka płaskawsza jest, tylna sklepiściejsza. *Krup.* 2, 293. SKLEPIZNA, y, ż., podły mizerny sklep, ein elendes Gewölbe; (*Boh.* sklepina smród piwniczny). — *Transl.* Żołwiowa sklepizna. *Jabł. Ez* 46. skorupa, skarłupa, die Schildkrötenschale. SKLEPOWY, a, e; *Boh.* sklepowý; od sklepu, Gewölbe-, Wölbungs-. Sklepowa cegła, do sklepienia, bywa z jednego boku klinowata. *Kluk. Kop.* 1, 302. Sklepowy słup *Eccl.* крѣпостный столпъ, на коемъ съ четырехъ сторонъ своды утверждаются. Sklepowy rzemieślnik, robotnik *Boh.* sklepař. Sklepowy towar, po sklepach przedawany.

SKLĘSNĄĆ, SKLĘSŁY, *ob.* Klęsnąć.

ŚKLIĆ *cz. niedok.*, ześklić *dok.*, w śkło obrócić, verglasen; *Ross.* стекловать. Materya się *szkli, *vitrificat. Torz.* 53. (śkłem się staje). W hucie niektórzy, aby się tylko przysada roześkliła, zaraz ją rozrabiają; przez co części niektóre solne zostają się w pół tylko ześklone. *Torz.* 162. Skleniony; *Ross.* стеклованный, (cf. śkłodziejny, śkłodziejstwo).

SKLIMKOWAĆ, *ob.* Klimkować.

ŚKLISTY, *SZKLISTY, a, e, — o *adverb.*, lśnisty, lśniący się; glänzend, blitzend. Śklisty kamień. *Ład. H. N.* 65. Podniósł głowę na świat *szklisty pod polewą deszczu. *Przyb. Ab.* 49. ŚKLNIĆ się, *ob.* Lśnić się.

ŚKŁO, a, *n.*, [z *got.* stikls; *staropolsk.* śćkło. *Falim.* 2]; *Boh.* sklo, stklo; *Slov.* skło; *Sorab.* 2. glaschk; *Carn.* stâklu, sklen, sklyn; *Vind.* steklu, glash, glashik; *Croat.* zteklo, sztéklo, sztaklo, zklo, zaklo; *Bosn.* çaklo, çklo, staklo; *Slav.* staklo, sêresá, (cf. zwierciadło); *Rag.* zàklo, zklo; *Eccl.* стькло; *Ross.* стекло, (*Etym.* стекать, стечь = ściekać, ściec = ściek, ciec); [*litew.* stikals; *wołosk.* stikle 2]; 2. 1) *Germ.* das Glas. Śkło jest rzecz przeźroczysta, twarda ale krucha; najgłówniejsze jego materye są ziemie i kamienie, w śkło się obracające. *Kluk. Kop.* 1, 316. *Krumł.* 523. *Szkło jest masa z piasku lub kamienia, pod pewną proporcyą złożona. *Torz.* 129. Podobny do śkła; *Ross.* стекловатый, glasartig — 2. Śkło = śklane rzeczy, Gläser, Glas. U nich wyrabianie śkła do téj doskonałości doszło, iż niektóre sztuki trudno rozróżnić od Angielskich, szkoda tylko, iż niewiele tych szkieł wyrabiają. *N. Pam.* 13, 38. Im bardziéj kto śkła szanuje, tym się więc rychléj zepsuje. *Cn. Al.* 324. Zimne śkło, choć w nie gorzałki naleje. *Pot. Jow.* 136. Jak w śkle sekret w pijaku; wino zdradę rodzi. *Hor.* 1, 97. *J. Kchan.* Przez *szkła obserwują gwiazdy. *Teat.* 7, 70, (*ob.* Przezierniki). Palącym śkłem ścigają promienie światła niebieskiego. *Mon.* 67, 91. Brennglas. — 2. *Fig. transl.* Niby po szkle równina zewsząd się otwiera. *Tol. Saut.* 82. (gładko, jak po mydle, jak po stole; *oppos.* jak po grudzie). — 2. Śkło kamienne, kamień przejrzysty, jak Moskiewski. *Cn. Th.* 1004. Frauenglas; *Ross.* слюда, *adject.* слюдяный. Śkło ziemne, smoczy mech, jaszczurczy mech, Fraueneis; kamień łupny i kruchy, w ogniu nie zgore. *Śleszk. Ped.* 421. — 2. 2) Śkło, *Szkło, wieś, między Janowem i Jaworowem, sławna wodami mineralnemi. *Dykc. Geogr.* 3, 92. *Kras. List.* 37. *Krup.* 5, 223; od Jaworowa milę, a od

Lwowa pięć mil. *Syxt. Szkł.* 1; woda ta dlatego jest przezwana Szkłem, iż tak przezroczysta, jak szkło najsubtelniejsze. *ib.* 208; nazywają tę naszę wodę Jaworowską, wodą Szklaną, abo ze Szkła. *ib.*, (*ob.* Szklanowski).

Pochodz. *szkiełko, szklanka, szklenica, szkleńca, szklaneczka, szklarz, szklarstwo*; (*cf. lśnić* = *szklnić, szklnić*); ob. *Ciec.*

SKŁÓĆ, skłół, *f.* skłuje *cz. dok.*, Skałać *niedok.*, mocno przekałać, zerstechen, ſtark durchſtechen; *Boh.* zpichati, (cf. zepchnąć); *Ross.* исколоть, искалывать, (сколоть, скалывать odkłóć, odsiec); — *pr. et fig.* Izaż człowiek ukole boga, iż wy mię ukalacie? A rzekliście: w czymżeśmy cię skłóli? 3 *Leop. Mal.* 5, 8. (w czymżeśmy cię ukalali albo odzierali? 1 *Leop.*). Ojcowie śś. nazywają skruchę skłóciem serdecznym. *Karnk. Kat.* 221.

*SKŁÓCIĆ, *ob.* Kłócić.

ŚKŁODZIEJ, *SZKŁODZIEJ, ja, *m.*, co *szkło robi, topi, der Glasmacher, Glasſchmelzer, (*distng.* śklarz). Naczynia rzadko dobrze wychłodzone bywają od *szkłodziejów. *Kruml.* 55. ŚKŁODZIEJNY, *Chem.*, *vitrificatorius. Kruml.* 32. śklący, verglaſend. ŚKŁODZIEJSTWO, a, *n.*, *vitrificatio. Kruml.* 523. die Verglaſung, ześklenie.

**SKŁON, u, *m.*, pokłon, ukłon, die Verbeugung. Zaszedł, czyniąc mu grzeczne a pokorne skłony. *Przyb. Milt* 154; (*Boh.* sklon, łapka, sidło). SKŁONIĆ *cz dok.*, Skłaniać *niedok.*; *Boh.* skloniti, sklonowati; *Slov.* skłonugi; *Rag.* skloniti, sklonitti, sklagnám; *Ross.* склонить, склонять, преклонить, преклонять; (подклонить podbić sobie, podjarzmić); nakłaniać, nachylać, schylać, *phys. et mor.*; hinneigen, hinbeugen. Eliasz skłonił się ku ziemi, tak że zchylił oblicze swe aż do kolan swych, modląc się. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 42, (*ob.* Pokłon, pokłonić). Bojąc się skłoniły ku ziemi oblicza swoje. *Odym. Św.* 2, *L l* 3 *b.* Racz boże ku nam skłonić swoje uszy. *Groch. W.* 65. Niech się skłania myśl wasza k temu, iż moc z wysokości niebios odniesiecie. *Odym. Św.* 2, *O o.* Jednak oni jeszcze do wierzenia nie skłaniali się. *ib.* 2, *M m* 4 *b.* Do czego kogo przyrodzenie skłoni, Niepotrzebnie się z tego wyłamuje. *Pot. Syl.* 42. skłonnym uczyni, geneigt macht, Neigung giebt. Nadeń hetmana sobie życzliwszego Nie znali, co ich tak dobrocią skłonił. *Chrośc. Fars.* 452. kierował, przychylnymi uczynił, mit Güte lenken. Dzień się skłonił ku wieczorowi. *Sekl. Luc.* 24. przechylił, der Tag hat ſich geneigt gegen Abend. Wyszedł na pole dla rozmyślania, gdy się już skłaniał dzień. 1 *Leop. Genes.* 24. Gdy już blade słońce się skłaniało ku zachodowi. *Odym. Św.* 2, *K k* 2. Przy bramie ku południu skłonionéj. *Krom.* 593. gegen Mittag liegend. Ogień połowicę prawie Krakowa ku południowi skłonioną wyniszczył; *ad meridiem vergens. Krom.* 638. Kościoł skłoniony do ruiny. *Xiądz.* 86. nachylony, zum Verfall geneigt. — Skłaniać się gdzie z drogi = występować; *Eccl.* китать, (cf. witać, zawitać); ſich wohin vom Wege abwenden, einkehren, eintreten. Gdy w drodze byli, skłonili się do kościoła pobliższego. *Birk. Dom.* 60. Chodź, proszę cię, skłońmy się do miasta Jebuzeów. 1 *Leop. Jud.* 19. — *Aliter:* Skłonić gdzie głowy, skłonić się gdzie abo do kogo, schronić się; ſich wohin wenden, begeben, Schutz ſuchen. W domach własnych i głowy gdzie skłonić nie mają. *Paszk. Dz.* 49. ſie haben nicht, wo ſie ihr Haupt hinlegen. Przyjechawszy pytali się, jeżeliby tam był który chrześcianin, do któregoby się skłonić jako goście téjże wiary mogli? *Sk. Żyw.* 1, 239. Nie wiem, gdzie się z małżonką skłonić mam? do gościnnego domu nie puszczą, miasto wszystkie ludu pełne. *Sk. Żyw.* 1, 176. Łokietek do Węgier uciekł, i do Amadei wojewody się skłonił. *Biel.* 172. Izasław do nas się skłonił, i prosi nas o ratunek. *Biel.* 57. (do nas się udał, do nas się uciekł). Temu, któryby się do domu twego skłonił, nie potrzeba krzywdy czynić. *Petr. Ek.* 8. Skłonił się Elizeusz do pokoika, i odpoczynął w nim. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 11. (udał się, cofnął się). — a) Skłonienie *Subst. verb.*; (*Ross.* склоненіе = 2. spadkowanie, deklinacya). — b) Miejsce skłonienia się, miejsce ucieczki, schronienia, der Zufluchtsort. *Cn. Th.* 1004; *Sorab.* 1. zakhów, wuczek; *Vind* podstrehovsetje, gostniza; *Bosn.* primisote, mjesto, koje prima; *Rag.* zaklon. SKŁONNOŚĆ, ści, *ż.*, przychylność, chęć; *Boh.* naklonnost, zaljbenj; *Slov.* náklonnost; *Carn.* nagenga, (cf. nagiąć); *Vind.* nagnost, nagnenje; *Croat.* nagibanye; *Rag.* priklonstvo, priklonitos, priklon; *Ross.* склонность, благосклонность, преклонность, наклонность, благопривѣтливость, возлюбленіе, любительство, снисходительность, преданность, благоволеніе, доброжелательство; *Eccl.* съхожденіе, die Neigung, die Luſt, der Trieb, die Zuneigung. Do czego kto skłonność czuje, w to się niechaj zaprawuje. *Cn. Ad.* 194. O skłonności człowieka przyrodzonéj, albo o jego instynkcie. *Mon.* 70, 164. Młody książę znamienitą skłonnością, cnotą i ludzkością swoją, serca ludzkie sobie zniewolił; *egregia indole. Krom.* 111. vortreffliche Anlagen. Skłonność przyrodzona jednej rzeczy do drugiéj, *sympathia. Cn. Th.* 1005. SKŁONNY, a, e; *Boh.* náklonný; *Slov.* nákłonný, nachilni; *Vind.* nagnjen, dovolen, dobrovolen, perpraulen, pripraven, podan; *Croat.* nagnyen; *Rag.* prighibgliu, skloniv; *Slav.* prignut; *Bosn.* spravan, prighnut za kojie djello; *Ross.* склонный, благосклонный, наклонный, благопреклонный, благопривѣтливый, (склоняемый, *declinabilis*), благоволительный, благопріятный, снисходительный, поползновенный, доброжелательный, доброхотный; *Eccl.* сходительный, (cf. zejść się); nakłoniony, przychylny, geneigt zu etwas. Za kim skłonna fortuna, za tym także ludzie. *Tward Wł.* 16. Dobrze mówimy: że kto skłonny do śmiechu, gniewu, do politowania; ale nie mówi się: skłonny do nadziei, radości. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Każde słówko skłonne jej wysoko sobie waży. *Gorn. Dw.* 231. — *Aliter:* Słonie nieskłonne. *Banial. J* 2. niezgięte, niegibkie, nieobrótne, unbiegſam.

SKŁOPOTAĆ, *ob.* Kłopotać.

ŚKŁORODNY, a, e, n. p. Śkłorodne ciała, śkielne ciała, *Chem.* Które się w śkło obrócić mogą, *vitrescentia. Kruml.* 14. *et* 523. ſich verglaſend, *ob.* Śklić.

W SKŁOŚ *adverb.*, n. p. Szelężną brzytwą balwierz zarywa go w skłoś. *Duar. K* 2. pod włos, zamaszysto; gegen das Haar, gegen den Strich des Bartbaars.

SKŁÓTY, *ob.* Skłóć. SKŁUCIĆ, SKŁÓCIĆ, *ob.* Kłócić. SKLUCZKOWAĆ, *ob.* Kluczkować. SKLUCZYĆ, *ob.* Kluczyć.

*SKLUT, a, *m.*, gatunek topora, (cf. skłóć); eine Art Beil. Za topor wielki, sklut i inszy topor ciesielski, bednarski etc. *Stat. Lit.* 395. Tam nad kądzielą, owdzie nad sklutem, nad radłem Pracują, albo w księgach albo za zwierciadłem. *Zab.* 9, 20.

SKNERA, y, *m.*, skąpiec, kutwa, mrzygłód, liczykrupa, szperka; ein Filz, ein Knicker, Knauser; (cf. *Isl.* niugr, nauggur; *Angl.* niggard, (cf. *nostrum* gnarować, gnera); *Vind.* stiſnjenik, stiskovez, stiskuvauz (cf. ścisnąć), dershlivar (cf. dzierżeć), kleſhar, terdin (*ob.* Twardy), hranovez, hranjar (cf. ochraniać, chronić), ſhparavez; *Croat.* sztiszniruk, penezoderecz, nedajrad; *Hung.* penznyúzó; *Ross.* скопидомъ, скряга. Tego humoru są sknerowie chciwi. Sam nie użyje, gościa nie pożywi. *Zegl. Ad.* 256. Dochód wydany płacz w sknerze wzbudza. *Hul. Ow.* 79. Ów stary sknera, dla grosza, o który się czeladnik dopomina, ledwie ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen. gn.* 363. Zbiera bez przestanku pieniądze i bieduje sknera. *Zab.* 8, 337. *Teat.* 7. *c*, 70. SKNEROWATY, a, e, SKNEROWATO *adverb.*; *Ross.* скрягинъ; skąpy, knickerig. *Tr.* SKNEROWATOŚĆ, ści, *ż.*, *Tr.*, SKNERSTWO, a, *n.*, skąpstwo, Knickerey, Kargheit; *Vind.* stiſnoba; *Ross.* скряжество. Sknerstwo jest córką starszą łakomstwa. *Zab.* 5, 79.

SKOBEL, SKÓBL, SKUBEL, bla, *m.*, SKOBLICE *plur.*; *Boh.* skoba; (cf. *Boh.* skoby, lęk u siodła); *Ross.* скоба скобка, скобочка, (cf. скобки zawiasy, klamry, parenteza; скобель strug, siekacz; скоба klamra, cybant, szpona; соскоблить, соскабливать pohebłować, poskrobać); haczyk u drzwi, o który wrzeciądz zakładają; das Kettenhäkchen an der Thüre (in Bauerhäuſern), der Haken, auf den das Thürkettel gelegt wird, auch der Riegelhaken. Skoble, wrzeciądze, z dobremi kłódkami sporządzić. *Haur. Sk.* 19. Otworzyłam najmilszemu mojemu; a z palców moich płynęła mira przez skoblice rygla. *Radz. Cant.* 5, 5. *Radz. Exod.* 26, 24. (rękojeść zawory. *Bibl. Gd.*).

SKOBUZIEĆ, *ob.* Kobuzieć. SKOCHAĆ się, *ob.* Kochać się.

*SKOCINA, y, *ż.*; *Ross.* скотина, (*ob.* Skot); bydlę, ein Stück Vieh. Niech wezmą sobie każdy skocinę wedle domów ojców, skocinę na dom, którą między barany abo koźlęty obierzecie, abo jagnię abo koźlę. *Budn. Exod.* 12, 3-5.

*SKOCIEC, *SKOJEC, *SKOJCIEC, jca, *m.*, *Scotus*; = 2 grosze Prazkie, rachując 24 na grzywnę. *Samm. B.*, *Germ.* das Schott, Karat. Scotus czyli skojec, jest dwudziestą czwartą częścią grzywny, czyli dwoma groszami. *Czack. Pr.* 159. Trzydzieści i dwa łotów, a 48 skojcy, mają mieć jeden funt. *Herb. Stat.* 178. Całe jego jedzenie ledwie pięć skojców, to jest, dwie uncye nie spełna zaważało. *Sk. Żyw.* 2, 280. Skojciec, trzecia część uncyi, grzywny 24; waży groszy 10 ceną, wagą ośm półgroszków starych, nie piorunków. *Grzep.* Skojcy półtora w łócie, w uncyi trzy skojce srebra i złota. *Cn. Th.* 1005. Skojec albo *scotus* r. 1520 = *zł.* 9; r. 1568 = *zł.* 2, gr. 17. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 303.

SKOCZAWA, y, *ż.*, miasto na Szląsku; *Boh.* Skučow; *Germ.* Skotſchau.

SKOCZEK, czka, *m.*; *Boh.* skočec; *Vind.* skakavez, skakar, poskakuvauz, vstrielar, vstrielavez; *Rag.* skoccjaz, skâkalaz, skakutavaz; *Croat.* szkakâvecz; *Bosn.* skocitegl, koji skace; *Eccl.* скакатель; *Ross.* скакунъ, попрыгунъ, попрыгунчикъ, прыгунъ; §. 1) skakacz, który skacze; der Springer. Jakie ten skoczek koziołki wywraca! *Zab.* 12, 92. Na rynku tym wszyscy skoczkowie i kuglarze swoje figle wyprawują. *Star. Dw.* 11. Staje się skoczkiem, niżeli się rodzi, jakby z umysłu tańcem na świat idzie. *Suszyc. Pieśn.* 2, *C* 4. Skoczkowie u Rzymian, *salii*, die Salier bey den Römern. W tym, biegli w ptaszych głosach sypią się wieszczkowie, I siedm mąże bankietni; za nimi skoczkowie. *Bardz. Luk.* 15. — §. Skoczek, skoczny koń, częstokroć jako miano końskie; ein munteres Pferd, ein Springer, der Springer, als Name des Pferdes. Każ mi okułbaczyć skoczka. *Teat.* 19. *b*, 67. Skoczek nogę wywinął, i jeszcze chroma, nie można go brać pod siodło. *Teat.* 19. *b*, 67. — §. Skoczek, *acrida*, owad tak podobny świerczom, że go też Linneusz razem pomieścił pod niemi. *Kluk. Zw.* 4, 64. das Heupferd, der Grashüpfer, die Feldgrille; *Sorab.* 1. skotžk; *Croat.* szkakavicza, kobilicza; *Dal.* prûg, kriez; *Ross.* прыгунчикъ; (*Sorab.* 1. skocž, skoczk; *Slav.* skakavac = szarańcza; *Vind.* poskok, preskok = owad skokliwy). — Skoczek, *mus jaculus*, wielkości większej myszy w Arabii, Egipcie, Syberyi, skacze jak ptak. *Zool.* 351. *Ross.* тутканчикъ, eine Art ausländiſcher Mäuſe. — §. Skoczek, kroczek, śrzedni karp'. *Tr.* ein Mittelkarpfen, ein Karpfen mittler Größe. — §. *Botan.* Skoczek większy, kleszczowina, *vicinus*, Wunderbaum. *Syr.* 225, *Boh.* skočcowý strom. Skoczek mniejszy, *impatiens noli me tangere*, trlicz, trliczek, gatunek rzeżuchy; strączki, gdy dojźrzeją, za najmniejszym dotknieniem pękają się. *Kluk. Dykc.* 1, 101. *Urzęd.* 75. *Cresc.* 280; *Bosn.* smljec; Springkraut. — 2) Skoczek, *dem. Nom.* skok, podskok; *Ross.* скочекъ, ein kleiner Sprung, das Hüpfen, Gehüpfe. Podrosła skoczków Jońskich dziewczyna Uczy się z chęcią; *motus Jonicos. Hor.* 2, 62. *Kniaź.* Exercycya w Paryżu miałem te: Kawalkacyą, lutnią i skoczka. *Boh. Ossol.* 1, 30. tańców; *Boh.* skočná taniec skoczny, (cf. plęsy). SKOCZKA, i, *ż.*; (*Croat.* szkakavicza *cicada*); *Rag.* skâkaliza; *Bosn.* skocitegliça; *Eccl.* скакательница; *Ross.* скакунья, прыгунья, (скачка = skakanie, tańcowanie; *Boh.* skočná taniec skoczny); która skacze, die Springerinn. Skoczka ta jak pięknie skacze. *W. Post W.* 3, 356. Jan prorok święty, W nagrodę dany jest skoczce przeklętéj. *Odym. Św. D d b. Papr. Pr. E* 2. *Dambr.* 749. Jejmć pp. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i bystrolotnych nóżek skoczki. *Mon.* 70, 132. SKOCZKOWY, a, e, od skoczków, Springer-. Ku Herkulesa chwale będą deptać ziemię, Jak zwykło czynić skoczkowe plemię. *Petr. Hor. J* 4 *b*, *not.* «skoczki, *salii*, przy ofierze Herkulesa odprawowali zbrojne tańce». SKO-

CZNY, SKOKLIWY, *SKOKNY, *SKOKOTLIWY, a, e, SKOCZNIE, SKOCZNO *adv.*, od skoczenia, podskakujący; Spring-, ſpringend, hüpfend, ſpringeriſch; *Boh.* skočný; *Sorab.* 1. poskakuyně; *Bosn.* skoçni; *Croat.* skòchen; *Ross.* скакливый; *Eccl.* скакательный. U niektórych ptaków z palców przedzielonych dwa są na przedzie, a dwa w tyle stopy, takowe nogi zowią skoczne, *scansorii*, Springfüße. *Zool.* 213, (*ob.* skoki u zająca). Siedzi rumiany Bachus, i co słowo bęknie Ledwo mu skoczny kałdun od śmiechu nie pęknie. *Zab.* 1, 188. Tępne abo skokne żyły. *Sienn.* 538; pulsowe, Pulsadern. *Sienn.* 540. Skoczno przygrawały muzyki. *Haur. Sk.* 318. *Lascivus*, skokliwy, rozpustny. *Macz.* Koń szpakowaty z młoda skokotliwym bywa. *Hipp.* 8. Koń nadto bystry i skokotliwy. *ib.* 55. Człowiek skokotliwy. *Fredr. Ad.* 94. Pieszczona łania płocha i skokliwa. *Teat.* 54. *d*, 21. Galatea nad koźlę młode skokotliwsza. *Otw. Ow.* 544. Milet, Febem ojcem i męską siłą skokotliwy; *robore superbus. Żebr. Ow.* 231. (pyszniący się zuchwale). SKOCZOGON, a, *m.*, *podura aquatica*, podobny do pchły, po wodach stojących, które okrywa latem, skacze wznosząc się ogonem. *Zool.* 108. der Waſſerfloh. SKOCZYĆ, *f.* skoczy *med. niedok*, Skoknąć *jednll.*, Skakać *contin.*; *Boh.* skočiti, skakati; *Slov.* skákám; *Sorab.* 2. skozisch; *Carn.* shozhiti, skakam, skazhem, skaklàm, skakati; *Vind.* skakati, skozhiti, skazhem; *Croat.* szkochiti, szkáchem, zkakati, zkachem; *Hung.* szököm, szeükni; *Rag.* skâkati, skoccitti, skòknuti; *Slav.* skákati; *Bosn.* skocitti, skakati, skakinati; *Ross.* скочить, скокнуть, скакать, прянуть, прядать (cf. prąd), прыгнуть, прыгать, спрыгнуть, спрыгивать; *Eccl.* рыстати, рыстаю, (cf. *Graec.* *χηχίω salio*, cf. *σκάζω titubo*; cf. *Lat.* scandere); skoki wyprawować, ſpringen, Springe thun. Rozebrawszy się do koszuli, gorzej skoczył, niż póki skakał w kabacie. *Gorn. Dw.* 16. Skaczą od jednego końca do drugiego. *Klok. Turk.* 313. Lubi gwarzyć jak sroka, skakać jak wróbel na nici. *Mon.* 70, 758. Koniczka karmimy, wycieramy, ale też koniczek musi za to skakać, kiedy mu każą. *Rej. Zw.* 95. — Skakać wesoło, od wesela wyskakiwać, podskakiwać sobie, hüpfen und ſpringen. Kto nie wesoł, niech nie skacze, Komu bieda niechaj płacze. *Teat.* 21, 52. Czech śpi, Włoch rozkoszy strzeże, a Francuz sobie skacze. *Paszk. Dz.* 110. Są drudzy, co skacząc umieją rządzić, a drudzy i skakać i rządzić nie umieją. *Lub. Roz.* 502, cf. na jednéj nodze. — Skakać tańcując, skacząc tańcować, tanzen, ſpringen, hüpfen, herum tanzen, herum ſpringen; *Eccl.* ликовствовати, ликовкати. Skakanie, *Vind.* skakaria, poskazhina; *Ross.* скачка. Poszaleli ci panowie, całą noc skakać. *Teat.* 36. *c*, 5. Załóż się, kto lepiej skoknie na brzęk cytary! *Anakr.* 77. Piskaliśmy wam, a nie skakaliście. *Żarn. Post.* 3, 621. (wyście nie tańcowali. *Budn. Mach.* 11, 17). — *Cum Accusativo:* Szkoła tanieczna, gdzie galardy skakać uczą. *Petr. Pol.* 2, 390. Nauczył się grać na lutni, spiewać, galardy skakać. *Opal. Sat.* 3. Przedziwnie koziołka skacze. *Zab.* 5, 70. (koziołka wywraca, Burzelbäume ſchießen). — *Allegor.* Jeśli komu nie godzi się szatańskiego tańca skakać, tedy człowiekowi chrześciańskiemu dopiero nie godzi się o nim ani pomyślać. *Gil. Post.* 28. (szatanowi nadskakiwać). Skoczyć psiego, *ob.* Psi. — Ktoż większą pychą ku górze skoczył? *Zygr. Pap.* 240. (podniósł się, podwyższył się). Jak grają, tak skaka. *Cn. Ad.* 301. po cudzej woli żyć, skakać, nach jemandes Pfeife tanzen. *Paszk. Dz.* 50. Tak widzę skakać, jak zagrają dudy. *Bratk. L* 3 *b.* — Skakać przez kij, plagi brać; Stockſchläge bekommen, über den Stock ſpringen. Ty będziesz najpierwej skakać przez kij. *Teat.* 5, 11. — *Aliter:* Skoczyć z gniewu, rzucić się; ſpringen vor Zorn, herum ſpringen, ſich werfen. Skoczyłam jak osa, Gdy się kto dotknął choć nosa. *Comp. Med.* 801. Kupidyn w beki, wrzeszczy, płacze, Matka go porwie, jak sparzona skacze. *Jabł. Ez.* 17. — *Fig.* Skoczyć do głowy po rozum. *Ossol. Str.* 1. ruszyć konceptem, ſeinen Kopf zu Rathe ziehen. Czekaj Wc Pan, trzeba nam tu skoczyć do głowy por ozum. *Teat.* 22. *b*, 73. — *Similiter:* Sto cudnych interesów zewsząd mnie obskoczą, Te mi przez głowę skaczą, a te z boków tłoczą. *Hor. Sat.* 237. (die Geſchäfte gehen oder laufen mir durch den Kopf). — §. *De variis rebus varie* skoczyć, *usurpatur*, *significans motum celerem majoremque ordinario*, n. p. Ręka mu od radości skacze. *Boh. Kom.* 4, 256. drga, die Hand ſpringt oder zittert ihm vor Freuden. Wróżka: jeżeli oko skacze, wesoła nowina. *Pot. Jow.* 205. Tchną żyły jeszcze, skacze serce strachem zdięte. *Bardz. Trag.* 328. Już moje serce od radości skacze. *Boh. Kom.* 4, 136. Dusza w nim skacze od radości. *Teat.* 36. *c*, 132. Serce w ochotnych mężach skacze do potkania I nieśmiertelnej sławy męstwem otrzymania. *Stryjk.* 495. — *Transl.* Wrejąc skacze żywica. *Brud. Ost. E* 5. ſprudeln. Woda skacząca abo wytryskująca. *Sekl. Joan.* 4. — §. Lekka jazda, zwarłszy ostrogami konie, skoczy za rzekę. *Bardz. Luk.* 29. przeskoczyła za rzekę, die Reiterey ſprengte über den Fluß. — *Similit. tr.* Kujawy między się podzielili, tak iż na stronę Władysława Brzeskie dzierżawy skoczyły, a Ziemomysłowi przypadły Włocławskie. *Krom.* 276. — §. Skoczyło zboże abo cena, poszło w górę. *Cn. Th.* 999. ſchnell ſteigen, in die Höhe gehen. Latorośl od swej matki odstrychniona, Skoczy wzgórę tym bujniej, kiedy przesadzona. *Tward. Wł.* 145.

Pochodz. *skok*, *skokiem*, *w skok*; *doskoczyć*, *naskakiwać*, *nadskakiwać*, *obskoczyć*, *odskoczyć*, *odskok*, *podskoczyć*, *podskok*, *poskoczyć*, *przeskok*, *przeskoczyć*, *przyskoczyć*, *rozskoczyć się*, *uskoczyć*, *uskakiwać*, *uskok*, *wyskoczyć*, *wyskok*, *wskoczyć*, *zskoczyć*, *zaskoczyć*.

*SKOFIA, *SZKOFIA, ii, *ż.*, *med. Graec.* *σκουφια*, *birretum. Du Frense Gloss. Graec.* 1400; czepek, *pileolus nocturnus linteus. Cn. Th.* 1005. eine linnene Schlafhaube. *Dudz.* 57; (*Ross.* скуфья czapeczka duchownych, samo ciemię tylko okrywająca). — § Pokrowiec, der Ueberzug, die Decke, das Futteral. Wielkie pod drogą skofią Nie bardzo wiatrom posłuszne chorągwie się wiją. *Pot. Arg.* 267. *Chrośc. Fars.* 243. — §. *Aliter:* n. p. Patrz na hełmie jego, jak świeci dwoista szkofia; *crista*, Federbuſch. *A. Kchan.* 174. Hełm trzy szkofie mający; *jubas. ib.* 208.

Oszczep jemu wierzchołek od szyszaka strącił, A pierze i szkofią od wierzchu odtrącił. *A. Kchan.* 354.

SKOJARZYĆ, *ob.* Kojarzyć. SKOJEC, *ob.* Skociec.

SKOK, u, *m.*; *Boh. et Slov.* skok; *Carn.* skok; *Vind.* skok, skak, poskok, skozhitje, poskozhenje, skozhina; *Croat.* szkók, zkok; *Hung.* szeükeülles; *Bosn.* skók; *Rag.* skook; *Ross.* скокъ, скачекъ; skoczenie, der Sprung. We Włoszech tańców, skoków, maszkar nawykł. *Birk. Kaw. Malt.* 33. Scypio przy muzyce ciało swe rycerskie skokami ćwiczył, nie z postawą tańcując. *Kosz. Lor.* 126. Niektóre bydlęta trzy abo cztery skoki ku górze uczyniwszy, na ziemię padłszy zdychały. *Ząbk. Mł.* 155. Ryś jeżeli pierwszym skokiem nie porwie zdobyczy, więcej się nie kusi. *Radz. Z. M.* 41. zapędem, rzutem, napadem, Anfall. Skoki abo drganie jakiego członka. *Petr. Wod.* 22. Skazówki zegarkowe przez skoki idą, i choć za każdym skokiem nieco odpoczywają, przecież małemi temi odpoczynkami ciągły ruch ich nie przerywa się. *Ustrz. Alg.* 109. Skok srzruby, odległość od jednego paska srzuby do paska przyległego. *Jak. Mat.* 4, 349. Wielki to jest skok, odmiana życia. *Past. Fid.* 99. Jest to skok trudny. *Tward. Wł.* 64. (przeskok, przerzut). Ale to tu za się na nas drugi trudny skok. *Rej. Post. U* 2, (cf. sęk). — *Math.* Skok liczby, postępek liczby przez przydawanie albo multyplikowanie jednaże liczbą terminów ostatnich, *progressio*; skok arytmetyczny, geometryczny; skok dziwny, *progressio monstrosa. Solsk. Geom.* 3, 80. — *Adverb.* W skok, skokiem, wskokiem = skacząc, biegiem, pędem, prędko; *Vind.* skoknu, skakajozhnu, na skok, shlakama, na vse preterganje, im Sprunge, ſchnell, ſpornſtreichs, eiligſt. Skoro pod góry przyszli, woły się one skokiem wzięły. *Kosz. Lor.* 154. (skacząc biegły). Rozpłoszeni w skok prawie na koniec miasta bieżeli. *Warg. Cez.* 169. W skok więcej przybiera półków, a w zamku się zawiera. *Białob. Odm.* 14. Gdy choroba następuje, do doktora w skok uciekamy się. *Petr. Pol.* 352. Posłał hetman skokiem do króla, prosząc o ratunek. *Biel.* 379. *Biel. Św.* 258. Biegła skokiem do grobu, *currit cito. Pieśn. Kat.* 139. Broń proszę, niech mi wrócą wskokiem. *Bardz. Trag.* 64. *et* 250. (natychmiast). — §. Skoki zająca = nogi zająca, u myśliwców. *Otw. Ow.* 31. die Läufe des Haaſen, die Füße des Haaſen. — *Simil.* Czy tak rącze, jak sarna, masz w podziale skoki? *N. Pam.* 15, 389. Skoki przypiekać, *ob.* derkacze wabić, frycem w czym być, nowicyat odbyć. — *Allegor.* Niebezpieczeństwem często człowiek kupuje moment krótki rozkoszy, i za skoki chwyta swej pociechy *Pot. Arg.* 131. (za nogi). SKOKLIWY, SKOKOTLIWY, SKOKNY, *ob.* Skoczny.

SKOLAŁY, n. p. Skolałe ciało. *Sim. Qu.* 207. skłóte, *ob.* Skłóć, Kłóć.

SKOŁATAĆ, -ał, -ce, *cz. dok*, ułuc, roztrząść, zbić; zerſchlagen, erſchüttern, zuſammen ſtoßen, zerrütten; *Ross.* сколотить, сколачивать. — *Pr. et fig.* Krogulcom można dawać jajca skołatane na misie. *Cresc.* 614. Na brzeg ściągają okręt skołatany, By nie zalały go morskie bałwany. *Zab.* 13, 205. Rozruchy trybunów potężnie Rzpltą skołatały. *Pilch. Sall.* 183. Skołatane życie w ostatnim pędzlem odmęcie. *Mon.* 65, 95. Skołatany wiekiem i na zdrowiu ociec, chciał mieć syna w domu. *Nar. Hst.* 3, 81. *et* 5, 291. Skołatany rozmaitemi przypadki mocniej uczułem słodycz spoczynku. *Kras. Doś.* 269.

SKOLIĆ, SKOMLIĆ, SKULIĆ *med. niedok.*; *Boh.* skoliti; *Croat.* chevkati, (cf. szczekać); (*Sorab.* 1. zkiwlu *ejulo*); *Sorab.* 2. žałobisch, (cf. żałować); *Ross.* скомлять; wydawać głos taki, jak pies łaszący się, albo rozchciwiony; winſeln, wie der Hund wenn er ſchmeichelt oder vor Begierde ſchmachtet, (cf. skowyczeć). Kondel bity, gdy się żre jadem, Choć go odpędzą, po staremu skoli. *Jabł. Buk. R* 4 *b.* Psy spuszczone głośno skolą. *Zab.* 3, 317. Lub polem, lubo pójdziesz skałą ostrą Na skolenie psów, zwierz goniących rączy. *Pot. Syl.* 42. *Nicto*, skolę, pośledziwszy zwierz abo ptaki, jak psy czynią. *Mącz.* Romul ssał sobakę, co za zwierzem skoli. *Pot. Syl.* 419. Pies skoli, skuli, skomli, gdy się łasi. *Dudz.* 21. Skomlenie, *Vind.* zvizh, zvizhanje; *Croat.* chévk. Paw' ma skolenie krzykliwe, uszy przerażające. *Zab.* 1, 195.

SKOŁOŻRZY, *ob.* Skorożrzy, Skoroźrzywy.

SKOMA, y, ż, SKOMINA, oskoma, oskomina, oskominy, piszczenie zębów na to, co drugi je, ślinka na co, apetyt wielki; (*Boh.* laskominy; *Carn.* skomine 1) *appetentia*, 2) *stupor dentium*; skominost *acerbitas*, skominast *acerbus*, skominam *concupisco*; *Vind.* skomina, skominost, skominenje = drętwienie zębów, sobi skomijo, skominajo, molijo = drętwieją zęby; *Croat.* szkomìna *stupor dentium*); das Wäſſern des Mundes nach etwas, großer Appetit, ſtarkes Verlangen, ſo daß einem gleichſam die Zähne nach etwas wäſſern. Jak z ciebie luby chłopczyna, Na twarzy czerstwe kwitnie ci zdrowie, Aż mię na niego bierze oskomina. *Teat.* 56. *b*, 16. Wielkąś nam chwaleniem uczynił skomę tej cnoty. *Gorn. Dw.* 56. A tobie skoma; *rumperes invidia, idem faceres, si tibi esset credita cella vinaria. Cn. Ad.* 8. Skoma-ć, bolejesz. *Cn. Th.* 1005. dich plagt der Neid.

SKOMLIĆ, *ob.* Skolić.

SKOMOROCH, a, *m.*; *Ross.* скоморохъ; *Eccl.* скомрахъ; §. 1) kuglarz, śmieszek; ein Gaukler, Spaßmacher. Wasze to okazowanie równać można owym lalkom; co je skomorochowie zwykli ludziom na śmiechowisko ukazować, a potym z niemi w pudło. *Falib. U* 2. — §. 2) Niedźwiednik, der Bärenführer. Niedźwiedników w Moskwie skomorochami zowią. *Gwagn.* 557. Dudarze skomoroszy, płacą każdy od siebie po 20 groszy. *Vol. Leg.* 2, 996. SKOMOROWSKI, a, ie; *Ross.* скоморошный, скоморошескій; *Eccl.* скомрашескій; figlarny, kuglarski, krotochwilny, Gaukler-, Kurzweil-; od niedźwiednika, Bärenführer-. Znać, żeś nietylko dyakiem, ale i skomorochem bywał, ponieważ i kolendować umiesz; zaczym i odpowiadać ci na te twoje skomoroskie szyderstwa nie trzeba. *Pim. Kam.* 307. Ten zwyczaj, na który ty niewstydliwie po skomorosku gdaczesz, niewczorajszy jest. *ib.* (*Ross.* скоморошить bawić tańcem, śpiewaniem, żartami, krotochwilić, kuglować; скоморошество figle, żarty, krotochwile, kuglarstwa).

SKOMOSIĆ, *ob.* Komosić. SKOMPONOWAĆ, *ob.* Komponować.

SKON, u, *m.*, zgon, skonanie, ostatni życia koniec; (*Etym.* koniec, gonić); das letzte Ende, das Lebensende, der letzte Hauch). Panieńskiego wstydu do skonu ochraniała. *Otw. Ow.* 528. (dozgonnie). Dotrzymał jéj wiary, aż do ostatniego skonu! *Star. Zad. B* 3. Za blizkim skonu mężem czuła żona mdleje, Chce zań umrzeć; śmierć we drzwi, aż żona blednieje. *Zab.* 9, 31. *Zabł.* Jest skonu blizka. *Past. Fid.* 205. Jako kładła na głowę jego obie dłonie, Jak ręce wyciągała przy ostatnim skonie. *Zimor. Siel.* 256. Niemasz zaś w śmierci, wierz mi, tak strasznego Nic, jak myśl sama skonu ostatniego. *Past. Fid.* 219. Ja nędzny ziębnę, ledwo nie do skonu. *Hor.* 2, 87. *Nar.* Przetrwa dzieło to aż do świata skonu. *Pot. Pocz.* 44. Nie chciał porażonych nieprzyjaciół znieść do skonu. *Chrośc. Fars.* 409. do szczętu. SKONAĆ, SKONANIE, *ob.* Konać, Konanie. SKOŃCZONOŚĆ, ści, *ż*, ograniczoność, die Begränztheit; nieskończoność, nieokreśloność, die Unbegränztheit, die Unendlichkeit. Z ustawicznego liczb dodawania przychodzi nam wyobrażenie nieskończoności. *Cyank. Log.* 55. Zawsze człowiek bałamuctwa prawił o nieskończoności, bo tylko pozwolono mu patrzeć na rzeczy skończone. *Stas. Buff.* 16. Puść myśl w nieskończoność ludzkiej nieprawości. *Kulig. Her.* 54. SKOŃCZONY, *partic. Verbi* skończyć, *ob.* Kończyć. — §. Skończony, ograniczony, określony, mający koniec, granice; begränzt, eingeſchränkt, beſchränkt, endlich. *Stas. Buff.* 6. nieskończony, nieokreślony; *Bosn.* bezkonciv; *Ross.* неконечаемый, unbegränzt, unendlich. Grzech miał winę nieskończoną, nieskończona też za nim każń szła. *Karnk. Kat.* 25. Byłbym nieskończony, gdybym to wszystko chciał wyliczyć. *Lach. Kaz.* 1, 34. Trzeba mieć nieskończoną wdzięczność, nieskończone obowiązki, dla tych, którzy mi nic dobrego nie uczynili. *Mon.* 74, 2. Za tę dobroć jestem We Pani nieskończenie wdzięczna. *Teat.* 35, 127. Nieskończenie *adverb.*, bez końca, nieograniczenie: unendlich, unbegränzt. Kocham cię nieskończenie. *Teat.* 22, 12. SKOŃCZYCIEL, a, *m.*; (*Sorab.* 1. zkonczuwar *interfector*, *f.* zkonczuwarka); dokonywacz, dokończyciel, der Beendiger *Perductor*, dowodziciel. *Macz.* Patrzcie na przodka i skończyciela wiary Jezusa Krystusa. *Żarn. Post.* 3, 599 *b.* SKOŃCZYWAĆ, *ob.* Kończyć.

SKONFEDEROWAĆ, *ob.* Konfederować. SKONFUNDOWAĆ, *ob.* Konfundować. SKONYWAĆ, *ob.* Konać.

SKOP, a, *et* u, *m.*, SKOPEK, pka, *m.*, *dem.*; *Boh.* skopec; *Slov.* škopec; *Sorab.* 1. skop; *Sorab.* 2. szkop; *Vind.* kaſhtrun (*ob.* Kastrat), caſhtrun, oven (cf. owca), ovez, (skoplenik, skoplen zhlovek, resanik, kopun, kapun = trzebieniec); *Carn.* koshtrun; *Croat.* kastrun, skopëcz, oven pochischen; *Rag.* sckôpaz, skôpaz, (sckopaz = wieprz); *Bosn.* sckopaç, ovan, brav asckopgljen, (sckopac, uscekopglien = kastrat); *Ross.* баранъ, (*ob.* Baran); *Ross. et Eccl.* **скопець** = trzebieniec, *cunuque*); §. 1. skop; *Germ.* der Schöpps, (cf. kappen = ſchneiden, skopić, cf. *nostr.* kopać) = baran czyszczony, der Hammel. Baranki, które nie mają być do rozmnożenia, pokładając poczynią się skopami. *Kluk. Zw.* 1, 262. Łopatka skopu, (*Genit.*). 3 *Leop. Num.* 6, 19. (plec barana. 1 *Leop.*). Tego skopu (*Accusat.*) spalisz. *Radz. Exod.* 29, 18. Baranek abo skopek, *agnellus. Macz.* — §. Skop na niebie, znak niebieski wiosienny. *Zebr. Zw.* 25. *J. Kchan. Dz.* 9. der Widder am Himmel. Skoro wiesienny skop w próg przyjął domowy słońce .... *Bardz. Luk.* 54. — §. 2. Skoki, fiołki białe. *Syr.* 598. weiße Veilchen. Zime skopki abo fiołki. *ib.* 1284. Frauenvielen. — (SKOPIEC, SZKOPIEC, pca, *m.*, SKOPEK, *dem.*; *Boh.* škopek, škopjk, škopiček, slewak, (*ob.* Zlewek); *Slov.* šechtár, dogecý nádoba, spuštak; *Morav.* hrotek, hroteček; *Carn.* shkaf, shehtárz; *Vind.* ſhkaſt, ſhaf, ſod, meutra, (ſhkafur = bednarz, ſhkafez = korzec), ſhehtarez, ſhehtariz, ſhehtar, mliezhni ſod, mouſnjak, mouſni ſod; *Slav.* shkaf; *Croat.* skáf; (*Bosn.* sckif; *Ital.* schifo; *Lat.* scapha = bat; cf. *Germ.* Schiff); *Bosn.* siglo, viêro od mljeka; (*Ross.* шкафъ, шкапъ, шкафецъ, шкафикъ; *Germ.* Schaff, skrzynia); *Ross.* дойникъ), (cf. donica); (cf. Obd. Schaff; *Hung.* saſſ; *Svec.* skäppa; *Lat.* scapha, scaphula; *Graec.* σκάφος; *Hebr.* שְׁפָה, saph; *Germ.* Koben; *Lat.* cavus); szafel, szaflik, naczynie do dojenia, *mulctrum. Macz.*; das Melchfaß, Melchſchaff, Schaff, die Gelte, garnek. *Dudz.* 57. ein Topf. Statek, który podstawiamy, gdy co cieczе, podstawek, skopiec, miednica, czasza. *Cn. Th.* 1064. Wodę z koryta skopkiem leją na żelazo zbyt rozpalone. *Os. Rud.* 279. Ojcze Bachusie, Wlekąc za sobą skopce i czopy Poiłeś przy swych ofiarach popy. *Nar. Dz.* 1, 124. Szkopiec mléka. *Radz. Jud.* 4, 19. Mularze potrzebują taczków, cebrów, szaflów, szkopków. *Kluk. Rośl.* 2, 170. *Labra vinaria*, cebry abo szkopce, któremi wino z winnic do prasy znaszają. *Macz.* — SKOPAĆ *cz. dok*, Skopywać *contin. et frequ*; *Boh.* skopati, skopawati; *Sorab.* 1. zkopam: *Ross.* скопать, скапывать; kopaniem zgromadzić, lub rzucić; zuſammengraben, abgraben. Przy tych wozach ma każdy mieć łańcuch, rydel, motykę, siekierę, dla skopowania i wszelakiéj potrzeby. *Tarn. Ust.* 277, cf. wskopać. w SKOPEC, *ob.* Wskopec. SKOPIĆ *cz. niedok.*, barany czyścić, Lämmer verſchneiden = zu Schöpſen machen; (*Slov.* škopjm; *Vind.* kopiti, skopiti, resati, isnoshiti; *Croat.* kopím, zkopiti, zkáplyam, (kopilo *ferrum*, *quo testiculi abscinduntur*); *Dal.* skopiti; *Rag.* sckopittti; *Bosn.* sckopiti, usckopiti; *Ross.* скопить; (cf. *Graec.* κόπτω *scindo*; *Eccl.* **скопьчьство**, неспособность къ дѣтотворенію rzezaństwo). Barany skopić około wielkiej nocy. *Zaw. Gosp.* SKOPOWINA, y, *ż.*; *Boh.* skopowina; *Sorab.* 2. szkopowina; *Croat.* bravina; *Vind.* kaſhtrunova pezhenka, ouzhja prata, kaſhtrunovu, ouzhju meſu, ouzhlina; *Ross.* баранина; (baranina, mięso czyszczonego barana czyli skopa; Schöpſenfleiſch, Hammelfleiſch. *Xiądz.* 77. SKOPOWY, a, e, (*Boh.* skopowý; *Sorab.* 1. skopaczé; *Rag.* sckopcev); od skopa, Schöpſen =. Skopowa pieczenia zadnia, eine hintere Schöpſenkeule. *Tr.*

SKOPUŁ, SZKOPUŁ, u, *m.*, z *Łac.* skała z morza wyglądająca, podwodna, eine Klippe in der See. Błogo mnie,

żem nie rozbił się o skopuł który. *Kulig. Her.* 52. — *Fig.* Tu był szkopuł dla tych, co się tej pracy podjęli. *Pir. Wym.* 184, cf. sterk.

SKOPYCENIE, ZKOPYCENIE, ia, *n.*, choroba końska; wtedy koń stawa na przodzie rogu, a staw ostatni tu i owdzie się porusza. *Kluk. Zw.* 1, 200. die Huferſchütterung.

SKÓRA, y, *ź.*; (*Boh.* skořice = cynamon; *Sorab.* 1. zkora *cortex*; *Sorab.* 2. szkorka, schkorka *corium*; *Carn.* skorija *cortex*; *Vind.* skorja, skorijza, skurja; *Slav.* korica; *Ross.* скара, скора = futro, шкура, шкурка skóra zwierzęca; cf. *Lat.* scortum, scortus, scortea, corium; (*Omnia ex pellibus facta scortea appellantur. Festus*; *quae ex corio et pellibus sunt. Varro*); *Ital.* scorza; *Gall.* scorie; cf. *Lat.* cortex, *ob.* Kora; cf. *Graec.* σκωρία, cf. skorupa, cf. *Germ.* Schorf); — §. 1) *cutis*, powłoka przyrodzona ciała ludzkiego, a w ogólności zwierzęcego, wszystkie powierzchne części ciała okrywająca. *Zool.* 69. *Perz. Cyr.* 1, 15. *Krup.* 2, 3. *Wejch.* 59. *Kirch.* 10. die Haut, das Fell; (*Boh.* kůže; *Slov.* koža; *Sorab.* 1. koža, kožka; *Carn. et Vind.* kosha; *Croat.* kòsa, kosicza; *Rag.* koxa, (skorjetisse *arescere cutem*); *Slav.* koxa; *Bosn.* kosga; *Ross.* кожа, *ob.* Kożuch). Skóra na ciele twarda, stwardniała, *Croat.* szkùla; *Ross.* яшта. — *Variae loquendi formae:* Jedno go skóra, a kości. *Cn. Ad.* 70. przejźrzeć go na obie strony, chudy, nur Haut und Knochen. *Czach. Tr. L* 3. Do skóry = do żywego, bis auf die Haut, bis aufs Fell. Nie do żywego, nie do skóry; łaskawie; strzyż, nie odzieraj; pobory znośne stanów; dość wełnę strzydz, a skóra cała, co rok ci będzie wełnę dawała. *Cn. Ad.* 592. Nie trzeba skóry łupić, bo insza nie zroście, Ale wełnę strzydz, bo insza poroście. *Falib. N* 2. Łupi poddanych aż do żywej skóry. *Pot. Arg.* 654. Czyniliście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majętnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 *b.* Pienie sprawę krótką z natury Ciągną, drą do trzeciej skóry. *Ja Baj.* 41. Przyrzekliśmy go bronić aż do skóry. *Chrośc. Fars.* 10. (do ostatniego). Tajemnie ubogiego drze ledwie nie ze skóry. *Groch. W.* 13. Sąsiedzi z obojętnością patrzaliby, choćby cię kto ze skóry odzierał. *Teat.* 24. *c*, 73. ſchinden, die Haut über die Ohren ziehen. Profesor ten za najmniejszą omyłkę skórę z uczniów zdziera. *Pilch. Sen. łask.* 57. Wyciągaliby mię ledwo nie ze skóry, Pókiby jeno w wacku czuli pieniądz który. *Alb. na Woj.* 4. Nie mam nic, i chociażby mię obdzierano jak węgorza ze skóry, to i feniczka przy mój duszy nie znajdą. *Teat.* 11, 67. Pospólstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, składać się musi. *Kosz. Lor.* 127. By miał i pod skórą, tedy musi dobyć. *Rej. Wiz.* 72. — Znać człowieka po skórze. *Rys. Ad.* 80. z daleka zaraz poznać, einen von weiten gleich erkennen. Czułem ich przez skórę. *Teat.* 55. *e*, 38. Poczciwi ludzie przez skórę się znają. *Teat.* 7. *c*, 46; *intus et in cute norunt. Mon.* 70, 705. Chciał być zakonnikiem; na co rad przyzwolił kapłan, znając go już, jak mówią, po skórze, iż się do doskonałego stanu miał. *Sk. Żyw.* 1, 51. — *Aliter:* Przez skórę go znać = przenikać go wskróś, einen durchſchauen, in ſein Innereś ſehen. Ten, co nas zna przez skórę do ostatniej żyłki, Z naszych sądów, i z naszej śmieje się omyłki. *Pot. Zac.* 134 — Ledwom już nie wyskoczył z skóry. *Past. Fid.* 199. gwałtownie byłem poruszony, ich wäre faſt aus der Haut geſprungen. Człowiek ze skóryby wyskoczył, słysząc dobre słowo od pani. *Teat.* 10, 83. Z radości ona ledwie ze skóry nie wyskoczy. *Pot. Arg.* 614. Krewkość to ludzkiej przynosi natury, Do lubieżności wyskoczyć ze skóry. *Burl. B* 3. — W skórę dostaniesz. *Teat.* 17, 84. du wirſt was auf den Pelz kriegen. Skórę mu należycie wytrzepał. *Teat.* 22. *c*, 65. *et* 29, 60. Po staroświecku, skórę złoję ci batem. *Teat.* 43. *c*, 5. *Wyb.* W skórę wziął od żołnierza. *Teat.* 8, 70. Po skórze oberwała od matki. *Teat.* 14. *d*, 14. Skóry im wezbrano. *Jabł. Buk. J* 4 *b.* Obieście warte po skórze. *Zabł. Z. S.* 58. (oberwać). Skóra będzie w robocie. *Teat.* 22. *b*, 8; (*passive*, to co *active* kij będzie w robocie). Skórą odpowiadać. *Teat.* 29. *c*, 24. Gdy język nieuważnie gada, skóra za niego odpowiadać musi. *Żab.* 12, 270. *Dudz.* Nie jeden człek to swą skórą płacił. *Jabł. Ez.* 145. mit ſeiner Haut bezahlen. Jeśliby kto ukradł mniéj niż trzy szelągi, na skórze i na włosiech bywa karan, t. j. u prągi rózgami weźmie chłostę, a włosy mu na wierzchu głowy zawiążą i urzną. *Szczerb. Sax.* 176. *ib.* 174. Taką rzeczą źle będzie koło waszéj skóry. *Teat.* 7. *c*, 56. Skóra w strachu. *Teat.* 7, 105. *ib.* 22, 85. *et* 15, 40. I na skórze dłużnika, wolno satysfakcyi szukać. *Teat.* 7. *c*, 20. Wraca się nazad, lecz z skórą niecałą. *Suszyc. Pieśn.* 3, *II* 2. O skórze i o zdrowiu jego myśli. *Sk. Dz.* 54. (o gardle, o śmierci, o życiu jego). Prawdziwie nie chciałbym być w skórze twojéj. *Teat.* 34 *b*, *D b*; *Slov.* nechcel bich v geho koži sedéť; na twojém miejscu, za ciebie cierpieć, ich möchte nicht in deiner Haut ſtecken. Chciałbym widzieć tych lichmościów w skórze naszej, choć przez tydzień. *Zabł. Roz.* 186. Lżej o cudzej skórze wojować. *Tward. Wł.* 26. Trzasł się, stąpał jak w nieswojej skórze. *Zabł. Amf.* 42. jak gdyby nie wszystkich miał doma, als wenn er nicht recht bey ſich wäre, zu Hauſe wäre. Zewsząd mądrego wypłoszają, i radziby go w własną skórę zaszyli. *Pilch. Sen. list.* 61. (*Slov.* Má twrdu kožu; ma twardą skórę, wygarbowany, nieczuły). Siedzi pod figurą, dyabła ma za skórą; cf. obłudnik, licemiernik, wilk w owczéj odzieży. — Za skórę komu nalać, dokuczyć, wiele złego komu narobić. *X. Kam.* Ubolewam, że takiego masz ojca, zalał on i mnie za skórę. *Teat.* 35. *c*, 44. (doskwierał mi). Obranaś z ozdob ojczyzno, lecz i to mało, Bo się za skórę więcej nalało. *Chrośc. Job.* 172. — Polacy Zygmunta cnot naśladować poczęli, tak iż się prawie od jego czasu w inszą skórę byli przyoblekli, i znowu z grubych obyczajów wypolerowane odrodzili. *Stryjk.* 718. (inszymi się stali). *Slov.* zemre w swéj koži, *a suo modo agendi non deflectet*; już tak umrze. — §. 2) Skóra odarta z ciała, ze zwierzęcia, z bydlęcia; das Fell, die Haut; *Ross.* шкура, шкурка. Opuszczać skórę, u rzeźnika, zdejmować skórę z bydlęcia. *Magier. Mskr.*, (*Ross.* свѣжевать, освѣжевать, свѣжую, cf. świe-

ży). NB. *In nonnulis dyalectis* skóra *hac significatione exprimitur sola terminatione* - ina, *qua apud nos significatur caro, e. gr.* cielęcina; *Carn.* telętina, *non caro sed pellis vituli*, (cf. abelek); *sed terminatur etiam in* - ovna, - ena, - ice, n. p. Skóra jelenia, *Boh.* gelenice; *Carn.* jelenovna; *Vind.* jellennov'nna; *Ross.* оленина, (*attamen Ross.* олешина *etiam carnem cervinam significat*). Kozia skóra, *Carn.* kosina, koslizhovna; *Vind.* koszlihov'nna; *Ross.* козлина; *Eccl.* козичина. Owcza lub barania skóra, *Boh.* beranice; *Ross.* овчина, овчинка. Wyprawiacz skór baranich, *Ross.* овчинникъ. Wołowa skóra, *Carn.* volovna, vovzhnina; *Vind.* volov'nna; *Eccl.* воловна, воловая кожа. Krowia skóra *Boh.* krawina. Niedźwiedzia skóra, *Carn.* medvedona; *Vind.* medvedov'nna. Lisia skóra; *Carn.* lisizhovna, (cf. lisiura, łosica, wilczura, niedźwiednia). Wężowa skóra, *ob.* Łupież; *Croat.* olilénye kahe, (*ob.* Linieć). Biała psia skóra, *Ross.* лайка, *adj.* лайковый. Na sobola więcéj ważą, niż na tchórza, bo lepszą skórę ma. *Rej. Zw.* 105 *b*, (cf. futro). Skóra obwiesista, która wołom pod szyją 'wisa. *Volckm.* 658; łałok bydlęcy. *Dasyp. R r* 3, *b*, *Ross.* дужчатый. Po śmierci osła skórę na beben obróca. *Prot. Jal.* 30. Lepszy jest zawżdy żywy głos, niż zdechła skóra, co ją na pargamin wyprawują. *Rej. Zw.* 15 *b*, (cf. lepszy łyczany żywot, niż jedwabna śmierć). Trudno z jednego wołu dwóch skór łupić. *Pot. Zac.* 11; dwie skórze (*dual.*) zedrzeć. *Rys. Ad.* 66. I na wołowej mówią, skórze się nie zmieści, Długą rzecz opisując, wedle przypowieści. *Pot. Pocz.* 256. es hat auf einer Ochsenhaut nicht Platz. Com przez półroku ucierpiał, nie spisałbyś wszystkiego na wołowéj skórze. *Zimor. Siel.* 258. Nie pij na żywego niedźwiedzia skórę. *Jabł. Ez.* 78; (*Slov.* ně predáwag z medwedá kožu, prw, nežliš ho chitil; prw kožu predáwaš, nežliš medwedá zabil; uš kožu predáwáš, a ešče wlk za humni; cf. jeszcze skóra na baranie, a już kuśnierz pije na nię; cf. ptacy w polu, a on rożenki na nie struże; daleko ztąd do owad). Gdzie nie staje wilczéj skóry, tam lisiéj nadstawić. *Cn. Ad.* 1012. jako cię mogę, Jeśli nie siłą, tedy przez nogę; wenn die Löwenhaut nicht gilt, muß der Fuchsbalg gelten. Czego nie możesz sprawić lwią, tam lisią nadstaw'; co się poczciwie sprawić nie może, to chytrością a krzywoprzysięstwem przełomić. *Kosz. Lor.* 165 *b*. Na lwiéj skórze mało miewali; przydawali k niéj i lisią, t. j. czego gwałtem nie mogli, fortelem a chytrością wydzierali, a zasię też gdzie chytrość nie płaciła, tam mocy używali. *ib.* 54 *b. Janusz. Lig. A* 4. *Esop.* 29. — Słucha psiéj skóry. *Xiądz.* 51. t. j. bębna - jest żołnierzem. — §. Skóra wyprawna, das Leder, die Haut, das Fell; *Carn.* usẽne; *Vind.* ufsinje, ufsenje, vufinje, leder; *Eccl.* оусма, оусмѣнь, ремень, (cf. rzemień; оусмяръ garbarz). Wygarbowana skóra wołowa; *Ross.* выростокъ, (cf. wyrostek). Funtowa skóra; *Ross.* пумпа, *adject.* пумповый, (*distng.* pumpa). Surowa skóra, niegarbowana *Ross.* сыромять. Becować skóry; *Ross.* дубить, дублю, (*ob.* Debić, debianka). Becowanie skór *Ross.* дубка, дубленіе. Skóra na cholewy. *Pot. Pocz.* 306. Z cudzéj skóry szerzéj rzemień krajać; na cudzéj strawie hojno sobie poczynać. *Kosz. Lor.* 41 *b. Eraz. Ob. G.* 'Szwiec, kiedy się na skóry zadłuży, tedy podeszwami wypłaca. *Rej. Zw.* 167 *b*. — §. 3) Skóra na drzewie zwierzchnia, na niektórym kora; *Polonis cortex asper et crassus dicitur* kora, *tenuior* skóra, die Baumrinde. Skóra albo łub na drzewie. *Cresc.* 663. Pierwszą skórę na drzewach wierzchną a grubą łubem zowią. *Cresc.* 54. Trzeba skóry z drzewa, żeby z bydlęcej była do bóta cholewa, Ktoby rzekł, że wyprawić miała skóra skórę? *Pot. Pocz.* 306. (kora dębowa, Eichenrinde, garbarzom potrzebna). — §. *Transl. varie:* Skóra na chlebie, opieczenie, die Rinde auf dem Brote; *Boh.* škralaup, (*ob.* Skorłupa); *Vind.* krufhna skorja, krainik; *Rag.* hrustaliza, korra; *Ross.* корка, корочка. Skóry mu chleba szkoda, nie karmnego wołu. *Falib. D* 2, (cf. dobra psu mucha). Skóra na mléku, skórka, kożuch. — Skóra na śniegu po odwilży *Ross.* насть. — *Mineral.* Skóra górna albo ziemna, *aluta montana*, Bergleder, kamień lekki, niby z nitek w siebie plecionych złożony, mający podobieństwo do grubéj skóry. *Kluk. Kop.* 2, 100. SKÓREK, rka, *m.*, *scolopendra*, die Assel, der Kellerwurm, robak z wielą nogami, ein vielfüßiges Insekt. Muchy, pchły, pluskwy, skórki, stonogi. *Haur. Sk.* 349. Ukaszony od skórka, którego scolopendra zowią. *Syr.* 590. Skórek morski, Meerassel, kształtem ziemnemu skórkowi bardzo podobny. *Sienn.* 321. Skórki, które bywają w uszu. *ib.* 135. Ohrwürmer. SKÓRKA, SKÓREczka, i, *z.*, *dem*, błona, błonka; eine dünne Haut, ein Häutchen; (*Boh.* kúrka, kúrčička cienka kora, skorupka); *Boh.* kožka; *Slov.* kožka, kožtička; *Carn.* koshẽza; *Sorab.* 1. koschka, kožka; *Croat.* kosieza; *Bosn.* kosgiça; *Ross.* кожица, кожура, кожурина, кожурника. Skórki są miękkie pokrywy z nitek złożone, niektóre wnętrzne części otulające: tak koszulki otaczają żyły, błonka mózg, czepek tłustość. *Kluk. Zw.* 1, 33. Skórka, która zewnątrz okrywa skórę, *cuticula*, jest substancyi bardzo cienkiéj, przeźroczystéj i nieczującéj. *Kirch.* 9. *Krup.* 2, 4. die Oberhaut, das Häutchen. Cieniuchna powierzchnia skóreczka, pokrywa wszystkie zewnętrzne części roślinne, wyjąwszy gdzie jest jaki otwór. *Bot. Nar.* 9. Obrzezować będziecie skóreczkę członka męskiego. 1 *Leop. Genes.* 17, 11. (skórkę członka tajemnego. 3 *Leop.*, *ob.* 'Napletek, obrzezek, nieobrzezek). — Skórki z jakiego zwierzęcia mniejszego odarte, wyprawne; Felle, Fellchen, Bälge. Skórki popielicze, wiewiórcze. *Biel.* 173. Skórka cienka jagnięcia *Boh.* spratky. Skórka na owocach, die Schaalen des Obstes. Skóreczka jagody winnéj. *Birk. Sk. A* 4 *b.* die Hülse, die Schlaube, der Balg der Weinbeere. Skórka na drzewie cienka, miękka pod korą; skórka abo skóra na drzewie zwierzchnia; na niektórym kora (*qu. v.*). *Cn. Th.* 1007. Skórka na chlebie. *ib.* die Brotrinde. Skórka na mléku, *ob.* Kożuch, der Pelz auf der Milch. — §. *Vulgar.* Skórka na bóty. *Mon.* 64, 725 - grzeczniejsze wyrażenie Niemieckiego hundsfot, bo hundsfotami zwano skóreczki z tyłu bótów na saméj pięcie, do podpierania ostrog; *vim vero habet Germani*, Gaudieb. SKÓRKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt skóry, lederartig. Liście skórkowate, *folium membrana-*

ceum, jakoby ze skórki suchowatej, mało soczyste. *Bot. Nar.* 61. SKÓRKOWY, a, e, od skóry, Haut-, n. p. Substancya skórkowa, jest zgromadzenie niezliczonych naczyń bardzo subtelnych. *Krup.* 3, 121. SKORŁUPA, *ob.* Skorupa, Skarłupa. *SKORNIA, i, ż., [*SKORZEŃ, ia, *m.*, 2], Skornie, skorznie *plur.*, obuwie na goleń zachodzące, sztyble, kamasze. *Wład.*, *ocrea. Cn. Th.* 1007. Stiefeln, Camaſchen, bóty, Stiefeln; *Boh.* škorně; *Sorab.* 2. schkorna; *Carn.* shkorna, shkorněza; *Vind.* skornize, (obskornizati, skornizati, skornize obuti, obknieſhati, naskornizati = obuć w bóty); *Bosn.* skorgna; *Croat.* skornya; *Hung.* szekernye. Skornie noszący na nogach, obuty w skornie; *Vind.* ofhkornizhan, f' fhkornizami obút; *Croat.* s'kornyaszt, skornat; *Hung.* szekernyés, *ocreatus. Cn. Th. ib.* *Skorznie z ostrogami. *Stryjk.* 673. Obuwszy się w *skórznie. *W. Post. W.* 2, 35. Te skornie nie dobrze wam na nogach leżą. *Wys. Aloj.* 312. Chocia śmierdzi dziegieć, nic on tego nie czuje, Rozciągnąwszy za piecem wnet skornie smaruje. *Rej. Zw.* 241 *b.* Między innemi mękami ta była osobna; kazali lać tłustość w *szkórnie, albo w bóty gorącą, które obuwać kazali na nogi. *Baz. Hst.* 60. — §. Skórnia katowska, n. p. W ciasnym miejscu zamkniony być, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; nazywają kaci tę mękę skornią abo nogawicą; bo jest z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, jak naczynie aptekarskie. *Baz. Hst.* 94 — §. Skorzenka, *plur.*, Skorzenki *dem.*, n. p. Przyniesiono mu skórzenki, które miał obuwać na nogi. *Wys. Aloj.* 312. Kazał nogę sobie piłować, aby mógł skorzenki subtelne nosić. *Wys. Ign.* 5. Gładka skórzenka na nodze. *Simon. Siel.* 30. — §*. *Aliter:* Zeszłyby mi się jeszcze te skórzynki stare, mam-ć ubiory z płótna, lecz w płóciennym źle na koniu. *Alb. na Woj.* 11. pludry skórzane, lederne Hoſen. SKORNIK, a, *m.*; *Boh.* koželuh, smradař, (cf. smród); *Sorab.* 1. kožnik; *Vind.* vufinjar, ledrar, stroinik; *Slav.* koxar; *Croat.* kosar; *Eccl.* скорняшникъ; (*Ross.* скорнякъ białoskórnik, kusznierz); 1) rzemieślnik od skór, garbarz; der Lederarbeiter, Gerber. Gospodę ma w domu Symona skórnika. 1 *Leop. Act.* 10, 32. (w domu garbarza. 3 *Leop.*). — Skórnik, handlujący skórami, der Lederhändler. — 2*) Skórnik, skórny lub skórzany sęd, ein lederner Schlauch. Młodego wina nie zlewają w skórniki stare, bo inaczej pukają się skórniki, wino się rozlewa i skórniki w utratę idą. *Sekl. Mit.* 9, *not.* «skórzane sędy abo dzbany». *Sekl. Luc.* 5. SKÓRNY, a, e, od skóry, Haut-, Fell-, Leder-; *Ross.* кожный. (*Rag* skòren *siccus*, *distng.* skòrni *recens*, *ob.* Skory). Bywają też wszy po ciele w skórze, sprosnie je Polacy zowią (mendeweszki), ja je zowię skórnemi. *Sienn.* 502 Hautläuſe, Filzläuſe, (*ob.* Zaskórny, podskórny). — Skórny handel, t. j. handel skórami, der Lederhandel. *Tr.*; *Vind.* vufna predaja; *Ross.* торгъ кожею. Skórny kolor; *Vind.* karbina, Lederfarbe; (*distng.* skórzany). — §. Pochodz. pod: *Kora.*

SKORO *adverb.*, Skorzéj *comparativ.*, Skoruczko *intensiv.*; (*Boh.* skoro; *Slov.* skoro *illico*, *pene*, *circiter*, *fere*, *vix non*, skoršeg *citius*; *Sorab.* 1. skero, skerie *nunc*, zkoro, skoro *mox*, *cito*, naiskeri wkrótce, zkorož nimahle *fere*; *Sorab.* 2. szkoro, ned wnet, szkoro ledwie nie, szkerrej rychléj, prędzéj; *Carn.* skorej *brevi*; *Vind.* skori *statim*, wnet, sker, skori, skoro, skoraj, skorei, sdaizi, naipoprei taku; *Croat.* zkoro, szkòro *subito*, *pene*, *vix non*; *Slav.* skoro = niedawno; *Rag.* skôro *modo*, *brevi*; *Bosn.* skoro; *Ross.* скоро; (вскорѣ wnet, поскорѣе prędzéj, наскоро natychmiast); *Eccl.* скоро, легче łatwo; *cf. Germ.* ſchier; Ottfr. scioro); skoro jeno, zaraz skoro. *Źle *qu. v.*, ſo bald, ſo bald als nur; *Vind.* kaker hitru, taku furt, kaker jadernu, sdaiz kaker, taku kmalu da; *Slav.* dok; *Bosn.* netom, onejas, sparvom, prigodom; *Ross.* лишь; *Eccl.* повнегда, послѣ какъ, потомъ кода, какъ скоро, лишь только. Skoro nasi do lasu weszli, nieprzyjaciele wypadli na nich. *Krom.* 361. *Biel.* 418. Skoruczko się wytrzeźwią, zapomnią wszystkiego. *Papr. Pr. A* 4. — Skoro = zaraz, ſo gleich, gleich. Skoro po śmierci Krzywousta, odstali od Polski Prusowie. *Biel.* 97. *Kucz. Kat.* 2, 360. *Rej. Post. C c c* 1. Skoro z młodu, znaki przyszłej świątobliwości taić się w nim nie mogły. *Sk. Żyw.* 209. Naród Słowiański nieskoro z początku swego tak jest nazwany. *Biel.* 10. Skoro na wiosnę okręt przywieźć kazał. *Sk. Dz.* 520. (zaraz z początkiem wiosny). *Biel.* 434. — §. Skwapliwie, prędko, nagle; *Carn.* obrat, na obrat, ſchnell, flugs. Izraelitowie, gdy przeczuwali jaką klęskę, uciekali się skoro do arki pańskiéj. *Bals. Niedz.* 1, 155. Kto działa skoro, nie bywa mu sporo. *Rys. Ad.* 27; *Slov.* kdo ne skoro chodi, sam sebe škodi; kto niewczas przychodzi, sam sobie szkodzi. — *§. *Aliter:* Skoro takowa i ona była trefność .... *Gorn. Dw.* 192. prawie takowa, faſt, beynahe. *SKORODOKTOR, a, *m.*, który na prędce doktorem został, ein Frühdoctor, unreifer Doctor. Aza nie lepiéj na onych sędziach dobrze umiejętnych przestać, niżli na te skorodoktory spuszczać! *Hrbst. Odp. G* 8 *b.* — (SKOROMOS, *m.*, *forsan* skomoroch, niedźwiednik, der Bärenführer. Najwięcej u Kozaków było ochotników z skoromosów, leśniczych .... *Zimor. Siel.* 252.?) — *SKOROPIS, SKOROPISM, u, *m.*, z tytłami pismo prędkie, abrewiacya, włóczka; *Eccl.* скоропись, Schnellſchrift, Abbreviaturen. — §. Skoropism na wesele przyjacielskie. *Zab.* 9, 335. *Zabł.* pismo lub wiersz na prędce, eine in der Geſchwindigkeit verfaſſte Schrift. — §. 00. Bazylianie uczą języków Greckiego, Słowiańskiego, skoropism zwanego. *Vol. Leg.* 7, 415. pisma literami kościelnemi Ruskiemi z wielą abrewiacyami pisane, die Rußiſche Kirchenſchrift, Kirchenſprache. Stryjkowski polega na świadectwie Ruskich skoropisów, bez nazwiska autorów i dat od niego cytowanych. *Nar. Hst.* 4, 318. SKOROPISZEC, sca, *m.*; *Ross.* скорописецъ; szybko piszący, tytłami piszący, ein Geſchwindſchreiber, Schnellſchreiber. SKOROPŁYNNY, a, e, — ie *adverb.*, szybko płynący, ſchnellfließend; *Ross.* скоротекущій, (= 2. szybko biegący; *Eccl.* скоротечецъ goniec). Krew w nim skoropłynna i burzliwa. *Pilch. Sen. list.* 1, 75. SKOROŚĆ, ści, ż., nagłość, prędkość, szybkość; die Geſchwindigkeit, Schnelligkeit. *Tr.*, *Ross.* скорость, скоротечность; *Eccl.* скорость, поспѣхъ, по-

спѣшьство, торопъ (cf. trop, drop), скороходность. SKOROŻRZY, *SKOŁOŻRZY, SKOROŻRZYWY, *SKOŁOŻRZYWY, *SKOROŹLIWY, a, e; *Ross.* скорозрѣлый, скороспѣлый; rano dozrzały, rany; frühreif, ſchnell reifend, zeitig. Skołożrzywy, *praecox. Urs. Gr.* 188. Skołorzywe owoce. *Pot. Arg.* 393. Na cytryny, gruszki, wiśnie, Gęsty przez gwałt list się ciśnie I wszystek rodzaj skołożrzy. *Kchow.* 166. Gruszki rane abo skołożrze. *Cresc.* 387; (*Vind.* korofhiza, tepka = odleżałka). Owoc skołożrzy rzadko bez robaka. *Burl. B* 3. Rodzaj ten jęczmienia bywa skołożrzy, bo prędzéj dochodzi, niźli pszenica. *Crese.* 162. Tam naprzód widzieć ranych kwiatków pierwociny. Łakocie jare, fruktów skorożrzych nowiny. *Zimor. Siel.* 136. W ten czas, gdy poczynają okwitać ogrody, Wypatrzywszy na trześniach skorożrze jagody, Obiecałem je zerwać .... *ib.* 176. Będzie kwitnęła, jakoby skorożrza jagoda winna. 1 *Leop. Syr.* 31, 19. Owies jest zimostradny, skoroźliwy. *Haur. Sk.* 11. Figi *skorożyte. 1 *Leop. Jer.* 24, 2. (dojźrzałe. *Bibl. Gd.*). — §. *Fig. transl.* Prędki, zawczesny; frühzeitig, ſchnell. Skołożrza śmierć. *Bardz. Traj.* 412. Skorożrzała nadzieja, *praematura spes. Min. Ryt.* 2, 90. Zawsze fortuna ślizka, dopiero prędka, skołożrzywa *Pot. Syl.* 94.

*SKORTACYA, yi, ż., z *Lac.* porubstwo, Hurerey. Żywot przykrytwem i skortacya pomazany. *Baz. Hst.* 28.

SKORUPA, y, ż., SKORUPKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* škořipka, škarlaup, škralaup = skarłupa, skorłupa; *Slov.* škrupina; *Croat.* skorup, skralyûp *superficies e. gr. terrae*; *Rag.* skoruup *superficies*, skorûp mljéka *flos lactis*; *Dal.* skorup = śmietana; *Bosn.* skorup od mljeka = kożuch na mléku; *Eccl.* скорлупа *cortex*; *Ross.* скорлупа, скорлупка, = SKORŁUPA, *ob.* Skarłupa, kora, *ob.* Skurłat; cf. *Germ.* Scherbel, Scherbe; *Suec.* skeerf; *Angl.* shard; cf. *Germ.* Schar. Skorupa, kawałek rozbity glinianego naczynia, ułupek, die Scherbe von einem zerbrochnen Gefäße; *Boh.* střep; *Slov.* střepina, střep; *Sorab.* 1. cžrop, korpina, żkorodiya; *Sorab.* 2. zröp, schkorpina; *Carn.* zhrêp (urynał), zhirpinja, zherpina; *Vind.* zhrep, zherpina, zhrepinia, zhrepinja; *Croat.* chrêp, chrepina, chrepnya, chrepêcz, chrepchêcz, chrepovje, chrepje; *Hung.* cherep, tserép, tserepetske; *Bosn.* çrjep; *Dal.* esriip; *Ross.* черепина, (cf. черепица cegła, черепъ czasza główna, черепаха żółw'); *Eccl.* чрѣпъ, черепъ, черепокъ, отломокъ глинняго сосуда, (чрепъ главный czasza główna). Jako się raz obróci garnek na skorupy, W błoto idzie, już go nikt nie zlepi do kupy. *Pot. Pocz.* 249. Już stłuczony, już go jedno skorupki. *Birk. Zyg.* 1. Jako skorłupa wzgardzony, wszyscy mnie urągają. *Ryb. Ps.* 54. — §. Skorupa = gliniane naczynie, osobliwie słabe, podłe; ein irrdnes Geſchirr, ein Scherben. Srebrna służba, stołowe naczynie, Tureckie skorupy. *Petr. Et.* 49. Która skorupa tłustości zawre, już tak do skonu śmierdzi. *Falib. H* 2. Czego się nowa skorupa nawarzy, Tego już żaden nigdy nie wyskwarzy. *Bies. roz. B* 3. Czego się skorupka za młodu napije, tym i na starość trąci *Boh. Kom.* 1, 414; *Sorab.* 2. kak sze jaden wot młodoſcži naloži, tak sze potem na stare dni żarži. Skorupa się o skorupę uderzyła. *Cn. Ad.* 1377. (niema się z czego cieszyć po wygranéj, zwycięztwo obu stronom żałośne). — §. Skorupa jajowa, die Eyerſchaale; *Vind.* jaizna luſhina, (*ob.* Łuszczyna); *Ross. et Eccl.* запортокъ, скорлупа яичная, (cf. zaparstek). Jaje otacza skorupa wapnista. *Zool. Nar.* 214. Ptaszę, gdy się już ostoi w jaju, tedy pokarmu szukając, w skorupę kołace i kłuje noskiem. *Sak. Probl.* 179. — §. Slimacza skorupa, żółwia skorupa, skarłupa; *Croat.* koritnyacha, selva; *Slav.* skornyacha; *Bosn.* spusgnîça, Muſcheln, Schaalen. Skorupa pława morskiego, nieskładana, jednostajna, *concha. Cn. Th.* 1007. (małżowina). Z Oceańskich tumultów wypienione znajdują się różnych farb skorupy po brzegach. *Tward. Wł.* 209. Stronom skorup po połowie, Ostrygę jedzą sędziowie. *Jak. Baj.* 41. — §. *Fig.* Dosyć ja mam pieniędzy, dosyć tych złotych skorupek. *Teat.* 12, 42. Goldſcherben. — §. Skorupki, *plur.*, gra, gdzie się rzucają skorupy na wodę, i czyja dalej zaleci i częściej podskoczy, ten wygraje; co i kamykami się dzieje. *Włod.*, das Scherbelſpiel der Kinder. — §. *Archit.* Skorupa, część kapitelu, podwałek; *Ital.* vovolo; *Lat.* echines. *Callit.* SKORUPI, ia, ie, od skorupy, łupiny; Scherben =, Schaalen =, Schaal =; *Boh.* škořepj, škralaupowý, škarlaupowý; *Croat.* chrepni, (skralyûpni: *Rag.* skoruupni = powierzchowny); *Hung.* tserépi; *Ross.* скорлупный, черепковый. SKORUPIANY, a, e, z skorupy glinianéj; irrden, von Scherben, Scherben =; *Boh.* střepnatý. W domu nie tylko są naczynia złote i srebrne, ale i drewniane i skorupiane. *Budn.* 2 *Thim.* 2, 20. SKORUPIASTY, SKORUPIATY, a, e, skorupie podobny, jak skorupa, ze skorupą; ſcherbenförmig, ſchaalig; *Sorab.* 1. korpinaté, cžropané; *Ross.* черепокожный; *Eccl.* чрепокожный. Żółwiki morskie skorupiate. *Otw. Ow.* 217. Wrzody skorupiate. *Syr.* 1218. SKORUPIĆ *cz. niedok.*, skorupą powlekać, sklepić; mit einer Schaale überziehen, überſchaalen, überrinden. Śmierdząca woda pleśnią skorupiona. *Przyb. Ab.* 211. Jest tam chałupa okrągła, z błota ulepiona, Skorupinami z jajec ptaszych skorupiona. *Kmit. Spyt. C* 3 *b.* SKORUPIEĆ *neutr. niedok.*, zeskorupieć *dok.*, na kształt skorupy twardnąć, zu einer Scherbe oder Schaale werden, hart werden. Już skóra skorupieje a oczy pałają, Lice znać zapalone o gorączce dają. *Bardz. Luk.* 93. Schną wargi przemorzone, język skorupieje, więdną żyły. *ib.* 65. Ono tak szlachetne ciało wisi na gorącości słonecznéj, na okrutnym drzewie rozpięte, już zeschłe, już zeskorupiałe. *Rej. Post. S* 3. SKORUPINA, y, ż., SKORUPINY *plur.*, małż, skorupy; Schaale, Scherbe; *Boh.* škořepina, škořepinka. Skorupiny z jajec. *Kmit. Spyt. A* 3. Skorupiny od Włoskich orzechów. *Haur. Sk.* 387. Nie mógł ślimaka dobyć z skorupiny. *Ezop.* 5. das Haus der Schnecke. Na odnodze Mexykańskiéj są tak duże żołwie, iż na skorupinie jednego sześć mężów stanęło. *Boter.* 68. SKORUPOKRUSZ, u, *m.*, der Scherbenkobalt, kruszec arszenikowy. *Kluk. Kop.* 2, 244. SKORUPSKO, a, *n.*, szpetna skorupa, ein häßlicher Scherben. Skorupska z ostryg. *Teat.* 29. *b*, 120.

SKORY, a, e, (*ob.* Skoro *adverb*); *Boh.* skorý; *Hung.*

gyors; (*Rag.* skòrni *recens*); *Ross.* скорый, скоросый, скороспѣшный, скороногій, скорохватъ; prędki, skwapliwy, nagły; ſchnell, geſchwind, eilig, haſtig. Nie chcę ja być skorą do obmowy. *Teat.* 6, 20. Mowa twoja skora, z rzeczy w rzecz, jak strzała z łuku do celu bieży. *Orzech. Qu.* 144. Młodzież próżna nauki, a rozpusty chciwa, Skora do rozwiozłości, do cnoty leniwa. *Kras. Sat.* 15. Niechaj cię próżnéj chwały nie zwodzą pozory, Nie szukaj z tego chluby, żeś w pisaniu skory. *Dmoch. Szt. R.* 18. Skore rzeczy nietrwałe. *Cn. Ad.* 102. (co nagle, to po dyable; co się prędko wznieci, niedługo świeci).

SKÓRZANY, a, e, ze skóry wyprawnéj lub niewyprawnéj; *Boh. et Slov.* koženný; *Sorab.* 1. kožané; *Carn.* usenat; *Vind.* ušenat, vušnjen, vušinjast, ledrast; *Croat.* kosni, kosnati; *Bosn.* kosggni; *Ross.* кожаный, (кожевенный garbarski); *Eccl.* оусьнѣнъ, ledern, von Haut. Skórzany miech, skórzana flasza, *ob.* Sumki, Sunki, suna. — *Aliter:* Domawiającemu się skórzaną kazał dopłacać monetą. *Mon.* 65, 424. (skórę mu kazał wyłoić). Nie płacą długów swoich skórzaną monetą. *Mon.* 73, 483. — §. *Skórzany, z kory, korkowy, korzany. *Cn. Th.* 1008. von Baumrinden. SKORZENKA, SKORZYNKA, SKORZNIE, *ob.* Skórnia.

*SKORZEŃ, ia, *m.*, SZKORZEK, [*sorab.* 2. škorc; *chorat.* škoric; *chorwat.* skworc; *serb.* čvorak; *ros.* скворецъ 2]: szpak, ptak, der Staar. *Tr.*

SKORZONERA, *ob.* Salsefiny, *ob.* Wężymord.

SKORZYĆ *med. niedok.*, śpieszyć się, cilcu; *Eccl.* скорю, спѣшу. Jak najśpieszniéj z rzeczą skorzył. *Pot. Arg.* 729. SKORZYPIĘTA. *Tr.*, *ob.* Storzypięta.

SKORZYŚCIC, *ob.* Korzyścić, Korzystać. SKOŚCIEĆ, SKOŚNIEĆ, *ob.* Kościeć.

SKOSIĆ, *ob.* Kosić. SKOSISTY, SKOŚNY, a, e, pochodzisty, abhängig, abſchüſſig. Grunta przykre, górne, kręte, skosiste, jak mierzyć. *Haur. Sk.* 47. Kominy mają być skosiste. *Haur. Ek.* 9. Ugór w brózdy skośne kraje lemiesz krzywy. *Tom. Rol.* 42. SKOŚNOCIĄG, u, *m.*, *Fortific.*, die kurze Strichlinie. *Tr.* SKOŚLAWIONY, a, e, koślawy, krummbeinig. Syna za powrotem zastał skoślawionym. *Teat.* 36. *b*, 61.

SKOSZOKOPNIK, a, *m.*, *sapeur. Jak. Art.* 1, 345. *et* 376.

SKOSZTOWAĆ, *ob.* Kosztować.

SKOT, u, *et* a, *m.*, (*distng.* Szkot); *Boh.* skot, skůt; *Sorab.* 1. skót, skoczo; *Sorab.* 2. ſzkot, ſzkoschi; *Croat.* szkòt; *Rag.* skoot; *Bosn.* skotje, sgivine; *Ross.* скотъ; (cf. *Arab.* קוט koth, *grex in specie ovium*; *Chald.* קוטין kothin, *greges*); [*Etym.* kocić; *rusk.* kotyty = toczyć 2]; das Vieh, die Viehheerde. Tobie Sykulskie skot tysiączny kraje I stada tuczą, i liczne sprzężaje. *Hor.* 1, 284. Drobny skot owiec. *ib.* 2, 33. *Kniaź.* kleines Vieh, Schafvieh. Dla bydła ich i dla dobytku ich, i dla wszego skotu ich. *Budn. Num.* 35, 3. «*not.* dla wszech źwierząt ich.» Ofiara z skotu, z owiec abo z koz. 1 *Leop. Levit.* 1, 10. *W. Levit.* 3, 1. Wystrzegaj się od jedzenia głów wszelkiego źwierzęcia i skotu. *Spicz.* 201. Doma chowaniec ni ku czemu, jedno albo do skota, albo do kozicy. *Glicz. Wych. H* 6. — §. Skot = skocina, bydlę, ein Stück Vieh. Wiem wężu, że najchytrszym w polu jesteś skotem. *Przyb. Milt.* 278. *SKOTAK, *SZKOTAK, SKOTARZ, SKOTOPAS, a, *m.*; *Boh.* skotak, skotaček; *Ross.* скотникъ, скотопасъ; pastuch, pasterz, koło skotu czyli bydła chodzący, der Viehhirt. (*Ross.* скотоводецъ znający się na hodowaniu bydła, скотоводство hodowanie); *Eccl.* скотопитатель (скотопитательный pasisty dla bydła; скотопитаніе hodowanie). Skotopas, *bubulcus. Mon.* 75, 591, (cf. wólarz). Owcarzów i skotaków dozierać. *Zaw. Gosp.* Niż takim królem, skotakiem być wolę. *Pot. Syl.* 245. Poczciwych skotarzów uciechy. *Dmoch. Szt. R.* 13. *W. Amos.* 7, 14. Ledwie z życiem uciekły zlękane skotaki. *Przyb. Milt.* 369. Czujny skotarz. *Zab.* 6, 332. *Sak. Chrośc. Ow.* 10. Skotopas Podolski. *Zimor. Siel.* 208. Jednéj jałówki Argus nie ustrzegł stooki, A mnie bydła dogląda szkotak jednooki. *Kchow. Fr.* 134. *Wez. Zap. C* 2. Krzyczeć jak skotarze *Boh.* skotačiti. SKOTNIK, a, *m.*, SKOTNICA, y, *ż.*, wygon, der Viehweg, Treibweg, die Trift. Bielun roście po wsiach, na skotnicach, przy drogach. *Syr.* 1565. — *Fig.* Nauka ta jest większą skotnicą do wszéj rozpustności a grzeszenia. *Gil. Post.* 21. (gościńcem utorowanym); *Sorab.* 1. skotnica, dziewka chlew; *Rag.* skòtniza *ovis foeta*; *Ross.* скотница, dziewka od bydła. SKOTNY, a, e, od skotu, bydlęcy zwierzęcy; Heerde =, Vieh =; *Boh.* skotský; *Sorab.* 1. skotžaczé; *Eccl.* скотьнъ, скотій; *Ross.* скотскій; (*Rag. et Bosn.* skòtni *praegnans*, *gravidus*). *SKOTOKRAJCA, y, *m.*, *Klon. Wor.* 22, der Viehdieb. (*Ross.* скотство bestyalstwo). SKOTOPASKA, i, *ż.*; *Boh.* skotačka; *Ross.* скотница; §. 1) która skot czyli bydło pasie, die Hirtinn, Viehhirtinn; pasterka, die Schäferinn. Gdy siedział pod lipą nad brzegiem strumyka, Przechodziła tamtędy nadobna skotopaska. *Zab.* 13, 33. Nieczuła, ale piękna skotopaska. *Zab.* 11, 89. Godna kochania skotopaska. *ib.* 92. — §. 2) Skotopaska, sielanka, wiersz pasterski; das Hirtenlied, Schäfergedicht. Jeśli co ważne jest świadectwo moje, Porębski złoty, skotopaski twoje, W téj wadze u mnie, żeby się mógł do nich Teokryt przyznać; tak ja trzymam o nich. *J. Kchan. Fr.* 41. *Mon.* 75, 591.

SKOWAĆ, *ob.* Skuć. — (SKOWERA, *ob.* Skowyra). — SKÓWKA, i, *ż.*; *Ross.* скобка; obręcz, okucie; der Beſchlag von Eiſen um etwas herum, der Reifen. Paznokcie służą palcom zamiast skówek, bronią ich od częstego obrażania się. *Perz. Cyr.* 1, 17. Kij krzywy bez skówki. *N. Pam.* 15, 387. U miecznika skówka, ków na końcu pochew. *Magier. Mskr.*

SKOWRONEK, nka, *m.*, SKOWRONECZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* skřiwan, skřiwanek, křiwan; *Slov.* skriwánek, škowránek, škrowanek; *Sorab.* 1. žkowrencz; *Carn.* shkerjánz; *Vind.* skurianz, shkorianz, gorianz, (cf. *Etym.* góra); *Croat.* skérlecz, skurjanecz, cheperlyuga, (cheperlyati *scabere*), vahulacha; *Dal.* pohulyacha, kukuglava, vahulyacsa; *Bosn.* srrinadiça; *Slav.* csevêrljuga, shêva; *Rag.* vidulinka, sardaniza, kukugljava, bahugljacecja; [*Eccl.* скокрынъць 2]; *Ross.* жаворонокъ; (cf. *Graec.* κόρυς; *Arab.* קבר kabor, *alauda*; קובר *cristata avis*); die Lerche;

rodzaj skowronków, *alaudae*, należy do rzędu wróblego. Skowronek polny, rolnik, *arvensis*; *Ross.* подорожникъ, die Feldlerche, na wiosnę wylatując, na powietrzu spiewa. *Zool.* 227. *Kluk. Zw.* 2, 242. *et* 243; *Boh.* linduška, *alauda silvestris.* Skowronek czubaty, *ob.* Dzierlatka. — Już skowronek na górze pięknie przepioruje, Słowiczek we krzu krzyczy, gżegżołeczka kuje. *Rej. Wiz.* 34 *b.* Skowroneczek ku niebu w górę polatuje, I garłeczkiem krzykliwym wdzięcznie przepieruje. *Simon. Siel.* 103. Wszak też i skowroneczek od ziemi powstając Swym podłym głosem spiewa, słowiki wzbudzając. *Kołak. Cat.* 2. Jastrząb' wreszczy, kokosz krekorze, żóraw krera, Orzeł kwili, skowronek mile gorgi zbiera. *Toł. Saut.* 89, *Croat.* skerlecz popeva. Skowronkowie wdzięczni. *Banial. J* 5. Po mojéj śmierci niech chce-li i niebo upadnie a skowronki potłucze. *Rej. Zw.* 37 *b.* niech się dzieje co chce. SKOWROŃCZĘ, ęcia, *n.*, pisklę skowronków, das Junge der Lerchen. Skowrończęta. *Jak. Baj.* 267. SKOWROŃCZY, a, e, od skowronków; *Boh.* škrablawý; *Vind.* shkorianski; *Ross.* жавороночный, жаворонковъ, Lerchen-. Niektórzy z bojaźni łacniéj się poddają, jest to coś jak skowrończe pole przy kobusie. *Lub. Roz.* 103. Lerchenjagd, Lerchenfang, Lerchenſtreichen.

SKOWYCZEĆ, -ał, -y, *med. niedok.*, Skowytać *contin.*; *(Etym.* [kwik 2], wyć): skolić, jak pies uderzony lub uderzenia się bojący. *Dudz.* 21. *Cn. Th.* 1008. winſeln, wie ein geſchlagener Hund, oder der ſich vor Schlägen fürchtet; *Boh.* skučeti; *Croat.* szkovíshem; *(Carn.* saskovinzham *vociferor, ut aves dum capiuntur).* Jaki to żal, kiedy psina kochana skowyczy? *Boh. Kom.* 5, 46. Nie pójdzie tam pies, gdzie drugi skowyczy. *Pot. Syl.* 4. Kondel skowyczy. *Brud. Ost. B* 4. Pies, coć owo tylko nie milcząc skowyczy. Niech ci się w poczet myślistwa nie liczy. *Bielaw. C* 2. Pocznie się gniewać małpa i skowytać srodze. *Zab.* 16, 65. SKOWYRA, SKOWERA, y, *m. et ż.*, gdyracz, zrzęda; ein Gnurrer, Brummbart. Wójt chociaż się widzi prosta skowera, Da czasem chytrym poborcom o ziemię. *Rej. Zw.* 39. — §. Skowyra, w wielu okolicach u chłopstwa pies, ein Hund. *X. Kam.* SKOWYRAĆ, SKOWERAĆ *cz. niedok.*, zrzędać, gdyrać; gnurren, brummen, tadelſüchtig ſeyn. *(Ross.* ковырять dłubać, wydłubać, popsuć).

SKOZACZYĆ się, *ob.* Kozaczyć się.

SKRA, *ob.* Iskra.

SKRAB, u, *m.*, chrapowatość, n. p. kory drzewnéj, skropawość; die Ungleichheit, Höckerigkeit, z. B. der Baumrinde. SKRABOWATY, a, e, — o *adverb.*, skropowaty, skropawy, chropowaty, n. p. o korach drzewnych; höckerig, nicht glatt, z. B. von der Baumrinde. Lepiéj pniak wyżéj szczepić, gdzieby skóra gładka była, a nie skrabowata. *Cresc.* 127. Na drzewie starym skóra skrabowata a chropawa. *ib.* 127. Drzewo to list ma szeroki a skrabowaty dla gęstości żyłek. *Cresc.* 457. U konia dobrego nogi mają równe być, a nie skrabowate. *ib.* 525. *SKRABAĆ, *SKRABNĄĆ, *ob.* Skrobać.

*SKRACAĆ, *ob.* Skrócić. SKRACAĆ, *ob.* Skręcić.

SKRADAĆ, *ob.* Skraść. SKRADKA, i, *ż.*, co się ukradkiem dzieje, etwas Verſtohlnes. Snadnie zatrzeć imieniem bratskim lube skradki. Jest mi z tobą dowora mówienia w ukradki. *Zebr. Ow.* 234; *furta*, że się skradamy, ukradkiem schodzimy.

SKRAJAĆ, *ob.* Skroić. SKRAJNY, a, e, SKRAJNI, ia, ie, na kraju będący, brzegowy, końcowy, ostatni; *Boh.* pokragný; *Sorab.* 1 zkromné, (cf. skromny); *Rag.* krajni, (krajejanin, kraicnik = granicznik, cf. Krainczyk); *Ross.* крайный, (крайность ostateczność), кромѣшный; *Eccl.* крынин, крыежгольнъ, (cf. *Graec.* ἄκρος); am Rande gelegen, äußerſt. Skrajnie wszystkie téj tkaniny strony, Subtelną listwą w okrąg były zobrabione. *Otw. Ow.* 220. Skoro nasi do lasu weszli, Wołochowie drzewa niedorabane ze pniów spychają, począwszy od skrajnich. *Krom.* 361; *ab extremis. Modrz. Baz.* 418. Obożny ma wiedzieć, wiele wozów rynkowych, a wiele skrajnych; jeżeli będzie w rynkowym rzędzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. *Tarn. Ust.* 295. Skrajna deska, *Vind.* kouzhizhe, krajez; *Ross.* горбыль, ein Schwartenbret. — *Math.* Pierwszy i ostatni wyraz proporcyi nazywają się skrajne, *extrema*; drugi zaś i trzeci śrzednie. *Jak. Math.* 1, 139. *Ustrz. Alg.* 2, 178. *Geom.* 1, 187.

SKRAPIAĆ, *ob.* Skropić.

SKRAŚĆ, skradł, *f.* skradnie *cz. jednt.*, Skradać *niedok.*; *Ross.* скрасть, скрадывать, своровать: okraść, beſtehlen. Gwałtu! skradnie mię. *Teat.* 24, 101. Kto cudzego nie oddaje, ten jako może skrzywdza, abo raczéj skrada. *Grod. Dis. D b.* Skradzienie Rzpltéj. *Petr. Pol.* 2, 40. — SKRADAĆ się zkąd; *Boh.* skrasti se, skradati se; uchodzić tajemnie, wykradać się; ſich wegſtehlen, heimlich wegſchleichen, wegmachen. *Quo te surripis*; dokąd chcesz, dokąd się skradasz? *Mącz.* Postrzegłszy matkę, skrada się i chce uciekać. *Teat.* 30. *b*, 54. — Skradać się gdzie, wkradać się; ſich einſchleichen, heimlich wohin ſchleichen. Skrada się po cichu na palcach, aby je mógł podsłuchać. *Teat.* 52. *d*, 14. Skradł się cicho pod obóz nieprzyjacielski. *Papr. Gn.* 1093. Skradać się muszę, jak wilk wchodzący do wsi. *Teat.* 32. *b*, 87. Do okna cichom się skradła, i wszystkom widziała. *ib.* 54, 57. Ci dwaj przed sobą często się skradali, A o królewnę króla nalegali. *J. Kchan. Dz.* 85. Mahomet, iżby go nie poznano, choć jawnym mataczem był, do prorockiego się płaszczyka skradał. *Żarn. Post.* 79 *b.*

SKRAWAĆ, *ob.* Skroić. SKRAWEK, wka, *m.*: *Boh.* skrogek; okrawek, ein Abſchneidſel, ein abgeſchnittenes Stückchen. Skrawek czystego białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 26.

SKRĄŻYĆ *cz. dok.*, Skrążać *niedok.*, §. 1) w krążki, lub talarki pokrajać, in runde Scheiben zerſchneiden. Włożysz funt róży świeżej nożem skrążanéj. *Cresc.* 496. — §. Skrążyć ziarno jakie na przetaku. *X. Kam.*, okrągłym uczynić, runden, abrunden. — §. 2) Skrążyć jakie miejsce, okrążyć, schodzić, okolić; einen Ort umkreiſen, umzirkeln, umwandern, durchwandern, durchſtreichen, durchſtreifen. Skrążyłem ziemię, i schodziłem ją. *W. Job.* 2, 2. Szatan przechadzał się, skrążył ziemię. *Budn. Job.* 1, 7. 1 *Leop. Joz.* 18. On-ci całą Afrykę skrąży i Libya, Chcąc fortunnie odprawić swoję legacyą. *Pot. Arg.* 710.

SKRĘCIĆ *cz. dok.*, Skręcać, Skrącać *niedok.*; *Sorab.* 1. romadu szukam; *Bosn.* issukati, sukáti; *Ross.* скрутить, ссучить, ссучивать, стростить, строщу, стращивать, свернуть, свертѣть, свершывать; kręcąc spoić, spleść, zuſammen drehen. Skręcony *Eccl.* сосканый, витый, сканый, сученый. Znak dobrze skręconéj nici, kiedy gładka, ścisła, i wszędzie równa. *Jak. Art.* 3, 223. Nie skrącanemi włosami ma się zalecać kobieta. *Karn. Kat.* 348. — §. Skręcić, bokiem odkręcić, na bok schylić, odwrócić, *phys. et tr.*; wegdrehen, wegwenden. Kary godzień, iż swe skręcił od Klarysy do Sylwii serce. *Zab.* 15, 191. Bót wielki skręca, mały ciśnie nogi. *N. Pam.* 23, 247. ściera, gdy się noga w nim kręci. — §. *Transl.* Skręcić co komu = smykać, zemknąć, zręcznie ukraść; ſtiehlen, mauſen, geſchickt entwenden. Oto chustka twoja, którąś niedawno dla mnie skręciła gładko twéj pani. *Teat.* 29, 85. Na wykierowanie zamysłów We Pana kieskę skręciłem. *Teat.* 5. *b*, 15. — §. Skręcić kark etc. = złamać kark etc., das Genick brechen. Lecąc na gniadoszu, ledwo nie skręciłem karku. *Kniaź. Poez.* 2, 198. Nogim mało nie skręcił, łażąc za turkawki na drzewo. *ib.* 3, 208. — §. Skręcić się = ambarasowanym być, rady sobie nie dać; ſich drehen, wenden, nicht zu helfen wiſſen. Ile razy chrześcianie byli w równéj sile, Turcy się zawsze skręcili. *Kłok. Turk.* 241.

SKRĘPOWAĆ, *ob.* Krępować. SKREŚLIĆ, 'SKRESOWAĆ, *ob.* Kreślić, 'Kresić.

SKRĘT, u, *m.*, SKRĘTKA, i, *ż.*, kręcenie, kręcącego co, abo też kręconego co; das Drehen, der Dreher, etwas Gedrehtes, etwas, das ſich dreht; *Ross.* ссученіе, ссучка; *Eccl.* сосканіе, снурокъ, вервица, сученое чтонибудь, Postronek bywa o dwóch i o trzech skrętach, skrętkach = dwudrotowy, trzydrotowy; zweydrähtig, dreydrähtig. Skręty włosów. *Hul. Ow.* 87. pierścienie, kędzierze, bukle, loki, kosy; die Krümmungen der Haare, Locken. Skręty wężowe. *Przyb. Milt.* 129. czołganie się węża skrętne, das gekrümmte Kriechen der Schlange. Skręty zawiłe strumienia. *Karp.* 3, 86. wężykowatości, die Krümmungen des Bachs. Drożne skręty. *Hul. Ow.* 162. Skrętka pieniędzy drobnych. *X. Biel.* (trąbka). — Na skręt = chyłkiem, gebückt. Ktoś leży, nie jak śpiący z wczasami zwykłemi, Lecz na skręt obalony, i twarzą do ziemi. *Przyb. Ab.* 165. — §. Skręt pojazdowy. *Jak. Art.* 2, 288. ramię sznic, trzymające dyszel. *Tr.* der Arm, worin die Wagendeichſel ſteckt. — §. *Anat.* Drugi pacierz karkowy zowie się zwrotnym abo skrętem; *epistrophus seu axis. Perz. Cyr.* 1, 31, *Bosn.* sgjuriça, polosgiaj, zglob od vrata; *Ross.* позвонокъ, der zweyte Rückenwirbel, der Drehwirbel. Skręty piszczela udowego, *trochanteres femoris. Perz. Cyr.* 1, 21. *et* 33. — §. Skręt, powrozek raz abo po prostu kręcony. *Cn. Th.* 1008. ein einfach gedrehter Strick. Są to trzy 'skrzęty (liny), Które w największéj szardze trzymają okręty. *Pot. Pocz.* 609. SKRĘTNY, a, e, (*distng.* skrzętny), kręcący się, kręcony; *Ross.* позвоночный, drehend, windend, gedreht, geſchlängelt. Ręka Jehowy uczyniła węża skrętnego. *Budn. Job.* 26, 13. SKRĘTOWATY, zwrotny, *epistropheus. Perz. Cyr.* 1, 153.

SKREWNIĆ się z kim, *recipr. dok.*, pokrewnić się, ſich mit einem verſchwägern. Miał z niemi skrewnienie. *Radz.* 2 *Mach.* 5, 9. pokrewnienie, pokrewieństwo; Verſchägerung, Schwägerſchaft. Ligi wodzów skrewnieniem zawarte. *Bardz. Luk.* 2. Boga z ludźmi zkrewnienie. *Modl. Gd.* 11.

'SKRÓB', iu, *m.*, 'SKROBIA, i, *ż*; *Boh.* škrob: *Ross.* скробило; §. 1) krochmal, (das Kraftmehl), die Stärke, das Stärkemehl zur Wäſche. *Syr.* 957. Nasi krochmal zowią skrobiem: a to właśnie Polskie słowo, nie od pierwszego skutku, który się przez krochmal rozumie, ale od skrobienia pranych chust lnianych. *Syr.* 957. — §. 2) Skroby, krosty świerzbiące, juckende Blattern. Wszelkie parchy i skroby wódka ta goi, gdy nią będą wymywane. *Cresc.* 180. Lekarstwo pomocne przeciw skrobiom, świerzbom i wszelkiemu 'oszpaceniu skóry człowieczéj. *Urzęd.* 31. SKROBAĆ, -ał, -ie, *cz. niedok.*, Skrobnąć, 'Skrabnąć *jednił.*; 'Skrabać *contin.*; (*Boh.* škrabati: *Slov.* škrabu; *Sorab.* 1. skrabacz, skrabnucz, żkrabam, lodacz, wodacz, (cf. głodać); (schrofa grzebło); *Sorab.* 2. krabasch, kschabasch, schkrabasch, (schropa grzebło); *Carn.* shkreblâm, shkêrbam, shkértam, (shkerbz = nóż kieszonkowy, shkêrba = szczerba); *Vind.* ſhkerblati, skubiti, strugati, praskati; *Croat.* szerbeti, szerbim, cheszati, cheshem; *Ross.* скрести, скребу, соскоблить, соскабливать; *Germ.* ſchrapen; *Bretag.* scrabat; *Svec.* skraba; *Isl.* sgrabam; *Angl.* scrape, cf. *nostr.* skrzypać, skrzyp, skrzypnąć; cf. *Germ.* ſchroff; cf. *Lat.* scaber); laut ſchaben, ſchrapen. Skrobać złoto. *Teat.* 46, 18. Skrobać drzewo. *Cn. Th.* 1008. (oskrobywać). Język zamulony daje poznać, że żołądek należy przeczyścić; bo język skrobać, na nic się nie przyda. *Perz. Lek.* 72. — Skrobać ryby, czesać, czeżować; *Boh.* pleytwati, (cf. pletwa); *Carn.* shlépám, Fiſche ſchuppen. Czemu łuskę z ryb skrobią? mniemam k temu pono, Że gdyby pierze miały, toby je skubano. *Kchow. Fr.* 13. — Skrobać co pisanego na papierze = wyskrobywać, radiren. *Tr.* — §. Skrobać się w głowę, drapać się w głowę, ſich im Kopfe kratzen; *Slov.* za ucho sa skrábat. W głowę się skrobie, konceptów dobywa. *Jabł. Ez. C* 3. Poglądając na to, w łeb się skrobie. *Jabł. Buk. J* 3. Myśli co rzec nieborak, stojąc się w łeb skrobie. *Rej. Wiz.* 84 *b.* Długo się skrobie chłop, nim się ruszy. *Alb. na Woj.* 17. *Slov.* I tam sa škrábe, kdě ho ně swrbi; *sollicitatur etiam de eo, quod curare non deberet.* — §. *Transl.* Skrabnąć kogo, skrabać kogo = przytykać nań, przymawiać mu, ganić go; auf einen ſticheln, ihn durch die Hechel ziehen, ihn tadeln, ihm Vorwürfe machen. Szalona rzecz jest skrabać a dotykać słowy tych, którzy mogą na prędce to odpłacić. *Eraz. Jęz. J* 4. Skoro ty kogo skrabniesz w jego poczciwości, Wierz mi żeć też przyczyni niemałéj pilności, Aby się gdzie dowiedział też twoich przypadków. *Rej. Wiz.* 188. — §. Skrabać się, drżeć się, przedzierać się, ſich mit Noth durcharbeiten. *Fluctuari*, po wodzie się skrobać. *Macz.* Niechże się za mną na dach pałacu skrabają. *Bardz. Trag.* 117. SKROBACZ, a, *m.*, który co skrobie. *Cn. Th.* 1008, *Vind.* ſhkerblauz, ſhkerblar, praskavez, derkavez, strugavez, ſho-

bovez, strugar, der Schraper, Schaber, Radirer. SKROBACZKA, i, ż., która co skrobie, die Schraperinn, Schaberinn, Radirerinn; *Vind.* shkerblauka, strugauka. — §. *Aliter:* Skrobaczka = SKROBADŁO, a, *n.*; *Sorab.* 1. žtórła; *Carn.* stergûla, shóbar; *Vind.* vustergezhka, sobazhiza; *Slav.* strugacsa; *Bosn.* strugaccja, rakatesgia; (*Ross.* скребница grzebło); narzędzie od skrobania, *radula*, ein Schrapeifen, Schabeeifen. Skrobaczki do zeskrobania nadpróchniałej kości. *Czerw.* 18. Skrobaczka u moździerzów i armat, łyżka żelazna do wyskrobania z komory wszelkiego nieochedostwa. *Jak. Art.* 3, 316. Złotnikowi trzeba skrobadł żelaznych, na kształt motyczki kończastéj, ku wydrożeniu rynienki w formie. *Śleszk. Ped.* 345. Używali Rzymianie w łaźniach swych skrobaczek czyli drapaczek, na kształt grzebła, któremi upoconych skrobano. *Pilch. Sen. list.* 4, 195. SKROBAK, a, *m.*; *Ross.* скребокъ, скребочекъ; rzezak, nóż od skrobania. *Cn. Th.* 1008, das Schabemeſſer. SKROBANINA, SKROBINA, y, ż., oskrobina, oskrobanego co, ein Abſchabſel. Skrobiny z skórek melonowych. *Syr.* 1185. §. Skrobanina, skrobina w pismach, wyskrobanie; ausgekratzte Stellen in einer Schrift, radirte Wörter. Uchyla się testament, gdy poprawy i skrobaniny w istotnych punktach w sobie zawiera. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 173. SKROBIĆ *cz. niedok.*, skrobią czyli krochmalem zaprawić.

Pochodz. *doskrobać*, *naskrobać*, *oskrobać*, *oskrobiny*, *odskrobać*, *poskrobać*, *podskrobać*, *przeskrobać*, *przyskrobać*, *rozskrobać*, *uskrobać*, *wskrobać*, *wyskrobać*, *zaskrobać*, *zeskrobać*.

SKROCHMALIĆ, *ob.* Krochmalić.

SKRÓCIĆ *cz. dok.*, Skracać *niedok.*; *Boh.* skrotiti, skratiti; *Slov.* skrotiti, skrocugi; *Sorab.* 1. wokuscham; *Carn.* okkrajsham; *Vind.* odkratkiti, odkrazhiti; *Croat.* zkratiti, zkrachujem; *Bosn.* skratiti, uskratiti; *Rag.* skrâtiti; *Ross.* скрючить, скрючивать, прекратить, прекращать, окоротить, окорачивать, смирить, смиряать, прошколить; *Eccl.* съкратити, скращаю, сократить, укоротить, убавить, прикрочаю, укрочаю; krótszym uczynić, *pr. et fig.*, kürzen, kürzer machen, verkürzen, abkürzen. Rzecz skracając, nie wspominam dalszych szczegółów. *Groch. W.* 193. Nie skracaj mąk dla niéj. *Teat.* 3, 133. Dla rozpustnych niewieściuchów służbę bożą skracać, i jakoby na jednéj nodze stojąc odprawować. *Pim. Kam.* 90. Praca lata skraca. *Mon.* 71, 597. Boże, nie chciéj odwracać Twarzy od ubogiego, ani rękę skracać. *Prot. Jał. B* 2. *Kanc. Gd.* 14. (rękę skurczyć, stulić, nie otworzyć jéj na wsparcie). Nieskrócona w cudach, ani osłabiała w potędze ręka boska. *Psalmod.* 72. nieukrócona, niehamowana, nieokreślona; unbegränzt, unbeſchränkt. — §. Skracać, hamować, ukracać; hämmen, bändigen. W munsztuku a wędzidle czeluści ich skróć. 1 *Leop. Ps.* 31, 9. (uzdą czeluści ich zewrzyj. 3 *Leop.*). Skrócić mieczem bezecnych ludzi. *Tr.* SKRÓCENIE, *Subst. verbi*, (*Slov.* sužugičnost, sužowatelka, stahatelka konstrukcya); *Croat.* krochênye, ukrocheye; *Bosn.* kratcina; *Rag.* kratcina, skratiza, skracchja; *Ross.* сокращение, сокращенность; §. a) das Kürzen, Abkürzen. — §. b) *Compendium*, krótki zbiór, ein kurzer Inbegriff. Rzym był wszystkiego świata skróceniem; co jedno po wszystkim świecie było, to się w Rzymie znalazło. *Sk. Dz.* 28. SKRÓCICIEL, a, *m.*, który skraca, der Abkürzer, Verkürzer, Beſchränker, Hämmer, Bändiger; (*Slov.* skrotitel *domitor*, krâtilka, kratitelka *syllepsis*); *Rag.* kratitegl, skrachjalaz; *Croat.* szkratitel, krotitel, ukrotitel; *Ross.* сократитель. Kromer skrócicielem jest Długosza. *Czart. Myśl.* 6. *abbreviator*, wypisnik.

SKRÓDLIĆ, SKRUDLIĆ *cz. niedok.*, [*rusk.* skorodyty; *ross.* скородить *riaz*; *Etym. sanscr.* krt = rznąć 2]; (*fortassis a* gruda); włóczyć ziemię bronami, bronować, den Acker eggen. Oko mieć trzeba, gdy chłop skrudli abo bronami włóczy, wiele razy na jeden zagon obróci bronę. *Haur. Sk.* 12. Przewraca i skródli ziemię, aby siał. *Radz. Jes.* 28, 24. Rolnik radli, skródli, ugorzy, odwraca. *Klon. Wor.* 77.

SKROIĆ *cz. dok.*, Skrajać *niedok.*, Skrawać *contin.*; *Boh.* skrogiti; *Rag.* skroitti; *Ross.* скроить; wedle miary ukroić, krając do miary przystosować, zuſchneiden. Jak chcemy, tak skrojemy materyą, która pod naszę dostanie się rękę. *Teat.* 18. *b*, 63. Zioła zdarzone, część z korzeniem zdrowym Wyrywa, część sierpkiem skrawa mosiądzowym, *succidit*. *Zebr. Ow.* 167. odrzyna, abſchneiden. — *Fig.* Skrój się Dorotko na model tych ptaszków, Którym powszechnie imię dajem gaszków. *Zab.* 10, 402. *Zabł.* ułoż się, uformuj się, bilde dich nach dieſem Muſter. — §. *Aliter:* Kurtę komu skroić, psikus mu wyrządzić, einem einen Streich ſpielen. Nie tak to łatwo teraz komu kurtę skroić. *Teat.* 43. *c*, 136. *Wyb.*

SKROM, u, *m.*, sadło z zająca, który nie tak w kuchni używany, jak bardziéj w aptekach, lub w domu gospodarze chowają; ten przykładają do rany jakowéj, żeby ogień wyciągał i goił. *Wiel. Kuch.* 428. Haſenſchmicer auf die Wunden zu legen, (*ob.* Skromny zając = tłusty; cf. *Ross.* скоромъ potrawa w poście zakazana). SKROMIĆ *cz. niedok.*, uskramiać, beſänftigen, mäßigen; (*Boh.* skrownjm, uskrownjm umniejszyć, cf. skrócić; cf. *Ross.* скоромить, оскоромить dawać komu z mięsem w postny dzień, скоромиться jeść z mięsem w postny dzień). Wrodzoną zapalczywość Marsową miękczyć, błagać, skromić i uśmierzać mają. *Ber. Dek. A* 4 *b.* Banie gorącość skromią, i pragnienie gaszą. *Cresc.* 227. Trzeba, żebyś skromił wszystkie zbytki. *W. Post. W.* 3, 483. Pan wielkich trzód, przecię się nie skromi, Na jednę tylko cudzą się łakomi. *Leszcz. H. S.* 289. Są grozy, są urzędy na to wyznaczone, Aby te wszeteczności wżdy były skromione *Rej. Wiz.* 102. Abyśmy skromili a krócili w sobie nadęte myśli swoje. *Rej. Post. P p* 4. Kto chce być tylko za możnego miany, Niech skromi afekt na gniew wyuzdany. *Bardz. Boet.* 74. SKROMNIS, ia, *m.*; *Ross.* скромникъ; człowiek skromny, cichy, ein ſtiller, beſcheidner Menſch. Strzeżcie się tego skromnisia. *Zab.* 13, 286. *Treb.* (cicha woda). SKROMNOŚĆ, ści, ż.; (*Boh.* skrownost *parvitas*, *parsimonia*; *Slov.* skrownost, chatrnost *exiguitas*; *Sorab.* 1. króma *margo*, (*ob.* Kroić, skroić); *Boh.* mjrnost, šetrnost; *Sorab.* 1.

změromnoſcz, (cf. mierność, pomierność, cf. mir); *Carn.* pohlevshena, rasbor, resbor, (cf. rozbiór); *Vind.* pohlevnost, resberitnost, reslozhlivost, resloshesnost, modrust, zhednust; *Croat.* razlóg; *Ross.* скромность, смиренность, смиренство; umiarkowanie, układność w obyczajach, łagodność, (*oppos.* zuchwałość); die Beſcheidenheit, Sittſamkeit. Wdzięczna jest skromność; gdy postać ułoży, Zda się, iż nowych z nią wdzięków przybyło. *Kras. Ant.* 45. Skromność wielkim towarzyszy, Małych najzuchwalsze kroki; Siedzi nie raz słowik w ciszy, Kiedy w lesie krzeczą sroki. *Kras. List.* 2, 40. — Skromność w życiu, mierność, umiarkowanie, (*oppos.* zbytek), Mäßigkeit. Nieskromność, niestwora, *intemperies. Ch. Th.* 525. Skromność w dostatku poznać, nie w nędzy. *Cn. Ad.* 1043. Skromność w życiu, zdrowiu dogadzająca, miarkowanie zdrowia życiem, *diaeta. Cn. Th.* 1009. SKROMNY, a, e, SKROMNIUCHNY, a, e, SKROMNIUSIEŃKI, SKROMIUTKI, a, ie, *intensiv.*, SKROMNIE *adverb.*, SKROMNIUCHNO, SKROMNIUSIEŃKO, SKROMNIUTKO *intens. adv.*; (*Boh.* skrowný, skrownjčký *parvus, exiguus, parcus*; saukromný *separatus, secretus*; *Slov.* skromný *exiguus*; *Sorab.* 1. zkromné *margineus*, (*ob.* Skrajny, skroić); *Ross.* скромный, (cf. skrowity, *Etym.* krój); (cf. *Ross.* скоромный w poście zakazany do jedzenia; *Eccl.* кромѣшьнии zewnętrzny, *ob.* Skrajny); w obyczajach, postępkach niezuchwały, niepyszny, niehardy, umiarkowany; *Boh.* mjrný, šetrny; *Sorab.* 1. pomĕrnoſcžiwé, zmeromné, lutowné; *Carn.* pohlevn; *Vind.* moder (mądry), rezloszhen, reslozhliu, resberiten, zhednj; *Ross. et. Eccl.* съмѣрьнъ (*ob.* Śmierzyć), смиренномудрый, цѣломудръ, beſcheiden, ſittſam: Odpowiedział im skromniusieńko. *Banial. O* 2 *b.* Panna skromniuchno płakała. *Auszp.* 24. Skromniuczko. *Zuw. Gosp.* Przypomnieć dobrodziejstwo niektórego czasu możemy, ale ze wstydem, skrumniuchno. *Gorn. Sen.* 557. Lżą boga na każdy dzień bluźniercy nieskromni. *Kanc. Gd.* 178. — §. Skromny, skrowity, niezbytni, mierny, umiarkowany; mäßig, gemäßigt. Skromne opatrzenie żywności; skromne życie; skromny bankiet, obiad, wieczerza; skromne życie lepsze, niż hojne. *Cn. Ad.* 1040 *etc.* Dzieci przyzwyczaić zimnu skromnemu; bo zimno mierne zdrowsze je czyni, niżli gdy ustawicznie w cieple kisną. *Petr. Ek.* 94. — Skromny w życiu, skromno, trzeźwo żyje. *Cn. Ad.* 1043, *Ross.* скромничаю, скромничать, смиренномудрствовать; *Eccl.* цѣломудрствую, mäßig, nüchtern; obeszły, mierny. — Nieskromny, niestworny. — §. *Venator.* Tłustego zająca myśliwy zowie skromnym. *Klon. Fl. E* 2. *Kchow.* 26. *Kras. Pod.* 60, (cf. kuropatwa piczna). Skromny zając, u myśliwych tłusty; od skromu = tłustość zajęcza. *Magier. Mskr.* Sarna i zając skromne się mówi, a nie tłuste. *Chmiel.* 1, 80.

SKROŃ, i, ż, SKRONIE, *plur.*, [z *lac.* cranies 2]; *Boh.* žjdawiny, žilowiny; *Slov.* židowiny, židowini, sluchi, słuchy, spánek; *Sorab.* 1. žkrona, spano, *dual.* žkrone, spani; *Sorab.* 2. psiki, (cf. pieski); *Carn.* sênz, (cf. sen); (*Vind.* skranja, podbradek = podbrodek, skrenje, brada = broda, *mentum*, skranjifhe = żuchwa); *Vind.* fenzi; *Croat.* szlepe oko, szlepoòchje; *Rag.* vezi, sljepocnize, sleepe oko; *Slav.* slípe ocsi; *Bosn.* sljepe oççi, mjesto ù glavi, ghdje su vezovi, (cf. więzy); *Ross.* високъ, височекъ, *vulg.* виски; *Eccl.* скрания, скраній, obocie; (cf. *Graec. κράνεν, κάρηνον caput*, cf. *Graec. χρόνος*); części boczne głowy, *tempora. Kirch.* 3, der Schlaf, die Schläfe zu beyden Seiten des Hauptes. Raczcie mię w łasce i w swéj zachować obronie Aż do późnego wieku i do białej skronie. *J. Kchan. Ps.* 102. Od dzieciństwa, aż do siwych skroni, żył świątobliwie. *Birk. Chodk.* 35. Od pierwszéj młodości, Aż do swéj białéj skroni i poźnej starości. *Groch. W.* 532. Dwie żyły na pieskach albo na skroniach z obudwu stron. *Spicz.* 192. SKRONIOWY, a, e, od skroni; *Ross.* височный, zu den Schläfen gehörig. Kości skroniowe. *Krup.* 1, 32. Myszka skroniowa. *Kirch.* 120.

SKROPAWY, SKROPOWATY, a, e; (*Ross.* скропки = łatanina, kawałki źle spojone); skrabowaty, chrapowaty, chropawy, (*ob.* Skrab); holperig, höckerig, nicht glatt. *Dumeta Stoicorum*; miejsca skrapowate a ciężkie, niekrzeczne. *Macz. Levis*, gładki, nieskropowaty. *ib.* SKROPAWOŚĆ, ści, ż, chropawość, die Rauhigkeit. *Ferri rigor*, skropawość, surowość. *Mącz.*

SKROPIĆ *cz. dok.*, Skrapiać *niedok.*; *Boh.* skropiti; *Carn.* shkropim, shkrofim; *Croat.* skropim, kropim, oskroplyújem, skropenye; *Bosn.* sckropiti, sckrappati, (sckrappa *macula*); *Rag.* sctràpati; (*Ross.* скропить połatać partaczo); pokrapiać, polewać; beſprißen, beſprengen, begießen; *Ross.* окропить. Zadrżał, jakby go zimnym mrozem skropił. *Pot. Zac.* 192 Skrapiam oblicze łzami, które płacz wasz z oczu moich wyciska. *Zab.* 14, 322. Będziecie mieli dosyć chleba, Ale go potem ciężkim skropić trzeba. *Jabł. Tel.* 174. Wielkie podległości Syamskiéj korony Krętym strumieniem skrapia Mena rzeka. *Przyb. Luz.* 321. t. j wilży, der Fluß wäſſert das Land. — §. *Tr. fig.* Psa tak skropił harapnikiem, że skowyczał. *Boh. Kom.* 5, 63. tak zbił, skórę mu złoił, wygarbował, er gerbte ihm das Fell durch. — §. *Aliter. fig.* Nie skropisz tego święconą wodą. *Rys. Ad.* 42. *Budn. Apopht.* 42. nie zmyjesz tego, nie przepiecze-ć się to, nie odrze-ć się sucho; den Schandfleck wirſt du nicht wegſpühlen, den Fehler nicht gut machen.

SKROPKOWAĆ karte, to się dziś zowie fortunę zrobić. *Teat* 14, 100?

SKROŚ, *ob.* Wskroś.

*SKROWISZCZE, a, *n.*, [z *cerk.* съкровище 2]; *Ross.* сокровище; skarb, der Schatz, die Schatzkammer. Mówią, zkąd ma pieniądze ten pan? a on iszcze Do zamku się wrywając, Grabine skrowiszcze. *Klon. Wor.* 17.

SKROWITY, a, e, SKROWITO *adverb.*; *Boh.* skrowny, (*Etym.* krój); niezbytny, mierny, skromny; mäßig, nicht übertrieben, ſchlecht und recht Opuściła męża całe dobrego i skrowitych wielce obyczajów. *Mon.* 69, 414. Wyniosłość nieskrowita krwawe stanowi prawa. *Zab.* 1, 121. niepohamowana, niestworna; ungemäßigt, übertrieben. Nieskrowitą nadęty pychą. *Zab.* 1, 115. Nieskrowita swywola ni płci ni latom przepuszcza. *Zab.* 1, 132. Wie-

czystym być poddanym żądz nieskrowitych i gnuśnego ospalstwa. *Zab.* 1. 161. — §. Nieskrowity, nieobyczajny, nieskromny; ungeſittet, unbeſcheiden. Od rozumu odeszłego nieskrowite słowa. *Pilch. Sen. gn.* 345. Czas nieskrowity, Aby stał przed sąd boży dał mu rok zawity. *Kołak. Cat. B* 3. Szpak nieskrowito po gałązkach lata. *Banial. J* 3.

SKRUCHA, y, *ż.*, skruszenie serca; *Boh.* skraušenj, skraušenost *contritio*, Zerknirſchung das Herzens, Reue und Leid für die Sünde; *Sorab.* 1. roſkaczi, (roſkajem *poenitentiam anxie ago*, cf. kajać się); *Carn.* skruzhênje, grevênga; *Croat.* zkrússenye; *Rag.* skrûscenie; *Ross.* сокрушение, (крушение zgryzota), повинная, повинность, (cf. powinność, cf. wina). Kiedy człowiek za grzech żałuje, a go sobie obrzydzi, to zowiem skruchą. Ta skrucha jest zmiękczenie serca dobrowolne. *Sk. Kaz.* 110. Wzięli to słowo na podobieństwo od rzeczy widocznych cielesnych, które kamieniem albo czym twardym skruszone bywają. Żadnéj inszéj żałości, czy to z śmierci przyjacioł, czy dzieci, czy zkąd inąd pochodzących kłopotów i frasunków, skruchą nie zowiemy, jedno żal z utracenia łaski bożéj. *Karn. Kat.* 220.

SKRUDLIĆ, *ob.* Skródlić.

SKRUPIĆ *cz. dok.*, zemlić grubo, jak krupy. *Włod.*, szrotować, das Getreide ſchroten, gröblich mahlen. — *Prov.* Jednemu się zmiele, tobie się skrupi; komuś ci się zmiele, tobie się skrupi. *Cn. Ad.* 314. na wilka okrzyk, a wrona świnie bezpiecznie skubie; *ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema*; dem einen geht es für genoſſen hin, der andere muß es büßen. Starosta może dociec tajemnicy; jejmości się to skrupi, a mnie zmiele; ją połają, a mnie z domu wypędzą. *Teat.* 31, 36. Ta-li snadź cnocie twéj będzie obrada, Że tobie skrupi a innym się zmiele. *Chrośc. Luk.* 42. Niech się to na tobie skrupi, Jeśli Zofią kochasz czule, Idź na miecze, idź na kule. *Zabł. Zab.* 72. Tak się rozbój Atysowi skrupi. *Pot. Syl.* 345. Fortuna spytluje złemu, niż dobremu skrupi. *Pot. Syl.* 51.

SKRUPUŁ, *ob.* Szkrupuł.

SKRUSZEĆ *neutr. niedok.*, kruchym się stać, mürbe werden. Tatarowie mięsa nie gotują, tylko pod kulbakę włożą, a gdy tak cały dzień między potem szkapim a ciepłem ludzkim skruszeje, dopiero jedzą. *Kłok. Turk.* 74. Tylko zwierzyna skruszała dobra. *Fredr. Ad.* 48. — *Fig.* Skruszała minka. *Zab.* 16, 160. minka rzadka, pokorna, eine demüthige Miene. SKRUSZYĆ *cz. dok.*, Skruszywać *contin.*, pokruszyć, zdruzgotać, rozbić na drobiazg; *Carn.* smenzâm, zerknirſchen, zermalmen, zerbröckeln. W winnicy trzeba bryły, Aby na drobniuchny proch skruszywane były. *Otw. Wirg.* 414. Wymierzone drzewo o jego tarcz skruszył. *P. Kchan. Orl.* 1, 354. Duńczyki wielką klęską pobił, i ono mocne i srogie ich wojsko skruszył. *Sk. Dz.* 838. — *Fig. transl.* Mąż w rycerskich sprawach skruszony. *Czach. Tr. A* 1. skruszały, ćwiczony, przetarty, zrobiony; geübt, abgearbeitet in etwas. — §. Skruszyć się = skruchę mieć, żałować, żeś zgrzeszył; *conteri, compungi. Cn. Th.* 1009. skruszyć serce, ein zerknirſchtes Herz haben. Reue und Leid empfinden. Skruszmy serce swoje żalem prawdziwym, wołajmy do pana o odpuszczenie grzechów. *Dambr.* 401. Skruszony, skrucha przejęty, *Croat.* skrússen; *Rag.* sarmessen; *Slav.* razglavljen; *Vind.* sgrivan, griuny, ogrivan; *Eccl.* благоумиленный. Nie do skruszenia, zatwardziały *Ross.* неразкаянный. SKRUSZYCIEL, a, *m.*, podruzgotacz, który co skrusza; der Zerknirſcher, Zermalmer. Zbawiciel nasz, węża starego skruszyciel. *Biał. Post.* 73; skruszyciel zdrajcy rajskiego. *ib.* 20.

*SKRUTNY, a, e, SKRUTNIE *adverb.*, Okrutny *qu. v.*, srogi; grauſam, ſchrecklich. W skrutnych ranach spiekłe krwi srogie wszędzie bryły. *Kchow. Roz.* 39. Nie postrzegł przed nogami skrutnego węża. *Otw. Wirg.* 472. Nowym strachem potrwożona skrutnie. *Otw. Wirg.* 468. Zapłakała skrutnie. *Otw. Ow.* 463. Uderzył go w szlachetne piersi skrutnie. *ib.* 481. Sysyphus dźwiga kamień skrutny. *Otw. Ow.* 500. Nad wielorybami Leżąc, przyciska skrutne ich grzbiety łokciami. *ib.* 49.

SKRUTYNIUM = wywiedzenie. *Stat. Lit.* 346, wywód.

SKRWAWIĆ, *ob.* Krwawić, Pokrwawić.

*SKRYBENDA, y, *ż.*, bazgranina, Geſchreibſel, Schreiberey. Ktoż mi moję skrybendę nagrodzi? (mówi instygator). *Teat.* 7, 123. Drwię ja ze wszystkich lekarzów, z ich rad, z ich skrybendy. *Zabł. Amf.* 65. z ich receptów. *SKRYBA, *SZKRYBA, y, *m.*, *SKRYBENT, a, *m.*, pisarz. pismiennik; *Vind.* piſavez; *Ross.* приказной, der Schreiber. — *Apud. Judaeos:* W pismie uczony, der Schriftgelehrte. Skrybowie i Faryzeuszowie. *Zał. Test.* 404. Skrybowie żydowscy, a skrybentowie dzisiejsi. *W. Post. W.* 3, 124. Na stolicy Mojżeszowéj zasiadali skrybowie, t. j. w zakonie uczeni wykładacze. *Biał. Post.* 103.

SKRYĆ *cz. dok.*; *Boh.* skryti, skreyti, skrywati; *Vind.* skriti, sakrivati; *Croat.* skriti, szkriti, szkrivam, zkriti, zkrivam; *Rag.* skritti; *Bosn.* skritti, sakritti; *Dal.* szakriti; *Ross.* скрыть, сокрыть, скрывать, сокрывать! kryjąc schować, ukryć; verbergen, verſtecken. Trudno skryć, co na wierzchu. *Pot. Jow.* 86. Skryty, *Slov.* skryty, skriti; *Vind.* skrit, skriven; *Carn.* skryvn, skryvaj; *Croat.* szkròven; *Rag.* skrovni, skrovit, skriven, zaklognen; *Dal.* szkroviti; *Ross.* сокровенный, (сокровище skarb); *Eccl.* съкровьнъ, сокровенный. Nie ma nic skrytego, żeby się nie odkryło. 1 *Leop. Luc.* 12, 2, (*Vind.* kar ſviet ima sdai pokritu, bo zhes malu vſem ozhitu). Skryła się do altany w ogrodzie. *Teat.* 52. *b*, 44. Skrytemi drzwiami wychodzą. *ib.* 5. *b*, 11. (tajemnemi, sekretnemi, heimliche Thüren). Skryta rana nieuleczona. *Cn. Ad.* 1045, (cf. tajemny ból cięższy). Skryte rzeczy niepożyteczne. *ib.* (cnota zakryta nic nie waży, świeca pod korcem). — *Fig.* W cichy kącik, gdy się skryję, Wdzięcznéj *swiebody zażyję. *Bardz. Trag.* 310. (gdy się cofam od świata). Nadzieja się w kąt skryła. *Brud. Ost. F* 1. znikła, die Hoffnung iſt verſchwunden. — §. *Aliter:* Skryte miejsce, gdzie się można skryć, *latebrosus locus. Cn. Th.* 1010. wo man ſich verbergen kann, verſteckt, heimlich. §. *Moral.* Skryty, n. p. człowiek, który swe myśli, zamysły kryje, nieotworzysty, zawarty, w sobie zamknięty,

ein verſchloſſener, verſteckter Menſch; *Vind.* skriun, skriuſhen, mouzheun; *Bosn.* skrovni, potajni; *Ross.* скрытный. (*Boh.* škřitek, křistek *lar, lares*, bożek domowy). Pan Dorymo nadto skryty oczom moim, znać, że lęka się ukazać tym, czym jest. *Teat.* 49. *b*, 7. — SKRYCIE, ia, *n., Subst. verbi*, §. a) *actio*, krycie, das Verbergen, Verſtecken. — §. b) Skrycie, skrytość, skryte miejsce, tajnik. *Cn. Th.* 1009; *Bosn.* skroviscte, mjesto potajno, ein verborgener Ort. — §. c) Skrycie, *Adverb. partic.* skryty = skrytym sposobem, tajemnie; heimlich, verſteckt; *Vind.* skriunu, skriuno, skriuſhnu, naskriunem, skriuſhi, skrivoje, natihem; *Slav., Bosn.* sakriveno, skrovito; *Croat.* szkròvcze; *Dal.* szkrovito; *Ross.* сокровенно.

SKRYPT, u, *m.*, SKRYPCIK, a, u, *m., dem.*, pismo komu dane; *Ross.* кабала, (cf. kabała); eine Schrift, ſchriftliche Ausſtellung. Ten skrypcik mój. *Zebr. Zw.* 144. SKRYPTURAŁ, SZKRYPTURAŁ, u, *m.*, SKRYPTURALIK, a, *m., dem.*; (*Boh.* škrypturálek; *Vind.* ſhkriptral); scyzoryk, das Federmeſſer, (Bayer. Schrifterälle; *Tatian* scripsachs; *Monsee* scripmesser). Skrypturał, nożyk, którym pióra temperują albo rzezą ku pisaniu, *scriptorius gladius. Mącz.* Ś. męczennika poganie żaczkom zawiesili, i skrypturalikami kłóć i rznąć kazali. *Sk. Żyw.* 192. *Petr. Et.* 4. Rozerznął karty szkrypturałem pisarskim. 1 *Leop. Jer.* 36, 23. *Radz. ib.*

SKRYTKA, i, *ż.*; *Boh.* skreyše; tajnik, miejsce skryte; der Schlupfwinkel, der Verbergungsort. Napadł ją w skrytce. *Zab.* 13, 183. SKRYTOPŁCIOWE rośliny są te, których części owocowania są niepewne, *cryptogam. Bot. Nar.* 160. mit verborgenem Geſchlechte. SKRYTOŚĆ, ści, *ż.*, rzecz ukryta, miejsce ukrycia, ukrycie, nieotworzystość, nieotwartość; die Verborgenheit, das Verborgene, Verſteckte, die Verſchloſſenheit, Heimlichkeit; *Boh.* skrytost; *Vind.* skriuſhnost, skriuſhina, skriunost, skriunust, skriune rezhi, sakriunost, sapertajenost; *Rag.* skrovitos, skrovnos, ukrád; *Ross.* скрытность, сокровенность. Bóg objawca skrytości. *Farn.* 134, (cf. przykrytość). Tobie są wiadome wszystkie skrytości nasze. *Stas. Num.* 2, 101. Zawsze bywa, że się wszelaka skrytość nakoniec odkrywa. *Tręb. S. M.* 123. Skrytości, trudne rzeczy, od prostaków zakryte. *Petr. Hor. F* 3. Chytra skrytość. *Past. Fid.* 18. Skrytość tylko złości sprzyja; niech ją moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zamoj.* 20. SKRYTY, *ob.* Skryć.

SKRZĄCY, *ob.* Skrzyć, Iskrzyć. SKRZĄTWA, *ob.* Skrzętwa.

*SKRZAWY, a, e, jaskrawy, skrzący, iskrzący się, funkelnd. — *Fig.* Przypadek ten i z skrzawych źrzenic perły miękkie leje. *Zab.* 14, 270. z iskrzących się od gniewu.

SKRZECZEĆ, -ał, -e, *et* -y, *med. niedok.*, SKRZEKOTAĆ, krzektać, skrzek wydawać; *Boh.* škřeceti, škřehci, křehotati, křehotám, křehocy, řehotam, řehotati; *Sorab.* 2. rägotasch; *Carn.* ragotati, ragôzhem, raglâm; *Vind.* reglam; *Croat.* regechem, kreschim, krechim, kverachem; *Dal.* krakochyem, szkvarchim; *Hung.* regetek; *Bosn.* krekechjati kako sgjabba; *Rag.* skvaarcjati, skvarcjatti, krakechjati, krakochjatti, karkocchjatti; *Ross.* скрежетать, стрекотать, стрекочу; cf. *Graec. κρέκω*; (*Etym. vide sub* krzyczeć); einen knarrenden Ton von ſich geben. Żołny nie miło skrzeczały. *Banial. J* 3 *b.* Orzeł ogromnie skrzeczy, nie jak gołąb' grucha. *Przyb. Ab.* 22 Bąk beczy, kaczka kwaka, gęś gęga, łabędź skrzecze. *Tol. Saut.* 89. Sroka skrzekocze. *Fredr. Ad.* 116. *Chrośc. Fars* 14; (sroka krzekce. *Simon.*). Skrzeczą tam nietoperze. *Tward. Wł.* 29. — Skrzeczą żaby, rzegocą; *Ross.* квакнуть, квакать, заквакать, die Fröſche quäcken, (wreckekeks). *Haur. Sk.* 390. *Dudz.* 21. Kiedy żaby z rana skrzeczą, będzie deszcz. *Kluk. Rośl.* 3, 90. Małpa, gdy ich ujźrzała, Tak jako ona zwykła, na nie skrzekotała. *Papr. Kol. T* 2 *b.* — § *Fig. transl.* Darmo się Kachna gryzie, darmo na mię skrzeczy, Nie mówię ja, że szpetna, gdyż jest w saméj rzeczy. *Kchow. Fr.* 18. SKRZECZEK, czka, *m.*; *Boh.* škřeček, křeček; *Carn.* kêrshêk; *Sorab.* 1. schurk; *Dal.* kriez; *Croat.* kobilicza, (cf. kobyłka); *Ross.* хомякъ, карбышъ; §. 1) mysz ziemna wielka, chomik, *mus cricetus Linn.*, der Hamſter. *Zool.* 348. — Skrzeczek jaszczurka. *Ład. II. N.* 54. eine Art Eidechſen. — §. 2) *Skrzeczek = krzaczek wyschły, rózgi suche, susz, dürre Reiſer. Kości moje jako skrzeczki we mnie uschły, *sicut cremium. Wróbl.* 234. — §. 3) Skrzeczki, skwarki, gepregelte Speckgriefen. *Tr.*, *Ross.* вытопки, cf. wytopić. SKRZEK, u, *m.*, §. 1) skrzeczenie, rauhes, knarrendes Getöne; (*Boh.* škřehot; *Sorab.* 1. reskot; *Croat.* krechânye, regetanye, krekotanye; *Dal.* krakotanye, karkochanye; *Hung.* regetés). Orłowy skrzek, *clangor. Mącz.* Skrzek żab, skrzeczenie, rzekot żab. *Dudz.* 72. das Gequäckere der Fröſche. — *Aliter:* Żabi skrzek, (*Dudz. mavult* krzek), jaja żabie flegmą ślizką odziane. *Zool.* 75. *et* 204. Froſchlaich. (*Eccl.* скряки, харкотина). — *Fig. transl.* Rzym na trzech panów pozwolił bez skrzeku. *Chrośc. Luk.* 5. nie mrucząc, ohne Murren. Skrzeczenia, szemrania, obmowy sławy ujmujące monarsze, są największą zbrodnią. *Mon.* 73, 392. — § 2°) Skrzek, krzak; Gebüſche, Strauch. Nad brzeżnemi skrzeki świnia znajdziesz. *A. Kchan.* 74. *SKRZEKOŁAJ, *Graec. ψιβόας*, żaba. *Przyb. Batr.*

SKRZELE *plur.*, oskrzele, u ryb, otwory rogową pokrywką okryte, pod któremi się naczynia oddychalne znajdują. *Kluk. Zw.* 3, 87; *Croat.* krilcza ribja, krelyûti; *Bosn.* krilça, kregljuti; *Dal.* krelyuti, (*ob.* Skrzydło; *Etym.* kryć); die Kiemen, Fiſchohren, (*distng.* płetwa). — *SKRZELONOSZY, a, e, n. p. Skrzelonosza ryba. *Otw. Ow.* 552. — SKRZELOWY, a, e, n. p. Skrzelowa pokrywka. *Kluk. Zw.* 3, 87.

SKRZEMIENIEĆ, *ob.* Krzemienieć. SKRZENIE, *ob.* Skrzyć, Iskrzyć.

SKRZEPIĆ, *ob.* Krzepić. SKRZEPŁOŚĆ, ści, *ż.*, skrzepnienie, stężenie, zdrętwienie; das Erſtarren, Steifwerden. Ziele to skrzepłość i zbieżenie krwi rozgania. *Syr.* 245. SKRZEPNĄĆ, SKRZEPŁY; *Ross.* окрѣплый, n. p. Nie zagrzeje się skrzepły od zimnego. *Mon.* 71, 794, *ob.* Krzepnąć. SKRZEPT, u, *m.*, n. p. Obsyłali się sąsiedzi, to pieczenią, to głową, kiszką, schabem, skrze-

ptem. *Pot. Jow.* 113, *ob.* Pokrzept, pochrzept, pochrzepcizna, cf. grzbiet.

SKRZESAĆ, *ob.* Krzesać. ˙SKRZEŚLIĆ, SKREŚLIĆ, *ob.* Kreślić.

SKRZESZ, a, *m.*, [rodzaj placków, eine Art Kuchen; cf. *Sorab.* 2. skřesz topić; *niem.* frösche skwarzyć 2], n. p. Sama skrzeszów napiekła, on też zabił skopu. *Pot. Jow.* 2, 31.

˙SKRZĘT, *ob.* Skręt. ˙SKRZĘTA, ˙SKRZĘTWA, SKRZĄTWA (*Biel.*), v. *ż.*, zatrudnienie, uwijanie się, staranność; die Beschäftigung, die Emsigkeit, Sorgsamkeit, Sorgfältigkeit. Dozór wewnętrzny miasta, ochędostwo, ozdoby i tysiączne domowe skrzęty, których sami obmyślać już nie zdołali, drugim zostawili. *Mon.* 65, 55. Macoszyna skrzęta. *Pot. Syl.* 50. Ludzka skrzęta dziwna, ustaw nawydziwiała, *cura. Zebr. Ow.* 253. — §. *Aliter:* Namiętności skrzętwy nie dając rozumowi, zaślepiają człowieka. *Petr. Et.* 194. (pozbawiając go dzielności). Gdy kogo tak zdybią, iż mu nie dadzą skrzętwy, to obieca, ale nie rad. *Gorn. Sen.* 5. wybiegu, Ausflüchte. SKRZĘTNOŚĆ, ści, *ż.*, uwijanie się, pilna czynność z łakomstwem i sknérstwem: Emsigkeit, Geschäftigkeit, mit Gewinnsucht und Knauserey. Skrzętność, chęć zbioru, mniéj czynna w zbieraniu, jak troskliwa w wydatkach. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Zbytek panieczów w lat kilka rozprószy, to co wiekami skrzętność przodków zgromadzała. *Kras. Pod.* 2, 43. Nadto skrzętności łakomstwem się zowie. *Nar. Dz.* 1, 54. — *In malam partem:* Skrzętność, nierozmyślność, naleganie. *Cn. Th.* 1010. ungestümes Zudringen, Ungestüm. SKRZĘTNY, a, e, SKRZĘTNIE *adverb.*, krzątający się, okrzętny, uwijający się koło czego, uwinny; (*Etym.* kręcić); *Bosn.* okretan, obrritan, geschäftig, emsig, sich tummelnd, thätig. Chociaż akt weselny przypadał po jutrze, przecież ludzi skrzętnie biegających nie widziałem. *Kras. Pod.* 2, 50. Masz sługi skrzętne ku posłudze swojéj. *Kanc. Gd* 309. Skrzętnogospodarny; zaczął się krzątać, Ażeby jak najprędzéj mógł łaki posprzątać. *Kchow. Fr.* 120. Utaiłem skrzętnie moje urodzenie. *Stas. Num.* 2, 116. pieczołowicie, troskliwie, sorgfältig. Przyjechał legat papieski dla skrzętniejszego wyrozumienia sprawy; *ad cognoscendam diligentius causam. Krom.* 489. Dziś się ludzi skrzętnych namnożyło, Którym potwarzy i prawo ustawiczne miło. *J. Kchan. Dz.* 33. (pieniaczów). — §. Nieco skąpy, knauserig. Gdy kto przyskąpo żyje i przycheiwie skrzętny, Mówmy, że jest oszczędny i jutra pamiętny. *Hor. Sat.* 55. Przodkowie nasi byli skrzętni na swoje, a hojni na publiczne potrzeby. *Mon.* 64, 262. — §. Skrzętny, porywczy, nalegający, niewczesny, nierozmyślny. *Cn. Th.* 1010. hastig, dringend, zudringlich. Nie bądźcie skrzętni przeciwko bogu. 1 *Leop. Num.* 14, 9. (nie bądźcie odpornemi. *Bibl. Gd.*). Człowiek, że się przeciwko panu krnąbrnym a skrzętnym stawił, zaginie z ludu swego. 1 *Leop. Num.* 15. Strofował ją, iż była harda i skrzętna. *Ząbk. Mł.* 117.

SKRZYBAĆ, -ał, -ie, *cz. niedok.*, wyskrobując zamiatać błoto, gnój. *Wład.*, skrobać co przeraźliwie. *Dudz.* 57; Koth abschrapen, kratzend wegkehren. Błoto po ulicach skrzybać będziesz do śmierci. *Test.* 29, 107. *et* 14, 15. *et* 4. *b*, 78. *et* 30. *b*, 85. SKRZYBACZKA, i, *ż*, łopatka do skrzybania, ein Schrapeisen, den Koth damit wegzuschrapen. *Tr.*

SKRZYĆ się, *ob.* Iskrzyć.

SKRZYDEŁKO, a, *n.*, *dem. Nom.* skrzydło; *Boh.* křidylko; *Rag.* krilze, kriôze; *Ross.* крылышко; *Eccl.* крыльцо, das Flügelchen. Przyszedłeś senku, a twemi Okryłeś skrzydełki czarnemi Oczki memu dzieciąteczku. *Groch. W.* 366. SKRZYDELNY, *ob.* Skrzydłowy. ˙˙SKRZYDLACZ, a, *m.*; *Sorab.* 1. kžidwak; skrzydła mający, ptak, ein (Flügler), Vogel. Orzeł płoszy błędne po lasach skrzydlaczów orszaki. *Nar. Dz.* 2, 85. Zbrykani skrzydlacze górnego Syonu. *N. Sam.* 22, 111. — §. *Aliter:* Wsiadł na skrzydlacza, i brzękał na lirze. *Kniaź. Poez.* 2, 169. (na skrzydłolotnego Pegaza). SKRZYDŁAK, a, *m.*, gatunek wieciérza z pobocznemi sieciami, które się rozwarto jak skrzydła na płytkiéj wodzie kijami zatykają. *Skrb. Mskr.*, das Flügelnetz. (*Croat.* skrilyák = kapelusz). SKRZYDLANY, SKRZYDLASTY, SKRZYDLATY, a, e; *Boh.* křidlatý, křidýlkowatý, krjdelný; *Slov.* krjdlatý; *Sorab.* 1. kžidwaté; *Carn.* perutast; *Vind.* pereten, operjan, habast; *Croat.* perutaszt, krilat, krelyutaszt; *Dal.* krilaszt; *Rag.* krilat, krilast, krilastat; *Bosn.* krilat; *Ross.* крылатый, крылатый; skrzydła mający, beflügelt, flügel habend. Skrzydlaści aniołowie. *Groch. W.* 361. Skrzydlaty Pegaz. *Kraj. Chim. B b.* Skrzydlaty syn Wenery. *Żab.* 11, 594. Miłość skrzydlata. *P. Kchan. Ort.* 1, 171. Trudno sieci kłaść przed oczy skrzydlanych, to jest ptaków, wnet je spłoszysz. *Sk. Kcz.* 563. Skrzydlatym się stać, skrzydeł dostać *Ross.* крылатѣть, скрылатѣть. — U młyna koło skrzydlaste, które woda podpływając porusza, ma na czele deski albo łopatki, które woda pchając obraca. *Os. Fiz.* 358. das Schaufelrad in der Wassermühle. ˙˙SKRZYDLIĆ *cz. niedok.*, w skrzydła opatrzyć, *tr.* przyśpieszyć, beflügeln. Żartko biegł, co siły, Niecierpliwość i radość stopy mu skrzydliły. *Przyb. Ab.* 112. Obie śpieszą, a radość skrzydliła im nogi. *ib.* 55. (*Croat.* krilim, schitim, branim *protego*, krilimsze, krila rasztiram; *Dal.* szterem krila *alas expando*; *Bosn.* kriliti *protegere*; *Eccl.* скрилятися, крыльями соединяться). SKRZYDŁO, a, *n.*; *Boh.* křjdlo, křidlo, perut, pernutka (*ob.* Pióro), brk (*ob.* Bark), kosynka, (skřidła łupny kamień); *Slov.* krjdlo, krídlo; *Sorab.* 1. kžidwo, kžidlo; *Sorab.* 2. kschidlo, kschilo, kschiwo; *Slav.* krilo; *Rag.* krîlo, kregljût, krilze, kriôze; (krilo, skût = łono, *gremium*); *Bosn.* krilo, kregljut, leto, (krilo, skût *gremium*, *sinus*; raskriliti krila *expandere alas*, rozczepierzyć); *Dal.* krelo, krilo; *Croat.* krelyût, perût, perutnyacha, (krilo *sinus*, *gremium*, krileza senszka = fartuch); *Carn.* peretniza, perutniza, perûta; (shkridla = nakrywka; kafel piecowy; krillu; *Vind.* kriellu, nakriellu *gremium*); *Vind.* perutniza, perete, haba, peretna metliza; *Ross.* крыло; *Eccl.* крило; (*Etym.* kryć); §. 1 a) der Flügel. Skrzydła są części samym tylko ptakom najwłaściwsze, któremi rozciągnionemi, jak jakiemi wachlarzami przebijając powietrze, na nim się unoszą i latają. *Kluk. Zw.* 2, 10. Ptastwa i większa część owadu lata skrzydłami; lecz te

skrzydła są rozmaite. *Zool.* 59. Dwie ˙skrzydle (*dual.*) orła wielkiego. 1 *Leop. Apoc.* 12, 13. Skrzydło u pieczystego *Ross.* папоротъ, папоротокъ. — *Phras. allegor. fig.* Wędrowny bez wiadomości drogi, właśnie jak ptak bez skrzydeł. *Fur. Uw. F* 2 *b.* Nie wylataj, jeszcześ skrzydła nie urosły. *Cn. Ad.* 319. (jeszcześ broda nie urosła, rychléj trzeba było się urodzić; *Vind.* on bi rad leteu, ampak she perje ni frediu ‧ onby rad latał, lecz skrzydła mu nie urosły). *Slov.* Wišeg letá, něž krídla winesł mózú; wyżéj lata, niż skrzydła wynieść mogą. *Slov.* Bez peri létať, nĕsnadno gest; bez skrzydeł latać niesnadno. *Slov.* Ohoreli mu křídla; ogorzały mu skrzydła; *Slov.* opadli mu brka; *ambustus Phaeton.* Skrzydła rozczepierzywszy wznosić się *Eccl.* возкрилиться, возкрилюся. Biegł, jakoby mu skrzydła kto przyprawił. *P. Kchan. Jer.* 160. Byśmy i skrzydła mieli, tedy ztąd nie wyjdziemy. *Sk. Dz.* 761. Miłość gwałtownym pędem ognia swego dodałać skrzydeł do téj drogi. *Pieśn. Kat.* 155. Obcinają skrzydła baszom, żeby się nie mogły wysoko wzbijać. *Kłok. Turk.* 80. pióra ucinać komu, einem die Flügel beſchneiden. — *Aliter:* Uciekać się pod skrzydła czyje. *Sk. Dz.* 1166. pod czyją opiekę, ſich unter jemandes Schutz begeben. — *Allegor.* Baczniе nade mną matko rozciągałaś skrzydła. *Tol. Saut.* 64. Iż się kurczątka zwabić nie dały, gdy je kokosz wabiła, gdy skrzydła swoje rozciągała, więc też teraz już skrzydła swoje ścisnęła, kurczątka niewdzięczne opuściła. *Żarn. Post.* 3, 530. — b) Skrzydło, n. p. gęsie ucięte, do zmiatania, der Flederwiſch. Stochmal w młynach bywa do lekarstw skrzydłem zmiatany. *Syr.* 993. — §. *Transl.* Skrzydła u wiatraku ‧ śmigi. *Os. Fiz.* 345. *Solsk. Arch.* 96. die Flügel einer Windmühle. — §. 2) Skrzydła ‧ dwie poboczne części, die Flügel, die beyden Seiten einer Sache. Skrzydła obozowe. *Tward. Wł.* 124. Skrzydła w szyku. *Cn. Th.* 1010. Skrzydła są dwa końce wojska uszykowanego do boju. *Papr. W.* 1, 479, (*ob.* prawe skrzydło, lewe skrzydło). Jedni na czoło, a drudzy skrzydłami Puścili hordy swoje zagonami. *Paszk. Chor. A* 3. — *Similiter:* Wieprz dziki; Gdy mu myli obława psów skołących szyki, Ów skrzydły kęsom chciwym chybkiemi uchodzi, A wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Żebr. Ow.* 101. (obrotami szybkiemi). Skrzydło pałacowe *Ross.* флигель. Skrzydła dziedzińca tego formują albo małe pawilony, albo galerye. *Pam.* 83, 561. Skrzydła drzwi, *Vind.* vratnize, durna haba, durna stranka; *Bosn.* vratniçe; *Ross.* створы. Skrzydło u kornetów kobiecych *Ross.* лопасть, лопость. — Skrzydło u rzeźnika, pieczeń wołowa przy zrazowéj. *Magier. Mskr.* — Skrzydło u dachówki, podłużny brzeg dachówki nieco zagięty. *Magier. Mskr.* — *Similiter:* Skromnie się sprawować w pociechach swoich, nie się nie chlubiąc przed światem, a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. *Rej. Post. D d d* 5. nie panosząc się, nie pyszniąc się, ſich nicht breit machen. W cudzą się rzecz nie wdawaj, ani jéj przerywaj, aż na twe skrzydło przyjdzie. *Dzwon. Stat. A* 2. (na róg stołu, gdzie siedzisz, aż na ciebie kolej przyjdzie). Sobie zawsze ręce tłuści, Ba nic on na swe skrzydło nigdy nie opuści. *Rej. Wiz.* 75. (na swoje koła ciągnie). Wszyscy dziś sobie na swe skrzydła galą, A choć wszystko źle, przecię sobie chwalą. *Rej. Zw.* 223. — *Anatom.* Skrzydła nosa, die Naſenflügel. *Krup.* 2, 334. — Dołek pod pachą, *ala*, skrzydło, kąty pod udami przy sromocie. *Perz. Cyr.* 1, 142. die Höhlungen, die Rinnen bey den Schamtheilen. ˜SKRZYDŁOBIAŁY n. p. Amor. *Zimor. Siel.* 342. białoskrzydły, weißgeflügelt. ˜SKRZYDŁOBŁONISTY, a, e, błoniastoskrzydły, błonoskrzydły, niepióroskrzydły, n. p. nietoperz, *Graec.* δερμόπτερος. *Cn. Th.* 1010. hautflügelig, häutige Flügel habend; mający skrzydła z błon, nie z pierza. *Wład.* ˜SKRZYDŁOLOTY, ˜SKRZYDŁOLOTNY, a, e, skrzydlaty, prędkolotny; geflügelt, ſchnell fliegend. Skrzydłolotny Pegaz. *Haur. Sk.* 310, (*ob.* Skrzydlacz). Skrzydłolote lata. *Hor.* 1, 266. Sen skrzydłolotny. *Zab.* 2, 395. Bożek skrzydłoloty. *Chrośc. Ow.* 225. *Chmiel.* 1, 583. ˜SKRZYDŁONOGI, a, ie, u nóg skrzydła mający; *Sorab.* 1. kzidwatenohacz; *Rag.* krilonògh; *Croat.* krilonog, flügelfüßig, mit Flügeln an den Füßen. Skrzydłonogi Merkury. *Otw. Ow.* 444. Skrzydłonogie konie. *A. Kchan.* 354. *Zab.* 14, 164. *Kołak. Wiek. C* 2. *Otw. Ow.* 55. Skrzydłonogi zawodnik. *J. Kchan. Dz.* 27. Skrzydłonogie jelenie. *Hor.* 2, 102. *Nar.* ˜SKRZYDŁONOSZY n. p. Kupid. *Petr. Hor.* 11 *G.* skrzydła noszący, flügeltragend. ˜SKRZYDŁOPIĘTY, a, e, skrzydłolotny, ſchnellfliegend. W rączych zawodach bystremi dzianety Biegiem skrzydłopiętym pięknéj dopadł mety. *Nar. Dz.* 2, 37. *Ryb. Gesl. D* 4. ˜SKRZYDŁOPŁOCHY n. p. czas. *Hor.* 1, 58. *Nar.* porywczy, ſchnell verfliegend, flüchtig. ˜SKRZYDŁORUCHY n. p. Zefir. *Nar. Dz.* 2, 168. skrzydłami ruszający, flügelbewegend. SKRZYDŁOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt skrzydła. *Cn. Th.* 1010. wie ein Flügel. SKRZYDŁOWY, SKRZYDELNY, a, e, od skrzydła, do skrzydła należący, Flügel ‧; *Sorab.* 1. kžidlacze; *Ross.* крыльный. Ikarowi słońce wonne woski, skrzydelne związki rozgrzewa; *pennarum vincula. Żebr. Ow.* 195. Kąty narożnikowe (*de flanques*), ramienne, (*d' epaule*), skrzydelne (*de courtine*) służą do naznaczenia kierunku różnym liniom fortyfikacyi. *Jak. Mat.* 1, 18.

Pochodz. pod: *kryć.*

SKRZYNIA, i, *ż.*, SKRZYNKA, SKRZYNECZKA, SKRZYNUSZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* škřjně, škřjnka, truhlice, truhlička; *Slov.* škryně, škrině, truhla, truhlička; *Sorab.* 1. schréna (cf. szrank), kžina, kschina, kažeż, loda, lodka, (cf. lada, cf. łodź); *Sorab.* 2. schrank, kaschcż, kaschczik, (cf. kasta); *Carn.* skrina, skryna; *Vind.* skrinja, fhkrinja, skrinjiza, skrinzhiza, (skrinjar; *Sorab.* 1. kžiniczeř ‧ stolarz); *Croat.* skrinya, lada, skrinyica, (skrinyar ‧ stolarz); *Hung.* szökrény, szekrény, szökrényetske, szekrényetske; *Dal.* szkrinya, szranische, szkopnicza, koffan, kovceseg; *Slav.* shkringa, szanduk, sanduk; *Rag.* skrigna, (skrignar ‧ stolarz), shranna, skrigniciza, shraniciza, shraniza; *Bosn.* skrigna, skrigniça, (skrignar ‧ stolarz); *Ross.* скринъ, скринка, кринъ, (кринка, крынка, криночка garniec od mléka i miodu, korą brzozową obwinięty), кромъ, ковчегъ, ковчежецъ, ларъ, ларикъ,

ларище, ларецъ, ларчикъ, сундукъ, сундучекъ, сундучище, поставецъ, поставчикъ, ящикъ, ящичекъ, (cf. postaw, cf. jaszczyk); *Eccl* рака, раунца, скрынка, кивотъ, кивотецъ, крабни, крабница; *Lat.* scrinium; *med.* screona, escrinium, crineum; *Gall. obs.* escrin; *Ital.* scrinio, scrigno, ciscranno; *Lett.* skryne; *Wallis.* ysgrin; *Bretag.* scrin; *Isl.* skrijn; *Svec.* skrin; *Angl.* scrine; *Germ.* der Schrein, der Schrank, (cf. *Hebr.* כרן karan • chronić, cf. szranki; cf. *Boh.* skreyše, skreyška; *Etym.* skreywati, skryti, skryć); — der Kasten, die Kiste, der Laden. Mączna skrzynia. *Szczerb. Sax.* 125; *Ross.* закромъ, сусѣкъ, (cf. sąsiek). Skrzynia mączna w młynie; *Ross.* корецъ, (cf. korzec). Skrzynia długa; *Ross.* залавокъ, (cf. ławka). Skrzynka podgłówna *Ross.* приголовокъ, подголовокъ. Skrzynia przymierza *Ross.* кивотъ, кивотецъ, кивотка. Rurmusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera i drugim skrzyniom przez rury rozdaje, *castellum*, *receptaculum. Cn. Th.* 955. Skrzynia wodna, w którą z rurmusu woda ciecze, *labrum. Cn. Th.* 1010. der Röhrkasten, Wasserkasten. Skrzynki u koła wodnego młyna, na które z góry woda bije, im głębsze, tym lepsze. *Solsk. Arch.* 78. *et* 80. die Fächer in dem Fachrade an der Wassermühle. Skrzynia, sztukowanie hamulca z pałąkiem, które jest mocno spytkowane. *Magier. Mskr.*, der Windenkasten. W hucie śklanéj tafle zwykły się pakować po sztuk 120, w paki, które się nazywają skrzyniami. *Torz.* 172. *Magier. Mskr.*, (*ob.* skrzyniowa tafla). Skrzynia wapienna do rozczynienia, moczenia. *Cn. Th.* 1225. der Kalkkasten, das Kalkbette, wo der Kalk eingerührt wird. — *Aliter:* Skrzynia wapna, pewna miara wapna, 12 taków zawierająca. *Solsk. Geom.* 3, 137. — Skrzynia w fryszerce, pień gruby w pośrzód wydrożony, obręczami obity, w który kowadło wprawują. *Os. Żel.* 83. der Amboßklotz, der Amboßkasten. — Skrzynia, skrzynia do schowania pieniędzy etc., cf. szkatuła, der Geldkasten. Szpetnie, gdy kupny język za niewinnym gada, Nieładnie, gdy trybunał wiele w skrzynię składa. *Hul. Ow.* 70. Skrzynia kościelna. *Sekl. Math.* 27. (karbona). Nim poczynasz budować, radź się swojej skrzynki. *Pot. Jow.* 190. Z jednej skrzyni obadwaj dobrze się mieli. *Zab.* 9, 195. Bierzcie ode mnie kolendę, a zawrzyjcie je w skrzynuszce serc waszych, abyście jéj czasu potrzeby dobyć mogli. *Dambr.* 60. Skrzyneczka białogłowska do rupieci, *riscus. Cn. Th.* 1011. Nastawiali różnych rzeczy, flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzyneczek. *Teat.* 19, 23, (cf. puzderko). Skrzyneczka pisarska, *ob.* pisarska szkatułka. Skrzyneczka wotowa, puszka na tabliczki, kartki, gałki wotowne. *Cn. Th.* 1283. das Stimmenkästchen, worein die Stimmen gesammelt werden. SKRZYNCZASTY, a, e, — o *adverb.*, z skrzynkami, - skrzyneczki mający: mit Kästchen oder Fächern versehen, gefacht. Koła młyńskie skrzynczaste od wody z góry na nie spadającej poruszają się; koło takie na czele ma skrzyneczki, w które woda wpadając, ciężarem swoim koło obraca. *Os. Fiz.* 338. das Fachrad in der Wassermühle. SKRZYNNY, SKRZYNIOWY, a, e, od skrzyni, Kasten-, Lade-, n. p. Skrzynna mysz. *Ezop.* 98. (w skrzyni się znajdująca). Skrzyniowa tafla śklana, ma być tak wielka, jak półarkusza regałowego papieru. *Torz.* 172, *ob.* skrzynia śkła.

Pochodz. *przyskrzynąć*, *uskrzynąć się*.

SKRZYP, u, *m.*, 1) skrzypnienie; *Boh.* škřipeni; *Slov.* zubow skripeňi *stridor dentium*, zgrzyt; *Sorab.* 1. kžipot *sonitus cardinum stridentium*; *Vind.* shkrip, shkripanje; *Croat.* skripanye, skergatanye; *Bosn.* sckrippa, sckripanje; *Rag.* sckripgna; *Ross.* скрипня, скрипотня, скрипъ, скрыпъ, (cf. *Germ.* schrapen, skrobać, skrzybać; *Lat.* crepitus; *Graec.* κρεγή; *Lat.* stridor); *Germ.* das Knirren, Knarren, Gelnarre. Zapory więzienia z żałosnym otwierają się skrzypem. *Zab.* 10, 176. Z zatrudnionego furmaństwa, z rozlicznych rzemiosł, jaki skrzyp, jaki kołat na każdéj ulicy. *Rej. Zw.* 70 *b.* Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzypy wydaje, Że ją tyka mój ucisk bolejąc wyznaje. *Tol. Saut.* 100. Silnego lwa leda skrzyp zastraszy. *Pilch. Sen. gn.* 203. — 2) *Botan.* Skrzyp, *equisetum palustre*, gatunek końskiego ogona; od skrzypania, gdy go mnie w ręku, także, gdy co nim wycierają, jest rzeczony. *Syr.* 1539; przęślka. *Krup.* 5, 156. das Kannenkraut, der Schachtelhalm; *Ross.* хвощъ, (*ob.* Chwost). (*Ross.* скрипица *agaricus extinctorius*). Ziele koni ogon jest dwojakie, jedno zowią prząślką, drugie skrzypem. *Urzęd.* 78. Szachtynować u lakiernika, dawać ostatnie gładzenie gruntu skrzypem lub mokrym płótnem do pozłoty. *Magier. Mskr.* Na jej mogile nie zrośnie trawa, ale zrostą skrzypie. *Pot. Arg.* 498. SKRZYPAĆ, *ob.* Skrzypieć, Skrzypnąć. SKRZYPCE, ów, *plur.*, *SKRZYPICE *intensiv.*, *SKRZYPKI. SKRZYPECZKI *dem.*; *Boh* hausle, (*ob.* Gęsle); *Carn.* gosle; *Sorab.* 1. hufle; *Sorab.* 2. fidle; *Vind.* gofle, gofli, fiolin, koritnize, burne gofle; *Croat.* guszle; *Bosn.* eghedde, gusle; *Ross.* скрипка, скрипица, (die Geige mit 3 Saiten hieß bis ins 14te Jahrhundert Rebec. *Foyolle notices sur Corelli etc.*); 1) narzędzie muzyczne (*gędzielne), na którym smyczkiem przez struny przeciągając grają, die Geige, die Violine. Grać na skrzypcach: *Slav.* hegedati; *Croat.* guszlati, cf. *gędzić, geigen. Mówiłem ci mało sto razy, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. *Teat.* 24. *c*, 20. Skrzypców i wszystkich instrumentów muzycznych, na których są struny, wierzch bywa jodłowy. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Arfy, lutnie, skrzypice. *W. Post. W.* 317. Wskok się do skrzypic rzucisz, Po skrzypicach w puzany. *Bies. roz. C* 2. Tylko boga a skrzypic. *Rys. Ad.* 65. (o nic więcej nie stoi). Już smyczek i skrzypki me niepożyteczne Powiesić na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor. G* 3 *b.* Małym dzieciom bębenek abo skrzypeczki u nas dają, żeby się zabawiały. *Petr. Pol.* 2, 325. — 2) Skrzypice na niebie, gwiazd złożenie skrzypicom coś podobne, *lyra. Cn. Th.* 1011. die Leyer, ein Gestirn. — 3) Skrzypica, ryba morska, *lyra. ib.*, ein Seefisch. SKRZYPCOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt skrzypców, geigenförmig. — *Botan.* Liście skrzypcowate, *panduriforme folium*, okrągławo zakończone, ma boki na kształt skrzypców wycięte. *Bot. Nar.* 55. SKRZYPCOWY, SKRZYPICZNY, a, e, od skrzypców, Violin-; *Boh.* hausličký; *Sorab.* 1. huszlacze; *Vind.* goflen; *Ross.* скри-

чный, скрипичный, погудошный, n. p. Struny skrzypcowe. *Ld.* Skrzypiczne pieśni, *lirica carmina. Cn. Th.* 1011. SKRZYPEK, pka, *m.*; (*Boh.* hauslař; *Slov.* hudec, (*ob.* Gędziec); *Sorab.* 1. hudźewz; *Sorab.* 2. gärz, (cf. gracz); *Vind.* godez, violinar; (*Vind. et Carn.* goflar = co skrzypce robi); *Huug.* hegediis; *Slav.* hegedúsh, (hdgedar = co skrzypce robi); *Ross.* скрипачъ, *vulg.* погудало; *Eccl.* смычникъ, играющій на мусикійскомъ орудіи смычкомъ, *ob.* Smyczek); 1) grający na skrzypcach, karczemny muzyk; der Geiger, Violinſpieler, Bierfiedler. Karczmarz ma mieć muzykę zwyczajną, Dudę i skrzypka, którym tanecznicy płacą. *Haur. Sk.* 156, (*ob.* Rzepolić, rznąć). Gdy deszcz szedł biedny musiał skrzypek skończyć, gdy mu struny odwilżały. *Pam.* 84, 1133. — ♃. Muzyk, poeta, spiewak; Muſicus, Sänger, Dichter. W szkole Pytagoresowej śmieszna to rzecz mody, Niźli być filozofem, zostać skrzypkiem wprzody. *Min. Ryt.* 1, 301. Na głos Orfeusza, skrzypka Trackiej góry Wyzuwały się z dzikiej tygrysy natury. *Dmoch. Szt. R.* 96. Stań mi tu sławny Tasie, Włoskiej skrzypku ziemi. *Zab.* 12. 169. *Zabł.* — 2) Skrzypek, pku, *m.*, *dem. Nomin.* skrzyp, ein kleines Knarren. Ostatni oddech skrzypkiem z piersi się dobywa. *Zab.* 16, 559. das Röcheln der Bruſt. Skrzypek w piersiach konającego gra. *Tr.* SKRZYPIEC, pca, *m.*; *Boh.* škřipec; naczynie, do ciągnienia złoczyńców, dla wyciśnienia czego od nich; ein Folterinſtrument, (Fiedel). Gdy jej ten junak opowiadał, jak wiele głów zabił, jak jest mężny; była w ten czas jak na skrzypcu, bojąc się, aby jej też tak nie zabił. *Gorn. Dw* 89. ſie war wie auf der Folter. Wie złodziej, iż wilk nosi, a potym go też poniosą, iż mu być pewnie albo na skrzypcu, albo na gałęzi. *Rej. Zw.* 134. SKRZYPIEĆ, -ał, -ieli, skrzypi, skrzypie *med. niedok.*, Skrzypnąć *jednll.*, Skrzypać *contin*; *Boh.* škřipěti, škrkati, škrkam, škrtam (cf. krtań), wrzati, (cf. wrzawa, cf. wrzeć); *Slov.* zubami škripjm, zaškripjm *frendo*, *ob.* Zgrzytać; *Sorab* 1. kžipu, žtžerežžu; *Carn.* shkêrniti, grenzhâti, shkriplêm, shkripati, shareblam; *Vind.* fharipat, fhkriplem, fhkripam, zvizhati (cf. kwikać), fhkerbetati, fhkergutati; *Croat.* skripati, skríplyem, skròbochem, tverkukam, bechati, (cf. beczeć); *Bosn.* sekripati; *Rag.* sekripati, (sekripati zubima = zgrzytać); *Ross* скрипѣть, скрипнуть; (*Etym.* cf. *Germ.* ſchrapen, *nostrum* skrobać, chrypka, chrupka, chrup etc); ton wydawać przykry, uszy rażący, knirren, knarren. U Żmudzkiej kolasy oś nigdy mazi nie uzna, dlatego koła dziwnie wrzeszczą, takież i na Rusi, i ztąd ona przypowieść: skrzypi by Ruska kolasa. *Gwagn.* 429. Koło najgorsze najbardziej skrzypi. *Esop.* 127. Co szpetnego, to i złego; im gorsze koła, tym bardziéj skrzypią. *Glicz. Wych. P* 8 *b.* Otoż ja będę zgrzytał na was, jako więc skrzypi wóz bardzo nałożony siana. 1. *Leop. Am.* 2, 15. Prędzej dziś, niźli chory, zdrowiem płaci duży, Wszak skrzypiącego koła, mówią będzie dłużej. *Kchow. Fr.* 79. Drzewo, które skrzypi, dłużej w lesie stoi. *Rys. Ad.* 15, (cf. łatane zdrowie dłuższe). Drzwi wydają złodzieja, gdy skrzypną. *Pot. Jow.* 40. Drzwi skrzypnęły. *Bardz. Trag.* 448. Skrzypi piła, lina. *Cn. Th.* 1011. Kto wytrwa, kiedy stół i drzwi skrzypią, wytrwa, kiedy i łóżko będzie skrzypiało. *Rys. Ad.* 27. Skrzypiące zawiasy. *Brud. Ost. D* 3. — Śnieg skrzypi pod nogami, kiedy mróz, der gefrorne Schnee knirret. Na dworze dziś z mrozem ostry wiatr uszy szczypie, skrzypi pod bótami. *Opal. Sat.* 70. Skrzypiące mrozy. *Tward. Wł.* 240. Tchnienie skrzypiące umierającego. *Wys. Aloj.* 432. das Röcheln des Sterbenden. — Drozdy skrzypią. *Banial. J* 3 *b.* Żórawie skrzypią. *Sk. Dz.* 304. Kania skrzypi, kawka kwacze. *Tol. Saut.* 89. — ♃. *Tr. fig.* Skrzypi sprawa, skrzypiąc idą rzeczy, oporem, opoką, niesmarownie, niegładko, nierzesko, jak po grudzie; die Sache hinkt, will nicht recht fort, es geht nicht wie es ſoll, nicht geſchmiert, nicht vorwärts. Na dobrej wodzy chłopstwo trzymając, wszystko porządnie, a nie skrzypiąc idzie. *Kosz. Lor.* 55 *b.* Nikt bez wady; skrzypiąc świat z dawna idzie i stać będzie. *Fredr. Ad.* 109. *Similiter:* Wszystko skrzypi temu, co żałuje pieniędzy. *Pot. Arg.* 102. (kto smaruje, ten pojedzie). *Similiter:* Kto pierwsze targi opuszcza, często musi z swoim do domu nazad skrzypać. *Pot. Arg.* 514. (nazad się wlec). — 2) *Activ.* Skrzypać, skrzypieć czym; mit etwas knarren, ein Geknarre machen. Ktoś skrzypnął drzwiami. *Teat.* 57, 84. Bramę jedne odemknęła tak, że zawiasami najmniej nie skrzypnęła. *Otw. Ow.* 599. Stanąłem pod drzwiami, słucham, skrzypnięto. *Teat.* 16. *b*, 24. Skrzypnąć było, dając znać. *Groch. W.* 419. — ♃. Skrzypać na skrzypicach = rzępolić, grać; ſtreichen die Violine, (fiedeln), geigen, (ſchrapen). Skrzypcy, gdy przed nim skrzypali, W niemocy go pocieszali. *Pieśn. Kat.* 152 Próżno temu skrzypieć, kto nie chce tańcować. *Rys. Ad.* 59. Próżno temu skrzypać, kto nie chce wykrzykać. *Cn. Ad.* 934, (cf. mów ty ścienie). Choćby dziś i Orfeusz skrzypiał, co całe piekło usypiał.... *Pot. Arg.* 766. — §*. *Aliter:* Ktoś tu skrzypnął = trzasnął, pierdnął głośno, einen Farzer fahren laſſen. *Cn. Th.* 1241. SKRZYPIOTAĆ, SKRZYPOTAĆ „ -ał, -oce, *med. niedok.*: *Sorab.* ſchkripotasch; skrzypliwie krzyczeć, ein knirrendes Geſchrey hören laſſen. Jerowie skrzypiotały. *Banial. J* 4. Żre lew, rozdziera a krwawą paszczeką skrzypoce. *A. Kchan.* 251. *Chodk. Kost.* 17, cf. zgrzytać, knirſchen. SKRZYPLIWY, SKRZYPNY, a, e, SKRZYPLIWIE *adv.*; *Boh.* škřipawy, wrzawý, (*ob.* Wrzawa); *Sorab.* 1. kžipaté; *Vind.* fhkripau; *Ross.* скрипучій, скрипливый; skrzypiący, skrzyp wydający; knarrend, knirrend. Wóz skrzypliwy. *Zab.* 10, 46. *Koss.* Skrzypliwe derewo i zdorowe preskrypajet; *Russor:* zły dobrego zepsuje. *Cn. Ad.* 1551. Skrzypne wichry. *Przyb. Ab.* 160. Pont wiatry skołatany wre skrzypliwie. *Bardz. Luk.* 77. Morze to dzieli od skrzypnych Trynakryi brzegów Kalabryą. *Przyb. Milt.* 57. SKRZYPLIWOŚĆ, ści, *ż*, własność skrzypienia, das Geknarre, Geknirre; *Ross.* скрипучесть.

SKRZYWDZIĆ, *ob.* Krzywdzić. SKRZYWIĆ, SKRZYWIAĆ, *ob.* Krzywić. SKRZYŻOWAĆ, *ob.* Krzyżować.

SKUBAĆ, *ob.* Skuść. SKUBACZ, SKUBAK, a, *m.*, SKUBEK, bka, *m.*, który co skubie, wzskubuje; der Zupfer,

Rupfer. SKUBACZKA, i, *ż.*, która skubie, die Zupferinn, Rupferinn. SKUBANKA, i, *ż.*, wełna lub insza materya skubana, etwas Gezupftes, gezupfte Wolle ꝛc. SKUBISKO, a, *n.*, miejsce skubania, der Ort, wo etwas gezupft oder gerupft worden. Skoro oskubie jastrząb drapieżny pardwę, co mu zbyło z pysku, Jedno wiatr rozniósł, drugie widzieć na skubisku. *Pot. Pocz.* 214. — §. Skubią orła naszego sąsiedzi, ale da bóg, przypłacą swym własnym jego skubisk pierzem. *Pot. Pocz.* 8. (jego skubanie). SKUBLICE, *plur.*, u miecznika dwojakie, okrągłe i graniaste, do wybierania drzewa. *Magier. Mskr.* dłubaczki, Hobleisen, beym Schwertfeger.

SKUĆ, SKOWAĆ, *ob.* Kuć, Kować. SKUDLIĆ, *ob.* Kudlić. SKUKŁAĆ, *ob.* Kuklać. SKUKSAĆ, *ob.* Kuksać. SKULIĆ, *ob.* Skolić, Skomlić.

SKUP, u, *m.*; *Carn.* skôpa; *Ross.* скупъ; skupowanie, kupieniem nabywanie wielu rzeczy, der Zusammenkauf; kupienie od kogo, der Kauf, das Abkaufen. Sołtystwa na skupie bywały. *Vol. Leg.* 4, 108. na przedaży, zum Verkauf. Młyny, dające trzecią miarkę staroście, mają być na skupie, t. j. do wykupienia. *Os. Żel.* 18. Leskauf, Loskaufen. SKUPIĆ *cz. dok.*, Skupiać *niedok.*; (*Boh.* skaupiti = skąpić; *Rag.* skuppiti, skupglivati, *colligere*, *congregare*, (*Rag.* skûp = zbiór, *ob.* Kupa; skuppa, skuppo = razem, wespół; *Carn.* skup = pospólstwo, razem); *Dal.* zkupiti *congregare*, zkupschina = zbiór; *Croat.* zkupim *congrego*, zkupchina *congregatio*, zkupa, szkûp = razem; *Bosn.* kuppiti, skuppiti, nakupiti *calligere*, skup, skupsetina *coacervatio*, skupno *simul*; *Ross.* скопить, скоплять zgarnywać, skąpić, скупиться, заскупиться skąpiąc zbierać, совокупить, совокуплять połączyć, совокупленіе połączenie; *Eccl.* сообъяти, сообъемлю połączyć, *ob.* Objąć); do kupy zbierać, zgromadzić, (cf. skupować); häufen, aufhäufen, zusammen häufen. Rośliny w gromady skupiać. *Bot. Nar.* 196. Pospólstwo podżegane skupia się tłumnie. *Gaz. Nar.* 1, 250. Moc skupiona i zjednoczona zawżdy mocniejsza niż rozdzielona. *Herb. Stat.* 655. Zły naród skupiał się około fałesznego Mahometa. *Rej. Ap.* 82. Gwiazd senat na niebie skupiony. *Dar. Lot.* 3, 14. Gałęzie skupione, *conferti*, gęsto ze wszechstron pień okrywają. *Jundz.* 2, 11. Skupienie, *aggregatio*, związek cząstek jednorodnych. *Sniad. Chem.* 2. — Nie dokucza jedna bieda człeku, aż się wiele skupi. *Teat.* 24. *b*, 70. (zbiega się do kupy). SKUPIEŃ, pnia, *m.*; *Boh.* skupowatel; *Ross.* скупщикъ; który skupuje co, n. p. potrzeby strawne, *opsonator*, *pararius*. *Mącz.*, ein Zusammenkäufer, Aufkäufer; (cf. przekupień); *Rag.* skupitegl, skupglivaz, skuppionik, skupióz, skupaz = zbieracz, *f.* skuppitegliza, skuppioniza; *Bosn.* kupitegl. SKUPNOŚĆ, ści, *ż.*, pokupność, odbyt, guter Abgang einer Waare im Verkaufen. *Mangonium*, nauka wysmuknienia a ku skupności przyrządzenia *Mącz.* Nieskupność, nieodbyt albo zły odbyt kupi, *Graec.* ἀπράσια. *Cn. Th.* 526. — §. Skupność, przedajność, die Verkäuflichkeit. SKUPNY, a, e, SKUPNO *adv.*, pokupny, dobry odbyt mający; gut abgehend, leicht zu verkaufen, viel und leicht Liebhaber und Käufer findend. (*Bosn.* skupgliv, koji se mosge skuppiti = sposobny do zbierania; *Ross.* совокупный połączony, spólny). Skupne rzeczy gdzie; dobry odbyt na co. *Cn. Ad.* 1046. Futro rysie, im bielsze i cynkowatsze, tym skupniejsze i droższe jest. *Haur. Sk.* 508. Cnota skupniejsza niżli złoto i drogie kamienie, i słodsza niżli miód w plastrzech. 1 *Leop. Ps.* 18, 11. (pożądliwsza. 3 *Leop.*). Nieskupny, nieodbyty, *invendibilis*. *Cn. Th.* 526. Skupnemu winu nie potrzeba wiechy. *Kchow. Fr.* 113. *Paszk. Dz.* 58. *Mangonizo*, wysmukuję, piększę, foremno a skupno czynię. *Mącz.* — §. Skupny, mogący być kupionym, przedajny, verkäuflich. *Venalis*, skupny, co na dary łatwo się da przedarować. *Mącz.* — §. Skupny, kupiony, skupowany; *Ross.* скупный, gekauft, zusammen gekauft. Odbieżysz skupnych wiosek i domu pysznego. *Lib. Hor.* 44. SKUPOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, Skupić *dok.*; *Boh et Slov.* skupowati; *Sorab.* 1. romadu kupuyu; *Carn.* skopûjem, skupûjem, (skopiti *mercando lucrari*); *Croat.* zkuplyivati, zkuplyávam; *Ross.* скупить, скупать; *Eccl.* прекупляти, прекупать, скупать; kupując zbierać, zusammenkaufen. Koni wiele skupowano. *Bark. Pod.* 13. Ktoby zboże na drogość skupował, aby je drożej przedał, ma być karan dwudziestą złotych. *Szczerb. Sax.* 177. Potrawy skupuję, *obsono*. *Cn. Th.* 1012. Skupowanie *Eccl.* скупка. — §. Skupić sąsiada, *pellere vicinum agris pretio*. *Cn. Th.* 1012. einen aufkaufen, *ob.* Podkupić.

SKURCZYĆ, *ob.* Kurczyć. SKURCZYWAĆ *częstl.*, zwyczajnie ściągać; *Croat.* zkerkûjem, zusammen zu ziehen pflegen. Żołądek rozciąga się za włożeniem w niego potraw, i zaś skurczywa głodny będąc. *Sak. Probl.* 139.

SKURŁAT, u, *m.*; (cf. *Ross.* скорлупа *cortex*); skóra stara, do łatania. *Dudz.* 57; skurat. *Smotr. Elen.* 38. *Smotr. Lam.* 205. ein alter Lederfleck. Skurłaty starych bótów. *Urzęd.* 432. Psi skurłacie! *Pot. Arg.* 405. (psia jucho).

SKURWYSYN, *ob.* Kurwa. SKURWYSYŃSTWO, a, *n.*, zadawanie od matki, łajanie, żeś nieuczciwéj matki synem, Unehlichkeit von Mutterseite. Gdy szlachcic szlachcicowi zada skurwysyństwo, tedy takowy swowolny ma dać owemu, co mu nałajał, 60 grzywien. *Tarn. Ust.* 124.

SKURZYĆ, *ob.* Kurzyć.

SKUŚĆ, skubł, skubie *cz. dok.*, Skubnąć *jednłl*, Skubać *contin*; *Boh.* škubi, šklubi, šklubam, škubam; *Sorab.* 1. skolbacz, skolbu, skolbam, skowbu, skowbam; *Sorab.* 2. skubasch; *Carn.* skubsti, skûbem, pleti (cf. pleść), piplem, zosedrâm; *Vind.* skubsti, skubel, skubem, (skubat *rodere*, skubiti, strugati = strugać, szczypać), pipati, opipati, piplem; *Croat.* szkubszti, szkûbem, skubsti, zkubzti, zkubem, (chûpati *evllere*); *Rag.* skûbsti, izkubsti; *Bosn.* cinkati, izcinkati, setinuti, usetinuti, cjuppati, gulìti; *Ross.* щипать, драть, (cf. скоблить, schaben); szczypiąc wyrywać, zupfen, rupfen. Czemu łuskę z ryb skrobią, mniemam k temu pono, że gdyby pierze miały, toby je skubano. *Kchow. Fr.* 15. Jedne ptaszki skubi, a drugie na rożenek wścibia. *Falib. R* 2 Najsłabszy może skuść lwu zdechłemu brodę. *Pot. Pocz.* 554. Sierć z jego kożucha za relikwie skubli. *Sk. Dz.* 1001. *Ustrz. Kruc.* 1, 64. Kogoż smaczniej skuść, jedno gąsiora,

co ma gęsty mech? *Falib. M.* Skuść go z piórek i z skrzydeł odzierać. *Birk. Dom.* 88. Strzyże, mówią, nie skubie dobry pasterz owce. *Pot. Jow.* 2, 21. *Petr. Ek.* 29. Złoto skubię; *Carn.* refnâm, Gold zupfen. Flejtuszki z skubanych nitek z białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 69. *ib.* 2, 7. Nie skubać po głowie, poprawując forbotków, bryżyków albo wianeczków. *Rej. Post. F f f 2.* nie skrobać się po głowie. — §. Skubać kogo = ogołacać, einen rupfen, zupfen, plündern, ausziehen, entblößen. Miasto pomocy i miasto obrony, Skubie on te nędzniki, jako jastrząb wrony. *Rej Wiz.* 123 *b.* Choć cię tam nie zagniotą, jednak przedsię skubią, Nie każdy tam wyleci, jako przyszedł z szubą. *Rej. Wiz.* 104. Nie patrząc winniejszego, ale nieboraka, Gdy widzi, iż jest co skuść, skubie więc prostaka. *Klon. Wor.* 18. *Sak. Kat. D 2 b.* Widząc, iż tam nie było co skuść .... *Gorn. Dw.* 194. Zkąd się tak stroi służąca, nie inaczej, tylko mię skubać musi. *Teat.* 7, 14. SKUBAĆ się *rec*, burdać się, kustrać się; langsam tändeln, z. B. beym Ankleiden. Skubię się, leniwo się ubieram *Dudz* 22 Gdy jest godzina wstania, nie skubże się 1 *Leop. Syr.* 32, 13. Wiercą się, skubią się o koło regestrów, nie wiedząc, jak mają co czynić. *Glicz Wych. J* 4.

Pochodz. *doskubać, nadskubać, oskubać, podskubać, poskubać, przyskubać, rozskubać, wyskubać; skubanka, skubacz, skubisko.*

SKUSIĆ, *ob.* Kusić. SKUSZNOŚĆ, ści, ż., pokusność, gdy kto bywa pokuszonym; *Boh.* zkušenost; *Carn.* skushnâva; *Vind.* skufhnava; *Croat.* zkússnya, die Verſuchung, das Unterliegen den Verſuchungen, die Schwachheit. Panie, pomoż mej skuszności. *Ryb. Ps.* 23.

SKUTECZNOŚĆ, ści, ż., dzielność w skutkowaniu, die Wirkſamkeit; *Boh.* aučinliwost, (skutečnost rzeczywistość, istota); *Slov* pronikawost; *Sorab.* 1. wudźelnoſcź; *Vind.* ſerzhnust; *Croat* kreposztnoszt, nachinyenoszt; *Rag.* tvornos; *Ross.* дѣятельность, дѣйствованіе; *Eccl.* дѣйство, дѣйствительность, дѣлательство Sam nie wiem, co za moc a skuteczność jakąś tajemną ma żywy głos. 1 *Leop. Hier.* 2. Ta przyczyna mniej lub więcéj ma w sobie skuteczności. *Mon.* 76, 40. SKUTECZNY, a, e, SKUTECZNIE *adv.*; *Boh.* skutečny, aučinny (cf. uczynny), aučinliwý; *Slov.* pronikawy (cf przeniknąć), skutkownĕ, skutečnĕ, wskutku *reapse*; *Sorab* 1. wudźelnĕ, ſkutkownĕ; *Croat.* kreposztĕn, (cf. krzepić); *Dal.* chitovat; *Rag.* cineechi (cf. czynny dzielny), tvoreechi, (cf. tworzyć); *Ross.* дѣятельный, дѣтельный, самодѣйственный; *Eccl.* дѣйственный, дѣйствительный, самодѣйствительный, дѣлательный, дѣлательно содѣтельный; skutek przynoszący, dzielny, wirkſam. Nieskuteczne są umowy, gdzie oręż prawo daje. *Nar. Hst.* 5, 10. Skuteczna przyczyna, *causa efficiens. Karnk. Kat* 275. Skuteczny do wyperswadowania orator. *Nies.* 1, 39. We wszystkim pilny, wierny, użyteczny i skuteczny był panu swemu. *Mon.* 70, 649. (nie da się ojad). Arystoteles we wszystkich swych dyskursach jest skuteczny, *utilis. Syxt. Skł.* 13. niepróżny, nieczczy. Skutecznym uczynić *Eccl.* ѡбдѣльствовати. "SKUTECZNIĆ *cz. niedok.*, uskuteczniać, ziszczać; wirklich machen, vollführen. Skutecznić się, pełnić się, in Erfüllung gehen. Tak on wróżył; nam teraz wszystko się skuteczni. *Dmoch. Il.* 41, *Eccl.* збыaается. SKUTEK, tku, *m.*; (*Boh. et Slov.* skutek *factum*; *Sorab.* 1. skutk, skutžik dzieło, skutžam broję, skutženik *patrator*); §. 1) skutek, wypadek z jakiej przyczyny, działanie jéj, *Vind.* nahaja, dogod, ishaja; *Rag.* tvor (*ob.* Twor), djello, (*ob.* Dzieło), porod, (*ob.* Porod); *Ross.* дѣйствіе, дѣйство, послѣдствіе, (*ob.* Pośledz); *Eccl.* збытіе, (*ob.* Zbyć), die Wirkung. Jakie przyczyny, takie też i skutki. *Modrz. Baz.* 223. Gdzie jednakowa zachodzi przyczyna, tam skutek powinien być jednakowy. *Rag. Doś.* 1, 217. Skutek każdy od pierwszej zawisł przyczyny. *Zab.* 8, 47. *Alb.* Gdzie niemasz przyczyny, tam też ani skutek być nie może; *sublata causa, tollitur effectus. Zygr. Ep.* 77. Nie bierzmy nadziei za skutki. *Koll. List.* 2, 14. daleko ztąd do owąd (*Croat.* Od rechena do sztvorena, Kak od liszta do korena; med rechenyem y ztechenyem gora je poszrzedȣ od rzeczenia, (od słowa), do czynienia, jak od liścia do korzenia; między słowem a ziszczeniem jest góra w pośrzodku). Dla dobrych skutków źle czynić się nie godzi. *Teat* 42. *c.* 69. Kto się do cudzego dobędzie domu w myśli kradzieży, czyli to zamysł jego bierze czy nie bierze skutek, pod też kare podpada. *Ostr. Pr. Kar.* 1, 309. Po prawie nic, kiedy skutku swego brać nie ma. *Gorn. Wł. Q 2 b.* (kiedy wykonania nie ma). Chciał dalej mówić czarnoksiężnik stary, Lecz poznał, że już skutek brały czary. *P. Kchan. Jer.* 333. już skutkowały, ſie wirften ſchon, thaten ſchon ihre Wirkung. To na ten czas do skutku nie doszło. *Stryjk.* 182. es kam nicht zu Stande. Będąc na nowym państwie, umyślił pokazać zarazem skutek mniemania o dzielności swojej. *Stryjk.* 318. Wieszże, zkąd nasze miody? Skutkiem są pracy i zgody. *Niemc. P. P.* 114. — Spór o skutku albo dostojności ś sakramentu. *Baz. Hst.* 365. o skuteczności, dzielności, Wirkſamkeit. — Skutkiem, w skutku, w saméj rzeczy, rzeczywiście; *Slov.* skutečnĕ, w skutku, skutkownĕ, *reapse*, in der That, mit der That. Występek ten nie tylko groził, ale i w skutku krwi rozlewu był przyczyną. *Ostr. Pr. Kar.* 1, 264. Iż niepłonnie mówię, w skutku obaczysz obietnicę moję. *Teat.* 25. *c.* 33. Cokolwiek zlecisz, skutkiem to chętnie wypełnię. *Teat.* 42. *d. D.* Nie miłujmy słowem tylko albo językiem, ale skutkiem i prawdziwie. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 18. (uczynkiem i prawdą. 3 *Leop.*). — §. W skutku odezwy Prześw. Prefektury i t. d., podług Niemieckiego, zu Folge der....., z powodu, z przyczyny, na fundamencie, na zasadzie, stosownie do niej. — §. 2) Skutek; *Boh. et Slov.* skutek; dzieło, uczynek, rzecz: Werk, Handlung, That, Sache Pójdźcie a oglądajcie skutki pańskie, co za cuda uczynił na ziemi 1 *Leop. Ps.* 45, 9. Wszystkie skutki, które uczynił bóg, trwają na wieki. 1 *Leop. Eccl.* 3, 14. Gdym się obrócił ku wszem skutkom, które uczyniły ręce moje, ujrzałem we wszech rzeczach marność. 1 *Leop. Eccl.* 2, 11. Kain zabił brata, że skutki jego złe były, a jego brata sprawiedliwe. 1 *Leop.* 1. *Joan.* 3, 12. Poznawaj nie po słowiech

człowieka, ale po skutkach. *Rej. Zw.* 146 *b.* 'Spaniałem uczynił skutki swoje, nabudowałem sobie domów, naszczepiłem winnic, naczyniłem ogrodów, nadziałałem sobie stawów. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4 — 7. SKUTKOWAĆ *cz. niedok.*, skutecznym być, skutek czynić, działać, do skutku przywodzić, dokazować, wykonywać; wirken, Wirkung thun, bewerkſtelligen, aufführen; *Boh.* aučinkowati, působiti; *Sorab.* 1. ſkutkuyu, dżewam, (ſkutžu *perpetro*); *Vind.* delati; *Rag.* uzrokovati; *Ross.* дѣйствовать. Przypisować komu sprawę, jest to głosić, iż on jest jéj skutkującą przyczyną. *Mon.* 76, 58, *Ross.* дѣйствующій. Skutkowanie *Eccl.* содѣяніе. — Skutkować, o lekarstwach *Ross.* послабить. — §. Biegaj czym prędzej, skutkuj to przedsięwzięcie. *Stas. Num.* 1, 195. (uskutecznij, doprowadź do skutku).

SKUTNEROWAĆ, *ob.* Kutnerować. SKUTY, *ob* Kuć, Kować. SKWADRA, *ob.* Węgielnica. SKWADRON, *ob.* Szwadron. SKWADROWAĆ, *ob.* Kwadrować. SKWAMA, *ob.* Łuszczasty kamień. SKWAPIĆ się, SKWAPLIWOŚĆ, SKWAPLIWY, SKWAPNY, *ob.* Kwapić się etc.

SKWAR, u, *m.*, SKWARA, y, *ż.*, (*Etym.* warzyć, wrzeć, cf. skwierzeć); *Eccl.* варъ солнечный, (*ob.* War); 1) parność, parne gorąco słoneczne, ognìowe: ſchwüle Hitze, Schwüle, ſchmelzende Hitze (ſo daß alles freuſcht oder fröſcht). *Croat.* kvâr *damnum*; *Rag* ozkvar, zquarna, zquarnos, zkvarn *macula*; *Bosn.* quar *labes*, *defectus*, *detrimentum*; *Bosn.* çquar, çquarnost = plugastwo; *Carn.* squôr = wesz uszna; *ob.* Skwarna, poskwernić; *Ross.* скварa, скверность, скверноta, скверна plugawość; скверенъ szpak; *Eccl.* скверноства, разные виды сквернодѣйства plugastwa; (cf. *Graec.* σκῶρ *stercus*). Chmura na powietrzu dżdżysta, gdy słońce jej przypiecze skwarą swą ognistą, węglem zda się. *Tward. Wł* 193 Wino się maci, gdy bywa wielka skwara lecie albo mróz wielki zimie. *Cresc.* 348. W krajach wilgotnych lecie nie bywa skwara wielka. *Cresc.* 15. Róża skwarem zwiędła w suchy liść się zmieni. *Zab.* 9, 29. *Zabł* Minęły słońca letniego skwary, Łaskawa jesień dzieli swe dary. *Nar. Dz* 2, 188. Przykre psa wściekłego skwary. *N. Lam* 25, 246. kanikuła. — § *Tr. fig.* Skwara na nię, skwarno mi, dogrzewa mi, duszno mi, ciasno mi *Cn. Th.* 152. mir iſt heiß, bange, es wird mir warm, man macht mir warm, ſetzt mir zu. — *Fig.* Wszeteczny zawżdy podoba się sobie, Chociaj go zewsząd szpetna skwara skrobie. *Rej. Zw* 200 *b.* (zepsuta krew', świerzb i t. d). — 2) Skwara kruszców, żużel, łuska. *Włod.*, Schlacken; *Ross.* шквара, шкварина, шкварка, шлакъ; (*Gall.* scories; *Lat.* scoria); des Geſchüt, (cf. *Germ.* Schüren). Stalna, mosiężna skwara, *squama*. *Cn. Th* 1059. — *Fig.* Teofil Ortolog skwarów luterańskich dymem okopciały, do Litwy przybył i Ruś tymże czadem zaraził. *Smotr. Apol* 96. SKWAREK, rka, *m.*; (*Boh.* škwarek; *Carn.* ozvirk, ozzvirk; *Croat.* oczvírek). Kawał tłustości lub tłustej skóry skwarzonej, szperka; ein gefröſchtes Stück Fett, eine gepregelte Fettſchwarte. Na sparzonym miejscu cała skóra chorego podobieństwo miała do skwarka lub strupu. *Perz. Cyr.* 1, 124. Kości moje jako skwarki wyschły. *Smotr. Lam.* 2. — SKWARKI, SKWARECZKI, SKWARCZKI, ów, *plur.*, szperki, skrzeczki, szwedy, skwarzone okapki słoniny; *Ross.* вытопки, gepregelte Speckgriefen. Są tacy pieszczoszkowie jako lisowie, co je skwarczki karmią; a potym ubogi lis ani się obaczył, kiedy w stępicę wpadnie. *Rej. Zw.* 159 *b.* Kości moje, jako skwarczki wyschły. 1 *Leop. Ps.* 101, 4. — §. Suche rózgi, susz, dürre praſſelnd brennende Reiſer. Do chatki trafił jeden z owych rozesłańców, I tam króla przy skwarczkach wiódł miasto kagańców. *Pot Porz.* 241 SKWARCZYĆ, *ob.* Skwierczyć. SKWARLIWY, SKWARNY, a, e; (*Vind.* skurn; *Ross.* скверный, скверноавый brzydki); parny, duszno gorący, ſchwül; (*Sorab.* 1. žkrénć *pixus*). Upał lwa skwarnego srogi. *Mon.* 76, 6. Skwarliwe lato. *Nar. Tac.* 2, 251. Skwarne-li słońce mdłemu zbożu szkodzi, Mróz-li kwiat warzy, nic mnie nie obchodzi. *Hor.* 2, 5. *Kniaź.* Pijaństwo zamienia się w skwarną niestrawność. *Pilch. Sen. list.* 2, 368. w spiekłe niestrawienie, w zapieczenie, verbackte, verbarrſchte Unverdaulichkeit. SKWARNA, y, *ż.*, SKWARNE, (*Cn. Th.* 1012), lekarstwo na womity dla ptaków myśliwych. *Włod.*, Brechmittel für einen Stoßvogel. Próżno mi skwarnę dawasz, ja nie będę gonił, bym też najbardziej piwa wczorajszego zronił. *J. Kchan. Dz.* 221. — §. Skwarna, niestrawność, zapieczenie; Unverdaulichkeit, verbackter Stuhlgang, verbarrſchte Verſtopfung. Opiwszy się, przewraca a jęczy, a dwa palce sobie w gębę tka, aby co rychléj skwarnę zrzucił. *Rej. Zw.* 144 *b.* Ozrzalcom syropy w gardło leją, skwarny od trzeciego dnia w żołądku macają, a ono im w brzuchu pełno, a w mieszku nic nie masz. *Rej. Zw.* 59 *b.* — §. Skwarna, *excrementum accipitris*. *Macz. ob.* Dyalekta pod Skwar. SKWARNO mi, *ob.* Skwara na mię. SKWARZYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* škwařiti; *Slov.* škwarjm; *Sorab.* 1. žkřu; *Croat.* czvreti, czvrem, frigati, (kvariti, kvarim *destruo*, izkvariti, izkvarujem *corrumpo*); *Dal.* prigati, (cf. prażyć); (*Rag.* zquarnitti = brudzić); *Bosn.* çviriti, çvrrjeti, svrigati, poprigati, (quariti *labefacere*, çquarniti, oçquarniti *inquinare*, *polluere*; *Ross.* сквернить nieczystym uczynić, *ob.* Poskwernić); tłustość jaką prażyć, fröſchen, freiſchen, etwas Fettes prägeln oder über dem Feuer zergehen laſſen, ſo daß es fröſcht. Rozpalone naczynie na żarze ognistym Skwarzy tłustość, i rzuca wybuchem pienistym. *Dmoch. Il.* 2, 247. Łój skwarzyć. *Teat.* 14. *d*, 25. — *Tr. fig.* Falaris srogi skwarzył lite z miedzi ciełce z ludźmi. *Zab.* 6, 385. *Nar.* Węgle skwarzyć. *Os. Żel.* 43. palić, dusić, tlić węgle, Kohlen brennen. Piec na skwarzenie węgli ziemnych. *Os. Rud.* 577. Steinkohlen röſten. — *Fig.* Człowiek skwarzy mózg na wymyślenie różnych wynalazków. *Zab.* 15, 285. suszyć mózg, głowę łamać, ſich den Kopf brechen. Rozkochany skwarzy się. *Zebr. Ow.* 152. pała.

SKWASIĆ, SKWAŚNIEĆ, *ob.* Kwasić, Kwaśnieć.

SKWEROWAĆ *cz. niedok.*, broń prezentować, das Gewehr präſentieren. Szylwach skwerował; warta stanęła do broni. *Mon.* 65, 301.

SKWIERCZEĆ, SKWIRCZYĆ, 'SKWARCZEĆ, -ał, -y, *med. niedok.*, Skwierknąć *jednił.*, (*Etym.* cf. skwar, *ob.* Wrzeć); 1)

skwierk wydawać, ein raſſelndes Geräuſche von ſich geben, praſſeln, ziſchen, wie glühend Eiſen im kalten Waſſer; (*Boh.* škwřcjm; *Vind.* zverzhati, zverzhi; *Croat.* szkvarchim; *Rag.* skvarsejatti, skvaarsejati; *Bosn.* sqvrricjati, qvrricjati). Żelazo rozpalone w wodzie skwirczy. *Dudz.* 21. Skwirczy żelazo gorące w ogniu, woda w ogniu, olej abo ogień w lampie. *Cn. Th.* 1012. Leją wino na wapno niegaszone; jeśli w nim woda, tedy będzie skwierczało, puszczając z siebie bębele, i rozpadnie się. *Cresc.* 342. — §. Jemiołuchy skwierczą. *Banial. J* 3 *b.* Skwierczy w dymnym dachu jaskółka. *Kanc. Gd.* 291. świerkoce, zwitſchern, girren. — 2) Skwierczeć, uskarżać się płaczliwie; wimmern, jammern, winſeln, klagen. Ukrzywdzony skwierczy. *Cn. Ad.* 548. (nędza milczeć nie umie). Stał ś. męczennik jako słup, ani skwierknął, ani ruszył się, gdy go kaci drapali. *Sk. Żyw.* 2, 10. — §. Płaczliwie prosić, weinend bitten, anflehen. Rusacy ratunku Kazimierza przeciwko gwałtowi Odrowąża skwirczeli; *implorabant. Krom.* 505. Prusacy przeciw Krzyżakom ratunku u króla skwirczeli. *Krom.* 451. SKWIERCZEK, czka, *m.*, skwierczący, utyskujący. *Włod*, *querulus. Cn. Syn* 745.; *Sorab.* 1. wobſkorżuyne, wobſkorżwyte, (cf. skarga), ein Wimmerer, Greiner, beſtändiger Kläger, Winsler. SKWIERKLIWOŚĆ, ści, *ż.*, skłonność do płaczliwego narzekania, Weinerlichkeit, beſtändiges Wimmern, Klageſucht. Cierpiemy chorego skwierkliwość. *Pilch. Sen. gn.* 345. *Pilch. Sen. list.* 2, 96. SKWIERKLIWY, a, e, — ie *adv.*, utyskliwy, uskarżliwy, zawsze narzekający; greineriſch, wimmernd, beſtändig klagend. Skwierkliwym nigdy nie dogodzisz. *Fretr. Ad.* 61. Co jeno z natury niedołężnego jest, wszystko to skwierkliwe jest. *Pilch. Sen. gn.* 146. *Pilch. Sen. list* 370. SKWIERK, SKWIRK, u, *m.*, 1) skwierczenie ognia etc.; das Praſſeln, Ziſchen. Skwierk ptaków, świerkot; das Zwitſchern, Girren. Wróblik przeszkadzał kazaniu piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom.* 88. — Skwierk, stysk, utyskowanie, uskarżanie się; das Wimmern, Klagen. Ani łupiestwa, ani skwierku ubogiego ludu za grzech sobie nie masz. *W. Post. W.* 2, 121. Pospólstwo biedne, by za skórą albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać się a dawać musi. *Kosz. Lor.* 127. Panowie wiele rozpraszania z wielkim nakładem, a z uprzykrzeniem i z skwierkiem poddanych czynią. *ib.*; z skwierkiem ich żałosnym *Weresz. Kij.* 14. Ustawicznym skwirkiem na nim to wymogli. *Krom.* 89. Skwirk, w nędzy stękanie. *Paszk. Bell. A* 4. — 2) Skwierk, drzewo, *ob.* Świerk.

SKWIERNIC. *ob.* Poskwiernić.

SKWINANCYA, yi, *ż.*, ślinogorz. *Syr. qu. v.*; *sed potius* świniogorz, *Synanche. Cn. Th.* 1013. wrzód w gardle. *Włod.*; *Boh.* záha, (cf. zgaga); *Sorab.* 1. brayna; *Carn.* davica (*ob.* Dawić), gerloviza, gerlovna, (*ob.* Gardło); *Vind.* zheuſnih, keuſnih; *Croat.* kuscher, guschari, garlavicza, gerlovicza, zadusnicza (*ob.* Zadusić), zadavicza; *Dal.* garlavicza, zadusnicza, zadavicza; *Bosn* davniçe, zadavniçe, skelentia; *Ital.* schilancia; die Halsbräune. Choroba w paszczękach nieznośna, pospolita psom, wilkom, czasem świniom. *Dudz.* 58, *ob.* Świnie wrzody.

S L.

ŚLA, *ob.* Szla. ˚ŚŁA = szła, *ob.* Iść. ŚLABAN, *ob.* Szlaban.

SŁABIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* trmaceti, trmacým; *Carn.* slabim; *Croat.* szlabiti, szlábim; *Bosn.* raslabiti; *Rag.* raslàbiti; *Ross.* разслабить, разслаблять, томить, томлю, скрючить, скрючивать; (слабить, слаблю = laksować, слабительное purgans, послабить przez szpary patrzeć, послабитель ulegający); słabić, osłabiać, słabym czynić; ſchwächen, ſchwach machen. Niemasz nizkąd posiłku, owszem ich słabi narzekanie nad stratą swoją. *Jabł. Tel.* 48. Starość wszystko słabi, nadwereża i niszczy. *Stas. Num.* 1, 201. Takie zawady bezprawnie przemysł niszczą, a razem ojczyznę ubożą i słabią. *Pam.* 88, 1, 319. SŁABIEĆ *neutr. niedok.*, SŁABNĄĆ *jednłł.*; *Slov.* slábnu; *Carn.* slabim; *Vind.* flabuvati, omlahati, omahniti; *Croat.* szlábem, hahulyati; *Ross.* слабѣть, слабнуть, разслабнуть, разслабѣть, изнемочь, изнемогать, одряхлѣть, тощать, отощать; słabym się stać, z sił spadać, ſchwach werden. Oczy im słabieją, chwieją się nogi. *Mon.* 64, 96. Trwoży się serce we mnie i truchleje, i ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. Zmysłów słabną sprężyny. *Teat.* 45. *d*, 99. *Wyb.* Zbytniem opychaniem ciała duch słabieje i rzeskość swą traci. *Pilch. Sen. list.* 112. Kto bywa wielkiego umysłu, ten serce swe zmocni, że mu nie słabieje z bojaźni, a takiego za mężnego mamy. *Jer. Zbr.* 333. Już mniéj o bogach swoich rozumieć i do służby ich słabieć począł. *Sk. Żyw.* 2, 307. letnieć, zimniejszym być opuszczając się; ſchlaf werden, erkalten in ſeinem Eifer. Od tego czasu, jak obrócił lud swój na chrześciany, począł słabieć i chorować, w której chorobie umarł. *Biel. Św.* 203 *b.* Ciężką chorobą będąc zjęty, od przyrodzonéj mocy i dużości opuszczony, już słabieję, już ustawam. *Baz. Sk.* 609. W srogim więzieniu począł ten nieborak pomału słabieć. *Baz. Hst.* 52. SŁABIZNA, y, *ż.*; *Boh.* slabina, slabizna; *Sorab.* 1. ſwabina; *Carn.* slapina, flàm; *Vind.* podpaf, podpastiho; *Ross.* брюшина; wyższego brzucha boki. *Kluk. Zw.* 1, 48. die Weichen an den Seiten des Körpers, die Dünnung, die Wamme, Flanke, Flähme. *Syr.* 1224. *Kirch.* 3. Cięty w słabiznę. *P. Kchan. Jer.* 251. — §. Slabizna, słabość, słaby stan rzeczy, słabe miejsce; die Schwäche, ſchwache Seite. Znać trzeba słabizny państwa, za któreby go najsposobniej ujmować i psować. *Klok. Turk.* 62. SŁABO *adverb.*, SŁABIUCHNO, SŁABIUSIEŃKO, SŁABIEŃKO, SŁABIUTEŃKO, SŁABIUTKO, SŁABIUTENECZKO *intensiv.*; *Boh.* slabě; *Ross.* ſлабо, слабехонько; niekrzepko, niemocno, nietęgo, ſchwach. Słabo myślący człowiek. *Zab.* 16, 129, *Ross.* слабомысленный, слабоумный. Nad głębiną, jakoby w nią już wpaść miał, słabo stoi, drżący i strapiony. *Sk. Dz.* 44. Aż mi słabo, w głowie mi się kręci. *Teat.* 28, 84. nudzi mię, ckliwo mi, mir iſt nicht wohl. Ach jak ja jestem pomieszany, jak mi jest słabo! *Teat.* 41, 54. — Jeśli on skarb niebieski, co mądrością zową, Nie będzie nam nadany, słabo z naszą głową. *Rej. Wiz.* 62 *b.* nie wiele dokażemy, es wird nicht viel werden. Słabośmy

się w drogę opatrzyli, letnieśmy się wybrali; *aestive viaticati sumus. Cn. Th.* 442. SŁABOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* slabóst, slabota; *Sorab.* 1. szlaboſcz, ſwaboſcz; *Sorab.* 2. szlaboſcz; *Vind* ſlabuest, ſlabota, ſlabotnost, nemozhnost, mlahavost, ſhibkost, rahlost, opotieklivost, bologlenost, bolesnivost, betesh, beteg, lesanje, tovanje, nedoshje; *Carn.* beteg, betesh, beteshnost; *Bosn.* slabos, nejakóst; *Rag.* slabos, slabost, mlohavos, mlohavstvo; *Croat.* szlaboszt, mlahavocha, gingavocha; *Ross.* слабость, томность, маломощіе, хлипкость, тщедушіе, щедушіе; niemoc, niepotęga, brak siły, niekrzepkość, mdłość; die Schwäche, Schwachheit. — *Phys. et mor.* Słabość właściwa, niedostatek pobudek fizycznych; niewłaściwa, która ze zbytku władz pobudzających się rodzi. *Śniad. Teor.* 253 - 4. Niewiadomość, błąd i wykraczanie są słabościami ducha. *Zabł. Roz.* 95. Epikur nie byłby jak Seneka chwalcą rozpaczy Katona, za słabośćby to poczytał. *Mon.* 71, 804. Wielki jest przedział między słabością, która ulega, a bezwstydem, który swój upadek rozgłasza. *N. Pam.* 16, 83. Bez światła rozumu dobroć słabością się staje. *N. Pam.* 24, 325. — §. Słabość = niezdrowie, choroba, cf. niemoc; Unpäßlichkeit, Kränklichkeit, Krankheit. Słabość jest sama choroba, często inszych różnych chorób gatunków przyczyna. *Krup.* 5, 586. Przez słabość rozumiemy ułożenie części całych takie, iż te nie są zdolne do wykonania dzieł i czynień, fabryce dobrze ułożonej przyzwoitych. *Krup.* 5, 587. Powrót do zdrowia po długiej słabości. *Zab.* 9, 229. Słabości biją na mnie, kiedy widzę umarłego. *Teat.* 33, 42, cf. siły na mnie biją, zemdlewam, Ohnmacht überfällt mich. SŁABY, a, e, SŁABIUSIEŃKI, SŁABIUTEŃKI, SŁABIEŃKI, SŁABIUTKI, SŁABIUTENECZKI, SŁABIUCHNY *intens.*; *Boh.* slaby, slabaučky; *Sorab.* 2. szlabi; *Sorab.* 1. ſlaby, szlaby, ſwabý, ſwabé; *Carn.* slab, beteshliv, beteshne; *Vind.* ſlab, opotiekliu, veihlau, veihlast, rahel, ſhibek, okorn, bologlen, bolesniu, beteshin, beteshlin, lesast, jezhast, tovast; *Bons.* slab, nejaki, mlohavi; *Slav.* slab; *Rag.* slâb, mlohav; *Croat.* szlâb, lagoten (cf. łagodny), mlahav, gingav; *Ross.* слабый, слабенкій, немощный, немощенъ, чаломощный, хлипкій, хлипокъ, томный, томенъ, захлѣлый, тщедушный, щедушный, больноватый; (cf *Germ.* ſchlaff; *Ross.* слабкій, слабокъ; *Svec.* slapp; *Angl.* slow; *Anglos.* slaw; *Germ.* ſchlapp); 1) niepotężny, niemocny, niesilny, niekrzepki, mdły, wątły; ſchwach, nicht ſtark. Co kto może wykonać, w tym jest możny, a co kto niemoże, w tym ma być za słabego miany. *Bardz. Boet.* 115. Gdyby Samsona siedmią powrozów związano, tak będzie słabym, jako insi ludzie. 3 *Leop. Jud.* 16, 7. (tak nie będzie duż. 1 *Leop.*). Jeżeli słaby fundament, słaby też i budynek; jeżeli słaby dowód, słabe też być musi i zdanie na nim zbudowane. *Boh. Prz.* 15. I słaby oręż czasem ubezpieczy. *Kras. Mon.* 50. Słaba pomoc, podpora. *Cn. Ad.* 1047. Słabemu i spracowanemu wszystko ciężko. *Cn Ad.* 1047. Puls słaby, ledwie się namacać dający. *Krup.* 5, 376. Piersi mdłe, słabe, ciasne. *Syr.* 1455. Słabego głosu, (*Ross.* скудогласный; *Eccl.* худогласный, худогласенъ. Słabego wzroku; *Ross.* приглядчивъ, (*ob.* Ślep, ciemnowidz). Słaba nadzieja. *Rej. Post. Mmm* 2. *Wiśn.* 525. Słaba jest sprawiedliwość bez pomocy oręża. *Nar. Hst.* 3, 356. Niemasz nic tak potężnego, coby niebezpieczeństwa nie mogło ucierpieć od słabiuchnej jakiej kreatury. *Birk. Chodk.* 13. Narzekamy na teraźniejszy wiek, iż ludzie są w nim słabsi niżeli przedtym byli, a zatym krócej żyją. *Kras. Pod.* 2' 182. Człowiek, słabiuchne dzieło natury. *Zab.* 16, 192. Słabe zdrowie modne. *N. Pam.* 13, 122. Słabiusieńkie zdrowie. *Pot. Jow.* 2, 29. — *Moral. intell.* Słaby w wierze Greczyn. *Jabł. Buk. E* 2, (*Vind.* ſlabovern, vu veri veihlach). Słabéj pamięci, *Ross.* нслабопамятный. Słabéj duszy, *Ross.* слабодушный. Słabego umysłu, *Ross.* слабомысленный. Słabego rozumu, *Vind.* ſlaboumen, poslableu; *Ross.* слабоумный. Kobiety słabe, lekkomyślne, płoche. *Teat.* 50. *c*, 57. Ku słabéj stronie serca atak przypuszczać. *Teat.* 26. *c*, 72. — §. *Aliter:* W tak zacną wigilią, słaby nam dał objad. *Star. Ref.* 144. mierny, lichy, niesuty, gering. — 2) Słaby, nieco chory, niezdrów, cf. niemocen; unpäßlich, frank. Cóż to Panu jest, czy Pan słaby? *Teat.* 33, 72 *et* 33 *d* 50. Pójdę odwiedzać słabą sąsiadę. *Hul. Ow.* 105. Słabym być, niedomagać, *Ross.* недомагать, немочь, немогу. Nieco słaby, SŁABOWITY, skłonny do słabienia, ſchwächlich; *Vind.* ſlaboviten, slaboten; *Rag.* slabahan; *Ross.* слабоватій, припадчивъ, перепадчивый, хилый, (*ob.* Chylić). SŁABOWITOŚĆ, ści, die Schwächlichkeit; *Ross.* хилость.

Pochodz. *nasłabić, nadsłabić, osłabić, zasłabnąć.*

1. SŁAĆ, słał, ścielę, *cz. niedok.*, usłać *dok.*, uścielać *contin.*; *Boh.* stlati, stlal, steli, dostlati, dostlal, dostelu, dostlawam; *Sorab.* 2. szlasch, *obs.* ſcželésch; *praes.* ſcželu, szlal; *Sorab.* 1. ſlaiu, ſlajem, poſlaju, poſliem, poſlam, *vulg.* ſwaju, ſwajem, ſcelu, ſcelem, poſwam, poſcelu, poſcelam; *Vind.* stlati, stlau, stelem, nastielati, zeſlati; *Dal.* salyem; *Carn.* possilyam, poszlati; *Bosn.* prostriti odar, sterati, *ob.* Prześcieradło, *ob.* Przestrzenić, rozprzestrzenić; *Ross.* стлать, стелю; pościelać, posłanie robić, słać łoże, łożysko, gniazdo, *sternere*; hinſtreuen, hinſtrecken, eine Streue oder Lägerſtätte machen, hinbetten, das Bette machen. Pod bydło, a zwłaszcza woły, aby pilno słano. *Cresc.* 37. (słomę, mierzwę, barłog podłożono). Na gołej ziemi abo na deskach, nic nie ścieląc, sypiał. *Sk. Żyw.* 1, 235. Pójdę naszczykać kwiatów i łoże uścielę. *Przyb. Ab.* 47. Na łożu nie było ani słomy, ani żadnego usłania. *Ezop.* 52. posłania, pościeli, piernatu, Gebette. Sanna się ściele, es wird Schlittenbahn — *Simil.* Na dębie gniazda usłały gołębie. *Nag. Wirg.* 494. ſie haben ſich ein Neſt gemacht. Ptaszek pod dachem cudzym gniazdko sobie ściele. *Wad. Dan.* 188. — *Transl.* Słać drogę, most = pokładać, pomościć, brukować; den Weg bereiten, bahnen, brücken. Słał na Helesponcie gościniec mostowy. *Przyb. Milt.* 314. Tak most słano. *ib.* 69. — *Simil.* Uliczkę na łokieć usłali drwami. *Sk. Dz.* 1041. — *Fig.* Słać komu drogę do czego = torować, gotować mu sposób dójścia, einem den Weg zu etwas bahnen. Dzieci te, którym fortuna do wielkich urzędów dro-

gę ściele .... *Kłok. Turk.* 32. Tym sposobem nie panu Chrystusowi, ale jego przeciwnikowi droga się ściele. *Hrbst. Odp. L l* 3 *b.* — *Simil.* Większą sławę zład sobie uścielem. *Bardz. Trag.* 301. (przygotujemy). Ta mi jest prawdziwa spokojność, którą dobre sumnienie ściela. *Pilch. Sen. list.* 2, 7. (gruntuje) — Słać sobie koncepta, pretensye = układać, roić sobie, rościć; Einfälle, Prätenſionen ausdenken, entwerfen. Różne sobie koncepta i imprezy ściele. *Jabł. Tel.* 242. Zygmunt August przyjął obronę Inflant przeciw Moskwie, ścielącej do niej pretensya. *Papr. W.* 2, 32. (roszczącej pretensyą). Bano się, aby Moskwa dla tytułu imperatorstwa całej Rosyi, nie słała prawa jakiego do Rosyi Polskiej. *Wyrw. Geogr.* 297. — §. Słać się, słać kogo = położyć mostem, hinſtrecken, hinwerfen. — Pokorna szlachta bogatym dziedzicom do nóg się ściele. *Zab.* 13, 205. Do nóg mię ścielę. *Teat.* 43. *c*, 7. *Wyb.*, (do nóg upadam). Całuję nogi, upadam do stop, uniżam się pod stopy, ścielę się pod nogi, i t. d. *Mon.* 69, 458. Niechaj ci tak bóg wszystkich niewdzięczników ściele. *Pot. Arg.* 297. (podda, podbije). Słać pod swe nogi nieprzyjaciela. *Mon.* 70, 690. Koni i wielbłądów nieprzyjacielskich w polu mostem ściele. *Suszyc. Pieśn.* 3, *H* 3 *b.* Nasi w śrzodek Tatarów śmiele Przebili się; każdy dwu, trzech ściele. *Stryjk.* 716. Antyloch Echepola, który stał na czele, Jednego z pierwszych mężów, silną dzidą ściele. *Dmoch. Il.* 104. — *Botan.* Łodyga ścieląca się, *procumbens*, kiedy się po ziemi rozciąga, n. p. u poziomek. *Bot. Nar.* 39. Łodyga ścieląca się, rozesłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży, i ze spodku korzonki w ziemię puszcza. *Jundz.* 2, 13 — §. Ściele się komu = powodzi się, zdarza się, wiedzie się, udaje się; es gelingt, glückt. Gdzie się szczerość nie ściele, Nie wadzi iść przez fortele. *Jag. Wyb. C* 4, (cf. gdzie nie staje wilczej skóry, lisiéj nadstawić). Kiedyć się ściele, znaj przyjaciele. *Rys. Ad.* 30.

Pochodz. *dościelać*, *dosłać*, *naścielać*, *nasłać*, *naścielnik*, *naścielisko*, *obścielać*, *pościelać*, *posłać*, *pościel*, *pościałka*, *posłanie*, *podścielać*, *podesłać*, *prześcielać*, *przesłać*, *rozścielać*, *uścielać*, *usłać*, *wyścielać*, *wysłać*. — §. *Słoma etc.*

2. SŁAĆ, słał, śle, ślę *cz. niedok.*, SYŁAĆ *contin. frequ.*, („*in aliis dialectis Slavicis simplex hoc jam obsoletum, nisi in compositis* посылать, *apparet*". *Durich.* 1, 74; *sed vide*; *Ross.* шлать, шлю; *Eccl.* слю; *Sorab.* 2. szlasch, szlal; *Sorab.* 1. szlacz, flaju, fcelu, fcelem, fczewu; *Rag.* slatti, segljem; *Slav.* slati; *Boh.* slati. *Dalemil.* 272. *et* 314, 315, 329; cf. *Carn.* sél; *Vind.* tel, poflan; *Croat.* sell = poseł; *Croat.* selstvu = poselstwo; cf. *Graec.* στέλλω; *Hebr.* שלח schalach, *misit*), — słać = posyłać, ſchicken, ſenden. Nie słałem ich, a przecię bieżeli. *W. Post. W.* 38. Po żywność słać, jako to zowią w 'picowanie. *Tarn. Ust.* 278. Geste śle posły, listy częste pisze, Prosi i radzi, aby się zjeżdżali. *P. Kchan. Jer.* 6. *Biel.* 424. Upominali Matyasza, 'przeczby to czynił, iż mistrzowi śle ludzi przeciw królowi? *Biel.* 425. Śle a śle, abyś przyszedł na wieczerzę, *rogitat. Macz.* Chowam was w miłości, Choć was ślę znosić różne doległości. *Odym. Św.* 2 *N n*, (cf. apostoł, rozesłaniec). Ażebyście słuchali proroków, którychem ja syłał do was. 1 *Leop. Jer.* 26, 4. Pod 'osobą poselstwa śpiegi syłają. *Kosz. Lor.* 170 *b.* W Rzymie złoczyńców nie tracono, ale za morze syłano. *Biel. Św.* 121.

Pochodz. *dosyłać*, *dosłać*, *nasyłać*, *nasłać*, *nadsyłać*, *nadesłać*, *obsyłać*, *obesłać*, *odsyłać*, *odesłać*, *posyłać*, *posłać*, *posłaniec*, *posłanica*, *poseł*, *poselski*, *poselstwo*, *posłować*, *podsyłać*, *podesłać*, *przesyłać*, *przesłać*, *przysyłać*, *przysłać*, *rozsyłać*, *rozesłać*, *wysyłać*, *wysłać*, *zsyłać*, *zesłać*, *zasyłać*, *zasłać*. — b) *cf.* derivanda a Nomine *ucho*, ut *słuch*, *słuchać*, *słuszny*; — §. *sługa*, *służyć*; *słyszeć*; — c) Etymol. confer *śli*, *szły*, *szła*, *szedł* Verbi *iść*; — *cf szlad*, *szlak*.

ŚLACHCIC etc, *ob.* Szlachcic. ŚLACHTAWA, *ob.* Szlachtawa. ŚLACZEK, *ob.* Szlaczek. ŚLAD etc., *ob.* Szlad. ŚLAK etc., *ob.* Szlak. ŚLAM etc., *ob.* Szlam. SŁANIE, *ob.* Słać, ściele, *et* Słać, śle. SŁAP etc., *ob.* Szłap. ŚLĄSK, *ob.* Szląsk.

SŁAWA, y, *ż.*; *Boh.* sława; *Carn.* slâva, (slavu, slovu *valedictio*, *ob.* Słowo; slova *fama*, slavenje *valedictio*, *gloria*; *Vind.* flava, fvitlust, hvala, zhast, (flavenje, flovitje = żegnanie); *Croat.* szlâva, slava, dika, glasz, (cf. dzięka, głos); *Rag. et Slav.* slava; *Bosn* slavva, cjast, (*ob.* Cześć); *Ross.* слава; §. 1) der Ruhm, głośna i rozeszła wieść wszędy, z wielu spraw znacznych uczynionych. *Nag. Cyc.* 131. Sława jest dana od cnotliwych pochwała cnotliwemu. *Pilch. Sen. list.* 3, 312; rozgłoszenie jakieś rzeczy, abo imienia z podziwieniem. *Lub. Roz.* 244. Sława urasta z zdań wielu, chwała z dobrych. *Pilch. Sen. list.* 3, 318. Sława, jest to rzecz tak słodka, że też dla niéj ważą ludzie zdrowie swoje. *Biel. praef.* Przodkowie nasi, że się w sławie kochali, tedy synom swoim pospolicie imiona dawali złożone z sławą: Przemysław, Stanisław, Mieczysław, Władysław, Bolesław, Wacław etc. *Stryjk.* 102. *Star. Ryc.* 12. Kto przed sławą ucieka, tego ona goni. *Gorn. Sen.* 328. Cnota sławą się płaci. *Groch. W.* 552. To piękna sława, kto ją z cnoty znajdzie, Zinąd nabyta równo z słońcem zajdzie. *Rej. Zw.* 226. Żywot krótki, ale sława wieczna. *Macz.* Do nieba sława trakt uściele ładnie. *Bardz. Trag.* 532. — — Sława, honor, reputacya, dobra sława, dobre imię; Ruf, Ehre, guter Name. (*Vind.* dobra flava, naflava, napohvala, pohvalitfe = sława pośmiertna). Sława i zła i dobra, jest bardzo głośny dzwon, a brzmi na wszystkie strony szeroko. *Rej. Zw.* 56 *b.* Zacnemu dobra sława największym dziedzictwem. *Min. Ryt.* 4, 156 Sława dobra, rzecz nieoszacowana, nieskazitelna, stoi za bogactwa. *Cn. Ad.* 1048. (dobre ludzkie rozumienie, stoi za wyborne mienie). Sławę dobrą nade wszystko przekładaj; wszystko utraciwszy, sławy dochowaj. *Cn. Ad.* 1048. Każdemu milsza być ma sława bez zdrowia, niżeli zdrowie bez sławy. *Warg. Wal.* 78. Więcéj się poruszają ludzie zacni złemi słowy, niż niedobremi uczynki, i łacniej się może zjednać, gdy mu szkodę uczyni, albo ranę na ciele, niżli na dobréj sławie a 'powieści. *Eraz. Jez. A a* 2. Straciwszy aż do sławy, cierpiąc takie męki,

Już już nie raz od własnéj miałem poledz ręki. *Treb. S. M.* 105. Ujmujący drugim sławy, będą wyniszczeni. *Zach. Kaz.* 1, 214. (potwarcy). — Niedobra sława, zła sława, niesława, (cf. osława), niecześć, dyshonor; böſer Ruf, Unehre, Schande; *Ross.* огласка, (cf. ogłoszenie). Odjazd ten byłby z wielką niesławą J. K. M., ze złą sławą Korony téj i szkodą. *Gorn. Dz.* 125. Zniósł przeszłego króla niesławę. *Jabł. Tel.* 289. On wyświadcza życzliwą i wdzięczną postawę Zwierzchu, a wewnątrz godzi na śmierć i niesławę. *Kulig. Her.* 243. (obmowę, uwłaczanie dobremu imieniu). W statucie Litewskim ludzie złéj sławy są, którzy się trzy razy w rejestrze złoczyńców znajdowali. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 47. (ludzie bezecni, infam). — ǯ. Sława, wieść, słuch, pogłoska; *Carn.* slova, resglàs, (cf. rozgłosić); *Vind.* glaſs, hirup, daß Gerücht, der Ruf. Sława o złości świata otarła się o uszy nasze. *Otw. Ow.* 15. Po tym cudu, rozeszła się ta sława po wszystkiéj ziemi onéj. *W. Post. Mn.* 380. Czasu onego usłyszał Herod sławę o Jezusie. 1 *Leop. Math.* 14, 1. Sławę puszczono o Auguście, żeby miał pojąć żonę Barbarę. *Gorn. Dz.* 13. *Baz. Hst.* 51. Starożytna sława i jednostajne rozumienie opiewa, że Lech z Czechem z Karwackiej ziemi wyszli. *Krom.* 29. (podanie, tradycya). Z dawnych pisarzów, wzgląd mając na czasy, miejsca, i na sławę statecznie od wielu wieków przyjętą, tę historyą zebrałem. *Krom.* 27. — Sława, *Fama*, n. p. Sława zwiększa to wszystko co głosi, i stu gębami wieści trwożne plecie. *Kras. Woj. Ch.* 18; *Vind.* vezhi flava, kaker krava = większa sława, niż krowa, (cf więcéj huku, niż puku). — ǯ. 2) Sława, miano chwały, ein Name der Windſpielbündinnen. (SŁAWAK, *ob.* Słowak). SŁAWETNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* slowutný, (*Subst.* slowutnost *celebritas*); *Slov.* slowutný; *Sorab.* 1. flowotny, fwowotny, (*Subst.* flowotnoſcz, fwowotnoſe); sławny, berühmt. Miasteczko sławetne składy kupieckiemi. *Biel. Hst.* 291. — ǯ. Sławetny, tytuł zwyczajny ławnikom, (cf. szlachetny), der Titel der Schöppen. (in Thorn hatten die Schöppen im Deutſchen den Titel: Ihro Namhafte Weisheiten). Pobiegł na skargę do wójta; zgromadził się cały urząd; karczmarz dla sławetnéj ławicy stawiał garcami wszelaki trunek. *Ossol. Str.* 1. *Mon.* 65, 369. SŁAWKA, i, *ż.*; *Rag.* slaviza; *Bosn.* slavviça; *Eccl.* славица, малая слава; (*distnq. Carn.* slavka = ostryga); reputacyjka, ein kleiner Ruhm, *famella. Mącz.* Dla kęsa sławki, jako trawki, żołnierz zdrowie waży. *Rys. Ad.* 11. SŁAWIĆ *cz. niedok.*, usławić *niedok*; *Boh.* slawiti; *Slov.* slawjm; *Vind* flaviti, poflaviti, poflauflati, povsdiguvati, (flaviti, floviti = abszytować, żegnać, flavenje, flovitje = pożegnanie: *Carn.* slavim = 1. sławnym jestem, słynę; 2. żegnam *valedico*); *Croat.* szlaviti, szlavim, dichiti, (cf. dzięka; slaviti = czcić); *Dal.* csesstiti, *ob.* Czcić; *Bosn.* slaviti, slavviti, sloviti; *Rag.* slaviti; *Ross.* славить; wsławiać, rozsławiać, sławnym uczynić, głosić, wielbić; rühmen, preiſen, erheben, berühmt machen. Dowody dobroczynności twojéj potomność sławić będzie. *Teat.* 4 *b*, 23; *Vind.* napoflaviti, napohvaliti = po śmierci czyjéj chwaląc sławić, nachrühmen. Mieszkańcy ziemi sławcie Jehowę. *Budn. Jes.* 24, 15. *Eccl.* славословити, славословлю. Cierpiemy z Chrystusem, abyśmy z nim i usławieni byli. *Budn. Rom.* 8, 17. Które bóg usprawiedliwił, te i usławił. *ib.* 8, 30. *ob.* Uwielbić, verklären. Wojnę okrutną sławię Pigmeolów małych, Którzy klęskę popadli od żórawiów śmiałych. *Kmit. Spyt. A* 2. głoszę, opiewam; laut machen, kund machen, verkündigen. Sławić się *rec.*, słynąć, ſich berühmt machen, berühmt ſeyn. — ǯ. Sławią co, wieść jest, gadają, gruchnęło; man ſagt, es ſoll, man ſpricht, man erzählt; *dicunt, aguut, ferunt.* Dziś też jeszcze, powiada Karyon, sławią, iż w Tauryce Gotowie mieszkają, którzy języka Niemieckiego używają. *Stryjk.* 41. Romulus i Remus od wilczycy wychowani, jak sławią, Rzym założyli. *ib.* 355. — ǯ. *In malam partem:* Sławić, rozsławiać, rozgadać co z ujmą sławy, osławiać; ruchbar machen, ausbreiten, ins Geſchrey bringen, berüchtigen. Józef bardzo rad zapomniał krzywdy swojéj, i rzeczy onéj nie sławił *Sk. Żyw.* 322. Wnet się grożą chcieć o nich mówić, chcieć sławić. *Gorn. Dw.* 286. Józef, nie chcąc sławić Maryi, że brzemienną była, umyślił ją opuścić. *Bial. Post.* 62. 1 *Leop. Math.* 1, 19. Lud cię pierwej błogosławił, A potym cię bezecnie sławił. *Kanc. Gd.* 26. Postronni królowie sławią koronę Polską, jakoby tu siła pieniędzy rozdać mieli. *Gorn. Wł.* 3 *b.* ŚŁAWICIEL, a, *m.*, wychwalacz, *praedicator. Mącz.*, der Rühmer, Preiſer; *Vind.* flavitnik, hvalovez, pohvalnik, poflavitnik; *Rag.* slavitegl; *Croat.* szlavitel; (*Eccl. et Ross.* славильщикъ spiewak w boże narodzenie do domów chodzący z pieśniami na cześć Chrystusową; славникъ pieśń: «Sława ojcu, i synu i duchowi ś.»). SŁAWICIELKA, i, *ż.*, die Rühmerinn, Preiſerinn; (*Carn.* Slavina = Juno, bogini). SŁAWKOW, a, *m.*, miasto w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 3, 55. der Name einer Stadt im Krakauiſchen. (Sławkow, Auſterlitz [na Morawii 2], Schlakenwald, w Czechach. *ib.*; *Carn.* Slavkovje, Auſterlitz, (slavka = ostryga). SŁAWNO, SŁAWNIE *adverb.*, pełno sławy, rühmlich, berühmt, voll Ruhm. Sławno jest bardzo u boga i u ludzi, miedzy złymi żyć dobrze. *Sk. Kaz.* 77, cf. płatno. "SŁAWNODAWNY, a, e, n. p. Sławnodawnych mistrzów malowania. *J. Kchan. Dz.* 165, cf. dawnosławny. altberühmt. "SŁAWNOGŁOŚNY, a, e, n. p. Sławnogłośne miasta *Żab* 16, 152. głośnosławne, lautberühmt. "SŁAWNORADNY n. p. konsyliarz. *Teat.* 52, 49. przez mądrą radę swoję sławny, durch weiſen Rath berühmt. SŁAWNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* slawnost; (*Slov.* slawnost uroczystość; *Carn.* slavêsa, slavu *valedictio*); *Sorab.* 1. fwatoczнoſcz, (*ob.* Świetność); stan sławny uwielbienia, sława: Berühmtheit, Ruhm, Ehre. Ci co mnie wiernie służyli, Ażeby z mojéj sławności Wieczne czerpali radości. *Kanc. Gd.* 228 Herrlichkeit. — ǯ. Nie będziecie siać, ani żać, dla sławności miłościwego lata. 1 *Leop. Levit.* 25 (dla świątobliwości, uroczystości jego). SŁAWNY, "SŁAWIEN, wna, e; *Boh.* slawný; (*Slov.* sławný uroczysty); *Sorab.* 1. flowotny, fwowotny (*ob.* Sławetny), fwatoſczné (*ob.* Świetny), pżewoszobné (*ob.* Osobliwszy), obwowané (*ob.* Obwołany, zawołany), menakraszné; *Carn.* slavn, imênitn, (*ob.* Imię); *Vind.* flavitliu, poflavitnjen, poflaviten, ſhtiman (cf. styma),

glaſoviten (cf. głośny), poglaſen, poſhtiman, jimeniten; *Croat.* szlaven, immenit, imenuvan; *Dal.* prozvan, csesstit, (cf. czcić); *Bosn.* slavan, slavni, naglasni, uzglascen, koji se svud cjnje i zna; *Rag.* slávni; *Slav.* slavan, glasovit; *Ross.* славный, славенъ, благонарочитый; *Eccl.* словимъ, славьнъ, обносимый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый звятомый, нарочитый; §. 1) sławę mający, chwalebnie głośny, berühmt. Sławien Oktawi bardziéj przez uczone meże, Niż przez wojny zwycięskie i krwawe oręże. *Zab.* 15, 306. Mąż zuchwały i hardy i więcéj synów swoich cnotą, niżeli swoją sławny. *Otw. Ow.* 7. Wielce sławny, przesławny *Ross.* великославный, великоименитый, благословѣнный. Sławny jestem, słynę, *Carn.* slavim. — §. *Titul:* Obiecujemy (Jagiełło) za sławne syny nasze, iż gdy jeden z nich rząd obejmie, monety bez rady panów nie dopuści kować. *Herb. Stat.* 79. — § Sławny we złym, n. p. łotr, znaczny, pamiętny. *Cn. Th.* 1015. osławiony, berüchtigt, verrufen. — § Niesławny, co nie ma sławy, niesławetny, *inglorius. Cn. Th.* 526. unberühmt. — §. b) *Aliter:* Niesławny, złéj sławy, niesławę mający, bezecny, osławiony; berüchtigt, ehrlos, von übeln Rufe, infam. Czy pojąłeś jaką żonę bez urodzenia, abo też niesławną kobietę. *Teat.* 25, 96. Censor mógł, postrzegłszy występek jaki w kawalerze, niesławnym go ogłosić. *Zab.* 3, 89. *SŁAWOCHCIWY, a, e; *Vind.* flaveshelen; ruhmbegierig; *Subst.* flaveshelnost, *sławochciwość, die Ruhmbegierde. **SŁAWODBAŁY, a, e, n. p. Sławodbali poetowie. *Otw. Ow.* 542. o sławę dbający, ruhmbeſorgt. *SŁAWOGODNY, a, e, wart sławy, ruhmwürdig; *Ross.* достославный, достохвалный. *SŁAWOLUBNY, a, e, — ie *adverb.*, lubiący sławę; *Ross.* славолюбивый, славлюбный; *Eccl.* славолюбецъ, ruhmliebend; *Ross.* славолюбіе, славолюбство *sławolubność, cf. *czcichuć. (SŁAWON, *ob.* Słowak. SŁAWONIA, Sławonia, *ob.* ziemia Słowiańska). *SŁAWOSŁOWIE, ia, *n.*; *Eccl.* славословіе; pieśń pochwalna, ein Lobgeſang, n. p. Sławosłowie na zwiastowanie panny Maryi, *Pim. Kam.* 333. — SŁAWOSZ, a, *m.*, *vel* SŁAWIEC, *Slavossus. Jabł. Her.*; *Boh.* Sławoš; (*cf. Carn.* jmenitnėk; *Vind.* jimenitnik); starodawne imię, ein alter Name.

Pochodz. sub *słowo.*

ŚLAZ, ŚLAZOWY, *ob.* Szlaz. ŚLĄZAK, ŚLĄSK, *ob.* Szlązak etc. ŚLĘ *ob.* Słać.

ŚLĘCZEĆ *med. niedok.*, bez odpoczynku z udręczeniem nad czém siedzieć, dulczyć, ślepiać; (*Eccl.* сланути krzywić, kurczyć; *Germ.* ſchleudern), ſich womit plagen, placken; *Ross.* шишлять. Niech kto chce, dla ślęczenia w nocy we dnie drzymie, By podał potomności swoje w pismach imię. *Zab.* 12, 377. Ślęczy u łóżka chorego. *Gorn. Sen.* 153. (Biedny pasterz), Czy daleki, czy ślęczy przy srogiéj niewieście, Jedno jest, bo jest zawsze kochanie bez skutku. *Zab.* 12, 384. Przede dniem wstaniesz, i ślęczysz u drzwi możnego. *Gorn. Sen.* 197. Przed ubogiemi drzwi zawieramy, i przed wroty ślęczeć im dopuszczamy. *Żarn. Post.* 3, 659. Mamże zawsze, o nędzny, u twéj groty ślęczeć, Piszczeć, spiewać, żebrzący, skarżyć się i jęczeć? *Chod. Gesn.* 115. Choć się do niéj powrócił, chociaż przy niéj ślęczy, Ta przecię jak w tęsknocie skarży się i jęczy. *Zab.* 9, 239. *Ejssym.* W przeraźliwym całego ludu ślęczeniu tylko słowo Numa rozeznać było. *Stas. Num.* 2, 19. — ŚLEDNY, a, e, od śledzenia, szladowania, Spür-. Psa ślednego częstym za uszy ciągnieniem na myślistwo zwyczaił. *Ezop.* 112; *Boh.* sljdny pes; *Vind.* flednik, fledni pefs, vohon, ovohni (cf. wech, wąchać), savohlivi pefs; *Carn.* vishla, (*ob.* Wyżeł); *Croat.* szledni pësz, czuczek (cf. czuć, cf. cuch), vishil; *Bosn.* pas sljednik; *Sorab.* 1. szliednik; wyżeł; *Ross.* ищая собака, ищейная, ищея, ищейка. (*Vind.* fliedni, fleni, pofliedni, pofledni sadni = pośledni, zadny).

ŚLEDŹ, ia, *m.*, ŚLEDZIK, a, *m.*, *zdrbn.*; (*Ross.* сельдъ, селедка, селедочка; *Eccl.* сельдъ = sardela); *Dan.* sild; *Svec.* sill, (cf. *nostr.* sól, słodek; *sed conferas adhuc nostrum* szlad, ślad, śledzić); *Boh.* herynk, slaneček, slanček, slanečka, okolesk; *Slov.* herynk, harinek; *Sorab.* 2. herėg, jerėg; *Sorab.* 1. yerey; *Carn.* arênk; *Vind.* aring, renga, flanik, ferdun; *Croat.* szerdun, szerdúnicz, *vulg* haring, harinchecz; *Dal.* szardun, ringariba, inchyum; *Hung.* hering, heringetske, sóshal; *Rag.* renga, inchjún; *Slav.* aringa; *Bosn.* renga, ogliche, ghrrimme, glisgiçe; *Germ.* der Häring; (*Lat.* halec, z *Greck.* ἅλς sól); *clupea harengus Linn.*; trze się w morzu, i wychodzi z pod lodu północnego morza w niewypowiedzianym mnóstwie. Śledzie przedniejsze Holenderskie, podlejsze Szwedzkie. *Zool.* 186. Wędzony śledź, bydlinek, Pücklink. *Volck.* 392; *Vind.* v' foli ovlafhen flanik. — *Ross.* желѣзница *clupea alosa*, Elſe. — Śledź Kamczadalski *Ross.* бѣлчугъ. Śledzi ciąg, stado *Ross.* юра. Zamiast ostryg, po prądziadowsku dawano śledziki. *Teat.* 53. *d*, 20. Będzie, nie będzie moim Atys zięciem, Jak na wielkanoc tyle dbam, o śledzia. *Pot. Syl.* 393.

ŚLEDZIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* sljditi; *Slov.* sljdim; *Sorab.* 1. flėdžu, naszladuyu *indago*, (*ob.* Naśladuję); *Carn.* slėdim; (shlâtam = macam); *Vind.* flediti, ofledíti, ovohati, ofleduvati; (safledíti, ofledíti, fazhuiti, obzhutiti = pomiarkować; *Croat.* szlediti, szledėti, szledem *sequor* (*ob.* Naśladuję), *investigo*; *Bosn.* sliditi, sliedíti, nasliedovati *sequor*, *assector*, *persevero*, sljedecchi *perpetuus*, *assiduus*; *Slav.* slíditi *sequi*; *Rag.* sliêditi *sequi*, *imitari*, *continuare*; *Ross* слѣдить, слѣжу, слѣдовать, послѣдить; (*Eccl.* послѣдую naśladuję); szladować, szladem szukać, iść w też tropy za kim; ſpüren, der Spur nachgehen. Czego po Podolu, jako psi śledzący, nie zbadała Wołosza! *Tward. Wł.* 110. Czystego przy dworze nie najdzie; by go też i ze psy śledzić miał. *Glicz. Wych. J* 3. Chwałę nienawiść śledzi. *Pilch. Sall.* 213. (ściga, prześladuje). Niekiedy mnie śledzono. *Teat.* 18, 152. (śpiegowano). Śledzenie; *Ross.* слѣдованіе; śledztwo, indagacya. ŚLEDZICIEL, a, *m.*, który śledzi, der Nachſpürer; *Boh.* slednjk, sljdnik; *Slov.* wyhledawatel; *Sorab.* 1. flėdžičeř, naszleduwař; *Vind.* flednik, fvedavez, jiskauz; *Croat.* szleditel; *Bosn.* sljeditegl, sljednik, (sljednik sluga *assecla*, sljedecchi, sljeditegl, sljednik = naśladowca). *W rodz. żeńsk.* ŚLEDZICIELKA, *Sorab.* 1. flėdnicza, naszlėduwarka. (ŚLEDZIARZ a, *m.*, ŚLEDZIO-

WNIK, handlujący śledziami, der Häringshändler. Śledziarze, i ci, co ryby słone przedają, zawsze w rosole albo w laku gmerać muszą. *Eraz. Ob. a.* Ustawa o tych, którzy miejskie kuchnie dzierżą, także o sernikach, śledziownikach, i inszych, którzy rzeczami śniednemi przekupują. *Szczerb. Sax.* 382). ŚLEDZIENICA, y, *ź.*, *chrysosplenium*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 125. Farnkraut.

ŚLEDZIONA, °SŁODZONA, y, *ź.*, *Cn. Th.* 1019. *Oczk. Przym.* 5. *Mącz.*; (*Boh.* slezyna; *Slov.* slezina; *Sorab.* 2. szlofina; *Sorab.* 1. schlefina, fwozana; *Carn.* selsêna, slisêna, uranêza; *Vind.* flesenu, fliesena, flisenu, flasanu, vraneza; *Croat.* szlezêna, szlezeno, vrana, (cf. wrona); *Slav.* slezena; *Bosn* slezena; *Rag.* sljezêna, (slùzina *cartilago*); *Ross.* селезенка; *Eccl.* селезень, cf. *Lat.* lien; die Milz, wnętrze, miąższejsze leżące w lewym boku, łączy się z żołądkiem i nérką lewą. *Zool.* 31. *Wejch.* 82 *Kirch.* 54. *et* 51. *Krup.* 2, 93. Opuchnienie śledziony, *ob.* Kra *Sienn.* 367, *Bosn.* dalak, nemocch od slezene; *Rag.* sljezobolnos, dâlak; *Croat.* neraszt, ból szlezene, die Milzsucht. — *Allegor.* Trajan pański skarb zawał słodzoną; albowiem jak gdy słodzona roście, inne wszystkie członki ustawają, tak też gdy pańskiego skarbu przybywa, wszystko ciało państwa i Rzeczypospolitéj jego wespołek z członkami swemi mdleje i umiera. *Kosz. Lor.* 110 *b.* — *Fig. tr.* Śledziona złodziejska, nieenotliwa, szubienica etc, *lien derectus. Cn. Th.* 1126. ŚLEDZIONKA, i, *ź.*, *asplenium*, Milzkraut, rodzaj rośliny, do którego należy stonogowiec, skalna rząsa, zanokcica. *Kluk. Dykc.* 1, 59. [ŚLEDZIONNIK, a, *m.*, ŚLEDZIENNIK. 2], °Śledzienista. *Pam. Warsz.* 3, 320. *Czart.*; cierpiący ból śledziony; *Rag.* sljezobolan, sljezobolnik; *Croat.* szlezenoszt, obráschen. ŚLEDZIONOWY, a, e, od śledziony; *Russ.* селезеночный, Milz-; n. p. Żyła śledzionowa. *Krup.* 2, 95, *et* 3, 87.

ŚLEDZIÓWKA, i, *ź.*, solanka, beczka do słonych ryb, rosołowa beczułka, die Häringstonne. Podlejsze śledzie przywożą w beczkach śledziówkami zwanych, przedniejsze w achtelikach. *Kluk. Zw.* 3, 286. Od śledziówki miodu przasnego po złotemu. *Vol. Leg.* 3, 646. °ŚLEDZIORODNY, a, e, n. p. Śledziorodna kraina. *Kchow.* 37. w śledzie obfitująca, häringserzeugend. ŚLEDZIOWY, a, e, od śledzia; *Vind.* ferdunou, Häringes-. Różne są gatunki śledziowych ryb. *Zool.* 186. Piją jak na śledziową główkę. *Pot. Jow.* 154.

ŚLEDZTWO, a, *n.*, śledzenie, indagacya; *Russ* слѣдованіе, слѣдствіе, распросъ, die Unterfuchung. *Pam. Warsz.* 10, 1, 46. *Osiń-k.*

ŚLEMIĘ, *ob.* Szlemię.

ŚLEP', ia, *m.*, ŚLEPAK, a, *m.*, ŚLEPEK, pka, *m.*, ŚLEPIEC, pca, *m.*, ŚLEPIEŃ, pnia, *m.*, ŚLEPACZEK, czka, *m. dem.*; *Boh.* slepáček, slepoň, slepec; (*Slov.* slepka, slepica, kura-kura. (*ob.* Ślepa kura, *ob.* Kurza ślepota); *Sorab.* krotkowidżewcz; (*Sorab.* 1. fljpc-ubogi, flêpcz *ad incitas redactus*; *Sorab.* 2 szlêpz żebrak); *Carn.* slepz, slepûr; *Vind* flepez; *Croat* szlepecz; *Bosn.* sljepac; *Rag.* sljepaz; *Slav.* slipic; *Ross.* слѣпецъ; §. 1) niedowid. *Cn. Ad.* 1049; ciemnowidz, słabego wzroku. *Cn. Th.* 1016. Ślep, bliskowidz. *Cn. Syn.* 590. *Dasyp. N n*, ein Kurzſichtiger, Blödſichtiger, Blinder. *Lippus*, któremu oczy płaczą, albo łzami zaciekają, ślep'. *Mącz.* Na ślepnia przez pochlebstwo mówi, że rozumem daleko widzi. *Zab.* 13, 64. Kochanego tego ślepaczka, którego zowią miłością.... *Teat.* 20 *b*, 161. Zaż nie baczysz ślepciu, kiedy idziesz kędy, Że na cię wołają wszędy? *Petr. Hor.* 2, *N* 4 *b.* Jakobyś ty ślepiu nie widział, że u nas wtedy dzień, kiedy nam słońce świeci? *Smotr. Ex.* 45. Nie dopuszczaj tym nierozumnym ślepcom, oślep siebie wodzić. *Smotr. Apol.* 60. — §. 2) Ślep', ślepak, *conops*, nie różni się od muchy tylko znacznym zakoleniem; w polu koniom dokucza. *Kluk. Zw.* 4, 365; kleszcz. *Syr.* 1487, *Ross.* слѣпень, die Viehbrämſe, die Zecke. — §. 3) Ślep', ślepak, ślepaczek, *caecilia*, *Boh.* slepeyš; *Slov.* slepiš; *Sorab.* 2. reschenza; *Vind.* flepir; *Croat.* szlepich, szlepovus; *Ross.* нѣдяница; (слѣпецъ, слѣпушъ, слѣпышенокъ *mus microphtalmus*, gatunek kretów Naddońskich; *Bosn.* sljepi misc-nietoperz); gatunek padalców. *Kluk. Zw.* 3, 58, die Blindſchleiche; rodzaj wężów, bardzo małe oczy mający. *Zool.* 204. *Sienn.* 519. °Ślepucha. *Tr.* ŚLEPIĆ §. 1) *med. niedok.*, Ślepiać *contin.*, wzrok sobie przytępiać, przytępionym już wzrokiem patrzeć, czytać, pisać, śledzić etc.; ſich die Augen ſtumpf ſehen, mit ſtumpfen Augen ſehen, leſen, ſchreiben u. ſ. w. Ślepiam, *idem est* nie dojrzę, *aut certe instar lusciosi cerno vel lego, actum enim magis sonat, ut* nie dojrzę *potentiam vel impotentiam potius Cn. Th.* 1016. Ślepi, duka w zbutwiałych szpargałach młody susceptant w pieniackiéj jaskini. *Mon.* 65, 48. Wolę głód mrzeć, albo też nad robotą ślepić, niż.... *Teat.* 43. *c*, 30. *Wyb.* Musi tedy człek siedzieć jak sęp zachmurzony, Abo ślepić nad książką, jeżeli uczony. *Zab.* 11, 192. Bajeczne dziwy, Co historyk siwy, Z starego ślepiąc wyczytał autora, Kreśląc Hektora. *Jak. Baj.* — §. 2) *Activ.* Ślepić kogo-nabawiać ślepoty, pozbawiać wzroku, zaślepiać, oślepiać; einen blenden, verblenden, blind machen; *Boh.* slepiti, oslepiti; *Slov.* slepjm, (ślepege ścieżka); *Sorab.* 1. flêpu; *Carn.* slepim, (slepivz-kuglarz); *Vind.* flepit, oflepit, bleshiti, (fhlepiti, ofhlepati-poleczkować); *Croat.* szlepim, oszlepiti; *Dal.* szlpiti; *Rag.* sljêpiti; *Ross.* слѣпить, (слѣпить, сѣплять-zlepić). Biała farba ślepi człowieka. *Sak. Probl.* 55. Ślepi cię zbytnia podłość. *Teat.* 45. *d*, 35. *Wyb.* O chlubo panowania jak ślepisz, wiążesz dusze. *Przyb. Luz.* 138. Człowiek ten pospólstwo nieopatrzne ślepi. *Pot. Zac.* 7. Bogatych świecka chwała ślepiła, i do wiary im przeszkadzała. *Sk. Kaz.* 15. *Przestr.* 195. ŚLEPIE, ia, *n*, ŚLEPIE *plur.*, ŚLEPKI, ŚLEPIĘTA, ŚLEPIĄTKA *demin.*, *vulg.*; oczy, oczęta; die Aeuglein, die Glicker, die Gucker; *Ross.* зѣнки. (*Bosn.* sljepe oçci; *Slav.* slipe ocsi; *Croat.* szlepoochje *tempora*, Skronie, *qu. v.*). Orliś wzrok twój zamienił w ślepie nocnéj sowy. *Mon.* 76, 475 Ten dziwotwor babi Swoim ślepiem nas wabi. *Treb. S. M.* 69. Z nozdrza mu się kurzy, iskrzą się we łbie ślepie, zgrzyta zębami. *Przestr.* 39 Ta figurka mocno jéj w ślepki wpadła. *Teat.* 29, 16. Te ślepki niejednemu głowę zakręciły. *Teat.*

22. *c*, 4. Czuję nieugaszony apetyt do ucałowania ślepiąt twoich. *Teat.* 16. *b*, 6. Bystre ma ślepięta. *Zab.* 13, 285. *Treb.* ŚLEPKUGIEL, gla, *m.*; *Boh.* slepičak; sęp ślepy, bardzo mdłego wzroku, *ossifragus*, der Goldgeyer. *Sienn. Wykł.* ŚLEPNĄĆ; *Boh.* slepnauti; *Croat.* szlepem, oszlepel; *Ross.* слѣпнуть, ослѣпнуть; *ob.* Oślepnąć, Olsnąć. ŚLEPO *adv.*; *Boh.* slepě; *Vind.* flepu, flepotnu; *Croat.* szlepěchki, naszlepcze; *Bosn.* na slipačku, slipački; *Ross.* слѣпо; nie widząc, bez widzenia; blind, ohne zu ſehen, *pr. et fig.* Niektóre zwierzęta ślepo się rodzą, jako psi, lwięta, kocięta. *Sak. Probl.* 31. Ten, który za drugim ślepo idzie, nic nie najduje, owszem ani szuka. *Pilch. Sen. list.* 273. Możesz to ślepo podpisać. *Teat.* 38, 249. bez zastanawiania, blindlings. Ślepo się w niéj kocha. *Teat.* 52. *d*, 91. (zapamiętale). Kobieta ta ślepo lgnie do oficerów. *Teat.* 21, 74. Ślepo się przywiezujesz, szalenie zakochanym jesteś. *Węg. Marm.* 1, 137. Ślepo, jak bydlęta, krew swoję wylewają. *Teat.* 45, 11. Pieniądze ślepo roztrwonione. *Teat.* 49. *b*, 60. Kupować na ślepo, kupować kota w worze *Rag.* kupovatti na sliepacku. ŚLEPONARODZONY, a, e, ślepy od urodzenia, blindgeboḥren. Rzecz niesłychana, aby kto otworzył oczy śleponarodzonego. *Radz. Joan.* 9, 32. *Rej. Post. H h h* 6. ŚLEPONOCNY, a, e, który po zajściu słońca, choć przy świecy nic nie widzi. *Syr.* 199, *et Rej.* bey Lichte blind. ŚLEPOPĘDNY, a, e, bez rozwagi ślepo pędzący, machający; blindlings zujagend, hinſtürzend. Kiedy przepaść ognista swą paszczę rozwiera, A dusze ślepopędne okrutnie pożera.... *Zab.* 6, 176. *Min.* ŚLEPORODY, ŚLEPOROD, ŚLEPORODNY, a, e, ślepo narodzony, blindgeboḥren. Kret śleporody. *Tward. W. D.* 69. *Tward. Wł.* 178. Śleporodne sowy. *Kulig. Her.* 94. Śleporodowie Jezusa nie człowiekiem prostym być uznawali. *Bzow. Roż.* 68. — § Śleporod abo Śnieporod, *herb*; na mogile strzała z krzyżem między dwoma proporcami. *Kurop.* 3, 48. ŚLEPOTA, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* slepota; *Sorab.* 1. slepoſcź, (ślepeztwo *incitae*, ślepczina ubóstwo); *Carn.* slepótta, slepotya, slepúst, *Vind* flepota, flepust; *Croat.* szlepòta, szleposzt; *Di.* szlipota; *Rag.* sljepos, sljepocchja, sljepillo, sljepocinstvo; *Bosn.* sljepochja, slipocha, sljepóst; *Ross.* слѣпота; *Eccl.* слѣпотствованіе; niewidomość, die Blindheit. Ślepota jest albo osłabienie, albo zdrętwienie żyły suchéj ocznéj, albo zgęstwienie, zsiadłość, wyschnienie humorów wodnistego, krzyształowego i śklanego, albo osłabienie lub stwardnienie błonek rogowéj, jagodowéj, siatkowéj. *Boh. Dyab.* 2, 164. Ślepota, ociemnienie człowieka przez zepsucie się śklanéj wilgoci w oku, *glaucoma. Perz. Cyr.* 2, 172. Jasna ślepota, *gutta serena*, der ſchwarze Staar, kiedy oczy są jasne, żadnéj najmniejszéj zasłony na nich nie będzie, a przecię nie widzą. *Syr.* 382, *Ross.* темная вода. Kurza ślepota, *nictalopia*, gdy chory przy świecy nic nie widzi. *Comp. Med.* 16. (*Boh.* slepice; *Slov.* slepka, slepica = kura). — § *Fig.* Ślepota, oślepienie, zaślepienie; die Blindheit, Verblendung. Z pasyą ją i ślepotą kocha. *Jabł. Tel.* 39. ŚLEPOWŁADNY, a, e, — ie *adv.*, na oślep władnący, blindherrſchend, n. p. Ślepowładna fortuna. *Pilch. Sen. list.* 298. ŚLEPOWRON, a, *m.*, § 1) nocny kruk, der Nachtrabe, die Nachtſchwalbe, der Ziegenmelker. Jaskołka ślepowron, *hirundo caprimulgus*, ptak nie większy jak kos, kształtem podobny do kukułki; wieczorem tylko lata. Dawni mniemali, że on kozom mleko wysysa, zkąd go kozodojem nazwali. *Kluk. Zw.* 2, 264. Przed ślepowronem mały ptaszek leci, prowadząc go w nocy. *Haur. Sk.* 108. Ślepowrony nocne. *Banial. J* 2 *b.* Ślepowrony kraczą. *ib. J* 3 *b.* Człowiek kłamliwy, jako ślepowron, światłości ścierpieć nie może. *Weresz. Reg.* 115. — § 2) Ślepowron, *herb*; podkowa barkiem do góry, na niej krzyż, na tym kruk w pysku pierścień trzyma. *Kurop.* 3, 48, ein Wappen. ŚLEPUCHA, *ob.* Ślep'. ŚLEPY, a, e,: *Boh.* slepy, slepooký; *Slov.* slepi, slepý; *Sorab.* 1. flepé; *Carn.* slęp; *Vind.* fliep, flep; *Croat.* szlép; *Dal.* szlip *Rag.* sljep; *Slav.* slip; (chorav, cf. chory); *Bosn.* slip, sljep; *Ross.* слѣпый: (*Etym. forsan* lep, cf. *Ross.* слѣпить; *Lat.* lippus; *sed. cf. Germ.* Schlaf; *Angl.* sleep); niewidzący, niewidomy, ciemny, blind, *phys. et moral.* Ślepy żebrak, daje się psu prowadzić. *Teat.* 20. *b*, 161. Chore to oczy są, które na światło patrzeć nie mogą; ale te ślepe, które nie widzą. *Gorn. Sen.* 137. Niechaj cię skarze pan, abyś śrzód białá dnia macał, jako ślepy maca w ciemnościach. 1. *Leop. Deut.* 28. (po omacku chodzić). Ślepym być *Eccl.* слѣпостствовати, слѣпотовати. Ślepy nikomu drogi nie pokaże. *Budn. Apopht.* 25. Ślepy wódz niedobry. *Cn. Ad.* 1049. *Slov.* slepe slepeho wedě. Ślepy, jeśliby ślepego prowadził, obadwa w dół wpadają. *W. Math.* 15, 14. *Sk. Kaz.* 273. *Slov. Prov.* Medzi slepimi šilhávi králom bíva; między ślepemi zezowaty królem jest, (cf. trafi głupi na głupszego, co mu się dziwuje). Ani ślepy o farbach, ani głuchy o dźwiękach sądzić mogą. *Modrz. Baz.* 348. Tak pleciesz właśnie, jak gdyby ślepy z przyrodzenia dawał zdanie o kolorach. *Torz.* 133. Nic ślepemu po zwierciedle. *Mącz.* Heretykowi pomaga imię chrześciańskie jako łysemu grzebień, ślepemu zwierciadło, głuchemu piszczek. *Birk. Exorb. E* 4 *b.* Muszę mu oczy otworzyć: musi być ślepy, że tego nie widzi. *Teat.* 22, 64. Gdzie jestem, nie widzę drogi, idziemy jak ślepe krety. *Teat.* 56. *c*, 108. Ludzie by kretowie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekl.* 27. Nowokrzczeńce ślepszymi są niżeli kretowie, do ziemi oczy kryjąc, widzieć nie chcą, głuchszymi niżeli skała. *Gil. Pst.* 60. (*Vd. Phras.* Sliep kaker stiena = ślepy jak ściana). Ślepy daléj ujrzy. *Cn. Ad.* 1049. (chromy daléj zajdzie; wrzkomo nie widzi). Rzadki ślepy widzi. *Rys. Ad.* 60. To i ślepym jawno. *Modrz. Baz.* 457; *Eccl.* и слѣпому явно сіе. (*Slov. Phras.* Slepi ge, kdo pres ričicu ně widi; ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi). I ślepéj kokoszy ziarno się nadarzy. *Pot. Arg.* 243. *Cn. Ad.* 1168. *Rys. Ad.* 55 Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi *Syxt. Szkł.* 200. I ślepéj kurze trafi się ziarno. *Teat.* 14. *b*, 4; (*Slov.* i slepa kura někdi na zrnko trefí; (cf. *Slov. et Boh.* slepka, slepica = kura); szczęście ślepe; trafunek pod czas lepszy

niż rozum, samo się nawinęło). Czasem ślepa fortuna tam trafi, gdzie roztropność daleko się odstrzeli. *Pot. Arg.* 78. Ślepe szczęście w ręce lezie tym, którzy się na nim nie znają. *Teat.* 11, 139, *Slov.* slepe sčeští. (*Vind.* fe mu je vflepilu, naflepilu = ślepe miał szczęście). Ślepa miłość. *Teat.* 5, 7. (zapamiętała, na oślep idąca, nierozważna). Ślepy upor. *Warg. Wal.* 183. Sprawy z ślepego zwyczaju pochodzące. *Bals. Niedz.* 1, 365. (z nierozmyślnego nałogu). Ślepy na umyśle, *Eccl.* слѣпоумный. Ludzie ci trzymają się ślepych swych zabobonów. *N. Pam.* 10, 7. (ciemnych, nieobjaśnionych). Noc ślepa. *Siem. Cyc.* 490. ciemna, niewidoma, eine finſtere Nacht. Ślepa babka, gra, *ob.* Ciuciu babka, blinde Kuh; Oeſterr. blindes Mäuſel; mrzyk. *Volck.* 589. On z niemi daléj w ślepą babkę, daléj w mruczka. *Teat.* 25. 14. Fortuna ślepą babkę grać z ludźmi lubi, Dziesięciu minie, jednego ułapi. *Mon.* 70, 623. — §. 2) *Translat. varie:* Śkło nieprzeźroczyste, po naszemu mówiąc ślepe. *Torz.* 254. Śkło ślepe, tak wyglądać będzie, jak obłok biały. *ib.* 248. Hutnicy nazywają takie śkło, które brzydnieje, jakby po nim kto mleko polał, ślepym. *ib.* 147. Ślepy zamek, skryty, sztuczny z sprężynami, n. p. Poczciwemu człowiekowi ani ślepych zamków, ani psa na łańcuchu, ani stróża nigdy nie trzeba; bo już stróżem u niego cnota. *Rej. Zw.* 135 *b.* Ślepa podłoga, ta, na której się daje druga podłoga, gładka lub taflowa. *Magier. Mskr.* der Blindboden. Kiszka ślepa, że tylko jedno ujście ma. *Krup.* 2, 40 der blinde Darm. Ślepe złote żyłki, nabrzmiałe, nie ciekące, zawarte. *Syr.* 687. die blinde goldne Ader. Ślepe ładunki, woreczki prochem tylko napełnione. *Jak. Art.* 1, 565. bez kul, blinde Patronen. Ślepe rowy, przysute reduty. *Tward. Wł* 181. Ślepe reduty. *ib.* 8. ukryte, skryte, blinde verſteckte Gräben und Redouten.

*ŚLERA, *SZLERA, *SZLIRA, y, ż., n. p. Gruzły i zołzy pod szczekami na ślerach twarde. *Syr.* 1201. Gruzłom na ślerze pomocna gorczyca. *ib.* Zołzy za uszyma i pod szlerami. *ib.* 1299. Szlirom nabrzmiałym i napuchłym lekarstwo. *ib.* 885.?

[*SŁEZA, y, ż., *SLOZA, łza, eine Thräne; *Boh.* slza; *Eccl.* слъза; *Ross.* слеза. Iże wytargł duszę moją ze śmierci; oczy moje od ślez (*oculos meos a lacrimis eripuit*). *Ps. Małg.* str. 69. Nie masz przecz gościu *złes nad nami tracić. *J. Kchan. Fr.* 29. wyd. z r. 1584. A pomści się wzdychania i moich *złes na niej. *ib.* Borys skoro usłyszał brzęk zabójców swoich, począł *ślozy puszczać, jak strumienie. *Stryjk.* 152. (łzy ronić). 1].

SLĘZAK, SLĘZACZKA, *ob.* Szlązak. ŚLĘZIENNY, *ob.* Szlazowy. *SLĘŻENIE, *ob.* Złężenie, zlegnąć. SLIAZ, *ob.* Szlaz. SLICH, *ob.* Szlich. ŚLICHTA, ŚLICHTOWAC, *ob.* Szlichta.

ŚLICZNOŚĆ, ści, ż; *Boh.* sličnost, lepota, krasa; (*Bosn.* slicnost, prilika *similitudo*; cf. podobny, cf podobać się; *Rag.* slicnos, slikka *forma, figura*, slikka, sheje, lize, oblicje = lice, twarz, slikkotvorstvo = malarstwo; *Eccl.* сличіе, приличность, пристойность, согласіе *concinnitas, congruitas*; *Ross* приличіе, приличество, приличность = przystojność); (*Etym.* lice, obheze, cf. *Germ.* gleißen lśnić; Rotfer glizeme; *Boxhorn* clizzan); piękność; (*Rag.* ghizda; *Carn.* salost), die Schönheit. Cokolwiek miał okrasy w sobie świat wesoły, Cokolwiek zdobyć mogły śliczności żywioły, Wszystkie na twą osobę przyrodzenie zlało. *Zimor. Siel.* 190. Stanęła panienka bardzo piękna przed sądem, wnet się sędzia ślicznością jéj w nieuczciwą myśl uwikłał. *Sk. Żyw.* 1, 305. Pełnaś łaski, pełna wdzieczności; na żadnéj ci śliczności nie schodzi. *Sk. Kaz.* 537. *Warg. Wal.* 94. Młodzieńcy i panny porozniemagały się, a ona ślicznosć niewiast ich, zmieniła się 1 *Leop.* 1 *Mach.* 1, 27. Topaz jest kamień osobnéj piękności, Który wszystkich kamieni ma w sobie śliczności. *Papr. Kal. D.* ŚLICZNY, a, e, ŚLICZNIE *adv.*, ŚLICZNIUCHNY *intens.*; *Boh.* sličný, heský, hezký, hezaunký; *Carn.* sale, salu; *Rag.* ghizdav; *Ross.* благообразный; piękny, ſchön; (*Sorab.* 1. lefny ozdobny, leszne *blandus*, *ob.* Oblesny; *Carn.* lizhne, perlizhne, oblizhne = przyjemny; *Bosn.* slicjan, prilicjan *similis*; *Rag.* slicjan, slicni *congruens*, prilicni, pristojni *conveniens*; *Ross.* доброличный kształtny, сличный stosowny; *Eccl.* съличьнъ, приличный *conveniens, idoneus*, всесличный, весьма приличный, согласный и приятный bardzo przystojny). Cieśla rozciągnął prawidło, i wyformował go piłą, wymierzył go węgielnicą i cerklem otoczył, i uczynił obraz męzki, jakoby ślicznego człowieka. 1 *Leop. Jez.* 44, 13. (kształtnego). Gdy śliczne oczy swoje ku mnie zwraca, Przyjemną zaraz sercu spokojność przywraca. *Szym. Ś. W.* 66. *Żebr. Ow.* 359. Śliczny, choć maluśki. *Pieśn. Kat.* 30. Dziewczyna śliczniuchna. *Teat.* 11, 40. Legat przystojną chwałę u wszystkich z ustanowienia tak ślicznego pokoju odniósł; *pulchra pax. Krom.* 678. — §. *Iron.* Ślicznie, ślicznie, w oczy mi mówisz, że się w inszéj kochasz. *Teat.* 55. *b*, 56. Za życia chesz mi jeszcze wydzierać majątek, Ah to prześliczna miłość, to piękny początek. *Nieme. P. P.* 91. A śliczny ptak z Jegomości, śliczny! odpowiesz mi We Pan za wszystko. *Teat.* 14. 169.

ŚLIFA, *ob.* Szlifa. ŚLIFOWAĆ, *ob.* Szlifować.

ŚLIMACZY, a, e, ŚLIMAKOWY, a, e, od ślimaka; *Boh.* hlemeyždowý; *Rag.* spuuxij, Schnecken-. Ślimacza skorupa. *Cn. Th.* 1016, *Bosn.* spusgnica; *Rag.* spuuxniza; *Carn.* povshova lupina, das Schneckenhaus. Ślimaczy sad *Croat.* pusarnicza. Linie ślimakowe, *spirales*, od swéj figury, podobnej do skorupy ślimaka zwane. *Śniad. Alg.* 2, 188, *Ross.* улитковый. ŚLIMACZYĆ *med. niedok.*, ślinić, wilgoć wypuszczać ślinną; ſchleimen, Schleim von ſich geben. Świerzb bywa też wilgotny, ślimaczący. *Haur. Sk.* 391. ŚLIMAK, a, *m*, ŚLIMACZEK, czka, *m., dem.*; *Boh.* slimak, hlemeyžd, šnek, plž, (plzki *lubricus*, ślizki, *ob.* Pełzać); *Slov.* slimak, slymak, sliniak, zemský hlemegžď; *Sorab.* 1. flinik, flink, schlink; *Sorab.* 2. ſchnekka, *Carn.* povsh, polsh, (povske = ślizki); *Vind.* pouſh, ſlinovez, hishonoſez; *Croat.* pús, pusek, pusicz; *Dal.* szpux, szpus, zpuus; *Bosn.* púsg, spúsg, spusgjak; *Slav.* pûx; *Rag.* spûx, spuxiech, vôlak, narikla; *Ross.* слизень, улита, улитка; *Eccl.* зелвень, зелвь, слизень, (*Ross. et Eccl.* зелвь = żółw); cf. *Lat.* limax; *Ital.* lu-

maca; cf. ślizki, ślizgać, cf. ślina); (cf. *Lat.* limus; cf. *Germ* Schleim); die Schnecke, beſonders Erdſchnecke. Ślimaki nagie bez skorup żyją na łąkach przy miejscach wilgotnych. *Zool.* 93; te od niektórych pomrowie zwane. *Kluk. Zw.* 4, 495, (*Rag.* golli spûx, golich, slinavaz, balavaz) Ślimak morski (*Bosn.* volujak, spûsg morski). W domu jak ślimak siedzisz zasklepiony. *Teat.* 52. *d*, 19. (domator). — *Fig.* Ja chociażbym do śmierci miał być mizerakiem, Wolę być lwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Węg. Mskr.* czołgającym się, podłym. — ♃. Pewny bieg na koniu, ślimak. *Hipp.* 44. (wężykowate wybieganie). "ŚLIMAKORODNY n. p. Abyd. *Otw. Wirg.* 383. ſchneckenerzeugend.

ŚLINA, y, *ż.*, ŚLINKA, i, *ż.*, *demin.*; *Boh.* slina; *Slov.* slina, śliam; *Sorab.* 1. ſlina; *Sorab.* 2. szlina; *Carn.* slina, shlem, plunk, *Vind.* ſlina, ſline, ſhleme, ſlinouje, ſlemovina, pluvotina, plunek, pluez; *Croat.* szlìna; *Slav.* slina, pljunka, rakotak; *Bosn.* slinna, pgljuuotina; *Rag.* slinna, sopolina, (cf. sopel); *Ross.* слина, слюна, слинка, мокротина, охракъ, (cf. mokrość, cf charkocina); (cf. *Graec* σίελον; *Lat.* limus; *Germ.* Schleim; Niedſ. Schliem; *Svec.* slem; *Angl.* slim; cf. szlam); der Speichel, *saliva*, wodnista i nieco mydlasta ciecza, która z gruczołków w gębie będących ustawicznie się sączy. *Zool.* 30. *Kirch.* 49. (plwociny). Sznurowanie gębusi, uśmiechanie, podrygi i cedzenie ślinki, nie wprawią nas w dobrą opinią. *Mon.* 70, 159. Mówi leda co, co ślina do gęby przyniesie. *Cn. Ad.* 520: *quidquid in buccam venit*; er redet, was ihm vors Maul kommt; *Slov.* co na gazik pride. Bez baczenia, co im ślina do ust przyniosła, pisali. *Stryjk.* 234. *Simon. Siel.* 99. *Ossol. Dyar.* 29. *Chrośc. Ow.* 168. Gęba jego paple szumnym tonem, Co jej przypłynie z ślinami. *Zab.* 12, 84. Oboje beszta, tamtę klępą zowie, Tego też także jakoś, co zła ślina powie. *Zab.* 9, 66. Prosi, aby jéj snu nie miał za lada płonny prognostyk i znikomą ślinę. *Chrośc. Luk.* 2, 90. za dym, wiatr, bajkę, fraszkę, leerer Dunſt. — ♃. Ślinka na co, apetyt wielki do czego, skoma, oskoma, piszczenie zębów na to, co drugi je, (*ob.* Oskoma); großer Appetit zu etwas, wenn einem der Mund wonach wäſſert; cf. *Carn.* slady se meni; cf. *Slov.* aż mu slini na to z ust téču. — Ślinę połykać. *Pot. Arg.* 759. łapę lizać, apetyt wzbudzony w sobie tłumić, gryźć się wewnątrz z uchybionego skutku; den Speichel verſchlucken, ſich härmen wegen fehlgeſchlagner Hoffnung. Niech ślinki połyka, Kto zaspał; a kto odniósł, niech ma i wykrzyka. *Simon. Siel.* 19. Straciwszy bez profitu wstyd, połknęła ślinki. *Min. Ryt.* 3, 123. Czcze ślinki połyka. *Pot. Syl* 295. Skąpiec on, żeby pełnéj nie uszczuplił skrzynki, Widząc, gdy drudzy jedzą, czcze połyka ślinki. *Pot. Jow* 25. O głodzie ślinkę połykają. *Teat* 6. *b.* 80. Darmo tylko ślinki połykają. *Past. Fid.* 5 ŚLINIAK, a, *m*; *Vind* ſlinovez; *Bosn.* slinnavaç; *Rag.* slinnavaz; *Ross.* слинтяй, слюняй, слюнтяина; co się ślini mówiąc, plwacz. *Cn. Th.* 716. ein Geifercr, Speyer. Plwacz nie obyczajny, śliniak. *Cn. Ad.* 860. ŚLINIANY, ŚLINIASTY, ŚLINNY, a, e, od śliny, pełen śliny; Speichel-, voll Speichel; do śliny podobny, ſpeichelartig; *Carn.* shlemast; *Vind.* ſlinast, ſlinou; *Croat.* szlinàv; *Rag.* slinnav, sopolast; *Ross.* слинный, слиноватый, мокротный, мокротистый. W bokach gardła są dwie ślinne jagody albo migdały śliniaste. *Kirch.* 49. *Wejch.* 178. Gruczołki śliniane ślinę oddzielają. *Krup.* 2, 342. Guziki albo gruczołki śliniaste. *Kirch.* 48. (mandle). Ślinne ziele, *ob.* Zębne ziele. *Syr.* 160. ŚLINIĆ *cz. niedok.*, uślinić *dok.*; *Boh.* sliniti; *Sorab.* 2. szlinisch, (ſlinisch ſparzyć); *Sorab.* 1. ſlinu; *Carn.* slineti; *Vind.* ſliniti, ſline zediti, ſhlemati, ſhleme narediti; *Croat.* szlinêm; *Rag. et Bosn.* slinniti; *Ross.* слинить, слюнить, (cf. *Lat.* linio); ślimaczyć, ośliniać; beſpeicheln, mit Speichel benetzen, begeifern. Pies rzucony kamień, nie mogąc zgryźć, ślini. *Pot. Zac.* 63. Kieł uślinił, jak wieprz dziwoki. *Miask. Ryt.* 2, 42. Uślinił mię, giestami żwawemi natryksał, naszturchał. *Mon.* 70, 65. Tam morze ziemię albo nurza w szumie, Albo rościna i w brzegach ją ślini. *Chrośc. Luk.* 68. Duch nieczysty rzucać ją, ślinić, rozdzierać i dusić począł. *Sk. Żyw.* 2, 338 Zły duch porywa go i roztrąca z uślinieniem. *W. Luc.* 9, 39. ŚLINIĆ się *rec.*, ślinę około siebie wypuszczać, ſich begeifern, vor dem Munde ſchäumen. Upadłszy na ziemię, przewracał się, śliniąc się. *W. Marc.* 9, 19. Współ z świeżą krwią, pianą szumiącą się ślini. *Otw. Ow.* 318. Te staropolskie dzikie perory, co to się śliniąc krzyczą, że za ich pradziadów więcéj bywało szczęścia. *Teat.* 48. *b*, 29. Pacierz trzepiocc, uśliniwszy się, bez wszelkiej uwagi. *Opal. Sat.* 119. — *Medic.* Ślinienie, sposób kuracyi ślinącej, *salivatio*. *Perz. Lek.* 2, 21. *et* 24. die Speichelcur. ŚLINOGORZ, u, *m.*, dawica, wrzód, który gardło zalega. *Sienn.* 519. *et* 365. *Śleszk. Ped.* 75; *angina. Syr.* 719; bolączka w gardle, skwinancya. *Urzęd.* 425. *Synanche*, zgaga, ślinogorz niektórzy właśniéj zowią. *Marc.* Nabrzmiałość gardła w ślinogorzu przychodzi czasem do takowego stopnia, że zatkawszy gardło pacyenta, udusić go potrafi *Perz. Cyr.* 2, 205. *Boh.* záha (cf. zgaga), przym w hrdle; *Slov.* założenj, otečenj hrdla: *Carn.* gerloviza, gerlovna, kushar; *Vind.* zheuſhih, keuſhih; *Croat.* guschari; *Dal.* garlòvieza; *Rag.* garloviza, zâdaviza, zâduseniza; *Ross.* слизотечение, die Speichelkrankheit, Bräune, (cf srebrogorz). ŚLINOGORZOWATY, a, e, — o *adv.*, ślinogorzem zarażony, die Bräune habend. Lekarstwo świniom ślinogorzowatym. *Syr.* 719.

ŚLIPIE, ŚLIPIĘTA, *ob.* Ślepie. ŚLISKI etc., *ob.* Ślizki. — ('ŚLISZĘ, *arefacio. Marc.*, *forsan* suszę). — ŚLITADA, *ob.* Szlichtada.

ŚLIWA, y, *ż.*, ŚLIWKA, i, *ż.*, ŚLIWECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* sliwa, sliwka; *Morav.* karłátka; *Sorab.* 2. ſlïwa, szlowa, szlówa; *Sorab.* 1. ſlówka, szlowka; *Carn.* sliva, (sliv, slivast *sublividus*), zheshpla (Obd. Zweſchpe), zibara; *Vind* ſliva, zibara; *Croat.* szliva, szlivica; *Hung.* szilva, szilvafa; *Dal.* szliva; *Bosn.* sliva; *Rag.* sliva; *Slav.* shljva; *Ross.* слива сливка, сливочка, сливина, (*Etym. cf. Germ.* Schlehe; *Svec* slå; *Angl.* sloe; cf. *Ross.* сливный 1. zlewny zlany (cf. zlewać, zlać), 2. śliwny); *prunus*, drzewo, ŚLIWIŃA, (*Slav.* shljivovo dêrvo; *Vind.*

śliunik, śliunu drevu; *Sorab.* 1. slowcžžina); i owoc, die Pflaume, der Baum und die Frucht. Śliwy w południowych stronach kraju naszego za dzikorosnące poczytane być mogą; drzewo miernéj wielkości; stolarze drzewa tego do wysadzanych robot używają. *Kluk. Rośl.* 2, 46. Za granicą różnicę czynią między Zwetſchen (cf. śwestka, szczwaczka), a Pflaumen; u nas to wszystko idzie pod jednym imieniem śliw. *Kluk. Rośl.* 1, 146. Owoc śliwy, śliwką zwany, mięsisty i soczysty, zawiera w pośrzodku płaskowatą pestkę nasienną. *Kluk. Rośl.* 2, 46. Śliwka leśna, *Carn.* sliveza. Śliwki zielone, *Carn.* verdàzhe. Śliwka końska, kobyła, *Boh.* bluma, hlušice; *Carn.* shterbônzel, Roßpflaume. Śliwy suszone *Ross.* черносливъ, *adj.* черносливный, Psie śliwy. *Perz. Lek.* 157. (psiarki, Hundepflaumen, cf. lubaszki). Nizac 'ci śliwa, gdy otrzęsą śliwy. *Bratk D 4 b.* (póki z ciebie korzyść mają, póty twoi cię znają). Wżdy to u nas, jak śliwkę połknąć. *Rej. Post. L l l* 1. (gładziuteńko odbywają za małą, łatwą rzecz mają). On to jak najsłodszą śliwkę, tak nadobnie połknie. *Rej. Zw.* 96. (*Slov. Prov.* Pítali sa ho o sliwach, a on odpowedel o hubach; pytali się go o śliwki, a on odpowiedział o bedłkach; *cf.* ja o Pawle, a ty o Gawle). W głowie jak po śliwkach, znać ci wino sprawiło te we łbie zawroty. *Zabł. Amf.* 83. *Teat.* 18. *b*, 25. *ib.* 24 *c*, 68. wüſte, öde im Kopfe; (cf. *Boh.* bluma = głupiec). — §. Jedwabne śliwki sebasteny. *Syr.* 793. *et* 978. Sebeſten, Bruſtbeeren. Węgierskie śliwki, Damascceny *Urzęd* 375. Damaſcener-Pflaumen. Śliwki, które jujubami zowią. *Syr.* 1055, (*ob* Jujuba). Szpacze śliwki, *cornus*, Herlitzen, Kornellen. *Sienn. Wykł., ob.* Dereń. ŚLIWCZANKA, i, *ż.*, połówka śliwczana, garus, galas śliwczany. *X. Kam.*, Pflaumenſuppe, Pflaumenbrey. ŚLIWCZANY, a, e, z śliwek, von Pflaumen, Zwetſchen. Wina jabłczane, śliwczane. *Krup.* 5, 693. Śliwczane powidło, *Carn.* zheshplovz. Śliwczana wódka, *Croat.* szlivovicza; Oeſter. Schliwowitzer. ŚLIWIĆ się *recipr.*; *Boh.* sljwat se; zlewać się, o krostach, zuſammen fließen, von Blattern. Od parchu będzie się psu śliwia skóra. *Ostror. Myśl.* 23. Jeśliby się pęcherze na języku śliwiły, tedy tym lekarstwem zgoisz rychło. *Sienn.* 469. Złe krosty i wrzody śliwiące, tak francowate, jako i inne, to lekarstwo goi. *Syr.* 136. Krosty śliwiące sprosne, jako w trędowatych *ib.* 863. ŚLIWINA, *ob* Śliwa drzewo, Pflaumenholz. ŚLIWKA, *ob.* Śliwa owoc; ŚLIWECZKA. — ŚLIWNICA, y, *ż.*, gatunek watki, *ulva pruniformis. Kluk. Dyke.* 3, 140 die pflaumenartige Waſſergallerte, die Seepflaume. ŚLIWNIK, a, *m.*; *Ross.* сливнякъ, *prunetum. Cn. Th.* 1017, der Pflaumengarten; *Sorab.* 1. flowkowna; *Rag.* shivisete; *Slav* shljivik; *Croat.* szlívnik, szlivovje, szlivische; *Hung* szilvas. ŚLIWNY, ŚLIWOWY, a, e; *Boh.* sliwowy; *Ross.* сливный: od śliw od śliwek, Pflaumen-. Płoty z drzewa śliwnego. *Cresc.* 391. Jagody śliwne mało tuczą człowieka. *Cresc.* 391. ŚLIWOBRUNATNY, a, e, n p. Śliwobrunatna barwa *Syr.* 15. brunatnofiołkowa, pflaumenblau. "ŚLIWORZECH, *nuciprunum. Plin. H. N* 15, 13

ŚLIŻ, a, *m.*, ŚLIZYK, a, *m.*, *dem.*, *cobitis*, mała rybka, mniejsza od kiełbia, jemu bardzo podobna. *Kluk. Zw.* 3, 175; kadłub ma walcowaty. *Zool.* 182. die Schmerle, der Schmerling, ein kleiner Fiſch; *Slov.* sliž, sližik; *Boh.* mřenek; *Sorab.* 1. szlisch; *Carn.* kazhela; *Vind.* kaznela; *Ross.* голецъ. Brzegi moje Tagus liże, Gdzie po kruszcu grają śliże. *Miask. Ryt.* 2, 130. ŚLIZAĆ się, ŚLIZGAĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* klauzati, klauzawam, klauznauti; *Sorab.* 1. ſmèkam szo, (cf. mknąć); *Carn.* dêrkam, dersam sê, povsęti, povsim; *Vind.* derkati, derzhim, derzhati, derkniti, sderkniti, spodleteti; *Bosn.* sklizitse, popustise, popuznuti, puznuti, (*ob.* Pełznąć); *Croat.* zklizamsze, szmiczámsze; *Ross.* скользить; *Eccl.* поползаюся; igrając po ledzie się posuwać, auf dem Eiſe gleiten, (glitſchen; *Gall.* glisser; Rieder. ſlíddern, ſchlíndern). Gdy rzeki ujmą kryształowe lody, Dzieci się po nich bezpiecznie ślizają. *P. Kchan. Jer.* 363. — *Similiter:* Wąż chytry najsztuczniéj się ślizga. *Przyb. Milt.* 113. (posuwa się ślizgając). — Ślizać się niechcąc, z trafunku, uślizgać się *contin.*, śliznąć się *jednil. niedok.*, uśliznąć się *dok.*, gleiten, ausgleiten. Bez kroku upewnionego nie potrafisz tylko się ślizgać ustawicznie. *Teat.* 49. *b*, 31. Kiedy się pijanemu zachce w tanek, aliści się śliza, jako kozieł po ledzie. *Rej. Zw.* 62. Nic się nie ślizaj na téj gołoledzi, stój przed się mocno przy onym przedsięwzięciu swojem *Rej. Zw.* 26 *b.* Skacze z rafy na rafę, w tym noga mu się uślizga, pogrąża go woda. *Stas. Num.* 2, 47. — *Moral.* Często człowiek się w rozumie swym uśliznie. *Pot. Pocz.* 27. poszkapi. ŚLIZAWICA, ŚLIZGAWICA, y, *ż.*, ŚLIZAWKA, ŚLIZGAWKA, i, *ż.*, gdzie się ślizgają, miejsce ślizkie na ledzie; eine glatte Fläche auf dem Eiſe zum Gleiten, (die Glitſche); *Boh.* klauzačka; *Carn.* drizh; *Vind.* derkaliza, derkalifhe; *Ross.* катокъ. Będzie im droga ich, jako ślizawice w mroku. *Budn. Jer.* 23, 12. Niech będzie droga niezbożnych ciemnością i ślizawką. *W. Ps.* 34, 6. *Radz. Jer.* 23, 12. *Birk. Kaz. Ob. L 2 b.* Niech ślizawice i ćmy niespędzone ich drogi będą. *J. Kchan. Ps.* 16. Przez częste ślizgawice nogi sobie zrywają. *Torz* 24. (przez częste ślizganie się). ŚLIŻEĆ *neutr. niedok.*; *Ross.* слизѣть; ślizkim się stać, wilgnąć; ſchlüpfrig, feucht werden. Po wieprzach buczyna karmionych słonina się w długim dymie umniejsza i śliżeje. *Kluk. Zw.* 1, 289. ŚLIŻEŃ, *herb*; na tarczy świat, na nim krzyż, na hełmie ręka, w łokciu strzała przeszyta. *Kurop.* 3, 48, Name eines Wappens. ŚLIZGACZ, a, *m.*, który się ślizga, der Gleiter, Glitſcher auf dem Eiſe; *Ross.* катальщикъ. ŚLIZKI, ŚLISKI, a, ie, ŚLIZKO, ŚLISKO *adverb.*; *Boh.* slzký, sljzký, plzký (plž ślimak, *ob.* Pełzać), kluzký; *Slov.* slsky, klsky, plsky; *Sorab.* 1. ſmękwe, (cf. smyk, mknąć); *Carn.* povske, (povsh = Ślimak *qu. v*); *Vind.* pousek, pousko, puski, spusliu, sderkliu; *Croat.* szkuzek, sckalen, zklizek, puzek, zklizliv, glizek, sckalek, puzlyiv, pulszehe, popuzlyiv, poskalyiv, szkúzek; *Rag.* puziv, puzgliv, plaziv; *Bosn.* puziv, puzivo, popuziv, sklizivo, sklisko; *Ross.* слизкій, склизкій, скользкій, скользокъ: *Eccl.* слизкій, сколзкій, ползкій, ползокъ, поползновенный; (*Etym.* cf. liznąć, lśnić, cf. leźć, zleźć; cf. *Germ* gleiten, glatt; cf. *Graec.* γλίσχρος, λεῖος; *Lat.* laevis); ſchlüpfrig, glatt,

propr. et transl. Gdzie stąpi, owo wszędzie ślizko. *Tward. Wł.* 56. Po ślizkich uboczach koniem się rozpierać. *ib.* 87. Już chorob dusznych pozbyli; ale jeszcze namiętności nie podbili, i na śliskim jeszcze stoją. *Pilch. Sen. list.* 2, 232. (na niepewnéj drodze, na słabych nogach). Z każdéj nam strony było bardzo ślizko. *Chrośc. Job.* 200. niebezpieczno, mißlich, gefährlich. Śliscy jesteśmy bardzo w naszym rozumieniu. *Bach. Ep.* 61. płytcy, niegruntowni; oberflächlich, ſchwankend. ŚLIZKOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* plzkost; *Carn.* polskust, opposlust; *Vind.* pouskust, sderklvost, spuslivost; *Croat.* zkliszkocha, glizkocha, skál; *Ross.* слизкость, скользкость; §. 1) gładkość drogi, gdzie się pośliznąć można; die Schlüpfrigkeit, Glätte. Ślizkość lodu. *Tr.* Ślizkość abo ślamowatość bywa wyciągniona z nasienia ślazu. *Syr.* 820. — *Transl.* Niepewność, die Unzuverläſſigkeit, Mangel der Feſtigkeit. O Moldawią jakoby nie dbali, uprzykrzywszy niewiarę i ślizkość narodu. *Tward. Wł.* 56. Wszyscyśmy grzeszni, a ciałem i ślizkością do grzechu obłożeni. *Sk. Żyw.* 2, 21. (prędkością do grzechu). — §. 2) Ślizkość, rzecz jaka ślizka, n. p. tłustość; etwas Schlüpfriges, Schmieriges, Fettes. Smarowanie ślizkościami wszelkiemi na goździec pomocne. *Petr. Wod.* 22. ŚLNIAK, a, *m.*, grzyb, borowik, podbrzeźniak. *Jundz.* 564. eine Art Pilze oder Erdſchwämme. ŚLNIĆ, *ob.* Lśnić.

SŁOBODA, *ob.* Swoboda. ŚLOCHAĆ, *ob.* Szlochać.

SŁÓD, u, *m.*; *Boh.* slad; *Slov* slad; *Sorab.* 2. szlod; *Sorab.* 1. fwód; *Vind.* fvad; *Carn.* melya; *Ross.* солодъ, (солодѣть, разсолодѣть 1) dostać smaku przykrosłodkiego, drojkiego; 2) mdleć z gorąca); słód, das Malz. Słód jest zboże zmoczone, a gdy kiełki puści, ususzone, najpospolicicj jęczmień, często pszenica etc. *Kluk. Rośl.* 3, 266 *et* 156. Jęczmień przerabiają na słód, t. j. moczą go naprzód w wodzie zimnéj najsłodszéj i najlżejszéj. *N. Pam.* 6, 307. Słód roszcić, *ob.* Roszcić. SŁODECZNY, a, e, *mulseus. Mącz.*, słodyczą zaprawny, pełen słodyczy, ſüß angemacht. SŁODEK, dka, *m.*, rodzaj ryb małych, do którego sardele należą, eine Art Fiſche, worunter die Sardellen gehören. (*Etym* cf. śledź). Od beczki śladrów, słodków po gr. 6. *Vol. Leg.* 3, 658. SŁODKAWY, SŁODKOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Sorab.* 1. naszwódk; *Vind.* fladkoviten, oflasten, fladkoten, naflasten; *Bosn.* na latki, poslatki, posladak, poslatko, naslatko; *Ross.* солодковатый, сладковатый, сладимый; *subdulcis. Cn. Th.* 1018, ſüßlich, etwas ſüß Bywają niektóre potrawy słodkawe, ale nie zgoła słodkie, drugie gorzkawe, drugie też bardzo słodkie. *Syxt. Szkł.* 101. SŁODKAWOŚC, ści, *ż.*, mierna słodkość, die Süßlichkeit; *Vind.* fladkovitnost, fladkota, naflastnost, oflastnost; *Ross.* сладковатость, сладимость. SŁODKI, a, ie, SŁODSZY *Compar.*: SŁODZIUCHNY, SŁODZIUCZKI, SŁODZIUTKI, SŁODZIUTEŃKI *intensiv.*: SŁODKO *adverb.*, SŁODZIEJ *Compar. adverb.*; (*Boh.* sladky, sladce; *Slov.* sladki, sladky; *Sorab.* 2. szlotki; *Sorab.* 1. szlotki, fwódki, fwodkuźki; *Carn.* sladk, slajshe, (slädn *voluptuosus*, slady se meni = pożądliwość mam); *Vind* fladek, flaiſhi, flatko, sterden, sterdenast, lubesniu, (cf. lubieżny); *Croat.* szládék, szlaszten, szlajshi, szlaji; *Bosn.* sladak, slatki; *Rag.* slàdak; (*Slav.* nasladjiv = rozkoszny); *Ross.* сладокъ, сладкій, сладенькій, сладехонькій, солодковый, (cf. сладостный wdzięczny); (cf. *Germ.* ſchlecken; *Svec.* sleka; *Isl.* sleika lizać, lecken; cf. *Graec.* γλυκύς; *oppos.* kwaśny); słodki, ſüß. Słodki miód. *Dwor. B* 2. Studnie te mają wody takie, iż gdy morze ustępuje, tedy są słone, a kiedy wzbiera, bywają słodziuchne. *Boter.* 242. Potrawy bardzo słodkie nazywają niektórzy po Polsku drojkie. *Syxt. Szkł.* 101. Słodkiś jak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. (słodkogorzki). Słodki korzeń, *ob.* Lakrycya, Lukrecya. — Słodkie drzewo, *ob.* Obrostnica. — Słodkie strączе, *ob.* ś. Jana chléb. — Słodki strup, *ob.* Strup. — §. *Transl. fig.* Miły, przyjemny; *Ross.* манный, (cf. manna, cf. mamić); ſüß, lieblich, angenehm. Ma dyabeł dosyć cukru, i grzech czyni słodkim. *Pot. Arg.* 401. Słodko pamiętać, co gorzko było cierpieć. *Żegl. Ad.* 225. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pilch. Sen. list.* 2, 281. Nadto mi jest słodko ciebie słuchać. *Teat.* 41, 55. Słodko umierać dla całości narodu. *Stas Num.* 2, 52. Słodka kompania. *Mon.* 64, 14. Jakoż to słodki pan każdemu i miłosierny. *W. Post. Mn.* 381. Najsłodszy Jezusie! — Nieczuły, ani łzy, ani prośby słodkie mogą go wzruszyć. *Teat.* 42. *d*, *B.* Kładzie jej w ucho słodziuchne słoweczka. *Teat.* 35. *b*, 33. Słodziuchny, *dulciculus. Mącz.*; *admodum dulcis. Cn. Th.* 1019. Mina słodziuchna. *Teat.* 17, 131. Słodkie karteczki od amantów. *Teat.* 39, 7. Słodki bilecik. *Teat.* 14, 6 *i.* Uszu naszych żaden głos słodszej nie pieści, Jak chwalebne o naszych uczynkach powieści. *Przyb. Luz.* 168. "SŁODKOBRZMIĄCY, a, e, ſüßtönend; *Eccl.* сладкогласный. Panu na słodkobrzmiących cytarach grajcie. *J. Kchan. Ps.* 211. Słodkobrzmiąca lutnia Amfiona. *Hor.* 2, 90. *Min. Zimor. Siel.* 283. *Zab.* 7, 131. *Weg.* Febie, na lutni mistrzu słodkobrzmiącéj. *Mon.* 70, 552. Kaliope słodkobrzmiące struny wielkim przebieży palcem. *Żebr. Ow* 115. (*Eccl.* сладкогласие harmonia). "SŁODKOCUKROWY, a, e, n. p. Słodkocukrowe słowa. *Auszp.* 94. zuckerſüß. SŁODKOGORZKI, a, ie, SŁODKOGORZKO *adverb.*, bitterſüß, ſüß und bitter. Żywot dworski słodkogorzki. *Cn. Ad.* 222. (świetna niewola, nędza; strojno, ale głodno). Słodkogorzko, gorzkosłodko; słodzi, ale szkodzi; słodki jak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. SŁODKOGORZ, *botan.*, gatunek psinki, *solanum dulcamara. Kluk. Dykc.* 3, 85; *Ross.* паслинъ, послень, сорочьи ягоды, песій гроздъ, демьянка, Bitterſüß, Je länger, je lieber, Nachtſchatten. "SŁODKOGRONNY, a, e, n. p. Słodkogronne wino. *Stryjk. praef.*, ſüßbeerig, ſüßtraubig. "SŁODKOGROŹNY, a, e, n. p. Słodkogroźna mina. *Teat.* 14, 152. ſüßdräuend. "SŁODKOJĘKI n. p. Eolskiej cytry brzęk. *Hor.* 2, 215. *Kniaź.*, ſüßſeufzend. SŁODKOKORZĘNNY, a, e, *Mon.* 73, 440. ſüßwurzelig, ſüßgewürzt. SŁODKOKWAŚNY, a, e; *Ross.* сладкокислый, ſüßſauer, ſauerſüß. "SŁODKOMÓWNOŚĆ n. p. Grecka. *Pilch. Sall.* 226; *Ross.* сладкорѣчие; *Eccl.* сладкоглаголание, сладкословие, Wohlredenheit, Süßredenheit. SŁODKOMOWNY, *dulciloquus*, wdzięcznomowny. *Mącz.*, *Ross.* сладкорѣчи-

вый, сладкоглаголивый: *Eccl.* сладкословесный, медоязычный, ſüßredend, ſüßtönend. Słodkomowny hymn. *Zimor. Siel.* 172. Chciej za lichym Nazonem Zmiękczyć Cezara słodkomownym tonem. *Zab.* 14, 384. Człowiek słodkomowny, *Eccl.* кречетъ, сладкоглаголивый человѣкъ; (cf. *Croat.* szladkobuzeez = *parasitus*, *f.* szladkobuzka, (cf. buzia); szladkobuzni = pochlebny). "SŁODKOMRUCZNY, a, e, n. p. Słodkomruczne wód potoki. *Brud. Ost. A* 3. lieblich murmelnd. Strumyk mały słodkomrucznym szemrze biegiem. *Zab.* 7, 286. Słodkomruczna wiola. *Kchow.* 155. "SŁODKONUDNY n. p. ogień miłości. *Zab.* 15, 27. *Kniaź.*, lieblich quälend. SŁODKOPACHNĄCY, SŁODKOWONNY, a, e; *Eccl.* сладкодышущій, сладкоуханный, ſüßduftend. "SŁODKOPIENNY, a, e, n p. Słodkopienne usta. *Zebr. Ow.* 269. mile spiewające; *Eccl.* сладкопѣснивый *dulcisonus*, сладкопою *dulce cano*. "SŁODKOPŁODNY, a, e, n. p. Słodkopłodne drzewa. *Nar. Dz.* 1, 64. słodki owoc noszące, ſüßbefruchtete Bäume; *Eccl* сладкоплодный *Graec.* ἡδίκαρπος. "SŁODKOPŁYNNY, a, e, n. p. Słodkopłynne dni trawić. *Zab.* 13, 294 ſüß dahin fließend. Z ust jéj nietrudno dostać Słów słodkopłynnych, w których jadowita Niespodziewana trucizna ukryta. *Mon.* 75 694. "SŁODKORYMNY, a, e, n. p. Słodkorymne głosy z ust wdzięcznych Muzy wychodziły. *Zab.* 9, 382. ſüßdichtend. Wszakże pomiędzy rozrywki miłemi I słodkorymnej Muzy nie pomiataj. *Hor.* 1, 51. *Kniaź.* SŁODKOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* sladkost; *Slov.* sładkost; *Sorab.* 1. ſwodkoſcz; *Carn.* sladkust; *Vind.* fladkuest, fladkust, (flatkust *desiderium*, *voluptas*); *Croat.* szladkócha, (naszladnozt = rozkosz); *Bosn.* sladost, slatkóst, slát; *Rag.* slatkos, slados, naslada, slaas; *Ross.* сладкость, сладостность, умильность, прѣсность, (cf. przaśny); przymiot rzeczy słodkiej, die Süßigkeit. Słodkość zbytnia w gorzkość się obraca. *Cn. Ad.* 1051. (zbytnie rzeczy nieprzyjemne). Słodkość bez jakiej ostrości nieprzyjemna. *Cn. Ad.* 1050. Amoniusz, gdy uczniowie jego na obiedzie jeno potrawy słodkie jedli, synowi swemu kazał chłostę dać, mówiąc mu, iż ku słodkości trzeba niekiedy kwaśnego. *Glicz. Wych. F* 8 *b.* "SŁODKOSTROJNY, a, e, n. p. Słodkostrojna lutnia. *Hor.* 1, 166. *Nar.* słodkojęka, ſüßtönend. "SŁODKOTOCZNY n. p. rym. *Hor.* 1, 206. *Nar.*, słodkopłynny, lieblich fließend. "SŁODKOWDZIĘCZNY n p. wiersz Homera. *Stryjk. praef.*, lieblich ſüß. Polihymnia retorów królowa Słodkowdzięczną jest zalecona mową. *Kchow.* 148 Instrumenta słodkowdzięcznie brzmiące. *Auszp.* 100. SŁODKOWITY, a, e, — o *adverb.*, bardzo słodki, ſehr ſüß. Na słodkowitym gdy winie zasiędę, Kto wina kupi wychwalać go będę. *Bratk. B* 4. "SŁODKOWŁADNY, a, e, n. p. Słodkowładna sercami wymowa. *Zab.* 11, 55. ſüßbeherrſchend. SŁODNIEĆ *neutr. niedok.*, SŁODNĄĆ *jednl.*, zsłodnieć *dok.*; *Boh.* sladnauti; *Slov.* sładnuti, sladnuť; *Sorab.* 1. ſwódnu; *Ross.* сладѣть, солодѣть, (солодѣть, разсолодѣть 1) nabyć smaku przykrosłodkawego, drojkiego, 2) mdleć z gorąca, *ob.* Słód): słodkim się stawać, słodyczy nabierać, *phys. et transl.* ſüß werden. Chmiel według proporcyi dobrze smażyć, tak długo, póki chmiel nie zsłodnieje, aby piwo nie było gorzkie. *Haur. Ek.* 106. Przyniosła i orzechów i fig słodniejących. *Otw. Ow.* 332. O jak słodniały podniebieniu memu wyroki twoje, nad miód ustom moim. *Budn. Ps.* 119, 103. słodko zasmakowały, ſüß ſchmecken. Wyroki twoje więcéj aniżeli miód słodnęły ustom moim. *Zarn. Post.* 326 *b.* Oby nam tak słodnęło słowo pańskie, jak Dawidowi. *Bial. Post.* 287. Dotąd im ta pamięć w sercu słodnie. *Pot. Syl.* 153. W rozkoszach życie mu słodło. *Chrośc. Job.* 90. Tak mu słodniało w sercu miasto niebieskie, że rad umierał. *Sk. Dz.* 171. Serce się kocha w olejkach, a dusza słodnieje dobremi radami. 1 *Leop. Prov.* 27, 9. (dusza się cieszy. 3 *Leop.*), rozkoszuje, ergötzt ſich. SŁODNY, a, e, — o *adverb.*, słodem zaprawny, gemalzt, mit Malz angemacht. Przestrzegać tego, aby piwo z kadzi jak najsłodniejsze zlewano do beczek, i żeby na kadzi jak najsłodniéj było. *Haur. Ek.* 107. SŁODOWNIA, i, ż.; *Boh.* sladowna; *Vind.* fernazha; *Ross.* солодовня: miejsce robienia słodu, das Malzhaus, die Malzdarre, (cf. ozdownia, oznica). Gdzie znaczna jest propinacya muszą być wielkie mielcuchy i słodownie. *Świtk. Bud* 265 Słodownie być powinny w mielcuchu. *ib.* 268. SŁODOWNIK, a, *m.*: *Ross.* солодовникъ; *Boh.* sladownjk, sladomel, sládek, piwowarnjk; *Sorab.* 1. ſwodownik; mielcarz, der Malzer, Malzbrenner. Słodowników i piwowarów dosyć wszędy mamy. *Syr.* 942. Słodownicy, co słody robią, a piwa nie warzą, płacą po zł. 2. *Vol. Leg.* 2, 986. Na czeladź domową, wyjąwszy słodowników, browarników i furmanów, nie wolno żydom trzymać osób religii chrześciańskiej. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 76; *Boh.* sladownictwj piwowarstwo, sladownický piwowarski. SŁODOWY, a, e; *Ross.* солодяный. SŁODYCZ, y, ż., SŁODŹ, i, ż., słodkość, die Süßigkeit; słodkiego co, n. p. słodkie picie. *Cn. Th.* 1018; etwas Süßes; *Carn.* sladzhiza; *Vind.* fladkust, fladzhuz, fladzhiza, fladkovina, flast, flastje, obusek, oshenzhini grishlei, flatki piselni, (fladkina, latverga = latwerga); *Bosn.* slást, sladóst, slatkóst, slastje, stvari slatke çakara; *Rag.* slatcizza, slacizza, slaas, slasti, slaasti, slastje, slaastje; *Croat.* szlászt, szladkocha, sladzhiza slaschieza, czukoria; *Ross.* сласть, сласти; (*Eccl.* сласть, сладострастіе, утѣха, забава, раскошь rozkosz, сластолюбіе rozkoszność). Napoje słodkie *Eccl.* сладостнопитная, напитки вкусные, сладкіе. Słodycze lubiący, papinkarz; *Vind.* fladkoshelen, fladkovez, fladkounik, fladkogobez; *Rag.* sladiciar. — 2 *Fig* Słodycz, przyjemność; Anmuth, Süßigkeit. Słodycz, dobre skłonności natura w nią wlała, W oczach moich w urodę i cnoty wzrastała. *Niemc. P. P.* 25. Dla niego ta żona piołunem, a dla mnie byłaby słodyczą. *Teat* 9 40 SŁODYŚ, a, *m*, SŁODZIUSZEK, szka, *m.*, słodziutki człowieczek, ein ſüßer Herrchen. Widziałem u niej jakiegoś słodysia, gaszka, umizgusia. *Teat.* 52. *b*, 7. Matka myszce rzecze: ten słodziuszek, jest to kot, bies na nas w tym świecie *Jak Baj* 178 SŁODZIĆ *cz. niedok.*, Osłodzić *dok.*, *qu. v.*; *Boh.* sladiti; (*Sorab.* 1. szlodżeż smarować); *Vind.* fladzhiti, flastiti, ofladiti, oflajati, fladkuvati; *Croat.* szlasztím; *Bosn.* sla-

diti; *Rag.* slâditi, oslâditi, raslâditi, slâciti, oslâciti, naslâditi; (*Dal.* szladiti *delectare*, *oblectare*, szladitisse *delectari*; *Eccl.* сладю, слащу, наслаждаю, (сладити, услаждать веселить weselić, сластвоватися, утѣшаться, довольну быть używać, bonować; *Ross.* насладиться, наслаждаться delektować się); *Ross.* солодить, соложу 1) słodzić, 2) słód robić): — słodzić, osładzać, słodkim czynić; süß machen, versüßen, *phys. et transl.* Dosyć grzech słodki, nie trzeba go słodzić. *Pot. Arg.* 165. (przymiłać, przywdzięczać). Usty swemi me usta słodziła. *Past. Fid.* 76. Gofred syt świata, świecką zostawuje Rozkosz, a niebo tylko sobie słodzi. *P. Kchan. Jer.* 123. (cukruje). Wiek, w którym żyjemy, panowanie, pod którym sobie słodzimy, jest epoką naszego oświecenia. *Mon.* 74, 521. (pod którym słodkiego bytu doznajemy; *oppos.* sobie przykrzyć). Człowiekiem, od którego dobrodziejstwa idą, słodzą się dobrodziejstwa. *Gorn. Sen.* 46. — §. Słodzić piwo, słodem zaprawić, das Bier malzen; *Ross.* молодить, моложу, подмолодить, подмолаживать, *ob.* Młodzie, podmłoda. SŁODZINY *plur.*, wyrzutki słodu po warzonym piwie, młoto; *Sorab.* 2. fzłożina; *Vind.* mlata, mlatu; *Eccl.* рошки, рожшцы, Treber vom Bierbrauen. Jeśli słód bardzo będzie gruby, pójdzie wiele dobrego w słodziny. *Kluk Rośl.* 3, 270. Słodziny od piwa dają wieprzom. *ib.* 276. *Świtk. Bud* 268. Syn marnotrawny z wieprzami jadł słodziny *Kulig Her.* 11. Słodziny *lutus* młoto, łupiny ledajakie, które świniom rzucają. *Cn. Th.* 1019. allerley Hülsen für die Schweine. SŁODZIUCHNY, *etc.*, *ob.* Słodki. SŁODZIUSZEK, *ob.* Słodyś.

SŁODZONA, *ob.* Śledziona. SŁOFARNIA, *ob.* Szlufarnia.

SŁÓJ, ju, *m.*; (*Ross.* слой warstwa; *Etym.* złożyć, łożyć); słojowatość, flader w drzewie; *Vind.* shle, shilouje, (cf. żyła); §. 1) das Geäder, Geflader im Holze. Jaworowe drzewo stolarze bardzo szacują dla pięknego słoju. *Łat. H. N.* 54. Kły słoniowe dla białości i osobliwszego słoju są bardzo łagodne. *Zool.* 294. Jarząbek z wierzchu popielaty z kasztanowatemi słojami i czarnemi plamkami. *Zool.* 240. — § 2) Słój, słojek, słoiczek aptekarski, malarski na olejki etc., puszka, eine Apothekerbüchse. (*Ross.* сулея, сулейка = flaszka). Słoje toczone bywają bukowe. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Aptekarz wychodzi, trzymając słój w ręku. *Teat.* 29. *b*, 91. Obmyli naprzód spiekłą krew z ran jego. A potym słoje z puzder swych wyjąwszy, Mirhą i sokiem balsamu wonnego Napoili je. *Odym. Św.* 2, *K h* 3 *b*.

SŁOJARZ, a, *m.*, *ampullarius*, co słoiki robi, czaszarz. *Mącz.*, ein Apothekerbüchsenmacher, Arzeneybüchsenmacher. SŁOJEK, jka, SŁOIK, a, *m.*, *dem. Nom.* słoj; SŁOJECZEK, SŁOICZEK, czka, *m.*, *dem secund.* = mała puszka aptekarska, malarska, ein Apothekerbüchschen, Arzeneynäpfchen, (cf. dziobanki). Do naczyń chymicznych należą także szkła wałkowate, Zuckergläser, po Polsku słojkami zowią. *Kruml.* 57. Słojek na olejki abo na wonne rzeczy, jak aptekarzów, cyrulików, *myrothecium*. *Cn. Th.* 1019. Miała słojek alabastrowy olejku nardowego, a stłukłszy on słojeczek, wylała olejek na głowę jego. 1 *Leop Marc.* 14, 3. Przynieś maści nardowej słojeczek. *Lib. Hor.* 104. Niewielki słojek nardu. *ib.* Myślę z strachem, w co pójdą słoiczki, Co krasorodne przywożą barwiczki. *Zab.* 10, 393. *Zabł.* Godne wieczko na taki słoik. *Mącz.* SŁOJOWATOŚĆ, ści, *ż.*; *Eccl.* жила во древѣ, слоеватость; słój w drzewie, jak w sosnie, w modrzewie. *Cn. Th.* 1019. die Fladern, das Geäder im Holze. SŁOJOWATY, *SŁOJOROWATY, *SŁOJERZOWATY, *SŁOJRZOWATY, a, e, — o *adverb.*, fladrowaty, fladricht, geflädert, geädert; (*Ross.* слоеватый, слоистый z warstw złożony, слоение warstwowanie, слоеный liściasty, o cieście, слоить ciasto liściastym robić). Słojowaty kamień, który ma flader regularny w poprzecz idący. *Os. Żel.* 83. *Pantherinae mensae*, słojerzowate albo słojowate stoły, jakoby flader. *Mącz. Polymitus*, wzorowata, słojerzowata suknia, która z rozmaitych wzorów i rozmaitej farby nici jest tkana. *Mącz. Scutulata vestis*, słojerzowata suknia, t. j. kréski, strefy a cyrkle okrągłe na sobie mająca, jak bywają tarcze, albo misy malowane. *Mącz. Segmentatum*, słojrzowata, szrotowana, pstra robota, t. j. z małych sztuczek spojona, jak bywają skrzynki. *Mącz.* (mozaika). Konie same cisawe albo gniade, a czoło, nozdrze, ogon, grzywa, nogi wszystkie białe, Włosi nazywają lebero, my słojorowatemi. *Hipp.* 10. — §. Słojowate spojenie, jak w rurach wodnych, w puzanach, dudach, *pyxidatae commissurae*. *Cn. Th.* 1019. büchsenförmig.

SŁOMA, y, *ż.*; (*Boh.* slama; *Slov.* sláma; *Sorab.* 2. fzloma; *Sorab.* 1. szloma, *vulg.* fwóma; *Carn.* sláma; *Vind.* flama, fúama; *Croat.* szlâma; *Hung.* szalma; *Slav.* slama; *Bosn. et Rag.* slamma; *Eccl.* слама; *Ross.* солома, *cf. Etym* złomić, łom; *sed cf.* słać, ścielę, słanie, *Hebr.* סלה salah = *stravit*; ut à sterno stramen, et à streuen Stroh, ita à słanie słoma; *Turc.* saman = słoma); das Stroh. Zdziebła przestałe słomą zowiemy. *Bot. Nar.* 175. Słoma potrzebna na poszycie dachów, na sieczkę, na maty. *Kluk. Rośl.* 3, 133. (W Windyjskim dyalekcie na wyrażenie słomy jakowego gatunku służy zakończenie *-niza*, *-enza*, *-ina*, *-uza*, n. p. słoma pszeniczna, pszenianka; *Vind* pfhenizhenza; żytna, rżana, ershéniza, ershena flama; owsiana, owsianka, ouseniza; prosiana, prośmianka, proseniza; browa, bereniza, berouza; hréczana, hreczanka, hedoufhina; jęczmienna, jęczmianka, jezhmeniza, jezhenza; grochowa = grochowiny, grahovina; bobowa = bobowiny, bobouſhina; soczewiczna, lezhovina). Wiązka słomy. *Vind.* fhkopa. Słomą pomierzwić *Rag.* poslâmmiti. Słoma prosta, równa, równianka, *oppos.* mierzwianka, mierzwa. Słoma siano zjadła, niedobra to sprawa. *Jag. Gr. A* 3 *b*. Słomą chcieć zgasić ogień, szaleństwo. *Mon.* 64, 349. Słomę przynosisz na ogień, nie wodę. *Pot. Syl.* 19. (oleju do ognia). *Prov. Slov.* Slámu mlátiť; *aerem verbarare*, słomę młócić. SŁOMIANKA, i, *ż.*, słomiana kadź abo kosz. *Cn. Th.* 1019. *Vind.* flamniza, krushen korpizh, krushna pleteniza, platizh, ein Gefäß von Stroh, ein Strohkorb. (*Vind.* flamnilu, flamnu fedilu = stołek słomiany; *Bosn.* slammina, slamniça; *Rag.* slammina, slammusctina, slamniza *stramen*; *Carn* szlamnìcza = mata; *Boh.* slamotrus; *Slav.* slamnjaesa; *Croat.* szlamnyak; *Ross.* соломенникъ sien-

nik). Fasa abo *słomian dziesięć wierteli w sobie mający, *decemmodius*. *Macz.* — §. Słomianka, słomiany kapelusz. *Tr.*, ein Strohhut; *Boh.* slaměnec, slameneček, slaměnka, kopaljn; *Carn.* slamnèk; *Vind.* flamnek, flamnik, flamnjak, flamni klobuk. SŁOMIANY, a, e; *Boh.* slaměnny; *Slov.* słamenný; *Sorab.* 1. szlomiany, słomiany, *vulg.* ſwómiany; *Carn.* slamnat; *Vind.* flamen, flamnast, flamnen, flamnat, flamnaten, flamnasto, flamnienu; *Croat.* szlamni, szlamen; *Hung.* szalmás, szalmá ból való; *Rag.* slámni; *Slav.* slamnj: *Ross.* соломенный; ze słomy, von Stroh, ſtroharn, Stroh=. Kapelusz słomiany. *Teat.* 48. *b*, 13. Prędko giną i rostą ognie słomiane. *P. Kchan. Orl.* 1. 260. — *Transl.* Słaby, niewytrwały, nietrwały; ſchwach, nicht feſt, nicht dauerhaft. Miłość mężczyzn słomianym ogniem w sercach świeci. *Teat.* 25 *c*, 52. Grabcie i wiążcie mocno, aby nie rzeczono, Słomiany to robotnik, płacę tu stracono. *Simon. Siel.* 30. Słomiane racye obrońcy starego kalendarza. *Sak. Okul.* 18. Słomiane argumenta. *Teat.* 36. *b*, 68. Lepszy słomiany żywot, niż jedwabna śmierć. *Rys. Ad.* 35. SŁOMIASTY, a, e, — o *adverb.*, pełen słomy, voll Stroh, ſtrohig; *Boh.* slamnatý. Nawóz słomiasty na ozime role lepszy. *Haur. Sk.* 51. Każ nawozić świeży i dobrze słomiasty gnój koński. *Kluk. Rośl.* 1, 193. Słomiasty kolor; *Slav.* slamosliesna, blida boja, Strohfarbe. SŁOMKA, i, *ż.*; *Bosn.* slammiça; *Rag.* slammiza; *Ross.* соломина, соломинка; 1) źdźbło słomiane, der Strohhalm. Bursztyn ciągnie do siebie słomki. *Rog. Doś.* 1, 20. *Birk. Krz. Kaw.* 17. Neptun okręt burzą, jak słomkę pokruszył. *Jabł. Tel.* 8. Słomka w oku cudzym zawadza. *Teat.* 36. *b*, 42. — 2) Słomka, *scolopax rusticola*, gatunek bekasów, gnieździ się na błotach między mchem. *Zool.* 249, *Slov.* sluka, šnep; *Croat.* szluka; *Hung.* szolonka, eine Art Schnepfen, Waldſchnepfen. Słomka z zemszczykiem lękliwa. *Baniał. J* 5 *b*. Słomka po cichu krzeczała. *Baniał. J* 4. SŁOMISKO, SŁOMSKO, a, *n.*, paskudna słoma, cf. mierzwa, ſchlechtes Stroh. Mnie tylko słomisko przytęchłe dają. *Papr. Kor. T* 4 *b*. (*Bosn.* slamiscte, mjesto od slamme = skład od słomy). SŁOMNY, a, e, od słomy, Stroh=, das Stroh betreffend. *Dudz.* 65. *SŁOMOSIEK, sieczkarz; *Croat.* szlamorézecz, szlamoszek; *Vind.* flamoresauz; *Hung.* szalmometszö, szetka-motszö.

SŁOŃ, ia, *m.*; *Boh.* slon; *Slov.* słon, slon; *Sorab.* 2. helefant; *Sorab.* 1. helephant, helfant; *Carn.* slòn, elfont, (sloneti *incumbere*, slajnam *obsol.*, naslâjnam se; cf. *Germ.* lehnen): *Vind.* flon, fluen, ellefont, elefont, (*Vind.* flonja, naflon, naflonja = poręcze; floniti, gornaflonitiſe, gorpoſſloniti ſe = oprzeć się o co); *Croat.* lefant, elefant, belokosztchak; *barb.* figl, lefagn; *Hung.* elefánt; *Dal.* lefont, *et* szlon, stoti naszlonivsisze na drevo szpi; (*Croat.* naszlanyam sze *innitor*); *Rag.* slòn; *Bosn.* slòn, figl, lefagn, (prislonitise, nasloniti se *nitor*); *Slav.* elefant, silj; *Ross.* слонъ. (*obs.* слонить, слоню zakopać, слоняться tulać się); *Pol. obsol.* *WOSŁOŃ. *Biel. Kr.*, (*Wsłoniowie. *Biel. Św. B* 2) [*Etym.* słonić *Kopit. Glag.* 82. — 2]; § 1) słoneczny, t. j. wschodowy zwierz; *elephas*, między czworonogiemi największy, do kilku łokci wysokości dochodzi, kilkanaście cetnarów waży. *Zool.* 292. der Elephant. Słoń nieruchawy. *Przyb. Milt.* 115. Chrapie, gdyby słoń. *Teat.* 10. *b*, 74, (*Vind.* ruzhiti kaker flon, ſhnerati, obſhnergati). O słoniu ten słuch dawny, iż nierychło rodzi, Ale niedziw, bo silną rzecz światu przywodzi. *Chodk. Kost. epgr.* Z muchy słonia robią. *Min. Ryt.* 1, 331. *Jabł. Tel.* 328. Z komara słonia. *Birk. o Exorb.* 15. *Fur. G* 3 *b*. — §. 2) Słonie, rochy, w szachach; *Boh.* broch; *Eccl.* лaдія, (cf. łodź); die Elephanten, Thürme, Rochen im Schachſpiele. Na skrzydła szachownicy srogie słonie postawiono, A z nich się rochom bronić polecono. *J. Kchan. Dz.* 88.

SŁOŃCE, a, *n.*; (*Boh.* slunce, gasén; *Slov.* slunce, slnce; *Sorab.* 1. szlonzo, ſwónczo; *Sorab.* 2. szlünzo, szwünzo; *Carn.* sonze; *Vind.* ſonze, ſunze; *Croat.* szuncze; *Rag.* sùnze. sunacze; *Bosn.* sunasecçe, sunçe; *Slav.* sùnce; *Ross.* солнце; *Dan.* soel; *Lett.* saule; *Svec.* sol; *Lat.* sol; (cf. *Germ.* Sahl); [*Sanscr.* suare; *Zend.* huare 2]; *Graec.* ἥλιος, cf. ἅλς; (*Lat.* sal: *nostr.* sól; cf. ślnić, lśnić), *Krym.* son, sune; *Angl.* sun; *Angls.* suna; Niederſ. Sunne); *Germ.* die Sonne. Słońce jest niezmiernym globem ognistym, przeszło milion razy większym od naszéj ziemi, nie tylko własnym świeci światłem, lecz onym planety oświeca. *Łęsk.* 2, 52. *Wyrw. Geogr.* 55. Słońce jest naszą gwiazdą światłą i stałą. *Śniad. Jeog.* 5. Promieniste słońce. *Teat.* 8. *c*, 67. Słońce po Rusku derżat. *Sak. Okul.* 15. Słońce tak na dobre, jak na złe wschodzi. *Prot. Jał.* 10. Słońce zachodzi, zapada, *ob.* Zapadać. Wschód słońca poprzedza zorza zaranna, zachód, wieczorna *qu. v.*, cf. jutrzenka. — Od wschodu słońca początek dnia; od zachodu nocy. *Karnk. Kat.* 168. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 304. Z południa coraz do wieczora Słońce niżej, starszy dziś każdy niżli wczora. *Kulig. Iler.* 291. Obbieg ziemi koło słońca, *ob.* Rok. Stanie słońca, *solstitium*. *Spicz.* 135, *ob.* Przesilenie słońca, *Croat.* szuncsosztaja — Już trzecie słońce rybami rok skończyło. *Otw. Ow.* 392. (t. j. trzy lata już minęły). Pod słońcem niemasz większego sknery. *Teat.* 1. *b*, 7. (na całéj ziemi, na całym świecie). Równéj piękności trudno pod słońcem znaleźć. *ib.* 54, 61. Niemasz nic nowego pod słońcem. *Kras. Pod.* 2, 36. Słońce górolotne. *Groch. W.* 206. Jedno słońce dość na niebie. *Cn. Ad.* 316. (panowanie towarzysza nie lubi, dwaj ministrowie w jednym zborze się nie zgodzą). Nie miec się z motyką na słońce. *Rys. Ad.* 43. *Pot. Jow.* 80. nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś; cf. *Slov.* proti mesácu šcekat, plamy w słońcu szukać: *Slov.* i galowég krawe tela bi podstrčil — Rzecz tak pewna, jak słońce na niebie. *Teat.* 34. *c*, 4. (pewniuteńka). To pewniejsza nad słońce. *Teat.* 29, 100. To tak jest rzecz pewna, jako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Czemu ja to nie mam patrzeć na to, jak na słońce? *Lach. Kaz.* 1, 214. (widzieć, jak na dłoni, własnemi oczami przekonać się). Kiedy nam słońce świeci swoją twarzą jasną, Niechaj się zaćmi księżyc, niechaj gwiazdy gasną. *Pot. Arg.* 258. Mniéj dba o gwiazdy, komu słońce

świeci. *Pot. Pocz.* 696; *Slov.* ne dbám na mesác, ked mi slunce switi. Morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel.* 1, 75. Zna gwiazda słońce, które ją oświeca. *Zab.* 14, 100. *Nar.* Słońca, mówią, i ognia używać nie żałuj. *Simon. Siel.* 19. O jak piękny, gdyby słońce. *Teat.* 30, 17. Będzie i przed naszemi wrotami słońce. *Zegl. Ad.* 12. (będzie dobrze, gdy złe ominie; i do nas szczęście zawita). Jeśli do końca bóg zginąć nam nie przejźrzał, nie wszystkiego słońca jeszcze odjął, i je przed naszemi wroty kiedyż wżdy ustanowi.... *Tward. W. D.* 2, 220. Puhacz nie rad w słońce patrzy, woli za krzem siedzieć. *Rej. Wiz.* 29. światła się strzeże, lichtſcheu. — Słońce, miejsce na słońcu, słońce mające, nasłoneczne, słonecznym promieniem objęte; ein ſonniger Ort, ein Ort an der Sonne, die Sonne; (*Boh. et Slov.* slunečnost; *Rag.* suncjanizza, *vulg.* cjardák). Gołębie na słońce z gołębieńca wychodzą. *Cn. Th.* 1020. ſie kommen an die Sonne hervor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sądzi godnym, żeby mogło jego twarz oświecać. *Pam.* 83, 647. Na słońce wystawiam, na słońcu bielę, szussę, mam, trzymam, *insolo. Cn. Th.* 447. (*Vind.* prefonzhati, prefonzhuvati, nafonzhati, na fonzi prefuſhati, paliti). Na słońcu rad bywam, bawię się, *soliculor. Cn. Th.* 447, *ob.* Słonić się. — *Fig.* Cudze złe na słońcu, swoje w cieniu stawiamy. *Fredr. Ad.* 23. na widoku, aus Licht ſtellen. — *Transl.* Na słońcu co mieć = przed oczami mieć, naśladować. *Cn. Th.* 447. etwas vor Augen haben, nachahmen. "SŁOŃCONOŚNY, *solifer. Cn. Th.* 1021, ſonnentragend. "SŁOŃCORODNY, *soligena. Cn. Th.* 1021, ein Sonnenkind. SŁOŃCOWY, a, e, do słońca należący, od słońca, der Sonne =; słoneczny, Sonnen =. I to, co rzeczom słońce nażycza światłości, Grzała miłość; słońcowe powiedzmy miłości. *Żebr. Ow.* 83. Studnia słońcowa w ziemi Tebańskiéj; *fons solis. Żebr. Zw.* 3. SŁOŃCZYSTY, a, e, na kształt słońca, *soli similis. Cn. Th.* 1021. wie eine Sonne, ſonnich; *Ross.* солнцезрачный. — "SŁOŃCZĘ, ęcia, *n.*, młode słonko, ein junges Sonnchen. Tak siła słończąt bagniska wysuszą, A żaby zdychać bez swéj wody muszą *Jabł. Ez.* 55. — SŁOŃECZKO, a, *n.*, *dem. Nom.* słonko, słońce; *Boh.* slunečko; *Ross.* солнышко, das Sonnchen, eine kleine Sonne. Słoneczko, śliczne oko, dnia oko pięknego. *Simon. Siel.* 107. Już słoneczko z wody morskiéj ślicznie wejźrzało. *Nar. Dz.* 3, 50. Obaczym wkrótce, że ci słoneczko dogrzeje. *Zab.* 15, 160. Słoneczek małych zkąd tyle, Kto je utoczył tak mile, Znać, że je słońce złociło, I przez swe ciepło spłodziło. *Dar. Lot.* 14. SŁONECZNICA, y, *ż.*, 1. SŁONECZNIK, a, *m.*, choroba oczu od słońca, zamierzch w oczach; der Sonnenſchuß, Sonnenglanz, die Sonnenſchwäche der Augen. (*Carn.* sonzhnék = wiatr wschodowy). Słonecznica w oczach, gdy kto na światło patrzeć nie może. *Syr.* 51. — 2. Osobliwie szkapia choroba, der Sonnenkoller bey den Pferden. Słonecznik abo kaduk jest, kiedy koń idąc w drodze, albo stojąc, głową pocznie trząsać, wszystkiem ciałem drżeć etc. *Końsk. Lek.* 20. Koń bywa lunatyk; nazywają tę chorobę rostrucharze słonecznik. *Hipp.* 14.

2. SŁONECZNIK, kompas, zegar na słońcu uczyniony, godzinnik na murze, die Sonnenuhr. *Haur. Sk.* 188. — °2. Spustoszę ołtarze wasze a połamię słoneczniki wasze. *Budn. Ezech.* 6, 4, *not.* «obrazy słoneczne», Sonnenbilder. — 2. *Hist. natur. botan.* Słonecznik ziele, brodawnik wielki, *heliotropium*, za słońcem się obraca. *Sienn.* 61. *Urzęd.* 163, *Boh.* slunečnik; *Sorab.* 1. welki ſwonczowné kwětk; *Vind.* ſonzhenza, ſonzhna rosha, safonzhniza, safonzhnjak; *Croat.* sznuchênyak; *Bosn.* suncjanik; *Rag.* súncenik, súncegnák; *Slav.* suncokrêt, die Sonnenwende, eine Pflanze. — *Aliter:* Strączysty słonecznik, *lupinus*, Feigbohne; *Sorab.* 1. wonaczé dżeczél; od obrotu za słońcem. *Urzęd.* 195. *Syr.* 1039. Słonecznik, *flos solis*, die Sonnenblume, das Sonnenkorn. *Kluk. Rośl.* 2, 255, *Boh.* slunečnice; *Ross.* солнечникъ Angielski słonecznik, roślina podobna zwyczajnéj. *Kluk. Rośl.* 1, 263. Słonecznik Peruwiański, ziele największe, słońce Indyjskie, Großſonnenblume. *Syr.* 1527. Słonecznik mleczysty, *ob.* Kozia broda. Słonecznik gronisty, *ob.* Kleszczowina. — *Phras.* Słonecznik obrotny. *Zab.* 16, 307. Jak słonecznik się do słońca obracam. *Wad. Dan.* 219. Słonecznik ze snu powstaje I słońcu pokłon oddaje. *Dar. Lot.* 17. — 2. *Mineral.* Kamień słonecznik, *heliotropium gemma. Plin. H. N.* 37, 10, ein Edelſtein. SŁONECZNY, a, e,; *Boh.* slunečny, slunný; *Slov.* slunečni, slunečni; *Sorab.* 1. ſwonczowné; *Carn.* sonzhne; *Vind.* ſonzhni, ſonzhen, ſunzhen; *Croat.* szúnchen; *Slav.* suncsani; *Bosn.* suncjani; *Rag.* súncjani; *Ross.* солнечный; od słońca, Sonnen =. Wiele tysięcy komet w naszym układzie słonecznym, *systema solare. Hub. Mech.* 530. Sonnenſyſtem. Świat słoneczny, zbiór wszytkich ciał, około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Sniad. Jeog.* 5. Pod czas zarania Zorza rumiana znak na wszystkie strony Wydawać zwykła, swym światłem, nim wdzięczna Lampa na niebie rozświeci słoneczna. *Odym. Św. M.* Słoneczny groch. *Cresc.* 82. *et* 174. słonecznik strączysty, Feigbohnen. Słonecznym mleczem Kozia broda bywa zwana, że kwiat tego ziela za biegiem słonecznym ustawicznie się obraca. *Syr.* 1240, *ob.* Kozia broda.

SŁONI, ia, ie, od słonia, słoniowy, Elephanten =. Z pysku słoniego wychodzą dwa kły wielkie. *Zool.* 293.

SŁONIAWA, y, *ż.*, grunt suchy słony. *Cresc.* 134, *Ross.* солончакъ, ein trockner ſalziger Boden. Miejsca górne lub też w równi, bywają niepłodne, kiedy zbyt suche i słone, a te płoninami abo słoniawami zowią. *Cresc.* 136. *et* 92. *et* 93. *et* 97. SŁONIAWY, a, e, — o *adv.*, nieco słony; *Ross.* солоноватый; etwas ſalzig. Woda tam jest słoniawa, i tylko ją piją w czasie oblężenia. *N. Pam.* 1, 33. Ryby w morzu igrając słoniawą rosą zioła przy brzegach pluskały. *Otw. Wirg.* 471.

"SŁONIĆ *cz. niedok.*, osłaniać, zasłaniać, zatulać, od słońca; bedecken, verdecken, (gleichſam vor der Sonne). Każdy z tych rycerzów lewe ramię puklerzem słoni. *Przyb. Luz.* 213. Okrutna! w tymże przyjaźń, że mi prawdę słonisz, Mnie cieszysz, radość dajesz, a sama łzy ronisz! *Teat.* 45. *d*, 46. *Wyb.* — SŁONIĆ się, wystawiać się na słońce, n. p. Nie słoń się, nie pal się na słoń-

cu. *X. Kam.*, ſich ſonnen, ſich der Sonne ausſetzen; *Vind.* preſonzhati, preſonzhuvati, naſonzhati, na ſonzi preſuſhati, paliti = na słońcu trzymać, grzać, suszyć; *Boh.* sloniti świecić jak słońce; *Ross. obs.* слонить, слоню zakopać, слоняться, слоняюсь tułać się; sed cf. *Vind. Croat. etc.* ſloniti, *pod słowem* Słoń).

SŁONICA, y, *ż.*, Samica słonia, die Elephantinn. Jak długo nosi w żywocie, jest niewiadomo. *Kluk. Zw.* 1, 68. — (*Vind.* ſlanica, ſouna voda, ſlana voda = słona woda).

*SŁONIE, ia, *n.*, słońce, die Sonne. I ledwo nam zaświeci złotogrzywe słonie, Aż go już w grubej chmury widzimy zasłonie. *Pot. Arg.* 599. Kto chce zostać sławnym, raz niech go całodniowe upali słonie, drugi noc zimna, głód, pragnienie przemorzy. *Pot. Syl.* 50. Gdy dojmie słonie.... *Nag. Wirg.* 495.

SŁONIEĆ *neutr. niedok.*; *Ross.* солонѣть; słonym się stać, ſalzig werden. *Cn. Th.* 1021.

SŁONINA, y, *ż.*, SŁONINKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* slaniny; *Slov.* slánina; *Sorab.* 1. ſwonina; (*Carn.* slanina = 1. solone mięso, 2. słonina); *Vind.* ſlannina, ſlanina, boh, ſhpeh, ſvinski sabiel, ſhpah, (*ob.* Szpek); *Croat.* szlanina, (szlaninzko mészo = wieprzowina); *Dal.* szlanina; *Hung.* szalonna; *Bosn. et Slav.* slanina; *Rag.* slaninna, possoglje, praasceja pretillina, larad; *Ross.* солонина; 1. (geſalzener) Speck. Tłustość wieprzowa ciągła owa po bokach zowie się słoniną. *Kluk. Zw.* 1, 34, (cf. połeć). Kmin z każdemi słoninami, to jest, z rzeczami nasolonemi, strawność naprawia. *Cresc.* 220. Słonina posiekana; *Vind.* ſafeka, (cf. zasiek). Słoniną śpikować *Vind.* ſlaniniti, pomaſtiti, oſlaniniti, ſpikati, ſe ſlanino ſapehati, nateknìti, prebosti. Mysz trochę słoninki obaczywszy w łapce, życie traci. *Birk. Kaz. Ob. L. b.* Przodkowie słoninką się zabawiali, nie bażanty. *Falib. P* 2. (t. j. skromnie żyli). *Slov. Prov.* Slaninu na psa zwerit, *cvem lupo committere*; sadłem na psa rzucić. — 2) Słoninka *dermestes lardarius*, chrząszczyk, którego samica składa jaja w skórki różnych zwierząt, osobliwie tłustych. *Kluk. Zw.* 4, 354. der Speckkäfer. SŁONINIK, a, *m.*, Hiszpańska kreda, Speckſtein, Schmeerſtein, kamień z którego zmieszawszy go z gliną, robią bardzo mocne tygielki złotnicze. *Kluk. Kop.* 2, 89. SŁONINOWY, a, e, od słoniny, Speck-. Słoninowy skład *Vind.* ſlaniniſhe. Słoninowy przekupień *Vind.* ſlaninar, ſhpehni kupez, bohni barantauz.

SŁONIOWATY n. p. trąd. *Syr.* 1420; *elephantiacus* SŁONIOWY, a, e, od słonia, Elephanten-; *Boh.* slonowy; *Slov.* slonový; *Sorab.* 1. helfantski; *Bosn.* lefagni; *Rag.* slonski, slonóvni; *Croat.* elefantov; *Dal.* szlonov, lefantov; *Ross.* слоновый. Słoniowy jeździec, rządca, *elephantistes. Cn. Th.* 1021, *Ross.* слононачальникъ, der Elephantenführer. Słoniowa wesz *Carn.* epâtka. Kość słoniowa, *Sorab.* 1. helfantske zube; *Carn.* slonokost; *Vind.* ſlonokust, elefantova kust, ſlonoua kuest, bielokoszhaka; *Croat.* bélokosztaka, elefantova koszt; *Hung.* elefantetem; *Bosn.* slonova kost; *Rag.* kost slonovna, slonski zub, bjelokust; *Ross.* слоновая кость, das Elfenbein. Z pysku słoniego wychodzą dwa kły wielkie, co nazywamy słoniową kością. *Zool.* 293.; słoniowe zęby 1 *Leop.* 3 *Reg.* 10, 22. Słoniowy = z kości słoniowéj, *eburneus. Cn. Th.* 1021, *Carn.* slonokosten; *Vind.* ſlonokosten; *Croat.* bélokosztni, elefantokoszteni; *Rag.* bielokostni, elfenbeinern.

SŁONKO, a, *n*, *dem. Nom.* słońce; *blande*, das Sonnchen, die liebe Sonne; *Slov.* slunko; *Sorab.* 2. szwünzko. W lecie słonko bywa gorące. *Cresc.* 82. Już słonko wysoko. *Teat.* 52, 17.

SŁONOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* slanost; *Sorab.* 1. ſwonoſcź; *Carn.* slanóta; *Vind.* ſlanota, ſounost, ſolitnost; *Croat.* szlanoszt; *Rag.* slanòcchja, slânos; *Bosn.* slanóst; *Dal.* szlanosz; *Hung.* soizeü; *Eccl.* слянность; *Ross.* соленость, солоность; słony przymiot, słony smak czego, die Salzigkeit. Kopalna sól od warzonej sporniejsza, t. j. większą słoność wydaje. *Kluk. Kop.* 1, 172. Trudno człowieka takiego z słonności téj, t. j. ze zwyczaju złego wymoczyć. *Glicz. Wych. E* 1. Słoność niewielka, umiarkowana; *Ross.* солоноватость, słoniawość. Spluńże precz z języka swego one marne gorzkości i słości. *Rej. Post. M m* 3. (one plugastwa). Przemienia bóg ziemię rodzajną w *słoność dla złości mieszkańców jej. *Budn. Ps.* 107, 34. (w niepłodną. *Bibl. Gd*, *ob.* Słoniawa). SŁONY, a, e, SŁONO *adv.*; *Boh.* slany; *Slov.* slaný; *Sorab.* 1. ſwonć, szelané; *Carn* slân; *Vind.* ſolni, ſoven, ſoliten; *Croat.* szlan; *Hung.* sós; *Bosn.* slân, soglieno, nasogljen; *Rag.* slan: *Ross.* солёный, солонъ; *Eccl.* солящный, слянъ, солный, (*ob.* Solny); solony, solą przeszły, sól zawierający, ſalzig. Jeśli sól nie solna będzie, czymże ją przyprawicie! *Budn. Marc.* 9, 50. *Sekl. ib.* Słone wody. *P. Kchan. Orl.* 1, 68. W miejscach od kraju morza oddalonych woda jest słońsza, aniżeli przy brzegach. *Krup.* 5, 89. W morzu woda jest słona, a insze wody nie są słone. *Syxt. Szkł.* 19. W Ruskich krajach po wsiach najdują się słone wody, z których prasołowie warzą sól. *Syxt. Szkł.* 104. Nieco słony, słoniawy *Ross.* просольный. Nieco słono *Ross.* просоль. Słono czynić, *ob.* Przesalać. — *Fig.* W sercu mu słono. *Brud. A b, curis exedetur*, cf. gorzko.

*SŁOPIEC, pca, *m.*; *Ross.* слопець; (*Etym.* łapać); łapka na zwierzęta, eine Art Thierfallen. W grudniu możesz łowić ptaki i insze zwierzyny słopcami albo potrzaski. *Cresc.* 699. Stępice abo słopce na wilki. *Cresc.* 658.

ŚLOSARZ, SZLÓSARZ, a, *m.*, zamecznik, z *Niem.*, der Schloſſer, der Kleinſchmid; *Boh.* zámečnjk; *Carn.* kluzhanzar, (cf. klucznik, klucz); *Vind.* ſhlofar, kluzhenizar, plahar, plehar, (cf. blacharz); *Croat.* klyuchar, kluchenichár, selezár (cf. żelazo), lokotar, spolar; *Bosn.* kljucejar; *Rag.* kgljucjâr; *Slav.* kljucsár, bravâr; *Ross.* слесарь, слѣсарь, замочникъ. Ślósarz piłą robi etc. *W. Jes.* 44, 12. Pyta ślósarza, ma-li mocną kłódkę? *Rej. Zw.* 4 *b.* Ludzie okrom rzemieślników samych, coby poczęli, jeśliby cieślów do domu budowania, ślósarzów do zawias nie było? *Glicz. Wych. G* 6. ŚLÓSARKA, i, *ż.*, żona ślósarza lub ślósarstwem trudniąca się, die Schlöſſerin; *Boh.* zámečnice. — 2. Ślósarka, ŚLÓSARSTWO, a, *n.*; *Boh.* zámečnictwi; *Vind.* kluzhenizharsku

rokodelstvu; *Ross.* слесарство; rzemiesło ślósarskie, das Schlosserhandwerk, die Schlosserey. Farbiernie, złotnictwo, ślósarstwo i t. d. *Mon.* 73, 550. Zna wszystkie sztuki od malarstwa aż do ślósarki. *Teat.* 6. *c*, 43. ŚLÓSARCZYK, a, *m.*, czeladnik ślósarski, der Schlossergeselle. ŚLÓSARSKI, a, ie; *Boh.* zámečnický; *Slav.* kljucsarski; *Ross.* слесарскій, слесаревъ, слесарный: od ślósarza, Schlosser-. Ślósarski warsztat *Ross.* слесарная, ślósarnia. ŚLÓSTRAM, u, *m.*, z *Niem.* Obd. Schlußtram; belka czyli tram główny, der Schlußbalken. Ślóstramy w domach tych cedrowe a stropy jodłowe. *Radz. Cant.* 1, 15. (balki. *Bibl. Gd.*). Jodła najlepsza na ślóstramy w *domiech. *Urzęd.* 323. Widziałem niemal w każdym staroświeckim domu Na śrzód izby jelenie rogi u ślóstramu. *Pot. Pocz.* 228. Szlóstram, na którym w kościele stawa wysoko w pośrzodku kościoła krucyfix. *Baz. Hst.* 252. — §. On straszny ślóstram. *Pot. Zac.* 161. (krzyż Chrystusowy).

SŁOTA, y, *ż.*; *Boh.* slota, clota; *Ross.* слота, слякоть, ненастье; szarga, szaruga, pluta, niepogoda, pluskota; naſſe Witterung, Regenwetter; (cf. *Carn.* shlôta = fugowanie dasżne, ryna, kanał; *Germ.* Schlot; Niederſ. Sloot). Wieszczka przykréj słoty, kawka okopcona. *Tol. Saut.* 70. Przykre ci drobiu kochany, Wiatrów, słoty z spiekotą przemiany. *Zab.* 14, 84. SŁOTLIWY, SŁOTNY, a, e, Słotno, Słotliwie *adv.*, plutny, dżdżysty; regneriſch, naß (von der Witterung); *Boh.* slotný, clotný; *Ross.* ненастливый, ненастный. Z gestym śniegiem flagi słotne. *Hul. Ow.* 63 Pora czasu nad zwyczaj słotna. *Ust. Koust.* 2, 184. Słotliwe chwile i inne niewygody. *Vol. Leg.* 7, 194. Słotliwe dni. *Mon.* 67, 212.

SŁOWAK, SŁAWAK, SŁOWIANIN, SŁAWIN, SŁAWON, a, *m.*; *Boh.* Slowak, Slowanjn, Slowenjn *Sclavonius*, Slawan *Slavus*; *Slov.* Slowák; *Carn.* Slavenz, «*aliis a* flava *gloria*, (*Bohoritz*), *aliis qui scriptum volunt* Slovenz, a flovu *vox*; *Marcus vult a Carniolico* poſloviti ſe = pożegnać się, *forent igitur* pożegnani, Beurlaubte»; [*Szafarzyk.* Słow. starożit. str. 479, wywodzi nazwę Słowian od słowów czyli żuław. 2]; *Vind.* Slovenez, Slovenz, Slovienz *Venedus*; *Croat.* Slavonecz *Sclavonius*, Szlovénecz *Slavus*; *Hung.* Tót; *Bosn.* Slovin, iz Slavonii, Slovinać, Dalmatin *Illyricus*, *Dalmata*, *Macedo*; *Rag.* Slovin *Slavus*; *Slav.* Slavónac *Sclavonus*; *Ross.* Славянинъ; *Eccl.* **Словѣнинъ**; *Germ.* der Slave. Sarmatowie nazywali się Słowakami, od sławy męstwem zasłużonej, lub od słowa, którego wiernie dotrzymywali, (cf. Czeskie słowo, *ob.* Czech); lub od słowa, w znaczeniu mowy. *Krom.* 2. *et* 23. *Stryjk.* 102. *Star. Ryc.* 12. *Klecz. Zdan.* 17. *Dar. Lot.* 1, 27. *Psalmod.* 13. Dawni Sławaki nas nazwaliby Słabakami od słabości, bośmy bardzo osłabieli. *Stryjk.* 102. *Cromerus probat Slavos non esse Illyrios*, *neque Dalmatas*, *neque Vandalos*, *ut quidam senserunt*, *sed Sarmatas*; *qui Venedis*, *Dalmatis et Illyriis pulsis*, *sedes ipsorum occuparunt*, *Vendas vel Vindas olim dictos*, *Venedis cognatos. Cn. Th.*, *s. v. Słowak*, *Sławak p.* 1021-22. Dziś u nas Słowianin lub *Sławianin powszechnie służy wszystkim szczepom Słowiańsko-sarmackim = *Germ.* der Slawe; Sławończyk, Sklawończyk, mieszkańcowi Sklawonii, der Sclawonier, (*ob.* Słowiańska ziemia); Słowak, Sławak, mieszkańcowi rodu Słowiańskiego w Węgrzech nad Dunajem, koło Presburga i t. d. — *Pro.* *Slov.* Slowák gako repa; čiri Slowak, *verus genuinus Slavus*: cf. szczery Polak. — §. Słowak *ob.* Słowień. SŁOWIANKA, i, *ż.*; die Slawinn, Slowakinn, Slawonierinn; (*Slov.* Slowačka, Slowenka; *Croat.* Szlovénka; *Vind.* Slovenka, Slovienka; *Rag.* Slovinka, Slovinkigna). Potomstwo z Słowianki urodzone za ojcem idzie, jeśliby też był Słowakiem. *Szczerb. Sax.* 368. SŁOWACKI, SŁAWACKI, SŁOWIAŃSKI, SŁOWIEŃSKI, SŁAWIAŃSKI, a, ie; *Boh.* Slowanský, Slawanský; *Slov.* Slowanski; *Vind.* Slovenski, Slavenski; *Croat.* Szlovenszki; *Bosn.* Slovinski *Illyricus*, *Dalmaticus*; *Ross.* Славянскій, Славенскій; *Eccl.* **Словѣньскъ**, Slavoniſch, Slowakiſch, Slaviſch. *Krom.* 2. Słowieński, *Sclavonicus*, *Slavonicus Cromero*; *Illyricus aliis. Cn. Th.* 1022. Panom Słowiańskim abo Sklawieńskim. *Sk. Dz.* 761. Słowieńskim naszym wyrozumianym językiem nabożeństwo sprawowali r. 1394. *Teof. Zw. C* 3; cerkiewnym. Słowiańskorosyjski *Ross.* Славсно-россійскій. Słowiańska ziemia *Boh.* Slowansko, Slowaky, Slowensko, Slawany, Slawansko; *Bosn.* Slavonia, Slovinska zemglja *Illyricum*, *Dalmatia*, *Macedonia*; *Croat.* Szlovenszko kralyesztvo; *Hung.* Tót-orszag; *Slav.* Slavonia; *Ross.* Славонія. Słowieńska ziemia *Sclavonia*, *Slavonia Cromero*, *olim dicebatur Illyricum et Dalmatia*, *antequam a Sclavis occupata fuisset*; cf. *Graec.* σκλαβοῦν, σκλαβονεῖν *in servitutem redigere. Cn. Th.* 1022. Słowiańska ziemia, Sklawonia, Slawonia, prowincya Węgierska, między Dunajem, Drawą i Sawą. *Dyke. Geogr.* 3, 54. Slavonien. — (SŁOWECZKO, a, *n.*, *dem. Nom* słówko: słowo, das Wörtchen, das kleinſte geringſte Wörtlein; *Boh.* slowíčko; *Sorab.* 1. słowjeńko, słowjeńko; *Ross.* словечко. I słóweczka przemówić do siebie nie dała. *Jabł. Tel.* 18. Łatwiej jest niebu i ziemi przeminąć, niż z zakonu jednemu słoweczku upaść. 1 *Leop. Luc.* 16, 18 (jednej kresce. *Bibl. Gd.*). Gdzie wżdy choć jedno słoweczko o tej daninie? *Smotr. Lam.* 179. Jak się masz, moja Regineczko? R. Cóż to za słodkie słoweczko! *Zabł. Zab.* 11.) — SŁOWIACZYĆ *cz. niedok.*, na Słowiańskie tłumaczyć; *Vind.* saflovenskuvati, ins Slaviſche überſetzen. Bardziński, Otwinowski rytmem wyśmienitym Słowiacząc dawnych, pięknéj doszli chwały. *Dmoch. Szt. R.* 14. polszcząc, na Polskie przekładając, verpolniſchen, ins Polniſche übertragen. SŁOWIAŃSKI, *ob.* Słowacki. SŁOWIAŃSZCZYZNA, y, *ż.*, cokolwiek jest Słowiańskim, das Slaviſche, Slaviſche Sprache, Gebräuche, Geſetze, Kleidung u. ſ. w., *Ross.* славянщизна. Słusznie nam przy Greczyznie, *Słowieńszczyznie, Polszczyznie, i po Łacinie umieć. *Pim. Kam.* 375.

**SŁOWIĆ *cz. niedok.*, mówić, ogłaszać, wyrażać, (cf. wysłowić); reden, verkünden, ausdrücken. (*Carn.* slôvim, sloviti *sonare*, slóvim = abszyt daję, żegnam; *Vind.* floviti, flaviti = żegnać, abszytować, flovitje, flavenje = pożegnanie; *Rag.* slovitti *celebrare*; *Bosn.* sloviti, slaviti; *Boh.* slauti, slowu *vocari*, *ob.* Słynąć; *Ross.* словущій rze-

czony, zwany). Górno i myśli i słowi. *Przyb. Ab.* 99. Nie umie dusza słowić swej wdzięczności panie, Tylko przez czucie, tylko przez poszczebiotanie. *Przyb. Ab.* 209. Nie dba, gdy go zowią ludzie głupim i prostym uszczypliwie słowią. *Bach. Ep.* 64. Słowili lud taki błogosławiony, którego jest pan, bóg jego. 1 *Leop. Ps.* 143, 15. wielbili, uwielbiali.

SŁOWICZEK, czka, *m., dem. Nom.* słowik, das Nachtigällchen; *Boh.* slawiček, slawjček, slawičátko; *Rag.* slavicich, slavîciaz; *Sorab.* 1. foworiczk. Nędzny słowiczek póki był w lesie, lada czego się obawiał; skoro się do klatki dostał pana bogatego, i czegoż się boi. *Birk. Kaz. Ob.* 2 *b.* Słowiczek lamentował. *Banial. J* 3 *b.* SŁOWICZY, a, e; *Ross.* соловьиный; od słowika, Nachtigallen-. Dama z bystrym dowcipem i słowiczym głosem. *Morszt.* 18. Muza słowicza. *Min. Auz.* 69. Musi mieć słowiczy kamień pod językiem; wiem zapewne, że jest, a widzieć go nie mogę. *Teat.* 11. *b*, 58. — (°SŁOWIE *adv.*, [cf. *Ross.* словно; nibyto, niejako, faſt 2], n. p. Gracyan uciekł do węglarza, ten w jakiejś tam pieczarze ukrywszy go słowie. Wnet zdradziecko zabił. *Tward. Wł.* 83 Trąbcie w trąby, a to słowie Na pięknym miesiąca nowie. *J. Kchan. Ps.* 120. To jest ród Ezau, który słowie jest Edom. 1 *Leop. Genes.* 36. Jako bożą matkę, matkę słowie nad niebo wyższą, prosta pogańska robota wymalować śmie? k temu tych, którzy z Krystusem królować będą, jako słowie, tych świętych nie wstydzą się pogańską robotą wyrażać? *Zarn. Post.* 3, 611 *b.* — SŁOWIEŃ, wnia, *m.*, słowak. *Przędz.* 108; len późniejszy, nie tak łatwo nasienie rozpraszający, jak praglec. *Kluk. Rośl.* 3, 324. *Syr.* 1020. *Przędz.* 26. der Spätflachs. Dwojaki jest lnianego nasienia rodzaj, jeden się zowie słowień, drugi prężec abo prażec. *Haur. Ek.* 178.). — SŁOWIK, a, *m.*; *Boh.* slawjk; *Slov.* slâwik; *Sorab.* 1. foworik, szywobik, foworiczk; *Carn.* slavz, *melius* slôvz, slovitzh, *a resonantia vocis nominatum*; *Vind.* flavizhek, flavizh, nahtigal; *Croat.* szlavich, szlavichek; *Dal.* szlavich; *Rag.* slavîz, slavîch, slâvoj, slavîcich, slavîcjaz; *Bosn.* slavicch; *Slav.* slavúlj, slávak; *Eccl.* славии: *Ross.* соловей; 1) ptaszek spiewaniem sławny, die Nachtigall, gnieździ się w zaroślach, żyje owadem i mrówczemi jajami, wdzięcznie spiewa od maja do końca czerwca. *Zool.* 230. Słowik nóci wdzięcznie pienia w gniaździe osiadłej samice A zbyt czułe rozrzewnienia Podawając w okolice, Czyli zwalnia, czyli śpieszy, Bawi, łudzi, smuci, cieszy. *Kras. List.* 2, 10. Słowik nie zapomniawszy starodawnej skargi Kwiląc pieśni całą noc, ptastwo drobne głuszy. *Zimor. Siel.* 150; °Sołowik. *ib.* 127. Między gałęziami słowicy rozkosznemi gardły wdzięcznie przebierali. *P. Kchan Orl.* 1, 146. *Prov.* 1 Słowik tylko po ś. Wit spiewa. *Cn. Ad.* 282. (rozkosz krótka rzecz). — Niewinni słowikowie. *Banial. J* 3. Słowika ubić, zasmęcisz anioła. *Bielaw. Myśl. E iiij b.* — 2. Słowik, piszczałka wodna, słowik robiony. *Cn. Th.* 703. eine Pfeiffe, die den Gesang der Nachtigallen, nachahmt. — 2) Słowik, sławny błazen nadworny, ein berühmter Hofnarr. Słowikowi Krakowski kazał wojewoda, Że jego dworu błaznów na rejestrze poda.... *Pot. Zac.* 112. — 3) Słowik, miano psów gończych, Name der Stäuberhunde.

SŁÓWKO, a, *n.*; *Boh.* slowce, slůwko; *Sorab.* 1. flowko, fwówczko, flowczičzko, fwowczičzko; 2. szlowko; *Hung.* szovatska; *Ross.* словцо; *dem. Nom.* słowo, das Wörtchen, Wörtlein; *Bosn.* rjeççа; *Croat.* rechicza, mała rech, (cf. °rzecz; *Rag.* slovîze, slôvze *literae minutae*, literki). Tylko mi słówko piśnij, to.... *Teat.* 1. *b*, 72. Powiedział o niebezpieczeństwie swoim; ale o tym ani słówka, kto go ratował. *Corn. Sen.* 316. Oni na to zamilczeli, ani odpowiedzieli mu ni słówka. 1 *Leop. Jes.* 36, 20. Niechże sobie Jmć gada, ja i słówka odtąd nie przemówię. *Teat.* 34 *b g i j.* (ani gęby otworzę). Powiedziawszy sobie niektóre przykre słówka, zaindyczyli się. *Teat.* 30. *b*, 5. Dziś i o pieniądz, albo o pełna, i o słówko, brata zabijamy. *Sekl.* 88. (o lada fraszkę). Wyleci słówko ptaszkiem, trudno się mu wrócić. *Bach. Ep.* 38. (wypsnie się). Słówko wyleci wróblem, a wróci się wołem. *Cn. Ad.* 1053. Słówko raz wyrzeczone, nigdy nieprzywrócone. *ib.* Słówkiem stracisz, słówkiem żyszczesz *Sekl.* 61. Z przyjacielem słówkiem rzadko, a rączką nigdy. *Rys. Ad.* 78. Z przyjacielem igraj słówkiem rzadko, ale rączką nigdy. *Rej. Zw.* 72 *b.* (rzadko się z nim umawiać, a bić nigdy). Słówki jedwabnemi psie sztuki pokrywa. *Past. Fid.* 113. Słówka zbierane, łagodne, pochlebne, są podejźrzane. *Cn. Ad.* 1055. Postawą i twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem, co być może najgorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Acz były słodkie słówka; ale gorzki piołun był pod językiem ich. *Rej. Post. U u* 1. Słówek, ofertów i tytułów siła Mają, lecz w rzeczy skąpi są i w °dziła. *Past. Fid.* 262. Słówka piękne, jedwabne, a dalej nic. *Cn. Ad.* 1031. — Mos Panie Leandrze, proszę na słówko. *Boh. Kom.* 4, 336. (na momencik na bok). Wszystko to pilnie do jednego słówka zachował. *W. Post. W.* 68. (do litery). Bodajbym się rozpękł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego! *Teat.* 7. *c*, 76. (najmniejszą rzecz). Po słówku to rozbierać będziemy. *Biał. Post.* 76. słowo po słowie, Wort für Wort, wortweiſe. SŁOWNIK, a, *m.*; *Boh.* slownjk, slowárna; *Rag.* slovnik; *Slav.* riesnik, (*ob.* Rzecz, Rzecznik); *Croat.* rechnicza; *Carn. et Vind.* befedifhe, (*ob.* Biesiada); *Eccl.* реченникъ, речникъ; *Ross.* словарь; dykcyonarz, (cf. °mownik); das Wörterbuch. Słownik powinien mieć ile można wszystkie wyrazy języka i ich znaczenie, czy są jednoznaczne, czy wieloznaczne. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 57. Słownik narodowy *ib.* 3, *p.* 75. Towarzystwo to nowo ustanowione będzie miało najpierwsze staranie o ułożenie Polskiego dykcyonarza albo słownika; wolno im będzie jak chcąc nazywać ten zbiór słów Polskich. *Mon.* 64, 251. SŁOWNIKARZ, °SŁOWNIKOPIS, a, *m.*, układacz słownika, lexikograf, der Lexicograph; *Boh.* slowař. Omyłek takich niemożna wybaczyć słownikarzom. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 75. SŁOWNIKARSKI, SŁOWNIKOPISARSKI, a, ie, od słownikarza, Lexicographen-. Najcelniejsze przedmioty i zalety słownikopisarskiéj roboty.

N. Pam. 20, 215. SŁOWNOŚĆ, ści, *ż.*, dotrzymanie słowa, rzetelność; daß Wortḥalten, die Wahrḥaftigkeit, Solidität. Słowność w traktowaniu interesów, i ludzkość w obcowaniu są to ogniwa, z których składa się łańcuch porządnego społecznictwa między ludźmi. *Mon.* 65, 264. Odeszła od nas starożytna szczerość, prawda i słowność. *Haur. Sk.* 223. Taka jego niesłowność, że na jego się przysięgi nie spuszczaj. *Jabł. Tel.* 150. Wypowiedział im wojnę, dla niesłowności ich. *Ustrz. Kruc.* 3, 122. SŁOWNY, a, e, SŁOWNIE: *Slov.* slowotliwi; *Ross.* словесный, словесно; 1) z słów złożony, ustny; mit Worten, mündlich. Słowo boże jedno jest na pismie a drugie słownie i ustnie, jakoby przez ręce nam podane. *Karnk. Kat.* 6. On tylko jest mocny około ˙gadek i słownéj bitwy, z których pochodzą zazdrości, swary, bluźnierstwa. 1 *Leop.* 1 *Thim.* 6, 4. Słowny pozew, testament, dekret. *Cn. Th.* 1022. Od podziału Polski między syny Krzywoustego pierwszeństwo w kraju, lecz słabe i słowne było przy Krakowie. *Nar. Hst.* 5, 210. Słowne miłosierdzie jest, nie posądzać, i nie potępiać; uczynkowe nietylko dawać, lecz i winy odpuszczać. *Żarn. Post.* 2, 322. — §. Tłumaczenie słowne literalne, słowo do słowa przekładające. *Kluk. Zw.* 2, 53. eine wörtliche, buchstäbliche Ueberſetzung. — §. Słowny = słowom służący, Worte=, Wörter=. Słowne przydatki, słów przydatki, *praepositiones inseparabiles. Cn. Th.* 1022. — 2) *Moral.* Słowny, *in bonam partem*, słowa dotrzymujący, pewny, rzetelny; *Ross.* устойчивый, wortḥaltend, reel, ſolid, zuverläſſig. Jakżeś jest słowny, mój Panie Bartłomieju. *Teat.* 52. *c*, 54. Wielomowny rzadko słowny. *Cn. Ad.* 403. Laban w mowie niesłowny. *Kulig. Her.* 236. Cośmy wam raz dali, słowniśmy, nie odbieramy. *Smotr. El.* 46, cf. Ruski podarunek. — §. *In malam partem:* Słowny, co mówi a nie uczyni, *verbosus. Cn. Th.* 1022. (viel Worte machend, verſprecheriſch, doch ohne zu ḥalten; *Boh.* slowný; *Sorab.* 1. ſwowaté, cf. złote góry obiecuje).

SŁOWO, a, *n.*; *Boh.* slowo; *Slov.* słowo, slowo; *Sorab.* 1. szlowo, ſlowo, ſwówo; *Sorab.* 2. szlowo; *Carn.* beséda, (cf. biesiada, slovu, slavu = abszyt, pożegnanie, slova *fama*, *ob.* Sława); *Vind.* beſeda, (ſlova, spuſhenje, doldatje, odspuſhenje, ſlovodanje, poſloulenje, ſlovovsetje = abszyt, żegnanie, pożegnanie, ſlovodati, poſloviti, prostupustiti = abszytować kogo, żegnać, ſlovovseti = abszyt wziąć, pożegnać się); *Croat.* réch (cf. rzecz), (szlôvo *litera*, *verbum*, szlovoznanoszt *literatura*); *Hung.* szoo, szó, szólás, beszéd; *Dal.* beszeda; *Rag.* rjec, (slôvo *litera*, *vocabulum*, slovîze, slôvze *literae minutae*); *Bosn.* rjec, ric, rjecça, besjeda, (slovvo, nacin pisma *character*, *forma*, *verbum*, *dictio*, slovçe *literula*, slovka *syllaba*); *Slav.* rics, (slovo *litera*); *Ross.* слово, рѣчь, речение, глаголъ, (*in Plur.* слова; *Eccl.* словеса; cf. *Graec. Lat.* syllaba; cf. *Hebr.* אמר *interrogavit*); §. 1) cząsteczka mowy, z liter czyli głosek złożona, z jednej zgłoski lub też z więcéj, daß Wort, wyraz. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 6. Mowa ˙roście z słowa; przodek mowy słowo jest. *Biał. Post.* 83. Nie zawżdy jedna moneta idzie, i słowa nie każdemu wiekowi jednakie służą. *Budn. Apopht. C* 3. *Gorn. Sen.* 351. Słowo cudzoziemskie w Polszczyznę wtrącone, *ob.* Makaronizm. Nigdy żadne daremne a próżne słowo nie wyszło z świętych ust jego. *Rej. Post. N n n* 6. Słów dosyć, rozumu nie wiele. *Cn. Ad.* 1051; (*Slov.* mnoho reči, učinku niſt; słowa czcze, płonne, próżne). Słowa to tylko, nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519. *Rag.* Od reccěna do stvòrena, Kako od lijsta do korena = od słowa do uczynku, tak daleko, jak od liścia do korzenia; *Rag.* meghju reccenjem a stecenjem, gora ie po srjedi = między słowem a uczynkiem góra jest w pośrzodku; *Ital.* dal detto al fatto, vi è un gran tratto; cf. daleko ztąd do owąd). Fałszywy człowiek słowa swoje opakuje, tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. Rzecz podła, słów wspaniałych potrzebuje. *Cn. Ad.* 356. O tym nie trzeba słów wiele, co każdy baczy. *Gorn. Sen.* 410. Mądréj głowie, dość dwie ˙słowie (*dual*). *Mon.* 71, 324. Słowa według rzeczy; słów miara rzecz; słowa z rzeczy idą. *Cn. Ad.* 1052; *Slov.* ne hled na reč, ale na wec. Słowa do rady, ręce do zwady. *Cn. Ad.* 1052. Słowo nie ukasi, mów choć do woli, od słów nie boli. *Cn. Ad.* 1054. Słować ja wytrwam, dalej nic. *ib.* Słowa za słowa, wszak nie droga mowa. *ib.* Konia munsztukiem zatrzymasz; lecz słowo, gdy się wymknie, już go nie ˙lza nakierować. *Budn. Apopht.* 55. Plotkaś! usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. *Mon.* 70, 586. Pomylić się, jako człowiek, w słowie mogłem. *Teat.* 42. *d*, *D.* Poczciwego człowieka i złe słowo boli. *Teat.* 8, 89. Słowa sobie mówić nie dasz, nie trzeba być tak porywczym. *Teat.* 25. *b*, 3. Ś. Małgorzata, gdy jéj za mąż chciał książę Polskie, słowa na to rzec nie dała. *Sk. Żyw.* 115. Od słów do mieczów. *Cn. Ad.* 771. Od słowa do słowa, aż boli głowa. *ib.* (od żartów do prawdy). Słowo do słowa, nakoniec się poczubili. *Zab.* 13, 279. *Treb.* Ostrożnym być trzeba, słowa wydają, słowa potępiają, słowa obowięzują, słowa miękczą, słowa łowią, słowa wiążą, siłu ich narzekało, iż mówić umieli. *Lub. Roz.* 102. Chwilę cieszył słowy łagodnemi. *Odym. Św.* 2, *O o.* (łagodną rozmową). Głuchemu próżne słowa. *Sk. Dz.* 771. (daremna namowa). Jeśli mi jeszcze słowa pisniesz, to .... *Teat.* 8. *b*, 84. Do mnie nie powiedział i słowa. *Teat.* 7. *d*, 25, (*ob.* Słówko). Tak ˙na te słowa ten doktor napisał .... *W. Post. W.* 212. prawie temi słowy, temi wyrazy, ohngefähr mit dieſen Worten. Nie dosyć jest, mówi Teodoretus ˙na te słowa .... etc. *ib.* 212. Myślą to raczéj godzi się pojmować, Niż słowy albo piórem opisować. *Odym. Św.* 2, *L l* 2 *b.* Słów siła o przeczytaniu tych xiąg czytelnikowi płodzić nie trzeba. *Smotr. Lam. pr.* Nie chcę więcéj słowy was bawić. *Hrbst. Odp. A a a* 6 *b.* Powiedz mi rzecz całą krótko we dwóch słowach. *Teat.* 38, 13. Ja się z nim w czterech słowach umówię. *Teat.* 1, 18. Krótko mówiąc ztarguję do trzeciego słowa. *Pot. Jow.* 166. Trzemi słowy, t. j. kilkiem słów, jako najkrócej; *tribus verbis. Mącz.* Słowem, jednym słowem, krótko mówiąc. *Cn. Th.* 1022. Do słowa pierwszego, dał zań asprów 10.

Paszk. Dz. 29. od razu, gleich aufs erſte Wort, aufs erſte Gebot gab er 10 Aſper. Powiedz nam do słowa, żebyśmy o tym dłużej nie wątpili, jeśliś ty Chrystus? *Odym. Św.* 2, *E e* 2. (otwarcie, bez ogródki). Króla na słowo wszyscy słuchają. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 11. (byleby najmniejszą rzecz wyrzekł). — §. Słowo, wyrok; Ausſpruch, Wort. Za wszystkie prawa, sułtan jedno słowo swoje kładzie. *Klok. Turk.* 5. — *Mercator:* Dajcie złotych 12, a chcecie słowo słyszeć, jeno 11. *Alb. na Woj.* 12. (ostatnie słowo, ostatnia cena). Słowo w słowo, słowa nie chybiąc, nie odmieniając, wiernie; *Eccl.* порѣчи, слово въ слово, тѣмиже рѣчьми, Wort für Wort. Słyszałem tę arya w Rzymie, słowo w słowo ją pamiętam. *Teat.* 53. *b*, 65. Wszystkie prawa dawne takiej mocy mieć chcemy, jakoby tu słowo od słowa pisane były. *Herb. Stat.* 7. Słowo w słowo przełożyć na Polskie, byłoby niezrozumiane. *Nag. Cyc.* 22. literalnie, słownie; *Sorab.* 2. wot szlowa k' szlowu; *Eccl* рѣчь въ рѣчь, wörtlich, buchſtäblich überſetzen. Symmachus przetłumaczył pismo ś. na Grecki język, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. *Sk. Dz.* 105. Oni ztąd wszystko i słowo po słowie Tak jako trzeba obadwaj słyszeli *P. Kchan. Jer.* 261. każde słówko, ein Wort nach dem andern, jedes Wort, jede Sylbe haben ſie vernommen. Co do słowa spełniłam rozkazy We Pana. *Teat.* 29. *b*, 54. co do litery, punktualnie, aufs genaueſte. — Słowo dobre, ujmujące, ein gutes Wort. Słowo dobre stoi za datek. *Cn. Ad.* 180. Dobrego mu słowa żaden nie rzecze. *Cn. Ad.* 170. Cnota ma dobre słowo u pogan samych. *Birk. Krz. Kaw.* 24; (*bene audit*, chwałę ma, zaletę, słynie). Dajcie mi dobre słowo, wspomnijcie mię mile, Pamiętając na moje przeszłe krotofile *Zimor. Siel.* 188. On ich jakby nie poznał, i czapki nie chciał zgjąć, i słowa dobrego nie dał. *Teat.* 19, 24. (żadnej grzeczności nie oświadczył; *Ross.* красное слово, словцо pochlebstwo, grzeczność; *Eccl.* честнословіе kompliment). Na to moje wołanie słowa mi nie dała I takem ja jéj, tak mnie ona postradała. *Zimor. Siel.* 171. (nie odezwała się, nie odpowiedziała choć słowem). (*Vind. Prov.* Rahla befieda slobnost vtolashi = łagodne słowo gniew uśmierza; *Ross.* отъ учтивыхъ словъ языкъ не отсохнетъ, od grzecznych słów język nie uschnie). Spodziewam się, że We Pan za nami dasz dobre słowo. *Teat.* 8, 19. cf. instancya, przyczyna, rekomendacya, ein gutes Wort für jemanden einlegen. Ludziom żebyśmy się dobrze pocześnie postawili, z nas aby im słowo dobre i pociecha dobra urosła. *Glicz. Wych. O* 1 *b*, cf. *Eccl.* достословный; *Graec.* ἀξιόλογος. Słowem, w słowie = słownie tylko, nierzetelnie, nieprawdziwie, rzkomo, pozorno, na oko; blos dem Worte nach, dem Gerede nach, blos zum Scheine, nicht wirklich, nicht im Ernſte. Odeszli do swych namiotów posłowie, jakoby w słowie chcąc precz odjechać. *Stryjk.* 778. Słowem tylko abo tytułem są chrześcianie, nie samą rzeczą. *Sekl.* 31. Nie miłujmy słowem tylko, albo językiem, ale skutkiem i prawdziwie. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 18. — §. Słowo boże = pismo ś., Gottes Wort. Ja słowo boże, jak umiem, tak wam opowiadam. *Birk. Dom.* 30. Słowo boże, jedno jest na pismie, a drugie słownie i ustnie, jakoby przez ręce nam podane. *Karnk. Kat.* 6. *Theol.* Syna bożego zowiemy słowem, iż przezeń wszystkie rzeczy, jakoby za wyrzeczeniem słowa jednego bóg ociec stworzył, i wolą swoję przezeń nam objawił. *Hrbst. Nauk. B* 5. — §. Kazania w Ruskiéj cerkwi pospolicie zowią słowy. *Smotr. Ex.* 7. Predigten. — §. Słowa, sposobność mówienia, mowa; Rede, Sprache, Fähigkeit zu ſprechen. (Jezus) dał słowa niemym, słyszał i głuchy, Przeklęte z ciał on wyganiał duchy. *Miask. Ryt.* 103. — §. Słowo obowięzujące, przyrzekające = przyrzeczenie, obietnica; Wort, Verſprechen, Zuſage. Bijąc ręką w rękę: słowo!! *Teat.* 36. *c*, 99. (zgoda! ein Wort!). Niechże i tak: słowo! *ib.* 33. *d*, 91. Daję w tym moje słowo, a jesteśże kontenta! *Teat.* 12 *b*, 74. Dała mi słowo, i na wzajem moje przyjęła. *Teat.* 7, 111. Dałem słowo, i muszę go dotrzymać. *Teat.* 27, 107. Już on tu nie ma swojéj woli; raz dał słowo. *Pilch. Sen. list.* 285. Obiecał to cnotliwym słowem. *Klok. Turk.* 120, (cf na poczciwość, na honor, na charakter). Ślubujemy przed bogiem, dobrym, uczciwym, szlacheckim i chrześciańskim słowem naszym, iż to trzymać będziemy. *Herb. Stat* 692. Więc w on czas ledwie co ważyły księgi, Słowo szlacheckie był to zapis tęgi. *Groch. W.* 253. W Statucie Litewskim zlecono słowem dobrym, to jest daniem w zakład uczciwości własnej, zaświadczyć chorobę. *Czack. Pr.* 1, 230. Przyrzekam to słowem poczciwym. *Teat.* 14, 115. (jakem poczciwy!). Zaręczam słowem honoru. *Gaz. Nar.* 1, 151. Na moje słowo! *Teat.* 17. *b*, 26 Na honor i poczciwość ci mówię, wielkie słowo! *ib.* 21, 188. Słowo jedno jak tysiąc. *ib.* 31, 78. Dane słowo, ściśniona ręka, wiele u niego waży. *N. Pam.* 16, 57; *Vind.* bodi tebi befieda mosh, ein Wort ein Mann. Słowo kupieckie i wiara nie tak uczy. *Grod. Dis. C* 4 *b.* A słowo kędy? *Żegl. Ad.* 9. Ja poczciwemu na słowo wierzę, a złemu i na kartę nie wierzę. *Boh. Kom.* 1, 356. Słowo wiatr, karta grunt. *Teat.* 29. *c*, 64. (cf. czarne na białym). To przyjaciel, co na słowo pożycza, u żyda na zastaw dostanie *Dwor. K* 3. Siebie i królestwo swe na słowo oddał. *Pilch. Sall.* 224. Nie mogąc dostać zamku, wziął na słowo oblężonych, a gdy mu bramy otworzono, wszystkich potracił. *Nar. Hst.* 4, 300, (cf. kapitulacya). Nierzetelność w słowie i przyrzeczeniach. *Teat.* 19. *c*, 75. Na słowie się nie uiścił. *Chełm. Pr.* 107. Szczérze się w swoim słowie stawił. *Ustrz. Kruc.* 1, 14. Trzymam komu słowo, wiarę, umowę = dotrzymuję słowa. *Cn. Th.* 1162. Ma się żenić z jakąś bogaczką; wiem, że twojéj pani słowa nie dochowa. *Teat.* 48. *b*, 15. Pierwéj gdy co zacnego i w Polszcze zmawiano Tedy to Czeskim słowem zdzierżeć obiecano. *Rej. Zw.* 241, (cf. abo to ja Czech?). Nie da bóg, abym zostać miała w słowie I nie być wdzięczną sługi tak zacnego! *P. Kchan. Jer.* 129. (żebym nie dotrzymała obietnicy). Nie dał mu tej ziemi, ale go jeszcze na słowie i dalszej odwłoce zostawił. *Sk. Żyw.* 200. Posłali Polacy do Elżbiety, aby ich więcej na słowie nie trzymała, a Jadwigę przysłała. *Stryjk.* 438. Cięższego niemasz nic jak kiedy kogo dłu-

go na słowie dzierżą; nie tak mi ciężko, gdy mi odmówisz, jak kiedy długo obietnicę wleczesz. *Gorn. Sen.* 57. Z zapłatą mię na słowie trzymano. *Alb. z Woj.* 54, *Ross.* проманить, проманывать. — 2) *Grammat.* Słowo, *Verbum*, das Zeitwort, trzecia część mowy. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 6; czasownik; *Slov.* slowo, časoslowo; *Carn. et Vind.* zhafna beſeda; *Ross.* глаголъ. SŁOWORÓD, u, *m.*, 1) słowo pierwotne, z którego się rodzą insze słowa. *Kpcz. Gr.* 3, 34. das Stammwort. — 2) Słoworód, słoworodowa nauka, pokazuje rodzenie słów ze słów. Ta nauka blizko się styka ze źrzódłosłowem; tylko idzie na odwrót. Tam przez pochodne wyrazy idziemy do pierwotnego, tu z pierwotnego do pochodzących. *Kpcz. Gr.* 3, 34. *et* 62. die Wortſchaffung, Ableitung. SŁOWSKO, a, *n.*, słowo brzydkie, grube, ein garſtiges Wort. Nadawszy gębę, nabrzmiałe słowska gadał. *Birk. Exorb. E* 3. SŁOWOSIEWCA, y, *m.*, próżny gaduła; *Eccl.* словоненстовный, ein Wortmacher, Windmacher. Jedni na Pawła mówili: coż wżdy ten słowosiewca mówić chce? *W. Act.* 17, 18, *not.* «świegot abo plotka», [*ob.* Siejosłowca 2]. SŁOWOTWÓRCA, y, *m.*, co nowe słowa puszcza na świat. *Czart. Myśl.* 191. ein Wortſchöpfer.

Pochodz. *bezsłowny, gołosłownie, przysłowie, wysłowić*; *sława, sławny, Bogusław, Mieczysław, Stanisław etc.*; *błogosławić, błogosławieństwo*; *osławić, osława, rozsławić, wsławić, wysławić.*

ŚLÓZ, a, *m.*, ŚLÓZA, ŚLUZA, y, *ż.*, §. 1) ślózy, zapory w rzékach na spustnych jazach, na rzékach. *Włod.*; *Ross.* слюзъ, шлюзъ; *Germ.* die Schleuſe; *Svec.* sluss; *Angl.* sluce; *Gall.* ecluse; *Ital.* chiuse; *Lat. med.* exclusa, sclusa, clusa; *Croat.* zájez (cf. jaz), zapornicza; *Dal.* zasztavek, (cf. zapory, zastawy); *Boh. et Slov.* stawidło, (cf. stawidło). — *Fig.* Borys, skoro usłyszał brzęk zabojców swoich, począł ślozy puszczać, jak strumienie. *Stryjk.* 152. ze ſtrachu popuſcił, er ließ die natürlichen Schleuſen gehen, machte ſich unrein vor Angſt. [*Linde* się pomylił, albowiem tu jest mowa nie o śluzach (Schleuſen), ale o ślozach czyli łzach; *ob.* Śleza 1]. — Śluza zowie się wart i sama głębizna jakiéj rzéki. *Haur. Ek.* 174. der Hauptſtrom eines Fluſſes, die Tiefe. — §. Ślózem *adverb.*, na ukos, spadzisto, krzywo; überzwerch, nach der Seite. Koniec spodni gałęzi ku wpuszczaniu w ziemię, nie ma być ucinan równo albo prosto, ale ślózem a w podłużki. *Cresc.* 118. Niecki śluzem do szpontu ula od ziemi przyłożyć. *Haur. Ek.* 137. Na koniu ślózem siedzieć w potkaniu. *Rak. Pob. B.* — *Fig.* Nie poszła ślózem złość Przemyślowi; *non inultum tulit hoc scelus. Krom.* 293. nie poszło płazem, nie przepiekło mu się, es gieng ihm nicht für genoſſen hin. Ślózem uderzyć, zerznąć, dmuchnąć, świni raz dać: *tractim tangere aliquem, ut dormiat. Cn. Th.* einen Seitenhieb verſetzen. Ślózem uderzyć, powoli. *Dudz.* 58. — § 2) Śluzy, zamulenia, zatkania; [flegmistość; *Eccl.* слюзъ 2], Verſtopfungen, Verſchleimungen. Ziele to macicę zaziębioną i śluzów flegmistych pełną rozgrzewa. *Syr.* 134; macicę śluzami sprosnemi zaplugawioną wychędaża. *ib.* 345; śluzów lipkich wolną, a ku poczęciu sposobną czyni. *ib.* 1229. ŚLÓZOWATY, a, e, n. p. Ślózowate zbytnie wilgotności w macicy. *Syr.* 169. zamulające, verſtopfende Feuchtigkeiten. ŚLÓZOWY, a, e, od ślózy, Schleuſen-; *Ross.* шлюзный.

ŚLUB, u, *m.*; *Boh.* slib; *Sorab.* 1. szlub, fwaté flub *votum*, (zpólné flub, szlub przymierze); *Sorab.* 2. flúb, flubene obietnica, (fwéstk, flub przymierze); *Carn.* oblûba; *Vind.* obluba, oblublénje, saobluba, obet; *Croat.* zagovor; *Dal.* zavet; *Rag.* závjet, objet; *Bosn.* obet, zavit, zavjet, zavichjanje, obechjanje boggu; *Ross.* обѣщание; *Eccl.* обѣтъ, обѣтование; §. 1) ślub, obietnica bogu uczyniona; (*Germ.* das Gelübde, das man Gott gethan hat; Niederſ. Löfte; *Svec.* löfte; *Dan.* lofte; cf. *Germ.* geloben, loben; cf. *nostr.* lubić). Starał się o co u bogów i ślubem jakim żądał, zaraz dawali. *Warg. Wal.* 226. Wykonywali śluby swe, które byli bogu obiecali, jeśliby im syna żywego przywrócił. *Baz. Sk.* 292. Kto w pierwszym zarazem oparł się jéj progu, Ten już wygrał i może ślub powiesić bogu. *Tward. Pasq.* 36. podarunek bogom obiecany, das angelobte Geſchenk. Z ślubów opadły ścian kościelnych brzegi. *Chrośc. Luk.* 25. Tobieć słuszy chwała o boże, a tobie oddadzą ślub. *Radz. Ps.* 65, 2. Ślubu winien, *damnatus voti. Cn. Th.* 1023. Obowiązany do zachowania ślubu. *Dudz.* 58. — §. 2) Ślub człowieku, ślubowanie komu, przyrzeczenie, obietnica, przysięga; das Verſprechen, das Angelöbniß, der Eid, eidliches feyerliches Verſprechen, Angelobung. Jeńce pod ślubem żołnierskim wszyscy wolno wypuszczeni są. *Krom.* 467. Niech będzie wolnym ślubem zawiązany, Ale jeśli się nie stawi pozwany, tedy .... *P. Kchan. Jer.* 121. — §. 3) Ślub małżeński, ślubiny; (*Boh.* oddawky, wdawky (*ob.* Oddawać, wdawać, wydawać); *Morav. et Siles.* zdawky, (*ob.* Zdawać); *Slov.* oddávâni, prsténkowani, zaslubení, prepigani, sobaš, spogowáni; *Sorab.* 1. mandżelski flub: *Vind.* poroka, porozhenje, vkupdanje, sarok, sarozhenje, porozhitje, shenitva, shenitje, sakonska obluba, vdaja; *Croat.* venchanye, (cf. wieńczyć); *Bosn.* vincjanje; *Ross.* бракъ (cf. brać, pobrać się), бракосочетание; *Eccl.* бракопричастие); die Trauung der Eheleute, die Copulation. Ślub przez przyzwoitego księdza w przytomności dwóch świadków dawany być powinien. *Gal. Cyw.* 1, 37. Ślub brać, *Bosn.* priseghnuti (*ob.* Przysięgnąć), vincjattise; *Rag.* rukovatti, vjerriti, xenitise, ſich trauen laſſen. Matka twoja nie jest w niczym przeciwną, jutro weźmiem ślub. *Teat.* 11, 15. Większa jest połowa kobiet w Warszawie, które nigdy ślubu nie brały, a nie jednego męża już mają. *Teat.* 29, 89. Wziął Zygmunt August z Barbarą ślub, który im wydawał pleban Radziwiłowski. *Stryjk.* 747. Ślub dawać, oddawać stadło małżeńskie. *Cn. Th.* 595; *Vind.* sarozhiti (cf. zaręczyć), porozhiti, vkupdati; *Sorab.* 1. k mandżelstwu flubu, k żone szlubu; *Croat.* venchati, (cf. wieńczyć); *Bosn.* vincjatti; *Ross.* обвѣнчать, (*Ross.* отвѣнчать ślub zakończyć; *Eccl.* перевѣнчатя powtórnie ślub dawać). ŚLUBIĆ *cz. niedok.*, Ślubować *contin.*; *Boh.* slibiti, slibowati; *Slov.* slibugi; *Sorab.* 1. lubu, flubu, flubisch, polubam, pżiszlubu, fwetże szlubu; *Sorab.* 2. lubisch (cf. lubić, sze lubiśćh podobać się); *Carn.* oblubiti, ob-

lubuvati, obetuvàti, obetûjem, (*ob.* Obiecać); *Vind.* oblubiti, obezhati, saobezhati, obetati, naoblubiti, saoblubiti; *Croat.* zagovârjamsze; *Dal.* zavitujem; *Bosn.* obetovati, uciniti zavit, zavichjatise, zavjetovatise; *Rag.* objetovati, obìtati, obecchjattise, zâvjettovatise; *Ross.* обречься, изповѣдать; *Eccl.* обѣтовати, обѣщаваю; § 1) bogu ślub czynić; *Germ.* gelobeu, angelobeu, ein Gelübde thun. Syrakuz dobywszy, ślubił kościoł boginiom Czci i Cnocie postawić. *Warg. Wal.* 4. Ofiarowali ofiary panu, i obietnice ślubowali. 1 *Leop. Joan.* 1, 16. Które rzeczy poświęcasz i ślubisz dać panu, będziesz je ofiarował na tych miejscach. 1 *Leop. Deut.* 12, 27. Lepiéj nie ślubować, a niżli ślubiwszy nazad się oglądać. *W. Post. W.* 3, 182. — §. 2) Ślubować co komu, obiecować dobrym słowem, przyrzekać, ręczyć mu za co; verſprechen, angelobeu, verbürgen. My hospodar ślubujem jednaką sprawiedliwość czynić wszystkim. *Stat. Lit.* 107. Ślubuję, że tym sposobem, trwałości sejmików się zabezpieczy. *Leszcz. Gl.* 74. — Ślubować chromotę, ślepotę powinien, kto konia przedaje. *Tr.* ręczyć za te defekta, gut ſtehen für etwas. Przy targu pospolicie za konia ślubują, że nie dychawiczny, nie nosaty, a nie kradziony. *Szczerb. Sax.* 180. Kto konia przedaje i zań ślubuje, tedy powinien za to ślubować, jako się nie zasadza, jako choć ma cudne oczy, nie jest ślepy, i jako nie jest licowany ani kradziony, ale wolny. *ib.* 180. — §. 2) Ślubować, ślub brać, ślubem małżeńskim się związać, żenić się, iść za mąż; ehelichen, freyen, heirathen, ſich trauen laſſen, ſich antrauen laſſen. Potajemnie ślubować sobie bez pozwolenia rodziców. *Teat.* 29, 65. Ah męża trzeba mi koniecznie, Jemu, ojcu lub tobie chcę ślubować wiecznie. *Treb. S. M.* 46. O mój mężu drogi, czemum ci ślubiła, jeślim cię miała zgubić. *Bardz. Luk.* 135. Ślubić nie myśli nikomu panieństwa swego. *Suszyc. Pieśn.* 2, *B* 4. Ślubiąc panienkę Józef bogobojny, Wszczął związek stadłu takiemu przystojny. *Suszyc. Pieśn.* 2, *C* 2. ŚLUBINY, ŚLUBOWINY *plur.*, zaręczyny małżeńskie, das Verlöbniß, eheliche Verſprechen. Rękowiny albo ślubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Brbst. Nauk. V* 8. Na aktach weselnych, zaręczynach i ślubowinach, niemasz już tych ceremonij, co przedtym bywały. *Mon.* 73, 145. Częste są w historyach przykłady o ślubowinach (*sponsalia*) niedorosłych jeszcze książąt. *Nar. Hst.* 3, 139. — §. Nie potrzebuje król ślubin, jeno sto odrzezków Filistyńskich. *W.* 1 *Reg.* 18, 25. (nie dba król o wiano. *Bibl. Gd.*). ŚLUBNIK, a, *m.*: *Boh.* slibce; *Vind.* oblubnik, oblubovez, obezhar, obetavez, (*ob.* Oblubieniec): *Ross.* обѣщанникъ, *f.* обѣщанница; co ślub uczynił. *Włod.*, ślubiący, *qui votum facit. Cn. Th.* 1023. der etwas angelobet. ŚLUBNY, a, e, ŚLUBNIE *adverb.*, §. 1) od ślubienia bogu, bogu obiecany; Gelübde-, gelobt, angelobt; *Sorab.* 1. szwětoszlubenski; *Vind.* oblublen, porozhni; *Croat.* zagovòrni, zaruchni; *Rag.* zâvjetni; *Bosn.* zavjetni: *Ross.* обѣтный. *Votivus*, ślubiony, ślubny też mówią niektórzy. *Macz* Ślubne drogi na cudowne miejsca. *Groch. W.* 264. Wielkim krzykiem wzywają ślubnie łaski bożéj. *Przyb. Luz.* 145. mit Gelübden. Ślubne zawieszenie, ślubny podarek, *votiva tabula. Cn. Th.* 1023. (poślubione). Grób świętego ślubnemi tabliczkami uczcił i przyozdobił. *Chodk. Kost. pr.* — §. Tak sług swych ślubnych opatrują nieba. *Zab.* 12, 302. *Nar.* sług sobie oddanych, poświęconych; geweiht, ganz ergeben. — §. 2) Ślubny, od ślubu małżeńskiego; *Vind.* sakonski, vdajatni, sheninski; *Ross.* подвѣнечный, Ehe-, ehelich. Co nam to szkodzi, czy ona ślubna żona, czy nie? *Teat.* 53. *c*, 47. Pisarza sprowadził do uczynienia kontraktu ślubnego. *Boh. Kom.* 4, 167. Dziś ślubnym się łączą dwa serca łańcuchem. *Zab.* 13, 227. Pierścionek ślubny; *Vind.* sheniten perstan, nevesten perstan, sakonski perstan, vdajatni, sheninski perstnik, viestnik, viestnik, der Trauring. Dziecię, które się nieślubnie urodzi, może być dobrym, zwłaszcza jeśli się z takiéj białéjgłowy rodzi, którąby ojcu jego ślubną żoną być mogła. *Szczerb. Sax.* 16. ŚLUBODAWCA, y, *m.*, który stadło oddaje, ślub małżeństwu daje, der die Trauung verrichtet. Hymen starzy ojcowie nazywali sprawcą Małżeńskiego przymierza abo ślubodawcą. *Zimor. Siel.* 271. ŚLUBOŁOMNY, a, e, — ie *adverb.*, niedotrzymujący ślubu lub obietnicy, cf. wiarołomny, gelübdebrüchig. Myśl ślubołomna. *Janusz Ok. E* 2; *Subst.* Ślubołomca, *ob.* Wiarołomca.

SŁUCH, u, *m.*; *Boh.* sluch, hluch, (cf. głuchy); *Slov.* sluch, slech, słuch; *Sorab.* 1. szlyschani; *Sorab.* 2. fzluschane; *Carn.* poshlush; *Vind.* poflub, poflufh, fhlifhanje, poſhlufhanje, zhutje, zhujenje, (*ob.* Czuć, czucie); *Croat.* chujenye, (chutenye = czucie); *Dal.* szlih, szlúh, chuvenye; *Hung.* hallás, (cf. hałas, cf. głos); *Rag.* slúh, slih; *Bosn.* slúh, cjuvenje; *Slav.* chútenje; *Ross.* слухъ; (cf. *Etym.* ucho, cf. śle, ślać. *Durich.* 1, 77. *et* 78. *nuntius curium*): słyszenie, jeden z pięciu zmysłów. *Zool.* 54. das Gehör, das Hören. Słuchem abo uszyma będziecie słuchać, a nie zrozumiecie. 1 *Leop Math.* 13, 14. Dobrego słuchu *Ross.* слышкій, слышекъ. Nie mam słuchu. *Jabł. Ez.* 126 (ogłuchłem, olchłem). Po téj niemocy bywa niesłuch *Sienn.* 558. głuchota, Taubheit. — Słuch, ucho, słuchanie, uwaga; das Ohr, aufmerkſames Ohr, Gehör, Anhören. Gdy ciekawy słuch każdy nadstawia, Tą odpowiedzią przybyłych odprawia. *Zab.* 11, 172. Otoż nakładam słucha, Powiedz prawdę do ucha. *Petr. Hor. E b.* Miałem uszy zamknione, żem tych nie chciał wieści w słuch brać. *Kulig. Her.* 55. W słuch nam nie idzie nauka Chrystusowa. *Eraz. Jęz. A a b*, (cf. w akceptacyą, nie jest nam wzięta). Godny słuchu, słuchania, uwagi; *Eccl.* достослышный, *Graec.* ἀξιάκοος. — *Venator:* Słuchy zające etc.: *Boh.* slech = uszy zające, psie etc., das Gehör, die Ohren des Haſen, das Gelappe, Gehänge der Hunde; (*Slov.* sluchi, słuchy, żidowiny, spánek = skronie). Ucho zające myśliwi zowią słuchem. *Klon. Fl. E* 2. Zając swe słuchy przymusnął. Legnie pod miedzą, i usnął. *Kniaź. Poez.* 3, 72. — §. Słuch ziemny: *Boh.* slug; otwor w ziemi, przez który słyszą, ein Loch in der Erde zum Hören, ein Hörlech in den Mienen, Hörſtollen, Tageſtollen. Chcieli nasi przez podkop zamek wziąć; ale Moskwa mając wszędy około murów słuchy ziemne,

skoro poczuli zkąd się nasi kopią, poprzedzili ich podsadzeniem prochów. *Żołk. Mskr.* 75. — §. 2) *Passive:* Słuch, to co słyszymy, co się słyszeć daje, das, was man hört. Ztąd tysiąc krzyżów wzorki, tysiąc dzwonów słuchy Przerażające budzą człowieka do skruchy. *Pot. Jow.* 29. dźwięki, głosy; Töne, Klang. Gdzieś pojrzał wszędzie różne były słuchy, Szumy, szczekania, gwizdy, zawieruchy. *P. Kchan. Jer.* 416. — §. Słuch, pogłoska, wieść, sława; *Vind.* fhlifh, fhlifhanje, safhlifh, resglafs, oglafs; *Ross.* наслышка, das Gerücht, der Ruf. Nie, synowie moi, nie dobry to słuch, który o was słyszę. *Budn. 1 Sam.* 2, 24. Przyszedłem wywiadować się, jeśliżebyś tak sobie niemądrze poczynał, jak o tobie słuch jest. *Eraz. Jęz. E* 3 *b.* Częste o nich przychodziły słuchy, Że ci po drodze siła rozbijali. *P. Kchan. Jer.* 254. Frasunek na frasunek przyjdzie, i słuch na słuch. 1 *Leop. Ezech.* 7, 26. Słuchy doszły hetmana, iż nieprzyjaciel miał mieć pomoc. *Budn. Apopht.* 127. Fenix na wonnym gniaździe, jeśli słuchy O tym prawdziwe, ma grób i pieluchy. *P. Kchan. Jer.* 425. Słuch odległych rzeczy większy niż są, bywa. *Cn. Ad.* 1034. (bęben za górą coś wielkiego). Nankier, trucizną, jak słuch był, umorzony. *Krom.* 347. Był ten słuch w hordzie Tatarskiéj o Januszu, jakoby dwie głowy nosił na ramionach. *Gorn. Dw.* 155. O nim były słuchy chwalebne. *Pieśn. Kat.* 141. Wszystkę Ruś za zdrajcy wszystkim w słuch publikował. *Smotr. El.* 6. (głośno, że wszyscy słyszeli). Słuch puszczać = rozgłaszać. *Dudz.* 58. ein Gerücht ausgehn laſſen, verbreiten, etwas kund machen. Opowiadajcie między narody, a puśćcie słuch. *W. Jer.* 50, 12. (rozgłaszajcie. *Bibl. Gd.*). Kto uwierzył słuchowi naszemu? *W. Jes.* 53, 1. (kazaniu naszemu. *Bibl. Gd*). temu, co od nas słyszy. SŁUCHAĆ *cz. contin.*, Słuchawać, Słuchywać *częstl.*; (*Boh.* slychati, slychawati; *Sorab.* 1. szluchacz; *Carn.* poshlusham, (*ob.* Posłuchać); *Vind.* safhlifhuvati; *Croat.* poszluhnuti, poszlussati, poszlússam, poszluhnulszem; *Dal.* szlisati; *Bosn.* slusejati; *Rag.* slusjati, poslusejati; *Slav.* slushati, pochútiti, (cf. poczuć); *Ross.* слушать; (*Eccl.* послоушьствовати świadczyć, послоушьствo świadectwo); cf. *Germ.* lauſchen; Obd. loſen; (cf. *nostr.* słychać); słuchać czego, kogo; *longiorem actionem et voluntariam significat*; słyszeć *brevem, naturalem, contingentem et contra voluntatem. Cn. Th.* 1024. (*similis differentia est inter* patrzeć *et* widzieć); cf. baczyć, uważać, zważać, ucho dawać; anhören, zuhören, ſein Gehör oder ſein Ohr auf etwas richten, aufmerkſam hören, horchen. W głębokim ponurzony milczeniu zdawał się patrzać i niewidzieć, słuchać i nie słyszeć. *Teat.* 2, 121. Umilkł głos; Numa jak wryty słucha długo jeszcze; ale już głos nie odzywa się więcéj, daremno pilnego nadstawia ucha. *Stas. Num.* 2, 190. Tak mówi pan: kto słyszy, niech słucha. *W. Ezech.* 3, 27. Porwę się ze snu, a słucham pilnie ucha nadstawiwszy. *A. Kchan.* 40. Wiele słuchać rzecz bezpieczna, wiele mówić rzecz wszeteczna. *Rys. Ad.* 74. Słuchając, mądry mędrszym będzie. *Budn. Prov.* 1, 5. Słuchaj mnie We Pan przynajmnéj. R. No! słucham. *Teat.* 22, 70. Słuchać kazania, mowy, mszy; eine Predigt, Rede, Meſſe anhören, hören. Gdy chcemy, aby nas słuchano mówiących, bądźmy cierpliwi w słuchaniu i drugich. *Dyar. Grod.* 460. Czworaki rodzaj ludzi, którzy słuchali i słuchają, i potym słuchać będą świętych słów a nauki Chrystusowéj. *Rej. Post. L* 2. Jagiełło tak nabożnie słuchawał mszy, że chociaż już nieprzyjaciele najeżdżali, nie chciał się ruszyć, aż pierwéj wysłuchał wszystkiéj mszy do końca. *Twor. Okul. E* 4. Xiądz pleban siadł do konfesyonału słuchać spowiedzi. *Xiądz.* 55. Słuchać spraw czyich. *Cn. Th.* 1024. (*Vind.* safhlifhuvanje, safhlufh, sbarenje = indagacya, śledztwo). Komisarz dla słuchania rachunków, dobra objeżdża. *Kras. Pod.* 2, 23. Rechnungen abnehmen, (cf. liczbę kłaść). Słuchać lekcyi jakiéj, mistrza; einen Lehrer hören, jemandes Unterricht hören, anhören, beſuchen. Pitagoras był profesorem fizyki; téj pod nim słuchał z inszemi Numa. *Otw. Ow.* 607. Czytanie nie stoi za słuchanie. *Cn. Ad.* 139. Słuchać miło czego, *influit aliquid in aures. Cn. Th.* 1024. es iſt angenehm zu hören. — Król słucha posłów = audyencyą, słuchanie daje; Audienz geben; słuchanie = audyencya, *Vind.* ofhlifhanje, priedpritje, die Audienz. Proszę króla, abyś mnie cierpliwie słuchał; daj mi tajemne słuchanie, a ja tobie powiem, co się dzieje. *Sk. Żyw.* 1, 17. Dostawszy słuchania, opowiedział królowi przyczyny swego przyjazdu. *P. Kchan. Orl.* 1, 202. Przypuszczony do słuchania u cesarza.... *Sk. Dz.* 290. Panowie ci spraw urzędu swego pilnowali, i łaskawie poddanych swych słuchywali. *Kosz. Lor.* 101. przystępnymi dla nich byli, ſie hörten ſie gnädig an. — Słuchać, ucho dawać, baczność mieć, uważać na czyją mowę, stosować się do niéj, Gehör geben. Nie słuchać cale, i nie przestawać z takimi świegotami. *Mon.* 64, 52. Nie żyje się z niemi, ani się ich słucha i uważa. *Teat.* 19. *c*, 1. Kto słucha pochlebce, Mądry być nie chce. *Rys. Ad.* 27. Wszystkich się radź, a jednego słuchaj. *Rys. Ad.* 75. Jak źle nigdy, tak źle zawsze słuchać żony. *Pot. Zac.* 127. Nie słuchaj chytrości niewieściéj. 3 *Leop. Prov.* 5, 3. (nie przystaj na zwodzenie niewiasty. 1 *Leop.*). Płacze, żałości, ciężkie narzekania Miejsca nie mają u niéj, ni słuchania. *Past. Fid.* 22. Więc kiedy u ciebie wolnego ucha nie mam, Niechaj w niebie bogowie, ludzie na ziemi słuchają. *Past. Fid.* 289. (niech ich głos mój wzruszy). — Grzesznych bóg nie słucha; ale jeśli kto bożym chwalcą jest, tego wysłuchywa. 1 *Leop Joan.* 9, 31. wysłuchuje, usłuchuje, erhören. — §. Słuchać kogo w czym, usłuchać go, posłusznym mu być; einem gehorchen, gehorſam ſeyn; *Boh.* uposlechnauti; *Sorab.* 1. poszluchaṁ, szlyschim; *Vind.* bogati, (cf. bać się); *Carn.* vôgam, vugam; *Croat.* poszlussati, poszlússam, poszluhnulszem; *Rag.* poslusejati, sliscjati; *Ross.* слушаться, послушаться, покорствовать, (cf. pokora). W stanie żołnierskim taką moc ma rozkazanie starszych, iż być musi wszystko, co każą; ja słucham hetmana, a mnie słuchają towarzysze moi. *Star. Ryc.* 38. Chcąc być należycie słuchanym, trzeba rozkazywać przyzwoicie. *Zabł. Roz.* 74. Tak mnie to słuchasz, i w takiéj powadze było u ciebie moje rozkazanie. *Morszt.*

72; *Sorab.* 2. chtož nozo szluschasch, ten dej zusch; kto nie chce słuchać, ten musi czuć, (cierpieć). Nie słuchać; *Ross.* ослушаться, (cf. tobie z ust, jemu mimo uszu szust). Kto ludzi nie słucha, ten i boga nie słucha. *Rys. Ad.* 22. Mądry rozumu słucha, jak musu. *Cn. Ad.* 467. Więcéj trzeba słuchać boga, aniż ludzi. *W. Act.* 5, 29. Poddani w tym nie słuchali panów swoich. *Stryjk.* 525. ‘Słuchanie, posłuszeństwo; *Ross.* покорствованіе, das Gehorchen, der Gehorſam. W wojsku sprawy żadnéj, ani słuchania nie było, przeto nic nie mogli udziałać. *Biel. Św.* 249. żadnej subordynacyi, karności; *Rag.* neposluh = nieposłuszeństwo; neposlusenik = nieposłuszny. — §. Słuchanie = słuch, słyszenie, zmysł, das Gehör, das Hören, der Sinn des Gehörs. Niememu mowę, głuchemu słuchanie przywrócił. *W. Post. W.* 2, 187. SŁUCHACZ, a, *m.*, który czego słucha, der Zuhörer, Anhörer; *Boh.* posluchač; *Slov.* poslúchač; *Sorab.* 2. poszluschař; *Vind.* poſhlufhauz; *Croat.* poszlusìtel; *Dal.* szlisnik; *Rag.* sliesejalaz; *Bosn.* sliscnik, sliscjalaç, sluscjalaç, koji slusca; *Ross.* слышатель, слушатель. Byłem słuchaczem sławnego profesora de Haen. *Krup.* 5, 357. Zaczęła się komedya, słuchacze umilkli, każdy uważa. *Boh. Kom.* 2, 241. SŁUCHACZKA, i, *ż.*, która słucha, die Zuhörerinn; *Carn.* poshlushavka; *Croat.* poszlussìtelicza; *Ross.* слушательница. Miał dosyć pojętnych słuchaczek swojéj lekcyi. *Mon.* 69, 586 SŁUCHALNIA, i, *ż.*, sala, miejsce do słuchania, *auditorium. Cn. Th.* 1024. der Hörſal; *Slov.* poslúchatelna; *Sorab.* 1. posluchanicza; *Rag.* sliscjaozi; *Carn.* besednishe, (cf. biesiada); *Vind.* poſhlufhalifhe, befedniſhe, (poſhlufhalniza, safhlifhalniſhe, sprafhuvalifhe = indygacyjna izba); *Ross.* слушалище: *Eccl.* послоушалиџе, мѣсто гдѣ слушаютъ чтеніе. SŁUCHALNY, SŁUCHOWY, a, e; *Ross.* слуховый; do słuchania służący, do słuchu należący; Hör-, Gehörs-. Kanał słuchalny w tyle zamknięty jest błonem. *Kluk. Zw.* 1, 44. Meat słuchowy. *Krup.* 1, 99. Otwor słuchowy. *Hub. Mech.* 204. — (SŁUFOWAĆ, *ob.* Szlufować).

SŁUGA, i, *m.*, Sługy *plur.*; (*Boh.* sluha, slauha, chasnjk, čeledjn, (cf. chasa, cf. czeladź); *Slov.* sluha; *Sorab.* 1. szlužobnik, (cf. służebnik); *Carn.* slûga (= niewolnik, *Carn.* slushabnêk = sługa), hlapz, (cf. chłopiec); *Vind.* flushaunik, hlapez, strieshaunik, (cf. strzedz, stróż); *Croat.* szlúga *pl.* szlugi, momak, hlapecz; *Hung.* szolga, szloga; *Rag.* slûga, sluxbenik, sluxìtegl, mômak, (sûxagan, sûx *captivus*); *Slav.* slûga; *Bosn.* sluga, slusgbonik; *Ross.* слуга, рабъ, (cf. ‘rab, ‘rob, parobek); cf. *Germ.* Schalk. Adlg.); §. 1) służący, w służbie czyjéj zostający, der Diener. Sługa służy. *Mon.* 67, 394. Sługa ma być wierny, nie leniwy i nie pyszny. *Rys. Ad.* 65. Kto nie ma sługi, niech sobie sam służy. *ib.* 25 Sługa panu ma dogadzać; sługa nie ma rozkazować; sługa co z rejestru czyni, zły, chocia nic nie przewini; sługa nad którym stać trzeba, ni płacy godzien, ni chleba. *Cn. Ad.* 1058. Sługa wiedząc wolą pańską, a nie czyniąc jej, sroższemi plagami będzie karan, niźli niewiadomy. *Rej. Post. U u* 6. Sługa pana rozumie. *Cn. Ad.* 1059. Jaki pan, taki sługa. *Boh. Kom.* 4, 18. Jaki sługa, taki pan, jaki pan, taki kram. *Petr. Ek.* 111. Kto panu rad, i sługę jego powinien uczestować. *Haur. Sk.* 515. Ani panowie, ani słudzy ich. *Vol. Leg.* 5, 647. Słudzy go zjedli; więcéj panów słudzy, niż psi pojedli. *Cn. Ad.* 1058. (kto czeladź wielką chowa, zubożeje). Starego sługi z jedną winą nie gardzić, aby nowotnego z dwiema nie dostać. *Haur. Ek.* 2, *Slov.* staremu psowi a starému sluhowi jeden plat, (*ob.* Stary). Sługa miejski, poseł urzędowy, *ob.* Woźny; *Vind.* berzh, berich, feihtel; *Eccl.* отъкодитель, разсыльщикъ. — Słudzy urzędu marszałkowskiego mają go pojmać. *Vol. Leg.* 5, 647. (oprawce, ceklarze). — §. Sługami właśniebyśmy mogli zwać, którzy są albo na wojnie jeci, albo za pieniądze kupni, (*servi*, niewolnicy). *Petr. Ek.* 113. ‘Rab boży, t. j. sługa boży. *Pim. Kam.* 7. Są też tacy, co służą nie jako słudzy, ale jako przyjaciele; jak u wielkich panów, których dworzanie zowiemy. *Petr. Ek.* 114. To pan, to pan, to dobrodziéj nasz, a my jego słudzy. *Teat.* 43. *c*, 164. Przodkowie nasi z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladki, a sług domownikami *Pilch. Sen. list.* 354. — §. Dziś na radzie obiera król synowi starszego sługę. *Morszt.* 106. (ochmistrza, guwernera). — §. Sługa damy jakiéj = służbę jéj swoję oddający, poświęcający jéj swoje usługi, adorator, amant, der einer Dame die Cour macht. Miewają białegłowy biesiadki nietrefne lada z kim, a sługa poczciwy będzie na stronie, *Corn. Dw.* 309. Rozumna panna, która ma sług wiele, tak się stawi każdemu słudze, iż żaden z nich nie jest, któryby nie rozumiał, że coś ma przed drugimi. *Corn. Sen.* 45. Wzgardzony był od pewnéj wdowy, któréj się oświadczył sługa. *Mon.* 72, 16. — §. 2) Oświadczając grzeczność: sługa, uniżony sługa, pokorny sługa, najniższy sługa; Diener, gehorſamſter Diener, unterthänigſter Diener, (cf. podnożek, cf. *Vind.* dobre fhlusve = pozdrowienie) Przychodząc: «Sługa Mospanie!» *Teat.* 30. *c*, 13, *Ross.* услужникъ. Ja nie potrzebuję patronów; sługa We Pana! *Teat.* 30. *c*, 14. (kłaniam)! Przodkowie nasi nie podpisywali się w listach, jak tylko bratem, potym powolnym sługą; dzisiejsi zaś najniższemi sługami. *Mon.* 64, 461. Jegomość, który za honor poczytał pisać się moim sługą i podnóżkiem, gniewałby się, gdybym go nie nazywał dobrodziejem moim, a jeszcze osobliwym. *Mon.* 64, 461. — Ociec ś. pisze się sługą sług bożych. *Sekl.* 108. Sługa słowa bożego = predykant, minister. SŁUGA, i, *ż*, die Dienerinn; *Slov.* služka. Pani markotna; ale pan nie gani. Gdy sługa będzie piękniejszą od pani. *Min. Ryt.* 3, 310. ‘SŁUGOWAĆ *med. contin.*, Sługiwać *frequ.*, służba się żywić, Dienſte thun, dienen, ſich durch Bedienen ernähren. *Tr.* Kucharzowi w kuchni sługował *Chodk. Kost.* 88. usługował. Sługiwał po różnych miejscach. *Teat.* 22. *c*, 64 SŁUGUS, a, *m.*, *contemn.*, sługa podły, posługacz; (verächtlich) der Bediente, der Nachtreter. Tu w tym domu tak wielu jest sługusów. *Teat.* 52. *d*, 74. Jest to sługus tutejszego pana. *Teat.* 45. *b*, 48. Sługus, nie sługus, chłop, cham-

czyk, nie chama, Mieszczanek, łyk, nie łyczak, wszyscyśmy od Adama. *Teat.* 43. *c*, 4.

Pochodz. sub *Ucho.*

SŁUP, a, *m.*; (*Boh.* slaup, (słaup pręgierz); *Slov.* słaup; *Sorab.* 1. stowp, stolp, stup; *Sorab.* 2. fzlup; *Carn.* stebr, (posłôpje = pałac); *Vind.* steber, stok, stop, stolp, stup, podpertek, podporna, (cf. podpora); *Croat.* sztúp, sztobor; *Hung.* oszlop, ozlop; *Dal.* sztulp; *Bosn.* stup; *Rag.* stûp; *Ross.* столбъ; cf. *Germ.* der Stollen; *Graec.* στύλος, στήλη; *Lat.* stela; cf. *Graec.* σκόλοψ; die Säule, Saule, Niederſ. Sûle; *Angl.* syl); der Pfeiler; (*Graec.* πύλη, *nostr.* filar); słup wspierający budowanie, kolumna. *Chmiel.* 1, 77. *Rog. Bud.* Słupy ordynaryjne bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Słup kamienny w budowaniu, filar całkowity. *Cn. Th.* 1025. Słupów architektońskich jest pięć rodzajów, Toskański, Dorycki, Jonicki, Koryntyacki, Rzymski albo składany. *Solsk. Geom.* 3, 1, die fünf Säulenordnungen. Słupy w około czego, *peristylium*; *Eccl.* кругостолпие. Słup wkopany w ziemię dla przesęł płotu, pal, der Zaunpfahl. *Cn. Th.* 1025. Słup w wilczym dole. *Kras. Doś.* 86. Górnik kopiąc pod ziemię zostawuje słupy, aby na nich ziemia utrzymywała się. *Os. Rud.* 41. Na słupie zawiesić, wspierać *Eccl.* возстолпити. Słup czworogniasto pochodzisty ku górze, *ob.* Ostrosłup, piramida. Chrobry ku wiecznéj sławie Polaków postanowił żelazne słupy w rzékach wszędzie na znak zwycięztwa i granicy. *Biel.* 57. *Nar. Hst.* 2, 162. — *Fig. allegor.* Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą, t. j. jeden z cnoty, drugi z sprawiedliwości, trzeci z dobroci, czwarty abym każdemu zachował, co czyje jest; a gdy się ja temi słupy ostawiam, to jest pewna rzecz, iż się nigdy nie obalą. *Rej. Zw.* 50. filary, podpory; Pfeiler, Stützen. Lud ten jest prawie jak słup chrześciańskiéj wiary. *Baz. Sk.* 68. przedmurze, Vormauer. — *Tr. fig.* Słup, rzecz nieruchoma, pal, kół, kij, stretwiałość; eine Säule, etwas Unbewegliches, das Starren, Erſtarren. Żona Lotowa słupem się soli stała. *Sk. Żyw.* 1, 205. ſie wurde zur Salzſäule. Stał jak słup wryty. *Przyb. Milt.* 290. Mów, będę już milczał, jak słup. *Teat.* 34. *b*, *G* 2. Do słupa wolałbym mówić. *Teat.* 2, 26. (do ściany). Oczy w słup poszłe, stretwiałe. *Syr. Rej.* ſtarrende Augen, ſtierer Blick. Jakże on jest mocno zmieniony; oczy w słup. *Teat.* 8, 62. Bydlę te chorobę mające stęka, nadyma się, oczy mu w słup stawają wytrzeszczone. *Haur. Sk.* 58. Z patrzenia ledwo mu w słup nie szły źrzenice. *Zab.* 188. Oczyma nie ruszał, ani oczu zmrużał, jedno niemi jako w słup na jedno miejsce patrzał. *Kosz. Lor.* 131 *b*. — §. *Assimil.* Czarny słup dymu. *Przyb. Alb.* 146. Przed ludem Izraelskim był słup obłoczysty przez dzień, a słup ognisty przez noc. 1 *Leop. Exod.* 13. Wolkenſäule, Feuerſäule. SŁUPA, y, *ż.*, miasto w Chełmińskim, od słupów żelaznych Chrobrego, w rzéce Osie pod miastem stawianych. *Nar. Hst.* 2, 162. *Dyke. Geogr.* 3, 56. eine Stadt im Kulmiſchen. SŁUPCA, y, *ż.*, miasto w Kaliskim. *Dyke. Geogr.* 3, 56. SŁUPCE, a, *n.*, miasto w Kujawskim. *Dyke. Geogr.* 3, 57. SŁUPEK, pka, *m.*, *ob.* Słupik. — §. *Pistillum*, der Staubweg, der Stämpel, *botan.*, pracie w samym środku kwiatu na zarodku osadzone; które pyłek z główek do zarodku doprowadza. *Bot. Nar.*, 111; stępel. *Kluk. Rośl.* 2, 11. SŁUPIARSKI, a, ie, sznicerski, Bildhauer-. Uczynił Mojżesz dwa cherubiny robetą słupiarską. *W. Post. W.* 3, 219. SŁUPIASTY, a, e, z słupami, mit Säulen, von Säulen. — *Fig. tr.* Od Tuscyjskich narodów przejęli Rzymianie owe szaty słupiaste. *Fallis. Fl.* 10. z wyłogami, z bramowaniem, bramowane, bebrämt, *praetexta.* SŁUPIATKA, i, *ż.*, ziemia szarawa, glina tłusta ciągliwa nad samą rudą pokazująca się. *Os. Żel.* 31. *et* 33. graue Leimerde auf dem Erze. SŁUPIĆ *cz. niedok.*, zdrętwiałym czynić, kamienić, ſtaaren machen. Niech cię to zadziwem nie słupi, Swiat za zwyczaj nie ludzki, niewdzięczny i głupi. *Zab.* 9, 108. *Zabł.* SŁUPIEĆ, słupiał, słupieje *neutr. niedok.*, zsłupieć *dok.*, drętwieć, trupieć; ſtarren, erſtarren; *Ross.* исколѣть, (cf. kół, kołem stanąć). Zsłupiały z strachu, zapomniał o swéj pysze. *Zab.* 10, 165. Zsłupiałe oczy. *Przyb. Ab* 192. w słup poszłe. SŁUPIEC, pca, *m.*, podpora w kształt słupa, filar; ein Tragepfoſten, eine Säulenſtütze, ein Pfeiler, Pfoſten. Słupiec w podkopach, stępel wzwyżny podpierający jaki ciężar na nim spoczywający. *Jak. Art.* 3, 316. Słupiec w wiązaniu, co od wierzchu krokwy do płatew albo do balk środkiem idzie i bunty trzyma, *arrectaria. Cn. Th.* 1025. die Dachſtuhlſäule. Wschodu kręconego słup, około którego stopnie idą. *Cn. Th.* 1292. die Spille an einer Wendeltreppe; *Ross.* тетива, (cf. cięciwa). Zawiasowy słupiec, część drzwi przy zawiasach. *Cn. Th.* 1599. der Angelpfoſten an der Thüre. Słupiec u lichtarza, der Schaft eines Leuchters. Sprawisz lichtarz ze złota, którego słupiec i prety z jednéj materyi będą. *Radz. Exod.* 25, 31. *Budn. id.* Słupiec, słup w tyle statku, w którym jest rudel wprawiony. *Magier. Mskr.* der Steuerruderpfoſten. — §. Słupiec, słupcowa skóra, najgrubsza skóra wołowa od krzyża. *Magier. Mskr.* das dickſte Ochſenleder vom Kreuze. SŁUPIK, a, *m.*, *dem. Nom.* słup, SŁUPECZEK, czka, *m.*, *dem. sec.*, *ob.* Słupek; *Boh.* slaupek, slaupček, slaupec; *Slov.* slaupek; *Sorab.* 1. stowpik; *Croat.* sztupich, sztupichek; *Hung.* oszlopotska; *Rag.* stûpaz, stupich; *Bosn.* stupciech; *Ross.* столбикъ, столбецъ, столпецъ, баляспна, (cf. balasy); *Eccl.* столникъ, eine kleine Säule, ein Säulchen, *columella. Cn. Th.* 1025. Palce w młynach prochowych są słupeczki płaskawe, przechodzące przez oś walca, na obie strony równo występujące, które zaczepiając o bródki łuków, podrywają one do góry. *Jak. Art.* 3, 307. Oliwne słupeczki. *Groch. W.* 355. SŁUPISTY, SŁUPNY, a, e, na kształt słupa, wie eine Säule; *Boh.* slaupkowatý. Figura okrągło słupiasta. *Boh. Prog.* 2, 72. — §. W słup poszły, zdrętwiały; ſtarr, erſtarrt. Już w tych słupistych oczach, co na wieki kosną. Ah niepodobna ujrzyć powodź łez radosną. *Przyb. Ab.* 171. Zawsze ja widzieć będę te zmrużone powieki, oczy słupne i zgasłe! *Przyb. Ab.* 197. SŁUPKOWY, a, e, n. p. Słupkowa sól. *Vol. Leg.* 6, 314: w bałwanach,

Steinsalz in Blöcken. SŁUPNIK, a, *m.*, na słupie mieszkający, *stylites*, der Säulenbewohner. Symon słupnik na onym 40 łocki wysokim słupie trzydzieści lat wycierpiawszy umarł. *Sk. Żyw.* 1, 22. *Fund.* 85. *Sk. Kaz.* 338, *Ross.* столпникъ. SŁUPOBUWIE, ia, *n.*, noga słupa, *basis. Rog. Bud.* 24. der Säulenfuß. SŁUPOGŁÓW, u, *m.*, *capitelum*, na którym się balkowania osadzają i gzemsy. *Rog. Bud.* 24, das Capital einer Säule. SŁUPOPIEŃ, pnia, *m.*, głownia słupa, *scapus*, sama część w słupie okrągła. *Rog. Bud.* 24. der Säulenschaft. *SŁUPOPIS, u, *m.*, *SŁUPOPISMO, a, *n.*; *Eccl.* столпописание, lapidarne pismo; *adj.* столпописуемый lapidarny. *SŁUPOSTAWCA, y, *m.*, *Eccl.* столпоздатель, który słupy stawia. SŁUPOSTOLEC, lca, *m.*, podsłupie, *stylobata. Rog. Bud.* 24. der Säulenstuhl. SŁUPOWY, a, e, od słupa, Säulen-; *Ross.* столбовый, столповый. Z obrazu słupowego Jowisza zdjął Dyonizy szatę złotą *Warg. Wal.* 10. Fidyasz obrazy słupowe robił. *ib.* 289. statuy, posągi. SŁUPEK, a, *m.*, miasto w Pomeranii, die Stadt Stolpe. *Nar. Hst.* 4, 13.

ŚLUSARZ, *ob.* Ślósarz.

SŁUSZ, u, *m.*, SŁUSZA, y, *ż.*, słuszność, należność, przyzwoitość; *Sorab.* 1. zprahwne; *Vind.* praviza, pravizhnost; *Croat.* pravicza; *Dal.* pravda, (*ob.* Prawda, prawica); Recht und Billigkeit, gebörige Befugniß, Fug und Recht. Słusza, *fas. Urs. Cr.* 158. Gdzie gwałt panuje, rząd, słusz ustępuje. *Cn. Ad.* 237. Nadgrody za usługi wierne każdemu według słuszu naznaczajcie. *Chrośc. Fars.* 232. Słusz i wzgląd, *jus et fas. Chrośc. Luk.* 261; *Eccl.* праведно и право. Na Pompeja się targnąć nie bez słuszu Musimy wszyscy. *ib.* 262. Stało się wielkim zaiste niesłuszem. *Chrośc. Fars.* 485. (krzywdą) Nierychléj aniż podobno była słusza, między święte był policzony. *Birk. Dom.* 118. Słusza nie jest, wziąć chleb dzieciom a szczeniętom rzucić. *Sekl.* 7. (es iſt nicht fein, daß.... Luth). SŁUSZEĆ *med. niedok.*, Słuszyć, Słuszać *contin.*, słusza, słuszył *słusze, *słusz *praes.*; *Boh.* slušeti; *Slov.* sluši, sluši *licet, convenit, decet*; (*Croat.* szlissam *pertineo, specto*); słusznym czyli przyzwoitym być, należeć się, wypadać, obowiązkiem być; ſich geziemen, gebühren, gehören, der Billigkeit gemäß, erforderlich ſeyn. Ty, coć bóg dał siłę i serce po temu, Uderz się z poganinem, jako słusze cnemu. *J. Kchan. Dz.* 250. Pamiętamy was, jako się godzi i słuszy bracią pamiętać. *Radz.* 1 *Mach.* 12, 11. Noc tę świętą, nie na modlitwie, jako słusza, ale na pijaństwie strawili. *W. Post. Mn.* 30. Także słusze człowiekowi Odejmać się fransunkowi. *J. Kchan. Dz.* 247. Nie słuszałoby to tobie, abyś taką rzecz uczynić miał, nie, to nie słusza na cię. *Radz. Genes.* 18, 25. Co tylko słuszało oznajmić królowi, ja mu okazałem. *Radz.* 2 *Mach.* 11, 18. Przyjął je wdzięcznie i czestował, jako na takie słuszało. *Biel. Św.* 9 *b. Farn.* 59. Jeśli pohamujesz szablę twoję od mordów, uczynisz, co słusza; bo nie godzi się tobie pomsty szukać. *Birk. Zyg.* 50. Na mnie to nie słusza, abym z tobą miał walczyć. *Ezop.* 4. Obrzydność broił, co i mówić nie słusza. 1 *Leop. Ezech.* 22, 11. Dobre słusza za dobre oddawać. *Ezop.* 30. Urzędnik, żeby umiał rozkazać, co słusza na gospodarstwo i na sposób roli. *Cresc.* 37. Z koniem płochym łaskawie się obchodzić, aże się ukróci, jako słusz. *Cresc.* 518. Wino zdrowe jest, gdy go kto będzie pożywał, jak słusza, albo ile potrzeba, albo ile służy latom. *Cresc.* 369. Porta na pakta patrzy przez szpary, Ani hamuje, jako słusz Tatary. *Kchow.* 309. — §. Wszystko nam z boskiej mocy, co słusza ku żywotu i pobożności darowano jest. *Gil. Kat.* 56. co służy, pożytecznym jest. SŁUSZKA, *ob.* Służka, Służek. SŁUSZNIE *adv.*, SŁUSZNO; *Boh.* slušně; *Vind.* saflusheno, spodoben, po spodobi, popravizi, pravizhno zhastiten; *Sorab.* 2. podobne; *Slav.* dostojno; *Eccl.* благозаконно; przyzwoicie, należycie; auf eine rechte und billige Art, recht und billig, gehörig, wie ſichs gebührt und gehört. Nie czyń, o czym wątpisz, jeśli jest słuszno albo niesłuszno. *Budn. Cyc.* 16. Co jest słusznie i dobrze, to jest i sprawiedliwie. *Gorn. Wł. K* 2. Obwiniać kogo niesłusznie. *Teat.* 15, 69. Nie tylko sprawiedliwie, ale też i słusznie z służącemi postępować mają. *Zab.* 16, 31. Mało historyków, którzyby chronologią słusznie zachowali. *Kłok. Turk.* 42. Pobożność, tak jako *potrzebuje prawdziwe nabożeństwo, słusznie pana boga wzywa. *Rej. Post. D* 4. Tak ubogim umarł ten rycerz, że nie miano, czymby go słusznie pochowano. *Bach. Ep.* 29. SŁUSZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* slušnost; *Slov.* slušnost; *Sorab.* 1. pžiprahwnoſcź; *Carn.* pravizhnost, (cf. prawność); *Vind.* praviza (cf. prawica), pravizhnost, spodobnost, pravednost; *Dal.* pravda, (cf prawda); *Bosn.* pravda, praviça, roztogh, (cf. rozkład); *Slav.* pravednòst; *Eccl.* прямина, (cf. uprzejmość); *Ross.* умѣренность; przyzwoitość, należytość; die Billigkeit, natürliche Gerichtigkeit. Słuszność zamyka się pod prawem przyrodzonym, a sprawiedliwość pod prawem pisanym. *Gorn. Wł. K* 2. Słuszność coś zacniejszego jest od sprawiedliwości; bo pochodzi z baczenia przyrodzonego i z prawa przyrodzonego. *Petr. Et.* 377. W bogu jest wrodzona taka miłość, ktora *aequitas et rectitudo*, a po polsku słuszność i prawość nazwana być może. *Salin.* 4, 164. Sama słuszność tego wyciąga, aby każdemu co jest wypłacano. *Pilch. Sen. list.* 2, 317. Słusznością państwa stoją, nieprawością giną. Prędzéj poźniéj złoczyńcy Twe kary nie miną. *Zab.* 10, 26. *Skrzet.* Ja mam słuszność za sobą, on bezprawie prawa. *Zabł. Zab.* 7. Wszystkę słuszność w szabli swéj położył. *P. Kchan. Jer.* 44. Ani w prawą ani w lewą nie uniosła się, a pod sznur słuszności krzywiznę prostowała. *Psalmod.* 30. Masz słuszność, masz racyą, du haſt Recht. Nie bez słuszności powiedział Seneka, żadne zwierzę nie jest tak niedogodliwe jako człowiek. *Mon.* 71, 52. nie bez racyi, nie bez fundamentu, słusznie, nicht ohne Grund. Słuszność wzrostu, należyta dużość; gehöriger Wuchs, gehörige Größe. SŁUSZNY, *SŁUŻNY, a, e; *Boh.* slušný; *Slov.* slušný; *Sorab.* 1. pžiprahwné; *Vind.* praveden, pravizhen, pravi, spodoben, dostoin, (cf. dostojny); *Slav.* prilicsni; *Bosn.* raslosgit; *Ross.* сходный, (cf. schodzić się); sumnieniu dogodny, sumienny, wedle sumnienia; billig, laut Gewiſ-

ſen, natürlich gerecht. To co jest słusznego, samo nakazuje sumnienie. *Zab.* 16, 23. Panowie, to co jest sprawiedliwa a słuszna, sługom dawajcie. 1 *Leop. Col.* 4, 1. Wiele fałszywych świadków mówiło, a nie były świadectwa słuszne. *Zarn. Post.* 168. — §. Sprawiedliwy, prawy, przywzoity, należyty; gerecht, rechtmäßig, geziemend, gebührend, gehörig. Słusznie ten traci sławę, kto jéj niesłusznym szuka sposobem. *Boh. Kom.* 268. Gniewasz się, masz słuszną, (sc. racyą, przyczynę); bom cię obraził. *Zab.* 13, 82. Nie daj mi ubóstwa, ani bogactwa, ale daj mi słuszne pożywienie. *Radz. Prov.* 30, 8. (w sam raz). Mieli pożywienie słuszne w klasztorze, i nie byli mu ciężkiemi. *Birk. o Exorb.* 22. Słusznéj straży na nich nigdzie nie trzymał. *Jabł. Tel.* 225. Ma słuszne wojsko z sobą, i Kozaki. *Jabł. Buk. II* 2. (regularne, liniowe). Prośby nasze słusznego czasu będą wysłuchane. *Birk. Kant. C b.* (swego czasu). Judasz szukał, jakoby słusznego czasu wydał Jezusa. *Budn. Marc.* 14, 11. dogodnego, swego czasu, bequeme Zeit. Pod niebytność królewską, baczył czas służny, aby skutek swego fortelu zdradliwego okazał. *Stryjk.* 189. Gdy był wieczor, przyszedł Jezus ze dwunastą, a gdy był czas słuszny, siadł do stołu, i dwanaście z nim. *Zarn. Post.* 165 *b.* (czas wieczerzy). Prosili posłowie Węgierscy, aby Jadwiga po koronacyi mogła mieszkać przy matce do słusznego czasu, dla jéj młodych lat. *Biel.* 223. Pókiby do lat słusznych młodzieniec nie przyszedł. *Sk. Dz.* 867. (do pełnych lat). Człowiek słusznego wzrostu. *Nieme. Król.* 4, 192. ani mały, ani przerosły, von gehöriger Größe. Kasia dostała męża Austryaka słusznego, gdyby dęba, wojaka. *Teat.* 42. *c*, 29. dużego, einen großen, ſtarken Mann. Wchodzi słuszny rodak z pacholki dwoma, wąsy kręci, sieje rękoma. *Mon.* 70, 168. Gdy im co człowiek słuszny, jak oni zowią, t. j. z wielkim brzuchem i długiemi wąsami, doniesie, wtedy jak w ewanielią wierzą. *Mon.* 71, 209. — *Moral.* Człowiek szłuszny, uczciwy, ein honneter Menſch. Nadstaw ucha na głosy całe słusznych ludzi. *Xiadz.* 168. Nie mógł za granicą do poznania przyjść z kim słusznym. *Kłok. Turk. pr.* — §. Słuszny czemu, ku czemu = służący ku czemu, dienlich, tauglich. Słuszny, potemny, przytrafny, godny, *habilis. Volck.* 388. Jagnięce mięso nie jest ku jedzy słuszne, bo jest niestrawne. *Sienn.* 270. Na miejscach miernych, gdzie jest słuszna materya szczepom abo ziołom, tam się też najwięcéj kochają. *Cresc.* 135. Nie wiem co lepszego; uczynię wszystko, co słuszniejszego być zbawieniu memu ukażesz. *Sk. Żyw.* 1, 234. Kasztelan ma wojsku swemu miejsce naznaczyć; i na miejscu ku téj sprawie słusznym namiot swój rozbić. *Herb. Stat.* 185. Bacząc miejsce ku zdradzie słuszniejsze, niż ku czemu innemu, w nocy je swojemi hufcami zasadził. *Kosz. Lor.* 154. — (ŚLUZA, *ob.* Ślóza).

SŁUŻĄCY, SŁUŻĄCA, [*Subst.* sługa 2], *ob.* Służyć. SŁUŻALCZY, a, e, służalców się tyczący, dla służalców, służebniczy; *Ross.* служительскій, für die Knechte, Diener. Miejsce służalczym mękom wyznaczone. *Nar. Tac.* 2, 366. niewolniczym, dla niewolników, für die Sclaven. Ciało utrzymujemy dla duszy, w duszy zaś części służalcze, za których pomocą ruszamy się i dajemy sobie wyżywienie. *Pilch. Sen. list.* 3, 99. posługujące. SŁUŻALEC, lca, *m.*, SŁUŻAŁY, ego, *m.*, służący, pachołek, służebnik, *zgrubiale:* der Diener, Bediente, Knecht. Służalce stół zastawiają. *Teat.* 13, 54. Pod czas téj sceny, służalce gaszą kagańce. *ib.* 15, 66. Służalców trzymają dla okazałości i bezpieczeństwa osoby. *Mik. Obs.* 100. Służali raźni. *Jabł. Ez. A* 4. SŁUŻAŁA, y, *ż.*, służąca, dziewka, *zgrubiale:* die Aufwärterinn, Dienſtmagd. *Tr.* SŁUŻAŁY, a, e, w służbie doświadczony, biegły, przetarty; *Ross.* служилый, gedient, im Dienſte erfahren. Nasza strona męstwem i biegłością służałego żołnierza, *veterani militis*, przemogła. *Krom.* 159. Niesłużały żołnierz nie wiele zwojował. *Mat. z Pod. A* 2. Onych czasów, kiedy się żołnierz pachołek służały ukazał, bardzo go szanowano. *Falib. N* 2. Przyszło mu dwa tysiące służałych żołdatów. *Pot. Arg.* 691. Znaczny książę chowa poczet jazdy i piechoty służałéj przy dworze swym. *Vol. Leg.* 3, 419. — §. Służący, w służbie będący; dienend, im Dienſten ſtehend. Służała czeladź. *Tr.* SŁUŻALSTWO, a, *n.*, = służalce, *collect.*, gromada służących, Dienerſchaft, Knechtſchaft, Diener, Knechte. Niezmierna liczba zbiegłego od Greków służalstwa. *Nar. Hst.* 2, 189. (niewolników). SŁUŻBA, y, *ż.*; *Boh.* służba, służbička; *Slov.* służba; *Sorab.* 1. fwužba; *Sorab.* 2. fzłużba; *Carn.* slushba, poslushba, (shlusva = urząd); *Vind.* flushba, flushlu, flushva; *Croat.* szlúsba; *Hung.* szolgálath, szolgálás; *Rag.* sluuxba, sluuxtvo; *Bosn.* slusgba, slusgenje; *Ross.* служба; §. 1) *actio vel conditio*, służenie u kogo, stan służącego, der Dienſt, in dem man ſteht. Przyjmuję u kogo służbę = przystaję do jakiego pana, bey einem Dienſte nehmen, in Dienſte treten, *ob.* Przystać. Służbę wypowiedzieć. *Past. Fid.* 7. Odstać z służby, (*ob.* Odstać). Co sześć tygodni, to służbę odmieniam. *Teat.* 46, 30. (pana odmieniam). — Bez służby będący, (*ob.* Luźny). Przybiegli do domu, gdzie służbę służyli, a pani swojéj to oznajmili. *Gorn. Sen.* 185. (gdzie w służbie zostawali). Przekładają znośną służbę nad ubogą swobodę. *Kłok. Turk.* 85. poddaność, poddaństwo; podległość; Unterwürfigkeit, Unterthänigkeit; (*Vind.* doushna flushba, dovshnost, sadershba = powinność). Służba rycerska, żołnierska, Kriegsdienſt. Bolesław roku drugiego służbę do Pomorzan przypowiada rycerstwu. *Krom.* 140. (wyprawę). Prusowie rozgniewali się na Konrada, iż im nie zapłacił służby abo żołdu, gdy byli z nim przeciw Bolesławowi. *Biel.* 141. (wysłużoną płatę). W służbie być, na służbie być, służbę odbywać, n. p. u dworu; *Eccl.* услуговати, usłużyć. — *Aliter:* Marya siedziała wedle nóg pańskich; ale Marta zabawiała się około rozlicznéj służby. *W. Post. Mn.* 525. koło usług, posługi; Dienſte, Bedienung, Bewirthung, Aufwartung. Bóg wywodzi trawę i ziele na górach ku służbie ludzkiéj. 3 *Leop. Ps.* 146, 8. (ku służebności ludzkiéj 1 *Leop.*); ku usłudze, ku pożytkowi ludzi: zum Dienſte, zum Gebrauche, zum Nutzen. — §. Służba boża, chwała boża, nabożeństwo, der Gottesdienſt; (*Vind.* bogu flushnost, poboshnost). Co za służba boża była w Grecyi, aż to ze strachem a wstydem

człowiek musi czytać. *Biel. Św.* 16. Służba boża, czyli religia, jest to u Amerykanów wnętrzna powinność ludzi ku bogu, która ma być wolna *Pam.* 83, 2, 227. Służba boża, *κατ' ἐξοχην*, msza, die Meſſe; *Eccl.* словесная служба, евхаристія, жертва безкровная, литургія, служба церковная самимъ Христомъ на тайной вечери уставленная; (cf. służebnik, mszał). Ruś mszę swoję zowie służbą. *Hrbst. Odp. H h* 5. *Teof. Zw. a* 4. W Wilnie oprócz nabożeństwa zwykłego, trzy służby boże odprawują się na każdy dzień. *Sowit.* 79. Kapłani i słudzy boży na służbach bożych przy ołtarzach i mszach świętych gardła dają. *Janusz. Pos. A* 4 *b.* Polacy obyczajem dawnym przed następującą bitwą służby bożej słuchali. *Nar. Hst.* 3, 157. — 2. Służba, abo w potkaniu z drugim niektórzy mówią, abo w liście piszą: moja służba, *vel* W. M. moja służba, *per praecisionem scilicet*, jest gotowa, powolna; ſeine gehorſamſten Dienſte entbieten, ſeinen dienſtfreundlichen Gruß entbieten; *Vind.* dobre flusve, dobro vsdajanje, posdraulenje = pozdrowienie; (dobre flusve poſlat *salutare*). Jest teraz ten obyczaj siebie i swoje służby, bo tak mawiamy, każdemu zalecać. *Modrz. Baz.* 257. Najniższe służby moje z wiernym poddaństwem łasce W. K. Mości zalecam. *Lew. Sapieha. Stat. Lit. ded.* Jaśnie Wielmożnemu Panu a Panu Mikołajowi Zebrzydowskiemu etc., Jan Januszowski powolne służby swe w miłościwą łaskę zaleca. *Janusz. Lig. A* 2. Rozkazał ci się kłaniać, swą służbę powiedzieć, *nuntiare salutem. Mącz.* Powiedz mu służbę ode mnie, służby mę zaleć. *Cn. Th.* 1026. Szli do dworu, każdy ich służbą przywitał. *Dwor. G* 2. — *Similiter:* Spiewam miłostki pieszczone, Grzeczne zaloty, ofiary, i one Pochlebne pieśni, słowa pełne chęci, Służby, ukłony, któremi więc nęci Młodź dziewczynę. *Opal. Sat.* 4. przymizgi, Careſſen. — 2. Służba kmieca, pewna miara gruntu, z której pańszczyznę robi, lub się opłaca, ein gewiſſes Stück Feld, wovon der Bauer Frohndienſte thut, oder Abgaben zahlt. Różne były wymiary służb, t. j. ziemi, z której powinność odbywano. *Czack. Pr.* 222. *ib.* 2, 169. W Kijowie i na Wołyniu, gdzie włok mierzonych niemasz, jeno służby, z każdej służby osiadłej po półzłotemu poboru. A iż na innych służbach bywa po kilka dymów, tedy dwa dymy na jeden złoty składać się mają. *Vol. Leg.* 3, 49. Kmieci z służby każdej mają płacić po dziesięć groszy. *Vol. Leg.* 2, 796 — 3. *Collect.* Służba = służący. die Dienerſchaft, die Bedienung, die Bedienten. Niech ma za sobą tytuły dumne, Liczne bogactwa, i służby tłumne. *Zab.* 12, 208. *Zabł.* Jechali bez żadnej służby po nad brzegiem rzeki. *Nieme. Król.* 2, 201. Książę Kondeusz z liczną służbą przejeżdżał tędy do Koblenz. *Gaz. Nar.* 2, 111. — 3. 2) Służba stołowa, gdzie kładą srebrne statki, i samo srebro stołowe; *Vind.* mifnu fodje, jedne pofode, frebernia, frebrovina, (*ob.* Srebra); *Bosn.* slusgba, stol peharni; *Eccl.* среброхранилище, der Credenztiſch, Schenktiſch, und das Service, Geſchirre, Silbergeräthe zum Schenktiſche, *abacus. Mącz.* (*Ross.* служебы izba dla służących). Wodnego naczynia stół albo służba w kuchni, na który dzbany, kotły etc. z wodą stawiają, *urinarium. Mącz.* Stojąc u służby, śklenicę stłukł. *Weresz. Reg.* 132. Na służbie stał antwas z wodą, i ręcznik. *Biel. Hst.* 455. Na służbie stołowej, czyli kredensie. *Mon.* 75, 605. Zjednał sobie kubki i kufliki złote na służbę, aby wina w nie nalewano. 1 *Leop. Eccl.* 2, 8. Rozkazał jéj doprowadzić tam, gdzie była jego służba srebrna, aby jéj dali potraw jego i wina jego. *Radz. Judit.* 12, 7, (cf. bufet, kredens). Wysłał dla nich wszystkę srebrną stołową służbę. *Sk. Dz.* 831. Że jeden senator Rzymski srebrną sobie służbę sprawił, zaraz go o to z senatu wyrzucono. *Star. Ref.* 42. Służba jednego pana dziś więcéj waży, niż srebro trzydziestu kościołów kanonicznych. *Star. Ref.* 123. *Star. Ryc.* 41. SŁUŻBISTY, a, e, w służbie zostający, służący; *Rag.* sluxbeni, sluuxni; *Ross.* служительскій, dienend, im Dienſten ſtehend. Pani służbiste panny wprzódy wysłała. *Mon.* 75, 691. SŁUŻBISTA *subst.*, SŁUŻBICA, y, *ż.*, służebna, służąca; die Aufwärterinn, die Dienſtmagd. Nuż też owa służbica co będzie kosztować! Ano pani narzeka, iż u drugich widа, Zawżdy panna ubrańsza, niźli u niéj bywa. *Rej. Wiz.* 57 *b.* Do Witołda do więzienia jeno żenię wolno było chodzić ze dwiema służbistemi tylko. Żona ubrała go tedy w białogłowskie odzienie, a na jego miejsce służebną pannę posadziła; tak że za żoną wyszedł rano, miasto służbistej panny. *Biel.* 220. Służbista woła na panią swoję. *Chrośc. Fars.* 506. Ta świetna strojem, owa służbistemi. *Groch. W.* 567. *Star. Dw.* 46. *Chrośc. Ow.* 392. SŁUŻBICZKA, SŁUŻEBKA, i, *ż.*, *dem.*, *abaculus. Mącz.*, kredensik, ein Credenzchen, Schenktiſchchen. SŁUŻEBNA, SŁUŻEBNICA, y, *ż.*, SŁUŻEBNICZKA, SŁUŻECZKA, i, *ż.*, *dem.*, służąca, w służbie zostająca; die Aufwärterinn, Dienerinn; *Boh.* służebnice; *Slov.* służebkinė, służebna djwka; *Hung.* szolgáló, szolgalotska; *Sorab.* 1. szlužobniza, ſwużownicza, ſwużowna; *Sorab.* 2. szlużabniza; *Vind.* flushabniza, flusauniza, fhlushauniza, dekla; *Croat.* szluskinya, szlusbenicza, dekla; *Dal.* szluskina, szlusbenicza; *Slav.* sluxbenica, szluskina; *Rag.* sluxbèniza, sluxizza, sùxgniza, sùxna, godiseniza; *Bosn.* slusgbeniça, slusgjavkigna, godiseniça, godisetniça, raba; *Eccl.* служебница, служительница. Powinność sług i służebniczek, aby czcili pany swe, służąc im pilnie, wiernie, pożytecznie. *Gil. Post* 90. Proszę, nie racz wzgardzać prośb służebniczki twojej. *Wys. Kat.* 407. Policzona w poczet służebniczek jego. *W. Post. W.* 3, 135. Owo ja służebniczka pana mego. *Żyw. Jez. B* 3. *Bial. Post.* 258. (ſiehe, ich bin des Herrn Magd. Luth.). — 2. Służeczka, wyraz uniżoności = najniższy sługa, unterthänige Dienerinn. Najniższa służeczka Jejmość Dobrodziejki. *Teat.* 20 *b*, 19. *et* 28, 99. SŁUŻEBNICZY, a, e; *Boh.* służebničký; *Sorab.* 1. ſwużowniczki; *Vind.* flushjazhen; *Croat.* poszlùsen; *Rag.* sluxbeni, sluuxni; *Ross.* служительскій; ku sługom należący; *famularis. Mącz.* Diener =, Bedienten =, Knechts =. Zakazał pan bóg wszelakiéj roboty służebniczéj w święta. *Hrbst. Nauk.* 9 *b.* SŁUŻEBNICZE *adverb.*, służebniczym sposobem, knechtiſch, e. gr. *famulare timens. Cn. Th.* 1027. SŁUŻEBNIK, a, *m.*; *Boh.* służebnik; *Slov.*

służebnjk; *Sorab.* 1. szlužobnik, ſwužownik, wotroczk (cf. otrok); *Sorab.* 2. służabnik; *Vind.* ſlushaunik, ſlushabnik, hlapez (cf. chłopiec), strishaunik, (cf. strzedz, stróż); *Carn.* slushabnèk; *Croat.* szluséch; *Hung.* szolga; *Bosn.* slusgbenik; *Rag.* slûga, sluxbenik, sluxîtegl; *Ross.* **служебникъ**, (2. = urzędnik); sługa, der Diener. Służebnik boski stateczny Zawsze wesoł i bezpieczny. *Groch. W.* 386. Wszakżem obiecał tak jak świat zapłacić, Który zwykł swoich służebników tracić. *Jał. Ez.* 28. — §. Służebnik, niewolnik; Sclave, Leibeigner. Jeśliby ławnicy w którym grabstwie wymarli, tedy król Rzymski może służebnika przez dekret wolnym uczynić, i w onym grabstwie go do ławice obrać. *Szczerb. Sax.* 202. — §. Ustanowił Mieczysław stary, po prowincyach, a mianowicie ziemi Krakowskiej, niesłychanych w kraju instygatorów, czyli jak na ów czas nazywano służebników. *Nar. Hst.* 3, 366. Inſtigatoren, öffentliche Ankläger. *Officiales vel ministeriales, alias* służebniki *nullus nisi palatini judicare habent potestatem. Vol. Leg.* 1, 42, (r. 1347). woźnych, Gerichtsdiener. — §. Służebnik; *Eccl.* **слоужебьникъ**, книга церковная, по которой священникъ отправляетъ службу божественную, (*ob.* służba boża). Napisali schismatycy w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską naukę. *Sak. Persp.* 26. *Pim. Kam.* 75. Te dowody z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agend są wybrane. *Sak. Persp.* 1 *pr.* Weź służebniki w Kijowie drukowane, a znajdziesz w nich takową naukę. *Pim. Kam.* 59. SŁUŻEBNOŚĆ, ści, *ż.*, *servitus. Gal. Cyw.* 2, 116; SŁUŻEBNICTWO, a, *n.*, (cf. podległość, poddaność), die Dienſtbarkeit; *Boh.* służebnost; *Slov.* służebnost; *Hung.* szolgaság; *Sorab.* 1. ſwužownoſcž, roboczanstwo; *Carn.* slushabnost, sushnost, hlapzhuvanje; *Vind.* ſlushaunost, ſlushanstvu, hlapzhuvanje, ſlushjastvu, ſhushnost; *Rag.* suxânstvo: *Eccl.* **работа**, (cf. robota, cf. rab). Robić jest służebnictwo cielesne. *Hrbst. Nauk.* 9 *b.* (jest powinnością ciała). Bóg wywodzi na górach trawę i ziele ku służebności ludzkiej. 1 *Leop. Ps.* 146, 8. (ku służbie ludzkiej. 3 *Leop.*); ku usłudze, zum Dienſte der Menſchen. Klucze pańskie są własna służebność mocy Chrystusowej, służebnikom a cerkwi do skonania świata zwierzona. *Hrbst. Odp. N n* 2. (urząd, *officium*, atrybucya). Gdyby wszyscy równie byli oświeceni, nie potrzebaby żadnej służebności słowa bożego w kościele; która służebność przecie Chrystus ustanowił. *W. Post. W.* 314. (subordynacya, hierarchia). SŁUŻEBNY, a, e, w służbie zostający, służący; *Boh.* służebny; *Slov.* służebni, (służebný *officiosus*, usłużny); *Bosn.* slusgivi; *Rag.* sluxbeni, sluuxni; *Eccl.* **слоужебьнъ**, **работьнъ**, который служитъ, покоренъ; *Ross.* **послужный**, dienend, in Dienſten ſtehend. Tak same Esterę, jako fraucymer abo służebne panny jéj kazał król ozdobić. 1 *Leop. Esth.* 2, 9. Jaki ociec, taki syn, jaka pani, taka służebna panna. *Kosz. Lor.* 70, *ob.* Panna, garderobianka, młodsza, Kammerjungfer. Aniołowie są służebni duchowie, posłani na posługę. *W. Post. Mn.* 566. (dienſtbare Geiſter. Luth.). Grunt emfiteutyczny, albo służebne dobro. *Gal. Cyw.* 2, 88. Służebny żołnierz, lud = żołnierz pieniężny, Löhnſoldat, Miethſoldat, Söldner; (*Ross.* **служивый** = żołnierz). Alexander posłał do Czech lud służebny zbierać za pieniądze przeciw Moskiewskiemu; nad temi żołnierzami był potym Czech starszym. *Stryjk.* 659. Służebnym żołnierzom, którym się byli Albrecht i Alexander zadłużyli, zapłacił król Zygmunt. *Stryjk.* 692. Człek jest służebnym żołnierzem w komplecie I najemnicze dni jego na świecie. *Chrośc. Job.* 29. *Omisso substantivo* żołnierz, n. p. Nasi przysiędze Tatarskiéj więcéj nie chcieli wierzyć, poczeli służebnych więcéj przyjmować a chować na Podolu. *Biel. Św.* 281 *b.* (żołnierzy). SŁUŻEBNY *Subst.* = służebnik, służący, sługa, der Diener. SŁUŻEBNA *Subst.*, *ob.* Służebnica. — (SŁUZEM, Ślozem, *ob.* Śloz). — SŁUŻKA, SŁUSZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* sługa, SŁUŻECZKA *demin. secund.*; §. 1) Diener, Knecht; (*Ross.* **служка** = klasztorny sługa). Rzadko na dobrego, wiernego, posłusznego służkę trafisz. *Sk. Kaz.* 52 *b.* Mów panie, bo słucha służka twój. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 3, 10. Ja słuszka twój panie. *Wiśn.* 238. Zbawiciel mówi to słuszkom swoim ku pociesze. *Baz. Hst.* 310. Nędznego słuszkę twego pojmali nieprzyjaciele. *Baz. Hst.* 221. Słuszkowie, kucharze, masztalerze, woźnice rzucali się do bramy. *Biel.* 566. Ci słuszkowie. *Papr. Przyk. C.* Pan ten solennie sejmik uczestował, Aby swe do urzędu służki wykierował. *Nar. Dz.* 3, 133. Ich każdemu podnóżkiem zwałeś się, drobniutkim służeczką. *Mon.* 70, 160. — §. Bojarowie jedni byli putni, drudzy służkowie, do usług zamkowych, do wożenia listów, wyciskania podatków, i tym podobnych obowiązków używani. *Czack. Pr.* 1, 306. — 2) *Femin.* Służka, służebniczka; die Dienerinn, die Magd; *Boh.* služka. Bóg wejźrzał na pokorę służki swej. *W. Post. W.* 3, 274. Otom służka pana mego, stań się według słowa twego. *Pieśn. Kat* 20. *et* 15. *ancilla.* SŁUŻNY, a, e, od sługi, do sługi należący, służebny; *Carn.* slushne; *Rag.* sluuxni, sluxbeni; *Ross.* **служный**, Dienerś =. Appiusz przywdział służnego żupana, sługa zaś jego. *Chrośc. Fars.* 189. Sam im w służnéj postaci służyć pozwolił. *Smotr. Lam.* 202. — §. Służny czas, *ob.* Słuszny ku czemu. SŁUŻYĆ, -ył, -y, *med. cont*; *Boh.* slauziti, slaužjwati; *Slov.* slaužiti, slaužjm, służit; *Sorab.* 1. szlužičž, ſwužu; *Sorab.* 2. szlużisch, szwużisch; *Carn.* slushiti, slúshèm; *Vind.* ſlushit, ſlushiti, strezhi, strieshem, (cf. strzedz, stróż); *Croat.* szlusiti, shlusim; *Dal.* szluxiti; *Hung.* szolgalni, szolgálok; *Bosn.* slusgiti, (slusgitise *utor*); *Rag.* slûxiti; *Eccl.* **оуслоугокати**; *Ross.* **служить**, поработать, (cf. parobek, cf. robota); §. 1) w służbie czyjej zostawać, posługować mu; bey einem dienen, in Dienſten ſtehn, Dienſte thun. Sługa służy. *Mon.* 67, 594, (*ob.* Pachołkować, pacholczyć). Kto służy, wolność traci. *Banial. L* 2 *b. Leszcz. Gl.* 70, *Rys. Ad.* 30. Służże tu dalej takiemu panu! *Teat.* 25. *c.* 49. Za długi czas służony na dworze, dał mu; król starostwo. *P. Kchan. Orl.* 1, 394. Kto dobrze służy, dosyć się upomina zapłaty. *Petr. Ek.* 11. Zawsze u dworu dziesięć na jednego służy. *Rys. Ad.* 76. Nie dobrze mówią: służonym być dobrze, źle, gut, ſchlecht bedient werden. *Gol.*

Wym. 208. (mieć dobrą posługę). Panowie najsroższi, najgorzej bywają służeni, i najbardziej oszukiwani. *Zab.* 16, 18. — *Particip.* Służący *masc.* = służebnik, sługa; służąca *fem.*; służebnica, sługa = osoby służące, od usługi czyjej będące, Dienſtboten, der Dienſtbote, Bediente, Aufwärter; die Aufwärterinn, Dienſtmagd; *Boh* slaužjcý, čeledjn; *Vind.* flushaunik, hlapez, strieshaunik, postrieshnik; flushauniza, dekla, strieshauniza; *Croat.* szluséćch, szlusbenieza; *Bosn.* slusgbenik, djeticch, momak, *fem.* moma; *Ross.* служащій, служанка, челядинецъ, челядинка, отрокъ, отроковица. Każde prawie gospodarstwo potrzebuje osób służących, które za wyznaczoną płacę część domowych zatrudnień na siebie przyjmują. *Gal. Cyw.* 1, 121. (cf. czeladź). W czasach naszych uskarżamy się na złych służących. *Zab.* 16, 5. Panowie nie są lepiéj dlatego służeni, iż łają ustawicznie służących swoich. *Zab.* 16, 5. Służący czyj, *ob.* Człek, człowiek, cf. lokaj, hajduk, strzelec, pajuk, laufer, murzyn. *Teat.* 55. *b*, 14. — Służyć *cum Accusativo*, n. p. Wojnę służyć. *Star. Ref.* 163. Kriegsdienſte thun. Służyłem wojnę, pod czas pospolitego ruszenia. *Teat.* 27. *c*, 70. Z chęcią ja będę tę i wszelką służyć wojnę. *Mon.* 70, 553. Bojarowie putni z gruntu wojnę służyli. *Czack. Pr.* 1, 306. Wszyscy obywatele służbę ziemską służyć mają. *Stat. Lit* 37. do pospolitego ruszenia należeć, im allgemeinen Aufgebote oder Landſturme dienen. Carz Tatarski każdą prawie wojenną potrzebę sam Litwie z hordą służył. *Stryjk.* 519. Służyć piechotę. *Dudz.* 63. zu Fuße dienen. *Cum Accusat. Adjectivi, omisso Substantivo* służba; n. p. Żołnierską kilka lat służył. *Stryjk. praef.* W Witebsku półtora lata żołnierską służyłem. *Stryjk.* 474. Służyć na koń usarską. *Cn. Th.* 1026. Służyć hajducką. *Dudz.* 65. Dworzańską służyć. *Papr. Ryc.* 138. Hofdienſte thun. Kto służy dworską, nie ma opatrzenia, Takowy każdy godzien obieszenia. *Rak. Pob. a i i j.* — §. Służyć damie, usługami jej się zalecać; einer Dame die Cour machen, ſich um ihre Gunſt bewerben. Służył jeden pięknéj i zacnéj Rzymiance czas długi, pokazując wielką przeciw niéj miłość. *Gorn. Dw.* 283. Osoba ta, któréjm służył, obruszyła się przeciwko mnie; zdało jéj się widzieć we mnie niecałą wiarę przeciwko sobie. *Gorn. Dw.* 11. — §. Już też dawno, jak mieliśmy honor Pani służyć. *Teat.* 15. *c*, 21. ateneya oddać, pokłonić; aufwarten, ſein Compliment machen, ſeinen Beſuch abſtatten. — §. Służyć bogu, nabożnym i pobożnym być: Gott dienen, gottesfürchtig ſeyn. Służyć bogu we dnie i w nocy, znaczy, chwalić boga bez przestanku. *Smotr. Ex.* 55. W każdym stanie służyć panu bogu jest to być szczęśliwym. *Kras. Pod.* 2, 149. Służ bogu, a czarta nie drażnij. *Cn. Ad.* 1059. Konstantyn na początku pogańskim bogom służył. *Sk. Dz.* 170. (im ſich klaniał, ich czcił, er diente heidniſchen Göttern). — Służyć = służyć mszy = mszą odprawować, (cf. służebnik, cf. służba boża), Meſſe halten, (*distng.* służyć do mszy = posługować księdzu przy mszy, zur Meſſe dienen, den Prieſter bey der Meſſe bedienen. Rozkazali, aby żaden mszy ś. nie służył, oprócz papieskiej wiadomości. *Sk. Dz.* 482. Pop albo władyka z dyakonami służy. *Pim. Kam.* 119. Tu żadna nieprzystojność nie dzieje się, gdy dyakoni nie jako ofiarujący, ale jako służący, nie dotykając się najświętszego sakramentu, patynę i kielich podnoszą. *Pim. Kam.* 119. Służył on tam liturgią z patryarchą u bożego grobu. *Sak. Kal. C* 3. W kościołach, gdzie kwaśnym chlebem służą .... *Sk. Dz.* 179. W przaśnym chlebie służy u ołtarza. *Sk. Dz.* 1025. Przy władyczych cerkwiach znajduje się, że popi takiemi bułkami służą. *Sak. Persp.* 12. Chce pop kwartą wina do półroku albo i daléj służyć. *ib.* 15. U Rusi w poście mszy nie mają jeno w sobotę a niedzielę, a gdy pop służy w inszy dzień, pod jedną osobą w niedzielę poświęconą pożywa. *Sk. Kaz.* 192 *b.* — §. Służyć komu = usługi, posługi mu wyrządzać, zasługować sobie u niego; einem dienen, Dienſte thun, Dienſte erweiſen. Nie jest służyć ojczyznie, zjeżdżać na sejmiki etc. *Mon.* 65, 257. Ubolewam, że nie mogę w tym służyć, ale w czym innym, całym sercem. *Mon.* 64, 458. Jeśli mogę w czym służyć, proszę mi poufale rozkazać. *ib.* Uczynię wszystko, w czym sobie służyć każesz. *Teat.* 29, 63. Mówże, w czym ci mogę służyć. *ib.* 41, 122. Służ, jeśli chcesz, aby ci służono. *Jabł. Ez.* 69. Przebacz, iże nie taką rzecz daruję tobie, Którąby należała tak zacnéj osobie, Nie mogę-ć prze chudobę służyć w większej sile. *Rak. Pob. praef.* — *Similiter:* Niech Panu służy ta tabakierka, ten zegarek *etc.*, racz go przyjąć od swego sługi; laſſen ſie ſich damit dienen, aufwarten, belieben ſie es anzunehmen. — §. Służyć do stołu = posługować do stołu, bey Tiſche aufwarten. *Xiadz.* 199. Służono nam do obiadu po jednéj potrawie. *ib.* 76. (czestowano nas, man bewirthete uns zu Mittage mit ....). Służono mu likworami i zakąską z konfitur. *Xiadz.* 64. (*Rag.* slúxiti tkomu vîno, nasluxiti *ministrare*). — *Similiter:* Córka na febrę zachorowała; a matka nad nią służąc płakała. *Sk. Żyw.* 1, 264. t. j. pielęgnując, den Kranken warten, pflegen. — §. Służy piesek, umie służyć, plesać. *Cn. Th.* 1027. der Hund wartet auf. Szarmantka umiała służyć, tańcować, warować i szczekać. *Mon.* 64, 140. — §. Służyć czasowi = stosować się do okoliczności, ſich in die Zeit ſchicken, nach der Zeit fügen. Heretycy za szczęściem szli, czasom tylko służąc. *Sk. Dz.* 247. Człowiek rozumny służyć czasowi powinien. *Nag. Cyc.* 110. — 2) *Verb. neutr.* Służy mi co = bywa ode mnie używane, es dient mir etwas, wird von mir gebraucht. (*Bosn.* slusgitise *uti*). Ponieważ cię do tych czas nazywali starościcem, niechże i na potym służy ci ten tytuł. *Teat.* 14, 178. — Służy mi co za co, stoi mi za co, ſtatt etwas dienen. Poczciwe imię służy mi za największe bogactwo. *Teat.* 8, 45. Roztropność moja może ci służyć za zaręczenie. *Teat.* 1, 68. — Służy co do czego, ku czemu. *Dudz.* 15. używa się do czego, pomaga do czego, zu etwas dienen. To żelazo do polerowania miedzi, nóż do krajania służy; lekarstwo do tej choroby, na tę chorobę służy. *Tr.* Skwapliwy dowcip do pisma ś. wykładu nie służy. *Sk. Dz.* 115. Służyć komu, pożytecznym mu być, pożytek przynosić; *Bosn.* pruditi, uciniti korist; *Vind.* dopriditi, dohizhuvati, perpriduvati, h'pridu biti; *Ross.* пользовать,

употьзовать.— *Physice:* Służy mi co = zdrowo mi; *(Boh.* dużiti), es dient mir, iſt mir geſund. Nie wszystkim jedno służy abo zdrowo *Cn. Ad.* 603. Porozumieć się trzeba z swym żołądkiem, jakowe mu jadło służy. *Perz. Lek.* 127. Ta potrawa mi służy *Vind.* jedba dobru dopride, dobru sda. Służący zdrowiu; *Boh.* dużiwý, (cf. duży), *Vind.* flusben, flusbezhen. Mléczne potrawy suchotnikom służą. *Krup.* 5, 578. Wino każdemu przyrodzeniu służy, gdy go pożywasz miernie. *Cresc.* 370. Służy mi tu powietrze. *Cn. Th.* 1026. — Nie służy mi zdrowie, głowa, nogi, język, niesposobne mam zdrowie; *affecto sum corpore. Cn. Th.* 526. nie zdarza mi się, nie sprzyja mi zdrowie, nie mam zdrowia, nie jestem w używaniu swoich zdrowych członków; es will mit der Geſundheit nicht fort, ich kann den Kopf, die Füße, die Zunge nicht recht brauchen. Służy mi szczęście = zdarza mi, sprzyja, faworyzuje; *Vind.* mi tazhi, tezhi, meni h'teku gre; das Glück iſt mir günſtig, hold, es glückt mir. Co tobie, to we grze szczęście służyło. *Teat.* 47, 2. W bogu nadzieja, żeć fortuna służy. *Auszp.* 46. Szczęście mu służy; on sam w nieszczęście się niesie. *Bardz. Trag.* 313. Żyjcie długo, niech wam szczęście służy. *Teat.* 44, 106. *Kłok. Turk.* 57. Śmiałym służy fortuna. *Zab.* 8, 352. *Koss. juvat.* — Póty mi dobre służyły czasy, póki worek dostarczał. *Teat.* 30. *b*, 103. zażyłem dobrych czasów, ich hatte gute Zeit, genoß der guten Zeiten, ſo lang der Beutel reichte. Matyaszowi nie do końca szczęśliwie przeciwko Jerzemu zaciągi służyły; *minus secundo successu utebatur. Krom.* 691. niebardzo mu się wiodły, ſie giengen ihm nicht ſehr von Statten, nicht ſehr nach Wunſche. — *Similiter:* Wiek komu służy, lata służą = przy czerstwości jest, krzepkim jest, żwawym, jarym; die Jahre ſind einem noch günſtig, erlauben noch etwas mit zu machen. Zażyć świata, póki służą lata. *Teat.* 10, 28. *Bals. Św.* 2, 105. Pókiś ty młody, pókić służą lata, zażywaj świata. *Morszt.* 240. Póki mi służyły lata, Miałem wygodę i łaskę u świata. *Jabł. Ez.* 29. Każ wino nosić, póki beczka leje, Póki wiek służy, a śmierć nie przyśpieje. *Hor.* 1, 196. — §. Służy co komu = przynależy nań, przystoi mu; es dient ihm, gehört ihm, iſt ihm zuſtändig, angemeſſen, paſſend. Bogu spanie nie służy. *Biał. Post.* 336. Przez pana naszego Jezusa Chrystusa, któremu służy wszelka moc, pokłon i chwała, teraz i zawsze. *Sk. Żyw.* 2, 168. To mi służy *Croat.* to me ide. Nie wszystko wszystkim służy co służy jednemu. *Gaw. Siel.* 397. Nie służy to temu, nie temu po tym, nie tegoby mu trzeba. *Cn. Ad.* 648. — *§. 3) Służyć komu = poddanym jego być, podległym mu być; einem unterworfen, untertänig ſeyn. Galia potym Rzymskiéj mocy służyła. *Stryjk.* 32. — *§. Należeć do kogo, własnością jego być; einem zugehören, ſein Eigenthum ſeyn. Żonie Eryka dziedzicznym prawem służyło księstwo Szczecińskie; *ejus haereditarius erat principiatus. Krom.* 633. Przemyskie włości za Kazimierza Sprawiedliwego już ku Polszcze służyły. *Stryjk.* 203. (przysłużały, przynależały). *SŁUŻYCIEL, a, *m.*, służebnik; *Ross.* служитель, der Diener. Przełożeni służyciele są boży. *Budn. Rom.* 13, 6. *Smotr. Lam.* 68. *SŁUŻYCIELKA, i, *ż.*; *Ross.* служительница, die Dienerinn. Zalecam wam Febę, siostrę naszę, która jest służycielka zboru. *Budn. Rom.* 16, 1.

*SŁYCH, u, *m.*, słuch, słuchanie; das Gehör, das Ohr. Tak wiele razy w słych mi podawano mową i do czytania drukiem wyrażono, jak grzechy brzydkie. *Kulig. Her.* 34. — §. Słych, co słychać, wieść, pogłoska; das Gehörte, die Sage, das Gerücht. Niemasz słychu; bo gdzież jaka powieść stara, By się kiedy w tych *grunciech wylegla poczwara! *Zab.* 9, 240. *Ejssym.* — *Prov.* Zapadł gdzieś; ni słychu, ni widu. *Cn. Ad.* 1300. (man hört und ſieht nichts von ihm; *Ross.* нечуть, (cf. czuć); nie słychać, jak kamień w wodę wrzucił, nie dowołasz się, daremna nadzieja). *SŁYCHAĆ *cz. cont.*, *Słychywać *frequ.*, słyszeć często, ciągle; *Boh.* slychati, slychawati (cf. *Graec. κλύω*); etwas oft hören, nach einander hören. *Słychałem częstokroć takie rzeczy, wszyscy jesteście bardzo ciężcy cieszyciele. 1 *Leop. Job.* 16, 1. Przywodzę słowa te z ust twych do mnie mówione, a w uszy moje słychane. *Smotr. Nap.* 75. Słychałem mowę Pruską, gdym bywał w Gdańsku; bardzo podobną Litewskiej. *Biel. Św.* 169. I jam o waszych dziełach słychywał też. *Pot. Arg.* 544. W tragedyach haniebne i nieznośne rzeczy słychamy. *Petr. Et.* 38. Tego ucho człecze nie słychało. *Past. Fid.* 259. Od niegom często to słychywał. *Warg. Wal.* 278. Kto kiedy słychał lichwę większą nad tę! *W. Post. W.* 194. Nie słychano tego od wieków, ani to do uszu przychodziło. *Dambr.* 724. *Hodie frequentissime usurpatur in infinitivo, absolute*; (*Ross.* слышно). Słychać straszne pukanie u drzwi po trzy razy. *Teat.* 53. *b*, 69. (daje się słyszeć). Cóż tam słychać, Elwiro! *Morszt.* 106. co nowego? was hört man Neues? (cf. widać). Cóż tu słychać dobrego? *Teat.* 17. *c*, 44. Dobry dzień, panie kumie, co tu słychać? *ib.* 52. *c*, 15. Powiedz mi rzetelnie, jak też o mnie na świecie słychać? *Teat.* 2, 38. *Bars.*; (*quomodo audio?* co też o mnie gadają? cf. słynąć). Dobre daleko słychać, a złe jeszcze daléj. *Rys. Ad.* 9. Ej pięknaż to wolność, bodaj o takowéj nie słychać. *Falib. R.* O Oryginesie, jakoby miał dyablom ofiarować, nie słychać ani u Rufina, ani u Jeronima, ani na koncyliach. *Sk. Dz.* 125. (wzmianki, śladu niemasz). Słychać = gruchnie, gadają, wieść jest, sława, pogłoska, słuch. — *Partic.* Słychany, o czym kiedy słyszano; *Ross.* слышанный, erhört, wovon man ſchon gehört hat; niesłychany, o czym nigdy nie słyszano, praktyki tego niemasz, bez przykładu, *niebylica, unerhört; *Sorab.* 1. neszwuschanć; *Vind.* neufhlifheno, kir nej bilu nikuli fhlifhat; *Slav.* necsujen; *Ross.* неслыханный; *Eccl.* неслышный. Ta rzecz przedtym zgoła nie słychana była i prawie nowiną. *Smotr.* 197, (*opposit. Ross.* видальщина, cf. widać). Czy słychaneż to rzeczy, które nam naprawił! *Jabł. Tel.* 82. Rzecz tak sroga i niesłychana. *Gorn. Dw.* 231. Tatarowie, lud u nas przedtym niesłychany, 1220 r. przeprawili się przez Wołhę. *Biel.* 116. Używają mąk srogich w kryminałach. i śmierci niesłychanych. *Boter.* 99. (bez przykładu). Tarnowscy wszystkim słychane i znajome waleczniki. *Warg.*

Cez. A 4. (wszystkim wiadome). — (SŁYK *ob.* Szłyk).

SŁYNĄĆ, ˙SŁYCHNĄĆ *med. jedntl.*, sławnym być, berühmt ſeyn; *Carn.* slavim, (cf. sławić); *Vind.* ſlaviti, ſhtiman biti, (cf. styma); *Rag.* slovjetti, (cf. słowić); *Ross.* слыть, слыву, прослыть, прославать; *Eccl.* слову. Słynie Alexander, że pół świata nieszczęśliwym uczynił. *Kras. Doś.* 166. O ony młodzieńcze, który w sławie słyniesz Godnym potomkiem Alcyda wielkiego. *Past. Fid.* 223. Mężnym zapasnikiem życzy sobie słynąć. *Lib. Hor.* 17. Ktokolwiek z was jest, co poetą słynie.... *Opal. Poet.* Wszak widzisz, jako z czasem wszystko marnie ginie, Jedno co jest poczciwe, to na wieki słynie. *Rej. Wiz.* 32. Królewska rzecz jest, dobrze czynić, a źle słynąć. *Petr. Pol.* 2, 114. SŁYNNY, a, e, słynący, sławny, berühmt. Cezar po kręgu ziemi łagodnością słynny. *N. Pam.* 22, 109.

˙SŁYPLIK, a, *m.*, n. p. U sprężyny zastawionéj na ptaki ma być przywiązany na ˙sznurce słyplik abo klinik. *Cresc.* 631. ein kleiner Keil. Powrozek sidłowy słyplikiem możesz rozpiąć przy obłąku. *ib.* 632. ˙Prątek przywiążesz słyplikiem przy prężynie wiszącym jednym końcem. *ib.* 632.

SŁYSZALNY, ˙SŁYSZNY, a, e, SŁYSZALNIE *adv.*, w słuch wpadający, słyszeć się dający; *Rag.* slisciv; *Ross.* слышный, hörbar. Niemoty, nie mogąc myśli swoje wyrazić słyszalnemi znakami, do mig udawać się muszą. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 53. *et* 17. Bóg przy świata ˙˙dokonie do lubego syna słyszalnie przerzeka.... *Przyb. Milt.* 228. W kościele nie był słyszny ˙gomon. *Chodk. Kost.* 38. (nie był słyszany). SŁYSZEĆ, -eli, -ał, -y *med. niedok.*, usłyszeć *dok.*; (*Boh.* slyšeti, uslyšiti; *Slov.* sliešat, slyšim, čuť, čauti, (cf. czuć); *Sorab.* 1. szlyschacz, szlyschu, szlyschim, ſwuschu; *Sorab.* 2. ſſlüschasch, szluschasch; *Carn.* shlishati, shlishem; *Vind.* ſhliſhat, poſhluſhati, zhuti, zhujem; *Croat.* chuti, chujem; *Dal.* szlisati, szlisiti, szlusati; *Hung.* hallok; *Bosn.* sluscjati, sliscjatti, cjutti; *Rag.* sliscjati, sluscjati, slisciti, cjutti; *Slav.* chúti, csuti; *Ross.* слышать, чуять, почуять, внушить, внушать, (*ob.* Ucho); *distng.* słuchać, *quod longiorem actionem et voluntariam significat*; słyszeć *vero brevem, naturalem, contingentem et contra voluntatem. Cn. Th.* 1024. (*similis differentia inter* widzieć *et* patrzeć); — *absolut* słyszeć, słuch mieć, nie głuchym być: hören, ein Gehör haben. Tak mówi pan: kto słyszy, niech słucha. *W. Ezech.* 3, 27. W głębokim ponurzony milczeniu, zdawał się patrzać a nie widzieć, słuchać a nie słyszeć. *Teat.* 2, 121. Słyszenie = słuch, zmysł; das Gehör, das Hören. Straciwszy słyszenie, do spraw jest niesposobny. *Ryb. Ps.* 70. Głuchym słyszenie, a niemym mowę przywrócił. *W. Post W.* 2, 193. — § *Transl.* Słyszę co, dochodzi mię: hören, vernehmen, erfahren. Pytał go, jeśliby co słyszał nowego? powiedział że nie. *Eraz. Jez.* 7. Com słyszał, to powiadam. *Cn. Ad.* 96. (jakem kupił, tak przedaję; nie wyssałem tego z palca). Nic nie wie, kto nic nie słyszał. *Ossol. Str.* 7. Kto mi mówi, co chce, usłyszy, czego nie chce. *Cn. Ad.* 382. *Eraz. Jez. G g* 2 *b.* Jeśli rzeczesz źle, usłyszysz jeszcze gorzéj. *ib.* Tak cię sądzą, jak cię słyszą. *Mon.* 74, 145. Słyszę słowa, ale rzeczy nie rozumiem. *Orzech. Qu.* 64. Słyszałem jak przez sen, *ob.* Sen. — Już tu go słyszę; pono nie, to chód nie jego. *Teat.* 45. *b*, 15. Słyszałem to temi uszami, na te uszy. *Dudz.* 13. Bądź ˙ist téj pocieszliwéj nowiny, jakobyś ją w uszy swoje słyszał. *Rej. Post. T t* 4. Czy słyszysz? czy czujesz? *Cn. Th.* 1028. hörſt du? Nie słyszę ˙wkrzomo, nie słucham. *Cn. Th.* 527. Słysząc nie słuchamy. *ib.* Aby tylko słyszeć, nie słuchać. *Lach. Kaz.* 1, 365. Słyszę! i. e. rozumiem! dobrze! *approbantis. Cn. Th.* 1027. ich höre! gut! Nie słyszę, odpowiadając na co, czego nie chcemy dać, uczynić, i. e. nie zezwalam, nie przyzwalam. *Cn. Th.* 527. ich höre nicht, ich mag nicht! Słyszę *irridentis*, szydząc, bardzo, wej bardzo, zgadłeś, ale. *Cn. Th.* 1133. das geſtehe ich! freylich, natürlich (ironiſch). — Dać się słyszeć. *Fur. Uw. F* 3. ſich hören laſſen, ſich vernehmen laſſen. Słyszeć o tym, słynie to. *Cn. Th.* 1027. słychać o tym, man ſpricht davon, es iſt ruchtbar. Usłyszenie, powzięcie wiadomości; das Hören, Erfahren, die Nachricht. Miechowiusz opisuje roku 1205 pierwsze objaśnienie i usłyszenie imienia Litewskiego. *Stryjk.* 211. — Słyszeć u kogo, od kogo, *bene vel male audire*, dobrą lub złą sławę mieć, kiedy dobrze lub źle o kim gadają; im Rufe ſtehen, berüchtigt ſeyn. Dobrze słyszy u ludzi. *Birk. Chodk.* 21. Ci senatorowie źle od szlachty słyszeli o dekret Zygmunta między Jagiełłem i Krzyżakami. *Biel.* 277. Tego gdy zaniecha, lepiéj od nas słyszeć będzie, i u swoich na ˙więtszą się początkę sposobić może. *Smotr. Et.* 9. — Słyszysz! *particula est vocantis et revocantis, item excitantis attentionem et comminantis. Cn. Th.* 1027. höre! hörſt du! Słyszysz-że to zawzięty odszczepieńcze! *Bals. Niedz.* 1, 9. Słyszałeś! a nie słyszyszże! *tibi ego dico, an non! Cn. Th.* 1027. — ˙§ *Obsol. constructio:* Siny mróz ku nam kroczy, a życzliwe lato Precz się bierze, acz nie rad każdy słyszy na to! *Ryb. Geśl. B* 4. ˙SŁYSZNY, *ob.* Słyszalny.

S M.

SMACISKO, *ob.* Szmacisko, szmat.

SMACZNY, a, e, SMACZNIUCHNY *intensiv.*, SMACZNIE, SMACZNO *adv.*; *Boh.* smačný, chutny, pochotny, (cf. chuć, pochoć); *Sorab.* 1. schmakne, ſwodżeżne; *Sorab.* 2. szmakni; *Carn.* shmáhtne; *Vind.* ſhmahen, ſmahnoduhen, duſhezh, dobroduhen, ſaſſadjen, diſhezhen, dobrudiſhezh; *Rag.* slastan, sladosni, (cf. słodki); *Croat.* smáhen, téchen; *Ross.* смачный, вкусный: *Eccl.* ласкосрьдъ; smakowity, w smak będący, ſchmackhaft; (Obd. geſchmack). Głodnemu wszystko smaczno. *Cn. Ad.* 246. Potrawy mniéj smaczne, i mniéj wytwornie warzone, głodnemu żołądkowi przypadają do gustu. *Pich. Sen. list.* 128. (głodny nie przebiera, przysmaków nie szuka). Smaczniuchna potrawa. *Grod. Dis. F b.* U pańskich stołów smaczno i okazale jedzą. *Kras. Pod.* 2, 71. Niemasz

nic rozkoszniejszego, jak u stołu tak smacznego, wśród powszechnéj wesołości pociągać winka starego. *Teat.* 55. *b*, 41. Smaczne winko. *Falib. M.* Każda mu potrawa, choćby najwyśmienitsza, niesmaczna. *Zab.* 13, 57. Choćby najsmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a język nie byłby sposobny do przyjęcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie uczuje *Sak. Probl.* 87. — *Transl. et fig.* Wdzięczny, miły, słodki, przyjemny; ſchmackhaft, angenehm, ſüß, mild. Smacznego ci snu życzę. *Teat.* 33. *b*, 76. ich wünſche dir eine angenehme Ruhe. *Jabł. Tel.* 41. O tej porze już smaczno spać będzie. *Teat.* 55. *d*, 23. Smaczno po trudach zasypia. *Ossol. Str.* 2. Smaczne kradzione. *Burl. A* 5. (w cudze dwie łyżki dyabeł miodu włożył, a w swoje łyżkę; cudzy chleb najsmaczniejszy). Mówił, nie uważając co smaczno, ale co zdrowo. *Pilch. Sen. łask.* 89. Chcecie, żeby wam kaznodzieja zawsze smaczne rzeczy powiadał. *W. Post. W.* 3, 433. Rytm się niesmaczno takiemu kojarzy, Co się z swym szczęściem pasuje i swarzy. *Past. Fid.* 264; (*Ross.* недѣльно, niegładko). Król się ociągał, chociaj smaczne mu kondycye podawał nieprzyjaciel. *Gorn. Dz.* 131. Smaczna to rzecz rządzić, dzierżeć miasta, wsie, włości. *Gorn. Dz.* 94. Starościna idzie coś z niesmaczną miną. *Teat.* 28, 43. (z kwaśną, ponurą). *SMACZNOBRZMIĄCE strumyczki. *Gorn. Wł.* 352. słodkobrzmiące, lieblich murmelnd. *SMACZNOŁUDNE pochlebstwo. *Krom.* 331. *Nag. Fil.* 150 lieblich lockend. SMACZNOŚĆ, *ob.* Smakowitość, die Schackhaftigkeit; (Obd. Geſchmackigkeit).

*SMAD, *ob.* Swąd.

SMAGAĆ *cz. niedok.*, siec biczem, rózgą etc., merskać, chłostać, (cf. śmigać; *Etym.* mgnąć; cf. smuga, smuk; *Sorab.* 1. ſmaha *novale*; *Vind.* ſmagat, ſmagovat; *Carn.* smahati; *Germ.* ſchmähen łżyć); mit der Peitſche oder Ruthe ſtreichen, mit etwas langen und ſchlanken ſchlagen, ſtäupen, ſchmitzen; *Boh.* šláham, šleham; *Vind.* tepsti). Katy do smagania chutne. *Odym. Św.* 2, *F f* 4. Żaden woźnica nie będzie ustawicznie konia smagał. *Pilch. Sen. łask.* 58 Lew, gdy go ta męczy plaga Ogonem się w boki smaga. *Jak. Baj.* 60. SMAGACZ, a, *m.*, który kogo smaga: der Stäuper, Peitſcher. *Tr. Sorab.* 1. schwikař. SMAGANIEC, ńca, *m.*; 1) smagany, wysmagany. *Cn. Th.* 1028. ein Geſtäupter, Gepeitſchter, Ausgepeitſcher; *Sorab.* 1. schwikanc. Zbrodnie świata czas wyjawi, I wszech zbrodni smagańce. *Brud. Ost. C* 2; (*patronos*). Ono sławny Belizary, Ow tryumfów smaganiec. *Bal. Sen.* 65. — 2) Kara smagania, das Stäupen. Karą u cyganów, tańczyć smagańca, przy czym drudzy na dromlach grają. *Kniaź. Poez.* 2, 185.

SMAGLAWY, a, e, śmiadawy, czarniawy; *Ross.* смуглый, смугловатый; *Eccl.* смугленый, темноцвѣтный, смурый, чрънъ, ſchwärzlich, ſchwarzbraun. Potrzebowałaby bielidła, gdyby tysiączne wdzięki nie nagradzały płci nieco smaglawej. *Kras. Doś.* 122. Filan smaglawy, jak cień miesięczny. *Kras. Oss. D* 4. Był on twarzy melancholicznej, płci smaglawej, włosów czarnych. *Ustrz. Kruc.* 2, 101. Patrząc się we zwierciadło, a widząc się białą, Lubiła go smaglawa, że jej pochlebiało. *Kras. Baj.* 105. U ludzi chuderlawych, smagławych, zatwardzenie żołądka ze skąpości żółci pochodzi. *Perz. Lek.* 176. SMAGLAWOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* смугловатость, смуглость; śmiadawość, ſchwarzbraune Farbe.

SMAGLICZKA, i, *ż.*, ziele, od smagłego wzrostu rzeczone, cienkie a wysokie na cztery łokcie *prącie miewa, *Moly. Syr.* 553. *Urs. Gr.* 189. *Otw. Ow.* 569, Sauerkraut, Nachtſchatten. SMAGŁY, a, e, Smagle, Smagło *adv.*, smukły, wysmukły, gibki, cienki a długi; ſchmächtig, (ſich ſchmiegend), geſchmeidig, dünn und lang, ſchlank, ſchwank; *Boh.* konopaty, (*ob.* Konop'); *Vind.* ſhmaidik; *Carn.* prášin; *Ross.* тончаный. Zaraz z rószczki daje znaki drzewko, Smagłą sięgając prosto w górę cewką, W jaki urośnie dąb za czasu przejściem. *Zab.* 12, 2. *Sak.* Rószczka to ona, co tak smagło rosła, Ze wierzchem cedrów na Libanie doszła. *Miask. Ryt.* 144. W *lesiech ciemnych drzewa bardziej na wzwyż *rostą*, niż na mięższą, też smagłe bywają, nie wiele gałęzi u dołu miewając. *Cresc.* 56. Zydzie, kup' ten kij, widzisz jak smagły. *Rys. Ad.* 81. Te smagłe drzewka, te drzewa ruchawe, których głowa posłuszna jest powianiu wiatrów. *Karp.* 3, 16. Niejakiś młody, smagły Mars, wysokiego i wspaniałego wzrostu. *Stas. Num.* 1, 119, (cf. wzrost strzelisty). Wzrost kobiet Angielskich jest smagły, a strój wcięty. *Pam.* 85, 1, 14. — 2. Każdy na osła do bicza się bierze, I smagło zatnie. *Zab.* 14, 279. śmigając, ſo peitſchen, daß bloß die Spitze der Peitſche trifft. SMAGŁOŚĆ, ści, *ż.*, gibkość, cienka długość lub wysokość; die Geſchmeidigkeit, Schlankheit.

SMAK, u, *m.*; Obd. Schmack; Niederd. Smak; *Svec.* smak; *Angl.* smack, smatch; *Finl.* macu; *Boh.* šmak, chuť, (*ob.* Chuć, chcieć); *Slov.* chut; *Sorab.* 1. schmak, swoděno, szlodzenie, wopytanie; *Sorab.* 2. schmek, schmekowane, hopütane; *Carn.* shmah, pokûs, okûs; *Vind.* ſhmah, duh, diſhik, okuſs, pokuſs, diſhanje, pokuſhnja, pokuſitje, kofhtanje; *Croat.* smáh, technoszt, (szmok; *Bosn.* smók *opsonium*; *Rag.* smáse, slást, okuszenje; *Slav.* okushanje; *Ross.* вкусъ; *Eccl.* скоусъ, (cf. kusić); 1) smak w potrawach, w trunkach, *objective*, der Geſchmack einer Sache &c. Język jest naczyniem ukuszenia, dlategoż aby smaki pokarmów przez niego łatwiéj przenikały. *Sak. Probl.* 78. Woda, im jest czyściejsza, tym więcej jest bez smaku wszelkiego; a bez smaku być powinna, jeżeli ma być zdrowa. *Kluk. Kop.* 1, 114. Gnój kazi smak w jagodach winnych. *Cresc.* 174. Który z tych dwóch fruktów ma smak wyśmienitszy, pomarańcza czyli brzoskwinia? *Weg. Marm.* 3, 16. Czy nie ucho słów rozsądza, a smaku usta jedzącego? 1 *Leop. Job.* 12, 10. Nie wiem, jaki to smak być może w zielonym jeszcze owocu! *Teat.* 7, 51. Smak, dobry smak, smakowitość; der Wohlgeſchmack, die Schmackhaftigkeit. Im czego bardziej pragniem, to smak prędzej traci. *Pot. Arg.* 147. (przyjemność). Smak zdrowia nieprzyjaciel. *Cn. Ad.* 1060. (nie wszystko zdrowo, co smakuje). — 2. *Transl.* Smak, ukontentowanie, rozkosz, słodycz; Geſchmack, Wohlgeſchmack, Vergnügen, Ergötzen. Serca zarażone smaki świata tego. *Sk. Dz.* 297. Cnotą jest odbiedz tego, co sma-

kuje, Jeżeli ten smak cną poczciwość truje. *Past. Fid.* 145. Usta piękne pięknych ust smaczniej się tykają, Lecz złączone z czarnemi smaków swych nie mają. *Gaw. Siel.* 376. Z takim smakiem o rzeczach niebieskich rozmyślał, iż dla słodkości, którą na duszy czuł, łzy z oczu jego wypłynęły. *Sk. Żyw* 416. Gdy pismo ś. czytać począł, taki w nim smak miał, iż mu żadna inna nauka smakować już więcej nie mogła. *ib.* 317. Już to przypowieść jest na świecie stara, Gdzie smak w języku, tam w sercu przywara. *Mon.* 71, 795. (słowa słodkie, serce fałszywe). Znalazła smak w rozmowach z rolnikami. *Węg. Marm.* 1, 109. Z smakiem umiera, kogo swoi płaczą. *Morszt.* 247. Powinien im dogadzać i do smaku być. *Krup.* 5, 227. Jéj postępki nie zawsze mi były do smaku. *Teat.* 26. *d*, 4. Nie w smak szły jegomości częste wexle. *Kras. Pod.* 2, 48. nie do gustu mu były, ſie waren nicht nach ſeinem Geſchmacke. Modlitwa odszczepieńcom w smak nie pójdzie. *Birk. Kaz. Ob.* 4. Już mi sieciami knieje krążyć nie miło, już mi łuk z strzałami nie w smak idzie. *Ustrz. Klaud.* 56. Nie idzie mu w smak kazanie, gdzie jego występku dotkną. *Biał. Post.* 294. Naszym to bardzo nie w smak było; jęli narzekać na króla. *Biel.* 105. *Lib. Hor.* 108. — Niesmak, dyzgustowanie, nieukontentowanie, niechęć, przykrość; ünlier Geſchmack, Unannehmlichkeit, Widrigkeit; *Boh.* nechuť. W niesmak było Moskwie, że Polska zrzuciła się z jej gwarancyi. *Gaz. Nar.* 2, 260. Ten postępek lubo będzie w niesmak wierzycielom, atoli bardzo dogodny bankierom *Pam.* 83, 418. Czasem ubóstwo rodzi zbyteczna obfitość, I tam niesmak nastąpi, gdzie zupełna sytość. *Dmoch. Szt. R.* 66. Co nam łatwiéj przychodzi, to prędko niesmak w nas rodzi. *Teat.* 54, 54. Szły im w niesmak dyskursa moje. *Kras. Doś.* 240. Z niesmakiem wielkim to przyjmowała. *Otw. Ow.* 359. Janczarowie bardzo prędko swój niesmak wydają. *Kłok. Turk.* 228. Czyniono mu różne niesmaki, których znieść niemogąc, uszedł z kraju. *Nar. Hst.* 3, 53. Nie śmie mu żadnego niesmaku uczynić. *Kłok. Turk.* 10. — 2) *Subjective:* Smak, smakowanie, czucie czyli zmysł smaku, *ukuszenie; der Sinn des Geſchmacks, das Schmecken, der Geſchmack. *Kluk. Zw.* 1, 47. Smak zależy z części rzeczy smacznych w usta wchodzących; bo choćby najsmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a język nie byłby sposobny do przyjęcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie czuje. *Sak. Probl.* 87. Smaku zepsucie, gdy inszy chory smak ma, niżby powinien mieć z rzeczy, którą kosztuje. *Krup.* 5, 515. — *Aesthet.* Smak, gust, prędkie uczucie piękności; der Geſchmack, der Guſt, das Gefühl des Schönen. Prędkie owo uczucie smaku w tym co pożywamy, powodem jest, iż ten wyraz przeniesiono do znaczenia, owego prędkiego, niby bez uwagi i zastanowienia się, w dziełach nauk i kunsztów rozeznania, co jest dobre i piękne. *Pir. Wym.* 7. Żeby smak dobry sobie sprawić, ma się czytać nie wiele, a dobrze. *Przyb. Luz.* 8. Łączyć smak z nauką. *Węg. List.* Smak ten, który uszy czują, jest z zwyczaju. *Gorn. Dw.* 50. — 3) *Oeconom.* Smak rybi, przysmak, rosół rybi, sałsza; Fiſchbrühe, Tunke, Lake. Zbił o to pachołka, że on znosząc ze stołu, chlipnął z półmiska smaku od ryb lub rosołu. *Zab.* 8, 322. *Iżyck.* Z łakomstwa smaku z ryb nadpił. *Hor. Sat.* 37. *SMAKA, i, *ż.*, apetyt, chęć do jedzenia. *Perz. Cyr.* 1, 143. Gdy poczuje chory smakę czyli chęć do jadła, znak, że się choroba przesila. *Perz. Lek.* 73. Appetit, Eßluſt. *Niesmak do jadła. *Perz. Lek.* 126. (niesmaka). SMAKARZ, *ob.* Smakownik. SMAKOWAĆ *med. niedok.*; *Sorab.* 2. schmakowasch; 1) uczucie smaku mieć, ſchmecken, Geſchmack haben, den Sinn des Schmeckens haben. Chory jeszcze smakuje. *Tr.* Smakowanie, smak, zmysł, das Schmecken. Widzenie, słyszenie, dotykanie, smakowanie, powonienie. *W. Post. Mn.* 211. — 2. Smakować czego, kosztować czego, smakiem kosztować, dochodzić; etwas ſchmecken, koſten; *Sorab.* 1. szlodzicz, ſwodżu, (cf. słodzić); *Ross.* вкусить, вкушать, откушивать, отвѣдать, отвѣдываю, прихлебнуть, прихлебывать. Smakując *delikackie jem, *ligurio*; smakując popijam, kosztuję trunku, *libo. Cn. Th.* 1028. — *Fig.* Smakując onego panowania Jeroboam, sercem do niego przystał. *Sk. Żyw.* 2, 192. Na tym przestać mają, aby takie pisma czytały tylko i smakowały. *Zab.* 10, 65. *Jak.* — *Transl.* Rumak jego wdzięcznym głosem poryża, wędzidła smakuje, nogami ziemię kopa. *J. Kchan. Dz.* 158. (w gębie przewraca, gryzie wędzidła, er kaut das Gebiß). — 2) *Obiective:* Smakuje mi co dobrze, źle, es ſchmeckt mir etwas gut, ſchlecht ꝛc.; *Boh.* chutnauti, (cf. chuć, chęć). Wszystko co tylko jem, smakuje wyśmienicie. *Teat.* 2, 122. Jeżeliś głodny, będzie ci dobrze ten objad smakował. *Teat.* 8, 58. Cebulą to smakuje - traci. *Tr.*, nach etwas ſchmecken. — Smakuje - dobrze smakuje, es ſchmeckt, ſchmeckt gut. Co smakuje, to kosztuje. *Żegl. Ad.* 45. Nie wszystko zdrowo, co smakuje. *Cn. Ad.* 725. Nie wsystko jednym smakuje. *Bies. roz. E* 4. Człowiek, kiedy co ma, nie wie, jak to smakuje, Aż dopiero gdy to straci, toż to cukruje. *Haur. Ek.* 5. Gdzie wykład według litery niebardzo smakował, rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W.* 23. (gdzie niesmaczny był). — *Moral.* Smakuje mi co - do gustu przypada, podoba mi się; es iſt nach meinem Geſchmacke, gefällt mir, ich finde Geſchack daran. Nic nędznemu nie smakuje, Srogą gorycz wszędzie czuje. *Zab.* 11, 207. Nam prace bardziej nad ich bankiety smakują. *Pilch. Sall.* 269. *Birk. Krz. Kaw.* 55. Gnuśne próżnowanie im smakuje. *Gorn. Sen.* 256. *Tward. Wł.* 18. Wszystkim zdanie smakowało Tęczyńskiego, *placuit. Krom.* 597. W siódmym roku już świat jéj gorzkim być a smakować rzeczy boskie poczęły. *Sk. Żyw.* 1, 555. Zawżdy nam więcéj smakuje każdy zakazany owoc tego świata, niżli te święte dobrodziejstwa. *Rej. Post. L l l* 4. Śmiech niż płacz komuż bardziej nie smakuje? *Past. Fid.* 320. Gdy to posmakowało, weszło w zwyczaj. *Eraz. Jez. N* 7. (gdy przypadło do gustu). — 3) Smakować sobie co, kogo - upodobanie w tym mieć, polubować; Wohlgefallen an etwas oder an einem haben, lieb gewinnen. Pospolicie lepiéj sobie smakują ludzie słodkie rzeczy, niżeli gorzkie. *Sak. Probl.* 95. Pan ten bardziej sobie pokój, niżeli woj-

nę smakował. *Ustrz. Kruc.* 2, 183. Odpowiedział cesarz z łaskawością, wynosząc i smakując sobie prace moje. *Boh. Ossol.* 1, 428. Ciebie nad inszych smakuję, I bardziej cię, niż temu dowierzasz, miłuję. *Otw. Ow.* 591. Rynald smakuje sobie Angielikę i okrutnie miłuje. *P. Kchan. Orl.* 1, 30. Selenisa króla Sardyńskiego smakuje nad Poliarcha. *Pot. Arg.* 339. Serca ludzi wielu Leszka Czarnego nie smakowały. *Krom.* 281. Grunta tych panów, których pryncypałami w smakowaniu sobie Władysława być rozumiano, pustoszyli. *Krom.* 300. — *Similiter:* Smakować sobie w czym, Geſchmack oder Wohlgefallen an etwas finden. Umysł mój smakował w tym, coby go odrażać powinno. *Teat.* 2, 89. *Bars.* Mądrzy ludzie w dowcipnych żartach smakują. *Zab.* 12, 267. *Dudz.* — 4) *Activ.* Smakować komu co, przymilać mu co; einem etwas angenehm machen, ihn Geſchmack daran gewinnen laſſen. Czarnoksiężnik w miłości utopił myśli Rugierowe, I Alcynie smakował delicye nowe, Żeby go nigdy z swego nie puściła dwora. *P. Kchan. Orl.* 1, 182. SMAKOWITOŚĆ, ści, ż., smak dobry potraw, trunków, etc., die Smackhaftigkeit; (Obd. die Geſchmackigkeit). *Cn. Th.* 1028. smaczność; *Boh.* chutnost; *Vind.* duſhezhnost, dobroduhnost, ſalladnost; *Ross.* смачность, вкусность. SMAKOWITY, a, e, SMAKOWITO, SMAKOWICIE *adv.*, dobrego smaku, smaczny, pełen smaku; *Vind.* ſmahnoduhen, duſhezh, dobroduhen, ſaſladjen, diſhezhen; *Ross.* вкусный, ſchmackhaft; (Obd. geſchmackig). Winne grona smakowite. *Otw. Wirg.* 418. Wino zaraz z bani smakowite, cale nietrwałe jest. *Pilch. Sen. list.* 283. Szczep smakowity, A owoc przykry, gorzki jadowity. *Past. Fid.* 67. Wina smakowite. *Banial. B* 3. Miody smakowite. *Otw. Ow.* 550. Smakowita pasza. *Lib. Hor.* 24. Nic smakowitszego niemasz nad polewkę dworską. *Birk. Kaz. Ob. L* 2 *b.* SMAKOWNICZEK, czka, *m.*, SMAKARZ, a, *m*, przebierający, papinkarz, ein Leckermaul. Jeżeliś jest z owych smakowniczków, co owo cudzym przyganiają potrawom, takich nie lubię. *Opal. Sat.* 158. Smakarzów, którzy delikatny gust pański przejęli, aby miał przypuścić do stołu swego, tego na sobie przewieść nie może. *Pilch. Sen. list.* 350. SMAKOWNY, a, e, — ie *adv*, wdzięczny, miły, dobrego gustu, gustowny, *objective et subjective*, lieblich, geſchmackvoll. Głos smakowny. *Otw. Wirg.* 473. Prawda sama smakowne porywa rozumy. Nadętość ślepe tylko może uwieść tłumy. *Dmoch. Szt. R.* 10.

SMALC, *ob.* Szmelc. 1. SMALCOWANY, SMALEC, *ob.* Szmalec. 2 SZMALCOWANY, *ob.* Szmelcowany. SMALCUGA *ob.* Szmelcuga. SMALIĆ *cz. niedok.*, osmalić *dok.*, (*ob.* Osmolić), opalać, kopcić; ſchwarz brennen, ſchwärzen; *Sorab.* 1. ſmalu; *Sorab.* 2. szmaliszch. Piorunowy płomień, i trawy na niwie I krzaki w koło smalił; swąd się rozszedł polem. *Przyb. Ab.* 158. Ztąd piecze, ztąd smali; tam obito, tu o mal, co nie przyszło do tego. *Teat.* 31, 49. Ani mnie w nieuczciwych miejscach hańba smali. *Hor. Sat.* 98. — 2. *Burlesque:* Smalić cholewy do kobiety, umizgać się do niéj, służyć jéj, stroić koperczaki; einer die Cour machen, ihre Gunſt zu gewinnen ſuchen. Doszły mnie nowinki, Że Waść smalisz cholewy do panny Reginki. *Zabł. Zab.* 84. Porzuć Telefa; Telef mizguś metki Smaląc cholewy do innej kokietki; Niełatwo k tobie hartowne o Fili Inną miłością serduszko przychyli. *Hor.* 2, 271.

SMALTA kolor, *ob.* Lazur. *Krumł.* 497.

SMAR, u, *m.*, tłustość do smarowania miechów; robią ją mieszając tran z olejem. *Os. Zel.* 83. Schmierfett.

SMARCZYSTY, a, e, — o *adv.*, pełen smarku, Roß=, rotzig; (*Boh.* sopliwý; *Sorab.* 1. wozriwé, (cf. wozgrzywy); *Carn.* smerkov, shnodrast, shmukelnast; *Vind.* ſmerkou, ſhnodrou, ſhnodrast; *Croat.* smèrkáv; *Rag.* mossurast, sopolinast, sopolinav, (cf. sopel); *Slav.* sakagljiv). Gruczołek smarczysty. *Krup.* 3, 126.

*SMARD, u, *m.*; *Eccl.* смердъ, смрадъ; smród, rzecz plugawa; Unflath, Miſt. Córko, chowaj wstyd w mowie, bo to twoje skarby, Złote tkanki, łańcuszki, toć bez tego smardy. *Papr. Przy. B.* Nie dba o biesiady, ani o te smardy. *Rej. Wiz.* 93. *Scelerosus*, łotrowski, niecnota, smardy podszyty, przypowieść Polska. *Mącz.* — 2*) Smard, *ŚMIERD, *SMERD, a, *m.*, człowiek śmierdziuch, plugawiec, smród, smoła; [*Eccl.* смрадъ *ignobilis*; *staropolsk.* smard; *starorusk.* смрадъ, rodzaj służebnych mieszkańców po wsiach i miastach osiadłych, ein Art Hörigen; najpodobniej od Mordwy, szczepu czudzkiego, *got.* Merdens, porówn. *persk.* mard mąż 2]; *Ross.* смердъ, ein unflätiger Menſch. Gdy się ubogi człowiek do prawa uciecze, zaraz mu mówią: nie dla was to piszą statuty smerdowie, ale dla panów. *Star. Ref.* 25. *Petulans scurra*, złéj a plugawéj gęby, smard. *Mącz. Flagro*, sługa, który bicie zasłużył, smard, nogieć. *Mącz. Z* szubienicy się urwał, smard, nogieć, kija godny. *ib.* Wszystkim tam gniewno było na te sprosne smardy, ktorzy osobę króla tak podło poważali. *Papr. Tr. D* 4. Wspomnij na Olgerda, Jak przywitał śmierda. *Stryjk. Gon. N* 3. Odmienićby nam trzeba dobrze dumy harde A niescho-dzić nam z świata takowemi smardy I tako niedbałemi o sprawy poczciwe. *Papr. Gn. praef.* Pycha owo na świecie błaźni owe smardy, Co chodzą wzniósłszy gębę, by boga nie znali. *Rej. Wiz.* 168 *b.* *SMARDOWSKI, a, ie, plugawy, unflätig. *Vernilis*, sługe przyzwoity, smardowski. *Mącz. Vernilitas*, niewolnicza przyzwoitość. SMARDOWSTWO, łotrowstwo. *Mącz.*, Unflätherey, plugawość.

SMARDZ, SMARZ, a, *m.*; *Boh.* smrže, smrž; *Morav* smrha; *Slov.* hořka huba; *Carn.* mavroh; *Sorab.* 2. morchel; *Vind.* zhmerzhek, mavroh, mleizhniza, kugmak; *Ross.* сморчекъ; *Lat. med.* morucla; *Gall.* morille; *Angl* moril; *Svec.* murkla; Obd. Maurache; *Germ.* die Morchel *phallus*, rodzaj krytopłciowy bedłek, po wierzchu siatkowanych, od spodu przysklepionych. *Kluk. Dykc.* 2, 176 Smarze albo piestrznice. *Syr.* 1395. Grzyby i smarz suszone; rydze kwaszone. *Kluk. Rośl.* 2, 183. *Haur. S* 281. Nad piestrzyce albo smarze jeszcze rydze lepsz *Syr.* 1395.

SMARGNĄĆ *ob.* Szmergnąć.

SMARK, u, *m.*, SMARKI, SMARKOTY, SMARKOCINY *plur.*; (*Etym.* cf. *Germ.* Mark, Schmeer; *Hebr.* מרק marak, *tersit*); (*Boh.* smrk, sopel, (*ob.* Sopel); *Slov.* sopel, sopel, wozher, (*ob.* Wozgrza); *Sorab.* 1. wozer; *Sorab.* 2. harskel, hochel; *Carn.* smerk, shmûkel, shnôdr; *Vind.* ſmerkel, ſhrazhek, ſhnoder; *Croat.* smérkely; *Bosn.* sopolina, slinna od nosa; *Slav.* sopoj; *Rag.* sopòlina, mossùr, mossurina; *Eccl.* смаркъ, возгря; *Ross.* возгря, возгри); plugastwo w nosie, der Rotz. W błonce, która pokrywa wewnątrz nozdrza, znajdują się gruczołki, które oddzielają smarkoty. *Kirch. Anat.* SMARKACZ, a, *m.*, SMARKATY, pełen smarków, smarczysty; ein Rotziger, der voll Rotz iſt; *Boh.* usmrkanec, sopliwec; *Slov.* soplawý; *Carn.* smerkovz; *Vind.* ſmerkóuz, ſmarkov'z, ſmerkovez, ſmerkovuz, ſmerkavez, ſhnodravez, ſhnodravuz; *Bosn.* sopolinar, slinavaç; *Ross.* сопливецъ, соплякъ, возгривецъ, возгривикъ, возгрякъ; *Eccl.* сморкачь, сморкатель. — ℨ. Plugawiec, smród, smard, ein Unflätiger; młokos nieutarty, ein Rotzlöffel, Rotzbube, Gelbſchnabel. Matka mi tę naukę, gdym jeszcze był smarkaczem, zawsze do głowy wbijała. *Boh. Kom.* 1, 175. Smarkaty koń, *ob.* Nosaty. SMARKACZKA, SMARKATKA, i, *ż.*, a) dziewczyna flejtuchowata, ein rotziges Mädel; *Vind.* ſmarkovka; *Ross.* возгривица, сопливица. — b) Smarkatka, świeca z podłego czarnego łoju; ein Kokellicht, ſchlechtes Licht von ſchwarzem Talge. *Tr.* SMARKNĄĆ *med. jednll.*, Smarkać *contin.*; *Boh.* smrkati, smrknauti; *Carn.* smérkam; *Vind.* ſmerkati, ſmerkuvati; *Bosn* scmarknuti; *Ross.* сморкнуть, сморкать, сопливать; *muccum naribus trahere. Cn. Th.* 1029. ſchnüffeln, den Rotz in die Naſe ziehen. SMARKOCINOWY, a, e, od smarkocin, Rotz-. Wewnętrzna smarkocinowa błonka nosa, *membrana pituitaria. Perz. Cyr.* 2, 183. *et* 1, 155. Gruczołek smarkocinowy, *ob.* Smarczysty.

SMAROWAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* šmařjm; *Sorab.* 2. schmirowasch; *Ross.* подмасливать, подмасливать, смазать, смажу, смазывать, (cf. zmazać, cf. masło); *Germ.* ſchmieren; (*Isl.* smyria; *Svec.* smörja; *Angl.* smear; *Anglos.* smeran, smyran); mazać, namazować, pomazować czym osobliwie tłustym; ſchmieren, einſchmieren. Takem zbity, będę się musiał przez kilka czasów smarować. *Teat.* 30. *c*, 64. Pędzel do smarowania w gardle. *Czerw.* 11. Osi smarują jaką tłustością, n. p. mydłem, łojem. *Rog. Doś.* 3, 135. Oś smarują, by suche koło nie skrzypiało, Patronowi dłoń smaruj, by nie mówił mało. *Min. Ryt.* 3, 218. Smarować, darami sobie ujmować; ſchmieren, die Hände einem ſchmieren, ihn beſtechen. Kto smaruje, jedzie. *Rys. Ad.* 24. *Żegl. Ad* 121. *Teat.* 24. *c*, 82; *Slov.* kdo masti, ten gidě. Tak to kochany sąsiedzie, kto smaruje gładziéj jedzie. *Zab.* 15, 57, (*ob.* Smarownie). Kosztu trzeba, idzie wóz smarowany prędzéj. *Pot. Arg.* 112. Sędziom ręce smarować. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 175. Smaruj ręce prawnika, aby mówił śmiało. *Mon.* 76, 283. Smarowanie *subst.*; *Ross.* смазка, das Schmieren, smarowidło *linimentum*, maść rzadsza, gęstości śrzedniej między olejem i maścią. *Krup.* 5, 308. eine Schmierſalbe. — ℨ. Smarować, smolić, powalać; beſchmieren, beſudeln, verunreinigen. Kiedy sami sobie jeść gotują żołnierze, smarują i drą odzienie. *Papr. W.* 1, 385. — 2) Smarować kogo kijem, wzbierać go, skórę mu łoić; einen durchſchmieren, abſchmieren, durchwalken, abprügeln. Tatarzyn kiedy żonę nahajką smaruje, Rozum do głowy żenie przystępuje. *Bratk. H* 2 *b.* Bogatszych oskarżonych kniaź knutami tak długo smarować każe, aż się mu opłacać muszą. *Gwagn.* 511. SMAROWNIA, i, *ż.*, do smarowania miejsce, *unctorium. Cn. Th.* 1029, das Salbe- oder Schmier-Stübchen, z. B. in Bädern. SMAROWIDŁO, a, *n.*, maść, czym smarują, die Schmiere, (*ob.* Kołomaź). Cyrulik wysmaruje za grosz abo za dwa, a weźmie czasem kilka złotych od smarowidła. *Sak. Sob. A* 4 *b.* (za maść). SMAROWNIE *adverb.*, ochotnie, pomyślnie, prędko a dobrze, jak po mydle, jak po stole, lodem idzie, (*oppos.* z opoki, oporem, jak na grudzie); wie geſchmiert. Co aby szło smarowniéj, *facilius. Krom.* 162. Tak ci wszystko pójdzie smarowniéj. *Pot. Arg.* 26. Lekkie i pomniejsze sprawy smarownie idą. *Pilch Sen. gn.* 293. Polska mowa Krukberka Krupskim przechrzciła, a potym smarowniéj niejako Krupką mienić się przyzwyczaiła. *Krom.* 749. (gładziéj). SMAROWNIK, a, *m.*, *unctor. Cn. Th.* 1029. co smaruje kogo. *Wład.*, der Salber, Einſchmierer. Smarownik łaziebny. *Pilch. Sen. list.* 2, 3. SMAROWNY, a, e, jak smarowany, szybki, lekki; geſchmiert, leicht, bebend. Leci smarownemu równy okrętowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 99.

SMARSK, SMARSZCZYĆ, *ob.* Zmarsk, Zmarszczyć. SMARZ, *ob.* Smardz.

*SMATRUZ, a, *m.*, buda kupiecka, ein Kramladen. Smatruzy i kramnice śrzódrynkowe Krakowskich sukienników i przekupniów, Kazimierza Wielkiego jest budynku pamiątka; *tabernae. Krom.* 368. Takich pętlic i haftek na smatruzie wezmę, sześć tuzinów. *Falib. L* 3.

*SMĄTEK, *SMĘTEK, *ob.* Smutek.

SMAŻARZ, a, *m.*, który co smaży, der Pregler, Röſter, Schmorer. Nie było w ten czas tak wymyślnych piekarzów, tortarzów, smażarzów. *Rej. Zw.* 60. SMAŻYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* smažiti; *Slov* smažjm; *Vind.* zvreti, zvrem, ozvirati, (cf. wrzeć); *Croat* frigati; *Ross.* пряжить, упряжить; prażyć, gaszcz lub tłustość jaką warzyć, röſten, pregeln, ſchmoren; (*Etym. cf.* ſchmatzen. Adlg.; *cf.* Muß). Smażyć jaja, ryby, ciasta, w maśle lub w tłustości, alboli też w oliwie. *Wiel. Kuch.* 429. Smażony w maśle *Ross.* испряженный. Pasztet w maśle smażony *Ross.* пряженецъ, пряженникъ. Smażone mięso *Slav.* pèrxèno mèso. Smażona ryba; *Vind.* zverta riba, ozverta riba, Backfiſch. Smażyć rybki w maśle. *Tr.* Smażone kurczęta, gebackne Hühner. Smażony w oliwie; *frictus ex oleo. Cn. Th.* 1029. Z różnych owoców powidła smażą. *Kluk. Rośl.* 1, 171, (*ob.* Szmelcować, Salſe kochen, ſchmelzen). Wino smażone, moszcz aż do trzeciéj części wywarzony. *Śleszk. Ped.* 424. — ℨ. *Transl.* Płowieje, dostawa się, smaży się żyto, *flavescit. Mącz.*, das Getreide reift, wird gelb. — ℨ. *Figur.* Nieprzyjaciel przeliczny nas tu będzie jak w rosole smażyć. *Jabł. Buk. O* 3 *b.* dogrzewać, dopiekać nam, uns warm machen. W hutach majstrowie żalą się,

że się cały dzień smażą w ogniu. *Torz.* 52. że się pieką przy ogniu, roztapiają, rozpływają; ſie ſchmelzen, zerſchmelzen vor dem Feuer. — §. Smażyć się, głowę sobie suszyć, forsować się, męczyć się; ſich den Kopf brechen, ſich quälen. Zakonnicy po ambonach smażyli się w pochwały cnoty tych, którzy największe niecnoty pełnili. *Przestr.* 91. Choć się też sforcuje, choć się drugi smaży, Próżno to, gdzie natura cnocie nie pobłaży. *Pot. Arg.* 624. — *Aliter:* Srożéj się zgonu bojaźnią smaży, kto bardziéj rozkoszy syty. *Zab.* 15, 238. lęka się, stracha się, ſich ängſtigen. — *Active:* Smażyć koncepta = z wielką pracą roić, mit vieler Noth Einfälle ausbrecken, brüten. Mając w głowie tyle, Maluczką przede drzwiami wstrzymałem się chwilę, Smażyć bujne koncepta, i rozumne treści Na okrasę poselskiéj o wojnie powieści. *Zabł. Amf.* 42.

SMAŻYWIECHEĆ, chcia, *m.*, liczykrupa, szperka, wędzigrosz, skąpiec; ein Filz, Knicker. Zostawił jemu ociec, smażywiechcć szczéry, Jedząc chléb za pieczyste, rzodkiew za selery, Kilka włości obszernych. *Nar. Dz.* 3, 152.

SMĘCIĆ się, *ob.* Smucić. SMĘCIEŃ, *ob.* Smutny. *SMĘD, Smąd, *ob.* Swąd. SMĘDZIĆ, *ob.* Swędzić. SMELC etc., *ob.* Szmélc.

SMERDA, [y, *ź.*, młokos natrętny i zarozumiały, ein naſeweiſer Gelbſchnabel 2]. Ten kausyperda, Uczciwszy uszy pańskie, jeszcze chłopiec smerda, Już tak sławny był pieniacz. *Teat.* 43. *c*, 24. *Wyb.* Patrzcieno, co za poufałość, gdyby nie był smerda bez konsekwencyi. *Teat.* 20. *b*, 24.

SMEREK, u, *m.*, *SMEREKA, i, *ź.*, n. p. Justyno patrz, ta smereka Jak bardzo w górę się wspina. *Karp.* 1, 4. W rozległych lasach, kędy smereki wierzchy swe kołyszą. *Nieme. Król.* 3, 118. Smrek, w górach Krakowskich = świerk. X. *Kam.*

SMERZYĆ, *ob.* Szmerzyć. SMĘTEK, SMĘTNY, *ob.* Smutek.

ŚMIAĆ się, śmiał się, śmieli się, śmieje się, śmieję się *recipr. niedok.*; *Boh.* smati se, směgi se; *Slov.* smať sa; *Sorab.* 1. ſmeju, ſmejem, ſmegu szo; *Sorab.* 2. sze szmasch; *Carn.* smejam se, réshim, reshâti; *Vind.* ſe ſmejáti, ſmejal, ſmějam, ſmejim ſe, ſmejanje; *Croat.* szmejatisze, szmejemsze; *Bosn.* smiatise, çirritise; *Slav.* smiatise, smijatise; *Rag.* smîatise; *Ross.* смѣяться, смѣюсь, (*cf. obsol.* Oberd. ſmielen; *Angl.* smile = uśmiechać się: cf. *Germ.* Schmach, ſchmähen; *Vind.* ſmeiſhati, cf. ſchmeicheln; *vid. nostrum* Mig, migi, Mgnąć); śmiać się = śmiech wydawać, lachen; (*oppos.* płakać). Człowiek jest zwierzę, które się śmieje; bo żadne insze zwierzę śmiać się nie może. *Górn. Dw.* 142. Oj będęż się śmiał ha ha ha! *Teat.* 54, 32. Jak ten głupi, który się zawsze śmieje: tak i ten nie bardzo godzien naśladowania, który nigdy. *Kras. List.* 1, 129. Kto się rano śmieje, w wieczor płacze. *Cn. Ad.* 393. (po weselu płacz). Daj pokój żartom, nie śmiać mi się już. *Teat.* 22. *b*, 28. (do płaczu mi). Chcą żeby się drudzy śmieli, A nie dają nic śmiesznego. *Kras. List.* 2, 70. Drudzy sami nie wiedzą, czego się śmieją. *Zab.* 12, 268. *Dudz.* Zaczął się śmiać, aż się za boki brał. *Teat.* 7. *b*, 31, *ob.* do rozpuku; cf. chychotać się; *Carn.* grohotam, krohozhem. Śmieję się w chustkę *Carn.* ſâzam. — *Śmiać się z kim = wesoło się z kim bawić, mit einem fröhlich ſeyn, mit ihm ſchäkern. Gdy król postrzegł Izaaka, iż się śmieje z Rebeką, domyślił się, iż była żoną jego. *Sk. Żyw.* 1, 243. — Śmiać się komu, *arridere*, uśmiechać się do kogo. *Macz.* einen anlächeln, anlachen. Pijaństwo z statecznych ludzi czyni błazny, że się im muszą śmiać. *Bial. Post.* 199. śmiać się z nich, naśmiewać się; *Vind.* ſe is kogo ſesmehuvati, über einen lachen, einen auslachen. Demokryta uczniami dziś ziemia okryta, Gdyż się śmieją i z płaczu nawet Heraklita. *Zab.* 15, 175. Z mądrego śmieje się bogaty. *Kras. W.* 25. Niech się śmieją do woli, równie to los dzieli, Przyjdzie czas, gdy się i z nich drudzy będą śmieli. *Kras. Sat.* 123. Niech się świat cały ze mnie śmieje; a ja się z świata całego śmiać będę. *Teat.* 31. *b*, 31. Jałowie się śmiać, *ob.* Jałowy. — Śmiać się, radować się, kontent być z czego, cieszyć się; ſich über etwas freuen, fröhlich ſeyn. Nieprzyjaciele aby się nie śmieli z upadku naszego. 3 *Leop. Esth.* 14, 11. (aby się nie chychotali z upadku naszego. 1 *Leop.*). Nie śmiéj się z cudzego nieszczęścia; tu nie o śmiechu, ale o radości mowa, która śmiechem bywa wyrażona. *Zab.* 12, 276. *Dudz.* Jak się temu panu oczy śmieją! *Teat.* 10, 49. jak wesołe ma oczy!

ŚMIADAWY, ŚMIADY, *ob.* Śniady.

ŚMIAŁEK, łka, *m.*, §. 1) śmielec, nieroztropnie narażający się; ein Wagehals, (cf. junak); *Boh.* smělák, odważliwec; *Carn.* vagrêt; *Ross.* смѣльчакъ, смѣленекъ, нахаль, *f.* нахалка, удача (cf. udać się), удалецъ; *Eccl.* продерзатель. Wszystkiego radzi śmiałkowie probują. *Lib. Hor.* 13. Śmiałek przed czasem wykrzyka, a w rzeczy saméj truchleje. *Fredr. Ad.* 44. Wzrok jéj gromił każdego śmiałka, co na jéj twarz spojrzeć się ważył. *Stas. Num.* 2, 13. Śmiałka wszędzie biją. *Rys. Ad.* 65. Śmiałków psy kąsają. *Zegl. Ad.* 227. *Pot. Zac.* 26. — §. 2) *Botan.* Śmiałek, *aira*, rodzaj właściwéj trawy; u nas jest gatunek błękitny, *caerulea*, wodne proso, pastewny. *Kluk. Dykc.* 1, 18. eine Grasart, Schmellen, Schmielen.

ŚMIAŁKOWAĆ *med. niedok.*, junaczyć, śmiałością narabiać, nierozważnie się narażać; den Wagehals machen, ſich drein wagen. Nazbyt śmiałkując zginął. *Pot. Arg.* 285. *Pot. Pocz.* 188. Nie nadałoć się Pietrze śmiałkowanie z panem. *Pot. Zac.* 26. junakierya. ŚMIAŁOŚĆ, ści, *ź.*; *Boh.* směłost, opowažliwost; *Slov.* směłosť; *Sorab.* 1. pżezważnoſcz, krobwoſcz, (cf. chrobrość); *Carn.* nabojęzhnost; *Vind.* ſmeunost, ſmieunost; ſerzhnost, podstopnost, prevupazhnost, prevsetnost, obresnost, nemarastnost, samirnost, samera, samiera, prevsetje, prevupnost, presavuplivost, verbeſhnost, neresloshnost; *Croat.* szmênye; *Dal.* szminsztvo; *Bosn.* smiannóst; *Rag.* smionos, smjenstvo, smionstvo; *Slav.* sloboda, (*ob.* Swoboda); *Ross.* смѣлость, смѣльство, дерзновеніе, дерзость, дерзкость (*ob.* Dziarskość), удаль, удальство (cf. uda się), предпріимчивость, нахальство, наступчивость; *Eccl.* дерзнутіе, продерзнутіе, продерзаніе, озорничество, збойство, (cf. zbój); wielka odwaga, przewaga, *in bonam et malam partem:* Kühnheit, Dreuſtigkeit, Verwegen-

heit. Męstwo czyni odwagę do podjęcia się rzeczy trudnych; śmiałość do potkania się z nieprzyjacielem. *Star. Woj. A* 2 *b.* Śmiałość z wielkiego serca pochodząc, wykorzenia z człowieka przyrodzone doległości. *Gorn. Dw.* 368. Śmiałość zbytnia, szkodliwa. *Cn. Ad.* 1061. Śmiałość pokrywka złości; śmiałość choć winna, ujdzie za niewinność. *ib.* (niewinny śmiele mówi). — Nieśmiałość, bojaźliwość, Unbreuſtigkeit, Furchtſamkeit. Jedna nieśmiałość i uderzenie się w piersi zasłużyło u boga na odejście usprawiedliwione. *Lach. Kaz.* 1, 55. ŚMIAŁY, a, e, Śmielszy *Compar.*, ŚMIAŁO, ŚMIELE *adverb.*, wielce odważny, niebojaźny, przeważny, nacierający: *Boh.* směly, směle, opoważliwy; *Slov.* smělý; *Sorab.* 1. pžezważné, krobwé (cf. chrobry), krobli, zmosznoſeżiwé; *Sorab.* 2. szkobodne, po szkoboże, (cf. swoboda); *Carn* podstopliv, podstopne, tersatn: *Vind.* fmieun, fmeun, ſerzhen, ſerzhan, podstopliu, nemarasten, prevseten, bresobrasen, obresen, junazhki, preſhern, prevupazhen, prevupen, samern, samerliu, presavupliu, verbeſhen, nereslozhen; *Dal.* szarcsen, (cf. serdeczny, serce); *Rag.* smiòn; *Slav.* slobodan (cf. swobodny), opák, (cf. opak); *Ross.* смѣлый, смѣло, дерзкій (*ob* Dziarski), дерзновенный, дерзостный, нахальный, предпріимчивый; *Eccl.* дрѣзъ, дрѣзосрѣдъ, продерзивый, храбски; *in bonam et malam partem*, fühn, dreuſt, verwegen. Siedzi na koniu śmiało. *Teat.* 39, 116. Po nieśmiałym jeździe konia, a po śmiałym mężu wdowy szkoda dostawać. *Rys. Ad.* 59. Śmiały, co się z dwoma bije; ale śmielszy, co się żeni, a nie ma nic. *Rys. Ad.* 62. Śmiałym krokiem postępuje. *Teat.* 49. *b*, 16. Śmiałym szczęście sprzyja. *Ossol. Str.* 2. Śmiałemu szczęście dopomaga. *Cn. Ad.* 1061; (*audaces juvat fortuna*; śmiało, choć sił mało). Zuchwały to jest azard, jednak tym świat stoi, Mniéj czasem śmiały traci, niż co się zbyt boi. *Kras. List.* 125. Bolesław II. dla walecznego serca nazwany był śmiałym. *Nar. Hst.* 2, 367. *Krom.* 109, (*ob.* Chrobry). Śmiałemu najrychléj się w łeb dostanie. *Cn. Ad.* 1060. Śmiały bez przeciwnika; śmiały na bruku. *Cn. Ad.* 1061. (samotrzeć na pustki uderzy; wilka szuka, a ślad jego ujźrzawszy umyka). Śmiały za płotem. *Cn. Ad.* 1062. (bezpieczniéj za murem, pies na swych śmieciach śmielszy, i baba za murem bije). Łacno śmiele mówić w bezpieczeństwie. *Cn. Ad.* 413 (łacno wyzywać nieprzytomnego). — (ŚMIANIE się *ob.* Śmiać się). — ŚMIEC, śmiał, śmieh, śmią (śmieją), śmiem *med. niedok.*; *Boh.* smjti, směl, smjm; *Slov.* smjm, snažim se, (cf. snadny); *Sorab.* 1. ſmém, wokroblu szo, (*distng. Sorab.* 2. ſmeju będę miał, *a verbo* mieć); *Sorab.* 2. szmesch; *Carn.* smeti, smem *audere*, (= *licere*); podstòpem, podstopiti; *Vind.* ſmeti, ſe podstopiti, ſe popustiti, ſe vupati, odnehati, odheniati, ſe ferbegati; (ſmeti, ſmiem, oblasti imeti = mieć z to, módz); *Croat.* szmeti, szmét, szmém; *Dal.* szmiti; *Bosn.* smitti, uzdatise; *Rag.* smjetti, smjem, slobodittise; *Ross.* смѣть, смѣю. дерзать, дерзнуть, нахалиться, попахалиться; *Eccl.* дерзаю; odważać się, wagen, ſich erdreuſten, ſich unterſtehen, ſich erkühnen. I śmie, i nie śmie. *Zeyl. Ad.* 93. Tylko chciéj, a śmiéj. *ib.* 257. Wszystko tam znajdzie, czego serce pożąda i gęba śmie prosić. *P. Kchan. Orl.* 1, 93. Nienawidzę tych serc lękliwych, które dla większej przezorności nic przedsiębrać nie śmią. *Teat.* 36, 96. Czyńcie sobie skarb trwały w niebie, kędy złodzieje nie śmieją. *Prot. Jał* 7.

ŚMIEC, 1. *ob.* Śnieć. 2. *ob.* Śmieci, Śmiecie.

ŚMIECH, u, *m*; *Boh.* smjch, řehot; *Slov.* smjch; *Sorab.* 1. ſmjch, ſméch; *Sorab.* 2. ſzméch; *Carn.* smeh; *Vind.* ſmieh, pofmehovanje, (ſmeiſhati; *Germ.* ſchmähen, łżyć); *Croat.* szméh; *Bosn.* smjeh, smjh, smjanje; *Rag.* smjeh, smjeeh; *Ross.* смѣхъ, грохотъ; (cf. *Germ.* Schmach, ſchmeicheln; cf. *Hebr.* שמח samach, *hilaris fuit*; *Samarit.* חמח, *risit*, *v. nostrum* Migi, Mgnąć); śmianie się, (*oppos.* płacz): das Lachen. Sam ze wszystkiego stworzenia, Człowiek ma śmiech z przyrodzenia *J. Kchan. Dz.* 258. Śmiech, jest to skłonność ludziom tylko własna, na wierzch wydająca się, od objektu śmiesznego wzruszona. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Parskną śmiechem. *Mat. z Pod.* Parsknął od śmiechu głośno. *Mon.* 74, 541. Śmiechem parsknął. *Baz. Hst.* 44. Boki pozrywasz od śmiechu, gdy ci powiem o wszystkim. *Teat.* 12, 102. Dobrze nie zdechł od śmiechu; śmiechu do zdechu (do rozpuku). Poznać głupiego po śmiechu, bo z leda czego się śmieje. *Zab.* 12, 267. *Dudz.* Nie każdy śmiech, śmiechu jest godzien. *ib.* 257. Co się komu nie podoba, to mu nie do śmiechu. *Zab.* 12, 269 Tobie śmiech, a mnie nie do śmiechu. *Cn. Ad.* 1162. Tobie do śmiechu, a mnie do zdechu *Rys. Ad.* (a mnie do płaczu). Nie do śmiechu mi teraz. *Teat.* 54. *c*, *j i.* Głodnemu nie śmiech; *Vind.* katiri kruha stradajo, ſe ſmieha hitru navelizhajo, *ob.* Głodny. Pomylił się nowy patron w słowie; sędziowie w śmiech; szlachcic, o którego wioskę szło, w płacz *Kras. Dość.* Śmiechu komu dopomagać. *Zab.* 12, 268. Śmiech zwyczajnie jest naturalnym znakiem niejakiegoś ukontentowania. *Zab.* 12, 260. świadkiem dobréj myśli. *Gorn. Dw.* 142. Śmiech lata po twych ustach, a wesołość żywa, Na rumianych jagodach przyjemnie spoczywa. *Chod. Gesn.* 2. Śmiech jałowy, *ob.* Jałowy. Śmiech szyderski. *Cn. Ad* 1063. Gelächter, Spott, Hohngelächter, Verlachen; *Eccl.* глумы, шутки, смѣхъ, игры Ponurość jego chytrość, a śmiech wzgardę wróży. *Teat.* 46, 7. I śmiech niekiedy może być nauką. Kiedy się z przywar, nie z osób natrząsa. *Kras. Mon.* 79. — Śmiech z siebie uczynić, dać się na pośmiech. *Cn. Th.* 1031. ſich dem Gelächter Preis geben, ſich lächerlich machen. Śmiech sobie z kogo stroić = szydzić z kogo, einen verſpotten, ſeinen Spott mit ihm treiben, ſein Gelächter mit ihm haben. Dla swojéj uciechy Gotów i z przyjaciela stroić sobie śmiechy. *Zab.* 10, 339. *Izyck.* Nieprzyjaciele wziąwszy mą duszę w niewolą, śmiech stroją z jéj wstydem. *Kulig. Her.* 72. Na śmiech, śmiechem, na żart, na pośmiewisko; zum Spaß, zum Spott. Cesarz swego błazna za patryarchę udając, kazał mu na śmiech kapłany święcić. *Sk. Dz.* 814. — §. Śmiech, śmieszność, die Lächerlichkeit. Więcéj w sobie śmiechu, niżli prawdy mają, aż mię wstyd o nich pisać. *Paszk. Dz.* 76. — §. Śmiech, rzecz pośmiechu warta, śmiechowisko, fraszka, bagatelka, szyszka; etwas zum Be-

lachen, eine Kleinigkeit. Miecz; nic to jest: To ogień! i to jeszcze śmiechy. *Bardz. Trag.* 303. Widzi mu się to śmiech, *ridiculum. Mącz.* Śmiechy, swe grzechy. *Rys. Ad.* 63. Tu nie o śmiech gra im szła, ani o rzecz małą, Lecz o zdrowie Turnowe, o jego krew' całą. *A. Kchan.* 364. Święte ustawy u nich śmiech. *Groch. W.* 566. — §. *Poet. personif.* Wyjdą (za Wenerą) Chichotki, wyjdą trefne Śmiechy, Lube Umizgi, powabne Uciechy. *Zab.* 16, 333. ŚMIECHLIWY, a, e, — ie *adverb.*, uśmiechający się łagodnie; *Ross.* смѣшливый, lächelnd, fröhlich, freundlich. Na jéj niwach śmiechliwa świeżość się zieleni. *Przyb. Ab.* 154. Śmiechliwe rano. *Przyb. Milt.* 147. ŚMIECHOTWÓRCA, y, *m.*; *Ross.* смѣхотворецъ; śmieszek, ein Spaßmacher. Wszetecznica, rufian, błazen szachowany, Śmiechotwórca, ci płużą między temi pany. *Klon. Wor.* 57. ŚMIECHOTWÓRSTWO, ŚMIECHOWISKO, a, *n.*, pośmiech, wyśmianie, szydzenie; Gelächter, Spott, Hohn; *Boh.* ausměšky; *Ross.* смѣхотворство. Jestem śmiechowisko, *opprobrium*, a wzgardzenie ludzkie. *Wróbl.* 47. *Baz. Hst. pr.* 2. Za śmiechowisko nas z pierwu sobie mieli nieprzyjaciele, *ludibrium. Krom.* 673. Pozbawiwszy nas oczu, patrzeć pozwalają; nie jawneż to z nas śmiechotworstwo, nie widocznaż to z nas 'nagra? *Weryf.* 67. Wszystko to próżnością i śmiechowiskiem jest, *ridiculum. Zygr. Gon.* 304. Pisma śmiechowiska godne. *Żebr. Zw.* 106. *Falib. F. Petr. Pol* 245. 1 *Leop. Jer.* 10, 15. Młodego rada a starego wojna śmiechowisko. *Falib. R* 3. (śmiechu godna). Kasandry proroctwo za fraszkę i śmiechowisko Trojańczykowie sobie mieli. *Falib. O* 2. *Modrz. Baz.* 243. ŚMIECHOWY, a, e, od śmiechu, Lach=. Śmiechowe dołki na twarzy. *Cn. Th.* 1031. Grübchen in den Backen. Śmiechowe zęby, *ob.* Śmieszki.

ŚMIECI *plur.*, 'ŚMIEĆ, i, ż., ŚMIECIE, ia, *n.*, (*disting.* śnieć); *Boh.* smětí, smet, wymětky, (*ob.* Wymieść; smětak miotełka); *Sorab.* 1. změtže, łmětže; *Sorab.* 2. mätlinč, humätlini; *Carn.* smet, (smét=kupa); *Vind.* łmet, łmieti, łmietje, łmetje, (łmiet, prah=proch, łmietje, kotje=brud); *Croat.* szmét, szmetjé: *Hung.* szemét, szemeth; *Dal.* szmetye; *Bosn.* smetje; *Rag.* smecchja, izmét, smetlisete; *Eccl.* сметие, ометина, оуистъ, (cf. umieść); (*Ross.* сметіе otreby, plewy); *Ross.* отребіи, отребіе, соръ, дермо; (*Etym* miec, miotać, zamiatać, cf. *Germ.* Mist, Schmutz); wyrzuty zmiatane, Kehrig, Auskehrig. *Porta sterquilinii*, brama śmiecia, którą śmiecie z miasta wywożono. *Warg. Radz* 82 Kamień nigdy się płomieniem nie zapali, jedno marne śmieci, które się 'ninacz nigdy przygodzić nie mogą. *Rej. Zw* 37 *b.* Śmiecie to nie jest cerkwi, ani z cerkwi, ale wyście je z nadworca w cerkiew' wnieśli. *Smotr. Ex.* 3. Zarzucić co w śmiecie. *Kulig. Her.* 58. ins Kehrig werfen. Śmieci=rzecz podła, wzgardzona, brak; Auswurf, Mist. Ceny pozbędziecie i równo siędziecie jako i podłe śmieci, i wy drogie kamienie. *Suszyc. Piesn.* 3, *E* 3 *b.* Już mu za śmiecie te tu ziemskie stoją dobra. *Leszcz. Class.* 5. *Phras. Slov.* Komu predáwatě waše smeti? s kim howorite? komu przedajesz swoje śmieci? wiesz, z kim mówisz? — *De hominibus:* Nikolaity, Walentyniani i inne szkaradne śmieci, którzy się ważyli zwać chrześcianami. *Sk. Dz.* 102. gnojki, smrody, smerdy, smardy, unflätige Leute. — Śmieci, śmiecie, ŚMIECISKO, a, *n.*, kupa gnoju, wyrzutów; ein Misthaufen, Haufen Kehrig; (*Boh. et Slov.* smetiště; *Carn.* smetishe; *Croat.* szmetische; *Bosn.* smetlisete, bunisete, varpina, varpisete; *Rag.* smetlisete). Robaczek, barwą pyszny, w śmiecisku się kryje. *N. Pam.* 14, 265. Patrz na niezliczone Ognie pod niebem wznicone, Zda się to ziemskie świecisko Szczéry gnój, podłe śmiecisko. *Dar. Lot.* 3, 6. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuj mu na ogon, by cię nie ukąsił. *Rej. Zw.* 146 *b*, (cf. licha nie budzić). Każdy pies na swym śmiecisku śmiały. *Rys. Ad.* 25. Zawsze pies śmielszy na swéj śmieci. *Pot. Arg.* 478. Kur na swych śmieciach śmielszy, niż na cudzych wrotach. *Cn. Al.* 107. *Rys. Ad.* 65; *Slov.* kohut na swém smetlisku smelší. Ja jeden, i on nie dwóch; on zdrów, ja nie chory. Dom tuż-, na swoim śmieciu biją czasem wióry. *Zabł. Amf.* 17. Na swoich śmieciach albo w swojéj ziemi nieprzyjaciele śmielszemi będą. *Stryjk.* 513, (cf. każdy w swoim domu pan). Co w swych śmieciach jest, to nie zginie. *Cn. Ad.* 107. (doma nic nie zginie). (*Slov.* Dwa kohuti na gednom smetlisku nè zrownawagu sa; dwaj koguci na jednym śmiecisku niezgodni). — Na stare śmieci się wrócił. *Cn. Ad.* 541. wrócił się na stary byt, do dawnych nałogów; er kehrt wieder zu seinem vorigen Gewerbe, oder seiner Gewohnheit zurück. Jeszcze nie są w sobie zabezpieczeni, mogą jeszcze na dawne powrócić śmiecisko. *Pilch. Sen. list.* 2, 235. ŚMIECIĆ *cz. niedok.*, zaśmiecić *dok.*, śmieciami paskudzić, mierzwić, plugawić; Unrath machen, verunreinigen mit Kehrig; *Carn.* smétim; *Vind.* łmietiti; *Croat.* szmetim. ŚMIECIOWY, a, e, od śmieci, do śmieci, Kehrig=. ŚMIECISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen śmieci, voll Kehrig; *Boh.* smetawy; *Slov.* smetliwi, nečisti; *Slov.* smetliwi, nečisti; *Ross.* сорный, сорно. ŚMIECIUCH, *ob.* Gnojek. ŚMIECIUCHA, ŚMIECIUSZKA, skowronek, *ob.* Dzierlatka. *Dudz.* 29.

ŚMIEDZIEC, *ob.* Śniedzieć. ŚMIEJE się, *ob.* Śmiać się.

ŚMIELE, *ob.* Śmiały ŚMIELEC, lca, *m.*, wiele o sobie i swoim męstwie trzymający, *praesumptor. Cn. Th.* 1030. junak, śmiałek, ein Eisenfresser. Podbiegł śmielca, i kędy śmierci 'nasnadniejsze 'przeście, łono mu przejął wieprz dwiema zębami. *Żebr. Ow.* 201; (*occupat audacem*). 'ŚMIELIĆ *cz. niedok.*, ośmielać, kühn machen. 'Śmielić się *recipr.*, odważać się, sich erkühnen. Na co się żaden z śmiertelnych nie śmielił, on przedsięwziął. *Przyb. Luz.* 129. ŚMIELKA ziele, *ob.* Sporysz. ŚMIEM, *ob.* Śmieć.

ŚMIERĆ, i, ż.; *Boh.* smrt, bezhrdlj, bezživotj; *Slov.* smrt; (*Slov.* usmreugi *leto*, cf. uśmierzyć); *Sorab.* 1. łmercž, szmerez, wumrětžo, zamrětžo; *Sorab.* 2. łmersch; *Carn.* smért; *Vind.* łmert; *Croat.* szmért; *Rag.* smárt: *Slav.* smért; *Bosn.* smert, smrrit, smrit, smart; *Ross.* смерть, погибель, (cf. zguba, poguba); *Eccl.* [спрть 2], прѣставленіе [*transpositio* 2], cf. przestać, оуслпеніе [*obdormitio*], (cf. uśpić); (*radix* m-r. *ob.* Mrzeć; *Lett.* smertis; *Lat.* mors; *Ital.* morte; cf. *Graec.* μόρος; *Germ.* Schmerz ból; *Angl.* smart; *Suec.* smaertaj; koniec życia,

zgon, umarcie, der Tod. Śmierć i żona każdemu od boga naznaczona. *Teat.* 24. *b*, 5. Śmierć koniec wszystkiego. *Cn. Ad.* 1065. *Rej. Post. X x* 5. Nic nie jest pewniejszego nad śmierć, a nic niepewniejszego nad czas jéj. *Rej. Post. M m m* 2. Śmierć wszystko równa. *Cn. Ad.* 1070; wszystkim pospolita. *ib.* 1069; nie brakuje, nie przebiera, nie folguje, w zęby nie patrzy. *ib.* 1063; *Slov.* s każdím smrt tancovat budě. W tym wszystkich śmierć jest równa, że kończy życie. *Pilch. Sen. list.* 2, 111. Śmierć co lepsze bierze; śmierć złego nie chce. *Cn. Ad.* 1064. Nagła prędka śmierć *Ross.* скоропостижная смерть. Nagła śmierć, apoplexya. *Sienn.* 155. Śmierć i najprędszego dogoni. *Cn. Ad.* 1065; szczęsnych goni, od nędznych uchodzi. *Bardz. Trag.* 442; nieubłagana, nieuchronna, wszędzie najdzie. *Cn. Ad.* 1066, (cf. pójdźże ty goły, cf. goły, cf. Kto ma umrzeć i w cebrze utonie; komu bóg śmierć naznaczył, bez wojny i moru umrze). Śmierć za pasem, śmierć wszędzie na człeka dybie. *Cn. Ad.* 1070. Śmierci szukać i wzywać nie trzeba, sama przyjdzie. *Cn. Ad.* 1070. Walczmy, ginmy, śmierć gońmy! ale dla ojczyzny. *Zab.* 12, 177. *Nagł.* (narażajmy życie). Śmierci w kłopotach wzywamy, a gdy przyjdzie zawieramy. *Cn. Ad.* 1071, (cf. *fabul. Aesop.*). Śmierci uchodzi każdy jak może. *ib.* (żywot najmilszy, i biedny robak śmierci się odejmuje). Śmierć straszna. *Cn. Ad.* 1069. Śmierć niestraszna, nieciężka dobremu, mężnemu; śmierć dobrego łagodna. *ib.* 1066. Kto śmierć wzgardzi, panem jest wszystkiemu. *Pot. Syl.* 410. Śmierć spoczynek po trudach; wszystkie nieszczęścia umarza. *Pilch. Sall.* 91. Śmierć, przejście z czasu do wieczności. *Pilch. Sen. list.* 2, 111. Sen brat śmierci *Eccl.* сонъ смерти братъ. Kto się umrzeć boi, Temu śmierć w oczach ustawicznie stoi. *Past. Fid.* 219. Komu śmierć straszna prawie w oczach stoi, nie ucieszy go nic, nie uspokoi. *Cn. Ad.* 1069. *Slov.* smrt mu pri dverách stogi, ma smrt medzi zubami; śmierć przed jego drzwiami, cf. jedną nogą w grobie. *Slov.* Wihleda gako smrt; wygląda jak śmierć, chodzący trup. Tego się bardziéj niż śmierci boję. *Teat* 55. *e*, 15. Równo z śmiercią go nienawidzę. *Teat.* 27. *b*, 59. Za śmierć to stoi, gdy tego miłować potrzeba, kto mi się nie podoba. *Corn. Sen.* 95. Ja dworu na śmierć nienawidzę. *Niemc. Król.* 3, 147. (równo śmierci). Niepewność losu za sto śmierci stoi. *Morszt.* 525, (*observes Pluralem*). Mor był tak okrutny, że liczby śmierci codziennych nie było. *Past. Fid.* 27. Todesfälle. — Śmierć a śmierć; mało na tym, gdzie cię pogrzebią. *Cn. Ad.* 1065. (co umarło, nie żyje, todt ist todt; cf. lepszy żywy pies od zdechłego lwa). Śmierć każda musi mieć jaką przyczynę. *Cn. Ad.* 1064. *Rys. Ad.* 80. Śmierć opitego; utonął w flaszy wina, w dzbanie piwa. *Cn Ad.* 1067. *Slov.* Ze smrtú žaden oldomášu ně pil. Śmierć otwiera, co kto zawiera; śmierć oczy, gębę zawiera, skrzynie i bez klucza otwiera. *Cn. Ad* 1068. *Slov.* Gaki život, taká smrt, smert životu podobna; jakie życie, taka śmierć Śmierć rana, wielom pożyteczna. *Cn. Ad.* 1069. (masz-li złym być, raczéj umrzyj co rychléj; oby się pan bóg nad tobą zmiłował!). Szkoda młodzieńca pięknych nadziei, że je śmierć w samym przecięła wzroście. *Teat.* 18, 72. Śmierć, kosowładna królowa. *Brud. Ost. B* 5. *Carn.* smrt, rebrenèza, (cf. żebro). Śmierci ręka kosowładna. *Mon.* 71, 157. Śmierć z kosą swoją tam nie idzie, gdzie proszą, idzie gdzie się boją. *Pot. Arg.* 517. *Vind. Prov.* Smert ima kofo, ne fekiro; fmert te ftare ſ' kofo ponofi, te mlade le sa moistram vstreli = śmierć ma kosę, nie siekierę; śmierć starych kosą ponosi, młodych z za magistra ustrzeli. Śmierci nieubłagana, czarna grobów pani, Wiem, żeśmy twym wyrokom od boga poddani. *Nar. Dz.* 3, 65. *Croat.* Ne jos v vertu, trava znikla, Kâbi prètsze szmerti zdigla; Nit ù szvetu nayDes trave, Ke od szmerti lyude bave = nie znajdziesz ziela przeciw śmierci. — Po śmierć go posłać. *Cn. Ad.* 320. leniwy, powolny, żołw', ein langſamer Bothe. — (*Slov.* Mnoho chrtov zagečа smrt, wiele psów zająca śmierć, t. j. zguba). Karanie śmiercią. *Zab.* 15, 284. gardłem, die Todesſtrafe. Ktoby złorzeczył ojcu abo matce, śmiercią niechaj umrze. *Sekt.* 7. (der ſoll des Todes ſterben. Luth.). Zabić kogo na śmierć. *Teat.* 15, 35. śmiertelnie, do śmierci, tödtlich. Wojsałk Strejnata na śmierć zamordował. *Krom.* 275. Jeden drugiego krwi pragnie, mąż brata swego na śmierć łowi. *Sk. Kaz. praef.* (o śmierć go przyprawuje, śmierci go nabawia). — On teraz w więzieniu na śmierć siedzi. *Pam.* 83, 2, 182. (do skazania na śmierć). Przeznaczony na śmierć; *Eccl.* насмертникъ, *ob.* Śmiertelnik. Do śmierci = aż do śmierci, dozgonnie, bis in den Tod. Ten człowiek szczerość serca aż do śmierci nam chował. *Zab.* 12, 379. Przyjaciółką ci do śmierci serdeczną. *Past. Fid.* 150. Do śmierci mu tego nie zapomnę. *Teat.* 55 *c*, 50. — *Aliter:* Zapomniałem do śmierci. *Teat.* 11, 98. Na śmierć zapomniałem jéj zpytać kędy mieszka. *Teat.* 43. *b*, 23. ze wszystkim zapomniałem, ich habe es in den Tod vergeſſen. — ℣. Bóg pana Jezusa trzeciego dnia z śmierci zbudził, i pan Jezus z śmierci wstał. *Farn.* 95. z martwych, vom Tode, von den Todten. — ℣ Śmierć, *plur.* Śmierci = sposób śmierci, gatunki umierania: die Todesart, der Tod. Żydzi mordowali proroki, i rzadki u nich swą śmiercią umarł. *Biał Post.* 101. śmiercią przyrodzoną, natürlichen Todes ſterben. Nie swoją zejść śmiercią, znaczy śmierć gwałtowną. *Pilch. Sen. list.* 2, 141. Tacytus cesarz, swą abo poniewolną (gwałtowną) śmiercią umarł, nie wiedzieć. *Sk. Dz.* 156. Słudzy tyrana wszyscy złemi śmierciami poginęli. *Sk. Dz* 179. (gwałtownemi, haniebnemu). Żeby wszyscy się zbraniali urzędu katowskiego, ktoż tedy złoczyńcę będzie wieszał albo ścinał, abo inszemi śmierciami tracił? *Modrz. Baz.* 585. Straszyć go rozmaitemi śmierciami począł. *Sk. Żyw.* 1, 39. Komu się umrzeć nie chce, żadna mu się śmierć nie spodoba. *Cn. Ad.* 556. Żegluga napełniła naród ludzki nowemi śmierciami. *Bardz. Luk.* 40. Powstała na chrześciany wielka burza, iż je zabijano, topiono, spychano, i rozmaitemi śmierciami gubiono. *Sk. Dz.* 905. U żydów nie było między gwałtownemi śmierciami pospolitszéj nad kamienowanie. *Zach. Kaz.* 55.

Bluźnierca od śmierci kamiennéj ginął. *Leszcz. H. T.* 154. Todesſtrafe der Steinigung. Szubienice wystawiwszy śmiercią obieszoną im przegrażali. *Krom.* 318. *i. qu.*, śmierć postronkowa *Haur. Sk.* 261. Hinrichtung mit dem Strange. Śmierć zabita, od mieczów, od szabli, zabój; Tod durchs Schwert, durch die Säbel, Bajonette u. ſ. w. Jabym wolał w grób, na brzytwy, na noże, Na śmierć zabitą, niżli z nią na łoże. *Pot. Syl.* 31. On na zabitą śmierć nie dbając cale, Gwałtem się włamie, i ujrzy na wale. *Chrośc. Fars.* 255. W rozpaczy nieprzyjaciele drą się w zabite śmierci. *Chrośc. Luk.* 110. Między gęstemi mieczmi i śmierciami Bieży przez mokre i krwią ściekłe role *P. Kchan. Jer.* 236. Hetmana swego, w pierwszych półkach bitwę wzburzającego, przez śmierć zabitą tracą. *Krom.* 275. Ci zabitą śmiercią w bitwie giną, a tych mokra śmierć czeka. *Pot. Arg.* 244. w falach, w wodzie; ein naſſer Tod, Tod im Waſſer, Erſaufen. Rościsław z tej porażki uciekając, w rzéce śmierć połknął. *Sieb.* 77. (utonął). ¨ŚMIERCIOGROŻA starość. *Otw. Ow.* 614. todbräuend. ¨Śmiercionogroźnie chorować. *Chodk. Kost.* 21. niebezpiecznie, śmiertelnie. ˚SMIERCIOLOTNY, a, e, n. p. Śmierciolotne bełty Jowisza. *Zab.* 12, 241. ſchnelltödtend. ¨ŚMIERCIONOŚNY, ˚ŚMIERCIONOSZY, ˚ŚMIERTONOŚNY, ŚMIERTNONOŚNY, a, e; *Ross.* смертоносный, todbringend. (*Boh. et Slov.* Smrtonos *Mars*; *Ross.* смертоносіе, смертоубійство zabójstwo). Śmiercionoszym przebił ją żelazem. *Otw. Ow.* 79; śmiercionośnym. *ib.* 226. Śmiercionośna trucizna. *Zab.* 13, 175. Śmiercionośny proch. *Zab.* 5, 436. Śmiercionoszy miecz. *Otw. Ow.* 491. Śmiertnonośna kosa. *Zimor. Siel.* 195. Słowa śmiertonośne, jako żądło ludziom wiernym szkodzą. *Galat. Alf. pr.* Zaraza śmiercinosza *Eccl.* тлетворство. Śmiercionoszne rozkoszy. *Petr. Hor. A b, not.* »przed czasem śmierć przynoszące.« ŚMIERCIOPŁATNY n. p. wieniec zwycięzcy. *Hor.* 2, 102. *Nar. morte venalis laurus*, mit Lebensgefahr erkäuflich. ŚMIERCIORAZ, u, *m.*, w górnictwie, Bergſchwaden, böſes Wetter in der Grube (im Bergbaue); zbiór najszkodliwszych życiu ludzkiemu rozparów w kopalniach, gdzie nie dochodzi wolny ciąg powietrza. *Mier. Mskr.* ¨ŚMIERCIORODY n. p. oręż. *Hor.* 2, 288. Śmiercioroda żółć Hydry. *Zab.* 6, 149. *Min.* todterzeugend, todbringend. ¨ŚMIERCIOSKRZYDŁY n. p. oszczep. *Nar. Dz.* 2, 51. todbeflügelt. SMIERCIOWY, a, e, od śmierci, Todes-; *Vind.* ſmertni. — ˚ŚMIERD, *ob.* Smard.

ŚMIERDNĄĆ *neutr. jednll.*, smrodem przejść; *Boh.* zsmraditi se; *Bosn.* usmarditise, usmrdittise, uzvohnattise, ſtinkend werden. Kto jest w smrodzie, niechaj daléj śmierdnie. *W. Post. W.* 254. ŚMIERDZIADŁO, a, *n.*, smród, śmierdzącego co, etwas Stinkendes. Dziś gnojem życie, swędem, śmierciadłem i dymem. *Pot. Jow.* 63. ŚMIERDZIEĆ, -iał, -ieli, śmierdzi, śmierdzę *med. niedok.*; *Boh.* smrděti; *Slov.* smrdjm; *Sorab.* 1. ſmerdžu, szmerdžu, szmerdžim; *Sorab.* 2. szmeržasch; *Carn.* smerdeti; *Vind.* ſmerdeti, ſmerdati, ſmerdejti, ſmerdim, hududiſhati, hudo diſhet, vanjati, (cf. wonia); *Croat.* szmerdeti, szmerdím, vonyati, vònyam, zlo dissim; *Bosn.* smarditti, smrriditi, smrriditi, smerditi, zlò vognatti; *Rag.* smardjetti; *Ross.* смердѣть, смержу; *Eccl.* смердѣю, смердю, злоухаю (cf. wąchać), зловонствую, воняю злѣ, зломсмрадствую; smród z siebie wydawać, (*oppos.* pachnąć); ſtinken, einen Geſtank von ſich geben. Nie chcesz śmierdzieć, nie tykaj się smoły. *Pot. Arg.* 787. Mógłbyś, mówią, siekierę zawiesić, tak okrutnie śmierdzi. *Pot. Jow.* 2, 46. (gęste powietrze). Śmierdzący, *Slov.* smerdutý; *Sorab.* 1. ſmerdžaczé, ſmerdžaczk; *Slav.* смѣрдљив; *Bosn.* smrridech; *Croat.* vonyáv. Śmierdzący ścierw, (*Vind.* ſmerdlina, zerklina, ſemrajena merha, merhatina; *Rag.* smarduglja). Kamień śmierdzący, Stinkſtein, Sauſtein, kamień wapnisty; tarty czyni smród kociego moczu. *Kluk. Kop.* 2, 93. — *Alleg.* Własne zajęcze łajno, ni śmierdzi, ni pachnie. *Rys. Ad.* 71. (ani pomoże, ani zaszkodzi, barszczyk). Ni ty śmierdzisz, ni pachniesz. *Mon* 70, 176. (ni ciepły, ni zimny, obojętny). — *Fig.* Te żarty, co śmierdzą, lub bolą, nie są zdrowe. *Boh. Kom.* 5, 283. (łuste żarty, ſtinkende ſchlüpfrige Scherze). *Croat.* Riba iz glave szmerdi = ryba z głowy śmierdzi lub śmierdnie; *in vulgus manant exempla regentium.* — Śmierdzieć czym = oddawać lub trącić czym smrodliwym, nach etwas ſtinken, *pr. et fig.* Gorzałką śmierdzi. *Tr.* Nauka jego o trójcy ś śmierdzi Aryuszem; a o osobie Chrystusowéj trąci Nestoryuszem. *Sk. Dz.* 1135. Stolica Carogrodzka Kalwinem śmierdzi. *Birk. Exorb. E* 4. Zbory te bałwochwalstwem i dyabelstwem śmierdzą. *Birk. Exorb. B b.* — §. Śmierdzi co u mnie, śmierdzi mi co = nie podoba mi się, przykro mi, brzydzę się tym; es ſtinkt mich etwas an, iſt mir zuwider, iſt mir zum Ekel. Przez twoję zbytnią hardość u ciebie śmierdzą dary moje. *Simon. Siel.* 16. Już mu i Polska śmierdzi, i wszystko w niéj gani, O Francyi powiada, o domach, baletach etc. *Opal. Sat.* 3. Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. *Slov.* Smrdí mu škola; śmierdzi mu szkoła, nie chce mu się uczyć. — ˚§. Robacy się w mięsie zalęgły i śmierdziało się. 1 *Leop. Exod.* 16. śmierdnęło, es wurde ſtinkend. ŚMIERDZIUCH, ŚMIERDUCH, a, *m.*; (*Boh.* smrdoch; *Vind.* ſmerdliuz, ſmerduhnik, ſmradinz, vſmradnik, ſmerdliuka, klatnjak, (ſmerduh, duhur = tchórz zwierzę); *Carn.* smradlivz; *Rag.* smraditegl); §. 1) smard, smoła, smród, smrodliwy człowiek, *phys. et moral.* plugawiec; ein Stänker, ein ſäuiſcher, unflächtiger Menſch Żydzi w cudzych krajach nie są tacy śmierdziuszy jak w Polszcze. *Comp. Med.* 391. Sam pan, choć dwór jego ledwo chodzi z duchem, I sobie i drugiemu brzydkim jest śmierdziuchem. *Nar. Dz.* 3, 45. — §. 2) Śmierdziuch, *scarabaeus stercorarius*, der Miſtkäfer, Roßkäfer, zowią go miejscami żukiem, miejscami krówką; chrząszcz czarny; składa jaje w gnój. *Kluk. Zw.* 4, 387. ŚMIERDZIEL, a, *m.*, *buprestes*, rodzaj chrząszczów pięknie się lśniących, lecz na smrodliwych błotach się bawiących. *Kluk. Zw.* 4, 50. der Stinkkäfer. ŚMIERDZIOMUCH, a, *m.*, *hemerobius*, die Stinkfliege, rodzaj owadów, mających podobieństwo do much. *Kluk. Zw.* 4, 115. ŚMIERDZIUCHA, y, ŚMIERDZIUSZKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, smrodliwa flejtuchowata kobieta, ˚smredza, ein ſchmutziges Weib. Idźże precz ty śmierdziucho, urodzona z kału. *Zab.* 13, 281.

Treb. — §. Gorzałka prosta, prościucha. *X. Kam.* ordinärer Branntwein.

ŚMIERTELNIK, a, *m.*, człowiek śmiertelny, der Sterbliche; *Carn.* mertvaszhêk, mertvâz; *Vind.* vmerliunik, vmertelnik, mertvaszhik, mertvafhnik; (*Eccl.* насмертникъ skazany na śmierć). O wątli śmiertelnicy, gdzież się uciec! *Przyb. Luz.* 31. *Dmoch. Sad.* 25. Wszyscy śmiertelnicy ślepi. *Przyb. Milt.* 29. Biedny śmiertelnik. *Przyb. Milt.* 383. Mamże ja wierzyć, że śmiertelników kroki, Mogły przed zgonem zwiedzieć śmierci kraj głęboki. *Teat.* 45. *c*, 29. Ale jakże ów nędznik, śmiertelnik półżywy, Ludzkiego miłosierdzia cel zbyt obrzydliwy, Trup chodzący, możeż się szczęśliwym mianować? *Weg. List.* 12. ˚ŚMIERTELNOGRZESZNIK, a, *m.*, *Smotr. Nap.* 19, śmiertelne grzechy pełniący, der Todſünden begeht, cf. jawnogrzesznik. ŚMIERTELNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* smrtedlnost; *Slov.* smrtedelnost; *Carn.* mertvazhnost, umirajozhnost, umerjęzhnost, umerjozhnost; *Vind.* vmerlivost, vmertelnost, mertvafhnost; *Croat.* mertelnoszt, vmertelnozt; *Rag.* umarlost, pomoornost; *Bosn.* umarlost, umrrílost, pomorstvo; *Ross.* смертность; podległość umieraniu, poddaność śmierci, die Sterblichkeit. Różnią się majestaty od poddanych zwierzchnością, ale się śmiertelnością równają. *Psalmod.* 100; *oppos.* nieśmiertelność, die Unſterblichkeit. Iskra owéj nieśmiertelności Adamowéj zawżdy się w nas odnawia, iż nam się zda, jakobyśmy tu już tak zawżdy na świecie rozkoszować mieli. *Rej. Ap.* 3. Nieśmiertelność i nieskazitelność. *Smotr. Ex.* 39. — §. Wszystkie śmiertelności w szablach stoją i w dzidach, powietrze się ścmiło pod strzałami. *Bardz. Luk.* 122. groźby śmierci, niebezpieczeństwa życia, Lebensgefahren. ŚMIERTELNY, a, e, ŚMIERTELNIE *adv.*; *Boh.* smrtedlny; *Slov.* smrtedelni, smrtedlný *fatalis*, smrtelni *mortifer*; *Sorab.* 1. szmertny, ſmĕrtné, ſmertliwé, skonczwarski; *Carn.* smertn; *Vind.* ſmerten, k' ſmerti, merthuvafhki, mertvafhki, vmerliu, vmertelen, ſmerti podvershen; *Croat.* szmertni, mertelni; *Dal.* umarli; *Rag.* smartni, umârli; *Slav.* umêrli; *Bosn.* smrritni, smartni, smrritno, mrritacki, umarli, umrrili; *Ross.* смертный, смертельно; §. a) *passive*, śmierci podległy, ſterblich. Jan Zamojski tu leży, co miał śmiertelnego. *Groch. W.* 551. Co jest śmiertelnego, to powstaje i upada, wzrasta i osiada, wycieka i napełnia się. *Pilch. Sen. list.* 2, 93. Nieśmiertelna istota jest, która zawsze żyć może. *Boh. Dyab.* 244. Małżeństwem rodzaj ludzki, śmiertelny będąc, przez potomki potomków staje się nieśmiertelnym. *Petr. Ek.* 20. Sława nieśmiertelna w żadnym się grobie nie zawiera, nigdy nie umiera. *Falib. R.* Dokazał coś więcéj tu nad śmiertelnego. *Leszcz. Class.* 2. nadludzkiego, Überſterbliches, Übermenſchliches. — §. Śmiertelny, blizki śmierci, umierający; dem Tode nahe, ſterbend. Bolesław, gdy się widział być śmiertelnym, przyjął pańskie świątości. *Biel.* 43. Kiedy się już który śmiertelnym czuje, tedy każe prosić przyjaciół, i żegna ich. *Stryjk.* 148. — §. Śmiertelny, od śmierci, śmierciowy, grobowy; Todes, Grab, Leichen-. Śmiertelna koszula. *Tr.* Leży na śmiertelnéj pościeli. *Szczerb. Sax.* 61. Wzdycha na śmiertelnym łożu. *Mon.* 75, 581. auf dem Todesbette. Gdy kto na śmiertelnym łożu dokonywa, Wszystkiéj siły, wszystkiéj krwi z arteryj dobywa, Żeby serce ratować. *Tward. Wł.* 138. Włosy siwe śmiertelnym cisem opasuje. *Bardz. Trag.* 372. Po konającego ciele rozejdzie się strach i zimno śmiertelne. *Tward. Wł.* 84. Todesſchweiß. Śmiertelne na mnie uderzają poty. *Teat.* 33, 49. Gdy to sobie przypomnę, śmiertelne przechodzi mię zimno. *ib.* 33, 50. (*Slov.* Smrtna neb černa neděla *dominica passionis*). — §. b) *Active:* Śmiertelny, śmierć przynoszący, nagle abo rychło morzący, szkodliwy; tödlich, Tod bringend. Szablę śmiertelną przypasał do boku. *P. Kchan. Jer.* 117. Lekceby ważył swe potomstwo Jowisz, by na jéj obronę nie zażył śmiertelnego piorunu. *Ustrz. Troi* 53. Naraża się na sztych śmiertelny. *Boh. Kom.* 4, 225. Śmiertelna choroba *Vind.* ſmertna boljesen. Rany śmiertelne, które żadnego opatrzenia do siebie nie przypuszczają, jako to rany sercu zadane, mózgowi etc. *Perz. Cyr.* 1, 67. *Perz. Lek.* 295. Nie śmiertelnie ponabijał pistolety. *Teat.* 11. *b*, 10. Jeśliby co śmiertelnego pili, nie będzie im szkodziło. 1 *Leop. Marc.* 16, 18. (jadowitego co, truciznę). Siedm grzechów śmiertelnych. *Zab.* 7, 309. *Nar.* die 7 Todſünden. Uczynkowe grzechy jedne są śmiertelne, nieśmiertelne drugie; nieśmiertelne grzechy są powszednie. *Hrbst. Nauk. h* 8 *b*. Nie ma nic tak śmiertelnego na dowcipy ludzkie, jak cielesność. *Birk. Dom.* 76. Śmiertelnie się ten rok 1264 w Polszcze obszedł z książęty; *fatalis fuit principibus. Krom.* 275. Pojrzał krzywo, i na nas zajadł się śmiertelnie. *Jabł. Tel.* 17. Trzy śmiertelne kwadranse musimy przeczekiwać. *Teat.* 52 *b*, 50. męczące, tödtliche, peinigende. ˚ŚMIERTNONOŚNY, *ob.* Śmiercionośny. ˚ŚMIERTUSZKA, i, *ż.*, *blande*, śmierć, der liebe Tod, (Freund Hain). Pewnikiem pani staréj, po trzech mężach duszce, Miasto miłosnych fochów, myślić o śmiertuszce. *Pot. Pocz.* 535. — SMIERZCH, ŚMIERZK, *ob.* Mierzch.

ŚMIERZYĆ *cz. niedok.*, Śmierzać *contin.*, uśmierzać, łumić, upokajać, koić, umiarkować, mierniejszym czynić; mäßigen, beſänftigen, dämpfen, hemmen; *Boh.* smjřiti, smiřiti; *Slov.* smerugi, srownáwám, (usmreugi *leto*); *Sorab.* 1. změru, zmernoſczam, změromnoſczu; *Carn.* myruvati, myrim *pacificare*, myrn *pacificus*, myr, *ob.* ˚Mir; *Vind.* promirnati, ſmiriti; *Croat.* zmirújem; *Dal.* zmiriti, szmiriti; *Rag.* smiriti; *Bosn.* miriti, umiriti, utasgiti; *Ross.* миротворить, умиротворить, миротворствовать, мирить, помирить, смирить, смирять, умирить, умирять; (*Etym.* Mir *qu. v.*, cf. miara, mierzyć). Wycieczka tego, który zabił, śmierzy gniew powinnych zabitego. *Birk. Gł. Kon.* 60. Sok ten w uszy wpuszczony, boleść ich śmierzy. *Sienn.* 104. Jeśliby się (przypadek puszenia żywota) nie śmierzył, lepiéj wodzie dać pokój. *Petr. Wod.* 38. Neptun śmierzący morskie trojzębem igrzyska. *Pot. Jow.* 44. Kastor z Poluxem, Co morze śmierzą zbytnim rozruchane fluxem. *Pot. Pocz.* 578. Żywioły, któremi na świecie ludzie żyją, społem jeden drugi śmierzy a ku dobremu wspomaga. *Eraz. Jęz. S* 4 *b*. Śmierzmy zapędy, niech w nas żółć nie puka, Najła-

cniéj jest strofować, przysposabiać sztuka. *Zab.* 9, 115. *Zabł.* Zmarłby był głodem, lecz go żywił rozum, Tym śmierzył swój srom. *Stryjk. Gon. f.* 3. ŚMIERZYCIEL, a, *m.*, co śmierzy, uśmierza, der Beſänftiger; *Boh.* smjrce: *Slov.* smjrce, srownawatel; *Sorab.* 1. změromnik, zmeromné; *Bosn.* smiritegl, pomiritegl; *Rag.* smiritegl, pomiritegl, umiritegl, mirotvoraz; *Ross.* смиритель, смиренникъ, умиритель. *W rodz. żeńsk.* ŚMIERZYCIELKA, i; *Bosn.* smiriteglica; *Rag.* smiritegliza, pomiritegliza, umiritegliza; *Ross.* смиренница.

ŚMIESZEK, szka, *m.*, ŚMIESZECZEK, czka, *m.*, *demin. Nom.* śmiech; §. 1) śmiechowisko, uśmiech; das Gelächter, das Lächeln, ein kleines Lachen. Nas i matkę dziecię śmieszkiem uweseli. *Groch. W.* 333. Swym tak rozkosznym śmieszkiem, By i cały dzień, nie będziesz nam ciężkim. *Groch. W.* 352. Cóż gdy swemi usteczki Puścisz swoje śmieszeczki. *ib.* 333. Wdzięczne śmieszeczki. *ib.* Śmieszkami obłudnemi, słowy zmyślonemi serce oszukała. *Past. Fid.* 108. One śmieszki niech się płaczem nagradzają. *Sk. Żyw.* 99. Żartowne słowo i śmieszek świecki od dobrego ich odwiedzie. *Sk. Kaz.* 108. (szydzenie, śmiechowisko; Spott, Gelächter; *Boh.* weysmešky). Takowe rzeczy w śmieszki obracają, i im wiary nie dają. *Lat. Kom. D* 4. w żart obracają, ſie machen ein Gelächter, einen Spaß daraus. — Śmieszki sobie z niego stroili. *Radz. Luc.* 23, 35. szydzili z niego, ſie trieben ihren Spott mit ihm. Po cożeś tu przyszła, żebyś sobie przede mną śmieszki stroiła! *Teat.* 36. *b*, 107. — §. Śmieszki, zęby, *incisivae. Dykc. Med.* 2, 682. przednie śmiechowe zęby; *Vind.* predsobje, predsobiſhe, priedni sobi, die Schneidezähne. — §. 2) Śmieszek, *Boh.* smišek; *Sorab.* 1. ſmischiczeř; *Vind.* ſmiehizh, ſhmiehizh; *Croat.* szmeslyiv; *Rag.* smjeesenik, smieesenijk; *Ross.* смѣшникъ, шутъ, чудакъ, чудесникъ, *vulg.* трелюдъ; *Eccl.* смѣхливый, смѣшливъ, веселаго права человѣкъ, другихъ смѣшащій, скоморохъ (cf. skomoroch), кощунникъ, кощунъ, глоумьць, глумословецъ; śmiechotworca, rozśmieszający, treſniś, żartowniś; ein Spaßmacher, Poſſenreißer, Hans Wurſt. Papetlun, dowcipny cesarza śmieszek. *Nieme. Król.* 2, 28. *Jag. Gr. B* 4. — §. Śmieszek, *reddi potest herba Plinii gelotophyllis. Cn. Th.* 1033. ŚMIESZKA, i, ż.; *Boh.* smjšenice; *Eccl.* кощунница; *Ross.* шутиха, смѣшница; rozśmieszająca drugich, eine Spaßmacherinn. ŚMIESZNOŚĆ, ści, ż.; *Sorab.* 1. ſmeschnoſcž; *Rag.* smjesenocchja; *Ross.* смѣшливость; szydność, zbiór przymiotów śmiesznych, die Lächerlichkeit. Śmieszność najstraszniejsza jest dla miłości własnéj bronią; częstokroć ludzie wolą być godni nagany, aniżeli śmiechu. *Nieme. P. P. praef.* ŚMIESZNY, a, e, ŚMIESZNIE, ŚMIESZNO *adv.*; *Boh.* smešny; *Sorab.* 1. ſmiszny, ſmeschné; *Carn.* smeshn; *Vind.* ſmeiſhen, ſmeih, ſmieha vrieden, ſmehliu, poſmehliu; *Croat.* szmessen; *Rag.* smjesejan, smjeesejan, smjeesni, tamäsejan; *Bosn.* smisejan, smjesejan, koji čini smjati; *Ross.* смѣшный, осмѣятельный, смѣхотворный, скоморошный, скоморошескій, *Eccl.* смѣховный, смѣха достойный, скомрашескій; śmiechu godny, śmieszący; lächerlich, belachenswerth, Lachen erregend. Rzecz śmieszna jest materyą śmiechu. *Zab.* 12, 260. *Dudz.* Śmiech wzruszony bywa od objektu śmiesznego. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Gdy co pocznie mówić śmiesznego, śmiać się do rozpuku trzeba. *Zab.* 12, 262 *Dudz.* Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny, Każdą brał na się postać, był wszystkim pocieszny. *Jabł. Tel.* 224. Śmieszny bardzo, arcyśmieszny *Eccl.* всесмѣхливый, всеглумный. *Phras. Slov.* O človeče hrišní, wšak si smišní; *quam lepidus frater es.* Śmieszny jesteś, mój kochany. *Teat.* 17, 82. dziwaczny, du biſt wunderlich, ſonderbar, artig. Obietnica śmieszna. *Teat.* 7, 109. Śmieszna to-to śmieszna rzecz. *Cn. Th.* 1033. Śmieszno mi to. *ib.* Ukłoniwszy się śmiesznie, wychodzi. *Teat.* 13, 17. Śmieszno wyniosłe szyje bogaczów. *Zab.* 9, 345. *Zabł.* — *Botan.* Opich leśny zowią śmieszny opich, bo czyści melancholią, z której smutek pochodzi. *Cresc.* 275. der Waldepſch. — §. Szkoda, nie mamy w naszym języku wybitnego słowa do wyrażenia *le ridicule*; nie jest to rzecz śmieszna, bo *risible* i *ridicule* nie jest jedno; ale jest to, czy nałóg, czy przysada, czy nieprzyzwoitość, która składa materyą do drwienia, *quae risum parit*; (cf. śmiechotworny, *Ross.* смѣхотворный, *Subst.* смѣхотворство); w niedostatku Polskiego biorę Słowiańskie szydny, człek szydny, *un homme ridicule*, szydność *le ridicule. Czart. Panna na wydaniu praef.* ŚMIESZYĆ *cz. niedok.*; *Ross.* смѣшить; *Eccl.* смѣшу, смѣхотворствую; rozśmieszać, do śmiechu pobudzać, rozweselać: lachen machen, zu Lachen bewegen; (*Vind.* ſmeiſhati-lžyć; *Germ.* ſchmähen). Wulkan z szczęścia swojego niezmiernie się cieszy, Wenus wierność przysięga, a bogów to śmieszy. *Szym. S. W.* 8. Byś jeno sam nie płakał, gdy chcesz inszych śmieszyć. *Pot. Jow.* 231. Na umor się siekli Ruś z Węgrami; fortuna równym losem wszystkich śmieszy. *Stryjk.* 219. pociesza, erfreuen. Bóg przez ducha swego w sumnieniu cieszy i śmieszy, i w onym żywocie wiecznym okwiciéj ucieszy. *Zarn. Post.* 3, 707. — §. Śmieszyć, śmieszki stroić, krotochwilić; kurzweilen, Kurzweil treiben. Zawołajcie Samsona, aby nam śmieszył; i przyszedł, i śmieszył przed niemi. *Budn. Jadic.* 16, 25. Widząc nieszczęście nasze, Oczy pasie, duszę cieszy, Sobie i z swym równym śmieszy. *J. Kchan Ps.* 117. Służebna od pani, iż z młodzianem śmieszyła, ubita. *Sk. Żyw.* 2, 442.

ŚMIETANA, ŚMIOTANA, y, ż., ŚMIETANKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* smetana; *Sorab.* 1. ſmatana; *Carn.* smeténa, smetana, verhnje, (cf. wierzch); (cf. *Vind.* ſmetki-serwatka, ſmedki, ſmedeniza-mleko pokłócone, Rührmilch); ſmetenik-owcze masło; mesti, medem, masło robić); *Croat.* vérhnye, (smetek-serwatka); *Dal.* skorup, skralyup (cf. skorupa, cf. kożuch na mleku): *Bosn.* smetana, smetena; *Slav.* skorupa, kajmaka, kajmak; (smětno-zmieszano); *Ross.* сливки (cf. zlać), снимки (cf. zdiąć), сметана, сметанка; *Etym.* miotać, miec, (cf. *Hebr.* שמן schemen, *oleum*); Böhm. Deutſch der Schmetten, Liefländ. Preuß. u. ſ. w. Schmant; der Rahm, Milchrahm. Sächſ. die Sahne; Obd. das Obers. Śmietana, ſusta

część mleka, dobywa się i osiada na wierzchu. *Kluk. Zw.* 1, 223. Mléko przez dzień postawszy, na wierzchniéj swojéj części pokryte bywa materyą tłustą, śmietaną nazwaną do robienia masła służącą. *Krup.* 5, 78. Kto tłucze śmiotanę, masło z niéj wytłacza. *Radz. Prov.* 30, 35. Dobra lecie śmiotana. *J Kchan. Fr.* 42, *Ostror.* 22. Ryż warzyć w słodkiéj śmiotanie. *Spicz.* 125. Choremu mléka, śmiotany, serów młodych, i wszystkiego nabiału nie jeść potrzeba. *Sienn.* 480. *Cresc.* 564. Achiles, Cezar, wieley ludzie byli, Jednakże kawy z śmietanką nie pili. *Kras. List.* 2, 150. — *Allegor. obsc.* Panna śmiotanę zliżała, a młodzienieniec sadło zjadł. *Sak. Probl.* 51. (oboje nie niewiniatka). ŚMIETANKOWY, a, e, od śmietanki, Rahm-; *Ross.* сметанный, сливошный. Śmietankowy garnuszek *Ross.* сметанникъ. Śmietankowy przekupień *Ross.* сливошникъ, *f.* сливошница.

ŚMIGA, SZMIGA, i, ż., smagły pręcik etc., (*Etym.* mgnąć, *Germ.* schmächtig, schmiegen, cf. smuga): eine schlanke Gerte, smagłego co do bicia, etwas schmächtiges zum Schlagen, zum Peitschen, die Schmitze. Tych zgody powszechnéj kłótników, Wynajdę pewnie na bicze, na śmigi. *Chrośc. Fars.* 99. — §. Skrzydła wiatrakowe, według młynarzów śmigi. *Os. Fiz.* 345. die Windmühlenflügel. — §. *Architect.* Śmiga, gatunek węgielnicy, z *Niem.* die Schmiege, der Winkelpasser, das Schrägenmaß. W ręku architekta topor śmiga, sznury. *Kchow.* 125. Szmiga, z *Niem.* Schmiege, węgielnica z bokami składanemi dla naznaczania różnéj ukosności; ztąd: przyrznąć na szmigę, t. j. na ukos. *Magier. Mskr.* Progi poprzek łoża armatnego mają być bardzo ciasne, i na węgielnicę i śmigę robłone, i zdięte dobrze sworniami. *Aqua Mskr.* — §. Szmiga naderznięty kij do ciskania kamieni. *Tr.* 2551. ein aufgespaltner Stock zum Steinwerfen. Szmigą kamień ciskać. *ib.* Przerznąć co na szmigę. *ib.* od końca naderznąć, etwas am Ende aufspalten. — §. Śmiga, miano charcic. *Bielaw. C.* ein Name der Windspündinen. ŚMIGŁY, a, e, smagły, schlank, schmächtig. Szedł Abel w téj śmigłéj piękności postawie. *Przyb. Ab.* 8. ŚMIGNĄĆ *cz. jednił*, Śmigać *contin.*, smagać, bić końcem czego smagłego, samym końcem ciąć; *Germ.* schmitzen. Adlg.; mit der Spitze von etwas Schlanken schlagen, mit der Peitschenschnurspitze oder Schmitze anhauen; *Boh.* švihati, spraskati; *Ross.* стегнуть, стегать (cf. ścieg), прихлеснуть, прухлестывать, Za pierwszym zaraz bicza śmignieciem, konie mu się zbrykały. *Ossol. Str.* 3. Którybykolwiek z żołnierzy bez broni chodził, powrozem ma być śmigany. *Gwagn.* 307. Kogo doścignie Uwitym z gadu biczem śmignie. *Zab.* 6, 154. *Min.* U prągi śmigają o kradzież, o łupiestwo. *Szczerb. Sax.* 382. (smagają, chłostają, merskają). Złodziej taki ma być śmigan u prągi. *ib.* 520. — §. Jednym machem śmiga na drugą stronę rzeki swoję maczugę. *Stas. Num.* 2, 256. ciśnie, miota, rzuca: hinüberwerfen, schleudern. — §. Śmigać z łuku, szyć z łuku, strzelać, mit dem Bogen schießen. Stoi Juno przeważna, i co złoty dźwiga Łuk Apolo strzałami bez ustanku śmiga. *Hor.* 2, 45. Ledwo oko mdłe dościga, Jak on raźnie z łuku śmiga. *Anakr.* 18. ŚMIGOWNICA, y, ż., die Feldschlange, eine lange dünne Kanone. Armaty od 10, od 8, od 5 funtów zowią śmigownicami. *Papr. W.* 1. 259. *et* 248. Śmigownice albo węże. *Jak. Art.* 1, 212. ŚMIGURST, ŚMIGUST, u, *m.*, podarunek, który w drugie święto wielkanocne dają, przy czém też chłopcy z dziewczętami wodą się z nienacka leją; ein Ostergeschenk, wobey man auch wohl mit Wasser bespritzt wird; (in Thorn: Schmackostern; *Boh.* šmerkaus, šlehačka, (cf. *Carn.* tepeshkati *virgam offerre in festo innocentium*). Damom po kolędzie, po śmigurście, kawaler taką różą przysłużyć się może. *Haur. Sk.* 71.

SMIŁOWAĆ się, *ob.* Zmiłować się.

ŚMILSTWO, a, *n.*; *Boh.* smilstwo; kurewstwo, Hurerey, Unzucht. Z bałwany swemi śmilstwo stroili. 1 *Leop. Ezdr.* 23, 37.

SMLADY, Smiady, *ob.* Śniady. SMLEDZIAŁY, *ob.* Śniedziały. SMŁOD, *ob.* Żebrzyca, ziele.

SMOCZĘ, ęcia, *n.*, płód smoków, ein junger Drache. Smoczęta po ziemi pełzają. *Pilch. Sen. gn.* 255. Smoczęta te nic innego nie są, jeno gatunek wężów. *ib.* SMOCZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* smok, *qu. v.* — §. Wiaderko w pompie podobne do kociołka, za zwyczaj mosiężne. *Świtk. Bud.* 345. der gewöhnlich messingene Eimer in der Pumpe. SMOCZY, a, e, od smoka, Drachen-; *Slov.* drači; *Boh.* drakowý; *Rag.* zmájev, (cf. źmija): *Ross.* змѣиный Zęby smocze przez Kadma w ziemię wsiane. *Otw. Ow.* 126. Smocza krew', *sanguis draconis*, Drachenblut, sok czerwony drzewa jednego Afrykańskiego. *Krup.* 5, 154. *Sienn.* 227. *Sleszk. Ped.* 421. Smocza głowa, *dracocephalum Linn.*; *Croat.* pozoyna trava: Drachenkopf, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 195. — Zadajesz mi kłamstwo w żywe oczy, Poczekajno języku smoczy! *Zab.* 13, 273. *Treb.* potwarny. cf. jaszczurczy. SMOCZYCA, y, ż., SMOKINIA, i, ż., samica smocza, die Drachinn, ein weiblicher Drache; (*Boh.* dračice; *Sorab.* 1. zmiyenca; *Slov.* dračica; *Bosn.* drokuniça, zmajiça: *Croat.* pozòicza). Echidna, smokinia. *Otw. Ow.* 165; ta Echidna była dziwem, panna połowicą, a drugą połowicą smoczyca; z niéj się urodziła smoczyca Lerneńska. *ib.* Smoczyca, bestya sroga, wiele głów mająca. *Otw. Ow.* 56. *et* 276. — §. *Pythius Apollo*, SMOCZYŃSKI. *Otw Ow.* 25. Igrzyska *Pythia* - SMOCZYNY. *ib.* — SMOK, a *et* u, *m.*, (*Etym.* mknąć), dziw bajeczny, bestya na kształt węża skrzydlastego, okrutna, niezwalczona, der Drache; *Boh.* drak, zmek, ohniwý drak w powětřj, saň; Mandewill 114, 162; (*Boh.* Sanĕ jedza); *Slov.* drak, gedowatý had; *Sorab.* 1. šmig, šmi, (*ob.* Źmija); *Sorab.* 2. plon; *Carn.* drakòn, premôg (cf przemódz), samjet, lintvèrn; *Vind.* drakon, šmiet, posoi, lintvarn, lintvern, lintvorn, premog: *Croat.* pozòj, zmaj, zmayehich; *Dal.* drakun; *Rag.* drookun, zmaj, zmajich; *Bosn.* dracun, drokun, drokunich, pozoj, zmaj, zmajich, sajač; (*Bosn.* emogl-robak; smók *opsonium*, *ob.* Smoktać); *Slav.* axdaha; *Eccl.* смокъ, водяный драконъ - кить: (*Ross.* драконъ, z *Greckołac.*). Okrutny smok leżał utajony, Czubem i pstrocinami złotemi upstrzony. *Otw. Ow.* 102. Smocy w łomiech zakrywają się, i dziwne węzły i kręty i powikłania ciałem swym wyprawują. *Weresz. Reg.* 115.

Z korzenia wężowego wyjdzie bazyliszek, a płód jego będzie smok ognisty latający. *Bibl. Gd. Jes.* 14, 29. *et* 30, 6. Zabił ogromnego smoku. *P. Kchan. Jer.* 185. *Eraz. Jęz. X* 8 *b.* — *Fig.* Biedna dziewczyna, zawsze od tego strasznego smoka, matki swéj, strzeżona. *Teat.* 30. *b*, 8. — §. *Astron.* Smok na niebie, gwiazdy między wozy niebieskiemi. *Otw. Ow.* 103. der Drache am Himmel. Podobien rzéce smok się wije, A ogon zatokami zląd i zowąd kryje, Gdzie ma głowę Helice, tam ogon położył, Potym się sam ku głowie Cynozury złożył. *J. Kchan. Dz.* 3. — §. *Hist. nat.* Smok, *draco volans*, rodzaj gadu, podobny do jaszczurki, lecz skrzydlasty i cokolwiek podlatuje; w Afryce i w Indyi; nie jest to jednak taki smok, jakiego bajeczne powieści wystawiały. *Zool.* 209. eine Art fliegender Eidechsen. Smok morski, *draco marinus*, der Meerdrache, ryba o ościstym grzbiecie i obłaczastym brzuchu; u Francuzów w używaniu. *Krup.* 5, 75. — §. Smok abo trąba morska. *Boh. Prog.* 2, 116, *ob.* Trąba. — §. *Artill.* Smok, działo, dupelkoluwryna: wyrzuca kulę o 40 funtach. *Archel.* 9. eine Doppelcartaune, ein Drache. *Tward. Wł.* 257. — Jak się ma smok latający sporządzić. *Archel.* 3, 52. pewny gatunek ognia puszkarskiego. — §. Gdyby się szytu koniec z nadworu palił, jak smokiem ciągnąć będzie w piec płomień. *Torz. Skł.* 112. smoktając, wsarkając, wciągając się, gleichsam hinein schlürfend. "SMOKORODOWIE, n. p. żołnierze z smoczych zębów przez Kadma wysianych, powstali; ziemiorodni bracia. *Otw. Ow.* 106. Drachenföhne. Waleczne smokorodów plemię. *ib.* 126. SMOKOWY, a, e, od smoka, Drachen-. Przed studnią smokową ku bramie gnojnéj. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 2, 13. Smokowe drzewo, *dracaena*, rodzaj rośliny, do którego należy krwawosok. *Kluk. Dyke.* 1, 194. die Drachenpflanze. SMOKTAĆ, -ał, smokce, smokcze *cz. niedok*, Smoknąć, Smuknąć *jednłł.*, Smokać, Smukać *contin.*, (cf. *Germ.* ſchmacken, ſchmecken, smakować); ustami lub językiem klaskać; *Carn.* zmâkam, mit dem Munde oder der Zunge klatſchen. Smoknął na konia. *Ld.* Stangreci smukają koniom, nianki niemowlętom. *X. Kam.* — §. Chlipać, ſchlürfen; *Bosn.* semarknuti, sarknuti; (*Bosn.* smocitti, jisti s' smokom = przysmaki jeść, smók *opsonium*, smocenje, oslastiça = przysmak mokry, szałsza; *Rag.* smook *dapes*, smokva = figa; *Croat.* szmok *opsonium*; *Slav.* smokva = figa; *Croat.* smokvenica = figowe drzewo; *Ross.* умокнуть, умокать mlaskać, смоква figa, смоквинь figowe drzewo; *Eccl.* **смоковьница** [*ficus* 2], morwa). Kiedy winne smokczę soki. Natychmiast mię pod obłoki Niesie Bachus krasny *Anakr.* 54. Począwszy od staruszka włóczobrony wołka, Aż do pstrego, co matki pierś smokcze koziołka *Zab.* 9, 360. *Ejssym.* Uważ, jak ta ziemia jest smokcząca w siebie wodę; taka się w ogniu zapewne na wapno upali. *Torz. Skł.* 77. *absorbens.* — §. Wszystkich parobków kochała, i Pawła i Gawła głaskała, cackała, smoktała, ściskała. *Teat.* 51. *b*, 15. (całowała). Nigdy tak siostra brata nie smokcze rodzona, Lecz tylko lubieżnego męża czuła żona. *Hul. Ow.* 116.

SMOŁA, y, *ż.*; *Boh.* smola, (smolina, smolnice = łuczywo; *Slov.* smolka, żywica); *Sorab.* 1. szmola, ſmola, ſmowa; *Sorab.* 2. ſzmola, mahs, (cf. maź); *Carn.* smola; *Vind.* ſmola, ſmolla *resina*, (ſmoleniza, zhinouje = łuczywo); *Croat.* szmola, dvêka, pêkel, (smolenicza = plastr); *Dal.* pakal; *Rag.* smòla *gummi*; *Bosn.* smola, smola tvrrida, pakao, smola od duba; § 1) żywica; *Ross.* смолъ, смола, смолка, (*cf. Germ.* ſchmelzen, Schmalz; cf. *Eccl.* **лой**, **каръ** [*calx* 2], **или смола**). Żywica przez ogień przepuszczona; jedna sama wycieka z sosny, a tę prawie zowią żywicą, Harz, Fichtenharz; druga, którą zowią smołą bywa twarda, a te wypalają z drzewa w piecach, a potym w kotłach warząc czynią twardą. *Urzęd.* 370. das Pech; *Carn.* pegla; *Rag.* pakko; *Lat.* pix. Miętką abo rzadką smołę mazią zowiemy, das Theer. *Sienn.* 224. Smoła biała *Carn.* tiph. Smoła okrętowa; *Vind.* kleg, klegje, (*ob.* Klêj). Smoła szewska; *Ross.* варъ, (cf. war). Paląca się smoła; *Ross.* пекло, (cf piekło). Kto smoły się tyka, ten też smołą cuchnie. *Bach. Ep.* 41; zmaże się. *Radz. Syr.* 13, 1 *Sk. Kaz.* 580; *Slov.* kdo sa blatom umiwa, zamaže sa; *Ross.* кто грязью играетъ, руки замараетъ. Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. *Birk. Zbar. C* 4 *b*, (cf. czernić). Sława tu jest o tobie, jakobyś był czarniejszy niż smoła. *Ezop.* 6 (wierutny złoczyńca). Złodziej, smołę ma w ręku, lgnie mu wszystko do ręku. *Cn. Th.*, (ma długie palce). Cożem ja winien, kiedy do mnie lezie, jak smoła? *Teat.* 21, 203. (samo mi w ręce lézie?). — §. Żydowska smoła, *asphaltum*, Judenpech, Judenleim, twarda czarna ziemna żywica. *Sienn. Wykł. Kluk. Kop.* 1, 209. Ziemna smoła *maltha*, der Bergtheer, podobna do zgęstwionéj sosnowéj smoły. *Kluk. Kop.* 1, 208. — 2) *De homine:* Smoła, smród, śmierdziuch, ein unflätiger Mensch. Iż leda błazen, leda mówię smoła, W stroju, w pojeździe, w aksamitnéj szacie, Równa się z pany. *Bratk. H* 3. Smoła ta nie znała go. *Pol. Arg.* 78. ta chałastra, Lumpengeſindel. — 3) Miano psa, osobliwie u żydów w używaniu. *Bielaw. Myśl. C.* SMOLAK, SMOLARZ, SMOLNIK, a, *m.*; *Boh.* smolař; smolarz, co robi smołę, i co smołą polewa. *Cn. Th.* 1933. Pechverſchmierer, Verpicher; co z drzew smołę wypala; *Ross.* который топитъ смолу, der Pechbrenner, Theerbrenner. Towarzysze smolników. *Vol. Leg.* 2, 997. Smolarze. *ib.* — § Ziemia Halicka na zapłatę smolakom ku ubezpieczeniu Podgórza od opryszków, podatek podymnego obraca: lecz ci smolacy *ad privatos usus* zażywani być nie mają; a prócz komend przez ziemie naznaczonych, komisya wojskową za najwyższą władzę znać. *Vol. Leg.* 7, 356. eine Art Gränzmiliz in den Wäldern; (*Boh.* smolnjk, smolnjček gatunek odzieży rycerstwa dawnego Czeskiego). SMOLANKA, i, *ż.*, ziele, *flos cuculi*, Kuckuckblume, Gauchblume, pręt do rąk przylipa. *Sienn. Wykł* SMOLANY, a, e, ze smoły, Pech-, Theer-, von Pech; *Ross.* смоленый. Krążki smolane, rodzaj wojennych ogniów. *Jak. Art.* 3, 297. Pochodnie smolane. *Tward. Wł.* 173. Pęki smolane. *Jak. Art.* 3, 307. Upiory w smolanych beczkach żywcem palono. *Mon.* 73, 179 w beczkach od smoły, smołą wylanych. Smolany dół; *Ross.* копоть, (cf. kopiec, kopeć).

— Smolany piec, huta. *Cn. Th.* 1033. do palenia smoły, smolarnia; das Pechofen, die Pechhütte. SMOLANY, SMOLNIANY, *plur.*, miasto w Orszańskim, w Rosyi. *Dykc. Geogr.* 3, 57. Name einer Stadt. SMOLARNIA, i, *ż.*, huta smolana, die Pechhütte, n. p. Osoby w smolarniach. *Vol. Leg.* 5, 179. SMOLEŃSK, a, *m.*, wielkie miasto Rosyjskie, stolica xięstwa. *Dykc. Geogr.* 3, 57; Stadt und Fürstenthum in Rußland. SMOLEŃSKI, a, ie *adject.*, n. p. Wielkorządztwo Smoleńskie. *Dykc. Geogr.* 3, 58. SMOLEŃSZCZAŃIN, a, *m.*, ze Smoleńska, einer aus Smolensk. Wojna ze Smoleńszczanami. *Steb.* 159. *ib.* 55. (cf. *Eccl.* Кривичи, Русскій древный народъ, Смоляне). *W rodz. żeńsk.* SMOLEŃSZCZANKA. SMOLIĆ, usmalać *cz. niedok.*, usmolić *dok.*; *Boh.* smoliti; *Sorab.* 2. szmolisch; *Sorab.* 1. fmolu; *Vind.* fmoliti, ofmoliti, pofmoliti, safmoliti: *Carn.* smolim; *Croat.* szmòlim, pèklim, opaklivam; *Bosn.* pakliti, opakliti; *Rag.* smolitti, osmolitti, paklitti; *Ross.* смолить; nasmalać n. p. beczkę. *Cn. Th.* 1033. pichen, mit Pech beſchmieren. Smolony, smołą napuszczany abo polewany, nasmalany. *Cn. Th.* 1034. A w ciągłych bokach usmolone łodzie, Wnet się na morskiej obaczyły wodzie. *Chrześc. Ow.* 58. Morska winna zawierucha Gdy nam okrętu fala nadwereży, Nim nowe ławy wstawią, nim usmolą. *Pot. Syl.* 80. Wziawszy koszyczek z sitowia, oklejła go, i zasmoliła z wierzchu. 1 *Leop. Exod.* 2, 3. (obmazała go smołą. 3 *Leop.*). — ℨ. Brudzić, ſchmieren, ſchmutzen, ſchmutzig machen; *Sorab.* 1. wotbarbu; *Croat.* odfarbávam; *Eccl.* брудю, смолю. Garnek kociołowi przymawia, a oba smolą. *Zabł. Amf.* 8. Zażyć wszystkiego pobożnie na świecie, Coż koło smoły, usmoli się przecie. *Bratk. H* 4 *b.* SMOŁKA, i, *ż.*, ℨ. 1) Smołki smolanéj, smołki grubéj funt; smołki Hiszpańskiéj funt. *Instr. cel. Lit.*? — ℨ. 2. *Botan.* Smołka, *lychnis viscaria*, gatunek firletki; na korzeniach jego jest wilgoć lipka. *Kluk. Dykc.* 2, 101; *Carn.* smilka; *Ross.* дрема, мыло Татарское, боярская спѣсъ, die Pechlichtnelke, Pechnelke, Pechblume; (*Vind.* fmole, fmolni germ, fmolou germ, fmolovez, brinje = jałowcowe drzewo; fmolna bobeka, fmole, branzhur, brinovu sernu = jałowcowa jagoda). SMOLISTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* smolnaty; *Carn.* smolnat, smolnè; *Vind.* fmolen, fmolnast, fmolenski; *Croat.* szmòlen; *Rag.* smolast; *Ross.* смолистый; pełen smoły, voll Pech und Harz. Piekła otchłań smolista. *Przyb. Ab.* 97. Głownie smoliste. *Ustrz. Troi.* 26. SMOLNIA, i, *ż.*, smolna głównia, ein Kienbrand; (*Boh.* smolina, smolinka, smolnice = łuczywo). Czarownice chwytają smolnie, widła, motyki i już już lecą na niego. *Kniaź. Poez.* 1, 135. SMOLNICA, y *ż.*, maźnica. *Dudz.* 58. die Theerbüchse, das Schmierfaß. (*Carn.* smolnak = garnek smolany). SMOLNOŚĆ, ści, *ż.*, pełność żywicy, die Harzigkeit, Pechigkeit, Harzfette. Suchość i smolność w drzewie jest sposobnością do spalenia. *Rog. Doś.* 1, 263. SMOLNY, a, e, SMOLNO *adverb.*; *Boh.* smolny; *Vind.* fmolen, fmolast, fmolou; *Ross.* смольный; na kształt smoły tłusty, smołę zawierający, żywiczny; harzig, fett, pechig. Smolna sosna dodawa żywicy. *Groch. W.* 138. Woda smolna suchotnikom pomocna. *Krup.* 5, 822. Smolne drzewo *Ross.* смольчукъ. Smolne drzewa służą do rozżarzenia ognia. *Gorn. Dw.* 285. *Bardz. Trag.* 5, 19, (*ob.* Łuczywo). — *Fig.* Smolna chmura z ognia się wydała. *Bardz. Trag.* 328. — ℨ. *Transl. fig.* Wybić kogo smolno. *Mat. z Pod. B* 3. tęgo, einen wacker durchſchmieren. Wybić, wywalić, opalać poddanego smolno kijem. *Ern.* 21. SMOLUCH, a, *m.*, smard, smród, plugawiec, ein Unflätbiger. Na coż się zda ten smoluch niezgrabny (Dyogen)? chyba to Żeby kuchnią wycierał, lub robił łopatą! *Min. Ryt.* 1, 303.

SMORGONIE, ia, *n.*, miasto w powiecie Oszmiańskim, książąt Radziwiłłów. *Dykc. Geogr.* 3, 58; sławne niedźwiednikami, którzy tam niedźwiedzie łapią, ćwiczą, przysiadów i tańców uczą, potym z nimi na świat się rozchodzą; eine Stadt der Fürſten Radziwill in Littbauen, berühmt durch die Bärenführer, die dort die Bären fangen, auslehren, und dann damit in der Welt herum ziehen. Aż od Smorgonii walą się niedźwiedzie. *Jabł. Ez.* 9. SMORGONIA = SMORGOŃSKA akademia. SMORGOŃSKA szkoła, (eine Bärenakademie). Litwin ten musiał w Smorgońskiéj terminować akademii. *Teat* 9, 37. Rozbiega się wszystek ród zwierzęcy dla chorego lwa, za doktorami, co ich mieć mogą Libejskie knieje i Smorgońska szkoła. *Zab.* 12, 304. Gagatek Smorgoński, wyćwiczony w akademii Smorgońskiéj, gach niepocieszny, nieoskrobany, gap'. *Ossol. Wyr.*, ein ungeſchliffner Tölpel. Ten gaszek Smorgoński mógłby się podobać Izabeli! *Teat.* 15, 26. A ty Smorgońska dudo, znaj żem z ciebie drwiła, Właśnieś też wart zazdrości. *Zabł Zab.* 14.

SMROCZYNA, *ob.* Świerk, Swierczyna, Skwierk.

SMRÓD, u, *m.*, SMRODEK, dka, *m.*, *dem.*; *Boh. et Slov.* smrad; *Sorab.* 1. fmerdżeno; (*Sorab.* 1 *et* 2 fmrod, hówno, noy, *stercus*); *Vind.* fmard, fmrad, fmerdenje, flab duh, fmraditje, fmraja, fmradenje, nafmrad; *Carn.* smrâd, smerdézhina; *Croat.* szmrâd, vònyba, (cf. wonia); *Rag.* smrád, (smradotocje *colluviorium*); *Slav.* smrâd; *Bosn.* smrad, zao vogn; *Eccl.* сирадъ, зловоніе; *Ross.* смородъ, злосмрадіе; 1) śmierdzenie, der Geſtank. Sosnowe rury dają wodzie smrodek żywicowy. *Kluk. Kop.* 1, 124 Śmród podpaszny, *ob.* Parkot. Matka dzieciątka dla smrodu nie zamietuje, ale smród on ociera i omywa. *Żarn. Post.* 3, 608 *b.* plugastwo, nieczystość, Unflath. — 2) Smród *translate ad hominem:* śmierdziuch, smerda, smard; (Oeſter. Miſtvieh), Stänker, Unflath, Sau; *Ross.* смердъ, смрадъ. Smrodowie i plugawcy. *W.* 2 *Petr.* 2, 13. Gdy się na męża rozgniewa, nazywa go smrodzie! *Biel. S. N.* 10. Złożcie z siebie tych nikczemnych smrodów (Tatarów) brzydliwe jarzma. *Paszk. Bell. B* 3 *b.* Konstantyn, jako się z młodu okazał plugawym, także i na starość smrodem był; bowiem był łakomy, fryjowny, okrutny. *Biel. Św.* 75 *b.* SMRODZA, y, *ż.*, śmierdziucha, eine unflätbige Weibsperſon, eine Sau; (*Boh.* smrdawka siarczysta kąpiel). Jeśli się dusza nazad do téj wróci smrodzy (prześmiardłej baby), W sądny dzień, niech poradzą o tym teolodzy. *Pot. Jow.* 58. SMRODLIWOŚĆ, SMRODNOŚĆ, ści, *ż.*, własność tego co śmierdzi, die Stinkigkeit; *Vind.* fmerdlivost; *Croat.* szmradnòszt; *Ross.* смрадность. Li-

ście mirtowe dziasł smrodność oddała. *Cresc.* 447.
SMRODLIWY, SMRODNY, a, e, SMRODLIWIE *adverb.*; *Boh.* smrdlawy, smrduty; *Slov.* smrdlawý; *Sorab.* 1. ſmerdźawé; (ſmrodoyitě gnoisty, ſmrodowé *stercoreus*); *Carn.* smirdezh, smerdliv, smradliv; *Vind.* ſmerdliu, ſmerdezhen, ſmerdliuo, ſmerdezho; *Croat.* szmrâden, vonyâv, (cf. wonny); *Rag.* smraadni; *Slav.* smêrdljiv; *Ross.* сирадный, злосмрадный, зловонный; śmierdzący, ſtinkend. Do smrodliwych kul, oprócz zwyczajnych materyj, trzeba dodać naraszplowanego końskiego rogu. *Jak. Art.* 2, 93. Jeżeli dym z piłek ognistych będzie smrodliwy, nazywają się smrodliwe kule. *ib.* Smrodne wonie bardzo zarażają ciała zwierząt subtelnych. *Cresc.* 78. SMRODNIK, a, *m.*, zadek; der Hintere. U pręgierza jednej wszeteczniey naczosano świerzbiącego smrodnika. *Paszk. Dz.* 127. SMRODYNIA, i, *ż.*, czeremcha, Kampelbeere. *Kluk. Rośl.* 2, 50; kocierpka, *vel potius* pocierpka, bo cierpnie po niej język, *ribes nigrum*, krzewina do rodzaju porzeczki należąca, jagody jej śmierdzą. *Kluk. Dykc.* 3, 18. die Bocksbeere, ſchwarze Johannisbeere; *Boh.* třemcha; *Ross.* черемуха, (смородина porzeczka). I jagoda nie każda malina, bywa czasem i smrodynia. *Dw. F* 2. (nie wszystko złoto, co się świeci). SMRÓDZIĆ *cz. niedok.*, zasmrodzić, nasmrodzić *dok.*; *Boh.* smraditi; *Carn.* smraditi, smradem; *Croat.* szmraditi, szmrâdim; *Ross.* смрадить; *Eccl.* смрадю, смрадъ чиню; smrodem napełniać, ſtänkern, einen Geſtank machen. Zasmrodziłeś czosnkiem. *Cn. Th.* 1034, (cf. posmrodzić). SMRODZICIEL, *ob.* Śmierdziuch. SMRODZIENIEC, *ob.* Czartowskie łajno.

SMROK, *ob.* Świerk.

SMUCIĆ, ˙SMĘCIĆ *cz. niedok.*, usmęcić, usmucić, zasmucić *dok.*; *Boh.* smutiti, rmautiti, kormautiti; *Vind.* shalit, arshalit, obshaliti, shaluvati, (cf. żałować), (ſmotiti, obmotiti, kaliti, skaliti = mącić, zmącić, kalić, *ob.* Męt); *Croat.* zmutiti; *Bosn.* pecjalliti (cf. piecza), sgjallostiviti (cf. żałosny), (smutiti, smesti, izmutiti *perturbare*, cf. pomącić, cf. zmieszać); *Rag.* smûtiti, smûchjati, smêtati, smêsti, zamêsti, smuchivati, smucchjevatti, (mûtiti, smûtiti, izmutiti, zamûtiti, pomûtiti = mącić, zamąiać, pomącić); *Ross.* печалить, крушить, крушу (cf. kruszyć), кручинить, окручинить, (смутить, смучаю, смущать zmącić, kłócić, pokłócić, plotki robić; *Etym.* męt, mętny); zasmucać, betrûben; *Eccl.* бережу. W pomyślnym szczęściu boję się odmiany; w przeciwnym tuszę, że ten, co smuci smutek odwróci. *Zab.* 8, 209. *Pir.* Smucić się, zasmucać się, ſich betrûben; *Slov.* rmautjm se, smutek nesu; *Sorab.* 1. rudžu szo; *Croat.* tuguvati (*ob.* ˙Tążyć, tęsknić), saloztitisze, (*ob.* Żałosny); *Bosn.* peciallitise; *Rag.* muccitise; *Ross.* печалиться, печаловаться, груститься, грустить, сгрустить, сгрущу, заунывать, горевать, пригорюниться, скорбѣть, скорблю, болѣть, (cf. болеć); *Eccl.* смятатися, драхльствовати, драселовати, дряселую, поболѣти, потужить, сожалѣть. Mieszkałem tam siedm dni, smęcąc się między nimi. 1 *Leop. Bar.* 3, 15. SMUCICIEL, *ob.* Zasmuciciel. SMUCIEN, *ob.* Smutny.

SMUGA, i, *ż.*, ˙SMUG, SMUK, u, *m.*, miejsce wązkie a długie; (*Sorab.* 1. ſmuha, ſmužka *stria*, *linia*, ſmužkuyu liniuję; *Sorab.* 2. szmuga, szmužka rzęd, wiersz, linia; *Carn.* smuga *linia*, smugâvnek = liniał; smugam = liniuję; *Vind.* ſmuga = strych; (*Slav.* smúgj = sandacz); cf. smagły, cf. smigły; *Germ.* Schmiegen; *Etym.* mgnąć); — smuga, strefa, ein langer ſchmaler Streifen. Smuga u malarza, strych, który się od pęzla zostaje, gdy się kolor nawodzi. *Magier. Mskr.* W wybielonym płótnie pozostają niektóre smugi, niezupełnie dobielone. *Przędz.* 86. Smugami. *Torz. Skł.* 55. (pasami, w pasy). Z żywota matkim wyszedł, i przez takąż smugę I mnie i mego wyprowadził (bóg) sługę. *Chrośc. Job.* 114. ciaśninę, die Enge. Wetulinus wyrznąwszy się smugiem Koło Regium nowy bunt zapalił. *Chrośc. Fars.* 177. (wymknąwszy się przesmykami). Postrzegł, że chłopiec od pasa, jak długi, Okryty w jakieś niezwyczajne smugi. *Pulp.* 10. w pasy, strefy; Streifen, Borten, Smugi od żyłek pulsowych zrobione. *Krup.* 3, 125. Żyłowata smuga. *Wejch. Anat.* 210. Grzbiet sinemi znaczony smugi. *Hul. Ow.* 132. *et* 41. szmary, Schwielen, Striemen. — *Oecon.* Smuk. *Cn. Th.* 1034. smuga, pólko długie wązkie, łąka wązka a długa między rolami lub lasami; ein ſchmales langes Wieſenſtück, ein Gelenge, ein Sottel, ein Strichel. (Adlg.). (*Sorab.* 1. ſmaha *novale*, nowizna; *Vind.* skrivauni ſmuk = przesmyk). Przy zdroju był smuk piękny zielony. *P. Kchan. Orl.* 1, 296. Na tych smugach znajdować się miały liczne trzody. *Nar. Hst.* 3, 330. Woli jałówka pulchne deptać smugi. *Hor.* 1, 211; *virentes campos.* SMUGOWATY, a, e, — o *adverb.*, wązki a obdłużny, ſchmal und lang. (*Sorab.* 1. ſmuhaté, szmuhaté *striatus*). Ziemia smugowata. *Cresc.* 655. — (1. SMUKAĆ, SMUKNĄĆ, *ob.* Smoktać, smoknąć). — 2. SMUKAĆ *cz. niedok.*, Smuknąć *jednl.*, ręką głaskać, pogłaskać, gładzić gałązkę ścierając ręką liście, obmorgać; glatt ſtreichen, ſtreifen, abſtreifen; *Sorab.* 1. wotszmękam *detero*, *ob.* Osmykać; *Sorab.* 2. žernusch; *Vind.* ſmukati, ſmuzhen, ofmukniti, omuſniti, odſmukati; *Carn.* smûkam, (cf. *Germ.* ſchmiegen). — 3. Smukać się, smykać się, wymykać się, psnąć się; ſich fortbewegen, fortmachen, wegmachen, rühren; (*Carn.* smukniti *evadere*; *distng.* smuke = smyki, sanki). Mara za drzewem cieńczała; lecz na to miejsce coraz się wyżej w górę smukała. *Ossol. Str.* 2. Kiedy się król na wózku wymknął z śrzód orszaku, Wszystkim smukać zabroni, sam charty na smyczy trzymał. *Pot. Jow.* 134. — 3. Ależ mu w poczciwości równego poszukać, Łepak i przyjacielski, choć się nie rad smukać. *Zab.* 8, 329. *Izyck.* głaskać, stroić; ſtreicheln, ſchmücken, putzen. Uczosane włosy, usmuknione, *capillus compositus. Mącz.* SMUKARZ. *Cn. Th.* 1034, ˙SMUKIRZ, a, *m.*, piększyciel, *Germ.* der Schmücker, Putzer, Aufputzer, (cf. szmuklerz). *Mangones*, wszelakich rzeczy poprawiacze, smukirze, gremplarze. *Mącz. Cosmeta*, smukarz, który panie przyochędaża, piękroszka. *Mącz.* SMUKIERSKI, a, ie, od smukierza, Schmückers =, Putzers =. *Mangonicus*, smukierski, co ku wysmuknieniu należy. *Mącz.* SMUKŁY, a, e, wysmukły, smagły; *Boh.* konopatý, (cf. konop'); *Rag.* tankovit, (cf. cienki); ſchlank, geſchmeidig,

ſchmächtig. Patrz, jak niesie pod obłoki Jodła smukła wierzch wysoki. *Dar. Lot. c.* Pod nim smukły Arabczyk dla bodzca ostrogi Zwinąwszy się, obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zab.* 12, 168. *Zabł.* — §. Wymuskany, gładki; geſchniegelt, glatt. Tedy na starość wygolić się, tedy i smukłym gaszkiem być mi wypada. *Tward. Daf.* 49. Koń wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. Smukłe korki. *Pot. Arg.* 69.

SMUKOWNY, a, e, gładki, glatt, ſchön. Czoło jej smukowniejsze nad alabastr gładzony. *Tward. Pasq.* 6. Smukowne nogi. *Zebr. Ow.* 49.

SMUSIK, SMUZYK, a, *m.*, SMUSZEK, szka, *m.*, *pellis pilosa laevis agnelli. Cn. Th.* 1034; die Schmaſche. Adlg., ein fein ausgegorbnes Lämmerfellchen. (*Vind.* ſmuzhka, famuſhek = fald buchasty = ſmuzhkati = buchastym czynić). Cło płacą króliki, smusiki, skóry niedźwiedzie. *Vol. Leg.* 4, 82. Smuszków od sta .... *Instr. cel. Lit.* Staremu młoda, jakby do kożuszka Z starych skór przyszył młodziuchnego smuszka. *Bratk. L* 4 *b.* — *Adject.* SMUSZKOWY, a, e, Smuszkowe futro. *Instr. cel. Lit.*

SMUTEK, *SMĘTEK, *SMĄTEK, tku, *m.*; *Boh.* smutek, zámutek, zármutek, trudnost, (cf. trudność); *Slov.* smutek, zármutek; *Sorab.* 1. mutnica (cf. męt), zrudźba, ſrudoba; *Carn.* jamer; *Vind.* riva, shalost, shaluvanje; *Croat.* salozt, (cf. żałość); (*Croat.* zmútnya; *Dal.* zmetnya *conturbatio*); *Rag.* smútgna, smęchja, smętgna, (2. zgorszenie), pecejal, pecjao, (cf pieczołowitość, piecza); *Bosn.* zlota, tuga, zlavoglja, sgjalost, (*Bosn.* smuchja, smechja, smetgna, smuchjenje *perturbatio animi*); *Ross.* напасть (cf. napaść), печаль, (смутность = замет; *Etym.* męt); niewesołość, żałobliwość, żałosność; *Eccl.* дряхлость, дряхлованіе, тяженіе, (смута rozruch, смутки plotki, potwarze); die Betrübniß, die Traurigkeit. Frasunek, długie troski, nieustanne smutki, Swéj mocy na méj twarzy wyraziły skutki. *Treb. S. M.* 105. Co jest sól w oku, to smętek w sercu. *Zarn. Post.* 3, 595. Serce mądrych, tam gdzie jest smątek, a serce głupich, tam gdzie wesele. 1 *Leop. Eccl.* 7, 5. W smętku będziecie płakać i narzekać. *Dambr.* 255. Cierpiał Jezus na świecie trud, troski, smętek. *Pieśn. Kat.* 62. Wielka smutnemu pociecha, gdy mu kto smutki i płakania pomaga. *Sk. Kaz.* 385. Syn głupi smętkiem matce swej. *Budn. Prov.* 10, 1. W smętku nic nie smakuje. *Rys. Ad.* 71. Smutkowi się nie poddaj. *Cn. Ad.* 1072. Stara przypowieść, iż po smętku wesele, a po wielkiem zaburzeniu radość bywa. *Rej. Post. S* 6. SMUTLIWY, *SMĘTLIWY, a, e, *tristificus. Cn. Th.* 1030. zasmucający, smucący; betrübend, betrübt machend. — §. Smutny, traurend, traurig. Jezus ujźrzawszy matuchne smutliwą, pobieżał do niéj. *Żyw. Jez.* 49. *SMUTNODUR, u, *n.*, melancholia. *Perz. Lek.* 193. die Melancholie, Schwermüthigkeit. *SMUTNODURSTWO, a, *n.*, *Perz. Lek.* 197. SMUTNOŚĆ, ści, *ż.*, zostawanie w smutku, das Traurigſeyn, die Traurigkeit; *Boh.* smutnost; *Sorab.* 1. ſrudnoſcz; *Ross.* смущенность, смутность; *Eccl.* дряхлость. *SMUTNOWROGI n. p. puszczyk. *Hor.* 2, 177. *Kniaź.*, trauerprophezeihend. SMUTNY, *SMĘTNY, *SMUCIEN, *SMĘCIEN, tna, tne, SMUTNIE, *SMĘTNIE *adverb.*; *Boh.* smutni, smuten; *Sorab.* 1. zrudnẽ, ſrudny; *Carn.* dolipovyt; *Vind.* shalosten, obshalen, tugast, roun, rievern, nevoljen, nadlushen; *Bosn.* zlotan, zlovogljan; (smuchjen, izmuchjen, smeten, rasarcen *perturbatus*); *Rag.* smuuchjen, smẽten; *Ross.* смущенный, смутный, заунывный, заунывенъ, заунывно, кручинный, грустный, грустивый, скорбный, скорбенъ, скорбно; *Eccl.* смутный, смутительный, дряхлы, дряселъ; a) smutku pełen, żałośny; betrübt, traurig. Smutnemu trudno śmiech przychodzi. *J. Kchan. Fr.* 18. Pytał się go, czemuby był smucien? *Ezop.* 72. Zkądem został nie po mału smęcien. *Wys. Kat.* 396. Ociec mój rachuje sobie dni; jeżeli dłużej zmieszkam, tedy będzie bardzo smęcien. *Radz. Tob.* 9, 3. Z tej nowiny bardzo był smucien. *Stryjk.* 287. *Biel.* 360. Widziałem tych wielu, których miłość smętne czyniła. *Gorn. Dw.* 10. Smętne sinogarlice. *Banial. J* 3. Głosy smętne słyszałam. *Teat.* 46, 26. Smutna twarz. *Sekl.* 24. Całe rycerstwo Rzymskie, w smutnéj sukni było przytomne. *Siem. Cyc.* 332, cf. part. — b) *Activ.* Smutny, smutliwy, zasmucający, smucący; betrübend, traurig machend, traurig, betrübt. Smutny przypadek. *Ld.* Po chwili smutnej pogoda. *Zabł. Z S.* 79.

SMYCZ, y, *ż.*; *Boh.* smečka; *Vind.* goth, hoth; *Ross.* смычка, смычокъ; (*Etym.* mknąć); rzemień, na którym charty na polowanie prowadzą, a potym je z niego zmykają, (cf. swora); die Koppel, der Hetzriemen, der Strick, an dem die Windhunde geleitet werden. Na smycz brać psy myśliwe. *Bardz. Trag.* 122, *Ross.* сомкнуть, смыкать. Psy spuścić z smyczy, wysworować. *Chmiel.* 180. Smyczy ze psów zemkniono; *copula detrahitur. Zebr. Ow.* 184. Sam król trzymał na smyczy mężna i sokoła. *Banial. A* 2 *b.* Niejeden zając minął nieposzczwany, Choć mu go pod smycz ogary nażona. *Pot. Syl.* 254. Barana na smyczy prowadzi. *Jabł. Ez.* 159. Myśliwi smyczą karzą. *Chmiel.* 1, 80. (ćwiczą rzemieniem). — §. *Meton.* Smycz chartów = para chartów, eine Koppel Windſpiele. Chartów smycz, gończych psów sfora, a nie para mówi się. *Chmiel.* 1, 80. Pędzi konno przez zwierzyniec, a za nim capaj, łapaj, ścinaj, dołóż, dwa smycze chartów. *Teat.* 20. *b*, 52. Trzydzieści swor ma w psiarni, chartów kilkanaście smyczy. *Opal. Sat.* 150. — §. *Fig. tr.* A gdzie Dyana plon ubity liczy, Tam serce moje uwięzło na smyczy. *Zab.* 16, 115. *Nar.* w pętach, in Feſſeln. Taki człek na świat nasz wychodzi, Który wszystkich nieszczęścia jak na smyczy wodzi. *Jabł. Tel.* 233. pasmem, an einander gereihet. Zawsze zazdrość przy cnocie na smyczy. *Pot. Syl.* 167. w parze, in einem Paare, neben einander, einander zur Seite. Ah, kto mi ich ukaże, kto mi ich dogoni, Kędy mi te oszusty zdarły się ze smyczy? *Treb. S. M* 117. z rąk mi się wymknęli, z łapki; ſie ſind mir entwiſcht, aus den Händen, aus der Falle. Coż zuchwalszego nad człowieka, gdy mu jako ze smyczy szczęście łaski zmyka, Zadarłszy karku, przeciw niebu bryka. *Mon.* 71, 346. (hojnie ciągle zdarza). — On na to, jak ze smyczy rzecze .... *Pot. Jow.* 145. (jak z bicza, *ex nunc*, auf den Plotz). SMYCZEK, czka, *m.*;

Boh. smyčec; *Slov.* sláček; *Sorab.* 1. ſmeczk; *Carn.* lovk, (cf. łuk, łąk); *Vind.* lok, goſſen lok, lozhez; *Croat.* luchecz; *Rag.* lučjaz; *Ross.* смычокъ; narzędzie do grania na skrzypcach, der Fiedelbogen. Smyczek bywa z drzewa zamorskiego, albo klonowy, trzmielowy, jabłonkowy. *Kluk. Rośl.* 1, 164. Ciągnąć smyczkiem tam i sam *Ross.* смыкать, смыкаю. Już smyczek i skrzypki me niepożyteczne Powiesić na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor. G* 3. Więcéj skrzypek na smyczek, prządka na wrzeciono, niż husarz na kopią weźmie. *Psalmod.* 78. SMYKOWY, a, e, od smyczka, Fiedelbogen; *Ross.* смычечный. *SMYCZNIK, a, *m*, skrzypek, lub też co smyczki robi; der Fiedler, der Fiedelbogenmacher; *Ross.* смычникъ, играющій на мусикійскомъ орудіи смычкомъ. SMYCZOWY, a, e, od smyczy, Leitriemen=, n. p. Smyczowy pies; *Vind.* fledni pefs, vodni pefs. SMYK! *interjectio, motum repentinum significans* = szast, szust! Ploz! Plutz, Schuft! Widząc, że to nie przelewki, do domu smyk! *Mon.* 64, 723. (zemknąłem). Pan mnie potrzebuje, da znać, smyk! trzy susy, i już ja u jegomości. *Teat.* 20. *b*, 4. — §. *Actum rapientis furtim aliquid:* Smyk=chabias! rippś! rappś! *Cn. Th.* 1034. ſtibitz! ſchnipp! (cf. *Germ.* ſchmuggeln. Adlg.). SMYK, a, *m.*, rzezimieszek, porywacz, przylgnie mu wnet do palców; *Carn.* smikavz; *Vind.* ſmufnik, mufnovez, ſmuknovez, ſmikuvauz, vmekniunik; *Ross.* шечило, крохоборъ, *f.* крохоборка; 1) ein Mauſer, der ſchnell etwas entwendet, ſtibitzet, ein Stibitzer, Schnipfer. Wielu żebraków znajdziesz opiłych, rozpustnych, smyków. *Klon. Wor.* 50. — 2) Smyk, letki niestały człeczek, pędziwiatr, niestatek; ein unbeſtändiger, leichtſinniger Windbeutel, ein Schnipfer. O wy smyki, smyki! wszystko też na łeb idzie. *Teat.* 43. *c*, 99. *Wyb.* Kokietka ta, gdyby sobie przynajmniej jakiego wolnego obrała smyka, mniejbym się dziwiła, ale to żonatego! *Teat.* 16. *c*, 12. — §. Smyk *circumforaneus cantor. Cn. Th.* 1055, (cf. rybałt), ein Bänkelſänger; wesołek. — §. Smyk, miano psa, *Graec.* ἀρπαξ. *Cn. Th.* 693. Name eines Hundes. — 3) Smyk, zgrubiałe=smyczek, der Fiedelbogen; (*Boh.* smyk *truha*; *Carn.* smuke=ſanki). Trzeba poboru Dla tego choru, U którego oprócz smyka, Nie ma w worku i fenika. *Zab.* 11, 287. *Zabł.* Weź zatym swoję lutnią, weź struny i smyki, Niechcę odtąd ni pochwał, ani znać krytyki. *Zab.* 12, 170. *Zabł.* SMYKAĆ, zmykać, *ob.* Zemknąć. SMYKŁY, *ob.* Zmykły. SMYSŁ, *ob.* Zmysł

S N.

*SNA, SNAĆ, SNADŹ, *SNAŚĆ *adv.*; *Boh.* snad; *Slov.* snaď, asnaď *forte*; *Sorab.* 1. sznacz; *Sorab.* 2. sznasch, sznatko *forsan*; *Vind.* ſlasti *scilicet*; (*Ross.* знать вѣдать, zapewne, *ob.* Znać, znać dlatego, *vulg.* знай przecież); snać, wedle podobieństwa, podobno, może; vielleicht, wahrſcheinlich, es iſt möglich. Proś boga, owabyć sna była odpuszczona ta myśl serca twojego. 1. *Leop. Act.* 8, 22. (owabyć snadź. 3 *Leop.*). Pójdę, owa sna się potka ze mną pan, a co mi rozkaże, powiem ci. 1 *Leop. Num.* 23, 3. Mają tego sna dziś za złego człowieka, który broniąc praw ludzkich, sprzeciwia się niegdy panom, aby ich nie złamali. *Eraz. Jęz. U* 3. Przyszedł do mnie jakiś mąż z piękną siwą brodą, Snadźby zwiódł i świętego ona swą urodą. *Rej. Wiz.* 36. Snabym też rzekł sprawiedliwemu, że żywotem będzie żył.... 1 *Leop. Ezech.* 33, 13. Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, przecież pod czas południa słońce się mroczyło. *Bardz. Trag.* 470. (prawie żadnego, faſt keine). — §. Snadź, domyślić się można, oczywiście; leicht zu erachten, offenbar, augenſcheinlich. On srogi Turecki lud snadź i bogu nienawisny jest. *Baz. Sk.* 128. Czego krzywego, gdy kto z prędka napraszcza, rychléj snadź złomi, niż naprości. *Glicz. Wych. Y* 1. Że względem ziół tych gruby ten błąd aptekarski nikogo nie struł, to sna czyni mała miara tego jadu. *Sienn.* 552. Tak się tego gorliwie uczyć mamy, gdyż nam snadź jeszcze więcéj tego potrzeba. *Rej. Post. D* 3. — Śliczne na rzéki brzegach stało snać pacholę, Skwapliwą w letnich wodach pływać mając wolę. *Tol. Saut.* 47. widocznie, na widoku, ſichtbarlich. — §. By snadź nie = by uchowaj boże nie, broń boże żeby nie; Gott behüte, Gott bewahre. Matka każe podłożyć co miękkiego dziecięciu w głowy, i to opatrzno, żeby go snadź nie obudzono. *Glicz. Wych. E* 5 *b.* Uczy się pływać przy pławie, aby snadź nie utonął. *ib. O* 2. Nie czyńcie tego w dzień święty, by się sna rozruch nie stał w ludu. 1 *Leop. Marc.* 14, 2. Sybaryteczki kury wygnały, aby snadź sen ich nie był przerwany. *Zab.* 6, 360. Aniołowie mu przytomni byli, aby snadź pokrzywdzony nie był. *Kucz. Kat.* 3, 277. — §. I w ogień sna nie boi się wskoczyć. *Glicz. Wych. E* 4 *b.* nawet i w ogień. — (*SNĄĆ, *ob.* Snić się). — SNADNOŚĆ, ści, ż.: *Boh. et Slov.* snadnost, (cf. *Boh.* osnadnjm ulżywam, ułatwiam; *Sorab.* 1. ſnadnoſcz *gracilitas, tenuitas, vilitas*); łatwość, sposobność; die Leichtigkeit, Fertigkeit. Już w Polskim tłumaczeniu taka wdzięczność i snadność wierszów nie idzie, jaką snadnością, krótkością i wdzięcznością oryginał jest przyćukrowany. 1 *Leop. pr. Zołt.* (płynność, gładkość, łatwość wierszów). Wódka ziela paraliżowego nieśpieszne ruszanie abo niesnadność ruszania członków léczy. *Sienn.* 241. (trudność). Lewandowa wódka od niesnadności ruszania członków jest pomocna. *Sienn.* 239. Wesołe żarty ukazują dobrą na umyśle snadność. *Petr. Et.* 280. SNADNY, a, e, SNADNIUCHNY, SNADNIUCZKI, SNADNIUTEŃKI, SNADNIUSIEŃKI, a, ie, *intens.*, SNADNIE, SNADNO *adv.*; *Boh. et Slov.* snadny, snadničký, snadne *facile, nullo negotio*, (snadnjčce, na snadě *praesto*, na doręczju); nietrudny, łatwy, sposobny; leicht, fertig, geſchickt zu etwas; (*Sorab.* 1. ſnadne, sznadné *gracilis, tenuis, vilis, exiguus, exilis*). Woda czyni ziemię snadną do przyjęcia wszelakich rzeczy postaci. *Syxt. Szkł.* 7. *aptam*, zdatną, gotową; geſchickt, fertig, bereit. Snadniuchnym staraniem możesz to wszystko sobie zjednać u niego. *Rej. Post. M m m* 5. Kto głowę schyli, porazić go snadnie, Snadnie ułowić, kto w ptaki sam wpadnie. *Tward. Daf.* 22. Ty panie wszystko możesz, wszystko

tobie snadnie. *Paszk. Dz.* 42. Snadniuczko, *facillime. Mącz.* Snadniuchno. *W. Post. W.* 3, 300. Pan bóg znajdzie snadniuczką drogę, gdy chce pokarać złościwego. *Rej. Zw.* 201. Sposób snadniusieńki. *Solsk. Geom.* 125. Gdziekolwiek posłyszy, jakąkolwiek mowę Snadniuteńko pojmuje wszystkę jéj osnowę. *Tol. Saut.* 45. Snadniuchno próg wyłamał. *Ryb. Ps.* 217. Snadniéj o łabędzia czarnego i o kawkę białą, niż o dobrą żonę. *Opal. Sat.* 40. Przytrafił się dzień snadny do tego. *Sekl. Marc.* 6, dogodny, ſchicklich, geſchickt. Już mieli ojca po sobie snadnego. *Auszp.* 75. (powolnego, skłonnego, geneigt). ˙SNAŚĆ, śći, *ż.*; *Ross.* снасть; narzędzie, das Werkzeug. Po snaści rzemieślnika poznać; *instrumenta declarant artificem. Rys. Ad.* 56. (*Ross.* снастить, оснастить okręt w potrzeby opatrywać, *Germ.* takeln). — §. Snaść, *adverb*, *ob.* Sna.

˙SNAŻNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* snažnost *sedulitas*, snaże usiłowanie, snaženstwj pilnowanie, pilność, nesnaz, nesnáza przykrość, przeciwieństwo, nieszczęście; *Slov.* snažnost, wynasnazowanj *accuratio*, *industria*; *Carn.* snága = ozdoba, snashnost = ozdobność; *Vind.* ſnaga *ornamentum*, ſnashnost = ozdobność, piękność, chędogość, ochędostwo; *Croat.* sznága *mundities*, snaga = ozdoba; *Dal.* sznaga = moc; *Rag.* snâga, snaaxnos *robur*, *vis*; *Bosn.* snaga, snagnost = siła, silność, męstwo); snażność, czystość, ochędożność; die Sauberkeit, Reinigkeit. Wstrzymują się niektórzy od miłości dla snażności i pożytku duszy swej. *Petr. Ek.* 56. Zbytni pokarm i picie przeszkadzają zdrowiu i snażności ciała. *Petr. Et.* 246. Chwalmy boga wszelaką snażnością a czystością i duszy i ciała. *W. Post. W.* 252. Świadom był jego sumnienia snażności i czystości duszy jego. *Wys. Ign.* 78. Jan ś. aniołem był nazwan dla świątobliwości, dla snażności i czystości żywota. *Biał. Post.* 45. Judyt snażność a czystość miłowała. 1. *Leop. Jud.* 15, 11. Niewinnością i snażnością te, co przywary miały, wyprzedziła. *Bzow. Roż.* 55. Biała szata snażności świadectwo. *ib.* 70. ˙SNAŻNY, a, e, ˙SNAŹNIE, ˙SNAŹNO *adv.*; (*Boh.* snažný *sedulus*, nesnažný przykry, nieszczęsny; *Slov.* snážny *industrius*; *Carn.* snástun = ozdobny, strojny; *Vind.* ſnashen = piękny, chędogi; *Croat.* sznasen *mundus*; *Bosn.* snasgjan *strenuus*, *fortis*; *Rag.* snaaxni, snaaxan *rubustus*); snażny = czysty, ochędożny; ſauber, reinlich. To najpotrzebniejsza w ubiorze, aby był ochędożny a snażny. *Gorn. Dw.* 114. Oblubienicę moję we krwi mojej opłókałem, i snażną bez zmazy i bez zmarsku zostawiłem. *Bzow. Roż.* 91. Poczciwy przestawa na swoim sumnieniu snażnym. *Petr. Et.* 267. Człowiek na umyśle i na ciele snażny i rządnie sposobiony. *Petr. Pol.* 18. Cnotliwy będzie miał serce spokojne i sumnienie snażne od boga. *Petr. Ek.* 25. — §. Snażny, snadny; leicht, bequem. Nauka ta służy ku snażniejszemu nabyciu majętności. *Petr. Pol.* 40. W długiej sukni do tańca niesnażna. *Jeż. Ek. E* 1. Wziąwszy też i sam kogo tam do boku, Bije jéj czołem i w snażnym poskoku On i pozorne pary przed nim płyną. *Miask Ryt.* 2, 127. ˙SNAŻYĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* snaziti se; *Slov.* snážjm se *conor*; (*Carn.* snáshem, snasheti; *Vind.* ſnashiti *ornare*; *Croat.* sznasiti *purgare*; *Dal.* ussnaxiti *ornare*; *Rag.* usnaxiti *confirmare*; *Bosn.* posnasgiti *confirmare*); silić się, mocno się starać; ſtreben, ſich anſtrengen. Lilii téj staréj nowe kwiatki, choć się snażą, nie dogonią. *Pot. Pocz.* 400. Niemniéj ochocze snażą się szeregi W takt odprawując z panami pobiegi. *Miask. Ryt.* 2, 127. W ogniu złéj żądzy ciągnie się i snaży. *Pot. Syl.* 7.

SNĘ, *ob.* Snić się.

˙SNESZKA, i, *ż.*: *Carn.* synáha, synaka; *Vind.* ſinova shena, ſneha, ſnaha, ſinaha, ſinka, ſetinja, nevesta; *Croat.* szneha, szinova sena, snaba, sanozhniza; *Slav.* snaha, sinowa xena, (bratova xena, snaha); *Eccl.* ятрькъ (*ob* Jątrew'), сноха, дьверня жена; *Ross.* сноха; synowa żona, synowa, *nurus. Macz.*, *ob.* Niewiastka; des Sohns Frau, die Schwiegertochter, die Schnur. Tu leży w jednym grobie córka sławna ona Alexandra szóstego, Tais, sneszka, żona. *Zygr. Pap.* 332. *nurus.*

ŚNI się, *ob.* Śnić się.

ŚNIADAĆ *cz. niedok.*, Pośniadać *dok*, (*qu. v.*); *Boh.* snjdati; *Slov.* snjdám; *Sorab.* 1. szniedacź, ſnědam; (*Etym.* jadać, jeść; cf. śnieść, śniadł); *Carn.* sajtrêkujem, sajtreqvam (cf. jutro, jutrzenka), kosilzam (cf. kąsek), frushtêkam; *Vind.* kofsim, kofiti, kofiuzhati, kafeuzhati, bruefhtikat; *Croat.* predobedujem (cf. przedobiedni), predrúcham, frostuklyam, frostuklyati, frostukyati; *Hung.* felostökömezek; *Dal.* ruchám, ruchevam; *Bosn.* rucjati, priducjak jesti, porucjati; *Rag.* rûcjati, pridrûcjati; *Slav.* dorucskovati; *Eccl.* заутренною; *Ross.* завтракать; *jentare*; *Macz.*, śniadanie jeść, frühſtücken. Koło ósmej siedliśmy do stołu, i do tych czas śniadaliśmy. *Teat.* 7. *d*, 12. Wieczerzać i śniadać. *Sekl.* 13. Chłopy, gdy zchodzą z roboty, urzędnik powinien liczyć, a dziesiątkami mają obiadować i śniadać. *Haur. Ek.* 107. Śpią ledwie nie do południa, a wstawszy, to wnet śniadać, pośniadawszy zasię obiad, po obiedzie do kart. *Kosz. Lor.* 24 *b*.

ŚNIADANIE, ia, *n.*, *Subst. verb.*, a) *actio*, das Frühſtücken; (*Ross.* съѣданіе, съѣденіе; *Eccl.* снѣданіе, снѣденіе zjadanie, zjedzenie). — b) Śniadanie, to co śniadamy; *Boh. et Slov.* snidánj; *Sorab.* 1. szniedani, ſnědano; *Carn.* sajtrêka, sajtreniza, frushtêk, fruestek; *Vind.* juterni kruh, kofiuza, kofilu, kofiuzhanje, perva, mala vushina (cf. jużyna), saiterniza, fruſhtuk, bruefhtik; *Croat.* predobedje, kossilu, frostukely, frostuk, ruchak, predúchak; *Hung.* felestököm; *Dal.* ruchak; *Rag.* rûcjak, pridrûcjak; *Bosn.* rucjâk, pridrucjak; *Slav.* dorucsak; *Eccl.* заутренникъ, завтракъ, рановдѣніе; *Ross.* завтраканье, завтракъ, das Frühſtück. Śniadanie dawać. *Zab.* 13, 201. Najgorsze śniadanie najlepszy obiad psuje. *Rys. Ad.* 41. — Śniadany *partic.*, który śniadał, śniadanie zjadł, gefrühſtückt. Niechaj was dzień nie budzi miłe dzieci rany, Nie pojedziesz ode mnie pewnie, nie śniadany. *Pot. Jow.* 159. Śniadany = ŚNIADANNY, a, e, od śniadania, Frühſtücks-. Zda mi się, iż czas jest śniadanny. *Teat.* 45. *c*, 76. *Wyb.* Mgłość Jejmościna o godzinach śniadanych przypadła. *Cziach. Prz. F* 2. ˙ŚNIADEK, dku, ˙ŚNIATEK, tku, *m*, n. p. Przestańcie ludzie śniadkiem ciał smro-

dzić brzydliwym, *dapibus. Żebr. Ow.* 377. zjedzeniem, jadłem, *Eccl.* **сънѣдь**. Nie tak smaczne, cokolwiek śniatku zima w cenie Zdaleka nam przyżenie. *Petr. Hor.* 2, *N* 2 *b.* ŚNIADNY, ŚNIEDNY, a, e; *Boh.* gedlý; *Sorab.* 1. yedné; *Vind.* jedliu, k'jedi; *Croat.* pojedliv, jedliv; *Rag.* jediv, jestiv; *Ross.* ядный, ядомый, съѣстный; *Eccl.* **сънѣдьнъ, ядный, что ѣсть можно, брашный**; (**полснѣдный** *semiesus*); co się zajdzie jeść, jadalny; eßbar, zum Eſſen. Rzeczy rzemiosłem uczynione zamieniają na śniadne. *Petr. Ek.* 126. Śniedne rzeczy, potrawy, pokarm, żywność, strawa. *Sax. Rej.* Ta która gieradę bierze, do strawnych albo śniednych rzeczy domowych nic nie ma. *Szczerb. Sax.* 130. Rajce mogą sądzić wszelakie miary, kwarty, wagi, i wszystkich śniednych i pitych rzeczy fałszowanie. *ib.* 342. Śniednemi rzeczami przekupować. *ib.* 352. Śniedne chować oliwki, marynowane. *Dudz.* 58. Nieśniedny, niedobry do jedzenia. *Włod.* W ogrodach nasadzić ziół rozmaitych, tak śniednych, jak i lekarskich. *Cresc.* 509. Owoc śniedny. *Cresc.* 136. Śniadna ofiara będzie z pszennej mąki. *Radz. Levit.* 2, 1. (Speißopfer. Luth., 'gidna ofiara. 1 *Leop. Exod.* 30, 9, 'jedna. 3 *Leop.*), *ob.* Oblata, Obiednia.

ŚNIADAWY, ŚMIADAWY, a, e; *Boh.* snědawý; *Ross.* смугловатый; brunatnoczarniawy, braunſchwärzlich. Kto się na słońcu bawi, dostaje śniadowego na twarzy koloru. *Pilch. Sen. list.* 4, 4, (cf. opalony). W innych chociaż mniéj gorących krajach, niewiasty pospolite są śniadawe. *Mon.* 70, 23. Mnie biała, jego śniadawa zachwyca uroda. *Hul. Ow.* 123. (brunetka). Twarz jego śniadawéj barwy, nakształt pszenicy dojrzałej. *Sk. Żyw.* 1, 457. ŚNIADOŚĆ, ŚMIADOŚĆ, ści, *ż.*, ciemnobrunatność; *Ross.* смуглость; smaglawość, dunkelbraune, ſchwarzbraune Farbe; *palligo. Cn. Th.* 1030. *Syxt. Szkł.* 211. ŚNIADY, ŚMIADY, ŚMLADY, a, e, 'ŚNIADO *adv.*; *Boh.* snědý, smědý; *Slov.* snědý *fuscus*; (cf. *obsol. Germ.* ſchmaden, *inde hodiernum*, ſchmutzen. Adlg., brudzić); brudno-brunatny, smaglawy; ſchmutzigbraun, dunkelbraun. Dziewczysko niezgrabne i płci śniadéj. *Teat.* 13, 23. Był oblicza ciemnego abo śmiadego. *Papr. Ryc.* 622. Nie baczcie na to, żem śmiada, bociem ogorzała od słońca. 1 *Leop. Cant.* 1, 6. *Wujek. ib.* Nie dbał on na słoneczne w południe przyskwarki, Co im śniade obnażnym przypalały karki. *Przyb. Ab.* 233. *Flaccidus*, śniady, zwiędły. *Macz.* Hyacynty śniade. *Zimor.* 194. Niektórzy Rusaków chcą mianować od płci i barwy smladej abo rumianoczarnej. *Stryjk.* 109, (*ob.* Rusy, rysawy, rydzy). Tam między niemi jeździ książę jakieś blade, Oczy mu podsiniały, i lice ma smlade. *Rej. Wiz.* 64. Zawiść i łakomstwo śniade. *Nar. Dz.* 1, 30. A słońce patrząc na twarz jego bladą, Twarz też powłokło swoją barwą śmiadą, Bo miesiąc ciemnym podbieżał je kołem. *Miask. Ryt.* 139. Tatarka czerwona dzika albo śmiada, kwitnie czerwonym kwiatem. *Cresc.* 179. Śmiadoczerwony, gniady, ciemnoczerwony, *rubidus. Macz. ob.* Śniedzieć, Śniedź, Śnieć.

ŚNIARZ, a, *m.*, sennik, któremu się często co znacznego śni, abo który sny swe rad powiada; *Boh.* snář; *Croat.* szenyàvez; *Ray.* sanglivaz, der Träumer. Rzekli bracia Jófowi jeden do drugiego: oto ten pan śniarz idzie. *Budn. Genes.* 70, 20 *not.*, «snowidz». — 2. Śniarz, wykładacz snów, der Traumdeuter. Bóg mówi u Jeremiasza, nie słuchajcie śniarzów waszych, ani wróżków. *Bial. Post.* 121. Nie słuchajże proroka onego, albo śniarza, snów wykładacza. *Żarn. Post.* 3, 614.

'ŚNIAT, u, *m.*, pniak, pień drzewa, (*Etym. forsan* ziąć, zdiąć, zdięty; *Ross.* снятый; *sed. cf.* zaśniad); der Stamm eines Baums. 'Śniat zowie się oziomek u drzewa. *Zab.* 15, 217. (cf. die Schaat, na Śląsku = szczep. Adlg.). Blizko jabłko pada śniatu. *Pot. Syl.* 505. Tu złote pomarańcze gładkie wznoszą śniaty. *Pot. Arg.* 210. — 2. *Transl.* Śniatem, jak drewno, jak kloc; wie ein Stück Holz, wie ein Klotz. Miłość cię postawiła śniatem, Zdrewniałeś, ani możesz wynieść się z bułatem. *Pot. Jow.* 45. Odbiegą jéj zmysły i zbledną jéj skronie, Że padnie na twarz, jako długa śniatem. *Pot. Syl.* 340. Przez drogę śniatem upadłszy, miłosierdzia żebrze. *Pot. Pocz.* 180. (mostem). Jam jest, bezpiecznie Chrystus odpowie; a za tym Jego strasznym tytułem padli wszyscy śniatem. *Pot. Zac.* 39. Śniatek, *ob.* 'Śniadek.

ŚNIĆ się, śniło się, śni się komu co, o czym *rec. niedok.*; *Boh.* snjti, snjm; *Sorab.* 1. szo dżecz, mi szo dżiyo, mam dżeczo; *Sorab.* 2. sze zowasch; *Carn.* sajna se meni; *Vind.* ſenjati, meni ſe je ſenialo, ſnijat, ſanjati; *Croat.* szenyati, szenyàm; *Bosn.* sagnatti, snitti, viditi ú sni; *Rag.* snjettise, snjèvati; *Ross.* сниться, мечтаться, грезиться, пригрезиться; marzyć się, przez sen się pokazywać; einem träumen, im Traume vorkommen. Kto na poły śpi, różne się onemu snują widziadła, a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. list.* 410. 'Łacznącemu się śni, żeby jadł, a gdy ocknie, czcza jest dusza jego. 1 *Leop. Jes.* 29, 7. O tym człowieku, troje śniły się jej dziwy. *Pot. Zac.* 125. Nie dbajcie na sny wasze, które się wam śnią. 3 *Leop. Jer.* 29, 8. (które marzycie. 1 *Leop.*). Mówią, żeby źle we śnie pieniądze znaczyły, Bodajby się miłe groszyki i śniły. *Jag. Gr. A* 4. Potępiona szyzma wasza bodaj się ani śniła tak szkarada rzecz. *Birk. Exorb. C* 5. Sprośne opilstwo, w co go tam wprawiło, 'Daj się nie śniło. *Kanc. Gd.* 304. (bodajbyśmy o tym wyobrażenia nie mieli). Śni-ć się, pleciesz. *Cn. Th.* 1055. — 'Śnić sobie, marzyć sobie, n. p. O tym jako żywo ani śnili sobie. *Zygr. Gon.* 288. Namniej o transakcyi nie śniąc sobie owej Zaczętéj przez Raduła szturm przepowie nowy. *Tward. Wł.* 138. (ani myśląc). — Sen abo 'śnienie jest widzenie rozmaitych rzeczy pokazujących się we śnie. *Sak. Probl.* 235, das Träumen; *Ross.* сновидѣніе, сонie. NB. *Verbum* 'Snąć, śnie, *hodie non reperitur nisi in compositis*, zasnąć, usnąć, posnąć, *de piscibus solummodo dicitur:* ta ryba śnie a szczupak już usnął. *Tr.* = zdycha, der Fiſch ſtirbet ab; *Ross.* снеть.

ŚNICA, *ob.* Sznica. ŚNICERZ, *ob.* Sznicerz.

ŚNIEĆ, i, *ż.*; *Boh.* snět; (*Slov.* snět, kaukol *lolium*); *Sorab.* 1. szniecż, ſnecz; *Sorab.* 2. sznesch; *Carn.* snet, (2. = łożysko dziecięce, snetivje = kupa plew); *Vind.* ſnet, ſniet, zhernz; (ſnet = plewy, ſnetinje, ſnetje, ſnetouje,

kup pleu, ſnetni kupez = kupa plew); *Ross.* головня, (cf. głównia); *Eccl.* златенница; śnieć, (*Etym.* śniady), we zbożu, ziarno czarne zepsowane, we śrzodku jak sadze. *Dudz.* 58, *ob.* Spor, Sporysz, mącznica, rdza; ein Brandkorn, Mutterkorn, Brand im Getreide. Śnieć w pszenicy, owa w ziarnach spalona mąka, niczym nie jest jak gnojem robactw. *Kluk. Rośl.* 3, 207. Śnieć ztąd bywa, gdy się zboża na polu nie dostoją, albo mokro będą zebrane. *Haur. Sk.* 6. Zaraźliwa śnieć w pszenicy, jest wtedy, kiedy albo wszystkie kłosy z jednego wyrastające nasienia, albo niektóre z nich, smrodliwy proch wewnątrz zamykają. *N. Pam.* 2, 155. ŚNIECIĆ *med. niedok.*; *Boh.* snětiwjm; śniecistym się stać, brandig werden (vom Getreide). Proso od częstych deszczów zwykło śnienić. *Haur. Sk.* 34. — ♃. Trzy z Sztokholmu orłowi przybieramy snopy, Zygmunta, Władysława, Jan Kazimierz trzeci, Gdzie więcej niż ośmdziesiąt lat nożyki śnieci. *Pot. Pocz.* 3. — ŚNIECIORODNY, a, e, rodzący śnieć, Brandkorn erzeugend. Z posianych śniecistych ziarnek, śniecciorody wylągłszy się owad, dojrzewającym zdrowym pszenicy ziarnom nowéj udziela zarazy. *N. Pam.* 2, 155. ŚNIECISTY, a, e, — o *adv.*, śniecią zarażony; *Boh.* snětiwy; *Vind.* ſnetliu, zhernzhast, zhenzhou, brandig (vom Getreide). Śnieciste zboże, gdy młockowie młócą, zdaje się, jakoby kominy wycierali, i do domu jak kominiarze powracają. *Haur. Sk.* 20. *et* 6. *Kluk. Rośl.* 3, 192. ŚNIECISTOŚĆ, ści, *ż.*, zaraza śnieciowa, die Brandigkeit; *Boh.* snětiwost, snětiwina.

ŚNIEDEK, ŚNIODEK, dka, *m.*, 1) ziele, *ornithogalum*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 155; Vogelmilch, Ackerzwiebel; tak rzecony, że i nasienie i korzonki się używają, równie jak ziemne kasztanki. *Syr.* 1234. — 2) Oszloch *qu. v.* ziele. ŚNIEDNIK, a, *m.*, nad śniadnemi rzeczami, przełożony, podstoli, der Speiſemeiſter. *Tr.* ŚNIEDNY *ob.* Śniadny.

ŚNIDO ziele, *ob.* Siniło.

ŚNIEDŹ, i, *ż*, 1) śniady kolor, rdza; Roſtfarbe, Roſt. Twych dzieł pamiętniki nie stechną w śniedzi. *Hor.* 2, 260. — 2) Śniedź, *ob.* Śnieć. ŚNIEDZIEĆ, ŚMIEDZIEĆ, *ŚMLEDZIEĆ *med. niedok.*, zśniedzieć *dok.*, kolor tracić, płowieć, śniadym się stać, pełznąć, verſchießen, die Farbe verlieren; czernieć, rdzewieć. *Wład.*, ſchmutzig und roſtig werden. Co tu robisz zśniedziały od wstydu mitrążka, Żółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab.* 16, 160. Nie chcę od was więcéj ani złota, ani srebra smledziałego. *Bzow. Roż.* 55.

ŚNIEG, u, *m.*; (*Boh.* snjh, sněhu; *Slov.* sneh; *Sorab.* 2. ſněg; *Sorab.* 1. ſně, sznie, žně; *Carn.* sneg, sněg; *Vind.* ſnieg, ſneg, ſnieh; *Croat.* szněg, szněk; *Slav.* snig; *Bosn.* snig, snjeg; *Rag.* snjégh; *Ross.* снѣгъ; *Isl* snio; *Svec.* snö; *Angl.* snow; *Germ.* der Schnee, bey den Jägern, das Neue, [*nostr.* ponowa 4]; *Ital.* neve, nive; *obsol. Gall.* noif, nois; *Gall.* neige; *Lat.* nix; *Graec.* νιφάς). W pierzaste części zmarzły deszcz upadający jest śniegiem. *Kluk. Rośl.* 3, 93. Wodne pary, gdy na powietrzu marzną, odmieniają się w małe kolce; potym w płatki zebrane z chmur spadają. *Hub. Wst.* 165. Mały śnieg, śnieżek, *Boh.* snjžek; *Vind.* ſneshizh, ſniegei; *Ross.* снѣжокъ. Pierwszy śnieg jesienny; *Ross.* пороша, (*ob.* Prószyć). Deszcz ze śniegiem; *Bosn.* susnisgiça, (*ob.* Śnieżnica). Śnieg się kurzy, prószy *Boh.* chumeliti se. Na ten czas wszystko było śniegiem przypadło. *Baz. Sk.* 39. (es war alles verſchneyt; *Vind.* preſneguvati, se ſnegam obſuti = śniegiem pokryć). Sypkie śniegi. *Karp.* 1, 50. Droga po śniegu, sanna *Bosn.* prrit, savnik, pút po snigu. Biały jak śnieg. *Sekl.* 28. Ktoż będzie umiał śnieg bielić, albo lilią zdobić? *Birk. Sk. D* 3 *b.* Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. *Birk. Zbar. C* 4 *b*: (*Rag. Prov.* Hájem zâgn, koliko zà lanski snjégh = dbam o niego, jak o łoński śnieg). Śnieg pada, *śnieży, *Boh.* sneži se; *Sorab.* 1. sznee dże; *Vind.* ſnieh grè, pade, ſneshi; *Croat.* sznesgyi; *Ross.* снѣжить, ез ſchneiet. ŚNIEGOWY, a, e; *Boh.* sněhowý; *Sorab.* 1. ſněhowe, ſněhowski, ſněhuwaté; *Eccl.* снѣжаный, снѣговый, изъ снѣга состоящій или снѣгу бѣлизною подобный; *Ross.* снѣгоый; od śniegu, do śniegu należący; Schnee-, den Schnee betreffend. Góry wieczne śniegowe. *Jabł. Tel.* 18. Śnieg z dachu zrzucać dla ciężaru śniegowego. *Haur. Ek.* 10. Śniegowy płatek, *Vind.* ſneshna muha, ſneshni plaſhmez; *Ross.* снѣжинка, eine Schneeflocke. ŚNIEGUŁA, y, *ż.*, ŚNIEGUŁKA, ŚNIEŻNICZKA, i, *ż. dem.*, *emberiza nivalis*, Schneeammer, Schneeſperling, gatunek trznadlów, chowają się w śniegu: z Laponii do Szwecyi, Inflant i Litwy przylatują. *Zool.* 220. *Kluk. Zw.* 2, 328. (*Sorab.* 2. sznĕgula gil). Z śniegiem przylatują śnieguły. *Banial. J* 3. Śnieguły piszczą *ib.* — *Allegor.* Próżno starodawnemi szczycą się tytuły, Nie salamandry w herbach, nosić im śnieguły. *Pot. Pocz.* 602. — ♃. *Aliter:* Śnieguła, *lagopus Rabalino*, das Schneehuhn. *Tr.* ŚNIEGULIK, a, *m.*, *podura nivalis*, owad w marcu na śniegu na kształt pchłów się pokazujący. *Kluk. Zw.* 4, 393. der Schneefloh. — (*ŚNIEŚĆ, *śniadł *cz. dok.*; *Boh.* snjsti, snědl; zjeść; *Ross.* съѣсть, съѣмъ, съѣдать; *Eccl.* снѣсти, снѣмъ, снѣдати, aufeſſen, eſſen. W wannie się myć śniadszy nieco pierwéj, albo siedząc w wannie możesz jeść. *Sienn.* 368, *ob.* Śniadać, Śniadny. — ŚNIETRZ, *ob.* Kąkol). — ŚNIEŻNICA, ŚNIEŻYCA, y, *ż.*, śnieżny czas; *Croat.* szenenicza, szusznesnìcza; *Rag.* susnixiza; *Bosn.* susnisgiça, dasg snjegni = śnieg z deszczem; (*Ross.* вьюга wijadł, zamieć, miecielica), Schneewitterung. *Tr.* — ♃. Woda śnieżna, Schneewaſſer. Śnieżnice albo lodowe wody. *Cresc.* 652. — ♃. Śnieżnica, góra śnieżna. *Mier. Mskr.* ein Schneeberg; *Carn. et Vind.* ſneshna gora, ſhneshnik; *Ross.* сугробъ, сугробище, суметь (cf. zamieć), сугробный, сугробистый, pełen śnieżnic. ŚNIEŻNY, ŚNIEŻYSTY, a, e, ŚNIEŻNO *adv.*; *Boh.* sněžny, sněžitý, sněžiwý; *Sorab.* 1. ſneycki, ſněhoyite; *Carn.* sneshn, sneshn; *Vind.* ſneshen; *Bosn.* sniesgjan, snjesgni; *Croat.* sznèsen, sznesni; *Rag.* snjeexan, snjexan, snjexni, snjegovit; *Ross.* снѣжный; od śniegu, pełen śniegu; Schnee-von Schnee, ſchneeig, voll Schnee. Dzień panny Maryi śnieżnéj, bo tego dnia w wielkie upały w Rzymie śnieg spadł na tym miejscu, gdzie miał być ko-

ścioł budowany. *Sk. Żyw.* 2, 92. *Radz. Z. P. M.* 408. Luty mroźnośnieżysty. *Jeż. Ek. D* 3. — ǧ Śnieżny, śnieżysty = biały jak śnieg; *Vind.* ſnigobiel, ſchneeig, ſchneeweiß. Pierś twoja śnieżna jak łabędzie puchy. *Kras. Oss. F* 1 *b.* Śnieżysty łabędź nie urodzi kruka. *Zegl. Ad.* 184. Grzywacz śnieżysty. *Zab.* 9, 251. *Ejssym.* Śnieżne gołębie. *Zab.* 16, 83. *Węg.* Śnieżnoszarłatny. *Brud. Ost. G* 2. ŚNIEŻKI *plur.*, kulki z śniegu ugniecione, pigułki śnieżne; *Carn.* kepa; *Vind.* ſneshna kepa, ſnigna zhepa, flanzat; *Sorab.* 1. posk; *Ross.* снѣжки, Schneebälle. Kiedyśmy razem w śnieżki igrali, nie było zimniéj! *Teat.* 1. *c*, 7. Śnieżkami ciskać, *Vind.* ſe kepati; *Carn.* kępam, ſich ſchneeballen. ŚNIEŻYĆ *cz. niedok.*; *Vind.* ſneshiti, ſneshuvati; *Rag.* snjẽxiti; *Bosn.* snjesgiti, snisgiti; *Croat.* sznesím; *Ross.* снѣжить; śnieg spuszczać, *ningere. Macz.*, Schnee fallen machen, ſchneyen. — ǧ. Tam, gdzie Atlas wysoki wierzch śnieży. *Pot. Arg.* 65. śniegiem bieli, śniegiem powleka; mit Schnee bedeckt, überweißt. — *Impers.* Śnieży, *Carn.* sneshy; *Vind.* ſnieh gré, ſneshi; *Croat.* sznesgyi; *Ross.* снѣжить; śnieg pada. *Tr.* es ſchneyet. ŚNIEŻYCA, y, *ż.*, *galanthus*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 17. Schneetropfen, eine Pflanze.

ŚNIT, *ob.* Sznit.

ŚNiWY, a, e, często sny miewający, *somniosus. Macz.*, träumeriſch.

SNOP, a, *m.*, SNOPEK, pka, *m.*, SNOPECZEK, czka, *m.*, *dem.*, *SNOPIE, ia, *n.*, *collect.*; *Boh.* snop, snopek, snopček; *Sorab.* 1. sznop, ſnóp; *Sorab.* 2. sznop, ſono, (cf. ſono); *Carn.* snôp, snôpje, narozhnék, shkûpa, shkupnék; *Vind.* ſnop, ſnopizh, ſnopizhek, ſnopci, ſnopje, otópi, kupizh, kopa, (cf. kupka, kopa); *Croat.* sznop, rukovet, (cf. rękojeść); *Rag.* snôp, snopich, snopaz, rukovetaz, rukovét, kitta (cf. kita), bremme, (cf. brzemię); *Bosn.* snôp, snopaç, rukovet, rukovetaç; *Ross.* снопъ, снопикъ; (cf. *Hebr.* עבר *circumvolvit*; *Rabb.* סבך *conjunxit*); wiązań zboża niemłóconego, die Garbe. Snopy nie mają się wiązać, tylko z suchego zboża. *Kluk. Rośl.* 3, 217. Z nie dobrze suchego zboża małe wiązać trzeba snopki. *ib.* W snopy wiązać (*Rag.* snopitti). Wiążący snopy (*Vind.* ſnopovesar, ſnopni vesauz). Manases stał nad tymi, co snopie wiązali na polu. 1 *Leop. Jud.* 8, 3. (nad żniwiarzami). Snopów kopa; *Ross.* одонье, одоньице, (cf. stog, stożek). Snopów dziesiątka *Vind.* ſnopna defetina. Rok od roku gorszy, mało w polu snopów. *Wad. Dan.* 92. (nieurodzaj, nie kopuje zboże). Jeden ziarno, drugi snopek bierze. *Zab.* 12, 119. *Nar.* (jednemu łyżką, drugiemu garścią). Otoć też ten z niwy swéj snopeczek niosę. *Groch. W.* 160. (owoc pracy). — *Fig.* Ci, którzy drugich grzebią, jak snopy padają. *Bardz. Trag.* 348. (jak muchy). Bitwa sroga; lecieli jak snopie z koni Turcy. *Biel.* 657. *Birk. Sk. E b. Ossol. Boh.* 27. *et* 1, 103. — Kiedy mu co rzecze, to kijem jak w snopek. *Paszk. Dz.* 51. młóci go, garbuje; er ſchlägt auf ihn los, als wenn er Getreide dräſche. — Kupido powiązał świat w snop zgody wzajem użyteczny. *Zab.* 5, 334. *Koss.* (w łańcuch, związek). — I złoczyńcy, stojąc już przed snopem na placu, miewają jeszcze nadzieję. *Orzech. Qu.* 177. już pod mieczem katowskim będąc; Bund Stroh, worauf der Miſſethäter zum Gericht niederknieet. — Tatarowie na snopkach z rózg uplecionych przez rzéki przepłyną. *Stryjk.* 223. Reisbündel. Drewka, które na sobie do miasta niósł Protagoras, w snopek ułożył. *Kosz. Lor.* 2. w wiązankę, Bündel, Holzbündel. Starzec niosąc na sobie z lasa brzemię drew, gdy się spracował, snop on położywszy, śmierci wołał: abyś mi ten snop drew na ramię założyła. *ib.* 184 *b.* — W szkatułce miał upominkowe snopki włosów, dane w zakład przyjaźni. *Teat.* 11. *b*, 5. loki, kosy, pierścienie włosowe; Haarbündel, Locken. — ǧ. Snop żelaza, ein Bund eiſerner Schienen. Wóz żelaza ma snopów 2; snop żelaza ma szyn 12. *Solsk. Geom.* 3, 137. — (*SNOPKA, *ob.* Sznupka). — SNOPOWY, a, e, od snopów, Garben=; *Boh.* snopnj; *Vind.* ſnopni; *Croat.* sznópni; *Ross.* сноповый.

**SNOW, u, *m.*, snowanie się, pasmo; das Entwickeln, der Faden, der Zuſammenhang. Z obu stron płomienie, co zagarnął w tyły (szatan) Włokąc śpiczaste snowy bałchanem się wiły. *Przyb. Milt.* 14. Nie zapomni i Dyany Twój rym wdzięcznem snowem tkany. *Petr. Hor.* 2, *J b.* SNOWAĆ, *ob.* Snuć. SNOWIDŁO, a, *n.*, motowidło, cf. snuwalnia; die Garnwinde, die Weife. *Tr.*; *Vind.* ſnovanniza = czołnek tkaczy; *Carn.* snuvavnêza *alabrum*, *rhombus*; *Boh.* snowadlo.

SNOWIDZ, SNOWNIK, a, *m.*, śniarz, sennik; *Vind.* ſenjauz; *Eccl.* сновидецъ, der Träumer, Traumſeher. Przebóg, co teraz za świat z swemi maxymami, Ludzi wierzących bacznie przezwał snowidzami. *Zabł. Zab.* 47. Czyś pokusa, czyś mara, waryat, czy snowidz! *Zabł. Amf.* 81. Oto snownik (Józefa tak braci zwali) idzie, zabijmy go. *Birk Zbar. B* 4 SNOWIESZCZEK, szczka, *m.*, n. p. Snowieszczków przepowiadania fundują się na samym tylko filutostwie. *Boh. Dyab.* 2, 97. Traumprophet, Traumdeuter; *Boh.* snoprawce. SNOWY; *Boh.* snowý, *ob.* Senny.

SNOZA, y, *ż.*, poprzecznica w jarzmie, das Seitenholz im Joche, Querholz. *X. Kam.* Wyrębują też lekką zawczasu lipinę Na jarzma, i wysoką na snozy buczynę. *Otw. Wirg.* 382.

SNUĆ, snuł, snuje *cz. niedok.*, Snować *contin.*; *Boh.* snowám, snugi, osnugi, snowati; *Carn.* snuvâti, snûjam; *Vind.* ſnuvat, ſnovati, naſnovati; *Croat.* sznújem; *Rag.* snovatti, osnovatti, (*ob.* Osnowa); *Bosn.* snovati *ordiri telam*; *Ross.* сновать, сную; zwijać nici z kłębka, den Faden abwickeln, ein Knaul abwickeln, wickeln, einen Faden ziehen, winden, *propr. et transl.* Snują niepewne nici czułe Parki, Gdy się rycerze porwali za barki. *Kras. Mysz.* 94. Jedwabne robaczki jedwab' snują. *Mon.* 70, 164. Pająk znowu kleci zdartą swą przędzę, i z siebie ją snuje. *Odym. Św. J* 4. Ci, co materye jedwabne robią, lecie tam w chłodzie snują jedwabie swoje. *Star. Dw.* 7. Nić snowana. 1 *Leop. Genes.* 14, 21. (nić wątkowa. 3 *Leop.*). — *Simil.* Z żelaza pancerze W gęste snują ogniwa subtelni płatnerze. *Ustrz. Troi.* 126. (ciągną, wyrabiają). Jemu teatra budują, Jemu bobkiem obeliszki snują. *Tward. Misc.* 6. obwijają, bewinden, umwinden. Gdy słyszę tak

łaskawe wyrazy, Mniemam, iż sen mi snuje kłamliwe obrazy. *Teat.* 45. *c*, 33. weben. Zrzebiec ochoczy pochrapuje, Uchem strzyże, i nozdrzą dym gorący snuje. *Zab.* 10, 61. *Koss.* ciągiem wypuszcza, Dampfwolken winden ſich aus ſeiner Naſe. Snowała fortuna w sąsiednych narodach nowe dla Polski wojen przyczyny. *Nar. Hst.* 2, 372. przędła, neue Urſachen ſpinnen, entſpinnen, auffinden. W tajemnéj zgodnie wszyscy rozmowie, Na pańskie snują przyczyny zdrowie. *Miask. Ryt.* 59. knują; *Croat.* sznújem *machinor*, sznovanye *machinatio*. SNUĆ się, SNOWAĆ się = wić się, pasmem się suwać; ſich winden, ſich fortwickeln, ſich weiter entwickeln, entwinden, entſpinnen. Wszystko się dotąd snuje jak z kłębka. *Teat.* 28. *b*, 18. (zdarza się, powodzi się, idzie smarownie). Snułem się po najwyższéj sośnie dla podebrania gniazda. *Stas. Num.* 2, 45. Trzy języki smokowi z srogiéj snowały się gęby. *Otw. Ow.* 102. Snuje się wąż, wije się, *sinuat. Cn. Th.* 1036. — Tysiąc myśli snuje mi się razem. *Teat.* 25, 85. przebiega głowę, tauſend Gedanken entſpinnen ſich in mir zugleich. Tysiąc smutnych myśli snuło mi się po głowie. *Stas. Num.* 1, 45. roją się, gehen mir durch den Kopf. Różne mu w myśli projekta się snuły. *Kras. Woj. Ch.* 82. Snować się w imaginacyi poczęły rozmaite projekta. *Kras. Dos.* 62. — Snuć się, przebiegać się, tułać się, uwijać się; wimmeln, haufenweiſe herum ſtreichen, ſich tummeln. Smutne widoki snujących się figur okropnych, licznego ubóstwa. *Xiądz.* 51. Snujący się po drogach próżniak. *ib.* 123. Snują się Fenikowie, część prowadzi mury, Zamek wznosi, część ciągnie kamienie na góry (Kartaginę budując). *A Kchan.* 16. uwijają się tłumnie, gedrängt tummeln ſie ſich. W lecie gospodarze dobrzy po polu się snują. *Haur. Ek.* 69. — §. W rozerwaniu, gdy Węgry między sobą się snują, też ani Czechowie pokoju nie zażywali; *dum ita dissident. Krom.* 554. ſich mit einander herum tummeln, herum balgen. Korona Polska, po królu owdowiała, w gwałtownym niebezpieczeństwie snuje się; *in maximo versatur discrimine. Krom.* 396. befindet ſich in der größten Gefahr. — §. Snuje mi się przed oczami, w oczach mi stoi, es ſchwebt mir etwas vor Augen. Zdawało jéj się, że postać jego snuje jéj się przed oczami. *Zab.* 14, 305. — Snuło mi się na języku. *Xiądz.* 28. kręciło mi się na języku, es ſchwebte mir auf der Zunge. SNUWALNIA, i, ż., u tkacza służy do snucia osnowy ze szpulek z drabki. *Magier. Mskr.*, cf. snowidło, die Weberwelfe.

S O.

SOBACZY, a, e, od sobaki, suczy = psi; *Boh.* čubčin; *Ross.* собачій; von der Hündinn, hündiſch, Hunds=. Łby miał sobacze i bestyalskie. *Birk. Exorb. E* 2 *b.* SOBAKA, i, *ż.*, SOBACZKA *dem.*, [z *persk.* spako = pies. *Herod.* 1, 2 — 2]; *Ross.* собака, собачка; *Germ.* die Bätze; *Sorab.* 2 beja, boja, tschula; *Sorab.* 1. čžula, čžulka, (cf. czuć, cf. szczuć); *Boh.* čuba, čubka, čubička, (cf. szuba); *Rag.* psizza, kucka; *Croat.* kusza; *Dal.* kuscka, pssicza; *Bosn.* psiça, kuçka, *barb.* vascka; [pies 2], suka, psica, die Hündinn; (*Svec.* byckja; *Gall.* bichon: *Angl.* bitsch; cf. *nostr.* biedz, pies; Obd. Zauche, Zauce, Zucke, Zuche, *ob.* Suka). Nie mieszaj się sielska sobako między dworskie. *Cn. Ad.* 645. (nie składaj się z dworem, bo przypłacisz worem; nie równia mi z toba). Domowe sobaki, choć się kąsają, wilka ujźrzawszy nań się rzucają. *Cn. Ad.* 199. (znają się oni, zna swój swego, nie wtykaj palca między drzwi). Sierdzista sobaka wilkom strawa. *Birk. Chodk.* 11. Sobaka szczenna, *Eccl.* щенница; (*Ross.* собачка kurek strzelby). — §. Sobaka = psisko, verächtlich: ein Hund. Trójgłowista sobaka Cerber. *Bardz. Trag.* 375. *Otw. Ow.* 270. — §. *Transl.* Sobaka, psia jucha, skórka na buty, *indignationem, saepe numero etiam merum jocum exprimunt.* Fora z świętego miejsca sobaki, czarownicy, mężobójcy. *Birk. Chmiel. A* 2 *b.* Bawcie się W. Państwo we dwóch, a ja pójdę się umizgać do téj sobaczki. *Teat.* 3. *d*, 25. (cf. bestyjka).

SOBEK, bka, *m.*, §. 1) [samoiściec, samolub 2], siebielubiec, sobierad, sobieradzki, sobiedobrski, sobiegarn, egoista; ein Selbſtſüchtler, ein Egoiſt. Sam sobie tylko dobry, to jest sobek, przyjaźni nie nabędzie. *Fredr. Ad.* 21. Rzpltéj zapominamy, wszystko sobie, a pospolitym dobrom nic. Tak się wiele tych sobków rozmnożyło, iż każdy tylko sobie gali z uciśnieniem braciéj. *Sk. Kaz.* 400. *Dwor. D* 4. Pierwéj Sobkowi, potym Dobkowi. *Cn. Ad.* 1073. (pierwéj sobie, potym tobie: dam rad drugiemu, dogodziwszy sobie samemu). — §. 2) Imię Sobek, *Sebastianus.* Sobek z Wojciechem. *Teat.* 54. *d*, 25. Błażéj silny, i Sobek rubaszny. *Weg. List.* 10. *SOBIĆ się *recipr. niedok.*; (*Boh.* sobiti = sobie przywłaszczać; *Ross.* собить, соблю odkładać, oszczędzać, zbierać); przysposabiać się w co, opatrować się w co; ſich mit etwas verſehen, verſorgen. Król nasz o koronę nic nie dba, w sławę się nie sobi. *Pot. Arg.* 160. Zawsze mądre i dobre zdad chwalono pany, Gdy się w takież jak sami sobili dworzany. *Pot. Arg.* 458. — §. Sobić się na co = przygotować się na co, ſich zu etwas bereiten, zubereiten, vorbereiten. Choć słaby jeszcze, prezentuje się żołnierzom, na mowę się sobi. *Pot. Arg.* 731. — §. Sobić się gdzie = rozporządzać się, rozgaszczać się, rozlokować; ſich wo häuslich einrichten, ſeine Wirthſchaft aufſchlagen. Niemcy po kąsku Ren przechodzą, Francyą tłumem nasiadają, i tam się sobią. *Warg. Cez.* 22 W najokwitszych miejscach osiedli, i tam się zsobili. *Warg. Cez.* 141. Za Kazimierza Wielkiego już lepiéj miasta poczęły się sobić i osadzać w Polszcze, aniż pierwéj. *Biel.* 196. Gdyby nieprzyjaciel udał się na dobywanie zamków, iż wiele należy na tym, aby w ręce jego żadne municye nie przychodziły i nie miał się gdzie sobić, postanawiamy, aby.... *Vol. Leg.* 2, 1529. Czemuż się tak sobią na świecie, jakoby żyć wiecznie mieli na nim. *Pot. Pocz.* 424. SOBIE, *ob.* Się. "SOBIEDOBRSKI małodobrski = sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry. *Cn. Ad.* 502. Sobierad, Sobieradzki. *Mon.* 75, 591, (*ob.* Egoista, Sobek). "SOBIEGARN, a, *m.*, sobie tylko garnący, ein Zuſammenſcharrer, Anſichreißer. Na zamku tym starostę Sobiegarnem zową, Ten sobie zawsze ręce tłuści, Ba nic ten na swe skrzydło nigdy nie opuści. *Rej. Wiz.* 75. SOBIEPAN, SOBIEPAŃSTWO, *ob.* Się.

SOBOL, a, *m.*; (*Ross.* соболь, соболекъ; *Boh.* sobol; *Slov.* sobol; *Hung.* zobel; *Ital.* zibellina; *Isl.* safala; *Svec.* sabel; *Angl.* sable; *Lat. med.* sabelum; *Jornandes* pelles Saphirinae; *Germ.* der Zobel; *Croat.* nyuszt; *Hung.* nyuszt, nuszt); sobol, *mustella sibellina*, podobny do kuny, ale mniejszy; włos ma ciemnokasztanowaty; najpiękniejsze w Syberyi, w Kamszatce, gdzie niewolnicy pewną ich liczbę ubiwszy, rządzcom swoim oddać muszą. *Zool.* 321. *Kluk. Zw.* 1, 330. *Gwagn.* 476. Sobol jesienny krótkowłosy; *Ross.* недособоль, niedosobol. Drogokupne sobole. *Banial. J* 2. Znam się na lisach farbowanych, na kopconych sobolach. *Mon.* 70, 64. nie dam się oszukać. SOBOLI, a, e, od sobolów, Zobel-; *Ross.* соболій, соболиный. Futro sobole jedno z najdroższych. *Zool.* 321. SOBOLNO *adverb.*, w sobolach, in Zobel. *Chodk. Kost.* 26.

"SOBOLUBIEŻNOŚĆ, ści, *ż.*, *philautia. Fredr. Ad.*, die Selbſtliebe, Selbſtſucht. "SOBOLUBIEŻNY n. p. umysł, to jest, w sobie się kochający. *Fredr. Ad.* 93. voll Eigenliebe, ſelbſtſüchtig.

'SOBOPOLNY, *ob.* Zobopolny. SOBOR, SOBORNY, *ob.* Zbor, Zborowy.

SOBOTA, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* sobota; *Hung.* szombat; *Sorab.* 1. sobbota, (ſabbat, ſwatok, ſobbota szabas); *Sorab.* 2. szobota, szobbota; *Carn. et Vind.* ſobòta, ſabbota, pozhitek, pristaja dela; *Croat.* szobota, szubota; *Bosn.* subota, sedmi dan; *Slav.* subota; *Rag.* subotte; [*Eccl.* сѫбота 2]; *Ross.* суббота, (cf. шабашъ szabas); *Ital.* sabbato, sabato, z *Hebrajsk.* שבת; *Graec. σάββατον*; znaczy odpocznienie abo przestanie od pracy; między żydowskiemi świętami najprzedniejsze; chrześcianie zamiast soboty, Sabbath, święcą niedzielę. *Karnk. Kat.* 321. *Sk. Kaz.* 388. *et* 390. Sobota jest imię żydowskie, które wykładając po Łacinie *cessatio*, t j. przestawanie zowiemy; a ztąd święcić sobotę, znaczy przestać roboty, i odpocząć. Z tego zaś znaczenia to nastąpiło, że dzień siódmy sobotą zowiemy, iż pan bóg dokonawszy stworzenia świata, od wszelkiéj sprawy, którą uczynił, odpoczął. *Kucz. Kat.* 3, 85. Strzeżcie soboty mojéj; ktoby ją pomazał, śmiercią niech umrze. *Hröst. Nauk. p* 7. (szabasu, święta, cf. niedziela, cf. przasnik). Sobotę nie z Hebrajskiego, lecz ze słów Słowiańskich *sobie robota* wywodzi *X. Kołłątaj w rozpr.* 3, 718, *mskr.*, cf. Sabot, bożek Szlęzaków, czczony na górze Zobtenberg; cf. *Arab.* sebaut; *Etyop.* shabatu; *Mezogoth.* sibun; *Lith.* septini; *Kymr.* sevene; *Samoj.* seiba; *Germ.* ſieben-ſiedm *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. U chrześcian dziś sobota, ostatni dzień w tygodniu, przedniedzielny, der Sonnabend; Oberd. Samſtag; *Gall.* samedi. — *Prov.* Dłuższa sobota, niż niedziela. *Cn. Ad.* 161. (większa przedmowa, niż księga, większa sień, niż dom; *Slov.* dlužšá sobota, ňež nedela; dlužšá kosela, než kabat; *ordo inversus*). *Slov.* Sobota kňazska robota. — §. Wielka sobota, wielkotygodniowa, wilia wielkonocna, der Sonnabend in der Charwoche; (*Slov.* bilá aneb welka neb swatá sobota; *Vind.* kerstniza, velika ſabbota). W sobotę wielką ognia i wody naświęcić, bydło nią kropić, i wszystkie kąty w domu poczarować, to też rzecz pilna. *Rej. Post. P p* 5. — §. Sobota, miasto w Łęczyck.; miasto w starostwie Spiskim. *Dykc. Geogr.* 3, 58. Name verſchiedener Städte. Sobota, Sobotka, miasto i góra na Szląsku; *Germ.* Zobten, der Zobtenberg.

SOBOTKA, i, *ż.*, das Johannisfeuer, Sonnenwendefeuer; (cf. *Ital.* sabatina; *Carn.* sebbotnya *coena sabbathina*). U nas w wilią ś. Jana niewiasty ognie paliły, tańcowały, spiewały, dyablu cześć i modłę czyniąc; tego obyczaju pogańskiego do tych czasów w Polszcze nie chcą opuszczać, ofiarowanie z bylicy czyniąc, wieszając po domach, i opasując się nią, czynią sobotki, paląc ognie, krzesząc je deskami, aby była prawie światość dyabelska, spiewając pieśni, tańcując. *Urzęd.* 32; (cf. *Croat.* krèsz *ignis festivus*, *ad quem saltus nocturni fieri solent*, cf. krzesać). Pieśń święto-jańska o sobotce: »Gdy słońce raka zagrzewa, A słowik więcéj nie spiewa, Sobotkę, jako czas niesie, Zapalono w Czarnym Lesie. *J. Kchan. Dz.* 255. Tak to matki nam podały, Same także z drugich miały, Że na dzień ś. Jana Zawżdy sobotka palana. *ib.* Kiedy sobotkę, jako zwyczaj niesie, Zapalicie na błoniu równym, lub przy lesie.... *Zimor. Siel.* 188. SOBÒTNI, ia, ie, SOBÒTNY, a, e; *Boh.* sobotnj; *Croat.* szobotni; *Ross.* субботный; od soboty, Sonnabends-; Oeſterr. ſamſtäglich. Siódmy dzień sobotni jest, to jest, 'odpoczynienie boga twojego. 1 *Leop. Deut.* 5, 13. szabas, Sabbath. Apostołowie odmienili dzień sobotni w niedzielę. *Biał. Post.* 10. Dni sobotnie poszczą. *Smotr. Lam.* 43. — *Prov.* Sobotnim sztychem. *Rys. Ad.* 65. (z soboty do niedzieli nietrwała robota, nietęgi szew). SOBOTNIK, a, *m.*; *Croat.* szobotnik, szobotár; *Hung.* szambatos; *Rag.* subottár; *Ross.* субботники *Judaei. Sabbatharii*; sobotnicy, t. j. sobotę za święto trzymający. *Mącz.*, Sabbathfeyerer. — §. [Sobotnik, pomiannik, spis zmarłych 4]. Ruskie sobotniki, jak żydowskie Thorah, około kija 'okrącają, nie wwięzując ich, jak my nasze księgi. *Budn. Ps.* 40, 7. czy nie soborniki, *ob.* Zbor, Sobor.

'SOBOTOWAĆ *cz. niedok.*; *Eccl.* субботствовати; sobotę czyli szabas obchodzić, den Sabbath feyern. Sobotuj sobotę panu. *W. Levit.* 25, 2. Sobotowanie *Eccl.* субботство. — §. Odpoczywać, ruhen. Jezus w w. piątek umarł, nazajutrz sobotował i odpoczywał w grobie. *W. Post. W.* 328. Siódmego roku będzie sobotowała ziemia. *W. Levit.* 36, 35. *not.* »odpoczywała», *Hebr.* שבת. W ten czas sobotować, święcić i odpoczywać będą. *Dambr.* 720.

SOCHA, y, *ż.*, SÓSZKA, SOŻKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* socha *colossus*; sochor, sochůrek *vectis*, soška soszka; *Slov.* sochor; *Sorab.* 1. ſochor, szochor *trudes*); *Croat.* szòha *furca*, szohe-szubienica, (sohar-gatunek chrząszczów); *Bosn.* soha, sossiça, drrivo rasohasto; *Rag.* sòha, drrvo rasohasto *lignum bifurcatum*; *furca bicornis*, sosciza *furcinula*; *Eccl.* соха, 1) рало radło, 2) подпорка чего *bifurca tigna*; *Ross.* сошка rozsocha, сохатый łoś, koło Krasnojarska, посохъ, посошекъ laska, *ob.* Posoch, сошникъ, лемешъ lemiesz, *ob.* Sośnik; cf. *Gall.* sóc, socquet; *Germ.* Sech, Pflugſech; *Lat. med.* soccus, (cf. secare, cf. *nostr.* siec, siekę); §. 1) rozsochate drzewo do podparcia, dźwigania, rozsocha; *Carn.* rogovilze; *Lat.* cervus, das Sprtet, (cf. spir), ein gabelförmiger Stamm, Ga-

belſtück, Gabelholz, Gabelſtange. Sochy przy studniach postawione dla ciągnienia wody, albo w szopach dla podpory dachu, bywają dębowe. *Kluk. Rośl.* 2, 166. *Warg. Cez.* 197. Już na parkany duże goni świnie, Już sieci na soszkach w doły, W stegnach miece ukrytą zdradę na kwiczoły. *Tward. Misc.* 109. (widły łowcze do sieci). Płótno do bielenia rozpięte na soszkach za pętelki. *Przed.* 84. Grabarze do rosztowania potrzebują sożków; do pobijania w ziemię sożków, szlagi. *Kluk. Rośl.* 2, 170. Nowokrzczeńcy błędowi swojemu radziby sochę podparli; aleć im ta socha nic nie płatna do ich błędu. *Gil. Post.* 112. (podpora, wsparcie, filar). Olbrzymowie, ludzie wielcy a wysocy, by jakie sochy. *Glicz. Wych. E* 2, (cf. dragal, cf. drabina). Soszka, stołek, stolec, drążek. *Volck.* 378. *Dasyp. A a.* szczudła, szczeble, Stelze; *Sorab.* 1. wocżeżki; *Ross.* ходули. — *Fortif.* Sochy, *contregardes. Łęsk.* 281. *et* 283. — *Aliter:* Dał je obiesić na piąci sochach. 1 *Leop. Jos.* 10. (na szubienicy). Samnitowie przy ciaśninach Kaudyjskich Rzymian przez zelżywe sochy przeganiali. *Zab.* 4, 289; (*per jugum miserunt*, soszki żołnierskie sromotnej). — *Prov.* Bijże socha, boć ich trocha i to płocha. *Rys. Ad.* 2, (cf. nahajką nieprzyjaciela spędzić). — §. 2) Socha; *Ross.* coxa; gatunek pługa czyli radła, eine Art Hakenpflug. Socha na tęgie grunta zdatniejsza jest od pługa; składa się ona z dwóch sośników żelaznych; reszta cała jest z drzewa. *Kluk. Rośl.* 3, 117. Najmować chłopa z sochą do wyorania. *Mon.* 64. Sieje się pod sochę, gdy się posianc nasienie pługiem, lub socha orząc płytko zagrzebuje. *Kluk. Rośl.* 3, 196. Które pola niszczył Mars płocho, Teraz bezpiecznie ryje kmieć sochą. *Hor.* 2, 50. *Kniaź.* — §. Socha ziemi, hak ziemi, *uncus*, ein Haken Landes, ſo viel man mit einem Ackerhaken in einer gewiſſen Zeit beſtellen kann, die Hakenbube. Kazimierzowi Jag. po 9 groszy z każdéj sochy pobor Litwa postąpiła. *Stryjk.* 626. Sochagia w Szkocyi przypominają nam wspólność imienia sochy. *Czack. Pr.* 219. W średnich wiekach soccus i socca w Anglii i Szkocyi toż samo znaczyło, co u nas socha; posiadający nazywali się sokmani, a nadający tę ziemię brali imię *soccus. Czack. Pr.* 273. *N. Pam* 6, 301, (cf. *Ross.* nocoxa gatunek pańszczyzny). SOCHOWY, a, e, od sochy, Gabelholz =, Hakenpflugs =; *Ross.* сошный.

SOCYNIĄNIN, *ob.* Aryanin, Rakowianin, Nowochrzczeniec.

SOCZEK, *ob.* Sok. SOCZENIE, *ob* Soczyć. SOCZEWICA, SZOCEWICA, y, *ż.*, SOCZKA, SZOCZKA, i, *ż.*; *Boh.* šocowice, čočka, čečelka; *Slov.* šošowice; *Sorab.* 1. žoczk; *Sorab.* 2. szok, szozk; *Carn.* lęzha, (*Carn.* sozhiva, sozhivje *legumina*, *a* sok *quin pro pultibus deservit*); *Vind.* lezha; *Croat.* lécha, lechicza, (szochivo *legumen*); *Hung.* lentske, lentse, lednek, lentsétske; *Bosn.* léchja, socivo, sociviça, (socivo, kakokti grah, bob etc. = jarzyna); *Slav.* socsiziça; (*Dal.* szocsivo *legumen*); *Dal.* lechya; *Rag.* soccivizza, leechja, (soccivo *legumen*); *Eccl.* сочиво, сочевица, чечевица, по Сербски лящъ, лящя; *Ross.* сочевица, чечевица, у Сербовъ сочиво; (cf. *Ger.* Schote); *ervum lens Linn.*, die Linſe, gatunek gęsiéj wyki, zasiewa się w polach; ciężka do strawienia. *Kluk. Dykc.* 1, 206; większą u nas grochem Pruskim zowią. *Kluk. Rośl.* 3, 140. *et* 2, 256. Szoczka. *Mącz.* Ezau za garnek szocewicy prawo pierworodne przedał. *Sk. Żyw.* 241. *Budn. Genes.* 25. 34. *et* 2, 150. — §. *Optic.* Soczewica w szkiełkach. *Hub. Wst.* 242. soczewka, die Linſe in einem geſchliffenen Glaſe. SOCZANY, SZOCZANY, SOCZEWICZNY, SZOCEWICZKOWY, a, e, od soczewicy, na kształt soczewicy; Linſen =, linſenförmig; *Boh.* šocowičny; *Ross.* чечевичный, сочевичный, сочевный. Soczewicza słoma *Boh.* čečelina, čočkowina. Soczewiczne pole *Boh.* čečeliště, čočkowiště. *Lenticularis forma*, kształt szoczany. *Mącz.* Skiełko soczewiczne. *Rog. Doś.* 1, 76. Szoczewiczkowe kamienie, *pierres lenticulaires. Stas. Buff.* 134. SOCZEWICOWATY, grochowaty, *pisiformis. Perz. Cyr.* 1, 177. linſenförmig. SOCZEWKA, i, *ż.*, Soczewki *plur.*, Linſengläſer. Skiełka w przezornikach na kształt soczewicy robione, nazywają soczewkami. *Hub. Wst.* 242. Soczewka, czyli śkło w lunecie, *lens. N. Pam.* 19, 85. — SOCZNICA, y, *ż.*, §. 1) czas puszczania soku, oskoły. *Cn. Th.* 1037. die Baumſaftzeit, wenn der Saft in die Bäume tritt; (*Rag.* socniza = esencya). — §. *Transl. fig.* Niech kto chce chwali Egipt i Nilową płodną socznicę. *Klon. Fl. B.* wylew, Ueberſtrömung des Nils. — §. 2) Socznica ziele, Powój zamorski, szkamonia. *Syr.* 1477; *Eccl.* сочница, Winde, Windkraut. 1. SOCZYĆ *cz. niedok.*, sok wytaczać, sokiem napełniać, posoczyć; Saft abzapfen, mit Saft füllen, beſchmieren; *Ross.* сочить, высочить. Pod ołtarzem rzezana ofiara nóż soczy wrażony; *icta conjectos incalfacit hostia cultros. Zebr. Ow.* 397. Soczyć się *recipr. niedok.*; *Ross.* сочиться, высочиться; sok puszczać, sączyć, w sok się obracać, rozpływać. *Cn. Th.* 1037. Saft ſchwitzen, Saft tröpfeln, in Saft zergehen, ſich in Saft auflöſen. — (2. SOCZYĆ *cz. niedok.*, sieci, sidła zastawiać, podchodzić, (cf. osoczyć), Jagd machen worauf. Białe głowy, jakoby zwierz, soczy a łowi. *Glicz. Wych. J* 2 *b.* Niewinnie soczą a podszczuwają możniejsze świata tego na niewinne pańskie. *Rej. Post. y y* 4. — §. Soczyć; *Boh.* sočiti; potwarzać kogo, (*ob.* Osoczyć, osoka, osocznik), einen verläumden. Niech pyszni nie soczą na mnie; *ne calumnientur me. Wróbl.* 291. Wymyślali na mię fałszywe soczenie. *ib.* 62 potwarze. Verläumdung. Człowieka będą złe uczynki same soczyć i sądzić. *ib.* 18. (oskarżać, auflagen). — SOCZYSTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* šťávnatý; *Slov.* mjzawý, (cf. miazga); *Sorab.* 1. maszotné, (cf. mięsisty); *Carn.* sokrov; *Vind.* vlashen, poun foka, poun vlage, fokoviten, fokrou; *Croat.* szóchen; *Bosn.* socjan; *Ross.* сочный, многосочный, глянистый; *Eccl.* сочистый; pełen soku, sokiem płynący; ſaftig, voll Saft. Owoc miły soczysty. *Przyb. Milt.* 144. SOCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, mnogość soku, die Saftigkeit; *Vind.* vlashnost (cf. wilgotność), fokovitnost; *Ross.* сочность.

*SODA, y, *ż.*, [z *łac.* soda 2] n. p. Liście to na głowę przykładane oddala sodę, to jest zbytne spanie. *Cresc.* 447.? letarg, *śpik, śpiączka, Schlafſucht. — §. Soda z *Hiszp.*; *Gall.* soude. Soda, *Chem.*, sól ługowa, gatunek potaszu, Soda, Sode. *Sniad. Chem* 2, 47. *et* 65. i t. d.

SODOMA, y, *ż.*, miasto żydowskie, które razem z Gomorą

dla zbytnich cielesnych grzechów siarczystym z nieba deszczem wygubione. *Bibl. Gd. Genes.* 19. die Stadt Sodom. — *Fig. transl.* Wzgardziwszy te wszystkie głosy pańskie, bujasz sobie po téj nędznéj Sodomie świata tego. *Rej. Post. X x* 6. w grzechach, rozpustach. SODOMIA, ii, *ż.*, SODOMSKI grzech, cielesność przeciwprzyrodzona, Sodomiterey; *Vind.* fodomitaria, mutasti grieh; *Eccl.* скотоложство, скототлѣніе. Obrzydliwość grzechu Sodomskiego. *Kłok. Turk.* 102. Zakon nie jest dla sprawiedliwego postanowiony; ale dla niesprawiedliwych Sodomskich grzeszników. 1 *Leop.* 1 *Thim.* 1, 10. SODOMCZYK, a, *m.*, obywatel miasta Sodomy, ein Einwohner von Sodom. Sodomczycy chcieli zelżyć goście Lotowe. *Bibl. Gd. Genes.* 19. — ℨ. Sodomczyk, co się grzechem Sodomskim bawi. *Cn. Th.* 1037. der Sodomiterey treibt; *Vind.* fodomitar, oframotnik enakega spola, *f.* fodomitarza; *Sorab.* 1. hóltžži lubcz; *Eccl.* содомлянинъ, скотоложникъ, скототлитель, безсловствовавшій. Sodomczyk, *paederastes. Cn. Syn.* 638. *Zygr. Pap.* 289. Cudzołożnicy, sodomczycy. *W. Post. W.* 2, 355.

SOFA, y, *ż.*, SOFKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, gatunek niby kanapy, das Sopha; *Boh.* lehatka; *Carn.* lenishe.

SOFONIASZ, a, *m.*, prorok żydowski, spółczesnik Jeremiasza. *Zał. Test.* 521. der Prophet Zephania. Luth.

SOJA, i, *ż.*, SOJKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* sogka *Pica vulgaris. Kluk. Zw.* 2, 295; *Slov.* sogka sojka, kawka; *Morav.* soge; *Sorab.* 2. kabeja; *Carn.* shôga, shoja; *Vind.* fhoga; *Croat.* shojka, šojka, ſoyka, soja, chóka, chavka, kavka *graculus*); *Hung.* szajko (cf. czajka), choka, tsóka = sojka, kawka; *Dal.* szoyka; *Bosn.* sojka; *Rag.* sova, sovka, sojka, svrakka; *Ross.* соя, сойка, ронжа, деряба, сивоворонка, синеворонка, кедровка; cf. *Ital.* chiosa); *corvus glandarius*, ptak mniejszy od sroki, gnieździ się na dębach; naśladować może słowa ludzkie. *Zool.* 261. der Eichelhäher, Nußhäher; (cf. orzechówka, kraska). Rozdrażne sojki. *Banial. J* 3 *b.* Dziś dobrodziejka jak sojka rzegoce. Nie pamięta, iże to bardzo szkodzi enocie. *Papr. Pr. D* 2 *b.* Człowiek świegotliwszy nad garliczkę, która zawsze buczy swym głosem, nad sojkę, nad kobyłkę, która świerkoce ustawicznie, błegotliwszy. *Eraz. Jez. D* 6 *b.*

SOJUSZ, u, *m.*; (*Ross.* союзъ, соузъ, *vox haec composita custodit radicem* юзъ, cf. uzda. *Dur.* 1, 264. *nisi corrupti e Lat.* socius, *sed cf. etiam Eccl.* соузъ связь *conjunctio, conjugium*, cf. wiązać); przymierze, alians; das Bündniß, die Allianz. Sojusze, traktaty, przymierza. *Dudz.* 58. Rzadko fortuna z cnotą zawiera sojusze. *Nar. Dz.* 1, 51. Ty, z którym w wierne weszłam przyjaźni sojusze. *Zab.* 1, 45. SOJUSZNIK, a, *m.*; *Ross.* союзникъ, *f.* союзница; (*Eccl.* соузникъ spółwięzień); sprzymierzeniec, aliant, der Bundesgenosse. Czyńcie teraz to, czego po przyjaciołach i sojusznikach króla mego, spodziewać się godzi. *Ossol. Mow* 32; (*ab socius*). Niemało sojusznikom naszym miast nałowił. *Jabł. Tel.* 157. SOJUSZOWY, a, e, sprzymierzeński; *Ross.* союзный, союзнический; (несоюзный niezłączony).

1. SOK, u, *m.*, SOCZEK, czku, *m.*, *dem.*; *Boh.* šťáva, mjza, (cf. miazga); *Slov.* saft, mjza; *Sorab.* 1. maszota, (cf. mięso); *Sorab.* 2. loga; *Carn.* shónft, sokrovza, (sòk *pultes*, sozhiva *legumina*); *Vind.* ſok, ſuk, lit, ſhonft, vlaga (cf. wilgoć), (*Vind.* ſokrouza = sok drzewowy, ſozhei, ſukezh = soczek); *Croat.* szòk, lít; *Rag.* sook, sòcniza = esencya); *Bosn.* sók; *Ross.* сокъ, (*obs.* сокальница kuchnia), глѣнъ; *Eccl.* глѣнъ, глѣнецъ (cf. gleń), жижа, уха, жижица, ужица, (cf. jucha; *Lat.* jusculum); cf. *Lat.* succus; *Ital.* succo, sugo, cf. sos; cf. sączyć, *Germ.* ſaugen, ſiegen); rzecz ciekąca rzadka, der Saft. Oliwę i sok balsamowy na krzyżmo święcą. *Groch. W.* 597. Gdy kto kwiecie téj rośliny ściśnie, zaraz palce jego krwawym się sokiem zfarbują. *Otw. Ow.* 400. Sok jagodowy *Boh.* keištiny. Sok winogronny; *Sorab.* 2. ſuppa, (cf. supa). Sok wyprasowany *Ross.* морсъ. Sok wyciskam *Eccl.* глѣню. Soku wytoczenie z drzewa; *Ross.* сочение, (*ob.* Soczyć). Sok drzewa jest wilgota, którą korzeń podaje drzewu ku jego żywności. *Cresc.* 49. Komuż miléj kiedy czas zbieżał upłynny, Jakoż gdy leżąc w chłodku łykał soczek winny? *Zab.* 1, 188. *Nar.* Sok brzozowy, *ob.* Oskoła. Napuszczony sokiem *Croat.* naszochen. Sok stawowy, Gliedwaſſer. *Sienn.* 394. Sok do potraw, *ob.* Sałsza, przysmak mokry. — (2. ˙SOK, a, *m.*; *Boh.* sok; potwarca, obmówca, osocznik, der Verläumder. Jeśliby kto go obmówił, że Rzpltą zdradzić miał, a takowy powiadacz i sok, jeśliby jawnym świadectwem nie dowiódł, gardłem ma być karan. *Stat. Lit.* 6.). — ˙SOKASTY, a, e, *succosus*, wilgotny. *Mącz.* soczysty, ſaftig.

SOKODYNIEC, ńca, *m*, na dziki czyli odyńce polujący, (*ob.* osoczyć zwierza), ein Schwarzwildpretjäger. Jeśli pole nawiedzi I tam go nie uprzedzi Z myśliwym łukiem żaden sokodyniec. *Hor.* 2, 102. *Nar.*

SOKOŁ, a, *m.*; (*Boh.* sokol; *Slov.* sokol; *Croat.* szokòl, kragol, (cf. krogulec); *Dal.* szòkol; *Hung.* sólyom; *Slav.* sokol; *Bosn.* sokol, soko; *Rag.* sokó, *G.* sokola; sîvaz, (cf. siwiec); *Sorab.* 1. falk; (*Carn.* sȇkólz = jastrząb'); *Vind.* jastran, jastreb (cf. jastrząb'), fakolzh, falk, (fakolzh, kanja = kania, fekolizh *accipiter*); *Ros.* соколъ; cf. *Germ.* Saferfalk, Soferfalk. Adlg.; *cf. Arab.* זקר sakir, *falco*; *cf. Lat.* sacer; *cf. Arab.* זקר sakara, *acute vidit*); ℨ. 1) *falco gentilis*, der Falk, ptak drapieżny wielkości miernej kury, samca układają do połowu koropatw i innych ptaków. *Zool.* 276. Sokół Podolski wielkie ma skrzydła i nogi. *Kluk. Zw.* 2, 206, (cf. białozor). Rozmaite gatunki sokołów w *Ross.* кречетъ (*ob.* Krzeczot), дербничекъ, балабанъ, лунь, перепелятникъ. — Prawo mienia sokoła tak oznaczało szlachcica, jak noszenie szabli, lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 243, (cf. szlachectwo). Sokoły górnolotne. *Banial. J.* 2 *b.* Nienawidzi kaczka sokoła. *P. Kchan. Orl.* 1, 27. (zazdrość). Sowy z sokołem w jeden rząd nie włożysz. *Wad. Dan.* 27. Sowa choćby pod niebiosa latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad.* 1074. Po głosie cię każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udajesz. *Pim. Kam.* 337. *Slov.* Sowa nè wisiedi sokoła; sowa nie wylęgnie sokoła; *Slov.* sokol skrz sowu wisedění; *ingratus filius.* Sokół, kiedy ze-

psieje, biedna wrona mu dogrzeje. *Cn. Ad.* 1074. na pochyłe drzewo i kozy skaczą. *Ross.* Онъ голъ какъ соколъ. (*Ross.* Онъ бѣлъ какъ лунь = siwiuteńki). Ten który chciał sto sążni bujać nad sokołem, Potknął się i w szkaradnym błocie ryje czołem. *Zab.* 16, 87, cf. *Rag.* sokolittise *gloriari*, (*ob.* Prawić). — ♃ 2) Sokoł, miano chartów. ein Name der Windſpiele; (chart mówi o sobie:) Pókim był młody, zwano mię sokołem, Dziś, gdy mi lata nogi odebrały, zowią sową. *Pot. Jow.* 92. *Bielaw. Myśl. E.* — 3) *Artill.* Działo, wielki sokoł, czwarta część koluwryny, wyrzuca trochę więcéj niż pięć funtów. *Archel.* 10. *Tward. Wł.* 257. Sokoły, *fauc-ns*, z gatunku śmigownic albo wężów, do 6 funtów kule strzelają. *Jak. Art.* 1, 212. SOKOŁKI, falkonety. *Łęsk.* 2, 241. Falken, Falkaunen, Falkonett, Gattungen von Kanonen; *Croat.* taraszka. SOKOŁA, *herb*; niedźwiedzia połowa od ogona; druga połowa od głowy wieprza dzikiego z pręgą czerwoną na grzbiecie; na hełmie półniedźwiedzia. *Kurop.* 3, 48, ein Wappen. SOKOLARNIA, i, *ż.*, miejsce chowania sokołów, der Falkenhof; *Ross.* сокольники. Niedaleko stolicy swojéj ma wielką sokolarnią. *N. Pam.* 14, 169. SOKOLĘ, ecia, *n.*, pisklę sokoła, das Junge der Falken. Sokolęta nadobnych ptaszków z młodu używają, a potym sobie po wysokości powietrza rozkosznie bujają. *Rej. Zw.* 148. SOKOLI, a, e; *Boh.* sokolowý; *Rag.* sokolòv; *Ross.* соколій; od sokoła, Falken-. Ktoby komu sokole gniazdo skaził, abo umyślnie sokoły pod gniazdem podkłół, abo z gniazda sokoły młode pobrał, zapłaci sześć rubli groszy. *Stat. Lit.* 312. Obaczysz nędzników, gdy im obetniesz te pióra sokole. *Wad. Dan.* 132. SOKOLNICA, falkoneta, *ob.* Sokoł 3). SOKOLNIK, a, *m*; *Boh.* sokolnjk; *Carn.* kregulshar, (cf. krogulec); *Croat.* szokolasz; *Hung.* sólyomfogo; (*Ross.* сокольничей ловчу вielki); *Ross.* сокольникъ; nad sokolim polem przełożny, koło sokołów chodzący; der Falkenier, Falkenmeiſter. Mieli dawni książęta swoich myśliwców nazwanych sokolnicy, *falconarii. Nar. Hst.* 4, 245. Niektórzy sokolnicy insze jeszcze obyczaje rządzenia się z sokołami wiedzą. *Cresc.* 622. Dogandzi basza, najstarszy sokolnik. *Klok. Turk.* 37. Sokolniki zaczęli należeć pierwéj do liczby sług, potym do urzędników dworu. *Czack. Pr.* 2, 243. SOKOLNICTWO, a, *n.*, chodzenie koło sokołów, polowanie sokołami, die Falknerey. *Tr., Boh.* sokolnjctwj; *Croat.* lòv z szokoli; *Hung.* sólyomfogás. SOKOLNICZY, a, e, od sokolników, Falkenier-. Sokolnicze xięgi. *Czack. Pr.* 2, 245. Sokolnicze sprzęty *Ross.* сокольничей путь. SOKOLIK, a, *m.*, drzewiec, *falco subbuteo*, mniejszy od sokoła ale jemu zupełnie podobny. *Kluk. Zw.* 2, 305. der Baumfalk.

SOKORA, y, *ż.*, *populus nigra*, gatunek topoli. *Kluk. Dykc.* 2, 221. die ſchwarze Pappel; *Ross.* райское дерево.

SOKOWY, a, e; *Rag.* soeni. *Ross.* соковый; od soku, Saft-. Pokarm sokowy, który drzewa przez pory z korzenia biorą. *Cresc.* 49. Sokowy kołacz *Ross.* соченъ, sokiem pomazany. SOKOWATY, n. p. Frukta sokowate, jako to pomarańcze. *Boter.* 314, *cb.* Soczysty.

SÓL, i, *ż.*; *Boh.* sůl, soli; *Slov.* sol; *Sorab.* 1. szol, fol, ſul, ſél; *Sorab.* 2. szol; *Carn.* sull, sol; *Vind.* ſol, ſou; *Croat.* szòl; *Hung.* soo, só; *Bosn.* só, kojim se soli; *Rag.* sool, soo, *G.* solli; *Slav.* sòl; *Ross.* соль; *Svec. et Isl.* salt; *Angl.* scalt; Niederd. Solt; *Holl.* sout; *Gall.* sel; *Lat.* sal; *Ital.* sale; *Tatar. Krim.* salz; *Graec.* ἅλς, (*cf. Germanica nomina plurium urbium* Halle); *Germ.* das Salz, (cf. salsza, Salſe, Sülze, Sohle), mineral rozmaitego gatunku, w wodzie się roztapiający, bardzo ostrego smaku. — Sól jest treść albo istota w wodzie topniejąca. *Boh. Dyab.* 2, 20. Zkąd się sól wzięła, w to się obraca. *Kosz. Lor.* 151. (z wody w wodę). Soli ziemnéj kamiennéj, kopalnéj, w Wieliczce i w Bochni dobywają. *Nar. Hst.* 4, 282. *Biel.* 145; *Vind.* Vogerska ſou, (cf. Węgierski); *Ross.* соколья соль. Sól Wieliczka nazywa się w dawnych przywilejach *magnum sal*, dla różnicy od mniejszéj szyby Bocheńskiéj. *Nar. Hst.* 4, 260. Bałwan soli, *ob.* Bałwan. Chyba furman sól wozić taką szkapę kupi. *Alb. na Woj.* 12. (bałwany solne). — Sól suchodniowa, *ob.* Suchy. — Kwiat soli, perła, sól oczkowata, jara. *Kluk. Kop.* 1, 168. *Ład. H. N.* 161. das weiße reine Steinſalz. Sól warzona, *ob.* Warzonka. Warzonka sól Astrakańska, (*Ross.* сребаракъ, z *Tatar.*). Sól morska. *Syr.* 1109, *Vind.* morska ſou; *Ross.* морянка. Sól jeziorna *Ross.* бузунъ. Sól na jeziorach sama się krystalizująca *Ross.* самосадка. Z słonych wód prasołowie warzą sól, i tołpy formują. *Syxt. Szkł.* 104. Warzyciel soli, przedawacz soli lub słonych rzeczy, solarz, solnik, *Boh.* solnář, slanec, soliwarič, *f.* solnářka; *Sorab.* 1. félnik; *Carn.* solâr; *Vind.* ſolnar, ſounar; *Croat.* szolár; *Rag.* slanár; *Bosn.* solinar, koji só prodaje; *Ross.* цѣловальникъ, солильщикъ; *Eccl.* солитель. — Sól dziwna Glaubera. *Krumł.* 296. das Glauberiſche Wunderſalz. Sole istne roślinne, *salia essentialia vegetabilia. ib.* 116. *et* 117. Laugenſalze. Winna sól, *cremor tartari. Perz. Lek.* 258. Weinſteinſalz. — ♃ Sól, zaprawa potraw; Salz, Salzwürze. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. *Pot. Jow.* 104. Bez towarzystwa, Jakby mięso bez soli, zażywać myślistwa. *Pot. Arg.* 390. (*Ross.* недосоль brak soli). Chlebem i solą przyjaźń łowią i ludzi niewolą. *Jabł. Ez.* 155. czapką i papką, częstowaniem, *ob.* Chleb; (cf. *Ross.* хлѣбосоль gościnny człowiek, хлѣбосольство gościnność). Z nim więcéj zjadł soli, niż korzec. *Birk. o Exorb.* 8. dawną zażyłość i znajomość miał; cf. *Prov. Rag.* trjebaje dòsta s' gnim solli izjesti za poznatti jednòga; cf. *Prov. Croat.* jaycze od jedne vure, kruh od jednego dneva, priatel od trideszet lét, jeszu tri dobra dugovanya, *ob.* Korzec soli. Zdybiem się u soli. *Rys. Ad.* 77. (u stołu, przy obiedzie). Z tym, co z kąta goli, Zdybiemy się gdzie u soli. *Czachr. K* 5. (choć w garkuchni). Pamiętamy na sól, którąśmy na pałacu królewskim jedli. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 14. (na chleb, żywność, pokarm). Bez pieniędzy do targu, bez soli do domu, *ob.* Pieniądze, targ; (*Slov.* bez peněz do trhu, bez soli do domu). Za sól przyszło, za sól wyjdzie. *Kosz. Lor.* 151. (na cle przyszło, na mycie odeszło; jak nabyte, tak odbyte). (*Slov.* Mlada koza sol lubi, a stará gu ze solničku uchicuge; młoda koza sól lubi, a stara

ją ze solniczki wyjada; cf. czego się nowa skorupa napije, tym na starość trąci). — §. Solą być komu w oku = kością w gardle, nienawidzonym być od kogo, ein Dorn im Auge. Cnota zawsze złemu solą w oku. *Pilch. Sall.* 45. Miłeś mi, jak sól w oku. *Cn. Ad.* 499. *Rys. Ad.* 67. (kole mię w oczy, blask mi od niego, patrzeć nań nie mogę). *Chrośc. Fars.* 174. Co jest sól w oku, to smętek w sercu. *Żarn. Post.* 3, 593. Każdy się wam spowiednik solą w oczach staje. *Mon.* 76, 866. Innych powodzenie solą w oku mu było. *Pilch. Sen. list.* 423. Któryż z pokojem król na tronie siedzi? Solą są w oczu każdemu sąsiedzi. *Pot. Syl.* 522. *Pot. Arg.* 376. Nieprzyjaciele tak ich w oczy kolą, Jakby zasypał ich solą. *Pot. Arg.* 167. (wiercą się, jak piskorze, jak węgorze solą posypane). — *Fig. tr.* Mowa wasza niechaj będzie zawsze solą potrzęsiona. *Birk. Dom.* 56. rozsądna, cure Rede sey mit Salz gewürzt. *Luth.*, (cf. *Rag.* ne imatti solli ù glâve, *ob.* Oléj w głowie). Kładą przy exorcyzmie sól święconą w usta. *Hrbst. Lek. E.* — §. *Botan.* Babia sól, *crithmum*, ziele, Meerfenchel. *Sienn. Wykł.*; jest to ziele liścia miąższego, pełnego soku słonego, od czego też babią solą nazwane. *Syr.* 1139, *Bosn.* mattar, mottar, schjulaç, konmoraç. — §. W robieniu prochu, sól, tłustość od saletry pozostała, plugastwo. *Aqu. Mskr.* ostoiny, Bodensatz beym Schießpulver.

Pochodz. *solić*, *dosolić*, *nasolić*, *przesolić*; *solnica i t. d.*, *słony*, *słoność*; — §. *ślina*; — §. *łza*, *zołzy*.

SÓŁ, u, *m.*, SOŁEK, łka, *m.*, *dem.*; [*Etym.* suć, suł 2]; śpiżarnia czyli komora chłopska, die Speisekammer in einem Bauerhause. Żyta trzeba dobrze suche do sołu albo do śpiżarni znosić. *Cresc.* 668. Soły abo śpiżarnie mają być w równi budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też olejowe. *Cresc.* 19. Złodziej stara się odemknąć sołu i komory. *Klon. Wor.* 5. Sołek czyli sklepik na mleczywo. *Świt. Bud.* 25. *et* 58. Sół, *granarium*, szpichlerz, gdzie żyto zsypują. *Mącz.* der Speicher.

SOLAN, u, *Chem.*, *murias*, sól z kwasu solnego i z zasady solnéj złożona. *Śniad. Chem.* 2, 47. Sauersalzstoff. SOLANCZANA sól, *alkali. Sienn.* 594. SOLANKA, SOLÓWKA, i, *ż.*, §. 1). beczka solna. *Włod.* eine Salztonne. Wapna solanka. *Instr. cel. Lit.* — §. 2) *Botan.* Solanka; *Ross.* солянка, селянка, *salsola*, das Salzkraut, rodzaj rośliny, smaku słonego; z niego popiół tęgi robią. *Kluk. Dykc.* 3, 45. *Sleszk. Ped.* 421. *Przedz.* 81. *Syr.* 1109. SOLANKOWY, a, e, od solanki, *botan.*, Salzkraut-; *Ross.* соляножный, селаножный. SOLARNIA, i, *ż.*, miejsce solenia mięsiwa, ein Ort, wo das Fleisch eingesalzen wird. Gdyby w Tryeście była solarnia na Węgierskie woły, pewnieby Francya tu wolała solone mięso kupować, niż miliony sypać do Irlandyi. *Wyrw. Geogr.* 496. SOLARZ, a, *m.*, solnik, prasoł, der Salzhändler; *Boh.* solař, solnar, slanec, soliwařic, *f.* solařka; *Sorab.* 1. sělnik; *Carn.* solâr; *Vind.* solnar, sounar; *Croat.* szolár; *Rag.* slanâr; *Bosn.* solinar, koji só prodaje; *Ross.* цѣловальникъ, солильщикъ; *Eccl.* солитель. Do piekła gościniec jako solarzom do Śląska. *Pot. Pocz.* 629.

SOLECYZM, u, *m.*, wykroczenie przeciwko prawidłom mowy, ein Solöcismus; *Slov.* chibnomluw.

*SOLENNIK, a, *m.*, n. p. Solennicy Wileńscy na tymże trybunale, co do czopowego, sprawić się mają. *Vol. Leg.* 5, 421.?

SOLENNY, SOLENNIE, SOLENNIZACYA, *ob.* Uroczysty, Uroczyście, Uroczystość, n. p. Solenne obiady. *Hor. Sat.* 166. SOLENNIZANT, a, *m.*, *foem* SOLENNIZANTKA, i, ta osoba, której się uroczystość, imienin, urodzin i t. d. obchodzi; die Person, deren Tag (Namenstag, Geburtstag) celebrirt wird; (Oesterr. der Namenstägler, Geburtstägler); (cf. *Ross.* именинникъ, имянинникъ, *f.* именинница, имянинница). Jaśnie Wielmożnego solennizanta zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 24. Dał się widzieć ogród cały w iluminacyi i cyfry solennizantki różnego koloru ognia palące się. *Kras. Pod.* 2, 239.

SOLIĆ *cz. niedok.*, osolić, posolić *dok.*; *Boh.* soliti; *Slov.* solit; *Sorab.* 2. szolisch; *Sorab.* 1. sělu; *Carn.* solim; *Vind.* foliti, ofoliti, pofoliti; *Croat.* szoliti, szolim; *Rag.* solitti; *Bosn.* soliti, nasoliti; *Hung.* sozni; *Ross.* солить; *Ital.* salare etc; solą przyprawiać, *Germ.* salzen. Aby się mięso długo zachować mogło, albo się soli, albo wędzi. *Kluk. Zw.* 1, 235. — §. *Fig.* Już wojska Rzymskie na Party ruszyły; już król Medyjski dobrze ręce solił. *Chrośc. Fars.* 475.? — (*SOLIMSKI, *ob.* Jerozolimski, Hierozolimski. — SOLITER robak, 1. *ob.* Tasiemiec. — 2. *ob.* Brylant soliter. SOLITERKA, i, *ż.*, *Teat.* 19. *b*, 8. pojazd na jedne osobę). — SOLINOWY, a, ie, n. p. Solinowe śkło w hucie, gatunek śrzedni śkła miedzy białym i zielonym, do którego roboty zamiast saletry soli używają. *Magier. Mskr.* Salzglas, wozu kein Salpeter gebraucht wird. SOLNICA, y, *ż.*, SOLNICZKA, i, *ż.*, *demin.*; *Boh.* slanka, (solnice skład solny); *Slov.* slanička, (solnica dom solny); *Sorab.* 1. szlonka, szwonka, (2. szlonka *pronuba*, *quoniam mensam sale atque zingibere instruere assolet*); *Sorab.* 2. szolniza; *Carn.* solniza; *Vind.* folniza, founa pofodiza, folenka, folnik; *Croat.* szolenka, szolenchicza, (szolenica *salina*); *Dal.* szolnicza; *Hung.* so-tartó: *Slav.* solnica, solenica; *Bosn.* solniça, sosir, (cf. sosyerka); *Rag.* sôlniza, sôniza, sosjêr; *Ross.* солоница, солонка; *Eccl.* солило; naczynie kuchenne lub stołowe na sól, die Salzmäste, das Salzfaß. Solnicę na stół postawił chędogą. *Eraz. Dw. E. Haur. Ek.* 59. Dobrze ten żyje, komu się błyszczy na skromnym stole ojcowska solnica. *Mon.* 70, 655. Broń boże! żeby się solniczka na stole nie wywróciła! *Mon.* 73, 182. (wróżba niepomyślna). — §. *Anat.* Solniczka, staw, *acetabulum. Perz. Cyr.* 144. die Gelenkspfanne; *Ross.* вертлугъ. Wybicie proste, wyskoczenie ze swego stawu czyli ze swojéj solniczki główki jakowego piszczela. *Perz. Cyr.* 1, 98. SOLNIK, a, *m.*; *Sorab.* 1. sělnik; §. 1) koło soli chodzący, *ob.* Solarz, der mit Salz zu thun hat; solą kupczący, prasoł, der Salzverkäufer, Salzhöcke. *Cn. Th.* 1038. Solnik abo solniczy abo solny pospolity, pi-

sarz komor solnych, dozorca solny. *Cn. Th.* 1038. *Wład.*, der Salzinſpector, Salzſchreiber. — §. 2) *Botan.* Solnik, solne ziele, *anthyllis*, rodzaj rośliny; u nas jest jeden gatunek jego Wełnica. *Kluk. Dykc.* 1, 42. Salzkraut, Gänſefuß. *Wyrw. Geogr.* 360, *Eccl.* сольникъ. SOLNY, a, e, *Boh.*; solný; (*Vind.* ſolni, ſoven, ſoliten; *Croat.* szolni; *Rag.* solni; *Eccl.* солный, сланъ słony): *Ross.* соляный; Salz-. Solna góra, żupa, (*Slov.* slaná báně, solnj dúl; *Hung.* sóbánya; *Dal.* szolinne; *Croat.* szolenka; *Rag.* solilaj. Solna panew', *Ross.* сирена, цырена; *Eccl.* цренъ. Solna huta, *ob.* Karbarya. Skład solny, *Boh.* solnice; *Rag.* slanizza; *Vind.* ſounaria, ſolnifbe, (Shaufhperg; *Croat.* Szelograd, Szolenszko-Salcburg). Solny górnik. *Cn. Th.* 1038. Za Bolesława Wstydliwego znaleziono kruszec solny u wsi Bochni, która dziś miastem jest. *Krom.* 261. Wody solne łatwo się poznają po słonym smaku. *Kluk. Kop.* 1, 93. "SOLOCHWALCA, *m.*, [chwalca soli, chwalący sól, der Salzpreiſer 2]; n. p. Do czegoż te pochwały, któremi każdy **solochwalca zdroju jakiego sól wynosi! *Krumł.* 298. SOLOWARNIA, i, *ż.*, solowarny gmach, Wieża (*qu. v.*). *Nar. Hst.* 4, 288, *Ross.* соловарня, die Salzſiederey. *SOLOWAR, a, *m.*, który sól warzy, der Salzſieder; *Boh.* soliwařič; *Ross.* соловаръ. SOLOWATOŚĆ, ści, *ż.*, słoniawość, mała słoniawość, eine geringe Salzigkeit. SOLOWATY, *ob.* Słoniawy.

SÓŁTAN, *ob.* Sułtan. SOŁTYS, *ob.* Szołtys.

SOPEL, *SZOPEL, pla, *m.*; (*Boh.* sopel-smark, sopliwec, sopliwý pełen smarku, *wozgrzywy; *Slov.* sopel, sopeľ *mucus*, soplawý *mucosus*; *Rag.* sopòlina *mucus*, sopolinast, sopolinav *pituosus*; *Slav.* sopoj-smark; *Bosn.* sopolina, slinna od nosa-smark; *Bosn.* sopolinar, slinavac *mucosus*; *Ross.* сопли smark, *wozgrza, сопливецъ, сопляк, *f.* сопливица smarkacz, сопливить, засопливить, posmarkać; cf. сопель, сопелка piszczel; *Eccl.* сопѣль flet, (cf. *siposz); cf. жопѣлъ siarka; cf. *Germ.* Zopf, Zipfel, Zapfen; *Ital.* zaffo, zipolo); sopel, śpiczasty kawał lodu na dół wiszący, okiść, der Eiszapfen; *Boh.* ropauch, (cf. ropucha); *Styr.* rapauch; *Slov.* wisýcý krupeg, čap ledowý; *Hung.* tesepp, jég-tsap; *Sorab.* 1. lodowa wot tžech wiszacza ſwěczka; *Carn.* raga, ragist; *Vind.* zoffel, zögel, zegel, striesh, leden zhep, ledenski zhep; *Croat.* sztréss, sztressina, (*ob.* Strzeć); *Rag.* mossùr, mosùr ledeni; *Ross.* сосулька, висулька. Zawisły mrozem sople spięte; *glacies adstricta pependit. Żebr. Ow.* 5. Kto zliczy w marcu wiszące z dachów mroźne sople? *Kulig. Her.* 17. Na kark chłopcu, który szedł pod rosistym dachem, Sopel z lodu ukuty z wielkim spadł zamachem. *Min. Ryt.* 3, 88. Często im wiszą po brodach sople lodowate. *Paszk. Dz.* 15; szople. *Chrośc. Job.* 150. — *Fig. tr.* Sopel u nosa zmarzły wiszący. *Cn. Th.* 1038. — *Transl.* Bursztynowe sople. *Zimor. Siel.* 201. Mléko szoplem pada. *Ossol. Wyr.* (ciągnie się). — Sopel w zamku, w kłódce, który w klucz wchodzi. *Tr.* der Dorn im Schloſſe, im Schlüſſelloche.

SOPLENIEC, ńca, *m.*, kamień ciekący, gatunku wapnistego; Sinter, Tropfſtein; staje się z ziemi rzadkiéj ciekącéj i kamieniejącéj; kształt ma pospolicie sopla zimowego od dachu wiszącego. *Kluk. Kop.* 2, 93.

*SOPRZNĄĆ, [Sparznąć *qu. v.* 2]; n. p. Pilecki, gdy szlachta go jawnie nienawidziała, soprznął on przed zazdrością, a starostwa odstąpił; *cessit invidiae. Krom.* 374. (cf. *Ross.* соперникъ przeciwnik).

SORAB, *ob.* Serb, Sorabski, *ob.* Serbski.

*SORBAĆ, *SERBAĆ; *SARBAĆ *cz. niedok.*; (*Lat.* sorbere); sarkać w się, einſchlürfen; *Slov.* střebati, střebu, smrkám; *Sorab.* 1. ſrěbam, (srebanczko *sorbitiuncula*, ſrebaczné *sorbilis*); *Carn.* srebam, sreblém, sreblám, sèrbam; *Vind.* ſrébati, ſréblem, ſhrepat, ſerkat). Moskale krup solą rozmąciwszy i uwarzywszy serbają, łepcą, i by świnie piją. *Gwagn.* 517. *Dudz.* 31. Sucharki w święto z baraniną sorba. *Stryjk. Turk. B* 5. Pijąc cedzą abo sarbają, aby czego szkodliwego nie wypili. *Sekl.* 112. (przez wargi niby przecedzają). SORBET, u, *m.*, u Turków, picie przednie z soku limoniowego. *Star. Dw.* 29; — *Croat.* serbet; *Slav.* sherbet-miód piły.

SORBY *plur*, gatunek jabłek. *Czerw.* 13, (*ob.* Serb), eine Art Aepfel.

SOROK, a, *m.*; (*Ross.* сорокъ 40). Sorok soboli ma sztuk 40. *Solsk. Geom.* 3, 137. ein Bund Zobelfelle von 40 Stück. Soroka sobolów przednich drożéj nie mają przedawać pod zł. 200 *Vol. Leg.* 3, 371. *Gost. Gor.* 78.

"SOROMIOT, a, *m.*, srom miotający, bez wstydu, bezczelnik; ein Unverſchämter, Schamloſer. Skoro bóg Soromiot (Bachus) trunkiem gorącego wina, Ruszył mówić, com miał tajemnego. *Petr. Hor.* 2 *P* 2 *b*, *not.* «o wstyd nie dbający, miece wstydem na stronę».

SORTYMENTOWY, a e, Sortiments-. W piasek leją blachy, kowadła, buxy, capy i inne sortymentowe żelazo *Oss. Rud.* 92.

1. SOS, u, *m*, z *Franc.* sauce, *ob.* Salsza; *Boh.* omačka, (*ob.* Moczyć); *Morav.* mačka; *Bosn.* smocenje, oslastiça; *Rag.* omaka, umòk, slacizza; *Ross.* соусъ, die Sauce, Bratenbrühe u. ſ. w. Różne sosy sporządzają się do potraw. *Wiel. Kuch.* 429. Szczupak z żółtą polewką czyli sosem. *ib.* 425. — §. *Transl.* Humor dobry, zły; Humor Laune. Nie w dobrymeś sosie. *Zabł. Fir.* 56. Kiedy nie jest w złym sosie, to się i przechodzi. *Teat.* 23, 45.

2. SOS, *ob.* Szos.

3. SOS, u, *m.*, SOSIK, SZOSIK, a, *m.*, *dem.*, wypustek rośliny, z *Niem.* Schoß, Schuß, Schößling, ein junger Zweig Z korzenia ziela tego obdłużne sosiki abo pączki klinem wychodzą. *Syr.* 177. Szosiki albo wierzchołki kopru. *Syr.* 379. Z kapusty głąbia papie, jak sosiki wyrastające, żołądkowi dobre. *Syr.* 1111. Sosiki albo wypustki szparagów, aby były grube, co robić trzeba. *Kluk. Rośl.* 1, 213. *Palmes*, winny sosik i inszych drzew latorośl; *palmo*, winne sosiki przywięzuję do tyczy. *Mącz. Fruticare*, wiele małych szosików i gałązek puszczczać, rozrastać się. *Mącz.* W spragnionéj ziemi żyłach wyschły żyzne sosy. *Zab.* 8, 305. *Nar.*

SOSNA, y, *ż.*; *Boh.* sosna, borowice, smrk, (*ob.* Świerk); *Slov.* borowice, (cf. bór, borówka); *Sorab.* 1. khoyna, (cf choina); *Sorab.* 2. chojza, kojza, chojzka; *Carn.* bôr,

borovz; *Vind.* borovez, borouz; *Slav.* bòr; *Bosn.* bór; *Rag.* boor; *Ross.* сосна, сосенка; borowa, leśna, chojka, *pinus silvestris*; die Kiefer, die Föhre, die Fichte, drzewo po dębie najpożyteczniejsze i pierwszéj wielkości; kolce ma na kształt nitek, na zimę nie odpadające. *Kluk. Rośl.* 2, 32. Sosna tłusta, w łuczywo obrócona, der Kienbaum. *Cn. Th.* 1038. Góra zadrżała; Zdało się, że moc dębów i sosen spadała. *Jabł. Tel.* 19. Sosna sadzona, ogrodna, linba, jądrka w szyszkach mająca. *Cn. Th.* 1038. die zahme Fichte, der Pignolenbaum. — (SOŚNIK, a, *m.*, *Ross.* сошникъ, лемехъ, лемешъ, (*ob.* Lemiesz). Narogi, sośniki, żelaza, któremi są okute końce wideł u sochy. *X. Kam.* Sośniki u sochy, są dwa żelazne, któremi się ziemia porze. *Kluk. Rośl.* 3, 117. die Hakenschaar, die eisernen Pflugschaaren am Hakenpfluge. Sośniki do orania ziemi są lane, a ztąd kruche; lepiejby się robiły z żelaza sztabowego. *Kluk. Kop.* 2, 223. Ktoby na cudzym gruncie sochę i bronę zrąbał, i sośniki wziął.... *Stat. Lit.* 301. Ziemia sośnikiem podniesiona od zakroju spuszcza się do okładnicy, która ją układa. *Kluk. Rośl.* 3, 118. — SOŚNINA, i, *ż.*, sosnowy las, bór. *Cn. Th.* 1038; *Vind.* borje, borouje; *Rag.* bórje, boroyiscte; *Bosn.* boroviscte; *Ross.* соснякъ, сосничекъ; *Eccl.* сосница, сосникъ, боръ, или сосновый лѣсъ, ein Fichtenwald. — ℣. Drzewo sosnowe, Fichtenholz; *Vind.* borovu drevu: *Rag. et Bosn.* borovina; *Ross.* сосница. Sośnina dobra powinna być jasnożółta i ciężka. *Kluk. Rośl.* 2, 32. SOŚNKA, i, *ż.*, *zdrbn*, mała szczupła sosna, ein Fichtchen, Kieferchen; *Boh.* borowička, borůwka (*ob.* Borówka), smrček. — ℣. Ziele, Wilczy mlecz, kołowrot, *esula Syr.* 1490. Gattungen der Wolfsmilch. *Urzęd.* 183, *Boh.* chwogka; *Ros.* пострѣль, (*ob.* Przestrzał). Sośnka wodna, *ob.* Płodzieniec. SOSENKOWY n. p. kolor. *Comp. Med.* 705.? "SOSNORODNY, SOSNORODY, a, e, *pinifer*; *Rag.* borovit, fichtentragend. Sosnorodna góra. *Nag. Wirg.* 525. Osa sosnorodna. *Chrośc. Luk.* 19. Atlanta głowa sosnorodna. *A. Kchan.* 96. Bor sosnorodny. *Zab.* 6, 170. *Min.* SOSNOWECZKA, i, *ż.*, *Hippuris*, roślina podobna do chwoszczki, rośnie przy zdrojach. *Kluk. Dykc.* 2, 41. Tannenwedel, Schachtelhalm. SOSNÓWKA, i, *ź.*, *parus ater*, ptak wielkości sikorki, gnieździ się w dziuplach drzew sosnowych. *Kluk. Zw.* 2, 273. die schwarze Meise. SOSNOWY, a, e, od sosny; *Boh.* borowý, smrkowý; *Slov.* borowý; *Sorab.* 1. khóynanė; *Rag.* borov; *Ross.* сосновый, Fichten-. Sosnowe drzewa. *Kluk. Zw.* 2, 273. Sosnowy las, *ob.* Bor. Sosnowa żywica, *ob.* Smoła.

SOSNOWY, a, e, od sosu, sałszowy, Sauce; *Ross.* соусный. Sosowe naczynie = SOSYERKA, i, *ż.*, der Saucennapf; *Ross.* соусникъ; (*Vind.* sosir = solnica; *Rag.* sosjêr = solnica).

SOSZKA, *ob.* Socha.

*SOTMAS, a, *m.*, n. p. Dawne miano (jego) przytaję, poźniejszym zaś czasem Zwali go szydercy Sotmasem. *Zab.* 8, 94. *Treb.*

*SOTNIA, *SOTNIK, *ob.* Setnia, Setnik.

SOWA, y, *ź.*, SOWKA, i, *ź.*, *dem.*; (*Boh. et Slov.* sowa; *Sorab.* 1. szowa; *Sorab.* 2. szowa, (szowka grosz, pieniądz); *Carn.* sóva, (sove = wróżek, sovęti *auditari*, *tentare*, *sonare*, cf. zwać, zowie, odezwać), zhoſink, zhůk, hitáp; *Vind.* fova, foviza, zůk, (soviza = ptak wabiący, wab', fovjak, velika, grosna fova = sowa leśna); *Croat.* szòva, chůk; *Dal.* jéy; *Slov.* chůk; *Bosn.* sova, scjoja, kalus, kalaus, sgeglina, kukaviça (cf. kukawka), kukuvika; *Rag.* sova, scjoja, kukuvikka, chjůk, (sova, sovka, sojka, svraaka *ptica glandaria*); *Ross.* сова, пилюкъ, канюкъ; *Eccl.* нощникъ, нощница, неясыть [*pelicanus* 2]; cf. *Hebr.* אבית zabua, *noctua*; cf. *Ital.* civatta, žuitta, coccoveggia; *Gall.* chouete); 1) *strix ulula*, die Eule, Nachteule, ptak wielkości kury, gnieździ się w starych domach. *Zool.* 279. Sówką nazywam tego ptaka, którego pospolicie sową nazywamy dla różnicy od owej wielkiej sowy leśnej, puhaczem zwanéj, Bergeule, Puhay, Hubay. *Kluk. Zw.* 2, 228, (*ob.* Łężna sowa). Ptaka wesołego nie widać, prócz puhacza i głosu smutnego łężnej sowy. *Bardz. Luk.* 2, 29. *Kchow. Wied.* 25. Chrapliwe sowy. *Hul. Ow.* 79. Sowy hucza. *Gaw. Siel.* 369, (*Croat.* chuk chuvika). Krzyczy głośno soweczka. *Banial. A* 2 *b.* das Käuzchen. Sowa, gdzie śpiewa, tam źle się dzieje. *Petr. Hor.* 2, *H* 4. Unglücksvogel, Todtenvogel. Sowa na dachu kwili, komuś umrzeć po chwili; sowka woła: pójdź! *Cn. Ad.* 1075. — *Transl. ad homines:* Zadąć na co sowę = ton spuścić, smutnie się odezwać; den Ton sinken lassen, traurig antworten. Zadęli na to sowę posłowie. *Pot. Syl.* 248. Słysząc to, zwiesił nosa i niedarmo zadął sowę. *Pot. Arg.* 266. — Sowa dnia nie lubi, sowa śleporodna. *Kulig. Her.* 94. Chroni się, jak sowa światła. *Biel. Kr.* 450. Orłowi południe, noc sowie przystoi. *Mon.* 69. 590. (każdemu swoje). *Slov.* I sowa na słunce hledi, i sowa na słońce patrzy, (cf. gada jak ślepy o kolorach). Sówka próżna światłości. *Past. Fid.* 131. Marszczy się, wzrok nurzy, jak sowa. *Zab.* 9, 360. *Ejssym*, (cf. sęp, posępny, ponury). Jak wróble na sówkę, na mię biją; wszyscy na mię jadą, kraczą. *Cn. Ad.* 1269. Za swym szedł zdaniem, jako ptak na sówkę, Niemasz też dziwu, że wpadł w samołówkę. *Pot. Syl.* 421. Sowy z sokołem w jeden rząd nie włożysz. *Wad. Dan.* 27. Po głosie cię każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udajesz. *Pim. Kam.* 337. Nie urodzi sowa sokoła. *Rys. Ad.* 43; (*Slov.* sowa ně wisedi sokoła; ojca złego zły syn). To jest doświadczona, iż nie urodzi sowa sokoła, sikora słowika, jastrząb' gołębia. *Zarn. Post.* 2, 276 *b*; *Slov.* sokol skrz sowu wisedění, *ingratus filius*. Kiedy sowa zjastrzębieje, wyżej lata niż sokoł. *Fredr. Ad.* 35; nie widzi słońca, ale oślep lata i bardziej niż sam jastrząb' odyma się; tak szczęśliwi wnet spyszniejąą. *Lub. Roz.* 37. (pan z nędznika ciężki: *Croat.* Chuvay od nosa ostroga, Jos boly od musa chasztnoga; Goszpon od pluga, ostraje kuga; *asperius nihil est humili, cum surgit in altum*). *Pot. Arg.* 596. Sowa choćby pod niebiosa latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad.* 1074. Sowa nie odrodzi się w sokoła. *Fredr. Ad.* 32; (*naturam furca expellas*). Z pustej stodoły rady lecą sowy. *Fredr. Ad.* 22, (cf. pustki w głowie). Pokaż przed światem, że nie sowy płodzisz w głowie. *Teat.* 16. *b*, 46. (żeś

głowa nie dla kształtu). — 2) Sówki, zanocnice, motyle, głowy mają sowom podobne, *noctuae. Kluk. Zw.* 4, 98. eine Art Schmetterlinge, Nachtvögel, Eulen. — 3) Sowka, potajemny odciek czyli dziura, którą w dymarce w piecu robią, w tę dziurę wpływa żelazo i napełnia ją. *Os. Żel.* 83. ein verborgnes Abflußloch im Schmelzofen. SOWI, ia, ie, od sowy, Eulen-; *Boh.* sowj; *Ross.* совиный. Rodzaj sowi należy do rzędu jastrzębiego. *Zool.* 278. — *Russ.* Z sowieho hnizda, choť sokoł wyletit, soroki na joho skrehotaty budut. *Cn. Ad.* 1141. (zarzut z urodzenia). Nos ma mopsowaty, oczy sowie. *Teat.* 18. *b*, 18. (małe, ciemne). Sowie oczy, ślepe, zmrużone, blinde Augen. Sowie oczy rodziców w dzieciach. *Pot. Arg.* 485. Sowim dniem wszystko robił; *luce nihil gestum. Żebr. Ow.* 517. (w nocy, ukradkiem). Chce on sokoły zaleciec, ale podobno rychlej pójdziemy sowiego. *Rej. Wiz.* 90, (cf. psiego). — §. *Botan.* Sowia strzała, ziele, Rożyczki panny Maryi, Krewnik, Płowogłów, *poterium sanguiforba*, gatunek Żyleńca, dobra pasza dla bydła. *Kluk. Dykc.* 2, 228. eine Art Becherblume, Pimpinelle. Sowia zób, sowi groch, *faba silvestris. Sienn. Wykł.*, Waldbohnen. SOWIEĆ *neutr. niedok.*, osowieć *dok.*, jak sowa ponurym, ociągającym się stać, (cf. sęp, posępny; *oppos.* jastrząb, jastrzębieć); wie eine Eule traurig ſeyn, die Flügel hängen laſſen, finſter und matt da ſitzen. Ptaki, gdy cierpią jakąś dolegliwość, zaraz sowieją. *Haur. Sk.* 271. Gołębięta, gdy sowieją, na deszcz. *Haur. Sk.* 103.

*SOWERSZENNY, a, e; *Ross.* совершенный; doskonały, dokładny, vollkommen, (cf. wierzch). Liturgia święta sowerszenna albo doskonała. *Pim. Kam.* 222. *ib.* 76, *ib.* 85.

*SOWIETNIK, a, *m.*; *Ross.* совѣтникъ, *f.* совѣтница; radca, konsyliarz; der Rath, Rathmann, Conſeiller; (*Ross.* совѣтовать radzić, совѣтовательство radziectwo; *Eccl.* совѣтовательище ratusz; *Carn.* posvjetuvavz, svjetuvavz = konsyliarz, svjetujem = radzę, svjetuvalishe = ratusz; *Vind.* ſvitnik, poſvituvauz, ſvitni gospud = radny, ſvit, ſvituvanje = rada, savetnik = patron, ſvitna hisha, ſvituvaliſhe, ſvietuvalſhe = ratusz; *Croat.* véchnik, szvétnik = konsyliarz szvetujem = radzę się; *Dal.* vichnik = radca; *Bosn.* vjechnik = radca, odvitnik = patron, svitovati, svjetovati = radzić; *Slav.* vichnik = radca, odvitnik = patron; *Rag.* vjechnik, svjetnik = radca, odvjetnik = patron, vjecchjatti, svjettovati, posvjettovati = radzić, vjechje, vjechniza = ratusz, svjet *consilium*, (*ob.* *Wiec): Święty ten konsultorem albo sowietnikiem zakonu umarł. *Śteb. pr.*

SOWITY, a, e, SOWICIE, SOWITO, w SOWIT *adverb.*; *Ross.* сугубый, сугубо (jak *Pol.* sowity, od winąć, wić, tak *Ross.* od ginać, giąć, gibać); podwójny, we dwoje; doppelt, zwiefach. Olejek ten ma być tylko chustą sowitą nakryty. *Syr.* 800. Chusteczkę trzy- i czworosowitą maczać. *Syr.* 1291. — §. Tyle dwoje, drugie tyle wynoszący; noch einmal ſo viel, doppelt, zwiefach. *Duplus*, dwojaki, sowity. *Mącz.* Od beczki miodu po groszy 12, od miodów starych sowito po gr. 24. *Vol. Leg.* 3, 396. *Zowicie abo we dwojnasób, tyle dwoje. *Sekl. Math.* 23. Oddajcie jemu, a sowicie we dwójnasób oddajcie; w kubku, w którym on wam mieszał, odmieszajcie jemu dwojako. 1 *Leop. Apoc.* 18, 6. W sowit kawy wsypałam, jak zwyczajnie. *Teat.* 19, 63. Kto się w błędnej wierze urodził i w niej trwa, ten tylko jest prostym synem piekła; ale kto urodzony w prawdzie do niedowiarstwa się przenosi, sowito będzie synem piekła. *Birk. Exorb. D 4 b.* — Kocieł aptekarski ukropu wrzącego, my sowitym naczyniem zowiemy. *Syr.* 829. — §. Sowity, *okwity, hojny; reichlich, überflüßig. Dobrodziejstwo sowicie oddawaj. *Cn. Ad.* 180. Owa ani obaczysz, jako to bóg sowito zawetuje. *Rej. Zw.* 27. SOWITOŚĆ, ści, *ż.*, dwojnasobność, hojność; Reichlichkeit, Verdoppelung der Entgeltung. Obaczyła. Że się jej z sowitością pszenica wróciła. *Prot. Jał.* 19. Widzisz, jak się jałmużna wraca z sowitością! *ib.* — §. Prowizya, die Intereſſen vom Capital, die Zinſen. Zapis na zapłatę sumy iściny, sowitości, szkód, nakładów. *Stat. Lit.* 265. Powinni potomkowie iściznę i z sowitością zapłacić. *ib.* 266. Jeśliby dłużnik przed rokiem w liście opisanym zmarł, tedy potomki więcej nie mają płacić jedno iściznę jemu pożyczaną, a sowitości, win, ani nakładów nic nie mają płacić. *ib.* 266.

SOWIŹRZAŁ, a, *m.*, wietrznik, postrzelony; *Boh.* sowj zrcadlo, šibal, kopa, šašek; (cf. *źrzeć = widzieć), ein Eulenſpiegel. Ten sowiźrzał dom cały przewrócić gotowy. *Niemc. P. P.* 4. SOWIŹRZALSKI, a, ie, SOWIŹRZAŁOWY, a, e, wietrzny, niestateczny, eulenſpiegleriſch. Gach z miną sowiźrzalską. *Zab.* 9, 109. *Zabł.* Sowiźrzałowe żarty śmierdzą. *Dwor. A* 1. SOWKA, *ob.* Sowa.

*SOWOKUPLENIE, ia, *n.*; *Ross.* совокупление; połączenie, społeczenie; die Verbindung, Vereinigung. Rodzenie się potomstwa z sowokuplenia się męża i żony. *Sak. Dusz.* 116, *ob.* Spół, współ.

SOŻKA, Soszka, *ob.* Socha.

S P.

SPAĆ, spał, śpi, śpię *med. niedok.*, Sypiać *frequ.*; (*Boh.* spati, spjm, halám; *Slov.* spať, spjm; *Sorab.* 1. ſpacź, ſpu, ſpiu, ſpim; (ſpanć, žkrone skronie); *Sorab.* 2. ſpasch; *Carn.* spáti, spim; *Vind.* spáti, spál, spim, spajati; *Croat.* zpat, zpati, zpal, zpim, szpati, szpím; *Rag.* spatti, spávati, spijm; *Bosn.* spatti, spavati; *Slav.* spávati; *Ross.* спать, спить, сплю; cf. Nieder. ſlapen; *Angl.* sleep; cf. *Graec.* ὕπνάω, ὕπνος; *Lat.* sopio; *Arab.* סבת *sopore corruptus est*; cf. *Hebr.* שבת schabbath, *quievit*, cf. szabas; *sed cf. etiam nostrum* sep, sypać); *Germ.* ſchlafen, (cf. drzymać). Spanie, daß Schlafen, der Schlaf, sen, jest odpoczynkiem natury naszéj. *Haur. Sk.* 399. Chłopi w grochowinach śpią po pracy głęboko. *Zab.* 12, 278. *Treb.* (*Slov.* Keď spí, ani chleba ně pitá; *bonus est dum dormit*). Snem związany, Śpi jak zarzezany. *Groch. W.* 353; jak zarznięty. *Pot. Jow.* 2, 59. Spią tęgo, jakby ich porzezał; nie dowołasz się nikogo. *Cn. Ad.* 1078. Kto na poły śpi, różne mu się snują widziadła; a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. list.* 410. Gdy się spać kładę na łoże, bezpiecznie odpoczywam. *Ryb. Ps.* 4. Kto snać w nocy spać nie może, kup' sobie dłużnika łoże. *Gol. Wym.* 195. Jakże mi się

masz, spałżeś dobrze w nocy? *Teat.* 22, 68. Dobrze mu się na tym łożu spało. *Budn. Apopht.* 85. Nigdy wcześnie spać nie idzie. *Teat.* 35. *b*, 2. Jdź spać, powiadam temu, który poziewa. *Teat.* 20, 95. Spać długo gospodarzowi sromota, i hetmanowi. *Cn. Ad.* 1075. (nie dospać trzeba, dla chleba). Spanie jest nierobotnych marne kochanie. *Cn. Ad.* 1077. (spanie, ujma żywota). Spiący umarłemu podobny. *ib.* (sen obraz śmierci). Spaniem głodu pozbyć. *Cn. Ad.* 1078. (sen łaknienia lekarstwo). O siedmiu braci, których śpiącymi zowią, historya. *Sk. Żyw.* 2, 67. die Siebenſchläfer. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Spać po obiedzie, rzadko się powiedzie. *Cn. Ad.* 1076. Tam śpij, gdzie się upijesz *Rys. Ad.* 12. Między myrtami, przy Idejskim dole Wdzięczny sen spało nadobne pachołę. *Zimor. Rox.* 135. Wszedł na szrodek okrętu, i spał snem ciężkim. 1 *Leop Joan.* 1, 5. (ciężko spał). Spać się chcieć *Ross.* спиться, спалось. Czego bardzo pragniemy, o tym i śpiąc myślemy. *Cn. Ad.* 373. (co kto miłuje, to i we śnie czuje). Chodzenie śpiąc, choroba lunatyków. *Krup.* 5, 643. Czujny, śpi nie śpiąc. *Cn. Ad.* 136. Nie każdy śpi, co chrapi. *Teat.* 29. *c*, 21. A on śpi; nie śpi! tylko chrapi, Oczy śpią, serce do uczynku kwapi; Tak frant śpi, jak kot, kiedy się uciszy, Śpi kot, sprobujcież w ten czas biegać myszy! *Bratk. G* 3 *b.* (licha nie budzić, kiedy licho śpi). Śpiący, który śpi, przez sen, ſchlafend; (*Croat.* sznén; *Bosn* sanan, snecchi, ú son, ú sni). Śpiącego lwa budzić. *Teat.* 33. *d*, 39. Nie budź psa śpiącego, nie drażnij; *S'ov.* ne zbudzeg psa, ked spi. — *Aliter:* Śpiący, drzymliwy, senliwy, ospały, ſchläfrig. — §. Noc ta mało spana wszystkim była. *Tward. W. D.* 2, 137; (*observes particip. pass.*). Dni i noce prowadził niespane. *P. Kchan. Jer.* 325. ungeſchlafen, bezsenne, ſchlaflos. W ciężkim płaczu strawił noc niespaną. *Papr. Ryc.* 27. Zawrzyj sam oczynki małe, Często czujne, rzadko ſpałe. *Groch. W.* 566. (*observes participium* » które rzadko spały). — Niespanie = bezsen, bezsenność; das Nichtſchlafen, die Schlafloſigkeit. Niespanie jest rzecz ciężka i ckliwa. *Haur. Sk.* 390. Wspominałem cię na pościeli mojej, czasu niespania rozmyślałem o tobie. *Budn. Ps.* 63, 6. W niespaniu był bardzo cierpliwy, tak iż czasem od zachodu słońca aż do wschodu z modlitwy się nie ruszył. *Sk. Żyw.* 2, 41. — §. *Inactuose:* Spać, nieczynnym być, nie dbać; ſchlafen, unthätig, unbeſorgt ſeyn. Nie spaćby tu trzeba; pilności, czujności potrzeba. *Cn. Ad.* 649. Na wszystkie te pobudki, lepiej niż on Endymion spał. *Warg. Wal.* 112. Nie frasuj się o to, śpij na to dobrze. *Cn. Ad.* 594. *Dudz.* 63; *de hoc quietus esto. Mącz.* Pan na to z daleka przez palce patrzy, a prawie śpi. *Rej. Post. M m* 2. Śpij na oboje ucho bezpiecznie. *P. Kchan. Orl.* 1, 49. Zrobię ja to, a ty sobie tym czasem śpij na obie uszy. *Teat.* 42. *d*, *B.* Wolny od bogactw śpię na uszy obie, Oddawszy wiatrom smutki i kłopoty *Anakr.* 79. Tym czasem nie spał Jugurta, wszędy obiegał, zachęcał, utarczkę wznawiał. *Pilch. Sall.* 207. (nie próżnował). Obawiam się, by nasza waleczność, od nieprzyjaciela wolna, do swego się spania znowu nie wróciła. *Warg. Wal.* 232. (letarg, śpiączka). — Boska sprawiedliwość nad złoczyńcą onym nie spała. *Sk. Żyw.* 2, 279. (nie minęła go, nie chybiła). — §. Spać z kobietą, przespać się z nią, leżeć z nią, mieć do czynienia z nią; eine beſchlafen, mit ihr ſchlafen. Któryby spał z macochą swoją, śmiercią umrze. 3 *Leop. Levit.* 20, 11. (któryby obywał z macochą swoją. 1 *Leop.*). — §. Spać w grobie, leżeć w grobie, odpoczywać, umarłym być; im Grabe ſchlafen, ruhen. Ci niegdyś sławni w dziełach i ozdobie Śpią teraz w grobie. *Kras. Oss. F* 4.

Pochodz. *śpiączka*, *śpik*; *dospać*, *dosypiać*, *naspać*, *nasypiać się*, *ospały*, *pierwospy*, *przespać*, *przesypiać*, *rozespać się*, *rozespany*, *uśpić*, *usypiać*; *sypialny*, *sypialnia*; *wyspać się*, *wysypiać*, *zaspać*, *zasypiać*, — cf. *snąć* sub vocabulo *Sen.*

SPACER, u, *m.*, (z *Łac.* spatiari); przechadzka, das Spatziergehen, der Spatziergang; *Carn.* sprehod; *Vind.* pohaja, prehoja, sprehod; *Croat.* sétanye; *Rag.* scétgna, prósceta; *Bosn.* proscetanje, scetgna; *Ross.* разгулка. Pani poszła na spacer. *Teat.* 28. *b*, 3. — *Fig.* Sumnienie trzeba posłać na spacer, a ja się tylko z odwagą zostanę. *Teat.* 22, 43. (wyprawić, odłożyć, oddalić). I u najlepszej kobietki idzie czasem na spacer cnotka. *Teat.* 29. *c*, 4 (pryśnie). — §. Spacer, miejsce spaceru, miejsce przechadzki, *ob.* ſpas; der Ort zum Spatzierengehen, der Spatziergang; *Carn.* vojdéshe; *Vind.* pohajalíshe, prehajalíshe, hodilíshe, voidilíshe, hodalíshe, obhodilíshe; *Croat.* sétalishe, prossetno meszto; *Rag.* scétatiscte, scétniza, scétalo, proscétniza; *Bosn.* proscetniça, mjesto od scetgne; *Ross.* гульбище. Po spacerach jeździć. *Teat.* 27, 97. po miejscach przechadzki, Spatzierörter. SPACEROWAĆ *cz. intransit. niedok.*, pospacerować *dok.*, przechodzić się na przechadzkę, ſpatzieren, ſpatzieren gehen; *Sorab.* 2. schpazirowasch; *Carn.* sprehajam; *Vind.* spanzirat, prangat, prehajat, ſe pohajati, ſe sprehajati, prevetruvatiſe (*ob.* Przewietrzyć się), ſhpranzirati; *Croat.* pressechújemsze, shetatisze, shechem, korazhiti, (cf. kroczyć); *Dal.* setati; *Hung.* setalni; *Bosn.* scetati, prosceta tise; *Slav.* shétatise; *Ross.* гулять. Spacerujący, ſpacerownik; *Vind.* pohajavez, prangavez; *Croat.* sétavecz; *Bosn.* scetgnik, koji sceta, *f.* scetaliça; *Rag.* scétalaz, *f.* scétaliza, der Spatziergänger. SPACEROWY, a, e, od spaceru, Spatzier-; *Ross.* гулянный. Spacerowy ogród. *Teat.* 43. *b*, 4. do przechadzki służący, ein Spatziergarten.

ſSPACHAĆ, *ob.* Pachać.

SPĄCHAĆ co, poczuć jak pies węchem. *Cn. Th.* 1039; *Croat.* pridihávam, pridehnulszem, etwas ſpüren, wittern, durch den Geruch erfahren, *propr. et transl.*; zwęszyć. SPĄCHAĆ się z kim, spiknąć się, stowarzyszyć się, popąchać się; ſich mit einem verbinden, verbrüdern. Spąchawszy się z ludźmi swojéj faryny. *Pot. Syl.* 161. Już buntownik z podobnymi sobie spąchał się. *Pot. Arg.* 346. Mógł się staruch z babą sobie równą spąchać. *Pot. Syl.* 8. — §. Spąchać się od kogo = zarazić się, ſich von einem anſtecken. W Krakowie posłów Husytskich nie chcieli mieć duchowni, aby nasi od nich się nie spąchali. *Biel.* 278. Racki język, Serbski, Charwacki, Bulgarski, już mają

coś pogańskiego, bo się od Turków spąchali. *Gorn. Dw.* 50.

*SPACHACZ, a, *m.*, w spak idący, cofający się, ein Rückgängiger. *Tergiversator*, spachacz, który nie chce zostać. *Mącz.* *SPACHNĄĆ *med. jednł.*, *tergiversari*, wspak iść; *Ross.* спятить, rückwärts gehen, zurück gehen; trwożyć sobą, opierać się. *Mącz.* — *Tergiversatio*, opieranie, spachnienie, podanie tyłu. *Mącz.*

SPACYUM w jakim pismie, próżno zostawione. *Teat.* 21. *b*, 76, *ob.* Okienko. — § Spacyum u zecera, którym przekłada słowa i wiersze. *Magier. Mskr.*, das Spatium im Schriftkasten. — SPACZKOWAĆ, *ob.* Szpaczkować.

SPACZNY, a, e, paczący się, krzywiący się; sich krumm werfend, wie ein Bret von der Sonne, krumm werdend; (*Boh.* zpatečný wspaczny, zpatecznost, zpátek wspaczność; *Vind.* spazhnost = przeszkoda). Nie chowali umowy, jak ich ojcowie, obrócili się w łuk spaczny. 1 *Leop. Ps.* 77, 57. (jak łuk omylny. *Bibl. Gd.*, wie ein loser Bogen. *Luth.*, niedobrze natężony). SPACZYĆ się *rec. dok.*, Spaczać się *niedok.*, paczyć się, wspak się wracać; (*Etym.* pak, opak); sich werfen wie ein Bret von der Sonne, sich krümmen, zurück treten; *Ross.* бухнуть, разбухнуть (cf. buchnąć), перекоробить, раскоробить. (*Boh.* zpěciti se, zpečowati se przeciwić się, zpačjm, zpatčjm na wspak obracać; *Carn.* spazhiti, spazhem = psuć; *Vind.* spazhiti *id.*; *Croat.* zpachiti, zpachújem *scandalizare*, *seducere*; zpáchnik, zpachitel *seductor*, zpachka *scandalum*). Tak wielka w téj rzéce liczba ludzi i koni została, aż się woda w niéj spaczyła i hamowała. *Biel.* 474. Wody, które na dole są, zbieżą i opadną, a które z wierzchu cieką, w jednéj kupie się spaczą. 1 *Leop. Joz.* 3, 13. — *Fig.* Jeśliby spaczyło się serce twoje, tak żebyś nie chciał słuchać boga, zginiesz. 1 *Leop. Deut.* 30, 17. jeśliby się upierało.

*SPĄD, SZPĄD, u, *n.*; *Ross.* спудъ; pewna miara zbożna, ein gewisses Getreidemaaß. Biskup Chełmiński wymówił sobie u Krzyżaków, ze 200 włók podatki, to jest z każdej włoki spąd pszenicy i żyta każdy rok. *Biel.* 120. W bitwie téj klejnotów a pierścieni nabrali piętnaście spądów. *Biel. Św.* 34. Nabrawszy we Włoszech dziesięć spądów srebra, udał się do Węgier. *Gwagn.* 662.

SPAD, u, *m.*, SPADEK, ZPADEK, dku, *m.*; *Boh.* spad; *Slov.* pád, *Carn.* pad, padz; *Vind.* dolpad; *Ross.* падежъ; spadanie, spadnienie z wyższego miejsca na dół; der Abfall, Herabfall, Herabschuß, Ablauf, Fall. Zostaje w górach, aż do spądu śniegów. *N. Pam.* 14, 189. (póki śnieg nie spadnie). Woda nie ma spadku. *Teat.* 8. *b*, 44. (ścieku). Oddalenie wierzchu rzéki od linii poziomej w długości danej, spadkiem wód nazywamy. *Hub. Wst.* 75. Rzéki płyną za spadkiem, który dla siebie znajdują. *Kluk. Kop.* 1, 100. Wysoki spadek, gdy grobla znacznie podniesiona, i woda z znacznej wysokości na koło płynie. *Os. Żel.* 88. Spąd wody przykry, wysoki, cf. prog, katarakta, kaskada, der Wasserfall; *Carn.* slâp; *Ross.* падунъ. Spady wód mniejsze *Ross.* переборы. Ościelali wierzchy domów słomą z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżów spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list.* 3, 58. przy dobrym ścieku wody deszczowéj z dachu, Abfluß. — Spadek wilgotności w ciele, descens, der Abfluß der Feuchtigkeiten im Körper. Bolenie gardła pochodzi też z głównego spadku. *Haur. Sk.* 407. — Spadek tonów, spuszczanie tonu, das Sinkenlassen der Stimme. Pilnie uważny, jakie ewolucye tonów, jakie spadki, formaty i trele robi. *Teat.* 53. *b*, 63. — Spadek, kadencya rymowa; *Vind.* befedni spadek, rim, sloshik, befedesloshnost, der Reim. Sposób pisania wierszem nierymnym czyli bezskładnym, albo do spądków nieprzywiązanym, nie nowy. *Mon.* 75, 241. Spadki u armaty, stopnie cieńczenia jej ku otworowi; die Abstäze an einer Kanone, wo sie nach einem jeden dünner wird. Obręcze pierwszego i drugiego spadku armaty. *Jak. Art.* 138. — *Gramm.* Spadek, przypadek, *casus declinationis*. *Dudz.*; *Slov.* pad; *Carn.* prigba; *Vind.* pregyb, ishod; *Rag.* namjena; *Ross.* падежъ, *ob.* Przypadek gramatyczny. — Spadek, upadek, utrata, zguba; Fall, Verlust, Untergang. Pokażę wielkie utraty i spadki, które on na wojnach popadł. *Orzech. Tar.* 35. Ludzie podobni w spadku do żeńczego kłosa, który sam się do sierpa na zgubę nachyli. *Wad. Dan.* 217. — § Spadek majętności po krewnym, sukcesya, dziedzictwo, puścizna, wzięcie po kim pozostałości: Erbfall, Erbfolge, Erbnahme; *Boh.* napad, napadnost, dědictwj, (napadnjk, dědic dziedzic); *Sorab.* 1. herbnoseč; *Vind.* dieushnost, dieudizhnost, dieushina, dieu, erbshina, dieushen pergod; *Rag.* bastina; *Ross.* достояніе, наслѣдство, наслѣдіе. Zbiór wszystkich rzeczy i wszystkich praw zmarłego, nazywa się jego spadkiem, puścizną, a względem dziedziców dziedzictwem. *Gal. Cyw.* 2, 146. Jeśli własność nabyta od moich potomków na ich dzieci przyjdzie, tedy ją spadkiem abo własnością przymarłą zowią. *Szczerb. Sax.* 483. Spadek po kim brać, dziedziczyć; *Vind.* dodielshati, podielshati, doerbati, poerbati, *Germ. beerben*; *Eccl.* пріяти (cf. przejąć), пресилю, ужичествовати, (cf. użytkować). Po mnichu żaden spadku nie bierze. *Sox. Porz.* 129. Pragnąc spadków po stryju, nie życzył mu żywota. *Otw. Ow.* 267. SPADAĆ, *ob.* Spaść 1). SPADKOWANIE gramatyczne, *ob.* Przypadkowanie. SPADKOWY, a, e, od spadku, Abfalls-. Prawo spadkowe = sukcesyjne, Erbfallsrecht, Erbrecht; *Ross.* наслѣдственный. Król, iż książęta Mazowieckie żadnego męskiego dziedzica nie odumarli byli, prawem spadkowym abo kadukiem pozostałe majętności sobie przysądzał. *Krom.* 637. SPADLISTY, *ob.* Spadzisty. SPADŁY, SPADNIENIE, *ob.* Spaść 1). — *SPADOCHRON, u, *m.*, *parachute*; płachta wielka z sznurami, ochraniająca od szwanku w spadaniu. *Magier. Mskr.*, ein Fallschirm. *SPADOWCHÓD, u, *m.*, siłowstęp, influencya niebieska. *Żebr. Zw.* 170. SPADYMENT, u, *m.*, cień spodny od wyskoku u malarza. *Magier. Mskr.*, der Abfall des Schattens in Gemälden. SPADZISTOŚĆ, ści, *ż.*, pochodzistość, pochyłość, stoczystość; die Abhängigkeit, Abschüßigkeit, der Abhang; *Ross.* сходъ (*ob.* Schod), откосъ, косогоръ, отлогъ, отлогость, уклонъ (cf. ukłon), взкатъ, скатъ, скатецъ, крутость (cf. krętość), крути-

зна, покатость, понурность, (cf. ponurość). Góry mają większą spadzistość ku zachodowi, niżeli ku wschodowi. *Stas. Buff.* 163. Góra się jakaś z wolna zaczynała, Długa spadzistość wstęp na nią czyniła. *Karp.* 1, 118. SPADZISTY, SPADLISTY, a, e, SPADZISTO *adverb.*, pochodzisty, pochyły, połogi, stoczysty na dół, położysty; abſchüßig, abhängig; *Ross.* отлогій, отложистый, отлогоберегій, косогористый, скатистый, покатый (cf. pękaty), покатистый, понурный, наклонный. W miejscach spadlistych nawozy nie długo trwać zwykły. *Haur. Sk.* 31. Prosto spadziste góry, skały, przepaściami zowią. *Łęsk.* 81. Wiemy, jak dumne Tytanów zawroty Ukrocił Jowisz spadzistemi groty; *fulmine caduco. Hor.* 2, 46. *Kniaź.* uderzającemi, ſchleudernde Blitze. Stroje spadziste i wcinane. *Mon.* 70, 133.

SPAJAĆ, *ob.* Spoić. w SPAK, *ob.* Wspak.

SPAŁ, SPALI, *ob.* Spać, śpi.

SPALENIEC, ńca, *m.*, spalenia godny, *ustulandus. Cn. Th.* 1040. der das Feuer verdient hat. — (SPALERA, *ob.* Szpalera). — SPALIĆ *cz. dok.*, *Spalać *niedok.*; *Boh.* spáliti; *Slov.* spalugi; *Sorab.* 1. ſpalič, zpalim, zpalu; *Sorab.* 2. ſpalisch; *Vind.* seshgati, sanietiti, seshagati, poshagati; *Slav.* saxechi, (*ob.* Zażegać); *Ross.* спалить, сожечь, сжечь, сожигать, сжигать; *Eccl.* изпаляю; 1) w perzynę obrócić, ogniem zniszczyć, paląc strawić, verbrennen. Ogień gore tak długo, póki stawa drew; jak skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie. *Syxt. Szkł.* 162. Co to u nas lasów spalają ci prości hutnicy dla popiołów, których w lepszym gatunku bez szkody lasów można przysposobić. *Torz. Skł.* 214. Mała iskierka całe miasto spalić może. *Kłok. Turk.* 118. Miasto złoczyńca spali; król go ledwo zbuduje. *Fredr. Ad.* 71, (cf. Herostrat). Krawiec igły szukając, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27. (większy koszt, niż pożytek). — *Execr.* Żeby cię jasne pioruny spaliły! *Teat.* 24. *c*, 60. Niech piorun spali i książki i łacinę! *Teat.* 24. *c*, 31. Spalić co na proch, na popioł. *Cn. Th.* 1040. *Skępiec, żeby rdza nie gryzła talarów, przecierał je kawałem sukna zawsze jednym, który za kluczem także chował, myśląc go kiedy na srebro spalić. *Ossol. Str.* 4. (srebro z niego wypalić, zu Silber brennen, das Silber aus ihm ausbrennen). Spalić się powinnabyś ze wstydu. *Teat.* 52. *d*, 17. (płonąć, opłonąć, cf. raki piec, rumienić się) — 2. Pistolet na panewce spaliwszy, nie wystrzelił. *Kłok. Turk.* 25. pstrzyknąwszy, brannte von der Pfanne ab. — 3. Spalony, rozpalony; verbrannt, entbrannt, erhitzt, hitzig. Kapusta, którą lecie zbierają, spaleńszą krew czyni, niżli ta, którą zimie zbierają *Spicz.* 24. — 2) *Transl.* Osieł wlazłszy w zboże, tam jak je, tak je, cały zagon spalił, Potym jak świnia, w zbożu się obalił. *Jabł. Ez.* 144. skosił, er fraß ein ganzes Kornbeet kahl, mähte es kahl ab. SPALISKO, a, *n.*; *Boh.* spaleniště; zgliszcze, miejsce spalenia czego; die Brandſtätte, wo etwas verbrannt worden. Oeta góra śmiercią i spaliskiem Herkulesowym sławna. *Otw. Ow.* 355. SPALNOŚĆ, SPALISTOŚĆ, ści, *ż.*, przymiot tego, co może być spalonym, die Verbrennbarkeit. Stahl przyznawał flogistykowi, że jest przyczyną spalności metalów. *N. Pam.* 1, 13. SPALISTY, SPALNY, a, e, do spalenia, verbrennbar; *Ross.* сграемый.

*SPAŁOŚĆ, ści, *ż.*, ospałość, śpiączka; die Schläfrigkeit, Schlafſucht. Kołyszcie się i cholebcie się, bo wam pan przymieszał ducha spałości. 1 *Leop. Jes.* 29, 10. *SPAŁY, a, e, który spał, lub śpiący; geſchlafen, ſchlafend. Niespałego smoka snem twardym zmorzyli. *Żebr. Ow.* 167. (czujnego).

SPAMIĘTAĆ *cz. dok.*, pamięcią objąć, gedenken, ins Gedächtniß faſſen, ſich merken; (cf. *Bosn.* spametnóst = rozsądek). Prawa powinny być jasne, krótkie i do spamiętania łatwe. *Dyar. Grod.* 334. Od niespamiętanych czasów sądzą się trybunały w Piotrkowie i Lublinie. *Kołł. List.* 1, 117. od niepamiętnych, ſeit undenklichen Zeiten.

*SPAMPANATA, y, *ż.*; *Ital.* spampanata = junakierya, fanfaronada; Aufſchneiderei, Prahlerey. Ludzie godni nie mieliby takich spampanat ani pisać ani mówić; (mowa o makaronizmach). *Lub. Roz.* 56. Jeszcze wielu piszących czynią jakieś spampanaty z pism swoich; t. j. nadziewają swoje ramoty takiemi peryodami, że ledwie się na papierze ostoją. *Mon.* 73, 203.

*SPANIAŁY, *ob.* Wspaniały. SPANIE, *ob.* Spać.

SPANOSZYĆ, *ob.* Panoszyć. SPANY, *ob.* Spać.

1. *SPAR, u, *m.*, sparzenie, upał, die Hitze. Pragnące napoi, na zimnie ogrzeje, na sparze ochłodzi. *W. Post. Mn.* 508.

2. *SPAR, u *m.*, SPARA, SZPARA, y, *ż.*, przedział między palcy albo kopytem, rozpadlina międzypalcowa. (*Etym.* cf. *Germ.* Sparre, ſperren; *Angl.* spar; *Svec.* sparra; *Ital.* sbarrare, barrare; *Gall.* barrer); 2. 1) die Spalte zwiſchen den Fingern, zwiſchen den Zehen, zwiſchen den Klauen. (*Sorab.* 1. ſpara pazur). Wódka ta odejmuje smród między sparami u nóg. *Spicz.* 99. *Sienn.* 234. *Unguem ostendere alicui*, ni *znać kogo nie mieć, albo jak my mówiemy: palec mu przez spary ukazać: naści kocik. *Mącz.* (figę komu pokazać). Dmuchać w spary = w garść, w palce, in die Finger hauchen. Ten dziś brat, z kim grosz idzie, Gdy kogo *ocz poprosisz, pójdziesz wzad dmąc w spary. *Ryb. Geś. C* 3 *b.* — Przez szpary patrzy, widzi nie widząc, przegląda. *Cn. Ad.* 951. durch die Finger ſehen, überſehen; *Carn.* persanâsham; *Vind.* sanesti, pregledat, perpustit, skus perste gledati, finehati; *Ross.* потворить, потворствовать, понаровить, норовить, норовлю, (cf. narowić). Napominam was, abyście na taką niegodziwość przez spary nie patrzali. *Pilch. Sall.* 175. Sprawiedliwość nie patrzy przez szpary. *Past. Fid.* 158. *Ryb. Ps.* 164. *Bardz. Trag.* 255. Zawsze Turcy przez szpary patrzyli na nierząd Egiptu. *Kłok. Turk.* 218. A my co na to! czy tylko przez szpary Poglądać mamy, a on tak naciera! *P. Kchan. Jer.* 80. *Nar. Hst.* 2, 399. *Biel.* 102. — 3. Spara między klepkami w beczce, w ścienie między deskami, rozpadlina, skałubina, rysa; ein Riß, ein Spalt; *Boh.* spara. Spary, sparunki między ławami, z których jest okręt zbudowany, muszą być ubite dychtem. *Otw. Ow.* 454. Strzała jego znalazła szparę w kirysie moim, zraniony jestem. *Teat.* 11. *b*, 41. Wąziuchna była spara; *tenuis rima. Żebr. Ow.* 80. Zagon otwarł, i nasienie

w ziemskie kinął spary. *Żebr. Ow.* 57. Kompozycya ta wysycha bez rysów i szpar. *Torz.* 64. Rysy w armacie, szpary pochodzące z nienależytéj spoiłości metalu, lub też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 3, 315. Chuda myszka do skrzyni wązką szparką wlazła. *N. Pam.* 20, 233. — §. *Transl.* Nieprzyjaciel na sparze im zawsze siedzi. *Vol. Leg.* 2, 1084. na karku, dogrzewa im, er ſitzt ihnen auf dem Nacken. Buntownik już przedrwiwa, i sieje potwarze, Że król w strachu, że go ma, jakoby na szparze. *Pot. Arg.* 11; (cf. *Lat.* sparum; jak gdyby go już w ręku miał). Przytrzymani, chcą nam umknąć z szparu. *Pot. Arg.* 186. (z klatki). Łaskawym okiem i mową pieszczoną Nadzieję jego na sparze trzymała. *Past. Fid.* 21. na słowie go trzymała, ſie hielt ihn mit ſeiner Hoffnung hin. Iż obyczaje dworskie są jako w sparze, każdy się im więcéj przypatruje. *Modrz. Fr.* 47. na widoku są, w oczy biją; den Augen ausgeſtellt, in die Augend fallend. U ludu płaci język mieć na kołowrocie, dowcip mieć na szparze. *Pot Arg.* 106. — §. 2) Spar, [SPAREK, rku, *m.*, *dem.*, drążek, na którym znajduje się ptak wabiący, z *niem.* Sparre 2]; klatka wabnicza, cf. potrzask, der Lockkäfig. [Uczyń wielki spar na sążeniu abo piętnaście precz w pole ku ptakowi, zkąd ptak idzie, a tam na tym sparze wielkim mają być trzy ptaszki, chociaż za nogi uwiązane; na sieciach ma być mały sparek, a ptaszek na nim za ogon uwiązany. *Myśl. ptasz. II* 3 — 2]. Ptasznik pierwsze ptaki żywo zachowywa i na spary abo waby Je obraca, aby drudzy spadali na znane powaby. *P. Kchan. Orl.* 1, 218. Tak się wykręcił, jak ptaszek z szpary. *Jabł. Tel.* 252. — *Fig.* Powabnym ich sparem zwabieni, *successu eorum invitati. Krom.* 442. — §. 3) *Hist. natur.* Spary są krystalizowaniem, które podobnym sposobem robią się z ciał wapiennych, jak kryształy kamienne układają się z ciał wśklomiennych. *Stas Buff.* 21. 1. SPARAĆ, *ob.* Śpróc. — (2. SPARAĆ się, *ob.* Parać się. SPARCIE, SPARŁ, *ob.* Zeprzeć). SPARNY, a, e, od spary, między sparami palców znajdujący się, (cf. sparzysty), auf dem Spalt, zwiſchen den Fingern, Zehen, Klauen befindlich. Sparnym rozpadlinom lekarstwo. *Syr.* 1525. Sparnym wrzodom. *ib.* 299.

SPARSZYWIEĆ, SPARSZEĆ, *ob.* Parszywieć. SPARUNKI, *ob.* Spara.

SPARZELINA, y, *ż.*, miejsce na ciele sparzone, od ognia skażone; *Boh.* spálenina; *Vind.* preshganiza, preshganiſhe, vshganu sname; *Ross.* ожога, (cf. ożoga); eine Brandwunde, Brandverletzung, ein Feuerſchaden, Brandſchaden. O sparzelinach, gdy się kto ogniem oparzy. *Sienn.* 556. *Sleszk. Ped.* 224. Rozgorzały wosk na swe ciało puszczała, i sparzeliny i rany one nosiła. *Sk. Żyw.* 2, 73. W rozpalonym obuwiu chodził, bez najmniejszéj jednak sparzeliny i oczernienia. *Mon.* 68, 18. Okrutnik kazał mu rozpalone rożenki między rany kłaść, a potym solą dręczyć sparzeliny. *Sk. Żyw.* 2, 10. *Cresc.* 467. *W. Exod.* 21, 24.

*SPARZNĄĆ *med. jedntl.*, [odstręczyć się 2], prysnąć, pierzchnąć; Reißaus nehmen, ausreißen, entfliehen. [Pochlebcy się któremu w kołnierz wszyją, Toż gdy sparznie z przyjaźni za lada niesmakiem, Aż z faworyta będzie zabijakiem. *Pot. Wojn. choc.* 323 — 2]. Jeśli tych to buntowników weźmiemy, sparznie najpotrzebniejszy, i tak spłoszymy ptaki. *Pot. Arg.* 184. Już do jednania z królem szli; lecz gdy się inaczej wszystkiego dowiedzieli, sparzli prędko. *Biel.* 661. Gdyby się był z tą wiadomością otworzył hetman, sparznąłby był naród Moskiewski, a inszego za pana byliby wzięli. *Żołk. Mskr.* 72. *Krom.* 140. Zaraz od zawziątku zparznęli, *destiterunt. Krom.* 734. Coć cię ten kontempt w żywe serce zarznął, Wzdyś się kochać nie przestał, z miłości-ś nie sparznął Przez to swej Argienidzie. *Pot. Arg.* 831.

SPARTY, *ob.* Zeprzeć.

SPARZYĆ, *ob.* Parzyć 1. *et* 2.

SPARZYSTY, a, e, — o *adv.*, spary mający, *multifidus e. gr. pes. Cn. Th.* 1040. geſpalten, Spalten habend, gefingert.

SPAŚ, *ISPAŚ, i, *ż.*, *ISPASZ, y, *ż.*, spasienie, szkoda w zbożu, w łące; (*Croat.* zpászische *ager compascuus*), der Schaden im Getreide durch Abhütung, Viehſchaden, Weideſchaden, (cf. spaśnie). Ktoby jadąc drogą zboże komu wypastwił i wydeptał końmi, a za ispasz pograbić się nie dał, takowy będzie winien szkody, co ludzie stronni na ispaszy oszacują płacić. *Stat. Lit.* 108. Z kawałka roli wyciska sąsiada, I o najmniejszą ispasz pozwami okłada. *Hor. Sat.* 109. — §. Kąkol świniom w żyr podali, i młoto na też spaś puścili. *Smotr. Apol.* 47. na tę karm', Futter, Fütterung. — §. Zabieżeć nieprzyjacielom od spasi, przedsięwzięcie ich wytrącić; *conatus adversariorum infringere. Mącz.* dem Feinde den Rauf ablaufen, ſeinen Ränken vorbeugen, (cf. pomylić szyki). *Eludere alicujus machinationem*; wyrozumieć czyje kuszenie, zabieżeć mu od spasi, bywa mówiono. *Mącz.* Zaskoczono mu od spasi. *Rys. Ad.* 77. *Jabł. Buk. J*, 3 *b.* Na babę dawno czarny rycerz godzi, Jeno że mu pop (w szachach) od spasi zachodzi. *J. Kchan. Dz.* 93. Patrz, jak ta ewanielia wszystkim obłudnym chrześcianom od spasi zabiega, a prawie im usta zawięzuje. *W. Post. W.* 2, 303.

*SPAS, u, *m.*, spacer, miejsce przechadzki, der Spaziergang. Ganki tam w około bluszczem posnowane, Umbry czynią w południe i spasy kochane Miłe się przechodzącym. *Tward. Pasq.* 4. Ujrzała go po spasie wieczornym się przechodzącego. *ib.* 92. W gaju tym przechodzonego spasu sobie zażywa. *ib.* 118.

1. SPAŚĆ, spadł, *f.* spadnie *med. jedntl.*, Spadać *niedok.*, Spadywać *frequ.*; *Boh.* spadnauti, spadati; *Sorab.* 1. ſpanucź, zpadam, padnu dehle; *Carn.* zępâm, (*Carn.* spasem, pasti *comprehendere*, uchwycić); *Vind.* dolpasti, dolpadati, odpasti; *Croat.* jzpadam, izpaszti; *Ross.* спасть, спадать; *Eccl.* инспасти, инспадати, испаднути, долой упасть; spadać z czego, spada *vel potius* zpada co zkąd na co, n. p. na dół; herab fallen, herunter fallen, wo hin fallen. Kto spada z wysoka, natrąca boka. *Cn. Ad.* 401. (bezpieczniej dołem). Jabłka dojrzałe same spadywają. *Budn. Cyc.* 35. Obrona, gdy deszcz gwałtem spadywa. *Otw. Wirg.* 411. Wcaleśmy się ciebie nie spodziewali;

prawdziwie, jakby z obłoku nam spadłeś. *Teat.* 2. *c*, 40. Czy z deszczem spadłeś? *ib.* 24, 10. *Czart.* Witajże nasz cnotliwy Miłoszu! dla boga a zkądzeście tu spadli? *Zimor. Siel.* 134. (zkądzeście się wzięli tak niespodzianie?). Machaut prędko od Sułtana spadnie dniem i nocą, żeby wezyr nie odkładał i wskok rzeczy docierał. *Tward. Wł.* 270. przybiegł, kam herbey geeilt. Jak deszcz spadać mi będą dukaty, we wszystko opływając, będę bogaty. *Teat.* 54. *b*, 11. es wird mir Dukaten regnen. Oglądać się muszę zawsze, jeśli zkąd kij albo batog nie spada na plecy. *Teat.* 29, 51. Schläge regnen. Ma długą siwą brodę, aż po pas spadającą. *Teat.* 28. *b*, 65. na dół wiszącą, herabhangend. Komuby włosy z głowy lazły i spadywały, lekarstwo. *Syr.* 1048. wypadawały, wyłaziły, die Haare fallen aus. — §. Spadać, upadać, umniejszać się; fallen, abnehmen, in Abnahme gerathen. Jakaż to będzie cena, do której czerwone złote spadną? *Pam.* 84, 193: (*oppos.* w górę iść, płacić). Spaść z tonu. *Xiądz.* 25. Spadło mu z grzanki; omyliła go nadzieja, tańszy teraz. *Cn. Ad.* 1077. spuścił, er hat den Ton herabgestimmt. I najlepsza komedya, skoro się nie podoba damom, musi spaść z teatru. *Teat.* 34. *b*, *B* 11. — Spaść, chudnąć, *Ross.* перепасться; *Eccl.* испасти, испадати, abfallen, mager werden. Rozgniewał się Kain bardzo, i spadła twarz jego. 1 *Leop. Genes.* 4, 5. (i spadł na obliczu swoim. *W. Genes.* 4, 5). Spaść z sił, z nóg = siły, władzę stracić, an Kräften abnehmen. Że z nóg spadł, że sobą nie władnie Z nagłej ucieczki, na ziemi się kładnie. *Leszcz. H. S.* 186. — §. W hucie: im Hüttenwesen. Gdy kiedyś piec wielki mniejszą wagę wydaje surowcu, kuźniacy mówią, spadł piec. *Os. Rud.* 109. *Os. Żel.* 84. der Hochofen ist gefallen, wann er weniger Roheisen liefert als gewöhnlich. — §. *Mathem.* Funkcya spadająca, *descendens*, w której się potęgi ilości nieznanéj postępując zniżają. *Śniad.* 1, 292. — §. Spadać na kogo = przychodzić na kogo, napadać na kogo, trafić nań; auf einen fallen, auf einen kommen, auf ihn treffen. Bodaj krew jego na moję głowę spadła, jeżeli.... *Stas. Num* 2, 27. Oto jest zbrodzień, córka twoja niewinna, niechaj na mnie tylko gniew twój spadnie. *Teat.* 50. *c*, 98. Gwałtowna jakaś nieszczęśliwość spadła, i mniéj przezorne umysły ludzkie opanowała. *Siem. Cyc.* 310. Spada na kogo majętność, spadkiem mu się dostaje, die Erbschaft fällt einem zu. Na niego cały ten majątek spadnie. *Teat.* 18. *b*, 36. Dzielnica takiego spadywa na Rzpltą. *Stat. Lit.* 7. — §. *Rec.* Spadać się = rozpadać się, pękać się, padać się: *Bosn.* prosistise, propasti; *Ross.* переколоться, перелопаться, полопаться; *Eccl.* просѣдаются, zerfallen, zerberſten, zerſpringen. Zasłona kościelna od wierzchu aż ku dołowi spada się na dwoje. *Groch. W.* 213. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać, a napraszczać, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu się czasu potrzeby spadać miał. *Rej. Zw.* 76 *b*. Świat, nie bo i ziemia wszystko się spadać i odmieniać musi. *Rej. Ap.* 42. Trudna rzecz mieć cię mądrym, choćbyś się chciał spadać, Lecz głupim mógłbyś nie być, gdybyś nie chciał gadać. *Kchow. Fr.* 36. Serce się spada od żalu. *Gorn. Dw.* 279, (cf. kraje się). Lekarstwem tym spadały język u dzieci gdy namażesz, uleczy. *Spicz.* 23. popękały, zerborſten.

2. SPAŚĆ, spasł, *f.* spasie, spasę *cz. dok*, Spasać *niedok.*; *Boh.* spasti; *Vind.* dolpopasti; *Ross.* пропитравить; (*distng.* спасти, спасать zbawić, wybawić; n. p. Spasy hospody! *Stryjk. Gon. X.* (zbaw' panie!); — wypaść łąkę, zboże. *Cn. Th.* 1040, abweiden, abhüten. — *Transl.* W kagańcu olej światło karmi; a jeśli wszystkę oliwę płomień spasie, zaraz gaśnie. *Birk. Chodk.* 23. (strawi, verzehren). — *Rec.* Spasł się, wypasł się, er hat ſich dick gefreſſen. Tak zażywał paszy hojnie, że się spasł i stył. *Jabł. Ez.* 139.

*SPASICIEL, a, *m.*, który spasza, przyczyna spasienia lub *spasi, *ispasi; der Abweider, Abhüter, Urheber des Weideſchadens. Imieniem tylko byli pasterzmi, lecz rzeczą samą, *depastores*, spasicielmi; potym już rzeczą samą pasterzmi porządnymi stali się. *Zygr. Ep.* 33.

SPASKIE wody, od miasta *Spa*, w biskupstwie Leodyjskim, *Krup.* 5, 211. *Dyke. Geogr.* 5, 67. Spaer Waſſer von der Stadt Spa.

SPASŁY, a, e, SPAŚLE *adv.*, wypasły, tuczny; fett, gemäſtet. Koń spasły, i wieprz karmny. *Zab.* 15, 411. Miliony nierządu naszego strawić się nie mogły, a kilkunastu jak najspaślej się onym powytuczało. *Gaz. Nar.* 1, 307. SPASNY, a, e, *active* paszę dający, obfity w paszę, paszący; weidend, fruchtbar an Weiden. Spaśny Epir. *Otw. Ow.* 313. — §. *Passiv.* Bóg Nabuchodonozora strąciwszy, zmienił w sianem spasną marchę. *Kchow. Wied.* 30. sianem się żywiąca, siano jedzącą, henfreſſend. SPASNE, ego, *n.*, *Subst.*, zapłata od spasienia, od paszy; Weidegeld, Futterungsgeld. Spaśnego od wołu czyli konia od ludzi kupczących, gdzie będą popasali, grosz jeden. *Vol. Leg.* 7, 161. *et* 35.

SPASZOWAĆ, *ob.* Paszować. SPATELA, *ob.* Szpatela.

SPATRZYĆ *cz. dok*, Spatrzać *niedok.*, patrzeć, obaczyć, oglądać; ſehen, ſchauen. Idźcie a spatrzajcie. *W.* 4 *Reg.* 7, 14. Nie wiem, jeśli tak wiele mam? spatrzę! *Glicz. Wych. J* 1. Wędę z robaczkami, gdy ujrzały, rzekła szczuka do lina: potrawyć rozkoszne, Ale za to gardło dać, robaczysko sprosne; Lin rzekł: spatrzam, jeśli smaczny! wnet połapał robaczka na wędzie. *Tapr. Kol. J* 2. (zobaczę). Nie spatrzę, jeśli to zrozumiesz. *Hrbst. Nauk. f* 8. Spatrzać kogo, doświadczać kogo; einen verſuchen, probieren. Tych osób, co najbliższe panieńskiego ucha Złotem spatrzę, aza się i mnie udobrucha. *Pot. Arg.* 333. Szedłem, abym spatrzył mądrości, błędów i szaleństwa. 1 *Leop. Eccl.* 2, 12. (abym się przypatrzył im. 3 *Leop.*). — §. *Rec.* Spatrzać się z kim = doświadczać się z kim, ſich mit einem verſuchen, mit ihm meſſen. Radby się był z nieprzyjaciołmi spatrzył; wszakże nad zakazanie hetmańskie nie chciał się tego ważyć. *Biel.* 591. Rycerz mniema, że to mąż jaki doświadczony, Nie myśląc, aby białą płcią być miała, Chce się z nią spatrzyć. *P. Kchan. Jer.* 314. *P. Kchan. Orl.* 1, 79. Łuk porwawszy,

krzyknął: ze mną się spatrzaj! *mecum tibi sint certamina. Zebr. Ow.* 106.

SPAZM, u, *m.*, z *Greck.* kurcz; *Sorab.* 1. žiwow zpinano; *Ross.* дергота, Krampf, Krämpfung; ciągnienie gwałtowne części myszczastych, tak iż część naturalnie miękka, twardnieje. *Krup.* 5, 631. Lew, król zwierząt, leżał chory Na spazmy, czy na wapory. *Jak. Baj.* 214. SPAZMOWY, a, e, n. p. Spazmowe ruchy. *Krup.* 5, 631 = konwulsyę.

SPECYAŁ, u, *m.*, SPECYALIK, a, *m.*, *dem.*, przysmaczek osobliwy, delikacki, łakotek, ein ganz beſondrer Leckerbiſſen; (*Vind.* lisni drobizh, fladzhiza). Osobki, strawa, abo życie różne od pospolitego życia drugich, z któremi kto mieszka; specyałami niektórzy zowią. *Cn. Th.* 642. Strzeż się, by twe specyały, wraz ci się śmiercią nie stały. *Lib. Hor.* 16. Mięso bażantowe do jedzenia jest osobliwym specyałem. *Haur. Sk.* 130. Za specyał te frukta mu dano. *Jabł. Tel.* 79. — § *Transl.* Sto kijów, niewielki specyał! *Teat.* 24. *c*, 81. (niepocieszna uczta). — § *De homine:* Wierz mi, drogi serca mego specyale. *Teat.* 16. *b*, 6. theurer Herzensſchatz. Jaki mi specyał. rozumie, że do tej jego przebrzydłej maszkary wzdychać nie przestanę. *Teat.* 29, 83. Co! dla ciebie? jaki mi specyał. *Teat.* 14. *b*, 69. SPECYALNY, a, e, — ie *adv.*, osobliwy, szczególny; Special-, beſonder. Nie stawił się jako komisarz, tylko jak specyalny plenipotent. *Zab.* 13, 194. — § Osobliwszego delikackiego smaku, delicat, ſchmackhaft, herrlich. Tort specyalny. *Jabł. Ez. B* 4. Arcy specyalne potrawy; odjeść się ich nie mogą. *Teat.* 53. *d*, 83. SPECYFIKACYA, *ob.* Wyszczególnienie. SPEKTATOR, *ob.* Patrzacz, Patrzyciel, Przyglądacz, Poglądacz, Widz.

SPĘDZIĆ *cz. dok.*, Spędzać *niedok.*, a) do kupy zganiać. *Cn. Th.* 1040; *Vind.* spodit, zuſammen treiben, auf einen Haufen zuſammen jagen. Spędzony do kupy; *Ross.* сгонный, (cf. zgoniny). — b) Spędzić, *vel potius* zpędzić, precz odżonąć, rozpędzić; wegtreiben, wegjagen. Kto ciska kamieniem na ptaki, spędzi je. *W. Syr.* 22, 25. Ziele to ma moc rozbijać i 'spądzać bolączki ogniste. *Urzęd.* 256. Spędzić na dół, herabtreiben. Precypitować, na dół spędzić. *N. Pam.* 6, 318. — *Transl.* Jak skromnych wznosi, tak bóg pysznych spędza. *Leszcz. H. T.* 10. (zrzuca, poniża). — § *Aliter:* Swą młodość na czytaniu spędził. *Mon.* 69, 615. przepędził, strawił; hinbringen, zubringen.

SPĘKAĆ się, *ob.* Pękać się.

SPEKTAKL, u, m., das Schauſpiel, Schauſpielhaus, *ob.* Teatr, teatralnia, komedyalnia, widowisko; *Boh.* diwádlo, činohra; *Sorab.* 1. hrayanca, pžihladwanca; *Carn.* gledalishe, ględishe, resgledarna, presha; *Vind.* vidilu, iskasa, ſhpetakel, gledaliſhnu mestu, resgledaliſhe, perkasaliſhe, gledeliſhni goder, gledaliſhe, skasaliſhe, resgledarna; *Croat.* gledalische, peldokaza, peldoigra; *Ross.* позорище, зрѣлище, лицедѣйствіе; *Eccl.* игралище. SPEKTATOR, a, der Zuſchauer, widz, patrzacz, przypatrownik; *Boh.* djwak, (cf. dziwak, dziwiciel); *Carn.* ględovz; *Croat.* gleditel, gledavecz; *Dal.* gledalacz; *Rag.* ględalaz, (*ob.* 'Glądać); *Ross.* смотритель, зритель, взиратель, (*ob.* 'Zrzeć, wzierać); *Eccl.* позоратаи, (cf. pozor). *W rodz. żeńsk.* SPEKTATORKA; *Carn.* gledovka; *Croat.* gleditelicza; *Dal.* gledalicza; *Ross.* смотрительница, зрительница; die Zuſchauerinn.

SPEKULACYA, *ob.* Przemyślawanie, Przemysł

SPEŁNA, *ob.* Pełno. SPEŁNIĆ, *ob.* Pełnić. 'SPEŁNY, a, e, 'SPEŁNIE *adv.*, cały, nienaruszony, zupełny, dostateczny; völlig, gänzlich, vollkommen. Ci nauczyciele nie życzą tego uczniom swym, aby się czego dobrego nauczyli, jeno żeby od nich kwartały dobre a spełne brali. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* Mąż spełnego rozumu. *Budn. Tit.* 1, 8. Człowiek niespełnego rozumu *Sax. Tyt.* 161. Baba ta była niespełnego rozumu, a przecię ją stracono. *Pam.* 83, 2, 150, (cf. niewszystkie doma, klepki brak). *Jer. Zbr.* 94. Dobre mienie, zdrowie, zawżdy z żonką spełniejsze. *Rej. Wiz.* 60 *b.* Przyszłoby nam, i to tu spełnie powiedzieć, co.... *Sekl.* 77. (dokładnie).

SPEŁZNĄĆ, SPEŁZAĆ, *ob.* Pełznać.

'SPERANDA, y, *ż.*, zysk spodziewany, ein gehoffter Nutzen, (z *Łac.*) Odwołując się do znacznej sperendy, którą kredką na stole doskonale wypisał. *Zab.* 13, 194. SPERANS, u, *m.*, n. p. Nasienia najpewniejszego swego własnego oka, uchodząc w tym daremnego speransu. *Haur. Ek.* 50. zawodu, zwodniczego starania; vergebliche Umſtände, Weitläuftigkeiten.

SPĘTAĆ, *ob.* Pętać.

'SPEZA, y, *ż.*, z *Włosk.*, expens, koszt, wydatek; die Ausgaben, Koſten. Dla chwały nieznośne spezy na bankiety czynimy. *Star. Ref.* 71. Zawsze on się broni kosztem albo spezą. *Pol. Arg.* 71. *Gaw. Siel.* 402. *Gost. Gor.* 20. Mało mając spezy, Nie mógł zaczętéj dobudować wieży. *Odym. Sw.* 2, *N* 4. mało funduszu.

ŚPI, *ob.* Spać. 'SPI = spy, *ob.* Sep.

ŚPIAĆ, śpiał, śpieli, śpieję *med. niedok.*, naspiać, dośpiać *dok.*, nadążać za kim. *Cn. Th.* 1040. nachkommen, einholen, nacheilen; *Eccl.* спѣю въ лѣлъ *proficio, progredior, ob.* Śpieszyć; *Eccl.* спѣетъ плодъ *maturescit*; *Ross.* подоспѣть, подоспѣвать podźrzewać. — Łacno mi, łacen -en, śpieję, *vaco. Cn. Th.* 542. ich habe Muße. Nie śpieję, zabawionym, nie zdążę. *Cn. Th.* 527. *et* 543.

Pochodz. *śpiech, pośpiech, śpieszyć, śpieszny, śpieszność, przyśpieszyć, dośpieszyć, dośpiać, naśpiać.*

'SPIAĆ, *ob.* Spiewać.

SPIĄĆ, spiął, spieli, *f.* zepnie, spnie, zepnę, spnę *cz. dok.*, Spinać *niedok.*; *Boh.* sepnauti, spjnati, (spěnak pęto końskie); *Slov.* spať, spjnati, zepnêm; *Sorab.* 2. ſpinasch, ſpesch; *Carn.* speinam, spnem, shpileti, shpilem, (*ob.* Śpilić, cf. śpilka, *Germ.* ſpeilen); *Vind.* spehniti; *Croat.* szpéti, szpinyam, skup-szpinyam, zapinyam, kopchim, kapchim; (szpechújam *cohibeo*, szpét *compeditus*); *Bosn.* speti, sapeti; *Rag.* spêti, spignem; *Ross. et Eccl.* съпять, съпинять = na znak obalić, hamować, przeszkadzać); spiąć, połączyć zapinając etc., *pr. et fig.*; zuſammen knöpfen, zuſammen heften, feſt an einander haken, verbinden. Spiąć co sprzączką. *Tr.* Aby pętliczka jedna z drugą mogłaby się spiąć. 3 *Leop. Exod.* 26, 5. (aby przęczka sznurkowa jedna ku drugiéj mogła

się przygodzić. 1 *Leop.*; zejść się, zetknąć się). Bóg z przybytku, kortynami spiętego, Mojżeszowi wolą swoję opowiadał. *Żarn. Post.* 3, 91. Opony podzielasz, aby się mogły jedna z drugą spinać. 1 *Leop. Exod.* 26, 4. (spajać. 3 *Leop.*). Srebrną haftką na nogach kształtny koturn spina. *Dmoch. Il.* 2, 100, (*Carn.* afklati). Ciężarne chodzić powinny w przestronnych szatach, aby się kształtami nie spinały. *Cziach. Przy. h* 4. Wyka rzęsna spina zboże, którym spięciem zadusza je, a ztąd spień zwana. *Syr.* 768. Żelaziem spinają okręty. *Ustrz. Troi.* 126. Nawę spięli do nawy. *Tward. Wł.* 155. Okop wziął czynić, wozy spinać, po wozach strzelców rozstawił. *Warg. Cez. praef. C.* Spięci ścisłym miłości małżeńskiej ogniwem. *Min. Ryt.* 2, 249. W moim dworzaninie mają być te dwie rzeczy pospołu spięte, nauka z rycerskim rzemiosłem. *Gorn. Dw.* 65. Spięcie *Subst. verb.*, a) *actio*, spinanie, das Zuſammenheften. b) Spięcie, n. p. Kita zatknięta w bogatym spięciu, na ktorym wielka liczba dużych brylantów. *Gaz. Nar.* 1, 81. Spange. — §. Feb siadł z dala, łuk spina. *Dmoch. Il.* 5. napina, er ſpannt den Bogen. — §. Spiąć konia ostrogami, n. p. Gdy konia spiął ostrogami, koń się wspiął. *X. Kam.* die Sporen geben. — §. Spną się rumaki, nie cierpiące sfory. Targa ich dzikość i zhukana pieni. *Kniaź. Poez.* 2, 252. wspinają sie, die Roſſe bäumen ſich.

ŚPIĄCY, *ob.* Spać. ŚPIĄCZKA, i, ź; *Sorab.* 1. ſpar, ſpiar; *Vind.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozlinost; *Ross.* спячка; choroba, 'subet, 'śpik srogi, letarg, die Schlafſucht. Letarg abo śpiączka pochodzi z zamulenia albo zastanowienia się krwi i humorów w mózgu, które że nie przepuszczają duchów zwierzęcych, człowiek w téj chorobie bez zmysłów zostaje. *Boh. Dyab.* 2, 165. Chory na śpiączkę, *Vind.* saspanobotun, terdospanliu, terdospiezhen, saspajozhen, spanjaviten, ſchlafſüchtig. Medyk jeden chcąc chorego na śpiączkę uleczyć.... *Petr. Et.* 177. — §. Tu mi pierwszy raz śpiączka zawiera powieki. *Przyb. Milt.* 245. sen, der Schlaf. Chciał ich do śmiertelnéj przywieść śpiączki. *Zab.* 7, 265. snu wiecznego, Todesſchlaf. — *Adverb.* W śpiączki, we śnie, przez sen; im Schlafe, ſchlafend; *Boh.* we spěčky. Strojnat Mindaka we śpiączki zabił. *Biel.* 152. *Rej. Zw.* 65 *b.* Chociaż w śpiączki jedzenia się napiera, I próżną gębą rusza, i zab o zab ściera. *Otw. Ow.* 340. Jam go na jawie widział, nie w śpiączki. *Pot. Arg.* 575. Co im mówi, gdy ich w śpiączki zastawa. *Birk. Chmiel. B b.* Jeśli człowiek dobry abo zły, w śpiączki poznać nie możemy. *Petr. Et.* 42.

'SPIAŃCZYĆ się *rec. niedok.*, n. p. Chmiel, gdy z podobną grzeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spiańczy. *Bratk. D* 3, *Ross.* спятиться chwiać się, wanken.

SPIĆ się *rec. dok.* Spijać się *niedok.*, mocno się upić; *Croat.* zopiamsze; *Ross.* спиться, спиваться, ſich ſtark beſaufen. Leżał, spiwszy się srodze. *Birk. Chmiel. B* 3. Kazaliśmy dać wina, walnieśmy się spili Za zdrowie Niemców, co się w onych bitwach bili. *Niemc. P. P.* 8. Rozeszli się wszyscy spać, bo się byli wszyscy bardzo spili. *Radz. Jud.* 13, 2. On się spił, rozum, zmysł wszelki, Zostawił na dnie butelki. *Jak. Baj.* 102. Walnieś się bawiła spijając za moje zdrowie. *Teat.* 55. *b*, 42, (*ob.* Pełnić). Obietnicami ich upaja, któremi spijają się tak bardzo. *Birk. Exorb. H* 3. — §. Zjadło się, spiło się; już po wszystkim, poszło wszystko. *Cn. Ad.* 910. wszystko przehulano, es iſt alles durch die Gurgel gegangen, man hat alles verſoffen. (*Boh.* zpiti, zpigi przepić). Dobrze wam zgotowana smakuje biesiada, Dobrze się wino spija, dobrze mięso zjada. *Dmoch. Il.* 108. wypija się, pije się; der Wein trinkt ſich gut, geht glatt hinunter. Na ucztach spijają się folwarki, wsie i włości. *Jez. Wyr.* ſie werden verſoffen.

'ŚPIC, n. p. dzieci - uśpić, usypiać; ſchlafen machen, einſchläfern. Pieśniami temi mamki dzieci śpiły. *J. Kchan. Dz.* 112. *Przyb. Milt.* 45.

ŚPICA, SZPICA, y, ź; (*Boh.* špic, špička, (špice sprych); *Slov.* špic, swršek, (cf. wierzch); *Sorab.* 1. zpicza, zpitza, wotré konczk; *Sorab.* 2. schpiza, schpizza; *Carn.* shpiza, ojst (*ob.* Ość), nawâd, nawâda, (cf. nabość, nabadać); *Vind.* spiz, ſhpiz, art, (ſhpiza - paździor), oistrina, oisterz (*ob.* Ostrze), boda, naboda, bodeſh, bodei, ſhpizhei, nabodlei, verhezh, verhotez; *Croat.* spieza, nabâda, rât, ostrina; *Dal.* art, raath; *Bosn.* rât, rrit, rrito, (2. wojna); *Rag.* rât, scip, varh, bodezân; *Slav.* bêrrk; *Ross.* спица, шпиль, кончикъ, (спицы вязальныя dróty pończochowe, сѣряная спичка siarnik; онъ какъ спичка chudy jak szczapa); *Svec.* spets; *Lat.* spica; *Ital.* spizzo; *Lat.* cuspis; koniczatość ostra, koniec ostry kołący; *Germ.* die Spitze, (cf. Spieß, Speiche). Byk z bykiem na rogów szpicę Biorą się o jałowicę. *Jak. Baj.* 51. Śpica dachu, wieży; die Dachſpitze, Thurmſpitze. Wieże w niebo prześwietnemi wdzierają się szpicami. *Tward. Pasq.* 116. Stolica ozdobna w obeliszki i wieżowe szpice. *Przyb. Milt.* 91. Polus abo śpica na niebie, *axis. Macz.* Na głowie czubek storczy, na którego szpicy Gwiazda złotym ćmi blaskiem wzrok bystréj źrzenicy. *Tel. Saut.* 83. Śpica kapelusza (*Boh.* tytljk *apex*). Śpice trzewików *Ross.* носки.. — Śpica wojska - czoło, die Spitze des Heers. Straszna, jak wojenna śpica zszykowana. 1 *Leop. Cant.* 6, 3. Wojenna szpica uszykowana. *W. Post. W.* 3, 379. Ostatek wojska ku północy spicę. miał. 1 *Leop. Jez.* 8, 13. Wyszedł z wojskiem, i obrócił szpicę ku puszczy. *ib.* 14. Stanie kapłan przed szpicą wojska. 1 *Leop. Deut.* 20. Procarze szli przed wojskiem, i byli na śpicy co mocniejsi mężowie. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 91, 11. *Slov.* Na spicu sa dostał; *summo periculo expositus*, (*ob.* Szańc). — Na śpicy, na czele, na widoku; an der Spitze, recht ſichtbar. Niemasz u nas urzędu, któryby na śpicy siedząc, patrzał na postępki z was każdego. *Gorn. Wł. E b.* Człowiek doskonały, którego nam ten wiek wystawił jako na szpicy ku okazaniu, że jest i teraz człowiek. *Gorn. Sen.* 518. O święta wiaro, ciebie wszyscy wielbią, i wysoko na śpicach stawiają. *Kosz. Cyc.* 227. Aryusz przez 40 miejsc z pisma przeciwko bóstwu pana naszego na śpicę wystawował. *W. Post. W.* 2, 142. — §. Śpica u koła; *Boh.* špice; *Sorab.* 1. stpica, stwizo,

kolena ſtnicza, (cf. sznica); *Vind.* ſhpiza, kolna ſhpiza, jigla, kolesna prezhka; *Bosn.* spiça od kola, zbiçe od kola, paoçi; *Ross.* косякъ, die Speiche, Radſpeiche; *Angl.* spoke; *Ital.* spiga; *Fries.* Spetze; sprycha. Śpica kołowa, *radius. Volck.* 796. Koła te były takowe, jak u wozu, i wszystko było lite, osie, piasty, szpice, dzwona. *Radz.* 1 *Reg.* 7, 33. (śpice. *W.* 3 *Reg.* 7, 33. 1 *Leop. ib*). Na jednym miejscu złamana oś leży; w téj stronie śpice się z kół porozmiatywały, W tej tylko znaki wozu zbitego zostały. *Otw. Ow.* 90. — §. Śpica Montawska, der Montauiſche Winkel, kąt sam Wisły i Negatu, część żuławy Malborskiej. *Dyke. Geogr.* 2, 174. Od utrzymania tam na Wisle, a najbardziej szpicy Montawskiej defluitacya do Gdańska zależy. *Vol. Leg.* 7, 647.

SPICHRZ, SPIKRZ, SPICHLERZ, SPIKLERZ, SZPICHLERZ, a, *m.*; *Boh.* seypka (cf. sypać), obilnice; *Slov.* sypowné, obilnice, żitnjk; *Sorab.* żitnicza, żitna wuba, brożna, brożnicza, (cf. bróg); *Vind.* kaſha (cf. kaszta), koeſht, kaſhta, hran (cf. chronić), shitnica, shitni pod, naſutenza (cf. ſuć), naſipiſhe (cf. nasypać), naſipne tle; *Carn.* kashza; *Croat.* hambar, sitnicza, sitnik; *Rag.* xitniza; *Bosn.* sgitniça, hambar; *Ross.* житница, житохранилище, лабазъ, лабазникъ, лабазня: Niederl. Spieker; *Germ.* der Speicher, (*ob.* Żytnica, *ob.* Sol). Spichrz jest to budynek, w którym omłócone ziarna zbóż i wychędożone, każdy gatunek osobno w przegrodach zsypują się do przechowania. *Kluk. Rośl.* 3, 235. Szpiklerze dla składów zbóż *Vol. Leg.* 7, 372. Przętr, gdzie żyto sypują, spichlerz. *Volck.* 380. W pewnym szpichlerzu majętnego pana, Były złożone wielkie leguminy. *Zab.* 16, 59. — *Transl.* Sycylią i Egipt zwano spichlerzami Rzymu dla swojej żyzności. *Kras. Pod.* 2, 165. spiżarnią, Speiſekammer. Dawniej Polskę spichlerzem całéj Europy, jak niegdyś Egipt i Sycylią spichlerzami Rzymu nazywano. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 202. *Boter.* 50. *et* 51. SPICHLERSKI, a, ie; *Ross.* лабазный; od spichlerzów, od żywności, prowiantowy, Proviant-, n. p. Spichlerskie statki. *Warg. Cez.* 98. SPICHLERZNIK, a, *m.*, co się spichlerzem opieka, *horrearius. Macz.*, der Speicherauffeher. (*Ross.* лабазникъ, медунишникъ pan spichlerza).

ŚPICZAK, a, *m.*, *parectatus*, młodzieńczyk, który już brodacieje, okrzos, śpiczak niektórzy mówią. *Macz.* ein junger Menſch, der anfängt einen Bart zu bekommen. Szpyczak. *ib.* (*Boh.* špičak jeleń młody; psi ząb). ŚPICZASTY, ŚPICZATY, a, e, ŚPICZASTO *adverb.*, kończysty; *Boh.* špičaty; *Slov.* špicati; *Sorab.* 1. žpiežžité, konczžité; *Sorab.* 2. schpizni; *Carn.* shpizhast, ojstne; *Vind.* spizast, ſhpizhast, arspizhen, ospizhen, pobodliu, oister, verhunzhast, ſhtulast; *Croat.* spichàszt; *Slav.* zashiljast; *Rag.* ratàst; *Ross.* спичный, остроконечный, остроносый, косящатый, *Germ.* ſpitzig. Latorośl do szczepienia szpiczasto zaostrzona na końcu. *Cresc.* 126. Śpiczasto graniaste słupy Egiptskie. *Rog. Doś.* 2, 44. Krągło śpiczasta kapa. *Terz.* 74; (*oppos.* krągło płaska). Etna śpiczata. *Otw. Ow.* 146. Śpiczasto zaostrzyć, *Boh.* špičatiti, ošpičatiti; *Carn.* shpizhati, ojstim; *Vind.* ſhpiziti, olhpizhati, perſhpizhati, oistriti; *Croat.* spichiti, spichim. ŚPICZASTOGŁOWY, a, e; *Carn.* shtulaglavne; ſpitzköpfig. ŚPICZASTOGRAN, u, *m.*, *pyramis. Rog. Bud.* 20. ostrosłup, eine Pyramide. — §. Śpiczaste koło. *Cn. Th.* 1121. śpice czyli sprychy mające, Speichen habend. ŚPICZASTOŚĆ, ści, *ż.*, ostrość zakończenia, die Spitzigkeit; *Sorab.* 1. žpitžitoſcz; *Ross.* колючесть, (*ob.* Kolącość).

ŚPIDWAS, u, *m.*, ŚPIDWASEK, ska, *m.*, *dem.* szafa, ein Spind, ein Schrank. *Capsula*, spidwasek albo skrzyneczka, szafka. *Macz.*; *riscus. Macz. Fercula pulpita*, almarye, spidwaski, w których poganie chowali obrazy swoich bogów. *Macz.* Spidwas, szafa. *Cn. Th.* 1041.

ŚPIE = spy, *ob.* Sep. ŚPIĘ, *ob.* Spać.

SPIÉC, spiekł, *f.* spiecze *cz. dok.*, Spiekać *niedok.*; (*Carn.* spézhi; *Vind.* spezhi; *Visigoth.* speka,; gorącém zlepić, durch Hitze zuſammen backen machen. Słońce ziemię spiekło. *Tr.* Spiec się *rec.*; *Bosn.* specchise, ogvarnuti; *Ross.* спечься, спекается: twardnieć i zlepnąć od gorąca, zuſammen backen von der Hitze. Obmyli spiekłą krew z ran jego. *Odym. Św.* 2, *K k* 3 *b.* Sucha chwila nie dobra ku oraniu, bo w ten czas ziemia się spiecze, a tak suche gruzły nie mogą się zdrobić. *Cresc.* 88. Kęs błocka spiekłego, mówić śmie do tworcy swego. *Dar. Lot.* 3. — §. Cmy koło światła się snują, aż sie też i same pod czas nieopatrznie spieką. *Mon.* 60, 242. sparzą, spalą; verſengen, verbrennen.

SPIĘCIE, *ob.* Spiąć.

ŚPIECH, u, *m.*; *Sorab.* 1. spěch: *Eccl.* спѣхъ, поспѣхъ; *Ross.* спѣхъ; cf. *Graec.* σπεύσις; (*Etym.* śpiać); pośpiech, śpieszenie się, die Eilfertigkeit. Wielkim śpiechem nocą i dniem się kwapił. *Warg. Cez.* 25. Na ratunek drogą daleką dziwnym śpiechem towarzyszowi bieżał i przybieżał. *Warg. Wal.* 246.

ŚPIEG, ŚPIEGARZ, ŚPIEGUN, a, *m.*; (*Boh.* špeheř, zwjdač (*ob.* Zwiedzić), wyzwědač, (cf. wywiadywać się); *Slov.* špehár, zradce; *Sorab.* 1. wubladnik (cf. wyglądać), skuschwař (cf. skusić), dopotwanik, (cf. dopytać się); *Vind.* spegavez, ſhpion, ſhpioniravez, sveduvauz, vunsgleduvauz, sbarauz, lukavez, skriunugledavez, kukavez; *Croat.* spiavècz, spion, uhòda, vuhoda, (cf. uchodzić); *Rag.* vhoda; *Bosn.* uhoda, ousiça; *Slav.* uhoda; *Eccl. et Ross.* съходникъ (cf. schodzić, zejść), исходникъ, съгладатай (cf. oglądać), съгладатель, съгладникъ, подзорщикъ (*ob.* Podzierać), подзиратай, шпіонъ, лазутчикъ прѣлагатай, вывѣдывальщикъ, вывѣдыватель, подсматривальщикъ, подсмотрщикъ; cf. *obsol. Germ.* Spech, Specher, Speher, *verbi* ſpähen; *Lat.* speculator; *Angl.* spy; (*Lat. med.* espia); wywiadownik, podsłuchacz, *explorator. Macz.*; *Germ.* der Spion. Posłał Jozue dwóch śpiegierzów potajemnie, i rzekł im: idźcie a obaczcie ziemię i miasto Jerycho. 1 *Leop. Joz.* 2, 1. *Krom.* 47. Jesteście łazękowie a śpiegowie; dlategoście tu przyszli, żebyście nieobronność ziemi wyśpiegowali. 1 *Leop. Genes.* 42, 9. Śpiedzy wróciwszy się oni.... *Chrośc. Fars.* 81. *Conquisitores*, śpiegunowie, którzy się wywiadują, co się między ludźmi dzieje, co mówią. *Macz.* Śpieg, wyżeł. *Cn. Ad.* 1078. (*Gall.* mouche; Oeſterr. ein Raderer, ein Spitzel, ein Polizeyſpion). Ocućcie się na te śpiegierze,

który postępki wasze wyjawiają, A zdrajcom cicho rady dodawają. *Paszk. Bell. A* 4 *b.* Śpiegowie, jako psi śledzący, przeniknęli i wymacali każdy kącik. *Boter.* 4, 58. ŚPIEGI *plur.*, ♦ śpiegowanie, das Spioniren. Których mogli dostać na śpiegach, wieszali. *Jer. Zbr.* 247. W śpiegi kogo posłać. *Cn. Th.* 1041. (*ob.* na wywiadki). Ten człowiek widzę, na śpiegi przyszedł. *Teat.* 4. *b*, 7. ŚPIEGARSTWO, a, *n.*, ŚPIEGOTA, y, *ż.*, śpiegowanie, das Spioniren; *Ross.* подзоръ, подсмотръ, подъискъ; *Eccl.* соглядатайство. Śpiegoty. *Eraz. Jez. B*, 68 *b.* Śpiegostwo, *collect.*, śpiegowie, Spione. Wdzierało się wszędy nasadzone śpiegarstwo, i o wszystkim sądowi donosili. *Nar. Hst.* 3, 367. *Nar. Tac.* 3, 85. ŚPIEGIERSKI, a, ie, ŚPIEGOWNICZY, a, e, od śpiega, Spions♦; *Rag.* uhodni; *Croat.* vuhodni; *Ross.* подзорный; *Eccl.* подсматривательный. W śpiegierskiéj osobie cały obóz przepatrzył. *A. Kchan.* 349. Śpiegowniczy, *speculatorius. Mącz.* ŚPIEGOWAĆ *cz. niedok*; (*Boh.* špehowati; *Carn.* shpegam, lukam, kukam; *Vind.* ſhpionirati, ſhpehat, poſhpeguvati, merkat (cf. miarkować), napolukati, posgleduvati, nasgleduvati, nazevati, iszevati, nasozhituvati, lukati, spriunugledati, kukati, svoduvati (cf. zwiedzić), resgleduvati, starati, starkuvati; *Croat.* spiam; *Bosn. et Slav.* uhoditi, (cf. uchodzić, wchodzić); *Rag.* vhoditi, trăxiti; *Ross.* подъискать, подъискивать; *Eccl.* подзрѣти, подъзирати, съгладатн; cf. *Germ.* ſpähen; Obd. ſpegen, ſpehen, ſpeigen, ſpiehen; Nieders. *et Holl.* ſpeen, ſpien; *Angl.* spy, espy: *Ital.* spiare; *Svec.* speja; *Hisp.* espiar; *Wallis.* yspio; *Lat.* speculari; *Hebr.* צפה zapha, *ex spelunca observavit*); sekretnie śledzić, podsłuchywać, wywiadywać się, *Germ.* ſpioniren. Oni śpieguią kroki moje. *Teat.* 7, 11. Pani nadchodzi zapewne śpiegować, gdzie jestem, i z kim przestaję. *Teat.* 6, 8. Będę śpiegowała z jéj słów jéj umysł. *Past. Fid.* 107. ŚPIEGOWNICZKA, i, *ż.*, *indagatrix. Mącz.*, die Spionin; *Ross.* лазутчица, подсматривальщица, вывѣдывательница.

ŚPIEJĘ, *ob.* Śpiać.

SPIEKA, i, *ż.*, SPIEKOTA, y, *ż.*, upał spiekający ziemię, Dürre, große Hitze; *Ross.* пекъ; (*Boh.* speklina lawa Wezuwiuszowa). Dla gorącości i spieki okrutnéj słonecznéj wiele rzék w toniach swoich powysychało było; *aestu et ardore. Krom.* 709. Zupełne trzy miesiące spieką i posuchą srogą gorając, do szczętu urodzaj spaliły. *Krom.* 148. Od spieki lasy i ziemia gorzały. *Chmiel.* 1, 119. Niemasz Palmiry, co wraz ze mną piła, Gdy spieka była. *Karp.* 1, 24. Przykre ci, drobiu kochany, wiatrów, słoty z spiekotą przemiany. *Zab.* 14, 84. Krąży Feb w górę, susz w gardle niezmierna, Ej czas Wirgili te zwilżyć spiekotę. *Hor.* 2, 277. *Zab.* 9, 278. SPIEKAĆ, *ob.* Spiec. ŚPIEKŁOŚĆ, ści, *ż.*, zlepła susza, dürres Zuſammenbacken, Zuſammenkleben vor Hitze. Wodą spiekłość ziemi się odmiękcza. *Cresc.* 8. SPIEKŁY, *ob.* Spiec.

SPIEŃ, ia, *m.*, SPIONEK, nka, *m.*, *dem.*, (*Etym.* piąć); *Boh.* spinadlo; *Ross.* спенекъ; kolec u sprzączki., *Wład.*, trzpień, der Dorn in der Schnalle; (*Boh.* spěnák pęto na konie). Uczynisz pięćdziesiąt spieniów miedzianych. 1 *Leop. Exod.* 26, 11. (iglic. 3 *Leop.*). Spień albo śpilka czołnka tkackiego dla cewki, *panuellium. Cn. Th.* 1042. die Zunge am Weberſchiffe zu der Spuhle. — §. *Botan.* Wyka rzęsna, Spieniem zwana, że spina zboże, a tym je zadusza. *Syr.* 768. eine Art Wicken.

SPIENIĆ, *ob.* Pienić.

SPIENIĘŻYĆ *cz. dok.*, Spieniężać, pieniężyć *niedok.*; *Boh.* spenĕžiti, spenĕzym; w pieniądze obrócić, za pieniądze przedać; zu Gelde machen, in Geld umſetzen. Spieniężywszy, co się sprzętów zostało, wyjechał. *Kras. Doś.* 106. Gdyby było miast wiele, miałby ziemianin, gdzie swoje rzeczy spieniężyć. *Gorn. Wł. S.* 3 *b.* Abyś ztąd nie odjeżdżał, ażbyś tę swoję kupią spieniężył. *Budn. Apopht.* 41. Źle się (skoro się) zboże spieniężyło, zaraz postawy przybyło. *Cn. Ad.* 62. *Rys. Ad.* 82. (ma chleb rogi, drogo pszenicę przedał). — §. Spieniężyć komu co ♦ drogo mu przedać, gut anbringen, theuer verkaufen. Często kalekę konia w cudnym deku Nieuważnemu roztrucharz spienięża. *Pot. Syl.* 268. — SPIENIĘŻEĆ *neutr.*, w pieniądze być obróconym, in Geld umgeſetzt ſeyn. Już prawda spieniężała; już się prawda cale przedała. *Lub. Roz.* 282.

1. SPIERAĆ, *ob.* Zeprzeć. SPIERAĆ się z kim *recipr. niedok*, (*dok. deficit*) [Zeprzeć się 2]; rozpierać się, sprzeczać się; *Sorab.* 1. zperam szo, zapĕram szo; *Carn.* prepiram se; *Vind.* prepirati ſe; *Eccl.* сопрѣтися, спираюся, ссориться, тягаться, mit einem ſtreiten. Tak spierały się te dwie niewiasty przed królem. *Budn.* 1 *Reg.* 3, 22. Przed laty zwyczaj był u królów, że się z sobą o wiele rzeczy spierali; a gdzie kto sparł kogo, tam bryłę złota drugi dać musiał. *Podw. Wróż.* 12. Spieramy się o to, jakby o coś poważnego, podniosłszy brwi do góry, sfałdowawszy czoło. *Pilch. Sen. list.* 4, 62. Nie spieraj się słowy, boć to niczemu nie jest pożyteczno. 1 *Leop.* 2 *Thim.* 2, 14. Prawo niech rozkazuje, nie zaś roztrząsa i spiera się; *lex praecipit, non disputat. Pilch. Sen. list.* 3, 156. Cnota i miłość, dwaj rycerze mężni, Spierają się w niéj, a oba potężni. *P. Kchan. Jer.* 152. Człowiek jeśliby się chciał z bogiem spierać, nie odpowie mu na jednę rzecz z tysiąca. *Radz. Job.* 9, 3. O ciało tego męczennika dwa miasta tak się spierały, iż do wojny mało nie przyszło. *Sk. Żyw.* 2, 8. Wiatry nawalną zgrają wypadłszy z Eolii, z sobą się spierają razem. *Tward. Wł.* 30. Spierał się z nim i o to patryarchostwo. *Sk. Dz.* 876. Zawsze kłopot z weselem się spiera. *Otw. Ow.* 276. Każdy z nią się biegiem spierał, ktoby ją wyścignął. *Otw. Ow.* 417. 2. SPIERAĆ, SPIERĘ, spiorę, *ob.* Prać.

SPIERWU, *vel potius* zpierwu, *adverb.*; *Boh.* sprwu; z początku, z razu, anfänglich. Jarosław przykro spierwu i rzeźwo się potyka. *Krom.* 71. Mieczysław spierwu udał się był do zięciów. *Biel.* 102, *ob.* ♦Pierw.

SPIERZYĆ, *ob.* Pierzyć. SPIEŚCIĆ, *ob.* Pieścić. SPIESZEĆ, *ob.* Pieszeć, Psieć.

♦ŚPIESZEN, ŚPIESZNY, a, e, ŚPIESZNO *adverb.*; *Boh.* spěšny, spěšně, na spěch, chwatawý, (*ob.* Chwytny); *Slov.* spěšný, spšieg, skoršeg; *Carn.* hitr (cf. chytry), speshnu; *Sorab.* 1. ſpieschni, ſpĕschně, zpischny, kwatayně, ſkwatom; *Sorab.* 2. ſpĕschne, nachwatku; *Vind.*

hiter, hitern, hitast (cf. chytry), bersen, jadern; *Dal.* hitar, barz, vdilye; *Bosn.* hrilli, harli, brriz, potesgjan; *Slav.* ù hitnji, bêrzo; *Ross.* спѣшный, поспѣшный, поспѣшливый, скороспѣшный, скоросый, успѣшный, вкрушѣ; *Eccl.* спѣшительный, (предпоспѣшно, предъуспѣшно *praepropere*, спѣшу, скорю skorzę, cf. *Graec.* σπευστικός, μετὰ σπουδῆς, cf. śpiać, śpieję, śpiech; cf. *Germ. Pruss.* ſpuden; (cf. biedz, cf. pieszy). Śpieszny, z pośpiechem, prędki; eilend, eilfertig. Przysłano karetę, mówiono, że ten interes przewłoki nie cierpi; i śpieszno i śpieszniéj, ledwo mi cokolwiek czasu zostało do włożenia salopy. *Teat.* 7. *b*, 36. Śpieszen. *Eraz. Jęz. B.* ŚPIESZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* spěšnost; *Sorab.* 1. ſpeschnoſcź, ſpechkwatnynoſcź; *Carn.* bershina; *Vind.* hitanje, hiternost; *Dal.* hitroszt; *Ross.* спѣшность, поспѣшность, поспѣшительность, поспѣшливость; *Eccl.* торопъ, (cf. trop); kwapliwość, prędkość, die Eilfertigkeit. Wielkie hufy Jaropełk z popędliwą śpiesznością wiedzie. *Stryjk.* 191. Śpieszność rzadko kiedy na dobre wychodzi. *Kras. Pod.* 2, 51. *Kosz. Lor.* 95 *b.* ŚPIESZYĆ *med. niedok.*, Śpieszyć się *recipr. niedok.*; *Slov.* pospjcham; *Boh.* chwátam, chwatawám (cf. ˚chwatać, chwytać), cwaleti, cwaljm, (cf. cwałać); *Sorab.* 1. szo ſpychowacź, kwatam, ſpěchuju; *Sorab.* 2. ſpěschisch; *Carn.* hiteti, hitim, hilat, bershim, (cf. ˚barzy); *Vind.* hititi, hitim, hitati, hilati; *Croat.* hiteti, hitriti, berzeti, setvjem, setuvalszem, sürimsze, unapredkujem; *Dal.* hitriti, barzitisse; *Rag.* barzitti; *Bosn.* harliti, pospiscitise, pospjesciti, potesgitise, hititi; *Slav.* hititi; *Ross.* спѣшить, (спѣть, спѣю dośpiać, doźrzeć, *ob.* Śpiać), успѣть, успѣвать, свернуть, свертѣть, свертывать, проворить, торопиться, поторопиться, *vulg.* юрить, заюрить; *Eccl.* спѣшу, итти спѣшно, благотещи; uwijać się, kwapić się, eilen; Nieders. ſich ſpuden; cf. *Graec.* σπουδή, σπεύδειν). Dokąd śpieszysz? *Teat.* 45. *d*, 5. *Wyb.* Dokądże to śpieszycie? co was tak zapala? *Dmoch. Il.* 211. Z radą i pomocą drugim śpieszył. *N. Pam.* 3, 329. Śpieszyć za kim, ścigać; *Vind.* pohilati, nahiluvati, hitati, nahituvati, einem nacheilen. Cała woli ludzkiéj intencya do szczęśliwości śpieszy. *Bardz. Boet.* 115, (cf. dążyć). Kto nagle śpieszy, drogo kupi. *Pot. Arg.* 168, (*ob.* Przyśpieszać, naglić). Śpiesz się powoli; śpieszyć się trzeba do tego, co czynić przynależy; ale czynienie powinno być z uwagą i bez porywczéj nagłości; *festina lente. Kras. Pod.* 2, 51. eile mit Weile. Im się kto bardziéj śpieszy, tym nierychléj skończy. *Opal. Sat.* 54. Kto się nazbyt śpieszy, poźniéj dójdzie. *Cn. Ad.* 391. (pomału daléj ujdziesz, skwapliwość szkodliwa). (*Eccl.* предъуспѣваю *progredior*, предъуспѣніе *progressio*).

SPIESZYĆ, *vel potius* Zpieszyć *cz. dok.*, *ob.* Pieszyć, n. p. konnych. SPIĘTY, *ob.* Spiąć.

SPIEWAĆ, -ał, -a, *cz. niedok.*, ˚Spiać *dok.*, Spiewywać *frequ.*; (*Boh.* zpjwati, zpiwati, spjwám, zpjwam; *Slov.* spjwám; *Sorab.* 1. ſpiewacź, ſpěwam; *Carn.* spevam, pejti, peil, pójem, popevam; *Vind.* peti, pojem, sapeti, popievati; *Croat.* popévati, popevam, pévam, poim; *Dal.* peti, pevam; *Bosn.* pietti, pjevati, popivati, spjevati, spitti, zacinati, bugariti, (cf. Bulgarya); (pojiti, poiti, giuberiti kako ptiçe, *ob.* Piać); *Rag.* spjevati, pjevati, pjetti, pojatti; *Slav.* pivati; *Ross.* спѣвать, спѣть, пѣть, пѣлъ, поешь, пою; cf. *Graec.* ποιεῖν, *ob.* Piać, pieję); głosem muzyczne tony wyrażać, singen. Kmieć w gorące dni, gdy spiewa sobie o lipce, mniéj pracy a potu czuje. *Gorn. Dw.* 69. Spiewać, jak pastuchy *Vind.* orokati. Źle spiewać *Vind.* kroliti. Dobrze spiewający *Eccl.* благопѣсненный, добропѣсненный. Lubiący spiewać *Ross.* пѣвунъ. Miło słuchać, kto spiewa z duszy, Kogo płomień i pienie miłości nie ruszy, Musi być lód i kamień, musi być bez duszy. *Jag. Wyb. B* 4 *b.* Spiewaj tę aryą z obojętnością, to jest, spiewaj, jak gdybyś spiewał tylko dla spiewania. *Teat.* 20, 29. Ptastwo spiewaną z sobą wojnę wiodą zgodną niezgodą. *Zab.* 4, 396. *Pir.* Gesangſtreit, Geſangkampf. Kto w łaźni a przy stole spiewa, trzeba mu po stu złotych płacić. *Rys. Ad.* 33. Wpodle mnie siedząc piosnkę spiewywał. *Teat.* 55, 27. Pomniąc na młode swe lata, rozliczne pieśni spiewywałem. *Nag. Wirg.* 523. Ocet ten tak długo warzyć, jakoby trzy pacierze ˚spiał. *Sienn.* 205. *Spicz.* 117. Spiewanie słyszałem, t. j. głos spiewających, einen Geſang. *Cn. Th.* 1043. Spiewanie wyraża i działanie i samo dzieło. *Dudz.* 21, (*Sorab.* 1. ſpěwano; *Vind.* petje, pojenje, pietje; *Carn.* pętje). Spiewanie wdzięczne *Ross.* сладкопѣніе. — *Transl.* Spiewając to sprawisz. *Cn. Ad.* 1019. grając, śpiąc, bez pracy, jak wianki wił, ſpielend wirſt du's verrichten. Spiewa po niewoli, choć mu się nie chce, wolałby płakać. *Cn. Ad.* 1079. z płaczemby o tym weselu powiadać, er möchte lieber weinen, als ſingen. Każdy ptak według nosa swego spiewa. *Cn. Ad.* 345. (mowa wydaje, ludzkie obyczaje). Na czyim wózku siedzisz, tego piosnkę spiewaj. *Cn. Ad.* 526, (cf. jaki pan, taki sługa). On jego piosnkę spiewa. *Rej. Wiz.* 135. Niedługo przyjdzie nam jego piosnkę spiewać. *Pot. Arg.* 449. z jednego tonu z nim, aus einem Tone mit jemanden pfeifen. Pięknie spiewa, kto ptaki łowi. *Sk. Kaz.* 19. (jedwabne słówka). Inszą teraz spiewa. *Cn. Ad.* 527. puścił z kwinty, tańszy, er pfeift aus einem andern Tone. Bardzobyście cienko spiewali, gdyby nie moje pieniądze. *Teat.* 10. *b*, 16. (cienko czyli gołoby było koło was). Co przedtym cienko spiewał pod oknem za kawałek chleba, teraz dmie, jakby zjadł sto dyabłów. *Mon.* 73, 589. Jeśli Turcy morskie już wyspy wojują, I ty na lądzie bystry Francuzie nie spiewaj. *Paszk. Dz.* 38. (nie wykrzykaj, nie tryumfuj). Brzytwami go rzezali, aby spiewał o hetmanie; ale on nic nie wydał. *Birk. Gł. Kon.* 44. (aby odkrył, wyznał). — §. Po poetycku spiewać, opiewać, wiersze składać; beſingen, ſingen, in Gedichten. Petrark spiewał rozum Laury i powaby. *Teat.* 24, 25. *Czart.* — §. Kogut spiewa = pieje, der Hahn kräht. Kogut, gdy ma spiewać, skrzydłami się bije, aby był ku spiewaniu ochotniejszy. *Sienn.* 290. Kur spiewa na grzędzie. *Rej. Wiz.* 87. SPIEWACZKA, i, *ż.*, która spiewa, die Sängerinn; *Boh.* zpěwakyně; *Sorab.* 1. ſpěwarka, ſpěwarniczźa; *Carn.* pevka; *Vind.* peuzhina, peuka; *Croat.* popevácha; *Bosn.* pjevaliça, spjevaliça, zacinaliça; *Rag.* pjevaliza; *Ross.* пѣвица. Spiewaczki i tań-

cowniczki wmawiają w nas, iż złoto i klejnoty są jedynym miłości dowodem. *Mon.* 68, 269. *Pam.* 83, 2, 184. SPIEWAK, a, *m.*; *Boh.* zpěwak, spěwák; *Slov.* spěwák; *Sorab.* 1. ſpěwař; *Carn.* pevz, pejviz, (koleduvavz = barda); *Vind.* pieuz, pevazh, peuz, pievavez, poinik, pojez; *Croat.* pévecz, pesznik, popevách, (pevecz = pietuch); *Dal.* pevalacz; *Bosn.* spjevalaç, pievalaç, zacinalaç; *Rag.* pjevalaz, spjévaz, spjévalaz, pjesnik, pjesnivaz; *Slav.* pivács; *Ross.* пѣвецъ, пѣвчій, (пѣвунъ lubiący spiewać); *Eccl.* пѣснивецъ, пѣвьць, (cf. поддьякъ); §. 1) który spiewa, der Sänger. Na początku lud wszystek z księżą spiewał: ale gdy nieskładne głosy wdzięczność spiewania odejmowały, spiewaki po kościołach ustanowili. *Sk. Dz.* 46. kantorów, Vorſänger, (cf. rybałt). Ledwie nie wszyscy spiewacy pijacy. *Chmiel.* 1, 64, (cf. organista). Spiewak, niżli pieśń uczoną Przy jakiéj zacnéj biesiedzie rozczyna, Wprzód cichym głosem drużynę zwiedzioną Do harmonii gotować poczyna. *P. Kchan. Jer.* 409. Nie dosyć spiewakowi mieć głos piękny, jeżeli go udziałaniem muzyki wdzięczniejszym jeszcze nie uczyni. *Kras. List.* 2, 118. — §. Spiewak, poeta; der Sänger, Beſinger, der Dichter; (*Slov.* spěworečnik, spěwomluwnik, wazomluwec, wazomluwnik, wersownik, wazospewnik; *Carn* spevorezhnék; *Rag.* pjesnopjevalaz). Spiewak monarchów, sam spiewaków książę, Za cel obrawszy pochwały Augusta, Tak ton przyjemny w biegłe takty wiąże, Iż mu potomność chwały stawia busta. *Zab.* 12, 19. — §. 2) Pospolite kartauny spiewakami, piszczkami zowią *Axchel.* 8. *Chmiel.* 1, 238. eine kleine Karthaune. — §. 3) Spiewak, miano psów gończych, ein Name der Stöberhunde. SPIEWACKI, a, ie, od spiewaka, Sänger-; *Vind.* peuzhen, pojezhen; *Rag* pjesnicki; *Ross.* пѣвческій. SPIEWALNIA, i, *ż.*, miejsce, gdzie spiewają, spiewać się uczą; die Singeſtube, der Geſangſaal; *Sorab.* 1. ſpěwanicza *odeum*; *Rag.* pjevalisce; *Ross.* пѣвческая. (*Sorab.* 1. ſpěwarstwo *psalmodia*). SPIEWALNY, a, e, n. p. Spiewalne mi były czyny twoje. 2 *Leop. praef.* (były mi snadne ku wyspiewywaniu. 1 *Leop.*), ſingbar, beſingbar, *cantabilis*. SPIEW, u, *m.*, "SPIEWKA, i, *ż.*, pieśń, piosnka; ein Geſang, ein Lied, ein Liedchen; *Boh.* zpěw; *Slov.* spěw, mluwospěw, spěwomluwa, spěwonec, spěworádek, wazospew, spewohlas, spewowňa; *Carn.* popevka; *Rag.* pjevka; *Croat.* popevka; *Bosn.* kanât, bugarstiça, (*ob.* Bulgarya). Spiewy historyczne Juliana *Niemcewicza*. Niemasz czasu do spiewek. *Przyb.* A5. 17. Nie żal na spiewce świercza noc przeczuwać całą. *ib.* 6. (*Boh.* zpěwohra opera). SPIEWLIWOŚĆ, ści, *ż.*, tok mowy lub głosu na ton spiewający, ſingerliſches Weſen. Harmoniczny słów układ, by się w twardość lub tęskną nie zmienił spiewliwość. *St. Pot Kr.* 15. SPIEWLIWY, a, e, — ie *adverb.*, toku lub głosu spiewającego, ſingerliſch. SPIEWNY, a, e, do spiewania ochoczy; *Rag.* pjevnî; *Ross.* пѣвунъ, gern ſingend. Grób spiewnéj Syreny. *Min. Petr.* 23. Spiewny ptak. *Urs. Gr.* 140. ein Singvogel, Geſangvogel; *Boh.* zpěwawý.

"SPIEŻARKA, *ob.* Spiżarnia.

SPIGLE, ów *plur.*, szlifowane listki na robotach złotniczych, z *Niem.* Spiegelchen, polirte Platten auf Goldſchmidsarbeiten. Szabla z złotemi śpiglami i takowemi paskami. *Tr.*

ŚPIGLICA, *ob.* Śpikuleć. SPIJAĆ, *ob.* Spić.

1. "ŚPIK, u, *m.*, śpiączka, "szubet, letarg, die Schlafſucht; *Boh.* záchwat, (cf. zachwat); *Sorab.* 1. ſpar, ſpiar, ſaſpanstwo, ſparna khoroſcz; *Vind.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozhnost; *Slav.* umĕrtvenje, mĕrtvi san; *Eccl.* многосонie. Co chorują na letarg albo śpiączkę, choć ich kto wzbudzi, tedy wnet zasię do tego śpiku się nawracają. *W. Post. W.* 3, 492. Strzeż boże, abyśmy kiedy w tym śmiertelnym śpiku nie pomarli. *ib.* — Noc tym smaczniejszym śpikiem obdarzyła, Komu nie strzegą worków zamki, kłódki. *Chrośc. Luk.* 155. t. j. snem, Schlaf. — §. *Personif.* Śpik, ospały, niedbały w swych rzeczach, *dormitator. Mącz.* ein Schläfer, ſchläfriger Menſch, eine Schlafmütze, *ob.* Śpioch.

2. ŚPIK, SZPIK, u, *m.*; (*Slov.* špik, mózgi w kostach, mozek w kości, (cf. mózg); *Boh.* mozk, mozek; *Sorab.* 1. mozowki; *Sorab.* 2. morsga; *Carn.* musk; *Vind.* musg, musik, (moshgani = mózg); *Croat.* mózg, mozag, (mosgyani; *Dal.* mosdani *cerebrum*); *Bosn.* mozak; *Rag.* mòzak; *Ross.* мозгъ); śpik; (*Etym. cf. Germ.* Speck, ſpicken); tłustość w kościach, tucz, tuk, das Mark in den Beinen; miękka olejna tłustość z krwią pomieszana, od któréj części płynniejsze rozchodząc się po kościach, utrzymują gibkość ich. *Kluk. Zw.* 1, 54. Dęte kości rozmaite mają drobne komorki, a w nich szpik, który kości zasila. *Zool.* 64. Spik wołowy bierze się do różnego nadzienia, do pasztecików, torcików. *Wiel. Kuch.* 429. Spik człowieczego grzbieta. *Otw. Ow.* 623. Spik pacierzowy, mlecz pacierzowy, *Ursinio* świeczka. — Członki całe zniszczały, śpiki wygorzały. Od jadu, same kości tylko się zostały. *Bardz. Trag.* 495. Łatwo rozumować, kiedy nie czuje kto we śpikach palu, Ani ciężkiego w sercu czuje żalu. *Pot. Syl.* 17. Głód aż do szpiku dojmujący. *Pilch. Sen. list.* 3, 136. (wskróś). — W kaganku tak długo się świeci, pokąd ma dostatek albo oleju albo śpiku. *Syxt. Szkł.* 162, *ob.* Tłuszcz, Fett. — §. Śpik kamienny, margiel, tłusty, tęgi, gładki, daje się nożem skrobać. *Kluk. Kop.* 1, 249. Steinmark.

SPIKAĆ się, *ob.* Spiknąć się.

ŚPIKA NARDOWA, ŚPIKANARDA, SZPIKANARDA, y, *ż.*, "SZPIGNARYA, yi, *ż.*, *spica Nardi*, gatunek lawendy; *Boh.* nard, špikanard; *Sorab.* 1. žpikenard; *Croat.* spikinárda, kvenda; *Dal.* despik; *Carn.* shpikanarda; *Vind.* shpikinarda, narda; *Rag.* descpijk; *Bosn.* despik, Spiek, Spiekenard. Miała słojek alabastrowy, maści śpiki nardowéj. 1 *Leop. Marc.* 14, 3. (olejek śpikonardowy. *Wujek. ib.*). Dziewki zbierały hyacynty śniade, Szałwie płowe, szpignarye blade. *Zimor. Siel.* 194. ŚPIKANARDOWY, a, e; *Boh.* nardowý; *Bosn.* despikni; *Sorab.* 1. žpikenardowé.

SPIKLERZ, *ob.* Spichlerz.

SPIKNĄĆ się *recipr. jednll.*, Spikać się *niedok.*; *Boh.* spiknauti se, spikati se, spiknu, shluknu, shluknauti; *Vind.* skrotitiſe, vkupperſezhi, vkupſrotitiſe; *Bosn.* urottitise, okletise; *Ross.* заговараться; *in bonam et malam partem*,

sprzymierzyć się, złączyć się, sprzysiądz się przeciw komu; ſich verbünden, vereinigen, verſchwören. Źle, gdy wraz na jednego dwie się spikną siły. *Gaw. Siel.* 391. Źle będzie temu mnóstwu, spikającemu się na mię. *Budn. Num.* 14, 35. Nikt się tak przy wolności nie popisał, a przeciwko Turkom nie spiknął, jak Skanderbeg. *Baz. Sk.* 60. Zspiknął a zprzysiągł się Jehu przeciwko Joram. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 14. Spiknęli się z sobą i konspirowali; lecz przeklęta jest zgoda takowa, która się dzieje ze zgubą czyją. *Dambr.* 489. Światło chwały wiekuistéj Z okiem wnętrznym się spika. *Bal. Sen.* 91. Herod z Piłatem zjednali się i spiknęli na śmierć Jezusową. *Dambr.* 451. (zmówili się). Równie winnym jest, który na życie królewskie spika się, jak i ów, co te dopełnia zmówki. *Ostr. Pr. Krym.* 1, 58. Tak się był z przyjaciełmi spiknął, że wszyscy z rąk prawych krew sobie puścili, i spólnie spili. *Warg. Wat.* 335. Z heretykami spiknęli się byli na to, aby z téj unii nic nie było. *Birk. Sk. C* 4. Jak się na nich spikniemy, każdy od nich stronić będzie. *Teat.* 1. *b*, 50. (jak złącznie, spólnie powstaniemy przeciwko nim). — Spiknienie, spisek, *Boh.* zpjčeni, piksa, (pikans buntownik); *Slov.* spiknutj, spuntowanj; *Vind.* sarotenje, vkupperſega; *Ross.* сословіе, сговоръ, заговоръ, совѣщаніе. Turek się bał spiknienia obudwu królów przeciw sobie. *Biel* 432. (ligi, sojuszu, konfederacyi, sprzymierzenia, przymierza, aliansu).

ŚPIKOWAĆ, SZPIKOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, naśpikować *dok.*, pokrajaną słoniną natykać, n. p. Zająca śpikować, z *Niem.* ſpicken, z. B. einen Haſen. *Tr.*; *Slov.* špikugi; *Hung.* spékelem; *Vind.* flaniniti, pomastiti, oflaniniti, obmastiti, spikati, se flanino sapehati, natekniti, prebosti; *Croat.* spékam; *Ross.* шпиковать. Śpikowanie *Ross.* шпикованье, шпиковка. Słoninę cienko w paski pokrajesz, i potym kapłuna, indyka, sarny udziec lub inną zwierzynę naszpikujesz, szpikulcem do tego zrobionym. *Wiel. Kuch.* 430. — ⁂ *Fig.* Na dzika nikt nie naciera, Tylko z daleka go śpikujemy łukiem. *Pot. Syl.* 28. (śpilujemy). Harcownik tylko szpikował się z łuku Lub z pistoletów strzelając ku sobie. *Jabł. Buk. O* 3. ŚPIKOWATY, a, e, — o *adverb.*, śpiku pełny. *Cn. Th.* 1043. marfig, voll Mark; *Ross.* мозговатый. ŚPIKOWY, a, e, od śpiku, Mark-; *Ross.* мозговый, (cf. mózgowy); n. p. Rura śpikowa. *Tr.* ŚPIKULEC, SZPIKULEC, lca, *m.*, ŚPIGLICA, y, *ż.*, igła do śpikowania, n. p. zajęcy, die Spickнadel; *Boh.* špička; *Carn.* shpikavnėk, vuzeka, knofléza; *Vind.* flaninezhna jigla, spikauna jigla, fhpikalka, fhpikauniza; *Croat.* spekálka; *Slav.* slaninnjacsa, igla za slaninu; *Ross.* шпиковалная игла. Szpiglica. *Ern.* 1083. Szpikulce przeleciały przez piersi indyków. *Teat.* 33. *d*, 83.

ŚPILA, SZPILA, i, *ż.*, ŚPIL, u, *m.*, (cf. *Ital.* spillo; *Angl.* spill; *Germ.* Spille; Niederd. Spiele; Hochd. Speiler); śpiczasta kołąca broń, spisa, ein ſpitziges Gewehr, ein Spieß u. ſ. w. (*Vind.* fhpila, fhpiza = drzazga, paździor; *Ross.* шпиль śpica, śpiczasty koniec). Tych z wału drągiem, owych spycha dzidą W piersi kończyste zawodząc im szpile. *Chrośc. Luk.* 178. On otworzywszy do obozu drogę, Drze się na szpile, na dardy widomie. *Chrośc. Fars.* 257. Barbarzyńce jednych z nas na szpil wtykają, drugich pieką na rożnie. *Kchow.* 116. *Brud. Ost. G* 9. Husarz kopie jeno co swe złoży, Nie jeden na szpil zostaje wetchniony. *Kchow. Wied.* 27. (na grot, na śpicę). — ⁂ Śpila rzeźnicza, do rozpinania bitego bydlęcia; *Boh.* špeyl, špjlek, špeylék, špeyleček, špjleček; *Vind.* fhpevelza, knofliza, buzika, das Sperrholz, ein geſchlachtetes Vieh damit offen zu halten. *Tr.* Śpila do śpikowania, *ob.* Śpikulec. — Śpile do obrony miejsca jakiego = ostrze, palisady, kobylenie, cf. czosnki, rogatki, Spaniſche Reiter. — ⁂ *Fig. transl.* Wiem, jakich pełna twoja ibica szpili, W bunty to ufasz. *Zab.* 15, 249. pełna sztuk, figlów, psikusów; Schelmſtreiche, Ränke. ŚPILANKA ziele, *ob.* Psia cebula. SPILART, SZPILART, u, *m.*, szydło czworograniaste szewskie proste. *Magier. Mskr.* Speillert, ein viereckiger gerader Schuſterpfreim. ŚPILCE, ŚPILCOWE ziele, *ob.* Hyacynt. ŚPILCZANY, ŚPILCZASTY, a, e, śpiczasty jak śpilka, kolący, ſpitzig und ſtechend wie eine Nadel. Bicze te miały śpilczane haczki ostre. *Budn.* 1 *Reg.* 12, 11. Ociec mój karał was biczmi, a ja was będę karał biczmi śpilczastemi. *Radz.* 2 *Kron.* 10, 11. — (ŚPILFLET, SZPILFLET, u, *m.*, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.* Spielflöte, ein gewiſſer Ton in der Orgel. — SPILIĆ, SZPILIĆ *cz. niedok.*, Śpilować, Szpilować *contin.*, przekalać, durchſtechen. Skoczywszy na brzeg jazda pociskiem i strzałą Szpilować poczne nieprzyjaciela. *Chrośc. Luk.* 53. Niechże świat żyje lub go wrogi szpila. *ib.* 231. Pelida lud Trojański szpilował, *sterna bat. Zebr. Ow.* 313. — ⁂ *Intransit.*: Szpilować, błyszczeć się, *pr. et tr.*; *Germ.* ſpielen, glänzen, brilliren. Skła dodawszy kolor purpurowy, tak będzie szpilować jak rubin. *Torz. Skł.* 318. Potrafię tak szpilować na pokojach i wszędzie, iż nie jeden będzie rozumiał, że mię na świat wydała fortuna. *Mon.* 74, 367. ŚPILKA, i, *ż.*, ŚPILECZKA, i, *ż.*, *demin.*; (*Boh.* špendljk (cf. spiać, spiał, spinać; *distng.* spilka wpuszczanie piwa w beczkę, spilati *cerevisiam in dolia immittere*, *ob.* Pić); *Carn.* sapon, sapúnek, sapejnek, sapejnálu (*ob.* Zapiać), eſtanka, (cf. haftka); (*Sorab.* 1. zpinka haftka, *ob.* Spinka); *Vind.* sapehniza, saklepouniza, fiiniza, safadiza, vtekniza, vtekniuna jigla (cf. wetknąć), kouternza; *Croat.* zapinyacha, pripinyacha (cf. przypiąć), gumbashnicza; *Slav.* bumbacsa; *Ross.* шпилька, шпилечка, булавка, булявка, булавочка, (cf. buława); *It.* spillo; Oberd. Spingel, Spangel, Spangelnadel, Spännadel); głowiasta igła, śpilka miedziana, miedzianka, die Stecknadel. Bonończyk w izbie, a kundel do psiarni, Szpilka w pułtynku, a widły w masztarni. *Mon.* 71, 545. Spilką niemasz gdzie zakłóć, żeby boleść nie była. *Brud. Ost. E* 2. (całkiem zbolały). Obiecał mi dać połowę mego posagu na szpilki. *Mon.* 72, 693. (stroje kobiece). Wszystko opuściła, i do śpilki najmniejszéj rzeczy z sobą nie zabrała. *Teat.* 54. *d*, 53. (zgoła nic). Rozbiera ją szpilka po szpilce. *Teat.* 20. *b*, 23. (do nitki). Kto nas odrwi na śpilce, oddamy na igle. *Zabł. Fir.* 82. (sowicie). Tak wartki, iż na końcu śpilki angleza wy-

wijać potrafi. *Teat.* 28. *b*, 9, auf einer Stecknadelſpitze. Siedzieć, stać, jak na śpilkach. *Teat.* 33. *d*, 76. *et* 30. *b*, 117. *et* 10, 46. (jak na brzytwach). Gdyby o śpilkę, byliby utonęli. *Teat.* 23. *b*, 27. o włos, o mały włos, um eine Haar. — Śpilka od włosów, śpilka, die Haarnadel; *Carn.* rogovilze; *Slav.* kosne igle; *Ross.* шпилька. Anetka napiąwszy włosy śpilkami, ogląda się w zwierciedle. *N. Pam.* 11, 234. Śpilka do zębów, zębna śpilka, *ob.* Zębodłub, dłubizab, der Zahnſtocher. Z kłącza rozmarynowego czynią szpilki do wychędożenia zębów. *Syr.* 168. Śpilka drewniana, *spina. Cn. Th.* 1121, *Bosn.* spilka od zúbi, zubatka, ein Speiler, ein zugeſpitztes Holz. Ptaki na drewnie długim po jednemu powdziewa, i tak ich długo wtykać nie przestawa, Aż wszystko wypełni, i szpilki nie stawa. *P. Kchan. Orl.* 1, 249. (rożenka póki stawa). — §. *Fig. tr.* Jednako i lwy, niedźwiedzie i wilki Na strzał kończystych szybkie bierzesz śpilki. *Pot. Arg.* 209. śpile, końce, śpice, groty, Spitzen. — §. Śpilka żywicznego drzewa, sosnowa i t. d.; *Ross.* хвоя, (choja, choina), eine Tangel, Fichtentangel u. ſ. w. ŚPILKARZ, a, *m.*; *Boh.* špendljkař; który śpilki robi, przedaje, der Stecknadelmacher, Stecknadelmann; *w rodz. żeńsk. Boh.* špendljkarka śpilkarka. ŚPILKOWAĆ, SZPILKOWAĆ *cz. niedok.*, śpilkami spinać. *Wład.*, ſtecken, mit Stecknadeln anheften. Cytrynę śpilkowaną w beczkę wpuścić. *Haur. Ek.* 180. (*Boh.* špilkowati, špeylowati; *Carn.* shpileti, shpilem; *Germ.* ſpeilen); śpilami spiąć; (*oppos. Boh.* rozšpilkugi). — §. Szpilkować zająca, pieczenię, etc. słoniną, natykać. *Cn. Th.* 1121; śpikować *Tr.* einen Haſen u. ſ. w. ſpicken. ŚPILKOWY, SZPILKOWY, a, e, od śpilki; *Ross.* булавочный, Stecknadel-, Nadel-. Drzewa śpilkowe: jodła, sosna, modrzew', jałowiec etc. *Kluk. Dyke.* 1, 10. Nadelhölzer; (cf. żywiczne drzewa), Śpilkowy. ŚPILKOWATY, a, e, n. p. Nadaremna byłaby praca, gdyby kto razem na jednym gruncie śpilkowate drzewa z liściowemi mieszał. *Mon.* 74, 770, *Ross.* игловатый, хвойный; cf. красной лѣсъ. Szpilkowate drzewa pełne są żywicy. *Mon.* 743. Do śpilkowatego, czyli jak u nas zowią, do czerwonego drzewa należą sosny, jodły i jałowiec. *ib.* — (SPIĘO się, *ob.* Spić. — SPILŚNIĆ, *ob.* Pilsnić). — ŚPILUZA, SZPILUZA, y, *ż.*, narzędzie na kształt dłóta, którym dychtują statki. *Magier. Mskr.* das Speileiſen.

SPINA, y, *ż.*, *spina dorsi*; *Ross.* спина, спинка; grzbietowe pacierze, das Rückgrad. U dobrego konia grzbietowa spina jakoby na dwoje się rozdziela. *Hipp.* 13. — §. Rzecz napięta, etwas Aufgeſpanntes, *pr. et fig.* Skarb pospolity byłby jako jedna spina abo cięciwa wojny na każdego nieprzyjaciela. *Modrz. Baz.* 91. ŚPINKA, SZPINKA, i, *ż.*, (*Etym.* piąć; cf. *Ital.* spona; *Germ.* Spange); *Boh.* spinadlo, zapona, zapinadlo; *Slov.* sponka; *Sorab.* 1. zpinka; *Vind.* ſhpanga; *Rag.* sponna; (*Ross.* спенекъ spień w sprzączce;) guziczek u kołnierza koszuli, das Hemdeknöpfchen. Szpinki, taśmy, guziki różne. *Zab.* 7, 133. Tyłem się wymknął, śpinkę i pierścień brylantowy do kieszeni spuściwszy. *Zab.* 13, 205. Szpineczka *zdrbn.*; *Mon.* 71, 395.

SPINAK, SZPINAK, u, *m.*; *Boh.* špinák, bljt; *Carn.* shpináza; *Vind.* ſhpenat, ſhpinaza; *Croat.* spinácz; *Rag.* spinách; *Dal.* blitva; *Slav.* shpinat, shpanák; *Bosn.* spinocch, spanacch, spannacch; *Ross.* спинатъ, шпинатъ; *Turc. et Pers.* ispanak, isfinag; *Ital.* spinacci; *Linn.* spinacia; *Angl.* spinage; *Germ.* der Spinat; liście jego zażywają się na zieleninę. *Kluk. Dyk.* 3, 96. *Kluk. Rośl.* 1, 217. Szpanak. *Cn. Th.* 1120.

SPINELLI, Spinellen, rubiny białoczerwone. *Kluk. Kop.* 2, 40, *Lat. med.*

SPINET, u, *m.*, z *Włosk.*, instrument muzyczny na kształt małego klawikordu, das Spinett. Krucze pióra potrzebne są do spinetów, instrumentów muzycznych. *Kluk. Zw.* 2, 290.

SPINKA, *ob.* Spina.

ŚPIOCH, a, *m.*, ŚPIOSZEK, szka, *m.*, *zdrbn.*, ospalec, człowiek senliwy, drzymliwy, śpiący, śpik, leń; ein Schläfer, ſchläfriger Menſch, eine Schlafmütze. *Slav.* spavács; *Bosn.* spavaç; *Vind.* spavez, spajar, spajavez; *Croat.* szpavavec; *Hung.* szunyodò, szunnyadozó; *Ross.* соня-вець, сонура. *W rodz. żeńsk.* ŚPIOCHA, ŚPIOSZKA, i.

SPIONEK, *ob.* Spień. SPIORĘ, piorę, *ob.* Prać.

SPIR, u, *m.*, SPIRY, ów *plur.*, z *Hol.* lub *Niem.* Spriet, poboczne maszty, osobliwie na okrętach wojennych, powinny mieć wysokość od 15 do 18 sążni. *Kluk. Rośl.* 2, 177. *Ład. H. N.* 104. Seitenmaſten. Niezmierne mnóstwo sosnowego drzewa, pod imieniem masztów, spirów, balów i t. d., do portów Baltyckich spławione bywa. *Jundz.* 465.

SPIRA, y, *ż.*, dawne miasto wolne Niemieckie. *Dyke. Geogr.* 3, 68, die Stadt Speyer. SPIREŃSKI, a, ie, n. p. Spireńskie biskupstwo, das Bisthum Speyer, w cyrkule Renu gornego. *Wyrw. Geogr.* 207.

SPIRYTUS, *ob.* Wyskok.

1. SPIS, u, *m.*, SPISA; y, *ż.*, z *Niem.* der Spieß, kopia; (*Sorab.* 1. žpisz, kawatž; *Carn.* shpeis; *Vind.* ſhpieſ, bodeſh, sbodalu, lanza). Upatrzywszy czas, popadłszy spis, skoczył do namiotu Scewola, i zabił kanclerza, co podle króla siedział. *Weresz. Reg.* 143. *id. Rej. Zw.* 86. *b.* Prusaki trzymali z sobą poplecione w pół spise. *Tward. Wł.* 108. Hajdamaki na koniach ze spisami. *Teat.* 26, 11. Drzewo od spisy, ratyszcze. *X. Kam., Eccl.* ратище, рогатина, *ob.* Rohatyna.

2. SPIS, u, *m.*, spisanie, spisek, napisana rozprawa o czym, pismo; das Verzeichniß, Schrift; *Boh.* spis; *Slov.* spis; *Rag.* pripis; (*Ross.* списаніе, списываніе kopia, przepis, odpis); *Ross.* описъ. Nie mogę wszystkim w tym naszym spisie dosyć uczynić. *Modrz. Baz.* 2. Andrzeja Frycza *Modrzewskiego* spisów o poprawie Rzpltéj księga pierwsza. SPISAĆ, *f.* spisze *cz. dok.*, Spisować *niedok.*, Spisywać *frequ.*; *Boh.* sepsati, spiši, spisowati; *Slov.* spisowat; *Sorab.* 1. zpiszuyu, romadu; *Carn.* spissat, spisújem; (*Vind.* spifsat, odpisać, przepisać); *Croat.* zpiszati; zpissújem; *Rag.* izpîsati, pripîsati, (cf. przypisać); *Ross.* списать, списывать (-przepisać, odpisać); spisać, na pismie zebrać, popisować, rejestrować; zuſammen ſchreiben, verzeichnen, zuſammen eintragen. Co lepszego spisował i w pamięć brał. *Warg. Cez. C.* (kon-

notował). Aten z Spartą mędrców *spiszta (*dual.* spiszcie). *Kchow.* 325. Nikomu się inszéj wiary o Krystusie spisować nie godzi. *Kat. Gd.* 87. napisać, auffſetzen, aufſchreiben. U Rzymian, *partes conscripti*, ojcowie spisani. *Groch. W.* 263. — 2. Spisać się z kim na kogo, przeciw komu = spisek nań uczynić, spiknąć się, ſich gegen jemanden verſchwören. Emburonów król z Amboryxem się na wojnę spisał. *Warg. Cez.* 144. Czech się przeciw Polszcze z Krzyżaki spisował. *J. Kchan. Dz.* 169. Dowiedział się król, że się nań spisują; Ale łatwo poradzić tym, co pokój psują. *Jabł. Tel.* 149. Baczył Wojdyło, iż nań był nie łaskaw Kiejstut, namówił Jagiełła, iżby się spisał z Pruskim mistrzem przeciw Kiejstutowi zawżdy być. *Biel. Św.* 225. Od was samych słyszymy, że się spiszecie, wszystkich pobuntujecie, i na króla nastąpicie. *Sowit.* 30. Posłali nas ku wam, abyśmy z wami postanowili przyjacielstwo i pokój, ażebyśmy się spisali z wami, żeśmy towarzyszmi i przyjacielmi waszymi. 1 *Leop. Mach.* 8, 20. — 3. Spisać się czym = popisać się, pokazać się czym pamiętnym; ſich hervor thun, ſich auszeichnen. Ah spisałeś się pięknie! *Ld.* SPISEK, sku, *zdrbn. rzeczwn.* spis; *Boh.* spjsek; *Sorab.* 1. wopisz, zapiszmo, register; (*Carn.* spisk = przepis, kopia); *Vind.* sariſs, sasnamin; *Rag.* upis; *Ross.* списокъ, роспись, итогъ; *Eccl.* приѵстъ; zebranie czego na pismie, rejestr, konnotowanie, konnotatka, notatka, poczet, pismo; das Verzeichniß, der Aufſatz, die Schrift. Nie chciał się obiecać na obiad, aż mu pierwéj gości proszonych spisek posłał. *Star. Ref.* 77. Chcieliśmy od nich mieć imiona przełożonych na spisku. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 6, 12. Spisek imion żołnierzy do apelu *Ross.* перекличка. Obożny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, a wiele skrajnych. *Tarn. Ust.* 295. Mam na spisku tysiącami przykładów, ale milczeć muszę. *Star. Ref.* 75. *Star. Vot. D* 4. Ofiaruję ci ten spisek żywota ś. męczennika. *Wys. Aloj.* 2. Krótki spisek abo krótki zbior rzeczy. *Pilch. Sen. list.* 296. Pan rozkazał Mojżesowi, aby im to dał wszystko na spisku, aby się tego pilnie uczyli. *Rej. Post. Ii* 6. (krótko na pismie). *Gil. Post.* 26. *b.* Mają być deputowane osoby, żeby popisały wielkość imion; a takowe spiski aby były na sejm zniesione, a tam z takowych spisków rozsądzić się będzie mogło.... *Herb. Stat.* 50. Spisek czyli inwentarz majątku *Ross.* данная. Myśmy się na to obietnicami, spiski i przywilejami obowiązali, że.... *Herb. Stat.* 2. (podpisami, skryptami, dokumentami). Weźmij spisek twój, a siadłszy, napisz 50. *W. Post. Mn.* 314. (cyrograf). — Spisek przeciw komu, na kogo = spiknienie, przysięga, bunt: eine Verſchwörung, heimliche Verbindung gegen jemand; *Boh.* zpjčenj, piksa; *Slov.* spiknutj, spuntowánj; *Vind* sarotenje, vkupperſega; *Rag.* okletva, vrok; *Ross.* сословіе, заговоръ, сговоръ, совѣщаніе; *Eccl.* сдохновеніе, единодышаніе, съгласіе. To co oni postanowili, niech będzie zbrodnią i spiskiem; a to, co rozkażę, będzie prawem. *Niem. Bibl. Targ.* 3.

SPISGLAS, u, *m.*, z *Niem.* das Spießglas; *Vind.* steklenina, steklenofvetel kamen; *Ross.* сурма; antymonium, oczna przyprawa. *Cn. Th.* 588; półmetal bardzo kruchy, białego koloru, wewnątrz nitkowaty i promienisty. *Kluk. Kop.* 2, 239. SPISGLASOWY, a, e, n. p. Spisglasowe masło. *Krumł.* 408. Wątroba spisglasowa. *ib.* 211, *ob.* Wątroba.

*SPISK, u, *m.*, *śpik, śpiączka, Schlafſucht. Ociętność i spisk jakiś wszystkich serca objął był; *torpor et veternus. Krom.* 714.

SPISKAĆ *cz. niedok.*, [ozionąć, anhauchen; *chorw.* spikuchem *anhello*, *ob.* Piskać. 2] n. p. Los, gdy pomstę zamierzy, czy z dala, czy z blizka, Zawsze dyabeł patrona lub powoda spiska. *Zabł. Zab.* 58. Gdzie się owe podziały gry szumne, parady, Wszystko to kaduk spiskał, wygaś to z pamięci! *Treb. S. M.* 60. Niech was tu kat spiska, mnie staremu na takie wyniść pośmiewiska! *Teat.* 45. *c*, 128.

SPISKOWY, a, e, od spisku, Verſchwörungs-. Spikowy *Subst.*, sprzysiężony, buntownik; *Boh.* pikanš; *Vind.* saperſeshnik, vkupperſeshen.

SPISNE, ego, *n.*, zapłata od pisania, Schreibegebühren, Einſchreibegeld. Poborca spisnego niech nie bierze; od kwitów niech nic nie bierze. *Herb. Stat.* 89, (*ob.* Wpisne, Napisne, Zapisne). Starostowie, burgrabiowie, poborcy, nie mają brać spisnego. *Tarn. Ust.* 79. *Czack. Pr.* 1 321. *N. Pam.* 14, 214.

SPISNICZY, a, e, spisami zbrojny, beſpießt, mit Spießen bewaffnet. Spisnicze legie Rzymskie. *Papr. W.* 1, 24; *pilatae legiones.* SPISNIK, a, *m.*, żołnierz pod spisem służący, ein Spießſoldat, Lanzenknecht. Spisnicy u dawnych trzymali każdy po siedm spisów w ręku, które jeden po drugim w potrzebie ciskali. *Papr. W.* 1, 293.

1. SPISOWY, a, od spisu, kopii, włóczni, Spieß-; *Ross.* копейный, копійный.

2. SPISOWY, a, e, od spisu, rejestru, rejestrowy; Verzeichniß-, Regiſter-; *Ross.* переписный. SPISOWNIK, a, *m.*, który spisuje, registrator; der Verzeichner, Regiſtrant; *Slov.* spisowatel; *Croat.* zpiszávecz; *Ross.* списщикъ; *Eccl.* списатель. Spisownik, kompilator. *Chodk. Kost.* 71. der Zuſammenſchreiber. SPISUJĘ, *ob.* Spisać.

ŚPITAL, *ob.* Szpital.

ŚPITYMIERZ, a, *m.*, [SPICIMIERZ 2], Spytek, *nomen proprium*, *Rogatianus. Jabł. Her.*

SPIWRZÓD, u, *m.*, ziele, Pieniężnik, Stowrzodowiec, służy do gojenia wrzodów, Wężownik, *Lysimachia*, Pfennigkraut. *Syr.* 303. *Sienn.* 140. Uśpiwrzód. *Urzęd.* 81.

SPIŻ, a, *m.*, SPISKI powiat, *Boh.* Špis, Špiska země; *Gebusia*, *Scepusia*; *Germ.* Zips, die Zipſer Geſpannſchaft, kraj na pograniczu Polski i Węgier. *Dykc. Geogr.* 3, 68. *Nar. Hst.* 3, 136, *ob. niżej* Spiżanin. (*Boh.* Spiska Sobota w Uhrich, miasto Georgenberg w Węgrzech).

1. SPIŻA, y, *ż.*; (*Boh.* spjže; *Sorab.* 2. spiža; *Vind.* spisha, jed, jesteina, jedba, spenda; *Carn.* shpendija; *Croat.* brasshno, pizha; *Ross.* брашно; *Svec.* spis; *Ottfried* zpiso, cf. *nostrum* *pica); co w spiżarni naspiżowane jest, strawa, żywność wszelaka; *Germ.* Speiſe, Speiſen, Eßwaaren, Mundvorrath, Proviant. Gdy z woj-

skiem jechał przez ziemię ich, posłali mu moc spiży, jako to mąki, gęsi, miodowników, i innych rzeczy, które ku stołowi zależały. *Kosz. Lor.* 123. Zabrali im wszystkę spiżę. 1 *Leop. Genes.* 14, 11. (wszystko co ku żywności *przysłuższy. 3 Leop.*). Panowie sami do gumien, spiklerzów i spiżarń włamawszy się, wszelaką spiżę zabierali. *Krom.* 191. Strzelba zamkowi mało wadziła, jednak iż spiże na nim mało było, głodem go wymorzono. *Gwagn.* 419. Będąc w oblężeniu, spiży nie nie mieli. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 49. Niż z brzegu zepchniesz pilnie o sobie radź, Cobyś przeżywił, i tam i sam czeladź, Na trzy miesiące miéj spiży przynajmniéj. *Klon. Fl. E* 1 *b. Biel.* 256. *et* 456. Spiży nie było w mieście; już wytrawili byli on ostatek, co było schowano. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 55. *et* 3 *Reg.* 4, 7. Głód wziął moc w mieście, a spiże nie dostało ludowi. *Radz. Jer.* 52, 6. (chleba. *Bibl. Gd.*). — ℨ. "Spiża, *ob.* Spiżarnia. 2. SPIŻA, SPIŻ, y, *ż.*, lub u, *m.*, miedź z innemi metalami, osobliwie z cyną mieszana, z któréj się dzwony i armaty leją. *Kluk. Kop.* 2, 188, *Germ.* Glockenſpeiſe, Speiſe, Glockengut, Bronze. *Jak. Art.* 3, 316. Na większe działa wziął z sobą spiży abo miedzi, żeby ich tam ulano, gdzieby mu je potrzeba było. *Baz. Sk.* 280. Przywiózł z sobą spiży bardzo wiele, na lanie dział i wszelakiéj strzelby. *ib.* 590. Arsenał spiżą napełniony. *Tward. Wł.* 165. bronią spiżaną, działami etc. — (SPIŻANIN, a, *m.*, z Spiża rodowity, ein Zipſer. SPIŻANKA, i, *ż.*, eine Zipſerinn). — SPIŻANY, a, e, z spiży kruszcu ulany, von Glockenſpeiſe, von Erz, ehern. Działa spiżane. *Zbil. Dr. B* 3. Żelaznych dział używano, aż gdy poczęto spiżane odlewać. *Archel.* 8. Przyłbica spiżana 3 *Leop.* 1 *Reg.* 17. 5. Cymbale spiżane. *ib.* 1 *Paral.* 15, 19. (miedziane 1 *Leop.*). Podniósł wzrok srogi i żelazną bronę Dwa kroć obejrzał i wrota spiżane. *P. Kchan. Jer.* 498. Wrota żelazne, progi spiżane. *J. Kchan. Ps.* 162. *Groch. W.* 222. *Tward. Wł.* 19. SPIŻARNI, iego, *m.*, SPIŻARNIK, a, *m*; (*Boh.* špižjrnik; *Carn.* shpendir; (*Vind.* ſhpishar; *Germ.* der Speiſer, Aufſpeiſer, Eſſer, jadacz); *Vind.* ſhpendir, miſni oskerbnik, jestvinski resdeliuz, perpraulavez; *Rag.* nadspremnik, *f.* nadspremniza); przełożony nad spiżarnią, szafarz: der Speiſemeiſter, Schaffner. *Promus*, spiżarnik, obroczny, klucznik. *Macz* SPIZARNIA, i, *ż.*, "SPIŻA, y, *ż*, SPIŻARKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* špjžjrna, pobrawnice; *Slov.* spiżirně; *Sorab.* 1. yedzi khówancza; *Carn.* shpishirna, shpendishe, smuk; *Vind.* ſhpishirna, ſhpendiſhe, sprema za jedbe, jedna hranva, spenda, kaſha, speiskamra, perpraulishtna hranva; *Croat.* odělnicza, safranicza; *Slav.* komorica, dispenza; *Bosn.* klit (cf. kletka), kljer, spremma; *Hung.* spremma; *Ross.* чуланъ, кладовая для припасовъ; skład na spiżę, żywności; die Speiſekammer; (Oeſterr. die Speiſ). Żyta dobrze suche do sołu albo spiżarni znosić. *Cresc.* 668. (do spiklerza). Czym twe spikrze lepsze od mojéj spiżarki? *Zab.* 8, 320. Kotka częstokroć miasto myszy spiżarkę splondruje. *Haur. Sk.* 278. Na spiżarnie starości zima sposobi ziemię, zasiewa wiosna z jesienią, a ładuje lato. *Mon.* 64, 253. Wlecze mrówka, co zdoła do swéj spiży dziubkiem, Baczna na przyszłą porę, w stos układa z czubkiem. *Zab.* 8, 319. *Iżyck. Slov. Prov.* Čo kdo ma w komore, to widáwá do kuchině; co kto ma w spiżarni, to wydaje do kuchni; *os ex abundantia cordis loquitur*; co w sercu, to bywa i na języku. SPIŻARNY, SPIŻARNIANY, a, e; *Boh. et Slov.* spižnj; do spiżarni należący, die Speiſekammer betrefend. Odwiedzać wnuków do ich spiżarnych szafaszy. *Przyb. Ab.* 81. gdzie składy żywności chowali, Speiſehütten. — "SPIŻOKUTY, a, e, n. p. Spiżokute strzały. *Nar. Dz.* 2, 118. *Zab.* 6, 377. *Nar.* spiżane groty mające, mit ehernen Spitzen. "SPIZOLITY, a, e, n. p. Spiżolite szczyty. *Pot. Jow.* 2, 7. z spiży ulane; von Erz gegoſſen. SPIŻOWAĆ *cz. niedok.*, w spiżę, to jest w żywność opatrować, (cf. piecować); mit Lebensmitteln verſehen, verproviantiren. (*Carn.* shpisham; *Vind.* ſhpishati, ospishat; *Sorab.* 2. spižowasch; *Germ.* ſpeiſen, karmić). Spiżować, dawne to i przez najlepszych pisarzów Polskich używane słowo, znaczy, obficie napełniać, opatrzyć. *Pam. Warsz.* 5, 169. Tego dnia, gdy się galera spiżowała żywnością, nie mogliśmy się wybrać. *Warg. Radz.* 317. Król obóz żywnością jak największą spiżować każe. *Krom.* 102. Żywności tylko tyle brać mają jak przez noc wychować się może, nie spiżując wozów. *Vol. Leg.* 3, 46. Kto wóz spiżuje, głód mu nie dokuczа. *Rak. Pob. A* 3. — *Latius:* Spiżować, zbierać; sammeln, verwahren. Domy pełne majętności, którycheś ty nie spiżował. 1 *Leop. Deut.* 6, 10. W dołach tych tak długo przeszli spiżowali cesarze niezmierne zbiory bogactw. *Tward. Wł.* 149. SPIŻOWY, a, e, spiżany, z spiży ulany, von Glockengut gegoſſen. Piasty kół do armat ciężkich mają buxy spiżowe. *Jak. Art.* 1, 290.

SPŁACHEĆ, SZPŁACHEĆ, chcia, *m.*, SZPŁACHCIE, ia, *n.*, (*Etym. ob.* Płachta, płaszcz, płaski); szmata, co się oderwie od sukni, ścierka, suknia uboga wytarta. *Dudz.* 62; gałgan. *Slov.* spłacanina; *Croat.* lap, plat szukna, ein Hader, ein Fetzen, ein abgeriſſenes Stück. Chudopacholski spłacheć. *Mon.* 75, 594. — Wielką w sobie wdzięczność rzemiosło jéj miało, Lub w pierwsze szpłachcie wełnę niesprawną staczała, Lub rączemi palcami przędzę rozprawiała. *Otw. Ow.* 215. w pierwszą osnowę, das erſte Gewebe. — ℨ. Spłacheć, sztuka oderwana, odłamana leda czego, kołacza, chleba, ein abgebrochenes Stück. Roku 1369 ostateczna spłacheć (*obs. femin.*) Szląskiéj ziemi królestwu Czeskiemu przypadła. *Krom.* 365. — Spłacheć roli, ziemi, niewielki, ubogi kawał ziemi; *Carn.* làp, plat zemlye, ein kleines Stückchen Feld, ein Flick Acker. Kmieć, co ubogi spłacheć radłem porze. *Hor.* 1, 157. *Nar.* Ojczysty spłacheć swemi wołmi sprawuje. *Kchow.* 10. Granicami spłachcia swego małego kontentował się, przestawając na maluchnéj osiadłości swojéj. *Warg. Wal.* 230. Chłopek dawać musi ustawnie z ubogiego szpłachcia. *Opal. Sat.* 13. SPŁACHETEK, tka, *m.*, *dem.*, ein kleines Flickchen, *pr. et tr.* Lepiéj było przy skromnym spłachetku zostawać, Niż szukać figlem zbioru, który często chybia. *Opal. Sat.* 61.

SPŁACIĆ *cz. dok.*, Spłacać *niedok.*, zupełnie się wypłacać

z czego; *Boh.* splatiti, splacowati; *Vind.* doplazhati; *Croat.* zplatiti, zplacham, völlig auszahlen, abzahlen, ganz bezahlen, abtragen. Wszystkie długi przodków swoich spłacił, dobra zastawne wykupił. *Kras. Pod.* 2, 29. Majętność po ojcu brat mój objął, mnie spłacił, siostry wyposażył. *ib.* 2, 143. Gdyby kilku na jednych dobrach mieli długi, mający większy kapitał ma prawo spłacić mającego mniejszy kapitał, albo jeżeli spłacić nie zechce, tedy mniejszéj sumy właściciel większego spłaci. Gdyby zaś obadwa nie chcieli siebie spłacić, mają się zgodzić, aby komu trzeciemu przezastawili, a pieniądze między sobą podzielili. *Czack. Pr.* 2, 173. — §. Czas drogi złotem niespłacony. *Kulig. Her.* 127. niedokupny, nicht zu bezahlen, nicht käuflich, nicht feil. SPŁACICIEL, a, *m.*, który wypłaca, der Auszahler, Abzahler; *Croat.* zplachnik.

SPŁADZAĆ, SPŁODZIĆ, *ob.* Płodzić.

SPŁAKAĆ się *recipr. dok.*, mocno wypłakać się, rozpłakać się, sich ganz zerweinen; spłakany, wypłakany, mocno rozpłakany, sehr zerweint. Porwał się starzec spłakany, i zbladły, Na głos z bożego, co słyszał, natchnienia. *Kras. Woj. Ch.* 88. Chciałem tam, życia złożywszy ostatki, Spłakany starzec być pogrzebiony. *Pot. Syl.* 240. Wydarł bogactwa spłakanym ubogim. *Chod. Gesn.* 148.

SPLAMIĆ, *ob.* Plamić.

SPLĄSAĆ co *ez. dok*, zemknąć co, ukraść; wegrapfen, mausen, stehlen. Na gardło siedział, że był trochę spiże spląsał. *Budn. Apopht.* 51.

SPŁASZAĆ, *ob.* Spłoszyć. SPŁASZCZAĆ, *ob.* Płaszczyć.

SPŁATA, y, *ż.*, wypłata, spłacenie kogo, wypłacenie mu; das Abbezahlen, Auszahlen, Abfinden. Jak uniknąć spraw nieoddzielnych od współwłaścicielów jednéj wsi, kiedy ani spłata, ani przezastawienie jest podobne? *Czack. Pr.* 2, 173.

SPLATAĆ, *ob.* Płatać, pleść. SPLĄTAĆ, *ob.* Płatać. SPŁATAĆ, *ob.* Płatać.

SPLATANKA, i, *ż.*, plecionego co, etwas Geflochtenes, eine Flechte. U czapek były ze wstążek splatanki. *Kniaź. Poez.* 2, 161.

SPŁAW, u, *m.*; *Boh.* splaw; §. 1) spadek rzeki, zlewek; der Abfall, Abschuß des Wassers eines Flusses. (*Sorab.* 1. zplahw, zplahwano ród, plemię, zplahwniski *gentilitius*). Staw na spławiu, to jest, pierwszy od rzéki zaczynającéj się, zwykł się prędko zamulać. *Haur. Sk.* 145 Brailów nad spławem Seretu z Dunajem. *Krom.* 467. nad zbiegiem, Zusammenfluß. — Nawa widzieć nie mogła towarzyskiéj nawy, Przez morskie błąkając się spławy. *Bardz. Trog.* 259 fale, wały, fluktы. Fluthen. — §. Cło nowe w W. X. L. i spław wodny, na tak gwałtowną Rzpltéj potrzebę ustanawiamy na lat dwie. *Vol. Leg.* 3, 569. *et* 4, 63. defluitacya, spust, żeglugę, Schiffahrt. — §. 2) Spław, spławik *zdrbn.*, Spławy u sieci, die Schwimmhölzer am Fischernetze; (*Carn.* krevlez · *Sorab.* 2. splaw, *ob.* Pław, *oppos.* graż). Na sznurze zwierzchnim niewodu osadzają się co stopa spławy pływające, z suchéj wierzbiny, osiny lub brzeziny robione, któreby sieć w górze utrzymywały. *Kluk. Zw.* 3, 241. — §. 3) Spław ziele, *ob.* Sit, Sitowiec. SPŁAWIĆ, SPŁAWIAĆ, *ob.* Pławić. SPŁAWICIEL, a, *m.*, który spławia, pławi, spuszcza wodą, der Holzflößer; topiciel, który stapia, der Schmelzer, Einschmelzer; *Ross.* сплавщикъ. SPŁAWISKO, a, *n.*, miejsce spławu czyli spadu wody, der Ort des Abfalls des Wassers. Role, które są na spławisku, bardzo bywają urodzajne. *Haur. Sk.* 46. SPŁAWKI w browarze, n. p. Zbierać spławki ze słodu, t. j. ziarna zepsute, słomę lub barłog, który się na wodzie unosi. *Magier. Mskr.*, was oben auf dem Malze schwimmt, taube Körner, Strohhalmen u. s. w. SPŁAWNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* plawnost; sposobność rzéki do żeglugi, die Schiffbarkeit eines Flusses. Przekładano potrzebę ułatwienia spławności na rzece Dniestrze *Gaz. Nar.* 1, 21. Rady patryotyczne względem ułatwienia spławności rzék naszych. *Pam.* 85, 1, 317. Niewolno z rzéki takiego szukać pożytku, któryby tamował publiczną spławność. *Przestr.* 11. SPŁAWNY, a, e; *Boh.* plawný; sposobny do żeglugi, spustny, schiffbar; *Bosn. et Rag* brodiv, (cf. brod); *Vind.* ladjovosliu, brodliu; *Ross.* судоходный; *Slov.* pławitedlný, kdeż se pławiti může; (*Ross.* сплавный, сплавленный do spławienia, od spławienia, сплавленный лѣсъ tratwa, 2. сплавленный stopiony). — Spławna Wisła *Zab.* 12, 19, cf. portowa rzeka. *Turz. Skł.* 2 SPŁAWNE, ego, *n.*, *Subst.* zapłata od żeglugi, die Schiffssteuer. Poborca spławnego od kupców wybrać nie mógł. *Vol. Leg.* 3, 47. — §. *Tr. fig.* Spławne jéj aż za pas warkocze. *Zab.* 10, 66. *Koss.* spadające, spływające; herabhängend, herabschwimmend.

SPLEĆ, ię, *n.*, SPLECENIE, ia, *n.*, SPLECZENIE (*Haur. Ek.* 155), §. 1) choroba końska, psia. *Ostror. Myśl.* 26. eine Krankheit der Pferde, Hunde u. s. w., eine Lähmung, Verrenkung des Fußes. Gdy koń kładąc się, albo i w biegu, poruszy z miejsca w stawie chrząstek także i żył suchych onym przyległych narazi, splecieniem to zowią. *Hipp.* 115. Sposób na zastarzały spleć. *Hipp.* 114. — §. 2) Splecienie, splecieny, *ob.* Spleść. SPLECZNY, a, e, splecieny, splecieniem chorobą naruszony; verrenkt, gelähmt (von Pferden und Hunden). Na spleć niemasz sposobu, jeno żyłę tę splecznę trzeba kazać zaciąć. *Hipp.* 113. 1. SPLECZYĆ się, [dostać spleć 2] Splecży się koń. *Lek. Końsk.* spleć cierpi, das Pferd hat eine Lähmung oder Verrenkung bekommen; *Ross.* исплечиться Splecżyć się, o koniach, nabyć pewnego gatunku choroby, wyplecżyć się, ztąd koń splecżony, wyplecżony. *X. Kam.* 2. SPLECZYĆ się, *ob.* Plecżyć się.

SPLENDECA, y, *ż.*, SPLENDOR, u, *m*, z *Lac.*, blask, rzecz błyszcząca, pompa, wspaniałość; Glanz, Pracht, Herrlichkeit. W grobach nawet, do których na każdy dzień, lecą, Jeden drugiego głupią wyścига splendecą. *Pot. Pocz* 580. Rozpościeraj się, jako chcesz, pieszczochu, Zgaśnie w grobowym ta splendeca lochu. *Kchow.* 71. Silcie wy się panowie, na koszty próżne, Budując splendece różne. *Kchow.* 202. Choćbyś też miał największe splendury, I nożyce obcinać pazury, Choćbyś chodził w żółtym axamicie I poganiał sześć koni w karycie; Chybabych też *mere* osalała, Abych ciebie kostyro kochała. *X. Kam., P. Kowal. z Krakow.* Nieszczęście wielkim ludziom splendoru dodaje. *Jabł. Tel.* 298.

SPLEŚĆ, splotł, *f.* splecie, splotę *cz. dok.*, Splatać *niedok.*; *Boh.* splesti; *Rag.* splêsti; *Bosn.* splesti, isplesti; *Croat.* zpleszti, zplétam; *Ross.* сплесть, сплетать, (cf. *Ross.* сплотить, сплочивать); przeplatając jedno z drugim połączyć, zuſammen flechten. Sznury splecione. *Jak. Art.* 3, 223. Drobne drzewa nasadzone między płotem, gdy wzrosną, można je splatać, nawodząc jedno ku drugiemu, z którego splecienia zrasta się płot mocny. *Cresc.* 22. Tam kędy lipy z jaworem gałęzi Splecenie na cień jedne z drugą więzi, Tam znieść każe wonie. *Mon.* 67; 614. Do splecenia; *Eccl.* сплетательный, ſpletny. Pierwéj, niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 1015. (prędko, nagle, jak pióro opalił). — §. Kania przędza len splata. *Przędz.* 25. spina, ſie flicht ſich um den Flachs herum. Len ma być pilnie wyplewiony od chwastu, zwłaszcza od kaniéj przędzy, która len splatając, bardzo mu szkodzi. *Cresc.* 188. — §. *Fig.* Oni się spletli i upadli. *Wróbl.* 42. sami się złapali w swych sidłach, ſie haben ſich verwickelt, ſelbſt gefangen. — §. *Transl. fig.* Spleść bajki, gawędzić; ſchwatzen, waſchen, faſeln. Ludzie pod czas leda co mówią, trzęsą, splotą. *Cn. Ad.* 719. (nie wszystko prawda, co ludzie mówią). W rozumie nie raz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, jakoby trzy po trzy bajał. *Glicz. Wych. K* 7.

SPLEŚNIEĆ, *ob.* Pleśnieć. SPLIN, z *Angielsk.*, *ob.* °Smutnodur.

SPŁODEK, dku, *m.*, co jest spłodzonym, płód, das Erzeugte. Który kiedy rodzic swego spłodku wstydził się, jak się ci swoich zrodków wstydali, że się do nich znać nie zezwolili. *Smotr. Apol.* 25. SPŁODZIĆ, *ob.* Płodzić. SPŁODZICIEL, a, *m.*, rodzic. *Tr.*, der Erzeuger. Ślęzakom się mniéj przeciwko spłodzicielom swoim Polakom powstawać, aniż Krzyżakom, godziło. *Krom.* 615; *contra progenitores.*

SPŁÓKAĆ, *vel potius* zpłókać, *f.* spłócze *cz. dok.*; *Vind.* dolpoplakniti; *Ross.* сполоснуть, сполоскать, споласкивать; płócząc zmywać, abſpülen, wegſpülen, herunter ſpülen.

SPŁONĄĆ, *vel potius* zpłonąć, *med. jednll.*, nagle zgorzeć, w perzynę się obrócić; *Vind.* splahniti, ſchnell auflodern und im Feuer aufgehen, abbrennen, verbrennen. Ogień pod miasto podłoży, którym spłonie zarazem. *Tward. Wł.* 65. Choćby ręka wezdrgnęła, odważnie wykonam, Kościoły będę łupił, i od ognia spłoną. *Bardz. Luk.* 10. Miasta ogniem spłonione. *Pilch. Sen. list.* 66 — *Fig. transl.* Za Kazimierza W. kruszce srebrne w Bytomskich górach spłonęły; *evanuerunt. Krom.* 365. znikły, verſchwanden, verloren ſich.

SPŁONIEĆ, SPŁONIĆ, *ob.* Płonić. SPŁOSZYĆ, *ob.* Płoszyć.

SPLOT, u, *m.*, SPLOTKA, i, ż, splecienie, cokolwiek splecionego, n. p. splecione włosy, kosa pleciona, Flechte, geflochtenes Haar. (*Carn.* spleténiza; *Vind.* spleteniza = krata, spletenzhiza = koszyk; *Boh.* spletka zamieszanie). Tęgim się członki ociągnęły splotem; *complexu coierunt. Zebr. Ow.* 90. Rozczochrały sploty swych warkoczy. *Przyb. Ab.* 203. Splot złotowłosy. *Hor.* 2, 197. *Kniaź.* Wieśniacką splotkę zmieniono w fryzurę. *Zab.* 10, 395. *Zabł.* SPLOTĘ, *ob.* Pleść, spleść.

SPŁÓTNIEĆ, *ob.* Płótnieć. SPŁOWIEĆ, *ob.* Płowieć.

°SPLOZNĄĆ *med. jednll.*, spełznąć, verſchießen, die Farbe verlieren. Cera z pierwszéj krasy splozła. *Chrośc. Fars.* 186. — §. Sploznąć się *recipr.*; n. p. Helle od strachu z kozła się zplozła. *Pot. Syl.* 109, (cf. płozić, płazić się), zślizła się, spadła, ſie glitt herab.

SPLUGAWIAĆ, n. p. Więcéj splugawia człowieka źle czynić, a niźli mięso jeść. *Zarn. Post.* 105. Błogosławieni, którzy zachowają Czystość serdeczną, i co śmiertelnemi Grzechami duszy swéj nie splugawiają. *Odym. Św. S* 3, *ob.* Plugawić.

SPLUNĄĆ, Spluwać, n. p. Spluńże precz z jezyka swego one marne gorzkości i słoności. *Rej. Post. M m* 3. plując zrzucić; *Rag.* izpgljúvati, wegſpeien. Spluwać począł dość często, jakby w aktualnéj zostawał saliwacyi. *Mon.* 71, 490. wypluwać, ausſpeien, *ob.* Pluć.

SPLUSKAĆ, SPLUSNĄĆ, *ob.* Pluskać, Plusnąć.

SPLUWAĆ, *ob.* Pluć, Splunąć. SPLUWACZ, a, *m.*, plwacz, *spuʼator. Macz.*, ein Speier, Spucker.

SPŁYNĄĆ, ZPŁYNĄĆ, *f.* spłynie *med. jednll.*, Spływać *niedok.*, ściekać, herab fließen, hinab fließen, zuſammen fließen; *Boh.* splývati, splývám; *Ross.* сплыть, сплывать, *pr. et tr.* Wody, które na dole są, spłyną i zginą, a nie będzie ich. 1 *Leop. Joz.* 3, 13. (zbieżą a opadną. 3 *Leop.*). Sułtanowie wymyślili sposób osuszać złotą powódź, która tak często do szkatuły wezyrowéj spływa. *Kłok. Turk.* 61. Z tą żoną wielkie w dom jego spłyną bogactwa. *Boh. Kom.* 2, 102. On bałwan z lekka, jak wosk od ognia rozpuszczony spłynął. *Birk. Exorb. D* 2. Nieprzyjaciele niech napadną, niech zewsząd spływają; ale aby spłynęli i zginęli od oblicza twego, jak płynie wosk od ognia. *Pociej.* 374. (niech się zbiegają, by stopnieli, rozpłynęli, zginęli). Padłszy na ziemię, zpłynął krwawym potem. *Bzow. Roż.* 21. oblany był potem, er zerfloß oder rann über von blutigen Schweiß. Żydzi odpowiedzieli: krew jego niech na nas spływa i na nasze syny. *Odym. Św.* 2, *G g* 4. niech przyjdzie na nas, wina niech spadnie na nas, ſein Blut komme über uns. Na kogo czyja wina spływa, temuć się przywłaszcza; jeślić się nie przywłaszcza, toć nie spływa; jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 387. Szata z ramion jego do kostek spływała. *Odym. Św.* 2, *M* 3. z lekka spadała, das Kleid floß von den Schultern herab. Z ręku cugiel się wywinął, Sam po prawéj łopatce (konia) bokiem na dół spłynął; *defluit. Zebr. Ow.* 144. przeszynął się, ſank herab. — §. Spływać, pływając się spuszczać lub zbiegać; herab ſchwimmen, zuſammen ſchwimmen. Lad był niewarowny, niespłynione brody: *innabilis unda. Zebr. Ow.* 1. gdzie jeszcze nie spływano, spławiano, noch unbeſchwommen, unbeſchifft. SPŁYN, ZPŁYN, u, *m.*, *archit.*, *apophygis*, łączy dwie części płaskie, z których jedna nad drugą występuje. *Rog. Bud.* 33; tak dwa członki płaskie wiąże, żeby się wydawały jedną i nierozdzielną sztuką. *ib.* 36. Säulenanlauf. SPŁYW, u, *m.*, spływanie, spłynienie, zciek, der Abfluß; *Boh.* nános, *pr. et fig.*

Powrót wiosny nie sprawił wesołości tyle spływy swemi. *Przyb. Ab.* 88. *SPŁYWACZ, a, *m.*, pływacz ziele, krwawnik cudzoziemski, korzenia nie ma mieć a po wodzie tylko spływa, *straliotes aquaticus peregrinus*, fremde Waſſerfenchel. *Syr.* 609.

SPNĘ, SPNĄ, *ob.* Spiąć, Spinać. SPOCIĆ się, SPOCONY, *ob.* Pocić się.

SPOCZĄĆ, spoczął, *spoczynął, *f.* spocznie *med. jednll.*, Spoczywać, *Spoczynać *medok.*, odpocząć sobie, wytchnąć, ruhen, ausruhen, ſich erhohlen; *Boh.* odpočiwati, oddechnauti sobě; *Carn.* pozbyti, pozhyem, pozhivam; *Vind.* pozhiti, pozhivati, (pozhivati, prebivati *habitare*); *Croat.* pochivati, pochivam, pochinuti, pochuhnúiem, (*distng.* pochinyam, pocheti *incipere*, *ob.* *Począć); *Rag.* pocinuti, pocivati; *Slav.* pocsivati; *Bosn.* pocinnuti, odahnuti, (poceti *incipere*); *Eccl.* **почити**, **почію**; *Ross.* **почивать**, **започивать**; (*Eccl.* **спочиваю**, **купно сплю** *concumbo*). Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokojów, kiedy w jednym tylko spoczywacie! *Pilch. Sen. list.* 5, 45. Trzeba mi spocząć trochę, i nabrać sił. *Teat.* 55. *c*, 24. Jejmości spocząć trzeba, po takiej podróży. *ib.* 5. *b*, 59. Pójdź spocznij. *Teat.* 18, 11. (begieb dich zur Ruhe). Wszyscy ptacy i zwierze różne ucichnęły I ludzie od prac swych ciału *spoczynęli. *Kmit. Tr. C* 4. *Birk. Zyg.* 55. (spoczynek ciału pozwolili). Jeleń okrutnie zgrzany, *obległ na murawie, I pod drzewem *spoczynał*, w cieniu chłodnym prawie. *Żebr. Ow.* 247. Wnet nie spocząwszy dotąd, choć nie unużony Twórca spoczął, i wracał od dzieła stwarzania Do nieba niebios. *Przyb. Milt.* 229. Spocznienie *Subst. Verb.* = SPOCZYNEK, nku, *m.*, odpoczynek, wytchnienie; (*Boh.* odpočinuti, odtušenj, odtucha, oddechnuti; *Carn.* pozhink, pozhytk; *Vind.* pozhitje, pozhitek, (pozhivalishe, pozhivnu mestu; *Bosn.* pocivallo, mjesto ghdi se pociva; *Croat.* pochivalo *quietorium*; *Ross.* **почивальня**, **опочивальня** sypialnia; *Eccl.* **покоище**, *ob.* Pokój); *Croat.* pochinek, die Ruhe, das Ausruhen, Raſten. (*Ross.* **починокъ** pole podle wsi). Śnie mój luby, spocznienia wiecznego obrazie. *Zab.* 11, 184. Po wysługach pracowitych, nigdzie przytułku i spocznienia nie znajdzie. *Xiąż.* 205. Częstokroć niespokojny bywa spoczynek. *Pilch. Sen. list.* 2, 8. Spoczynek siły zwątlone przywraca. *Chrośc. Ow.* 46. Spoczynek wszystkie biedy leczy. *Bardz. Trag.* 99. Że już pożno było w noc, poszedłem na spoczynek. *Kras. Pod.* 2, 33. (poszedłem spać, cf. do złożenia, ich begab mich zur Ruhe). — *Mechan.* Spoczynek, zachowanie stateczne jednakowej odległości ciała od rzeczy, które go obtaczają. *Rog. Doś.* 2, 15. Spoczynek jest taki stan ciała, w którym części jego nie tylko nie są z miejsca poruszone, ale nawet od żadnéj siły nie są nagabane. *Jak. Mat.* 3, 228. Żadne ciało samo przez się ani spoczynku na bieg, ani biegu na spoczynek zamienić nie może. *Hub. Mech.* 17. SPOCZYNKOWY, a, e, od spoczynku, Ruhe =. Miejsce gdzie siedział, było spoczynkowe łoże. *Przyb. Luz.* 219, *Vind.* pozhitkouna postel, lenishe, Ruhebette. — *Artill.* Druga szpona łożowa, spoczynkowa; *de couche. Łęsk.* 2, 41. — *Chem.* Powinowactwo spoczynkowe, *affinitas quiescens*, jest to, które w dawnych już związkach ma miejsce. *Sniad. Chem.* 1, 23.

SPÓD, u, *m.*, SPODEK, dka; *Boh. et Slov.* spodek, spodček, (spodek, spodnjk niżnik w kartach; *Vind.* spudnjak, (pod, dnu, tle = dno, tło; spudni pou, poddiel = spodnia część; pod *granarium*; *Croat.* pòd, tle = tło; *Bosn.* pòd dogni nakom se stoji *pavimentum*, pod gorgni *laquear*; *Ross.* **исподъ**, **исподокъ**; (**сподъ** gromada ludzi n. p. obozująca); spodnia czyli dolna część lub strona, dno; der Untertheil, das Untere, das Unterſte, der Boden. Spodek u pieca wielkiego, kamień ciosowy. *Os. Żel.* 84. Spodek w fryszerce, blacha gruba odlana. *ib.* 84. Spodek w górze rudnej znaczy ostatnią rudę albo ostatni płaskur rudy. *ib.* Spód domu drewnianego *Ross.* **подклѣть**, **подклѣтецъ**. Kilka materaców, jeden na drugim leżących, były spodkiem tego łoża bardzo miękkim. *Pam.* 85, 136. Unterlage. Spód u karety, u pojazdu, drągi na których pudło spoczywa, das Geſtell eines Wagens, einer Kutſche. Cały rok jedną jeździłem karetą, a tylko wierzch kazałem odnowić, i spód dać inszy. *Mon.* 73, 763. — *Adverb.* Na spodzie, na spodku, spodem = na dole, unten auf dem Boden; *Boh.* spod, ze spodu, we spod, na spod; *Sorab.* 1. pod, zpodě, podzpodě, ſpotka, ſpova, wotſputka; *Sorab.* 2. pod, ſpod, ſpodi, ſpoſi; *Carn.* spod, spôdej, odspod, odspud, odspodej; *Vind.* spoda, spodai, sdolei, odspodai, ispod, tuspoda; *Croat.* pòd, zdola, ozdol, zpoda, odzpoda; *Eccl.* **исподь**. Na spód, czyli pod spód brać na siebie suknią, podwlec; *Ross.* **подлѣть**, **поддѣвать**, ein Kleid unterziehen. Zawsze mocny na wierzchu, a słaby na spodku. *Bies. roz. A* 4. To bywa spodem, co było na wierzchu. *Wad. Dan.* 201: (*Sorab.* 2. to ſpodne k' werchoju; do góry nogami). Spodem, spodkiem, od spodku, od spodu, od spodź, ode *spodź, od dołu, von unten. Spodkiem ziemia drży; nieba zaburzone Z góry huk srogi na niego spuszczają. *P. Kchan. Jer.* 457. Pójdziesz śrzodkiem, być skrzydła, gdzie się kiniesz spodkiem, z wód nie nagrzęzły, górą ogniem nie zetlały. *Żebr. Ow.* 194. Piramidy cegłą ode *spodź podmurowane. *Star. Dw.* 11. Wielka te mury wieża biła z góry, A ode spodku rogate tarany. *ib.* 288. Pod donicą od *spodź mają być węgle. *Cresc.* 498. Listki te z wierzchu zielone, ode *spodź przybielsze. *Urzed.* 253. Pod spód, *subtus. Cn. Th.* 746. nach unten, unterwärts. Pod spód jestem, *subsum. ib.* — (SPODLEĆ, *ob.* Podleć. SPODLIĆ, *ob.* Podlić, upodlić). — SPODNI, ia, ie; *Boh. et Slov.* spodni; *Carn.* spôdn; *Vind.* spodni, spudnji, spudneiſhi; *Rag.* ispodàgni; *Ross. et Eccl.* **исподній**, **пренисподняя**; odspodni, na spodzie będący; unter =, der die das untere. Spodnich rzeczy atłasowych żaden hetman nie miał, wielka była ozdoba, gdy wyłożki takie miał u rękawów. *Star. Eyc.* 44. Spodnia suknia męzka, *ob.* Żupan, *ob.* Spodnik. — *Ż. Kraje spodnich ludzi, *antipodum. Podw. Wróż.* 48, *ob.* Przeciwnogi. SPODNICA, y, ♀., SPODNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, spodnia suknia kobiecа, der Unterrock der Weiber; (*Boh.* spodnice pierzyna spodnia); *Boh.* rubáš; *Carn.* interfat; *Vind.* interfat, spudnja jopa, podjopa, podſuknja, podoblazhilu,

podobliek; *Croat.* podhalnicza; *Slav.* zobún; *Ross.* исподница. Widziałam wiele takich, co w jednej spodniczce przedtym, dziś w sukniach, w salopach, szubach paradnych chodzą. *Teat.* 22. *c*, 8. — ♀. Nadziałasz dla lewitów spodnic lnianych. 1 *Leop. Exod.* 28. (suknie spodnie). — ♀. Spodnica = spodnia czyli dolna część czegokolwiek. *Cn. Th.* 1044. der untere Theil, die untere Region. SPODNICZNY, a, e, od spodnicy, Unterrock = ; *Ross.* исподничный. SPODNICZYSKO, a, *n.*, *contemt.*, paskudna spodnica, ein häßlicher Unterrock. Zaraz zrzędziocha brudne spodniczysko wdziała. *Jak. Baj* 183. SPODNIE, i, *plur.*, ubranie męzkie, pludry, portki; *Boh.* nohawice (cf. nogawica), ctmustky, poctiwice; *Slov.* nohawice, gáloti; *Sorab.* 1. kolowy, kholowé, kholowki (cf. cholewy), howfy; *Sorab.* 2 cholowi, fez: *Carn* hlazhe; *Vind.* hlazhe, klazhe, hlazhize; (*Croat.* blacha, hlache, lacse = spodnie Węgierskie; gache = gacie Węgierskie, gege = Niemieckie spodnie, suitice, szvitleze *perizoma*, szvitnyak *ligula perizomatum*); *Dal.* biesva, hlaesa, bisevc, laese; *Slav.* laese, csakshire; *Bosn* benevreke; *Ross.* штаны, исподница; (*Eccl.* остегнь, остегны długie spodnie, cf. ściegno); die Beinkleider, die Hosen, (Niederwand. Luth. 3 Moſ. 6, 10). Nie ma tyle rozumu, żeby uważał, czy ta osoba, z którą w rzecz się wdaje, spodnie lub spodnicę nosi *Mon* 64, 17. (czy mężczyzna, czy kobieta). Ubrany w spodnie, w spodniach, *Sorab.* 1. kholowaté; *Carn.* hlazhar, (hlazhám *bracentus incedo*). SPODNIK, a, *m*, szata spodnia, ein Unterkleid. Sprawił żonie ze złotego tabinu spodnik. *Opal. Sat.* 39. SPODNIOWY, a, e, od spodni, Hosen = ; *Vind.* hlazhni; *Ross.* штанный. SPODNISKA *plur.*, *contemn.*, brzydkie paskudne spodnie. häßliche Hosen; *Ross.* штанишки.

SPODOBAĆ się, *ob.* Podobać się.

SPODOBELK, u, *m.*, *archit.*, nadsłupie czyli spodobelk *epistylium*. *Rog. Bud.* 25. der Architrab, cf. śrzodobelk

SPODŹ, *ob.* Spod.

SPODZIAĆ się, *f.* spodzieje się *rec. dok.*, Spodziewać się *niedok.*, nadziewać się, nadzieję mieć, (cf dziać); oczekiwać pomyślnego, hoffen, Hoffnung haben; *Boh.* nadati se, nadjti se, daufat, (*ob.* Ufać); *Sorab.* 1. zpodźiwam szo; *Sorab.* 2. nażasch; *Bosn.* nadatse; *Rag.* nădatise; *Slov.* uffatise; *Vind.* vupati, upat, dovupati, savupati, (cf. zaufać); *Carn.* vupati; *Croat.* jasze ufam, jasze nadjam, (nadamsze, nadejemsze, vidimisze *praesagio*, *spero*); *Ross.* надѣяться, надѣюсь, чаять, чаю, (cf. czekać). W Podgórzu mówią zdziewać się, zamiast spodziewać się. *X Kam.* Gdzie się czego nie spodziejesz, tam często najdziesz. *Cn. Ad.* 239. Daremnie się spodziewać *Ross. et Eccl.* существовать. Przypadnie na was on dzień ostateczny, gdy się nie spodziejecie. *W. Post W.* 191. Ani się spodziejesz *Zeyl. Ad.* 7. Nie spodziewałem się tego! słowo jest człeka głupiego. *Cn. Ad.* 649. Ktoby się był spodział, że .... *Teat.* 5. *b*, 64. *Modrz. Baz.* 425. *Sk. Kaz.* 252. Mądry zawsze na obiedwie stronie [*dual.* 2], spodziewa się. *Fredr. Ad.* 44. Czego kto sobie życzy, tego się spodziewa *Teat.* 32, 56 Lub się mógł spodziać ujścia, padł w bitwie zabity. *Bardz. Luk.* 71. Spodziewaj się śmiele, póki dusza w ciele; póki jeno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziewa. *Cn. Ad.* 1079. Niech się mej córki nie spodziewa. *Boh. Kom.* 4, 77. To przezorny dyabeł, ktoby się tego o nim spodziewał? *Teat.* 30, 92. wer hätte das von ihm gehofft, erwartet! Niech się po bracie moim niczego nie spodziewa, bo go wydziedziczył. *Teat.* 7. *c*, 7. (*scil.* wziąć spadkiem). — Herman nie chciał się pisać królem, iż się spodziewał jeszcze brata przyjechać na swoje królestwo. *Biel.* 64. (*observ. Accusativum cum Infinitivo, ad exemplum Latini: speravit, fratrem reversurum*). — Spodziewanie się, nadzieja; das Hoffen, die Hoffnung; *Ross.* чаяние. SPODZIANY, SPODZIEWANY, SPODZIEWAŁY, SPODZIEWNY, a, e, *partic.*, czego się spodziewają, spodziewać mogą, do spodziewania; *Slav.* nádanj; *Ross.* чаемый, чаятельный, verhofft. *Oppos.* Niespodziewany, niespodziany, *adverb.*, niespodzianie; *Boh.* nenadalý; *Slov.* nenadálé; *Sorab.* 1. nepotnené, předknewidžené, newadki, (cf. bez wieści); *Carn* naglèma, (cf. nagle); *Slav.* nenadan; *Rag.* nenadan, nenâdni, nenadni, nenadani, (*ob.* z nienacka); *Ross.* нечаянный, нечаянно, неожидаемый, неожиданный, неожидаемо, неожиданно, внезапный; *Eccl.* ненадежно, ненадежнѣ, незапно, кнсзапоу, нагль, нагло, напрасно, (cf. naprożno). Niespodziane dobro przyjemniejsze. *Cn. Ad.* 649. Im gość niespodziewańszy, tym wdzięczniejszy bywa. *Pot. Arg.* 220. Im niespodziewana, tym większa radość bywa. *Teat.* 27. *c*, 71. (im niespodziewańsza). Zdziwią się nagłéj odmianie niespodziewanego zbawienia. 3 *Leop. Sap.* 5, 2. (nienadziałego zbawienia. 1 *Leop.*). Patrzy na tak nagłe a niespodziałe skaranie jego, które nań przypadło. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 2. Niespodziewały nosił na sobie koronę. 1 *Leop. Syr.* 11, 5. Rozruch niespodziały. *ib.* 3 *Mach.* 3. Nic niemasz u boga niespodziewałego, z czego pospolicie dziwowanie pochodzi *Biał. Post.* 225. Grotem go ugodzi, dając raz niespodziewany. *Anakr.* 47. *Zab.* 15, 302. — *Adverb.* Spodzianie, *non ex insperato*. *Cn. Th.* 1044. Przychodzi zły los niespodzianie. *Karp.* 1, 126. Litwa niespodziewale na Tatary ubezpieczone wpada. *Gwagn.* 102. (bez wieści). Niespodziewale przypadłszy. *ib.* 119. Tatarowie, iż niespodziewale przyszli, wielkie szkody poczynili. *Biel.* 517. — ♀. *Active:* Gliński, oskoczywszy Zabrzezińskiego w dworze, niespodzianego takich gości, kazał do niego drzwi wybić. *Stryjk.* 695. (nie spodziewającego się takich gości).

SPODZIW, SPODZIWNY, *ob.* Podziw, Podziwny. SPOGANIEĆ, *ob.* Poganieć. SPOGLĄDAĆ, *ob.* Poglądać.

1. SPOIĆ kogo *cz. dok.*, upoić; *Ross.* споить, einen besaufen, ihn berauscht machen. Tacza się; jakby miał być winem spojony. *Otw. Ow.* 620.

2. SPOIĆ *cz. dok.*, Spajać *niedok.*; *Boh.* spogiti, spogowati, spogim, pogim, připogiti; *Slov.* spogiti, připogugi, spogugi; *Sorab.* 1. zwožugu, (*ob.* Związać); *Carn.* fègâm, (*ob.* Fugować); *Rag.* spoitti, spaajam; *Bosn.* spojti, pripojti, pripajati, zglobiti, sastaviti, (cf. zastawić); *Ross.* спаять, спанвать, палть, плотить, плочу (cf. pleść, plotę), сцѣпить, сцѣплять, сварить, сваривать,

(cf. zwarzyć); *Eccl.* спаяю, спаиваю, (cf. споять, споемлю z sobą wziąć); skleić, zlutować, ściśle połączyć, spiąć; zuſammen löthen, zuſammen fügen, zuſammen heften. Czaszę onę zdruzgotaną tak spoił, iż i rozpadlin znać na niej nie było. *Sk. Dz.* 1021. Ule bywają z deszczek albo z łat grubych dychtownie spojone albo zbite. *Haur. Ek.* 139. Odszczepieństwo od kościoła potym wcale się naprawić i spoić nie mogło. *Sk. Dz.* 814. Rząd najlepszy, gdy się królestwo z kapłaństwem spaja. *Sk. Dz.* 1093. Wiemy o ich jednomyślnéj zgodzie, a prawie w jedno spojonéj w prawdziwie braterskiéj równości. *Siem. Cyc.* 332. Przyjaźń wszystkich nas ze wszystkimi wzajemności ogniwem spaja. *Pilch. Sen. list.* 365. Małżeństwa, które interes spaja, łamią czasem związki miłe. *Teat.* 4, 88. (kojarzy). Łodzi do przebycia rzéki spajali. *Warg. Cez.* 7. (spinali). Lada zwierzę ma lepiej spojoną skórę, niż człowiek. *Gorn. Sen.* 117. spoilszą, tęższą; dicker, derber. SPOICIEL, a, *m.*, który spaja, der Zuſammenfüger; *Carn.* fegân; *w rodz. żeńsk.* feganka, spoicielka; (*Slov.* spogitelka, zpogugičnost, spogenost, sklonawatelka konjugacya, wgednospogilka *synaeresis*). SPOIŁOŚĆ, SPOISTOŚĆ, ści, *ż.*, spojność, związek wewnętrzny cząstek ciała: die innere Verbindung, der Zuſammenhang der Theile. Większa lub mniejsza spoiłość czyni większą lub mniejszą mocność ciała. *Jak. Art* 1, 475. Spoiłość jest wszędzie jednakowa, kiedy wszystko ciało jest złożone z jednorodnych cząstek, które równie mocno trzymają się między sobą. *Jak. Art.* 1, 475. *ib.* 3, 515. SPOIŁY, SPOISTY, a, e, SPOIŁO, SPOISTO *adverb.*, złączysty, składny; fügbar, vereinbar. Niespoisty, *insociabilis. Cn. Th.* 528. — §. Spojony, złączony; zuſammen gefügt, zuſammen hängend. Drzewo takie jest twardsze, spoilsze, ważniejsze, i mocniejsze. *Jak. Art.* 3, 137. (tęższe, dichter). — §. *Active:* Spoisty, spajający. *Cn. Th.* 1045. zuſammen fügend, zuſammen ziehend. SPÓJ, *imperativ. Verbi* Spoić. SPÓJ, oju, *m.*; *Rag.* spója *ferruminatio*; *Croat.* szpoyka, szpóna *pedica, compes*, (cf. szpona); (*Ross.* спой, спайка лётованіе); spojenie, związek, złączenie; (*Ross.* сцѣпка, сцѣпъ, (cf. czepić, zaczepić); *Bosn.* zglob, zglobbi; *Slov.* wazalka, (cf. wiązadło); die Zuſammenfügung, Verbindung, das Band. Twa ręka z pojem takowych węzłów się trudzi. *Zab.* 15, 325. Nawa puściwszy spoje, gęsto w się wodę bierze. *Pilch. Sen. gn.* 201. (nity puściwszy). W spruchniałéj chałupie wszystkie spoje rozwalniają się, a za zmocnieniem się jednych rozsiadają się drugie. *Pilch. Sen. list.* 243. Nie pstrzyli Stoicy pism swoich przynętnemi kwiatkami; cały onych spój i tok ma w sobie coś stałego. *Pilch. Sen. list.* 267. (skład, układ, związek). — SPOJENIE; (*Rag.* spòja; *Sorab.* 1. zwozeno, (cf. wiązanie); *Ross.* пайка, сцѣпка, сварка); a) *actio*, spinanie, połączanie, das Zuſammenfügen; b) *opus*, związek, spój, die Zuſammenfügung, Verbindung. Spojenie duchowne, od wszelkiego odszczepieństwa i sporów wolne, jeden w Chrystusie kościoł. *Sk. Dz.* 827. *Pociej.* 259. Spojenie dachu *Carn.* shlôta. — *Phys.* Siła, przez którą ciało opiera się rozerwaniu, zowiemy siłą spojenia; *vis cohaerentiae. Hub. Mech.* 210. Wszystkie ciała mają siłę spojenia. *Hub. Wst.* 382. — *Anatom.* Spojenie, *symphasis*, złączenie kości za pomocą części miękkich. *Wejch. Anat.* 29. die Fuge der Gebeine, Gelenke. Bić ich kazał tak, iż się im kości otwarzały, i prawie wszystkie się stawy i spojenia ukazały. *Sk. Żyw.* 1, 102. Spojenie piszczela ramiennego z łopatką i z obojczykiem nazywa się spojeniem płytkim. *Perz. Cyr.* 1, 24. — SPOJMOWAĆ, *ob.* Pojąć. — SPOJNIA, y, *ż.*, Łącznia, atrakcya; Anziehungskraft, Attraction. Złoto zmieszane z miedzią, włożone w merkuryusz, łączy się z merkuryuszem, miedź zaś osobno zostaje; skutek ten sprawuje spojnia wybierna. *Os. Fiz.* 29. *affinitas electiva*, Wahlverwandtſchaft. Jeżeli cząstki jednorodne się łączą, n. p. z wody kropeleczek większa robi się, takową spojnią zowiemy łącznią. *Os. Fiz.* 28. SPÓJNIK, a, *m.*, *Grammat. Conjunctio*, das Bindewort, pomaga innym wyrazom, aby jedne i zwięzła czyniły mowę. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 65; *Boh.* spogka, spogewka, spogenec, pogslowce; *Slov.* spogka, spogowka, spogitelka; *Carn.* skupsvesliva beseda; *Vind.* svesliva beleda; *Slav.* sastavak; *Ross.* союзъ. SPOJNOŚĆ, ści, *ż.*, spoiłość, spoistość, związek wnętrzny cząstek jakiego ciała, der Zuſammenhang der Theile eines Körpers. Włókna spajają się roślinnym klejem, a tak czynią i mają między sobą spojność, *anastomosis. Bot. Nar.* 10. Spojność w ciałach, *cohaerentia. Hub. Mech.* 391. *et* 209. Bezprzestanna spojność od natury we wszystkich jéj dziełach jest zachowywana. *N. Pam.* 20, 187. związek.

SPOJRZEĆ, *ob.* Pojrzeć.

SPOKOIC, *ob.* Pokoić. SPOKOJEM, *ob.* Pokój, z pokojem, spokojnie. SPOKOJNOŚĆ, ści, *ż.*, uspokojenie, pokój; *Boh.* spokogeni; *Carn.* pokojnost; *Vind.* pokoinost, pozhithvost, pohleinost, mirnost, dopuſtinost, mirovitnost, mirovolnost, radomirnost; *Ross.* спокойность, спокойство, спокойствіе, безмятежность, угомонъ; *Eccl.* безбурие, die Ruhigkeit, die Ruhe. Spokojność nie czasu, nie miejsca, nie okazyi, ale swego własnego umysłu jest darem, kiedy umysł od bojaźni, żądzy i wszelkiej trwożliwości daleki, ukontentowaniem cieszy się swoim. *Lub. Roz.* 319. Nie zna spokojność gmachów okazałych, Częściej sen smaczny w lepiankach się mieści. *Kras. Woj. Ch.* 7. Spokojność przynoszący, *Sorab.* 1. pokoyoſczíwé, zpokoyoſczaté; *Eccl.* упокоительный, миродарьнъ. Spokojność lubiący, "spokojniś; *Vind.* pokoinik, miralubnik; *Ross.* любобезмолвный, смиренникъ, *f.* смиренница. Niespokojność, *Vind.* nepokoi, nemir, randa, raska; *Rag.* nepokoj, nemir, (*ob.* Mir); *Ross.* безпокойство, смущеніе, забота. SPOKOJNY, a, e, SPOKOJNIUCHNY, SPOKOJNIUTKI, SPOKOJNIUSIEŃKI, a, ie *intensiv.*, SPOKOJNIE, SPOKOJNIUCHNO etc. *adverb.*; *Boh. et Slov.* pokogný; *Sorab.* 1. wotpotźwaté; *Vind* pokoin, miren, miern, smiran (*ob.* Mir), tih (*ob.* Cichy), pozhitlin (*ob.* Spocząć), gmachen (cf. gmach), mirovolen, radomiren, miroviten, pohleun, dopuſhen, (cf. dopuścić); *Croat.* pokòjen; *Slav.* miran, (pokojni, nieboszczyk); *Bosn.* pokojan, miran; *Rag.* pokojni, pokojan, miran; *Ross.* спокойный, (покойный, покойникъ nieboszczyk, покойная, покойница nieboszczka), смирный, смирно, мирный, миренъ, безмятежный, безпли-

щный, угомонный, угомонливый; *Eccl.* безбурный, тишествующій, тихообразно; (*Etym.* koić, [cf. *lat.* quies 2]); *z pokojem będący, uspokojony, ruhig, *pass. et act.* Był Konrad z Bolesławem w pokoju przez niejaki czas; wszakże nie mógł być *z pokojem (spokojnym) długo. *Gwagn.* 51. Kto sam *spokojem siedzi, nie wdawa się w żadne mordy, w żadne okrucieństwa świata tego. *Rej. Post. Y y* 4. Masłaus, chociaż porażon, przedsię nie chciał być spokojem (spokojnym). *Biel.* 52. *et* 104. Spokojnym być, spokojnie żyć, *Bosn.* mirovati, bitti miran; *Croat.* miruvati; *Ross.* смиренномудростновать; *Eccl.* мировати, мирствовати, жить мирно. Królowi temu bóg dał pokój wielki, tak iż spokojnym zwany będzie. *Sk. Żyw.* 2, 161. friedfertig. Spokojniuchne przyjście Chrystusowe. *W. Post. W.* 13. Spokojniuchno i wesoło panu swemu ducha oddała. *Sk. Żyw.* 1, 425. Spokojne morze, i żadną chmurą niezaćmione niebo, szczęśliwą nam wróżą żeglugę. *Teat.* 49, 31. Dunaj niespokojny szumi za uchem Bułgarom. *Tward. Wł.* 240. Pałasz jego bardzo spokojnej natury. *Boh. Kom.* 4, 240. (niebitny). Niespokojna głowa i w pustkach zwadę czyni. *Rys. Ad.* 49. niespokojnik, warchoł, swarliwy, wichrowaty; *Vind.* nepokoin, nemiran, vertazh, ein unruhiger Kopf, Raufekopf. Zdajesz mi się być niespokojnym. *Teat.* 18, 4. Bardzo niespokojny *Ross.* многмятежный.

SPOKREWNIĆ, *cb.* Pokrewnić.

*SPÓŁ, we spół, współ, *SPOŁU, pospołu, SPOŁEM, *Społek, społecznie *adverbialiter*; *Boh.* spolu, naspolek, wespolek, pospolu, pospolem, pospołku; *Slov.* spolu; *Sorab.* 1. sobu, (*ob.* z sobą), zpowu; (*Carn.* spol = rodzaj, płeć), *Carn.* skup, (cf. w kupie, na kupie); *Vind.* vkup, skup, vkupe, kupei, vred, svred (cf. rzęd), (spol, rod, rodovina = rodzaj; *Croat.* szkup, vkup, zkup, zkupa, (szpòl, zpol *genus*); *Bosn.* skupno, (spol = rodzaj); *Rag.* zajedno, skuppa, skupno, (spool *sexus*); *Eccl.* кочьно; (*Ross.* полъ rodzaj); (*Etym.* pół); mit einander, zusammen. Urząd ziemski z starostwem społu stać nie może. *Herb. Stat.* 175. Złe i dobre społu znosić. *Rej. Post. H* 3. (jedno przy drugim). Było na ten czas społu osób o sto i dwadzieścia. *ib. C c c* 1. (w kupę zgromadzonych). Leci pareczka we spół zgodliwa. *Zab.* 8, 39. *Nar.* Szczęście z nieszczęściem spół grają, Ludźmi jak piłką rzucają. *Dar. Lot.* 6. Zmówił się lew z owcą, cobykolwiek społem ułowili, aby szło w równy dział. *Ezop.* 3. Złóż to społu, a rób jedno z nich. *W. Post. W.* 332. Te trzy cnoty rzadko się u ludzi społem znajdują. *W. Post. W.* 315. Zaczęli się wymawiać społem wszyscy. *W. Post. Mn.* 285. Dziecię gdy z cudzego, a nie matki własnéj pokarmu używa, społem też bierze w się zwyczaj żywota a obyczajów cudzych. *Glicz. Wych. D* 3 *b. Eraz. Jęz. Ob.* Na to *społek zgodzić się nie mogli. *Glicz. Wych. J* 5. (pospołu, z sobą). — §. Wzajemnie, wechselseitig. Odkrywają sobie spół swe miłosne skargi. *P. Kchan. Orl.* 1, 164. Gdy rozmawiali i społu się pytali, Jezus się przybliżywszy, szedł pospołu z niemi. *Sk. Kaz.* 189. — §. *Not. in compositione Nominum exprimit Latinum con-, Germ.* Mit-, *Boh.* sau-; *Morav.* sů-; *Vind.* sraven-, vkup-; *Eccl.* сос- (cf. z), сово-; *ob.* Spółuczeń *condiscipulus*, Mitschüler; *cum Verbis non necesse est* spół *sive* wespół *jungere, sed seorsim scribi potest:* spół bieżeć, *non* spółbieżeć, *simul currere*, mitlaufen; spół handlować, *non* spółhandlować, am Handel Antheil nehmen; spół jechać, mitfahren. *Cn. Th.* 1045. Współ jednoczy nas z bogiem umysł pobożny. *Zab.* 7, 229. *Koss.* Spół królować, mitregieren, spół pływać, *connatare*; spół prosić, *competere*. — *Composita vero, cum* spół-, *sive* współ-, *nonnulla eaque praecipua, hic ponemus: quae vero in dialectis inveniuntur, asterisco notamus.* *SPÓŁAPOSTOŁ Piotra ś. Paweł. *Smotr. Lam.* 56. kolega w apostolstwie, Mitapostel. SPÓŁBISKUP, a, *m.*, n. p. Konstantynopolski biskup zwierzchności na insze trzy spółbiskupy swoje sobie nie przywłaszcza. *Smotr. Lam.* 80. Mitbischof. *SPÓŁBŁYSZCZEĆ; *Eccl.* сообластати, mitblitzen. SPÓŁBOJOWNIK, a, *m.*; *Eccl.* съподвижьникъ der Mitsoldat, *ob.* Spółżołnierz; *Eccl.* съподвизати са = *spółbojować, *ob.* Spółwojować, *spółwalczyć. SPOŁBRAT, WSPÓŁBRAT, a, *m.*, (*distng.* *Półbrat), der Mitbruder; *Vind.* sravenbrat; *Ross. plur.* собратія. Sprawy te tobie i twéj spółbraci przypisują. *Obr.* 38. Król ten co w ludziach swoich uznaje współbraci .... *Kras. List.* 2, 104, *Ross.* собратство spółbractwo. SPÓŁBANKIETNIK, SPÓŁBIESIADNIK, SPÓŁGODOWNIK, a, *m.*, *coepulo. Cn. Th.* 1045. der Mitschmauser, Mitgast; *Slov.* spoluŕadownjk; *Sorab.* 1. zpowu hostź; (*Ross.* собесѣдникъ, собесѣдователь = *compagnon*, towarzysz; собесѣдовать rozmawiać, bawić się). Spółbiesiadnik powoli kolegę swego zmiękczy. *Pilch. Sen. list.* 1, 41. *Spółbiesiadować *Eccl.* сопиршествую, совозлежати. Spółbiesiadowanie *Eccl.* сопиршество. *SPÓŁBRZMIENIE, ia, n. p. Gdy rozliczne instrumenta zabrzmią, staje się z tylu rozlicznych i wspaczných wdzięków spółbrzmienie. *Pilch. Sen. list.* 2, 378. harmonia, zgłośność. SPÓŁCECHOWY, a, e, mitzünftig, *Subst.* ein Mitgenoß; *Eccl.* съликовьникъ, съимѣтьникъ, товарищъ, клекрѣтъ, единаго съ кѣмъ лика. *SPÓŁCHLEBOJEJCA, y, *m.*, spólnie z drugim żywiący się, Mitgenoß, Mitesser von einer Tafel. Dom się składa z spółchlebojejców, to jest, z jednej spiżarni żyjących. *Petr. Pol.* 6. SPÓŁCHRZEŚCIANIN, a, *m.*, *W. Post.* 2, 198. der Mitchrist. *SPÓŁCHWALIĆ *cz. niedok.*, razem z kim chwalić, mitloben; *Eccl.* совосхваляти, вмѣстѣ съ кѣмъ хвалить. SPÓŁCIERPIEĆ *med. niedok.*, mitleiden, *ob.* Spółubolewać; *Ross.* сострадать, состражду, спострадать. Na wielu spółcierpiących boleść podzielona Nie tak gryzie, a łatwiéj bywa poniesiona. *Tol. Saut.* 27. *SPÓŁCIESZYĆ się; *Ross.* совохититься, совохищаться, sich mitfreuen. *SPÓŁĆWICZENIE; *Eccl.* сообученіе, Mitübung. SPÓŁCZŁOWIEK; *Vind.* sravenzhlovek; *in Plur.* SPÓŁLUDZIE, Mitmensch. *Kras. List.* 2, 104. *SPOŁCZCZONY; *Eccl.* споклоняемый, mitverehrt. SPÓŁCZESNIK, a, *m.*, *adj.*, SPÓŁCZESNY, a, e, — ie *adv.*, jednego z kim czasu żyjący, gleichzeitig; *Ross.* единовременникъ, современникъ, *f.* современница; *adj.* единовременный, современный. SPÓŁCZYNNIK, a, *m.*, w algiebrze, znak pewny, wyrażający, ile razy wzię-

ta ilość. *Alg. Nar.* 5. *Ustrz. Alg.* 12, *coefficiens. Jak. Mat.* 2, 5. *Sniad. Alg.* 1, 12. "SPÓŁDYMNY, a, e, n. p. Spółdymnych zawiera dom, to jest jednego ogniska używających. *Petr. Pol.* 7. Heerdsgenossen, die einen gemeinschaftlichen Heerd haben; *ob.* Spółmieszkaniec. SPÓŁDZIAŁAĆ *cz. niedok.*, dzielnie się przykładać, mitwirken; *Vind.* vkupostoriti, skupedelati, vkuppomujatise, mujo perdjati; *Ross.* содѣйствовать. "Spółdziałanie, das Mitwirken; *Ross.* содѣйство, содѣйствованіе. "Spółdziałacz, uczęstnik, *Vind.* vkupdelauz, podpomagavez; *Ross.* содѣственникъ. SPÓŁDZIEDZIC, WSPÓŁDZIEDZIC, a, *m.*, der Miterbe; *Slov.* spoludědič; *Vind.* vkupdieudizh; *Carn.* rajmnodejdězh; *Ross.* снаслѣдникъ, сонаслѣдникъ. Dziedzic powinien drugiego współdziedzica bronić, i zastąpić o dobra spadkiem nabyte i jemu odstąpione. *Szczerb. Sax.* 122. Pracowałem, abym się z wami dzielił i was do nabycia mego przypuścił i spółdziedzicmi uczynił. *Sk. Kaz.* 551. Spółdziedziczyć, *Vind.* vkuperbati, skupdieufhati; *Ross.* сонаслѣдствовать, сонаслѣдовать, снаслѣдовать. "SPÓŁDZIERŻEĆ; *Vind.* vkopdershati s kumdershati, mithalten, mitbesitzen. SPOŁECZEŃSKI, WSPOŁECZEŃSKI, a, ie, od społeczeństwa; *Croat.* obchinszki, Gesellschafts-, Societäts-. Mocne trunki miłe są ludziom, nie ukształconym jeszcze społeczeńską obyczajnością. *Czack. Pr.* 1, 274. (cywilizacyą). Myśl w materyi społeczeńskiéj. *Mon.* 70, 664. SPOŁECZEŃSTWO, SPOŁECZNICTWO, WSPOŁECZEŃSTWO, a, a, *n.*, SPOŁECZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* společnost, společenstwj, obecenstwj, obec (*ob.* Obec, w obec), zdjlnost; *Sorab.* 1. pozpolnoćež, zromadnosež, (cf. gromadny); *Sorab.* 2. gmejustwo, (cf. gmin); *Carn.* opzhina, zakr; *Croat.* obchina, pajdastvo, baratanye, terstvo, drustvo; *Dal.* opchina; *Ross.* общение, общество, общежитіе, общежительство, совокупность, сословіе; spólność, społek, społkowanie, towarzystwo, die Gemeinschaft. Mamy społeczność i towarzystwo z Krystusem, a z ewanielią i członkami jego. *Baz. Hst.* 156. Wielką społeczność ma syn z ojcem swoim. *Farn.* 111. Liberyusz papież społeczność brał z heretykami. *Sk. Dz.* 258. Z Rusią nie widzę, aby za Hermana Polacy społeczność taką wiedli, którąby ich do podniesienia przeciwko Węgrom wojny zjednoczyć mogła. *Krom.* 112. — §. *Oeconom.* Owcom do społeczności i rodzaju kiedy ma być czas. *Haur. Ek.* 178. do spółkowania, pobiegania się, zum Bespringen. — §. Ludzie z sobą łączący się, żeby podług pewnych przepisów do społecznego kresu doszli, zowią się społeczeństwem. *Gal. Cyw.* 1, 3. towarzystwem, Gesellschaft. Społeczność jest jedną moralną istnością, której członkami są obywatele. *Stas. Zamoj.* 19. Słowność w interesach, ludzkość w obcowaniu, są to ogniwa, z których się składa łańcuch porządnego współeczeństwa między ludźmi. *Mon.* 65, 264. Ich nie obierał król, ani biskup, ani podawca, jedno wszystka społeczność, przez ducha ś. sprawiona. *Rej. Post. E* 3. (cała gmina). Kontrakt społecznictwa fabryki krajowéj płociennéj. *Przedz.* 116. Gesellschaftscontract. — "§ Społeczność ś., komunia, die Communion. Po społeczności s., cokolwiek z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczerzą jedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon.* 254. SPOŁECZNIE *adv.*; *Boh.* společně; *Slov.* společně, wespolek; *Ross.* купно; spólnie, społem, gemeinschaftlich. Cokolwiek im z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczerzą jedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon.* 254. Daję wam nowe przykazanie, abyście się zobopolnie miłowali; jakiem ja was miłował, abyście się i wy tak miłowali społecznie. 1 *Leop. Joan.* 13, 34. wzajemnie, wechselseitig. *Cn. Th.* 1045. SPOŁECZNIĆ *cz. niedok.*, Społeczniać, uspołeczniać, *contin*, uspołecznić *dok.*, wzajemnie połączyć, wechselseitig verbinden; *Boh.* spolčiti; *Slov.* wspolčugi. Obyczajów podobieństwo społecznia i utrzymuje przyjacielstwa. *Ossol. Mow.* 30. (*generat*). Przykłady honoru uspołeczniać z umysłami dzielniejszemi. *Zabl. Roz.* 179. Społecznić się *Eccl.* совпадати, сообщаться съ кѣмъ, съподѣлзати са. SPOŁECZNIK, WSPOŁECZNIK, a, *m.*; *Boh.* společnjk: *Slov.* společnjk; *Rag.* vkupdeleshnik; *Ross.* сподвижникъ; *Eccl.* приобщный, участникъ, съобщьникъ, товарищъ; kolega, który co z kim dzieli, spólnik, towarzysz; der Mitgenosse, Gehülfe, Theilnehmer. Jest to w biedzie pociecha, mieć społeczników biedy. *Teat.* 54. *b*, *B* 2. (*socios malorum*). Oto jest współecznik losów moich. *Teat.* 4. *b*, 168. W domu razem wychowani, w wojsku społecznicy, potym spokrewnieni, w całym nakoniec życiu jednomyślni. *Siem. Cyc.* 316. *W rodz. żeńsk.* SPOŁECZNICA, y, SPOŁECZNICZKA, i, *Ross.* сподвижница. SPOŁECZNY, "SPOŁECZNISTY, a, e; *Boh.* společny, spolitý, obecnj, (cf. obec, wobec, obecný); *Dal.* opchen; *Slav.* opchinski; *Ross.* общежительный, купный, (cf. w kupie); spólny, gemeinschaftlich. Jestem społecznym sługą z tobą. 1 *Leop. Apoc.* 19, 10. (spółsługa twój *Bibl. Gd.*); Mitknecht, Mitdiener. Miejsce społeczne ma być bezpieczne. *Cn. Ad.* 492. (publiczne, pospolite, wszystkim służące). Społeczne, pospolite dobro; *Ross.* община, (cf. "rzeczpospolita). Judasz dał im społeczny znak, rzeknąc, którego pocałuję, tenci jest. *Sekl. Marc.* 14. (ogólny). Ludzie niespołeczniste a niepospolite imię kamieniom i drzewom wkładali. 1 *Leop. Sap.* 14, 21. święte; cf. niespólny, niespołkujący, nieudzielny, niepospolity; *incommunicabile nomen Dei*, uczesnika nie przyjmujące, którym żadnéj rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th.* Najwyższemu kapłanowi jeśli nie będzie dana niespołeczna moc, będzie wiele odszczepieństw. *Hrbst. Art.* 114. (*exsors*, niepospolita, nadzwyczajna). Społeczna i zobopolna miłość. *W. Post. W.* 224. wzajemna, wechselseitig. —(SPOLEGAĆ, *ob.* Polegać). — SPÓŁEK, §. 1. *ob.* Spółka. — § 2. Spółek, Społem, *ob.* Spół. SPÓŁGŁOSKA, i, *ż.*, *consonans. Kpcz. Gr.* 1, 4. der Mitlauter; *Boh.* sauzwuk, sauzwuček; *Slov.* spoluzwočka, spolowučka, suzwučka, spolublaska, spolublasná; *Slav.* ssobuhlôsne; *Carn.* skupglasnčk; *Vind.* v'kupglafnik, sravenglafez; *Rag.* ghluhoslovo; *Ross.* согласная буква; *oppos.* samogłoska. SPÓŁGŁOŚNY, a, e; *Boh.* spoluhlasný; *Carn.* skupglasn, mitlautend. "SPÓŁGNIĘCIE, ia, *n.*, spoiłość, Zusammenfügung. Spółgnięcie i lipkość cząstek jednego cia-

ła. *Rog. Doś.* 3, 76. *SPÓŁGOŚĆ; *Vind.* sravengost, *ob.* Spółbiesiadnik. *SPÓŁGRANICZNY, a, e, — ie *adv.*; *Ross.* сорубежный, сопредѣльный, *ob.* Ościenny, graniczny: *Ross.* сопредѣлие, *spółgranicze. *SPÓŁGRZEBAĆ; *Eccl.* спогребаю *simul sepelio*, mitbegraben. *SPÓŁGRZESZYĆ; *Eccl.* спогрѣшаю, mitſündigen. SPÓŁHANDLOWAĆ, handlować z kim. *Cn. Th.* 1045. *et* 223. gemeinſchaftlichen Handeln führen; *Eccl.* сокупечествовати. Spółhandlujący *Boh.* saukup, spolukupec. SPOŁHETMANI, iego, *m., Subst., Graec.* συστράτηγος. *Cn. Th.* 1045. der Mitbefehlshaber, Mitcommandierende. *SPÓŁHODOWNY, n. p. Goście spółhodowne. *Chodk. Kost.* 20, *ob.* Spółbiesiadny. SPÓŁJADAĆ; *Eccl.* споядаю, gemeinſchaftlich eſſen, miteſſen. Komensał, który u kogo do stołu chodzi. *Volck.* 1097; *spółjadacz, *ob.* Stołownik. — (*SPOLIAŁY. *Ustrz. Troi.* 41. *Chrośc. Job.* 46. *Chrośc. Fars.* 219, *ob.* Łupy, Łup). — SPOLIĆ *cz. niedok.*, uspolić *dok.*, pospołu łączyć, spajać; mit einander verbinden, zuſammen vereinigen; *Boh.* spoljm, spolčjm. Statków 50 w most spolił. *Warg. Cez.* 188. (spinał). Z jego nogą spolił swoję nogę. *Otw. Ow.* 346. *Żebr. Ow.* 2. Szwedzi spolili siły swe z Moskwą. *Tward. W. D.* 2, 260. Było naturze roztropnej miło wszystkich uspolić wśrzód siebie ludzi. *Zab.* 15, 325. SPOLIĆ się *rec.*, związać się; *Eccl.* возобщитися, ſich verbinden. Widzisz jak buntownicy z sobą się kleją, jak się z sobą spolą! *Pot. Arg.* 319. Wojewoda Wołoski spoliwszy się z Tartary, Bracław ubieżał. *Biel.* 538. Mszczuj posłał do Bolesława, aby się oba spolili przeciw margrabiom. *Biel.* 155. Do czego przyjdzie, jeśli tak wielkie mnóstwo z nieprzyjacielem się spoli. *Warg. Cez.* 177. SPOLENIE, spojenie, związek, die Verbindung. Przyjaźni związek spoleniu krewnemu równa. *Warg. Wal.* 137. SPÓŁIMIENNY n. p. wyraz. *Pir. Wym.* 243. blizkoznaczny, jedno znaczący, synonim: gleichlautend, gleichbedeutend, *ob.* Spółznaczny. *SPÓŁJESTESTNY, SPÓŁISTNY, SPÓŁISTY, SPÓŁISTOTNY, a, e, — ie *adv.*, jednej z drugim istoty; *Rag.* iednobitni, iednosueni; *Ross.* сосстественъ: *Eccl.* ссущественный, съприсносжщныхъ, gleichen Weſens. W trójcy ś. trzy osoby są spolistne. *Kat. Gd.* 55. Chrystus był spółistotnym i przyrodzonym ojca wiecznego, bogiem prawym z boga. *Odym. Św. J.* 3 *b.* Wierzem Chrystusa za spółjestestnego z ojcem. *Sk. Dz* 195. Chrystus jest spółistny ojcu swemu. *W. Post. W.* 399. *Pim. Kam.* 386. Słowo jest i wieczne, i z ojcem spółistne, t. j. jednéj a spólnéj istności. *Zarn. Post.* 27. Syn jest spółisty z ojcem. *Zarn. Post.* 26. Dziwnie w myśli wiekuistéj Wiecznego począł rodziciel spółisty. *Odym. Św. A b.* Bóg własnemu synowi swojemu nie sfolgował Choć spółistotnie jednorodzonemu. *ib. L* 3 *b.* SPÓŁJESTESTWO, a, *n.*, SPÓŁISTNOŚĆ, ści, *ż.*, Gemeinſchaft des Weſens, Weſeneinheit; *Rag.* jednobitje, jednosüecjanstvo, jednobitnos; *Eccl.* соестетвие, (cf. всуществление, *Graec.* ὁμοούσιασις *subsistentiae acceptio*; всуществляюся, *Graec.* ὑνσιούμαι *consubstantior*, *subsistentiam accipio*). Współjestestwo, *consubstantialitas. Sk. Dz.* 195. Spółistności i spółrówności boskich osób bronimy przeciw Aryanom. *Kat. Gd.* 57. *Smotr. El.* 23. Spółistność mieć, *Vind.* sraven biti, ravensnatiſe; *Eccl.* сбыти, съесмь — (SPOLITYCZNIEĆ, *ob.* Polityczniеć). — SPÓŁKA, WSPÓŁKA, i, *ż*, SPOŁEK, łku, *m.*; *Boh.* spolek, obecenstwj; *Sorab.* 1. zpowudżerżeno, szpowki, zyednaño *pactum*; *Bosn.* opcchina: społeczność, spólność, spółkowanie, die Gemeinſchaft; towarzystwo, Geſellſchaft. Z bluźniercami nie mamy czynić żadnych spółków towarzystwa. *Petr. Pol.* 2, 412. Niesłusznie do spółku ludzkiego przychodzą, Ci którzy mogąc, sobie podobnych nie rodzą. *Zimor. Siel.* 272. Chce żyć tylko dla siebie, nie dla spółku ludzi. *Zab.* 16, 207. Chroni się, jako sowa od spółku ludzkiego. *Prot. Jał. A* 3 *b.* Jak odyniec sam pustopas chodzi, a żadnego spółku z innymi nie używa. *Rej. Zw.* 88 *b.* (nie obcuje). Każdy ucieka od spółku i od towarzystwa jego. *Rej. Post. t t* 5. Zabronił mu towarzstwa i spółku wszego z ludźmi. *Warg. Wal.* 55. Racz nas w społek swych wiernych wliczyć. *Kanc. Gd.* 127. (w poczet, w liczbę, gromadę ich). Co twoje, to i moje; wszystkiego na współkę używać będziemy. *Teat.* 5. *b*, 47. społem, na połowę, auf die Hälfte. O współkach czyli towarzystwach ludzi kupczących. *Jabł. Tel.* 166. Kontrakt współki abo kompanii, ugoda wzajemna, z obowiązkiem korzystania z zysków wspólnych. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 281. Geſellſchaftscontract. — *Arithm.* Reguła spółki, die Geſellſchaftsrechnung, dzieli zysk cały na części w stosunku składki każdego. *Łęsk.* 2, 77. *Jak. Mat.* 1, 161. — ‡ Wszystkie członki wiary chrześciańskiéj, wedle spółku apostolskiego wierzą. *Baz. Hst.* 32. *et* 92, (*ob.* Skład, *symbolum apostolicum*). Dziatki nasze modlitwę pańską i społek apostolski mówić umieją. *Rej. Post. H* 8. — ‡. *Vulg.* Spółka, pęcak z grochem pomieszany, jadło prostactwa. *Ryd.* Graupen mit Erbſen vermiſcht. SPÓŁKOLEGA, i, *m.*; *Boh.* saudruh; spólnik, Mitbruder, Mitgenoſſe. Po ubiorze We Pana znać, że musisz być owego doktora współkolegą, albo przynajmniéj substytutem. *Teat.* 22, 30. Kochany współkolego nieszczęścia. *ib* 51. *c*, 57. - SPÓŁKOMPAN, WSPÓŁKOMPAN, a, *m.*, towarzysz, n. p. Na odgłoś projektu powstali wszyscy współkompanowie moi z miejsc swoich, i nastąpiła zgoda. *Mon.* 73, 590. SPÓŁKOSTERA, y, *m.*, *collusor*, *spółigrający. *Cn. Th.* 1045, der Mitſpieler. SPÓŁKOWAĆ *med. niedok*, społeczność mieć; *Ross.* участвовать, соучаствовать, (cf. uczestnik), Gemeinſchaft haben. Z heretyki spółkował. *Sk. Dz.* 736. Ja spółkować chcę z tobą w śmierci. *Past. Fid.* 25. Spółkujący *Ross.* участный. Niespólny, niespółkujący, nieudzielny, niepospolity, n. p. *Incommunicabile nomen Dei*, uczesnika nieprzyjmujące, którym żadnéj rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th*, (*ob.* nie *społeczniste). — Spółkowanie, społeczność, towarzystwo; die Gemeinſchaft, Geſellſchaft. W wierze i w łasce spółkowanie. *Kanc. Gd.* 152. Nawet w codziennych posiedzeniach duszą wszelkiego spółkowania jest wiara. *Lach. Kaz.* 1, 202. Spółkowanie nerwów. *Krup.* 3, 232. Gdy białogłowa mężczyznę do spółkowania przypuszcza.... *Krup.* 2, 187. do małżeńskiego uczynku, eheliche oder fleiſchliche Beywoh-

nung, Vermiſchung; (cf. *sowokuplenie się męża i żony. *Sak. Dusz.* 116). Niewstydnie z sobą spółkowali. *Wad. Dan.* 251. (wszeteczności płodzili). — *Recipr.* Spółkować się z kim, spolić się, łączyć się: ſich mit einem verbinden, Gemeinſchaft machen. Przyrzekł Ziemomysł, że już więcéj z Krzyżakami spółkować się nie miał. *Krom.* 276. Kto na się krzyża brać jest niesposobnym, I mnie, znosząc go, mężnie naśladować, Ten nie jest godnym ze mną się spółkować. *Odym. Św. C c* 4. (der hat keinen Theil an mir. Luth.). Tytares nie chce się spółkować z żadną rzéką. *Bardz. Luk.* 100. Wilcy w lutym kupą chodzą, i spółkują się. *Haur. Sk.* 513. die Wölfe ſind läufig, in der Brunſt. *SPÓŁKRÓLOWAĆ: *Eccl.* соцарствовати, mitherrſchen, mitregieren; (*ob.* Spółpanować, spółwładać). Spółkrólowanie *Eccl.* соцарствованіе; spółkrólujący *Eccl.* единоцарственный. *SPÓŁLEŻEĆ; *Vind.* sravenleshati, vupleshati, perleshati, vkupleshati, sravenspati, ukuspati, zuſammen liegen. *SPÓŁŁGAĆ; *Ross.* полыгать, mitlügen. *Spółłgarz; *Ross.* полыгала, der Mitlügner. *SPÓŁMĘCZENNIK, a, *m.*; *Eccl.* сострадалыць; der Mitmärtyrer. SPÓŁMIERNY, a, e, n. p. Spółmierne ilości, mogące się pomierzyć, *commensurabiles. Ustr. Alg.* 2, 159. Niespółmierna liczba, *incommensurabilis, irrationalis. Alg. Nar.* 204. *et* 180. *Łesk.* 2, 51. SPÓŁMIESZCZANIN, a, *m.*, spółobywatel, der Mitbürger; *Vind.* ſmiestaunik: *Ross.* согражданинъ. Aniołowie miłują nas, jako tych, którzy mamy być spółmieszczanie ich. *W. Post. Mn.* 567 Spółmieszczaninem być *Eccl.* спригражданствовати, быть сообщникомъ, согражданикомъ. SPÓŁMIESZKAĆ, *Cn. Th.*; *Eccl.* сообитати, спребываю, сопребываю, съжити, соживу, съжительствовати, совоздворитися, совоздворятися; zuſammen wohnen. SPÓŁMIESZKANIE, ia, *n*, *contubernium. Cn. Th.* 1046, das Zuſammenwohnen; *Sorab.* 1. zpowu bodleno; *Ross.* сожительство, сообитание, сожитие; *Eccl.* сожитство, сыпряжьство, (cf. małżeństwo). SPÓŁMIESZKANIEC, ńca, *m.*, *contubernalis. Cn. Th.* 1046, der Mitcinwohner, (der Stubenburſche); *Sorab.* 1. zpowu bódlenk; *Rag.* zajednostaanik; *Ross.* сообитатель, сожитель; *Eccl.* сообитательникъ, съжитель, сожитникъ, совсельникъ, схранникъ, единохрамный. Już nie jesteście goście i przychodnie, aleście spółmieszkańcy z świętymi i domownicy boży. *Smotr. Ex.* 19. *W rodz. żeńsk.* SPÓŁMIESZKANKA, i; *Ross.* сожительница, совсельница. *SPÓŁMIŁOŚNICA, y, *ż.*, *Morszt.* 518. rywalka; *Ross.* совмѣстница, die Nebenbuhlerinn. SPÓŁMIŁOŚNIK, a, *m.*, rywal, der Nebenbuhler; *Vind.* sravenlubnik; *Croat.* tekměcz; *Rag.* natjézalaz; *Ross.* союбовникъ, совмѣстникъ. Kto widział w dziwosłeby słać współmiłosnika! *Morszt.* 308. *SPÓŁMIŁOSNICKI, rywalski; *Ross.* совмѣстниковъ, совмѣстничій, совмѣстническій. *SPÓŁMIŁOŚNICTWO, rywalstwo; *Ross.* совмѣстничество. SPÓŁMÓDLCA, y, *m.*; *Ross.* смолебникъ. der Mitbeter. SPÓŁMÓWIĆ; *Eccl.* соглаголити, mitreden. SPÓŁMÓWIENIE; *Eccl.* соглаголаніе. SPÓLNICA, y, *ż.*, ryba, *amia*, dobra, łatwa do strawienia. *Krup.* 5, 75; *non singulatim sed gregatim eunt*; *Plinius etiam ait, piscis huius incrementa singulis diebus intelligi*; *quare* Rostnica *etiam reddi posset. Cn. Th.* 1046, ein Seefiſch, der Seewels. *Tr.* — Spólnica rzeczna, *ob.* Sum. SPÓLNICTWO, a, *n.*, uczestnictwo; *Vind.* deleshnost, deleshtvu, tovarſhina, sdrushnost, die Theilnahme, die Gemeinſchaft. Rzadka nader zgoda między bracią w spólnictwie władzy. *Nar. Hst.* 2, 395. *SPÓLNICZKA, i, *ż.*; *Boh.* společnice; *Vind.* drushiza, tovarſhiza; *Ross.* половищица; uczęstnictwo mająca, dzieląca co z kim; die Theilnehmerinn, die Gemeinſchaft an etwas hat. Król mianuje ciebie królewskiego łoża i tronu spólniczką. *Ossol. Mow.* 49. *Żebr. Ow.* 189. SPÓLNICZY, a, e, spólny; *Ross.* сообщническій, сообщничій, gemeinſchaftlich, Pękły związki między zwierzęty spólnicze. *Przyb. Ab.* 46. Spólnicza tego rodzaju połowa. *N. Pam.* 14, 265. SPÓLNICZYĆ *med. niedok.*, społeczeństwo mieć, spółkować; *Eccl.* сликовати, сообщаюся, Gemeinſchaft haben, Theil nehmen. Z słabością prawie zawsze okrucieństwo spólniczy. *Stas. Num.* 2, 124. *SPÓŁNIENAWIDZIEĆ; *Eccl.* сопраждовати, mithaſſen. SPÓŁNIEWOLA, i, *ż*, *conservitium. Cn. Th.* 1046. die Mitſclaverey; *Sorab.* 1. ſpolne wotroczstwo. SPÓŁNIEWOLNIK, a, *m.*, *conservus. Cn. Th.* 1046. der Mitſclave; *Sorab.* 1. zpowuwotroczk; *Eccl.* съпѣньникъ, купнорабный, срабъ, срабный, сработьникъ. SPÓLNIK, a, *m.*, Społecznik, *qu. v.*, der Mitgenoſſe; *Vind.* deleshnik, tovarh, tovarſh (cf. towarzysz), drushnik, spremnik, povodnik; *Croat.* zpólnik, szpólnik, kettus, paydás ù tergovine; *Dal.* ortak; *Ross.* общникъ, сообщкъ, половищикъ; *Eccl.* съокыьникъ, сообщникъ, соучастникъ, обществующій, общенікъ, смысленникъ, съникокьникъ, съдѣнсткьникъ, съдѣнсткитель. SPÓLNIKOSTWO, a, *n*, spólnictwo, spółka, die Mitgenoſſenſchaft. Dla pokrewieństwa, kumostwa, spólnikostwa. *Haur. Sk.* 228; SPÓLNOŚĆ, WSPOLNOŚĆ, ści, *ż.*, *idem.*; *Boh.* obecenstwj; *Sorab.* 2. gmejstwo. Łaska pana Jezusa, i miłość boża, i wspólność ducha ś niech będzie z wszystkiemi wami. *Kucz. Kat.* 169. SPÓLNY, a, e, — ie *adv.*, wspólny, społeczny, gemeinſchaftlich; *Boh.* obecnj (cf. obecny, pospolnj *simultaneus*, pospolu, pospolem, pospolku *simul*; *Slov.* pospolu *simul*); *Sorab.* 1. pozpolné; *Vind.* savseun, sdrushen, vseun, deleshnosten; *Dal.* opchen; *Rag.* opchjeni; *Bosn.* opechjeni; *Slav.* opchenj; *Ross.* общій, общъ, общественный, совокупный, соединенный, соединенно, соединительно, совокупно, (cf. сполье miedza); *Eccl.* обще, общно, вообще. Chcesz z nierównym panem żyć, musisz mu swéj własności ustąpić, ale z równym spólna gra bywa. *Ezop.* 3. U przyjaciół wszystkie rzeczy spólne. *Pot. Jow.* 138. *Pilch. Sen. list.* 361. Przyjaźń wszystko czyni między nami spólne, niemasz między nami ani powodzenia, ani nieszczęścia pojedynkowego, żyjemy za jedno. *Pilch. Sen. list.* 362. Biskupi z synodu list spólny, który *synodicam* zowią, pisali do cesarza. *Sk. Dz.* 501. (powszechny, zborowy). Obmyślając spólnéj dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, co radzić uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryt.* 2, 6, (*pospolitej rzeczy, rzeczypospolitéj). Rzymscy hetmanowie, Scy-

pion, Atylus i Katonowie, Skarby wzgardziwszy Spólną rzecz mnożyli. *Stryjk. Gon. E.* I gdzieś się oni tych czasów podzieli, Co dla spólnych spraw, swych za nic nie mieli? *Rej. Zw.* 223. (dla spraw rzeczypospolitéj, kraju, ojczyzny). *SPÓŁOBIADOWAĆ; *Eccl.* сообѣдати, mit zu Mittage essen, zugleich Mittag halten. *SPÓŁOBJĘTNY, a, e; *Eccl.* сообъятный; *Graec. συνεκδοχικός, comprehensibilis*, mitenthalten. *SPÓŁOBWINIĆ; *Eccl.* сообвиняю, mitbeschuldigen, cf. powołać. *SPÓŁODCHOWANIEC, ńca, *m.*; *Carn.* perdojnizhézh; *Vind.* perdoizhek, perdoinizhezh, skupdojen, perdoizhe; *Croat.* pridojen, szkupdojen, pridojek, pridojche; *Rag.* jednomljecnik, jednodojen; *f.* jednomljecniza; *collactaneus*, Milchbruder, *ob.* Spółwychowaniec. SPÓŁOPIEKUN, WSPÓŁOPIEKUN, a, *m.*; *Eccl.* соскорбящій, der Mitvormund. SPÓŁOŻYWIĆ; *Eccl.* сооживляти, mitbeleben. *SPÓŁPANOWAĆ; *Vind.* vkupgospoduvati, mitherrschen, (*ob.* Spółwładać, *spółkrólować). *Spółpanowanie; *Eccl.* совладычество, сопрестолие, die Mitherrschaft. *Spółpanujący, *Vind.* vkupkraluvauz, fravengospodnik, tovarsh v' kraluvanji; *Ross.* сопрестольный, сопрестольникъ; *Eccl.* сопрестольствованный, mitherrschend, der Mitherrscher, *ob.* Spółrządca. *SPÓŁPIJĄCY, der Mittrinker; *Sorab.* 1. zpowupitžk; *w rodz. żeńsk.* zpowu pitžczéna; *spółpijak, *Slov.* korbelský bratr; *Vind.* vinski brat, pitni drush, pitni bratez, der Saufbruder. SPÓŁPŁACIĆ; *Vind.* vkupplazhati, mitbezahlen. *SPÓŁPŁAKAĆ; *Eccl.* сплачествовати, mitweinen. *SPÓŁPOCHWALIĆ; *Eccl.* спохвалаю, *colludo*, mitloben. *SPÓŁPOCHWYTAĆ; *Eccl.* совозхищаю, спохищаю, *Graec. συναρπάζω, corripio*, mitfangen. SPÓŁPODRÓŻNY; *Ross.* спутникъ, *f.* спутница; *Eccl.* **съпослѣдьникъ**, der Mitreisende, Reisegefährte. Spółpodróżować *Eccl.* спутешествовати. *SPÓŁPOGRZEBAĆ; *Eccl.* спогрести, спогребати, mitbegraben; (спогрестися, спогребатися mocno żałować umarłego). SPÓŁPOKOLENIK, a, *m.*, *W.* 1 *Thess.* 2, 14. (ziomek. *Bibl. Gd.*), z jednego pokolenia pochodzący, aus einem Stamme; *Eccl.* **съплеменьникъ**, *spółplemiennik. *SPÓŁPOMAGAĆ; *Vind.* vkuppomagati, perpomagati: *Eccl.* спомагаю, спомоществую, mitbelfen. *SPÓŁPOMOCNIK, a, *m.*; *Vind.* perpomagauz; *Eccl.* **съпомощьникъ**, der Mitgehülfe; spółpomocnica; *Eccl.* спомощница, die Mitgehülfinn. *SPÓŁPOSIADACZ; *Vind.* vkuppofednik, der Mitbesitzer. SPÓŁPOSŁANIEC, ńca, *m.*; *Graec. ὁ συμπρέσβυς*, der Mitgesandte. *Cn. Th.* 1046. *Eccl.* спосылаю, *Graec. συνεκπέμπω*, *spółposyłam. *SPÓŁPOSTNIK, a, *m.*; *Eccl.* спостникъ, der Mitfaster. SPÓŁPRACOWNIK, a, *m.*; *Slov.* spolupracownik; *Ross.* сотрудникъ; *Eccl.* **съдѣнственъль**, der Mitarbeiter; *spółpracownica *Ross.* сотрудница; *spółpracowniczy *Ross.* сотрудничій, сотрудническій; spółpracować *Eccl.* сотруждаюся, mitarbeiten. *SPÓŁPRZEDWIECZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* сопредвѣчность; *adject.* *spółprzedwieczny *Ross.* сопредвѣчный. *SPÓŁPRZEMIANA, y, *ż.*; *Eccl.* сопзмѣненіе, die Mitveränderung; *Eccl.* сопзмѣнятися, *spółprzemienić się. *SPÓŁPRZEWRACAĆ; *Eccl.* сопревращаю, mitumkehren. *SPÓŁPRZYJACIEL; *Sorab.* 1. zpowupžeczel. *SPÓŁPRZYNOSIĆ; *Eccl.* соприношу, mitbringen. *SPÓŁPRZYTOMNY, a, e; *Eccl.* сопричущій, сосуществующій. SPÓŁRADOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* сорадованіе, die Mitfreude; сорадоваться, *spółradować się, sich mitfreuen. SPÓŁRADCA, y, *m.*, der Mitrath, College im Rathe; *Sorab.* 1. zpowu radžičžeŕ, zpowu ſedačžer. SPÓŁRĘKOJMIA, i, *m.*; *Ross.* сопоручникъ, *f.* сопоручница; *consponsor*, der Mitbürge. *Chełm. Pr.* 147. SPÓŁROBOTNIK, a, *m.*, der Mitarbeiter; (*Eccl.* **съработьникъ**, срабъ спólniewolnik). Apostołowie zowią się sługami nowego testamentu, i spółrobotnikami bożemi. *Żarn. Post.* 18. SPÓŁRODAK, *ob.* Spółziomek, ziomek. SPÓŁRÓWNICA, y, *ż.*, rówieniczka, die Gespielinn, gleichen Alters. Twoje cię spółrównice będą czcić panią i oblubienice. *Teat.* 44. *b*, 53. SPÓŁRÓWNOŚĆ n. p boskich osób. *Kat. Gd.* 58. *et* 57; *coaequalitas.* SPÓŁRÓWNY, *compar. Urs. Gr.* 148. Głos był z obłoku w te słowa słyszany, którym zalecał syna spółrównego, ten jest mój miły syn .... *Odym. Św. J* 3. SPÓŁROZKAZOWAĆ; *Eccl.* сповелѣти, сповелѣвати, mitbefehlen, *ob.* Spółpanować. *SPÓŁROZPOŚCIERAJĄCY się; *Eccl.* спостираемый, sich mitausbreitend. SPÓŁRURNIK abo SPÓŁWODNIK, wodę z drugim spół wiodący, *rivalis. Cn. Th.* 1026, Bachnachbarn, die einen Wasserbach oder eine Wasserröhre mit einander gemein haben. SPÓŁRZĄDCA, y, *m.*, der Mitregent, *ob.* Spółpanujący. SPÓŁRZĘCZNIK, *Spółpatron; *Eccl.* сопроисходатайствующій, der Mitfachwalter. SPÓŁRZEMIEŚLNIK, a, *m.*; *Eccl.* **единохудожникъ**, der Mithandwerker. SPÓŁSADZIĆ; *Eccl.* **съпосадити**, спосаждати, mitsetzen. SPÓŁSĘDZIA, WSPÓŁSĘDZIA, iego, *m.*; *Vind.* sravenſodnik; *Eccl.* ссуденъ. Dekret nie jest ważny, jeśliby sędzia miał insze współsędzie i towarzysze, a opuściwszy je, samby skazował. *Szczerb. Sax.* 75. SPÓŁSIEDZIEC *med. niedok.*; *Ross.* сосѣдаться; *Eccl.* сосѣдѣти, сосѣжду, сосѣдаю, сосѣдательствую, (*ob.* Sąsiad); mitsitzen Goście spólsiedzący Przeciwko panu, po cichu szemrali. *Odym. Św. Z b.* Spółsiedzenie *Ross.* сосѣданіе; spółsiedziciel; *Ross.* сосѣдатель, der Mitsitzer, Beysitzer, cf. asesor. *SPÓŁSŁAWIONY; *Ross.* сславимый, mitgelobt. SPÓŁSŁUGA, i, *m.*, SPÓŁSŁUŻEBNIK, SPÓŁSŁUŻYCIEL, a, *m.*; *Croat.* szkupszluga; *Hung.* szolgatárs; *Ross.* сослужитель; *Eccl.* срабъ, срабный, куппорабный, der Mitknecht. Jestem spółsługa twój, i braci twojéj. *Bibl. Gd. Apoc.* 19, 10. (społeczny sługa. 1 *Leop.*). *Boh. Dyab.* 3, 54. Cześć boską oddają stworzeniu, i opuściwszy pana, spólsługi chwalą. *Zygr. Gon.* 382. Zadają ci to własni twoi teraźniejszego dworu spólsłużebnicy. *Smotr. Lam.* 75. Patryarcha ten w duchu ś., miły nasz brat i spólsłużyciel. *Weryf.* 16. SPÓŁSŁUŻBA, y, *ż.*; *Croat.* szkupszlustvo; *Hung.* szolgaitarsaság, *conservitium*, der Mitdienſt; *spółsłużyć; *Ross.* сослужить, mitdienen. *SPÓŁSPIEWAĆ; *Eccl.* совоспѣваю, mitſingen. Spólspiewający, przyspiewujący, wtorujący; *Eccl.* споющій. SPÓŁSPRAWCA, y, *m.*, należący z kim do jakiego uczynku, der Mitvollbringer. Bóg jest, który sprawuje w nas chcenie; bez onego albo sprawce, żebyśmy chcieli, albo spółsprawce, gdy chcemy, do dóbr pobożności nic nie możemy. *Zygr. Gon.* 81. *SPÓŁSTAĆ; *Eccl.* совостати, совостаю, *consto. Cn. Th.* razem stać,

spólnie stać, mitſtehen. *SPÓŁSTANĄĆ; *Eccl.* **съпрѣдстати**, сопредстану, ſich zugleich ſtellen, mit einſtellen. SPÓŁSTADNIK, a, *m., aries rivalis. Cn. Th.* der Mitbeſcheeler. SPÓŁSTARSZY, ego, *m.*, der Mitvorgeſetzte. Presbyterów albo starszych proszę ja spółpresbyter, albo spółstarszy, paście trzodę boża. *Zygr. Pap.* 46. SPÓŁSTOŁOWNIK, WSPÓŁSTOŁOWNIK, a, *m., commensalis*, der Tiſchgenoſſe; *Eccl.* единотрапезникъ, сонѣденъ. Dworzanie, współstołownicy moi, nigdy mnie nie odstępowali. *N. Pam.* 12, 273. SPÓŁSTWORZENIE, ia, *n.*, das Mitgeſchöpf. I ja cię czczę pieniem, z drugim spółstworzeniem. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F* 5. *SPÓŁSWAT, a, *m.*; *Vind.* sravenſvat, skupſvatuvauz, der Mitbewerber, *f.* sravenſvatinja. *Spółswatać; *Vind.* sravenſvatiti, skupſvatuvati, mitwerben. SPÓŁŚWIADEK, dka, *m.*; *Ross.* сосвидѣтель, der Mitzeuge. SPÓŁŚWIADCZYĆ; *Ross.* сосвидѣтельствовать; *Eccl.* спослушествовати, mitzeugen. *SPÓŁŚWIĄTKOWAĆ; *Eccl.* спраздноствовати, спраздную, купно праздную, *Graec. συνέορταζω, festum concelebro*, mitfeyern. SPÓŁŚWIEKIER, kra, *m., consocer. Cn. Th.* 1046, der Mitſchwiegervater. SPÓŁŚRZODKOWY, a, e, n. p. Spółśrzodkowe koła, *concentrici circuli. Geom.* 1, 225. *SPÓŁSYPIAĆ; *Eccl.* спочиваю, купно сплю, *Graec. συγκοιμάομαι, condormio, concumbo, ob.* *Spółleżeć, mitſchlafen. SPÓŁTAŃCZYC; *Ross.* сплясаться, сплясываться, mittanzen. SPÓŁTOWARZYSZ, WSPÓŁTOWARZYSZ, a, *m.*, n. p. Spółtowarzysza nikt nie chce na tronie. *Chrośc. Luk.* 5. Mitgenoſſe; *Slov.* spolutovariš; *Ross.* сотоварищъ. *W rodz. żeńsk.* WSPÓŁTOWARZYSZKA, i, n. p. O współtowarzyszkę upraszałem bogów. *Teat.* 30. *d*, 8. *SPÓŁTOWARZYSTWO; *Ross.* сотоварищество. *SPÓŁTOWARZYSZYĆ; *Ross.* сотовариществовать. SPÓŁU, *ob.* Społ, *ob.* Pospołu. SPÓŁUBIEGAĆ się, konkurować, rywalizować, emulować, wyścigać się; *Ross.* соревновать, ſich mitbewerben. Spółubieganie się, współubieganie się, konkurs; *Ross.* соревнованіе, n. p. Współubieganie czyli usilne staranie się o równość. *N. Pam.* 20, 185. Współubiegający się *Ross.* соперническій, соперничій. *Spółubiegacz, *ob.* Spółzawódca; *Ross.* соперникъ, соревнователь, соревнитель, *f.* соперница rywalka, соревновательница. SPÓŁUBOLEWAĆ, cf. spółcierpieć; *Ross.* соболѣзновать; *Eccl.* споболѣти, сраспятися, сраспинатися, mitbedauern, mitklagen. *Spółubolewanie, kondolencya, *Ross.* сострадательство, сострадательность; *Eccl.* сострадованіе, соболѣзнованіе. Spółubolewający, *Ross.* сострадательный; *Eccl.* спострадательный, сострастенъ, **състрадателнъ**. Spółubolewacz *Ross.* соболѣзнователь, сострадатель. SPÓŁUCZEŃ, nia, *m.*, kondyscypuł. *Włod.*, der Mitſchüler; *Slov.* spolu učedlnjk; *Sorab.* 1. zpowu hutžownik; *Vind.* vkupvuzheunik; *Ross.* соученикъ. Był on jego przyjaciel i spółuczeń w akademii. *Mon.* 70, 621. *W rodz. żeńsk.* SPÓŁUCZENNICA, y; *Sorab.* 1. zpowu hutžownicza. SPÓŁUCZENNICTWO, a, *n., condiscipulatus. Cn. Th.* 1046. die Mitſchülerſchaft, Schulcammeradſchaft. SPÓŁUCZESTNIK, a, *m.*; *Ross.* сопричастникъ, спричастникъ; dzielący co z kim, der Theilnehmer, Mitgenoſſe. Wojny, ucieczki mej spółuczestnicy. *Chrośc. Luk.* 252. SPÓŁUCZESTNICTWO, a, *n.*, wechſelſeitige Theilnahme. *SPOŁUDNY, ZPOŁUDNY, a, e, popołudny, *pomeridianus. Macz.*, nachmittäglich; popołudniowy. *SPÓŁUMIERAĆ; *Eccl.* соумрети, соумирати, mitſterben. SPÓŁURZĘDNIK, a, *m.*, kolega. *Włod.*, der Amtsgenoſſe; * SPÓŁURZĘDOWY, ego, *m.*, Oktawiusz przymusił konsula swego spółurzędowego do ustąpienia z Rzymu. *Nag. Cyc.* 76. SPÓŁUSZYKOWANY, a, e, n. p. Spółuszykowane stosunki, *coordinatae. Śniad. Alg.* 2, 5. spółrzędne, (cf. podrzędne). SPÓŁUSTANOWICIEL, WSPÓŁUSTANOWICIEL, a, *m.*, der Mitterrichter, n. p. Towarzystwo złożone po części z mężów, którzy téj magistratury byli współustanowicielami, i najwięcéj w niéj pracowali. *N. Pam.* 23, 242. SPÓŁUWIELBIAĆ, mitpreiſen; *Eccl.* **съпрославити**, **съпрославляти**. *SPÓŁUŻYWAĆ; *Vind.* vkuposhiulati, mitgenießen; *spółużywacz; *Vind.* skupvshiular, der Mitgenoß. SPÓŁWALCZYĆ, *ob.* Spółbojować, mitſtreiten, mitkämpfen; *Eccl.* споборати, **съпоборствовати**; *spółwalczenie, spółwalka; *Eccl.* споборствованіе, споборенie, (споборство posiłek, pomoc); spółwalczący; *Eccl.* споборительный, споборственный; *Subst.* споборитель, споборникъ, *f.* споборительница, споборница. SPÓŁWĘDROWAĆ; *Vind.* skupbandrati, s kum drugam odhajati, mitwandern. SPÓŁWIECZNY, SPÓŁWIEKUISTY, WSPÓŁWIEKUISTY, a, e, — iście, *adverb.*; *Eccl.* **съприсносжщнъ**; jednakową wieczność mający, gleich ewig. Ojca, syna i ducha ś. jedno jest bóstwo, spółwieczny majestat. *Kat. Gd.* 57. *Groch. W.* 21. *et* 298; *coaeternus. Pim. Kam.* 386. *Odym. Św.* 2. *L l b. ib. J* 2 *b.* Syn boży jest spółwiekuisty ojcu wiecznemu. *Kant. Gd.* 20. *ib.* 55. SPÓŁWIEDZĄCY co, *conscius. Cn. Th.* 1046. mitwiſſend; *Vind.* skupviednik; *Eccl.* стайникъ. *SPÓŁWIEDZIEĆ, mitwiſſen; *Vind.* skupvedeti, s kim vred vedeti. SPÓŁWIĘZIEŃ, źnia, *m.*, *concaptivus*, der Mitgefangne; *Vind.* sravenjetnik; *Ross.* соплѣнникъ, *f.* соплѣнница; *Eccl.* соузникъ. Spółwięźniowie spólnie z sobą płakali. *Sk. Dz.* 726. SPÓŁWINNY, mitſchuldig; *Vind.* vkupdoushen; *Ross.* сообщничій, соебинческій; *Subst.* *spółwinnowajca; *Vind.* vkupdoushnik; *Ross.* сообщикъ, соумышленникъ; spółwinnym być *Ross.* соумышлять, соумыслить; *spółwina *Ross.* соумышленіе. SPÓŁWŁADAĆ, *ob.* Spółpanować, spółkrólować; *Eccl.* сообладати, сообладаю, mitverwalten, mitregieren. SPÓŁWOJOWAĆ, *ob.* Spółbojować, spółwalczyć; mitkriegen, mitkämpfen, mitſtretten, n. p. Bóg spółwojuje z żydami przeciw Filistynom. *Pociej.* 86. SPÓŁWSKRZESAĆ; *Eccl.* совоскрешаю, совозставляю совоздвизаю; miterwecken. *SPÓŁWSTAWAĆ, mitaufſtehen; *Eccl.* совозстати, совозстаю; *spółwstawanie *Eccl.* совозстаніе. *SPÓŁWYBIERAĆ; *Eccl.* сонзбираю, *coeligo*, miterwählen. *SPÓŁWYCHODZIĆ; *Eccl.* соизхожду, mitausgehen, mitherausgehen. SPÓŁWYCHOWANIEC, ńca, *m.*, *collactaneus. Cn. Th.* 1046. der Mitzögling, Mitbruder; cf. spółodchowaniec; *Sorab.* 1. zpówuczeschenik; *Ross.* совоспитанникъ; *Eccl.* совоспитомецъ; spółwychowywać *Eccl.* совоспитаваю, совоспитывати, **съвъспитати**; spółwychowanie *Ross.* совоспитаніе; spółwycho-

wany *Eccl.* совоспитательный. SPÓŁWYCHOWANICA, y, *ż.*, die Mitſchweſter. *SPÓŁWYGANIAĆ; *Eccl.* соизгоняю, mitwegjagen, mitverweiſen; spółwygnany *Ross.* соизгнанный; spółwygnaniec *Ross.* соизгнанникъ. *SPÓŁWYLICZYĆ, mitauszahlen; *Eccl.* соизчисляю. SPÓŁWYZNAWCA, y, *m.*, *Weryf.* 32. jednego z kim wyznania, der Mitbekenner, Glaubensgenoſſe. SPÓŁWYZWOLENIEC, ńca, *m.*, *collibertus*, der Mitbefreyte, Mitfreygelaſſene. *SPÓŁWZDYCHAĆ, mitſeufzen; *Ross.* совоздыхать. *SPÓŁWZDZWIGNĄĆ; *Eccl.* совоздвигнути, совоздвизати, mit in die Höhe heben. *SPÓŁWZNOSIĆ; *Eccl.* съкъзыти, совосходити, mit aufheben. *SPÓŁWZRASTAĆ; *Eccl.* съкъзрасти, съкъзрастити, mit aufwachſen. SPÓŁZALETNIK, SPÓŁZALOTNIK, a, *m.*; *Sorab.* 1. zpówu lubcz, zpowu lubk; spółmiłośnik, rywal, der Nebenbubler. *Teat.* 55. *c*, 22. *et* 52. *b*, 36. SPÓŁZALOTNICA, y, *ż*, SPÓŁZALOTNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, die Nebenbublerinn. *Teat.* 48. *d*, 46. Obawiasz się współzalotniczki. *Teat.* 52, 78. *Zab.* 9, 354. *Zabł.* SPÓŁZALETNOŚĆ, ści, *ż.*, die Nebenbublerey. *Teat.* 52, 90. *SPÓŁZARĘCZYĆ, mitverbürgen; *Ross.* споручиться, споручаться. SPÓŁZAWODCA, y, *m.*, *Stas. Num.* 1, 116. razem z kim ubiegający się, *ob.* Spółubiegacz, der Wetteiferer. *SPÓŁZAŻYWAĆ, mitgenießen; *Eccl.* сполучаю, соуслаждатися. SPÓŁZEZWALACZ, a, *m.*, der Mitbewilliger; *Eccl.* соизволитель. SPÓŁZIEMIANIN, WSPÓŁZIEMIANIN, a, *m.*, z jednej ziemi, krainy, der Landſchaftscamrad, aus einer Landſchaft; SPÓŁZIOMEK, WSPÓŁZIOMEK, mka, *m.*, jednego kraju, der Landsmann; *Sorab.* 1. zpowu krayownik; *Rag.* mjesctanin, (cf. mieszczanin); *Ross.* соотечественникъ, соотчичъ. Jedni współziemianie pracowali koło ustawy rządu; drudzy wewnątrz i zewnątrz kraju. *N. Pam.* 12, 359. SPÓŁZNACZNY wyraz, synonim. *Kpcz. Gr.* 2, 3. gleichbedeutend, cf. blizkoznaczny. SPÓŁŻOŁDOWANIE, ia, *n.*, *commilitium. Cn. Th.* 1047. die Kriegscammeradſchaft, *ob.* Spółbojowanie; SPÓŁŻOŁNIERZ, a, *m.*, *Pilch. Sen. gn.* 162, *commilito*, der Waffenbruder; *Vind.* skupvoinik, shoudni drush; *Ross.* совоинственникъ; *Eccl.* съконьникъ, товарищъ въ военной службѣ *SPÓŁŻYWIĄCY się; *Eccl.* купнопитателенъ, ſich mitnährend. SPÓŁŻYWY, a, e, zugleich lebend. Jezu z ojcem spółwieczny, spółżywy. *Kanc. Gd.* 48.

SPOMINAĆ, SPOMNIEĆ, *ob.* Wspomnieć. *SPOMIANKA, *ob.* Wspomnienie, Wzmianka. SPOMODZ, *ob.* Wspomodz. *SPOMOŻYCIEL, *ob.* Wspomożyciel.

*SPOMYKAĆ *cz. niedok.*, n. p. Bolesław, chcąc ozdobić Krakow, mieszczanom wójta ustawił, który spomykał, zwymierzał ulice, rynek, aby to rządnie w okręgu swoim rozdzielone było. *Biel. Św.* 198 *b.* rozszykował, aufräumen, in Ordnung richten.

SPONA, SPONKA, SPONISTY, *ob.* Szpona. SPONIEWIERAC, *ob.* Poniewierać.

SPOPAŚĆ, n. p. Spopadł sobie, spopadli sobie, *in malam partem et in vitio usurpatur; invasit eos vel eum libido, consuetudo hoc faciendi, loquendi etc. Cn. Th.* 1047. w zwyczaj wzięli. *Wład. Dudz.* 58. ſie haben die Unart, die üble Gewohnheit, ſie haben ſichs angewöhnt. A co nam tu swawolne żywoty niektórych duchownych spopadli wyrzucać, na to taka odpowiedź. *W. Post. W.* 67.

SPOPIELENIE, *ob.* Popielenie.

SPÓR, u, *m.*, *SPORA, y, *ż.*, SPORKA, i, *ż.*; *Boh.* spor, rozpor (cf. rozpor), rozepře, por, pře, (cf. *prza, *rozprza); *Slov.* rozepře, hadanj, (cf. gadanie); *Hung.* pör; *Sorab.* 1. žtret, wuretžwano; *Carn.* prepir, prepirenga, shtrit, shtritenga, kreg; *Vind.* prepir, prepiranje, prepiringa; *Croat.* karka (cf. kark), pravda, (cf. *prawda, *prawo); *Ross.* споръ; (*Etym.* przeć, cf. *prza; *Ross.* оспорить, оспоривать = zaprzeczać), распря, котора, ссора, задоръ (cf. zadrzeć), перекоры (cf. przekora), схватка (cf. schwycić), стычка (cf. zetkać, stykać, cf. potyczka), ножевщина; *Eccl.* самрыи тяжьба, споръ, сопрѣние, обоюдная распра, ссора, прека, рєть; § 1) spieranie, sprzeczanie, sprzeczka, cf. kłótnia, swar, zwada; eine Streitigkeit, ein Wortſtreit, Diſput. Nie byłoby mi trudno, na wszystkie twoje słowa dać nową odpowiedź; ale iż spór, że nie rzekę swar, nie ma końca, zaniecham. *Gorn. Wł. K* 1 *b.* Stał się między apostołami spór bez zwady, zdanie różne bez nieprzyjaźni. *Sk. Żyw.* 1, 378. Zwolennicy poczęli się spierać między sobą, ktoby był między nimi największy; którą dysputacyą albo sporkę i przedtym czynili. *W. Post. W.* 258. Kto każdą rzecz dowodnie powiada, temu się nikt nie waży sporu trzymać. *Gorn. Dw.* 15, (*Ross.* перекоряться, поспорить; dysputować się z nim, *gadać się z nim). Ani w tym sporu trzymać będę, żeby rozsądek mój miał być lepszy, niż czyj inny. *Gorn. Dw.* 17. Ma to do siebie szczęście, że przebryka, Gotowo z samym iść w spory Jowiszem. *Mon.* 71, 351. (*observes numerum pluralem*). Spór wiodę, sprzeczam się, spieram się z kim. *Cn. Th.* 1053. Nieprzyjaciele grożą nam, wiodąc swoję *sporę. *Kanc. Gd.* 173. Nie wojną, ani mieczem, ale złośliwemi uczynki spór trzymał. *Kosz. Lor.* 61 *b.* Spora urosła między nimi. *Żarn. Post.* 3, 665 *b.* Daremna jest spora naprzeciwko prawdzie. *Gil. Post.* 232. O sprawiedliwości rozmaita jest u ludzi sporka. *ib.* 310 *b.* Ta dziwna sporka się skończyła. *Past. Fid.* 272. Spór puszczamy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpierają. *Kosz. Cyc.* 85. *Slov. Prov.* Kdě nění rozepre, tu ně treba sporu; *ubi non est bellum, ibi non opus tumultu.* — §. 2) *Oecon.* W kłosach żytnych ujźrzysz ziarna czarne nad insze większe, sporem nazwane; niczym one nie są, jak gniazdkami robaczków i zdrowiu szkodzą. *Kluk. Rośl.* 3, 207, *ob.* Sporysz, śnieć, mącznica, Mehlmutter, Mutterkorn, Kornmutter, Afterkorn; *Eccl.* спорыня въ хлѣбѣ, *granum frumenti corniculatum.* SPORCZYWY, a, e, sporny, sprzeczny; *Ross.* спорливый, ſtreitig, ſtrittig. Legat papieski sporczywe trudności i niesnaski między książęciem Pomorskim a Krzyżakami rozsądził. *Krom.* 291. SPOREK, rka, *m.*, *spergula*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 94. Spark, (Knoterich); *Ross.* торица: *adject.* sporkowy, торичный. SPORKA, *ob.* Spór. SPORNIK, a, *m.*; *Ross.* спорникъ, спорщикъ, задорщикъ, (cf. zadrzeć); sprzecznik, przeciwnik, kłótnik; der Streiter, Gegner. Coż tedy na to rzekną spornicy! *Sk. Kaz.* 142. W duchu się na te

sporniki żałujemy. *ib.* 144. Dwojaki mól was gryzie, jeden co doma rzeczy miesza, drugi postronny spornik albo zawisnik. *Janusz. Lig. F* 3. SPORNOŚĆ, ści, *ż.*, *pugnacitas*, skłonność do sprzeczania się i zwady. *Cn. Th.* 1047. die Streitſucht; *Boh.* zpúrnost; *Carn.* prepirnost; (*Vind.* spornust = plugawość, potworność; *Slov.* spaura, spurnost *contumacia*; *Croat.* szpornoszt *parsimonia*; *Rag.* spornos *parsimonia*). Perdykas zabit w Egipcie od własnych rycerzów dla jego sporności. *Biel. Św.* 29 *b.* — §. Sporność, SPORNOSTKA, i, *ż.*, *dem.*, sprzeczka, der Streit. Krom wątpienia i sporności, *ex confesso. Mącz.* Trudno mi wasze żwawe pogodzić spornostki; *tantas lites. Nag. Wirg.* 495. Aby mąż raczej żonę swą opuścił, niż w ustawicznéj z nią mieszkał sporności. *Odym. Św.* 2, *F* 2. SPORNY, a, e, SPORNIE *adverb.*, sprzeczny, swarliwy, kłótliwy, zwadliwy; zänkiſch, ſtreitſüchtig, zankend, ſtreitend, ſich widerſetzend; *Boh.* zpurny; *Sorab.* l. zperaczíwé; *Carn.* prepirn, prepirliv, (spórne; *Vind.* sporn *abominandus*; *Croat.* szpòren; *Rag.* spòr, spòrni *parcus*); *Ross.* спорный, задорливый, сдорливый, вздорливый (cf. zadrzeć), ссорный. Karz dzieci, aby snadź potym jako niekarani nie sprzeciwiali się a sporni nie byli, a tobie jakiego żalu nie nawarzyli. *Glicz. Wych. E* 6 *b.* Nie bądź odpornym, jako jest naród ten sporny. *Radz. Exod.* 2, 8. Nie chciejcie spornemi być przeciw panu. *W. Num.* 14, 9. Poddani się krnąbrnie a spornie opierają, i wszystkiego zbraniają. *Kosz. Lor.* 33. On jest naszym najgłówniejszym, najadowitszym a nasporniejszym nieprzyjacielem. *Zarn. Post.* 243 *b.* Ja nie chcąc być sporny, zezwalam na to. *Tworz. Wiecz.* 27. (niechcąc się sprzeczać). Dobry a niesporny czytelnik. *Sk. Dz.* 390. Po głosie spornym a sierdziwym, po głosie spokojnym i wolnym, poznać umysł. *Budn. Cyc.* 76. O dostojeństwo spornie się w Rzpltéj starać, jest rzecz niegodna. *Kosz. Cyc.* 54. Niesporny, nierad się spierający. *Cn. Th.* 528. Niespornie, bez sporu. *Włod.* Kardynałowi pokój z Turkiem, nie bardzo k myśli był; lecz nie do końca był w tym sporny. *Biel.* 331. (przeciwny z uporem). — §. *Oecon.* Kopalna sól od warzonéj daleko jest, jak mówią, sporniejszą, t. j. że mała jéj część większą słoność wydaje. *Kluk. Kop.* 1, 172. ostrzejsza, das Salz iſt ſchärfer, ergiebiger. — §. 2) *Pass.* Sporny, o którego spór jest. *Cn. Th.* 1047. ſtrittig. Niesporny, o którego niemasz sporu. *Cn. Th.* 528. — SPORO, SPORZE *adverb.*; (*Ross.* споро = zyskownie); znacznie postępując, korzystając, ergiebig, ausgiebig. Nie zawsze sporo, co bywa skoro. *Cn. Ad.* 1046. *Haur. Sk.* 520. (po mału daléj zajdziesz). Spólnie lżéj, sporzéj, lepiéj. *Cn. Ad.* 1080. Sporo rośnie; jak konop rośnie. *Cn. Ad.* 1081, (cf. jak grzyby). Nie sporo kwiatki, jagody, poziomki zbierać; nie sporo drobne rybki skrobać. *Cn. Th.* 528. zmudnie, langweilig, ſaumſelig. Niesporo mi; *parum vel nihil proficio. Cn. Th.* 528; *Eccl.* не спорить, не спорится; es geht mir nicht von Statten, es will nicht fort. Rozciąga słaby członki ociężałe, Choć pilnie trzeba, wszystko mu niesporo, Służyć mu nie chcą nogi osłabiałe. *P. Kchan. Jer.* 556. Naucze cię sporo chodzić; *grandibo tibi gradum. Cn. Th.* 1047. ich will dir größere Schritte machen. Z swą się fantazyą biedzę, nawet ruszyć się z miejsca mi nie sporo. *Bardz. Trag.* 311. Złą powiadać wieść, każdemu nie sporo. *Past. Fid.* 266. (niéśpieszno, ociąga się). Nam ku wykonywaniu pobożności, nic z miejsca nie sporo, czego przyczyna nieszczęśliwe żądze nasze. *Żarn. Post.* 3, 534 *b.* Gdy się mu zamysły nie sporo wiodą.... *Pilch. Sall.* 134. Walczym z sobą, i co jeszcze gorzéj, Walczym i z samym bogiem, i tym nam nie sporzéj. *Paszk. Dz.* 110. — §. Niesporo, nie prędko, nie wczas, pożno; nicht geſchwinde, nicht bey Zeiten, ſpät. Jednak się nie sporo Zdała wybierać, nie chcąc skwapliwie i skoro Nic poczynać. *Tward. Wł.* 106. Z Tatarami było bić się nie sporo. *Alb. z Woj.* 27. Niesporo naszym było się gotować; podobno na to się spuszczali, że Krzyżacy mieli pokój ofiarować. *Biel.* 560. Nie sporo już, gdy się wrzód zapali. *Rej. Zw.* 190 *b.* — Sporo, hojnie, obficie; reichlich, überflüßig, vollauf. Ziarno, co padło na dobrym ugorze, Wydało z siebie owoc sporze. *Odym. Św. A a* 2. (stokrotnie, sowicie). Za moim pilnym staraniem sporo było w domu. *Budn. Apopht. T* 4. U łakomego nigdy nic nie sporo. *Falib. R* 3. Wszystko idzie sporo z rąk boskich. *Zab.* 6, 377. *Nar.* Zbytek, byś najsporzéj natkał, jak morze wszystko pożre. *Star. Ref.* 40. SPOROŚĆ, ści, *ż.*, spory postępek, spory wzrost, obfitość; glücklicher Fortgang, Wachsthum, Ergiebigkeit, Ausgiebigkeit; *Ross.* спорыня; (*Boh.* sporota *parsimonia*). SPORY, a, e; *Ross.* спорый; *Eccl.* благоуспѣшный; (*Boh.* sporota *parsimonia*, *cf. Germ.* ſparen); znacznie postępujący, ergiebig, ausgiebig, von Statten gehend. Nie spory to chléb, nie spora taka kasza; *non facile implet hominem. Cn. Th.* 528. giebt nichts aus. Z sagu czynią mąkę i chléb sporszy i sytniejszy, aniż z ryżu bywa. *Boter.* 33. Spora droga, *via commoda*, *facilis*, *expedita. Cn. Th.* 1047. Niespora droga, *impedita. ib.* 528. żmudna, ſaumſelig, langweilig. Niespore poziomki, które zbierać niesporo. *ib.* 528. Niespora praca, ſaumſelige Arbeit. *Przyb. Milt.* 266. Niespora praca, gdy licha płaca. *Cn. Ad.* 454. (leniwo każdy pracuje, gdy pożytku mało czuje). Jakim w południe będziesz, abo do wieczora, Jeślić zaraz z poranku robota nie spora! *Simon. Siel.* 28. Niespora to litera; *in hujuscemodi literis scribendis aut legendis mora longa est. Cn. Th.* 528. Niespore takie drwa; *talibus lignis combustis parum caleſies. Cn. Th.* 528. ſolches Holz giebt nicht viel aus. Spory, względem używania; *diuturni*, *longi usus. Cn. Th.* 1047. geraume Zeit dauernd. Spory, względem wielkości, wielki, obszerny, przestronny; groß, geräumig, etwas betragend, ausgebend. Wino uśpić umie, kto go sporą czaszą pije. *Gorn. Dw.* 279. Spore puhary wysuszał. *Pilch. Sen. gn.* 260. SPORYSZ, a, *m.*, §. 1) ziarno wielkie czarne podługowate w zbożu, *ob.* Spór, mącznica, das Afterkorn, Mutterkorn. — §. 2) Sporysz wielki, ziele, samiec, wróble języczki. *Syr.* 321; mokrzec, muszec. *Ursin.*, *polygonum mas*, Wegegras, Wegetritt; *Boh.* truskawec, rdesno, wrbka; *Carn.* truskavèz, (cf. truskawka); (*Carn.* sporish; *Croat.* sporís; *Hung.* szapora; *Rag.* sporisc; *Bosn.* sporisc *verbena*, koszysko

ziele); *Rag.* slâk, (cf. ślaz); *Vind.* briszavek; *Sorab.* 1. ſwinacza trawa; (*Ross.* спорышъ rdest ptaszy); sporysz drugi, płonnik rolny, wodny, *sanguinalis*, Blutkirſe. *Syr.* 325. Sporysz mléczny, *Euphorbia peplus. Kluk. Dyke.* 1, 211. eine Art Euphorbium. Sporysz trzeci, żabie gronka, *heriniaria*, Harnkraut. *Syr.* 325. Sporysz w Krakowskim, to samo ziele, co Śmielka na Wołyniu. *Pam. Warsz.* 10, 1, 4. *Kortum*, cf. śmiałek. — §. 3) Sporysz, śkło powiększające rzeczy widome. *Włod.*, das Vergrößerungsglas, cf. drobnowidz.

SPORZĄDZIĆ *cz. dok.*, Sporządzać *niedok.*; *Boh.* spořadati; *Slov.* sporádám; *Sorab.* 1. zpoředžam; rozrządzać, rozprawiać, rozporządzać; anordnen, einrichten, zurichten, zubereiten. Ojczyznie, rodzicom, świątnicom i domom swym wojnę sporządzali. *Pilch. Sall.* 96. W księgę sporządzoną zapisywali imiona nasze. *Xiądz.* 92. Zapłacił od kuferka starego ślusarzowi, że mu go sporządził. *Teat.* 28, 31. że go wyreparował, naprawił, ausbeſſern. Sporządzenie, rozłożenie, porządek, przygotowanie; die Einrichtung, Zurichtung, Anſtalt. Liturgią ś. postylami i wszelkim innym zbawiennym sporządzeniem cerkiewnym opatrzył. *Weryf.* 32. (wszelkiemi rekwizytami). SPORZĄDZICIEL, a, *m.*, przyprawiciel, der etwas einrichtet, anrichtet, der Veranſtalter. Otruty umarł bez żadnego, potym sporządziciela tak szkaradnego uczynku wyjawienia. *Ustrz. Kruc.* 2, 28.

SPORZE, *ob.* Spróć. SPORZUCAĆ. 1 *Leop. Math.* 9, 56, *ob.* Porzucić.

SPORZYĆ *cz. niedok.*, zdarzyć, błogosławić (o bogu), przysparzać; gedeihen laſſen, gelingen laſſen, ſegnen; (*Boh.* spořiti *parcere*; *Germ.* ſparen, szczędzić). Skarbem, którym bóg sporzy, szafujesz hojnie. *Stryjk. Henr.* Bóg kres życia zapisuje, Dobrym sporzy, złym ujmuje. *Suszyc. Pieśn.* 3, *L* 4. Bóg mój łaskawy, Sporzy me rymy i wszystkie sprawy. *Petr. Hor. D b.* — §. Twoja prawica gdzie otworzy, Nie zawrze żaden; i zaś nie sporzy Odwieść drzwi, gdzie twój zamek zapadnie. *Miask. Ryt.* 2. nie zdoła, iſt nicht im Stande. SPORZYĆ się *recipr.*, mnożyć się sporo, ſich reichlich vermehren. I w mieszku i w komorze, i na zdrowiu i w dobréj sławie wszystko się sporzy, za poczciwemi zasługami. *Rej. Ap.* 11. Poruczyć wszystko w opiekę panu, a mieć te nadzieje, iż się nam wszystko sporzyć po myśli będzie. *Rej. Post. M* 1. zdarzać się, wieść się, powodzić się, wohl gedeihen. Gdy kto dobrze panu wierzy, Hojnym funtem wszystko mierzy, A ſnacz się kolwiek oborzy, Dziwno mu się wszystko sporzy. *Rej. Zw.* 231 *b.*

SPOSÓB, u, *m.*, §. 1) kształt, ſfoza, gatunek, rodzaj, tryb, maniera; die Art, die Weiſe, die Gattung, die Manier; *Boh.* způsob, způsoba; *Slov.* spůsob (*habitus*, *conditio*); *Sorab.* 1. waschno, waschnie, waschni; *Sorab.* 2. wiſa, (*Germ.* die Weiſe); *Carn.* visha; *Vind.* viſha, furm, mera, meha, guba; *Croat.* nachin (cf. ſnaczynie), fela; *Bosn.* nacin; *Rag.* cín, nâcin, pût; *Slav.* nácsin, hôd, (cf. chód); *Ross.* образъ, (cf. ſobraz); (*Eccl.* способствованіе, **пособіе** pomaganie, pomoc, cf. po sobie). Każdy ma swój sposób myślenia. *Teat.* 22. *c*, 19. Nic z dawnego uchwalenia i sposobu dla własnego frasunku nie upuszczał. *Warg. Wal.* 185. W jaki sposób do nich odezwę się! *Teat.* 47. *b*, *A* 3. Zaczął w tym sposobie . . . . *Chod. Gesn.* 91. (tak). Generał w dobry sposób mówi. *Teat.* 48, 53. (dobrze). Widzę że prawda, jeden rodzenia Sposób człowiekowi, tysiąc zginienia. *Kchow.* 142. Uprzykrzyło im się być zawsze na jeden sposób szczęśliwemi. *Ossol. Baj.* 2. Na sposób, na ten sposób, na sposób; *Rag.* na nâcin, auf Art, nach Art. Jakim sposobem? na jaki sposób? *Sorab.* 1. na kaike waschni? Tym sposobem *Eccl.* **нравомъ симъ**. — ſ. Ci, którzy się w naukach kochają, pierwszy pożytek ten mają, że sposób dobrych cnot wezmą. *Kosz. Lor.* 10 *b.* kształt, piękność, ozdobę; Zierde, Schmuck. Godny koń jest, który ma sposób wielki a długi, gdy też insze członki ku jego wielkości rymują się. *Cresc.* 683. kształt, wzrost; Geſtalt, Wuchs. — ſ. Zmysły mają się ſprzez ſsposób sług i dworzan. *Sak. Dusz.* 60. niby na kształt, nach Art, gleichſam wie. — §. Sposób do czego, droga, śrzodek; *Vind.* frednina, fredik, friedstvu, pomuzhna frednina, podpomuzh, pomagaviza, Weg, Mittel, Gelegenheit, Hülfsmittel. On jakiś podaje sposób? zmiłuj się, powiedz, czy jeszcze zostaje nam który! *Teat.* 49. *b*, 45. Pospolicie mawiają: mam ja swe sposoby; trudno sposobem się ratować, kiedy grosza niemasz; pewniejszyby tu był sposób, abyśmy do tego przyjść mogli, cośmy zgubili. *Falib. F* 2. Lecz mi pozwolicie, Dać wam sposoby, że wolność i sławę sowicie Utrzymacie. *Jabł. Tel.* 145. Na wszystko można znaleźć sposób. *Teat.* 22, 64. (każda choroba ma swoje lekarstwo). Wziąć się na sposób, wziąć się na sposoby = szukać fortelów; Mittel und Wege ſuchen. Chciał piękną kobietę uwieść; ale więcéj w tym miał odwagi, niżeli sposobu. *Teat.* 45. *c*, 55. sposobności, zręczności, Geſchicklichkeit. Pragniesz pokazać swej dzielności próby, Jest miejsce i sposób, jaki się rycerzowi z dawnych lat nie trafił. *P. Kchan. Orl.* 1, 101. (sposobność, okazya). — Sposób do życia, majątek, fortuna, Lebensunterhalt. Która miała o mnie staranie, umarła; więc straciłem wszelki sposób do życia. *Teat.* 38, 31. Będąc bez szeląga, nie ma sposobu do życia. *Teat.* 31. *b*, 13. Ta cnotliwa panienka była bez sposobu, czy możnaż ją było opuścić! *Teat.* 38, 30. — §. Nie sposób! *Teat.* 33. *b*, 64. nie można, niepodobna, niepodobieństwo; keine Möglichkeit, unmöglich; *Ross.* **нельзя**, (cf. nie ſlza); *Eccl.* **поудобь**. Nie sposób ustawnie przegrywać, trzeba kiedykolwiek i wygrać. *Teat.* 1, 64. Ale czy sposób? maszże przyczyny rozumieć, że cię kocha! *Teat.* 1, 39. *Ross.* **не ужели, не ужли, не ужто?** Żadnym sposobem, żadną miarą, *Slov.* nigako, żadním spůsobom; *Croat.* nikak; *Eccl.* **никако**; *Ross.* **никакъ**, bynajmniéj. — §. 2) *Grammat.* Sposób, *ob.* Tryb, *modus. Tr.* SPOSOBIĆ *cz. niedok.*, Sposabiać, usposabiać *contin.*, usposobić *dok.*; *Boh.* způsobiti; *Hung.* szabom; (*Boh.* působiti *agere*, *efficere*; *Slov.* působjm *formo*); *Ross.* **способствовать**; §. 1) sposobić kogo do czego, ku czemu=sposobnym, zdatnym uczynić, przygotować, przyrządzić; vorbereiten, zubereiten, zurichten,

geſchickt zu etwas machen. Jan ś. sposabiał ludzi ku przyjściu Mesyasza. *W. Post. W.* 37. Krystus na świat przyszedł, nie z miejsca na miejsce przyszedłszy, ale sobie człowieczeństwo sposobiwszy. *Żarn. Post.* 88 *b.* Winnica, niżeli się sposobi, siła kosztuje, siła czasu i pracy bierze. *Dambr.* 115. Sprawami cnotliwemi codzień więcéj się sposabiał na przyjęcie nowych łask z nieba. *Wys. Aloj.* 72. Pan Jezus niech do tego sposobi, i przygotuje uszy i serca wasze. *Dambr.* 211. Mając wolniejszy czas, poczęła więcéj niż kiedy sposabiać się do nabożeństwa. *Wys. Kat.* 27. Szkoda wielka, żeś się nie sposobił do nauk. *Teat.* 10. *b*, 70. żeś się nie aplikował do nauk, daß du dich nicht auf die Wiſſenſchaften gelegt haſt. Człowiek usposabia się do społeczeństwa przez edukacyą. *Mik. Obs.* 405. Kiedy kto dobrym wychowaniem a ćwiczeniem jest usposobion. *Glicz. Wych. A* 3 *b.* Ciężka, mówią, rzecz człeku na sławę zarobić, A ja mówię, że lekka, byle rzecz sposobić. *Kras. W.* 50. sporządzić, ukartować, cf. brać się na sposoby; man muß es nur recht anſtellen, die Sache recht einleiten. Deputowali go, żeby żywność sposabiał, gdzie będzie mógł najsnadniej i do wojska odsyłał. *Vol. Leg.* 3, 522. przygotował, dostawiał; anſchaffen, herbey ſchaffen. Rady szuka, w któréjby ziemi miał swe sposabiać mieszkanie. *Otw. Ow.* 102. zakładać swe mieszkanie, osiadać, ſeinen Wohnſitz gründen. — Sposabiać kogo w co = opatrywać go w co, womit verſehen, verſorgen. Nowych wojsko zaciągów w obozy wprowadził, Miasto w żywność sposobił i porty do bitwy. *Pot. Arg.* 239. — Sposabiać się z kim = przywykać komu, ſich an einen gewöhnen. Mejnhard do Inflant zajechał; gdzie z nienacka z ludem się sposabiając, języka się nauczył. *Stryjk.* 248. — §. Sposobili sobie nieco z onych rzeczy zebranych. 1 *Leop. Joz.* 7, 1. (przywłaszczali, ſie eigneten ſich zu; cf. sobie, *ob.* Się). Potrzeba, aby ten, który sposabia albo przywłaszcza dziecię, był gospodarzem, i takim, któryby mógł płodzić. *Szczerb. Sax.* 417. (który przysposabia, adoptuje). Gdy Ester ojca i matki nie miała, tedy ją Mardocheus sposobił sobie za własną córkę. 1 *Leop. Esth.* 2, 7. Sposobienie, *adoptio*, jest wybor prawny, ku pociesze tych, którzy dzieci nie mają, wynaleziony i do przyrodzenia skłonny. *Szczerb. Sax.* 417. Chlubimy się w nadziei i sposobieniu synów swoich. *W. Post. W.* 3, 111, (*ob.* Przysposobienie). — §. 2) Sposobić słowo *Grammat*, czasować, *conjugare*, ein Zeitwort abwandeln. *Tr.* SPOSOBIK, a, *m*, *dem. Nom.* sposób; *Sorab.* 1. waschniczko; *in malam partem*, sztuczka, fortel, ein Kunſtgriff. Śliczne sposobiki; wykwintne wybiegi. *Teat.* 9, 62. SPOSOBICIEL, a, *m.*; *Boh.* působce; czynicieł, działacz; der Thäter, Urheber; (*Ross.* способствователь protektor, способствовательный protegujący). Imiona tych ludzi, co byli sposobiciele abo sprawcy onego budowania. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 3, 4. (przyczyńcami. 3 *Leop.*). SPOSOBNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* způsobnost, způsobilost; *Slov.* spůsobnost *habitudo*, spůsobilost *habilitas*; *Sorab.* 1. pžikwadnoſcž, (cf. przykładność); *Vind.* perloshnost, perkladnost; *Eccl.* удобизна, способность, удобство, удобность, удобіе, (cf. doba); *Ross.* способность; zdatność do czego, potemność, snadność, zręczność; die Tauglichkeit zu etwas, die Fähigkeit, die Geſchicklichkeit. Narody wynoszą się do inszych krain, abo sposobnością lepszą gruntów uwiedzione, albo też potrzebą przyciśnione. *Krom.* 6. Sposobnością miejsca i położeniem obronnym zabezpieczony. *Star. Woj. A* 2. Niektórzy sposobnością od natury większą obdarzeni, rozumu ludzkiego granice rozprzestrzeniają. *Zab.* 1, 29. *Alb.*, Talent. Niezgody chrześcian podają sposobność Turkowi do rozszerzenia potęgi. *Klok. Turk.* 78. okazya, Gelegenheit. SPOSOBNY, °SPOSOBISTY, a, e, SPOSOBNIE *adverb.*; *Boh.* způsobny, způsobily; *Slov.* spůsobný, spusobní; *Sorab.* 1. pžikwadne (cf. przykładny), kmainy; *Vind.* perloshen, perkladen; *Eccl.* удобезнень; *Ross.* способенъ, способный; zdatny czyli służący do czego, dogodny, potemny; tauglich, tüchtig, geſchickt zu etwas. Polacy są równie, jak i inne narody, sposobni do wyuczenia się wszelakich umiejętności. *Mon.* 65, 506. Hetman upatruje sposobne czasy, sposobne miejsca, sposobne sztuki (stratagemata, fortele) i sposobne okazye do bitwy. *Star. Woj. A* 2 *b.* W miejscu sposobistym zasadzki założył. *Krom.* 465. Opowiem ci to w sposobniejszym czasie. *Teat.* 24. *b*, 38. Nie mają wiadomości miejsc bitwie sposobnych. *Warg. Cez.* 60, (*obser. Dativum*). Żeby przyrodzenie nasze mogło być sposobniejsze ku chwale boskiéj.... *Modl. Gd.* 123. Łódka niesposobna wielkich nawałności. *Bardz. Luk.* 131, *obs. Genitiv.*, untauglich in Seeſtürmen. Wyspy te dla swéj ostrości nie są sposobne dla ludzi, tylko dla wężów. *Boter.* 245. nieprzydatne; *Boh.* nespůsobný, nemotorný. — Dowodzi to bardzo sposobnemi przykłady. *Otw. Ow.* 656. dobitnemi, dosadnemi, ſehr ſchicklich, paſſende Beyſpiele. Piotr, acz był młodszy, wszakoż dla sposobniejszych obyczajów wszyscy mu państwa życzyli. *Papr. Ryc.* (dla większéj zdatności). Bolesław nie mogąc przez zimę nic sposobnie sprawować, rozpuścił żołnierza. *Krom.* 155. *recte*, należycie, cf. °czyście; gehörig, ordentlich. X. Maciejowski, przez nie bardzo sposobne zdrowie nad Prądnik odjechał. *Gorn. Dw.* 4. nie bardzo czerstwe zdrowie, słabowitość; nicht recht friſche Geſundheit, Kränklichkeit. Przez niesposobną wymowę i przyrodzoną wadę języka swego, potrzebował biskup namiestnika. *Sk. Żyw.* 49 *a.* (ciężką, niełatwą mowę). W świecie zamykają się sposobnie i bez ciasnoty, morze i ziemia i wyspy i lądy. *Boter. a* 2. wygodnie, bequem. O tych tak nieznośnych rzeczach, ani sposobnie mówić, ani się poważnie użalać, ani wolnie wołać mogę. *Siem. Cyc.* 14. (*à propos*, przyzwoicie).

SPOSOCZYĆ, *ob.* Posoczyć. SPOSPOLITOWAĆ, *ob.* Pospolitować.

SPOSTRZEC się *recip.*, (*oppos.* rozpostrzeć się), zmieścić się, pomieścić się; Platz haben, Raum haben. Niepodobieństwo, żeby w tak małéj ziemicy tak wiele narodów spostrzeć się mogło. *J. Kchan. Dz.* 191.

SPOSTRZEDZ, SPOSTRZEGAĆ, SPOSTRZEŻENIE, *ob.* Postrzedz.

SPOTĘŻNIEĆ, *ob.* Potężnieć. SPOTKAĆ, SPOTYKAĆ, *ob.* Potkać.

SPOTLIWOŚĆ, ści, *ż.*, łatwość spocenia się, ſtarkes Schwitzen. Woda z rudy żelaznéj ciekąca, ku spotliwości ciało pobudza. *Cresc* 12. SPOTNIEĆ, *ob.* Potnieć.

SPOTWARZYĆ, *ob.* Potwarzyć. SPOUFALIĆ, *ob.* Poufalić. SPOWAŻNIEĆ, *ob.* Poważnieć.

SPOWIADAĆ się *recipr. niedok.*, wyspowiadać się *dok.*; *Boh.* zpowjdat se; *Sorab.* 2. sze ſpowĕdasch; *Sorab.* 1. zpowĕdam szo; *Carn.* spovdujem se, spovedati; *Vind.* ſe spovedat, spovetiſe, spovedetiſe; *Croat.* zpovedatisze, zpovédamsze; *Bosn.* ispoviditise; *Ross.* исповѣдаться; spowiedź czynić, wyznawać grzechy przed spowiednikiem, beichten. Człowiek spowiada się grzechów, upadłszy u nóg kapłańskich, i złożywszy pokornie ręce. *Karnk. Kat.* 230. Jeśli nie grzeszysz, jako mi powiadasz, Czego się miła tak często spowiadasz? *J. Kchan. Fr.* 8. Chciał Wacław od ś. Jana wiedzieć, z czego się królowa spowiada? grożąc mu, abo ty zginiesz, abo wszystkie grzechy, których się żona moja przed tobą spowiadała, wyjawisz. *Sk. Żyw.* 1, 307. SPOWIADAĆ kogo *cz. niedok.*; *Boh.* zpowjdati; *Sorab.* 1. zpowiedam; *Carn.* spovdujem, spovem, spovedati; *Vind.* spovedeti, spoviedati; *Bosn.* ispovidati, slusejati ispovjesti; *Rag.* spovjedati, ispovidjeti; *Slav.* ispovidit; *Croat.* jzpovedam, zpovédam; *Ross.* исповѣдать, исповѣдывать; spowiedzi czyjéj słuchać, Beichte hören. *Tr.* — (*SPOWIĆ, *ob.* Powić, Powinąć). — SPOWIEDNIA, i, *ż.*, SPOWIEDNICA, y, *ż.*; *Boh.* zpowĕdnice; *Carn.* spovdniza; *Vind.* spoveidnizza, spovedniza, spovedni stol; *Croat.* zpovedalnicza; *Slav.* ispovidalnica; konfesyonał, der Beichtſtuhl. Z płaczem prosił, aby usiadł kapłan w spowiedniey, a uszy podał spowiadającym się nędznikom onym. *Birk. Gł. Kon.* 9. SPOWIEDNIK, a, *m.*, ociec spowiedny; *Boh.* zpowĕdnjk; *Sorab.* 1. zpowiednik; *Carn.* spovdnik; *Vind.* spovednik; *Croat.* zpovednik, izpovednik, izpovidalaz; *Dal.* izpovednik; *Rag.* jspovjednîk, ispovjedalaz, posnik; *Bosn.* ispovjednik; *Slav.* ispovidnik; *Ross.* духовникъ; któremu się spowiadają, der Beichtvater. *Cn. Th.* 1049. *Vind.* spovedni otrok, das Beichtkind; *Ross.* исповѣдникъ który się spowiada, *f.* исповѣдница; *Eccl.* испокѣдьникъ *confessor*, męczennik, *f.* исповѣдница. SPOWIEDNICZY, SPOWIEDNY, a, e, do spowiednika lub spowiedzi należący; *Boh.* zpowĕdni; *Sorab.* 1. zpowiedny, zpowdny; *Croat.* zpovédni; *Ross.* исповѣдный; Beicht-, die Beichte betreffend, Beichtvater-. (*Ross.* исповѣдничей od spowiadającego się, Beichtkinds-). Surowe kary na gwałtowników pieczęci spowiedniczéj. *Bals. Niedz.* 1, 294. Spowiedna pieczęć, *sigillum confessionis. Birk. Gł. Kon.* 44. Spowiedny ociec powinien tę pieczęć milczenia zachować. *Birk. Gł. Kon.* 46. *Sk. Dz.* 1028. SPOWIEDŹ, i, *ż.*; *Boh.* zpowĕd; *Slov.* spowĕd; *Sorab.* 1. ſpowiedź, zpowedź, zpowedz; *Sorab.* 2. ſpowież, ſpojĕž; *Carn.* spovĕd, spovd; *Vind.* spoved, sposnanje; *Croat.* zpòved, szpoved, jzpoved; *Dal.* izpoveszt, izpovedanye; *Bosn.* ispovjed, ispovjest; *Rag.* ispovjés; *Slav.* ispovid; *Ross.* исповѣданіе, исповѣдываніе, исповѣдь, die Beichte. Spowiedź jest grzechów naszych żałobliwe przed bogiem wyznanie, i pokorne odpuszczenia ich żądanie. *Hrbst. Odp. C c c* 6. Wyznaje człowiek grzech przed bogiem i namiestnikiem bożym, to zowiemy spowiedzią. *Sk. Kaz.* 140. Spowiedź tajemna abo do ucha. *Sk. Dz.* 155. *et* 292. die Ohrenbeichte. Spowiedzi słuchać. *Cn. Th.* 1649. (spowiadać kogo). — *Prov. Phras.* Jaka spowiedź, takie rozgrzeszenie. *Rys. Ad.* 20. (jaka praca, taka płaca). Wyznaj wszystko, jak na spowiedzi. *Ossol. Str.* 1. Jak na spowiedzi miéj to w sekrecie. *Jabł. Ez. B* 3. Sekret mnie poufany, jest sekret spowiedzi. *Zabł. Zab.* 74. — *Fig.* Chce się już zwierzyć mu swojéj miłości; lecz z bojaźni zachował na czas sposobniejszy tę spowiedź tak trudną, *aveu. Stas. Num.* 1, 85. (wyznanie). Nie chciéj z głupim zasiadać na spowiedzi. *Papr. Pr. D* 3 *b.* wdawać się w sekreta. *SPOWIEDZIEĆ, powiedzieć, ſagen; *Vind.* spouedat, pouedat *nuntiare*; *Rag.* spovjêdati *narrare*; *Bosn.* spovjediti, pripoviditi *narrare*, spovidalaç, koji pripovida *narrator*; (*Ross.* изповѣдать ślubować, przyrzec). Dam ten podarunek prorokowi, a spowie nam drogę naszę. *Budn.* 1 *Sam.* 9, 8. — *SPOWIEDZIEĆ się *recipr.*, przyznać się, wyznać; geſtehen, eingeſtehen, bekennen. Spowiedział się był jeden, skoro prawdę uznał, iż jednego czasu na szyderstwo w tyle ojcu ś. wiecheć słomy był uwiązał. *Birk. Dom.* 15. Dostawszy wrzodu na wstydliwym miejscu, boją się spowiedzieć lekarzowi. *W. Post. W.* 180. Chory, szukający ratunku, niech się wszystkich dolegliwości swych spowie. *Oczk. Przym.* 15. — ⁂. Spowiedzieć się, opowiedzieć się, imię swe powiedzieć; ſich melden, ſeinen Namen ſagen. Spytał kto? spowiedzieli się, pojmał ich. *Birk. Zamoj.* 29. Do bramy przyszedłszy, spowiedział się, z któréj był strony. *Paszk. Dz.* 43. On się im spowiedział być żydowinem. 1 *Leop. Esth.* 3, 4. Niespowiedziany, co się nie spowiedział, coby *zacz był, *inconfessus. Cn. Th.* 529. unangemeldet, unangeſagt. Nie spowiedziała się, *inconfessa, quid esset. Cn. Th.* 1049. (bez wieści).

SPOWINOWACIĆ *cz. dok.*, Spowinowacać *niedok.*, powinowactwem połączyć, verſchwägern. Spowinowaćcie się z nami, dawajcie nam córki wasze, a nasze bierzcie sobie. *Budn. Genes.* 34, 9. W tym stopniu spowinowacony jestem z żoną, w którym z mężem jéj spokrewniony. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 68. Kto się spowinowaca z zacniejszemi, niżli sam, zamiast przyjaciół, nabędzie panów. *Petr. Ek.* 58. Z nieprzyjaciół stali się przyjacielmi, i spowinowacili się. *Warg. Wal.* 117. — ⁂. Spowinowacić sobie kogo - obowięzywać go sobie, obligować, zjednać, ująć; ſich einem verpflichten, verbindlich machen. *Spowinowacony - obowiązany, obligowany; verpflichtet, verbunden. Nie się im milszego nie zdało, jako to, aby sobie tak szlachetnego króla jakąkolwiek *chutliwą czynnością spowinowacili. *Baz. Sk.* 103. Nie możem sobie nigdy boga spowinowacić, aby nam co wedle sprawiedliwości był winien. *Sk. Kaz.* 89. Wola pańska nikomu nie spowinowacona; on nikomu nic nie winien; nie daje z przymuszenia, ani z powinności, jeno z szczo-

drobliwości. *Sk. Kaz.* 467. Niezmierna łaska nikomu nie spowinowaconego boga światu się zjawiła. *Sk. Żyw.* 1, 1.

SPOWSZECHNIEĆ, *ob.* Powszechnieć. SPOWSZEDNIEĆ, *ob.* Powszednieć.

SPOŹNIĆ *cz. dok.*, Spóźniać *niedok.*, opóźniać, verſpäten, durch Verſpätung verſäumen. Tę szczęśliwość, której on tak chciwie pragnie, jakaś zbyt długa spóźnia przewłoka. *Teat.* 2, 11. Bież już bez spóźnienia. *Teat.* 43. *c*, 120. *Wyb.* ohne Verſäumen. Co spóźni godzina, lata nie zagoją. *Pot. Arg.* 620. Niemasz do poczciwości czasu spóźnionego. *Bardz. Trag.* 252. SPOŹNIĆ się *recipr.*, opóźnić się, ſich verſpäten. Deputat trybunalski spóźniający się godziną na sesyą, utraci z pensyi 9 złotych; spóźniający się dwiema godzinami, utraci 18 złotych etc. *Gaz Nar.* 2, 83.

SPOŻYĆ, SPOŻYWAĆ, *ob.* Pożyć.

*SPOŻYCZAĆ się, n. p. Na stroje się *spożyczają albo zadłużają. *Gil. Post.* 240. pożyczkami obciążać się, ſich mit Anleihen belaſten, Schulden häufen.

SPRAĆ, Spierać, *ob.* Prać.

SPRACOWAĆ kogo *cz. dok.*: *Boh.* upracowati; zmordować, bardzo sfatygować; ſehr müde machen, ermüden, (*ob.* Pracować kogo). Wiedzie mię po przykrych górach, co mię spracowały. *P. Kchan. Orl.* 208. Spracować się *recipr.*, zmordować się, mocno się sfatygować, zrobić się; ſich abarbeiten, müde arbeiten, müde machen, ſich ermüden. Starzec niosąc na sobie brzemię drew, gdy się daleko niosąc spracował, śmierci wołał. *Kosz. Lor.* 184 *b.* Lud stał tak zszykowany, a konie ich bardzo się spracowały. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 81. (bardzo się zrabiały. 3 *Leop.*). Bili się tak mężnie, aż się wszyscy spracowali; zawołał jeden na odpoczywanie. *Biel. Św.* 232 *b.* Spracowany, zrobiony, zmordowany, mocno sfatygowany; müde gearbeitet, ermüdet. Daj mi jeść, bom bardzo spracowan. 3 *Leop. Genes.* 25, 30. (bom się bardzo zrobił. 1 *Leop.*). Pójdźcie do mnie wszyscy, którzyście są spracowani; a ja ochłodzę was. *Rej. Post. C c c* 1. Spracowanie *subst. verbi*, zmordowanie, die Ermüdung. *Cn. Th.* 1049.

SPRAGNIONY, a, e, upragniony, bardzo pragnący, *pr. et fig.*; ſehr dürſtend, ſchmachtend. Spragnione oczy moje ciekawie go wyglądać będą. *Teat* 6, 16. Słówko pieszczone, ożywia chęci spragnione. *ib.* 52. *b*, 76.

SPRAKTYKOWAĆ, *ob.* Praktykować. SPRASZAĆ, *ob.* Sprosić.

SPRAWA' y, *ż.*; (*Boh.* zprawa naprawa, poprawa; *Carn.* sprawa *pax, reconciliatio*, zgoda; *Vind.* sprava, pogodba, spraulenje = ugoda; *Croat.* zprava, szprava *apparatus*, przyprawa, zaprawa, szpravische = sejm, zbór; *Bosn.* spravva, sprava *apparatus, machina, expeditio bellica*, wyprawa, sprava od kogna = rząd na konia; *Rag.* sprava *apparatus*; *Ross.* справа = sprawowanie się z czego, usprawiedliwienie, odkazanie prawne majątku, wwiązanie, podpis kancelaryi; (*Ross.* справа, справка poprawa błędów drukarskich); *Eccl.* исправленіе polepszenie); — 1) sprawa, interes, potrzeba, rzecz która się powinna sprawić; die Angelegenheit, die Verrichtung, der Handel, das Geſchäft; *Vind.* opravilu; *Croat.* poszel, (cf. poseł); *Bosn.* posal, poso, posao; *Rag.* oprava, cignenje, poso, possáo, posla; *Eccl.* кепь, (cf. wiec). Co ty tu masz za sprawę, nie możesz w przedpokoju czekać! *Teat.* 28, 78. co ty tu porabiasz, co tu masz do czynienia; was haſt du hier zu thun, zu ſuchen. Jechał w sprawie jakiéj. *Cn. Th.* 1049. (interesem, w interesie). Maciejowski kanclerz miał na sobie wielkie sprawy. *Gorn. Dw.* 1. Ja z umarłym nie chcę mieć sprawy. *Boh. Kom.* 4, 251. ich will mit ihm nichts zu thun haben. Zakazali biskupi, aby nikt z niemi sprawy nie miał, ażby chrzest ś. brali. *Sk. Dz.* 905. (by się nie wdawał). Trudna z głupim sprawa. *Cn. Ad.* 256. (głupiego trudno uczyć, głupiemu daj pokój, ustąp' mu). Zła sprawa z nim. *Cn. Th.* 1049. mit ihm iſts ſchwer zurecht zu kommen. Snadniej dójść sprawy z jednym, nieżeli z dwoma. *Kłok. Turk.* 53. Z poczciwemi ludźmi zawsze dobra sprawa. *Teat.* 27, 57. Dobra sprawa, krótka odprawa. *Dwor. E* 3. Wypędzić tego kutwę, dziwaka, z którym sprawy dójść nie można. *Teat.* 19. *b*, 6. ładu z nim nie dójdzie, do końca nie trafi. — *Observ. saepenumero Substant.* sprawa *subintelligendum e. g.* dobra nasza, n. p. Hajże, haj! dobra nasza, dobra nasza! wiedzie nam się myśmienicie. *Teat.* 24, 105. *Czart similiter* przy nas sprawiedliwa; *similiter.* Równa, nierówna, *qu. v.* — 2. Sprawa, rozprawa, rozbiór jakiéj rzeczy, jakiego interesu, jakiéj materyi, die Verhandlung. Krótka sprawa abo rozmowa między biskupem a Halizeuszem. *Baz. Hst.* 191. Nie na tym *status controversiae* spolega, o któréj sprawa między nami idzie. *Salin.* 4, 143. Na pierwszéj moiéj sprawie albo obronie, żaden przy mnie nie stał. 1 *Leop.* 2 *Thim.* 4, 16. — 2. Sprawa sądowa, kauza, proces: Rechtshandel, Rechtsſache, Prozeß; *Boh.* pra, (*ob.* *Prza); *Sorab.* 1. ſudniczka wecz, (*ob.* Wiec); *Carn.* pravda, (cf. *prawda); *Vind.* prauda, prazefs; *Croat.* právda; *Dal.* pria; *Rag.* právda, párba, pravdanje; *Bosn.* pria, parba; *Ross.* дѣло (cf. dzieło), тяжба, *obs.* тяжа, (cf. ciągnąć); *Eccl.* потяжаніе, судное дѣло, прѣ, правежъ, споръ, (*ob.* Spor). Sprawy, nie osoby sądzić się mają. *Fredr. Ad.* 118. Sprawa każda czyli *actio* jest, gdy kto w sądzie własności swej lub jakiego pokrzywdzenia swego dochodzi *A. Zamoj.* 2, 4. Już idzie sprawa na stół. *Teat.* 36, 87, (*ob.* Stół). Ktoż w swej sprawie sędzią? *Kras. W.* 50. Sprawę odbieżaną łacno wygrać. *Cn. Ad.* 1082. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. — 2) Sprawa, dzieło, uczynek; die Handlung, die That; (*Vind.* djanstvu, opraulenje, opravilnu djanje, opravilu, oprava; *Ross.* дѣйствіе, дѣйство, cf. dzieje). Sprawowanie, sprawa, czyn, uczynek, za jedno czasem bierzemy. *Petr. Et.* 120. Z spraw człeka lepiej poznasz, niżli z ust dobrego. *Bach. Ep.* 62. Dobrą naukę nauczyciela złe sprawy niszczą. *Cn. Ad.* 325. (inaczéj uczy, inaczej żyje, cf. Mości xięże prałacie, insze nauczacie, insze działacie). Złe sprawy rodzą dobre ustawy. *Cn. Ad.* 168. Pisać o sprawach i porządkach narodów. *Krom.* 6; (*de rebus gestis*). Tak czytamy w sprawach apostolskich. *Kucz. Kat.* 165. (w dziejach apostolskich. *edit. recent.*); *in*

actis apostolorum, in der Apoſtelgeſchichte. Dziwne sprawy boskie. *Rys. Ad.* 9. Bałwany pogańskie, srebro i złoto, sprawa rąk ludzkich. 1 *Leop. Ps.* 134, 15. robota, Arbeit, Machwerk. — Sprawa, skuteczność; die Wirkſamkeit, Mitwirkung, Einwirkung. Influencya, skuteczność, abo sprawa niebios, gwiazd na ziemi. *Cn. Th.* 352, (*ob.* Siłowstęp). Sylwiusz pracował wiele koło narodu Litewskiego; wszakże wszystka sprawa i pożytek jego pracy ten tylko jest, że miejsca onego położenie więcéj, niż początek narodu opisał *Stryjk.* 51. (cały skutek czyli owoc jego pracy, der ganze Erfolg der Arbeit). Rozkosz mu nigdy dobréj sprawy nie przyniesie, ani końca pochwalnego. *Glicz. Wych. E 4 b.* Sprawą, za sprawą, *adverbialiter:* za pomocą, pośrzednicztwo, przez pośrzodek; vermittelſt, mit Hülfe. Cedry sprawą gęstego liścia ulżywały gorąca słonecznych promieni. *P. Kchan. Orl.* 1, 146. Bazyli posłał do Rusi biskupa, za którego sprawą jawnie wiarę Chrystusową przyjęła. *Krom.* 57. — Ziemia gdy bez sprawy leży, sama z siebie skłonna jest do mnożenia ciernia. *Gil. Post* 75 bez uprawy, Acker ohne Beſtellung, unangebaut. — 2. Sprawa, wnętrzności zająca, które się zaraz w kniei psom gończym dają. *Skrbk. Mskr.* das Eingeweide des Haſen, das den Jagdhunden gegeben wird; *ob.* sprawić zająca, cf. trzewa, trzebić. — 3. Sprawa, postępowanie, zachowanie, sprawowanie się; die Aufführung, das Betragen, Benehmen. Chory się źle w niemocy zachował, nie chowając lekarskich ustaw; opat dowiedziawszy się jego złej sprawy w chorobie, modlitwy za niego czynić zakazał. *Sk. Żyw.* 2, 26. — *Aliter:* Gdyby was Faraon pytał, jaką się sprawą bawicie, odpowiedzcie: myśmy pastuchami. *Rudz. Genes.* 46, 53. jakim sposobem do życia, jakim zatrudnieniem; Gewerbe, Handthierung, Beſchäftigung. — *Similiter:* Wszystkie członki ciała nie jednę sprawę mają. *N. Pam.* 14, 4. nie jednę funkcyą, Verrichtung. — *Aliter:* W tragedyi: Odprawa posłów Greckich, sprawa jest w Troi. *J. Kchan. Dz.* 62 rzecz, czyn, die Handlung des Stücks geht in Troja vor. — 4. Sprawę mieć z którą: spółkowanie cielesne, uczynek małżeński; *Croat.* hotinztvo, (cf. chuć); Beyſchlaf, Beywohnung, da man mit einer zu thun hat, fleiſchliche Vermiſchung. Krzywda się dzieje żenie, gdy mąż z obcą ma sprawę. *Petr. Ek.* 8 Jeśliby mąż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łoże nierządem cudzołożnym maże się. *Kucz. Kat.* 3, 146. Sprawa małżeńska wszelkiego czasu bez grzechu być może, a to kiedy się dzieje, albo w nadzieję płodu, albo dla uwarowania się cudzołoztwa. *Szczerb. Sax.* 224. I bez sprawy małżeńskiej może być małżeństwo. *Karnk. Kat.* 277. Gdyby kto z bydlęciem przeciw przyrodzeniu sprawę miał.... *Sax. Porz.* 39. Przez gładkość i piękną postawę Chciała go zażyć i mieć z nim potajemną sprawę. *Kraj. Chim.* A 3. — 3) Sprawa, *Boh.* zprawa; *Slov.* zprawowánj, władařstwj; rządzenie, sprawowanie, rząd; *Ross.* правительство, das Regieren, Herrſchen, die Regierung, Leitung, (*ob.* Sprawca). Konstantynopolskie cesarstwo było pod sprawą Łacinników 50 lat. *Biel.* 157. Leszek Kraków murem obtoczył, i sprawę miejską sam ym Niemcom poruczył. *Biel.* 164. (rząd nad miastem). Lud swój w sprawie dobrej rządzili. *Weresz. Reg.* 1. Gordyanus cesarz był dobréj sprawy i śmiałości. *Biel. Św.* 54 *b.* (dobry rządca i żołnierz). Gdzie jest rada rozważna, a sprawa ćwiczona, więcéj jeden radą swą poradzić i sprawić może, niżli ich wiele, co nic nie umieją. *Rej. Zw.* 163 4. (doświadczone dowództwo). Kiejstut hetmana mądrą sprawą, i rycerza mężną prawicą urząd wypełniając, żywy w ręce Krzyżackie przyszedł. *Stryjk.* 402. mądrym komenderowaniem, rządzeniem wojska, kluges Commandiren. Nastąpił drugi pułk za sprawą Opolskiego książęcia i Zulisława idący. *Krom.* 245. *praeerunt*, pod komendą, pod dowództwem; unter Anführung, Commando. Sprawa czyli rząd jak w Osieku; obiesiwszy, dopiero po ortel, *ob.* Osiek. — Na dobrą sprawę: podług sprawiedliwości, podług słuszności, gdyby sprawiedliwie, słusznie postąpiono sobie, n. p. Na dobrą sprawę powinienby raczéj być ukarany, niż nagrodzony. *X. Kam.* wenn es mit rechten Dingen zugeht, nach Recht und Gerechtigkeit. — 5. Sprawa, porządek, ład; *Vind* ordninga, nadredba, red, versta, die Ordnung. Sprawa wojenna, szyk; die Schlachtordnung, Ordnung der Reihen und Glieder. Lud szykował i przed obozem w sprawie stał *Warg. Cez.* 32. Nieprzyjaciela gotowego czując, hetman lud pogotowiu uszykowany ma, w sprawie stoi, strzelby nasadza, straży czuć nakazuje. *Żarn. Post.* 2, 451. Nieprzyjaciel w sprawie czeka. *Birk. Pod.* 8. Do sprawy przyjść nie mogli, ani też jeden do drugiego przejść. *Biel.* 456. Gdy Polacy bez sprawy szli, jako doma bezpiecznie sobie poczynając, Wołochowie zasadzkę na nich uczynili. *Biel.* 456. Wojewoda wciągając do Rusi, sprawą szedł, tak iż we dnie i w nocy koni nie rozpuszczano. *Biel.* 153. Gdy się o bliskim nieprzyjacielu dowiedział król, jachał sprawą. *Gwagn.* 33. *Biel. Św.* 168. Gdzie tylko Skanderbeg się ruszył, wszędzie sprawą jechał, jako ku potkaniu. *Baz. Sk.* 124. Zapomnieli rozsypki, ale sprawą uchodzili. *Birk. Chmiel. B* 4. Dziesięcioletni Leszek naparł się z wojewodą jechać, aby widział ludzi w polu i sprawę woienną *Biel.* 110. Wyszesław, wyrozumiawszy o wielkości i potężnéj sprawie wojska naszego, uciekł z wojska swego. *Stryjk.* 163. Z nieprzyjaciół Saraceni tam byli najzacniejsi, i sprawę wodną umieli. *Biel. Św.* 169 *b.* wojnę morską, ſie verſtanden den Seekrieg. — Bałam się, aby twoje dla jakiéj niesprawy Nie zatonęły w siwych nurtach nawy. *Chrośc. Ow.* 13. dla jakiego nieładu, nieporządku, niedbalstwa, błędu; Unordnung, Verſehen, Verſtoß. — 6. Sprawa, sprawność, zdatność, sposobność; Fähigkeit, Geſchicklichkeit etwas auszuführen. W arcybiskupie Przerębskim sprawa wielka była, *Gorn. Dw.* 3. Modlić się za przełożone, żeby im bóg dał dobrą sprawę na przełożeństwie. *Karnk. Kat.* 386. — 4) Sprawę komu dawać, sprawować się komu o co, wywodzić się z czego, wymierzać się, Rechenſchaft geben. Przyjmuję twoję sprawę, wymówkę, *purgationem. Macz.* Rechtfertigung; *Vind.* razhun, raitinga; *Eccl.* отчетъ, взысканіе, выправка. Sprawę z czego dający; *Eccl.* винословецъ, (cf. liczbę da-

jący). — §. Sprawa, uwiadomienie, wiadomość; *Boh.* zprawa; *Ross.* докладка, докладъ, (cf. dokładać); die Nachricht, Wiſſenſchaft, der Bericht. O szańcach pogotowanych sprawę wziął. *Warg. Cez.* 106. (raport). O tym od swoich śpiegów sprawę miał. *Sk. Dz.* 172. Nie byli przy tym, ale dostateczną o tym mają sprawę. *Corn. Wł. L.* Ty do tego powodem byłeś, jak ja mam sprawę. *Corn. Dw.* 4. SPRAWCA, y, *m.*; (*Rag.* spravitegl, opravitegl, opravnik; *Croat.* opravitel, upravlyavecz *tractator, curator, vestitor; Bosn.* jspravitegl *censor, corrector*, opravitegl *administrator, dem.*, opraviteglicch; *Ross.* правитель regent; *Eccl.* справитель *auctor, factor, instructor*, справщикъ *corrector, rector*, правильщикъ rządca); sprawiciel, czyniciel, wykonywacz; der Urheber, Stifter, Thäter; *Sorab.* 1. wuyednař, (*ob.* Wyjednać). Nie słuchacze, ale sprawce zakonu u boga są światobliwymi. *Hrbst. Nauk. O* 8. Błogosławieństwo wam da, sprawca zakonu. 1 *Leop. Ps.* 83, 8. (zakonodawca. 3 *Leop.*), Geſetzgeber. Rozruchów niewiadomy sprawca. *Teat.* 46 *c*, 109. Bojaźń zawsze do swych sprawców powraca. *Pilch. Sen. gn.* 202. — §. Sprawca, przez którego co wykonywają, komisant; der Commiſſionair, der Beſtellte. Żądali Polacy, aby mogli przy dworze Tureckim swego agenta albo sprawcę chować. *Gwagn.* 125. Kupcy, którzy na ten jarmark przyjadą, abo sprawce swe poślą. *Vol. Leg.* 2, 683. — §. Zawiadywacz, dozorca, rządca; *Boh.* správce; *Slov.* zprávce, sprawec; *Slav.* nastojnik, der Verwalter, Verweſer, Regierer. Kościelny ekonom albo sprawca. *Sk. Żyw.* 119. Winnicę najął innym sprawcom, którzy mu oddadzą owoc czasu swego. *W. Post. Mn.* 320. Dziedzic jest pod opiekuny i sprawcami, aż do zamierzonego czasu od ojca. 1 *Leop. Galat.* 4, 2. Vormünder. Do okrętu, do zamku, do winogradu mądrego sprawcy szukać każe, a cóż do ćwiczenia dziatek! *Falib. G* 2. Sprawcy okrętu. *Zbil. Dr. E* 2. Schiffscapitaine. Sprawca domu królewskiego, *major domus. Sk. Dz.* 665. (marszałek). Zbytki kościoła i sprawiec jego. *Rej. Ap.* 35. rządców kościelnych, przełożonych; Vorgeſetzte, Aelteſten. Najdują się różne w pismie świętym nazwiska rzędzicielow abo sprawc kościelnych. *Rej. Post. c* 2. Gdy skosztował sprawca onego wesela wina .... *Bial. Post.* 191. (marszałek weselny, dozorca, der Speiſenmeiſter. Luth.). Pan wezwawszy Szafarza albo sprawcę domu swego, Kazał, by wszystkich parobków zwoławszy, Ukontentował za pracą każdego. *Odym. Św.* 2, *G b.* Jaki jest sprawca miasta, tacy są i obywatele. *Sk. Kaz.* 26. *Radz. Syr.* 10, 2 *Budn.* 4 *Ezdr.* 9, 17. *gubernator*, der Gouverneur, Regent. Jagiełło Skirgielona na miejsce swoje wielkim sprawcą Litewskim przełożył. *Krom.* 414; *summae rerum praefecit*, wielkim książęciem Litewskim, Großfürſt. Juliana miano za dobrego sprawcę Rzpltej. *Sk. Dz.* 249. (władcę). Saturn syn urodzony nieba szerokiego I sprawca najdawniejszy pałacu górnego. *Papr. Tr. B* 4. Sprawco koła słonecznego, Tyś dał dniowi jasność. *Groch. W.* 46. (twórco). Sprawca wojska, komenderujący; der Commandirende, der Anführer. Każdy sprawca ludu rycerskiego i rotmistrz z historyi Maryusza nauczyć się może szykowania wojska. *Stryjk.* 36. Porażkę tę przypisano niezgodzie sprawców naszych. *Biel.* 523. Przywódzca i sprawca. *Warg. Cez.* 68. Na sprawcach wszystka moc walki należy, Bo gdzie tych niemasz, wszystko się wspak jeży. *Rej. Zw.* 228 *b*, (cf. wojsko lwów pod jeleniem hetmanem). SPRAWCZYNA, y, *ż.*, 1) sprawicielka, czynicielka, wykonywaczka, rządczyna; die Verrichterinn, Stifterinn, Urheberinn, Regiererinn, Verwalterinn; *Boh.* sprawčowa; *Croat.* opravitegliczа; *Rag.* spravitegliza; *Bosn.* opravitegliça; *Ross.* правительница; *Eccl.* оуправительница. Tyś jest sprawczyną wszelkich nieprawości, której złość białogłowska męskie siły dała. *Bardz. Trag.* 84. Bierze mię za sprawczynę uciech Wac Pani. *Teut.* 15, 73. Rzeczy ludzkich i boskich Fortuno sprawczyna. *Bardz. Luk.* 2, 3. Ah ciebie, szczęścia naszego sprawczynę Wspólną rąk naszych pracą będziemy żywić. *Kniaź. Poez.* 2, 239. Szlachta Polska jest stanowicielką praw, sprawczyną sądów. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 190. — 2) Sprawczyna, mała niewiele znacząca sprawa, procesik; eine kleine Rechtsſache, ein unbedeutender Proceß. Wygrał nieborak sprawczynę swoję. *Kras. Dos.* 91. SPRAWDZIĆ, SPRAWDZAĆ, *ob.* Prawdzić. SPRAWECZKA, *ob.* Sprawka. SPRAWIĆ *cz. dok*, Sprawiać *niedok.*, Sprawować, sprawuję *contin.*; (*Boh.* zprawiti, zprawowati, zprawugi *reparare, reficere, regere, dominari*; *Sorab.* 1. param, *Lat.* paro, praeparo; *Vind.* spraviti *congregare, conciliare*, spraulifhe *conventus*; *Croat.* szpravlyam, szpraviti *componere, congregare*, zpravlyati *colligere*; *Bosn.* spravviti, pripravviti *apparare*, opravgljati *negotiari, expedire*, ispraviti, upraviti *dirigere, corrigere*; *Rag.* spraviti, spravgljati *parare*, opravgljati *negotium agere*; *Slav.* spraviti = upakować; *Ross.* справить, справлять = sprostować, naprawić, przyznać komu; справиться, справляться radzić się; *Eccl.* справляю *corrigo*); — 1) sprawić, *effective*, uczynić, udziałać, uskutecznić, wykonać; machen, hervorbringen, wirken, ausrichten, bewerkſtelligen; *Boh.* pořjditi; *Sorab.* 1. dokonacz, wurychtowacz; *Carn.* oppraveti; *Vind.* opravit, dopernesti, opraulati, vunopraviti, spopraviti, vunspelati, dokonzhati, sarozhit; *Croat.* opraviti, opravim, opravlyam, zvershiti, zvershujem, (cf. wierzch); *Bosn.* uposlovati; *Rag.* spraviti, spravgljati, opravgljati poso; *Slav.* opraviti; *Ross.* исправить, исправлять. Sprawiać, użyć swojéj lub obcéj władzy, by uskutecznić cel jaki. *Pam. Warsz.* 3, 314. *Niemc.* Wszystkie skutki na świecie są według wymiaru sił sprawujących. *Rog. Dos.* 3, 179. skutkujących, działających, wirkende Urſachen. Moje mię serce i ta ręka sprawi Niezwyciężonym, póki dusza żyje. *P. Kchan. Jer.* 258. Oni w rzeczy naszéj wielkie staranie czynili; ale jeśli co sprawili, abo uprosili, nie wiemy. *Baz. Ust.* 141. Więcej ty sprawisz jednym słowem, niż ja dziesięcią. *Cn. Ad.* 640. (insza mnie, insza tobie). Jest, który kształtem próżnującego, najwięcej sprawuje. *Fredr. Ad.* 1. Spiewając to sprawisz. *Cn. Ad.* 1079. Siła sprawił, który co mógł to czynił. *Hipp.* 51. Kto chce dobrze sprawić, trzeba się zabawić. *Teat.* 10, 26. gut Ding will Weile haben; was langſam wird, wird gut. Gdzie żołdacy mało posłuszni, tedy też niemi mało

sprawi. *Budn. Apopht.* 135. Nie mógł nic sprawić. *Warg. Cez.* 42. (dokazać, wskórać). Jak mi tego nie sprawisz, to sto kijów, chłopcze. *Teat.* 6. *b*, 42. Wszystko, cokolwiek jest złego, błąd sprawuje. *Bardz. Trag.* 476. Tym się zatrudniajmy, co rozkosz nam sprawić zdoła. *Teat.* 23. *b*, 17. Gdy się uczniom kochanym zjawił, Wielką pociechę w sercach sprawił. *Odym. Św.* 2, *M m b.* (wzbudził, wskrzesił). Jak na nas byliście sprawiedliwemi, niemniej też sprawiedliwość sprawujcie nad niemi. *Jabł. Tel.* 150. (wyrządzajcie). Noc w obu obozach sprawiła milczenie. *Tward. Wł.* 77. Jezus był bardzo nadobny, jako duchem świętym sprawiony z panny. *Wróbl.* 105. utworzony, hervorgebracht. Serce czyste spraw we mnie, mój miły panie! *Rej. Post. Y y* 14. (zrządź). Zakradłszy się komu wiatr w ucho, sprawuje w nim szum. *Perz. Cyr.* 2, 182. Poty sprawujące lekarstwo. *Krup.* 5, 204. Schweiß treibend. Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuje, tak że więcéj nie bywa przykładane. *Zygr. Gon.* 285. wirft alles. — Wiele z własnéj chęci na wojnę się spisało, tak dalece, że blizko 12,000 człowieka z siebie samych sprawili; *ut conficerent. Krom.* 656. wystawili, ſie machten ſo viel aus, ihre Zahl betrug 12,000. — Sprawować wesele, bankiet; eine Hochzeit ausrichten, ein Gaſtmal geben. Skoro tu przyjedzie, wnet ma sprawić wesele. *Boh. Kom.* 3, 243. Kilka razy w rok sprawował bankiet, na który zapraszał przyjaciół swoich. *Zab.* 11, 254. Sprawuję igrzyska, widoki, *ob.* stroić igrzyska. — *Similiter:* Sprawuję, sprawiam komu, sobie, szatę, wóz etc. *Cn. Th.* 1032. każę robić, anſchaffen, machen laſſen. Patrz, jakie mi suknie sprawia, ze starzyzny tylko przerabiać każe. *Teat.* 30. *b*, 27. — §. Sprawuję urząd, urząd mam na sobie, wypełniam obowiązki urzędu, piastuję urząd; ein Amt führen, verwalten, verrichten. *Cn. Th.* 1200. Anastazyusz sprawował stolec papieski rok jeden. *Biel. Hst.* 161. — *Similiter:* Prokurator od sprawy jednego dnia przed sądem bierze 4 grosze, a tak ile dni sprawuje, tyle kroć 4 grosze ma wziąć. *Sax. Porz.* 23. (ile dni przed sądem czyni, broni, czynnym jest). Sprawować mszą ś., Meſſe halten. Przywrócił księdzu mszy ś. sprawowanie. *Sk. Dz.* 757. Utrzymują, że się tej świętej ofiary inaczej sprawować nie godzi, jeno pod oboją osobą. *W. Post. W. praef.* Ja też tego sam pragnę, aby kupie obudwu nas wolno po naszych państwach wozić, a handle sprawować możono. *Baz. Sk.* 529. handel prowadzić, Handel treiben. Na ratuszu mieszkał urząd pogański, Piłat, i sprawowane były wyroki na gardła ludzkie. *Zarn. Post.* 3, 773 *b.* ferowane, wskazane, die Urtheilsſprüche wurden gefällt. — §. Sprawować się dobrze, źle = zachowywać się dobrze, źle, postępować sobie dobrze, źle; *Croat.* baratati, ponashatisze; *Vind.* sadershatiſe, ſich aufführen, ſich betragen, ſich verhalten. Sprawuj się tylko tak, jak dotąd, to będzie wszystko dobrze. *Teat.* 8, 49. Dobrze się sprawować, *Vind.* ſe dobru sadershati, dobrudjati; *Ross.* благочинствовать. Jako się kto sprawuje, takie szczęście uczuje. *Cn. Ad.* 343. Sprawowanie, sprawowanie się, *Vind.* sadershnost, sadershba, sadershik; *Slav.* dêrxanje; *Ross.* поведеніе, die Aufführung, das Betragen, Verhalten. Dobre sprawowanie się *Ross.* благоповеденіе. Sprawowanie jest czynienie skuteczne, które pochodzi z nałogu. *Petr. Et.* 29. Wstyd człeku złego sprawienia się. *Teat.* 18, 161. — §. Sprawować *Verb. med. intransit:* skutkować, skutek czynić, działać; wirken, ſeine Wirkung thun. Wszystko się dzieje mocą gwiazd, jako sprawujących na te niskości ziemskie. *Lat. Kom. B.* influencyą mających, wpływających, działających; Einfluß haben, mitwirken auf etwas. Nie dać mu jeść, aby to lekarstwo lepiej w nim sprawowało. *Cresc.* 535. damit die Arzeney beſſer in ihm wirke. Weź na raz pigułek trzy; a jeśli te nie sprawią, tedy na drugi raz weź pięć. *Syxt. Szkł.* 245. — *Transitive:* Sprawuję abo sprawiło mię lekarstwo = rusza mię, die Arzeney lärirt mich, wirkt. Gdyby zbytnie kogo lekarstwo sprawowało, aż do mdłości, jak to zastanawiać. *Syr.* 325. — 2) Sprawować, przyrządzać, sporządzać, nagotować, przygotować; *Vind.* porediti, rediti, nareduvati, verstiti, poverstiti, verstuvati, vraunati, vrediti, poredivati, ponapraviti, zurichten, zubereiten, bereiten. Ś. Jan sprawował drogę pańską. *Biał. Post.* 55. Przyjdzie głos wołający na puszczy: sprawujcie drogi panu. *Rej. Post. B* 6. Przed ruszeniem w drogę, konie przynajmniej kilka dni mają być przeczyścione i sprawione. *Hipp.* 56. W dzień ś. Szczepana wszelkie konie sprawują, krwi upuszczają, zęby im chędożą, potym jęczmieniem w piwie umoczonym posilą. *Haur. Ek.* 178. die Pferde innerlich reinigen. Uszczypliwemi, na rozruchy sprawionemi książkami ziemię napełniają. *W. Post. W.* 410. Umysł źle sprawiony, serce żądzami zakażone. *W. Post. W.* 281. Duszę swą źle sprawili, albo postanowili. *Rej. Post. E e e* 1. Wpadł w niemoc; sprawiwszy się chwalebnemi świątościami umarł. *Papr. Ryc.* opatrzywszy się, nachdem er ſich mit den Sacramenten verſehen hatte. — Sprawić wojsko, żołnierze, roty = uszykować, in Ordnung ſtellen, in Reihe und Glied ſtellen. Soliman pędem na straże przypadnie Jeszcze do końca nie dobrze sprawione. *P. Kchan. Jer.* 228. Nasi prędko się sprawiwszy, z Wołochy potkali się. *Biel.* 436. Przyciągnąwszy do Macedonii, trafił na sprawione wojsko. *Rej. Zw.* 149 *b.* (na uszykowane, w sprawie czyli szyku będące). — §. Jupiter Satyrem się stawił Kształtnym, gdy Niktejownę na bliźnięta sprawił; *cum eam implerit gemino foetu. Zebr. Ow.* 140. gdy jéj nabawił bliźniąt, als er ſie mit Zwillingen ſchwängerte. — §. Sprawiać, sprawować ziemię, rolą, ogród = uprawiać, das Feld, den Acker beſtellen. Na grochowisku siewają ozimią pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haur. Ek.* 32. Noe począwszy sprawować ziemię, sadził winnicę. *Dambr.* 115. das Feld bauen. Tam zastał żyzne, ale nie sprawiane role. *Jabł. Tel.* 171. (nieuprawne, nieorane). Litwa w ten czas w niesprawionych puszczach żyła. *Stryjk.* 361. Chłopów tam osadzono, aby grunta, przez wojny w rolnika ogołocone, sprawowali. *Krom.* 80. Sprawiać gnojem ogród, gnoić ogród. *Cn. Th.* 1050. Rolą miękką nie trzeba na jęczmień sprawować. *Haur. Ek.* 33. — *Aliter:* Gdy już sprawicie z pola wszystko zboże wasze.... 1 *Leop. Levit.* 23. gdy sprzątniecie, uprzątniecie, zwieziecie; vom

Felde abräumen, wegräumen, in die Scheuern einführen. — ‘§. Dla składu Wrocławskiego Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec ‘kupie swoje. *Biel. Św.* 269. wyprawowali, expedyowali, posyłali, ſie ſpedirten ſie durch Böhmen. — §. *Culin.* Sprawiać ryby, płatać; (einen Fiſch reißen), ſpalten, aufſchneiden und ausnehmen; *Vind.* spraviti, triebiti, striebiti, potriebiti (*ob.* Trzebić, cf. trzewa), ispotiti; *Ross.* обрядить, обряжать. Sprawiać ryby, do warzenia albo nasolenia, płatając wywnętrzać. *Wiel. Kuch.* 428, (*ob.* oporządzić ptaka, oprawić wołu, bydlę, zwierzynę). Kto ryby sprawia i płata, może się wywiedzieć, jaką karmią żyją. *Cresc.* 646. Rybę sprawując, nalazła w niej piękny kamień. *Sk. Żyw.* 59. — Wołu, ptaka sprawować. *Tr.* Zabitego wieprza sprawowano. *Ezop.* 43, (cf. oprawiać wieprza). Sprawić zająca, sprawę z niego wyjąć i dać psom w kniei. *Skrbk. Mskr.* den Haſen ausweiden. — *Assimil:* Sprawić człowieka, rozpłatać, rozsiekać, zabić; einen zerſpalten, zerhauen, zuſammen hauen, umbringen. Posłani w łożnik siepacze, sprawili go okrutnie. *Tward. Wł* 11. Gdy ją już mieli do końca sprawić kacikowie, nie mogli powroza dostać, którymby ją udusili. *Kłok. Turk.* 26. da ſie ihr das Garaus machen ſollten. Będę ogniem grody tyrana kurzyła, A zdrajcę Tereusza śrzód zapału sprawię; *mediis immittam terrea flammis. Żebr. Ow.* 156. zgładzę, aufreiben. — § Sprawować kogo, informować kogo, oznajmować mu, uwiadomić go; *Vind.* skasati, einen unterrichten von etwas, ihm Bericht ertheilen, benachrichtigen, Nachricht geben. Sprawili służebnicy Saula, mówiąc: tak a tak nam mówił Dawid. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 24. Z porażki uszedłem ja tylko sam, żebym cię w tym sprawił. 1 *Leop. Job.* 1, 19. We wszystkim ją nauczę i sprawię. *Past. Fid.* 160. Szamotulski sprawił Władysława o wielkim ludu Krzyżaków, ale nikczemnym. *Biel.* 184. (doniósł mu o tym). Kiedyby go o tym kto wcześnie sprawił, niepochybnieby przybiegł. *P. Kchan. Orl.* 150. Ty mię sprawić chciej, dokąd się mam obrócić. *Tward. Daf.* 34. O tych zamysłach nieprzyjacielskich od zbiegów sprawiony, uprzedza je. *Pilch. Sall.* 215. *Sk. Dz.* 64. Możesz się o tym i od inszych sprawić. *P. Kchan. Jer.* 121. Aeneasz Sylwiusz, może od Czechów źle sprawiony, tak napisał; *male eductus. Krom.* 67. *et* 29. Ztąd się łacno sprawić możesz, jak częstokroć niebezpieczna .... *W. Post. W.* 2, 290. nauczyć się, lernen. Jeśli słowom moim nie wierzycie, tedy wzdy sprawujcie się temi dziwy i cudami, które czynię. *W. Post. W.* 3, 202. przekonajcie się, ſich überzeugen. — 3) Sprawować, rządzić, panować; regieren, verwalten, die Regierung führen, herrſchen, beherrſchen; *Ross.* правительствовать. Podbiwszy Czechy, starosty, aby ci imieniem królewskim ziemię Czeską sprawowali, postanowił. *Krom.* 66. Leszek Słowakom, Panonią na ten czas sprawującym, na pomocy bywał; *imperium tenentibus. Krom.* 42. Cyrenius Syrią sprawował. *Sekl. Luc.* 16, *not.* «był starostą abo gubernatorem Syryi». — Sprawował chwalebnie państwo bronią i sprawiedliwością. *Kłok. Turk.* 182. Sprawowanie, rządzenie, rząd; *Boh.* sprawowánj *dominatus*, (sprawowna nauka rządzenia); *Ross.* правительство, правленіе. W sprawowaniu abo gubernacyi poddanych srogość z słodkością miarkował. *Wys. Aloj.* 242. On konnych sprawował. *Warg. Cez.* 13. (komenderował). Turcy nie mieli ludzi, coby umieli flotę porządnie sprawić. *Kłok. Turk.* 247. Helikońska bogini sprawuj pióro moje. *Zbil. Chrz. A* 2. kieruj, prowadź; regiere, lenke, leite, führe. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim, ale pan sprawuje język jego. *Rej. Post. D d d* 6. Wieczny twórco, co swą mocą Dzień sprawujesz z ciemną nocą. *Groch. W.* 31. Wolności ten nie godzien, kogo ciało, a nie dusza sprawuje. *Corn. Wł. C* 3 *b.* Bóg sprawował w ich niewidomie duszach. *Zał. Test.* 368. Jak zawiasami drzwi się sprawują, tak poważnością stolicy apostolskiéj wszystkie się kościoły rządzą. *Sk. Żyw.* 2, 28. We wszystkich rzeczach przystoi rozumem się sprawować. *Kłok. Turk.* 165. Szczęśliwi, którzy się pańskim zakonem sprawują, którzy pana i wyroków jego naśladują. *J. Kchan. Ps.* 177. die nach dem Gebote des Herrn wandeln. A zażby też tobie nie przystało sprawować się cnotami a sprawami pana swego. *Rej. Post. T t* 3. — §. 4. Sprawować się o co komu, abo czego, wywodzić się z czego, odpowiadać na co, wymierzać się, tłumaczyć się, ‘liczbę dać; *Ross.* выправить, выправлять, (cf. wyprawić); Rechenſchaft geben, ſich rechtfertigen. Nie mam racyi sprawiać się We Pani gdzie idę. *Teat.* 52. *d*, 108. Z utraconego siostry majątku do szeląga sprawić się musisz. *Teat.* 2, 94. *Bars.* Kornelii sprawować się nie dopuszczano. *Sk. Dz.* 63. Oczu podnieść nie śmiejąc, stoją jako niemi, Nie mogli się na żadne zdobyć sprawowanie. *Pot. Arg.* 233. *Si per plures deos juret*; by mi się sprawiał i nadsprawiał. *Mącz.* — §. *Active:* Aza teraz nie sprawię krwi jego z rąk waszych? *Budn.* 2 *Sam.* 4, 11. (aza nie mam szukać krwi jego? *Bibl. Gd.*), dochodzić, patrzać zabójstwa jego po was? an euch ahnden, mich an euch halten. SPRAWICIEL, a, *m.*, *ob.* Sprawca czego, działacz, czyniciel; der Thäter, Verrichter, Urheber. SPRAWICIELKA, i, *ż.*, *ob.* Sprawczyna, die Thäterinn, Urheberinn. Dobrego zdrowia najprzedniejszą sprawicielką jest wątroba zdrowa. *Petr. Wod.* 2. ‘SPRAWIEDLIWIĆ *cz. niedok.*, usprawiedliwiać *contin.*, usprawiedliwić *dok.*, rechtfertigen; *Boh.* osprawedlniti, osprawedlňowati; *Sorab.* 1. hupschawisch, (cf. uprawić); *Vind.* popravizhiti, prom dat, pravizhniga delat; *Bosn.* opravdati, osvitlati; *Ross.* оправдать, оправдывать, выправить, выправлять. Król wyrozumiawszy sprawę, sprawiedliwić się we wszystkim ukrzywdzonemu kazał. *Krom.* 78. sprawiedliwie mu krzywdę nagradzać kazał, er ließ ihm Recht wiederfahren. — *Theol.* Bóg nas usprawiedliwia, w pismie ś. znaczy, że nas od winy i karania wolnemi czyniąc, sprawiedliwemi osądza. *Zygr. Gon.* 122. Usprawiedliwienie, die Rechtfertigung; *Vind.* popravizhenje; *Ross.* оправданіе. SPRAWIEDLIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* sprawedlwost, sprawedlnost, (Přjsněna *Nemesis*); *Slov.* sprawedlnost; *Sorab.* 1. zprahwnoſcz, prahwda (cf. prawda), praudoſcz; *Sorab.* 2. pschawdoſcz, pschaudoſcz; *Carn.* praviza (cf. prawica), (pravizhnost *aequitas*); *Vind.* praviza, pravednost, pravizhnost (cf. prawość), spodobnost (cf. ‘podoba), spodoba, praviznu,

spodobnu; *Croat.* pravìcza, pravichnoszt; *Dal.* pravda; *Bosn.* pravda, praviça, razlòg; *Rag.* pravda, pravizza, pravnost, pravednós; *Ross.* праведливость, правосудіе, правотолюбіе; *Eccl.* справда, прлкость, прлкота: cnota moralna, u dawnych jedna z czterech cnot kardynalnych, die Gerechtigkeit, die Tugend der Gerechtigkeit; nałóg czynienia podług prawa. *Kpcz. Gr.* 3. *p.* 99. Sprawiedliwość jest stateczny, nieodmienny, a prawie wieczny umysł, każdemu to, do czego prawo ma oddawać. *Szczerb. Sax.* 324. Sprawiedliwości własny jest urząd, każdemu przywłaszczać co jego jest; osobliwie w zapłatach i w karaniu. *Modrz. Baz.* 69. Sprawiedliwość każdemu, co jego jest, dać każe. *J. Kchan. Dz.* 193. *Wróbl.* 201. Sprawiedliwość jest dobrowolnie oddać każdemu, co czyje jest. *Wiśn.* 461. 'Najwiętsze prawo, a 'najwiętsza sprawiedliwość, przywłaszczyć to każdemu, co komu należy. *Rej. Post. T t* 6. Sprawiedliwość nie tylko każdemu przywłaszcza, co komu właśnie przynależy, ale też nic nikomu nie wydziera; owszem rzeczy swoje własne sprawiedliwie rozdaje. *Rej Post. D* 4. Z dobroci wypływa poczciwość, czyli co jedno znaczy, sprawiedliwość, przez którą szanujemy innych należytości. *N. Pam.* 24, 326. Sprawiedliwość każdemu jego zacność i zasługi przyznawa. *Szczerb. Sax.* 324. Niesprawiedliwość na świecie panuje, a miejsce nie tylko u monarchów, którzy biorą państwa, królestwa, nie mając do tego prawa żadnego, ani chcąc podledz prawu; ale i u ludzi równiejszych stanów. *Gorn. Wł. N* 2 *b*, *Vind.* golfia. Cnota zamordowana, sprawiedliwość potłumiona. *Birk. o Exorb.* 11. Sprawiedliwość jedna jest prawna, druga rozdawna *distributiva*, która wedle godności tak czcia, jak też i hańbą w Rzpltej szafuje. *Orzech. Tar.* 83. Sprawiedliwość komu czynić = słusznym jego żądaniom prawnie dosyć czynić, einem zu seiner Gerechtigkeit, zu seinem Rechte verhelfen. Leszek objeżdżał kraj od starostwa do starostwa, czyniąc wszędzie sprawiedliwość poddanym. *Biel.* 116. Sprawiedliwość czynimy, kiedy dobrego i słusznego umiejętność skutkiem wyznawamy, i uczymy słuszne od niesłusznego, godne od niegodnego rozeznając, a dobre ludzie nietylko bojaźnią karania, ale też i nadzieją pewnéj nagrody mnożąc. *Szczerb. Sax.* 324. Sprawiedliwość jak bogacza, tak sierotę sądzi. *Stryjk Gon. B* 2. Żaden sobie sam sprawiedliwości nie może czynić, ale do urzędu powinien się udać. *Sax. Tyt.* 129. Żaden sam sobie sprawiedliwości czynić nie ma. *Szczerb. Sax.* 450. Nie oszczędzali i życia, pokazali, iż są ludzie kawalerskiego serca, umiejący czynić sobie sprawiedliwość za krzywdę. *Mon.* 73, 3, (cf. satysfakcya, cf. pojedynek). — 'Sprawiedliwość na co, do czego = sprawiedliwa pretensya, prawo do czego; gerechter Anspruch, Recht zu etwas. Wszyscy Leszka obrali, mówiąc, że ma na królestwo sprawiedliwość, które mu bóg dawno naznaczył. *Biel.* 112. Goworek do Leszka mówi: dla mnie jednego nie opuszczaj królestwa, bo masz do niego sprawiedliwość nad inne. *Biel.* 113. Jeśliby kto inny chciał być królem, nad blizkość i sprawiedliwość Kazimierzową, będzie go miał za nieprzyjaciela. *Biel.* 338. Sprawiedliwość i słusz; *Eccl.* праведно и право, *jus et fas*, *Graec.* ὅσιον καὶ δίκαιον. — §. Sprawiedliwość, urząd, prawo, urzędnicy sprawiedliwości dostrzegający; die Gerechtigkeit, das Gericht, die Polizey. Żebyś mnie przynajmniej z sprawiedliwością nie pokłócił. *Teat.* 36. *b*, 38. Grożą mi sprawiedliwością. *Teat.* 34, 85. — §. Sprawiedliwość, wyrocznia sprawiedliwości, szubienica, miejsce stracenia złoczyńców; das Hochgericht, der Galgen. Złodziej, odwiązany od szubienicy, nim ten, co go odwiązał, zlazł z wysokości sprawiedliwości, uciekł. *Dwor. H* 3. — §. *Theolog.* Sprawiedliwość, usprawiedliwienie przed bogiem, niewinność, świątobliwość; die Gerechtigkeit, Rechtfertigung, Unschuld, Heiligkeit. Sprawiedliwość zakonna, sprawiedliwość wiary, sprawiedliwość życia. *Sekl. Phil.* 3, 9. — §. Nie wchodzę w to, czy sprawiedliwość mają, żartujący z wspomnionego zwyczaju. *Mon.* 74, 304. czy racyą mają? ob ſie Recht haben? SPRAWIEDLIWY, a, e, SPRAWIEDLIWIE *adverb.*; *Boh.* sprawedliwy; *Slov.* sprawedliwý; *Sorab.* 1. zprawhwnė; *Sorab.* 2 prawi (*ob.* Prawy), pschawi; *Carn.* pravizhn; *Vind.* pravizhen, praveden, spravizhen, pravi, spodoben, dostoin (cf. dostojny, przyzwoity), prau, po pravizi, pravizhno, po spodobi; *Croat.* pravichen; *Rag.* prâv, vprâvni, (cf. wprawny); *Bosn.* prav; *Slav.* pravedan, pravo; *Ross.* справедливый, правосудный, правотолюбивый; *Eccl.* благозаконный, благозаконно; wedle sprawiedliwości czyniący lub czyniony, prawy, gerecht. Kto sprawiedliwość czyni, sprawiedliwy jest. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 7. Nieba sprawiedliwe! *Mon.* 70, 745. Rozbójnicy niesprawiedliwie wydzierają a sprawiedliwie się dzielą. *Cn. Ad.* 283. (i w nierządzie jakiś rząd być musi). Sławny prawników wyrok: sprawa sprawiedliwa, ale nieprawna, na tym zasadza się, iż majątek może być nabyty sprawiedliwie, płacąc zań właścicielowi umówioną sumę; ale dla niedopełnienia prawa solenności w téj przedaży, nieprawnie posiadać się będzie. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 254. Cudzy majątek przez pieniactwo prawnie a niesprawiedliwie posiąść spodziewa się. *Pilch. Sen. list.* 10. Cokolwiek się prawnie dzieje, sprawiedliwie się dzieje. *Szczerb. Sax.* 56. Sprawiedliwy *masc. Subst.*, der Gerechte; *Ross.* праведникъ, *f.* праведница. Sprawiedliwy, jakąkolwiek śmiercią zachwycon będzie, nigdy nie zginie zapłata jego. *Rej. Post. X x* 5. Kazimierza Sprawiedliwym, den Gerechten, nazwano, że Konarskiego nie dał ściąć o pogębek, gdy kostki z nim grał. *Biel.* 107. *et* 101. Sprawiedliwy sędzia; (*Eccl.* правосудецъ, *verb.* правосудствую, *Graec. δικαιοδοτέω*, sprawiedliwie sądzę). Najbardziej zmiękcza rozgniewanych bogów, Trochę zboża z sprawiedliwych brogów. *Lib. Hor.* 82. (poczciwie zebranych). (*Slov. Prov.* Geden nesprawedliwi groš, sto inich sprawedliwich s kapsi wihaňá; jeden niesprawiedliwy grosz sto sprawiedliwych z kieszeni wygania, cf. źle nabyte, źle odbyte). Niesprawiedliwy, *Vind.* goliuf; *Ross.* неподѣльный, напрасный, напрасно; *Eccl.* неправдивый. Niesprawiedliwy człowiek *Boh.* nesprawědliwec. Niesprawiedliwy sędzia *Eccl.* неправосудецъ. Niesprawiedliwie czynić *Eccl.* неправдовати. Waży funtów sprawiedliwych Gdańskich 34. *Teat.* 16. *b*, 22. słusznych, dobrze wa-

żonych, richtig gewogen. — §. Sprawiedliwa *Subst.*; *scil.* sprawa = słusz, słuszna, sprawiedliwość; die gerechte Sache, die Gerechtigkeit. Sprawiedliwa wygrywa. *Zegl. Ad.* 236. Przy sprawiedliwéj zawsze niebo stawa. *Pot. Arg.* 304. *Budn. Apopht.* 39. Żeby on miał sprawiedliwą, czyby sprawiedliwości nie dochodził? *Falib. L* 3. *Chełm. Pr.* 35. *Simon. Siel.* 44. Odważnieśmy się bili przy naszej sprawiedliwéj. *Leszcz. Class.* 73. Sprawiedliwsza o boskiéj pomocy nam tuszy. *Bardz. Luk.* 118. Pracujcie, a co sprawiedliwa będzie, dam wam. *Sekl. Math.* 20. (was recht ist. Luth.). Panowie, to co jest sprawiedliwa a słuszna, sługom dawajcie. 1 *Leop. Col.* 4, 1. Prokuraci z stronami foremnie kugluią Onemi wykrętały, onemi dekrety. Byś miał najsprawiedliwszą, a nie miał kalety, Albo lisa w zanadrzu, albo wuja w prawie, przegrasz. *Paszk. Dz.* 114. SPRAWIENIE, SPRAWIONY, *ob.* Sprawić. SPRAWKA, SPRAWECZKA, i, *ż.*; (*Ross.* справка dopytywanie, dochodzenie, poprawa błędów w druku); *dem. Nom.* sprawa: interesik, sprawuneczek, sztuczka; kleine Angelegenheit, kleiner Handel, ein kleiner Streich; (*Rag.* posalak; *Croat.* poszlék; *Bosn.* posalak). O lada sprawę sto lat się prawujemy. *Star. Vot. E* 4. By najmniejsze sprawieczki, które czynił, wielką dostojność brały. *Wys. Aloj.* 180. Cóż znaczy mina rzadka, i twarz pomieszana? Zapewne jakąś sprawkę? *Teat.* 42. *c*, 20, (cf. figiel, psia sztuczka). Sprawki dziecinne. *Zab.* 13, 409. Już wiem o wszystkim, to jego sprawka. *Boh. Kom.* 1, 241. *et* 2, 231. SPRAWNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* nésprávnost *negligentia*; *Sorab.* 1. zpraliwnoſcź *aequitas*; *Vind.* opraulivost, opravilnost = pilność, czynność; *Croat.* zpravnozt = koszt, nakład; *Rag.* správnos *habilitas*; *Ross.* неисправность niedbałość); ochota, skłonność, biegłość, prędkość w sprawowaniu rzeczy, zręczność, zdatność, obrotność; die Ausrichtſamkeit, Geſchicklichkeit, Gewandtheit. Moja sprawność tego dokazała, że to się tak stało. *Boh. Kom.* 4, 392. Od marszałka sprawności po większej części, zawisł pomyślny skutek sejmowych obrad. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 275. — §. Rzodkiew czyni wiatry i niesprawność żołądka. *Cresc.* 241. niesposobność, niewczesność, *incommodité*. SPRAWNY, a, e, Sprawnie *adv.*; (*Boh.* zprawný rządny, nespráwný *negligens*; *Slov.* nezprawný *inconditus*; *Sorab.* 1. zpralné *aequus*, sprauny muż poczciwiec; *Vind.* opraviln, opravilen, opravilosten *negotiosus*; *Rag.* spravan *praeparatus*; *Croat.* szpráven *paratus*; *Bosn.* spravan, prighnút za koje djello *propensus*, *dispositus*; *Ross.* неисправный niedbały; *Eccl.* справно *perite*, *recta ratione*); a) zręczny do sprawowania czego, obrotny, zdatny; *Croat.* poszlén, ausrichtſam, ausrichtig, geſchickt, gewandt. Sprawna główka do wszystkiego. *Teat.* 32. *b*, 53. Sprawny z Waści ptaszek. *Teat.* 33. *d*, 89. ein verſchmitzter Vogel. Gdy chcesz być sprawnym, folguj czasowi, darmo go nie puszczaj. *Haur. Ek.* 6. Do interesu pieniężnego za katy sprawny; jakże dowcipnie umie kredytorów odprawiać, lichwiarzów ujmować, kupców namawiać. *Teat.* 7. *c*, 31. Kto sprawniejszy ten lepszy, poczciwość nie płaci. *Węg. Org.* 21. Sprawny toż jeden sam, co z wielką asystencyą sprawić może. *Budn. Apopht.* 125. Najsprawniejszego z całej korony Polskiej mam stangreta, szalenie ze mną pędzi. *Teat.* 7. *c*, 28. Sprawnego poślę kuryera z listem, Że się do króla szczęśliwie dobierze. *Jabł. Buk. O* 4 *b.* Podaj kartę sprawnie. *Hul. Ow.* 74. Jam taki nędzny i niesprawny, jakbym ja twoje poselstwo sprawował. *Sk. Kaz.* 270. Od tego czasu, niesprawniejszego i nierychlejszegom języka się stał. 1 *Leop. Exod.* 4. jąkającego się, ſtottrend. — §. Sprawny, w sprawie, porządny, w dobrym porządku, szyku; ordentlich, in guter Ordnung; *Boh.* zprawny. Nieprzyjaciele porwali niesprawnie bronie. *Krom.* 38; *tumultuarie*. Nie zwykli nigdy Turcy sprawnie ustępować. *Kłok. Turk.* 242. — §. Ołtarz kościoła jest umysł nabożny, wiarą sprawna. *Żarn. Post.* 2, 459. rządzący się wiarą, von Glauben regiert, gelenkt. — §. Sprawny, należyty, gehörig. Sprawniejszy dowód. *Krom.* 17. Sprawnie wysłuchawszy, rzekła posłowi.... *Pieśn. Kat.* 6. (*attente*). Dobry jest zakon, jeśliby go kto zakonnie a sprawnie używał. i *Leop.* 1 *Thim.* 1, 8. (cf. czyście). Ta ewanielia ku wielkiéj radości wszemu narodowi ludzkiemu, na on czas i potym sprawnieby miała być. *Rej. Post. B* 5. właściwie, recht eigentlich. — Rozkoszą cielesną sprawnie gardzić mamy. *Kosz. Cyc.* 66. *Dolet hoc cordi meo*; jest mi tego sprawnie żal. *Mącz.* rzewnie, mocno, duszno; recht ſehr, recht ſtark. Przełożeni wszyscy sprawnieby się mieli dobrych nauk rozmiłować, a za nie się obiema rękoma ująć. *Kosz. Lor. pr.* (gorliwie, na urząd, uprzejmie). Cyrusa wszyscy sprawnie miłowali. *ib.* 111 *b.* (serdecznie). — §. Sprawnie, sprawiedliwie, gerecht. O sprawiedliwy sędzio, ty każdego Sprawnie oddzielasz według zasług jego. *J. Kchan. Ps.* 8. Nieprzyjaciel mię w nienawiści ma niesprawnie. *J. Kchan. Ps.* 54. (bez przyczyny, niesłusznie). Wszystkim światem sprawnie rządzi. *Ryb. Ps.* 190. — b) Ziemia ona niesprawna stała się ogród rozkoszny. *W. Ezech.* 36, 35. niesprawiona, nieuprawna, unbebautes Feld. Ta część Afryki jest nieurodzajna, pusta, piaszczysta i niesprawna. *Boter.* 212. niezdatna do sprawienia, nie do uprawy; nicht anzubauen, nicht urbar. — §. Na tym miejscu o wszystkim doszły go sprawne listy. *Chrośc. Fars.* 64. sprawiące go, donoszące, informujące, oznajmujące mu, awizacye; Berichte, Inſtructionsſchreiben. *SPRAWOMOWCA, y, *m.*, patron, rzecznik, rzeczomowca, *causidicus*; der Sachwalter, (Redner). Polskiego sprawomowcę uczy stawać ładnie Dowcipny Kwintylian tłumaczon dosadnie. *Zab.* 10, 227. W wielkiéj sprawomowców trzodzie, wymownych niewielka jest liczba. *Siru. Qu.* 1 *b.* (kausyperda). SPRAWOTA, y, *ż.*, sprawa, sprawczyna; ein Handel, eine Affaire. Tak się skończyła moja sprawota. *Boh. Ossol.* 77. Słuchajże sprawoty tych złoczyńców. *Pot. Arg.* 233. — §. [*Jurid.* Sprawota, procedura sądowa, gerichtliches Verfahren. *ob. Helcla Starodawn. prawn. polsk. pomn.* str. CLXXXIII — 1], sprawowanie się, usprawiedliwianie, die Rechtfertigung. Jeśli czytają, uporowi swemu więcéj u siebie miejsca dają, niż tej ich w obronie niewinności sprawocie. *Smotr. Apol. pr.* Że na twe skargi, żale i sprawoty Nic odpowiada jednej nawet jo-

ty. *Chrośc. Job.* 124. Wielka krzywda poddanym, wielka w królu wada, Kędy skarga sprawocie uszy pozakłada. *Pol. Arg.* 10. Wiesz, kogo potwarz wpisze do metryki, Niewinność ani sprawota wyskrobie. *Pol. Syl.* 49. SPRAWOWAĆ, SPRAWUJE, *ob.* Sprawić. SPRAWUNEK, nku, *m.*, SPAWUNECZEK, czka, *m.*, *dem.*, interes, potrzeba; die Angelegenheit, Verrichtung, das Geſchäft; *Carn.* oppravk, oppravilu; *Vind.* opravilu, oprava, opraulenje, djanje; *Sorab.* 1. schaft, předkmětžo, schaftžik. Wysyłają go czasem na sprawuneczki. *Teat.* 24, 104. Wysyłać, wychodzić na sprawunek, za sprawunkami, po sprawunkach. *X. Kam.*

SPRĘŻNY, *ob.* Sprężysty. SPRĘŻYĆ; *Croat.* szprusujem, z-prusujem *explodo*, zprusiti, zprusávam *emitto, evibro, displodo, ob.* Prężyć. SPRĘŻYK, *m*, *elater*, chrząszczyk płaski, tak w grzbiecie silny, że gdy go na wznak położy, sprężystością swoją do góry się rzuciwszy na nogi pada. *Zool.* 170. der Springkäfer. SPRĘŻYNA, SPRZĘŻYNA, y, *ż.*, SPRĘŻYNKA, i, *ż.*, *dem.*, prężyna; (*Ross.* пружина, пружинка; (*Boh.* pružjna pręga, pręt), *Boh.* pěro, (*Etym.* cf. przeć, pręt, cf. pióro): *Slov.* pero; *Vind.* peretniza, vok, spelefni lok, podertlivi, sproshlivi lok na vdarjenje; *Slov.* pero, tetik); laska czyli żelazo zgięte gwałtem, jako w zegarze bez wag, w kłótkach, w zamkach żelaznych. *Cn. Th.* 1052. die Springfeder, die Feder z. B. in einer Uhr. Części zamku są: rygiel, klamka, zasuwka, deka, sprężyna. *Teat.* 6. *c*, 58. Gdyby mi się ten interes poszczęścił, wkrótcebym mogła na sprężynach jeździć. *Teat.* 14, 56. na resorach, in einem Wagen auf Federn. — §. *Tr. fig.* Sprężyna, powód, pobudka, bodziec; Triebfeder, Antrieb. Intryga, interes, to jest sprężyną wszystkiego. *Teat.* 49, 27. Zazdrość i miłość własna, w sercach kobiet dwie najmocniejsze sprężyny. *Teat.* 52. *d*, 90. Tyrańskich ruszywszy sprężynek, Potrzeba wymówił dyabelski uczynek. *Przyb. Mill.* 114. Wszystkich sprężyn ruszymy, mamy głowy po temu. *Teat.* 29, 19. Dalejże, natęż wszystkie sprężyny twojej wybiegłości. *Teat.* 1, 82. (die ganze Spannkraft deiner Verſchlagenheit). — §. W głowie pękła sprężynka. *Teat.* 7. *c*, 65. nie wszyscy doma, przesadził, klepki mu nie staje; es rappelt in ſeinem Kopfe, es hat übergeſchnappt. SPRĘŻYNNOŚĆ, SPRĘŻYSTOŚĆ, SPRZĘŻYSTOŚĆ, SPRĘŻYNOWATOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* упругость; własność zawarta w najdrobniejszych cząstkach ciał, której pomocą odpychają się wzajem, skoro ściśnienie się ich znagłonym było. *Mir. Mskr.* elastyczność, die Elaſticität, die Federkraft, Schnellkraft. Sprężystość ciał, jest usiłowanie które mają pewne ciała ściśnione, przywracać się do pierwszego stanu po ściśnieniu. *Rog. Doś.* 1, 226. Sprężystość powietrza. *Hub. Wst.* 290. Żelazo ma nad wszystkie metale największą sprężynowatość. *Kluk. Kop.* 2, 208. Serce mocą odpierania swojego albo sprężynności wyrzuca humory do żyły bijącéj. *Boh. Dyab.* 34. Źdźbła na słońce i powietrze wystawione, twardzieją, a tak nabierają większéj siły i sprężynności. *Brzost. Duch.* 524. SPRĘŻYNNY, a, e, od sprężyny, Feder-, Schnellfeder-, Springfeder-; *Ross.* пружинный. Sprężynny-, SPRĘŻNY, SPRĘŻYSTY, SPRZĘŻYSTY, a, e; *Ross.* упругій; *Eccl.* наляцательный; elastyczny, elaſtiſch. Ciała, które odmieniwszy kształt swój w ściśnieniu, gdy to ustaje, do swojej pierwszej pory przychodzą, zowiemy sprężystemi od sprężyny, która nam to widoczniej pokazuje. *Rog. Doś.* 1, 226. Powietrze jest rozciekiem tłoczliwym i sprężystym. *Jak. Mat.* 3, 355. Ciała niesprężyste po uderzeniu nie mają mocy wrócić się do swego kształtu. *Rog. Doś.* 3, 192. Woda nie może być ściśniona, jak powietrze, i zbywa jéj na téj własności sprężynnéj, któréj nie ma żadne inne ciekące ciało, oprócz powietrza. *Mon.* 74, 565. Lawa stopiona zaczyna wrzeć, wznosić się, ale skoro moc ognia zwolnieje, gazy sprężne nikną lub tracą swoję sprężystość. *N. Pam.* 9, 342. Z trunków robiących, płyn sprężny się wydobywa. *N. Pam.* 1, 15. Z zędry żelaznéj prędko się wydobywa płyn sprężny, saletroczyn. *Os. Fiz* 1, 249.

SPRÓBOWAĆ, *ob.* Próbować.

SPRÓĆ, SPRUĆ *vel potius* zpróć, zpról, *f.* zporze *cz. dok.*, Sparać, zparać *niedok.*; *Vind.* dolsporgati; *Ross.* спороть, спарывать; rozpróć, odpróć; zertrennen, abtrennen, auftrennen *pr. et fig.* Spróta powłoka *Ross.* спорокъ, спорочекъ. Spróć pończochę, t. j. nici z niej wysnuć. *Magier. Mskr.*, aufrippeln. — Kto wolność spara, Zakon go ani ubezpiecza wiara. *Chrośc. Fars.* 34. Nie miał mocy spróć wolą Jowiszową; *rescindere. Żebr. Ow.* 48.

SPRÓCHNIAŁOŚĆ, ści, *ż*; (*Boh.* prachniwost, zprachniwělost; *Slov.* zprachniwělost; *Sorab.* 1. prochniwoſcz; *Vind.* strohlivost, strohljtje, strohnetje, strohlenje, kerhkovitnost, okerhnost, perhkovitnost, zhervojedina); spróchnienie, zbutwiałość; die Morſchheit, Mürbigkeit von Fäulniß. Poznasz spróchniałość, gdy kość niegładka, owszem poprzegryzana. *Perz. Lek.* 133. W chorobie zaraziły go wrzody i sprosne spróchniałości robaki rodząc. *Sk. Dz.* 174. SPRÓCHNIAŁY, SPRÓCHNIEĆ, *ob.* Próchnieć. SPRÓCHNIZNA, y, *ż.*, spróchniałego co, morsz, morszatość, etwas Morſches; (*Boh.* červotočina; *Dal.* csarvotocsina). Patrz w tej spruchniznie koza odpoczywa mała, Jakże sobie spokojne schronienie obrała. *Chod. Gesn.* 266, cf. dup', ein ausgefaultes Loch.

SPROFANOWAĆ, *ob.* Profanować.

SPROSIĆ, *f.* sprosi *cz. dok.*, Spraszać *niedok.*, wielu poprosić; *Vind.* (vabiti, (*ob.* Zwabić); *Ross.* созвать, созывать, (cf. zazwać), mehrere zuſammen einladen; (*Vind.* isprafhati, sprafhuvati = wypytywać; *Ross.* спросить, спрашивать = pytać, спрошиваніе pytanie, спроситься, спрашиваться radzić się kogo). Niechaj się wszyscy moi domownicy cieszą, niech sproszą wszystkich sąsiadów. *Teat.* 28. *b*, 135. Sproszenie *Ross.* созывъ. Spraszający *Ross.* созывательный, sprosiciel *Ross.* созыватель, sprosicielka, созывательница.

SPROŚNICA, y, *ż.*, sprosna nieczysta kobieta, nierządnica, wszetecznica; ein unzüchtiges Weib, eine Vettel; (*Sorab.* 2. proſniza = wszeteczne gadanie). Rozkosz odpędził i sprośnice zawstydził. *Sk. Dz.* 125. Sprośnicę do tego przywiódł, iż przysięgła iść na pokutę. *Sk. Dz.* 819. SPRO-

ŚNIK, a, *m.*, sprosny nieczysty człowiek, nierządnik, wszetecznik, plugawiec, ein unzüchtiger Mensch; (*Eccl.* порочникъ [*vituperans* 2], występnik). Niewstydliwe postępki sprośników. *Sk. Żyw.* 1, 92. Ten sprośnik, ten dowódzca szalonej młodzieży, kiedy już chce, niech się żeni, jak należy. *Zabł. Fir.* 80. SPROSNOŚĆ, 'SPROSTNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* sprostnost *simplicitas, vulgaritas, vilitas*); psota, wszeteczność, nieczystość, plugawość; Unzüchtigkeit, Unzucht, Unflätigkeit, Schändlichkeit; *Sorab.* 1. roznoćz (cf. różność), grosnoćz, (cf. grożność); *Carn.* praznoszt, praznovanye *fornicatio*, cf. próżność, próżnowanie; *Ross.* сквернотворение; *Eccl.* студоложьство, нечистота, испотребство. Ubrał się w one szatę sprosnościami pokalaną. *Warg. Wal.* 95. Zaprowadzili ją na miejsce sprosności. *Bals. Św.* 1, 54. (do nierządnego domu, do zamtuza). Nieobyczajność zamyka w sobie insze występki a sprosności, jako pijaństwa, fryjerstwa i t. d. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* Ustawicznością grzeszenia ludzie się w bydlęcą 'sprostność obracają. *W. Post. W.* 96. Sprostność grzechu. *ib.* 34. — §. 'Sprostność człowieka wywraca drogę jego. *Budn. Prov.* 19, 3. (głupstwo *Bibl. Gd.*); zdrożność, Ungereimtheit, Verkehrtheit. Chociaż oboje to, i ochędożnym być, i nie wydwarzać się, jest dobre w sobie; jednak kiedy kres swój przejdzie, już się w sprosność obrócić musi. *Gorn. Dw.* 48. SPROŚNOMOWNY, *ob.* Blazgon. SPROSNOMOWNOŚĆ, *ob.* Blazgonienie. SPROSNY, 'SPROSTNY, a, e, — ie *adv.*; (*Boh.* sprostný *simplex, plebejus, vulgaris, vilis*; *Hung.* parazna *libidinosus*); psotny, nieczysty, nierządny, wszeteczny, plugawy; unzüchtig, unflätig; *Sorab.* 1. rozné, rosny, roznužki; *Sorab.* 2. prośni (cf. próżny), grośni, (cf. groźny); *Ross.* порочный. Sprosny *ad mores pertinet*; plugawy *ad naturalia sine peccato*; szpetny *et* żadny *ad aspectum, esto aliqui confundant haec. Cn. Th.* 1032. Ludzie sprosni, złościami wszystkiemi pomazani, w nieczystości żyjący. *Sk. Żyw.* 1, 103. Zbrodzień i sprosny cielesnik. *Sk. Dz.* 215. *Lupanar*, 'prożny dom, nierządny *Urs. Gr.* 147. (sprosny, *ob.* Zamtuz). Puścili się synowie Izraelscy za marnościami, i 'sprostnie czynili. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 17, 15, *Croat.* praznújem *fornicor*, (cf. próżnować); *Ross.* сквернотворить. Grzech 'sprostny i 'szkarady. *Karnk. Kat.* 226. Która rzecz jest ku uczynieniu sprosna, ta i ku mówieniu nieuczciwa. *Modrz. Baz.* 30. Sprośnie raniony. *Chełm. Pr.* 167. haniebnie, szkaradnie, schändlich. Co może być 'sprostniejszego nad rozgniewanego człowieka? *W. Post. W.* 2, 124. szkaradniejszego, abscheulich. Sprosna burza powstawszy, ostatnią zgubą utonienia przegraża. *Birk. Dom.* 111. haniebna, szkaradna, okrutna, ein abscheulicher, schrecklicher Sturm. — §. Zadałeś posłom naszym nieumiejętność, jakoby oni tak 'sprostni byli, aby radzili o tym, czego nie znają. *Orzech. Qu.* 39. tak nieokrzesani, tacy prostacy; so albern, tölpisch. Bardzobym ja temu rad, aby się tych gier rozmownych, jako we Włoszech ludzie zacniejsi mają, też u nas ludzie niesprosni jęli. *Gorn. Dw.* 5. okrzesańsi, die cultivirteren, gebildeteren Klassen. Korzystał w przyjaźni téj białogłowy, jako i pięknéj i młodej, niesprosny młodzieniec jeden. *Gorn. Dw.* 274. niczego, grzeczny, ein artiger, junger Mann.

SPROSTAĆ czemu *med. niedok.*; *Boh.* zastati, (cf. zastać); mieć z to siły, wyrównać czemu, wydoływać; einer Sache gewachsen sey, Kraft und Fähigkeit genug zu etwas haben. Nie napieraj się czemu nie sprostasz. *Petr. Hor.* 2, *M b.* Czemu ty nie sprostasz, temu nikt inszy nie sprosta; czego ty nie będziesz mógł uczynić, tego też iście nikt nie uczyni. *Mącz.* Potrzeba, aby sam siebie człowiek dobrze znał i swoję siłę, czemu sprostać, a czemu nie może sprostać. *Gorn. Dw.* 104. Możesz-li sprostać, podejmuj się; a nie możesz sprostać, daj pokój. *Bial. Post.* 134. *Chełm. Pr.* 91. Na to się pokuszajmy, czemu sprostać możemy. *Ezop.* 7. Trudniejszych rzeczy, niżli im sprostać możesz, nie badaj się. *Radz. Syr.* 3, 22. Ty sam sprostać nie możesz sprawom ludu tego. *Rej Post. B b b* 1. Nie tak nauką, jak biegłością wszystkiemu sprostał *Papr. Ryc.* 223. *Krom.* 171. *et* 519. *Modrz. Baz.* 176. Gdy pan będzie miał co darować, ma pierwéj sobie rozważyć majętność, a dostatek i sprostanie swoje. *Kosz. Lor.* 114, (*ob.* Przemoga, przemożenie, możność). 'SPROSTAŁY, a, e, wydoływający, wyrównywający, mający z to siłę, gewachsen einer Sache. Na miejsce tego urzędnika, innego szlachcica osiadłego ku odprawowaniu tych roków obrać mają. *Stat. Lit.* 170. — (SPROSTNY, *ob.* Sprosny). — SPROSTOWAĆ, *ob.* Prostować.

SPRÓSZYĆ, *ob.* Prószyć. SPRÓTY, *ob.* Spróć.

SPROWADZIĆ *cz. dok.*, Sprowadzać *niedok.*, zkąd przyprowadzić, przywieść, przyciągnąć, ściągnąć; herabführen, herbeyleiten, herzu ziehen; (*Slov.* sprowázeti, sprowazým *deducere*, (sprowádzáni *concomitatio*; *Croat.* szprevajam *comitari*, szprévod *commitatus, funus*, szprevoditel, szprevagyavecz *assecla, comes*, szprevodni *funebris, exequialis*; *Ross.* спроважнваю sekretnie na bok sprzątać). Sprowadź go na dół z góry. *Tr.* Przecudnieby było, gdyby ją tu można sprowadzić. *Teat.* 52. *d*, 87. Zakładał kosztowne ogrody, kazał wycinać perspektywy, sprowadzać wody. *Zab.* 14. Profesorów do jakiej nauki, gdy komisya edukacyjna w kraju znaleźć nie może, sprowadza ich z zagranicy. *Dyar. Grod.* 154. — §. Sprowadzić do mniejszéj liczby, redukować. *N. Pam.* 6, 318.

SPRUCHNIAŁY, SPRÓCHNIAŁY, *ob.* Próchnieć.

SPRYCA, y, *ż.*, strzykawka, z *Niem*, die Sprütze, sikawka. *Czerw.* 9. *et* 36. *Perz. Cyr.* 2, 321, *Vind.* krópieza, kropiuniza, fhverkaliza, resliuniza, besgalza, bozou, tershou; *Carn.* bèsgalza; *Croat.* spriczalka, sprihàka, (sprihàm *spargo*), bzikalyka, bizikalka; *Rag.* sepirliza; *Ross.* шприцъ, насосъ, пожарная заливная труба, *ob.* Sprycować.

1. SPRYCH, u *m.*, SPRYCHA, y, *ż.*, śpica u koła, (*Etym. cf. Germ.* spretzen, *ob.* Sprys), die Speiche im Rade, die Radespeiche; *Boh.* špice. W kołach promień każdy czyli sprych jest niby drągiem etc. *Rog. Doś.* 3, 154. — §. *Anat.* Sprych, sprycha, mniejszy piszczel, *fibula. Perz. Cyr.* 33. przęczka, die kleinere Beinröhre. Sprych, kość

mniejsza łokcia. *Krup.* 1, 140. die kleinere Armröhre. — [2. SPRYCH, rzut, skok; *ross.* прыгъ, cf. *niem.* Spriet 2]; Widok ten zostrzył sprych wzrokowy pod czarta powieką, Tak iż różnił przedmioty daleko. *Przyb. Milt.* 94. (ostrość wzroku, promień oczny; den Strahl des Blicks, des Auges). — *Aliter:* Ktożby Niiu rzekł, na tak twój bieg cichy, Że w powodź takie miałbyś czynić sprychy Gwałtownie! *Bardz. Luk.* 184. (takie zbytki, susy, skoki, übermüthige Sprünge). — §. Cło od wiosła i sprychy statku tym kanałem pławionego. *Vol. Leg.* 7, 846. [przewoźniczy drąg, *ob.* Sprys 2]. 'SPRYCHNIE, [*Adverb.* rzutnie, skocznie, sprungstreichs; cf. pierzchnąć 2]. n. p. Juno narzeka: Jowisz po cóż się z Kalistą nie kuma? Junonę małżonkę 'Przecz cierpi? 'przecz łożnice nie odleci sprychnie? 'Przecz sobie Lykaona teściem nie wystrychnie? *Zebr. Ow.* 45; *cur non et pulsa ducat Junone, meoque collocet in thalamo?* — SPRYCHOWY, a, e, od sprychu, Speichen-. *Anat.* Sprychowa kość. *Krup.* 3, 70, *ob.* Sprych, sprycha, piszczel.

SPRYCOWAĆ *cz. niedok.*, z *Niem.* sprützen, strzykać, sikać, z sikawki napuszczać; *Sorab.* 2. schprizowasch; *Vind.* shprizat, shverkati, shterkati; (*Croat.* spriham *spargo*). — Sprycowanie n. p. gardła. *Czerw.* 9, *Vind.* na kroplei, pokrop, shverklei. SPRYCOWNIK, a, *m.*; *Vind.* kropnik, oshterkavez, shverkavez, polivar, cf. polewacz; der Sprützer, sprycmajster, *Niem.*, der Sprützenmeister, dozorca sikawek.

SPRYS, u, *m.*, SPRYSA, y, *ż.*, (cf. *Germ.* spreitzen, Spriet, *ob.* Sprych): §. 1) przewoźniczy drąg, die Spreitzstange der Botsknechte, der Botshaken, die Schifferstange; *Carn.* sôra; *Boh.* rozpérak. Flis z kowanym sprysem. *Klon. Fl. B* 3, *not.*, «contus, tudis seu pertica, qua navis impellitur». Sprysa. *Pot. Jow.* 2, 55. — §. 2) *Archit.* Sprys, zastrzał, podpora z drzewa abo z muru dla umocnienia ścian. *Dudz.* 58. *Pot. Arg.* 35. ein Spreitzpfeiler, Gegenpfeiler, Strebepfeiler, die Spreitze. SPRYSZ, u, *m.*, powierzchne wyrzuty na roztopionym srebrze. *Tr.*, *Germ.* Spritz, Auswurf der sich auf dem geschmolznen Silber aufwirft. SPRYSZCZEC, *ob.* Pryszczeć, Prysnąć.

SPRYT, u, *m.*, z *Franc.* esprit, cf. *Lat.* spiritus; (*Ross.* спиртъ wyskok, spirytus). Spryt, żywość umysłu, która szybko rzecz każdą chwyta, zrozumiewa, domyśla się, jak ma być wziętą, przywłaszcza ją sobie, równie tak nazywamy iskrzenia się własnej myśli i konceptów»; spryt odcieniem dowcipu. *Czart. Myśl.* 69. Geist, Witzigkeit, Lebendigkeit des Witzes. SPRYTNOŚĆ, ści, *ż.*, własność tego, co wydaje spryt, geistreiches Wesen. SPRYTNY, a, e, — ie *adverb.*, od sprytu, pełen sprytu, cf. dowcipny, geistreich, witzig, voll Geist; *Vind.* duhapoun.

'SPRAĆ, 'SPRZAŁ, *ob.* Sprzyjać.

SPRZĄCZKA, i, *ż.*, przączka, przęcka, przęczka; *Boh.* přeska, přaska; *Slov.* prezka, sponka; *Sorab.* 2. schnella; *Carn.* karijze, saponki, (cf. zapiąć); *Vind.* sadershniza, kopzha, saponki; *Croat.* kopcha, shnola; *Slav.* pregjice; *Ross.* пряжка, пряжечка, die Schnalle. Sprzączki srebrne, miedziane, mosiężne albo z kompozycyi białej, leją w formach w piasku wytłoczonych. *Os. Rud.* 559. SPRZĄCZKARZ, a, *m.*, rzemieślnik od sprzączek, der Schnallenmacher; *Boh.* přeskař, *f.* přeskářka. 'SPRZĄCZKOWY, a, e, od sprzączki, Schnallen-; *Ross.* пряженный. Sprzączkowa kość. *Krup.* 3, 229, *ob.* Sprych, sprycha, piszczel. SPRZĄDZ, 'SPRZĄC, sprząg, *f.* sprzęże *cz. dok.*, 'Sprzągnąć, Sprzęgnąć, *f.* sprzęgnie *jednil.*, 'Sprzągać, Sprzęgać, *contin.*; *Boh.* sprahnu, sprahl, sprahnauti, sprahám, sprahugi; *Sorab.* 1. pžaham rómadu, zapžaham; *Sorab.* 2. spesch; (*Ross.* спрячь, спрягать-słowo czasować, konjugować, спряженіе konjugacya; сопрячь, сопрящи, сопрягать połączyć, złączyć; супружество; *Eccl.* **съпружьство** małżeństwo, **съпружьнъ** małżeński); bydło, bestye jedno z drugim razem zaprzęgać; zusammen anspannen, zusammen spannen. *Cn. Th.* 1055. Bardzom kontent, żeś We Pani tak piękny cug koni sprzęgła. *Teat.* 11. *c*, 23. Sprzężenie, sprzęganie, zaprzęganie razem, das Zusammenspannen; sprzężenie, sprzężaj, das Gespann, die Anspanne. Nalazł syna orzącego dwanaścią wołów, a on między tym dwanaścią sprzężeniem wołów był sam jeden. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 19, 19. — §. *Transl.* Płaszcz mocno haftkami srebrzystemi sprząga. *Dmoch. Il.* 2, 205. spina, zapina; zuknöpfen, zuhaken. — §. *Tr. fig.* Sprzęgać, łączyć, sworować, kojarzyć, zwięzywać; verbinden, vereinigen. Konrad z Krzyżaki sprząglszy się, wojnę przeciw Prusakom podniósł. *Krom.* 234. Zawsze musi szkodować, kto się ze złym sprzęże. *Simon. Siel.* 94. Tylko ta wolność prawdziwa, która się sprząga z rozumem. *Petr. Pol.* 2, 161. Będziesz szczęśliwą, jeśli sprzęgniesz z miłością wierności ogniwo. *Zab.* 12, 37. *Gawdz. Pilch. Sall.* 201. Takie jest złączenie, sprzężenie i zjednoczenie w trójcy, iż syna od ducha, abo ducha od syna, lub od tegoż ojca odłączyć nie może. *Smotr. Lam.* 123. (związek, węzeł). — §. *Venat.* O sprząganiu psów. Myśliwiec ma je umieć tak sprządz, żeby wszystkiego miał dosyć, a niczego nazbyt. *Ostror. Myśl.* 42. sworować, die Hunde zusammen kuppeln. — *Similiter:* Raz dwóch sporych wężów pod piękną dąbrową sprzęgłych laską był grzonął. *Zebr. Ow.* 64. splątanych, verflochten, in einander geschlungen. SPZĄG, ęgu, *m.*, SPRZĘG; *Boh.* spřež; cug, bydlęta zaprzężone, *ob.* Sprzężaj, das Gespann, die Anspanne, der Zug; (*Vind.* vprega konjou = para koni; *Eccl.* **сѫпрѧгъ**, **сѫпрѧгл**, супрязи, пара, двое para, dwoje; **сѫпрѧгъ**; *Ross.* супругъ małżonek, *f.* супруга małżonka). Kmieciowi nowo osadzonemu trzeba dać sprzężaj wołów według zwyczajnego sprzęgu. *Haur. Sk.* 42. Do orania, odwracania, bronowania, zasiewania i gnojenia, jest sprząg folwarczny, do którego są fornale i parobcy. *Pam.* 83, 554. Potrafię i słowy, I zwykłą groźbą pędzić sprząg wołowy. *Zab.* 15, 389. Bachus swą sztuką ujął tygry w sprzęg niepospolity. *Hor.* 2, 23. *Nar.* — §. *Fig.* Związek, das Bündniß, die Vereinigung, Verbindung. Oktaw gotów był z Antonim nowe mieć sprzęgi, byle on się z nim koroną dzielił. *Chrośc. Fars.* 481. Gdy się w sprzęgu trzymają trzy woły pospołu, Żadnego z nich nie może lew pokonać. *Min. Ryt.* 4, 115. SPRZĄGŁOŚĆ, ści, *ż.*, zgodność, wzajemna pomoc; Eintracht, wechselseitige,

Hülfe. Tam sprzągłości w urzędowaniu, tam szczerej pracy spodziewać się trzeba, gdzie przywiązanie ku rządzcy umysły kieruje. *Dyar. Grod.* 250, *ob.* Sprężysty.

*SPRZAM, *ob.* Sprzyjać.

SPRZĄŚĆ, *f.* sprzędzie *cz. dok.*; *Rag.* zapresti, zaprêdem, aufſpinnen, *ob.* Prząść, uprząść.

SPRZĄTNĄĆ, ZPRZĄTNĄC, *cz. jednll.*, Sprzątać, zprzątać *niedok.*; (*Ross.* прятать, прячу, спрятать schować, напрятать podziewać gdzie, опрячу, опрятывать umarłego ubierać, опрятываться uchodzić, wymykać się; *Eccl.* спрятаю *summoveo*); uprzątnąć, poprzątnąć, sprzęty lub inne rzeczy na swoje miejsca odstawić, odkładać; aufräumen, abräumen, wegräumen; *Boh.* klidjm, kliditi, klidjwám, klizenj, skljditi, skljzeti, ukliditi, uklizeti; *Vind.* spraulat, spraviti (cf. sprawić), prezhspraviti, prezhvkasati, triebiti (cf. trzebić), striebiti, potriebiti, ispotiti, gorstriebiti, dolpopraviti, dolspraviti, dolsnathati; *Slav.* pokupiti, (cf. pokupić); *Ross.* сбирать, снимать. Czasu nie było do sprzątania obozu. *Warg. Cez.* 178. — Sprzątać z pola, zbierać; die Feldfrüchte abräumen, einräumen, einführen. Pogoda mierna a sucha rolnikowi do sprzątania we żniwo z pól bardzo służy. *Fur. G* 2. Sprzątanie z pola rychłe niemały pożytek uczyni, że się w czas bydło rozpuści. *Haur. Ek.* 69. Markotny, że nie sprzątnął, jak rozumiał z pola, Coż było sprzątać, kiedy płonna rola? *Min. Ryt.* 3, 331. — §. Sprzątnąć co, sztucznie ukraść. *Cn. Th.* 1053. smykać, zemknąć; *Ross.* припрятать, припрятывать, спровадить, спроваживаю, (cf. sprowadzić); ſchnipfen, ſtibitzen, mauſen, entwenden. — §. Sprzątnąć kogo = zgładzić, zabić; einem aus der Welt ſchaffen, aus dem Wege räumen. Nie jedneś już żonkę z świata zprzątnął, niektóre arszenikiem, drugie z miłości podawiwszy na łóżku. *Opal. Sat.* 29. SPRZĄTACZ, a, *m.*, który sprząta, poprząta, der Aufräumer; *Vind.* spraulavez, striebnik; *Ross.* прибиратель, (прибироха który cudze smyka).

SPRZEĆ, *ob.* Zeprzeć, zparł. *SPRZECHODZIĆ, *ob.* Przechodzić, Przejść.

SPRZĘCIK, a, *m.*, *denm. Nom.* sprzęt, ein kleines Gerâthe. Niechaj, co który ma sprzęcików swoich za wczasu sprzedawa. *Chrośc. Fars.* 56.

SPRZECIWIĆ się, *ob.* Przeciwić się. *SPRZECIWIA, *ob.* z Przeciwia. *SPRZECIWIEŃSTWO, *ob.* Przeciwieństwo. SPRZECIWNIK, *ob.* Przeciwnik. *SPRZECIWNY. *Rej. Post. E* 5, *ob.* Przeciwny. SPRZECZAĆ się z kim *rec. niedok.*, spierać się, spór wieść; mit einem ſtreiten, Streit führen, einen Streit, Wortwechſel haben; (Obd. mit ihm wörteln); *Boh.* přiti se, odporowati, odpor, odbog činiti; *Sorab.* 1. zawožam szo; *Carn.* prepiram se, besedêm se, (cf. biesiadować); *Vind.* ſe sprekarjat, sprebarkuvat, prebarkovat, ſe prepirat, ſe ardrati; *Croat.* oprechujemsze, pregovarjamsze, inadimsze; (*Croat.* zprechiti, zprechújem *impedio*, *inhibeo*, zprichavatisze = sprawiedliwić się); *Rag.* srjêcitise; *Bosn.* srjêcitise, skaratise, karatise, prirecchise, isprjecitise, (isprecjati *in transversum pono*), pricjatise; *Ross.* спориться, сдорить, вздорить, вздорничать, противорѣчить, состязаться, стязаться, прекословить, воспрекословить, посчитаться; *Eccl.* прѣпирати [*suadere* 2], сопрѣтися, спираюся, ссориться, тягаться, словопрюся, противовѣщати, противоглаголати, отборствовати. O słówko się najmniejsze sprzecza, jak zajadły. *Zab.* 16, 115. My się sprzeczali, nie wiedzieć o co. *Teat.* 33. *c*, 39. Zawsze z kimkolwiek sprzecza się, kłóci, pojedynkuje. *Teat.* 21, 85. — §. Przeciwnikowi waszemu dyabłu, sprzeczajcie się mocni w wierze. *Zygr. Pap.* 172. odpierajcie, odpór dajcie, widerſtehen. SPRZECZANIE się, SPRZECZANIE, SPRZECZKA, i, *ż.*, spór, spieranie się; der Streit, die Streitigkeit; *Boh.* hadka (cf. gadka), rozpor; *Sorab.* 1. žtrét, wuretžwano; *Carn.* prepir, prepirenga; *Vind.* prepiranje, prepiringa, pripinga, sprekarjanje, prebarkovanje; *Croat.* pregovarjanye, inâda; *Ross.* противорѣчие, побранка, схватка, перекоры, состязание, стязание, стычка; *Eccl.* сопрѣние, обоюдная распра, ссора, сѫпри, тѧжьба [*lis* 2], споръ. Sprzeczanie wielkie prawdy ustępuje. *Cn. Ad.* 1084. Po długim w tej rzeczy sprzeczaniu, obaczywszy prawdę, nie chciał dłużej dysputować. *Paszk. Dz.* 149. Bywa o tym sprzeczanie między ludźmi. *Petr. Pol.* 194. O coby między ludźmi była sprzeczka, gdyby wszyscy jednakowo o rzeczach rozumieli. *Teat.* 32. *c* 17. Milczeć i nie wdawać się w sprzeczkę. *Teat.* 19. *c*, 79. Ażebyśmy z prawami boga i natury nie byli w sprzeczce. *Koll. List.* 2, 54. w przeciwieństwie, im Widerſpruche. — *§. Wy słuchajcie dyabła bez *przeczki: i owszem słuchajcie go. *Twor. Wiecz.* 58. bez odporu, ohne Widerſtand. SPRZECZLIWY, SPRZECZNY, a, e, — ie *adverb.*, sporny, swarliwy, sprzeczający się; zänkiſch, ſtreitſüchtig; *Boh.* pûtkliwý, swárliwý; *Sorab.* 1. zpêračžné, zpêradne; *Carn.* prepirliv, prepirn; *Vind.* prepiren, prepirliu, praudliu, prauduvatliu, sprekaren, sprekarjoviten, spezhên; (*Rag.* priprjecceni = przeciwny); *Ross.* противорѣчный, сдорливый, вздорливый, прекословный, прекорѣчивый, любопрительный, отрицательный, разнорѣчивый, состязательный; *Eccl.* прѣкослокынъ, любопрѣтельный, любопрительный, прительный, на ссору выданъ или въ споръ соотоящій, (претительный, прещательный zakazujący). Baba ta sprzeczna, jak dyabeł. *Teat.* 6, 18. — § Przeciwny, przeciwiający się; widrig, entgegen, widerſtreitend, ſtreitig. Głos drugi, sprzeczny pierwszemu, szepce mi, nie wierz temu. *Teat.* 52. *d*, 99. Zdanie We Pana sprzeczne z moim wszędzie. *Nieme. P. P.* 17. — §. Sprzeczna odpowiedź skłoniła pokusić się o przejście rzeczonej cieśniny. *N. Pam.* 4, 126. odmówienie, abſchlägige Antwort. — §. Sprzeczny, o którego spór jest, ſtrittig. Jest to prawda niesprzeczna i maxyma niezawodna. *Mon.* 67, 306. (niezaprzeczona). Niesprzecznie *Ross.* безъотрицательно, безсловно. Wszczęły się sprzeczliwe zajścia między biskupem a szlachtą o dziesięcinę. *Krom.* 359. SPRZECZNOŚĆ, ści, *ż.*, skłonność do sprzeczania się, die Streitſüchtigkeit; *Boh.* pûtkliwost, swárliwost; *Slov.* odpor, (*ob.* Odpor); *Sorab.* 1. zperačžnoſež; *Carn.* prepirnost; *Vind.* prepirnost, praudlivost, prepirlivost; *Ross.* любопрѣніе, противословіе, прекословіе. — §. Przeciwność, przeciwieństwo, der Widerſpruch. SPRZE-

CZNIK, a, *m.*, sprzeczający się z kim, przeciwnik, *ob.* Sprzeka, der mit einem ſtreitet, der Gegner; *Boh.* odpirač; *Vind.* sprekarjavez, sprekarjar, prepiravez; *Rag.* oprjecitegl; *Croat.* oprechitel; *Ross.* противословесникъ, поперетчикъ, состязатель, сутяга; *Eccl.* совопросникъ, противоглаголатель. W sądzie dozwalają sprzecznikowi mówić, co mu się zda, o świadkach, o sprawie. *Modrz. Baz.* 343. *et* 352. *W rodz. żeńsk.* ˙SPRZECZNICA, ˙SPRZECZNICZKA; *Carn.* prepiravka; *Vind.* sprekarjarza, prepirarza; *Rag.* oprjecitegliza; *Ross.* поперетчица.

SPRZEDAĆ, *ob.* Przedać. SPRZEDAŻNOŚĆ, *ob.* Przedajność.

SPRZĘG, *ob.* Sprząg. SPRZĘGAĆ, *ob.* Sprządz. SPRZĘGACZ, a, *m.*, który bydło sprzęga, der Zuſammenſpanner, Anſpanner, Einſpanner; *jugarius*, poganiacz. *Cn. Th.* 1053. *Włod.* — *Transl.* Kojarzyciel, połączyciel, der Stifter einer Verbindung, *e. gr. conjugator amoris. Cn. Th.* 1053.

SPRZEKA, i, *m.*, sprzeczny, wybrydnik, wybrydzający, niedogodek, hyrny. *X. Kam.*, *ob.* Zrzeda, cf. gdyra, *ob.* Sprzecznik, ein Wörtler, Widerſprecher, Zankſüchtiger.

SPRZEKRAWAĆ, *ob.* Przekroić. ˙SPRZEŁAJ, *ob.* Przełaj.

SPRZĘT, ˙SPRZĘTR, u, *m.*, SPRZĘTY *plur.*, wszelakie meble, graty, naczynia, narzędzia, porządki domowe; Geräthe, Geſchirre, Hausrath, Einrichtung; *Boh.* nábytek (cf. nabycie), swršky (cf. wierzch), zbož, (cf. zboże); *Carn.* domázhya, pohishtvu, (*ob.* Dom, ˙hyża); *Vind.* roba, imanje, napraulihtvu; *Croat.* pohistvo, prates; *Dal.* pokuchtvo; *Rag.* pratex, pokucchje, pokuchstvo; *Bosn.* pratesg od kuchje, pokuchisete, prritiscte; *Ross.* скарбъ (cf. skarb), утварь (cf. utwor), обиходъ, (cf. obchód). Sprzęt domowy, naczynia, jako są kadzi, achtle, sędy, prasy etc. *Cresc.* 39. Majątek między nie podzieliła; sprzęt i ˙ochędostwo im rozdała. *Warg. Wal.* 47. Cały swój sprzęt kawalerski sprzedał. *Boh. Kom.* 4, 361. Oto nasze sprzęty, Cztery kąty i piec piąty. *Teat.* 33. *d*, 11. Ojcowie nasi lepiéj się od nas mieli, choć drewnianych sprzętów używali. *Teat.* 6, 62. Mówi o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie albo ochędostwie domów, t. j. jak dziś modnie mówią, o meblach, które z Paryża sprowadzamy. *Mon.* 67, 622. Dwór świetny, świetne statki, szaty i wszystek ˙sprzętr. *Kosz. Lor.* 75. Xiążę na ˙sprzętrze rzeczy swych prostym, ale jednak ochędożnym przestawając, bukowych mis, drewnianych łyżek używał. *ib.* 104. Teraz żadnego prostego takiego mieszczanina niemasz, któryby się drewnianym ˙sprzętrem nie brzydził, a na srebrze albo na złocie nie jadał. *ib.* — Sprzęty upakowane, obłogi; Gepäcke, Bagage. Słonie sprzęt cesarski niosące. *Tward. Wł.* 122. Na granicy Turcy nasz sprzęt oglądowali. *Warg. Radz.* 161. SPRZĘTNY, a, e, skrzętny, geſchäftig, wirthſchaftlich, ämſig, ſich tummelnd. Zatym sprzętna gospodyni O wieczerzy pilność czyni. *J. Kchan. Dz.* 270. SPRZĘTOWY, a, e, od sprzętów, Hausrath-, Geräthe-, Meubel-; *Ross.* скарбовый, (*ob.* Skarbowy).

˙SPRZEWRACAĆ, *ob.* Przewrócić.

SPRZĘŻA, y, *ż.*, SPRZĘŻAJ, ju, *m.*; *Boh.* spřeženi (*ob.* Sprzężenie, sprzęgać), přjpřež; *Sorab.* 2. pscheg; *Sorab.* 1. pžažne ſkotžo, zpówu pžažne; (*Carn.* prepręga - rząd koński; *Bosn.* vres od kogna, sprava od kogna); *Ross.* упряжъ, (-szory; упряжка zaprzężony pojazd, stójka; спряженіе, konjugacya, czasowanie); bydło i naczynie wozowe, pługowe. *Cn. Th.* 1033. das Geſpann, die Anſpanne. Na wozie zręcznie ruszać będziesz sprzężą ptaków. *Hul. Ow.* 12. Sprzężaj wszystek słoneczny pod Faetontem nie miał swéj zwyczajnéj wagi. *Otw. Ow.* 61. — §. *Transl. fig.* Mając tak wielu świętych męczenników sprzężą, Nie tylko nam krzyż pański, ale suknie cięžą. *Pot. Zac.* 140. (pasmem, pospołu, na kupie). ˙˙SPRZĘŻ, a, *m.*, n. p. Ubogiego z Cyreny męża Na ratę dadzą panu za ˙˙sprzęża. *Miask. Ryt.* 68. za pomocnika, towarzysza; zum Gehülfen, Gefährten. SPRZĘŻENIE, sprzęganie, *ob.* Sprządz, sprzęgać. SPRZĘŻNY, a, e, do sprzężenia, - SPRZĘŻYSTY, a, e; *Sorab.* 1. zpówu pžažně; (*Ross.* супружескій, супружній, супружественный); §. 1) dający się sprzęgać, łączyć, kojarzyć; zuſammenſpannbar, vereinbar. *Tr.* Sprzężne żebro, przy łopatach wołu, die Spannribbe bey den Schulterblättern des Ochſen. *Tr.* — §. 2) Sprzężysty, *ob.* Sprężysty.

˙SPRZODKU, z przodku, *ob.* Przodek.

˙SPRZYCZYNIĆ *cz. dok.*, uskutecznić, przyczyną być skutku jakiego, verurſachen. Że zmartwychwstały Tytus Lecha berłem włada, Wszystko to twa roztropna - sprzyczyniła rada. *N. Pam.* 21, 364.

˙SPRZYDAWAĆ *cz. iter. dok.*, n. p. Wiele nad słowo boże wypisane sprzydawali i nawymyślali. *Gil. Kaz. C c* 7. przyczynili, pododawali, nach einander hinzu thun, *ob.* Przydać.

SPRZYJAĆ, *contr.* ˙SPRZAĆ *med. niedok.*, przyjaźnym czyli przychylnym lub życzliwym być komu; einem gewogen ſeyn, ihm wohlwollen; *Boh.* popřjti, popřál, popřegi; *Slov.* prát, pregem; *Sorab.* 1. pžeyu, popžacz; *Carn.* pervôshiti; *Vind.* dobrovoshiti, dobrosheliti, pomiluvati; *Ross.* пріятствовать, благопріятствовать, благоволить; *Eccl.* пріятствую. Szczęście raz sprzyja jednym, innym drugi. *Teat.* 45. *b*, 16. Jeśli ci szczęście sprzyja, waruj się nadymać. *Min. Aus.* 43. Każdy ˙sprza człowiekowi darującemu. *Budn. Prov.* 19, 6. Kto swoim nie sprzyja, nikomu nie sprzyja. *Cn. Ad.* 402. Zprzyjałeś mi młodemu; teraz gardzisz starym. *Ezop.* 11. Konstancyusz był zarażony sektą Aryusową, i nie sprzał chrześcianom. *Biel. Św.* 60. *Biel. Hst.* 156. Pan nasz nieuczonym kapłanom nie ˙sprzyjaje. *Kosz. Lor.* 41 *b.* Bóg mi ˙sprzyjaje. *Petr. Hor. D b*; (*Sorab.* 2. komuž bogh žůzi, tomu pschižo ſpizi; komuž bogh ně žůzi, tomu pada ſ žůze - komu bóg sprzyja, temu przyjdzie (spiża) chleb; komu bóg nie sprzyja, temu spadnie z łyżki). Sprzyjanie, *ob.* ˙Sprzyjaźność, przychylność, życzliwość, die Gewogenheit. — *Transl.* Przyjemniéj w nocy piosnkom i Cyterze, Sprzyjać niżeli na się brać pancerze. *Chrośc. Ow.* 35; *vacare cantibus.* — §. Sprzyjać; *Boh.* dopřiti, dopřati; dozwalać, pozwalać, vergönnen, erlauben, geſtatten. Przed sądem burgrabskim, nim kto pocznie swoję rzecz, bierze dozwolenie, mówiąc: Panie wójcie, sprzyjaj mówić, albo jak indziéj jest zwyczaj: dopuść sprawy. *Sax. Porz.* 37. Panie sędzio: ˙sprzyjajesz Waszmość sprawy? *N.*

żałuje na *A. Szczerb. Sax.* 379. Ten, który rzecznika potrzebuje, ma oń żądać sędziego temi słowy: Panie sędzio, sprzyjaj mi Waszmość człowieka, któryby u sądu rzecz moję sprawił. Rzecze sędzia: *'sprzyjaję. *Szczerb. Sax.* 380. — 2. Sprzyjać komu czego = życzyć mu czego dobrego; einem (etwas Gutes) wünſchen, anwünſchen, (gönnen, vergönnen). Sprzyjam ci szczęśliwéj nocy; *precor tibi f. n. Mącz. Opto*, żądam, życzę, *sprzam albo sprzyjam, n. p. Żądam ci albo *sprzam ci dnia dobrego. *Mącz.* Jaśnie Oświeconym Panom wszego dobrego i szczęśliwego panowania z umysłu a życzliwie *sprza i *winszuje. *Glicz. Wych. A* 2. Antyochus żydom i zdrowia i mienia i szczęścia dobrego *sprzyjaje. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 9, 19. Byś syna takiemu nauczycielowi nie poruczał, któryby jedno z płatę chciał mieć, a tego dyscypułowi nie sprzyjał, żeby z siebie nauczonym się stać mógł. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* er gönnt es ihm nicht. Sprzyjają sobie społecznie szczęśliwego dnia wielkanocnego. *Paszk. Dz.* 85. SPRZYJAŹNIĆ, SPRZYJACIELIĆ, *ob.* Przyjaźnić. *SPRZYJAŹNOŚĆ, ści, *ż.*, przyjazna przychylność, sprzyjanie; die Gunſt, Günſtigkeit; (*Sorab.* 1. pžeyono; *Carn.* pervoshlivost; *Vind.* perjasnost, dobrovolnost, dobronagnost, pomiluvanye). Oni swą chuć a sprzyjazność i wiarę królom nienaruszenie zachowywali. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 3. przywiązanie, Anhänglichkeit. SPRZYJAŹLIWY, SPRZYJAŹNY, a, e, — ie *adverb.*, sprzyjający, przychylny; günſtig, gewogen; *Boh.* přjn; *Sorab.* 1. pžeyenitė; *Carn.* pervôshne; *Vind.* perjasen, dobrovolen, dobronagnjen; *Ross.* благоволительный; *Eccl.* пріятствуемый. Gdy go nie widziano, wszczęła się wielka trwoga, a zwłaszcza między onymi, którzy mu przychylniejsi i sprzyjaźniejsi byli. *Baz. Sk.* 405. *Substant. Boh.* přjzniwec; *Sorab.* 1. pžeyer, *f.* pžeyerka; *Carn.* pervoshlivz, pervosnik; *Ross.* благоволитель, *ob.* Łaskawca.

*SPRZYKRA, z przykra, *ob.* Przykro. SPRZYKRZYĆ, *ob.* Przykrzyć. *SPRZYŁAJE, *ob.* z Przełaju, Przełaj.

SPRZYMIERZENIEC, ńca, *m.*, aliant, w przymierzu z kim zostający, der Bundesgenoſſe, *conjuratus. *Nar. Tac.* 2, 339, *ob.* Sprzysiężnik; *Boh.* spoluspiklý; *Vind.* vesodeleshnik; *Rag.* uvjettovnik; *Ross.* союзникъ, *f.* союзница, (*ob.* Sojusz). Być czyim sprzymierzeńcem *Eccl.* причастовати. SPRZYMIERZEŃSKI, a, ie, aliantski, Bundesgenoſſen-; *Bosn.* uvjetovni; *Rag.* uvjetni, uvjettovni; *Ross.* союзный, союзническій, союзно. Sprzymierzeńska wyprawa. *Nar. Hst.* 6, 128. *sociale bellum.* SPRZYMIERZYĆ się, *ob.* Przymierzyć się.

*SPRZYPRAWIAĆ, *SPRZYPRAWOWAĆ, *ob.* Przyprawić.

SPRZYSIĄDZ się *recipr. dok.*, Sprzysięgać się *contin.*, spiknąć się pod wzajemną przysięgą, ſich verſchwören; *Slov.* sprisahati se; *Sorab.* 1. zepžiszaham szo; *Vind.* vkup prifezhi, fe pogovoriti, vkupsrotitife, sarotitife; *Croat.* zapriszésemsze, oklinyamsze, okleszemsze, rochimsze, dogovarjamsze; *Bosn.* urottitise, okletise; *Rag.* oklêtise, oklignemsze, (*ob.* Klnąć); *Ross.* заклинаться, зарекаться. Sprzysięgli się z innemi na zgubę Rzpltéj. *Pilch. Sall.* 40. Zspiknął a sprzysiągł się Jehu przeciwko Joram. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 14. Już i chłopstwo przeciwko nam sprzysięga się, i wojuje nas. *Star. Ryc.* 29. Zebrali się niektórzy z nich, i sprzysięgli się. 3 *Leop. Act.* 23, 2. (i zaślubili to pod klątwą. 1 *Leop.*). SPRZYSIĘGA, i, *ż.*; *Sorab.* 1. zepžiszahano; *Vind.* sarotenje, vkupperfega; *Croat.* zapriszesenye, oklétva, urochenye, dogovor; *Bosn.* urotta, okletva; *Ross.* сговоръ; *Eccl.* сдохновеніе, единодышаніе, съгласіе, сооклинаніе; związek pod przysięgą, spisek, spiknienie, die Verſchwörung, *conjuratio. Nar. Tac.* 2, 360. Sprzysięgi tak częste chrześcian na Turka. *Ossol. Mow. praef.* (sprzymierzenia). Odchodzi, aby się dowiedział onéj sprzysięgi. *P. Kchan. Jer.* 509. *Chrośc. Luk.* 5. Co za sposób téj sprzysięgi? *P. Kchan. Jer.* 506. SPRZYSIĘGLEC, glca, *m.*, SPRZYSIĘŻCA, y, *m.*, SPRZYSIĘŻNIK, a, *m.*, SPRZYSIĘGŁY, do spisku należący, der Mitverſchworne; (*Vind.* saperfezhnik, vkupperfeshen, vkupperfeshnik, vkupsaperfeshen, vkupsaroten, perfegodrushen, deleshen, saperfege; *Croat.* okletnik, urochnik, dogovoritel; *Rag.* oklectnik, urocnik; *Bosn. plur.* okletnici, urotnici). Wszystkie sprzysięgłe pojmano. *Sk. Dz.* 756. (*Vind.* perfegodrushnost, deleshnost' saperfege, perfegnu drushtvu, Eidgenoſſenſchaft). Kara na sprzysięgleców. *Nag. Cyc praef. et* 74. Łokietek postraszyć umyślił Mazurów, sprzysiężników Krzyżackich. *Stryjk.* 562. (sprzymierzeńców). Na Rzym się zawzięli sprzysiężnicy. *Chrośc. Luk.* 201. *Birk. Sk. C* 2 *b.* Sprzysiężnicy na prawa narodów. *Przestr.* 21.

**SPTASZĆ, *ob.* Ptaszeć.

SPUCHLINA, SPUCHNĄĆ, SPUCHLNIĆ, *ob.* Puchlina etc. SPUKAĆ się, *ob.* Pukać się, Puknąć. SPULCHNIĆ, SPULCHNIEĆ, SPULCHNĆ, *ob.* Puchlnić, Puchlnieć.

*SPUMA, y, *ż.*, z *Lac.* = piana, der Schaum. Wenus w morskiéj spumie urodzona. *Pot. Jow.* 159. Próżność myśli ludzkiéj wodnéj równa spumie. *Pot. Arg.* 264.

SPURPURZYĆ, *ob.* Purpurzyć

SPUŚCIĆ, *f.* spuści *cz. dok.*, Spuszczać *niedok.*; *Boh.* spustiti, spaušteti; *Sorab.* 1. zpužczu, zpužczam, zpužczuyu, zpuschczu, zpuschczim; *Vind.* spustiti, dolspufhati, prezhpustiti; *Croat.* zpúscham, izpúcham, izpusztiti; *Bosn.* spustiti; *Rag.* spûstiti, spûsctiti, spûsctati; *Ross.* спустить, спускать; *Eccl.* низпустити, низпущати; — §. 1) spuszczać, *vel potius* zpuszczać co z góry, von oben herab laſſen, herunter laſſen. Spuszczać co po powrozie. *Cn. Th.* 1033. Z ganku drabinę plecioną spuszczała, I po niéj przystęp do siebie dawała. *P. Kchan. Orl.* 1, 129. Kapłani ku nam już się tu spuszczają, Lecz już nam czas iść, ono się ruszają. *Past. Fid.* 275. (ku nam schodzą, zstępują, ſie ſtetgen zu uns herab; cf. walić się). Spuszczam się z drzewa, złażę. *Cn. Th.* 1033. Matko *zwolona Marya, ziścisz nam, spuścisz nam, twego syna zbożny czas. *Biel.* 19. (z *bogarodz.* ześlesz nam). Spuścić pion, doświadczać pionem, czyli ściana stoi do pionu. *Magier. Mskr.* Kapelusik spuszczony. *Teat.* 24, 94. (niestosowany). Znaleziono drzwi spuszczane jak do piwnic, po wejściu zamykające się wewnątrz na rygiel. *Boh. Dyab.* 2, 144. spust, eine Fallthüre. Spuszczać żagle, opuszczać. *Cn. Th.* 1054; strychować. *Haur. Ek.* 374. die Segel ſtreichen. Wszystkieśmy kotwice spuścili. *Warg.*

Wal. 12. die Anker auswerfen, fallen. Spuszczać drzewo = ścinać, einen Baum fällen. Gdy pomiędzy wielkiemi drzewami wiele będzie młodych drzew, potrzeba przy wycinaniu pierwszych wielkiéj dołożyć ostrożności, ażeby tym drugim nie szkodzić; tym końcem trzeba u wielkiego drzewa gałęzie poobcinać, a dopiero cały pień po woli spuścić. *Mon.* 74, 780. Spuszczanie drzewa (*Vind.* druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje). O sposobie wycinania i spuszczania drzewa, wiedzą ci, którzy się z siekierą obchodzić umieją; drzewa po brzegach miejsc zgórzystych nie z góry, ale na górę spuszczać trzeba. *Kluk. Rośl.* 2, 147-8. Drzewa spuszczać mają na tym miejscu, którędy ludzie nie zwykli chodzić. *Chełm. Pr.* 193. Gdyby kto podcięte drzewo przy drodze spuścił.... *Chełm. Pr.* 193. Stajnia z drzewa dobrze spuszczanego budowana być powinna. *Hipp.* 34. Spuszczać co z ręku, wypuszczać, upuszczać, aus den Händen fallen lassen. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Magier. Mskr.* Puszczać psa z łańcucha, odwiązać, von der Kette lassen, loslassen. Póki pies na łańcuchu uwiązany, przypadek stać się może, że zerwie łańcuch, albo kto szalony spuści go. *Mon.* 76, 549. Spuścić z smyczy, wysworować. *Chmiel.* 1, 180. Trzymam parę chartów na smyczy w chrościnie, A gdyby trzeba spuszczać albo zajęcowi zajeżdżać, niktby mnie nie uprzedził. *Zbil. Żyw. B* 3. Spuszczać cięciwę, sprężynę, zamek, strzelbę; *Croat.* oprusújem, loslassen, losdrücken, abdrücken. Sznurek wyprężony tęgo, spuszczony. *Jak. Mat.* 1, 6. Trzeba zamek spuścić! bieży do drzwi i zamyka. *Teat.* 20. *b*, 62. das Schloß ablassen, abschnappen lassen. Już mamy pokój, spuść łuk po potrzebie. *Bardz. Trag.* 256. spann den Bogen ab. Tatarowie łuki swe spuścili, z pól ustąpili. *Lib. Hor.* 72. Spuszczony łuk, nienaciągany; abgespannt, nicht wieder aufgezogen. Wziąwszy flintę, wymierzywszy do ptaszka, gdy spuścił, nabój fuzya rozdarł. *Perz. Cyr.* 3, 156. da er die Flinte abdrückte. Kiedy bóg dopuści, samo olstro spuści. *Rys. Ad.* 25. wystrzeli, schießt los, geht los. — Spuszczać staw; *Ross.* распруживать, распруживать, einen Teich ablassen. Spuszczanie stawów, wypuszczenie wody z nich, przez otworzenie mnichów lub upustów dla łatwiejszego wyłowienia. *Kluk. Zw.* 3, 219. — *Spuść sierp swój i żnij. 3 *Leop. Apoc.* 14, 15. (zapuść sierp swój. 1 *Leop.*), laß die Sichel thätig seyn, setze sie in Bewegung. Obłudnicy chcieli, żeby on ubezpieczywszy się, tym się bezpieczniéj słowem *spuścił. *Żarn. Post.* 2, 452 *b.* żeby język puścił, językowi folgował, er sollte der Rede den Zügel schießen lassen. — Spuszczać co rzéką, wodą; mit dem Strome herab lassen, herab schiffen, herunter schiffen. (*Ross.* спущикъ rotman). Nie mam po blizku rzéki portowéj, którąbym mógł spuszczać drzewa do budowli okrętowéj. *Torz. Skł.* 2. Roku 1629 do samego Gdańska spuszczać czyli spławiać zboże, pozwolono. *Czack. Pr.* 1, 328. Gdy spuścisz zboże do Gdańska szkutami, Musisz je przedać, jako ustanowią sami. *Star. Vot. B* 2 *b.* — *Frumentor*, przekupuję zbożem, spuszczam do Gdańska. *Mącz.* Spuszczanie Wisłą płodów różnych do Gdańska i Elbląga, idzie żywo. *Pam.* 85, 1, 468, (cf. fryor). — Spuszczać krowy = doić. *Cn. Th.* 1055. die Kühe melken. *Dudz.* 58. (lecz obacz niżéj: spuścić ogiera, klacz, krowę). Spuszczać wosk, łój = rozpuszczać, roztapiać. *Cn. Th.* 1055. *Wlod.*; *Vind.* spuſhati *liquefacere*, zerlassen, zerſchmelzen (Wachs, Inſelt). Spuszczanie wosku, *ob.* Topienie. Spuszczanie kruszcu, *ob.* Zlewanie. Rzeczy kościelne nie mają być żydom przedawane, wyjąwszy by piérwéj spuszczone albo zszmelcowane, i do piérwszéj materyi przywrócone były. *Szczerb. Sax.* 534. — Spuszczać, zniżać, *phys. et moral.*, herablassen. Nasza rozmowa musi się nieco niżéj spuścić, iżby tym porządniéj do wyższych coraz rzeczy postąpić mogła. *Pilch. Sen. gn.* 178. Spuszczać ton, spuszczać z tonu, den Ton herab ſtimmen. Nie jest to piérwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teat.* 19. *c*, 100. Tak na kwintę spuścił, że trudno jego pomieszanie opisać. *Teat.* 1. *b*, 63. Spuszczam z basu na kwintę, jak osiełek, gdy na niego ciężkie tłómoki kładą. *Zab.* 7, 203. Otoż to przecię teraz spuści z tonu. *Teat.* 54. *b*, 26. *et* 17. *c*, 9. Spuszczam głos, półgębkiem mówię. *Cn. Th.* 1055. kleinlaut werden. Spuścił ogon. *Cn. Ad.* 1575. obwiesił skrzydła, zwiesił nos; er ließ den Schweif hängen, die Flügel hängen. Nie raz chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość miejsca, znowu one spuszczam. *Tol. Saut.* 69. Spuszczam uszy, zwieszam *Boh.* klepjm uši. — *Similiter intransitive:* Nieprzyjaciel z owej żwawości w bitwie spuścił. *Pilch. Sall.* 222. sfolgował, popuścił; er ließ nach, gab nach. Wiek zeszły trochę go hamował, Że z piérwszéj nieco spuścił okrutności. *P. Kchan. Jer.* 25. Ona cieszona i ubezpieczona z bojaźni spuściła. *ib.* 88. — Spuszczam cenę = tańszy jestem. *Cn. Th.* 1055. *Mon.* 76, 5. ich lasse vom Preiſe nach, gebe es wohlfeiler. — *Neutr.* Spuszcza zboże, tanieje. *Cn. Th.* 1055. das Getreide ſchlägt ab, wird wohlfeiler, fällt im Preiſe. — *Fig.* Chan słysząc o téj rezolucyi naszéj, Spuszcza taniéj, i nie tak, jak piérwéj straszy. *Tward. W. D.* 2, 111. er zog gelindere Saiten auf. — *Aliter:* Spuszczam, lżéj, wolniéj postępuję w czym, upuszczam. *Cn. Th.* 1054. opuszczam się, nachlassen in ſeinem Eifer, erkalten, nachgeben. Spuszcza mróz, zima = folguje, (*oppos.* bierze), die Kälte läßt nach, wird gelinder. — Spuszczać twarz, głowę etc., zwieszać, das Geſicht, den Kopf hängen lassen; *Boh.* chljpiti, ochljpiti; *Ross.* прихохлиться. Ujrzał go z twarzą spuszczoną a smutną. *Sk. Dz.* 1169. Spuściłem głowę, jak osieł leniwy. *Hor. Sat.* 121. — Spuszczać oczy na dół, w ziemię patrzeć, die Augen nieder ſchlagen; *Ross.* потупить, потуплять; *Eccl.* поникнути, поникати. Oczy w ziemię spuszczone trzymał i głowę skłonioną. *Star. Dz.* 59. To słysząc posłowie, spuściwszy oczy na dół, ze wstydem wyszli. *Nar. Hst.* 5, 409. Spuść oczy, zawstydź się. *Teat.* 47. *c*, 84. Oczka spuszcza dla skromnéj bojaźni. *Hul. Ow.* 121. Spuszczała oczy ze wstydem i poniżeniem. *Teat.* 48. *d*, 74. Nie spuszczać oczu z kogo, nie spuszczać z oczu kogo, kein Auge von einem abwenden, einen nicht aus den Augen lassen. Nigdy z męża swego oczu nie spuszcza. *Teat.* 52. *d*, 107. Królowa ta nigdy nie spuszczała czujnych oczu z narodu

swego. *Przyb. Luz.* 39. Uważaj pilnie, nie spuszczaj z oka. *Teat.* 55. *b*, 12. — Spuszczać co drugiemu, odstępować mu; *Vind.* odpustiti, dolpustiti, einem etwas überlaſſen, abtreten. Spuszczam co za pieniądze, *e. gr.*, Spuść mi korzec pszenicy. *Cn. Th.* 1055. Spuszczać komu majętność = wzdawać. Spuszczać komu dług, wlewać na niego dług. *Cn. Th.* 1272. Przysięgę komu spuszczam; *defero alicui jusjurandum. Cn. Th.* 887. *Dudz.* 54. einem den Eid antragen, ihn auf den Eid treiben. Spuszczać komu urząd, porzucać mu swój urząd, einem ſein Amt übertragen. Spuszczać urząd, porzucać, składać, ſein Amt fahren laſſen, nieder legen. Papieża prosił, aby mógł biskupstwo spuściwszy, w komorce na modlitwie się zamknąć. *Sk. Dz.* 698. W Kluniaku opactwo spuścił, i w Jeruzalem przemieszkiwał. *Sk. Dz.* 1117. Urzędy czasem dobrowolnie spuszczać mamy. *Budn. Cyc.* 57. Namawiali go do spuszczenia państwa. *Sk. Dz.* 1050. do złożenia rządu, zur Abtretung der Herrſchaft. Spuszczanie dostojności. *Sk. Dz.* 827. — ‘§. Spuszczać komu, ustępować, pierwszeństwo dać; weichen, nachgeben, den Vorrang laſſen. Uroda jéj białością śniegowi nie spuszcza. *Ustrz. Troi.* 55. — §. *Verb. recipr.* Spuszczać się na kogo = polegać na kim; *Ray.* spûstitise na tkòga, spûsctatise; *Vind.* le na koga sanesti, sanaſhati, tagati, vflonjati; *Croat.* zaneztisze; zanasham; *Ross.* понадѣяться, ſich auf jemanden verlaſſen. Na jednę się broń nie spuszczaj. *Cn. Ad.* 529. (dobrze mieć wiele drzwi w domu). Pilnuj sam zawsze swego, nie spuszczaj się na drugiego. *Cn. Ad.* 850. (kto okiem nie dojrzy, mieszkiem dołoży; cf. pańskie oko konia tuczy). *Ezop.* 40. Spuść się na mnie zupełnie. *Teat.* 54, 42. *et* 56, 101. Nie straci, kto się spuści na boga samego. *Bach. Ep.* 36. *Jabł. Ez.* 82. — §. 2) *Conjungendo:* Spuszczać kogo z kim, przypuszczać; zuſammen laſſen, an einander laſſen; *Boh.* sklopiti, sklopowati; *Sorab.* 1. pužčam romadu. Deszczki gładko spuszczone. *Torz. Skł.* 15. zfugowane, zuſammen gefalzt. Nagotował żelaza wiele na gwoździe do drzwi i na spuszczanie. 1 *Leop. Paral.* 22, 3. na zrąb, die Fuge. Spuszczać psa ze psem. *Cn. Th.* 1005. naszczuć, zuſammen hetzen, auf einander loslaſſen. — *Fig.* Dawno o tym myślił, aby go był z kim spuścił i powadził. *P. Kchan. Orl.* 1, 119. — *Oecon.* Spuszczać ogiera z klaczą, beſpringen laſſen, belegen laſſen, beſchälen laſſen. Spuszczanie, das Beſpringen, Beſchälen, Belegen. Koń ku spuszczaniu ma być pięcioletni. *Cresc.* 682. Klacz do spuszczania nie ma być przymuszana; lecz sama przez się rozegrzana, jeżeli spuszczanie nie ma być nieskuteczne. *Kluk. Zw.* 1, 169. Koń Daryusza poczuł ono miejsce, gdzie był spuszczon z klaczą, i zarżał najpierwéj. *Biel. Św.* 24. Czas ku spuszczeniu świerzopek z końmi najlepszy, gdy się noc ze dniem na wiosnę zrówna. *Cresc.* 515. Miesiąc przed spuszczaniem, krowę w mierności karmi chować. *Końsk. Lek.* 2, 21. Spuszczanie owiec z barany. *Cresc.* 559, (*ob.* Bykować). Swinia się we cztery miesiące po spuszczenie oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. SPUŚCISTY, SPUSTNY, a, e, pochodzisty, połogi; abhängig, ſich ſanft herab ſenkend. Brzegi nie mają być przepaściste, ale pochyłe i spuściste. *Hub. Wst.* 90. — §. Spuścisty,, o napiętych i naciągnionych rzeczach, łatwy do spuszczenia, sprężysty; leicht abzudrücken, voll Federkraft, Schnellkraft. Szybko spuścista sprężyna. *Zab.* 4, 266. *Min.* — §. Spustne drzwi = spuszczane drzwi, do spuszczania na dół, Fallthüren. Spustne kraty, Fallgitter; *Ross.* опускный. — §. Spustny staw, spustna sadzawka, z których się woda spuszcza, ein Teich zum Ablaſſen. *Wład.* — §. Spustny, żeglowny, *navigabilis. Menin.* 1, 246, (*ob.* Spławny, cf. portowy). Spustna rzéka, spławna, na któréj statki iść mogą. *Wład.* ein ſchiffbarer Fluß. ‘SPUŚCIZNA, y, ż., dopuszczenie, dopust; die Zulaſſung, das Verhängniß. Może za nader szczęsną wyroków spuścizną Będzie tobie lekarstwem, co drugim trucizną. *Kras. W.* 35. — (‘SPUSKATY rozmaryn. *Hor. Sat.* 220.?) — SPUST, u, *m.*; (*Boh.* spaušt *fissura*, spausta świata *machina mundi*); *Ross.* спускъ; *Eccl.* опускъ; spuszczanie, *varia significatione*, das Herablaſſen, Ablaſſen. Spusty i podwyższenia głosu. *Węg. Marm.* 3, 75. zniżenie, das Fallenlaſſen der Stimme. Spust rzéką, morzem, spuszczanie, spław, pławienie; das Herabſchiffen auf einem Fluſſe, das Stromabfahren. Chciał spustowi zboża z Egiptu przeszkody czynić. *Sk. Dz.* 207. Pieniądze z Niemiec przychodzą niemałe tym, którzy spusty do Gdańska czynią. *Biel. Św. E* 2 *b*, (cf. fryor). Nie bronię spustu do Gdańska. *Gost. Gor.* 88. Śmolcarze, którzy do spustów smoły palą. *Vol. Leg.* 2, 1248. Ryga ma spust ze wszystkiéj Białéj Rusi Dźwiną. *Biel.* 546. — §. Spust wody, spadek wody, zlewek, zpław, zpłynienie wody, der Abfluß des Waſſers. Jezioro to spustu nie ma. *Tr.* Lecz też często mocny spust nie strzyma powodzi. *Kchow.* 134. Spusty Dnieprowe. *Iward. Wł.* 3. — §. Spust, spuszczanie stawu, sadzawki. *Cn. Th.* 1054. das Ablaſſen eines Teichs. Spust żelaza, wypuszczanie z pieca wielkiego żelaza roztopionego. *Os. Zel.* 84. das Abzapfen des zerſchmolzenen Eiſens auf dem Hochofen. — §. Spust, rzecz do spuszczania, n. p. Spust w bramach, krata żelazna do spuszczania. *Cn. Th.* 1054, *Boh.* brlenj; *Carn.* lęsa, grebenesh, das Fallgitter. Spust = drzwi spustne, eine Fallthüre. — Spust u łuku, cyngiel, za którego ruszeniem łuk spuszcza; der Schneller, der Abdruck bey einer Armbruſt. Litwin znalazł kuszę napiętą, którą gdy włożył sobie na szyję, z przygody dłubiąc trafił na spust, tak mu cięciwa zaraz szyję ucięła. *Stryjk.* 252. *Gwagn.* 376. Spust u stawu *Sorab.* 1. zpuschčadlo. SPUSTOSZYĆ, *ob.* Pustoszyć. ‘SPUSTYNIA, *ob.* Pustynia.

‘SPY, *ob.* Sep. SPYCHAĆ, *ob.* Zepchnąć.

‘SPYLIĆ, ZPYLIĆ *cz. dok.*, w pył obrócić, skruszyć, zetrzeć na pył, zu Staube zermalmen. Hydrze Herkul łbów tysiąc jednym razem zpyli. *Hor.* 2, 224. *Kniaź.*

SPYSKLIĆ, *ob.* Pysklić. SPYSZNIEĆ, *ob.* Pysznieć.

SPYTAĆ, *ob.* Pytać. SPYTEK, tka, *m.*, §. 1) który się pyta, dowiaduje, der Frager. Cóż ci do tego spytku ciekawy? *Anakr.* 14. — §. 2) *Nomen proprium*; Spytek; Spytymierz, *Rogatianus. Nies.* 1, 103. *Jabł. Her.* Co sobie Spytek nagotował, to zjadł pan Krakowski. *Opal. Sat.* 101. (urzędy bez dochodów zubożą człowieka).

SPYTKOWAĆ *cz. niedok.*, powrozem dla mocy tego okręcić, jak skrzynią u rudla. *Magier. Mskr.*, mit einem Stricke feſt umwickeln.

SPYTLOWAĆ, *ob.* Pytlować.

S R.

SRAĆ, sram *cz. niedok.*; (*Boh.* srati, seru: *Sorab.* 2. szrasch, szral, száru, szárom; *Sorab.* 1. ſracź, ſeru, żiwot polochscham; *Carn.* srâti, sirjém; *Vind.* ſrati, ſerjem, vſrati ſe, ſe sefrati, ſe vkidati, trebuh, zhrovu sprasniti, odbaſati, kakati, zhekati; *Croat.* szêram; *Dal.* szrati; *Hung.* szarni; *Rag.* govnitti, izgovnitti, (*ob.* Gówno); *Ross.* испражняться; (cf. *Syr.* סרא sra, *foetuit*; *Chald.* סרח serach, *metuit*; *Syr.* סרא *cacavit*; *Arab.* سرا, سري; *Hebr.* חר *podex*; *Graec.* αρχος; *Germ.* Arſch); §. 1) wypróżniać się, żołądek wypróżniać, łajno zadkiem wypuszczać, fejdać, ſcheißen. Szeląg dam od wychodu, nie zjem jeno jaje; Drożéj sram, niżli jadam, złe to obyczaje. *J. Kchan. Fr.* 55. Kto serdeczny, krew' leje; a ten sra, kto tchórzy. *Pot. Jow.* 2, 29, (cf. bzdzić). Srać, nie wojować. *Rys. Ad.* 62. (kozy paść). — §. 2) Srać, srać, srać! kaczki zwoływając. *Urm.* die Enten zu rufen.

SRACZ, a, *m.*; §. a) *Boh.* srač; *Sorab.* 2. sestranz; srajacy, der Scheißer. — §. b) Prywet, potrzebne miejsce, das Scheißhaus; *Boh.* sroň, srač; *Sorab.* 2. szralna; *Sorab.* 1. wotstup (*ob.* Wychód), ſracź; *Vind.* ſralishu, ſralniza, heiselz, ſranski kotez, sahod; *Croat.* szralnícza.

SRACZKA, i, *ż.*, §. a) *cacatrix. Macz*, die Scheißerinn. — §. b) Sraczka, biegunka: die Scheiße, die Scheißerey, der Durchlauf; (*Boh.* sračka; *Vind.* ſranjaria, ſranstvu, hiterza, ſhvigla, ſhiſa, grisha; *Rag.* cestosérniza). Stolec bardzo rzadki, sraczką nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Mający sraczkę *Slov.* zadrjstanec, kdo ma zračku. — (?SRAGA, *ob.* Sroka). — SRAKA, i, *ż.*, zadek, der Scheißer, der Hintere. Piardł Litwin, a tak nie wiele mówiąc, mówiła zań sraka. *Opal. Sat.* 150.

SREBERKO, a, *n.*, *dem. Nom.* srebro, Silberchen, kleines Silber; *Ross.* серебрецо; *Eccl.* сребрце. Macie zapewne jakie sreberka, których się wam pozbyć trzeba. *Teat.* 26. *d*, 6. sprzeczki srebrne, kleine ſilberne Geräthſchaften. Dam jéj sreberka, dam jéj klejnociki, Wraz do szkatułki mieć będzie kluczyki. *Teat.* 10. *c*, 38. SREBRNIK, a, *m.*; *Ross.* сребреникъ; *Eccl.* сребреникъ; §. 1) pieniądz srebrny, ein Silberling, eine Silbermünze. Srebrnik wielki, sykiel żydowski, półtalera nasze stare niemal. *Cn Th.* 1055. Srebrnik mały, poczwórny grosz; *quanquam potest sic vocari et* potrójny, *et* szóstak stary, *quia argento bono olim constabant. Cn. Th.* 1056. ein Silbergroſchen. §. 2) Srebrnik, rzemieślnik od srebra, der Silberarbeiter; *Boh. et Slov.* stříbrnjk; *Sorab.* 1. ſlěbornik, ſleborniczer; *Vind.* ſrebrnik, ſrebenar, ſrebouni skovazh; *Croat.* szrebernár; *Eccl.* сребродѣлатель, сребрьникъ, сребреникъ, среброкоуźнець, сребролитель, сребродѣль, среброкованъ, сребросъчьць. Niektóry imieniem Demetryusz srebrnik, który robił obrazy z srebra odlewane. *W. Act.* 19, 24. Przedawać to złotnikom i srebrnikom. 1 *Leop. Sap.* 15, 9. — §. 3) *Botan.* Srebrnik; *Boh.* stříbrnjk; złotnik, rzepik leśny, ziele, *potentilla*, Gänſerich, gesie ziele; listy ma od spodu białe jak srebro. *Syr.* 289. *Urzęd.* 253; może i od znamienitych skutków swych to nazwisko otrzymało. *Syr.* 294. *Kluk. Rośl.* 2, 256.— §. Srebrnik Włoski, ziele, białawiec, ziobro białe, szczerzyca, *leuce*, Wälſch Silberkraut. *Syr.* 316. — §. 4) Srebrnik, kamień drogi, *androdamas. Plin.* der Silberſtein. *Cn. Th.* 1056. SREBRNICZY, a, e, od srebrnika, Silberſchmids-, Silberarbeiter-; *Eccl.* среброкуźнечій. SREBRNOKRES, a, *m.*, motyl o żółtych skrzydłach, od spodu srebrnemi kreskami ozdobionych. *Kluk. Zw* 4, 390, *nymphalis Paphia. Ład. H N.* 110. ein ſilberfarbig geſprenkelter Schmetterling, der Silberſtrich. "SREBRNOŁUSKI, a, e, n. p. Srebrnołuskie ryby. *Anakr.* 81. *Nar. Dz.* 3, 42. ſilberſchuppig. "SREBRNONOGI, a, ie, n. p. Tak rzekła wód morskich pani srebrnonoga.... *Dmoch. Il.* 1, 257, ſilberfüßig. "SREBRNOPIÓRY n. p. ptak. *Min. Fars.* 10, ſilberfederig. Skrzydła srebrnopióre. *Zab.* 16, 312. Łabędź srebrnopióry. *Zab.* 3, 339. *Nar.* "SREBRNOPŁYNNY n. p. kryształ, krztuszac się wywnętrzają pieczary. *Zab.* 9, 112. *Zabł.* ſilberweiß fließend; *ob.* "Srebnopłynny. "SREEBRNOŚWIETNY n. p. księżyc. *Kulig. Her.* 9. ſilberſchimmernd-. "SREBRNOSZATY n. p. miesiąc. *Zab.* 9, 118. *Zabł.* ſilbergekleidet, im Silbergewande. "SREBRNOTOKI n. p. księżyc. *Zab.* 14, 165. *Nar. Dz.* 3, 172. "Srebrnotoki blask po niebie. *Zab.* 12, 212. ſilberſchwimmend. SREBRNY, a, e; *Boh. et Slov.* stříbrný; *Sorab.* 1. szlyberny, ſlěbernė; *Sorab.* 2. szlábrnė; *Carn.* srebern, srebérnė; *Vind.* ſreberni, ſrebern, ſrebren, ſrebroun, ſrebrenu; *Croat.* szreberni; *Dal.* szrebarn; *Slav.* sreberni; *Rag.* srebarni, srebrrino; *Ross.* серебреный, сребреный; ze srebra, ſilbern, Silber-. Srebrny serwis, *ob.* służba srebrna. Kredens srebrny, *Rag.* srebarniza, srebrohraniza, srebroshranna, srebroshranisete; *Eccl.* среброхранилище. Trunek jeno dobry daj, o kubek srebrny nic nie dbaj. *Cn. Ad.* 1179. Na koniach przy koronacyi były nity srebrne, pozłociste, z drogiemi kamieńmi. *Biel. Hst.* 528. Moneta złota, czerwona, moneta srebrna, biała; zdawkowa czarna. *Czack. Pr.* 165. Są ludzie którzy przychodzą na świat ze srebrną łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam.* 2, 2, 152, (cf. w czepku się urodził; cf. jednemu się krupi, drugiemu się zmiele; cf. jednemu szydła golą, drugiemu brzytwy nie chcą). Srebrna szumowina. *Sienn.* 262. Srebrna piana, *lithargyrium. Krup.* 5, 693. Silberſchaum, Silberglätte. Srebrna ruda, Silbererz, Silberſtufe. *Cn. Th.* 1055. Srebrna góra. *ib.* ein Silbergwerk. Srebrnego koloru, *Slav.* srebrosliseni; *Rag.* srebroslieni; *Ross.* серебровидный, ſilberfarben, ſilberfarbig.

SREBRO, a, *n.*; *Boh.* stříbro; *Slov.* stříbro, sríbro; *Sorab.* 1. ſlěbro, szlybero; *Sorab.* 2. szlobro; *Carn.* srébrú; *Vind.* ſrebru; *Croat.* szrebro; *Rag.* srebro; *Dal.* szrebro; *Bosn. et Slav.* srebro; *Ross.* серебро: *Eccl.* сребро; *Kimr.* silvir; *Svec.* silfwer; *Anglos.* seolfer, sulfer; *Nied.* Sulver, Zulver; *Goth.* silbur; *Angl.* silver; [*Lith.* sidabras 2]; cf. *Lat. Etym.* sulphur; [*e sansc.* shvêta *albus et* abhras *aurum. Miklosich. Radic.* 85 — 2];

Germ. das Silber, metal biały, lśniący, trwały, po złocie najciąglejszy, dźwięk mający. *Kluk. Kop.* 2, 160. Srebro nierobione, w blachach, w osełkach. Srebro szczere, czyste, *ob.* Brant srebra. Srebro robione, srebro stołowe, srebrne statki, srebrna służba, *Carn.* srebernena; *Vind.* freberna, frebrovina, frebernina, Silberzeug, Tiſchſilber. Umierając srebro mu zapisał. *Gal. Cyw* 2, 209. Srebro malarskie, płatkowe, Silberblättchen. — ♃ Żywe srebro, rtęć, Queckſilber; *Boh.* rtuč; *Slov.* živé sribro; *Sorab.* 1. živé flêbro; *Vind.* shivu frebru, koſhubarg, koſherban; *Dal.* xivo szrebro; *Bosn.* sgiuo srebro, sgiuua; *Ross.* ртуть; półmetal, płynny, a nic przecię nie macza; przez najmniejszą siłę, dzieli się na drobne kuleczki. *Kluk. Kop.* 2, 227. Żywem srebrem pokładać; *Ross.* ртутить, ртучу. *Slov.* Ma živé sríbro w hlawe; *vertumnus*, żywe srebro, żywe sreberko, wietrznik, niestatek. — § Przedtym handleśmy odprawowali skórkami popieleczemi i wiewiorczemi i srebrem czarnym. *Sum. A* 2 *b.* srebrną rudą nieczystą, unreines Silbererz, cf. czarna moneta, *oppos.* biała moneta, srebrna, cf. ſierebrzeszczyzna. *SREBRODAJNY, a, e; *Eccl.* сребродаменъ, ſilbererziebig, ſilberhaltend. SREBROGŁÓW, u, *m.*, materya z srebrnych nitek utkana, jak złotogłów z złotych, Silberſtoff; *Boh.* stříbrohlaw; *Ross.* глазеть. Ci w złotogłowy, ci w srebrogłowy, ci w bisiory, ci w jedwabie się przybierali. *Gwagn.* 143. Nazajutrz upominki pannie młodéj oddawane były, altembasy, złotogłowy, srebrogłowy na szaty. *Gwagn.* 179. SREBROGŁOWY, a, e, z srebrogłowiu; *Ross.* глазетовый, von Silberſtoff. Posłał mu szaty złotogłowe i srebrogłowe w dary. *Baz. Sk.* 568. W białéj srebrogłowej szacie haftowanéj w złote rózgi. *P. Kchan. Orl.* 1, 125. *SREBROGORZ, *e. gr.* Gardło mu srebrogorz zasiadł; przedarowano go, zatkano mu gębę, *alluditur ad* ślinogorz. *Cn. Ad.* 959. er hat ein Silbergeſchwür im Halſe, man hat ihm mit Gelde das Maul geſtopft, man hat ihn beſtochen, daß er ſchweige. *SREBROLUBSTWO, a, *n.*; *Croat.* szrebroselnoszt *philargyria*; *Ross.* сребролюбіе; die Silberſucht. *Srebrolubny, *Ross* сребролюбивый, ſilberſüchtig; *Subst.* сребролюбецъ, srebrolubnik, ein Silberſüchtler; *Verb. Eccl.* сребролюбствую, *Graec.* φιλαργυρῶ, ſilberſüchteln. *SREBROPAWĘŻNIK, *argyraspis*, *argenteum clypeum gerens. Macz.* der Silberbeſchildete. *SREBROPŁYNNY, a, e, płynący srebrem, ſilberfließend, (*ob.* Srebnopłynny). Królowa srebropłynnych toni. *Dmoch. Il.* 2, 168. (morska). *SREBROUZDNY, a, e; *Eccl.* сребровуздъ, ſilberzaumig. SREBROWY, a, e, od srebra, Silber-, zum Silber dienend; *Eccl.* сребрянъ. Srebrowe olstro czyli puzdro, ein Silberbeſteck. *Cn. Th.* 1056. SREBROWY, ego, *m.*, *Subst.*, kredencerz. *Włod.*, der Silberbeſchließer, Credenzer. SREBRZYĆ, *cz. niedok.*, usrebrzyć *dok.*, posrebrzać, zasrebrzać; verſilbern, beſilbern; *Croat.* szrebérnim; *Ross.* серебрить; *Eccl.* сребрю, посребряю. Sztuka złocenia i srebrzenia zasadza się na dziurkowatości kruszców, w które przez dziurki przenika zrobiona mieszanina z złota abo srebra i merkuryuszu. *Rog. Doś.* 1, 134. Choćbyś i grosz usrebrzył, jest jakowa panna, Co sama przez się kania, z farbiczką Dyanna. *Jag. Gr. B.* — *Fig.* Z jéj twarzy każdy żywszych naciąga promieni, Narcys wdzięczniéj się srebrzy a róża czerwieni. *Nar. Dz.* 2, 19. SREBRZYSTY, a, e; *Ross.* серебристый; *Eccl.* сребристый; pełen srebra albo też koloru jak srebro; voll Silber, ſilberfarbig. Przebijała się srebrzysta światłość księżyca pomiędzy rozłożyste gałęzie. *Kras. List.* 130. *Brud. Ost. A* 2. Płomienie się Cyntyi z wód odłamywały, a srebrzystą się barwę w nurtach mieć zdawały. *Przyb. Luz.* 7.

ŚREDNY, *ob.* Srzedni. ŚREŻ, *ob.* Srzeź. ŚREŻOGA, *ob.* Srzeżoga. SROCIK, *ob.* Szrocik, Szrot.

SROCZKA, *demin.*, *ob.* Sroka. SROCZY, a, e; *Boh.* straší; *Vind.* frazhji; *Carn.* srâzhje; *Ross.* сорочій, сорочинъ; Aelſtern-. Piąty rzęd ptaków sroczy. *Zool.* 217. — *Botan.* Gniazdo srocze, pasternak albo polna marchew', wilde Möhren. *Sienn.* 128. SROCZE, ęcia, *n.*, młode sroczątko, pisklę srocze, ein Junges der Aelſtern. Mięso sroczat młodych dobre jest dla naprawienia wzroku. *Spicz.* 152. SROCZNIK, a, *m.*, *herb*; sroka na uschłéj gałęzi. *Tr.* ein Wappen.

SRODA, ŚRODEK, *ob.* Srzoda, Srzodek.

*SROG, SROGI, a, ie, SROGO, SRODZE, *adverb.*; *Ross.* строгъ, строгій, (*Etym. cf.* [*wołosk.* рѣзъ; *Germ.* rauh, roh, cf. 2], *Germ.* ſchrecken, cf. *Vind.* ſrashen *magnus*); surowy, nieużyty, nieludzki, straszny, jątrzący się; grimmig, heftig, ſtreng, unfreundlich, fürchterlich; *Sorab.* 1. yére, furowohladaczné; *Vind.* oister, oistroben, nemilen, terden, oistroviten; (*Ross.* крутый, крутъ, люто, звѣровидный; *Eccl.* [срагъ 2], лютъ, cf. luty). Gdybyś mógł widzieć, jak w sercu jest ranna i smutna Ta, którą zowiesz srogą i okrutną. *Past. Fid.* 149. Bałem się, iżeś człowiek surowy, trudny a srogi. *Sekl. Luc.* 19. (dziwny. *ib*). Żołnierz nasz rozhukany srog jest ludziom wiejskim. *Klon. Wor.* 30. Dobry, rozgniewany sroższy. *Cn. Ad.* 185. (cierpliwy, poruszony gniewliwszy). Lew srogi. *Bonial. J.* Na sądzie ostatecznym Obróci Krystus twarz swoję surową Na tych, co będą po lewicy stali, Twarz już nie cichą onę barankową, Ale lwią srogą. *Odym. Sw.* 2 *T* 3. Nie tak srogi lew, jak go malują. *Cn. Ad.* 665. (straszniejszy dyabeł w farbach, niż w saméj istocie) Srogi miedzianego byka wynalézca. *Warg. Wal.* 320 (okrutny). Numa mniéj od Romula okrutny, ale równie srogi, nie pastwi się tylko nad temi, którzy się bronią, *redoutable. Stas. Num.* 1, 153. Pijanemu wszystko równo się widzi, a czasem i wielki pan srog mu nie będzie. *Żarn. Post.* 5, 528. (nie będzie go miał w poważaniu). Niechaj będzie srogi nieprzyjacielowi, a sąsiadowi niech na zdrowie nie następuje. *Warg. Wal.* 262. Sprzymierzeńcom bez przyczyny wojną srog nie będę. *Warg. Cez.* 24. Machabejczyk widząc, że się mu Nikanor przyostrszym stawi, i coś srożéj się okazuje, rozumiał, że ta niechęć z dobréj myśli nie pochodzi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 30. (imponując, kwaśno, przykro, górno, niełagodnie). Odpowiedział król ludowi srodze. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 13. (dał mu twardą a ciężką odpowiedź. 1 *Leop.*). Srogi,

straszny na wejrzeniu. *Cn. Ad.* 1084. Że mu przerwał onę sprawę, Krzywo patrzy i srogą czyni mu postawę. *P. Kchan. Orl.* 1, 21. groźną, bräuend. Pospolicie srogimi takich nazywają, co mają przez twarz paragraf; sroższy to psiniec, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. roz. B* 4. Niestraszny, niemasz się czego bać; nie sroges mi, srogi jak misa ryb albo grochu. *Cn. Ad.* 656. (strach dzieciński, bobo, ugrozisz mi, uczynisz mi, zajmiesz mi kaczki na błocie). Piękny początek, ale srogie dokończenie téj przypowieści. *Rej. Post. T t* 2. (groźne, okropne). — §. Srogi, *haniebnie wielki, *okrutnie duży, *straszny; ſchrecklich groß. Rana głęboka na paznogieć, za srogą bywa poczytana. *Chełm. Pr.* 166. Srogim sumptem kazał cysterny po drodze z ciosanego kamienia porobić. *Star. Dw.* 64. Rozdawał posłom upominki drogie, Czeladź też wzięła podarunki srogie, Każdy z osobna z worki bogatemi. *Auszp.* 24. Wysyła się ztąd serów i masła sroga wielkość do inszych krajów. *Boter.* 92. (bez liku). Moschea ta pięknie zrobiona, mając srogą rzecz słupów marmurowych. *Star. Dw.* 8. (co nie miara, niezliczoną wielość). Ogórki srogie i bachurowate. *Haur. Ek.* (dziwnie wielkie, *strasznie wielkie). — *Aliter:* Sroga rzecz, *immane dictu. Cn. Th.* 1056. das iſt ſchrecklich! abſcheulich! — Srodze *adv.*, jak najbardziéj, gar ſehr, recht ſehr, zum Erſtaunen. Panna ta srodze jéj była podobna. *Pot. Syl.* 408. Jezus powiedział, że nie przyszedł łamać zakonu, a owszem go jeszcze więcéj wszędy srodze potwierdzał w każdym rozkazowaniu swoim. *Rej. Post B* 4. O tym *srodze pisze Josephus a Casta. *Syxt. Szkł.* 6. *fusius*, dokładniéj. "SROGOMOWNY, a, e, — ie *adv.*, *saevidicus. Cn. Th.* 1056. voll Drohungen, bräuenden Reden. "SROGOOKI n. p. Abas. *A. Kchan.* 275. drohenden Blicks; *Eccl.* лютозрачный. SROGOŚĆ, ści, ż.; *Ross.* строгость; surowość, okrutność; die Grimmigkeit, die Strenge, die Fürchterlichkeit; *Sorab.* 1. yérofcz, furowohladaczńoſcz; *Vind.* oistroba, oistrust, nemilnost, terdnost, oistrovitnost; (froshnost = bieda, ubóstwo); *Ross.* жестокость, лютость, *obs*, жесточь. Na cóż się przyda okrutnemu lwowi srogość! *Past. Fid.* 155. — §. Roku 1440 zima w Polszcze straszna i wielka była; za czym srogość niewymowna żywności urosła. *Stryjk.* 561. srogi brak, srogi głód, sroga drożyzna; ſchrecklicher Mangel, Theuerung. "SROGOSTROJNY, a, e, n. p. Srogostrojnej wrzask trąby. *Nar. Dz.* 4, 156. groźno głośnéj, fürchterlich tönend.

Pochodz. *srożeć, srożyć się, rozsrożyć się.*

SROKA, *SRAGA, i, ż, SROCZKA, i, ż., *demin.*; *Boh. et Slov.* straka, (cf. pstry): *Sorab.* 1. szroka, ſroka; *Sorab.* 2. szroka; *Carn.* sraka; *Vind.* ſraka; (ſraka, ropotez, klopotez = brzękadło, grzegotka); *Croat.* szráka; *Hung.* szarka, (cf. szary); *Dal.* strakaa; *Slav.* svraka; *Bosn.* svrakka; *Rug.* svrakka, chjola; *Ross.* сорока (gatunek ubioru na głowę u chłopek; *Eccl.* срока, несъкомое что, частица самая малая, пунктъ = atom); (cf. *Chald. et Syr.* שרקרקא serákreka, *pica*; *Hebr.* שרק *sibilavit*, סרקי sarki; *Arab.* serak *avis praedatrix*, *cf. Germ.* Racke; *Sorab.* 2. rakajza); *corvus pica*, die Aelſter, ptak mający głowę, szyję i ogon czarne, brzuch i nadlotki białe; ogon długi; pielęgnowany niektóre przejmuje słowa. *Zool.* 261. Sroka pstra wszędzie, choćby i za morze poleciała. *Pilch. Sen. list.* 3, 339. Sroka zawsze pstra zostaje, w którekolwiek leci kraje. *Cn. Ad.* 363. (miejsc rozmaite odmiany, nie uleczą dusznej rany; *coelum, non animum mutant, qui trans mare currunt. Hor.*). Od puku tego *sragi z kukułkami rozleciały się. *Haur. Sk.* 105. Niech też srokę kto wsadzi w klatkę pozłocistą, Przykryje ją kitajką albo kamchą czystą, By też i ustawiczne figi tam jadała, Przecię niech czyni co chce, wżdy będzie śmierdziała. *Rej. Wiz.* 46. (namaź ty go masłem, on przecię śmierdzi dziegciem). (*Slov.* Straka swich skokow něchat ně może; sroka swoich skoków nie zaniecha). Sroka ze krzą, a dwie w kierz. *Tward. Daf.* 13. *Cn. Ad.* 669. *Rys. Ad.* 63. (dosyć tego wszędzie, nie trudno o to, nie drogie to rzeczy). Sroki szczebiecące. *Banial. J* 3. Sroki szczegotały. *ib. J* 3 *b.* Sroki za sową latają, Narzektawszy się darmo, nic za to nie mają. *Rej. Wiz.* 55. Sroka bije na jastrzębia i skrzekocze; przecięż jastrząb' jastrzębiem, a sroka sroką. *Fredr. Ad.* 116. Skrzekocze nad wróblami sroka. *Chroſc. Furs.* 14, *Boh.* řehotati. Sroczka krzekce na płocie, będą goście nowi, Sroczka czasem omyli, czasem prawdę powie. *Simon. Siel.* 72. Sroka przyleciała, będą goście. *Petr. Hor.* 2, *H* 4. Spiewa, jak sroka. *Teat.* 30. *b*, 16. (aż uszy bolą). Tańcując hasasz, jak sroka spętana. *Zab.* 9, 538. *Zabł.* Człeka takiego przyrównają sroce, Który co ślina do ust przyniesie bełkoce *Pot. Pocz.* 596. Lubi gwarzyć jak sroka. *Mon.* 70, 758. Sroka brzechoce. *Papr. Ryc. praef.* Jak sroka rozpieszczona brzechotał. *ib.* Sroka po Włosku gada, przecięż ona brydzi. *Fredr. Ad.* 57. Biskupy niemądre zowie Nazyanzen sroki kraczące. *Sk. Dz.* 302. — Nie srocem z ogona, wypadł. *Rys. Ad.* 46. (i ja nie podłego rodu). Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pim. Kam.* 359. Toś ty jeden pan, a my wszyscy = sroce wyszli z ogona; tegośmy rzemiosła ludzie, co i ty, darmo dźwigasz chwosty. *Zab.* 15, 263. SROKACINY *plur.*, SROKACINKI *dem.*, pstre plamy, bunte Flecken. Sarneczka srokaciny upiększona. *Zab.* 16, 83. *Węg.* Ułapiłem sarneczek parę; jeszcze mają Srokacinki na grzbiecie. *Simon. Siel.* 16. SROKACIZNA, y, ż., kolor srokaty, pstry; bunte Farben, Scheckigkeit. (*Boh.* strakatina pstre płótno). Rozmaita na bydle bywa srokacizna. *Pot. Pocz.* 618. SROKACZ, a, *m.*, SROKOSZ, a, *m.*, bydlę srokate, ein ſcheckiges Thier. Idzie ku mnie mój srokosz, cielec, zasępiony. *Zab.* 9, 243. *Ejssym.* Srokacz, koń; eine Scheche, ein ſcheckiges Roß. *Tr., Boh.* straka. SROKATOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* strakatost = pstrość, Buntheit. SROKATY, STROKATY, a, e, SROKATO *adverb.*; *Boh.* strakaty; *Vind.* pikast, vprishan, ſhekast, bresast; *Eccl.* пелесъ; pstrokaty, pstry; bunt, ſcheckig. Odłączył barany barwy odmiennéj i srokate; a wszystko stado jednostajnéj barwy poruczył w moc synom swoim. 3 *Leop. Genes.* 30, 35. (pstre i nakrapiane. 1 *Leop.*). *Crokaty srokaty, tarantowaty koń, geſcheckt. *Menin.* 1, 25. Sro-

kate włosy, srokacizna *Ross.* просѣдина, просѣдь. — *Alluz.* Jeśli będzie miał w głowie trochę mniéj srokato, Jeśli przestanie burdy robić.... *Treb. S. M.* 140. wichrowato, unruhig im Kopfe. SROKOSZ, a, *m.*; *Vind.* frakoliza, frakipar, fietniza; *Carn.* srakopér; *Ross.* сорокопутъ, сорокопутка, жуланъ, кукша; rodzaj srokoszów, *lanius*, należy do rzędu jastrzębiego. Srokosz. *lanius collurio*, der rothköpfige Würger, große rothe Neuntödter, ptak wielkości gila; małe ptaszki zabija, wsadzając je na ostre gałęzie, jakby na pal. *Zool.* 278, *ob.* Dzierzba. — ❡. Swobodny srokosz płacze, mój dobytek luby, Ah nie czas, pewna wróżka niepozbędnéj zguby. *Zab.* 9, 243. *Ejssym.*

SROM, u, *m.*; *Carn.* srâm; *Vind.* fram, framust; (moshki fram = członek męzki, wstyd; shienski fram = wstyd kobiecy; [*distng.* 2] fromak = ubogi, fromazhnost = bieda, ubóstwo, fromazhen, fromashki = ubogi, potrzebny, [cf. siérota 2]; *Croat.* szrám, (szram szrameslive sztrâni; *Hung.* szemeren test *inguen*; *Bosn.* sram, sramesg, stid; *Rag.* srâm; *Ross.* срамъ, cf. *Pers.* azereu); *sromieżliwość, wstyd, wstydliwość; die Scham, Schamhaftigkeit. Srom jest ona przednią cnotą, która jest wszystkich cnot stróżem. *Gorn. Dw.* 271. Za dyamencik srom druga przeda. *Gorn. Dw.* 388. Kto się na złe udawa, zwłaszcza ku frejowi abo ku psocie, już taki traci srom, cnotę wysoką, wstyd przyrodzony. *Esop.* 90, (*Eccl.* обезсрамитися srom czyli wstyd rzucić). Niesrom, niewstyd *Croat.* neszramnozt, Schamlosigkeit. Niesrom, sromotność, sromotna rzecz, haniebność; Schändlichkeit, Schandthat. Krwawym potem poddanych swoich dpłaca bezecne swoje niesromy, *ses plaisirs infames. Stas. Num.* 2, 125. — §. Srom mię *imperson.*, wstyd mię, wstydzę się, sromam się, ich schäme mich. Nie byłoby mię srom wyznać, iż czego nie wiem. *Gorn. Dw.* 145. Panie jestem zawtydzon, i srom mię oblicznośći twojéj. *Radz.* 3 *Ezdr.* 8, 75. Nie srom was tych bezecnych ludzi wymysły. *Birk. Exorb. D* 4. Srom kota. *Cn. Ad.* 1085, *amissa cauda*, (*cf. vulpes Aesopi*). SROMAĆ się *recipr. niedok.*; *Carn.* sramújem se; *Rag.* sramovatise; *Vind.* se framovat, framuvatise, fram biti, od framote erdezh grati; *Croat.* szramuvatisze, szramujemsze; *Dal.* sztidimsze, (wstydzę się); *Bosn.* sramitise, sramovatise; *Eccl.* срамляюся, стыжуся; *Ross.* срамиться; wstydzić się, sich schämen. Bardzo się sromać i słusznie wstydać musiał. *Wiśn.* 276. Sromać się, jakoby jakich nieczystości, rzeczy złych i szkodnych. *ib.* 275. Boże mój, wstyd ci mię, a sromam się podnieść oblicza mojego do ciebie. *Dambr.* 705. Częstokroć panowie tak wiele o sobie plotą, iż pochlebca, by najniewstydliwszy, sromać się musi. *Gorn. Dw.* 63. Ludzie się tych grzechów nie sromają, w których mają siła towarzystwa. *Gorn. Sen.* 168. Sromajmy się wżdy. *W. Post. W.* 278. Rzymianie nie sromali się tego, posłać do Grecyi po prawa; a wy, czemu się wstydzić macie posłać do cudzych ziem po dobra radę? *Gorn. Wł. F.* 4 *b.* SROMIĘŹLIWOŚĆ, *SRUMIĘŹLIWOŚĆ, ści, ż, (*Mącz.*), wstydliwość, srom, die Schamhaftigkeit; *Carn.* sramoshlivost; *Vind.* frameshlivost, framoshlivost, framnost, framujezhnost, framovanje; *Croat.* szrameslyivoszt, szrameslivost, szrameslyivozt; *Hung.* szemérem, szemermetesség; *Rag.* sramexglivost, sramexglivos, sramexglivstvo; *Ross.* стыдливость. Nie odchodź od niewiasty rozumnéj, bowiem wdzięczność sromieźliwości jéj jest nad złoto. 1 *Leop. Syr.* 7, 21. *SROMIĘŹLIWY, a, e, — ie *adverb.*, wstydliwy, verschämt, schamhaft; *Carn.* sramn, sramoshliv; *Vind.* frameshliu, framoshliu, framushliu, framen, framujezhen; *Croat.* szrameslyiv; *Dal.* sztidan, (cf. wstydny); *Rag.* sramexgliv, srâmni, (cf. skromny); *Bosn.* sramesgliv, posraman, stidecch; *Slav.* posraman; [*Eccl.* срамежникъ 2]; *Ross.* стыдливый. Łakomstwo natury ludzkie mieni, z łaskawych okrutne, z sromieźliwych wszeteczne czyni. *Sk. Kaz.* 329 Panienkom sromieźliwym panicze ochotne Sposabia w towarzystwo Hymen dożywotne. *Zimor. Siel.* 271. Sromieźliwą twarz odkryła. *Otw. Ow.* 245. Marya, jako panna sromieźliwa, nie była przez czas porodzenia Elżbiety. *Żyw. Jez.* 17. Jako ku latom przyszedłszy ma wstydliwym być, który, póki jeszcze mówić nie umiał, a już go ku niesromieźliwéj nieczystości sposobiono? *Kosz. Lor.* 77 *b.* SROMOCIĆ *cz. niedok.*, hańbić, sromu lub sromoty czyli hańby nabawić; *Sorab.* 1. szromoschisch; *Vind.* framotiti, oframuvati, saframuvati; *Croat.* szramotim; *Rag.* srâmiti, sramotitti, osramotitti, osrâmiti; *Bosn.* srâmotiti, ozloglasiti; *Ross.* срамить, срамлю; *Eccl.* срамляю, срамотю; schänden, Schande machen; lżyć, lästern. Sromocił go, że chciał mieć królestwo jego. 3 *Leop.* 1 *Mach.* 11, 10. (zganił a obrzydził go. 1 *Leop.*). Sromocić poczęli Dominika ś., słowa mu dobrego nie dając. *Birk. Dom.* 46. Gdy ty z innych szydzisz, azaż też kto ciebie sromocić nie ma? *Radz. Job.* 11, 3. Sromocą mię przeciwnicy moi, mówiąc: gdzież bóg twój? *Budn. Ps.* 42, 10. Nie sromoć miana boga twego. *Budn. Levit.* 19, 12. (nie lżyj imienia boga twego. *Bibl. Gd.*). — ❡. Kazał ją żołnierzom swoim sromocić, i nieczystość z nią pełnić. *Sk. Dz.* 1079. gwałcić, hańbić; eine schwächen, schänden, ihr Gewalt anthun. SROMOTA, y, ż., hańba, rzecz wstyd czyli srom czyniąca, zelżenie, zelżywość; *Sorab.* 2. szromota, szrommota; *Carn.* sramota; *Vind.* fromota, framota, saframota, oframotnost, (fromastuo = ubóstwo); *Croat.* szramòta; *Dal.* szramota; *Hung.* szemirem; *Rag.* sramota, sramotta; *Bosn.* sramota, die Schande, Schändlichkeit, Schandthat. W rzeczach uczciwych, gdy się jeden na drugiego sili, niemasz sromoty żadnéj, dać się zwyciężyć. *Gorn. Sen.* 329. Co kędy indziéj chwalebną cnotą, Tam jest występkiem, wstydem i sromotą. *Past. Fid.* 262. SROMOTNIK, a, *m.*; *Vind.* saframuvauz, fmirjavez; *Croat.* szramotitel, psanitel; *Eccl.* студодѣй; *Ross.* срамникъ; *corruptor. Mącz.* plugawiec, sprosnik; ein schändlicher Kerl, ein Schandkerl. Sromotnik w mowie *Ross.* срамословецъ. SROMOTNOŚĆ, ści, ż., haniebność, naruszenie sromu czyli wstydu, die Schändlichkeit; *Croat.* szramotnoszt; *Eccl.* студоложество, студодѣяние, студодѣйство. Sromotność w gadaniu *Ross.* срамословие. SROMOTNY, a, e; *Vind.* framoten, saframen, saframoten, saframliu, oframen; *Rag.* srâmotni, sramo-

tan, sraman: *Bosn.* sramotan, neposcten; *Ross.* срамный; SROMOTNIE *adverb.*, haniebny, zelżywy, hańbiący, ſchändlich; *Carn.* sramotna kost = wstydliwa, haniebna kość, Schambein. Nie tak sromotna rzecz jest nieszlachcicowi, nie czynić spraw poczciwych, jak szlachcicowi. *Gorn. Dw.* 17. Sromotny w mowie *Ross.* срамословный. Sromotnie gadać *Ross.* срамословить. SROMOWATY, a, e, *Bies. roz. B* 5. *sromiężliwy, ſchamhaft.

*SROMOWATY, *ob.* Szramowaty. ŚROT, ŚROTOWAĆ, *ob.* Szrot.

SROŻEĆ *neutr. niedok.*, SROŻYĆ się *recipr. niedok.*; (*Vind.* froshen = ubogi, potrzebny); srogim się stawić, srogo postępować, srogością narabiać, jątrzyć się, gorszyć się, sierdzić: ergrimmen, grimmig wüthen, toben; *Ross.* лютѣть. W prawą Scyla, w lewą Charybdys srożeje. *Otw. Ow.* 542. On srożeje tym więcéj srodze rozgniewany. *Otw. Ow.* 105. W takim mu srożeniu się z ust iskry padają, A z gniewu oczy ogniem niemałym pałają. *A. Kchan.* 340. Niechaj się niebo, jako chce sroży, Czystego serca nic nie zatrwoży. *Nar. Dz.* 2, 187 Nie każdy śmiały, co się zwierzchnie sroży. *Kras. Mon.* 1. (nie każdy kąsa, co wąsami trząsa; *serdyt a *ne duż). SROŻNY, a, e, groźny, srogi na wejźrzeniu; drauend, fürchterlich). Ziemskich tych bogów postać srożna. *Zab.* 16, 385.

SROŻ, *ob.* Srzeż.

ŚRZEDNI, ia, ie, (cf. *Etym.* rzęd; *Vind.* red); *Sorab.* 2. 2. szredni, szreni; *Sorab.* 1. frědni, szredni, szrěni; *Carn.* srędn; *Vind.* friedni, frędni, friednji, frednen, frieden; *Croat.* szrednye; *Bosn.* sredgni; *Rag.* srědgni; *Slav.* sridnji, osridnji; *Ross.* средный, середный, срединный, средственный, середовый, незадорный; *Eccl.* междьнъ, состоящій между двумя вещьми (cf. między, cf. miedza); (*Boh.* stredmy, strjdmy mierny, wstrzemięźliwy); pośrzedni między drugiemi, nie sam jeden, wśrzód drugich się najdujący; mittel-, mittlere, mittelſte, in der Mitte befindlich. Trzeci palec śrzedni, *medius. Perz. Cyr.* 1, 21. der Mittelfinger. Śrzednią się brzydzi Drogą serce, lub kocha, lub nienawidzi. *Morszt.* 293. Mittelweg, Mittelſtraße. Śrzednich lat człowiek. *Cn. Th.* 1057. śrzedniego wieku, in den Mitteljahren; *Ross.* серединець. Kobiety śrzedniego ciała, t. j. ani bardzo tłustego, ani suchego. *Spicz.* 181, (cf. mierny, pomierny, w miarę). W historyi, śrzedni wiek, przeciąg przegradzający historyą dawną a teraźniejszą, das Mittelalter. — *Gramm. Vocabula media*, słowa śrzednie, które mogą być ku złemu i ku dobremu ciągnione, dobrze i źle zrozumiane. *Macz.* — Śrzedni punkt w okrągłych rzeczach, *centrum*, der Mittelpunct. — Śrzednie przyczyny, pośrzednicze, śrzodki, pośrzodki, Mittelurſachen. — ℣. *In deterior.* Śrzedni, podlejszy, *ut* śrzednie piwo, śrzedni chleb. *Cn. Th.* 1057. nie najlepszego gatunku, mittelmäßig, nicht von der beſten Art, von der Mittelſorte. ŚRZEDNICA, ŚRZEDZINA, ŚRZEDZIZNA, y, ż., śrzodek, lub rzecz we śrzodku się znajdująca, die Mitte, etwas in der Mitte Befindliches; *Vind.* fredina, friedthina, friednja riezh; (fredniza = pośrzedniczka); *Croat.* szredina; *Rag.* srjedina, srjediciza; (sredustaniza, srjeedniza = pośrzedniczka); *Eccl.* срѣда, срѣдина. Pień w śrzedzinie wypróchniały. *Pilch. Sen. list.* 3, 51. Czyni weście szerokie a wązką w śrzedzinie dziurę. *Papr. Gn.* 1095. Sklepienie, przez układ kamieni w krąg nieznacznie pomykanych wiąże się z śrzedziną. *Pilch. Sen. list.* 3, 72. Dojźrzałość młodość i starość śrzedzizną podziela. *Otw. Ow.* 614. — *Math.* Śrzednica koła, *diameter. Łęsk.* 7; *Rag.* srjedomjerra, der Durchmeſſer. Linie, które przechodzą przez śrzodek koła, kończąc się z obu stron na okręgu, zowią śrzednicami. *Jak. Math.* 1, 8. *Jak. Art.* 1, 280. *et* 3, 316. Śrzednice, linie proste, przez śrzodek koła przechodzące. *Śniad. Jeog.* 15. Kiedy cięciwa przechodzi przez śrzodek okręgu, nazywa się śrzednicą. *Geom.* 1, 7. — ℣. Śrzednica, naczynie do należenia śrzodku, *mesolabium. Cn. Th.* 1057. der Mittelmeſſer. ŚRZEDNIE, ŚRZEDNIO *adverb.*, miernie, nie bardzo, nie nazbyt; *Vind.* fredniu; *Ross.* средственно, незадорно, mittelmäßig, nicht ſehr. Ludzie, jeśli się śrzednie zachowują, tedy godzi się pomagać k temu, aby się lepszyli. *Eraz. Jęz. S* 3. Jeszcze ja bardzo śrzednio ufam temu przywiązaniu *Teat* 36. *b*, 92. ŚRZEDNIK, a, *m.*, *semicolon*, znak pisarski, myśl zawieszający. *Kpcz. Gr.* 3, *p* 154. Na śrzedniku, *in media nota*, to jest w pośrzód sensu, przestaje się dłużéj, i zawiesza się głos podniesiony. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 33; śrzódznacze. *Dudz.* 9. das halbe Colon. (*Vind.* frednik; *Rag.* srjeednik, srjedustaynik; *Croat.* szredostaynik *mediator*, *ob.* Pośrzednik) "ŚRZEDNIOGŁĘBY, a, e, n. p. Śrzedniogłębej wody jezioro. *Otw. Ow.* 231. we śrzodku głębokie, in der Mitte tief. "ŚRZEDNIOMIERNY, a, e, n. p. Śrzedniomiernych ludzi klasa. *Petr. Pol* 450. miernomajętnych, mittelmäßig begütert. ŚRZEDNIOŚĆ, ści, ż., przymiot tego, co jest śrzednim, mierność, niezbytniość, die Mittelmäßigkeit; *Sorab.* 1. srědkoſcz; *Vind.* friednost, perfriednost, pofrednost; *Bosn.* srednost, sridnost; *Rag.* srednós. ŚRZEDNIOSOLNY, a, e, n. p. Śrzedniosolne wody, *neutrales*, mające sól śrzednią między pospolitą i ługową. *Kluk. Kop.* 1, 93. mittelſalzige Waſſer. "ŚRZEDNIOWIETRZNY, a, e, n. p. Śrzedniowietrzne niebo. *Przyb. Mdt.* 23. w śrzód powietrza będące, mitten in der Luft befindlich, von Luft umfloſſen. ŚRZEDNIÓWKA, i, ż., śrzodek wiersza, zgłoska ostatnia, która dzieli wiersz na dwie prawie równe części. *Kpcz. Gr.* 3, 89. die Mittelſylbe in einem Verſe, die Cäſur; *Slov.* pretinalka, (cf. przeciąć); *Carn.* predàhnènje, (cf. przedech).

ŚRZEDZIŃSKI, ŚRZEDZKI, a, e, n. p. Śrzedzińskie prawo, prawo Teutońskie, Niemieckie, Saskie, Magdeburskie, którym wiele miast się sadziło. *Krom.* 285; nie wiadomo nam, zkąd się wzięło to nazwisko, kiedy o nim dawniejsi od nas kilkaset wiekami nie wiedzieli. *Nar. Hst.* 6, 204. das Deutſche, Sächſiſche, oder Magdeburger Recht. *De jure Polonico in jus Teutonicum, quod* Srzedzkie *dicitur, transferimus etc. Papr. Ryc.* 469. W Szrzodzie, w W. Polszcze musiało być najpierwéj prawo Magdeburskie wprowadzoném, kiedy w téj części kraju nazywało się *jus Szrodense*, prawem Szredzkiém. *Czack. Pr.* 1, 285. *et* 347.

ŚRZENIAWA, y, ż., *herb*; rzeka biała, na ukos wężyko-

wato płynąca, na wierzchu krzyż; w hełmie między dwiema trąbami myśliwskiemi lew; inaczéj: Drużyna. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen; (*Sorab.* 2. szrěnawa śrzednia dziéwka, następująca po piérwszéj czyli starszéj w rzędzie służących). ŚRZENIEĆ *neutr. niedok.*, ośrzenieć *dok*, szronem być obsypanym, pełnym szronu, szedzieć, voll Reif ſeyn, bereifen. *Pruinosus*, pełen szronu, oszroniały. *Macz.* SRZENISTY, *ob.* Śrzonisty. ŚRZEŹ, ŚREŹ, ŚRYŻ, i, ż., woda ścinająca się w cienkie płatki lodu, które mróz tęższy w coraz większe sztuki lodu kształci, i te z sobą spaja, aż cała rzeka zamarznie. *X. Kam.*, das Grundeis, erſte dünne Eis. (*Boh.* strž lodu łamanie; *Sorab.* 2. schresch, szresch = dolne kry; *Vind.* friesh, kora = kra; striesh, leden zhep = sopel, friesh, smersnost, smers, mras = mróz; frieshen hod, hod friesha, kore lom = kry łamanie, puszczanie, der Eisgang; *Croat.* szrěs *gelicidium*, *pruina*, *crustae concretae fluminis*, *fibrae glaciales*; *Croat.* sztrěſs, sztressina = sopel). Zrasta się na bystrościach rzecznych śryż marznący. *Otw. Ow.* 455. [§. Śrzeż, szron, Reif 2]. Zima śniegiem by wełną pola odziewa, A śrzeż po ziemi jak popiół rozsiewa. *J. Kchan. Ps.* 211. Ukazała się na puszczy manna drobna, jako śrzeź na ziemi. 3 *Leop. Exod.* 16, 14. (jako śrzesz 1 *Leop.*). SRZEŹNY, SREŹNY, a, e, od śrzezi, Reif =, Grundeis =. — §. *Subst.*: Osep była dań powszechna, w Krakowskim nazywała się sreżna. *Czack. Pr.* 66. Schuttabgabe, Kornerabgabe. [Porówn. *cerk.* сраща *occursus* 2]. ŚRZEŻOGA, STRZEŻOGA, i, ż., zwarzenie abo uschnienie od zimna kwiecia, liścia. *uredo. Cn. Th.* 1057. der Froſtbrand, der Froſt, wenn Blumen und Blätter vom Froſt verſchrumpft ſind. Gdy przez śrzeżogi i śniegi przeleźli, Zastali lato i piękne pogody. *P. Kchan. Jer.* 592 Wy rosy i śrzeżogi dobrorzeczcie panu. *Radz. Ps.* 3, 68. Choć szyper morza wiadomy przestrzega, Najmniéj o one nie dbając przestrogi Każe odepchnąć na wietrzne śrzeżogi. *Pot. Syl.* 57. — §. Śrzeżoga zda się być dymem farby niby błękitnéj, a jest rozwlekła i wieszająca się po powietrzu. *Tr.* Z daleka już poznawa Sycylijskie strony, Ile szare wzrok jego puściły strzeżogi. *Pot. Arg.* 387.?

SRZÓBA, *ob.* Szruba.

ŚRZÓD = wśrzód, wpośrzód, na śrzod, *reg. Genitiv.*; (*Boh.* šrad; *Sorab.* 2. szrěže, beszrěže; *Croat.* szred, szredi; *Slav.* srid; *Bosn.* ù srid, meghju; *Ross.* среди, cf *Etym.* rzęd; *Vnd.* red; *cf. Germ.* ſchroten, Schrot, (*ob.* Szrotować); mitten. O śrzód nocy wstawałem. 1 *Leop. Ps.* 118, 62. o północy, um Mitternacht. Na śród do południa. *Cresc.* 556 ŚRZODA, y, ż.; *Boh.* středa, střednj den; *Slov.* streda, sreda; *Sorab.* 1. szreda; *Sorab.* 2. szröda, szróda; *Carn.* sręda; *Vind.* frieda, freda; *Croat.* szréda; *Hung.* serda, szerda, szereda; *Rag.* srjęda; *Slav.* srida; *Bosn.* srjeda, srida, trecchi dàn od nediglje; *Ross.* середа, среда; 1) der Mittwoch, die Mittwoche. W wstępną śrzodę na popielec pójdę *Pot. Jow.* 158. Wstępna śrzoda, popielec; *Slov.* popełec, popelna aněb škaredá streda; *Croat.* popelnicza, chiszta szreda; *Rag.* cista srjęda; *Slav.* csista srida. — 2) Śrzoda, miasto w Poznańskim. *Dyke. Geogr.* 3, 70. eine Stadt. *Meditullium Poloniae Majoris*, pośrzodek wielkiej Polski, gdzie Śrzoda miasteczko leży. *Mącz.* ŚRÓDBELK, u, *m.*, n. p. Belkowanie trzy części w sobie zawiera: nadsłupie czyli spodobelk *epistylium*, tablica albo śrzódbelk *zophorus*, gzems czyli górnokryw *coronix. Rog. Bud.* 23. der Fries. ŚRZÓDDZIENNY, a, e, — ie *adverb.*, w śrzód dnia, mitten am Tage, (cf. późniowy); *Eccl.* средодневный, *Graec.* μεσημέριος. ŚRZODEK, dka, u, *m.*, śrzedzina, śrzednica, śrzedzizna, pośrzodek; *Boh.* prostředek, prostřed; *Sorab.* 1. frědk; *Sorab.* 2. szrez, szreże; *Carn.* sręda, sręd; *Vind.* freda, vfriedai, fredje, fredina, pofredje; *Croat.* szredina; *Bosn.* srida, srjeda; *Dal.* szrida; *Rag.* srjęda, srjedizza; *Ross.* середка, серединка, средина; *Eccl.* срѣда, срѣдина, die Mitte einer Sache. Środek rzeczy zowią, który równie odległ od obu pobocznych granic. *Petr. Et.* 105. — Śrzodek koła, śrzedni punkt; *Sorab.* 1. średni punkt wo kole, frědk; *Vind.* friedik, friedna pika; *Ross.* средоточие, der Mittelpunkt. Punkt od okręgu zewsząd równo odległy, zowie się jego śrzodkiem, *centrum. Geom.* 1, 7. Śrzodek ciężkości ciała, *centrum gravitatis Hub. Mech.* 90. *Jak. Mat.* 3, 298. der Schwerpunkt. — Śrzodek w czym zachowany, miara, mierność, umiarkowanie, śrzedni stopień; die Mittelſtraße, der Mittelweg. Śrzodek trzymający, t. j. ani bardzo bogaci ani bardzo ubodzy, najlepsi i najgodniejsi są do urzędów. *Szczerb. Sax.* 344. Wspaniałe umysły zawsze się trzymają śrzodka. *Pilch. Sen. list.* 296. Śrzodka się trzymaj. *Cn. Ad.* 1086. (miara we wszystkim potrzebna; co wczas, to z nas, pomierz się). Śrzodkiem przez sam śrzodek, w śrzód; mitten durch, die grade Mittelſtraße. Pójdziesz dziecię śrzodkiem, być skrzydła gdzie się kiniesz spodkiem, z wód nie nagrzęzły, górą ogniem nie zetlały. *Zebr. Ow.* 194. Życie jego było bardzo mierne; ani bardzo podłe, ani bardzo drogie, śrzodkiem szedł, ani na tę, ani na owę stronę nie skłaniając się. *Sk. Żyw.* 2, 150. *Sk. Dz.* 106. die Mittelſtraße gehen. Wynaleźć drogę, któraby śrzodkiem męskiego statku i sromotnego pochlebstwa bezpiecznie prowadziła. *Kłok. Turk.* 60. Śrzodkiem każda cnota iść powinna, skoro bowiem za granicę swéj drogi wyboczy, zaraz przestaje być cnotą. *Mon.* 67, 50. — §. Śrzodek do czego, sposób, droga do czego; *Carn.* sredbina, umejsk; *Vind.* fredmna, fredik, friedstvu, pomuzhna frednina, podpomuzh, pomagavza: *Ross.* средство, Mittel und Weg zu etwas. Chwyciłeś się prawa! otoż to śrzodek, co zniszczył nie jednego do szczętu. *Teat.* 25, 42. Śrzodek którego użyłem, stał się dla mnie gorszym nad złe samo. *Teat* 25, 42. (lekarstwo gorsze od choroby). Przez śrzodek = pośrzednicze, za pomocą, za pośrzednictwem, przez; vermittelſt, mittelbar durch, mit Hülfe, unter Vermittelung. Swatopełk musiał się jednać z Krzyżakami, przez śrzodek posła papieskiego. *Biel.* 145. Dał mi znać przez śrzodek znajomej osoby. *P. Kchan. Orl.* 1, 362. *et* 347. Nauka obyczajów ma człowieka uczynić doskonałym, przez śrzodek dobrych spraw. *Petr. Et.* 2. — *Oppos.* Łańcuchem się żelaznym po całym ciele, bez śrzodku żadnego opasowała. *Wys. Kat.* 45. bezpośrzednicze, bez przekładania żadnego; unmittelbar, ohne Dazwiſchenlegen.

ŚRZODKOBÓJNY, n. p. ruch ciała, *centrifuga vis*, jakoby bojący się środku, zmierzający do oddalenia od środniego punktu. *Jak. Mat.* 4, 130; *oppos.* wśródmierny, *centripeta vis.* ŚRZODKOŚĆ, *ob.* Średniość. ŚRZODKOWAĆ, ŚRZODOWAĆ *med. niedok.*, we środku być, środek trzymać; *Vind.* freduvati; *Eccl.* средствую, die Mitte halten, in der Mitte ſeyn. *Quanquam via interjacet*; aczkolwiek droga w pośrzodku była, albo środowała. *Macz.* Środowała rzéka między niemi. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 16, 5. (była w pośrzód rzéka między nimi. 3 *Leop.*). Barwa środująca między czarną a białą, t. j. szadzawa. *Urzęd.* 155. Mądrze środkował między bojaźnią a zbyteczną śmiałością. *Tr.* Środkują, a ciepłymi być chcą. *Gil. Post.* 265 *b.* letnimi są, obojętnymi, na dwoje. — 2. Środkować, pośredniczyć; vermitteln, Vermittler ſeyn; *Vind.* frediti; *Eccl.* средьствовати, посредственникомъ быть, изходатайствую. Tak środkował i usiłował, że ich pogodził. *Warg. Cez. praef. C* 4. ŚRZODKOWNY, a, e, — ie *adverb.*, pośrzednieczy, za pośrzednictwem, mittelbar. Sny boskie są, które od boga lub środkownie, lub nieśrzodkownie wlewają się. *Sak. Probl.* 236. Język *immediate* nieszrodkownie smak pojmuje. *Sak. Probl.* 86. (bezpośrzednieczo). Duch ś. odnosi się do ojca, jak do produktora nieśrzodkownie. *Smotr. Apol.* 70-71. ŚRZODKOWY, a, e, ŚRZODKOWO *adverb*, pośrzodkowy, w środku będący, średni; in der Mitte befindlich, Mittel-; *Sorab.* 1. fredkowné. Linia środkowa słońca i xiężyca łączy środek xiężyca i słońca. *Śniad. Jeog.* 199. Siła ciężkości jest oraz siłą środkową, *vis centralis. ib.* 24. Jeżeli kierunek przechodzi przez środek ciężkości ciała uderzającego lub uderzonego, na ten czas uderzenie jest środkowe, *collisio centralis. Hub. Mech.* 10; (*oppos.* mimośrzodkowy). W kulę niemożna uderzyć inaczej, jak tylko środkowo, *centraliter. Hub. Mech.* 162. "ŚRZÓDLETNI, ia, ie, wpółletni, w środku lata będący; *Ross.* меженный, (межень środek lata), mitten im Sommer ſich ereignend. W upały i śródletnie znoje Obiegać dla ochłody zdroje. *Zab.* 13, 265. "ŚRZÓDMIEŚCIE, ia, *n.*; *Eccl.* средиградіе; środek miasta, die Stadtmitte. "ŚRZÓDMORSKI, a, ie, n. p. Śródmorskie skały. *Zab.* 11, 305. wśród morza się znajdujące, mitten im Meere befindlich. O brzegi nie stoi Cyteryjskie, w śródmorskim Pafie nie postoi; *non alto repetit Paphon aequore cinctam. Zebr. Ow.* 260. "ŚRZÓDNOCEN, cnia, *m.*, wiatr, *Boreas. Zebr. Ow.* 3. północny wiatr, der Nordwind; *oppos.* półdzieniec. "ŚRZÓDODWIECZERZ w połowę odwieczerza, początek zmierzchu, śródwieczerz, die Mitte der Abenddämmerung. Gdy chcesz ptaki łowić wieczor, sieć przytrząś piaskiem na śródodwieczerz, a gdy chcesz w zarań, w wieczor. *Cresc.* 627. ŚRZODOPOŚCIE, ia, *n.*, połowa postu, Mitfaſten; *Boh.* středopostj, středopůst; *Slov.* prostred posta; *Vind.* friedoposta; (*Croat.* szredopostnicza *quadragesima*); *Slav.* sridopostje; *Rag.* srjedopòstje, (srjedoposniza; *Bosn.* sridoposniça, cetvrrita nediglja korizme *dominica quarta quadrag.*); *Ross.* преполовеніе, крестопоклонная недѣля. Raz na środopoście, drugi po ś. Bartłomieju. *Vol. Leg.* 3, 42. ŚRZODOPOSTNY, a, e, Mitfaſten, die Mitfaſten betreffend; *Boh.* středopostnj. Środopostna niedziela, *laetare*; *Boh.* družebna neděle. W środopostną niedzielę kto się nie wyspowiada, już źle. *Rej. Post. P* p 5. Gdy niedziel po ś. trójcy miewamy więcéj 24, środopostną na ten czas ewanielią powtarzamy. *Hrbst. Nauk. O* 5. "ŚRZODOSŁONECZNY, a, e, (cf. środziemny), *heliocentricus. N. Pam.* 19, 86. im Sonnenmittelpunct. ŚRZODOWAĆ, *ob.* Środkować. "ŚRZODOWIECZNY, a, e, średnich wieków, vom Mittelalter. Patrzmyż na środowieczne i dzisiejsze czasy. *Papr. Gn.* 1002. "ŚRZODOWIEKI, a, ie, w środku wieku swego, mitten in ſeinem Lebensalter. Cnotliwie i pobożnie żył tu na świecie, Śmierć go nam udusiła w środowiekim lecie. *Papr. Gn.* 1019. ŚRZODOWY, a, e, od środy, den Mittwoch betreffend, Mittwochs; *Boh.* stredny. "ŚRZODOZIEMNY, a, e, (*distng.* środziemny), n. p. Położenia planet i komet środoziemne (*locus geocentricus*), i środosłoneczne, *heliocentricus. N. Pam.* 19, 81. vom Erdmittelpunct. *ib.* 19, 86. ŚRZÓDPAŁ, u, *m.*, *optic. focus*, punkt, do którego zbiegają się wszystkie promienie światła. *Jak. Mat.* 3, 316. *ib.* 2, 375. der Brennpunct. ŚRZÓDPIERSIOWY, a, e, n. p. Śródpiersiowa błona, płaca podłużnie przegradzająca, *mediastinum. Zool.* 17. das Bruſtfell. ŚRZÓDPOŁUDNIE, około ósméj, dziewiątéj w lecie; dziewiątéj, dziesiątéj w zimie. *X. Kam.* halbvormittags. "ŚRZÓDRYNKOWY, a, e, w środku rynku będący, mitten auf dem Markte befindlich. Kramnice śródrynkowe Krakowskich sukienników, są dziełem Kazimierza. W. *Krom.* 368. "ŚRZÓDWIETRZNY, a, e, średniowietrzny, w środku powietrza będący, mitten in der Luft befindlich. Na śródwietrznym niebie. *Przyb. Milt.* 225.

ŚRZÓDWAGA, i, *ż.*, z *Niem.*, die Schrotwage, die Bley- oder Segwage; krokiewka, od podobieństwa do krokwy. *Cn. Th.* 1038; *Boh.* záważj; *Vind.* ſvinzhni raunik, visha, raunaviza, plaiba, ſodna mera, merna ſhnura; *Ross.* уровень. Śródwaga, instrument do ważenia długości i szerokości, jeżeli tak równo stoją, jak woda cicha w sadzawce. *Solsk. Geom.* 4, cf. szynwaga. — 2. Śródwaga, ryba, *ob.* Szalka. *Chmiel.* 1, 628. *libella.*

ŚRZÓDWIECZERZ, *ob.* Śródodwieczerz. ŚRZÓDZIEMNY, a, e, mittelländiſch; *Boh. et Slov.* prostředzemnj; *Sorab.* 1. fradžžemacé, dabloko wot mora wowoszobnené; *Vind.* friédnodeshelen; *Eccl.* средоземный. Morze śródziemne jest niejako w środku globu ziemnego, między Europą, Afryką i Azyą. *Dyke. Geogr.* 3, 185, *ob.* Międzyziemny; *Boh.* středozemne more; *Rag.* sredzemaglsko more; *Slav.* sredzemaljsko more; *Ross.* средземное море, (cf. środoziemny). ŚRZÓDZNACZE, *ob.* Średnik.

ŚRZON, u, *m.*, śrzeź, szadź; *Boh.* gjnj, ginowatina, ginowatka; *Slov.* mraz, mraz padli, (*ob.* Mróz); *Hung.* zuzmaráz; *Sorab.* 1. mróz; *Sorab.* 2. mros, hobmarflina, wiwowiſna; *Carn.* yvje, ivje, slâna, (cf. slony); *Vind.* ſlâna, mersla roſsa, mras, biela roſa, (ſrien harſch, szorstki); *Croat.* mraz; *Rag.* bjelorossa, slâna; *Slav.* slana, rosa smrriznuta; *Slav.* mraz; *Ross.* облой (cf. obli), иней; [*rusk.* sereń 2]; *Eccl.* слана, роса смерзлая, иней, der

Reif, gefrorner Thau. Śrzon jest rosa albo mgła roślin się czepiająca, i na nich marznąca. *Kluk. Rośl.* 3, 93. Bóg dawa śnieg jako wełnę, śrzon jako popioł sypie. *Budn. Ps.* 147, 16. Srożyła się zima, i sępiło mglistym powietrze śrzonem. *Mon.* 76, 1. Gałęzie lasu obsypał śrzon siwy. *Karp.* 1, 50. Śrzon padał: *Vind.* je flana padla, *verb.* flaniti. ŚRZONISTY, ŚRZENISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen szronu, oszedziały, ośrzeniały; voll Reif, bereift. O jak mię trapią zimna nocne, poranne mgły, mrozy śrzoniste. *Tol. Saul.* 56. ŚRZONOWATY, a, e, — o *adverb.*, *e. gr.* koń mrozowaty, pleśniwy, pleśniwej maści. *Cn. Th.* 710. ein Braunſchimmel mit weißen Tüpfeln; na cisawej maści, mający kropki i cętki białe. *Wład.* ŚRZONOWY, a, e, od śrzonu, Reif-, vom Reif. Listy lauru zielonego, Które się strzał nie boją grudnia śrzonowego. *Ryb. Gęśl. B* 3. śrzenistego, der bereifte Chriſtmonat.

SRZOT, *ob.* Szrot.

S S.

SSAĆ, ssał, ssie, ssę *niedok.*; *Boh.* ssati, ssal, ssu, ssagi, cycati (*ob.* Cyc), cucati ˙cycać; (Oeſterr. zuzeln); durmati, durmám; *Slov.* su, sgem; *Sorab.* 1. cjeam, czeczam, czówmam; *Carn* zusam, (cf. *Lat.* sugo; *Angl.* sucan; *Isl.* sugham; *Gall.* sucer, cf. *Lat.* succus, (*ob.* Sok; *Carn.* zusék, sèsz = cycek); sèsám, sisaati; *Vind.* zifat, zufat, sufsat, safati; (ſifek, zifei, zefek = cycek); *Croat.* czeczati, cziczati, czeczam, szeszném, (szeszécz, czeczék = cycek); *Dal.* cziczam, szasznem, czecznem, (cziczа, cziczak, doyka, szaszacz = cyce); *Hung.* szopok; *Bosn.* sissati, sasnuti; *Rag.* sissati; *Eccl.* сьсати, ссалъ, ссу; *Ross.* ссать, сосу, (сосенъ, сосокъ, сосочекъ, сусекъ); *Isl.* siuga; *Svec.* suga; *Germ.* ſaugen, (cf. ceđzić). Zwierzęta ssące: *Ross.* сосцепитающія животныя, die Säugethiere, dzieci swe karmią cycami. *Kluk. Zw.* 1, 25. Baranek ssący kozę wełnę ma szorstką. *Mon.* 72, 277. Dziatki ssące piersi matek swoich. *Gil. Kat.* 339. Ssący jeszcze, *ob.* Sysak, sysun, osesek; *Boh.* cycawý, cucawý, posaček; *Vind.* doizhe, doizhek, ſefni, perſni otrok, ſefnjozha mladina, mlieknu diete, doinizhefzh, doinu diete, ſefnazhek; *Croat.* szeszni; *Rag.* sissalaz, *f.* sissaliza: *Eccl.* ссущій, младенецъ грудной; już nie ssący, *ob.* Odsadzony, odchowany. — Ssać dawać, karmić piersiami, cf. ˙doić; ſaugen, ſaugen laſſen. Rano wstawszy, gdym chciała dać ssać małemu dziecięciu, znalazłam go umarłym. *Zał. Test.* 192. — *Transl.* Człowiek ten puszczał się w wodę stojącą, i dał się ssać cały pijawkom. *Pam.* 85, 2, 447. (dał sobie krew wyciągać pijawkom). Leżeć jak niedźwiedź mrucząc, a łapę ssać, nie przystoi. *Rej. Zw.* 164 *b*, (*ob.* Łapa, *ob.* Niedźwiedź). — §. *Fig. transl.* Ssać, wysysać; ſaugen, ausſaugen. Zazdrość wewnątrz ssie, a przeto zdrowiu szkodliwa. *Kras. Pod.* 2, 184. wewnątrz gryzie, nagt innerlich. Zniewieściałego pana faworyci, Harpie państwa, krew poddanych ssały. *Kras. Mysz.* 5. SSALNY, a, e, od ssania, vom Saugen, Sauge-. Ssalny, syt ze ssania, *fellebris satietas. Cn. Th.* 1058.

Pochodz. *dossać*, *nassać się*, *nasysać się*, *ossać się*, *osesek*, *wyssać*, *wysysać*, *wysysacz*; *sysak*, *sysun*.

SSTA-, *abbrev.* = Starosta, *qu. v.*, *Gaz. Nar.* 1, 215. SSTAPIĆ, ˙SSTĘPIĆ, *ob.* Zstąpić.

S T.

ST! odgłos, nakazujący milczenie = cyt! ſt! ſtille! St! milcz! taka jest wola moja; st! milcz, wszakżem jest pani twoja. *Teat.* 56. *d*, 16.

STABA, STABNIK, STABNY, *ob.* Sztaba.

STAĆ, stał, ˙stojał, stoi, stoję *med. contin.*, ˙Stajać, Stawać *frequ.*; (*Boh.* stati, stal, stogjm; *Slov.* stát, stogím; *Sorab.* 1. stacź, stawiu, staham, stawam, stam, stejiu, stoju, stonu, stejem, stojem; *Sorab.* 2. stojasch; *Carn.* stâti, stojim; *Vind.* stati, stal, stotati, stojim; *Croat.* sztati, ztati, ztal, ztojm, sztoím, sztájem; *Slav.* stajati; *Bosn.* stati, statti, stajati; *Rag.* stâti, stojatti; *Ross.* стоять, стоялъ, стою; *Graec.* στᾶν, στῆναι, ἵστημι; *Lat.* stare; *Svec.* sta, standa; *Isl* standa; *Angl.* stand; *Germ.* ſtehen, ſtand, geſtanden); — §. 1) stać na nogach, *actus corporis*, *ut* leżeć, siedzieć; ſtehen, auf den Füßen ſtehen. Pijany na nogach stać nie może, tacza się to tam to sam. *Dambr. Kaz.* 12. Ostatek krwi z siebie tocząc, jednak na nogach stał. *Gorn. Sen.* 177. Sarna na nogach by człowiek ˙stojała. *Wad. Dan.* 149. Kogo nogi nie bolą, bodaj zdrów stał. *Pim. Kam.* 45. (niech sobie stoi). Człowiek fałszywy i tak i owak słowa odmienia, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. Przed kim stać *Ross.* предстоять, предстою. Stanie, *qu. v.*, das Stehen. — *Fig.* Na nogach stać, na dobrych nogach stać, w dobrym być położeniu; auf den Füßen ſtehen, feſt ſtehen. Gdyby niewiast nie było, światby nie stał na nogach. *Burl. A* 4. (nie utrzymałby się). Na jednej nodze stojąc sprawić co. *Cn. Ad.* 1015. prędko, igrając, jak pióro opalił, auf einem Beine ſtehend. Starzy, co jedną nogą w grobie stoją. *Bardz. Luk.* 20. którym śmierć w oczy zagląda, mit einem Beine im Grabe ſtehen. Pod lata moje stare, pod zeszły mój wiek, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Człowiek stoletni, który lada dzień na mary pójdzie, i jedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig. Her.* 179. Nie każdy wie, kto za nim stoi. *Alb. z Woj.* 30. (oglądaj się za sobą). Stojąc, *ob.* w Stojaczki: n. p. Aktor i pozwany w sądzie siedzieć nie mają, ale stojąc mają sprawy swe uczciwie odprawować. *Szczerb. Sax.* 9. — §. Stoję, bądź nogi mam, bądź nie mam = nie ruszam się z miejsca, ſtehen, nicht gehen. — *Pr. et fig.* Stoi Ceres zdumiała. *Ustrz. Klaud.* 58. Czego ty stoisz, jak pień zamyślony? *Teat.* 22. *c*, 64. Próżniactwo woli stać i nic nie robić, niżeli się dać do roboty nająć. *Lach. Kaz.* 1, 324. Wy tylko stoicie, I nie rusza was i gniew i sromota. *P. Kchan. Jer.* 183. Otoż milczę, już stoję jak niemy. *Teat.* 54. *b*, *G* 2. Już gęby więcéj nie otworzę, będę stał jak głupi. *Boh. Kom.* 1, 307. Otoż stoi cielę! mówże co masz mówić. *Teat.* 30. *b*, 55. Gębę rozdziawił, i stoi jak wryty. *ib.* 3, 31.

Będę do stołu stał, wziąwszy widelce. *Pot. Syl.* 355. będę usługiwał do stołu, bey Tische aufwarten, mit dem Teller hinter dem Speisenden stehen. Gdzie stoję, tam zaraz i mieszkam, bo wszystko z sobą noszę. *Teat.* 7. *d*, 14; (*cf. infra* stancyą stać). Tak pojedziecie, jak stoicie. *Teat.* 32. *b*, 21. z tym tylko, co macie na sobie, wie ihr geht und steht. Sługa, nad którym stać trzeba, ni płacy godzien, ni chleba. *Cn. Ad.* 1058. (którego przy robocie pilnować trzeba, przynukać, napędzać; dem man auf dem Halse stehen muß, cf. przystawać). Czeladzi wiele żywił, o którą się bardzo starał, stojąc częstokroć nad niemi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 *b*. Nieprzyjaciel już nad szyją nam stoi. *Star. Ryc.* 55. (tuż nad karkiem). Przeklęctwo pańskie zawżdy stać musi nad głowami ich, a opatrzność święta jego już zawżdy musi być złożona z nich. *Rej. Post. Y y* 3 unasza się nad nimi, wisi nad nimi, schwebt über ihren Häuptern. Stać u prawa = stawać, stanąć, vor Gericht erscheinen. Obiecałem mu stać u prawa i pomagać mu. *Gorn. Sen.* 312. Choć sąd nie najdzie obwinionego winnym, przecię w prawie stać musi, iż za czasem może się nań co pokazać. *Budn. Apopht.* 126. Stoj! stehe! halt! Duszą jest exercerunku kawaleryi, ażeby na słowo: stój! koń jak wryty na miejscu stanął. *Kaw. Nar.* 389. *Łesk.* 2, 216. — *Fig.* Stoj, nie mów tak wiele. *Teat.* 45, 4. *Mon.* 65, 557. (wstrzymaj się, cf. stul!). — *Assimil.* Zegar stoi. *Cn. Th.* 1068. nie idzie, stanął, nie pomyka indexu, die Uhr steht. W hucie mówią: piec idzie, gdy w piecu ruda topnieje, przeciwnie stoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieje. *Os. Żel.* 80. (próżnuje, świątkuje). Woda stojąca, spływu nie mająca, stehendes Wasser. Wody stojące, są jedne stawowe, drugie błotne, trzecie jeziorne. *Kluk. Kop.* 1, 89. *Pam.* 85, 2, 447. I woda stojąc gnije. *Ossol. Baj.* 2; *Slov.* stogacá woda hnige a smrdi. Przy przejściu z Egiptu morze i Jordan ścianami stały. *Pociej.* 57. — *Similit.* Podpił sobie, często mu w gębie strawy stały, nie chcąc iść w usta. *Bardz. Trag.* 329. tkwiały, sie blieben ihm im Munde stecken. — *Aliter:* Stoi rzéka, jezioro = zamarza. *Cn. Th.* 1068. der Fluß steht, ist gefroren. — Stać na kotwicach, vor Anker liegen. *Warg. Radz.* 165. *Tom. Rol.* 108. Otworem co stoi, otworzono co. *Cn. Th.* Dom ich stoi mi otworem, a tam mam wolny przystęp. *Dambr.* 445. zawsze dla mnie jest otwartym, ihr Haus steht mir offen. Tym tylko wieściom do wschodu droga otworem stała *Siem. Cyc.* 334. Skarby me ci stoją nieobronnym otworem. *Nar. Dz.* 1, 25. — *Elipt.* Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dom co do przyjęcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2. 92. (otworem stoi). — Stojące dobra, leżące, nieruchome, liegende Güter. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 28. Wierzyciel długu swego dochodzić ma wprzód na ruchomych rzeczach dłużnikowych, potym na stojącym imieniu jego. *Sax. Porz.* 70. Majętności stojące, role, winnice, domy; ruchome, sprzęty etc. *Petr. Ek.* 129. — Jagoda winna nie więcej tylko sześć dni ma stać na maciey, gdy się dostoi. *Cresc.* 334. (wisieć, zostać na niej). Wielkie państwa stoją fortunie na celu. *Bardz. Trag.* 316. wystawione są, sind ausgesetzt. Łzy mu w oczach stoją. *Teat.* 45. *b*, 64. łzy mu się w oczach kręcą, die Thränen stehen ihm in den Augen. Kto się umrzeć boi, Temu śmierć w oczach ustawicznie stoi. *Past. Fid.* 219. snuje się, der Tod steht ihm vor Augen, schwebt ihm vor Augen. Karbona śmierć, przed oczyma ludzkiemi będzie stała zawsze. *Warg. Wal.* 160. Ustawicznie mi na myśli stoi; tęsknię za nim. *Teat.* 10, 55. To jest przyrodzenie człowieka, iż zawżdy krzywda jego tuż ustawicznie stoi u progu jego, a przed oczyma jego. *Rej. Post. U u* 2. (złe się długo pamięta). Odkąd droga Dafno nazywasz mię twoim, Odtąd przyszłość błyszcząca stoi oczom moim. *Chod. Gesn.* 2. (snuje się przed oczami). — §. Stać, sterczeć, wzgórę stać, in die Höhe stehen. Komu kołnierz nie stoi, Niech tych żartów nie stroi, W strojnych się dziś kochają. *Dwor. K* 3. kołnierz stojący był w modzie, znaczył modnych, ein stehender Kragen. — §. Stoi w pismie etc.; pisano jest, es steht geschrieben. Dalej stoi w pismie, iż wyznawali świadectwo jego. *Rej. Ap.* 61. W pismie ś. tak stoi, że gdy.... *Biel. Hst.* 4. W gazecie lipskiéj stało, że między Prusami a Austryą stanął traktat. *Pam.* 85, 1, 320. Pisze Jozephus o tym tak, jak wyżéj stoi. *Biel. Hst.* 68. Ta kapitula na ten czas stała na końcu xiąg. 1 *Leop. Esther.* 10. (znajdowała się). — §. *Durationis:* Stać, trwać; dauern, stehen, bleiben. Bitwa ta była sroga i długo dosyć stała. *Biel.* 109. Stała bitwa od południa do zachodu. *Warg. Cez.* 205. Poki bitwa stoi, więźniami się nie bawić. *Turn. Ust.* 162. W tym roku mrozy stały, aż do świątek od marca. *Biel. Św.* 287. Sejm 40 dni stał. *Biel.* 403. Koncylium Bazylijskie stało ośm lat. *Biel.* 310. Maxymilian od Władysława był porażon; stała ta waśń między nimi kilka lat. *Biel. Św.* 275. We dni jarmarkowe, póki jarmark będzie stał, przedawać im wolno. *Herb. Stat.* 325. Jeszcze w rozmowie stali. *Żebr. Ow.* 100; (*nondum memoratis omnibus*, jeszcze nie skończyli byli). Stoi trybunał, agituje się. — Stać lata u kupca, u rzemieślnika, seine Lehrjahre ausstehen. *Tr.* terminować. — Ospa stoi, die Blattern stehen. Dobrą ospę zowiemy, która podług zwyczajnego biegu, czasy lub stajania swoje odprawia. *Krup.* 5, 332. — §. *Perseverantiae:* Stać w czym, na czym, przy czym *phys. et mor.*, nie ruszać się; fest stehen, stehen bleiben, beharren. Stać w mierze, nie wahać się, kroku nieodmieniać; im Gleichgewichte stehen bleiben, in einerley Lage bleiben. Proszę We Pana, stój w mierze, nie ruszaj się (fechtując). *Teat.* 26. *c*, 118. Ze strachu tak drżę, że stać nie mogę w mierze. *Teat.* 45. *b*, 35. Księżyc nigdy w mierze Nie stoi, raz szczupleje, drugi cere bierze. *Pot. Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069. W swéj klubie stoją. *Rej. Zw.* 18. (nie przestępują, nie przekraczają). Stoi w brzegach *Cn. Th.* 1098. (nie przelewa). Nieprzyjaciele położyli się obozem niedaleko od nas, ale tego dnia Polacy w pokoju stali. *Stryjk.* 392. Stójcie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancerz sprawiedliwości. *Gil. Kat.* 317. Obiecaliśmy się do Chry-

stusa na wieczerzą jego; stójmy w słowie i w powołaniu naszym. *Sk. Kaz.* 294. (*stare promissis*). Poganie mocniéj w swoich obrządkach stoją, niźli chrześcianie. *Sk. Dz.* 1059. Patryarcha Jakób stał czasu utrapienia swego mocną wiarą, na obietnicach bożych zasadzoną. *Zarn. Post.* 3, 593. Gdy złodziej, który powołał, na tym, co wyznał, do końca stoi, a z tym i na śmierć idzie.... *Sax. Porz.* 7. Czyń co chcesz, ja w tym stoję, co słyszysz, i stać będę. *Sk. Żyw.* 72. Stoję przy tym, i nie odmienię zdania mego. *Pilch. Sen. list.* 1, 68. Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiéj przy tymże stał, co i pierwej i drugie siedm dni wytrwał i jeszcze go statecznym znaleźli. *Sk. Żyw.* 2, 241. Dzierżże to mocno, stój przy tym mocno, nie unoś̀e się za czym innym. *Rej. Ap.* 40. Jak mur mocny przy cnocie stał. *Sk. Dz.* 864. Stał do skonania przy słowie swoim. *Gorn. Sen.* 332. Piłat stojąc przy swym zdaniu stałe, Rzekł, com napisał, tom napisał. *Odym. Św.* 2 *H h* 4 *b*. Przy swoim zdaniu stoi żarliwie. *Past. Fid.* 291. Zajuszeni przy uporze stoją. *Zbil. Dr. C.* Stoją w onych 'uporzech swoich. *Rej. Post. K r b.* (nie ustępują, nie ulegają). Ofiaruje-ć on pokój, lecz przy broni stoi. *Jabł. Tel.* 151. Pokaże to każda jego sprawa, że stoi zawsze przy sprawiedliwości. *P. Kchan. Jer.* 120. Stać przy kim zdaniem, obroną, pomocą, trzymać za kim, pomagać komu, stronę jego trzymać; jemandes Seite halten, es mit ihm halten, bey ihm stehen, ihm beystehen. Stój mocno przy mnie, wierny kolego. *Hor.* 2, 145. Ci co przy Michale stali, puścili się na burdę. *Sk. Dz.* 825. Na dobrego pasterza należy, żeby pasł owieczki, druga żeby przy nich stał. *Dambr.* 641. (żeby ich nie opuścił). Położanie przy pierwszym książęciu swoim statecznie stali, nie chcąc przyjąć Skirgajła. *Stryjk.* 429. Bolesław sprawował królestwo dobrze; i dlatego̊ż mocno przy nim stali wszyscy, ani ich ustraszyły sąsiedzkie poselstwa. *Bięl.* 93. Bił na tych, co przy cesarzu stali. *Sk. Dz.* 1094. Skoro szczęście zfaluje, jakoby nie znali, Odbiczą, co przy tobie stać obiecowali. *Budn. Apopht.* 132, (cf. odstać). — *Simil.* Potępiają drugich, jakoby prawda za niemi stała. *Sk. Dz.* 511. (na ich stronie była, za niemi świadczyła). Nie tylko te przykłady za naszą rzeczą stoją; ale też.... *Glicz. Wych. B* 4 *b*. Te słowa za naszą sentencyą stoją. *Glicz. Wych. K* 3. (jéj dowodzą, za nią mówią). — § Stoi co dobrze, pięknie, wydaje się dobrze, es ſteht gut, läßt gut, ſieht gut aus. Naczynia z drzewa jaworowego pod pokostem bardzo cudnie stoją. *Cresc.* 466. We dwa rzędy sadzony ogród kształtniej stoi. *Zimor. Siel.* 282. Niech się nie kwapi na białą głowę, którąby płcią albo brwiami dobrze stała, ale coby była cnotliwa. *Glicz. Wych. A* 5. (coby pięknie wyglądała). — Stać na czym, stać czym, polegać na czym, wspierać się na czym, zasadzać się; worauf beruhen, ſich worauf ſtützen, gründen, durch etwas beſtehen, ſich dadurch erhalten. Piękność na mniemaniu stoi. *Gorn. Dw.* 51. Pan poddanemi a poddani panem stoją. *Rys. Ad.* 54. Miasta nie domami, ale ludźmi stoją. *Opal. Sat.* 179. Ustawami i mężami miasta stoją, nie murami. *Cn. Ad.* 1215. Ludzie ludźmi stoją; człowiek się bez człowieka nie obejdzie. *Lub. Roz.* 95. Jeśliby mocarz powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdwoił, i nie będzie mógł stać, ale już koniec ma. 1 *Leop. Marc.* 3, 26. Wojskami państwa wszystkie stoją i stały. *Karp.* 7, 61. Tatarowie niczym inszym nie stoją, jeno prędkością swą; a druga, że wielką nędzę ścierpieć mogą. *Biel.* 577. Dwiema rzeczami Rzeczypospolite stoją, wojennych ludzi męstwem, a uczonych rozumem. *Gorn. Wł. ded.* Temi dwiema rzeczami Rzplta stoi, nagrodą poczciwych spraw, a złych karaniem. *Gorn. Dz.* 104. Słusznością państwa stoją, nieprawością giną. *Zab.* 10, 26. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. *Star. Mon. a* 2. Nierządem Polska stoi; lepiéj, żeby rządem stała, i mocniejby stała, i bogatszą była. *Lek. C. Uyar. Grod.* 296. Ogień ma materyą, którą stoi, to jest, drwa, które trawi. *Karnk. Kat.* 211. Otom rodzica wasza, was dwojkiem stojąca; *vestra parens, vobis animosa creatis. Zebr. Ow.* 145. szczycąca się wami, ſtolz auf euch. Gotlandya urodzajem, bydłem, i innemi rzeczami dobrze stoi. *Gwagn.* 434. płuży, opływa, dobrze się ma; befindet ſich wohl, im Ueberfluſſe. W ten czas świat może dobrze stać, kiedyby go mądrzy ludzie sprawowali. *Glicz. Wych. K* 8. Kmita ludzie uczone przy sobie bawił i niemi stał. *Biel.* 542. przez nich słynął, er blühte durch ſie, wurde durch ſie berühmt. Rozumne rozmowy, toć to zabawy są ludzi sędziwych; temi oni, krom tańca, okrom muzyki, dobrze stać mogą. *Gorn. Dw.* 96. ſie können dabey wohl beſtehen. Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 81. (wszystko na nim się opierało, od niego zawisło, na nim się zasadzało, gruntowało). Aby wszystkie wody z saméj pary miały pochodzić, to żadną miarą stać się nie może; *non est concedendum. Syxt. Szkł.* 27. (utrzymać się nie może, upaść musi). A jakoż to stać może, że kapłan uczynkami boga się wyrzeka? *Smotr. Lam.* 40. (jak się to zgadza?). — *Similiter:* Swawola żadnym obyczajem stać nie może pospołu z szlachectwem. *Star. Ref.* 29. iść z sobą, können nicht mit einander, bey einander beſtehen. A jak to z sobą stoi, w mniejszej rzeczy obawiać się prawo przestąpić, kiedyś je w większej nierównie zgwałcił? *Pilch. Sall.* 92. Chcę w jej sercu wyczytać, jak stoi względem swej powinności. *Teat.* 46, 13. jak się ma, wie es ſich verhält. — §. Stać stancyą, gospodą, mieszkać, *Slov.* stajati; *Bosn.* stati, stanoviti, pribivati; *Eccl.* станствовати; (*Ross.* странствовать wędrować, podróżować; постоялецъ, постоялышникъ komornik). Nie daleko od téj stancyi stał sławny bogacz. *Zab.* 13, 206. Pokaże We Panu pokoje, w których stać będziesz. *Teat.* 17, 20. Jak dobrze stoisz szambelanie! *Teat.* 53. *d*, 53. Śmierć podróżnie w jednym gościńcu i Kupido stali. *Wad. Dan.* 218. Kto do mnie zajedzie na nocleg, musi tak zapłacić, jak gdyby cały tydzień stał na Krakowskiém przedmieściu. *Teat.* 28. *b*, 6. Ten to jest mąż święty boży, co to u nas stawa często. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 9. Do tego domu wstąpmy, gdzie gości-

na z wygodą zawsze stawał. *Teat.* 42 *d. B.* Gdzież stoi gospodą twój kapitan? *Teat.* 24. *c*, 96. Mój pan stał garnizonem o dwie mile od wspomnionego zamku. *ib.* 41. *b*, 176. — *Simil.* Wojska obozem stoją. *Łęsk.* 97. obozują, obozem leżą. die Armee ſteht im Lager. — §. Stać za co, ręczyć, zaręczać, odpowiedzieć, odpowiedzialnym być za co; wofür ſtehen, gut dafür ſtehen, gut ſeyn; (*Vind.* sa koga stati, ſe saloshiti). Pan nam pewnie obiecuje się stać za szkodę. *Rej. Post. O o o* 4. — §. Zastąpić, vertreten, erſetzen. W domu nie pytaj chłopca czy kucharki, Sam stał za wszystko, za wszelkie szafarki. *Jabł. Ez.* 46, *ob.* Stanąć, n. p. Głód stanie za kuchmistrza. — §. *Pretii, valoris:* Stać, wartać, ważyć; *Ross.* стоить, стоилъ, стою, werth ſeyn, (im Preiſe ſtehen.) Pruski Mistrz chciał Łokietkowi Pomorską ziemię zapłacić, jako stoi. *Biel.* 177. Stoi więcéj, niż jako przedano. *Gorn. Sen.* 427. Mądry wierny przyjaciel, więcej królom stoi, Niż wojska tryumfalne. *Jabł. Tel.* 101. Pokazał im dyamenty, pytając się, czegoby *się mogły stać. *Kłok. Turk.* 26. Lewkowy taler 66 groszy stoi. *Dow. A* 2 *b.* Ona kotlinka nie stoi 20 groszy. *Gost. Gor.* 6. Prosiłem, aby na te rzeczy dał sto szkutów, jakoż, że stały więcej, rad uczynił. *Warg. Radz.* 349. Wziąwszy z sobą, co więcej stało, mniej ważyło, ujechali. *P. Kchan. Orl* 1, 240. Stoi za tyle, waży tyle, warta tyle; es ſteht ſo hoch im Preiſe, iſt ſo viel werth. Kazał zapłacić one drwa, za co stały. *Baz. Hst.* 140. Agnus Dei, drzewo ś. krzyża w złoto oprawne i dyamenty, stało to przynajmniéj za dwieście szkutów, krzyżyk na szyi stał czterdziestu czerwonych złotych. *Warg. Radz.* 349. Ziemia ta stoi za cztery sta łótów srebra. 1 *Leop. Genes.* 23, 14. Loda co przed się wziąwszy, co nie stoi za grosz, mogą sobie za tysiąc złotych oszacować. *Rej. Zw.* 155 *b.* Strzałka, która za grosz ledwo stoi, człowieka zabija. *Falib. N* 2. Jest tak dłużny, że jego majętność za to nie stoi. *Gorn. Wł. D* 2 *b.* tyle nie warta, tyle nie wynosi; beträgt nicht ſo viel, macht nicht ſo viel aus. I z żoną i z dziećmi za to nie stoisz, czym zapłacić masz. *Rej. Post. T t* 4. (wszyscyście tyle nie warci). Nędzniku, ciężkażby to była zapłata twoja, ty sam i z duszą i z ciałem, nie stoisz za przestępek swój, a tu się zapłacić obowiezujesz. *Rej. Post. T t* 4. Po czwartéj żonie Jagiełło żadnego posagu nie wziął; ale stała za niego, gdy mu dwóch synów porodziła. *Stryjk.* 520. powetowała, nagrodziła mu to, ſie vergütete ihm das. Podporę starości naszej odjąłeś nam, a te pieniądze za to nie stoją; za bogactwa nam stało, patrzeć na syna naszego. *Sk. Żyw.* 2, 334. Gdyby na to świadectwa z pisma nie było, zezwolenie w tym świata wszystkiego stałoby za rozkazanie; bo wiele rzeczy, które się za podaniem kościelnym chowają, za pisany zakon stoją. *Sk. Żyw.* 2, 223. Jeden mądry stoi za dziesięć głupich. *Cn. Ad.* 505. Każdemu zwyczaj stoi za drugie przyrodzenie. *Rej. Zw.* 28. Tysiąc rozkoszy nie stoją za jednę mękę. *Burl. A* 4. Ach ty sama możesz mi stać za wszystko. *Teat.* 38, 189. Dla miłości za fraszkę stoi i rzecz niebezpieczna. *Zbil. Lam. A* 3. Nie stoi za moje. *Cn. Ad.* 656. es hat ſich nicht verlohnt. Stoi za moje, *est operae pretium. Cn. Th.* 1068. Każdemu śmierć jego stoi za dzień pański. *Rej. Ap.* 40. Już umiejętność za nic prawie stoi. *P. Kchan. Jer.* 145. Każda za nic nie stoi, i każda nie płaci, Która cnotę i czystość raz utraci. *P. Kchan. Orl.* 1, 209. Sokrates i Kato i wszyscy filozofowie za nic nie stoją u niego. *Gorn. Dw. K.* Nauka dopomaga nam, abyśmy u pana boga dobrze stali. *Glicz. Wych. G* 7 *b.* dobrze położeni byli, przyjemnymi mu byli, gut bey ihm ſtehen. Wiele rzeczy, chociaż są przez się dobre, jednak kiedy je kto nie na czas czyni, za nic nie stoją. *Gorn. Dw.* 70. Tytuł w chorobie nie stoi za jaje. *Bies. roz. A* 3. Serce, męstwo, uroda, dzielność, obyczaje, Te rzeczy w niedostatku nie stoją za jaje. *Czach. Tr. B* 1. *Błaż. Tłum. B* 2 *b.* — §. Więcej mię stoi, niż gdybym był w kramie kupił; *constat mihi carius. Mącz.* więcéj mię kosztuje, es kommt mir mehr zu ſtehen, als wenn.... — §. Stoję o co = dbam o co, *trwam o co; ſich woran etwas machen, etwas achten; Oeſterr. anſtehen um etwas. Co ja tam stoję o twego ojca? u nas żołnierzy krótka ceremonia. *Teat.* 55, 65. Chcę We Pani pokazać, jak o jej łaskę stoję. *Teat.* 6, 61. Nie stoję ani o tysiąc Augustynów, ani o tysiąc Cypryanów, by przeciw mnie stanęli. *Birk. o Exorb.* 12. *Teat.* 37, 163. Kto o pieniądz nie stoi, za pieniądz nie stoi. *Jag. Gr. A* 4 *b.* To mam, o co nie stoję, nie mam, o co stoję. *Groch. W.* 229. Nie stoję o twą łaskę. *Cn. Ad.* 656. O nic, bylem się zemściła nie stoję, Obmów, osławy żadnéj się nie boję. *P. Kchan. Jer.* 417. — Stać o co = starać się o co, ſich um etwas bewerben, bemühen, darnach trachten, umthun. *Ambire puellam*; stać o którą pannę, t. j. w małżeństwo pożądać. *Mącz.* Prawodawca mniéj powinien stać o ukaranie, jak raczéj o zapobieżenie zbrodni. *Ostr. Pr. Krym.* 1, 40. Niech dzieci z dzieciństwa poznają, o co mają stać, a czego się wystrzegać. *Modrz. Baz.* 37. Eleazar zawżdy stał o to, aby szkodził Symeonowi. *Jer. Zbr.* 171. Prześladowanie gwałtowne było od tych, którzy na tym stali, aby zatłumili wiarę chrześciańską. *Biał. Post.* 240. (sadzili się na to). Przyciągnął k niemu, i o tym stał, aby dobył miasta. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 3. Kochamy się w świeckich marnościach, pożądliwie po nich stojąc. *Fur. Um. E b. In malam partem:* Stać komu na gardło, i t. d., następować na gardło, o zdrowie stać; einem nachſtellen, ihm nach dem Leben ſtehen. *Facere insidias*, stać na kogo. *Mącz.* Wyraźnie mu wszystko powiedziano, Jako na zdrowie Gofredowi stano. *P. Kchan. Jer.* 510. Nie ma w głowie Téj myśli, żeby sobie sam miał stać o zdrowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 155. (żeby się zabił, zdrowiu swemu szkodził). Postanowili między sobą bracia, aby jeden drugiemu na gardło nie stał, ani majętności najeżdżał. *Stryjk.* 372. To dziw, stać temu na śmierć, co cię tak miłuje. *P. Kchan. Orl.* 1, 109. Saul przeciwił się Dawidowi, i stał na to moeno, aby go stracił. *Jer. Zbr.* 90. Z każdego próżnego, *nierzekąc kłamliwego, i na krew' stojącego słowa, *liczbę oddamy w dzień sądny panu. *Weryf.* 42. (śmiercią gro-

żącego). Syna, jakby mu po koronie stał, udawić kazał. *Fur. Uw. G.* Wacław oglądać się musiał na Zygmunta, który pod nim stał o jego państwo. *Biel.* 246. Absalon ojca niepomału trapił, i o królestwo jego pod nim stał. *Gil. Post.* 128. Weź dziecię i wróć się do ziemi żydowskiej; jużci zmarli oni, którzy stali o śmierć dzieciątka. *Żyw. Jez.* 44. (die ihm nach dem Leben ſtanden. Luth.). Już wszyscy zmarli, którzy stali o twój żywot. 1 *Leop. Exod.* 4. — §. 2) Stać, stało, staje *impr. niedok.*, *zstać *dok*, stanie *f.*, Stawać *contin.*, staje czego = jest tego dosyć, dostawa, dostaje, wystarcza, jest *z to, nastarcza, starczy; zureichen, zulangen, hinreichend ſeyn, auskommen, ausreichen. Ogień gore tak długo, póki stawa drew, jako skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie; także i w kaganku tak długo się świeci, pokąd ma dostatek oleju. *Syxt. Szkł.* 162. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teat.* 19. *b*, 7. ein anderer hätte ein ganzes Jahr damit genug zu thun. Raz staje, drugi raz nie dostaje. *Haur. Sk.* 179. Na przysmaki musi stawać: a na ojczyznę niemasz. *Star. Ref.* 41. Filonie, póki tych oczu stanie, Póki mi serce bić nie przestanie, Póty mi będziesz nad wszystko miły. *Karp.* 4, 3. póki te oczy widzieć, trwać, nastarczać będą; ſo lange meine Augen hinreichen, dauern, ſehen. Chwalić będę pana, póki jednom żyw, a będę spiewał bogu, pokąd mię jedno stawa. *Radz. Ps.* 146, 2. Będę cię wielbił mój panie, Póki mię na świecie stanie. *J. Kchan. Ps.* 38. pókim żyw, ſo lange mein Leben reicht, dauert. Następcy posłuszeństwa winni być nie mieli, dokądby było zstawało w żywocie króla starego ojca. *Herb. Stat.* 6. (pókiby on żył). Teraz się ucz, gdy czas masz, pókić czasu stawa. *Paszk. Dz.* 47. Coć gardła staje, ryczysz. *Simon. Siel.* 37. Na świecie ten wyżej siedzi, kogo więcej staje. *Bratk. K* 2 *b.* kto majętniejszy, bogatszy, możniejszy; vermögender, begüterter, wohlhabender. Jak kogo *zstaje; jak kto przemoże. *Cn. Ad.* 301. Dosyć ci jest mieć jednę suknią szarą, albo więc dwie, jeśliby ojca w tym *zstać mogło. *Gliez. Wych. F* 2 *b.* Tak krawiec kraje, jak mu materyi staje. *Teat.* 20, 99. (jak go sukna staje, cf. podług stawu grobla, cf. piędzią się mierzyć). — *Negativ:* Nie staje czego = nie wystarcza, braknie, zabrakło; es gehet ab, es mangelt, reicht nicht zu, iſt nicht hinreichend. Gdzie wilczej skóry nie *zstaje, lisiej nadstawić; rozumem dopiąć, gdzie siły nie *zstaje. *Cn. Ad.* 1012. Nie staje mi głowy, nie wiem co na to rzec. *Bardz. Trag.* 561. By się to wszystko wyliczać miało, słówby mi nie stało. *Gorn. Wł. R* 4. Zaprawdę dniaby nie nie stało, bym wszystko wyliczyć miał. *Baz. Sk.* 58. *Kosz. Lor.* 28. *Hrbst. Nauk. L* 3. Kiedy ci Polskich słów nie stanie, pożycz z Czeskiego języka. *Gorn. Dw.* 47. Hetman obawiał się, by mu zboża nie *zstało. *Warg. Ccz.* 145. Tego tylko do nędzy Trojanom niestało. *Bardz. Tray.* 225. Gdy mu swego nie stało, na cudze się rzucił. *Biel.* 475. — Staje mię na co = mam *z to, zdobywam się na to, wystarcza mi na to; ich habe dazu Kraft genug, ich kann es zu Wege bringen, ich bins im Stande, es überſteigt nicht meine Kräfte. Nie mały upominek daje, Kto daje, co może, i na co go staje. *P. Kchan. Orl.* 1, 2. Zobaczy gdzie nową szatę, bindę; wnet ją na to stanie. *Jeż. Ek. F* 3. Przypatrując się twojemu rymowi, I mnie się pisać zachciało, oddaję memu nauczycielowi Wiersze, na jakie mię stało. *Karp.* 1, 175. Słucham pytań jego, i jak mię stanie, odpowiadam na nie. *Teat.* 2. *c*, 22, ſo gut ich kann. — STAĆ się, *f.* stanie się, *rec. niedok.*, *Zstać się *dok.*, Stawać się *contin.*, staje się *pr.*; *Boh.* stat se, stal se, stane se; *Sorab.* 2. sze stasch, sze dostasch, dostanusch; *Sorab.* 1. stahnu szo; *Carn.* zikam; *Ross.* статься, станется; dziać się, geſchehen, vorfallen. Co jest to, co już było, jeno to, które jeszcze będzie; co jest to, co się już stało, jeno toż, co się jeszcze stać ma? 1 *Leop. Eccles.* 1, 9. Co się już stało, Trwoży ją, jakoby się stać dopiero miało. *Ustrz. Klaud.* 58. Co się dziś nie stało, jutro się stać może. *Ossol. Str.* 7. *Gorn. Sen.* 210. Co się stało, rozstać się nie może. *Cn. Ad.* 103 *Nar. Tac.* 5, 13. Co się stało, odstać się nie może. *Gorn. Dw.* 342. *Gorn. Sen.* 398. *Teat.* 29, 69. *Gorn. Dw.* 104. Co się stało, to się stało. *Teat.* 54. *c*, *D* 2. (geſchehen, iſt geſchehen). Ha! stało się. *Przyb. Ab.* 145. (darmo). Co nie chcesz, być się stało, nie czyń to drugiemu. *Teat.* 42. Ja się troszczę, by się co nie stało. *Teat.* 42, *D b.* (nieszczęścia się boję). Coż ci się w łeb stało! *Bardz. Trag.* 254. (czy ci się w głowie pomieszało). Amen! niech się stanie! *Groch. W.* 20. es geſchehe alſo! es werde wahr! Stań się wola pańska. 1 *Leop. Act.* 21, 14. Nie stawaj się wola moja, ale twoja. 1 *Leop. Luc.* 22, 42. Pilnować będziem, aby się stało, co się tu umówi. *Jabł. Tel.* 147. (żeby do skutku przyszło). *Factum*, *stana rzecz, t. j. która się stała. *Macz.* Naród nasz żadnej wiadomości o téj takiéj na synodzie *stałéj się tyranii, nie słyszał. *Smotr. Apol.* 88. (udziałanéj, uczynionéj). — §. Stać się czym = zostawać czym, etwas werden; *Slov.* stáwám se; *Sorab.* 2. wordowasch, hordowasch; *Eccl.* содѣлатися, содѣливатися. Siostra jego matką mi się stała, a mąż jéj ojcem. *Teat.* 54. *d*, *D* 2 Skoro choć jednę wina butelkę wypije, wnet staje się miłym i wesołym. *Mon.* 69, 76. Poświęcajcie się, a stańcie się świętymi. 1. *Leop. Levit.* 20, 7. (bądźcie świętymi. 3 *Leop.*). Z świętym świętym się staniesz, a z przewrotnym sprzewrotniejesz. *Zarn. Post.* 5, 685 *b.* Z jakim kto przestaje, takim się sam staje. *Boh. Kom.* 1, 56. Na te słowa: bóg *zstał się człowiekiem, przyklękamy. *Sk. Kaz.* 554. Słowo stało się ciałem, t. j. wciehło się, przywzięło ciało, t. j. z ciałem się zjednoczyło. *Gil. Kat.* 202. Jan ś. pisze o wcieleniu się syna bożego, abo o jego staniu się ciałem. *Salin.* 2, 149. Fleiſchwerdung, Menſchwerdung. NB. na wyrażenie stania się czym, służy u nas zakończenie czasowników nijakich wychodzących na — *ieć*, n. p. Stać się czerwonym = czerwienieć; podobnież: czernieć, drożeć, tanieć, sprzewrotnieć i t. d. — §. *Cum Nominativo:* Rzekł bóg, niech będzie światłość, i stała się światłość. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 3. (es werde Licht, und es ward Licht. Luth.). Rozumie ś. Jan przez słówko

stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Salin.* 2, 455. das Werden, Entſtehen, die Schöpfung. I stał się wieczor, i stał się zaranek, dzień pierwszy. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 5. Zstał się wszystek wiek Lamechow 777 lat. 1 *Leop. Genes.* 5, 30. (było wszystkich dni jego. *Bibl. Gd.*). — Stać się w co = przemieniać się w co, stać się czym innym, niż pierwéj, przejść w co, iść w co, przewierzgnąć się, przeobrażać; zu etwas werden, ſich in etwas verwandeln. Spiewał, jako się w stok Cyanna w okamgnieniu stała. *Pot. Arg.* 287. — §. Natchnął bóg w twarz Jadama tchnienie żywota, i stał się człowiek w duszę żywiącą. *Sk. Kaz.* 208. nabył duszy, obdarzonym został duszą. — §. Łukasz ś. świadczy, iż się do niego stało słowo pańskie. *Żarn. Post.* 3, 77. działo się, dało mu się słyszeć, zjawiło mu się.

Pochodz. *dostać, dostawać, dostałość, dostały; dostojny, dostojność, dostojeństwo; nastać, nastawać, obstać, obstawać, ostać; ostatni, ostateczny, ostateczność; odstać, odstawać; postać* Subst. et Verb. *postać, postawać, postój, podstać się, przestać, przestanek, nieprzestannie, poprzestawać, przystać; przystojny, przystojność; przystawać, rozstać się, rozstajnia, ustać, ustoiny, wstać, wstawać, zmartwychwstać, zmartwychwstanie, odewstać, odwstawać, powstać, wystać, wystawa, zastać, zostać; — stanąć, stawać, staje, stojanie, stajnia, stajenny; jednostajny, jednostajność; — (§ stal, stalić); — stały, stałość; statek, stateczny, stateczność, statkować, dostatek, niedostatek; stado, stadnik, stadło; — §. stog; stągiew; stół, stolik, stołek, stołowy, stolarz, stolnik, podstoli, stolec, stolica, stołeczny, nastołka; — stawić, staw, stawka, stawiączka, stawiarka, stawidło; dostawić, nastawić, nadstawić, obstawić, postawić, postaw, postawa, podstawić, podstawek, przestawić, przystawić, rozstawić, ustawić, ustawa, ustawiczny, ustawiczność, wstawić, wystawić, zastawić, zastaw, zostawić; — §. stan, stańczyk, stancya, stacya, staciwy; Stanisław, stanowić, stanowiciel, stanowisko, postanowić, ustanowić, zastanowić. — §. Sto, stami, dwieście, trzysta, pięćset.* etc.

STACH, a, *m.*, zgrubiałe *dem. Nom. proprii* Stanisław; Stenzel, Stanislaus. Przebacz Waść; rozumiałem, że do Stacha gadam. *Teat.* 52, 11, *ob.* Staś. STACIWY u krosien, *tibicines et fulcra textoria. Cn. Th.* 1058. das Stellwerk, die Stückhölzer des Weberſtuhls; *Bosn.* stan, krosna za tkatti *textrina.* STACYA, yi, *ż.*, 1) postojenie, miejsce zastanowienia, przystawo; die Station, der Standort, Verweilungsort; *Boh.* stawunk; *Sorab.* 1. lehwo; (*Vind.* staunjalishe = kwatera; *Croat.* stacyun = kram, sklep kupiecki); *Ross.* станъ (cf. stan), станція (*ob.* Stancya), постой; (*Eccl.* станокъ karczma. Wybrawszy się z puszczy, po mieszkaniach abo stacyach swoich bawili 40 lat. 3 *Leop. Exod.* 17, 1. Stacya pocztowa, die Poſtſtation; *Ross.* ямъ, (cf. stojka). Stacya, miejsce, gdzie geometra z instrumentem stanie w rozmierzaniu gruntów. *Solsk. Geom.* 7. stanowisko, der Standpunkt, Standort. Stacya kościelna, posłojenie: die Bethefahrt, der Bethestand, die Station bey einer Proceſſion. Mowy publiczne czyli kazania, i stacye pod czas adwentu i postu, nie będą miewane tylko od kapłanów. *N. Pam.* 21, 309. Stacya okrętów, stanowisko, die Schiffsrhede. *Tr.* — 2) Stacya, powinność żywienia i opatrowania przejeżdżających dworzan lub żołnierzy; das Ablager, die Ausſpann, die Atz, die Atzung, das Atzungsrecht, das Recht des Landesherrn, bey ſeinen Unterthanen einzukehren und ſich und ſeine Leute verpflegen zu laſſen. Stacya, *statio*, albo stan, wolność panującemu, lub dawniéj fundatorowi, albo panu, bawienia bezpłatnie w dobrach, przez które przejeżdża. *Czack. Pr.* 67. Ubogim chłopkom po wsiach stacyą naszym dragonom, hajdukom wydawać każemy, lubo to na wesele, lub na odpust do Częstochowy, lub na sejm do Warszawy jedziemy. *Star. Ref.* 29. wir zwingen die armen Bauern unſern Dragonern ꝛc., die Atzung zu geben. Wydaliśmy tak wiele poborów, tak wiele stacyj, że nam wsi i miasteczka bez ludzi zostały. *Star. Ref.* 12. *et* 18. Stacyi, która teraz ojczyznę wniwecz obróciła, żaden żołnierzowi dawać nie powinien, jako jej też za ojców naszych nigdy nie dawano; dopiero to Stefan piechocie swojej Węgierskiéj kazał dawać chłopom jeść, ale przecie do wozu nic od chłopa nie brano. *Star. Ref.* 19. Żadnych stacyj albo rozkazowania albo zstępowania w dziedzictwach niczyich nie będziemy czynić; a jeśli potrzeba nas do tego przyciśnie, żebyśmy stanie tam czynili, tedy wszystko chcemy zapłacić. *Herb. Stat.* 261. (*Jag.* 1455). Zamieniono za Piastów na pieniądze powinność nazwaną stan, *hospitatio principum*, czyli stacye, to jest, obowiązek włościanów do żywienia i utrzymania dworu książęcego we wszystkich dobrach ziemiańskich, przez które książę przejeżdżał. *Nar. Hst.* 2, 259. *et* 86. *ib.* 6, 260. — §. *Aliter:* Stacya, pewny wyznaczony obrok, ordynarya, prowizya; Mundprovision, ausgeſetzter Unterhalt an Lebensmitteln. W wielkich domach potrzeba oddzielić stacyą na rok, na miesiąc etc., co zostanie na zwyż od rocznego wychowania, to przedać może. *Petr. Ek.* 14. STACYONARZ, a, *m.*, cudzym się kosztem żywiący, der auf fremde Unkoſten lebt. Ci szarpacze, stacyonarze, pobereżnicy, zarębacze. *Birk. Krz. Kaw.* 38. STACYOWY, STACYJNY, a, e, od stacyi, Stations-. *Tr.* — (STACZAĆ, *ob.* Stoczyć. STĄD, *ob.* Ztąd. STADHUDER, *ob.* Sztadhuder). — STADKO, *ob.* Stado. STADŁO, a, *n.*, para, samiec z samicą; ein Paar, Männchen und Weibchen. (*Sorab.* 1. stadlo, *vulg.* stadwo = stado). Wszystkie mnożące się zwierzęta, abo żyją z sobą ciągle w stadle, jak gołębie, albo czasowo, jak większa część ptastwa. *Zool.* 73. — §. Stadło, małżeństwo, die Ehe. Osobliwa to jest łaska od miłego boga, gdy małżonkowie w stadle a w przyworze małżeństwa swego dziatki mają. *Glicz. Wych. C* 7. Wielka miłość jest w niebie, choć tam niemasz stadła, Wiele stadeł na ziemi, a miłość przepadła. *Min. Ryt.* 5, 218. Ztąd ci teraz fenixem prawie zgodne stadło. *Kras. Sat.* 15. Znajdują się i w naszym kraju białegłowy, Co umieją szanować święte stadła związki, I pełnią dobrych matek i żon obowiązki. *Nieme. P. P.* 19. — §. *Mystycz. teolog.* Kościoł boży ma trzy stadła; pierwsze było jakoby ciemność a noc, aż do przyjścia Jezusowego; wtóre stadło jest światłości a łaski; trzecie wiecznej chwały.

Wróbl. 180. STADNICZY, a, e, od stadnika, den Beſpringer, Beſchäler betreffend. Stadnicze, ego, *n.*, *Subst.*, myto od stadnika, *equimentum*, *pretium pro admissione equi.* *Cn. Th.* 1058. Beſchälungsgeld, Beſpringgeld. STADNIK, a, *m.*, ℨ. 1) pokładacz stada, ogier, byk, kiernoz; der Beſpringer in der Heerde, der Hengſt, Zuchthengſt, Stößer, der Zuchtochſe, Stammochſe, Bulle, der Zuchteber, das Stammſchwein; *Boh.* pušták, hynšt kůn; *Sorab.* 1. pžipužczité kon, pžipužczanité kon; *Carn.* pastúk, pastuh, (cf. pastuch); *Vind.* pastuh, poskakozhen konj, srebiz (*ob.* Zrzebiec), zelak (*ob.* Cały), rainiſher, rainiſhar, postuh; *Croat.* pasztúh; *Dal.* passtuh; *Bosn.* pastuh; *Rag.* bazdůh, pazdůh; *Ross.* пришускной жеребецъ; (*Eccl.* стадникъ, вождъ стада *ductor gregis*). Klacz rodziła źrzebięta podobne stadnikom ojcom swoim. *Petr. Pol.* 89. U wołów samiec cały zowie się byk albo stadnik. *Kluk. Zw.* 1, 202. Jak stadnik z pojedynku uchodząc piérwszego, bieży w las na pustynią. *Bardz. Luk.* 32. Do stada dziesięciu maciorek jeden zdołać może stadnik abo kiernoz, a do sta dziesięć. *Haur. Sk.* 61. Stadnik abo kiernoz wielki. *Haur. Ek.* 132. — ℨ. 2) Stadnik, dozorca stada, stadny, stadowy parobek; der Stuttereyaufſeher, Viehhirt, Heerdenhirt; (*Vind.* kobilar, kobilni moister, kiri pastuha k' kobili puſha; *Eccl.* стадопасъ, стадопхуальникъ; *Ross.* табунщикъ, шутмейстеръ; (*Eccl.* стадоначальствую, *Graec.* ἀγελαρχέω). Stadnik czyli pastucha. *Jabł. Ez.* 99. koniuch. *Cn. Th.* 299. STADNINA, STADZINA, y, ż., [stado koni dla chowu, eine Stuttereу 2], stado z młodych bydląt złożone, eine Heerde jungen Viehs; (cf. jałownik, jałowizna). Ma swoję na paszy stadninę. *Zab.* 9, 88. *Izyck.* Lekowałem przez dwa lata całą a całą jego stadzinę. *Teat.* 52. *c*, 21. *STADNISKO, a, *n.*; *Eccl.* стадинище, стадопиталище; *stabulum gregis*, *locus in quo pascentur armenta*, die Viehweide; cf. pastwisko. STADNY, STADOWY, a, e, od stada; *Boh.* stadnj; *Slov.* stadnj, co w stadě bywa; *Sorab.* 1. stadlačže, stadwowski; *Rag.* stadni; *Ross.* стадный, табунный, (стайный od cugu czyli stada ptaków); die Viehheerde betreffend, Heerden-, Stuttereу-. Bydło rogate, owczarne, stadne, chlewne. *Haur. Sk.* 63. (woły, owce, konie, świnie). Co tak posępne stadne moje woły? *Zab.* 52, 598. *Koss.* Kozły stare a stadne. *Budn. Ezech.* 34, 13. Stadowe konie, które się w stadach po dworach chowają, tym bywają lepsze, im pan stada większym jest miłośnikiem dobrych koni. *Kluk. Zw.* 1, 162. STADO, a, *n.*, STADKO, a, *n.*, *zdrobn.*; *Boh.* stádo, stadce, hauf (cf. huf), hromada (*ob.* Gromada), zástup (*ob.* Zastęp), heyno (o ptakach, cf. hey!); *Slov.* stádo; *Sorab.* 1. stadwo, stadło, (*ob.* Stadło); *Vind.* kobilstvu, konjsku, redifhe, kobilnifhe, (*ob.* Kobyła); *Croat.* jata, játo, chreda (*ob.* Trzoda), gyelép; *Hung.* tsorda, (*ob.* Trzoda); *Dal.* sztado; *Bosn.* staddo; *Rag.* staddo, jatto, (*ob.* Jata); *Slav.* staddo, gulja; *Ross.* стадо, табунъ, табунецъ, коньскій заводъ, (cf. zawód); (станица stado wilków, dzikich gęsi i t. d., osada Dońskich Kozaków; *Eccl.* стадию, стадствую *congrego*, стаитися, стаюсь w stada się zgromadzić, стая stado ptaków, отстадаю *segrego*); stadło bydła, koni, gęsi; eine Heerde Vieh, Pferde, Gänſe. Stadło kuropatw, ein Volk Rebhühner. Tysiąc trzód i tyle stad w paszach mu chadzało. *Otw. Ow.* 170. Zostawił wielkie bogactwa i majętności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. 1 *Leop. Jud.* 8, 7. Położyli się synowie Izraelscy, jakoby dwie małe *stace (*dual.*) koz. *ib.* 3 *Reg.* 20, 27. Jednéj świnie się kondys, przypowieść powiada, Naskubie; nie natrze wilk i niedźwiedź do stada. *Pot. Pocz.* 628. (gdzie zgoda, tam i siła). Jeden kot stada myszy się nie boi. *Cn. Ad.* 307. Zdrowym wzgardziwszy rozumem, Idzie jak ptak za stadem, jak ryba za szumem. *Pot. Zac.* 34. mit dem Strome fortſchwimmen. Ptaki drapieżne radniéj same, niżli w stadzie latają. *Cresc.* 688. Stadem, stadami, *gregatim*; heerdenweiſe, in Heerden, *Boh.* stadně; *Eccl.* стадно, стадомъ, стадовидне. Job bydła tysiącami i wielbłądów miał stadami. *Pieśn. Kat.* 15. O gromnicach wilki stadem chodzą. *Gorn. Dw.* 158; kupą chodzą. *Haur. Sk.* 315. die Wölfe gehen in Haufen, ſind läufig. Udatne dziewoje od matek stadem pędzono do szaraju. *Psalmod.* 44. Tatarowie dobywszy Sandomierza, ostatek gminu stadami nagnawszy, w Wisłę potopili. *Stryjk.* 283. — §. [Stado, *ros.* толпа. *Sniegirew.* Рус. праздн. I, 120-2]. Pisze *Długosz*, że jeszcze za niego o świątkach zwykli się byli ludzie schadzać po wsiach, i tańce wymyślać k woli bożkom; a zwali to pospolicie stado. *Biel.* 34. *Gwagn.* 30. *Nar. Hst.* 2, 32. (zgromadzenie, schadzka). — Od jedności świętéj, od stadka wybranych pańskich ludzie tłumem odłączali się. *Wiśn.* 128. (od zgromadzenia, gromady, zboru). — ℨ. Stado na konie, die Stuttereу. Dzikie stada są, gdzie klacze i ogiery podług upodobania własnego rozmnażają się; lepsze są chowane stada, gdzie jak ogiery, tak klacze od roku do roku chowają się na stajni. *Kluk. Zw.* 170.

*STAFIER, *STAFIR, *SZTAFIER, a, *m.*, z *Włosk.* stafiere; lokaj, der Laqueу. Za nim szli pacholąt w barwie, sześciu i sześciu stafierów. *Ossol. Boh.* 1, 247. *Stryjk.* 619. *Falib. E* 2. Król będzie brał syny wasze do swych wozów, i poczyni z nich jezdne i stafiry abo drabanty. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 8, 11. *STAFIR, u, *m.*, sztafirowanie, muskanie; das Putzen, Schniegeln, Staffiren. Muszę przestać sztafiru nieszczęśliwy golec. *Pot. Jow.* 56. *STAFIROWAĆ, SZTAFIROWAĆ *cz. niedok.*, wystafirować *dok.*; (*Gall.* estoffer; *Ital.* stuffare); muskać, stroić; *Vind.* shtafirati, perraunati, napraviti, vshtantati, perpraviti; *Germ.* ſtaffiren, ſchniegeln, niedlich putzen. Sztafiruje grzebykiem szpakowatą brodę. *Pot. Jow.* 56. Wszeteczniса już pysk stafiruje, brew' muszcze, włos plocie. *Pot. Syl.* 38. Patrz, jak ona się kłania i stafiruje. *Haur. Sk.* 326. *Bach. Ep.* 55. — Sztafirować, obsztafirować u krawca, sposób przyszywania podszéwki brzegiem do sukna lub materyi. *Magier. Mskr.*

STĄGIEW', *STĄGWIA, gwi, ż., STĄGIEWKA, i, ż.; *zdrobn.*, (*Smotr. Lam.* 65), kadź wodna stojąca, ein Waſſerſtänder, ein Ständerfaß; *Boh.* ſtaudew, štaudle; *Sorab.* 1. žtanda; [*rusk.* stahow 2]; *Eccl.* стоянецъ, дощанъ, дщанъ, (cf. deszcz). Stągwia biorąca każda w się dwa abo trzy wiadra. *Dambr.* 83. W każdym domu ku gaszeniu ognia ma

być woda w stągwiach etc. *Sax. Art.* 60. Było tam 6 stągiew kamiennych, według oczyścienia żydowskiego. *Sk. Kaz.* 46. *W. Joan.* 2. ſechs ſteinerne Waſſerkrüge. Luth.

1. *STAJAĆ, STAWAĆ, *ob.* Stać. 2. STAJAĆ, *ob.* Taić, taje.

*STAJADŁO, a, *n.*, *dem. Nom.* stajanie; n. p. Nam teraz ciężko kilka stajadł abo kroków dla boga postąpić. *W. Post. Mn.* 307. ein Paar Feldweges. STAJANIE, STAJE, ia, *n.*, pewna miara pola, *stadium*; ein Feldweges, ein gewiſſes Feldmaß; (*Sorab.* 1. pžczpolo, honé, (cf. zagon, wygon); *Sorgb* 2. goni; *Carn.* oppęsh; *Vind.* oralje, oralifhe, orano). Staje geometryczne ma kroków geometrycznych 125, albo łokci 416 i calów 16; staje statutowe, łokci 84. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Warg. Kurc. praef.* Staje ma w sobie kroków 125, t. j. stóp 625. *Haur. Ek.* 24. Staje powinno mieć 220 kroków. *Czack. Pr.* 1, 220. Mila Polska liczy stajań 36. *Solsk. Geom.* 3, 136. Dzienne stajanie albo płosa. *Cresc.* 81. Łan Polski dzieli się na 3 pola, w każdym polu wzdłuż jest staj 4; każde staje ma wzdłuż 150 stop. *Jak. Mat.* 1, 4, (cf. morg). Staje roli, ośmnasta część łanu. *Grzepsk.* Przez jedno stajanie, *ad unius jugeri spatium. Krom.* 451. *Gwagn.* 114. Nie jeden stajanie roli abo jaką niewielką majętnostkę kupi w jakim powiecie, aby tam urzędu dostał. *Modrz. Baz.* 298. Betania była niedaleko Jeruzalem, jakoby na staj pięcioronaście. *Rej. Post. O o* 1. Stajami, *Sorab.* 1. po honach *jugeratim.* STAJE, STAJE się, *ob.* Stać, stanie; *et* Stać się. STAJENKA, *ob.* Stajnia. STAJENNY, a, e, od stajni; *Croat.* stálni, Stall-, den Stall betreffend; (*Ross.* сайный od stada ptaków odlatujących). Zyski stajenne nie zbogacają tak, jak zyski szafarzów, kucharzów. *Teat.* 52. *c*, 23. Stajenny kitel *Vind.* hlieuna jopa, hlievska janka, konjarska halja. STAJENNE, *n.*, *Subst.*, myto od stajni, Stallgeld. *Cn. Th.* 1059, *Ross.* подворное, (*ob.* Podwórze). — STAJENNY, *m.*, *Subst.*, STAJENNIK, a, *m.*, koło stajni chodzący, służący od stajni, koniuch, der Stallknecht; *Boh.* štolba: *Carn.* shzhitnik; *Vind.* konjar, hlieuski hlapez, hlapez v' fhtali, fhzhitnik, (*ob.* Szczyt); *Bosn.* kognuhar; *Croat.* konjûk, lovâsz; *Ross.* конюхъ, конюшенный, (cf. koniuszy). O szczęśliwy gospodarz, szczęśliwy stajennik, u którego Jezus tego chorego umieścił. *W. Post. W.* 2, 205. STAJENNICZKA, i, *ż.*, dziewka od stajni, die Stallmagd. Helena, dobra stajenniczka, która tak pilnie żłobu pańskiego szukała. *Sk. Żyw.* 1, 274. STAJNIA, i, *ż.*, STAJENKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* stag, stage, konice, konjrna, (cf. koniarnia, konnica); *Slov.* konice, maštal, (cf. masztalerz); *Hung.* istálló; *Sorab.* 1. konencza, rodž, (cf. grodza); *Sorab.* 2. grož, grodka; *Vind.* fhtala, stala, koinski hlieu (cf. chlew), konjarniza, konjarnifhe, fhtava; *Carn.* hlev; *Croat.* stàla, setala, konyarnicza; *Dal.* stala, sztaan; *Rag.* staja, kognûsceniza; *Slav.* shtalla; *Bosn.* setalo, mjesto ghdi stoje imanja, kognusceniça; *Eccl.* стоило, стайило [*statera* 2]; *Ross.* конюшня; *Ital.* stalla; *Graec.* σταῦλος; *Germ.* der Stall, Pferdeſtall; (*ob.* Stanie, koń na staniu). Stajnia od stania nazwana, a stania końskiego; bo insze bydlęta częściéj leżą, niż stoją. *Hipp.* 33, (*distng.* chlew, obora). Stajnia może być albo pojedyńcza, gdzie jednym rzędem konie stoją; albo podwójna, gdzie dwoma rzędami, w pośrzodku przejście zostawiwszy. *Kluk. Zw.* 1, 178. Stać na stajni *Vind.* hlieviti, fhtaluvati, v'hlievi stanuvati. W stajni postawić; *Vind.* vhlieviti, v' hlieu postaviti, vfhtalati, einſtallen. Stajnia zimowa ciepła; *Ross.* мшеникъ, (cf. mech). Stajnie i wozownie Carskie *Ross.* колымажной дворъ. Stajnia na krowy, chlew krowi, *Ross.* коровникъ; na osły, oślarnia *Eccl.* осларня. — §. *Fig.* Sprawiedliwość i łakomstwo nie mogą w jednéj stajni być. *Fur. Uw. F.* pospołu, bey einander. STAJOWY, a, e, na staje długi, *stadialis. Cn. Th.* 1059, *Eccl.* поприщемѣрятель, eines Feldweges lang, Trzystajowy, pięciostajowy, i t. d. *Włod.* — STAKULEC, *ob.* Sztakulec, Sztachel.

STAL, i, *ż.*; *Boh.* ocel, wocel, (cf. ocele); *Sorab.* 2. stal; *Carn.* shtéklu (cf. ściec, cf śkło), jéklu; *Vind.* fhteklu, jeklu, jequo, equo, heklu, krefalu, (cf. krzesać); *Croat.* oczél, oczely, nado, naddo, stala; *Hung.* atzel, cf. *Lat.* acies; *Bosn.* oçigl, oçil, bliznica, naddo, gvosdje tvardo; *Slav.* cselik; *Ross.* сталь, булатъ, cf. bułat; *Eccl.* калило, каленое желѣзо, укладъ, сталь; *Svec.* stal; *Angl.* steel; *Germ.* der Stahl; słowo *stal*, toż samo w całej prawie północy miało znaczenie, jak u nas. *Czack. Pr.* 1, 216; wydoskonalone żelazo. *Kluk. Kop.* 2, 208. Stal, żelazo doskonałe z węglikiem złączone. *Śniad. Chem.* 1, 325. Stal się staje z żelaza, z którego są wyprowadzone wszystkie ziemne cząstki, żeby żelazne mogły uformować masę twardszą. *Kluk. Kop.* 2, 339. *Roy. Doś.* 1, 229. Stal hartem istotnie od żelaza różni się. *Os. Rud.* 566. *Krumł.* 178. — §. *Allus. ad duritiem:* Ach tyran, jakie serce podobne do stali! *Morszt.* 348. On ma z stali serce. *Teat.* 46. *b*, 19. (skamieniałe, nieużyte, nieczułe). Twardsze ma przyrodzenie nad nieużytą stal. *Past. Fid.* 98. Mówmy co chcemy, serce nie *stalem, Żal zawsze żalem. *Kras. List.* 2, 53. (krew' nie woda). — §. *Transl.* Stal żołnierza, wybór, sam kwiat, der Kern der Mannſchaft. Na czoło wszystkę stal żołnierza swego uszykował nieprzyjaciel; *robur omne. Krom.* 146. — *Similiter:* Nie wiele tam stali, co pospólstwo chwali. *Cn. Ad.* 501. nie wiele tam wątku, dobrego, chwalnego; nicht viel Treffliches, Gründliches, Lobenswürdiges. — *In malam partem:* Wszystko stal; wszystko łotrowie; stek łotrów; niemasz czym brzaknąć. *Cn. Ad.* 1270. ſie ſind insgeſamt Raufer, Schläger, liederliches Geſindel. — STALA, *ob.* Forma w kościele.

STALE, STAŁO, *adverb. Adj.* stały; *Slov.* stale; *Eccl.* стоягельно, постоянно; z stałością, statecznie, mocno, nie ustępując, nie wahając się; ſtandhaft, beſtändig. Trzymaj się stało, i nie daj się zwyciężyć jéj wdziękom. *Teat.* 29, 73. Niemasz dobra na świecie, któreby stale człowieka przywięzywało, wszystko się przeje. *Teat.* 6, 133. (ciągle, nieprzerwanie). Niestale *Ross.* коловратно.

STALIĆ, STALOWAĆ (*qu. v.*), ustalać, ustalować *cz. niedok.*, ustalić *dok.*; *Boh.* zoceljm; *Vind.* jeklati, pohekla-ti; *Croat.* oczélim; *Ross.* придѣлать стальное острее, твердымъ сдѣлать желѣзо; stalą zaprawiać, hartować; verſtählen, ſtählen, zu Stahl härten. Kopię ziemię motyką

stalona. *Lib. Hor.* 114. Naczynia różnie stalą. *Os. Rud.* 574. Pałasze stalone. *Łącz. Zw.* 5. Szabla stalona. *Bardz. Trag.* 174. Stalone bułaty. *Wad. Dan.* 60. Miecz ustalony wziął w ręce. *Kraj. Chim. A* 4 *b.* Przebił dziewięćsiła mieczem ustalonym. *ib. B* 2. Hektor w lwim ryku Obracał ustalony w pierwszym oszczep szyku. *Miask. Ryt.* 97. Wszyscy czują stalony grot jego dzirydy. *Bardz. Trag.* 133. Oszczepy stalone w ręku kręcili. *Simon. Siel.* 44. — §. *Simil. phys.* Już się lodem Wisła teraz ustali. *Tward. W. D.* 2, 215. (ukrzepnieje). Lodem ustalonym przez Bełt przejechał. *ib.* 246. (skrzepłym, zmarzłym). — §. *Fig.* Stalić, hartować, kamienić; *Bosn.* stanovititi, usanovititi, krjepiti, ſtählen, härten, verhärten. U tych, co z młodu do dobrego nie sposobieni, prawa, by też stalone były, padać się muszą. *Petr. Ek.* 135. Niezwalczonéj płeć nadobna Sparty, Męskiemi niedołężną myśl staliła harty. *Nar. Dz.* 2, 84. Laur duszę stalił w harty męstwa. *Zab.* 14, 168. Serce stalone myślisz zmiękczyć prośbami. *Bardz. Trag.* 407. *Past. Fid.* 191. Ustalić, stwierdzić, umocnić; bekräftigen, verſtärken, ſtählen. Mężnie czyń, a ustaluj i umocnij serce twoje, a wytrwaj panu. *Sk. Kaz.* 136. Pragniemy ustalić rząd nasz, a oddalić bezkrólewia. *Gaz. Nar.* 1, 148. Ustalona męska stateczność. *Past. Fid.* 230. Ustala nasze władze bóg. *Przyb. Milt.* 10. Celem postanowienia tego, było ustalenie szczeréj przyjaźni między niemi. *Teat.* 2. *c*, 8. Na sejmie Piotrkowskim Zygmuntowi przywilejem królewskim księstwo Litewskie ustalowano. *Krom.* 546. (przytwierdzono). Jesteś tak ustalonego uporu, że nikomu nie uwierzysz. *Żebr. Zw.* 106. STALICA, y, *ż.*, u miecznika, do polerowania stali i żelaza. *Magier. Mskr.* der Polierſtahl. STALISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen stali, voll Stahl, ſtählern. Stalista woda. *Syr.* 1266. (Stahlwaſſer, mająca w sobie cząstki stalne). Któż tak zatwardziałego a prawie stalistego serca jest, żeby go to zgwałcenie nie poruszyło? *Smotr. Lam.* 185. skalistego, skamieniałego. STALKA, i, *ż*, stalna oselka do krzesania ognia, der Feuerſtahl; *Boh.* ocylka; *Morav.* ocelka; *Vind.* jeklu, ognilu (cf. ogniwko), krefálu, (cf. krzesiwko); *Slav.* ognjilo, cselik; *Ross. et Eccl.* мусать, о что точать, огнивко, огнивцо. (*Ross.* мусатить ostrzyć). Musat u rzeźnika, stalka do ostrzenia. *Magier. Mskr.*

STALMACH, STELMACH, a, *m.*, koleśnik. *Macz.*; rzemieślnik, co spód do pojazdu robi (cf. kołodziej), z *Niemc.*, der Stellmacher, Geſtellmacher, Wagner; *Boh.* kolář; *Sorab.* 1. woznik; *Carn.* kolàr; *Vind.* kollár; *Bosn.* kolar; *Slav.* kolàr, kolesnik; *Croat.* kolar, vozodelecz; *Ross.* каретникъ, колесникъ, колымажникъ. Kowale, stalmaszy etc. *Petr. Pol.* 292. Arcybiskup ten ojca miał stelmacha, co wozy robił. *Kosz. Lor.* 138. Kowal kradł; wykupić go od śmierci stalmachem. *Pot. Jow.* 124, (*ob.* sprawa jak w Osieku). *STALMASZKA, i, *ż.*, żona stalmacha, lub też kobieta stalmastwem się trudniąca, die Stellmacherinn; *Boh.* kolářka. STALMASKI, a, ie, od stalmacha, Stellmacher-; *Boh.* kolářský; stalmaskie rzemiesło, - STALMASTWO, a, *n.*, das Stellmacherhandwerk; *Boh.* kolářstwj. Telesfan stalmastwo robił, od Lidów królem obran. *Stryjk. Gon. J* 3. — (STALNY, STALOWY, STALOWNY, a, e, ze stali, von Stahl, ſtählern; *Boh.* ocelowý; *Sorab.* 2. stalani; *Carn.* jêklęn; *Vind.* jeklen, heklen; *Croat.* oczelni; *Ross.* стальный. Pałasze stalne. *Chrośc. Luk.* 108. Brandnary stalowne. *Czack. Pr.* 1, 216. Stalna skwara, *ob.* Skwara. I ja sam czuję się, żem nie jest stalny, że mię także ta krzywda wszech spólna, bardzo obchodzi. *Janusz. Oksz. R b.* nie skamieniały, twardy. — (STAŁO, *ob.* Stale *adverb.*) — STALOGRYZ, a, *m.*, junak, rębacz, śmiałek; ein Eiſenfreſſer, Bramarbas. Z tym starym stalogryzem nie są żarty. *Teat.* 30, 43). — STAŁOPŁYN, u, *m.*, n. p. Co późniejsi chimicy stałopłynem, *aer fixus*, to najnowsi kwasem lub gazem węglistym, *acidum carbonicum* nazwali. *N. Pam.* 22, 69. Kohlenſäure. — STAŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* stalost; *Slov.* stałost, stálost; *Sorab.* 1. wóbstaynoſcź (cf. obstać), stainoſc; *Carn.* stanovitnost; *Vind.* staunost, stanovitnost, obstoinost; *Croat.* sztálnoszt, ztalnozt, obztojenye, tverdnoszt (cf. twardość), kreposzt (cf. krępość, krzepkość), temelitoszt (cf. ciemię), szegurnoszt; *Bosn.* stanovitost, krepkóst; *Rag.* stávnos, stanovitos, stanovittostvo, krépkos; *Ross. et Eccl.* доблесть [*res fortifer gesta* 2], крѣпость [*soliditas* 2], постоянство, постоянie, постоянность, мужедоблество, твердодушие; stateczność, statek, wytrwanie, wytrwałość; die Standhaftigkeit, Beſtändigkeit, Feſtigkeit. Upor taki, który się ku rzeczy dobréj ściąga, mamy zwać stałością. *Gorn. Dw.* 247. Z męstwa oświeconego wynika stałość, która trwa w przedsięwzięciach chwalebnych. *N. Pam.* 24, 317. Stałość, mądrości córka siódma, lecz wspaniała, Jak kamień w wodzie, w złym i w dobrym trwała. *Stryjk. Gon. B* 3. Nienaruszona wierność i potężna stałość. *Herb. Stat.* 585. Nie zwykł przypadek szkodzić stałości umysłu. *Min. Ryt.* 4, 151. Mawiali Stoicy, że stałość człowieka wszystko przewyższa. *Karp.* 4, 118. Niewiernicy ujźrzą w stałościach swych utwierdzone wierne. *Rej Ap.* 72. Niestałość w kochaniu nad samemi tylko podłemi duszami panuje. *Teat.* 9. *b*, 82. niestatek, niestateczność, Unbeſtändigkeit. Życie skracamy naszą niestałością. *Pilch. Sen. list.* 263, *Vind.* nestanovitnost, prebernitlivost; *Ross.* коловратность. — §. Początki kości młodych zwierząt codzień większą biorą stałość. *Krup.* 1, 3. tegość, Steifheit, Feſtigkeit. Bóg założył ziemię na stałości jéj; nie pochyli się na wiek *wiekom. 1 *Leop. Ps.* 103, 5. na fundamencie, utwierdzeniu, gruncie mocnym. — STALOWAĆ *cz niedok.*, stawić, postawić, ustawić; *Germ.* ſtellen, zurecht ſtellen. Spławy u rybaka stalują się do niewodu. *Magier. Mskr.* Grzęzy u rybaka są kółka żelazne ważne; do stalowania niewodu potrzeba ich 30. *ib.* Oprotki u rybaka do stalowania niewodu, powrozy 60 sażni długości. *ib.* — §. Stalować, stalą zaprawić, mit Stahl anmachen. Stalowana woda u kowalów. *Syr.* 1131. w któréj żelazo na stal hartowano, Löſchwaſſer, Waſſer aus dem Löſchtroge der Schmiede, Härtwaſſer. Woda stalowana, abo kowalska. *Cziach. Prz. c* 1. Pijać wino czerwone z wódką stalowaną. *ib. d* 3. — (STALWARKI *plur.*, w górach, pokłady z drzew do wyciągania wody z szybu, z *Niem.*, Stellwerk, in den Bergwerken, das Waſſer in

die Höhe zu ziehen. *Tr.*). — STAŁY, a, e; *Boh.* staly; *Slov.* stali, stály; *Sorab.* 1. stainy, wobstainy; *Carn.* stanoviten, terdan; *Vind.* stanoviten, terdn, stanoviti, terdostaun, stanoterden, nepremekliu; *Croat.* sztálen, kreposztën; *Dal.* sztanovitliv; *Rag.* stanovit, krepak (cf. krępak), stavni, stavan; *Slav.* stalan; *Bosn.* stanovit, krepak; *Ross.* матерый, матеръ; (*Suec.* stel); mocny, tęgi; feſt, ſteif. Te ciała stałemi (*cohaerentia*) nazywamy, których części tak mocno są spojone, iż się nie rozlatują, choć je w górę podniesiemy, jakie są żelazo, krzemień, drzewa etc. *Hub. Mech.* 11, (cf. giętki). Ciała są stałe i płynące. *Os. Fiz.* 9. Lekarz wyczyszcza ciało zawczasu z złéj materyi, która pochodzi z jakiego nadpsucia ciekłych albo stałych ciała części. *Mon.* 73, 548. Ląd stały. *Stas. Buff.* 201. ląd tęgi, ziemia stała, tęga; *Ross.* материкъ, матерая земля, das feſte Land; (*oppos.* wyspa). — §. Na miejscu swoim stały, miejsca swego nie odmieniający, beſtändig an einem Orte. Piece chimiczne, względem podstawy, dzielą się na stałe, *furni stabiles*, i przenośne, *portatiles*. *Kruml.* 23. Stały, nie błąkający się, nicht herum irrend. Żołnierz nigdy swojéj woli panem, nigdy stałym na miejscu, nigdy pewnym, bo zawsze pod ordynansem. *Teat.* 21, 83. Gwiazdy stałe, nieporuszone. *Wyrw. Geogr.* 51. die Fixſterne; (*oppos.* błąkacze, planety). Gwiazdy stałe nieruchome, przez się światłe, zdające nam się nie mieć żadnego własnego biegu, *stellae fixae*. *Śniad. Jeog.* 5. Widzimy na niebie niezliczone roje gwiazd, nieodmienne względem siebie położenie zachowujących, które dlatego gwiazdami stałemi nazwano. *N. Pam.* 19, 65. *Ignes fatui*, ognie niestałe, pokazują się wieczorami po miejscach tłustych; z tych ogniów pospólstwo wpada w przesąd, jakoby się zakopane pieniądze przesuszały. *Zab.* 10, 157. *Zabł.* Święta nie stałe, które bywają wedle woli przełożonych przekładane i pomykane. *Mącz.* — §. *Moral.* Stały, stateczny, nieporuszony, nie wahający się; ſtandhaft, beſtändig; *Vind.* staun, pomoshen, stanoviten, obstojezhen, obstoin; *Ross. et Eccl.* постоянный, постоянникъ, постоянница, стойкій, стоекъ (cf. Stoik), твердодушный, доблественный, доблии, мужедоблественникъ, неуклонный. Stały umysł im większe zwycięży nieszczęście, większą sławę sobie chowa. *Morszt.* 66. Stały nie traci w nieszczęściu nadziei. *Mon.* 70, 213. Bądźcie stałymi a nieporuszliwi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 15, 58, *Ross. et Eccl.* постоянничать statkować, доблеству, мужедоблеству. Podał mu rękę, nie tak w wojnach i potyczkach, jako w obietnicach i rzetelności stała. *Siem. Cyc.* 350. Cnoty w jego młodych leciech okazowały się, jako w nastalszym mężu. *Biel. Hst.* 90, (*ob.* Ustalony, cf. stateczny). Niestały; *Vind.* nestanoviten, kaker veter potegne, prebernitliu; *Ross.* переметчикъ, коловратный, (cf przemiatać, cf. przekińczyk, cf. kołowrotny).

STAMBUŁ, u, *m.*, Carogrod, Konstantynopol, stolica państwa Tureckiego. *Dyke. Geogr.* 2, 40, (*Ross.* Константинополь; *Eccl.* Константінъ градъ; *Turc.* Istambul, Istanboi, Islambol, Konstantanije). Ktoż kiedy Konstantyna imię postrzeże w słowie Stambuł! *Zab.* 7, 181. STAMBUŁKA, i, *ż.*, lulka Turecka, ein Türkiſcher Tabakspfeifenkopf. Stambułki, w handlu, lulki gliniane Tureckie. Stambułki w hucie, gatunek flaszeczek, nieco pękatych z szyjką. *Magier. Mskr.*, in der Glashütte bauchige Fläſchchen. STAMBULSKI, a, ie, Konstantynopolski; *Ross.* Константинопольскій, Conſtantinopolitaniſch.

*STAMCA, y, *m.*, z *Niem.* Steinmetz; ciosacz kamienny; n. p. Sroga liczba słów zwyczajnych mularzom, stamcom, kamieniarzom, cieślom. *Solsk. Arch. praef.*

*STAMENT, SZTAMENT, SZTAMĘT, u, *m.*, [kamlot, rodzaj lekkiej wełnianej materyi, ein Art leichten Wollenzeugs 4]. (*Ross.* стамедъ rasa). Nie sam aksamit, nie sam atłas, ani sama przedajna w najbogatszym sklepie leży lama; Znajdziesz włóczki, stamenty i wielbłądzą przędzę. *Pot. Jow.* 34. Od sztuki sztametu.... *Vol. Leg.* 6, 133. *Instr. cel. Lit.* Od tuzina pończoch, sztametów i bawełnianych chust. *Vol.* 4, 359.

STAMI, *ob.* Sto.

STAN, u, *m.*, STANIK, u, *m*, *dem.*; (*Boh.* stan namiot, staw stan; *Sorab.* 2. schtand; *Sorab.* 1. žtant, stahtžo, botžo, *ob.* Bycie; *Carn.* stân; *Vind.* stan; *Croat.* sztális, ztalish, (sztán *hospitium*, *habitatio*, cf. stancya); *Bosn.* stan, stanisete *habitaculum*, stan, krosna za tkatti *textrina*, *ob.* Staciwy; *Rag.* stan, stanje, stanisete, pristanisete, pristalisete *habitatio*; *Ross.* станъ obóz, stacya, stanowisko, zajazd, stan ciała, warsztat); §. 1) stan, w którym się kto znajduje, położenie, sytuacya jego, okoliczności, w których żyje; der Stand, worin ſich jemand befindet, die Lage, der Zuſtand; *Boh. et Slov.* staw, cf. staw; *Ross.* состояние. Stan teraźniejszy Rzpltéj deklarujemy za stan aktualnej obrony przeciw wojsku i rządowi nieprzyjacielskiemu. *Gaz. Nar.* 2, 257. Żaden w swoim, ale raczej w cudzym stanie jest szczęśliwym. *Zab.* 7, 67, (cf. pierze, skóra). — §. Sposobność, możność, n. p. Jest w stanie wygodzenia bliźniemu. *Teat.* 8. *c*, 57; *Ross.* состоятельный, staje go na to, jest przy możności, może, cf. tantny, er iſt im Stande zu helfen. — §. Stan, stosunki domowe, sposób życia; der Stand, die häuslichen Verhältniſſe unſerer Lebensart. Stan panieński wcale mi się jeszcze nie naprzykrzył. *Teat.* 7. *c*, 29. Iść za mąż, stan odmienić. *Teat.* 2. *b*, 4. ſeinen Stand verändern. Już masz córko lata, które ci stan obierać każą. *Teat.* 30. *b*, 69, *ob.* Postanowienie, eine Lebensart erwählen. W klasztorze ją grzebią, by posag nie wychodził z domu; Strach słuchać, gdzie fortuna stan obiera komu. *Teat.* 46, 14. Stan małżeński, małżeństwo, der Eheſtand. Rytygierz w małżeński stan domagał się Wendy. *Krom.* 37. er verlangte ſie zur Ehe. — §. Stan, płeć, rodzaj, das Geſchlecht. Siostra jego strój męski wziąwszy, stan zmyślwszy do zakonu ś. Franciszka wstąpiła. *Nies.* 1, 187. — §. Stan obieraj jak najlepszy. *Cn. Ad.* 1086. stan, rzemiosło, obejście, koło czego kto chodzi, czym się trudni a razem i żywi; Stand, Gewerbe, Geſchäfte, Handthierung. Każdy ma się postanowić, a stan sobie słuszny wybrać. *Glicz. Wych. O* 3 *b*. Ociec aby syna swego ku czemu przywiódł, stan jaki a wezwanie onemu zamierzył a założył. *ib. O* 1. Szczęście lub nieszczęście

ludzkie zawisło od stanu życia, do którego się biorą. *Mon.* 74, 25. Zaiste ten stan, który inne utrzymuje, twierdzą ich nazwać możemy. *Siem. Cyc.* 205. (stan rolniczy, ziemiański, ziemiaństwo, rolnictwo). Rodzaj ludzki na trzy stany rozdzielony jest, na modlących się, na broniących i robiących, na księże, rycerstwo i lud pracujący. *Sk. Dz.* 1008. *Star. Ryc.* 13. Lehrſtand, Wehrſtand, Nährſtand. *Kras. Pod.* 2, 251. Przed oblicznością twojéj chwały każdego nabożeństwa ludzi widzę, a z mego cechu albo stanu, *ordinis*, ach niestetyż żadnego nie widzę. *Zygr. Pap.* 145. (*Vind.* stan, red, redstvu = zakon, reguła zakonna). — Stany w społeczeństwie cywilnym, klasy ludzi i rangi ich, die verſchiednen Stände nach ihrem verſchiednen Range in der bürgerlichen Geſellſchaft. Stan osób, podług prawa Rzymskiego, jest własność ich, przez którą jakiegokolwiek prawa są uczestnikami. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 20, *Boh.* staw; *Croat.* verzt; *Dal.* varsst, (cf. warsta); *Bosn.* varsta, versta, vrrista, bitje; *Ross.* статья; *Eccl.* статія, прасло (cf. przesło), чинъ [*ordo* 2], степень, состояніе жизни, достоинство. Bóg różne stany chce mieć na tym świecie, Króle, książęta, pany, szlachtę, kmiecie. *Żegl. Ad.* 159. Na różne bóg od wieków świat podzielił stany, Dał króle i poddane, dał kmiecie i pany. *Nar. Dz.* 1, 203. *Zab.* 13, 13. *Zabł.* Klaudyus i Maxymus byli ludzie wielkiego stanu. *Sk. Dz.* 151. wysokiego urodzenia, familianci, panowie z panów, von vornehmen, hohen Stande; *Ross.* сановникъ, сановный. Wielki czyli wysoki stan *Ross.* санъ, сановитость. Człowiek nizkiego stanu w gminie pospólstwa żyjący. *Mon.* 64, 710. Nie znać stanów przed zbytkiem, wszyscy się panami piszą. *Bach. Ep.* 42. Kto nad stan swój wychodzi, prędzéj dójdzie szkody. *Gaw. Siel.* 364. *Teat.* 15, 5. (piędzią się mierzyć). Abym miał według staniku swojego. *J. Kchan. Dz.* 301. Stosownie do stanu; *Vind.* stanomeren, po stani, postanski, dostojezh, ſtandesgemäß. — *Transl.* Ziemia, niebo, powietrze i wszystkie żywioły Wystąpiły z swych stanów. *Pieśn. Kat.* 65. z swych klubów, kresów, ſie ſind aus ihrem Gleiſe heraus getreten. Stany polityczne, królestwa, Rzpltej; die politiſchen Stände eines Staats, die Reichsſtände; *Vind.* deshelni stani, deshelski staniſhniki, staniki; *Ross.* государственные чины. Stany koronne. *Gorn. Dw.* 3. Prawodawca niedobry, który nie obmyśla, żeby wszystkie stany Rzpltéj w zgodzie zachowane były. *Gorn. Wł. C* 3 *b.* — *§ W téj istności dziwnego bóstwa są trzy *stanowie, (bo mędrkowie zakazują mówić trzy *persony), t. j ociec, syn i duch ś. *Rej. Zw.* 9 *b.* — § 2) Stan, państwo, kraj z swoim rządem, *pospolita rzecz, (cf. miasto. *Petr.*), *Vind.* ſloshtvu, staliſhtvu, deshelje; *Ross.* статъ, der Staat, das Reich. W stanach monarchicznych lud dobro państwa z pożytkiem monarchy ściśle jednoczy. *Mon.* 65, 176. Trwałość i dobro całego stanu, końcem jest politycznych praw. *Zab.* 6, 221. Każde ustanowienie, mając za cel stan cały, razem wzięty, jest politycznym prawem. *Zab.* 6, 222 Stan musi niedołęgów i kaleki żywić. *Zab.* 7, 137. Baczny jest rząd, aby się z czasem stan w stanie nie uformował. *N. Pam.* 17, 260. (*status in statu*). Rada stanu, der Staatsrath; radca stanu, ein Staatsrath. *N. Pam.* 22, 42, *Boh.* občanský, obecanský, občanska rada, (*ob.* Obec); *Vind.* ſloshten, ſloshtveni, staliſhtveni, staliſhen; *Ross.* статскій. — § 3) Stan, stanie, stanowisko, stacya; Ruheort, Standort, Station; (*Ross.* станъ, станокъ warsztat, стойло miejsce dla koni w stajni). Król wyprawił na pierwszą straż i rozdawanie stanów wszystkiemu wojsku Wołmińskiego. *Stryjk.* 777. Na rzekach portowych żaden stanów nowych stawić i grobel sypać ku przekazie nie ma. *Stat. Lit.* 29. zastanowienie, Anhalten, Aufhalten, der Ort, wo man ſtille halten muß. — *§. [4) Stan, namiot, ein Zelt. 2]. W obozie Krzyżackim, albo w stankach ich, nalezione były rozmaite rzeczy. *Biel. Św.* 232 *b*, (*Boh. et Slov.* stan namiot; *Ross.* станъ obóz). — § Stan, rodzaj daniny, *ob.* Stacya. — § 5) Stan czowieka, wzrost, talia; der Wuchs eines Menſchen, die Taille, die Länge des Leibes zwiſchen den Hüften und der Bruſt; *Bosn.* stas, visinna ejovjeka; *Rag.* stas; *Vind.* stanizh; *Ross.* станъ, (стать uroda, postać). Stan tak piękny, i tak ma dobrze pomierzony, Jaki tylko zmaluje malarz nauczony. *P. Kchan. Orl.* 1. 171. Cudnie piękna pani, Bo to stanik jak łątka, nóżka jak u łani. *Zabł. Fir.* 13. Sznorówka w stan jak najgładziéj wpadła. *Mon.* 69, 1086. — Stan, stanik w sukni, ta część, która nad stanem; der Leib in einem Kleide, die Taille; *Ross.* лифъ. Stanik, gatunek niby to sznorówki pod suknią, das Leibel unter einem Damenkleide; *Croat.* modercz; *Ross.* шугай, шугасцъ, шугайчикъ, тѣлорѣя, тѣлогрѣйка, тѣлогрѣечка, (штаны spodnie). STANĄĆ, *f.* stanie *med. jednt.*, Stawać *contin.*: *Boh.* stanauti; *Slov.* stat, staněm; *Sorab.* 2. stanusch; *Sorab.* 1. stanu, stanem, (stanu, stanem, stawam = wstawam); *Vind.* sastati, ſhtentatiſe, tihudershati; *Ross.* стать, сталъ, стану; przestawać iść, zastanawiać krok; ſtehen bleiben, halten, ſtill ſtehen, *pr. et tr.* Kazał stanąć wozowi. 1. *Leop. Act.* 8, 38. er ließ den Wagen halten, Halt machen. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął jak wryty. *Nag. Cyc.* 42. Stanęła Wisła. *Tr.* zamarzła, die Weichſel iſt zum Stehen gekommen. Dniepr w lutym trzykroć stawał, i trzykroć się roztapiał w wody. *Tward. Wł.* 46. Na ten widok krew' w żyłach moich stanęła. *Teat.* 15, 48. ścinała się, stężała, skrzepła, zdrętwiała, das Blut in den Adern erſtarrte. Ręce im z łukami stanęły, że razić nie mogły. *Sk. Dz.* 483. Stanąć na czym, stanąć gdzie, *insistere e. gr. digitis. Cn. Th.* 1059. bey etwas, auf etwas ſtehen, ſtehen bleiben, ſich darauf hinſtellen. Przyzowże brata, a stańcie w *namiecie zgromadzenia; szedł tedy Mojżesz i Jozue i stanęli w *namiecie; tedy się ukazał pan w słupie obłokowym i stanął on słup nade drzwiami namiotu. *Bibl. Gd. Deut.* 31, 14-15. (*stanieta. *Budn. ib.*, *dualis* = stańcie wy dwaj). — Stanąć *active*, koniec czynić, ein Ende machen, ſtehen bleiben. Na tym pomienieni pisarze stanęli. *Krom.* 4. (przestali pisać, więcej nie pisali). Cezar zastawy odebrawszy, w pokoju z Brytanami stanął. *Warg. Cez.* 84. pokój z niemi zawarł, na zawarciu pokoju z niemi skończył, er ſchloß den Frieden ab. W zgodzie z nieprzyjaciołmi stanął:

Warg. Cez. 56. — §. W hucie: Stanąć piecem, znaczy wygasić ogień w piecu wielkim. *Os. Żel.* 8. im Hüttenwesen: mit dem Hochofen Einhalt thun, Halt machen, ihn löschen. Dla niedbalstwa gichciarza albo szmelcerza często piecem stanąć potrzeba. *Os. Rud.* 111. — Stanąć *neutr.*, koniec wziąć, kończyć się; ein Ende nehmen, stehen bleiben, sich endigen. Na Wosiełku stanęła familia Ryngoltowa. *Biel.* 127. Baczeniem Pompeja, domowe niesnaski nienajgorzéj stanęły. *Warg. Cez.* 158. Kaźń grzechu nie na samym Adamie stanęła, ale na wszystko jego potomstwo wylała się. *Karnk. Kat.* 23. Niech jeden władnie, niech was jeden sądzi, Tak staną waśni i spólne niezgody. *P. Kchan. Jer.* 10. Nie stanęła ta zaraza na Ewie, wszystka biała płeć tym jabłkiem otruta. *Zab.* 15, 216. Zwycięstwo to w grudniu przypadło, i na tym ten rok stanął. *Sk. Dz.* 521. Na tym stanęło, *exitus is fuit. Cn. Th.* 449; *ea sententia tenuit*, es blieb dabey, es hatte dabey sein Bewenden. — §. Stanąć, skutku swego dójść, do skutku przyjść, zu Stande kommen. Dawnoż to, jak pokój stanął! *Teat.* 4. *b*, 41. Przez dostanie obrazu Minerwy zwycięstwo nad Troją stanęło. *Otw. Ow.* 515. (od niego zawisło). Mieczysław wymierza się, że to nie nim stanęło, iż ustawom dosyć nie uczynił, ale pany Krakowskiemi; *non per se stetisse*, *Krom.* 209. es wäre nicht bey ihm gestanden, auf ihn angekommen, durch ihn geschehen. — §. Stanąć, przybyć; *Boh.* octnauti se; *Vind.* sempriti, napriti, perhajati, dopriti, dohajati; *Croat.* dohajati, ankommen, anlangen, eintreffen; (cf. *Ross.* стану читать = буду читать, będę czytał; cf. *G. ll.* je vais lire). I u nas wielu mówi, «jak stanie gadać» = jak zacznie, jak weźmie gadać, «stanął się kłócić» = zaczął, wziął się do kłótni. *X. Kam.* Okręty u brzegu stanęły. *Zoil. Dr. II* 3. (przybiły). Wojsko tu dziś na nocleg ma stanąć. *Teat.* 15, 6. (przyciągnąć). Ktokolwiek stanie nogą na ziemi Polskiéj, używa opieki rządu. *Ust. Konst.* 1, 221. kto nogę postawi, kto się nogą dotknie, wer nur mit einem Fuße den Boden Polens betritt. Stanąłem na ostatek u celu żądań moich. *Teat.* 36, 3. dopiąłem, dosiągłem, dokazałem, endlich habe ich das Ziel meiner Wünsche erreicht. — Stanąć u kogo gospodą, zajechać do kogo; bey einem einkehren, Quartier nehmen, bey ihm absteigen; (*Croat.* sztanovnik = gość przybyły; *Vind.* stanounik = komornik, stanuvati = mieszkać; *Rag.* stanovati = rezydować). Powiedz mi, jeśli jest w domu ojca twego gdzie stanąć? 1 *Leop. Genes.* 24. Paweł ś. gospodą u ochmistrza stanął, i kilka dni mieszkał. *Dambr.* 650. Stanął u mnie kwatera. *Teat.* 30, 31. Z prowincyi niejaka pani przyjechawszy, u niéj gospodą stanęła. *Warg. Wal.* 129. — *Simil.* Port ciasny, nie stawają w nim, chyba mniejsze statki. *Warg. Radz.* 160. stanowisko mają, die Schiffe haben in den Hafen ihren Standort, ankern dort. — §. Stanąć, stawić się; *Ross.* предстать, предстаю, (cf. przedstawić); sich stellen, einstellen, einfinden, erscheinen. Wstań a stań w pośrzodku; a on wstawszy, stanął. 1 *Leop. Luc.* 6, 8. Stanąć u prawa. *Cn. Th.* 1059. Najznakomitsi Rzymianie, chcąc dać dowód wymowy, nie wstydzili się stawać w sprawach przyjaciół swoich. *Hor.* 1, 180. Patron stawa w sprawie. *Mon.* 67, 394. Stawa od zaskarżającéj strony Mecenas. *ib.* 76, 141. Syn Emiliusza nie przykładał się do stawania w sprawach, czyli rzecznictwa. *Zab.* 3, 7. Wszędzie go śledzi sława, która przy boku rycerzów stawa. *Teat.* 51, 7. Stanę-ć wszędy, dostawam, dostoję-ć placu wszędy. *Cn. Th.* 141. Czy nie znajdę nikogo, coby się odważył stanąć ze mną w kroku, i mego żelaza skosztować? *Boh. Kom.* 4, 220. einem die Spitze bieten, sich ihm entgegen stellen. Odważne serce dba na strachy mało, Niebezpieczeństwu w oczy stanie śmiało. *Min. Ryt.* 1, 24. Panie, stań ze mną w potrzebie. *Ryb. Ps.* 61. stój przy mnie, pomagaj mi, stehe mir bey. Żołnierz tchnący Marsowym duchem, do boju stawa, jako w taniec. *Mon.* 73, 267. Stanęli mężnie przy obozach, i płoszyli ufce bisurmańskie. *Birk. Exorb. C* 2 *b.* Wziąwszy się za ręce, zgodnie wszyscy w obronie ojczyzny stanęli. *Gaz. Nar.* 2, 260. Przy sprawiedliwości murem stanął. *Sk. Dz.* 817. Kto jak my przy kraju, kto stawa przy wierze? *Teat.* 45. *d*, 65. *Wyb.* Czyśmy nie odważnie stawali aże do gardł? *Bardz. Luk.* 125. Wielkiego właśnie króla to jest sprawa, Tak wiele czynić, choć w przek wszystko stawa. *Zab.* 8, 205. *Pir.* (choć się wszystko sprzeciwia, przeciw wstawa). — Stanąć grzecznie, pokazywać się, stawić się, popisywać się. *Cn. Th.* 756. sich von einer guten Seite zeigen, sich hervor thun. Szukaj sławy, żeby z twych dzieł sądzono, czy w sromocie, czy staniesz w pochwale. *P. Kchan. Orl.* 1, 101. §. *Transl. fig.* Gdy się z sobą tak waży i wątpliwie kryśli, Pewny fortel na reszcie stanie mu na myśli. *Zab.* 15, 15. *Kniaź.* Stawił mu się na myśli, przyszedł mu na myśl; es fiel ihm ein Kunstgriff ein, kam ihm in den Sinn, in die Gedanken, stellte sich ihm dar. Łzy jéj w oczach stanęły, jakoby płakać chciała. *Teat.* 48, 9. kręciły jéj się w oczach, die Thränen traten ihr in die Augen. — *Similiter.* Drogo nam nasza wolność stanęła. *Warg. Wal.* 175. drogo nam przyszła, sie ist uns theuer zu stehen gekommen. — §. Stanąć czym, stać się czym, obrócić się w co, zostać czym; zu etwas werden, sich in etwas verwandeln. Niobe kamieniem stanęła, Skoro straconych dziatek żałować zaczęła. *Groch. W.* 550. (skamieniała). Nie chciał pokoju, i wolał tak, że mu ojczyzna popiołem stanęła. *Biel.* 160. Kością mu w gardle stanął. *Birk. Zyg.* 26. *Bratk. B* 2 *b*, (*ob.* Kość). — §. Stanąć komu za co = zastąpić u kogo co, powetować mu, die Stelle von etwas bey jemanden ersetzen. Głód stanie za kuchmistrza. *Fredr. Ad.* 8. Głód stanie za kuchmistrza; potrawy mniej smaczne głodnemu żołądkowi przypadają do gustu. *Pilch. Sen. list.* 128. *ib.* 4, 141. Cała ta noc stanęła mi za dzień sądny. *Ossol. Str.* 7. Ratował ich, i stawał im, jako mówicie, za rożany wieniec; bo modlitwą jako kwiatem najwonniejszym ubłagał Boga. *Birk. Zyg.* 47. Aeneasz Sylwiusz gniewał się na Polaków, że go biskupstwem Elczberskim upośledzili, acz mu pan bóg stanął za szkodę, bo potem był papieżem. *Biel.* 148. Stanę-ć za szkodę = nagradzam. *Cn. Th.* 1060. ich stehe dir gut für den Schaden, ich ersetze ihn dir. —

*§. Panie, ja ciebie nie stanę, pókim żyw. *Biel.* 456.? *STANAWIAĆ, *ob.* Stanowić. *STAŃCA, y, *ż*, STANCYA, yi, *ż.*, STANCYJKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, mieszkanie, stanie, pokój, złożenie; das Logis, die Wohnung, das Zimmer; (*Carn.* stanuvanje = pomieszkanie; *Vind.* staniza = izba, stanujalíhe = kwatera; *Croat.* sztan, ztán *hospitium, habitatio*, (*Croat.* staczun, zkram = sklep kupiecki, ztena = ściana); *Bosn.* stan, staniescte = pomieszkanie; *Rag.* stan, staniza, staniciza, stânaa; *Sorab.* 1. statok = mieszkanie, (cf. statek); (*Ross.* станція stacya, странствовать podróżować; *Eccl.* станствовати gospodą stać, станица *turma equitum, acies instructa*); *Ross.* станица stado, wieś Kozacka nad Donem, nad Wołgą); *Ital.* stanza = stancya; *Ross.* подворное. Stańca ta abo ten pokój, jest na wierzchu nad innemi pokojami. *Star. Dw.* 27. Niech się i me serce stanie tych gości godną stańcą. *Suszyc. Pieśn.* 2. *D.* Mimo nasze stańce i obozy wyprawił wojsko. *Tward. Wł.* 75. stanowiska, Standquartiere, Standplätze. Gdzież tedy mój syn ma stancyą? *Teat.* 27, 143. Tu u mnie od półroku stancyą najął. *Zab.* 13, 204.

*STAŃCZYK, a, *m.*, [błazen nadworny króla Zygmunta I; *transl.* 4] błazen, śmieszek. *Tr.*, ein Poſſenreißer.

STANDAR, *STANDUR, *ob.* Sztandar.

STANGIERKA, STENGIERKA, i, *ż*, (cf. wstęga), chustka kobieca na szyję złotem i srebrem przetykana. *Tr.* ein Weiberhalstuch, mit Gold und Silber durchzogen.

STANGRECIĆ *med. niedok*, stangretem być, powozić, końmi powodować, futſchiren. Stangrecząc kark złamał. *Nar. Tac.* 2, 431. STANGRET, a, *m*, STANGRECIK, a, *m. zdrbn.*, z *Włosk.*, woźnica, der Kutſcher; *Boh.* kočj (*ob.* Kocz), (kočár, kočárek kareta); *Slov.* kočiš; *Hung.* kostis; *Sorab.* 1. kotschak; *Vind.* guzhei, guzhar, pelauz, vosar, vosnjak; *Croat.* kochish, kochis, kochics, kuchish; *Dal.* kochiar; *Bosn.* kociasc; *Slav.* kocsiásh; *Ross.* кучеръ, правильщикъ, (cf. sprawca); *Eccl.* колесничикъ, колесница гонитель, конегонитель. Pomiędzy wszystkiemi stangretami, którzy mają honor siedzieć na kozłach, żaden a żaden, ani stangret dworski, ani stangret ratuszny, ani stangret remizowy, ani na reszcie stangret od fiakrów, nie może mi wydołać w moim urzędzie. *Teat.* 52. *c*, 47. Wąsaty stangret. *Teat.* 54, 19. Panowie sami zostają dziś stangretami, aby się podali na pośmiechowisko. *Mon.* 64, 371. *Zab.* 12, 245. STANGRETKA, i, *ż.*, die Kutſcherinn. STANGRETOWY, a, e, STANGRETSKI, a, ie, od stangreta, Kutſcher-; *Boh.* kočowský, kočow, kočařský.

STANIE, *tertia persona futuri*, *ob.* Stanąć, *ob.* Stać, staje, stawa, *ob.* Stać się. STANIE, ia, *n.*; *Boh.* stanj; *Ross.* стойка, (cf. stojka); *Subst. verbi* stać; § 1) *stojenie, das Stehen. Długie na modlitwach stanie. *Smotr. Apol.* 64. Stanie u prawa, stanienie, stawienie się. *Cn. Th.* 1060, *Ross.* предстание, die Erſcheinung, Stellung, vor Gericht. — §. Stanie, miejsce stania, stanienia, stanowisko, stacya; der Standort, Ruheort, die Einkehre. Żadnych stacyi abo zstępowania w dziedzictwach niczyich nie będziemy czynić; a jeśli potrzeba nas do tego przyciśnie, żebyśmy stanie tam czynili, tedy wszystko chcemy zapłacić. *Herb. Stat.* 261. Kasztelan z powiatem swoim ciągnąc stania albo odpoczywania swe ze szlachtą czynić będzie, nie we wsiach, ale blizko. *Herb. Stat.* 186. — *Simil.* Stanie na wodzie, gdzie kotwicę zapuścić można. *Włod.* die Schiffsrhede. — §. Stanie, mieszkanie, stancya, *Carn.* stanuvanje; *Vind.* stanualíhe; *Croat.* sztányе, ztanye; *Dal.* ztanye; *Bosn.* stan, stanisete; *Rag.* stan, staniza, stanaa, Wohnung, Logis. Król August stał w dworze biskupa, bo na zamku dla niego stanie być nie mogło. *Gorn. Dz.* 11. Siana u nas dostatek jest, i miejsce przestronne ku staniu. 1 *Leop. Genes.* 24. Mieszkania, w których jest komor niemało i stania sposobnego. *Warg. Radz.* 148. Stanie każdemu, zwyczajne pielgrzymom naznaczono. *Warg. Radz.* 61. — §. Stanie dla koni, dla bydła, stajnia, miejsce w stajni; der Stall, Pferdeſtall, Viehſtall, der Standplatz im Stalle; *Ross.* стойло. Koń tłusty, na staniu w dostatku chowany. *Ezop.* 74. Koń na staniu, *saginarius. Cn. Th.* 295. Konia na staniu chował, nim go siodłu przyuczył. *P. Kchan. Orl.* 1, 88. Szkapa długo na staniu próżnując, hasa. *Petr. Ek.* 142. Chciał z kościoła stanie zbudować dla koni swoich. *Birk. Dom.* 9. Zakazał im wielu koni kupować i na staniu miewać. *Birk. Pod.* 13. Stanie dla wołów ma być twarde dla zachowania kopyt. *Końsk. Lek.* 2, 23. Woły chować na staniu. *Petr. Et.* 301. — §. 2) stanie, stanienie, zastanawianie, zatrzymywanie się; das Stillſtehen, der Stillſtand; *Vind.* ihtentanie, tihudershanje, obstajanje, prestaja, postanek, obstanek, prestanek. *Solstitium*, stanie słońca. *Spicz.* 135, *Croat.* szunczostaja, Sonnenſtillſtand, Sonnenwende; zawieszenie broni, rozejm, *armistitium*, der Waffenſtillſtand. Gdy się około spólnego pokoju zgodzić nie mogli, stanie doczesne postanowili. *Stryjk.* 650. Czescy posłowie wojnę między Jagiełłem i Krzyżakami rozjęli w nadzieję zgody, i stanie postanowili do 24 czerwca. *Biel.* 249. Uprosili stania pokoju na trzy miesiące. *Stryjk.* 547. Na niejaki czas stanie otrzymali. *Warg. Cez.* 78. *Gwagn.* 647. *Biel.* 367. *Falib. Q* 3. On wszystko rozumiał, że to nie pokój, ale było stanie. *Chrośc. Fars.* 401.

STANIEĆ, STANIENIE, *ob.* Tanieć.

STANIENIE, *ob.* Stanąć. STANIK, *ob.* Stan. STANISŁAW, a, *m.*, imię, znaczy tego, co sobie stanowi sławę. *Stryjk.* 102. Stanisław, stań się sława bogu i ojczyznie. *Chmiel.* 1, 60. Staniſlaus. — *Prov.* Stanisław z izby, Stanisław do izby. *Rys. Ad.* 62 co Polak, to Stanisław. — STANIUCH, a, *m.*, stajenny, der Stallknecht. Żaden staniuch abo woźnica, świadomy tego rzemiosła, nie będzie konia ustawicznie smagał. *Pilch. Sen. łask.* 58.

STANKAR, *herb*; orzeł z rozszerzonemi skrzydłami, z koroną na głowie; z korony chorągiew wychodzi, w literę S na proporcu zawiniona. Na piersiach orła tarcza, na której u wierzchu miesiąc rogami do góry; od barku spodem krzyż albo miecz. *Kurop.* 3, 49; ein Wappen.

STANOWCA, y, *m.*, *STANOWACZ, STANOWICIEL, a, *m*, który co stanowi, postanowił, urządził, sprawca; der Stifter, Ordener, Verordner von etwas; (*Cront.* sztanovnik *hospes, diversor, adventor, habitator*). Jowisz

grzmienia i piorunu stanowiciel, przez którego wszystkie na świecie rzeczy stoją. *Gorn. Sen.* 240. Duch święty stanowicielem jest tego nabożeństwa. *Bals. Niedz.* 1, 142. Stanowca Rzymskiego grodu; *Romanae conditor urbis. Zebr. Ow.* 574. der Gründer, Begründer. Jeden tylko jest stanowicielem sakramentów. *Pim. Kam.* 177. Kościoły te z apostołów i z apostolskich uczniów stanowce żadnego nie pokazują. *Zygr. Ep.* 74. Censor, stanowiciel obyczajów. *Petr. Pol.* 457. Najsławniejszy lekarz i nauki lekarskiej stanowiciel Hipokrates. *Pilch. Sen. list.* 3, 193. Stanowcy nowéj wiary. *Petr. Pol.* 273. Stanowca praw. *ib.* 246; (*conditor legum*). Przez boga królowie, i 'stanowacze praw sprawiedliwe rzeczy skazują. 1 *Leop. Prov.* 8, 15. (prawostawce. 3 *Leop.*); prawodawce, Geſetzgeber. Sesostrys był stanowcą tych zwyczajów. *Petr. Pol.* 2, 226. Prosił Jagiełło Witolda, aby był jednaczem i stanowicielem między nim a ojcem swoim. *Stryjk.* 431. układaczem zgody, Friedenſtifter. STANOWICIELKA, i, *ż.*, die Stifterinn. STANOWCZY, a, e, stanowiący, stanowny, decydujący, entſcheidend. Stanowcze zdania. *Ld.* STANOWIĆ *cz*, *niedok*, 'Stanawiać *frequ.*, (*Petr. Pol.* 8); *Boh.* stanowiti; *Ross.* становить; zastanawiać, wstrzymywać bieg, hamować, robić żeby co stanęło, żeby stało, nie ruszało się; zum Stehen bringen, ſtehen machen, aufhalten. Lutnia Orfeuszowa zwierze dzikie stanowiła. *Bardz. Trag.* 30. Czarownica swą nauką stanowiła ciekące rzeki. *Lib. Hor.* 21. Ty morza stanowisz, akwilony wzruszysz. *Wad. Dan.* 11. Wszechmocność twoja błąkające się chaos stanowiła. *Suszyc. Pasn.* 3, *M* 2 *b*. Bieży, ani się stanowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 197. Zima mrozem ściągając, rzeki stanowi tak, iż wóz najcięższy po grzbiecie ich chodzi. *Groch. W.* 362. Liście te przyłożone stanowią krew z nosa płynącą. *Sienn.* 358. ſie ſtillen das Naſenbluten. Krwi z nosa stanowienie. *Sienn.* 358. die Stillung des Naſenblutens. Żyły, któremi się płód w żywocie trzyma i stanawia. *Spicz.* 181, *Vind.* stanoviti = dzierżeć, trzymać; ſich halten, daran feſt halten. — §. Stanowić kogo u siebie, u kogo, stawiać gospodą kogo. *Cn. Th.* 1061, *Vind.* podstrehuvati, pod streho vseti, (*ob.* Strzecha); *Croat.* nasztanujem, sztanovnike priemlem: *Bosn.* ustaniti, primiti ù stan, unterbringen, ins Quartier nehmen, Wohnung anweiſen. Stanowienia gości powinność; *hospites recipiendi necessitas. Cn. Th.* 1061. Zwykli biegli wodzowie tam swoich żołnierzy stanowić, dokąd rozumieją, że nieprzyjaciel uchodzić będzie. *Siem. Cyc.* 170. mieścić, lokować, placiren. Stanowić się, stanowisko czyli stanie sobie obrać, *Bosn.* ustanitise; *Croat.* stanújem, ſich einquartiren, ins Quartier einlegen, einlogieren. Nikt w 'dworzech naszych jeżdżąc drogami, nie ma się stanowić, i stacyi na się i na konie swoje z dworów naszych brać. *Stat. Lit.* 36. — §. *Venator. et oeconom.*: Ranifery stanowią się w wrześniu, a w maju płód wydają. *Wyrw. Geogr.* 546. pokładają się, pobiegają, sprawę z sobą mają; läufig ſeyn, ſich belaufen. Stanowienie abo bukowanie owiec. *Gaz. Warsz.*, das Belegen, Beſpringen der Schaafe. Żubrzyce z bawołami lub buhajami Holenderskiemi stanowione być nie mogą. *Czack. Pr.* 2, 260. — §. Stanowić, postawić, wystawić; hinſtellen, aufſtellen, aufrichten, errichen; (*Bosn.* stanovititi, ustanovititi, ukrjepiti *stabilire*, *firmare*; *Croat.* sztanovitim *stabilio*). Warują granic swoich, mury stanowiąc od granicy do granicy, jak Chineńczycy. *Star. Woj. A* 3. Zamki, fortece stanowić. *ib.* Ustawicznie się nowe kościoły stanowią, jednak w jednéj wierze zgadzające się, i za apostolskie przyznane. *Zygr. Ep.* 74. zakładają się, werden errichtet, geſtiftet, angelegt. Tomasz ś. klasztorne śluby mnichów i mniszek stanawiał. *Zarn. Post.* 3, 519. (fundował). — §. Zwykły Hymena wzywać matki, Swoje gdy stanowią dziatki. *Ustrz. Troi.* 44. gdy im stan czyli postanowie obmyślają, córki wydają, synów żenią, wenn ſie die Kinder verheurathen. — §. Stanowić co, postanawiać, ustawiać, urządzać; feſt ſetzen, verordnen; *Boh.* určiti, (cf. wyrok, cf. urzec); *Croat.* odluchújem, odluchám, (cf. odłączyć); *Ross.* предать, предавать (cf. przedać), вчинить, вчинять; *Eccl.* законополагати, законоположу. Prawa stanowić, uchwalać; Geſetze beſchließen, verordnen, geben. W rządzie pełnomocniczym naród stanowi prawa przez pełnomocników swoich. *Ust. Konst.* 1, 5. Pisał, aby wszelaką pilnością ten dzień święty był stanowion na potomne czasy. 3 *Leop. Esth.* 9, 26. (aby był obstalowan. 1 *Leop.*). Teraźniejsze ustanowienie o miastach za prawo konstytucyjne stanowimy. *Gaz. Nar.* 130. Stanowienie *actio*, uchwalanie, urządzanie, układanie; das Beſchließen, Anordnen, Verordnen, Ordnen. Litwa sejmy i stanowienia rzeczy ma odprawić w Lublinie abo .... *Herb. Stat.* 660. Po długim stanowieniu i traktowaniu, Bela miał pojąć siostrę Mieczysława etc. *Stryjk.* 220. po długiej negocyaci, nach langen Unterhandeln. Stanowienie *opus*, uchwała, ustawa, urządzenie; *Croat.* odluka, die Feſtſetzung, Verordnung, der Beſchluß. Rozkazował im, aby chowali stanowienia apostołów i starszych. *Sk. Dz.* 36. Przymierza abo stanowienia z ktorymkolwiek narodem przedtym uczynione, szkodliwe której stronie, dzierżane być nie mają. *Vol. Leg.* 2, 648. ugody, umowy, Verträge. — Stanowić co u siebie, umyślać co, przed się brać. *Cn. Th.* 1061. bey ſich beſchließen, ſich vornehmen. — §. Stanowić o czym, stanowić co = decydować, entſcheiden, den Ausſchlag geben. Zwycięstwo to było stanowiące. *N. Pam.* 25, 143. stanowcze, ein entſcheidender Sieg. Stanowiącą wydać bitwę. *ib.* 22, 138. Ty stanowisz o mym losie, Wzrok twój czuły lub okrutny, Jam szczęśliwy albo smutny. *Niemc. P. P.* 136. Ten moment o twoim losie na zawsze ma stanowić. *Teat.* 46. *c*, 82. Dwie godziny prędzej lub poźniej, to nic nie stanowi. *Teat.* 15, 69. das entſcheidet nichts, thut nichts, giebt nichts aus, verſchlägt nichts. Lud rolniczy najliczniejszą w narodzie stanowi ludność. *Gaz. Nar.* 1, 154. składa, zawiera, obejmuje, das Landvolk macht die größte Volksmenge aus. STANOWICZNY, *ob.* Stanowniczny. STANOWIDŁO, a, *n.*, rzecz służąca do stanowienia, zastanawiania, utrzymywania, hamulec, cf. stawidło, *fig.*; Rückhalt, Einhalt, Hemmung. Trzeba tej rzéce przybrać stanowidła, nim zatopi niziny. *Pot. Syl.* 161. tamy, Dämme, den Fluß aufzuhalten. Natura, gdy się do czego z młodu przyzwyczaiła,

Przełamie tamy, zerwie stanowidła. *Chrośc. Fars.* 282. śluzy, Schleuſen, Wehre. STANOWISKO, 'STANOWISZCZE, a, *n.*; *Boh.* stanowiště; *Vind.* staliſhe, stojaliſhe, strashna staja, stanujezhni kvartir, shounirsku stanuvanje, stanujaliſhe, nastaja na lovi; *Croat.* sztán, nasztanenye; *Rag.* stan, stanje, staniscte; *Bosn.* stan, staniscte; *Ross.* становище (= obozowisko), станъ, стоянъ; (*Eccl.* станица *turma equitum, acies instructa; Ross.* стадо trzoda; wieś Kozacka nad Donem, Wołgą); miejsce do stania, stanie; der Standort, Ort zum Stehen, Standplatz. Najpierszym była Aulis stanowiskiem Greckiej floty. *Ustrz. Troi.* 127. Płaca od stanowiska; *Vind.* mestiſhnia, (cf. miejscowe), Standgeld. W zamku nad Połotą miał wielki kniaź stanowiszcze swoje, gdy Połocka dobywał. *Stryjk.* 235. pomieszkanie, kwaterę, stancyą; Wohnung, Quartier. Miesiąc w skopie w ósmym domu abo stanowisku. *Syr.* 1196. Żołnierz poszedł na zimowe stanowisko. *Boh. Kom.* 5, 329; *Sorab.* 1. lĕhwo; legowiska, leżyska, Winterquartiere. — *Venator:* Stanowisko, miejsce, gdzie myśliwy zwierza czeka; der Anſtand, bey den Jägern, der Ort, wo man das Wild erwartet, um es zu ſchießen. Ogary zwierza napędzają na ludzi po stanowiskach stojących. *Kluk. Zw.* 1, 390. Czyhać na stanowisku *Ross.* сидѣть на чуйслахъ. — *Navigat.* Stanowisko naw na wodzie. *Cn. Th.* 1061, *Vind.* brodiſhe, ladjoviſhe, barkaliſhe, die Schiffsherbe, der Hafen. Boska opatrzność sporządziła porty i miejsca sposobne i tu i owdzie, jakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom. *Boter.* 20. Stanowisko naw na lądzie, die Schiffswerfte. *Cn. Th.* 106. (warsztat). Stanowisko po drodze, gospoda, popas, pokarm, podkarm, stacya; das Futter, die Einkehr, die Station. Opatruje żywność, przez wszystkie miejsca puste, nie żeby żołnierzom dawał darmo, jeno żeby mieli na każdym stanowisku u kogo kupić. *Star. Dw.* 65. — ♂. Stanowisko, gdzie co stanie, zastanawia się, bieg kończy, der Stillſtandspunct. Punkta stanowisk słońca, w których ekliptyka jest najdalsza od równików. *Śniad. Jeog.* 102; nazywamy te punkta pospolicie przesileniem dnia z nocą, albo punktami stanowisk słońca. *N. Pam.* 19, 74, (*ob.* stanie słońca). Kto idzie prostą drogą, ma swe stanowisko ostateczne; błąkacz nie zna terminu ani mety. *Pilch. Sen. list.* 125. *Birk. Chmiel. a* 2 *b.* — ♃. *Math.* Stanowisko, fundament, *basis*; die Grundlage, Grundlinie, Baſis. Obieranie linii stanowiska czyli podstawy. *Łęsk.* 150. O mierzeniu linii stanowiska. *ib.* 148. STANOWNICZY, ego, *m.*, 1) gospody rozpisujący, kwatermistrz; der Quartiermeiſter, Quartiermacher. Stanowniczy nasi i marszałkowie ziemscy i dworni pod sejmem gospod nikomu w domach szlacheckich naznaczać nie mają. *Stat. Lit.* 109. Ktoby swawolnie napis stanowniczemu zmazał, albo herb za naznaczeniem jego na gospodzie przybity, obdarł, będzie karan. *Vol. Leg.* 5, 648. *Sk. Dz.* 531. — 2°) Stanowniczy i fundator zebrania świętego. *Birk. Dom.* 86. stanowca, stanowiciel; Gründer, Stifter. 'STANOWLENIK, a, *m.*, [akolit 2], n. p. Władyka nie patrzy na godność, na naukę i życie stanowlenika, *ordinandi. Pim. Kam.* 149. STANOWNY, a, e, — ie, *adverb.*, *activ.*, stanowny = stanowczy, stanowiący, entſcheidend. List stanowny abo format od metropolity wziąwszy, do swego prestoła idą. *Pim. Kam* 150. instalacyjny, Inſtallations-, Stiftungs-. — ♂. Stanowny, hamowny, mogący być wstrzymanym, zastanowionym, aufhaltbar. Niestanowny, unaufhaltbar. Bóg niebo sprawił niestanowne, Ziemię okrągłą i morze żeglowne. *Groch. W.* 327. Niestanowne skrzydła wichrów. *Nar. Dz* 3, 88. Słońce niestanownym biegiem przeciągi i dnia i nocy wymierza. *Ossol. Sen.* 65. Jeszcze promiennym stokroć nie ogonił Lat szafarz lejcem niestanownéj ziemi. *Zab.* 12, 120. *Nar.* Niestanowne koło Ixyona. *Otw. Wirg* 473. — ♂. Stanowny, stały, feſt; (*Vind.* stanoviten; *Dal.* sztanovith; *Slav.* stanovit; *Croat.* sztanovit *certus, firmus*, ztanovito *firme, certe*, sztanovitoszt *certitudo*). Niedawno stanowny on umysł chwiać się począł. *Birk. Dom.* 125. stateczny, ſtandhaft. To takowym sposobem pokazać się może z tych stanownych i nieodmiennych propozycyj; *ex solidis argumentis. Syxt. Szkł.* 149. Szczęśliwy, pod spokojnym kto wiodąc poszyciem, Wesołe mógł stanownym zakończyć dni życiem. *Zab.* 8, 400. jednostajnym, gleichförmig, einförmig. Niestanowne lodami wody dla lekkiej nader zimy, przymusiły wojsko do powrotu. *Nar. Hst.* 6, 57. niestężałe, mrozem nie ścięte; die Gewäſſer, die Flüſſe ſtanden nicht, waren nicht zum Stehen gekommen, nicht gefroren. Pogaństwo, do łotrowskich bardziej wybiegów, niżeli do stanownéj bitwy przyuczone. *Nar. Hst.* 4, 369. do stałéj, szykownéj, porządnéj, polowéj bitwy, eine ordentliche Feldſchlacht.

STĄPEL, pla, *m.*, w piecu wielkim hutarskim, kamień naprzeciw czeluści. *Os. Żel.* 46. im Hochofen, der Stein, gegenüber dem Oſenloche, cf. stępel.

STĄPIĆ *intrans. niedok.*, Stąpać, 'Stępać *contin.*; *Boh.* staupiti; *Sorab.* 2. stupisch; *Sorab.* 1. stupam, stupim, stupiu; *Carn.* stopiti, stôpêm, stôpam, (shtâpam = lekko z cicha iść, taptati *calcare*); *Vind.* stopiti, tepat, (stopiti, stopati, tlazhiti = tłoczyć; *Croat.* sztûpam, tuchem sitek *piso, pinso, ob.* Stąpor, stępa; *Slav.* stupallo = podeszwa, *ob.* Stopa); *Bosn.* stupiti, uciniti stupaj, koraciti; *Rag.* stûpiti, postûpiti; *Ross.* ступить, ступать, топтать, топчу, шагнуть, шагать, (cf. sięgnąć); (*Etym. cf.* tupać, 'tąpać, cf. stopa, cf. *Germ.* ſtapeln, ſtapfen, tappen, cf. deptać; *apud Notkerum* stephen; *Infer. Germ.* ſtappen *ire*; *Anglsax.* steppan; *Angl.* step; *Holl.* stap; *Graec.* στείβειν; *Rabb.* שעה *cucurrit*; *Hebr.* שוף schuph, *contrivit*; cf. *Germ.* Stufe; stąpić, kroczyć, stopę nożną gdzie indziej kłaść; ſchreiten, Schritte machen, auftreten. Dla wyruszonych ze stawów kości stąpić nie mogła. *Nar. Tac.* 2, 363. Nie każdy co umie stąpać nogami, umie stąpać i słowami. Może drugi i na miejscu siedząc zajść tam, kędy zamierza, a drugi i z fatygą nie umie w rzeczy postąpić. Polityk słowami swemi stąpa a deklaracyami postępuje; tak mu trzeba stąpać słowami, aby rzeczy nie ustępował. *Lub. Roz.* 101. Stąpienie jest stopień do postąpienia, postąpienie zaś do dostąpienia. *Lub. Roz.* 101. Kto nie stąpa, nie zajdzie. *Fredr. Ad.* 110. Na słowo komenderującego: Stąpaj! schodzą z pomostu

i tyłem do przedpiersienia równają się. *Jak. Art.* 413. Drży ziemia, gdy stąpają męże i konie. *Dmoch. Il.* 47. Nie będzie mógł stąpić abo jakiego najmniejszego znaku pokazać, aby tysiąca ludzi oczy tego nie podstrzegały. *Gorn. Dw.* 311. Koń tłusty, pysznie stąpający. *Rej. Ap.* 79. Na piędź bez hajductwa, kozactwa nie stąpiemy. *Falib. R.* wir thun auch nicht einen Schritt ohne.... Bez muzyki na piędź nigdzie nie stąpiła. *Biel.* 190. Stąpa z partesów nakształt karmnego prałata. *Zab.* 13, 276. *Treb.* Czasem biegał, czasem poważnie stąpił, idąc powoli, jak za procesyą. *Zab.* 13, 64. er ſchritt gravitätiſch einher. Z góry stąpa, by wielbłąd, rozmierzając kroki. *Pot. Jow.* 30. Przedtym około błotów chodził, teraz nie wie, na którą nogę stąpić. *Mon.* 73, 589. *Sublime ferri*, z wysoka stępać, to jest, wysoko się nieść. *Mącz.* Wysoko stąpał w fortunie, *superbum se praebuit. Mącz.* Wiedz, że wszystkich tych, których buczno stąpających widzisz, szczęście jest dęte. *Pilch. Sen. list.* 4, 99. Zacny mężu, nie stąpaj ludzi podłych śladem. *Dmoch. Il.* 36. (nie chodź drogą ich, nie naśladuj ich). Syn jego koślawy, stąpa, jak przez rowy. *Zab.* 8, 330. — §. Stąpić gdzie, zstępować, wybaczać gdzie; wo eintreten, abtreten, wohin ausſchweifen. Na téj drodze stąpić chciał do jednego klasztoru. *Sk. Dz.* 1160. Wróćmy się do Masyliensów, do których stąpiliśmy indziej. *Warg. Wal.* 47. Stępmy, oglądajmy, co się dzieje na ziemi. *Rej. Post. P* 2. (spuśćmy się). Wszystkie z drogi stępują dusze. *Ustrz. Troi.* 43. — §. Krok ma pięć stóp w sobie, to jest dwoje stąpienie. *Warg. Kruc. praef.* — 2) Stąpić sukno, zstąpić *cz. niedok.*, Stępować, zstępować *contin.*, das Tuch bereiten, es einlaufen laſſen, frimpen. Krawiec stępuje wprzódy sukno, nim suknie weźmie do roboty. *Grod. Dis. E* 4 *b.* W Anglii nie wiedzą, co to jest sukna stępować. *ib. E* 2 *b.* Przy stępowaniu znacznie sukna ubywa. *ib. E b.* Sukna stąpione być powinny. *Gost. Gor.* 18. Stępowanie sukna *Ross.* умочка, садка. Zbiegający się w stępowaniu *Ross.* садкій. Rzadkie sukno w stępowaniu zbiega się. *Wyrw. Geogr.* 419. Sukna wygładzonego i wyprasowanego dosyć się stąpi. *Grod. Dis. E* 3 *b.* zbiega się, kurczy się, ubywa go, das Tuch läuft ein. Na Angielskim falendyszu stąpiło się na każdéj półpięta ćwierci lepiéj niż ćwierć. *ib. E b.* Zstępują się posagi, jak kir. *Dwor. B* 2. STĄPLOWANIE w górach; *Germ.* die Stämpel im Bergbaue, ſtarke Hölzer, die zwiſchen die Wandruthen und Anfälle eines Schachts getrieben werden. Łotr jeden u Wieliczki w górze solnej stąplowanie zapalił, z którego dymu w podziemnej jaskini wiele się ludzi zadusiło. *Stryjk.* 706, *ob.* Stęplowanie. STĄPOR, STĘPOR, a, *m.*; (*Boh.* stupadlo podnożek; *Slav.* stupallo = podeszwa, stopa; *Vind.* stopar, stopavez, stopnik = stąpający; *Croat.* sztúpam, tuchem sitek *pinso*, sztuparnicza = młyn); tłuk, którym tłuką co w stępie, w moździerzu. *Dudz.* 58, *ob.* Stępka, der Stämpfel in einer Stampfmühle, zu einem Mörſer; (*Boh.* pjch; *Carn.* pah, (*ob.* Pchnąć); *Vind.* fhtesel). Stępor, tłuk, długa sztuka drzewa u spodu zaokrąglona i spiżem okuta, która podniesiona przy pomocy wału palczatego, spadając na dół tłucze materyą w stępie. *Jak. Art.* 3, 317. Choćbyś stłukł głupiego w stępie jako krupy, bijąc z wierzchu stąporem.... *W. Prov.* 27, 22. *Budn. ib.* Słoń nogi ma jak stąpory, trąbę na kształt żerdzi. *Pot. Arg.* 650. Stąpory u pomp rurmusowych. *Cn. Th.* 1061. der Pumpenkolben.

1. STARAĆ, *ob.* Tarać.
2. STARAĆ się *recipr. niedok.*, postarać się *dok.*; (*Boh.* starati se, (ſtáram, ſtaři, *Germ.* ſtieren, herumſtieren, szperać); pečowati (cf. piecza), ošatriti, snažiti se, (cf. snažny); *Slov.* starám se; *Sorab.* 1. staram szo, wobstaram; *Sorab.* 2. sze starasch; *Rag.* staratise, mâriti, nâstojati, râditi (cf. nastać, cf. rad), hajatise, (*oppos.* nehajatise, *ob.* Niechać); (starati, postarati *senem facere*); *Bosn.* staratise 1) *senesco*, 2) = briknutise, maritise, hajatise, *esse sollicitus*; *Croat.* sztaramsze, szkerbimsze, zkerbiti, zkerbeti, máram, marim, tersetisze, *angor cura*, sztar bivam *senesco*; *Dal.* pomniti, (*ob.* Pomnieć); *Slav.* brinutise; *Carn.* máram, marnujem, marnuvati, skerbit (cf. marnować), dęti, dęm (cf. dąć), persadęti, persadevam (cf. przesadzić); *Vind.* skerb imeti (cf. skarb), pomujatiſe, marliu biti, skerbeti, napomujatiſe, nasheliti, posheluvati, vrezhosheluvati; *Ross.* стараться, радѣть, порадѣть, (cf. rad), ревновать, ревную (cf. rzewny), тщиться, потщиться, потщаться; *Arab.* שטר *curavit*, שוטר schoter, *curator*); starunek mieć o co, usiłować, zabiegać; ſich bemühen, ſich bewerben um etwas, ſich darum Mühe geben. Kto się nie stara, niech nie obiecuje, Próżnując szczęście że sobie ukuje. *Past. Fid.* 92. Kto sie o wszystkich łaskę stara, żadnej nie ma. *Nar. Dz.* 3, 130. Będzie jego powinnością starać się o przyjaźń pana pułkownika. *Teat.* 8. *b*, 29. Starać się o którą w małżeński stan, um eine werben, um eine anhalten. Starał się o dożywotnią przyjaźń jéj. *Zab.* 12, 57. Ociec twéj stara się o mnie. *Teat.* 33, 27. Staranie się o żonę; *Ross.* сватовство, (*ob.* Swat). Krasus czeladzi wiele doma żywił, o które się bardzo starał, stojąc częstokroć nad nimi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 *b.* o nie wielkie staranie miał, (*Ross.* попечительствовать, попещися). Staranie o co, die Bewerbung, Bemühung; *Boh.* starost, (cf. starość); *Slov.* starost, (staránj *anxietas*); *Sorab.* 2. starofcz, (cf. starstwo starość; *Rag.* staranje, ustaranje, postaranje *inveteratio*); *Sorab.* 2. żarba, (cf. piecza, cf. piec, cf. żar); *Carn.* mar, skerb, persadetje; *Vind.* skerb, snoba, maranje; *Croat.* ztaranye, szkerb, skerb, paszka, (cf. piecza); *Bosn.* brigga, brinnutje, skêrb; *Rag.* mâr, hajanie; *Dal.* briga; *Ross.* старание, попеченіе, ревнованіе; *Eccl.* тщаніе. Macie o to staranie czynić, aby nauczycielom słuszne zapłaty były naznaczone. *Modrz. Baz.* 534. — §. Jan ś. starał się o tym, aby uczniowie jego, już więcéj Chrystusa ważyli, niż jego samego. *Bial. Post.* 35. (troszczył się). STARANNOŚĆ, STARANNY, STARANNIE, *ob.* Starowność i t. d.

STARBAĆ się, STARBOTAĆ się, starboce się *rec. niedok.*, chwiać się i tam i sam, przeważać się na tę i na ową stronę, nie stawać w kroku, nie ostać się na nogach krzepko. *Włod. Dudz.* 58. nicht feſt ſtehen, wanken. Chory nogi włóczył, tylko się po udach starbocąc. *Sk. Dz.* 278.

Starba się cyga, koło, *trepidanti motu rotatur. Cn. Th.* 1062.

STARCIE, *ob.* Zetrzeć, ścierać.

STARCOWSKI, a, ie, STARCOWSKIE *adverb.*; *Rag.* staracchi; *Ross.* стариковъ, старчій, старческій, стариковскій; od starca, do starca należący; Greisen-, einen Greis betreffend.

1. STARCZYĆ, *ob.* Stérczyć.

2. STARCZYĆ *cz. niedok.*, nastarczać, dostarczać; hinreichen, liefern, darreichen; *Boh.* stačiti. Wsie ogromnym wojskom starczą żywność i ludzi. *Przestr.* 212. — §. Wystarczać, dostarczać, nastarczać; ausreichen, auslangen. Już żywi pogrzebowaniu umarłych nie mogli starczyć. 1 *Leop. Sap* 18, 12. Komu dłużéj pieniądze starczą, ten dłużéj wojnę prowadzi. *Przestr.* 231. Ku miastu lecą konie, ile nogi starczą. *Dmoch. Il.* 2, 109.

STARCZYN, STARCZYŃNY, a, e, od starki, babki, großmütterlich. *Tr.* STAREK, rka, *m.*, dziadek, ojców abo matczyn ociec, dziad. *Cn. Th.* 460. der Großvater; *Morav.* stařjk, stařeček; (*Boh.* starek, starček pierwszy młynarczyk). — §. Staruszek. *ib.* 1063. ein altes Väterchen; *Ross.* старикъ. STAREŃKI, a, ie, [*dem. Adject.* stary, bardzo wiekowy, sehr alt 2]; *Rag.* staracki; *Ross.* старенькій. Już się iści wróżka stareńkiego Symeona. *Kchow. Roż.* 26. STARENNY, a, e, [*augm. Adject.* stary, z *rusk.* 2]; podstarzały, podeszły; betagt, bejahrt. Starennych patryarchów grono. *ib.* 74. Na wsi młodość w wiek starenny bezpiecznie przechodzi, I w żywej człek czerstwości w drugi wiek zachodzi. *Zimor. Siel.* 356. Starenna jodła. *Kchow.* 372.

STARGNĄĆ *cz. jednil.*, Stargać *contin.*, targaniem, szarpaniem osłabiać; durch Reißen und Mütteln schwächen, entkräften; *Boh.* strhati, strhnauti, strhowati, ztrhám; *Sorab.* 1. ztorham; *Sorab.* 2. stargasch; *Vind.* doltergati, potergati, dolpotergati, podreti, dolpodreti; *Croat.* ztergávam; *Ross.* сдергать, сдернуть, сдергивать. Kiedy się już wielkiemi pracami i laty stargał, i w sile ustawał, Odpasał szablę, i zbroję położył. *P. Kchan. Jer.* 421. Czując się być na siłach starganym, oddał niektóre ziemie pod rząd synów. *Nar. Hst.* 3, 65. Kiedyby był młodszym i nie tak ztarganym pracami, samby mu był wodzem. *P. Kchan. Orl.* 1. 205. (zrobionym). Powrozmi piekielnemi stargnione. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 4. (skrępowane i szarpane). Niestargany, niestargniony, nie do stargania abo przedarcia, unzerreißlich. Chce jéj się oddać przez niestargane małżeńskie związki. *Teat.* 25, 59. Chce mię przywiązać związkiem nigdy nie stargnionym do siebie. *Bzow. Roż.* 53. Zbieganie abo stargnienie konia, gdy koń zachoruje z biegania wielkiego. *Końsk. Lek.* 65. das Ueberjagen, Uebertreiben, Verfangen des Pferdes. — †§. Dla strachu stargnąć się musi człowiek. *Hrbst. Nauk. S* 3. zrywać się.

STARGOWAĆ, STARGOWAĆ się *dok.*, zgodzić się, pozwolić na cenę; bedungen, über den Preis einig werden; *Boh.* stržjm, stržiti; *Vind.* skupiti, israunati, poraunati, popraviti, (cf. wyrównać, cf. poprawić); *Bosn.* ucinitise, pogoditise od çine; *Slav.* pogoditise; *Ross.* сторговать. Spytała się o cenę konia, i nie mówiąc oń wiele, stargowała. *P. Kchan. Orl.* 1, 85. Stargował i wziął na borg od szewca boty. *Gorn. Sen.* 551. Musiałbym-ci ukraść, gdybym tak tanio miał zbyć. R. To się już nie ztargujem. *Alb. na Woj.* 14. (nie zgodzimy się na cenę). Stargowanie; *Sorab.* 1. zhandluwano; *Ross.* уторжка.

†STARK, †STERK, †SZTYRK, u, *m.*, [gałąź 2], usterk, zawada, sterczącego co w drodze, przeszkadzającego co; etwas, worüber man stolpert, [ein Zweig 2], ein Höcker, Anstoß auf der Straße, ein Stein des Anstoßes; (*Boh.* strk, ustrk, postrk. (roztrżka niezgoda); (*Vind.* shtor, terzhek penj-pień, kloc), *Vind.* spotik, napotik, naporiu-usterk; *Sorab.* 1. postark obraza; *Croat.* terchék; *Dal.* hreu *truncus terrae inhaerens*; *Ross.* торчекъ co na storcu stoi). [Do tego kołowrotku stark przywiąż, na którym lep ma być. Ten stark ma być z liściem, bo rychle ptak pada. *Myśl. ptasz. B* 3 — 2]. Nie zraniłeś się kędy o stark, o kamień, łani dokładając? *Past. Fid.* 89. Czasem jeździec, czasem koń padłszy na starki, Abo na rowy, często oba łamią karki. *Pot. Pocz.* 625. Zawadził o stark jakiś nogą. *Pot Arg.* 135. — §. *Transl.* Cieszyli się, że im bolesny stark z oczu uprzątnie. *Pot. Syl.* 201. (co im było solą w oku, kością w gardle). Teraz ci to wam godne w oczach starki. *Chrośc. Luk.* 200. — §. *Aliter:* Dan mi jest stark w ciało, i anioł szatan, aby mię policzkował. *Radz.* 2 *Cor.* 12, 7. *Budn.* (bodziec ciała. *Bibl. Gd.*), oścień, ein Pfahl ins Fleisch. *Luth.*, ein Stachel. Apostoł starkiem abo bodźcem, który ciału był dan, nazywa ustawiczne utrapienie. *Smalc.* 17. Próżna Szawłowi wierzgać naprzeciwko starkowi. *Gil. Post.* 232. — § Sztyrk, grubość śkła w rurkach śklanych, n. p. Rurka cienka lub gruba w sztyrku. *Magier. Mskr.* die Glasdicke in gläsernen Röhren, cf. sztych.

STARKA, i, §; (*Morav.* staŕenka, staŕinka; *Boh.* staŕena; *Croat.* sztárka, sztarica; *Rag.* stáriza, staara, stariciza); babka, baba, matki mojéj lub ojca matka, die Großmutter. *Cn. Th.* 1062. — §. Starka, staruszka, stareńka kobieta; ein ältliches, bejahrtes Mütterchen, eine Alte. Tobie starko u przęśli Lepiej, niż skakać u gęśli. *Hor.* 2. 111. *Nar.* Dziwny świat, dziwny, patrzaj co się dzieje, W pół wieku drugi z starką odmłodnieje. *Bratk. S* 2. Ta starka wyrwała go z nieszczęśliwej doby. *Teat.* 51, 54. — §. Starki w ulu, stare pszczoły, (*oppos.* młodki, rój młody), die alten Bienen im Stocke. — §. Starka, stara kuropatwa. *Ryd.* eine alte Rebhenne. — (STARNĄĆ, *ob.* Tarnąć). — STAROBLIWY, *ob.* Starowny. †STARÓBÓJ, ja, *m.*, stary zasłużony walecznik, żołnierz *Teat* 30. ein alter Soldat. STARODAWNOŚĆ, ści, *ż.*, starożytność, alte Zeit, Alterthum; *Slov.* starobyłost; *Sorab.* 1. staroba; *Vind.* predstarustvu, predstarshina; *Eccl.* дрѣвность. Jerozolimę sami Turcy zowią ś. miastem i pilnie tego strzegą, aby jaka starodawność nie zginęła. *Warg. Radz.* 80. STARODAWNY, a, e, STARODAWNIE *adverb.*; (*Boh.* starodawnj; *Slov.* starály; *Sorab.* 1. starobné, zastarofcze, fastarsku; *Slav.* starinski; *Ross.* древній (*ob.* †Drzewiéj), старобытный, стародавный, исконный, изначальный, встарь, истари, искони; *Eccl.* стародавный, издрѣвле),

Starożytny, bardzo stary; uralt, sehr alt. Jeruzalem, tak starodawne miasto. *Biał. Post.* 48. *Starodni. 1 *Leop. Dan.* 7, 22. (starodawny. *Bibl. Gd.*). STARODRZEWO, a, *n.*, drzewo zrosłe stare, ein alter erwachsener Baum. Kiedy się same starodrzewa w lesie przedać mają, trzeba je przeliczyć i odmierzyć. *Kluk. Rośl.* 2, 140. *STARODRZEWNY, a, e, starorodny, stary, (o drzewach); alt, steinalt, (von Bäumen). Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Potężniéj runie, im wyżej wierzch niesie. *Kchow. Roż.* 107. *Kchow.* 126. Sosna starodrzewna. *Otw. Ow.* 485. STARODUB, a, *masc. et fem.*, dubiel stary, staruch głuptawy, babsko głupie; ein alter Einfaltspinsel, ein einfältiger alter Kerl, ein dummes altes Weib. Ktożby staroduba życzył mieć za żonę! *Opal. Sat.* 16. — §. Starodub, Starodubow, w Moskwie stolica niegdyś powiatu Wdztwa Smoleńskiego. *Dykc. Geogr.* 3, 74. STARODZIEJSKI, a, ie, staroświecki, nach der alten Welt, altmodisch. Pani starodziejska. *Kchow. Fr.* 88. STAROGRÓD, a, *m*, *Germ* Stargard, miasto w woj. Pomorskim. *Dykc. Geogr.* 3, 74. Starygrad, miasto przez synów Leszka III. założone, Niemcy Stargard wymawiają. *Krom.* 45. — §. Miasto Altenhaus w Chełmińskim. *ib.* STAROKALENDARZANIN, a, *m.*, *Sak. Okul.* *STAROKALENDARCA, y, *m.*, *Sak. Okul.* 24. starego kalendarza się trzymający, der nach dem alten Kalender lebt. Racye starokalendarzan w saméj rzeczy nic nie ważą. *Sak. Kal. B* 1. Odpuśćcie mi panowie starokalendarzanie. *ib. D* 2. Głupi starokalendarcze, dawniejsza jest wiara Rzymska, niżli twoja Ruska. *ib. B* 2 *b.* *STAROKRATOWY, a, e, n. p. Biesiady antykową, czy starokratową, (bo i tak się mówi), rządzące się przystojnością. *Pam. Warsz.* 4, 53. *Czart.*, (cf. arystokracya, demokracya i t. d.). STAROLETNY, a, e, w lata podeszły, alt an Jahren, altjährig; *Slov.* starolety, starobylý; *Sorab.* 1. starolětné. Po *lesiech staroletnych pogląda. *Żebr. Ow.* 113, *ob.* Starodrzewny, starorodny: *Subst. Sorab.* 1. starohlětnosć, *ob.* Starodawność, starożytność. STAROMIEJSKI, a, ie, od starego miasta, altstädtisch; *Boh.* staroměstký. Imię staromiejskie. *Żebr. Ow.* 365. Ratusz staromiejski w starym mieście. STARONOWY, a, e, alt und neu zugleich. Latosowy staronowy kalendarz. *Żebr. Zw.* 139 Jejmość pp. Modnożyjskie, owe to ustawicznych wielokosztownych, staronowych, nowostarych, spadzistych, wcinanych strojów i sukien gustosędzine. *Mon* 70, 133. STAROOJCOWSKI, a, ie, dziadowski, *pappous. Macz.*, od starego ojca czyli dziada, großväterlich. STAROPISCA, y, *m.*, pisarz starożytności, ein Alterthumsbeschreiber. Staropisca Wegecyusz. *Hipp.* 26. STAROPŁODZIEŃ, dnia, *botan.*, Mieczyk smrodliwy, *spatula foetida. Śleszk. Ped.* 422, stinkende Schwertel. STAROPOLSKI, a, ie, taki, jakimi starzy nasi ojcowie bywali, prosty, szczéry; *Boh.* staročech, staročeský, po staročesku; (cf. *Germ.* ein guter alter Deutscher). Ona staropolska prostota serca i szczérość odpada. *Sk. Kaz.* 392. To serce dobroczynne, ta dusza bez skazy, Staropolskiego czasu wystawia obrazy. *Treb. S. M.* 80. Staropolskie postępki i cnoty. *Kchow. Roż.* 110. Staropolskiéj poprzeć mamy sławy. *Jabł. Buk. E.* Ja mówię szczérze, po staropolsku. *Teat.* 9, 41. Dobrzeć było u nas, gdy wszystko z staropolska ludzie poczynali. *Opal. Sat.* 132. STAROPOLSZCZYZNA, y, *ż.*, wszystek zbiór staropolskich obyczajów, zwyczajów, sposobów myślenia, mówienia, das Altpolnische. Pieśń Bogarodzicy słowo od słowa z wykładem dla staropolszczyzny trudnej, tu położę. *Sk. Żyw.* 1, 252. *STAROPOSESYONAT, a, *m.*; *Ross.* старопомѣстный; dawny posiadacz dóbr, ein Altangesessner. STARORODNY, a, e, starodawny, starowieczny, von altem Herkommen. Starorodna familia. *Tr.* STAROŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* starost, (*Boh. et Slov.* starost o něco *cura*, *ob.* Staranie, starowność); *Sorab.* 2. starstwo; *Sorab.* 1. staroba, staroseć, wulkostarobnosć, (staroseć staranność, *cura*); *Carn.* starost, starust; *Vind.* starust, perlietnost; *Croat.* sztaròszt, ztarina (2. sztaroszt, szkerb *anxietas*); *Bosn.* staróst; *Rag.* staros, starina: *Slav.* starôst; *Ross.* старость; die Bejahrtheit, Wohlbetagtheit, das Alter. Od roku pięćdziesiątego wchodzi człowiek w wiek starości. *Zool.* 284, (cf. zgrzybiałość). Dla starości, bo siedmdziesiąt lat dobrze był przeszedł, nie dojrzał. *Syr.* 1535. Dzieciństwo wiosna, lato młodzieństwo, jesień dostałe męstwo, a chmurna zima starość. *Kołak. Wiek. A* 4. Starość, dokonywanie wieku. *Budn. Cyc.* 42. Starość w grób zamyka. *Teat.* 46, 45, (cf jedną nogą w grobie). O starości naszéj siwizna znać dawa. *Żarn. Post.* 3, 598. Starość nie radość. *Teat.* 31. *b*, 123. Biedna starości, wszyscy cię żądamy, A kiedy przyjdziesz, to zaś narzekamy. *Rys. Ad.* 2. Starości pragniemy, gdy przyjdzie, tęskniemy. *Cn. Ad.* 1093. Starość oziębła na wszystkich przychodzi, A te wszystkie ciężary na ludzi przywodzi. *Prot. Kont. B* 3 *b.* Sama starość chorobą, darmo usiłuje Doktor twój zawołany; bo choć opatruje, Jak stary kożuch łata, jednę dziurę zszywa, A druga się w też tropy za łatą dobywa. *Groch. W.* 604. Starość stek chorob i przykrości; starość nie sama przychodzi, kupę z sobą chorob wodzi. *Cn. Ad.* 1092. Starość obraz abo owoc młodości; poznać łacno w starości, jaki kto był w młodości. *Cn. Ad.* 1092. Przypłacisz w starości rozpustnéj młodości. *ib.* Jaki kto z młodu, taki na starość. *Cn. Ad.* 297. (czego się nowa skorupka napije, tym trąci; znać piwo po occie). Na starość, w starości; in den alten Tagen, auf die alten Tage, im Alter. Leniwa młodość robi na starość żebrakiem. *Min. Ryt.* 4, 119. Każdy na starość żałuje, że się z młodu nie uczył. *Rys. Ad.* 30: *Slov.* keď sa človek za mladi ně usiluge, na starosť ge tažko. On już miał lata i słynął z mądrości, A teraz się jął na starość miłości. *P. Kchan. Jer.* 126. Żenił się z młodą panienką na starość. *Teat.* 34. *c*, 57. — *Transl. fig.* Staremu młode mieć obyczaje sromota, ale w młodym piękna jest starość. *Sk. Żyw.* 2, 396. sędziwość, statek, poważne obyczaje, altes gesetztes Wesen. STAROŚCI, STAROŚCIŃSKI, a, ie; *Ross.* старостинъ, старостинскій; do starosty należący, Starosten-, Landhauptmanns-, Landvogts-. Słudzy starościńscy. *Sk. Żyw.* 1, 42. STAROŚCIANKA, i, *ż.*, córka starosty, eines Starosten Tochter. Starościaneczka. *Teat.* 22. *b*, 53, (*demin.*). STAROŚCIC, a, *m.*, syn starosty, eines Starosten Sohn. STAROŚCINA, y, *ż.*,

żona starosty, die Staroſtinn, des Staroſten Gemahlinn. STAROSTA, y, *m.*; *Boh.* starosta, *demin.* staruška; *Slov.* starosta *senior in aliquo officio: Carn.* starostnik = hrabia; *Vind.* z Polsk. starostnik, Polski perveshnik; *Rag.* starósta *optimates*; *Ross.* старостa; *Eccl.* старостa *praefectus, major, praeses*; — a) starosta, starszy, przełożony; der Vorgeſetzte, der Aelteſte. Jezus stanął przed starostą, i pytał go starosta: tyś jest królem żydowskim? *Sekl. Math.* 27, *ob.* rządca prowincyi, wielkorządca, Landpfleger, Landvogt, Landherr. —, *Fig.* Przez trud bóg swój lud odjął dyabłu z straży, Przydał nam zdrowia wiecznego, starostę skował piekielnego. *Biel.* 19, z *Bogarodzicy*, den Herrſcher der Hölle. — Starosta weselny, n. p. Powiadasz, że się wodzi pop Ruski z oblubieńcami, z drużkami, z starostami około stołka. *Pim. Kam.* 169. — b) *Polit.* Rozszerzając dawni królowie Polscy dobra stołu swego, osadzili w nich rządców, którzy z nich wyznaczone daniny wybierali. Zakładali królowie w wielu takowych ekonomiach zamki, a straż ich z nadaną potym sądową juryzdykcyą owym rządcom oddali. Tym rządzcom Słowiański jeszcze język dał nazwisko starosty. *Kras. Zb.* 2, 308. *Czack. Pr.* 1, 250, i t. d., der Staroſt, königliche Burgvot, Schloßhauptmann. Grodzki starosta, sądy grodzkie sprawował, bezpieczeństwa w starostwie swoim pilnował, zamku całości przestrzegał. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 216. der Burgrichter; cf. *Ross.* кормленіе; кормленіе съ боярскимъ судомъ — ℨ. *W górnictwie:* Starosta, Oberburghauptmann, urząd ten bywa tylko w bardzo wielkich kopalniach. On czyni sprawiedliwość i upatruje bezpieczeństwa kopalni. W mniejszych jest tylko podstarosta. *Kluk. Kop.* 2, 285. — Starosta Żmudzki, *ob.* Żmudzki. — *Hodie in Galic. Austr.* Starosta cyrkularny, krejskapitan, der Kreishauptmann; *Vind.* okroglishni vishnik. STAROSTWO, a, *n.*, 1) urząd, władza starosty, lub też kraina, nad którą starosta jest przełożony; *Vind.* starostia, starostnia; (*Carn.* starostya = hrabstwo), die Staroſtenwürde, die Staroſtey, Landvogtey. Grodowe dzierżawy nazwano starostwami, inne dzierżaw, osad i t. d. otrzymywały imiona. *Czack. Pr.* 1, 250 etc. *Praetura*, u Rzymian starostwo. *Petr. Pol.* 191. — 2) *Coll.* Starostwo = starosta z starościną, der Staroſt mit ſeiner Gemahlinn. Przybyli w tych dniach do Rzymu hrabstwo Zamojscy i Potoccy starostwo Urzędowscy. *Gaz. Nar.* 1, 19. STAROŚWIECKI, a, ie, starożytny, wedle dawnego świata; nach der alten Welt, vom alten Schlage, altmodiſch, altväteriſch; *Boh.* staroswětsky, (*oppos.* nowoswětský); *Sorab.* 1. starobné; *Carn.* babast, (*ob.* Babski); *Vind.* babbast, staroshegen; *Ross.* стариковскій, старинный. Człowiek staroświeckiéj cnoty. *Teat.* 42. *b D.* Po staroświecku, staroświeckie *adverb. Cn. Th.* 1063. STAROŚWIECKOŚĆ, ści, *ż.*, *Graec.* ἀρχαϊσμός, *antiquitas rudis. Cn. Th.* 1063. alter Schlag, Altmodigkeit. STAROŚWIECZYZNA, y, *ż.*, *collect*, cokolwiek nie teraźniejszéj mody; *Ross.* старина, старинка, altväteriſches Zeug. Z tych gratów, co mamy, nic się nie zda, wszystko staroświeczyzna. *Teat.* 19. *b*, 7. Za ryty tabin, za staroświeczyznę, Sprawi sobie francuzczyznę. *Bratk. E.* Ta staroświeczyzna pogodzi się z nowomodną nauką. *Mon.* 64, 328. STAROWIECZNOŚĆ, ści, *ż.*, starodawność, das hohe Alterthum eines Dinges. Starowieczność i nieodmienność są próbą prawdy. *Psalmod.* 20. Rozum ich światu się wszystkiemu i starowieczności wszystkiej sprzeciwia. *Sk. Kaz.* 249. STAROWIECZNY, a, e, STAROWIECZNIE; *adv.*; *Boh.* starowěký; starodawny, odwieczny, uralt. Starowiecznego syn Hyperyona. *Tward. Daf.* 66. Prace przodków starowieczne. *Hor. Sat.* 13. Czemu nauką starowieczną ojców gardzicie! *Sk. Kaz.* 144. Zakon starowiecznie od apostołów podany. *Psalmod.* 18. Starowieczne trakty dla kupców. *Czack. Pr.* 2, 202. STAROWIERNY, a, e, — ie *adv*; *Ross.* старовѣръ; staréj się wiary trzymający, altgläubig. Ociec jéj był starowierny. *Wad. Dan.* 219, (*ob.* Starozakonny). STAROWIERNOŚĆ; *Carn.* starovirnost; Altgläubigkeit. STAROWIERCA, y, *m*, trzymający się staréj wiary; (*Slov.* starowerec; *Carn.* starovirz). Starowiercy, czyli Carogrodzkiéj stolicy podlegli Rusini. *N. Pam.* 12, 344. Starowiercy, czyli Filiponi, Greckiéj cerkwi miedzy sobą używali. *Czack. Pr.* 1, 84. *ib.* 301. STAROWINA, y, *m.*, biedny staruch, ein armer alter Mann. Biedny starowina podweselił sobie niezabawem. *Teat.* 55 *d*, 72 STAROWNIK, a, *m.*; *Ross.* старатель, радѣтель, *f.* радѣтельница, взыскатель; *Eccl.* тщатель, попечитель; staranie mający, starający się, der Sorgfalt anwendet. Usilny we wszystkich zabiegach starownik. *Mon.* 65, 94. STAROWNOŚĆ, STARANNOŚĆ, ści, *ż.*; *Sorab.* 1. staŕeźiwoŕcź, staroŕcź, (cf. starość); *Croat.* sztaröszt, zkerblyivozt, marlyivoszt; *Dal.* pomnivoszt, (cf. pomnieć); *Carn.* marnost, marlivost (cf. marność), skerbnúst; *Vind.* skerblivost, skerbnost, poskerblivost, oskerbnost, skerb (cf. skarbić), maranje, obranba, oblastnia, flegaria, marnost, vanzhlivost, marlivost, pomujanje, perskerb, perskerblivost, doskerbnost, predskerb, predskerbnost, skermust, naleshezhnost, nadleshnost; *Bosn.* pamgna, pomstvo; *Ross.* старательность, старательство, радѣніе (*ob.* Rad), рачительность, рачительство, радивость, попеченіе, попечительство (*ob.* Pieczołowitość, opieka), опаство (opatrzność), тщательность, тщаливость, блюстительность, забота, забстливость; *Eccl.* тщаніе, тщательство, болѣзнованіе; pilność starania się, die Sorgfalt, die Sorgſamkeit. Dostatek kraju nie tak z rozległości gruntów jak raczej z większej lub mniejszej starowności i pracowitości mieszkańców przychodzi. *Mon.* 6, 268. Sama starowność i pracowitość ludzka jest najpewniejszym do zbogacenia kraju środkiem. *Mon.* 64, 268. Sama niestarowność i odciągnienie się od pracy, jest najbliższa dobrowolnej nędzy przyczyna. *Mon.* 67, 171. STAROWNY, STARANNY, *STARYNNY, STAROBLIWY, a, e, STAROWNIE, STARANNIE, *STARYNNIE *adv.*, z wielkiem staraniem pilny, ſorgfältig; *Boh. et Slov.* starostliwý; *Sorab.* 1. staroŕcźiwné, staroŕcźiwé, staroŕcźne, kědźbné, mezkoyné; *Carn.* skerbn, márne, marliv; *Vind.* skerboviten, sbatliu, vanzhliu, marn, marliu, skerben, poskerbliu, oskerbliu, perskerben, perskerbliu; *Croat.* márlyiv; *Dal.* pomniv; *Bosn.* pomgniv; *Slav.* brixljiv;

Ross. старательный, радѣтельный, радивый, рачительный, попечительный, заботливый, заботный, блюстительный, тщательный, тщательно, извѣстно; *Eccl.* тъщалнвъ, тщаливо, тщательнѣ, нотъщалникъ, потщательный, прилѣженъ, исправенъ, рачителенъ, прилѣжно, уготованный, извѣстнѣ. Obrał Rzym za pany, starobliwe o sobie Trojany. *Mon.* 74, 651. Weźcie ten koszyk, schowajcie to wszystko starownie. *Teat.* 55. *e*, 27. Przodkowie nasi starynnie strzegli związków narodowych naruszyć. *Tward W. D.* 2, 123. Ani czoła starynne zmarszczki pokresiły, Ani włosu marcowe szrony przykurzyły. *Tward. Misc.* 145. (t. j. zmarszczki od wielkich starunków, frasunków pochodzące). STAROZAKONNY, a, e; *Boh.* starozakonný, starozakonský; *Eccl.* старозаконный; *Ross.* ветхозаконный, ветхозавѣтный; wedle starego przymierza, alttestamentisch. W starym zakonie uczony *Eccl.* свѣтомудрый. Starozakonnéj i nowozakonnéj cerkwi różność. *Smotr. Lam.* 5. — *Epithet.* Żydowski, n. p. Jakób starozakonny = żyd, ein Jude. STAROZAPUSTNA niedziela, siedmdziesiątnica; w naszym języku od początku wiary starym się zapustem ta niedziela zowie, iż starzy już pościć do wielkiej nocy dnia 70go poczynali. *Sk. Kaz.* 85. *et* 86. der Sonntag *Septuagesima*. Alter Slav. Dipl. 1; *Boh.* dewětnjk, dewjtnjk; *Slov.* dewátnik. STAROZEN, nia, *m*, który się na starość żeni, der im Alter heurathet; STAROŻENIA, i, *ż.*, która na starość za mąż idzie, die auf ihre alten Tage einen Mann nimmt. Starożeniowi epigrama. *Kchow. Fr.* 59. O starożeniach: mężowi lat siedmdziesiąt, żenie tyle drugie *ib.* 81. STAROZESZŁY, a, e, bardzo podeszły, sehr bejahrt; *Sorab.* 1. wulkohstarobne. Mingajło w starozoszłej siwiźnie umarł. *Stryjk.* 252. *STAROZWYKŁY, a, e, n. p. Imie starozwykłe. *Rej. Post. N n n* 1. nienowotne. STAROŻYTNOŚĆ, *STAROŻYTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* starožitnost, starobylost; *Vind.* starustvu, starovitnost; *Dal.* sztarozth; *Ross.* древность; starodawność, Alterthum, Existenz von alten Zeiten her. Bóg to wam dał, że tu i starożytnością Domu i przechodzicie wszystkich majętnością. *Simon. Siel.* 43 (*Slov.* starožitnochwal *archaismus*). Starożytnościami się bawiący, antykwaryusz *Carn.* starinar, starnik. STAROŻYTNY, *STAROŻYTY, *STAROŻYWY, a, e, STAROŻYTNIE *adv.*; *Boh.* starožitny, starobylý; *Sorab.* 1. starožne; *Slav.* starinski; *Ross.* старожилый, древній; (старожилецъ dawny mieszkaniec); starodawny, alt, uralt, von Alters her. Przodkowie nasi na dostojeństwa wielkie ludzie starożytne sadzali, a nigdy to nie było, iżby nowe ludzie nad starożytne przekładać mieli. *Gorn. Dz.* 104. Starożytna cnota. *Pot. Arg.* 55. Męstwo starożywe, *virtus antiqua*. *Żebr. Ow.* 278. *Starożyta dawnych królów opatrzność. *Pot. Arg.* 145. Starożytnie po ojcowsku żyć, *moribus antiquis vivere*. *Cn. Th.* 1063. po staropolsku. STARSZEŃSKI, a, ie; *Ross.* старшинскій, старѣйшинскій; do starszych czyli starszeństwa należący, przełożeński; Vorgesetzten-, Aeltesten-, Vorsteher-. Każdy pod zwierzchnością zostający starszemu swemu powinien uznanie godności starszeńskiéj i posłuszeństwo. *Buls. Niedz.* 1, 324. STARSZEŃSTWO, a, *n.*; *Rag.* starjescinstvo, glavoarstvo, poglastvo, vecchina; *Ross.* старшинство; *Eccl.* старшинъство; 1) przełożeństwo, die Oberaufsicht, Oberverwaltung, das Vorsteheramt. Starał się, jakoby mógł starszeństwo zakonne z siebie złożyć. *Birk. Dom.* 86. Starszeństwo mieć *Ross.* старшинствовать, старѣйшинствовать. — §. Wyższa starość, a ztąd wynikająca wyższa ranga, Vorrang nach dem Alter. Każdy wziął miejsce wedle starszeństwa albo też godności. *Jabł. Ez.* 220. Zasiadanie po starszeństwie. *Xiadz.* 138. — §*. Jeden drugiego z tych bliźniąt w żywocie matczynym chciał ubiedz, aby był sobie starszeństwa sławę zyskał. *Lub. Roz.* 257. pierworodzeństwo, *primogenitura*. Erstgeburt. — 2) *Person. Coll.* Starszeństwo, STARSZYNA, STARZYNA, STARSZYZNA, y, *ż.*; *Rag.* starsjescine, poglavize; *Ross.* старчество, старшина, старѣйшина; przełożeni, starsi; die Aeltesten, die Vorgesetzten. Żołnierze obruszyli się przeciwko starszyznie. *Kłok. Turk.* 12. Starszyś Menalko, moja rzecz służyć starszynie. *Nag. Wirg.* 501. Senatorowie Rzymscy, jakoby starzyna. *Faliss. Fl. praef.* — (STARTY, *ob.* Zetrzeć). — STARUCH, a, *m.*, przykry stary, ein beschwerlicher alter Mann, (cf. staruszek, starzec); *Rag.* starescina; *Ross.* старичишко *STARUCHNY, *STARZUCHNY, a, e, STARUCZKI, STARUSIEŃKI, a, ie, *intens. Adj.* stary; bardzo podeszły, zgrzybiały, sehr alt; (*Boh.* stařičký; *Vind.* ostarjen, postarn). *Persenex*, starzuchny. *Urs. Gr.* 185. Sokrat, staruchnym będąc, na lutni się uczył. *Gorn. Dw.* 67. Staruchny ociec Jakobowy. *Birk. Syn. Kor. A* 3. Staruczki prorok. *Sekl.* 74. Ojca mamy starzuchnego, a brata młodziuchnego. 1 *Leop. Genes.* 44, 20. STARUNEK, nku, *m.*, staranie się wielkie frasowliwe, ängstliches Sorgen, große Sorge, Sorgfalt. Nic mnie już nie uleczy, daremny starunek. *Teat.* 46, 71. Pan o tym miał myśleć, a mnie zdał starunek. *Teat.* 45. *b*, 37. Pełen starunków *Ross.* многопопечительный. STARUSZEK, *STARZUSZEK, szka, *m.*, *senex minime morosus*, *vel commiseratione dignus*. *Cn. Th.* 1063. starek, ein gutes altes Väterchen, Altchen, (cf. staruch, starzec); *Sorab.* 1. staružki; *Bosn.* staracjaç; *Croat.* sztarchecz; *Ray.* staracjaz; *Ross.* старичекъ; *Eccl.* старичекъ Zawsze drżący staruszek i wątpliwy stoi, Łatwie wszystkiemu wierzy, wszystkiego się boi. *Prot. Kont. B* 2 Pomordowano staruszki na ulicach, i młodzieńcy popadali mieczem. 1 *Leop.* 1 *Mach* 2, 9. STARUSZKA, i, *ż.*, starka, podeszła ale nie przykra kobiecina; ein gutes altes Mütterchen, Altchen; *Boh.* stařena, stařice; *Sorab.* 1. staružka; *Croat.* sztarieza, ztarieza; *Rag.* stàriza, stariciza; *Bosn.* staricа, staricіça; *Slav.* starica; *Ross.* старуха, старушка. — §. *Burl.* Staruszka, stara pani, chałupa, sepet, zadek, der Hintere. *Tr.* STARUSZKOWATY, a, e, — o *adv.*; *Carn.* stariskat; *Ross.* староватый; nieco na kształt starego zakrawający, ältlich, nach Art alter Leute. Gdyby tu przyszedł jeden po Polsku tak staruszkowaty, to.... *Teat.* 22, 15. STARUSZKOWATOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* староватость; die Aeltlichkeit. STARUSZKOWY, a, e, od staruszka, Altchen-; *Ross.* стариковъ. Rozprawa miła staruszkowa. *Żebr. Ow.* 312. Z wróżek

grubo szydzi staruszkowych. *ib.* 70. STARY, a, e; *Boh.* starý, ostaružnj, starecy; *Slov.* stárí, starički; *Sorab.* 2. stari; *Sorab.* 1. staré, stary, starobný; *Carn.* star; *Vind.* star, perlieten; *Croat.* ztar, ztari, sztár (2 *mensura frumentaria apud mare, et simul salis*); *Bosn.* star, starri, staran, (2 star, mjerra za sgitto); *Dal.* sztar; *Rag.* star, staari, starra, starro; *Slav.* stari, star, -a, -o; *Ross.* старый; (cf. *Germ.* ſtarr; *Vind.* ofhtareti = drętwieć, ſtarren, ofhtarenje = drętwienie, strętwiałość); — 1) stary, podeszły, sędziwy, nie młody; alt, bejahrt, bey Jahren, nicht jung. Siwizna czyni nas starymi, iż o starości naszéj jaśnie znać dawa i świadczy. *Żarn. Post.* 3, 598. Nadto stary jestem dla córki We Pana. *Teat.* 52. *c*, 26. Białogłowa stara i zgrzybiała, Kostnica swoich pięknośći spróchniała. *Past. Fid.* 155. Stary bzdyk. *Teat.* 8, 7. Stary grzyb, zgrzybiałec *Ross.* хрычъ, хрычовка, старый хрычъ. Stary sługa, jak stary pies. *Budn. Apopht.* 54; *Slov.* staremu psowi a starému sluhowi geden plat idě. Koń młody w pieniądze idzie, stary z pieniędzy wychodzi. *Cn. Ad.* 357. Stary koń do gnoju, choć przedtym służył w boju. *Cn. Ad.* 1088; (*Slov.* na starom do mlina). Stary rozum lepszy niż młody. *Cn. Ad.* 1099. Stara głowa, rozum młody: stary a głupi: wystarzał się z rozumu. *Cn. Ad.* 1087. Mieczysława starym nazwano, nie żeby tak był stary laty, jeno że był z młodu zawsze stateczny i poważny. *Krom.* 152. *Biel.* 100; *Eccl.* старчествую, по старчески живу: *Graec.* γεροντιάω *senilitер ago.* — Stary *Subst.*, starzy *plur.*; der Alte, ein Alter, die Alten, Greiſe. Stary, długowieczny, długo żyjący, dawno pamięta. *Cn. Ad.* 196, (cf. stary jak świat). Starzy sobie lat ujmują, młodzi przydają. *Cn. Ad.* 1105. Stary, starodawny, starego wieku. *ib.* 1094 Stary bardzo, zgrzybiały, jedną nogą w grobie. *ib.* 1095, (cf. przytrupiały). Kiedy się stary z młodą ożeni, właśnie jakoby w stary wóz szalone konie założył. *Rys. Ad.* 29. Staremu plasać nie przystoi; stary się nie odmłodzi. *Cn. Ad.* 1091. Staremu folguj, młodym haruj. *Cn. Ad.* 1090. Stary do dziecińskiej własności przychodzi. *Kołak. Wiek. C* 1. Starzy dwa razy dzieci. *Pot. Arg.* 347. Stary a szalony, już dwa razy młod bywa. *Rej. Zw.* 121 *b.* Stary jak dziecię. *Cn. Ad.* 1007. Staremu, jak dziecięciu często jeść trzeba. *ib.* Starzy pod czas dziwy broją, gdy ich czym dobrym napoją; stary łacno odmłodnieje, gdy sobie trochę podleje. *Cn. Ad.* 1102, (cf. stroi baba turnieje). Starzy się radzi napijają, o jedzę nie wiele dbają. *Cn. Ad.* 1102. Stary wielomowny, świegotliwy. *Cn. Ad.* 1100; zapamiętały, wywietrzała mu pamięć. *ib.*; przykry, niedogodny, mierzony, gniewliwy. *ib.* 1099; oszczędny, skąpy. *ib.* 1098. Staremu dobrze czynić, daremna utrata. *ib.* 1090, (cf. dobrze czyń, a wiedz komu). Staremu nie wiele trzeba. *ib.* 1091. Starego laską a podpora zęby. *Cn. Ad.* 1089. (*victu meliori eget*). Stare pomiatają, gdy młodzi nastają. *ib.* Starego odmienić, oduczyć, przeformować trudno. *Cn. Ad.* 1089. (czego się nowa skorupka napije, tym trąci; *Slov.* mladá koza sol lubi, a stárá gu ze solničku uchicuge). Staremu żywot najmilszy. *ib.* 1092. (kto czego mało ma, oszczędza). — §. *In meliorem partem:* Stary w rzeczach biegły. *Cn. Ad.* 1096. Stary, ma nad młodego. *ib.* 1099. Stary młodemu rychlej zrozumie. *ib.* 1098. Starego trudno oszukać. *ib.* 1090, *ob.* Ćwik; cf. starzec, wyjadacz nie z jednego pieca chleb jadł, nie w jednéj był wojnie. *X. Kam.* (stary żołnierz, służały, starobój). Starych słuchać, szanować, z staremi nakładać dobrze. *ib.* 1101. Stary od rady, a młody od zwady. *Rej. Zw.* 162 *b.* — §. Stary *cum Substant.* = dawny, alt, von langer Zeit her. Lasy stare, jak świat. *Jabł. Tel.* 134. Stary to zwyczaj; nie za nas się to poczęło, nie za nas ma ustać. *Cn. Ad.* 1095. (starodawny, starego wieku). Stare niemocy trudno leczyć, jako i stare nałogi. *Sk. Izz.* 740. Człowiek staréj daty. *Teat.* 43. *c*, 109. *Wyh.* (staroświecki). Stary gospodarz pan bóg. *Cn. Ad.* 1097. (nie dziś dopiero rządzi). Nasza nauka jest stara, jeszcze od czasów apostolskich podana. *Baz. Hst.* 382; (cf. stary jak świat). Za starych wieków był na wielkiéj pieczy Ten, co wiernie strzegł pospolitéj rzeczy. *Rej. Zw.* 222 *b.* Dobre stare lata, a nasze lepsze. *Cn. Ad.* 167. Stare lata chwalmy, a swych zażywajmy. *Ern.* 41. Słuchajcież, co się stało przed staremi laty. *Zab.* 8, 95. *Treb.* Złoto tak nowe dobre, jako i stare, w jednakiéj cenie idzie. *Sak. Kal. B* 2 *b.* Stare dzieje wspominasz *Cn. Ad.* 1087. Stara to piosnka, powieść. *ib.* — Jakem stary szlachcic, tak nie odstąpię. *Teat.* 7. *d*, 55; (*oppos.* scartabel). W starym piecu dyabeł pali. *Teat.* 31. *b*, 6. (im kot starszy, tym ogon twardszy; *Sorab.* 2. starschi kosol, twarščischi rog; *Sorab.* 1. starschi kofol, twardszi roh). Wino stare, dobre. *Teat.* 35. *b*, 22. *et* 6. *b*, 80, (cf. wytrawne, wystałe). — *In pejorem partem.* Stary dom, stara szata, wiotcha: alt, mürbe, abgenutzt. *Cn. Th.* 1065. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarzła. *Sak. Kal. B* 2 *b.* Ostatek tych galer oddano między stare statki. *Kłok. Turk.* 248. — *Comparat.* Starszy latami, więcej lat mający; älter, bejahrter. Aaron brat Mojżeszow trzema laty starszy. *Sk. Żyw.* 1, 345. Im kto starszy, tym powinien być mędrszy. *Rys. Ad.* 20. Żywot starszego, uczy młodszego. *Rys. Ad.* 79. *a bove majori, discit arare minor*, ſo wie Alten ſungen, ſo zwitſchern die Jungen. Starszy, godniejszy; starszy bóg, niż ś. Marcin. *Cn. Ad.* 1094. *Rej. Post. Z* 1. (starszy pan Kozłowski, niżeli pan Baranowski). Zda mi się, iż starszy pan Jezus, niż ś. Paweł. *Twor. Wiecz.* 87. — Starsi nasi = przodkowie; *Carn.* starshi; *Vind.* stareifhi, stareifhi, predstareifhi, veliki stareifhi; *Slav.* nashi stárì, unſre Vorältern, Vorjahren. Tak zachowali, i tak nam podali starsi nasi. *W. Post. W.* 69. *Parentes*, rodzice i wszyscy insi przodkowie z prawéj linii pochodzący, aż do pradziadów, nasi starsi. *Mącz.* — *Similiter:* Stara matka, starka, babka; (*Slov.* stárá matka, baba; *Slav.* stára mama, baba), die Aeltermuter, Großmutter; *Slov.* prababa, dědowa baba, stareg matki stara matka prababka. Stary ociec, starek, dziadek; der Aeltervater, Großvater; (*Slov.* stari otec neb tatik, dědo, děd; *Vind.* ozhjak, stari ozha; *Slav.* stári otac, díd). Stary ociec, będzie-li opiekunem, winien liczbę czynić matce wnę-

ków swoich rok od roku. *Groick. Obr.* 149. Jeśliby kto po śmierci zostawił żywych dziada abo starego (ojca), i brata przyrodnego, tedy sam tylko stary do sukcesyi bywa przypuszczony. *Chełm. Pr.* 77. Stary stryj, mego dziada brat; starszy stryj abo przestryjec, mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125. — ♃. *Superioritatis:* Starszy zwierzchnością, przełożony; der Aelteſte, der Vorgeſetzte, der über die andern iſt; cf. Aeltermann, Altgeſell, Altmeiſter, Altknecht; cf. die Aeltern. Starszy szyper. *Zbil. Dr. E* 2. Zaprosił mię do niego starszy jego sługa. *Falib. C* 1; marszałek; *Vind.* starodrushnik, starotovarh. Przydał synowi, wyprawiając go do cudzych krajów za starszego, albo jak dziś mówią, za guwernera, Possodarego. *Ossol. Boh.* 1, 21. Starsi bracia, starsza rada = senat, der Senat, das Oberhaus. Gdy ich być winnymi naleziono, z foldrowania starej rady, pościnano je. *Biel. Św.* 287 *b.* Uznawam chęci i rozsądek Ich M. PP. Braci moich starszych i młodszych, Ich M. PP. Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 113. Starszy *absolute* = przełożony; (*Slav.* stareshina, superior; *Bosn.* staresćina, prior, iguman = przeor: *Rag.* stariescina, glavàr, poglaviza; *Ross.* предстоятель; *Eccl.* **пръкосѣдьникъ**, (**старѣшина** *natu grandior*). Jako tedy Rzeczypospolite mają swoje senatory, tak też kościoł boży ma swoje starsze. *Rej. Post. C* 2. — *Similiter:* Pani stara = ochmistrzyni, die Hofmeiſterinn, Inſpectorinn. Odprawuje ochmistrze, żegna stare panie, Co się jechać daléj napierały. *P. Kchan. Ord.* 1, 405. Ja jej panią starą zawsze będę. *P. Kchan. Ord.* 1, 405. Pani stara ćwiczy panny w domu, jak się ukłonić, jak krezy szychtować. *Alb. z Woj.* 22. — *Tr. burl.* Stara pani, staruszka, zadek, sepet, chałupa, cymbał, indermach, der Hintere. Za ten żart sto plag wziął w starą panią. *Pot. Jow.* 193, (*ob.* Pani). — 2°) Stary, *cujuscunque aetatis, ut Germanice de infantibus, pueris etc., dicitur:* wie alt iſt das Kind, jak stare to dziecko, *quod non imitandum; sed dicendum potius*, wiele ma lat, miesięcy etc. Chrystus, gdy był obrzezan, w ten czas był ośm dni °stary. *Dambr.* 78. Za Cesarza obrany 27 lat °stary był. *Fur. Uw. G* 4 *b.* — 3) *Venator:* Młody chart a szary, daj mu to nazwisko stary. *Bielaw.* 4 *b.* Name eines grauen Windhundes. — 4) Stare; figury czyli obrazy w kartach, die Bilder in der Karte. *Tr.* — 5) *Botan.* Stare ziele, *erigeron*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 205. ein Pflanzengeſchlecht, Altmannskraut. — ♃ *Adverb.* po Staremu = jak dawniej, jak przedtym, jak zwyczajnie; *Carn.* postársh, wie ſonſt, wie vormahls, wie gewöhnlich. Daniło koronę od papieża otrzymawszy, w Greckiej wierze, Rzymskiej zaniechawszy, po staremu trwał. *Stryjk.* 280. (jak trwał tak trwał). I po szkodzie Polak po staremu głupi. *Opal. Sat.* 171. Po staremu Bartosz, po staremu łotr, nikczemnik, pijanica. *Cn. Ad.* 905; *Slov.* staru miru mu nameral; *mansit, ut ante fuit.* Wiedzą ludzie, co im grozi, a po staremu nie poprawują się w występkach swoich. *Zał H. T.* 14. Człowiek, choćby był najsprawiedliwszym, jest po staremu człowiekiem, podpada pod pokusy *ib.* 188. Pies psem będzie, a słońce słońcem po staremu. *Mon.* 76, 570. Wadząc o naszę się skórę, I jeden chcąc koniecznie nad drugim mieć górę, My giniem po staremu. *Tward. W. D.* 2, 218. Przecież to cnotę wielbią wszyscy po staremu. *Teat.* 46. *b*, 13. Jeżeli która z nich donosi dziecięcia, tedy po staremu dzieci schną, więdnieją. *Klok. Turk.* 186. STARYGRAD, *ob.* Starograd. STARYKOŃ, *herb*; koń biały z złotemi kopytami w polu czerwonym, w pół przepasany czarnym popręgiem, ogon do góry zadarty. Na hełmie topor, końcem niższym jakby w koronie utkwiony. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen. °STARYNNY, *ob.* Starowny. STARZA, *herb*; Topor, herb ten u nas tak dawny, iż go ztąd Starzą zowią. Musiał tu przodek jego z Lechem przyjść, a osieść w Krakowskiéj ziemi, gdzie jeszcze ten obyczaj, że kiedy na gwałt ludzie bieżą, tedy Starzą wołają. Ma być topor sam biały, w polu czerwonym, który Starzą właśnie zowią. *Biel.* 23. *Orzech. Tar.* 11, cf. Topor, cf. Kolki, ein Wappen. — (STARZAĆ, *ob* Tarzać). — °STARZAŁOŚĆ, ści, *ż.*, starzenie się, *inveteratio. Cn. Th.* 1061, *Rag.* staranje, ostaranje, postaranje, (cf. staranie, starać się); das Altern, Altwerden. Dano nam przestrogę na pierwszym religii wstępku, co się potym dziać miało w starzałości i zgrzybiałości kościoła. *Zarn. Post.* 3, 665 *b.* STARZEC, rca, *m.*; *Boh* stařec, starec; (*Morav.* stařjk, stařeček dziadek, *ob.* Stary ociec); *Sorab.* 1. starez, *Carn.* stariz, starz; *Vind.* starzheck, stariz, starez, dedei, diedez, (cf. dziadek); *Bosn.* star, staraç; *Slav.* starac; *Rag.* stàraz, star; *Croat.* ztaracz, sztarècz; *Ross.* старецъ; sędziwy człowiek pełen powagi, ein Greis, ein ehrwürdiger Alter, (cf. staruszek, cf. staruch). Takim kazaniem zmył starcowi głowę, Co za szaloną masz rzecze ochotę.... *Zab.* 14, 246. *Szym.* Witołd, przytrupiałym już starcem będąc, tak chciwie korony łaknął. *Krom.* 508. Rzekę tę starcem zowie Owidyusz, że leniwo płynie. *Otw.* 55. °Karmiciel starców; *Eccl.* **старопитатель**, *Graec.* **γηροτρόφος**, *nutriens senes.* Starzec, wyjadacz, który nie z jednego pieca chleb jadł, nie w jednéj był wojnie. *X. Kam.*, (*ob.* Ćwik, starobój). — ♃. W którym manastyrku nie będzie braci 6 z °posłusznikami, nie ma się tam ihumen zwać ihumenem, tylko za starca, i to pod °naczałem inszego większego manastyru. *Sak. Sob. B* 3 *b.* (za starszego, *ob.* Stary, starszy = przełożony). — ♃. *Botan.* Starzec, *Boh.* starček; *Ross* крестовникъ; *senecio*, Kreuzwurz. Przymiotowe ziele, starcem dla kwiecia rzeczone, które zaraz po rozkwitnieniu siwieje. *Syr.* 1415. *Kluk. Rośl.* 2, 256. STARZEĆ *neutr. niedok.*, Starzeć się *recipr.*, zstarzeć się, zestarzeć się *dok.*, °Starzywać się *cont. et frequ.*, iść w lata, podeszłym być; *Boh.* starnauti; *Carn.* stàram se, ostàriti; *Vind.* staruvati, postaritise; *Croat.* sztaramsze = (1. szkerbimsze *angor cura*, *ob.* Starać się, 2 sztar bivam = starzeję); *Bosn* staratise, postaratise, 1. *senesco*, (2 brinnutise *esse sollicitus*); *Rag.* staratise, ustaratise, postariti, ostàriti, ovehsciatti, ovehnuti, (cf. wieczny, wiek); *Ross.* старѣть, старѣться, состарѣться, состарѣваться, ältern, alt werden, *pr. et tr.* Byłem młody, a jużem się starzał. *Wróbl.* 86. Kto się rychło sta-

rzeje, długo starym będzie. *Cn. Ad.* 398. Królom przed laty starzeć się przychodzi. *Jabł. Tel.* 130. Prędzéj się starzeją. *ib.* Żachowaj bojaźń bożą, i starzéj się w niéj. 1 *Leop. Syr.* 2, 7. Postanowił bóg, aby się ludzie zstarzywali a potym umierali. *Otw. Ow* 371. Pan Chrystus obiecał ducha ś. na wieki; jeśliż na wieki, tedyć się duch ś. nie starzywa, ale tenże zawżdy bywa. *Hrbst. Odp. G* 2 *b.* Rzym pod królmi dzieckiem, pod konsulami zmężniał, pod cesarzami starzał. *Psalmod.* 77. Co było starym, znowu się młodzi, A co nowego starzeje *Nar. Dz* 2, 197, *Eccl.* изстаривается. Zastarzały zwyczaj. *Sk. Dz* 90. Nic się prędzéj nie starzeje, jak radość. *Haur. Sk.* 428. Pamięć dobrodziejstwa nigdy się starzeć nie ma. *Gorn. Sen.* 16; (*Bosn.* stariti, unciniti da nevoglja; *Rag.* starati, postarati *senem facere*). *STARZUCHNY, *ob.* Staruchny. *STARZUSZEK, *ob.* Staruszek. STARZYZNA, *STARZYNA, y, *ż.*; *Sorab.* 1. staré cžapor; *Carn.* starina; *Vind.* starinna, starina; *Croat.* sztarina; *Bosn.* starina, davnina; *Rag.* starex, (starexár *scrutarius*); *Ross* стариковщина (2 pewna sekta), старье; wiotesz, stare graty, sprzęty; altes Zeug, alte Sachen, Krimpeley, Gerülle. Dawniéj się u nas żydzi tylko starzyznami, wendetami bawili. *Haur. Sk.* 217. Pozabierasz starzyznę z skrzyni i przedasz tandeciarzom. *Teat.* 56. *b.* 84. Jakie mi suknie sprawia, że starzyzny tylko przerabiać każe. *Teat.* 30. *b*, 27. Dawnych wieków starzyzny. Przerabiamy na nowizny. *Kchow. Fr.* 115. Zamek ten już starzyzna. *Warg. Rudz.* 103. Obyśmy się byli starzyzny uznanéj słowa bożego dzierżeli, a dali pokój nowym wymosłym rozumom. *Gil. Post.* 27. (dawnéj nauki). — ℨ. Starzyzna, staryzna, grunt od dawnych czasów niesprawiony, odłogiem leżący; *oppos.* nowizna, nowina; ein seit langen Zeiten unbebautes wüstes Feld. W niesprawionych puszczach a nie wyrobionych starzynach, jak w najpewniejszych zamkach bezpiecznie żyli. *Stryjk.* 361. Po błotnych się rozbiegali starzyznach. *ib.* 214. Po błotach i starzynach się rozpierzchnęli. *ib.* 250. Uciekających imali po zaległych starzynach. *ib.* 252. Niewiasty i dziatki na zamki, na jezierzyska, na bagniska i starzyny nieprzeszłe zaprowadzić kazali. *Stryjk.* 391. — §. Starzyna, *ob* Starzyzna, Starszeństwo.

STAŚ, ia, *m.*, STASZEK, szka, *m.*, Stach, *demin. Nom. proprii* Stanisław, Stenzelchen, kleiner Stanislaus. Jana zowią Jachnikiem, Stanisława Staszkiem. *Kchow. Fr.* 111. Stasiu, półroczne dziecię, czystej krwi owocu drogi. *Zab.* 10. 4. — ℨ Staś, mały Eustachi.

STATECZEK, czka, *m.*, *dem. Nom* statek, małe jakieś naczynie, fraszka jaka; ein kleines Gefäßlein, ein Sächelchen; (*Boh.* statček mająteczek). STATECZNIEĆ *neutr. niedok.*, statecznym się stać, statku czyli stateczności nabierać, ustawać się, ustatkować się, statkować, gesetzt und ehrbar werden; *Ross.* степениться, остепениться. Już w tym roku bez wiosny lato będziem mieli, Gdy młodzi statecznieją a starzy weseli. *Kchow.* 209. STATECZNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* statečnost = męstwo; *Ross.* статность = postać poważna); statek, stałość, powaga; *Vind.* stanovitnost, obstoinost; *Rag.* stavnos; *Ross.* степенство, степенность, (*cf.* stopień); Stätigkeit, Statthaftigkeit, Standhaftigkeit, Gesetztheit, Ernstlichkeit. Stateczność nieprzełamaną w niepomyślnych przypadkach, wielki ten przymiot duszy filozofia obiecuje, religia daje. *Zab.* 13, 75. Stateczność jest, kłamstwu się a ludzkim baśniom od poznanéj prawdy nie dać uwodzić. *Żarn. Post.* 142 *b.* Nie mogli kamiennéj jego stateczności postrachami zwątlić. *Sk. Żyw.* 2, 81. STATECZNY, a, e, STATECZNIE *adverb.*; (*Boh.* statečny mężny, statečnjk posesyonat; *Slov.* stateční *honestus*; *Ross.* статочный, статочный co się przygodzić może, możny, podobny; статный poważnéj postaci); stateczny, stały, swego się trzymający, przy swoim obstający, standhaft, stätig; (*Slov.* starečný; *Vind.* staun, stanoviten, obstojezhen, obstoin, pomoshen; *Ross.* степенный, степенно, степенникъ, *f.* степенница, (*cf.* stopień); *Eccl.* стоятельно, постоянно). Kapłan ma być stateczny albo jednostajny. *Glicz. Wych. O* 6. Statecznego zowią poważni ludzie panienką, powiadając, iż czysty stateczny młodzieniec, by miał być panienką: nazbyt poskocznego młokosa figle *ninacz się nie przygodzą. *Rej. Zw.* 164. Stateczne męża cnotliwego serce Ani bunt gminny i krwawi mordercę, Ni groźny tyran przez okropne cięcia Od chwalebnego ruszy przedsięwzięcia. *Hor.* 2, 23. *Nar.*; (*fortem atque tenacem proposíti virum*). Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiéj przy tymże stał, co i pierwéj; i drugie siedm dni wytrwał, i jeszcze go statecznym znaleźli. *Sk. Żyw.* 2, 241. Czy znajdę cię w słowie danym stateczną? *Teat.* 44, 32. Ten jest na mylnym świecie bez wątpienia stateczny, co myśl częstokroć odmienia. *J. Kchan. Jer.* 206. Niestateczny odmienia świat się co godzina, Słów swoich z obowiązkiem prędko zapomina. *Min. Ryt.* 4, 188. unbeſtändig. Żaden tu nie stał w swéj mierze, Ten ich stan i obrot wieczny, w niestatku tylko stateczny. *Dar. Lot.* 6. Puste są, niestateczne, to tam, to sam biegają. *Birk. Exorb. E* 3. *Proteo mutabilior*, płochy, niestateczny, by wiatr, kuropłoch, pędziwiatr, tak stateczny, jak masło na słońcu. *Mącz.* Inaczéj się postępuje z tymi, którzy już są dorośli i rozum stateczny mają, niż z dziećmi. *Karnk. Kat.* 132. rozum dojźrzały, einen reifen Verſtand. — ℨ. Stateczny, poważny; *Germ.* ſtattlich, ehrbar. W statecznych szatach chodzić muszą, co przy kościele służą. *Alb. z Woj.* 33. On się po prostu i statecznie stroi. *P. Kchan. Jer.* 66. — ℨ. *Ridend.* Żartem mówimy: stateczny; ni do czego się nie ruszy. *Fredr. Ad.* 51. ochoczy, by pień na ptaki; er iſt ſtandhaft, ſteht immer auf einem Flecke, kommt nicht von der Stelle; flink, wie ein bleyerner Vogel; olszowy Marcin, wie ein hölzerner Peter. — * *Passive:* W tym kraju nie mają obywatele statecznego mieszkania. *Boter.* 315. ciągłego, stałego, do miejsca przywiązanego; keine fixe Wohnung, keine feſten Wohnſitze. STATEK, tku, *m.*, §. a*) majątek, na co kogo staje, mienie, dostatek; *Boh.* statek; *Slov.* statek, statky, gmėnj *bona*, *fortuna*; *Ross.* статокъ, das Vermögen, das Habe, Hab und Gut. Dziedzic póki jest w dzieciń twie, nie może szafować statkiem a dobry swojemi dziedzicznemi. *Gil. Post.* 14 *b.* Jam na jego posługach będąc, swój statek

utracił. *Biel. Św.* 259 *b.* Nie przyszli nam nigdy Krzyżacy ku pożytku, jedno zawżdy z szkodą, na statki się ludzkie miecąc. *ib.* 256 *b.* Dziedzic po mnie nie wiem, będzieli mądry, czyli głupi, a panować będzie nad statkiem mym. 1 *Leop. Eccl.* 2, 19. (w pracach moich. 3 *Leop.*; w dorobku moim; *Sorab.* 1. statk ◦ czyn, dzieło). Nie umiałem używać pomiernego statku, to mię do nędzy przyprowadziło. *Czachr. C* 1. Statek byków i drobi większy był u mnie, niż u wszyskich sąsiadów. *Budn. Eccl.* 2, 7. (stada. *Bibl. Gd.*); Heerden. Bożkowi przynosili cielę, prosię i świnkę, kokosz i kurę, i inszego domowego statku po parze. *Gwagn.* 428. dobytku, Hausvieh. — *Fig.* Żałosna, niemała Szkoda mię potkała, Nie w złocie, ni w dostatku, Ale w najprzedniejszym statku, Półroka minęło Serce mi zginęło. *Zimor. Rox.* 287. w największéj kosztowności, größte Kostbarkeit, größter Schatz. — §. b) Statek, statki, naczynie domowe, *ob.* Sędy; Gefäße, Geschirre, Geräthe, Werkzeuge; *Boh.* zamérka; *Carn.* pósòda; *Vind.* pofsoda; *Croat.* poszuda; *Slav.* posuda; *Ross.* судъ, судно, посуда, сосудъ, суденко, суденышко, суденцо, сосудецъ, приборъ. Statek, który podstawiamy, gdy co ciecze, podstawek, skopiec, miednica, czasza. *Cn. Th.* 1064. Statki wszelkie powinien sternik pod kluczem mieć, jako to powrozy, pobiegi, tarcice, pojazdy, perły i t. d. *Haur. Ek.* 64. Statek, statki, w każdym rzemieśle drobniejsze narzędzia do roboty potrzebne. *Magier. Mskr.* Żony rzemieślników mają przestać na swéj gieradzie, ale na statek albo cajg do rzemiesła należący, nie mają się targać. *Szczerb. Sax.* 141. Kupił ten ogród ze wszystkim statkiem i naczyniem. *Kosz. Cyc.* 199. Z kościelnych statków wino wytrząsały. *Wad. Dan.* 123, *Ross.* сосудъ kielich. — Kurvusz gliniane statki swoje przełożył złotu. *Faliss. Fl.* 42. Oto masz statki i naczynia twego oczyścienia chrześciańskiego. *W. Post. W.* 71. Kościół relikwie świętych czci, jako statki ducha ś. *W. Post Mn.* 381. Ś. Jan, jako głos boży i wybrany statek ducha ś. *W. Post W.* 51. narzędzie, instrument, Werkzeug. — §. Statki wodne, czołny, łodzie, promy, dubasy, szkuty, komiegi, okręty. *Klon. Fl.*; (Oberd. Geschirre), Gefäße, Schiffsgefäße, Wasserfahrzeuge, Schiffe, besonders kleinere; *Vind.* ladja, ladjiza; *Rag.* brood; *Ross.* судъ, судно; *Eccl.* ладия, всякое мироходное судно, меньшее корабля воинскаго (*ob.* Łodź), насадъ, суда, корабль, лодій. Statek podług wielkości i gatunku budowania bierze swoje nazwisko, jako to: galar, dubas, szkuta, jadwiga i t. d. *Magier. Mskr.* Boska opatrzność sporządziła porty, i miejsca sposobne i tu i owdzie, jakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom. *Boter.* 20. Statkorozbicie, der Schiffbruch, n. p. O rzeczach z statko- lub okrętorozbicia wypłynionych. *Czack. Pr.* 2, 175. — §. c) Statek, stacya, postojenie, stanowisko; Standort, Standquartier; (*Sorab.* 1. statok, wobodleno *domicilium*). *Qui in eadem legione militabat*; który w tymże hufie żołnierzował, statek swój miał. *Mącz.* — §. d) Statek *moral.* ◦ stałość, stateczność, *Croat.* ztalnozt; *Eccl.* постоянство, постоянность, die Standhaftigkeit, Stätigkeit, Festigkeit, Beständigkeit. Starosta, gdy widział niezwyciężony statek męczennika, zagroził mu królem. *Sk. Żyw.* 1, 52. Naśladowcą Heliasza był Jan w statku na postrachy ludzkie. *Sk. Kaz.* 20. Uzbroiłem się na to wszystko nieprzełamanym statkiem. *Kras. Pod.* 2, 40. Mężnie mu się stawił i w swoim statku trwał. *Sk. Dz.* 1078. Udają upor za nieporuszony statek. *Leszcz. Gł.* 59. Zwyciężyłaś pokuso mój statek nieprzełamany. *Boh. Kom.* 2, 39. *et* 4, 171. Statek u fortuny mały. *Zab.* 15, 275. Rozumu ma aż nadto, ale statku mu brakuje. *Tect.* 5. *c*, 46. Gesetztheit, Ernsthaftigkeit. Gdzież teraz szukać statku, kiedy ten siwieje a jeszcze szaleje? *Zabł. Dz.* 84. Statek czyni dostatek. *Rys. Ad.* 62. *Corn. Wł. P* 2 *b.* (statkuj, przyjdziesz do chleba; kamień na miejscu leżąc obrośnie). Konia nie bij, sługi nie łżyj, żony nie drażnij, chceszli mieć z nich statek. *Rys. Ad.* 32. (jeśli chcesz, żebyć statkowały, *ob.* Niestatek). — §. Nie dziwujcie, że jestem na postaci młody, Anim statkiem osypał młodzieńczéj jagody. *Zimor. Siel.* 271. powagą, poważnością; Gravität, Autorität. — §. Suknią niestatkiem z nosa pomazać. *Fras. Dw. a.* tym, co z nosa kapie, smarkiem, Roz aus der Nase.

'STATERA, y, *ż.*, z *Łac.*, bezmian, przezmian, eine Schnellwage. Zważyła ich fortuna staterą równą. *Tward. Misc.* 152.

STATHUDER, *ob.* Sztadhuder.

STATKOWAĆ, -ał, -uje, *med. niedok.*, statecznym być, w stałości trwać; beharren, standhaft seyn, stätig seyn; *Ross.* степенничать, постоянствовать; *Eccl.* постояннчати, постоянствую. Przewrotna wola nasza nie rada statkuje, Raz odstąpi, drugi raz cnoty się ujmuje. *Bach. Ep.* 36. O jak szczęście nikomu długo nie statkuje. *Bardz. Trag.* 285. *et ib. praef.* Fortuna statkować nie umie. *Żegl. Ad.* 72. Pijakowi nogi nie statkowały; za jeden krok w prost, zawsze to w lewą, to w prawą dwa wybaczały. *Ossol. Str.* 3. die Füße thaten nicht ihre Dienste, wollten nicht gut thun. Po dzisiejszym obiedzie mam indygestyą; żołądek mi nie statkuje. *Boh. Kom.* 5, 402. (nie dobrze się ma). Statkuj, przyjdziesz do chleba. *Żegl. Ad.* 240. dobrze się sprawuj, führe dich gut auf, sey gesetzt. Statkuj, masz lata. *ib.* Czas statkować w tych 'leciech, czas żądze ukrócić, I do jednego celu wierne serce zwrócić. *Nar. Dz.* 3, 162, *ob.* Ustatkować zię, statecznieć, gesetzt werden. STATKOWY, a, e, od statków, Geschirre◦, Geräth◦; *Ross.* судовый. Statkowe schowanie *Ross.* сосудохранительница, *ob* Szelblag. — (STATUA, *ob.* Posąg. STATUARYUSZ, *ob.* Posążnik. STATURA, *ob.* Postać, Postawa. STATUT, u, *m.*, ustawa, die Verordnung, das Gesetz; *Sorab.* 1. postahwizné. Ustawy nasze od Kazimierza W. aż do Zygmunta Augusta, Łacińskim językiem pisane, statutami zowią, t. j. prawami niby od samego króla za radą senatu stanowionemi, *placita principum*; poźniejsze Polskim językiem pisane, konstytucyami. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 6. *Zab.* 5, 417. Statuta te zebrali Jan Łaski, Przyłuski, Sarnicki, Januszowski, Herburt. *Kras. Zb.* 2, 509. *Zab.* 5, 419; dla Litwy Leon Sapieha, pod tytułem Statutu Litewskiego. *ib.* Gesetzsammlung. — §. *Alluz.* Ej porzućcie Herburta, tego bałamuta, Co ja zalecam zrobić, to dla was statuta. *Treb. S. M.* 52. Biegły w statucie jurysta. *Zab.* 5, 212. Gwałt prawa formował, kto mocniejszy, sta-

tuta jak chciał sobie knował. *Bardz. Luk.* 6. Wydrze, ukrzywdzi, statutem się broni. *Bies. roz. A* 2. Nikomu z swoich przestępstw sprawować się nie chcą, statut piszą w domu. *Pot. Arg.* 346. Statut jest wszystkim ludziom umrzeć. *Bial. Post.* 114. STATYKA, i, *ż.*, z *Greck.*, nauka o miarkowaniu ciężarów. *Solsk. Geom.* 7; nauka o machinach. *Os. Fiz.* 100. die Gleichgewichtslehre. STATYSTA, y, *m.*, polityk; *Vind.* floshtvenik, floshtvasnanz, politikar, floshtnik, ein Staatsmann, ein Staatsfluger, Politicus. Walecznyś żołnierz, statysta głęboki, Rzadko się w jednym te łączą przymioty. *Zab.* 15, 15. *Zabł.* Wielkie talenta tego statysty zasługują na tę ufność monarchy. *Pam.* 83, 2, 280. STATYSTKA, STATYSTYCZKA, i, *ż.*, kobieta statystyczna, statystyką, polityką się bawiąca, eine Staatsfluge. Rodzaj żartowniczek, nowiniarek, statystek, bajeczniczek, i innych tegoż gatunku oratorek. *Mon.* 64, 285. *ib.* 68, 284. Statystyczki, niekontente z domowéj wojny, monarchów między sobą ustawicznie kłócą. *Mon.* 72, 124. STATYSTYCZNY, a, e, — ie *adverb.*, od statystyki, tyczący się stanu, państwa, kraju, polityczny; *Vind.* floshtvenishen, stalilhki, ſtatiſtiſch, politiſch. Cnota, mądrość i statystyczny umysł dawno cię godnym tego miejsca uczyniły. *Dyar. Grod.* 145. STATYSTYKA, i, *ż.*, nauka polityczna, trudniąca się aktualnym stanem państwa czyli kraju, die Statiſtic. STATYWA, y, *ż.*, stacya, postojenie, stanowisko; Standort, Rubeplatz. Wszak często też i w podłych przybytkach przebywała łaska boża, i niebu tam miła statywa. *Min. Ryt.* 2, 172). — STAW, u, *m.*; (*Boh. et Slov.* staw *conditio*, stan; (*Boh.* ſtáw, ſtáwek krosna tkacze); *Sorab.* 1. staw *caput, thesis, membrum, articulus*; *Sorab.* 2. stawe rozdział; *Carn.* stâva, stavk *positio*; *Vind.* stava = rozdział); §. 1) staw w ciele, spojenie, złożenie kości, obrot, das Gelenk im Körper; *Boh.* klaub, klaubek, (cf. kłąb); *Sorab.* 1. staw, stawčk; *Vind.* sklép (*ob.* Sklep), kolienz, skolenz, vuden floshik; *Croat.* zglob; *Bosn.* zglòb, zglobbi, vezi od úda, sgglob; *Slav.* prigib, cslának, (cf członek); *Ross.* составъ; (*Eccl.* благосоставный, *Graec.* ἐναρθρος, *bene articulatus*, składny). Staw czyli kolanko jest takie złączenie kości, gdy wyniosłość, czyli wypukłość jednéj wchodzi w równie wydrożone dołki drugiéj. *Wejch. Anat.* 29. Ból w stawiech. *Urzęd.* 15, *ob.* Denna niemoc, dna; *Eccl.* членовная болѣзнь. Ból w stawach cierpiący *Eccl.* членоволѣзненъ, въ составѣхъ болѣзнь имѣяй. Dla wyruszonych ze stawów kości stąpić nie mogła. *Nar. Tac.* 2, 363. Wybicie, wyskoczenie ze swego stawu czyli z solniczki główki jakiéj kości. *Perz. Cyr.* 1, 98. Gdy ręce, które świat stworzyły, Do dziur sznurami kręcąc dociągało Bezecne plemię, z miejsc swych wypadały Stawy, a kości w barkach gruchotały. *Odym. Św.* 2, *H h* 4. Gdy kto rękę albo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor chcąc onę rękę abo nogę znowu w staw swój wprawić, naciąga onéj ręki abo nogi. *Sak. Kal. D* 4 *b.* Nie gwałt czyni lekarz, gdy pacyentowi swemu wywinioną z stawu rękę abo nogę, z niemałym jego bolem naciąga. *Smotr. Nap.* 60. — *Fig.* Cerkiew w swéj przyrodzonéj klubie stanąć nie może, póki ją nieszczęsna schisma z stawu wywija, i na miejscu swym stanąć nie dopuszcza. *Smotr. Ex.* 11. — §. 2) Staw, obszerne miejsce dla stojącéj wody w sposobnym gruncie upatrzone, gdzie się ryby chować mają, i gdzie się woda według potrzeby wypuszczać może. *Kluk. Zw.* 3, 189; *Boh.* rybnik, rybniště, rybnjček; *Sorab.* 1. rêbnik, hat; *Sorab.* 2. ribniza, gat; *Carn.* ribnik, ubert, vâjer, bajer, *obs.* iarna; *Vind.* ribneck, ribnjak, ribnik, vejer, vejar, bajar, ubert, vjest, polter, teiht; *Croat.* ribnyák, vejer, biert; *Rag.* ribgnák; *Slav.* ribnjak, ribarnica; *Bosn.* ribgnak; *Eccl. et Ross.* прудъ [*agger* 2], (cf. prąd), пруникъ, прудокъ, прудище; *Eccl.* кѫпель (cf kąpiel); ровенникъ, (cf. rów); ein großer Teich, cf. sadzawka. Stawek *dem.* Na stawki, gdy mróz przyjdzie, ryby wyzdychają. *Stroj. Staw. A* 4 *b.* Staw otworzyć, spuścić *Ross.* распрудить, распружинать. Pozwolić stawek zająć, byle tylko gruntów nie podłapiał. *Torz. Skł.* 104. *Prov.* — Według stawu grobla. *Rys. Ad.* 70. *Falib. H* 2 *Psalmod.* 11. *Cn. Ad.* 302. *et* 1226. (jak kogo staje, piędzią się mierzyć). Ziemiański staw, a Cesarskie ryby. *Rys. Ad.* 77. STAWAĆ, a) *frequ. Verbi* stać. — b) Stać się, staje się. — c) Staje. — d) Stanąć *qu. v.* STAWACZ, a, *m.*; *Boh.* stawač; co stawa, stoi, der Steher. STAWARZ, a, *m.*, grubarz stawowy, ein Teichgräber. Potrawy te grube ludziom wiejskim, pracowitym, fliśnikom, stawarzom w używaniu są. *Syr.* 1006. STAWCZYZNA, y, *ż.*, płat od stawu, Teichgeld. Oczkowe, rogowe, arędy, stawczyzny *Tward. W. D.* 75. STAWIĄCZKA, i, *ż.*, pismo stojące, litery czyli charaktery proste, ſtehende Schrift. Pięknie jest stawiączką pisać, tylko że długie do pisania i uprzykrzone. *Haur. Sk.* 180; (*oppos.* wiązane litery). — §. Stawiączką postawić, w stojączki, aufrecht hinſtellen. Korzenie te stawiączką pokłaść, jak widamy drwa na palenie węgla układają. *Syr.* 740. Jaja przez zimę chować trzeba w otrębach stawiączką do góry. *Haur. Sk.* 120. W popiele abo w suchym życie stawiączką grubszym końcem ku dnowi układać. *Haur. Ek.* 155. STAWIANKA, i, *ż.*, gatunek wędy na szczupaki. *Skrbk. Mskr.*, eine Art Angelhaken. STAWIARKA, i, *ż.*, kopanie stawów, das Teichgraben. Sucha teraz mi trzeba, deszczby mi przeszkadzał stawiarce. *Pot. Jow.* 2, 6. — §. Stawiarka, szlam stawowy. *Haur. Sk.* 31. Teichſchlamm. STAWIARSKI, a, ie, od kopania stawów, zum Teichgraben gehörig. Do rzeczy stawiarskich służące naczynia. *Stroj. Staw. B* 2 *b.* STAWIĆ *cz. niedok.*, Stawiać *contin.*: *Boh.* stawěti; *Sorab.* 2. stawisch, stajisch; *Sorab.* 1. stajju, stajem, stawiu, stawiem, stawiam, stahwam; *Carn.* stavêti, stavêl, stâvem; *Vind.* stauit, postauit, staulati, postaulati; *Croat.* sztavim, klasti; *Rag.* staviti, stavgljati; *Bosn.* staviti; *Ross.* ставить; (cf. *Lat.* statuo, sisto; *Graec.* ἱστάω, ἵστημι; cf. *Hebr.* שׂוּת schudh, *posuit*; cf. *Germ.* ſetzen, ſtellen); postawić gdzie, wohin ſtellen, wohin ſetzen. Erato poskakując nogi kształtnie stawia. *Zbil. Dr. G* 1. Krzepką stopką drobne kroki stawia dziecię. *Zab.* 3, 404. Bieży, i nogę nieboga pieszczoną stawia po skale, po śniegu, po lesie. *P. Kchan. Jer.* 408. Konopie wysuszone z moczydła, wiążą się na nowo, i stawiają w jakim

suchym miejscu. *Jak. Art.* 5, 219. Świeczki stawiać. *Rej. Ap.* 6. (obrazom ś. świecić). Flasz puzdrowych, butel, gąsiorów, kielichów wiwatowych, które przedtym na stole stawiano, teraz i imienia nie zostało. *Mon.* 73, 140. Naprzód dobre wino stawia, a gdy sobie podpiją, tedy podlejsze. 1 *Leop. Joan.* 2, 10 (daje na stół). Na myszy stawić łapice przy dziurach, kędyby wyłazły. *Cresc.* 223. nasadzić, Fallen aufſtellen. Im bardziéj się uraża, tym skryciéj pułapkę mu stawia. *Teat.* 10. *b*, 7. Stawić sieci, sidła, kluczki *Boh.* poknauti, liceti, liçym. Stawienie sieci. *Mon.* 64, 190. Młynarz aby nie stawiał na ryby. *Haur. Ek.* 142. aufſtellen, z. B. Netze. — Woły na zimowanie stawiać około wszystkich śś. *Zaw. Gosp.* na stajni postawić, auf den Stall ſtellen. — §. Stawić komu pijawki. *Perz. Cyr.* 2, 130. einem Blutigel anſetzen, ſetzen. Stawiać komu bańki. *Perz. Lek.* 246. Schropfköpfe ſetzen; *Sorab.* 1. kónki stahwam. — §. Stawiać co we grze, na przegranie, abo sadzić we grze, grać o co. *Cn. Th.* 1065. aufs Spiel ſetzen. Na jedne kartę więcéj stawia pieniędzy, niż na cały rok ma intraty. *Teat.* 8, 33. Na cóż mam stawiać? R. Na to, co w banku. *Teat.* 9, 48. Co z początku wygrawa, na ostatku nie ma co stawić. *Rys. Ad.* 31. To nie stawiana mówi, Panie bracie, Ja spełnił chyżo, czemu to trzymacie? *Bratk. L* 4 *b.* nie taki nasz zakład, nie taka stawka, das war nicht ſo gewettet. — — *Similiter:* Niech każdy zdrowie dla spólnego stawi dobra. *P. Kchan. Jer.* 340. na szańce stawić, narażać; daran ſetzen, riskiren. Że mię przyprowadzi, stawiał swoję szyję. *Jabł. Tel.* 206. Krzepko gardła i piersi na szable pogańskie stawić. *Birk. Dom.* 139 (ważyć na co gardło). Stawić naprzeciwko, *opponere. Cn. Th.* 1065. entgegenſtellen. Stawię się; *Sorab.* 1. stahwam szo *obsto.* Miłosierdzie sprawiedliwości bożéj się nie oponuje; ani sprawiedliwość boża stawia się na sprzeciwieństwie miłosierdziu jego. *Salin.* 4, 188. — *Simil.* Jaropełk nie śmiał Włodzimierzowi pola stawić, i zawarł się w Kijowie. *Stryjk.* 125. bitwę dawać, eine Feldſchlacht liefern, ein offnes Treffen wagen. Radził im aby z Rzymiany i z wojskiem ich boju nie stawili. *Eraz. Jęz. G* 7. Żaden rycerz nie potrafi stawić na placu ani mocy, ani doświadczenia równego. *Stas. Num.* 1, 215. położyć, pokazać; zeigen, darſtellen. — §. Stawiać komu co, kogo, siebie, prezentować, przynosić, przywodzić. *Cn. Th.* 1065, *ob.* Przedstawiać, vorſtellen, präſentiren; przed oczy stawić, vor Augen ſtellen. — *Phys. et mor.* Niech mi wyniosłość stawia wielkości wspaniałe, Niech Indye swe skarby niosą okazałe, Niech piękność powabniejsza nad drogie klejnoty Stawia mi w wdziękach swoich najmilsze pieszczoty. *Dmoch. Sąd.* 27. Czas ów przywiedz sobie na pamięć, staw sobie przed oczyma ów dzień. *Siem. Cyc.* 366. Karać tych, którzy przewinili, a dobre przykłady na plac stawić. *Kosz. Lor.* 93. (*ob.* Plac). Stawmy sobie ludzi zawsze powszechnym dobrem zatrudnionych. *Zab.* 7, 269. (wystawmy sobie, przypuszczajmy do myśli, imaginujmy, suponujmy). — §. Stawić kogo gdzie, przystawić, doprowadzić; an Ort und Stelle hinliefern, darſtellen, hinſtellen, ſtellen. Tymaryoci za każde 5000 asprów stawiają żołnierza konnego. *Kłok. Turk.* 207. Stawić się gdzie = stawać gdzie, stanąć, *Vind.* ſe notersnaiditi, ſravensnaitiſe; *Ross.* предстать, предстаю, ſich ſtellen, ſich einfinden, erſcheinen, hinkommen. Kto kiedy mężobójca stawił się do prawa! *Morszt.* 144. Kazał mi być u siebie, stawiłem się na rozkaz jego. *Mon.* 64, 34. Stawiamy się podług rozkazu We Pana i na czas, i na miejsce naznaczone. *Boh. Kom.* 3, 170. Nie spodziewałem się stawić We Pani Dobrodziejce tak po czerkiesku. *Teat.* 33. *d*, 34. Stracę miejsce w chorągwi, jeśli się nie stawię wyzywającemu. *Mon.* 67, 415. — Stawiam się komu, aby mię czym trafił, za cel się stawiam. *Cn. Th.* ſich einem in den Wurf ſtellen, ſich ihm darſtellen. Jeśli się myślą na miejscu nie stawi, niech swojéj nieczułości winduje, którą czyta, nie przypisuje. *Mon.* 72, 342. ſich in Gedanken an den Ort hin verſetzen. — §. Stawiać prosto, ustawiać prosto; aufrecht ſtellen, aufrichten. Stawiać budynek jaki, wystawować; (*Boh.* stawěti; *Slov.* stawim, budugi; *Bosn.* staviti temegl = fundować), ein Gebäude aufführen. Mieszczanin żyjąc z rąk prace, Jak pan stawiać chce pałace. *Jak. Baj.* 10. Zrysowanie albo stawianie linij krzyżowych. *Solsk. Geom.* 29. — Stawiać kogo na nogi, wynosić go, wznosić, podnosić go; einem auf die Beine helfen, ihn erheben, aufrichten. Godność na nogi człeka stawia. *Falib. P* 3. Prawa powinnyby być takie, któreby głupstwo wykorzeniały, a mądrość stawiały na nogi. *Gorn. Wł. N* 4. Religią swoję szablami i kopiami stawiali na nogi. *Birk. o Exorb.* 11. (ugruntowali). — *Simil.* Poświęcać go i stawić na patryarchostwo miano. *Sk. Dz.* 739. podnosić, zum Patriarchen erheben. Biskupów stawili i święcili. *Sk. Dz.* 852. stanowili, Biſchöfe einſetzen. Bóg sam ma wolność prawa swoje, które sam stawi, podnosić. *Sk. Dz.* 34. stanowi, ustawia, daje, Geſetze geben. — §. Stawić kogo u siebie, gospodą stanowić u siebie. *Cn. Th.* 1061. einen bey ſich einlogiren, einquartiren. Jeśli mąż zwykł gości stawiać, tak żeby łoż i pościeli wiele miał .... *Szczerb. Sax.* 135. Gdyby kto na czas jakiego pana w dom przyjął, nie może być za gospodarza domu gościnnego rozumian, ale jedno ten, który przychodnie ustawicznie stawia i chowa. *ib.* 142. — §. *Aliter. recipr.* Stawić się grzecznie, pokazywać się, popisywać się, stanąć grzecznie; ſich von einer vortheilhaften Seite zeigen, ſich hervorthun, auszeichnen. *Cn. Th.* 756. Stawiać się mężnie, poczynać sobie mężnie; ſich muthig entgegen ſtellen, muthig hervor treten. Przez czas tego prześladowania wszystko wytrwał, inne posilił, sam się lwem stawił, do męczeństwa ochotnie się kwapiąc. *Sk. Żyw.* 2, 377. jak lew, wie ein Löwe ſtämmte er ſich muthig entgegen. Dopiero się ojcu lwem stawiła, już ci teraz jak wosk topnieje, i na wszystko pozwala. *Teat.* 16, 17. Zniósł smoka, chociaż mu się ostrym grzbietem stawił. *Bardz. Trag.* 480. bronił, ſich wehren, zur Wehre ſetzen. Stawiać się komu łagodnie, łaskawie; ſich gnädig beweiſen, bezeigen, erzeigen. Skanderbeg stawił się przeciwko więźniom dosyć łaskawie. *Baz. Sk.* 150. Wszystkim się hojnie stawia. *Ryb. Ps.* 67. Pochlebców najwięcéj się trzeba ostrzegać, gdy się i postawą i mową najpowolniéj stawią. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Grzecznie stawił się téj damie.

Mon. 68, 315. Sami na obie *nodze chramią, a drugim w podparcie się stawią. *Smotr. Lam.* 14. (ofiarują się ze wsparciem). Stawiać się nieprzyjacielskie, srogo, surowo. *Cn. Th.* 1065. Zawsze jéj się fortuna źle stawiła. *P. Kchan. Orl.* 1, 299. Niech się szczęście stawi lub źle lub dobrze, na mnie nie utrje. *P. Kchan. Jer.* 258. Trzeba mu się ostro stawić. *Teat.* 21. *b*, 70. Wszystkim Gofred jednako się stawi. *P. Kchan. Jer.* 120. Doświadczajmy go aż do końca, patrzajmy jak się stawi. *Teat.* 39, 44. Stawiać się komu jako abo jakim. *Cn. Th.* 1065. Głuchym się na te przekładania matki stawił *Mon.* 65, 597. Nigdy takowej potrzeby nie było, W którejby mu się szczęście macocha stawiło. *Groch. W.* 537. wo sich ihm das Glück stiefmütterlich bewiesen hätte. Cesarz nie trudnym się Polakom, o co go żądali, stawił. *Krom.* 89. Znowu dziećmi *stawiają się starzy. *Pot. Arg.* 162. (tak się znowu pokazują, zachowują się jak dzieci, lub raczéj stawają się). Jeśliś chudy pachołek, nie stawże się panem. *Klon. Wor.* 41. — §. Stawić się w słowie = dotrzymać słowa, cf. *Lat.* stare promissis, stać w słowie, sein Wort halten; (*oppos. Ross.* отступать). Szczérze się w swoim słowie stawił, tak jak się ochotnie był ofiarował. *Ustrz. Kruc.* 1, 14. Żal mi, że w słowie stawić mu się nie mogę. *Teat.* 11, 72. Przyrzekł na pismie; musi stawić się w słowie. *Teat* 24. *c*, 105. — §. Stawiać się, udawać, pokazywać po sobie powierzchownie tylko; sich stellen als etwas, *simulare.* Staw' się We Pan wesoło. *Teat* 43. *b*, 85. Stawiał się w powierzchownych znakach katolikiem *Tr.* STAWICIEL, a, *m*, stawiacz, który stawia; der Steller, Hinsteller, Hinsetzer; *Boh. et Slov.* stawitel budownik; *Vind.* stavez, postaular, postaunik, staulovez; *Rag* stâvgljalaz. STAWIDŁO, a, *n.*; (*Boh.* stawadlo hurty; *Eccl.* ставило, подстава подъ столпъ 1. podsłupie, 2. stajnia, 3. szafa); stawidło u młyna, u upustu stawów, sadzawek, zastawnik. *Cn. Th.* 1065. das Schutzbret an den Teichen, das Fallbret; (*Boh.* stawidlo; *Slov.* stawidlo; *Bosn.* zastavak od vodenice, kojim se voda zastavglja). Stawidłem młynarze wodę na koło płynącą zastawiają, gdy chcą młyn zatrzymać, albo gdy woda w stawie mała, i chcą, aby się jéj uzbierało więcéj. *X. Kam.*, (cf. śluza). Stawidło w upuście, deski grube, w fugi wpuszczone. *Os. Żel.* 85. *Solsk. Arch.* 101. — *Fig.* Kładło prawodawstwo nasze mocne stawidło między wolnością obywatelską i prerogatywami królewskiemi. *Ostr. Pr. Krym* 2, 148. przegrodę, Zwischenwand. STAWIENIE, STAWIANIE, 1. *subst. verbi* Stawić *qu. v.* — 2. *Stawienie, przewory w stajniach, *stabulatio. Macz.* die Stallbäume zwischen den Pferden in den Ställen. *STAWINOGA, i, *ż.*, *sic vulgus rusticorum panem vocat, stabilimentum ventris. Cn. Th.* 785. Magenstärkung, Brot. Stawinoga, stawinóżka. *Mon.* 75, 591. STAWISKO, a, *n.*, lichy, paskudny staw, ein schlechter, unsauberer Teich. Stawiska smrodliwe. *Petr. Pol.* 2, 353. Stawisko, miejsce gdzie staw, dół stawowy *Boh.* rybniště. STAWKA, i, *ż*, co we grze stawią, der Einsatz im Spiele, die Einlage, der Satz; *Boh* sázka; *Ross.* вставка, ставка; (*Vind.* stava, staviunu plazhilu, fadi na plazha = stawowe, Teichgeld). Kto po cudzą stawkę idzie, trzeba żeby swoję stawił. *Fredr. Ad.* 52. Zgoła gry stawka fałszywa I samołówka prawdziwa, jest ten świat. *Dar. Lot.* 15. STAWNICZY, ego, *m.*, nad stawem przełożony, der Teichaufseher. Stawniczy miał moc łowienia i sprzedawania ryb. *Mon.* 75, 181. STAWNIKI, u bednarza, różnéj wielkości obręcze, potrzebne do stawienia statków. *Magier. Mskr.*, Stebreifen, Standreifen. STAWNOCIĄG, STAWNOPROST = stawnoprosta czyli stawnociągła linia = prostopadła, pionowa, perpendykularna, eine perpendiculaire Linie. STAWNOCIĄGŁOŚĆ, STAWNOPROSTOŚĆ, *ob.* Prostopadłość. STAWNOPROSTOWNICA, Prostostawnica, Prostostaw. *Tr.* die Bleywage, Wasserwage. STAWNY, *ob.* Stawowy; (*Boh.* stawnj stawający, n. p. koń znarowiony). *STAWOWANIE, ia, *n.*, n. p. Ciążanie, abo jak mówią, stawowanie ludzi z innych państw. *Sax. Tyt.* 135. przystawowanie, dostawianie; das Herliefern, Ueberliefern, Stellen. STAWOWATY, a, e, — o *adverb.*, członkowaty, gliederig, gegliedert. Ogon u raka jest stawowaty. *Zool.* 111. Rożki na głowach owadu są stawowate, twardawe. *Zool.* 105. STAWOWY, a, a, e, §. 1) od stawu w ciele, Gelenk =, Glied =. Sok stawowy, Gliedwasser. *Sienn.* 394. *Stawosmarowidło, rozciek klejowaty, miejsca stawowe odwilżający. *Krup.* 4, 156. *et* 154. die Gelenkschmiere. Choroby stawowe, po stawach i junkturach chodzące. *Krup.* 5, 110. — §. 2) Stawowy, stawny, od stawu rybiego, Teich =; *Boh.* rybniční; *Vind.* vejarni; *Eccl.* прудовый. Gospodarstwo stawowe *Strojnowskiego.* Woda stawowa, *aqua stagni*, w stawach albo w dołach. *Klup. Kop.* 1, 89.

STĄŻYĆ, *ob.* Tążyć, Tęsknić.

STĘBNIK, a, *m.*, [podrun na pszczoły podczas zimy, ein Beinenkeller 2]. n p. Kopać loch na stebnik. *Torz. Skł.* 5.

STECH, STACH, a, *m.*, *Nom. propr.* Staś, Stanisław, Stenzel. Włos czarny w głowie, biały w wąsach Stechu? Stech odpowiada: bo wąsy na blechu. *Bratk. F* 4.

STĘCHNĄĆ, STĘCHŁO, *ob.* Tęchnąć. STĘCHLINA, y, *ż*; *Boh.* stuchlina, tuchlost, tuchliwost; *Vind.* mlakńost, mlakota, mlaka, mlazhina, potrefs; *Ross.* тухлость, тухоль, задхло, затхлость, душекъ. Wśmiardnienie, wstęchlina, wstęchłość. *Cn. Th.* 1294. dumpfiger Geruch, z. B. des Mehls.

STECKA, STECZKA, STEDZKA, *ob.* Ścieżka.

STEFAN, a, a, *m.*, *Nom. propr.* Szczepan, Stephanus. Stefcio! *demin. Teat.* 26, 75.

STEGI czyli sztaby żelazne. *Archel* 4. Eisenstäbe.

STĘGA, *ob.* Wstęga. STĘGNO, STĘGNISKO, *ob.* Ścięgno 2).

STĘK, u, *m.*; *Boh* ztok, šedlina; *Sorab.* 1. zbĕžanć nerad: *Carn.* štęqua; *Vind.* stevka, diflina fluterna; *Croat.* ztekalische, schava, napoy, szmetische, (cf. śmiecisko), *Bosn.* stek, potocina, kud ghnusna voda idde; *Ross.* стокъ (cf. stok), истокъ, стеченіе, водотеча, водотечіе, водотечь: ściek, ściekanie wody, zbieganie rzek, kałuża, sadzawka bez ryb, do potrzeb rozmaitych; Zusammenfluß, Zusammenlauf, Sammelplatz des Wassers, der Flüsse, des Morastes u. w. Stek domowy, odbyt kuchenny, pomyjnik wypuszczony za dom. *Cn. Th.* 1066. *Rag.* smradoteče, der Gußstein, der Ausguß in einem Hause, die Gosse. — Stek okrętowy, *sentina. Cn. Th.* 1066. die

Grundſuppe in einem Schiffe. — *Anat.* Stek mleczny. *Krup.* 2, 63, *ob.* Ściek mleczny. — Stek grzbietowy namazać przed przyjściem ograżki. *Sienn.* 559. pacierze, das Rückgrad. — §. *Transl.* Ściek, spływ, zbieg, Zuſammenfluß; zjednoczenie, Vereinigung. Nie zda się Tyrus narodu jednego, lecz miastem świata całego i stekiem handlów. *Jabł. Tel.* 34. Starość stek chorób i przykrości. *Cn. Ad.* 1092. Ta kometa nam nic dobrego nie przyniesie, jeno mory, głody, nieurodzaje, i prawie stek wszystkiego złego. *Lat. Kom.* 2 *b.* — *In pessimam partem.* Stek łotrów, hultajów, zbojców miejsce, zgromadzenie; eine Mörbergrube, Laſterhöhle. W mieście tym był stek rozbójców. *Biel.* 311, cf. *Ross.* набродъ. — §. *Aliter:* Już skarb nasz na steku. *Chrośc. Fars.* 144. na zcieku, na zchyłku, auf der Neige; *Boh.* stočký.

STĘK, u, *m.*, jęk, stękanie; *Ross.* стонъ, стонаніе, стенаніе, *Germ.* das Stöhnen. Stękiem wielkim w niebiosa kołatał. *Birk. Dom.* 83. Jęk, stęk, rozruch, w polach się rozlega. *Chrośc. Fars.* 293. Były słyszane gwałtownych razów trzaski, i częste niewiedzieć od kogo jęki, pęki, stęki. *Stryjk.* 301. STĘKAĆ *med. contin.*, Stęknąć *jednll.*, Stękiwać *częstotl.*; (*Boh.* stonati, bekati, wzdychati, (stonati, stonu, słůnj chorować, odstonati odchorować, odstonowati w chorobie stękać; *Slov.* stonat, stoném *aegrotare*); *Sorab.* 1. stohnam *gemo*; *Carn.* stôkam; *Bosn.* stegnati; *Eccl.* стеню; *Ross.* стонать, стонію, стенію, охнуть, охать, охаю, визжать, завизжать, (cf. wzdychać), клохтать, заклохтать, клохчу, (*ob.* Szlochać); cf. *Svec.* stanka; *Isl.* stianka; *Graec.* στενειν, στεναχειν, cf. ασθενειν; *Germ.* stöhnen); jęczeć, stęki i jęki wydawać; ſeufzen, ächzen. Ciałem i duszą stękam, ledwie iżem żywy, Dokąd mnie chcesz zapomnieć ojcze litościwy? *J. Kchan. Ps.* 7; w moim zmartwieniu chodzę ledwie żywy. *Karp.* 5, 12. Niemasz czasu stękać, Kiedy się niestękanéj śmierci przyjdzie lękać. *Pot. Arg.* 424. Łom, grom, uciekanie, Ryk, kwik koni, i rannych pod niemi stękanie. *Tward. Wł.* 140. Drzewo się pod ciężarem smoczym nachyneło, i na pień, końcem chwostu chluśniony, stęknęło; *flagelliari gemuit. Żebr. Ow.* 57. Czy się zdało postęknąć, czy drewno stęknęło? *Żebr. Ow.* 204. Gołębie płoche próżne gardła mają, Po gogołębińcach żałośnie stękają. *Groch. W.* 56. Jeśli pod tym jarzmem mam na zawsze stękać.... *Teat.* 46, 64. Ostatnie stęknął. *Cn. Th.* 1066. (skonał, ducha wyzionął). Szpetna choroba, kto stęka, ano go jeszcze nic nie boli. *Rej. Zw.* 86, (cf. skarga, płaczek). — §. Słabości takowe tym brzemiennym nabarziej przypadają, które na śledzione stękiwały. *Cziach. Prz. C* 4. pobolewały, chorowały; kränken, kränkeln. STĘKLIWY, a, e, — ie *adverb.*; *Sorab.* 1. stohnaté; jękliwy, o lada co stękający, wimmerlig.

STELISKO, *ob.* Stylisko.

STELMACH, *ob.* Stalmach. STELWAGA, i, ż, z *Niem.*, die Wage auf der Deichſel, die Vorderwage. Stelwagi u pojazdów bywają jesionowe, brzostowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164.

STEMBLACHY, z *Niem.*, Stämmblech, blachy okrągłe, na których majster dna od flasz śklanek i innego naczynia formuje; powinne być z żelaza gładkiego, a lepiej z marmuru. *Torz. Skł.* 36.

STĘPELAK, STEMPEL, STEMPLARZ, STEMPLIK, *ob.* Stępel i t d.

STENDAR, STYNDAR, *ob.* Sztandar.

STENGIERKA, *ob.* Stangierka.

STEP, u, *m.*; *Ross. et Eccl.* степъ; wielka pusto leżąca przestrzeń, *Germ.* eine Steppe, eine Heide. STEPOWY, a, e; *Eccl.* степный; Steppen-. W południowéj Syberyi znajdują się dzikie owce, nazwane stepowe barany. *Zool.* 362.

STEP! n. p Woły, gdy mają stanąć, wołają na nie: sto step sto! Gdy się mają cofać, to wołają: step, nazad! *Haur. Sk.* 50. zurück! ein Befehlswort der Ochſentreiber.

STĘPA, y, ż.; *Boh.* staupa, stupnjk, opicharna, (opichati *fundere*, *ob.* Pchnąć); *Sorab.* 1. pysta (cf. piasta), stupka, měluschk, (*Sorab.* 1. stupka tłuk); *Sorab.* 2. pěsta; *Carn.* stope, (shtupa = stłuczone korzenie); *Vind.* stopa, (*distng. nostr.* stopa), stope, peha, pehalu, pehalifhe, pahauni mlin, mlinska stopa; *Croat* sztůpa, sztuppa, sztuparniecza; *Hung.* stopotska; *Rag.* stuppa; *Bosn.* stuppa, tuccjak, ů koj se tuce so alli popar; *Ross.* ступа, толчея, (ступа, ступка moździerz drewniany, 2. ступка tabliczka, ступица piasta u koła); (cf. *Gall.* etampe, estamper; *Ital.* stampare; *Svec.* stampa); *Germ.* die Stampfe. Kamienie w rudę obfite tłuką w stępie; u nas zamiast słowa stępa, używają tego tłuczka. *Os. Rud.* 40. Stępy kruszcowe, das Pochwerck, zabudowanie, w którym woda poruszanemi stępami, (staporami, Stampfer), kruszce tłucze. *Kluk. Kop.* 2, 296. Stępy w kuźniach, podobne do tych, w których kaszę robią. *Os. Żel.* 85. Stępa w młynie prochowym, wydrożenie, wewnątrz ogromniejsze, a ku wierzchowi węższe, w wielkiéj sztuce drzewa. *Jak. Art.* 3, 316. Stępa na sukno, folusz, die Walkmühle. Sukno nie wprzód się kosztownéj posoki napije, aż przez stępę przejdzie w młynie. *Morszt.* 2. Znieśli oleju z drzewa oliwnego, w stępie tłuczonego. 1. *Leop. Exod.* 27. Oelſtampfe, Oelmühle. STĘPAK, a, *m.*, jednochodnik, szłapak; *Sorab.* 1. tupolak, hustoho stupa kon; *Rag.* jorga, prusaz, ein Zelter, Paßgänger, ein Pferd, das den Paß geht. Jednochodnik, *latiores passus facit, et minus placide fert sessorem, quam* stępak. *Cn. Th.* 1066. *Dasyp. A a.* Za niemi jechał rycerz odziany w szaty królewskie na dzielnym stępaku królewskim; *in ambulatore regio optimo. Nar. Hist.* 7, 18. Pode mnie dawano stępaka tarantowatego. *N. Pam.* 16, 17. — §. Cicero, ociec i zakładacz Rzymskiego krasomówstwa, był stępak. *Pilch. Sen. list.* 308? — STĘPEL, STEMPEL, SZTĘPEL, pla, *m.*, STĘPELEK, lka, *m.*, STĘPLIK, a, *m.*, *dem.*, z *Niem.* der Stempel; *Boh.* štimfljk; *Vind.* fhtempel, snamik, ofhtamp, sasnamik, safhtampanje; *Ross.* штемпель, чеканъ, (cf. czekan); narzędzie do wyrażenia cechy na czym, n. p. na pieniądzu, na papierze; der Goldſtempel, Münzſtempel, Papierſtempel. Pieniądz, któremu stępel dodaje ceny. *Węg. Marm.* 1, 47. Na blaszkach wybijają czasem menniczniki wyobrażenia monet; sztychowane nawet widzimy stęplów wyrazy, za wzór do

poźniej wyrytych stęplów. *Czack. Pr.* 123. — Stępel, cecha stęplem wyrażona: *Ross.* клеймо, тамга, der aufgedrückte Stempel, das Stempelzeichen. — Stempel-papier stemplowy, Stempelpapier. — *Fig. tr.* Grosz jego, czy lekkim sposobem nabyty, czy w prasie uciśnienia zebrany, zawsze na sobie mieć będzie niestarty zdzierstwa stępel. *Mon.* 71, 484. Jeśli się słowa nie zgadzają z sprawami, tedy się to tak wydaje, jak sztępel równy i dobry, ale na złym kruszcu. *Pilch. Sen. list.* 276. Którzy w zdaniach swych i słowach równą stałość i rzetelność zachowują, ci zdają się mowę swą jednakim sztęplem cechować. *Pilch. Sen. list.* 276. — ℨ. *Milit.* Sztępel do muszkietów, do armat, wpychacz, wtykacz, der Ladestock; *Boh.* štemflik; *Carn.* rajmeshél; *Vind.* ramar; *Hung.* stempelyek; *Slov.* shibka, (cf. szybować); *Ross.* шомпалъ, шомполъ, набойникъ (cf. nabój), цѣпъ, цѣпикъ, (*ob.* Cepy, cf. czepić). Stępel, narzędzie do nabijania armaty, wałek drewniany, okuty miedzianą ryfką. *Jak. Art.* 3, 317. Na słowo komenderującego: za stępel! stępel tak wysoko jak ręka wystarczyć może, do góry się wyciąga etc. *Kaw. Nar.* 240. Stępel na miejsce! stępel kładzie się w pierwszy bączek, a jak prędko w drugi bączek już wnijdzie, żywo go na dół posunąć trzeba. *ib.* 242. — *Simil.* Stępel w sikawce. *Tr.*; *Ross* торбало, der Spritzenstöpsel, Spritzenstock. Stępel w rurze pompowéj. *Hub. Mech.* Stępel w pompie nasi rzemieślnicy bębenkiem zowią. *Os. Fiz.* 323. Stępelek, stęplik. *Jak. Art.* 1, 435. Stępelki drewniane, żelazne, mosiężne. *Jak. Art.* 2, 75. Stempelki w fortepianie drewniane, które uderzają o struny; i ztąd się mówi: fortepian na stempelkach. *Magier. Mskr.*, hölzerne Hämmerchen im Forteplano. Stemplik u śklarza, żelazko do kołków wybijania w ramach. *Magier. Mskr.* ein Stemmeisen der Glaser. — ℨ. Stępel, w rosztowaniu, podpora. *Cn. Th.* 1123. Stempel, starke Stütze, Baum zu einem Gerüste. Stęple pod krokwami, *capreoli. Cn. Th.* 1123. Stützen unter den Dachsparren. STEMPELAKI, w hucie śklanéj, kieliszki nizkie z grubemi dnami do gorzałki. *Magier. Mskr.* niedrige Branntweingläser mit dicken Boden. STĘPIA, i, ż., krocz, chód koński pomiarkowany, der Schritt, den ein Pferd geht. Zrazu stępią, potym kłusem zaczynaj. *Hipp.* 43. den Schritt reiten. Konia obaczywszy, spytał, jeśli stępią idzie? rzekli, że bystr. On prosił o innego, któryby statecznie szedł, bo był strudzon bardzo. *Papr. Ryc.* 106. Ledwie stępią wlecze się leniwo. *P. Kchan. Orl.* 1, 205. (noga za nogą). STĘPIAŁY, STĘPIEĆ, STĘPIĆ, *ob.* Tępieć, Tępić. STĘPICA, y, ż., łapaczka, n. p. na zające, eine Falle, Schlagfalle auf Hasen u. s. w. Stępice abo żelaza na łapanie wilków, lisów etc. *Kluk. Zw.* 1, 406. Bywają stępice abo słopce na wilki drewniane, a drugie żelazne. *Cresc.* 638. Lis, chociaj chytry, ani się obaczy, kiedy w stępicę wpadnie. *Rej. Zw.* 159 *b.* — *Allegor.* Skryta jest w ziemi stępica jego, a samołówka jego na ścieżce. 1 *Leop. Job.* 18, 9. STĘPKA, i, ż., *demin. Nom.* stępa, tłuczka, tłuk; eine kleine Stampfe, ein kleiner Stampfer, eine Mörserkeule. Stępka do tłuczenia kamieni *Torz. Śkł.* 10. — ℨ. Oczkas nie ma przechodzić na obie strony ula; ale tylko mu gniazdo abo stępkę wywiercić, żeby końcem ula chwycił wolno. *Kąc.* 8. rynienkę, żłobek; eine Rinne, Falze. — ℨ. Stępka jest belka gruba z drzewa całkowitego, która wzdłuż przez środek statku idzie, i na niéj moc statku zależy. *Magier. Mskr.* Stępką u szkut zowią ten dąb abo drzewo, które wzdłuż statku leżąc, potęgą jest masztowi wysokiemu, przy którym żagle wieszają. *Otw. Ow.* 585. der Kiel eines Schiffes. Stęki do szkut, dubasów, bywają sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Stępki, ów cały fundament szkut krajowych, robią się z sosniny. *ib.* 179. STĘPKARZ, STĘPNIK, a, *m*, który w stępie robi; *Vind.* pehauz, pehazh, pehar; *f.* pehauka, pehaviza: (*Bosn.* stupar, koji cisti hagline; *Rag.* stuppár *fullo*, folusznik), der Stampfer, der in der Stampfe arbeitet. *Pinsor*, stępkarz, żarnarz albo krupiarz, który jagły abo krupy czyni, w stępach otłuka, i w żarnach miele. *Macz. Pinsor*, żarnarz albo stępnik. *Macz.* STĘPLARZ, STEMPLARZ, a, *m.*, co pieniądze stępluje czyli stępel na pieniądze wyrzyna, stęplem znaczy; *Vind.* fhtemplavez, safhtampar, ofhtapavez, sasnaminuvauz, der Stempelschneider, Stempeler. Na dole tego pieniądza jest owalna tarcza, na boku imię stemplarza; w małéj tarczy znak mynemistrza. *Czack. Pr.* 1, 11. STĘPLIK, *dem. Nom.* stępel, stępelek. STĘPLOWAĆ *cz. niedok.*, ℨ 1) cechować stęplem, pietnować; *Germ.* stempeln, den Stempel aufdrücken; *Vind.* sasnaminuvati, ofhtampati, safhtampati, fhtemplati; *Ross.* пятнать, тамжить, клеймить, заклеймить. Stęplowany *Ross.* клейменый. Papier stęplowany od r. 1775 wszedł u nas w liczbę podatków. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 288. *Vol. Leg.* 8, 145, *Ross.* гербовая бумага, Stempelpapier. Przedaż niestęplowanego towaru *Ross.* пропятеніе. — ℨ. Stęplować, stęplem nabijać; laden, mit dem Ladestocke einpropfen. *Tr.* — ℨ. 2) Stęplować, podpierać, podpory podsadzać; mit Bäumen unterstützen, Stützen unterſetzen. Stemplować, podstemplować ścianę lub dach, t. j. stemplami czyli podporami ją wesprzeć w czasie podmurowania. *Magier. Mskr.* Gdy się ganek coraz dalej w podkopach prowadzi, cieśle stęplują, i cembrują go, żeby się ziemia nie osypowała. *Jak. Art.* 2, 212. Wieża oba zadnie koła połamała, a iść nie mogła dalej; ale piechota pod nią stęplowała tramy, na których legła zawieszona. *P. Kchan. Jer.* 298. Stęplowanie w podkopach, rosztowanie dane na podparcie ziemi. *Jak. Art.* 3, 317. drzewa, któremi ziemię w przebitkach wspierają, aby nie odpadała. *Os. Żel.* 85. die Stützung, Rüſtung, das Stützgerüſte, die Stempel. STĘPLOWY, a, e, od stępla do znaczenia. Stempel-; *Ross.* штемпельный. Stęplowy papier, *ob.* Stemplowany. Stęplowy, od stępla do nabijania. Ladestocks-; *Ross.* штомпольный. STĘPLOWKA, i, ż., podstęplowanie, podsadzenie stęplów czyli podpor, stęple podsadzone; das Unterſtempeln, Unterſtützen, die Stützen. Rudny powinien uważać, jeżeli cembrzyny i stęplowki w dołach dobrze dane, jeżeli przebitki z dołu do dołu porządnie zrobione, i stęplówką dobrze ubezpieczone. *Os. Żel.* 62. STĘPOR, *ob.* Stąpor. STĘPORNIA, i, ż., wielka sztuka drze-

wa okuta, w której rzędem potrzebna liczba stęp jest powydrożana. *Jak. Art.* 3, 317. der Stampfgang. — (STEPOWAĆ, STEPNOWAĆ *cz. niedok.*, wyszywać, z *Niem.* ſteppen. *Tr.*, Stepowanie, pewny gatunek wyszycia, das Geſteppe. *Tr.*). — STĘPOWAĆ, *ob.* Stąpić 1) *et* 2).

STER, STYR, u, *m.*; Ruder ſ. Stär; *Anglos.* steore; *Holl.* stuur; *Svec.* styre; *Germ.* das Steuer; *Boh.* hlawni, přednj weslo; *Sorab.* 1. tžowniska woyo; *Vind.* ladjounu drevu, tarbol na barki, rudu na lodji, timun; *Croat.* krét, korman; *Dal.* timun; *Rag.* timûn, *barb.* dumên; *Bosn.* dumen, timun; *Eccl.* [стрѣнъ 2], кърмл, кърмило; *Ross.* потесъ, руль; §. 1) rudel, główne wiosło całym okrętem kierujące, das Steuerruder, *pr. et fig. Clavus*, styr, rząd okrętu. *Chmiel.* 1, 79. Nawami rzéki i morza przebywamy, napiąwszy dla pędu wiatrów żagle, a z tyłu przydawszy stér, którymby to w tę to w ową stronę szybując, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen list.* 3, 65. Szkoda tym styru zwierzać, którzy nie płynęli. *Rys. Ad.* 65. *Alb. na Woj.* 6. Kieruj szczęśliwie tym styrem, który ci w ręce obywatele dali. *Dyar. Grod.* 14. (marszałkowstwo, laska). Marszałek sejmowy, będący przy styrze obrad Rzpltéj, powinien wiedzieć, dokąd kierować ta tak wielką machiną. *Kołł. List* 1, 19. *Slov.* Pri pulpitě sedi, *clavum tenet*; cf. pulpit, *ob.* Sternik, sterować i t. d. — §. *Transl.* Styrem u ptaka zowią się dłuższe pióra ogonowe, *rectrices*, że latającemu ptakowi służą w locie do styrowania. *Kluk. Zw.* 2, 11. die Steuerfedern eines Vogels. — §. Stér wiatrakowy, drąg, którym go obracają i kierują; die Steuerbeichſel an der Windmühle, das Wendeholz, der Sterz, die Sterze. *Tr.* — §. 2) Styr, rzéka na Wołyniu. *Wyrw. Geogr.* 21. ein Fluß in Wolhynien.

STERAĆ, Styrać, *ob.* Tyrać.

STERCZYĆ, 'STARCZYĆ, 'STORCZYĆ, STYRCZYĆ *med. niedok.*, (*ob.* Stark, cf. *Germ.* Sterz, Storz, Sturz), wzjeżonym być, do góry wstawać, na storczu postawionym być, 'czczyć; in die Höhe ſtarren, aufrecht gerichtet ſtehen, hervor ragen; *Boh.* trčeti, trčel, trčjm; *Slov.* wystykugi se; *Carn.* stershim, pizhâti, pizhim; *Vind.* sterzhati, nadvifiti, nadſtati, priedſhterliti, priedmoliti, (ſhtorek = ułomek, cf. ſtark, storc); *Croat.* seterchim; (*Sorab.* 1. storkam, storžim; *Sorab.* 2. starzisch ſturknąć); *Ross.* торчать. Na głowie sterczała pojeżona czupryna. *Ossol. Str.* 3. Na głowie czubek storczy. *Tol. Saul.* 83. Część rozbitego okrętu sterczy jeszcze nad wierzchem wody. *Gaz. Nar.* 1, 261. Koniec strzały starczał. *Ezop.* 94. Śmiertelna w jéj boku strzała sterczy. *Jabł. Tel.* 51. Po polach piki gęste i włócznie sterczały. *Jabł. Tel.* 279. ('czczały, tkwiały do góry stojąc). Piki, dzidy, tak gęste po polach sterczały, Jak gdy obszar Sykulski w kłosach spływa cały. *Jabł. Tel.* 144. Jako jeż starczy włosami abo świnia szczecinami. *Petr. Hor.* 2, *N* 4. Maszt starczy k niebu. *Klon. Fl. E* 1. Już ni śrzronem łąki starczą, ani krami rzeki chrąszczą, ni łodami. *Petr. Hor.* 2, *M* 2. Gdzie związki i stawy mowy utaić możesz, na cóż te kości stérczeć mają? *Pir. Wym.* 150. Usarze straszną postać mają, dla piór które na ich głowach styrczą. *Popr. W.* 2, 269. Gałęzie styrczące, *erecti*, które mało co od pnia odstawają. *Bot. Nar.* 44. Stércząc; *Ross.* торчмя, торчкомъ, cf. storc. STERK, usterk, *ob.* Stark.

STERNAL, *ob.* Trznadel.

STRENICTWO, a, *n.*, stérowanie, sztuka sternicza, kierowania okrętem; *Germ.* das Steuern, Führen des Steuerruders; *Eccl.* кормничество, управленіе корабля, кормчество. Próżno kuszono się oświecać Turków w architekturze morskiej, hydrografii, sternictwie. *N. Pam.* 21, 293. Steuermannskunſt. — *Transl.* Rząd, dozór, dyrekcya; Leitung, Regierung. Pod twoim, zacny marszałku, stérnictwem ojczyzna została zbawiona. *Gaz. Nar.* 1, 318. pod twoją laską, unter deinem Marſchallſtabe. Ta świątnica i w niéj napisane foliały świadczą, jakie pod sternictwem stryja i braci twoich sprawiedliwości rodziły się owoce. *Zab.* 10, 280. (pod marszałkowstwem trybunalskim). STÉRNICZY, a, e, od sternika, Steuermanns-. Burza nie pracy sterniczéj jest na przeszkodzie, ale tylko powodzeniu onéj. *Pilch., Sen. list.* 2, 401. STÉRNIK, STYRNIK, 'STYRMAN, a, *m.*, *Germ.* der Steuermann; *Boh.* zprávce lodj, weslařů; *Sorab.* 1. tžowma nawroczer; *Vind.* marnar, barkolizh, barkolar; *Rag.* dumenâr; *Croat* kormânik; *Dal.* dumenar; *Ross. et Eccl.* кормщикъ, крылынии, крылынкъ, окормитель, кораблеержецъ, штурманъ (cf. szturm), правильщикъ. Stérnik jest, co stéru pilnuje, i rudlem galerę kieruje, kędy potrzeba. *Otw. Ow.* 520. Stérnik pilnuje rudla i nim podług potrzeby kieruje, wodę uważa, i flisami rządzi. *Magier. Mskr.* Starszego stérnika gospodarzem szkutnym zowią. *Haur. Ek.* 62. Styrnik spracowany wielką niepogodą morską, wielce bywa kontent, gdy port ujrzy. *Baz. Hst.* 146. Nawałność tak wielka powstała, że się i sam 'styrman (*Germ.*) bardzo był trwożył. *Budn. Apopht.* 84. — §. *Tr. fig.* Rządzca, kierujący czym, przewodnik; der Leiter, Führer. Dzięki królowi, sternikom obrad, sejmującym stanom. *Gaz. Nar.* 1, 349. marszałkom sejmowym, den Stabhaltern, Reichstagsmarſchällen. — (STERNOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć). — STÉROWAĆ, STYROWAĆ *cz. niedok.*, stérem kierować, *Germ.* ſteuern, das Steuerruder führen; *Carn.* governâm; *Croat.* kormânim; *Eccl.* кормствовати, управлять кораблемъ, окормляю, управляю, кораблеержавствую, простовати, *propr. et fig.* Nauczyłem się pierwéj sterować, to jest, okrętem rządzić abo galerą na wodach. *Otw. Ow.* 128. Czołnik długim wiosłem przewoźnik styruje. *Bardz. Trag.* 41. Apolo styruj łodkę, niechaj płynie sporo. *Paszk. Dz.* 61. Styruj, ruszaj z miejsca nagle, Wiatrom co nas wzywają wszystkie opuść żagle. *Przyb. Luz.* 54. Każdy się krząta w nawach, wszystkich trudni praca, Rudel w styrującego ręku się obraca. *Przyb. Luz.* 41. (w ręku sternika). Ryby ogonem styrują, i lekkim onego ruszeniem na każdą stronę z równą łatwością bieg swój zwracają. *Pilch. Sen. list.* 3, 65. STÉROWY, STYROWY, a, e, od styru, Steuer-; *Eccl.* кормилный. Pióra styrowe u ptaków rajskich bardzo długie. *Zool.* 269. die Steuerfedern.

STÉRT, *ob.* Styrt.

STĘSKNIĆ się, *ob.* Tęsknić. STĘŻEĆ, STĘŻYĆ, *ob.* Tężeć, Tężyć. STĘŻKA, Steczka, *ob.* Ścieżka. STKLIWIĆ, *ob.* Tkliwić. STLEC, STLIĆ, *ob.* Tłć.

STŁOCZYĆ *cz. dok*, Stłaczać *niedok.*; *Boh.* stlačiti; *Sorab.* 1. ztowžu, twotžu romadu; *Vind.* stlazhiti; *Bosn.* zgaziti; *Eccl.* истлачити; tłocząc ściskać, przyciskać; zuſammen drücken, zuſammen preſſen. Tę rolą, gdzie orać mają, aby wprzód pasterze bydłem pasząc stłoczyli i udepcili. *Haur. Sk.* 48. Stłaczać, ubłaczać, gmatwać, jak pilśniarz, czapnik. *Cn. Th.* 1066. walken, dick einlaufen laſſen. — *Fig.* Laty stłoczona i osłabła w siłach. *Teat.* 45. *d*, 31. *Wyb.* przyciśniona, stargana: vom Alter gebeugt, gedrückt. STŁOCZNY, STŁOCZYSTY, a, e, dający się stłoczyć, zbić; zuſammendrückbar, preßbar. *Tr.* — §. Stłoczony, skupiony ściśle, zuſammen gedrängt. Ledwieśmy się wycisnęli przez opłe i stłoczne pospólstwo. *Xiądz.* 216. STŁOCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, snadność być stłoczonym, die Zuſammendrückbarkeit, Preßbarkeit. *Tr.*

STŁUC, stłukł, *f.* stłucze, stłukę *cz. dok.*, ˙Stłukać *contin.*; *Boh.* ztlaucy, ztlaukl, ztluku, zhmožditi; *Slov.* stłukugi; *Vind.* stlejzhi, stliezh, stouzhi, stouzhi. streti; *Croat.* ztúchi; *Slav.* istúchi; *Bosn.* istucchi, smeciti, (stucciti, skuppiti *congregare*, *cogere*); *Ross.* столочь, истолочь; tłukąc rozbijać, złamać; zerſtoßen, zerſchlagen, zerbrechen. Stłukł kryształowe bardzo kosztowne naczynie. *Mon.* 72, 711. Jako jaje stłuc, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rej. Post. T t* 3. Samo się złe stłucze. *Rys. Ad.* 62. — §. Zbić mocno, ſtark ſtoßen, ſchlagen, prügeln. Kto się nie chce stłuc, zdrowa na to rada, Po ziemi chodzić, nie chwytać się szczebli. *Zab.* 15, 264. Im kto wyżéj spadnie, tym się bardziéj stłucze. *Kosz. Lor.* 23. Dziecię kiedy na stół wzlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go jeszcze rózgą ubije. *Zarn. Post.* 3, 515 *b*. Nie bój się, ja to opatrzę, iż się ˙stłuczewa. *Ezop.* 38. (*dual.* = stłuczemy). Tym zwykle sobie grożą: stłukł mi on jednego, Ależ mu ich ja stłukę aż do dziesiątego. *Rej. Wiz.* 172 *b*. Od wczorajszéj hulanki jeszczem jak stłuczony. *Teat.* 45. *c*, 96. *Wyb.* wie zerſchlagen. — §. *Transl.* Stłuc kogo, pognębić, unterdrücken. Bojąc się król Albrecht, aby bywszego jego nauczyciela Kalimacha, zazdrośni Polacy nie stłukli, słał go w dalekie poselstwa. *Biel.* 434. Lacedemończycy bardzo Meseńczyków stłukli, a prawie niewolnicze jarzmo na nie włożyli. *Budn. Apopht.* 126.

STŁUMIĆ, *ob.* Tłumić. STŁUŚCIEĆ, *ob.* Tłuścieć.

1. STO! (cf. stać, stoję), *Germ.* ſteh! halt! ſtoh! (ein Befehlswort der Ochſentreiber). Woły gdy mają stanąć, wołają na nie sto step sto, a biczem je trochę trącą. *Haur. Sk.* 50.

2. STO, *G.* stu *et* sta; *Instr.* stem; *Plur. Nom.* Sta, *G.* set; *Num. ord. Boh. et Slov.* sto; *Sorab.* 1. sto, ſ = to; *Sorab.* 2. stow, hundert; *Carn.* stu; *Vind.* stu, enustu, stue, stutina; *Croat.* zto, sztó, ztotina, sztotina; *Dal.* szto; *Hung.* száz; *Rag.* sto; *Slav.* stò; *Bosn.* stó, stottina; *Ross.* сто, сотня; *Eccl.* сотня, сторица; *Pers.* sad; (*Etym. cf.* stać, stoję). Dziesięć razy dziesięć czyni sto. *Jak. Mat.* 1, 5. hundert. Wielkość dziesięć razy dziesięć, nazywa się stem. *Łęsk.* 2, 4. Powiadamy temu, który kicha, sto lat zdrowia. *Teat.* 20, 95. A do stu katów! *Teat.* 36. *b*, 72. Ale do stu piorunów! *Teat.* 30, 59. Zjedzże sto katów. *ib.* 33, 40. By cię sto piorunów zabiło. *Birk. Gł. Kon.* 44, cf. kopę, beczkę, ćmę dyabłów, *Germani liberaliores dicunt*, tauſend Teufel, *non* hundert. Jak mi tego nie sprawisz, sto kijów chłopcze! *Teat.* 6. *b*, 42. Nie sto razy mówiłem i perswadowałem. *Niemc. Król.* 4, 157. więcej niż sto razy, mehr als hundert mal, (*ob.* Nie). Choćbyś na sto zamków drzwi pozamykał, przecię.... *Teat.* 52. *d*, 45. Od tego lichwiarza nawet krewni pieniążka wycisnąć inaczéj nie potrafią, jedno sto od sta rachując. *Pilch. Sen. list.* 4, 127. po sto procentu, hundert Procent. Stami; *Ross.* посотенно, *centuriatim. Cn. Th.* 1059. zu Hunderten, hundertweiſe. Było tak wiele set dzierżawców uprzywilejowanych. *Star. Zad. D.* Ze sta jeden ztamtąd się wróci. *Falib. P.* Jakby się sto lat znali, ufność do się mieli. *Jabł. Tel.* 198. — Sto lat, stolecie, wiek, *saeculum*, das Jahrhundert. Gajus teolog żył w drugim stu lat kościoła. *Sk. Dz.* 71. Półtrzecia sta lat, i dosyć szczęśliwie, Pod siedmią królów Rzymskie państwo było. *Zab.* 15, 234. STOARKUSZNY, a, e, obejmujący arkuszy sto, von hundert Bogen. n. p. Stoarkuszne xięgi. *Mon.* 73, 367. ˙STOBRAMY, a, e, n. p. Stobrame Teby. *Star. Vot. A* 4. hundertthörig. ˙STOBRCZNY, a, e, n. p. Stobrożne gumno. *Klon. Fl. C* 4. sto brogów zawierające, hundertfeimig.

STOCHMAL, u, *m.*, omieciny we młynie, w piekarni, kurzawa z mąki, z *Niem.* Staubmehl, Mehlſtaub; *Vind.* meu, hmiu, mlinſki prah, meuna moka, poliska; *Carn.* poliska, *Lat.* pellis; *Sorab.* 1. mėwk. Stochmal, mąka, która się we ˙młyniech po ścianach wiesza. *Urs. Gr.* 165. Stochmal, proch mączny, abo co najmielsza mąka, która idąc w kurzawę sadzi się na ścianach i dachach młyńskich. *Syr.* 995. *Sienn.* 522. STOCHMALOWY, a, e, od stochmalu, Staubmehl-; *Sorab.* 1. mėwkowė; drobny jak proszek, jak kurzawa; ſtaubig, Staub-; n. p. Sól stochmałowa wedle taxy opisanej iść ma. *Vol. Leg.* 4, 112, (cf. gruzłowa).

STOCZEK, czka, *m.*, §. 1) *Ross.* сточка, der Wachsſtock, (cf. *Germ.* Stock). Z wosku stoczki, pochodnie i świece robią. *Mon.* 74, 85. Przy świecach i stoczkach woskowych pogrzeb im sprawowano. *Pilch. Sen. list.* 4, 196. Wyszliśmy cicho wszyscy, stoczek zapalony Postawiwszy w kominku. *Pot. Arg.* 374. Wychodzi z stoczkiem w ręku. *Teat.* 20, 55. Cukier nad stoczkiem topiony. *Perz. Cyr.* 2, 209. — §. Stoczek u fryzera drewniany, na którym się peruka stawia. *Magier. Mskr.*, der Perückenſtock, Perückenklotz. — §. 2) Stoczki, (*potius* ztoczki), *reliquiae vini aut cerevisiae in dolio. Cn. Th.* 1067. die Neige von einem Getränke im Faſſe, (*ob.* Stok, Stek). Piwa stoczki dla zalewania słodów. *Haur. Ek.* 109. — ˙§. 3) Niech nie ogląda stoczków rzéki, strumieniów miodu i masła. *Leop. Job.* 20, 17. stoków, źrzódeł; Quellen, Erguß. STOCZKARZ, a, *m.*, który stoczki robi, der Wachsſtockzieher.

Tr. STOCZYSKO, a, *n.*, miejsce koło stoku wody, krynica, ściekanie wody, źródło; ein Ort, wo das Waſſer zuſammen rinnt, eine Ciſterne, ein Quell. Studnie, cysterny i wszelkie stoczyska wód. *Radz. Levit* 11, 36. (każde zgromadzenie wód. *Bibl. Gd.*). Do oblewania pasz stoczyska upatrują. *Haur. Ek.* 178. Dom Pehorów i stoczyska Figi. *Budn. Jos.* 13, 20. STOCZYĆ *cz. dok.*, Staczać *niedok.*; *Boh.* stočiti, stačeti; *Ross.* сточить, стачивать, стащить, стаскивать, (стачать, стачивать pozszywać); § 1) ztaczać co na dół, tocząc zwalać; herunter wälzen, herunter kugeln. Jeśli im siły z łoża wstać nie dopuszczają, Na ziemię się ztaczają i z całemi ciały. *Otw. Ow.* 283. O skały flagi morskie tam się roztrącają, A znowu na szerokość swoję się staczają. *A. Kchan.* 7. Stłukł zęby, przeciął język on z głośnemi jęki, Stoczył się z wozu, lejce wypadły mu z ręki. *Dmoch. Il.* 2, 155. spadł, er rollte hinab vom Wagen. Naród mój już zginął, i stoczył się ode mnie, jakoby kuczka pasterska. 1 *Leop. Jez.* 38, 12. oddalił się ode mnie, hat ſich von mir entfernt. Do tego naostatek rzecz się stoczyła, iż słowom jasnym pańskim wierzyć nie chcą. *Hrbst. Odp. L l* 3 *b.* do tego przyszło, es iſt ſo weit gekommen. Każdą rzecz ku pobożności wiodę i staczam. *Hrbst. Nauk. E* 8. ściągam, darauf beziehen, hinziehen, hinleiten. Stoczenie i zrównanie świętych imion. *Farn.* 45. spodlenie, zniżenie, pospolitowanie, die Herabwürdigung. — *Fig. transl.* Ztaczać co na kogo, zwalić, zkładać na kogo; auf einen hinüber wälzen, auf ihn bringen, ſchieben. Stoczę a zgromadzę na nie wszystko złe. 1 *Leop. Deut.* 32. Staczaj do Jehowy uczynki twoje. *Budn. Prov.* 16, 3. (włóż na niego sprawy twoje. *Bibl. Gd.*). Na sejmach sprawy przez apelacye do sądu królewskiego zwykły się staczać. *Herb. Stat.* 27. odnosić. — §. 2) Ztoczyć piwo, wino = wytoczyć *Tr.*, abzapfen, abziehen; *Boh.* spjlati; *Ross.* сцѣдить, сцѣдивать. Tę białą wodę ztoczyć, przez sito ją przecedziwszy. *Torz. Skł.* 71. — §. 3) Stoczyli go robacy, *ob.* toczą go robaki, die Würmer haben ihn gefreſſen. — §. 4) Staczać na gałki masę. *Cn. Th.* 1058. tocząc w gałki przemieniać, abfügeln und formen. Bazyliszek wnet do jeża skoczył, Ten go też obaczywszy, w gromadę się stoczył. *Papr. Kol. U* 3 *b.* (w kłębek zamknął). — Kądziel na krężel staczała; *glomerabat in orbes. Zebr. Ow.* 127. koło krężla nawtykała, rund um aufſtopfen. Co pierwéj trzy wojska były, stoczyli się w jeden huf. *Jer. Zbr.* 189. połączyły się, ſie vereinigten ſich in ein Corps. Wozy nie mają być bardzo stoczone bez potrzeby. *Tarn. Ust.* 298. jeden w drugi powsuwane, in einander geſtellt. — Małżeństwa też jedno z cnotliwą i z dobrego domu, abyś nie staczał. *Glicz. Wych. B* 1 *b.* byś nie zawierał, eine Ehe ſchließen. Za apostołów niektórzy nawrzali faryzejską nauką, zakonne ceremonie z ewanielią sstaczali. *Gil. Post.* 49 *b.* połączyli, verbinden. — §. 5) Staczać bitwę, walkę, potykać się, bitwę zwodzić, ścierać się; eine Schlacht liefern, ſich ſchlagen, mit einander anbinden. W Węgrzech na ten czas bitwy żadnéj nie staczał cesarz z Kolomanem. *Biel.* 74. Zostańże w domu, a przeczże ty się ze mną stoczyć chcesz ku twemu złemu, abyś zginął, a lud twój z tobą! *Radz.* 2 *Kron.* 25, 19. Stoczyły się tedy wojska, a wołanie wielkie z obudwu stron było uczynione. *Baz. Sk* 145. Gdy się wojska stoczyły, porazili Ateńczycy Lacedemonów. *Biel. Św.* 26 *b.* Artaxerxes z bratem swoim Cyrusem, gdy się społu stoczyli, zabit Cyrus, Artaxerxes ranion. *Biel. Św.* 26. Miłość w twym sercu walkę staczała daremna. Wyrzekłeś się nadziei złączenia się ze mną. *N. Pam.* 5, 217. walczyła daremnie, hat vergeblich gekämpft. — *Simil.* Staczać spór, spierać się; einen Streit führen, disputiren. Stoczyć spór z kimkolwiek gotów był. *Sk. Dz.* 314. Uprosić nie mógł, aby dysputacyą stoczyć mógł. *Sk. Dz.* 244. Co to za rozmowy, które staczacie między sobą? *W. Post. W.* 326. które wiedziecie między sobą, Geſpräche, die ihr unter einander führt. — §. 6) Gdy Krzyżacy za Tatarami różno a ochotnie stoczyli, wnet ci znowu się do nich obrócili. *Stryjk.* 545. gdy za niemi walili, ruszyli, gonili; nachjagen, nacheilen, nachbringen. STOCZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, pochyłość, pochodzistość; die Abhängigkeit, Abſchüßigkeit, der Abhang. Zewnętrzna stoczystość szańców. *Łęsk.* 108. Każda gór stoczystość ostrzejsza jest od zachodu, niżeli od wschodu. *Stas. Buff.* 164. STOCZYSTY, a, e, STOCZYSTO, STOCZYŚCIE *adverb.*, pochodzisty, abhängig, abſchüſſig, *acclivis. Macz.* Na górach i na równinach, i w polach i w stoczystych ziemiach i w puszczy. *Budn. Joz.* 12, 8. Niech zastawiają stoczyste wniki. *Bardz. Trag.* 122. Nurty przez opokę sącząc rozpadzistą Wylewały się spodem w główny golf stoczysto. *Przyb. Milt.* 109. (ztaczając się). Na stoczystym w gumnie boisku kilka razy ziarna zwiewają. *Haur. Sk.* 136.

STODOŁA, y, *ż.*; *Boh.* stodola, stodůlka, obilnice; *Slov.* stodola, stodolka; *Sorab.* 2. brożna, (*ob.* Bróg); *Sorab.* 1. brożna, brożnicza; *Carn.* skedn; *Vind.* skeden, skedein, stueg (*ob.* Stog), gomnu, (*ob.* Gumno); *Croat.* sheden, stagel; *Slav.* stodola, pojata; *Bosn.* pojatta (*cf.* jata), sgitniça (*ob.* Żytnica), bambar; *Ross.* сарай, гумно; (*cf. Germ.* Stadel. Abl g.); miejsce do złożenia i młócenia zboża, die Scheune, die Scheuer. Wielkość stodół powinna być względna przynamniéj średnim urodzajom rol miejscowych; u nas pospolicie się tak budują, iż podworze między niemi zabudowania na około zamykają. *Kluk. Rośl.* 3, 223. Mamy bażantarnią, a stodoły się walą. *Kras. Pod.* 2, 30. Wielka stodoła, a zboża pusto. *Cn. Ad.* 1240. (wielka klatka, a ptaków mało). Dużą ma stodołę, a w niéj ledwie cztéry kopy. *Zab.* 11, 191. Z pustej stodoły rady lecą sowy, Prosty rozum nie urodzi mądréj mowy. *Fredr. Ad.* 22. STODOLNY, STODOŁOWY, a, e, od stodoły, Scheunen-, Scheuer-.

STODZIURNY, a, e, hundertlöcherig. Często z stodziurnéj surmy piszczek jednooki Ogromne głosy na wiatr wypuszczał szeroki. *Zimor. Siel.* 273. STOFUNCIE, ia, *n.*, cętnar, hundert Pfund, ein Centner. *Cn. Th.* 1067. STOFUNTOWY, a, e; *Ross.* стофунтовый; hundertpfündig. Brama stofuntowym ryglem zmocowana. *Zab.* 16, 315.

STOG, u, *m.*, STOŻEK, żka, *m.*, *dem.*; *Boh.* stoh, stoh obilny, brah; *Slov.* stoh; *Sorab.* 2. stog; *Carn.* shtôg; (*Vind.* en stug druv = szychta drzewa; stueg *granarium*);

Croat. sztóg, ztog, płaszt, płasztnicza; *Hung.* asztag; *Rag.* stoogh sjena; *Bosn.* stóg od slamme, stóg od sjena, stógh, koppa; *Ross.* стогъ, стожекъ, подстожникъ, одонье, одонье, скирдъ, (cf. styrt); *Eccl.* вершеніе, (cf. wierzch); (*Eccl.* **стъгна** ulica, *NB.* jak *ulica* od rzędu ulów, tak **стъгна** od rzędu stogów nazwana); *Valach.* sztog; cf. *Svec.* stock; *Irl.* stacadh; *Ital.* stacca; *Angl.* stack; *Germ.* der Heuſtock; *ob.* Stock. 3. Adlg.; (*Etym.* [*sanscr.* sthag = *colligere* 2], stać, stoję); stog, kupa wielka siana na kształt brogu; der Heuſchober, Heuhaufen. Czasem się siano na łąkach pod gołym niebem stawia w stogi. *Kluk. Rośl.* 5, 296. *Hipp.* 118. Stożek. *Jak. Art.* 5, 165. *Jak. Mat.* 1, 154 Stogu zwierzchna warsta *Ross.* оверье. Stog siana przekładać *Ross.* перевершлять, переверщивать. Miejsce, gdzie stogi stoją *Sorab.* 2. stogowischczo. — §. *Transl. fig.* Kupa, stos wielki czegokolwiek; ein großer Haufen, ein Stoß von irgend etwas. Wysokie stogi pieniędzy. *Birk. Kant. B* 5. Nieprzyjaciele zamek drzewem w około obmiotawszy, potym one stogi drew zapalili pod murami. *Stryjk.* 410. Niechaj fortuna żal, ból, strach, pełnym na mię sypie stogiem. *Pot. Syl.* 5.

"STOGĘBNY n. p. odgłos. *Zab.* 15, 106, die hundertmäulige Fama. "STOGŁOWY n. p. Tyfeusz. *Zab.* 6, 373. *Petr. Hor.* 2, *B* 4 *b.* stołebny, stołbisty; *Croat.* sztoglâv; *Ross.* стоглавый. "Stugłowne ofiary. *Dmoch. Il.* 2, 291. *hecatombe.* — (STOGOWY, a, e, od stogu, Heuſchober=; *Boh.* stohowý; *Ross.* стоговый). — "STOGRODY, a, e, n. p. Stogroda Kreta. *Anakr.* 67. sto grodów zawierająca, hundertburgig. STOGROSZOWY, a, e, *centenarius. Cn. Th.* 1067. hundertgroſchig.

STÓJ, *ob.* Stać W STOJĄCZKI *adverb.*, stojąc; *Vind.* stoje, stojezh; *Ross.* стойкомъ, стойма, im Stehen, ſtehend. *Cn. Th.* 1217. *Wład.* STOJAK, a, *m.*, darmojad, próżniak, darmostój; ein Faulenzer, der müßig da ſteht. Wystrzegał się licznych około siebie stojaków. *Nar. Tac.* 2, 281. Czym ci się wywięzują te stojaki, przybrane w ubiory przepyszne? *Teat.* 19. *b*, 45. *Jabł. Ez.* 140. [— §. *Transl.* Stojak, posąg; eine Statue, ein Standbild. Święcić albo ludziom umarłym, albo kijom, albo stojakom i obrazom niemym. *Krow. Apol.* 91 *b.* — 2]. STOJĘ, *ob.* Stać. STÓJKA, i, *ż.*, szyldwach, poczta, wedeta, żołnierz pojedynkowy, pieszy lub konny, postawiony do pewnego czasu na straż miejsca jakiego. *Jak. Art.* 3, 311. *et* 308, cf. warta, die Schildwache, Vedette gegen den Feind. (*Ross.* стойка stajenie, przegroda, podpora, stągiew').

STOK, "SZTOK, u, *m.*; *Boh.* stok, štok, ztok, stoka; *Slov.* stoka; (*Vind.* stok, stor = pień); *Ross.* стокъ; *Eccl.* **истокъ, истоуьникъ**; §. 1) stek, ściek, ściekanie wody, cysterna, krynica, źrzódło; der Zuſammenfluß, Zufluß des Waſſers, die Ciſterne, Quelle. Kryniczny stoku, "ongi zasnąłem przy tobie, Raziłeś mi świergotem różnym uszy obie. *Zab.* 9, 380. *Ejssym.* Tantal pragnie, mając sztok wody przeźroczystéj przed sobą. *Star. Ref.* 96. Woda ludziom najzdrowsza jest, która ze stoków ziemnych dobrowolnie wypływa. *Cresc.* 9. Miejsca dla łąki nizkie dla wilgoci przy rzéce i stoku najlepsze. *Haur. Ek.* 51. Rzék tak wiele jest, iż nie mogłoby insze źrzódło, ani żaden stek zatrzymać ich, oprócz oceanu. *Boter.* 4. Stok wód wilgich pełny. *Kulig. Her.* 94. Co mi po studni, kiedy się z stoku napiję! *Rys. Ad.* 7. Aretuza poczyna się z stoków, nie daleko Pizy. *Otw. Ow.* 200. — *Prov.* Opił się jak sztok. *Opal. Sat.* 159. Pijany jak sztok. *Żegl. Ad.* 195. (jak bela, jeżeli to tu nie Niemieckie sztok Stock, kloc, *ob.* Sztok, cf. osztokować się: *Eccl.* стоканъ puhar). — §. *Fig.* Co teraz zebranie chrześcian, jedno stok złości! *Sk. Dz.* 379. stek *in malam partem*, sentina, Grundſuppe. — *Aliter*: Z miasta chciał uczynić stok kamieni a mieszkańcom grób sprawić pod rozwalinami. *Zał. Test.* 544. stog, kupa kamieni, ein Steinhaufen. — §. Pomoż mi stokiem, *praesens succurre. Mącz.* prędko, nagle; ſchleunig, nachdrücklichſt. — §. 2) *Fortific.* Stok, das Glacis, przedpiersień ukrytéj drogi, rozciągający się w pole potoczysto, aż do zjednoczenia się z poziomem okolicy. *Jak. Art.* 3, 317, *ob.* Stoczysty, Stoczystość.

STOKFISZ, u, *m.*, z *Niem.* der Stockfiſch; *Boh.* treska; *Slov.* štokfiš, drewena riba, hlupan, oslik; *Hung.* stokfis; *Croat.* stokvis; *Vind.* ſhtokfiſh, ſhtokna riba, morski ofel, terda riba; *Carn.* shtoksh; *Slav.* morski smugj; *Sorab.* 1. žtokfisch, zaszkněna réba; *Ross.* треска; *gadus merlucius*, ma dwie płetwy na grzbiecie, szczękę spodnią dłuższą od wierzchniéj; suszony stokfisz, tak jak i kablon, znaczną jest częścią handlu północnych krajów. *Zool.* 178. *Gwagn.* 404. STOKFISZOWY, a, e, od stokfiszu. Stockfiſch=; *Ross.* трескoвый.

STOKŁOS, u, *m.*, STOKŁOSA, y, *ż.*; *Boh.* stoklas, stoklasa, spolina; *Vind.* ſhtoklafs; (*Croat.* sztoklasz *avena*); *Ross.* мятлина, метлика, метлица, костерь; *bromus*, die Trespe, rodzaj właściwéj trawy; u nas jest żytna polna, dachowa, leśna, pierzasta. *Kluk. Dykc.* 1, 84. Stokłos, *gramen toliaceum*, Raigras, rodzaj trawy owcom bardzo przyjemnéj, sieją go na sztucznych łąkach. *Kluk. Rośl.* 5, 304. Stokłosa owsiana, owiesek, owies czczy. Taubhaber. *Syr.* 991. *et* 992. — §. Stokłosa, zielsko, zboże dumiące, Unkraut im Getreide. I przy liliach rodzi się pokrzywa, Wraz z żytem kąkol i stokłosa bywa. *Żegl. Ad.* 215. Źle, kędy stokłosa żyto przesiedzie. *Pot. Jow.* 26. STOKŁOSIASTY, a, e, pełen stokłosu, voll Trespen. Stokłosiasta słoma na dachowe snopki. *Haur. Sk.* 21. STOKŁOSNY, a, e, od stokłosy, Trespen=. Ziarno stokłosne. *Haur. Sk.* 36.

"STOKOMNATNY, a, e, n. p. Stokomnatna Kumańskiéj Sybili mieszkalnia. *Zab.* 14, 159. o stu komnatach czyli komorach, hundertkämmerig.

"STOKORODNY, a, e, n p. Stokorodna Ida. *J. Kchan. Dz.* 77. *Zbil. Dr. C* 2. źrzódła rzék wydająca, quellenerzeugend. — §". *Passiv.* Drzewo stokorodne. *Birk. Chodk.* 37. nad stokiem rodzące się, rosnące, quellenerzeugt. STOKOWY, a, e, §. 1) od stoku wodnego, Quell=. Woda stokowa, zdrojowa, która sama dobrowolnie płynie. *Haur. Sk.* 97. — §. 2) *Fortif.* Stokowa galerya w podkopach poprowadzona po pod stokiem. *Jak. Art.* 3, 317. die Gallerie unter dem Glacis.

STOKROĆ *adverb.*; *Boh.* stokrat; *Vind.* stukrat, stubarti;

Ross. сотью; sto razy, hundert mal. Wolałbym stokroć umrzeć, niż .... *Pieśn. Kat.* 53. Stokroć razy to gorsze, niż śmierć. *Teat.* 25, 110. Przeklinał nie stokroć dzień swojéj rodziny. *Teat.* 45. *b*, 30. — STOKROC, i, ż., [STOKRÓTKA, i, *ż*, *dem.*, 4], *Botan.* ziele, stokroć większa, Matecznik, Królik, Książki, Główka ś. Jana, *chrysanthemum Leucanthemum*, gatunek Złotokwiatu. *Syr.* 782. *Kluk. Dykc.* 1, 123. große Maßlieben, Gänsekraut; *Boh.* sedmikrása: *Sorab.* 1. bėwé kwėtk, huszacze kwėtk; *Croat.* jszkricza; *Ross.* бѣльцы, маргаритки. Stokroć mniejsza, cudna, *bellis minor. Urzęd.* 51. *Kluk. Rośl.* 1, 262. Maßlieben, Monatblümchen. Stokroć wiejska rumiana. *Dar. Lot.* 20. STOKROTNY, a, e, STOKROTNIE, STOKROTNO *adverb.*, stonasobny, tylesetny, hundertfältig; *Boh.* stonasobný; *Vind.* stubarten, stuversten; *Ross.* стократный, сторичный, сторицею. Zebrał onego roku stokrotny użytek, *Radz. Genes.* 26, 12, *not.* «t. j. sto kroć więcéj, niżli siał.» Ziarna uczyniły owoc te stokrotny, owe sześćdziesiątkrotny, a drugie trzydziestokrotny. 1 *Leop. Math.* 13, 8. (dawały owoc niektóre setny. 3 *Leop.*). Oracz ziemię pługiem swym ostrym tak przewraca, Że mu stokrotną lichwą roboty przypłaca. *Groch. W.* 348. Stokrotna w niebie zapłata. *Brud. Ost. B.* Bóg to nam łaską swoją nagrodzi stokrotnie, Cokolwiek tu dla niego podejmiem ochotnie *Groch. W.* 307. Stokrotno czynię, *centuplico. Cn. Th.* 1069; stokrocę. *Tr.* verhundertfältigen.

STÓŁ, u, *m*; *Boh.* stůl; *Slov.* stól, stůl: *Croat.* ztol, sztol; *Dal.* sztool; *Hung.* aztal, asztal; *Slav.* stól, tarpéza, (*Greckie* τραπέζα); *Rag.* stool, tarpéza, tarpeziza: *Bosn.* stól (= 1. stól, stó, za sjediti *sedes* = stołek; 2. stol, tarpeza, tarpezza, trripeza, stoliça *mensa*, stolaç, stolicch *scabellum*, stoliça *scamnum*); *Sorab.* 1. blido = stół (cf. *Ross.* блюдо miska), stol, stow, stolčk = stołek, (*Germ.* Stuhl); *Sorab.* 2. blido, (stol, stolk = stołek, stołeczek); *Carn.* misa = stół, (*ob.* Misa, miska, cf. *Lat.* mensa; stol, stoll = stołek); *Vind.* misa, tabla, (stou, klop *scamnum* ławka, stol = stołek) *Ross.* столъ; (*Ross.* престолъ = tron, *ob.* Przestół, stolica; cf. *Graec.* στύλος *columna*, cf. stać, stoję: *Germ.* Stuhl; cf. *Aethiop.* סוּף sul, *tabula*); — ż. 1) stół, naczynie domowe stojące, by na nim co kłaść, co postawić i t. d., stół wszelaki; *Eccl.* трапеза, der Tisch. Stół okrągły; *Bosn.* sinia. Stół ofiarniczy; *Vind.* kaldouniflie, kaldouniza, kaldouna misa, (cf. kałdun). Uderzyć w stół, aż się nożyce odezwą. *Teat.* 7, 15. *Mon.* 75, 678, (*ob.* Nożyce). Poczęli nogami ziemię kopać, pięściami stół tłuc. *Baz. Hst.* 39, (*ob.* Stolnica). Ten już pod stołem, a drugi go goni. *Pot. Syl.* 479. (już się schronił). Szańców żadnych nie było, jak po stole Turczyn poszedł do obozów naszych. *Birk. Zyg.* 29. (jak po ledzie, jak po mydle, gładko, bez zawady). — Stół do grania, der Spieltisch. Niedługo grając, jeden spadł z stołu, iż mu i pieniądz w mieszku nie został. *Gorn. Dw.* 209. wszystko przegrał, we grze zbankrutował; er hatte alles verspielt, Bancrout gemacht. — Stół w izbie sądowéj, der Tisch in der Gerichtsstube. (*Ross.* столоначальникъ pierwszy sekretarz u stołu sądowego). Już idzie sprawa na stół. *Teat.* 36, 87. już ma być sądzona, sędziowie biorą się już do niéj, już na nią kolej; die Rechtssache kommt schon auf den Tisch, kommt schon an die Reihe, wird eben vorgenommen. Otoż, sprawa już na stole, a patron sobie poluje. *Teat.* 30. *b*, 98. Gdy *juris* sprawa na stole się wywali, trzeba dyabelnego obrotu. *Teat.* 45. *c*, 17. *Wyb.* Jutro sprawa moja na stół pójdzie. *Teat.* 9, 17. W sądach *primae instantiae*, gdy sprawa uczynkowa na stół przypada, delator osobiście czynić powinien. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 25. — 2. Stół jadalny, der Tisch, an dem gespeist wird, die Tafel. U Chrobrego było 40 stołów pospolitych, do których szedł każdy, kto chciał. *Biel.* 43. Prosił faryzeusz Jezusa, aby obiedwał u niego, gdzie też on wszedłszy, usiadł k stołu. *Sekl. Luc.* 11. do stołu, er setzte sich zu Tische; (*Boh.* stoliti *coenare*) Stół otwarty trzymał na 200 oficerów. *Boh. Kom.* 3, 160. Przykro, choć smaczne u stołu potrawy, Gdy niemasz rozmów rozumnych zabawy. *Zab.* 11, 148. Każ na stół dawać. *Teat.* 31. *b*. 49. auftragen; Obd. anrichten. Powiedz, żeby do stołu dano. *Teat.* 19, 25. Jedzenie już jest na stole. *Teat.* 6. *c*, 29. es ist schon aufgetragen. Nie zaraz jeść, choć stół nakryją. *Fredr. Ad.* 106. Stół nakryć, (*Slav.* prostérti (cf. rozpościerać, rozpostrzec, cf. prześcieradło), cf. stolnjak; *Croat.* sztólnyak: *Eccl.* столечникъ obrus). Wiele dziś osób u stołu będzie? *Teat.* 7, 23. do obiadu, zu Tische, zur Tafel. Stół pański na osób dwadzieścia, marszałkowski na osób trzydzieści. *Teat.* 26. *b*, 7. Przygotuj na dzień jutrzejszy na 60 osób do stołu. *Teat.* 19. *b*, 28. Do stołu! proszę do stołu! zu Tische! Kto robi, pójdź do stołu, a kto próżnuje, za piec. *Bzow. Roż.* 13. Wolę gość na stole, niż bażanta w polu. *Zał. Zb.* 2. (pewniejsze lepsze). Nie wszyscy za stół, drudzy przed stół. *Cn. Ad.* 717. (nie wszystko się każdemu zejdzie; jedni panami, drudzy sługami). Póki lata po lesie ptak, nigdy z królmi do stołu nie usiędzie. *Birk. Kaz. Ob. L* 3. Do stołu służyć. *Teat.* 19, 49. (bey der Tafel aufwarten). Skoro odejmowano stoły .... *Warg. Wal.* 37. so bald die Tafel aufgehoben wurde. Siadłszy od stołu na miękkiej kanapie Śpi, przewraca się i do woli chrapie. *Min. Ryt.* 3, 335; (*Slov.* chrbtom ge k' ohnu, a bruchom k stołu; *est fortunatus*, cf. opływa jak paczek w maśle). Rozłączenie małżonków od stołu i łoża. *Gal. Cyw* 1, 46. *ib.* 42. die Trennung, Scheidung der Eheleute von Tisch und Bett. — Stół, potrawy na stole, jedzenie, obiad, wieczerza; Tisch, Tafel, Speisen, Essen. Miałem stół wyśmienity, nikt mnie potraw wytwornością nie celował. *Zab.* 2, 90. Miły mu swój stół, choć ubogi. *Bach. Ep.* 30. Cały stół przespiewał. *Zab.* 8, 326 Stołu bogów uczestnicy. *Tward. Wł.* 1. stołownicy, Tischgenossen. Z królewskiego jedli, pili stołu. *Wad. Dan.* 17. (z królewskiej kuchni i piwnicy). Dobra do stołu królewskiego należące, stołeczne imiona. *Stryjk.* 465. stołowe dobra, königliche Tafelgüter, Kammergüter. I przed stołem i po stole modlitwę każdy pocichu czynił. *Kras. Pod.* 2, 212. vor und nach Tische. — *Theol.* Stół ś., stół niebieski, stół boży, sakrament ciała i krwi pańskiéj. *Karnk. Kat.* 192. der Tisch des Herrn. Łamaniem chleba zwali starzy stół pański. *Rej. Post. A a* 6. (*Vind.* boshji stól = tęcza).

STOŁA, SZTOŁA, y, ż., STOLNIA, i, ż., w górnictwie gatunek wytni poziomej. *Mier. Mskr. Germ.* der Stollen, ein horizontaler Canal, der in das Gebirge getrieben wird; (*Slov.* hornj gank, kahan; *Carn.* shtolenga; *Vind.* rudni podkop, rudna jamina, podkopalishe). Stolnia główna, die Erbstolle, stolnia poszukiwalna, die Suchstolle. *Mier. Mskr.* Urządzenia o stołach czyli kanałach. *Czack. Pr.* 2, 199. Król Hiszpański zazdrościwy nie dopuszcza nas do tych sztoł, gdzie złoto kopają. *Biel. Hst.* 413. Sztoła, rów abo kanał, który pod ziemią kopią, aby nim wody sprowadzić. *Os. Żel.* 85; rów w piecu wielkim na krzyż, aby nim wilgoć ewaporowała. *Os. Żel.* 85. §. Stoła, przekopa, rów, der Graben. Ziemię wilgotną naprawić przekopami, albo brózdy wielkie czyniąc abo sztoły. *Cresc.* 656. Z ziemi najpierwej szańce w nowy działają. Potym stołę hawerze pod parkan kopają. *Biel. S. N.* 55. Dobywając zamku, kusili się kopaniem pod mury; ale iż rzadka ziemia była, stoła się im wszystka zawalała. *Biel.* 301. Stolowanie *Bohomol.*, bodaj nie stęplowanie, cf. stolka.

STÓŁA, *ob.* Stuła.

STOLARZ, a, *m.*; *Boh.* stolař, truhlař; *Slov.* stolár; *Sorab.* 1. kžiniczer (skrzyniarz, *Germ.* Schreiner), tëschcř (cf. cieśla), lodkař, (cf. łódka); *Carn.* misar, skrynar; *Vind.* mišar, tishlar, skrinjar; *Croat.* skrinyar, ladichàr, tisslyàr, astalos; *Bosn.* skrignar, koji skrigne cini; *Rag.* skrignar; *Slav.* shkrinjàr, stolár; *Ross.* столяръ, древодѣля, древодѣль, древодѣлатель; *Eccl.* вещедѣлятель; teszarz, der Tischler. Za częstym stołów robieniem, człowiek staje się stolarzem. *Petr. Et.* 152. STOLARCZYK, a, *m.*, czeladnik stolarski, der Tischlergesell. *Tr.* STOLARKA, i, ż., żona stolarza, die Tischlerinn; *Slov.* stolárka; *Boh.* truhlařka; *Ross* столяриха. — §. Stolárka ‣ STOLARSTWO, a, *n.*, rzemiesło stolarskie: *Boh.* truhlařstwj; *Vind.* mišarsku rokodelstvu, die Tischlerey, das Tischlerhandwerk. Chłopiec postąpił znacznie w stolarstwie, i był jedyną pomocą swojemu majstrowi. *Mon.* 64, 142. Stolarstwem się bawić *Ross.* столярничать. STOLARSKI, a, ie, od stolarza, Tischler ‣; *Boh.* truhlařský; *Slav.* stolarski; *Croat.* tisslyarszki; *Ross.* столярный, столярскій. Nie potrzebował roboty stolarskiéj. *Mon.* 64, 142. Warsztat stolarski, *Ross.* столярна ‣ STOLARNIA, i, ż., izba w któréj warsztat stolarski, i stolarz rabia, die Tischlerwerkstatt. *X. Kam.* — STOLCOBUWIE, ia, *n.*, *Archit.*; podstawek, część podsłupia, *basis*, der Säulenstuhl. *Rog. Bud.* 24. STOLCOKRYW, a, *et* u, *m.*, gzemsik, część podsłupia, *coronix*, którym się kloc sam czyli podstawa z wierzchu przykrywa. *Rog. Bud.* 24. das Schaftgesimse, der Säulenfuß. STOLCOWAĆ, *ob.* Stolczyć. STOLCOWY, a, e, 1) od stolca, na który chodzą; Nachtstuhl ‣, Leibstuhl, Stuhl ‣. Stolcowe naczynie, donica, bania. *Cn. Th.* 1069. Stolcowa abo do stolca chęć daremna, silenie się na stolcu, wydymanie się. *Cn. Th.* 997. pochodzenie, der Stuhlzwang, Stuhldrang. — §. Stolcowy, od stolca w ciele, zadkowy. *Cn. Th.* 1070. das Gefäß oder den Hintern betreffend. — 2°) Stolcowe miejsce, stołeczne, zwierzchnie; Regierungssitz, Oberherrschaft. Coraz nowe burdy w Ruskich państwach nastały o miejsce stolcowe. *Stryjk.* 217. STOLCZYĆ, STOLCOWAĆ *med. niedok.*, stolec mieć, einen Stuhl haben, offnen Leib haben, stuhlen. Heliogobal w złotą wannę stolcował. *Kosz. Lor.* 107. Gdy sokół nie może łajna zrzucić, daj mu zjeść żółć kogutową; zaś kiedyby rzadko stolczył, daj mu pić soku bielonowego. *Sienn.* 291. °STOŁEBNY, a, e, n. p. Stołebne Hydry. *Leszcz. Class.* 3. stołbiste, stogłowe, hundertköpfig. Ciebie ni Cerber straszy, ni stołbista Potwora, ni też Meduza ognista. *Mon.* 75, 694. STOLEC, lca, *m.*, §. a°) *obsol.*: krzesło n. p. królewskie, sądowe, tron, stolica; der Sitz, Thron, Richterstuhl, die Residenz, der Sitz des Regierenden; *Boh.* stolec, trůn; *Sorab.* 1. stow, (*ob.* Stoł); (*Croat.* ztolecz, sztolëcz, sztolicza *sedes*, *sella*; *Rag.* stòlaz ‣ ławka; *Bosn.* stolaç *scabellum*; *Eccl.* столецъ ‣ stołek); *Eccl.* восходъ (cf. wschód), сѣдалище, кресла, пли царскій престолъ. Dla Kapistrana śrzód rynku Krakowskiego było uczyniono stolec podle kościoła ś. Wojciecha, z którego kazał. *Biel. Św.* 215 *b.* katedra, ambona, kazalnica; Lehrstuhl, Canzel. Gdy na surowym zasiędziesz stolcu sądowym. *Groch. W.* 52. Stolec Dawidowy, jak słońce przed oblicznością moją. *Wróbl.* 213. *thronus Dav.* Da mu posieść pan stolec °Dawidow ojca jego. *Rej. Post. Z z* 2. Bóg złożył mocarze z stolca, a wywyższył pokorne. *Biał. Post.* 61. Powstali przeciw Izasławowi insze książęta Ruskie, chcąc go z stolca Kijowskiego zrzucić. *Stryjk.* 194. Ś. Piotr stolec otrzymał wszystkiego świata. *W. Post W.* 3, 89. zwierzchność, Hoheit, Regierung. Chrystus do nieba nie tylko dlatego wstąpił, aby onéj chwały i królestwa stolec otrzymał, ale też dla zbawienia naszego. *Kucz. Kat.* 139. (krzesło. *edit. recent.*; cf. senatorskie krzesło). Alaryk w Tolosie stolec państwa swego postawił, ale go ruszył ztąd Klodowejus. *Biel.* 17. stolicę założył, Regierungssitz, Residenz. Popiel z Krakowa do Gniezna przeniósł stolec swój, a potym do Kruświcy *Biel.* 28. W Kiernowie książę Kiernus stolcem mieszkał. *Stryjk.* 215. rezydował, er residirte daselbst. W Bukareście jest stolec Multański. *Stryjk Turk. G.* stolica, miasto stołeczne; Residenz, Residenzstadt. Zelandya wyspa głowa abo stolec królestwa Duńskiego. *Biel. Hst* 292. — °*Similit.* Wdowa, która siedzi na wdowim stolcu. *Stat. Lit.* 229. Wittwenstuhl, Wittwensitz. Konieczność cierpliwości przepisaną dla wdów, (czekania półroku powtórnego zamężcia), nazywano stolcem wdowim Wołyńskim. *Czack. Pr.* 2, 45. — §. b) Stolec, zasada, fundament, podstawa; die Unterlage, das Gestelle, der Stuhl, worauf etwas ruhet. Głowa miechu kowalskiego wspiera się na stolcu. *Os. Rud.* 88. Stolec w hucie, grunt rzadki umocniony °jełem i faszynami, aby pod wielkiemi ciężarami nie ustępował. *Os. Żel.* 85. Na szkucie tarcica z wrębami na dwóch konikach albo stolcach, t. j. słupach, przy budzie wystawiana, na któréj sternik chodzi, gdy jest przy rudlu. *Magier. Mskr.* (podpory, kozły, kobylice). Stolec, na którym się wiatrak obraca. *Solsk. Arch.* 96. das Windmühlengestelle. W naszych wiatrakach na fundament, albo według młynarzów na stolec potrzeba grubego drzewa dobierać. *Os. Fiz.* 347. Owoc palmowego drzewa °nie wisi

na szypułkach, ale ma stolce niejakie, jakoby główki makowe. 445. — §. c) Stolec, stołek dziurawy, z otworem w siedzeniu, ein Stuhl mit einer Oeffnung in der Mitte. Stolec do rodzenia. *Czerw.* 36. ein Gebährstuhl. Stolec, naczynie potrzebne, (sracz); der Leibstuhl, Nachtstuhl; *Carn.* jevshelz; *Vind.* potrebn ſedehſ, zhroveſa sprasnenje; *Rag.* odsebniza; *Ross.* стольчакъ, судно. Raz albo dwa na dzień na stolec chodzić trzeba. *Perz. Lek.* 175. Na stolec, na potrzebę, na dwór wychodzić. *Perz. Lek.* 316; na wielki dwór. *ib.* 78. (czynić sobie wczas). Stolca nie trzeba zostawiać w pokoju chorego, bo smród z niego powietrze zaraża. *Krup.* 5, 365. — §. *Metonym.* Stolec, co stolcem odchodzi; *Vind.* stol (cf. stól), was durch den Stuhl weggeht, der Stuhlgang, der Stuhl. Stolec bardzo rzadki sraczką nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Za pierwszym odezwaniem się stolca, natychmiast iść trzeba na stolec. *Perz. Lek.* 176 Zatwardzenie stolca. *Perz. Lek.* 175. Do trzeciego i czwartego roku bardzo obfity dzieci zwykły miewać stolec. *Mon.* 70, 69. Stolec mieć, *ob.* Wypróżniać się. Stolec co czyni, *ob.* Rusza. — §. *Tr. metonym.* Stolec w ciele ludzkim, pośladek, zadek, der Hintere. W samym stolcu (*anus*) znajdują się cztery muszkuły. *Wejch.* 211. Gdy ci jelita wychodzą, przykładaj soku tego na stolec. *Spicz.* 11. — §. *Prov.* Nie po stolcu, *ab equis ad asinos. Rys. Ad.* 50.

*STOLCE, *grallae*, nogi drewniane, na których dzieci, a zwłaszcza chłopięta zwykły chodzić. *Grallatorius gradus*, szerokie stąpanie, albo na stolcach chodzenie. *Mącz.*; stolec, stołek, soszka. *Volck.* 378, z *Niem.* die Stelzen, z. B. auf Stelzen gehen; *ob.* Soszki, szczudła, szczeble, drążki; *Slov.* stuły, stuhły, chudy; *Boh.* štjdla, štjhla, štjhly, chudy; *Sorab.* 1. wočežki; *Vind.* ſhtelza, krukla, berla, bergla, streuza, hodalka, kvaka, hodalniza; *Croat.* schyule: *Ross.* ходули, ходуля. Który na stolcach chodzi, drążnik. *Volck.* 379; który chodzi po drążku wysoko. *Dasyp. A a.* der Stelzengeher, Stelzentreter; *Sorab.* 1. po woczežkach khodžaczé.

STOLECIE, ia, *n*, przeciąg czasu stoletniego, wiek, das Jahrhundert; *Boh.* stoletje; *Vind.* stulietje; *Rag.* stoljétaa; *Ross.* столетіе.

STOŁECZEK, czka, *m.*; *dem. Nom.* stołek, das Stühlchen, Seſſelchen; *Boh.* stolička; *Sorab.* 1. stówik (cf. stolik), stolczžik; *Vind.* stolci, stoliz, stolizh *scabellum*, ławeczka; *Croat.* sztólchecz *sellula*; *Rag.* stolicch, (*scabellum*); *Ross.* стулнкъ, стульчикъ. Pod stołeczkiem tej dziecinki Będę zbierał odrobinki. *Groch. W.* 370; (*potius* stoliczek, Tiſchchen). Lekarstwo to czyni dzieciom stołeczki i robactwo wywodzi. *Syr.* 222. małe stolce, kleine Stuhlgänge. *STOŁECZNIK, a, *m.*, naczelnik, na czele stojący; der Vorſteher, der an der Spitze ſteht, das Oberhaupt, der Vorgeſetzte. Przedniejsi z aniołów, stołecznicy, cherubinowie, serafinowie, którzy zawsze stoją przed stolicą boskiego majestatu. *W. Post. Mn.* 566. Po aniołach archaniołowie, potym książęta, mocarstwa, stołecznicy, cherubinowie etc. *Sk. Żyw.* 2, 218. — *§. Stołecznicy miewają rozmaite monety, i komu potrzeba za *lifą odmieniają. *Sekl. Math.* 25, *not.*, «monetarze»; wexlarze, siedzący nad stolikami swemi, Geldwechsler. STOŁECZNY, *STOLICZNY, a, e, 1) o miastach: główny, *Rag.* stólni; *Ross.* столичный, Haupt- (von Städten). Stołeczne miasto = stolica; *Rag.* grád parvostólni, die Hauptſtadt. Wojsko *stoliczne nie przy stolicy, ale w Polszcze macie. *Birk. Zamoj.* 4. — 2) Przemyślał Witołd, jakoby mógł imiona stołeczne, w onych wojnach od stołu książęcego oddalone przywrócić. *Stryjk.* 465. stołowe imiona, dobra; Tafelgüter, Kammergüter. STOŁEK, łka, *m.*, 1) zedel do siedzenia na nim, der Seſſel, der Stuhl; (*Boh.* stolice, židlice, židle; (*Slov.* stolek *mensula*, stolik); *Sorab.* 1. stol (*ob.* Stół), stów, stolczk, stoltz; *Sorab.* 2. sztol, stol, stolk; *Carn.* stol, stoll; *Vind.* stou, stol, klop, stoll, shöfl, (stou, klop = ławka); *Croat.* ztolecz, (cf. stolec); *Bosn.* stó, stól; *Slav.* stòlica, (*ob.* Stolica); *Rag.* stòlaz; *Ross.* стулъ; *Eccl.* столецъ; *Lat. med.* stolium; *Krim. Tatar.* stul; *Walis.* ystol; *Svec.* stol; *Angl.* stool). Już są trzy stołki: krzesło dla starosty, dla sędziego, i stołek dla pisarza; starosta tam usiędzie, a tu pisarz. *Teat.* 7. *b*, 47. Stołek z poręczami, krzesło; *Vind.* ſedilu, ſedalu, ſedalniza, stol ſ naflonam, naflonjak, ein Lehnſtuhl, Armſtuhl. Stołek ku noszeniu uczynił sobie Salomon. 3 *Leop. Cant.* 3, 9. lektykę, eine Sänfte; Oeſtrr. Tragſeſſel. Słomiany stołek (*Vind.* ſlamnu ſedilu, ſlamnilu). Dzieci wdowę chcieli z imienia wygnać, wystawiwszy jej stołek z kądzielą przed dom. *Sax. Tyt.* 63. *Szczerb. Sax.* 465. ſie ſtellten ihr den Stuhl vor die Thüre. — *Alluz.* Kto pod drugim stołek rad podrywa, Sowitym mu to odda bóg ryczałtem. *Morszt.* 70. (kto drugiemu dołek kopie). Tak napędzę w dziurę, tak im przystawię stołka, mam sposoby liczne. *Teat.* 43. *c*, 129. *Wyb.* ich will ihnen den Stuhl ſtellen, die Falle richten. Pochlebnicy, kiedy sami są przy pani, więc stołka radzi przystawią drugiemu, a potwarz jaką wywrą, aby sobie sami łaskę jednali. *Kosz. Lor.* 42 *b.* Rychléj cię dwa, niźli jeden stołek zdradzi. *Pot. Arg.* 105; *Slov.* medzi dwoma stolickami na zem človek pada. Na dwóch stołkach siedzieć. *Pot. Jow.* 171. i z jedną i z drugą stroną trzymać, es mit beyden Theilen halten; *Slov.* na dwoch stolickách sedí. Nie masz ty z sercem dwojnym i obłudnym spółki, Nie znasz, co to pochlebstwa dwa obrotne stołki. *Zab.* 10, 68. *Koss.* Wiele zazdrośnych, natrętnych, zuchwałych, i co jak żyją na dwu stołkach siedzą. *Zab.* 11, 27. *Koss.* — 2) Stołek, krzesło, n. p. senatorskie; der Stuhl, Sitz eines großen Herrn, Senatorenſtuhl, Senatorenwürde. Zasieść stołek prześwietny senatorski. *Birk. Syn. Kor. B b.* Chodkiewicz z takich dziadów i pradziadów urodzony, z których rzadki był, któryby albo buławy hetmańskiéj nie nosił, albo stołka senatorskiego nie zasiadał. *Birk. Chodk.* 2. Duroniemu senatorski stołek wzięli, iż ważył się.... *Warg. Wal.* 64. Ztamtąd na wyższy stołek i zacniejszą katedrę potym postąpił. *Star. Zad. C* 2 *b*, na wyższe miejsce, wyższą godność; höhere Würde, höheres Amt. — Stołek królewski, majestat, tron, der Thron. Po przywitaniu między gęstym gminem, Król na swój stołek sułtana pro-

wadził, I dał mu miejsce pod swym baldakinem. *P. Kchan. Jer.* 266. Porwawszy Michała, na cesarskim go miejscu i stołku posadzili. *Sk. Dz.* 775. — (STOLETNI, ia, ie, lat stu, (*ob.* Stolecie), n. p. Stoletnie dęby. *Zab.* 10, 42. *Koss.* hundertjährig; *Boh.* stolety; *Vind.* sto let star, stulieten; *Bosn.* stolitgni; *Rag.* stoljetni, stogodisctni; *Ross.* столѣтный. Już też stoletnich wieków przemijało Niemal czterdzieści, jako wsze stworzenie W początkach swoich istność otrzymało. *Odym. Św. D* 3 *b.* (wieków po sto lat liczących). Do Dyany i Apolina wiersz stoletni. *Mon.* 70, 551; *carmen saeculare.* — *STOŁGAĆ się. *Zebr. Ow.* 381, *ob.* Czołgać się, *ob.* *Przystołgać się). — STOLICA, y, *ż.*; (*Boh.* stolice; *Slov.* stolica ława, ławka; *Croat.* sztolicza *sedes, sella*; *Dal.* stolicza = ambona; *Slav.* stòlica = stołek; *Bosn.* stoliça *scamnum*); *stolica, siedzenie poważne wielkich urzędników, panujących, rządców; *Eccl.* восходъ, сѣдалище, кресла, или царскій престолъ, erhabner Beamten Stuhl, Richterstuhl, Königssitz, Regentenstuhl. Pogląda na senat, stolicę sądową, jak na miejsce cnotom swoim nagotowaną. *Mon.* 65, 133. Stolice kaznodziejską ś. Piotra w Rzymie, jeszcze ukazują. *Sk. Dz.* 30. (katedrę, ambonę). Stolica królewska, tron, majestat, der Thron. Sprawił król stolicę wielką z kości słoniowéj. *Budn.* 2 *Chron.* 9, 17. Po śmierci Ziemowita panowie synem jego Leszkiem stolicę osadzają. *Krom.* 52. Serafinowie zawżdy stoją przed stolicą boskiego majestatu. *W. Post. Mn.* 566. Co jest przed ludźmi wysokiego, to jest przed bogiem obrzydliwością, a wżdy się jednak na wysokie stolice *kaszemy, a do wyniosłości a dostojności tego świata, jeden drugiego ubiegamy. *Żarn. Post.* 22. Przyrodzenie nieszczesne nasze, na wysokie się stolice zawżdy *kasze. *ib.* 2, 309. Na wysokie się stolice *kasali, i jeden drugiego dostojnością uprzedzać chcieli. *ib.* 3, 665. (wysokie miejsca, urzędy, dostojeństwa). — ♀. Stolica, miasto stołeczne; die Residenzstadt, Hauptstadt; *Boh.* sydlo, obydlj, bydliště; *Sorab.* 1. bwowne město; *Vind.* poglavitu mestu, staunu prebivalishe, residenza, prebivalishtvu; *Rag.* grad poglavit, parvostólni, (stolovatti; *Dal.* sztolovati = panować); *Hung.* kiralysseek; *Ross.* столица, престоль; *Eccl.* царственница. Stolica ś. *N. Pam.* 21, 297. (Rzym stolica papieska). Stolica młodzież psuje. *Teat.* 13, 2. *STOLICZNY, *ob.* Stołeczny. STOLIK, a, *m*, STOLICZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* stół, das Tischchen, ein kleiner Tisch; *Boh.* stolek, stoleček, (stoljk szuflada stołowa); *Slov.* stolek (cf. stołek), stolček, stoliček; *Hung.* asztolotska; *Vind.* mifiza, tabelza, (stolizh *scabellum*; *Sorab.* 1. stowik stołeczek); *Sorab.* 1. et 2. blidko; *Croat.* sztòlek; *Rag.* stòlaz, dessak, tarpeziza; *Slav.* stolica, (cf. stolica); (*Bosn.* stolicch *scabellum*); *Ross.* столикъ, (столище wielki stół, stolisko, столишко mizerny stół, *stolina). Leżały na stoliku gazety. *Kras. Pod.* 2, 113. I ławeczkę z stoliczkiem oboje Z hebanu proszę, niech ma dziecię moje. *Groch. W.* 353. Stolik mierniczy, *mensula. Jak. Mat.* 1, 289. *Łęsk.* 132. *Zabor.* 85 das Meßtischchen. STOLIKOWY, a, e, od stolika, Tischchen-, Tisch-, Jejmość P. P. Próżnosiedzkie, stolikowych zabaw najprzywiązańsze dogiądaczki. *Mon.* 70, 132. cf. gotowalniany.

*STOLIMAN, *STOLIM, *STOLIN, *STWOLIN, a, *m.*, olbrzym, ein Riese. *Briareus* 100 *manuum*, stolim; niektórzy mówią stwolin, *obrzym. *Macz, Carn.* strâmor; *Vind.* rifs, stramor, pofhastni junak, orjak, goliat, gorostafhnik; *Rag.* gorostasnik; *Ross. et Eccl.* исполинъ. Stoliman, wielki okrutny człowiek, stwolin abo *obrzym, niektórzy zowią stolin. *Macz.* STOLINEK, *obrzymek, *gigantulus. Macz., zdrbn.*, ein kleiner Riese. STOLIMAŃSKI, a, ie; *Ross.* исполиновъ, исполинскій; *Eccl.* исполинный. (исполинствую, *Graec. γιγαντιάω, fortesco*); Riesen-. Walka stolimańska, *gigantomachia. Macz.*

STOLISTNY, a, e, hundertblätterig. Stolistna róża, sto liści mająca. *Wod., Sorab.* 1. stowop'enata roża; *Croat.* sztolisztna trava — STOLKA, i, *ż.*, (cf. stola, stolnia), rów cegłą wymurowany pod piecem hutarskim dla ściągania wilgoci. *Tr.*, ein ausgemauerter Graben unter dem Treibofen, die Feuchtigkeit abzuleiten. *Tr.*

STOŁKARZ, a, *m*, co stołki robi; *Ross.* стульникъ, der Stuhlmacher. STOŁKOWY, a, e, od stołka; *Ross.* стульный, Stuhl-, Seffel-, n. p. Nogi stołkowe. *Cresc.* 258. — (STOLLA, STOLNIA, *ob.* Stoła) — STOLNICA, y, *ż*, STOLNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, stołowa tablica. *Tr.*, das Tischbret, Tischblatt; *Boh.* wal, (cf wałek): *Vind.* testaresvalniza; (*Rag.* stolniza *abacus*, stolniciza *dem.*). Dość człowiekowi jeść chleb z solą na prostéj stolnicy. *Mon.* 72, 823. — ♀. Stolnica, stół kuchenny do rąbania mięsa, ryb; der Hacktisch-, Küchentisch, das Hackbret. Stolnica, naczynie drewniane, na którym w kuchni sieką różne mięsa i t. d. *Wiel. Kuch.* 429. W piekarni pod oknem stać może stolnica do rozrabiania ciasta. *Świtk. Bud.* 293. STOLNIK, a, *m.*, królewski abo koronny trukses, (podstoli), der Truchseß, der Tafeldecker; *Boh.* stolnik; *Vind.* trufhar, mifni nofhnik; *Croat.* triszpest, *vulgo* krispet, jeztvinonosz; *Hung.* asztalnak, talnak; *Rag* stolnicjar; (*Slav.* stôlnjak = obrus); *Ross. et Eccl.* стольникъ. — ♀. Stolnik, stolny robotnik, od stoli, od stolni; der Stollenarbeiter, Stöllner, Steinsalzbauer. Podkomorzy ma wybierać rajce w Wieliczce i starsze stolniki, to jest, robotniki w górach, i one podług praw ich sądzić. *Herb. Stat.* 108. Prawa tych, którzy sól wycinają, to jest stolników. Ustawiamy, aby w żupie Wielickiej i Bocheńskiej tylko robiło 60 tych, którzy sól wycinają, które po Polsku stolniki zowią. *Herb. Stat.* 108. STOLNIKIEWICZ, a, *m.*, syn stolnika, des Truchses Sohn. STOLNIKIEWICZÓWNA, ej, *ż*, córka stolnika, des Truchses Tochter. STOLNIKOSTWO, a, *n.*, urząd stolnika, das Tafeldeckeramt, Truchsesamt. — ♀ *Coll.* Stolnik z stolnikową, der Truchses mit seiner Gemahlinn. STOLNIKOWA, éj, *ż.*, stolnika żona, die Truchsessinn. STOLNIKOWSKI, a, ie, od stolnika, Truchses-; *Ross.* стольничій. — (STOLNY, a, e, od stoli w górach, Stollen-, Bergstollen-; n. p. Stolny pisarz. *Tr.* — STOŁOKIETNY n. p. Gigas. *Chrośc. Ow.* 114, hundertellig.) — STOŁOWAĆ *cz. niedok.*, stołować kogo, stół mu dawać, einem den Tisch geben; *Boh.* stolowati, stoliti, (stoliti; *Slov.* stoljm, pri stole

siedjm *accumbo*; *Rag.* stolovatti; *Dal.* sztolovati ‹ panować, cf. °stolec, stolica). Stołować się *rec. niedok.*, strawować się, ſich verköſtigen; *Ross.* быть у кого на хлѣбахъ. Kiedy służący się sam stołuje.... *Gal. Cyw.* 2, 132. STOŁOWANIE, ia, *n.*, stolnia *Bohom. Kr. Biel.*, stęplowanie, die Unterſtemplung, das Stollengerüſte. Nie uwiodą mnie swym pozorem złociste stołowania, nie marmurowe słupy; nie przestanę być przez to pamiętnym ludzkiéj nietrwałości. *Siru. Qu.* 189. STOŁOWNIK, a, *m.*, 1) uczestnik stołu, der Tiſchgenoß; *Boh.* strawnik, *f.* strawnice; *Vind.* perjednik, k'jedi hodez, nakolhtnik; *Ross.* нахлѣбникъ, нахлѣбница, ѣдокъ; *Eccl.* питомникъ, вскормленникъ, питомецъ, притрапезникъ, сотрапезникъ; komensal, który u kogo do stołu chodzi. *Volck.* 1097. Gospodarz wszystkim nam stołownikom do wieczerzy tylko jednę misę dał polewki grochowej. *Star. Ref.* 44. Współstołownik *Eccl.* единопищенъ. Postępuj ze mną ze wszelką wolnością, jak gdybyś był moim stołownikiem. *Mon.* 70, 539. (domownikiem). Dworzanie, pokojowi, krewni, asystenci, Przyjaciele, sąsiedzi i plenipotenci, I ta wszystka niesyta stołowników zgraja, Co się zyskiem ołłudy karmi i opaja. *Kras. Sat.* 57. *Groch. W.* 155 *Kras. Pod.* 2, 67, *ob.* Strawnik. — 2) Stołownik ‹ STOŁOWY *Subst., diaetarius. Cn. Th.* 1070. mający sobie poruczony stół, dozorca i opatrzyciel stołu; *Croat.* sztolmëster, der Tafelaufſeher, Tafeldecker, der den Tiſch zu beſorgen hat. Przyniéśli obiad królewscy stołowi. *Wad. Dan.* 8. STOŁOWY, a, e, od stołu, Tiſch ‹; *Boh.* stolowý, stolnj; *Slov.* stołowý; *Hung.* asztali; *Sorab.* 1. blidowné; *Vind.* mišni; *Croat.* sztólni; *Ross.* столовый; *Eccl.* трапезный. Nogi stołowe. *Cn. Th.* 1070; *Boh.* trnož. Szuflada stołowa (*Vind.* mišniza, miša). Stołowa izba, jadalnia, das Speiſezimmer; *Ross.* столовая, скатертная. Król, żeby godowników swego domu oglądał, do izby stołowéj Wszedł, i ujrzał tam człowieka jednego Co siedział, szaty nie mając godowéj. *Odym. Św.* 2, *O* 3. Łyżki, misy, solniczki i inne stołowe statki. *Kluk. Rośl.* 2, 161. Tiſchgeräthe. Nóż stołowy; *Vind.* stenjenik, Tiſchmeſſer. Bielizna stołowa. *Teat.* 28. *b*, 108. Tiſchzeug, (*ob.* Obrus, *ob.* Serweta). Służba stołowa, *ob.* Służba. — Dzieciom lekarstwo dają małemi łyżeczkami, dorosłym zaś stołowemi łyżkami. *Perz. Lek.* 190. Eßlöffel, Tiſchlöffel. Wina stołowe. *Haur. Sk.* 510. *Wad. Dan.* 113. Wino słabe tytułują stołowem. *Haur. Ek.* 101. Kieliszki stołowe, szklanki garniturowe. *Torz. Szkł.* 125. Stołowe szkło, garniturami robione, ma się w magazynie znajdować. *ib.* 124. Insza przyjaźń stołowa, a insza gruntowna. *Pilch. Sen. list.* 1, 58. Przyjaciel stołowy opuści cię czasu nieszczęścia. *Radz. Syr.* 6, 10. *Sk. Dz.* 345. Stołowy przyjaciel jak mucha, najadłszy się precz leci. *Burl. a* 3. Dworska i stołowa wiara za chlebem idzie. *Sk. Dz.* 266, (cf. pochlebować). Bankiety i owe wymyślone stołowe utraty. *Gorn. Sen.* 29. Stołowa rozmowa. *Xiądz.* 203. ein Tiſchgeſpräch. STOŁOWE, *n.*, *Subst.*, pieniądze od stołu, za obiad, strawne. *Cn. Th.* 1070. Koſtgeld. Stołowe, stołowy dochód, pieniądze, zboże, dobra. *ib.* Tafeleinkünfte.

°STOŁPIASTY, a, e, n. p. Stołpiasta sól. *Instr. cel. Lit.*, n. p. Soli stołpiastéj od 1000; soli stołpiastej małéj od 100. *ib.* (*Ross.* столпъ słup) ‹ bałwaniasta sól, Steinſalz in Klößen. STOŁPOWY, a, e; *Ross.* столповый; słupowy, Säulen ‹. Pierwszéj i dziewiątéj pieśni °irmosy są stołpowe, a insze bożemu narodzeniu służące. *Pim. Kam.* 263. [szeregowe, po kolei idące 2].

°STON, u, *m.*, cf. stan; n. p. Cezar z prywatnego urodzony stonu, lub szlachetny, zacny między swemi. *Chrośc. Fars.* 50. Wszak biliśmy się jak kawalerowie, Nie kryjąc piersi, karku ani stonu. *Chrośc. Luk.* 230. cf szton.

STONĄĆ *med. jedntl.*, utonąć, pogrążnąć w wodzie, im Waſſer untergehen. Towar stonęły kupiec może z wody wybrać, a nikt czyjkolwiek brzeg jest, nie ma onemu stonęłemu trudność zadawać. *Stat. Lit.* 506.

STONASOBNY, *ob.* Stokrotny.

STONKA, i, *ż*, *coccinella*, Johannisblut, polniſcher Kermes. Owad mały okrągławy, mający pokrywki czerwoniawe z czarnemi kropkami. Że pospolicie jest farby czerwonej, dlatego nazwano go kokcynelą imieniem robaka karmazynowego. *Zool.* 165.

STONÓG, a, *m.*, STONOGA, i, *ż.*; *Boh.* stonůžka, beruška; *Sorab.* 1. stonožka; *Carn.* adrushka, adrushéza, presizhéza, babûra, babushka; *Vind.* mirnik, stonogazh; *Croat.* sztonog. ztonok babura, babuska, babicza chëru, stríga, (cf. strzyga); *Slav.* stonoga; *Rag.* stonògh, stonòga, cesejagl, babúscka, baburra, babak, (cf. babuška); *Bosn.* babiça, baburra, galiiça; *Ross.* стоногъ, сороконожка, кавслкъ, коржанъ, мокрица; owad ołowianego koloru, w wilgotnych miejscach, osobliwie w piwnicach znajdujący się; niewłaściwie stonogą nazwany, gdyż nóg ma tylko czternaście. *Zool.* 113 *Sienn.* 279. die Aſſel, der Kellerwurm, der Kelleraffel. — Stonog morski, robak, skorek. *Ursin.*; *chiton*, muszla złożona z kilku skorup, podłużnie na grzbiecie ułożonych. *Zool.* 97. die Meeraffel. *Chmiel.* 1, 632, *Croat.* sztonog riba. STONOGI, a, ie, *centipes*, hundertfüßig. *Cn. Th.* 1071, *Bosn.* stonogghi. — STONOGOWIEC, wca, *m.*, ziele śledzionowe, *asplenium scolopendrium*, gatunek śledzionki, zachwalony na choroby śledziony. *Kluk. Dykc.* 1, 59. *Sleszk. Ped.* 422. *Syr.* 777. *Urzęd.* 40 *Sienn.* 165. Miljfraut, Miljfara; *Boh.* ceterak, jelenacze yazék; *Carn.* plushz; *Ross.* многоголовникъ.

°STOOKI, a, ie, STOOCZNY, a, e, *Croat.* sztòok; hundertäugig. Stooczny Argus. *Zab.* 16, 95. *Kras. Teat.* 52. *d*, 82. *Groch. W.* 166. Stooki rozum. *Chrośc. Job.* 65. *Tward. Wz.* 74.

STOPA, y, *ż.*, STOPKA, i, *ż. dem.*, STOPECZKA *dem. sec.*, 1) (cf. *Germ.* Fußſtapfen, ſtapeln, tappen, cf. *nostrum* tupać, tępać, tapać). Stopa jest sama dolna część nogi, na której się ciało wspiera. *Zool.* 57. der Plattfuß, der flache Fuß, die Fußſohle, die unterſte Fläche des Fußes. *Perz. Cyr.* 1, 21; (*Boh.* podšew, podešew (*ob.* Podeszwa), spodek nohy, spodniplesk, pleska nohy, chodidlo, chodidko (stupadlo podnožek); *Sorab.* 1. stup, stowp, stupeg; *Sorab.* 2. stoppa; *Carn.* stopâla, (stop ‹ wschody); *Vind.* stopnja, stopao, stopina, (stopei, korak ‹ krok, *ob.* Sto-

pień); *Slav.* stupàllo; *Hung.* tsapas; (*Bosn.* stupaj, koracjaj, koraç = krok *passus*, *gradus*); *Ross.* ступня, (cf. стопа, стопка puhar, ryza papieru; стопка żerdka, kręgiełek farby, soli kamiennéj i t. d; топтать, топчу deptać). By kiedy miał stopeczki swe nad wosk jarzący bielsze obrazić, nie chcę tego cierpieć. *Groch. W.* 369. Jam ci nóżeczki i stopki prostował, I w ustach ślicznych języczek kierował. *Past. Fid.* 195. Gołota, nie ma gdzieby stopę położył. *Cn. Ad.* 263. (nie ma, gdzieby stąpił; nie ma, gdzie konia rozsiodłać). Najlepszy gnój na rolą, pańskich stop ślady, t. j pański pilny dozor. *Petr. Ek.* 12. Pański ślad albo stopy. *Kosz. Lor.* 58. (pańskie oko konia tuczy). *In vestigio occubuit*, prędziusieńczko, ledwo stopę przewrócił, jak poszedł do Abrahama. *Mącz.* Zazdrość w niej od głowy aż do stóp. *Pam.* 85, 882 całkiem ją opanowała, vom Kopf bis zu den Füßen. Opisał go, od stóp do głów. *Mon.* 75, 615. — §. Upadam pod stopy We Pani Dobrodziejki. *Teat.* 15. *c*, 11. (do nóg, ich falle ihnen zu Füßen, unterthänigster.). — Ściskam stopy Pani. *Teat.* 45. *b*, 47. Upadam do nóżek, całuję stopki. *Teat.* 34. *b*, *G* 2. (stopy czyli nóżki całuję). Ludzie niby to lepiej wychowani, mają wyborniejsze wyrażenia: całuję nogi, upadam do stóp, uniżam się pod stopy, ścielę się pod nogi i t. d. *Mon.* 67, 458. — 2) Stopa, *Boh.* stopa, šlepěge; *Sorab.* 1. fled, stup, stopa; *Carn.* stopina; *Vind.* stopnja, stopina, stopnje, stopinje; *Croat.* sztupina, szléd; *Bosn.* stoppa; *Rag.* stupaj, stoppa, stůp, *Ross.* слѣдъ, стопа; ślad, szlad, trop stopy w ziemi wyrażony; die Fußspur, der Fußstapfen. Patrz na pawiment, obaczże, czyje to są stopy? 3 *Leop. Dan.* 14, 18. (czyje to są ślady? 1 *Leop.*). Widzę, że to stopy chłopie, niewieście i dziecińskie 1 *Leop. ib.* Z stopy Herkulesowéj wszystkiego ciała jego wzrost i postanowienie miarkował. *Zygr. Ep.* 56. Jak raz stanął, przez kilka godzin w tejże stopie stał. *Warg. Wal.* 286; (cf. *Ross.* степениться, остепениться ustatkować się, степенничать statkować, степенный stateczny, степенство, степенность stateczność). Przypadki za człowiekiem w stopy zawsze chodzą. *Budn. Apopht. U* 2. sie folgen ihm auf dem Fuße nach. Za nim tuż w stopy gonił. *Stryjk.* 524. Postępuje jego trybem w stopę z stopy. *Susszc. Pieśn.* 3, *J* 3. Pilnie się jego trzyma stopy. *Star. Vot. A* 3. — 3) *Mensur:* Stopa, pewna miara; ein Fuß, ein Schuh, *Ross.* футъ; *Eccl.* стопа или просто шагъ. Stopa, lubo powszechnie za półłokcia rachować się zwykła, u geometrów atoli za 3 ćwierci łokcia Warszawskiego czyli za 18 calów pospolicie się bierze. *Zabor.* 14. *et* 281. *Łesk.* 2, 26. *Solsk. Geom.* 2, 144; 16 calów. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 296; cztery dłoni. *Warg. Kurc. praef.* Półtorej stopy (*Slav.* cípela). Stopa kwadratowa. *Jak. Mat.* 1, 117. Dwie stopie. *Cresc.* 507; (*dual.* = dwie stopy). — §. Stopka; *Boh.* stopka; szypułka, ogonek u owocu; Stiel, Stengel am Obste. Fiołki rózgi żadnéj nie miewają, tylko szypuleczki albo stopki długie, na których kwiateczek. *Syr.* 1416. — Kozia stopa, *ob.* Kozi. Niedźwiedzia stopa, (*ob.* Niedźwiedzi, *ob.* Barszcz płonny). — Stopa mennicza, der Münzfuß. Prawidła panujących o stopie mennicznéj, w miarę napływu jednego lub drugiego kruszcu zmieniać się muszą. *Czack. Pr.* 1, 174. — 4) Stopka, piesek o czarnych łapkach, ein Hund mit schwarzen Tatzen; (*Boh.* stopka wiercipięta, brukownik). Stopka miano psa, *melampus. Cn. Th.* 693 *Tr.* Dopiero dziś nie szczeka, dopiero dziś milczy, stary stopa. *Pot. Jow.* 93. 5) Stopka regimentowy, rózgonoś, profos; in Westpr. der Steppchen, (cf. stupek), der Profoß. Stopce regimentowemu przywrócono poczciwość przez rozkrwawienie głowy jego od uderzenia chorągwią. *Jez. Wyr.* Kiedy exekucya lub komenda jaka przyjdzie, w ten czas stopka regimentowy staje się w ich oczach generałem. *Mon.* 71, 740. — (STOPIC, *ob.* Topić). — STOPIEŃ, pnia, *m.*; *Boh. et Slov.* stupeň, schůdek, schodek, (*ob.* Schody, wschody); *Sorab.* 1. stup, stowpen, (stupen trzewik); *Sorab.* 2. schtoffa; *Carn.* stopna, shtabla; *Vind.* stopnja, stopniza, stopalu, shtapnja, grod, vishik, stopiuniza, shtapla, stolniza, (stopnja, stopina = ślad, stopa, stopień = krok); *Croat.* sztupáy = krok; *Rag.* postupaj, vzstúpniza, (stupáj, stúp = krok); *Bosn.* stupaj, prieno stupne, pricjaghe, (stupaj, koraç = krok); *Ross.* ступень, ступенька, степень, степенъ; *Germ.* die Stufe, die Staffel, (*ob.* Tapać, tępać, tupać). Schodów wszystkich stopnie powinny mieć wysokość na 5 calów, szerokość na 12, długość przynajmniej na 3 łokcie. *Switk. Bud.* 159. Każdy stopień, wstępując do kościoła, całował. *Sk. Dz.* 752. Usiadł u stopniów ołtarznych. *Wys. Ign.* 20. Skoro kościelnych stopniów dotkli się nogami.... *Otw. Ow.* 23. Do téj jaskini przez wiele stopni po wschodzie schodzono. *P. Kchan. Orl.* 1, 356. — §. Stopień u karety, strzemię kareciane, wozowe. *Cn. Th.* 1079; *Vind.* stop, stopina, stopinja, der Fußtritt, der Tritt an einer Kutsche. Wypuścił mię przecię, ale się ni obeszło bez kielicha, i na progu, w sieni, i na stopniu karecianym. *Kras. Pod.* 2, 125. *et* 14. Stał na stopniu u kolebki księżny. *Gorn. Dz.* 141. Kozieł dźwiga łokaje, hajduki łamią stopień na zadzie. *Teat.* 45. *c*, 55. *Wyb.* stopień w tyle karety; *Ross.* запятки, (cf. zapiąć); der Tritt hinten an der Kutsche. — §. *Tr. fig. moral.* Stopień, Stufe, Staffel, Grad. Jak cnota, tak zbrodnia mają swoje stopnie. *Teat.* 45. *c*, 58. Pycha na świecie ludziom porobiła stopnie. *Pot. Pocz.* 131. (klasy, różne stany i rangi). Stopień, ranga, dostojeństwo; *Eccl.* прясло (cf. przęsło), чинъ, степень, состояніе жизни, достоинство; *Ross.* первостепенный, первостатейный pierwszego stopnia, przedni. (*Eccl.* степенная книга xięga genealogii od ś. Olgi do Iwana Wasilewicza). Wedle stopnia natury, mają miarę doskonałości. *Birk Syn. Kor. B b.* Na wyższy stopień postąpił. *Bach. Ep.* 53. Kto stopniem pierwszy, ten dalszego od sukcesyi wyłącza. *Chełm. Pr.* 72, cf. blizkość. Wystrzegaj się go, bo to w ostatnim stopniu filut. *Teat.* 33, 26. cf. arcy-, im höchsten Grade ein Spitzbube. Korzeń ten w trzecim stopieniu (stopniu) mniéj wysusza. *Urzęd.* 10. Stopień ciepła, temperatura. *N. Pam.* 6, 318. Stopniami, po stopniach; nie zaraz jednym krokiem być na wierzchu, ani skokiem. *Cn. Ad.* 906. stu-

ſtufenweiſe, nach und nach; *Vind.* po stopiunizah, po ſhtapnjah, stopze, od ſhtapne do ſhtapne, korakama; *Bosn.* postupai, po stupaj; *Ross.* постепенно; *Eccl.* степенно. Stopniami trzeba postępować, jak to mówią, piano piano pianissimo. *Teat.* 19. *b*, 76. Nauki idą w górę, jak po stopniach. *Mon.* 65, 373, (cf. jak po szczeblach). Nie skończyło się jeszcze nieszczęście; przez nie do większych żalów ułożył się stopień. *Bardz. Trag. praef.*, (przejście, przechód, gradacya). — *Arithm.* Liczba do drugiego, trzeciego, czwartego etc., stopnia (*potentia*) podniesiona, kiedy jest 1, 2, 3, 4 etc, razy raz po raz przez siebie samę rozmnożoną. *Jak. Mat.* 1, 122. *et* 104. *Ustrz Alg.* 9. — §. *Divis. geometr.* Okrąg dzielą na 360 części równych, stopniami *gradus circuli* zwanych. *Geom* 1, 9. *Łęsk.* 7. *Jak. Mat.* 1, 10. der Grad eines Cirkels. Stopień koziorożca. *Otw. Ow.* 55. — §. *Grammat.* Stopień, *gradus*, jedna z trojakich odmian przymiotników, co do mniejszego lub większego wyrażenia przymiotu, die Vergleichungsſtaffel. Stopień równy, *Positivus*; *Slov.* położitliwi; *Eccl.* положенный; *Ross.* положительной степень. Stopień wyższy, *Comparativus*; *Sorab.* 1. porunoſczate; *Ross.* сравнительный степень. Stopień najwyższy, *Superlativus.* — (STOPNIEC, *ob.* Topnieć). — STOPNIK, a, *m.*, ryba na stopień długa, (cf. łokietnice ryby), ein ſchuhlanger Fiſch. Rybki, gdy już podrosły z kroczków na stopniki, dopiero je można do stawu wielkiego puścić. *Haur. Sk.* 141. — §. Stopnik, pręt mierniczy na stopnie podzielony; ein Maßſtab, worauf die Schuhe angezeigt ſind. *Tr.* STOPNIOWANIE, ia, *n.*, die Abſtufung, das Abſtufen. — §. *Fortific.* Stopniowanie, umiarkowanie twierdz co do wysokości, ażeby zawsze tylna przenosiła twierdzę przodkującą. *Jak. Art.* 3, 317. — §. *Grammat.* Stopniowanie przymiotników Polskich. *Kpcz. Gr.* 2, 15. das Abwandeln nach den Vergleichungsſtaffeln. Stopniować przymiotniki, odmieniać ich zakończenia podług stopni, nach den Vergleichungsſtaffeln abwandeln. STOPNISTY, a, e, STOPNISTO *adv.*, 1) wschodowaty, *gradatus. Mącz.*; *Vind.* stopninen, ſhtopniast, abgeſtuft, ſtufenweiſe ſteigend. — (2. Stopnisty, *ob.* Topić). — STOPNY, a, e, do stop należący. *Cn. Th.* 1071, *Boh.* stupnový; *Eccl.* степенный, die Fußplatte betreffend.

STORAKI, a, ie, — o *adverb.*, setny, stonasobny, stokrotny, hundertfältig. Nabroją ci przy takim mistrzu storako więcéj. *Smotr. Ex.* 50.

STORC, STORCZ, u, *m.*, gzems nade drzwiami. *Cn. Th.* 1071, z *Niem.*, der Storz, der Sturz, Thürſturz. — §. W górnictwie, gatunek windy; eine Winde, bey den Bergleuten. Storc, kołowrot, którym rudę z dołu na wierzch wyciągają *Os. Żel.* 85. Do windowania rudy używają górnicy takich kołowrotów, jakiemi ze studni wodę ciągną, a zowią je storce. *Os. Rud.* 7. *et* 40. — §. Storc, strona rzeczy jakiej sterząca; die aufrechte Kante, die ſcharfe Seite; (*Boh.* strž przerwa; *Vind.* stor *caudex*, *truncus*, ſhtorezh - ułomek, (*ob.* Stark, sterk); *Ross.* торчекъ rzecz sterząca, торчание sterczenie, торчмя, торчкомъ sterząc, na storc). Deska ta ma w sztorcu swoim powyrzynane obręcze. *Jak. Art.* 1, 185. — Na storcz, storcem - krawędzią, rębem, prosto w górę, sterząc, jeżąc; geſtürzt, auf den Sturz oder die ſcharfe Ecke geſtellt, aufrecht in die Höhe ſtehend. Nie wiedząc, co nieśli, złożywszy skrzynią, postawili ją sztorcem, opartą na murze. *Mon.* 70, 744. Rohatyny w wozach były storczem poutykane. *Zab.* 3, 78. Kloce stawiać do góry storcem. *Jak. Art.* 3, 171. Bale porznięte postawione na storc dla odcieku wilgoci. *Jak. Art.* 3, 171. STORCZYĆ, STORZYĆ, STROSZYĆ, STROZYĆ *cz. niedok.*, storcem stawić, tak żeby sterczało, nastorczać; aufrecht aufrichten, in die Höhe ſtellen. Wrotosierść, choć się nie sroży, Lecz się opaczną sierścią z przyrodzenia stroży. *Kmit. Spyt. A* 3 *b.* Darmo się cudzoziemcy wszyscy w herby storzą, Bo ledwie na pańskie nie orzą. *Pot. Pocz.* 480. Przymyka się, storząc uszy i słucha nowego języka. *Przyb. Milt.* 115. nadstawując ucha, er ſpitzte das Ohr. Nocną fatygą zmordowane konie, Na krzyk wojennych trąb uszu nie strożą. *Chrośc. Luk.* 132, (*ob.* strzydz uszymi). Srożyć się, stérczyć, jeżyć się; in die Höhe ſtehen, zu Berge ſtehen. Cerberowi na łbie wężów się stroszy trzysta. *Hor.* 2, 98. *Nar.* Stroszą się strzałmi osypane dachy. *Zab.* 14, 393. Mchem poziomym obrosłe stroszyły się sosny. *Zab.* 15, 292. STORCZYK, a, *m.*, trzylistnik, ziele, *satyrium*; Stendel, Stendelwurz, Knabenkraut; *Carn.* zépětz; *Croat.* lyubodrag; *Ross.* дремликъ, кокушкины слезы: członek męzki do skutku małżeńskiego nastorcza. *Syr.* 762. Od ziela tego cała gromada zowie się ziela STORCZYKOWE, *orchideae*; pospolicie są zapachu mocnego. *Bot. Nar.* 192. STORCZYPIĘTA, STORZYPIĘTA, y, *m.*, STORZYPIĘTKA, i, *m.*, *dem.*, chełpliwie się popisujący, postawę strojący; ein Großthuer, Prahlhans. Storzypiętka *in moribus et factis*, chełpliwy *in verbis. Cn. Th.* 1071. Storzypięta krok jak z partytury wytwornie stawiający. *Mon.* 75, 591. Storzypięcie i natrętowi należy się tylko za boki podejmować. *Eraz. B.* Pod szubienicą na anatomiach bywałeś doktorze storzypięto. *Pot. Arg.* 479. *Exercere caput*, storzypiętką być, pyszno się nieść. *Mącz. Gestuosus*, który nie ma miary kuglowania, storzypiętka niektórzy mówią. *Mącz.* Zoilusów się zawisnych nie lękam, ani hardych storzypiętków. *Stryjk. praef.* Wyrzucić z liczby domowników storzypiętów, darmostajów, darmojedów. *Pilch. Sen. list.* 91. STORZYSZEK, szka, *m.*, ziele, *clinopodium*, od storzenia męzkiego członka nam rzeczone. *Syr.* 763. *et* 567. *Kluk. Dykc.* 1, 138. Mastyrkraut. STORZYWĄS, a, *m.*, kręciwąs, ein Schnurrbartdreher. To to dobrych konsyliarzów dobra rada była, nie storzywąsów. *Falib. R* 3.

Pochodz. *sterczyć*, *nastorczyć*; *styrt*; *dostarczyć*, *nastarczyć*, *wystarczyć*; *usterk*, *stark*; *sturchać*, *sturkać*; *cf. trcia*, *trzcina.*

"STOREKI n. p. Gias. *Petr. Hor.* 2. *C* 3 *b.* Tyfeus. *Otw. Ow.* 115. Bryareus, "obrzym storęki. *P. Kchan. Orl.* 1, 161. Olbrzymowie storęczni. *Otw. Ow.* 12, hundertärmig; *Boh.* storuký; *Eccl.* сторукій. "STOROTNY, a, e, n. p. Storotne sejmy Rzymskie. *Chrośc. Fars.* 232; *comitia centuriata.* "STORZĘDNY, a, e, n. p. Storzędne filary. *Zab.* 11, 353. hundertrethig.

"STOROPIĆ, *ob.* Stropić.

STOS, STUS, u, *m.*, STOSIK, a, *m.*, Stosek, sku, *m.*, *zdrobn.*, 1) uderzenie, popchnięcie, *z Niem.*, das Stoßen, der Stoß; *Vind.* potisk, ſhok, vdar, poſhok, ſhoknenje, dregnenje; *Ross.* толчекъ (cf. tluc), пырокъ, совокъ, совочекъ, порывъ. *Navam impingere*, odtrącić łódź, stos wziąć. *Mącz.* Wiele szkodliwych stosów wytrzymawszy, wiele ran odniosłszy, bronili się. *Warg. Cez.* 112. Stos = uderzenie, Stoß, Hieb, Streich, Anfall. Cyleńską szablą silniejszy stos zadał; *Cyllenide confodit harpe. Żebr. Ow.* 110. Pierwszy stos najcięższy. *Cn. Ad.* 525. Był stateczny w wytrzymaniu stusów tak od ojca, jak i od innych ludzi. *Wys. Aloj.* 166. Obracaj się, którędy wola, zewsząd tobie przykre stoski, zewsząd tobie sromotne pogębki. *Weryf. pr.* Na najcięższe dla boga stosy odważny kapłan. *Nies.* 1, 48. Osoby umiarkowane unikają siła przeciwnych stosów, w które bezrozumni wpadają. *Mon.* 76, 93. Pragnę, potym zawołał wielkim Jezus głosem, A cóż pod tak nieznośnym nie ma pragnąć stosem! *Pot. Zac.* 185. Nagły stos choroby nad spodziewanie go przytrzymuje. *Jabł. Buk.* 26. (uderzony o łóżko, cf. *Gall.* tomber malade). Biegłością nasi dzieła rycerskiego stos nieprzyjacielski wytrzymali; *vim. Krom.* 114. (pęd, impet). Słowacy, którzy stali na czele, nie wytrzymali mu stosu. *Baz. Sk.* 146. — 2) Stos, w który co układają, n. p. gonty, klepki; ein Stoß zuſammengehäufter Sachen, z. B. ein Holzſtoß ꝛc.; *Boh.* halda; *Sorab.* 1. žtosz drewa; *Carn.* skladovnëza, arpa, smêt, (cf. śmieci, cf. zmiatać); *Croat.* verpa, nalog, naloga; *Rag.* ârpa darvaa, nâlogh dârvaa, nalogaj, nâkup, gomilla; *Bosn.* stos darva, naloga, (*ob.* Nałożyć, cf. nałog); *Ross.* кладка, клѣтка, клѣточка, полѣница. W drwalni ustawicznie robią około drew, rzezając, rąbiąc, układając w stosy. *Star. Dw.* 22, (cf. szychta). Zmiećcie z drogi kamienie, i uczyńcie z nich stosy. 1 *Leop. Jer.* 50, 26. (składźcie je w stosy. 3 *Leop.*). Mielerz, stos z drzewa na kształt stogu porządnie ułożony, z którego węgle kurzą. *Os. Żel.* 79. Wlecze mrówka co zdoła do swej spiży dzióbkiem, Baczna na przyszłą porę, w stos układa z czubkiem. *Zab.* 8, 319. — *Fig.* Religia została przytłumioną tak, iż ją rozeznać nie było można pod stosem niezmiernym obrzędów bałwochwalnych. *Mon.* 70, 822, (cf. tłum, tłok). — §. Stos drew na palenie trupów u starych pogan, u nas, złoczyńców, der Scheiterhaufen, cf. zgliszcze; *Boh.* hranice (cf. granica), hranička; *Carn.* germâda, (cf. gromada); *Vind.* polenski kupez, germada, gromada; *Croat.* germada; *Rag.* spraxniza, ogagn; *Bosn.* rripa, naloga drriva za izgoriti koga, vatra, drriva goruchja; *Ross.* костеръ, костерокъ; *Eccl.* струбъ въ нижє злодѣєвъ жгутъ. On za swą zbrodnią wart ognia stosu. *Zab.* 12, 311. Stos drew nie będzie mnie czekał. *Teat.* 18. *c*, 5. Na stosie moje utrapienia zakończę. *Teat.* 18. *c*, 15. Ty ptaku Apolina tu znoś twe odory, Niech ma maluczki stosik Arabskie honory. *Tol. Saut.* 36. — (STOSIŁ, u, *m.*, ziele, wielosił, leczywrzód, wszystkim sił, wszystkim lek, to jest wszystkim niemocom służące, *panax*, das Panaxkraut, Heilwurz. *Syr.* 226. *et* 234). — STOSOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, 1) pchnąć, popychać; *Germ.* ſtoßen, hinſtoßen. Każdy dwurzędne do swych piersi stosują pojazdy, i raz w raz morze krają; *reducunt ad pectora remos. Żebr. Ow.* 282. — §. Stosować co z czym, do czego = przyrównywać, pomierzać, przypodobywać; *Vind.* perkladiti, skladit; *Ross.* сноровить, сноравливать, сообразить, сообразовать, соображаю, vergleichen, anpaſſen, meſſen gegen einander, gegen einander halten, (zuſammen ſtoßen). Tylko przez stosowanie do siebie ciał nazywamy je wielkiemi lub małemi. *Stas. Buff.* 13. Ktoby wielkość państwa Rzymskiego z laty stosował, nad wiekby ją jego być obaczył. *Faliss. Fl.* Rzeczy wielkie można stosować z mniejszemi. *Hul. Ow.* 166. Trzeba nam profesora, coby prawo Polskie czytał, stosując je z inszemi. *Star. Vot. C* 2 *b.* — §. Stosować co do czego *niedok.*, ustosować *dok.*, zgadzać co z czym, anpaſſen, nach einer Sache etwas ſtutzen. Umiejętny rzemieślnik stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego to zrobionym być ma. *Mon.* 67, 451. Leszek dobry monarcha, by był poślednieyſze sprawy według pierwszych stosował. *Krom.* 298. Wcale się tak złe życie z kształtem nie stosuje. *Hul. Ow.* 245. nie idzie to pospołu, es paſſt nicht zuſammen. Stosować się do kogo, akomodować się, dogadzać drugiemu; *Carn.* perleshêm se; *Bosn.* prilecchi, napravitse; *Ross.* уноровить, уноравливать, подладить, подлаживать, ſich nach jemanden richten, bequemen. Trzeba się nam do drugich stosować, albo drugich do nas. *Zab.* 5, 264. Ludzie radniej prawom będą posłuszni, gdy je do słuszności ustosowane być ujźrzą. *Modrz. Baz.* 396. — Władysław przypochlebnym zausznikom bardzo rad ucho stosował. *Krom* 555. ucho dawał słuchał ich; er gab ihnen Gehör, lieh ihnen ſein Ohr. Stosujący się do drugich, dogodny *Eccl.* снавычень. Stosowanie się *Ross.* уноровка, уноравливаніе — Patrz, do jakiéj stosujesz się złości; *quantum aggrediare nefas. Żebr. Ow.* 162. zapuszczasz się, welcher Bosheit du dich unterfängſt. — §. Stosować co do czego, naciągać do czego, tłumacząc aplikować; anwenden, die Anwendung machen. Czy We Pani ten dyskurs do mego wuja stosujesz? *Teat.* 49, 23. Jeżeli We Pan stosujesz do siebie com powiedział, nie wiem, co z tym czynić. *Teat.* 49. *d*, 41. Zebranie i stosowanie pisma starego. *Farn.* 40. — 2°) Ja z domniemania, ani z niepewnego zdania, nie chcę historyi stosować. *Stryjk.* 79. układać, składać; zuſammenſetzen, zuſammentragen. Sami naw poprawują, sztuki wymiatują Ogorzałe, dębina te miejsca stosują. *A. Kchan.* 140. łatają, flicken, ausflicken, ausbeſſern. Stosować kapelusz, einen Hut ſtützen. Stosowany kapelusz. — 3°) Nie koniecznym krwi musem, ale rozgarnionym Obieraniem człowieka stosowano, z tronem *Pot. Arg.* 107. potykano go z tronem, man hat es ihm angetragen, angeboten. STOSOWNOŚĆ, ści, *ż.*, mianie się do czego, die Verhältnißmäßigkeit; *Ross.* сходство, сходственность, сообразность, соразмѣрность, соотвѣтственность, соотвѣтствіе; *Eccl.* благоключимство. STOSOWNY, a, e, STOSOWNIE *adverb.*, stosujący się, odnośny, odpowiadający, dogodny; ſich beziehend, in Bezug, verhältnißmäßig, angemeſſen, entſprechend; *Slov.* přihodný, přjsłušný; *Sorab.* 1. pžiprah-

wne, zdóbne; *Carn.* perlęshn; *Vind* spodoben, perpodoben, perspodoben, dostoin, skladnomeren, skladnoreden, perenak; *Ross.* сходный, сообразительный, сообразный, сообразно, соразмѣрный, равномѣрный, сличный, приличный, относительный, согласно, слѣдуя, соотвѣтственный, соотвѣтственно; *Eccl.* ключимъ, благоключимый, прилично, сгождается на что. Cena pieniędzy nie jest rzeczywistą, tylko stosowną, odmienia się co kilkadziesiąt lat. Stosowna cena pieniędzy do rzeczy zniża się, a stosowna rzeczy do pieniędzy idzie w górę. *Przestr.* 159. Pestolacy uczy nas, że przedmioty przedmiotami objaśniane, i wszystkie stosownie do sił i władzy rozumu młodocianego wystawiane być powinny. *N. Pam.* 17, 312, (cf. stosunkowy). STOSUGA, i, ż., u mularza, szpara czyli spojenie między cegłami w murze. *Magier. Mskr.*, die Ritze zwiſchen den Ziegeln in der Wand. STOSUNEK, nku, *m.*, stopień stosownia się jednéj rzeczy do drugiéj, das Verhältniß, die Proportion, Relation, *Boh.* srownalost; *Sorab.* 1. porunitoſcz; *Vind.* prutisadershnost, perenakost, perspodobnost, skladnomernost, perspodoba, skladnorednost; *Bosn.* pritaç; *Ross.* соповка, содержаніе, размѣрность, соразмѣрность, касательность, относительность. Gdy rozum tak przypatruje się jednéj rzeczy, iż ją niby prowadzi do drugiéj, i przy niéj ją umieszcza, jest to stosunek czyli odniosłość. *Cyank. Log.* 60. Stosunek, *ratio*, w matematyce, wypadek wynikający z przystosowania do siebie dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 135. Gdy dwie ilości do siebie przyrównywamy, ile razy jedna zamyka w sobie drugą, takie przyrównywanie nazywa się stosunkiem geometrycznym. *Geom.* 1, 157. *Łęsk.* 2, 69 Stosunek arytmetyczny, wypadek przystosowania różnicy dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 135. *ib.* 1, 138. Stosunek składany, *ratio composita. Jak. Mat.* 1, 150. Stosunek trójmnożny, *ratio tripla. ib.* 151. STOSUNKOWY, a, e, — o *adverb.*, od stosunku, Verhältniß-; *Ross.* возносительный. STOSYGIEL, gla, *m.*, gatunek hebla, eine Art Hobel, Stoßhobel. Szynwaga ma być od stolarza stosyglem prawie w miarę ustosowana, aby była prosta *Stroj. Staw. C.* STOSZYBY albo STOSZYBKI, zowią się na szkutach kółka żelazne pod klińcami na dunałach i sworzniach. *Magier. Mskr.*, z *Niem.* Stoßſcheiben.

Contin deriv. *przystosować*, *zastosować*; *stusulec.*

"STOTYSIĘCZNA wioska. *Kras. List.* 59. wartająca 100,000, hunderttauſend (am Werthe). Rzadko jest wdzięczności sentyment w panie stotysięcznym. *Teat.* 43. *c*, 22. *Wyb.*, w posiadającym 100,000. "STOUSTA sława. *Jak. Baj.* 35. *Zab.* 14, 159 hundertmäulig. — (STOWARZYSZYĆ, *ob.* Towarzyszyć). — STOWRZÓD. u, *m.*, ziele, Uśpiwrzód, Śpiwrzód STOWRZODOWIEC, Pieniężnik, Wężownik, ma wielkie zalecenie do gojenia wrzodów, *lysimachia nummularia*, Pfennigkraut. *Syr.* 303. *Urzęd.* 81. — (STOŻEK, *ob.* Stog). — STOZIARN ziele, *ob.* Molownik. STOZIARNISTY, a, e, *centigranus. Cn. Th.* 1072. hundertkörnig.

STRĄBIĆ, "STRĘBIĆ *cz. dok.*, Strębować *niedok.*, trąbiąc zwołać, zuſammen blaſen. Ledwo się przyszło obozowi w kupę strąbić i szyk sprawić. *Białob. Odm.* 19. Kazał heiman ludzie na odwrót strębić. *Papr. Ryc.* 665. Na tę szarpaninę wszystkich zwoływają i strębują. *Warg. Cez.* 147. "Ztrąbię chorych do niego zgraje. *Miask. Ryt.* 2, 118. zwołam, ściągnę, sprowadzę, zgromadzę.

STRACENIEC, ńca, *m.*; *Boh.* ztracenec; *Slov.* zatratenečnik, zatracenečnik, (zatraceneč potępieniec); człowiek na stracenie czyli na śmierć gwałtowną wyznaczony, ein dem Tode Gewichter, zum Tode Beſtimmter, ein Kind des Todes. Trucizny na psach, abo na straceńcach doktorowie probują. *Birk. Kaz. Ob. L b.* Każ obwołać, tyś cesarzem, on już więźniem twoim i straceńcem. *Birk. Kaz. Ob. F 3.* (Schlachtopfer). Dyon dodaje do tych straceńców Lokustę. *Nar. Tac.* 2, 482. — ♀ Lisowczykom, ludziom przez siebie spisanym, Lisowski nazwisko straceńców dał, napawając umysły ich tym, że albo się bić, albo im ginąć należało. *Nar. Chodk.* 2, 115; *eos tanquam morti devotos, perditos appellare solebat. Kobierz.* 508. Soldaten, die keinen Pardon kennen, Todtenköpfe, Rothmäntel.

STRACH, u, *m.*; *Boh. et Slov.* strach, přjšera; *Sorab.* 1. zatraschnoſcz, stroženo; (strach, strachota); *Sorab.* 2. tschach, tschachota *periculum*; *Carn.* strah; *Vind.* strah, pristrah, strahota; *Croat.* sztrah, ztrah; *Bosn.* ztrah, strahochja, pripadanje; *Slav.* strah; *Rag.* strah, strahos, pripast; *Ross.* страхъ, испугъ, испуга, испуганіе, ужасъ; *Eccl.* оужасть: 1) *Subject.* Nagle opadająca bojaźń, der Schrecken, das Erſchrecken, Schrecken, Angſt, Furcht. Trwoga powstaje za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie, strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. Warsz.* 1, 30. *Niemc.* Jak żyję, w tak wielkim nie byłem strachu. *Teat.* 33, 49. Drżę z strachu prawie, Nie wiem, czym we śnie, czyli też na jawie. *Past. Fid.* 333. Nogi mi drżą, strach zimny po żyłach biega. *Boh. Kom.* 2, 512. Stokroć drżący przez zimne strach kości przenikał. *Stryjk. praef.* Słysząc srogi wyrok, ze strachu drętwiała. *Teat.* 46, 5. Ze strachu uchwycił się ołtarza świętego. *Bardz. Trag.* 475. Strach wszystkich obleciał. *Pilch. Sall.* 187. Strach na mię wielki bije. *Hrbst. Nauk. C 4*, (cf. siły na mię biją). Blednieć, umrzeć ze strachu *Ross.* мертвѣть, омертвѣть, помертвѣть. Zobaczywszy tę bestyą, strach mnie odstąpił. *Teat.* 27, 109. Dyabelnie mu strachu napędził. *Teat.* 52. *b*, 45. (Piotra mu napędził). Strachu kogo nakarmić. *Cn. Th.* 1072. Nie powiadajże tego panu, bo skóra w strachu. *Teat.* 7, 103. Strach koło méj skóry. *Teat.* 7. *c*, 32. Przed moim panem nie powiem; bo i tak była skóra w strachu, a ja nie lubię guzów. *Teat.* 22, 85. (bałem się o skórę, w skórę wziąć). — Strach dzieciński, głupi, próżny; boi się, sam nie wie czego. *Cn. Th.* 1105. ein leerer Schrecken, (cf. popłoch). Stara przypowieść: strach ma wielkie oczy. *Kras. Mysz.* 43. *Birk. Kaz. Ob. K 2 b.* Strach wielkooki. *Groch. W.* 451; wielooki. *Kulig. Her.* 70 — ♀ *Imperson.* Strach, groza, straszno jest; es iſt ſchrecklich, gräßlich. Strach wspominać, patrzyć groza i mówić. *Cn. Th.* 1072. Grozi mu różnemi mękami, Które strach i wspominać, boże racz być z nami! *Paszk. Dz.* 116. Takie rzeczy, o których i pomyśleć strach, były mu pożądne. *Birk. Dom.* 69.

— Strach mię « stracham się, boję się; *Vind.* mene je strah, ich fürchte mich, bin in Angſt und Schrecken. Miecza samego strach mię u boku. *Bardz. Trag.* 513. Iż mam pana sobie przytomnego, Niebezpieczeństwa nie strach mię żadnego. *Ryb. Ps.* 24. — 2) *Object.* Strach, strachowisko, to co straszy; das Schreckenbild, der Schrecken, alles was Schrecken einjagt; *Boh.* strašak; *Eccl.* страхованіе. Będą znaki i strachy z nieba wielkie. *Sekl. Luc.* 21, (*not.* «strachowiska abo straszliwe widzenia»). Strach boży, co się dzieje! nie za długo koniec świata. *Teat.* 16, 71. Twarz pała Marsowym strachem i srogością. *Tward. W.* 114. Strachy na Lachy. *Birk. o Exorb.* 2. Gorszy strach wojny, niźli sama wojna. *Bardz. Trag.* 319; (*Slov.* tu sa leka, kdě nění strachu; boi się bez przyczyny). Szpetny do strachu. *Jabł. Ez.* 4. (do straszenia, straszydło). Strachy nocne, nocnice, pokusy na jakim miejscu straszące, Gespenſter; *Boh.* dáš (*ob.* Dyasek), obluda (obłuda), zły duch, přjstrach; *Sorab.* 1. traschidwo, scherено, nocne scherena: *Carn.* strashnik, poshâst; *Vind.* spaka, poshast, kanik, strafhnik, strah, konih, fumrak, nozhnu strafhilu, nozhni duh, naperkas; *Croat.* nakaz, ztrashilo, zkazile; *Slav.* hudoba, utvora, (cf. chudoba, potwora); *Bosn.* maçiech, hudoba, koja nochjam plasci; *Eccl.* примракъ; *Ross.* привидѣніе, домовой. Na jednéj Rusi jeszcze strachy i upiory znajdują się. *Teat.* 9. *b*, 82. Wielka chęć w dzieciach słuchania strachów. *Mon.* 65, 204. powieści o strachach, Gespenſtergeſchichten. Strach na dzieci, *ob.* Bobo. — Strach we śnie, duszenie nocne, mara; das Alpdrücken, die Trut. Strachy leśne, Boruta; *Slav.* Vile, iz gore zelene, [nimfy 2]. STRACHAĆ się *recipr. niedok.*, STRACHOWAĆ się *contin.*, *STRACHNĄĆ się *jednll.*; *Boh.* strachowati se; *Slov.* strachugi se; *Sorab.* 1. strachuyu szo, ztrachuyu szo, trachu szo, traschu szo, boyu szo, postrożu szo, (*ob.* Trwożyć się); *Bosn.* straseiti se, bojati se, pripadati se; *Eccl.* пре-устрашаюся; lękać się, bać się; ſich fürchten, in Aengſten ſeyn, Angſt haben. Nie bójcie się zesromocenia ludzkiego, a bluźnierstwa ich nie strachujcie się. 1 *Leop. Jes.* 51, 7. (nie strachajcie się. 3 *Leop.*). Wszak to jest on sławny mąż, którego się strachało wszystko wojsko Rzymskie. *Jer. Zbr.* 108. Ona na to nie się nie strachnęła. *Gil. Kaz. A a* 6. Ukrywając się i trzasku każdego strachnąc, więc śmierci lęknąc, i téjże żądając, z dalekam ujrzał okręt. *Zebr. Ow.* 554; (*tremiscens*). Straszny wielom, strachaj się wielu. *Cn. Ad.* 1106. (ile się ich ciebie boi, tyleć ich o żywot stoi). Spokojny i słaby, bardziéj sam strachający się, niźli komu straszny. *Pilch. Sall.* 135. Kto straszy, stracha się. *Pilch. Sen. gn.* 203. Wilków się kozłowie strachają. *Lib. Hor.* 26. Mieczów błyszczących konie się lękają, I samych jeźdźców twarzy się strachają. *Lib. Hor.* 41. Będą się bać i strachować. 1 *Leop. Eccl.* 12, 5. W mocnym zamku nie strachował się nieprzyjacielom zastanowić. *Cresc.* 21. Strachany, w strachu będący, postraszony, erſchrocken. Jak rzucają się wilcy na owce strachane, Tak żołdaki pod Dametesa sztandary zebrane .... *Chod. Gesn.* 220. STRACHLIWOŚĆ, ści, *ż.*, lękliwość, bojaźliwość, łatwość strachania się; die Schreckbarkeit, Schreckhaftigkeit, Furchtſamkeit; *Croat.* ztrashlivozt, sztrahota. STRACHLIWY, a, e, — ie *adverb.*; *Vind.* britkusten, britkoun; *Rag.* strasciv, strasciva; *Bosn.* strasciv, plasciv, strasciviça; *Ross.* страховитый; *Eccl.* страхливъ, боязливъ; lękliwy, strachający się; furchtſam, zagend, bange. Pod przemocą wychowany, na wszystko strachliwy, jak przed nieprzyjacielem przed drugim człowiekiem kryje się. *Przestr.* 128. Zaraża jego radość jakieś strachliwe przeczucie. *Stas. Num.* 1, 225. *STRACHOPŁOD, a, *m.*, człowiek marnie się strachający, próżny strach cierpiący, der ſich und andern unnöthigen Schrecken macht. Nie jestem z liczby tych zjawienników, którzy bajki rozsiewać zwykli, ani z liczby owych, których strachopłodami zowiem. *Mon.* 75, 628, cf. strasznik. STRACHOWISKO, a, *n.*, straszliwe widzenie, strach. *Sekl. Luc.* 21. *Krom.* 567. ein Schreckbild. STRACHOWITY, a, e, n. p. Strachowite przegrożki. *Krom.* 695. straszące, Schreckeneinjagend, ſchreckend.

Pochodz. sub Verbo: *Straszyć.*

STRACIĆ, *ob.* Tracić.

STRĄCIĆ, *STRĘCIC, *potius* Ztracić *cz. dok.* Strącać *niedok.*; *Boh.* streiti; *Bosn.* dotisnuti, dorinnuti; *Eccl.* истрясти, истрясати, возражаю, срѣяю, низрѣяти, низринути; *Ross.* сринуть, свергнуть, свергать, столкнуть, сталкивать, сшибить, сшибать; trącając zrzucić, herab ſtoßen, herunter ſtoßen, herab ſtürzen, *pr. et tr.* Jeden się o drugiego otrącając, misy przy stole strącali. *Kosz. Lor.* 44. Złoczyńców tych z muru strącono. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 10. Pycha niech twojéj głowy nie zamąca, Bo takich na łeb własne głupstwo strąca. *Zab.* 15, 344. *Druźb.* Układają sposoby strącenia tego faworyta wyniosłego. *Teat.* 59, 144. (zepchnięcia go). Strąceni, zawsze na tron chcą wrócić stracony. *Teat.* 45. *d*, 62. *Wyb.* Kazał go *strącić, jako *sprzeciwnika swego. *Rej. Post. K* 3. Strąciło takie szczęśliwe powodzenie naszych, serca Krzyżaków; *dejecerunt haec animos. Krom.* 674. W tył włos strącony powietrza zganiały. *Otw. Ow.* 30. Strącić komu karki. *Cn. Th.* 266. einem das Genicke abſtoßen. Okrutni ludzie, nie przychodzą do starości; kiedy najbardziéj poczynają dziwy pachać, tedy ich pan bóg strąca. *Dambr.* 64. (koniec im kładzie). — Szatan wszelką chytrość swoję na wiernych wypuszcza, aby jedno mógł *strącić od prawdy nam na wieki pożytecznéj. *Gil. Post.* 178 *b.* oddalić, odepchnąć (cf. wstręt), abwendig machen. — ✕ *Chem.* Ztracanie, *praecipitatio*, jest to owa praca, pod czas któréj ciało roztworzone w roztworzycielu, tak się z niego wyrywa, że oddzielone od niego na widok wychodzi. *Kruml. Chym.* 458. das Niederſchlagen, die Niederſchlagung. Ztracenie mokre, albo się staje dobrowolnie, albo przez dodanie trzeciego ciała, które się nazywa ztracającym, *praecipitans. Kruml. Chym.* 459. — ✕ Gdy się tam sama uwija, z dziewoją się straci Z Nonakru, i w lot płomień w kościach mu zamąci. *Zebr. Ow.* 40. styka, zdybuje się

STRĄCZE, a, *n.*, *coll.*; *Boh.* straučj; *Carn.* strozhje; *Vind.* strozhje; (*Rag.* strúk « roślina); *Ross.* стручки; strąki, Schoten. *Brzost. Duch.* 6. Strącze puszcza groch « strąko-

wacieje. *Cn. Th.* 1072. treibt Schoten. — §. Słodkie strącze, Boża trawka, Turecki bób, *siliqua dulcis*, Bockshörnlein. *Krup.* 5, 65. STRĄCZASTY, STRĄCZYSTY, *STRĘCZNY, a, e; *Boh.* stručný, stručnatý; *Ross.* стручистый; pełen strącza czyli strąków, schotig, voll Schoten und Hülsen. Strączasty groch. *Kluk. Rośl.* 3, 128. Roślina strączysta. *Haur. Sk.* 447. Słonecznik strączny, *lupinus*, Feigebohnen. *Sienn.* 210. Słonecznik strączysty. *Mon.* 74, 712. STRĄCZEK, *ob.* Strąk. STRĄCZYNA, y, *ż.*, strąk czczy, łuska strąkowa. *Cn. Th.* 1072. die Schotenhülse, Schotenschale, Schlaube.

STRADAĆ *med. niedok.*, postradać *dok.*; (*Sorab.* 1. tradacz niedostatek cierpieć; *Carn.* strâdam = głód cierpię; *Vind.* stradati, potrebuvati = potrzebować, biedę klepać; (*Ross.* страдать cierpieć, znosić); — tracić, gubić; verlieren, einbüßen. Krowa jego poczęła, a nie porzuciła; jałowica się ocieliła, a nie stradała płodu swego. 1 *Leop. Job.* 21, 9, (cf. poronić). Gdy bóg dopuści ogień, wszystkie naczynia w ten czas potracić może; przy tym też albo ręki strada, albo nogi. *Glicz. Wych. H* 4. Sama cnota swéj nigdy trwałości nie strada, Ni czas ją strawi, ani los wydrze. *Zab.* 13, 416. Król sam w téj potrzebie ledwo życia nie stradał, gdyby go był prosty jakiś żołnierz nie ratował. *Nar. Hst.* 2, 333. Rzadko swego nie strada, kto cudzego pragnie. *Pot. Arg.* 568. On co znacznego miał nadzieje zysku, I skarbów razem stradał i otuchy. *Nar. Dz.* 1, 118. *Zab.* 3, 154. — §. Kurfirst wkrótce był pojman, a dlatego przez pięć lat był stradan żony i wszystkiéj majętności od cesarza. *Baz. Hst.* 55. pozbawiony, beraubt. — (STRADEJETA, *ob.* Stratyotka). — STRADNY, a, e, zgubiony, stracony; verloren, nicht mehr zu retten; (*Vind.* stradoviten, potreben = potrzebny). Stradnego sługę twego mniéj z twojéj zaboli Umrzeć ręki, niż konać w niełasce powoli. *Morszt.* 154. Z trapioną myślą i nadzieją stradną Bieży w świat. *ib.* 80. Poznał swój błąd Erystenes stradny. *Pot. Arg.* 232. Nieboże stradny, co najprędzéj zbądź téj boleści. *Corn. Dw.* 154. Nieboże stradny, musisz panu bogu za wszystko dziękować. *Dwor. J* 2. verlorner Unglückseliger! Na żydów się żałujesz, którzy pana na śmierć wydali, a ty go sam nieboże stradny tylekroć na śmierć zdawasz? *Zarn. Post.* 175. 1 *Leop. Deut.* 28, 37. STRADZA, y, *ż*; (*Vind.* strad, stradost, potrebnost = niedostatek; *Ross.* страда trud); — nędza, Elend, Mühseligkeit. *Cn. Th.* 1074. Wadził się sąsiad z sąsiadem, brat z bratem, Wpadł Turek zatém, Złyć to jest jednacz, niech nas nie rozwadza, Gdzie Bosnia, Serby? taż je wzięła stradza. *Stryjk. Gon. S* 3. Po stradzy się popisał. *Klon. Fl. H* 3, (cf po szkodzie mądry).

STRAFIĆ się, *STREFIĆ się *recipr. dok.*, Strafiać się, Strafować się *niedok.*, potykać się, schodzić się, zdybać się; einander begegnen, mit einander zusammen treffen. Ustąpcie na góry, by się z wami nie strafili ci, którzy was gonią. 1 *Leop. Joz.* 2. Czemu się oba tak prędko strafili? *Wad. Dan.* 226. — §. Strafiają się jakie rzeczy, zgadzają się z sobą, przypadają do siebie; sie stimmen mit einander überein, treffen zusammen. Nie zgadzam się, nie strafiam się do czego, *non quadro. Cn. Th.* 544. W tym rozdziale jest kilka rzeczy, któreby się z tym, co teraz słyszemy, strefiły. *Sekl. Math.* 8. Strafuje się jedna powieść z drugą; *cohaerent haec dicta inter se. Mącz.* — §. Strefić, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczystemi. *X. Kam.*, (cf. trafić), verunreinigen, entheiligen, entweihen. — §. [*Transl.* 2]. *Strefnić, n. p. Liryopa błękitna, czasów ja niedawnych W swych był wodach Caephysus strefnił cichopławnych; *vim tulit. Żebr. Ow.* 65. zgwałcił.

*STRAJCHNADL, u, *m.*, igła złotnicza, probierska, z *Niem.* die Streichnadel, Probierennadel. Dawniéj strajchnadłów nie używano. *Rzecz. Złot. B.* 4 *b.*

STRĄK, a, u, *m.*, STRĄCZEK, czka, *m.*, *dem.*, (Strącze *collect. qu. v.*); (*Boh.* straučj, struk; *Carn.* strok, strozhje; (*Bosn.* strûk, kakoti kapusa al locchike = *piante d' herba*); *Ross.* струкъ, сручки, сручекъ; *cf. Etym. Germ.* Strunk, Strang, strona, Strick, streng); §. 1) die Schote. Strąk, *siliqua*, jest okrycie tylko z dwóch części złożone, w którym nasiona do obu szwów są przyczepione; jeżeli jest znacznie dłuższy, niż szerszy, zowie się strąkiem; jeżeli zaś długość równa się szerokości albo ją przechodzi, wtedy jest strączek, *silicula. Kluk. Dykc.* 1, 59 Strączek, *legumen*, Hülse, jest okrycie owocu, podobne łupinie, ale ziarna z jednéj tylko strony spojenia wiszą, jak u grochu. *Bot. Nar.* 126. Strąk czczy, łuska strąkowa, *ob.* Strączyna. — §. 2) Strączek, pewna waga. Roku 1536 denar jeden był równy kłosom 6, kłos ziarnom 9, 3 ziarna = strączek 1. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 301. STRĄKOWACIEĆ *neutr. niedok.*, n. p. Strąkowacieje groch, strącze puszcza. *Cn. Th.* 1072. Schoten treiben, in die Schoten schießen. STRĄKOWY, a, e; *Ross.* стручковый; Schoten =, schotig. Strąkowy owoc, którego nasienie w strąkach podłużnych zawarte jest. *Kluk. Rośl.* 2, 11. STRĄKOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Ross.* стручковатый; schotenartig.

STRAGAN, u, *m.*, z *Niem.* der Schragen, Brotschragen; (*Bosn.* stragn, setragn *cella vinaria*); budka lub stół, gdzie śniedne rzeczy przedają, jatka; der Scharren; Obb. die Schranne, der Brotscharren, Fleischscharren, die Brotbank, Fleischbank, die Brotschrane, Fleischschrane, cf. szragi, szranki, cf. tasy; (*Vind.* fhtazuniza) Stragan, stół czyli ława z towarem przekupki na ulicy. *Magier. Mskr.* Stawią po rynkach tasy i straganу. *Nar. Hst.* 5, 451. Pod świętym Janem Przedaję baba krupy, siedząc pod straganem. *Nar. Dz.* 3, 155. Żołnierze wyuzdani lecą i rwą gdziekolwiek stragan co przedaje. *Chrośc. Fars.* 2.

STRAGARZ, STRANGARZ, a, *m.*, balka. *Dudz.* 59, der Balken, Tragebalken. Postrzegłem wyryty na stragarzu napis: *antiquis moribus. Kras. Pod.* 1, 299. Skoro ślepy Samson jeden stragarz z budynku dosięże, Rzekłszy: z nieprzyjacioły giń ma duszo, leże. *Pot. Pocz.* 370. słupy. Pfeiler, Tragepfosten.

STRANGURYA, yi, *ż.*, z *Grekolac*, uryny trudność z bolem. *Comp. Med.* 625. der Harnzwang, Harndrang; *Croat.* vodosztaja.

STRAPIĆ, *ob.* Trapić. STRAPIENIE, ia, *n.*, utrapienie, doległość; Leiden, Qual, Marter. Strata jego tkliwym dla mnie była strapieniem. *Nieme. Król.* 3, 39. Lubieżniey mają strapienie duszy. *Bals. Św.* 2, 193. STRAPIONY, a, e, utrapiony, udręczony; gequält, gemartert, geplagt. Chociaż był bardzo słaby, od gorączki strapiony, jednak kazania nie opuszczał. *Wys. Ign.* 49.

STRASBURG, a, *m.*, miasto w Alsacyi, *Argentoratum. Dyke. Geogr.* 3, 80. die Stadt Strasburg; *Bosn.* Srebrriniça, cf. Brodnica.

*STRASTNY, a, e, n. p. Strastna niedziela; *Eccl.* страстная недѣля, u Rusinów wielka niedziela. *Sak. Okul.* 12. die Marterwoche, die Charwoche; wielki tydzień. (*Eccl.* страсть cierpienie, męka; *Boh.* strast, [cf. stradza 2], *ob.* Trzsktać, troska).

STRASZNOŚĆ, STRASZLIWOŚĆ, ści, *ż.*, przymiot tego, co jest straszliwym, co straszy; die Fürchterlichkeit, Schrecklichkeit; (*Boh.* stašliwost *timiditas*, bojaźliwość; *Rag.* strahos *horror*); *Vind.* straſhlivost, vstraſhnost, straſhnost, plaſhnost (*ob.* Płoszyć), spaknost; *Croat.* sztrassljivoszt, sztràssnoszt; (*Ross.* страшливость, страховатость bojaźliwość). STRASZNY, STRASZLIWY, a, e, STRASZNIE, STRASZLIWIE *adverb.*; *Boh.* strašny, strašliwy, 1. *timidus*, 2. *timendus*; *Slov.* strašliwý; *Sorab.* 1. traschowne, zatraschné, zatraschniwé, (*Sorab.* 1. straschné *periculosus*, traschiwé bojaźliwy); *Carn.* strashliv, strashnu, strahovitn; *Vind.* strahliu, strahoviten, straſhen, straſhan, plaſhen, splaſhliu, grosoviten, grosan (cf. groźny), prestraſhliu, prestraſhen, savsetliu; *Croat.* sztrássen, sztrassljiv; *Bosn.* strascjan, strahovit, (strasciv = bojaźliwy); *Rag.* strasceni, strahovit; *Slav.* strashan, strashno, strahovito, (strashljiv = bojaźliwy); *Ross.* страшный, страшливый, (страшливый bojaźliwy), ужасный; *Eccl.* утерпающій, грозьнъ, устрашающій, (*Ross.* страховатый lękliwy, nieco straszny); strachu nabawiający, okropny; fürchterlich, erſchrecklich. Straszny wielom, strachaj się wielu. *Cn. Ad.* 1106. Straszniejszy dyabeł w farbach, niż w saméj istocie. *Zab.* 11, 388. Teraz ludziom już dyabeł i piekło nie straszne. *Birk. Exorb. H* 3. Pismo powiada, iż straszliwa jest rzecz wpaść w możne ręce boga. *Rej. Post. F* 4. Straszliwe widzenia, strachowiska, strachy. *Sekl. Luc.* 21. Ziele to dzieciom do kolebki kładą, aby na nie przestrachy nie przychodziły, i straszliwe widzenia. *Sienn.* 187. W straszliwych bojach się ćwiczą. *Petr. Hor. D* 3. — Straszno gdzie, okropno. *Cn. Th.* 1073. Straszno grzmiący grom. *Kanc. Gd.* 310. Odzienie strasznoczarne podobne cieniowi. *Koluk. Kat. A* 3. fürchterlich ſchwarz. Strasznomowny, groźnomowny, groźny. *Tr.* — ‡*. Strasznie, wielce, okrutnie, bardzo, mocno, *haniebnie; ſehr, ſtark, heftig. Nasza pani lubi strasznie jeździć po świecie. *Teat.* 54. *c*, 6. Żal mi go, bo go strasznie kocham. *Teat.* 12. *b*, 116. — *‡ *Subiective*: Straszliwy, strachu w sobie doznawający, łatwy do przestraszenia, bojaźliwy, lękliwy; ſchreckhaft, furchtſam. Modła, przed którą klęczał, ruszyła się, a on będąc straszliwy, *zlękł się, a w tym strachu umarł. *Biel. Św.* 142 *b*. Serce straszliwe, a czegoż dowiedzie, I sławę traci, i guzu dojedzie. *Rej. Zw.* 212. STRASZNIK, STRASZYCIEL, a, *m.*, straszący kogo; (*Carn.* strashnik = strach nocny), der einen ſchreckt, ihm Schrecken macht. Żeby cię zabito straszniku! *Teat.* 24. *c*, 105. — ‡ Człowiek strasznie szkaradny, straszydło; ein Scheuſal von einem Menſchen, ein fürchterlicher Kerl. STRASZYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* strašiti, děsyti, děsym, děsywám; *Sorab.* 2. tschaschisch; *Sorab.* 1. strożiež, strożecž, strachiež, strożam, strożu, traschu, zrudžu; (fraschiež, scherićz płoszyć); *Carn.* strashem, strashiti, (strahújem *coerceo domo*); *Vind.* straſhiti, sestraſhiti, plaſhiti, (*ob.* Płoszyć); *Croat.* ztrashiti, sztràssim; *Bosn.* strasciti, plasciti; *Rag.* strasciti; *Ross.* страшить, (стращать grozić), пугнуть, пужать, пугать, испугать, испужать; *Eccl.* пужаю, страшу; (*cf. Graec.* ταράσσω; *Hebr.* חרך charad, *tremuit, parterruit*; *cf. Germ.* Strauß 1. Abſg.); strachu nabawiać, przestraszać; ſchrecken, in Schrecken ſetzen. Straszą nas odzieżą lwiéj skory. *Teat.* 11. *b*, 8. Równie go straszą, by kozy wilka. *Rej. Zw.* 141 *b*. Co straszy, strachu się. *Pilch. Sen. list.* 203. — *Culin.* Straszyć pieczenia = wałkiem ją bić dla skruszenia. *Urm.* den Braten ſchlagen, klopfen, damit er weicher werde. — ‡. *Obsol.* Straszy gdzie, pokusy tam straszą, nocnice dokazują; *Vind.* v' hishi straſhuje, es ſpukt, es geht um, die Poltergeiſter hauſen wo. Dlatego do téj karczmy nie śmiano zajeżdżać, iż tak straszyło, że nikt całéj nocy spokojnie nie wyspał. *Ossol. Str.* 1. STRASZYCIELKA, i, ż, STRASZNICA, y, ż., n. p. Hekate, Brimo, w strasznéj postaci ze trzema łby sprosnemi. *Otw. Ow.* 257. die Schreckerinn, Scheucherinn; (*Carn.* strashnize = Jędze). — ‡. Strasznica, kobieta strasznie szkaradna; ein Scheuſal von einem Weibe, ein Schreckensweib. STRASZYDŁO, a, *n.*, strachowisko, wszystko co straszy, figura straszaca, ein Schreckbild; *Boh.* strašidlo, strašák, přistrach; *Slov.* strašidlo; *Sorab.* 1. traschidlo, traschidiwo, schereno, shereni; *Sorab.* 2. poschadlo, tschaschidlo; *Vind.* traſhilu, plaſhilu, straſhna poduba; *Croat.* sztrassilo, ztrashilo, zkazilo, nakaz; *Rag.* strascilo, plascilo; *Ross.* страшило, страшилище, пугало, пужало, чучело, чучелко; *Eccl.* страхованіе, страшило, пудило Bóg, który jest bogiem pokoju, dopuszczałbyż, aby dusze od niego wybrane, stawały się straszydłami i burzycielkami spokojności? *Boh. Dyab.* 3, 89, *ob.* strachy nocne. Geſpenſter. Głos srogi, twarz okrutna, właściwe straszydło. *Paszk. Dz.* 15. Straszydło widome, urobione dla straszenia. *Cn. Th.* 1073. Na wróble stawiają się straszydła. *Kluk. Rosl.* 1, 67. *Cresc.* 338. eine Vogelſcheuche. Szpetny, jak straszydło: mógłby nim dzieci straszyć. *Cn. Ad.* 1144. bobo, Popanz. Kobiety piękne mają mężów wierutne straszydła, mężowie piękni mają znowu koczkodany. *Teat.* 24. *c*, 42. **STRASZYDŁORODA noc. *Tward. W. D.* 88. ſchreckenerzeugend. STRASZYNIEC, STRAŻYNIEC, úca, *m.*, strażnica. *Tr., fortyf.* reduta, baszta czerwonograniasta; eine Redoute, viereckige Baſtion. *Łesk.* 780 Przy każdéj bramie obozu był strażyniec, zawsze napełniony żołnierzami. *Stas. Num.* 1, 160.

Pochodz. *strach*, *postrach*, *strachać się*, *strachowisko*;

nastraszyć, odstraszyć, ostraszyć, ostrachać, postraszyć, przestraszyć, wystraszyć, zastraszyć; cf. truchleć.

STRATA, y, ż.; *Boh.* ztrata, prodělek; *Slov.* strata; (*Carn.* potrâta = marnowanie); *Vind.* oflikoda, (cf. szkoda); *Croat.* potroshenye; (*Rag.* trâtgna = expens; *Bosn.* tratgna *id.*); *Bosn.* setetta; *Ross.* истрата, (трата wydatek), накладъ, потеря, уронъ, (*ob.* Nakład, poterać, uronić); utrata, poniesiona szkoda, zguba, (cf. niepożytek); der Verluſt, der Schaden. Strata, rozumu uczy. *Fredr. Ad.* 30. (po szkodzie Polak mądry). Lepsza przykrość przed stratą, niżli żal po stracie. *Kras W.* 56. Nieszczęsna straty żałuje po szkodzie. *Zab.* 15, 366. O strato czasu nienagrodzona! *Zab.* 11, 149. STRATNY, a, e, STRATNIE *adv.*, tracący, utratny, verſchwenderiſch. Omamiony nieprawym polorem i gustem Piotr, co zaczął być stratnym, jest teraz oszustem. *Kras. Sat.* 25. Stratnie żyć lubił, że wkrótce wielkie dostatki pogubił. *Hor. Sat.* 202.

STRATOWAĆ, *ob.* Tratować.

'STRATYOTKA, 'STRADYOTKA, i, ż, 'STRADEJETA, y, ź., *Chlamys*, jezdecka szata krótka, jak karwatka albo stradejeta u nas. *Mącz.* ein Reitkleid, Jagdkleid. Anibal Marcela w potrzebie pożywszy, włożył nań stratyotkę Punicką. *Birk. Zyg.* 5. (*Graec. στρατιώτης* żołnierz). Gdy sobie wspomnisz one dziwne czuby, one falsaruchy, one stradyotki, one z dziwnemi kołnierzami delie, one rozliczne Włoskie i Hiszpańskie wymysły, one sajany, kolety.... *Rej. Zw.* 57 *b.*

STRAWA, y, ż.; *Boh.* strawa; *Slov.* strawa, ročnj auroda (*annona*); *Sorab.* 2. zaroba, (cf. zarobek); *Carn.* reja, zerenga; *Croat.* brasno; *Bosn.* brascno; (*Rag.* strava *venefícium*, strâti = strué); (*Ross.* стравка zpasienie; *Etym.* trawa); *jedło, karmia, pokarm, śniedne rzeczy; Koſt, Nahrung, Speiſe, Eſſen. Odpraw ich, aby szedłszy do wsi, straw sobie kupili. *Sekl. Math.* 14, (*not.* «pokarmów»). Jana chrzciciela strawą była szarańcze i miód leśny. *Sekl. Math.* 5. Stworzenie stworzenia strawą, ryba rybą żyje. *Dwor. J.* Strawa dawana mu była od króla, ustawiona na każdy dzień. *W. Jer.* 52, 34. Na strawę im ze skarbu dają, gdy w drogę jadą. *Star. Dw.* 56, (cf. *obrok). Dostanie się go o cudzéj strawie. *Rys. Ad.* 11. (cudzym kosztem). Żołnierzowi o strawie cudzéj lżej wojować. *Tward. W.* 115. Na cudzéj strawie hojno sobie poczynać, a z cudzej skóry szerzej rzemień krajać. *Kosz. Lor.* 41 *b.* z cudzej skóry szerokie rzemienie albo pasy krają. *Eraz. Ob. G.* Był pozwany o strawę abo żywność sobie daną. *Chełm. Pr.* 132. Strawa bez roboty wieprzem sługę czyni, praca bez strawy osłem. *Petr. Ek.* 109. Pochlebca z strawy służy. *Cn. Ad.* 186. (*laudicoenus*, pasorzyt, próżnostrawa; cf. darmochleb, darmojad). Ogrodne strawy, *olera. Krup.* 5, 55. (jarzyna). — Strawa bydlęca, pokarm, obrok, pasza, *pica, Futter. Strawa, furaż, wszelka żywność dla koni lub innego bydła. *Jak. Art.* 3, 317. *et* 2, 168. — *Fig.* Strawa, karmia, Nahrung. Próżnowanie strawą jest wszelakich złości, namiętności złej żagwią, mamką nieczystości. *Kulig. Her.* 149. — ♃ Psi obiad, psia strawa, potrawa podła, zła. *Cn. Ad.* 911. Hundefreſſen, ſchlechtes Freſſen. Podolski wojewoda, on senator prawy, Jako z Turków naczynił ptakóm i psom strawy! *Weresz. I ob. C* 2 *b.* (trupy ich słał na pokarm ptakom i psom). — *Aliter:* Psia strawa, krucza strawa, wisielec, szubienicznik; Raubenaas, Galgendieb. Woła nań wielkim głosem: zastanów się psia strawo! *P. Kchan. Orl* 1, 12. Tatarowie, ta psia strawa, nie raz Polskę plundrowali. *Paszk. Dz.* 15. (te psie juchy). Usłyszysz od niéj co godzina, Żeś stary, krucza strawa, próchno i zdechlina. *Nar. Dz.* 3, 167. A tuś mi psubracie, licha strawo! *Teat.* 31, 80. — *♃ Niestrawa = niestrawność, Unverdaulichkeit. Woda Drużbacka niestrawę i słabość żołądka odejmuje. *Petr. Wod.* 15. STRAWCA, y, *m.*, utratny, który marnie utraca, *decoctor. Mącz.* der Verzehrer, Durchbringer, Vergeuder; *Eccl.* изнуритель. Strawca, żarłok. *Volck.* 483. Mamy w sobie wkorzenionego strawcę wszystkiéj duchownej siły naszéj. *W. Post. W.* 241. STRAWIĆ, *ob.* Trawić. *STRAWICA, y, ż, n. p. *Skępiec acz marnie tu używie świata, Wżdy mu się wlecze strawica na lata; Hojny do czasu jako pan używa, A czasem z państwem i pod ławą bywa. *Rej. Zw.* 217. strawsko, licha, ladajaka strawa, ſchlechte Nahrung. Myśląc o tym, wszystkim się myśl wściekła, Jakoby się do czasu tam strawica wlekła. *Rej. Wiz.* 184 *b.* STRAWKA, i, ż, *zdrbn. rzeczown.* strawa; strawa niemnoga, geringe Nahrung. Od strawkim matczynéj odsadził Ancieja; *alimenta parentis eripui. Żebr. Ow.* 223. STRAWNE, *ob.* Strawny. STRAWNIK, a, *m.*; *Boh.* strawnjk, *f.* strawnice; *Ross.* нахлѣбникъ, *f.* нахлѣбница; co strawę u kogo za pieniądze ma. *Cn. Th.* 1076. der Koſtgänger, stołownik. STRAWNO tu, *impers.*, *sumptuose hic vivitur. Cn. Th.* 1076. hier geht was auf, wird viel verzehrt, hier iſt theures Leben. STRAWNOŚĆ, ści, ż., snadność strawienia; *Boh. et Slov.* zażiwnost, (cf. zażyć); *Vind.* prebaulivost, sakuhlivost, pokuhlivost; *Carn.* utęknost, die Verdaulichkeit. Dla lepszéj strawności żołądka raczycie sobie pójść piechotą. *Teat.* 55, *b*, 55. Co się w ten czas dzieje, gdy pijaństwo zamieni się w skwarną niestrawność? *Pilch. Sen. list.* 2, 568. — ♃ Strawne czyli śniedne rzeczy, Eßwaaren. Nanieśli nam chłopi bardzo wiele przepiórek, przy inszéj strawności. *Warg. Radz.* 319. STRAWNY a, e; ♃ 1) do strawy należący, od strawy, śniedny; Koſt-, Nahrungs-, Eß-, Speiſe-; *Boh.* zażiwný; *Vind.* prebauliu, sakuhliu, pokukliu; *Rag.* probávni, probitacni; *Ross.* удобоваримый, харчевый. *Penus*, spiżarnia strawna. *Urs. Gr.* 172. Ta, która gierady bierze, do strawnych albo śniednych rzeczy domowych nic nie ma. *Szczerb. Sax.* 156. Kiedy ludzie wiejscy rzeczy strawnych na targ nie przywożą.... *Sax. Tyt.* 188. Eßwaaren. Cena trunkom i rzeczom strawnym ma być stanowiona przez urząd grodzki. *Stat. Lit.* 98. Szafarz rano na kupowanie strawnych rzeczy wychodził. *Sk. Żyw.* 2, 80. Skanderbeg Turkom dziękował, pieniędzmi je darował, i strawnemi rzeczami na drogę ratował. *Baz. Sk.* 38. Co tam najdują strawnego, to z sobą biorą. *Paszk. Dz.* 62. — Strawne, strawne pieniądze, pieniądze na strawę, Koſtgeld; *Vind.* brafhnja, fmuk, fermat; *Ross.*

застольное, (cf. zastole). Pięć złotych na strawne pachołkowi dosyć. *Alb. na Woj.* 4. Niema strawnego czym zapłacić lokajom. *Boh. Kom.* 3, 357. Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje roczne, moje zasługi, moje suchedni. *Teat.* 32. *b*, 11. Płacę mu co miesiąc 30 złotych, oprócz strawnych pieniędzy. *Boh. Kom.* 3, 171. Pieniądze strawne posłom ziemskim, wyprawując ich na sejm. Jeśliby była drogość żywności, tedy ma być posłom więcéj na strawę dawano. *Stat. Lit.* 71. Miewali dawniejszych czasów posłowie od województw swoje opatrzenie na sejm, czyli strawne, które dalekością drogi i drogością czasów miarkowano. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 256. *Ust. Konst.* 1, 199. Strawne nadrożne; *Eccl.* напутное, (напуствовати opatrzyć na drogę, cf. put), босманъ, босмана. — *Tr. fig.* Strawne niebieskie, wiatyk niebieski, najśw. sakrament ciała, którym umierających opatrują; Himmelsbrot, das h. Sacrament. Przyjął i najświętszą eucharystyą, strawne do nieba potrzebne. *Bark. Żbar. D* 3. Strawnym niebieskim posilony umarł. *Tward. Wł.* 145, (cf. dysponowany, dyspozycya). — §. 2) Strawny, *pass.* łazny ku strawieniu, snadny do strawienie; verdaulich, leicht zu verdauen. Niestrawny, unverdaulich. Na jego mowę nic nie odpowiedział, Jakby się czym niestrawnym udawił. *Zab.* 15, 264. — §. *Activ.* Strawny, trawiący, verdauend. Co za bieda, mieć żołądek strawny, a nie mieć swéj kuchni. *Boh. Kom.* 5, 129. Możeż kto mieć nade mnie zdrowszy i strawniejszy żołądek? *Teat.* 34. *c*, 19, (*ob.* strusi żołądek). Nie każdy jednakowo ma strawny żołądek. *Pot. Jow.* 2. Kiedy oddać czynsze, niemasz nic, a jest na strawne drużyny. *Wad. Dan.* 91. (na darmochleby, darmojady). Strawny jest ten żywot, bo co dzień to nam siły ujmuje; znać to na ludziach starych. *Dambr. Kaz* 11. STRAWOWAĆ kogo *cz. niedok.*, podejmować go, żywić go, karmić go; einen beköstigen, einem die Kost geben; (*Vind.* shiveti, poshiveti, reditu). Oblężeni prosili, żeby ich w niewolą wzięli i strawowali. *Warg. Cez.* 204. Barzilaj strawował króla, gdy mieszkał w Machanaimie, bo był bogaty; a rzekł mu król, ty pójdziesz ze mną a strawować cię będę z sobą w Jeruzalimie. *Budn.* 2 *Sam.* 19, 32. (podejmował króla.... będę cię chował przy sobie. *Bibl. Gd.*): er bewirthete den König bey sich. Strawować posła na sejm, deputata na trybunał, einen Abgesandten auslösen. STRAWOWAĆ się *recipr.*, stołować się; *Ross.* быть у кого на хлѣбахъ, sich beköstigen. Podróżnemu trzeba w trzos pieniędzy nakłaść, aby miał czym się strawować na dworze. *W. Post. W.* 3, 496. *Warg. Radz.* 359. Wyprawując się na wygnanie, nie miał czymby się strawował. *Kosz. Cyc. C* 3 *b.* Dawniéj każdy szlachcic ze swego, lub zdobyczy na wojnie strawować się musiał. *Papr. W.* 2, 170.

STRAŻ, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* straž, ostřjhánj; *Carn.* strâsha, strashé; *Vind.* strasha, varstvu, (cf. warta); *Sorab.* 1. wobwarnuwano, (cf. obwarować); *Croat.* sztrása, ztrasa; *Hung.* strása, iztrasa, istrasa; *Dal.* sztraxa; *Rag.* stráxa; *Bosn.* strasgja; *Slav.* stráxa; *Eccl.* стражь, стражба; *Ross.* сторожа, оберегательство; strzeżenie, przestrzeganie, pilnowanie; die Wache, das Wachen, Bewachen. Zostawił król dziesięć nałożnic swoich dla straży domowéj. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 15, 16. (aby przyglądały domu jego. 1 *Leop.*). Jeden pies zdatny ku straży bydła od wilków, drugi ku straży domowéj od nieprzyjaciela. *Cresc.* 568. Idź na straż w róg ulicy. *Teat.* 24. *c*, 40. czyhać, czatować, auf die Lauer. Żyć w prostocie, w straży od złego, i w serca czystości. *Chrośc. Job.* 11. wystrzegał się złego, er hütete sich vor dem Bösen, war auf seiner Hut. Straż nad sobą, pilnowanie siebie samego. *Cn. Th.* 1074. Achtsamkeit auf sich selbst, Obacht. — §. Straż, areszt; *Ross.* соблюдение, der Arrest. Wolna czyli polityczna straż była u Rzymian, kiedy kogo dawano pod straż konsulowi abo senatorowi. *Pilch. Sall.* 81. Jaropełka Bolesław pod strażą w Krakowie osadzić kazał. *Stryjk.* 189. Straż trzymać, wachtować, wartować, *Boh.* ponocowati; *Croat.* sztrásim, Wache halten, auf der Wache stehen. — §. Straż, ludzie strzegący, człowiek strzegący, stróże, strażnicy, wachta, warta, *Sorab.* 1. *et* 2. wacha; *Vind.* strasha, branski strashnik, die Wache, die Schildwache, der Wächter, die Schaarwache, Wache habende, oder auf der Wache stehende Leute. Straż, warta, większa lub mniejsza liczba żołnierzy, pilnujących miejsca jakiego od doby do doby. *Jak. Art.* 1, 317. Główna straż, odwach, *Slav.* velika stráxa; *Vind.* glavitna strasha. Nocna straż, ponocka *Boh.* ponücka, hláska. Straż pańska najwierniejsza, poddanych miłość. *Cn. Ad.* 1106. Jeśliś dobry gospodarz, miej na złodzieja straż. *Sk. Kaz.* 7 *b.* Dusze, które poczciwość kochają, Innych nad cnotę straż nigdy nie znają. *Past. Fid.* 145. Bóg prawami swemi, jakby strażą zwierzchnią majętności naszych broni. *Karnk. Kat.* 350. — §. *Polit.* Straż czyli rada królewska do dozoru exekucyi praw królowi dodana, składała się z prymasa, z 5 ministrów i z sekretarzów. *Gaz. Nar.* 1, 174, z *Konst.* 3go *maja*, der Staatsrath, Gesetzwächter. — §. Przednia straż, *Vind.* predstrasha, priedna strasha; *Slav.* pridnja stráxa; *Ross.* передовый полкъ, das Vordertreffen. Tę część piechoty i jazdy, która idzie naprzód przed strzelbą, zowią przednią strażą, awantgwardya. *Archel.* 2, 15; *oppos.* tylna straż, odwod, *Vind.* sadnji vliek, sadnja truma, sadihodlhina; *Slav.* straxnja stráxa. — § Straż pierwsza, wtóra, trzecia, godzina abo osoby odmieniające się; *Rag.* stráxe, *vigiliae*; die Zeit der Wache, die Nachtwache. U dawnych noc dzielono na czworą straż, z których każda przez trzy godziny trwała. *Sekl. Math.* 70. Około czwartéj straży nocnéj *Sekl. Marc.* 6. Sługa, nie dowiadując się czasu przyjścia pana swego, cierpliwie, czekał tak pierwszéj, wtóréj, jako i trzeciéj straży. *Żarn. Post.* 3, 757 *b.* Powstań człowiecze w nocy, na początku straży. *W. Post. Mn.* 558. STRAŻNICA, y, *ż*, §. 1) miejsce straży, wieża strażnicza; die Wache, der Wachthurm; *Boh.* strażnice, hljdka; *Sorab.* 1. stroża, wobwarnuwarna, kuknežk, mězto, z kotrohož szo zkradžu pžihladuyo; *Carn.* zhuvajnishe; *Vind.* strasha, strashna staja; *Croat.* sztrasnicza, ztrasnicza, sztrasna hisa, zgledálnicza; *Hung.* strásaház; *Rag.* strâxniza, straaxniza, straxanizza; *Bosn.*

strasgjak, mjesto odgle se pazi; (*Slav.* straxnjica = zadek); *Eccl.* обзориште, высокая башня, стражница, твержа (cf. twierdza), (стражище twierdza). Na strażnicy pańskiéj jestem, stojąc ustawicznie we dnie. *W. Jes.* 21, 8, (*not.* »na wysokim miejscu, zkąd daleko widzieć może«; na straży stoję. *Bibl. Gd.*). Zbudowałem w téj wieży strażnicę. *Rej. Post. A* 5. Upatrywać będzie, by z strażnicy wysokiéj, gdzieby który co najbliższy i najprędszy był obłów. *Janusz. Pos. B* 2. Z wieży wysokiéj albo z strażnicy, która była nad morzem, oznajmiono, że idą dwie galeae. *Warg. Radz.* 314, cf. latarnia; *Ross.* калапча; *Eccl.* колончa, маякъ. Strażnica na gwiazdy, gwiazdarnia, gwiazdalnia, obserwatoryum; *Ross.* наблюдалище, выша, (cf. wyższość, wyżka). — §. Strażnica, *Eccl.* стражница, стражбище, domek dla warty, szulerauz, das Schilderhaus. — §. Strażnica *fortyf.*, *ob.* Straszyniec, reduta. — 2) *Activ.* Strażnica, która strzeże; *Rag.* straaxniza, die Wächterinn, Hüterinn. Zgoda, najwierniejsza wolności naszéj strażnica. *Biel.* 622. Stała na wzgórku potężna twierdza, strażnica miasta przyległego. *Nar. Hst.* 2, 406. *Nag. Cyc.* 78. STRAŻNICZY, STRAŻNY, a, e, od straży; *Boh.* strážnj, stražný; *Sorab.* 1. strežanski; *Croat.* sztrasni. Wacht-, zur Wache gehörig. Strażne roty, *praetoriana phalanx. Brud. Ost. B* 7. Przy pobocznych dróżkach strażnicze domki są stawione. *Xiadz.* 186. Strażniczy *Subst.* = STRAŻNIK, a, *m.*, straż mający, stróż; der Wächter, Aufseher; (*Sorab.* 1. stroże hladaczeŕ; *Carn.* stráshân, (streshnek = posługacz); *Croat.* sztrasnik, (strasamester *vigiliarum praefectus*); *Dal.* sztrasan; *Rag.* straxnik, strâxaz, (nadstraxnik *praefectus praesidii*; *Slav.* straxmeshtar = sierżant). Strażniczy, *speculator. Cn. Syn.* 832. Z kimże cię porównać wielki bojowniku, Wielki tryumfatorze, ojczyzny strażniku! *Groch. W.* 541. Górę swawola bierze, nie widać strażnika, Ani przy tym nieszczęsnym okręcie sternika. *Groch. W. A.* 2. Starszy strażnik, *Eccl.* страженачальникъ, *Graec.* προφύλαξ. I sam strażnik bywa w łykach. *Cn. Ad.* 282. — §. Strażnik wielki i obożny wielki są obowiązani odprawować służbę, kiedy wojsko idzie na nieprzyjaciela. *Papr. W.* 2 235. General-Wachtmeister. Strażnik wojskowy polny, *excubiarum praefectus. Chmiel.* 1, 81. — §. Strażnik przy rogatkach, wizytator, celnik, akcyznik; der Visitator, Zöllner, Mauthner. Dyabli nadali tego strażnika, zabrał nam wszystko. *Teat.* 52. *d*, 50. — §. Strażniki dla pamięci spisane. *Sekl. Math.* 23; cedały. *ib.*; przestrogi, annotacye. STRAŻNIKOWAĆ *med. niedok.*, strażnikiem czyli stróżem być; *Croat.* sztrásim, den Wächter machen. On mi sam i przy mistrzach wszędy strażnikował. *Zab.* 9, 87. *Łyck.* STRAŻNIKOWSKI, a, ie, od strażnika, Wächter-, Wachthabers-, Wachtmeisters-. Posłane półki strażnikowskie przodem. *Jabł. Buk. R b.* STRAŻNIKOWSTWO, a, *n.*, urząd strażnika, das Amt eines Wachthabers, Wachtmeisters. *Tr.* STRAŻYNIEC, *ob.* Straszyniec.

Deriv. sub Verbo *Strzedz.*

STRĘBOWAĆ, *ob.* Strabić. STRECHA, *ob.* Strzecha. STRĘCHAJZ, STREJCHAJZ, u, *m.*, z *Niem.* das Streicheisen. *Strejchajze, żelazo do siekacza kuchennego podobne, potrzebne do ogładzania naczyń śklanych. *Torz. Śkł.* 56. Śkło z tygla wyjmując, będzie czyste, a gdy go strechajzem żelaznym dotyka się, brzydnieje. *Torz.* 147, cf. kopyść.

*STRĘCIĆ, *ob.* Strącić.

Na STRĘCIE, *ob.* Strąt. *STRĘCZNY, a, e, 1) na stręcie będący, bey der Hand befindlich, zur Hand gelegen. Ci, którzy trzymali co stręczniejsze zamki, wypędzonych z Jeruzalem przyjmowali, i ważyli się walczyć. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 15. (sposobne. *Bibl. Gd.*) — (2*. Stręczny, *ob.* Straczasty). — STRĘCZYĆ *cz. niedok.*, nastręczać, raić; zuweisen, zuschanzen; *Boh.* dohoditi; *Carn.* meshetâriti; meshetêti; *Vind.* perpraviti, perpraulati, perskerbeti, sakvasati, napraviti, sarozhiti, safhafati; *Ross.* подрадѣть. Stręczę komu pana, albo sługę. *Cn. Th.* 1074. STRĘCZYCIEL, a, *m*, rajfura, jednacz kupca etc.; der Zuweiser, Zuschanzer; *Boh.* dohazovač; *Carn.* meshetar; *Vind.* podkupez, pndbarantuvauz, mefhet, mufhetar, mefhetar, predkupez, pogodnik; *Ross.* сводчикъ; *Eccl.* сводитель, посредственникъ въ торговлѣ. — *W rodz. żeńsk.* STRĘCZYCIELKA, i, die Zuweiserinn; *Boh.* dohazovačka; *Carn.* meshetarza; *Vind.* mufhetariza, podkupzhinja. STRĘCZYFURA, y, *m*, furmanom fracht stręczący, der Aufdinger, Schaffner, der dem Fuhrmanne die Fracht verschafft.

STREFA, y, *ż.*, STREFKA, *STREWKA, i, *ż.*, *dem.*, z *Niem.* der Streifen, der Streif; (*Angl.* stripe); *Boh.* čara (cf. czara, czary), pruh (*ob.* Prag, pręga), prut (*ob.* Pręt); *Vind.* raid (cf. rzęd), lifs (cf. lista, listwa), fhtriem, (cf. strumień); *Ross.* полоса, полоска, полосочка; stroka, pas, pasek w materyi, kréska; n. p. Strefy papierowe, żyły jak linie jakie. *Dudz.* 59, (cf. smuga). Strefa na szacie, breta, stroka. *Cn. Th.* 1075. Strefa świata, *zona mundi*, kraj świata różniący się ciepłem lub zimnem. *Dudz.* 59, *Vind.* semlifhe, fhtriem semle, podnebje, eine Erdzone, ein Weltſtrich; pasy, Erdgürtel. Dawniéj mniemano, że strefa zagorzała jest niezamieszkaną. *Stas. Buff.* 209. Strefa podgorzała, ogorzała. *ib.* 259. — Pas umiarkowany dzielili na pomniejsze pasy, nazwane strefami *climata*, mniemając, że miejsca na jednéj strefie ziemi położone jednakowe miewają ciepło. *Hub. Wst.* 52. Strefami *Ross.* пополосно. — §. *Transl.* Strewka, przekreszenie, kréska, którąśmy zwykli czynić, gdy co piszemy. *Macz.* Linie, Strich, Streif. *Latronem aliquem describere*, łotra własnemi jego strefami, jaki jest, wystrychnąć. *Macz.* STREFIĆ *cz. niedok.*, §. 1) strefami oznaczać; *Boh.* pruhowati, prutowati, cf. pręga, cf. pręt; *Vind.* prefhtriemati, ofhtriemati, obraidati; *Ross.* полосовать, разполосовать, ſtreifen, mit Streifen bezeichnen. W misterne szyła wzory cud dzieła nieścigły, Złotéj ciągiem igły, Tu żywioły porządkiem floryzując w cienie, Dom ojczysty strefiła. *Zab.* 15, 29. Dwa ztąd, dwa zowąd niebiosa strefują pasy, *secant. Żebr. Ow.* 2. dzielą, przedzielają. — §. 2*) Strefić się, *ob.* Strafić się. — STREFISTY, STRYFIASTY, a, e, strefowany, pełen stref; ſtreifig, geſtreift; (*Carn.* shtrâhast; *Vind.* raidast, fhtrie-

mast; *Ross.* полосатый, дорожчатый, cf. dereszkowaty). Jowisza zwierzyniec w koło wieńczy strefistym opasem. *Zab.* 15, 13. *Kniaź.* Złotostrefisty, złotem bramowany. *Cn. Th.* 1075. Matonog przedziwo nawet czyni pstre i płótno stryfiaste. *Haur. Sk.* 37. Karciof ma pręt długi, laskowaty abo stryfiasty, pobielawy. *Syr.* 669. *et* 85.

STREFNIĆ, *ob.* Strafić.

STREGONIA, *herb*; *ob.* Kościesza.

STREKOWAĆ *cz. niedok.*, z *Niem.* ſtrecken, ausdehnen; wyciągać, rozszerzać, n. p. Nad szurlochem zostawi dziurę, gdzie stoi strekujący czyli rozprawiający cholewy. *Torz.* 47.

STRENGIEL, gla, *m.*, [z *niem.*, zołzy 2], choroba końska, eine Krankheit der Pferde. Koń, któryby miał strengiel, wpuszczać mu w nos i w gębę parę jęczmienia wywarzonego etc. *Syr.* 976.

STRESKTAĆ, STRESTAĆ, *ob.* Tresktać.

STRĘT, u, *m.*, na stręcie = na razie, na dorędziu; gleich bey der Hand, gelegen. *Dudz.* 59. Na razie co jest, na stręcie. *Cn. Th.* 447. Po zejściu bezpotomnym Leszka Czarnego państwo stało wielom na stręcie; *in medio erat. Krom.* 299. ˙STRĘT, *ob.* Wstręt. ˙STRĘTNY, *ob.* Wstrętny.

Pochodz. *stręczyć, nastręczyć, stręczyciel, stręczny*, (*cf. ręka*), *wstręt, wstrętny.*

STRĘTWA, *ob.* Drętwik. STRĘTWIEĆ, STRĘTWIAŁOŚĆ, *ob.* Drętwieć.

˙STROCZKI od tuzina. *Instr. cel. Lit., dem. Nom.* stroka, pasaman, kleine Borten; *Ross.* строчка szew dla ozdoby, przeszycie. STROCZYĆ, *ob.* Troczyć.

STROF, u, *m.*, kara, ukaranie, mianowicie pieniężne, cf. grzywny, z *Niem.* die Strafe, Geldſtrafe; *Sorab.* 1. straffa, żtrafa; *Sorab.* 2. schtroffa; *Carn.* shtrafènga; *Vind.* ſhtraffa, ſhtrafinga, straffa, straifinga, pena; *Ross.* штрафъ. STROFARZ, a, *m.*, który drugich strofuje, der Sittenrichter, der andere mit Worten ſtraft, zurechte weiſt; (*Sorab.* 1. naszwarićżeř; *Vind.* ſhtrafavez, kaſhtigavez, *f.* ſhtrafarza, kaſhtigarza; *Bosn.* pokoritegl, (cf. pokorzyć); *Croat.* karavèez, pokarávecz; *Dal.* pokarałacz). U Greków pewnych przełożonych zwano *νομοφύλακας* abo strofarzmi, którzy nie tylko pisanych praw, ale też i obyczajów doglądali. *Modrz. Baz.* 125. *et* 128; u Rzymian censor, szacunkarz. STROFOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, zestrofować *dok.*, ganiąc napominać, zadawając, zarzucając upominać, słowami karcić, z *Niem.* ſtrafen mit Worten, verweiſen, einen Verweis geben, tadeln; *Boh.* domlauwati, domlúwiti, (cf. domówić); *Slov.* kárám; *Sorab.* 2. schtroffowasch; *Sorab.* 1. požirafuyu, zeszwaru, naszwařu, ze swówami požtrafuyu; *Carn.* shtrafam, karam, premsam, svarim (cf. swarzyć); *Vind.* strafat, ſhtrafat, postraffat, ofhtrafati, ſhtrafuvati, krigat, ſuarit, ſ' befido ſhtrafat, popraulati, vunpopraulati; *Croat.* pokarati, karam; *Slav.* karati; *Bosn.* karati, iskarati, pokarati, pokoriti, (cf. pokorzyć); *Ross.* штрафовать, отштрафовать, напѣть, напѣвать, пѣнять, прошколить (cf. szkoła), вызвѣздить, вызвѣживать. Jeśli zgrzeszy przeciw tobie brat twój, idź i strofuj go między sobą i nim samym; jeśli cię posłucha, zyskałeś brata twego. *Budn. Math.* 18, 15. Każ słowo boże, nalegaj pogodnie, niepogodnie, strofuj, proś, grom, we wszelkiéj cierpliwości. 1 *Leop.* 2 *Thim.* 4, 2. Dobry nauczyciel nie często znajdzie się w potrzebie strofowania, a dopieroż karania. *Pir. Pow.* 39. Kto drugiego chce strofować, Nie ma się sam w tym najdować. *Cn. Ad.* 577. Kto sam kiedy nie szwankował, Słuszna by drugich strofował. *ib.* Grzechy strofować, a osoby szanować. *Cn. Ad.* 277, (cf. Satyra w szczególności nikomu nie łaje, Czołem bije osobom, gani obyczaje. *Kras.*). Kogo sumnienie nie strofuje, Przed sąd wołany żartuje. *Fredr. Ad.* 10. (kogo sumnienie nie gryzie). Gdzie wstyd strofuje człowieka, nadzieja poprawy. *Min. Ryt.* 4, 166. Surowo się sam strofuje. *Zab.* 14, 217. sam sobie wyrzuca, ſich ſelbſt Vorwürfe machen. — Strofować kogo w czym = ganić mu co, einem etwas verweiſen. Gdy przyszedł Cefas do Antyochii, zastawiłem się mu w twarz; bo było go w czym strofować. 1 *Leop. Galat.* 2, 11. — Strofowanie, napominanie; die Ermahnung, Strafrede; *Boh.* domlúwa; *Sorab.* 1. naszwařenski; *Carn.* svar (cf. swar), prємsa; *Croat.* pokaranye; *Ross.* опитрафованіе, напѣваніе, напрягай. Strofowania godny *Vind.* ſhtrafliu, poſvaritliu, ſvaritliu, poſvarliu. — §. Strofować na pieniądzach = karać; *Croat.* birshati, ſtrafen um Geld u. ſ. w. NB. *quamquam substantivum* strof *involvit significationem punitionis pecuniariae, attamen verbo Polonico* strofować *magis involvitur significatio punitionis verbalis.* STROFOWY, a, e, od strofu, Straf-; *Sorab.* 1. žtrafowné, žtrafwarski, (žtrafanité *plectibilis*); *Vind.* ſhtrafni.

STROGATY, *ob.* Strokaty.

STROIĆ, -ił, -i, *cz. niedok.*, ustroić *dok.*; *Boh.* strogiti; *Slov.* strogit *parare*: *Carn.* strojeti, strojem = skórę wyprawiać; *Vind.* ſtroijt *honorare*, stroi, strojenje = świątkowanie; *Croat.* sztròim *concinno pellem*; *Dal.* sztroiti = przesiewać; *Bosn.* ustroiti, usckopiti *castrare*, strojitti kosgju, nacinitti kosgju *concinnare coria, pelles*; *Rag.* stroitti *coria perficere*; *Ross.* строить budować, сострое-ніе, сострояваніе budowanie, устроить, устроять, устроявать urządzić, tworzyć, stworzyć, устройство porządek, строеный przyprawny, strojny o instrumentach; *Eccl.* строю *guberno, dispenso, gero, moderor*, строеніе szafarstwo, устроятися, приготовляться przygotować się, устроеніе, убранство, украшеніе ozdobienie, kunszt, rozrządzenie; строительствовати кого, призрѣніе имѣть о комъ opiekować się kim, строительство roztropność, пристрой, устроеніе, чинное разположеніе, строительство rozporządzenie; cf. *Lat.* struere, struo; cf. *Graec.* *στορέω. Darich.* 1, 171, cf. *Graec.* *στορεῖν sternere*); §. 1) stroić, nagotować, nastrajać, narządzać, przyrządzać; aurichten, zu rechte richten, anſchicken, zubereiten, bereiten. Abyście gotowali a stroili drogę ku przejściu pana swojego. *Rej. Post. B* 6. Strojże sobie przyprawy wedle rozkazania jego. *ib. S s* 3. Na liszki, tchórze i insze zwierzęta trzeba w nocy nasiadki stroić. *Crese.* 582. Dowiedział się Dawid, iż Saul złe nań stroił. 2 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 9. (że tajnie złe nań stroił. 1 *Leop.*; że nań dybał, czatował). Lękam się, gdy rozważam to, co na wieczną zgubę naszę bisurmaniec zdradliwie stroi i wymyśla. *Ja-*

nusz. Lig. D. Już gardło stroi na tę zdobytą zwierzynę. *Jak. Baj.* 134. (apetyt sobie ostrzy). Ten umizguś stroi sobie apetyt na naszę jéjmość. *Teat.* 17, 54. (zęby ostrzy, oskomę ma, ślinka mu przychodzi). Stroić się do czego, dokąd, na co, gotować się dokąd, na co, wybierać się, wyprawić się, n. p. Morawski król stroił się wygnać Krzesomyśla z ziemi. *Biel. Hst.* 321. *Biel. Św.* 142 *b.* Dusza się ma najmniéj nie boi, Chociaż się na nią śmierć straszliwie stroi. *Ryb. Ps.* 40. Nie tylko abyś mu dufać miał, ale się nań stroisz, jako na prawo z prokuratory. *Rej. Post. A a* 8. Bretysław stroił się do Krakowa, aby go z gruntu wywrócił. *Biel. Św.* 146 *b.* Wacław się stroił z wojskiem do Polski na Łokietka, iż mu ojczyznę posiadł. *Biel. Św.* 150. Ogień grubszy w gęściejsze powietrze się stroi, to w wodę, ziemia z wody obrzmiałéj przystawa. *Żebr. Ow.* 383. (wzbija się, wybiera się, przemienia się). — Ukazali się Wołosi z lasów, strojąc się ku bitwie. *Biel. Św.* 267. (gotując się, szykując się). — Stroić wojny, bunty, fakcye, praktyki = nagotować, wyprawować; Krieg, Meuthereŋ, Unruhe ſtiften, anſtiften, anſtellen, anrichten, machen. Same jelenie ciężkie wojny stroją, Jeśli o miłą samicę się boją. *Bardz. Trag.* 136. bitwy staczają, ſie liefern Schlachten. Rzymianie poczęli sami z sobą wnętrzne walki stroić. *Biel. Św.* 102. Chłopstwo bunty wnet stroić będzie. *Gost. Gor.* 118. *Biel.* 291. Luboś się zgarbił, Mości Panie wójcie, Przecięż, jak mówią, fakcyi nie strójcie. *Bratk C* 2 *b.* Komendor Pruski jakieś praktyki ciche z Jagiełłem stroił. *Biel.* 296. Roku 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Św.* 287. Przeciwko Rzeczypospolitéj rady albo bunty stroją. *Szczerb. Sax.* 15. Dobra bez dziedzica zostają, gdyby co przeciwko Rzeczypospolitéj stroił. *Szczerb. Sax.* 120. Krzyżacy i z Zygmuntem W. X. L. traktaty jakieś zaraz chcieli stroić. *Biel.* 299. (wciągać go w negocyacye). Który pomruga okiem, stroi złości. 1 *Leop. Syr.* 27, 25. knuje, etwas Böſes ſchmieden, im Schilde führen. Francuzi prędziuchno rady sobie stroją. *Warg. Cez.* 76. (umieją sobie radzić). Elżbieta, względem przesłania Jadwigi z jednéj coraz drugą wymówkę stroiła. *Krom.* 401. (wynajdowała). — Stroić kłótnie, dziwy, okrucieństwa, mataczyny etc. wyrabiać, wyrządzać, wyprawować; Händel anheben, Grauſamkeiten u. ſ. w. verüben, anſtellen, treiben, (cf. broić). Nic nie umie baba, jak stroić po domu fasoły. *Simon. Siel.* 112. Żona, ba i córusia stroi mi cherchele. *Teat.* 43. *c*, 4. *Wyb.* Podobno się żywych boją, Więc z umarłych dziwy stroją. *Groch. W.* 473. Do téj światości śmieją przykładać oleju, soli, plują, i inne dziwy stroją. *Rej. Post. C c* 4. Potym tam już insze ceremonie nad nim bywały strojone. *ib. J* 1. Biją starych, i nad dziećmi w powiciu okrucieństwa stroją. *Bardz. Luk.* 20. Łotrostwa stroili. *Biel.* 171. 'Śmilstwo stroić. 1 *Leop. Ezech.* 23, 37, (*ob.* 'Śmilstwo). Przez świat cały mam stroić z szczęściem mataczyny. *Bardz. Luk.* 134, (*ob.* Mataczyny). Wiele jest nierządnie żyjących, nic nie robiących, ale chytrze metlarstwo strojących. *Gil. Post.* 191 *b.* Alchimii nie stroj. *Mon.* 67, 445. (nie bałamuć się nią). Turnieje stroić, *ob.* Turnieje. — Piany, Po brzegach swych ocean stroi rozigrany. *Tward. Wł.* 204. (pianę wyrzuca, pieni się). — Bankiety, igrzyska, widoki i t. d. stroić, sprawować, wyprawować, narządzać, dawać: Gaſtmäler, Spiele geben, anſtellen, veranſtalten, ausrichten. Szlachta teraz bankiety rozpustne stroi. *Star. Ref.* 31. *Star. Zad. C* 4. Widzę, w domu królewskim stroją bankiet miły. *Bardz. Trag.* 282. Każdy z nich co tydzień bankiet stroił, I w domu swoim traktował i poił. *Chrośc. Job.* 7. Nie godzi się w święta wesela tak stroić, jak tu u nas, że i mszy ś. omieszkać muszą. *W. Post. Mn.* 351. Antoniusz u Kleopatry stroi bankiety, pompy, pijatyki. *Chrośc. Fars.* 471. Igrzyska długo w noc stroili. *Gost. Gor.* 125. Igrzyska emir cały tydzień doma stroił. *Warg. Radz.* 173. Nero komedye stroił, i między woźnicami jeździł. *Sk. Dz.* 48. Niepotrzebne sobie rozkosze stroimy. *Sekl. Math.* 104. Żadnych wymysłów dla rozkoszy w starości nie stroisz. *Prot. Kont. D b.* Rodzice aby przysmaków takich dzieciom nie stroili. *Glicz. Wych. F* 5 *b.* Z wielkiemi aparaty pompy stroją. *Sekl. Math.* 111. Pompy dziwne pogańskie stroimy. *Hrbst. Nauk. E* 7 *b.* Nikt bogobojny na to nie zezwoli, aby miało być wolno zbytki stroić. *ib. B* 8 *b.* Dla lepszego bytu nie ma czuba podnosić nad drugiego, ani sam dumy sobie stroić. *Gil. Post.* 105 *b.* Te Deum śpiewano, tryumfy strojono. *Biel.* 309. Jałmużny dawał i pogrzeby stroił. 1 *Leop. Tob.* 2, 16. (wyprawował, kosztem swoim podejmował). Bankiety, kosztstwa i krotofile stroili. *Krom.* 168. Hałasy z nimi wielkie stroją. *Glicz. Wych. j* 7 *b.* Lud z pociechy Radośne stroi huczki, gziki, śmiechy. *Zab.* 12, 77. Dzień po dzień hula, stroi gzy, i pije. *Jabł. Buk. M b.* Strumyczek, co pierwéj stroił gzy z piaskiem, Teraz cichuchno płynie. *Zab.* 10, 201. *Zabł.*, (cf. giez). Piękne tańce i pląsy pojedynkiem i parami stroili. *Jag. Wyb. A* 4. Począł kuglować, plęsy stroić z szyderstwy wespół. *Birk. Dom.* 88. Przechadzki stroić. *Klon. Wor.* 35. (marnować czas przechadzkami). Wolno po dworze chodziła małpa strojąc figle. *Zab.* 15, 309. Fryje stroić, Koperczaki, Kortezy, Komplementa, Koncepty, *vide sub his.* Żarty, żareiki i t. d. z kogo stroić. *Sk. Żyw.* 1, 136. *Mon.* 64, 189. *Tward. Wł.* 21. *Teat.* 4. *b*, 87. ſeinen Scherz mit jemanden treiben, ſeinen Spaß mit ihm haben. Zły zwyczaj strojenia żartów w rzeczach świętych. *Mon.* 76, 333. Igrzysko z nas stroją. *Wad. Dan.* 79. Drwinki stroić. *Teat.* 43. *b*, 75. Gotów z przyjaciela stroić sobie śmiechy. *Zab.* 10, 339; śmieszki. *Teat.* 36. *b*, 107. Posłali do królowéj, aby więcéj śmiechów z nich nie stroiła, a królewnę posłała. *Biel. Św.* 224 *b.* (żeby dłużéj z nich nie żartowała, nie drwiła). Teraz abyś się pomścił onych pośmiewisk, które on sobie stroi. *Baz. Sk.* 93. Naśmiewiska komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 607. (ogon komu przyszywać). Błazna sobie ze mnie stroiła, I jak na urząd za nos mię wodziła. *Past. Fid.* 109. 'Przeczże się Poliarchem człowiecze mianujesz, Bajkę stroisz, i z ludzi oto tych żartujesz. *Pot. Arg.* 87. — Stroić minę = minę układać, eine Miene annehmen, eine Miene machen, Geſicht er machen, Geſichter ſchneiden. Przyjmuje mię z zimną twarzą,

i stroi miny rozpostarta w krześle. *Teat.* 22, 22. Nastroił dziką minę. *Teat.* 23. *c*, 14. Kwaśną stroi minę. *Teat.* 51. *c*, 33. Stroi minę miłą i poważną. *Teat.* 55. *c*, 59. Miłosne stroić minki. *Teat.* 3. *d*, 27. — Powagę stroić, uprząść sobie postawę, stąpać jak z tabulatury, jak paw'; ſich ein Anſehen geben, ein Amtsgeſicht machen, eine gravitätiſche Miene annehmen. Powagę stroimy starców, a przywary mamy chłopiąt. *Pilch. Sen list.* 1, 18 Stroił powagę Stoickiéj sekty. *Nar. Tac.* 2, 417. Szła z prędkością, nie bawiąc się w drodze, ani strojąc postawek. *W. Post. Mn.* 504. Faryzeuszowie umieli postawkę stroić świętobliwości, zdali sie ludziom nabożni, a w rzeczy obłudą pachnęli. *Dambr.* 362. *Rej. Zw.* 19 *b*. *Rej. Post. F f f* 2. Maszkary stroi, na oko czyni, powierzchownie, na pozór. *Cn. Th.* 445. Czyniąc sobie dobrą myśl, aleć to z wierzchu postawę tylko strojąc, dalekoć serce od postawy mają, na które trudno się zebrać, kto je raz straci. *Biel.* 59. *Żebr. Ow.* 251. tylko powierzchownie tak udają, ſie ſtellen ſich nur ſo äußerlich. *Kchow.* 287. — *Simil.* Podobieństwo ubioru i postawy ustroiwszy sobie, za komendatora Elbląskiego udał sie. *Krom.* 606; (*cum habitum assimulasset*). Ustroiwszy sobie zmyślone niedbalstwo, aż do murów przytknąć się nieprzyjacielowi dopuścił. *Krom.* 607; (*simulata negligentia*). — *De gravioribus, serioribus:* Nie chcą pokuty stroić, mając się za święte. *Sekl. Math.* 99. pokutować, Buße thun. Niemasz żadnego, któryby stroił pokutę za grzech swój. 1 *Leop. Jer.* 8, 6. Strójcie pokutę, bo.... *W. Post. W.* 39. *Rej. Post. A a a* 2. W popiele i włosienicach pokutę stroili. *W. Post. W.* 2, 61. *Rej. Post. B* 2. *et* 3. Skruszony wnet prawą pokutę stroić zaczął. *W. Post. W.* 369, (*Vind.* pokuro delat, pokuro storit). — Z wielką rewerencyą chwałę bożą stroją. *Sekl. Math.* 111. Boga chwalić, i zawsze mu dzięki stroić. *Sekl. Math.* 105. Rusacy po zamku kadzili, czarując i modlitwy swe jakieś strojąc. *Biel.* 296. ſie verrichteten ihr Gebet. Bałwochwalstwo jawne stroją. *Sk. Żyw.* 40. ſie treiben Abgötterey. Mardocheus nie chciał bałwochwalstwa, ani zabobonów stroić. *Weresz. Reg.* 86. Wasi ministrzy nieposwięceni wielką u was stroją idololatryą. *Hrbst. Odp. A a.* Kacerz nie wierzy, i bałwochwalstwo stroi. *Hrbst. Nauk. D* 8 *b*. Grzechem jest, osobne zbory sprowadzać, nowe nabożeństwa stroić. *W. Post. Mn.* 233. Żałosnym głosem rozlicznie lament stroją. *Sekl. Marc.* 5. Wtedy to będą lament stroiły wszystkie pokolenia. *Sekl. Math.* 24. Żałość stroić. *ib.* 39. — Handle rozmaite i kupiectwa stroić. *W. Post. W.* 2, 170. prowadzić, Handelſchaft treiben. Od niego te rzeczy kupowali, a drugim zaś przedawając, kupiectwo stroili. *Baz. Hst.* 15. — §. 2) *Music.* Stroić, nastrajać, pogadzać naczynie muzyczne, ein Inſtrument ſtimmen; *Boh.* štemuwati; *Carn.* shtimam; *Vind.* glaſs raunati, strune nategniti; vſhtimati; *Croat.* szlagati, szlasem; *Ross.* строить, строю, подладить, подлаживать, ладить, лажу, (*ob.* Ład). Stroić lutnią, harfę, regał, organy. *Cn. Th.* 1075. Ta stroi lutnią, ta cytrę brzęczącą. Owa zaś kornet, któraś arfę brzmiącą. *Zab.* 4, 395. Doskonały gracz każde skrzypce zgodnie nastroić potrafi. *Zab.* 7, 219. Sobek i Wojciech skrzypki stroją. *Teat.* 54. *d*, 25. Muzyka wdzięczna świętych pieśni brzmiała, Którą mistrz i dźwięk niepojęty stroi. *P. Kchan. Jer.* 238. (kieruje, dyryguje). — Żegar stroić. *Pot. Jow.* 176. (rychtować). — *Fig. transl.* Nie uwierzywszy świętym naukom jego, na co inszego stroją wymysły swoje. *Rej. Post. F* 3. (obracają, kierują; richten, lenken). Ustawicznie tu sobie po swéj myśli stroi te naśladowniki swoje. *Rej. Post. K k k* 3. (robi z nimi co mu się podoba). Matka Ruska synów Olgierda ku Greckiéj wierze stroiła. *Biel. Św.* 225 *b*. (skłaniała). — §. 3) Stroić się, stroić kogo = strojno ubierać, anputzen, ausputzen, ankleiden, ſchmücken mit Kleidern und Putz; *Boh.* strogiti; *Slov.* stperkugi; *Sorab.* 1. poschnicz; *Vind.* lepotiti, zhediti, zirati, likati, skamilirati; *Ross.* рядить, ряжу (cf. rząd, rządzić, oporządzić), нарядить, наряжать (cf. narządzić), красить, крашу (*ob.* Krasić), разъубрать, разъубирать. Na głowę się stroi do twarzy. *Teat.* 37, 129. Kto lubi stroić się jak niewiasta, sławę z cnotą zgubi. *Jabł. Tel.* 6, *Ross.* холиться. Dobrze się każdy stroi, który chodzi w cnocie. *Pot. Arg.* 89. Stroi się, a przecię szpetny. *Cn. Ad.* 1107. Skoro chłopa inaczej ustroisz i każesz mu bramy pałacu pilnować, wnet staje się szwajcarem. *Mon.* 67, 269. — *Fig* Ustrojony rozmaitością nabytych umiejętności dowcip. *Zab.* 14, 190. (zbogacony, ozdobiony). — *Transl.* Kokosz kupię pani swojéj, która ją bardzo prędko w bogactwo ustroi. *Papr. Kol. R* 4 *b*. (bogatą uczyni, ubogaci). STROICIEL, a, *m.*, STROICIELKA, i, *ż.*, cf. *Boh.* strúgce *structor, auctor, mechanicus*; Anſtifter, Verfertiger; (*Ross.* строитель budownik, *f.* строительница; *Eccl.* строитель, правитель *rector*, sprawca, rządca). Sztuczny stroiciel kształtu; *simulator figurae. Żebr. Ow.* 287. (udawacz, zmyślacz). Stroiciel, ubieracz: *Ross.* уборщикъ, убиратель, der Putzer, Anputzer, Aufputzer. Stroiciel instrumentu; *Vind.* raunauz glaſa, vstimavez, vſhtimar, der Inſtrumentenſtimmer. *STROIPOSTAWA, y, *m.*, licemiernik, *versipellis*, chytry, lis. *Macz.*, ein Gleißner. STROISZ, a, *m.*, Stroisze, pręciki, któremi zboże na statku otykają i matami zakładają. *Magier. Mskr.*, Steckpfähle. Stroisz na statki z zbożem płynące, bywa sosnowy. *Kluk. Rosl.* 2, 166. *Haur. Ek.* 171. Stroisze u rybaka, kije grube w ziemię wbite na około jazu, popłotą grabową przeplatane. *Magier. Mskr.*, (cf. szyk). Chmielowi dać trzeba gęste zatyczenia, stroiszów nie żałując. *Haur. Sk.* 77, (*ob.* Tyk). Oś̀ć na ryby żelazna osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Magier. Mskr.*, cf trzonek, dzierżak, Stiel. STRÓJ, ju, *m.*; (*Boh.* strog *structura*; *Carn.* stroj *maceratio*, becowanie garbarskie; *Croat.* sztróy farba, sztroy kosnyarzki *lixivium coriariorum*; *Ross.* строй = linia, szereg, stroka); — a') narządzenie, układ, sposób; die Veranſtaltung, Anordnung. Reguła pańska od początku świata jedna jest, i jeden jéj strój, jeden sposób. *Sekl. Math.* 109. — Niektórzy mając wszystek strój na odpieranie, uciekli na dwie wieże obronne. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 18. (narzędzia, naczynia, oręże, gotowość wszelaką. — b) Strój, nastrojenie naczynia muzycznego, strony czyli struny; die Saiten eines muſicaliſchen Inſtruments, das Be-

ſaiten, Beziehen mit Saiten, Stimmen der Saiten, Saitenſpiel. Póki świt ukaże się dzienny, Dzwonić palcami w słodki strój lutenny. *Chrośc. Ow.* 35. Już ci się sprzykrzyły rozkoszne cytry, i lutni strój miły już nie do smaku. *Ustrz. Troi.* 51. Więc i ja ciągnę kobzy mojéj stroje, Nie żeby grała Jugurtowe boje, Ale.... *Kchow.* 244. Miléj gra ręka wprawiona do stroju. *Zab.* 8, 28. — Strój u surmy, *ligula tibiae. Cn. Th.* 1076. munsztuk, das Mundſtück. — c) Strój, ubiór strojny, strojenie się, ubieranie się strojne: der Putz, Anputz, die Kleidung; *Boh.* krog a strog w odéwu; *Vind.* lepotina, lepotinstvu; *Croat.* szvita; *Ross.* нарядъ, наряжаніе, наряженіе. Strój nie czyni człowieka zacnym. *Boh. Kom.* 5, 422. Szalony strój, szalona głowa. *Gorn. Dw.* 114. (suknia często wydaje, człeka obyczaje; jak cię widzą, tak cię piszą). O zbytku strojów! *Falib. M* 2. Naśladować potrzeba modę: dziś strojem tylko podobać się można. *Teat.* 14, 109. Polakom każdy strój wolny. *Cn. Ad.* 888. Polski strój corok inszy. *ib.* Nie dbam o strój, tylko o pożytek swój. *Rys. Ad.* 45. — Strój na konia, *ob.* rząd koński, ubiór. — d) Stroje, moszna, jajca, mąda; die Hoden, die Geilen. Pasterskiemu bożkowi jajca końskie, wołowe, kozłowe i inszego bydła stroje ofiarowali, kiedy ich wałaszyli. *Stryjk.* 145. Bobrowy strój, *Boh.* bobrowý strog; *Carn.* pibrovna; *Vind.* pibrou proshiu, pibrovina, pibrovu jaize; *Croat.* brebrova jajcza, Bibergeil; tłustość gestawa, przykrej woni, w osobnych torebkach tuż przy odchodku znajdująca się. *Zool.* 341. Stroje bobrowe abo moszenka. *Haur. Sk.* 304. Gdy bobra gonią, tedy sobie uciekając ugryzie stroje. *Urzęd.* 455. Iż bobrowe stroje ku lekarstwu są dobre, przeto bobr gdy widzi, iż go łowcy gonią, chcąc się odkupić, bacząc przez co go łowcy gonią, sam sobie urywa jajca, i rzuciwszy je uchodzi w zdrowiu. *Ezop.* 56. Stroje męskie. *Ezop.* 108. STROJNAT, a, *m*, STROJNIŚ, ia, *m.*, lubiący się stroić; *Rag.* poljepûsceja, ghizdelijn, der ſich gerne putzt, ein Putznarr. O strojnacie: patrzcież jak wszystek w łamie etc. *Kchow. Fr.* 62. STROJNISIA, i, *ż.*, lubiąca się stroić, eine Putznärrinn. Gotowalnia cała jej zabawka, Oh patrzcie tej strojnisi jaka teraz sprawka! *Zab.* 15, 196. *Nagł.* Damy w stolicy są zalotnice, kartownice, próżniaczki, strojnisie, zbytnickie. *Mon.* 71, 609. STROJNIK, a, *m.*, narzędzie do strojenia muzycznych instrumentów, der Stimmer, Stimmhammer. *Tr.* 1, 62, *Ross.* строегласница. STROJNOŚĆ, ści, *ż.*, ozdobne wystrojenie, Geputztheit; *Ross. et Eccl.* уборность. (*Ross.* стройность harmonia, pomierność). STROJNY, a, e, STROJNIE, STROJNO *adverb.*, ustrojony, wystrojony, ozdobnie ubrany; geputzt, ausgeputzt, zierlich gekleidet; *Boh.* strogny; *Sorab.* 1. poischný; *Carn.* snáshn; *Ross. et Eccl.* уборный, уборно, благоутварный, нарядный, нарядно; (*Ross.* стройный, стройно proporcyonalny). Przy koronacyi Zygmunta najstrojniejszy był ze wszystkich panów, pocztem okazałym, Michał Gliński. *Stryjk.* 689. (najparadniejszy). Niech się przestrzega niewiasty strojne, które się do kościoła abo na obiady idąc dlatego ubierają, aby je z urody chwalono. *Sk. Kaz.* 626. Do grzechu pomaga wydworny strojny ubior białogłowski. *Karnk. Kat.* 348. U ciebie wszystko strojno, choć dłużków po uszy, Kamerdyner, Węgrzynek, strzelec i koniuszy etc. *Nar. Dz.* 5, 46. (po pańsku, paradnie). Strojno a głodno; świetno a chłodno. *Cn. Ad.* 1117. (buczno, buczno, a w pięty zimno). Strojno ubranemu ludzie się kłaniają. *Ezop.* 94. — §. Konie do stada mają być obierane szerokiego ciała, postawne i we wszystkich członkach strojne, a dostateczne. *Cresc.* 515. (pomierne, proporcyą mające; *Ross.* стройный; *Eccl.* благостройный). — §. Strojny *music.* strojony, co do tonu zgodny, harmoniczny; *Ross.* строеный, geſtimmt, harmonirend, harmoniſch. Muzyk grający na instrumencie niestrojnym, czuje w sobie nieukontentowanie; przeciwnie zaś na instrumencie strojnym, czuje ukontentowanie, lubo strony ani ręki jego nie wzbudzają, ani palcami wodzą i kierują. *Boh. Dyab.* 40. Strojne skrzypce. *Pot. Arg.* 766. W strojne organy zagrają. *Tward. Wł.* 140.

STROKA, STRZOKA, i, *ż*, STROCZKA *dem.*; (*Ross.* строка, строчка linia, wiersz, szereg, строй *id.*); strefa odmiennego koloru, ein Streifen von einer andern Farbe. Stroka jedwabna na szacie, pasamon, strefa. *Cn. Th.* 1076. eine Borte. Owe rozliczne petlice, strzoki, knafle wymyślne, dziwne sznury, a u nich kutasy. *Rej. Zw.* 58. — *Transl.* Stroka morza, *bande. Stas. Buff.* 242. Meerſtrich. STROKATY, STROGATY, a, e, strefisty, pstry, srokaty, jak sroka; geſtreift, geſcheckt, ſcheckig. Odłączę z trzody każde bydlę pstre i strokate. *Radz. Genes.* 30, 32. Srokaty wół. *Teat.* 52, 9. W jednym wozie były konie białe, a w drugim konie strokate. *Budn. Zach.* 6, 3. Scheckeu. Galenus pisze, iż bazyliszek ma trzy na głowie guzy strogate, na kształt korony ułożone. *Boh. Prgo.* 290.

STRONA, y, *ż.*, STRONKA, STRONECZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* strana, stranka, stranečka; *Slov.* strana; *Sorab.* 1. strona, bok, stroniczka; *Sorab.* 2. strona, stróna; *Carn.* strân; *Vind.* stran; *Croat.* sztran, ztrán; *Slav.* strána; *Bosn.* strána; *Rag.* strána, (cf. prostran = przestronny; *Rag.* prostrániti, prostrjéti = rozprzestrzenić, rozpostrzeć); *Eccl.* страна; *Ross.* сторона; *cf. Chald.* סִטְרָא *latus*); 1. strona jakiéj rzeczy, bok jéj, die Seite einer Sache. Dwoje drzwi po stronach, jedne dla zwyczajnego wejścia, drugie sekretne. *Teat.* 11. *b*, 37. zu den Seiten, auf den Seiten, zu beyden Seiten. Po drugiéj stronie drzwi, ma być komorka zapiérzona. *Torz.* 16. Stroneczka tylna była z fladru pozornego. *Groch. W.* 555. Strona skóry odmięsna, die Aasſeite, Fleiſchſeite; *Ross.* бухмарта. Prawa strona, prawica, cf. ręka; (*Vind.* desniza, desna roka, desna stran). Po prawéj stronie będący, *Sorab.* 1. poprahwohstronski *dextimus.* Lewa strona, lewica *Vind.* leviza. Po lewéj stronie będący *Sorab.* 1. pohliwostronski *sinistimus.* Czausz zawsze po prawéj ręce emirowi stał, gdyż ta strona u Turków jest podlejsza. *Warg. Radz.* 172. Prawa strona, *ob.* Lice; lewa strona, *ob.* Nice. — Wojska Rzymskie stanęły, z jednę stronę Oktawiego, z drugą Brutusowe. *Warg. Wal.* 19. (z jednéj strony, z drugiéj strony). Z téj strony, dießſeits, *cis*; (*Sorab.* 1. z teye stronę, (*adj.* hewstronski *citerior*, *ob.* Haiw); *Carn.* ovak (*ob.* Owaki), amnak; *Croat.* z ove ztrani; *Slav.* s ovu

stranu. Tam-ta strona, druga strona *Eccl.* онъ полъ, другая сторона рѣки. Przewoźnik przewiózł ich na drugą stronę. *Rej. Zw.* 94 *b.* (na drugi brzeg). Na tamtéj stronie; *Vind.* preik (cf. *przeko), na drugim kraju, na hunei strani. Z tam-téj strony; *Sorab.* 1. z tameye stroné *trans*, jenſeitś; *Carn.* kumak, unak, *Vind.* preik; *Croat.* z one ztrani; *Slav.* s onu ztranu; *Eccl.* обонполъ; *adj. Vind.* hunostranski, drugokraini; *Ross.* забережный zabrzeżny, jenſeitig. Mieli swoje gwardye i przed sobą, i za sobą i stronami. *Star. Dw.* 52, *Ross.* посторонъ; po bokach, zu den Seiten. Chmura się nagle stroną ukazała. *P. Kchan. Jer.* 248. z boku, von der Seite. Wóz czekał go przy stronie. *P. Kchan. Jer.* 255. Drugie hufce chytro oderwawszy, posłał Ferybasza stroną, by Skanderbegowi na tył zaszli. *Baz. Sk.* 251. Stroną rota się ukazała. *P. Kchan. Jer.* 59. Od strony wszędzie zasadzki. *Teat.* 44. *c.* 41; *Ross.* сюду и сюду, тамъ и самъ; na około, rund herum, von allen Seiten. — Niezgodę tłumaczów z textem po stronach znaczyłem. *Budn. Bibl. praef.* po brzegach, po krajach; an der Seite, auf dem Rande anmerken. — *Moral.* Strona jakiéj rzeczy, z której się uważa, lub rozumowi pokazuje; die Seite, von der man etwas betrachtet, anſieht, die Anſicht, der Sinn. Z dobrej zważa się strony, czego serce życzy. *Zab.* 15, 187. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. *Mon.* 70, 701: (*oppos.* brać za źle). Najroztropniejsza, gdy na ten przypadek z dobrej strony patrzeć będziesz. *Teat.* 7, 16. Mówiłeś We Pan niby na obiedwie strony, Lecz widzę za nowością zawsześ uprzedzony. *Niem. P. P.* 22. W każdéj rzeczy można na dwie strony mówić przeciwnie. *Pilch. Sen. list.* 3, 28. (*pro et contra*). — Z strony, ze strony, *strony» ze względu, względem, względnie do; in Rückſicht, in Anſehung. Szukali przyczyny, aby należli na Daniela z strony króla. *W. Dan.* 6, 4; *not.*, «coby się króla i rządu dotykało». Uczynił wzmiankę strony powrotu Marcela. *Nag. Cyc.* 107. Ziele to bardzo szacowne dla osobliwych skutków, a zwłaszcza strony naprawienia wzroku. *Syr.* 896. — Na swoję stronę każdy ciągnie, na swoje koła, na swój pożytek, awantaż, auf ſeine Seite, auf ſeinen Nutzen. Każdy to mówi i czyni, co ku jego stronie służy. *Ezop.* 41. (każdy sobie gali). Wenus Jowisza błagała na stronę Eneasza syna kochanego. *Przyb. Luz.* 97. za Eneaszem, für den Aeneas. Prawo Semproniusza postanowione za stroną obywatelów Rzymskich. *Nag. Cyc.* 91. Lewek ten już z ojcowskiej obroku nie wygląda gęby, ale już na swą stronę ugania i sobie już łowi. *Tward. W.* 48. na swą rękę, auf ſeine eigne Fauſt, auf ſeine Hand, für ſich. — §. Strona ludzi rozdwojonych, *różnica, partya; *Vind.* stran, partya, diel, die Parthey. Miała Moskwa zawsze mocną stronę w Polszcze, bądź w osobie króla, bądź w osobach możnych. *Ust. Konst.* 1, 65. Rozumiesz, że się skłonić da na naszę stronę? *Teat.* 45, 27. Grozili nie tylko tym, którzy szli za stroną Cezara, ale nawet i tym, którzy się do żadnéj strony nie wiązali. *Nag. Cyc.* 125. Przeciwna strona (*Vind.* superstvu, naprutstvu). Stron uchodzić, ni do tej ni do owej przystawać, neutralistą być, neutralizować. *Cn. Th.* 1076. Strona u prawa; strona powodna, *ob.* Powód, Aktor; strona odporna, pozwana, *ob.* Obwiniony. Strona stronie grzywien czternaście płacić ma. *Mon.* 76, 142. Poseł Węgierski, rodzony Polak, radził Krzyżakom ku zgodzie z Jagiełłem; ale mu przymówił mistrz: mówisz jako strona, iżeś Polak. *Biel.* 252. (nie jesteś bezstronny). Woźny przy wszelakiej sprawie, dla której posłan będzie, ma mieć przy sobie *stronę dwóch szlachciców dla podpory. *Stat. Lit.* 23. towarzyszących mu, zur Begleitung. — §. *Amotionis, longinquitatis remotae*: Strona, bok, oddalenie; Seite, Abſeitigung, Entfernung. Będzie się komu zdało, że zbaczam, i z gościńca w stronę uchodzę. *Pilch. Sen. gn.* 527. Miéj oko na to, co ze stołu zejdzie, żeby co na stronę nie poszło. *Teat.* 7, 37. Namawiam ich do chwały bożej, a oni w stronę idą do książąt. *Birk. Kant. B.* Ze strony mu to doniesiono. *Pilch. Sen. gn.* 246. (z boku, ubocznie, pobocznie, postronnie). Pod warunkiem, jeśli co z strony nie przyjdzie, coby przeszkodziło. *Gorn. Sen.* 309. To jest wielki przysmak w rozmowach, gdy co dworskiego z strony przypadnie. *Rej. Zw.* 15 *b.* (niespodzianie, z nienacka). Pytano go, czyli to prawda była, co o nim po stronach powiadano? *Kosz. Cyc. A b.* Na stronie, na stronę, *Sorab.* 1. stronu; *Carn.* strâni; *Vind.* nastran, nastrani, postrani, perstrani, nastransku; *Croat.* na ztran: *Ross.* ребромъ, (cf. żebro). Na stronę! na bok! precz! weg, damit! auf die Seite! Precz swywole, precz igraszki, żarty, śmiechy na stronę! *Brud. Ost. B* 2. *Teat.* 1, 9. Żart na stronę, prawda ta, że człowiek jest, dowodzi się tak pewnie jak teorema Pytagory. *Mon.* 76, 208. Na stronę te ukłony, nakryj głowę. *Teat.* 2. *c.* 12. Wojsko tych białych głów bardzo płocho stało, Stroną wszystko chodziło, jakoby się bało. *Biel. S. M. B b.* (stroniło, z daleka się cofało, nie nacierało). U mnie bezpiecznie być możesz na stronie. Aż w nim gorąco powoli opłonie. *P. Kchan. Jer.* 119. na ustroniu, in der Entfernung, auf der Seite. Tam przyjechawszy sługi odprawuje, Panny od siebie odsyła na strony. *P. Kchan. Jer.* 417. Ryxa Polaki na stronę odkładała, a Niemcy do rady sadzała. *Biel.* 48, *Ross.* устронить, устранять, ſie ſchob ſie auf die Seite, entfernte ſie. Nie bawiły go na stronie folwarki, ale ustawicznie przy boku był W. K. M. *Gorn. Dz.* 33. (abſeitig). — §. Strona świata, kraju, kraina, okolica, die Gegend; *Rag.* strâna; *Croat.* strana, (prisztranchiti» przybliżyć, zbliżyć); *Ross.* сторона; *Eccl.* страна, поль (cf. pole), (cf. *Ross.* странствующій wędrowny; *Eccl.* нашестранецъ, нашеземецъ z naszej strony abo ziemi, naszyniec, krajowiec, rodak, *oppos.* чужеземецъ, чужестранецъ cudzoziemiec; cf. *Gall.* etranger; *Eccl.* чужестранный cudziemski, *ob.* Postronny; коестранецъ, *Graec. ποδαπός, cujas? cujus nationis*, z któréj strony, ziemi, krainy, lub kraju?). Cztery krainy abo strony niebieskie, *regiones. Macz.* Himmelsgegenden. Cztery strony główne świata, t. j. wchód, zachód, południe i północ. *Śniad. Jeog.* 71. Posłał Izaak Jakóba do onej strony, z której był dziad je-

go wyszedł. *Sk. Żyw.* 245. Rozjechali się w swoje strony. *Xiądz.* 199. Jeżeli kiedy będziesz przejeżdżał naszą stroną, proszę nas nie minąć. *Teat.* 33. *d*, 62. Opuściwszy ojczyste strony, do grobu jego poszła. *Sk. Żyw.* 2, 15. okolice, die vaterländiſchen Gegenden, Gefilde, Fluren. Miał syna, ale ten w cudzej stronie dawno się bawił. *Pot. Jow.* 135. za granicą, in der Fremde. O tych, którzy, nie mając osiadłości w powiecie którym, a tam przyjechawszy z strony szkodę czynią. *Stat. Lit.* 145. z sąsiedztwa, z zagranicy, z inszego powiatu: aus der Fremde, aus einer fremden Provinz. — Na stronie, po stronach, nie u siebie, nie doma, w cudzym miejscu, za granicą, *foris*; nicht bey ſich, nich zu Hauſe, an fremden Orten. Z celi wychodził, i tułał się po stronach. *Sk. Żyw.* 2, 258. I doma i na stronie bóg takich ludzi karze. *Rej. Wiz.* 70. I doma wielkie doły bywają kopane majetnościom naszym, a po stronach bywamy zagubieni od nieprzyjacioł. *Modrz. Baz.* 409. Rzpltą i doma rządzili, i po stronach jej bronili. *ib.* 520. — 2. *Strona. *ob.* Struna. — (STRONCZEK = Strączek, *ob.* Strąk). — STRONIĆ *med. niedok.*, ustronić *dok.*, w stronę uchodzić, uciekać, oddalić się; ſich auf die Seite machen, entfernen, fliehen, meiden; *Boh.* straniti, (ustraniti, ustranowati zemknąć co); *Rag.* odstranitise; *Bosn.* uklagnatise, uklonittise, (cf. ukłonić); (*Croat.* sztrájam *abstineo*, *parco*, *jejuno*; *Vind.* strohnit *evanescere*; *Ross.* сторониться, осторониться, посторониться, отшатиться, отшатнуться. Stronisz Chloe ode mnie, jak jelonek, który Szukając łani, bieży przez bezdrożne góry. *Hor.* 1, 112. *Min.* Nie dla zarazy jakiej od rażonego piorunem stronili, ale dla uszanowania. *Pilch. Sen. gn.* 339. Przyznaje się do winy, kto od sądu stroni. *Min. Ryt.* 3, 155. Zdaje się, jakoby mowa moja znacznie od przedsięwziecia swego ustroniła, lecz w rzeczy samej bliziuchno onego chodzi. *Pilch. Sen. łask.* 18. Tym Hadryan od przodka swego ustronił. *Sk. Dz.* 829. Żyzaniów naszych błędy i herezye od ewangelickiej prawdy ustroniły. *Smotr. Apol.* 176. Ustronić od stanu swego nie możesz, on cię wszędzie otacza, *Pilch. Sen. łask.* 27. — 2. Ustronić czego = ujść czego, uniknąć; vermeiden, entgehen. Chętnie to czyń, czego ustronić nie można. *Pilch. Sen. list.* 2, 49. Sternik stara się ustronić burzy i nawałności. *Pilch. Sen. list.* 1, 105. Życia takiego ani żądać, ani stronić nie należy. *Pilch. Sen. list.* 3, 111. STRONICA, *ż.*, część postronna czego, die Seite, die Hälfte von einer Sache; *Carn.* stranize = część boczna; *Vind.* straniza = deska boczna; *Croat.* ztran = stronica xięgi; *Bosn.* liçe od kgnighe *pagina*; *Ross.* страница, страничка. Stronica każda pisanego arkusza ma mieć wierszów 30. *Vol. Leg.* 7, 404, *Czack. Pr.* 1, 71. Lokaj zdał jej całą stronicę modnéj amazonki; poszła wziąć lewitkę. *Teat.* 43. *c*, 79. STRONNIK, a, *m.*, zastronnik, do strony czyli partyi jakiej wiążący się, partyzant; *Eccl.* смысленникъ, лицепріемникъ, (cf. licemiernik); der zu einer Parthey gehört, der Partheygänger. *Dudz.* 59, (*Vind.* nastranski istiekavez, na partie hodez; *Rag* strânaz *factiosus*, (stronitegl *eversor*); *Bosn.* stranik, innostranaç, tughjia *peregrinus*, *advena*; *Slav.* stranputnicy, osebnicy = partyzanci w wojsku; *Ross.* наѣзникъ, *ob.* Najezdnik; (*Ross.* странникъ wędrownik, *f.* странница). Nie jestem, ani dworskim, ani hetmańskim, ani Potemkinowskim, Pruskim, cesarskim, ani Moskiewskim; ale jestem najprzywiązańszym stronnikiem narodu Polskiego. *Przestr.* 17. STRONNOŚĆ, ści, *ż.*, STRONNICTWO, a, *n.*, wiązanie się do jednéj strony, parcyalność, die Partheylichkeit; *Vind.* enostranost, enopartiunost, partiastnost; *Ross.* лицепріятіе, пристрастіе; (странность dziwactwo, cf. stronić). Przemoc przeciwnika, stronność sędziów. *Teat.* 43. *b*, 96. — Niestronność, bezstronność, die Unpartheylichkeit. Sędzia z roztropnością i niestronnością powinien czynić sprawiedliwość. *Zabł. Roz.* 34. Powiedz niestronność, jaki ztąd pożytek, że wszystko traci zbytek! *Zab.* 11, 19. *Koss.* STRONNY, STRONNICZY, a, e, STRONNIE *adv.*, za stroną czyją, parcyalny, partheyiſch; (*oppos.* bezstronny); *Boh.* strannj; *Vind.* enostranski, enostranosten, enopartiun, partiunast, (stranski, postranski, vstranjen = postronny); *Ross.* лицепріятный, пристрастный, (странный dziwaczny, сторонный cudzy, странствующій wędrowny, странническій obcy, podróżny); *Eccl.* лицепріемый; (*Eccl.* странныхъ postronny). Ludzie zabobonni, niewiadomi, stronni w sądzeniu. *N. Pam.* 9, 296. — 2. Stronna sieć u rybaka, sieć pomierna, służy na białe ryby. *Magier. Mskr.* ein Fiſchernetz mittlerer Größe. — 3. *Aliter:* [Stronny, postronny, obcy, fremd 2]. Listy nasze dawane być mają przez woźnego przed ludźmi stronnemi szlachtą. *Stat. Lit.* 23. (towarzyszącemi mu, die ihn begleiten; *ob.* strona woźnego, asystencya). — 2. Stronny, od kogo stroniący, meidend, abweichend. — *STRONOWY, *ob.* Strunowy.

Reliqua derivata Verbi *stroić: stroj*, *strojny*, *strojnie*; *nastroić*, *nastrajać*, *odstroić*, *przestroić*, *przystroić*, *rozstroić*, *ustroić*, *bezstronny*, *bezstronność*, *obostronny*, *postronny*; *postronek*, *postronkowy*; *przestronny*, *przestronność*; *przestrzeń*, *przestrzeństwo*, *rozprzestrzenić*.

STROP, u, *et* a, *m.*; (*Boh.* strop; *Carn.* strop, (cf. nastrôpje = piętro, stropnêza *postes*); *Vind.* strop, verh strehe, (nastropje = piętro; *Eccl.* стропъ = dach, chór kościelny, стропове, верхи строенія, стропила, потолоки; *Ross.* стропило, стропила, стропилина krokwie); — pułap, piętro położone; die Decke eines Gemachs, die Zimmerdecke; *Slov.* podnebj w swétnicy; *Sorab.* 1. zdeskwanê, wêrch wobedlena; *Bosn.* pôd od kuchje gorgni, nebbo, (cf. nebo); *Croat.* persznicze; *Ross.* потолокъ. *Tabulatura*, astrych z tarcic uczyniony, *przętr, strop, *Volck.* 978. Strop wytworny, futrowany, żłobkowany, podsiębitka, sufit, eine verzierte getäfelte Zimmerdecke. Przykrył dom bóży stropem cedrowym. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 9. Stropy kościoła Salomona były złotem pokryte. *Mon.* 76, 336. Nie od kości słoniowéj Domek mój, ani świeci złotogłowy, Nie strop Hymetski szumny Gdzieś Afrykańskie dźwigają kolumny. *Tward. Misc.* 110. Już on do stropa pluje, już nie po ziemi, lecz po ludziach depce. *Pot. Arg.* 396. (w sufit plunie, nadęty, wyniosły, dumny, butny). — *Fig. poet.* Spojrzyj na ten strop bezmierny niebios, który nas otacza. *Zab.* 6, 100. *Min.*

na to sklepienie, das Gewölbe des Himmels. Tam góry pną się pod niebieskie stropy. *Nag Wirg.* 517.

*STROPIĆ się, *STOROPIĆ się *recipr. niedok.*: *Ross.* торопѣть, (cf. trup); truchleć, ſich entſetzen, (*distng. Ross.* стропить, остропить strop dawać, krokwie postawić). I sam się nieprzyjaciel, patrząc na to stropi. *Pot. Arg.* 292. Stropi się, kiedy te słowa zobaczy. *Kniaź. Poez.* 1, 244. Nie wczas się w dole zwierz w upadku stropi. *Wad. Dan.* 223. *Pot. Arg.* 741. Psyche wsędzie Kupidyna tropi, Raz się spodziewa, drugi raz ztoropi. *Morszt.* 70. Żeby słońca tak brzydkim nie stropić widokiem. *Pot. Syl.* 19. (żeby mu wstrętu nie czynić). — 2. Na zodyaku stropi się potwor szereg wiecznotrwały. *Kniaź. Poez.* 1, 17. sklepia się, niby jak strop.

STROSKANY, a, e, utrapiony, troskami obalony; *Croat.* drèszel, saloszten, gekränkt, gebeugt, betrübt, bekümmert. Stroskany, ani łez zatrzymać, ani języka pohamować nie mógł, w przygodach nader dotkliwy. *Pilch. Sall.* 254. Strapionego, żalem ztroskanego syna, gdy jeszcze nie ze wszystkiem ojcu swojemu pogrzeb sprawił, z domu wypędzają *Siem. Cyc.* 26, *ob.* Troszczyć się.

STROSZYĆ, *ob.* Storczyć, strożyć.

STRÓŻ, a, *m.*; *Boh.* strażce, ostreš, hljdač, *f.* hljdačka, (*ob.* Glądać); *Slov.* strážce; *Bosn.* strasgjanin; *Rag.* stráxa, straxaz, straxanin, stráxnik, (*ob.* Strażnik); *Hung.* strása; *Croat.* chuvar, (cf. czuwacz, sztrás *canis catenarius*); *Sorab.* 1. wobwarnuwař, wachwař; *Vind.* varch, varih, varuvauz (*ob.* Warować), (strieshaunik, postrieshnik = posługiwacz, służący); *Ross.* сторожъ, брежатой, зберегатель, оберегатель, блюститель, *f.* блюстительница; 1) straż mający, strzegący czego, strażnik, *pr. et fig.*, der Wächter. Anioł stróż, Schutzengel; *Vind.* angel varih, ajnauz varih, obvarni angelz; *Ross.* ангелъ покровитель. Według ich zdania, każdy człowiek ma swego ducha stróża. *Wyrw. Geogr.* 145. Schutzgeiſt. Stróż w więzieniu strzegł Pawła ś. *Salin.* 6, 166. Stróżowie przy grobie Chrystusowym. *W. Post. W.* 319. Stróż nocny, der Nachtwächter; *Boh.* hlasný, ponocný; *Ross.* бдитель, *f.* бдительница, бутошникъ. Nocni stróże krzyczą: ostrożnie z ogniem! *Mon.* 68, 208. Na szkucie stróż bywa na noc po kolei jeden z flisów, który w nocy strzeże od złodzieja. *Magier. Mskr.* Stróż wieżowy *Carn.* zhuvaj. Stróż drogowy *Eccl.* путехранитель, путечистителъ. Stróż ogrodowy *Boh.* hotař, hůtař. Stróż winniczny, *Croat.* pudar; *Bosn.* pudár, koji čjuva vinograd. Stróż polny *Croat.* polvochuvár. Stróż nad stróżem, a oba kradną. *Rys. Ad.* 65. Pies, stróż domowy. *Cn. Ad.* 840. Kur, stróż grzebienisty. *Groch. W.* 52. Już się stróż nocny ozywa, Co piejąc dzień obwoływa. *Groch. W.* 51, (*ob.* Pietuch). Pokora stróżem jest wszystkich cnot. *Birk. Dom.* 85. Bojaźń ludzka zły stróż długowieczności; miłość, byś na wieki chciał, jest stróżem wiecznym. *Budn. Cyc.* Posłów zowią stróżmi Rzpltéj. *Rej. Zw.* 56. Rzeczpospolita nigdy większej szkody Nie niewa, jedno z swych strożów niezgody. *Rej. Zw.* 222 *b.* — 2. Stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuje a pilnuje domu, *sergiel, *usnacht; *Boh.* nadwornjk, *f.* nadwornice; *Bosn.* zdúr, slusgbenik gospode, der Hausknecht, Ofenheizer. Częstokroć dla niezdatności drzewa niewinny stróż piecowy musi co oberwać. *Kluk. Rośl.* 2, 152. W *więtszéj wadze jest u nich palacz albo stróż, niż kiedy człowiek uczony. *Glicz. Wych. N* 8. — 2) Stróż u kuszy, *manucla, quasi* raczka. *Cn. Th.* 1077. die Nuß in der Armbruſt, ſo den Abzug anhält und abſchnappt. *Tr.* Stróż wozowy, sworzeń, der Deichſelnagel. *Cn. Th.* 1077. STRÓŻA, y, *ż.*, 1) powinność strażnicza chłopów, odprawujących kolejno straże nocne w dworach pańskich. *Nar. Hst.* 2, 200. das Nachtwachen der Bauern auf den Adelshöfen. Prócz pańszczyzny odbywają chłopi także stróże całoroczną. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 52. Skoro chłop na stróżę przyjdzie, zaraz w tym albo w owym kącie odzywa się. *Boh. Dyab.* 2, 297. — 2*) Stróża, STRÓŻNE, ego, *n*, podatek dawny, zbożowy, potym pieniężny, na utrzymywanie straży zamkowej. *Krom.* 79. *Nar. Hst.* 2, 86. *et* 258. eine Abgabe zur Unterhaltung der Burgwachen. Kramarze w mieście, chociażby szosy, stróżne i inne podatki miejskie odprawiali, jeśli ..., *Szczerb. Sax.* 183. — 3*) Stróża, *ob.* Straż. STRÓŻOWA, ej, *ż.*, stróża żona, lub która stróża powinność odbywa; die Wächterinn, Hausknechtinn. *Baz. Hst.* 56. STRÓŻOWAĆ, -*al*, -*uje*, *STRÓŻYĆ *med. niedok.*, stróżem być, Wache halten, Wächter ſeyn. Często przy moim domu stróżował. *Teat.* 31. *b*, 127, (cf. strażnikować). — 2. *Strożyć się, n. p. Toć to było to, czegom się strożyła; *quod timebam. Zebr. Ow.* 289. (czegom się strzegła). — STROŻYĆ, *ob.* Storczyć, Stroszyć.

*STROŻYNY [*plur.* koły do grodzenia, *ob.* Ostrożyć 2]. Strożyny w lepionych kominach bywają sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 165.

STRUĆ, *ob.* Truć.

STRUCHLAŁOŚĆ, ści, *ż.*, struchlenie, zdrętwiałość z bojaźni; *Ross.* оторпѣлость, das Starren vor Furcht und Bangigkeit. Troskliwe królów wzruszenie u wszystkich półków powszechna sprawiło struchlałość. *Tr. Tel.* 313. STRUCHLAŁY, STRUCHLEĆ, *ob.* Truhleć.

STRUCLA, i, *ż*, STRUCELKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, der Strietzel, Strützel, die Stolle, der Weck; (*Boh.* wánočnice, hauska; *Carn.* shtrůza, shtrukel, (shtruzast = spiczasty na dwóch końcach); *Vind.* shtruza, shtruzhei, shtruzhek, kersh, kershezh, povalnik, posterganik, potiza, krapniza, gibaniza, pogazhiza); pirog duży podługowaty, w pośrodku wzdłuż kręcony. *Dudz.* 59, (cf. plotka). Na wsi jagły, wyborny szczaw, i jarmusz mnogi. Dalej strucle sążniste, kołacze, pirogi. *Zab.* 9, 375. *Ejssym.*

STRUDNA = z trudna, *ob.* Trudny. STRUDZIĆ, STRUDZONY, *ob.* Trudzić.

1. STRUG, a, *m.*, *STRUH; *Ross.* стругъ; gatunek wielkich bark czyli galer, eine Art großer Barken. Od lichtona, *struha, płacą po złotemu. *Vol. Leg.* 2, 850. Alabastry, i inne materyały, aż z Inflant wożono strugami rzeką Dźwiną. *Steb.* 149. Nas kilku w strugu jechało do Dynamentu, tameśmy strugi do brzegu przypchnąwszy, nocowali. *Stryjk.* 233. Majtek na *struhach *Ross.* стругощикъ.

2. STRUG, a, *m.*, od strugania, rzezak; *Boh.* struhadlo, strauhadlo, struhadko *radula*, struh gnyp, skoble strugadło, cf. skobel; *Slov.* struch, struhadło; *Vind.* strugalu, strushni nosh, derkulu, (strugalu, strugalka, pogladilu, hobeu = hebel, strushilu, strugalu, strugazha, strugazhniza = raszpla); *Croat.* sztrug, fer sztrugarszki, strugacha; *Slav.* strugacsa; *Rag.* strúgh, plágna *dolabra*, strugaccia *radula*, ostrúgh, *vulg.* cékark; *Bosn.* strúg, plagna, kom se strusgju i gladde daske; nosg za strugati, strugaccja, strugallo *radula*, ostrúg *tornus*; *Ross.* скобель, стругъ, стружекъ hobel, das Schnitzmeſſer. *Scalper*, nóż do rzezania, strugadlny nóż, strug. *Mącz.* — STRUGA, i, *ż.*; *Boh.* strauha, struha, strużka; *Slov.* wodnj strauhy *colliquiae*; *Sorab.* 2. tschuga; *Carn.* strúga = odnoga rzeczna; *Vind.* struga, tezhifhe = prąd, nurt, koryto; *Croat.* sztrúga *brachium fluminis*, *alveus*, (sztruganya = koryto); (*Rag.* struja *lenis crispatio maris*); *Ross.* струя, струйка; (струйный, струистый pełen nurtów; *Eccl.* струнти = lać, wylać, струнтися ciec, płynąć, płuszczyć); potok, strumień; ein Waſſerſtreif, Waſſerbach, Bach. Uczynił Eliasz około ołtarza jakoby dwie strudze, (*dual.*) aby woda zbiegała. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 32. (udziałał przykop wodzie, jakoby na dwie bróździe. 3 *Leop.*). Płynęła woda około ołtarza, aż były pełne one strugi wody. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 35. (one przykopy. 3 *Leop.*). Strumyk abo podług pospolitego mówienia, częstokroć bez imienia, struga, woda wytryskująca ze drojów, i małym korytem płynąc, w rzeki lub strumienie wpadająca. *Kluk. Zw.* 3, 229. Jeśli kto widział przezroczyste strugi Między lasami pięknemi płynące. *P. Kchan. Jer.* 347. Don z prowincyi Rzezańskiej strugę swą wywodzi. *Gwagn.* 3. zrzódło, Quell. — *Transl.* Na śmiertelną do Charonta iść strugę. *Chroſc. Ow.* 371. do Styxu, der Todtenfluß. — *Fig. poet.* Rzekła i rzewną zalała się strugą. *Zab.* 10, 28. Thränenfluth. Łzy jej płyną strugą na jagody. *Bardz. Trag.* 448. Jan od złototocznych strug niebieskiej jego do pokuty nauki, złotousty mianowany. *Smotr. Lam.* 4. (Chryzostom). STRUGAĆ, *ob.* Strużyć. STRUGACZ, a, *m*, który co struga albo struży, cf. śnicerz, der Schnitzer, Schaber; *Boh.* strauhač; *Vind.* strugar, strugavez, ſhkerblar, ſhkerblauz, derkavez, ſhobovez, (strugar, strugavez, strushnik = tokarz); *f.* strugauka, ſhkerblauka; *Croat.* sztrugar (= tokarz); *Bosn* strugar, koji strusge okrugom, bgljudar; *Rag.* strugâc, *vulg.* cekarkar. STRUGADLNY, a, e, od strugania, Schnitz-, zum Schnitzen; *Vind.* strugarski, strugalni, (= heblowy); *Croat.* sztrugarszki, (= tokarski). Strugadlny nóż do rzezania. *Mącz.* Strugadlny warsztat; *Vind.* strushniza, die Schnitzbank. STRUGAŁEK, łka, *m*, STRUGAŁKA, i, *ż.*, strużona figura, rzezany obraz, ein geſchnitztes Bild. Nie mów: bałwani moi sprawili to, a strugałkowie i ulani bożkowie moi rozkazali to. *Radz. Jes.* 48, 5. Złotnik zawstydzi się za strugałkę, bo bałwani ich są matactwo. *Radz. Jer.* 10, 14. Odbiegli Filistynowie strugałek swoich, które zabrał Dawid. 1 *Leop* 2 *Reg.* 5, 21. (ryte obrazy. 3 *Leop.*, *ob.* Ryciny). *Baz. Hst.* 28. "STRUGOSTRZEGA, żaba, *Graec. ὑδρομέδουσα. Przyb. Batrachiom.*, *ob.* Wodomir.

STRUKAĆ *intr. niedok.*, n. p. Żóraw' strukał. *Banial. J* 3 *b* krerał, ſchreyen, wie ein Kranich.

STRUKCZASZY, ego, *m.*; *Germ.* der Truchſeß, Tafeldecker; stołowy, co do stołu nakrywa. *Dudz.* 59, (cf. stolnik, podstoli). Strukczaszych, którzy jeść noszą sułtanowi aż do pokojów, jest 150. *Star. Dw.* 32.

STRUKTURA, y, *ż.*, z *Łac.* budowanie, budowla; der Bau, das Gebäude. W półgaju ponury Wznosi się dawnej gmach wielce struktury. *Zab.* 15, 331. Zastanowmy się nad strukturą, nad ułożeniem powszechnym całego świata. *Zab.* 6, 100. *Min.* W tym świętym zgromadzeniu założył głębokie fundamenta na przyszłą wielorakich cnot strukturę. *Sk. Żyw.* 2, 45.

STRUM, u, *m.*, [z *łac.* struma 2], wole u gardła, der Kropf am Halſe. Prutowa woda strumy na gardłach rodzi. *Tr.*

STRUMIEŃ, ia, *m.*, ein reißender Bach; (*Germ.* Strom. 1. Abſg.; *Anglos. et Angl.* ſtream; *Svec.* ström; *Vind.* ſhtriem = strefa, promień, cf. *Germ.* Strieme; *sed. cf. Boh.* strom drzewo). Rzéki owe główne, które w samo morze wpływają, Niemcy mają za strumienie, Ströme; w naszym języku, mniejszą wodę rozumiemy, jak jest główna rzeka, i nieco bystrzejszą. Strumieniami więc są one wody płynące, które mając mierną znakomitość, z równemi sobie się nie łączą, lecz tylko z drobnemi strumykami i w rzekę w padają, n. p. Nurzec na Podlasiu, Liwiec na Mazowszu etc. *Kluk. Zw.* 3, 229. Strumienie *torrentes*, płyną szerszym kanałem od strumyków i w płynieniu znaczną bystrość mają, co 1000 stóp mają spadku od stóp 4 do 6; w godzinie upływają od 6000 do 12000 stóp. *Kluk. Kop.* 1, 88. Strumieniem, strumieniami; *Vind.* popotozhnu, ſtrommvije, ſtrömend, in Strömen. Strumieniami łzy lała. *Teat.* 28. *b*, 48. Krew' z pod serca strumieniem mu pluszczy. *Tward. Daf.* 38. Widział lud płynącą krew' strumieniami z ciała męczennika na ziemię, i rzeczkami po ziemi ciekącą. *Sk. Żyw.* 1, 29. Na zawrót głowy pomaga woda Drużbacka, osobliwie, kiedy jej kto strumieniem zażywa, to jest kapiąc nią na głowę. *Petr. Wod* 15. STRUMYK, a, *m.*, STRUMYCZEK, czka, *m. dem.*, STRUMYSZCZEK, strużek, rzéczka; *Slav.* potocsich, ein Bächlein, ein kleiner Bach. Strumyki *rivi*, płyną bardzo wązko i nie głęboko. *Kluk. Kop.* 1, 87. Schodząc się zdroje czynią strumyk; ze skupionych strumyków stają się rzeki. *Kluk. Kop.* 1. 99. Z czystego źrzódła mętny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Smaczno brzmiące strumyczki. *Groch. W.* 352. Strumyk po kamyczkach mruczący. *Kras. Oss. G b.* Strumyszczek jakiś, jednak z wielkiego źrzódła wynikający. *Birk. Sk. E b.* Pomiędzy łąki, ogrody, Płyniesz rozkoszny strumyku, Idą śpiesznie twoje wody, Mruczysz sobie na kamyku. *Kras. List.* 2, 153. *Karp.* 3, 85. "STRUMISKO, a, *n.*, ein elender Bach. — §. Z oczu mu się gorących łez potok wyciska, Krew' pod jego ciosami pociecze w strumiska. *Przyb. Luz.* 299. STRUMIENNY, a, e, od strumienia, Bach-. Zasiadłszy w chłodniku przy strumiennej wodzie. *Zbil. Żyw. B b.* — §. Strumienny, strumienisty, pełen strumieniów, voll Bäche. Miejsca

strumienne. *Chrośc. Job.* 109. Co okrętów po strumienistym pływa oceanie. *Przyb. Milt.* 13. (w który wiele strumieniów, rzek wpadają).

STRUNA, y, *ż.*, 'STRONA; *Boh.* struna, strunka; *Slov.* struna; *Sorab.* 1. truna; *Sorab.* 2. tschuna; *Carn.* strûna, (shtrena, *Germ.* Strähne pasmo przędzy, tresyti *sternere*); *Vind.* struna, struniza, (sztrena = pasmo, trosit *sternere*); *Croat.* ztruna, sztrûna na guszlah, sícza, (sztrunoigra *psalterium*); *Bosn.* strunna, cetina (cf. szczeć), *seta*, strunna kognska; strunna, tetiva (cięciwa), sgięça *corda*, (strunnav *setosus*; sgilla (żyła), sgiça, sgiciça = struna muzyczna; *Rag.* xizza; *Ross.* струна, струнка, (cf. *Germ.* Strang; *Lat.* strangulo; cf. postronek; *Sorab.* 2. schtrank); struna do lutni, skrzypic, die Saite auf einem Saiteninstrumente. I najlepszy lutnista, kiedy ma złe struny, Bardzo się nie zgadzają wnet jego barduny. *Rej. Wiz.* 119. Wdzięcznemi strunami czcić bogów. *Lib. Hor.* 58. (wdzięczną muzyką). Co struny robi, *Boh.* strunař, *f.* strunařka; *Carn.* strûnar; *Vind.* strunar, strunodelauz, der Saitenmacher. Puścić go nie chcą, żeby 'stron jego słuchali. *Zbil. Dr. G* 4. grania na strunach, sein Saitenspiel. *Vereor, ne isthaec fortitudo in nervum erumpat denique*, obawiam się, aby ta śmiałość na sęk nie trafiła, abyś tak wysoko nie naciągał, aż się 'stronka spada. *Mącz.*, (cf. przesadzić). Padały się jako 'strony żyły stargane gwoździmi. *Odym. Św.* 2, *H h* 4. (*Slov.* Trhagu sa mu struni, *pedet, ob.* Popuścił, nity puściły, zamki). — ℣. Suche 'strony w ciele, suche żyły, nerwy. *Urzęd.* 244. — STRUNOWY, a, e; *Vind.* strunski, strunen; *Ross.* струнный; od strun czyli 'stron do naczyń muzycznych, Saiten-. Instrumenta muzyczne 'stronowe, jak skrzypce etc. *Kpcz. Gr.* 5, *p.* 12.

STRUP, a, u, *m.*, STRUPEK, pka, *dem.*; (*Boh.* strup, straupek, straupček; *Sorab.* 1. trup, (cf. trup); (*Vind.* strup = trucizna, jad); *Ross.* струпъ = blizna); strup na wrzedzie, na ranie skóra chropawa; der Grind auf einem Geschwüre, auf einer Wunde, der Schorf. Strupu nie oddzieraj gwałtem, ale warzonego ślazu przykładaj na strup, aż zmięknie. *Sienn.* 468. Strupy ciekące na głowie, der Grind auf dem Kopfe. Kto parchy ma, włosy mu z głowy wypadają a skóra brzydkiemi strupami oblewa się. *Perz. Cyr.* 2, 160. Mierzionego strupu, jeśli ropą płynie Bez krztuszenia cerulik biedny nie zawinie. *Pot. Pocz.* 684. Słodki strup, najczęściej dzieciom się przytrafia. *Perz. Lek.* 141. *Śleszk. Ped.* 21, *meliceris*, die Honiggeschwulst; *Eccl.* бѣлый струпъ, бѣлѣгъ, проказа. Dzieciom strupki po ustach się robią. *Mon.* 69, 106. krosty. — ℣. Strupy końskie, die Mauken, die Räppe, eine Pferdekrankheit. *Hipp.* 120. Strupy nie tak się szerzą, jak parchy, przeto mniéj zaraźliwe. *ib.* 121. *Końsk. Lek.* 48. — §. *Fig. transl.* Boże, po tym uczynku, zawał oczy strupem, I między dzikie wyżeń mię gdzie Fauny. *Pot. Syl.* 45. bielmem. STRUPIASTNY, STRUPLIWY, STRUPIASTY, a, e, *crustatus. Cn. Th.* 1077, grindig, schorfig; (*Vind.* strupovit = jadowity; *Ross.* струповатый parchowaty). Myć głowę tym ługiem, zdrapawszy głowę strupliwą, wiele pomoże. *Spicz.* 19. Gdy komu namięszeją brwi od wilgotności strupiastnych, pomazuj tą maścią. *Spicz.* 134.

STRUPIĆ *cz. niedok.*, strupem nakrywać, mit Schorf oder Grind bedecken. Strupiący, *crustam inducens. Cn. Th.* 1077. — ℣. Strupić, ztrupić, trupem położyć, zabić; todt hinstrecken, tödten, umbringen. (*Vind.* strupiti = złamać). Czemu mnie, gdy cię złość myśliła ztrupić, Nie godziło się twoich lat odkupić? *Chrośc. Fars.* 43. STRUPIEĆ *neutr. niedok.*; *Ross.* струпѣть; strupem się nakrywać, sich mit Schorf oder Grind bedecken, sich beschorfen. Rany jedne strupiałe, drugie świeżą krwią zbroczone. *Sk. Żyw.* 1, 398. STRUPIESZAŁOŚĆ, STRUPIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, okrycie strupem, *pr. et tr.*, Schorfigkeit, Rauhigkeit, Schorf. Lekarstwo to parszywość na małych dzieciach i strupiałość spędza. *Syr.* 1412. Opuszczony gmach siwa strupieszałość nagnie. *Hul. Ow.* 55. — Strupieszałość kości, *spina ventosa*, próchnienie kości wewnętrzne zaczynające się od spiku. *Perz. Cyr.* 2, 102. innerliche Morschheit des Knochens.

STRUŚ, ia, *m.*; *Boh.* pštros; *Slov.* pstros; *Sorab.* 2. schtrusz, strusz; *Sorab.* 1. żerawa, (cf. żóraw'); *Carn.* shtrûs; *Vind.* shtruf, shtrofs, shtrauf, zhuk; *Croat.* strûcz, pstròsz, shtruz; *Hung.* strutz-madár; *Rag.* strûz, pstròs; *Bosn.* strûç, pstros; *Slav.* gvoxdoxder, (*ob.* Gwóźdź = 'żelazożer); *Eccl.* струѳъ, струѳіонъ; *Ross.* струсъ, строусъ; *Lat.* struthio; *Ital.* struzzo; *Anglos.* strutha; *Svec.* struts; *Angl.* ostrich, estrich; *Germ.* der Strauß, Straußvogel; (cf. *Graec.* στρουθός; *Chald.* סטר); największy z ptaków, skrzydła w miarę ciała małe, nogi wysokie; ciężki do latania, ale w biegu szybki. *Zool.* 242. Strusie silne. *Baniał. J* 2 *b.* Struś krzyczał. *ib. J* 3 *b.* STRUSI, ia, ie, Strauß-, Straußen-; *Ross. et Eccl.* струсій, струсовый, строусовый. Rodzaj strusi należy do rzędu bocianiego. *Zool.* 242. Pióra strusie do różnych ozdob służą. *ib.* Strusi żołądek. *Zab.* 8, 390. mocny, tęgi, strawny żołądek; ein Straußenmagen, ein eiserner Magen. Goretszyby miał żołądek niż strusi, gdyby to strawił. *Pot. Syl.* 495. Teraz mi się trzeba zdobyć na żołądek strusi. *Pot. Arg.* 412. (niestrawny to kąsek). — ℣. *Botan.* Strusie pióro, zgasiewka, gatunek Długoszu, *Osmunda struthiopteris*, rośnie w lasach wilgotnych. *Kluk. Dykc.* 2, 161. Flügelfarren, eine Art des Farrenkrauts. 'Strusiowe pióro. *Urzęd.* 140. STRUSOWATY, a, e, — o *adverb.*, buchasty, na kształt strusich piór tylnych, wie Straußfedern. Zboże Indyjskie kłos ma kłosiasty, strusowaty a gałęzisto rozłożony. *Syr.* 962.

STRUŻ, y, *ż.*, strużenie; *Rag.* strugotina, das Schnitzeln. Nie złotniczej roboty, nie stolarskiej struży. *Pot. Pocz.* 267. — (STRUZAK, a, *m.*, z *Niem.* der Strohsack, siennik słomą napchany; n. p. Śpi na słomianym bez naspy struzaku, Lemieszą pracą rolnik utrudzony. *Mon.* 71, 75). — STRUŻEK, żka, *m.*, STRUŻKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* struga = rzeczka, ein Bächlein, Bächelchen, kleiner Bach; *Boh.* strużka; *Ross.* струйка. Strużek bieży przez łąkę, rybki w nim igrają, Kamyczki malowane w wodzie się błyskają. *Simon. Siel.* 58. Tam między drzewy wartki strużek płynie. *Zab.* 9, 16. Wązkie strużka korytko. *Zab.* 9, 112. *Zabł.* Natura wasze pobrzeża, strużki, kwiecistym

pęzlem odnawia. *Zab.* 10, 205. *Zabł.* Niedaleko bramy strużka ciecze. *Warg. Radz.* 104. STRUŻYĆ *cz. niedok.*, ustrużyć *dok.*, Strugać, ustrugać *contin.*; *Boh.* strauhati, strauham, strauż iskrobać; (*Boh.* stručně *strictim*); *Sorab.* 2. tschugasch; *Carn.* stergati, stershém; *Vind.* stergat, (strugati, strushiti = toczyć, strugati, strushiti, strizhi = raszplować; strugati, ſhkerblati, skubiti = skrobać; strugati, ostrugati, hefs poglajati, hebvati = heblować, oheblować; *Rag.* strûgati, plagnati; *Bosn.* strugatti, ostrugatti; *Slav.* strûgati, strúxem; *Ross.* стружить, стругать, строгать, строгаю heblować, строгій srogi; *Etym. cf.* ścierać, zetrzeć; (*cf. Boh.* truhla; *Germ.* Trube; *Boh.* truhlař = stolarz); — 1) nożem rzezać, obrzezować, wyrzezować; *Ross.* скоблить, скоблю, ſchnitzeln mit dem Meſſer. Wolę uryantówkę naturalną, niż z drzewa ustruganą, choć jak najpiękniej pokoszczoną. *Rej. Zw.* 136. Ku czemuż jest pożyteczny ryty obraz, który ustruże rzemieślnik jego? *Radz. Hab.* 2, 18. Strugać, podłużne z drzewa krajać wiory, jako nożem, ośnikiem, heblem; wystrugać czyli odheblować deskę, u stolarza wygładzić. *Magier. Mskr.* Struż, ale waruj przestrugać. *Petr. Hor.* 2, *F* 4 *b.* Strugał, strugał, aż przestrugał. *Cn. Ad.* 1108. (chlustał, chlustał, aż koń ustał; miara we wszystkim potrzebna). Nie strużmy już dla boga więcej tej wolności, bo zginiemy prędzej. *Tward. Misc.* 113. Wolno strugać każdemu kliny na twéj głowie. *Mon.* 70, 172. (ciosać kołki, dokuczać z imponowaniem). Niestrugany, nieokrzesany, ungehobelt, Myśli sobie, pewnie te niestrugane kołki Nie są to dzieci mojej przyjaciołki. *Jak. Baj.* 225, (cf. bęben). — §. 2) Strugać, *ruisseiller. Trotz.* 2, 5174; *Eccl.* струиться, strugą ciec, ciurczeć, ſtrömend fließen, (*ob.* Struga). Jak krew' bucha z téj skroni, i struży szeroko *Przyb. Ab.* 145. Krew' rzesista struży w szkarłatnym roztopie. *ib.* 144. STRUŻYNA, y, *ż.*, oskrobiny, odpadki od strużenia: *Bosn.* strugottine, strigotine, stargotine; *Rag.* strugotina; *Ross.* стружки, Spâne vom Schnitzeln. Wyciąwszy drzewo, urobił sobie naczynie, a one strużyny spaliwszy zgotował sobie potrawy. *Radz. Sap.* 13, 12. *Budn ib.* Pożytki świata tego za szkodę u siebie i strużyny jakie niepożyteczne mieli. *Wiśn.* 412, cf. śmieci, szyszka.

'STRWOGAĆ, 'STRWOGANY, STRWOŻYĆ, *ob.* Trwożyć.

STRYCH, u, *m.*, §. 1) kresa, kréska, linia, z *Niem.*, der Strich, die Linie; *Sorab.* 2. schtrich; *Vind.* raid (*ob.* Rzęd, rząd), potesai (*ob.* Pociąg), potes, brasdiza (*ob.* Brozda), pobrifs, sbrifs, ſmuga, (*ob.* Smuga). Strychy ciągnąć u malarza, t. j. linie ciągnąć pęzlem. *Magier. Mskr.* Smuga u malarza, nazywa się strych, który się od pęzla zostaje, gdy się kolor nawodzi. *ib.* — §. Strych na skrzypcach, der Violinſtrich, Strich mit dem Fidelbogen. Liga znaczy, iż bez uniesienia ręki następnie jednę po drugiéj notę uderzyć potrzeba na klawiszach, na skrzypcach zaś jednym strychem. *Magier. Mskr.* Jeden strych mają wszystkie wioliny, jedno zadęcie instrumenta wszystkie, tak iż słysząc około 40, myślałem, że jeden tylko nadzwyczajny instrument. *Pam.* 85, 1, 868. — §. Flisi, gdy statek uwięźnie na haku, to albo na strych biją, albo laskami dobywają, albo kołują. *Haur. Ek.* 174. w prost biją. — §. Strych, strychowanie zboża w miarach strychulcem; *Germ.* das Streichen, Abſtreichen der Getreidemaße = strychulec, das Streichholz. Jednym kir łokciem mierzyć z karmazynem, Jednym pszenicę z owsem równać strychem. *Zab.* 15, 273. Wymiar zboża przez przedającego, i to strychem czynić się ma. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 315. pełną miarą strychowaną, bez czubka, bez wierzchu, pod strych, nie wierzchowatą, nie natłoczoną; geſtrichen voll, nicht über, nicht unter den Strich des Streichholzes. Zboża mierzyć mają równo, bez żadnego wierzchu, to jest pod strych. *Herb. Stat.* 314. W beczce ma być cztery korce równych bez wierzchu i bez trzęsienia, ale pod strych. *Stat. Lit.* 99. Beczka Wileńska ma cztery korce Krakowskie w strych. *Czack. Pr.* 1, 193. — *Allegor. fig. transl.* Nie Żmudzką beczką furyi mierzą, Krakowskim korcem, i to pod strych. *Rys. Ad.* 47. (furya granic nie zna) Jeden jesteś, co strych czynić może, Nizkich wynosisz, wielkich gnębisz boże. *Mon.* 64, 54. równać w miarę, w kluby wprawić; nach dem Maße ebnen, gleich machen. Skąpa zawsze natura, kiedy swoje dary Na kogo sypie, patrzy, by nie nad strych miary. *Zab.* 9, 5. *Świętorz.* by nie nadto, nicht über die Maaße. Natura wszystko pod wagę i strych słuszności i sprawiedliwości ułożyła. *Pilch. Sen. list.* 3, 216. Wszyscy, których ziemia nosi, pod równy strych prawa iść muszą. *ib.* 3, 95. (sprawiedlowość musi być równo wszystkim wymierzona). Ta w oczy wpada nierówność, która z pod miary i strychu znacznie w górę wysadza. *ib.* 267. Wszystko równo jak pod strychem. *ib.* 269. Satyry, które wszystkich ludzi pod jeden strych biorą, nie mogą być użyteczne. *Mon.* 70, 87, (cf. na jeden blejer, jednym sznurem). Nie wie jakim strychem swe radości mierzyć. *Pot. Arg.* 819. w granicach jéj wstrzymywać, ograniczać, hamować nie może; in Schranken halten, begränzen. Nie radziłbym ci głowy podnosić nad korzec, Żebyś nie wziął w nią według przypowieści strychem. *Pot. Pocz.* 113. (strychulcem). — §. Strych, foza, sposób, tryb, kształt; die Art, die Weiſe, die Manier. Mury te dawnym strychem budowane. *Gwagn.* 174. Lukul nie strychem Rzymskim w budowaniu zachował się. *Warg. Cez. D* 4. Powinni budynek swój odprawować Pruskim strychem, pod jedną proporcyą. *Weresz. Kij.* 18. Kozackim strychem po Moskiewsku się ubierają. *Zbil. A* 3 *b.* Duchowni strychem pogańskim, boskich i ludzkich rzeczy opisy najdą. *Warg. Wal. praef.* Chcą, żeby koń w ten czas co czynił, kiedy mu jeździec każe, i tym strychem, jak go on wiedzie. *Gorn. Dw.* 350. Na świecie nie wszystko jednym strychem idzie, ani fortuna na miejscu przebywa. *Gorn. Dz.* 84. Ostatnia to, kiedy kto chce tymże strychem jak i drugi iść. *Gorn. Dw.* 103. Eurypides więcej oratorskim strychem pisze, niż Sofokles. *Macz.* Względem zachowania, którymby obyczajem a strychem miałby się młodzieniec mieć przeciwko ludziom. *Glicz. Wych. N* 5. Tym obyczajem a strychem ten młodzieniec z ciężkością się do ludzi uda. *ib. K* 6 *b. Bzow. Roż. pr.* Izraelczykowie przyszli z błędów niewielkich do zabobo-

nów grubych; też tymże strychem wszystkie zabobony wszczęły się i rozmnożyły. *Gil. Kaz. A a 6 b.* — §. 2) Strych, Strécha, Strzécha, *qu. v.* — §. 3) Stary strych, (*Gen.* strycha), dziad, zgrzyb, zgrzybiały; ein alter Knaſter, Knaſterbart. Blaskiem nikczemnéj omamieni pychy Wydają (rodzice) sam kwiat wieku za stoletnie strychy. *Nar. Dz.* 3, 80. *Zab.* 4, 58. *Nar.* Czy ja to już mam mine strycha, staréj baby, Żeby mnie nie uścisnąć? *Zabł. Amf.* 37. Żebrak, strych ubogi, *rogator. Mącz.* Pójdź do najnędzniejszych stryszków, przy kościele albo w śpitalach żebrzących, 'izali którego z nich pan bóg opuszcza? *Hrbst. Nauk. E 7 b. Zebr. Ow.* 48. — §. 4) Strychy, w górnictwie, drewna nakształt półksiężyca koło miechu ogniowego; die Striche, Hölzer im halben Monde am Blasbalge. *Tr.* 'STRYCHA, y, *ż.*, n. p. Strycha garbarska, *glutinum. Urs. Gr.* 188. Leim, Gärberleim. STRYCHARZ, a, *m.*, który strychulcem koree równa, der Kornſtreicher, Scheffelſtreicher. *Tr.* STRYCHARSKI, a, ie, od strycharza, Ziegelſtreicher-, n. p. Strycharskie rzemiesło - STRYCHARSTWO, a, *n.*, das Ziegelſtreichen, Ziegelbrennen. STRYCHARZ, a, *m.*, cegielnik, der Ziegelſtreicher. Z dobrze przysposobionéj gliny robią strycharze cegłę. *Kluk. Kop.* 1, 302. STRYCHNAĆ, u, *m.*, n. p. Strychnatem zaszywać u krawca, wskróś ściegiem przeszywać gęsto, jak jest szew w rękawach. *Magier. Mskr.*, die Streichnath bey den Schneidern. STRYCHOWAĆ, -ał, -uje, *cz. contin.*, Strychnąć *jednłl.*; (*Germ.* ſtreichen; *Sorab.* 2. schtrichowasch; *Carn.* shtriham; *Angl.* strike; *Svec.* stryka; *Ital.* stricciare, strisciare; cf. *Lat.* stringere); strychulcem miarę równać, mit dem Streichholze ſtreichen, abſtreichen, z. B. den Scheffel. Ten co przedaje, sam mierzyć i strychować ma. *Gost. Gor.* 77. Niedobra miara, którą ci strychował ten szalbierz. *Birk. Exorb. G* 2. — §. *Fig. transl.* Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrzyna, i rózgi strychuje ledajako rozlazłe. *Żebr. Ow.* 367. (zrównywa). — §. Strychować sukno, cenę mu naznaczać, taxować; das Tuch ſtreichen, taxiren. Strychowanie sukien cudzoziemskich na jarmarkach głównych przez wojewodzy urząd nie ma bywać; bo to się tylko do ziemskich sukień referuje; a strychowanie ziemskich sukień, także szacunek inszych rzeczy przez urząd pierwszego dnia jarmarkowego sprawion być ma, tak żeby drugiego wolno kupcom przedawać. *Vol. Leg.* 2, 1242. *Zyg. III.* — §. Strychować nieprzyjaciela z armat, beſtreichen, beſchießen; z boku razić, von der Seite anſtreifen. Działobitnie strychujące, *batteries d'enfilade. Jak. Art.* 1, 369. Nasi czaili się w dołach z rusznicami, zkąd z boków przebiegające Turki strychowali. *Nar. Chodk.* 2, 411. *Lub. Roz.* 537. Tak ich strychowali miernie, że znaczną w nich zrobili dziurę. *Jabł. Buk. S* 4. Dobrze z armat strychował i palił. *Jabł. Buk. L b.* Kula, chociażby tylko strychnęła po głowie, może być wielkiego niebezpieczeństwa przyczyną. *Perz. Cyr.* 2, 14, (cf. kontuzya), wenn die Kugel nur beym Kopfe vorbey ſtreift. Obóz stawia na górze, ztąd mu się godzi strychować wszystkiego pola. *Bardz. Luk.* 2, 56. von dem Berge kann er alle Felder beſtreichen. Okiem ziemię strychuje. *Bardz. Luk.* 92. mit den Augen durchſtreichen. Bodaj się poglądać nie zdarzy na Emat i strychować pól klęską okrytych. *Bardz. Luk.* 128. Chciwy zwycięzca strychuje dziedziny oczami łliackie. *Bardz. Trag.* 182. — Strychować, przebiegać, prześledzać; durchſtreichen, durchſtreifen eine Gegend. Dobry 'popądzca, strychuje wszystkie miejsca, żadnego krza nie mijając. *Ostror. Myśl.* 30. Czasem nad nurtem siędzie, czasem lasu ciemnego gęstwinę strychuje. *Bardz. Trag.* 144. — *Similit.* Rybak po wodzie wędą strychuje, rychło co pojma. *Bardz. Trag.* 9. i tu i owdzie wędą zawadza, er ſtreift mit der Angel auf dem Waſſer herum. — §. Strychować, kreski czyli linijki porobić; ſtricheln, Striche machen. Rysując rów, jeśli wodą jest napełniony, strychuje się, jeśli zaś suchy, to punktuje się. *Łęsk.* 53. — §. Strychować żagle, spuszczać żagle, opuszczać, die Segel ſtreichen. *Tr. Magier. Mskr.* Gdy wicher abo szarga, strychować potrzeba, t. j. żagiel spuścić. *Haur. Ek.* 174. STRYCHOWNICA, y, *ż.*, Śrzódwaga *qu. v.* STRYCHOWNOŚĆ, ści, *ż.*, - STRYCHOWNE, horyzontalne, poziome położenie, die Horizontallage. *Tr.* W sztandarach stérzących nad strychowne czuby, Znać było malowidła różne pełne chluby. *Przyb. Milt.* 178. — §. Strychowność, *ob.* Doniosłość. STRYCHOWY, a, e, pod strych, wedle strychu; mit dem Streichholze abgeſtrichen, geſtrichen. Wymierzenie korców strychowych. *Vol. Leg.* 3, 200. STRYCHULEC, lca, *m.*; *Sorab.* 1. ztrechowcz; *Carn.* shtrihávnek; *Vind.* ſhtrihalu, ſhtrihaunik, gladkuvalu; *Croat.* strihomer, zgrinyách; *Rag.* ravnillo; *Bosn.* zghrrinać, kojim se sgitto zghrrignuje, kad se mirri, (cf. zgarnywać); *Ross.* гребло, гребокъ, (cf. grzebło); §. 1) deszczka lub wałek, któremi zboże strychują mierząc, aby miara równa była z brzegami, a nic nie było nad strych. *Dudz.* 59. das Streichholz, das Getreidemaß glatt zu ſtreichen. — *Fig. poet.* Nikt pod strychulcem śmierci głowy nie podniesie. *Pot. Arg.* 600. (śmierć wszystkich równa). — §. 2) Ściany na wsi robią z blochów, z strychulców i z słomy w glinie walanéj i między strychulcami mocno ubijanéj i przeplatanéj. *Świtk. Bud.* 66. Streichpflöcke in den Leimwänden der Bauernhäuſer.

STRYCZEK, czka, *m.*, powrozek niegruby, ale krzepki i mocny, z *Niem.* der Strick; ein dünner aber feſter Strick; *Sorab.* 1. ztrék, stryk, ztréczk, pówrestwo, (ztrekownik - powroźnik); *Sorab.* 2. schtrick; *Vind.* strik, ſhtrizhek, ſhtrizhei, spletenizhiza, vesilze, konopez; *Croat.* stranga, veru; *Rag.* trak; *Bosn.* trák, tracjac; *Ross.* веревка, веревочка, вервица. Na złodziejów u nas sąd surowy; zaraz stryczek na szyję, i na szubienicę. *Boh. Kom.* 2, 212. W Turczech stryczkiem duszą. *Boh. Kom.* 4, 263. Te figle stryczkiem pachną. *Teat.* 8, 110. szubienicą, ſie riechen nach dem Galgen. Uciekając w stryczki wpadł oprawców nocnych. *Hor. Sat.* 15. w pęta, w sidła, Schlingen. Wszystkich do stryczków napędzą ogołem, szczęśliwy kto się z obroży umyka. *Jabł. Buk. Q.* STRYCZKOWATY, a, e, — o *adverb.*, jak stryczek, wie ein Strick, ſtrickartig; *Ross.* веревчатый. STRYCZKOWY, a, e, od stryczka, Stricke-; *Ross.* вервный, веревочный.

'STRYCZNY, *ob.* Stryjeczny.

STRYFIASTY, *ob.* Strefiasty.

STRYJ, ja, *m.*, *STRYK, a, *m.*, STRYJASZEK, szka, *m.*, *blande*; *Boh.* streyc, streyček, streyciček; (streycenec stryjeczny brat); *Slov.* strik, striček, stric, otcow brater; *Sorab.* 1. trék, nanowé bratr, (cf. wuj); *Carn.* striz *patruus* ezh *frater patris mei*; *Vind.* striz, strizei, ozhen brat, (striz, strizhiz, striniz, strizou fin, bratrov fin ali h'zhi, ozhiniga brata diete; *Croat.* ztricz, sztrícz; *Dal.* dundo; *Bosn.* dundo, striç; *Rag.* strijz, dúndo; *Slav.* stric; *Ross.* стрый; *Eccl.* дядя; (cf. *Graec.* θεῖος, cf. dziad); ojcowy brat. *Chełm. Pr.* 76, des Vaters Bruder, der väterliche Oheim, Vetter, (*distng.* wuj, wujaszek). Stary stryj, mego dziada brat, starszy stryj abo przestryjec, (*Boh.* prastreyc); mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125. Stryjaszku! *Boh. Kom.* 1, 376. lieber Onkel. Rzekł *stryk Saulowy do niego: gdzieżeś ty chodził? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 10, 13. (stryj. 3 *Leop.*). — §. Stryja się bać, strofowania się wystrzegać; bo cięższi są napominacze stryjowie, niżeli ojcowie; ztąd przypowieść: nie bądź mi stryjem, nie napominaj mnie, nie łaj, nie grom, jak stryjowie zwykli. *Petr. Hor.* 2, *G b*; nie stryjaj. *Zab.* 9, 62. *Izyck.* — §. Kiedy wiatr wieje, stryjem go flis wita. *Klon. Fl.* 4 *b.* den günſtigen Wind nennt der Bootsknecht: Herr Vetter! STRYJASZKOWY, a, e, od stryjaszka, Vetters-. STRYJECZNY, *STRYCZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* streyčency; *Vind.* strizhen, strizhizhni; *Sorab.* 1. bratrówski; *Eccl.* стрыечный, двоюродный. Julian był *stryczny brat Konstancyusza. *Biel. Hst.* 157, *Bosn.* brattuced. Stryjeczni bracia albo siostry, które się rodzą od dwóch braci. *Sax. Porz.* 125. Brudersſinder, Geſchwiſterkinder von der väterlichen Seite, Vettern; (*Slov.* stríčni bratri, dwoch bratrow sini). Stryjecznostryjeczny brat. *Steb.* 77. (przestryjca mego syn). Stryjeczny syn, *Boh.* streycenec; *Vind.* striz, strizhiz, ozhiniga brata diete, bratrov fin, strizou fin; *Croat.* ztrichich, sztrichich, strinizh; *Slav.* stricsich, Vatersbrudersſohn. Stryjeczna córka, *Croat.* ztrichichna; *Slav.* stricsichna, Vatersbruderstochter; (*Vind.* strizhnost, striznia = stryjeczność). STRYJENKA, i, *ż.*, STRYJNA, y, *ż.*, siostra ojca, meines Vaters Schweſter; żona stryja, meines Vatersbruders Frau; *Slov.* strina, stričkowa manżelka; *Sorab.* 1. trékowa, *adject.* trékowski *amitinus*; *Croat.* sztrina *patris soror, uxor patrui*; *Vind.* strizinja, strizhka; *Rag.* strina; *Bosn.* strina, stricena sgena; *Slav.* strina; *Ross.* стрыя. Ktoby spał z stryjną swoją, i odkrył by sromotę stryja swego. *Budn. Levit.* 20, 20. STRYJOWSKI, a, ie, *patruelis. Cn. Th.* 1078, Oheims-, Vatersbruder-; n. p. Stryjowskie cnoty. *Tr.*

STRYKNĄĆ, *ob.* Strzyknąć.

*STRYNOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć.

*STRYSZ, u, *m.*, lód na rzéce gęsto zatkany. *Ryd.*, *Kozik.*, *ob.* Srysz, srzeź; dicht gehende Eisſchollen auf einem Fluſſe, die ſich ſtopfen, der Eisgang.

STRYSZEK, szka, *m.*, *dem. Nom.* strych. — §. Dziadek, orzechołom, der Nußknacker.

STRZAŁ, u, *m.*, wystrzał, strzelenie, der Schuß. Strzał, wystrzelenie z jakiejkolwiek strzelby. *Jak. Art.* 3, 317. Jednym strzeleniem raniony, drugi jeszcze strzał do siebie wymierzony widział. *Gaz. Nar.* 1, 256. STRZAŁA, y, *ż.*, STRZAŁKA, STRZAŁECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* střela, střelka; *Slov.* střela, šip; (*Slov.* strela *fulmen*; *Germ.* Donnerſtrahl, Blitzſtrahl); *Sorab.* 1. schipa, klok, kwok; *Carn.* stręla (1. *fulmen*, 2. *sagitta*), pshiza; *Vind.* strela, strelza, strella, streile, pſhiza, sulza, (grumski strel, grumski strela = piorun); *Croat.* sztrêla; (*Croat.* ztrela = piorun, *ob.* Trzaskawica); *Bosn.* strila; *Rag.* strjêla, strjelizza; *Ross.* стрѣла, стрѣлка, стрѣлочка; (*Eccl.* громовая стрѣла, перунъ); (*Notker.* strala; *Anglos.* strael; *Svec.* strala; *Ital.* strala; *Dal.* strilla; *obsol. Germ.* der Strahl = der Pfeil); pocisk do kuszy, do łuku, der Pfeil zum Schießen. Strzały żelezce, *ob.* Grot. Strzała przyłomna, bez grotu, *ob.* Wereszka, *ob.* Brzechwa. — Strzałą poległ mierno ugodzony. *Lib. Hor.* 67. Kupidynek w jednéj rączce trzyma łuczek, w drugiéj dwie strzałeczki drobne. *Pot. Arg.* 464. *Simon. Siel.* 22. Strzałki i pochodniczka, Kupidyna sprzęty. *Mon.* 76, 2. Dwie *strzele (*dual.*) *Pot. Pocz.* 475. Poleciał jak strzała. *Teat.* 18, 155, (cf. lotem, ptakiem, piorunem; cf. *Rag.* strjelovit *velox*, strelovitôs *velocitas*). Strzała pierzasta, *ob.* Pierzasty, (cf. birkut). S. Michał pokazał się nad wojskiem, piorunistą strzałą goniący Chmielnickiego. *Chmiel.* 1, 217. Strzała procna, spora, *cestrosphendone. Cn. Th.* 1078. Schleuderpfeil. Procne strzały. *Zab.* 6, 155. *Min.* Strzały przyprawne dla strzelania z łuku i z laski prostéj dla zapalenia jakiego miejsca nieprzyjacielskiego. *Aqu. Mskr.* Brandpfeile. — *Fig. poet.* I cierń sam mały prostuje w niebo swe strzały. *Dar. Lot.* 12. swe kolce, ſeine Stacheln. — §. Strzała na niebie. *J. Kchan. Dz.* 12. ein gewiſſes Sternbild. — §. *Math.* Strzała w cyrkule, linia między cięciwą a między lunety wysokością. *Solsk. Geom.* 7. der Pfeil, ein Theil von dem halben Durchmeſſer eines Cirkels. — §. Strzałka magnesowa, igła magnesem natarta. *Solsk. Geom.* 1. die Magnetnadel; *Ross.* стрѣлка, n. p. минутная стрѣлка index zegarowy. — §. Strzałka, plama na skórze, na sierści na kształt strzałki, gwiazdeczka; ein Strahl, ein Stern, ein Flecken von anderer Farbe auf der Haut, auf dem Felle. Syn mój strzałkę ma na lewéj paſze. *Kniaź. Poez.* 2, 230. Strzałka biała na łbie końskim. *Tr.* — §. Strzałka, środnia część kopyta końskiego, strzelica; der mittlere Theil des Hufes eines Pferdes, der Strahl, die Gabel. Apertura najczęściéj w pęcinie przypada, gdy się koń tratuje, abo też w strzelicy. *Hipp.* 152. Skarży się koń wilkowi: w strzałce mam wrzód spory. *Jak. Baj.* 211. — §. *Botan.* Strzałka, *sagittaria*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 38. das Pfeilkraut. Wodna strzała, uszyca. *Syr.* 775. — Strzały, strzali jad, nocny cień, psinki, *Dorycnion*, ziele tak rzeczone, iż strzały sokiem jego napuszczano. *Syr.* 1374. eine Art Nachtſchatten; *Ross.* стрѣла bobrek trójlistny. STRZALISTY, a, e, STRZAŁOWY n. p. Strzałowe spojenie, szew strzalisty, *satura sagittalis*, spaja kości przodku głowy. *Perz. Cyr.* 1, 27. *et* 29. *Krup.* 3, 110. die Pfeilnaht in der Hirnſchale. STRZAŁOWY, a, e, do strzał należący; *Sorab.* 1. kwokowé; *Rag.* strjeelni; *Croat.* sztrêlni, Pfeil-. Strzałowa trzcina. *Cn. Th.* 1078. STRZAŁKOWATY, a,

e, — o *adverb.*, na kształt strzałki, wie ein kleiner Pfeil geſtaltet. Kukułka język ma strzałkowaty. *Zool.* 263. Liście strzałkowate, *sagittatum*; trójkątne, z wycięciem przy osadzie węglastym. *Bot. Nar.* 55. "STRZAŁOCHYBKY, a, e, n. p. Strzałochybka bogini, *dea pharetrata. Gwagn.* 617; strzelczyna, *Diana.* — "STRZAŁONOŚNY, *sagittifer. Cn. Th.* 1078, pfeiltragend; *Rag.* strjelonosni, strjelonoseaz; *Croat.* sztrelonòszecz.

Pochodz. *strzelać, strzelić, strzelec, strzelczy, strzelba, strzelecki, strzelnica*; *dostrzelić, nastrzelić, ostrzelić się, odstrzelić, postrzelić, postrzał, przestrzelić, rozstrzelić, ustrzelić, wystrzelić, zastrzelić, zastrzał.*

STRZASKAWICA, *ob.* Trzaskawica. STRZASKIEM, *ob.* z Strzaskiem. STRZASNĄĆ *cz. jednl.*, Strzaskać *niedok.*; *Boh.* ztroskotati; zgrzmotnąć, z trzaskiem rozbić; zerſchmettern, zertrümmern. Uchodząc nazad działka swoje porzucili, nasypawszy w nie pełno prochu dla strzaskania. *Gwagn.* 154. Łeb mu na kawałki strzaskam. *Teat.* 9, 135. I dyamentowy zapor strzaska pocisk piorunowy. *Zab.* 13, 297. — ℨ. *Transl. fig.* Zginęliśmy, i jeśli nas nie wesprze łaska Twa, możny królu, wszelka nadzieja się strzaska. *Min. Ryt.* 2, 270. pęknie, rozbije się, zniknie, alle Hoffnung ſcheitert. Otarganego żwawość lwa musi się strzaskać. *Zab.* 8, 398. *Kor.* musi uledz.

STRZĄSNĄĆ, STRZĘSNĄĆ, strząsł, *f.* strząśnie *cz. jednl.*, Strząsać, Strzęsać *niedok.*, trząsaniem zrzucić, herunter ſchütteln, abſchütteln, *pr. et fig.*; *Boh.* strásti, strési, ztrásti; *Vind.* stresti, postresti; *Bosn.* stresti; *Dal.* sztressti; *Eccl.* сотрясаю; *Ross.* стрясти, стрясать, стряхнуть, стряхивать. Po strząsłych owocach następują świeże. *Przyb. Ab.* 59. Łakoma śmierć owoc niedoźrzały strzęsła. *Groch. W.* 401. Złoż włosienicę, strząśnij popioł z głowy. *Miask. Ryt.* 2, 58. Przez ten oręż strząsnąłem narody, i wytraciłem królestwa; strząsnąłem przez niego konia i jeźdźca. *Budn. Jer.* 51, 21. Ruszono niektórych wsi gromady do strzęsienia lasów, w których się hultaje kryli. *Gaz. Nar.* 1, 239. do prześledzenia, ausforſchen, durchſuchen. — ℨ. *Cum Instrum.* Wół, gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami strzęsał. *Weresz. Reg.* 125. będzie rogami miotał, ciskał, rzucał.

'STRZĘBEK, *ob.* Strzępek. 'STRZEĆ, 'ztrzeć, *ob.* Zetrzeć.

STRZĘDZ, strzegł, strzeże, strzegę *cz. niedok.*; (*Boh.* stříci, střehl, střehu; šetřiti něčeho, hljdati, dohljdati se, (cf. glądać, doglądać); *Slov.* ostrjhám; *Sorab.* 1. {warnowacz, wobwarnuyu, (cf warować, obwarować); *Vind.* strezh, stregl, streshem, variti, varjem, varuvati (cf. warować), obarovat, obranit, vanzhati, povanzhati, savahtat, (strezhi, striezhem, strieshem » posługiwać, usługiwać, streshba, obstreshba » czekanie, oczekiwanie; strezhi » oczekiwać; *Carn.* strężhi, strężhem *ministrare*); *Croat.* sztrasim; *Hung.* strásálok; *Ross.* стеречь, стерегу, беречь, сберечь, зберегать, берегу, оберечь, оберегать, (cf. brzeg); *Eccl.* стрегу, опасаю (cf. opatrzeć), брѣщи, брѣгѫ, блюсти, блюдѫ); *cf. Graec.* τηρέω, τηρήσω); — strzędz na strażnicy stojąc, straż trzymać. *Cn. Th.* 1078. wachen, Wache halten. Stróż, który strzegł w więzieniu Pawła ś..... *Salin.* 6, 166. der ihn bewachte. Miasto odźwiernych drzwi strzegą dłużnicy. *Groch. W.* 565. leżą przede drzwiami strzegąc, ſie halten Wache vor der Thüre, hüthen die Thüre. Strzedz czego, kogo » pilnować, oko mieć, żeby co nie zginęło etc.; bewachen, hüthen. Strzegący czego *Ross.* наблюдатель. Koni pańskich, jak oka w głowie strzegę. *Teat.* 19. *b*, 31. Na nic więcéj się nie zdam, jak tylko strzedz twoich owieczek. *Teat.* 51. *c*, 47. Strzedz ją pilniéj, niż oka mego, byłem winien. *P. Kchan. Orl.* 1, 220. Cnoty, prawdy, strzeż pilnie, jako oka w głowie. *Rej. Zw.* 25 *b.* Strzedz niewiasty, nalewać w piasty. *Rys. Ad.* 63. (daremna praca). Nie mniejsza jest chwała nabytych rzeczy strzedz, jako i nabywać. *Petr. Ek.* 77. zachowywać, konserwować; erhalten, bewahren. Jakem zebrał tysiączek, powiedziałem sobie, strzeż-no ty tylko dobrze pierwszego, a i drugi do niego przyjdzie. *Kras. Pod.* 2, 144. Złym strzeżeniem, złodziejów kraść uczą. *Pot. Syl.* 397, (cf. okazya robi złodzieja). — Strzedz od czego, zachowywać od czego; vor etwas bewahren, behüthen, verwahren, in Acht nehmen. Niech bóg strzeże ojczyznę od takich obrońców praw jéj. *Gaz. Nar.* 2, 272. Napominał Apoło Filipa, aby zdrowia swego strzegł od wozu poczwornego. *Warg. Wal.* 28. — *Omisso* od czego, *subaudiendo* od niebezpieczeństwa, szkody, zguby etc. Pijanego a dziecięcia bóg strzeże. *Rys. Ad.* 54. broni, beſchützen. Dziwnie bóg strzeże niewinnego. *Rys. Ad.* 9. Strzeżonego bóg strzeże. *Sax. Art.* 59. *Pot. Arg.* 505. (chcącego zginąć, nikt nie ustrzeże; kto się sam zginąć napiera, darmo stróż przed nim zawiera). Ust swych kto strzeże, strzeże duszy swojéj. *Brat. G b.* Boję się, że są pojmani; Albo czego strzeż boże, pozabijani. *P. Kchan. Orl.* 1, 84. uchowaj boże! Gott behüte! Gott bewahre! da ſey Gott für! das wolle Gott nicht! Nierównie lepiéj łaskawość, niżeli oręż strzeże panowania. *Ossol. Sen.* 44. — ℨ. Strzedz się czego, kogo » chronić się, wystrzegać się; ſich hüten, ſich verſehen, ſich in Acht nehmen; *Boh.* střehu, střehnauti se, hledět se; *Vind.* ogibatiſe, opustiti, ſogibatiſe, vgenitiſe, ſe sognīti, ſe vogibati, ſojibatiſe, ogenitiſe; *Croat.* chuvatisze, habatisze; *Slav.* pazitise; *Ross.* храниться, внимать отъ кого, опасаться, оберечься, оберегаться, обѣгать чего, блюстися; *Eccl.* брегуся, огрестися, огребатися, отгребатися, ошаяваться. Kto się czego choć pilno strzeże, przedsię nie zawsze się ustrzeże. *Cn. Ad.* 395. Lepiej się człowiek sam strzeże, niżli się go ludzie strzegą. *Rys. Ad.* 35. Każdy się nie swego wiatru strzeże. *Sk. Kaz.* 69. Kto się zawsze strzeże, ten bezpiecznie chodzi. *Budn. Apopht.* 61. Bezecnych ludzi strzedz się jak ognia. *Ezop.* 24. Z niewstydliwemi strzegła się obcowania, zawsze gorzéj niżli psa, niżli węża. *Teat.* 42. *d, B.* Strzegą się ich, jak morowéj zarazy. *Mon.* 64, 19. Niech chłopiec słucha prawdy, niech czasem się obawia, a zawsze się strzeże. *Pilch. Sen. gn.* 226. — "ℨ Szczęśliwi ci, co inszych strzegą się przygodą. *Weresz. Pob. C*, 4 *b, ob.* Kajać się czym, przykład, przestrogę sobie z czego wziąć; ſich eine Warnung, eine Lehre woraus nehmen, ſich daran ſpiegeln. Wejrzyj na insze

państwa, a karz się szkodą, Szczęśliwy, co się strzeże inszego przygodą. *Stryjk. Turk. E* 3. — §. Strzedz czego = dopilnować czego, dochowywać, przystrzegać, na oku mieć; in Augen haben, in Acht nehmen, beobachten. I w mowie i w milczeniu zawsze strzeż pomiaru. *Min. Ryt.* 4, 174. Jeśli długo myślisz być szczęśliwy, Strzeż tylko uciech niewinnéj natury. *Zab.* 15, 405. *Zabł.* Przodkowie nasi, co sławy strzegali, dla Rzeczypospolitéj i gardła dawali. *Rej. Zw.* 246 *b.* (pilnowali, szukali, pragnęli). Więcéj strzegą powagi, okazałéj mowy, Niżli coby przyniosło nam pożytek zdrowy. *Biel. S. N.* 3. Serce zdrady nieumiejętne, słowa strzeże. *Gorn. Sen.* 165. dotrzymuje, ſeyn Wort halten. — §. Strzedz na kogo, pilnować na kogo, zasadzać się na kogo; auf einen paſſen, lauern, auf in halten. *Insidiari*, ˚czuhać, strzedz na kogo. *Mącz.* Śmierć na cię strzeże. *Groch. W.* 527. Wszyscy na krew˙ ˚strzegają, mąż na śmierć brata swego ˚czuha. 1 *Leop. Mich.* 7, 2. Pochlebcy przewrotnością chytrą swą na to strzegą, ku czemu się przyrodzenie pańskie najwięcéj ściąga. *Kosz. Lor.* 40. tego pilnują.

Pochodz. *stróż*, *stroża*, *stróżować*; *straż*, *strażnica*, *strażnik*, *strażniczy*, *strażnikowstwo*; *ostrożny*, *ostrożność*; *ostrzegać*, *postrzedz*, *postrzegać*, *˚postrożca*, *przestrzedz*, *przestrzegać*, *przestrzegacz*, *przestroga*, *podstrzegać*, *podstrzegacz*, *przystrzegacz*, *ustrzegać*, *ustrzedz*, *wystrzegać*, *zastrzegać*.

STRZECHA, STRECHA, y, *ż.*, STRYCH, u, *m.*; *Boh.* strecha; *Sorab.* 1. cžjecha, tžecha, krew; *Sorab.* 2. tschěcha; *Carn.* streha, streiha; *Vind.* streha, strehiza, (strieſhenza = deszczowa woda); *Croat.* sztroha *protectum*, sztrossina *stillicidium*; *Dal.* sztroha: *Rag.* strêha; *Bosn.* strehha, pokrov od kuchje; *Slav.* striha; *Ross.* стрѣха; w innych dyalektach znaczy dach w ogólności; w Polskim zaś dziś dach słomiany, poszycie na chłopskim domu, *Germ.* das Strohdach, ein ſchlechtes Dach, wie auf einem Bauernhauſe; dawniéj w czasach mniéj przekwintnych za każdy dach wzięte, ſonſt jedes Dach überhaupt. Przodkowie W. K. Mości nie pod strzechą leżąc, ale w polu się potykając, budowali-ć tak wielkie państwo. *Janusz. Oksz. L* 3 *b.* Buduje-li kto co ku szkodzie sąsiada swego, jako gdyby mu strzechę albo abdach na jego dworzec wpuścić chciał.... *Szczerb. Sax.* 36. Wiatr gwiżdże, dmucha, nawałnie z domów zrywa strzechy. *Jak. Baj.* 157. Nieładno dom pod zgniłą nowy stoi strzechą. *Pot. Jow.* 17. Ptak siedząc na strzesze. *Zab.* 11, 3. *Koss.* — §. Strzecha, miejsce pod strychem, poddasze; der Ort unter dem Dache, der Boden, der Söller; *Sorab.* 2. pschětsch, zurla; (*Sorab.* 1. podtżeschné poddaszny); *Vind.* nahife, (podstrechina, podstrehje, podstrefhnik = wiązanie); *Carn.* svisle; *Ross.* застрѣха, подволока, надъизбица, чердакъ, чардакъ, чердачекъ. Pomogłem Bartłomiejowi złożyć furę siana pod strych. *Teat.* 24. *c*, 21. auf den Heuboden. Jako lis na kury pod strzechą się tai. *Rej. Wiz.* 159 *b.* Ptak pod strzechą się kryje. *Zab.* 15, 156. Letki jak wróbel w strzesze. *Teat.* 32. *b*, 101. Mieszka pod strychem. *Teat.* 18, 26. unter dem Dache, auf dem Boden, in einem Dachſtübchen wohnen; (cf. *Vind.* podstrechuvati, pod streho vseti = do domu swego przyjąć, stanowić u siebie, gościć u siebie; cf. *Slov.* k streše sa pritisknut; *sub aliena umbra latitare*). Fortuna mię z gmachu w ciasny strych przeniosła. *Teat.* 43. *b*, 96. (w ciasne podłe pomieszkanie). Przed miłością, i strych nas nie schroni. *Teat.* 43. *b*, 11. chałupa, chata, eine Hütte. Nikt pod strzechą nie nabył doświadczenia. *Ossol. Baj.* 2. (doma siedząc, za piecem, legartując, cf. domator). — ˚§. Kazała im wstąpić na wyższy strych domu swego. 1 *Leop. Joz.* 2. na wyższe piętro; cf. *Germ.* Strich. Alg.

STRZEGĘ, *ob.* Strzedz. STRZEKAĆ. *ob.* Strzykać.

STRZELAĆ *cz. contin.*, Strzelić *niedok.*; *Boh.* střeliti, střjleti, střjljwati: *Sorab.* 1. tželam; *Sorab.* 2. feželisch, feželasch; *Carn.* strélam, streilati; *Vind.* strielati, streliti, streilat, striellat, ognjati, ognjuvati, (*ob.* ognia dawać); *Croat.* ztrélati, sztrélyam, sztreliti, pukſhati, (cf. puszka, cf. puścić, cf. pukać); *Slav.* pucati; *Rag.* strjêliti, strjêgljati, strjêglivati; *Bosn.* strilati, strigljati; *Ross.* стрѣльнуть, стрѣлять; (*Etym.* strzała); z łuku, z działa, z strzelby pocisk wyrzucać; ſchießen, abſchießen, losſchießen, abdrücken, feuern, abfeuern. Kiedy żołnierz każdy osobno strzela, nazywa się to ogniem sztachetowym. *Jak. Art.* 2, 456. Chłop strzela, a pan bóg kule nosi. *Żegl. Ad.* 28. *Jabł. Buk. R.* 2 *b.* Z armat pospolicie strzela się albo kulmi, albo kartaczami. *Jak. Art.* 1, 244. z armat biją kulami, aus Kanonen wird geſchoſſen, gefeuert; oder: ſchießt man, feuert man mit.... W Krakowie rzemieślnicy kurka strzelali przed miastem, gdy.... *Biel. Św.* 246, *ob.* Kurek, nach dem Vogel ſchießen. Strzelanie do kurka, das Vogelſchießen. Mówić bez myśli, jest to strzelać, bez ładunku. *Zab.* 14, 54. *Nagł.* Bąki strzelać, *ob.* Bąk; *Ross.* кубарить. Pilnie do szkoły chodźcie, nie strzelając bąków po ulicy. *Dambr.* 572. Lepiéj syna dać do szkoły, niżeliby miał po polach, ulicach, bąki strzelać. *Glicz. Wych. K*, 2 *b.* (wałęsać się). — Jak strzelił, prędko. *Cn. Ad.* 928. jak pióro opalił, lotem, piorunem, z trzaskiem, jak z bicza: wie ein Blitz, ſchnell. — Jelenie strzelają się przed psami. *Kluk. Zw.* 1, 344. *Passive*, die Hirſche werden geſchoſſen vor.... Strzelać się *recipr.*, pojedynkować się na strzelbę, na kule; ſich mit einem herum ſchießen, auf den Schuß duelliren. Szlachcic o zelżywe słowo zaraz gotów strzelać się. *Jez. Wyr.* Nic w Achilesie tak Homer nie chwali sławnie, Jako że się on dla Patrokla strzela. *Chrośc. Fars.* 67. — Dzidą strzelić. *Tward Wł.* 8. cisnąć, den Wurfſpieß werfen. Wielka różnica, jeżeli jednym oszczepem ze wszystkiéj mocy strzelono, a drugi ladajako wypadł z ręki. *Gorn. Sen.* 60. — W obozie więcéj ognia piekielnego, niż strzelanego. *Bals. Św.* 2, 433. więcéj grzeszenia, niż strzelania; es wird im Lager mehr geſündigt, als geſchoſſen. — *Allegor. fig.* Modlitwami do nieba strzelać. *Birk. Dom.* 107, (cf. modlitwy strzeliste). Nazyanzen z pustyni listami strzelając wiary bronił. *Sk. Dz.* 311. Tylekroć napięte nadzieje strzeliły wiatrem próżnym. *Tward. Wł.* 134. pękły, ſeine Hoffnungen zerſtoben. Strzeliła skała strumieniem. *Cn. Th.* 1078. (wytrysnął strumień z skały). Runął na

wznak o ziemię, krew' strzeli do góry; *cruor emicat alte. Żebr. Ow.* 82. bucha, ſtrömt empor. — Wre zemsta wszystkim w sercach, gniew im z oczu strzela. *Dmoch. Il.* 2, 8. wypryskuje, wyziera, iskrzy się, ſprüht aus den Augen. Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba ciska, Razi ludzi okropną światłością i trzaskiem, Takim z ramion królewskich miedź strzelała blaskiem. *ib.* 2, 12. odbiła, Schimmer werfen, ſchimmern. — Złoto strzelające, *aurum fulminans. Kruml.* 476. Knallgold, Platzgold, Praſſelgold. — §. *W górnictwie:* Kamień strzelać, prochem rozsadzać. *Os. Żel.* 31. einen Stein mit Pulver ſprengen. Kamienie kruszcowe prochem rozsadzać, nasi górnicy zowią strzelać rudę. *Os. Rud.* 40. — *Simil. neutr.* Ziemia rysami strzela. *Żebr. Ow.* 35; (*dissilit*, pada się, rozsiada się, pęka). — *Aliter:* Strzelać do kogo, zaczepiać go, uwijać się koło niego; ſich an einen machen, ihm beyzukommen ſuchen. Strzelali do Jezusa żydowie, strzelali i poganie. *W. Post. W.* 47. — *Aliae figurae:* Strzelać oczyma, (cf. strzydz oczami); *Boh.* čumjm, lelkugi; *Carn.* sijam; *Vind.* ſiati, okuliati, pomeſhkuvati, mit Augen herum ſchießen, die Blicke herum fliegen laſſen. Nie będziesz u mnie póki się dobrze szafować oczyma, i niemi nie strzelać nauczysz. *Sk. Żyw.* 2, 393 Umie mleć językiem, i strzelać oczyma niesfornie. *Przyb. Milt.* 368. Czego ty strzelasz raz tu, drugi raz tam temi ślepiami? *Teat.* 55. *b*, 49. Pan porucznik strzela oczkami na panią moję. *Teat.* 35. *b*, 35. Strzelaj zapalczywie oczami. *Teat.* 36. *b*, 38. Strzelanie oczami *Carn.* syałost. Strzelający oczami *Carn.* syálu, sijalu. — *Similiter:* Po coż człek marny na dal myślą strzela? *Hor.* 1, 285. *Nar.*; (*quid brevi fortes jaculamur aevo multa?*). Przecz w krótkim wieku po świecie strzelamy. *Petr. Hor.* 2, *C* 2 *b*, *not.* «Włóczenie po świecie strzelaniem zowie Horacy, dla prędkiéj odmiany, dziś tu, a jutro gdzie indziéj będzie». — Strzelać gdzie, *Verb. med.*, bieżeć gdzie, czesać; wohin ſchießen, eilen, rennen, laufen, fliehen. Dafnida się porywa, Nie utrzymana, ani uproszona, Jako sarneczka strzeli w las pierzchliwa. *Tward. Daf.* 38. Strzeli chyłkiem od podwoja. *Brud. Ost. A* 6. — *De plantis:* Strzelać, prędko wzgórę wyrastać, ſchnell empor ſchießen; (cf. wzrost strzelisty). I drzewo młodociane bujniej strzela w lesie. *Nar. Dz.* 1, 4. Tu pomiędzy wysokich kabłąków roztwory strzelają cienkie drzewka, dereńki i świrki. *Zab.* 9, 370. *Ejssym.* Ten kwiatek złotym szmelcem malowany, Dziś z pączka strzela, a jutro usycha. *Zab.* 9, 303. *Zabł.* — *Similiter:* Włosy, Nie wiem, z jakiéj przyczyny strzelają w niebiosy? *Mon.* 70, 172. nagle się podnoszą, wzjeżają, ſie ſträuben ſich plötzlich empor. — Strzelenie, strzelanie, *Subst. verbal.*, das Schießen, das Geſchieße; *aliter* strzelenie, *ut* na strzelenie dwoje, troje, jedno, z łuku, z kuszy, z armaty, z ruszniey, jest co ode mnie. *Cn. Th.* 1028. einen, zwey, drey Schuß weit, einen Büchſenſchuß, Kanonenſchuß, Bogenſchuß weit u. ſ. w.; *Eccl.* стрѣлья, растояніе мѣста сколько стрѣлою досягнуть можно. Zstąpiwszy z drogi w lewą na jedno z łuku strzelenie, oglądaliśmy studnią. *Warg. Radz.* 58. Ztamtąd na strzelenie z łuku jest drugi pagórek. *Paszk. Dz.* 30. Dziś w zad cofniemy na strzelanie z działa. *Jabł. Buk. O* 3 *b.* strzelbiszcze. STRZELBA, y, *ż.*; *Boh.* střelba; *Sorab.* 1. tželba; *Vind.* strelna pukſha, puſhka, (*ob.* Puszka, puszkarz), strelilu, strelaſhtvu; *Croat.* púska; *Dal.* szamokresz, (cf. samostrzał); *Ross.* стрѣльба, ружье, (*ob.* Oręż); narzędzie jakiekolwiek do strzelania, *ob.* Fuzya, rusznica, działo, armata i t. d.; das Gewehr, Schießgewehr. Gończy pies napędza zwierzę na strzelbę. *Zool.* 306. (na strzelczą rękę). — *Plerumque*, strzelba *collective* = strzelby, wszelkie gatunki strzeleckich broni, Geſchütz. Mała strzelba, rusznice i muszkiety; wielka, działa, armaty. *Archel.* 61. Strzelba polna różni się od dział wielkich burzących. *ib.* 2, 15. Strzelbę rozsadziwszy, i jednę na kościele, a drugą z tamtę stronę rzeki rozrychtowawszy, mury tłuką; *bombardis distributis. Krom.* 457. Kościoł strzelbą osadził. *Biel.* 132. Mury dobrze obwarowane i i strzelbą ziemną i zwierzchną. *Gwagn.* 368. Zwieziono działa i inszą strzelbę ku zbijaniu murów. *Baz. Sk.* 164. — § Strzelba = strzelanie z strzelby, bicie z dział, ogień strzelecki; das Schießen, Beſchießen, Feuern, Abfeuern. Częstą i gęstą strzelbę z zamku na miasto wypuszczać każe; *crebras globorum a bombardis ejectiones. Krom.* 616. gęsty, tęgi ogień, er ließ aus der Burg ein tüchtiges Kanonenfeuer auf die Stadt machen. Z dział strzelba długo trwała. *Stryjk. Henr. C.* Strzelba gęsta szła na oblężonych, aby ich z blanków mógł spędzić. *Biel.* 81. Wprzód strzelbą z daleka, Polacy z kusz, a Rusacy z łuków bitwę zwodzili. *Krom.* 274. Strzelba nastąpiła na Turki, jako grad gęsta. *Birk. Chodk.* 34. Jakoby strzelbę gwałtowną z jak największych dział wypuszczano. *Wez. Zap. A* 4. STRZELBMISTRZ, a, *m.*, puszkarz, co robi ręczną strzelbę. *Jak. Art.* 3, 318. *ib.* 315. der Büchſenmacher. STRZELBMISTRZOWSKIE naczynia. *Jak. Art.* 3, 237; puszkarskie, Büchſenmacherwerkzeuge. STRZELBISZCZE, a, *n.*, strzelenie, dalekość doniosłości strzelania; der Schuß, die Schußweite. Oba wojska, gdy się jako na dwoim strzelbiszczu z łuku nad rzekę ściągały.... *Stryjk.* 345. STRZELBNY, a, e, od strzelby, Schießgewehr =, Gewehrflinten =; *Ross.* ружейный. Niedawnych wieków wynaleziony proch strzelbny. *Chmiel.* 1, 234. Schießpulver, strzelecki proch, strzelniczy. STRZELCZY, a, e; *Boh.* střelčj; *Ross.* стрѣльный; od strzelania, Schuß =, Schieß =, Schützen =. Wielki to na Moskwie strzelczy urząd, jako u Turków Janczar Aga; nigdy go carowie nie powierzają, jeno abo braciom, abo bardzo dufałym. *Żołk. Mskr.* 63. Oberſchützenamt. Amor, strzelczy ów pachołek. *Morszt.* 76. Schützenbube, kleiner Schütze. — Strzelcza ręka = doniosłość pocisku, die Schußmäßigkeit, wenn etwas dem Schießenden ſchußmäßig oder ſchußgerecht ſteht, ſo daß er's treffen kann. Bronili się nasi, strzegąc najwięcéj tego, aby nieprzyjacielom na strzelczą rękę nie przychodzili. *Biel.* 682. Krzyknął hetman na swoich, aby Tatarom strzelczą rękę odjęli. *Papr. W.* 2, 389. Nie wiedział, iż źle Kozakowi na strzelczą rękę przychodzić. *Papr. Gn.* 1164. STRZELCZYK, a, *m.*, młody strzelec, czeladnik strzelecki, der Jägerburſche. Z strzelczyków i

masztalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teat.* 19. *b*, 6. STRZELCZYNA, y, *ż*, bawiąca się strzelaniem; *Rag.* strièġljaliza, die Schützinn, die ſich mit Schießen beſchäftigt. Strzelczyna Dyana. *Otw. Ow.* 197. STRZELEC, lca, *m.*; *Boh.* střelec; *Slov.* strelec; *Sorab.* 1. tželcz; *Sorab.* 2. schutza; *Carn.* strélz; *Vind.* strelz, streliz, strielavez; *Bosn.* strigljaç, strilaz, metalaç; *Rag.* strjèġljalaz, strjèġljaz; *Croat.* sztrélecz, metalacz; *Eccl.* стрѣлыць, стрѣлялникъ; *Ross.* стрѣлецъ, стрѣлокъ; strzelający, strzelaniem się bawiący, der Schütze. Strzelec łuczny, der Bogenſchütze. Strzały nieprzyjacielskie wracały się wstecz, i strzelce swoje biły i na głowę poraziły. *Wys. Kat.* 98. Partus pewniejszy strzelec, niż Gnosyjski. *Bardz. Trag.* 443. Strzelec kulny z muszkietu. *Cn. Th.* 1078, *ob.* Puszkarz, der Büchſenſchütze. Strzelec na zwierzę, der Jäger, (*distng.* myśliwiec). — Strzelec do posług, der Büchſenſpanner; (*Vind.* pukſhen napenjar, napenjavez). Mamy lokajów czterech, hajduków dwóch, laufra, strzelca, pajuka. *Teat.* 26. *b*, 41. — §. Strzelec, znak niebieski jesienny, między niedźwiadkiem i koziorożcem. *Otw. Ow.* 57. *Zebr. Zw.* 25. *J. Kchan. Dz.* 12. der Schütze am Himmel, ein Sternbild. — §. Strzelec, wąż, na ludzi się jak strzała rzucający. *Dudz.* 24. die Pfeilſchlange, die ſich wie ein Pfeil über einen herwirft, *jaculus*; *Graec.* ἀκοντίας, die Schießſchlange. Wąż, którego zowią strzelec, jakoby strzała skoczy z daleka na człowieka. *Eraz. Jez. P* 2. STRZELCOWA, éj, *ż*, żona strzelca, des Schützen Frau; *Sorab.* 1. tželcowa. STRZELECKI, a, ie; *Boh.* střjlecy, střelecký; *Sorab.* 1. tželczowné; *Ross.* стрѣлецкій; od strzelców, Schützen-. Jest w Krakowie i w Poznaniu szkoła strzelecka. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 129. Strzelecki proch, *ob.* Strzelniczy, strzelbny. STRZELENIE, STRZELIĆ, *ob.* Strzelać. STRZELICA, *ob.* Strzałka u konia. STRZELISKO, a, *n.*, strzelanie, strzelba, *contemn. ridic.*; der Schuß, das Schießen. Nabrawszy w gębę flegmy, chciał przez stół strzelisko Uczynić, a on w kaszę, która stała blizko. *Pot. Jow.* 2, 17. (pluć komu w kaszę). STRZELISTY, a, e, — o *adv.*, pełen strzał, od strzał; Pfeil-, voll Pfeile. Strzeliste grady owe czołna gniotą. *Przyb. Luz.* 27. Pfeilhagel. — *Metaph.* Strzelisty, na kształt strzały, pocisku się wzbijajcy; wie ein Pfeil in die Höhe fliegend, emper ſteigend; *Rag.* strjelovit-prędki, (*ob.* Strzała). Łzami oblewa dziecinne pieszczoty, Sięgając niebios strzelistemi groty. *Zab.* 9, 11. Modlitwy strzeliste. *Węg. Org.* 3. (bardzo gorące, inbrünſtige Gebete; *ob.* modlitwami do nieba strzelać; *Rag.* modlitve strielatne *preces jaculatoriae*). Pisałem ojcu jego, i przesłałem listy, W których mi syn oświadczał swój afekt strzelisty. *Treb. S. M.* 40. — *Aliter:* Wzrost strzelisty, szybko w zgórę się wzbijający, smugły; ſchlank, empor ſchießend, ſchmächtig gewachſen; (*ob.* drzewa do nieba strzelają). Teutoboch był wysokiéj urody i strzelistego wzrostu. *Stryjk.* 34. Kazimierz Jagiellowic był wzrostu strzelistego, długiéj a suchéj twarzy etc. *Stryjk.* 641. STRZELNICA, y, *ż*, *Cn. Th.* 1079, miejsce, gdzie się w strzelaniu ćwiczą; die Schießſtatt, der Schießgarten, Schießgraben. *Wład.*; *Boh.* střjlnice, (2. arsenał, zbrojownia. *Lodereck*). (*Vind.* strelniza, strelna hiſha, strelauna huta, resziep sa strielanje, resklon na strel, streliſhe, strielaviſhe). Strzelnica, wyrznięcie, oko, albo dziura w przedpiersieniach, w murach, w okrętach, przez którą strzelają. *Jak. Art.* 3, 318. *Łęsk.* 2, 229. *Papr. W.* 1, 479, *Slav.* pushkarnica; *Ross.* зѣвгъ. — §. Strzelnica; *Ross.* стрѣльница, стрѣлостоятельница, бойница; wieża ruchoma, z której na oblężonych strzelano; ein Schießthurm, beweglicher Thurm, von dem man auf die Belagerten ſchoß. Rozkazał zatoczyć strzelnicę, baszty i inne machiny swoje, bijąc z nich tak dobrze do miasta, że przejście sobie sprawił w murach. *Ustrz. Kruc.* 2, 334. STRZELNICZY, a, e, od strzelnicy, Schießplatz-, Schießſcharten-. — §. Proch strzelniczy. *Rog. Doś.* 2, 337. *Scheidt.* 12. strzelecki, ruśniczy, Schießpulver; *Vind.* pukſhen purbel. STRZELNY, a, e, od strzelania, Schuß-; *Boh.* střelneho platiti strzelnego płacić, od wolności strzelania, Schußgeld.

STRZEMIĘ, ienia, *n.*, STRZEMIONKO, a, *n*, *dem.*; *Boh.* střmen, třmen, třmeniště; *Sorab.* 2. tschmen; *Vind.* stremen, ſhtengraf, jesdarska podnogniza; *Carn.* frêmen! stegraffi, lédnik; *Croat.* sztrumènek, sztrumenìsche; *Rag.* stremen, stremeník; *Slav. Turc.* uzengyja, usengia; *Bosn.* stremen, strimme; *Ross.* стремя; (*Etym.* [trzmić 2], trzymać); §. 1) u siodła wiszący na poślisku niby to stopień dla jeźdźca; der Steigbügel, *obs.* Steigreif. Strzemiona téj mają być długości, żeby zniosłszy się na nich jeździec, cała ręka między nim a siodłem przejść mogła. *Kaw. Nar.* 394. Już cugle ma w ręku, już w strzemieniu stoi. *Pot. Arg.* 746. — *Allegor.* Kto jedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, I tam i tu nie dojdzie, zerwie mu się strzemię. *Pot. Arg.* 781. (nie dojedzie, nie dokaże, nie dopnie). — §. *Fig. moral.* W strzemię czyje wstępować, naśladować go, iść za jego przykładem, wzór z niego sobie brać; in jemandes Fußtapfen treten, ihm nachahmen, ſeinem Beyſpiele folgen. On kiedyś w swojego stryja walecznego wstąpi strzemię niedługo. *Leszcz. Class.* 79. Coraz to gorzéj płyniem, ani plemię Wstępuje w ojca jak należy strzemię. *Min. Ryt.* 1, 256. *Pot. Arg.* 521. Tegoż rodzaju piérwszego złe plemię Potomek nieszczęsny wstąpiłem w toż strzemię. *Kulig. Her.* 60. Pięknie go napominają, aby w strzemiona przodków swoich stąpił, a Rzpltą miłował. *Biel.* 533. Dziwnaby rzecz, jeśliby się nie miał ku panu wrócić, i zląkłszy się złości swoich, w cnotliwe strzemię wkroczyć, widząc co pan cierpi za to, co on sobie lekce waży. *Sekl.* 124. (poprawić się). — §. *Aliter:* Czemu tych nie karać, co rozmyślnie w cudze strzemię wstępują, ludzkie domy wyżerują? *Lek. B* 3. w cudzą własność, fremdes Eingenthum. Niezgoda jedność dzieli, Śmiała trąbić na trwogę, I kłaść w różne strzemię nogę. *Miask. Ryt.* 2, 78. — §. *Aliter: In amore temperari*; ukracać strzemion swemu gamractwu, powściągać od miłości. *Macz.* Einhalt thun, den Zügel für- zer anziehen. — §. 2) Strzemię wozowe. *Cn. Th.* 1079. stopień wozowy, kareciany; der Tritt, Fußtritt an einem Wagen, einer Kutſche. — §. 3) Strzemię, strzemionko

u bóta, ucho u góry cholewy do wciągania bóta; die Strippe, das Ziehband am Stiefel. *Tr.* — §. 4) *Anatom.* Strzemię w uchu za bębnem, kość strzemieniowa w uchu, *stapes. Kirch.* 100. *et* 94. *Kluk. Zw.* 1, 44. der Steigereif im Ohre. — §. 5) Strzemię, *herb*; strzemię złote w polu czerwonym; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen. STRZEMIENNY, STRZEMIENIOWY, a, e; (*Boh.* třmenný; *Ross.* стремянный, » 2. masztalerz); od strzemion, Steigbügel», Bügel». Strzemienny trok. *Banial. C* 4. Strzemieniowa kość uszna. *Kirch.* 100.

STRZENOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć.

1. STRZEPAĆ, *ob.* Trzepać. — 2. STRZEPAĆ, *vel potius* ztrzepać *cz. dok.*, Strzepywać *contin. frequ.*, trzepiąc zrzucać; *Rag.* strépati, strepatti, abklopfen. Mroźną odzież strzepywali w sieni. *Karp.* 1, 52. Już nasze barany Strzepują krople wody z wełny deszczem zlanéj. *Chod. Gesn.* 33.

STRZĘPCZYSTY, a, e, *fimbriatus, a quo pendent villi, nodi. Cn. Th.* 1079, *Boh.* strapený; pełen strzępków, faserig, voll Fasern. STRĘPKA, STRĘPECZKA, i, *ż.*, ziele, gatunek końskiego ogona, *equisetum arvense, equisetum limosum. Kluk. Dykc.* 1, 202. *et* 203. Arten des Kannenkrauts, Schachtelhalm; *ob.* Przesłka, Skrzyp, Kocie Ogonki. STRZĘPEK, *STRZĘBEK, pka, *m.*; (*Boh.* třapec kutas; (*Boh.* třepenj *fimbria*); *Slov.* štrebina, narezánj zubkowate *crena*; *Rag.* struja *crispatio*; *Ross. obsol.* стрянчей szatny carski, kamerdyner; *hodie* prawnik, rzecznik); kosmatość na kobiercach, kocach. *Dudz.* 59. Fause Fasern; *Sorab.* 1. žmot, žmak. Arabowie, gdy jeżdżą na koniach, zdobią ich głowy strzępkami i dzwonkami. *Warg. Radz.* 38. Mamelucy głowę konia zdobią strzępkami i dzwonkami. *Gwagn.* 699. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58. STRZĘPIA, i, *ż.*, sztraba, n. p. Murować w strzępią czyli w sztraby, t. j. ustępki w murowaniu zostawiać, wypuszczając cegłę, aby można na potym do niéj przymurować. *Magier. Mskr.*, beym Mauern Einschnittsziegel geben. STRZĘPIĆ *cz. niedok.*, ustrzępić *dok.*; *Boh.* třepiti *retexere*; (*Rag.* strújati *crispari*; *Ross.* стрянать warzyć, gotować; proces prowadzić); strzępić, *ustrzmić, strzępczystym czynić, kędzierzawić; *Croat.* braszkati, faserig machen, auffasern, fransen, auffransern, fraus machen. Strzępię płótno, wyciągam nitki. *Dudz.* 60. Bram haftowany, pięknie ustrzępiony. *Rej. Wiz.* 25. Ta gaza strzępiona, wstążki w wybornym guście, ta fryzurka modna, coż to dziś znaczy! *Teat.* 33. *b*, 32. Żywemi kwiaty strzępią się perłami. *Zab.* 5, 404. *Nar.* Kobiety, skoro włosy po czole ustrzmią i pokręcą, W ten swój na dożywotne więzienie dół nęcą. *Pot. Pocz.* 311. Wierzch głowy ich łysy będzie, miasto strzępionych włosów będzie łysina. *Sk. Kaz.* 580 *Otw. Ow.* 590. Ustrzępiła się, ubiór obejźrzała, Twarz wyciągnęła. *Żebr. Ow.* 88; (*composuit se*). Strzępi wiatr wodę. *Dudz.* 60. wzdyma wodę, wirft Wellen. Strzępić głos, wycwerkować, trelować, trelami spiewać. *Dudz.* 60. trillern, mit der Stimme Triller und Läufer machen. Przedtym głos mój strzępiąc, przedziwniem trelował, Głośną trzodę leśną gorgamim celował. *Tol. Saut.* 68. — *In malam partem:* Uprząść postawę, ustrzępić i ustroić mowę. *Pilch. Sall.* 49. W przygodzie niech się tyle łez wylewa, ile serdeczna żałość wyciska, nie zaś strzępione udawanie. *Pilch. Sen. list.* 3, 271.

Pochodz. *nastrzępić, nastrzępiać.*

STRZĘSNĄĆ, *ob.* Strząsnąć. *STRZESTAĆ, *ob.* Tresktać. STRZEWA, STRZEWOWY, *ob.* Trzewa. STRZEŻ, ptak, *ob.* Strzyż. STRZEŻENIE, *ob.* Strzedz. STRZEŻOGA, *ob.* Srzeżoga. STRZEZOPRAWOWIE, *ob.* Prawostrzeżce. STRZNADEL, *ob.* Trznadel. STRZOKA, *ob.* Stroka.

STRZCOSOWAĆ *cz. niedok.*, cumować, przybiwszy do lądu statek u hartfula uwiązać. *Magier. Mskr.* das Schiff am Uferpfahl anbiden.

STRZYDZ, strzygł, strzyże, strzygę *cz. niedok.*, Strzygać *contin.*; *Boh.* střihnauti, střihati; *Sorab.* 1. ztžiham, tžiham, truwam; *Sorab.* 2. fcžigasch; *Carn.* strizhi, strishim; *Vind.* strizh, strizhi, strishem, ostrizhi, (strizhi, strugati, strushiti » raszplować, *ob.* Strużyć); *Croat.* sztrisem, siskam; *Rag.* stricchi, strìxem; *Ross.* стричь, стригу; (cf. *Lat.* stringo, strictus, strigilis, strigor; *Ger.* Striegel); nożycami przerzynać, zrzynać; mit der Scheere schneiden, scheeren. Strzygę co, papier, płótno. *Cn. Th.* 1079. zerschneiden mit der Scheere. Strzydz owce, postrzygać, die Schaafe scheeren; (*Vind.* ouzhe strizh). Owce się albo raz tylko na rok strzygą, albo też i dwa razy. *Kluk. Zw.* 1, 271. die Schaafe werden geschoren. Każdego czasu, gdy jeno czas mierny, owce strzydz można. *Cresc.* 559. Czas strzyżenia owiec. *ib.* 559. die Zeit der Schaafschur. Drży na baranie wełna, kiedy owce strzygą. *Mon.* 74, 338, (cf. lewek się boi, gdy pieska biją). Dość wełnę strzydz, a skóra cała Co rok ci będzie wełnę dawała. *Cn. Ad.* 592. Strzyż, nie odzieraj. *ib.* Nie skóry łupić, bo insza nie rośnie, ale wełnę strzydz, bo insza porośnie. *Falib. Dis. N* 2. W ten czas się wełna strzydz może obficie, gdy *poroście. *Opal. Sat.* 181. Ziemski pan strzyże, a niebieski strzeże. *Chmiel.* 1, 61. (bóg ubogiego obrona). — Strzydz komu brodę, głowę, (*oppos.* golić); mit der Scheere den Bart, den Kopf beschneiden, die Haare beschneiden, verschneiden. Strzygał Absalon włosy raz w rok, bo mu ciężały. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 26. Najpodobniejsza do prawdy, że Polacy głowy sobie strzydz i golić poczęli po klęsce w Bukowinie, kiedy z nich wielu na gałęziach długiemi włosami zawieszonych, Wołosza pokłóła. *Nar. Hst.* 2, 280. Duchowni przez ostrzyżenie włosów bogu poślubieni bywają; strzygą więc włosy na podobieństwo korony, (cf. plesz); a im na wyższy stopień godności wstępują, tym więcéj włosów ucinać powinni. *Kucz. Kat.* 2, 614. Pierwsze strzyżenie kleryckie, jakoby niejakie przygotowanie do święcenia. *Karnk. Kat.* 262. Po pierwszym strzyżeniu pierwszy stopień jest do święcenia odźwiernego. *Kucz. Kat.* 2, 616. Strzyżenie włosów przy krzcie, i zalepianie ich w wosk. *Sak. Persp.* 2, (*ob.* Postrzyżyny) — Miła żono, gdy ja rzeknę golono, nie mów ty strzyżono! *Papr. Przyk. B* 2.

nie bądź mi sprzeczną, widerſprich mir nicht. *Gorn. Dw.* 247. A golono? golono! strzyżono? strzyżono! *Rys. Ad.* 1. (a biało? biało! — potakiwać). Nieszczéry, obłudny, insze mówi, insze myśli; i strzyże i goli. *Cn. Ad.* 658. der einem nach dem Maule redet. Człowiek fałszywy, słowa swoje opakujący, i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. — §. Są brzegi pobliż łąki zielonej, których nie dochodziły tak krowy rogate, Jak owce, ani kozy strzygły ich kosmate. *Zebr. Ow.* 345; *non carpserunt*, nie ścinały, kosiły zębami, spasały, abfreſſen, abweiden. Mól, robak co strzyże = gryzie, toczy. *Tr.* die Schaben, die Würmer freſſen etwas, zernagen es, als wenns zerſchnitten wäre. — 2) Strzydz uchem, uszyma = storczyć uszy, nastrożyć uszy, die Ohren ſpitzen, (o koniach *etc.*, von den Pferden). Ćwiczony rumak w żartkim kroku wyrzuca cugle i uszyma strzyże. *Kchow. Wied.* 16. Drapieżny próżno na nią uchem strzyże żwierz. *Suszyc. Pieśn.* 2, *B* 4. Patrz, bonończyk jak uszkami strzyże, i ogonkiem dzwoni. *Mon.* 75, 664. — §. Strzydz oczami, strzełać oczyma, z pod oka patrzeć, ſchneidende Seitenblicke auf etwas werfen. Lis, jak się układa, jak liże, Jak chytrze oczyma strzyże. *Kniaź. Poez.* 3, 130. Zazdrość prosto nie patrzy, zézem tylko strzyże. *Nar. Dz.* 3, 184. Patrz, jak siedzi, wąs kręci, a oczyma strzyże, Na bót sobie pogląda, oczesuje bryże. *Papr. Przyk. C.* Tak piękna była, iż gdzie się jedno obróciła, wszyscy za nią oczyma strzygli. *Kosz. Lor.* 65 *b.* STRZYGA, i, *ż.*, STRZYGONIA, i, *ż.*, gatunek pokus, nocnic, upiorów, eine Art von Nachtgeſpenſtern; (*Lat.* strix, striga; *Graec.* στρίξ; *Ital.* strega *saga*; *Carn.* shtrigôn = upior; *Croat.* striga = stonog; *ob.* Strzyż ptak). Upiory, straszydła, mory, dyabły, strzygi i pokusy. *Teat.* 11. *b*, 106. O upiorach czyli podług innych, strzygoniach, zmorach. *Krup.* 5, 621. Upierzyca czyli strzyga. *Chmiel.* 1, 39. — §. *Transl.* Karzcie się starzy tak bezecną strzygą, Nie równą laty nie wiążcie się ligą. *Pot. Syl.* 46. STRZYGACZ, a, *m.*, który strzyże, der Scheerer; *Boh.* střižce; *Vind.* strishnik, strishovez, *f.* strigla, strishniza; *Croat.* sztrisitel, *f.* sztrisitelicza; *Rag.* strixalaz, strixitegl, *f.* strixniza, strixitegliza; (*Ross.* стригунъ, стригунецъ ogierek z przystrzyżoną grzywą); cf. postrzygacz. STRZYGALNIA, i, *ż.*, miejsce do strzyżenia, golenia. *Włod.*, barwiernia. *Cn. Th.* 15; die Scheerſtube, Barbierſtube; *Eccl.* постригальня, цирюльня, cf. postrzygalnia.

Pochodz. *dostrzydz*, *dostrzygać*, *nastrzydz*, *ostrzydz*, *ostrzygać*, *ostrzyżek*, *odstrzydz*, *postrzydz*, *postrzygać*, *postrzygacz*, *postrzyżyny*, *przystrzydz*, *przystrzygać*, *rozstrzydz*, *wystrzydz*, *ustrzydz*, *strzyż*, *strzyżek*, *strzyżyny*.

STRZYKAĆ, STRZEKAĆ, STRYKAĆ *med. contin.*, Strzyknąć *jednll.*; *Boh.* střjknauti, střjkati; siknąć, ciurknąć, jak z sikawki; ſprudeln, ſpritzen; (*Ross.* стрекнуть, стрекать, стрекаю, стрекчу bość). Krew' jéj promykiem z obu piersi strzyka. *Chrośc. Fars.* 512. Stryknęła woda z cewki. *Tr.* Jestem siwy, jestem stary, Alem czerstwy, alem jary, I tak mi krew' w żyłach strzyka, Jak nie lepiéj u młodzika. *Zabł. Bal.* 16. *Teat.* 56. *b*, 17. żwawo krąży, das Blut ſprudelt in den Adern. Strzykający, sikający *Boh.* střjkawý. — *Active:* Choremu temu czynione ma być kichanie, pieprzem abo ciemierzycą tartą w nos strzyknąwszy. *Spicz.* 178. strzykawką wpuściwszy; *Vind.* ſhverkati, ſhterkati, einſpritzen. Strzykanie *Vind.* nakroplei, ſhverklei, pokrop. Wąż ten, gdy strzyknie na człowieka, zaraz otruje. *Haur. Sk.* 326. gdy nań przłyknie, gdy go ozionie, wenn die Schlange den Menſchen anſprudelt. — §. Strzyka mię co, *palpitationem pungentem sentio. Cn. Th.* es kneipt, ſticht, zwickt mich was innerlich, macht mir einen pickenden, zwickenden Schmerz; *Ross.* стрекнуть, стректать. Ból głowy strzykający. *Krup.* 5, 603. Łamanie i strzykanie w kościach. *Haur. Sk.* 306. Tęgie chiragry strzykanie. *Zab.* 13, 128. Boleści i strzékanie skroni. *Sienn.* 223. *Spicz.* 127. Strzekanie boków. *Sienn.* 85. *Spicz* 109. *et* 176. Od tego gwaru, aż mi w mózgu strzyka. *Hor. Sat.* 129. — §. Trznadle strzykały. *Banial. J b.* Chrościele strzykały. *ib.* strzykający w uszach głos wydawały, zirpen, einen die Ohren gleichſam zwickenden Ton von ſich geben. STRZYKAWKA, i, *ż.*; *Boh.* střjkačka; *Carn.* bèsgalza; *Vind.* kropiza, kropiuniza, ſhverkaliza, resliuniza, bisgalza, bozou, tershou; *Croat.* bzikulyka, bizikalka; *Rag.* sopirliza; (*Eccl.* стрикало, стрекало = бодило, бодецъ bodziec, oścień); sikawka, spryca, die Spritze. Mléka w strzykawkę nabierać i wstrzykać w macicę. *Sienn.* 401. *et* 377. *Spicz* 203.

*STRZYMAĆ, *f.* *strzyma *cz. dok.*, a*) objąć, w sobie trzymać; umfaſſen, halten, enthalten. Nakładł jeden okręt, żeby dwa dosyć były miały Onych towarów, ledwie żeby je ztrzymały. *Papr. Koł. R* 4. — §. Dotrzymać, halten, erfüllen, z. B. ſein Wort. Męczenników czcimy, jako tych, którzy wiarę panu swemu strzymali. *Żarn. Post.* 3, 535. Obiedwie *stronie na to się udały, Aby to, co on rzecze prawdziwie ztrzymały. *Papr. Koł. P* 4. Regulus Kartagineńczykom wiarę strzymał, rozumiejąc to być rzeczą lepszą, niźliby nie strzymawszy słowa, miał ujść śmierci. *Modrz. Baz.* 84. Słowa strzymanie. *Star. Ref.* 49. Wiary niestrzymanie mogło im być dowiedzione. *Szczerb. Sax.* 46. — §*. Jestże dziś taka żona, abo i mąż taki, Aby strzymał przysięgi swojej takie znaki? *Papr. Koł. O* 3 *b.* aby wytrzymał, aushalten, beſtehen. — b) *Strzymać, *strzymawać, *ob.* Wstrzymać. *STRZYMAWAŁOŚĆ, *STRZYMIEŹLIWOŚĆ, *ob.* Wstrzemięźliwość.

STRZYNADL, *ob.* Trznadel. STRZYNOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć.

STRZYŻÓW, a, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 3, 82. [teraz w obwodzie Rzeszowskim 4]. — §. Miasto w Witebskim. *ib.* der Name einer Stadt. STRZYŻOWIANIN, a, *m.*, einer aus dieſer Stadt. Strzyżowianie w lesie obskoczyli cyganów. *Falib. U* 2.

STRZYŻ, STRZEŻ, a, *m.*, STRZYŻEK, żka, STRZYŻYK, a, *m.*, *dem.*; (*Boh.* střjžiček; *Rag.* strjexiz, sctàrko, orùscjaz, *trochilus*; *Bosn.* strisc, oruscjąc, kraglicch = królik ptak; *Vind.* strizhoka = szczygiel; *Eccl.* стрижъ *troglodytus regulus*; *Ross.* стрижъ *hirundo riparia*, cf. *Lat.* strix, striga, cf. strzyga); ptaszek, *trochilus*, das Goldhähnchen. Mały ptaszek, podobny do królika. *Dudz.* 60. Malusieńki strzeż skacze po płocie. *Bielaw. Myśl. F. Banial. J* 3.

Strzyżyk najmniejszy ze wszystkich ptaszków. *Otw. Ow.* 305 Strzyżyk ci ci spiewa. *Bunial. J* 3 *b.* — §. Strzyżyki, *ob.* Nożyczki. *Klecz. Zdan.* 37. STRZYŻENIE, *ob.* Strzydz. STRZYŻENIEC, ńca, *m.*, mający włosy ostrzyżone, einer mit abgeſchnittnen Haaren, (ein Titusſkopf). Włosy nie mają być zbytnie długie, ale coby je mógł słusznie nazwać strzyżeńcami, albo włosami męskiemi. *Eraz. Ob. a.* STRZYŻYNY *plur.*, postrzyżyny, strzyżenie; die Schur, Schaafſchur; *Boh.* strjž, střiżba; *Bosn.* stargotine, strigotine; *Ross.* стрижка, (2. dziecię strzyżone). Gdy były strzyżyny u Absalona, wezwał przyjaciół. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 23.

STUĆ, STUCIEC, *ob.* Sztuciec. *STUCZKA, *ob.* Sztuczka, sztuka.

STUDENT, a, *m.*, STUDENCIK, a, *m.*, *dem.*, poczynający poświęcać się naukom, na nauki oddany, (cf. żak); der Student, Studioſus; *Carn.* marovt, (mar *diligentia, cura*); *Vind.* ſhtudiauz, ſhtudent, listmarnek, marout; *Sorab.* 2. schtudant; *Ross.* студентъ. Mości Panowie studenci, Życze większéj do nauk wam przykładać chęci. *Nar. Dz.* 3, 212. Grzegorza ś. studenci puścić z Aten nie chcieli, prosząc, aby im nauk swych skarb otworzył. *Sk. Żyw.* 1, 291. STUDENTSKI, a, ie; *Vind.* ſhtudenten, ſhtudentovski, Studenten-. — *Botan.* Studentskie ziele, *ob.* Żakuła. *Syr.* 597. *STUDOWAĆ *intr. cont.*, nauką się bawić, oddać się naukom, uczyć się pilnie; *Sorab.* 2. studirowasch; *Vind.* ſhtudirati, navuzhivatiſe, ſe svuzhivati, vuzhitiſe, cf. szkołować, z *Lac.*, ſtudieren; (*Gall.* etudier). Cycerona syn Markus w Atenach studował. *Glicz. Wych. M* 8. Dydaskal pospołu z Gerganem w Witembergu Saskim studowali, i tam się tego, czym tu dychali, napili. *Smotr. Apol.* 121. Między gromadą jaką studentów studują. *Glicz. Wych. K* 4. Człowiek młody nie do saméj śmierci ma studować albo bursować. *ib. O* 1. (studentem być, żakować). Niechaj mu nie dopuszcza wszystko studować, gdy nieco postępku w nauce uczyni. *ib. O*, 2 *b.* Żaczek bez chęci do studowania jest by zaletnik bez pieniędzy. *Fur. Uw. F*, 2 *b.* Pokój do studowania; *Vind.* jispa sa ſhtudiranje, vuzheniſhe, ſhtudiralniza, das Studierzimmer; uczalnia. *X. Kam.*, cf. *uczylisko.

STUDNIA, i, *ż.*, STUDZIENKA, STUDZIANKA, i, *ż.*, *dem.*, *Boh.* studnice, studénka, studynka, studanka; *Slov.* studňa, studénka, studnice, studnička; *Sorab.* 1. studžen, studna, studnia, studzenka; *Sorab.* 2. studna; *Carn.* studénz, studenzhena, (stud *castitas*, cf. wstyd, studn-czysty, klarowny, studnost-czystość, slutirna, cf. cysterna); *Vind.* studenz, sdenz, ſhtirna, (ſhtepih-studnia otwarta do czerpania, Schöpfbrunnen, toterman-pompa); *Croat.* sztudenicz, zdenecz, zdénchecz, zdenchina, hladénacz, (cf. chłód); *Dal.* sztudenacz, bunar, cheszma; *Bosn.* studenaç, hladenaç, kladenaç, bunar, puç, izvar, (cf. wywar); *Rag.* studénaz, bunar; *Slav.* bunâr; *Eccl.* стоудєньць, кладазъ, кладєньць, кладязецъ, колнѧ [*fovea* 2]; *Ross.* колодезъ, колодецъ, (cf. kolę, kłóć); der Brunnen. Studnia, miejsce w ziemi wykopane i obmurowane abo ocembrowane, gdzie się wody zbierają dla potrzeby ludzi. *Kluk. Kop.* 1, 125. Chędożenie studzien. *Świtk. Bud.* 338, (*Genit. plur.*). Studnia żywéj wody. *Kulig. Her.* 25. (krynica, zdrój, źrzódło). Dopiero dziś pierwszy raz taką widzę modę, Żeby kto drwa do lasa, w studnią woził wodę. *Pot. Jow.* 168. Tym więcéj wody w studni przybywa, im więcéj jéj czerpamy. *Mon.* 75, 686. I studnia może być wyczerpana; *Slov.* baňa ge baňa, a predce sa prebere, keď sa wždi do něg idě; i baňe sa prebéru. Studnia w podkopach, dół kwadratowy wycembrowany. *Jak. Art.* 3, 318. Wpadliśmy jak kozioł w studnią. *Teat.* 33. *d*, 15. (w dół, w sidło, w ambaras). Coś mi powiedział, tak dobrze, jakby kamień w studnią wrzucił. *Teat.* 10. *b*, 7. (sekret niedocieczony). — Do napoju używają stoków abo studzianek. *Weresz. Kij.* 11. Pokryli się do jaskiń i do studzianek. *Budn.* 1 *Sam.* 13, 6. (do cystern). Studzienki płytko brane. *Suszyc. Pieśn.* 3, *K* 2. — *Fig.* Potu w ciele strudzonym nakoniec nie staje, I która łzy przywodzi studzienka ustaje. *Bardz. Luk.* 168. — 2. Studzienki, plece, łopatki, die Schulterblätter. Staw bańki na plecach, abo jak baiwierze mówią, na studzienkach. *Syxt. Szkł.* 261. STUDNIARZ, *ob.* Studziennik. STUDNICA, y, *ż.*, STUDNICZKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, studnia pełna, nad zdrojem, w wodę obfita, der Brunnquell; (*Slov.* studnice, studnička = studnia, studzienka). Żebrze wody u studnicy. *Suszyc. Pieśn.* 1, *D* 2 *d*, (cf. *Tantalus*). *Plerumque allegorice, figur.* Światość jest jakoby studnica łask bożych. *Karnk. Kat.* 187. Rodzice chrześni za te dzieci, które dzierżą przy świętéj studnicy, ręczą bogu. *Hrbst. Nauk. T*, 3 *b.* (które do chrztu trzymają). Chrystus ma studnice żywe, Z których kiedy pić będziecie, Wieczną ochłodę weźmiecie. *Kanc. Gd.* 262. Hippokrates, studnica wszystkich lekarstw. *Urzęd.* 2. Bezmierne rozdawanie majętności studnicę suszy. *Kosz. Cyc.* 138. Bóg studnica wszego dobra. *W. Post. W.* 91. Dary znamienite od wiekuistéj studnicy dobroci wynikają. *Kucz. Kat.* 172. (od wiekuistego źrzódła. *edit recent.*). Pan Chrystus jest łaską prawdziwą, i wszystkich darów studnicę w sobie zamyka. *ib.* 2, 401. (źrzódło. *edit. recent.*). Ucieczesz się do głębokszych studniczek pana swego i do czerpaczów ich. *Rej. Post. a* 6. — 2. W powiecie Sion pokazała się jedna studnica solna r. 1544 *Boter.* 109. zdrój, źrzódło, eine Salzquelle. STUDNICZYSKO, STUDNISKO, a, *n.*, dół nad studnią wykopany, cysterna, lub też z naganą: studnia niedobra, szpetna; die Brunnenhöhle, der Brunnengraben, die Vertiefung zu einem Brunnen, oder auch ein ſchlechter, elender Brunnen. W onéj równinie było wiele studniczysk iłowatych. *Radz Genes.* 14, 10. Tu macie studnice żywe, nie szukajcież studnisk nowych. *Kanc. Gd.* 262. Wrzucili Józefa bracia jego do studniska próżnego. *Budn. Genes.* 37, 21. (do studniczyska. *Radz.*). STUDZIANY, STUDZIENNY, a, e; *Boh. et Slov.* studniční; *Sorab.* 1. studnaczé; *Vind.* studenski, studenzhni; *Croat.* zdénchni; *Bosn.* bunarski; *Ross.* студенчный, студенцовый, колодезный; *Eccl.* кладезный; od studni, Brunnen-. *Włod.* Studzienne wieko, nakrywka. *Cn. Th.* 1080. Studzienny drąg, *Sorab.* 2. ſwohd; *Vind.* ſhte-

piſhna monga, tromba, (cf. trąba). STUDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* studiti; *Sorab.* 1. studžu, (wostudné *taediosus*, wostuda *taedium*; *Vind.* studen *frigidus*; *Carn.* studn = czysty, klarowny; *Croat.* sztuden *frigidus*; *Dal.* sztudeni = listopad *October*; sztuden = mroźny; *Bosn.* studen *frigidus*, studen, zima *frigus*); *Bosn.* ostudeniti, uciniti studeno; *Rag.* stûden *frigidus*. (studèni = listopad, cf. styczeń; *Slav.* studen = zimny); *Ross.* студить, стужу, устудить, устужать, устуживать, (студиться stygnąć, студеный zimny, стужа zimno); *Eccl.* стужу, простужаю, хладю, (стоудь zimno); robić, że co stygnie, ostudzać, chłodzić, wychładzać; kalt machen, abkühlen, auskühlen, kühl machen. Nie studź izby, i zamku nie psuj. *Teat.* 21, 202. (nie przetwieraj sie). Zapalenia serca nie studzą. *Bals. Św.* 2. 240. STUDZIENKA, *ob.* Studnia. STUDZIENNIK, STUDNIARZ, a, *m.*, co studnie kopie, rzemieślnik od studni, grabarz studzienny; *Slov.* studnikar, ktery studně kope; *Sorab.* 1. studničer; *Vind.* studenski moister; *Rag.* bunarnik; *Eccl.* кладязникъ, кладязекопатель, (кладязекопательство ˚studniokoparstwo, ˚studniarstwo); §. a) der Brunnengräber, *putearius. Mącz.* Jak wielu studzienników, studnie stare czyszczących, kopaczów miner, znagła wypadające kurzawy na miejscu położyły! *Boh. Pr.* 282. — §. b) Studziennik, Wątrobne ziele. *Sienn.* 56, *ob.* Płucnik.

Pochodz. *dostudzić*, *nastudzić*, *ostuda*, *ostudzić*, *wystudzić*, *zastudzić*; *stydnąć*, *stygnąć*, ˚*ostydnąć*, *ostygnąć*, *wystygnąć*.

˚STUGŁOWNY, ˚STUGRODY, *ob.* Stogłowy, Stogrody.

STUK, u, *m.*; *Vind.* ſhok, poſhok, vdar, ropot; *Ross.* стукъ; (*Eccl.* шоукъ szum); kołat, das Klopfen, Geklopfe. Cóż tu za stuk słyszę! *Teat.* 20. *b*, 70. Stuk jakiś słyszę, nie wiem, co to ma znaczyć? *Teat.* 53. *b*, 71. STUKAĆ *cz. niedok.*, Stuknąć *jednl.*; *Boh.* štauchati, štaukati sturknąć, (cf. *Germ* ſtauchen, verſtauchen); *Carn.* terkam (cf. tryksać), klukam; *Vind.* terkati, tlekati, tlezhi, klotiti, pekətati, touzhi, (cf. tłuc); *Croat.* kuchiti, bubati; *Rag.* klappati (cf. klepać), (stûchi, stuuzam *verberibus ossa comminuo*); *Ross.* стукать, стучать, стукнуть, (*cf. Germ.* ſtuckern, das Geſtuckere); uderzyć w co z łoskotem, kołatać; klopfen, anklopfen, anſchlagen. Żołnierze stukną razem kolbami w podłogę. *Teat.* 32. *b*, 94. Stukanie; *Ross.* хлопотня, (cf. kłopot). We drzwi przyszedł stukać. *Bardz. Trag.* 521. Idą ku chacie, stukają we drzwi, otwiera im pasterka. *Stas. Num.* 2, 90. Rolniczy stan przekłada prawnik, gdy mu z kwitem Chcąc rady, we drzwi stuka pacyent przed świtem. *Mon.* 67, 538. Stukanie długie we drzwi *Ross.* стукотня. Młotek do stukania czyli kołatania we drzwi; *Ross.* стукальцо, ˚stukadło, der Hausthürenklopfer.

STUŁA, STOŁA, y, *ż.*, z *Greckołac.*; *Vind.* ſhtola, duhouska nadramenza; *Croat.* nadramenïcza; *Rag.* nadrameniza, okorâmeniza, rjêza, rîza; *Ross.* епитрахиль, ораpій, ораръ, *vulg.* оларъ, уларъ; binda kapłańska, kościelna; die geweihte Prieſterbinde, die Stole. Stuła służyła u Rzymian konsulom, cesarzom. Cesarze chrześciańscy użyczali duchowieństwu ozdob swoich, więc i noszenia stuły. *Nar. Hst.* 2, 280. Postrzegłem x. plebana przybranego w komżę i stułę. *Xiądz.* 33. Prawa stuły. *Mon.* 76, 369; *Vind.* ſhtolinga, ſhtolna spoduba, naredba, Stollgebühren. Stoła biała, znak nadziei. *Rej. Ap.* 68, cf. szlak. — §. *Transl. fig.* Małżeństwo podległe odmianom; stuła częstokroć najżywszą miłość oziębia. *Teat.* 7. *c*, 12. ślub, die Trauung, Copulation. — §. Kobiety strojów niezwyczajnych nie mają wymyślać, stuły od szyi do ziemi .... *Petr. Pol.* 2, 197. chusty, rańtuchy, Shawl.

STULEJKA, i, *ż.*, choroba, gatunek szankru, *phymosis*, pokrywa żołądź przedskórkiem, czasem tak bardzo, że z ciężkością przychodzi mocz puszczać. *Perz. Lek.* 2, 18. eine Art Schanker, der die Vorhaut über die Eichel zuſammen ſpannt; (cf. załupek). Zbyt ciasny przedskórek czyli stulejkę może kto przynosi na świat. *Perz. Cyr.* 2, 240. STULIĆ *cz. dok.*, Stulać *niedok.*, ściskać, n. p. gębę, oczy, zawierać; zuſammen drücken, zudrücken, zuſchließen, ſchließen, z. B. die Augen, den Mund u. ſ. w; *Rag.* stûliti; *Ross.* скулать, скутывать, (сутулиться garbić się). Oczy sen stuli strudzone z płakania. *Bardz. Trag.* 539. Nocy trawię bezsenne, a kiedy na chwilę stulę oczy, marzenia mię łudzą. *Teat.* 44. *d*, 23. Oczy mu na sen się stulają. *Bardz. Trag.* 54. Na sen ciężki powieki mu się stulają. *Bardz. Luk.* 35. Póki mego wzroku Parka nie stuli powiek. *Kulig. Her.* 307. Konew' piwa, aż się oczy stulą, lepsza niż wszystkie sapory. *Lek. C*, 2 *b.* daß die Augen übergehen. Od niego perfuma pieczenia z cebula, A potym konew' piwa, aż się oczy stulą. *Rej. Zw.* 241. Palce z palcy u rąk obudwu stuliwszy, mocno ją dzierżała. *Otw. Ow.* 362. W ręku piastuje łuk krzywy, A róg z rogiem stulając pociąga cięciwy. *Otw. Ow.* 27. Nogi stulone. *ib.* 168. Serce, gdy się rozszerza, przyjmuje krew' w komórki; gdy się stula, wpędza ją do żył pulsowych. *Zool.* 13. wenn ſich das Herz zuſammen preßt. Ziele to stula mocno rany. *Spicz.* 501. (ściąga, ściska, zasklepia). Gałęzie stulone, *coarctati*, wierzchołkami do pnia nagięte. *Jundz.* 2, 11. Stula ogon pies. *Cn. Th.* 1080. pod się go skrzywia, spuszcza; der Hund läßt den Schweif hängen ſteckt ihn unter ſich. — Dwa wojska tak się były stuliły, że armata o armatę się stłukła; *ita cohaerebant. Warg. Kurc.* 29. die beyden Heere waren ſo in einander gerathen. Panna ta stula wargi dosyć małe, tak że jedząc ledwie tylko tyle łyżki włoży w usta, ile w dzióbek ptaszy. *Mon.* 73, 324, cf. pucek, ſie ſpitzt ſo den Mund. W wymówieniu b, wargi oboje pierwej stulić, potym rozwieść musisz. *Sak. Probl.* 69. — Stulić gębę, umilknąć; ſchweigen, den Mund verſchließen. Zamilknął, stulił wnet gębę. *Mącz.* Stul gębę, nie praw więcej. *Bardz. Trag.* 198. halt das Maul; *Sorab.* 1. stulei hubi; *Sorab.* 2. žarž gubu. Stulże rostryho pysk, a niepotrzebnie nie gdakaj! *Pim. Kam.* 223. Stulże pysk, panie mudrohelu. *ib.* 142. (*Slov.* Taki ti dâm stulipisk, *percutiam.te per labia*). Stul gębę nieprzyjacielu, Chrystus ci milczeć każe. *Sk. Żyw.* 1, 172. Moje dziecię, dobrzebyś zrobiła, Gdybyś trochę szerokich usteczek stuliła. *Treb. S. M.* 26. STULISZ, ziele, *ob.* Wrzodowiec.

STULETNI, *ob.* Stoletni.

*STUMIEC, mca, *m.*, pewny gatunek rzemieślników. *Tr.*, *Germ.* der Steinmetz, kamieniarz, śnicerz kamieni. *Bandtk.*

*STUPAĆ, *ob.* Stąpać; *ob.* Tupać. *Stupaj! *Ross.*, ruszaj, marsz! *STUPAJKA, Rosyjski piechura. STUPEK, pka, *m.*, oprawca, (cf. stopka, profos); der Häſcher, Henkersknecht. Osman posła naszego wprowadzić kazał do miasta przez mistrza stupków i katów swoich. *Nar. Chodk.* 2, 306. Wielu żebraków znajdziesz opiłych, rozpustnych, stupków, piecuchów. *Klon. Wor.* 50.

STUPURCZYĆ się *recipr. niedok.*, (cf. czupurny), kokoszyć się, pawić się; ſich brüſten, ſtolzieren. Zbądź tego, co się stupurczy indyka, Powiedz mu we drzwi niech nosa nie wtyka. *Pulp.*

STURBOWAĆ, *ob.* Turbować. STURMAK, *ob.* Szturmak.

STUROTNY, *ob.* Storotny.

STURSAĆ, SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ *cz. cont.*, Stursnąć, Szturknąć *jednti.*; (*Etym.* stark, sterk, store); *Boh.* strkati, strčjm, štaukati, štauchati, (*ob.* Stuknąć); *Sorab.* 2. starzisch; *Sorab.* 1. storkam, storžim, (nastorkuyu *stimulo*); *Carn.* dregniti, dregnem, dręgam, drôgam (cf. drąg), zebniti, zebnem, zębâm, perhniti, perhnem, pahniti, (*ob.* Pchnąć); *Vind.* porinit, porivat, dregniti, dregati, pahniti, perhniti, potiſniti, potiskuvati, ſhokniti, ſhokati; *Croat.* rivati, berczati; *Rag.* zalàktiti; *Ross.* толкнуть, пыхнуть, наткнуть (cf. natknąć), *vulg.* пырнуть, пырять; *Eccl.* рынути, рыти, рѣю; bość, kłóć, na przykład łokciem, tracić; ſtoßen mit etwas ſpitzigen, z. B. mit dem Ellenbogen. Kijem szturkając ziemię bije. *Zab.* 8, 395. Czego się szturchacie, czego się kłócicie? *Teat.* 52, 73. Zaczęli mię niektórzy stursać pod bok, i szeptać do ucha. *Mon.* 73, 60. Sturknienie, *Vind.* potisk, ſhok, poſhok, dregnenje, ſhoknenje; *Ross.* толчекъ, колотокъ, пырокъ, совокъ, совочекъ. Siniec z szturknienia się. *Perz. Cyr.* 1, 81. STURSACZ, a, *m.*, *stimulator. Cn. Th.* 1080, der Anſtößer, Antreiber, der einen ſtößt, antreibt. *Wład.*; *Sorab.* 1. nastorkwar, *f.* nastorkwarka.

STUSULEC, lca, *m.*, u rzeźnika, służy do odbijania skóry od wołu. *Magier. Mskr.*, das Stoßholz, zum Abhäuten des Schlachtviehs, *ob.* Stos.

STUTYSIĘCZNY, *ob.* Stotysięczny.

STUZINY, sznurki na bokach żaglu; które się pod czas hysu przywięzują z tego boku, z którego wiatr wieje. *Magier. Mskr.*, gewiſſe Seitenſchnüre am Seegel.

STWARDNĄĆ, STWARDNIEĆ, STWARDZIEĆ, STWARDNIAŁY, STWARDZIAŁY, STWARDZIĆ, *ob.* Twardnieć. STWARDNIAŁOŚĆ, ści, *ż.*, zatwardzenie, die Verhärtung; *Rag.* utvàrdnos.

STWARZAĆ, *ob.* Stworzyć.

STWIERDZIĆ *cz. dok.*, Stwierdzać *niedok.*; *Boh.* stwrditi, zgistiti; *Sorab.* 1. zkrutzam; potwierdzać, utwierdzać; bekräftigen, befeſtigen. Sam on wybranego cesarza stwierdza, albo odrzuca, albo już koronowanego z urzędu składa. *Smotr. Lam.* 33. Przywilej ten mocą tego sejmu stwierdzamy. *Vol. Leg.* 5, 154. Wieczne stanowi pokoju stwierdzenie Przez stron obudwu panów przysiężenie. *Chełch. Przy. A* 2. Boreas czyni kryształowe mosty przez niezbrodne rzéki, On oparzyska stwierdza w lato niedochodne. *Banial. K* 2. Wiatry północne stwierdzają śniegi. *Otw. Ow.* 249.

STWOLIN, *ob.* Stoliman.

1. STWORA, *vel potius* ZTWORA, y, *ż.*, potwora, ein Ungeheuer; (*Boh.* stwůra, stwůrka *fabricatum*; *Sorab.* 2. stwarka budowla; *Carn. et Vind.* stvar = twor, stworzenie, (cf. twarz); *Croat.* ztvar, sztvár *res*, *ens*, *creatura*; *Dal.* szatvar *res*; *Rag.* stvaar, satvor *res*, stvor *factum*; *Bosn.* stvar *res*, *negotium*, *dem.* stvarça, mala stvar *recula*, stvorra, stvar velika i tescka *moles*, *machina*; *Bosn.* stvor, djello *opus*; *Slav.* stvár *res*; *Ross.* тварь, твór, stworzenie; створы skrzydła drzwiczne). Bezrząd feudalny, ta nieprzyjaźna towarzystw cywilnych stwora. *Gaz. Nar.* 1, 299. Zdawało mi się widzieć stworę samego piekła, która radaby wytępić plemię człowieka. *Przestr.* 39. — Nieprzyjacielskiéj stworze zadumany przypatruje się zwycięzca. *Żebr. Ow.* 57; *spatium victor victi considerat hostis*, niestwornéj ogromności smoka, ungeſchlachte Größe. — 2. STWORA, y, *ż.*, stworność, zgoda, zgodliwość; Einigkeit, Eintracht, gute Harmonie. Jeden ten naród krnąbrny burzy w nam poddanych ziemicach stworność i pokój. 1 *Leop. Esther.* 13, 5. Moc i strach u niego jest, który czyni stworność na wysokościach swoich. *ib. Job.* 25, 2. (zgodę. 3 *Leop.*; utrzymuje spokojność). *Plerumque cum negatione:* Niestwora, niestworność, niezgoda, niesworność, rozterk; Zwietracht, Uneinigkeit. Turkowi jedno królestwo nie podoła, chybaby go pan bóg niestworą w ziemi jego skarał. *Gorn. Wł. T.* Dla niestworności i niezgody sług, Abraham z Lotem pospołu mieszkać nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 203. *Bals. Niedz.* 1, 191. Niestworność w moich wielka, niesporo obronie. *Biel. S. M.* 3 *b.* — §. Niestwora, nieskromność, niezbyte naleganie, natrętnictwo; Unbeſcheidenheit, Ungeſtüm, Zudringlichkeit. Taka jest ludzka niestworność, że chociaż i bardzo wiele wzięli, mają to jednak za krzywdę. *Pilch. Sen. gn.* 358. Zjednaj nam zbawicielu świata tego Czystość, i miłość i pokorę Naszę gładzącą niestworę. *Pieśn. Kat.* 21. Niestwora muchy. *Cn. Ad.* 658. (*musca importunitatis symbolum*). Pomsta wielka krzywdzącego, pogardzić niestworą jego. *Cn. Ad.* 893. *contumeliam*, Unbilde, Unfug. STWÓRCA, *ob.* Twórca, stworzyciel. STWÓRCZY, a, e, od stwórcy, tworzący, Schöpfer-; *Ross.* зиждителйный, зиждителевъ. 1. STWORNY, a, e, sworny, zgodny, zgodliwy, skromny: einträchtig, verträglich, beſcheiden. *Cum negat.* Ukazał się Nalewajków brat, pop niestworny, i zawołał na odszczepieńców: za mną, za mną! *Birk. Exorb. D.* Tarkwiniuszowi nazwisko pysznego z niestwornych obyczajów dano. *Faliss. Fl.* 12. Niestworny, niezbyty: przykry w naleganiu. *Cn. Ad.* 658. (natrętny). 2. "STWORNY, a, e, stworzony, geſchaffen. Niektóre rzéki od świata stwornego wyniknęły z wstrzęsienia ziemnego. *Bardz. Luk.* 183. STWORZONOŚĆ, ści, *ż.*, rzeczy stworzone, stworzenia; das Erſchaffen, die Geſchöpfe, die Schöpfung. *Cum negatione:* Niestworzność, chaos, stary odmet, das Chaos. Tam gdzie się chylac natura upadła, Twarz niewidzianą odsłoniła wiara, Wieczność

dziedziczne przepaści posiadła I niestworzoność rozciąga się stara. *Karp.* 2, 79. STWORZYĆ *cz. dok.*, Stwarzać *niedok.*; *Boh.* stwořiti, stwořowati, *Slov.* stworugi; *Sorab.* 1. stworicz, ztworu, (ztworam buduję); *Carn.* stvariti, stvarem, (sturim = działam); *Vind.* stuarit, stvariti, storit, storiti *agere, facere, parare*; *Dal.* tvoriti, (sztvoriti *condere*); *Bosn.* stvoriti, uciniti od nieсta, sazdatti; *Rag.* stvoritti, stvárati, stvaaram; *Ross.* сотворить, творить, творю, устроить, устроять, устроивать, (cf. stroić); erſchaffen, ſchaffen, aus Nichts hervorbringen. Stwarzać jest, z niczego wyprowadzić jaką istność. *Stas. Buff.* 45. Naprzód stworzył bóg niebo i ziemię. *Radz. Genes.* 1, 1; *not.* «z niczego uczynił». Stworzył bóg ten świat, nie z jakiéj materyi, ale z niczego: rzekł, i stało się wszystko; rozkazał i stworzone są wszystkie rzeczy. *Karnk. Kat.* 19. Stworzony, *Croat.* sztvorjen; *Eccl.* бытный, (cf. być, cf. byt). Stworzonym być *Eccl.* зданодѣйствоватися. Pierwéj stworzony *Eccl.* первозданный, cf. pierrodny. Ociec nie jest stworzony, i syn niestworzony. *Groch. W.* 21. — ǁ. Te dwie osoby właśnie są dla siebie stworzone. *Teat.* 54. *b*, 48. bardzo do siebie przypadają, dla siebie zrodzone, ſie ſind für einander erſchaffen. — STWARZANIE, STWORZENIE, *actio*, das Schaffen, Erſchaffen, Schaffen, die Schöpfung; *Boh. et Slov.* stworenj; *Sorab.* 1. stworeni, ztwořeno; *Vind.* stvarjenje; *Croat.* sztvorjênye; *Slav.* stvorénje; *Bosn.* stvorenje, stvaranje; *Ross.* творение, созданіе, сотвореніе; *Eccl.* возставаніе, къстаніе [*insurrectio* 2]. Stworzenie jest z niczegoż; rodzenie, gdy się z jednej rzeczy druga wypuszcza; rozmnożenie jest, gdy taż jedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 317. Stworzenie jest wywiedzienie rzeczy z niczego, t. j. bez żadnéj przedłożonéj materyi. *Sak. Dusz.* 47. Rozumie Jan ś. przez to słówko stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Salin.* 2, 455. Stworzenie świata. *Bibl. Gd. Gen., Ross.* міросозданіе. Bóg skończył stwarzanie, i widział co stworzył. *Przyb. Milt.* 228. Twórca spoczął, i wracał od dzieła stwarzania Do nieba niebios. *Przyb. Milt.* 229. — ǁ. Stworzenie, *opus*, to co stworzono, kreatura, twor, das Geſchöpf; *Sorab.* 2. stworba; *Carn* stvar; *Vind.* stvar, stvarje kreatura; *Croat.* ztvorenye; *Ross.* твореніе, созданіе, животное, (cf. ʻżywocina); *Eccl.* къстаніе. Człowiek, stworzenie boskie. *Bies. roz.* A 2 Stwórco, stworzenie wsparcia twego czeka, Z niczegoś stworzył marnego człowieka. *Kras. List.* 2, 93. Bóg stworzył z niczego duchowne stworzenie, (*collective*), t. j. niezliczone anioły. *Kucz. Kat.* 49. Na ostatek uźrzeli nowe stworzenie ptaków, gdy przywiedzieni żądliwością, żądali pokarmów godownych. I *Leop. Sup.* 19, 11. (nowy ród, rodzaj, gatunek). — Panieneczka wcale przystojna; tylko że to jakieś stworzenie dzikie. *Teat.* 26, 74 (dziczyzna). Może się kocha w którym stworzeniu. *Teat.* 30. *b*, 55 (w kimsiś). — ǁ. *Transl.* Stworzyć, utworzyć, urobić, uczynić; machen, ſchaffen, hervorbringen, verurſachen. Rolnictwo stwarza przemysł. *Przestr.* 232. Na cóż sama sobie bojaźń moję stwarzam *Teat.* 48. *b*, 41. Stwarzasz mię na nowo. *Teat.* 43. *c*, 150. *Wyb.* robisz że jestem, jak na nowo urodzony; du machſt, daß ich wie neu geboren bin. STWORZYCIEL, a, *m.*, STWÓRCA, TWÓRCA, y, *m.*; (*Boh. et Slov.* stwořitel; *Sorab.* 1. ztwořiczel, stworiczel, (ztworiczel budownik); *Sorab.* 2. stworischel; *Carn.* stwornek; *Vind.* stvornik; *Croat.* stvoritel, sztvoritel; *Dal.* sztvoritely, szatvoritely; *Rag.* tvoritegl, tvornik, stvoritegl, stvôraz; *Slav.* stvoritelj; *Bosn.* stvoritegl: *Ross.* творецъ (autor, pisarz), содѣтель, создатель, (budownik); *Eccl.* зданодѣтеленъ, рододѣлатель, зиждитель, сотворитель, творецъ wykonawca); — istność z niczego na świat wyprowadzający, *pr. et fig.*, der Schöpfer. Aniołowie strworzycielami żadnéj rzeczy być nie mogą, dlatego, iż stworzenie jest wywiedzienie rzeczy z niczego. *Sak. Dusz.* 47. Stwórca wszystkiego, *Ross.* всесиждитель: *Eccl.* всехитрецъ. Stwórco, stworzenie wsparcia twego czeka, Z niczegoś stworzył marnego człowieka. *Kras. List.* 2, 93. Manicheuszowie uczyli, iż dwóch było ʻstworzycielu (*dual.* = stworzycielów), jeden dobre, drugi złe rzeczy stwarzał. *Biał. Post.* 205. STWORZYCIELKA, i, *ż.*, die Schöpferinn; *Croat.* sztvoriteliczа; *Bosn.* stvoritegliça; *Rag.* tvoritegliza, stvoritegliza; *Ross.* содѣтельница. Mądrość boska, stworzycielka wszytkich rzeczy. *Biał. Post.* 157. *Sak. Dusz.* 104. STWORZYCIELSKI, *ob.* Stwórczy. ʻSTWORZYSTY, a, e, który może być stworzony, *creabilis. Cn. Th.* 1080. *Cn. Syn.* 243, erſchaffbar; *Sorab.* 1. ztworenité. Niestworzysta materya, *improcreabilis. Cn. Th.* 530, *Sorab.* 1 neztworenité. STWORZYSTOŚĆ, ści, *ż.*, możność być stworzonym, die Erſchaffbarkeit. *Tr.*

ʻSTYBEL, bla, *et* blu, *m.*, bót, z *Niem.* der Stiefel. Ty śpisz w styblach, w Lukańskim śniegu na podworzu. *Zab.* 9, 73. *Izyck.*

STYĆ, ZTYĆ, ztyje, ztył, *ob.* Tyć, tyje.

ʻSTYCHAR, a, *m.*; *Ross.* стихарь; *Eccl.* стихарій, [suknia funkcyjna poddyakonów, na które biorą dyakonowie i presbyterowie inne suknie, odpowiada albie, ale jest w w różnych jednostajnych barwach 2], ferezya duchownych z szerokiemi rękawami, ein langes Kleid der Geiſtlichen mit breiten Ärmeln. Na wierzch stychara dyakońskiego jerejską ryzą był przodziany. *Smotr. Ex.* 15. ʻSTYCHIERA, y, *ż.*; *Eccl.* стихира hymn jutrzenny lub nieszporowy, eine Morgen-, oder auch Veſperhymne; *Ross.* стихира. Po zwyczajnych stychierach albo hymnach. *Pim. Kam.* 229. Po psalmach tropar i stychiery spiewane bywają. *ib.* 245. We wszystkich stychierach najśw. pannę o pomoc proszą. *ib.* 215. *ib.* 217. Na wieczerni po stychierach spiewają bogarodzicę. *ib.* 229. Co u nas stychiery na wieczerni, to we mszy spiewanie około adoracyi krzyża. *ib.* 82. STYCHOWNA, y, *ż.*; *Ross.* стиховна, pewna pieśń nieszporna, ein gewiſſes Veſperlied. Po tym o samym pogrzebie pańskim stychiery na stychownach spiewają. *Pim. Kam.* 234. *Ross.* стихогласлатель wierszopis, cf. *Graec.* στίχος.

STYCZĘ, STYCZEĆ, *ob.* Stykać. *ob.* Zetknąć. STYCZEŃ, cznia, *m.*; *Boh. et Slov.* leden, (cf. luty); *Sorab.* 1. hódné měszactwo, (cf. gody); *Sorab.* 2. fachopni, (fachopisch zacząć), wösimski; *Carn.* prosęnz, (2. *Janus*;

prosêniza 1) *festum Jani*, 2) prosiana słoma); *Vind.* simez, profimez, profsimez, pervnik, novolietnik; *Croat.* prosszniecz, (széhen *Februarius*), malibosichnyak, (velikobosichnyak, gruden *December*); *Dal.* sieczan, szechen, (szicsen *Februarius*, proszinacz *December*); *Bosn.* sjecjan, sjecjagn, jenar, januar; *Rag.* sjecjagn; *Slav.* sicsani; *Ross. et Eccl.* сѣчень, генварь, январій, январь, (cf. *obsol.* стоудсиь grudzień); [porówn. *litew.* sijkis = grudzień, co ma znaczyć ciężkie mrozy. *Narbut. Dziej. starož. nar. lit.* I, 297 — 2]; pierwszy miesiąc w roku, *Januarius*, der Jenner, od stykania się starego roku z nowym. *Haur. Sk.* 475. *Chmiel.* 1, 192. *Kpcz. Gr.* 3, 32. (podług innych dyalektów raczéj od sieczenia, siekania, lub od studzenia) Styczeń ostry poczyna nowe lato. *Jeż. Ek. D* 3. STYCZKA, i, ż, stykanie się, das Dranſtoßen, Zuſammenſtoßen; (*Ross.* стычка zetkanie, spór, potyczka, bitwa). Wszystkie gmachy bez ztyczki z innemi, własnemi murami otoczone. *Nar. Tac.* 2, 342. STYCZNIOWY, a, e, od miesiąca stycznia, Jenner-; *Rag.* sjecgni: *Ross.* генварскій. Styczniowe mrozy. STYCZNY, a, e; (*Ross.* стычный = złożony, zetknięty); stykający się, berührend, anſtoßend; *Ross.* прикосновенный, опредѣленный. — *Math.* Gdy prosta linia jeden tylko ma punkt spólny z okręgiem koła, nazywa się styczną z kołem, *tangens. Geom.* 1, 139. *Jak. Mat.* 1, 29. *Łęsk.* 2, 144. *Śniad. Alg.* 1, 268; *tkliwociąg. *Tr.*

*STYDNĄĆ, *ob.* Stygnąć. *STYDZIĆ się, *ob.* Wstydzić się.

*STYGAR, *STYGIER, *SYGOR, a, *m.*, pewny urzędnik żupny, ein gewiſſer Salzbergwerksbeamter; (może z *Łac.* instigator). Stolnicy mają słuchać żupnika i stygara; nieposłusznego stygar ma karać, i tak długo do góry nie puścić, aż od żupnika i stygara odpuszczenie uprosi. Tragarzom nieposłusznym stygar ma roboty zabronić, a drugich na to miejsce zasadzać. *Herb. Stat* 108. Było w żupach Wielickich dwóch stygierów, którzy robotników w ziemi pilnowali. *Nar. Hst.* 4, 287. Aufſeher über die Arbeiter im Salzbergwerke. Urzędnicy żupni, pisarze żupni, ważnikowie, sygorowie. *Vol. Leg.* 5, 176.

STYGNĄĆ, *STYDNĄĆ *neutr. jednll.*; *Boh.* stydnauti, stydati; *Slov.* stydnauti, stydnu; *Sorab.* 1. studnu; *Sorab.* 2. stunusch; *Croat.* zimem, (*zimnieć, cf. ziębnąć); *Rag.* stinuti: *Bosn.* stinnuti, ostinnuti, ozebsti; *Ross.* стынуть, студенѣть, студиться; *Eccl.* студенѣю; (*ob.* Studzić): z ciepła tracić, kalt werden, kühl werden, erkalten, kühler werden. — *Phys et moral.* Miłość ziębnie, stydnie nabożeństwo. *W. Post. W.* 87. W stateczności miłość stygnie. *Węg. Marm* 1, 58. Duch mój w takowéj ciężkości Dziw, że nie stydnie od żałości. *Ryb. Ps.* 283. Ze strachu stygnę. *Teat.* 46 *c*, 106. Żołnierz, zawiedziony w nadziejach, nie stygł jednak w odwadze, i żywo żądał bitwy. *Ust. Konst.* 2, 114.

*STYG [u, *m.*, nagłowek, szlyk, eine Art Mütze, cf. *lat.* stica = pęcherz 2]: n. p. Jakbym się ze lwem spotkał, albo z jednorożcem, Styg pod żórawim piórem, ferezya brzodzcem. *Pot. Jow.* 30.

STYK, u, *m.*, *ISTYK. *Włod.* *stywa; *Lat.* stiva; kozica, kij osadzony w żelazo, którym z lemiesza ziemię zgarnywają. *Dudz.* 60, die Pflugreute, Pflugſcharre, Reute; *Slov.* styk, płużina, żelezo, którym pług wrystruhugi; *Hung.* eszteke, (*Slov.* styka; *Hung.* tsáklya *contus*); *Vind.* plushna rozhiza, stegazha, noshiza, plushnu stegnu, otka; *Ross.* лопаточка, (cf. łopatka). Były się im przytępiły lemiesze, motyki, widły, siekiery i styki, które było ostrzyć potrzeba. *Radz.* 1 *Sam.* 13, 21. (oścień *Bibl. Gd.*). Nie raz nosił styk w ręce ogrubiałéj wielce, Rzekłbyś, że świeżo rozprzągł porobione cielce. *Żebr. Ow.* 367. U pługa chłopek położywszy styk przez drewno, które jest przetknione przez rękojeści pługowe, krzyż wyraża. *Żarn. Post.* 3, 605. Jako ten może być mądrym, który się trzyma pługa, a który się kocha w styku poganiając woły? *Radz. Syr.* 38, 26. (który się chełpi w styku kończastym? *Bibl. Gd. ib.*). Do istyka, nie do pióra sposobniejsi; paść woły, nie do mądréj szkoły brać się. *Chmiel.* 1, 1118. Nauk zakazywał, radząc istyk, nie pióro trzymać. *ib.* 1, 1124. Styk porzuciwszy długi, rolnik obiaduje. *Suszyc. Pieśn.* 3, *R* 2. Szamgar zabił Pelisztynów sześćset stykiem wołowym. *Budn. Jud.* 3, 13. Masa ta, gdy dobrze ostygnie, stykami żelaznemi wybić, i do smelengi zanieść. *Torz. Śkł.* 288, cf kopyść. STYKAĆ, *ob.* Zetknąć, Ztykać. STYKAĆ się *med. niedok.*, Styknąć się *jednll.*; *Boh.* steykam se; *Bosn.* stuceitise, sastatise za jedno; *Vind.* permejati, namejati, (cf. miedza); *Ross.* сотнуться, стыкаться; potykać się, trafić jeden na drugiego, zuſammen treffen, zuſammen ſtoßen; graniczyć z sobą, hart an einander gränzen, angränzen. Ciało spojone jest przez każdego stawu stykanie. *Budn. Ephes.* 4, 16. Widzisz w paszczęce koniec ogona u smoku, Każdego tak z początkiem koniec ztyka roku. *Pot. Pocz.* 683. Granice dobrego i złego stykają się z sobą. *Pir. Wym.* 287. Styka się ze złym dobre, graniczy z przykrością wygoda. *Ossol. Str.* 2. — 2. Bóg cię stykaj; *Deus tibi sit obvius, comes, feliciter proficiscere! Cn. Th* 180. Gott geleite dich.

STYL, u, *m*, z *Łac.* u Rzymian narzędzie pisania z metalu: *Sorab.* 1. piszaczk, *Eccl* писало; przeniesiono potym to słowo do znaczenia różnego sposobu w mówieniu i pisaniu, tak jak teraz w tymże znaczeniu biorą słowo, pióro. *Pir. Wym.* 278. *Lub. Roz.* 59. *Kras. Zb.* 2, 515. Styl, die Schreibart; *Boh.* pisebnost; *Ross.* слогъ, (cf. złożyć). Były u dawnych tablice drzewiane, woskiem oblewane, *codicilli cerati*, na których ostrym pisano instrumentem, *vulgo* grabsztychem żelaznym *stylus* zwanym; co dało okazyą, że modelusz pisania stylem nazywają. *Chmiel.* 1, 981. Starożytni ludzie, nie mając jeszcze inkaustu, ani piór zarzynanych, nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych lub drewnianych, woskiem naprowadzonych tabliczkach, pisywali xięgi i listy. *Mon.* 73, 206. Czy to pióro, czy też język czyj pięknie co wyrazi, zwykło się mawiać: pięknym to stylem napisano, dobrym stylem on mawia, albo też trudny to styl do zrozumienia, *ib.* 205. Styl dobry, gładki. *Zab.* 12, 38; łatwy, przyzwoity. *Gol. Wym.* 233. Stylu wyniosłość *Eccl.* вышесловіе. Słuszniéj sądziłbym to co się pisze nazwać nie stylem, lecz piórem,

i raczéj mówić teraz: pięknym to piórem napisano, albo dobrego to pióra xięga. *Mon.* 73, 206. — 2. Styl, stél, STYLISKO, STELISKO, a, *n.*, trzonek, dzierżak; *Germ.* der Stiel, styl u penzla malarskiego, nazywa się kijek cienki a długi u penzla. *Magier. Mskr.* Oś na ryby osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Magier. Mskr.*

STYŁ, ZTYŁ, *ob.* Tyć, tyję. STYLAĆ, *ob.* Sztylać.

*STYMA, y, *ż.*, z *Włosk.* stima; *Franc.* estime = szacunek, powaga, poważanie, w którym kogo mają; die Hochachtung, das Ansehen; *Croat.* prestimanye, (stimanc = mniemanie, stimati, stimàm = mniemam, rozumiem, stemâm = pysznię się; *Vind.* ſhtiman, poſhtiman = sławny, ſhtimati = czcić; (*Vind.* ſhtimat, mienit *arbitrari*, preſhtimatiſe, poſhtimuvatiſe = pysznić się). Wewnątrz nam trzeba rządu, u świata stymy, u przyjaciół kredytu. *Vol. Leg.* 6, 138. O w jakiejby go ludzie stymie mieli, Gdyby to byli o nim wprzód wiedzieli. *Chrośc. Ow.* 70. *Jabł. Ez. B* 4. *Jabł. Tel.* 134. *Chrośc. Fars.* 338.

STYMBLOCH, STYMBORK, *ob.* Sztymbloch, Sztymbork.

STYNDAR, *ob.* Stendar.

STYNKA, i, *ż.*, der Stint, ein Fiſch, *salmo eperlanus*, drobna rybka, błotem trąci, znajduje się w rzekach. *Zool.* 184.

STYPA, y, *ż.*, (cf. *Lat.* stips, cf. daps, *plur.* dapes); pogrzebny obiad, das Leichenmahl, Trauermahl, Leicheneſſen; *Sorab.* 1. pohřebna hostžina; *Carn.* pogrebshêna; *Vind.* pogrebſhina, ſedmina, (cf. siódmy); *Croat.* karmìna, (*ob.* Karm'); *Dal.* martachka gozba; *Bosn.* gozba mrritaćka, (cf. *Ross.* кутія pszenica lub ryż w miodzie gotowany, co po pogrzebią jedzą; cf. кургань = 1) mogiła, 2) puhar, 3) naczynie od gotowanego ś. oleju; cf. *Eccl.* тризна uroczystość na pamiątkę zmarłego rozmaitemi igrzyskami obchodzona, тризникъ zapaśnik). Obiady zaduszne abo stypę zmarłemu wujowi sprawował. *Krom.* 373. Widziałem wiele razy pogrzeby krwią oblane, z których zaraz po obiedzie wysyłano za umarłym drugiego zabitego do nieba, aby oznajmił, co za ludzie na stypie byli. *Star. Ref.* 78. *Star. Dw.* 62. Stypy te pogańskie dają okazyą pijanicom do pijania. *Smotr. Lam.* 170. *Gil. Kal.* 228. Umrze, wnet poślą dzwonić, potym psałterz spiewać, z krzyżem prowadzić, potym zaduszne msze, ubóstwu kap dawać, stypę uczynić, łaźnie na ubogie sprawować. *Gil. Post.* 212 *b.* Skonanie człowieka wiernego, nie potrzebuje stypy z rocznicami. *Żarn. Post.* 3, 793 *b.* pomniki; *Ross.* помники. U chrześcian zawżdy, od początku wiary stypy albo uczty na pogrzebach bywały. *Sk. Kaz.* 640; agapy. *Sk. Dz.* 271, (z *Greck.* Liebesmähler, gdzie ubogich hojnie czestowano). — Onby się rad upić na Wc Pana stypie. *Zabł. Zab.* 92. (radby cię widzieć na marach). Wilczą stypą bywa śmierć barania. *Klon. Wor. praef.* Niegrzeczną ten ma stypę, co z strachu umiera. *Zabł. Amf.* 17. (bździnami mu dzwonią). STYPNY, a, e, od stypy, Leichenmahls-. *Threnodia*, pogrzebne, żałobne, stypne spiewanie. *Macz.*

*STYPSEL, psla, *m.*, zatyczka, z *Niem.*, der Stöpſel. *Tr.*

STYPUŁA, y, *ż.*, STYPUŁKA, i, *ż. dem.*, STYPUŁEK, łka, *m. dem.*; *Lat.* stipula; n. p. Do kościoła Krakowskiego sprawił stypułę do choru, miednicę i nalewkę, wszystko z srebra. *Papr. Herb.* 221. Jeśliby robacy drzewo to psowali, mają być wygarnieni miedzianą stypułką. *Cresc.* 433. Nakręć trąbek z papieru formę udziaławszy. Zawięzuj je na końcu na stypułek wdziawszy. *Biel. S. N.* 37.

1. STYR, *ob.* Stér. 2. STYR, a, *m.*, ryba, *ob.* Jesiotr.

STYRAĆ, *ob.* Tyrać.

STYRAK, a, *m.*, drzewko i żywica, *styrax officinalis Linn.* der Storax. *Krup.* 5, 139. Trzcinny styrak, w trzcinie go przywieziono. *Sienn. Wykł.*

STYRCZĘĆ, *ob.* Stérczeć. STYRKNĄĆ, STYRKAĆ, *ob.* Ustyrknąć. STYROWAĆ, *ob.* Stérować.

STYRTA (*forsan melius* STERTA, od stérczenia, lecz cf. *Ross.* простертій rozpostarty); y, *ż.*, gatunek brogów, ein Art Feimen, Fehm, Schober; *Ross.* скирдъ. Choć tego roku wszędzie stodoły sowitym Stérty, nietylko brogi nałożono żytem. *Pot. Pocz.* 242. O chléb, wielmożny, prosisz pana boga; A styrt różnego zboża liczba sroga. *Bratk. K* 2. Pasły się w gumnach szczury nieskończenie, A zboże w styrtach butwiało i gniło. *Kras. Mysz.* 58. *Hipp.* 118. Obywatele widząc stérty swoje bez oddania pożytku, żałują że na nie pracowali. *Pam.* 83, 392, (cf. gumna, stodoły, spichlerze = składy zbożowe). — 2. Stérty morskie, rafy, wyrostki stérczącego nad morzem lądu. *Śniad. Jeog.* 224. ſpitzige Hügel am Seeufer.

STYRYA, yi, *ż.*; (*Boh.* Štyrsko; *Slov.* Stirsko; *Carn.* Stajersku; *Vind.* Shtairc, Shtajerska deshela, Shtajersku (sellu); *Croat.* Staer, Stajerzka zemlya; *Hung.* Staerország); prowincya Austryacka, której stolica Grac. *Wyrw. Geogr.* 203. STYRYJSKI, a, ie, od Styryi, Steyermärkiſch, Steyeriſch, Steyer-; *Boh.* Štyrský; *Vind.* Shtajerski; *Croat.* Staerszki; n. p. Księstwo Stryjskie, das Herzogthum Steyermark. STYRYJCZYK, a, *m.*, ein Steyermärker; *Carn.* Shtajerz; *Vind.* Stajerz, *f.* Shtejerza; *Croat.* Staerecz.

STYSK, u, *m.*; *Boh.* steyskanj, stjžnost; utyskowanie, skwierk; Geklage, Gewimmer. Czemuż mi przez te styski, co uchem kwiczą, Te kilka godzin sennych zaprawiasz goryczą? *Przyb. Ab.* 153. Posłyszą stysk na biedę z boku. *ib.* 92. STYSKAĆ *med. niedok.*, Styskować *contin.*; *Boh.* steyskati; (*Vind.* stiskuvati, natiskuvati, obtiskuvati, obtishati = uciskać); utyskiwać, uskarżać się, skwierczeć; klagen, ſich beklagen, ſeufzen. Rozgniewał się i styskował na Labana. *Budn. Genes.* 31, 36. (fukał nań. *Bibl. Gd.*). Styskowało co mędrszych na takie nierządy. *Pot. Arg.* 617. Jornand na Wenety styskuje, iż zewsząd okrucieństwa robili. *Krom.* 17. Na cóż styskasz, małżonko moja nieszczęśliwa? *Przyb. Ab.* 44. Tak styska z łez rzewnych ku niebu popychem. *ib.* 218. Odpowiadając Chrystus na Marty styskowanie, Rzekł: Marto, Marto, ty się zbyt frasujesz, Tego zaś myślą swą nie upatrujesz, Iż o jedno być ma pieczołowanie, Co jest potrzebno. *Odym. Św. P p* 40. — 2. Styskować sobie, przykrzyć sobie, mierzić; überdrüßig ſeyn, ſatt haben, einen Ekel an etwas haben. Obciążeni jesteśmy nad przemoże-

nie, tak że się nam już styskowało żywo być. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 1, 8. Wszczęło się szemranie ludu przeciwko panu, niejako styskując sobie dla pracy. 1 *Leop. Num.* 10, 1. We wszystkim ucisk cierpiemy, ale niestyskujemy sobie. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 4, 8. Począł pan sobie styskować nad Izraelem. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 10, 32. (cknąć a styskować. 1 *Leop.*). Dosyć-ci trocha wina, śpiąc nie będziesz styskował od niego. *W. Syr.* 31, 22. (nie będzieć się ckliło). STYSKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, sarkny, narzekający, cf. skwierczek, klagend. Z ich chat wznoszą się płacze i styskliwe biada. *Przyb. Ab.* 210. Wrzask bijących, konających jęki, Tworzą styskliwe szemry nieustannej męki. *Przyb. Luz.* 99.

*STYWA, y, ż., *Lat.* stiva = styk, Pflugſterze, n. p. Nie szpecila u boku szabli w ręku stywa, Bieżał szlachcic na wojnę od sierpa, od żniwa. *Pot. Pocz.* 480.

S U.

SUBALTERN, a, *m.*, pod drugim służący, urzędujący, podrządny, podkomendny; *Ross.* подчиненный, ein Subaltern. *Tr.* SUBBASZA, ego, *m.*, *Warg. Radz.* 116, namiestnik baszy, der Unterpaſcha. SUBDELEGAT, a, *m*, delegowany niższej rangi, ein Unterabgeordneter. Sąd grodzki ma moc wybrać sobie subdelegatów pięciu. *A Zamoj.* 21. SUBDYAKON, a, *m.*, poddyakon, n. p. Subdyakonów jest powinność dyakonowi do ołtarza służyć, powinien święty ubiór, naczynia, chleb i wino do mszy ś. potrzebne nagotować; biskupowi i kapłanowi wodę na ręce przy mszy ś. podaje. *Kucz. Kat.* 2, 619. SUBDYAKOŃSTWO, a, *n.*, stopień duchowny, dyakońskim tylko od kapłaństwa przegrodzony, porządek święcenia pierwszy z trzech większych. *Karnk. Kat.* 265. der Unterdiaconus, das Unterdiaconat. SUBDYWIZYA, *ob.* Poddziałek, n. p. Subdywizye, poddziały, podziały działów. *Czart. Myśl.* 60.

SUBET, u, *m.*, Sen ustawiczny i bezmierny subet z Arabskiego zowią. *Syxt. Szkł.* 251. *Birk. Zamoj.* 8. *Syr.* 40. *Cresc.* 364, *ob.* *Śpik, Śpiączka

SUBJEKCYA, yi, ż., przykrość inkomodująca, niewczasująca, Trudność, (*qu. v.*); *Vind.* napost, nadlega, nadleshnost, Ungelegenheit, Unbequemlichkeit. Rzecz smrodliwa w pokoju subjekcyą uczyni. *Perz. Cyr.* 2, 28. Jeżeli We Panu subjekcyą sprawuję, odsunę się dalej. *Teat.* 9, 80. Subjekcyą czynić; *Vind.* nadlegati, nadleguvati, (cf. nalegać). Nie wyspałem się po wczorajszym balu, a tak co dzień i noc w tej subjekcyi człowiek. *Teat.* 10, 3. Oficer oficerowi nie czyni subjekcyi. *Teat.* 21, 9. Bez subjekcyi, ohne Umſtände. *Sans façon*, bez ceremonii, bez subjekcyi, tak jak u siebie. *Teat.* 21, 8. SUBJEKT, u, *m.*, *philosoph.* Subjekt, posada wszystkich przymiotów ciała. *N. Pam.* 23, 232; *Ross.* подлежащее, cf. podstata, Grundlage, Grund. Subjekt w myśli, *podmiot, cf. objekt, obmiot. — ♀ Subjekt, a, *m.*, człowiek używany do czego, ein Subject, ein Menſch, der zu etwas verwendet wird. Czy to tak ubogie królestwo w subjekta, że ich trzeba z świecą szukać na jakąś funkcyą? *Lub. Roz.* 192. SUBLEWACYA, yi, ż., *dilatio executionis judicialis in proscriptum latae, beneficio principis concessa. Cn. Th.* 1081, Aufſchub der Execution gegen einen Geächteten. SUBLIMACYA, yi, ż., działanie chymiczne, którego pomocą nie jakie ciała suche zlotnionemi być mogą w naczyniach zamkniętych, i znowu w kształcie stałym otrzymane. *Mier. Mskr.* pędzenie suche, die Sublimation; *Ross.* возгонка. SUBLIMOWAĆ; *Ross.* возгнать, возгонять. — SUBMYTEL, tlu, *m.*, w drukarni gatunek pisma, mniejszy od mytlu. *Magier. Mskr.* kleine Mittelſchrift. SUBORDYNACYA, yi, ż, karność, posłuszeństwo starszemu; *Vind.* podverstva, die Subordination. Żadne zgromadzenie bez subordynacyi trwać nie może. *Zab.* 16, 241. Byłem posłuszny przez subordynacyą. *Teat.* 13, 109. SUBORDYNOWAĆ, podrządzić, poddać pod wyższego; *Boh.* podzrjdjti, *Vind* podverstiti, podlagati, podnaredbati, podvrezhi, unterordnen. Zawisnął od niego, albo jest mu subordynowany. *Salin.* 2, 577. — SUBORNOWAĆ kogo na co, nastrajać, ein wozu anſtiften. Pospólstwo zobaczywszy, czy dobrowolnie, czy subornowani okrzykną. *Chrośc. Fars.* 24. SUBPETIT, u, *m.*, w drukarni, gatunek pisma, mniejszy od petytu. *Magier. Mskr.* klein Petit. SUBPRZEOR, podprzeor, *ob.* Przeor.

SUBRETKA, i, ż., *Gall.* soubrette = pokojowa, garderobiana; Kammerzoſe, Kammermädchen. Gdyby to w Warszawie, możnaby do tego użyć fryzyera, korneciarki, albo jakiej dystyngwowanej rajfurczyny; ale tu, nawet subretki niemasz. *Teat.* 13, 45. Dziewczyna młoda żywa, ale nie z tego gatunku wesołości, która oznacza bezczelność, że tak rzekę, skażonych subretek naszych. *Teat.* 20. *b*, *praef.*

1. SUBSTANCYA, yi, ż., *philos., ob.* Podstata, Podstawek, Podmiot; *Rag.* succjanstvo, bîvstvo. — 2. SUBSTANCYA, Substancyjka *dem.*, mienie, majątek, fortuna; Hab und Gut, Vermögen. Seneka, gorliwy ubóstwa poradnik, miał 5 miljonów substancyi. *Nar. Tac.* 2, 267. Zapisała mu całą substancyą, i uczyniła go dziedzicem dóbr swoich. *Sk. Żyw.* 2, 42. Lot pojmany był od nieprzyjaciół z substancyą swoją. *ib.* 205. Według potrzeby substancyjkę mając, na niczym nie schodzi. *Psalmod.* 11. Zguba substancyi małpa i kieliszek. *Jabł. Ez.* 151. We Pan jesteś familii dawnéj, ale podupadłéj; ociec We Pana nadtracił substancyi. *Teat.* 35 *c*, 16. Ma znaczną substancyą. *ib.* 23. *d*, 26. — SUBSYSTENCYA, *ob.* Wyżywienie. — SUBTELNICZEK, czka, *m*, człeczek subtelny, delikacik; ein ſubtiler, feiner, zärtlicher Menſch. Akwilo pokurczył subtelniczki one, adziamskie owe ciała powarzył. *Birk. Kaz. Ob. F* 2. SUBTELNIEC *neutr. niedok*, subtelnym się stać, cieńczeć, *lentescere. Mącz.*, ſubtil werden, *phys. et metaph.* Skorupa od jaja coraz cienieje i subtelnieje, dla ustawicznego nasiedzenia ptaka; jako też ścienczeje jaje, gdyby w occie leżało do dziewiątego dnia. *Sak. Probl.* 179. SUBTELNOŚĆ, ści, ż., *opposit.* grubość, *phys. et metaph.*; *Boh.* autloch, (cf. wątłość); *Sorab.* 1. cenkoſcz, snadnoſcz, (cf. snadność); *Vind.* drobnust, tinkust, tinkota, lizhnost, die Feinheit, Subtilität. Przyszedł zbawiciel zam-

knionemi drzwiami, Swą subtelnością one przeniknąwszy. *Odym. Św.* 2, *N n b.* (ciałem swoim subtelnym). Damy Europejskie sądzą, że subtelność najwyborniejszym jest ich urody wydoskonaleniem; w prasę tedy ciała swe biorą. *Zab.* 7, 134. smukłość, die Schlankheit, Dünnheit des Körpers. Subtelność rozumu ludzkiego. *Kłok. Turk.* 167. delikatność, zabiegłość, Feinheit des Verstandes. Subtelność dowcipu. *Boh. Kom.* 4, 104. — *In pejus:* Subtelność, troska, robota niepożyteczna; sztuka wielka, mały pożytek. *Cn. Ad.* 1109. Nic nie jest przeciwniejszego mądrości, jak wielka subtelność; ona we wszystkich rzeczach przeciwi się prawdzie. *Gorn. Wł. J.*, ♀ SUBTYLIZACYA, Spitzfindigkeit, Sophisterey; *Vind.* sbrifanost, premetenost; *Eccl.* тонкословіе. Najwyborniejsze dowcipy, zaprzątnione owemi wykrętnemi subtelnościami, nikczemnie się starły. *Pilch. Sen. list.* 367. Rzecz dobra nie potrzebuje subtelności. *Fredr. Ad.* 6. SUBTELNOSTKI *plur.*; subtylizacye, przeszrubowane argumenta, Spitzfindigkeiten. Wymyślnemi subtelnostkami jasne zbijał jego dowody. *Tr. Tel.* 467. SUBTELNY, a, e, SUBTELNIUCHNY, SUBTELNIUCZKI, SUBTELNIUTKI, SUBTELNIUTEŃKI, a, ie, *intensiv.*; SUBTELNIE, SUBTELNO i t. d. *adverb.*, niegruby, cienki, delikatny, *phys. et metaph.*, subtil, fein; *Boh.* autlý, (cf. watlý); *Sorab.* 1. subtilnē, cženkuzki, cženkoyitē, wahodnē (cf. łagodny), schwiżnē; *Carn.* prâshn, (cf. próżny); *Vind.* futil, tinzhken, droben (cf. drobny), sdroblen, tinek, lizhen, (cf. lice); *Eccl.* тонкостно, тонцѣ, подробно, подробну. Rąk swych roboty i subtelne tkania za upominki oddają. *Groch. W.* 435. Przędła subtelniuchne nici. *Sk. Żyw.* 2, 108. Subtelniuczka skóra. *Tward. Duf.* 4. Nie rozumie tu tych rzemiosł jedwabnych a subtelnych, ale rozumie oractwo. *Glicz. Wych. H*, 1 *b.* (sztuczne, kunsztowne). Rzeczy subtelne niemocne. *Fredr. Ad.* 6. Subtelna komplexya ciała jego. *W. Post. W.* 288. Była Susanna subtelna i pięknego wejźrzenia. *W. Dan.* 13, 31, (*ob.* Sudamny). Widząc We Panią czyniącą się być subtelną, starałem się z nią subtelnie postępować. *Teat.* 12. *b*, 47. (pieszczenie). Subtelny rozum, dowcip, przenikliwy; *Eccl.* искустный, остроумный, ein feiner Verstand. Subtelny a delikatny ma rozum. *Teat.* 8. *c*, 25. Ludziom subtelnego dowcipu, wielkiego rozsądku, urzędy mają być dane. *Petr. Pol.* 305. SUBTYLIZOWAĆ *cz. niedok.*, cieńczyć: *Ital.* sottilizare, fein machen, verfeinern. Ziele to grubość złych wilgoci drobi i subtylizuje. *Urzęd.* 34. *et* 349. Subtylizuję w rozumowaniu, przesadzam rozbiorem *Eccl.* тонкословлю, подробну разговариваю. Subtylizujący, *Vind.* sbrifan, premeten, stekliu, nateklivez, spafhevez, fhtulaglauni; *Eccl.* тонкословный, тонкословецъ *argutus*, spitzfindig. SUBTRAKCYA *arithm.*, *ob.* Ujmowanie. *Rog. Dos.* 2, 190. odtracanie, odciąganie; *Ross.* вычитаніе.

SUĆ, suł, suje *cz. niedok.*, usuć *dok.*, sypać; (*Vind.* futi, fujem, fipati, pofuti, (fhuta, fhutina *agger*, *Germ.* Schütte; *Carn.* sûjem *calceo illidere*); *Germ.* schütten; *Wallach.* skuturu; *Ital.* scuotere; *Lat.* cutere, concutere, quatere; *Kero* scutan; *Angl.* shed; *Svec.* skudda; *Graec.* σείω); aufschütten. Wysokie tamy suł niespracowany, Broniąc się wodzie, co je podlewała. *P. Kchan. Jer.* 439. Książę Opolski granice sobie suł, gdzie chciał, odgraniczając się od Jagiełła. *Biel.* 239. Na zjeździe u Wielunia usuli między Prusy a Żmudzią granice wieczne. *Biel.* 285. Rzymianie mężom zacnym swoim słupy i groby wysoko usute stawili. *Stryjk.* 87. W Arabii przez noc wstają góry wielkie piaseczne, wiatrem sute i zgromadzone. *Biel. Hst.* 263. Perłami suknie suć. *Pot. Syl.* 20. (obsypać, hojnie obsadzać, kameryzować). Krzesła sute perłami Ormuskiemi. *Tward. Wł.* 43.

Pochodz. *suty*, (*cf. sowity*, *sowitość*): *dosuć*, *nasuć*, *obsuć*, *osutka*, *posuć*, *przysuć*, *usuć*, *zasuć*.

SUCHAR, a *et* u, *m.*; *Ross.* сухарь; *Eccl.* пакеимады, сухарь; osuch, Zwieback, Biscuit, Schiffszwieback. Na bardzo długie chowanie bochenki się przez połowę w płask przerzynają i w piecu wysuszają, i to się zowie sucharem. *Kluk. Rośl.* 3, 263. Sucharu w tajsterkę włożywszy, wybrała się w drogę. *Tward. Pasq.* 48. Jadł mało, i po prostu, ażeby żołnierze Cierpliwości nauczył, suchar często bierze. *Jabł. Tel.* 241. SUCHAREK, rka, *m.*, *dem.*; *Ross.* сухарикъ; osuszek delikatniejszy, gatunek ciasta; Zwieback, zur Näscherey, Zuckerbrot. SUCHARKOWY, a, e, od sucharka, Zwieback-; *Ross.* сухарный. SUCHAWY, a, e, — o *adverb.*, dosyć suchy, etwas trocken; *Ross.* суховатый. Suchawość, mierna suchość *Ross.* суховатость. U traw pospolicie korzenie są suchawe, *filamentosae. Bot. Nar.* 30. SUCHEDNI, SUCHEDNIOWY, *ob. sub* Suchy. 1. SUCHO *adverb.*, SUCHUCZKO, SUCHUTEŃKO, SUCHUTENECZKO *intensiv.*; *Boh. etc.* sucho; *Ross.* сухо; niemokro, niewilgotno; trocken, nicht naß, nicht feucht. Gdzie on powie: sucho, tam po uszy ulgniesz; godzien wiary. *Ilys. Ad.* 16. Wody arka pańska wspaczyła Jordanowe, i rozkazała tak długo czekać, ażeby najmniejszy człowiek z Izraela sucho przeszedł. *Birk. Zamoj. praef.* suchą nogą, trocknen Fußes. Morze na poły mocą swą rozsadził. Przez nie suchuczko swoje przeprowadził. *Ryb. Ps.* 152. Rozstąpiły się wody, i przeszły oba suchem. *Budn.* 2 *Reg.* 2, 8. (sucho). Wodę tę wygotować do sucha, zostanie się na dnie sól średnia. *Torz.* 166. (żeby całkiem wyparowała). Płótno przepłókawszy, magluj wilgotne naprzód, potym wysuszywszy, wymagluj na sucho. *Przedz.* 89. Gdy się tęgie ciała biorą do destylowania, to nazywa się destylowaniem na sucho: *destillatto sicca. Krumł. Chym.* 221. — Potrzeba wszystkę czterdziesiątnicę pościć, sucho jedząc. *Pim. Kam.* 297. susząc, trockne Fastenspeise essen. — ♀. *Transl.* Codzień wołamy, i z rana na sucho, I w wieczor winkiem podraczeni mile. *Hor.* 2. 234. *Kniaź.* naczczo, nüchtern, ohne etwas zu genießen, trocken. — Chwałaż bogu, cośmy na sucho wyszli. *Teat.* 53. *b*, 76. że nam się przepiekło, że nam uszło; Gottlob, daß wir so davon gekommen sind, mit einem blauen Auge. Nie potrafisz, żebyś ztąd na sucho poszedł. *Boh. Kom.* 1, 68. du sollst nicht mit heiler Haut von dannen kommen. Zje mi dyabła, jeżeli puszczę go na sucho. *Teat.* 43. *c*, 52. *Wyb.* We Pana na sucho nie puszczę. *ib.* 31. *b*, 126. Puszczają tych na sucho, bez najmniejszego naruszenia, przeciw którym

największą złość mieli. *Pilch. Sen. list.* 131. Nie wyjdzie mu na sucho sztuka, którą mnie zażył. *Teat.* 36. *b*, 115. es ſoll ihm nicht für genoſſen hingehen. I na suchoż to jemu ujdzie! *Boh. Kom.* 1, 401. Nie zwiezie mu się to tak sucho, skarży to bóg, weźmie swą zapłatę. *Mącz.* Nie sucho mu się to przepiecze. *Chrośc. Ow.* 102. Ma sięż mu to przepełznąć na sucho? *Pilch. Sen. gn.* 346. Występki te bez kary na sucho mu nie poszły. *Pilch. Sall.* 23. Nie suchoć się odrze. *Lib. Hor.* 125. Nie udrze się to Skanderbegowi sucho. *Baz. Sk.* 122. Obaczy, żeć się mu to łyko sucho nie odrze. *Rej. Post. H h* 6. I samemu Achitopelowi sucho się łyko za tę jego pochlebną radę, nie odarło; bo się i sam rękoma swojemi obiesił. *Weresz. Reg.* 112. Czemuż Pani, tak jak insze, na sucho nie odrwiwasz mężczyzn? *Teat.* 22. *c*, 8. bezkarnie, ungeſtraft. — Nie tak do pokoju sucho przyjść i lekko, trzeba krwi utoczyć. *Tward. W.* 115. nie bez trudności, nie suchą ręką; nicht ſo leicht, nicht ohne Schwierigkeit. — *Aliter:* Mówią o białych głowach strapionych: i ta go nieboga, sucho nie zje; (nie bez łez, nie bez płaczu), toż też mógłbyś rzec, chcąc dać znać, iż jest wielką pijanicą. *Gorn. Dw.* 145. (nie bez napitku, trunku). — *SUCHO, a, *n.*, susza, posucha, suchość, die Dürre; (*Bosn.* suho, kopno = ląd tęgi; *Slav.* na sûhu = na lądzie; *Carn.* sûha *defectus pecuniae*). Znowu Eliaszowe wracają się sucha. *Pot. Zac.* 184. Kiedy chcieli, czynili sucho, a kiedy chcieli czynili deszcz prorocy. *Rej. Post. B* 4. Za sucha z zwożeniem zboża pośpieszyć trzeba. *Haur. Sk.* 16. póki czasy suche, trockne Witterung. SUCHOBOLNY, a, e, *arthriticus*, gichtiſch, (cf. denny, dna). Głowy ból pochodzi z ostrości płynnych suchobolnych. *Perz. Lek.* 168. Wewnętrzne przyczyny chorob są z suchobolnej materyi. *ib.* 80. SUCHODRZEWKOWY, *ob.* Wiciokrzewowy; *ob. pod* Suchy. *SUCHOOKI, a, ie, *siccoculus*, twardy do płaczu. *Cn. Th.* 1081. trockenäugig, ſchwer zum Weinen zu bringen. SUCHOMELSZCZYZNA, y, *ż.*, czynsze z wiatraków, końskich i ręcznych młynów, Zins von Wind-, Roß-, und Handmühlen. Arendy, stawszczyzny, suchomelszczyzny.... *Tward. W. D.* 75. *SUCHORĘŻ, y, *ż.*, [suchorzeż 2], uschła gałąź, ein trockner abgeſtorbner Aſt. Pojechać na suchoręże. *Bandtk.*, (*ob.* Susz), Reisholz, Reiſer. SUCHORLAWIEĆ *neutr. niedok.*, suchorlawym się stać, z ciała spadać, mager und dürr werden; *Slov.* churawjm, (*cf.* chory); *Rag.* usicjati. Od takiej karmi psi parszywieją i suchorlawieją. *Ostror. Myśl.* 17. SUCHORLAWOŚĆ, ści, *ż*, spadanie z ciała, die Dürrſucht, das Magerwerden; *Slov.* churawost *macies*; *Boh.* churawiny, (churawstwo chorowitość); *Vind.* medlust, smedletje, (cf. mdłość). SUCHORLAWY, a, e, niegruby, niettusty, wyschły; *Boh. et Slov.* churawý; *Vind.* medel, fubliu, (cf. mdły); *Rag* suhergljav; *Croat.* szuhòrlyav, hager, mager. Świszcze ku końcowi zimy nader są chude i suchorlawe. *Zab.* 12, 191. Klacz, aby była ciała niesuchorlawego, ale mięsistego. *Hipp.* 15. Pies suchorlawy. *Ostror. Myśl.* 12. Suchorlawe owce. *Wolszt.* 104. SUCHOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* suchost; *Slov.* suchota, (*ob.* Suchota); *Sorab.* 1. ſuchota; *Vind.* ſuhota, ſuſha (*ob.* Susza), ſuſhnost, vſehnenje; *Croat.* szuhòta, szussa, szuhócha; *Bosn.* suhochja, sucjaj; *Carn.* suhóta, (suhotina *terra arida*); *Hung.* aszszúság; *Rag.* suhòcchja, sûhos; *Ross.* сухость, сухота; *Lat.* siccitas; *Ital.* siccita); susza powietrza, ziemi etc., die Trockenheit. Suchość jest wielka, a dżdża pola potrzebują. *Star. Dw.* 72. Skarżyli się na zbytnią suchość, bo do tego dnia dżdżu z nieba nie mieli, a role od upalenia spustoszone były. *Birk. Dom.* 93. — §. *Aliter:* Jeleń narzeka, iż go suchość nóg szpeci. *Zab.* 13, 272. *Treb.* niegrubość, niecielistość, niemięsistość, chudość, cienkość, (*ob.* sucha noga, głowa); Magerkeit, Dürre, Dünne. SUCHOTA, y, *ż.*, SUCHOTY *plur.*; *Boh.* sauchotiny, hubeniny, churawiny, chřadnutj; *Sorab.* 1. ſusch, ſuſchata zéhmniza, ſuſchata khoroſcz, mjasza hineno; *Sorab.* 2. szuchota; *Vind.* ſhuſhiza, ſuha boliesen, nedeha, jetika, shivota ſuſhenje, ginenje, ſuſha, ſehnenje, vadnenje, tovanje; *Carn.* jetika, skapanje, (cf. skapać, bodajbyś skapał!); *Croat.* etika, omilyavicza, szuhi beteg; *Rag.* siccia, sicija; *Bosn.* sicja; *Slav.* sûha bolést; *Ross.* чахотка, сухотка; — § 1) choroba, więdnienie ciała, z ciała opadnienie, ciała wyschnienie. *Krup.* 5, 570. *et* 568. *Perz. Lek* 80. die Schwindſucht, die Abzehrung. Suchoty abo więdnienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego nieco odchodzi, a nic nie przybywa, ztąd zbytnia szczurość a marskość przychodzi. *Spicz.* 235. Suchoty, kiedy kto płuca ma owrzodziałe, i ustawicznie pluje. *Syxt. Szkł.* 71. Suchoty często pochodzą z zastarzałych katarów. *Haur. Sk.* 397. Suchotę mieć, *Croat.* szuhobetegujem; *Eccl.* сухотѣю, сухотною болю болѣзнію; *Ross.* прочахнуть, исчахнуть. — §. 2) Na kształt dwóch brodawek na spodniéj szczęce końskiej pod językiem zwykła niejaka ostrość narastać, co to rostrucharze suchotami nazywają. *Hipp.* 107. *Comp. Med.* das Feuer, die Darre, eine Pferdekrankheit. — §. *Fig.* Szkatuła na suchoty steka. *Pot. Arg.* 439. dno się przedziera, der Geldbeutel hat die Schwindſucht, die Abzehrung. — §. 3) *Transl.* Suchoty, suszenie, post suchy, ſtrenges Faſten. Zadają nam, jakbyśmy w suchotach, w kropidłach, a nie w bogu, nadzieję naszę pokładali. *W. Post. W.* 47. U was płatniejsza kapica, gromnica, bylica, odpusty, suchoty, kadzidło, kropidło, niżli szczére słowa pańskie. *Rej. Post. F* 3. Był ten pobożny zwyczaj u starożytnych chrześcian, iż wszystkie piątki suchotami odprawowali. *Pim. Kam.* 301. Suchotami w te dni powinni pościć. *ib.* 277. Trzemaś chatę przed gościem obwarował płoty, Czy piątek, czy niedziela, na stole suchoty. *Nar. Dz.* 3, 122. — *Fig.* Wszystkie wytrzymać męki jestem gotów, Tylko zachowaj Tantala suchotów. *Zab.* 9, 38. *Zabł.* (poszczenia, pragnienia, łaknienia Tantalowego). SUCHOTNICA, y, *ż.*; *Boh.* sauchotinka; suchoty cierpiąca, eine Schwindſüchtige. Białe upławy bardziej u suchotnic zaczynają ciec. *Perz. Lek.* 2, 8. SUCHOTNIK, a, *m.*; (*Boh.* sauchotinář; *Vind.* medluh, tovavez, nedeshnik); cierpiący suchoty, der Schwindſüchtige. Kozie mléko dobre dla suchotników. *Zool.* 364. SUCHOTNY, SUCHOTOWY, a, e, od suchot, Schwindſucht-, ſchwindſüchtig; *Boh.* sauchotiwý, sauchotinny,

sauchotinowaty; *Sorab.* 1. ſusch mĕyaczĕ, szkněyaczĕ; *Vind.* ſuſhen, nedehen, ſuchoboun, jetikast, nedeshen, ſuſhizhen, na pluzheh boun, (*distng.* ſuhoten = wysmukły); *Bosn.* siciavi; *Ross.* чахотный, сухотный. kaszel suchotowy albo suchot początki ukazujący. *Krup.* 5, 660. Suchotne ziele, *ob.* lwa 2). SUCHOTNIARZ, *f.* SUCHOTNIARKA; u rzeźników, kto bez opłaty podatku pokryjomu bydło bije, i mięso roznosi. *Magier. Mskr.*, ein verſtohlner Fleiſchhacker. SUCHOWIETRZYCA, y, ź., susza, suche powietrze; die Dürre, große Trockenheit der Witterung. Na lekkich gruntach, jeżeli jest obawa długich suchowietrzyc, dobrze gdy się nasiona powalcują. *Kluk. Rośl.* 3, 202. "SUCHOWODNY n. p. bóbr. *Bielaw. Myśl. A* 4. ziemnowodny, landwaſſer =, amphibiſch, beydlebig. SUCHOŻYŁY, *nervi. Hub. Wst.* 259, *ob.* suche żyły, die Nerven. SUCHOŻYLNA maść, *unguentum nervorum. Perz. Cyr.* 2, 317, Nervenſalbe. SUCHY, a, e, SUCHUTKI, SUCHUTEŃKI, SUCHUTENECZKI, a, ie; (*Boh. et Slov.* suchý *Sorab.* 1. szuchi, ſuschatĕ, ſyry; *Sorab.* 2. szuchi; *Carn.* suh; *Vind.* ſuh, ſuſhen, poſuſhen; *Croat.* szúh, (szushecz = marzec); *Hung.* aszszú, szaraz; *Bosn.* súh; *Rag.* súh, suuhi, skóren, *vulg.* marscjáv, (cf. marszczyć); *Ross.* сухій, сухонекъ, сухонькій; cf. *Lat.* siccus; *Ital.* secco; *Gall.* sec, seche; *Hebr.* זחח zichech; *Syr.* יבשא zecha, *siccus, aridus*; *cf. Germ.* ſeicht, ſiegen, verſiegen, cf. ſickern); §. 1) niemokry, niewilgotny; trocken, nicht naß, nicht feucht. Przy suchym drzewku i mokre goreje. *Bratk. R. Rys. Ad.* 54. złe przy dobrym ujdzie. *Zimor. Siel.* 251. W czasie suchego powietrza czyli posuch, panują gorączki. *Perz. Lek.* 91. Eurus suchy. *Banial. K* 3. Suchy marzec, mokry maj, będzie żyto jako gaj. *Cn. Ad.* 1109. (marzec bez deszczów). Mam grunta dobrze uprawne, łąki niesuche. *Mon.* 74, 149. (bujne). Drzewa leśne miewają owoc drobny, ale gęsty, suższy (*Comparativ.*) i cierpczejszy, niżli owoce domowych drzew. *Cresc.* 131. (mniéj soczyste). Świerzb jest dwojaki, mokry i suchy *Perz. Lek.* 137. Rzecz daremna z suchéj studni brać wodę. *Min. Ryt.* 3, 333. (z gołego i dziesięciu zbrojnych nic nie wezmą). Ś. Hyacynt po Wiśle suchemi nogami chodził. *Birk. Dom.* 162. mit trocknen Füßen. Izraelczyki po suchu śrzodkiem morza przechodzili. *Budn. Exod.* 14, 39. sucho, suchą nogą, trocknen Fußes. Szalbierz, który po suchych miejscach pływał, po wodzie suchą nogą deptał. *Mon.* 68, 207. (niepodobne rzeczy udawał). Na nich nie mógł wejźrzeć okiem suchym. *Groch. W.* 249. bez łez, bez płaczu; mit trocknem Auge, ohne Thränen. *Birk. Gł. Kon.* 26. Patrzą suchym okiem na pogrzeby własnych dzieci, jakoby cudzych. *Mon.* 69, 808. (obojętnie, zimno). Na narzekania te suchym poglądam okiem. *Teat.* 49. *b*, 68. — Potarł król nieprzyjaciół, jak suche siano. *Biel. Św.* 181. (w proch, w niwecz obrócił, na głowę poraził). Abyś nie był jak wieprz w karmniku, albo jako suchy pień na roli, co się oń pługi zawadzają. *Rej. Zw.* 36. (ucięty, wyschły, uwiędły pień). Drze łyka kędy może i z drzewa suchego. *Rej. Post. O o* 4. (i z uwiędłego drzewa bierze). — *Botan.* Wiciokrzew, Wisienkę, w niektórych powiatach suchym drzewem zowią. *Jundz.* 165. *Lonicera Caucasia*; *Ross.* тогустунъ, жимолость, Zäunling, Bachweide, Beinholz, Hundskirſche. — *Chem.* Rozpuszczania suche, *solutiones via sicca*, które się dzieją za pomocą ognia. *Śniad. Chem.* 30. auf dem trocknen Wege. — Pastele, suche farby, do malowania. *Magier. Mskr.*, trockne Farben, Paſtellfarben. Sucha wanna, łaźnia, kąpiel pary, pocielnica, ein Dampfbad, *balneum vaporis. Czerw.* 37. *Comp. Med.* 546. Poty w wannach suchych pobudzone bywają. *Comp. Med.* 545. — *Fig. transl.* W pokoju i wielkie kryminały sucha wanna zmywa. *Teat.* 21, 161. (sucho ujdą, bez kary, abo letką karą odbyte). — *Aliter:* Będziesz ty wkrótce inszy, tylko suchéj łaźni zażyjesz. *Teat.* 21, 69. (suchych razów, plag, cf. łaźnia). Widziałem nieraz żołnierzy przez suchy las biegających. *Boh. Dyab.* 2, 86. przez rózgi, Spießruthen laufen. — *Chirurg.* Haftowanie rany lipkim plastrem nazywa się haftowaniem suchym. *Perz. Cyr.* 2, 145; (*oppos.* haftowanie igłą, krwawe). — Suche razy = bicie niekrwawe, unblutige Hiebe, Streiche, die keine offnen Wunden machen. Dajcie pokój; bez oręża przynajmniéj na suche razy. *Zabł. Z. S.* 73. Gdy już stołowe wyrzucili statki, Suchemi sobie dogadzając razy, Kończą robotę płytkiemi żelazy. *Nar. Dz.* 2, 24. Jam go tylko suchemi razami bił. *Teat.* 30. *c*, 87. — §. Suchy ból, *arthritis*, ból w stawach. *Perz. Lek.* 32, cf. dna, denna choroba, die Gicht; *Sorab.* 1. ſucha stawow bolesć. Czasem też ból suchy w nogach nas dręczy. *Pilch. Sen. list.* 4, 164, (cf. pedogra). — Sucha żyła, sucha struna, cięciwa, nerw. *Kirch. Anat.* 78. *Wejch.* 16. *Urzęd.* 244. *et* 247. *Perz. Cyr.* 1, 55. der Nerve; *Boh.* žilna; *Sorab.* 1. zpinata žiwa, napinata žiwka; *Vind.* biela shila, kita, stegnoshila, krepna shila; *Ross.* становая жила. Żyły pięte albo nerwy. *Syr.* 59. *Sienn.* 92. *Spicz.* 49. Zmysły są utkaniem żył suchych, jako strun na skrzypcach rozmaicie natężonych. *Boh. Dyab.* 31. Nie czujemy żadnéj rzeczy, która żył suchych, zmysły składających, nie porusza. *ib.* 39. — Sucha noga, sucha głowa = niegruba, niemięsista, nietłusta; nicht dick, nicht fleiſchig, nicht grob. Poważnym krokiem depcą drogi Białe, krótkie i suche i okrągłe nogi. *P. Kchan. Orl.* 1, 172. cienkie, dünn, fein. Koń nogi suchéj, sudannéj, wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. Cudność konia w tym zależy, gdy ma głowę subtelną a dobrze suchą, tak iżby się skóra od kości nie zwieszała. *Cresc.* 525. — Suchy, niepłodny; trocken, unfruchtbar. Frasunek niepłodnych a suchych rodziców. *Glicz. Wych. C* 1 *b.* (bezdzietnych). Konopie suche, płonne. *Cresc.* 191. (suszki, płoskónki; Fimmel, Bäſtling). — Suche ziele, *ob.* Szarota błotna, kocanki. — §. Suchy post, suchoty, suszenie, poszczenie o suchéj strawie; trocknes Faſten, bey trocknen Speiſen. W ten czas suche tylko rzeczy zażywać wolno. *Pim. Kam.* 298. Msza, która się *sicca* albo sucha nazywa. *Pim. Kam.* 85. (bez zażywania ciała i krwi pańskiéj, bez wina). Wszystkie suchoty (*qu. v.*) swoje tak bardzo zmoczy, żeby mu z pijaństwa mógł gębę wyżąć w suchy piątek, jako i w mięsopustny czwartek. *Pim. Kam.* 302. w wielki piątek, Charfreytag. — *Chronol.* Su-

che dni, cztery kroć do roku, post trzydzienny w tydzień kościelny. *Sk. Dz.* 115. die Quatemberfaſten. Kwartał abo suche dni liczą miesięcy 3. *Solsk. Geom.* 3, 135, ein Vierteljahr, ein Quartal; *quatuor tempora*, na Mazowszu, u prostactwa, kantopory. *X. Kam. Slav.* kentopory; *Slov.* suche dni; kántri; *Hung.* kántor; *Croat.* kvatri, (cf. kwadra). Kalixt papież rok rozdzielił na cztery części, co zowią suchedni. *Biel. Św.* 53. Najpierwsze suchedni trafiają się w roku w pierwszym ᵔtegodniu w post. *Szczerb. Sax.* 543. Suchedniowy czas, die Quatember-Zeit. W jesieni po suchedniowym czasie. *Haur. Sk.* 279. Owoce te po suchedniowych dniach ku ś. Michałowi zrywać. *Haur. Sk.* 73. Suchedniowe raty. *Vol. Leg.* 7, 439. Quatembersteuer. Sól suchedniowa, das Quatembersalz, ein Adelsprivilegium. O soli suchedniowéj bałwaniastéj województwom Krak., Sendom. i inszym. *Vol. Leg.* 3, 455. Prawo szlacheckie do soli, zwanéj suchedniowa, z utraconemi żupami zginęło. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 189. — *Aliter:* Suche dni, suchedniowe, myto kwartałowe, kwartalne, kwartał; Quatembergeld, Quatemberlohn. O wikcie, o odzieży, o suchedniach i o innych nagrodach, które się dają służącym. *Zab.* 16, 30. Służebnika chował, któremu złoty na suche dni płacił. *Glicz. Wych. M* 3. Zboża na suchedniowe służącym. *Ustrz. Alg.* 105. Za coż ty suche dni bierzesz, więc i płacę dorocznią i barwę i wszystko? *Opal. Sat.* 52. Nieszczęśliwy to sługa, lecz i pan nie przedni, Gdzie trzeba za odprawę odpuścić suche dni. *Pot. Arg.* 60. Dobry nauczyciel godzien jest dobrych suchedni. *Glicz. Wych. M*, 5 *b.* Mistrz, gdy komu dziatki nadobnie wychowa, zda mu się, iż nic ᵔprzeń nie uczynił, kiedy mu suche dni zapłaci, ano nierówno więcéj on mu dał, niżli mu ten daje. *Rej. Zw.* 99 *b. Minerval*, myto od nauk, w szkołach precyum albo suche dni zowią. *Mącz.* — §. Niedziela sucha, wtóra niedziela postna. *Herb. Stat.* 16. *Reminiscere*, der zweyte Fastensonntag. — §. Sucha gra, sucha = wygrana taka we grze, że drugi zupełnie zbity, Matsch, im Spiele. Dać komu suchą, einen Matsch machen. *Tr.* — §. 2) Suchy, oschły, niesmaczny, czczy, *metaph.*; trocken, unschmackhaft, leer. Niech będzie nauka jaka, jak chce, trudna i sucha, dla mnie jest zabawką. *Teat.* 39, 93. Sam Orfeusz uzna, że nie sucha twa muzyka. *Zab.* 14, 133. nie czcza, nie płonna: nicht leer, nicht unfruchtbar. — *Aliter:* Suchą ręką ich nie dostanie; jeśli umrzeć przyjdzie, to pewnie nie bez zemsty. *Pot. Arg.* 77. niełatwo, nie bez wylania krwi; nicht leicht, nicht ohne Blutvergießen. — *Herald.* Suche komnaty, *herb*; trąba czarna myśliwska, oprawna w złote sztuczki z nawiązaniem; na wierzchu jéj krzyż. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen.

Pochodz. *susza, suszyć, susz, suszalnia, suszalny; dosuszyć, nasuszyć, osuszyć, osuch, osuszek, posuszyć, posucha, przesuszyć, przysuszyć, wysuszyć, zasuszyć*; — *schnąć, sychać; doschnąć, naschnąć, oschnąć, oschły, oschłość, odeschnąć, poschnąć, podeschnąć, podsychać, przeschnąć, przyschnąć, rozeschnąć, rozsychać, uschnąć, wyschnąć, zaschnąć, zeschnąć.*

SUCZKA, i, *ż., dem. Nom.* suka, SUCZYNA, SUCZYNKA *bland.*, Beßchen, kleine Hündinn, Hündchen; *Boh.* čubka, čubička; *Sorab.* 1. čžulka; *Bosn.* kucciça; (*Croat.* czuczek = piesek); *Ross.* сучка, (*distng.* сучка кręcenie nici). Nagrobek suczyńce Lubci. *Kniaź. Poez.* 1, 103. W lecie wschodzi gwiazda, którą zowią *canicula*, t. j. suczka albo psiczka. *Cresc.* 70. SUCZY, a, e, od suki; *Boh.* čubčin; *Ross.* сукинъ, сучій, Hündinn-. Pies figle swe poczyna, Jak to nie trudno u suczego syna. *Jabł. Ez.* 19.

ᵔSUDAK, ᵔSUHAK, a, *m.*; (*Ross.* судакъ sędacz). Jest to zwierz na kształt sarny, wzrostu wysokiego, Sierć pod brzuchem jak u barana młodego, Jedzą je bardzo radzi, kiedy gdzie dostają, Kozacy i Tatarzy; ale rzadko mają Z nich zdobycz, bo nie najdzie nad ten zwierz prędszego. *Paszk. Dz.* 5. Suhak, żwierz prędkości wielkiéj i dzikości, do dzikiéj kozy podobny, rogami uzbrojony od natury; pasąc się nazad się pomyka, pysk włócząc po ziemi; ztąd podobno suhakiem nazwany, że sunie pysk, czyli też Tatarskim terminem, bo ztamtąd do Polski rodzaj swój wprowadził. *Chmiel.* 1, 584. Żwierza rozmaitego Tatarzy mają, a zwłaszcza korsaków, I w biegu prędkolotnych ostrożnych sudaków. *Paszk. Dz.* 4. Suhak, *antilope Scythica*, żwierz większy nieco od kozła; najduje się gromadnie w stepach Tatarskich, dziwnie szybki. *Zool.* 365. Tatarka, u nas suhak. *Kluk. Zw.* 1, 345. die Tatarische Antilope.

SUDAMNOŚĆ, SUDANNOŚĆ, ści, *ż.*, cudność, wymuskaność, nadobność, trefność, udatność, układność; Eleganz, Niedlichkeit, Schönheit. Bolesław rozkoszami Kijowa, pięknością, sudamnością i przyjemną wdzięcznością urodziwéj białéj płci uwiedziony, *teneritudine. Krom.* 101. SUDAMNY, SUDANNY, a, e, SUDANNIE *adverb.*, (cf. sutana; *Gall.* soutane; *Ital.* sottana); galant, wymuskany. *Cn. Th.* 1082. cudny, trefny, nadobny, udatny, układny, *Ital.* svelto; *Gall.* svelt. *Czart. Mskr.* elegant, niedlich, schön, lieblich. U nas Ruska ziemia ma coś nad insze, podobno, że blizko Grecyi jest; w któréj i wieśniacy są tak sudamni, iż w słowach i w postępkach, mają coś podziwienia godnego. *Petr. Et.* 297. Cztery rzeczy koniecznie ma mieć w sobie panna: Żeby była wstydliwa, ᵔskłonna i sudanna, Przy tym, żeby wszelakiéj przestrzegała cnoty, Tak się za maż wyrai, mając te przymioty. *Mon.* 76, 280. Koń nogi suchéj, sudannéj, wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. To ciała ozdobą najlepszą zowiemy, Gdy sobie twarz wymuszcze paniczek łaskawy, A magierkę z pióreczkiem sudamnie postawi. *Papr. Prob. C.* Pas sudanny. *Banial. D.* Krótkim pasem sudannie przepasać się w poły. *Bardz. Trag.* 138. Teraźniejsza aparencya raczéj się do podjazdowéj z różnego zaciągu expedycyi, w krojach i farbach swoich, podawać nie tak poważnie, jak sudannie zwykła. *Mon.* 69, 605. Sudanne ᵔbaczmagi. *Kchow.* 51. Widzę modny na wierzchu partyr kilkadziesiąt szacownych łokci wymierzony, sudanno na róg i szlak teraźniejszy pofałdowany, pokawałkowany i urobiony. *Mon.* 69, 586. Sudamnie co mówić. *Petr. Pol.* 2, 323. Miesiąc swe niesudannie wlókł po niebie rogi. *Bardz. Luk.* 84.

*SUDENNY, a, e, z sudnów, z łodzi, okrętowy; von Kähnen, aus Nachen zusammen gesetzt, Schiffs-. Już na przeciwnéj tamtéj Dniepru stronie Przez most sudenny ogromnie stanęły. *Tward. Misc.* 11, *Ross.* мостъ на судахъ, na łyżwach, Schiffsbrücke. *SUDNO, a, *n.*, *in plur.* *SUDNY; *Ross.* судно, судъ, суденко, (cf. *sąd, *sędu); łódź, bat; ein Boot, Schiffsboot. Zawsze bywają u okrętu sudny. *Pot. Jow.* 2, 54. Krążyli, i z daleka mijając port ludny Do rybitwiego brzegu przystawili sudny. *Pot. Arg.* 194. Kobiety pustoszą państwa, zamki burzą. Te wielkie morza zagęszczają sudny. *Pot. Syl.* 31. Mając po temu okręty i sudny. *ib.* 104. Osiadłszy sudny bez szerokich rozmysłów pod żaglami leci. *Pot. Pocz.* 172. — *Allegor.* Kiedy burza szaleje obłudna, Dosiadajmy na ziemi tak pewnego sudna. *Pot. Pocz.* 172. *SUDZINA, y, *ż.*, wielki *sąd czyli *sęd, fasa, ein Faß. W Żmudzi cztery wielkie sudziny piwa na czterech rogach stołu postawią, a potym bydła na ofiarę bogu swojemu biją. *Stryjk.* 146.

SUFIT, u, *m.*, z *Włosk.*, strop wytworny, eine schöne Zimmerdecke, Gipsdecke; (*Slov.* podnebj w swětnicy; *Rag.* pood, podpodiscte; *Bosn.* podpodiscte, nebbo, podnebje, (cf. niebo, podniebienie), (podpoditi, uciniti nebbo *coelare tectum*; *Slav.* tavan; *Ross.* потолокъ, (cf. pułap). Sufit, SUFITOWANIE, pułap wapnem z gipsem na trzcinę bitą wyprawny; bywa gładki, lub obciągany. *Magier. Mskr.* Sufity tylko dla panów się zdadzą. *Świtk. Bud.* 148. Z stołowéj izby balki wyrzuciwszy stare, Dała sufit, a na nim Wenery ofiarę. *Kras. Sat.* 81. W sufit plunie. *Mon.* 64, 204. pyszny, dumny, wyniosły, gęba wyżéj nosa.

*SUFLETA, SZUFLETA, n p. Żywot ten jest jako komedya, w któréj sufleta królem; a skoro po komedyi, sufleta zostanie sufleta. *Sk. Żyw.* 1, 168, (czy souffleur?). Gdym szufleta bywał w Proszowicach z żakami. *Alb. z Woj.* 14. *Bald Sen.* 41.

SUFRAGAN, a, *m.*, namiestnik biskupi, biskup *in partibus infidelium*, der Weihbischof; *Slov.* poswaceni biskup; *Hung.* szentolö, vitzepüspök.

SUFRYN, a, *m.*, pieniądz złoty, z *Franc.* souverain, ein Souverain'or. *Teat.* 45. *b*, 75.

SUHAK, *ob.* Sudak.

SUJA, *ob.* Szuja. SUJĘ, *ob.* Suć.

*SUJECZKOWY, a, e, n. p. Wódką sujeczkową często oczy przemywać. *Haur. Sk.* 382,?

SUKA, i, *ż.*, SUCZKA *dem.*; *Slov.* suka; *Boh.* čuba (cf. czubić, cf. szuba), tjsta, tjstka, fena; *Sorab.* 1. čžula, czulka; *Sorab.* 2. tschula, beja, boja; *Carn.* kusla, kusélza, (*Carn.* zuzék, kushek *canis*); *Vind.* pesiza, pfiza; *Croat.* kusza, czuczka, pszicza, (czuczék-pies); *Dal.* pssicza, kucska, kuchka; *Bosn.* kućka, psiça, vascka; *Rag.* psizza, kucka; *barb.* vascka; *Ross.* сука, сучка, жучка, (жучки grzbietowe kości, jesiotrowe, wyzinowe), (cf. sobaka, *Germ.* Zaucke, Zauch; *Pers.* sek; *Hannover.* Tache; *Isl.* tik; cf. *Angl.* dog); psica, samica psia, die Hündinn, die Betze. Suka nosi dziewięć tygodni, wydaje po kilkoro szczeniąt na raz jeden. *Zool.* 306. Suka szczenna. *Dudz.* 21, *Eccl.* щенница. Suka oszczeniła się. *Dudz.* 21. — Pies suki nie kąsa. *Rys. Ad.* 57. kruk krukowi i t. d.; zna swój swego. — *Transl.* Tę wyszczekaną sukę Na miazgę stłuke. *Zab.* 14, 276.

SUKCES, *ob.* Postępek, Postępowanie, Powodzenie, Zdarzenie. SUKCESYA, *ob.* Spadek, Dziedzictwo, Następstwo. SUKCESYONALNY, n. p. tron. *Przestr.* 168. dziedziczny, spadkowy.

SUKIENKA, SUKIENECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* suknia; *Boh.* suknička, kabátek, (cf. kabat); *Sorab.* 1. fukniczka; *Rag.* sukgniza, sukgniciza; *Vind.* obluzhilze, obliezhik, (*ob.* Oblec); *Ross.* кафтанщикъ (*ob.* Kaftan), (суконка kawałek sukna), das Röckchen. Gdy ociec synowi małemu da według wzrostu sukienkę, on sobie za krzywdę nie ma, że rodzonym jego Dłuższe zrobiono z sukna podobnego. *Odym. Św.* 2 *G* 3 *b.* I szara sukienka kiedy w poczciwości Nadobnie umie zdobić każdego zacności. *Rej. Zw.* 6. Sukienka szarłatnia. *Groch. W.* 369. — §. *Transl.* Wziąłem sukienkę księżą w roku siedmnastym. *Xiadz* 24. obrałem stan duchowny, cf. habit, cf. obłoczyny; ich nahm den Priesterrock, trat in den geistlichen Stand. — Obnaży się z wszystkich cnot, żeby się oblec w sukienkę wziętą u dworu *Kłok. Turk.* 103. (w dworską barwę). Sukienkę cnoty hypokryci na się obłoczą. *Petr. Et.* 269. Nie znajdziesz na grzech sukienki. *Chrośc. Ow.* 257. płaszczyka, Deckmäntelchen. — *Aliter:* Macocha tedy chce sukienkę mi uszyć, porzucę dom ojcowski. *Pot. Syl.* 48. (sidło stawić, dół kopać, eine Falle legen; cf. boty szyć). SUKIENKO, a, *n.*; (*Boh.* sukynko; *Vind.* fuknize, fukenze; *Croat.* szukéncze; *Bosn.* svittiça); półsukna, Halbtuch. Porzuciwszy falendysz i granat natkany Wiotche wzięli sukienka, ledwieby na ściany. *Pot. Pocz.* 13. 1. SUKIENNICA, y, *ż.*, skład sukna, kram na sukna; *Carn.* seknishe; *Vind.* fuknifhe, das Tuchhaus, Gewandhaus. Kazimierz w Krakowskim rynku sukiennice postawił. *Biel. Św.* 220 *b.* Pełny był towarów ów gmach, co na rynku Krakowskim stoi, i zowie się sukiennicą, dziś jeszcze świadczący cele myślącego o trwałości handlu Kazimierza *Czack. Pr.* 107. 2. SUKIENNICA, SUKIENNICZKA, y, *ż.*, bawiąca się sukiennictwem lub żona sukiennika; die Tuchmacherinn, Tuchhändlerinn; *Boh.* saukenice. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszystko do gierady będzie należało. *Szczerb. Sax.* 141. SUKIENNICTWO, a, *n.*; (*Boh. et Slov.* saukenictwj; *Carn.* seknarishe, seknarstvu; *Vind.* fuknarstvu, fuknarifhe, fuknaria; *Croat.* szuknaria); sukiennicze rzemiosło. *Cn. Th.* 1082, das Tuchmacherhandwerk; handel sukienny, der Tuchhandel. SUKIENNICZY, a, e; *Boh.* saukenický; od sukienka, Tuchmacher-. Weź mydła sukienniczego, którym folują szaty. *Sienn.* 568. Sukiennicze ziemie, *ob.* Polarskie. SUKIENNIK, a, *m.*; *Boh.* saukenjk; *Slov.* sauknjk, sukeník; *Sorab.* 1. pwatnik, (*ob.* Płat, cf. pleść); *Carn.* séknâr; *Vind.* fuknar, fuknutekauz; *Croat.* szuknár; *Slav.* súknar; *Ross.* суконщикъ; co sukno robi, der Tuchmacher. Sukiennikom do grzeplowania sukien ziele szczeć polna abo szczotki nazwane potrzebne. *Syr.* 665. — §. Co sukno przedaje. *Cn. Th.* 1082. der Tuchhändler, *Boh.* kragec sukna. SUKIENNY, a, e; *Boh.* sau-

kenný; *Sorab.* 1. pwatowé, pwatné; *Vind.* ſuknen, ſeknen; *Carn.* seknẹn; *Croat.* szuknẽn; (*Bosn.* suknen *laneus*); *Rag.* svitni; *Ross.* суконный; *Eccl.* сукняный; z sukna zrobiony, Tuch-, von Tuch, tuchen. Sukienne spodnie. — SUKMANA, y, *ż.*, SUKMANKA, i, *ż.*, *dem.* żupan chłopski z sukna; *Crout.* raknich, ein tuchner Bauerrock, (cf. płóciennica). Sukmana z przędzy grubéj wełny. *Mon.* 75, 591. Pod czas w podłéj sukmanie najdzie. się pańskie zdanie. *Cn. Ad.* 873. W tak podłéj płachcie i w grubéj sukmanie. *Past. Fid.* 193. Pasterska sukmana. *Zab.* 12, 300. Mając dobrą sukmanę, łacniéj domówić się swego. *Alb. z Woj.* 34. Owa sukmanka dość dobra była, choć już zażywana. *Mon.* 64, 123. *Falib. L* 2. — SUKNIA, i, *ż.*; *Boh.* sukně, suknice, kabat (*ob.* Kabat), raucho, (*ob.* Rucho); *Slov.* sukně; *Hung.* szoknya; *Sorab.* 1. ſukna, szuknia, jaka, drasta; *Sorab.* 2. drasta (cf. drzeć, szukna kobieca suknia sukienna); *Carn.* sukna, gvant (*ob.* Gwent), (hâla = suknia długa, shampr = suknia długa kobieca); *Vind.* ſuknja (męzka suknia), guant, oblozhilu, obliek, (ſverhna japa, sgorna ſuknja = zwierzhnia suknia, surdut; podſuknja, podjopa, podobljek = spodnia suknia; jopa = kobieca suknia); *Croat.* szuknya *vestis*, *toga*, szuka szenszka (kobieca), szvìta, halya, halline, opràva; *Rag.* haglina, odjeccha, sûkgna, ruho korêt, (sûkna xênska = kobieca suknia; *Slav.* suknja); *Slav.* hodiha, hodílo (cf. chodzić, haljina = suknia zwierzchna); *Bosn.* haglina, (sukgna, sgenska haglina = kobieca suknia; sukgna, koret *palla*); *Ross.* кафтанъ (*ob.* Kaftan), платье, платьеце, (cf. płat); *Eccl.* ризa; szata, osobliwie sukienna; der Rock, Tuchrock. Chrystus rozkazał apostołom, aby nie mieli kalety i koszturów, ani dwu sukien. *Sk. Dz.* 894. Suknia znoszona *Ross.* лопоть, лопотье. Po sukni umysł człowieczy poznaczyć się może. *Eraz. B.* Suknia nie czyni człowieka. *Ossol. Str.* 3; (*Croat.* oprava ne chini chloveka; nit chini popa duga halya, nit voynika zlata szablya = nie czyni xiędza długa suknia, ni wojaka złota szabla). Częstokroć bardziéj suknią, niż człowieka szanują. *Mon.* 64, 33. (jak cię widzą, tak cię piszą). Suknia grunt *Zab.* 1, 129, (*ob.* Ubior, strój). — *Metonym.* Jakiś labe chciał dla niéj czarną suknią zrzucić. *Teat.* 42. *c*, 7. (stan duchowny porzucić, cf. habit). — *Fig.* Chciwość pod płaszczem skryta pobożności, Wydzierstwo w sukni mądrej opatrzności. *Past. Fid.* 263, cf. barwa. SUKNINA, y, *ż.*, biedna suknia; *Ross.* кафтанишко, ein armſeliger Rock. Kto sukniny moje widział, mniemał, że z pradziadowskich mam je spadków. *Zab.* 9, 87. *Izyck.* SUKNIANY, a, e, od sukni, Rock-; *Vind.* oblazhilen, oblazhilski, gvante; *Slav.* hodichni; *Ross* ризный, кафтанный. SUKNISKO, a, *n*, sukno grube szpetne, bäßliches, ſchlechtes Tuch. Brałeś na się sukniska pacholiczne. *Birk. Kaz. Ob. E* 3 *b.* SUKNO, a, *n.*; *Boh.* sukno; *Slov.* súkno; (*Boh.* saukati kręcić nici); *Sorab.* 1. *et* 2. plat; (*Sorab.* 1. plachta, rub lniana chusta, cf płat, płachta, rąb); *Carn.* seknú, (sukam = kręcę, sukanz = nici kręcone); *Vind.* ſuknu, ſekno, (ſukati, ſuzhem = kręcić, toczyć, ſukalu, ſukaunik = cewkowe kółko); *Croat.* szúkno, (szukati, szúchem *torquere*); *Hung.* szoknija, possto (cf. postaw); *Dal.* sûkno; *Slav.* súkno, sûkne, csoha, (cf. czuja); *Bosn.* svitta, (sukno *pannus vilis*, sukati *torquere*, *contorquere*); *Rag.* sûkno *panno di rassa rozzo e vile*, svitta *pannus*, sûkati, zasûkati *torquere*; *Ross.* сукно, сученіе, посучить, посучивать pokręcić, досучить, досучивать dokręcić, сученый; *Eccl.* сканіе kręcenie nici, сканый na nici kręcony. (*NB.* jak *płótno* od słowa *pleść*, plotę, tak *sukno* od słowiańskiego, u nas zaginęłego, *sukati*, kręcić na nici (wełnę) pochodzi. — *Z Raguz. i Bosn.* svitta, porównaj słowo zwijać, wić; *Eccl.* портище *pannus*, *ob.* Parć, *ob.* Portki); — sukno, tkanina wełniana na suknie etc.; Tuch, Gewand, Tuch zu Kleidern. Nie trzeba złego sukna rozwijać, z brzegu poznać, jakie jest w całym postawie. *Żebr. Zw.* 89. Sukna wszelakie ziemskie inaczéj robione być nie mają, jeno na szérz dwa łokcia [*dual.* 2] koronne bez krajki, a wzdłuż łokci trzydzieści. *Herb. Stat.* 179. Podkomorzemu żupnik będzie powinien dać postaw sukna Machelskiego, abo dziesięć grzywien. *Herb. Stat.* 107. Sukno stępować, *ob.* Stąpić. Sukno strychować, *ob.* Strychować. Lice sukna, cel sukna, *oppos.* nice. Sukno grube, chłopskie, siermięga, *Vind.* lodn; *Croat.* haba, aba *pannus Thessalonicus*; *Rag.* àba; *Ross. Turc.* раба sukno grube białe. Sukno jedno grube nazywają w Moskwie watman. *Pam.* 83, 614. Flamańskie sukno *Ross.* Фламскее полотно. SUKNOWIEC, wca, *m.*, mól, *linea vestianella*, die Kleiderſchabe; liszka tego motylka wielkie czyni szkody w sukniach. *Kluk. Zw.* 4, 353. *Ład. H N.* 108.

SUKURS, *ob.* Posiłek.

SUKRWICA, y, *ż.*; *Boh.* saukrwice; ropa krwawa, otok, Blutеiter. Szkorbut, gdy się silić pocznie, dziąsła bardzo nabrzmiewają, surkwicą ciekające i gnijące. *Syr.* 618.

*SULEJATY, *SULATY, ów *plur.*, (cf. *Gall.* souliers; *Germ.* Sohlen), pilśniane obuwie. *Wład.*, Filzſchuhe, Filzſtiefeln. Króla przy koronacyi w sulejaty, w dalmatykę i w pluwiał złotogłowy ubierają. *Gwagn.* 395. *et* 185. Podagrę uwijać w sulaty. *Nar. Dz.* 2, 24. *Zab.* 2, 232. *Nar.* Ja podagra przymuszam wszystkich, by leżeć chcieli, Nawetem nogi obwarowała, Gdy sulejaty wymyślała. *Comp. Med.* 386. Sulejaty, pończochy, *tibialia*. *Cn. Syn.* 883.

SULERZ, *ob.* Szulerz.

*SULICA, y, *ż.*; *Boh.* sudlice; *Carn.* sulza; *Vind.* ſulza, ſuliza, darda, kopje, oistrip, drog, naſhpiz, shelesni pikazh, *dem.* ſulizhiza, bodalze, buzei, (ſulizhiſhe = trzonek kopii; *verb.* naſulizati, skusſulizati, preſulizati = nabość, przebość); *Croat.* szulicà, szulicza, szulichicza; *Bosn.* sulliça, kopje; *Rag.* sulliza, sulliciza; *Ross.* сулица; (*verb.* сулять, сулю, ciskać sulicę); [*Etym.* sunąć 2]; pocisk, rohatyna, dzida, der Wurfſpieß. Nie chodzi chłopiec za nim z granatą, z ruśnicą, Abo jako na wilka z okrutną sulicą. *Rej. Wiz.* 54.

SULIMA, *herb*: na tarczy tarcza mała, niby w tryanguł ułożona; na téj połorła widać; na spodniéj tarczy trzy kamienie; na hełmie połorła czarnego. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen.

SUŁTAN, a, *m.*, z Arabskiego, znaczy pana abo zwycięzcę; tak się tytułuje monarcha Turecki. *Kras. Zb.* 2, 515.

der Türkiſche Kaiſer, Sultan; *Boh.* żoldan. — §. Miano brytanów, ein Name, den man den Bullenbeißern giebt. Nie nazywaj psa wezyrem, sułtanem; bo te imiona są ludziom znacznym służące. *Chmiel.* 1, 582. SUŁTANA, y, *ż.*, SUŁTAŃKA, i, *ż.*, nałożnica, siostra, córka lub pokrewna sułtańska. *Kłok. Turk.* 89. die Sultaninn. Ta, która rodzi następcę tronu, ma tytuł wielkiéj sułtanki. *Mik. Obs.* 211. — §. Miano, które dają suczkom, ein Name der Schooßhündinnen. O moja luba sułtanko, nie będzieszże więcéj na moim legać łóżku? *Teat.* 49. *d*, 17. — §. Gatunek kobiecych sukien, eine Art Damenkleider. Długie robrony, sułtany. *Teat.* 54. *b*, 21. Sułtany, józefki, strój kobiecy. *Haur. Sk.* 519, cf. sutana. SUŁTANICZ, a, *m.*, syn sułtański, ein junger Sultan. Nauka tych młodych sułtaniczów jest bardzo osobliwa. *Pam.* 84, 797. SUŁTANOWSKI, SUŁTAŃSKI, a, ie, ſultaniſch. Wasza sułtańska Mość. *Zab.* 15, 77. Natarł na nas on tłum sułtanowski. *Jabł. Buk. K*, 4 *b.* Turecki.

SUŁWICA. *Bielaw. Myśl. F.* 2, rybka, *ob.* Sielawa.

SUM, *m.*; *Boh.* sum; *Slov.* sum, hrča; *Hung.* hartsa; *Croat.* szòm; *Rag.* sóm; *Lat.* salmo; *Vind.* som, bolar; *Carn.* som, vólar; *Bosn.* nosniça, sóm; *Slav.* som; *Ross.* сомъ; rodzaj ryb brzuchopletwistych, *silurus*, der Wels. *Zool.* 182. Sum pospolity, *silurus glavis*, w wielkich rzékach, lubi wodę mętną; ryba wielka, kilka łokci długa, niekiedy sto funtów ważąca. *Zool.* 183.

SUMA, y, *ż.*, SUMKA, i., *ż.*, *demin.*, z *Łac.*, *Boh.* summa, sumec, sauczet, (cf. poczet); *Sorab.* 2. ſumma; *Carn.* shuma; *Vind.* ſhuma, savjetje, vkupna ſhtetva, sberiza; *Bosn.* broj; *Rag.* skúp (cf. w kupę zebrać, glavnizza, glavno, *ob.* Główny); *Ross.* сумма; §. 1) rzęd liczby, zebranéj z wielu rzędów. *Solsk. Geom.* 3, 80. Wartość całkowita zowie się suma. *Jak. Mat.* 1, 16. die Summe, Rechnungsſumme. W każdym trójkącie suma dwóch boków wzięta jak się podoba, jest zawsze większa, niż trzeci bok. *Jak. Mat.* 1, 43. Suma pieniędzy, die Geldſumme. Sumki złączone razem a porachowane z niewypłaconym od lat kilku procentem, uczyniły kapitał kilka kroć sto tysięcy złotych wynoszący. *Kras. Pod.* 2, 44. Dobrze kiedy jest sumka, od któréj się procent bierze. *ib.* 234, (*ob.* Kapitał, iścizna). Umierając wielkie oprócz dóbr sumy, i na prowizyach i w gotowiznie zostawił. *Kras. Pod.* 2, 29. Od sta złotych bierzemy, 5, t. j. kiedy nad główną sumę pożyczaną bierzemy od każdego sta po pięć. *Gost. Gor. pr.* Jam w mojéj sumie tę majętność objął. *Kras. Pod.* 2, 44. (w moim długu) — *Allegor.* Kto wie, jeśli bóg do sumy dzisiejszéj, Będzie chciał przydać godziny jutrzejszéj minutę chromą! *Petr. Hor.* 2, *L* 2. (do téj liczby lat). — §. Suma rzeczy, krótkie zebranie, treść; ein kurzer Inbegriff, der Hauptinhalt; krótkie osiężenie, osięgnienie któréj rzeczy, suma. *Mącz.*, *Boh.* obsah, wšechnost, calina, weynos; *Vind.* sapopad, sapopadek, vunnosek; *Ross.* перечень; *Eccl.* возглавие вещей. Z obrządków chrztu sumę wiary chrześciańskiéj poznać możesz. *Kucz. Kat.* 2, 366. (zbiór. *edit. recent.*). Dziesięć przykazań bożych, są sumą i skróceniem wszystkich praw. *ib.* (zbiorem. *edit. rec.*). Tych rzeczy, które powiadamy, to głowa jest abo suma. 1 *Leop. Hebr.* 8, 1. To jest koniec a suma wszystkiego. *Rej. Post. K l l* 4. Owego listu ta była suma. *Baz. Hst.* 247. *W.* 3 *Reg.* 21, 9. Suma papiezkiego poselstwa do Zygmunta ta była, aby król przeciw Turkowi ciągnął. *Stryjk.* 703. Na końcu każdego kazania zawsze jest suma tego kazania. *W. Post. W.* 184. *et* 196 etc. — *§. Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 81. cała decyzya na nim zawisła, der ganze Ausſchlag der Sache. — §. 2) Suma, ostatnia spiewana msza wielka; das hohe Amt, die hohe Meſſe. Sumę spiewaną miał, sumę rekwialną celebrował x. biskup. *Tr.* Co się panną będąc na kilku mszach bywało co dzień, jejmością panią zostawszy, ledwie tylko w święto, i to na sumie, a czasem i nie na całéj. *Mon.* 71, 711. — §. 3) Suma, Sumka, *ob.* Sumki, Suna, Sunka. SUMARYUSZ, a, *m.*; *Ross.* оглавление; krótki spisek, zbiorek, *ob.* Sumowanie; Auszug, kurze Samlung, *compendium.* *Summaryusz konstytucyi sejmu Warsz. 1776. *Summarysz* umiarkowania monety staréj z dzisiejszą. *Krak.* 1641. *Summaryusz* wszystkiego nowego testamenntu, to jest, krótkie okazanie tego, co się w któréj kapitule zamyka, r. 1570.

SUMAK, a, *m.*, *Rhus*, krzew, którego korzeniem farbować można czerwono. *Kluk. Dykc.* 3, 15. der Sumach, Schmack, Färberbaum, Gärberbaum.

SUMIMÓZG, *ob.* Szumimózg. SUMKA, *ob.* Suma.

SUMKI *plur.*, Sumły. *Loder.*, *Boh.* saumar, saumarské sedlo; *Vind.* zueh, zuh, ledrast uesh, koshna vrezha; *Carn.* meh, (cf. mieh); *Dal.* szamar; *Ross.* сума, сумка, сумочка (» waliza, kieszonka, сума переметная tłumok, torba; ходить съ сумою chodzić z torbą żebrać; *Ross.* сумоватый buchasty); (cf. *Germ.* Saum, Saumthier); juki, sakwy podróżne skórzane; lederne Queerſäcke, Satteltaſchen. Sumki, tłumoczek skórzany, *bulga*, *hippopera. Mącz.* — §. Wzięli stare wory na osły swe i wino w stare sumki potarte i łatane. *Radz. Jos.* 9, 4, *not.* « w onych krainach był zwyczaj, iż w skórzanym naczyniu miewali wina, co my możemy nazywać sumkami abo miechami skórzanemi », (*ob.* Suna, Sunki, Weinſchläuche).

SUMOWAĆ; *Vind.* ſhumati, seſhumati, v' enu zhiſlu sbrati, v' enu ſhtivilu spraviti; *Bosn.* brojtti; *Rag.* skuppiti; *ob.* Przydawać, Dodawać. SUMOWANIE, *ob.* Przydawanie, Addycya. *Solsk. Geom.* 3, 80. — §. *Aliter:* Kazanie to jego, w krótkości je sumując, położyć tu umyśliłem. *Sk. Żyw.* 2, 191. treść z niego wyciągając, ins Kurze zuſammen ziehen; *Ross.* оглавлять. Więcéj pożytku sprawi mowa zwyczajna niżeli krótki spisek, który dawniéj sumowaniem, *summarium*, *breviarum*, zwano. *Pilch. Sen. list.* 296, (*ob.* Sumaryusz). Mowa bardziéj jest potzebna uczącemu się, sumowanie zaś umiejącemu. *ib.* 297. SUMOWNY, a, e, SUMOWNIE *adv.*, co zwłaszcza ku krótkiemu osięgnieniu należy, *summarius. Mącz.*, ſummariſch; *Boh.* summownj.

SUMNIENIE, SUMIENIE, ia, *n.*, *Sądnienie (*Eraz. Jęz. u* 2 *b*), (*Sąmnienie. *Eraz. Jęz. V*); (*Carn.* sum, sumnya » podejźrzenie, shin » skrupuł sumnienia; *Vind.*

ſum, ſumnia, ſumnenje = podejźrzenie; ſe ſumniti *conjicere*, *conjecturare*; *Croat.* szúmnya *suspicio*, szumnimsze, szumnitisze, szumlyati, szumlyivati *suspicari*; *Dal.* sumnya *conjectura*, *dubitatio*, szumnyti *dubitare*; *Rag.* súmgna, sumgnénje *incertitudo*, *dubitatio*, *scrupulus*, posúmgna *suspicio*, súmgniti, prosúmgniti *suspicari*; *Slav.* sòmljiti *suspicari*; *Bosn.* sumgna, sumgnenje *ambiguitias*, *dubitatio*, *suspicio*, *scrupulus*, sumniti *dubitare*; *Bosn.* sçjegnenje *opinio*; *Ross.* сумнѣніе, сомнѣніе = wątpienie, powątpiewanie, сумнѣваться, сомнѣваться = wątpić; cf. *Hebr.* זמם samam, *cogitavit*; *cf. Etym.* [*cerk.* мнѣніе mniemanie 2], jąć, imać, cf. ˙um; *Ross.* умъ); — sumnienie; *Boh.* swědomj; *Sorab.* 1. ſamotne szwoye ſwědomo; *Carn.* vest, viest, (cf. wiedzieć); *Vind.* viest, *Croat.* szvést, zvészt; *Slav.* szviest; *Dal.* dussevnoszt *conscientia*; *Rag.* dûscja (*ob.* Dusza), sarze, (*ob.* Serce); *Ross.* совѣсть. — Sumnienie jest prawo rozumu wolą naszą rządzące. *Psalmod.* 84. das Gewiſſen. Sumienie jest rozum uważany jako wiedzący prawidło, którego się w postępkach naszych trzymać mamy. *Mon.* 75, 677. Sumnienie prawie jest to wójt od boga, Aby powściągał, kiedy we łbie trwoga. *Rej. Zw.* 223 *b.* Sumnienie jest kryg twardy na swą wolą. *ib.* 223. Gdyby sumnienie nie wściągało zgoła, Przyrodzenieby rozpuściło koła. *ib.* Wielki to fortel na złe przyrodzenie, Dać mu za mistrza poczciwe sumnienie. *ib.* Sumnienie jest stróż pilny poczciwości. *ib.* Sumnienie zawżdy tam radzi, gdzie cnota. *ib.* Sumnienia trudno pozbyć. *Cn. Ad.* 1110. Sumnienie tysiąc świadków. *Psalmod.* 83. Sumnienie świadek nieomylny, za wiele świadków stoi. *Cn. Ad.* 1111. Czy jest to sumnienie, tak z nią postępować? *Teat.* 10, 62, (cf. bój się boga). Czy macie wy sumnienie, czynić to? *Boh. Kom.* 4, 380. Już też nie trzeba mieć sumnienia, tak brzydko kogo posądzać. *Teat.* 10. *b*, 28. Szczęście pobudza ku niesłusznym rzeczom, którzy się rozumem, cnotą a ˙sądnieniem nie sprawują. *Eraz. Jez. U*, 2 *b.* To człek bez sumnienia, bez poczciwości. *Boh. Kom.* 1, 41. Ja się sumnieniem świadczę. *Boh. Kom.* 1, 49, (cf. jakem poczciwy, na poczciwość moję). Biorę to na sumnienie swoje. *Ustrz. Kruc.* 1, 250. (panu bogu za to odpowiem). Sumnieniem, abo pod sumnieniem obowiązać. *Cn. Th.* 1083. Pod sumnieniem! *Past. Fid.* 129. (na charakter, jakem poczciwy). Postać święta, a hajduckie sumnienie. *Opal. Sat.* 47. Za sumienie jego przysiągł. *Chełm. Pr.* 33. (za sumienność jego, za poczciwość jego). Lepsze ciasne sumnienie, aniżeli przestronne; ciasne, które i małego grzechu lekce sobie nie waży. *Sk. Żyw.* 2, 165, (*ob.* Skrupulatność). Jakim prawem i sumnieniem uczynić to mogli? *Teat.* 49, 2. Sumnieniem byś to dobrym zrobić mogła. *Teat.* 42. *d*, *B.* Dobrym sumnieniem własność cudzą otrzymać. *ib.* 27. *c*, 70. Nie wiem, czybym mógł dobrym sumnieniem z nim pojedynkować. *Boh. Kom.* 4, 257. Wielka jest moc sumnienia na obie strony, iż ani się ci boją, którzy nic nie winni; ani ustawicznego strachu karania nie są próżni, którzy się w złym uczynku czują. *Gwagn.* 575. Dobre sumnienie *Ross.* добросовѣстіе, благосовѣстіе. Będący dobrego sumnienia *Ross.* благосовѣстный. Czyste sumnienie, nie obawia się złego. *Ossol. Str.* 3. Dufanie mocne w ˙największych przygodach czyni dobrą myśl człowiekowi świadomemu ˙sąmnienia swego. *Eraz. Jez. V.* Jeśli dobre sumnienie ma, niech się nie boi. *Sk. Dz.* 819. Mur żelazny dobre sumnienie. *Rys. Ad.* 41. Sumnienie dobre, wielka uciecha i obrona, *Cn. Ad.* 1110. (niewinny śmiele i mówi i patrzy). Sumnienie wesołe. *Rej. Post. M m m* 2. Kogo sumnienie nie strofuje, Ten przed sąd wołany, żartuje. *Pilch. Sen. list.* 326. Sumnienie bezpieczne, a jako kryształ przezroczyste, a które na się ani przed bogiem, ani przed ludźmi nic wszetecznego nie czuje, a jasne oczy ma na wszystkie strony, a nigdy ich ˙psiną nie pokrywa. *Rej. Zw.* 114 *b.* Sumnienie z twarzy poznać. *Cn. Ad.* 1113. (twarz łacno wynurzy, co się w sercu burzy). Dał Alexander W. doktorowi list, (w którym o truciznie doniesiono), czytać, patrząc, jeśliby w nim jaki znak sumnienia mógł poszlakować; *conscientiae motus. Warg. Kurc.* 22. poruszenie, Gewiſſensrührung. Sumnienie go rusza. *Cn. Th.* 1083. (strofuje, karze). Sumnienie wzruszyć, upamiętać; *Ross.* совѣстить, усовѣстить, das Gewiſſen rühren. O bałamutowie, niebaczne ludzie za nos wodzicie, czyniąc im sumnienie kędy niepotrzeba, a nie czyniąc, kędy potrzeba. *Tworz. Wiecz.* 18. (skrupuł; *Vind.* viestna teſnoba, ſhin, viestna grisenja; einem ein Gewiſſen machen, einen Scrupel, Gewiſſensſcrupel machen; *Prov. Vind.* komu eno bouho vo vuhu posaditi = ˙pchłę komu w ucho wsadzić). Rachuję się, jak nigdy na spowiedź z sumieniem, A gdy żadnéj przyczyny w sobie nie znajduję, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. *Zab.* 14, 222. — Targować się z sumnieniem, *ob.* Targować się. — Sumnienie go gryzie. *Prot. Kont. C*, 2 *b.* (*Slov.* hrize ho swedomí; *Vind.* viest teshi, pezhe). Myśl ci mą odkryję, Robak sumnienia w sercu moim wierci, ryje. *Mon.* 76, 809. Sumnienie gryzie, gdy na cnocie brudno. *Rej. Zw.* 223. Owrzedziałe sumnienie nasze. *Rej. Post. N n* 3. Nie trzeba za morze biegać po one kosztowne zioła, na te nędzne a tak zarażone i zranione sumnienie nasze. *Rej. Post. J i* 5, (*cf. coelum*, *non animum mutant*). Sumnienie ustraszone, troskliwe. *ib. M m m* 2. Sumnienie straszliwe. *ib.* Sumnienie złe stoi za kata. *Cn. Ad.* 1111. *Sk. Dz.* 827, (cf. zjadł pies sadło). — Sumnienie = sumnienie bojaźliwe, trwożliwe, podejźrzliwe, troskliwe. *Cn. Ad.* 1112. skrupuł, ein Gewiſſenszweifel, Scrupel. Zabiwszy go, a potym mając sumnienie o to, uciekali. *Biel.* 484. Mając sumnienie o krwi rozlanie, radzili się, jakiby ich grzech był. *Sk. Dz.* 789. Sumnienie złożyć, oswobodzić; *eximere scrupulum. Cn. Th.* 1083. SUMIENNOŚĆ, ści, ż.; (*Carn.* sumlivost = podejźrzliwość; *Rag.* sumgnivos = wątpliwość; *Ross.* сомнительность, сомнительство wątpliwość); stosowanie do sumnienia, die Gewiſſenhaftigkeit; *Croat.* dussevnoszt, (cf. dusza, duszność). SUMIENNY, a, e, SUMIENNIE *adverb.*; (*Carn.* sumeshliv, sumliv = podejźrzliwy; sumniv, podejźrzany; *Vind.* ſumniu = podejźrzliwy; *Croat.* szumnyiv *suspicax*, szúmnyen *suspe-*

cus, szumnik, szumitel *suspector*; *Rag.* sûmgniv, sûmgnivaz *dubius*, *incertus*, *suspectus*, *scrupulosus*; *Ross.* сомнительный, сумнительный «wątpliwy»); od sumnienia, wedle sumnienia, gewiſſenhaft; *Boh.* swědomitý, (cf. świadomy); *Vind.* viestoben, pravizhen; *Croat.* dussevni; *Ross.* совѣстный, совѣство, доброосовѣстный. Mówiąc po sumiennemu, niemasz nic mniéj sprawiedliwego. *Teat.* 35. *b*, 84. *et* 22, 32.

SUMOWY, a, e, od suma ryby, Welš «*Ross.* сумовей. Sumowe mięso, sumowina *Ross.* сомовина.

SUMPT, *ob.* Koszt, nakład.

SUMUŁKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* suma; sumka czego, króciuchna treść, kurzer Inhalt. *Tr.*

*SUNA, y, *ż.*, SUNDAK, a, *m.*, *SUNKA, i, *ż.*, *dem.*; (cf. sumki; *Ross.* сума); suna, rzemienna łagiew'. *Budn.* 1 *Sam.* 28, 3. ein lederner Schlauch, (cf. szawłok). Sunki, abo skórzany worek, w którym wino abo olej można nosić, *ascopera*. *Mącz.* Suny, rozumiej flasze skórzane, w których wodę, wino i innych mokrych rzeczy noszą; niektórzy sumami zowią. *Budn. Ps.* 56, 8. Wziął chleba i sunkę wody. *Budn. Genes.* 21, 14. Nabrali worów na osły i sunów winnych wiotchych, a popadałych i pozszywanych. *Budn. Joz.* 9, 4. Suny nowe pukają się. *Budn. Job.* 32, 19. Sundak wina. *Budn. Hoz.* 7, 5, *not.* «sundak abo suna jest flasza skórzana». (*Ross.* сундукъ «kufer, sepet).

SUNĄĆ, sunął, sunie *cz. jednił*, Suwać *contin.*, posuwać, pomykać, mknąć; ſchieben, hin ſchieben, fort ſchieben, fort bewegen; (*Sorab.* 1. ſuwam, ſuju, ſunu, ſuham; *Sorab.* 2. szunusch; *Boh.* šaupati, šaupnauti, pošaupnauti; *Croat.* szúvam; *Rag.* sûnuti, (sûnutise *irruere*; *Carn.* suneti, sûnem, sujem «nogami trącić; *Bosn.* suniti, dotisnuti, dorinnuti *protrudere*, *trudere*; *Croat.* rukneti, ruknem, rukam); *Vind.* mekniti, makniti, tishati, tishim, takati, (cf. taczać, toczyć); *Ross.* сунуть, совать, суну, сую); trącić, sturknąć, włożyć, wetkać; (*Ross.* совокъ, совочекъ stos, sturknienie, zasunuться, засовываться zapodziać się); (cf. *Lat.* sinuo; *Germ.* ſchub, ſchob, ſchieben, cf. szuflada; cf. szybować, cf. szubienica; *Hebr.* נוּס sua, *movere se*), *pr. et impr.* Gdzie kroki tak śpieszne swoje suwasz? *Teat.* 42. *D*, *a*. Kto się ośmieli suwać wędrownicze kroki, Przez bezdennéj przepaści najgrubsze pamroki? *Przyb. Milt.* 49. Suwa się waż, snuje się. *Cn. Th.* 1085. Suwając sobą, szumno stąpać. *Cn. Th.* 1127. (boki podejmując, jak z registru, jak z partesów, jak z tabulatury). Biczem ogniste Juno zacina rumaki, Te lecą, i szybkiemi suwając kopyty, Ślak w śrzód ziemi i nieba mierzą gwiazdolity. *Dmoch. Il.* 140. Przebyliście Rubikon, suńcie się do tego Mostu, a poratujcie już wpół zerwanego. *Bardz. Luk.* 29. (weźcie się do niego). — *Metaph.* Jaki szereg nieszczęść suwa się przed memi oczami! *Przestr.* 156.

Pochodz. *dosunąć*, *dosuwać*, *nasunąć*, *nasuwać*, *nadsunąć*, *odsunąć*, *odsuwać*, *posunąć*, *podsunąć*, *przesunąć*, *przysunąć*, *rozsunąć*, *rozsuwać*, *usunąć*, *usuwać*, *wsunąć*, *wsuwać*, *wysunąć*, *wysuwać*, *zasunąć*, *zasuwać*, *zasuwka*.

SUPA, *ob.* Zupa, Zufka. SUPAN, *ob.* Żupan.

SUPERARBITER, tra, *m.*, *Xiądz.* 164, rozejmca, polubowy sędzia.

SUPERATA, *ob.* Przewyżka; *Boh.* přebytek (cf. przebytek), nadwyšek. *SUPERFIN, u, *m.*, z fejnu, z fejnsylbru czyli z bardzo przedniego srebra, n. p. iglica, eine Sache, z. B. eine Nadel von feinem Silber. Widzi warkocz po szyi białej rozpuszczony, Piękny, choć superfinem w kółko nie spleciony. *Zimor. Siel.* 275. SUPERFINOWY, a, e, z przedniego fejnu, z najprzedniejszego srebra, z brantu; vom feinſten Silber, ſuperfein. Superfinowe z głów zdjąwszy zaplotki. *Zimor. Siel.* 194. SUPERINTENDENCYA, *ob.* Doglądanie, Dozor. SUPERINTENDENT, *ob.* Dozorca najwyższy, Doglądacz. SUPEROKTAWA, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*

SUPLIKA, i, *ż.*, SUPLIKACYA, yi, *ż.*, z *Łac.*, prośba unižona, osobliwie na pismie podana; eine unterthänige Bitte, Supplique, Bittſchrift; *Vind.* ſuplika, proſhnja, profezhu piſmu, marial; *Rag.* pomolniza, pomogljenstvo; *Ross.* молительное письмо; *Eccl.* прошеніе, челобитье, челобитня, (cf. czołobitność). Chłop znowu w supliki, Napełnia ziemię i obłoki krzyki. *Jabł. Ez.* 27. Gdyby była jaka na prędce suplika, mogłaby się teraz podać. *Teat.* 46. *b*, 34. SUPLIKOWAĆ *med. cont.*, uniżenie prosić, unižone prośby zanosić, unterthänig bitten; (*Vind.* ponishnu proſiti; *Croat.* sznúbim). Gdy kto z pokorą o co suplikuje, Kary podobno tym nie zasługuje. *Past. Fid.* 285. Suplikuję We Państwu Dobrodziejstwu, nie żenujcie się dla mnie. *Teat.* 9, 33. Długo za onym mizerakiem suplikował do oficera. *Sk. Żyw.* 1, 393. Suplikujący, SUPLIKANT, *f.* SUPLIKANTKA; *Boh.* žadostnjk; *Vind.* proſhnik; *Croat.* sznubitel, sznobok, *f.* sznubitelicza; *Eccl.* челобитчикъ, *f.* челобитчица.

SUPONOWAĆ *cz. niedok.*, z *Łac.*, przypuścić zdanie jakie, zdarzenie jakie, dać czyli zezwalać, żeby tak było; ſupponiren, voraus ſetzen, zugeben, das dem ſo ſey, den Fall annehmen, ſetzen; *Rag.* pridmnitti; *Ross.* предположить, предполагать. Dla suponowania; *Ross.* предположительный, voraušetzbar. SUPOZYCYA, yi, *z.*, suponowanie czyli przypuszczenie czego, i to, co się suponuje czyli przypuszcza, die Vorausſetzung. Była na niego supozycya, cf podejrzanie. SUPOZYTORYUM, *ob.* czopek lekarski.

SURCZYĆ *med. niedok.*, świerczyć, zirren, ein rauhes Geräuſch machen. Dźwiga swój ogon paw', i skrzydłami surczy. *Pot. Jow.* 2, 65.

SURDUT, a, *m.*, SURDUCIK, u, *m.*, *dem.*, *blande* Surducina, y, *ż.*, sukmia zwierzchnia Francuzka, z *Franc.* surtout, kapota, *ob.* Nasuwień; *Boh.* oděwacý sukně; *Sorab.* 2. kappa, (cf kapa); *Carn.* poverh sûkna; *Vind.* zhresoblazhilu, ſverhna jopa, sgorna ſuknja; *Slav.* haljina; *Rag.* nadhâglina, kabanizza, kabaan, *vulg.* japûngja; *Bosn.* oggrinaç; *Ross.* сертукъ; *Eccl.* опашенъ, верхная мужская одежда Русскаго покроя, ein Oberrock. Bardzo lekko na tę porę ubrany jesteś; niemasz porządnego surduta? *Teat.* 33 *d*, 34. Przynieś-no mój surdut, kapelusz i laskę. *ib.* 52. *d*, 47. SURDUCINA, y, *ż.*, nędzny surdut, ein armſeliger Oberrock. SURDUCISKO, a *n.*, podły, nikczemny surdut, ein ſchlechter, elender Ober-

rock. Musiało mu jakieś z dawniejszych surducisko zostać. *Teat.* 19. *c*, 3. SURDUTNY, SURDUTOWY, a, e, od surduta, Oberrock »; *Ross.* сертучный.

SURMA, y, *ż.*, SUREMKA, i, *ż.*, *dem.*, *Serranae tibiae, ob acutiorem sonum dictae. Varra*; gatunek piszczałek, fujara; *Rag.* súrla, sviralla *stromento di fiato, piva rustica di vanna*; *Bosn.* surlà, sviralla, diple, sviralle; *Dal.* surla, szvirale; *Carn.* róshenza; *Sorab.* 1. tarakawa; *Eccl.* сурна, трѫба, орудіе мусикійское трубѣ подобное; *Ross.* сурна; [rodzaj puzanu, eine Art Posaunen 2], die Zinke, eine Art Pfeifen. (*distng. Ross.* сурьма śpiesglas, насурмиться, насурмлюсь poczernić sobie oczy). Surmy z wielkiemi dziurami. *Otw. Ow.* 138. Krzykliwych surm i lutni głos będzie słyszany. *Lib. Hor.* 118. Pachołęta Marsowe w suremki swe małe certowały dumając. *Tward. Wł.* 207. SURMACTWO, a, *n.*, *tibicinium. Cn. Th.* 1084, die Pfeiferkunst. SURMACZ, SURMARZ, a, *m.*, co na surmie gra, der Zinkenpfeifer, Zinkenblaser; *Bosn.* surlár, koji sviri; *Rag.* surlâr, sviraz, svardoniejar; *Sorab.* 1. tarakař, *f.* tarakařka; (*Boh.* šumař = rzępola; šumařim rzępolę, cf. szum). Grania na surmach żeby nie były, gdyż ztąd zwady między trębaczami i surmaczami bywają. *Vol Leg* 5, 647. Już nie słychać trąby dźwięku złego, Uciehł surmacza głos przeraźliwego. *Bardz. Trag.* 319. Tatarowie w swym własnym stroju, trębacze, surmarze i inni, wyjechali z Krakowa. *Biel. Św.* 276 *b*. Między innemi znajdowały się chóry różne trębaczów i surmaczów Polskich; muzyka, która się dobrze osobliwie na wolnym powietrzu wydaje. *N. Pam.* 7, 12. — §. Surmacz, co robi surmy. *Cn. Th.* 1084. der Zinkenmacher. SURMACZY, a, e, *auleticus. Cn. Th.* 1084, Zinken-, Zinkenmacher-, Zinkenblaser-.

*SURNAT, u, *m.*; (*Ross.* сулема). Od funta *mercurii sublimati, alias* surnat. *Vol. Leg.* 6, 136. Surnatu funt. *Instr. cel. Lit.*

SUROGATOR, a, *m.*, zastępca starosty grodzkiego, der Unterstarost, der Stellvertreter des Burgrichters. W województwach Poznańskim, Kaliskim i Gnieznieńskim, namiestnicy starostów nazywają się surogatorami, w innych podstarostami. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 411. SUROGACYA, yi, *ż.*, urząd surogatorski, zastępstwo, das Amt eines Surrogators.

SUROPIEKI SUROPIECKI *plur.*, podługowate zraziki mięsa, längliche Stückchen Fleisch. Suropieki, zrazy z surowego mięsa wołowego krajane, nasiekiwane i dobrze zaprawione, na czas słoniną śpikowane. *Wiel. Kuch.* 429. Pokrajać pieczenią na suropiecki. *Tr.*

*SURÓWIĆ *cz. niedok.*, surowym czynić, hart und rauh machen. Który rzecz przeciw obwinionemu surowi i rozszerza, *fax accusationis. Mącz.* SURÓWIĆ się *rec. niedok.*, SUROWIEC *neutr. niedok.*; *Boh.* surowěti, syrowěti; *Croat* sziròvem; *Ross.* суровѣть; surowym się stać, rauh, hart, roh werden, *phys. et mor.* Surowi się nieprzyjaźń, *odium recrudescit. Mącz.* Od karmi ostrej i ościstéj bydłu surowieją gęby. *Haur. Sk* 57. W złości swojéj okrutnie surowieli. *Smotr. El.* 12. (wydziwiali) SUROWICA, y, *ż.*, rzecz jaka surowa, etwas Rohes. (*Bosn.* siroviça *lignum viride*). Surowica solna, Salzsohle, natürliches Salzwasser. Po odkryciu żup Bochnieńskich i w Wieliczce na tenże kształt surowicę wyrębować i w sól przewarzać poczęto. *Krom.* 261. W Wieliczce, tak jak w Bochni dawniéj sól tylko warzono z surowic czyli wody słonej. *Nar. Hst.* 4, 285. *Solsk. Arch.* 156. Pierwszy gatunek soli, którą w ziemi bałwanami i kruchami kopią, drugi którą z wody surowice na miałką biała na zbitych panwiach żelaznych wywarzają. *Haur. Ek.* 178. — *Anat.* W ciele ludzkim naczynia surowicy, czyli słonej wody, *vasa serosa. Perz. Cyr.* 1, 45. Z porchawki zastarzałéj, lancetem przeciętej, surowica czyli rudowina wytryskiwać zwykła. *Perz. Cyr.* 2, 85. — Surowica, SUROWKA, i, *ż.*, cegła surowa, niepalona, ungebrannte Ziegel. Budynki z surowki nie trwałe, skoro nie będą od wilgoci i słoty należycie opatrzone. *Świtk. Bud.* 146. SUROWIEC, wca, *m.*, SEROWIEC, (*Torz. Skł.* 184), żelazo surowe. *Os. Rud.* 57, roh Eisen, ungegossenes und ungeschmiedetes Eisen. (*Ross.* сырецъ jedwab' surowy, miód niewarzony). Surowiec, żelazo, które z pieca dymarczanego, lub wielkiego wypłynęło. *Os. Żel.* 83. Surowiec żelazny, albo żelazo w gęsiach, żelazo z wąglem i z okrą żelazną złączone. *Śniad. Chem.* 1, 325. *Torz. Skł.* 175. Fryszerze z 7 cetnarów surowca oddają 5 cetnarów żelaza kutego. *Os. Żel.* 4. — §. Surowiec, skóra surowa, nie garbowana; robe Haut, robes Fell, gesäubert, aber nicht gegerbt. Skóry bydląt, abo się wyrabiają na surowiec, a takowe najwięcej się wypotrzebują do robot rymarskich; albo się wyprawują u garbarzów. *Kluk. Zw.* 1, 238. — § Surowiec, rzemień z surowéj skóry wyrznięty; ein roher Riemen, Riemen vom rohen Leder. Tatarzyn niewolnika surowcem bije. *Ruk. Pob. B* 5. Surowcy ostremi chan niewolników naszych biczował. *Tward. W. D.* 62. Osła masztalerz surowcem po boku tęgo namaca. *Zab.* 14, 278. *Rzew.* Surowiec ów tęgi wołowy. *Papr. Pr. E* 2 *b*, cf. bykowiec. SUROWIZNA, y, *ż.*, surowość, stan surowości, *phys.*; (*Sorab.* 1. ferovina; (*Rag.* sirovina, sirovo darvo *lignum viride*); *Croat.* szirovina, Rohheit, Rohigkeit. Póki surowizna jest w cegłach, póty dym wychodzi gęsty, gruby i ciemny przez lufty pieca. *Ajch. Cegl.* 14. Gdy się dym ukaże jasny, znakiem, że surowizna zupełnie z cegły wyszła. *ib.* W takim zawarciu muszą być zaduchy, pleśni, surowizny, wilgotności. *Haur. Sk.* 69. Surowizna w żołądku, *crudilas. Cn. Th.* 1084, cf. skwarna, Crudität im Magen. Niestrawność i surowizna w żołądku. *Sak. Probl.* 147. SUROWNICA, y, *ż.*, n. p. Poślednie piwo zlewać do roboty, i na surownice cuplementować słody. *Haur. Ek.* 109. SUROWOŚĆ, ści, *ż.*; *Slov.* žuriwost *austeritas, inclementia*; *Boh.* přjsnost; *Sorab* 1. furowa, furoba, furowosćež, furowohladaćžnosćež, (frudoba smutność); *Rag.* sirovina; *Vind.* frovina, frovost, negodnost, nesrelost, oistroba, oistrust, nemilnost, terdnost, oistrovitnost; *Croat.* szirovoszt, oszornoszt, presznocha; *Ross.* суровость, (суроватость mała wilgotność, cf. sér), сырость (2. wilgoć), жестокость, *obsol* жесточь; niełagodność, *phys. et mor.* die Rohheit, Rohigkeit, Schärfe, Strenge. Surowość nieba wygnała ich

z tego kraju. *Tward. Wł.* 104. Surowość w obyczajach, w mowie, *severitas Cn. Th.* 1084. SUROWY, SEROWY, a, e, SUROWIE, SUROWO *adverb.*; *Boh.* syrowy, surowý, přisny, přjstný; *Slov.* surowy, žuriwý, (cf. žur); *Sorab.* 1. furowe, furowy, szurowe, furowohładaczne, ferć; (*Sorab.* 2. žur, žurne = kwaśno, furow gorliwość); *Carn.* srov, osôrne; *Vind.* frou, frovu, nevdelan, negoden, oister, oistroben, nemilen, terden, oistroviten; *Croat.* szirôv, teszkên, preszen, oszorni; *Dal.* szirov, prissan; *Rag.* sirov; *Bosn.* sirov; *Slav.* prisan; *Ross.* суровый, сырый (niewarzony, wilgotny, cf. sér; суровый zakalisty, wilgowaty, сыромолотный, o zbożu niesuszonym surowo zmełtym, сыромолоть mąka z niesuszonego zboża), жестокій; (*cf. Hebr.* שׁוּר, schur; *Pers.* sciur; *Germ.* sauer, cf. Schauer; *Angl.* sowr; *Lat.* severus; *obs. Gall. et Bret.* sur; *Svec.* sur, cf. *nostr.* sér); roh; jaki z natury, nie przyprawny, nie zaprawny, ungubereitet, ungugerichtet. Surowe płótno. *Cn. Th.* 1085. (*non malleatum*). Niemądry, kto gardzi zgrzebnym surowym worem, prostą a niemalowaną skrzynią, w którejby było złoto. *Gil. Post.* 284. Siarka która się z rud kruszcowych otrzymuje, siarką surową nazywa się, *sulphur crudum. Krumł.* 386. (niestopiona). W tyglach materya szklana surowa się topi i w szkło obraca. *Torz. Szkł.* 62. Gdy szuty tylko przytleją, w piecu zimno, i szkło serowe będzie. *ib.* 109. Był zwyczaj w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 84, 865. Drzewo surowe, świeże jeszcze, nie przewietrzałe, *Rag.* sirovina, sirovo darvo; *Bosn.* sirovina, frisches, nicht ausgewittertes, ausgetrocknetes Holz. Na galery drzewo mieli surowe, niesposobne do takiego budynku. *Kłok. Turk.* 247. — *Per excell.* Surowe mięso = niewarzone, niepieczone; roh, ungefocht. *Cn. Th.* 1085. Surowo jadający *Ross.* сыроядецъ. — §. *Transl.* Surowy, ostry, srogi, niełagodny; roh, rauh, scharf, hart, streng, unfreundlich. Jedni z przyrodzenia swego są kwaśni, surowi i niełagodni, w których wszystko cokolwiek słyszą o innych, kwaśnieje i surowością trąci. *Mon.* 67, 274. Człowiek surowy, srogi, trudny. *Sekl. Luc.* 19. (dziwny. *ib.*). Bądźże wesoły. Mądrość jest wesoła, odgania mozoły. *Jabł. Tel.* 112. Na sądzie ostatecznym obróci Krystus twarz swoję surową Na tych, co będą po lewicy stali, Twarz już nie cichą onę barankową, Ale lwią, srogą. *Odym. Sw* 2, *T* 5. Nie umniejszał nic z srogich pokut swoich, i życia bardzo surowego. *Wys. Ign.* 42. Hetmanów do zatrzymania dyscypliny obierali surowych. *Star. Ryc.* 28. Surowe obowiązki stanu mego. *Teat.* 5, 115. Poczciwie i surowo sprawował swój urząd. *ib.* 49, 38. Surowopotężny Mars. *Pim. Kam. pr.* Zakazał jej to surowo. *Teat.* 56. *c*, 38. Surowie się z nim obchodzi. *Cn. Ad.* 1115.

SUS, SZUS, u, *m.*, wybryk, ein Sprung in die Höhe, ein Satz von einem Ort zum andern, (der Schuß wohin, *cf. nostr.* szust) Niecierpliwy rumak różne pod jeźdźcem susy wyrabia. *Stas. Num.* 1, 99. Dzianety ich piękne korbety i szusy wyprawują. *Birk. Krz. Kaw.* 34. Koń susy robił. *Jabł. Ez.* 40. Przez kij pies skacząc dziwne robi susy. *Jabł. Ez.* 19. Jak się porwał, takiego susa uczynił, o mal na drugą stronę nie przeleciał. *Teat.* 11. *b*, 61. Pan mię woła, smyk trzy susy, i już ja u jegomości. *Teat.* 20 *b*, 4. SUSEŁ, sła, *m.*; *Boh.* sysel, sisel; *Ross.* сусликъ; *Germ.* der Ziesel, Zeisel, die Zieselmaus, *mus citellus*, wielkości wiewiórki, kształtu łasicy. Żywi się młodemi myszami; żyje gromadnie, najliczniej nad Wolgą, na Wołyniu, na Podolu. *Zool.* 345. — §. *Fig.* Wszelkie czary na człeka mają swoje gusła, Ziele go w co inszego, wino robi w susła. *Pot. Jow.* 198. SUSŁOWY, a, e, od susłów, Ziesel=. Futerka susłowe.

SUSCEPTA, y, *ż.*, *ob.* Przyjmowanie. SUSPENSA, *ob.* Odwłoka, fryszt. SUSPIR, u, *m.*, es czyli suspir, znak muzyczny, okazujący wstrzymanie czyli milczenie tonu. *Magier. Mskr.* SUSTENTACYA, *ob.* Wyżywienie, utrzymywanie.

°SUSPICA, y, *ż.*, n. p. Bycy twoi suspicę czystą jeść będą, którą wywieją wiatrem i łopatą. *Budn. Jes.* 30, 24, *not.* «mieszane zboże». [*Vulg. migma*, żyto z plewą 2].

SUSZ, u, *m.*; *Boh.* sauš, okleštký; *Slov.* rýwa, ráždj, (cf. rożdże); *Sorab.* 1. fuschenka; *Carn.* sushmat *vepretum*, (*Carn. et Vind.* fušhêz = marzec); *Croat.* reznik; *Rag.* poxâr (cf. pożar), sûho darvo; *Bosn.* posgjar, drrivo suho, koje se mosge lasno usgecchi, suhâd, suhva, suho grozdje *uvae passae*; *Ross.* сушь, хворостникъ, хворостинникъ, хворостъ; *Eccl.* хврастие (cf. chróst), сушнякъ; §. 1) uschłe z drzew odcięte gałęzie, dürre Aeste, Zweige, dürre Holzspähne. Pierwszym bądź kopać ziemię, pierwszym pozwożone Susze palić, od winnych macie odstrzyżone. *Otw. Wirg.* 415. Nakładłszy wiorów różnego suszu, ściany zamkowe podpalają. *Papr. W.* 1, 214. Kazał natkać chróstu i innéj suszy w czeluści, i ich żywo popalił. *Nar. Tac.* 2, 251, (*observ. femin.*). — §. 2) Susz pszczelny, eine leere Bienenzelle, Wachszelle ohne Honig. Nie znajdziesz ula, żeby między plastrami suszu, to jest, pustych woszczyn nie było. *Kark. Pas.* 34. Susz wybrać, i na wosk go stopić. *Haur. Ek.* 137. Plastr miodu pod susz podłożyć. *ib.* SUSZA, y, *ż.*; *Sorab.* 2. fzusch, (fusch, mjasza bineno suchoty); *Carn.* susha, suhotina *terra arida*, suhôta *aridítas*, (sûha *defectus pecuniae*); *Vind.* fušha, ufehnenje, fuhota, fušhost; *Croat.* szûssa, szussina, szuhocha, szuhota, szusha, (2 wozownia, szopa); *Hung.* aszszúság, aszály, szarassag; *Dal.* szusa; *Rag.* sûseja; *Bosn.* suseja, susejaj, suhochja; *Eccl.* соуша; *Ross.* сухота, сушка, сушение, засуха, меженина; suche miejsce, das Trockene, trockner Boden, trockenes Land. Miedzy dwa wodne mury słony bród przebyli, Tak jakoby po suszy najlepszéj chodzili. *J. Kchan. Ps.* 158. Chwalę twój stan poczciwy, iżeś k latom przyszedł, A z srogiego okrętu na suszą już wyszedł. *Rej. Zw.* 180. Na suszy pływa; *in portu navigat. Rys. Ad.* 45. Na suszy kota ciągnie. *ib.* na bezpiecznym miejscu się znajduje, er hat sein Schäfchen ins Trockne gebracht. Licinius dał się pojmać, aby jedno Brutus na suszy został. *Rej. Zw.* 93. — §. Siedzieć na suszy, u pijaków, nie mieć co pić. *Bies. roz. C* 2. trocken da-sitzen, nichts zu trinken haben. — §. Susz, posucha, suchość powie-

trza; Dürre, trockne Witterung; *Eccl.* раздеженіе, раждженіе [*incendium* 2]. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsadę. *Haur. Ek.* 41. Przyszła noc z wielkim deszczem; jeli się frasować, iż się nie mogli w suszą na pokój zachować. *Papr. Kol. T*, 3 *b*. SUSZALNIA, SUSZARNIA, SUSZNIA, i, *ż.*: *Boh.* sušarna, sušjrna; *Carn.* palishe, pajshtuva; *Vind.* fuſhniza, fuſhilu, (fuſhla, fuſhiuniza = która len suszy); *Ross.* сушильня, овинъ, овинецъ, рига; *Eccl.* соушило, (cf. ozdownia); miejsce suszenia, ein Ort etwas zu trocknen. W warzelni powinny być suszalnie, w których się sól suszy. *Kluk. Kop.* 1, 163. Najlepsze na suszalnie komory w górze około komina. *Kluk. Kop.* 1, 164. Najlepiej w piekarni razem mieć i suszarnią do suszenia na jesień owoców. *Świtk. Bud.* 292. Takie tygle, które długo stoją w suszni, pospolicie kilkanaście niedziel trwają w ogniu; a te co się świeżo wezmą z roboty w piec, ledwo tydzień wystoją. *Torz.* 105. SUSZALNY, SUSZARNY, a, e, od suszalni, suszeniu służący. *Cn. Th.* 1085. Treuge-, *Ross.* овинный. Suszalna izba. *Cn. Th.* 1085. SUSZKI *plur.*, suche konopie, płoskonki, które nasienia nie mają. *Syr.* 822. *Cresc.* 191. der Fimmel, Bäſtling. — (SUSZWAŁKI, *ob.* Szuszwałki). — SUSZYĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* sušiti, sušyti; *Slov.* sušjm; *Hung.* sütöm; *Sorab.* 1. fuschu; *Sorab.* 2. szuschisch; *Carn.* sushim; *Vind.* fuſhiti, vfuſhati, osditi, (*ob.* Ozdzić; fuſhnik, fuſhez, osujak = marzec); *Croat.* szushiti, szussiti, szussim, szuhszem, (szusseóz = marzec); *Dal.* szusiti, (szusitise, szuhu biti = schnąć); *Bosn.* susciti; *Rag.* sûsciti; *Ross.* сушить; *Ital.* seccare, asciugare; *Lot.* siccare; *Gall.* secher, sec); §. 1) robić co suchym, czynić żeby schnęło; treugen, trocknen. Wpadłszy w wodę suszy się teraz przy kominie, bo z sukień mu się woda leje. *Teat.* 54. *c*, *C* 2. Suszyć owoce, gruszki, śliwki etc.; Obſt trocknen, dörren. Kiedy nie wszystkie owoce przechowane świeżo być mogą, suszenie jeszcze podaje sposób trwałego pożytkowania. *Kluk. Rośl.* 1, 169. Suszony owoc *Vind.* fuſhoba. Orzechy suszyć; *Ross.* калить, (*ob.* Kalić). Suszone mięso, suszone ryby *Ross.* сушаница. Po niektórych miejscach téj wyspy robią chléb z ryb suszonych. *Boter.* 2, 86. Suszący *Eccl.* сушительный. — Suszyć, chudzić; abzehren, mager machen, austrocknen. Smutny duch i tłuste czasem kości suszy. *Rej. Wiz.* 62. — *Transl.* Martwić, trapić, męczyć; plagen, quälen. Trzeba aby przekonany był karan; albo jeżeli ma być wolen, aby długim więzieniem nie był suszon. *Modrz. Baz* 341. — *Moral.* Zalem i bojaźnią się susza, dzień im każdy rokiem się zdaje. *Teat.* 42. *d*, *D*. trapią się, swędzą się, schną; ſie härmen ſich, ſie vergehen vor Kummer. Obaczysz, że się suszysz bojaźnią daremną. *Morszt.* 167. Ten którego mylna przyszłość suszy. Albo bez cnoty, albo bez duszy. *Zab.* 7, 416. wem die Zukunft Kummer und Sorge macht. Ten jest szczęśliwy, kogo chuć nie suszy. *Zab.* 16, 182 *Kniaź.* Suszyć sobie myśl, głowę = łamać głowę, ſich den Kopf brechen. Suszycie mózgi i myśli obrotne natężacie. *Hor. Sat.* 39. Jeśli, żebym cię dociekł, suszę myśl daremno, Lub ja tępo pojmuję, lub ty piszesz ciemno. *Dmoch. Szt. R.* 16. Suszy głowę, by w gładko utoczonym rymie, Podał wiekom następnym do ksiąg zacne imię. *Zab.* 1, 108. *Nar.* Nie susz domowym o Rzym głowę trudem. *Hor.* 2, 81. *Min.* kłopotać głowę, den Kopf warm machen. Psysze strach niezmierny głowę suszy. *Morszt.* 57. (maci). Cicho! nie suszcie mi głowy. *Teat.* 23, 154. Żona moja długo o to suszyła mi głowę. *Teat.* 35, 15. Czyń coć się podoba, a nie susz mi głowy. *Weg. Marm.* 5, 167. Klepał głowę swemu ojcu, mózg mu suszył. *Teat.* 24. *b*, 40. — 2) Suszyć *Verb. med.*, o suchéj strawie pościć, trocken faſten, blos trockene Faſtenſpeiſen zu ſich nehmen. Mięsa nie jem, ale zawsze suszę. *Jabł. Ez.* 126, *Eccl.* сухоямъ, *Graec.* ξηροφαγέω. Suszenie *Ross. et Eccl.* сухоядение, сыропустъ. Siłać ich jest między chrześciany, co suszą, poszczą? *Rej Post. M m* 4. Są co i o nature i boga się kuszą, Ustawnie grzesząc, kilka dni do roku suszą. *Pot. Pocz.* 353. Waszeć dobry katolik, suszysz piątki. *Ossol. Str.* 8. W piątek, jeśli się kto obierze suszyć, przecie tego dnia bez łakotek wytrwać nie może. *Pim Kam.* 302. Obiecał w sobotę każdą o chlebie samym i wodzie suszyć. *Gorn. Dw.* 212. Piątek suszył o grzankach, pił jak byk w niedzielę, W wieczór był na nalewkach, a rano w kościele. *Nar. Dz.* 3, 158. SUSZYKUFEL, fla, *m*, saczykufel. *Mon.* 71, 357, moczywas, dybidzban, ein Saufaus.

Pochodz. sub: *Suchy.*

SUTANA, y, *ż.*, SUTANKA, i, *ż.*, *dem.*, z *Włosk.* sottana; *Gall.* soutane, (cf. sudamny); suknia duchownych, doktorów; der Leibrock der Geiſtlichen, Doctoren. Ten xiądz nie chciał nic brać z sobą, oprócz po jednéj sutanie grubéj na każdego. *Boter.* 4, 174. Był to ksiądz tylko z sutaną. *Pot. Jow.* 2, 82, (cf. doktor pończoszka). Któż animuszom prałatów porówna, kto strojom, Sutana i mantolet chwarszczą! *Opal. Sat* 137. Czarna sutana. *Pot. Pocz.* 174. *Sk. Żyw.* 1, 398. Doktor w długiej sutanie przychodzi. *Pot. Arg.* 477. SUTANNY, a, e, od sutany, Leibrocks-. Sutanne rękawy. *Tr.* — §. W sutanę ubrany, n. p. Sutanny doktor. *Tr.*, mit einem Leibrocke bekleidet. — §. Sutanny jedwab', kręcony, gedrehete Seide. *Tr.*

'SUTEK, tka, *m*, Cycek, piersi, sutek też niektórzy mówią od ssania, *mamma. Macz.*, (*vel potius* ssutek); die Bruſtwarze. 'Sytek. *Tr.*

SUTY, a, e, *partic. Verbi* suć, suję = sypany, geſchüttet, obsypany, beſchüttet. Sute drogiemi kamieńmi sajdaki. *Suszyc. Pieśn.* 3. *K.* — §. *Transl.* Suty, Suto *adverb*, sowity, obfity; reichlich, überflüßig; *Boh.* sutý. Suknia suta i bogata. *Teat.* 34, 17. Suto nas czestował. *Teat.* 8, 44. Czestuje, gra, baliki daje, suto szafuje pieniędzmi. *Teat.* 14, 107. Husarska pieczenia suto z cebulą, niech się przyrumieni. *Teat.* 43. *c*, 64. Niech co kosztuje to kosztuje, byle wszystko suto było. *Teat.* 6. *b*, 80. Suto w kieszeni. *Niemc. P. P.* 10.

SUWAĆ, *ob.* Sunąć. SUWAŁKA, i, *ż.*, Suwałką nazywają utarczki Tatarskie. *Czack Pr.* 235, cf. taniec Tatarski, Tatariſches Manœuvre. SUWALNY, a, e, od suwania, Schieb-, Schub-, ſchiebbar; *Ross.* сдвижной.

S W.

SWA, *ob.* Swój, swoja, swa.

SWACH, *ob.* Swat. SWACHA, y, *ż.*; *Ross.* сваха, [dziwosłąbica, die Brautwerberinn 2], kuplerka, kmocha, eine Kupplerinn, (*ob.* Swaszka). Dobry on bardzo człowiek, by go nie psowała Domowa swacha, ta go właśnie osiodłała. *Simon. Siel.* 110. (zrzędziocha). Bachus urodzonym swachom przy Bistonie Nieszkodnym wężem zaplata kędzierze. *Hor.* 1, 307. *Nar.* SWACHNA, y, *ż.*, swaszka, *pronuba. Mącz.*, *Ross.* сватья swata, *ob.* Swaszka; die Brautwerberinn, Freywerberinn, dziewosłąbica. SWACIĆ, *ob.* Swatać. SWACTWO, a, *n.*, swatanie, dziewosłębstwo, swaty; das Freywerben, Brautwerben. (*Croat.* szváchtvo, szvachinztvo = szwagrostwo, (*ob.* Swak); *Ross.* сватовство 1) swatanie, 2) szwagrostwo). To mego pana wuja swactwo. *Teat.* 24. *b*, 19. Gdziekolwiek rozkażecie wszędzie pojedziemy, I swactwa i wesela spólnie pomożemy. *Simon. Siel.* 43. Będą baby bogactwa Po jéj śmierci pomocne mu do młodszego swactwa. *Gaw. Siel.* 369, *ob.* Swadźba, *Swad. *SWACZYNA, y, *ż.*, na Szląsku koło Plesny = podwieczorek. *Bndtk. Mskr.*, cf. jużyna, Vesperbrot.

SWĄD, *SMĄD, edu, *m.*, smród z przepalenia, Brandgeruch, Dunſt, (Schwaden 2. Abſg.); (*Boh.* čmaud, smáha; *Sorab.* 1. pěčžerska won; *Carn.* smôd, smoj, sasmôd, (*Carn.* smódilu *lignum adustivum*); *Vind.* ſmodei, ſaſmoda, ofmod, perſmodenje, ſaſmojen duh, oshgatliu duh; *Rag.* svúd, smúd, smudòtina; *Bosn.* smud, smrad od dimma; *Ross.* палєнина, гарь, угаръ). Zarazą głowy jest swąd z pieca. *Tr.* Gdy wybierasz z bańki *rtęć, strzeż się swądu, byś się nie zaraził. *Sienn.* 606. Usta srogi dusił *smąd, *vapor. Zebr. Ow.* 36. Etna się płomieniami dwuraźnemi skwarzy, Parnas w tymże *smędzie. *Zebr. Ow.* 34; (*ardet*). Swąd od czego, fetor, smród, Geſtank. *Tr.* — 2. *Transl.* Psim swędem wyszedł sąd jego. *Cn Ad.* 1086. (*corruptis judiciibus infami decreto absolutus*). Kilka razy, jak mogąc, zbyłem go psim swędem, Lecz co poczne, gdy dłużej zechce być natretem? *Zabł. Zab.* 85. — (*SWADA, *ob.* Zwada) — SWĄDLIWY, a, e, — ie *adverb.*, pełen swędu, brennzelnd, nach Brand reichend, dunſtig; (*Boh.* smudlý přismudlý: *Vind* ſmojenliu, zaſmodliu; *Ross.* угарный, чадный, чадно, *ob.* *Czad). Czarny słup dymu z swądliwym osmołem, Nad pojedyńczych chałup usutym popiołem Wznosi się. *Przyb. Ab.* 146.

SWADŹBA, y, *ż.*; *Boh.* swadba; *Slov.* swadba, wesele; *Sorab.* 2. ſwažba; *Croat.* szvadba, szvátba, (*distng. Rag.* svadba, svaghja *inimicitia*; *Bosn.* svaditi, osvaditi *accusare*, *ob.* Zwada, *ob.* Wadzić); *Ross* свадьба; — gody, swadziebne wesele, *nuptiae. Mącz.*, die Hochzeit. Powiedziem ją do ślubu; przyjdzie nam obchodzić Swadźbę, do stołu służyć, i w tańcu rej wodzić. *Zimor. Siel.* 147, *Stryjk.* 118. *Swad, gody, wesele małżeńskie *Sekl. Math.* 22. SWADZIEBNY, a, e; *Boh.* swadebnj; *Croat.* szvatbéni; *Eccl.* свадебный; weselny, godowy, hochzeitlich, Hochzeit=. *Epithalamium*, swadziebna piosnka, wiersze ku czci wesela czyjego uczynione. *Mącz.* Ruś w pieśniach swadziebnych na weselach Ladona wspomina. *Krom.* 55. Pojmał pana młodego z gościami na weselu małżeńskim godującymi i z wszystkim fraucymerem swadziebnym. *Stryjk.* 340. Gość swadziebny, godownik, *Boh.* swadebnjk, *f.* swadebnice; *Rag.* svat, *f.* svátbeniza; *Croat.* szvati; *Slav.* svatovi; (*Boh.* hod swadebný god małżeński, wesele małżeńskie, swadziebne; *Slov.* swadebna matka *pronuba*). Odzienie swadziebne. *W. Post. Mn.* 362. *Dwor. E* 3. *Kucz. Kat.* 2, 468. (godowe *edit. recent.*). Odzieniem swadziebnym ozdobieni, do stołu boskiego przystępują. *Kucz. Kat.* 2, 464. (godowym. *edit. recent.*). Odzienia swadziebnego nie mając, z wesela był wyrzucony. *Biel. Hst.* 181. *Rej. Post. R r* 6. *ib. O o o* 4. *SWAK, *SZWAK, a, *m.*; *Boh.* swak, (*ob.* Swat, swatać); *Slov.* swak, otcowěg sestri muž, matkineg sestri muž; *Sorab.* 1. szwak; *Carn.* svâk; *Vind.* ſvak, festerni mosh, shene brat, mosha brat, ſuak, ſvoger; *Croat.* svak, szvak, szestrin mus, *peregrin.* sógor; *Hung.* sogor; *Rag.* svâk; *Slav.* svâk; *Ross.* свояк (cf. swój), шуринъ; szwagier, siestrzyn mąż. *Sax. Porz.* 132, der Schweſter Mann, der Schwager, (cf. świekier, cf. dziewierz). Przyjechali posłowie z Węgier od króla Zygmunta, swaka Jagiełłowego. *Gwagn.* 76. Lud wiejski z swoją rodziną, szwakami i drużyną do karczmy się schodzą. *Haur. Sk.* 154. — §. *Swak, szampierz w miłości, *rivalis. Mącz.* spółzaletnik, der Nebenbuhler. *SWAKOWSTWO, a, *n.*, szwagrostwo, die Schwägerſchaft; *Sorab.* 1. ſwakowstwo powinnowactwo; *Carn.* svaknost, svazhêna; *Vind.* ſvaknost, ſvaſhina, ſvazhina, ſvagernia, ſvaſhtvú; *Croat.* szváchtvo, szvachinsztvo, *peregr.* shogorztvo; *Hung.* sógorság — *§. Szampierstwo w miłości, *rivalitas. Mącz.* Nebenbuhlerey.

SWANTOPOLK, a, *m.*, [ŚWIĘTOPEŁK 2], imię pogańskie, święte polko. *Jabł. Her.* Swatopełk, *cohors sancta, a Boh.* swaty (= święty), et polek (= pułk). *Frenzel in Westphal. Monument.* 2, 2412. SWANTYBOR, a, *m.*, [ŚWIĘTOBOR 2], święci bor, imię pogańskie. *Jabł. Her.*

SWAR u, *m*, SWARKA, i, *ż.*; (*Boh.* swár, swáda, šarwátka, (*ob.* Szarwarki); *Eccl.* сваръ; *Ross.* свара; *Carn.* snar *correptio*; *Vind.* ſvaritje, ſvarilhtvu = zarzucanie, zarzuty; *Suec.* swara = odpowiedź; *Isl.* andwara, cf. szwargotać, warczyć, warga, wrzeć); kłótnia, spór, sprzeczka, wadzenie się; *Sorab.* 1. žtret, wuretžwano; *Vind.* krech, prepiranie, (cf. krzyk, cf. przeprzeć); *Dal.* kara, (*ob.* Kara); Zank, Streit, Hader. W gnuśnym pokoju tylko fakcye, tylko swary stroją. *Kchow. Wied.* 5. Co ci teraz jest ku pokoju, obróci-ć się w gorzkość swaru. *W. Post. Mn.* 321. Wielkie swary na zjeździe Florenckim. *Pociej.* 501. Po długich *swarzech (swarach). *Biel.* 449. Nie ma ratusza, ni sąsiedzkiej swarki. *Mon.* 64, 526. Między pysznemi swary ustawiczne. *Sk. Dz.* 245. W równym wieku, gdy dobrana parka Żyją szczęśliwie, nie znają co swarka. *Teat.* 32. *b*, 142. Kanclerz ten dobra kościelne na ustawiczne swarki naraził. *Nar. Hst.* 7, 132. Z lekkich swarków srogie powstało zabójstwo. *Nar. Tac.* 2, 235. SWARLIWOŚĆ, ści, *ż.*,

skłonność do swarzenia się, kłótliwość, die Zankſucht; *Ross.* сварливость. SWARLIWY, a, e, — ie *adv.*; *Boh. et Slov.* swárliwý; *Ross.* сварливый; kłótliwy, sporny, zänkiſch, zankſüchtig; (*Vind.* ſvaritliu, poſvaritliu, poſvarliu = kary lub strofowania godny). Żona swarliwa, niemałe domu licho. *Teat.* 42. *d*, 3. Swarliwy, jak przekupka się swarzy. *Cn. Ad.* 1114. Przyjąć nie chciał swarliwego i trudnego miejsca. *Sk. Dz.* 299. SWARNIA, i, *ż*, miejsce swarów, kłótni; ein Zankort, wo nur immer gezanft wird. Nie jest u nas rada, ale swarnia i giełda jedno na wstyd i ruinę Rzpltej. *Lub. Roz.* 455. Do kościoła ku czci bożej chodzić mamy, nie do swarni. *Bial. Post* 175. — (SWARSZLOWY koń, *ob.* Szwarcelowy). — *SWARZĄDZ, ędza, *m.*, [SWARZĘDZ, i, *ż.*, miasto w Wielk. Polsce, eine Stadt in Groß-Polen 2]; lubiący się swarzyć, cf. zrzęda, ein Zankſüchtiger; *Slov.* swárce; (*Vind.* ſvarnik, poſvarnik = wymawiacz, zarzucicіel: *f.* ſvarniza, poſvarniza). Przyjechała nędza do Swarzędza; *simile ducitur ad simile. Rys. Ad.* 58. SWARZYĆ, *SZWARZYĆ *intransit. contin.*, łajać, strofować; ſchelten, ſchmähen; *Sorab.* 1. szwarieč; *Carn* svarim; *Vind.* ſvárit, ſvariti, poſvariti, (cf. *Germ.* Wort, cf. gwar, cf. szwargotać, cf. ſchwören. Adlg.; cf. *Hebr.* גער gaar, *increpavit*; יגר jagur; cf. *Lat.* jurgo; cf. *Hebr.* יסר *castigavit*). Na mnie matuleńka całuteńki dzień swarzy, zamyka mię jak niewolnicę jaką. *Teat.* 30. *b*, 26. Dąsać się, krzywić, a potym *czwarzyć z całym światem. *Weg. Marm.* 3, 288. — 2. *Transit* Swarzyć kogo z kim, wadzić go z kim, *ob.* Poswarzyć, powadzić; zuſammen hetzen, an einander bringen. — 3. Swarzyć się *rec. niedok.*; *Boh.* swariti se, kočkowati se, kočkugi se, waditise; *Slov.* žehru; *Vind.* poſvariti, ſvariti, sprekarjatiſe, prepirati, kregati, pipat, reshati, praudati; *Dal.* karatise; *Eccl.* сварити ся; wadzić się, ſich zanken, mit einander ſtreiten. Już teraz nic na zjazdach naszych nie czynimy, jeno się kłócimy a swarzymy. *Star. Ryc.* 16. O majętność prokuratorowie się swarzą, o ciało doktorowie, a o duszę teologowie. *Gorn. Dw.* 182. Jest-że się tu o co swarzyć! *W. Post. W.* 229. Swarzcie się wy, a my będziem jeść. *Cn. Ad.* 1115. Nie godzieneś, abym się z tobą swarzył. *Cn. Ad.* 558. (abym się toba pyskał).

SWASZKA, i, *ż.*, [*dem. Nom.* Swacha 2]; swachna, *pronuba. Macz*, swata (cf. swiestka); dziewosłębica, druchna, die Brautwerberinn; *Sorab.* 1. ſwónka, ſlonka, *quoniam mensam sale atque zingibere instruere assolet*; *Ross.* сватья; (*Vind.* ſvatina, teta, cf. ciotka; (*Carn.* svakêna); *Slav.* svâst, *Ross.* свесть, свояченица; *Vind.* ſvaka, ſvakinja, ſvast, ſvest = Swieść, *qu. v.*; (*Rag.* svâtbeniza = swadziebna gość, *conviva nuptialis*). Kiedy młodziuchne za starca zmawiają, Za starym swaszki dobre słowo dają. *Bratk. L* 4. — 2. *In malam partem:* Szwaszka, *ob.* Swacha; *Ross* сваха, n. p. Tyś inszych swaszek pilen, a żonka też inszych *Opal. Sat.* 184. *Tward. W. D.* 2, 114. (kmoszek). SWAT, a, *m*; (*Boh.* swat *levir*, *ob.* Swak; *Slov.* staregši, stari swat *pronubus*; *Vind.* ſvat, sarozhnik = zaręczony z którą, cf. *żenich; (shounirski ſvat = werbownik); *Carn.* svat = *żenich; *Croat.* szvàt *nuptiator*, szvati; *Slav.* svatovi *convivae nuptiales*, swadziebni goście; *Rag.* svat, *f.* svátbeniza *conviva nuptialis*); *Ross.* сватъ = 1. powinnowaty, (*ob.* Swak, szwagier), 2. swat); *Eccl.* тысяцкой, дружка, невѣстоводникъ, невѣстоводитель, невѣстоводецъ (cf. niewiasta), предъобручникъ, который сговариваетъ жениха съ неневѣстою; dziewosłąb, drużba, der Brautwerber; *Boh.* snaubce; *Carn.* snubâzh, snubz, (cf. *Lat.* nubo; *Carn.* snubliv *nubilis*); *Sorab.* 1. ſwonczżu, braschka. Dziewosłąb, *żerca, swat. *Volck.* 664. Ja rozumiałem się tu być panem młodym, a ja widzę, muszę tylko przestać na swacie. *Teat.* 32, 102. Rycerz Polski, jadąc sobie z przyjaciołmi po żonę, trafił na straż nieprzyjacielską, którą pogromił. A od tego czasu nastały wielkie poczty swatów, kiedy się kto jechał żenić, obawiając się nieprzyjaciela. *Papr. Gn.* 1096. Jechać w swaty = starać się o którą w małżeństwo, cf. swactwo, dziewosłębstwo, auf die Freye ausgehen. — *Transl.* W swaty, w śpiegi, w zwiady jechać. *Cn. Th.* 1217. auf Kundſchaft ausreiten. — *Prov.* Nie wyjeżdżaj przed swaty, nie bądź mądrym przed laty. *Cn. Ad.* 725. *Rys. Ad* 49. (nie wylataj, gdyć skrzydła nie wyrosły, nie odzywaj się przed starszymi; cf. raniej było się urodzić, cf. jajko mędrsze od kokoszy). *Chrośc. Fars.* 75. *Tward. W. D.* 20. *Chrośc. Job.* 120. Milczą tu drudzy, choć mężniejsi, a ty Tak się skoro wprzód wymykasz przed swaty. *P. Kchan. Jer.* 453. Piędzią się swą mierzy, nie wylata przed swaty. *Petr. Ek.* 115. naſeweiß ſeyn, früh klug ſeyn wollen, älteren Leuten vorgreifen. — 2. Nie folgowali bratu, ani swatu, ani żadnemu. *Biel. Św.* 165 *b.* ani krewnym, ani powinowatym. — 3. Swat, szampierz, spółzalotnik, fryerz, der Nebenbuhler. Wymieniono swaty, z któremi jakoby królowa żądliwie obcować miała. *Krom.* 498. SWATA, y, *ż.*; *Ross.* сватья, (cf. swacha, szwaszka, cf. *swieść); która swata, dziewosłębica, die Freywerberinn. Sroga Julio i okrutna swato, Przybądź, i zemstę bierz przez moje zmazy. *Chrośc. Luk.* 245. SWATAĆ, *cz. contin.*, *Swacić *niedok*, (Poswatać, Wyswatać *dok., qu. v.*); dziewosłębić, kojarzyć małżeństwo, den Freywerber machen, eine Ehe ſtiften, knüpfen, verbinden, zuſammen bringen; *Sorab.* 1. ſwónczu; *Vind.* ſvatiti, (ſvakuvati, ſe poſvazhiti = powinować się): *Carn.* snubiti, snûbem; *Ross.* сватать, (сосватать wyswatać, сосвататься ożenić się, сосватанный zrękowany, просватать zrękować, просватанная oblubienica); *Eccl.* невѣстоводствую, *Graec.* νυμφαγωγέω. Kto swacił i do kupy to jednoczył stadło? *Gaw. Siel.* 368. Swatanie, swaty, poswatanie (*Vind* ſvatitje, ſvatuvanje). Swatać się *rec.*, ſich um eine Parthie bewerben, nach einer freyen. Oskarżono Jadwigę, jakoby ona z Gwilelmem, który się jej pierwej swatał, obcowała. *Stryjk.* 448. *SWATOWNY, a, e, swatujący, freyend. Na gody, ni się Juno swatowna stawiła, ni Hymenej, ni Łaska w łożnicy drużyła. *Żebr. Ow.* 150; *pronuba.*

SWATOWIT, *ob.* ś. Wit.

SWAWOLA, i, *ż*, SWYWOLA, *SWOWOLA, swa wola, swoja własna wola, swoboda, postępowanie wedle własnego upodobania; *Rag.* sveevòglja *suae voluntatis libi-*

do; *Sorab.* 1. zamopastnoſcž, (cf. samopas); der freye Wille, Eigenwille. Dziękuję bogu, że napominanie przyjął, a gdym tym troskliwszym był, z swéj woli szedł do was. 1. *Leop.* 2 *Cor.* 8, 16. dobrowolnie, freywillig, aus eignem Triebe. Swa wola, że wolno płodzić co chce. *Kosz. Lor.* 26. Bez praw i rządu samopas i swéj woli. *Pilch. Sall.* 11. Tu w Polszcze jedni ludzie są w wielkiej niewoli, a drudzy w wielkiej swywoli. *Gorn. Wł. C* 3. Swawola tam być nie może, gdzie jest prawo. *Gorn. Wł. C* 5. Gdy hamowana swawola nie będzie, Już jéj niecnota na trzy głosy ſgędzie. *Rej. Zw.* 223 *b.* Puszczone dziecię na swą wolą, zawstydza matkę swoję. *Paciej.* 27. *cum dimittitur voluntati suae.* Swawola, wielka niewola. *Cn. Ad.* 1113. (wolność fałszywa jest, czynić co się podoba). Swawola każdego zepsuje. *Rys. Ad.* 64. Iż był w młodości swojéj woli nawrzał, w starości się nikomu zachować nie umiał. *Papr. Koł. O.* Dziecię napiwszy się z młodu swéj woli i rozkoszy, w wszystko się złe udawać będzie. *Glicz. Wych. E*, 4 *b.* Dziecię ze zbytniego pieszczenia w swą się wolą uda, i będzie brało na nię, jako koń na kły, gdy mu się na nie uzda zawadzi. *Glicz. Wych. E*, 4 *b.* — §. Swawola, ˙SWOWOLEŃSTWO, a, *n.*; *Slov.* swéwolnost, samoswognost upor, krnąbrność; (*Slov. et Boh.* swemyslnost *ferocia*); *Vind.* ſvojovolnost, lastnovolnost, lastna glava, lastnoumnost; *Rag.* samovoglja = kaprys; *Ross.* самовольничество, самовольство, своевольство; 1) absolutność, Eigenmacht, eigenmächtiges Verfahren. Podobnobyś mi dał był, o mój miły, To dobrowolnie, coć biorę swąwolą. *P. Kchan. Jer.* 519. Na te pochlubki a na te swowoleństwa swoje, radbyś i ostatek wełny zdarł z nędznéj głowy jego. *Rej. Post. K k* 2. Uprzykrzają się spokojnym ludziom swowoleństwy a łotrostwy swemi. *Rej. Post. H* 1. — 2) Swawola, swywola, swowola, SWOWOLNOŚĆ, ści, *ż*, ˙SWOWOLEŃSTWO, a, *n.*; *Boh.* swéwolnost, dowadénj; *Carn.* samapashnost; *Vind.* ispuſhnost, spuſhnovolnost, oshribnost, preſhirnost, sanikarnost, bresobrasnost; *Croat.* objednoszt; *Rag.* sveevóglja, samovóglja, svevoglnos, svevólglstvo; *Ross.* своевольство, самовольничество, вольничанie, воженье, возня, проказы, рѣзвость, блудливость, шалость, шаливость, (*ob.* Szaleć); rozpusta, swawolowanie; Uebermuth, Muthwille, Ausschweifung, Ausgelassenheit. Swawola jest rozchełzana a bezrozumna wola, mając za koniec swój rozkosz, a do tej wszystkie swe kierując sprawy. *Gorn. Wł. D.* U Egipcyanów i malarzów i muzyków swąwolą karano, gdy co malowali albo spiewali nieprzystojnego. *Petr. Et.* 187. Żadnej miary na pohamowanie swowoleństwa nie szukamy. *Star. Ref.* 6. Prawom bożym dla wolności abo raczej swowolności swojej wiązać się nie dali. *Sk. Kaz* 464. Karania srogość złym odejmuje swowoleństwo grzeszenia. *Modrz. Baz.* 286. Zachowaj mię od swowoleństw upornych, aby nade mną nie panowali. *Radz. Ps.* 19, 14. Ustawiczne próżnowanie do takiego swowoleństwa ludzi przywiodło, że na prawa względu nie mają *Vol. Leg* 3 15. — § Swawoleństwo, *anarchia. Fredr. Ad.* bezrząd, Anarchie. — §. Swawola *collet.* = kupa swawolnych ludzi. *Pot. Arg.* 90. ein muthwilliger Haufen, ein Haufen muthwilliger Leute. ˙SWAWOLAC, ˙SWOWOLAĆ *nijak. niedok.*, stawać się swawolnym, ausgelassen werden; *Ross.* извольничаться. Gdy Dawid bardzo był ˙sswowolał, a już był bardzo zapłynął w szczęściu swoim, wziął Uryaszowi żonę. *Rej. Zw.* 204 *b.* SWAWOLNICA, y, *ż*, SWAWOLNICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Rag.* svevóglniza; *Ross.* своевольница, самовольница, рѣзвуха, кудесница, проказница, шалунья: kobieta swawolna, rozpustna, pusta: ein Uebermüthige, Muthwillige, Ausgelassene. SWAWOLNIE, ˙SWOWOLNIE, SWYWOLNIE *adv.*; *Slav.* svojevolino, *Ross.* самовольно; swoją wolą, wedle swojéj woli; eigenwillig, nach eignem Belieben. Swowolnie odjechać, odstać, z swojéj woli, bez opowiedzenia. *Włod.* Nie chciał mu papież dopuścić wyjść z klasztoru; wyszedł tedy swowolnie. *Biel.* 207. Swowolnie żyć = swym rozumem. *Cn. Th.* 1093. rozpustnie, übermüthig, muthwillig. Kto swowolnie żyje, ten swowolnie ginie. *Rej. Wiz.* 175 *b. Rys. Ad*; *qui sine lege vivit, sine lege perit.* SWAWOLNIK, SWYWOLNIK, a, *m.*, SWYWOLNICZEK, czka, *m.*, *dem.* człowiek swawolny, ein Uebermüthiger, Muthwilliger, Ausgelaßner; *Boh.* swéwolnjk; *Carn.* samsvoj = sobie pan; *Vind.* ſvojovolnik, ſvoinik, ſamſvoi; *Rag.* svevóglnijk; *Slav.* svojevoljnik = woluntaryusz, ochotnik; *Ross.* своевольникъ, самовольникъ, рѣзвакъ (cf. rzeźwy), воленица, кудесникъ, прокуда, прокудливый, проказникъ, острякъ, востряк; *Eccl.* шаль, шалунъ, самочинникъ. Ludzie wyuzdani na wszelaką swąwolą, i z tego marnotrawstwa szukaliby sławy, gdyby postrzegli swowolniczków imiona pismem nieśmiertelności podane. *Star. Ref.* 64. Rozpustny swywolniczek. *Teat.* 20. *b. praef.* Wstydź się swawolnisiu. *Teat.* 35. *b*, 82. SWAWOLNY, SWOWOLNY, SWYWOLNY, a, e, wedle swojej woli żyjący, swobodny, nach seinem eignen Willen lebend; *Slov.* swawolný, swewolný, swémyslný uparty; *Slov.* swewolný *cerebrosus*; *Carn.* svojovoln, svojoglavn = krnąbrny; *Vind.* ſuojovoilan, ſvoivolen, ſamſvoi = sobie wolny, ſvojovolen, radovolen = dobrowolny, ſvojovolen, lastnovolen = uparty; *Croat.* szvoyvòlyen *sui juris*, *pertinax*; *Rag.* svoevogljan, samovógl, sveevogljan *suae voluntatis*, (samovogljan = kaprysnik, dziwaczny); *Bosn.* svojevoglja *effrenatus*; *Ross.* своевольный, самовольный. Dałeś w moc ludziom wszystkie bydła polne, Dałeś i leśne zwierzęta swowolne. *J. Kchan. Ps.* 9. Swowolny, bez prawa żyjący. *Włod.*, *illex. Cn. Th.* 1093. rozpustny, ausgelassen, muthwillig, leichtfertig; *Boh.* prostápášný, rozpustilý; *Sorab.* 1. zamopastné, wóhlné, zwołożterski; *Croat.* obiszten, (obisztni *renalis*, obisztje *ren*); *Vind.* ſvojovoljén, preſhérn, sanikarn, bresobrasen, spuſhnovolen, oshriben, ispuſhen; *Carn.* samapashne, samapash (cf. samopas), serborit, serboritast, serboriten; *Ross.* прокудливый, рѣзвый (cf. rzeźwy), блудливый, воженый, шаливый (cf. szaleć), игривый, (*ob.* Igrać). Za nic pismo ś. u swywolnego światownika *Wad. Dan.* 105. Młody człowiek nie tam idzie, gdzie rozum chce, ale tam gdzie go nałomne a swowolne przyrodzenie ciągnie. *Rej. Zw.* 18 *b.* Swa-

wolny chłopiec. *Tr.*, *Ross.* erosa. Czytał autorów swywolnych w materyi zwodzących intryg. *Mon.* 76, 87. — §. Są rozbojnicy, którzy kupy ludzi swawolnych zebrawszy, majętności najeżdżają. Przeciw tym liczne prawa pod tytułem: swawolnych kup, (cf. kozactwo), znajdujemy. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 355. Räuberhorden, Streifhorden. SWAWOLOWAĆ, SWYWOLOWAĆ *med. contin.*, Swywolić *niedok.*, swywolnym być, swywolą narabiać; muthwillig ſeyn, ausgelaſſen ſeyn, Muthwillen treiben; *Boh.* dowaděti, dowadjwati; *Sorab.* 1. wohlnu; *Carn.* ritam; *Vind.* nafladuvati, nafladen biti; *Rag.* sveevogljti *far a sua voglja*; *Ross.* самовольничать, своевольничать, своевольствовать, куролесить, накуролесить, вольничать, завольничать, рѣзвиться, рѣзвлюсь (cf. rzeźwić), егозить, егожу, блудить, блужу, блудствую (cf. błądzić), прокудить, напрокудить, возиться, вожусь, задурить, задурачиться, проказить, прокажу, шалить, сшалить, шалию (cf. szaleć), *vulg* приблаживать.

SWĘDLIWY, *ob.* Swądliwy. SWĄDNIEĆ *neutr. niedok.*, swędem śmierdzieć, swąd z siebie wydawać; *Bosn.* smuditi, smrriditi dimmom, brennzeln, nach dem Brande riechen. Piec swędnieje. *Tr.* — §. *Ogólniej:* Śmierdzieć, cuchnąć; ſtinken, ſtinkend werden. Ptastwa po zabiciu, aby nie swędniały od sytości.... *Haur. Sk.* 345. SWĘDRA, y, *ż.*, zmaza, plama, ein Schmutzflecken. Piasek wsypany na białe płótno, gdy nie po sobie mułu abo prochu, *chocia swędry nie zostawi strząśniony, taki najczyściejszy. *Cresc.* 34. Rozkoszują w splugawieniu i w swędrach. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 13, (w sprosnościach). Krok mój nie wystąpił z drogi, a na rękach moich nie została swędra żadna. 1 *Leop. Job.* 31, 7. Kto gromi niepobożnego, sam sobie swędrę rodzi. 1 *Leop. Prov.* 9, 8. *Smotr. Lam.* 19. (bież na siebie daje). Pan sobie wystawił kościoł chwalebny, któryby nie miał swędry, abo *zmarski. 1 *Leop. Ephes.* 5, 27. (bez ale). By cię snadź nie bawiło imię Alexandra, Precz gościu! boć tu leży złość i brzydka swędra. *Zygr. Pap.* 332. (*scelus et vitium*). — §. *De homine:* Swędra, smród, gnojek, zmindak, ein ſchmutziger Kerl. Jedzie jako pan, a to swędra. *Falib. P.* Skaził mu się, nie synowie jego, swędra ich, ród niecny i przewrotny. *Budn. Deut.* 32, 5. SWĘDZIĆ *cz. niedok.*, 1) przyswędzać, swędem napełniać, (cf. wędzić); *Boh.* čmuditi, čmudim; *Sorab.* 1. ſmudžu; *Carn.* smodim; (w Krakowsk. smąd = swąd); *Vind.* ſmoditi, oſmojati, poſmoditi, poſmojati, saſmoditi, (ſmodnik, ſmodei, oſmojavez = *swędzieiel); *Ross.* вадить, начадить, einen Brandgeruch verurſachen, dunſten, dunſtig machen, *nidorem dare. Cn. Th.* 1086. Ziemia kędy najwyższa płomieniem się *smędzi, i w głąb łupa, i w szczał się wymieździwszy wędzi. *Zebr. Ow.* 33; *corripitur flammis.* — 2) Swędzić, ŚWIĘDZIĆ, ŚWIĘDZIEĆ, świędziało = świerzbić, jucken; *Boh.* sweděti; *Ross.* зудѣть, зазудѣть. Swędzi, czyli świędzi mię co = świerzbi mię, es juckt mich etwas, verurſacht mir ein Jucken. Napada go swędzenie języka i niewczesne a razem głupie morały. *Teat.* 24. *c*, 108. świerzbiączka; (*Slav.* shuga, svrâb; *Ross.* зудъ, чесота, чесотка, восца). Dłoń go świędziała. *Ossol. Str.* 3. — §. *Moral.* Swędzić *niedok.*, uswędzić *dok.*, martwić, trapić, suszyć; quälen, martern, ängſtigen, beunruhigen, Kummer machen. Byś tysiąc trosków mógł z myśli wypędzić, Niemniej zostanie, co mię będzie swędzić. *Zab.* 151. 343. Każdego swoja lubość, swoja żądza pędzi, Każdego swój mól gryzie, swoja nędza swędzi. *Simon. Sid.* 16. Mię to swędzi, że żadnego towarzysza nie widzę. *Jabł. Tel.* 82. *Dar. Lot.* 4, 21. Kochanka twego zaliż tak niemiłosiernie Mogłabyś swoją śmiercią śmiertelnie uswędzić! *Zab.* 15, 193. Swędzić się, trapić się, ſich härmen. SWĘDZIWY, SWIĘDZIWY, a, e, lechciwy, füßlich. Swiędziwe Neptuna jątrewki, Po łono panny, a ostatek ryby. *Klon. Fl. A.* 2. Nereidy. *SWESTKA, *SZWESTKA, i, *ż.*; *Boh.* świestka; *Germ.* die Zwetſchge, eine Art Pflaumen. Śliwki, które zowią swestki. *Sienn.* 113. Śliwki Węgierskie, szwestki. *Syr.* 1006. *Szczwaczka, żółta śliwka. *Tr. Dyke.* 2335. *Szwaczka, *szwaszka. *ib.* 2368.

*ŚWIĄCIE, ia, *n.*, n. p. Świącia trzymał się. *Żebr. Ow.* 108. (*altaria*). Panna ś. z Józefem nie przeto do Jeruzalem chodziła, aby przykład jakiego pielgrzymowania do *świąci stanowić miała.... *Zarn. Post.* 54 *b.* święte miejsce, świątość, *ob.* Świątnica, Świątynia.

ŚWIADCZYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* swědciti; *Sorab.* 1. ſwědžžu, ſwědkoſcžam; (*Sorab.* 2. ſwěſtk, ſlub przymierze); *Croat.* szvedòchim, szvedochiti; *Bosn.* svidociti, *Rag.* svjedočitti; *Carn.* prizham, prizhujem; *Vind.* prizhati, prizhuvati (cf. przysiądz), skasati, dokasati; *Ross.* свидѣтельствовать; *Eccl.* свидѣтельствую, третьюю (cf. trzeci), послоушьствовати; (*Etym.* cf. *obs. Germ.* ſchwaden; *Lat.* suadus, suadere; *Svec.* suassa; *Germ.* ſchwatzen. Adlg.; *v. nostr.* Wiedzieć, wiadom, świadom; cf. *Arab.* שהד schahad, *testatus est*; שהר sachedh, *testis*); 1) świadectwo dawać, czynić, zaświadczyć, świadkiem być; zeugen, bezeugen, Zeuge ſeyn, Zeugniß geben, ablegen. Świadczę za kim, świadectwo daję. *Cn. Th.* 1086. Świadczyć u sądu pod przysięgą. *Karnk. Kat.* 359. Fałszywie świadczyć *Ross.* лжесвидѣтельствовать. — § Świadczyć kim, świadczyć się kim, na świadectwo brać. *Cn. Th.* 1086, *Rag.* svjedočittise, svjedočîvatise, zum Zeugen anrufen, zum Zeugen nehmen. Nie bierz mnie za świadka, jeśli się mną świadczyć będziesz, wszystkiego się zaprę. *Pilch. Sen. gn.* 247. — 2) Świadczyć komu, świadczyć mu dobrze, świadczyć mu dobrodziejstwa, (cf. oświadczać); *Ross.* воздать, воздавать, сослужить, einem Gutes erweiſen. Świadczysz; a na złe idą dobrodziejstwa twoje, Czemuż świadczysz z dobroci, gdy masz niepokoje? *Kras. Sat.* 9. Bóg ma rozkosz jakowąś świadczyć dla stworzenia, Rozradza, uszczęśliwia ludzkie pokolenia. *Karp.* 1, 189. Kto złemu dobrze świadczy, tym gorszym go czyni. *Min. Ryt.* 4, 52. Nie przestawał jej świadczyć dobrodziejstw. *Teat.* 5, 8. Świadczący drugiemu, *świadczyciel *Ross.* сослужитель, воздаятель, *f.* воздаятельница. — §. *Aliter:* Świadczyć się = oświadczać się, obiecować; verheißen, ſich geneigt erklären, ſich günſtig zeigen, ſchöne Worterklärungen machen. Ududza, zwodzi, świadczy się z ochotą. *Mon.* 64, 173. ŚWIADECTWO, a, *n.*; *Boh.* swěde-

ctwj, doswęcenj; *Sorab.* ſwědoma; *Croat.* szvedochánsztvo; *Rag.* svjedocjânstvo; *Bosn.* svidocjanstvo; *Slav.* svidocsánstvo; *Vind.* ſvedozhastvo, prizhvanje; *Carn.* prizha, (2. przytomność); *Ross.* свидѣтельство, свидѣние, свидѣтельтвованіе, послушество; co kto zaświadcza, świadczenie, (cf. zaświadczenie); das Zeugniß. Cokolwiek kto twierdzi statecznie k woli bliźniemu, abo na jego szkodę, lubo u sądu, lub też kędy indziéj, świadectwo jest. *Karnk. Kat.* 359; osobliwie zaś, kiedy kto u sądu pod przysięgą co świadczy. *ib.* Świadectwem świadków obronion. *Chełm. Pr.* 41. Świadectwem jednego żaden nie bywa przekonan. *Sax. Porz.* 90. Boga na świadectwo wzywam. *Jabł. Tel.* 152. Bogiem się świadczę, biorę go za świadka, zum Zeugen anrufen. Dowód prawdy moralnej jest świadectwo. *Zab.* 11, 130. *Rej. Post. L l l* 2. ŚWIADCZENIE *adv.*, w przytomności świadków; mit Zeugen, nicht ohne Zeugen. ŚWIADECZNY, a, e, świadczący, na świadectwo służący; *Croat.* szvedòchni, Zeugniß-, zeugend, zum Zeugniß dienend. Znajdowano tam liczne kości, świadeczne klęski nieprzyjacielskiej *Nar. Hst.* 5, 477. Długi takowe nie potrzebują świadecznego dowodu. *Szczerb. Sax.* 80. Czeladnik nie ma być przyjęty bez listu świadecznego. *Vol. Leg.* 3, 417. Atteſtat, Kundſchaft. Świadeczny list, kredyt, kredencyały, formaty. *Cn. Th.* 1086. *Włod. Cn. Syn.* 295, *Sorab.* 1. loszlist. — ℣. By Jezus nie prawy i świadeczny bóg, czemuby prorok mówił: wyście jego od dni wieczności! *Sk. Żyw.* 2, 423. świadectwami potwierdzony, durch Zeugniſſe erwieſen. ŚWIADEK, dka, *m.*; (*Boh.* swědek; *Sorab.* 1. ſwědk; *Sorab.* 2. ſnank; *Carn.* svjetok, pizhuvavz; *Vind.* ſvedok, zaih, prizha; *Croat.* szvedòk; *Rag.* svjedok, sviedocitegl, *collect.* svjedoxba; *Slav.* svidok; *Bosn.* svidok; *Ross.* свидѣтель, *f.* свидѣтельница; *Eccl.* послоухъ, (*ob.* Posłuch); cf. *Arab.* שהר sahedh, *testis*); świadectwo dający, der Zeuge. Świadek sądowy, osoba pozwana, która świadectwo prawdy wydawa na sądzie pod przysięgą. *Sax. Porz.* 88. Świadectwem trzech abo dwóch świadków ma strona rzecz swą odzierżeć. *Stat. Lit.* 201. Świadki wieść. *Stat. Lit.* 89. stawić Stawienie świadków; (*Ross.* сводъ, cf. wywód). Świadek oczny; (*Ross.* видокъ, cf. widz). Podpisany świadek *Ross.* рукоприкладчикъ. Za świadka kogo brać. *Pilch. Sen. qn.* 247. Boga mam świadka. *Bardz. Luk.* 2, 64. Mam boga za świadka *Teat.* 49 *b*, 65. Bóg świadkiem rzetelności mojéj. *Teat.* 49, 88. Nie sądź o żadnym miejscu, by bez świadków było *Min. Ryt.* 4, 152. ŚWIADOM, ŚWIADOMY, a, e; *Boh.* swědom, (swědomitý sumienny); *Slov* powědomý, powedomì; *Vind.* viedezhen, snajozhen, *Croat.* vesztovit; *Ross.* свѣдомый, свѣдущъ, (несвѣдомый niepojętny); z doświadczenia wiadomy, doświadczony, dobrze wiedzący, znający; erfahren, kundig. Człek świadomy, od wieszczka bieglejszy. *Min. Ryt.* 4, 51. Świadomemu wierzyć się godzi. *Cn. Ad.* 1116. Myśmy tu miejsc nieświadomi. *Boh. Kom.* 3, 138. Być świadom *Eccl.* свѣжествовати. Turek nie lekce sobie ważył Polaków, których był świadom, gdy z Wołochy czynił. *Biel.* 452. (doznał ich, doświadczył, skosztował ich). — Świadomie, świadomo, po świadomiu = z doświadczeniem, biegle; kundig, voll Erfahrung, auf eine geſchickte, kundige Art. On go omacnie mrokiem gęstych cieni Wziąwszy za rękę po świadomiu wodzi. *P. Kchan. Jer.* 260 — ℣. *Pass.* Świadomy, wiadomy komu: bekannt, notoriſch, bewußt. *Ut res multorum oculis esset testatior*; bardziej świadeczna albo oświadczona, świadomsza wielom. *Cn. Th.* 1087. — Pod świadomem, za wiadomością, bey Mitwiſſenſchaft. Po upłynionym czasie wierzyciel może fant przedać pod świadomem dobrych ludzi. *Sax. Porz.* 81. Świadomo, świadecznie, *adhibitis testibus. Cn. Th.* 1087. mit Zeugen. ŚWIADOMCA, y, *m.*, wiadomy czego z doświadczenia, ein Kundiger, der einer Sache kundig iſt. Pobożni panowie rady Chrystusowéj, którzy przy stolicy jego sądowéj zasiedziecie, świadomcy jego spraw i sądów. *Sk. Żyw.* ŚWIADOMIA, i. *ż.*, człowiek świadomy, abo ludzie świadomi, które za świadki może kto brać; *cognitores. Cn. Th.* 1087, Kenner, Sachkenner; *Slov.* znamenitel, ktery o druhém znamenj dáwá. ŚWIADOMOŚĆ, ści, *ż.*; (*Boh.* swedomj; *Sorab.* 1. ſamotne szwoye ſwědomo *conscientia*); wiadomość z doświadczenia; *Vind.* snanost, sposnanost, sposnanje, snajozhnost, viedezhnost, ſviednost, viedeſh, ſvedenje; *Croat.* vesztovitoszt, die Erfahrung, Kenntniß aus Erfahrung, *peritia. Cn. Th.* 1087. *ŚWIADSTWO, a, *n.*, *Brath. H* 4 *b*, *ob.* Świadectwo.

*ŚWIASZCZENNIK, *ŚWIESZCZENIK, a, *m.*; (*Ross.* священникъ; *Eccl.* чиститель [*cultor* 2]. (cf. czyścić), ерей, священникъ, святитель, (*ob.* Święcić): *Rag.* posveechjenik (cf. poświęcony), posvetnjk, posvetitegl, redovnik, misnik, pop; *f.* posveechjenizza); ksiądz Ruski, kapłan Ruski, ein Ruſſiſcher Prieſter. Pop, jako świaszczennik i pleban, mieva klucz od cerkwi. *Perz. Lek.* 259. Błogosławieństwo przez kapłana, po naszemu przez świeszczennika *Sak. Probl.* 155. I świaszczenników, chociaż do cerkwi uciekli, Przy ołtarzach jak bydło na ofiarę siekli. *Zimor. Siel.* 232. Skoro się dzieciątko urodzi, Ruśniacy zaraz poślą po świeszczennika, to jest, po księdza, który pewne modlitwy przede drzwiami położnicy odprawuje. *Gwagn.* 503. Władykowie dziedzicom wyjmować chcą z rąk podawanie świeszczenników, i *jus collationis* sobie przywłaszczają. Ale prawo podawania świeszczenika do cerkwi, przy dziedzicach zostać ma. *Vol. Leg.* 4, 117. Świaszczennikiem być *Ross.* священствовать. Pierwszy świaszczennik, arcykapłan, *Ross.* первосвященникъ; *Eccl.* священноначальникъ; *verb.* священноначальствую jestem pierwszym świaszczennikiem czyli kapłanem, священноначаліе, священноначальство hierarchia. — ℣. *Poet.* Ani dzięki świeszczennik w Prusiech nie mógł tego Dokazać, by miał zniszczyć imienia Polskiego. *Petr. Hor.* 2, *Q b.* t. j Krzyżacy, zakonnicy. *ŚWIESZCZENICZESKI, a, ie kapłański, Prieſter-; *Ross.* священиковъ, священическій; *Eccl.* чистительскій, святительскій, священическій Świeszczeniczeski abo popowski. *Sak. Sob. B* 1 *b*. *ŚWIESZCZEŃSTWO, a, *n.*, *Sak. Sob. B* 1 = kapłaństwo; *Rag* posvechjenisctwo; *Ross.* священство; *Eccl.* чистительство, священіе.

ŚWIAT, *m.*; *Boh.* swět; *Slov.* swet; *Sorab.* 1. ſwět; *Sorab.* 2. szwět; *Carn.* svejit; *Vind.* ſvjet, ſuet; *Croat.* szvét, szvèt; *Bosn.* svjet, svit; *Slav.* svît: *Rag.* svjȅt; *Ross.* свѣтъ (cf. świt), міръ; §. 1) mir, wszystek zbiór stworzonych rzeczy, niebo, ziemia, ciała niebieskie i co na nich etc.; *Ross.* вселенная, die Welt, die ganze Welt, Himmel und Erde ꝛc., das Weltall. Świat powszechny, *universum*, zbiór wszystkich stworzeń materyalnych. *Śniad. Jeog.* 1. *Boh.* spausta swěta *machina mundi*, das Weltgebäude. Świat po słowiańsku mir. *Sak. Kal. B* 2 *o.* Stworzenie świata, *Ross.* міросозданіе; *Eccl.* миротвореніе, миробытіе. Świata stwórca *Eccl.* миротворитель. Świat i wszystko, co w nim jest, stworzył bóg przez sześć dni. *Bibl. Gd. Genes.* Bóg stwórca i rządca świata. *Bardz. Trag.* 455. Świat od światła nazwany. *Dar. Lot.* 3. Świat słoneczny, *systeme solaire*, das Sonnenſyſtem, zbiór wszystkich ciał około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Śniad. Jeog.* 5. Stary jak świat. *Jabł. Tel.* 134. (od stworzenia świata). Jak świat światem, nikt nigdy tego nie widział. *Ossol. Str.* 8. ſo lange die Welt ſteht. Póki świat światem, wilk owcy nie będzie bratem. *Cn. Ad.* 733. *Pot. Pocz.* 12. *et* 423. (trudna zgoda, ogień woda; przeciwne rzeczy nigdy się nie zgodzą). — §. Świat, na którym ludzie, ziemia; die Welt, die Erde. Cztery części świata. *Wyw. Geogr.* — Mocą wiele świata Wziął za krótkie lata Król Macedoński; Lecz mu się tak zdało, Że nań samego świat był jeden mało. *J. Kchan. Dz.* 206. Jednak świat, choć to tak ciasny i mały w okręgu swym, przecię w sobie wiele zawiera i zmieszcza rzeczy wielkich, iż w nim zamykają się sposobnie i bez ciasnoty morze, i ziemia, i wyspy i lądy. *Boter. a* 2. Sam chce świat pomierzyć, Żeby nie samym cudzym relacyom wierzyć. *Tward. Wł.* 144. Pokresić świat, kraje, zwiedzić, zjeździć. *Cn. Th.* 1455. die Welt ſehen, bereiſen. Siedm cudów świata. *Sk. Dz.* 656. Kobieta stateczna, byłby ósmy cud świata. *Teat.* 29, 60. W całymbyś świecie nie znalazł takiéj osoby. *Teat.* 7. *c*, 16. W świecie takiego nie najdzie, t. j. nigdzie. *Cn. Th.* 1217. Na świecie grubiana i nieuka większego być nie mogło, jakim twój ociec bywał *Pim. Kam* 123. (największy ze wszystkich). To to rozum, którego w świecie poszukać. *Teat.* 7. *d*, 7. *Czart.* (daleko go szukać). Dziewczyna najładniejsza w świecie. *Teat* 36. *b*, 12. (wszystkie celuje). Działa, tak pięknie ulane, jakie mogą być na świecie. *Kłok. Turk.* 255. (jak najdoskonalsze). Któż to widział na świecie? *Teat.* 10. *b*, 35 (któż to widział kiedy albo gdzie? wer in aller Welt hat das geſehen?). Prędko zniknęli, jakoby ich na świecie nie było *Falib.* R 3. (bez śladu, ze szczętem). Kościoł ś. jest wszystko zebranie chrześciańskie, gdzieżkolwiek jest po świątu rozprószone. *Rej. Post. J* 5. (po świecie, tu i tam, gdzie bądź, tam bądź). Poszedł w świat. *Cn. Ad.* 916. gdzie go oczy niosły, er iſt in die weite Welt gegangen. Powódź przerwała mi groblę, ryby poszły w świat. *Krus. Pod.* 1, 173. (rozprószyły się). Furye biczami I wściekłe Eumenidy swemi Gorgonami Za świat ich gdzie zastraszą. *Tward. Wł.* 47. (wszędzie prześladują, do śmierci i po śmierci). Choćby za świat, gotów jestem iść najdaléj. *Hor. Sat.* 222. (za morze, za ocean). Na puszczy żyje się jak za światem. *Lach. Kaz.* 1, 84. (na ustroniu, w samotności). Nowy świat, *ob.* Ameryka. Wiadomości te, jakoby z nowego świata. *Warg. Kadz. praef.* (bardzo dziwne). Idziem na świat przeciwny, a z swego schodzimy. *Bardz. Luk.* 171. (na opak wszystko). Jak na inszy świat przyszedł. *Cn. Ad.* 290. (zdumiony nowością). Nie wiedziałem, na którym świecie, i czy żyłem? *Teat.* 43. *c*, 156. *Wyb.* (co się ze mną dzieje?). Pijany, że o świecie nie wiedział. *P. Kchan. Orl.* 1, 160. (przytomność stracił). Pijany, o świecie nie wie, mówić nie umie, na nogach stać nie może, tacza się to tam, to sam. *Dambr. Kaz.* 12. (nie wie, co się z nim dzieje). On nie wie o bożym świecie. *Teat.* 11. *b*, 24. (najmniejszéj rzeczy nie wie, zgoła nic). Drży ziemia, szumią lasy, nie znać we mgle świata. *Zab.* 12, 242. (nic nie widać na około). Gęste zewsząd obłoki świat im wzięły. *Tward. Wł.* 89. (widok). Wyłogami sobolowemi świat tylko grzeją a grzbiet ziębią. *Lek. C*, 3 *b.* (na oko tylko ciepłe). Gdyby to w saméj rzeczy było, iż ten imć tylu ludzi zabił, czy chodziłby on do tych czas po świecie? *Mon.* 74, 47. (czyby jeszcze był przy życiu, czyby jeszcze żył?). Siła dusz nieprzyjacielskich na on świat zagnał. *Paszk. Chor. A* 3. życia pozbawił, in jene Welt hinüber. Osiadłszy na grzbiecie Śmierć cię nieubłagana na tamten świat gniecie. *Hor. Sat.* 189. Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Birk. Zbar. O* 2. (pożegnał ten świat, poszedł do ojców, do Abrahama, na dolinę Jozafat). Pod zeszły mój wiek, pod lata moje stare, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Oto ja już z świata idę. *Ezop.* 65. (jużem na schyłku). Słuszniéj tym pomrzeć, co już mają lata, Młody na świat dopiero, a staremu z świata. *Kchow. Fr.* 81. młodego rozkosz czeka, a starego żegna, auf die Welt — von der Welt. Kto pierwéj na świat, pierwéj z świata schodzi. *Zab.* 15, 276. (pierwéj zacząłeś, pierwéj skończyłeś). Ludzie w te czasy rzeczeni bywają najwłaśniéj przychodzić na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin.* 26. Narodzić się nic nie jest innego, tylko przyjść na świat. *ib.* 2, 96. Są ludzie, którzy przychodzą na świat z srebrną łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam* 2, 152. Prawda jest dziecięciem, którego bez boleści na świat wydać nie można. *Zab.* 7, 45. (trudno ją wyjawić, bo w oczy kole). — §. Świat, życie na tym świecie, żywot; Erdenleben, Leben, (*ob.* Światować). W tym czasie Ludwik świata tego dokonał. *Sk. Dz.* 844. (umarł). Nie dajże boże długo takim świata. *Burl. A* 2, *Alb. z Woj.* 15. (skróć ich dni) — §. Świat, czas, wiek ludzki; Menſchenalter, Menſchenleben, Zeit, Zeitalter. Niech się więcéj nie chlubią starodawne lata Z swojemi Helenami, jest za tego świata, Która gładkością wszystkie pierwsze minęła. *J. Kchan. Fr.* 19. (za naszych czasów, za naszych dni, za naszéj pamięci). — §. Świat, sprawy ludzkie na świecie, postępowanie, towarzystwo ludzkie; Welt, Leben in der Welt, Welthändel. Świat jest wielkie teatrum, a ludzie

aktory. *Kras. List.* 2, 102. Wchodzisz na świat, krok pierwszy stawić jest nie snadno, Zewsząd cię zbójcy, zdrajcy, filuty opadną. *Kras. Sat.* 61. Świat zepsuty. *Kras. Sat.* 1, 12. Świat pismo zowie marną omyłką, łotrowską jaskinią, omylną samołówką, na którym nigdy nic pewnego, nic trwałego być nie może. *Rej. Post. H h h* 1. Zaż nie widamy odmienności świata? Dziś mamy z niego ojca, jutro kata. *Rej. Zw.* 119 *b.* (*Slov.* Swět mu kwitně, *in flore fortunae est*). Ej świecie, świecie! coli to ty umiesz, Tu jesz, tu pijesz, ni wiatr jaki szumisz! *Bratk. B, Slov.* tak swět idě. Wszystko się plecie, na tym mizernym świecie. *Żegl. Ad.* 277. Równie i ja na świecie jestem, wiem co się dzieje. *Teat.* 9, 19. (nie dzisiejszy, nie wczorajszy, doświadczony). Dawno żyję na świecie, wiem dobrze świat jaki. *Teat.* 44. *d*, 54. Zażyć świata, póki służą lata. *Teat.* 10, 28. Świata zażyć, potym w niebie być. *Cn. Ad.* 297. Tobie na twoje lata, czas poprzestać świata. *J. Kchan. Dz.* 223. (światowego trybu życia). *Slov.* Swetom páchně; *homo mundanus.* Opuścić świat, sposób życia świecki, pospolity, abo towarzystwo ludzi pospolitych. *Cn. Th.* 1087. die Welt verlaſſen. Wcale nie zda się do świata, najlepiéj ją do klasztoru wsadzić. *Teat.* 26. *d*, 6. Udał się na świat, naśladuje mody. *ib.* 29, 89. Gdybym się była w świat udała, nie byłabym w takich trudnościach. *ib.* 9. *b*, 58. Znasz teraźniejszy świat i gust, do mody stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umiejących żyć. *Teat.* 19. *b*, 7. Zabrnęliśmy bardzo w świat, my chrześcianie. *Hrbst. Nauk. D* 6. Nuż pojazdy nasze, koń za pięć set złotych, rząd za drugie; nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58. Na świecie, mówią, jak kto chce. *Teat.* 36. *c*, 31. Żyła w Warszawie na wielkim świecie. *Kraj. Pod.* 149. in der großen Welt. Opuściłem świat wielki dla małego świata. *Xiądz.* 8. Obyczaje wielkiego świata. *Teat.* 53. *c*, 5. Oszust dziś człek z wielkiego świata. *ib.* 43. *c*, 4. *Wyb.* Parafianie są łatwowierni; ale i ludzie większego świata. *Teat.* 11. *b*, 10. Odwołuję się w tym do pięknego świata. *Teat.* 28. *b*, 54. Oczy swe na tego męża obrócił i wojenny i uczony świat. *Birk. Zamoj. praef.* Każdy ze mną tęskni, cały świat ode mnie ucieka. *Mon.* 65, 348. Jak inszy świat teraz. *Żegl. Ad.* 99. Według dzisiejszego świata. *Zab.* 14, 223. — Przy dworze chłopiec ten jest najczystszy, któremu 'trzy 'światy złość wyrządzić. *Glicz. Wych. H*, 6 *b.* największa rozkosz, *summum bonum.* — Świat, widok publiczny, publika, *oppos.* dom, partykularz, prywata; Welt, Publicum, öffentlicher Verkehr. Wyjdę na świat, mam zwady, w domu mam kłopoty. *Zab.* 15, 171. Ukazać się na świat, *in publicum prodire. Cn. Th.* 1087. Na świat wydać dzieło = na 'jaśnią, na 'jawnią; ans Licht geben, ans Licht ſtellen, herausgeben ein Werk. Aby wydać na świat jaką księgę, jest o czym myślić i pracować. *Haur. Sk.* 379. — §. 2) Nowy świat, ulica w Warszawie, die neue Welt, eine Straße in Warſchau. Pode mną, hola ludzie! ledwie pstrosz włogawy Z Nowego Świata zajdzie do staréj Warszawy. *Zab.* 12, 168. *Zabł.* — §. 3) Świat, *ob.* Śniat.

ŚWIATCY, ów *plur.*, [z *rusk.* swiatec, Świątek *qu. v.* święty, ein Heiliger 2]; martyrologium, świątnik; n. p. Musiałyby się wszystkie xięgi nasze, 'światcy i paschalie pomieszać *Sak. Kal. C* 4, *Eccl.* [**святыць** *sanctus* 2], **святцы** kalendarz świętych cerkiewny, der Heiligencalender.

ŚWIĄTECZNY, a, e; *Boh.* swatečnj; *Slov.* swatečný, swateční; *Sorab.* 1. ſwatosczné, ſwatoczné, szwatoczné *festivus*, ſwatoczńoſcz *festivitas*; *Vind.* ſvetezhen, ſvetelifhen, nedielen, nedielnodenski, ponedelin (cf. niedzielny, ſvetezhnost, ſvetelifhnost = uroczystość); *Croat.* szvetechni; *Dal.* blagdan; *Rag.* svetacni, svecjani; *Ross.* **праздничный**, (**святошный** czas od bożego narodzenia do trzech królów); odświętny, od świąt, świętalny; Feyertags-, Feſt-. Trzeba nam się ubrać w suknie świąteczne. *Teat.* 13, 44. Gdy mu synaczek umarł, nie żałobną szatę, ale świętalną na się oblokł. *Gil. Post.* 309, *Slav.* hodicha posvetacsna; *Ross.* **однорядокъ**, **однорядка**. — §. Od zielonych świątek; *Slov.* swatodušní, (cf. świętoduski); *Vind.* binkuſhtni; *Croat.* trojachki, Pfingſt-. Niedziela pentekostyi albo świąteczna. *Pim. Kam.* 260, (*Slov.* deň swatodušni; *Ross.* **тройцынъ день**, *ob.* ś. Trójca). Drugi dzień świąteczny: *Slov.* pondělek swatodušni; *Ross.* **духовъ день**. Z wielkim nabożeństwem obchodzą one dni wielkanocne i świąteczne, w których woda chrztu poświęcona być ma. *Kucz. Kat.* 2, 363.

ŚWIATEK, tka, *m.*, *dem. Nom.* świat, eine kleine Welt, ein Weltchen. Smakuje mu światek. *Rej. Zw.* 220. (światowość). Każdy ma swój światek, swój cyrkulik ograniczony, jedni większy, drudzy mniejszy. *Lub. Roz.* 97.

ŚWIĄTEK, tka, *m.*, *dem. Nom.* święty, ein Heiliger. Ludzie swe dobrodzieje liczą między świątki. *Pot. Arg.* 70. — §. Obraz świętego, ein Heiligenbild. 'Świętokrajca wziął z kościoła świątka srebrnego. *Klon. Wor.* 9. W kościele ze świątków srebrne pozdzierał tablice. *Zab.* 13, 69.

ŚWIATEŁKO, a, *n.*, *dem. Nom.* światło, ein kleines Licht, Lichtchen; *Boh.* swětylko, (swětličko światło łudzące). Wolno mu mówić, co tylko sam chce, i jak mu światełko dyktuje poznania. *Teat.* 16, 62. Tak to nowe światełka wschodzą, stare gasną. *Kras. Sat.* 52.

ŚWIĄTKA, i, ż., karta świetna, która się świeci, der Trumpf in der Karte. *Tr.* ŚWIĄTKI, ZIELONE ŚWIĄTKI, *plur.*, święto ducha ś., czyli zesłania ducha ś.; *Boh.* letnice, letničky (cf. lato), hod, hody (*ob.* Gody), swatodušnj swátky; *Slov.* dĕn swatodušni, dĕn swateho ducha, zeslani ducha swatého; *Sorab.* 2. ſwatki, szwiatoczniczka; *Sorab.* 1. birĕ; *Carn.* vinkushte; *Vind.* vinkuſhti, binkuſhti, ſinkusti; *Croat.* trojaki; *Hung.* piinkösd; *Slav.* duhovi; *Rag.* rusâglje; *Ross.* **тройцынъ день**, **пятидесятница**, **пентикостія**; *Eccl.* **пятьдесятьница**; (*Ross. vulg.* **святки** poczet dni od bożego narodzenia do 5go stycznia); Pfingſten, das Pfingſtfeſt. Zwyczaj majenia czyli strojenia w pewne czasy zielonemi gałązkami domów, pokazuje wyraz zielone świątki. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 101. Gałęziami brzozowemi na świątki kościoły i domy nasze majemy. *Pam.* 83, 433. Stary kościół dorosłym pospolicie chrzest odkładał na świątki; ztąd dotąd jeszcze na świątki wodę do chrztu gotujemy i żegnamy. *Sk. Kaz.*

260. Fałszywa przypowieść: do świątek najlepszy (z obory) wziątek; bo od świątek dopiero dobra poczyna się pasza. *Haur. Sk.* 55. W roku 1524 mrozy stały aż do świątek od marca. *Biel. Św.* 287. — Na zielone świątki, *ad calendas Graecas. Rys. Ad.* 42. na ś. nigdy, na ś. Adam; kiedy mi włosy na dłoni urosną; kiedy kije zakształ, pierwéj świat opak pójdzie; auf den Nimmerstag, Niemals. *Miror vero, cur id hoc sensu usurpatur, cum dies Pentecostes semper virere solescent; sed hic ut in multis aliis. Cn. Ad.* 547. — §. Świątki, święta, uroczystość, Feyertage, n. p. Oto mi dzień nad wszystkie uroczystszy świątki, Nam i potomkom sławny, z wyboru pamiątki. *N. Pam.* 22, 107. ŚWIĄTKOWAĆ *cz. niedok.*, świętować, święcić, obchodzić święto, mianowicie obchodzić zielone świątki; ein Feſt feyern, beſonders Pfingſten; *Vind.* poſvetuvati, prasnuvati, strojiti, (cf. próżnować, stroić); *Ross.* праздновать. Gdy czas téj uroczystości zbliży się, przez ośm dni świątkują i bankietują. *Boh. Dyab.* 337.

ŚWIATŁO, a, *n.*; *Boh.* swětlo (Swětlo imię miasta w Austryi Zwettel); *Slov.* swetlo; *Sorab.* 1. szwietlo, ſwětwo, ſwjtlo, ſwic, ſwiec, ſwec, (*ob.* Świt, świeca); *Sorab.* 2. szwětlo; *Carn.* luzh, (*ob. Lat.* lux, cf. łuczywo); *Vind.* luzh, ſvietlina, ſvetlost, (ſvietilu, bakla = wachla, pochodnia); *Rag.* svjetlos, sjanje, svjetlocchja, svjetlillo, sjvanje, (*distng. Rag.* svjět = rada); *Ross.* свѣтъ, свѣтило = gwiazda, luminarz; (cf. *Gall.* etoile; *Ross.* свѣтлить, высвѣтлить; *Bosn.* svitlati; *Croat.* szvetlati = polerować, gładzić); — §. 1) światło, das Licht, die leuchtende Materie, Lichtmaterie. Światło jest owa rzecz, która czyni, ażebyśmy różne rzeczy ciało mające widzieć mogli. *Krup.* 2, 305. Skoro być poczyna światło, wraz rodzi jasność. *Zach. Kaz.* 1, 16. Podług Newtona światło zawisło na wypuszczaniu cząstek z ciała świetnego. *Kog. Doś.* 1, 60. Światło działając na oko nasze, jest siłą wzbudzającą czucie widzenia. *Śniad. Jeog.* 1. Światło jest ciało istotne, a ciemność jest utratą jego. *N. Pam.* 15, 357. — Światło, rzecz czyli ciało świecące, światło wydające; ein leuchtender Körper, ein Licht. Uczynił bóg dwie świetle (*dual.* = dwa światła) wielkie, światło większe, aby było nade dniem; mniejsze, aby było nad nocą. *Biał. Post.* 16. 1 *Leop. Genes.* 1, 16 *Wujek. ib., ego redderem* dwa świetniki abo świetelniki abo lampy, *quia* światło *est qualitas; sol et luna sunt res per se subsistentes luminosae. Cn. Th.* 1087, *ob.* Luminarz. — *Fig.* Wybrał z najznaczniejszych stanów same światło. *Siem. Cyc.* 446. ludzi najświatlejszych, luminarze; *Eccl.* самосвѣтъ, самъ свѣтъ. — Światło okienne, światło niebieskie w okno bijące. *Cn. Th.* 1087. das Licht, Tageslicht, einfallendes Licht in einen Ort. Światło komu odjąć, zabudować okna, niebo. *ib.* einem das Licht verbauen. — Światło, oświecenie jakiego miejsca, świece, lampy, kagańce do jego oświecenia służące; die Beleuchtung, das Gelencht, die Lichter, das nöthige Licht. Światło na każdéj reprezentacyi teatrowéj wiele kosztuje. *Ld.* Niósł światło albo latarnią przed swym panem, gdy na ten uczynek szedł. *Eraz. Jęz. N*, 3 *b*; (*Eccl.* свѣтило [*lux* 2], latarnia). — Światło, miejsce światłem napełnione, oświecone, światłość, jasność; Licht, Helle. Niewielkie światło *Ross.* свѣтловатость. Światło i cień *Ross.* свѣтлотѣнь. Listy te mają być z pilnością oględowane, i ku światłu przeglądane, jeśli co nieskrobano albo nie przypisywano. *Szczerb. Sax.* 215. gegen das Licht halten und beſehen. Wynosić co na światło, na widok. *Cn. Th.* 1087. Z tajników i ciemności na światło ich wyprowadził. *Pilch. Sen. list.* 5. Gdy kto na słońcu jest, nie może inaczéj, jeno musi być na świetle. *Żebr. Zw.* 169. Kto się opóźni, a za światła sobie nic dobrego nie sprawi, już w wieczor trudniejsza mu sprawa bywa. *Rej. Post. T, u* 1. za dnia, bey Tageslicht, ſo lange es helle iſt. Ktoby zabił człowieka, takowemu patrzeć na światło, to jest żyć, nie godzi się. *Mon.* 74, 41. — *Moral.* Światło, oświecenie rozumu; Aufklärung, Erleuchtung; *Carn.* svezhava; *Eccl.* свѣтоводительство, руководство отъ умнаго свѣты, (свѣтолитіе [*luminis effusio* 2], wylew łaski bożéj). To mój urząd jest, i to mam w swéj mocy, Na światło ludzie dźwigać z ciemnéj nocy. *Groch. W.* 431. Prosiłem żeby raczył obszerne dawać mi światło we wszystkim. *Xiądz.* 79, *Eccl.* свѣтоводительствовати, руководствовать умнымъ свѣтомъ. Wszelkie światło i wszelki duch szlachetny przeciwny jest ustawom moim; wszelkie więc światło i nauki niech wykorzenionemi będą. *Niemc. Bibl. Targ.* 7. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybor rzeczy robi. *N. Pam.* 24, 326. — Roztropnie gada, rzecz światło bierze, możemy się zgodzić. *Teat.* 19, 76. rzecz się wyjaśnia, die Sache klärt ſich auf. — Światło oczu, moc widzenia oczu; das Licht der Augen, die Sehkraft. Łez obfitość już światło mych oczu zalała. *Kras. Oss. H* 2. — §. Światło, światłość, blask; Licht, Glanz. Po zachodzie słońca pokazuje się czasem na północy światło, światłem północnym zwane, *aurora borealis. Os. Fiz.* 405. das Nordlicht, der Nordſchein. Widziałem płynąc światło, które wynika na niebie, Majtek go świętym zowie, w gwałtownéj potrzebie Widać go, gdy nawałność najbardziéj się sroży, A blizkie uśmierzenie swym oświtem wróży. *Przyb. Luz.* 150. Światło łudzące, mamiące *Boh.* swětlicko. — *Fig.* Światło sławy, fortuny = lustr, blask. Nie już w pustyniach Kapadocyi kryje się, ale w waszych osadach, t. j. w świetle Azyi przemieszkiwa. *Siem. Cyc.* 190. (w najludniejszéj części). — §. 2) *Transl.* Światło u stolarza i t. d., obszerność jaka wewnątrz wzięta, i w mierze oznaczona. *Magier. Mskr.* Licht, Lichtbreite, bey den Handwerkern, n. p. Czeluśniki mają być w świetle całów dziewietnaście. *Torz.* 43; nie powinne być wyższe jak półtora łokcia w świetle. *ib.* Zostawić naczyniu łokci trzy w świetle. *ib.* Światło tu ma w okrągłości całów 64. *ib.* 58. Światło strzelby, samo ujście, die Mündung eines Schießgewehrs. Przy samym ujściu strzelby lub świetle. *Papr. W.* 1, 251. Pospolite rury strzelbowe mają dziurę równéj wielkości we dnie jak w świetle. *Papr. W.* 1, 253. "ŚWIATŁODAWCA, y, *m.*, dający światło, der Lichtgeber; *Eccl.* свѣтодавецъ, (свѣтоначальникъ początek światła, свѣтоводитель wodzący do światła, свѣтоводити, свѣтоводствовати oświecić). "ŚWIA-

TŁONOŚNY n. p. cug Apolina. *Zab.* 8, 253. *Nar.*, *Eccl.* свѣтоносный, lichtbringend; *Boh. et Slov.* swětlonos, dennice *lucifer*; *Eccl.* свѣтоносьць jutrzenka. ˙ŚWIATŁORODNY, a, e, rodzący światło, lichterzeugend; *Eccl.* свѣтодѣтельный. ˙˙ŚWIATŁORUMIANY, a, e, n. p. Światłorumiana zorza. *Kołak. Cat. A* 3, lichtgeröthet, hellroth. ŚWIATŁOŚĆ, ˙ŚWIETŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* swětlost; *Slov.* swětlosť; *Sorab.* 1. ſwětliwoſćež glanc; *Carn.* svitlust, svitloba; *Vind.* ſvetloba, ſvietloba, ſvetlust, ſvetluest (*majestas*); *Croat.* szvetlòszt, szvetlozt; *Rag.* svjetlos, sjanje, svjetlocchja, svjetlillo, sìvanje, zrakka, (svietliscte, sjaliscte *luminare*); *Bosn.* svitlost, svjeslost; *Slav.* svitlost; *Ross.* свѣтлость; byt światła, jasność; die Helle, das Licht. Stań się światłości! i natychmiast stała się światłość. *Bial. Post.* 219. Światłość przyrodzona, słońce, miesiąc i gwiazdy. *Rej. Post. L l l* 3. (światła, ˙świetniki, *ob.* Luminarz). Bóg stworzył ziemię i niebo, i ˙ochędożył je światłościami, słońcem, miesiącem, i gwiazdami. *Biel. Hst* 1. Wiele jest promieniów słonecznych, a światłość przecię jedna. *Hrbst. Art.* 14. Niegodzieneś téj słonecznéj światłości. *P. Kchan. Jer.* 142. Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba ciska, Razi ludzi okropną światłością i trzaskiem. *Dmoch. Il.* 2, 12. (blaskiem). Im człowiek lepszy, tym się więcéj w światłości kocha; im gorszy, tym bardziéj ciemności szuka. *Birk. Zbar. B.* Mieszkał ˙osobliwie dla wstydu, strzegąc się światłości i widzenia ludzkiego. *Stryjk.* 626. widoku, świata, er ſcheute das Licht. — *Fig.* Chrystus jest bóg z boga, światłość z światłości. *Bial. Post.* 79. Wygaszają w sobie tę światłość przyrodzenia i rozumu. *Kłok. Turk.* 162. das Licht der Vernunft. Kto jedno dotknie sumnienia swego, obaczy w nim zatkaną a zaślepioną tę światłość w sobie. *Rej. Post. L l l* 4. Światłość przyprawna, którą człowiek sobie nadaniem a oświeceniem rozumu swego przyprawić może. *Rej. Post. L l l* 3. Prawo z dziejów rówienniczych mieć powinno światłość, i najpewniejsze myśli prawodawczych tłumaczenie. *Zab.* 4, 78. (światło, oświecenie, objaśnienie). — ℣. *Aliter:* O światłości Trojańska, o nadziejo Troi! *o lux Dardaniae. A. Kchan.* 40. ozdobo, gwiazdo, luminarzu; Zierde, Glanz, Licht. — ˙˙℣. Umierającemu poświęconą światłość do ręki dano. *Zimor. Siel.* 197. gromnicę święconą, geweihete Kerze. — ℣. Po wzięciu światłości żył Tobiasz stary lat 42. *Sk. Żyw.* 2, 335. po odebraniu wzroku, po przejźrzeniu, nach Wiedererlangung des Geſichts. ŚWIATŁY, a, e, ŚWIATLE, ŚWIETLE *adverb.*; *Boh.* swětly; *Sorab.* 1. ſwětwé, (ſwětliwé glancowny); *Carn.* svitlè; *Vind.* ſvietel, ſuital, ſvetl, ſuctlo = klarowny, (ſvietel, prefvietel, ſuetli *illustrissimus*, jaśnie oświecony, jaśnie wielmożny); *Croat.* szvětel, jaszen, (szvetlati = polerować; *Croat.* szvetlàvecz *limator*); *Rag.* svjeetgli, svjětao, svieetli, svjetluuscti, sjajuuchi; *Bosn.* svitli, jasni, (svitao, lasctecchi = lśniący, svitlati = polerować, gładzić); *Ross.* свѣтлый, свѣтло; (*Eccl.* свѣтло świetnie, wspaniale; *Ross.* пресвѣтлѣйшій, всепресвѣтлѣйшій jaśnie oświecony, (cf. prześwietny); *Ross.* свѣтлить, высвѣтлить polerować); *Eccl.* свѣтообразный; jasny, błyszczący, blaskliwy; hell, glänzend. Mąż stanął przede mną w ubiorze światłym. *Budn. Act.* 10, 30. (w odzieniu jasnym. *Bibl. Gd.*). Światła mąka, jasno biała jak śnieg; ſchneeweiß, klar, hell. Trzy miarki światłéj mąki rozczyń. *W. Genes.* 18, 6. Chleb cudny i światły. *Syr.* 919. Biały i światły chléb. *Fur. Uw. G* 2. (*Vind.* ſvetla voda = klarowna woda). Nieco światły *Ross.* свѣтловатый. — W Rosyjskim światło-, w składanych zastępuje jasno-, n. p. свѣтлоцвѣтный jasnobarwy, свѣтлобурый jasnobrunatny, свѣтлогнѣдый jasnogniady, свѣтлозеленый jasnozielony, свѣтложелтый jasnożółty. — ℣. *Aliter:* Którzy u nich najwięcéj dóbr swych zutracali, Ci się w ten czas najświetléj z poeztem okazali. *Biel. S. N.* 25. (najparadniéj, aufs glänzendſte, prächtigſte). Sroczki, pawowie, ˙świetlno się być zdali, Ale kogutów mało, coby się z kim klwali. *ib.*, (*ob.* Świetny). — ℣. *Metaph.* Światły, oświecony, pełen oświecenia, światła rozumu; aufgeklärt, hell, helldenkend. Światły rozum. *Hul. Ow.* 221. Ma światłe poznanie. *Teat.* 19. *b*, 44.

ŚWIĄTNICA, ŚWIĘTNICA, y, *ż.*, ŚWIĘTNIA, i, *ż.*, świątynia, miejsce święte: *Rag.* svetiscte, sveetniza, das Heiligthum, ein heiliger Ort. Opona będzie dzielić świętnicę od świętnicy najświętszéj. 1 *Leop. Exod.* 26, 33. Za wtórą zasłoną był przybytek, co go zowią świątnicą świętych. 1 *Leop. Hebr.* 9, 2. Świątnica żydowska, pogańska, *adytum. Cn. Th.* 1088. ein Tempel. Będą strzedz naczynia świątnicy. 3 *Leop. Num.* 3, 30. (naczynia kościelnego. 1 *Leop.*). Naprzód idą biskupi świątnic przełożeni, Potym popi Gabijskim rzędem postrojeni. *Bardz. Luk.* 13. Do twéj bożku idziem świętni. *Anakr.* 66. ŚWIĄTNICZY, a, e, od świątnicy, Tempel-. Siedm łótów na wagę świątniczą. 1 *Leop. Num.* 7, 19. (kościelną. 3 *Leop.*). ŚWIĄTNIK, a, *m.*, miejsca świętego stróż; słowo to w Krakowskim kościele w używaniu zostało, gdzie stróżów kościelnych świątnikami nazywają, zkąd i wieś Świątniki nazywa się, = zakrystyan. *Włod.*, *Eccl.* священнохранитель; *Graec.* ἱεροφύλαξ, der Kirchenaufſeher, Kirchenwächter, Küſter. Kościelne sługi albo świątniki. *Szczerb. Sax.* 158. Krakowski kościoł na zamku lampami i świątniki opatrzon. *Biel. Św.* 215 *b.* — ˙℣. Krystus świątniki albo świętodawce, którzyby szafowali świętemi bożemi rzeczami obrał. *Gil. Post.* 314. (*sacerdotes*). Święty Wojciech był z liczby onych świętodawców, o których powiedziano i przedtym: złoci świętodawce drewnianych kielichów używali, a teraz drzewiani xięża złotych używają. *Teof. Zw. a* 4. — ℣. Świątnik, kalendarz o świętych. *Dudz.* 60. ein Heiligenkalender; ˙światcy; *Ross* святцы. — ℣. Miasto Efezkie chwalcą wielkiéj Dyany. *W. Act.* 19, 35. *not.* «świątnikiem», Anbeter, Verehrer. ŚWIĄTNY, a, e, *Anat.* kość świątna, nerwy świątne, *sacrales. Krup.* 3, 224, das heilige Bein, die heiligen Nerven, *ob.* Świętnokostny. ŚWIĄTOBLIWOŚĆ, ści, *ż.*, ˙ŚWIĄTOBNOŚĆ, ści, *ż.*, świętość, świątość, bogobojność; die Heiligkeit, Gottesfurcht, Gottſeligkeit; *Boh.* swatost; *Sorab.* 1. ſwatownoſćež; *Ross.* святыня, преподобіе, (святѣйшество tytuł duchownych składających synod). Rzadka jest w młodym wieku świątobliwość, należąca na życiu cnot gruntownych pełnym. *Bals. Niedz.* 1, 42. Zmyślona świątobliwość jest dwojaka

złość. *Biał. Post.* 165. Chwalcie się imieniem świątobności boskiéj. *Budn.* 1 *Chron.* 16, 10. (w imieniu świętym jego. *Bibl. Gd.*). Kto wstąpi na górę Jehowy, a kto stanie na miejscu świątobności jego. *Budn. Ps.* 24, 3. Przysiągł bóg na świątobność swoję. *Żarn. Post.* 2, 673 *b.* — § Papieże mają tytuł waszéj Świątobliwości. *Kraj. Pod.* 113. euer Heiligkeit. Konwencya między rządem Francuzkim, a jego Świątobliwością Piusem VII. *N. Pam.* 21, 296. ŚWIĄTOBLIWY, ŚWIĄTOBNY, a, e, ŚWIĄTOBLIWIE *adverb.*, bogobojny, święty; *Ross.* святѣйшій, преподобный; *Eccl.* священнодушный, gottselig, heilig. Świątobliwe prowadzi życie, świątobliwie żyje. *Tr.* Sakrament pański bierzemy od sługi kościelnego obyczajem widomym, powierzchnym i świątobnym. *Zygr. Gon.* 260. ŚWIĘTODAWCA, *ob.* Świątnik.

ŚWIATOBURZ, a, *m.*, der Weltstürmer. Przykład zaraźliwy pomnaża liczbę światoburzów. *Zab.* 9, 216. ŚWIATODZIERŻEC, rżca, *m.*, dzierżący świat, *ob.* Światowładca; *Eccl.* мнродръжьць [*mundi imperium obtinens* 2], начальникъ сего мира, богъ, (мнродръжитель [władca świata 2], dyabeł); *Ross.* міродержавіе panowanie nad światem. ŚWIĄTOGROMCZY, a, e, n. p. Światogromcza ręka Rzymian. *Zab.* 14, 187. weltstürmend, welterobernd. ŚWIATOLUBNY, a, e, — ie *adverb.*, lubiący świat, die Welt liebend, weltlich; *Eccl.* миролюбный; *Subst.* любомирство, die Weltliebe. ŚWIATOMĄDROŚĆ, ści, *ż.*, *philosophia*, *ob.* Filozofia, die Weltweisheit. *Krumł. Chym* 1, *Carn.* svejtavędnost. ŚWIATOPIS, SWIATOPISARZ, a, *m.*, kosmograf; *Rag.* svjetorazpisnik; *Ross.* міроописатель, der Weltbeschreiber. ŚWIATOPISMO, ŚWIATOPISARSTWO, a, *n.*, kosmografia; *Sorab.* 1. fwěta wopisz; *Rag.* svjetorâzpis; *Ross.* міроописаніе, die Weltbeschreibung. ŚWIATOPISARSKI, a, ie, kosmograficzny, kosmographisch. *Tr.*, *Ross.* міроописательный. ŚWIATORZĄDCA, y, *m.*; *Ross.* міроправитель, der Weltherrscher; światowładca.

ŚWIĄTOŚĆ, ŚWIĘTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* swatost; *Slov.* swatosť; *Sorab.* 1. fwatoſcz; *Carn.* svetust, svetina, *Vind.* fvetust; *Croat.* poszvetilische; *Rag.* fvětos, světigna; *Ross.* святость; świątobliwość, bogobojność. *Cn. Th.* 1088. Gottseligkeit, Heiligkeit. Miasto świątości przykrycie w mieście znalazł. *Baz. Hist.* 16. — Świątość, rzecz święta, czci godna; eine heilige Sache, etwas Heiliges, ein Heiligthum. R. 1254 podniesione są kości ś. Stanisława, i rozdane do niektórych kościołów w świątości. *Biel.* 146. Miał jednę szatę axamitną, a miał kilka córek, wszystkie tedy o jednéj szacie za mąż wydawał, którą jako świątość od tak zacnego aktu chowano. *Falib. M* 3. Przysięgając rękę ma kłaść na świętość. *Sax. Tyt.* 59. (na ewanielią ś., na krucyfix). — §. Świątości, sakramenta, die heiligen Sacramente; *Slov.* swätost; *Sorab.* 1. fwatomstwo, szwate fakrament; *Carn.* svętstvu; *Vind.* fakrament, skriunost, fvetstvu; *Croat.* szvetotaysztvo, szvetozkrovnoszt, (bosanztvo - sakrament ś. ciała, cf. boże ciało); *Hung.* szentség, szentesegh, szakramentom; *Rag.* svetotajstvo, svetotajnos, svetilisćte, posvetilisćte; *Bosn.* otajstuo, suetilisćte, posuetilisćte; *Ross.* таинство, (*ob.* Tajemnica); *Eccl.* свяща, жрътва [*sacrificium* 2], приношеніе богу. Też są pięć świątości wszystkim chrześcianom pospolite: krzest, bierzmowanie, pokuta, świątość ciała pańskiego i olej święty. *Hrbst. Odp. M m* 7. Ku lekarstwu dusznemu służą świątości kościelne, chrzest, bierzmowanie, pokuta, boże ciało, święty olej. *Wróbl.* 51. Chrystus od podlejszego przyjął chrzest; ztąd niechaj się też i człek nie brzydzi od sobie równego brać świętości. *Biał. Post.* 151. Stan małżeński ma miejsce między kościelnemi świątościami. *Biał. Post.* 192. Świątość wieczerzy pańskiéj. *Kanc. Gd.* 7. Sprawiwszy się chwalebnemi świątościami umarł. *Papr. Ryc* (z należytą dyspozycyą). Przez spowiedź i świątości chwalebnéj przyjmowanie bogu się upokorzyli. *Gwagn.* 280. *Biel.* 472. Zygmunt przyjąwszy zbawienne świątości, koronowan na królestwo. *Stryjk.* 689. Złodzieje chwalebną świątość z monstrancyą ukradli. *Papr. Ryc.* ŚWIĄTOSZEK, *ob.* Świętoszek.

ŚWIATOWAĆ *intrans. contin.*, żyć na świecie, auf der Welt leben, auf der Erde seyn. Bogdajś nie światowała, lat naszych sromoto; *dio te submiveant. Zebr. Ow.* 191. Nie godnam światować, zabij mię! *sum digna perire. ib.* 192. Jego równie zabójca nie dłużéj światuje; *non longius illo vivit. ib.* 58. ŚWIATOWNIK, a, *m.*, ŚWIATOWNICZEK, czka, *m.*, *dem*; *Boh.* swětak, swětaček; *Rag.* svietovgnâk, (svjetovnîk - laik); *Ross.* мірянинъ (2. chłop); człowiek światowy, wedle świata żyjący; ein Weltmann, Weltgeist, ein Kind der Welt, Weltkind. Za nic pisma dowody u swywolnego światownika. *Wad. Dan.* 105. Młodzi rozpustni światowniczkowie. *Comp. Med.* 411. ŚWIATOWŁADCA, y, *m*, władnący światem, światorządca, cf. światodzierżec; *Ross.* міроправитель, der Weltherrscher. Jest xięga fatalności w dyamencie ryta. W któréj swym czynom przepis światowładca czyta. *N. Pam.* 22, 111. ŚWIATOWOŚĆ, ści, *ż*, światowe życie, postępowanie, duch światowy; *Eccl.* міродержаніе, Weltlichkeit, Weltleben, Weltgeist, Welttun. Od światowości całe oderwani, Do boga tylko byli przywiązani. *Leszcz. H. T.* 507. Noszenie długich włosów miano za niejakowaś światowość i znak próżności, pochodzącéj z miłości własnéj a przypodobania się sobie i drugim. *Nar. Hst.* 2, 278. Niewiasta pełna światowości. *Zab.* 14, 290. Wszelką od siebie światowość odrzucę. *Teat.* 33. *b*, 81. ŚWIATOWY, a, e, od świata, świata się tyczący, na świecie będący, cf świecki; Welt-, die Welt betreffend, in der Welt befindlich; *Vind.* poſvetin; *Croat.* szvetovni; *Rag.* svjetovni, svjetovgni; *Bosn.* svitovni; *Ross.* свѣтскій, мірскій; *Eccl.* мирный. Światowy mieszkaniec. *Tr.* O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem Toczysz światowe niejednako rzeczy. *Zab.* 6, 244. Cnotę przenosi nad wszystkie światowe godności. *Teat.* 5, 37. — §. Światowy, wedle świata żyjący, wedle tonu świata; nach der Welt, im Welttone, weltlich, weltlich gesinnt oder lebend. Była dama pięknéj urody, i do tego światowa. *Haur. Sk.* 509. Ludzie światowi pospolicie lekcy. *Boh. Kom.* 2, 27. Na saméj rozkoszy przepędzać lata, nie wiem, choćby najświatowszy, czy mu się podoba *Lach. Kaz.* 1, 436. Niektórych rzemiosł kunszt bardziéj światowy, niż do życia

potrzebny. *Jabł. Tel.* 170. zbytkowy, mehr für den Luxus, als das Bedürfniß.

ŚWIĄTYNIA, ŚWIĘTYNIA, i, *ż.*; *Boh.* swatyně; *Sorab.* 1. ſwatancza (= zakrystya); *Carn.* svetishe; *Vind.* ſvetiſhe, ſvetustvu, ſvetinje, ſvetinja; *Croat.* szvetische; *Rag.* svetìscte, sveetniza; *Ross.* святилище, чтилище, (cf. czcić); *Eccl.* **свѣтило** [*lux* 2]; świątnica, der Tempel, das Heiligthum. Kapłani wzgardzili zakon mój, i splugawili świątynie moje, nie kładąc różnicy między świętą rzeczą a nieświętą. *Pociej.* 325. Świątynia Wenery w Knidzie, poema przekładu *Szymanowskiego*. Świątynia najświętsza. 1 *Leop. Exod.* 26, 34.

ŚWICHODZIŃSKIEGO sukna postaw. *Instr. cel. Lit.*??

ŚWIDER, dra, *m.*, ŚWIDEREK, rka, *m., dem.*; *Boh.* wrtadło *ob.* Wiercić, nebozez, nebozýzek; *Sorab.* 1. neboz, nebozk; *Sorab.* 2. nabofez, nabofezk; *Carn.* svędr, nabushzhèzh, durgel, drèpanik; *Vind.* ſveder, ſvejder, zvéder, ſvederz, nabofiz, nabufez, nebueſhiz, ſhrebelnik, durgel; *Croat.* szvéder, szvedérez; *Slav.* svêrdao, (cf. wiercieć); *Rag.* svàdro, svàrdlicch, provàrt, vartillo; *Bosn.* sverdao, svrridao, sverdlicch, svrridlicch; (sjedro, sidro; *Dal.* szidro *anchora*, kotwica); *Ross.* свердель, сверло, вертло, буравъ, буравокъ, буравчикъ, буравище, *ob.* Berarek, (berować), чертокъ, напарье, напарьице, (cf. próć, naparać); *Eccl.* свердло, свердель, вертилице, буравчикъ; narzędzie od wiercenia dziur, der Bohrer, Näber. Świdry niczym innym nie są, tylko śrzuby wypukłe, które obracając się w drzewie, same sobie w nim wydrożają śrzubę wklęsłą. *Rog. Dos.* 1, 396. Pióro u świdra, sam koniec świdra płaski i zawinięty. *Magier. Mskr.* Świderkiem napuścić, t. j. nawiercić dziurkę w drzewie, mając wbić gwoździ żelazny. *Magier. Mskr.*, vorbohren. Trepan, świderek cyrulicki. *Czerw.* 18. Świder w ludwisarni, wałek spiżowy o kilku ostrzach stalowych do odwiercania kanału armatnego. *Jak. Art.* 3, 318. Świder ziemny, der Bergbohrer; nim do znacznéj głębokości ziemi doświadczają, co się w niéj zawiera. *Kluk. Kop.* 1, 72. *Jak. Art.* 3, 318. — §. *Transl.* Świdrem patrzy. *Cn. Ad.* 1323. zezem, szydłem, rożnem patrzy; ſchielen, mit den Augen falſche Blicke thun. Lekarstwo na rozokość, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. *Spicz.* 188. Świdrem zażarte pałają mu oczy. *Chrośc. Luk.* 2, 55. świdrzy oczyma, ostro patrzy, er wälzt die Augen herum. Łzy spadające, głębokie westchnienie, oczy z nagła świdrem idące, nie zawsze dowodem wewnętrznego ułożenia. *Pilch. Sen. gn.* 181. Oczy świdrem idące. *Pilch. Sen. list.* 2, 368. Trefnie świderkiem z boku poglądał. *Mon.* 69, 413. — §. *Aliter:* Strzela z ambony, ale na coż to się godzi, Świdrem prosto od gęby każda strzała chodzi. *Pot. Pocz.* 412. świdrowato, kręcąc się; wirbelnd, zirkelnd. ŚWIDERKOWAĆ *cz. niedok.*, świdrować świderkiem, wiercieć, bohren mit einem kleinen Bohrer. — *Fig.* Podejźrzani są, którzy nie jak siekiera głośnym ciosem rzeczy swe buduja, ale ukradkiem świderkują. *Fredr. Ad.* 124. — (ŚWIDNICA, y, *ż.*; *Germ.* Schweidnitz; *Boh.* Swjdnice, Świdnice; miasto obronne Śląska dolnego. *Wyrw. Geogr.* 237. od świebody nazwane. *Stryjk.* 69, cf. Świebodzyn. ŚWIDNICKI, a, ie, von Schweidnitz, Schweidnitzer»; *Boh.* Świdnický Świdnickie piwo. *Syr.* 947. Moneta Świdnicka wywołana. *Gost. Gor.* 50. *Herb. Stat.* 82). — ŚWIDROWAĆ *cz. niedok.*, świdrem wiercić; *Boh.* wrtati; *Vind.* ſvertat; *Ross.* сверлить, сверлю, буравить, *ob.* Berować, bohren. Narzędzia do świdrowania głowy, *pro trepanatione. Czerw.* Świdrujący, świdrownik; *Ross.* сверлильщикъ, wierciciel. — §. *Fig.* Dobyty z smutnych piersi głos uszy świdruje, Wydają usta słowa, choć ból je hamuje. *Tol. Saut.* 98. uszy razi, przenika, przeraża. ŚWIDROWATY, a, e, ŚWIDROWATO *adv.*, na kształt świdra kręcony, wie ein Bohrer gewunden. Świdrowate oczy, zezowate, rozokie, ſchielende Augen. Rozoki, świdrowaty, który zezem patrzy. *Volck.* 507. świdrzący oczyma, patrzący świdrem. ŚWIDROWATOŚĆ, ści, *ż.*, oczu zezowatość, rozokość, świdrzenie, patrzenie świdrem, das Schielen der Augen. Jeśli kto ma źrzenicę na stronę obróconą, to zowią świdrowatością. *Sienn.* 474. ŚWIDROWNIA, i, *ż.*, silnia narządona z wszelkiemi należytościami, na któréj odwiertują się kanały armatne. *Jak. Art.* 3, 318. *et* 107. die Bohrmaſchine. ŚWIDRYK, a, *m.*, kołatek, *termes pulsatorium*, owad mały, podobny do wszy, znajduje się w szparach domów drewnianych, kołace czasem na kształt gangu zegarka. *Zool.* 107. der Wandbohrer, ein Inſect. ŚWIDRZYĆ *cz. niedok.*, świdrzyć oczyma, ostro patrzyć, oczy przerzucać; *Croat.* lúkam, nalukavamsze, die Augen umher wälzen. Świdrzy oczyma prorokini. *Chrośc. Luk.* 144. Świdrzące oczy, *emissitii oculi. Cn. Th.* 1088. Gniewem zapalony, gorącą krwią się oblewa, żyły napęczniałe, oczy już świdrzące i łyskające, już też w jedno wlepione i zdrętwiałe. *Pilch. Sen. gn.* 283. — §. Piorun wydarty z zadziergi gromotnéj chmury padem błysknym świdrzenie krętliwe sprawiwszy, sam się niszczy. *Chodk. Kost.* 34. — §. *Aliter:* Będą tak długo świdrzyć, aże się wyikrzy Kredytor i i dług mu się i prawo uprzykrzy. *Klon. Wor.* 73. kręcić, wykrętów szukać; ſie werden ſo lange dreyen, Dreherey machen.

ŚWIDWA, y, *ż.*, ŚWIDWINA, y, *ż.*, *cornus foemina*; *Ross.* свидина, слѣпокурникъ, слѣпокуръ, курослѣпникъ; (*Boh.* swjda karmazyn drzewko); der Hundsbeerbaum, der Hartriegel; dziki dereń, kwitnie biało kupkami w czerwcu. *Kluk. Rośl.* 2, 57; krzew czasem do pięciu łokci wyrastający. *Kluk. Dykc.* 1, 157. ŚWIDWOWY, a, e, od świdwy, Hartriegel». Drzewo świdwowe podobne jest dereniowemu; u nas pospolicie trzonki do kańczuków świdwowe dają. *Kluk. Rośl.* 2, 57.

ŚWIEBIECZNY, a, e, — ie *adv.*, świegotliwy, ſchwatzhaft. Abyś był sekretu bezpieczny Nie powierzaj go niewieście świebiecznéj. *Jabł. Ez.* 61.

ŚWIEBODA, ŚWIEBODNY, *ob.* Swoboda. ŚWIEBODZYN, a, *m.*, miasto w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 3, 89, die Stadt Schwiebus; Świebody. *Stryjk.* 69, cf. Świdnica.

ŚWIECA, y, *ż.*; *Boh.* swjce, swjčka; *Slov.* swjce, swica, swjčka; *Sorab.* 1. ſwětza, szwieza, ſwjca, ſwjczka, ſwětżka, (ſwic, ſwiec, ſwec, ſwjtlo = światło, *ob.* Świt;

ſwětżkowne měsacztwo luty); *Sorab.* 2. szwezka; (szwězkowni luty, szwezkowniza, szwězkowna Maria gromnice); *Carn.* svezha, svezha, svejzha, (svezhnèza = gromnice); *Vind.* ſviezha, kandeva; (ſviezhniza = gromnice); ſviezhnik, ſezhan = luty; *Croat.* szvècha, (szvechnicza = gromnice; szvechen = luty); *Dal.* szvèchya; *Rag.* svjèchja; *Bosn.* svichja; *Slav.* svícha; *Ross.* свѣча; *Eccl.* свѣща; §. 1) knot łojem lub woskiem oblany do palenia lub świecenia; das Licht, die Kerze. Świeca łojowa; *Croat.* łojenicza, das Talglicht, die Inſeltkerze. Świeca woskowa; *Croat.* dopler, die Wachskerze. Świeca jarzęca, chociaż ma knot zdrowy, Płomieniem zżarta, perz z niéj popiołowy. *Burl. A* 2. Człowiek bez uwagi zapatruje się na słońce, jak na tę świecę, która mu w nocy światła udziela. *Zab.* 6, 101. *Min.* Przy świecy maści nie poznali. *Burl. B* 2. (*Slov.* Żeni a plátno něni dobre pri swici kupował; żony i płótna niedobrze przy świecy kupować); *Slov.* Gako swica rawni, *rectae staturae*; prosty jak świeca; Oeſtr. kerzengrade. Nie najdziesz lepszego, byś go z świecą szukał. *Cn. Ad.* 628. *Pot. Syl.* 271. Igły szukając, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27. (*Slov.* ta hra ani swički nie stogi, szkoda świecy). Lepsza jedna świeca przed tobą, niżli sto za tobą. *Sk. Kaz.* 383, (*ob.* Świeczka). Szczypcami świecy nos ucierają. *Haur. Sk.* 347. Z świecą igrać, jak dzieci; *Boh.* žahati, (cf. żegać). Świece robić, ciągnąć; *Ross.* намакать, (cf. namaczać). Świeca święcona, *ob.* Gromnica. Świece stawiać, *ob.* Świeczki. Świecę na kogo rzucać, wyklinać go publicznie, z ambony, einen öffentlich in den Kirchenbann thun, (*ob.* Świeczka). Na Gwiberta wyklinając go świecę miotano. *Sk. Dz.* 1081. — *Artiller.* Sposób robienia kul i świec lanych, których ani wiatr, ani deszcz nie zagasi. *Aqu. Mskr.*, Brandlichter. — *Aliter:* Kata wołają, aby mu do boków świec przykładał. *Birk. Gl. Kon.* 44. pochodnie katowskie, Torturfackeln. Pijany, nie ocknąłby się, by go snadź i palił świecami. *Gorn. Dw.* 279. — §. Bazyliusz w., świeca świata całego. *Sk. Dz.* 274. światło, światłość, luminarz; ein Licht der Welt, (ein Kirchenlicht). — §. 2) Swieca, rzéka na Rusi; zkąd zagadka: gdzie przy świecy (Świecy) orzą? *Klecz. Zdan.* 95. ŚWIECARNIA, i, ż., gdzie świece robią; *Vind.* ſviezharia, die Lichtfabrik; Oeſtr. Kerzlerey. ŚWIECARZ, a, *m.*, co świece robi albo przedaje. *Cn. Th.* 1089, *Boh.* swicnjk; *Vind.* ſviezhar; *Slav.* svichár; *Rag.* svjechjár; *Croat.* szvechár; *Ross.* свѣчникъ, der Lichtzieher, Lichtverkäufer. Świecarz właściwie znaczy robiącego albo przedającego świece; lecz wyraża też człowieka przy świecach w czasie nieprzyzwoitym bawiącego się. *Pilch. Sen. list.* 4, 203 4. ein Lichtbucker, eine wahre Nachtlampe, ein Nachtſitzer. ŚWIECIĆ *cz. niedok.*, Świecywać *frequ*; *Boh. et Slov.* swjtiti; (*distng. Slov.* swečit *quadrare*, sweči *quadrat*); *Sorab.* 1. ſwětžu; *Sorab.* 2. szwěschisch; *Carn.* sveititi, svejtem, svejtim; *Vind.* ſvietit, ſvietiti, polvietiti; *Croat.* szvetiti, szvétim; *Bosn.* svititi; *Rag.* svjětiti; *Ross.* свѣтить, свѣчу; *Eccl.* свѣщу; (cf. *Graec.* φωτίζω *illumino*, φάω *luceo*, σαφὲς *dilucidum*); §. 1) świecić komu, poświecać, z światłem kogo prowadzić, einem leuchten. Kiedy kto komu świeci, ma wprzódy iść. *Erazm. Dw. E* 2 — *Fig.* Pobożnością drugim świecili. *Groch. W.* 587. ſie haben ihnen in der Frömmigkeit vorgeleuchtet. Synom swoim do świątobliwości świecił wprzód sam. *Birk. Dom.* 74. przewodniczył. — §. *Ascet.* Panie boże świeć nad duszą nieboszczyka! Gott gebe dem Seligen die die ewige Ruhe, Gott habe ihn da ſelig! cf. niech rozjaśni twarz swoję pan bóg nad nami. *Kanc. Gd.* 348. (Gott laſſe ſein Angeſicht leuchten über uns. Luther). Gdyby jeszcze dziś nieboszczka świętej pamięci matka We Panny żyła, panie świeć nad jéj duszą! etc. *Teat.* 29, 134. Nieboszczyk ojciec, panie świeć na duszy jego, to był człek! *Teat.* 45. *b*, 13. *Kras. Pod.* 1, 70. — §. Świecić komu bakę, *ob.* Bakę. — §. Gdy liszka kury wzgórę siedzące baczy, świeci na nie swemi oczyma, jak świeczką. *Cresc.* 583. strzela oczyma, wirft leuchtende Blicke, funkelnde Augen auf ſie. — *Aliter:* Śmierć moja, u sądu oczyma świecić. *Psalmod.* 11. (w sądach bywać, prawować się, zabiegać sędziom) — §. W nocy ogniem świecywał. *Ryb. Ps.* 209. rozświecał koło siebie, beleuchten, Licht machen. — Tybyś swego ojca nie nalazł, byś go z świeczką świecił. *Glicz. Wych. B* 2. (gdybyś go jak najusilniéj szukał). — §. 2) Świecić *Verb. med.*, Świecić się *recipr.*, światło czyli blask świecący z siebie wydawać; *Sorab.* 1. swětlu szo; *Carn.* sijáti, sijem; *Vind.* ſvietitife, ſvietlivati, zhembrati, ſvetluvati; *Croat.* szvetimsze, siati; *Dal.* szvitlassati; *Bosn.* svititi, svitlitse, svjetlitise, sjattise, sjatti; *Slav.* sjati; *Rag.* sjatti, sîvati, sînuti, svjetlitise, svjetliskati, jasnitise; *Ross.* свѣтиться, свѣтлѣться, сіять, сіяю, возсіять, ſcheinen, leuchten, Licht von ſich geben. Psy wyją, miesiąc świeci. *Teat.* 33. *d*, 39, (*Slav.* misèc svíti; *Vind.* meſez ſvieti). Słońce świeci, (*Boh.* slonit; *Vind.* ſeje ſonze, ſjati; *Slav.* sûnce sja). Świecenie słońca; (*Vind.* ſonzhnu ſjanje, ſonzhna ſvetloba, der Sonnenſchein). To tak jest rzecz pewna, jako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Słońce świeci jaśnie. *Klon. Wor.* 80. Mniéj dba o gwiazdy, komu słońce świeci. *Pot. Pocz.* 696, (*Slov.* ne dbám na mesàc, kedˇ mi slunce svití). Dość kiedy w oczach twoich promień prawdy świeci. *Teat.* 46, 41. Wieczny odpoczynek i światło wiekuiste niechaj nieboszczykom świeci. *Ossol. Str.* 3, (*ob.* panie świeć nad duszą ich). — Świecić, świecić się, błyszczeć, lśnić się; blitzen, glänzen, funkeln, leuchten. Nie wszystko złoto, co się świeci, Bije blask często od szychowych nici. *Kras. List.* 11. *Cn. Ad.* 725. *Jabł. Ez.* 180. (*Vind.* ſe ſvieti, bliska, zhiemra). Co się prędko wznieci, nie długo się świeci. *Zegl. Ad.* 44. Na pozor tylko rzeczy ludzkie świecą. *Nar. Dz* 4, 167. Świeci mi się, widzieć mi, *lucet mihi. Cn., Th.* 1088. Ojcowie nasi, owa szara szlachta, nie używali purpur świetnych, kontentowali się suknem domowym, a cnotą się świecili. *Star. Ryc.* 41. (szczycili). Nasz żywot nie długo się świeci. *Prot. Kont. B* 3. (nie długo płuży). Zacnemi sprawami przed ludźmi świecili. *Kołak. Wiek. B* 2. (słynęli). A Waszmość czemu Mospanie pisarzu Świecisz się właśnie ni palcat w lichtarzu. *Bratk. C b.* jak ogórek w latarni, cf. stracił z mi-

ny, z postaci, skrzydła zwiesił, läßt die Flügel hängen. Świecić się, pokazywać się, wystawować się oczom, obracać na się oczy, ściągnąć na siebie oczy; ſich den Augen der Leute ausſtellen, den Leuten in die Augen fallen wollen. Żebyś się przed chałupą nie świeciła, i nie wytrzyszczała ślepiów na parobków, którzy przechodzą. *Teat.* 14. *d*, 5. Nie świeciłem się po modnemu. *Kras. Pod.* 2, 145. — *Aliter:* Świecić łokciami. *Teat.* 29. *c*, 28. (dziurawe łokcie mieć, tak że drugim w oczy wpadają; mit den Ellenbogen leuchten, durchlöcherte Ellenbogen haben, ſo daß das Unterfutter oder Hemde durchleuchtet; *Slov.* tělom bliskat; *misere vestitum esse*, ciałem świecić). Bokami świecić. *Comp. Med.* 409. odartym być, abgeriſſen ſeyn, voll Lumpen und Fetzen, daß die Seiten durchleuchten. Waść gołemi rękoma świecisz, a ja nie żałuję trzech złotych na rękawiczki. *Mon.* 74, 367. Ten już umarły, a ten jeszcze dycha, Ten świeci srogo przez ranę jelity. *P. Kchan. Jer.* 191. kiszki mu przez ranę wyglądają, die Eingeweide ſchauen ihm durch die Wunde durch. — *Aliter:* Zębami świeci; uśmiecha się każdemu. *Bach. Ep.* 39. die Zähne ſehen laſſen, oft lachen.

Pochodz. sub *Świt.*

ŚWIĘCI, *ob.* Święty. ŚWIĘCIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* swětiti; *Slov.* swětjm; *Sorab.* 1. ſwětžu, ſwatoſczu, woszwetžam; *Sorab.* 2. szwěschisch; *Vind.* ſevetuvati, poſvezhuvati, poſvetiti, shegnati, shegne dajati (*ob.* Żegnać), prasnuvati (*ob.* Prazdnik, cf. próżnować), strojiti, (cf. stroić), *Croat.* szvetím, szvetkujem; *Hung.* szentelem, szentelni; *Rag.* světkovati; *Bosn* suetkouati, blagh dán cjastiti, slauiti; *Ross.* святить, праздничать, праздновать; §. 1) święcić święto, obchodzić święto, świątkować, świętować; feyern einen Feyertag, ihn heiligen, ihn gehörig begehen. Święcenie, świątkowanie, świętowanie *Vind.* poſvetuvanje, prasnuvanje, strojenje, stroi. Święcić sobotę *Eccl.* суббоствовати. Święcenie soboty *Eccl.* суббоство. Jest rozkazanie boże: święć święta, t. j. święte rzeczy w święto czyń. *Hrbst. Odp. O o* 5. Turcy miasto niedzieli piątek święcą. *Star. Dw.* 63. Niedzielny dzień pamiętny, abyś święcił. *Kanc. Gd.* 252. W Rzymie narodzenie pańskie święcił, a odświęciwszy, do Rawenny wyjechał. *Sk. Dz.* 1079. *et* 879. Gdzie się ś. Bernardyn obrócił z kazaniem, miasto wszystkie w dni nawet powszednie święciło, i warsztaty próżnowały. *Sk. Żyw.* 1, 319. Rusaki, odprawiwszy służbę bożą, do rzemiosł się się swych udawają, mówiąc: święcić a nic nie robić, pańska to jest rzecz. *Gwagn.* 301. Panowie goście, kto tu ze mną święci, Do trzech mu wypić albo do dziewięci. *Hor.* 2, 13. *Nar. Ezop.* 89. — Święcić, próżnować, (cf. prazdnik, cf. niedziela, nie działać); feyern, müßig gehen. Drugi za rok, gdy dobrego nauczyciela popilnuje, więcéj pochwycić może, niż drugi, któryby święcił a próżnował za kilka lat. *Glicz. Wych. N*, 1 *b.* Człowiek gospodarny ustawicznie pracuje, a nigdy nie przestawa, ani święci *ib. M*, 8 *b.* O żadne cnoty, ustawicznie święcąc, nie dbają. *Kosz. Lor.* 67. — §. Święć się imię twoje, to jest, daj abyśmy cię prawdziwie poznali. *Kat. Gd.* 49. *Radz. Mat.* 6, 9; *sanctificetur nomen tuum*, niech będzie święcie czyli świątobliwie uszanowane, poważne, geheiliget werde dein Name. Przez jednego syna święci się wszystka miłość jego. *Farn.* 155. — §. Święcić, błogosławiąc wspominać, błogosławić; im Guten gedenken, ſegnen, in geſegnetem Andenken haben. Srogi zbójca Falarys przepadł w niepamięci, Nikt brzydkiego imienia u stołu nie święci Przy słodkiéj brzęku arfy. *Zab.* 6, 385. *Nar.* — *Simil. Verb. medium:* Święcić, święcić się, płużyć, zdarzyć się, kwitnąć, błogosławionym być; gedeihen, gut fortkommen, beſtehen, geſegnet ſeyn, im Segen ſeyn und bleiben. Chęć zysków pewnych do pochlebstwa nęci, Cnota u dworu mało kiedy święci. *Kras. Mysz.* 7. Święciło się kochanko, w naszym stanie, kochamy się bez ceremonii. *Teat.* 22. *b*, 72. (błogo). Bodajby święcił szczęśliwy wiek złoty, kiedy Astrea mieszkała na ziemi. *Kras. Mysz.* 32. Słodkie wspomnienie, szacowne przykłady, Bogdajby się nasze święciły pradziady. *Kras. Ant.* 68. Żołnierz na stan swój narzeka, wzajem kupiec: święciła się żołnierka. *Zab.* 8, 317. *Iżyck.* (bodaj to żołnierka, to stan ubłogosławiony, wiwat żołnierka). — §. *In ludo chartarum:* Święcić, święcić się, kozerą być, Trumpf ſeyn. Bije i niźnik pamfila, kiedy nie święci. *Kniaź. Poez.* 3, 99. We grze, kto nie widzi, co się święci, nie wie, co zadać, i co czym uderzyć. *Lub. Roz.* 108. — *Transl.* Nie wiesz, co się święci. *Teat.* 52, 24. o co idzie, co się dzieje, o co gra. *Cn. Th.* 1089. co się w tym kryje, du weiſt nicht, was vorgeht, was dahinter ſteckt, warum es zu thun iſt. Rozumiem, co się święci, już jestem w domu. *Teat.* 30. *c*, 79. Już wiem, co się święci, Domyślam się urazy i przyczyn niechęci. *Zabł. Fir.* 20. Z chodzenia, śmiechu, pochutnywania z sobą, wielekroć można poznać, co się wewnątrz święci. *Gorn. Dw.* 116. — §. 2) Święcić kogo abo co, poświęcać, świętym czynić; weihen, heiligen, einweihen. Święcony *Ross.* священный, pierwéj święcony, преждеосвященный. Święcić kogo, czyli ręce kłaść; od obrządku kościelnego kładzenia rąk przez poświącającego na poświącanych. *Sk. Dz.* 446. Gdy biskupa święcą, kładzie arcybiskup na głowę biskupa święconego ewanielią, przydając modlitwy. *Orzech. Qu.* 151, *Croat.* redim *inauguror aliquem sacris ordinibus*, *ob.* Rzęd, rządzić; *Rag.* rêditi, datti tkomu rêd sveeti; *Ross* рукоположить, рукополагать; *Eccl.* пророчествую, рукополагаю, посвящаю. Święcenie na kapłaństwo, *ob.* Poświącanie; *Boh.* swěcenj; *Sorab.* 1. woszwetženo; *Vind.* meſhni shegen, meſhnikovu shegnuvanje; *Slav.* sveti ràd; *Ross.* священіе, рукоположеніе. Siedm święceń kapłańskich. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Święcenie pierwsze, die erſte Weihe, *ob.* Postrzyżyny. — Ludzie, którzy nie mają żadnego święcenia, nie mają prawa do odbierania dziesięcin. *Chełm. Pr.* 125. Księża rozmaitego święcenia. *Sk. Żyw.* 1, 158. Każda rzecz, którą na kościelny pożytek obracamy, bywa w kościele święcana. *Hrbst. Nauk. R*, 3 *b.* Dzwony nie chrzczą, ale święcą. *ib. R* 3 *b.* Pili z kubka święconego. *Wad. Dan.* 115. (cf. kielich). Którzy się sami zabijają, na święconych miejscach chowani być nie mają. *Szczerb.*

Sax. 392. (na cmentarzach, cf. na rozstajniach). Święcenie wody; *Ross.* водосвятіе, водосвященіе, die Wasserweihe. Święcona woda, Weihwasser; *Slav.* sveta voda; *Croat.* szveta voda; *Bosn.* krrisctena voda. Nie nasza rzecz, wodą święconą szafować. *Falib. O* 3. Święconą wodę mają za obronę od czarów, od pokus. *Haur. Sk.* 106. — *Prov.* Nie skropisz tego święconą wodą. *Rys. Ad.* 42. *Budn. Apopht.* 24. nie zmyjesz tego, den Schandfleck wirst du nicht wegwaschen, den Fehler nicht gut machen. Święcone jajko, święcone wielkanocne, Osterey, geweihtes Ey, Gewethtes; (cf. *Vind.* shegnanu, preitel; cf. misnjak, velikanozhni krub). W dzień wielkanocny kto święconego nie je, a kiełbasy dla węża, chrzanu dla płech, jarzabka dla więzienia, już zły chrześcianin. *Rej. Post. P p.* 5. — §. 3*) Święcić, ofiarę z czego czynić, poświęcać na co, odżałować, łożyć na co; aufopfern, dran setzen, weihen, wiedmen, heiligen. Serce cnotliwe powinno święcić miłość swojéj powinności. *Stas. Num.* 2, 65. Święcić się trzeba na prace trudliwe, by ludzie czynić szczęśliwe. *Jabł. Tel.* 327. *Teat.* 48. *b*, 47. ŚWIĘCICA, y, ż.; *Boh.* swětice; *Rag.* svetizza; białogłowa święta, die Heilige, eine Heilige. Relikwie rozmaitych świętych i święcic noszono. *Zap. Wez. D* 3. *Groch. W.* 231. Boga wzywają, a z nim i przy nim wszystkich świętych i święcic, ile ich jest w niebie. *Żarn. Post.* 231. *Baz. Hst.* 158. Dziś brzydka baba święcicą się czyni. *Pot. Syl.* 11. (dewotką). Mężczyznom ma być wszystko wolno, a wy białogłowy święcicami bądźcie. *Gorn. Dw.* 266. Takie pokusy pod czas i święcicę ze stateczności zwiodą. *Gorn. Dw.* 413. Wy gajowe święcice, Wasze dary opiewam Dryady dziewice. *Otw. Wirg.* 374. Nymphen. ŚWIĘCICIEL, *ob.* Poświęciciel; *Sorab.* 1. woszwetečičeŕ; *Eccl.* празднователь; (*Ross.* святитель biskup, святительство biskupstwo, первосвятитель tytuł pierwszego biskupa): *Smotr. Apol.* 125.

Pochodz. pod *Święty.*

ŚWIECIDŁO, a, *n.*, ŚWIECIDEŁKO *demin.*, fraszka lśniąca się, bliktra; Flitter, Flitterwerk, glänzende Kleinigkeiten. Wnoszę, aby te próżne świecidła, ordery, uchylić. *Gaz. Nar.* 1. 189. Spodziewam się, iż temi dziecinnemi świecidłami poprawię mojego stanu na bruku Warszawskim. *Teat.* 49. *d*, 8. — (ŚWIĘCIE, *ob.* Święty). — ŚWIECISKO, a, *n.*, paskudny świat, die miserable, elende Welt, (das Nest). Patrz na niezliczone ognie pod niebem wzniecone, Zda się to ziemskie świecisko Szczéry gnój, podłe śmiecisko. *Dar. Lot.* 6. ŚWIECISTY, a, e, — o *adv.*, pełen światła, świecący, świetlisty, świetny; voll Licht, leuchtend. Z tłuczastych gzemsów wiszą lampy promieniste. W nich knoty przez subtelną magią świeciste. *Przyb. Milt.* 30. Świeciste skrzele. *Przyb. Luz.* 176. ŚWIECIUCH, a, *m.*, służący od światła, światłonosz, świecący komu; der Lichtträger, Leuchter, Fackelträger. *Tr.* ŚWIECKI, a, ie, §. 1) od świata, światowy; Welt-, von der Welt. *Cn. Th.* 1089, *Boh. et Slov.* swěstky; *Sorab.* 1. šwětne; *Carn.* posvejtn; *Vind.* pofuetin, desheuski; *Croat.* szvetszki; *Rag.* svjetovni; *Slav.* svitovni; *Eccl.* мирьнъ; *Ross.* свѣтскій, мірскій, житейскій. O święta niewinności, Milszaś ty mnie, niż wszystkie świeckie osiadłości. *Paszk. Dz.* 106. Jak ty śmiesz święte rzeczy z świeckiemi równać? *Baz. Hst.* 80. Hańba świecka. *Kosz. Lor.* 36 *b.* Nieświecko, ani cielesnie, ale duchownie, niebieską formą argumentuje. *Smotr. Lam.* 166. — §. Świecki, nie duchowny; nicht geistlich, weltlich; *Carn.* dushelske; *Rag.* svjetnik; *Eccl.* людинъ, людянинъ, народный, свѣтскій, мірскій; *Ross.* мірскій человѣкъ, мірянинъ. W duchownych sprawach świeccy panowie prędko pobłądzą. *Sk. Dz.* 860. Bogowidcę Mojżesza, aby był kapłanem nie przyznawa, ale go człowiekiem świeckim być mieni. *Smotr. Apol.* 21. Świecki kapłan = nie zakonny, ein Weltgeistlicher. *Cn. Th.* 1089, *Slov.* cirkewnik, swetski kňaz; *Ross.* простецъ, (бѣлецъ = laik, cf. czerniec), священникъ, (*ob.* Świaszczennik). Po świecku ubrany. *Tr.* — §. 2*) Od świecy, świecki; Licht-, Leucht-. Kazimierz Jagiełło kazał nieposłusznych mu kanoników z Krakowa wyświecać, a od tego czasu w Krakowie ulica ta i brama nazwana świecka. *Papr. Ryc.* 54, *vulgo* *szewska. ŚWIECKOŚĆ, ści, ż, światowość; *Carn.* svejstvu; Weltsinn, Weltton, Weltleben. Do świeckości i próżności lgną sercem. *Bals. Św.* 2, 276. Duch pokory zmieniwszy się powoli w pychę i świeckość, zapragnął porównać opatów z książętami. *Nar. Hst.* 2, 339. ŚWIECOGAS, *m.*, *pyralis*, rodzaj owych zanocnic, które wieczorem lecą do zapalonéj świecy. *Kluk. Zw.* 4, 107. Schmetterlinge, die ins brennende Licht fliegen; *Boh.* swětluška, *ob.* Gasiświeczka. ŚWIECONOŚCA, y, *m.*, nosiciel świecy, *ob.* Świecznik, der Lichtträger; *Rag.* svjechjonossaz; *Eccl.* свѣченосьць. Ordynował go na wszystkie *ordines* kleryckie, jak niepoświęconego laika, czyniąc zaklinaczem, świeconoścą, poddziakonem. *Fund.* 74. ŚWIECONOŚNY, a, e, lichttragend; *Eccl.* свѣченосьнъ. *ŚWIECORADŁO, a, *n.*, ucieraczka, szczypce. *Ern.* 846. die Lichtputze. *ŚWIECOZAPALACZ, a, *m.*, który zapala świece, der Lichtanzünder; *Eccl.* свѣщевжигатель, понамаръ, *ob.* Zakrystyan, kościelny. — (*ŚWIECZENNIK, ŚWIESZCZENNIK, *ob.* Świaszczennik). — ŚWIECZKA, *ŚWIECZECZKA (*Macz.*), i, ż., *dem. Nom.* świeca; *Boh.* swjčka, swička; *Slov.* swjčka; *Sorab.* 2. šwěčka; *Vind.* sviezhiza; *Croat.* szvechicza; *Rag.* svjechizza; *Ross.* свѣчка, ein kleines Licht, ein Lichtchen, (Oest. Lichtel), Kerzchen. W latarni jaka jest świeczka, takie światło. *Sk. Kaz.* 6 *b.* Lepsza świeczka jedna przed sobą, niż dwie za sobą. *Cn. Ad.* 448. Słońca z świeczką szuka. *Pot. Zac.* 37. Nie znajdziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. *Gorn. W. F* 4. — Świętym świeczki stawiają. *Rej. Ap.* 50. *et* 6. *Sekl.* 75. den Heiligen Lichter opfern, Lichter zu den Heiligenbildern hinstellen. Ze świeczkami na wielki czwartek stawają, i chrześciańską odprawują pokutę. *Haur. Sk.* 201. — *Prov.* Ni bogu świeczki, ni dyablu ożoga. *Żegl. Ad.* 256. *Rys. Ad.* 41. (nikomu pożyteczny). Z tego Zacharka Ni bogu świeczki było, ni ludziom ogarka. *Zimor. Siel.* 226. Świeczka i dzwónek, znaki klątwy, Symbole des Kirchenbannes; przy klęciu ksiądz świecę zrzuca z ambony, i trzy razy dzwoni. *Ld.* — Lada świeczka, lada dzwónek snadnie ich odstraszy, tak że samegoby się bo-

ga zaprzeli. *Rej. Ap.* 17. Obawiam się za to tysiąc exkomunik srogich i świeczek z kazalnicy. *Opal. Sat.* 134. Gasząc na nie świeczki, wyklęli je. *Sk. Dz.* 1181. — §. Świeczki, brantki, cienkie rurki papierowe nabite mączką prochową, do podpalania podsypki. *Jak. Art.* 3, 318 *et* 431. Zündlichter. Główienki abo świeczki pachnące. *Sienn.* 577. trociczki, Räucherkerzen. Świeczki cyrulickie, rurki wydrożone do gojenia ran w kanale korzenia. *Czerw.* 27. — §. Mlécz w pacierzowéj rurze u zwierząt, świeczka *Ursino. Cn. Th.* 417. spik pacierzowy, das Mark im Rückgrade. — §. Swieczki, ziele, Swietlik; *Boh.* swetljk, těšjnka, ambrożka; *Carn.* suetlika; *Bosn.* vidaç, petpristiça; *Ross.* очная трава, помочь; *euphrasia*, Augentrost, Augendienst, ein Kraut; oczom słabym bardzo pomocne. *Syr.* 1555. *Urzęd.* 134. *Kluk. Dykc.* 1, 214. ŚWIECZKOWY, a, e, od świeczek, Licht-; *Ross.* свѣчный, свѣщный. Knot świeczkowy. *Tr.* Świeczkowy, taniec świeczkowy. *Tr.*, der Fackeltanz, Lichtertanz. ŚWIECZNIK, a, *m.*, Lichtarz, *qu. v.*, der Leuchter; *Boh.* swjcen, swjcnjček; *Slov.* swjcen, swítnik, swetnik; *Sorab.* 1. szwieczerk, lichtiar; *Carn.* svejzhnèk; *Vind.* fvietnik, fviezhnik, fveizhnik, fuetelnik, fveitnak, laihtar, fviezhnjak, (fviezhnik = luty); *Croat.* szvéchnyak, svehncjak, chirák, czirak, (szvetnìcza = lampa); *Dal.* svíchjak, szvichnyak, (szvichnicza = lampa, latarnia); *Slav.* svíchnjak, csirák; *Bosn.* svitgnak, kerostaç, (svjetgnák, svitgniça = latarnia); *Rag.* svièt̀gnàk, svjeetgnak; *Ross.* подсвѣчникъ, (свѣчникъ świecarz, przyświecający; свѣточъ, свѣтычъ latarnia); *Eccl.* свѣщьникъ, (свѣтильникъ lampa). Żaden świece zapaliwszy, nie stawia pod korzec, ale na świecznik, aby widzieli światło. *Sk. Kaz* 645. *Bibl. Gd. Luc.* 11. Żaden nie zakrywa świecy, zapaliwszy ją, pod jakie ciemne naczynie, ale ją zawżdy na świecznik stawia, aby wchodzącym w dom jaśnie świeciła. *Rej. Post. L l l* 3. Oliwę lano do lamp, które stały na świecznikach. *Rej. Ap.* 90. Nauczyciele są, jako świece na świeczniku w półdomu postawione. *Sk. Kaz.* 43. Którzy na wysokich godnościach są, jako świeca na świeczniku przykładami gminowi świecić mają. *Star. Ref.* 65. — ¶. Świeczniki dwa wielkowspaniałe W okręgach widzieć niebieskich stworzone, Słońce światłością śliczną okazałe, Aby nade dniem było przełożone, I xiężyc, aby nocne zgromadzone Rozpędzał cienie, świecąc na przemiany. *Odym. Św.* 2, *Q* 4, *ob.* Luminarze, światła; Lichter, Weltlichter. — §. Świecznik, puzderko, w którym puszkarz nosi na sobie świeczki czyli brantki. *Jak. Art.* 3, 318. die Zündlichterbüchse. — §. 2) Świecznik, urzędnik, co świece, latarnie opatruje. *Cn. Th.* 1089. der Beleuchter, der die Beleuchtung zu besorgen hat; w zakonach go lucernarzem nazywają. *Włod.*

ŚWIĘCZYC *herb*; *ob.* Swieńczyc. ŚWIĘDZIC, ŚWIĘDZIWY, *ob.* Swędzić 2).

ŚWIEGOT, ŚWIEKOT, ŚWIEGOTARZ, ŚWIEGOTNIK, a, *m.*, = ŚWIEGOTKA, i, *m.*, szczebiot, wielomowny, klekot, świegotliwy, nie wrzód mu w gębę, język mu jak na kołowrocie biega, świerzbi go język, mówi, co ślina do gęby przyniesie, młynkuje; ein Schwätzer, Plauderer, Salbader; *Boh.* darmotlach; *Slov.* tlachač, darmotlách, tlučhuba; *Sorab.* 1. treskawcz, plampawcz, plapotak; *Carn.* fefla, klepétavz; *Vind.* fhlabrauz, zheblauz, trantou, branzou, lapeuf, kvantazh, pledrovez, jesikazh, lopotez, klopotez, fhlabuder, trabufa; *Bosn.* tlapaç, tlapa, çankavac; *Ross.* суесловецъ, шалберъ (cf. szalbierz), зазвонный (cf. zadzwonić), пустословъ, заговорщикъ, разговорщикъ, переговорщикъ, переводчикъ, блядословникъ. Świekot, *locutor. Mącz.* Świegotarz, gdy napadnie człowieka, uszy zanieprażniając, albo właśnie blegocąc, czas truje, tak że go nie zbyć, a ledwo wycierpieć możesz. *Eraz. Jez. E* 6. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na świegota, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pilch. Sen. list.* 5, 364. Nie przestawać z świegotami. *Mon.* 68, 52. Dzisiejsi świegotarze nie idą do doktorów; ale pismo sami lepiej rozumieć chcą *Sk. Kaz.* 519. Rozkoszniki, świegotniki i niewieściuchy od dworu odegnał. *Sk. Dz.* 212. Sługa ma być wierny, i nie świegotką. *Petr. Pol.* 21. (plotką). ŚWIEGOTAĆ, - ał, - oce, ŚWIEKTAĆ, świekce *med. niedok.*; (*Boh.* šweholiti *trissare*, o jaskółkach); 1) wiele mówić, klekotać, pleść; fchwatzen, plaudern, falbadern, fchnattern; *Slov.* tlachati; *Sorab.* 1. zczebotam; *Carn.* feflâm, zhenzhâm; *Vind.* fhlabrati, feflati, pladrati, zheblati, faitati, trabufati, fhvandrati, kvantati, berbrati, trantati, klatiti; *Croat.* chervoliti: *Bosn.* tlapiti, cankati, zanovetati, mnogo govoriti, glamazati; *Ross.* пустословить, буесловить, многословить, калякать, шалберить, шалберничать; *Eccl.* блядословлю, праздословлю, суословлю. Panienka rada z tym młodzieńcem świegotała; lecz gdy się raz na onych bajkach i próżnéj rozmowie z nim bawiła . . . . *Sk. Żyw.* 1, 385. Świegoce o strojach, bryżach i marności świata tego. *Birk. Zamoj.* 16. Kiedy dziecię świegotać poczyna, przykładają właśnie starania, aby coraz większym stawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 321. Przyrównywa niewiedzących co szemrzą, ptastwu onemu, które też umie świegotać kilka słów, jakowi są drozdowie, szpacy, krucy, sroki. *Hrbst. Nauk. b* 3. Uczy się świegotać po Francuzku, szwargotać po Niemiecku. *Mon.* 73, 132. U człowieka świegotliwego żadnego czasu niemasz, któregoby milczał, iż gdy już pocznie, świekce bez końca. *Eraz. Jez. F*, 3 *b.* — 2) Świektać, brudzić, walać, beſchmutzen. *X. Kam* — Świegotanie, ŚWIEGOTARSTWO, a, *n.*, paplanie, Geſchwätze; *Bosn.* tlape, çanke; *Sorab.* 1. plapotacztwo, plampacztwo; *Croat.* sheptanye, (cf. szeptać); *Vind.* pladranje, pladraria, fhnodranje; *Ross.* суесловіе, каляки, пустословіе, буесловіе. ŚWIEGOTKA, i, *ż.*, 1) kobieta szczebietliwa, plotka; eine Schwätzerinn, Plaudertaſche; (*Vind.* fefla, fhlabrauka; *Carn.* zhenzha; *Bosn* tlapniça, çankaviça). On najpierwszym jest woźnym bogini świegotki, Pod jego są pieczęcią wszystkie babie plotki. *Nar. Dz.* 3, 106. — 2) Świegotka, *mascul.*, *ob.* Świegot. ŚWIEGOTLIWOŚĆ, ści, *ż.*, *Nar. Tac.* 3, 19. szczebietliwość, die Schwatzhaftigkeit; *Sorab.* 1. plapotaczność; *Vind.* pladrust, lopotanje, pladrazhnost, jesizhnošt; *Eccl.* тщесловіе. ŚWIEGOTLIWY, ŚWIEGOTNY, a, e, ŚWIEGOTLIWIE *adverb.*, wielomo-

wny, szczebietliwy, pletliwy; ſchwatzhaft, geſchwätzig, plauderhaft; *Slov.* klewetný; *Sorab.* 1. płapotaczné, plampaté, plampaczné; *Vind.* pladrarski, fhlabrarski, pladrazhen, pledrazhen, plodrast, jesikat, jesizhen, kvantazhen, hlopoliu, fhlabrou; *Croat.* chervolyiv; *Bosn.* tlapiui; *Ross.* суесловный, пустословный, буесловный, язычный; *Eccl.* блудословьнъ. Świegotliwy człowiek woli przyjaciela stracić, niż słowa. *Eraz. Jęz. J* 2. Świegotliwa baba. *Hrbst. Art. B.* Mężni obrońce prawdy, naprzeciwko świegotliwemu kłamstwu. *Hrbst. Art.* 40. Kruk przedtym biały, przez sprawę Świegotnego języka inszą wziął postawę. *Otw. Ow.* 81. Świegotne obmowy Za najpierwszą dziś chlubę mają białegłowy. *Nar. Dz.* 1, 142. Sroki świegotne. *Kmit. Spyt. A* 4. Świegotna wrona. *Anakr.* 15. Wilgi świegotliwe. *Banial. J*, 3 *b.* Świegotne gniazdo. *A. Kchan.* 554. Będą się Echa świegotne swarzyły O imię twoje, będą cię wielbiły. *Past. Fid.* 14. Prawa krętе, świekotliwe. *Ryb. Gesl. B* 3.

ŚWIEKIER, ŚWIOKIER, kra, *m.*, (*Germ.* der Schwäher, cf. Schwager, *nostr.* szwagier; *Hisp.* suegro; *Svec.* swaer; *Anglos.* swaegr; *Goth.* swaigra; *Wallis.* chwegr; *Lat.* socer, socrus; *Graec.* ἑκυρός; *cf. Germ.* Schwieger); męża ojciec; żony ojciec. *Sed aliqui volunt, mariti patrem vocari* swiekier, *uxoris vero* teść, cieść. *Cn. Th.* 1089, des Mannes Vater, der Frauen Vater, der Schwiegervater; *Slov.* sweker, swoker, test, żenin aneb mužow otec; (*Boh.* pratchán *prosocer*); *Croat.* szvéker (mężowy ociec, tazt = żony ociec); *Rag.* svékar *socer, padre del marito*; *Bosn.* suekar: *Slav.* tast; *Ross. et Eccl.* свекоръ. Jetro, świekier Mojżeszów. 1 *Leop. Exod.* 18, 12. (cieść Mojżeszow. 3 *Leop.*). Amfion mąż Nioby był synem Jowiszowym; dlatego Niobe świekrem swoim zwała Jowisza. *Otw. Ow.* 225. Świekier jest żony mej ojciec; ale dziś pospolicie ojcem zowią wedle zwyczaju, a nie świekrem. *Sax. Porz.* 132. Boniak świekier abo cieść Swantopełka. *Stryjk.* 173. Swantopełk świekier Bolesława krzywoustego. *ib.* 179. Rzekł do świokra swego. 1 *Leop. Genes.* 30, 24. Iwan był Alexandrowi świekrem, a on mu zięciem. *Biel. Św.* 256 *b*; (*oppos.* zięć). U Rzymian zięciowie z swymi świekry, t. j. z ojcy żón swych, nie myli się społem w łaźni. *Eraz. Jęz. C c b. Warg. Wal.* 278. ŚWIEKRA, ŚWIOKRA, y, *ż.*, ŚWIEKRUCHA, y, *ż.*, matka męża lub żony, teszcza. *Sax. Porz.* 132, *Germ.* die Schwieger, Schwiegermutter; *Slov.* swekruša, testina, manželowá aneb manželkina matka; *Boh.* swegruše, tchyné, (pratchyné *prosocrus*); *Carn.* svakena, shvagrêna; *Croat.* szvekérva, punicza; *Slav.* punica; *Bosn.* suekrrina, puniça, matti sgenina; *Rag.* svekárva *la madre del marito*, púniza *la madre della moglja*; *Ross.* свекровь; *Eccl.* свекры; *Graec.* ἑκυρά. Świekrą matkę mężową zowiemy. *Sekl. Marc.* 1. Powstanie świekra przeciwko synowéj swojéj, a synowa przeciwko świekrze swojej. *Sekl. Luc.* 12. Świokra. *Warg. Wal.* 121. *Janusz. Oksz. C b.* Ujźrzał świekrę jego. 5 *Leop. Math.* 8, 14. (matkę żony abo teszczę jego. 1 *Leop.*). Świekra i świekruchę, którzy ci na miejscu rodziców będą, abyś we czci miała. *Teat.* 42 *d, D. In Plurali:* ŚWIEKRY, rodzice mężowe lub żonine, die Schwiegerältern. Dając córkę z domu za męża, upominali ją, aby świekry swoje, to jest rodzice męża swego czciła. *Sk. Żyw.* 2, 132.

ŚWIEKTAĆ, *ob.* Świegotać.

ŚWIENCZYC, *herb*; krzyż podwójny w polu żółtym; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 50, ein Wappen.

ŚWIEPIET, ʃu, *m.*, barć, pień pszczół w drzewie, *porówn.* sepet 2] n. p. Ktoby świepiet umyślnie w czyim lesie porąbał, i miód wybrał, ma za to sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 514.

ŚWIERNIA, i, *ż*, ŚWIREN, rna, *m*, może zwiernia = skarbiec, schowanie, tajnik. *X. Kam.* Za cóż twoje łamusy, spichlerze i świernie [*granaria* 1]. Z hańbą naszych słomianek wychwalasz obszernie? *Hor. Sat.* 1. O pokradzieniu świrna abo kleci pańskiéj: Gdyby pokradziono ziemianinowi swiren skarbny, albo spiżarnią . . . . *Stat. Lit.* 409. Z rynku Grodzieńskiego mają być pozniesione drewniane kramy, swirny i jatki wszystkie. *Vol. Leg.* 5, 821.

ŚWIERCZ, ŚWIERSZCZ, ŚWIRK, ŚWIERK, ŚWIERCZEK, ŚWIERCZYK, a, *m.*, *dem.*; *Boh.* cwrk, cwrček, (cwrčala *turdus*); *Slov.* swrček, čwrček; *Sorab.* 1. schwercz: *Carn.* shurk, gril, murênzh, (shvergolishe = organy); *Vind.* zherzhovez, zherzhek, gril, marîha; *Croat.* chvêrchek, chmerchek, shmerchek, szmêrchek, schyuricz; *Dal.* stûrak, cercjak, csaresak; *Rag.* sctûrak, (sviralla, sverôka, surla, svardoniza = flet); *Bosn.* cjarcjak, crricjak, popak, szturak, sturac, kries, çrriy, koji vecer çrrici, (*Bosn.* svirna, sviralla = piszczałka); *Ross.* сверщъ, сверчокъ, кузнечикъ; (cf. *Germ.* ſchwirren; *Svec.* swirra; *Ital.* sguirrare); — 1) świerszcz *gryllus*, owad mający tylne nogi długie, skoczne; skrzydła cztery po bokach zwijane, któremi ruszając ociera je o grzbiet; tym sposobem poruszone powietrze wydaje ćwierk. *Zool.* 132. die Zirſe, Zirke, Schirke, Schörke, Grille. Świerszcz świerzgoce, świerkoce, ćwierka. *Dudz.* 21; *Eccl.* кобылки и сверчки чиркаютъ. W wieczorne dni letnich zacisze Polne się świerki z dala odzywają. *Kras. Oss. B.* Ten, co języka wściągnąć nie umie, wyda się głosem swym, jako świerczkowie, którzy się oznajmują, świerkocąc gdzie są. *Eraz. Jęz. M*, 5 *b.* Nie żal na śpiewce świercza noc przeczuwać całą. *Przyb. Ab.* 6. Wychudł jak świerczek polny. *Kmit. Spyt. D*, 4 *b.* (jak szczapa, jak gont, jak śledź). — *Fig. transl.* Nauczyć go niewola robić, gdy mu przyprze, a świercze za piecem zaskwierczą. *Glicz. Wych. P*, 4 *b*, (cf. gdy mu psy za uchem zawyją, gdy będzie w kłopocie). Świerszcze ma w głowie. *Kluk. Zw.* 4, 361. rupie ma w głowie, es gebt ihm im Kopfe herum. — 2) Świerez, najmniejsze działko, wyrzuca $1^1/_2$ uncyi żelaza. *Archel.* 11. die kleinſte unter den Kanonen. — 3) Świerczek, Świerczek, *herb*; litera wielka *N*; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 50. ŚWIERCZNY, a, e, od świercza, Grillen =. Patrz na koniczka świerczego; ten niewiele półmisków miał na obiad, a jako głośno spiewa, rosy trochę skosztowawszy. *Birk. Kaz. Ob. L* 2. ŚWIERK, u, *m.*, ŚWIERKA, i, *ż.*, ŚWIERCZYNA, ŚWIRCZYNA, y, *ż.*, smrok, smroczyna, w górach Krakowskich smrek, *ob.* Smerek, die Rothtanne; *Boh.* smrk,

smrček, smrkowina *pinus*; *Sorab.* 1. schmrók *picea*; *Carn.* smręka *pinus*, smrezhje *pinetum*; *Vind.* fmreka, fmrökauo dreuo, jel, fmolnu drevu *pinus*; *Croat.* szmrêk, szmreka = sosna; *Bosn.* smarsja, jeliça = jodlina; (smricka, smrjek; *Rag.* smrjêk, smrekka; *Slav.* smrika *juniperus*). Co u nas nazywają świerkiem, jest tylko odmianą jodły; drzewo czerwone, szyszki mniejsze; w ogniu potężnie trzeszczy i skry rozrzuca. *Kluk. Rośl.* 2, 25. Świerczyną i cyprysem ostrym osłoniona. *Otw. Ow.* 108. ŚWIERGOT, ŚWIERKÓT, u, *m.*, świergotanie, ćwierk, ćwierkanie; *Germ.* das Schwirren, Geſchwirre. Konik polny słodkim żeńce ćwierkotem łechce. *Zab.* 10, 112. Krynicny stoku, ongi zasnąłem przy tobie, Raziłeś mi świergotem różnym uszy obie. *Zab.* 9, 380. *Ejssym.* ŚWIERKAĆ, ŚWIERGOTAĆ, ŚWIERZGOTAĆ, ŚWIERKOTAĆ, -ał, -ce *med. niedok.*, ŚWIERSZCZYĆ *contin.*; *Boh.* cwerkati, świřinkati, crwlikati, (cf. terlikać); *Carn.* zhivkam, (shvergoleti = grać na organach, terlikać jak wróbel); *Vind.* zherzbiti; *Croat.* chverchati, czverchim, chverchim, gyumborêti, sûmboriti; *Dal.* sturiti; *Rag.* setûrati, (sviriti ù sviráku *tibia canere*); *Bosn.* crricjati, (sviriti *tibiis canere*); *Ross.* чиркать, дребезжать; *Eccl.* свиряю; *Graec.* συρίζω *fistulo*; (*Ross.* свирѣль piszczałka trzcinna); ćwierkać; *Germ.* ſchwirren; (*Svec.* swirra; *Ital.* sguirrare). Świergotanie świerszcza ztąd się staje, kiedy się zadnie jego nogi ocierają o skrzydła. *Kluk. Zw.* 4, 96. *Chmiel.* 1, 86. Człowiek świegotliwszy nad kobyłkę, która ćwierkoce ustawicznie. *Eraz. Jęz. D*, 6 *b.* Ptastwo małe świerzgoce. *Dudz.* 21. Ptaszęta drobne koło okien jej świerkocą. *Tward. Pasq.* 34. Jaskółka, po wdzięcznym drzewie się wieszając, Świerkotała na swój los narzekając. *Tward. Daf.* 80. Jaskółka świergoce, papuga świegoce, kania skrzypi, kawka kwacze. *Tol. Sant.* 89. Świerkotał ptaszek w klatce z drócików zrobionéj. *ib.* 38. *Świergolą syrokosy. *Banial. J*, 3 *b.* Wróbel świerkał. *Banial. J*, 3 *b.* Wróble, gdy się kupią, świergotają a kąsają się: na deszcz. *Haur. Sk.* 105. Świerszczą wróble na płocie. *Pot. Arg.* 589. ŚWIERKOTLIWY, a, e, — ie *adverb.*, świerkot wydawający, ſchwirrend. Świerkotliwa jaskółka. *Tr.* ŚWIERKOWY, a, e, od świerku drzewa, Rothtannen. *Cn. Th.* 1090.

ŚWIERZB, u, *m.*; *Boh.* swrab, swrb, drbanina, prašiwka; *Sorab.* 1. drape (*ob.* Drapać), praschiwoſcz (*ob.* Parszywość), zwa drapa; *Sorab.* 2. drapawa, kschunna; *Carn.* garja, hrosta, *ob.* Krosta; (serbezhiza = bolączka świerzbiąca); *Vind.* ferbniza, frab, krasta, kröza, garje, harja; *Croat.* szráb, szerbechîcza, szerbina; *Slav.* svrâb, shuga; *Rag.* srâb, *vulg.* srâbex, (osrâbiti, osrabglîvati tkoga *scabie inficere*); *Bosn.* serbesg, srribesg, sarbesg, srâb; *Eccl. et Ross.* скръкъ, свербежъ, сверботa, свербячка, краста, нечисть, чесога, чесотка, очосъ, восца; (*Hebr.* גרב garabh, *scabies*); świerzbienie ciała przemijające bez krost. *Cn. Th.* 1090. świędzenie, das Jucken. — Świerzb, ŚWIERZBIĄCZKA, i, *ż.*, choroba, gatunek liszaju, die Krätze. *Perz. Lek.* 137. Plastr na świerzbiączkę abo na gnoisty liszaj. *Sienn.* 162. Na suchy świerzb na licu i indziéj recepta. *Śleszk. Ped.* 42. Świerzb, parch koński. *Hipp.* 120. Niecierpliwą świerzbiączkę paznokciami ryje. *Zab.* 6, 168. *Min.* — *Transl. fig.* Świerzbiączka do czego, chętka łechciwa pociągająca; die Sucht zu etwas, die Neigung, der Trieb. Przeklęta do kart świerzbiączka. *Teat.* 48, *A* 6. Świerzbiączka pisania, niebezpieczna choroba. *Zab.* 7, 97. der Schreibekitzel, die Schreibeſucht. ŚWIERZBIĆ *imperson.*, ŚWIERZBI mię co; *Boh.* swrabiti, swrběti; *Sorab.* 2. szwerbisch; *Carn.* serby mêne, ripim; *Vind.* ferbi, ferbeti, ferbat, praskat, zhaſsat, ferbenje, ferbetje; *Croat.* szerby; *Rag.* sarbjetti; *Bosn.* serbiti, srribiti, srbitti, sarbitti; *Ross.* сверби́ть; (*Arab.* גרב *scabiosus fuit*; *Hebr.* שרב scharab, *accendit*) Świerzbi, świędzi, es juckt. Świerzbienie nosa jest znakiem robaków w kiszkach. *Perz. Lek.* 189. — §. *Fig.* Zęby mię świerzbią, żołądek mruczy. *Teat.* 42. *d*, *A*. zęby piszczą, łakomią się; die Zähne jucken, haben Appetit zu etwas. Grzbiet go świerzbi. *Teat.* 52. *d*, 80. *Ossol. Str.* 1 załawia, goni na guz, na złe; der Buckel juckt ihm, die Haut juckt ihm. Świerzbi go język, świegotliwy. *Cn. Ad.* 1116. er kann ſein Maul nicht halten. Dłoń mię świerzbi. *Ossol. Str.* 3. (odbiorę co pieniędzy). Świerzbiące ręce. *Birk. Gł. Kon.* 47. do których co prędko się przylepia, Finger, an denen gern was kleben bleibt. Świerzbiący *Boh.* swrblawý; *Eccl.* чешимъ Wolałbym przez rok pchły z worem na pastwę wynosić, niźli jednéj świerzbiącego łona niewiasty strzedz przez jeden dzień. *Ezop.* 119. Owe panie duszki, Co się przed każdym skarżą, że ich świerzbią brzuszki. *Paszk. Dz.* 127. (cielesności oddane). Według swych pożądliwości nagromadzą sobie uczycielów, mając świerzbiące uszy. *Zygr. Pap.* 104 (łechciwe, pieszczone). Świerzbiał cię pokój! *Cn. Ad.* 619. obmierzł mu pokój; cf. nie miała baba kłopotu, kupiła sobie parszywe prosię, er war der Ruhe überdrüſſig. ŚWIERZBOWATY, a, e, — o *adverb.*, świerzb mający, świerzbiączkę chorobę cierpiący, krätzig; *Boh.* swrbowatý, chrastawý; *Sorab.* 1. drapoyitè, praschiwé; *Carn.* hrastov, gnojov, ripezh; *Vind.* harjast, krastou, krastau, frabliu, krözou; *Croat.* szrablyiv, szrablyivecz; *Bosn.* srabgliv, srabglivaç; *Slav.* svrabljiv, strugâv; *Rag.* srabgliv, srabglivaz, srabgliviza; *Ross.* чесоточный, чесотенъ; *Eccl.* крастовый, (*ob.* Krostawy). Świerzbowaty człowiek. *Perz. Lek.* 55. Obsypanie głowy świerzbowate. *Perz. Lek.* 141, (cf. parchy, cf. ogniopióro). ŚWIERZBOWATOŚĆ, ści, *ż.*, mienie świerzbu, krostawość, die Krätzigkeit; *Sorab.* 1. praschiwoſcz, (*ob.* Parszywość); *Carn.* serbezhnost, serbézhûst, serbézhina, ripézhust; *Vind.* ferbezhnost, ferbezhina, frablivost, harjavina, krastavina; *Croat.* szrablyivoszt.

*ŚWIERZEPA, *ŚWIERZOPA, *ŚWIRZOPA, *ŚWIERZEPICA, y, *ż.*, *ŚWIERZOPKA, *ŚWIERZOBKA, *ŚWIRZOPKA, y, *ż.*, *demin.*, (cf. źrzobek, źrzebek, źrzebię); *Boh.* hřabice, hřabička; klacz, kobyła, die Stutte. (*Ross.* свирѣпный, свирѣпъ bestyalski; *Eccl.* свирѣпость, свирѣпость bestyalstwo, zwierzęcość, свирѣпьство, дичина, растѣніе лѣсное). Klacze nazywano świerzopy. *Czack. Pr.* 2, 240. Konie tylko dwa kroć przez dzień z świerzepicami spuszczać. *Cresc.* 682. Świerzobka ze stada, *armen-*

talis equa. Mącz. Trzy tysiące świerzop i ze źrzebięty, z sobą pognali. *Baz. Sk.* 543. Piękną świerzepę od wojowania wyzwolił. *Kosz. Lor.* 131 *b.* Klaczę abo świerzepę, na którą ku potrzebie wsiadał przeciw nieprzyjacielowi, kazał wodzić pod dekiem złotogłowowym. *Biel. Św.* 173 *b.* Koń rżaniem długim znaczy pożądanie świerzopy. *Hipp.* 5. Cena koniom roboczym domorosłym: za konia abo za świerzopę dwie kopy groszy; za trzeciaka źrzebca od roboczych świerzop dwie kopy groszy, za trzeciaczkę świerzopę dwie kopy. *Stat. Lit.* 393. Tatarowie z źrzebców i świerzopek krew' puszczając żrą, jak psi. *Gwagn.* 590. W ciągnieniu się nań nie poskarży chłopek, Na podwodę mu nie wzięto świerzopek. *Kchow.* 7. 'Turski buńczuk świerzopy nie czyni Pegazem. *Kchow. Fr.* 83. Świerzopka trzyletnia Nie da się dotknąć, a patrząc na źrzebce Kopytem depce. *Hor.* 2, 98. *Nar.* 'ŚWIERZOPI, 'ŚWIRZEPI, ia, ie, klaczy, kobyli, Stuten=. Pograbienie stada świerzopiego; gdy dzierżący to stado źrzebca abo świerzopę umorzył, nawiązka za źrzebca ośm kop groszy, za świerzopę cztery. *Stat. Lit.* 391. Stado świerzepie, bydło dworne przy wdowie zostają. *ib.* 227.

'ŚWIEŚĆ, ści, *ż.*, siostra męża lub żony. *Sax. Porz.* 132, zołwica, des Mannes Schweſter, der Frauen Schweſter, die Schwägerinn; *Boh.* swatka; *Sorab.* 1. ſwakowa, szwakowa, ſwagerna, (*ob.* Szwagrowa); *Carn.* svakèna; *Vind.* ſvakinja, bratouna shena, ſvaka, ſhlahta po moshi, posheni ſvast, ſvest; *Bosn.* zava, sestra musgevlja; *Slav.* svâst; *Ross.* свѣсть, свояченица, свояченица (*ob.* Swoja), золовка, золовушка. Świeść, mężowa siostra. *Dasyp. Z*, 4 *b*; zełw, zełwica. *Volckm.* 371. Posłał Mendog do świeści, siostry żony swojej, aby przyjechała na pogrzeb siostry. *Stryjk.* 287.

'ŚWIESZCZENNIK, *ob.* Świaszczennik.

ŚWIĘTALNY, *ob.* Świąteczny.

'ŚWIETLICA, 'ŚWIETNICA, y, *ż.*; *Boh.* swětnice, swětnička; (*Vind.* ſvietnicza = świecznik, *distng.* ſvitniſhe parlament), [*ob.* Wiec 2]; *Ross.* свѣтлица, горница; izba, [pokój gościnny, ein Gaſtzimmer, *oppos.* kurna izba 2], eine Stube. Widziałem w Bukorestu obraz Stefana Wojewody Wołoskiego, na murze w świetlicy hospodarskiej pokojowej. *Stryjk.* 669. Rozwieś cechy na pierzyny w świetnicy. *Sienn.* 481. ŚWIETLICZKA, i, *ż.*, 1) ryba morska, *lucerna. Cn. Th.* 1090. ein gewiſſer leuchtender Seefiſch. — 2) Świetliczka, ziele, co w nocy świeci, abo jasnotka, ognik, gęsibój, *nyctegreton. Plin.* ein gewiſſes Kraut, das bey der Nacht glänzt. *Cn. Th.* 1090. 'ŚWIETLIK, 'ŚWIETELNIK, 'ŚWIETNIK, a, *m.*, 1) ein lichtgebender, leuchtender Körper; (*Dal.* szvitnyak, szvetnyak, szvetnicza; *Hung.* szvetnek = pochodnia, lampa; *Eccl.* свѣтильникъ lampa, *ob.* Świecznik; *Ross.* свѣтецъ żelazne narzędzie, w które chłopi zapalone łuczywo wtykają). *In sacra historia luminaria vocantur sol et luna, quae ego redderem* dwa świetniki abo świetelniki, abo lampy, *non* światła, *quia* światło *est qualitas. Cn. Th.* 1087. Słońce, świetnik ten, zdaje się, iż nie jest tylko okręgiem ognia najsubtelniejszego. *Zab.* 6, 124. *Min.* Zorza, świetnik. *ib.* 133. — 2) Świetlik ziele, *ob.* Świeczki. — 3) Świetlik, ryba, ŚWIETŁUSZKA, *milvus*, język ognisty, jak pochodnią pokazuje, w nocy pływając po morzu. *Chmiel.* 1, 626, *ob.* Błyszczak. — 4) Świetlik; *Boh.* swětlomuška, swětluška; *Dal.* szvitak; *lampyris*, owad, samice w nocy się świecą. Świętojański robak jest gatunkiem świetlika. *Zool.* 167. *Kluk. Zw.* 4, 33. *et* 388. der Lichtwurm. ŚWIETLISKO, a, *n.*, blahe światło, ein elender Schein, elendes trauriges Licht. Przy tym bladym pogrzebowym świetlisku. *Stas. Num.* 2, 26. ŚWIETLISTY, a, e, — o *adverb.*, świecisty, pełen światła; lichtvoll, voll Licht. Gębczasta kula słońca, otworów pełna, które ciecz świetlistą piją. *Przyb. Milt.* 223. 'ŚWIETLNY, *ob.* Świetny. ŚWIETŁOŚĆ, ŚWIETŁY, ŚWIETLEJSZY, *ob.* Światły. — (ŚWIĘTNIA, ŚWIĘTNICA, *ob.* Świątnica). — ŚWIETNIEĆ *neutr. niedok.*, błyszczeć, świecić się; *Ross.* свѣтлѣть, посвѣтлѣть, blitzen, leuchten, ſchimmern, *pr. et tr.* Złoto, którym świetnieją bogaci. *Teat.* 49, 114. Choć głowa płocha Cnoty nie kocha, Przecię ją wielbi w tych, którzy cnotą świetnieją. *Mon.* 73, 40. ŚWIETNIĆ *cz. niedok.*, uświetnić *dok.*, świetnym uczynić, *pr. et tr.*, glänzend machen, verherrlichen; *Croat.* szvetlati, szvetlâm; *Rag.* svjetgljatti. ŚWIETNIK, *ob.* Świetlik. "ŚWIETNOGRZYWY, a, e, n. p. Świetnogrzywe konie Meryon sprzęga. *Dmoch. Il.* 2, 296. o grzywach pięknych, jasnej maści, glänzend. mähnige Roſſe. ŚWIETNOŚĆ, ści, *ż.*, blask, jasność; Glanz, Licht, Schimmer; *Slov.* swětlost; *Sorab.* 1. ſwatoczność; *Vind.* ſvetliest, ſvetloba, ſvetlina, ſvitlust; *Ross.* сіяніе, свѣтозарность, знатность (cf. znaczność), лучезарность. — *Pr. et tr.* Tego zbawiciel nie mówi, aby wielkością świetności święcenia imienia boskiego na ziemi, równało się onemuniebieskiemu święceniu. *Kucz. Kat.* 3, 303. Gdzie to bajeczne bóstwo z swą świetnością całą Z dworem pieszczonych bożąt i Nimf panowało. *Przyb. Ab.* 137. "ŚWIETNOZIELNY, a, e; *Eccl.* злакосіятеленъ; *virenter splendens*, glänzend grünend. ŚWIETNY, 'ŚWITNY, (*qu. v.*), a, e, ŚWIETNIE, ŚWIETNO, 'ŚWIETLNO *adv.*, błyszczący, świecący, jasny; glänzend, blitzend, leuchtend, erleuchtet; *Slov.* swětły, swetle; *Sorab.* 1. ſwětliwe, ſwětwoſcziwe, ſwatoſcežne, pžewoszobne; *Vind.* ſvietel, preſvietel, ſvietliu, vidliu, ſvietloben, ſvietezhen, ſvital, ſvetlo; *Croat.* szvétli; *Bosn.* svitli, vlastelin; *Ross.* свѣтящійся, лучезарный; *Eccl.* благозарный, свѣтлъ, свѣтло. Na tych kwiatach mnożą się 'świtne robaczki, *canthariades* zwane. *Haur. Ek.* 155. W pośrzodku dworskiej zgrai, choć mniej świetni ekwipażem, wszystkich oczy obracali na siebie. *Mon.* 65, 63. Ustawce synodu byli ludzie świetni, zacni, bogaci, abowiem cesarze byli. *Wiśn.* 166. Wsiada na wóz świetny, ozdobny. *Leszcz. Class.* 66. Ojcowie nasi nie używali purpur świetnych, kontentowali się suknem szarym, a cnotą się świecili. *Star. Ryc.* 41. Persyka chodziła w złotym odzieniu 'świetlno. *Biel. Hst.* 132. *Biel. Św.* 39. Przy twojej splendorze 'świtnolitéj szaty, Nie mogą się odprawić przedświtne roraty. *Mon.* 69, 590. Sama potomność świetne odkrywa przymioty, Kto był pełen rozumu, i kto pełen cnoty. *Zab.* 15, 308. Świetnolity kałkan. *Kchow.* 268. Żywot dworski świetnogorzki. *Rys. Ad.* 81. Świetnozłote ozdoby. *Zab.* 12, 8.

Świetnie się weselił. *Sekl. Luc.* 16, (*not.* «znamienicie używał»); — cf. prześwietny.

ŚWIĘTNY, a, e, święcony, geweiht; (*Bosn.* suecjani *solennis*). — *In ludo chartar.*: Kralka świetna. *Teat.* 52, 106, która się święci, świątka; Trumpf, im Kartenſpiele. ŚWIĘTO: a, *n.*; *Boh.* swatek; *Slov.* swátek; *Sorab.* 1. ſwátok; *Sorab.* 2. szwěžen; *Carn.* prasnek (*ob.* Prazdnik), gôd, (*ob.* Gody); *Vind.* god, gued, presnik, prasnik, nediel, nedeu, nedju (cf. niedziela), ſvetik, goden den; *Croat.* szvétek, svetek, suetizhni dan (*ob.* Świąteczny), blagdan, (*ob.* Błogi); *Dal.* szlavni dan; *Rag.* svetkovina, blaghdan, světaz; *Bosn.* suetkovina, god, blágdán, blaghi dan; *Slav.* svetkovina; *Ross.* праздникъ; dzień który się uroczyście obchodzi, święci, osobliwie dla pamiątki jakiego świętego; der Feyertag, Feſttag, Heiligentag. Okrom niedzieli kościoł i inne święta ustawił. *Sk. Kaz.* 350. Źle święto święci, który w nie upadłego ratować nie chce. *ib.* 393. Święto ruchome, nieruchome, nakazane. *Cn. Th.* 1091. U leniwych zawsze święto. *Rys. Ad.* 69; *Slov.* kto ne rád robi, temu wždicki swátek gest. (hodi su). Święto do zbytku powód. *Cn. Ad.* 1120. ŚWIĘTOBÓJCA, y, *m.*, zabójca świętéj osoby, ein Heiligenmörder. Wykonali w nocy rozkaz dany świętobójcy; zamordowali biskupa z jednym benedyktynem. *Nar. Hst.* 3, 360. ŚWIĘTOBURZYC, a, *m.*, na świętych powstający, ein Heiligenſtürmer. Patrz, jak onemu świętoburzycowi gębę zatkał. *W. Post. W.* 397. *ŚWIĘTOCHRONCA, y, *m.*; *Eccl.* священнохранитель, *Graec.* ἱεροφύλαξ, *sacrarii custos*, *ob* Swiątnik, cf. zakrystyan; *Eccl.* священнохранилище, *ob.* Zakrystya. ŚWIĘTODAWCA, *ob.* Swiątnik. ŚWIĘTODUSKI, a, ie, od świętego ducha, Heiligengeiſt», n. p. Wileńska świętoduska archymandrya. *Steb. pr.*, *Slov.* swatodusni; świąteczny, od zielonych świąt. ŚWIĘTOGÓRSKI, *ŚWIĘTOHORSKI, a, ie, od góry świętéj [czyli Atos, *Graec.* ἅγιος ὄρος 2], vom heiligen Berge. Zwyczaj ojców świętych dawnych Jerozolimskich i Świętogórskich. *Pim. Kam.* 305. Starożytne ustawy ojców świętych Atanazyusza i Piotra Atońskiego, które się świętohorskiemi nazywają. *ib.* 297. od góry Libanu czyli Atos. ŚWIĘTOJAŃSKI, a ie, tyczący się święta Jana ś., das Johannisfeſt betreffend; *Boh.* swatojanský. Pieśń świętojańska. *J. Kchan. Dz.* 254, (cf. sobotka). Świętojańskie = świętojański grosz, zadatek, *arrabo. Macz.* Handgeld, Drangeld. Kontrakt takowy niech będzie utwierdzony albo zadaniem świętojańskiego abo litkupem. *Chełm. Pr.* 107, *Vind.* likof. — ♃ *Hist. nat.* Świętojańskie ziele, *Hypericum*, Johanniskraut; pospólstwo ma koło niego wiele zabobonów; osobliwie, ażeby go zbierać w południe na ś. Jan. *Kluk. Rośl.* 2, 257. *Kluk. Dykc.* 2, 47. (*Carn.* shentianshevza = pewny gatunek wina). Świętojańskie jabłka, *ob.* Rajskie jabłka. — Świętojański robak, gatunek świetlika. *Zool.* 167. das Johanniswürmchen, (*ob.* Swietlik). ŚWIĘTOJERSKI, a, ie, n p. Świętojerskie wino, Sanct Georgen Wein. Wino Endeburskie, Świętojerskie, Rakuskie, idą do Małej i Wielkiej Polski. *Vol. Leg.* 3, 564. ŚWIĘTOKAŻCA, y, *m*, gwałciciel świętych rzeczy, der Entheiliger. Uciekaj świętokaźco! Nie gwałć błogosławionych świętego siedliska. *Przyb. Ab.* 215. Ci świętokaźcy śmieją przymówić ś. Pawłowi. *W. Post. W.* 397. *Przyb. Luz.* 205. *ŚWIĘTOKAŹNI, a, ie, entheiligend. Święte i świętokaźne imię wraz wzywają. *Przyb. Luz.* 99. *ŚWIĘTOKŁAMCA, y, *m.*, ślubu nie dotrzymujący, ein Gelübdebrüchiger. Gdy ociec (Agamemnon) u ołtarza świętokłamca stanie, Jak do ślubu (córki), sam Kalchas zląkł się niesłychanie. *Bardz. Trag.* 248. — *Anat.* ŚWIĘTOKOSTNY, a, e, n. p. Świętokostna okolica, *regio sacralis*. *Perz. Cyr.* 1, 20. koło kości świątnéj, die Gegend um das heilige Bein. ŚWIĘTOKRADZCA, *ŚWIĘTOKRAJCA, ŚWIĘTOKRADCA, y, *m.*, der Kirchendieb, der geweihete Sachen ſtielt; *Boh.* swatokradec; *Sorab.* 1. ſwatohrubežnik; *Vind.* ſvetokradnik, zierkouni tat, zirkouni ropar; *Slav.* svetokradlijvac; *Rag.* svetokraghjaz; *Ross. et Eccl.* священнокрадецъ, скатотатьць, святокрадецъ, богокрадецъ, сващенограбитель. Ktoby co z rzeczy kościelnych ukradł, świętokradztwo popełnia i jest świętokradzcą. *A. Zamoj.* 105. Ktokolwiek to, co boże jest, wziął, jest świętokradzcą. *Gorn. Sen.* 514. Świętokrajce gardłem karzą. *Gorn. Sen.* 363. *W. Post. W.* 180. *Vox Polonica* świętokradzca, *ut Latina sacrilegus*, *Graec.* ἱερόσυλος, *non eum tantum* (*ut sonat*) *denotat*; *qui rem sacram aufert*, *sed etiam eum*, *qui quocunque modo violat*. *Cn. Th.* 1091. — *Fig.* Nie bądź świętokradzcą przyjaźni, pospolitując dla każdego jéj święte imię: *ne profanez pas l'amitie*. *Stas. Num.* 1, 41. ŚWIĘTOKRADCZYN, a, e, do świętokrajcy należący, dem Kirchenräuber zuſtändig. Do świętokradczynej łożnicy wszedł zaraz, do Erysychtona świętokradźcy, który boginiom chwały ujmował. *Otw. Ow.* 340. ŚWIĘTOKRADZKI, *ŚWIĘTOKRAJSKI, a, ie, ŚWIĘTKRADZKIE, ŚWIĘTOKRADZKO, ŚWIĘTOKRAJSKIE, po ŚWIĘTOKRADZKU *adv.*, kirchenräuberiſch; (*Sorab.* 2. ſwatohrubežniczki; *Vind.* ſvetokradni, zirkvoroparski; *Croat.* szvetokradni). Dla tego pieniądze nie są świętokradzkie, chociaż świętokradzko biorą się. *Pilch. Sen. list.* 2, 436. Oddajmy to, cośmy świętokradzko wydarli. *Kołł. List.* 2, 53. Świętokrajskie. *Żarn. Post.* 55. ŚWIĘTOKRADZTWO, *ŚWIĘTOKRAJCTWO, a, *n.*; *Boh.* swatokradež; *Sorab.* 1. ſwatohrubenstwo; *Carn.* svetorop; *Vind.* zirkouni rop, ſvetokradva, zirkvena tatvina; *Croat.* szvetokragya; *Rag.* svetekraghia, svetogardje; *Eccl. et Ross.* святотатство, святокрадство, священнограбительство; der Kirchendiebſtahl, Kirchenraub. Gdy poświęconą jaką rzecz kto na swój pożytek nieprzystojnie obraca, zowią to świętokrajctwem. *Karnk. Kat.* 351. *Klon. Wor.* 9. Wzięcie jakiej rzeczy świętéj, świętokradztwem zowią. *Kucz. Kat.* 5, 162. *Świętokrajctwo, ŚWIĘTOŁUPSTWO. *Klon. Wor.* 10, Kirchenraub. Popełnić świętokradstwo, *Ross.* святотатствовать; *Eccl.* святокрадствую. ŚWIĘTOKRZYSKI, a, ie, od ś. Krzyża, n. p. w Warszawie, od kościoła ś. krzyża, zum h. Kreuz, Kreuzkirchen». Zegar świętokrzyski ma iść najregularniéj. *Teat.* 16. *c*, 23. ŚWIĘTOKUPIEC, pca, ŚWIĘTOKUPCA, y, *m.*, symoniak, który święte rzeczy, urzędy etc., kupuje, lub przedaje. *Włod.*,

ob. Świętoprzedawca, Käufer, oder Verkäufer geiſtlicher Sachen, Aemter ꝛc.; *Boh.* swatokupec. O biskupie tym statecznie twierdzili, iż jest symoniak abo świętokupca, iż pieniędzmi biskupstwa dostał. *Sk. Żyw.* 2, 26. Czy godzi się pod opatem świętokupcą abo symoniakiem służyć? *ib.* 25. Świętokupiec ten pochlebstwem sobie biskupstwo kupował. *Sk. Dz.* 560. Papieżem on nie był, ale świętokradzcą i świętokupcem. *ib.* 533. *et* 1049. *Żarn. Post.* 261. ŚWIĘTOKUPSKI, a, ie, die Simonie betreffend. Złości świętokupskiej i kacerstwa byś nie rozmnażał. *Sk. Dz.* 1063. ŚWIĘTOKUPSTWO, a, *n.*; *Boh.* swatokupectwj; *Rag.* svetoprodaja; *Bosn.* simonia, prodaja od svete stvari; *Eccl.* священнокупство; Simonie, Handel mit geiſtlichen Aemtern. Symoniacką zarazą i świętokupstwem na duchowne urzędy pną się. *Sk. Żyw.* 2, 25. Uczyniony jest srogi kanon na symonią i świętokupstwo, aby nikt nie śmiał za pieniądze nikogo święcić. *Sk. Dz.* 446. *et* 1191. *et* 1017. Beneficya kościelne kupując i przedając, w świętokupstwo wpadają. *Hrbst. Nauk. m.* 8 *b*, *ob.* Simonia. *Modrz. Baz.* 555. *Mon.* 75, 591. ŚWIĘTOMARCIŃSKI, a, ie, od ś. Marcina, Martins-, das Martinsfeſt betreffend. Świętomarcińskie lato. *Tr.* babie lato, der alte Weiber-Sommer. ŚWIĘTOMYŚLNOŚĆ, ści, *ż.*, sposób święty myślenia, cf. bogomyślność, heilige Gedanken, heiliger Sinn. *Chodk. Kost.* 45. ŚWIĘTOMYŚLNY, a, e, — ie *adv.* święcie myślący, heiligen Sinnes. Tam uczeni przykładni, świętomyślni, ciszy. *Chodk. Kost.* 40. ŚWIĘTOPIETRZE, a, *n.*, grosz ś. Piotra, pieniądz od każdéj głowy w Polszcze wypłacany każdego roku na lampę w kościele Rzymskim ś. Piotra. *Krom.* 89. *Biel.* 51. *N. Pam.* 13, 80. Za naszéj pamięci jeszcze to świętopietrze dawano. *Sk. Dz.* 907. der Peterspfennig. *Prov.* Podrwił świętopietrze. *Rys. Ad.* 58.? ŚWIĘTOPRZEDAWCA, y, *m.*, przedający rzecz świętą, *ob.* Świętokupiec, ein Verkäufer heiliger Dinge. Świętoprzedawca przeklęty. *Smotr. Lam.* 25. Narowy te posagiem od Greków świętoprzedawców wzięte w Ruskich władykach się pokazują. *Sak. Persp.* 4. ŚWIĘTORUSKI, a, ie, n. p. Świętoruska wiara. *Fund.* 29, wiara święta Rusinów. ŚWIĘTOŚĆ, *ob.* Świątość. ŚWIĘTOSŁAW, a, *m.*, imię męskie, niby świętej pani sława. *Chmiel.* 1, 60, ein Mannsname. ŚWIĘTOSPIEWNY, a, e, spiewający świątobliwie, heilig ſingend. Cny Kostko, świętospiewnéj dodaj proszę siły! *Chodk. Kost.* 2. ŚWIĘTOSPORNY, a, e, sprzeczny w rzeczach świętych, uneinig in heiligen Sachen. Wolimy być z Jeremiaszem świętospornymi, a niżli z faleszniki psy milczącymi. *Żarn. Post.* 3, *A b.* ŚWIĘTOSZEK, ŚWIĄTOSZEK, szka, *m.*; (*Boh.* swatáček; *Rag.* svetácjaz; *Ross.* святоша, пустосвятъ, *f.* пустосвятка; *Eccl.* хапжа z *Tureck.*); liziobrazek, ein Kopfhänger, Frömmler. Tenże to ów świątoszek, którego z mądrości Wychwalał wszystek język i z świątobliwości. *Kulig. Her.* 82. Gdy go widzieli, że nie inaczej przystępował do magistra swego, tylko z uklękaniem i żegnając się krzyżem ś., nazywali go świątoszkiem. *Sk. Żyw.* 2, 144. Drugi w naszym położeniu, dyskret, nie dyskret, skrupulat, nie skrupulat, świętoszek, nie świętoszek, mniejby jeszcze podobno miał od nas dyskrecyi. *Teat.* 21, 182. ŚWIĘTOWAĆ *med. niedok.*, święto obchodzić, świątkować, Święcić, *qu. v.*; feyern, feſtlich begehen. Zgromadzili się do Jeruzalem wielkonoc świętować. *Leszcz. H. T.* 644. Często świętując na wspólnej biesiadzie Wszyscy zwykliśmy z sobą cieszyć się najmilej. *Przyb. Milt.* 178. ŚWIĘTOZIOŁ, a, u, *m.*, *santolina.* rodzaj rośliny, dokąd należy Cyprysowe ziele. *Kluk. Dykc.* 3, 50. die heilige Pflanze. — (ŚWIETSKI, *ob.* Świecki). — ŚWIĘTY, a, e, ŚWIĘCIE *adv.*; (*Boh.* swaty; *Slov.* swati; *Sorab.* 1. szwiaty, swaty, ſwaté, ſwatużki, ſwatomné; *Sorab.* 2. szwěti; *Carn.* svet; *Vind.* ſvet, ſuet, ſveti; *Croat.* szvét, szveti; *Dal.* szveth; *Hung.* szenth, szent, szentelt; *Bosn.* sueti; *Slav.* sveti; *Rag.* sveet; *Ross.* святый; cf. *Ital.* santo; *Lat.* sanctus); — 1) bezgrzeszny, świątobliwy; heilig, unſündig. Wołał serafin jeden do drugiego: święty, święty, święty pan bóg zastępów. 1 *Leop. Jes.* 6, 3. Święty boże, święty mocny, święty nieśmiertelny, spiewanie kościelne, które zowią *trisagion* trójświęta pieśń. *Sk. Dz.* 423, (*Rag.* trosvetstvo, trosvětje). Święty, przez męczennictwo: heilig, für einen Heiligen erklärt. Święty Jan, święty Marcin etc. Wypuszczę mu wieś na przyszły święty Jan. *Teat.* 22, 86. Święty Antoni Padewski, co się z tym człekiem dzieje. *Teat.* 45. *c*, 9. *Wyb.* I święci ludzie mają swoje niedoskonałości. *Sk. Żyw.* 2, 177. (i w kapicy wełna, nikt bez ale). O święty Sokratesie, tak cię Erazm mienił, Nie byłbyś nigdy świętym, gdybyś się nie żenił. *Kras. W.* 56. — *Simil.* ś. p. = świętej pamięci o nieboszczykach, (cf. panie świeć nad duszą jego), ſeeligen Andenkens. Mówiąc o umarłym, powinno się dołożyć: świętej pamięci nieboszczyk. *Mon.* 74, 358. Odszedł na lepszy żywot z tego świata, świętéj pamięci xiążę Krzysztof Zbaraski. *Birk. Zbar. Q* 2. Świętéj pamięci nieboszczyk pan nasz. *Kras. Pod.* 2, 28. Wiele winienem świętéj pamięci matce mojej. *Boh. Kom.* 1, 175. — 2. Święty, poświęcony; heilig, geheiligt, geweiht. Kościoł jest nazwany święty, bo na chwałę bożą poświęcony. W starym zakonie szaty, naczynia, ołtarze na chwałę bożą poświęcone zwano rzeczami świętemi. *Karnk. Kat.* 74. Kościoł w kredzie świętym mianujemy. *Hrbst. Nauk. B.* 5 *b.* Czwarty stopień święcenia jest akolitów, a ten ostatni między temi, które mniejszemi i nieświętemi nazywają. *Kucz. Kat.* 2, 618, (cf. świecki). Święte świętych, das Allerheiligſte; *Ross.* святая святыхъ. Najświętszą część kościoła żydowskiego święte świętych zwano. *Jer. Zbr.* 529. Imię boże święte, (cf. niespólne niespółkujące, nieudzielne, niepospolite, niespołeczniste). Święte drogi. *Pam.* 85, 1, 594, (cf. ślubne drogi, cf. pątnikowanie, pielgrzymowanie, Wallfahrten). Świętych rzeczy niepospolitować. *Cn. Ad.* 1120. Świętym miejscom daj pokój, szanuj je. *ib.* 1119. Niemasz nic świętego dla gracza. *Teat.* 45. *b*, 9. — Rok święty. *Birk. Syn. Kor. C*, 2 *b. Petr. Hor.* 2, *R* 2 miłościwe lato, jubileusz, das Jubeljahr. — Dni święte = święta, Heiligentage, Feſttage. Pospolicie ojcowie nasi tak działali, Czeladce we dni święte tańce pozwalali. *Simon. Siel.* 52.

— Pismo święte, biblia; *Croat.* szvete piszmo, *ob.* Pismo. — Od Eugeniusza IV, nakazany jest sąd, nazywający się święte wybadanie. *Steb.* 35. inkwizycya święta. — Geografia święta, opisuje kraje wspomnione w piśmie świętym. *Wyrw. Geogr.* 3. die biblische Erdbeschreibung. — *Transl.* Jezioro święte, pod Gnieznem, toż ma być, w którym bałwany pogańskie topiono. *Dykc. Geogr.* 3, 89. *Ład. H. N.* 59. der heilige See. Święta, rzeka w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 3, 89. ein Fluß in Litth. — §. Święty, świątobliwy, święcie, świątobliwie; heilig, (der Gesinnung nach). Juno bogi piekielne, Tytany wymienia, Świadcząc się, że dotrzyma obietnicy święcie. *Dmoch. Il.* 2, 49. (sumiennie, skrupulatnie, ściśle). Święcie z świętym kapłanem rozprawia. *Chodk. Kost.* 52. *Slav. Prov.* Tko sveto xivi, sveto umre = kto święcie żyje, święcie umrze. — §. Święty *varie*, błogosławiony, błogi, szanowny; heilig, gesegnet, preislich. O święte prawa *Paszk. Dz.* 106. Chleb święty. *Cn. Ad.* 61. Daj mi święty pokój. *Teat.* 21, 199. den lieben Frieden. Święta to wojna, mścić się swych wolności, A zaś przeklęta z niesprawiedliwości. *Paszk. Bell. A.* 4 *b.* Święte panowanie Jagiełłowe i Kazimierzowe; tudzież dzielność i cnoty Zygmunta. *Stryjk* 688. O święty związku małżeński. *Teat.* 18, 46. Świętać to rzecz, gdy dwie ręce pomagają sobie. *Alb. na Woj.* 9. (dobrze mieć przyjaciela, *vel* ożenić się). Jeść, pić, nic nie robić, to święte jakieś życie. *Teat.* 21, 53. O święty kiju, bądź nam na pomocy, A nie racz dać tym paniom nad nami téj mocy. *Papr. Koł. Q*, 3 *b.* dzielny, pomocny, skuteczny. — 2) *Substant.* Święty, *Vind.* fvetnik; *Rag.* svêtaz; *Ross.* святецъ *vulgo* Świątek *qu. v.*; (cf. *fem.* Święcica); ein Heiliger. Czczenie świętych *Ross.* иконопоклоненіе; czciciel świętych, иконопоклонникъ. W poczet świętych przyjąć *Eccl.* упреподобствати, почесть святымъ кого. Przez świętych do boga a przez sług do pana, Droga każdemu, jak mówią usłana. *Pot. Arg.* 174. *Jabł. Ez.* 14. Przez pany do króla, a przez święte do boga. *Rej. Post. Z* 1. Próżno się ty od świętych masz pomocy spodziewać. *Ezop.* 8; (*Slov.* ně wí ku kterému swatému sa obrátit, *non reperit rimam*; nie wie ku któremu świętemu się obrócić, przyparto go w ciasny kąt, w kozi rożek). Wszystkich świętych dzień, święto, *Slov.* děn wsech božich swatích; *Vind.* fviufveti; *Slav.* svisveti; *Croat.* vszeszvête, (vszeszvêtchak *November*, *ob.* Listopad). Szkoda się czynić świętym, kto się czuje w grzechu. *Pot. Jow.* 208. Mają i święci swoje ułomności. *Sk. Żyw* 1, 346. I święty tam się nie wysiedzi. *Rej. Wiz.* 64 *b.* Gdy go odrą dłużnicy, zostanie nagi, jak święty. *Nar. Dz.* 3, 228, (cf. Turecki święty, derwisz, pizus, bizun). ŚWIĘTYNIA, *ob.* Świątynia, Świątnica.

Pochodz. *święcić*; *świaszczennik*, *świeszczennik*, *świąteczny*, *świątek*, *świątka*, *świątki*, *świątnica*, *świętnica*, *świętnia*, *świątynia*, *świętynia*, *świątnik*, *świątny*, *święty*, *świątobliwość*, *świątobliwy*, *świątość*, *świętość*, *świętoszek*, *świątoszek*, *święcica*; *odświętny*, *poświęcić*. (Etym. cf. *świt*, *światło*, etc.).

ŚWIEŻEĆ *nijak. niedok.*, (Odświeżeć *dok.*, *qu. v.*), świeżym się stać, frisch werden; *Ross.* свѣжѣть, посвѣжить. Lub świeżeje Wspomniony żal, ścierpię wzdam napomnieć swe dzieje. *Zebr. Ow.* 362; *admonitu quanquam luctus renovantur amaro.* ŚWIEŻOŚĆ, ści, *ż.*; (*Sorab.* 1. fwiżnoſcz prędkość); *Ross.* свѣжесть; niezwiędłość, niedawność, nowość; die Frischheit, Unverwelktheit, Neuheit, *phys. et tr.*, W mieście świeżość codzienna wiadomości różnych. *Mon.* 74, 406. ŚWIEŻY, a, e, ŚWIEŻO *Adv.*, ŚWIEŻUTEŃKI, ŚWIEŻUTENECZKI, ŚWIEŻUSIENIECZKI, ŚWIEŻUCZKI, ŚWIEŻUCHNY *intensiv.*, nowy, niedawny, dawnością nienadpsuty, niezwiędły; *Boh.* swiží; (*Sorab.* 1. fwiżné prędki); *Carn.* frishn (*ob.* Frysz), firsh, zverst; *Croat.* novi; *Bosn.* prisan, frescjak; *Boss.* свѣжій, свѣжехонекъ, свѣженькій; *Eccl.* новократный, свѣжій, frisch, unverwelft. Świeży kwiat lepiej pachnie. *Sk. Żyw.* 2, 249. Świeże kwiatki, żywej miłości są zadatki. *Teat.* 51, 15. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. *Sak. Kal. B*, 2 *b.* Świeże mięso *Ross.* свѣжина. Świeżo solony *Ross.* свѣжепросольный. Nieco świeży *Ross.* свѣжеватый. Świeże rzeczy przyjemniejsze. *Cn. Ad.* 1121. Niech będzie rzecz mało co warta, jeżeli jednak jest świeża, staje się wnet modną, zatym drogą i szacowną. *Mon.* 64, 294. Przyjaciel nie ma być jak kwiatek, który póki świeży, póty miły. *Rys. Ad.* 57. Świeże jaja, które cały swój białek zachowują. *Reg. Doś.* 1, 121. Hoży i świeży chłopiec. *Teat.* 54, 22. Chłopiec świeży, jak malina. *Teat.* 10, 31, (cf. jak grosz). Usta świeże. *Teat.* 23. *b*, 67. Wyniosł księgę Minosową, Chowaną w złotej skrzynce, świeżą jakby nową. *Jabł. Tel.* 68. Świeżobarwe kwiaty. *Przyb. Ab.* 184. Płacą im świeżemi pieniądzmi, co je dopiero z pod młota biorą. *Star. Dw.* 39. Świeżo urodzone dziecko. *Kras. Pod.* 2, 18. dopierutéńko urodzone, neu geboren. Ma żałość w zacieczy świeżusienieczko. *Zebr. Ow.* 331. Niemasz godziny, jak świeży kuryer przybył. *Boh. Kom.* 3, 198. Słuchajmyż też świeższych rzeczy. *Zabk. Mł.* 408. (nowszych, poźniejszych). Bój się wojny narodu świeżego. *Bardz. Trag.* 381. (niespracowanego, dużego, czerstwego). Wpiszę to, póki świeża pamięć. *Hor. Sat.* 215. We wszystkich, tak starodawnych, jak w świeżopamiętnych potrzebach, Litwa na wielkiej pomocy zawżdy Polakom była. *Stryjk.* 664. — Jawny albo świeży uczynek jest to, kiedy się co świeżo stanie. *Szczerb. Sax.* 169. Czas świeżego złego uczynku niech będzie rok i 6 niedziel. *Herb. Stat.* 52. na gorącym uczynku, auf frischer That. Gdy kogo za świeża pojmają na mężobójstwie abo na gwałcie.... *Sax. Porz.* 51. Rany swe za świeża pokaże ławnikom. *Chełm. Pr.* 26. ŚWIEŻYĆ *cz. niedok.*, odświeżać, erfrischen, frisch machen. (*Ross.* свѣжевать, освѣцевать, свѣжую skórę zdzierać, свѣжеваніе zdzieranie skóry). Wy Zefiry gór wierzchołki zielone Świeżycie duchem swobody. *Kniaź. Poez.* 3, 51.

ŚWINI, ia, ie; *Boh.* swinnj; *Sorab.* 1. fwinacze, szwiniazy; *Vind.* fvinski, fvinarski, (*ob.* Świński, świniarski); *Croat.* práschyi, (*ob.* Prosięcy); *Dal.* karmechi, (*ob.* Karmnik); *Rag.* prasìeni; *Ross.* свиный; od świni, Schweine-, Sau-. Świnia maciora wydaje raz lub dwa razy

na rok na jedno gniazdo kilkoro do kilkunastu prosiąt. *Zool.* 381. Świnie udo, (*ob.* Szołdra, kąp'). Świnia głowa, *ob.* Głowizna: *aliter* świnia głowo = głupcze! Schweinskopf! Gänsekopf! Do kogo ty to mówisz? R. Do ciebie, świnia głowo! *Teat.* 56. *c*, 95. Świni chlew, *ob.* Świnnik, cf. karmnik. — Świnie łajno *Vind.* ſwinzhlak, ſwinski klat. Świnia trzoda = trzoda; *Rag.* stadda praascje, xirni skot, (*ob.* Żer, *ob.* Skot). — *Oecon.* Świnie wrzody, zauszne, zauszyce, bolączki pod gardłem, szkrofuły, świnie guzy, bo świnie temi wrzodami często niemogą. *Urzęd.* 154. *et* 36. *Syr.* 8. *et* 491. *et* 588. skwinancya, świniogorz; Halsbräune, Bräune, Kehlſucht, wilbes Feuer. — *Aliter:* Koń ostréj kości, którą świnią nazywają, słabego biegu. *Lek. Konsk.* 9. *Hipp.* 11. ſcharfe hervorſtehende Knochen an den Pferden. — *Botan.* Świni orzech abo kasztan, *ob.* Kasztan. Świni mlecz, papawa, mniszek, mnich, popia główka, mnisza główka, psi mlecz, świni pysk, radyki, wilczy ząb, żabi kwiat, plesz, lwi ząb, gołębi groch: Mönchskopf, Pfaffenplatte, Butterblume, Dotterblume, u. ſ. w. *Urzęd.* 268. *Syr.* 1154, *leondóton Taraxacum Linn.* Świni mlecz, leśny mały, prosiennik, prosienniczek, *hypochaeris porcellia*, Ferkelkraut, Cykorya świnia. *Syr.* 1168 Świni chléb, *ob.* Świniak ziele. (*Sorab.* 1. ſwinacza trawa sporysz ziele). Świnia rzepka. *Syr.* 568. Lwi list, Löwenfuß. Świni mord, ziele, od którego świnie zdychają, *chenopodium*, Gänſefuß, Sautodt. *Syr.* 1458. Świnia wesz, *cicuta*, Schierling, świni kopr, Wieprzyniec. *Syr.* 195. *Kluk. Rośl.* 2, 257. *Kluk. Dykc.* 1, 148; piszczałka. *Haur. Ek.* 178, *Boh.* bolehlaw; *Slov.* bolehláw; *Carn.* boleglôst; *Vind.* trabelika, grobuel; *Croat.* trabelika; *Bosn.* çvolika, svigna vez; *Slav.* trubeljika; *Ross.* болиголовъ, (*ob.* głowy ból); *Eccl.* свиневошіе зеліе. Świnie łagno, *ob.* Rozmaryn Czeski. Świnia rzeżucha, *cochlearia coronopus*, gatunek Warzęchy. *Kluk. Dykc.* 1, 140. Schweinsfreſſe. Świnia sałata, *hyoseris*: rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 47. Sauſalat. Świnie ziele, *hypochaeris. Kluk. Dykc.* 1, 53. Scheinskraut. — §. Świni raz dać, śluzem uderzyć; *tractim tangere aliquem, ut dormiat. Cn. Th.* zerznąć kogo, einen tödtlichen Seitenhieb verſetzen. Świniego *Subst.*, n. p. Ale by się świniego też czasem uczyli, Snadźby niż one wrony też zacniejsze były. *Rej. Wiz.* 55,? cf. psiego. ŚWINIA, i, *ż.*, ŚWINKA, i, *ż. dem.*; *Boh.* swině, swinka, prase, (*ob.* Prosię); *Slov.* swiňa, swiňka, braw; *Sorab.* 1. szwinio, ſwin'o, rancza, ranczka, (ſwinatko prosię); *Sorab.* 2. szwina, rampa; *Carn.* svina, présiza, preshizh, presizhéza; *Vind.* ſvinja, ſſvina, ſvinska mati, dojinza, praſiza, praſhzhja ſvina, dojezha ſvinja, preſhiza, ſhauka, preſsiza, preſiza, preſse, preſhizh, ſvinzhle; *Croat.* szvinya, szvinche, hûle (cf. chuj), praszicza, praszecz, kêrmak, (cf. karmnik, cf. kiernoz, *Croat.* kernyak, praszecz zkoplyen *majalis*); *Dal.* kârmak; *Bosn.* svigna, svigniça, prasiça, prasiciça, prasaç, prase, krrimak, prascciech; *Rag. vulg.* svîgna, svîjgna, *Rag.* prâssaz, prassiza, prascciech, karmak, xijrnik, prascina *porcaccio*; *Slav.* kêrmacsa, prasica, (práse = prosię), kêrmak; *Ross.* свинья, свиньище; *Eccl.* свинии, свинка, свиночка, свиненокъ, поросенокъ; *Svec.* swino; *Angl. et Anglos.* swine; cf. *Lat.* sus; *Graec.* σῦς; 1) *Germ.* das Schwein, die Sau. Świnia, samica; kiernoz, (kierda, knur), cały samiec; wieprz samiec pokładany; prosięta młode. *Kluk. Zw.* 1, 284; "szczeciionosze zwierze. *Otw. Ow.* 569; szczecisty kwiczoł. *Mon.* 69, 606. Świnia bita wypatroszona *Ross.* туша, тушка Świnia kiernozi się, krzeka, bestwi się, (*Boh.* bauká se huka się, (cf. ukać się); *Vind.* ſe hukati). Nie dopuszczać, aby się świnie przed pięciu kwartałami hukały. *Wolszt. Bydl.* 131. Prośna świnia, *Boh* sprasna, sauprasna; *Slov.* prasná, sprasna swiňa; *Sorab.* 1. ſeproschna; *Ross.* супоросая. Świnia póki prośna jest, nieskąpe ma mieć pożywienie. *Kluk. Zw.* 1, 285, (*ob.* maciora prośna). Maciorki, to są świnie, takie do płodu sposobne są, które podłużne, boków długich, brzucha szerokiego. *Haur. Ek.* 152. Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bo cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. Świnia mijając człowieka krząknie. *Rys. Ad.* 76, (*Vind.* kruliti, kriliti, krohotati, krohozhiti, kernohati, kerlonkati, dreti, zviliti). (*Sorab* 2. Won mlatscha ako szwina; on mlaska jak świnia). Młótem tam świnie w karmniku tuczono. *Min. Ryt.* 3, 284. (*Slov.* Kdo sa medzi otrubi míša, swině ho zežeru; kto się między otręby miesza, świnie go zjedzą). Dobrze tobie świnie paść, i to daleko od zboża. *Rys. Ad.* 62. (do niczego). Kto nie umiał po łacinie, ten musiał paść świnie, nie być urzędnikiem *Star. Vot. C*, 3 *b.* Mam-li świnie paść, wolę całą trzodę. *Rys. Ad.* 40. (kiedy wisieć, to za obie nogi; mali-być kwaśno, niech będzie jak ocet). Świnia umyta wróci się do kałuży. *Radz.* 2 *Petr.* 2, 22. (nałóg trudno wykorzenić) *Slov.* Swiňa swini, bi na sebe zlaté sedlo mala; świnia świnią, by na sobie złote siodło miała. *Slov.* Tak słuši, gako swini sedlo; tak służy, jak świni siodło. Ponura świnka głęboko w ziemi ryje. *Rys. Ad* 54. (cicha woda brzegi podrywa; milczy, a złe broi). Świnia kwiczy, a wór drze. *Cn. Ad.* 1121. bije, płacze, ucieka, świadczy, skarży; kurczy się a kole. (*Slov.* Dobre, że swiňa rohow ně ma; dobrze, że świnia rogów nie ma; *vana sine viribus ira*; *Slov.* Wzáctni, gako swiňa w židowském dome; wzięty, jak świnia w żydowskim domu, *invisus*). Wesoły, jak świnia w deszcz. *Cn. Ad.* 691. (ponuro patrzy, kwaśny). Choć się za łby wodzą, nastąp'że jeno na którego, Ujźrzysz, jak się zgodzą, jak świnie na wilka. *Pot. Arg.* 320. Jużci nie świnia dla ucha. *Pot. Poez.* 161. (nie dla muzyki). Świnia świni nauczyć nie może. *Glicz. Wych. L*, 5 *b.* (nieuk nieuka). Szynkarzu, przeszynkowałeś, świniać z czopem uciekła. *Groick. Obr.* 155. (szynk twój przepadł). — §. Świnia, potrzebuje wina. *Zegl. Ad.* 245. świnina, wieprzowina. Schweinefleiſch. — §. *Tr. de homine:* Świnia, świntuch = niechluj, fladra, świński człowiek, *Vind.* ſvinjar, nevzhednik, ogadnik, marjasez, pazhei, ein ſäuiſcher Menſch, eine Sau, ein Schwein, Schweinigel, Schweinhund. Własne świnie, nie ludzie; bo świnie więcej się w błocie kochają niż w czystej wodzie. *Birk. Exorb. D* 3, (*Eccl.* вепрствую, свиніи подобно живу; *Graec.* συός). — 2)

Swinka morska, *mus porcellus*, das Meerſchweinchen, Meerferkel, wielkości małego królika; głos wydaje podobny prosięcemu. *Zool.* 344, *Boh.* morka; *Slov.* delfin, morska swina; *Vind.* morsku ſvine, ſvinja jeshoveh ſhetin, pobodliva ſvina; *Bosn.* plisnaviça, duplin; *Ross.* тумакъ, тунецъ, *ob.* Tun, tunina. Świnka ryba, *ob.* Krzywoszczok. — 3) Świnka, *herb*; wieprzowa głowa w polu czerwonym, której pysk ręka w błękitnym rękawie rozdziera; na hełmie półpanny z warkoczem rozczesanym, pod boki się rękami trzymająca. *Kurop.* 3, 50, ein Wappen. — §. *Artill.* O ławie albo świni, instrumencie sposobnym do podnoszenia którejkolwiek sztuki działa, i położenia na swéj łoży i kołach bardzo łacnie. *Aqu. Mskr.*, ein Kanonenheber; (*Vind.* ſvinia = tuz; *Carn.* svinka *lusus puerorum*, pewna gra dziecinna). ŚWINIAK, a, *m.*, 1) *Botan.*, *ob.* Gduła ziemna, wieprzowy albo świni chleb, świni orzech. *Syr.* 622, *helianthus tuberosus*, Saubrot, Schweinsbrot, Grundbirn. *Urzęd.* 115, *Rag.* krixalma. — § Marchew' polna, ptasze gniazdo. *Syr* 1063. — §. Wycze węzły. — §. Kmin leśny. — 2) Świniak, ŚWINIARZ, ŚWINIOPAS, *ŚWINOPAS, a, *m.*; *Boh.* swiňák; *Morav.* swinař; *Sorab.* 1. ſwinéř, ſwinaczé pasteř; *Carn.* svinâr; *Vind.* ſvinjar, ſvinar; *Croat.* szvinyár; *Rag.* svignâr, prascejâar; *Bosn.* prascejar, svignar, koji cjuva prasçe; *Slav.* kérmar; *Eccl.* вепрепасъ, вепрярь; *Ross.* свинопасъ; co świnie czyli trzodę pasie, der Sauhirt, Schweinehirt. Świniak jeden zagnał świnie na dąbrowę, aby je żołędzią napasł. *Ezop.* 93. Świniopasowie. *Petr. Pol.* 2, 227. Piotr ś. nie czynił inszych świnopasy, a samego siebie pasterzem. *Żarn. Post.* 74 *b.* Justynus cesarz, świnopas, wołopas, cieśli sługa, nakoniec cesarz. *Chmiel.* 1, 353. Którzy nic dobrego nie czynią, mógłbyś słusznie nazwać świniopasami Epikurowemi. *Weresz. Reg.* 16. *Mon.* 75, 591, (*ob.* dobrze tobie świnie paść). — §. Świniarz, plugawiec, głupiec. *Cn. Th.* 1092. ein Saukerl, Schweinhund, Schweinigel; *Vind.* ſvinjar, nevzhednik, ogadnik. ŚWINIARKA, i, *ż.*, paszaca świnie, die Schweinemagd; *Vind.* ſviniariza, ſvinarka, ſvijnarizza; *Croat.* szvinyarieza — §. Świniarka, niechlujowata, flejtuch; ein ſäuiſches Weib, ein Saunickel. *Tr.* — §. Świniarka, bedłka, chrząszcz. *Jundz.* 555; *Ross.* свинуха, свинушка, *agaricus violaceus*, eine Art Erdſchwämme. ŚWINIARSKI (*Tr.*), ŚWIŃSKI, a, ie, ŚWIŃSKIE, po ŚWIŃSKU, po ŚWINIARSKU *adverb.*; *Boh.* swinský; *Carn.* svinske; *Vind.* ſvinski, nezheden, skurn, sporn, ſviniarski, (ſvinski, ſvinarski = świni); *Croat.* szvinszki; *Ross.* свинскій; niechlujowaty, flejtuchowaty; ſäuiſch, ſchweiniſch. Kto żył po świńsku, niechaj ma grób u świni w zadku. *Pot. Jow.* 72, (*Carn.* svinâm *maculo*). ŚWININA, y, *ż.*; *Carn.* svinina; *Vind.* ſvinninna, ſvinina, ſvinske meſsu, ſvinsku; *Bosn.* svignina, prascecevina, slanina, meso prascoje; *Ross.* свинина; wieprzowina, Schweinefleiſch. Świnina w occie z czosnkiem gotowana *Ross.* буженина Świniną Tatarzy się brzydzą. *Paszk. Dz.* 3. Mahomet wziął to z starego zakonu, żeby świniny nie jadać. *Biel. Św.* 71. ŚWINIOBÓJ, ja, *m.*; *Ross.* свинобой; rzeźnik od świni, der Schweineſchlächter. ŚWINIOGORZ. *Eraz. Dw.*, *ob.* Ślinogorz, Skwinancya, świnie wrzody. ŚWINIOPAS, *ob.* Świniak, Świniarz. ŚWINIOPASTWO, a, *n.*, pasienie trzody, das Schweinehüthen. *Cn. Th.* 1092; *Vind.* ſvinjariſhtvu, ſvinsku rejenje; *Eccl.* вепрепитаніе, вепрепасомство. ŚWINKA, *dem.*, *ob.* Świnia. ŚWINNIK, a, *m.*; *Sorab.* 1. ſwinerna, ſwinacze kłów; *Carn.* svinâk; *Vind.* ſvinjak, ſvinski hlieu; *Croat.* szvinschak, kotecz, (cf. kojec); *Slav.* svínjac; *Bosn.* brrilog, (cf. barłog); *Ross.* свинарня; *Eccl.* вепрярня, свинарня; świni chlew, der Schweinestall. *Ern.* 110. ŚWIŃSKI, *ob.* Świniarski. ŚWIŃSTWO, a, *n.*, niechlujstwo, nieochędóstwo; *Vind.* ſvinjaria, ſvinarstvu, skurnoba, ogadnost, klafaria, skurnobnost, spornust, Schweinerey, Säuerey. Ale fefe, to świństwo wierutne. *Teat.* 19. *c*, 153. ŚWINTUCH, *ob.* Świnia, człowiek

*ŚWIOKIER, *ŚWIOKRA, *ob.* Świekier. ŚWIRCZEK, *ob.* Świerczek. ŚWIRCZYNA, *ob.* Świerczyna. ŚWIRK, *ob.* Świerk. ŚWIRNIA, *ob.* Świernia.

ŚWIST, u, *m.*; *Vind.* ſviſhdanje, ſhviſhganje, saſhviſhg; *Slov.* sypenj; *Rag.* svîxd; *Ross* свистъ; (*Lat.* sibilus); 1) pisk, świszczenie, gwiżdżenie; der Pfiff, das Pfeiffen, (Sauſen, Ziſchen). Zradliwym ułowiony świstem kwiczoł. *Zab.* 10, 76. Świsty języków smoczych. *Przyb. Milt.* 321. Strzały się rzną powietrzem smutne grając świsty. *Przyb. Luz.* 122. Świszcze świstem swoim odmianę powietrza przepowiadają. *Zab.* 12, 197. — 2) Świst, gatunek materyi, ein Zeug. Świstu od sztuki. *Instr. cel. Lit.* I świstu czasem nie godzien pan w aksamitach. *Pot. Arg.* 512. ŚWISTACZ, a, *m.*, *sibillator. Cn. Th.* 1092, der Pfeiffer; *Carn.* svishgavz; *Croat.* svisgâvecz, zvisgâvecz, (sviſztav *balbus*); *Rag* zvixdalaz, *Ital.* fischiatore; (*Rag.* zvîxdak, zvijdallo = piszczałka); *Ross.* свистунъ, (свистокъ, свистулька piszczałka kruszcowa). ŚWISTACH, ŚWISTAK, a, *m.*, ŚWISZCZYPAŁA, y, *m.*, ŚWISZCZYPAŁKA, i, *m.*, wietrznik, płochy, letki człeczek: ein windiger Patron, ein Schuß, ein Sauſekopf, (*ob.* Poturniak). Bóg mię strzeże pustych świstachów, Płochych młojców i prożnych gachów. *Zab.* 9, 345. *Zabł.* Miny trzpiotowate w łeb postrzelonych świstaków. *Teat.* 6, 6. Napaść bezwstydnych pustaków. *Teat.* 48. *d*, 7 *Mon.* 64, 23. Pyszna świstaków gołota. *Zab.* 16, 182. *Kniaź.* Nie wdawaj się z tym świszczypałką. *Teat.* 21, 171. Ten świszczypała, co to mię tak uściskał, i tak się do mnie przyznawał, jest największy w świecie szalbierz. *Teat.* 34, 63. Syn jego gracz, świszczypałka, marnotrawca. *Teat.* 7. *c*, 44. A cóż ten dalej będzie robić świszczypała? *Zabł. Fir.* 95. *Teat.* 24. *c*, 12. — *W rodz. żeńsk.* ŚWISTACZKA, kobieta wietrzna, eine windige Weibsperſon. — §. Świstaczka, narzędzie od świstania, ein Pfeifchen. Wróciłem do domu, kontent z mojéj świstaczki, świstałem bez przestanku, naprzykrzając się przez to całemu rodzeństwu. *N. Pam.* 2, 145. ŚWISTACTWO, ŚWISZCZYPAŁKOSTWO, a, *n.*, płochość, wietrzność, szum; windiges Weſen, Saus und Braus. Świszczypałkostwem się bawi i pustotą. *Zabł. Żab.* 10. ŚWISTNY, a, e, świszczący, pfeiffend, ziſchend. Ptak nastroi świstnej szyi. *Brud. Ost. B* 4. ŚWISZCZ, a, *m.*, strzała świszcząca, ein pfeiffender, ſaufender Pfeil. (*Ross.* свищъ, свищикъ dub', dziura w drzewie gałęziowa, dziur-

ka w czerwiwym orzechu). Strzała z szelestem lecąca, dla zabawki tylko. *Sak. Dusz.* 25. — *Transl.* Młodzi, żeńcie się, macie w fraucymerze moim Jak w sajdaku! Ł. By nie był świszcz, tego się boim. *Kchow. Fr.* 46. (by na wietrzną kobietę nie trafić). — Świszczem, świszczkiem; ſauſend, pfeiffend. Amor przyklęknąwszy, strzeli świszczkiem do niego. *Tward. Pasq.* 24. — §. Świszcz, powietrze świszczące, wiatr świszczący, (cf. poświst); ſauſender Wind, Sauſewind. Na ten czas srogie bywają na powietrzu burze, świszcze i nawałności. *Haur. Sk.* 101. Świszcze i wichry. *Leszcz. Class.* 56. — §. Świszcz, *marmotta*, das Murmeltbier, zwierzątko w Szwajcaryi i Sabaudyi płodzące się; imię świszczów mają od przeraźliwego świszczenia; nazywają je także szczurami górnemi albo niedźwiedziomyszami. *Zab.* 12, 184. *Kluk. Zw.* 1, 369; *Slov.* sisel; *Carn.* goderněza, bergamazhka; *Vind.* marmota, bergamazhka, goderniza; *Ross.* бабакъ (bobak), байбакъ, сурокъ, (*Ross.* свистунокъ, суслікъ *mus citellus*, свищъ *anas penelope*). Bobakowi Polskiemu imię świszcza dawają; bobak albo świszcz Polski, moraz albo świszcz Kanadeński, kawia albo świszcz Bahamski. krycet albo świszcz Strasburski, cztery są różne gatunki. *Zab.* 12, 196. Świszcze raz tylko do roku kocą się. *Zab.* 12, 194. ŚWISZCZEĆ, -ał, -y, *cz. niedok.*, Świsnąć *jednłł.*, Świstać *contin.*; *Boh.* fučeti, (cf. fikać); *Slov.* sypjm, (cf. siposz); *Hung.* süvöltök; *Sorab.* 2. schwizasch; *Carn.* shvishgam, svishgam; *Vind.* ſhviſhgat, ſhviſhgati, piskati, (*ob.* Piszczeć, piskać); *Croat.* zvisgati, zvisgam, svisgam, (svisztam *balbutio*, szvisztav *balbus*); *Rag.* zvixdati, zazvixdati; *Bosn.* zvjezdati, zvjesgdati, pisctati; *Slav.* svirati; *Ross.* свиснуть, свистать, свищу, (усвиснуть psu zwierza świstem oznaczyć), сопѣть, сопю, сопію; *Eccl.* свиздати, свистать, (звиздати, позкиздати ksykać); (cf. *Lat.* sibilare, sifilare, cf. syczeć, sykać; *Dan.* swidske; *Graec.* σῖζειν; *Germ.* ziſchen); gwizdać, ziſchend pfeiffen, laut pfeiffen, ſauſend pfeiffen. Świszcz rozdrażniony przeraźliwie świszczy, że znieść nie można świstania jego; ale i w ten czas śwista, kiedy ma nastąpić odmiana powietrza. *Zab.* 12, 187. Wąż żądłem jadowitym świszczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 292. Gile i szpaki świszczą. *Banial. J*, 3 *b.* Na łuk cięciwę napiął, wyciągnął, spuścił; świszczy wypuszczona strzała. *Bardz. Trag.* 52. (leci z świstem). Tylko nad ramieniem pocisk lecąc świsnął. *Dmoch. Il.* 2, 115. Wiatr świszczy. *Dudz.* 21. Rumak przestronnym nozdrzem świszczy i płomienie pucha. *Pot. Pocz.* 145. Stangret świsnął na konie. *Dmoch. Il.* 272. Przyłożywszy pięść do ust, świsnął, zwoływając strzelce. *Baz. Hst.* 207. Świszczenie, piszczenie, szum w uszach, *ob.* Dzwonienie. — *Prov.* Nauczę cię po kościele świstać. *Mon.* 64, 723. (*ob. sub* Gwizdać). *Prov. Vind.* Bob v' stieno metati, rakam ſhviſhgati = groch na ścianę rzucić, rakom świstać, = próżną rzecz robić.

Pochodz. *naświstać się*, *odświstać*, *poświstać*, *poświst*, *prześwistać*, *przyświstać*, *wyświstać*, *zaświstać*.

ŚWIT, u, *m.*, ŚWITANIE, ia, *n.*; *Boh.* switanj; *Slov.* switáni, uswit; *Sorab.* 1. ſwitano, (ſwjtlo, ſwic = światło); *Carn.* svit; *Vind.* ſvitanje, (ſvit = rada, *ob.* Wiece); *Croat.* szvitanye, szvenutje, zarja *ob.* Zorza, (szvita, strój); *Bosn.* svichjanje, svanutje, zora, (svit, svjet = świat); *Rag.* osvjet, pridzorje, (pridzórni *antelucanus*); *Slav.* svit, svanútje; *Ross.* свѣтание, разсвѣтъ; *Eccl.* засвѣта, засвѣтло, (свѣтъ światło), (cf. brzask); die Morgendämmerung, das erſte Morgenlicht, Tagesanbruch. Powietrzokrąg, odbijając promienie wschodzącego słońca, daje nam przed wschodem owo słabe światło, świtem zwane. *Hub. Wst.* 271. Świtanie codzienne, z początku mdłe i słabe, potym stopniami wzrastające światło. *Śniad. Jeogr.* 526. Stare świtanie dzień z nocą miesza, i noc z białą światłością *Post. Fid.* 46. Zajaśniał dzień on pożądany, Dzień trzeci, w którym Zbawiciel świata wstał pod świt różany Z martwych. *Odym. Św.* 2, *L l* 2. Już i na ziemię i na morze słone, Złote jutrzenka świty prowadziła. *P. Kchan. Jer.* 197. Od świtu do wieczora. *Groch. W.* 7. Zorza do ciebie różowa się śmieje, Świt i wątpliwe w koło światło sieje. *Suszyc. Pieśn.* 2, *B* 2 *b.* Wstawał w świtanie. *Zab.* 13, 378. W świt go budziła. *Zab.* 13, 382. (nade dniem; *Croat.* ob zorji). Przed świtem *Croat.* pred zorjem. — *Transl.* Żywe księżyca świty. *Przyb. Ab.* 174. blask. ŚWITAĆ, świtało, świta *impers.*; *Boh.* switati, (zabřezkuge se, počjna switati brzeszczy się); *Sorab.* 1. szwita, zaszwětła szo, zaszwituyo; *Vind.* ſvitat, deniti ſe (dnieć), ſvita, den perhaja, den ſe diela, ſe deni; *Croat.* szvitam, szvenujem; *Rag.* svittati; *Bosn.* svichjati, cinitise dan, suanuti; *Slav.* svanu; *Ross.* свѣтать; świta, rozedniewa się, świt jest; es wird Morgen, es wird licht, der Tag bricht an, es taget, es dämmert. Świta-ć to już! *Cn. Th.* 1092. Przez szybę wygląda, jeśli już świta? *Rej. Zw.* 100. Rozeszli się, skoro świtane zorze obaczyli. *Banial. G*, 4 *b.* (rozświtane). — §. *Transl.* Świta w mieszku, w skrzynce, dno się przebija, pustki się zrobiły; es wird leer im Beutel u. ſ. w. Jak ostygnie ognisko, w mieszku pocznie świtać, Żaden cię ze twych przyjaciół nie zechce i witać. *Jag. Gr B* 3. Płacz człeka bierze, kiedy w mieszku świta. *Bratk. B.* 5. Zewsząd dziurawo, zewsząd bardzo świta, Nie wzwiemy, zkąd nas miecz pański przywita. *Stryjk. Gon. S* 2. — §. Świta w głowie = marzy się, snuje się dziwnie, roi się; es ſchwärmt im Kopfe, ſpukt im Kopfe, rappelt. Świta w głowie Waszeci, Gubisz dom swój i dzieci, Ostatnieś przepiła. *Kniaź. Poez.* 2, 201. Nieprzestannie mu w głowie, w sercu świta, Gdzie tylko ta przestawa kobieta *Zab.* 15, 188. I ŚWITNY, a, e, od świtu, Dämmerungs-. (2. *ŚWITNY, *ŚWITNO, *ob.* *Świetny).

Pochodz. *światło*, *światełko*, *światłość*, *świetłość*, *światły*, *świetły*; *świeca*, *świecarz*, *świecić*, *świecidło*, *świecidełko*, *świecisty*; *świetlisty*, *świetny*; *świeczka*, *świecznik*; *świetlica*, *świetnica*, *świetliczka*, *świetlik*, *świetnik*, *świetnieć*, *świetność*, *świetny*, *prześwietny*, *przedświetny*; — *świat*, *światek*, *świecki*, *światowy*, *światowość*, *światopis*, *światownik*; *oświecić*, *oświecenie*, *oświtnąć*, *oświt*, *poświata*, *poświecić*, *przyświecić*, *rozświecić*, *zaświecić*.

*ŚWIT, *ŚWITEK, *ob.* Zwitek.

[1. ŚWITA, y, ż., = sukmana, *rusk.* swyta; *Etym.* wić; etwa Art Tunika. 2]. *ŚWITNY, a, e, (*distng.* świtny, od świtu); n. p. Statut drugi Litewski napisał, dać pachoł-

ka, a na nim suknia świtna. *Czack. Pr.* 1, 217. *not.* „ten wyraz świtna, jest od słowa świta, znaczącego sukmana". *ib., cf. Rag.* svîla, svióna *raso, drappo di seta liscio e lustro, sericum rasum.*

2. ŚWITA, y, ż., z *Franc., ob.* Komitywa; *Ross.* проводы, послѣдіе, послѣдъ.

SWOBODA, °SWIEBODA, °SŁOBODA, y., °SWOBODKA, i, ż., *zdrobn.*, SWOBODNOŚĆ, ści, ż.; *Boh. et Slov.* swoboda; *Sorab.* 1. ſwóbodnoſcź *libertas*; (*Sorab.* 2. szkoboda śmiałość); *Carn.* svojbodnost *libertas*; *Vind.* ſvojobodnost, ſvojobodſhina, ſlabodnost; *Croat.* szloboda, szloboschina *libertas*; *Dal.* szloboschina; *Hung.* szabadság; *Bosn.* sloboda, smiróst *animi praesentia, corraggio, immunitas, libertas, licentia, facultas*, sloboschina, oprostenóst *privilegium*, wolność; *Rag.* sloboda *libertas, animus praesens, audacia*; *Slav.* sloboda *audacia*, (*Slav.* sloboda, salvagvardia); *Ross.* свобода, свободность; (*Etym.* swój *et* będący *ut Graec* ἀνεξουσιότης); sobiepaństwo, wolność, (cf. swawola; Freyheit, Eigenwilligkeit, Unabhängigkeit, Ungebundenheit, Ungezwungenheit. Po śmierci rodziców dla zbytniéj swobody, udał się za zbytkami. *Wys. Kat.* 379. Gdy widzi przełożony, że mu wolniéj niż komu, że nie ma ktoby go skarał, tym on więcéj ma sam siebie °powściągać, a im °więtszą od ludzi łaskę a swobodność zna, tym on sam nad sobą sroższym ma być. *Kosz. Lor.* 26. Swoboda, którą ma każdy człowiek od boga, nie iść, gdy nie chce, w ogień. *Gorn. Dw.* 286. W małżeństwie będziesz gronem dziatek otoczony, W zupełniejszéj swobodzie będziesz żył bez żony. *Zab.* 15, 172. W cichy kącik gdy się skryję, Wdzięcznéj swiebody zażyję. *Bardz. Trag.* 310. — Swoboda od podatków. *Herb. Stat.* 9, (*Rag.* izbava). Wieki dawniejsze były wiekami swobod (*immunitas*) i przywilejów. *Czack. Pr.* 1, 190. Z nowin po zakończonéj swobodzie, czyli czasie zwyczajnym, w którym karczujący odbiera nagrodę swego trudu, należy się dziesięcina. *ib.* 320. — *Fig. transl.* By wilcy nie mieli tak swobodek wiecznych. *Rej. Zw.* 120. (wolności bez granic). — ℘. Słoboda, słobodka, osada wolna, [Wola, *qu. v.*, Wólka, wolica 2]; ein Freyſitz, Freygut; *Boh.* swobodstwj; (*Ross.* слобода wieś wielka o jednéj ulicy przedmieście). Wieś Tyszczy z słobodką Pachnowką. *Vol. Leg.* 4, 682. Miasta, miasteczka, wsie, słobody. *ib.* 4, 977. Chłop na słobodę za granicę wychodzi. *Perz. Lek.* 1, 260. Bardzo dalekie słobody tych czasów. *Pim. Kam.* 369. Osobliwie na słobodach obuchem i kijem nieboraku świaszczennikowi grożą. *ib.* 167. Nie chciał mu onéj słobodki bezprawnie puścić. *Steb.* 2, 265. — ℘. Swoboda umysłu, postaci, nieżenowanie, otwartość; Freymüthigkeit, Offenheit, freyes Weſen, Unbefangenheit. Giesta poważne, wesoła cera, Swoboda niezrównana tego kawalera, Wszystko to dawało wysokiego znaki urodzenia. *Pot. Arg.* 218. — ℘. Swoboda, swobodność, °swiebodność, szczodrość, szczodrobliwość; Freygebigkeit, Milde. Między łakomstwem a między rozpraszaniem śrzodek jest bardzo piękna cnota, umiarkowana swieboda. *Kosz. Lor.* 172 *b.* Nie stałem się uczestnikiem twojéj swiebodności, nie okazałeś mi nic łaski, *liberalitas. Mącz.* Jezu, coś nam z swéj swobody Nagotował takie gody. *Kanc. Gd.* 248. Gdy jednego dnia żaden Alexandra o dar jaki nie prosił, powiedział: nie liczcie tego dnia, bom żadnemu swéj swobody nie ukazał. *Budn. Apopht.* 98, (cf. uczynność). — ℘. Swoboda, powodzenie, zdarzenie; Wohlergehen, Wohlbefinden. Na początku zda się, iżby co niosło wesela, swobody albo słodkości .... *Wys. Kat.* 71. Zaraz się namnożyło tych, których swoboda bliźniego w oczy kole. *Psalmod.* 21. Gdyś na swobodzie, myśl o przygodzie. *Rys. Ad.* 52. *Żegl. Ad.* 52. (czasu pogody, bój się nawałności). SWOBODNIEĆ *neutr. niedok.*, swobodnym się stać, wolności nabierać, frey werden. Dopiero ich umysły więcéj swobodnieją, Wzbudzone do zuchwalstwa fałszywą nadzieją. *Przyb. Milt.* 52. SWOBODNY, °SWIEBODNY, a, e, SWOBODNIE, °SWIEBODNIE *adverb.*; *Boh.* swobodný, swobodnický, (swobodnjk wyzwoleniec, *libertus, possessor praedii immunis*); *Slov.* swobodny, który prawu poddán nenj *liber*); *Sorab.* 1. ſwobodné *liber*; *Sorab.* 2. szkobodne, (po szkobože śmiało); *Carn.* slobodn, svojbodn *liber caelebs*, (svojbodnek *liber baro*); *Vind.* ſvojoboden, prost, frai, ſlaboden, ſvoje volc, ne savesan, (ſvojobodnik = baron, *f.* ſvojobodniza, baroninja = baronowa); *Croat.* szloboden, nepodlosen, (szlobodnyak *libertinus*, szlobodno = wolno, godzi się; *Dal.* szlobodno yeſst *licet*; szlobodnik *libertus*); *Hung.* szabad, szabados, zabolátlan *effrenatus*; *Rag.* slòbod, slòbodan *immunis, sui juris, audens*, (slobodnik *liberator*); *Bosn.* slobodan *animosus, audens, ingenuus, liber, tutus, securus*; *Slav.* slobodan = śmiały, wolny; slobodni gospodni = baron, slobodno = śmiało, zuchwale; *Ross.* свободный, (слободскіе полки husarskie albo kozackie pułki, слобожанинъ mieszkający na słobodzie; *Eccl.* свободьникъ sobie pan, wolny); swój, wolny sobie, nie podległy; frey, ununterworfen, ſelbſtwillig, eigenwillig, freywillig, (cf °swawolny). Chodził swiebodnie między ludźmi, bo go było nie dano pod straż do ciemnicy. 1 *Leop. Jer.* 37, 4. Ludziom swiebodnym wolność odejmuje. *Klon. Wor.* 31. Stanął, nie jako więzień, ale jako swiebodny. *Birk. Kant. A* 4. Nieswobodny, w więzieniu zostający, albo nie swojéj woli. *Włod.* Rzecz swiebodna, którą wolno człowiekowi przyjąć albo precz puścić. *Wiśn.* 312. Im więcéj wiara uciśniona bywa, tym więcéj się na wierzch dobywa, tym wolniejsza i °swiebodziejsza bywa. *Wiśn.* 242. (swobodniejsza). Wracają się do swobodnego, albo raczéj swywolnego swego życia. *Syxt. Szkł.* 258. Lud swój w jedno skupiwszy, i inszy swiebodny z sobą zaciągnąwszy .... *Krom* 23. dobrowolnych, ochotników, Freywillige. Powietrze naturalne czyli swobodne. *Jak. Mat.* 3, 397. wolne, nie zamknięte, freye Luft. Swobodnym i naturalnym krokiem regiment na dzień ujdzie 3 mile Polskie. *Jak. Art.* 2, 455. wolny, nie żenowany krok; ein freyer, ungehinderter Schritt. Nie trzeba zostawić sobie pozad nieprzyjaciela, iżby swiebodne było jechanie do wojska. *Biel.* 435. nieprzeszkadzane, nieprzerwane; unverhindert, ununterbrochen, frey. — Abram Dunin na Wartemberku swobodny pan. *Warg. Wal.* 230. dziedziczny pan, *liber baro*, Freyherr auf ....

Swobodne miasto, wolne od opłat; *Slov.* swobodne mésto; *Hung.* szabad város, *municipium*, (*ob.* Słoboda). Swobodny, wolny od podatków, pańszczyzny; *Ross.* бѣломѣстный, *Subst.* бѣломѣстецъ, бѣлопомѣстецъ. — Siedm nauk, które Łacinnicy *liberales*, t. j. swobodne zowią. *Kosz. Lor.* 2 *b*, (*ob.* Wyzwolony). — §. Swobodny, nie żenujący się, otwarty; freymüthig, unbefangen, offen. Odprawił to z osobliwą wszystkich pochwałą swobodnie i szczęśliwie. *Warg. Wal.* 72. Komuż tytuł róży swobodniéj przystoi, Jeno tam, gdzie niewinność i wstyd w oczach stoi? *Kchow. Roż.* 101. (przyzwoiciéj). Ten bożek tak był piękny, jak twe lube oczy, Tak swobodny, tak miły, jak twój śmiech uroczy. *Chod. Gesn.* 127. Lecz już nadchodzi Chloe, jéj zielona szata Na swobodnych zefirach tu i owdzie lata. *ib.* 142. Co za radość, co za rozkosz miła Mnie całego w téj chwile swobodnie przeszyła. *ib.* 56. — §. Swobodny, szczodry, hojny, wspaniały; freygiebig, großherzig. Szczęśliwy człowiek, który swe ufanie Położył w tak łaskawym i swobodnym panie. *Kanc. Gd.* 320. Lew nad insze żwierzęta najmężniejszy, mocny, wspaniały, szczodry i też swiebodny. *Sienn.* 289. Orzeł miedzy ptaki najmężniejszy i najswiebodniejszy. *Sienn.* 290. "SWOBODYNIEC, ńca, *m.*, *Liber Bacchus. Żebr. Ow.* 79. SWOBODZIĆ *cz. niedok.*, (Oswobodzić, wyswobodzić *dok.*, *qu. v*); *Boh.* swoboditi; *Croat.* szlobodím; *Rag.* sloboditti, (sloboditisé = odważyć się, śmieć); *Hung.* szabaditó; *Bosn.* sloboditi od koga *liberare*, (sloboditi sarce, datti slobod *addere animos*); *Ross.* свободить, свобождать: oswobadzać, uwalniać, swobody nabawiać; frey machen, befreyen. Siebie zawodzi, kto drugiego (ręcząc) swobodzi. *Cn. Ad.* 394. (kto ręczy, tego kłopot męczy). Sobie szkodzi, kto złego swobodzi. *Rys. Ad.* 63. Prawda twa niech nas swobodzi. *Kanc. Gd.* 286.

SWOIĆ *cz. niedok.*, swoić co z czym, oswajać, przyuczać, wkładać; an etwas gewöhnen, dazu anhalten. Niechaj dzieci się swoją z powinnościami obywatela. *Przestr.* 339. Rodzice już niewinne dzieci swoili z podłością. *ib.* 91. W tył pójdzie, co się nie swoi z miłośnym Kupidyna obozem. *Hul. Ow.* 12. — §. Swoić, przywłaszczać sobie, sich zueignen; *Carn.* persvojim; *Vind.* fvojiti, vlastiti; *Croat.* szvoim; *Ross.* своить. Świadka ni jednego nie stawił; tylko tak gołemi słowy grunt cudzy swoił. *Stat. Lit.* 293.

SWÓJ, *Fem.* swoja, *contr.* swa; *Neutr.* swoje, *contr.* swe; *Boh.* swůg, swá, swé; *Slov.* swóg; *Sorab.* 1. szwoj, fwoy, -ya, -ye; *Sorab.* 2. szwoj; *Carn.* svoj; *Vind.* fvoi; *Croat.* szvoj, -a, -e; *Rag.* svoj, -ja, -je; *Slav.* svoj, svoja, svoje; *Bosn.* svoj; *Ross.* свой, -оя, -ое; (*Etym.* sobie, sobą, *ob.* Się; cf. *Lat.* sibi, se, suus, sua; *Graec.* σός, σή, σόν); *Germ.* ſein. *Pronomen hoc locum tenet reliquorum possessivorum, quoties subjectum sermonis pertinet ad personam Verbo expressam*; n p. Pójdę do swego ogroda, in meinen Garten; czy pójdziesz dziś do swego ogroda, in deinen G.; poszedł do swego ogroda, in ſeinen G.; poszliśmy do swego ogroda, in unſern G.; czy do swego ogroda pójdziecie, in euern G.; poszli do swego ogroda, in ihren G. *Quando vero persona Verbi differt a persona, ad quam pertinet subjectum sermonis, unaquaeque earum, suo exprimenda est possessivo.* Prosiłem go do twego ogroda; czyś go zaprosił do mego ogroda? brat mój prosi, żebyś przyszedł do jego ogroda, brat mój prosi cię do swego ogroda etc. — §. Na swoje oczy to widziałem. *Teat.* 54, 48. *his oculis vidi*, na własne oczy, na moje oczy, mit meinen eignen Augen. Swoją ręką, własną ręką, własnoręczny, własnoręcznie *Ross.* своеручный, своеручно. Swego czasu; *Croat.* za gòda, zu ſeiner Zeit. Która rzecz nie swego czasu bywa, nie trwa długo. *Ezop.* 72. nie w przyzwoitym czasie, nie w czas; nicht zu ihrer Zeit, zur gehörigen, rechten Zeit. Pan nie w swym humorze. *Teat.* 43 *c*, 7. *Wyb.* nie w swoim zwyczajnym dobrym humorze, nicht bey Laune. On w sobie nie miał żadnéj swéj godności, Ale go zacnym tytuły czyniły. *P. Kchan. Jer.* 423. (właściwéj, osobistéj; eigene, eigenthümliche, perſönliche Würde; *Ross.* свойственный właściwy). Pan surowéj a swéj myśli; trzeba słuchać do najmniejszego punktu jego rozkazania. *Corn. Dw.* 110. (absolut, uparty przy swoim; eigenwillig, eigenſinnig; cf. *Carn.* svojoglavnost, samoglavnost = krnąbrność). Nie swoją zejść śmiercią, znaczy śmierć gwałtowną. *Pilch. Sen. list.* 2, 141. Nie swą śmiercią zeszli z świata. *Stryjk.* 468. nie naturalną, gwałtowną, nicht natürlichen Todes. Każdy takowe dziecię poklnie, mówiąc: nie będzie z tego nic dobrego, nie zginie to swą śmiercią, nie uroście. *Dambr.* 84. Wolę już umrzeć swoją śmiercią, niż żeby mię doktor miał dobić. *Opal. Sat.* 68. *Biał. Post.* 101. Lepiéj o swych rzeczach rozmawiać, niżli o cudzych. *Boh. Kom.* 2, 17. Wiadomość rzeczy swych i postronnych. *Corn. Dw.* 317. domowych, krajowych, einheimiſch. Annibal starał się, aby Fabiusza jako w podejrzenie do swych Rzymian wdawać. *Warg. Wal.* 243. (u rodaków; *Eccl.* своя, своясн; ojczyzna, pomieszkanie, *ob.* u siebie, pod słowem Się). Słowa twoje powinny być ile możności z swojego języka, nie z obcych pożyczane. *Karp.* 2, 44. (swojskie). Nikt rzeczy swych nie kupuje. *Corn. Sen.* 509. (za moję własność nie daję pieniędzy). Na jakimkolwiek miejscu ich znajdziesz, bierz jak swoich. *Teat.* 32. *b*, 107. (śmiało, dobrém prawem, dobrém sumnieniem). — *Omisso Substantivo:* Swoje, swe, (*oppos.* cudze), własność czyja, mienie, posiadłość; das Seinige, das Eigenthum jemandes. Swe traci, kto na cudze łakomy. *Kchow. Wied.* 11. Kto pragnie cudzego, postrada i swego. *Cn. Ad.* 374. Swojego postradał, cudzego nie dostał. *ib.* 1121. Żyj ojcowskim trybem, który na swym przestawał, cudzego nie pragnął, nikomu nie zajrzał. *Falib. Q* 3. Dawna przypowieść: trzymaj swoje. *Groch. W.* 456. Mam to za swe, cokolwiek tobie szczęście niesie. *Bardz. Trag.* 301. Cudze za swe udawać, błazeństwo. *Cn. Ad.* 112. Każdemu swoje miło, chociaż na pół zgniło. *Rys. Ad.* 21. *Gaw. Siel.* 387. Każdemu swoje najpiękniejsze. *Cn. Ad.* 326. (każda liszka swój ogon chwali). Każdemu swego żal. *Glicz. Wych. D* 1. — Swój, należący do kogo, swojak, będący z kim w jakimkolwiek związku; der Angehörige jemandes, der Seinige, der Meinige, der Deinige, der Unſrige, Eurige; cf. naski, waski, naszyniec, waszyniec; *Rag.* svooj *consanguineus*;

Bosn. svoj, rodjak - krewny; *Dal.* szvoy po kervi; *Ross.* свойственникъ, *f.* свойственница. Niechaj znam łaskę twoję, że mię liczysz swoim. *Paszk. Dz.* 92. daß du mich zu den Deinigen zählſt. Nie mam się za co wstydzić, że choć swego, ale godnego chwały chwalę. *Jabł. Buk. praef.* daß ich meinen Angehörigen, meinen Verwandten lobe. Ona choćby i Jowisz chciał ją mieć za swoję, Nie więcéjby nad miłość ważyła go moję. *Otw. Ow.* 293. wenn ſelbſt Jupiter ſie zur Seinigen haben wollte. Dobrze, kto ma u dworu swojego. *Wad. Dan.* 63. konfidenta, przyjaciela; es iſt gut, wer bey Hofe jemanden hat. Każdy człowiek bliźni; lecz przecię co swój, to nie obcy. *Ossol. Str.* 3. (krew nie woda, bliższa koszula, niż kaftan). Cięższa krzywda od swego. *Rys. Ad.* 6. Krzywda od swojego, jest coś nieznośnego *Cn. Ad.* 11. Bardziéj boli od swojego. *Zegl. Ad.* 10. — *Similiter:* Nalazł swój swego. *Cn. Ad.* 532. *Slov.* swóg swého našel; sobie podobnego, nalazła Marta Gotarta, trafił dyabeł na poganina; gleich ſucht ſich, gleich fand ſich. Trafił swój na swego, i on - ci to był także żołnierzem. *Ossol. Str.* 1. Swój do swego lgnie. *Cn. Ad.* 1122. równy rad równemu, gleich und gleich geſellt ſich gern. — *Aliter:* Całym jeszcze nie swój. *Teat.* 49. *b*, 106 jeszczem nie zupełnie przyszedł do siebie, ich bin noch nicht ganz zu mir gekommen, noch nicht ganz bey mir. Poznała, że Miłosz coś nie swój; zgadła, zkąd to strach na niego padał. *Ossol. Str.* 9. Biedny chłopak, od tego czasu chodzi jak nie swój. *Teat.* 14. *d*, 40. (odmieniony, nie wolnéj myśli). Nigdy sam swój nie jest, podobno połowica dyabłowa. *Rej. Zw.* 100. Sam swój, sobie pan; *Carn.* samsvoj, samsvojne, -a, -u; *Vind.* ſamſvoi, ſamſvoin, ſamstojezh, ſvoivolen (*ob.* 'Swawolny), ſvoinik, ſvojovolnik, (*Subst.* ſamoſvoinost, ſamostojezhnost - udzielność); *Eccl.* самостоятельный, самочинникъ. Swoja wola, swa wola, *ob.* 'Swawola. — §. Każdy w swą. *Cn. Ad.* 344. jeden tam, drugi sam, każdy swe porze; jeder geht ſeinen Weg, folgt ſeinem Kopfe. Przyszła godzina, żebyście się każdy w swą rozpierzchnęli. *W. Joan.* 16, 32. (każdy w inszą stronę). Pop swoje, chłop swoje. *Teat.* 20. *b*, 185. (temu z ust, a jemu mimo uszy szust). Skończył napominania, ów przecię swą porze; *dictis tamen ille repugnat. Żebr. Ow.* 30. Prawo, nieprawo, ja za swojém 'potahnu. *Rej. Zw.* 191 *b.* (za moją głową pójdę). Doznawajmy przygód, któremi nas bóg dotyka, przecię my w swą, przecię my codzień to głębiéj w las. *Podw. Wróż.* 61. Gdym Stachowi serce dała, Tam zabawa, gdzie nas dwoje; Matka czasem połajała, Ona swoje, a ja swoje. *Kniaź. Poez.* 3, 186. Gdy Krzyżacy przy swoim stali, aby król abo zapłacił, abo się zrzekł zamku, rozeszły się strony w uporze. *Nar. Hst.* 5, 314. przy swoim zdaniu, żądaniu obstawali, ſie blieben bey ihrem Satze. Na swoje koło ciągnąć, na swój młyn wodę obracać, na swoje wijać motowidło, (*ob.* prywatą się rządzić, *ob.* Koło). Dusi kot myszy zawżdy po swojemu. *Zab.* 16, 61. według starego nałogu, po staremu; nach ſeiner Weiſe, Gewohnheit, Manier. Tobie-li tylko ujdzie to samemu Długie dyskursy prowadzić po swemu? *Chrośc. Job.* 42. Oto masz, już zaczyna swoje. *Teat.* 55. *b*, 10. *sc.* figle, psie sztuki, er fangt ſchon wieder an. Dajmy temu pokój, a wróćmy się do swego. *Teat.* 27, 6. do swojej sprawy, materyi, kehren wir zu unſerm Geſchäfte zurück. Zrobiliśmy już swoje, wychodzimy. *Teat.* 7. *d*, 50. wir haben ſchon das Unſrige gethan. Nie dbał na to odęcie, swoje robił. *Jabł. Tel.* 185. (co zaczął, kończył). Nie dokażesz swego, chyba że żyć nie będę. *Teat.* 54, 30. (niedopniesz zamiaru swego, celu, widoku swego). Sprawą i męstwem czynili swemu dosyć. *Gorn. Dw.* 367. swemu obowiązkowi, swojéj powinności; ſie haben Genüge geleiſtet, das ihrige gethan. — Proszę za swoją, słusznie ci mawiają, Co swoje trunki na stole stawiają. *Bratk. T* 3. proszę na mój kieliszek odpowiedzieć, ich bitte auf mein Glas Beſcheid zu thun. — Masz za swe - dobrze ci tak, takiemu takie, jaka robota, taka zapłata; wie die Arbeit, ſo der Lohn, es geſchieht dir ſchon recht, da haſt, was du verdient haſt. Dobrze ci tak, masz za swe, niebaczny Korylu. I cóż ci po twym niebie, po Dyanach tylu! *Zab.* 9, 367. *Ejssym.* Masz za swe, kara za występkiem chodzi. *Zab.* 13, 254. *Nar. Nar. Dz.* 2, 196. Weźmiesz ty kiedy za swoje, ja ci tego nigdy nie daruję. *Teat.* 10, 83. — Wszakże też Węgrowie mieli za swe; i jeśli się naszym przykrzyła wojna, tedy i onym. *Biel.* 105. i im się dostało, i im się dało uczuć, dało im się w znaki; auch ſie bekamen ihren Theil, auch ſie empfanden es. Dobra duchowne pustkami stoją, ale i szlacheckie mają za swe. *Falib. N* 4. Acz tego nie cierpią co inni, lecz i ci mają za swe. *Paszk. Dz.* 1, 129. Chciałbym mu oddać za swoje, bo mam nań chrapkę. *Teat.* 30, 91. (odwetować na nim moję krzywdę, pomścić się, wet za wet oddać, powetować). — Wychodzić na swoje, przychodzić do swego - nie tracić, zyskać, płużyć, kwitnąć, wskórać; auf das Seine kommen, nicht einbüßen, gewinnen, ſeinen Zweck erreichen. Cnota, choć jéj dokuczą troski, niepokoje, Poźniej prawda, lecz lepiéj wychodzi na swoje. *Kras. Sat.* 34. Nie bój się We Pan, wyjdę ja na swoje. *Mon.* 67, 4. SWOJAK, a, *m.*, rodak, ziomek, współziomek, towarzysz, naszyniec, (*ob.* Swój); der Landsmann von jemanden, Nationał, Genoſſe, das Mitglied; (*Ross.* своякъ swak, świekier, szwagier, свояченица świeść, swacha; *Eccl.* свояojczysty dom, die Heimath). Izasława niejakiś zdrajca z ludzi Olegowych, uczyniwszy się swojakiem, zabił. *Nar. Hst.* 2, 439. Gość radością swojaków właśnie opętany, Nie czuje się z podróży, jak nią zmordowany. *Zab.* 12, 91. Królowie Polscy, dla zachęcenia swojaków do rozmaitych umiejętności zakładali akademie. *Zab.* 6, 87. 'SWOJERZ, a, *m.*, 'SWOIK, ojka, *m.*, [letnik, ein Kittel, *theristrum* 2], n. p. Tamar złożywszy odzienie wdowie, zawiła się w swoik. 3 *Leop. Genes.* 38, 14. (okryła się rąbkiem. *Bibl. Gd.*, wzięła na się szatę letnią. 1 *Leop. Genes.* 38, 13; ſie deckte ſich mit einem Mantel. Luth.). Odejmie pan córkom Syońskim nauszki, pierścionki, płaszczyki i swojki. 1 *Leop. Jes.* 3, 21. (podwiki. *Bibl. Gd.*). — Swojerze należą do stroju białogłowskiego. *Sax. Tyt.* 7. 'SWOJOLUBSTWO, a, *n.*, n. p. Uwodzić się swojolub-

stwem i zastrońtwem. *Mon.* 73, 411. stronniczym przywiązaniem do swoich, partheyiſche Liebe zu den Seinigen. SWOJSKI, a, ie, należący do kogo, czyj, mój, twój, jego., jéj, nasz, wasz, ich, naski, waski; angehörig jemanden, mein, dein, ſein, ihr, unſer u. ſ. w. (*Ross.* свойственный właściwy). Matka Machabejczyków wyprawowała synów na śmierć odważnie, jakoby nie swojskich. *Bah. Epipkt.* 18. (jakoby obcych, nie swoich). Stanął Bolesław więcéj niżli w szczupłym wojsku, Mając nadzieję w sercu odważnym po wojsku. *Pot. Pocz* 479, *Ross.* свойски, по свойски; po swojemu, po staremu, jak zwyczajnie; auf ſeine gewöhnliche Art, wie es ihm eigen war. — §. Krajowy, domowy; einheimiſch, Haus-. Zwierzęta jedne są dzikie w kniejach, lasach i t. d. się kryjące; drugie są domowe albo swojskie. *Chmiel.* 1, 571. Swojskie a domowe drzewa, które dla pracy naszéj lepszy owoc dają. *Cresc.* 80. Obce drzewa w naskie mieni, Gdy pniak swojski z przywożną latoroślą żeni. *Zab.* 10, 50. *Koss.* Swojskie kokosze. *Alb. z Woj.* 16. Miała cztery swojskie krowy; potym przydała do nich piątą Holenderską. *Pam.* 84, 760. — §. Oswojony, rochmany, łaskawy; zahm, nicht wild. Świszcz za młodu chowany, oducza się przyrodzonéj dzikości, a stawa się swojskim, jak znajome domowe zwierzęta. *Zab.* 12, 186. Powieść o swojskim jednorożcu przez pannę, bajką nazywają. *Birk. Chmiel. C. b.* — §. Widziałem na wszystkich twarzach zupełną obojętność; rzecz dla mnie najokropniejsza, była dla nich swojską. *Przestr.* 40. zwyczajną, z którą się oswojono, cf. oklepana, gewöhnlich. "SWÓJSTWO, a, *n.*, właściwość, własność; Eigenthümlichkeit, Eigenheit, Eigenthum; (*Sorab.* 1. fwóyba pokolenie; *Rag.* svójstvo, svójta, rodstvo, rodbina *propinquitas*, *affinitas*; *Bosn.* svoita, rodbina *consaguinitas*; *Croat.* szvoynoszt *suitas*, szvoita *affinitas*; *Ross.* свойство przymiot, właściwość, powinowactwo, свойственность właściwość; *Eccl.* ствойство, скоиство, собственность przymiot, właściwość). Daleś nam rozum i z tobą spółżycie, To są twe swójstwa, twój wyraz prawdziwy. *Zab.* 10, 135 *Koss.* SWOJSZCZEĆ *neutr. niedok.*, uswojszczeć *dok.*, swojskim, łaskawym się stać, krotnieć, rochmanieć, zahm werden. Jednorożec bardzo dziki, który nie swojszczeje nigdy, jeno gdy się z samicą kuma; dawni pisarze żadnej wzmianki o tym uswojszczeniu nie czynią. *Birk. Chmiel. C b.*

Pochodz. pod *Się.*

SWORA, "SFORA, ZWORA, y, *ż.*, SWORKA, i, *ż*, *dem.*; *Boh.* swůra, swůrka; (*Croat.* szwora = sworzeń; *Bosn.* svor, uzal *nodus*; *Rag.* svor *nodo d'albero à legno*); *Ross.* свора; (*Etym.* zwierać, zewrzeć); związanie psów ogarów, toż co smycz dla chartów; die Hundekoppel, die Koppel. Ogary przypuszczać do sfory. *Kluk. Zw.* 1, 390. Już jeleń ustrzelany leżał, już do swory Strębują psów myśliwcy, objeżdżając bory. *Pot. Pocz.* 236. Ogary w sworach, a charty na smyczy. *Kchow.* 25. — §. Swora psów, para ogarów związanych sworą, eine Koppel Jagdhunde. Chartów smycz, gończych psow sfora, a nie para mówi się; inaczéj między myśliwemi albo śmiechem albo smyczą byłbyś ukarany. *Chmiel.* 1, 80. Dobrze dla uciechy sforek kilka, albo smycz jedna druga chartów. *Opal. Sat.* 150. Psów do uciechy doskonałéj dosyć jest swór dwanaście. *Ostror. Myśl.* 42 — §. *Fig. tr.* Sfora, spojenie, związek, złączenie, zjednoczenie, skojarzenie, para zgodna; Band, Bund, Bündniß, Verbindung, Vereinigung, Paar. Jest się czemu zadziwić, gdy kto w jednę sworę Złączył z wielką nauką skromność i pokorę. *Zab.* 1, 107. *Nar.* Rozumiałem ja na królewskim dworze W jednéj z bogactwy szczodrobliwość sworze. *Past. Fid.* 261. Dwie rzeczy, rzadko kiedy z sobą zgodne, umiał do jednéj sfory zaciągnąć, wolność i posłuszeństwo. *Birk. Zbar. A*, 2 *b.* Wielkie błogosławieństwo jest przyjaźń; ale w téj sworce trudno ich więcéj ma chodzić, jedno dwa. *Gorn. Dw.* 119. Idzie to po sworze. *Orzech. Qu.* 76. (zgodnie, zgadza się z sobą). Dawniéj przyjaźń z szczerością w jednéj sforze chodziły, Ten wiek teraźniejszy wszystko to rozforował. *Opal. Sat.* 72. — Swora, SFORNOŚĆ, ści, *ż*, zgoda, zgodność; Eintracht, Einigkeit; *Boh.* swornost. Gdy sworność jest między małżeństwem, cieszą się z tego przyjaciele. *Petr. Ek.* 24. — *Opposit.* Niesfora, niesfor, u, *m*, niezgoda, Uneinigkeit. Z samychże buntowników teraz każń wieźmiemy niesfory. *Pot. Arg.* 147. Niesfor ich miał w przepaści pogrążyć. *Zab.* 15, 296. W hałasie i niesforze pomieszanych głosów. *Nar. Tac.* 3, 97. SWORNOŚĆ ści, *ż.*; *Slov.* swornost; zgoda, zgodność; die Eintracht, Einigkeit, Harmonie. Wielkiego pożytku jest we wszelkich stanach pokój, zgodliwość, sworność. *Gil. Post.* 28. Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sasa, a drugi młody do lasa; potrzeba sworności *ib.* 127. SWORNY, "SFORNY, "ZWORNY, a, e, "SFORNIE *adv.*, zgodny, zgodliwy; *Boh. et Slov.* sworný; *Ross.* сворный, einträchtig, einig, harmonirend. (*Rag* svorni *nodosus*). Niezworne woły trudno mają wóz ciągnąć. *Gil. Post.* 111 *b.* Niedaleko zajedziesz końmi niesfornemi, bo każdy w swoję stronę ciągnie *Teat.* 6. *b*, 42. (jeden sasa, drugi do lasa). Niesswornie; *Ross.* недружно, (*ob.* Drużyć). Winniśmy sobie dopomagać sfornie. *Treb. S. M.* 75. Sforne życie. *Suszyc. Pieśn.* 1, *A b.* Ma dzieci bardzo niesworne. *Teat.* 8, 26. Byłem ci i ja w młodości mojéj niesforny trochę chłopak. *Teat.* 30. *b*, 56. SWOROWAĆ, "SFOROWAĆ *cz. niedok.*, usworować *dok.*; (*Ross.* своровать smykać, kraść, присворивать do swory przyuczać psy); do swory zbierać psy, na sworę brać, u swory uwięzywać, die Hunde kuppeln. Ogary powoli przyuczają się do swory; w początku sforuje się pies z suką, potym młody ze starym etc. *Kluk. Zw.* 1, 390. Sworuj psy; a jakoż sworować, kiedy ich niema? *Bratk. F* 4. Tatarowie "zforują konie jako psy, uzdy na szyją od jednego do drugiego włożywszy. *Biel.* 572. — §. *Tr. fig.* Spajać, spinać, sprzęgać, jednoczyć, łączyć, kojarzyć, (*ob.* Rozsworować); verbinden, verknüpfen, vereinen. Trudno Marsa "sforyć z Kupidynem. *Zab.* 15, 228. Jagiełło Litwę do Polski przyszczepił, w jedno państwo sworował, i przysięgą obmocnił; *in unum corpus redigit. Krom.* 411. (wcielił). Powiaty Krakowskie wszystkie, wszystka

Rzplta Polska z rządami najwyższego majestatu książęcego zforowała. *Krom.* 181. Różnych przymiotów żywioły jedne z drugiemi bóg usforował, że jako bystre konie w jednym cugu ciągną. *Psalmod. A* 2. — §. Abyś w pstrych a w sworowanych odzieniach sobie nie rozkoszował. *Glicz. Wych. E, 7 b.* w sztucznie zszytych, haftowanych. SWORZEŃ, rnia, *m.*, stróż wozowy abo pługowy, gwoździ dyszlowy, der Spannnagel; *Sorab.* 1. sdornik, dornik; *Carn.* gridélniza, vojnék; *Croat.* szvóra; *Bosn.* argutla, arghitla; *Ross.* шкворена, шворень, сердчникъ. Sworzeń w pojazdach prostych zamiast żelaznego bywa dereniowy, głogowy. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Miał tak grube palce, Jak sfornia furmańskiego łamane kawałce. *Pot. Arg* 590. — §. Prędko oś nową zjeździsz, gdy wierzbowy sworzeń. *Pot. Jow.* 2, 18. — §. Sworznie żelazne, któremi stępka jest do statku przymocowana, u których są stoszyby i klińce. *Magier. Mskr.*, Zapfen, czopy. SWORZNIK, a, *m.* die Bolzennachse. *Bandtk.*

SWYWOLNY, SWYWOLA *ob.* Swawola.

S Y.

*SY; *Boh.* sy. [w mowie ludowej 2] = sobie; *Germ.* ſich. Czy go kaci tu przynieśli, mówiłem sy cicho. *Zab.* 7, 205. do siebie, zu mir.

SYBARYTA. *Zab.* 6, 362, *ob.* Pieszczoch, Papinkarz.

SYBERYA, yi, *ż.*, *SYBIOR, u, *m.*; *Ross.* Сибирь, (сѣверъ północ, cf. siewier; сѣверка zimno); Siberien; [od dawnej stolicy rzeczona 2] kraina, składająca część państwa Moskiewskiego w Azyi. *Dyke. Geogr.* 3, 45. Lisy takie daleki tylko Sybior z sobolami mnoży. *Pot. Poez.* 104. SYBERYJCZYK, a, *m.*, der Siberier. W powszechności Syberyjczykowie są próżniacy. *Dyke. Geogr.* 3, 45. SYBERYJSKI, a, ie, Sibiriſch; *Ross.* Сибирскій; (сѣверный; *Eccl.* сѣверскій północny). Prócz lnu pospolitego znany jest len nieśmiertelny albo Syberyjski. *Przedz.* 16. *et* 30. Mahometanie Syberyjscy. *Dyke. Geogr.* 3, 45.

SYBILA, *ob.* Wieszczbiarka, Prorokini, Przepowiadaczka, *Carn.* Hertha; *Croat.* Víla, Vilenica; *adj.* vilni, *ob.* Szaławiła.

*SYC *adv.*; *Boh.* syc, sycě; [*Eccl* сиць, сиіце 2] = zaś, hingegen. A syc, jeśliby ten kąt był mniejszy, tedy.... *Grzęp. Geom* 4 *b.* A syc, tedyć ta linia prosta czyniłaby więcéj niż dwa proste kąty. *ib. H* 3.

*SYCERA, y, *ż.*, *SZEKAR, *SZECHAR, u, *m.*, z *Hebr.* שכר; trunek upajający, ein berauſchendes Getränk; *Ross.* сикера; (*Eccl.* оловина питіе всякое хмѣльное, кромѣ вина винограднаго). Strzeż sie, abyś nie piła wina i sycery. *W. Jud.* 13, 4, *not.* «nie pijanego». *W. Luc.* 1, 15. Dawajcie sycery smętnym a wina tym, których serce w gorzkości. *W. Prov.* 31, 6. Wina i szekaru pić nie będziesz *Budn. Levit.* 10, 9, (*not.* «wszelkie picie, co upaja, jako miód, piwo»). Szechar. *Budn. Ps.* 69, 17.

SYCI, *ob.* Syty. — SYCIĆ *cz. niedok.*, nasycać, sytym uczynić, sytości nabawić; *Boh.* sytiti; *Sorab.* 1. fetżu, wóbsatżam; *Carn.* siteti, sitém; *Croat.* szítim; *Rag.* sittiti; *Bosn.* sittiti, nasittiti; *Eccl.* сытю, насыщаю; *Graec.* σιτέω, σιτῶ *nutrio*, (σῖτος żyto, σιτία *cibaria*); *Germ.* ſättigen; (*Vind.* fitiſi = pienić się koło gęby). Chuderlawym wanna zdrowie utwierdza, i ciało syci. *Haur. Ek.* 15. (tuczy). Sycić się, nasycać się *Boh.* žiejm se. — §. Miód sycić, rozsycać miód, warzyć miód piły; (*Ross.* сытить miodem zaprawiać; *Eccl.* сытю, сладю słodzę; *Vind* ſet, lat, ſetouje, ſetje = plaſtr miodowy, *ob.* Syta), Meth brauen, den Honig zerlaſſen, ſeimen und trinkbar machen. Miód jak sycić abo warzyć. *Haur. Ek.* 141. Miodu słodkiego napij się w domu syconego. *Jeż. Ek. D* 3. Miód sycony, bez zbytniej mocy, która ma z korzeni, staje się trunkiem miłym, zdrowiu nieszkodliwym. *Kras. Pot.* 1, 19. SYCIUCHNY, *ob.* Syty.

SYCYLIA, ii, *ż.*, Sicilien, wyspa najznaczniejsza między wyspami morza śrzodziemnego. *Wyrw. Geogr.* 195. SYCYLIJCZYK, a, *m.*, der Sicilianer. Przymioty Sycylijczyków. *Wyrw. Geogr.* 196. *Sykulijczyki *Sk. Dz.* 1187. SYCYLIANKA, i, *ż.*, die Sicilianerinn. SYCYLIJSKI, a, ie, Sicilianiſch. Nieszpory Sycylijskie. *Dyke. Geogr.* 3, 46.

SYCZEĆ, -ał, -y, *med. niedok.*, Syknąć *jednll.*, Sykać *contin*; *Boh.* syčeti; (*Rag.* ziejati, ciejati *lamentarsi piangendo*; *Ross.* сыкнуть, сыкать *signo exclamationis uti*); ksykać, świszczeć jak wąż, gęś, (*Graec.* σίζειν; *Holl.* hissen, kissen; *Ital.* sischare); *Germ.* ziſchen, wie eine Schlange; *Ross.* шипнуть, шипѣть, шиплю, (*distng.* szyplić). Wąż syka. *Tr.* Człowiek, gdy mu cyrulik rany proszkiem zasypie, syczy jako gęś. *Comp. Med.* 409. — §. Sykać, sarkać; ſeufzen, ſtöhnen, klagen. Syknąwszy na docisk brzemienia, zatoczył się pod strzechę. *Przyb. Ab.* 137. Trudno nie syknąć i nie umartwić się, kiedy człeku wszystko szło jak z kamienia. *Teat.* 33, 6. Narzekanie, płacz i sykanie wielkie. *Sekl. Math.* 11. Nie chcę cię tykać, I bez żadnéj potrzeby wolę w sobie sykać. *Jabł. Tel.* 205. Cierpliwa dosyć jestem; ale muszę syknąć, Że nieszczęśni nie mogą zawiści uniknąć. *Treb. S. M.* 42. Owca nie syknie, baran się nie skarży. *Jabł. Ez.* 101.

SYGNET. *W. Esther.* 8, 8; SYGNECIK *dem. Teat.* 12, 82, *ob.* Pieczęć, Pieczątka, Pierścionek z pieczęcią; *Boh.* pečet, sekrýt. SYGILACYA sukna miastu Gdańskowi pozwolona. *Vol. Leg.* 4, 11. stęplowanie, das Stempeln, Beſiegeln des Tuchs. *SYGNOWAĆ *cz. niedok*, poznaczać, oznaczać, znak dawać; bezeichnen, anzeichnen, ein Zeichnen geben. Biskup czasem w nocy kapłanów budził, sam sygnując i dzwoniąc. *Sk. Żyw.* 1, 283. SYGNATURKA, i, *ż*, dzwonek na wieży kościelnéj najmniejszy. *Magier. Mskr.*, das kleinſte Kirchenglöcklein. SIGNUM w muzyce, znak, do którego się po skończonéj jakowéj części odsyła. *Magier. Mskr.*

*SYGOR, *ob.* Stygar. SYKAĆ, SYKNĄĆ, *ob.* Syczeć.

SYKIEL, *ob.* Srebrnik.

*SYKOMORY *plur.*, *W.* 3 *Reg.* 10, 27, *not* «płonne figi». *Budn.* 2 *Chron.* 1, 15; figi morowe. *Urzęd.* 344. *Ross.* ягодичина, (ягодичіе owoc tego drzewa). *SYKOFANCYA, z *Greck.*, obłuda, zdrada. *Birk. Gł. Kon.* 18. *Birk. Zbar. D*, 3 *b. W. Post. Mn.* 563. *SYKOFANTA. *Bies. roz. A* 2. obłudnik, zdrajca, nieszczery, oszczerca.

SYLABA, z *Greck.*, *ob.* Zgłoska; *rzek, zbieranka. *Urs. Gr.* 117. Sylaba, słowa część wymowna, zbieranka. *Ursino, dura vox. Cn. Th.* 1021, *Boh.* sylaba; *Slov.* slowka; *Sorab.* 2. ſylba; *Sorab.* 1. ſilba, piszmikow k wuřeknênu zwoženo; *Vind.* ſilb, ſilba, ſloga, ſlosha, ſlouka, zharzhva; *Carn.* slôsha; *Bosn.* sillaba, slovka, slosgenje od slova, glás od slova; *Rag.* slóvka; *Ross.* слогъ, слогиня, складъ, (cf. skład); *Eccl.* слогиня, слогини, слогни. Pierwsza sylaba, *Slov.* predoslowka; śrzednia, medzoslowka, prostredslowka; trzecia od końca, *antepenultima*, tretopredzadna; przedostatnia, predzadoslowka; ostatnia, zadoslowka. SYLABNY, a, e, od sylab, Silben-; *Slov.* slowkowiti; *Vind.* ſilbni, ſilben, ſilbast, ſlogen. SYLABIZOWAĆ, *ślabizować, *ślebizować, *ob.* Zgłoskować; ſillabiren, buchſtabiren; *Vind.* zherkati, zherkuvati, zharzhuvati; *Croat.* szlabekuvati, szlovkuvati, slábkujem, (slàbram = bełkocę, slàburecz *blatero*). Jako nie zaraz Rzymu zbudowano, tak też nie wszystkiego razem potrzeba dziecięcia uczyć, pierwéj abecadła, potym sylabizować, albo litery składać, a na ostatek czytać. *Glicz. Wych. J* 8. Sylabizowanie *Ross.* складываніе.

SYŁAĆ *frequ. Verbi* słać, ślę. SYŁKA, i, *ź.*, n. p. Wzięty został od Moskali w syłkę. *Gaz. Nar.* 2, 50. w posyłkę, na posłanie, zum Verſchicken. A będzież jeszcze to czułe wiejskie życie, syłką i wygnaniem mianowane? *Siem. Cyc.* 46. *relegatio*, wysłaniem, odesłaniem.

SYLOGIZM, wniosek trójskładny; *major* objawia rzecz w powszechności, *minor* powszechność do szczególności stosuje; konsekwencya wyłuszcza, do czego się zmierzało. *Kras. List.* 172, *Sorab.* 1. dopokazwata rêtź; *Ross.* умоключеніе; *Eccl.* змышленіе, умозаключеніе.

SYMBOLICZNY, a, e, SYMBOLICZNIE *adv.*, alegoryczny, obrazowy; *Ross.* образовательный; *Eccl.* знаменательный, ſymboliſch. SYMBOLIZOWAĆ *cz. niedok.*, duchownie oznaczać, symbolicznie przeznaczać, bildlich vorſtellen. Róża czerwona wstyd panny błogosławionéj symbolizuje. *Radz. Żyw.* 33. SYMBOLUM apostolskie, *ob.* skład apostolski, kredo, wyznanie. — §. Symbola, *ob.* Figury, alegorye. *Sk. Żyw.* 2, 358. *et* 359. *et* 377, *Vind.* pomiena, poduba, pomenik. SYMETRYA, *ob.* Pomierność. *SYMFONAŁ, a, *m.*, z *Greck.*, muzyczne narzędzie, ein muſicaliſches Inſtrument. Gdy usłyszycie dźwięk trąby i fletniów i harfy, i symfonału i wszelaką muzykę.... 1 *Leop. Dan.* 3, 5. *Wujek. ib. Bibl. Gd.* Byli tam lutnistowie, arfy, symfonały, A za niemi panienki przyspiewając stały. *Rej. Wiz.* 25. SYMFONIA, ii, *ź.*, SYMFONIJKA, i, *ź.*, *dem.*, pewna sztuka muzyczna do grania, die Symphonie; *Vind.* ſinfonia, glaſaſloshnost; *Carn.* spolézhnu godenje; *Croat.* szlosnoglaszje; *Eccl.* съгласіе. Dam ci za to dwie symfonijki nowiuteńkie. *Bob. Kom.* 1, 212.

SYMON, SYMICH, *ob.* Szymon. SYMONIACTWO, *ob.* Świętokupstwo. SYMONIAK, *ob.* Świętokupca.

SYMPATYA, skłonność, przychylność przyrodzona; *Rag.* jednoduscnos. SYMPATYCZNY, przychylny, skłonny z przyrodzenia do drugiego. *Zab.* 14, 142.

SYMPLA, i, *ź.*, z *Łac.*, pojedyńcza płata, einfache Zahlung. Teraz trzecią kwartę, nie półtoréj kwarty, ale symplę oddać mają. *Vol.* 3, 261. — §. Sympla we grze, przegrana, za którą się jedna stawka płaci. *X. Kam.*; *oppos.* dubla. SYMPLAK, a, *m.*, prostak, nieokrzesany; ein ungehobelter, ſimpler Menſch. Symplak jeden w załoty przyjechał do dworki. *Pot. Jow.* 125. Który prostą drogą sprawiedliwą idzie, nazywają go symplakiem, laikiem, parafianinem, i niesposobnym do niczego. *Teat.* 22. *b*, 126.

SYN, a, *m.*, od ojca spłodzony; *Boh.* syn, synek, synaček; *Slov.* syn, sin, sinek, sináček, synaček; *Sorab.* 2. szyn, szynk; *Sorab.* 1. ſyn, szyn, séhn; *Carn.* syn; *Vind.* ſin, ſinek, ſinizh, rojenzhizh; *Croat.* szín, szinek; *Slav.* sìn; *Bosn.* sin, sinak, sinciech; *Rag.* sijn, sinciech; *Ross.* сынъ, сынокъ, сыночекъ; *Germ.* der Sohn, das Söhnlein, Söhnchen; Ottfried sun; *Goth.* sunus; *Anglos.* sune; cf. *Graec.* υἱός, *Accus.* υἱόν; [*litew.* sunus; *sanscr.* sûnus; *Etym.* su = *generare* 2]. SYNEK, nka, *m.*, *dem.*, SYNECZEK, SYNACZEK, czka, *m.*, *dem. secund.* Syn w piątym przypadku, *in Vocativo*, synu! niegdyś synie! *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 128. Ociec niektóry miał dwu synu (*dual.* = synów). *Budn. Math.* 21, 28. Syn ojcu pospolicie podobny, ojca naśladuje. *Cn. Ad.* 1125; (*Slov.* gaki otec, taki sin; niedaleko jabłoni jabłko spada). Nie zawsze z dobrych rodziców synowie dobrzy. *Birk. Syn. Kor. B*, 2 *b.* Ociec cnotliwy Czasem na synach bywa nieszczęśliwy. *Jabł. Ez.* 149. Pospolicie po złym ojcu bywa gorszy syn. *Biał. Post.* 177. (*Slo.* Otec stiskal, a sin wiskal, *prodigus est natus, de parco patre creatus*; co ociec zebrał, syn rozciskał). Syn marnotrawny, (*ob.* Marnotrawny). Syn w dom, dziewka z domu. *Rys. Ad.* 62. (na synach zasadza się potomność). Synaczek mój malutki. *Zbil. Dr. E* 4. *Groch. W.* 332. Synek Wenery zuchwały Miece z łuku swoje strzały. *Lib. Sen.* 16. Syneczek. *Teat.* 7. *c*, 75. Syn jednorodzony boży, (*ob.* Jednorodzony). Wtórą osobę dlatego synem zowiemy, bo wieczne jéj od ojca pochodzenie właśnie rodzeniem się nazywa; jako więc pochodzenie owo imieniem rodzenia znaczy się, tak osobę, która wynika, właśnie synem nazywamy. *Kucz. Kat.* 164. — Syn przysposobiony, *Slav.* posìn; *Bosn.* posignen, uzet za sina; *Ross.* усыновленный; *Eccl.* сыноположный, сынотворный. Przysposobić syna, *Boh.* za syna zwolit; *Carn.* posyneti, posynêm; *Vind.* poſinuvati; *Bosn.* posiniti; *Rag.* posinovitti, posiniti; *Ross.* всыновить, всыновлять, усыновить, усыновлять; *Eccl.* сынополагаю, сынотворю, вмѣсто сына пріемлю. Przysposabiający syna, *Rag.* posinovitegl, posinitegl; *Bosn.* posignitel; *Ross.* усыновитель. Przysposobienie syna, adoptacya, *Vind.* poſinstvu; *Bosn.* posignenje; *Ross.* усыновленіе; *Eccl.* усыненіе, всыновленіе, принятіе въ сына, сыноположеніе, сынотвореніе. — Podał się w podejrzenie, że nie jest synem kościelnym. *Warg. Radz.* 13. chrześcianinem, ein Kind der Kirche. — Milszy tobie syn kobyli, aniżeli boski. *Sk. Dz.* 655. (koń, niż człowiek). Syn chrzesny, *ob.* Chrzesny. — §. *Maledic.* Pogański synie! *Teat.* 32. *b*, 117. poganinie! du Heide! Skurwysyn, *ob.* Kurwa. — Synowie koronni. *Herb. Stat.* 580, *ob.* Koronny. — *Blande:* Synu,

synku, synaczku! = mój miły, luby, kochany, moje dziecię; Kind, Kindlein, Söhnchen. Z wielkiéj miłości Jezus uczniów na żegnaniu nie tylko synami, ale synaczkami, jak matki z gorącego serca ku dzieciom rady mówią, zowie. *Sk. Kaz.* 217. *Karnk. Kat.* 55. *W.* 1 *Joan.* 3. — 2. *Botan.* W polnych gwoździkach rószczka, która pośledniéj wyrośnie, bywa wyższa, dlatego nazywają to ziele syn nad ojcem. *Spicz.* 36, Feldnelken. SYNAL, a, *m.*, zgrubiale; *objurgando*; niegodziwy syn, ein (ungerathner) Sohn. Mój pan synal, czegoby nie dokazał! jest to ptaszek obrotny. *Teatr.* 29, 69. Z niepoczciwym synalem namawiał się. *ib.* 7, 97. Śliczny synal, nie złych mu zachciewa się rzeczy. *Zabł. Zab.* 93. *Treb. S. M.* 8. Jakożkolwiek od przodków synal się odsadzi, Przywary spraw bezecnych jasny ród oszpeca. *Hor.* 2, 223. *Kniaź.* Ojcu synal głowę mąci. *Zab.* 14, 248. *Szym.* SYNALO, a, *m.*, SYNALEK, lka, *m.*, *dem.*, zgrubiałe = synek, Söhnlein. Antoś, mój młodszy synalo, jak mi zaczął płakać! *Teat.* 25, 61. Wielką będę miał pociechę patrząc na małych synalków moich. *Teat.* 34. *c*, 20

SYNAGOGA, *ob.* Bożnica, cf. szkoła. SYNAGOGANIN, *ob.* Zborownik. SYNAEREZYS; *Slov.* wgednospogilka. *SYNDON z najbielszéj przędzy. *Odym. Św.* 2. *K k* 2 *b*, *Gr. Lat.* sindon, *ob.* Bisior. SYNDYK, SĘDYK, SENDYK, z *Greckołac.*, prokurator Rzeczypospolitéj; *kolejum jakiego, etc. *Cn. Th.* 1095; sprawca. *Wład.* Przestaniemy teraz oglądać prezydentów, wojtów, ławników, sendyków. *Teat.* 25. *c*, 107. der Syndicus. SYNDYCTWO, *patrocinium causae publicae. *Cn. Th.* 1093. das Syndicat. — *SYNEKDOCHE; *Slov.* porozumitelka; *Carn.* skupjemnost. — (*SYNIEC, ńca, *m*, n p. Klitorska rzeka, *syniec Amitaonow. *Żebr. Ow.* 385 *natus*, *ob.* Syn, synal). — SYNKOPE; *Slov.* wihoditelka, prostredobralka. SYNOD, z *Greckołac.*, zbór, zjazd biskupów. *Kras. Zb.* 2, 519. Na kapitule abo synodzie zakonu swego. *Birk. Dom.* 34. SYNODALNY, a, e, — ie *adv.*, SYNODALSKI, a, ie, n. p. Wyrok synodalski. *Sk. Żyw.* 1, 269. Księgi synodalskie. *Rej. Ap.* 88. Synodalnie cerkiew wyprawiła dwóch wysłańców. *Pim. Kam.* 412. SYNODOPIŚCA, y, *m.*, pisarz lub dziejopis synodalny, der Synodenschreiber, Synodenbeschreiber. Przyznawają im to synodopiścy. *Smotr. Apol.* 59.

SYNOGARLICA, *ob.* Sinogarlica.

*SYNOJEDZTWO Saturnowe sprosne. *Wad. Dan. praef.*, der Kinderfraß. *SYNOJEDZCA Saturn, dzieciożerca. *Zab.* 16, 405. der Kinderfresser, Söhnefresser.

SYNONYM, z *Greck.*, *ob.* Spółznaczny, spółimienny, bliskoznaczny; (*Slov.* gednotedelní, gednaki, gednowka, gednotelka, gednotedelnost, gednostagnost, (*ob.* Jednostajność); *Carn.* enakorezhnost; *Ross.* тожество, тождество, сословъ). *SYNONIMA, y, ź., słownik, dykcyónarz, ein Wörterbuch. Na słowa architektońskie osobnejby synonimy potrzeba. *Solsk. Arch. praef.* Inne dziś imię na złodziejów w modnéj synonimie. *Teat.* 45. *c*, 49. *Wyb.*

SYNOWA, y, ź.; *Carn.* synâha, synka; *Vind.* finaha, finka, finova shena, setinja (cf. zięć), nevesta, finouna gospa, mlada gospodinja, fneha, fnaha; *Croat.* szncha, szinova sena, snaba, sarozhniza, (cf. zaręczyć); *Bosn.* nevjesta; *Slav.* sinova xena, snaha; *Ross.* сноха, невѣстка, невѣстушка; *Eccl.* невѣста; *sneszka, *cieść, *niewistka, syna żona; des Sohnes Frau, die Schwiegertochter, die Schnur. Mój syn będzie We Pana zięciem, a córka We Pana moją synową. *Teat.* 21. *c*, 86. Hebe była synową Junony, bo była żoną przysposobionego syna jéj Herkulesa. *Otw. Ow.* 369. SYNOWICA, y, ź., córka mego brata. *Sax. Porz.* 125. bratanka, die Bruderstochter; *Vind.* bratouna hzhi, vnuzhiza, vnukinja od brata, festrizhka, bratanzinja, ozhnego brata hzhi; *Bosn.* braticna, kechi brattova; *Rag.* sinôvza, bratticka; *Slav.* sinovka; (*Carn.* synkena; *Vind.* finouka, finova hzhi; finkinja, vnuka, vnuzhiza = wnuczka od syna). Własną synowicę swoję za żonę wziął. *Sk. Dz.* 622. SYNOWIEC, wca, *m.*; *Boh.* synowec; *Vind.* bratoun fin, bratizh (*ob.* Bratanek), vnuk, nuzhat od brata, bratranz, ozhneho brata fin; *Croat* szinóvëcz; *Rag.* sinôvaz, brattich, *barb.* nechják; *Bosn.* sinovac; *Slav.* sinovac; *Ross.* сыновецъ, братаничъ, братининъ сынъ; syn mego brata. *Sax. Porz.* 125, der Brudersohn, bratanek; (*Carn.* synovz; *Vind.* finouz, finovi fin, finouli fin, vnuzhik = wnuk od syna). SYNOWSKI, a, ie, SYNOWY, a, e; *Slov.* sinowski, sinowi; *Sorab.* 1. fehnowé, fehnowski; *Vind.* finou, finouli, finoun; *Rag.* sinovgni, sinovgli, sinovij; *Ross.* сыновный; do syna należący, Sohns-, dem Sohne eigen, zuständig. Stał smutny ojciec na piaszczystym brzegu, Póki mógł dojźrzeć naw synowskich biegu. *Groch. W.* 435. Syn nieprawości ojcowskich, ani ociec synowych nie nosi. *Szczerb. Sax.* 430. Jednego tylko ducha ś., a tego i ducha ojcowego i synowego być wyznawamy. *Żarn. Post.* 250. Wszystko co ociec ma, jest też i synowe. *Kat. Gd.* 60. — *Adverb.* Synowskie, po synowsku, *filiorum more. *Cn. Th.* 1091. SYNOWSTWO, SYNOSTWO, a, *n.*; *Vind.* otrofhzhina (*ob.* Otrok), pofinenje; *Ross.* сыновство; *Graec.* ἡ υἱοθεσία, *quasi filietas*; bycie synem, die Sohnschaft, Kindschaft; (*Eccl.* сыноотечество kacerstwo sabelianów, poczytujących w trójcy ś. ojca z synem za jedne osobę). Bliskość z kmotrostwa jest synostwo między okrzczonym a między tym, który go u krztu trzyma. *Szczerb. Sax.* 184. Przez chrzest nam bóg synostwo i dziedzictwo wieczne daje. *Sk. Kaz.* 516. Chrystus wybrane swe w synostwo boże powołał. *Biał. Post.* 124. Nie względem synowstwa, ale względem albo urzędu albo tytułu, mają ojcowie podczas czcić synów. *Petr. Ek.* 91. Kranz daje Mieczysławowi dwóch synów; Adam Bremeński nic nie pisze o tym synowstwie. *Nar. Hst.* 2, 215.

SYNTAXA, *ob.* Składnia. SYNTEZYS; *Slov.* zmislosétalka.

SYP, *ob.* Sep. SYPAĆ, -ał, sypie, sypę *cz. niedok.*; *Boh.* sypati, sypěti, syptěti; (*Boh.* syp sép, spala osypka); *Sorab.* 2. szipasch, szippasch; *Sorab.* 1. fépam, fjpam, fjpu, fjpiam; *Carn.* sipam, (ispa = izba, ispize = izbica); *Vind.* fipati, futi, fujem (*ob.* Suć), pofuti, (fep, safip, nafip = grobla); *Croat.* szipávam; *Rag.* sípati, sippati; *Bosn.* sippati; *Ross.* сыпать, сыплю, (сыпъ osypka, krosty; cf. *Lat.* dissipo, *sipo; cf. *Hebr.* שפך saphach, *ag-*

gregavit, effudit); sypać co w co, o suchych rzeczach, toż, co lać o płynnych, wsypywać; ſchütten, einſchütten. Sypać zboże w wór. *Tr.* Sypać piasek na papier, nasypywać; aufſchütten, ſchütten. *Tr.* Sypać na kupę, kupami sypać. *Cn. Th.* 1094. suć, in Haufen aufſchütten, aufhäufen. Sypać groblę, wał, kopce, einen Damm u. ſ. w. ſchütten, aufwerfen. Sypie czas góry, kędy był grunt płaski *Zab.* 12, 2. *Sak.* Gdy nie będziesz miał postanowionego serca swego, wszystko jakobyś plewy sypał przed oblicznoſć pana swego. *Rej. Post. u b.* (jakbyś plewy przesypywał). — §. *Fig. transl.* Od gniewu z oczu iskry sypie. *Wad. Dan.* 72. rozsypuje, Funken ſprühen. — §. Sypać co komu = hojnie rozrzucać, rozrzutnie rozdawać; reichlich ausſtreuen, ausſpenden. Garściami na kartę złoto sypali. *Teat.* 19. *b*, 2. Tak był szczodry król ten na synów koronnych bez miary, Że sypał swych dobrodziejstw, nie rozdawał dary. *Min. Ryt.* 2, 38. Grachus trybunem będąc, pospólstwu siła wzbyt sypał. *Warg. Wal.* 79. Do téj funkcyi potrzeba człowieka, coby mógł sypać, byleby wiedział komu i jakim sposobem. *Lub. Roz.* 193. Prokuratorom sprawę mając, sypać musisz. *Gorn. Wł. M b.* — Sypać czym, szafować czym hojnie; ſpenden, ſpendiren, reichlich ausſwerfen, austheilen. Panowie ci złotem, jak piaskiem sypali. *Auszp.* 28. Albo to jeden milionami sypie, a serca dokupić się nie może. *Teat.* 6. *b*, 35. Jegomość za ludźmi się ugania, dyablami sypie. *Teat.* 6. *b*, 3. (dyablami liczy). — *Passive:* U nich gęba jak kołowrot, a słowa sypią się jak z pytla. *Pilch. Sen. list.* 304. Sypał się grosz publiczny na gratyfikacye, pensye i zaległości. *Ust. Konst.* 2, 253. rozchodził się marnie, die Staatsgelder wurden verſchwendet, vergeudet, verthan. — §. *Recipr. transl.* Sypie się lud i t. d., licznie wychodzi, snuje się kupami, wali się; das Volk u. ſ. w. wimmelt, ſtrömt in Haufen; *Boh.* řititi se; *Bosn.* verviti, vrriviti mnogo cegljadi, (vrrivgljenje, navrrivglenje *concursus, frequentia*, cf. wrzeć); *Ross.* толпиться, столпиться. Gdy się szlachta i chłopstwo zewsząd za zwierzchnią głową sypali, ściągnęli się na jedno pole wszyscy. *Stryjk.* 319. Poczęło się wojsko nieprzyjacielskie sypać, jak czarny las. *Papr. Ryc.* 97. Roty się zewsząd sypią. *Groch. W.* 559. von allen Seiten ſtrömen ſie herbey. Jak nasi kredytorowie zaczną się sypać, to niewiem, co tu robić będzie. *Teat* 22. *c*, 9. — *Nidificia formicarum burriebant*; wrzało, kipiało mrowisko, szmer był, sypały się mrówki z chropotem. *Cn. Th.* 1094, *Ross.* кишѣть, закишѣть, кипишиться, копышиться. Sypanie się robactwa i t. d. *Vind.* miglanje, vervretje. — §. Sypie się broda, wąs i t. d., przebija się, dobywa się, kłuje się; die Barthaare brechen durch, kommen zum Vorſchein. Wąsik mu się niedawno sypać zaczął. *Boh. Kom.* 1, 49. Tak się z nią cacka, jak gdyby mu się wąs dopiero sypał. *Teat.* 24, 97. *Czart.* (jak śpiczak, jak młokos). Milona jagody Zdobił mech delikatny sypiącéj się brody. *Chod. Gesn.* 22.

Pochodz. *sypień, sypki, sep; dosypać, dosypka, nasypać, nasypka, naspa, nadsypać, obsypać, osypać, osep, osypka, ospa, ospice, posypać, posypka, podsypać, podsypka, przesypać, przysypać, rozsypać, rozsypka, usypać, wysypać, wsypać, wysep, wyspa, zasypać, zaspa, zasep, zsypować.*

SYPIAĆ *med. frequ. Verbi* spać, zu ſchlafen pflegen. Nie o to ją bito, że chodziła w żyto, ale że doma nie sypiała. *Rys. Ad.* 43. SYPIALNIA, i, *ż.*, sypialny pokój, łożnica; das Schlafzimmer, die Schlafkammer, das Schlafgemach; *Boh.* lehanice, lehacý komora, ljhárna, (cf. leżeć); *Carn.* jespiza, (cf. izba); *Vind.* spalniza, spajalifhe, jispiza, kamra sa spanje, (spalniza, jispiza, hishiza = izdebka); *Rag.* spaavaliscte; *Croat.* szpalnicza, komornicza; *Ross.* спальня, спаленька, почивальня, спочивальня, (*ob.* Spoczynek, odpoczynek); *Eccl.* ложьница, постельная (cf. pościel), чертокъ, (спальникъ komornik). Sypialnie i gabinety dla zgiełku mają być oddalone od pokojów dziecinnych. *Świtk. Bud.* 99. SYPIALNY, a, e; *Ross.* спаленный, спальный; do spania służący, Schlaf=. Drzwi porterą zasłonione wiodły do pokoju sypialnego. *Kras. Pod.* 2, 192. *Zab.* 15, 192. *Teat.* 9, 55. Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokojów, kiedy w jednym tylko spoczywacie? *Pilch. Sen. list.* 3, 43.

SYPIĘ, *ob.* Sypać. SYPIEŃ, pnia, *m.*; *Boh.* sypeň; *Ross.* сыпецъ; *ex origine sonat infundibulum rerum siccarum; passim tamen usurpatur pro haustro cerevisiariorum, longum manubrium habente. Cn. Th.* 1094. naczynie do przesypowania lub przelewania, czerpaczka. *Włod.* ein Schütttrichter, Gießtrichter, Trichter, Schöpfgelte; *ob.* Lej, lejek. SYPKI, a, ie; *Boh.* sypký; *Ross.* сыпучій; dający się sypać, ziarnkowaty, miałki; ſchüttbar, kleinkörnig, ſich ſchütten laſſend. Widziałeś kędy mają swe noclegi Ziarniste grady, albo sypkie śniegi. *Chrośc. Job.* 150. *Karp.* 150. Sypka ziemia. *Haur. Sk.* 135. krucha. SYPKOŚĆ, ści, *ż.*, die Schüttbarkeit; *Boh.* sypkost. — (*§.* Sypkość, *ob.* Sipkość). — SYPNIEĆ, *ob.* Sipnieć.

SYRAKUZA, y, *ż.*, SYRAKUZY *plur.*, dawna stolica Sycylii. *Wyrw. Geogr.* 195, Syrakus. SYRAKUZANIN, a, *m.*, der Syrakuſer. SYRAKUZANKA, i, *ż.*, die Syrakuſerinn. SYRAKUZKI, a, ie, Syrakuſiſch.

SYRB, *ob.* Serb.

SYRENA, *ob.* Piersiopławka; *Boh.* ochochula, ochechula.

SYROJEZKA, i, *ż.*, bedłka, [Honigtäubling, *agaricus rusticus* 2]. *Jundz.* 555 eine Art Erdſchwämme; *Boh.* syrowinký.

SYROKOMLA, *herb*; Abdank zwyczajny z krzyżem na wierzchu i na hełmie. *Kurop* 3, 50, ein Wappen. — §. Syrokomla, majętność Firlejów. *Kras. List.* 46.

SYROKOS, a, *m.*, pewny ptak leśny, [*ob.* Serkosz 2]; ein gewiſſer Waldvogel. Syrokosy leśne. *Banial. J* 3. Syrokosy świergolą. *ib. J*, 3 *b.*

SYROP, u, *m.*, SYROPEK, pku, *m.*, *zdrobn*; *Germ.* der Syrup; *Arab.* serup; *Pers.* scherbet; *Sorab.* 2. ſerrup; *Carn.* zyrop; *Vind.* zjrup, ſirup, sterden ſok: *Croat.* sírup; *Bosn.* szirup; *Rag.* râztop zaharni, (*ob.* Roztop); *Ross.* суропъ, патока сахарная, (*ob.* Patoka); sok cukrowy gęsto uwarzony .... *Krup.* 5, 44. W téj niemocy ani syropku, ani żadnych pigułek nie szukaj. *Weresz. Reg.* 129 SYROPOWY, a, e, od syropu; *Ross.* сиропный, Syrup=.

*SYROWATKA, *ob.* Serwatka.

SYRTA, y, *ż.*, [z *greckołac.* piaszczysta odmiel morska 2], *ob.* Haki, Mielizny, Miela, Płytczyzna. SYRYNGA, *ob.* Strzykawka, Sikawka. SYRZYSKO, *ob.* Serzysko.

SYSAK, SYSUŃ, a, *m.*, osesek, (*Etym.* ssać); ein noch ſäugendes Thier; *Boh.* cucák. Zwierzątko, póki się karmi mlékiem matki, jest sysakiem. *Kluk. Zw.* 1, 124. Sysuń. *Dudz.* 29.

SYSTEMA, *ob.* Układ. SYSTOLE; *Slov.* dluhokrátilka. *SYT! *ob.* Cyt! *ob.* St.

SYT, u, *m.*, 1) dosyt, nasycenie, sytość; die Sättigung. Erſättigung. Jadłem do sytu. *Tr.*, *ob.* Dosyć, Dość. — 2) Syt, *ob.* Syty, a, e. SYTA, y, *ż.*, SYTKA, i, *ż.*, *dem.*; *Ross.* сыта; miód wodą rozpuszczony czyli woda miodem nasycona. Honigwaſſer, Honigtrank; (*Carn.* sat, satovje; *Vind.* ſet, ſat, ſetovje, ſetje = plaster miodowy, miód pity; *Croat* szít meda *favus mellis*; *Rag.* sât = plaster miodu; *Ross.* сотъ, соты; cf. *Graec.* ζύθος *potus ex frumento*; *Hebr.* שת scheth, *potus*, *potatio*). Woda miodowa, to jest, syta. *Sienn.* 75. Miód przasny, albo syta. *Spicz.* 133. Miodową brzeczkę zowią sytą. *Syr.* 501. Ul nowy wymywać sytą; a ta syta ma być uboga, żeby 5 części było wody, a tylko szósta miodu. *Kąck.* 9. Syta miodowa z kopru Włoskiego. *Syr.* 394. Niegdzie z jęczmienia czynią sytę abo miód do trunku bardzo przyjemny. *Syr.* 978. O sytkach lub napojach z jabłek, gruszek etc., zrobionych. *Krup.* 5, 96. Cider, Apfelmoſt, Birnmoſt. — §. Sytka, ziele, od sytości, Pomorczyk, Mlecznik Pomorski, *glaux*, eine Art Milchkraut, dostatek mléka mamkom dodaje, i utracone przywraca im. *Syr.* 598. *SYTEK, *Tr.*, *ob.* Sutek. *Macz.* *SYTNIEĆ *cz. niedok.*, stać się sytnym lub sytym; ſättigend werden, ſatt werden. Uschłe ciepłym wieją wiatrem usta, i ciężkim powietrzem sytnieją; *aurae graves captantur hiatu. Zebr. Ow.* 178. *SYTNOŚĆ, ści *ż.*, przymiot tego, co sytnym jest, co sporo nasyca, nakarmia, die Nahrhaftigkeit; *Ross.* питательность, (*ob.* Pica). Sytność chleba, kaszy. *Ld.* — §. Sytność = Sytość *qu. v.* SYTNY, a, e; *Rag.* zasittiv; (*Carn.* sitn = ciężarem będący; sitnek, sitnésh = przykry człowiek); *Ross.* сытный, питательный; *Eccl.* насытительный; mocno nasycający, nahrhaft, *implens facile ventrem. Cn. Th.* 1094. — §. Sytny = Syty *qu. v.* SYTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* sytost; *Vind.* ſitust, ſitnost, naſitnost, dovolnost; *Croat.* szitòszt; *Rag.* sittos, sittina, najest, (cf. najeść się); *Sorab.* 1. ſétoſeż; *Ross.* сытость; syt, dosyt, nasycenie; das Sattſeyn, Sattwerden, Erſättigen, die Sattigkeit, Sättigung. Chleb im zgotował do sytności 1 *Leop. Syr.* 45, 26. Sytość zdrowiu i cnocie szkodliwa. *Cn. Ad.* 1124. przepełnienie, przeładowanie, Ueberladung. Z sytności bujność pochodzi. *Kosz. Lor.* 182 *b.* Uprzykrzoną wzgardę sytość rodzi. *Past. Fid.* 38. Do sytości bogacili się publicznemi funduszami. *Ust. Konst.* 2, 167. Przejdzie rozkosz, nastąpi sytość po użyciu. *Kras. W.* 56. mierziączka, Ekel. Wszystkiego sytość bierze i snu i kochania, I skoków, i słodkiego dla ucha spiewania. *Dmoch. Il.* 2, 27. man bekommt alles ſatt. — §. Niesytność, niesytość, nienasytek, Unerſättlichkeit. Wóz, na którym zbytek jeździ, za staremi się woźniki grzechów toczy, t. j., za obżarstwem a niesytnością brzucha. *Kosz. Lor.* 66 *b.* — §. Tłustość, cielistość, mięsistość; Wohlleibigkeit, Fette, Dicke. Tatarka śniada czyni sytność ciała i odmiękcza brzuch. *Cresc.* 180. Nie ten jest zdrowszy, który wiele jada, ale ów, który to w się bierze, co mu w sytość idzie, i tyle, ile trawi. *Pilch. Sen. list.* 3, 372. (ile mu służy). Poskoczne czytania, a potrawy skwapliwie pożywane i niezżute, równie w sytość nie idą. *ib. pr. Prov.* Wydarte rzeczy w sytość nie idą. *Fredr. Ad.* 41. zdrowiu nie służą, nie tuczą, unrecht Gut gedeibt nicht. — (SYTUACYA, *ob.* Położenie, posada). — SYTY, *SYT, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* sytý; *Sorab.* 2. sziti; *Sorab.* 1. ſeté; *Carn.* sit, (sitn = przykry, ciężarem będący); *Vind.* ſit, naſitjen, (ſiten *molestus*); *Croat.* szít; *Rag.* sít, (nesít *onocratalus*; *Slav.* nèsit); *Bosn.* sit, sitti; *Ross.* сытый; SYCIUCHNY, SYCIUTEŃKI *intensiv.*; (*Ross.* сытехонекъ; *Germ.* ſatt; *Lat.* sat, satur; *Angl.* sated; *Ottfried.* sat; *Goth.* sad; cf. *Germ.* ſchütten, sué); — 1) niełaknący, pokarmem nasycony; ſatt, geſättigt. Już jadłem syci. *Chrośc. Jow.* 190. Sytemu nic nie smakuje. *Cn. Ad.* 1124. (kto nie doje, mądrze żyje). Wiatrem syt. *Cn. Ad.* 473. (mało jada, manną bożą żyw). Łaską syt sługa nie będzie. *Cn. Ad.* 428. (łaska bez datku nic nie waży). Na gładką żonę patrząc, syt nie będziesz. *Rys. Ad* 51, (cf. oczy paść). Nie wyrozumie zgłodniałemu syty. *Pot. Syl.* 16. Na tym zależy, aby wilk był syt, a owca zdrowa. *Pot. Arg.* 347. Chciwość nigdy nie jest syta. *Pilch. Sen. list.* 3, 138. — Syt czego być, mierzić co sobie; etwas ſatt ſeyn, ſatt haben, überdrüßig ſeyn. Strawiony pracami, wiekiem uciśniony, syt jestem rządu. *Teat.* 50, 9. Do klasztoru poszła, syta świata. *P. Kchan. Orl.* 1, 144. — *Aliter:* Kto tu pomyślnych fortun syty, ten w przyszłym żywocie będzie pragnął z bogaczem. *Psalmod.* 58. (kto tu opływa, do zbytku zażywa). Każdy sobie tuszył, iż syt korzyści i zwycięstwa do domu powróci. *Pilch. Sen. list.* 256. — §. Syty, *sytny, karmny, tłusty, cielisty; wohl bey Leibe, dick und fett. Zygmunt August Katarzynę oddalił, winy innéj do niéj nie mając, jeno że syta była, a potomstwa nie miała. *Biel.* 558. Ludzie sytego i pełnego ciała, mogą nieco ciemierzycy używać. *Syr.* 1465. Zarzeźcie cielę syte. *Budn. Luc.* 15, 23. (Uluste. *Bibl. Gd.*, ein gemäſtetes Kalb. Luth.). Syciuchne kurczęta. *W. Post. W.* 3, 76. Koń, gdy mu wilcze zęby wyjmiesz, sytniejszy bywa na ciele. *Cresc.* 523. Rostrucharz dostatek owsa koniom dawa, iżby je, gdy syte będą, co najlepiéj przedał. *Gorn. Sen.* 420. Domowe zwierzęta bywają zawsze cielistsze i sytniejsze, niźli dzikie, a to dla dostatku karmi większego. *Cresc.* 80. — 2') Syty, sytny, nasycający; ſättigend, ſatt machend. Każda rzecz na tym świecie syta. *Pot. Jow.* 23. wszystko się przeje, man bekommt alles ſatt. Jaki smak? nie znasz; dosyć byle było syto. *Mon.* 70, 174. dużo, suto.

Pochodz. *sycić, nasycać, nasycić, dosyt, dosyć, dość, zadosyć, dosyćczynienie, podsycić, podsyta.*

S Z.

*SZ -; na wyrażenie złożonych tych dwóch spółgłosek, abecadło Słowiańskie osobnej używa litery, nazwanéj sza, = ш; Czesi [i Słowacy 2] piszą š, [Serbowie północni sch; Chorątanie ſh; Chorwaci s; Ilirowie sc 2]. — §. SZ = ż; *enclit.*; e. gr. *ktosz = ktoż; *ob.* -ż *enclit.*

SZA SZA SZA między sobą. *Teat.* 22. *b*, 107. szeptali między sobą, ſie flüſterten unter einander; cf. szept, cf. *Niem.* ſchwatzen.

SZABA, y, *ż.*, u bednarza, ośnik zkrzywiony w półokrąg, który służy do gładzenia klepek lub dna w statku. *Magier. Mskr.*, das Schabemeſſer der Böttticher.

SZABAS, *ob.* sobota żydowska; *Sorab.* 1. ſabbat, ſobbota, ſwatok; *Vind.* ſabbota, pozhitek, prestaja dela; *Ross.* шабатъ; (*Hebr.* שבת schabbath, *quievit*, cf. spać). Łacno jest *szabat zachować, od mięsa zakazanego wstrzymać się, umywaniem się oczyścić i t. d. *Smalc.* 69. świątkować, cf. pościć. — §. *Transl. fig.* Kot Myszobój, gdy po dachach, w ogniu cały, szuka żony, tegoż czasu, Gdy zażywa z nią szabasu.... *Jak. Baj.* 40. (gdy z nią rozkoszuje). SZABAŚNIK, a, *m.*, piec do chleba pieczenia, w izbie między piecem ogrzewalnym, a kominkiem, w którym się z kominka pali na chléb. *X. Kam.* eine Art Backofen neben dem Stubenofen. SZABASZNY, a, e, od szabasu, Sabbath-, Schabas-; *Ross.* шабашный. SZABASOWAĆ *cz. niedok.*, szabas obchodzić, świątkować, den Schabas feyern; *Ross.* шабашить, пошабашить.

SZABELKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* szabla; *Croat.* szablyicza; *Ross.* сабелька, das Säbelchen, ein kleiner Säbel. Konia dosieść, szabelkę przypasać. *Birk. Sk. D* 4. Dworackie szabelki nazywały się za Kazimierza Jagiellończyka indyczkami, od podobnej do szyi indyków formy. *Czack. Pr.* 1, 217. Tak dobrzem go po karku liznął moją szlifowaną szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 45. SZABELKOWY, a, e, od szabelki, od szabelek, Säbelchen-. Ustawne szabelkowe krzesania. *Czack. Pr.* 217. SZABELNIA, i, *ż.*, fabryka, w któréj głównie na szable albo pałasze robią. *Os. Żel.* 69. die Säbelfabrik; *Croat.* szablyarnicza. SZABELNIK, a, *m.*, który szable robi, der Säbelmacher. *Ld.*; *Croat.* szablyar; *Slav.* sabljár, *ob.* Miecznik. — §. *Aliter:* Rozhukani owi szabelnicy zamordowali wszystkich. *Nar. Hst.* 7, 112. szablami zbrojni, mit Säbeln bewaffnet. SZABELNY, a, e; *Slav.* sabljeni; *Vind.* krivomezlini; *Ross.* сабельный; od szabli, Säbel-. Ten muszkietową z konia leci pluną, Ów z tyłu ścięty szabelnym pochopem. *Jabł. Buk. J*, 3 *b.* Szabelne w karku poniósł dęgi. *ib. N* 2. SZABELTAS, u, *m.*, [kaleta, ein lederner Beutel 2], kieszeń szabelna, od pasa szabelnego wisząca; *Croat.* szablyotaska; z *Niem.* die Säbeltaſche. [Kiedy ja się po kalecie uderzę, z któremi na ten czas Polacy chodzili, szabaltasami ich zowiąc, to gębę zamknij. *Poklat. Kw.* 137 — 2]. Wchodząc huzar zawadza szabeltasem o drzwi. *Teat.* 16, 8. Na szabeltasach herb ich. *Jabł. Her.* W szabeltasie groszy mało. *Bies. B* 2. (żołnierz niepieniężny). — SZABELTASZNO *adverb.*, z szabeltasem, mit einer Säbeltaſche. Owo młodź do nauk z dostatkami oddawają, bławatno, pierno, kowano, szabeltaszno. *Falib. O* 3. SZABLA, i, *ż.*; (*Boh.* šawle; *Slov.* šabla, šable, šawle; *Sorab.* 2. ſabla; *Sorab.* 1. zabla; *Carn.* sabla; *Vind.* ſabla, kriu mezh, kordezh; *Croat.* szablya; *Slav.* sablja; *Dal.* szablya; *Hung.* horgas szablya, szablyutska; *Rag.* sàbglja; *Bosn.* sabglja; *Ross.* саблія, корда; *Eccl.* шабля, сабля; *Finl.* sabeli; *Svec.* sabel; *Angl.* sable; *Ital.* sabla, sabra, sciala; *Gal.* sabre; *vulg. Germ.* Sabel, Saber; *Graec. nov.* ζαβυνη; *Arab.* seif = szpada, cf. *Graec.* σάβω *macto*, ζαβος *curvus*, ζαβωνη szabla; cf. *Hebr.* רצח ssabach, *mactavit*); pałasz skrzywiony; *Germ.* der Säbel. Nieoprawne szable, głównie, *ob.* Brandnary, *ob.* Stal. *Czack. Pr.* 1, 216. Nasza nieco skrzywiona szabla, któréj i Węgrzy używają, jest z Azyi. Ustawnie jeżdżący na koniu, taką szablą, oprócz mocniejszego cięcia, mają większą zasłonę głowy, niżeli od prostéj szabli czyli szpady. *ib.* 217. Dla kawaleryi biała broń, jak mówią, czyli szabla, jest użyteczniejszą od karabinów. *ib.* Szabla Węgierka, czapka magierka. *Mon.* 76, 281. Szablą mu nad łbem machał. *Teat.* 26. *b*, 39. Na szable szli, tarczami się założywszy, na nie je brali; nasi zaś tarcze odejmując, z wierzchu je siekli. *Warg. Cez.* 34. Rohatyny wyciskawszy do szabel się rzucili. *ib.* 208. Sąsiedzi na się szable wyostrzyli. *Lib. Hor.* 11. Szabla szablę budzi; *arma armis irritantur. Warg. Kurc. praf.* Na szablach go rozniesli. *Birk. Zbar. B* 4. na kawałki rozsiekli; *Vind.* ſablati; *Boh.* pošawlowati; *Germ.* niederſäbeln. Junacy w kącie szablą wiatry krają. *Pilch. Sen. list.* 2, 287. (zuchwale się odgrażają). Na ulicy w pięćdziesiąt szabel na mnie napadli. *Boh. Kom.* 1, 31. *Klok. Turk.* 207. (zbrojnych szablami, szabelników). Prowincye częścią szablą, częścią przez przymierza hołdowne sobie uczynił. *Nies.* 1, 7. (bronią, orężem, gwałtem, mocą, wojną). *Prov.* Kord do boju, szabla do stroju. *Rys. Ad.* 26. Szlachcica oznaczało noszenie szabli lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 243. *Croat. Prov.* Nit chini popa duga halya, nit voynika zlata szablya = nie czyni xiędza długa suknia, ni wojaka złota szabla. — "§. Wieprz dziki psa wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Żebr. Ow.* 101; *falcato vulnerat ense*, kłem, mit dem krummen Hauer. SZABLICA, y, *ż.*, duża szabla, ein großer Säbel. SZABLINA, y, *ż.*, biedna, mizerna szabla, ein elender Säbel. SZABLISKO, a, *n.*, *contemn.*, szpetna szabla, ein häßlicher garſtiger Säbel. Musiał na sejmiku dobrze szabliskiem po uchu dostać. *Teat.* 22. *b*, 37. "SZABLONOSZEC, szca, *m.*, noszący szablę, ein Säbelträger; *Croat.* szablyonoszecz.

SZABRAKA *Tr.*, *ob.* Czaprak.

SZABRY *plur.*, kawałki drobne cegły lub dachówki. *Magier. Mskr.*, Ziegel- oder Dachpfannen-Stückchen. SZABROWAĆ *cz. niedok.*, zaszabrować *dok.*, u mularza, szabrami szpary w murze zaćwiekować. *Magier. Mskr.*, die Löcher in der Mauer mit Ziegelſtückchen ausfüllen.

SZACH, u, *m.*, [z *persk.* 2], (szach w całej Azyi oznacza rządcę, monarchę. *Kras. List.* 2, 87. (*Pers.* cha = król). Szach, bierka, jedna z tych, któremi w szachy grają. *Cn. Th.* 1095, ein Schachſtein; *Boh.* šach; *Croat.* chák, chah; *Carn.* tatizhk; *Vind.* skak, ſhah; *Ross.* шашка,

шашешка. Podnosi rękę, bierze palcami za szach, jedzie nim, gdzie trzeba. *Pam.* 85, 1, 93. — §. Szach, słowo przestrzegające w szachach króla lub królową, że im trzeba miejsce odmienić; Schach! wenn man Schach bietet. Dać szach królowi. *Tr.*, *Ross.* дать шахъ царю. Król w szachu. *ib.* — *Fig.* Widzisz pociechy po twych żalach nowe, Ty dziś dajesz szach złej fortunie z metem. *Pot. Syl.* 188. (zwyciężyłeś ją, ſchach matt machen; *Vind.* premagau!). Mógł im szach i met dać i ukazać wrota do rozumu. *Birk. Zamoj.* 27. Szachem pada. *Rys. Ad.* 63. (zwyciężony). Albo szach albo met. *Żegl. Ad.* 2. *Rys. Ad.* 63. entweder beugen oder brechen. Lepiéjby było, aby z nim zgoła nie walczyć, abo się nań z wielką mocą oburzyć, iżby był abo szach abo met. *Baz. Sk.* 152. — Szachem o niebo. *Brud. Ost. C* 6. (grać, starać się o niebo).

SZACHER, SZACHERMACHER, słowo żydowskie, oszwabienie w handlu; das Schachern, Geſchacher. Nic nie dać a wziąć, i szachermacher. *Kniaź. Poez.* 2, 189. Czynię mały szachermacher z jednym rzeźnikiem poczciwym. *Teat.* 33. *c*, 58. — §. Szacher, szachraj, *ob.* Szachrajka, Szachrajstwo, Szacherstwo, Szachrować.

*SZACHOR. *Sak. Dusz. pr.*, *ob.* Cukier.

SZACHOWAĆ *cz. niedok.*, 1) szach zadawać, Schach bieten. Rycerz króla szachuje, Pop bije rycerza, Wieża jako z więzieniem do królowéj zmierza. *Żegl. Ad.* 97. — 2) Szachować, w kostkę sadzić, na małe czworogranki dzielić; *Germ.* ſchachten, ſchachen, in Vierecke theilen. Zewlekli go z onéj sukienki szachowanéj. 1 *Leop. Genes.* 37, 23. (przetykanéj. 3 *Leop.*). Zdarli bracia z Józefa onę suknią szachowaną, którą miał na sobie. *Radz. Genes.* 37, 23. (suknią z rozmaitych farb. *Bibl. Gd.*; sztukowaną. *Budn.* pstrą; bunten Rock. Luth.). Napiersień wielkiego kapłana udziałasz robotą szachowaną. 1 *Leop. Exod.* 28, 15. (haftowaną. 3 *Leop.*), geſtickt. Dworzanin miał na sobie szatę szachowaną. *Papr. Pr. C*, 3 *b.* Po ludziach nie patrz szachowanego odzienia; ale co się wewnątrz świeci. *Budn. Apopht.* 78. Gdy za godność, nie za grosz dawano infuły, Musiał pan szachowany kłaniać się mądremu. *Papr. Gn.* 1202. W rzezanych sukniach abo szachowanych chodzić, należy małpom i błaznom. *Eraz. Dw. B.* Trefniś w sukni szachowanej. *Pot. Jow.* 195. (arlekińskiej). Błazen szachowany. *Klon. Wor.* 57. Szachowany lampart. *Nar. Dz.* 1, 121. Nie dbają dziś o rozum tylko szachowany. *Papr. Gn.* 1201. (o pstrość w głowie). SZACHOWNICA, y, *ż.*; *Boh.* šachownice; *Vind.* ſhahna tabla, pretspil; *Carn.* tatishe; *Rag.* sckakniza; *Ross.* шашечница; tablica szachowa, die Schachtafel, das Schachbret. Szachownica na 64 podobnych części podzielona jest. *Kras. List.* 2, 86. Szachownica, na kształt chorągwi, z różnych kolorów w kwadrat złożona. *Chmiel.* 1, 82. — §. *Transl.* W szachownicę ułożyć. *Kluk. Dykc.* 2, 14. w kwadraciki, in kleine Vierecke theilen. Dobra te szachownicami między naszemi leżące, na insze zamienimy. *Vol. Leg.* 8, 647. (rozstrzelone, rozprószone i tam i sam). Mieszane dziedziny, czyli tak nazwane szachownice. *Czack. Pr.* 2, 189. *ib.* 183. — §. *Botan.* Szachownica, *fritillaria Meleagris*, gatunek korony; na kwiatach jej są pospolicie dwa kolory w szachownicę ułożone. *Kluk. Dykc.* 2, 14. die Schachblume. — §. Szachownica, *herb*; ein gewiſſes Wappen. SZACHOWNICZY, a, e, na kształt szachownicy, szachowany; *Ross.* шахматный, wie ein Schachbret. Szachownicze rozsadzenie drzewa = w kostkę, *quincuncialis ordo. Cn. Th.* 1095, cf. cynek. SZACHOWY, a, e, od szachów, Schach; *Ross.* шашечный. Szachowe kamienie, Schachſteine, (*ob.* Bierki). Gracz szachowy; *Vind.* ſhahni jigrauz, skaknizhar, der Schachſpieler.

SZACHRAJ, aja, *m.*, SZACHER, chra, *m*, oszwabiający po żydowsku handlarz; *Vind.* barantauz, kapzhuvauz, kamatnik, ein Schacherer. Człek poczciwy ściska się z filutem, z szachrajem, Nie za skłonnością, ale za zwyczajem. *Zabł. Z. S.* 23. *Teat.* 22. *b*, 132 SZACHRAJKA, i, *ż.*, die Schacherinn, (cf. żydówka). Mojej córce kilka wstążek i kornetów kupiłem, a już mnie te przeklęte szachrajki zdarły z pięć set złotych. *Teat.* 22, 99. Bodajby przepadły wszystkie szachrajki, korneciarki, krawcowe, i te wszystkie, które są wygodne do stręczenia. *Teat.* 15, 48. SZACHRAJSKI, a, ie, od szachru, Schacher=; *Vind.* kamaten. SZACHRAJSTWO, SZACHERSTWO, a, *n.*, szachermacher, oszwabienie w handlu żydowskie; *Vind.* kamata, barantuvanje, Schacherey. Żyd szachrajstwem się bogaci. *Nar. Dz.* 2, 153. Wstydź się, że takie szachrajstwa porobiłeś. *Teat.* 22. *b*, 128. *Teat.* 33. *d*, 68. Wiele biednego a samym prawie szachrajstwem bawiącego sie w Polszcze żydostwa. *Pam.* 85, 1, 414. SZACHROWAĆ *cs. niedok.*, oszwabiający handelek prowadzić, ſchachern; (*Vind.* barantati, kamantati; *Chald.* סחר; *Hebr.* שבר *et* עשק). Lepiej byś z żydkami szachrował, niż wdawał się w takie rzeczy. *Teat.* 8. *c*, 4. Winska Morawskie za Węgierskie szachrują. *Jeż. Ek. F* 3.

Pochodz. *przeszachrować*, *naszachrować*, *wyszachrować*.

SZACHT w górach; *Slov.* šachta, *ob.* Okno, *ob.* Szyb.

SZACHTOWAĆ *cz. niedok.*, u lakiernika, ostatnie dawać gładzenie gruntu skrzypiem, lub mokrym płótnem do pozłoty. *Magier. Mskr.* beym Lackieren, mit Schachtelhalm polieren, die letzte Politur geben.

SZACHULEC, lca, *m.*, gatunek budowania drewnianego w szachy, Schachbindwerk, geſchachtes Fachwerk. Jeden dom wystawiony w szachulec, a drugi w Pruski mur. *Gaz. Warsz. R.* 7, 1159.

SZACHY *plur.*, gra szachami, das Schachſpiel, das Schach; *Boh.* šachy; *Vind.* skakniza, ſhahna jigra, ſhohspil; *Rag.* sckakki, *Ital.* scacchi; *Eccl.* шахматы. Gra w szachy jest czysta a rozumu bystrego zabawa. *Gorn. Dw.* 122. W szachy grać; *Vind.* se skakami jigrati, na ſhahi jigrati, Schach ſpielen. Jak w szachy grał. *Żegl. Ad.* 97. (stracił). I w szachach przyjaciela poznać. *Rys. Ad.* 76. — Szachy, poema Jana *Kochanowskiego*. *Kras. List.* 84. — *Transl.* Przez powabne tego zdrajcy szachy, Posunęli się Turcy do szabel na Lachy. *Jabł. Buk. E* 2. przez jego matactwa, Durchſteckereyen; *Ross.* шашни kunszafty.

Pochodz. *szachować*, *szachowany*, *szachownica*, *szachulec*.

*SZACIĆ *cz. niedok.*, w szaty ubierać, ankleiden. Niech się

jak chce ubiera, niech się jak chce szaci. *Pot. Arg.* 89.

SZACISKO, a, *n.*, podła szata, gałgan, suknisko; *Ross.* кафтанишко, ein elender Rock, ein Lumpen. *W. Post. W.* 238. Sprosnemi szaciski go zakrywali. *W. Post. W.* 276.

SZACOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*; (*Boh.* šacowati; *Slov.* šacugi; *Sorab.* 1. schaczuyu; *Sorab.* 2. schazowasch; *Vind.* fhazati, fhuzavati; *Carn.* shezat; *Croat.* sáczam; *Svec.* skatt = cena; *Germ.* ſchätzen, (cf. Taxe; *Graec.* τάξις); — 1) szacować, oszacować *dok*; *Carn.* razunim; *Eccl.* написати, написываю, (cf. napisać, cf. popis); taksować, cenę naznaczać, 'szperować, ſchätzen, taxieren, einen Preis ſetzen. Mają być wybrani mężowie na szacowanie tych majętności. *Herb. Stat.* 91. szacunek, taxacya; Schätzung, Taxation. Szacuję majętności, kupie etc. *Cn. Th.* 1095. Szlachta między sobą na sto grzywien głowę przyjacielską szacuje. *Modrz. Baz.* 107. Kraj nasz mężobójstwa niekarnością mnoży, krew' szacuje człowieka na obraz boży stworzonego, miawszy grzywny, zabić możesz. *Sk. Kaz.* 315. Kiedy kto sam zezna, iż na którym członku chromy jest, tedyć onego członku szacować nie potrzeba. *Szczerb. Sax.* 453, (*ob.* basarunk naznaczyć za członek *j.* — *Similiter:* Szacować kogo, naznaczać mu wiele powinien płacić; einen ſchätzen, eine Schätzung auflegen. Serwius Tullius oszacowanie i popis wymyślił. *Faliss. Fl. praef.* Jeden drugiego najeżdża na dom, szacując a wiążąc, paląc zamki i miasta, wsie wybierając. *Biel.* 228. brandſchätzen. Rycerstwu swemu dopuścił kupiectwa, zbytków wnętrznych biorąc z kościołów skarby, kapłany szacując. *Biel. Św.* 208. *idem Weresz. Reg.* 43. — §. Szacować, ważyć sobie, cenić, w szacunku mieć, za szacowne mieć, szanować, poważać; hoch ſchätzen, ſchätzen, achten; (*Sorab.* 2. achtowasch; *Vind.* fhtimati (cf. 'styma), zeniti, sa vried dershati, po vridnosti sposnati, fhazati, fhazuvati; *Carn.* shtemám; *Croat.* prestimávati, prestimávam, marati; *Slav.* proshtimati). Tak szacuje ojczyznę, że ją jak najdrożej przedaje. *Teat.* 1, 105. Drogo co sobie szacować. *Cn. Ad.* 211. Drogo to sobie ludzie szacują, co więc pokorną prośbą kupują. *ib.* Lekko sobie szacujemy, czego darmo dostajemy. *Cn. Ad.* 94. (gering ſchätzen; co przyjdzie łacno, nie bywa smaczno). Komu czego trzeba, drogo to szacuje. *Cn. Ad.* 355. (potrzeba rzeczy droży, u głodnego najdroższy chleb). Szacowny, czczony; *Ross.* почитаемый, cf. nieoszacowany. — § Sądzić, osądzać; beurtheilen, richten. Nie trzeba to po mnie człowieka szacować. *Teat.* 52. *c*, 18. Nie trzeba nikogo z postawy, ani z odzienia szacować, gdyż często pod owczą barwą tają się wilcy drapieżni. *Ezop.* 121. Ludzie nie mają być 'szatzowani z pięknych słów, ale z dobrych uczynków. *Kosz. Lor.* 47. Szacują człowieka nie z tego, co sam jest, ale czym z wierzchu upiększony jest. *Birk. Kant. B*, 3 *b.* (jak cię widzą, tak cię piszą). Z owocu trzeba drzewo szacować, nie z liścia. *Min. Ryt.* 4. 40. Często z kilku łotrów szacują nas wszystkich. *Klon. Wor.* 52. Synowie nie bywają szacowani z domu macierzystego, ale z ojcowskiego. *Smalc.* 11. (po mieczu ranga, dostojeństwo, spadek). Ktoś słysząc, że dmę tak często wzywam, słów tych nie zrozumiawszy, Dmę tak często wzywaną za Nimfę szacował, Mniemając, bym się ja Nimfy rozmiłował. *Otw. Ow.* 294. (za Nimfę ją brał; Nimfą ją być rozumiał). — §. *In pejus:* Szacować kogo, nicować, krytykować; ſplitterrichten, kritiſiren, verunglimpfen. Nie łżyj, nie szacuj, nie obmawiaj bliźniego. *Haur. Sk.* 245. Niech się pilno przypatruje swemu, co cudze szacuje. *Rej. Zw.* 236. Szacując drugich, nie patrzysz siebie. *Pot. Syl.* 365. *Rej. Zw.* 69 *b.* Kto sam nic nie robi, cudze sprawy rad szacuje. *Fredr. Ad.* 23. *Słonk. Pers.* 26. Zoilus Homera Iliadę złośliwie szacował. *Stryjk. praef. Klok. Turk.* 199. Szkaradne obmówiska albo szacowania. *Rej. Post. T* 4. SZACOWNICZY urząd, u Rzymian, *censura. Macz.*, das Cenſoramt bey den Römern.

SZACOWNIK, SZACUNKARZ, a, *m*, 'szperownik publiczny abo urzędowny, *taxator. Cn. Th.* 1095, der Schätzmeiſter; *Slov.* šacownik; *Sorab.* 1. schaczownik; *Boh.* šacmistr, pokladnjk; *Vind.* fhazman, fhazar, fhazuvauz; *Carn.* razunik; *Croat* sáczmester; *Ross.* цѣнитель, цѣновникъ, оцѣнщикъ; *Eccl.* оцѣнитель. Gdzie się wiele przedaje, tam szacunkarze *aediles* potrzebni. *Petr. Pol.* 457, (*ob.* Podkomorzy). *Reges aerarii*, szacownicy abo poborce, którzy szacunki ustawiają i odbierają. *Macz.* — §. Szacownicy, *censores*, obyczaje strofują. *Petr. Pol.* 2, 197. *Macz.* strofarz, der Sittenrichter, Cenſor. *Censores*, szacunkarze, albo instygatorowie wielcy. *Faliss. Fl. praef.* Królby powinien obyczajów ludzkich poprawić, abo je jako szacunkarz strofować. *Modrz. Baz.* 79. — §. *In pejus:* Szczypacz, obmowca, oszczerca; der Splitterrichter, Criticus, Tadler, Spöttler. Ofiaruję tę pracą W. M, aby od obmowy szacunkarzów, którzy językiem uszczypliwym zwykli się na dobre rzeczy targać, tym bezpieczniejsza była. *Gwagn.* 472. Złośliwi szacownicy i najczystszą cnotę nicują. *Tr. Tel.* 353. Trudno się ustrzedz opacznych uszczypliwych szacunkarzów, którzy nietylko występek przed oczyma położony zganić, ale też i rzecz dobrze uczynioną wykrętnym rozumem, a opacznym rozsądkiem, szukając leda przyczyny, w złe obrócić mogą. *Baz. Hst. pr.* Niech się pilno przypatruje swemu, kto cudze szacuje, Kto tu chce być szacunkarzem, Trzeba aby nie był łgarzem. *Rej. Zw.* 226. — §. Szacownik, szacujący wysoko, szanujący, czciciel, cenicіel, *Eccl.* любопочтивый; *Vind.* fhtimauz, zenitnik, vrieda sposnauz, fhazman, der Schätzer, Hochſchätzer. Hetman Chodkiewicz wielki szacownik heroicznych mężów. *Nies.* 4, 14. SZACOWNY, a, e, — ie, *et* — o *adv.*, wart szacunku, szanowania, szanowny; *Slov.* poważitedlni; *Vind.* fhtiman, fhtimauliu, velajozhen, zenitliu; *Carn.* obrajtliv; *Hung.* drága, cf. drogi; *Eccl.* многоучстьнъ; *Ross.* достопочтенный, ſchätzbar, achtungswürdig. Podgórzanin niezgrabny, mający dobre serce, szacowniejszy jest nad dworaka do wszelkiej podłości skłonnego. *Zab.* 16, 22. Ale jakiż z We Pana najszacowniejszy człowiek! *Teat.* 14. *c*, 15. (nieoszacowany). Co jest rzadkiego i niepospolitego, to szacowne bywa. *Pilch. Sen. list.* 2, 324. SZACOWNOŚĆ, ści, *ź.*, die Schätzbarkeit, Achtungswürdigkeit; *Vind* fhtimanost, fhtimanlivost, velajozhnost, dragost, zenitlivost.' SZACU-

NEK, *SZACUNK, *OSZACUNEK, nku, *m.*; *Boh.* šacunk; *Slov.* šačunek; *Carn.* shazènga, zanènga, zenitva; *Vind.* fhacinga; *Croat.* preczemba; *Rag.* szjenna, (*ob.* Cena); *Ross.* оцѣнка; szacowanie, cenienie, ceny naznaczenie, taxowanie, taxa; das Schätzen, Taxieren, die Taxierung, Schätzung, die Taxe, der Preis. O przedawaniu jedzenia i picia w obozie, hetman polny ma szacunek wydawać. *Gwagn.* 306. Uchwalono na sejmie szacunk wszystkich majętności; a mają być wybrani mężowie godni wiary na szacowanie tych majętności. *Herb. Stat.* 91. Będzie-li chciał nabyć, nadda jeszcze ku oszacunku piątą część. 1 *Leop. Levit.* 27. Ofiarowali owce i woły, bez szacunku i bez liczby. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 5. (bez oszacunku. 1 *Leop.*, co niemiara). Widział nędznik szacunk długu swego. *Rej. Post. T t* 4. (rejestr, obrachunek). — §. Szacunek, popis, naznaczanie poboru; *Vind.* stibra, vezha, zhienf, fhazinga, Schätzung, Festsetzung der Steuer. Bolesław Świdnicki książę najpierwej szacunek do Szląska wniósł, i wyprawę wojenną pieniężną ustawił, miasto pospolitego ruszenia. *Biel.* 173. — §. Szacunek, cena, wartość czego; der Werth, der Preis. Zaczął z damami gadać o szacunku zboża, o czynszach, o sposobie czynienia folwarki intratniejszemi. *Zab.* 16, 16. Wszyscy ten samopał chwalą, powiadają, że i szacunku nie ma. *Teat.* 10, 15. że wszelką cenę przechodzi, cf. nieoszacowany; über allen Preis, unbezahlbar. — §. *Moral.* Szacunek, szanowanie, wysoko cenienie, poważanie, czczenie, cześć; hoher Werth, Hochschätzung, Werthschätzung, Achtung; *Vind.* pofhtenje, pofhtenja skasanje, pofhtuvanje, framoshlivost; *Croat.* prestimanye, dostojnozt, (*ob.* Dostojność); *Ross.* почтительность, достопочтеніе, почтеніе. Dobre serce dawcy dodaje szacunku darom. *Kras. Pod.* 2, 94. Często nic dla człowieka z większym nie byłoby użytkiem, jak szacunek swej własnej osoby. *Przyb. Milt.* 254. Pełen szacunku *Ross.* почтительный. Z szacunkiem *Ross.* почтительно. — §. *In pejus:* Szacunek, szacowanie, nicowanie, krytykowanie, szczypanie, das Splitterrichten. Bardzo przez takie szacunki, obmówiska, łajania, obrażana bywa miłość. *Birk. Dom.* 144. SZACUNKARZ, *ob.* Szacownik. SZACUNKOWY, a, e, *aestimatorius. Cn. Th.* 1095, Schätzungs-; *Ross.* цѣновщичій. Sprawy szacunkowe, w których idzie o to, czymby rzecz, o którą idzie, podlejsza była; *actiones quanto minoris. Szczerb. Sax.* 2.

SZADRAS, u, *m.*; *Hung.* szuytas; u smuklerza sznurek płaski, cienki, na obie strony jednakowy, robiony na klockach. *Magier. Mskr.*, bey den Bortenwirkern: ein breites dünnes geklöpfeltes Band.

SZADŹ, SADŹ, i, *ż.*; (*Etym.* cf. sedziwy, szedziwy; *Croat.* szedina *pilus canus*); szron; *Ross.* иней, der Reif, gefrorne Thau. W zimie często rosa do ciał namarzłych przylega, i na nich osiadłszy, marznie, co sadzią czyli szronem nazywamy. *Hub. Wst.* 165; sądź. *Kluk. Rośl.* 3, 94. Widzisz, jako śnieg mroźne góry kryje, Gnuśne zaś drzewa pod szadzią się zgięły. *Hor.* 1, 50. *Kniaź.* *SZADAWY, a, e, (cf. szedziwy), popielasty. *Urzęd.* 335; *Croat.* széd; *Ross.* сѣдоватый, aschgrau. Botrys ziele wszystko jest szadawe. *Urzęd.* 57. *et* 76. *et* 89. Barwa śrzodkująca między czarnym a białym, to jest szadawa. *Urzęd.* 153. SZADZIEC ziele. *Cresc.* 255, *ob.* Sadziec. SZADZIEĆ *neutr. niedok.*, oszadzieć, oszedzieć, poszedzieć, *dok.*; *Boh.* šediwěti; *Slov.* šediwegi; *Bosn.* sidit, osidit; *Croat.* szedeti; *Rag.* sjèditi, ossjèditi, posjediti; *Dalm.* sziditi; *Ross.* сѣдѣть, посѣдѣть; szronem przypadać. *Włod. Dudz.* 60. — *Transl.* Siwieć, (cf. szedziwy); grau werden. Każdą rzecz srebrną, którą ubielić chcesz, włóż do ognia, aż poszedzieje jako popioł. *Sienn.* 604. Już prawie laty dojźrzałemi oszedziały sługa. *Gwagn.* 193. SZADZIĆ *cz*, *ob.* Szedzić.

SZAFA, y, *ż.*, SZAFKA, SZAFECZKA, i, *ż. dem.*, *almarya, *olmorya, skrzynia przywyższa, (z *Niem.* das Schaff szafel, szaflik; Niederſ. Schapp; *Anglos.* sciop, cf. *Lat.* scapha; *Slav.* shkaf = skopiec: *Graec.* σκάφος; *Hebr.* שף); der Schrank, (Köthe, Almer, Spind); *Sorab.* 2. kabuž; *Vind.* vomar, fhranga, planka, vomarizh, ladizhiza, (*ob.* Lada); *Bosn.* spremma, poliça, policiça, (cf. półka); *Ross.* шкафъ, шкапъ, шкафецъ, шкафикъ, поставъ (cf. postaw), поставецъ, поставчикъ; *Eccl.* ставило, поставецъ. Na mole ruty kłaść między szaty do szafy. *Syr.* 538. Szafa, w niej łóżko i pościel była dla służącego. *Kras. Pod.* 2, 55. W każdej szafeczce 24 książek; nad temi szafeczkami, drugie były szafki wyższe. *Star. Dw.* 28. *Okiennice albo *szawki, kędy księgi stawają; *fori. Volck.* 327. Szafa na suknie czyli szaty *Boh.* šatnjk. Niech ci stolarz zrobi szafeczkę. *Solsk. Arch.* 178. SZAFARKA, i, *ż.*, klucznica, z *Niem.*, die Schaffnerinn, Ausgeberinn, Haushälterinn, Beſchließerinn; (*Boh.* nadwornice, cf. dworka); *Sorab.* 1. schaftžiczerka; *Sorab.* 2. fastojniza; *Vind.* oskerbniza, vkasauka, hishuvauka; *Croat.* saffaricza; *Rag.* nadspremniza). Szafarka w klasztorze. *Tr.* — §. *Fig.* Niemasz u niewiast hamulca, gdy pozbywszy czujnego stróża, własnéj woli szafarkami zostaną. *Nar. Hst.* 2, 434. (paniami, mogącemi szafować według upodobania). SZAFARNIA, i, *ż.*, oficyna, spiżarnia; *Croat.* saffarnicza, odelnicza, die Schaffnerey, Speiſekammer. Po szafarniach głód nie szpera. *Brud. Ost. G.* 9. — *Fig.* Dwory pańskie dawniej obyczajów i cnoty szafarniami bywały; *officinae. Krom.* 648. SZAFARSKI, a, ie, od szafarza, Schaffner-; *oeconomicus, ad dispensatorem pertinens. Cn. Th.* 1096, *Croat.* saffernichki; *Ross.* управительскій, управителевъ; *Eccl.* строительный; *Sorab.* 1. schaftženski *negotialis*, schaftowné *negotiosus.* SZAFARSTWO, a, *n*, *SZAFAROWANIE, ia, *n.*, włodarstwo domowe, die Schaffnerey, das Haushalten, Schaffneramt, Verwalteramt; *Slov.* šafárstwj; *Hung.* sátaráság; *Sorab.* 2. fastojane; *Carn.* hishnuvanje; *Vind.* oskerbnia; *Eccl.* строеніе, (*ob.* Stroić); *Ross.* управительство, (cf. uprawa). Daj liczbę z szafarowania twego, bo dalej nie będziesz mógł szafować. *Sekl. Luc.* 16. Cóż uczynię, gdyż pan mój ode mnie szafarstwo bierze? *ib.* — *Latius:* Podał mu w szafarstwo, wszystko swe carstwo. *Groch. W.* 599. do zawiadywania, rządzenia, zur Verwaltung. Farao półecił Józefowi swe szafarstwo. *Biel. Hst.* 17. — Gospodarstwo, choćby największe, nic nie pomoże, kiedy

złe szafarstwo. *Haur. Ek.* 1. (zły rząd, zła ekonomika). — Szyper ma rachunek legumin i pomiarkowania szafarstwa wszelkich wydatków uczynić. *Haur. Ek.* 172. SZAFARZ, a, *m.*, *SZAFAR, włodarz, zawiadywacz, z *Niem.* der Schaffner; *Boh.* šafář, šaffař, nadwornjk, ratagnjk (cf. rataj), rategnik; *Slov.* šafár; *Hung.* sáfár; (*Sorab.* 1. schafžiczer *negotiator*); *Sorab.* 2. kohwaczeř; *Carn.* hishnèk, nastazhila, (cf. hiza, cf. przystaw); *Vind.* oskerbnik, vkasavez (cf. wskazać), hishnik, fhaffar, fhafnar, fhpendir; *Croat.* sáffar, span, (cf. jespan, župan); *Rag.* nadspremik: *Ross.* управитель; *Eccl.* стронтель, (cf. stroić). Wierny szafar, którego postawił pan nad czeladzią swoją, aby jej dawał obrok czasu swego. *Sekl. Luc.* 12. *Budn. Luc.* 12, 42. Człowiek niektóry bogaty miał szafarza. *Sekl.* 1 *Luc.* 16, *not.*, «urzędnika abo sprawcę». Gdyś jest szafarzem u pana albo u króla jakiego, izali nie według woli pańskiéj skarbem szafujesz? *Hrbst. Nauk. B*, 7 *b.* (*Slov. Prov.* Ne biwa dobre, keď šafár swého pána uči; nie bywa dobrze, kiedy szafarz swego pana uczy; cf. jajko mędrsze od kokoszy). Szafarz strawny, obroczny, *promus*; szafarz pieniężny, pański, abo publiczny, podskarbi; szafarz pieniężny prywatny, *dispensator. Cn. Th.* 1096. Szafarz miejski u Rzymian *aedilis. Petr. Pol.* 191. Józef był sprawcą wszystkiego państwa Egiptskiego, i jakoby miernikiem a szafarzem nad zbożem i gumny Faraona. *Glicz. Wych. C* 6. Szafarz klasztorny, *Ross.* хранительникъ, хлѣбодаръ; *Eccl.* трапезникъ. Szafarz weselny, marszałek, drużba *Ross.* тысицкой. Maciejowski, będąc uraczony od króla bogatym biskupstem, rozumiał się być szafarzem, a nie panem tego. *Gorn. Dz.* 55. Kapłan jest szafarzem sakramentu. *Karnk. Kat.* 235. SZAFARZYĆ *cz. niedok.*, szafarzem być, szafarstwem się trudnić, Schäffner ſeyn; *Slov.* šafarugi; *Hung.* sáfárlok: *Croat.* saffarim; *Carn.* kluzharem, (*ob.* Klucznik). SZAFECZKA, *ob.* Szafa. SZAFEL, fla, *m.*, SZAFLIK, a, *m. dem.*, skopiec, wodny statek, (z *Niem.* Schaff); das Waſſerſchaff, Scheuerſchaff ꝛc. Szafel, naczynie bednarskiej roboty płytkie, z jednym uchem, do kuchni i t. d.; szafel mularski od wapna o dwóch uchach. *Magier. Mskr.* W pobliskości kotła trzeba mieć szaflik, w którymby pomieścił się wszystek ług. *Jak. Art.* 1, 52. Faski, wiadra, szafliki i inne statki bednarskie, bywają dębowe, sosnowe, bukowe. *Kluk. Rośl.* 2, 159. Wodę od ognia odjąwszy, wlejże w jaki szaflik. *Sienn.* 594. Szaflik umywalny. *J. Kchan. Ps.* 85. *Solsk. Arch.* 169. Był tam bukowy szaflik, za ucho zadany Na gwoździ, ten z wodą ciepłą na nogi im dany. *Żebr. Ow.* 209. SZAFLIKOWY, a, e, od szaflika, Schaff-. Boras wylany w szaflik, zawiesi się do stron szaflikowych. *Sienn.* 595.

*SZAFELIN, *ob.* Szefelin.

*SZAFIAN, SAFIAN, u, *m.*; *Vind.* ſafian; *Ross.* сафьянъ; *Pers.* sachtian; skóra Turecka, der Safian. Szlachcic w szafianie. *Falib. M* 5. *SZAFIANOWY, a, e; *Ross.* сафьянный, von Saffian. Szafianowe bóty; *Ross.* чеботы, чоботы, (cf. choboty). Szafianowy szewc *Ross.* чеботаръ, warsztat чеботарня, szafianowym szewstwem się trudnić чеботарить.

SZAFIR, u, *m.*; *Vind.* ſafir; *Croat.* sáfir; *Ross.* сапфиръ; *Germ.* der Sapphir; *Graec.* σάπφειρος; (*Hebr.* ספיר, piękny być); klejnot przeźroczysty różnego błękitnego koloru; w twardości mało się nie równa rubinowi. *Kluk. Kop.* 2, 32. Pan (Jezus) jest sardykiem, który utrapionym I frasobliwym wesele przynosi, I jako beryl, myślom poświęconym Mądrości, dowcip ostrzy, tępość znosi; Onże szafirem, śliczną zaleconym Barwą niebieską wdzięki swe odnosi. *Odym. Św. B b* 2 *b.* — *Blande:* Dobry dzień me kochanie, szafirku, tulipanku, najwonniejszy gwoździczku. *Teat.* 11, 10, cf. rybko, serduszko, gwiazdko! SZAFIROWY, a, e: *Vind.* ſafirski, ſafiren; *Ross.* сапфирный, Sapphir-. SZAFIRKOWAĆ komu *cz. niedok.*, bakę komu świecić, einem ſchmeicheln, ſchön thun, zu gefallen ſuchen. Okrutnie pannie Karolinie szafirkował. *Teat.* 22. *b*, 99. Gdy gaszek umie szafirkować, oho! już w respektach, i jest upragniony za męża. *Mon.* 73, 592. Pochlebstwo mu szafirkuje. *ib.* 70, 180.

SZAFKA, *ob.* Szafa. SZAFLIK, *ob.* Szafel. SZAFOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, (z *Niem.* ſchaffen; *Sorab.* 1. schaftžu *negotior*, schaft *negotium*, *Germ.* Geſchäft; *Sorab.* 2. schaffowasch; *Carn.* kshaft *testamentum*, *reperitur in antiquissimis Slavicis manuscriptis*, cf. *Graec.* σχεῖν; — §. a) nastarczać, przystarczać, dawać, podawać, przynosić; verſchaffen, liefern, geben. Ktoby więźniowi szafował broni, narzędzia, lub inny podawał sposób wymknienia się.... *Ostr. Pr. Krym* 1, 166. Weneci dawniej sami wschodnym krajom szafowali towary. *Wyrw. Geogr.* 281. Wolą do Gdańska szafować i wsie kupować, niż pod namioty leżeć. *Biel. S. M. C* 2. (zboże przystawiać, spuszczać do Gdańska). Szafować znaczy u flisów zboże ze statku zsypować do spichlerza. *Magier. Mskr.* Niemiecki kraj obficie szafuje dobre piwa, wełnę, sukna, konie, owce etc. *Wyrw. Geogr.* 215. wydaje, geben, hervorbringen. *Przyb. Luz.* 18. Zabrali pieniądze, aby je tam szafowali rzemieślnikom za robotę kościelna 1 *Leop. 4 Reg.* 22, 9. (aby je rozdano. 5 *Leop.*). Wieczerzą świętą pod obiema osobami przez 1000 lat dawano i szafowano. *Gil. Kat.* 357. (udzielano). Bóg szafuje taką miarką wiary ś., jaką komu raczy. *Wisn.* 158. (udziela). — §. b) Szafować co abo czym, zawiadywać czym; verwalten, ſchalten und walten. Może szafować nabytym leda kto, to jest, źle szafować; ale dobrze szafować bardzo trudna rzecz jest. *Petr. Ek.* 121. Skarby bez szafowania słusznego Właśnie są jak miecz w ręku szalonego. *Stryjk. Gon. E.* Gdyś jest szafarzem u pana jakiego, izali nie według woli pańskiéj skarbem szafujesz? *Hrbst. Nauk. B*, 7 *b.* Daj liczbę z twego szafarstwa, bo dalej nie będziesz mógł szafować. *Sekl. Luc.* 16. szafarzem być, szafarzyć, Schaffner ſeyn. Wolność nasza jest drogim skarbem, którym ostrożnie szafować potrzeba. *Leszcz. Gl.* 60. — §. Rządzić czym, regieren, ſchalten und walten. Ona sercu mojemu panuje, Ona zdrowiem i moim żywotem szafuje. *P. Kchan. Orl.* 1, 142. Sam stworzyciel szczęściem szafuje. *Rys. Ad.* 61. Niech kto, co chce plecie, Pieniądz wszystko szafuje i rządzi na świecie. *Tręb. S. M.* 48. — *Fig. tr.* Oczyma źle sza-

łuje, w patrzeniu się na niewiasty kocha; na białegłowy dwornie a bezpiecznie patrzy. *Sk. Żyw.* 1, 72. mit den Augen zügellos herumschießen. Nieopatrznie okiem swoim szafując, w wielką pożądliwość ku onemu młodzieńcowi wpadła. *Sk. Żyw.* 1, 55. W kościele niech się strzegą nieuczciwego oczu szafowania. *Sk. Kaz.* 344. — *In pejus:* Szafować czym bardzo, nieoszczędnie używać, rozrzucać, sypać; vergeuden, verschwenderisch verthun, verschwenden. Szastać, marnować, sypać, szafować. *Dwor. B* 1. Szafować pieniędzmi w gwałtownych okolicznościach jest to używać ich rozumnie. *Teat.* 28. *b*, 178. Czestuje, gra, baliki daje, suto szafuje pieniędzmi. *Teat.* 14, 107. Słyszymy przewoźników w czasie niepogodnym szafujących tysiącami korców przekleństwa. *Mon.* 64. 68. Cudzym łacno szafować. *Cn. Ad.* 111. (cudzego nic żal, z cudzego się szeroko kraje rzemień, z swego szczupło). SZAFOWY, a, e, od szafy: *Ross.* шкафный, Schrank-. Szafowe drzwi.

SZAFRAN, u, *m.*; (*Boh.* šafrán; *Slov.* šafrán; *Sorab.* 2. zapran; *Sorab.* 1. khucharszka barba, (*ob.* Barwa); *Carn.* schefrân; *Vind.* fhafran, fhofran; *Croat.* sáfran, scaffran, shafran; *Dal.* cjafran, saffran; *Hung.* sáfrány, saffrany; *Bosn.* safaran, cjafran, scjafran, gjufran; *Rag.* cjafran; *Slav.* shafran; *Ross.* шафранъ; *Ital.* zafferano; *Germ.* der Saffran; *Arab.* sahafaran; *Pers.* zafferon, zaffaranum); 1) szafran prawdziwy *crocus*, der gemeine Saffran, rozmnaża się z cebulek; kwiat jego wydaje kolor pięknie żółty. *Kluk. Rośl.* 1, 221. Szafran domowy naski, *ob.* Krokos. Szafran polny, Turecki, Narcyszek żółty, Lilia wielkonocna *qu. v.* Szafran dziki; *Croat.* safranika, divij safran, *ob.* Zimowit. — 2. *Prov.* Lepszy funt szafranu, niż wóz siana. *Cn. Ad.* 451. (lepszy funt złota, niż centnar ołowiu). — *Transl.* Nie każdy szlachcic, co szafran wzuje. *Bies. roz. B* 4. żółte bóty, gelbe Stiefeln. Na głowie szafran, łysy, kuternoga. Jeżeli w nim krzyna cnoty, cud to jest od boga. *Kchow. Fr.* 59. żółtowłosy, gelbhärig, rothöpfig. — *Aliter:* Kiedy u pana zjesz w szafranie flaki, Gdy flaszą wina utraktuje gości, To trzeba zaraz obrać jegomości. *Brath.* 3. flaki szafranem zaprawne, specyał, Kuttelfleck mit Safran gewürzt. Szafran, wino i złoto, tyle mają siły, Że się na jasną prawdę nie po raz rzuciły. *Pet. Arg.* 12. uczta, biesiada, papka, Tractament. — 2) Szafran metalowy, u chymików, proszek z metalów, w kolorze nieco szafranowi podobny, lekarstwo na zamulone wnętrzności. *Kluk. Kop.* 2, 323. *Kruml.* 211. Metallsaffran. SZAFRANIASTY, SZAFRANOWATY, a, e, — o *adv.*, żółtawy na kształt szafranu; *Croat.* sáfranaszt, scaffranaszt; *Hung.* sáfrányozott, saffrangelb. Kolor szafranowaty. *Os. Żel.* 55. *ib.* 41. Szafraniasty kamień, SZAFRANEK, *crocias. Cn. Th.* 1096; ein saffranfarbiger Edelstein. SZAFRANIĆ *cz. niedok.*, uszafranić, oszafranić *dok.*; *Eccl.* шафраню; szafranem zaprawiać, farbować, żółcić; saffranen, mit Saffran anrichten. — *Tr. et fig.* Opium fałszowane łacno poznać, bo gdy go rozpuści, szafrani, jak szafran. *Syr.* 1362. Żyd zbrodnie swe cukruje, szafrani, że się smaczniuchną potrawą zdadzą. *Grod. Dis. F b.* SZAFRANIĆ się *rec.*, żółcić się. *Cn. Th.* 1096. saffrangelb werden. SZAFRANICA, y, *ż.*, ziele, Ostrzyż Indyański. *Syr.* 29; żółcień, *Curcuma*, Gelbwurz. SZAFRANIEC, ńca, *m.*, żółtowłos, ein Gelbhariger. Rudego Judasza pochlebnie szafrańcem zowie. *Zab.* 13, 64. Szlachcic jeden, że był żółty głową, Jego potomstwo długo Szafrańcami zową. *Pol. Pocz.* 144. — §. Szafraniec, kupiec węgierski, rozwożący po wsiach różne towary, a między niemi szafran, którego zapachem wszystkie jego towary trącą. *X. Kam.* ein Ungarischer Hausirer, Saffranhändler. SZAFRANNY, SZAFRANOWY, a, e, SZAFRANNO *adv.*, z szafranu, szafranem zaprawny, lub też koloru żółtego jak szafran; *Boh.* šafranný, šafranový; *Sorab.* 1. žowteye barbe; *Croat.* saffranyen; *Hung.* sáfrányozott, Saffran-, von Saffran, saffrangelb. Woda szafranna z rury wypuszczona. *Bardz. Luc.* 169. - Szafranowy ogród, *Boh.* šafranice: (*Croat.* safranicza, odelnicza *dispensa*). Lepszy mój wżdy Panie mierny Obiad szafranny a pierny, Albo torcik z marcepanem, Niż twój z kapustą a chrzanem *Rej. Zw.* 231 *b.* Szafranno jadać. *Chrośc. Job.* 197. Szafranowy plastr. *Perz. Cyr.* 2, 308. Ranna zorza Szafrannym wozem dzień przywodzi z morza. *Otw. Ow.* 108. Judasz w szafrannéj szacie z brodą cisawą. *Klon. Wor. praef.* SZAFRANOWACIEĆ *neutr. niedok.*, szafraniasto się farbować; gelblich werden. Żółtaczka po niejakim przeciągu czasu, szafranowacieje. *Perz. Lek.* 115. SZAFRANOWATY, *ob.* Szafraniasty.

SZAFT, u, *m.*, szafty u tkacza, ramki drewniane z niciami kręconemi, które się na osnowę zakładają. *Magier. Mskr.*, die Schafte an den Weberstühlen, Stäbe an den Kämmen.

SZAFUJĘ, *ob.* Szafować. SZAFUNEK, SZAFUNK, nku, *m.*, szafowanie, władnienie, kierowanie; das Verwalten, die Verwaltung. Król, iż go na monarchią obrali, Prosił, by mu co rychléj w szafunk ją podali. *Stryjk. Henr. C.* Ci którzy miastu liczby z szafunku dać nie mogą, dobra do skarbu tracą. *Szczerb. Sax.* 125. By się każdy swoim bawił, w powołaniu swym trwając naznaczonym, W szafunku zwierzonym. *Stryjk. Gon. D.* Skromny szafunek jest wielki dochód *Modrz. Baz.* 142. (dobra ekonomika, gospodarność; *parsimonia est magnum vectigal*). Pełna była instrukcya poselska rekomendacyi do łaskawego JKMości szafunku; *panis bene merentium. Kras. Dos.* 258, (*ob.* Rozdawnictwo). Nie ojcze kochany Niech też i ja, twa córka, władnę mym szafunkiem, Nie chcę się oddać tylko pod pewnym warunkiem. *Treb. S. M.* 49. (niechże będę panią mojéj woli, mego wyboru). — §. *In pejus:* On ani miary, ani czasu, ani końca szafunkowi nie ma, dobra swe nikczemnie rozprasza i utraca. *Szczerb. Sax.* 451.

SZAFUNT, u, SZYFUNT, u, *m.*, z *Niem.* das Schiffspfund; waży kamieni 13. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 196. *Vol. Leg.* 7, 331. Szyfunt waży 320 funtów Kołońskich. *Os. Bud.* 550. *Solsk. Geom.* 3, 316. *Ostr. Pr Cyw.* 2, 315. Szyfunt jest waga 416 funtów; w Gdańsku waży się potaż na téj wadze. *Czack. Pr.* 292, (cf. liesfunt). Szyfunt każdy 400 funtów. *Pam.* 83, 368.

SZAJA, *ob.* Saja.

SZAJNY, a, e, n. p. Któraż to skała, która pieczara, Brząknie szajnego sławą Cezara [egregii Caesaris. 1] *Hor.* 2, 164. *Nar.*?

*SZAK, *ob.* Siak.

SZAKŁAK, SZEKŁAK, u, *m.*, ciernie, *rhamnus*, Kreuzdorn, krzew mierny i prosty, liście ma ciemnozielone, jagody okrągłe. *Kluk. Rośl.* 2, 58; *Sorab.* 1. pszowa yahodżina, pszowodżina; *Vind.* framfa, framfhnu drevu; *Ross.* жестеръ, держидерево, придорожная иголка, крушина. Nie zbiera nikt jagod w szekłaku. Ani z ostu fig, albo owocu z bodlaku. *Kulig. Her.* 244. SZAKŁAKOWY, a, e, Kreuzdorn-; *Ross.* крушинный. Z szakłakowych jagod robią zieloną farbę. *Śleszk. Ped.* 422.

SZAL, u, *m.*, z *Angl.*, ein Schawl, niby to rańtuch, chusta długa kobieca naszyjna z cieńkiej bardzo materyi. *Gaz. Nar.* 1, 130, *ob.* Łoktusza.

"SZAŁ, u, *m.*, szaleństwo, szalenie, dokazywanie po szalonemu; eine Raserey, ein Anfall der Tollheit, ein rasender toller Streich. Coż z tym poczniesz? poeci zawsze są poeci, Albo im jeden taki szał przez łeb nie przeleci? *Zabł. Amf.* 4. Troski jej wielkie sprawiał mąż przez swe dzikie szały. *Przyb. Ab.* 16. Ludzie i o bogu zapomną w złym szale. *Przyb. Milt.* 28. Szał nieporządny ich unosi. *ib.* 298. *et* 24. Jakiś mu szał do głowy przyszedł. *Teat.* 18, 72. Na zniszczenie jego srogim godzą szałem. *Przyb. Luz.* 247. *et* 22. Jakiż to szał nieszczesni, zawrócił wam głowy? *N. Pam.* 3, 343. — 1. SZALA, i, *m.*; (*Ross.* шалъ, шалунъ; cf. *Germ.* Schalk. Szalony, szaleniec, głupi. *Cn. Th.* 1097. szaławiła, szałaput, postrzelony; ein Verrückter, der einen Schuß hat.

2. SZALA, i, *ż.*, SZALKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* šalek, šaleček; *Sorab.* 1. ważna zkliczka; *Carn.* shâla, (2. żart); *Eccl.* прѣкѣсл, прѣкѣсъ; misa, miseczka szalna czyli ważna, z *Niem.* die Schale an der Wage, die Wageschale; (*Svec.* skal; *Angl.* shell; *Wallis.* ysgal). — *Propr. et fig.* Na jednej rządzca świata rozłożył szali królestwo i nienawiść. *Bardz. Tray.* 455. Złoto dla próby wagi, na równéj zawiesimy szali. *Pociej.* 253. — *In. plur.* Szale, szalki, szala = waga, *pr. et tr.*, die Wage, Wagschale. Szalki albo ważki, których do ważenia towarów używają. *Os. Fiz.* 119. Waga większa, żeby można 100 funtów razem na niej ważyć; szale zaś do ważenia drobniejszych materyałów na łóty. *Torz. Skł.* 120. Różne także szale i szalki do ważenia powinien mieć chymik. *Krumł.* 61. Szal rękojeść, ucho, *ansa*; szal kluba, dziura w rękojeści, którą języczek biega, *trutina*; szal kołowrot, u którego końców misy wiszą, waga, *scapus*, *librile*; szal języczek, który w klubie stawa, *examen*, *canon*; szal goździk, biegun, na którym chodzi kołowrot, *agina*; szal stanie w klubie równo, *aequilibrium. Cn. Th.* 1097. Czym szczuplejszy jest pręt poprzeczny w szalkach, tym bardziej czują. *Krumł.* 62. Kłaść co na szale. *Kras. Sat.* 11. (ważyć co). *Prov.* Szale pokażą, co rzeczy ważą. *Cn. Ad.* 1002. (równanie rzeczy wszelkie czyni małe lub wielkie). Słowa opatrznych szalami będą ważone. 3 *Leop. Syr.* 21, 28. (gwichtem będą ważone. 1 *Leop.*). Wszystko należy nam brać na szalę rozumu. *Pilch. Sen. list.* 3, 272. — §. *Fig. transl.* Granice, szala, powaga i określenie władzy rady nieustającej. *Vol. Leg.* 8, 99. (balans, równowaga). — §. *Hist. natur.* Szalka, srzodwaga, *libella*, ryba, głowę ma na oba boki rozciągnioną, jak szalki. *Chmiel.* 1, 628.

*SZAŁAMACH, u, *m.*, [*ob.* Sałamacha 2], n. p. Nie zażywają potraw smakowitych, Jeno tołokna, szałamachy, *szołodusze, pszennika, co wszystko z mąki a z jagieł robią, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37.

SZAŁAMAJA, i, *ż.*: *Boh.* šalmage, šalamag; *Vind.* fhalmaja, brenzhna pifhau, roshenza; *Svec.* skalmeja; *Germ.* die Schalmeye; *Angl.* shalm; *Gall.* chalumeau, chalemie; *Ital.* caunamela, ceunamela, ciaramela; (*Etym. Lat.* calamus); gatunek muzycznego naczynia dętego, czyli piszczałki, n. p. W szałamaje *szypesom przygrawać kazał. *Faliss. Fl.* 55. Opiekunowie aby nie kazali sobie za duszę w dudy albo na szałamai grać. *Groick. Obr.* 202.

SZAŁAPUT, a, *m.*, SZAŁAWIŁA, y, *m.*, (cf. *Lat.* salaputium disertum. *Catull.*); szala, postrzelony, wichrowata głowa; ein toller unruhiger Kopf, ein Schuß, Wirrkopf; *ob.* Wiła, cf. przywilszy, przyszaleńszy *subinsulsus. Macz.*, (cf. *Boh.* wila, blazen, šašek błazen, wilý błazeński, Wyla, Wyle *Hecate*; Wel bożek; *Carn.* Vila = Hecate; shestovilast *bliteus*, shestovilu *stolo*; *Croat.* Vila, Vileniza = Muza, Nimfa, Sybila; *Bosn.* Vila, pievaliça, Viliça = Nimfa; *Rag.* Vila = Nimfa; *Slav.* Vile = leśne strachy). Szałaput komu przypadkiem na nogę nastąpi, w tańcu wyprzedzi, z tym wybić się musi. *Mon.* 75, 729. To jakiś szałaput. *Teat.* 36, 22. Co za przeklęty szaławiła. *ib.* 36, 25. Nie depcz mnie; niech przynajmniej w tym schowany grobie, Gdym żywy niespokojnik był, spoczynę sobie. — Nie wierzę, jak dawno byłeś szaławiłą. Być i w tym grobie dłużéj leżeć się zdarzyło. *Gaw. Siel.* 594. SZAŁAPUCTWO, a, *n.*, szały, niespokojności, wichry; Unruhe, tolle unruhige Wirthschaft. Rządy monarchy szałapuctwa uspokoiły. *Teat.* 32. *b*, 105. SZAŁAPUTAĆ *med. niedok.*, szałaputem być, ein Wirrkopf seyn. SZAŁAŚNICA, y, *ż.*, szalejąca kobieta, dyablica, ein rasendes, teuflisches Weibsstück. *Tr.*

SZAŁASZ, SAŁASZ, a, u, *m.*, SZAŁASIK, a, *m.*, *dem.*; *Slov.* šalaš, šałas *tugurium*; *Hung.* szállás *domicilium*, *hospitium*, *obsidio*; (salni = osieść); *Ross.* шалашъ, скиния; *Eccl.* сѣнь, (cf. sień); budka czyli kucza polna pasterska etc., z chróstu; *Carn.* hôlta; *Vind.* ouzharnifhe, ouzharska huta, ouzharniza, (cf. owczarnia); eine Feldhütte, Landhütte. Już szałasz chróściany odarty. Który winiarze stawiają dla warty. *Zimor. Rox.* 162. Wiosna była na ów czas, przyjaciele mili, Gdyśmy sobie na wzgórku sałasz uklecili Z gęstoliścich gałęzi. *Nar. Dz.* 3, 31. *Kniaź. Poez.* 1, 188. Pod kościołem w czasie kiermaszu szałasze były rozstawione do trunków. *Xiądz.* 213. Zimowali żołnierze pod uklecionemi z chróstu szałaszami. *Nar. Tac.* 2, 300. *Bardz. Luk.* 11. Kakus woły do łotrowskich swoich szałaszów ciągnął za ogony. *Klon. Wor.* 23. *Kras. List.* 2, 139. Szałasik liściem sklepiony. *Kniaź. Poez.* 3, 249. *Pilch. Sen. list.* 378. Szałasik cienisty. *Przyb. Ab.* 221. — *Fig.* Progna szałasik klecąc pośród

łomu Coraz nad Itym żałośnie nóci. *Hor.* 2, 275. *Kniaź.* (gniazdeczko).

SZAŁAWA, *herb*; cyrkuł żółty na tarczy; w jego środku trzy krzyże; na hełmie ręka po łokieć wyniesiona z mieczem. *Kurop.* 3, 50, ein gewiſſes Wappen.

SZAŁAWIŁA, *ob.* Szałaput.

SZALBA, y, ż., ziele, gatunek dziewanny, szałwii podobny, *verbascum. Syr.* 1420. eine Art Wullkraut.

SZALBIERKA, i, ż., oszustka, die Betrügerinn; *Sorab.* 1. schibawczžina, (*ob.* Szybal); *Ross.* бездѣльница. Mataczki i szalbierki za lekarki się udają. *Syr.* 1079. Brzydka zdrajczyno, wierutna szalbierko. *Past. Fid.* 108. *Kłok. Turk.* 25. SZALBIEROWAĆ *cz. niedok.*; (*Ross.* шалберить, шалберничать gawędzić, pleść, cf. *Germ.* ſalbadern); szalbierstwem narabiać, oszukiwać, okpiwać; *Boh.* šaliti, (*ob.* Szalić); *Carn.* golufam, golfam; *Bosn.* hiniti, varati; *Ross.* бездѣльничать, betrügen, berücken. Który dobrze szalbierować umie, ten najlepsze na siebie ściąga pochwały. *Teat.* 22. *e*, 125. Trzeba było szalbierować, urywać, kręcić, żeby się pan nie postrzegł. *Teat.* 19. *c*, 68. Zdradzając i 'z ludzi szalbierując. *Sk. Kaz.* 461. Onych czasów wielkie w Krakowie szalbierowanie było. *Falib. F* 3. Szalbierowane machlowane dryakwie. *Syr.* 550. SZALBIERSKI, a, ie, oszukujący, okpiewający; *Sorab.* 1. schibawczné, (*ob.* Szybalski); *Carn.* golufne, golfiv, himbast, himbeshen; *Ross.* бездѣльническій, betrügeriſch, berückend. Umysł twój jest fałszywy; zwodzisz ją po szalbiersku. *Teat.* 53, 18. SZALBIERSKIE *adverb.*, Szalbierskie abo kuglarskie słojki, *acetabula. Cn. Th.* 1097. Taſchenſpieler-Becher. SZALBIERSTWO, a, *m.*, szalbierowanie, oszukiwanie, okpiewanie; (*Boh.* šalba); *Carn.* himba; *Bosn.* himba, varka, hila; *Ross.* бездѣльничество; Betrügerey, Berücken, Trug. Oszustowi temu szalbierstwo z oczu patrzy. *Teat.* 48, 40. SZALBIERZ, a, *m.*; (*Ross.* шалберъ plotkarz, cf. *Germ.* Salbader); oszust, okpiwacz, ciarlatan, cygan; *Boh.* šalitel; *Sorab.* 1 schibawcz, (*ob.* Szybal); *Carn.* goluf, golfivz, himbéz, dovshékar; *Bosn.* hinaç, himbenek; *Ross.* щечило, бездѣльникъ, ein Betrüger, Berücker. Szalbierz ten po suchych miejscach pływał, po wodach suchą nogą deptał. *Mon.* 68, 207. Na to trzeba być ostatnim szalbierzem. *Teat.* 3. *e*, 70. SZALEĆ, -ał, -eje, *med. contin.*; (*Carn.* shaleti *jocari*, shaliti *offendere*, shála *jocus*; *Vind.* ſhalit, ſe ſhalit = żartować, ſhala = żart, ſhalnost = żartobliwość; *Croat.* shalitisze = żartować, sála, shala *jocus*, shalenye = żartowanie, shalecz = żarttownić; *Slav.* shalitise, shallitise = żartować; *Bosn.* scjalitise *jocari*, scjala *jocus*, scjalaç, scjalivi *facetus*; *Rag.* sciáliti *scurrare*, scjalitise *jocari*, scjalivaz, scjalaz *joculator*, scjála = żart; *Hebr.* שׂחַל schal, *petulantia*; שׂלי scheli, *error*, שׂלה shalah, *erravit*); szalonym być, waryatem, waryować; verrückt ſeyn, nicht recht bey Troſte ſeyn; *Boh.* šjljm, třeštěti, (cf. tresktać); *Sorab.* 2. glupiſch sze; *Vind.* ſjirati, ſjruvati; *Rag.* mâmitise, smâmitise, pomâmitise; *Bosn.* mahnitati, manenovati, smamitise, pomamitise, biskiti; *Ross.* буйствовать, безъумствовать, безъумѣть, неистовствовать; *Eccl.* неистовитися, шалити, бѣсити ся, юродствовати, ярити, неистовство-вати ся, изнеистовляюся, шалю. Szaleje spokojnie, bezrozumny jest. *Cn. Th.* 1097. (nie wszystkie domą, er iſt nicht bey Sinnen, cf. zaszedł w głowę, odszedł od siebie, pękło mu coś w głowie, skaził mu się mózg). Głowa mu się zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glicz. Wych. O*, 4 *b.* Kto szalony, rozumie, że szaleją drudzy. *Min. Ryt.* 4, 141. Szaleć zuchwale, szkodliwie, szalenie się sprawować; raſen, toben, wüthen, raſend ſeyn. Psy osobliwą mają swoję chorobę, że czasem szaleją. *Kluk. Zw.* 1, 301, *ob.* Wściec się, toll werden. Szaleje od strachu, *exsternor*, szaleję od wody, *lymphor. Cn. Th.* 1098. — ℨ. *Transl.* Szaleć, rozpuszczać się, niehamownie pustować; *Ross.* шалить, сшалить, шалю: (*Etym. cf. Germ.* Schall, Sahl 1. Adlg.); ausgelaſſen ſeyn, raſen, tollen. Dawny zwyczaj młodym szaleć; to gorsza, co teraz w modę wchodzi, że starzy szaleją. *Teat.* 21, 116. Źle szaleć młodemu, Ale kiedy się przyda oszaleć staremu, Tam już miary nie pytaj. *Simon. Siel.* 33. Gdzie młody wystąpi, tam szaleje stary. *Kchow. Fr.* 75. Płodziła nieczystotę, i szalała z gamraty swemi. 1 *Leop. Ezech.* 23, 5. Szaleć trochę można, *insanire juvat. Hor.* 2, 130. *Min.* Ej, kiedy szaleć to szaleć. *Hor.* 2, 131. *Nar.* Nie szaléj, trzymaj miarę w wydatkach. *Opal. Sat.* 31. Majątek szalejąc utracił. *Ex.* 33. — Szaleć za czym, szalenie pragnąć czego; raſend nach etwas ſtreben, ſchmachten. Będę ją woził po spacerach, redutach, kompaniach; a kobietki szaleją za tym. *Teat.* 22, 47. Wszystkie kobietki za moim panem szaleją. *Teat.* 11, 46. (gina). Szaleć przestawać, *ob.* Wyszaleć, Odszaleć. SZALEJ, u, *m.*, SZALEŃ, ia, *m.*, ziele, bielun, *hyoscyamus. Sienn.* 80, das Bilſenkraut, Tollkraut; *Boh.* kuljk; *Ross.* головоломъ, омегъ, дягиль собачій, петрушка собачья. Szalej mały czyli ogrodowy. *N. Pam.* 13, 64. Szalej nakrapiany. *ib.* Szalej szkapi, *hippomanes. Ursin.* Szalej wielki, *ob.* Psinki. Szaleń jadowity, *cicuta*, Schierling. *Kluk. Dykc.* 1, 129. — Szaleń blekot. *Kluk. Dykc.* 1, 11, *ob.* Blekot. SZALEJOWY, a, e, od szaleju, Bilſen-. Plastr szalejowy. *Perz. Cyr.* 2, 317. SZALENIE, SZALONO *adverb.*, SZALENIUTEŃKO *intensiv.*, z szaleństwem, do szaleństwa, szalejąc; raſend, toll. Dziedzicem zostawił młodzika, nie tylko zapamiętale, ale i szalenie zbytniego. *Warg. Wal.* 312. — ℨ. Bardzo, wielce, mocno, 'haniebnie, 'okrutnie, 'strasznie; ſehr, ſtark, heftig, 'ſchrecklich. Jakżeś się We Pan szalenie omylił! *Teat.* 33, 126. Oh szalenież on dobrze znał kobiety. *Teat.* 1, 114. Szalenie się uczy; *insano amore literarum tenetur. Cn. Th.* 1098. ŚZALEŃIEC, ńca, *m.*; (*Rag.* scjálaz *scurra*; *Ross.* шаль, шалунь pustak); szala, szalony, ein Raſender; *Boh.* třeštjk, ztřeštěnec; *Croat.* ludjak, norcz; *Ross.* безъумецъ. Szaleniec porwał się z motyką na słońce! *Pim. Kam.* 319. Rzuca się, jak szaleniec jaki. *Zab.* 13, 282. *Treb.* Nie dasz się opatrzyć szaleńcze! *Cn. Th.* 1098. Nazwałbym takich szaleńcami. *Warg. Wal.* 47. SZALENIUTEŃKI, *ob.* Szalony. SZALEŃSTWO, a, *n.*; (*Ross.* шалость, шаливость swawolność); szaleństwo spokojne, głupie, odejście od rozumu. *Comp. Med.* 92. waryacya, die Verrücktheit, der Wahnſinn, Wahnwitz; *Boh.* šjlenost, nesmyslnost; *Sorab.*

1. nezmósnoſcz, wiyawé, tornoſcz, dźiwoſcz; *Vind.* nevum, ſiranje, ſjiranje, ſjiranost, ſmieſhanje; *Croat.* lyutozt, ludoszt, pomáma, mahnitoszt; *Dal.* mahnitoszt; *Rag.* pomama; *Slav.* pomámnost, *(ob.* Mamić); *Bosn.* mahnitóst, obíst, pomama; *Ross.* безъумie, безъумство, неистовство, бѣшенство; *Eccl.* шаловство, безъумство, глупость, луда, шаль, безоумiе, съумазбродство, дурачество, злобѣcie, бѣсноваше. Przez szaleństwo rozumiemy wyobrażenia, nie zgadzające się z objektami, pochodzące z ułożenia mózgu zepsutego. *Krup.* 5, 606. Szaleństwo pochodzi z przymnożonego albo opieszałego obrotu humorów w mózgu. *Boh. Dyab.* 2, 79. — Szaleństwo dzikie popędliwe, die Raſerey, die Wuth, Tollheit, durnowatość dzika, mania, natężenie największe smutnoduru, aż na dzikość, złączona z zuchwalstwem, z wszelkiéj przytomności ogołocona. *Perz. Lek.* 193-201. Szaleństwo psie, *ob.* Wściekłość, Wścieklizna. — §. *Transl.* Gniew bez rozmysłu nie zowią gniewem, ale furyą, a szaleństwem. *Rej. Zw.* 80 *b.* Nowiny te szaleństwem się i plotkami zdały. *Odym. Św.* 2, *L l* 4. — §. 2) Szaleństwo, szalenie, pustowanie, pustota, rozpusta; *Ross.* шаловство, шалость, die Ausgelaſſenheit, das Toben. Najkrótsze szaleństwo jest najpiękniejsze. *Lub. Roz.* 515, *les folies les plus belles sont les courtes.* SZALEŚNIK, ziele, *ob.* Sytka. SZALIĆ *cz. niedok., (distng.* szaleć), szalonym czynić, rozumu pozbawić; einen verrückt machen, raſend machen; *(Boh.* šaliti oszukać, odrwić); *Slov.* ztrěštiti; *(Croat.* salim drugoga *vexo)*; *Ross.* безъумить, обезъумить; *Eccl.* низумлятн, изнеистовляю. Wszystko matka w dzieciach chwali, Nie dziw, bo ją miłość szali. *Pot. Arg.* 738. — *Cum Instrum.* Szczęście które szali światem. *Kchow.* 54. głowę mu przewraca, einem den Kopf verrücken. Pochlebca marnie pochlebując, panem szali, od dobréj go drogi odwodzi. *Kosz. Lor.* 46 *b.* Baby do odbierania płodu, nic nie pomogą, jeno ludźmi szalą. *Gliicz. Wych. C* 4. Bezwstydnie szalisz ludźmi, Paulinie! *Zygr. Pap.* 279. — §. Szalić kogo = omamić, oszwabiać, oszukać, einen betrügen. Matacze ludzi fałszywym udawaniem szalą dla pieniędzy. *Sienn.* 106. Co winami ludzi szalą. *Jeż. Ek. F* 3. Strojem Dyany szalić bez pochyby i ujść za Latonią można było. *Zebr. Ow.* 23; *fallere.* — (SZALKA, *ob.* Szala. SZALNY, a, e, od szali, Wageſchale=. Szalne sznurki, misa szalna. *Cn. Th.* 1097. — SZALON, u, *m.*, gatunek materyi jedwabnéj, z *Franc.*, Chalons, ein Seidenzeug. *Mon.* 74, 366). — SZALONOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* šjlenost; szaleństwo, bezrozumność, waryacya; Verrücktheit, Wahnſinn, Tollheit, Raſerey. Melankolia, szaloność, odstępowanie od rozumu. *Urzęd.* 178. Cożkolwiek z mierności Wynijdzie, już podobno bardzo k szaloności. *Rej. Wiz.* 42. O szaloności ludzka! *W. Post. W.* 2, 179. SZALONY, a, e, SZALONIUTEŃKI, SZALENIUTEŃKI, SZALONIUTKI *intensiv.*, zaszły w głowę, odeszły od siebie, waryatski, bezrozumny; verrückt, wahnſinnig, wahnwitzig; *Slov.* šalený; *Boh.* šjlený, ztřeštěný, nesmyslný; *Sorab.* 1. nezmosné, torné, dźiwi; *Vind.* ſiran, ſjiran, ſmeknjen, omeknjen, ſmieſhan, vertaglau, ſmozhen, magnjen, nevumen; (ſhalen, ſhalaviten = żartobliwy);; *Croat.* lúd, (cf. ludzić); *Dal.* prespametan, (cf. bez pamięci); *Bosn.* mahnit, obistan, manen; *Slav.* pomaman, prezhuman, lûd; *Ross.* шальный, (шалливый swawolliny, pusty), неистовый, бѣшеный; *Eccl.* изъумленный, изъумителенъ. Nieraz pogrożka i chłosta szalonych powściągnęły; rozumiem tu owych szalonych, którzy cierpią niejakieś pomieszanie na rozumie, nie zaś owych, którzy całe z rozumu wyszli. *Pilch. Sen. list.* 3, 155. Za szallone i bezrozumne je sądzą. *Wiśn.* 265. Czyli nam nie dostawa szalonych, żeście tego przywiedli, aby szalał przy mnie? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 21, 15. Wiele plotek, jako szaleni i od rozumu odeszli mieszali. *Sk. Dz.* 247. Szaloniuteńka, w głowie jéj się pomieszało. *Teat.* 14, 81. Szaloniuteńki, ogłupiał nieborak. *Teat.* 27, 30. — *Transl.* To szalona mowa, nic się z niéj dorozumieć nie potrafię. *Teat.* 3. *b*, 15. Szalony strój, szalona głowa. *Gorn. Dw.* 114. (szata często wydaje człeka obyczaje). — §. Szalony zuchwale, wściekły; rasend, wüthig. Szalonemi zostali i biegali po lasach, po polach, szaty na sobie drapając, ciało swe kąsając. *Sk. Żyw.* 2, 242. Miecz w ręce szalonego, którym ojca, matkę, brata, dzieci zabija. *Birk. Zamoj.* 24. — Szpital szalonych. *Haur. Sk.* 159. dom waryatów, czubki; *Carn.* protje, rashpovs, das Narrenhaus. — *Fig. transl.* Szalone dżdże nań uderzyły. *Birk. Dom.* 83. wielkie, gwałtowne, niehamowne, haniebne, szkaradne; raſende, gewaltige Regengüſſe. Szalone tam morze, dlatego przeprawa niebezpieczna. *Birk. Kaw. Mal. C*, 2 *b.* burzliwe, niespokojne; unruhig, ungeſtüm. Szalona rzéka. *Birk. Dom.* 162. Cóż znaczy ten szalony wrzask i narzekanie? *Bardz. Trag.* 145. — W młynach bydlęcych krom dyszla dają koło gładkie bez palców, szalone zwane. *Solsk. Arch.* 95. in den Roßmühlen, ein glattes Rad, woran die Deichſel kommt. — § Szalony, pusty, pustujący, rozpustny, dokazujący; ausgelaſſen, tobend, ſchwärmend. Panna Karolina coś ma minę szalonéj pałki. *Teat.* 52. *d*, 75. Szaleniuteńka kobieta. *Teat.* 55. *b*, 3. Dni Bachowe szalone. *Tward. W* 19.

SZALOTKA, i, *ż.*, gatunek cebulek cudzoziemskich, *alium ascolonicum Linn.*, *Kluk. Rośl.* 1, 211. *Lad. H. N.* 20, *Gall.* escalotte, echalotte; *Ital.* scalogna; *Hisp.* escalona; *Angl.* scallion; od miasta Askalon w Palestynie; *Germ.* die Schalotte, Aſchlauch, Eſchlauch; *Bosn.* gljutika, lûk kesceron, (cf. szczypior).

SZAŁSZA, *ob.* Sałsza. SZAŁSZANOWE ziele, *ob.* Czosnkowe.

SZALUPA, y, *ż*, mały statek zdatny do małéj przeprawy i do komunikacyi między sobą. *Papr. W.* 1, 337, *Germ.* die Chaluppe; *Gall.* chalouppe; *Angl.* shallop; *Holl.* sloep; (cf. *nostr.* chałupa).

SZAŁWIA, ii, *ż.*; *Boh.* šalwěj; *Sorab.* 2. žalbija; *Sorab.* 1. žalbiya, želbiya; *Carn.* shajbel, shalvei; *Vind.* ſhaubei, kidulja, bielostenez, ſhaibel; *Croat.* sálfia, kús, kadulya; *Dal.* kadulya; *Hung.* sallya, zalya; *Slav.* xalfia; *Rag.* salvia, kadûglja; *Bosn.* sgjal, sgjagl, kaduglja, slavuglja, pelin, (cf. piołun); *Eccl.* шалвея; *Ross.* шалфей; *Lat. et Ital.* salvia; *Germ.* die Salbey; ziele, szałwia dwo-

jaka jest, większa, u pospolitych ludzi nazywa się piwonia; mniejsza zwyczajna. *Kluk. Rośl.* 1, 271. Szałwia leśna, *stachys. Syr.* 694, Roßpoley. Szałwia czarna, *ob.* Zwiesinosek. Szałwia Rzymska, *ob.* Miętka Grecka. — *Prov.* W szałwią pokrzywy odmieniają. *Rej. Zw.* 2. czarne w białe, aus ſchwarz weiß machen. Może pochlebca parzącą pokrzywkę Szałwią nazwać, włożywszy pokrywkę. *Rej. Zwierc.* 225 *b.* 'Zejmiesz pokrywkę, ale piołunek miasto szałwii w garnku. *ib.* 56 *b.* SZAŁWIOWY, a, e, Salbey-. Wino szałwiowe bardzo zdrowe. *Śleszk. Ped.* 388. *Cresc.* 255.

SZAMBELAN, a, *m.*, z *Franc.*, podkomorzy, der Kammerherr. *Blande:* Szambelaneńku! *Teat.* 33. *d*, 78. SZAMBELANIC, a, *m*, syn szambelana, des Kammerherrn Sohn. SZAMBELANKA, i, *ż.*, córka szambelana, des Kammerherrn Tochter. SZAMBELANOWA, y, *ż.*, żona szambelana, die Kammerherrin, des Kammerherrn Gemahlinn. SZAMBELAŃSKI, a, ie, do szambelana należący, dem Kammerherrn zuſtändig. SZAMBELAŃSTWO, a, *n.*, podkomorstwo, godność szambelańska, die Kammerherrnwürde. — *Collect.* Szambelan z szambelanową, der Kammerherr mit ſeiner Gemahlinn. Scena w domu szambelaństwa. *Teat.* 16. *c*, 2. Państwo szambelaństwo. *Teat.* 49. *b*, 1.

SZAMBRAN, u, *m*, n. p. Najprawdziwiéj ten sam się stroi w szambran złoty. Kto żyje sprawiedliwie, i przestrzega cnoty. *Pot. Jow.* 13.? 'SZAMERLANY, manty, suknie kobiece. *Comp. Med.* 705.? 'SZAMERLUKI, n. p. Tak były godne śmiechu zużmanty, i szamerluki, jak teraźniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511.?

SZAMEROWAĆ *cz. niedok.*, bramować, cf. kameryzować, bebrämen. Suknia złotem szamerowana. *Zab.* 2, 180. Suknia szamerowana kwiatkami brzoskwiniowemi. *Teat.* 37, 148. Łańcuszki w szmuklerskiéj robocie służą do szamerowania sukien. *Magier. Mskr.* Bywałem w Wiedniu na szamerowanéj w nowy rok gali. *Ossol. Str.* 8. *Teat.* 48. *b*, 18. Szamerowanie, SZAMERUNEK, nku, *m.*; *Eccl.* ряснa; hafty kosztowne, lśniące, Schammerirung. Po sklepach zebrali wielki lecz lekki kosz blondyn, garnitur, szamerunków. *Mon.* 72, 506.

SZAMET, mtu, *m.*, gatunek raszy, Kronraſch. *Tr.*

SZAMLOT, *ob.* Czamlet.

SZAMOTAĆ, -ał, -oce, *cz. niedok.*, szarpać kogo, rzucać kim, rwać i tam i sam; herum reißen, hier und dort hinreißen, rütteln; (*Carn.* shemetati *vacillare*). Świat się wszystek prawie kazi, Gdy go wichry szamocą. *Bal. Sen.* 82. Nieprzyzwoita szamotać ramiony. *Pilch. Sen. list.* 1, 112. Delia się umazała, o koło się szamocąc. *Dwor. K.* Wilk od bydlęcéj krwi nie zawściągniony Dobytek wzbyt szamotał, srodze zajuszony. *Żebr. Ow.* 280. SZAMOTA, 'SZOMOTA, y, *ż.*, szamotanie, szarpanina, das Herumreißen. Wiek nasz żelazny, z szranek ludzkości i chwały wyzuty, Cały się poddał w hołd dzikiéj szomocie. *Zab.* 14, 163.

SZAMPANATA, *ob.* Spampanata.

SZAMPAN, a, *m.*, SZAMPAŃSKIE wino; *Germ.* Champagner. Między winami Francuzkiemi najsławniejsze są Burgundzkie i Szampańskie. *Wyrw. Geogr.* 318. *Krup.* 5, 104. Może nam się dziś jaka butelka okroi szampana. *Teat.* 17, 158. Szampan, ren, węgrzyn, dodaje wesołéj miny. *Zab.* 8, 310. *Nar.*

'SZAMPIERZ, *ob.* Sąpierz.

SZAŃC, SZAŃIEC, ńcu, *m.*, szańce *plur.*; (*Slov.* šanc; *Boh.* zakopy; *Hung.* sántz; *Slav.* shanac; *Sorab.* 2. schantza: *Sorab.* 1. schancza, woberancza, przedwóbronencza, przedpaženo; *Carn.* sasip, sagréb, sashap, nasip; *Vind.* saſip, ſhanza, postaina, braniſhe, obkop, sahriberniſhe, predkopiſhe, hriberniſhe, predkop, prekop, sagreb; *Croat.* sánez, sánez, ogradva; *Dal.* sanacz; *Ross.* шанцы, закопъ): *Germ.* die Schanze, die Schanzen, die Verſchanzung; (*Ital.* scanso; *Angl.* sconce; *Svec.* skans). Szaniec, okop jakiéjkolwiek postaci, złożony z przedpiersienia i rowu. *Jak. Art.* 3, 318. Jak sobie szańc wysypie z darnu zielonego, Śpi bezpiecznie żołnierstwo wśród namiotu swego. *Bardz. Luk.* 13. Dla męstwa zrobił go król starszym nad szańcami. *Papr. Ryc.* 166. — *Fig.* Szaleństwo w szańc śklany dufać. *Mon.* 70, 386. obrona z piasku. — §. *Transl.* Szańc, hak, sztych, zły raz, niebezpieczeństwo; Gefahr, Riſiko. Pierwszy Władysław pod Byczyną za Polską koronę szaniec krwawy stawiwszy, przeciwnika zraził. *Tward. Wł.* 4. Dwaj ci sąsiedzi nie śmieli z sobą się na szańc wojenny puszczać. *Nag. Fil.* 113. Na szańc przyszedł. *Chrośc. Job.* 19. w niebezpieczeństwo, er iſt in Gefahr gerathen; *Slav.* na špicu sa dostal. Twoja w wątpliwym i ciasnym stoi szańcu tak sława, jak i cnota. *Bardz. Trag.* 67. Na szańc stawić, kłaść, nieść, narażać, wystawiać na niebezpieczny raz, ryzykować; der Gefahr ausſetzen, in die Schanze ſchlagen, dran ſetzen, dran wagen. Radzono Daryuszowi wojsko rozdzielić, a nie na jeden fortuny szańc wszystkie siły stawić. *Warg. Kurc.* 25. Wszystko sadzi na szańc dufając szczęściu. *Budn. Apoph.* 131. Drugi na szańc szczęścia i wszystko wysadzi, jedno to jego, co na grzbiecie i na szyi zostanie. *Rej. Zw.* 158 *b.* Stawić majętności na wątpliwym szańcu nie chcę. *Warg. Cez.* 131. Zdrowie nawet na szańc kładli. *Birk. Exorb. G b.* Wystawienie siebie i wszystkiego swego na szańc. *Pilch. Sen. łask.* 14. Całość sprzymierzonych waszych na szańc i niebezpieczeństwo jest wydana. *Siem. Cyc.* 196. Niosę życie na szańc, i wy bracia nieście. *Teat.* 45. *d*, 63. *Wyb.* — §. Szańc we grze, stawka, der Satz, Einſatz im Spiele. Konarski z królem grając w kostki, gdy szańc wielki sadził król, a wygrał na nim wszystkie pieniądze, dał policzek królowi. *Papr. Ryc.* 160, (*ob.* Schanze im Würfelſpiele. Adlg.). Po 30 czerwonych złotych na szańc w warcaby grać nie chciał, powiadając, po tak małe grać, jest jakoby wszy bił. *Gorn. Dw.* 158. — §. *Transl.* Do szańca kogo uprzedzić. *Pot. Arg.* 757. do celu, do kresu, do mety szczęścia, do harapu; einem zuvor kommen, ihm den Rang ablaufen. Umyślił przez domowniki jeszcze szańcu swego powetować. *Wys. Kat.* 26. stracone odzyskać, das Verlorne wieder gewinnen. — §. Na szaniec komu co dać, odżałować mu; einem etwas Preis geben, zum Beſten geben. Tam na niespodzianą trafi u nich zwadę, Jeśli czego na szaniec nie da w ich gromadę. *Paszk. Dz.* 118. — §. *Aliter:* Zamysły swoje, w tajemnych radach dotąd przechowy-

wane, teraz na szańc otworzysty wyrzucili; *in apertum proferebant. Krom.* 701. na jaw, offner Raum, offner Spielraum. Niechęci dawno w sercach utajone, na szańc otworzystéj nieprzyjaźni wstępowały. *Krom.* 85. (otwarte pole). Dyskurs ma to prawo, wolny ma szańc na wszystko. *Falib. S.* SZANCKOPNIK, a, *m.*; *Vind.* braniſha delauz, predkopauz, sakopauz; *Ross.* шанцокопъ: podkopnik, der Schanzengräber. *Archel.* 2, 9. = SZANCKNECHT, a, *m.*, prosty kopacz szańców, z *Niem.* der Schanzenknecht, jak SZANCMAJSTER, z *Niem.* Schanzenmeiſter, przełożony szanckopników, n. p. Szancmajster ustanowiony jest dla naprawienia dróg wojsku z swemi szancknechtami. *Tarn. Ust.* 290. Szancmajster, co będzie obóz kładł, ma być przy obozie. *Tarn. Ust.* 241. SZAŃCOWAĆ *cz. niedok.*; *Slov.* šancugi; *Sorab.* 2. schanzowasch; *Croat.* scanczam, sánczam; *Hung.* sántzolom; *Vind.* saſhanzati, braniſhe delati, salipuvati, predkopuvati; *Ross.* шанцовать; szańce kopać, sypać; Schanzen graben, Schanzen aufwerfen. Szańcować się, okopywać się, ſich verſchanzen. — §. Podkopywać się, approſchiren. Trzeba umieć języka dostać, umieć swych ratować, A ku nieprzyjacielom mądrze się szańcować. *Paszk. Dz.* 47. Nieprzyjacielom ku twierdzy szańcować się dopuścił, aby przystąpili. *Wys. Kat.* 101. — § Jedni z szturmowników ściany tłuką, drudzy ogień podrzucają, drudzy drabiny szańcują. *Krom.* 278. przystawiają, podstawiają; unterſtellen, anſtellen, anlehnen die Sturmleitern. K niéj z ustami szańcuje się, *admovet os. Zebr. Ow.* 282. (przybliża się, przysuwa się). W nasze tropy się szańcujecie! *comitate gradus. ib.* 210. Już k ziemi się szańcuje, i podpada; *admotus terrae. Zebr. Ow.* 290. Ziemia a woda na dół się szańcuje; *in inferius ferentur. ib.* 382. (spuszczają się, opadają). — §. Szańcuje się komu co = szczęści się, glücken, gelingen; (*cf. obs. Germ.* erſchanzen). Sprawy twe szczęśliwieć się szańcować będą. *Radz. Joz.* 1, 8. Rozpaczają chorzy, że się im nie zaraz wedle myśli szańcuje, i nie mogą być zaraz zdrowi. *Bial. Post.* 47. Litwie pierwsza zaraz wyprawa tak się szańcowała, iż wielkie zwycięstwo odnieśli. *Stryjk.* 86. Każdy się dziwował szańcowaniu Skanderbega. *Baz. Sk.* (szczęściu jego). Nieszczęśnie się im to zwiodło a *oszańcowało. *Eraz. Jęz. L*, 4 *b.* I trzeci nawet zaciąg królowi nie według myśli szańcował się. *Krom.* 258. Widząc, że mu się nie szańcuje, począł myśleć o pokoju. *Biel.* 491. Gdybyśmy obaczyć chcieli, jako się nam w tym szańcuje, pewniebyśmy tego zaniechali. *Rej. Post. G g g* 2. Xerxes, iż mu się w Grecyi na wojnie nieszczęśliwie szańcowało, u wszystkich wzgardzonym był. *Kosz. Lor.* 50 *b.* SZAŃCOWY, a, e, od szańców, Schanzen-; *Croat.* sánczni. SZAŃCZYK, a, *m.*, *dem. Nom.* Szaniec, eine kleine Schanze. Postawić leda szańczyk nad brodem, odstraszysz ich od przeprawy. *Star. Woj. A*, 3 *b.*

*SZANKI *plur.*, miara zbożowa, ein Getreidemaß. Szanki na Podlasiu były dwojakie, jedne staréj miary, zawierały 48 garcy, a łasztowemi zwane zawierały garcy 24. *Czack. Pr.* 1, 293.

SZANKR, kru, *m.*, wrzód francowaty. *Perz. Lek.* 2, 19, der Schanker; cf. stulejka, zalupka.

SZANOWAĆ *cz. niedok.*: *Boh.* ſanowati; *Sorab.* 1. ſchonowacź; *Sorab.* 2. ſchonnowasch; *Vind.* ſhonat, saſhonat; *Ross.* щадить, пощадить, беречь, сохранить, жалѣть; §. 1) ochraniać, oszczędzać; *Germ.* ſchonen (cf. *Lat.* sanus), in Acht nehmen. Szanować czego, szaty, ksiąg, *oszczadzać. *Cn. Th.* 1099. Szanowanie *Ross.* пощада. Szanować się, szanować zdrowia, ſich ſchonen. Cyrulik obiecuje go w krótce wyleczyć, byle się dobrze szanował. *Teat.* 48, 117. Jeńce Czeskie Kazimierz łaskawie szanować kazał. *Krom.* 350. Nie sił się, jeszcześć daleko do końca, szanuj się. *Twor. Wiecz.* 87. Gdyby żeglarz dał się tłuc dobrowolnie o pnie i kamienie, azaby nie rzekli: to niecnota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego, kupców, i kupli ich. *Jer. Zbr.* 93. Szanuj się dla nas, jeśli nie dla siebie, Twym zdrowiem prawie wszystko wojsko stoi. *P. Kchan. Jer.* 280. — §. 2) Szanować, cześć, poważać, ważyć sobie: ehren, verehren, hochſchätzen, hochachten; (*Carn.* shônam se koga, sposhtujem; *Vind.* poſhtuvati, pozhastiti, poſhtenje skasati, ſhtimati; *Croat.* postuvati) postujem; *Dal.* stujem; *Bosn.* pocitati, pocjastiti). Jeśli chcesz być szanowanym, szanuj *Zab.* 3, 246. Szanuj mię doma, będę cię szanowała u ludzi. *Rys. Ad.* 62. Szanować mniéj jest, niż miłować; nie każdy miłuje, co szanuje. *Cn. Ad.* 1127. Szanuj szczęścia, nie podnoś się szczęściem, nie ufaj szczęściu. *Cn. Ad* 1127. (skromnie zażywaj). Tytydzie! ciebie Grecy szanują biesiadą, Kruż pełny nalewają, i lepszą część kładą. *Dmoch. Il.* 201. szczycą, zaszczycają, brebren. — §. Przeto nas tak źle szanują, trapią, i dni nasze krótsze czynią. *Baz. Hst.* 31. nie szczą, bezeczą, znieważają, łżą, verunehren. SZANOWNY, a, e, *§. a) oszczędny, oszczędzający, ochraniający; ſchonend, ſparend, ſparſam. Pijak, żarłok i zwadzca dni sobie utrąci, Trzeźwy, skromny, szanowny przeżyje dziesiąci. *Pot. Arg.* 247. Szanownemu o wszystko łatwie. *Gorn. Dw.* 165. — §. b) Szanowny, *SZANOWITY, szacowny, godny uszanowania, poważny; *Sorab.* 1. kědžbuwanitě, w tżeſtżi dżeržanitě: *Vind.* poſhten, ſhtimanliu, jimeniten, navidliu, nagledaſhen, zhastivrieden; *Rag.* posctovani; *Croat.* postuvani; *Bosn.* cjastan, cjastno; *Ross.* почтенный; *Eccl.* почтителенъ, почтительный, говѣйный, достойночестный, достоговѣйный, achtbar, ehrwürdig, achtungswürdig, verehrungswürdig. Szanowny starzec. *Ld.* Ludzie szanowite obojego stanu, wszelakiéj czci i poszanowania godne, łaje, sromoci, łży. *Smotr. Apol.* 62. SZANOWNOŚĆ, ści, *ż.*, poważanie, powaga, poważność; *Croat.* postuvanoszt, die Verehrung, Ehrwürdigkeit, Verehrungswürdigkeit. Będzie nieco śmiałości albo zuchwalstwa, tedy to surowością odejmują, a do szanowności, do wstydu, do pokory i dobrych obyczajów one przywiodą. *Gorn. Sen.* 448.

SZANTA, y, *ż.*, ziele, *marrubium*, Andorn; *Boh.* gablečnjk; *Ross.* шандра; jest biała i czarna; mają moc leczenia. *Kluk. Rosl.* 2, 259. *Sleszk. Ped* 422. *Syr.* 688. Szanta kocia, *ob.* Serdecznik, *cardiaca*, Herzgeſpann.

SZANUJĘ, *ob.* Szanować.

*SZAPIEL, n. p. Knieje z bogiem obrońcą tajnie nawie-

dzisz głębokie, a nie z szapielem bogiem; *nec de plebe deo. Zebr. Ow.* 20.? Oeſterr. Tſchapel głuptas.

SZAR, u, *m.*, rzęd gontów, n. p. dachówek, szereg. *Wład.*, eine Reihe Schindeln, Dachziegeln u. ſ. w. Gonty oblatują szarami z dachu. *Dwor. D* 4, *cf. Germ.* Schar. Adlg.; cf. *Lat.* series; *nostr.* szereg, obszar, szerza.

*SZARA, SIARA, y, *ż.*, młodziwo; *Boh.* mlezywo; pierwsze mleko po cielęciu. *Dudz* 31. die erſte Milch nach dem Kalben, die Bieſtmilch. SZARACZEK, czka, *m.*, szara sukienka podła, ein ſchlechtes graues Röckchen. *Zdejm z siebie urząd starościca; a po dawnemu w szaraczku uchodźmy ztąd milczkiem. *Teat.* 14, 8. SZARACZKOWATY, *ob* Szarawy. SZARAFAN, u, *m.*, [*ob.* Sarafan 2]; 1) szara suknia domowa, ein grauer Hausrock. W tym samym codzień musiałeś chodzić szarafanie. *Teat.* 19, 27. — 2) Szarafan = suknia kobieca przed rokiem powszechnie używana. *X. Kam.* — (*SZARAGI, źle zamiast: Szragi. *Dudz.* 29. — SZARAJ, *ob* Saraj, Seraj). — SZARAK, a, u, *m.*, [*venat.* zając, bei den Jägern: ein Haſe 4]. n. p. Sarny się pokazały, psy za niemi, i my też już już dochodzili, aż szarak smyk przed nami, na miejscu go psy roztargały, ale skoki z sobą przywiozłem. *Teat.* 19. *b*, 73. szary samiec, ein grauer Rehbock. SZARAN, *ob.* Szaranek. SZARAŃCZA, y, *ż.*; *Boh.* kobylka; *Slov.* kobyłka, kobilka, koník, koniček, (*ob.* Kobyłka, konik); *Sorab.* 1. skocź, skoczk, (*ob.* Skoczek); *Carn.* kobilzhar; *Vind.* kobiliza; *Croat.* kobilicza; *Hung.* sáska; *Slav.* kobilica, skakavac; *Bosn.* prúgh, skakavaç, kries, crricjak; *Rag.* skakaviza, pruugh, skakávaz; *Ross.* саранча, кобылка, шапки, шапочки; *Eccl.* пржтъ, пржжие, пруги, саранча; §. 1) *gryllus locusta*, die Heuſchrecke, *collect.* Heuſchrecken; imię mają od koloru swego szarawego. *Haur. Sk.* 111; owad podobny do świercza, przylatuje do nas od krajów Tureckich, niby jak chmura. *Zool.* 133. Jeden gatunek jéj piechota. Pewny gatunek szarańczy, *Eccl.* врухъ, спилеве, сѣрія, сѣрін; *Ross. Asiat.* акриды Roku 1554 szarańcza u nas wszystko zjadła; tak jéj było wiele, że słońce lecąc zasłaniały, a gdy na ziemię padły, tedy się kopyta końskie w nich zakrywały. *Biel.* 189. Jedzenie Jana chrzciciela było szarańcze albo koniki, lecz nie takie, jakie w naszych krajach są. *Żarn. Post.* 5, 620; (*Ross.* саранчеядецъ *szarańczojedz). Szarańcza buja, skacze, na cudzéj trawie. *Rej. Ap.* 78; na cudzych osiewkach tyje, nic dobrego nie działając. *ib.*; *inde* Szarańcza, *pro hominibus noxiis.* unnütze, ſchädliche Broteſſer, eine Laſt der Erde. *Teat.* 48. *b*, 54. *Quisquiliae, de hominibus*; nikczemni ludzie, podnóżkowie, szaraptki, szarańcza. *Macz.* — §. Szarańcza czego, wiele czego, chmura. *Cn. Th.* 1099. ćma, tłok, tłum, chasa, chałastra, tatałajstwo; ein großer, dicker Haufen, ein Schwarm, eine ganze Wolke, große Menge. — §. 2) *Botan.* S. Jana szarańcza, *ceratonia*; *Ross.* овечи рожки, rodzaj rośliny z pomieszanemi płciami; tylko jeden gatunek nam znajomy z owocu, to jest, strąków, które kupujemy na stół od Ormian. *Kluk. Dykc.* 1, 115. świętojański chleb, ś. Jana chleb, *rożki, Johannisbrot. Szarańcza, roślina wielka pełna, bladożółtz lub żółtogorąca, *flos Africanus major. Kluk. Rośl.* 1, 285, *Ross.* исапки, бархатецъ.

SZARAŃCZOWY, a, e, [od szarańczy, Heuſchrecke = 2]. — §. Szarańczowe drzewo w Ameryce, der Heuſchreckenbaum; żywica z niego kupuje się do pokostów. *Kluk. Dykc.* 2, 46. SZARAŃCZYK, a, *m*, młode szarańczę, das Junge der Heuſchrecke. Szarańczyki wylęgają się z jaj bez skrzydeł, których po trzecim dopiero zrzuceniu skórki dostają. *Kluk. Zw.* 4, 382. SZARANEK, nka, *m.*, karpik młody do zarybienia stawu, ein junges Karpfchen. *Jabł. Ez.* 5. Szarany, szaranki, karpie. *X. Kam.*, (*Croat* sáran, krap; *Slav.* sharan; *Bosn.* scjaran, karp). Karpika w rzece na kształt małego szaranka Rybak uchwycił na wędkę jednego poranka. *Jak. Baj.* 129. SZARAPATKA, SZEREPETKA, i, *m.*. CIARAPATA. *Teat.* 15, 84, odartus, gołota; ein Abgelumpter, Zerlumpter, Abgeriſſener. *Quisquiliae de hominibus*, nikczemni ludzie, podnóżkowie, szarapatki, szarańcza. *Macz.* A ty, co bywszy przedtym ostatnim gołotą; W sute lamy się stroisz, tłoczysz w kufry złoto, Nie chlub się z marnéj doli, że cię z szarapatki Wywłokłszy, okrył Plutus licznemi dostatki. *Nar. Dz.* 2, 157. Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedzą, żem bywał lepiej, wiedzą, żem szlachetka. *Zabł. Zab.* 2. *SZARASY, *ob.* Szarawy. SZARAWARA, y, *ż.*, SZARAWARY, *SARAWARY *plur.*; (*Ross.* шаравары; *Croat.* salavarde, navlachke; *Hung.* salavari; *Turc. et Pers.* szalwar = spodnie szerokie. *Biel. thes. philol. Michael spicileg.*, Scytowie nazywali spodnie swoje *σαράβαρα Pollux Onom.*, *Czart. Mskr.*); szerokie przestronne długie do stop pludry; lange, weite Pumphoſen, Ueberziehhoſen; (cf. *Bosn.* scjaroviti = pstry, scjarovitost = pstrość). Perska szarawara. *Klon. Wor.* 54, *not.* «*σαράβαρα tibialia seu feminalia apud Persas; qua voce et indumento usi sunt aliquando Poloni*». Włos głowy ich w ogniu nie przypalił się, i szarawary ich nie odmieniły się. *W. Dan.* 3, 95, *not.* «*τα σαράβαρα. LXX.* — *Chaldaic.* Sarabala jest płaszcz, ale bardzo na szarawary poszło. *Budn. ib.* Tatarowie ubior spodni, który pospolicie szarawarami zowią, lniany noszą. *Gwagn.* 594. Janczarowie mają pludry abo raczéj szarawary białe. *Star. Dw.* 42. Ociec nie rad się wyda synowi na ubiory, sprawiwszy mu sarawary a karwatkę. *Glicz. Wych. F*, 3 *b.* Kurfirst Pruski od króla wedle mody starej Brał chorągiew', i z sobą wziózł szarawary. *Pot. Jow.* 31. (o rajtarach jego). SZARAWY, *SZARASY, a, e; *Carn.* sheri; *Bosn.* scjaroviti; *Ross.* сѣроватый; na szary kolor pochodzący, etwas grau, gräulicht. Kolor szarawy. *Haur. Sk.* 111. Ludzie w tym kraju są szarawi. *Boter.* 246. Noc ku nam poziera Szarawe skrzydła na świat rozpościera. *Zab.* 8, 509. *Nar.* Ty się pomknij szarasy, siądźże ty pozłocisty! *Rej. Zw.* 70 *b.* (szaraku ustąp' się, cf. jak ci widzą, tak cię piszą). — (*SZARBOCH, *Syr.* 320, *ob.* Szkorbut).

SZAREK, rka, *m.*; (*Ross.* сѣрокъ, сѣрунъ pies morski Archangielski); w szarą suknią ubrany, ein Graurock; (cf. *Gall.* sarrau). *Cum ravi coloris panni viliores sint, hinc fit, ut iis induiti, contemptim sic appellentur, ceu tenuis fortunae et ex vulgi grege; sic translate ad alios*

colores szarek = podło ubrany, jakiejkolwiek maści szatę podłą mający, *pannosus*, gałgan, odartus, oszarpaniec, szarapatka; ein ſchlecht gekleideter, abgerißner, zerlumpter Menſch. Milcz szarku, mów panie szatny. *Błaż. Tłum. B*, 4 *b*, (*ob.* Szarasy). Przeciwnie złotogłowni na spodku panowie, A nad niemi wierzch mają dziś marni szarkowie. *Jag. Gr. A*, 3 *b*, (cf. szara szlachta, szary koniec). — §. Pies szary, ein grauer Hund. Panięta po ulicy psy pogromili, Kęsego poimali, a szarka zabili. *Rej. Wiz.* 97 *b*. Wydał złodzieja szarek psim ozorem. *Miask. Ryt.* 2, 177. — (SZARFA, *ob.* Szarpa). — SZARGA, SZARUGA, i, ż., słota, pluta, pluskota, zadymka, zawierucha, zamieć, chera, deszcz z wiatrem; naſſes, ungeſtümes Wetter. Szargi i pluski oktobrowe. *Tward. Wł.* 195. Szarugi wilgotne. *Hor.* 2, 199. *Nar.*; (*imber edax*). Dzień, noc, słota, szaruga, czy marznie, czy pali, Skoro pan powie nuże! nogi zapas, daléj *Zabł. Amf.* 12. I w szarugi odprawiać pod niebem noclegi, I bosą nogą deptać ścięte mrozem śniegi. *Zab.* 10, 42. *Koss.* Tam na wdzięcznéj pogodzie z szargi osychają. *Tward. W. D.* 2, 208. Ślepa szarga widok odejmuje zawikłaną srodze drogą. *Suszyc. Pieśn.* 2. *F*, 4 *b*. Obłok skoro się rozwarł, ciężką wody swéj szargą zalał. *Otw. Otw.* 455. — §. Szarga morska, burza, nawał; Sturm, Ungewitter, Seeſturm. Czarna szarga morze z boku turbuje W długim przez tak wiele wałów skoku. *Bardz. Luk.* 85. Łodź moja żadnéj szargi i żadnéj nie boi się burzy. *Pot. Pocz.* 85. — *Fig.* Nie bardzo nam jeszcze do śmiechu z przeszłéj szargi. *Pot. Arg.* 450. (zawieruchy). SZARGAĆ *cz. niedok.*, poszargać, uszargać *dok.*, Szargnąć *jednł.*, kalać, błotem nieczyścić; beſudeln, beflecken, beſchmutzen mit Straßenkoth, beſchlumpern; *Boh.* šubrám se (*ob.* Szubrawiec), (cf. caurati wlec, płást se caura płaszcz się wlecze; *Carn.* shôrgam, shorglam = ciurczeć; *Hung.* szürgem *strepo*; cf. *Croat.* sárgaszt *varicolor*). Szargać szatę, szargać się. *Cn. Th.* 1100. Jam kadet, nie będę się w błocie szargał. *Teat.* 8, 6. — *Fig.* W Warszawie się uszargał, z Dubna jak zmyty czystym powrócił. *Zab.* 13, 214. (zadłużył). Żaden się bez jakowéj przywary nie rodzi, Ten najlepszy, kto się mniej w téj szarga powodzi. *Hor. Sat.* 36. (kto najmniej ma plam, wad). On z moją powagą waszę razem szarga; Na nasze przywileje, na władzą się targa. *Węg. Org.* 18. On się tylko pieniactwem szarga, a z sąsiady Ustawicznie o lada zagon wszczyna zwady. *Nar. Dz.* 3, 148. Głowy uszargać nie potrafisz winem, Ni z kołem godowniczym tańczyć koło dzbana. *Zab.* 9, 338. *Zabł.* odurzyć, den Kopf benebeln. — §. Szargnąć, szarpnąć, targnąć, szarpiąc poruszyć; reißend zucken, mit einem Ruck bewegen. Wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się szargnął, I wskok z goracéj rany martwiejąc wytargnął. *Żebr. Ow.* 82; (*dimittit in ilia ferrum*). Potężnie drżącą bronią szargnął; *trementia forti tela manu torsit. Żebr. Ow.* 296. Brzydkiemi szargnęła włosami; *movit. Żebr. Ow.* 93. SZARGANIEC, ńca, *m.*, SZARGAWIEC, wca, *m.*, poszargany, gnoik, smród, niechluj; ein ſchmutziger Menſch, eine Sau. Już lada szarganiec i gruby knecht lada, Kontem się czy markizem bezwstydnie powiada. *Nar. Dz.* 3, 114. Już mi to obmierzło, że lada szarganiec cudze występki gani. *Mon.* 73, 663. Cynik szarganiec. *Bal. Sen.* 49. Cicho ty szargawcze. *Teat.* 36, 21.

*SZARGANT, *SZARGART, *SZARGARZ, a, *m.*, [z *niem.* Scherge, sługa publiczny, *ob.* Sergiel 2], *lictor*, oprawca, abo miejski sługa, szargarz, butel, kat, który złoczyńce imuje i traci. *Mącz.* Szargant, *lorarius. ib. Lictorius*, co ku szargartom a butlom należy. *ib.* (może z *Franc.* sergeant).

SZARKAĆ, SZARKNĄĆ, *ob.* Sarknąć.

SZARŁACIĆ, SZKARŁACIĆ *cz. niedok.*, uszarłacić, uszkarłacić *dok.*, rumienić jak szarłat, czerwienić; beſcharlachen, ſcharlachroth machen. Wschód szkarłaci nadobne zaranie. *Przyb. Milt.* 212. Flora ogród krasnym kwiatem hojnie uszkarłaci. *Zab.* 9, 6. Niebieskie szkarłacą się róże. *Przyb. Milt.* 85. Mężowie waleczni uszarłacili się. *Budn. Nab.* 2, 3. (szarłatem odziani. *Bibl. Gd.*). W szarłat przyobleczony, uszarłacony, *coccinatus. Mącz.* SZARŁACISKO, a, *n.*, *Zab.* 9, 83, *contemn.*, elender Scharlach. SZARŁAT, SZKARŁAT, u, *m.*; (*Boh.* šarlat, červec; *Slov.* šarlát; *Sorab.* 2. scharlak; *Sorab.* 1. scharlachowa barba; *Carn.* shkerlât; *Vind.* ſhkarlat, ſharloh, barsun, karmesin; *Croat.* skerlât, shkarlat; *Slav.* skerlet; *Bosn.* skerlet, čergljena svitta, skerlet sok, mast; *Rag.* grimiz; *Ross.* шарлахъ, алое сукно); *Germ.* Scharlach; (*Svec.* skarlakan; *Ital.* scarlato; *Angl.* scarlet; *Franc.* ecarlate; *Isl.* skarlat; *Arab.* yxquerlat; *Turc.* iskerlet; *Pers.* sagallat). Teraz częściéj mówią szkarłat, szkarłatowy, niż szarłat, szarłatowy. *X. Kam.* Marcin z *Urzędowa* rozumie, że z Polskiego czerwiec, tak słowo kermes, jak i słowo szkarłat pochodzi. *Urzęd.* 455. — 1) Szarłat purpura, małż morski, z którego szarłatną farbę wyciskają, ryba, żółw', ślimak morski szarłatny. *Cn. Th.* 110. die Purpurſchnecke; *murex*, gatunek ślimaków w morzach Azyatskich; czasami wypuszczają po trochu farby szarłatnej, u dawnych zwanéj purpurą. *Zool.* 95. — Szarłat, krzewinka, szarłatowe drzewo, z którego jagody na farbę zbierają, *ilex coccifera. Syr.* 1342. der Scharlachbaum. — Szarłat farbowny ziele, abo szarłatne ziele, *sandyx. Cn. Th.* 1100. Scharley, Scharlachkraut. — §. 2) Szarłat, SZARŁATEK, ziele, *amaranthus*, gatunki tu należące są Miłosnik, żminda, samit. *Kluk. Dykc.* 1, 27. *Birk. Gł. Kon.* 19. *Syr.* 1355, *Ross.* бархатникъ, Tauſendſchön, Sammtblume. — §. Szarłat, szarłatna farba, szarłatny sok, którym szarłat farbują. Scharlachfarbe, Purpurfarbe, Scharlach; *Vind.* ſhkarlatna farba; *Ross.* багряность. Z proszku karmazynowego robią przednie rumieniдło szkarłat. *Kromł.* 494. — *Fig.* Postępek ich szkarłatem jagody jéj zarumienił. *Niemc. Król.* 4, 115, (cf. raki piec). Szkarłat, purpura z różą, ustępuje temu wdziękowi. *Past. Fid.* 325. Będąli grzechy wasze jak szarłat, wybielone będą jak śnieg, a jeśli będą tak czerwone jak bawełna, zbieleją. 1 *Leop. Jez.* 1, 18. — §. Szarłat, materya, sukno, jedwab' tego koloru; Scharlachtuch, Scharlachſeide, Scharlach. Gdy czerwcem sukna farbują, takie sukna zowią

szarłaty, jakoby rzekł szkarłat skażoną mową czerwiec. *Urzęd.* 333. Szarłatne jagody farbierze do farbowania jedwabiów, weln i sukień używają, które potym od téj farby szarłatami zowią. *Syr.* 1343. Włosy głowy twojej jak szarłat zwiniony. 3 *Leop. Cant.* 7, 5. (jak pawłoka królewska. 1 *Leop.*). *ib. Exod.* 28, 33. — §. 3). Szarłat, miano pięknego charta. *Bielaw. Myśl. B*, 4 *b*, Name eines ſchönen Windhundes. — §. 4) *Medic.* Szarłat, wyrzut plam czerwonych małych po całym ciele. *Krup.* 5, 344. szkarlatyna, Scharlachausſchlag. SZARŁATNIEĆ *neutr., niedok.*, rumienić się jak szarłat. *Cn. Th.* 1100, ſcharlachroth werden. SZARŁATNIK, a, *m.*, co farbuje szarłatno. *Włod.*, der Scharlachfärber; *Eccl.* червленичникъ, *Graec.* πορφυρεύς, *purpurarius.* — §. Papież z swojemi szarłatnikami, kardynałami. *Baz. Hst.* 20, cf. *Sorab.* 1. purpurnik, w szkarłat ubrany, ein in Scharlach Gekleideter. *Wrodz. żeńsk.*, n. p. Abyś już z kubka złotego onéj szarłatnicy Włoskiéj wina obrzydliwości nie pragnął, ale raczéj głosu bożego słuchał! *Teof. Zw.* 32, (cf. purpurat). — §. Szarłatnik, małż szarłatny, ślimak, die Purpurſchnecke. *Tr.* SZARŁATNAWY, a, e, półszarłatny. *Cn. Th.* 1101, halbſcharlachen, ſcharlachartig. SZARŁATNO *adv.*, koloru szarłatnego, ſcharlachfarbig. Szarłatno czynię, *purpuro. Cn. Th.* 1101. — W szarłacie, im Scharlach. Szarłatno chodzący, *purpuratus. Cn. Th.* 1101. Jak się dziecię za młodu pyszno a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że ludzi nie będzie chciało znać. *Glicz. Wych. F*, 4 *b.* SZARŁATNORODNY, a, e, *ostrifer. Cn. Th.* 1101; ślimaki szarłatne rodzący, Purpurſchnecken zeugend. SZARŁATNY, SZARŁATOWY, a, e, od szarłatu, Scharlach-, ſcharlachen; *Boh.* šarlatný, šarlatowý; *Slov.* šarlatowý; *Vind.* ſhkarlaten, purprast, barsunski, karmesinskofarbast; *Croat.* skerláten, skarlatni; *Hung.* skárlásztin; *Bosn.* skerletni; *Rag.* grimizni; *Ross.* багряный, багряноцвѣтный, черватый; *Eccl.* уръклєнъ. Ciało jego białe i szarłatne. *Groch. W.* 331. (rumienne). Szarłatne jagody, karmazynowe ziarnka. *Syr.* 1343. Szarłatna szata, ein Scharlach-, oder Purpurkleid. Jezusa oblekli w szatę czerwoną, szarłatną abo purpurzaną. *Sekl. Math.* 27. Opony z jedwabiu szarłatnego. 3 *Leop. Exod.* 26, 1. (powłoczonego. 1 *Leop.* z szarłatowego. *ib.* 26, 31). Otworzcie-no szkarłatni zbójce wasze dzieje, lzali myśl w nich strachem zdjęta nie struchleje? *Nar. Dz.* 1, 77. (purpuraci, purpurą okryci). Tyranowie szkarłatni. *Zab.* 16, 120 *Nar.*

SZARLETAN, SZARLETANKA, *ob.* Ciarlatan.

*SZARŁOOKOŚĆ, ści, *ż.*, szarłatowe oczy, jak u królików. *X. Kam.* Kaninchenäugigkeit. · Wódka ta dziecięciu młodemu szarłookość naprawuje. *Sienn.* 252. *idem. Spicz.* 108.

SZARMANTKA, i, *ż.*, miano, które suczkom dają, Name einer kleinen Schooßhündinn. *Mon.* 64, 140. Hajduk szarmantkę przez nieostrożność potracił. *Mon.* 67, 285. Obudziła mię szarmantka szczekaniem. *ib.* 67, 287. SZARMANTSKI, jego, *m., Niemc. P. P.*, cf. fraczek, fircyk, fiutyniec. *W rodz. żeńsk.* Szarmantska.

SZARO *adv.*, grau. Kaczka szaropióra. *Tward. Wł.* 245. Nurek szaropióry. *Zab.* 10, 82. *Koss.* [SZAROGRÓD, a, *m.*, miasto na Podolu, eine Stadt in Podolien 2]. Założył Jan Zamojski jednę fortecę najbliżéj granic Tureckich, i nazwał ją Szarogrodem, na pamiątkę Szaryusza Jelitczyka, od szarej sukni tak nazwanego. *Boh. Zamoj.* 9. *et* 183, cf. szara szlachta, szarek. SZAROOKI, a, e, oczu szarych, grauäugig; *Ross.* сѣроглазный. SZAROPICH, a, *m.*, n. p. Rarog się przelatywał aż pod obłokami, Kiedy go obaczyła gniewna była kani, Mówiła: Poczekaj mię panie szaropichu! Wołając złorzeczyła; on latał po cichu. *Papr. Kol. K.* 2.? SZAROŚĆ, ści, *ż.*, SZAROTA, y, *ż.*; *Ross.* сѣръ, сѣрость, сѣризна, сивость (*ob.* Siwość); die graue Farbe, das Grau. Szarość bierze coś od czarności i od białości, i tak bywa, ani biało, ani czarno, ale coś średniego. *Petr. Et.* 107. Zabrzmij w cichéj szarocie, mój samotny głosie. *Przyb. Ab.* 11. w szarej poświecie, w zamierzchu; Graudunkel, Dämmerung. — §. Szarota ziele, *ob.* Kocenki. *Jundz.* 410, *Ross.* кошечьи лапки, горлянка. SZAROSIWY, o koniach; *Ross.* чалый, чалко, Grauſchimmel. SZAROWAĆ ściany *cz. niedok.*, szaro ściany tynkować, nim się wapnem bielą, grau betünchen. *Urm.*

SZARPA, SZARFA, y, *ż.*, binda dla ozdoby: *Gall.* echarpe; *Angl.* scarf; *Svec.* skärp; *Germ.* Schärpe; *Vind.* ſharpa, shounirsku opaſilu, oficirski prepaſs; *Ross.* шарфъ, перевязь, (cf. przewiąz); *Eccl.* поранница, перевязь воинская. Szarpa oficerska, die Feldbinde. Rzuca ziarno kmiotek na uprawną rolą, Worem zboża przeciągniony, który jak szarfa silne zdobi mu ramiony. *Tom. Rol.* 47. Ankry, szarpy, stroje kobiece. *Haur. Sk.* 519. Leibbinden der Damen. SZARPOWY, a, e, od szarpy, Schärpen-; *Ross.* шарфяный.

SZARPAĆ, *pr.* szarpie *cz. niedok. et contin.*, Szarpnąć *jednil.*, (*cf. Germ.* ſchärben, cf. sierp'; *Gall.* echarper; *Lat.* sarpere; cf. *Germ.* ſchar, Tſcherper. Adlg.; cf. *Lat.* carpere; *Carn.* sharbam - biję, okładam plagami; cf. *Graec.* ἁρπάζω; *Hebr.* ארב arabh, *carpsit*, טרף taraf, *rapuit*); siepać, rwać kogo; *Slov.* trhám, (*ob.* Targnąć); *Bosn* skiddati, iskiddati; *Ross.* терзать, reißen, hin und her reißen, zausen. Szarpać się z kim - rwać się z kim; ſich mit einem herum reißen, herum balgen. Chciałem się z nim szarpać, ale darmo, mocniejszy wygrał. *Teat.* 32. *b*, 112. Gdy się tak Polska domowemi niezgodami szarpie, dźwigała się potęga Ruska. *Nar. Hst.* 4, 127. — Szarpnąć się na co - porywać się, rwać się na co; auf etwas losgehen, ſich darüber hermachen, einen Anfall darauf thun. Skoro się dowiedzieli Prusacy o zgubie wojewody, szarpnęli się silniéj, niżeli kiedy na udział księcia Konrada. *Nar. Hst.* 4, 196. Sam na sam, to sztuka; zaraz ja ci pokażę — szarpie się do niego. *Teat.* 31, 54. — Szarpać ciało, mięso drzeć, targać, rozszarpywać *niedok.*, uszarpać *dok.*; zerreißen, zerfleiſchen, in Stücke reißen. Strona przeciwna go uszarpała, i na twarzy poraniła. *Sk. Dz.* 869. — *Pr. et fig.* Zmartwienie nieustanne serce moje szarpie. *Teat.* 4, 19. dręczy, kraje, zerfleiſcht mein Herz. Lud się wspomoże, Gdy go ani celnik, ani żołnierz szarpać będzie. *Star. Vot. B b.* zdzierać, ſchinden, prellen,

betrügen. — *Transl.* Szarpać kogo, sławę jego, łżyć go, uwłaczać mu; jemandes Ehre angreifen, ihn schänden, lästern. Tacyt wszędy pochlebia Germanikowi, którego ostro szarpie Paterculus. *Pilch. Sall.* 6. Honor mój przed drugiemi szarpie. *Boh. Kom.* 1, 22. Niecnoto śmiesz szarpać sławę pana twojego. *Teat.* 25. *c.* 88. *Teat.* 9. *b*, 43. Czyli można ludziom złym gębę zamknąć, aby drugim sławy nie szarpali? *Teat.* 15. *c*, 5. Wy mi honor szarpiecie. *Zab.* 13, 273. *Treb.* Szarpiące święte postępki języki. *Nies.* 1, 138. SZARPACKI, a, ie, od szarpacza, siepacki, ceklarski; Häscher-s, Schinder-s. On go przed grobowcem Katula szarpacką ręką mordował. *Pilch. Sen. gn.* 325. Szarpackie kupy, rozdzierające Rzpltą. *Pilch. Sen. list.* 1, 107. SZARPACZ, a, *m.*; (*Rag.* karpaz, karpitegl *interpolator*); co szarpie co, albo drugiego; *Ross.* терзатель, der Herumreißer, Leutequäler. Plucker. Biada szarpaczom, którzy jedność ś. targają. *Birk. Exorb. D b.* Cudzego majątku szarpacz. *Mon.* 69, 1044. SZARPAK, a, *m.*, nóż lub miecz do rozszarpania, kord; *Grem.* ein Tscherper, (Abg.), Handegen, Sarraß, (cf. sierp'). Wściekły Mars płytkiem szarpakiem kole. *Nar. Dz.* 1, 30. Jak dobył szarpaka.... *Kniaź. Poez.* 2, 206. *Zab.* 14, 387. Szarpak topny w Noryckich buchtach, *Noricus ensis. Hor.* 1, 99. *Nar.* SZARPANINA, y, *ż.*, SZARPANINECZKA, i, *ż*, *zdrbn.*; *Boh.* drtina, (cf. drań, dranica); to, co szarpają, jako ścierw, psią strawa, do rozszarpania żer, *canibus data praeda. Cn. Th.* 1101, *Eccl.* звѣроядина; was zum Zerfleischen Preis gegeben wird, der Antheil des Leithundes von einem gefällten Wilde, das Jägerrecht. Armeńskich się nie lęka lwów szczupła mróweczka, Co dla lwiéj paszczęki ta szarpanineczka? *Tol. Saut.* 29. (odrobina poszarpana). — 2. *Fig.* Rozszarpywanie, łup cup; das Zerreißen, Zerstücken, Zerfleischen. Z ojczyzny wypędzonych pospólstwu na szarpaninę namiętności dali. *Warg. Wal.* 127. Dobra ciężką pracą nabyte podlegają mocniejszych szarpaninie. *Kłok. Turk.* 104. Jeszcze ciało do grobu nie będzie włożone, pocznie szarpanina około niego. *Rej Post. S s* 5. Nie chciał, żeby królestwo, idąc w szarpaninę przez podziały, słabiało. *Nar. Hst.* 2, 282. Szły Inflanty, za pomnożeniem przybyszów coraz w większą między różnemi stanami szarpaninę. *Nar. Hst.* 4, 276. *Zab.* 16, 124. *Nar.* Pigmalion niedowiarstwu, miłości i łakomstwu w szarpaninę był podany. *Tr. Tel.* 139. — Szarpanina, szarpaniem, wydzieraniem zgromadzone zbiory; zusammen geraffte Sammlungen, Vorräthe. Nie nauki oschłéj i misternéj szarpaniny, czekamy po tych nauczycielach. *Zab.* 8, 180. (kompilacyi). SZARPNY, a, e, szarpający, prędki w porywaniu, reißend. Szarpny ryś. *Chodk. Kost.* 25.

Pochodz. (*cf. sierp'*), *doszarpać*, *naszarpać*, *oszarpać*, *oszarpaniec*, *odszarpać*, *poszarpać*, *przeszarpać*, *rozszarpać*, *uszarpnąć*, *wyszarpać*, *zaszarpnąć*.

SZARSZA, y, *ż.*, materya wełniana z jedwabnemi niciami pomieszana, *Germ.* die Sarsche, ein wolliges Gewebe; (*Franc.* serge; *Ital.* sargia; *Angl.* searge; *Lat. med.* sargium; z *Lac.* sericum). SZARSZEDRON, u, *m.*, materyjka jedwabna; *Gall.* serge de Rome, Charchedron, ein Seidenzeug. Szalon, a najwięcéj szaszedron zwyczajnym był jego w lecie odzieniem. *Mon.* 74, 366.

*SZARSZYN, *SZARZUN, a, *m.*, gatunek szabli, pałasza, szpady, (cf. *Gall.* charger); eine Art Säbel. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu konia a szarszuna, drugiemu prawa, drugiemu pokoju. *Rej. Zw.* 12 *b.* Nasi bracia, kiedy się dwaj swarzą, tedy się śmieją, aż kiedy się rzucą do szarszunów, toż dopiero chcą rozwadzać; aliści drugiemu, choć nic nie winien, ręka wisi. *Rej. Zw.* 80. (do korda). Pan na warchoły marne świata tego Chce zawżdy dobyć szarszuna swojego. *ib.* 227. Pójdzieć i Mazur, wasz mężny brat miły Z szarszunem, z kijcem skosztuje swéj siły. *Stryjk. Gon. U* 3. Musi się *radszéj obrócić do pługa, niż do szarszuna. *Rej. Zw.* 45 *b.* Musi się *radszéj obrócić do pługa, niż do szarszuna, albo do zbroi szorowania. *Weresz. Reg.* 44. (raczéj do rolnictwa, niż do wojskowości).

SZARUCHA, y, *ż.*, szara maść, die graue Salbe. Szarucha, którą barwierzy smarują. *Oczk. Przym.* 9. Nasza miła szarucha, pomsta barwierska, czy Galenowi kiedy w myśli była? *ib.* 4.

SZARUGA, *ob.* Szarga.

SZARWARK, u, *m.*, robota publiczna na pana, praca z pańszczyzny wypadająca; *Germ.* das Scharwerk; (*Boh.* šarwátka, swáda, swar-swar). Szarwarki, *Graec.* λειτουργιαι, *publicae operae. Klon. Wor.* 15. Szarwarki do grobel, mostów, powinny być zażyte; ale częściéj niemi koło polowych robót robią; te co miesiąc dzień jeden poddani powinni odbyć. *Mon.* 64, 196. *et* 199. *ib.* 67, 196, cf. tłoki, gwałty. — 2. *Transl. fig.* Szarwark, tartas, kołowrot, zamieszanie, hałas; Lärm, Verwirrung, Unruhe, Getös. Co za niespodziewany koło mnie tu szarwark! *Klon. Wor.* 20. Na to on: wierz ty mnie, i jać się dziwuję, Kiedy owe szarwarki na świecie widuję! *Rej. Wiz.* 66. Jeszcze mało mają, te stroić szarwarki. *Zebr. Ow.* 379. *nefas.* SZARWARKOWY, a, e, od szarwarków, Scharwerks-. Anibal nie ustąpił szarwarkowym pracom, aż się przez Alpy w Auzonią wedrze. *Mon.* 71, 154. (nie poprzestał łamania gór).

SZARY, a, e; (*Boh.* šarý, čerý, tmawy *sublucidus*, *subobscurus*, ciemnawy, zšera, ztemna z ciemna); *Sorab.* 2. scheri; *Sorab.* 1. schjry, schyry *canus*; *Carn.* shara *genus*, *species*; *Vind.* sharovit-pstrokaty; *Croat.* sár, sáren *variegatus*, sárgaszt *varicolor*, szúr *cinereus*; *Hung.* sárga *fulvus*; *Slav.* sharen-pstry; *Rag.* scjaaren, scjaròvit *multicolor*, scjarati *variare*; *Bosn.* scjarovili *discolor*, scjarovitost *varietas colorum*, scjarati, nascjarati *distinguere colore*, suri-plowy; *Ross.* сѣрый (cf. siarka: cf. *Gall.* sarran; cf. *Chald.*, *Syr. et Arab* חור chasar, *albescere*; *Eccl.* шаръ, шары farba, kolor, cf. żar, шаровный malowany, шарю, ушарити, ушарати farbować); podpolały, wilczasty; grau von Farbe, wolfsgrau; (*distng.* siwy, *szedziwy). Każdy wilk szarą sierść ma, *omnes sibi congruunt*, *unum cum noris*, *omnes noveris. Rys. Ad.* 35. Nie wilkli, to pies będzie szary. *Pot. Arg.* 777. Tak się rządzi, jak szara gęś po niebie. *Mon.* 71, 712, (*ob.* Zrzęda, kapryśnik, dziwak). Szary papier-bibuła, graues Löschpa-

pier, Fließpapier. Wodę przecedzić przez szary papier. *Rog. Dos.* 1, 128. Szara godzina, zmierzch; *Eccl.* сумракъ, сумерки, (примракъ, темноватость ciemnawość), Dämmerung, Zweylicht. Szara poświata, noc widna; eine helle Nacht, Sternennacht, Mondennacht. Tym, którzy w nocy, bądź przy szarej poświecie, bądź przy świecy widzieć nie mogą, lekarstwo. *Syr.* 524. Szara suknia, szarza, ein grauer Rock. Zakon ś. Franciszka z szarymi mnichy przyjął. *Szczerb. Sax.* 251. Jeden z familii Kozłorogów od szarej sukni Saryusz nazwany, przodek Zamojskich. *Boh. Zamoj.* 9. Dosyć ci jest mieć jednę suknią szarą albo więc dwie, jeśliby ojca w tym stać mogło. *Glicz. Wych. F*, 2 *b.* Po co ślesz co rok babo do Torunia? Dobry szary płaszcz, dobra drugiej gunia. *Groch. W.* 414. Starsi bracia przy boku pańskim zasiadłszy, uboższych szarą szlachtą, od sukien szarych, w jakich na on czas wszyscy niemal chadzali, na wzgardę nazywali, i w purpurę się przybrali. *Star. Ref.* 160. szarkami, Grauröcke, grauröckiger Adel. Ojcowie nasi szarą szlachtą się zwali, iż nie używali bławatów i purpur świetnych; kontentowali się suknem, które w domu robiono, a cnotą się świecili. *Star. Ryc.* 41. W bogactwach szlachectwo znają, Ku drogiej szacie dziś tylko powstają, Ubior a srebro godno czci i wiary, Ustęp' ty szary. *Stryjk. Gon. E* 1. — *Fig. transl.* Szary koniec, ostatnie miejsce siedzących u stołu. *Mon.* 75, 307. das ſchlechte Ende, das dünne Ende; (cf. *Ross.* хазъ koniec materyi jakiej, *ob.* Chasa). Szary koniec = smutny koniec, ein trauriges Ende. Zginął nam wybór, i przywódzca stary, A został jako mówią koniec szary. *Jabł. Buk. N*, 2 *b. Teat.* 24. *b*, 16. — *Transl.* Patrząc na darmohardego chłopa, każdy szarą pychę u siebie snadnie omierzić może. *Rej. Zw.* 53. Chociaj kto będzie klejnotem szlachectwa i dobremi cnotami osadzony, trzeba mu tego przestrzegać, aby w nim jaka szara pyszka nie urosła. *ib.* 53. szpetna, bez fundamentu, wietrzna, napuszona. — §. *Medic.* Szara maść, z żywego srebra z sadłem, *unguentum Neapolitanum*, *Mercuriale. Perz. Cyr.* 2, 327. *Wolszt.* 112, *ob.* Szarucha, die graue Mercurialſalbe. Szare bielmo, źrzenicę bielmem białawym, burawym, żółtawym lub niebieskawym pokrywa. *Perz. Cyr.* 2, 169. der graue Staar. 1. SZARZA, y, *ż.*, szarzyzna, szare sukno, graues Tuch. Przodkowie o szarłat nie dbali, Wojewodowie w szarzy więc chadzali. *Jeż. Ek. E* 1. Zygmunt August na sejm Piotrkowski przyjechał, dwór swój wszystek w szarzę ubrawszy, barwę tę ziemiańską nazywając. *Biel.* 555. (*ob.* szara szlachta).

2. SZARZA, y, *ż.*, z *Franc.*, ranga, godność, urząd; eine Charge, eine Ehrenſtelle. Do wszystkich szarz wojskowych król patentuje. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 107. Nie chciałbym, ażeby szarze wojska naszego przedajne były. *Koll. List.* 1, 89.

SZARZAĆ co, lub czym, *cz. niedok.*, (cf. *Germ.* ſcharren, ſcheuern, cf. szargać); poniewierać, nie szanować, nie ochraniać; etwas herum reiben, abreiben, abnutzen, ohne Schonen herum werfen, herum reißen. Następca w swój dom niesie kapelusz, aliści Ujrzy zszarzany i cienki jak z liści. *Zab.* 12, 76. Po świecie nędznym się szarzasz. *Dar. Lot.* 6. kąty pocierasz, tułasz się, ſich herum ſtoßen in der elenden Welt. Szarzają się za cackiem niepewnym. *Mon.* 69, 580. ubiegają się z narażeniem, ſie rennen ihm unbedachtſam, zu ihrem Schaden nach. Kościoł spustoszały, Którego wierzchy mchem się plugawym szarzały. *Otw. Ow.* 23. ciężały, ſie waren damit belaſtet. Mężczyzny szarzać miłością, i odmieniać ją często lubią. *Teat.* 15, 28. Nie ten brał urzędy, który miał zasługi, ale kto najlepiej życiem i sumnieniem szarzał. *Przestr.* 90. Czemu tak szarzasz fortunę i bogi, Dobrowolnie wydając się na sztychy! *Chrośc. Luk.* 163. Ojczyzna nie szarzała panem. *Jabł. Buk. D b.*

SZARZERUNEK militarny. *Kaw. Nar.* 268, *ob.* Rękoczyn.

SZARZYĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* šeriti se; mierzchnąć, dämmern, dunkel werden; (*Sorab.* 1. schyru *canesco*; *Rag.* scjarati *variare*; *Bosn.* scjarati, nascjarati *distinguere colore*; *Ross.* сѣрѣть siwieć). Nagle się niebo zaćmi a horyzont szarzy. *Przyb. Milt.* 352. Słońce zaszło, a mierzch znaczny przez szarzenie zbliżał od wschodu. *ib.* 230. (przez szarotę). — §. Szarzyć się, szarzeć, szarym się stać; grau werden, ergrauen. Pole się urodzajne daleko szarzeje. *A. Kchan.* 199. — §. Szarzyć się, migać się w oczach, w oczy słabo świecić; in die Augen dämmern, ſchwach in die Augen ſcheinen. Rzadko znajdziesz takiego na okręgu świata, Co mu się szarzy prawdy zbawiennej poświata. *Pot. Zac.* 117, (cf. szara poświata). Tam na schodach się szarzy stopień marmuru ciosanego gładki. *Pot. Syl.* 473. Ale zda mi się, tam się coś ruszyło, W onej gęstwie, i tak się szarzyło Właśnie jak wilk; wilk jest, nie inaczej! *Past. Fid.* 256. SZARZYZNA, y, *ż.*, szarza, szara suknia, ein grauer Rock. Piękna była, lubo się w włosienicę ową i szarzyznę przybrała. *Tward. Pasq.* 75. Przychodzi do mnie jakaś w szarzyznie babka. *Teat.* 10, 51. Czemuż nie weźmie szarzyzny, i nie osiędzie przy kościele! *Teat.* 10, 69.

SZAST! *interj*; *Boh.* šaust; *Ross.* шасть; trzask, szus, szust! smyk! *Germ.* wie ein Schuß, im Schuſſe, (*cf.* Haſt) l. im ſauſenden Sprunge, rauſchend vor Eile, Plotz, Plutz. Czemu się Waść kręcisz niby na zawiasie, szast, szast, jaki mi Francuz! *Teat.* 13. *c*, 5. *Wyb.* Pani zadzwoni, szast, dwa kroki; i już ja u jejmości. *Teat.* 20. *b*, 4. SZASTAĆ *intrans. niedok.*, Szastnąć *jednil.*; *Boh.* šaustati; *Ross.* шастать, шастнуть; z szelestem ruszać czym, mit Geräuſch bewegen, durch Bewegung ein Geräuſch machen; (cf. *Ross.* шагнуть, шатать chwiać, cf. szata). Szastanie nogami siedząc u stołu tak znaczne, że ociec rozumiejąc, iż ten szelest od psów pochodzi, niewinnie psa uderzył nogą. *Boh. Kom.* 1, 270. Ptak skrzydły szasta. *Przyb. Milt.* 225. Wchodząc kłania się z szastaniem. *Teat.* 19, 8. (z szaszorem). Przechadzając się, i nogami szastając, starali się, aby ocknął, na urząd on trzask czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął. 1 *Leop. Jud.* 14, 9. — *Recipr.* Szastać się; *Ross.* шастаться; z szelestem czyli szaszorem uwijać się, kręcić się gdzie; ſich mit Geräuſch herum drehen, herum tummeln; (cf. *Ross.* шататься taczać się, wahać się). Ustawiczne

szastanie się Moskwy po Polszcze. *Kur. Pet.* 137. Twa córka między chłopy się szasta. *Hor.* 2, 111. *Nar.* (ferta się). Małpa się szasta z pompą w ozdobnéj purpurze. *Min. Ryt.* 3, 359. Szastający się włóczęga, tłuk *Ross.* праздношатающійся. — Szastać się, szastać = dokazywać, szumić, lusztykować, in Saus und Braus leben. Szastać, marnować, sypać. Miarkuje się to, kiedy przyjdzie swoim szastać. *Dwor. B* 1. Teraz jestem człowiek żonaty; nie mogę szastać się jak dawniéj. *Teat.* 24, 87. *Czart.* — §. 2°) *Transit.* Szastać chustę w wodzie = płókać, wypłókiwać. *Ir.* spülen, ausspülen, z. B. Wäsche. Szastać kogo, *potius* Wyszastać *qu. v.*, wybić. SZASTAJ, ja, *m.*, miano charta, Name eines Windhundes, cf. szaszek. SZASTKA, i, *ż.*, miano charciey, Name einer Windhündinn. SZASZEK, szka, *m.*, błazen. *Cn. Th.* 1101, figlarz, kuglarz, ein Possenreißer; (*Boh.* šašek, šaška błazgoń, šaškowati, šaškugi błaznować). Niewdzięczny gaszek, Do żony jego przymknął się jak szaszek. *Jabł. Ez. C* 3. Kiedy nie będzie na tobie ubioru Świetnie drogiego, wijaj bracie z dworu, Bo dziś szlachectwo, rozum w adamaszku Chodzi, choć w szaszku. *Stryjk. Gon. E.* — §. Gatunek psów, eine Art Hunde. Co za szaszek, wracać się na swe legowisko. *Rys. Ad.* 6. Nie podejmuj się szaszku pola legawego. *Jabł. Ez.* 40. nie podejmuj się, czego nie umiesz. *Rys. Ad.* 41. *Cn. Ad.* 636. (*ne sutor ultra crepidam*). Podjąłeś się mój szaszku legawego pola, Bo nie możesz mu zdołać, pobłądziłeś zgoła *Bach. Epikt.* 55. Wyżłowie, kądłowie, brytany mają często być używane w łowieniu, żeby szaszkowie nie zalegały pola. *Haur. Sk.* 340. SZASZÓR, u, *m.*, ruch z szelestem, łot szastający; *Boh.* šaustanj; *Ross.* шорохъ шоборть, eine schnelle Bewegung mit Geräusch, Gerassel. Z pokoju szaszorem wypadła. *Tward. Pasq.* 32. Wypchnęła łotra z okna, leciał na dół szaszorem. *Klon. Wor.* 43. Piekło się otworzyło; za nim powlekło się wszystko złe szaszorem. *Tward. W. D.* 6. Gromada i szaszorem z obłoku szarańcza się wali. *Tward. W.* 160. — §. Szaszor, *active*, co sprawuje szelest, co żywo sunie, z szaszorem, szelestem. *Dudz.* 60. (was sich mit Gerassel bewegt, etwas Rasselndes; *Croat.* szacher; *Hung.* szatyor; Oesterr. Seger gatunek koszów). Szaszor, szyb, orzeł wyklijany, które dzieci wypuszczają na powietrze. *Włod.* latawiec, ein Papierdrache, den die Kinder in die Luft aufsteigen lassen. — *Aliter:* Uszykowane w porządne szaszory sznurem wędrują w podróż. *Przyb. Milt.* 225. hufy, kupy, gromady ciągnące, wandernde Haufen.

*SZASZUŁECZKA, *ob.* Czaszuleczka, Czaszułka, Czasza.

SZATA, y, *ż.*, SZATKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; *Boh.* šat chusta, płachta 1. *linteum*, 2. *vestis*; (šatek chustka, šatstwo *vestimentum*; *Slov.* šatka, ručniček chustka do nosa; šati szaty); *Sorab.* 1. *et* 2. drasta, (cf. drzeć); *Carn.* shât *mapella*, franten *paludamentum*; *Vind.* oblazhilu (*ob.* Oblec), obliek, gvant (*ob.* Gwent), (łbat = serweta); *Croat.* oprava (*ob.* Oprawa), halya, szvita, (cf. Zwinąć); *Dal.* halina, szukna, odecha, dolama, (*ob.* Odzież, dołoman); *Slav.* hodicha, hodílo, (*ob.* Chodzić); *Ross.* платье (*ob.* Płat, płachta), платьеце, кафтанъ, кафтанецъ, кафтанчикъ, (cf. kaftan); *Eccl.* ризꙗ (*ob.* Ryza); szata powszechnie, wierzchne odzienie z płótna, z sukna, suknia, lub też cała odzież; das Kleid, die Kleidung, Kleider; cf. *Ross.* [шата = okład na obrazach, *Kursk.* 2], шатать, шатнуть chwiać, wahać, шататься taczać się, (*ob.* Szastać). Szata jest wynaleziona dla przykrycia ciała nagiego, nie dla pychy. *Petr. Ek.* 75. Pięć lat temu (koło r. 1555 pisano), jak nasi krótsze szaty niż postronni poczęli nosić; tak iż nie wstydzą się ukazować onych części ciała, które mają być zakryte. *Modrz. Baz.* 201. Stęskniwszy się z obyczajmi i ubiorem Macedońskim Alexander, szaty na się wziął Perskie. *Warg. Wal.* 326. Jaką dziecię szatkę ma mieć. *Gliez. Wych. F* 3. jaką sukienkę, Röckchen. Dotykanie szaty czyli sukni Chrystusowéj zdrowie dawało. *Sk. Kaz.* 439. Mniskie szaty. *Sk. Dz.* 1040. (habit, kapica). Szata podła, szacisko, *ob.* Sukmana, Szata = powierzchnia, *ob.* Kontusz, surdut; szata spodnia, *ob.* Żupan, kaftan. Szata do ludzi, odświętna, *ob.* Ochędożka. Szata jedwabna droga, *ob.* Jedwabnica. Szata podszyta futrem, *ob.* Szuba. — *Prov.* Szata często wydaje człeka obyczaje. *Cn. Ad.* 1127. (szalony strój, szalona głowa, znać ptaka po pierzu). Szata dodaje śmiałości, wiary, urody, godności. *Cn. Ad.* 1127. jakie odzienie, takie raczenie; jak cię widzą, tak cię piszą, Kleider machen Leute. Szata nie czyni mężnym. *Pilch. Sen. list.* 268. (rękaw nie bije). Szata świetna nie ozdobi złego, a podła nie oszpeci dobrego. *Cn. Ad.* 1127. (szkoda krasy, gdzie rozumu pasz; cf. główka jak makówka). — *Fig.* Wiosna okryje krzaki i gaje zielonemi szaty. *Chod. Gesn.* 142. umai, ubarwi, upstrzy je.

SZATAN, a, *m.*; *Boh.* satanás; *Sorab.* 1. *et* 2. satan; *Vind.* šatan, poshtalenz, slumek, supernik, vrashnik; *Croat.* sâtan, szotona, vrag, malik, szumrak, napasztnik (*ob.* Napastnik), skrapecz, złódi (cf. złodziéj), paklenik (cf. piekielnik), hudich (cf. chudy), djaval; *Slav.* sotona; *Rag.* sotóna, sotonna, vrágh, djaval, hudòba, nâpast, strasenosilnik hudobski, necisti duh, duh zli, napasnik, zarni duh, (*ob.* Czart); *Bosn.* sotona, vragh, vrág (*ob.* Wróg), pogan (*ob.* Poganin), hudoba: *Ross.* сатана; z *Hebr.* שטן satan, *adversarius*, cf. שד sched, *daemon*; arcywróg, czart, *ob.* Dyabeł; *Turc.* szaitan. *Paszk. Dz.* 132; *Germ.* der Satan. Łacinnicy zowią potwarz, co Grecy zowią διαβολὴν, i ztąd ma imię ten nieprzyjaciel rodzaju naszego; żydowie zowią szatan, co się znamionuje jakoby przeciwnik. *Eraz. Jez. T* 6. Szatan jest stary hetman, już od pięciu tysięcy i pięćset lat wojuje, umie takie i owakie sztuki i fortele. *Gil. Post.* 197. Kędyś bywał szatanie? Zwodziłem świat panie! *Rys. Ad.* 31. SZATAŃSKI, a, ie, od szatana, Satans-; *Vind.* satanski, poshtalenski, vrashji; *Bosn.* sotonski, vragxji, hudobni; *Rag.* sotònski, hudobski, vraxij, djavaoski, hudobni, djavgli; *Ross.* сатанинъ, сатанинскій. Jeśli komu nie godzi się szatańskiego tańca skakać, tedy człowiekowi krześciańskiemu dopiero nie godzi się o nim ani pomyślać. *Gil. Post.* 28, *ob.* Czartowski, dyabelski. SZATAŃSTWO, a, *n.*, dyabelstwo, Teufeley, Teufelswesen, Teufel. Kładąc rękę na opętanych, uwalniał ich od szataństwa. *Sk. Żyw.* 2,

145. Na krew' chrześciańską Głodne z Stambułu szatańſtwo. *Psalmod.* 104.

SZATARNIA, *ob.* Szatnia. SZATKA, SZATECZKA, i, *ż.*, *dem. Nom.* szata, das Kleidchen. Ta szateczka szarłatna w złoty wzór robiona, Kamykami drogiemi, perłą osadzona. *Groch. W.* 369. Wszystka jego majętność, wytarte szatki i trochę książek. *Sk. Dz.* 276.

SZATER, a, y, *ż.*; *Slov.* šáter, šator, stan; *Carn.* shótor, (cf. kotara); *Vind.* fhotor, al ena hisha na pulo, na voiski sa shunirje; *Hung.* sátor, satorotska; (szatyor *scirpea*); *Croat.* scator, sátor, shator, sátorecz, scatorek, shottor, (cf. zasztor = zasłona); *Dal.* sator; *Bosn.* scjator; *Rag.* scjattor, scjâtor, zâstor; *Ross.* шатеръ, (шатерный namiotowy, шатерникъ namiotowy rzemieślnik, шатерничей dozorca nad namiotami); *Eccl.* шатеръ, палатка, илитъ, *dem.* шатрикъ; (*Hebr.* שטרום shoterim, *praefecti castrorum*; *Hebr.* שתח schatach, *expandit*); §. 1) namiot, das Zelt. [Szater na jastrzębia na kształt brożka. *Myśl. ptasz. G, 3 b.* — 2]. Namioty świetne, w koło nich zaś szatry świecą się przytomne książąt, baszów i konnych rozmaitych. *Paszk. Dz.* 108. Poraź na głowę nieprzyjacioł, niech z pola zstępuje, Obcy niech w twojéj ziemi *satrów nie tasuje. *Stryjk. Gon. N* 3. Owczarze, domów nie mając, pod szatrami siedzą. *Paszk. Dz.* 121. Scena jest w taborze cygańskim pod szatrami, w lesie. *Kniaź. Poez.* 2, 174. Cóż my mamy? ot te szatry, Które grodzą cztery wiatry. *ib.* 178. — *Anat.* *Szatra mózgowa; błona, mająca postać rozpiętego namiotu lub kuczy mózg od móżdżka oddzielająca. *Perz. Cyr.* 1, 38. *et* 40. die aufgeſpannte Haut, die das Hirn vom Hirnlein abſondert. — §. 2) Szater; *Ross.* шатеръ, gatunek sieci na ptaki, n. p. na cietrzewie; ein Netz, Vögel zu fangen. Szatry, zadziergi, sidła, siatki. *Nar. Dz.* 3, 206.

SZATKOWAĆ, n. p. kapustę, ciasto etc., krajać, siekać; klein hacken, klein ſchneiden, cf. siatkować; (cf. *Dal.* szatnik = siepacz). SZATKOWNICA, y, *ż.*, deska do szatkowania kapusty, bywa sosnowa. *Kluk. Rośl.* 2, 166. hebel kapuściany, der Krauthobel.

*SZATŁAWA, y, *ż.*; *Boh.* šatlawa; więzienie, ciemnica. *Sax. Rej.*, ein Gefängniß. Komu szatławę i więźnic ku opatrzeniu i ku zamykaniu poruczono .... *Sax. Porz.* 46. *Pam. Warsz.* 7, 56. *X. Szaniawsk.*, cf. zakrata, grzymka, izdebka.

SZATNIA, SZATOWNIA, SZATARNIA, i, *ż.*, SZATNICA, y, *ż.*, garderoba; (*Sorab.* 1. rastowna; *Vind.* kamra sa oblazhilu, oblazhilna hranva; *Rag.* odjechniza; *Croat.* odechnicza, (*ob.* Odzież); die Kleiderkammer; (*Boh.* šatnjk szafa szatna). *Vestiarium*, szatownia, komora do chowania szat. *Macz.* Gdybym wszedł do szatarni twojéj, o jakbym tam wiele par sukień drogich nalazł! *Bals. Niedz.* 2, 247. SZATNICZY *Subst.*, = szatny, *vestarius. Cn. Th.* 1105, der Kleiderwärter; *Croat.* odechnik; *Rag.* nadodjechnik, ejohadâr; *Eccl.* ризничій; *Ross.* стряпчей; u zakonników westyarz. *Włod. W rodz. żeńsk.* Szatnicza = szatna; garderobianka. Szatny zdaje się być bardziéj młodszym bratem, niżeli kamerdynerem jego. *Mon.* 72, 63. Jesień szczyci się być kamerdynerką czyli szatną ziemi. *ib.* 71, 203. SZATNY, a, e; *Boh.* šatnj; *Vind.* oblazhilen, oblazhilski, gvanten; *Ross.* ризный, кафтанный; od szat, do szat należący, Kleider-. Szczotka szatna. *Warg. Radz.* 174. Na cóż tedy tak wiele szat nawymyślali, Że szatną litanią z nichby napisali? *Łącz. Zw.* 30. Prawa szatne bronią zbytnich ubiorów. *Petr. Ek.* 75. Kleiderordnung. — §. Szatny, *adverb.*, Szatno, dobrze w szaty opatrzony, ubrany, odziany suto; reichlich mit Kleidern verſehen, kleiderreich, wohl oder reich gekleidet. Chce być chwalon, że jest szatny, A za cześć bótek poczyta udatny. *Papr. Ryc.* 374. Wdowa młoda, bogata, szatna. *Pot. Syl.* 60. Ukazowali się na obrządkach świątecznych szatno i strojno. *Nag. Fil.* 33.

*SZATRZYĆ się *rec. niedok.*, n. p. Jeśli się kto zamyśli, zamówi, zapatrzy, Jeśli się kto zabawia, jeśli się nie szatrzy .... *Klon. Wor.* 36, (*not.* «szatrzenie, po Czesku»: baczenie) *Boh.* šetřiti *attendere*; Acht haben, Acht geben, aufmerken.

SZAWEŁ, wła, *m.*; *Boh.* Sawel; *Germ.* Saul. Paweł pierwej zwany Szawłem. *Sk. Żyw.* 1, 438. Szaweł, którego też Pawłem zowią 1 *Leop. Act.* 13, 9. Szawle, Szawle, *przecz mię prześladujesz! *W. Act.* 9, 4.

*SZAWIAĆ *cz. niedok.*, szamotać, herumreißen, herumzauſen. Głową potrząsać, włosami szawiać. *Eraz. Dw. G* 3. Niebezpieczny ów zysk, Co nim fortuna szawia na swym kole, Jako kostera warcabami po stole. *Klon. Fl. D* 3.

SZAWINA, *ob.* Sabina. *SZAWKA, *ob.* Szafka, Szafa.

SZAWŁOK, a, *m.*, wór skórzany, który się składa. *Włod., uter plicatilis. Cn. Th.* 1105. ein lederner Sack zum Zuſammenlegen; *Germ.* ein Schlauch, (cf. suma, sunka). Stół Tatarów z rzemienia bywa, ten wszerz rozciągają, W pośrzodku wszystkich, i zaś jak szawłuk zwijają. *Paszk. Dz.* 125, (cf. szewluch).

SZCIE, *ob.* Ście. SZCZ = spółgłoskę tę Rosyanie jedną literą wyrażają: щ; n. p. szczypce щипцы; Czesi zaś št n. p. szczyt štjt.

SZCZAĆ, -ał, -y, szczę *med. niedok.*; (*Boh.* ščati, štjm, dštjm (cf. deszcz, dżdżyć), scati, dscati, pičkam, čcati, čicati, čicám, čurati, čurawám, (cf. ciurczeć); *Sorab.* 2. ſzasch; *Sorab.* 1. žžu, pužčam mocz; *Carn.* szati, shzhim; *Vind.* ſzati, fhzhim, fvojo vodo pustit, zuzat, zurlat, zurat; *Croat.* schím, sczalszem; *Slav.* pissam, pishati; *Bosn.* piscjati, mocritise, (*ob* Mokrzyć); *Rag.* bûritise, (cf. burzyć); *Ross.* мочиться, мочу испускать, сцать; *Lat. med.* sciare; Obd. ſächen; Preuß. ſeichen; *Arab.* שהך *lotium emisit*; *Hebr.* הישחין hischtin); cykać, siusiać, mokrzyć, mocz wypuszczać (*de hominibus*); piſſen; Oeſterr. brunzen. — (SZCZĄD, *ob.* Szczął. — *SZCZAJA, i, *m.*, n. p. Za wyżła dwie kopy groszy; za szczaję półtory. *Stat. Lit.* 396). — SZCZAK, a, *m.*, urynał, *mattula. Macz.*; *Carn.* zhrêp (cf. skorupa, czerep), kahla, (cf. kafla); *Vind.* nozhna zhrepinja, zhrepniza, nozhna pofoda, kahla, ſzaniska pofoda; *Rag.* bûrexgnak, vârcina; *Sorab.* 1. noczné ſudowo, hornécz; *Ross.* урильникъ, der Piſtopf. — §. Co szczy, der Piſſer. *Tr.*, *Vind.* ſzauz, poſzajavez.

Pochodz. *naszczać, poszczać, przeszczać, szczoch, wyszczać się.*

SZCZAŁBATKA, *ob.* Czałbatka. SZCZAPA, *ob.* Szczepa.

SZCZĄT, SZCZĄD, SZCZĘT, *Gen.* szczątu, szcządu, szczętu, szczędu, *m.*, SZCZĄTEK, tku, *et* tka, *m., zdrobn., Etym.* [*cerk.* ѧдо dziecię, cf. począć 2], szczędzić, *forsan a verbo* ciąć, cięty, albo jąć); krzyna, krta, reszta mała, odrobina pozostała; ein ganz kleiner Ueberreſt, ein kleines Bischen. Żaden tego nie ma za szczęśliwego, w którym sprawiedliwości szczędu nie masz. *Petr. Pol.* 2, 202. Z nich i szczęt nie został więcéj przez zniszczenie. *Przyb. Milt.* 40. Niech nam ukażą jaki jeszcze szczęd albo znak narodu Dawidowego? *Żarn. Post.* 3, 674 *b.* (jaki najmniejszy zabytek). Szczątek czasu. *Mon.* 70, 833. Od żalu i strachu snu nie miał ni szcządku. *Paszk. Dz.* 41. Od Władysława zastępy Krzyżackie do szczędu małego wybite. *Krom.* 459. — *Hodie non usurpatur nisi adverbialiter praemissis praepositionibus:* do szczętu, w szczęt, ze szczętem ▪ ze wszystkim, zgoła, do ostatniego, zupełnie; *Boh.* naprosto, prochem; *Carn.* da framenta, povsè, gänzlich, völlig, vollkommen. Do szczątka zgładzili pamiątkę tego miasta. *W. Post. W.* 317. Ażeby do szczędu nie zgasło. *ib.* 401. Państwo Greckie przez Turki wywrócone i do szczętu zepsowane jest. *Birk. Gł. Kon.* 9. Zamki, wieże, miasta na wielu miejscach leżą do szczątku zburzone. *Prot. Kont. C* 2. Cokolwiek się działo przedtym, do szczętu zapomniał. *Teat.* 3, 68. Wszystkoś stracił, do szczątkuć prawie przyszło. *Teat.* 42. *d*, *B.* W szczęt pozabijał Centuarów tak wiele. *Chrośc. Ow.* 120. Wyspę wojować, i wszczęt ją zepsować. *P. Kchan. Orl.* 1, 230. Moc złośników w szczęt wyplenił. *Ryb. Ps.* 88. W szczęt na popioł spalony. *Brud. Ost. B* 4. (ze szczętem, wskróś, durch und durch). Tron w szczęt złoty stał po lewej stronie. *Chełch. Poprz. A* 2 *b.* z litego złota, von gediegnem Golde.

Pochodz. *szczędzić, szczędziwy, oszczędziwy, oszczędzać, oszczędliwy, oszczędny, oszczędność, oszcządek, oszczątek.*

SZCZAW', -iu, *m.*, SZCZAWIK, a, u, *m., zdrobn.*: *Boh.* štowjk, štiowjk; *Morab.* štiawjk; *Sorab.* 1. kiszelczk, zczehel; *Carn.* shavje, kisléza; *Croat.* kiszelicza; *Vind.* kiſeliza, kiſleza; *Hung.* sóska; *Bosn.* sctavje, kissegljak, kisseliza; *Rag.* sctávje; *Slav.* kiselják; *Ross.* щавель; szczaw' kwaśny, *acetosa*, beś Sauerampfer; Holenderski dobry do jedzenia. *Kluk. Rośl.* 1, 217. Szczaw' kobyli; *Sorab.* 1. ſwodka wopena, ſwodki wopeń; *Ross.* copoчей щавель; *rumex*, Grindwurz; korzenie jego mają moc laxowania, i są prawdziwym rhabarbarum krajowym. *Kluk. Rośl.* 2, 259. Szczaw' jeleni, *ceterach*, kleines Milzkraut. *Krup.* 5, 151. *Syr.* 777. Szczaw' krwawy, *rumex sanguineus*, Blutampfer, Drachenblut, rothe Mengelwurz. *Syr.* 1093, *Ross.* змиевикъ. Szczaw' zajęczy, SZCZAWIK, trójlistny, kapusta zajęcza, *acetosella s. alleluja*, Haſenklee. *Kluk. Rośl.* 2, 260. *Urzęd.* 8 - 9. *Krup.* 5, 162, *Bosn.* tripprristaç, trolist ditèleria; *Ross.* кислица, заячей щавель. SZCZAWIAN, a, u, *m.*, n. p. Szczawian kwaśny potażu, *axalas acedulus potassae*, sól szczawikowa, *sal acetosella*, wydobywa się z soku szczawikowego. *Śniad. Chem.* 2, 93. Sauerkleeſalz ▪. Sól szczawikowa, do wypierania plam atramentowych zdatna. *Jundz.* 254. SZCZAWIOWY, a, e, od szczawiu, Ampfer ▪, Sauerampfer ▪. Szczawiowe liście. Ogród szczawiowy *Carn.* sajzhja detèla.

SZCZAWKA, *ob.* Szczkawka. SZCZĘ, *ob.* Szczać.

SZCZEBEL, bla, *m*,, (cf. *Germ.* Stapel, Staffel; *Boh.* štihly *grallae*, Stelzen); *Boh.* nastupka, (*ob.* Nastąpić); *Carn.* shtâbla, (shtibla ▪ gałązka); *Vind.* stopnja; *Ross.* ступень, ступенка лѣсницы; szczeble, w drabinie poprzeczne drewna czyli stopnie; die Leiterſproſſe, Sproſſe in einer Leiter. Drabin do muru przystawiali, na których się na każdym szczeblu dwu zmieszczali. *J. Kchan. Orl.* 1, 426. Po szczeblach biegąc, na wierzchu muru stanęli. *Pilch. Sen. list.* 222. (po drabinie). Częstokroć bywa, Że złodziej z ostatniego szczebla odwoływa. *Pot. Zac.* 40. (z drabiny szubienicznéj). Z szczebla już prawie śmierci ostatniego Do życia się tak powrócił wdzięcznego. *Past. Fid.* 323. — §. *Fig.* Szczebel, stopień, gradus, die Stufe zu etwas. Urodzenie wysokie było mu szczeblem do honorów i majątków. *Nar. Hst.* 7, 53. Wynieśli rolnictwo do tego dokładności i użyteczności szczebla. *Pam.* 83, 365. — Po szczeblach, szczeblami ▪ stopniami, ſtufenweiſe. Tak to, jak gdyby po szczeblach jedna zbrodnia do wyższych prowadzi. *Stas. Num.* 2, 154. *Mon.* 72, 309. Naród nasz po szczeblach aż na samo dno ostatniego poniżenia zstąpił. *Pam.* 83, 2, 234 Życie to rozpustne szczeblami cię o zgubę przyprawi. *Teat.* 1, 23. — §. Kto się nie chce stłuc, zdrowa na to rada, Po ziemi chodzić, nie chwytać się szczebli. *Zab.* 15, 264. Stelzen, *grallae*, podobno szczudła, ſtolce, drążki.

SZCZEBIETLIWOŚĆ, SZCZEBIOTLIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* štěbetnost; *Sorab.* 1. zczebetantszliwosczˇ; świegotliwość, die Geſchwätzigkeit, Schwatzhaftigkeit. Świerzbiący ich język szczebietliwość do gadania koniecznego przymusza. *Mon.* 65, 108. SZCZEBIETLIWY, SZCZEBIOTLIWY, SZCZEBIOTNY, a, e, SZCZEBIETLIWIE *adverb.*; *Boh.* štěbetny, štěbetawý; *Slov.* štěbetný; *Sorab.* 1. zczebetatˇ; świegotliwy, wielomowny, plotliwy; ſchwatzhaft, geſchwätzig. Nie wierz jej, bo z niej dziewczyna szczebiotliwa, i prędko się wygada. *Teat.* 9. *b*, 25. Człowiek szczebietliwy. *Radz. Job.* 11, 2. Szczebiotliwe panienki. *Teat.* 1, 52. Nie może być szczebietliwy, By zawżdy miał być prawdziwy, Co jako korzecznik miele, Nie przestanie do niedziele. *Rej. Zw.* 234 *b.* Język szczebietliwy sekretu sobie powierzonego dotrzymać nigdy nie potrafi. *Mon.* 70, 588. Ludowi szczebietliwemu takową skargą gąb nie pozamykali. *Warg. Wal.* 163. Niech jeszcze naszych synów córy i wiek wnuczy Szczebiotne pokolenia twych pochwał wyuczy. *Przyb. Ab.* 110. Szczebietny języczek zegarka. *Nar. Dz.* 1, 183. Wrona szczebiotna. *Hul. Ow.* 211; szczebiotliwa. *Otw. Ow.* 82. Szczebiotna dzierzba. *Kchow.* 185. świerkotna, ſchwirrend. SZCZEBIOT, SZCZOBIOT, u, *m.*, 1) szczebiotanie, świegotanie; das Schwatzen, Geſchwätze, świerkot, Geſchwirre. W szare ranki ptaki pieśń wystrajają różnym szczebiotem. *Przyb. Ab.* 83. Grał biedny pasterz swoje kłopoty, Słowik zaś z góry los jego niedoli Wtóremi coraz dobierał szczebioty. *Zab.* 13, 421.

Zabł Znał się na ptaszym locie, umiał ich szczebioty. *Pot. Jow.* 62. — 2) Szczebiot, a, *m.*, świegot, świerzbi go język, *Slov.* štěbetnjk, štěbetka; *Hung.* tsátsogótska, ein Schwätzer, ein Plaudermaul. Kiedy dziecko świegotać poczyna, właśnie największego przykładają piastunki starania, aby coraz większym stawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 321. Szczebiot nie przykry, zabawny. *Zab.* 6, 329. SZCZEBIOTKA, i, *ż.*, świegotka, die Schwätzerinn, Plauderinn. Skarał bóg tę szczebiotkę z jej gębą wszeteczną. *Papr. Gn.* 1055. Ty któryś poprzysiągł jego tajemnicę Odpędź chytre szczebiotki precz na szubienicę. *Papr. Koł. K b.* Ładna szczebiotka, choćby bezprzestannie mówiła, przykrości nam nie sprawuje. *Zab.* 6, 330. Prędkość mi nadto umilkła, nagle cię sroga Śmierć spłoszyła, moja wdzięczna szczebiotko droga. *J. Kchan. Dz.* 115, (o Urszulce). SZCZEBIOTAĆ, SZCZEBIETAĆ, *SZCZEPIETAĆ, -ał, szczebioce, szczebiece *med. niedok.*; *Boh.* štěbetati; *Slov.* štebocy; *Sorab.* 1. zczebotam, zczębetam; *Dal.* czakoliti; *Hung.* chachogni; *Ross* щебетать; świegotać, schwatzen. Kto rad szczebiece, Wszystko wymiece. *Rys. Ad.* 27. W szkołach niczego więcéj się nie nauczył, tylko szczebietać po łacinie. *Mon.* 70, 2, (cf. trzepać). Młoda jedna papuga, piękna, okazała, Lepiej jeszcze od pani swojej szczebiotała. *Kras. Baj* 8. Szczebiotanie papugi. *Hul. Ow.* 127. Jak dziecko szczebiocesz. *Teat.* 28. *b*, 82. Zobaczymy, kto po dziecinnemu szczebiocze, ja czy We Pan? *Teat.* 28. *b*, 82. Sroki szczebiecące. *Banial. J* 3. Tu pod dachem szczebiecą jaskółki. *Kulig. Her.* 123. świerkocą, schwirren, zwitschern. — §. Szczepietanie, wada mowy z przyrodzenia. *Eraz. Jęz. D. d* 7, *ob.* Szeplunienie, das Lispeln.

SZCZEBLIK, a, *dem. Nom.* szczebel, eine kleine Sprosse. Zegarek nie dobry, gdy się choć na jednym zająka szczebliku. *Fredr. Ad.* 121. SZCZEBLISTY, a, e, pełen szczeblów, voll Sprossen. Szczeblisty, wschodzisty, *scalaris. Mącz.* Kółko szczebliste, przez zęby drugiego koła obracane bywa. *Rog. Dość.* 3, 3.

*SZCZEBRZUCH, a, *m*, graty czyli naczynia domowe, Hausgeräthe, Geräthschaften. Sprzęt domowy, pospolicie mówią grat, szczebrzuch domowy, naczynie. *Sax. Tyt.* 1. Domowy szczebrzuch, we złocie, we srebrze, klejnotach, pieniądzach gotowych, wszystkie inne rzeczy, ku gieradzie nie należące, przy mężu po śmierci żony bezpłodnéj zostają się. *Sax. Porz.* 131. Kiedy żona jakiego mieszczanina umrze, tedy wszystek grat i szczebrzuch na męża i dzieci ma *przysłuszeć. *Sax. Porz.* 130. Dzieci z ojcem po matce gieradę abo szczebrzuch biorą. *Groick. Obr.* 35. Złodziej bierze, co komora ma, domowe szczebrzuchy, Masło, sery, gomółki, baranie kożuchy. *Klon. Wór.* 35. — §. *Szczebrzuch, *szczebrzucha, [Trzebula, Trebula *qu. v., czesk.* třebule, *scandix*, Kerbel, rodzaj ogrodowiny 2] Dworka ma tego strzedz, aby pietruszka, szczebrzucha i inna ogrodowina, do kuchni jak najraniéj przyniesiona była. *Haur. Gosp.* 13. Niech ma na rejestrze mięsa *więdłe, słone, szołdry albo salcese albo kiełbasy, jarzyny, szczebrzuchy. *Oczk. Przym.* 423. Na zimę prawie przed zamarznieniem wsiać po trosze szczebrzuchów dla rannego pożytku. *Zaw. Gosp.* (domowych potrzeb śniednych).

SZCZEĆ, i, *ż.*, 1) *ob.* Szczecina. — 2) Ziele, szczeć polna, szczotka, panieńskie wiadro, *dipsacus*, Weberkraut, sukiennicy główek jego potrzebują do grepłowania. *Kluk. Rośl.* 2. 260. *Śleszk. Ped.* 425. *Syr.* 665; Kardendistel, Weberdistel; *Boh.* štětka; *Morav.* kartáč; *Carn.* shetizhuvje; *Ross.* ворсильна, ворсыльныя шишки. Szczeć ogrodna biała czerwona, *dipsacus sativus*; Szczeć polna głucha, *minor. Cn. Th.* 1105. Szczeć morska, ostromleczny korzeń *hippophaes*, Meerkardendistel. *Syr.* 682. — (SZCZECIN, a, *m.*, stolica Pomeranii, przez synów Leszka III. założona, Niemcy Stettin wymawiają. *Krom.* 43. *Nar. Hst.* 3, 124). — SZCZECINA, y, *ż.*, SZCZECINKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* štětina; *Sorab.* 1. sterć (cf. sierć), ferstka, ferstże; *Carn.* shet, shetina, ojstnina; *Vind.* shetina, shzhetina; *Croat.* schetina, chetina, peravicza; *Bosn.* schjetina, scchjetina, peravica (cf. pióro), cętine, cetina prascja, strunna, (*ob.* Struna, *strona); *Rag.* kocét, strugna; *Ross.* щетина, щетинка, щеть; (cf. *Lat.* seta; *Graec.* χαίτη); — 1) szorstka sierść świnia, die Borste, Schweinsborste. Szczecinami wieprzowemi żydzi u nas handlują; potrzebują ich do szczotek, pędzlów mularskich, szewcy do dratew etc. *Kluk. Zw.* 1, 292. Bogacz wszeteczny podobien ku świni, Co z niéj targają na szczotki szczeciny. *Rej. Zw.* 227. Szyja (dzika) się jeży, stoją straszliwe szczeciny, Jako gęste oszczepy abo ostrożny. *Otw. Ow.* 313, (*Ross.* щетиниться, ощетиниться jeżyć się). *Anat.* Włoski, abo jeżeli są twardsze, szczecinki, *setae*, wyrastają z otworów powierzchnej skóreczki roślinnéj. *Bot. Nar.* 82. Borsten auf den Pflanzen. — 2) Szczecinki, gatunek jabłek. *Dykc. Med.* 2, 625. *Ład. H. N.* 50. Stettineräpfel. SZCZECINOWATY, a, e, *Slov.* štětinowatý, *Ross.* щетиноватый; jak szczecina, borstenartig. Wełna szczecinowata. *Wolszt.* 101. — SZCZECINIANIN, a, *m.*, z Szczecina rodem, ein Stettiner; SZCZECINIANKA, i, *ż.*, eine Stettinerinn. SZCZECIŃSKI, a, ie, Stettin-, von Stettin. Kazimierz Wielki Elżbietę wydał za księcia Szczecińskiego co Niemcy Stetińskim zowią. *Krom.* 548. — *SZCZECONOSZY, a, e, n. p. Szczecinosze zwierzę. *Otw. Ow.* 569. wieprz, świnia, das borstentragende Thier; *Sorab.* 1. ferstžnoschaczé; *Croat.* schetinonoszni. SZCZECISTY, SZCZECIASTY, SZCZECIANY, SZCZECZNY, a, e; *Sorab.* 1. ferstžoyité; *Carn.* shetinast; *Vind.* shetinast; *Croat.* schetinaszt; *Rag.* kocetivan, strugnav; *Bosn.* strunnav; *Ross.* щетинный; pełen szczecin, szczeciną okryty, obrosły, borstig. Szczecisty dzik. *Bardz. Trag.* 285. Wieprz szczecisty. *Otw. Ow.* 470. Świnie szczeczne; *setigeri sues. Zebr. Ow.* 260. Szczecisty kwiczoł. *Mon.* 69, 606. (wieprz). Ryby szczeciste. *Bardz. Boet.* 80, (cf. szczeżuja). Ziele Wieprzyniec liście ma przy samej ziemi gęsto szczeciaste. *Syr.* 195. Twarz bezemcha, milej się gładkiej tyka twarzy, Twarz szczeciana nie tak się w całowanie darzy. *Gaw. Siel.* 376.

Pochodz. *szczotka*, *szczotkarz.*

*SZCZECZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* szczekacz, szczekuła; *tr. de homine* oszczerca, ein Belferer, Verleumder. Nas starszych tak plugawą lekkością dał znieważać królweic

tym szczeczkom, którymby dobrze bóty nasze wycierać. *Boh. Ossol.* 115. Ni on bogom, ni jego szczeczkowie nie wierzą. *Jabł. Tel.* 300.

SZCZECZUJA, *ob.* Szczeżuja.

SZCZĘD, do szczędu, *ob.* Szczął. — (*SZCZEDŁ, zszedł, *ob.* Zejść). — SZCZĘDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* sporiti, (*ob.* Sporzyć); *Bosn.* sctediti; *Rag.* sctêditi, sctêdjeti; *Ross.* пощадить, щадить, щажу; *Eccl.* щажду; oszczędzać, ſchonen, ſparen. Bogacz ten, komu wżdy szczędził, chował, zbierał! *Pot. Jow.* 75. Obroku nie szczędźcie dla koni. *Dmoch. Il.* 1, 44. (nie żałujcie im). Bóg szczędzi duszę moję od skażenia. *Budn. Job.* 33, 18. chroni, zachowuje; bewahren, beſchützen. *SZCZĘDZIWY, a, e, *SZCZĘDNY, a, e, — ie *adv.*, oszczędny, ſchonend, ſparend, ſparſam; *Rag.* sztedeechi; (*Croat.* cheden *modestus, circumspectus*; *Eccl.* нещадно, безъ милости *sine commiseratione*; *Ross.* нескудный obfity). Ani bądź nazbyt gościnny, ani nazbyt szczędziwy. *Star. Ref.* 76. Nie pasterze, ale wilcy drapieżni owieczki sami nieszczędnie pożerają. *Smotr. Lam.* 13. (nielitościwie). *SZCZĘDNOŚĆ, ści, ż., das Schonen, die Sparſamkeit; *Boh.* sporota; *Rag.* sctêdgna, sctedechstvo; (*Croat.* chednoszt *circumspectio*) *Ross.* щадость, пощада.

Pochodz. sub *Szczął.*

SZCZEGOCE, SZCZEGOTAĆ, *ob.* Szczekotać.

SZCZEGÓŁ, *m.*, SZCZEGÓLNOŚĆ, SZCZEGULNOŚĆ, ści, *ż.*; (*Ross.* щеголь elegant, pieszczoch, popisujący się swoją wytwornością, amator pięknych rzeczy; щеголъ szczygieł, щеголиха elegantka, щегольство przepych); szczegół (*oppos.* ogół, ogólność, cf. obec), *Gall.* detail; das Einzelne, Beſondere. Gdzie powszechność szczęśliwa, tam i szczególność uszczęśliwioną być musi. *Mon.* 65, 255. W chórze dają się głosy wszystkich spiewających słyszeć ogólnie, lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. list.* 2, 378. Każdy w szczególności, w powszechności wszyscy, ganimy oszczerców. *Mon.* 72, 634. Satyra wytyka tylko powszechne przywary; w szczególności zaś żadnego nie obraża. *Teat.* 34. *b*, *B* 2. *Mon.* 72, 526. *ib.* 75, 50. *et* 290. Stosować te uwagi do szczególności. *Mon.* 75, 511. *ad speciem.* Szczegóły, wyszczególnione okoliczności, *detail*; einzelne Umſtände, Erörterungen, Auseinanderſetzungen, Zergliederungen; *Ross.* подробность, подробно; *Eccl.* подробну, подробнѣ. Opuszczam wszystkie szczegółności, bobym i końca w nich nie znalazł. *Mon.* 75, 144. Jeszcze nie wiemy szczegółów tej bitwy. *Ld.* — §. Szczególność, osobliwość; die Sonderbarkeit, etwas Sonderbares, Beſonderes. Pospolitych rzeczy nie lubi, tylko w szególnościach się kocha. *Ld.* — Szczegół, a, *m.* elegant. *X. Kam.* — §. Szczególność, *solitudo. Cn. Th.* 1105. Einſamkeit, das Alleinſeyn, samotność. SZCZEGOLNY, SZCZEGULNY, a, e, SZCZEGÓLNIE *adv.*; (*Ross.* щегольскій przepyszny, щеголеватый elegantski, щеголять fircykować, пощеголять poparadować, прощеголять przestroić); szczególny, sam jeden; einzeln, einzig, allein. Towarzysze mu w drodze zachorowali, przeto sam szczególny został. *Sk. Żyw.* 1, 368; *incomitatus. Cn. Th.* 1105. Bez synów samą mię szczególną zostawili. 1 *Leop. Bar.* 4, 16. Siostra moja siedzi i próżnuje, zostawiwszy mię do usługowania Szczególną, °namniéj ze mną nie pracuje. *Odym. Św. P*, *p* 4. Szczególni, abo szczególnie, po jednemu chodzą, *solivagi. Cn. Th.* 1105. samopas, einzeln, allein, jeder beſonders. Choroby szczególne, które z szczególnéj się przyczyny stają, i tylko szczególne osoby napadają. *Krup.* 5, 9. (pojedyncze, einfach; *oppos.* endemiczne). *Gramm.* Wyrazy szczególne n. p. Rzym, pospolite n. p. miasto. *Kpcz. Gr.* 3 2; *nomina propria*, einem Dinge eingenthümliche Namen. Szczególny jedno znaczy co jedyny. *Kpcz. Gr.* 1, 6. — § *Aliter:* Nigdym ja nie sądził, abym ja przemożny król, szczególnemu człowiekowi miał być kiedy obowiązanym *Pilch. Sall.* 311. prywatnemu, einem einzelnen Privatmenſchen. — §. Szczególny, osobliwy w swoim gatunku, osobliwszy, beſonders in ſeiner Art. Co do wyśpiegowania, on do tego szczególny. *Teat.* 10, 23. (wyborny). Czyliż może zaś taki bohatyr zapalić, W którym nic szczególnego nie widzim nad ludzi? *Dmach. Szt. R.* 64. Szczególniéj, najwięcéj, najbardziéj *Ross.* наипаче. — §. Szczególny, z szczegółami, wyszczególniony, dokładny, umſtändlich. Czynię Wc Panu raport ogólny, szczególniejszą relacyą zachowując sobie do ustnéj z nim rozmowy *Mon.* 73, 250.

SZCZEK, u, *m.*; *Boh.* štěkot; *Vind.* lajanje; *Croat.* lajanye: *Ross.* лай, брехание, (*ob.* Brzechać); das Bellen, Gebelle, Gebelfere; (*Croat.* chêvk *latratus*, *de canibus in venatione ad vestigia ferarum latrantibus*). Wilk w dzień nie pożywiłby się dla hukania pastuszego i szczeku psiego. *Sak. Probl.* 25. Z zawiesistej paszczeki Ogar da ogromne szczeki. *Morszt.* 201. Szczek Duńskich morągów poziomy Rozlega się po kniejach, płosząc zwierz łakomy. *Nar. Dz.* 2, 18. SZCZĘK, u, *m*, szczekanie, szczęknienie, dźwięk od metalów; Klang, Ton von Metallen. (*Croat.* czokol, czokola *crepida*; *Eccl.* щекъ шотмъ, щукотъ *strepitus*, щукотно *cum vehementi strepitu*; *Ross.* чокъ dźwięk od uderzenia w co; cf *Gall.* choc, choquer). Strzały w bystrym biegu strasznemi szczęki przerażały. *Dmoch. Il* 4. Chrzęst zbroi, szczęk mieczów słychać wieloraki, Skruszyli tarcze, skruszyli szyszaki. *Kras. Oss. F*, 2 *b.* Tyle przepędził lat wśród szczęku broni. *Hul. Ow.* 102. Wszędy szczęk i łoskot broni uciehł. *Pilch. Sen. list* 3. 85. SZCZĘKA, SZCZOKA, i, *ż*; (*Ross.* щека, щока, щечка, щочка policzek; щока skały po obu brzegach; cf. щеколда, щеколдочка klamra); (*Etym.* cf szczuka); szczęka, kość czeluści, w któréj zęby, żuchwa, (cf. żuć); *Croat.* srêlo (cf. żrec), die Kinnlade, der Kinnbacken. Szczęka, *maxilla*, poniżej pyska, z nią dziąsła są złączone. *Kluk. Zw.* 1, 15. Szczęka wyższa, niższa. *Kirch.* 69 *et* 102. Koza dzika szczoki ma białe. *Kluk. Zw.* 1, 345. *et* 3, 93. Bóg wygłodzonym lwom zamykał szczoki, Kiedy im na żer rzucano proroki. *Pot. Pocz.* 179. (paszczękę, paszczę). Kruszyłem szczęki przewrotnika, a z zębów jego wydzierałem korzyść. *W. Job.* 29, 17. Ziemia żarłocznie rozdziawiła szczęki, i krew' Abla żłopała. *Przyb. Ab.* 258. SZCZEKACZ, SZCZEKARZ, a, *m.*, który szczeka, der Beller, Bellferer; *Slov.* štěkař; *Sorab.* 1. ſčekotak, zczowkař;

Rag. lajavaz; *Bosn.* lajalać, *f.* lajaviça; *Croat.* lajavëcz, *f.* lajavicza; *Eccl.* брехатель, лаятель [*insidiator* 2], (*ob.* Brzechajło). Szczekacz pies. *Otw. Ow.* 111. Podszczwali niektórego szczekacza, aby Husa swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hst.* 7. Łapacza a wykrętnika szczekaczem zowią. *Rej. Zw.* 96. — *Tr.* Szczekacz jurysta. *Jabł. Ez.* 159. brzechajło, Zungendreſcher; *Boh.* štěkawec. *Orzech. Tar.* 3. Szczekacz oskarżyciel. *Jabł. Ez.* 109. Zoilus, pies i szczekacz. *Stryjk. praef. Chmiel.* 1, 585. Nietajne mi są z rybim niewiasty podpasem, Ni szczekacz Erebowy z potrójnym hałasem. *N. Pam.* 22, 107. (Cerberus). SZCZEKNĄĆ *cz. jednł.*, SZCZEKAĆ *cont.*; *Boh.* štěkati; *Slov.* štěkám, (cf. *Hebr.* צעק zaak, *clamavit*); *Sorab.* 1. zežowkam, ſežewkam; *Sorab.* 2. lajasch, wajasch (*ob.* łajać), (sczokasch = łajać); *Carn.* lajam, javkam; *Vind.* lajat, lajati; *Croat.* scheukam, chevkati, baukati (*ob.* Chapać, hapać, haupać, chap, hap, huff, haf haw haw), lajati, lajem; *Rag.* lajati; *Bosn.* lajati; *Ross.* лаять, лаю, гавкнуть, гавкаетъ, загавкать, тявкнуть, тявкать; *Eccl.* брешу, (*ob.* Brzechać, brzechtać); o głosie, którym się zwyczajnie pies odzywa, bellen. Tak ogar szczeka, jako i kundyś; ale wżdy i ogara poznać, kiedy szczeka na wilka, a kiedy zająca goni. *Rej. Zw.* 146 *b.* Co pies szczeknie. *Cn. Th.* 86. (co go nie wiadać, *ob.* Co; w momencie będzie, co moment spodziewany, co się drzwi otwierają). Pies co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. *Cn. Ad.* 402. (krowa co wiele ryczy, mało mleka daje). Kondel szczeka najwięcej, kiedy kto ucieka. *Tward W. D.* 82. Im bardziéj ciskamy na psy, tym bardziéj szczekają. *Mon.* 70, 94. Bojaźliwi psi bardziéj szczekają. *Macz.*; *Slov.* pes bázliwí wíc ščěka, než hrize. Piesz szczeka, a głos się po wiatru rozchodzi. *Rej. Wiz.* 49. (psi głos nie idzie do niebios). Lubo pies szczeka ku słońcu jasnemu, Słońce jest słońce, pies psem po staremu. *Zegl. Ad.* 195. (psy szczekają, miesiąc świeci; *Slov.* proti mesácu ščěkaf). I psi nań nie szczekają. *Rys Ad.* 76. (nikt na świecie o niego nie dba) Liszka szczeka. *Banial. J*, 2 *b.* (skowycze). *Impr.* Orzeł szczekał strasznym krzywonosem. *Banial. J*, 3 *b.* — *Aliter:* Stała i niezwyciężona mężność wszystkim najazdom szczekających na nas nawałności ma się przeciwiać. *Hrbst. Art.* 72. — 2. *Tr. fig.* Szczekać na kogo, o kim = potwarzać, kłamliwie obgadywać; belfern, verläumden, läſtern, ſchmähen, ſchänden. Szczekanie; *Eccl.* лай, преносно значитъ хулу, поношеніе безстудное, особливо на начальниковъ, отъ собачья крика, лаянья. Ta rzecz bez sromoty i bez szczekania albo obmówki ludu pospolitego być nie może. *Baz. Sk.* 257. Blaskiem złota tknięty mownie patron szczekał. *Zab.* 13, 250. *Nor.* Śmieją prawdzie uwłoczyć i na jawność szczekać. *Kras. Sat.* 23. Szczekasz przeciwko niemu zazdroszcząc mu tego kupna. *Teat.* 12. *b*, 65. Czegoż ten pies szczeka na pana swojego, z którego stołu żyje! *Karp.* 2, 71; *Eccl.* пословицею говорится: собака и на владыку лаетъ. Gniewosz musiał na sejmie pod ławą jawnie głosem wielkim jak pies szczekać, a odwoływać i wyznawać, iż łgał i szczekał niecnotliwie, jako pies, o cnotliwej królowej. *Stryjk.* 448, *ob.* Odszczekać. SZCZĘKNĄĆ *med. jednł.*, Szczękać *contin*, szczęk wydawać, głucho brzmieć; dumpf klingen, hohl klingen. (*Eccl.* щукотю *fragorem edo*; *Ross.* чокнуть, чокать *frapper legerement contre quelque objet*, чокаться bić w kieliszki, cf. *Gall.* choquer; чкнуть, чкать bić, uderzyć). Szczęka nadtłuczony i nie głośny dźwięk garniec ma niewypalony. *Słonk. Pers.* 22. Szczękła struna, łuk warknął, a strzała skrzydlata Okrutny cios niosąca, na Greki wylata. *Dmoch. Il.* 2, 91. Wzmaga się zgiełk, szczękają żelazne oszczepy. *ib.* 2, 147. Około piersi króla tak strasznie miedź szczękła, Iżby na ten dźwięk dusza najtęższa się zlękła. *Dmoch. Il.* 105. Szczękła broń, gdy na ziemię z łoskotem upada. *ib.* 2, 10. Już wojna, już się ścierają, Huk, wrzawa idzie po ziemi, Broń szczęka, strzały świstają.... *Kniaź. Poez.* 2, 17. Brzęk słychać groźny, tarcz szczęka o tarcze. *Kras. Oss. A* 3. — 2. *Act.* Szczękać czym, brząkać czym, womit Getöſe machen. Podnieś ten miecz w górę, nie szczękaj nim, bo pana zbudzisz. *Teat.* 16, 19. Krzyknie zatym muzyka, krzyknie wojsko razem I szczęknie hartowanym w żelazo żelazem. *Pot. Arg.* 240. Bluźnią najwyższy panie, święte imię twoje, A szczękają żelazem o hartowne zbroje. *N. Pam.* 22, 116. — SZCZĘKAĆ, SZCZEKOTAĆ, SZCZEGOTAĆ zębami, klapać, klepać; *Croat.* czokotati zubami; *Dal.* czokochati zubmi, mit den Zähnen klappern. (*Ross.* щекотать лечтать, щекотливый lecheiwy). W onym srogim zimnie zębami szczegotali. *Sk. Żyw.* 1, 151. Drugim, gdy co publicznie mówić mają, zęby szczegoczą, język momota. *Pilch. Sen. list.* 74. W niespokojności śmierci co moment się lęka, Pierś mu bije gwałtownie, a ząb o ząb szczęka. *Dmoch. Il.* 2, 15. Wargi się trzęsą, zęby szczegocą. *Pilch. Sen. gn.* 110. Stanął Dolon, drżał, szczękał zębami wybladły. *Dmoch. Il.* 263. — *Neutr.* Zęby szczękają, die Zähne klappern. Szczytanie i szczekotanie zębów. *Sekl. Math.* 8. — *Similiter:* Sroki szczegotały. *Banial. J*, 3 *b*, *Ross.* щекотать, von dem Geſchrey der Aelſtern. SZCZĘKLIWY, a, e, SZCZOKATY, (*ob.* Szczęka), skory do szczekania, belferiſch, szczekający, bellend; (*Ross.* щекастый pucełowaty). Hilaktor szczękliwy, *acutae vocis*. *Żebr. Ow.* 61. Anub szczokaty, *latrator. ib.* 239. SZCZĘKOMÓL, a, *m.*, *dermestes*, podobny do małego chrząszcza. *Zool.* 165, der Schabkäfer. SZCZĘKOWY, a, e, od szczęki, Kinnladen-. Kość czeluściowa lub szczękowa. *Kirch.* 49. SZCZEKUŁA, y, *m.*, pies ustawicznie szczekający. *Dudz.* 6, ein unaufhörlicher Beller; *Boh.* štekule kłótniarka. — Szczekuła, miano psa, *Canache. Cn. Th.* 693.

Pochodz. słowa *szczekać*, *szczeknąć*, *szczęknąć*; *szczenię i t. d.*

SZCZELINA, y, *ż.*, SZCZELINKA, i, *ż. dem.*; *Boh.* škulina; *Ross.* щель, щелка, щелочка, разщелина, разсѣлина, разсѣдина (*ob.* Rozsieść się), щербина, щербинка, (*ob.* Szczerbina); skalina, skadłubina, *ob.* Skała 1.), (*distng.* szelina), rysa, szpara; eine Spalte, eine Ritze. Większe dziury zatyka, pomniejsze zaś szczeliny, wodę nieznacznie sączące, pilnie opatruje. *Pilch. Sen. gn.* 201.

W nawie, przez którą się sączy, jednej albo drugiej szczelinie zabieżeć nietrudno, lecz gdy na wielu miejscach zwalniać i rozsadzać poczne, niepodobna już osiadającą ratować. *Pilch. Sen. list.* 243. Mroczny wiatr szyje szczeliną. *ib.* 2, 11. Robaczki z swych szczelin wychodzą. *Kołak. Wiek. B* 1. Widzę, iż niemasz szczeliny tak ścisłej, Gdzieby bóg nie miał złotolewny dociec. *Hor.* 2, 118. *Nar.* — §. Szczelina, długi cienki kawałek odszczepiony od czego: ein langer Spahn, Streif. Szczelina z gonta odłupana. *Tr.* — §. Szczelina, deszczułka, której używa zecer w drukarni do wyjmowania pisma z winkielaku. *Magier. Mskr.*, die Setzlinie der Buchdrucker. SZCZELINISTY, a, e, — o *adverb.*, rysowaty, pełen szczelin, voll Spalten; (*Ross.* щеловатый, щелистый, щеляться rysować się). SZCZELNOŚĆ, ści, ż, dychtowność; *Ross.* плотность, die Dichte, Dichtheit. Nie mając dosyć na tej szczelności, wbijają jeszcze kliny. *Kluk. Rośl.* 3, 226. SZCZELNY, a, e, SZCZELNIE *adverb.*; (cf. *Boh.* zceliti *consolidare*, zceleti *solidescare*, *ob.* Cały, całec; *Ross.* счалить, счаливать dwie nawy liną pozwięzywać, счалка zwięzywanie dwóch naw); dychtowny, dicht, genau zusammenpassend; *Boh.* zewrubny, zewrub, (*ob.* Zrąb); *Ross.* плотный, сплотный, плоть, плотно, вплоть. Ocembrowanie przechowań solnej wody daje się z grubych balów bardzo szczelne. *Kluk. Kop.* 1, 163. Zdroje słone powinny być tak szczelnie ocembrowane, aby się w ziemi żadna inna woda dobrać nie mogła. *Kluk. Kop.* 1, 161; jak najszczelniej. *Kluk. Rośl.* 1, 108. *Switk. Bud.* 346.

SZCZENIĘ, ięcia, SZCZENIĄTKO, ka, *n.*, *dem*; *Boh.* štěně, štěňátko; *Slov.* štěně; *Sorab.* 1. feženio; *Sorab.* 2. feženie, feženetko; *Vind.* ſhene, pſhene, pelle; *Croat.* shènye, czucek, czuchich, *plur.* schenczi; *Rag.* szténcich, kucich, psich; *Dal.* schyene; *Ross.* щенокъ, щеня, щеночекъ, (*Etym.* szczeknąć, szczęknąć), лизунишкъ, (cf. lizuń); [*Etym. cf. sanscr.* schvan = *canis* 2]; młode psie, małpie, lisie, wilcze, niedźwiedzie etc.; das Junge der Hunde, Affen, Füchſe, Wölfe, Löwen ꝛc. Samiec pies, samica suka, sobaka; młode szczenię. *Kluk. Zw.* 1, 299. *Catulus*, szczenię albo pies młody. *Biel. Hst.* 317. Szczeniątka jadają pod stołem odrobiny dziatek. *Budn. Marc.* 7, 28. die Hündlein, Hündchen. Szczenię nie ma rozumu psa starego. *Kraj. Pod.* 141. Małpy szczenięta swoje noszą na ręku. *Haur. Sk.* 325. Najsroższe bestye nigdy więcej śmiałe, Jako o swe łożysko, i szczenięta małe. *Tward Wł.* 125. Niedźwiedzice miewają najwięcej po pięciorgu szczeniąt. *Otw. Ow.* 625. — Lew się do nóg szczenięciem Androklesowi zwija. *Pot. Pocz.* 152. tak pokornie jak szczenię, wie ein Hündchen. SZCZENIĆ się *rec. niedok.*, oszczenić się *dok.*; *Boh.* štěniti se; *Ross.* щениться; szczenięta wydawać, Junge werfen, von den Hündinnen, Füchſinnen, Wölfinnen (wölfen), Bärinnen, Löwinnen ꝛc., (*distng.* kocić się, cielić się). Suka po trzy razy w roku szczeni sie, i po kilkoro razem wydaje szczeniąt. *Kluk. Zw.* 1, 299. SZCZENIENIE *Subst.*, pomiot, das Werfen, der Wurf. Psy pierwszego szczenienia nie najlepsze. *Tr.*; pierwsze szczenięta albo kocięta topią. SZCZENIĘCY, a, e; *Ross.* щенковъ, щенячій; od szczenięcia, *catulinus. Cn. Th.* 1106, von einem jungen Hunde. SZCZENIUK, a, *m.*, *contemn.* niezgrabne szczenię, ein häßlicher junger Hund. Brzydkie szczeniuki karmi. *Suszyc. Pieśn.* 3, *H* 2. Upokorzony, będę czołgać się po ziemi, jak szczeniuk wzgardzony. *Kulig. Her.* 233. *Kluk. Zw.* 2, 340. Myśliwy szczeniuk, gdy się szczekać na jelenią skórę wprawi w dworze, upędza się w kniei. *Mon.* 69, 1036. SZCZENNA, — *in plur.* Szczenne; *Ross.* щенная; *Eccl.* щенна: płód w sobie nosząca (cf. kotna, cielna), o sukach, liszkach, wilczycach, niedźwiedzicach, lwicach; trächtig, von Hündinnen, Füchſinnen, Wölfinnen, Bärinnen, Löwinnen ꝛc. *Dudz.* 21. Psica szczenna. *Lib. Hor.* 85. Szczenna wilczyca. *Hor.* 2, 25. *Nar.* Szczenna tygrzyca. *Bardz. Luk.* 81.

SZCZEP, u, *m.*, SZCZEPEK, pka, *m.*, *dem.*: *Boh.* štěp, štípek, raub, (cf. rąb); *Slov.* štép, k štepenj gsaucý prautek; *Carn.* zep, ozzep, (cf. cepy); *Vind.* ceip, ceipka, vziep, ozep, safadvia, safadik, mladiza, grebeniza, ſhibiza sa vzieplenje, natizh; *Croat* czêp, grebenicza; *Rag.* scibika, (scip = grot kopii); *Ross.* черешекъ, высадокъ, прививокъ; *Eccl.* прививокъ, черенокъ; cf. *Lat.* cippus); zraz czyli latorośl z drzewa owocowego w drugie wsadzona, lub też drzewko niesiane, niesadzone, ale szczepione, (*oppos.* płonka); der Pfropf, das Pfropfreis, ein gepfropftes Bäumchen. Jaki szczep, taki owoc. *Falib. G* 2. *Zegl. Ad.* 94. Szczep dobry, czasem złe dawa owoce. *Auszp.* 28. Młode szczepki już poczynały kwitnąć. *Wys. Ign.* 44. Wielkie rzeki z małego źrzódła; wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz.* 1, 295. Drzewa, szczepy, tak misternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdawały. *Op. Jer.* 22. — §. *Tr. fig.* Czechowie i Polacy z jednego szczepu wynikneli. *Krom.* 2. jednego plemienia, aus einem Stamme entſproſſen. — *Aliter:* Attalus Klauzus szczep domu Klaudyuszów. *Nar. Tac.* 1, 25. początek, Stammvater. Konrad, Kaz. II. syn, szczep książąt Mazowieckich. *Nar. Hst.* 4, 95. — *Aliter:* Zaszczepił jéj ospę, a szczep wcale się nie przyjął. *N. Pam.* 4, 29. (szczepienie, zaszczepienie). Lucydus z Egidyuszem od papieża na nowy szczep prawdziwej wiary wysłani. *Nies.* 1, 14. (na nowe szczepienie, zasiewanie). SZCZEPA, SZCZAPA, y, ż., SZCZEPKA, i, ż., *zdrbn.*; *Boh.* štěpina, (štípka rozszczep, rozpor), prošlépi, polenj proštěpina, poleno, polenj, poljnko; *Sorab.* 1. feżepa, schleysz; *Sorab.* 2 feżepa, feżepka; *Carn.* zépin, spevta, polenu, (*ob.* Polano, polednia); *Vind.* poleno, polénu, druvu, leber, leberje, pokleniza, spokalza, (zieplenizа = klin); *Croat.* schyâp *scipio*, *fustis*, poleno, glavnya, (cf. głownia); *Rag.* zjepzi, zjepaniza, darva razzjeepana, (zjepotina *assula*); *Bosn.* cipaniça, (cipotina *fissura*); *Ross.* щепа, щепка, щепочка, полѣно, полѣнцо, полѣнище: odszczepiony długi kawał drzewa, ein Scheit Holz, ein Holzſcheit, Brandſcheit. *Discuneata ligna*, szczepy, klinem rozdarte drwa, klofty. *Mącz.* Szczapa długa na łokci 2. *Os. Żel.* 49. Ścięte drzewo bobry przecinają na kloce, a kloce wpozdłuż wyśmienicie szczepać umieją; szczapy tedy sprowadzają do wody.

Kluk. Zw. 1, 374. W piecu miejsce zostawić otwarte dla przyrzucenia szczapów. *Ajgn.* 15. Każdemu dają 6 cienkich szczepek, które i na godzinę do palenia nie wystarczą. *Pam.* 83, 2, 134. — *Allegor.* Sam masz wielką szczepę albo balkę w oczach twoich. *W. Post. W.* 2, 105. (większych grzechów do siebie nie czujesz, o małe bliźniego szacujesz). — *Prov.* Wyschły jak szczepa. *Min. Ryt.* 3, 152. *Zab.* 8, 97. *Tręb. Sienn.* 529. *Teat.* 15, 26. *et* 28, 132, *Ross.* онъ какъ стичка. Jak szczepa, choć wiele jada. *Cn. Ad.* 626. ausgetrocknet wie ein Spahn. — 2. *Aliter:* Grady szczepami z nieba padały. *Gęb. Hym.* 329. klinami, jak kliny, szczepy; der Hagel fiel keilenweise, wie Keile. SZCZEPAĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* štjpati, cf. szczypać); *Slov.* štjpam; *Carn.* zêpiti, zępem, klâti, kôlem, (*ob.* Kłóć, kolę); *Vind.* ziepiti, zieskati (*ob.* Ciosać), fziepiti, klati, klal, kójlem; *Croat.* czépati (*ob.* Czepić), czepam, kálam, kalati; *Bosn.* çjepati, çipati, rascipati; *Rag.* zjêpati; *Ross.* щепать, щепаю, щеплю, исщепать, кольнуть, колоть, калывать. колю, *obs.* скепаю, cf. *Graec. σκέπτω*: *Lat.* scepto; cf. *Graec. κόπτω*); łupać, płatać, fpalten, z. B. Holz. Pochodnie z łuczywa szczepane. *Otw. Ow.* 38. Szczepany *Ross.* плашный. Pioruny na kościoły ich biją, bałwany na trzaski szczepają. *Żarn. Post.* 2, 462 *b.* (roztrzaskują). Mojżesz tablice szczepał. 1 *Leop. Exod.* 32. (ʻszczepał. 3 *Leop.*, stłukł). — *Simil: Aestus hiulcat terram*, szczepa ziemię. *Mącz.* (rozrywa). Szczepać się *recipr.*, padać się, ſich ſpalten, aufſpalten. Drzewo wystawione na słońce wysycha prędko, ale się rado szczepa. *Jak. Art.* 3, 171. Gdy się drzewa szczepają od zeschnięcia, tedy rozpadlina albo skałuba pospolicie tylko do rdzenia bywa. *Cresc.* 53. SZCZEPACZ, a, *m.*, który szczepa, der Spalter; *Vind.* ziepnik, ziepovez, zieskavez, ziepez. — (SZCZEPAN, a, *m.*, imię Stefan, Stephan; *Slov.* Stefan; *Sorab.* 2. Sczepan. Szczepan mąż pełen wiary i ducha świętego. *Bibl. Gd.* 6, 5. Wieża ś. Szczepana w Wiedniu. *Kras. Doś.*). — SZCZEPANIE, SZCZEPANY, *ob.* Szczepać. SZCZEPEK, *ob.* Szczep. SZCZEPIĆ *cz. niedok.*, uszczepić *dok.*; *Boh.* štěpiti, štipiti, štěpowati, raubjm (cf. rąbać), rohowati; *Sorab.* 2. klojsch, (cf. kłóć, klwać); *Carn.* zepiti, zępem, pelzati, grebenizhiti; *Vind.* zepiti, vziepiti, faditi, grebenizhiti, peuzat, safajat, flanzat; *Croat.* zepiti, czépiti; *Ross.* привить, прививать; einen Baum pfropfen. Szczepienie, das Pfropfen; *Ross.* прививаніе, прививка; jest wsadzenie zrazu od drzewa dobrego urodzajnego w płonek rozszczepiony, żeby podobne onemu owoce rodził. *Kluk. Rośl.* 1, 99. *Cresc.* 72. Młode drzewo im najlepiej uszczepione a oprawiane będzie, tym najrychlej uroście, i wdzięczne owoce snadniej może podać z siebie. *Rej. Zw.* 7 *b.* Kto usadzi winnicę i uszczepi drzewo, słuszna, aby używał owocu z niego. *Kłok. Turk.* 164. Zasadzono i szczepiono winnicę. *Weg. Marm.* 1, 73. Słupów szukał, pasmi je opasował, włosy na łbie strzygąc, w nie szczepił. *Rej. Post. I i i* 5. (wraził, wtykał). — *Similit.:* Szczepić ospę. *Perz. Cyr.* 2, 126, *Ross.* прививать оспу, die Blattern einimpfen, oculiren. Szczepienie ospy krowiéj jest użyteczniejszym dla ludzi nad szczepienie ospy naturalnéj. *N. Pam.* 4, 29. — 2. *Fig. transl.* Wiarę chrześciańską psowali, a swoję Mahometańską szczepili. *Sk. Dz.* 875. krzewili, fortpflanzen, ausbreiten einen Glauben ꝛc. Naukę ś. ewanielii szczepił w serca wasze, gdy był biskupem. *Baz. Hst.* 220. Szczep' nauki, wznoś handel, kraj uszczęśliwiaj. *Kras. Sat.* 6. Cesarz nierad niezgod widzi, a tych którzy zgodę szczepią, miłuje. *Sk. Dz.* 266. Honor szczepi męstwo. *Stas. Num.* 2, 198. (krzepi, pobudza). SZCZEPIE, ia, *n.*, *collect.*; *Boh.* štěpi; szczepione drzewka, gepfropfte Bäume. Jeśli kto szczepia czyje pokazi; jeśli które szczepie już wszczepione i wkorzenione kto wyrwie etc. *Herb. Stat.* 533. Szczepia mnóstwo szczepi, ale nie wszystko, co wszczepił, przyjmie a wkorzeni się. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 41. Szedł do sadu, gdzie było pełno szczepia. *ib. Esther.* 7, 7. Nadziałał sobie stawów, aby odwilżał sad szczepia rodzącego. 1 *Leop. Eccl.* 2, 4. Kazimierze one, one Władysławy wasze, królestwa tego pięknie kwitnącego, niekiedy przesławne szczepie. *Janusz. Pos. C* 4. SZCZEPISKO a, *n*, *contemn.*, niezgrabna szczepa, ein ungeſchlachtes Holzſcheit, Stück Holz. (*Rag.* zjepotina *assula*; *Vind.* ziepouniza, ziepleniza, preziepniza, zepin = topor od szczepania). Nieludzkie żołdaki pędzą niewolników z fukiem; a który zdążyć nie może, biją go grubym szczepiskiem. *Stas Num.* 1, 131. pałką. ʻSZCZEPIOWIAR, a, *m*, który wiarę ś. zaszczepił. *Dudz.* 19. der Glaubenseinführer. Szczepiowiar święcił Mieczysław cnotami Cnej pobożności między książętami. *Petr. Hor. C b.* SZCZEPKA *dem. Nom.* Szczepa. SZCZEPKI, a, ie, ʻSZCZEPŁY, SZCZEPNY, SZCZEPISTY, a, e; *Boh.* štěpný, štjpný; *Slov.* štěpný, co se štěpati může; *Rag.* zjepgliv; *Sorab.* 1. kolné; *Ross.* колкій; 1) łupny, snadny do łupania, szczepania, (*oppos.* zawiły); ſpaltbar, leicht zu ſpalten. Drzewa z natury swojej twarde, mocne i szczepkie, nabywają w wodzie własności drzew miękkich. *Jak. Art.* 3, 175. Szczepne drzewo *Ross.* кряжевина. Między krajowemi drzewami najbardziej szczepkie są dębina, sośnina, jedlina. *Kluk. Rośl.* 2, 171. *Sectilis*, szczepły czosnek, iż się łatwo główka jedna od drugiej szczepa. *Mącz.* Niektóre drzewa są bardzo szczepne, drugie mniej *Bot. Nar.* 11. Drzewa północnych krajów mniej są szczepnemi. *Jak. Art.* 3, 92. — 2) Szczepny, szczepiony, gepfropft; *Ross.* прививальный, прививный, прививочный, szczepisty, SZCZEPOWY, do szczepów należący, szczepom służący. *Cn. Th.* 1106, Pfropf-. Jabłko rajskie może być mnożone zakopaniem klocka albo też sztuki szczepnej. *Cresc.* 414. *Slov.* štěpný prautek płonka. SZCZEPNOŚĆ, ści, *ż.*, łatwość do rozszczepania, łupność; *Ross.* колкость, die Spaltbarkeit. SZCZEPNICA, ʻSZCZYPNICA, y, *ż.*, 1. SZCZEPNIK, a, *m.*; (*Boh.* štěpnice, štěpnička; *Slov.* štépnice; *Sorab.* 1. fehmenstwo; *Carn.* zeplenishe, (zeplénze = owoc szczepny); *Rag.* râsad, rassadnik, (cf. rozsad); miejsce czyli sad na szczepy, die Pflanzſchule, der Pflanzgarten, Baumgarten, Obſtgarten. *Seminarium*, szczepnik. *Volck.* 875; nasiennik, płonnik. *Dasyp. I i i.* Grady połukły winnice, Drzewa figowe i wszystkie szczepnice. *Ryb. Ps.* 155. *Arbustum*, sad, szczepnik. *Mącz.* Miejsce, plac abo gruba, gdzie szcze-

py odchowywają, szczepnik, *plantarium. Mącz.* — *Fig.* Pan bóg nas swojéj szczypnicy nie zapomni. *Gil. Post.* 219 *b.* (swego kościoła, swoich wiernych, wyznawców). — 2. SZCZEPNIK, SZCZEPNIARZ, a, *m.*, który szczepi, der Pflanzgärtner, Pfropfer; *Boh. Vind.* štěpař, štěpyř, štipitel; *Vind.* vziepovez, ſadnik, ſaſajovez, grebenizhar; *Carn.* grebenizhar; *Croat.* czeplenik; *Ross.* прививальщикъ, прививатель. *Insitor*, który umie szczepić, szczepniarz abo szczepnik może być zwan. *Mącz.*; (*Boh.* štěparstwj ogrodnictwo drzewowe, sadownictwo).

Pochodz. *doszczepać, doszczepić, naszczepać, naszczepiać, naszczepić, odszczepać, odszczepić, odszczepieniec, odszczepieństwo, przyszczepić, rozszczepić, wszczepić, zaszczepić, uszczepić*; *cf. czepić, czepnąć, capnąć.*

SZCZER, *ob.* Szczyr.

SZCZERB, a, *et* u, *m.*, SZCZERBA, SZCZERBINA, y, *ż.*; *Boh.* štěrbina; *Ross.* щербина, щербинка ‹ skalina, szczelina; *Slov.* štrbina *hiatus*; *Sorab.* 2. ſczerbina rysa: cf. *Germ.* Scherbe ‹, Schar ‹, skorupa; cf. *Sorab.* 2. scharabatka halerz; *Ital.* scard; *Angl.* shord; *Germ.* Kerbe, (*ob.* Karb); wyłamywanie w ostrzu noża, miecza etc., *Germ.* die Scharte in einer Meſſerklinge, Säbelklinge ꝛc.; *Carn.* shkêrba, (szkerbina ‹ paździor); *Vind.* ſhkerba, ſhkerbina, ſherba, ſherbina; (*Vind.* ſhkerbina, ſhrimf ‹ plama); *Boh.* cec; *Ross.* зазубрина. Miecz dobry i w wielkich potrzebach bywały, Szczerbin w nim co nie miara. *Alb. na Woj.* 9. Ziele to ma liście wyszczerbione, a na końcach szczerbin i wykrawania swego ości. *Syr.* 1189. karby, Kerben, Einſchnitte. Rzekła mu rybka: ogona troszkę mi narznijcie; Zawsze po téj szczerbinie tam mię obaczycie. *Papr. Kol. J* 4. Junak ten miał szczerbę od szarpaka na łbie. *Nar. Dz.* 3, 137. szram, ein Schmarre, Riß oder Hieb über den Kopf. — *Fig.* Nie bez szczerby Matce syny uboży, panoszy pasierby. *Pot. Arg.* 400. nie bez serdecznej boleści, Herzenskränkung. Grzech im jeszcze szczerbę zadał małą. *Przyb. Milt.* 200. mało ich nadwątlił. SZCZERBAK, a, *m.*; *Boh.* štěrbak; endywia, liście tego ziela zażywają się na dobrą sałatę. *Kluk. Dykc.* 1, 127. *Krup.* 5, 57; (*Sorab.* 1. zežerbak *edentatus*; *Carn.* shkerbz ‹ nóż kieszonkowy). SZCZERBATY, a, e, — o *adverb.*, pełen szczerbin, ſchartig, voll Scharten; *Boh.* cecatý; *Carn.* shkerbást, shkerbâsôb; *Vind.* ſherb, ſherbliu, ſhkerbinast; *Ross.* щербиноватый. Szczerbaty nóż. *Tr.* Garniec szczerbaty. *Cn. Th.* 1106 Szczerbaty ząb, nadłamany, wygryziony, wyjedzony, ein hockriger ausgebrochner Zahn. Od orzechów nie jeden ma zęby szczerbate. *Zab.* 13, 79. Szczerbata gęba, eine Haſenſcharte. Urodził się z szczérbatą gębą. *Rej. Wiz.* 128. — *Aliter:* Szczerbaty, przednich zębów nie mający; *Carn.* shkerbast, shkerbinast; *Vind.* skerbast, pres sobj, ohne Vorderzähne, mit Zahnlücken. Drugi rzęd zwierząt ssących zawiera te, które przednich zębów nie mają, rzęd szczerbatych. *Zool.* 282. — *Fig.* Powiedz mu, by słówko o świętości religii, Nazwie cię głową szczerbatą albo fanatykiem. *Nar. Dz.* 3, 119. skażoną głową, Schwindelkopf, Schwärmer. SZCZERBIĆ *cz. niedok.*, szczerbin nabawiać, ſchartig machen; (*Carn.* shkêrbam ‹ skrobię); *Carn.* kerham, (cf. kruchy). Szczerbić się *rec.*, szczerbatym się stać, Scharten bekommen, ſchartig werden. Z toporzysk im siekiery spadają, szczerbią się i tępieją. *Bardz. Trag.* 514. — *Fig.* Szczerbić, łżyć; läſtern, ſchänden. Heretyk ten bardzo szarpał i szczerbił niepokalane dziewictwo panny czystej. *Biał. Post.* 73. SZCZERBIEC, bca, *m*, miecz Bolesława Chrobrego, między skarbami królewskiemi w Krakowie schowany, a przy koronacyi każdemu królowi, do boku przypasany bywał; szczerbiec zwany, iż się Bolesławowi naszczerbił, gdy nim ciął w złotą bramę w Kijowie. *Biel.* 44. *Nar. Hst.* 2, 191. *Teat.* 45 *d*, 75. *Wyb.* das etwas ſchartige Schwert Boleslaus des Großen, das jedem neuen Könige bey der Krönung umgegeben wurde.

SZCZERK, u, *m.*, n. p. W tym polu sam szczérk, ziemia pełna szczerku ‹ pełna drobnych kamyczków, piasku grubego, szczéry piasek. *X. Kam.* kleines Geſtein, Erdreich voll kleiner Steine. SZCZERKAĆ, SZCZERKOTAĆ, SZCZYRKOTAĆ *med. niedok.*, ciurkać, wytryskiwać; ſprudeln, laut hervor ſprudeln, rieſeln; (cf. *Ross.* чурать, зачурать wołać przy znalezieniu czego, że na połowę iść powinno). Strumienie niewyschłemi szczérkają wodami, W jednéj mierze stałemi tocząc się brzegami. *Tol. Saut.* 81. Strumień szczerkając po kamyczkach spada. *Tol. Saut.* 107. Głowy ucięte, krwią szczérkające. *A. Kchan.* 355. Zewsząd ich sieką, od bystrych kopyt krwawe aż krople szczérkają. *ib.* 349. Z kwiatka szczerkające krwawe krople, *decidera. Żebr. Ow.* 228. *Chodk Kost.* 9. — *ż.* Ciurczący odgłos wydawać, ein ſprudelndes Getös machen. W któréj beczce czego trocha, tedy by jedno najmniéj ruszył, nazbyt szczyrkoce. *Gil. Post.* 99 *b.* Ziele Dzwonki dlatego nazwane, iż nasienie, gdy w główkach szupiniastych dozrzeje, a bylina od wiatru rucha się, szczyrkoce i dzwoni. *Syr.* 829. SZCZÉRKOWATY, a, e, pełen szczérku, kamyczkowaty. *X. Kam.*, voll kleiner Steine. Grunt pod len czarny i tłusty przez się, i razem szczerkowaty, lepszy jest niż zbyt gnojny. *Przedz.* 5.

SZCZERNY, *ob.* Szczery. "SZCZERÓBIAŁY, a, e, — o *adverb.*, bez plam biały jak śnieg, ſchneeweiß ohne Flecken, durchaus weiß. Szczerobiały obraz marmurowy. *Otw. Ow.* 570. "SZCZEROCZARNY, a, e, — o *adverb.*, durchaus ſchwarz. Ziele Głowienka czarna dla ciemności zwane, bo zdaleka zda się szczérooczarnym krzaczkiem. *Sienn.* 48. SZCZERODOBRY, SZCZEROMYŚLNY, SZCZEROŻYCZLIWY, a, e, szczerze, bez obłudy, bez udawania dobry; aufrichtig gut, redlich denkend, ehrlich meinend. Co nam dobrodziejstwo słodzi, jest szczerodobra wola dobrodziejowa. *Górn. Sen.* 48. Pozdrawiam was, szczéromyślni spektatorowie. *Teat.* 42, *D.* Szczerożyczliwy sługa *Ld.* SZCZEROSREBRNY, a, e, z samego niezfałszowanego srebra, ächtſilbern. Moneta drobna szczérosrebrna *Star. Vot. B* 3 *b. Similit.* Szczerozłoty, Szczeromiedziany etc. "SZCZEROZIMNY, a, e, n. p. Szczerozimnym wolałbym żebyś był, niż tak letnim. *Rej. Ap.* 43. recht kalt, durchaus kalt. SZCZEROŚĆ, ści, *ż.*: (*Croat.* szérchènoszt *generositas*, *ob.* Serdeczność, *Etym.* serce; *Ross.* щирость chędogość, czystość, nadobność). — a*) czystota, gdzie niemasz przymieszania, przysady; die Lauterkeit, Reinheit, Unver-

fälſchheit; *Boh.* pauhost. Mojżesz z obcemi narody kumać się żydom zakazuje, żeby szczerość narodu naruszona obcą krwią nie była. *Orzech. Tar.* 10. Szczerość złota, srebra. *Tr.* — b) *Moral.:* Szczerość, nieobłudność, nieudawanie; *Boh.* bezelcnost; *Carn.* trisnost, serzovidnost, serzoustnost; *Vind.* ferzopertnost, perferzhnost, refnizhlivost, ozhitnoferznost, ferzovidnost; *Ross.* простосердечіе, простосердечность, простодушіе, чистодушіе, чистосердечіе, праводушіе, неложность, откровенность, искренность, die Aufrichtigkeit. Szczérość łączy prawdę z otwartością i wylaniem serca, które znamionują prawdę; przydaje prawdzie to wszystko, co do przekonania o niéj za potrzebne osądzi. *Pam. Warsz.* 4, 39. *Niemc.* Szczerość, owa doskonała umysłu gotowość, nie kryć się z niczym przez wykręt, nie chcieć nikogo zdradzić przez chytrość, nie pragnąć nikogo omamić przez obłudę. *Mon.* 70, 587. Szczerość najbardziéj na tym zawisła, ażeby to w 'uściech było, co w sercu. *ib.* 74, 1. Szczérość się nie lęka, mówić prawdy pożytecznéj. *N. Pam.* 24, 327. Prawdziwie niemasz teraz szczerości na świecie, Każdy ma cukier w 'uściech, a jad w sercu gniecie. *Nar. Dz.* 3, 125. Przy niewinności zbytnia szczérość błądzi. Gdzie przemoc prawa pisze, a łotr sądzi *Zab.* 12, 309. Szczerość ma *-ość* na końcu, często dławi. *Burl. A* 3. Gdzie wiele ceremonii, tam szczérości mało. *Mon.* 64, 457. Kto się zbytnie pokorzy, rzadko to bez nieszczerości. *Lub. Roz.* 123: nieszczerota. *Modl. Gd.* 92. SZCZÉRY, *SZCZÉRNY, *SZCZYRNY, a, e; (*Boh.* čirý, širý otwarty, niezamknięty, n. p. pod śjrym nebem, cf. szersz; *Carn.* sor *merus*; *Graec.* ζωρός; *Ross.* щирый = chędogi, ładny, prawdziwy); szczéry, a°) czysty, bez przymieszania, bez przysady, nieprzysadny; rein, lauter, unverfälſcht, ohne Beyſatz, unvermiſcht; *Boh.* bezelený, pauhý; *Sorab.* 1. lutě, nemesehané. Ślina z rana jest 'szczéra. *Sak. Probl.* 85. Tu dobro nasze jest ze złym zmieszane, Tam dobro szczére i niepokalane. *Past. Fid.* 218. W niebie szczero a nie zmieszane jest z żadnym uprzykrzeniem szczęście. *Sk. Żyw.* 2, 299. Szczérne złoto i szczérne dobre pieniądze dajemy, a od sąsiadów kotliny nikczemnej bierzemy. *Gost. Gor.* 91. Szczerne twarde pieniądze, złoto, talery. *Gost. Gor.* 36. Moneta coraz to gorsza, szczerna kotlina, za którą nic nie kupi. *ib.* 8. sama kotlina *ipsissima*, istna, prawdziwa, wahres Kupferblech. Która woda żadnego zapachu z siebie nie wydaje, o téj rozumiéj, że to woda szczéra i dobra. *Syxt. Szkl.* 51. Innego napoju nie pijał, jeno szczéra wodę. *Birk. Gl. Kon.* 16. samę wodę, bloßes Waſſer, eitel Waſſer. Heretyk o bóstwie Jezusowym nic nie trzymając, szczerym go człowiekiem czynił. *Sk. Dz.* 58. nic boskiego mu nie przyznając, za więcej nic, tylko za człowieka poczytał, er hielt ihn für einen bloßen Menſchen. Szczyre to były plotki i babie baśnie. *Wys. Kat. praef.*, bloße Mährchen, nichts als Mährchen. W 'Turczech nikt nie trzyma najmniejszej rzeczy, czegoby nie miał z Sułtana szczéréj szczodrobliwości. *Kłok. Turk.* 4. samej szczodr., *pura puta*, jedynie z szczodr., einzig und allein. Szczerych niecnot uczy ta herezya. *Birk. o Exorb.* 6. W piekle wody zgnuśniałe i noc szczérą widziałem. *Bardz. Trag.* 375, (*ob.* Szczéroczarny). Leży od przykrej śmierci moczrz porażony Bez zmysłów, szczera ziemia i w ziemię zamknięty. *Groch. W.* 549. więcej nic jak ziemia, proch, bloße Erde. Szczere pole, szczyrne pole, gdzie by najmniejszej rzeczy czyli odmiany niemasz; offnes freyes Feld, wo gar nichts iſt. Szczyrne pola i wzgórki bez cienia, na których nic się pożytecznego, nic ozdobnego nie rodzi. *Mon.* 65, 50. Żeby dach mu nie wadził, w szczyrnym żył polu i sypiał na łąkach. *Jabł. Ez.* 46. *Zab.* 16, 189. W nocy musieli pod namiotami zostawać w szczerym polu. *Pam.* 84, 182 Jeśliś ostrożny ptak, bój się sieci i w szczyrym polu. *Sk. Kaz.* 7 *b.* Pospólstwo rozbłąkałe w szczérej a nie przejźrzanéj równinie sadziło się. *Krom.* 51. Bohater Lech sławny, W pustyniach szczerych zaczynał wiek dawny. *Groch. W.* 431. Próżna robota na szczérym piasku siać pszenicę. *Gorn. Dw.* 392. — b) *Moral.* Szczéry, *adverb.*, SZCZÉRZE, co na sercu, to i na języku; co na języku, to i na sercu. *Cn. Ad.* 1128. nieobłudnie, nieudając, aufrichtig; *Carn.* trisn, serzovidn; *Vind.* ferzoperten, perferzhen, refnizhliu, opertega ferza, ozhitnoferzen, ferzoviden; *Croat.* szérchéni; *Ross.* праводушный, простодушный, чистодушный, чистосердечный, простосердечный, откровенный, истинный, истиненъ, искренній, искренней, искрененъ, неложный, необиновенный, откровенно, спроста: *Eccl.* откровенніе, присѣе Nie jeden się w 'uściech za szczérego uda, W oczach jednak nieszczérość i w sercu obłuda. *Min. Ryt.* 4, 89. Dobrodziejstwo ma być szczére a bez nadziei. *Gorn. Sen.* 11, (*ob.* Szczeromyślny, szczerożyczliwy). Szczerym być, szczérze postępować *Ross.* истинствовать, прямить, попрямить. Proszę poprzestać tych żartów, bo się szczérze gniewam. *Teat.* 24 *b*, 9. prawdziwie, im Ernſte. — §. *Aliter:* Cudze języki tak wymawiał szczérze, Że się zdumieli ci, co go słuchali. *P. Kchan. Jer.* 464. czysto, rein, richtig. — (*SZCZERWIENIEĆ, *ob.* Czerwienieć, zczerwienieć). — SZCZERZYĆ zęby *cz. niedok.*, wyszczérzać, (Obrd. zahnen), die Zähne zeigen, die Zähne blecken; *Boh.* šejriti zubý, štjriti, wyšljřjm zuby, ošklibnauti se, ošklibati se, ošklebowati se; *Croat.* czériti zube, (czerozubécz *dentes ostentans*). Wilk szczérząc zęby na jagnię młode, Baranie, mówi, mącisz mi wodę. *Kniaź. Poez.* 3, 77. Łasuś mój ku tobie szczérzy ząbkami. *Zab.* 10, 200. *Zabł.* SZCZERZYCA, ziele, *ob.* Srebrnik Włoski.

SZCZĘŚCIĆ *cz. niedok.*, szczęście dawać, zdarzać komu; *Rag.* cestittiti, ocestittiti; *Bosn.* cestit; *Hung.* boldogítom, Glück geben, glücken laſſen, Gedeihen geben. Szczęść boże! pozdrawianie pracującym = pomaga bóg! Glück zu! Glück auf! (*ob.* Bóg). Szczęść ci boże w tym, daj zdrów to czynił; rośnij, *macte virtute. Cn. Th.* 1107. Szczęść wam tedy boże. *Teat* 43. *b*, 99. Gdziekolwiek chcesz iść, szczęść boże. *Bardz. Trag.* 403. niech cię bóg prowadzi, Gott geleite dich. Szczęść Marsie rządom ojca, a orężom syna. *Teat.* 45, 8. *Skrzet.* — §. Szczęścić kogo, szczęśliwić, uszczęśliwiać kogo *niedok.*, uszczęścić *dok.*; glücklich machen, beglücken. Zdziwią się na tym sprawiedli-

wi, Że bóg nieprawych i szczęści i żywi. *Chrośc. Job.* 62. Szczęścił go pan bóg na wojnach. *Sk. Dz.* 901. Dla dobrego sługi bóg szczęści gospodarstwo. *Sk. Kaz.* 61 *b.* Boże, ty mdłe zmysły Czerstwisz, i szczęścisz pobożne zamysły. *Odym. Św.* 2 *A.* (błogosławisz). Nie będzie tego pan bóg szczęścił, który lekce sobie waży swoje rodzice. *Hrbst. Nauk. S,* 2 *b.* Namawiał go, iż go ubogacić i szczęścić miał, gdyby .... *Sk. Żyw.* 2, 437. Choćby ona królewna nie była, Tylko pasterką, dośćby cię szczęściła. *Jabł. Tel.* 318. Małżeństwo, którem być uszczęściona miała. *Otw. Ow.* 97. Wstąpieniem na tron uszczęściony. *Sk. Dz.* 561. — Szczęści mi się co = zdarza się dobrze, powodzi, szańcuje się; *Vind.* frezhnu jiti, od rok jiti, vfrezhatise, frezhatise, es glückt mir, gelingt mir etwas. SZCZĘŚCIE, ia, *n.*; *Boh.* štěstj, štěsti: *Slov.* šceští, štěstj; *Sorab.* 1. zbožo (cf. zboże, cf. boży czas), sboži, zbožiczko: *Sorab.* 2. gluka: *Carn.* srezha; *Vind.* frezha, fhreza; *Croat.* szrecha, (cf. *Lat.* sors); *Dal.* szrychya; *Hung.* szerencsé, szerentse, bóldogság; *Slav.* sricha; *Bosn.* srechja, srichja, cést; *Rag.* srecchja, cés, césti; *Ross.* щастіе, счастіе, участь (cf. część), удача (cf. udać się), задача, получай, пай, рокъ (cf. rok, urok, wyrok), время (*ob.* Czas), година, (cf. godzina), *Eccl.* счастіе; (*Etym. cf.* część, *cf.* jąć, jęty, zjęty); — szczęście, *object.*, fortuna, los, coś rządzącego losem naszym i uszczęśliwieniem; das Glück, die Fortuna, das Schicksal, das Loos. Szczęście jest fortuna ślepa, niedoskonała, cnocie częstokroć nieprzyjazna, niesprawiedliwa. *Lub. Roz.* 253. Bogini szczęścia, Fortuna *Boh.* Štěstěna. Człowiek szczęścia igrzysko. *Birk. Kaw. Mal. a* 4. Szczęście ludźmi ciska jak piłą. *Stryjk. Gon. E* 2. Jako choremu pozłociste łoże, Także też złemu szczęście nie pomoże. *Rej. Zw.* 229 *b.* Szczęściem przeznaczony; (*Ross.* роковый, *ob.* Wróg, wyrok). Ślepe szczęście; *Slov.* slepé šcésti; (cf. *Vind.* fe mu je vflepilu, naflepilu = miał ślepe szczęście). (*Croat.* Razum miszli, razum szudi, Ali szrecha nayvech prudi; rozum myśli, rozum sądzi, ale szczęście najwięcéj pomaga). Pan bóg szczęściem władnie. *Rys. Ad.* 54 Szczęście czego mi nie dało, tego mi nie będzie brało. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście pobłaża, nie podnoś się; szczęście się przeciwi, nie upadaj. *Cn. Ad.* 1131. Szczęście podwyższa, szczęście poniża. *ib.* 1132. Szczęście wiele może. *ib.* 1133. Nieszczęście, złe szczęście, *object.*; wróg, zły los; Unheil, Unglück, Mißgeſchick; *Carn.* nasrezha; *Vind.* nefrezha, nesgoda, hudovurnik; *Slav.* nesricha; *Croat.* neszrecha, nezgoda, zla namera; *Dal.* zla kob; *Rag.* nesrecchja, zla srecchja, protivni ucés; *Ross.* нещастіе, злощастіе, напасть (cf. napaść), негодъ, незгодье, незгода, злоключеніе, злополучіе, окаянство; *Eccl.* злочастіе, злочь, жестočество, злообстояніе, озълобленіе. Złe szczęście, kiedy się gdzie zaweźnie, kto zahamować może! *Podw. Sion. P* 2. Gdy żadnéj przyczyny w sobie nie znajduję, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. *Zab.* 14, 222. W nieszczęściu być *Eccl.* злочаствовати. Nieszczęściu ustąpić, nie mam za nieszczęście. *Warg. Wal.* 75. Bodajby ich nieszczęście porwało! *Teat.* 18. *b,* 4. Nie wspominaj mi go, niech go nieszczęście ogarnie. *Teat.* 16. *c,* 49. Czy ją tu nieszczęście wniosło! *Teat.* 26, 66. kaduk, kat; hat ſie der Henker, der Guckguck hergebracht. Czy mnie nieszczęście .... *Teat.* 30. *c,* 86. Idźże do nieszczęścia! *Teat.* 24. *c,* 15. *ib.* 31, 42. Nadał się jak półtora nieszczęścia. *Mon.* 67, 723. *Teat.* 21, 151. (jak bies). Gdy na ambonę wnijdzie mnich, odmie się jak półtora nieszczęścia, on kaptur rozwiedzie .... *Opal. Sat.* 165. Tłusty i gruby, jak półtora nieszczęścia. *Teat.* 36. *b,* 26. — §. *Subject.* Szczęście, szczęśliwość, dar boży do częstego dobrego powodzenia w sprawach, das Glück das jemand wozu hat; *quasi facultas quaedam, vel accidens aliquod.* Masz wielkie szczęście do ludzi. *Falib. L* 5. *Lub. Roz.* 244. Jam wielu ludzi nawrócił, a do ciebie szczęścia nie mam. *Sk. Żyw.* 2, 67. Dyabelskie szczęście ma, iż go wszystkie białegłowy miłują. *Gorn. Dw.* 304. Szczęścia wiele, rozumu mało; gdzie szczęście panuje, tam rozum szwankuje. *Cn. Ad.* 1129, (*Croat.* bolsse szreche, neg pameti). Szczęście w testament nie idzie; szczęściem ojcowskim syn nie dziedziczy. *Cn. Ad.* 1134. — §. Szczęście, dobre, złe, powodzenie dobre, złe; das Ergehen, Wohlergehen, Uebelergehen, das Glück, Unglück. Posłowie, w jakimby szczęściu Rzplta Ryxie opowiadają, lecz ta mizernemu szczęściu utrapionych Polaków urąga. *Krom.* 88. Wszyscyśmy szczęścia naszego kowale. *Pot Syl.* 51; *Slov.* każdi sébe šcetší kuge, *fortunae faber.* Nie każdy dzień jednakie szczęście niesie. *J. Kchan. Dz.* 100. Szczęścia w święta szukać. *Cn. Ad.* 1129, (*dictum juris*). Kilkom rotom kazał z nieprzyjacielem szczęścia spróbować. *Falib. B* 2 ihr Glück verſuchen. Szczęście serce czyni i psuje, za szczęściem serce przybywa i ubywa. *Cn. Ad.* 1134. Szczęście, dobre szczęście, dobre powodzenie; *Croat.* dobra szrecha; *Dal.* dobra cheszt; *Ross.* благощастіе, благополучіе, благо (cf. błogo), доброденствіе, *Eccl.* добросчастіе, благополоучіе, доброполучіе, Glück, Wohlergehen; *oppos.* Nieszczęście, Unglück, Uebelergehen. Lepszy jest stopień z nieszczęścia do szczęścia, niżli z szczęścia do nieszczęścia. *Petr. Ek.* 76. Tyś mi był druhem w nieszczęściu szczęśliwym, Chcę byś i w szczęściu był ze mną szczęśliwy. *Past. Fid.* 258. Gdzie szczęście, tam i ludzie. *Pot. Arg.* 289. Wielkie szczęście, wielkie też ma w sobie odmiany. *Morszt.* 107. Nie wszystko dobrym to zwać się nam godzi, Co do nas w szczęścia postawie przychodzi. *Past. Fid.* 334. Nie toć jest szczęście, w czym się kocha ciało, Jeśli na duszy co złego przywrzało. *Rej. Zw.* 229. Takiego szczęścia używa i bydło, Gdy kto swéj woli da wolne wędzidło. *ib.* Szczęście rozum odejmuje, a nieszczęście go dodaje. *Cn. Ad.* 1134. Szczęście podnosi, rozpuszcza. *Cn. Ad.* 1132. (ma chleb rogi). Rośnie cnota w nieszczęściu. *Bardz. Luk.* 49. Nieszczęście najlepsza szkoła cnoty. *Teat.* 33 *d,* 9. Szczęście odmienne, niestateczne jest. *Cn. Ad.* 1130; (*Vind.* frezha je opotozhna; *Croat.* Kot sze pila tache, Tak szrecha szvata szkache). Nie tego trzeźwego szczęścia i śklanego wesela szukał ten święty. *Wisn.* 555, (cf. złomny, nietrwały). Szczęście nieszczęśliwe; szczęście zbytnie ustawiczne, podejrzane. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście,

to zadosyć uczynienie wewnętrzne duszy, które rodzi się z posiadania dobra. *Mon.* 75, 90. (uszczęśliwienie, szczęśliwość). Pospólstwo to wszystko, co twardo, cierpko i z pracą przychodzi, nieszczęściem zowie. *Pilch. Sen. list.* 2, 335. — §. Szczęście, nieszczęście, trafy, zdarzenia, przypadki szczęśliwe, nieszczęśliwe; Glück, Unglück, Glücksfälle, Unglücksfälle, Ereigniſſe. Przypadki, które nam pożytek lub szkodę przynoszą, nazywamy szczęściem abo nieszczęściem. *Gal. Cyw.* 3, 158. Mieć życia potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szczęśliwość; wszystkie inne szczęścia są mniemane i wymyślne. *Stas. Zamoj.* 16. Nie mówmy więcej o twoich nieszczęściach. *Niemc. Król.* 3, 75. Jak go wielkie szczęścia za żywota potykały, długoby trzeba pisać, dla ich liczności. *Warg. Wal.* 302. Co cię tu za nieszczęścia do mnie sprowadziły na tę pustynią; wiatr, czy burze jakie? *Jabł. Tel.* 209. Nie mam szczęścia znać We Pana. *Teat.* 9, 35. — Na szczęście, szczęściem, wielkim szczęściem, szczęście, szczęśliwym trafunkiem; *Sorab.* 1. poszbožu, k ſbožu; *Bosn.* posricchi, nasrichju, zum Glück; *oppos.* na nieszczęście, zum Unglück. Przy tej ciekawej we włosach kwerendzie Jakby na szczęście ktoś trzeci przybędzie. *Zab.* 15, 183. Trafił, chybił, na szczęście się żenię. *Teat.* 42. *c*, 51. Jeśliby opiekun w próżne imienie wszedł, a on grunt dziecinny na szczęście, to jest, na szkodę albo na pożytek swym nakładem naprawiał, tam opiekun pożytki brać ma. *Szczerb. Sax.* 293. Jużeście w stadle świętym; wszyscy wam dajemy Na szczęście, i miłego życia winszujemy. *Simon. Siel.* 75. (t. j. podarunek, aby się nim dorabiać). Dałem mu złoty na szczęście: grał i wygrał tysiąc. *Ossol. Wyr.* — Często na nieszczęście my długo żyjemy, Gdy na nasze nieszczęścia patrzeć się musiemy. *Jabł. Tel.* 283. Na nieszczęście zabawi u nas. *Teat.* 15, 34. — *Aliter:* Dzieci szły naprzeciw z palmami, spiewały, i na szczęście wołały. *Sk. Dz.* 752. dobrego szczęścia mu życzyły, błogo wołały; ſie riefen: Heil! Boże, daj szczęście, cny kawalerze! *Birk. Kaz. Ob.* 3 *b*; *ob.* pomaga bóg, *ob.* Bóg. — Pod szczęściem » od szczęścia zawisło, od szczęśliwego trafu, es kommt aufs Glück an. W zimie ten drobiazg zmizeruje się, i pod szczęściem, aby się na ten czas mógł odchować. *Haur. Sk.* 60. SZCZĘŚLIWIĆ *cz. niedok.*, uszczęśliwiać *contin.*, uszczęśliwić *dok.*; beglücken, glücklich machen; *Sorab.* 1. wozbožam, wozbožnoſczam; *Ross.* щастливить: *Eccl.* благосчастю. Bóg jego czyny zwieńczył, szczęśliwiąc go synem. *Przyb Luz.* 76. Radują się z konstytucyi, która wszystkich szczęśliwi. *Gaz. Nar.* 1, 395. Pensylwanią szczęśliwiły prawa i ustawy. *Pam.* 83, 2, 86. Rząd dobry może jedynie uszczęśliwić naród. *Gaz. Nar.* 1, 13. Ten mi wielkim, kto umie uszczęśliwić ludzi. *Nar. Dz.* 2, 62 Żaden z każdéj strony nie uszczęśliwiony. *Min. Ryt.* 3, 327. Trzy rzeczy człowieka uszczęśliwiają: nauka, cnota i zdrowie. *Mon.* 65, 513. Dzień drogi, uszczęśliwiający poddanych, weselący bogi. *Tom. Rol.* 43, *Eccl.* благосчастителенъ. Nie to, co mam, szczęśliwi, choć w wszystko opływam, Lecz to, jak miarę dzierżę, i jak jéj używam. *Kras. List.* 2, 100. Do kogoż bardziéj ta radość należy, Jeśli nie do tej, którą szczęśliwisz młodzieży. *Zab.* 4, 364. *Sap.* — Nieuszczęśliwić, *potius* Unieszczęśliwić, *qu. v.* SZCZĘŚLIWIE *adv.*, SZCZĘŚNIE, *Boh.* šťastně; *Ross.* щастливо; glücklich, auf eine glückliche Art. Jakże szczęśliwie spotykam We Pana. *Teat.* 14, 136. w czas, glücklicher Weiſe. *Iron.* Czego się w szkołach nauczył, w domu szczęśliwie zapomniałem. *Mon.* 71, 419. (na urząd, ze wszystkiem, do szczętu). Gdy ten szczęśliwie skończył, drugi na ostatnią dobitkę tego, taki wysilił argument. *ib.* 71, 894. aby raz, przecięż, na koniec przecie, endlich einmal. SZCZĘŚLIWIEC, wca, *m.*; *Ross.* щастливецъ; człowiek szczęśliwy, szczęsny, ein Glückskind, ein Glücklicher; (*oppos.* nieszczęśnik, nieszczęśniś, *fem.* nieszczęśnica). Obiad Nazydyona szczęśliwca. *Zab.* 8, 338. *Iżyck.* SZCZĘŚLIWOŚĆ, SZCZĘSNOŚĆ, ści, *ż.*, die Glückſeligkeit; *Boh.* šťástnost; *Sorab.* 1. zbožniwoſcž, wozbožnoſcž; *Sorab.* 2. gluznoſcž; *Carn.* srezhnost; *Vind.* frezhnost, fvelizhnost; *Croat.* chesztitoszt, szrèchnoszt; *Dal.* chesztitoszt; *Rag.* cestittos, srechnos, cestitstvo; *Bosn.* cestitost, srecchnóst; *Ross.* блаженство, (*ob.* Błogosławieństwo), благоденствіе, благовременство; *Eccl.* благополучіе, благосчастіе, благожребійность. Szczęśliwość jest cnota, która jest szczęściem umysłu, która i w nieszczęściu doskonałym szczęściem być może. *Lub. Roz.* 253. Nie szukaj daleko szczęśliwości, ona w tobie samym jest. *Karp.* 1, 80. Horacyusz za szczęśliwość kładzie, rozum zdrowy w ciele zdrowym. *Karp.* 1, 119. — §. Szczęście, powodzenie; Glück, Wohlergehen. Mieć życia pierwsze potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szczęśliwość; wszystkie inne szczęścia są mniemane i wymyślne. *Stas. Zamoj.* 16. Pierwsza nasza szczęśliwość powraca. *Teat.* 19. *b*, 16. Nie lękam się nieszczęśliwości, nie uganiam się za szczęśliwością. *Teat.* 19. *c*, 77. SZCZĘŚLIWY, SZCZĘŚLIW, SZCZĘSNY, *SZCZĘŚCIEN, a, e; *Boh.* šťastny, štiastný; *Slov.* ščasliwi, šťastný; *Sorab.* 1. wozbožené (*ob.* Zbožny), zbožné, zbožniwé; *Carn.* srezhnu; *Vind.* fhrezhin, frezhn, frezhen; *Croat.* szrèchèn, chesztit, chasztèn; *Dal.* szrichyan; *Hung* szerentés, szerenchees, boldog; *Bosn.* srechjan, srichjan, cestit; *Rag.* srechjan, cesiit, ceesni; *Slav.* srichan; *Ross* щастливый, блаженный, благоденственный, благополучный, задачливый; *Eccl.* благосчастный, счастливый, благополучьнъ, благожребійный, блаженъ, доброщастливый; powodzi mu się dobrze, zdarza mu się, szczęście mający, uszczęśliwiony; glücklich, beglückt. Szczęśliwy, a głupi. *Cn. Ad.* 1129. Żaden na świecie nie był we wszem szczęśliwy. *ib.* 1130. Już się Kadme, *szczęścien zdałeś wygnaństwem, *felix. Żebr. Ow.* 58. Wschodni kościoł przedtym w tak mądre i święte doktory szczęśliwy. *Sak. Persp. pr.* 2 *b.* (do nich szczęście mający, w nich obfitujący). Szczęśliwe powodzenie, rodzi szkodliwe ubezpieczenie. *Cn. Ad.* 1035. Szczęśliwym być, *Ross.* благощаствовать, благоденствовать; *Eccl.* доброденствовати, жить счастливо, благосчастую, благоденствую, благоденствуетъ ми ся. Nie toć jest szczęsny, co sie-

dzi w złocie, Poleruje się cnota przy kłopocie. *Rej. Zw.* 229. Jam szczęśliw żoną, żona mna szczęśliwa. *Otw Ow.* 293. Nieszczęśliwy, *Croat.* neszrechên; *Dal.* kobni; *Ros.* нещастный, нещастливый, злосчастный, злощастенъ, злополучный, злоключимый, злоключительный, пагубный; *Eccl.* злочастьнъ, напастный, окаянный, преокаянный, весьма бѣдный. Nieszczęśliwym być, *Ross.* окаянствовать; *Eccl.* напастовати (cf. napaść), złoszczastvuju, złokluczistvuju, złopolucziestvovati. Nieszczęśliwym się każdy brzydzi. *Past. Fid.* 320. Wielki ten człowiek bardziej jest nieszczęśliwy, niż winny. *Niemc. Król.* 4, 65. Szczęśliwa podróż! *Zab.* 14, 249. Szczęśliwej drogi życzę. *Teat.* 52. *d.* 37. Nieszczesnaś dziś ojczyzna nasza, i my z nią niefortunni. *Falib. U.* — §. *Activ.* Szczęśliwy, szczęsny, szczęście przynoszący, uszczęśliwiający; glücklich, glückbringend, beglückend. Wyjechał z Wołoch do Jana Tarła; lecz ta droga nie była mu szczęśliwa. *Gorn. Dz.* 170. Pastwiska szczęśliwe, Co rodzą napój, i pokarmy żywe. *Past. Fid.* 95. Bogu dziekować mamy z rzeczy szczęsnych i nieszczęsnych. *Wróbl.* 29. Cokolwiek uczyni, będzie mu bardzo szczęsno. *Wróbl.* 1. będzie mu się szczęściło, *adverb.*; *Eccl.* блаrосчастно. Nócił łożnicy szczęsnorymne pienie. *Zab.* 14, 390. dobrze życzące, glückwünſchende Lieder. O dniu nieszczęsny! *Teat.* 3. *b*, 74. Nieszczęśliwa godzina. *Teat.* 21, 23, *ob.* Godzina; (*Vind.* Vura je nesrezhna bila, Ker je mati me rodila, cf. gwiazda). Na łodzi żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Zarn. Post.* 72. (pomyślnemi, powiewnemi). NB. *Beatus* wolał *Budny* przełożyć *błogi*, niż szczęśliwy, »bo to jest od szczęścia, które słowo jest pogańskie«. *Budn. Math.* 5, 2 *not.* SZCZĘSNY, ego, *Subst.*, imię, *Felix. Jabł. Her.* Żywot ś. Felixa abo Szczęsnego. *Sk. Żyw.* 1, 41.

SZCZĘT, *ob.* Szczęt.

SZCZĘSZUJA, SZCZECZUJA, SZCZEŻUJA, i, *ż.*, twarda łuska, skorupa; eine harte Schuppe, Schale; *Boh.* šešutina, šešelina, šešelinka, luština; *Vind.* luska, skorja; *Bosn.* gljuska od oraha, gljusctrina od ribbe, lustra; *Ross.* чешуя, чешуйка, (cf. чесать, czesać). Łuska rybia, szczeżuja. *Cn Th.* 375. die Fiſchſchuppe. Orzeł swym dziubasem rozdziera na smoku zielonawą szczeczuję. *Stas. Num.* 1, 127. Drachenhaut, Drachenſchuppe. Konchy gładką szczeszuję abo skorupę mają. *Macz.* Muſchelſchale. Szczeszuja, orzeszyny, *caliculus. Macz.* Nußſchalen. Szczeszuja abo czaszka, w któréj żołądź roście, *calix. Macz.* der Eichelkelch. Od szczeżui *adj.*, *Ross.* чешуйный. Pełen szczeżuj *Ross.* чешуистый

SZCZKAĆ *med. contin.*, 1. SZCZKNĄĆ *jednll.*; *Boh.* štkati, šktytati, kštkám, -al, -ati; *Slov.* štkám, štká se mi; *Sorab.* 1. yikam; *Sorab.* 2. hükasch; *Carn.* kovzhé sê mêni; *Vind.* kolzati, kúlzati, sazukuvat, kouzati, zukati, kouzhitiſe, zukuvati, sazukuvatiſe; *Hung.* zokogom, tsaklom; *Croat.* schyuczámisze, (kuczàm, schuczam; *Dal.* stuczam *singultio*, *pulso*, *strepito*); *Dal.* kuszamisze; *Slav.* shchucati; *Bosn.* setuçatise *singultio*; *Ross.* икъ икается, икать, икнуть; szczkawką się odzywać, ſchluchzen, ſchlucken, den Schlucken haben. Wiele ludzi, z zwyczaju szczkają, kaszlą, rzygają. *Eraz. Jez. E e* 2. Szczkam = szczka mi się. *Cn. Th.* 1108. *Singultio*, szczka mi się, napadło mię szczkanie. *Macz.* Szczkniesz, ktoś cię wspomina. *Pot. Jow.* 205. Szczknienie, szczkanie, raz, dwa etc., *singultus crebi. Cn. Th.* 1108. der Schluchzer, das Schluchzen. — *Fig.* Nie będzieć się szczkało na sumnieniu, którego grzyźć nie będzie krew' niewinna. *Birk. Zyg.* 50. nie odezwie się sumnienie twoje, dein Gewiſſen wird ruhig bleiben. Błogosławiony mąż, który się nie potknął w słowie ust swoich, a nie jest 'szczkan albo frasowan smutkiem grzechu. 1 *Leop. Syr.* 14, 1. (uniespokojony). — *Aliter* 'active: Taką uznał ranę, że ledwo ducha nie szczknął. *Burl. B* 1. wyzionął, ausathmen, ausblaſen.

SZCZKAWKA, i, *ż.*, 'SZCZKOTA, y, *ż.*, szczkanie; *Boh.* štkawka, štěkawka, šktytawka, kštkawka; *Slov.* štkani; *Sorab.* 1. yikawka; *Sorab.* 2. hükawka; *Carn.* kovzanje; *Croat.* schuczavicza, skuczanye, kuczavicza, schuczanye, schyuczánye; *Hung.* tsuklás, zokogás; *Slav.* shachucanje; *Bosn.* setuçanje; *Ross.* икота; odzywanie się szczkając, choroba; der Schluchzen, der Schlucken. *Singultus*, szczkanie, szczkota. *Macz.* Szczkawka przychodzi często z śmiechu, czasem z oziębienia żołądka. *Haur. Sk.* 391. *Comp. Med.* 178. *Krup.* 5, 669. — *Allegor.* Nie radaby szyja puszczała, jeno iż ręka szczkawkę zadała. *Rys. Ad.* 51, (cf. co ręka zgrzeszy, głowę o to karzą). — *Aliter fig.* Nie będzie to ku szczkawce, ani ku uszczypku serca panu memu 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 30. (ku urazie. *Bibl. Gd.*), ku mierziączce, Wiederwillen, Verdruß.

2. SZCZKNĄĆ, *ob.* Szczyknąć.

'SZCZMIĆ, 'SZCZMIĆ *cz. niedok.*; *Ross.* щемить; ściskać, ściągać; zuſammen drücken, zuſammen ziehen. Bez, wysuszając, ściągając i szczmiąc ochładza. *Urzęd.* 88. Wszystko się rozleci, co szczmisz dla dzieci. *Rys. Ad.* 75. Sok ten w ukąszeniu niejakie cierpnienie i szczmienie sprawuje. *Urzęd.* 324. Ziele to rany świeże łaskawie i bez szczmienia goi. *Syr.* 149.

SZCZODRAK, a, *m.*, chléb na podarunek dany. *Włod.*, *stips epiphaniorum. Cn. Th.* 1109. Brot, das am Dreykönigstage unter die Armen vertheilt wird; rogal *alicubi vocatur a forma. ib.* SZCZODROŚĆ, ści, *ż.*, 'SZCZODROBA, SZCZODROTA, y, *ż.*, SZCZODROBLIWOŚĆ, ści, *ż*; *Boh.* štědrost, štědrota; *Slov.* štědrost; *Scrab.* 1. zczedrosczˇ; *Ross.* щедрость, щедрота, щедролюбие, чивость; hojna dobroczynność, die Mildthätigkeit, Freygebigkeit, Wohlthätigkeit. Szczodrość jest, kiedy upadłego pogodnie ratujemy datkiem naszym. *Petr. Et.* 291. Szczodrobliwość jest, dać kiedy trzeba, komu trzeba, jak wiele i dla czego co ma być dano. *Modrz. Baz.* 84. Ta chrześciańska szczodroba, która bywa poczciwie a w imię pańskie obracana, zawżdy każdemu na dobre wychodziła. *Rej. Post. T u* 3. Znamienita cnota, i wielkie ozdobienie pańskie jest szczodrobliwość, za którą dwie 'towarzyszce [*dual.* = towarzyszki 2], chodzą, ludzkość a łaska *Kosz. Lor.* 113. Towarzyszki jej ludzkość i łaskawość. *Warg. Wal.* 145. Szczodrobliwość we środku między rozrzutnością a 'skąpstwem położona. *Star. Ref.* 70. Płynie szczodrobliwość z własnego każdego

rozsądku i szlachetnej dobrotliwości i chętliwości. *Warg. Wal.* 142. Nieszczodrość daje, ale mniej niż przystoi i kiedy nie przystoi. *Petr. Ex.* 256. Szczodrobliwości miara, mieszek. *Cn. Ad.* 1136. (drugim daj, a na się pamiętaj). Oszczędność z szczodrobliwością, szczodrość mieszaj z oszczędnością. *Cn. Ad.* 798. (nie wyrzucaj nic, choć podłego; nie żałuj dać, gdzie trzeba i drogiego). Uczmyż się od zbawiciela miłosierdzia i szczodroby ku bliźniemu naszemu. *W. Post. Mn.* 192. *et* 304. Bóg nas usprawiedliwia z szczerej dobroci i szczodroty swej, bo tego zasłużyć nikt nie może. *Sk. Kaz.* 349. *et* 129. — §. Szczodrobliwość abo upominki oblubienicy, jest dar, który oblubieniec oblubienicy, abo także ona jemu daje. *Szczerb. Sax.* 457. Brautgeſchenke. SZCZODRY, SZCZODROBLIWY, a, e, SZCZODRZE, SZCZODROBLIWIE, *adv.*; (*Etym.* |*sanscr.* chid = *scindere. Mikl. Rad.* 104. — 2| *forsan* szczerze dobry, *per contract.*); (*Boh.* štědry, (ustědřiti *largiri*); *Slov.* štědrý; *Sorab.* 1. zcžedré; *Sorab.* 2. feżodrě; *Ross.* щедрый, щедролюбивый, щедродатель, *f.* щедродательный, чивый, (cf. щедроватый, щедриноватый dziubaty, ospowaty, щедрина, щедринка dołek ospowy; cf. *Eccl.* ущедритель miłosierny); szczodry, nie żałujący potrzebującemu, hojny w dobroczynności; mildthätig, freygebig. On szczodrym jest, który co drugiemu daruje. *Kosz. Lor.* 115 *b.* Szczodrobliwi, którzy majętnością swą więźnie wykupują, przyjacielskie długi na się biorą, córki ich wyposażają, do dorobku im pomagają. *Budn. Cyc.* 123. Jehowa jest szczodrobliwy, bo chce dawać, ile każdemu jest potrzeba. *Budn.* ℣ *Ezdr.* 7, 65. *Wujek. ib.* Bóg szczodry jest, abowiem ci chce darować, ile komu potrzeba. 1. *Leop. ib.* My z bogiem szczodrze, on też szczodrym się nam stawi i łaskawym. *Birk. o Exorb.* 27. Szczodremu pan daje, skąpemu każdy łaje. *Jeż. Ek. C* 3. Szczodry nie żebrze, kto daje, ten też bierze. *Cn. Ad.* 1137. Na szczodrych miara, Na skąpych kara. *Bratk. D* 2 *b.* Ręka w biciu, nie w dawaniu szczodra. *Teat.* 1, 75. Kto szczodrzejszy, wygrawa. *Klok. Turk.* 216. Szczodrym łacno być, gdy jest z czego. *Cn. Ad.* 1136. Szczodrym być z cudzego, nie ma nic chwalnego. *Cn. Ad.* 111, (*Ross.* щедродательствовать; *Eccl.* щедрити, оущедрити, (ущедряю umiłuję się); cf. cudzym łacno szafować). — §. Szczodry dzień = dzień trzech królów, czyli zjawienia pańskiego, der Tag der h. 3 Könige. Dnia tego chrześciańskie pierwiastki królowie Iszczą się Jezusowi w obiecanym słowie, Niosą królewskie dary bogu i królowi; Zkąd i szczodry dzień powstał, słowo w dary płodne. *Groch. W.* 414. (*Boh.* štědrý den, štědrý večer; *Slov.* ščědri dĕn, wiła Krista pana; noc bożego narodzenia). SZCZODRZENIEC, ńca, *m., cytisus*, rodzaj rośliny, do niego należy Nawrot. *Kluk. Dykc.* 1, 179, der Geißklee; *Sorab.* 1. kawaté dżeczel; *Ross.* щедренецъ, ракитникъ, ракитовъ кустъ, чижевникъ.

SZCZOKA, *ob.* Szczeka, "SZCZOKATY, a, e, n. p. Anub szczokaty, *latrator. Żebr. Ow.* 239. szczekający, szczekacz; bellend, belferig.

*SZCZOŁGNĄĆ się *recip. niedok.*, n. p. Żelazo z żelaza się szczołgnęło. *Tward. Pasq.* 86, może zczołgnąć = ześliznąć, abgleiten. *X. Kam.*

SZCZOTKA, i, *ż.*, SZCZOTECZKA, *dem.*; *Boh.* štět, štetka; (*Slov.* štět *carmen*, *ob.* Szczeć); *Sorab.* 2. feżesch, feżetka; *Bosn.* shet, kertâżha; *Vind.* fhet, fhetiza, fhzhetiza, fhzhet', fhiet; *Croat.* schĕt, scheticza, kefa, kefieza; *Dal.* koczet; *Slav.* kefa; *Ross.* щетка, щеточка; cf. *Lat.* setaceum; *Ital.* scopetta, scovolo; narzędzie pospolicie z z szczeciny do chędożenia i czesania sukień etc., die Bürſte, Kleiderbürſte. Szczotka szatna. *Warg. Radz.* 174. Szczoteczka. *Gost. Gor.* 107. Będzie szczotka z szczeci. *Pot. Pocz.* 422. Szczotką czesać, chędożyć, *szczotkować, bürſten, (*Carn.* kertazhiti; *Vind.* fhzheteti, poſhzhetiti, odſhzhetiti, naſhzheti, gorſhzhetiti, isſhzhetiti, vunſhzhetiti; *Croat.* izkefati). Ostrą szczotką kapeluszom barwę dają. *Zab.* 12, 67. Szczotka do trzewików chędożenia. *Kluk. Rośl.* 2, 165, *Vind.* fhzhet sa zhrieule, zhreulna fhet, die Schuhbürſte. Szczotka u armat, narzędzie do wycierania kanału armatnego. *Jak. Art.* 3, 315. *et* 318. Kanonenbürſte. Szczotki do wymiatania pokojów. *Kluk. Rośl.* 2, 165. miotełki, *Vind.* pometauna fhzhet, fhzhetna metliza, fhetinje, fhetounik, Kehrbeſen. Weź szczotki, kanapę, krzesła, lustro, ściany i wszędzie poobmiataj *Teat.* 15. *c*, 10. Szczotki żelazne do oczyszczenia lnu. *Przedz.* 15. die Flachshechel. Szczotki do wyczyszczenia konopi, mają zabki wbijane w szachownicę. *Jak. Art.* 3, 222. die Hanfhechel. — *Assim. fig.* Oset choć pięknie kwitnie, nic nie rodzi, tylko kolące szczotki, które się w suknie wieszają. *W. Post. Mn.* 312. Szczotki na sławie, bezecne plotki. *Pot. Jow.* 60. (uwłaczanie dobrej sławie). — 2. Szczotki ziele, *ob.* Szczeć. SZCZOTKASTY, SZCZOTKOWATY, a, e, szorstki, na kształt szczotki; bürſtenartig, ſcharfborſtig. Niektóre owce zamiast długiéj cienkiej wełny, mają grubą szczotkowatą, bardziéj włosy, niżeli wełnę. *Wolszt.* 97. Łodyga szczotkowata *hispida*, kiedy ma na sobie niby szczeciny tęgo stojące. *Bot. Nar.* 42; ma włos twardy, ostry, kruchy. *Jundz.* 2, 15. Nasienie tego ziela obdłużne na wierzchu szczotkaste. *Syr.* 1175. SZCZOTKARZ, a, *m.*; *Boh.* štětkař; *Ross.* щеточникъ; rzemieślnik od szczotek, der Bürſtenbinder. *Tr.*

SZCZUBEĆ, *ob.* Szczypta.

SZCZUBIAŁKA, SZCZUBLICA, y, *ż.*; *Boh.* štička; mała szczuka. *Cn. Th.* 1109. SZCZUBLĘ, ęcia, *n.*, SZCZUBLĄTKO, a, *n.*, ein kleiner Hecht, ein Hechtchen. W rzece na wiosnę szczublęta, karpięta i wszelaki drób łowić, a stawy tym rybić. *Haur. Ek.* 68.

SZCZUĆ, szczuł, szczuję *cz. niedok.*, Szczwać, szczwał *cont.*, *Boh.* štwati, štwu; *Sorab.* 2. feżuwasch, feſeżuwasch; *Vind.* huskati, drashuvati, (cf. drażnić); *Croat.* szhuvati; *Rag.* uzkati, naužkati, (cf. kiskati *chiamar i cani*); *Ross.* травлить, травлю (cf. trawić), стравить, стравливать; psy na kogo puszczać i chęcić; beżen, die Hunde anbeżen, beżend jagen. Łowcy, gdy na miejsce przyszli, szczując, żadnego tam psa wpędzić nie mogli. *Sk. Żyw.* 2, 164. Szczuli, jak na wilka, aż go też wyszczwali. *Teat.* 43. *c*, 4. *Wyb.* Szczuwał char-

tami. *Żebr. Ow.* 61. Jeślić chart jeden, straszysz, dwoma tylko szczujesz. *Chmiel.* 1, 80. Szczwanie, das Hetzen, die Hetze; *Carn.* drashla, (cf. drażnić); *Vind.* drashba, huskanje; *Ross.* травля, стравленіе, стравливаніе, стравка. Kto szczwania nie świadom, próżno z nim na pole. *Simon. Siel.* 71. Wilki ja szczwał, a nie owce. *Biel.* 101. Charty szczują lękliwe zające. *P. Kchan. Grl.* 1, 178. *Jabł. Ez.* 52. Szczwać zające *Ross.* затравить, затравливать. Szczwanie zająca *Ross.* затрава, затравка. — *Fig.* Szczuć kim kogo = podszczuwać, pobudzać kogo na kogo, podwodzić, jątrzyć, podżegać. *Cn. Th.* 747. anhetzen, aufhetzen, zusamen hetzen, in Harnisch jagen, erbittern, aufbringen. SZCZWANY *partic.*, gehetzt, *fig.* ćwiczony, okrzosany, oklektany; *Boh.* wyfikany; *Sorab.* 1. pżeklepane; *Carn.* prevârn; *Vind.* pregnan, prevershen na vse kraje, erfahren, beschlagen, abgeviert, gewandt. Już to szczwany wilk. *Rys. Ad.* 17. Lis, oszust dobrze szczwany, W sztukach filut zawołany. *Jak. Baj.* 97. Witaj, pożądany Świstaku, urwipołciu, stary lisie szczwany. *Zabł. Fir.* 9. Szczwany i doświadczony dworzanin. *Dwor. F.* Praktyk, abo jak mówią szczwany. *Lub. Roz.* 115. Szczwany Mazur zaraz poczuł, co w tym było. *Boh. Ossol.* 82. Szczwaność, biegłość, doświadczenie, *Carn.* pregnanost; *Vind.* pregnannost.

SZCZUCZY, a, e, od szczuki czyli szczupaka, szczupakowy; Hecht =, vom Hechte; *Ross.* щучій. Wlejże do tego garka polewki szczuczej, abo w której lin wrzał. *Sienn.* 608. Nie przyprawował Abraam łbów szczuczych, jako błaznów, ale upiekł koźlątko a uwarzył jagniątko. *Rej. Zw.* 193 *b.* Szczucze mięso *Ross.* щучина.

*SZCZUDŁAĆ *cz. niedok.*, [skakać na szczudłach, auf Stelzen hüpfen *pr.* 2]; targać, szarpać, siepać; reißen, herumreißen, raufen. Jako przy swej oblubienicy, gdy się rozigrają dzicy, Dotąd z sobą szczudłając, póki w tej zabawie jeden drugiego zębem nie obrazi. *Tward. Wł.* 224. SZCZUDLASTY, a, e, n. p. Szósta kostka korzeni palców nazywa się szczudlastą, *os piramidale. Perz. Cyr.* 1, 53. kłykciowy, Knöchel=. SZCZUDŁEK, dłka, *m.*, SZCZUTEK, tka, *m.*; *Boh.* štilec; *Slov.* štilec, když kdo prstem uderj; *Sorab.* 1. knępneno; *Carn.* fogêrz, shnôbêrz; *Vind.* fhterkez, huderz, ferkez, oberli na zhelu ali na nufs; *Slav.* osvéljak; *Rag.* skarpûscija; *Bosn.* luskagne, luskaigne, krripuscija, setrognać, udrenje nohtom û celo; *Ross.* щелчокъ, (cf. шутка żart); uderzenie kogo palcem śrzednim od ksiuka odbitym w nos, der Nasenstüber. Żydzi za szeląg szczudłkom nadstawują nosa. *Pot. Zac.* 99. Dziecię często się przypatrując w karcięta się wprawi, O szczudłki, o orzechy, potym grosze stawi. *Klon. Wor.* 54. *Pot. Zac.* 64. Dała mu w nos szczutka, aż odskoczył. *Ossol. Str.* 5. Za tę sprawkę wartby ze sto szczutków. *Teat* 28. *b*, 57; godzien być zeszczutkowanym. *ib.* 31, 82. Szczutki dawać, = SZCZUTKOWAĆ, nasenstübern; *Rag.* skarpûscjati; *Vind.* fhterzniti, fhterkniti, ferzniti; *Ross.* щелкнуть, щелкать, пощелкать, пощелкивать. — *Transl.* Dać komu szczudłek, przymawiać mu, dać mu w nos, dać łacinę, szczypać go *Cn. Ad.* 140. despekt wyrządzać, einem Stichelreden geben, ihn schelten, unglimpflich behandeln. To zgubi nasz kraj, że bez kary uchodzi, dawać panu szczutki. *Pot. Arg.* 524, (*ob.* Tyr). SZCZUDŁO, a, *n.*, 1) drewniana noga kaleki niedołężnego, ein hölzernes Bein eines Blessirten. Tamerlana Moskiewskie kroniki Temiraksak, to jest, żelazem chromym zowią, bo na szczudle chodził. *Stryjk.* 475. Stawa w pośrzodku rzeskiéj młodzieży Przychodzień o dwóch szczudłach w żołnierskiéj odzieży. *Tom. Rol.* 78. Nie zajrzy skoczek nic choremu szczudła. *Rej. Zw.* 224. Oczy, nogi zapuchły, a brzuch jako pudło, Będzie wołał po chwili, niż krogulca, szczudło. *Rej. Wiz.* 15. — §. Szczudła, szczeble, stolce, drążki, soszki, *Boh.* štihly, štjhla, stjdla, chůdy; *Slov.* štihły, chůdy, stuły; *Sorab.* 1. woczeżki; *Vind.* fhtelza, krukla, hodalniza, berla, bergla, streuza, hodalka, kvaka: *Bosn.* sctakka, schijule, sctupi s rafokom; *Croat.* schyûle; *Ross.* ходули, Stelzen. *Tr.* Charybdys na szczudle chodzi, Żagle łamie, rwie kotwice. *Piesn. Kat.* 168. — 2) *Personif.* Szczudło *masc.*, ten co na szczudle chodzi. *Cn. Th.* 1109. der auf einem hölzernen Beine oder auf Stelzen geht; *Boh.* štihlak.

SZCZUJĘ, *ob.* Szczuć.

*SZCZUKA, i, *ż.*, SZCZUPAK, a, *m.*, SZCZUPACZEK, czka, *m.*, *dem.*, Szczubiałka, szczublica. *Cn. Th.* 1109, *dem.*, SZCZUPIEL, a, *m. dem.*, *Jabł. Ez.* 5, szczublę, szczublątko; (*Boh.* štika, štička; *Slov.* ščuka, štika; *Siles.* štuka, ščuka; *Sorab.* 1. feżudka; *Sorab.* 1. schczipel, feżipełk; *Carn.* shûka; *Vind.* fhuka, fhukiza; *Hung.* chuka, tsuka; *Croat.* chûka, schukánecz, luben; *Slav.* shtuka; *Rag.* lubin, smudût; *Bosn.* stukka, sctukka, luben, vük, smudût; *Ross.* щука, щучка, (cf. szczęka, szczoka); cf. *vet. Germ.* Snouch; *Holl.* snoek); der Hecht, szczupak, *esox lucius*, ryba długa i smagła, głowę ma ostrą, długie i ostre zęby; bardzo żarłoczna. *Kluk. Zw.* 3, 153; dla żarłoczności wilkiem wodnym zwana. *Zool.* 185. Największe szczupaki głowacze zowią, średnie półmiskowe, małe trawniki. *Kluk. Zw.* 3, 153. Ułowili dwie wielkie szczuki. *Sk. Dz.* 1022. Rybitw goni szczukę, szczuka okunia. *Rej. Post. K k k* 3. *Papr. Kol. J* 2. Beczka szczuk Lwowskich. *Vol. Leg* 3, 340. Na szczukę trzeba na łańcuszku wędy, Włosień i konop' zębem utnie wszędy. *Bielaw. Myśl. F* 3. — *Prov.* Szczuka zdechła, ale zęby zostały. *Rys. Ad.* 65. — §. Szczuka morska, wilk morski, szczupak morski. *Zool.* 185. der Meerhecht, Meerwolf. SZCZUPAKOWY, a, e, szczuczy, Hecht=, vom Hecht.

SZCZUPAĆ, [al, ie, *cz. niedok.*; Szczupnąć *jednił.*; *Ross.* щупать; macać, dotykać; tasten, fühlen 2]. Chmiel, gdy z podobną grzeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spłańczy. *Brotk. D* 3. W tej lub mię zdybiesz, lub cię ja przydybię kupie, Tam niech nię cała ręka za co zdoła szczupie. *Hul. Ow.* 18, [*ob.* Szczypać 2].

SZCZUPIEL, *ob.* Szczuka, Szczupak, Szczubiałka.

SZCZUPLEĆ *neutr. niedok.*, szczupłym się stać, *gracilescere. Cn. Th.* 1109: dünner, schwächer, geringer werden, abnehmen, *phys. et metaph.* Nigdy tak siły moje nie szczupleją, ażeby na więcéj prześladowania gotowemi

nie były. *Bals. Św.* 1, 184. SZCZUPLIĆ *cz. niedok.*, uszczuplić, zeszczuplić; (*Rag.* sejûpgliti, prosejûpgliti *forare, perforare*); uszczuplać, szczuplejszym uczynić, cieńczyć, umniejszyć; dünner, ſchlanker machen, verringern; (*Bosn.* otanciti, unciniti okoscta). W tym przeobrażeniu głowa na subtelniejszy kształt była zszczuplona. *Otw. Ow.* 45. Wielka liczba czerwonych złotych, obierznięty ch, w wadze uszczoplonych. *Pam.* 85, 1, 63. Kraj nasz szczuplą, zmniejszają. *Zab.* 10, 225. Do uszczuplenia nadętej potęgi Sieciechowej, kto nad Zbiegniewa sposobniejszy? *Krom.* 118. Lubi Moskwa państwo swoje rozszerać, ale nie uszczuplać. *Kur. Pet.* 34. Nie jadł skąpiec, by pełnej nie uszczuplił skrzynki. *Pot. Jow.* 25. (by jéj nie ubyło). Wielka w takiej dobie szczodrobliwość, komu dać, uszczupliwszy sobie. *Tward. Wł.* 130. (ujawszy sobie). Szczuplić się *rec.*, umniejszać się, ſich verkleinern, verringern. Chleby teraz dla ochrony wiele dzierżaw wszystkiemu wojsku szczuplą się. *Vol. Leg.* 4, 841. Hardy buntownik woli żyć pod szerokim państwa cieniem, Niźli ciasnym choć własnym szczuplić się imieniem. *Pot. Arg.* 345. (kontentować się, ſich begnügen). SZCZUPŁOŚĆ, ści, *ż.*; (*Rag.* sejupglia *concavitas*); szczurość, cienkość, subtelność, mierność, małość; *Bosn.* okosctnóst, tancina, mlednost, die Dünnheit, Geringheit, Wenigkeit. Przed bitwą z szczupłości jego wojska śmieli się. *Siem. Cyc.* 217. SZCZUPŁY, a, e, SZCZUPŁO *adv.*, SZCZUPLUCHNY, SZCZUPLUTKI, SZCZUPLUTEŃKI *intensiv.*; *Boh.* štjply, čiplý, cjplý, (cěp *cippus* cf. cepy, cěpě, cápě czapla, čjpek czopek); *Mor.* štjplý; (*Rag.* sejuupagl *cavus, rimosus*, sejupglina *concavitas*, sejupgljâk *nux vitiosa*; *Slav.* shúpali *cavus*; *Bosn.* sejupagl *cavus*, sejupgliv *fistulosus*, sejupglina *foramen*); szczupły, subtelny, niegruby, szczury, niedużý, mały; *Vind.* tinkofloshlin: *Bosn.* okoset (cf. kość), otanccn, dünn, zart, nicht dick, nicht groß, gering. Człowiek szczupły, szczury, cienki: glista, konop'. *Cn. Ad.* 1138. smagły, ſchmächtig. Ma talią szczupłą i kształtną. *Teat.* 41. *c*, 308. *Tenellus*, szczupluchny, cieniuchny. *Mącz.* Ujął mię szczupluchną, lecz silną prawicą. *Zab.* 16, 300. Cząsteczka szczuplutka. *Kur. Pet.* 347. drobniutka, klein, winzig. Nie szczupłe to, co mniejsze jest od największego. *Min. Ryt.* 4, 151. Wiernych trzoda szczupła wśrzód niewierców. *Przyb. Milt.* 597.

SZCZUPNĄĆ, *ob.* Szczypać.

SZCZUR, a, *m.*, SZCZUREK, rka, *m., dem.*; *Boh.* Nemecka, swinska myš; *Slov.* potkan; *Hung.* potkany, patkány; *Sorab.* 2. ratwa, welawa, (*Sorab.* 1. žurk mysz polna); *Sorab.* 1. wulka mósch; *Vind.* podkana, podkan, podgana; *Croat.* stakór, púh, (cf. puch); *Dal.* púh; *Carn.* podgâna; *Bosn.* púh; *Slav.* stakór, *Ross.* крыса, крыска, крысенокъ, крысица, (ящуръ *mus avellanarius* cf. jaszczur, щурить, защурить, прищурить mrużyć, zamrużyć, przymrużyć); 1) die Ratze. Szczur domowy, długi na siedm calów; ogon długości kadłuba. *Zool.* 343. Szczur wodny, błotny, die Waſſerratze, mniejszy od domowego, idzie pod wodę, jak wydra. *Zool.* 344. *Kluk. Zw.* 1, 372. Szczury polne większe są od domowych. *Kluk. Zw.* 1, 361. Szczur mieszkowy *Ross.* двуутробка, die Beutelratze. Kocha go, jak szczur kota. *Teat.* 27, 162. Myszy, szczurków pełno wszędzie. *Petr. Pol.* 71. Wpadł mi jak szczur w łapkę. *Teat.* 7, 106. Szczurkowie z jednej mąki, osłowie z jednej łąki. *Dwor. D* 3. (jednej faryny). O szczurkoch doświadczona rzecz jest, iż młodsze swoje starsze chowają, a im usługują potrzebami za to, iż ich też wychowały. *Gil. Post* 186 *b. Lucini*, którzy nie daleko widzą, patrzą jak szczurek z miecha, jak w przypowieści mówimy. *Mącz.* Wygląda, by szczurek z mąki. *Rys. Ad.* 72. Niedosyć jest na tym, iż kto sam jak szczurek w kącie spokojem siedzi, a ni nacz się dobrego nie przygodzi. *Rej. Zw.* 141. Ospały, jak szczurek śpi. *Cn. Ad.* 794. (jak zarznięty). — 2) Szczur; *Ross.* щуръ, щурка, ptak, *loxia enucleator*, der Fichtenhacker, ein Vogel; *Ross.* щурка *merops apiaster*, der Honvogel, Bienenfraß. Na Ukrainie ptaki, szczury zwane, najwięcej pszczół gubią. *Kluk. Zw.* 4, 266. SZCZURCZY, a, e; *Vind.* podganski; *Ross.* крысій, крысячій; od szczura, Ratzen-. Szczurczy sadz, *glirarium. Cn. Th.* 1110, klatka, w któréj szczurów cudzoziemskich tuczono, do jedzenia. *Wład.* (*Bosn.* puhisceto, miesto od puha; *Croat* pussina). Łajno szczurcze, *Carn.* podganjek; *Vind* podganik, podkanjak. Szczurczy pieprz *Carn.* frapérz. SZCZUROŚĆ, ści, *ż.*, szczupłość, die Dünnheit, Dünne, Geringheit, Magerkeit. Żeśle pan na tłustości jego szczurość. 1 *Leop. Jcs.* 10, 16. *Sienn.* 368. Suchoty abo więdnienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego co odchodzi, ztąd zbytnia szczurość a marskość przychodzi. *Spicz.* 235. Ason, gdy napój Medei raną wsarknął, broda w czarną maść, natychmiast weszła, szczurość nie wiedzieć jak zeszła. *Zebr. Ow.* 169. *macies.* SZCZUROWICE, miasto w Brodzkim. *Dyke. Geogr.* 3, 92, [dziś złoczowsk. 2], eine Stadt. Szczurów stolica, od ich imienia sławne Szczurowice. *Zab.* 12, 302. *Nar.* SZCZURY, a, e, szczupły, subtelny, niegruby; dünn, nicht dick, gering, klein; (*Ross.* щура mrużek). Blada, szczura osóbka. *Klon. Wor.* 57. Rycerz młody, szczury jednak i szczupły, na trzy piędzi przeciwnika wzrostu nie dopędził. *Pot. Arg.* 591. Szczury, cienki, glista, konop'. *Cn. Ad.* 1138.

SZCZUTEK, SZCZUTKOWAĆ, Szczutki dawać, *ob.* Szczudłek.

SZCZUTY, SZCZWAĆ, *ob.* Szczuć. SZCZWACZ, a, *m.*, który szczuje; *Vind.* drashnik (*ob.* Drażniciel), huskavez, der Hetzer, Anhetzer. Szczwacze i myśliwi mają się po głosach psich znaczyć i miarkować. *Haur. Sk.* 339. Czekam ja, rychło albo do więcierza Kiedy ryś, wilk, łoś wpadnie na szczwacze. *Pot. Syl.* 28. Uciekał zwierz od psów rozpędzony Nic nie dbając na szczwacza, który nań był rozsadzony. *Banial. A* 2 *b.* SZCZWANICA, y, *ż.*, SZCZWALNIA, i, *ż.*; (*Boh.* štwanice, štwa, štwačka; *Vind.* huskalifhe); miejsce szczwania zwierząt, hec, die Hetze. SZCZWANY, *ob.* Szczuć. SZCZWAŁ, *ob.* Cwał.

SZCZWACZKA, śliwka, *ob.* Swestka, cf. Śliwka.

SZCZYCIĆ *cz. niedok.*, bronić od czego, zachowywać od złego, chronić, ochraniać, *Germ.* ſchützen; *Sorab.* 2. schuzowasch; *Croat.* schitim, schítiti; *Rag.* scititi; *Svec.*

skydda; *Angl.* shut; *ob. nostr.* Szczyt; *Boh.* štíti se *fugere*, chronić się; *Ross.* ущищать obronić, bewahren. Rusacy goniąc sieką, Węgrowie w góry bieżą, tarczami się szczycąc. *Stryjk.* 220. zakrywając się, ſie bedecken ſich mit den Schilderu. Pan ci jest tarcz nasza, którą się szczycimy. *Ryb. Ps.* 177. Kościoł mają szczycić a bronić od nieprzyjacioł. *Glicz. Wych. K*, 8 *b.* Wieże bardzo pewne a mocne były na każdym rogu, broniąc a szczycąc je. 1 *Leop. Mach.* 6, 37. Myśmy kościoły swojemi piersiami szczycili od pogan. *Tward. W. D.* 34. Piotr chciał tego szczycić ludzką obroną, który mocą swą boską wszystko mógł wniwecz obrócić. *W. Post. W.* 270. Własną się cnotą i męstwem szczycicie. *Tward. W.* 109. Od wszystkich nieprzyjacioł będzie nas szczycił i bronił. *Herb. Stat.* 125. Racz nas szczycić od każdego Najazdu śmierci przykrego. *Groch. W.* 110. Na tę noc prosimy cię panie, żebyś nas szczycił od czarta złego. *Kanc. Gd.* 341. To tobie bożku ofiarujemy, żeś nas roku przeszłego dobrze zdrowych w ſokwitości zboża i majętności zachował i szczycił. *Stryjk.* 146. Porażeni, po lasach ucieczką zdrowie swoje szczycili *Stryjk.* 698. Młodzieńca skłonnego ku złemu nauczyciel powściągać, a szczycić umysł jego będzie. *Kosz. Lor.* 2. strzedz, pilnować, hüthen. — ǁ Szczycić, zaszczycać, zaszczyt czynić; beehren, Ehre machen, Ehre bringen, Ehre anthun; *Vind.* stroijt, (*ob.* Stroić). Herb W. X. Litewskiego krzyż szczyci; bo murem jest krzyżowi zawżdy od Turków i Tatarów. *Stryjk. Gon. N* 2. — ǁ. *Transl.* Szczycić się czym ▪ zaszczycać się, polegać na czym, mieć sobie za główną rzecz swoję; ſich worauf gründen, ſich worauf etwaś zu Gute thun, ſich darauf ſteifen, viel für ſich daraus machen; *Ross.* красоваться. Tym się szczyci; to jego ozdoba, zalecenie. *Cn. Ad.* 1158. Próżny to tytuł szczycić się wiarą bez dobrych uczynków. *Lach. Kaz.* 1, 219. Nie swoim się szczyci, Kto tylko złotem i herbami świeci. *Nar. Dz.* 1, 46.

SZCZYCIEL, a, *m.*, bronicieł, obrońca, szczyt; *Rag.* ſcîît, der Vertheidiger, Beſchützer, Schutz. Syny ś. Dominika, woźni ewanielii, szczyciele wiary ś. *Birk. Dom.* 32.

SZCZYGIEŁ, gła, *m.*, SZCZYGLIK, a, *m.*, *dem.*, SZCZYGIEŁEK, łka, *m.*; *Boh.* stehljk, stehlik, stehljček; *Slov.* stehljk, stehlik, ſtehlik; *Carn.* shtigléz, lisz, liszhék; *Vind.* stiglitz, ſhtigliz, lesez, lysez, lisez, finkoviz, spieglavuz, ſhpieglavez, ofatiza, strizhoka; *Croat.* stiglécz, strichovka, (cf. strzyżyk); *Hung.* tengelitz, tengelicz; *Bosn.* ſçighjel, stegliech, staghlica, staglja, poiech; *Rag.* staghlin; *Slav.* staglin, stigliac; *Ross.* щеголъ, щегленокъ, щегленочекъ, *f.* щеглювка; der Stieglitz, (*Norveg.* stillitz); *Fringilla carduelis*, ptaszek wielkości wróbla, srokaty, spiewający. *Zool.* 221. Szczygieł czerwonogłowy. *Banial. J* 3. Zanieś małego szczyglika I oddaj go za muzyka. *Groch. W.* 370. Szczygiełek ptaszek. *ib.* 369. — *Prov.* Nie wielkiego nie zrobią, ile w szczygłu sadła. *Opal. Sat.* 50. (jak sadła w raku, jak w komarze sadła). SZCZYGŁOWY, a, e, od szczygła, Stieglitz ▪; *Ross.* щегленковъ, щеглячій.

ZCZYKAĆ *cz. cont.*, Szczyknąć, Szczknąć *jednil.*, uszczknąć *dok.*; *Boh.* šteknauti, štkl, štknu; *Vind.* vſhzhniti, vſhzhenem, ſmekniti (*ob.* Zemknąć), tergati, odtregati, (*ob.* Targać, odtargać); (*Rag.* sejakka *quantum manus apprehendit*, szczypt, garść); (cf. *Ross.* щикать, щикнуть, сощикнуть świecę ucierać, чкнуть, чкать bić czym o co, przymawiać, przytyki dawać, прочкнуть, прочикать przekłóć wrzód); szczykać, kwiatki paznokciem szczypać, urywać; pflücken, Blumen pflücken, (rupfen). W tym lesie Prozerpina, gdy sobie igrała Fiołki i białe lilie szczykała. *Otw. Ow.* 199. Szczykać albo szczypać, *carpere. Mącz.* Co kwiat szczykacie, i co poziomki słodkawe, ʻKajcie się o chłopięta, waż się zakradł w trawę. *Nag. Wirg.* 495. *Otw. Ow.* 588. *Przyb. Milt.* 84. Żeby rozmnożyć tę roślinę, tedy masz wierzchołki szczykać i w ziemię sadzać. *Haur. Ek.* 103. — 3) §. Łykać, łyknąć; ſchlucken, einen Schluck thun, ziehen. No szczyknijmy jeszcze po kieliszku. — §. Szczknąć, szczkać, zszywać na prędce kilką ściegami. *Tr.* zuſammenheften. SZCZYKACZ, a *m.*, który szczyka, uszczyka; der Kneiper, Abkneiper; (*Ross.* щипатель ucieracz świecy). — ǁ Szczykacz, łykacz, wlewacz w siebie; der Zecher, Schlucker.

SZCZYNIAC *cz. niedok.*, n. p. szczynianie, skrażanie ziarna okrągłego na sicie, przetaku, nieckach, dla odłączenia większego lub cięższego od mniejszego, lub lekszego i mikłego. *X. Kam.* Körner ſieben, durch Sieben ſortiren; cf. doczynić.

SZCZYNY *plur.*: *Boh.* ſcánki, dscánky, ſtiny, dštiny, čiránky; *Sorab.* 1. ſczanta, žtžanté; *Carn.* szavnéza: *Vind.* ſzanje, zhanje, ſzhia, ſzalniza, zalniza, ſzalina, ſzomneza, poſzanje, naſzanje; *Croat.* szczalina, szalniza, szech, búres: *Bosn.* pi-cjaka; *Slav.* pishka; *Eccl.* сечь, кочча человѣческая, вода естественная; mokrz ludzki, uryna, Piſſe, (Brunze). Zamiast wina, szczyn się napił. *Pot. Jow.* 215

ʻSZCZYPA. *ob.* Szczepa.

SZCZYPAĆ, SZCZUPAĆ, - ał, - ie *cz. ʻniedok.*, Szczypnąć, Szczupnąć *jednil.*; *Boh.* štjpati, štipnauti; *Sorab.* 1. ſczipam; *Carn.* shipati, shipneti, shiplem, zakam; *Vind.* ſhzhipati, ſhzhiplem, skubiti; *Croat.* schipati, schíplyem; *Dal.* schipati; *Hung.* chipni, chijpny, tsipdesem: *Rag.* ſcîpati; *Slav.* shtípati; *Bosn.* ſcipati, ſcinuti, uscinuti, uscipnuti; *Ross.* щипать; *Eccl.* счиплю; paznokciami, kleszczykami etc. ująwszy, rwać; kneipen, kneifen. [Szczupać a Szczypać są dwa różniące się wyrazy, i pierwszy oznacza macać, dotykać, *ob.* Szczupać 4]. Szczypać i krwawić go tak długo kazał, ażby się wiary zaprzał. *Sk. Dz.* 864. Ci szczypią, owi dziubają, wszyscy krakają. *Past. Fid.* 131. Chmiel, gdy z podobną grzeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spiańczy. *Bratk. D* 3. W tej lub mnie zdybiesz, lub cię ja przydybię kupie, Tam niech mię czuła ręka za co zdoła szczupie. *Hul. Ow.* 18. — §. *Transl.* Głaskać i szczypać, a to wszystko razem. *Teat.* 16. *c*, 78, (cf. drapać). — Szczypać kwiaty, szczykać; Blumen abkneipen, pflücken. Na wianeczek wyszła szczypać kwiatki. *Zab.* 7, 286. Tam to gwoździki, to pachnące mięty, Szczypiąc kładzie w fartuszek podgięty. *Zab.* 4, 142. — Szczypać, kąsać, gryźć; beißen, kneipen. Zięby dziobem bardzo szczypają. *Tr.* Ja-

szczurka śmiertelnie szczypiąca. *Teat.* 49. *b*, 78. — Ziele to szczypie w język. *Cn. Th.* 1110; *Vind.* ſhzhimi, ſhzhimati, es beißt auf der Zunge. Oddaliwszy się ta woda od źrzódła, już nie tak szczypie język, i jakoby kwasek traci. *Petr. Wod.* 31. Szczypiący. (*Boh.* štipawý; *Vind.* ripezh, grisezh, ſerbezhen, *ob.* Szczypawy, szczypny). Nie wiem, coś w oczy szczypie mię niezwykle. *Teat.* 42, *D d.* kole. es ſticht mich was in den Augen. — *Fig.* Sumnienie szczypie, gryzie; das Gewiſſen beißt, plagt. Większe sumnienia szczypania, niźli największe męki. *Budn. Apopht.* 65. Niewidome sumnienia szczypanie, Ma potępionych trapić bez przestania. *Groch.* W. 284. *Smotr. Lam.* 202. — *Fig. transl.* Szczypać kogo słowy, przekęsywać, przymawiać, przycinać, obmawiać, szacować, nicować; ſticheln, beißen, mit der Zunge kneipen, hecheln, durchziehen, verunglimpfen; *Vind.* vushagati (cf. żgać, żgnąć), aisnati, pehati, preſhkarjati; *Ross.* чкнуть, чкать, звѣздить, звѣзжу. Moja wolność w żartach samych tylko szczypie głupców. *Teat.* 49. *d*, 43. Uszczypliwie mówi, przycina, szczypie. *Cn. Ad.* 1219. Na ostatek przyszedłszy, uszczypała mię słowy. 1 *Leop. Luc.* 18, 5. Urągał mi tym, i szczypał mię słowy, powiadając, że jakoby .... *Baz. Hst.* 72. Omylnie szczypiesz wierne pańskie, a radbyś je przywiódł na każde zatracenie ich. *Rej. Post. Yy* 4. Pracą moję teraz szczypać i naganiać poczynają, nazywając ją, nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groick. Obr. pr.* Szczypanie, przytyk, *Croat.* vcheknenye; *Vind.* pobadanje, bodezhina, podbodarja, pehanje, pikanje, Sticheley. Jeli go słowy zelżywo szkalować, zbawiciel jednak tak przykre szczypania Cierpliwie znosząc, odpowiedział skromnie. *Odym. Św. N n* 2 I żart dowcipną przyprawiony sztuką Zbawienny, kiedy szczypie, a nie kąsa. *Kras. Mon.* 79. Nie jeden go z towarzyszów szczypał żartem gładkim. *Przyb. Luz.* 154. Pod krytyki płaszczykiem pod prawdy pozorem; Nie szczyp' ludzi, zmaczanym w brzydkiej żółci piórem. *Dmoch. Szt. R.* 99. *Bach. Ep.* 46. *Sk. Dz.* 177. Często języki ludzkie szczypią cnotę. *Morszt.* 214. *Warg. Wal.* 156. Choć go za życia niechętne szczypały języki, umierając miłość powszechną po sobie zostawił. *Nar. Hst.* 6, 9. My nie umiemy u stołu rozweseleni, jeno abo nieprzytomne szczypać, abo przytomne gniewać. *Sk. Kaz.* 593. Kacerze ci pokutę ś. szczypali i znieważali. *W. Post. W.* 16. Śmieją szczypać i szczerbić dziewictwo N. P. *Bial. Post.* 74. SZCZYPACZ, a, *m.*, który kogo szczypie, obmawia, przygania, przycina komu; der Tadler, Durchhechler, Durchzieher; *Vind.* pobodavez, pobadavez, pehauz, podbodnik; *Ross.* щипака. Zawiśni szczypacze świątobliwości jej. *Wys. Kat.* 65. Szczypacze honoru. *Chmiel.* 1, 1184. SZCZYPAWKA, i, *ż.*; *Ross.* щипунъ, щипунья; *forficula*, owad, którego tył kadłuba zakończony nożycami, któremi szczypie. *Zool.* 170: ein ſehr kneifendes Inſekt, Zangenkäfer. Każdy szczypiący owad, beißendes Ungeziefer. Wszy, pchły, pluskwy, szczypawki, sąsiedztwo domowe. *Bielaw. Myśl. B.* (*Bosn.* sctipavaç *scorpion*; *Vind.* ſhzhipalke, rakove noge, razhje klieſhe). — ♀. Szczypawka, pijawka, der Blutigel. *Tr.* SZCZYPAWOŚĆ, ści, *ż*, smak szczypiący, szczypność; beißender Geſchmack, Beißigkeit. Trawa ma w sobie niejaką niewielką szczypawość, subtelność cząstek i przenikajność. *Syr.* 1303. SZCZYPAWY, a, e, szczypiący w język, szczypny; (*Boh.* štipawý; *Vind.* ripezh, grisezh, ſerbezhen; *Ross.* колкій, cf. клóть), beißend, von beißendem Geſchmack. SZCZYPCE, -ów *plur.*; *Boh.* swětlowlas, tratiknot; *Slov.* tratiknot, kratiknot, puclik; *Sorab.* 2. hapawka, lichtpuza; *Carn.* usękalnèk, vsekalnik, usękalu, vsekazh, usęknèk, fushilnèk; *Vind.* puzer, ſhnaizer, oternik, ſviezhovſeknik; *Croat.* vszekalnik, snáyozar; *Slav.* usekalo, mumakaze; *Ross.* щипцы, щипчики; 1) ucieradło, nożyczki do świec, narzędzie do ucierania świecy, die Lichtputze. Szczypce, ucieraczka, świecoradło. *Ern.* 846. Wziąć od szczypców próchna, co świecy nos ucierają, a tym trzeć zwierciadło. *Haur.* 347. Motyle nie przestają koło świec gorejących krążyć, póki swych skrzydeł nie oswędzą, i upadłszy szczypcami starte nie zostaną. *Mon.* 70, 242. — 2) Szczypce, SZCZYPCZYKI, SZCZYPCIĄŻKI *dem.*, kleszczyki; *Eccl.* клѣщи, щипьци, кускы, усѣкальница, kleine Kneipzangen, Kneipſcheeren. Szczypce zębate ostre do polipu w nosie starcia. *Czerw.* 19. Szczypciążki ze stali lub srebra, do wyciągania subtelnych cząsteczek z ran i flejtuszków w nich pozostałych. *Czerw.* 4. Szczypciążki do wyrzynania skancerowanego oka. *ib.* 35. Z rany kosteczki szczypczykami czyli też obcążkami powydobywać i poucinać. *Perz. Cyr.* 2, 40. Szczypczyki narostek wystrzydz. *Perz. Cyr.* 2, 166. Dobywa z kieszeni zwierciadełka i szczypczyki. *Teat.* 16, *b*, 100, *Rag.* sctipaviçe; *Bosn.* sctipaviça, sctipalo, vlasosctipa. — ♀. *Geom.* Pion czyli jak zowią szczypczyki abo paralele, do ustawienia punktu na stoliku pionowo nad punktem znajdującym się na ziemi. *Zabor.* 88. SZCZYPIĘ, *ob.* Szczypać. SZCZYPIOR, u, *m.*, SZCZYPIOREK, rka, *m.*, *dem.*, Liście cebuli szalotki, pod imieniem szczypioru, zażywają się do przyprawy potraw. *Kluk. Dyke.* 1, 23, Schnittling von Zwiebeln, Schalotten, Lauch. Szczypiorek z tatareczki. *Kluk. Dyke.* 1, 24. Schnittlauch, Schnittling; *Vind.* drobnjak, drobnak, ſhnidvah, rosaniza. 1. SZCZYPKA, i, *ż.*; *Carn.* stip; (*Rag.* scíp = śpica, wierzch); *Ross.* щипка, щипокъ; szczypnienie, das Kneifen, der Kniff. Szczypką albo szczypkiem, *carptim. Cn. Th.* 1111, *Cn Syn.* 156; *Sorab.* 1. wuczĕipniczé; *Croat.* schiplyuch; *Hung.* tsipve, kneipend, mit einem Kniffe. Szczypkiem, urywcem, tu i owdzie. *Menin Tur.* 1, 92. Szczypka, uszczypek, uszczypliwy przycinek, sznypka; *Vind.* pobadlivi govor, podbodni marinj preſhkarjanje, eine Sticheley, Bißrede, Sarkasm. Komedye jego pełne szczypek soli Atyckiej. *Teat.* 24, 79. *Czart.* 2 SZCZYPKA, SZCZYPTA, y, *ż.*, *dem.*, *sonat et actionem seu modum actionis*, *ut* szczypką, nie garścią bierz; *et effectum ejus:* mam szczypkę soli, szczubeć; Pfötchen, Priſe, das Nehmen mit den 2 oder 3 erſten Fingern, und ſo viel man mit den Spitzen der 2 oder 3 erſten Finger nehmen kann, (ein Schmutzel, Oeſterr.); *Rag.* setip, usctipak, (*cf.* scjakka = garść); (*Croat.* schepczi = końce palcowe); *Ross.* щепоть, щепотка. Brać co szczyptą *Ross.* братъ что щепотью. Rozdawał im hojnie, nie szczyptą, ale całą garścią. *Gorn.*

Dw. 380. Ty szczyptą będziesz dawał, a ratunek boży Całą garścią do tych się nakładów przyłoży. *Zimor. Siel.* 138. Oziminę garścią, jare zboża szczyptą siać trzeba. *Haur. Sk.* 11. Ty cudzego szczypty, a dyabeł twego garścią. *Rys. Ad.* 66. *Rej. Post. U u* 3. Oni za dobra kościoła Rzymskiego szczyptem, a Tatarzy za ich samych i za dobra ich garścią. *Weresz. Kij.* 6. Wierzcież mi, co wy nam szczypkami odejmujecie, dyabeł wam garścią odbierze. *Dambr.* 593. Szczypta, *pugillus*, zawiera w sobie tyle, ile trzema palcami objąć można. *Krup.* 5, 235. Każdego proszku tego weź po szczypcie, to jest, co możesz we dwa palce wziąć. *Syr.* 780. Szczypta soli. *Pot. Syl.* 174. Szczyptę do szczypty ręka niech coraz przykłada, A tak z małej gromadki zrobi się gromada. *Min. Ryt.* 4, 178. Kilka szczypci tabaki w tabakierkę mi wsypał. *Teat.* 21, 113. sznupka, niuch tabaki: *Ross.* напойка, eine Prise Tabak. SZCZYPLIWY, SZCZYPNY, a, e, szczypiący, szczypawy; *Ross.* колкій, kneipend, beißend. Snadno i te szczypliwe wyziewy pokona. *Przyb. Milt.* 42. — (*SZCZYPNICA, *ob.* Szczepnica). — SZCZYPNOŚĆ, ści, *ż.*, gryzienie, gryźliwość, przymiot szczypania: *Ross.* колность, das Beißen, Kneipen, das Bißige. Gwoździki kramne mają w sobie szczypność abo kąsanie ostre. *Sienn.* 74. *SZCZYPOTKANY n. p. wiersz musiałem pisać na cię rozgniewany. *Petr. Hor. D., not.*, »uszczypliwy, łajania i sromocenia pełny«. *Dudz.* 57. anzüglich, beißend.

Pochodz. *uszczypać, uszczypek, uszczypliwy, uszczypliwość, zaszczypczek.*

SZCZYR, SZCZÉR, u, *m.*; *Croat.* schir; *Dal.* schyur; *Ross.* куръ, пролѣска; *Mercurialis*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 120. Merkuryał. *Ursin.*, das Bingelkraut. *Krup.* 5, 144, (*Slov.* stir skorpion). *Mercurialis masculus*, to jest Szczér. *Hipp.* 20; *femina Mercurialis* SZCZYRZYCA. *Ursin.*, białawiec, srebrnik, ziobro białe, Wälsch Silberkraut. *Syr.* 316. Szczyr Włoski, *ob.* Płodzieniec. Szczér leśny, *ob.* Bożanka.

SZCZYRBATY, *ob.* Szczerbaty. SZCZYRKOTAĆ, *ob.* Szczérkać.

SZCZYRNY, SZCZYRY, *ob.* Szczéry, Szczérny. *SZCZYRWIENIAŁY. *Rej. Post. G g* 4. zczerwieniały, *ob.* Czerwienieć.

SZCZYT, u, *m.*: *Boh.* štjt, štjtek; *Slov.* štjt: *Carn.* shtit; *Vind.* fhzit, fzhit, paifh (*ob.* Paiża), vstriega, tarzha, odnefenza, bramba, branva, (*ob.* Obrona); *Croat.* schit, szhit, schitek; *Rag.* setît, setitich, setîtak; *Dal.* schiit; *Bosn.* setit, setitaç, (cf. skût, krilo = lono); *Ross.* щитъ, щитикъ, щитецъ; (*Lat.* scutum; *Ital.* scudo; cf. *Germ.* ſchützen, Schutz); (cf. *Graec. σκύτος scutica*); puklerz, paweża, paiż, der Schild; *Sorab.* 1. nastahwka, nastahwa, (*ob.* Nadstawić). Dla Rzpltej drzewa, zbroi, szczytu, konia przeciwko nieprzyjacielowi mężnie używał. *Orzech. Tar.* 119. U ołtarza podawano znaki rycerskie pana umarłego; syn jego niósł szczyt świecami oblepiony. *Orzech. Tar.* 118. — *Fig. transl.* To jest nasz ostateczny szczyt. *Rej. Post. A a* 3. ostatnia obrona, ucieczka, ratunek; *Eccl.* защиталище, защита, кровъ. Miasta będą za szczyt wszystkiéj Ukrainy od czopowego i od poboru wszelakiego. *Weresz. Kij.* 15. zasłona. — Szczyt budynku, śpica, wierzchołek, der Giebel eines Gebäudes. Za Jana Olbrachta Kraków od północy wieżami, blankami, szczytami obmocniono, *pinnae. Krom.* 765. Zinnen, Mauerſpitzen. Zwracają na siebie oczy wędrowników ich kościoły, tak dla wysokości swych szczytów, jako też dla rozmaitości świetnych ozdob. *N. Pam.* 11, 164. R. 1465 wieża i szczyt u kościoła ś. Franciszka powalona przez ogień się powaliła. *Biel. Św.* 247 *b.* Nade drzwiami z szczytu kościelnego Kamień wielkością wypadł okazały. *Odym. Św.* 2, *l* i 4 *b.* — Szczyt zowie się *frontispicium. Chmiel.* 1, 78. Szczyt, dach; das Dach, der Giebel. Drzewo to jest ku budowaniu bardzo pożyteczne, zwłaszcza na szczyty albo na dachy. *Cresc.* 36. Cieśla ku postawieniu dachu albo szczytu na domie siekiery używa. *Kosz. Lor.* 108. W tym kraju budowania szczytów, ani krycia żadnego nie mają. *Warg. Radz.* 56. Zboża w stodole, aby do samego nie dokładać szczytu. *Haur. Sk.* 19. We wsi, w domeczku małym, w folwarkowym szczycie, Najszczęśliwsze życie. *Gaw. Siel.* 357. Jaskółka lepi sobie gniazdo wśrzód mego szczytu. *Anakr.* 40. Równo tu sługa z panem obdarzony, Nie mogą większej odnosić pociechy Blaszane szczyty nad słomiane strzechy. *Pot. Syl.* 465. *Rag.* Primiti pod svoj setît albo krîlo = do domu swego, pod swój dach czyli szczyt przyjąć. — Szczyt, najwyższy punkt, wierzch, stopień: der höchſte Wipfel, der höchſte Punct, *phys. et moral.* Nad morzem wierzch wysoki, w szczyt jeden zemkniony, Ku wodom pod drzewami stoi przysklepiony; *apicem collectus in unum. Żebr. Ow.* 344. Szczyt górny zowie się punkt najznaczniejszy gór wyniosłości. *Mier. Mskr.*, Rücken des Gebirges. Powieś ten puklerz na szczycie drzewa. *Kras. Oss. B*, 3 *b.* Na najwyższy szczyt honorów się posunął. *Tr.* (stopień). — §. Szczyt, zaszczyt, ozdoba; Vorzug, Zierde, Ehre. Jerzy Struś był prawie wieku mego szczytem krajów Polskich. *Papr. Ryc.* 542. — §. Szczyt w mierzeniu korcem, czubek na korcu, wierzch brzegi korcowe przechodzący. *Tr. Slov.* štica; *Hung.* üstök, der Berg, der Haufen, auf dem Getreideſcheffel. Szczyt z korca strychować. *Tr.* Szczytem mierzyć, nie strychując strychulcem; gebäuft, ohne mit dem Streichholze abzuſtreichen. *Tr.* SZCZYTNIK, a, *m.*, co szczyty robi; *Rag.* scitâr *scutarius*; *Ital.* scudajo, scudiero; *Croat.* szhitnik, schitar, der Schildmacher Schildverkäufer; *Eccl.* щитопродавецъ. (*Vind.* fhzhitnik *stabularius*, *ob.* Szczyt, dach). — § Szczytnik = *SZCZYTONOSZ, a, *m.*, zbrojny szczytem, tarczewnik; *Boh.* štjtonosý; *Croat.* schitonoszecz; *Rag.* setijtnik; *Ross.* щитоносецъ, щитникъ. SZCZYTNY, SZCZYTOWY, a, e, od szczytu, Schild-; *Ross.* щитный.

Pochodz. *szczycić, zaszczyt, zaszczycić.*

SZCZYZORYK, *ob.* Scyzoryk. *SZECHAR, *ob.* *Sykar. SZEDŁ, *ob.* Iść. *SZEDŁAK, *ob.* Siedlak. SZEDOWAĆ, *ob.* Szejdować. SZEDWASER, *ob.* Serwaser.

SZEDZIĆ, SZĘDZIĆ, SZADZIĆ *cz. niedok.*; *Sorab.* 1. schědźiwu; szadzią okrywać, oszedziałym czynić, śrzenić, ośrzeniać; mit Reif bedecken, bereifen, *pr. et tr.* Już mu skronie wiek szedzi. *Morszt.* 51. siwi. SZEDZIEĆ, *ob.* Szadzieć. SZEDZIWY, SZEDZIWY, SĘDZIWY, a, e; *Boh.*

šediwy; *Slov.* šediwý; *Sorab.* 1. schedźiwe; *Croat.* séd; *Dal.* szijd; *Rag.* sjed; *Hung.* sjeghi; *Bosn.* sid, sjid; *Eccl.* сѣдинный; *Ross.* сѣдый; oszedziały, siwy; bereift, grau. Lilia szedziwa. *Otw. Ow.* 488. Wilcy szedziwi. *ib.* 282. Włos szedziwy, siwy, graues Haar. Leciwemu człowiekowi sędziwy włos spokojnie siedzieć każe. *Gorn. Dw.* 92. *Petr. Et.* 282. Starców szedziwych i dziatki powyścinali. *Gwagn.* 230. — §. Szedziwy, stary; alt, bejahrt. Powstawaj przed człowiekiem szedziwym, a miéj w poczciwości starca. *Radz. Levit.* 19, 32. Sędziwy był zakonnik, co i z kroku leniwego i z siwych włosów wydawało się. *Kras. Pod.* 2, 148. W dziecinnych jego leciech znać było sędziwe Obyczaje, postępki skromne, wstrzemięźliwe. *Min. Ryt.* 3, 3; *Boh.* šediwec sędziwy człowiek, ˙sędziwiec, siwiec. SZEDZIWOŚĆ, SZĘDZIWOŚĆ, SĘDZIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* šediwost; *Sorab.* 1. schędźiwoſcž; *Ross.* сѣдость; siwość, siwy włos, starość; Grauheit, graues Haar, Alter. Parki u nóg Plutona przed tronem padłszy, włosy siwe i sędziwość posłały. *Zab.* 15, 8. *Kniaź.* Doprowadzicie szedziwość moję z boleścią do piekłów. 1 *Leop. Genes.* 42, 38. *Radz. Genes.* 44, 29. *Budn. ib.* Do szedziwości przyszedł i wyrównał lata przodków swoich. *Otw. Ow.* 656. Poźna sędziwość wiek wszystkich siwiła. *Mon.* 71, 716. Nie wieku, ale obyczajów sędziwość poważna. *Fredr. Ad.* 12. SZEDZIZNA, SĘDZIELIZNA, y, *ż.*, SĘDZIOŁ, u, *m.*; *Boh.* šediny; *Slov.* šediny, šediwé własy; *Bosn.* sidina, bilochja od vlasi *canities*; *Bosn.* sidine, sjedene, vlasi bili; *Rag.* sjedine; *Dal.* szidine; *Croat.* szedina *pilus canus*; *Ross.* сѣдина, сѣдизна; szadź, oszedziałość, ośrzeniałość, siwizna; Reif, Bereiftheit, Graubeit. Z czyjego żywota wychodzi mróz, a kto rodzi szedziznę? *Radz. Job.* 38, 29. Onego czasu, gdy Zefir ciepławy Sędziały zamiatał i odmładzał trawy .... *Zab.* 13, 275. *Treb., not.* »sędział, sędzielizna. *idem.*«

˙SZEFELIN, ˙SZAFELIN, u, *m.*, włócznia, oszczep, rohatyna; der Wurfſpieß, die Lanze, der Spieß, der Speer. Szafelin, krótsze drzewo żołnierskie z grotem trzygranym. *Mącz. Pilum*, szefelin abo rohatyna Rzymskiego żołnierstwa, których pociskiem przeciw nieprzyjacielowi używali. *Mącz.* Skoczą do siebie; naprzód szefeliny miały Robotę, ugadzając, gdzieby bok otwarty od tarczy. *Simon. Siel.* 44. Na Turczyny Konia osiadł, i zbroje włożył z szefeliny. *Biel. S. M. B.* 2 *b. et B* 3. Pachole z szefelinem za królem na koniu stał. *Gorn. Dz.* 50. *Biel* 541. Należli Saula śpiącego, a szefelin wetkniony w ziemię u głowy jego. 1 *Leop.* 1 *Reg* 26, 7. I szefeliny nasze rdza rudawa Strawi, i ziemna bótwiałość plugawa. *Paszk. Bell. B* 4. SZEFELNIK, SZAFELNIK, a, *m*, szefelinem zbrojny, ein Spießträger, Lanzenträger. *Pilani*, rohatnicy, szafelnicy. *Mącz.*

˙SZEFERGRYN, *ob.* Kléj.

SZEJDARZ, SZEJDOWNIK, a, *m.*, który kruszce szejduje, rozkłada, rozłącza, z *Niem.*, der Scheider der Metalle, der ſie von einander ablautert. Z żydów szejdarzów trzech ustanawiamy. *Gaz. Nar.* 2, 67. Złotnicy, probierze, szejdownicy z nauki chemii powstali. *Biel. Hst.* 26. SZEJDOWAĆ *cz. niedok*, kruszce rozkładać, rozłączać; die Metalle ſcheiden, von einander abbringen und reinigen; *Sorab.* 2. schejdowasch. Złoto w kolbie szejdowane. *Złot. A*, 4 *b.* Złotnicy szejdują złoto, gdy z niego mają co robić, kładąc je w ogień. *Sienn.* 258. *Spicz.* 130.

˙SZEKAMBET, u, *m.*, *Persic.*, czaprak z litéj materyi, dłuższy od mitiuka, a krótszy od dywdyku. *Czart. Mskr.*, eine Art Schabracken.

SZEKŁAK, *ob.* Szakłak.

SZELĄG, a, *m.*; (*Ross.* мелетъ = liczman); pieniądz jeden z najmniejszych; *Vind.* fhileng, fhkilu, der Schilling, (*de etym. v.* Adlg.). W różnych czasach, różnie wartał; r. 1368 jeden szeląg = 12 gr. Polsk., r. 1451 = groszy 11, r. 1496 = gr. 6, r. 1598 = gr. 3, r. 1620 = gr. $1\frac{1}{2}$, r. 1650 = gr. 1. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 300. Potym szczéromiedziane bez żadnego pobielania szelągi były kowane, dla ubóstwa. *Star. Mon. A* 3. Dwa szelągi = jeden grosz Polski. *Ld.* Na ostatek trzy szelągi = jeden grosz. *X. Kam.* Podjezdka jednym funtem, to jest dwudziestą szelągów płacą. *Szczerb. Sax.* 453, (cf. ˙szepszeląg). — §. Szeląg, symbol najmniejszéj wartości = halerz, babka, kwartnik; die kleinſte Münze, der kleinſte Werth. Co nam po szelągach, kiedy czerwonych złotych hukiem mamy? *Teat.* 7, *c.* 7. Co mi potym, że w złocie, kiedy nie mam sławy, Wolę ja z lichym słynąć szelągiem. *Zab.* 13, 417. I po szelągu wiele się nabierze. *Bratk. O* 2. (po trosze, szczypte do szczypty). Już co za to, i szelągabym nie dał. *Teat.* 21, 142. (i złamanéj babki bym nie dał). Za szeląg nie ma rozsądku. *Teat.* 23, 25. Rozumu nie znajdziesz w nim i za dwa szelągi. *Zab.* 16, 355. Nie wziął od nikogo szeląga złamanego. *Star. Zad D.* (by najmniejszéj rzeczy). Woli się za szeląg albo za grosz dać ukrzyżować, aniżeliby go miał dać ubogiemu. *Glicz. Wych. M*, 2 *b.* Do szeląga zgrany. *Teat.* 15, 54. (do ostatniego grosza, ze szczętem). Pieniądze mu co do szeląga oddałem. *Kras. Pod.* 2, 145. Znajomy tu, jak zły szeląg. *Teat.* 51. *b*, 12. *ib.* 10, 81, cf. zły a fałszywy kwartnik. *Rej. Post. U u* 2. Podła, marna rzecz, przyłożywszy szeląg, będzie ziemia. *Cn. Ad.* 875. — Bez szeląga, bez grosza, bez pieniędzy, goły jak Turecki święty, ohne einen Heller. Będąc bez szeląga, nie ma sposobu do życia. *Teat.* 31. *b*, 15. SZELĄGOWY, SZELĘŻNY, a, e, od szeląga, Schillings-. Na małych szelągowych miseczkach postawić przed każdym ulem sytę. *Kącк. Pas.* 15 szeląg kosztujących, wartających po szelągu, die einen Schilling koſten. Szelężna w kruchcie baba. *Zabł. Zab.* 2, *praef.* (szelągi zbierająca). SZELĘŻNE *Subst.*, podatek szelężny, Abgabe, Steuer, Trankſteuer. Czopowego i szelężnego płaci się dziesiąty grosz czystego zysku z propinacyi. *Vol. Leg.* 5, 135. *et* 144. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 365. SZELĄŻEK, żka, *m.*, *dem. Nom.* szeląg, ein kleiner Schilling. Na drogę ni szelążka, Ani weźmiesz pieniążka. *Brud. Ost A* 4. — §. *Botan.* Szelążek, *rhinanthus*, rodzaj rośliny nieużyteczny i bardzo w polach naprzykrzony. *Kluk. Dykc.* 3, 13. Hahnenkamm, ein Unkraut; *Ross.* клоненъ. SZELĄŻKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt szelążka, wie ein kleiner Schilling. *Orbicularis*, talerzykowaty, szelążkowaty. *Perz. Cyr.* 1, 172. in kleinen Scheibchen.

SZELBĄG, SZELBLĄG, u, *m.*, SZELBAKI *plur.*, w kuchni szafa z rzędami do postawienia statków kuchennych, der Küchentiſch, die Topfbreter in der Küche; *Vind.* sklednjak, skledník; *Rag.* pohrana; *Croat.* poszudische, zdélnyak; *Ross.* посудникъ, стойка, (cf. sędy, cf. stojka); *Eccl.* сосудохранилище, сосудохранительница. — 2. Szafa czyli skrzynia do spania, szlabank; ein Schlaftiſch, eine Schlafbank. *Tr.*

SZELEŚCIĆ, szeleści, *et* szeleszcze, *med. niedok.*, szelest wydawać, brzęczeć; (*Hung.* szeletske *ventus*); rauſchen, ein Geräuſch machen. Szumią wichry szalone, Szeleszczą listki strwożone. *Dar. Lot.* 11. Wiatr szeleści po gałązkach. *Kras. List.* 2, 152. Liścia szeleszczą, wiatr kiedy zahuczy. *Kras. Oss. G b.* Wyszli nad brzeg strumienia, co w cichéj dolinie Przerzyna gaj wierzbowy, i szeleszcząc płynie. *Chod. Gesn.* 47. Upada (rycerz), zbroja dźwiękiem żałobnym szeleszcze, Zwycięzca zaś tak z niego natrząsa się jeszcze .... *Dmoch. Il.* 2, 17. Brzęczą stalne kostury, szeleszczą łańcuchy. *Pot. Arg.* 81. Świetną szatą szeleści, choć mu nie przystoi. *Bach. Ep.* 42. *Przyb. Mill.* 372. SZELEST, u, *m.*, brzęczenie, szmer, das Rauſchen. Szelest liściany. *Zab.* 14, 241. *Szym.* Szelest listka wiatrem poruszonego trwoży was. *Zab.* 13, 288, *Teat.* 37, 214. Wchodzi z takim szelestem, jakby szło za nim sto koni. *Boh. Kom.* 2, 242. SZELESTNY, a, e, szeleszczący, szmer czyniący; rauſchend, Geräuſch machend. Jędza skrzydła wężami szelestne spuściwszy, Ku piekłu się udała, niebo opuściwszy. *A. Kchan.* 200.

SZELĘŻNY, *ob.* Szelągowy. SZELĘŻYSKO, a, *n.*, paskudny szeląg, ein häßlicher Schilling. Te szeležyska na lepszą trzeba przemienić monetę. *Haur. Sk.* 90.

SZELIGA, *herb*; księżyc rogami do góry w śrzodku jego krzyż kawalerski; na hełmie ogon pawi. *Kurop.* 3, 51, ein gewiſſes Wappen; (*Ross.* шелыга drążek kruszcowy).

*SZELINA, *SELINA, y., bór, gaj, ein dicker Wald, (*distng.* Szczelina). Szelina, *lucus. Zebr. Ow.* 163. Idą już w onę drogę po gęstéj szelinie, Upatrując gdzie prościéj, znacząc po chrościnie. *Rej. Wiz.* 22 *b.* Błota tam były szerokie przy szelinie gęstéj. *Papr. Gn.* 91. Słowik w selinach, gdy zorza zakwita, Gardłeczkiem rannym młodą wiosnę wita. *Zimor. Siel.* 339. W towarzystwie Dyany rzucił sieci przy gęstéj szelinie, Trzymając parę chartów na smyczy w chrościnie. *Zbil. Żyw. B* 3. Lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiść mu za szyję pada. *Rej. Zw.* 67. (co po borach poluje, *ob.* Szelinarz). Z ciemnych szelin i krzewistéj łozy Zażenia w kupę rozbłąkane kozy. *Zab.* 9, 17. Huk i krzyk po szelinie, po szerokich polach. *Stryjk.* 684. Pierzchnęli po szelinie. *ib.* 596. Porażeni, po lasach i gęstych szelinach ucieczką zdrowie swoje szczycili. *Stryjk.* 698. Góry skaczą, padoły kleszczą i doliny, Lasy spiewają i gęste szeliny. *Zimor. Siel.* 182. Tak się zwierz nie nawinie, Ani w Apulskiéj szelinie, Ani w kraju Maurytańskim. *Hor.* 1, 110. *Kniaź.* Piękne drzewo między drobną szeliną stojące. *Rej. Zw.* 143 *b.* między chróstem, gąszczem, im Dickigt. SZELINARZ, a, *m.*, co po szelinie biega, wiatru szuka, poluje, myśliwiec próżniak; ein Buſchjäger, Waldſtreicher. Rozważny człowiek podobien jest pięknemu drzewu między drobną szeliną stojącemu, na którym się i ptacy gnieżdżą, i pszczoły osiadają, i pod nim się zwierzęta chłodzą, i na wiele rzeczy przygodzić się może; ale nasi szelinarze i niczemu się nie godzą, i w niwecz się obracają. *Rej. Zw.* 143 *b.*

SZELKA, *ob.* Szla, Śla.

SZELMA, y, *et ż.*; *Boh.* šelma, (2. bestia), šelmička, (prašelma arcyszelma, wierutny); *Sorab.* 1. *et* 2. schelma; *Vind.* ſhelm, deup, tat; *Ross.* шельма, бездѣльникъ, бездѣльница, плутъ, плутецъ, плутяга, плутишка, плутище, плутовка; *Germ.* der Schelm (im ärgſten Sinne); *Angl.* skellun; *Isl. et Svec.* skelm); oszust, der Betrüger. Ty szelmo i mnie szelmą chcesz uczynić. *Jabł. Ez.* 141. *Slov.* Ge wišiwaná, prefukaná šelma; wierutny szelma. *Slov.* Čim watši šelma, tim lepše šćešti; *Sorab.* 2. wětschi schelma, wětscha glúka; im większy szelma, tym większe szczęście miewa. *Slov.* Gaki ge kdo šelma, tak też i o drugich misli; cf. kto sam w piecu lega, drugiego ożogiem maca. *Slov.* Tak pan boh šelmow tresce, abi sa huncwutí karhali; cf. karanie jednego poprawa dziesiątego. (*Monstrum*, po Czesku szelma. *Klon. Wor.* 75). SZELMOWAĆ kogo *cz. niedok.*, bezecnym go czynić, czci pozbawiać. *Tr.* bezecnić, (cf. oberznąć nos, uszy), einen unehrlich, zum Schelme machen, cf. szkalować. SZELMOWSKI, a, ie, — o *adv.*, jak szelma, ſchelmiſch, ſpitzbübiſch, niederträchtig, (im ärgſten Sinne); *Boh.* šelmowský; *Sorab.* 2. schelmojski; *Vind.* ſlepeſhki, tatinski, tatouski, kradorad, (złodziejski); *Ross.* плутовскій, плутоватый, бездѣльническій. Proszę o mnie tak szelmowsko nie dyskurować. *Mon.* 74, 44. tak bezecnie, szkaradnie. SZELMOWSTWO, a, *n.*, postępowanie szelmowskie, Schelmerey, Schurferey, ſchelmiſches, ſchurfiſches Verfahren; *Boh.* šelmowstwj; *Sorab.* 2. schelmareya, schelmschtuka; *Vind.* tatnina, tatinstvu, tatvina, tatnia; *Ross.* плутовство, плутни, бездѣльничество.

*SZELMSZTUK, u, *m.*, żywcem z *Niem.* das Schelmenſtück. Szelmsztukiem narabiając ślepiłeś prostaki. *Klon. Wor.* 67. (frantostwem, oszustowstwem). Szelmowstwa robić *Ross.* плутовать, изплутоваться, бездѣльничать, избездѣльничаться, исшильничаться.

SZEMIĘGA, i, *m. et ż.*, n. p. A pójdziesz-że ty szemięgo, *Teat.* 12, 37, (*ob.* Ciemięga).

*SZEMKA, i, *ż.*, n. p. Od muchajeru, szemki jedwabnéj farby, przedniejszego i podlejszego, od sztuki gr. 15. *Vol. Leg.* 4, 358.

SZEMLE, *plur.*, w górnictwie, drewna miech kowalski łańcuchem rozciągające: *Germ.* die Schämelſchenkel, Hölzer an der Kette, die den Blasbalg aufziehen. *Tr.*

SZEMR, u, *m.*, szemranie, mruczenie, mamranie, gwar cichy, szmer markotny nieukontentowanego; *Bosn.* sgjamor; *Croat.* memranye, das Murren. W szemrach bunt począł łajać Mojżesza; ten znosił skargi, szemry i pogłoski. *Leszcz. H. T.* 116. Za szemr przeciw Mojżeszowi połknęła Datana ziemia rozgniewana. *Kulig. Her.* 52. Słowa z ust jego jako miód płynęły, na które wszystkie

szemry zamilknęły. *Auszp.* 18. Szemry świeżego zdroja. *Przyb. Milt.* 112. Straszliwe się poświsty zewsząd słyszeć dają, Blizkie knieje długim się szemrem odzywają. *Przyb. Luz.* 10. SZEMRAĆ, szemrał, szemrze, szemrzę *med. niedok.*, mamrzeć, mamrać, marmotać, mruczeć, markotać; *Bosn.* sgjamoriti, sgjuberiti, rumoneti, brummen, murren. Uśmierzywszy się, nie szemrzmy przeciwko bogu. *Teat.* 9. *c*, 27. Taka jego wola, słuchaj a nie szemraj. *Stas. Num.* 2, 127. Potrafię tę boleść znieść bez szemrania. *Teat.* 39, 320. Ma zwyczaj, na krzyż leżąc, pacierze szemrać. *Rej. Post. A a* 2. Ci szemrzący nie byli z liczby bogomyślnością bawiących się zakonników. *Boh. Dyab.* 3, 192. SZEMRACZ, a, *m.*, *murmurator. Mącz.*, der Murrer, Brummer. Obmowcy i szemracze lżą pany swoje. *Sk. Dz.* 331. Abyś nie był niepotrzebnym szemraczem, a wielomownym. *Rej. Post. Z* 2. SZEMRANINA, y, *ż.*, szemranie, markotanie; das Gemurre, das Murren. Wnet się rzuci między nich szemranina cicha, Także to zawsze nasza kondycya licha! *Bardz. Luk.* 7. *et* 174. Nie jest wrzask, tylko co szemranina głucha, Jaka z morza pochodzi, kto z daleka słucha. *Zebr. Ow.* 295; *parvae murmura vocis.* SZEMRLIWY, a, e, szemrzący, skłonny do szemrania; zum Murren geneigt, mürrisch. Na puszczy Wystarczała szemrliwéj ona manna tłuszczy. *Chodk. Kost.* 19. Znak szemrliwych a skrzętnych synów Izraelskich. 1 *Leop. Num.* 17.

SZENDOWAĆ *cz. niedok.*, w hucie śklanéj, kiedy śkło gorące prosto z pieca w wodę się wrzuca, aby się popadało w sztuki. *Torz. Skł.* 36. beißes Glas ins Waſſer werfen, daß es in Stücke zerfällt.

SZENIEC, ńca, *m.*, narzędzie zduna, którym gładzi swoję robotę. *Magier. Mskr.* das Glattholz der Töpfer.

SZEPC, u, *m.*, piwo Wrocławskie nie mniejszéj dobroci od Hamburskiego piwa. *Syr.* 947. ein Bier, das in Breslau gebraut wird, der Scheps. Adlg. Piwo szepc z naszych pszenic i jęczmieniów. *Gost. Gor.* 106.

SZEPCE, *ob.* Szepnąć. SZEPIETLIWY, SZEPIETLAWY, a, e, SZEPIETLIWIE *adv.*; *Boh.* šeplawy; *Slov.* šeplavý, šeptlavý; *Hung.* süvoltó; *Ross.* шепотливый; szepluniący, lispelnd. Szepetlawe słowa. *Mon.* 72, 423. Szepietliwie mówimy Saul, ale powinno być Szaul. *Budn. Sam.* 9, 2. SZEPIETLIWOŚĆ, ści, *ż.*, wada szeplunienia, das Lispeln, Gelispele; *Ross.* шепотливость SZEPIELAK, SZEPIOŁ, SZEPLENIUCH, a, *m.*, SZEPLUŃ, ia, *m.*, SZEPIOŁKA, SZEPIOTKA, i, *m*; *Vind.* ſhepetauz, mumlauz, ſeflauz, ſhlekodrazh, ſhleikoviz; *Carn.* kudraviz; *Hung.* selyp; *Croat.* sevisztav, (cf. świstacz); *Ross.* шептунъ, шепетунъ, шепелунъ, шевелунъ; co szepluni, der Lispeler, einer, der lispelt. *Blaesus*, który nie może wymawiać słów, szepielak niektórzy mówią. *Mącz.* Człowiek może przełamać trudność swego języka, i z szepleniucha uczynić się mowcą, wybitnie z ust swoich wydającym dźwięk każdego słowa. *Mon.* 71, 275. Bolesław, margrabia Morawski, nazwany szepiotka, to jest, który mówiąc szepluni. *Nar. Hst.* 4, 310. Na panicza mówią, że mądry, mowny, mężny, choć głupi, szepioł, pieszczoch. *Pot. Arg.* 401. Szepiołka bywa zdradny. *Haur. Sk.* 178. SZEPLUNKA, SZEPIOTKA, i, *ż.*, która szepluni, die Lispelerinn; *Ross.* шевелунья. SZEPLUNIĆ, SZEPLENIĆ *med. niedok.*; *Slov.* štepljm gazykem; *Sorab.* 2. schüllepisch; *Vind.* ſhepetati, ſheblati, mumlati, ſhlekodrati, ſhleikati, ſeflati, ſiflati, ſuflati; *Croat.* sevistam, (cf. świszczeć); *Hung.* selypegek; *Ross. Ross.* шепелять *et* шевелить, шевеляю, шамшить; *Eccl.* шепечу, пришепетываю; *Germ.* lispeln. *Multi, sed falso intelligunt vocem* szeplunić *de eo, qui s usurpat in illis vocibus, in quibus* sz *poni debet, dicens* sary *pro* szary; *sed blaesitas non est vitium pronuntiationis arbitrarium, sed connaturale, quod vix unquam corrigi potest, et consistit in eo, quando quis s etiam simplex, (et eadem ratio de vicino* cz), *anserino sono et quasi flatu labiorum, opposita dentibus lingua, aut exerta, pronuntiat. Cn. Th.* 1112. Nie seplunię-ć, oto nie seplunię! *Cn. Ad.* 644. (prząc się czego, wydaje się, *vitium negare conans, eo ipso illud magis prodit*; *cf. Hebr.* szybolet, sybolet. *Bibl. Gd. Judic.* 12, 6). Mazurowie jednego z Polakami języka, jeno nieco szepluniąc używają. *Gwagn.* 205. Kazimierz Wielki szeplunił trochę. *Biel.* 202. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas szepleniła, tak się zająkała. *Pot. Arg.* 353. Ucięte słowa wzdychaniem przerywa; już nie mówi, lecz szepleni. *Pot. Syl.* 279. SZEPNĄĆ *cz. jednł.*, Szeptać, -ał, szepce *niedok.*; *Boh.* šeptati, ckati, ckam; *Sorab.* 1. scheptam, schepnu; *Carn.* shépetâm, shémlam, shumlam; *Vind.* ſhepetati, ſhebetati, ſhumlati, mumlati, mermrati; *Croat.* septati, sepchem, prissepnuti, prissepchújem, sépchem; *Hung.* súgok; *Rag.* scjaptatti, poscjaptatti; *Bosn.* scjaptati, mrrimgljati, govoriti iz meghju zubi, po lako govoriti; *Ross.* шепнуть, шептать, пришептывать; *Eccl.* ушничаю; cicho do ucha powiadać, poszeptywać drugiemu; flüſtern, ziſcheln, zuflüſtern, ins Ohr raunen. Z tyłu będę We Panu do ucha szeptał. *Teat.* 8. *c*, 62. von hinten zuflüſtern, einblaſen. *Teat.* 6. *b*, 47. Część kiwaniem głucho Daje mi znać, czego chce, a część szepce w ucho. *Otw. Ow.* 131. Zła tam otucha, gdzie szepcą do ucha. *Rys. Ad.* 78. (między sobą sza sza sza. *Teat.* 22. *b.* 107). Igraszka szeptanego. *Zabł. Zb.* 2, *praef.* ein Spiel, wobey man jemanden ins Ohr flüſtert. Śmieszna jest rzecz, ścianom te rzeczy szeptać, które do ludu należą. *Zygr. Pap.* 199. Kościoł pierwszy głosem testament pański czytał, a nie szeptał go. *ib.* 198. Szeptana msza gwałci wieczerzą świętą. *ib.* 197. — Szeptać, półgłoskiem mówić, mruczeć o czym, szemrzeć; ziſchen, flüſtern, leiſe reden, murmeln. Zaczęli naprzód szeptać, potym i głośno mówić na swoich starszych. *Kłok. Turk.* 27. O wojnie szeptali. *Warg. Cez.* 213. Kto na się co czuje, mniema, aby o nim wszyscy szeptali. *Rej. Zw.* 51 *b.* Wszyscy o tobie szepcą, a ty niedbasz; wszyscy cię szacują z onych sprosnych postaw i obyczajów twoich. *Rej. Zw.* 69 *b.* Końskim nogom, szeptanéj powieści, kupieckim zalotom, opatrznie trzeba wierzyć. *Rys. Ad.* 32. Szeptania i zażegnawania chorób są kuglarstwem. *Perz. Lek.* 212. —

Allegor. Tak mi często myśl skryta szeptała. *Past. Fid.* 227. (przeczuwałem). Serce szeptało mi, że bóg jest dobrym. *Stas. Num.* 2, 117. Kiedy miłość szepce, rozum milczeć musi. *Teat.* 1, 11. — *Fig. tr.* Woda szepce, szemrze, szeleści, das Waſſer rauſcht, flüſtert. Strumyki szepcące, mowne ptaszyny. *Zab.* 12, 10. Wdzięczne wód szeptania, Wdzięczne zdrojów gadania. *Groch. W.* 352. — §. *Sszeptawać się *recipr.*, n. p. Ni *ocz nie pytali, jedno iż się trwożyli, jedno iż się sszeptawali. *Rej. Post. x* 6. szeptem z sobą się znosili co robić? — (*SZEPSZELĄG, a, *m.*, n. p. Jeśliby kto przed ławnikami sprawę miał, około uczynienia daru, powinien dać szepszeląg, który ławnicy za pamiętne wezmą. *Szczerb. Sax.* 207, (z *Niem.* Schöppenſchilling, nagroda ławnikom). Położyć pamiętnego szepszeląg. *ib.* 356. Przysiężnik, pieniądze i szepszelągi bierze względem urzędu. *ib.* 206).— SZEPT, u, *m.*, szeptanie, co szepną; *Boh.* šept; *Sorab.* 1. schept; *Vind.* ſhepatanje; *Rag.* scjapat; *Croat.* sheptanye; *Ross.* шепотъ, шопотъ, шепотня, das Flüſtern, Geflüſtere. Ciche do ucha szepty. *Mon.* 67, 387. W tym ciche szepty pokój napełniły, Jakby coś chciano królowi powiedzieć. *Auszp.* 33. (szmer). Moje szepty językiem wypowiada głośnym. *Otw. Ow.* 294. Lepiej, że kawaler w przytomności rodziców z panną rozmawia, niż pokątne szepty. *Teat.* 26. *b*, 86. Szeptem, szepcąc; *Ross.* шептомъ, шопотомъ, flüſternd. SZEPTARZ, SZEPTUCH, a, *m.*, który szepce, der Flüſterer, Einblaſer; (*Sorab.* 1. scheptacz, pžischeptwar; *Croat.* séptavecz, sceptavecz, prisseptávecz; *Hung.* suttogó; *Rag.* scjaptavaz, poscjaptavaz; *Ross.* шепотникъ; *Eccl.* ушникъ, шепотникъ, cf. zausznik). »Mądra kobieta uszy zamknie przed szeptarzami i szemraczami. *Zab.* 11, 332. Szeptuchowie nauczą się zakonu. 1 *Leop. Jes.* 29, 24.

SZERBCZYZNA, SZEREBCZYZNA, SZEREPCZYZNA, *ob.* Sierpszczyzna.

SZERCHLA, i, *ż.*, kozlista na owcy wełna. *Korr. Gaz. Warsz.* ziegenhaarige, ſchlechte Schafwolle. SZERCHLOWATY, a, e, — o *adverb.*, z szerchlą, z. wełną koźlistą, n. p. Szerchlowata owca. *Gaz. Warsz.* ziegenhaarig.

SZEREG, u, *m*, *SZEREĘG (*Dudz.* 29); (*Carn.* shara, rodzaj, płeć; *Croat.* séreg, sereg, rota żołnierzy, shereg, horda, cf. sérg, serżant, cf. *Germ.* Sörgel; *Hung.* sereg *exercitus*, *legio*, *caterva*, *cohors*, *phalanx*; cf. szer *servies*; *Dal.* sereg; *Ross.* шеренга, череда; *Ecc.* чрѣда, (cf. trzoda); (cf. *Lat.* series; *Ital.* schiera; cf. *Hebr.* שרות *series, vitium*; *Chald.* שיר schejar, *exercitus*); — szereg, rzęd; *Eccl.* ярусъ, die Reihe, das Glied. Szereg jest rząd ludzi jeden przy drugim stojących. *Łęsk.* 2, 210. Rzędem przecznym iść, ława, szeregiem, *ordine transverso dispositi. Cn. Th.* 969. Szeregami; *Ross.* попереножно, glidami, glejtami. Z przedniejszemi monarchami świata, w jednym szeregu chodzi. *Psalmod.* 14. (w jednym rzędzie, w jednéj randze). — *Math.* Szereg liczb. *Alg. Nar.* 270. *Śniad. Alg.* 1, 108. — *NB.* Szereg, *plerumque usurpatur de hominibus*; rzęd *de hominibus et rebus ordine dispositis.* — §. Rzekł Piłat: macie sobie pozwolony Ode mnie *szerek, do straży gotowy Żołnierzów Rzymskich, dobrze uzbrojony. *Odym. Św.* 2, *K k* 4 *b.* rotę żołnierzy. SZEREGOWAĆ *cz. niedok.*, w szeregi rozstawiać; *Ital.* schierare, in Glieder ſtellen. Szeregować żołnierzy. *Tr.* — §. *Intrans.* Szeregować, służyć w wojsku za szeregowego czyli pocztowego. *X. Kam.* als gemeiner Cavalleriſt dienen. SZEREGOWY, a, e, od szeregu, Reihe-, Glied-; *Subst.* Szeregowy, ego, *m.*, SZEREGOWIEC, wca, *m*, n. p. Płatna kawalerya składała się z towarzyszów, pocztowych czyli szeregowych, i luzaków. *Czack. Pr.* 1, 215, ein gemeiner Cavalleriſt.

SZEREPETKA, *ob.* Szarapatka. SZERLETAN, *ob.* Ciarlatan. SZERMIĘGA, *ob.* Siermięga.

SZERM, *SZYRM, u, *m.*; (cf. *Germ. obs.* Schirm); *Svec.* skerm; *Bosn.* sekrim; *Ital.* scrima, scherma; *Angl.* screen; (*Vind.* ſherm *agger*); mach, zamach, cios, ciąg broni; *Rag.* maccia, (cf. miecz); der Hieb, Zug, Strich mit dem Säbel u. ſ. w. Jednym szermem uciął głowę wołowi. *Dudz.* 61. *Cn. Th.* 378. (jednym machnieniem). — *Fig. tr.* Prostym szermem, po prostu, gerade in einem fort. Artylerya wiele nauk w sobie zamyka, i nie prostym szermem sobie postępuje. *Archel. ded.* Prostym szermem jedziemy do dworu. *Pot. Jow.* 150. Prostym *szyrmem pisma moje fałszem nazywasz. *Żebr. Zw.* 90. SZERMIERSKI, a, ie, *Boh.* šermýrsky; *Slov.* šermjrský, šermýrský; *Croat.* mechovojnichki; *Ross.* бойцевый; od szermierza czyli szermowania, Fecht-, fechteriſch, gladiatoriſch. Szermierski plac, *arena. Cn. Th.* 1112. *Carn.* shermishe, der Fechtboden. Szermierskie rzemienie, *caestus. Cn. Th.* 1112. Szermierskie igrzyska sprawować. *Warg. Wal.* 334. Nieprzyjaciel nie bije płazą, jak w szkole szermierskiéj, ani z gałką sztychem, ale ostrym koncerzem. *Star. Vot. C b. Bardz. Trag.* 58. Szermierskie *adv.*, po szermiersku, auf Fechter Art, fechteriſch. — SZERMIERSKA *Subst.*, *scil.* sztuka, SZERMIERSTWO, *SZERMIRSTWO, a, *n.*; *Boh.* šermýrstwj; *Croat.* mechovojnichtvo; *Hung.* hartzolás, (cf. harc); *Rag.* maccia, (cf. miecz); die Fechtkunſt, Fechterkunſt, *gladiotura. Cn. Th.* 1112. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu *szyrmirstwa a rozmaitych poskoków. *Rej. Zw.* 12 *b.* W szermierskiéj przedkował Belerofont. *Lib. Hor.* 74. Szermierstwo, nauka albo samo ćwiczenie i dokazywanie szermierzów. *Wład.* — *Fig.* Rok 1585 był czas pismowego o dziesięciny szermierstwa. *Czack. Pr.* 322. piśmiennéj wojny, Federkrieg. SZERMIERZ, a, *m.*; *Boh.* šermýř, šermíř, kolec, (*ob.* Kłóć, kolę); *Slov.* šermýr; *Sorab.* 1. kawatžeř, fechtar (cf. fekty), rubawcz (*ob.* Rębacz), bědziczeř; *Carn.* shermir, shvirkar, shvirkovt, wódéshnek; *Vind.* junak (*ob.* Junak), jenak, fehtar; *Croat.* mechobojnik; *Hung.* kardos, kardosbajnok, (*ob.* Kord); *Dal.* korda; *Ross.* мечебитецъ, мечебоецъ, боецъ; *Ital.* schermitore, schermidore; der Fechter. Rzymscy szermierze czyli wysiekacze najpodlejsi byli z ludzi; w ich igrzyskach, na których się pojedynkiem po sto, *drugdy i więcej par, okrutnie mieczami siekli, największe mieli upodobanie Rzymianie. *Pilch. Sall.* 57. *et* 84. Szermierze, abo ci, którzy się w szrankach za kogo biją, są bezecni. *Szczerb. Sax.* 17. Z szermierzem może

się każdy bronić; ale człowiek dobréj sławy szermierzem nie może być narzeczon w prawie swym. *ib.* 3. Szermierze, to jest, pojedynek odprawujący, w oczach się jego bili. *Sk. Żyw.* 2, 280. Szermierz ćwiczył go w sztuce szermierskisj. *Nar. Cyc.* 21. (fechtmistrz). Szermierze fakcyi górującéj wyznaczone sobie od naczelników miejsca zabrali. *Ust. Konst.* 1, 144. rębacze, Räufer, Schläger. Złemu szermierzowi lada co zawadzi. *Fredr. Ad.* 3. SZERMOWAĆ, *SZYRMOWAĆ *intr. niedok.*; *Boh.* šermugi, -owati; *Slov.* šermyrugi; *Bosn.* sckrimmati ucitse maccem bitti; *Carn.* shvigam, shvirkam; *Rag.* maccittise; *Hung.* meghartzolok (*ob.* Harcować), kordoskodom, (*ob.* Kord); *Germ. obs.* ſchirmen, ſchermen; *Svec.* skirma; *Ital.* schermire, scrimare; *Gall.* escrimer, (cf. Scharmützel). Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem *ostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych. O* 2. fektować, fechten. Kto szyrmuje abo młóci, ramiona spracuje; pannie szyrmować nie przystoi. *Oczk. Przym.* 43. Szermować jako szermierz, z kim pojedynkować, bić się z kim, mit einem fechten. *Cn. Th.* 1112. Szyrmować, szermować czym, machać; fechten, fuchteln mit etwas, herum ſchlagen, herum fuchteln. W chłopięcym wieku już zręcznie żelazem szermował. *Pilch. Sen. list.* 286. Gdy ręka nie szermuje, szabla sama nie bije. *Fredr. Ad.* 59. Wy, co ostrym szermujecie grotem W gniewie Marsowym i żarliwym boju. *Tward. Daf.* 41. Cyruliku pomału brzytwą szermuj, byś nie zarznął w brodę. *Kchow. Fr.* 112. Bardziej językiem, niż żelazem szermuje. *Boh. Kom.* 4, 244. Nie pałaszem, nie rękoma, lecz językiem szermował. *Bals. Sen.* 19. Językiem szermować zdolniejsi, niźli orężem. *Pilch. Sall.* 194. Mógłbyś uczciwiéj swą gębą szermować. *Pim. Kam.* 105. Kto rad szermuje, ten nie wiele nabije. *Budn. Apopht.* 121. (więcéj huku, niż puku). Wielomowstwem języka szermuje. *Chrośc. Job.* 42. Szermować na wiatr, *cum umbris luctari. Cn. Th.* 1112. Luftſtreiche thun. — Szermować czym, chełpliwie się popisywać czym, pokazywać się, womit breit thun. Hardo stojąc, a plecami i krokiem szermując, woła na nich, sromocąc ich. *Stryjk.* 126. Szermować szlachectwem. *Cn. Th.* 1112. Nie dajże się uwodzić tym nowotnym rozumkom, którym podobno tego potrzeba, aby *imi szyrmowali. *Rej. Zw.* 9. — *Aliter:* Szermować czym, poterać czym, niedbale używać, nieuważnie chodzić koło czego; unbedachtſam gebrauchen, unachtſam behandeln. Prawy i wolnością ladajako szermowali, wszystko sobie lekce poważając. *Falib. F.* Z wodą Drużbacką, która ostra i wapienna jest, szermować bezpiecznie nie trzeba. *Petr. Wod.* 15. żartować.

SZEROKI, *SZYROKI, a, ie, Szerszy *Compar.*, Széroko, Szeroce *adv.*, Szerzéj *comp. adv.*: *Boh.* široký; *Slov.* široký, široki, širši; *Sorab.* 2. schiroki, scheroki, schjroky, schirschi, schieroko; *Sorab.* 2. schüroki, schuroki; *Carn.* shirok, shrok, shirshe; *Vind.* ſhirok, ſhrok, ſhirji; *Croat.* shirok, sírok, shirshi; *Slav.* shirok; *Bosn.* scirok; *Rag.* scirok; *Ross.* широкій; (cf. *Graec.* εὐρύς; cf. *Hebr.* שרוע scharuah, *extensus*; *cf. Germ.* ſchräge); — szeroki, (*oppos.* wązki); breit. Deska na półłokcia szeroka. *Tr.* (wszerz). — Szeroki, nie ciasny, przestronny, nicht eng, weit. Do piekła szeroki dostęp. *Przyb. Milt.* 313. Szerokie wrota do piekła. *Cn. Ad.* 1138. (Każdemu będzie *szyroko ta fórtka otworzona. *Rej. Post. S s* 1½, (*Vind.* preſhroku, po narſhirjeiſhem na oścież). Z cudzéj skóry szerokie rzemienie krają. *Eraz. Ob. G.* Na cudzéj strawie hojno sobie poczynają, a z cudzéj skóry szerzéj rzemień krają. *Kosz. Lor.* 41. *b.* (*Vind.* ſhirozhka; *Croat.* szirochka szekira *ascia*, *ob.* Oksza, barta). Nieco szeroki *Ross.* широковатый. Szukaj sobie inszéj, dość-ci świat szeroki. *Tward. Daf.* 13. (dość rozwarty, wielki; cf. *Eccl.* небоширокій rozpostarty). Dziatki nas szeroce do koła oklękną. *Przyb. Ab.* 81. Szerokie włości. *Ryb. Ps.* 66. rozległe, wielkie; weitläuftige, große Güter. Pskowska Rzplta szeroko w północnych krainach panowała. *Stryjk.* 703. wielkie państwo miała, große, weitläuftige Herrſchaft. Szerzéj panujesz, gdy poskromisz żądze, Niż żebyś z Kadyx, Libii pieniądze I ziemie złączył. *Hor.* 1, 189. większe twoje państwo będzie, większym panem będziesz; du wirſt ein mächtigerer Herrſcher ſeyn, wenn.... (*Vind.* ſhiroka brzemienna, ciężarna, kobieta w ciąży; ſhiroko storiti płodu nabawić). O krótkież to słowa, ale z szerokiego serca wypuszczone. *W. Post. W.* 75. z głębokiego serca, aus tiefem Herzen. Krótkie słowa, ale mu długą myśl i rozrywkę szerokiéj uwagi uczyniły. *Sk. Żyw.* 2, 199. wielorakiéj uwagi, vieles Nachdenken. — Szeroka mowa etc., dokładna, wyszczególniająca, rozwlekła; umſtändlich, weitläuftig. Szerokiemi słowy matkę cieszył. *Gorn. Dz.* 2. O tym szerokie historye są napisane. *Rej. Post. D d d* 5. O inszych przypadkach jego czytaj historyki szersze. *Gwagn.* 201. Długosz kronikę Polską dosyć szeroce pisał. *Biel.* 426. O czym, chceszli szerzéj wiedzieć, czytaj Dyodora. *Papr. Ryc.* 2. Dosyć szeroce im o tym powiedział. *W. Post. Mn.* 310. O tym w ewanielii szeroce i krótko jest napisano. *W. Post. W.* 195. O tym wiele proroków *szyroko opisało. *Rej. Post. R r.* 5. Chwaląc się szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. — Szeroka gęba, szeroko a nie wstrzymanie docierająca, nie wyparzona; ein loſes, unhöfliches, großſprecheriſches Maul. Cicho szczebiotko przeklęta, bo ci tę gębę szeroką zamknąć każe. *Teat.* 33. *b*, 27. Moje dziecię, dobrzebyś zrobiła, Gdybyś trochę szerokich usteczek stuliła. *Treb. S. M.* 26. SZEROKOBOCZNY, a, e, boków szerokich, breitſeitig. Starać się do chowu o świnie długie szerokoboczne i kałduniste. *Wolszt.* 150. *SZEROKODZIÓB, *SZEROKONOS, a, *m.*; *Ross.* широконосъ, плутоносъ, *ob.* Bąk, baba, ptak, der Breitſchnabel. SZEROKONOSY, a, e, nosa szerokiego, breitnaſig; *Ross.* широконосый. SZEROKOLIŚCI, ia, ie, SZEROKOLISTNY, SZEROKOLISTY, a, e, liścia czyli listów szerokich, n. p. *Szerokolisty klon. *Pot. Arg.* 377, breitblätterig; *Ross.* широколистный; *Eccl.* шероколистый. Szerokolistne dęby. *P. Kchan. Orl.* 1, 164. Owoc euforbii szerokoliściej brozdowanéj. *Jundz.* 259. SZEROKONOGI, który szerokie stopy ma, *pansa. Macz*, *Boh.* širokonohy; *Carn.*

shrokanog; *Croat.* sírokonog = SZEROKOSTOPY. *id. Cn. Th.* 1113. breitfüßig. Tury szerokonogie *Banial. J* 2. SZEROKOPIERSI, ia, ie, piersi szerokich, breitbrüſtig; *Ross.* грудастый, *ob.* Gruda, *SZEROKOPLECZY, a, e, pleców szerokich, breitſchulterig; *Ross.* широкоплечій, *ob.* Pleczysty. Człowiek szerokopleczy *Ross.* ширяй. *SZEROKOWŁADNY n. p. król. *Hor.* 2, 124. *Min.* weitherrſchend. *Lib. Hor.* 78. Ojciec Polskiego państwa szerokowładnego. *Groch. W.* 531. *et* 397. Szerokowładna Rzplta Rzymska. *J. Kchan. Dz.* 180. SZEROKOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* širokost; *Sorab.* 1. scherokoſcž, schirokoſcž; *Carn.* shirokust; *Vind.* ſhrokust; *Dal.* proztor, (*ob.* Przestwor); *Ross.* широта; szerz, jedna z trzech rozciągłości brył, die Breite. Trzy cale szerokości. *Tr.* Szerokość geograficzna, odległość miejsca jakiegokolwiek ziemi od równika. *Sniad. Jeog.* 66. Gradusy szerokości geograficznéj liczą się na merydyanie ku biegunowi. *Wyrw. Geogr.* 48; może być północną albo południową. *Łęsk.* 2, 188. die geographiſche Breite. — ℨ. Szerokość, wielkość, przestwor; Weitläuftigkeit. Größe, Geräumigkeit. Turcy z nikczemnych początków do takiéj szerokości państwo swoje przywiedli. *Krom.* 72. Narody te sławą, męstwem, rozumem, szerokością panowania słynęły. *Star. Ref.* 5. Jemu bóg dał opanować od granic do granic wszystkie *szyrokości świata tego. *Rej. Post. S s* 1. Szerokość oceanu między nami a tamtymi ludźmi, wedle ich mniemania, nie mogła być przebyta przemysłem. *Boter.* 260. Niewielka szerokość czyli wielkość czego *Ross.* широковатость. — ℨ. *W górnictwie:* Szerokość żyły, die Mächtigkeit des Ganges. odległość skały nadżylnéj od podżylnéj, czyli odstęp między podżylem i nadżylem. *Mier. Mskr.* SZEROKOTWARZY, a, e, twarzy szerokiéj, breiten Geſichts; *Ross.* широколицый, широкорожій. SZEROKOUSTY, a, e, ust szerokich, breitmäulig; *Eccl.* широкоустый. — (SZERŚCISTY, *ob.* Sierścisty. SZERSTKI, *ob.* Szorstki. SZERSZEŃ, *ob* Sierszeń). — SZERZ, SZERZA, y, *ż.*; *Boh.* šjř, širka, šiře, širegi; *Sorab.* 2. schür; *Carn.* shirjava; *Vind* ſhirjava, ſhirja; *Croat.* sírina; *Bosn.* scirina, prostor; *Rag.* scirijna; *Ross.* ширь, широта; szerokość, die Breite. Dymensya względem dłuży, szerzy i głębokości. *Mon.* 76. 111. Dom wzdłuż na sto łokci a 50 na szerzą. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 1, *ob.* Wszerz, in die Breite. Przysionek na szerzą 25 łokci. *W. Ezech.* 40, 36. Droga ode wsi do wsi ma mieć 8 stop w szerzą. *Sax. Art.* 46. Kładą flejtuchy w ran otwartych szerzą. *Pot. Arg.* 677. (otwór). Wyrzucili kotwy na bezdennéj szerzy. *Pot. Arg.* 802. Długą szerzą kupy niezwalczone, Radą młodzika były zwyciężone. *Lib. Hor.* 95. Wiosłowa szerza, *ob.* pióro u wiosła, das Ruderblatt, die Ruderplatte. SZERZYĆ, *SZYRZYĆ *cz. niedok.*; *Sorab.* 1. woscherokoſcžam, schjrim, schjru; *Vind.* ſhirjati, poſhirjati; *Bosn.* sciriti; *Rag.* sciriti; *Croat.* sírim; (*Hung.* szerzëu = rozszerzyciel, rozmnożyciel); *Ross.* ширить; (*cf. Hebr.* שרה *extendit, dilatavit*); rozszerzać, szerokim czynić; ausbreiten, breit machen, *phys. et transl.* Małe rzeczy szerzą. *Sk. Dz.* 710. rozciągają, powiększają, ausdehnen. Przyprowadziwszy więźnia, do króla poszedł, pokazując a szerząc posługi swe, jako nie śpi, jako etc. *Gorn. Dz.* 78. szeroko opisując, powiększając; weitläuftig ausdehnen, größer machen. Bunt szerząc nieufność i bojaźń, dwoił i niszczył duch narodowy. *Ust. Konst.* 2, 133. rozsiewając, rozszerzając; ausbreiten, ausſtreuen. Szerzył chwałę bożą. *Tward. W. D.* 196. Gdy wszelki inny naród język swój przyrodzony miłuje, *szyrzy, krasi i poleruje, czemu sam Polski naród swym gardzi i brząka, który mógłby *iście obfitością i krasomową z każdym innym porównać. *Eraz. Jęz. i i b.* rozszerza, mnoży, bogaci, przysparza. — ℨ. Szerzyć się z czym = rozwlekle o czym rozprawiać, mit etwas weitläuftig werden, umſtändlich davon handeln, reden. Zakazano, aby prokurator z rzeczą swą szerzyć się, a żałobliwemi słowy przerażać umysłów nie mógł. *Gorn. Dz.* 84. Między oświadczeniami, z któremiś się szerzył, Powiedziałeś, że .... *Niemc. P. P.* 87. — *Aliter:* Szérzyć się, *passive:* szerszym, większym się stać, powiększać się, rozprzestrzeniać się; ſich ausbreiten, verbreiten, vergrößern. Szérzy się wrzód. *Tr.* Znowu się szérzy zabój srogi. *Tward. Wł.* 80. (wzmaga się). — *Aliter:* Szérzyć się, boki podpierać; großthun, prahlen. Ano poznają zaraz co nie czyje, Paw' się w swym szerzy, wrona w kąt twarz kryje. *Stryjk.* 257. Nietylko iż sami rodzice by pawowie się szerzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykają. *Glicz. Wych. F.* 2 *b.* Szerzył się bisurmanin tytułem ziemi Mołdawskiéj. *Tward. Wł.* 56. SZERZYNA, SZERZYZNA, y, *ż.*; *Carn.* shirjâva; *Croat.* sírina; *Bosn.* scirina; *Rag.* scirîna; *Ross.* широта, ширина; szerokość, szeroka płaszczyzna; die Breite, eine breite Fläche. Po wszystkich morskich tajnikach, szerzynach, pobrzeżach. *Faliss. Fl.* 137. Wielkiéj Grecyi minąwszy szerzyny Pod Aneyum kotwice wyrzuca i liny. *Pot. Arg.* 533. Światowa szerzyna. *Chroſc. Job.* 144. Rozwlekła pól żyżnych szerzyzna. *Zabł. Roz* 47.

Pochodz. *obszar, obszerny, obszerność, rozszerzyć.*

SZEŚĆ, ściu, *obs.* śći, *Num. card.*; *Boh.* šest; *Slov* šest; *Sorab.* 1. schestž, scheſc, schieszcž, scheszczo; *Sorab.* 2. scheſcž, scheschcž; *Carn.* shest, shest; *Vind* ſhest, ſhiest; *Croat.* seszt, shezt, sceszt; *Hung.* hath; *Slav.* shést; *Bosn.* scest, sces; *Rag.* scés, scést; *Ross.* шесть; liczba między pięcią a siedmią; *Germ.* ſechs; *Svec.* sex; *Isl.* siax; *Angl.* six; *Niederd.* ſöß; *Ottfr.* secs; *Isidor.* sehs; *Goth.* sachs; *Lat.* sex; *Ital.* sei; *Gall.* six; *Graec.* ξ; *Kimr.* ses; *Pers.* schesch; *Sanscr.* shash; *Syr.* שת; *Arab.* ستة; *Hebr. et Chald.* שש scesch, ses; (*Aethiop.* שש sisa, *sexaginta*; *Hebr.* ששה schischah, *sextavit*). Od sześciu dni konał. *Teat.* 23. *b*, 46. Szedł za młodemi dobry ojciec syny I Solima wszystka *sześć opadli. *P. Kchan. Jer.* 230. wszyscy sześć, alle ſechſe. Między sześćma osobami. *Stat. Lit.* 93. (między sześcioma, między sześcią osobami) Sześć rzeczy powinien mieć szlachcic w domu dla gościa: kapłuna tłustego, piwo dobre, chléb chędogi, ocet mocny, świece jasne, i gorzałkę przednią. *Rys. Ad.* 62. Nie wziąłem z publicznego skarbu sześciu groszy. *Pot. Arg.* 76. (ani szeląga). SZEŚĆDZIESIĄT, *G.* sześciudziesiąt, *Num. card.*; *Boh.* šestdesat; *Slov.* šestdesát; *Sorab.* 1. scheſcdžeſacž, scheszdžeszat, schestdžeszat; *Sorab.* 2. scheſcžžaszet; *Carn.* shestdeset; *Vind.*

ſheſtdeſet, ſhieſtdeſet, ſhieſtred; *Bosn.* scesdeset; *Rag.* scesdesét; *Slav.* shèsdesêt; *Croat.* sesztdeset, sheszdeszet, sesztdeszet; *Ross.* шестьдесять; sześć razy dziesięć, ſechsʒig. Sześćdziesiąt sztuk czego, *ob.* Kopa. Sześćdziesiąt kroć, *sexagies*, ſechsʒigmal. SZEŚĆDZIESIĘTKROTNY, n. p. owoc dawały nasiona. 1 *Leop. Math.* 13, 8. SZEŚĆDZIESIĄTNY, 3 *Leop. ib.*, *SZEŚĆDZIESIETNY, 1 *Leop. Marc.* 4, 8, ſechsʒigfältig; *Boh.* šedesaterý. SZEŚĆDZIESIĄTLETNI, ia, ie; *Boh.* šedesatilety, kopuletý, (*ob.* Kopa); *Sorab.* 1. schestždżeszat lětw staré; *Vind.* ſhiestredliten; *Ross.* шестидесятилѣтный; *Eccl.* шестьдесятолѣтный; lat 60 mający, ſechsʒigjährig. Starzec sześćdziesiątletni. *N. Pam.* 24, 296; *sześćdziesiątoletni. *Boh. Dyab.* 2, 110, (cf. jużem się z szóstym pożegnał lat krzyżykiem, a z siódmym witać zaczynam. *Mon.* 76, 801); *Boh.* šedesátnjk, *Germ.* ein Sechʒiger. SZEŚĆDZIESIĄTNICA, y, *ż.*, niedziela po starym zapuście abo siedmdziesiątnicy, zowie się sześćdziesiątnicą, to jest, niedzielą w szóstym dziesiątku dni do wielkiéjnocy. *Sk. Kaz.* 86; niedziela mięsopustna. *Bals. Niedz.* 1, 138, *dominica sexagesima*; *Croat.* sesztodeszeticza; *Rag.* scestodesetizza; SZEŚĆDZIESIĄTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* šedesaty; *Slov.* šestdesáti; *Sorab.* 1. schestdżeszaté, scheſcdżeszaty, scheſcdżeszaty; *Sorab.* 2 scheschczczaszeti; *Carn.* shestdeseté; *Vind.* ſhestdeſeti, ſhiestreden; *Croat.* szesztdeszeti; *Slav.* shesdeséti; *Bosn.* scesdesetni; *Rag.* scesdeseeti; *Eccl.* шестьдесятый; *Ross.* шестидесятый; w porządku po 59 następujący, der Sechʒigſte. W *sześćdziesiątnym lecie. *W. Post. Mn.* 527. By Helenę Parys był poznał w *szóstymdziestym, (w sześćdziesiątym) lecie, Nigdyby był tej trwogi nie wzbudził na świecie. *J. Kchan. Fr.* 15. SZEŚCIAN, u, *m.*, *cubus*, kostka, bryła między sześcią równemi kwadratami zawarta. *Jak. Mat.* 1, 152. *Łęsk.* 5. der Cubus, der Würfel. Sześcian liczebny, trzeci stopień liczby przez się mnożonéj. *Jak. Mat.* 1, 122. *Łęsk.* 2, 44. die Cubicʒahl. SZEŚCIENNY, a, e, od sześcianu, Cubic-. Cal sześcienny. *Hub. Wst.* 199. Liczba sześcienna. *Jak. Mat.* 1, 122. Pierwiastek sześcienny. *Jak. Mat.* 1, 122. *Łęsk.* 2, 44. *et* 54. die Cubicwurʒel. *SZEŚCINIEDZIAŁKA, i, *ż.*, *SZEŚCINIEDZIELNICA, y, *ż.*; *Boh.* šestinedělka, (šestineděle połóg), kautnice, (cf. kąt); *Slov.* šestonedělka; *Sorab.* 1. nedżelniczża; *Vind.* dietetniza, kimpatarza - położnica, die Sechswochnerinn; (białe głowy zwykły w połogu sześć niedziel leżeć. *Szczerb. Sax.* 225). Usłyszałem głos, jakoby téj, która się przy rodzeniu pracuje, uciski jako sześciniedziałki. 1 *Leop. Jer.* 4, 31. Łożysko po porodzeniu pozostałe biedrzeniec sześciniedzielnicom wywodzi. *Syr.* 70. *et* 399. Sześciniedziałkom i położnicom lubszczyk bardzo pomocen. *Syr.* 380. *et* 107. Wwodzenie do kościoła sześćniedziałek. *Hrbst. Nauk. Z* 6 *b.* Gdy się dowiedział, że przyjaciela żona była zległa, szedł do niego nawiedzać a winszować sześciniedziałce, z tego co jéj pan bóg dał. *Glicz. Wych. D* 4 *b.* SZESCIOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, o bokach sześciu, ſechsſeitig; n. p. Prysmata sześcioboczne. *N. Pam.* 9, 341. *SZEŚCIOCHÓRNY, a, e, o chórach sześciu, ſechschörig. Spiewania sześciochórne. *Chodk. Kost.* 59. SZEŚCIODNIOWY, SZEŚCIODZIENNY, a, e, sześć dni trwający, lub co sześć dni wracający, ſechstägig; *Boh.* šestidenný; *Sorab.* 1. schestždneyski; *Vind.* ſhiestdanski; *Croat.* sészterodnevni. SZEŚCIOGODZINNY, a, e, godzin sześć trwający, lub co sześć godzin przypadający, ſechsſtündig. Pięcio- lub sześciogodzinne kamieniem przy stole siedzenie. *Mon.* 71, 92. SZEŚCIOGRAN, SZEŚCIOKĄT, u, *m.*, sześciokątna figura; *Boh.* šestihranatost; *Rag.* scesteronughla; *Ross.* шестиугольникъ; mający sześć anguły i ściany. *Solsk. Geom.* 7. das Sechseck. Sześciokąt, 6 boków mający, *hexagon. Jak. Mat.* 1, 52. Sześciogran, *cubus. Ustrz. Alg.* 2, 28. *et* 6, *ob.* Sześcian. — *Fig.* Sześciogran, który sobie pszczołka usklepia. *Zab.* 14, 88. (komorka sześciokątna). Sześciokątne komory woskowe. *Otw. Ow.* 623. ſechseckig, - SZEŚCIOGRANIASTY, SZEŚCIOKĄTNY, SZEŚĆWĘGIEŁNY. *Dasyp. B b*, 6. *Cn. Th.* 1113; *Slov.* šestohranni; *Sorab.* 1. schestżrożné; *Vind.* ſhiestvoglast, ſhiestvogiou, ſhiestrobni; *Croat.* szesterovuglaszt; *Rag.* scesteronughli, na zàr; *Ross.* шестіугольный, шестероугольный. Chan ten, dał ogrodowi swojemu wieże sześciokątne lub ośmiokątne. *N. Pam.* 322. SZEŚCIOKONNY, a, e, o sześciu koniach, poszóstny, mit ſechs Pferden. Wyjechałem z Krakowa w przystojnéj karecie sześciokonnéj. *N. Pam.* 12, 266; *Vind.* ſhiestvpreshni, ſe ſhiest konjami. SZEŚCIOKROTNY, *ob.* Sześćkrotny. SZEŚCIOLETNI, ia, ie; *Boh.* šestilety; *Slov.* šestoročák; *Sorab.* 1. schestżlětné, schosztak, (cf. szóstak); *Vind.* ſhestlieten, ſhiest liet, ſhest lét star; *Rag.* scesteroljetni, scesterogodni; *Bosn.* scestak; *Ross.* шестилѣтный; sześć lat mający lub trwający, lub też co sześć lat przypadający, ſechsjährig. Hetmani przedtym bywali sześcioletni. *Leszcz. Gl.* 41. Sześcioletnia i trwała na prace mulica. *Dmoch. Il.* 2, 308. Przeciąg czasu sześcioletni - *Sześciolecie, ia, *n.*; *Ross.* шестилѣтіе; *Eccl.* шестеролѣтіе, *sexennium.* SZEŚCIOŁOKCIOWY, a, e, sześciu łokci wielkości, długości, ſechselling; *Eccl.* шестолданный. SZEŚCIOMIAROWY n. p. wiersz, *hexameter. Gol. Wym.* 408, *Slov.* šestoraděc, šestorádek; *Rag.* scesterizza. SZEŚCIONOGI, a, ie, *sepes. Cn. Th.* 1113, n. p. Mrówka sześcionoga, ſechsfüßig; *Eccl.* шестероногій. SZEŚCIOPALCOWY, a, e, z sześcią palcami, o sześciu palcach, lub też długości, wielkości sześciu palców, ſechsfingerig; *Boh.* šestiprstý; *Rag.* scestoparstaz; *Eccl.* шестиперстный. *SZEŚCIOPIÓR, a, *m.*; *Carn.* shestoperneza, shestopirniza; *Vind.* ſhestoperniza; *Rag.* scestopér; *Croat.* sésztoper *clava radiata*; *Bosn.* scestoperaç *clava ferrea.* Buławę zowią Moskale *szestoper. *Biel. Hst.* 435, (cf. *Ross.* пернатая dawny gatunek buławy), *ob.* Buława, *ob.* Maczuga. SZEŚCIORAK, a, *m.*, gatunek jęczmienia, który w sześcioro rzędów okrągłe w kłosie ziarna rodzi. *Haur. Sk.* 15, (cf. czwartak, plaskur), die ſechszeilige Gerſte; (cf. *Ross.* шестерикъ sześciodrótowy postronek, sześciocalowy gwóźdź, świeca z sześciu na funt), cf. sześciorzadkowy, sześciorzędy owies. SZEŚCIORAKI, a, ie, SZEŚCIORY, a, e, SZEŚCIORAKO *adverb.*; *Boh.* šestery, šesternásobny *sześcioronasobny; *Slov.* šestori; *Sorab.* 1. schésteré, scheszczory; *Sorab.* 2. scheschczo-

raki; *Vind.* fhiestvishen, fhestfurmen; *Slav.* shesterostruk; *Eccl.* шестеракій, шестерако, на шесть долъ; sześciu różnych gatunków będący, ſechſerley, ſechsartig. SZEŚCIORNY, a, e, sześć zamykający, poszóstny; *Slov.* šestorni; *Vind.* fhestviren, fhestversten, fhestgubni, fhiestpriemni, ſechs enthaltend. Większy to akt od dzieła dwa kroć sześciornego. *Bardz. Trag.* 66, 12. (*labores Herculis*). SZEŚCIORO, rga, *n.*, sześć sztuk czego, osobliwie różnéj płci; ſechs Stück, ſechs; *Slav.* šestoro; *Vind.* fhesteru, fhestiru, fhestieru; *Slav.* shesteri; *Rag.* scèsctero; *Ross.* шестеро, шестеры. Z sześciorgiem dziatek nie ma z czego się żywić. *Ld.* Rozkrawaj pomarańczę na *czworę albo w *sześciorę *Sienn.* 536, *Ross.* шестерить *sześcioraczyć, cf. dwoić, troić. *SZEŚCIOROSKRZYDLASTY, a, e, n. p. Sześcioroskrzydlaści serafinowie. *Sk. Żyw.* 1, 271; szóstoskrzydlaści. *Sk. Żyw.* 2, 218; sześcioroskrzydły, *Graec.* ἑξαπτέρυγος. *Cn. Th.* 1113, ſechsflügelig; *Eccl.* шестокрильный. SZEŚCIORZĄDKOWY n. p. owies, w sześciu rzędach ma osadzone w kłosie ziarna. *Kluk. Rośl.* 3, 134; sześćrzędy. *Cn. Th.* 1113. ſechszeilig, *ob.* Sześciorak. SZEŚĆKROĆ; *Vind.* fhiestbarti, fhestkrat; *Ross.* шестью, шестерицею; *Eccl.* шестижды; razów sześć, ſechsmal. SZEŚĆKROTNY, SZEŚCIOKROTNY, a, e, — ie *adverb.*, ſechsmalig; *Vind.* fhestbarten. SZEŚĆMIESIĘCZNY, SZEŚCIOMIESIĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*, trwający miesięcy sześć, lub przypadający co sześć miesięcy, ſechsmonatlich; *Boh.* šestiměsyčný; *Slov.* šestměsyčný, půročnj; *Sorab.* 1. schestźměszaczłne; *Ross.* шестимѣсячный. Wojsko opatrzone w żywność sześciomiesięczną. *N. Pam.* 4, 114. na sześć miesięcy wystarczającą. SZEŚĆSET, *G.* sześciu set, *Num. card.* = sto sześć razy; *Sorab.* 1. schestź stow, scheszcź stow; *Slav.* shest stô, ſechs hundert. Sześćsetkroć. *Birk. Zamoj.* 1. ſechshundertmal. SZEŚĆSETNY, a, e, — ie *adverb.*, *Num. ord.*; a) *Boh.* šestisty; *Sorab.* 1. schest stoteŕe; *Ross.* шестьсотный; der Sechshundertſte; sześćsetny w rzędzie. *Cn. Th.* 1113; — b) Sześćsetny sześćset w sobie mający. *ib.* ſechshundert enthaltend. SZEŚĆSTOPNY, *senipes*, ſechsfüßig. SZEŚĆWĘGIEŁNY, *sexangulus*. *Cn. Th.* 1113, *ob.* Sześćkątny, sześćgraniasty, ſechseckig. — (SZESLONG, a, *m.*, *Xiądz.* 21, z *Franc.* chaise - long; gatunek sofy, na kształt podłużonego stołka). — SZESNAŚCIE, *G.* szesnastu, *Num. card.*; *Boh.* šestnact; *Slov.* šestnást; *Sorab.* 1. schestnacźe, schesznacźe, schestnatźo; *Sorab.* 2. schefcźnascźo; *Vind.* fhiestnaist, fhiestnest, fhestnaist; *Croat.* sésztnadeszte, sesztnayszt; *Rag.* scesnàest; *Slav.* shestnaest; *Bosn.* scesnadeste, scesnaest; *Ross.* шестьнадцать; *Eccl.* шестьнадесять; sześć nad dziesięć, ſechszehn. Szesnaście set. *Fur. G* 2 *b.* W *sześcinastu lat. *Czach. Tr. H* 1. (w szesnastu latach). SZESNASTOHERBOWNY n. p. familiant. *Mon.* 65, 323. ſechszehnahnig, von ſechszehn Ahnen. SZESNASTOLETNI, ſechszehnjährig; *Boh.* šestnáctiletý. SZESNASTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* šestnactý; *Slov.* šestnástí; *Sorab.* 1. schestnaty, schestanté, schesznaty; *Sorab.* 2. schescźnasti; *Vind.* fhestnajsti, fhiestnaisti; *Croat.* sesztnadeszti; *Slav.* shesnaesti; *Bosn.* scesnadesti; *Ross.* шестьнадцатый; po pietnastym następujący, der Sechszehnte.

SZESNASTKA, i, *ż.*, jedna szesnasta część czego, ein Sechszehntel; *Boh.* šestnáctka. Cztery ćwierci składają beczkę, każda ćwierć ma dwie ośmin, ośmina dwie szesnastek, szesnastka garcy dziewięć. *Czack. Pr.* 1, 288. W Litwie ośmina trzyma szesnastek 2, a szesnastka garcy 9. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 516. Szestnastka, nota w muzyce, $^1/_{16}$; *Eccl.* двосломаная; *dwułomna, dwuogonatka. *SZESNY, *SZESTNY, a, e, n. p. Gdy księżyc przez szóstą część nieba oddala się, zowiemy to aspekt szestny, to jest, wzgląd szestny. *Sienn.* 425. *Spicz. id.* 191, (cf. czwartny, cf. trzeciak); w stosunku szóstym, ſechstheilig, im Verhältniſſe zu Sechs. Szesny Marsa i trzeciak. *Mon.* 67, 444. — Dwakroć szesne Izraelowych synów pokolenie. *Odym. Św. H* 4 *b.* licząc sześć dwa razy, dwunastne.

Pochodz. *szósty, szóstak, szóstka, paszóstny.*

SZESZUŁA, y, *ż.*, SZESZULINKA, i, *ż.*, *zdrobn.*; *Boh.* šešulina, šešelina, šešelinka, luština; łuszczka, łupina; die Schale, Nußſchale u. ſ. w., (cf. szyszka). Sok z *szeszelinek, t. j. z owych czaszułek zielonych, w których orzech laskowy siedzi .... *Spicz* 121, *ob.* Szyszka.

SZEW, *G.* szwu, *m.*; *Boh.* šew; *Sorab.* 2. schaw; *Sorab.* 1. schów; *Vind.* fhiu, safhiu, rob, (cf. rąb); *Croat.* séu, nassva; *Rag.* scjav; *Bosn.* scjav, scivenje; *Eccl.* шькъ, шькенис; *Ross.* шовъ; zszycie, miejsca zszyte, ścigi, die Naht. Haftować co szwem kuśnierskim, rzadko dając ścig od ścigu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Szew szewski; *Ross.* стежка, (*ob.* Ścieg). Szew woru młyńskiego *Ross.* глузгъ, лузка. Czołny z zubrowych skór dziwnie zszywali, A szwy dla przejścia wody łojem nacierali. *Stryjk.* 215. Gdy szew na przodku przerwiesz, już się wszystek sam porze aż do końca. *Sk. Żyw.* 2, 364. — *Prov.* Nie po szwie mu się porze. *Cn. Ad.* 661. *Rys. Ad.* 43. nie powodzi mu się, es geht ihm nicht nach Wunſche. Kto kosztownie jada, chodzi, a źle orze, Takiemu się żadna rzecz już po szwie nie porze. *Falib. A* 2. Nigdy cnotliwym po szwie się nie porze. *Pot. Syl.* 133. *Biel.* 727. Niezbożny, że mu się nie po *szwu porze, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. — ✠ *Anat.* Spoje kości między sobą z gruntu nieruchome, nazywają się szwem, *sutura*. *Perz. Cyr.* 1, 25. die Naht, eine gewiſſe Verbindung der Knochen. Szew w kości głowiéj, ząbkowate schodzenie kości głowiéj. *Cn. Th.* 1113. *Perz. Cyr.* 2, 134 *et* 1, 29. Szew białogłowski, międzykrok. *Krup.* 2, 157. — Szew u ryb, niby pasek kropkowaty w podłuż ciągniony, jakoby wyszywany, jest znakiem, gdzie ciągną kostki pacierzowe. *Kluk. Zw.* 3, 58. die Naht auf dem Rücken der Fiſche. SZEWC, a, *m.*, *SZWIEC, *G.* szewca, *m.*; *Boh.* šwec; *Slov.* šwec, čižmár, (*ob.* Czyżma): *Sorab.* 2. schejz; *Sorab.* 1. schewz; (*Sorab.* 1. schewcz *sartor*); *Carn.* zhevlar, (zhevl = trzewik); *Vind.* fhuestar, *fhufhtar, zhreular, zhrieular, zheular; *Croat.* shostar, scostar, calzolar, obuvoscivecz, czepelissar, posztolar (*ob.* Postoły), (scivecz, ssivavecz, svélecz = krawiec, który szyje, cf. szwaczka); *Dal.* posstolar; *Rag.* postolár, zrevgljar, (scjavacz, svittár *sartor*); *Bosn.* postolar, çrevgljar, vórga, bjecvar, bicvar, papucjar (*ob.* Papucie), (scjavaç, koji scije, koji scije svittu, krajaç = krawiec); *Slav.* csizmár, cipelar, po-

stolàr; (*Ross.* швецъ, швалъ co szyje, haftarz, wyszywacz, швея szwaczka; szewc сапожникъ, башмашникъ, cf. baczmagi; *Eccl.* шьвьць [*sutor* 2], krawiec); rzemieślnik od obuwia, der Schuſter, Schuhmacher. Szewc, co z szafianu robi *Ross.* чеботарь. Szewc lub też skórnik, garbarz zwyczajny, lichy *Ross. vulg.* усмошвецъ. Za częstym bótów robieniem, staje się człowiek szewcem. *Petr. Et.* 132. Dobry szwiec trzewiki, ani bardzo wielkie, ani też za małe robi; ani też więcéj skóry, ani mniéj nie bierze do roboty, jeno według potrzeby. *Fur. F* 4. Nie chwalą szewca, który wielki bót na małą nogę robi. *Eraz. Jęz. E* 5. Szewc gnypem robi. *Hor. Sat.* 44. *Szwiec skóry, a krawiec igły pilnują. *Hrbst. Art. B.* *Szwiec, kiedy się na skóry zadłuży, tedy podeszwami wypłaca. *Rej. Zw.* 167 *b.* Coby to był za *szwiec, coby na jednym kopycie wszystkim ludziom bóty robił! *Urzęd.* 398. Jeśliś *szwiec, patrz swego kopyta. *Cn. Ad.* 318; patrz każdy swego. *Ern.* 33. (czego się kto uczył, to niech robi; kowalu nie bądź konowałem, lub złotnikiem; nie podejmuj się szaszku legawego pola). Za zwyczaj szewc drugiego robotę gani. *Teat.* 20, 10. (zazdrość rzemieślników). Najgorsze bóty u szewca. *Cn. Ad.* 529. (najgorsza siekiera u kowala; drugim dobry, sobie zły; co w swéj mocy mamy, o to mniej dbamy). Był szewc, który nie pijał. *Kras. Baj.*, (*ob.* Niebylica). Szewc pijany jak bela taczął się. *Teat.* 22. *c*, 34. Mówiąc o szewcu, powinno się mówić wprzód: najsłodsze imię Jezus! a potym: szewc. *Mon.* 74, 359. Śpieszy się, by szwiec z bótami na targ. *Rys. Ad.* 62; *Slov.* beži gako šwec do trhu; šwec do garmarku beha; *Germ.* er läuft wie ein Bürſtenbinder. — ℔. Liny, ryby, szewcami zowią. *Haur. Sk.* 405. die Schleihe, (der Schuſterfiſch); *Slov.* lín, šwec SZEWCOWA, y, *ż.*, żona szewca; *Boh.* šewcowa; *Slov.* čižmárka; *Vind.* zhreulariza; *Slav.* csizmáriza; (*Ross.* швея szwaczka); *Ross.* башмашница, сапожница, die Schuſterinn, Schuhmacherinn. SZEWCZY, a, e, SZEWSKI, a, ie; *Boh.* šewcowsky, šewcův; *Sorab.* 1. schewczki; *Slav.* csizmarski; *Croat.* sostarszki; *Rag.* postolsarski, zrĕgljarski; *Bosn.* çrevgljarski; *Ross.* сапожническій, сапожничій, Schuſter-, Schuhmacher-. Szewska, ulica, *ob.* Świecka. Szewski warsztat *Vind.* zhreulariſhe. Szewskie rzemiesło = SZEWSTWO, a, *n.*; *Boh.* šewcowstwj; *Bosn.* postolarstvo, çrevgljarstvo, vorgarina; *Rag.* zrevgljarstvo, zrevgljarscina; *Croat.* sóstaria; *Ross.* сапожничество, сапожничанье, das Schuhmacherhandwerk, die Schuhmacherey. *Cn. Th.* 1113. Uczyć się trzeba krawiectwa, szewstwa, garbarstwa, aptekarstwa, złotnictwa i innych rzemiosł czas niemały. *Hrbst. Odp. Pp.* Szewstwo robić *Ross.* башмачничать, сапожничать. SZEWCZYK, a, *m.*, czeladnik szewski; *Vind.* zhreularski hlapez; *Ross.* стежникъ, der Schuhmachergeſelle. Szewczyk, krawczyk, kuśnierczyk, rymarczyk, gdy się ustroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew', rozumie że szlachcic. *Mon.* 73, 578. *Pot. Poez.* 705. SZEWCZYSKO, a, *n.*, *contemn.*, ein garſtiger Schuſter. Szewczysko pijane. *Teat.* 22. *c*, 24.

*SZEWLUCH, a, *m.*, [nidoczego, ladaco, ein Taugenichts; *Ross.* шевелюга, *Arch.* 2], (cf. *Ross.* шелуха, шелушка łuszczka; cf. шевелить ruszać). Po kabakach lada szewluch dziś ze swemi się musztruje. *Tward. W. D.* 2. Szydzili nasi z Szwedów: coż morskich tych szewluchów śmierdzących śledziami, Niemoglibyśmy za morze zasiec nahajkami! *Tward. Wł.* 180. — [℔. *Transl. de animal.* Szewluch 2], mercha, szkapa, co się ledwo rusza, eine Schindmähre. Inszy fryz, inszy żmudzin, insze są szewluchy, Przyrodne do oreczyka, chomąta i duhy. *Pot. Jow.* 197, cf. szawłok.

SZKADŁUBA, SZKAŁUBA, *ob.* Skadłuba, Skalina, Skała.

SZKALOWAĆ *cz. niedok.*, łżyć kogo, szczypać słowami; einen läſtern, ſchimpfen, ſchmähen; *Boh.* rauhati se, (cf. urągać się); *Ross.* наругать. Nie mogąc pana żydowie strofować, Jęli go słowy zelżywie szkalować. *Odym. Św. N n* 2. Grozi, fuka, sromoci, kłnie go i szkaluje. *P. Kchan Orl.* 1, 270. Porzuć tę łacinę; mógłbyś mię i szkalować, a ja nie wiedziałbym o tym. *Teat.* 30, 12. Nie chcę nikogo obmawiać, szkalować, żebym grzywien nie zapłacił. *Teat.* 3. *b*, 61. I najczystsza cnota, nie jest od szkalujących wyjęta języków. *Teat.* 30. *b*, 114. Zdrajcami nas ojczyzny i śpiegami szkalują *Weryf.* 2. SZKALOWNIK, a. *m.*, szczypacz, obmawiacz, osocznik; der Schmäher, Schänder, Verläumder; *Boh.* rauhawý. Płotką abo zdradziectwem jest twe doniesienie, Wybieraj szkałownika imię lub oszusta, Obojgiem cię rozumiem. *Teat.* 45. *b*, 57. To słysząc Dawid, lekko wiarę daje, Na szkalownika udanie przystaje, I uwiódł się fałszywą obmową. *Leszcz. H. S.* 298.

SZKAMONIA ziele, *ob.* Soczniea. SZKANDELA, SZKANDELAN, n. p. Mosiężna do grzania pościeli fajerka, szkandalan od niektórych rzeczona. *Mon.* 71, 204. der Bettwärmer; *Ross.* грѣлка, *ob.* Łożogrzéj.

SZKAPA, y, *m. et f.*, (cf. *Graec.* καβάλλης; *Misnic* Schäfer, Schächer; *Livon.* Tſchuker); mercha, eine Schindmähre, Mähre, Gurre, Kracke, ein elendes Pferd; *Boh.* mrcha, herka; *Vind.* medel konj, shiva merha; *Ross.* лошаденька. Przed namioty szkap zdechłych wielkie kupy leżały. *Birk. Pod.* 12. Zły szkapa, kiedy się uprze, i z góry nie pociągnie. *Rys. Ad.* 79. Zła szkapa. *Cn. Ad.* 1332. Dyszy w téj chorobie, ni szkapa stara w chomoncie. *Comp. Med.* 400. Biegam, jak na poczcie biedny szkapa, Który już zmęczony ledwo sapa. *Teat.* 52. *d*, 120. Rząd starał się o wytępienie tych wszędzie biednych i małych szkap. *Pam.* 85, 353. Zasłużonych bez względu, jak stare szkapy, na pole wyganiają. *Teat.* 30. *b*, 99. — ℔. *Transl. ad homin.* To weź je sobie, ty stary szkapo. *Teat.* 30, 34. SZKAPI, ia, ie, od szkapy, koński; von einer Mähre, Pferde-, Gurren-. Tatarzy mléka szkapiego zażywają. *Tward. Wł.* 9. Stuttenmilch. Jakoby szkapie żołądki mieli. *Birk. Kaz. Ob. L* 2, (cf. strusie). Ludzie z owym szkapim brzuchem, co weń kijmi kołacą. *Rej. Zw.* 102 *b*. Żydzi czasem szkapie lekarstwa ludziom dają. *Petr. Pol.* 415. Nazajutrz koło miasta Tatarskie zagony, Stanęły pod szkapiemi z daleka ogony. *Zimor. Siel.* 245. pod buńczukami, Roßſchweife. — *Poet.* I jam-ci na Aońskiéj nie sypiał wierzchnicy, Anim się kąpał w szkapiéj z Minerwą krynicy. *Simon. Siel.* 212. (w Hippokrenie).

Szkapia siarka, którą parchy końskie leczą. *Śleszk. Ped.* 420. Szkapie mięso - SZKAPINA, y, *ż.*, §. a) Pferdefleiſch, Gurrenfleiſch. Tatarzynowi szkapiny sztuka, choć jeszcze w 'zębiech drga, ni kąska nie wadzi. *Oczk. Przym.* 32. Musiał szkapinę z Tatarami jadać. *Dwor. K.* Coż, gdyby kto sługę chciał żywić surową szkapiną? *Petr. Ek.* 111. — §. b) Szkapina, biedna szkapa, ein armſeliges Pferd. Wydobył z téj przepaści ledwie żywą szkapinę. *Mon.* 67, 300. SZKAPIORA, y, *m.*, *zgrubiałe*, duża szkapa, eine große Mähre. Szkapiora, Jak sie potknął, myślałem nie dożyć wieczora. *Teat.* 43. *c*, 58. *Wyb.* SZKAPSKO, a, *n.*, szkaradna, brzydka, paskudna szkapa; *Ross.* кляча, клячка, клячонька, (cf. klacz); eine garſtige Schindmähre. Z dzielnego się konia z laty szpetne szkapsko staje. *Zab.* 8, 398.

SZKAPLERZ, a, *m.*, z *Łac.*, scapulare; (*Sorab.* 1. żkapulir, wopatkowne wobhlečžženno; *Vind.* ſhkapalir; *Croat. et Hung.* skapulár); pacyencya mniska, krótki ubiór mniski, das Scapulier der Mönche. Już albo na kraj świata prędko uciecze, Abo u czerńców czarny szkaplerz oblecze. *Petr. Hor.* 2, *P b.* — §. Szkaplerz, szkaplerzyk, co na sznurku noszą, ein Scapulier, wie man es am Halſe trägt. Kramiki z szkaplerzami. *Xiądz.* 213. Miałem zaszyte w szkaplerzu wexle. *Kras. Doś.* 211. Prywatne nabożeństwa szkaplerza, różańca, paska, sznurka. *Mon.* 76, 577. SZKAPLERZNY, SZKAPLERZOWY, a, e, od szkaplerza, Scapulier-. Kłótnia urosła o precedencyą bractwa szkaplerznego i różańcowego. *Xiądz.* 213. Ołtarzyki najświętszéj panny różańcowéj i szkaplerznéj. *ib.*

SZKARADA, y, *ż.*, §. 1) rzecz szkaradna, uczynek szkaradny, sprosność; etwas Abſcheuliches, eine Abſcheulichkeit, abſcheuliche Handlung; *Sorab.* 1. žkareda. Pijaństwo jest matką wszelakiéj szkarady, a sromotnéj nieuczciwości nauczycielka. *Kosz. Lor.* 119. Ani dziwna, że takie znosić musim kary, Co to naszym szkaradom żadnéj niemasz miary. *Zab.* 6, 147. *Min.* — §. 2) Szkarada *mascul. et fem.*, monstrum, ein Scheuſal, ein Ungeheuer. Szkarada okrutna, *monstrosissima bestia. Mącz.* A więc śmiałeś mnie zdradzać, niewdzięczny szkarado! *Teat.* 42. *c*, 56, (*Ross.* скаредъ). Te i inne szkarady wylatując hurmem Mocne piekła zawory silnym łamią szturmem. *Zab.* 6, 170. *Min.* SZKARADNICA, y, *ż.*, kobieta szkaradna, koczkodan, ein abſcheuliches Weibsſtück. Będzie ci zapewne ciężko szkaradnicę pojąć za żonę. *Teat.* 55. *d*, 31. SZKARADNIK, a, *m.*: *Ross.* скаредъ; szkaradny człek, paskudnik, ein häßlicher Kerl. SZKARADNOŚĆ, 'SZKARADOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* šerednost; *Sorab.* 1. žkarednoſcz; *Carn.* gnusoba, (cf. gnusność); *Ross.* скаредность, гнусность; *Eccl.* шкаредство; sprosność, szpetność; die Häßlichkeit, Abſcheulichkeit. Tak dostatecznie z kankru uzdrowiona była, że ani najmniejszego znaku szkaradności jakiéj na twarzy nie zostało. *Wys. Kat.* 458. Piękność jest twarz przyjemna, luba, wesoła a która pragnie przystojności; a szkaradność zasię twarz ponura, przykra, smętna, mierziona, a która chciwa jest na nieprzystojeństwo. *Gorn. Dw.* 410. Ogień na końcu świata Wszystkie z żywiołów zmazy wypali I wszelką od nich szkaradość oddali. *Odym. Św.* 2 *T.* Znam złość i szkaradość grzechu mego. *Sk. Kaz.* 302. Złości a szkaradości cielesne. *Sk., Dz.* 86. SZKARADNY, 'SZKARADY, a, e, SZKARADNIE, 'SZKARADZIE *adverb.*; *Boh.* šerednỳ, škaredỳ, (škarohledỳ niewesoły, niełagodny; *Slov.* šerednỳ *inamoenus*); *Slov.* škaredný; *Sorab.* 1. škaredné; *Ross.* скаредный, гнусный (cf. gnuśny), отвратительный; *Eccl.* скредъ; (cf. *Syr.* סרר scharar, *turpem esse*); sprosny, szpetny; abſcheulich, ſcheußlich, häßlich. Trzy występki szkaradne mu zadano. *Boh. Kom* 3, 336. Zbójca szkarady. *Ustrz. Klaud.* 67. Ci, którzy palą gumna, śmiercią najszkaradszą mają być karani. *Herb. Stat.* 204. Dobrodziejstwa nie być wdzięcznym, rzecz szkaradna jest. *Gorn. Sen.* 134. Szkarada rzecz starcowi, kiedy twarz chędoży, Albo kiedy odzienie na się piękne włoży; Jeszcze bardziéj szkarada, kiedy się w Wenerze kocha. *Prot. Kont. B b.* Ani oczy mogą patrzeć na szkarade ręce wasze. *Bzow. Roż.* 55. Możności swéj źle a szkaradzie używali, a szlachetność rodu swego szkarademi występki pomazali. *Kosz. Lor.* 26. Obmawianie jest szkarade a nieprzystojne chrześcianinowi. *Eraz. Jęz. G g* 2. Psują dobre obyczaje rozmowy szkarade, tym więcéj strzedz się mają rodzice, aby szkaradzie łamiąc wiarę małżeńską, dziatkom przyczyny nie dali, lekko ich sobie ważyć. *Rej. Post.* 7. Codzień to w większe i szkaradsze grzechy wpadają. *W. Post. W.* 206. *Sk. Kaz.* 77. *et* 105. Szkaradzie posieczony. *W. Deut.* 25, 3. *Pot. Arg.* 741, cf. haniebnie. (*Slov.* popelna aneb škaredá streda, popelec - popielec). 'SZKARADOPŁODY n. p. wiek. *Hor.* 2, 62. *Kniaź, foecunda culpae saecula*, fruchtbar an Abſcheulichkeiten. 'SZKARADZIĆ *cz. niedok.*, oszkaradzić, poszkaradzić, uszkaradzić *dok.*, szpecić, łżyć; ſchänden, häßlich machen, verunſtalten; *Boh.* šeredjm, zšerediti, zohawiti, zohyzditi; *Ross.* портить, порчу. *Turpificatus*, uszkaradzony, zeszpecony. *Mącz.* Nieprzyjaciele co najświętszego szkaradzą w kościele. *Leszcz. H. S.* 484. Kunszt drukarski nie tylko prostego człeka, ale samego szlachcica nie szkaradzi. *Papr. Ryc.* 215. (nie hańbi). On się właśnie na tym sadzi, Że mię, gdzie może szkaradzi. *Groch. W.* 475. obmawia, szkaluje, szacuje, szczypie, verunglimpfen. Rzymscy panowie, co się wam to dzieje, Dlaczego się tak ojczyzna szkaradzi! *Chrośc. Furs.* 7.

'SZKARDASZTWO, a, *n.*, słowo Tatarskie, pobratymstwo, przyjaźń, braterstwo; Freundſchaft, Bruderſchaft. Z Tatary pokoju nie zawierał, nigdy im nie wierzył, lubo to kurczyli się, zalecali szkardasztwem swym i braterstwem. *Birk. Chmiel. C* 2 *b.* [*ob.* Kardasz 2].

SZKARŁAT, SZKARLATYNA, *ob.* Szarłat. SZARPA, *ob.* Skarpa. SZKARPETKA, *ob.* Skarpetka.

SZKATUŁA, y, *ż.*, SZKATUŁKA, i, *dem.*; (*Boh.* škatule, škatulka, krabice, (*ob.* Krobia); *Slov.* schowadlo, (*ob.* Schowanie); *Sorab.* 2. schachtula; *Carn.* shkatla; *Vind.* ſhkatla, sklopniza, ſhkatelza, sklopnizhiza; *Croat.* skatúla, skatulya, skatulicza; *Dal.* skatula; *Hung.* iskátulya; *Bosn.* skatula, skrabicica; *Ross.* шкатула, шкатулка, досканъ; *Gall.* chatouille; *Ital.* scátola; *Lat. med.* scatula; cf. *Germ.* Schachtel); skrzynka od pieniędzy, die

Geldſchatulle, Schatulle. Leciała jedna suma po drugiéj, i nie prędzéj się postrzegł, aż gdy w szkatule dno obaczył. *Mon.* 65, 571. Choćby miał sto tysięcy dukatów, za krótką chwilę szkatułę do ostatniego wypróżni szeląga. *Zab.* 13, 62. Nic po tytule, gdy pusto w szkatule. *Zegl. Ad.* 154. Nie trzeba szkoły, mogą być szkatuły Wszystkie natury i szczęścia tytuły. *Pot. Jow.* 188. Szkatułka pisarska, stuć. *Cn. Th.* 701. ein Schreibezeug, Schreibebüchſe. SZKATULNY, SZKATUŁOWY, a, e, od szkatuły, Schatullen-; *Vind.* ſhkatelni.

SZKLANKA, SZKLENICA, SZKIEŁKO, SZKŁO etc., *ob.* Śklanka, Śklenica, Śkiełko, Śkło. SZKLNIĆ się, SZKLNĄĆ, *ob.* Lśnać. SZKNĄĆ, *ob.* Szczykać, szczyknąć. SZKOBEL, *ob.* Skobel.

SZKOCYA, yi, ź.; *Gall.* Ecosse; Schottland; *Ross.* Шотландія; północna część Wielkiej Brytanii. *Dykc. Geogr.* 3, 92. *Wyrw. Geogr.* 396, *ob.* Szkot, Szkotski.

SZKODA, y, ź.; (*Boh. et Slov.* škoda; *Sorab.* 2. schkoda; *Sorab.* 1. žkoda; *Carn.* shôda, qvar; *Vind.* ſhkoda, kvar, nedobizhek, restroſhek, okſhkodek, ſhkodovitnost; *Croat.* skòda, kvâr, schap, gubitëk, steta, kvaruvanye; *Dal.* steta, gubitäk, poguba, poraza, kvaar; *Hung.* kvaar, kár; *Slaw.* shkoda, kvâr; *Rag.* sckodda, sctetta, poguba (cf. zguba), naudènje; *Bosn.* skoda, sckoda, sctetta; *Ross.* шкода, пакость, вредъ (cf. wrzód), накладъ, (cf. nakład); *Eccl.* кредъ [*lepra* 2], вредительство; *Germ.* der Schade; *Isl.* skade; *Svec.* skada; *Angl.* scath; *Anglos.* scathe; Ottfr. scado; cf. *Graec.* σκεδάω *noceo*, σχάω *scarifo*, σχέτλιος *miserabilis*; cf. *Germ.* ſchädlich; *Lat.* scelestus; cf. *Hebr.* שדד schadad, *vastavit*; *Arab.* شدخ *corrupit*); — ℌ. 1) szkoda, szkodowanie, uszkodzenie, strata, utrata, uszczerbek, (cf. niepożytek); der Schade, Verluſt. Szkoda jest uszczerbienie albo ujęcie majętności. *Szczerb. Sax.* 433. Szkoda znaczna *Ross.* зловредіе. Niedbalstwo może być takie, że żadnej szkody nie niesie. *Szczerb. Sax.* 72. Nauczyciel zły wieleby złego uczniowi nawarzył, i szkody narobił. *Glicz. Wych. L* 4 *b.* Nagrodzić szkody, wetować (*Vind.* dostaviti, poverniti). Moja w tym, nie wasza szkoda. *Boh. Kom.* 1, 413. Każdy z cudzéj szkody szuka zysku. *Pilch. Sen. gn.* 192. Czyja szkoda, tego i grzech. *Pot. Arg.* 252. *Zegl. Ad.* 56. Ten, co ma szkodę, ma i grzech. *Papr. Ryc.* 163; *Slov.* kdo má škodu, má i posměch. Rad czyjéj szkodzie; *Vind.* ſhkodovefel, ſhkodogmaiten, radoſhkodliu, ſchadenfroh. Ten szkodą goni, kto co czyni nagle. *Błaż. Tłum. A* er ringt nach Schaden. Próżne to ludzkie wywody, Żeby szkodą nie zwać szkody. *J. Kchan. Dz.* 124. Przy jednym szczęściu dwie ˚szkodzie (*dual.* = szkody) bóg daje. *J. Kchan. Fr.* 21. *Rys. Ad.* 57. Frasowny każdy pewnie ma dwie ˚szkodzie. Jedne z frasunku, a drugą w przygodzie. *Rej. Zw.* 230. Dwie ˚szkodzie będziesz miał. *Syxt. Szkł.* 250. Dziecię kiedy na stół wlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go jeszcze rózgą ubije. *Żarn. Post.* 3, 515 *b.* Szkoda, przygoda, do mądrości droga. *Cn. Ad.* 107. (co zaszkodziło, to nauczyło). Szczęśliwy, kogo ostrożnym czynią cudze szkody. *Pot. Syl.* 4. Po szkodzie Polak mądry: *sero sapiunt Phryges. Czach. C* 3. *Biel.* 50. *Stryjk.* 742; *Croat.* po kvarusze chlovek vuchi; *Slov.* po radě bíwagú páni mudregši. Miawszy już doświadczenie po szkodzie, trzeba mieć rozum przed szkodą. *Kras. List.* 143. Głupi kto po szkodzie radzi o przygodzie. *Dwor. K* 2. Włoch przed szkodą, Niemiec w szkodzie, Polak po szkodzie przychodzi k sobie. *Rys. Ad.* 71. Zmazać starą, napisać już przypowieść młodą: Tymże Polak po szkodzie, czym był i przed szkodą. *Pot. Pocz.* 28. Próżny żal po szkodzie. *Kras. Sat.* 83; *Slov.* pozdě bika honit. Smutny pasterz, odebrawszy szkodę, Gdy mu w niebytność srodzi lwi rosprószą trzodę, Wróciwszy się, pastwiska obchodzi do koła. *Ustrz. Troi.* 304. Wielki swar gasić szkodami małemi. *Simon. Siel.* 43, (*ob.* lepsza szkodka, niż szkoda). — *Simil.* Na moję szkodę, na mój koszt, na moje niebezpieczeństwo, na moję rzecz, auf meine Koſten und Gefahr. Złotnik Przemysław zebrał pospolitego ludu niemało, jak mówią, na swą szkodę, i odgromił nieprzyjaciela. *Biel.* 25. Prosił mnie, abym mu konia w swéj stani, na jego grosz i na jego szkodę postawić dozwolił. *Szczerb. Sax.* 181. — ℌ. *Assimil.* Szkoda w polu, spaś w zbożu, w łące; der Schaden im Felde, Viehſchaden, Weideſchaden, Hutſchaden. Gdy obaczył konie w szkodzie, kazał postrzelać. *Boh. Ossol.* 68. Uszkodzony zwierzę w szkodzie weźmie, jeśli będzie chciał. *Szczerb. Sax.* 433. Bydło w szkodzie zajęte, przez noc przechowane, nazajutrz prezentowane być ma. *Vol. Leg.* 1, 28. Nie o szkodę zająca gonią. *Cn. Ad.* 629. (nie o toć go bito, nie o wodę wilkowi idzie). — *Adverb.* Szkoda, szkoda czego; *Croat.* skoda! ſchade! ſchade um etwas! Szkoda, żeś nie był! szkoda żeś nie burmistrzem, starostą, królem, *ironice vel serio*, szkoda, żeś nie woźny z tą gębą! *Cn. Th.* 1114. Szkoda takiego rozumu w kącie. *Cn. Ad.* 1140. Krótka, ucieszna historya, któréj szkodaby nie czytać. *Groch. W.* 72. Szkodaż go! żal się go boże. *Cn. Th.* 1114. Sokrates cię popsuł, szkoda cię! *Węg. Marm.* 1, 34. Szkoda papieru! *Zegl. Ad.* 249. Szkoda zarębować, co się nie ma gotować. *Cn. Ad.* 1140. Szkoda krasy, gdzie rozumu nie masz. *ib.* 1138. Szkodaż mu téj urody, głosu, wymowy! *Cn. Th.* 1115. Szkoda tu tego; szkoda psu białego chleba. *Cn. Ad.* 1139. Błaznowie którzy niegrzecznie błaznują, szkoda im i chleba. *Petr. Ek.* 110. nie warci i chleba, es iſt ſchade um das Brot, das ſie kriegen. — Szkoda, próżno, darmo, daremny koszt, fatyga, praca daremna, nie wskóraſz, nie warto; vorgeblich, umſonſt, es iſt nichts ausgerichtet. O rządzie szkoda u nas mówić. *Biel.* 249. Szkoda zwać człowiekiem, kto bydlęco żyje. *Podw. Sion. A* 2 *b.* O wszystkiéj téj przezacnéj familii szkoda myślić chcieć wyliczyć wszystkie ich wielkie sprawy. *Petr. Ek. ded.* Jak okrutnie po nim tęskniła, szkoda wielą słów opisać. *Warg. Wal.* 137. — Szkoda, szkodzić może, niebezpieczno; es iſt gefährlich, mißlich. Prawa natury już są próżne mary, i matce rodzonéj szkoda wierzyć. *Bardz. Trag.* 424. Szkoda ufać ramieniu swemu, choć najmężniejszemu. *Ryb.*

Ps. 58. Szkoda dwóch do jednego miechu kotów wsadzić. *Pot. Arg.* 793. Szkoda sobie z jednéj szkody dwie czynić, i frasować się i cierpieć. *Rej. Zw.* 152. Szkoda pod czas mówić. *Cn. Ad.* 494. (milczeć lepiej). Szkoda pod czas milczeć. *Cn. Ad.* 496. (milczenie pod czas szkodliwe). — §. 2) Szkoda, szkoła, brajn, *Medic.*, die Bräune, die Kehlſucht. Wódka na zepsowanie dziąseł i usteczek dziecinnych, to jest, na szkołę abo radniéj szkodę i brajn. *Syr.* 279. *et* 263. *et* 293. *et* 473. *et* 1299. SZKÓDKA, SZKODECZKA, i, *ż.*, *dem.*, mała szkoda czyli strata, ein kleiner Schaden. Lepsza szkódka, niż szkoda. *Stryjk. praef. Rys. Ad.* 35. *Pot. Arg.* 400. (lepiéj rękawem zatkać, niż całą suknią). Nigdy on szkody wielkiéj szkodeczką nie goni, Widząc, że do tej małéj, gdy się wielka skłoni, Dwieby ſzkodzie (*dual* szkody) otrzymał, a jeśli nie obie Więc jednę, ale większą. *Błaż. Tum. B* 4. *Krom.* 426. SZKÓDLIWY, a, e, SZKODLIWIE *adv.*; *Boh.* škodliwy; *Sorab.* 1. žkodliwé; *Carn.* shkodliv; *Vind.* ſhkodliu, ſhkodoviten, ſhkodezhen, nedobizhen, restroshliu; *Croat.* skodlyiv, skodlivo, poskòden, kvarèn; *Bosn.* skodgliv, naudiv, udiv, zledan, ozlediv; *Slav.* shkodljv, kvaran; *Rag.* sckòdan, naudni (cf. nudny), pógûbn; *Ross.* шкодливый, вредный, вредоносный, вредительный, гибельный, убыточный; *Eccl.* растлительный, вредящій, портящій; szkodzący, szkodny, szkodę przynoszący, czyniący; ſchädlich, nachtheilig. Żaden z cesarzów Tureckich szkodliwszy chrześcianom nie był nad Mahometa II, który nam wziął dwoje cesarstwo Greckie i Trapezuntskie, i Słowiańskie państwo. *Paszk. Dz.* 94. Wielce szkodliwy; *Ross.* зловредный, *ob.* Zgubny. Kazimierz ochraniał się, aby Radu szkodliwego czego na ziemię Wołoską nie wewlókł; *mali aliquid. Krom.* 698. — Szkodliwy, niebezpieczny, gefährlich. Miał konia szkodliwego, który bił i kąsał. *Chełm. Pr.* 197. Uderzą w się szkodliwie. *Krom.* 99. Szkodliwie ranny, dalej bronić się nie mógł. *Tward. W. D.* 10. Z nienacka potrąceni szkodliwiéj upadamy. *Ossol. Sen.* 55. — Xiążę Wratysław z ludem szkodliwym do Polski wtargnął. *Krom.* 97; *infestus*, nieprzyjacielski, feindſelig. SZKÓDLIWOŚĆ, ści, *ż.*; *Sorab.* 1. žkodliwoſcž; *Vind.* ſhkodlivost, ſhkodovitnost, ſhkodezhnost, kvarnost, oſhkodnost, oſhkodlivost, svratanost; *Croat.* skodljivoszt; *Ross.* вредность, пакощa; die Schädlichkeit. SZKODNICA, y, *ż.*; *Boh.* škůdnice; która szkody czyni, die Schadenſtifterinn. *Maleſica*, szkodnica, czarownica. *Macz.* SZKODNIK, a, *m.*; *Boh.* škůdnik; *Sorab.* 1. žkodnik; *Carn.* shkodlivz; *Vind.* ſhkodliviz; *Croat.* skoditel; *Rag.* osctettitegl; *Bosn.* sctetocigna; *Ross.* вредитель, повредитель; *Eccl.* озлобитель, отщетитель; szkodzca, szkodzący, który szkody czyni, szkodzi, der Schadenſtifter. Urzędnik gdy się napija, jest szkodnik pewny. *Haur. Ek.* 14. Szkodnikowi szkoda na dobre nie wyjdzie. *Alb. z Woj.* 17. Szkodnicy poginą, którzy cię trapili. *W. Bar.* 4, 31. Sądź panie szkodniki moje, a zwalcz najezniki moje. 1 *Leop. Ps.* 34, 1. Jawni szkodnicy odprzysięgają się, będąc winnemi. *Gorn. Wł.* Q 2. Nocni szkodnicy na polu, ſgrunciech, rolach, i z samych kościołów mają być brani. *Herb. Stat.* 156. Szatan boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi świętemu odpornik, człowieczy szkodnik. *Gil. Post.* 65. SZKODNICZY, a, e, szkodzący, nieprzyjacielski; ſchädlich, feindſelig. Nie godziło się nawet szkodniczego pszczołom niedźwiedzia ubić. *Nar. Hst.* 3, 367. SZKODNY, SZKODZIEN, a, e, SZKODNO *adv.*; §. a) *activ.* szkodzący, szkodliwy; *Slov.* škodný; *Sorab.* 1. žkodné; *Vind.* ſhkodoviten; *Bosn.* sckodan, sctettan; *Rag.* sckodni, sctetni, scòdan, naùdni; *Ross.* вредный, вредительный, ſchädlich, ſchadenbringend. Prędki zysk zazwyczaj szkodny. *Switk. Bud.* 14. Wszelkie niesnaski ucisz boże, a szkodną prywatę umorz. *Kanc. Gd.* 306. Florus w tym tylko szkodzien sobie, że więcéj nie pisał. *Lub. Roz.* 72. Prawo srogo karze tych, co dawają truciznę; ale to jeszcze szkodniejszy jad, którzy trują językiem. *Eraz. Jęz. A a* 2. Szkodno, *Ross.* шкодно, накладно; szkodno jest, szkodzi, es iſt ſchädlich, es ſchadet. Szkodno stare drzewo przesadzać. *Ezop.* 29. Zdawało się to pożyteczno, lecz to było szkodno pospolitemu człowiekowi, *Petr. Pol.* 382. Co z tym czynić ma, aby to nie było szkodno prawu jéj? *Szczerb. Sax.* 496. Moczenie konopi w sadzawkach rybom jest szkodno. *Jak. Art.* 3, 111. — §. b) *Pass.* Szkodny, szkodujący, szkodę ponoszący, ſchadenleidend. Żałosny król, szkodzien oraz i w ziemi i w synie. *Pot. Syl.* 190. Nie baw', gdy w Rzymie bez obrony dyszą, Szkodzien kto zwłoczy, wieki o tym piszą. *Chrośc. Luk.* 14. W to pilnie wejrzyć mieli, aby w czym Rzplta nie była szkodna. *Biel.* 370; (*ne quid detrimenti capiat*). Witołd z Moskwy korzyść wielką wyniósł; było z nim Polaków dosyć, którzy nie byli szkodni téj drogi. *Biel.* 247. (nie stracili na niéj) — Szkodniéj trzewika niż nogi, Mówi skąpy i ubogi. *Cn. Ad.* 1140. SZKODOWAĆ *med. niedok.*; *Boh.* škodovati; szkodę podejmować, szkodę popadać, szkodę brać; Schaden nehmen, Schaden leiden; *Vind.* ſhkodo terpeti, oſhkoden biti, ſhkodo imeti; *Croat.* kvaruvati; *Rag.* sctettovati; *Ross.* повредиться, повреждаться Kto się przed sądem nie stawi, na dniu szkoduje. *Chełm. Pr.* 135. Łakomy, chcąc więcéj mieć, szkoduje. *Cn. Ad.* 423, (cf. skąpy dwa razy traci). — §. *Activ.* Szafarz z dóbr pana chytrze sobie galił, i na nich go długi czas szkodował. *Odym. Św.* 2. *C* 4. (krzywdził go, szkodę mu czynił). SZKODŹCA, SZKODCA, SZKOJCA, y, *m.*, SZKODZICIEL; *Boh.* škůdce; *ob.* Szkodnik, co szkody czyni; der Schadenſtifter, Beſchädiger. Patrzy na jęczące z ran nad brzegami cielce, I na szkodźcę wilka z zjuszoną paszczęką. *Otw. Ow.* 448. Zdrajca, pospolity szkodca i nieprzyjaciel. *Sax. Porz.* 42. Topili onego szkodcę Rzpltéj. *Birk. Kaz. Ob.* 3. Waszych szkodców wydajcie na sztych. *Czach. F* 2. Przeważna bohatyrka zabić ſszkojcę swego zamyśla. *P. Kchan. Orl.* 1, 376. (gwałtownika swego). SZKODZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* škoditi; *Slov.* škodjm; *Sorab.* škodžu, žkodžicž, (cf. wada, wadzić); *Sorab.* 2. schkożesch; *Carn.* shkôdijem, shkodujem, shkoduvam; *Vind.* ſhkodit, ſhkoduvati; *Croat.* skoditi, skódem, poskodújem, schápim, gubiti, (cf. gu-

bić); *Dal.* stetiti, ostetujem; *Rag.* sckoditti, sckoditi, sctetiti, osctettiti, osctettovati, uditi, naùditi; *Bosn.* uditi, nauditi, zlediti, ozlediti; *Ross.* вредить, повредить, убытчить, пакостить, пакощу; *Eccl.* вреждати, вредити, вредъ дълать, повреждать, портить, тщетою, тщету творю; *Germ.* ſchaden; *Svec.* skada; *Angl.* scathe; *Angles.* scathan; Notker scadon; *Goth.* scathjan; cf. *Hebr.* שדד pustoszyć); §. a*) szkodzić kogo, *cum Accusat.* uszkadzać kogo, einen beſchädigen. Cieszac się z upadku bliźniego, myślitem go w czym szkodzić. *Ryb. Ps.* 10. Szkodzić kraj, pole, pustoszyć, verheeren, verwüſten. Wrocławianie powiat Wieluński szkodzili. *Krom.* 556, (*vexare*). Krzyżacy dzierżawy Polskie zdradliwie szkodzili. *Krom.* 595. *Weresz. Kij* 27. — §. b) Szkodzić komu, szkodę mu czynić; ſchaden, Schaden thun. Kto szkodzić może, boją się go, choć nie szkodzi. *Min. Ryt.* 4, 160. Kto komu szkodzi, niech się na szkodę gotuje. *Simon. Siel.* 89. Kto innym szkodzić pragnie, samego siebie najcześciéj zdradza. *Teat.* 12, 23. Sam sobie szkodził; cf. bicz na siebie dał; (*Vind.* je ſam ſebi rokau ſaſhivau). Kto nie w czas przychodzi, sam sobie szkodzi; *Slov.* kdo ne skoro chodi, sam sebe škodi. Szkodzi mi co. *Cn. Th.* 1115; (*oppos.* służy mi). SZKODZIEN, *ob.* Szkodny.

Pochodz. *bezszkodny, uszkodzić, zaszkodzić, przeszkoda, przeszkadzać, przeszkodzić.*

SZKOFIA, *ob.* Skofia.

SZKOŁA, y, *ż*, SZKÓŁKA, i, *ż*, *dem.*; (*Boh.* škola, żakowna, (*ob.* Żak); *Slov.* škola, učitelna; *Sorab.* 1. schula, hutżenczа; *Sorab.* 2. schula; *Hung.* oskola; *Carn.* shôla, shula; *Vind.* ſhula, ſhulna hisha, vuzhilniza, vuzhenifhe, vukna ſala, vuzhirna; *Croat.* uchilnicza, vuchilnicza, *peregr.* skòla; *Bag.* uciòniza, uccioniza, naùcniza; *Bosn.* skulla, mjesto ghdi se uci: *Slav.* shkula; *Ross.* школа, училище; *Germ.* die Schule; (*Svec.* skola; *Angl.* shool; *Kero* scuola; *Ital.* scuola; *Lat. med.* escola; *Gall.* école; z *Łac.* schola; *Graec.* σχολή, cf. *Hebr.* שלה schala, *quiescere, tranquillum esse*); — §. a) szkoła w Greckim znaczy jakoby upróżnienie, daje bowiem szkoła tym, którzy jéj służą, wolność od innych powinności Rzpltéj. *Modrz. Baz.* 512. szkoła, miejsce ćwiczenia wszelakiego; die Schule, der Ort, wo unterrichtet wird. Szkoły te, domy rozumu, dlatego budują, aby tam było miejsce uczenia i ćwiczenia w rzeczach ku rostropności. *Glicz. Wych. L* 1. Musisz sam wprzód być w szkole, niżeli ją uczyć. *Pot. Arg.* 108. Szkołą dzieci straszyć, głupstwo. *Zegl. Ad.* 245. Ej chłopcze, poślę cię do szkół, będziesz tam dobrze ćwiczony. *Mon.* 67, 426. Rodzice mają oko mieć, aby dzieci każdodziennie w szkole, a nie za szkołą bywali. *Haur. Sk.* 203. Za szkołą się uczył. *Cn. Ad.* 245. (nie przebrał nauki). (*Slov.* Smrdi mu škola; śmierdzi mu szkoła, nie smakuje mu nauka. *Slov.* Bez knih do školi, bez peněz do trhu; bez książek do szkoły, bez pieniędzy na targ; nic nie wskórasz). Szkoła koronna, akademia Krakowska. *Groch. W.* 269. *Suszyc. Pieśn.* 3, *H* 4, *ob.* główna szkoła, *Carn.* glagóle, modrina, modrishe; *Vind.* viſoka ſhula, modroskupzhina, glagole, Univerſität. Szkoły wojewódzkie, gimnazya, wydziałowe. Szkoły podwydziałowe. *Ld.* Szkółki parafialne po miasteczkach i wsiach do wychowania przyzwoitego stanom miejskiemu i rolniczemu. *Dyar. Grod.* 156. — Szkoła rycerska, Ritteracademie. Założenie szkoły rycerskiéj w Warszawie od Stanisława Augusta uskutecznione. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 403. *Vol. Leg.* 7, 462. Szkoła rycerska we Lwowie naznaczona. *Vol. Leg.* 3, 789. Szkoły jezuickie, pijarskie, kolegium, konwikt. Szkoły pobożne, pijarskie, *scholae piae.* Ksiądz czyli profesor szkół pobożnych, Pijar. — §. Szkoły, uczenie w szkole, uczenie się w szkołach, nauka; die Schule, das Lehren, Lernen in der Schule, die Lection, das Studieren. Dyonizy szkołą się żywił, gdy był z państwa wygnan. *Stryjk. Gon. f* 3. dzieci uczył, er nährte ſich vom Schulehalten. Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, aż go mistrzem ostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych. O* 2. Po szkołach niech nauczyciel przebieży myślą wszystko, co czynił w szkole. *Pir. Pow.* 13. (po lekcyi). Przed każdą szkółką niech się nauczyciel gotuje na wszystko, co do uczenia w szkole wypada. *ib.* 12. (przed każdą lekcyą). Mężczyzny przywłaszczyli to sobie, do szkół chodzić. *Zab.* 15, 62. na lekcye, uczyć się, ſtudieren. W szkołach będąc, na teologią chodził. *Teat.* 8. *c*, 61. Wyliczę pewną sumę na szkoły dla niego, a potym dam na cudze kraje. *Teat.* 35. *c*, 17. Dzieliłem czas mój na posługę dla wyżywienia i na szkoły do nauki. *Xiądz.* 86. Po skończonych szkołach, znajdowałem się w domu. *Teat.* 16 *b*, 25, cf. z nauk w ojczyste powraca progi. *Pociej.* 17. nach geendigten Schulen, Schuljahren, von der Schule, von der Univerſität. Szkołę opuścić, przestać się uczyć. *Cn. Th.* 1116. Niedawno zakończył swe szkoły. *Mon.* 68, 915. (edukacyą swoję, nauki swoje). Kiedy komu wymawiamy głupstwo, lub złe postępki, mamy zwyczaj mówić: znać żeś niewiele wziął plag w szkołach, znać że cię niedobrze bito, znać żeś nieczęsto pieniek wycierał. *Mon.* 73, 136. Dawny on mój od szkół jeszcze przyjaciel. *Zab.* 13, 426. alter Schulfreund. *Meton.* Szkoła, klasa szkolna, *Vind.* ſhula, resdielstvu, redstvu, eine Claſſe in der Schule. Do któréj szkoły teraz chodzi? R. Do syntaxin, ale się spodziewa, na przyszły rok promocyi do poetyki. *Teat.* 8, 70. — *Fig.* Wyborne księgi za najlepsze szkoły staną. *Zabł. Roz.* 18. (za najlepszego mistrza). Szkoła każdemu otwarta, uczyć się każdemu wolno *Cn. Ad.* 1140. Do szkoły jeszcze do mnie, do szkoły. *Teat.* 30. *b*, 60. (ja cię nauczę). Nieszczęście to jest najlepsza szkoła cnoty. *Teat.* 33. *d*, 9. — §. Szkoła osoby, liczba uczniów w szkole, *ut* wielką abo małą kto ma szkołę. *Cn. Th.* 1116. Schule, Schüler. — §. Szkoła, różną od drugiéj naukę podająca, *secta, disciplina, familia philosophorum. Cn. Th.* 1116, *Ross.* толкъ. Z téj szkoły jak z Pandory skrzyni Złe wyszło, którym ludzki ród do szczętu ginie. *Zab.* 12, 239. — Szkoła żydowska. *Budn. Ps.* 74, 8. Żydom powinno być wolno zakładać synagogi i szkoły. *Pam.* 83, 61, *ob.* Bożnica. — §. b) Szkoła w ogrodzie, *Boh.* semeniště;

Slov. štěpnica; *Carn.* zaplenishe; *Vind.* safadifhe, wziepleniſhe, mladikoviſhe, dreuku rediſhe; *Rag.* râsad, rassadnik; *Croat.* preszadische, preszadni vert, eine Baumſchule, Schule im Garten, Pflanzſchule. Na drzewka szkoła. 74, 707. Miejsce, na którym dochowujemy się szczepów, zowie się szkołą. *Kluk. Rosl.* 1, 90. Morwy co dwa lata w osobnéj szkółce przesadzają. *Przędz.* 66. — (§. c) Szkoła, brajn, *ob.* Szkoda 2); *Vind.* ſhuela, gniune vuste = szkorbut). — SZKOLARSKI, a, ie, pedantski, pedantiſch, ſchulgerecht. Dawna jest bardzo, ale szkolarska raczéj, niż uczona kłótnia, ile jest tropów! *Kpcz. Ukł.* 148 Nauka nie powinna być po szkolarsku dawana. *Pir. Wym.* 111. SZKOLARZ, a, *m.*; (*Boh.* školak, školar, školnjk *discipulus*; *Sorab.* 1. schuler; *Carn.* sholar; *Vind.* ſhular, navuzhennik, joger; *Bosn.* skular, ucenik); — pedant, szkołą trącący; *Vind.* ſhulskosnauz, ſrovovuzhen, vuzheni rogel, uhule, prasni poſhtimauz ſvoje vjednosti, poſhulounik, pedantar, ſhulskovuzhen, vſhulovan, ein Schulpedant. Ci szkolarze zawsze muszą margać Łaciną; gadaj po Polsku! *Teat.* 24. c, 32. SZKOLASTYK, a, *m.*, Szkolastycy, filozofowie od 11go do 15go wieku, w szkołach utrzymujący filozofią pełną błędów na fundamencie nie dobrze tłumaczonego Arystotelesa. *Kras. Zb.* 2, 479. ein Scholaſticus, ſcholaſtiſcher Philoſoph. — §. Szkolastyk, SCHOLASTYK, duchowny przy katedralnym kościele, mający na sobie dozór szkół. *Nar. Hst.* 2, 364. *Kras. Zb.* 2, 479. *Modrz. Baz.* 523-5. SZKOLNICZY, a, e, od szkolnika, Schullehrer=, Lehrer=. Wiek jedenasty początek akademii i szkolniczéj nauki. *Stas. Zamoj.* 11. szkolnéj nauki, Schulſtudien. SZKOLNIK, a, *m.*, SZKOLNY *Subst.*, nad szkołami przełożony, der Schulaufſeher. Rabin z szkolnikiem rewizyą głów uczynią. *Vol. Leg.* 7, 44. — §. Szkolnik, *szkolmistrz, nauczyciel szkoły; der Schullehrer, Schulmeiſter; *Sorab.* 2. schular, schulmeistar; *Sorab.* 1. schulemižter, schulmižter, huknena měžtar; *Slov.* školný mistr; *Hung.* oskola-mester; *Slav.* shkòlnik, meshtar, (cf. mistrz); *Croat.* skolnik; (*Boh.* školár, školnjk; *Ross.* школьникъ uczeń, żak). — §*. Szkolnik, literat, sawant, ein Gelehrter. Pojrzyjmy na dawne szkolniki, którzy też w Rzpltéj kwitnęli. *Modrz. Baz.* 516. SZKOLNOŚĆ, ści, ż., pedanterya; *Vind.* ſhularia, ſhulſtvu, Pedanterey. Szkolność Arystotelesowska w naukach przyrodzony porządek na wspak obróciła. *Kpcz. Ukł.* 28. SZKOLNY, a, e, od szkoły, do szkoły należący, Schul=; *Boh.* školnj, školský; *Slov.* školský; *Sorab.* 1. schulski; *Vind.* ſhulski; *Croat.* skolni; *Hung.* oskolni; *Ross.* училищный. Szkolny mędrek. *Mon.* 70, 3, (*ob.* Pendant). Głupstwem prościznę szkolną nazywają. *Past. Fid.* 263. Szkolne xiążki, elementarne *Ross.* учебныя книги. Szkolny mistrz. *Warg. Wal.* 205. Szkolny stan jest najcudniejszy, i rzeczom ludzkim najpożyteczniejszy. *Modrz Baz.* 521. Szkolna retoryka, obfita w słowa, czcza w rzeczy. *Ust. Konst.* 2, 9. Pomnę, że i mnie z młodu często więc napadła Szkolna choroba, gdy się do szkoły nie chciało. *Opal. Sat.* 74. Szkolne gospodarstwo, a z ksiąg hetmaństwo, oboje niepewne. *Cn. Ad.* 1141.

*SZKOŁOWAĆ *cz. kont.*, szkołą się bawić, do szkoły chodzić, in die Schule gehen; *Croat.* skolati; *Vind.* ſhudirati (*ob.* *Studować), navuzhivatiſe, ſe svuzhivati, vuzhiti ſe; (*Ross.* школить, вышколить ćwiczyć kogo, krzesać go, okrzesać, kształtować, нашколить wprawić kogo, прошколить strofować kogo). Między nieukami, i tymi, którzy trochę literatury zakusili, a przedtym niżeli do swego postanowienia żywota przyszli, szkołowali, powstawają poswarki, coby lepszego było, czyli gdyby syna ociec do szkoły uczyć dał, czyli gdyby do rzemieślnika w rzemiosło przykazał. *Glicz. Wych. G* 4 *b.* Oni jakoby jacy mniszy w klasztorze szkołują. *ib. K* 4. Chwałę dobrą odnoszą, z tego swego szkołowania. *ib. H* 6 *b*, *Vind.* vuzhenstve, ſhtudirstve. *SZKOLSKI, a, ie, szkolny, szkolarski; *Vind.* poſhulski, podantorski, ſchulgerecht. Już tu terminów przestań, radzę, szkolskich. *Klon. Fl. E* 2.

SZKOMA, *ob.* Skoma. SZKOPIEC, *ob.* Skopiec. SZKOPUŁ, *ob.* Skopuł.

SZKORBUT, *SZARBACH, *SZORBOCH, *SCHORBUK, u, *m.*; *Boh.* kurděg; *Vind.* ſhkarbut, ſhkarbutna boliesen, vustnu gnitje, gniune vuste, sobna gniloba, ſhuela, (cf. szkoła); *Croat.* zazubnicza; *Rag.* zazúbiza; *Ross.* цынга; *Germ.* der Scharbock, Scorbut; Nieders. Schärbuk; *Holl.* schearbuyk; *Svec.* skörblug; *Angl.* scurry. Szkorbut nazwisko swoje niedawno ma, od tych narodów podobno, u których najwięcéj gości, wzięte, jako Holendrów, Duńczyków, Szwedów etc.: Syreniusz go zowie francą pomorską. *Petr. Wod.* 23. *et* 24. *Syr.* 320. *et* 617. *et* 156. *et* 298; gnilec, dzięgno. SZKORBUTNICA, y, ż., kobieta szkorbut cierpiąca, eine Scorbutiſche. Białe upławy u suchotnic lub u szkorbutnic, niebezpieczne. *Perz Lek.* 2, 8. SZKORBUTOWY, a, e, od szkorbutu, ſcorbutiſch, Scorbut=; *Ross.* цинготный.

*SZKORNIE, *Gil. Post.* 197 *b. Sekl. Marc.* 6. *Podw. Sion. N* 4, *ob.* Skornie.

SZKORP, SZKORPICA. *Sienn.* 289. *Syr.* 484. smok morski. SZKORPION, *ob.* Niedźwiadek robak. SZKORPOWY n. p. olej, w którym szkorpy potopiono, leczy ukąszenie szkorpowe. *Sienn. Wykł.*, Scorpionöhl.

*SZKORT, u, *m.*, z *Łac.* scortum = nałożnica, das Kebsweib, die Beyſchläferinn. Wielu mężów jąwszy się szkortów, na zdrowie żonom swoim stoją. *Petr. Ek.* 86. *Tward. Daf.* 68. Czemuś przeklęty szkorcie tego nie zrobiła, Ażebyś mnie z nim oraz tak twardo uśpiła. *Banial. F* 3. Herodyado, szkorcie nieczysty i niewstydliwy. *Baz. Hst.* 61. Szkort bezecny plugawy panował nad niemi. *Birk. Zyg.* 53. Teodora, sławny w Rzymie szkort, do szkaradnéj bezeczności ich przymusiła. *Zygr. Pap.* 9. Szkortu i niecnéj niewiasty nie pojmiesz za żonę. 3 *Leop. Levit.* 21, 7. *W. Post. W.* 3, 155. *Budn. Cyc.* 25 (*roby. 1 *Leop. ib.*). Ktoby mówił: żal mi grzechu nieczystego, a szkortaby przedsię chował sobie, panem bogiem ten ludzi. *Hrbst. Odp. L* 4 *b.* SZKORTACYA, yi, ż., porubstwo, gamractwo, kurwiarstwo; Hurerey, Unzucht. Ten nasz syn szkortacyi tylko pilen. *Weresz. Reg.* 78. SZKORTATOR, a, *m.*, porubnik, kurwiarz, ein Hurer. Szkortatorowie i cudzołożnicy królestwa bożego nie otrzymają.

Baz. Hst. 80. Wszem w obec dają moc mówić przeciw nim, choć i niesławnym ludziom, t. j. łotrom, szkortatorom. *Baz. Hst.* 12.

SZKOT, SZOT, a, *m.*, (*distng.* skot), ze Szkocyi; *Boh.* Šot; *Ross.* Шотландецъ, ein Schotte, ein Schottländer. Język Szkotów górnych podobny do Irlandzkiego. *Dykc. Geogr.* 3. 92. Szkoty abo Szoty nie taz Duńczyków najechali. *Sk. Dz.* 836. — §. Szkot, Szot handlujący, przekupujący, handlarz; ein Schotte, Hauſirer, Krämer. Nasi szkotowie na opałce drobne rzeczy rozmaite dla przedania noszą po ulicach. *Warg. Radz.* 174. Szotowie, którzy na sobie noszą swoje rzeczy ku przedaniu, płacą po złotemu; Szotowie, którzy końmi swoje towary wożą, od konia po kopie monety. *Vol. Leg.* 2, 665. Przez Włochów, Szotów i innych cudzoziemców miasta nasze wielką szkodę biorą. *Herb. Stat.* 309. Spisywać mają w każdym mieście liczbę domów mieszczan, Szotów, Żydów, Tatarów. *Vol. Leg.* 4, 978. Podatek ten płacą kupcy, przekupniowie, kramarze, Szoci albo i faktorowie. *Vol. Leg.* 5, 184. Gdy go doszły o Szkotach Tarnowskich awizy . . . . *Pot. Jow.* 109. Szlachta się teraz w Szotów obróciła, Handlów stanowi temu zakazanych pilnuje. *Opal. Sat.* 186. — Niechaj go Szoci biorą. *Pot. Jow.* 110. niech go kaci wezmą, daß dich die Schweden . . . . — §. 2) Szot, pewna waga, szkot, skot, das Schott, Karat, deren 24 eine Mark machen. Skot waży dwa 'grosza. *Herb. Stat.* 103. *Digrossus sive scotus*, podwójny grosz, albo szkot. *Urs. Gr.* 388. *Poena*, sześć grzywien, *alias sex scotorum. Vol. Leg.* 1, 35. Złota skotów kilka. *Papr. Dr. D* 2. — §. 3) Szkot, szkotowa materya, gatunek kamlotu, Schottiſcher Camelot. Szkot na woreczki nabojowe, jest prawie tak dobry, jak kamlot. *Jak. Art.* 2. 360. Szkotowe albo kamlotowe woreczki. *ib.* 1, 361. SZKOTKA, SZOTKA, i, *ż*, kobieta z Szkocyi, die Schottländerinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szkotkę, a czwarty Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. O Szkotkach mówią, że żadnych szat, coby ściskały, nie używają. *Cziach. Prz.* 24. SZKOTSKI, SZKOCKI, SZOTSKI, SZOCKI, a, ie, do Szkocyi czyli Szkotów należący, Schottiſch, Schottländiſch; *Boh.* Sotský. Rzeczy Szockie i kramarskie. *Vol. Leg.* 6, 134. Szockie sukno. *Instr. cel. Lit.* Domy miejskie, Szockie, Żydowskie, Tatarskie. *Vol. Leg.* 4, 977. Opuścił uszy, niby mieszek Szocki. *Bratk. C* 2.

SZKOTAK, *ob.* Skotak.

SZKROFUŁ, [właściwie SZKROFUŁY, *plur.*, die Scrofeln, Zołzy *qu. v.* 2], *ob.* Świnogorz, Śliniogorz, Skwinancya, Świnie wrzody.

SZKRUPUŁ, a, *m.*, z *Łac.*, §. a) ważka; *Vind.* ſhkremen, tesha sa 20 profeneh sernet, tretki diel kvintizha, das Scrupel, trzecia część drachmy. *Śleszk. Ped.* 421. *Krup.* 5, 235. Szkrupuł ma w sobie 20 ziarn. *Spicz.* 241. — *Math.* Szkrupuł, minuta, część jedna, na jakich 60 stopień jeden cyrkułu się dzieli. *Sołsk. Geom.* 7. der 60ſte Theil eines Grades, die Minute, das Scrupel. — §. b) *Moral.* Szkrupuł, sumnienie trwożliwe; *Sorab.* 1. ſwědoma czičžčeno, traschiwoſcž; *Carn.* shin; *Vind.* viestna teſnoba, ſhin, viestnu grisenje; *Rag.* sùmgna, (*ob.* Sumnienie); der Gewiſſensſcrupel, der Scrupel, Gewiſſenszweifel. Szkrupułami, to jest ściśnieniem i trwogą sumnienia się trapił. *Sk. Żyw.* 2, 74. Nie chcę posądzać, bo się boję szkrupułu. *Boh. Kom.* 2, 207. Że gardzisz szkrupułami, winszuję ci tego, Znak to jest mocnéj duszy, umysłu wielkiego. *Kras. Sat.* 33. Szkrupuł bez szkrupułu, tytuł książki o zdrożnościach Polskiego rządu, p. Jana Stan. *Jabłonowskiego.* SZKRUPULACKI, a, ie, SZKRUPULATNY, a, e, SZKRUPULATNIE *adverb.*, trwożliwy na sumnieniu, ſcrupulös; *Sorab.* 1. traschiwé; *Rag.* sùmgniv; *Ross.* мнительный. Niemasz już nauki szkrupulackiéj dawnéj. *Bals. Niedz.* 1, 2. Szkrupulatny człowiek. *Hul. Ow.* 203. Nie będzie ona tak szkrupulatnie święta, żeby się miała o to gniewać, że ją kochają. *Teat.* 14, 96. SZKRUPULATNOŚĆ, ści, *ż.*, trwożliwość sumnienia, die Scrupulöſität; *Sorab.* 1. traschiwoſcž, staroſcžliwoſcž; *Ross.* мнительность. SZKRUPULAT, a, *m.*, człowiek na sumnieniu trwożliwy; *Rag.* sùmgnivaz, ein Gewiſſensgrübler, ſcrupulöſer Menſch. Jaki skrupulat; wszystko się u niego nie godzi, grzech. *Teat.* 19. *c*, 79. W takiéj potrzebie, dyskret, nie dyskret, szkrupulat, nie szkrupulat, świętoszek, nie świętoszek, mniejby jeszcze podobno miał od nas dyskrecyi. *Teat.* 21, 182. SZKRUPULIZOWAĆ *med. niedok.*, sumnienie w czym mieć trwożliwe, ſcrupuliſiren, ſich ein Gewiſſen machen. Alboż to teraz ludzie szkrupulizują w téj mierze! *Teat.* 36. *b*, 59.

SZKRUTYNIUM, *ob.* Skrutynium, Wywiedzienie.

*SZKRYBA, Szkrybowie, 1 *Leop. Math.* 23, 13, *ob.* Skryba. SZKRYPT etc., *ob.* Skrypt.

SZKUDŁA, y, *ż*, SZKUDEŁKA, i, *ż.*, *demin.*; *Carn.* shkodla: *Vind.* krouniza, ſziepleuka, skodliza, deskiza, ziepotnik, ſhintel; *Sorab.* 1. schindžel, gonta; *Boh.* šindel; *Lat.* scindula, scandula; *Ital.* scandola; *Gall.* echandole; *Lothar.* chondre; *Angl.* shingle; *Germ.* die Schindel, Dachſchindel. Gonty, szkudły, *asses. Mącz.* Dachy pokrywają się także szkudłami czyli gontami dębowemi, a zwyczajniéj sosnowemi. *Świtk. Bud.* 223. *et* 112. Szkudełka, *assula. Mącz.* SZKUDLANY, SZKUDLNY, a, e, gontowy, gonciany. *Volck.* 853, Schindel-. Dach szkudlany. *Świtk. Bud.* 234. SZKUDLARZ, a, *m.*, co gonty robi abo niemi pokrywa dachy, der Schindler, Schindelmacher, Schindelbecker. *Tr.*; *Sorab.* 1. schindželnik.

SZKURŁAT, *ob.* Skurłat.

SZKUT Włoski, pieniądz złoty, ein Scudi, eine Italiäniſche Goldmünze. *Cn. Th.* 1116.

SZKUTA, y, *ż.*, statek wodny, jakim zwyczajnie zboża wożą, okręt rzeczny, Wiślny; *Germ.* die Schüte; *Isl. et Svec.* skuta; *Irland.* scud; *Holl.* schuyta; *Angl.* scute; *Lat. med.* escauda; *Lat.* schedium; *Graec.* σχεδία, ein Flußſchiff, Weichſelſchiff; (cf. *Ross.* шитикъ nawa pięć sążni długa, 2 szeroka, deski ma rzemieniami pozszywane; ztąd nazwisko jéj od słowa szyć). Szkuta jest statek o 16, 18, 20 ludziach, i weźmie łasztów najwięcéj 54. *Magier. Mskr.* Szkuta mała, *ob.* Koza, Dubas. — Sternik, gdy pogody kierowania szkuty zaniedba, przywodzi szkutę do rozbicia. *Petr. Et.* 92. Radujcie się już teraz brogi

wypróżnione, Coście na wiosnę do szkut były wymłócone. *Zbil. Żyw. B* 2 *b.* (fryor). Wodopławne szkuty. *ib. A* 2. Szkuta kupiecka. *Vol. Leg.* 3, 59. SZKUTNIK, a, *m.*, flis, der Schutnickel, Botsknecht. *Cn. Th.* 1116. — §. Co szkuty robi, der Schútenbauer, Schiffszimmermann. Warowną szkutę niech ci zbuduje szkutnik nauczony, *naupegus. Klon Fl. D* 3 *b.* — §. Gatunek gwoździ, eine Art Brettnagel. Gontale, bretnale, głowacze, szkutniki. *Os. Żel.* 4. SZKUTNY, SZKUTOWY, a, e, od szkuty, Schúten-, Schiffs-. Kotwice szkutowe. *Solsk. Arch.* 47. Cetnar żelaza szkutnego dobrego. *Os. Żel.* 49. Starszego sternika zowią gospodarzem szkutnym. *Haur. Ek.* 62.

SZŁA, 3 *pers. fem. sing. perf. Verbi* Iść, *qu. v.*

SZLA, ŚLA, i, *ż.*, SZLEJA, SZLIJA, ii, *ż.*, SZLEJKA, SZELKA *dem.*; (*Boh.* šle; *Sorab.* 2. szla ‹ szory; *Hung.* szíj *lorum*; *Ross.* шлея, шлейка, (*distng.* шелкъ jedwab', шелковина jedwabna nitka, шелковица morwa); chomąto z postronkami, z *Niem.* die Sieble, (cf. Seil. Abl g.); das Kummet nebst dem Geschirre, das Hinterzeug am Kummet, die Geschirrriemen, der Umgang; *Croat.* hám. Szleje czyli chomąto do zaprzężenia koni. *Kluk. Rośl.* 3, 121. Siodła, uzdy, szleje, lejce. *Stat. Lit.* 395. Konie w szlijach. *Hor.* 2, 182. *Nar.* Konie, gdy do barków dyszla przyprzyżone są na równo długich szlach, równo ciągną. *Rog. Doś.* 2, 142. We szli idę, ciągnę; *traho fune, ut helciarii solent. Cn. Th.* 1116. Szelki mają flisy gdy holują, któremi się do półki zacinają. *Magier. Mskr.* On co miłości wóz kierował dawniéj, Teraz w nim w szelce ciągnie za woźnika. *Morszt.* 72. Szlejki, służące do pociągu, składają się z naplecznika etc. *Lak. Art.* 1, 416. Chlubny pogromca gnał przed sobą w szlije, Żelazne uplątanych harde królów szyje. *Hor.* 1, 250. Spuszcza ona z okna szlą, w którą mu się włożyć jak długi każe, i tak go wzciągają. *Chrośc. Fars.* 503. — Szelka procna, nawiązanie procne. *Tr.*, das Schleuderleder. Grabie szerokie z szelką u końca przywiązaną. *Haur. Ek.* 52. (z kluczką). — Szelki od spodni; *Boh.* šleby, šandy; *Carn.* ashtershel; *Vind.* hlazhnjak, naramik, haufhtre, der Hosenträger.

SZLABAN, ŚLABAN, u, *m.*, rogatki mytne, z *Niem.* der Schlagbaum; (*Sorab.* 2. schlagbom; *Vind.* savara (cf. zapora, zawrzeć), sadjanski hlod). Ktoby się ważył psuć szlabany na drogach sypanych postawione .... *Ostr. Pr. Krym.* 1, 186. — §. W téj gonitwie za otwarciem ślabanu i daniem znaku, wybiegają sanki. *N. Pam.* 10, 53, cf. szranki.

SZLACHARZ, a, *m.*, [SZLACHAREK, rka, *m.*, *dem.*, rodzaj kaczki, eine Art Enten; czarnego i gliniastego pióra. *Myśl. ptasz. D* 1 *b.* — 2], ptak z rodzaju nurków. *Dudz.* 61, ein Vogel, eine Art Taucher.

SZLACHCIANKA, i, *ż.*, SZLACHCIANECZKA, i, *ż.*, *dem.*, szlachecka córka, ein adeliches Fräulein, eine Adeliche; *Boh.* slečna, slečinka; *Sorab.* 1. femianska, (*ob.* Ziemiański); *Vind.* fhlahtna dekelzh, fhlahtniza, dvorna dekelza, gospodizhna, gospodizha, gospa, fhlahtna sbena; (kervna fhlahtniza, rodjaniza ‹ krewna); *Croat.* gozpodichna; *Rag.* vladika, gospoja, plemeniza, plémkigna, plémka, (*ob.* Plemię); *Ross.* дворянка, барышня, боярышня, (*ob.* Bojar). Jeśliby który szlachcic nieszlachciankę sobie nierówną pojął, tedy tę nieszlachciankę żonę swoję sobą i szlachectwem swym uszlachci. *Stat. Lit.* 80. eine Unadeliche. Mieszczki biora na się ubior szlachecki, szlachcianki strój wojewodziny. *Petr. Ek.* 68. *Biel. S. N.* 22. *Birk. Dom.* 12. Szlachcianeczki, mieszczaneczki. *Teat.* 1, 44. SZLACHCIC, a, *m.*; *Boh.* šlechtic, władyka, lopota, zeman, zemanjn, zeměnjn, (*ob.* Ziemianin); *Slov.* zeman, šlechtic, ze etného rodu ‹ familiant; cf. *Germ. Norimb.* ein Geschlechter; *Sorab.* 2. schlachta ‹ plemię, ród, familiant); *Sorab.* 1. femian; *Carn.* shlahtnêk, pleménitnêk, *plur.* gospoda, gospodstvu, (shlâhta, 1) *genus*, *prosapia*, 2) *affinitas*); *Vind.* fhlahtnik, fhlaten gospud, deshelni fhlahtnik, vlasteinik, *plur.* fhlahtniki, fhlahtni ludi; (fhlahta *cognatus*, *cognatio*, *genus*, kervni fhlahtnik, kiri je v fhlahti, ufhlahten, fhlahta, ufhlahtnik, rodjak ‹ krewny; on je meni fhlahta ‹ jest mój krewny); *Croat.* plemenit, plemenitas; *Slav.* plemich; *Bosn.* vlastelin (*ob.* Właściciel), *plur.* vlasteli, gospoda; *Ross.* шляхтичь, *plur.* шляхта, (шляхта gatunek siekiery), дворянинъ (*ob.* Dworzanin), благородный человѣкъ, господинъ, (cf. gospod); (cf. *ap. Otfried. et Notker.* slahta, slahto, gislaht; *Sax. Inf. et Germ. Sup.* Schlecht ‹ Geschlecht *genus*; *Svec.* slag, slagt); szlachcic, der Edelmann. Szlachcic należy się pisać, nie ślachcic, bo z Niemieckiego Schlacht. *Janusz. Now. Ch.* Jabłonowski rozumie, że ma być sławczyc od sławy. *Jabł. Iler.* Toż Sarnicki wywodzi, że szlachcic wziął początek od słówka sława, niby sławcic. *Chmiel.* 1, 369. Szlachcic u Polaków niby Schlachter, według Hartknocha z Niemieckiego, rzeźnik, przez postpozycyą nazwany, że na wojnie pod Grunwaldą Polacy Krzyżaków 50 tysięcy położywszy, wiele naczynili mięsa Marsowi *in victimam.* Kromer zaś twierdzi, że się zowią Geschlechter, t. j. z podłych idący, że wielu podłych za odważne czyny szlachectwa odnieśli zaszczyt. *Chmiel.* 1, 369. Widzimy w Niemieckim języku słowo Schlacht bitwa; i raczéj imię szlachcica przypomina nam początek zasługi i nagrody męstwa. *Czack. Pr.* 1, 262. Szlachcic, rycerz, członek stanu rycerskiego, *miles famosus. Vol. Leg.* 1, 37. Szlachcic uczyniony, *ob.* Schartabel. — Szlachcic nowy, z cnoty i zasług uczyniony, nie z przodków urodzony, *novus homo. Cn. Ad.* 1141. (cnota szlachcicem czyni, szlachectwo daje). Szlachcicem zostać (*Bosn.* ugospoditise, uljesti ù gospostuo). Szlachcic nowy, właz, szlachcic orłowy, szlachectwo kupił. *Cn. Ad.* 1141. Szlachcicem być *Ross.* благородствовать. Szlachcic po babce. *Cn. Ad.* 1142; *nobilis haberi vult, cum non sit.* Szlachcic urodzony, zacnie urodzony, starodawnego domu. *Cn. Ad.* 1142. (familiant, cf. -cki, -ski). Jakem szlachcic, tak prawda. *Teat.* 29, 101. Jakem stary szlachcic. *Teat.* 7. *d*, 55. Szlachcic ubogi; *Slov.* zeman, kúska chleba nè mám, *pauper nobilis.* — *Pluralis hodie irregul.* SZLACHTA, *G.* -y, *D.* -cie, *collect.*, Edelleute, Adel. Nowa szlachta, tak osiadli, jako i nieosiadli, płacą .... *Vol. Leg.* 5, 173. Wszystkę szlachtę równemi być między sobą uznajemy. *Gaz. Nar.* 1, 154. Gdyby którego świadka naganił w szlachectwie, tedy oni drudzy

świadkowie jego prostą powieścią mają sprawić, iż jest ſzlachta osiadły i wojnę służy. *Turn. Ust.* 10. (iż jest szlachcic osiadły). *Apud veteres reperitur Pluralis fere semper regularis:* Obywatele i ſzlachcicy Rzymscy. *Kosz. Cyc. B* 3. Jak wielu ſzlachciców, z dobrych rodziców urodzonych, odrodków widzimy. *Petr. Pol.* 60. Jak wiele szlachty. *W. Post. W.* 241. Szlachcicem jest, którego obadwa byli rodzice ſzlachcicy. *Herb. Stat.* 238. (szlachtą). Chudzy ſzlachcicy. *Gorn. Wł. N* 4 *b. Stryjk.* 75. *et* 80. Było wiele nieszlachciców, którzy cnotą swą uczynili zacne potomstwo swoje. *Gorn. Dw.* 19, *Ross.* paзночинецъ *roturier*, Unadeliche. — §. Wy-ścię ſzlachcicy, a myśmy nie ſzlachetni. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 4, 10. (wyście szlachetni. 3 *Leop.*; wy-ście zacni, a myśmy bezecni. *Bibl. Gd.*). Choć ſzlachcicy będąsy nowie jego, choć nie ſzlachcicy. 1 *Leop. Job.* 14, 21. (szlachetni, nieszlachetni. 3 *Leop.*; zacni, wzgardzeni. *Bibl. Gd.*). Antyocha nazywano szlachcicem. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 7. (szlachetnym. 3 *Leop.*, epifanes. *Bibl. Gd.*), erlaucht. — §. Szlachcic, prosty szlachcic, nie pan, nie senator, nie wojewoda, (cf. bojar), ein ganz gemeiner Landedelmann. Szlachcic tam jakiś do Pana przyszedł. SZLACHCIĆ, SZLACHETNIĆ *cz. niedok.*, oszlachcić, uszlachcić *dok.*; *Boh.* šlechtiti; *Vind.* ofhlahtiti, pofhlatiti, pofhlahtnit; *Bosn.* oplemiti; *Rag.* oplemmenitti, ugospoditti, povlasteliti); szlachcicem czynić, adeln, zum Edelmann machen. Godny on, żeby był szlachcony. *Jabł. Tel.* 168. Chrobry po téj bitwie szlachtę ubogacił; prostego też rodu żołnierzów uszlachcił. *Stryjk.* 156. Nobilitacya jest uszlachcenie nie będącego szlachcicem. *Czack. Pr.* 263. — §. *Transl. fig.* Szlachcić, szlachetnić, ozdabiać, szlachetnym czynić, zdobić, zaszczycić, uzacnić; adeln, zieren, ſchmücken. Najdują się na urzędzie ludzi podli i niskiego stanu, tych też urząd nie szlachci i zacniejszymi nie czyni. *Szczerb. Sax.* 200. Jeśli cnota szlachci, co się twarzy przypatrujecie? *Smotr. El.* 7. Co takiemu wadzi ſnaród prosty, którego dobre obyczaje jego szlachcą? *Kosz. Lor.* 29 *b.* Dobrym a poczciwym mamy się zdobić, szlachcić, i w nim się zachować. *Rej. Zw.* 93 *b.* Dwie rzeczy człowieka szlachcą, obyczaje i rozum. *J. Kchan. Dz.* 193. Mało o to dbają, aby się obyczajmi, naukami i zacnemi uczynkami szlachcili. *Modrz. Baz.* 166. Człowiek uszlachciony jest darem rozumu. *Petr. Pol.* 64. Ludzi przyrodzoną śmiałością uszlachconych bardzo miłował. *Stryjk.* 351. Domy zaszczycone i uszlachetnione tylu dostojeństwy. *Zab.* 14, 212. Nie uszlachcają nas przestworne domu ściany gęstemi przodków usłane portretami. *Pilch. Sen. list.* 1, 331. Rodem Homera siedm miast uszlachcić się chciało. *Dmoch. Szt. R.* 89. Tak wielu znakomitych cnot uszlachcasz zbiorem ród twój. *Zab.* 9, 42. *Zabł.* Pragnął uszlachetnić pozostałe dni panowania swego. *Ust. Konst.* 1, 74. Z mego wonnego kwiatu pracowite pszczoły Biorą miód, który potym szlachci pańskie stoły. *J. Kchan. Fr.* 26 Połyskują się w tylnéj straży rozwieszone znaki, Co Portugalską szlachetnią koronę. *Przyb. Luz.* 120. Wszechmocnie nowe stwarzają słowa; samowładnie szlachcą postronne. *Ossol. Mow. praef.* (dają im niby indygienat, przyswajają). — *Simil.* Gorczyca biała blizny czarne szlachci i ciału podobne czyni. *Syr.* 1201. (gładzi). Blizny ran sok ten szlachci i wyrównywa. *Syr.* 186. Szlachetnić, polerować, w szlachetniejsze obyczaje wkładać; veredeln, bilden. Dzięki sprawcom uszlachetnienia w części plemienia ludzkiego. *Gaz. Nar.* 2, 330 *b.* SZLACHCIŃA, y, *m.*, *commiser.*, biedny szlachcic, szlachetka, ein armſeliger Edelmann; *Ross.* господчикъ. SZLACHCIURA, y, *m.*, SZLACHCISKO, a, *n.*, *contemn.*, nieokrzesany szlachcic, ein grober, ungehobelter Edelmann. Głupi szlachciura nie zna się na niczym. *Teat.* 24. *b*, 13. Cóż mam z tym szlachciurą parafianem gadać? *ib.* 24. *b*, 52. *SZLACHCIWY, a, e, szlachetny, niegminny, edel. Między inszemi bydlęty, koń jest najszlachciwszy królom. *Cresc.* 513. SZLACHECKI, a, ie, do szlachcica lub szlachty należący, adelich, Adel-; *Boh.* władycký (*ob.* Władyka), zemanský, (*ob.* Ziemiański); *Carn.* gosposki; *Vind.* ſhlahtnosten, poſhlahtnen, ſhlahten, viſokoroden; *Croat.* plemenit, ulasztelin; *Bosn.* plemenit, vlastelski; *Rag.* plemènit; *Ross.* шляхетскій, дворянскій, господскій, благорожденный; *Eccl.* благородьнъ. Sądy szlacheckie, dla szlachty, *ob.* Sąd; (*Slov.* pán služní, služnodworski *judex nobilium*, *f.* pani służna, służnodworská). Obiecuję szlacheckim słowem wszelaką nagrodę za pracę podjętą. *Archel.* 2, 2. Mój domek szlachecki mu się upodobał. *Kras. Pod.* 2, 142. ziemiański; *Boh.* zemanstwj. — Nieszlachecki, *Bosn.* potiseten, sebar; *Ross* худородный; *Eccl.* непородный. Szlacheckie piwo, cienkie piwo, cienkusz; Halbbier, Nachbier. Szlacheckiego opiwszy się piwa Chłopek z jarmarku próżny jadąc śpiewa. *Zab.* 9, 144. *Skrzet.* Szlacheckie piwo tym drożéj przedają, Co chłop, co szlachcic niechaj chłopi znają. *Bratk. M* 3 *b.* — Szlachecka, szlachecka sprawa; adliches Verfahren, Handeln. Szlachcicem dobry, mówisz, aza szlachcic Kraść, rozbijać powinien! aza to szlachecka! *Opal. Sat.* 5. SZLACHECKIE *adverb.*, po szlachecku, wie ein Edelmann, adelich. Kto nie żyje po szlachecku, nie szlachcic. *Opal. Sat.* 6. Statecznie, mężnie i ſszlachetzkie na świecie żyli. *Kosz. Lor.* 79. (szlachetnie). SZLACHECTWO, a, *n.*; *Boh.* šlechtictwj, wladycstwo, wladycstwj, urozenost (cf. władyka, cf. urodzony), zemanstwo (cf. ziemiaństwo: zemanstwj dwór szlachecki): *Slov.* zemanstwo; *Carn.* shlahtnust, shlahten stan, shlahten rud; *Vind.* ſhlatnost, ſhlatnust, viſokorodnost, ſhlahten stan, ſhlahten rud, (ſhlahtniſhtvu, ſhlaten dvor - dwór szlachecki); *Bosn.* gospostuo, vlasteostuo, plemenstuo; *Croat.* plemenitoszt, plemenschina; *Ross.* шляхетство, дворянство, благородіе; stan szlachecki, ranga szlachcica; der Adel, Adelſtand, Adelſchaft. Szlachectwo prawdziwe, nie na owym pargaminie, na którym prerogatywy są pisane, zależy, ani też na tym, iż kto z tego a z tego ojca rodzi się, lecz na cnocie, męstwie, zasługach. *Mon.* 65, 439. Szlachectwo jest niejaka zacność przodków, a uczciwość której się rodzice nasi cnotliwie dosłużyli. *Kosz. Lor.* 29 *b.* Szlachectwo było wynalezione przez starożytność, dla nasycenia takim kosztem ambicyi ludzi niskiego stanu. *Mon.* 70, 627. Kanonicy św. Stanisława ośm stopniów szlachectwa dowo-

dzić powinni. *N. Pam.* 9, 278. Cnota szlachectwo daje. *Zegl. Ad.* 37. Szlachectwo bez cnoty, z łyków forboty. *Cn. Ad.* 1143. Lepsza cnota bez szlachectwa, niż szlachectwo bez cnoty. *Cn. Ad.* 436. Nieszlachectwo, *Eccl.* непородность; *Ross.* худородство. SZLACHETCZYZNA, y, *ż.*, dziedzina szlachecka, ein adliches Gut. Po królewszczyznach, równie jak po szlachetczyznach chłopi pańszczyzny odbywają. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 56. SZLACHETKA, i, *m.*, *quasi deminut. Nom.* szlachcic; gołota, chudy szlachcic, ein armer Teufel von Edelmann. Tym czasem szlachetka dyskuruje, rozprawia w kole, ba i łaje. *Opal. Sat.* 78. Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedzą, żem bywał lepiej, wiedzą, żem szlachetka. *Zabł. Zab.* 2. SZLACHETNIĆ, *ob.* Szlachcić. SZLACHETNIK, a, *m.*, szlachetnie postępujący, ein Edler, edel denkender. Nieszlachetnicy, którzy z twarzy i z czoła wstyd otarli. *Eraz. Dw. A.* Unedle. Nigdy od tego nieszlachetnika (szatana), i od pokus jego spokojni być nie mamy. *Rej. Post. M* 4. *ib. Q q* 6. *Rej. Zw.* 83. SZLACHETNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* šlechetnost, ušlechtilost; *Vind.* fhlahtnost, fhlatnoferzhnost; *Ross.* благородство, сановитость; spaniałość, der Edelmuth, das Edle, der Adel, Geiſteśadel, die Vortrefflichkeit. Ze światła wypływa szlachetność duszy, która przenosi honor nad wszelki inny interes. *N. Pam.* 24, 326. Cożkolwiek piszesz, chroń się pisać stylem podłym, Wszystkich stylów piękności szlachetność jest źrzódłem; Chroń się brać za szlachetność nadętych wyrazów, Słów dziko powiązanych, olbrzymskich obrazów. *Dmoch. Szl. R.* 10. SZLACHETNY, a, e, SZLACHETNIE *adverb.*; *Boh.* šlechetny, ušlachtilý, urozený, (cf. urodzony); *Slov.* šlechetný; *Carn.* shlahtnè, (kosztowny); *Vind.* fhlahten, (krewny, spokrewiony), fhlahtnoferzhen, fhlatnu rojen, (fhlahtnu *pretiosus*, fhlahten *vel* fhlahtni kamen = drogi kamień); *Ross.* благородный; *Eccl.* сановитъ; niepodły, cnotliwy, wyborny; edel, edelmüthig. Szlachetny *non ad genus, sed ad mores pertinet. Cn. Th.* 1117. (*distng.* szlachecki). Jest szlachetnym ten, który z przyrodzenia dobrze jest ku cnocie ułożony. *Pilch. Sen. list.* 330. Jeśliże jest co szlachetniejszego a przystojniejszego człowiekowi, jak cnota, któremu klejnotowi żadne insze zwierzę nie rozumie. *Rej. Post. T t* 3. Pomyśl sobie, jeśliże jest który szlachetniejszy klejnot tego to człowieka nędznego, jako ona święta a niewinna duszyczka jego? *Rej. Post. T t* 3. Szlachetne jego czyny. *Birk Dom.* 161. — §. *Quo ad pretium:* Szlachetniejsze części ciała; których obrażenie o śmierć przyprawia człowieka. *Perz. Cyr.* 1, 13. Części mniej szlachetne, bez których życie ludzkie, lubo z biedą, obejść się może. *ib.* Szlachetne ziele. *Sienn.* 78. *Spicz.* 98. Szlachetny kwiat. *ib.* 235. *et* 187. Ciało pańskie w przenajszlachetniejszym sakramencie. *W. Post. W.* 2, 41. (w przenajświętszym). — §. Szlachetny, co do rangi, rodu, zacny, vornehm. Wszyscy ludzie jedenże początek mają, z jednego przodku idą, ani jest jeden szlachetniejszy niż drugi, chyba kto ma lepszy dowcip. *Gorn. Sen.* 193. Imię szlachetne, jest to skutek cnot tych mężów, którzy się jako wodzowie zasługami popisali. *Pam* 85, 1, 938. — §. Szlachetny, tytuł burmistrzowski; wohledler, Titel der Bürgermeiſter. Zostałeś obrany burmistrzem; zaczym: szlachetny Panie! *Teat.* 13, 89. (szlachetnie urodzony). Szlachetny burmistrz nie wyrozumiał istoty sprawy. *Mon.* 76, 141. SZLACHTA, *ob.* Szlachcic. SZLACHTAWA, y, *ż.*, Chlastawa, Chlastana, Pleśnik, złoty trank, chmielik, *conyza*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 1, 154. *Syr.* 746. Flöhkraut, Dürrwurz; *Carn.* drèsen; *Croat.* bussinecz, jermèn; *Bosn.* buscina, buscinaç. SZLACHTOWAĆ, SZLACHTOWANIE, *ob.* bić rzeź. SZLACHTUŃ, ia, *m.*, szlachcina, szlachetka, ein unbedeutender Edelmann. Jakiś szlachtuń stary tu widzę idzie. *Teat.* 35. *c*, 45. SZLACHTUZ, a, *m.*, miejsce, gdzie rzeźnicy bydło biją, rzeżą, rzeźnica, rzezarnia; z *Niem.* das Schlachthaus; *Boh.* šlachtata, porażka, (cf. porażka); *Sorab.* 1. schlachtwancza, zarezwarna; *Vind.* mefniza, (cf. mięsne jatki); *Croat.* meszarnicza; *Hung.* meszarszek; *Dal.* komarda; *Slav.* kaszapnicza; *Bosn.* komarda, bekaria; *Ross.* бойня, (cf. bój, boisko). Szlachtuz, *kutlof, rzeźniczy warsztat. *Dasyp. E e* 4 *b.* Szlachtuzy mają być przeniesione w miejsca ustronne, fetorem swym mieszkańcom nie szkodliwe. *Gaz. Nar.* 2, 109.

SZLACZEK *dem. Nom.* Szlak *qu. v.*

*SZLAD, ŚLAD, u, *m.*; *Boh.* sled; *Slov.* šlepege; *Sorab.* 2. szléd; *Sorab.* 1. flêd, stup, (cf. stopa); *Carn.* sled, sledina; *Vind.* fled, flied, fledba, offed, fleditje, (flied, fhenvalentinova bolesen = św. Walentego niemoc); *Croat.* szléd, sztupìna, trág; [*Eccl.* слѣдъ 2]; *Ross.* слѣдъ, втечка; [*Etym. cerk.* ѧѕтн, *ob.* Leźć 2]; szlad, nie ślad; bo nie mówimy siedł, ale szedł, szła. *Janusz. Now. Ch.*; §. 1) szlak, stegno, pad, trop, stopa, oślada; die Spur, die Fährte, der Fußſtapfen. Patrz na pawiment, obaczże, czyje to są ślady? 1 *Leop. Dan.* 14, 18. (stopy. 3 *Leop.*). Najlepszy gnój na rolą, pański ślad albo stopy; obecność pańska wiele waży ku dobréj sprawie w każdej potrzebie. *Kosz. Lor.* 58, (*ob.* oko pańskie konia tuczy). Trop albo ślad najlepiej się poznaje po świeżym śniegu. *Kluk. Zw.* 1, 383. Idą *psi za zającem, jedni śrzodkiem za samym padem abo śladem, drudzy po tę i owę stronę pada, na wiarę tych, którzy śladem idą, choć sami o padzie nie wiedzą. *Ostror. Myśl.* 32, (*ob.* Śladogonny). Melamp ślad zgubił. *Banial. A* 4. Ślad zajęczy *Ross.* маликъ, пазанки. Ślad lisi *Ross.* нарыскъ. Podwójny ślad *Ross.* сдвойка. Śladem szukać, w też tropy za kim iść, śladować, śledzić, *pr. et. tr.*; der Spur nachgehen, nachſpüren. Olgierd zebrawszy się, tuż w stopy i w świeży ślad za mistrzem Pruskim do Prus ciągnął. *Stryjk.* 394. Droga jest ślad, którędy kto pierwszy kieruje. *Min. Ryt.* 4, 145. Do prawdziwéj piękności ich gościniec wiedzie, Lecz niewielu waży się chodzić po ich śledzie. *Chod. Gesn.* 153. (za ich przykładem, wzorem). — *§. Ścieżek przez zagrodzenia bronić trzeba; niech każdy idzie zwyczajną drogą, a nie jak złodziejskim śladem. *Haur. Ek.* 104. (przesmykiem, cf. szlak). — Ślad czego tracić, gubić, zacierać co, żeby śladu nie było, wygładzić, do szczętu, z kretesem, auch nicht eine Spur zurück laſſen. Będę wojował z Persami, ale tak, że i śladu ich nie zostawię na świecie. *Boh. Kom.* 2, 425. Prawnuki i szladu tej

góry nie ujrzą. *Teat.* 8. *b*, 44. — §. Szlady ciesielskie, linie kresiane etc., na drewnie. *Tr.* kresy, Striche, Linien der Zimmerleute auf dem Holze. Naznaczyć ślad rubryką, kretą. *Tr.* — 2) Szlad roli, łan, miara roli, eine Hufe Landes. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie, na włoki mierzą, w Wielkiej Polszcze na szlady, w małej Polszcze i w Rusi na łany. *Grzęp. K* 2 *b.* Żrzebia, szlady, pewnego wymiaru nie miały, brano je jako dni oranía. *Czack. Pr.* 223. Z każdego źrzebia, szladu, włoki z osiadłych ról mają płacić po 10 groszy. *Vol. Leg.* 2, 662, cf. półszlednik. ŚLADEK, dku, *m.*, n. p. Na śladku posadzić, zasadzić na kogo, *ponere in insidiis. Macz.* Hinterhalt. ŚLADOGONIEC, ńca, *m.*, goniący za czyim szladem, der Nachjager, Nachsetzer. Zbieg przepłynąwszy rzekę, tam dopiero pozbył swoich śladogońców. *Pot. Pocz.* 137. ŚLADOGONNY, a, ie, n. p. Śladogonni psi. *A. Kchan.* 91; *odora canum vis*, nachsetzend, die Spur verfolgend. Przez skały uchodziła ona, Śladogonnych psów głosem bywając pędzona. *Otw. Ow.* 78. Psi śladogonni, *naribus acres. Zebr. Ow.* 186. ŚLADOWAĆ, ŚLADOWAĆ *cz. niedok.*; *Ross.* слѣдовать (= naśladować, indagować), слѣдничать; śladem szukać, iść w też tropy za kim, śledzić, szlakować: nachspüren, der Spur nachgehen. Pies zająca śladuje. *Tr.* 2, 238. Niektórzy myncarze pieniądze potajemnie i złośliwie fałszują; przeto takich złoczyńców śladować każdemu należy. *Szczerb. Sax.* 255. Śladowanie, indagacya, śledztwo *Croat.* obszòk. — *Fig.* Śladuję boskiego dzieła. *Suszyc. Pieśn.* 3, *E* 1 *b.* (dochodzę rozbierając). SZLADOWNIK, ŚLADOWNIK, a, *m.*, śledziciel, ścigacz, pryciacz; der Nachspürer, Nachsetzer, Nachfolger, Verfolger. Idzie za nią, jakoby śladownik. 1 *Leop. Syr.* 14, 25. (jakoby goniec. 3 *Leop.*). SZLADOŻYLE, a, *n.*, wrąb we wnętrze gorzystości, dla lepszego rozpoznawania świeżo napadniętej żyły kruszcowej. *Mier. Mskr.*, der Schurf, im Bergbaue.

Pochodz. *naśladować*, *naśladowca*, *naśladownik*, *naśladownictwo*, *prześladować*, *prześladowca*, *oślada*, *pośladek*, *pośledni*, *upośledzać*, *śledzić*, *wyśledzić*; *śledź*, *śledziówka*; *cf. śli*, *szły*, *szła* Verbi *iść.*

SZLAFMICA, y, *ź*, SZLAFMICKA, i, *ź. dem.*, nocna czapka, duchna, duchenka; z *Niem.* die Schlafmütze; *Vind.* ponozhna kapa; *Ross.* спальной колпакъ, колпачекъ. Zerwał swoję białą szlafmicę z swojéj łysej mózgownicy. *Teat.* 55. *d*, 82. — *Alleg.* Gdy się drzem za laurem, dobrze jeśli który Brudnéj na łeb szlafmicy zarwie lub misiury. *Zab.* 12, 170. *Zabł.* SZLAFROK, a, *m.*, SZLAFROCZEK, czka, *m.*, *dem.*, nocna suknia, der Schlafrock; *Vind.* nozhna jopa, nozhnu oblazhilu, hemetel sa spanje; *Slav.* haljina spávacha; *Ross.* шлафрокъ, спальное платье. W czasie prześcielania łóżka niech chory szlafrokiem lub nocną suknią pokryty, na miękkim krześle siedzi. *Krup.* 5, 367. Zskoczyła z swego łóżka, lekkim tylko narzuciwszy się szlafrokiem. *Niemc. Król.* 1, 57. Na teatrze bywała w długiej wygodnéj sukni, która była do szlafroka podobna. *Pam.* 83, 2, 49. — *Fig. Tr.* Można i w szlafroku męstwo pokazać. *Pilch. Sen. list.* 2, 286. (niekoniecznie w zbroi, *in toga*). Sztuka pochlebcę odziała cnoty szlafrokiem. *Zab.* 10, 156. *Zabł.* płaszczykiem. SZLAFROKOWY, a, e, Schlafrock-. Ubiór szlafrokowy. *Teat.* 19. *c*, 51. SZLAFTRUNK, u, *m.*, picie na dobrą noc; z *Niem.* der Schlaftrunk. Po podwieczorku wieczerza, po wieczerze szlaftrunk. *Opal. Sat.* 72

SZLĄG, u, *m.*, powróz na kluczki zadzierzgniony; z *Niem.* die Schlinge, ein in Schlingen geknüpftes Seil. Widząc w Wieliczce nowego zaciągu Wsiadających do szybu, aż i bachmistrz w szlągu Musi być Morsztyn .... *Pot. Pocz.* 63. (gruba lina, na kształt krzesełek obwiązana, w których się siedząc na dół szybu spuszczają). Bałwan soli, wszystko obrachowawszy, jako to szlągi, powrozy konopne, łyczane, nie będzie drożej przedany, jeno po 5 groszy. *Herb. Stat.* 104.

SZLAGA, i, *ż.*, SZLAŻKA, i, *ż. dem.*, kula drzewiana, młot wielki. *Cn. Th.* 1117; z *Niem.* die Schlage, die Holzschlage; *Boh.* bigák, pjch, pobigačka, klápec; *Slov.* pobigačka, waľaška; *Sorab.* 1 *et* 2. heja, (*Sorab.* schlaha, dówha prěczna żerdź przewora); *Carn.* falkél, kladvo, kyz, ky; *Vind.* kiz, kizhiz, terkel, butez, nabijazh, nabijalu, trepaunik, butiza, zhiz, kladiuo; *Ross.* било, долбня, долбуха, колотило, колотушка, колотушечка, чекмаръ. *Malleus*, szlaga, kula, taran. *Macz.* Szlaga drewniana służy ogrodnikowi do wbijania w ziemię większych kołków. *Kluk. Rośl.* 1, 81. Gruzły ziemi rozbite być powinny szlagą czyli młotem drewnianym. *Przed.* 55. Śnicerze potrzebują drzewa na szlażki do pobijania dłóta. *Kluk. Rośl.* 2, 169. Szlażka czyli tłuczek mały. *Jak. Art.* 2, 249. Szlaga u bednarza, drewniana lub żelazna, którą pobija obręcze. *Magier. Mskr.* Zgadłem, chaos w głowie, za najlepszeby stała krople i ulepki Szlaga bednarska, bo mu braknie piątéj klepki. *Zabł. Zab.* 99. U flisów szlaga jest pniak z trzonkiem, którym hartful na ładzie wbijają. *Magier. Mskr.* — §. Szlagi, sztaby, legary wschodowe, *scapi scalarum. Cn. Th.* 1122. Treppensäule, Treppenpfosten. SZLAGIER, u, *m.*, u smuklerza jest kościany, do przybijania wątku w taśmie. *Magier. Mskr.* der Klopfschlägel der Posamentirer.

1. SZLAK, ŚLAK, u, *m.*, 1) paraliż. *Syr.* 32, apopleksya, z *Niem.*, der Schlag, die Apoplexie, der Schlagfluß; *Carn.* boshje shlák, shlák, (slák = powój ziele); *Vind.* boshy flak, boshji fhlak, boshji vdarez, skrouina, krulovust, krivust, (fhlak, vdarek, vdar = uderzenie); *Croat.* boshy udaraz, guta, dërhtavicza; (slák *ictus*, *verber*); *Ross.* ударъ, разслабленіе. Lawendowa wódka zachowuje od szlaku, t. j. od zabicia powietrza. *Spicz.* 101. — 2) Szlak na ptaki, klatka, *decipula avium. Macz.*, (cf. potrzask), ein Schlagbauer, ein Taubenschlag. Szlak w gołębińcu. *Tr.* Gołębice latają do szlaków swoich. 1 *Leop. Jez.* 60, 8. (do okien swoich. 3 *Leop.*). Jako szlak pełen ptaków, tak domy ich pełne zdrady. 1 *Leop. Jer.* 5, 27. Jako kuropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na sidło, tak i serce pysznego. 1 *Leop. Syr.* 11, 32.
2. SZLAK, u, *m.*, żużel; z *Niem.* der Schlacken; *Ross.* шлакъ, шквара (cf. skwara), шкварина, шкварка; (слякоть pluta). *Molybditis*, ołowny szlak, ołowne szymowiny, brudy. *Macz.*

3. SZLAK, ŚLAK u, *m.*, [trakt, gościniec; eine Passage, Bahn; *rusk.* szlach; *Etym. got.* slaha 2]; przesmyk; *Germ.* der Schlich, ein verborgner geheimer Weg, Schleichweg, enger Paß; (*Nieders.* sleke); (*Boh.* šlak trop; *Vind.* shlak, mestu, krai = miejsce, v tem shlaki, na tem mesti = natychmiast). Szlaki Tatarskie zwyczajne, któremi zwykli wpadać do ziem Ruskich i do Wołoch, są trzy: jeden Kuczmieński, drugi czarny szlak, trzeci Wołoski. *Gwagn.* 618. Wiedział przeskoki i zaczajne znaki Kuczmeńskie i Wołoskie, ba i czarne szlaki. *Paszk. Dz.* 19. *Paszk. Chor. A* 3, (*ob.* czarna droga). Przez Niepr dwa też brody albo szlaki są niepospolite, któremi Tatarowie do nas przechodzą; zowią się Krzemieńczucki i Kućmiński. *Biel.* 5. *Gwagn.* 5 *idem.* Szlakiem Tatarskim zwano tę przestrzeń ziemi, którędy najczęściej wypadali Tatarowie. *Czack. Pr.* 1, 182. Strażą czujną opatrzył wszystkie szlaki. *Teat.* 45. *d*, 64. *Wyb.* W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się, z nienacka Rzymian napada. *Pilch. Sall.* 212. — §. Szlag, droga, tor, *pr. et tr.*; der Weg, die Straße, die Bahn. Szło wojsko trzema szlakami w dobrym porządku. *Nar. Hst.* 2, 401. Bieg gwiazd dokonany, tymże szlakiem na nowo poczyna. *Pilch. Sen. list.* 289. O ja trzykroć szczęśliwa, bym przelecieć mogła W obóz króla Kretskiego powietrznemi szlaki; *per auras. Zebr. Ow.* 189. Szlak ziemia w piekło otwarła. *Zebr. Ow.* 118. Szlak przodków swoich opuściwszy, za swoim się przedsięwzięciem udawamy. *Budn. Cyc.* 61. Oderwali się od kościoła powszechnego, i nastąpili na ślak pogański. *Gil. Kaz. B* 6. — §. Szlak, szlad, stegno, trop, stopy, die Spur, *pr. et fig.* W starym zakonie są niby szlaki i podobieństwa niejakie ś. trójcy. *W. Post. W.* 2, 9. Lekarski szlak na swym domyśle, a domysł pewności dać nie może. *Bals. Niedz.* 2, 478. — §. Szlak, SZLACZEK czego, brzeg, kraj czego, bramowanie; der Rand, der Saum. Biała wstęga z czarnemi szlakami. *N. Pam.* 12, 280. Czy w tym szlaku szerokim pierwej się rószczki zaczynają haftować, czy kwiatki? *Teat.* 16. *c*, 74. Jejmość do miary coraz się nadstawia, jegomość siedzi bojaźliwy, aby znowu po przydatek do szlaku i na kliny albo falbany do kramu posyłać nie musiał. *Mon.* 69, 588. Jakże się Wc Pani ten szlaczek podoba? *Teat.* 31. *b*, 47. Dawni Polacy świąt uroczystych przy odprawowaniu mszy ś. szlak albo ręcznik biały, na kształt stuły kapłańskiej, z szyi zwiesiwszy, nosili. *Krom.* 89. strefy, Streiffe. Przed laty każda sztuka ochędostwa Polskiego miała się wieczystym krojem, i potym się pod szlak inszy przydawała. *Mon.* 69, 605. Szlak u postawów sukien, kitajek, aksamitów. *Cn. Th.* 1014. die Salleiste, Leiste am Zeuge, Tuche, (cf. krajka). Krawcy na swój odrwisz lepiéj, aniżeli kiedy na szlak skroić umieją. *Mon.* 69, 602. uciąć sukna, materyi. SZLAKOWAĆ *cz. niedok.*, szladować, śledzić; *Boh.* šlakugi, slidjm; *Vind.* posleduvati, nasleduvati, poslediti, presleditі, spüren, aufspüren. Zwierz leśny szlakował. *Groch. W.* 488. — *Fig.* Patrzać na swoje wady oślep i przez szpary A skrzętnie w przyjacielach szlakować przywary. *Zab.* 8, 328. SZLAKOWNY, SZLAKOWANY, a, e, snadny do wyszlakowania, ausspürbar, leicht auszuspüren. — *Phys. et mor.* Nieślakowne ludzkich serc zakręty. *Nar. Dz.* 3, 91. unergründlich, unerspähbar. — §. Szlakowny, poszlakowany; ertappt, überwiesen, tadelhaft. Takie jawne matactwo już nie wodza znaczy, Lecz szatana fałszerza szlakownego raczej. *Przyb. Milt.* 134. W niczym nieszlakowni. *Przyb. Milt.* 194. To są nieprzyjaciele kłamstwa, szczerzy ludzie, Nigdy nie szlakowani w zdradzie lub obłudzie. *Przyb. Luz.* 223.

SZLAM, ŚLAM, u, *m.*, muł; z *Niem.*, der Schlamm; cf. cf. *Ital.* limo, *Lat.* limus; (*Boh.* šlam flegma); *Slov.* kal (*ob.* Kal), zmulina, (*ob.* Mul); *Sorab.* 2. schlám; (*Carn.* shlem = ślina, flegma); *Vind.* shleme, glu, glenza, glinza, klatje, zekla, musga, bersa, blatu; *Ross.* илъ (cf. ił), тина; *Eccl.* тинѣние. Szlamy wielorakie, rzeczny, stawowy, jezior, błot. *Kluk. Rośl.* 3, 185. Nie zaraz szlam z stawu, sadzawki, na rolą wywieźć, ale niech się wprzód uleży. *Haur. Sk.* 31. SZLAMA, y, *ż.*, mada, grunt wysoki i madzisty czyli gliniasty. *Magier. Mskr.* hoch aufliegender Thonboden. — §. Szlama, *ob.* Szlamowe futro. SZLAMONIK, a, *m.*, żaba *Graec.* πηλοῦσιος. *Przyb. Batrach.*, cf. bagnoch. SZLAMIĆ się *rec. niedok.*, szlamowatym się stać, schleimig werden. Gdy już zaczynają się krosty szlamić i rozpękać, tedy.... *Krup.* 5, 453. SZLAMOWATOŚĆ, SZLAMOWITOŚĆ, SZLAMISTOŚĆ, ści, *ż.*, obfitość szlamu, die Schlammigkeit; *Ross.* иловатость, вязкость, тиноватость. — §. Flegmistość, flegma, zamulenie: Schleimigkeit, Schleim. Nerwy oziębłe i szlamowatościami flagmistemi ogarnione, ziele to rozgrzewa. *Syr.* 194. Sole do rozrzedzenia szlamowitości używane bywają. *Krumł.* 120. Szlamowatość gesta apetyt gubi. *Krup.* 5, 668. Ślizkość abo ślamowatość. *Syr.* 820. *et* 282. SZLAMOWATY, SZLAMISTY, a, e, — o *adv.*, pełen szlamu lub flegmy, schlammig, schleimig; *Carn.* shlemast; *Vind.* glenzast, klaten, glenzhen, glenski, blaten, lushen, skaljen, sablazhen; *Ross.* иловатый, вязкій, тинистый, тиноватый SZLAMOWAĆ *cz. niedok.*, rzekę, sadzawkę ze szlamu czyścić; z *Niem.* schlämmen, vom Schlamme reinigen; *Sorab.* 2. szlammowasch; (*Sorab.* 1. schlamuyu *ligurio*, schlamuwar utratnik). Gdy stawy szlamem lub błotem załażą, wyczyszczają się przez szlamowanie abo wywiezienie błotnej ziemi. *Kluk. Zw.* 3, 221. *Świtk. Bud.* 397. Szlamowanie, *elutriatio. Krumł.* 71. SZLAMOWY, a, e, od szlamu, Schlamm-; *Ross.* тинный. SZLAMOWE futro, SZLAMA, ŚLAMA, y, *ż.*, SZLAMY *plur.*, brzuchy i boki lisie albo rysie; Bauch- und Seitenfelle von Füchsen, Leoparden ꝛc. Futra rysie pojedynkowe; futra rysie szlamowe. *Vol. Leg.* 4, 356. Rysiego błamu przedniego, tak nóżkowego, jak i ślamowego nad zł. 200. *Gost. Gor.* 78. Moskwa wydaje pilśń, picsaki, rosomaki, szlamy. *Pam.* 83, 615.

SZŁAP', (*Dudz.* n. k. 29. woli CZŁAP'), i, *ż*, spory krok koński; *Ross.* иноходь, (*ob.* Jednochoda); großer Pferdeschritt. (*Boh.* šlapadlo = stopa nożna; *Carn.* slâp *semita maris*, *catarracta*; *Croat.* szlâp, hlâp *vapor*). Szłapią jeździć. *Dyke. Med.* 2, 670. Koń ten ma dosyć szłapi. *Pot. Arg.* 84. Lekkim zrywaniem możesz konia do szła-

pi, do pląsania, do hasania aplikować. *Haur. Ek.* 149. — §. *De homine:* Ale też We Pan bardzo prędko biegasz, nie możemy tak człapią biegać. *Boh. Kom.* 2, 59. SZŁAPAK, a, *m.*, SZŁAPACZEK, czka, *m.*, *dem.*, CZŁAPAK. *Dudz.* 29; *Boh.* šlapak; *Vind.* dobrokorazhliu konj, lohkokorazhni konj; *Ross.* иноходецъ, (cf. jednochodnik), (cf. шляпа, шляпка kapelusz); — 1) koń szłapią idący, ein Paßgänger, ein Pferd, das einen großen Schritt geht. Szłapak rozhukany na kieł wziąwszy, unosić go począł. *Kur. Pet.* 2. Już Tytan wprzągł swe człapaki. *Zab.* 10, 207. *Zabł.* Wprzężone szłapaki do małéj kolaski. *Hul. Ow.* 64. — 2) Szłapak, piechur, piechotnik, ein Fußgänger. SZŁAPIĆ *cz. niedok.*, Szłapać *contin.*; *Boh.* šlapiti, šlapati; *Slov.* šlapám *calco*; (*Ross.* шлепнуть, шлепать z plaskiem na ziemię walić, шлепнуться obalić się, отшлепать trzewiki znosić; (*Croat.* szlapimsze *vaporo*); szłapią iść: (*Germ.* schlappen; *Boh.* šlepěge trop, stopa), den Schritt gehen. Noc była ciemna, koń szłapał noga za nogą. *Ossol. Str.* 9. — *De homine:* Gdy wchodził, usłyszał szłapanie nóg jego. *W.* 3 *Reg.* 14, 5. 1 *Leop. ib.*, das Schlappen, Geräusch der Füße. *Budn.* 1 *Reg.* 14, 6. — Szłapać się, wlec się, włóczy się; sich langsam nachschleppen, nachkriechen. Dworskiej polewki, ni kufla nie łapa, Ni dla bankietów za panem się szłapa. *Zaw. Gosp.* — 2). *Activ.* Szłapać co, kogo deptać, przydeptać; treten, niedertreten. *Titubata vestigia*, szłapane, deptane stopy. *Macz.* Niektórzy rzodkiew szłapią, po wierzchu nać przydeptując, aby się tylko w korzeń kochała. *Cresc.* 246. Sierść śliczna, jak śnieg dotąd nie ślapany nogami. *Zebr. Ow.* 53. — *Alleg.* Jako głowa mówi o nogę uszłapaną, czemu mię szłapisz? tak pan mówi, że jemu się dzieje, co sługom jego wyrządzają. *W. Post. W.* 5, 143. (szarpiesz, targniesz). *Macerare lutum*, ugnieść, uszłapać, uprawić glinę. *Macz.* SZŁAPISTY, a, e, kroczysty, wielką szłapią chodzący, weit schreitend. Koń szłapisty. *Tr.* 2, 138. (*Carn.* szlapaszt, hlapaszt szapaszt *vaporosus*).

*SZŁARA, y, ż., SZŁARKA, i, *ż.*, *demin.*, bramowanie u sukien kobiecych, der Saum an einem Damenkleide, der Besatz. — *Fig.* Księżyca, gdy żadnej makuły nie ma na kształt szlary albo kwefu, pogody się spodziewaj. *Haur. Sk.* 107.

SZLĄSK, ŚLĄSK, *SZLĄSKO, a, *n.*: *Boh.* Slezsko, Sleze, Slezy; *Slov.* Slezsko; *Sorab.* 2. Schlasinska; *Slav.* Shlêzia: *Germ.* Schlesien. Nazwisko Śląska od różnych narodów gromadzenia nadane jest, tak iż Ślęzacy jakoby zlezlakami albo schodniami nazwani są. *Krom.* 177. *Biel.* 97. *A Slavonico* slěž szlaz, *malva*, *deducit Durich.* 1, 215. Nam się zdaje, że nazwisko Szląska *Silesiae* było jeszcze dawniej znajome, ale tylko w jednéj małej krainie, nazwanej *pagus Silensis. Nar. Hst.* 3, 38. Szląsk dzieli się na górny i dolny. *Wyrw. Geogr.* 237. *Prov.* Dalej Szląska nie był. *Pot. Jow.* 70. SZLĄSKI, a, ie, Schlesisch; *Boh.* Slezský; *Ross.* Шленскій. Księstwo Szląskie od Kazimierza W. koronie Czeskiej ustąpione. *Wyrw. Geogr.* 237. Szląskie płótna, (*ob.* Szlązak, Szlezak, Szlęzanin).

1. SZLAZ, ŚLAZ, u, *m.*, rodzaj rośliny, *malva*; *Boh.* slez; *Sorab.* 1. schlez, wulki schlez, werebina; *Carn.* slęs, slis, shlęs, kompolje; *Vind.* flis, flies, popovina, poprotha; *Croat.* szlêz; *Bosn.* sljez, sliz; *Rag.* sljez; *Slav.* sliza; *Eccl.* слюзъ; *Ross.* зинзивой, просвирки, проскурнякъ большой, Malve, Papelkraut. Slaz ogrodowy Stockrosen, wyżej człeka rośnie z kwiatami wielkiemi, do róży podobnemi; ślaz pospolity, ślaz polny, płonny, pięćlisty, *alcea*, Wetterröslein; ślaz wysoki, wianeczny, *althaea*, Eibisch. *Kluk. Rośl.* 2, 255. *Sienn.* 99. *Cresc.* 285. *Kluk. Dykc.* 1, 26; *ob.* róża ślazowa, róża czarna. *Cresc.* 286. Ślaz gęsi, *rotundifolia*, zajęczy, *silvestris.* etc. *Kluk. Dykc.* 2, 107. *Śleszk. Ped.* 421. Ślaz żydowski zieleninowy, *corchorus olitorius*, w wschodnich krajach zażywany na zieleninę. *Kluk. Dykc.* 1, 155.

2. ŚLAZ, (Śliaz), czwarty żołądek zwierząt przeżuwających; *Ross.* рубецъ; *ventriculus hic inaequalis et turgens est, instar malvae folii. Cn. Th.* 178. der vierte Magen der wiederkäuenden Thiere, der Fettmagen, das Lab, der Roden. Wół ma cztery żołądki, jeden się zowie xięgi, drugi czepiec, trzeci łosia skóra, czwarty śliaz. *Sak. Probl.* 71. Ślaz, łączy się z żołądkiem, i od niego zaczynają się cienkie kiszki. *Magier. Mskr.*

SZLĄZAK, ŚLĄZAK, ŚLĘZAK, *ŚLĘZANIN, a, *m.*; *Boh.* Slezak; *Slov.* Slezák; *Carn.* Qvâdar *Quadus*; [*starorusk.* Селезинецъ; od Sylingów szczepu wandalskiego 2]; z Szląska rodowity, der Schlesier. *Dudz.* 18. Ślęzacy, jakoby zlazlaki abo schodnie. *Krom.* 177. *Biel.* 97. Ślęzanie. *Star. Vot. B* 4; *Boh.* Slezacy tylni, ostatni, Cechy zaś (poczynający), przedni, pierwsi. — §. Ślęzak, w Toruniu, pewny gatunek ciasta z rozynkami. SZLĄZACZKA, ŚLĘZANKA, i, *ż.*, die Schlesierinn; *Slov.* Slezačka.

SZLĄZKA *dem. Nom.* Szlaga *qu. v.*

SZLAZOWY, ŚLEZIENNY, a, e, od szlazu; *Rag.* sljezni; *Croat.* szlezni; *Eccl.* слюзовый, Malve-, Pappel-. Ślazowa róża, *malva rosea. Kluk. Rośl.* 1, 265. Wino ślezienne. *Syr.* 279. Ślazowy albo ślazowaty kamień, ma kolor liścia ślazowego, der Malachit, Pappelstein. *Kluk. Kop.* 2, 63. *Ład. H. N.* 65.

SZLEDZIĆ, *ob.* Śledzić.

*SZLĘGA, i, *ż.*, śmigownica, z *Niem.*, die Feldschlange, die Schlange, ein Geschütz. Pierwej szlęgi wypalić, a potym kartany. *Biel. S. N.* 34.

SZLEJA, SZLEJKA, *ob.* Szla. SZLEJOWY, a, e, od szli czyli szlei; *Ross.* шлейный.

SZLEJMOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Kadź duża do szlejmowania gliny. *Torz. Skł.* 287.

SZLEMIĘ, ienia, *n.*, drzewo, drewno poprzeczne, w poprzek położone; ein Queerbaum, Queerholz, Baum; cf. -balka, bierzwono, bierzmo, tram, tragarz; *Croat.* slzême, velika greda, trám; *Bosn.* slimme, greda velika od kuchje; *Eccl.* слѣма, брѣвно; (*Carn.* slemé *vertex fornacis*; *Vind.* fleme, strop-szczyt daszny, preschnu fleme, trot-drąg prasowy; *Ross.* шеломъ, шоломъ najwyższa krokiew' daszna, шлемь, шеломъ hełm, osobliwie w herbach). U miechów w kuźniach w walcu

koła są ramiona; te więc hak albo sztabę zwaną szlemię na dół cisną i miech dmie. *Os. Rud.* 88. der Baum am Blaſebalgen. Szlemię średniéj grubości *Ross.* слега, слежка. Na trunę tobie z trzecim ślemieniem wystarczą dwie drewnie. *Kchow. Fr.* 144. (szubienica, z trzech drewien złożona). Obieszono go na wysokim ślemieniu. *Klon. Wor.* 39. Kasyusz im był tak surowy, iż ledwie ich co nie wieszał na szlemię. *Chrośc. Fars.* 325.

SZLERA, SZLIRA, *ob.* Ślera, cf. szlara.

SZLĘZANIN, SZLĘZAK, *ob.* Szlązak. SZLEZIENNY, *ob.* Szlazowy.

SZLICH, SZLICHT, u, *m.*, drobno stłuczone kawałki kruszcowe wodą zaprawione; z *Niem.* der Schlich, gepulverte mit Waſſer vermiſchte Erzerde. Z kruszców stłuczonych spławione szlichy lekkie mieszają się do przepalenia z innemi cięższemi. *Kluk. Kop.* 2, 298. Szlicht metalowy. *ib.* 2, 167.

SZLICHTA, y, *ż.*, tkaczy kléj, którym osnowę pomazują; *Boh.* ślichta: *Vind.* ſhlihta; z *Niem.* die Schlichte der Leinweber, ein Brey, womit ſie den Aufzug ſteifen. Szlichta dla tkaczów być powinna z mąki żytnej z wodą przegotowanej. *Przedz.* 29. Płótno od tkacza odebrawszy, dać pomaczać, aby szlichta wymokła. *Zaw. Gosp. Haur. Ek.* 77. *id.* SZLICHTOWAĆ płótno *cz. niedok.*, szlichta pomazować; z *Niem.* die Leinwand ſchlichten, mit der Schlichte glatt ſteifen; (*Vind* ſefhlihtati, perſhlihati). Płótno gdy knap na swoim robi warsztacie, to je aby gładkie było, mąką żytną z wodą uwarzywszy jak na barszcz ślichtuje. *Haur. Ek.* 178. O szlichtowaniu płócien. *Haur. Ek.* 178.

SZLICHTADA, y, *ż*, przejażdżka sanna, die Schlittade; *Vind.* ſaniezhanje, ſanimska voshnja, ſaniekanje; *Ross.* катанie. Tej zimy mieliśmy raz wielką szlichtadę. *Teat.* 46. *b*, 26. *et* 36. *c*, 9. *et* 24. *b*, 57.

SZLIFA, SZLUFA, y, *ż.*, 1) pętlica na ozdobę służąca, kluczka ozdobna; z *Niem.* die Schleife, z. B. Hutſchleife; *Sorab.* 2. schleiffa; (*Ross.* шлифы podwiązki); *Vind.* povesilu, povesazha, obvesje. Guzik na kapeluszu złotolity z szlifą drogą kładzie. *Zab.* 12, 64. Nie wyszło półmiesiąca, We Pan nam się zaraz w szlifach zaświecił. *Teat.* 27, 8. (w oficerskich szlifach). — 2*) *Traha*, sanki albo szlifa, jak niektórzy mówią. *Mącz.* płozy do ciężarów wleczenia, die Schleife, Laſten damit zu ziehen. SZLIFIERNIA, SZLOFARNIA, SZLUFARNIA, i, *ż.*; *Boh.* bruska, brusyrna, brausyrna, brausewnice, (*ob.* Brus); *Slov.* brusárňa, brusirná; *Ross.* шлифовальня (шлифовка politura), точильня, (*ob.* Toczyć); miejsce czyli budynek, gdzie co szlifują, die Schleifmühle. Szlifiernia zwierciadeł. *Wyrw. Geogr.* 309. Każemy budować dla płatnerzów szlofarnią i mieszkanie. *Vol Leg.* 3, 200. SZLIFIERZ, SZLUFIRZ, ŚLUFIERZ, a, *m*, osolnik, bruśnik; *Sorab.* 2. schlejffař, brusař, *f.* brusařka; *Slov.* brusár, brusir; *Carn.* brusâr; *Vind.* brufar, brufnik, *Croat.* bruszar; *Slav.* brusács, oshtrioc; *Ross.* шлифовальщикъ, гранильщикъ, точильщикъ; z *Niem.* der Schleifer. *Kluk. Kop.* 2, 82. W hucie śklanéj, gdy kompozycya śklana ostygnie, szlufierz tygielki od masy ma odszlufować piaskiem. *Torz. Śkł.* 307. Do huty trzeba sprowadzić jakiego rysownika i szlufirza. *ib.* 105. Wytoczyć, odtoczyć nóż, u ślufierza. *X. Kam.* wyślifować. SZLIFIERSKI, a, je: *Ross.* точильный; do szlifierza należący, Schleifer-. Toczydło szlifierskie. *Kluk. Rośl.* 2, 166, *Boh.* brusnice. Warsztat ślifierski. *Chmiel.* 1, 227. Aby cena śkła nie była przesadzona dla rysowniczéj albo szlufirskiéj roboty. *Torz. Śkł.* 104. SZLIFOWAĆ, SZLUFOWAĆ, *cz. niedok.*, ostrzyć, brusować, gładzić, ſchleifen; *Sorab.* 2. schleiffowasch; *Carn.* brusiti, brusem; *Vind.* brufiti, nabrufiti, oistriti, pobrufiti; *Ross.* шлифовать, отшлифовать, точить, точу (*ob.* Toczyć), гранить, огранить, огранивать, (cf graniasty). Śkiełka ślifowane. *Mon.* 67, 609. Ma sto szabel szlufowanych. *Teat.* 56. *e*, 23. Zawieszam przy kapeluszu ślifowaną szablę. *W. Pam.* 11, 229. Tak dobrzem go po karku liznął moją szlifowaną szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 43. — Szlifować u malarza, do gładkości szpachlówką przyprowadzić. *Magier. Mskr.* (szpachlować). — 2. Szlufowanego, gra pewna w karty, ein gewiſſes Kartenſpiel. Z deputatami w maryasza szlufowanego grywa cały dzień. *Teat.* 24, 153. *Czart.*

SZLIJA, *ob* Szla. SZLIRA, *ob.* Ślera.

SZLOCH, ŚLOCH, u, *m.*, szlochannie; *Croat.* szkuchanye; *Hung.* sohajtás; *Eccl.* мычанie, всхлипываниe; *Ross.* хны, das Schluchzen. Nie mam do szlochów ani do chychotów ducha. *Przyb. Ab.* 22. Daruj mym szlochom krwawym. *Teat.* 47. *c*, 86. SZLOCHNĄĆ *med. jednłl.*, Szlochać *contin.*; *Boh.* aupjm, upjm; *Carn.* yhtém se, ihtiti se, ihtém, tuliti, (*ob.* Tulić); *Croat.* kuczám, schuczam, skuczam, szkuczam; *Hung.* tsukłom, sohajtok; *Dal.* stuczam; *Bosn.* jeççati (cf. jeczeć), jeciati, cicjati; *Ross.* хлипать (*ob.* Chłypać), хныкнуть, хныкаю, хнычу, клохтать, клохчу, *vulg.* рюмить: *Eccl.* рыдати, вопльствити; głośno płakać z jękiem, ſchluchzen, laut weinen. Tak jest! kochany synu, — znowu szlochnie, I rzęsistemi łzami źrzenice zalewa. *Przyb. Ab.* 170. Nie płacz, bo i jabym musiał szlochać. *Teat.* 11, 11. Hoj teraz to tu szlochanie i płacz będzie. *ib.* 8, 96. Szlochała, aż się serce krajało. *Teat.* 38, 227. Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochają. *Teat.* 28, 153.

*SZŁOJRZOWATY, *ob.* Słojerzowaty.

*SZŁOKADA, y, *ż.*, [myłka druku zam. Sztokada *qu. v.* 2], n. p Bierze (do pojedynku) pałasz; aż widząc husarza z szłokadą, Śle, niechaj się rapirem bije abo szpadą. *Pot. Jow.* 227.

*SZŁOP, [czołgając, z *niem.* ſchleppend 2], n. p. Bojaźń boża, pierwsze grono Na ten łubek przywiniono, Bo ta stróżem, ta i tropem, Byś nie spluskał szaty szłopem. *Miask. Ryt.* 2, 130. może żłopaniem, żłopając?

SZŁOPA, *ob.* Łapa. SZLÓSARZ, *ob.* Ślósarz. SZLUFOWAĆ, *ob* Szlifować. SZLUZ, *ob.* lóz.

SZŁY, SZŁYŚCIE, SZŁYŚMY, *ob.* Iść.

SZŁYK, SŁYK, a, *m.*, czapka futrzana coraz węższa ku górze, [czapka okrągła w czub z brzegami futrem obramowanemi 2]; eine hohe koniſche Pelzmütze. Pierwej kró-

lowie sami w baranich kożuchach i szłykach baranich chadzali. *Star. Ref.* 40. Panowie Litewscy, w niedźwiedzie kożuchy i wilcze szłyki z sajdakami świetno, (jak w on czas strój był 1525 r), przyjechali do Krakowa. *Stryjk.* 361. *Gwagn.* 380. Stary Litwin zwierzęcy łeb obłupił i wdział miasto szłyka. *Stryjk.* 214. *Jag. Gr. A* 2. Przed lat 40 kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Szłyk Moskiewski. *Miask. Ryt.* 2, 20. Szłyk marmurowy; szłyk lisi grzbietowy. *Instr. cel. Lit.* — §. Chłop na głowę słomiany szłyk wdziawszy.... *Zab.* 10, 47. *Koss.* (kapeluszysko).

SZMACIANY, a, e; *Ross.* тряпичный; od szmat, ze szmat, Lumpen-. Epoka odkrycia naszego lnianego lub szmacianego papieru dotąd nie jest dostatecznie wiadoma. *Przyb. Pis.* 116. SZMACIK, *ob.* Szmat. SZMACINA, y, *ż.*, biedny szmatek, ein elender Fetzen. Niemasz teraz na mnie i szmaciny, niemasz i jednej chuściny. *Comp. Med.* 702. SZMACISKO, a, *n.*, brzydki szmat, gałganisko, ein garftiger Fetzen. Szmacisko, *centuculus. Mącz.* Stare poszarpane szmaciska. *Radz. Jer.* 38, 11.

*SZMAGA, i, *ż*, [z *cudz.*, rodzaj łodzi nadbrzeżnej, eine Art leichter Bothe 2], n. p. Na brzegu, gdzie miał wysiadać z szmagi.... *Pot. Arg.* 623.

SZMALCOWAĆ 1), *ob.* Szmelcować. 2) Szmalcem omaścić, okrasić, szmalcu dodać, oszmalcować, osmalczyć; *Carn.* mastim, (cf. maścić, cf. *Germ.* mäften); *Vind.* maſliti (cf. masło), pomaſliti, sabieliti (*ob.* Zabielić), obieliti, zerkati, mit Schmalz anmachen, ſchmalzen. Szmalcowany, oszmalczony. *Cn. Th.* 1029, (*Vind.* maſloun, obmaſlen, maſlen, masten, siun, sabielen; *Carn.* maslęn). Szmalcowany rożek czyli bułka; *Carn.* maslarya, Oeſter. Schmalzkipfel. — §. Szmalcować, *Szmelcować (*sed cf. hoc*); na szmalec przetapiać, zu Schmalze ausbraten, ausſchmalzen, zerſchmalzen, zerlaffen. Szmalcowany łój kozi. *Sienn.* 275. *Szmelcowany łój. *Śleszk. Ped.* 423. — *Transl.* Gorącość słoneczna prawie szmalcuje. *Glicz. Wych. K* 4. dopieka, dogrzewa. SZMALCOWY, a, e, od szmalcu, Schmalz-. Szmalcowy garnek, naczynie; *Carn.* maslęnek, masovnek; *Vind.* lestvizh, maſlouna diesha. Szmalcowy dołek; *Vind.* mastnina, mastovina, obiunost, Schmalzgrube. SZMALCUGA, *ob.* Szmelcuga. SZMALCZYSTY, a, e, oszmalczony, szmalcem zaprawny. *Cn. Th.* 1029, geſchmalzt, voll Schmalz. SZMALEC, SMALEC, lcu, *m.*, sadło topione; *Boh.* mastidlo; *Slov.* mast, (cf. maść); *Sorab.* 2. schmalz; *Sorab.* 1. tuk, (*ob.* Tucz); *Vind.* ſhmauz, ſvinska mast, ſvinska toustina, maſlu, (*ob.* Masło); *Croat.* maszlo; *Slav.* maslo; *Ross.* растопленный жиръ; 1) das Schmalz. Tłustość niektórych zwierząt po rozpuszczeniu bardzo wolną zostaje; ta się zowie szmalcem. *Kluk. Zw.* 1, 34. Szmalec, tłustość z kapłuna, gęsi, kaczki i t. d., przetopiona, bardzo delikatna, do potraw i ciasta przymieszana. *Wiel. Kuch.* 428. Szmalec gęsi, bywa zażyty zamiast masła. *Kluk. Zw.* 2, 157. — §. Szmalec uszny nie dopuszcza błonce kanału słuchalnego usychać. *Kluk. Zw.* 1, 44. das Ohrenſchmalz. — 2) Smalec, *ob.* Szmelc.

SZMARAGD, u, *m.*, klejnot przeźroczysty różnego zielonego koloru. *Kluk. Kop.* 2, 35, *Vind.* ſhmarald, ſhmaragd, selen drag kamen; *Dal.* smerald; *Ross.* изумрудъ; *Germ.* der Schmaragd; *Pers.* zemerud; *Graec.* σμάραγδος. Nie złoto, nie szmaragd, nie perły cię zdobią, cnota tylko. *Papr. Przyk. B b.* SZMARAGDOWY, a, e, ſchmaragden-; *Ross.* изумрудный.

*SZMAROWAĆ, *ob.* Smarować.

SZMAT, a, u, *m.*, SZMATEK, tka, *m.*, SZMACIK *dem.*, sztuka ledaczego, kawałek chleba, sera, mięsa, żelaza etc., spłacheć, odłamek; ein abgeriſſenes Stück von etwas, ein Fleck, ein Bruchſtück. Pies kocha pana za szmatek mizerny chleba. *Kulig. Her.* 96. Lepszéj doda cery szmat wołu kwaśno uduszony z chrzanem. *Mon.* 71, 351, (cf. zraz). Skąpy nie da choć małego szmata. *Patr. Jał.* 7. Koło się rozprószyło w szmaty. *Sk. Żyw.* 1, 101. Żagwi zapalonej szmat mu oddali. *Stryjk.* 380. Wziął większą część człowieka dyabeł sobie, a ostatki Pobrały ciało i świat rozebrawszy w szmatki. *Kulig. Her.* 27. Na czymże mi zchodzi, Gdy mi ojczysty szmat bujno zarodzi. *Kchow.* 95. (spłacheć roli). Już podrąbili byli szmat lasu na kilka stajań. *Gwagn.* 114. Świata szeroki szmat skrążył. *Leszcz. Claus.* 40. — Szmat, SZMATA, y, *ż.*, kawał urwany płótna *etc.*, gałgan; ein Lappen, ein Flick, ein Fleck; *Carn.* ashkart, ashkérz; *Vind.* krainik, blek, starina, barcjusa; *Rag.* odirak, irka, kârpa, lâpat; *Ross.* отрепье, тряпье, тряпица, тряпичка, тряпка, ветошка, (cf. wietcha). Dawszy szmat płótna z niczym wyprawuje z domu. *Kulig. Her.* 249. By kmiecą szmatą przyodziana była, Nad inszych tysiąc twarzby jej świeciła. *Auszp.* 48. W liche szmatki leżysz uwiniony. *Groch. W.* 373. Szmata do chędożenia. *Cn. Th.* 1118. ścierka, ein Wiſchlappen. Zawsze powinien mieć cyrulik na doredziu flejtuchy i różne szmatki. *Perz. Cyr.* 2, 7.

SZMELC, *SZMALC (*distng.* szmalec), u, *m.*, skłaność metalowa; z *Niem.* der Schmelz, die Schmalte; *Ital.* smalto; *Lat. med* smaltum; *Croat.* smòlcz; *Vind.* spuſhanstvu, spuſhavina, svaritje, svariſhtvu, stoplina; *Ross.* стеклярусъ, финифть, черневая работа, чернедъ. O szmelcach przedtym nie słychać było w Polszcze; gdy nastały, rozumiano, iż to jaki metal drogi, a gdy wytłucze szmelc ze złota, *ali szkło. *Rzecz. Złot. C* 2. Jawnie szkodliwe szmelce w robotach drótowych, gdzie jest połowica złota, połowica szmelcu, który śmieli złotnicy przedawać za złoto, zowiąc to robotą francuzką. *ib. A*, 2 *b.* Szmelc biały, szmelc modry. *Śleszk. Ped.* 423. Były tam drugie obrazy pod szmelc sztucznie malowane. *Steb.* 127. Pawiment był z srebrnych blach *szmalcem napuszczonych. *Rej. Wiz.* 24 *b.* Na czele rumaka zapona Drogim szmalcem i drogim kamieniem sadzona. *J. Kchan. Dz.* 289. Łańcuchy z szmelcem rozmaitym wymyślają. *Petr. Pol.* 2, 199. — *Fig.* Łąkę strumień opasował, A kwiat różny w szmelc malował. *Jak. Baj.* 138. — *Artill.* Skalisty szmelc, zaprawa z pewnych materyj zapalnych, nad ogniem rozpłynionych, po zastygnieniu niby w skałę twardą przemieniona. *Jak. Art* 3, 316, *roche à feu. ib.* 277. *et* 82. SZMELCARSKI, a, ie, od szmelcowania, od szmelcarza; *Ross.* плавильный, (cf. pławić), Schmelz-, Schmel-

ze ». Warsztat szmelcarski; *Vind.* spuſharia, spuſhaviſhe, spuſhauniza, svarjaliſhe, spuſhauna huta; *Ross.* плавильня, ˚szmelcarnia. Do chymiki należy także sztuka szmelcarska. *Krumł.* 2; » SZMELCARSTWO, a, *n.*, *encaustice. Cn. Th.* 1029; die Schmelzerkunſt. SZMELCARZ, SZMELCERZ, SZMELCMISTRZ, a, *m.*, szmelcowaniem czyli topieniem, przetapianiem bawiący się, *Germ.* der Schmelzer; *Croat.* smòlczar; *Ross.* правильщикъ. Robotnik kuźniowy doglądający topienia, zowie się smelcerz. *Os. Rud.* 154; podmajstrzy. *Os. Żel.* 84, der Eiſenſchmelzer, Erzſchmelzer. Szmelcarze, którzy do spustów smołę palą. *Vol. Leg.* 2, 997. *et* 3, 52. Pechſieder, Theerbrenner. U nas potaże szmelcarze zakupują. *Pam.* 84, 762. — Szmelcmistrz, szmelcarz, *encaustes. Cn. Th.* 1029. szmelcem malujący, der Schmelzmahler. SZMELCOWAĆ *cz. niedok.*; (*Sorab.* 2. schmelzowasch; *Vind.* spuſhati, respuſhati, variti, svarjati, reszvirati, restajati, topiti, stopiti; *Ross.* сплавить, сплавлять, сплавливаю; *Germ.* ſchmelzen, (*cf.* szmalcować); *Svec.* smuelta; Rotker. ſchmilzen; *Anglos.* meltan, myltan; *Angl.* melt, smalt; *Graec.* μέλδειν, cf. μαλάττειν); topić, przetapiać; ſchmelzen, umſchmelzen. Masło, na długie chowanie, szmelcują. *Haur. Ek.* 178. Żydzi jęli smelcować srebra, i złota z korony wywozić. *Rzecz. Złot. B* 4 *b.* Rzeczy kościelne nie mają być żydom przedawane, wyjąwszy by pierwéj spuszczone albo zszmelcowane i do pierwszéj materyi przywrócone były. *Szczerb. Sax.* 534. Szmelcowanie *Ross.* плавка, сплавка, сплавление, сплавливание. Żołędzie z szmelcowanéj gliny procami ciskali. *Warg. Cez.* 116. z palonéj gliny, gebrannter Lehm. — Szmelcować powidła, smażyć. *Haur. Sk.* 76. Sulze kochen, ſchmalzen. Szmelcują też piwo, gdy go dobrze w kotle przewarzają, aż go czwarta część uwre. *Haur. Ek.* 107. — §. Szmelcować, ˚szmalcować *niedok.*, uszmelcować *dok.*, » szmelcem ozdabiać, malować; in Schmelz arbeiten, mahlen, mit Schmelz verzieren, *encausto aliquid pingere. Cn. Th.* 1029. Zbroja szmalcowana. *P. Kchan. Jer.* 66. *J. Kchan. Dz.* 94, » SZMELCOWNY, szmelcem ozdobny; *Croat.* smòlczan; *Ross.* финифтяный; *pr. et tr.* in Schmelz gemahlt. Malarzu, uszmelcuj pulchnym lice jej szkarłatem. *Anakr.* 31. Nie takbyśmy gładkości ufali, ani twarzy swych olejkami i farbiczkami szmelcowali, gdybyśmy na przyszłość pamiętali. *Żarn. Post.* 3, 747 *b*, (cf. pstryć). W ślizkie kłęby zwija szmelcowną pierś smoczą *Przyb. Milt.* 227. Pod wiosnę, gdy wdzięczne powiewy Z brył rozciekłych szmelcowne wprowadzą krzewy. *Zab.* 12, 230. SZMELCOWY n p. piec. *Tr.* 2164. od przetapiania, der Schmelzofen. SZMELCTYGIEL, gla, *m.*, rynka do przetapiania, z *Niem.*, der Schmelztiegel. Listków złota włożyć w szmelctygiel złotniczy a wstawić na ogień. *Sienn.* 583. *Śleszk. Ped.* 423, *Carn.* restopniza. SZMELCUGA, ŚMELCUGA, ŚMALCUGA, SZMALCUGA, ˚ŚMOLCUGA, i, *ź.*, gatunek potażu, die Weidaſche. Potażu *alias* szmelcugi łaszt. *Instr. cel. Lit.* Cło ma być płacone od potażów, smelczug, ołowiów etc. *Vol. Leg.* 5, 113. Smolcuga. *Swad.* 3, 79. Od łasztu szmalcugi po 5 zł. *Vol. Leg.* 4, 354. Od towarów leśnych, od szmalcugi łasztu po zł. 5, od beczki potażu 3 szyfunty ważącej, po zł. 2. *Vol. Leg.* 6, 13. — §. Śmelcuga, miejsce, gdzie śmelcugę robią, die Weidaſchefabrik. Temi ługami przedni popioł lutrują w śmelcugach. *Torz. Skł.* 209. Z frytą tak się trzeba obchodzić w piecu, jak nasi majstrowie w śmelcugach, gdy potaż lutrują. *ib.* 226.

SZMER, u, *m.*, szemr, gwar cichy, szelest; *Rag.* xâmor, romon; *Bosn.* sgjamor, sgjuberenje, rumon; *Ross.* шобортъ, шорохъ, das Geräuſche, Rauſchen, Murmeln. Szmer pomieszany znakiem jest bojaźni. *Węg. Marm.* 1, 162. Nadstawia ucha szmerowi ludu; dowiaduje się, iż przyjaciel jego w kajdanach. *ib.* 1, 158. Piwo, które z rozmarynem Czeskim warzą, szmer czyni w głowie. *Syr.* 171. szum, Sauſen im Kopfe. — §. *Botan.* Szmer naski, *ob.* Rozmaryn Czeski, Świnie bagno; (*Vind.* zhmerl *fucus*). Rozmaryn polny szmerem zowią, że piwo, które z nim warzą, szmer czyni w głowie pijącym go. *Syr.* 171. Gdy uchmielonym piwem, szmerem zatartym, głowę zawróci i by masłokiem w szaleństwo obróci, tam stroi firleje.... *Gil. Post.* 150. — Szmer Włoski, *ob.* Dzięcielnica. SZMERAĆ, *ob.* Szmernąć.

1. SZMERGIEL, gla, *m.*, *Germ.* der Schmergel; (*Graec.* σμύρις; *Ital.* smeriglio); kamień śklarski, śnicerski, złotniczy; między kruszcami najtwardszy; stłuczony używa się do polerowania klejnotów etc. *Kluk. Kop.* 2, 219; *Vind.* shelesnast kamen: *Ross.* искерникъ, наждакъ. Żelazo kwarcowe, dawniéj było znane pod imieniem szmerglu. *N. Pam.* 22, 67.
2. SZMERGIEL, SZMYRGIEL, SZMERMEL, mla, *m.*, puszkarska zaprawa krotofilna, część ogniów zabawnych, *Germ.* der Schwärmer in der Feuerwerkskunſt; *Ross.* швермеръ, бурякъ, бурачекъ. Po wieczerzy fejerwerk; goście patrzą z sali, Wpadł szmermel między gumna, stodoła się pali. *Kras. Sat.* 82. Raca z szmermelami *Ross.* шутиха. Człowiek podobny po płochego szmyrgla, Wścibski, łgarz, warchoł, nie stąpi bez figla. *Żab.* 2, 269. SZMERGNĄĆ, SZMARGNĄĆ, SZMERNĄĆ *med. jednł.*, Szmerać *contin.*, Szmerzyć *niedok.*, szmer robić, szemrzeć; rauſchen, ein Geräuſch von ſich geben; *Carn.* shôrgam, shorglâm, vershati, vershim; *Vind.* ſmerzhat (*stertere*); *Croat.* romulim; *Rag.* xâmoriti; *Bosn.* sgjamoriti, rumoniti; *Ross.* шорохнуть, шороху, шорохнуться, шорошиться, журхнуть, журчу, (cf. ciórczeć). Żaby wnet, niech tylko posłyszą, że chrząst jaki szmernie, uskoczą zleknione. *Przyb. Luz.* 42. (chrośnie). Gołąb' szmergnął w krzaki. *Ossol. Baj.* 2. (z szmerem uleciał). Słodkie zefiry, gdy swojém wianem Przyjemnie moje ochłodzicie ciało, Mniemam, jak gdyby z lubém szemraniem W koło mnie jakieś bóstwo latało. *Chod. Gesn.* 11. Drzewczko z ziemi wytargnie, Którym ku Morawcowi dosyć chybko smargnie. *Papr. Gn.* 506. (z szmerem macha, szermuje). Gdyby on nad kupą pierza tą mową szmergał, Rozpierzchłaby się. *Klon. Fl. H*, 1 *b.* (hałasował, junaczył). Komu we łbie smerzą mole, Niechaj ze psy jedzie w pole. *Kchow.* 73. (szemrzą). Żaliła się na jakiś defekt, że jej coś po sercu szmera. *Teat.* 10, 18. niepokoić, beunruhigen, ängſtigen. — §. Szmerają się robacy, sypią się z chrobotem, die Würmer wimmeln mit Geräuſch.

Po śmierci robacy się w człowieku naszmerali. *Comp. Med.* 702. SZMERNY, a, e, szemrzący, szmer wydający; *Rag.* xaamorni, rauſchend. Szmerny strumyczku, co po kamyczku etc. *Zab.* 10, 102.

SZMIGA, *ob.* Śmiga. SZMIGIEL, gla, *m.*, miasto w Poznańskim, sławne jarmarkami. *Dykc. Geogr.* 3, 27; eine Stadt in der Woiw. Poſen. *Prov.* Drya w Szmiglu konia wygrała, a chłopa obieszono. *Rys. Ad.* 11? SZMIGOWNICA, *ob.* Śmigownica.

SZMIOT ziele, *ob.* Opich. SZMIRGIEL ziele, *ob.* Kniat.

SZMUKLERZ, a, *m.*, (cf. smukarz), pasamonik, der Bortenwirker; *Vind.* priemar, priemni kauz; *Slav.* gombár; *Ross.* позументщикъ. Szmuklerze, pasamonicy, haftarze. *Vol. Leg.* 3, 629. Żyd u nas krawcem, szmuklerzem, aredarzem. *Grod. Dis. F b.* SZMUKLERSKI, a, ie, Poſamentirer-. Szmuklerskie rzemiesło - SZMUKLERSTWO, a, *n.*, die Poſamentirerey. SZMUKLERKA, i, *ż.*, die Poſamentirerinn.

SZNEPER, *ob.* Sznyper.

SZNICA, y, *m.*, n. p. Dziś on szewczyk, on rzeźnik, gnojek, leda sznica Posiędzie na publice starego szlachcica. *Pot. Pocz.* 705. Znieś wszystkie rzéki na herb, (cf. Srzeniawa), jeśliś leda sznica, Chłopeś, gbureś, nie ujdziesz wierz mi za szlachcica. *Pot. Pocz.* 80. — Sznica, SZNICE *plur.*, ramiona dyszlowe, die Deichſelarme, die Spalte, die Scheere am Wagen; (*Sorab.* 1. ſnjca; *Sorab.* 2. koleſzna ſnicza, ſnize; *Carn.* grędanza, (cf. grzęda); *Croat.* skarich kolni). U przodkarów sznice są tak dane, żeby między nie skrzynka wchodziła. *Jak. Art.* 1, 305. *et* 2, 288; *armons. Jak. Art.* 1, 271. SZNICOWY, a, e, od sznic, die Armbeichſel betreffend. Węzeł sznicowy, którym się armatna linka do szniców przywięzuje. *Jak. Art.* 3, 46.

SZNICERNIA, i, *ż.*, sznicerski warsztat, die Bildſchnitzerwerkſtatt. *Cn. Th.* 1118. SZNICERSKI, a, ie; *Eccl.* ваятельный; *Ross.* рѣзничковъ; do sznicerza należący, Bildſchnitzer-, Bildhauer-. Sznicerskiej nauki koniec jest obraz rzezany. *Petr. Et.* 46. Sznicerska sztuka lub rzemiesło - SZNICERSTWO, a, *n.*; *Vind.* podubska dlietovina, isresuvanstvu; *Eccl.* ваятельство, изваятельное художество, die Bildſchnitzerey, Bildhauerey. SZNICEROWAĆ *cz. contin.*, ryć, wyrzynać osoby, kwiaty, z drzewa, kamienia etc. *Włod.*, Bilder ſchnitzen, ausſchneiden, ausgraben, ausbauen. ŚNICERSZCZYZNA, y, *ż.*, robota śnicerska. Schnitzwerk, Bildſchnitzerarbeit. Cóż na tym, że karoca wytworną ozdobiona śnicerszczyzną? *Pilch. Sen. list.* 2, 426. SZNICERZ, *SZNICER, a, *m.*, który umie ryć kamienie albo rzezać obrazy, *scalptor. Mącz.* *Sznicer, obraznik albo obrazny może być zwan: bo sznicer jest Niemieckie słowo, nie Polskie. *Mącz.*; *Germ.* der Schnitzer, Bildſchnitzer, Bildhauer. Sznicerz, posążnik, obraznik. *Volckm.* 937, *Sorab.* 1. znamerak; *Carn.* obrasnekar; *Vind.* podubski dlietavez, dlietnik, isrezuvauz; *Slav.* kipodilac; *Croat.* kipodubecz, peldorezecz; *Eccl.* долбитель; *Ross.* рѣзчикъ. Sznicerz nie robi złota i kości słoniowéj, ale daje postać temu, co topi i rznie. *Kras. List.* 2, 122.

SZNIDŁO, SZNIDO ziele. *Mącz.*, *ob.* Siniło.

*SZNIT, u, *m.*, krój, rznięcie, z *Niem.*, der Schnitt; (*Carn.* sníta kruha *lamella panis*). Czy rznięcie uważasz, czy sznity, Piękności wszędzie wybór znamienity. *Zab.* 9, 139. *Skrzet.* Worek ten rozmaitemi sznity zrobiony. *Klon. Wor. praef.* SZNITJARMUŻ, Schnittkohl, kilkakrotnie do roku obrzynany, zawsze świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 216. SZNITSAŁATA, Schnittſalat, ile razy będzie zerznięta, tyle razy świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 217, *Ross.* снить, сныть, дягиль *aegepodium podagraria.*

*SZNIWAGA, *ob.* Szynwaga. SZNUPKA, *ob.* Sznypka.

SZNUR, SZNÓR, a, u, *m.*, SZNUREK, rka, *m.*, *dem.*, SZNURECZEK, czka, *m.*, *dem. sec.*; *Boh.* šnura; *Slov.* šnúra; *Sorab.* 1. schnora; *Sorab.* 2. schnorra; *Carn.* shnora, skripz; *Vind.* ſhnura, ſhnuriza, ſhnurovez, sadershniza, pervesenza, pervesiza, stoglei; *Croat.* snòra, gàytan (cf. kajdan), veruzhiza; *Hung.* sinór, sijnor; *Bosn.* sveza, svezacca, trák; *Slav.* gájtan, struka; *Ross.* снуръ, снурокъ, снурочекъ, (cf. сноровить, сноравливать porównać, zrównać), гайтанъ; *Eccl.* снурокъ, сученое чтонибудь; powróz, (*Niem.* die Schnur, das Schnürchen; Nieders. Snoor; *Angl.* snare; *Svec.* snara, snöre; *Finl.* nuora; cf. *Graec.* νεῦρον; *Lat.* nervus). Z uplecionych pierwszych sznurków znowu przez zaplecenie kilku składa się grubszy, a z grubszych kilku, znowu jeszcze grubszy snur. *Rog. Doś.* 2, 429. Sznury splecione z dwóch lub więcej postronków są liny; sznury zaś raz tylko plecione są postronki. *Jak. Art.* 3, 225. Moc sznura zawisła w mocy nitek, z których się składa, i od sposobu roboty. *Rog. Doś.* 2, 429. *Jak. Art.* 3, 215. Sznur we troje spleciony, nierychło bywa stargany. *Radz. Eccl.* 4, 12. (troisty. *Budn. ib.*). Żonyby trzeba na sznurku przy sobie zawsze wodzić. *Teat.* 36, 45. W Turczech nie jeden bywa sznurem zaciągniony. *Tward. Wł* 144. (uduszony). Sznur wędny, *Carn.* vodiza; *Rag.* tùgna, strùgnja; *Ross.* леса, лѣса, *ob.* Sznura. — Sznurki u smuklerza są dwojakie, kręcone i robione na klockach, jako to: kompazel, borytas, szadras, cięciwka i t. d. *Magier. Mskr.* Sznur szyjny na obrazach śś. *Eccl.* оуброусъ. Sznur perel *Ross.* низанье. Ślepe przywiązanie do prywatnych nabożeństw szkaplerza, rożańca, paska, sznurka, i t. d. *Mon.* 76, 577. Wszystkich na jeden sznurek. *Opal. Sat.* 87. (jednej faryny, jednej kuźni). Sznury z piasku kręcić. *Smotr. Lam.* 45, (*ob.* bicza z piasku nie ukręcisz). Sznur ciesielski, die Schnur, Richtſchnur der Zimmerleute; *Carn.* sznôra, potesa, plajba; *Bosn.* perdia, (cf. pertyka); *Ross.* причалъ. Cieśle zwykli linią prowadzić sznurem w rubryce zmazanym. *Solsk. Geom.* 30. Pod sznur, wedle sznura, prościuteńko; *Sorab.* 1. po schnóre; *Slov.* gako po snure; *Vind.* po ſhnuri, glihvnu, (po niti), po versti, kaker bi se ſhnuro vdariu, nach der Schnur, ſchnurgerade. Ulica szeroka lipkami pod sznur sadzona. *Zab.* 9, 137. *Skrzet.* Szła w prost pod sznur. *P. Kchan. Orl.* 1, 170. *Eraz. Dw. C.* Z obu stron gościńca topole pod sznurem wysadzone cień sprawują chłodny. *Hor. Sat.* 78. Prosto, jak po sznurze. *P. Kchan. Jer.* 149. *Zab.* 14, 33. Jak pod sznur. *Cn. Ad.* 295; *adject. Vind.* poſhnuren, verstnoraun, glihpotegnjen. — *Inde* Sznur- pra-

widło, linia; Richtſchnur, Regel. — Postanów twe życie podług sznuru cnoty i rozumu. *Budn. Apopht.* 38. Abyśmy według woli boskiéj żyli, i wszystkie myśli nasze i sprawy tym sznurem mierzyli. *Kucz. Kat.* 3, 335. Bóg chce powodować nas sznurem wiary. *Lach. Kaz.* 1, 215. Niech on idzie za sznurem, a nie za sznur ciągnie. *N. Pam.* 23, 247. Mądry nie według ustaw ludzkich żyje, ale według sznura cnoty. *Budn. Apopht.* 22. Pismo niechaj szczérze wykładają wedle sznuru wiary. *W. Post. Mn.* 400. Po sznurze czego dochodzić = po nici kłębka, dem Faden nach erſpüren. Dopiero trafiło się na *szlad, i już szło wszystko jak po sznurze. *Biel.* 598. Gruntownie a statecznie, jako po sznurze wypytać się, w jakimby stanie były rzeczy wszystkie. *Kosz. Lor.* 60. — Wszystkie te przykłady, jakoby na sznurek zebrać. *Glicz. Wych. G* 3 *b.* (do kupy porządnie, jak na nitkę). — *Transl. varie:* Sznur, ciąg, pasmo; Faden, Fortgang, Dauer, Verfolg. Sznur żywota nadspodzianie jego był przerwany. *Bal. Sen.* 20. (nić, nitka). W dalszym prawa sznurze, dowiem się. *Teat.* 45. *c*, 48. *Wyb.* (w postępku, ciągu). Złe przygody sznurem się po powietrzu zbiegają. *Bal. Sen.* 95 na kupę, pasmem; zuſammen, auf einen Haufen. — *Fig. transl.* Czasem język dziecięcia tak jest zafasowany spodem skóreczką, którą zowią sznurkiem, że nie może nim swobodnie obrócić. *Mon.* 69, 1003. Słońce swe już rozpościera złote sznury. *Auszp.* 15. promienie, Strahlen. Goździec na wierzch z włosami przedarłszy się, w sznury i kożuby zlepia się. *Petr. Wod.* 22. w kołtuny, w warkocze, Zöpfe. Ledwo na bardonie srebrnym gładka Pierys zgodne zmąci sznury, Strach go dojeżdża ponury. *Zab.* 6, 372. *Nar.* struny, *strony, Saiten. W karecie chodzi koń w pięknym mosiądzowym sznurze. *Pot. Jow.* 184. w rzędzie, w szorach; Geſchirr, Pferdegeſchirr. — Sznur mierniczy, mierniczy pręt; die Meßſchnur, Meßkette. *Chmiel.* 1, 78, *Vind.* merna ſhnura, merauna verv. Sznur, pewna miara geometryczna, Schnur, ein beſtimmtes geometriſches Maß. Sznur ma prętów 10 czyli stop geometrycznych 100, łokci 75. *Zabor.* 14. *Łesk.* 2, 26. *Solsk Geom.* 2, 145. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Czack. Pr.* 2, 206. *Grzęp. K* 3, (cf. wężysko). Sznur albo korda ma w sobie *virgas* lasek 5, pertyk 6, łokci 45. *Haur. Ek.* 25. — *Allegr.* *Sznury mi przypadły na miejscach wesołych, przypadło mi też i dziedzictwo wdzięczne. *Radz. Ps.* 16, 6. *Bibl. Gd.* dział mój, Antheil, Erbtheil. Wyrzucił bóg przed niemi pogany, a przypadły na nie sznury dziedzictwa. *Radz. Ps.* 78, 55. SZNURA, y, ż., binda, sznura u czapki. *Cn. Th.* 31; eine breite Schnur, ein Band, eine Binde. *Sznura z wędą na smagłym precie. *Cresc.* 646, *ob.* sznur wędny, sznurek, die Angelſchnur. SZNURKOWAĆ *cz. niedok.*, obsznurkować *dok*, sznurkami obramować, mit Schnüren einfaſſen, beſetzen. *Tr.* SZNURKOWY, a, e, od sznurków, Schnur-, Schnürchen-. Przeczka sznurkowa. 1 *Leop. Exod.* 26, 5. Skąd te mordy i walki idą, świadczą konspiracye Francuzkie, mordy *Anglickie, hasła sznurkowe, raczkowe i insze tym podobne praktyki. *Zarn. Post.* 3, 700. SZNUROWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, usznurować *dok.*; *Sorab.* 2. schnürowasch; (*Sorab.* 1 schnorwanczko, schnorwano *fascia*); *Vind.* ſhnurati, vesati, sadersniti; *Carn.* ueshklám; *Ross.* сшуровать; sznurami zwięzywać, *Germ.* ſchnüren; (*Svec.* snöra), zuſchnüren, zuſammen ſchnüren. Zdrowia i kształtu zgubne sznurowanie męczy Płeć niewieścią, a ciężar uciska obręczy. *Zab.* 8, 85. (sznurówki, rogówki). Każdy anatomik nieprzyjacielem jest sznurowania i wszystkich ciała ludzkiego więzów. *Zab.* 7, 133. Sznurować tłómok. *Pot. Syl.* 87. Usznurowałam powrózkami łoże moje. *W. Prov.* 7, 16. *Radz. ib.* Koszulą złotem wyszytą panieńskie piersi sznurowała. *P. Kchan. Jer.* 317. (krępowała, przykrywała, przypasała). — Sznurować; u cieśli, sznur głownią czerniony odbić. *Magier. Mskr.* — *Transl.* Gębę sznurować, krzywić, różnie pociągać; das Maul verziehen, das Geſicht verziehen, Geſichter machen. Sznurowanie ust we śnie bywa znakiem robaków w człowieku. *Perz. Lek.* 188. Oko niby wpół śpiące, usta zsznurowane. *Teat.* 43. *c*, 7. *Wyb.* — *Aliter:* Gębę sznuruje. *Cn. Ad.* 243. powagę stroi, er giebt ſich ein Anſehen, ſpricht vornehm, macht ein vornehmes Geſicht; *Ross.* чеченитьсл. Sznurowanie gębusi, podrygi i cedzenie ślinki, nie wprawią nas w tę, któréj pragniemy, opinią. *Mon.* 70, 159. Wyćwiczył się w stawianiu nóg, a najwięcéj pożytkował w sznurowaniu gęby. *Mon.* 75, 631. Kto słowa tworząc, usta sznuruje, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 *b.* Gdy u dworu przechodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi, a postawę usznurują. *Kosz. Lor.* 41. — *Simil:* Sznurowana mowa płaczącemu Tak się właśnie udaje, jak plęsy choremu. *Jur. Pogrz.* upstrzona, kunsztowna, sztuczna, przesadna; gefünſtelt, geſchniegelt. — §. *Widzimy rozmaite stany, jako się po drodze żywota naszego sznurują, a prawie się ślizają, jak kozy po lodzie. *Rej. Zw.* 137 *b.* SZNUROWADŁO, SZNÓROWADŁO, a, *n.*, wiązadło do sznurowania służące, eine Schnürbinde. Przestronna odzież najlepiéj młodemu wiekowi służy; więc ani podwiązkami, ani żadnemi jakiemi sznórowadłami ściskać się nie potrzeba. *Mon.* 69, 1091. SZNURÓWKA, SZNÓRÓWKA, i, ż.; *Boh.* żiwotek, żiwůtek, (cf. żywot); *Carn.* moderz; *Vind.* muderz, nederz (cf. nadrze), perſnu vesilu; *Slav.* modrac; *Croat.* moderez; *Ross.* сшуровка, сшурование; (сноровка zrównanie, porównanie); — kaftanik kobiecy do sznurowania, der Schnürleib, die Schnürbruſt. Sznurówki z rogów do stroju. *Comp. Med.* 705. Sznórówka jej w stan jako najgładziéj wpadła. *Mon.* 69, 1086. Twarde noszą sznurówki do krępowania ciała. *Zab.* 7, 134. Męczą kobiety od dzieciństwa sznórówkami, rogami, żelazami. *Zab.* 10, 216. Zwyczaj dzieciom nader szkodliwy, że je matki sznurówkami wycieńczają. *Mon.* 69, 654. SZNURÓWKOWY, a, e, od sznurówki, Schnürleib-. SZNUROWY, a, e; *Ross.* сшуровый; od sznura, Schnur-. (*Ross.* сшуровая книга rachunkowa xięga w kancelaryach, przez któréj wszystkie karty podwójny szpagat jest przeciągniony). SZNURZYĆ *med. niedok.*, n. p. Sznurzy czyli utyka żyła rudy, to jest, w inną stronę niż przedtym idzie. *Os Żel.* 84. die Erzader nimmt eine andre Richtung. SZNURZYSTY,

SZNÓRZYSTY, a, e, pełen sznurów, ſchnürig, voll Schnüre. Ziele kropidło ma jakoby paciorki po pięciu na jednym korzonku sznórzystym. *Syr.* 736.

SZNYPKA, SZNUPKA, i, *ż.*, *Sznupka tabaki, *ob.* Szczypta, niuch. — §. Przytyk, przycinek, uszczypek, szczypka; *Carn.* osshtęp, osshtępk, *Germ.* ein Schnippchen, ein Stichelwort, eine Sticheley, Anzüglichkeit. Gdyby kto miał dzieci z nieuczciwą białą głową, dzieciom tym zawżdy sznypka w nos od drugich będzie pogotowiu. *Glicz. Wych. A* 5, (cf. szczutka). Za dobrodziejstwo podziękę, za krzywdę powetowanie, abo przynajmniéj sznupkę. *Pilch. Sen. list.* 2, 317. Panu w każdym sądzie i drogach, przykrości, Różne despekty, sznupki, urągania Cierpieć przychodzi od katów srogości. *Odym. Św.* 2, *F f b.* Sofistom mimojazdem daje sznupkę. *Pilch. Sen. list.* 370. Jedni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają, inni zaraz sznupkami, *tyrami i złorzeczeństwy docierają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Na pana samego uszczypki Swawolnie czasem miota, i żartowne sznypki. *Tol. Saut.* 45. Kiedy kogo tęgiemi dowody bardzo potłumiają, tedy on sznypkami jakiemi a szyderstwy i przerywaniem rzeczy, chce odwieść od przedsięwzięcia onego. *Baz. Hst.* 173. August, jak sam bardzo rad z inszych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zasię, gdy go kto bezpiecznie żartem abo sznypką jaką dworskie dojechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor.* 177 *b.* To trefnie, kiedy kogo uszczkną w tymże, w czym on pierwéj dał sznupkę. *Gorn. Dw.* 190. *W. Post. W.* 344. Ifikratesowi, który ojca szewca miał, jeden sznypkę rodzaju ku zelżywości jego zadał. *Kosz. Lor.* 30. *Przecz ja urągania i sznupki odnoszę? *J. Kchan. Ps.* 98. Konałeś jednak panie bluźnierskie ich strzały, Urągania ich, sznupki, w cię jak w cel trafiały. *Groch. W.* 165. Dał tu pan sznupkę onym bogaczom, iż zapomnieli miłosierdzia. *Rej. Post. M* 2. Patrzajże jako tu na ostatku pan dał dwie *sznupce światu temu. *ib. U* 3. Przy tym szkalowaniu dostanie się też jaka sznupka i onej. *Gorn. Dw.* 301. Słowa Jehowy były mu urąganiem i sznypką. *Budn. Jer.* 20, 8. *Cn. Th.* 1119.

SZNYPER, SZNEPER, pra, *m.*, narzędzie jedno z najwygodniejszych do puszczania krwi. *Perz. Cyr.* 2, 109; *Germ.* der Schnepper, Aderlaßſchnepper; *Eccl.* жилосѣчиво, топорокъ. Lancety, sznypry czyli puszczadła do krwi. *Perz. Cyr.* 2, 6. SZNYPROWY, a, e, den Schnepper betreffend. Trzaśnienia sznyprowego niektórzy nie mogą słuchać bez lękania się. *Perz. Cyr.* 2, 111.

SZNYRKIEL, kla, *m.*, z *Niem.*, der Schnürkel. Woluty, sznyrkle, są ornamenta kapitelów, jako to wężownice, trefione włosy. *Chmiel.* 1, 79.

SZOCEWICA, SZOCZKA, *ob.* Soczewica. SZOCKI, *ob.* Szkotski.

*SZODZEL, [a, *m.*; z *mazursk.* Sadzel *qu. v.* 2], n. p. Odważniejsze tu dziewki można nazwać śmiełe, Które na końce noszą gotowe szodzele. *Pot. Jow.* 2, 73. [na członek szankry. 2].

SZOŁDRA, y, *ż.*, (z *Niem.*, die Schulter; *Svec.* skuldra; *Anglos.* sculdor; *Angl.* shoulder; *Isidor.* sculdro); wieprzowa łopata, wędzona, solona = szynka, Schweineſchulter, Schweinskeule, Schinken; *Slov.* šoldra, šoldra *perna*, *succidia*; *Hung.* sódor, sóder, szügy; *Boh.* chuška; *Vind.* plezhe, (cf. plecy); *Croat.* kúk, praszje sztegno, (*ob.* Ścięgno); *Bosn.* plechje, zarebarnik, perscjutak; *Slav.* kuk, but. Dobra szołdra *zimie Kiedy uschnie na wietrze albo w gęstym dymie. *J. Kchan. Fr.* 42. Szołdra wielkonocna święcona. *Haur. Sk.* 19. *Kosz. Lor.* 150 *b.* Szołdra w wielką noc lepsza niż zwierzyna. *Jeż. Ek. D* 4. Żądasz zdrowia; lecz wielkie misy z tłustemi szołdrami uprosić bronią. *Słonk. Pers.* 20. Tatarzy szkapowiny miasto szołder więdłych używają. *Paszk. Dz.* 8. — §. Szołdra *jurgand.* = świnia, Schweinigel, Schweinhund. Niemiec, gdy obaczy pijanego Polaka; to rzecze: świnia Polska; a on sam w tym jest większa świnia, bo go i szołdrą zowią. *Haur. Sk.* 158.

*SZOŁODUSZA, [y, *ż*, SOŁODUSZA; *Ross.* солодуха. *Pskow.*; *Etym. ross.* солодить = słodzić; kwasza, eine Art Sauerſauze 2]. n. p. Tatarzy wiedząc, że na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie się funduje, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szałamachy, *szołodusze, pszennika; co wszystko z mąki a z jagieł robią, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37.

*SZOŁTYS, a, *m.*, SOŁTYS; *Germ.* der Schuldheiß, Schulze, Dorfrichter, Schulzenlehner; *Anglos.* scultheta; *Saxon.* scultheit; *Lat. med.* sculdasius, scultetus; *Ottfried.* sculdheizzo; *Sorab.* 1. scholta, *vulgo* schówta; *Sorab.* 2. scholta, schulta, schowta; *Chald.* שלישא schallita, *plenipotentiarius regis*, שלית schallit, *dominator*; *Chald.*, *Rabb. et Syr.* שלטן saltan, *dominator*, *ob.* Sułtan; *Chald.* שלטן schiltan, schaltan, *potestas*; cf. *Germ.* ſchalten; cf. siła. — Słowo szołtys, *scultetus* wzięte z staréj Niemczyzny, w któréj, Schuld, znaczy grzech, winę, karę; ponieważ tych rozeznanie do sędziego wiejskiego należało. Ci szołtysi mieli od dziedziców lokujących wsie, nadawane sobie pewne grunta dziedzictwem, ażeby lepiéj powinność swoję pełnili i chłopów dostrzegali. *Nar. Hst.* 6, 324, *Vind.* fodez, fodnik (*ob.* Sędziak, Sędzia), richtar, ſhuppan (*ob.* Pan, Żupan), *praetor*; *Hung.* ispan *villicus*, (cf. jespan). Szołtys abo wójt trzy sądy wielkie do roku miewa. *Sax. Porz.* 40. *Vol. Leg.* 1, 39. *Stryjk.* 343. Jestem w téj tu wsi starszym, jestem sołtysem. *Teat.* 30, 15. Rolnicy jedni mają znaczne gospodarstwo, jako to szołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mniej znaczne etc. *Świtk. Bud.* 441, (*ob.* Rolnik); Schulzenlehner, Bauerlehner. *SZOŁTYSI, ia, ie, [SOŁTYSI 2], *SZOŁECKI, a, ie, do szołtysa należący, Schuldheiß =, Schulzen =. Z każdej włoki szołtysiéj po złotemu. *Vol. Leg.* 3, 436. Sądu szołtysiego żaden inszy odprawiać nie może, jedno sam sołtys albo jego sługa przysięgły. *Szczerb. Sax.* 409. Mieszkania kmiece lub szołeckie. *Świtk. Bud.* 481. SZOŁTYSIK, a, *m.*, syn szołtysi. *Dudz.* 61, des Schuldheiß Sohn. SZOŁTYSOWA, éj, *ż.*, żona szołtysa, die Schuldheißinn, Schulzinn; *Sorab.* 2. schulschina, schulschinka, schuschina, schuschinka; *Sorab.* 1. scholczina, schowczina; *adj* scholczinowy, schowczinowy. *SZOŁTYSTWO, SOŁTYSTWO, *SZOŁECTWO, a, *n.*, urząd,

władza, należytość szołtysa; das Schuldheißamt. Schulzenamt, die Schulzerey, das Schulzenlehen; *Boh.* rychta; *Sorab.* 1. scholczinstwo, schoweczinstwo. Ustanowienie sołtystw zdaje się ztąd ma początek, że dawni książęta puste grunta nadawali prywatnym; ci mieli z razu zupełną wolność od wszelakich powinności; ale z czasem włożono na nich służbę wojskową; rozsądzali przedtym sprawy między wieśniakami. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 177. Wojtostwa i sołtystwa zasłużonym żołnierzom naznaczamy. *Vol. Leg.* 4, 108.

SZOMOTA, *ob.* Szamota.

SZOPA, y, *ż*, SZOPKA, i, *ż dem*, 1) budynek z przykryciem dla schowania rzeczy od deszczu; (*Slov.* šop *foenile*; *Carn.* shûpa; *Vind.* lhupa, skeden, parna, hisharka; *Croat.* szusha; *Bosn.* pojatta; *Slav.* pojata; *Ross.* сарай, сараецъ); §. 1) *Germ.* der Schoppen, *Schuppen; Obd. Schupf, Schupfen; *Anglos.* sceof, scypen; *Angl.* schop; *Gall.* ochope; *Graec.* σκέπη (cf. schować); cf. σκέπειν; *Lat. med.* eschopa). Chałupa, supa czyli szopa w starym języku Polskim. *Nar. Hst.* 4, 282, (cf. żupnik). Szopy ku zachowaniu siana. *Cresc.* 26. Chowa się często siano w szopach na łąkach wybudowanych. *Kluk. Kośl.* 3, 296. Pilnie przestrzegać, aby na téj szopie, gdzie cegły, dobrze był zawarty dach. *Haur. Ek.* 6. Szopy składowe na drzewo. *Jak. Art.* 3, 172. — Szopa elekcyjna, der Wahlſchoppen. Na sejmie elekcyjnym miejsce zasiadania senatorów jest budynek drewniany, na prędce i umyślnie do tego zrobiony, który nazywają szopą. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 93. — Szopa wojenna, budowanie nakryte do dobywania miast ruchome, nieruchome, rozmaite; *testudo. Cn. Th.* 1119. das Sturmdach der Alten. Szopą zakryta pod mury się ruszy zbliżona Rzymska dzielność. *Bardz. Luk.* 46. — *Artill.* Ogonowa szopa, der Schwanzriegel. Sztuka drewna spajająca same końce dwóch ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. — §. 2*) Szopka, *ob.* Szypułka. — (*SZOPEL, *ob.* Sopel). — SZOPISKO, a, *n.*, 1) miejsce, gdzie szopa stoi, der Schoppenplatz. — 2) Szopisko, *ob.* Szopsko. SZOPNY, a, e, od szopy, Schoppen-. Urzędnicy żupni, pisarze, ważnikowie, hutmanie, szopni.... *Vol. Leg.* 5, 176. dozorce szopni, Schoppenaufseher. SZOPSKO, a, *n.*, brzydka szopa, chata; ein häßlicher Schoppen, eine häßliche Hütte. Kto za prawidło wziął mierność złotą, I jej styrem kieruje, Ten ni pod szopskiem mieszka gołotą, Ni dla zazdrości buduje; *caret obsoleti sordibus tecti. Hor.* 1, 256. *Nar.*

1. SZOR, u, *m.*, SZORY *plur.*; *Sorab.* 2. fzła, (*ob.* Szla); *Carn.* preprẹga, (*ob.* Przeprządz); *Vind.* kfhir, napregstvu, perprega; *Slav.* hámovi, orma; *Bosn.* vres od kogna, sprava od kogna; *Ross.* шоры, шорки, (шорникъ rymarz), упряжь, збруя; *szur. *Cn. Th.* 1127. rząd koński, z *Niem.* das Geſchirr, Pferdegeſchirr, (Schirr).

2*. SZOR, [u, *m*, burza, Szarga *qu. v.*; *Ross.* шарей морска мгла, шаръ затока *Arch.*; *Etym. sanscr.* sara = woda, jezioro 2]; szor, szorowanie, nawał; Ungewitter, Wetter, Seesturm. Z morza szor się gwałtowny wychynie I *zaspie nawy. *Chrośc. Luk.* 293.

3. [SZOR, u, *m.*, *Ross.* шора rząd pereł *Tul*, *cf. Germ.* Schar; n. p. 2]. Szor brzuszków lisowych. *Tr.* 20 par, zwanzig Paar Fellchen, ein Zimmer, z. B. Fuchsbälge. Szor lisów, brzuszków, ein Zimmer Füchſe oder Wammen. *Ern.* 1471.

SZORARZ, a, *m.*, w hucie, co drwa do pieca przykłada, szoruje, der Zuſcheurer, der in den Scheuerofen Holz einwirft. *Tr.*

*SZORBA, y, *ż.*, [z *tureck.* śorba, *vulg.* ćiorba = *jus. Menin.* I, 889, *ob.* Ciurba, Czorba 2]; (cf. *Lat.* sorbeo); polewka, Suppe. Na łęku torba, Sucharki, rzadko w święto z skopowiną szorba. *Paszk. Dz.* 49.

SZORBOCH, *ob.* Szkorbut, gnilec.

SZORC, u, *m.*, *SZORSTUCH, u, *m.*, fartuch, z *Niem.* der Schurz, die Schürze; *Sorab.* 2. schorza; *Sorab.* 1. schurc, schorczuh, schurzuch, wobkask, podkask, przedkask; *Boh.* zástěra, zástěrka; *Vind.* lhurz, skurzhik, okrilje, okrielje, obpaſs, opaſek, sagernilu, obgernilu, predokrielje, predogernilu, predvisaunik, predpaſs, predvesaniza, predpert, nadkoleniza, bertaſhez; *Croat.* pàsz (*ob.* Pas), zaztor, fertun; *Ross.* передникъ (cf. przednik), запонь, запонецъ, (*ob.* Zapona). Pozszywali liście figowe, a poczynili sobie szorce. *Budn. Genes.* 3, 7. Tysyfone szorc na się wdziawszy I pokręconym wężem biodra przypasawszy, Wyszła z domu. *Otw. Otw.* 163. Wziąwszy szorstuch, przepasał się. *Sekl. Joan.* 13. Inianą chustę. *ib.* Szorc szewski, skórzany, *ob.* Szustfal, szorstfal.

SZOROWAĆ *cz. niedok.*, trąc chędożyć; *Sorab.* 2. schurrowasch; *Svec.* skaera, skira, skura; *Angl.* scowre; *Irl.* sciuram; *Lat. med.* escurare, curare; *Ital.* scurare, curare; *Gall.* escurer, curer; *Goth.* scauran; ¡Nieders. ſchüren; *Germ.* ſcheuern. Piasek do szorowania naczyń powinien być biały i miałki; do chędożenia kosztowniejszych rzeczy bierze się trypla. *Kluk. Kop.* 1, 328. Ustawicznie przeciwko nam szorują groty i pancerze swoje. *Rej. Ap.* 73. (ostrzą, szlifują, gotują). Zbroje szorują. *Weresz. Reg.* 44. Pancerze szorują. *Rej. Zw.* 16 *b.* Lekarstwo to na laxowanie obrane, dobrze kiszki szoruje. *Perz. Lek.* 230. (wyciera). Zęby i usta jak najuważniej szorują. *N. Pam.* 21, 338. Ogony piaski zwierzęcne długiemi szorują; *summae cauda verruntur arenae. Zebr. Ow.* 265. (zamiatają). Gałąź szyją szoruje. *Papr. Pr. B* 3. (wisi na drzewie). — Szorować, mocno poruszać, ſtark bewegen, ſchüttern. Wy o Austry szorujcie liściem i drzewa poruszajcie. *Tward. Daf.* 60. Kamienie z wielkim dźwiękiem Etna wysypuje A ode dna samego gwałtownie szoruje. *A. Kchan.* 80. wyrzuca. — §. Szorować drzewa do pieca hucianego, (*ob.* Szorarz), Holz in den Scheuerofen werfen. *Tr.* SZOROWNIA, i, *ż.*, piec od szorowania w hutach, der Scheuerofen in den Schmelzhütten. *Tr.*

SZOROWY, a, e, od szorów, Geſchirr; *Ross.* шорный.

SZORSTFAL, SZUSTFAL, SZUSFAL, u, *m.*, szorc skórzany rzemieślników, z *Niem.*, das Schurzfell; *Cn. Th.* 1127. Szuszfal, fartuch szewski skórzany. *Magier. Mskr.*, cf. szuszfalki.

SZORSTKI, SZERSTKI, a, ie, — o *adv*, (cf. sierć); nie-

gładki, chropawy; *Boh.* šrstnaty; *Slov.* šrstnáty, drsnatý; *Hung.* szörös, szeüreüs; *Sorab.* 1. schèscheŕaté, (ſerſtžoyité *setosus*, ſerſtžnoschecé *seliger*, ſerſtka, ſerſtže *seta*); *Ross.* шершавый, шершенъ, шершневъ (cf. szerszeń), шероховатый (*ob.* Szerchlowaty), осистый, песиковатый (cf. osisty, cf. psi), ежеватъ, (cf. jeżyć); rauh, nicht glatt, ſpießig, ſtreifhaarig. Łodyga szorstka, *hirsuta*, kiedy kosmatość na niej cokolwiek ostra. *Bot. Nar.* 42. *Jundz.* 2, 15. U nich podły człowiek, co nie w jedwabiu, lecz w szorstkim kamlocie. *N. Pam.* 5, 199. Szorstkie krótkie włosy w wełnie *Ross.* песика. Szerstkie niedźwiedzie. *Dmoch. Szt. B.* 23. W gorących krajach włosy są twarde, szerstkie. *Wejch. An.* 61. Człowiek szorstkich włosów na głowie *Ross.* ерошка. Szorstkim czynić *Ross.* шерошить. Szorstkim się stawać *Ross.* шершавѣть. — *Moral.* Niełagodny, unſanft, unfreundlich, rauh. Kraczą na sektę Stoików, iż jest zbyt szorstka i twarda. *Pilch. Sen. łask.* 96. Kato zda nam się bardzo być szorstki i surowy. *Pilch. Sen. list.* 1, 78. Czego się jedno cnota dotknie i ugładzi, by też innym nie wiem jak się szorstko wydawało, tobie smarownie pójdzie. *Pilch. Sen. list.* 2, 161. SZORSTKOŚĆ, SZERSTKOŚĆ, ści, ż., niegładkość, chropowatość; die Rauheit, Unglätte; *Ross.* шершавость, шероховатость, шерохъ, (*ob.* Szerchla). Kto zwolna głaszcze, nie uczuje szerstkości i chropowatości. *Pilch. Sen. list.* 298. Gładkość, szorstkość, przeciwne dwa przymioty. *Zool.* 54. — *Moral.* W pismach jego wydaje się szorstkość umysłu. *Teat.* 24, 42. *Czart.* niełagodność, surowość; Härte, Unfreundlichkeit.

SZORSTYN, *Niem.*, der Schornſtein. *Cn. Th.* 1120. *Bielaw. Myśl. B* 3, *ob.* Komin.

SZORUJĘ, *ob.* Szorować. SZORULEC, lca, *m.*, pogrzebaczka do pieca. *Włod.* koczarga, pociask, kosior. *Cn. Th.* 754 ożog, die Ofenrücke, der Schürſtock. Szorulec kamienniczy, tablica czyli naczynie rzemieślnicze do równania jakiej rzeczy, n. p. muru, posadzki etc. *Włod.*, das Scheuerbrett, Scharreiſen, etwas damit gleich zu reiben; *Boh.* šorna.

SZOS, u, *m*; *Germ.* Schoß, Steuer, Abgabe, (cf. Schatz); *Boh.* šos, kšos; (*Sorab.* 1. schoszar podskarbi, schoszarstwo podskarbstwo); *Ross.* налогъ, (cf. nakład, cf. nałog). Szos, podatek od miast i miasteczek, płacony z domów. *Nar. Hst.* 4, 39. Rzemieślnicy szosy, stróżne i inne podatki miejskie odprawują. *Szczerb. Sax.* 183. Obywatel od dóbr swych szosy i inne podatki daje. *Szczerb. Sax.* 138. SZOSOWY, a, e, od szosu, Schoß-, Steuer-; *Boh.* šosownj, kšosownj.

SZOSIK, SOSIK, *ob.* Sos 3. SZOSKA, *ob.* Szoszka, Socha.

SZÓSTAK, a, *m.*; (*Boh.* šestkák 1) pieniądz sześciorny. 2) jeleń o sześciu końcach; *Sorab.* 2. schesczerak; *Sorab.* 1. schosztak sześcioletni; *Carn.* shestiza; *Vind.* ſhestak, ſhestnik; *Rag.* scestàk; *Bosn.* scestak *sexennis*; *Croat.* sésztak *sexennis*; *Slav.* séstak *sexennis*, *fem.* sészticà; *Dal.* sesztak, marias, pet gros i dva krajczara; *Ross.* шестеръ, шестерикъ; — 1) szóstak, liczba sześć mająca, *senarius numerus. Cn. Th.* 1120. Zahl von Sechſen, ſechs Stück, etwas aus ſechs Theilen beſtehendes. Szóstak, poszóstny wiersz, *senariolus versus. Cn. Th. ib.*, *hexameter.* Szóstak, miara mokrych i suchych rzeczy u Rzymian starych *sextarius*; kwarta nasza dziesięcią uncyi większa niż ten szóstak. *Cn. Th. ib.*, *Croat.* maszlin, meczely; *Slav.* litra, ein gewiſſes Maß bey den Römern. — Szóstak, grosz poszostny; *Boh.* šestak; *Germ.* der Sechſer; moneta srebrna dawniej w Polszcze używana, miała w sobie groszy miedzianych 12. *Kras Zb.* 2, 522. *Segrossus*, poszósny grosz, albo szóstak. *Urs. Gr.* 358. Drobna moneta, szóstaki, trojaki, półtoraki. *Gost. Gor.* 37. Od sierpa dwa szóstaki bite. *Mon.* 64, 204. To rozum, to nauka, w tym się wszystko mieści, Szóstak groszy dwanaście, a złoty trzydzieści. *Kras. Sat.* 24. — 2) Szóstak, człowiek o sześciu palcach. *Cn. Th.* 1120. ein Sechsfingriger. SZÓSTKA, i, ż.; *Boh.* šestka; *Sorab.* 2. schesczeriza; *Vind.* ſhestiza; *Ross.* шестерка; liczba sześć w kartach, na kostkach, etc.; die Sechſe in der Karte, in der Würfel ꝛc. (*Boh.* žiž *senio*, szóstka kostkowa, cf. zez). Cóż teraz czyni? oto widząc w worku pustki, Z szóstek robi siódemki, a z siódemek szóstki. *Kras. Sat.* 112 (fałszuje karty we grze). Podała mi w uwagę szóstka żołędna bardzo dobrą temę: obrotliwa błądzi. *Mon.* 74, 389. *et* 398. — 3. Szóstka, jedna szósta część = $^1/_6$, ein Sechſtel; (*Sorab.* 1. schestélk; *Vind.* ſhestiz, ſhesti diel; *Slav.* shestina); n. p. Trzy szóstki = $^3/_6$. *Jak. Mat.* 1, 60. trzy szóste części, Sechſtel. SZÓSTNY, a, e, sześć w sobie osięgający, *senarius. Mącz. Ross.* шестерный, ſechsfällig. SZÓSTOSKRZYDLASTY, SZÓSTOSKRZYDLNY. *Chodk. Kost.* 37, *ob.* Sześcioskrzydlasty. SZÓSTY, a, e, *Num. Ord.*; *Boh.* šesty; *Slov.* šesti; *Sorab.* 1. schesty, schosty, schèste; *Sorab.* 2. schesti, schosti, *Carn.* shèstè; *Vind.* ſhesti, ſhestni, (cf. ſhestnik = czerwiec); *Croat.* sészti, shezti; *Bosn.* scesti; *Slav.* shésti; *Rag.* sceesti; *Ross.* шестый; *Ital.* sesto; *Lat.* sextus; *Indic.* shashtti; *Germ.* der Sechſte; w porządku po piątym następujący. Szósty raz konsul, *sextum. Cn. Th.* 1120. Po szóste; *Vind.* k' ſhestenu, ſhestnu, zum Sechſten. Szósta godzina = szósta, ſechs Uhr, Sechſe. O której? koło szóstéj! *Teat.* 17, 44. Sexta, daje nam znać, o przybiciu na krzyż około południa i godziny szóstéj, i co się z panem naszym aż do dziewiątéj działo na krzyżu. *Hrbst. Nauk. P* 5 *b.*

SZOT, SZOTKA, SZOSTKI, *ob.* Szkot, Szkotski.

SZPACHLA, SZPACHLÓWKA, i, ż., u malarzy, rogowa lub drewniana; używają jéj do gładzenia gruntu. *Magier. Mskr.* die Spathel der Maler, das Temperirmeſſer, cf. szpatela. SZPACHLOWAĆ *cz. niedok.*, u malarzów, wygładzić szpachlówką grunt dany do malowania. *Magier. Mskr.* ślifować, mit der Spathel glätten.

*SZPACIĆ, *ob.* Szpecić.

SZPACZKOWAĆ *cz. niedok.*, jak szpak gawędzić, bredzić, pleść, wie ein Staar ſchwatzen. Obcym szpaczkuje językiem. *Nar. Dz.* 3, 117. Przecz papugo tak gładko ludzkie słowa składasz? Bo się do tego pilnie szpaczkując przykładasz! *Tol. Saut.* 45. — 2. Przedrwiwać, żartować. *Włod.* necken, ſchrauben, vexiren. Do prawdy mó-

wisz, czy ze mnie żartujesz? R. Chyba, że ze mnie ty samże szpaczkujesz. *Past. Fid.* 4. Wszystkie dworstwa, wszystkie szpaczkowania, wszystkie *kortyzacye gotów jest wycierpieć Polak. *Weresz. Reg.* 118. (*Vind.* spaka *stultitia*, spakovanye *nugae*; *Croat.* szpachujem = oszukuję, cf. pak, opak). SZPACZEK, *dem. ob.* Szpak. SZPACZKIEM *adv.*, jak szpak, szpaczkując, wie ein Staar ſchwatzend. Nie dajże synu wiele lada czego szczebiotać, jako inni bardzo radzi widzą, a zowią to szpaczkiem. *Rej. Zw.* 7 *b. Cavillor*, szydzę szpaczkiem. *Urs. Gr.* 233. SZPACZY, a, e, do szpaków należący, Staar=, Stahr=. Szpacze języczki, ziele listeczki ma na kształt języczków szpaczych, *lingua passerina*, wróble języczki, Spatzenzunge. *Syr.* 597. *Sienn.* 321. Szpacze śliwki, Herlitzen. *Sienn. Wykł.*

*SZPAD, *ob.* Spad.

SZPADA, y, *ż.*, SZPADKA, i, *ż.*, *dem.*, *daga, *deka, tulich, gatunek niby to wązkiego miecza, najwięcéj do ozdoby służący, czasem do pojedynku; (*Boh.* płec; *Sorab.* 1. teszak (*ob.* Tesak), spoda rydel, żpoda motyka, *ob.* Szpadel; *Sorab.* 2. schpoda rydel; *Carn.* mezhe, (*ob.* Miecz); *Vind.* mezh, palaſh, (*ob.* Pałasz); *Croat.* dèglin; *Rag.* vûcjaz; *Eccl.* шпара; *Ross.* шпара, шпажка, (шпажникъ miecznik); *Graec.* σπάθη; Galowie tak nazwali swój miecz. *Diodor. Sic.* 6. *Strab.* 4, 136, (*Ital.* spada; *Lat.* spatha; cf. *Germ.* Spaten *significatione ensis*); der Degen. Tak mu to przystoi, jak psu przy szpadzie. *Teat.* 35. *b*, 64. Prawo mienia sokoła tak oznaczało szlachcica, jak noszenie szabli lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 243. Proszę Wc Pana, abyś raczył temi szpadkami nie co zabawić się. *Teat.* 34. *c*, 95. (bić się na szpady). — §. *Hist. nat.* Szpada morska, *xiphias*, *gladius*, ryba, któréj szczęka wierzchnia i wązka na kształt szpady; w morzu śrzodziemnym. *Zool.* 177. der Schwertfiſch. SZPADOWY, a, e, od szpady, Degen=; *Ross.* шпажный.

SZPADEL, *ob.* Szpatel.

SZPĄGA, i, *ż*, spojenie, n p. którym deski u drzwi z sobą spajają stolarze. *Dudz.* 61, szpona; (*Slov.* sponka *fibula*; *Sorab.* 1. zapaženo, zapažwano, zklužadwo, czwinga), Queerband, Queerſtück, ſo Bretter oder anderes Zimmerholz verbindet. *Fibulae*, nadprożki we drzwiach abo oknach drzewianych, u klatek wielkich, u sadzów zwierzchne szpągi. *Cn. Th.* 1120. Szpąga w szkucie, w okręcie, bunt, *costa. ib.* die Schiffsribbe, das Bauchſtück.

SZPAGAT, u, *m.*; *Ital.* spaghetto, spaga; Obd. Spagat; *Boh.* špagat; *Carn.* kerpzhina, chreptina; *Vind.* vesna, nit sa veso; *Croat.* spága; *Bosn.* vrripça, dretva, (cf. dratwa); *Rag.* drètva, tûgniza; *Ross.* веревка, веревочка, вервь, вервие, сима, мотовязъ, мотовязка; *Eccl.* соскание, снурокъ, вервица; Segelgarn, der Bindfaden; sznurek jeden z najcieńszych, którym się n. p. flaszki obwięzują. *Dudz.* 61. SZPAGATOWY, a, e, od szpagatu, Bindfaden=; *Ross.* веревочный.

SZPĄK, u, *m.*, n. p. W hucie co innego jest robić naczynie rubinowe, a co innego rubiny do osadzania w pierścionki, sygnety lub szpąki. *Torz. Skł.* 317; czy nie szpinki?

SZPAK, a, *m.*, SZPACZEK, czka, *m.*, *dem*; *Boh.* špaček; *Slov.* špaček, škorec; *Sorab.* 2. schkorz; *Sorab.* 1. žkurz žkorcz; *Carn.* shkorz; *Vind.* skorz, ſhkoriz, ſhtarl; *Croat.* skvòrcz; *Dal.* chvarly; *Rag.* cvargljàh; *Slav.* csvorak; *Bosn.* spazek, çquoraç, çvoraç, çvrrigijak, çurrigljak, sequergi; *Ross.* скворецъ, скворчикъ, *f.* скворка, косъ, (*ob.* Kos); (cf. *Germ.* Spatz, Specht); ptak, *sturnus*, der Staar; pstrokaty, wielkości drozda, w swoim rodzaju rozumny; wymawia słowa, spiewa nóty. *Kluk. Zw.* 2, 300. *Zool.* 228. Szpak gwiżdże. *Banial. J* 4. *Chmiel.* 1, 86, (*Croat.* chverchi). Gadać jak szpak. *Zab.* 14, 29. bredzić, jak sroka gawędzić, szpaczkować. (*Vind.* spaka *stultitia*, spakovanje *nugae*; *Croat.* szpachujem = oszukuję, cf. pak, opak). Szpakami, wronami karmiony, frant. *Jabł. Ez.* 163; kos. *Teat.* 36. *b*, 19. ein pfiffiger Kerl. Mądry, dowcipny, szpak. *Cn. Ad.* 464. (ma kiełbie we łbie, ma olej w głowie). Nie chcę ja wziąć na moję głowę takiego szpaka. *Teat.* 34, 68. Oj szpaczek to widzę, ten jegomość. *Teat.* 22, 37. Jest to szpak, przy swojéj minie spokojnéj daleko zasięga. *Teat.* 39, 65. SZPAKOWATY, a, e, — o *adv.*, pstrokaty jak szpak; *Ross.* скворцовый; srokaty, bunt wie ein Staar, grau geſprenkelt. Siwe konie szpakowate. *Hipp.* 8. *Lek. Kośsk.* 5. — *Jocand.* Wieku śrzedniego człek, już trochę szpakowaty. *Jak. Baj* 34. (podsiwiały). Szpakowate włosy *Ross.* просѣдина, просѣдь. Szafiruje grzebykiem szpakowatą brodę. *Pot. Jow.* 56. SZPAKOWY, a, e, od szpaka, Staar=.

SZPAŁDOWAĆ *cz. contin.*, z *Niem.* ſpalten; rozszczepać, rozdzielić, ztąd SZPAŁDÓWKA, i, *ż.*, u mularza, cegła przez pół na płask łupana, która się sadzi tam, gdzieby cała górowała. *Magier. Mskr.* ein Spaltziegel.

SZPALER, SZPALIER, u, *m.*, SZPALERA, y, *ż.*, (*Cn. Th.* 1120), SZPALEREK, rka, *m.*, *demin.*; *Vind.* ſhpalir, zhrestenjak, sastor, saflon, stene, sakriuz, sidaobliek, sidnu obgernilu; *Ross.* шпалерникъ; *Ital.* spalliere; *Germ.* das Spallier, w pokojach obicie, opona, die Tapeten. *Cn. Th.* 1120, (*Ross.* шпалеры obicia, шпалерная фабрика fabryka obiciów). Przestawał na szpalerach lub czystym w domu obiciu, które wziął po pradziadzie. *Pam.* 84, 346. Na długim haftują szpalerze Herbowne Jana trzeciego puklerze. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F* 4 *b.* Gdy widoki *zacne *spaler uchylają, osoby się więc *stroją; *ubi tolluntur festis aulaea theatris.... Zebr. Ow.* 57. W ogrodach szpalery, ściany z gęstych drzew obcinanych lub ziół wysoko się wspinających liściami pokryte; dają się pospolicie w około ogrodu, dwoma rzędami, formując ulicę. *Kluk. Rośl.* 1, 75. Szpalerki nizkie z krzewin grodzą wewnętrzne strony rabatów. *ib.* 1, 41. Gartenſpaliere, Gartengeländer. Ciemny szpaler. *Zab.* 13, 354; chłodny. *ib.* 15, 390. SZPALERNY, a, e, Spallier=. Chłody szpalerne. *Zab.* 15, 388. SZPALEROWAĆ *cz. contin.*, szpalerami okryć, osadzić, mit Spallieren beſetzen; *Vind.* ſhpalirati, steno safloniti, sid oblezhi, sid obgerniti.

SZPANAK, *ob.* Śpinak. SZPARA, SZPARY, SZPARKA, *ob.* Spara.

SZPARAG, u, *m.*, *SZPARAGA, i, *ż.*, (*Lib. Hor.* 111);

(*Boh.* hromowé kořenj; *Sorab.* 2. schpargöl; *Carn.* shporgel; *Vind.* fhparga, fhporgel; *Croat.* spárga; *Dal.* szparoga; *Rag.* spároga; *Hung.* spargoa; *Slav.* shparog, shparoge; *Bosn.* sparoga; *Ross.* спаржа, подчесъ (cf. podcios), холодецъ, (cf. chłodziec); *Eccl.* аспарагъ, подчосъ; *Graec.* ἀσπάραγος; *Germ.* der Spargel; *Ital.* sparaga; *Lat.* asparagus; *Turc.* isfirag, esferag; *Pers.* esferadsch); gromowe ziele, jabłonki, częstym przesadzaniem wypustki szparagów grubieją. *Kluk. Rośl.* 2, 213. *et* 260. — *Allus.* Komisarz ten posesorów jak szparagi przesadza. *Zab.* 13, 195. Dziki szparag, *Carn.* bilush; *Croat.* blyusch, (cf. bluszcz). SZPARAGOWY, a, e, od szparagów, Spargel-; *Ross.* спарживый.

SZPARGAŁ, u, *m.*, SZPARGAŁEK, łka, *m.*, *dem.*, papierzysko pisane, drukowane, ramota; ein Fleck Papier, er ſey beſchrieben oder gedruckt, eine Scarteke. Spleśniony i ogryziony pargaminowy szpargał, piętno starożytności na sobie nosi. *Kras. Dość.* 81. Z szpargałami pod pachą sądów pilnuje. *Zab.* 7, 160. Wstydźże się tak wiele fałszów w tak małym szpargale na świat wydawać! *Pim. Kam.* 315. Tak w przedmowie, jak i w całym szpargale plecie; jedno drugiego się nie trzyma. *Steb. pr.* Babich baśni w swym szpargale nagwazdał. *Pim. Kam.* 236. *ib.* 100. Między niektóremi szpargałkami mam tu pewny bilecik. *Teat.* 5. *c*, 44. SZPARGALISTA, y, *m.*, co szpargałami się trudni, der mit Scarteken zu thun hat, ein Scartekenſchmierer. *Obr.* 70.

SZPARKA, *ob.* Spara. [SZPARKI, a, ie, 2], SZPARKO *adverb.*, [Sparszy 2], Szparcéj *Comp.*, [szybki, rychły; raſch, geſchwind; *Etym. Germ.* ſperen 2], n. p. Ta ochmistrzyni, co wychowała panią, zawsze to powiadała, że szparko bije. *Teat.* 10, 15. Rzucone groty Rzymskie szparko przez tarczę nawet i zbroję zabijały. *Papr. W.* 1, 53. Z góry szparcéj groty lecą, i z większym impetem niżéj walczących górna pędzi strona. *ib.* 99. SZPARKOŚĆ, ści, *ż.*, [szybkość, rychłość, prędkość; Raſchheit, Geſchwindigkeit 2], n. p. Rzymianie z kuszy strzelali z taką szparkością, iż przez zbroję jezdnych i przez tarcze pieszych zabijali. *Papr. W.* 1, 67.

SZPARNO *adv.*, n. p. Niech każda rozpadlina, zalepiona, lub suchym mchem ubita szparno, od robactwa zachowuje ziarno. *Tom. Rol.* 97. szczelno, dychtownie, dicht.

SZPAROWAĆ *cz. contin.*, u lakiernika, strychy cienkie kolorowe ciągnąć przy brzegach lub kantach. *Magier. Mskr.*, beym Lakieren, feine Randſtriche ziehen.

SZPAT, u, *m.*, z *Niem.* der Spath, eine Steinart. Kamienie niby kryształowe albo solne, z bardzo cienkich listków złożone, szpatami zowią. *Kluk. Kop.* 2, 7. Szpat wapnisty, Kalkſpath; gispowy, Gypsſpath. *ib.* 55. *et* 94. *et* 96.

SZPATEL, tlu, SZPADEL, dlu, *m.*, SZPATELA, i, *ż.*, (*Cn. Th.* 1120); *Germ.* der Spatel der Wundärzte ꝛc.; (*Lat.* spatula, (cf. szpachla); *Slov.* paloš; *Hung.* palos; *Bosn.* spatella, kom se miscja pomást, kom se ogleda ranna, koliko je duboka; *Rag.* badalo, (cf. badać); *Croat.* badalo, penácha; *Dal.* suplyacha); kopystka barwierska, aptekarska, instrument od jednego końca szeroki a płaski, szpatel. *Mącz.* Szpadel do smarowania plastrów. *Czerw.* 5. Soku w ranę napuścić szpatlem. *Sienn.* 520. Balwierz w ranie szpadlem musi gmerać, niżli ją goić może. *Pot. Syl.* 353. Próżno cyrulik kusi się z szpadlami, daremnie chwyta kleszczykami. *A. Kchan.* 351.— — *Alleg.* W każdym nawet najsworniejszym stadle, Między swe maści miłość miesza szpadle. *Morszt.* 67. (ciernie koło róży). — 2. Szpadel, naczynie podkopnicze, łopatka żelazna do rznięcia darniny. *Jak. Art.* 5, 118. rydel, der Spaten, das Grabeſcheit, (cf. szpada). — 3. Szpatela, naczynie żelazne, na kształt łopatki zrobione, którego używają w kuchni, rozpaliwszy go w ogniu, do glazyrowania ciast lub potraw przyrumienienia. Jest także szpatela drewniana do rozcierania marmelady, jarzyny i t. d. *Wiel. Kuch.* 429. der Küchenſpatel.

'SZPATNY, *ob.* Szpetny. SZPECIĆ, 'SZPACIĆ *cz. niedok.*, oszpecać, szpetnym czynić, plugawić, nieczyścić, (cf. szpocić); häßlich machen, verunſtalten, entſtellen; *Slov.* špatjm; *Boh.* hyzdjm, zhyzditi, (cf. hydzić); *Sorab.* 1. woněžtawtnoſczu, (cf. niekształtny); *Carn.* gerdim, (cf. gardzić); *Vind.* vgerditi, skruniti; *Croat.* rúsim; *Rag.* nagraditti; *Bosn.* grubiti, (cf. gruby); *Ross.* безобразить, портить, порчу. Brodawki osobliwie też twarz szpacą. *Sienn.* 514. *Foedare*, szpacić, szkaradzić, mazać. *Mącz.* On to, co go obłudne sprawy jego szpacą, Co nań świat zgrzyta, nawet i dzieci kołacą. *Klon. Wor. praef.* Co przynosi za pożytek 'naród zacny temu, którego mażą a 'szpacą obyczaje jego? *Kosz. Lor.* 29 *b.* Zły to ptak, co swoje gniazdo 'szpaci. *Teat.* 35. *c*, 50. (plugawi, paskudzi). Chrześcianin już raz się oczyścił z plugawości przyrodzonéj, tak iżby więcéj nie miał się nią 'szpacić i mazać. *Glicz. Wych.* 7 *b.* 'Szpacić płód swój jaką złą sprawą, nie godzi się rodzicom. *ib. E* 3 *b.* Zopyr nos i usty sobie 'obrzazał, zmyślając się być od Daryusza tak okrutnie 'zeszpaconym. *Kosz. Lor.* 88. verunſtaltet. Wieś arendą trzymać, nie szpeci szlachcica. *Teat.* 26. *b*, 85. (nie hańbi). *Cavillis, sarcasmis obducere*; szpocić i szpecić. *Chmiel.* 1, 66. łżyć SZPECIĄG, a, *m.*, straszydło, koczkodan, szpetna potwora, szpetnik, szpetnicka; ein Scheuſal, eine häßliche Geſtalt. Pozwalam ja to młodszym, ale tobie babo Pieszczotkami się bawić! pfe brzydki szpeciągu! *Opal. Sat.* 41. Stare szpeciągi nie cierpią osób przy sobie młodszych, powabność urody mających. *Mon.* 69, 593. *ib.* 54.

SZPEFLIK, a, *m.*, skórka, która bywa na wierzchu klinika na brzegu trzewika. *Magier. Mskr. Germ.* der Spielfleck.

SZPEŁCIANY. *Syr.* 920. orkiszowy. SZPEŁTA, *ob.* Orkisz.

SZPERAĆ, SZPERLAĆ *cz. niedok.*, 'szperować, troskliwie szukając przerzucać, przetrząsać, gmerać; *Boh.* šťáram, šťáři, (cf. starać się; cf. *Germ.* ſtieren, ſtüren; Niederſ. ſpören; *Anglos.* spirian, spuran; *Svec.* spörrja; *Scot.* speer; *Isl.* spiria; *Angl.* spere); *Boh.* skaumati, (šperkowati wystroić; *Slov.* šperkugi stroję, zdobię, šperky strój, ochędostwo); *Sorab.* 2. gruplowasch; *Vind.* pofveduvati; *Croat.* jamichati; *Ros.* шарить, обшарить; forſchen, forgfältig ſuchen, nachſuchen, grübeln. Szperać w sekretach nie przystoi. *Teat.* 38, 165. Darmo czas

trawimy, zakrytego początku każdéj rzeczy w naturze szperlając. *Lub. Roz.* 13. *Ruspor ventrem piscis*; porzę, przerzynam, otwieram rybę, szperam w brzuchu rybim. *Cn. Th.* 1121. Szukam, szperam zranionego serca. *Pociej.* 257. Szperanie, *Ross.* шаренье; *Eccl.* многопскание. SZPERACZ, SZPERLACZ, *SZPERLANT, SZPERLER, a, *m.*, *szperownik, zgłębiacz, dochodziciel; der Spürer, Nachspäher, Grübler, Nachforscher; *Boh.* skaumatel; *Vind.* posveduvauz; *Eccl.* искатель, многоискатель.

SZPERKA, SZPYRKA, i, *ż.*, SZPERECZKA, i, *ż.*, *dem.*, skwarek, kawałek słoniny wyskwarzony; *Carn.* ozzvirk, Speckgriefe, gekröschtes Stückchen Speck; (*Boh.* šperky strój, *ochędóstwo, klejnoty). Szlachta już nie chce się szperką i wędzonką kontentować; ale bankiety rozpustne stroi. *Star. Ref.* 30. Chléb, szperka, sér na łęku, dobre dla przygody. *Biel. S. N.* 31. Szpyrka wieprzowa. *Syr.* 525. Nie miał co jeść, już bóty miasto szperek jadał przypiekając. *Biel. Św.* 129. Ojcowie nasi nie jadali jeno szpyrkę a kaszę na *krzynowie drewnianym. *Star. Ryc.* 37. — §. *Fig. transl.* Każdy co weźmie, żaden nie pójdzie bez szperki. *Pot. Pocz.* 422. bez obrywki, bez obłowu; ohne ein Profitchen, Gewinnstchen. — §. 2) Szperka, i, *m.*, skąpiec, sknera, mrzygłód, liczykrupa; ein Knicker, ein Filz. Z *alluzyą:* A na cóż ci, moja Salusiu, stary szperka, kiedy mnie młodszego całym u nóg swoich widzisz połciem? *Teat.* 16. *b*, 37.

*SZPEROWAĆ *cz. contin.*, szperać, szukając gmerać; nachsuchen, spähen, spüren, forschen. Nie waż się szperować w niedoścignionym bóstwie. *W. Post. W.* 420. Pan pozna wszystkie uczynki ludzkie, który szperuje przepaść i skarby jéj. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 58. (który przegląda przepaści. *Bibl. Gd.*). Jutro poślę sługi moje do ciebie, a będą rumować a szperować dom twój. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 6. (przeszperają dom twój. 3 *Leop.*; wyszperają dom twój. *Bibl. Gd.*; trząść będą, przetrząsą). — §. Szperować, SZPERUNKOWAĆ, szperunek czynić, zapowiedź, areszt kłaść na czyj majątek, przyaresztować; Obb. sperren, die Sperre anlegen, Arrest legen auf etwas. Dziedziców sędzia fantować albo szperować nie może, tak aby się tym pogrzeb miał rozrywać. *Szczerb. Sax.* 119. O dług, gdy kto szperuje na cudze imienie, tedy pierwszy szperunk idzie naprzód; lecz jeśli ten, co *pośledź szperunkował, lepiéj przewiedzie prawo, tedy on już będzie bliższy. *Sax. Art.* 17. Niech szperuje lichwiarz wszystkę majętność jego, a niech rozszarpią obcy pracą jego. 3 *Leop. Ps.* 108, 11. (niech rumuje. 1 *Leop.*; niech załapi. *Bibl. Gd.*). — Szperować czyje dobra, urzędownie szacować na przedaż, gerichtlich taxiren. Szperowanie, szacowanie, gdy kto dla długów zbieży, tedy jego dobra szperują, t. j. szacują. *Mącz.* SZPEROWNIK, a, *m.*, szperacz, dochodziciel; der Nachforscher, Nachsucher, Aufsucher. *Indagator aquarum*; szperownik wód, który przepatruje, gdzieby lepsza woda była, a łatwiéj mogła być przywiedziona, rurmistrz. *Mącz.* — §. Szperownik, przyaresztujący i urzędownie szacujący czyj majątek, szacownik publiczny; der Sperrbeamte, der gerichtlich Arrest legt und taxirt. Szperownik, szacownik, *auctionarius. Mącz. Cn. Th.* 1095. *SZPERUNK, u, *m.*, §. 1) szperanie, szukanie roztrząsając, gmerząc; das Nachforschen, Nachgrübeln, Nachsuchen. Przez szperunki pojedynkowe odkrywamy prawdy powszechniejsze. *Petr. Et.* 24. Niechaj nam inszego Chrystusa ukażą; lecz w tym szperunku prędko ustać muszą. *W. Post. W.* 24. — §. *Szperunk, urzędowna zapowiedź i przyaresztowanie czyjego majątku, szacowanie tegoż na przedaż publiczną; die Sperre, Sperrung, der Arrest auf jemandes Vermögen, die gerichtliche Schätzung desselben. Szperunk albo areszt, zapowiedź osoby albo dóbr jéj przez sługę urzędowego z rozkazania sędziego. *Sax. Porz.* 117. Prokuratorowi od szperunku, dosyć by był dawan jeden grosz. *Dub.* 97. — §. 2*) Szperunk budowniczy, zastrzał w budowaniu. *Cn. Th.* 1121; sprys. *Włod.* der Gegenpfeiler, Spreitzpfeiler, die Spreitze.

*SZPETNICKA, iéj, *ż.*, kobieta szpetna, szpeciąg; ein häßliches Weib, eine Häßliche. Mija każdy szpetnicką staruszkę. *Mon.* 73, 640. SZPETNIEĆ *nijak. niedok.*, szpetnym się stać, häßlich werden; *Ross.* дурнѣть, подурнѣть, (*ob.* Dureń, durzeć). SZPETNIK, a, *m.*, szpeciąg, szpetny, *żadny człowiek, ein häßlicher Kerl. Za takiego mię chciał wydać szpetnika, Dobry opiekun .... *P. Kchan. Jer.* 90. Kąpiąc się żaba w rzéce, gdy raka ujrzała, Rzekła do niego: jakoś ty śmiał szpetniku, tak się ważyć tego, Żeś naplugawił wodę sobą tę tak piękną. *Papr. Kol. J* 3. SZPETNOŚĆ, ści, *ż.*, *żadność, niegładkość, brzydkość, die Häßlichkeit; (*Sorab.* 1. žpatnofcž *vilitas*); *Carn.* gerdóba; *Bosn.* grubochja (cf. grubość), ghrridoba, ghrridobba, gherdoba, gardoba, (cf. gardzić); *Rag.* gardocchja, gardòbsctina, nagarda, nagârdnós, gardobnos; *Ross.* дурность, дурнота, безобразие, безобразность. Nie zwierciadło winne, że przeglądający się szpetny, ale szpetność, że się źle wydaje. *Mon.* 72, 342. SZPETNY, *SZPATNY, a, e, SZPETNIE, SZPETNO *adverb.*; (*Boh.* špatny *vilis*; *Sorab.* 1. žpatné *vilis*, *exiguus*, *exilis*); *żadny, brzydki, niepiękny, häßlich, *phys. et moral.*; *Sorab.* 1. rozné; *Slav.* rúxan; *Carn.* gerd, (cf. *Germ.* garstig; cf. gardzić); *Vind.* gerd, nevzheden, sporn, skurn; *Croat.* rúsen; *Rag.* gârdan, gard, gardobni, nagârdan; *Bosn.* gard, ghrrid, ghrrido, grub, (cf. gruby); *Ross.* дурный (cf. durny), безобразный. Szpetny jak straszydło, mógłby nim dzieci straszyć, nad prosem go postawić, żeby się z nim w drodze potkać; *iron.* w podarki go posłać. *Cn. Ad.* 1145. Szpatny, *foedus. Mącz.* Kto się w pijaństwo a w nieczystości wda, ten się stawa *szpatnym, niemocnym, mdłym. *Kosz. Lor.* 175 *b.* Trąd, albo szpatne krosty na twarzy, jak goić. *Sienn.* 523. Szpetna twarz, zwierciadła nie lubi. *Cn. Ad.* 1144. (prawda w oczy kole). Niemasz szpetniejszéj twarzy nad twarz rozgniewanego. *Pilch. Sen. gn.* 283. Co gładkiego, to gładkiego, a co żadnego, to żadnego; co szpetnego, to i złego, a co cudnego, to też dobrego. *Glitz. Wych. P* 8 *b.* Szpetną twarz cnotą ozdobić może; niecnocie gładkość nic nie pomoże. *Cn. Ad.* 1144. Szpetnego nikt nie chce. *ib.* Szpetne przy pięknym szpetniejsze; piękne przy szpetnym piękniejsze. *ib.*, przeciwna rzecz przy przeciwnéj bardziéj się wydaje; równanie rzeczy wszelkie, czyni małe abo

wielkie, cf. kontrast. — §. Bóty We Pana szpetne, zaraz ich otrę. *Boh. Kom.* 2, 253. nieczyste, zaszargane; garſtig, nicht ſauber, nicht rein. — §. *Observ.* Nieszpetny = piękny, chwalebny, chwalny, wyborny, *czysty, niczego; nicht häßlich, ſchön, brav, wacker, wie ſichs gehört und gebührt. Nieszpetnego wzrostu, minę ma przyjemną. *Teat.* 39, 38. Może mieć posażek nieszpetny. *Teat.* 30, 6. Nieszpetna sumka. *ib.* 7, 17. Nieszpetna to sukcesya po muftym. *ib.* 55. *e*, 22. Zda się, jakbym już widział wielkich wodzów onych, Tumanem wżdy nieszpetnym wodzów zakurzonych. *Hor.* 1, 181. *Min.*; (*haud indecoro pulvere*). — § *Ironice:* Nie szpetniem się w tę sprawkę wplątała. *Teat.* 30. *b*, 6. (wcale pięknie). Nieszpetnego mi Jegomość dzisiaj wypłatał figla. *Teat.* 24. *c*, 85. *SZPETULICHA, y, *ż.*, *SZPETULSKA. *Kchow. Fr.* 73, koczkodan, szpetna kobieta, ein garſtiges Weibsſtück. Gdy ona twarz pofarbuje, zdaje się coś gładkiego, a ona przecie szpetulicha. *Petr. Ek.* 9. *Petr. Hor.* 2, *P* 3.

SZPIANTER, *ob.* Zynek. SZPICA, SZPICZASTY, *ob.* Śpica. SZPICHLERZ, *ob.* Spichlerz. SZPIEG, *ob.* Śpieg. SZPIGLICA, *ob.* Śpikulec. SZPIK, *ob.* Śpik. SZPIKANARDA, *ob.* Śpikanarda. SZPIKOWAĆ. SZPIKULEC, *ob.* Śpikować. SZPILA, SZPILART, SZPILFLET, SZPILKOWAĆ, SZPILOWAĆ, *ob.* Śpila, Śpilka etc. SZPISGLAS, *ob.* Śpisglas.

SZPITAL, u, *m.*, §. 1) instytut dla ubogich zchorzałych; *Germ.* das Spital, Hoſpital; (*Boh.* špital, dům zádušnj (cf. zaduszny), nemocnice, (cf. niemoc); *Slov.* špitál; *Sorab.* 1. žpital, braschnĕch cžwoyekow wobodleno; *Carn.* shpital, beteshnishe; *Vind.* ſhpitau, beteshniſhe, bonnikouniſhe, boliehostouna hiſha, kuſhnu pohiſhtvu, bounikaliſhe, boliehostneh prestaliſhe; *Slav.* shpitalj; *Hung.* ispitály, ispotály, ispotályok; *Croat.* spital; *Bosn.* spital, mjesto za nemocchnike, oscpidao; *Ross.* госпиталь, больница, богадѣльня, убожница; *Eccl.* врачебница, врачилище; *Lat.* hospitale; *Ital.* spedale). Do szpitalów mają być brani prawdziwie ubodzy, i zarobić sobie nie mogący. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 183, (cf. lazaret). Szpital ś. Rocha w Warszawie od biskupa Tarła założony. *Vol. Leg.* 7, 373. Szpital dziatek sierot, *orphanotrophaeum*, das Waiſenhaus. Wielki i wspaniały szpital, imieniem dzieciątka Jezus nazwany. *Mon.* 68, 114. dom podrzutków, *ob.* Dzieciątko Jezus. — *Prov.* Wiedzą to i baby w szpitalu. *Cn. Ad.* 304. (baby na trecie o tym gadają). — §. 2) Szpital, *de homine paupere contemtim. Cn. Th.* 1122. ein armer Schlucker. SZPITALNY, a, e, do szpitalu należący; *Boh.* špitálnj, špitalský; *Vind.* ſhpitalski, ſhpitaun, ſhpitauski, beteshniski; *Ross.* госпитальный, богадѣльный. Szpitalne okręty. *Pam.* 83, 2, 94. Špitalny wóz, *ob.* Lazaretowy. Gorzéj od baby szpitalnéj wydałeś mię. *Teat.* 43. *c*, 137. *Wyb.*; SZPITALNY, ego, *m.*, *subst.*; *Boh.* špitálnjk; *Croat.* spitálnik; *Bosn.* ospedalnik; *Ross.* богадѣльникъ; przełożony nad szpitalem, der Spitalvorſteher. *Tr.* Szpitalny ma być także przy obozie, aby ranne królewskim nakładem léczyć. *Tarn. Ust.* 244. (lazaretowy, feldszer).

SZPIŻOWAĆ, *ob.* Spiżować. SZPŁACHEĆ, *ob.* Śpłacheć. SZPLINT, *ob.* Kliniec.

*SZPOCIĆ *cz. niedok.*; (*Sorab.* 1. žpotuyu szydzę; *Sorab.* 2. schpottowasch; *Vind.* ſhpotatiſe, ſhpotuvati, (ſhpot, ſram, oframota = srom); *Carn.* shpót, shpôtam se; *Rag.* sopotatise *irridere*; *Bosn.* scpotatise, rugatise *illudere*, scpotalaç, porugaç *derisor*; *Croat.* spótam *derideo*, pospotávam, ospotávam, jzpachújem, izpachiti, zpáchujem, zespotavitisze; *Dal.* izopachujem); plugawić, szpecić, nakrzywiać; verunſtalten, verſtellen, häßlich machen, krumm machen, verdrehen, *phys. et mor.* Wy pasterze szpocicie naukę bożą, a nie wyprawujecie, gdy swe kazania prawicie. *Smotr. Ex.* 7. Niezbożni Faryzeuszowie pisma wykręty swojemi szpocili. *Odym. Św. G g* 2 *b*. Słowo boże nicują, szpocą, wykręcają. *W. Post. W.* 46. *et* 84. Szpoci statut, wykręca prawo. *Gorn. Dw.* 280. Rozciągają szeroko prokuratorowie swoje proporce, i wykręcają dekreta, statut szpocą, prawo w niwecz obracają. *Gorn. Dw.* 373. Heretycy pismo wywracają i szpocą. *Biał. Post.* 130. Prawa ludzkie i boskie na *wniwecz szpocić i wywracać poczęli. *Krom.* 443. Niecnotami Augusta imię szpoci brzydko. *Bardz. Trag.* 545. W czym go oskarżasz, to go nie szpoci. *Zab.* 1, 43. (nie hańbi). — §. Szpocić, łżyć, szkalować; läſtern, ſchimpfen. *Cavillis, sarcasmis obducere*; szpocić i szpecić. *Chmiel.* 1, 66. Przy kuflu królowi tylko umiesz łajać, postępki jego szpocąc, i głupie szkalując. *Opal. Sat.* 118. Z razu się tylko słowy szpocą, a potym za łby. *Jabł. Ez.* 121. *Bals. Niedz.* 1, 130.

Pochodz. *szpotawy, podszpocić, wyszpocić.*

SZPONA, *SPONA, y, *ż.*, *SZPON, u, *m.*, SZPONKA, i, *ż.*, *zdrobn.*, (*Etym.* spiąć, spinać; *Boh.* sponka, spinadlo haftka; *Carn.* spune = pęto nożne; *Croat.* zpona = klamra, szpóna, szpoyka *pedica*, *compes*; *Dal.* zpone = pęta; *Rag.* sponne *pedica*, *annuli vestiarii*; *Eccl.* спона zawód, przeszkoda); — szpona = ostry pazur drapieżnego ptaka, die Klaue eines Raubvogels; *Sorab.* 2. klawa; *Vind.* nohet, krampel, (cf. nogieć); *Rag.* chjapet, cjampragga; *Rag.* коготь, когть, кохти, (cf. kogut). W górę orzeł się wzbija, chcąc wytropiony połów zimać szponem. *Zab.* 14, 165. W ptaka go *wdał, dał krzywy nos, dał *sponie do pazurów krzywe, *hamos. Żebr. Ow.* 278. — *Transl.* Kotwice wyrzucone, gdy w morzu dno schwycą w swe haczyste spony, trzymają okręt prawie niewzruszony. *Mon.* 73, 269. — §. Szpona, zwora, szpąga, klamra; *Ross.* скоба, (cf. skobel), eine Klammer, Zwinge. Ściany łoży armatnéj spojone są czterema sponami. *Jak. Art* 1, 277. *et* 3, 300. *et* 315. *Łesk.* 2, 242. Szpona, rygiel, w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna jednocząca dwie ściany łożowe jedne z drugą. Pospolicie bywa ich cztery; pierwsza od przodu nazywa się czolna, druga spoczynkowa, trzecia celownicza, a czwarta ogonowa. *Jak. Art.* 3, 318. — §. Sponka, haftka; das Häftel, Heftlein, Heftel. Szaty niewieście, pierścionki, sponki, albo ręczne ochędóstwo. *Szczerb. Sax.* 134, (cf. manele). — §. *Botan.* Spona ziele, Ostrzycz, od spinania szat rzeczona. *Syr.* 557. Klebkraut. — (SZPONDER, dru, *m.*, w szlachtowaniu, część piersi od brzucha. *Magier. Mskr.*, beym Fleiſcher, der Bruſttheil gegen den Bauch hin. Szponder z dziurą, mięso bez kości, między ćwiercią zadnią i prze-

dnią, w którym rzeźnik przerzyna dziurę, dla zawieszenia go na kołku. *ib.*, (cf. słabizna). — SZPONISTY, SPONISTY, a, e, szpony mający; *Ross.* когтистый, mit Klauen verſehen. Orzeł szponisty. *Suszyc. Pieśn.* 3, *F* 4 *b.* Czemuż za króla ptaszął nie czyżyka obrano? ale orła sponistego ten honor w rzeszy powietrznéj potyka? *Mon.* 71, 547. Gdy mierzionego smoka orzeł zoczy, siodła go, i by gębę nie kręcił nieczyste, W szyję wkleszcza pazury sponiste. *Żebr. Ow.* 101. Jastrząb' sponisty. *Mon.* 71, 467.

SZPÓNCIK, SZPÓNT, *ob.* Szpunt.

SZPOTAWY, a, e, SZPOTAWO *adverb.*, krzywonogi, *flexipes, loripes. Mącz.* koślawy, krummbeinig; (*Sorab.* 2. schpot; *Germ.* Spott; *Vind.* spot, spotovanje = szyderstwo cf. szpocić, spotliu = haniebny). Koń się czasem urodzi z krzywemi goleniami, a będzie tak szpotawy, iż chodząc jedną nogę o drugą bije. *Cresc.* 527. Bez sprawiedliwości nie może być prawo, Nie idzie prosto, jeno krzywo i szpotawo. *Klon. Wor.* 66. To tak długo czynić masz, aż się oczy szpotawe naprostują. *Spicz* 190. zezowate, rozokie.

"SZPRACHAĆ *med. niedok.*, po Niemiecku gadać; *Germ.* ſprechen, deutſch reden. Jeśli dość umiesz, sam z Niemcem szprachaj. *Klon. Fl. G* 4. "SZPRUCHY, SZPRÓCHY, SPRÓCHY, ów, *plur.*, sposoby mówienia; z *Niem.* Sprüche, Redensarten; *Sorab.* 2. schpruch. Każde rzemiesło ma swoje przezwiska, nawet i hultaje swe szpruchy mają. *Klon. Fl. E* 2. Kunszta i więcéj i pożyteczniej go nacieszyć mogą, niż inszych bardzo wiele błazeńskich szpróchów. *Kosz. Lor.* 13 *b*, (cf. dykteryjki, koncepta). Pańską łaskę dworskiemi szpruchami sobie sposobiali. *ib.* 54 *b.* Pochlebcy postępni i radę pańską dziwnemi szpruchy wydawają. *ib.* 6 *b.* Na cnotliwych nie radzi patrzą dla grzechów, złości a złych spróchów świata tego. *Glicz. Wych. O* 7 *b.* Małżeństwo jest trudny stan, który zawsze nieprzyjaciel duszny nadchodzi swemi zdradliwemi spróchy. *ib. P* 2 *b.*

SZPRYCH, *ob.* Sprych.

SZPULA, i, *ż.*, SZPULKA, i, *ż.*, *dem.*, u kołowrotka gatunek rurki, na około którego nitka się oprzędza, z *Niem.* die Spule an den Spinnrädern. Kołowrotki o dwu szpulach, które jedno kółko obraca. *Kluk. Rośl.* 3, 328. Szpulka u smuklerza, drewienko do zwijania nici, jedwabiu i t. d. *Magier. Mskr.*

SZPUNT, SZPÓNT, u, *m.*, SZPUNCIK, a, *m*, *dem.*, otwor wydrożony; z *Niem.* der Spund; (Ob b. Pundt; *Lat. med.* bondonus; *Ital.* bondone; *Gall.* bondon; cf. *Graec.* σφήν; cf. *Hebr.* סתם saphan, *operire*); *Sorab.* 2. schpunt; *Slav.* vrânj, lakóunica, das Spundloch. Mocne wino, dla ciasnego szpuntu, Gdy luftu nie ma, dno wysadza z gruntu. *Chrośc. Job.* 121. Szpuncik. *Cresc.* 128. — Szpunt, drewno, czopek, co się wkłada w otwor wydrożony, czym się zatyka; *Vind.* pila, satik, pilka, veha, veishniza, zhep, (cf. piłka, zatyczka, wiecha, czop); *Ross.* тулка, втулка, втулочка, cf. tuleja; der Zapfen des Spundloches, der Spund. Rura pompowa ma w sobie nieruchomy szpunt z klapą. *Hub. Wst.* 206. Szpunty beczek winnych kiedy niekiedy chędożyć i odnawiać trzeba. *Kluk. Rośl.* 3, 346. W pomarańczy wykrój szponcik, wybierz śrzodek do połowy, a nakryj szponcikiem. *Comp. Med.* 251. — ℨ. Szpunt, szpónt, u mularzów, n. p. Murować za szpóntem, t. j. futro od okna lub drzwi tak wmurować, iż cała cegła występuje równo z futrem. *Magier. Mskr.*

*SZPUNTPAL, u, *m.*, pal w drugi wpuszczony. *Os. Żel.* 85, z *Niem.* der Spundpfahl. Szpuntpale do zapobieżenia przejścia wody. *Kluk. Rośl.* 2, 165. Upusty ugruntują się szpuntpalami w ziemię ubitemi. *Kluk. Zw.* 3, 201.

SZPUNTOWAĆ *cz. niedok*, zaszpuntować *dok.*, szpuntem zatykać; *Sorab.* 2. schpundowasch; *Vind.* pilati, opilati, sapilkati, ſpünden, zuſpünden. Zaszpuntuj ten antał. *Tr.* Piwa w beczce dotąd nie szpuntować, póki dobrze w achtelach nie wyrobi. *Haur. Ek.* 107; jak robić przestanie, to go zaszpuntować piaskiem abo słomą otuliwszy pod kraje. *ib.* — Szpuntować drzewo, szczepić, wstawiać w niego latorośl. *Cresc.* 128. Bäume pfropfen. Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrzyna, i rózgi strychuje Ledajako rozlazłe, pręt częścią szpuntuje W krój zaskórny, i płodu podsyca cudzego; *fisso cortice virgam inserit. Żebr. Ow.* 367. SZPUNTOWY, a, e, do szpuntu należący, Spund =. Szpuntowa dziura. *Tr.* Szpuntowe *Subst.*; płat, podatek = czopowe, Trankſteuer, Zapfengeld. *Tr.*

SZPYCZAK, *ob.* Śpiczak. SZPYRKA, *ob.* Szpérka.

SZRAGI, ów, *plur.*, dwa drewna prostopadłe z trzecim w górze poprzecznym, *furca. Cn. Th.* 1122. socha, wieszaczka, drążek do wieszania czego. *Włod.*, z *Niem.*, der Schragen; (*Boh.* šrak podstawek pod dzieżę; *Sorab.* 2. ſzrogi *id*); cf. stragan, cf. szranki.

SZRAM, u, *m.*, SZRAMA, y, *ż.*, blizna, brózda od rany, osobliwie na twarzy; *Germ.* die Schramme, Schmarre; (*Svec.* skrama; *Isl.* skrama; *Boh.* šram; *Slov.* šrám; *Sorab.* 2. schramma; *Carn.* shrunf; *Vind.* ſhrimf, ſhrumf; *Ross.* щербина, щербинка, царапина, задорина, рубецъ). Szramy się szpetnie twarz odmieniła. *Rej. Zw.* 100. Szram husarza nie zdobi, nie był szramowaty Alexander, co podbić pragnął oba światy. *Kchow.* 52. (paragraf, krésa). Żołnierz dobry cieszy się szrama, którą na wojnie dostał, i tym rycerstwo swoje wysławia i zaleca. *Dambr.* 233. SZRAMOWAĆ *cz. niedok.*, szramu nabawiać kogo; *Vind.* ſhrimfati, zherne lizo se vdarkam storiti; *Germ.* ſchrammen, eine Schramme verſetzen. — ℨ. Sukno szramować, n. p. Przestrzegać należy, aby sukna doma nie szramowano. *Grod. Dis. E* 3 *b.* na ramach rozciągniono. SZRAMOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen szramów; *Slov.* šrámowatý; *Carn.* shrunfast, shrunsz; *Vind.* naſekan, ſhrimfast, ſhrunfast, braſgoten, ſchrammig, ſchmarrig, voll Schmarren. Do łysego szramowatego. *Pot. Jow.* 107. Żołnierz stary szramowaty. *Pot. Pocz.* 109. Na twarzy był szpetny i szramowaty. *Sk. Dz.* 614. (kresowaty, poorany). Więcéj wierzył naznaczonemu a szramowatemu cudzoziemcowi, niż własnym ludziom. *Kosz. Lor.* 28 *b.* Szramowate, krostawe abo parchowate, nie będziecie ofiarować panu. 1 *Leop. Levit.* 22.

*SZRANK, u, *m.*, SZRANKI, ów, *plur.*, ogrodzenie, miejsce ogrodzone do potyczki, do igrzysk; *Boh.* šranki;

Vind. ſhranga, planka, predgraja, ograja, prekriſhje, predkarstje, predrushtvu, goder; *Rag.* ódtark, (shranna, shraniza, shraniciza, skrigniciza; *Sorab.* 1. schréna, kżina; *Sorab.* 2. schrank = skrzynia; *Germ.* der Schrank); — szranki, *Germ.* die Schranken, z. B. Turnierſchranken; (cf. *Hebr.* כרן kuran = chronić, chować). Wypuszczony ze szranków na gonitwach woźnica, nie przestaje na wyprzedzeniu jednego. *Zab.* 5, 220. Bije rumak nogami w szranki, biegu mu pożądnego zbraniające. *Otw. Ow.* 60. Rozjadł się, nie inaczéj jak byk w otworzonym Szranku, gdy rogiem bodzie drażniących szalonym; *in circo. Żebr. Ow.* 297. Szermierze, abo ci, którzy się w szrankach za kogo biją, są bezecni. *Szczerb. Sax.* 17. — §. *Metonym.* Szranki = bitwa czyli pojedynek w szrankach, der Schrankenkampf, der Zweykampf in den Schranken. Gdy kogo obwinią o jaki uczynek, on się chce szrankami albo ostrą gońbą wywodzić .... *Szczerb. Sax.* 459. Jeśli niedołężnego w szranki wyzową, tedy to może zań uczynić każdy, który się tego będzie chciał podjąć. *ib.* 3. W szranki wyzwać jest, gdy jeden drugiego prawnie wyzwie na rękę, ku okazaniu sprawiedliwości, mając tę nadzieję, że mu się tym szkoda jego nagrodzi. *ib.* 438. O rany nieszkodliwe, w szranki wyzwać nie może. *ib.* 351. Jeśliby pozwany dekret naganił, a wziąłby na swą prawą rękę, albo w szranki, z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy się ma bić samosiódm przeciwko także wielom, a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. *ib.* 71. Na tych ludziach dójdzie szranków, a to jeżeliby tak wielkie rany były, żeby o nie w szranki wyzwać mógł. *ib.* 350. (dójdzie prawa bitwy szrankowéj). Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzwania, godne szranków, i znacznej pomsty. *Weresz. Reg.* 119. W szranki wstąpić, wchodzić z kim = pasować się z nim, wdawać się z nim w walkę, za pasy z nim chodzić, *pr. et fig.* Turcy nie dosyć mają śmiałości wchodzić w szranki z jadowitą chorobą powietrza. *Kłok. Turk.* 145. — § Szranki, *latius*, każde ogrodzenie; Schranken, Geländer, Einfaſſung. Tak się do ś. Kapistrana cisnęli, iż abo miedzy szrankami, to jest ogrodzeniem, abo miedzy zbrojnemi, bronić go od ludzi musiano. *Sk. Żyw.* 2, 285. Broń w sali rynsztunkowéj na szrankach dobrze przestawiana. *Jak. Art.* 3, 230. (w rzędach na około idących, w szafach, szelblągach). — §. *Transl. et moral.* Szranki, granice, kres, określenie; Gränzen, Schranken. Wyśledza nieznajome morza, i świata, że tak rzekę, szranki przełamuje. *Pilch. Sen. list.* 4, 143. Rozwiozłego w szranki wprowadzić. *Wład.* SZRANKOWAĆ *cz. niedok.*, szrankami ogradzać; *Slov.* šrankugi; *Vind.* graditi, ograditi, predgrajati, krishama delati, mit Schranken umgeben, umſchränken. W szrankowanym ustępie, wśrzód glejtów rzęsistych Tysiąc półbogów siadło na krzesłach złocistych. *Przyb. Milt.* 32. SZRANKOWY, a, e, od szranków, od bitwy w szrankach, pojedynkowy; Schranken-, Schrankenkampfs-, Zweykampfs-. Gdyby ukrzywdzonemu szrankowego dowodu broniono .... *Szczerb. Sax.* 440. (t. j. żeby się pojedynkując czyli bijąc w szrankach sprawiedliwił). Głębokość rany na paznogieć, jest głębokość rany szrankowéj. *ib.* 350. (t. j. o którą się pojedynkować trzeba). Trafia się, że kto miewa opiekuna do dóbr, który nie chce być szrankowym opiekunem. *ib.* 3 (który się za małoletniego bić nie chce). Umarły może być bronion, gdyby go szrankowemi słowy kto chciał pokonać. *ib.* 3. (zelżywemi, które pojedynkiem pachną). Szrankowemi słowy nagabać, t. j. osławić. *ib.* 6.

SZREDNI, SZREDNICA, *ob.* Średni, Średnica.

SZRĘDOWAĆ, SZRENDOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Niepodobna, żeby jeden człowiek szkło w tyglach mieszał, a one podług potrzeby szrędował. *Torz. Skł.* 122. W szrędowanym szkle, jeśli czego nie ma, dobrze się przypatrzyć, a znalazłszy wyrzucić. *ib.* 155. Szrendowane szkło dobrze wymieszać, żeby wyszło. *ib.* 172.

SZREDZKI, a, e, [od Śrzody, miasta 2], n. p. Szredzkie prawo, *ob.* Średziński.

SZRETER, a, *m.*, błazen, kuglarz, arlekin; ein Poſſenreißer, Hans Wurſt. *Tr.*

SZREŻOGA, *ob.* Śrzeżoga.

SZRÓBA, *ob.* Szruba. SZROCIK, *ob.* Szrot. SZROD, SZRODEK, *ob.* Śrzód, Śrzodek. SZRON, *ob.* Śrzon.

SZROPA, y, *ż.*, SZROPECZKA, i, *ż.*, *dem.*, grzebło. *Cn. Th.* 1123, *Vind.* strugalu, der Striegel, (cf. *Germ.* ſchrapen skrobać). Szropa, cudzidło, grzebło, drapaczka. D. Poln. Lex. 457. Przedtym starzy używali szropy w łaźni dla ochędożenia się z brudu; teraz konie tylko nią chędożą. *Dudz.* 62. *Scapella*, szropeczka, którą się po grzbiecie drapią. *Mącz.*

SZROT, u, *m.*, SZROCIK, a, *m.*, *dem.*, §. 1) strzeleckie ziarnka ołowiane, żelazne, kulki do strzelania; *Germ.* Schrot, Schrotkörner zum Schießen; *Boh.* brok, (śrutka płaca od szrotowania, Schrotgeld); *Sorab.* 2. schrot; (*Sorab.* 1. ſrotka, ſrotcziczka *mica*, *fragmentum*; *Hebr.* שריך saridh, *residuum*; שרך saradh, *superesse*, *residuum esse*); *Vind.* ſvinz, ſvinzlna bobeka, ſhretel; *Croat.* sprih; *Hung.* serét; *Slav.* shpria, sacsma; *Ross.* дробъ. Do strzelania na pomniejsze zwierzęta potrzeba różnéj wielkości szrotu. *Kluk. Zw.* 1, 387. Drobny szrocik. *Rog. Doś.* 3, 110. Szrot największy jest łóſtkowy, najmniejszy ptaszy. *Kluk. Zw.* 1, 388. — *Fig.* Na szrot wydawać, na szańc, na sztych, na niebezpieczeństwo = narażać, der Gefahr ausſetzen, Preis geben. Tu my stoimy, jak na szrot wydani, Sami od wszystkich ach nie ratowani. *Tward. Misc.* 168. Tą przegraną Łowicz i sama Warszawa na szrot wydane były. *Tward. W. D.* 2, 146. Zwycięzcy na szrot teraz żyję. *Chrośc. Luk.* 268. Puściłem na szrot dziedzictwo moje. *Radz. Jes.* 47, 6. Królestwo jego łakomstwu swemu na szrot puścił. *Pilch. Sall.* 142. — *Moral.* Puścić się na szrot. *Rys. Ad.* 56. Puścić cnotę, sumnienie, wstyd na szrot. *Groch. W.* 198. *et* 468. rozpuścić się, zupełnie się oddawać rozpustom, rozwiozłości; alles der Zügelloſigkeit Preis geben, Tugend, Gewiſſen, Schaam u. ſ. w. Długoż się swym łotrostwem będą chlubili, Którzy wstyd i cnotę swą na szrot puścili! *J. Kchan. Ps.* 139. Niewiasty, które poczciwość dla zysku na szrot puściły. *Pilch. Sall.* 48. Gdyby jednę i drugą ukarano, wnetby

trzecia zapomniała, Tak brzydko na szrot puszczać właściwego ciała. *Paszk. Dz.* 127. Na szrot puszczona cnota. *Tward. Wł.* 26. Ktoż ma prawdę mówić, gdyż się wszystko na szrot puści? *Falib. A* 3. *Sekl.* 78. Czasem pan niedbałością swoją a puszczeniem wszystkiego na szrot, u poddanych zelży. *Gorn. Dw.* 377. (lekce ważeniem). Wam na szrot szły i w żarty Wszech najpewniejsze prorockie karty. *Miask. Ryt.* 108. — Język na szrot puścić = rozpuszczać go zupełnie, cugle mu popuszczać, der Zunge den Zügel schießen lassen. Język ma w posłuszeństwie, na szrot go nie puszcza. *Rej. Zw.* 7. Na szrotę słowa puszczać. *Zab.* 10, 402. *Zabł.* — Na szrot się stroi, *fasque nefasque confusura ruit. Żebr. Ow.* 155. (na oślep, na złamaną szyję, chybi, trafi). — *Contrar.* On nie ubliżył prawdzie jednym szrotem. *Chrośc. Luk.* 2, 48. bynajmniéj, ani tyle, ani o mały włos, auch nicht im Geringsten. — §. 2) Szrot, szrotowana mąka, krupy; grob gemahlnes Getreide, Schrot. Grysowy szrot. *Syr.* 934. — §. 3) Szrot, podłużnie wykrojony kawałek mięsa, ryby = pasek, ein Schrotstück, Schrot Fleisch, Schrot Fisch. Szrot mięsa u rzeźnika, sztuka czyli kawał mięsa surowego. *Magier. Mskr.* Szrot wędzonki. *Chrośc. Fars.* 334. — *Fig.* Groził, że go na szroty rozsieka. *Chrośc. Fars.* 307. (na drobne kawałki). *SZROTARSTWO, a, *n.*, *Propinatio cerevisiae, medonis aut vini, in vulgari* szrotarstwo *nuncupatur. Dub.* 3. szynk, der Schank, Bierschank, Methschank, Weinschank. SZROTOWAĆ *cz. niedok.*, §. 1) krupić zboże, grubo mleć; *Sorab.* 2. schrodowasch, *Germ.* schroten das Getreide, grob mahlen. (*Vind.* frediti, *resfrieditі = *srzedzić, śrzodkiem podzielić). Mąka szrotowana, skrupiona, na pół zmełta. *Cn. Th.* 1122. — §. 2) Szrotować, na kawałki rozkrajać, rozszczepać; spalten, in Stücke zerlegen, schroten. Półżywe, w których dusza jeszcze tchnęła, członki, szrotuje, *dilaniat. Żebr. Ow.* 157. Przy uczcie i uroczystym szrotowaniu mięsa, wszystko to, co się tylko ręką bierze, dzieli się na części. *Pilch. Sen. list.* 2, 197. Srebro na talery szrotować. *Dow. A* 4 *b. Segmentatum*, *słojerzowata, szrotowana, pstra robota, t. j. z małych sztuczek spojona, jak bywają skrzynki. *Mącz.* Szrotować, odszrotować, z gruba odheblować, odtoczyć. *Magier. Mskr.* — *Fig.* Jedna to przywara, zostawić całkiem, czyli szrotować filozofią na drobne cząstki. *Pilch. Sen. list.* 3, 33. (posiekać, rozsiekać, podrobić). — §. *Fig. tr.* Mowa nieszrotowana i głos od ludzkiego nie sroższy. *Bardz. Luk.* 76. nie sznurowana, nie przesadna; übertrieben, affectirt. — *Aliter:* Mija już i ostatni frukt długiéj miłości, Szrotują swoje żale w téj okoliczności, Oboje się nie żegnają. *Bardz. Luk.* 90. skracają, abkürzen, abbrechen. SZROTÓWKA, i, *ż.*, gatunek strzelby; *Ross.* дробовикъ, die Schrotflinte, Schrotbüchse. SZROTOWY, a, e, §. 1) od szrotu strzeleckiego, Schrot-, Schießschrot-; *Ross.* дробовый. Szrotowy worek. *Ld.*, *Boh.* brokownice; *Ross.* дробница. — §. 2) Szrotowa mąka, szrotowana, razowa, od otrąb nie oddzielona. *Kluk. Rośl.* 3, 259. *Haur. Ek.* 143; *oppos.* pytlowa, geschrotenes Mehl. SZROTYZN, u, *m*, z *Niem.* das Schroteisen. Gdy żelazo rozpalone na kształt placka pod młotem rozciągną, dzielą je na części, a to żelazem podobnym do klina, zwanym u nas szrotyzn. *Os. Rud.* 300. Dłótem abo strotyznem żelazo rozcinają. *ib.*

SZRUBA, SZRÓBA, y, *ż.*, SZRUBKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* šraub; *Sorab.* 2. schrubba; *Sorab.* 1. schrubk; *Carn.* shravf, shkerpz, vertilu; *Vind.* ferk, perfuk, fhkerpez, stifnik, dognanik, vertilu; *Rag.* loza; *Slav.* csivia; *Ross.* винтъ, винтикъ (cf. gwint), (шурупъ, шурупецъ, шурупикъ macica szrubowa); *Germ.* die Schraube; (*Ital.* scrofola; *Finnl.* scruuwi; *Gall.* ecroue; *Svec.* skruf; *Holl.* schröve; *Angl.* screw; Rieder. Schruve). Szróba jest wałek, mający rowki wyrznięte, kręcone na kształt ślimaka, gwintami nazwane. *Rog. Doś.* 2, 388. *Jak. Mat.* 4, 348. Bryła, w któréj szruba chodzi, macica. *Jak. Mat.* 4, 348. Szrubki utwierdzone maciczkami. *Teat.* 6. *c*, 57. Trzeszcząca szruba przykre skrzypy wydaje. *Tol. Saut.* 100. Szruba w prasie drukarskiéj, z drągiem i z kulą ołowianą, któréj czop chodzi w panewce. *Magier. Mskr.* — *Assimilit.* Chłopiec żywy, ładny, jak na szrubach, gustownie przybrany. *Teat.* 22, 50. wysmukły, geschniegelt. Jak na szrubie się obraca. *Star. Dw.* 31. (obrotny, zwinny). Łakomiec biega jako na szróbach, myśląc jakoby gdzie co załapić, albo wyłupić, albo wyszydzić. *Weresz. Reg.* 97. Usta mu by na szrubach chodzą. *Kosz. Cyc.* 85. Od niemiernego kwapienia się, muszą mu wargi na szróbach chodzić. *Kosz. Lor.* 4 *b.* (trząść się, drżeć). Masz miarę żałości i płaczu wziąć, abyś się nie na twarzy barwą zmienił, aby ci twarz na szróbach nie chodziła. *Kosz. Lor.* 180. — *Aliter:* Zawsze w bojaźni, zawsze jak na szróbie. *Pot. Syl.* 265. (jak na brzytwach). — *Aliter:* Chęci swoje w ścisłéj trzymać szrubie. *Hor.* 2, 120. *Nar.* w klubie, w kleszczach, im Zaume halten. — §. *Anat.* Szruba macharzyny, fibry myszczaste zamykające macharzynę, ażeby uryna ustawicznie nie ciekła. *Krup.* 2, 122. SZRUBOWAĆ, SZRÓBOWAĆ *cz. niedok.*, szrubę obracać, szrubą przymacniać; *Sorab.* 2. schrubowasch; *Vind.* ferkati, fukati, perkvinzhati; *Ross.* винтить, шурупить, защурупить, fchrauben, eine Schraube drehen, anfchrauben. O lekką krzywdę wnet już pancerze szorują, arkabuzy szróbują. *Rej. Zw.* 16 *b.* (do pojedynku się biorą). Szróbowanie *Ross.* винтованіе. — *Poet.* Wąż szrubuje kręgi w szalbierskie przeguby. *Zab.* 10, 157. *Zabł.* smyka, mknie, kręci; drehen, fchlängeln. — §. *Tr. fig.* Szrubować, wszrubować się abo co, wkradać, wkładać, wmykać, wkręcać, wprowadzać; einfchrauben, eindrehen, einweben. Prawdę pańską chcą zatłumić, szróbując swe błędy. *Kanc. Gd.* 129. Pod gładką obłudą w serca się szróbował. *Tward. Wł* 110. fich in die Herzen einfchleichen. Obcy się w nasz kraj szróbował. *Groch. W.* 478. Mieszczanie czasem szrubują się w szlachectwo zakupowaniem dóbr ziemskich. *Vol. Leg.* 3, 14. SZRUBOWY, a, e, od szruby, Schrauben-; *Ross.* винтовый. Szrubowy tok; *Ross.* завитокъ. Schraubengang. Szrubowa macica *Ross.* гайка. SZRUBSZTAK, a, *m.*, SZRUBSZTACZEK, czka, *m.*, *dem.*, kłóba szrubą się przyciskająca, z *Niem.* der Schraubftock; *Boh.* swjrak; *Vind.* serkalu, perfukalu, stisknu dershalu; *Ross.* тиски, ти-

сочки, завертка, винтовальня. Szrubsztaki u ślósarzów. *Solsk. Arch.* 39. Szrubsztaczki cyrulickie. *Czerw.* 40.

Pochodz. *doszrubować, naszrubować, odszrubować, poszrubować, przeszrubować, przyszrubować, rozszrubować, wszrubować, wyszrubować, zaszrubować.*

SZRYK, u, *m.*, szryk do jazów, pal grubszy, co dziesięć stroiszów w ziemię wbity na rzéce. *Magier. Mskr.* ein Waſſerpfahl. SZRYKOWAĆ *cz. contin.*, Szrykować czyli zastawić szryki zowią, kiedy stanąwszy na piasku wbijają pale przy statku, i rudłem kierując na obie strony statek o też pale przybijają. *Magier. Mskr.* Waſſerpfähle einſchlagen.

SZRYŻ, *ob.* Śryż, Śreż, Śrześ.

SZTAB, u, *m.*, wyżsi oficerowie regimentu, od majora zacząwszy; *Vind.* previſhina, der Regimentſtab, der Stab eines Regiments. Specyfikacya osób, z których się ma składać sztab generalny. *Koll. List.* 1, 57.

SZTABA, y, *ż*, SZTABKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, §. 1) drąg żelazny, *Germ.* ein Stab Eiſen, eine Stange Eiſen; *Ross.* полоса, полоска, полосочка (cf. плоsa), пешня. Stegi czyli sztaby żelazne. *Archel.* 4. Sztaby żelazne w kratach dolnych okien. *Teat.* 55. *e*, 15. Przez dziurę w piecu tygle się żelaznemi sztabami rychtują. *Torz. Skł.* 234. Naczynia do robienia tafel śklanych: kluczki dwa, dwie sztabki i t. d. *ib.* 48. — Złoto w sztabach. *N. Pam* 12, 299. w sztukach, w drągach, in Barren. Był zwyczaj w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 84, 863. — §. Sztaby, szlagi, legary wschodowe, *scapi scalarum. Cn. Th.* 1122. die Treppenſäulen, Spindeln. — §. 2) Sztaba, sztuka drzewa z przyrodzenia zakrzywionego, którą w pośrzodek wszelakiego statku wodnego wprawują. *Otw. Ow.* 174; sztuka drzewa miąższego, które na przodek galery wstawiwszy, do niego szycie i nawy, z których okręt budują, zawodzą. *ib.* 585, (cf. stępka). Sztaba jest sam przodek statku, którego koniec jest nieco do góry zakrzywiony. *Magier. Mskr.* der Vorderbaum eines Schiffs, die Spitze, der Schnabel. — §. Sztaba, *oppos.* rufa; przodek okrętu. *Klon. Fl. D* 4 *b. Papr. W.* 1, 364. Sztabą nazywa się także miejsce od sztaby aż do zyzy. *Magier. Mskr.* das Vordertheil eines Schiffs, das Gallion. Do portu się udawszy, wnet z rufy zrzucili Kotwie, a sztabami się brzegu uchwycili. *A. Kchan.* 179. Nie da się zwieść otuchą walnych zysków, aby Broździł groźne zagony pienistemi sztaby. *Hor.* 1, 6. *Nar.*; *trabe Cypria*, okrętem. SZTABIKOWY, a, e, n. p. Sztabikowe żelazo. *Os. Żel.* 49. żelazo w sztabach, Stabeiſen. Cetnar żelaza sztabikowego, fryszowanego, szynowego, kratowego. *Os. Żel.* 4. "SZTABISTY, a, e, n. p. Sztabiste koła. *Zab.* 9, 365. *Ejssym.* szynami czyli sztabami żelaznemi okute, mit Eiſen beſchlagen. SZTABNIK, a, *m.*, sztaby okrętowéj pilnujący, der den Vordertheil des Schiffs beobachtet. Sztabnik zowie się pierwszy flis od sztaby na bakorcie. *Magier. Mskr.*; *proreus. Zebr. Ow.* 74. Melantus sztabnik lisowaty. *Otw. Ow.* 129. SZTABNY, "STABNY, SZTABOWY, a, e, od sztaby, drągowy, drążny, Stab-; *Ross.* полосный, полосовый. — §. Od przodu okrętowego, Vordertheils-. Chwali sprawę głosem Lybis, chwali stabny stróż Melant; *prorae tutela. Zebr. Ow.* 74. (sztabnik). Sztabowi zowią się sztabnik, podsztabniczy, marszałek i podmarszali. *Magier. Mskr.* — §. Sztabowy, n. p. oficer, od sztabu, *ob.* Sztab, Stabs-.

"SZTACHEL, chla, *m.*, z *Niem.* der Stachel im Hüttenbaue, ein langes, ſpitziges Eiſen, den Rohſtein abzuſtechen. Szmelcarze sztachel albo drąg żelazny w zaprawę wpuszczają, i części stężałe poruszają i przerabiają. *Os. Rud.* 259. Tę sól corocznie sztachlami wybijają. *Torz. Skł.* 215.

SZTACHETY, SZTAKIETY, ów *plur.* SZTAKIECIKI *zdrbn.*, ostrożenie, ostróg, palisady mniejsze, *Germ.* Stacketen; *Ital.* staccheta; *Sorab.* 2. pschepletanka, (cf. przepleść), *Ross.* решетка, решотка, решеточка, (cf. rzeszoto). Pójdę ochotnie na szańc, na sztakiety. *Jabł. Buk. F* 3. Sztakiety bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. Przed temi kramami dane są sztacheciki, pod któremi każdy kramarz stawia sofę małą do siedzenia. *Pam.* 85, 1, 140. SZTACHETOWAĆ *cz. niedok.*, sztachetami ogradzać, verpalliſadiren, mit Stacketen einſchließen. Sztachetowania na murach ogrodowych nie chwalę, bo bez wszelkiéj trudności wyłamane być mogą. *Kluk. Rośl.* 1, 60. SZTACHETOWY, a, e, Stacketen-. Kiedy żołnierz każdy osobno strzela, nie na wykomenderowanie oficera, nazywa się ogniem sztachetowym, *feu de palliſades. Jak. Art.* 2, 456.

SZTACHOWAĆ *cz. contin.*, u flisów, sztachować, omijać drugi statek, lub miasto jakie, nie zawijając do niego. *Magier. Mskr.* vorbey ſteuern.

SZTADHUDER, STADHUDER, dera, *m.*, wielkorządca Holenderski, *Germ.* der Statthalter von Holland. — *Aliter:* Galiczyn, jako najwyższy stadhuder, objął całego miasta rządy. *Steb.* 2, 453. jako gubernator. SZTADHUDERAT, u, *m.*, STATUDERSTWO, STATUDEROSTWO, a, *n.*, władza sztadhudera, die Statthalterſchaft. Odjęte statuderostwo xiążetom z domu Oranii, znowu im powrócili, i prawem dziedzicznem posiadanie władzy wykonawczéj temu domowi nadali. *N. Pam.* 3, 301. Zrzeczenie się statuderstwa przez xięcia Oranii. *ib.* 13, 125. Holandya, zniósłszy statuderat, dała sobie imię Rzpltéj Batawskiéj. *ib.* 1, 98. — §. *Meton.* Sztadhuderat-Holandya.

SZTAFETA, y, *ż.*, postylion umyślnie nagle wyprawiony w pewnym interesie, tudzież papiery, doniesienia przez niego przywiezione, *Germ.* die Staffette; (*Ital.* staffetta; *Gall.* estaffette). Ostatnia sztafeta upewnia mię o życiu jego. *Teat.* 53. *b*, 15. Żeby to wiedział, sztafetąby tu do nas przyleciał. *Teat.* 55. *b*, 21. kuryerem, gońcem, cf. lotem, ptakiem, piorunem.

SZTAFIROWAĆ, *ob.* Stafirować.

SZTAK, u, *m.*, gruba lina okrętowa. *Tr.*, *Germ.* der Stag, Maſttau, Schiffstau; (*Gall.* etai). Sztak, gruba lina, która idzie od masztu do windy, i tenże maszt utrzymuje od sztaby; na jéj końcu jest kotwica uwiązana. *Magier. Mskr.* Chcąc rękoma sztak ułapić kręcony, w wodę runął; *ad intortos cupiens dare brachia funes. Zebr. Ow.* 76.

SZTALMACH, *ob.* Stalmach. SZTAMENT, *ob.* Stament.

SZTANDAR, STANDAR, u, *m.*, §. 1) proporzec jazdy;

Ital. standaro; *Vind.* ſhtandara, ſhtandarek, jesdazhova bandera, *Germ.* die Standarte. Na północy mniejsze chorągwie nazywano standar, i to imię chorągwiom w kawaleryi zostało, nietylko u nas, ale i w innych krajach. *Czack. Pr.* 239; kornet. *Chmiel.* 1, 84. Sztandar na pendent! sztandary przed siebie! sztandar do nogi! *Kaw. Nar.* 366. — *Fig.* O tę zdobycz Dyana sztandar wojny wzniosła. *Dmoch. Il.* 242, (cf hasło wojny). Na co wznosić niesłuszne do bitew sztandary! *Zab.* 15, 10. *Kniaź.* (bunty). — §. 2) Sztandar, standur, stendar, styndar; z *Niem.* der Ständer, wielkie drzewo na podporę służące, der Gerüſtſtänder. Stendary na rosztowanie mularskie. boże męki, socky etc. *Solsk. Arch.* 20. Spróchniały pień, ani na standur pod przecieś, ani na łuczywo się nie przyda. *Rej. Zw.* 160 *b.* Standary do rosztowania, n. p. malarskiego. *Kluk. Rośl.* 2, 166. — *Fig. tr.* Oparł się o gór wysokich ˙styndary. *Gęb. Hymn.* 326. filary, kolumny. SZTANDAROWY, ego, *m.*, der Fähndrich bey der Reiterey. Sztandarowy ma stopień wyższy od towarzysza, a zostaje pod komendą namiestnika; obowiązany zawsze z sztandarem jeździć, i sztandaru, choćby i życie miał utracić, nie opuszczać. *Kaw. Nar.* 58.

SZTEMBNÓWKA, i, *ż.*, [właściwie STEBNÓWKA, z *niem.* ſtauben; *cf.* ściebać 2], szew sztembowany. *Magier. Mskr.*

SZTEMBORK, *ob.* Sztymbork.

˙SZTENKIERKI, suknie do stroju. *Comp. Med.* 704.

SZTĘPEL, *ob.* Stępel. SZTERNIK, *ob.* Stérnik.

1. SZTOK, *ob.* Stok, Stokowy. 2. ˙SZTOK, u, *m.*, więzienie, ciemnica. *Sax. Rej.*, z *Niem.* der Stock, in den die Gefangenen gelegt werden, kłoda. — §. Upił się jak sztok, *ob.* Stok.

˙SZTOKADA, y, *ż.*, sztych szermierski, szerm; ein Fechterſtoß, Fechterhieb. Szermierz Niemiec chwaląc swe sztokady, Drwił z naszych szabel. *Pot. Pocz.* 550. Niech się z sztokadą Niemiec jak chce sroży, Sto głów ich szabla wnet nasza położy. *Kchow. Wied.* 8. Z łuku pierścień raz po raz ubijał, Z drzewem gonił, sztokadą szermował, tak bystrze, że wszystkich przeszedł. *Pot. Arg.* 577.

SZTOKFISZ, *ob.* Stokfisz. SZTOKOLM, u, *m.*, stolica Szwecyi. *Wyrw. Geogr.* 505. Stockholm.

SZTOKOWY, *ob.* Stokowy, SZTOŁA, *ob.* Stoła.

SZTON, u, *m.*, bierka we grze, ein Stein im Spiele. Asamble.... niosą karty i sztony i marki, Zasiadają szulery.... *Kras. Sat.* 106. cf. ston; cf. *Gall.* jetton.

SZTORC, *ob.* Storc. SZTORCUMA, *ob.* Sztrosa.

SZTORT, u, *m.*, gatunek wielkiéj piszczeli, jak pomort; eine große Baßpfeife, ein Blaſeinſtrument. Dęta muzyka, flety i sztorty i puzany. *Tward. Misc.* 161. Sztorty i regały Pełny głos niosą chwały Monarchy najwyższego. *Ryb. Ps.* 294. Jest innych przy nim wiele puzanów i sztortów, Kawek, i z grubym głosem trafiaków, pomortów. *Banial. A* 2 *b.* SZTORCISTA, y, *m.*, n. p. Nie kpij duda z barwierza, Nie kpij trębacz z sztorcisty, Niech nie kpi surmacz z bębenisty. *Dzwon. Stat. a* 3. co gra na sztorcie, der Baßpfeifenblaſer.

SZTRABA, *ob.* Strzępia. SZTROF, SZTROFOWAĆ, *ob.* Strof, Strofować.

SZTROSA, y, *ż.*, albo sztorcuma, iina, którą statek u pachołków od budy bywa uwiązany. *Magier. Mskr.*

SZTRYCHOWAĆ, *ob.* Strychować. SZTRYFIASTY, *ob.* Strefiasty.

SZTUĆ, SZTUCIEC, *G.* sztućca, *m.*, SZTUĆCZYK, a, *m.*, *dem.*; *Ital.* stuccio; *Rag.* stukèt; *Bosn.* stuket, nosgniça za pera; *Carn.* noshnèk, (cf. nożnica); *Vind.* noshje, noski, noshenze, pukſhiza, kratka risaniza, kratka puſhka; *Ross.* готовальня (cf. gotowalnia), влагалище (cf. włożyć, wkładać), приборъ (cf. przybrać), футляръ, футлярецъ; *Eccl.* ножевлагалище, ножны; — 1) narzędzia z puzderkiem abo do puzderka czyli futeralika, czyli do pary należące, ein Beſteck. Sztuciec z różnemi igłami cyrulicki. *Czerw.* 51. Sztuciec z dziesięcią instrumentami cyrulickiemi. *ib.* 32. Sztuciec barwierski; *Ross.* бритвенникъ, (*ob.* Brzytwa). — *Theca cultraria literatorum*, stuć. *Cn. Th.* 475. Pisarska szkatuła, stuć. *ib.* 701, Sztućczyk, *etuis. Teat.* 12, 46. Sztuciec stołowy - nóż, grabki, łyżka, Tiſchbeſteck. Sztućce srebrne do jedzenia, i inne drobne srebra. *Sejm. Grodz.* 2, 135. Ukradziono sztukę jednę stołowego sztućca. *Teat.* 28. *b*, 147.— 2) Sztuciec, Sztućczyk, gatunek strzelby, z *Niem.* der Stutz, Stutzer, die Stutzbüſche. Miałem sztuciec, co to o siedmset kroków bije; jak się złożę, jak wytnę do nich, wszyscy czterej z koni jak kaczki. *Teat.* 26, 57. Jak wytnę z mojego sztuczyka, obydwa z dymem. *Teat.* 26, 59.

SZTUCOWAĆ *cz. contin.*, u ogrodnika, z sęków obcinać, pasenkować, trzebić. *X. Kam.* Bäume ſtutzen, ihnen den Stutz geben, ſie beſchneiden.

SZTUCZKA, *dem. Nom.* sztuka. SZTUCZNOŚĆ, ści, *ż.*, kunsztowność, misterność; *Vind.* savitnost, ſaſuknost; *Ross.* лесть, die Künſtlichkeit, Kunſt, Künſte. Młodej chytrości stara sztuczność na wstręcie była. *Warg. Wal.* 215. O wróblach i ich sztuczności. *Haur. Sk.* 283.

SZTUCZNY, a, e, SZTUCZNIE *adv.*, kunsztowny, misterny, foremny, künſtlich; *Slov.* kunštowný, mistrowský; *Hung.* mesterséges; *Boh.* uměnný, (cf. umiejętny); *Carn.* umętn; *Vind.* vmetaln, vmetalnosten, moiſtrun, kunſhten, povmetalski, po kunſhti, pomoiſtroven; *Rag.* rukotvorni, hitrotvorni; *Ross.* искуственный, хитрый, хитръ (cf. chytry), художный (cf. chędogi), художественный; *Eccl.* благохудожный. Sztuczna rzecz, sztuka. *Cn. Ad.* 1145. Insza jest droga traktowania z sztucznemi, a insza z szczeremi. *Lub. Roz.* 131, cf. chytry, podstępny, lis; *Vind.* savit, ſaſukan, kudokunſhten, galuſiſh, pregnan, kunſten; *Ross.* лестный. — §. *Passive:* Sztucznie czyli sztuką zrobiony, nie przyrodzony; künſtlich gemacht, künſtlich hervorgebracht. Ręce lub nogi sztuczne do przyprawiania po upiłowaniu onychże. *Czerw.* 37. (*Ross.* штучный z sztuk czyli kawałków złożony, składany). — SZTUFADA, SZTUFATA, y, *ż.*, duszona potrawa, ein gedämpftes Gericht; (*Slav.* shtufât). Sztufata czyli duszona sztuka mięsa, lub pieczenia wołowa. *Wiel. Kuch.* 430.

SZTUKA, i, *ż.*, SZTUCZKA, i, *ż. dem.*; *Boh.* štuka, štučka; *Sorab.* 2. schtuka, schtuzka; *Carn.* shtuk; *Vind.* ſhtuzhei, ſhtukelz, ſhtukel; *Bosn.* stućka od mesa, za-

logaj, załogajicch; *Ross.* штука, штучка; — §. a) kawał, szmat, spłacheć, część leda czego, *Germ.* ein Stück, ein Stückchen, ein Theil von etwas; *Svec.* stycke; *Anglos.* sticce; *vulg. Germ.* Stuck. Na dwie się sztuki dzida złamała zajadła, Część utkwiła w puklerzu, część na ziemię padła. *Dmoch. Il.* 2, 24. Wszystkich w pień wycina, w sztuki płata. *Teat.* 56. *c*, 23. Na tysiąc sztuczek go rozrąbali. *Birk. Gl. Kon.* 44. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje, i po małéj kropli roztrząsnęli krew swoję. *Rej. Post. Y y* 3. Skały z opokami się padając twardemi Z straszliwym grzmotem w sztuki się krajały. *Odym. Św.* 2, *J i* 4 *b.* Sztuka u mularza, znaczy cegła niecała. *Magier. Mskr.* Armata dzieli się na trzy części, na denną sztukę, na czopową i na wylotową. *Jak. Art.* 1, 138. *Łęsk.* 2, 240. Sztuka drzewa, o którą się łoża opiera. *Jak. Art.* 1, 24. Cudzą sztukę kraju zawojowali, kraj cały własny niszcząc. *Jabł. Tel.* 59. Jest u Euzebiusza sztuka listu Dyogenesa. *Sk. Dz.* 155. (ułomek). W królestwie tym nie używają monety, tylko sztuczki złote w zamian dają. *Boter.* 228. Trąba myśliwska, oprawna w złote sztuczki. *Kurop.* 3, 49. (cętki). Włosów jej perły nie zdobią, ni sztuki złociste. *Bardz. Trag.* 455. Sztuka chleba, kawałek, kęs chleba; ein Stückchen, ein Biſſen Brot. Gdy ubogiemu potkniesz sztuczkę chleba, Rzeczeć, płać ci boże z nieba. *Lib. Sen.* 13. Położę przed cię sztukę chleba, abyś jedząc wzmógł. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 28, 22. (chlebicę chleba. 1 *Leop.*). Gdy tedy on wziął sztuczkę chleba, wnet precz wyszedł. 1. *Leop. Joan.* 13, 30. Dla sztuczki chleba, dla szkapiny trochę, do Tatarów przystają. *Birk. Kant. B* 2 *b.* Sztuczkę chleba (w misie) omoczywszy, podał mu. *Sekl. Joan.* 13. — *Aliter:* Sztuka chleba = kawałek chleba, sposób do życia; ein Stück Brot, Brot, Unterhalt, Auskommen. Do sztuki chleba komu pomagać. *Haur. Sk.* 201. Zapłaty dzielność nie ma, one nauki Głodne boleją bez swej chleba sztuki. *Groch. W.* 566. — Sztuka, sztuczka mięsa = kawałek, kęs mięsa; ein Stückchen, ein Biſſen Fleiſch. Sztuczkę mięsa zjadł, i także mierniuczko pił. *Sekl.* 13. Sztuczka od mostu. *Rys. Ad.* 64. od mostka, od piersi kawałek, przedni, specyał, ein Stückchen von der Bruſt. — *Aliter:* Sztuka mięsa = sztukamięsa. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 178. wołowina, mięso wołowe na stół; *Vind.* goveje, goveju mesu, volounu mesu, govednu mesu, govedina, goveje, goveja pezhenka; *Bosn.* govedina, govedje meso; *Slav.* govedsko méso, govedina; *Ross.* говядина, Rindfleiſch. Po dobrej sztuce mięsa i klarownym winie Łatwiej w was zapalczywość zapewne przeminie. *Węg. Org.* 28. Dobra jest sztuka mięsa przerastała a krucha. *Kras. Pod.* 2, 68. Proszę cię Mikołaju do siebie w dom, ale Po staropolsku mówiąc, na sztukę mięsa, choć Będzie przy tym co więcej. *Opal. Sat.* 158. Kto proszę zgani Wołową sztukę do chrzanu! *Tward. Misc.* 109. — Sztuka u stołu, porcya, część jadła każdemu udzielona. *Włod.*, die Portion, das einem jeden zukommende Stück. — Sztukami, po sztuce, częściami, *frustatim. Cn. Th.* 1124. ſtückweiſe, theilweiſe; *Vind.* po kofi, na drobnu, na falate, kofovitnu; *Ross.* поштучно. Mięso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptastwo rozchwytało. *Warg. Wal.* 16. Od sztuki do sztuki, einen Theil nach dem andern. *Nominatim perscribere*, słowo od słowa albo od sztuki do sztuki oznajmić. *Mącz.* — *De homine*, Sztuka łotra, *aliquantum improbus, frustum nebulonis. Cn. Th.* 1124. na łotra pochodzi, zakrawa; ein Stück von einem Spitzbuben, ein kleiner Spitzbube. — *Similit.* To wykwintna sztuka, ten człowiek, nie lada sztuka. *Ld.* Fartyczna sztusia. *Port. Arg.* 725. (o chytrym złodzieju). — §. Sztuka, jedna rzecz przez się cała, ein Stück für ſich. Wyrabianie śkła u nas do téj doskonałości doszło, iż wprawne oko mieć trzeba, aby niektóre sztuki rozróżnić od Angielskich. *N. Pam.* 13, 38. Zabrał pięć set dział, oprócz sztuk mniejszych. *Star. Vot. D* 3 *b.* Na sali było sto sług kędy jeden; Sztuk kryształowych, tam gdzie goście siedli, I złotych wielką liczbę rozłożyli. *P. Kchan. Jer.* 368. Ze stu drachm zrobię sobie dwieście, przedając śkło na sztukę. *Mon.* 69, 404. (sztukami, *oppos.* hurtem, ryczałtem). Jedna sztuka z pary *Ross.* парникъ. Dał mi sztukę złota. *Teat.* 8, 51. pieniądz złoty, ein Goldſtück. Talar w sztuce, 6 franków czyni. *N. Pam.* 12, 285. (cały talar, kurantowy). W sztukach miedź, mosiądz, srebro; nie robione, ale na wagę. *Cn. Th.* 1218. (w sztabach). — Sztuka płótna, pewna liczba łokci płótna; ein Stück Leinwand, eine beſtimmte Anzahl Ellen. Na płótno lniane cienkie, wchodzi w półsetek sztuk 8; sztuka po łokci 12. *Przędz.* 28. Sztuka niesie łokci 12 na wielkie motowidło. *Haur. Ek.* 58. Sztuka płótna ma w sobie łokci 100. *Chmiel.* 1, 161. Belica płótna Kolińskiego ma w sobie sztuk 60. *Gost. Gor.* 111. Łokci liczba wielka w małej sztuce abo pakieciku się zawiera. *Grod. Dis. D* 3 *b.* Nalazła w skrzyni sztukę albo postaw sukna. *Szczerb. Sax.* 140, (cf. postaw). — Sztukę w sztukę, ein Stück ins andre gerechnet. *Tr.* — Sztuka w zamku strzelbowym, żelazko sprężynę odpierające, der Nuß in dem Schloße eines Feuergewehrs. *Tr.* — §. b) Sztuka, dzieło kunsztu, sztuka od roboty malarskiéj, sznicerskiéj, muzycznej, teatralnéj; *Germ.* ein Stück, Produkt der ſchönen Künſte. Sztuki subtelnym pędzlem malowane. *Suszyc. Pieśn.* 3, *N* 4 *b.* Gram na klawicymbale wcale nową sztukę. *Teat.* 58, 25. — §. Sztuka, u rzemieślników wszystkich, którą wystawiają ci, co mistrzami chcą zostać. *Cn. Th.* 1124, *Carn.* mojstrya, das Meiſterſtück eines Handwerkers. Żadnemu nie dopuszczą nijakiego rzemiosła jawnie robić, aż sztukę uczyni. *Modrz. Baz.* 184. — §. c) Sztuka, *subjective* = sztuczność, kunsztowność, misterność; die Künſtlichkeit, die Kunſt. Z taką sztuką grał Mentor na lirze, że Achitas zazdrosny puścił lirę swą. *Jabł. Tel.* 112. Sztuk w biedzie nie stawa. *Bardz. Trag.* 264. — O sztukę z kim iść, w zakład zręczności się puszczać; ſich in einen Kunſtwettſtreit einlaſſen, um Kunſt oder Geſchicklichkeit einen Wettſtreit wagen. Sofokles już zgrzybiały szedł z swoją tragedyą o sztukę z drugiemi poetami, a jednym głosem wygrał. *Warg. Wal.* 338. Z jednym tam o sztukę strzelał z łuku. *Papr. Ryc.* 392. — *Passive:* Sztuka, rzecz sztuczna,

sztucznie, misternie zrobiona; etwas Künſtliches, eine Kunſt, ein künſtliches Ding, Werk, Kunſtſtück; *Vind.* vmetalstvu, iskunſhnifhtvu; *Rag.* ruktovor, (cf. rękodzieło). Sztuczna rzecz, sztuka wielka, misterna, wytworna, *Palamedis inventum. Cn. Ad.* 1145. Sztukim dokazał, iż nie mierząc, i na pamięć strzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Sztuka wielka, mały pożytek. *Cn. Ad.* 1109. — §. *Objective:* Sztuka, kunszt, die Kunſt; *Boh.* um (cf. 'um, umieć, rozum), uměnj; *Carn.* umetalnost, umétnost; *Vind.* kunſht, viednost (cf. wiadomość), vmetalnost, vuk, (cf. nauka, cf. wyknąć); *Croat.* vmetelnost, mestria, zanât; *Dal.* zanat; *Bosn.* zanât, hitrost, (cf. chytrość); *Slav.* zanat; *Rag.* nauk, hitrina, hitrotvornos, tvorba; *Ross.* искуство: *Eccl.* художество, хытрость. Sztuka tym lepsza będzie, im lepiej będzie naturę naśladowała; wszystkie sztuki mają za cel naśladowanie natury. *Gol. Wym.* 118. I na coż więc prawidła swe sztuka nam kreśli? Na to, żeby natury trzymać się najściślej. *Dmoch. Szt. R.* 84. Na tym sztuka największa, ukryć sztukę. *ib.* 78. Sztuki wyzwolone. *Zab.* 7, 154. die freyen Künſte. Sztuka rymotworcza. *Dmoch.* die Dichtkunſt. Kto jaką umie sztukę, ćwiczyć się w niej powinien. *Teat.* 27. *c*, 40. Sztuk, co nie umiesz, nigdy nie pokazuj. *Jabł. Ez.* 43. — §. *In deteriorem partem:* Sztuka, zła sztuczność, misterność; *Vind.* oziganost, (cf. cygan); Kunſt, Künſtlichkeit, Verſchmitztheit. Pochlebca synowi interesowi wziął w manki sztukę, tę szalbierkę starą, która go cnoty odziała płaszczem. *Zab.* 10, 156, cf. obłudność, Gleißnerey. Człowiek ten ma w sobie wszystkie złe sztuki, wszystkie wady pospołu pomieszane. *Gorn. Sen.* 291. Sztuka, fortel; Kunſtgriff, Kniff; *Croat.* himba; *Bosn.* varka, himba; *Ross.* збой (cf. zbój), уловка (cf. ułowić), проказы, проскъ, проски; *Eccl.* прилогъ, хитростнотворение. Na przebiegach się znają, i sztukami narabiać umieją. *Mon.* 69, 612. Sztuka żołnierska, *stratagema*; *Sorab.* 1. pžeklepane pohlečženo; *Slav.* vojnieska majstoria, privara, (cf. przywara), Kriegsliſt. Mogliśmy sztuki wojować sztukami, Wpadliby byli Grecy w łapkę sami. *Bardz. Trag.* 270. Sztuki, fortelu zażyć, sztuką zajść na kogo, postąpić sztuką; jak cię zmogę, jeśli nie mocą, to przez nogę; *Ross.* шашничать, (шашни kunszafty); Liſt brauchen, mit Liſt auf einen losgehen. Poczciwy temi sztukami nie pójdzie. *Gorn. Dw.* 304. Jeszcześ się ważył zostać hypokrytą, zajść sztuką na mnie. *Zab.* 13, 362. Przy mnie stoi, a przeciw mnie sztukę stroi. *Cn. Ad.* 1181. (tu stoi, a indzie złe broi). Sztuka na raz. *Teat.* 33, 43. Sztuka na sztukę. *Cn. Ad.* 1147. (jest rozum nad rozum, trafiła kosa na kamień). Dobrze kto sztuką i na sztukę zajdzie. *Jabł. Ez.* 40. Frant się swoją sztuką gubi. *Kras. List.* 165. (kto drugiemu dół kopie, sam weń wpada). Na jego zabicie sztuki robili u króla. *Jabł. Tel.* 185. (intrygowali). — Sztuka, sztuczka, figiel, psikus; ein Streich, den man jemanden ſpielt, ein böſes Stückchen. Nie zaprzestaniesz codzień nowych płatać mi sztuczek! *Teat.* 29, 91. Ta sztuczka, jeżeli nie gardłem, to kajdanami pachnie. *Teat.* 1. *b*, 85. Poznaję teraz jego sztukę, zażył mnie z manki. *Teat.* 21. *b*, 49. Kobietki same wyuczyły go swych sztuczek miłosnych. *Teat.* 3. *b*, 9. — §. *Szermiersk.* Sztuka, krzyżowa sztuka, szerm na krzyż, Kreuzhiebe der Fechter. Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem ostawi, iż sam przez się będzie szkoły miewał. *Gliez. Wych. O* 2. Niech go kaci wezmą, gęsto macha, a na kształt coś krzyżowéj sztuki. *Teat.* 43. *c*, 122. *Wyb.* — SZTUKATOR, a, *m.*, ozdoby gipsowe robiący, der Stuckaturarbeiter. Stał w kramie sztukatora Kupido woskowy Na przedaż, i tylko mu brakowało mowy. *Mon.* 76, 4. SZTUKATORSKI, a, ie, do sztukatora należący, Stuckator-. Meblów kosztownych wybory, Sztukatorskiego czyli dłóta wzory. *Zab.* 9, 138. Jakich wyrabia sztukatorska ręka z gliny, takich wy wojowników wyrabiacie. *Nag. Fil.* 33. Sztukatorska robota - SZTUKATORYA, yi, *ż.*, ozdoby na facyatach lub wewnątrz domów przez sztukatora z gipsu i wapna wyrobione. *Magier. Mskr.* SZTUKATURA, Stuckaturarbeit. Kapiszony na osobach staroświeckiéj sztukatoryi w Gdańsku widziałem. *Mon.* 73, 36. "SZTUKODZIELNY n. p. Włoch. *Zab.* 5, 319. *Pir.* kunſtgeübt, kunſtthätig. "SZTUKCZYNNOŚĆ, ści, *ż.*, fortel sztuki, sztuka skutecznie działająca; die Kunſtanwendung, der Kunſtgriff. Za pomocą sztukczynności różny stopień twardości nadany być może stali hartowaniem. *Kruml. Chym.* 179. *et* 83. SZTUKMISTRZ, a, *m.*, SZTUKMAJSTER, stra, *m.*, sztuką się popisujący, artysta; ein Künſtler, Meiſter in etwas; *Boh.* umělec; *Carn.* umetalz; *Vind.* vmetalnik, moister; *Ross.* художникъ, хитрокъ (cf. chytrzec), (штукаръ kuglarz, *f.* штукарка); *Eccl.* хждогъ (cf. chędogi), хждожьникъ. Im większe będzie miał sztukmistrz albo rzemieślnik znajomości chemiczne, tym lepiéj wydoskonali swoję sztukę. *Mon.* 73, 530. Już prawie tarczę tę ukończył sztukmistrz doskonały. *Dmoch. Il.* 2, 177. Sztukmistrz Dedalus. *Bardz. Trag.* 126. *Rog. Dos.* 3, 148. *Kruml.* 179. Często pływacz najlepszy na dnie się ochynie, I kark łamie sztukmajster, co skacze po linie. *Min. Ryt.* 4, 194. powrozobiegun, Seiltänzer, Tauſendkünſtler. Włóczą się po kraju obcy kramarze i sztukmistrze czyli kuglarze. *Pam.* 85, 1, 101, (*Ross.* штукаръ). — *Transl.* O zdradliwy fałszerzu, sztukmistrzu wszech złości. *Bardz. Trag.* 217. — §. Sztukmistrz strzelbowy, puszkarz; *Germ.* der Stückmeiſter, Artilleriſt, Feuerwerker. Do inżyniera albo sztukmistrza należy, aby umiał odległość miejsc pomierzyć, fortyfikacye sporządzić etc. *Archel. praef.* SZTUKOWAC *cz. contin.*, §. 1) siec na sztuki; *Carn.* shtûkam, *Germ.* zerſtücken, ſtücken. Bodaj go kat sztukował. *Tr.* — §. 2) Sztukować, sztukę przydawać, nadstawiać; anſtücken, ſtücken. Kobiety nic nie robią, tylko garnierują, Blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują. *Teat.* 24. *b*, 8. Sztukowanie albo szpuntowanie drzew, szczepienie. *Cresc.* 128. — §. Sztukować, sztuki dokazywać, kunsztować, künſteln. Żadna sztuka nie jest z pożytkiem, gdy jéj kto używając sztukuje aż nazbyt. *Mon.* 71, 274. SZTUKOWY, a, e, od sztuki, do sztuki należący, Stück-. Sztukowe *subst.*, płat od każdej sztuki bydła, Zoll von jedem Stück Vieh. Miasto to pogorzałe od podatków uwal-

niamy i sztukowe mieszczanom przywracamy. *Vol. Leg.* 4, 112. *SZTUKWARK, u, *m.*, składana, szrotowana, słojerzowata robota, mozaika; (z *Niem.* Stückwerk), eingelegte Arbeit, (sztukaterya) Drzwi sztukwarkiem rozlicznym dziwnie nakrapiane. *Rej. Zw.* 11. Sztukwarkiem drzwi, marmurem ziemia położona. *Otw. Ow.* 334. Marmurem abo sztukwarkiem ściany osadzone. *Gorn. Sen.* 236. Ktoby budowaniu, malowaniu, sztukwarkom i innym zbytkom miarę postanowił? *Gorn. Wł. S.* *SZTUKWARKOWY, a, e, do sztukwarku należący, *słojerzowaty, składany słojem, wykładany; eingelegt, mit eingelegter Arbeit verziert. Sztuczki sztukwarkowe w ściany wsadzone. *Gorn. Sen.* 236. Sztukwarkowa szafa. *Budn. Apopht. T* 3.

SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ, SZTURKNĄĆ, *ob.* Stursać.

SZTURM, u, *m*, 1) burza, nawał; (*Boh* šturm, chomol; *Sorab.* 2. schturm; *Vind.* ſhturm, fortuna [z *tureck.* 2], (cf. fortuna); *Croat.* burkanye, halabuka; *Ross.* буря (*ob.* Burza), штурмъ; *Germ.* der Sturm, Sturmwind, Seeſturm; Nieder∫., *Anglos.*, *Angl. et Svec.* storm; *Irland.* sturrim; *Isl.* stormur; *Wallis.* ystorm; cf. *Lat.* turbo). Szturm wielki powstał, morze się wzburzyło, Wszyscy mniemali, że już po nich było. *Auszp.* 80. Śmiało żagle puszczają na szturm wiatrów srogi. *Hul. Ow.* 162. Gdy inne drzewa szturm łamie i kruszy, Liścia szeleszczą, dąb się ani ruszy. *Kras. Oss. C b.* Na wielkie gmachy często szturmy biją. *Bardz. Trag.* 578. — 2) *Milit.* Szturm, szturmowanie, atak obozu, stacyi, zamku, fortecy, przypuszczony otwarcie, to jest, ani okopem, ani koszami nie zasłoniwszy żołnierzy. *Papr. W.* 1, 479, *Carn.* preskok (cf. przeskok); *Vind.* naskak, napad, ſhturm, naskozhenje; *Croat.* stúrma voynichka; *Slav.* jurish; *Ross.* штурмъ, приступъ, die Beſtürmung, das Stürmen, der Sturm, das Sturmlaufen. Szturm przypuścić. *Star. Ref.* 98. szturmować, Sturm laufen. Z wielu stron mógł szturm puścić do miasta. *P. Kchan. Orl.* 422. Nieprzyjaciel domyślił się, z której strony dać szturm król umyślił. *ib.* 423. Szturm odbić, wytrzymać. *Cn. Th.* 1124. Szturm stracić. *Chmiel.* 1, 83. — *Fig.* Łzy kobiety są najmocniejszym szturmem na mężczyznę. *Teat.* 21, 82. *SZTURMAK, a, *m.*, 1) gatunek hełmu czyli szyszaka, przy szturmowaniu używany; *Germ.* die Sturmhaube, Bickelhaube. Kamieniecki w szturmaku czubatym jeżdżąc, wojska szykował. *Stryjk.* 714. Włosy szturmaki okryły. *ib.* 494. Na głowie szturmak soboli z zaponą. *Kchow.* 51. — 2. Gatunek strzelby z rurą przy wylocie szeroką, eine Art Schießgewehr, (cf. półhak). Parę pistoletów, szturmak, obuch i burka na ścianie wisiała. *Mon.* 69, 147. — 2) Szturmak, petarda, puszka nabita prochową zaprawą, do wyłamania bram, murów służąca. *Jak. Art.* 3, 319. *et* 1, 8. *et* 2, 167. die Petarde. — 3. Szturmak, u ślósarza, hak od okna, dla trzymania kwatery od mocnego wiatru. *Magier. Mskr.*, *Germ.* der Sturmhaken, Fenſterhaken. SZTURMOWAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* šturmowati; *Vind.* sturmat, sturmiti, ſhturmati, naskakati, napadati, obidje treti; *Croat.* stúrmam, puntati; *Sorab.* 2. schtormowasch; szturmować do miasta = szturm przypuszczać do miasta, szturmem dobywać miasta; eine Stadt beſtürmen, Sturm laufen. *Cn. Th.* 1124. — Kulmi szturmujesz w kręglarni do póty, póki grosza na wetówkę stanie. *Mon.* 76, 728. — *Fig.* Szturmować do kogo, szturmować na kogo = mocno nacierać na kogo, auf einen losſtürmen, heftig losdringen, ihn beſtürmen. Szturmuj do niej serdecznie, byś jej miłość wzbudził. *Treb. S. M.* 93. Tego po was dopraszają się uciśnionego pospólstwa łzy, do samych szturmując niebios. *Ossol. Mow.* 38. Szatan na człowieka szturmuje. *Karnk. Kat.* 437. Arystoteles szturmuje przeciwko nauce Platonowej. *Petr. Et.* 65. *Gorn. Sen.* 547. SZTURMOWNIK, a, *m.*, szturmujący, szturmem dobywający; *Vind.* sida, grada terez, naskakuvauz, ſhturmavez, der Stürmer, Beſtürmer. Jedni z szturmowników ściany rozwalają, drudzy ogień podrzucają. *Krom.* 278. Szturmowniki, co się dobywają do drzwi niby szturmem, włamują, złodzieje. *Alb. na Woj.* 6. SZTURMOWY, a, e, do szturmu służący, od szturmu, Sturm-. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. Sk.* 272. Szturmowe wieńce, Sturmkränze, używane pod czas przypuszczonego szturmu. *Jak. Art.* 2, 106. *et* 3, 319. Szturmowe pale. *Łęsk.* 2, 225. Miasto prędko przez gwałt szturmowy wzięli. *Warg. Cez.* 69.

*SZTUSIA, *ob.* Sztuka

SZTYBER, bra, *m.*, [z *niem.* Stieber; Stapor *qu. v.* 2]. n. p. Zcapion Węgrzynek na pulpitu spływy Przyprawion, sztybra chwyta się jak grzywy. *Pulp.* 11. Sztyber na statkach, okrętach.

SZTYCH, u, *m.*, sztychnienie, pchnienie czym ostrym, zakłócie; *Germ.* der Stich, den man jemanden verſetzt; *Vind.* stieh, peh, vbod, pobod, sabod, buz, pehnenje; *Croat.* boden; *Rag.* ùbood; *Bosn.* zadivgljaj, koji se igblom cini; (*Ross.* штыкъ, штычекъ bagnet); *Ross.* колотье. Grotu złotego sztych nieodbity. *Pilch. Sall.* 148. Nieodbity sztych szwajcy złotej. *Jag. Gr. A* 3. Sztychem czyli sztychowemi pociskami poległ; *fossim telis obrutus. Cn. Th.* 1125. *Pachmie, *punctatim*, sztychem. *Macz.*, (*Sorab.* 1. kawayo, z kawania; *Rag.* bodèzom, bódimize). Raz tylko człek się rodzi, A śmierć tysiącznym sztychem nań godzi. *Kchow.* 142. Sztych krawiecki, haftarski, szwaczki, *ob.* Ścig, Ścieg. Sztych u krawca i szwaczek znaczy każde zajęcie igły w szyciu. *Magier. Mskr.* Ścieg u krawca i szwaczek znaczy za każdym sztychem zaciągnienie nitki w szyciu. *ib.* Za sztych zaszywać, u krawca, szycie sukna lub materyi, trzymając je dubeltowo w palcach. *ib.* Wybrać sztychy, powyciągać nitki ze szwu po rozpróciu. *ib.* — 2. Sztych u miecza, *etc.*, śpica, koniec ostry, ostrze końca, die Spitze des Schwerts ꝛc. Szyi w śrzód strzała mu się śmiertelna zawarła, I sztych ostry na drugą stronę przepadł gardła; *nudum ferrum. Żebr. Ow.* 144, (cf. grot). Trąci sztychem oszczepnym w furtę; ta odskoczy. *ib.* 50; *extrema cuspide.* Samostrzał robiony z drzewa niezwyczajnego, sztychem złotym tkniony; *cujus fuit aurea cuspis. ib.* 181. Gdy go nie chcieli dobić, sam na sztych broni swojej padł i zabił się. *Zał. H. T.* 171. Sztych miecza i żelezca strzał ku sercu się jego obrócą. *Psalmod.* 38. Jeśli obwiniony do sądu nie przyjdzie, tedy powód wstawszy, ma przeciwko wiatrowi dwa razy mieczem, a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szczerb.*

Sax. 438. (dwa razy ciąć, trzeci kłóć). — Strzelać na sztych, t. j. fuzyą prosto nad głową wyrychtowaną do ptaka strzelać, grade über ſeinen Kopf weg in der Luft den Vogel ſchießen. Prawo jest myśliwskie, żeby na sztych do słomki nie strzelać. *Skrbk. Mskr.* Wziałem ją na sztych, i dlategom nie trafił. *ib.* — Na sztych bieżeć, u flisów zowie się iść prosto na wodę. *Magier. Mskr.* grade ins Waſſer gehen. — *Fig.* Sztych, niebezpieczny raz, niebezpieczeństwo, die Gefahr. Łatwiej cudzą skórę na sztych wydać, niż swojej nadstawić. *Teat.* 8, 110. (narażać, na szańc stawić). Sławę człowieka na sztych podawać. *Budn. Apopht.* 114. (na złe języki, na hańbę). Przyjdzie czas, gdy pod ten sztych przyjdą, I z śmiertelnego opisu nie wyjdą. *Suszyc. Pieśn.* 2, *T* 3 *b.* (pod strychulec śmierci). — Przyjść z kim na sztych = w zapasy z kim iść, walczyć z kim, spierać się, *pr. et fig.*; mit einem kämpfen, ſtreiten. Gdy na sztych przyjdziesz z niedowiarki, trwaj w stateczności. *Rej. Ap.* 3. — §. Sztych sznicerski, sztychowanie, rznięcie, rycie, rzeźba; der Stich, das Stechen, Kupferſtechen, der Kupferſtich, Holzſtich. Sławni w sztych mistrzowie, Ruben etc. *Lib. Sen.* 10. — §. Sztych w ziemię etc., głębokość wybrana sztychem, tyle, ile jednym sztychnieniem dobrać można; ein Stich Erde, ſo viel ſich mit einem Grabſcheite ausſticht. Ten kamień nie leży głębiej, jak na jeden sztych. *Torz. Skł.* 201. Kopiąc Dydo w Afryce grunt Kartadze nowej, Znajdzie na kilka sztychów w ziemi łeb wołowy. *Pot. Pocz.* 408. Pierwsza warsta ziemi nie jest głębsza nad półsztychu. *Świtk. Bud.* 382. Ludziom-ci dosyć w ziemi grobu na trzy sztychy. *Pot. Zac.* 155. Cóż potym pysznić się w ziemi na trzy sztychy? *Pot. Pocz.* 2, 25. — §. Gdy będzie szkło czyste, białe, choćby w sztychu pokazało się cokolwiek czerwieniawe, z takiego robić kieliszki. *Torz. Skł.* 125. w przełomieniu, w przełomie, im Bruche, *ob.* Sztyrk, stark. — §. *Transl.* 'Sztych = stawienie rzeczy przeciw rzeczy, równanie rzeczy z rzeczą, porównywanie, trzymanie jednéj przeciw drugiej równając; das Gegeneinanderhalten, Gegenüberſtellen, Vergleichen, die Vergleichung. Nie to mnie obraża, że cnocie po rozkoszy dajecie miejsce; ale to, że ją na sztych kładziecie z rozkoszą. *Gorn. Sen.* 229. Na sztych kładę, *oppono vitium virtuti. Cn. Th.* 448. Które złoto na świecie jest takie, któreby z tym złotem naszym czystością, jasnością i wagą złożyćby się na sztych mogło! *Janusz. Pos. A* 3. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. *Gorn. Sen.* 351. Cnoty zdadzą się, jakoby między sobą przeciwne były; kiedy je pospołu, jako na sztychu postawisz, jedna drugą zdobić będzie. *Gorn. Dw.* 86. Nie mając nikogo, któryby z nim szedł na sztych, jako z obrońcą i ojcem ojczyzny, zacnemu z dawna ojcu, daleko więcej przyczynił zacności. *Gorn. Sen.* 212. Język swój za gruby ma; czego dowodząc, wyrwie jakie staropolskie słowo z bogarodzicy, a z Czeskim jakim gładkim słówkiem na sztych je wysadzi. *Gorn. Dw.* 43. — §'. Sztych, sztychowanie, frymarczenie, frymark, handel w zamianę; der Tauſchhandel, Stichhandel, der Stich. Cierpi i wstyd i szkodę, gdy pozwie cygana, Że go w sztychu oszukał; cygańska wygrana. *Klon. Wor.* 68. SZTYCHARNIA, i, *ż.*, izba do sztychowania ozdób i herbów, n. p. na armatach. *Jak. Art.* 5, 102. die Werkſtatt des Stechers, Petſchierſtechers, Kupferſtechers. X. Cybulskiemu winniśmy założenie w Warszawie sztycharni nót muzycznych *Pam. Warsz.* 4, 124. SZTYCHARZ, a, *m.*, który na miedzi etc., sztychuje, ryje; *Ross.* рѣзчикъ, (cf. rzeźba); der Stecher, Kupferſtecher, Petſchierſtecher. *Tr.* SZTYCHARSKI, a, ie, od sztycharza, Stecher-, Kupferſtecher-, Petſchierſtecher-; *Ross.* рѣзчиковъ. Rylec, grabsztych, narzędzie sztycharskie, którym na blasze ryje. *Jak. Art.* 3, 314. SZTYCHNĄĆ *cz. jednt.*, Sztychać *niedok.*; *Svec.* sticka; *Angl.* stich, sting; *Lat.* stigare; *Graec.* στίγειν, στίζειν); kłóć, kolnąć, pchnąć czym ostrym; ſtechen, einen Stich verſetzen; (*Croat.* stêham *stimulo*; stiham = przekopuję). Klitemu jesion długi sztychnął w biodra obie; *per utrumque acta femur. Żebr. Ow.* 109. SZTYCHPLASTR, u, *m.*, plastr na sztychową ranę. *Syr.* 82. ein Stichpflaſter, ein Pflaſter auf eine Stichwunde. Maść to na sztychplastry kosztowna. *Syr.* 716. SZTYCHOWAĆ *cz. cont.*, a) rysować, ryć, rzezać; graben, *Germ* ſtechen, z. B. im Kupfer; *Ross.* чеканить. Sztychować herby. *Jak. Art.* 3, 102. — Sztychować serwaserem, ecować, mit Scheidewaſſer ätzen. *Tr.* Sztychować, w *górnictwie*, kruszec roztopiony z pieca wypuszczać; im Hüttenbaue, ſtechen, das Metall aus dem Oberheerd in den Niederheerd abzapfen. *Tr.* — '§. *Fig. transl.* Sztychować kogo, zadawać mu sztych, przytyk; einem einen Stich verſetzen, auf ihn ſticheln. Nietylko Kalwina, ale i pisma św. słuchać nie chce, owszem przez bok Kalwina i Zwingliusza doktory dawne sztychuje. *Żarn. Post.* 3, 82. Dyogenes tych, którzy się frasują o pochowanie zmarłych ciał, w powieści swojéj sztychuje. *Kosz. Lor.* 186 *b.* Gdy August młodzieńcowi niektóremu szczypkę dał, ten ku osobie cesarskiéj żart on, sztychując go, obrócił. *ib.* 177 *b.* — b) Sztychować co z czym, porównywać jedno naprzeciw drugiego stawiając: gegen einander halten, vergleichen, einander gegenüber ſtellen. Dawne dwory są daleko podlejsze od teraźniejszych, zwłaszcza sztychując je z dworem Zygmunta Augusta. *Gorn. Dw.* 81. Cnoty z cnotami, a występki z występkami sztychować. *Groch. W.* 475. By nie nasienie, nie byłoby zboże, a wżdy sztychując do tego co z nasienia urosło, maluczka rzecz nasienie będzie. *Gorn. Sen.* 200. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. Bez czego drugiego sztychowanie rozumieć się nie może. *Gorn. Sen.* 351. Przyrodzenie we wszystkich swych sprawach stara się o pomiarkowanie między rzeczami, i żeby jednę z drugą jakby zważyła i sztychowała. *Boter.* 2. — *Simil.* Jej wszystko służy, bądź wdzięcznie tańcować, Bądź z kim dworstwem sztychować. *Petr. Hor.* 2, *B* 3 *b.* (emulować, wyścigać się). — §. Sztychować co, kogo = celować, przechodzić, przesiągać, przechodzić w czym; (einen ausſtechen), übertreffen. Nie jest to człowiek tak osobliwy, iżby się siła drugich nie nalazło, coby go daleko sztychowali. *Gorn. Dw.* 127. Budynki ziemiańskie, już sztychują pałace pańskie. *Petr. Hor.* 2, *C* 2 — *Transl.* Oparł-li się 'chyż który i wy-

dołał wszystkie Stosy wytrwać, szczyt jego wody sztychowały; *culmen unda tegit. Żebr. Ow.* 10. pokrywały, zalewały. — §. Sztychować, frymarczyć; einen Stichhandel machen, stechen, tauschen. Sztychowanie towarów za towar służy tylko blizkim miejscom. *Petr. Ek.* 127. SZTYCHOWNY, a, e, n. p. Krew' do góry buchając, przez powietrze sztychowne przepada: *longe terebrata prosilit aura. Żebr. Ow.* 145.? SZTYCHOWY, a, e, od sztychu, do sztychu należący, Stich-. Rana sztychowa. *Syr.* 82. (kłócie, sztych). Bohatyr ręką ćwiczoną Podaje razy cięte i sztychowe. *P. Kchan. Jer.* 113. Rana za każdym razem, lub był sztychowy lub cięty. *P. Kchan. Od.* 1, 249. SZTYCHULEC, lca, *m.*, listwa drewniana, którą szewc na kolanie podkłada do przeszywania bótów. *Magier. Mskr.* der Stichleisten der Schuster. SZTYCHWASER, *ob.* Serwaser.

Pochodz. *nasztychować, przesztychować, wysztychować.*

SZTYFT, u, *m.*, SZTYFCIK, a, *m.*, *dem.*, nit, spinka, z *Niem.* der Stift, das Stiftchen; (*Sorab.* 2. schtifft; *Vind.* stoglei, stogla, konterniza). Małemi śpilkami lub sztyfcikami papier do szyby przymocnić. *Łes.* 114.

SZTYG SZTYG! wyraża odgłos kroku chodzącego, tapp tapp! den Schritt des Fußgängers ausdrücken. Już się w drogę wyprawują, I tak sztyg sztyg jak zdołały, O swych nogach pośpieszały. *Jak. Boj.* 128.

*SZTYLĄG, u, *m.*, atytuda, położenie figury malowanéj *etc.*, z *Niem.* die Stellung, z. B. einer Figur. W malarskim kunszcie na sztylągu i proporcyi każdéj figury wiele zależy. *Haur. Sk.* 356.

SZTYLAĆ, SZTYLAĆ się *med. niedok.*; (*Carn.* shteklâm-ciężko chodzić; shteklâzha-kij wędrowniczy, shteklazhar-włóczęga); szpetnie chodzić jak krzywonogi, chramać, leniwo chodzić, einen grätschlichen Gang haben, grätschen. Wulkan chromy sztyla się o kuli. *Pot. Arg.* 65. Na kuli wsparty sztyla się, nowe knując zdrady. *Pot. Syl.* 457.

SZTYLET, u, *m.*, SZTYLECIK, a, *m.*, *zdrobn.*, puinał; *Ital.* stiletto; *Vind* shtilet, tinku bodalze, vbodalze, pobodalu; *Croat.* stilét, kordecz, stiletecz; *Rag.* ubodàc; *Germ.* das Stilett, ein Dolch. Lubobyś mi chciała sztylet w gardle utopić, nadstawiam ci szyję. *Bardz. Trag.* 287. Gdybym miała sztylet, tysiąc razy utopiłabym go w mym sercu. *Niemc. Król.* 4, 169. Wąsik w sztylecik ukręcić. *Mon.* 69, 117. (spiczasto). Dawniéj pisano na tabliczkach woskiem cienko powleczonych sztylecikiem. *ib.* 70, 263. (grabsztychem, rylcem, grafką). Sztylet w drukarni, spiczasty i ostry do wyjmowania liter z formy w korygowaniu. *Magier. Mskr.*

SZTYLFA, SZTYLPA, y, *ż.*, założona u góry część cholewy bóta, z *Niem.* die Stülpe, Stiefelstülpe. *Tr.* Sztylpa u bóta bywa z szaréj lub czernionéj skóry, na wierzchu cholewy. *Magier. Mskr.*

SZTYMBELEK, ZIMBELEK, lka, *m.*, SZTYMBLOSZEK, szka, *m.*, Sztymbelek, zimbelek abo sztymbloszek, belka nad samą zyzą w poprzek statku łekało idąca od budy; tu są ćwintnale. *Magier. Mskr.* der Steuerbalken auf den Flußschiffen. SZTYMBLOCH, a, *m.*, druga belka koło sztymbelka od sztaby, i ta jest szersza. *Magier. Mskr.* der zweyte Vorderbalken des Flußschiffs. *Haur. Ek.* 171. SZTYMBORK, SZTYMBOR, SZTYMBORT, u, *m.*, prawy brzeg czyli kraj okrętowy, das Steuerbord; (*Gall.* stribord; *Svec.* styrbord; *Holl.* stuurbord; *Isl.* stiornbord). *Tr.* Sztymbor zowie się burta po prawéj ręce od rudla. *Magier. Mskr.* Sternik ma pilnować sztemborku. *Haur. Ek.* 171. Marszałek jest pierwszy flis od sztaby na sztymborku. *Magier. Mskr.* — § Rubakier albo sztymbor woła sternik, kiedy flisom każe pojazdami robić. *Magier. Mskr. Dirige dextrorsum*, steruj ku barkotu; *dirige sinistrorsum*, steruj ku szymbortu. *Chmiel.* 1, 80. *SZTYRNIK, *ob.* Sternik.

SZTYWNY, a, e, — ie *adverb.*, niegiętki, nieruchawy; *Germ.* steif; *Ross.* крутенскъ; (*Carn.* shtajf-mężny, wspaniały). SZTYWNOŚĆ, ści, *ż.*, niegiętkość, nieruchawość, *Germ.* die Steifheit. SZTYWNIEĆ *nijak. niedok.*, zesztywnieć *dok.*, sztywnym się stać. steif werden.

SZUBA, y, *ż.*, SZUBKA, SZUBECZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* šuba, čuba, (*distng.* čuba, čubka, čubička-suka, sobaka, psica. 2) wilczura); *Sorab.* 1. schuba; *Sorab.* 2 schuba, schubba, schubka; *Carn.* shavba-futro; *Hung.* suba *palla, longum pallium, sive pallio similis toga talaris*; *Vind.* shauba-suknia weselna chłopianek; *Croat.* šúba, scuba, halya z dugemi rukavi-suknia z długiemi rękawami; *Croat.* choba *gausape*; *Ross.* шуба, шубка, шубица, шубейка, (шубникъ kuśnierz); *Germ.* die Schaube; (*Ital.* giubba; *Turc.* dziube-odzienie zwierzchnie futrem podszyte. *Czart. Mskr.*): suknia futrem podszyta; *Croat.* mênten, menténecz: *Dal.* chyurak, ein Pelzfleid, Pelzrock, mit Pelz gefütterter Oberrock. Szata, zrobiona z sukna, podszyta futrem, staje się szubą. *N. Pam.* 1, 42. Starca nie mierzi szuba pod czas kanikuły. *Pot. Arg.* 349. Król w *hatłasowéj szubce, podbitéj rysiami. *Stryjk. Henr.* Na wsi człowiek strojów nie zażywa, Oprócz co się giermakiem i szubą okrywa. *Gaw. Siel.* 358. Szubki, strój białogłowski. *Sax. Tyt.* 7. Szubeczka popielicza. *Star. Ref.* 46. Nie każdemu w szubce przystoi. *Rys. Ad.* 43. Skoro dziecię na świat wyjdzie, wnet mu krzyżyki, wnet złota na szyję, wnet szubeczki adamaszkowe i koszulki. *Glicz. Wych F* 3. Potrzeba mu spać 12 godzin, potrzeba pięknéj sukienki, kitliczka, szubeczki. *Hrbst. Nauk. o* 3. — (SZUBET, *ob.* Śpiączka, Śpik). — *"SZUBIĆ *cz. niedok.*, uszubić *dok.*, w szubę czyli futro ubierać, bepelzen, mit Pelzkleidern versehen, *pr. et fig.* Koniec ziemskiego bóstwa, które dyabeł ślubi, Skoro Adama w skórę baranią uszubi. *Pot. Pocz.* 523. Święty Marcinie, nie bardzo to do fozy, Suknią rznąć, kiedy ludzie szubią się na mrozy. *Pot. Pocz.* 147. Nie suknie z nich, nie gunie, ale skóry skubią, A sami się z nich w rysie i w sobole szubią. *Pot. Pocz.* 147. Wrona w cudze piórka się uszubi. *Pot. Pocz.* 658. ustroi, upstrzy.

SZUBIENICA, y, *ż.*, SZUBIENICZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* šibenice, šibenka, wisálka (*ob.* Wisieć), čakan, čekan, (cf. czekan); *Slov.* šibenice; *Sorab.* 1. schibencza; *Sorab.* 2. schibenza, (cf. *Germ.* schieben, cf. szybować); *Carn.* obeshilu (*ob.* Obiesić), gavge; *Vind* obefilu, obiefhalu, obiefhalifhe, gauge, galge; *Croat.* obeszilo, veszila (cf. wiesiadło), szohe (cf. socha), gálge; *Dal.* vi-

sala, szohe; *Rag.* vjesejala; *Bosn.* vjesejala, visejala; *Slav.* vishalâh, gâlge; *Ross.* висѣлица, рель; *Eccl.* вѣселица, вѣсило, вѣсникъ; — 1) *pohybel (cf. szlemię), trzy drewna do wieszania złoczyńców, złodziejów etc., *vulg.* *sprawiedliwość. *Dwor. H* 5. der Galgen. W rynku szubienice budowali, aby nieposłusznych wieszali. *Birk. o Exorb.* 16. Niemiło złodziejowi na szubienicę patrzyć. *Rys. Ad.* 50. (na złodzieju czapka gore). Dobry człowiek nie frasuje się, kiedy szubienicę widzi. *ib.* 12, (cf. sumnienie). — §. Szubienica, sposób kaźni, śmierci, obieszona śmierć, obieszenie, powróz; der Galgen, die Galgenstrafe, der Galgentod, der Strick. Rozbójnika prowadzą na szubienicę. *Boh. Kom.* 4, 226. Pojedynki tam szubienicą karzą. *ib.* 215. Złym wychowaniem dzieci źli rodzice Sami wiedzienie ich na szubienice. *Jabł. Ez.* 152. Człek nie tonie, godzien szubienicy. *Pot. Arg.* 503. (co ma wisieć, nie utonie). Złodziej, a chociaż szlachcic, wart jest szubienicy. *Teat.* 43. *c*, 49. *Wyb.* Takie zdobywanie szubienicą pachnie. *Alb. z Woj.* 17. *Birk. o Exorb.* 30. Będziesz miał, stłuczesz-li kłodkę, Szubienicę pewną ciotkę. *Rej. Zw.* 237 *b*, cf. na tzech drzewien węzeł go pasują. *Glicz. Wych. H* 6 *b*. — *Slov.* Šibenica mu chibi, *nihil ipsi deest*; *Slov.* id', trebaš na wisálku, *abi in malos corvos*. — §. Szubienica, gra od prostactwa używana, das Galgenspiel. — §. Szubienice *plur.*, miejsce, gdzie szubienica stoi. *Cn. Th.* 1126. das Hochgericht, der Galgen. — §. Szubienica, naczynie starodawnych narodów, którą winne urzędownie karano, krzyż. *Cn. Th.* 1125. krzyżowa szubienica, das Kreuz. — 2) Szubienica, y, *m.*, SZUBIENICZNIK, a, *m*, wart szubienicy, wisielec, powróz; ein Galgenstrick, Galgendieb; *Boh.* šibeničnjk; *Slov.* šibeničný pták; *Vind.* obešhenjak, gaugenjak; *Ross.* висѣльникъ, *f.* висѣльница. *Flagrio*, szubienica, jak mówimy, z szubienicy się urwał, t. j. smard, nogieć, kija godny. *Macz. Trifureifer*, szubienicznik, łotr. *ib.* Wołała za nim: złodzieju, szubieniczniku. *Haur. Sk.* 103. Ten szubienicznik naigrawa się z mego nieszczęścia. *Teat.* 1. *b*, 96. *Hor. Sat.* 247. — §. Wisiec, wisielec; *sed minus offendit aures vox* obieszony. *Cn. Th.* 1126. co wisi na szubienicy, ein Gehenkter, der am Galgen hängt.

SZUBIENICZNY, a, e, do szubienicy należący; *Vind.* obešhaun, Galgen-; n. p. Szubieniczna śmierć = powrozowa.

SZUBKA, *ob.* Szuba.

SZUBKIELNIA, i, *ż.*, w hucie szklanej, łyżka żelazna duża, którą szkło stopione z tygla wyrzuca się. *Torz.* 36, die Schüppe, der eiserne Löffel in der Schmelzhütte. *Torz.* 266. *ib.* 205.

SZUBRAWIEC, wca, *m.*, hultaj, oszarpany, odartus, łajdak, gałgan; (*Boh.* šubrám se szargam się), ein abgerissener Lump, ein Lumpenkerl, Lumpenhund. Wielu żebraków znajdziesz opitych, rozpustnych, szubrawców. *Klon. Wor.* 50. Łotrze, szubrawcze, niecnoto. *Zabł. Amf.* 26. *Teat.* 18. *b*, 8. Hultaje, szubrawce. *Lib. Sen.* 10 *Birk. Exorb. D.* SZUBRAWSTWO, a, *n.*, *collect.*, hultajstwo, hultaje; Lumpengesindel, Lumpenpack. Po tym szubrawstwo owe, wziąwszy jego szaty, Chcieli rzezać na cztery między sobą płaty. *Pot. Zac.* 168 (o krzyżownikach Jezusowych).

*SZUDZIĆ, *ob.* Szydzić.

SZUFATA, y, *ż.*, sieć do łowienia ryb, na dwóch kijach składanych osadzona. *Magier. Mskr.*, ein Fischernetz auf zweyen Stöcken.

SZUFLA, i, *ż.*, SZUFELKA, i, *ż.*, *dem.*, łopata; (*Sorab.* 1. wopatka; *Vind.* shubva, shubla, lopata, grebelza, ogrebelza, shubelza, lopatiza; *Ross.* плица; *Germ.* die Schaufel; Rieders. Schufel, Schüppe; *Anglos.* scofl; *Angl.* shovel, scoop; *Succ.* skofwel, skryffel; cf. *nostr.* skopiec). Szufla do przerzucania zboża. *Kluk. Rośl.* 2, 165. die Wurfschaufel. Szufle służą do ryzowania zboża, i wody z zyzy wylewania. *Magier. Mskr.* Ryzować, t. j. szuflami zboże pod czas przerobki przerzucać ze statku na ląd, a z lądu na statek. *ib.* Ma on w ręce szuflę albo łopatę, i wywieje boisko. *W. Post. W.* 30. (wiejadło). Ci dziurę okrętu łatają, tamci do szufli, do łopat, do konewek się rzucają. *Pot. Arg.* 607. die Wasserschaufel. Szufla, którą proch wsypują do armaty. *Archel.* 3, 9; niby łyżka miedziana, osadzona w rękojeści. *Jak. Art.* 5, 319. *et* 1, 265. Szufelka. *Jak. Art.* 2, 75. Szufla w drukarni, na którą zecer z winkielaku wykłada pismo, dwojaka, zecerska i preserska. *Magier. Mskr.*

SZUFLADA, y, *ż.*, SZUFLADKA, SZUFLADECZKA, i, *ż*, *dem.*, popchnica, skrzynka w większéj skrzyni do wysuwania i wsuwania, z *Niem.* die Schublade, der Schubkasten; *Boh.* schowadlo (cf. schować), truhljk, truchliček, stoljk, (cf. stolik); *Vind.* vliezhna ladiza, vliezhnik, pridel, priedelzh, tishni pridel, mifniza, mifa; *Rag.* sekrâbijza; *Slav.* ladica; *Carn.* misénza; *Ross.* ящикъ, ящичекъ, выдвижный ящикъ, (cf. jaszczyk). Kałamarz z macicy perłowéj sztucznie zrobiony, komórki miał z kości słoniowéj, a szufladki z rozmaitych kamieni osobliwie uczynione. *Warg. Radz.* 161. Nie wiesz chudzino, co jest skrzynia okowana Z pieniędzmi, a co mieszek, albo szufladeczka. *Opal. Sat.* 31. SZUFLADOWY, SZUFLADNY, a, e, od szuflady, Schubladen-, Schubkasten-; *Ross.* ящичный.

*SZUFLETA, *ob.* *Sufleta.

SZUFLOWAĆ *cz. niedok.*, szuflą czyli łopatą robić, przerzucać; *Vind.* shublati, greblati, ogrebati (cf. grzebać), lopatiti, lopetovati, f' lapato delati, schaufeln. Zboża wszelkie na zsypaniu często szuflować, ile w lecie *Haur. Ek.* 54. W maju trzeba gnój na podworzu na kupę szuflować, i na ozimine pola wywozić. *Zaw. Gosp.*

*SZUFNAROWSKI, n. p. Pewny, by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, cf. zarobił jak Zabłocki na mydle.

SZUJA, i, *m.*, *et ż.*; (*Eccl.* шоун lewy, шуйство, nieprawda fałsz); §. 1) nikczemnik, plugawiec, *balatro. Macz.*, szubrawiec, ein Lump, ein schlechter Kerl, Lumpenkerl. Nie chcieli podrzutowi i szui służyć nikczemnemu. *Tward. W.* 30. (Szujskiemu). Gdy jeden senator *sujami tę drobną szlachtę, co była pieszą przyszła, nazwał, wielka się żałość w szlachcie poruszyła. *Biel.* 522. W Rzymie nakoniec lada szuję posadzili na tronie. *Pot. Arg.* 508. Lada to szui dzieło, lada klechy. *Pot. Syl.* 386. W szturmie najmężniejszy od lada szui zabitym będzie.

Budn. Apopht. 122. Odpędźmy tę nikczemną gadatliwą szuję. *Zabł. Amf.* 15. — Na szuję konia kładą szle furmani. *Alb. z Woj.* 11. (na szkapsko). — §. 2°) Szuja, *ob.* Czuja, Czujka, °Czuhaj. SZUJOWATY, a, e, — o *adv.*, nikczemny, gałganowaty; zerlumpt, abgelumpt, Lumpen-. W wielkiéj gęstwie ludzi, więcéj bywa zgrai szujowatéj i hałastry nikczemnéj, aniż chłopa hożego. *Krom* 334.

SZUKAĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* hledati, hledowam, (2. hledjm, hleděti *videre*, *ob.* °Glądać); *Sorab.* 2. pütam, putasch, (*ob.* Pytać); *Sorab.* 1. pyttacź; *Carn.* yskati, yshem, iskati, ishem, (*ob.* Iskać); *Vind.* jiskati, iskati, jifhem, jifhat; *Croat.* izkati, ischem, iszkati, izkanye, zizkavati (cf. zyskać), trasiti; *Slav.* trasiti, trâxiti; *Rag.* iskatti, iaiskivati, isvidjeti (cf. wywiedzieć), traxiti; *Ross.* искать, ищу; *Persic.* geüsten); °najdować, starać się by należć, śledzić; *Germ.* ſuchen; (*Svec.* söka; *Dan.* soge; *Angl.* seek; *Anglos.* secan; Niederſ. ſöken; *Goth.* sokjan; *Kero* suahhan; cf. *Graec.* ζητεῖν; cf. *Lat.* sequi; *Lett.* sekku; *Hebr.* דרש zada, *quaesivit*). Szukajcie, a najdziecie, szukający znajduje. *Budn. Luc.* 11, 9. Gdzie nie szukamy, tam najpierwej najdziemy. *Teat.* 8, 52. Któż kogo ma szukać? *Cn. Ad.* 404; (*non praesepe bovem, sed bos praesepe requirit*). Szukasz, czego nie masz; wczorajszego dnia szukasz. *Cn. Ad.* 1148, *Boh.* hleda včerejšeho dně; *Slov.* hleda včeragšeho dňa. Właśnie tak, jak mówią, w wodzie ognia szukać. *Smotr. Lam.* 177. Igły szukając, za grosz świecę spalił. *Rys. Ad.* 27. (nie stoi to za to). Nie znajdziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. *Gorn. Wł. F* 4. Słońca z świeczką szukał. *Pot. Zac.* 37. O co to była za pani! już takiéj drugiéj trudno i szukać. *Teat.* 26, 76. (nie znajdziesz). Szukaj sobie inszéj za żonę; mnie się nie spodziewaj. *Teat.* 54. *c. A* 2. (udaj się gdzie indziéj). Po świecie chleba szukają. *Sk. Dz.* 419. Co nie szukać, nie szukać. *Simon. Siel.* 19. (nie szukaj, nie ruszaj, czegoś nie położył). Na to mamy rozum, abyśmy prawdy szukali. *Mon.* 67, 503. Szperać i szukać. *Pociej.* 608. Szukać, starać się o co; ſuchen, ſich um etwas bemühen, darnach trachten. Moja rzecz każdego szukać szczęścia. *Boh. Kom.* 4, 71. Z postów próżnéj sławy szukał. *Sk. Dz.* 581. Ty widzę, guza szukasz. *Boh. Kom.* 1, 356. na guz zażywiasz, du ringſt nach Schlägen. — §°. Co jest za występek mój, iż król szuka zdrowia mojego? *Radz.* 1 *Sam.* 20, 1. naciera na życie moje, einem nach dem Leben trachten. Dawid wpadł w niełaskę u Saula, tak iż dziwnemi kształty szukał żywota jego. *Rej. Zw.* 204. Na śmierć zgotowaną jéj szuka. *Morszt.* 77. (chce ją zgubić). SZUKACZ, a, *m.*, szukający czego; *Germ.* der Sucher; *Vind.* jiskauz, flednik, fvedavez; *Rag.* iziskalaz; *Ross.* искатель; *Eccl.* искатель. — §°. Stawiali sidła szukacze duszy mojéj. *Budn. Ps.* 38, 12. prześladowcy życia mego, die nach meinem Leben trachten. °SZUKADŁO, a, *n.*; *Ross.* щупъ, щупикъ *une sonde.* °SZUKAJ, ja, *m.*, miano charta. *Bielaw. Myśl.* 4 *b.* Name eines Windhundes. SZUKAJŁO, a, *m*, szukający gdzie nic nie położył, złodziej, rozbójnik; ein Dieb, Strauchdieb, Buſchklapper. Są i drudzy, co je szukajłami zową, Co najdują misternie i przemyślną głową, Najdzie w izbie i w sieni przepomnione rzeczy, Które jednak gospodarz ma na pilnéj pieczy. *Klon. Wor.* 72. On szukajło jawnie swoje zdrady i fortele oznajmił. *Birk. Dom.* 90. °SZUKALNY, a, e, do szukania; *Rag.* iziskivgliv *inquisibilis*; ſuchbar.

°SZULDBRYF, u, *m.*, *syngraphum*, spisek, ręczny zapisek może być zwan; bo co zowią handszryft, szuldbryf, są Niemieckie słowa. *Mącz., Germ.* der Schuldbrief; *Boh.* gistota, (*ob.* Istota, Iściec). Szuldbryfy albo cyrografy. *Klon. Fl. G* 4. Szuldbryf albo zapis na nas, już zmazany i umorzony jest. *Orzech. Qu.* 98. Cyrograf albo szultbryf. *Kucz. Kat.* 109. Dał mu ono srebro na °szoltbryf własnéj ręki. 1 *Leop. Tob.* 1, 17. (na cyrograf. 3 *Leop.*). Weźmij °szulbrycht twój, napiszże pięćdziesiąt. 1 *Leop. Luc.* 16, 6. (cyrograf twój. 3 *Leop.*).

SZULER, a, *m.*, SZULEREK, rka, *m.*, *demin.*, grą, osobliwie hazardowną bawiący się, gracz nienasycony, kostera; der Spieler, Doppler, beſonders Hazardſpieler; *Boh.* korbanjk, (korban faryna); *Rag.* igarcina, (cf. °igrać); *Vind.* jigreshelen, vefs tert na jigro, potozhen na jigro; *Carn.* qvartopirz, quartazh; (*Sorab.* 1. schuler, *Germ.* Schüler uczeń; *Ross.* жилить kłócić się we grze). Sławnego szulera znałem, który grywał, wygrywał, przegrywał i nie oddawał, całe życie faraonowi służył, a kwindecy był na zawołaniu, maryasza nieodstępny przyjaciel. *Mon.* 67, 205. Szuler gry pilnuje, mimo inne sprawy. *Min. Ryt.* 3, 313. Szulery sztucznie grać umieją. *Teat.* 15. *c*, 15. *et* 9, 45. Charakter gracza czyli szulera, niewielką jest dla człowieka zaletą. *Mon.* 76, 724. — (SZULERAUZ, *ob.* Szylerhauz). — SZULERKA, i, *ż.*, grą się obierająca, die Spielerinn; *Boh.* karbanice. — §. Szulerka = SZULERYA, yi, *ż.*, SZULERSTWO, a, *n.*, ustawiczne grywanie, kosterstwo; *Vind.* jigreshelnost; *Carn.* qvartopirnost, beſtändiges Spielen, Doppeln, Spiel. Tylko się włoczą i szulerką bawią. *Teat.* 27, 10. Szulerya i lusztyki były kilkuletnią ciągłą zabawą moją. *Teat.* 33. *d*, 7. SZULERNIA, i, *ż.*, schadzka szulerów, ein Schlupfwinkel der Spieler und Doppler, ein Spielort, Spielwinkel. Dom Wilsona szulernia. *Teat.* 45. *b*, 77. Powiedz mi, co są ludzie, co ten świat nasz znaczy, Jeżeli nie szulernią mieszkaną od graczy? *Zabł. Fir.* 45. SZULEROWAĆ *med. contin.*, szulerką się bawić, szulerem być, kosterować; (*Boh.* karbaniti), doppeln, ſpielen, einen Spieler abgeben. Całe życie szulerowali. *Teat.* 22, 41. SZULERSKI, a, ie, do szulera lub szuleryi należący, kosterski; *Carn.* qvartopirske, Spiel-. Coraz więcéj zgromadza zysk szulerskiej rzeszy. *Kras. Sat.* 107.

SZULERZ, SULERZ, a, *m.*, w hucie śklanéj, opalaniem pieca się trudniący, der Ofenheizer in der Glashütte. Dobierać trzeba, aby szulerze byli dobrze wyćwiczeni w tym, aby umieli szyty wysuszać, w piec je regulanie kłaść i ogniem kierować. *Torz.* 108. Sulerz powinien co dwanaście godzin piec z gruntu chędożyć. *ib.* 113. Do grub w pieckach trzeba ram żelaznych, bo szulerz przez częste kłod w piecki kładnienie, pieckiby porozwalał. *ib.* 44, *ib.* 109.

SZUM, u, *m.*, SZUMIK, a, *m.*, *dem.*, mocny przygrubszy szmer; *Sorab.* 1. schumeno; (*Sorab.* 2. schum piana, szumowiny); *Boh.* šust (*ob.* Szust; šuma pěna piana; šumař rzępola, šummařim rzępolę, cf. skrzypić); *Carn.* shum; *Vind.* ſhum, ſhumenje, ſhvenk (*ob.* Dźwięk), (ſhumju *fucus*); *Croat.* shum, sûm vode, lisztja, (sûma, shuma, loza = las; *Slav.* shuma, shumna = las; *Bosn.* scjumna *silva*); *Ross.* шумъ, шумокъ, (шумило krzykajło, шумиха szych, lama); *Eccl.* шмкъ, (*ob.* Szczęk), шоумъ; (*Etym. cf. Germ.* Summen, *cf.* ſchäumen, Schaum; *Isl.* skuum; *Svec.* skumm; *Ital.* schiuma = piana). Szum wiatru, lasu; das Sauſen, Brauſen des Windes. Stał się nagle szum z nieba, jak przychodzącego wiatru gwałtownego. 1 *Leop. Act.* 2, 1. Szum stał się przypadającego wiatru gwałtownego. *Wiśn.* 195. Niemasz znaku na powietrzu latania ptaszego, jedno tylko szum skrzydeł powietrza wachlującego słychać. *Gil. Post.* 256. Świat huczy około łbów ludzkich, że szum zawżdy około uszu, jakoby się pszczoły roiły. *Rej. Zw.* 100 *b.* Szumy we mkłych się choinach dzieją. *Otw. Ow.* 638. Dla szumu do lasa nie iść. *Cn. Ad.* 156. (dla grzmotu do młyna nie iść, wymówka leniwych). Szum wody, morza, das Brauſen des Waſſers. Ściekających wód szumy. *Leszcz. Class.* 63. Szum powstał i gwałtowna z wierzchu niepogoda, Wały za wałmi pędzi poruszona woda. *Papr. Ryc.* 26. Jak morze szumem pienistym się bieli, Kiedy się zaprą duchy, co nim władną. *Kras. Oss. F* 2 *b.* Małe strumienie szumem się po kamieniach włoczą. *Fredr. Ad.* 28. Rzéka szumem tak po wszystkich stronach się rozlega, Aż głos daléj niż w kraje sąsiedzkie zabiega. *Otw. Ow.* 33. Słyszałem głos mówiący, a szum jego, jako szum gwałtownych wód. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 6, 17. — *Fig.* Za szumem iść, z wodą, z prądem, mit dem Strome ſchwimmen. Ty nauką i zdrowym wzgardziwszy rozumem Idziesz jak ptak za stadem, jak ryba za szumem. *Pot. Zac.* 34. Najwięcéj ludzi za szumem idzie, jak ptak za stadem leci. *Pot. Arg.* 430. — Szum w głowie, wiatry, humory w głowie szumiące, das Sauſen im Kopfe. Zakradłszy się komu wiatr w ucho, zwykł sprawować w nim szum. *Perz. Cyr.* 2, 182. Nie napełni się szumami głowa, gdziebyś krótko spał. *Petr. Ek.* 124. Ma szumik = podpił sobie, er hat ein Räuſchchen. — *Moral.* Szumy, dumy, fumy, dąsy, muchy; Saus, Braus, Capricen, Aufgeblaſenheit, wilder Humor, Toben, Raſen. Szumów pełna ambicya. *Pot. Arg.* 235. Uciehną te nie długo huczki i szumy, Pójdą na wiatr pysznych dumy. *Kchow.* 297. Pod czas wzięcia Troi Achilesa szumy, Pychę Agamemnona i Ajaksa dumy, Trzeba było uśmierzyć.... *Jabł. Tel.* 147. Trwalszy mózg stary, niż szum w młodéj głowie. *Zab.* 13, 218. Skoro się w nim te szumy ukołyszą, powiedz mu prawdę. *Pot. Arg.* 500. (jak się udobrucha). — ♀. Szum = szumowiny, piana: der Schaum; (Oberd. Faum). Szum trzyma wódka, u gorzelnika znaczy, gdy zmieszana utrzymuje na sobie perełki. *Magier. Mskr.* SZUMIEĆ, szumiał, szumi *med. niedok.*; (*Boh.* šustěti, šustnauti (*ob.* Szust), (šumařim rzępolę); *Carn.* shumim, shumẽti, (shumlâm = cicho gadam); *Vind.* ſhumati, ſhumim, ſhumeti, brenzhati (brzęczeć), buzhati (bęczeć), berzhati, berzhim (brzmieć), hruſhati, (chrościć); *Sorab.* 2. żwarzasch; *Rag.* susegnitti, (cf. susz); *Croat.* sûmim, sumeti, shumeti, shumim; *Ross.* шумѣть; cf. *Lat.* sono; cf. *Hebr.* שמע schma, *audivit*, השמיע hishmia, *sonum edidit*; *cf. Germ.* ſummen, ſchäumen); szum wydawać, ſauſen, brauſen. Szumi wiatr, szumi. *Bratk. C*, 3 *b.* Szumiejące wiatry. *Fur. F* 2. W Delfie skały zawiesiste były, które wiatrem szumiały, jakoby trąbił. *Biel. Św. D* 3 *b.* Wiosły siekane wody szumią srodze. *Otw. Ow.* 304. Bóg wzburza morze, a szumieją głośno wełny jego. 1 *Leop. Jer.* 31, 35. (szumieją. 3 *Leop.*). Woda szumi z potoka. *Teat.* 56. *c*, 108. Bystry prąd bardziéj szumi, niżli brzegi strzyże. *Pot. Arg.* 410. (więcej huku, niż puku; cicha woda brzegi rwie). Próżna beczka szumi, a wiatr ją obali; Pełna stoi, choć milczy, chociaż się nie chwali. *Boh. Kom.* 4, 267. Przechadzając się i nogami szastając, na urząd on trzask czynili, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął Holofernes. 1 *Leop. Jud.* 14, 9. Dziwny świat zawżdy szumi a huczy około łbów ludzkich, że szum zawżdy około uszu, jakoby się pszczoły roiły. *Rej. Zw.* 100 *b.* Liście po ziemi już rozsypane, Szumi idących stopy deptane. *Chod. Gesn.* 92. — Szumi w głowie, *phys.*, es ſauſet im Kopfe. Wnet w trąby uderzyli, aż szumiało w głowie. *Rej. Wiz.* 25 *b.* — *Fig.* Szumi w głowie komu, unosi się, es ſauſt und brauſt einem im Kopfe. Młodemu zawsze szumi w głowie. *Rej. Wiz.* 40. Pospolicie szumi temu we łbie, który się kasze na wysokie rzeczy. *Budn. Apopht.* 52. Oj bieda, kiedy komu w głowie wiatry szumią. *Teat* 56. *c*, 72. Zamieszanie to i po dziś dzień jak w piekle wre i szumieje. *Smotr. Apol.* 9. — ♀. Szumieć, szumno żyć, im Saus und Braus leben; (cf. *Ross.* разшумѣться rozhulać się). Jeśli tak będziesz szumiał, nie na długo ci tego posagu stanie. *Teat.* 55. *c*, 41. Kobietki teraz chcą szumieć, balować. *ib.* 54, 22. Nie stara się o serce, fortuny tylko szuka, z któréj szumieć myśli. *ib.* 25. *d*, 26. Póki kto szumi, póki kto jest panem, Póty życzliwość, póty pełno chluby. *Kniaź. Poez.* 3, 121. Młode piwko szumi. *Zab.* 14, 40, (*ob.* Szumować, cf. młodość płochość). SZUMIŁEB, łba, *m.*, SZUMIMÓZG, a, *m*, mózgowiec, warchoł; (*Ross.* шумило krzykajło); ein Tollkopf, Wirrkopf, Brauſekopf. Na króla u nas leda szumiłeb wstanie. *Pot. Arg.* 322. *Mon.* 75, 591. Oni szumimózgowie swarzyli się o to, jeśliby jajca albo ptaki pierwéj były stworzone. *Stryjk.* 2. SZUMISTY, a, e, — o *adv.*, pełen szumu, szumny; ſauſend, voll Saus und Braus. Szumisty potok. *A. Kchan.* 201. Puszcząca duma, szumiste tytuły. *Zab.* 9, 310. *Zabł.* — (*SZUMKA, *ob.* *Sumka, *Sumki, *Sunki). — SZUMLAS, a, *m.*, miano psa gończego. *Ryd.*, Name eines Stäuberhundes; cf. grzmilas. SZUMNOŚĆ, ści, *ż.*, szumienie, das Sauſen, Brauſen; *Ross.* шумливость. Wszyscy oczy obracają, na Wc Pana trzpiotostwo, na szumność. *Teat.* 22, 11. na szumne jego życie, ſauſendes und brauſendes Leben. SZUMNY, a, e, SZUMNIE, SZUMNO *adv.*; (*Bosn.* scjumav *silvosus*; *Croat.* sûmaszt *stupidus*, *temulentus*,

vinitus); *Ross.* шумливый, шумный; szum wydający, brausend, sausend. Wody szumne wzruszonemi wały. *Otw. Ow.* 555. "Szumolotny wicher. *Zab.* 11, 349. "Szumnogałęźne drzewa. *Zab.* 10, 122. *Nar.* — *Tr. fig.* Wstęp do téj opery był szumny z bębnami i waltorniami. *Zabł. Bal.* 41. Gęba jego śmiała paple szumnym tonem, Co jéj przypłynie z ślinami. *Zab.* 12, 84. Szumnemi słowy Chcą zastąpić ubóstwo skąpéj w myśli głowy. *Dmoch. Szt. R.* 5. Tytuły szumne. *Zab.* 14, 243. Panegiryki są pospolicie szumne i pochlebne. *Mon.* 65, 478. Wieczerza szumna. *Birk. o Exorb.* 5. Przy gościnnym stole Grzeje łeb szumny winnemi puhary. *Hor.* 2, 68. *Kniaź.*, łeb [pijany 2], w którym szumi, szumu pełny; den Kopf, worin es ſauſt und brauſt, [ein benebelter Kopf 2], voll Saus. Szumny, szumno, n. p. strojący się, żyjący pysznie, z przepychem, dumno; gar zu prächtig, ſchreyend herrlich. Z daleka pałac wydaje się szumny, Kędy swym słońce przemieszkiwa dworem. *Ustrz. Troi.* 89. Ode mnie mało co szumniéj strojny. *Teat.* 43 *b*, 10. Szumno, a w pięty zimno. *Rys. Ad.* 61. Wynosi on się szumno i dumno, gdyby jeno zawsze tak stawało. *Haur. Sk.* 204. Szumno stąpa, suwając sobą. *Cn. Th.* 1127. szastając, jak z partesów, jak z tabulatury, boki podejmując; einher ſtolziren, gravitätiſch ſtolz einher ſchreiten. Mina szumna. *Mon.* 64, 222. Szumnodumna *Pilch. Sen. list.* 1, 25. Szumnomyślny. *Mon.* 71, 453, *Eccl.* высокопарникъ, высокоплрьнъ, высокія мысли имѣющій. SZUMOWAĆ, "SZYMOWAĆ *cz. niedok.*, odszumować *dok.*, z szumowin czyli piany oczyścić, *Germ.* abſchäumen, ſchäumen; (*Boh.* šumowati, šumugi, (šumiti, pěniti pienić); *Angl.* scum, skim; *Svac.* skuma; *Hebr.* יעם). Biada garncowi pieniącemu się, którego nikt nie odszumuje. *Radz. Ezech.* 24, 6. Miód "praśny na wolnym ogniu odszymować trzeba. *Haur. Sk.* 448. *Cresc.* 350. Sos ten osłodź dobrze szymowanym miodem. *Spiez.* 6. *ib.* 43. Szumować czyli odbierać ziarna na wierzchu wody pływające. *Brzost. Duch.* 403. Łyżka od szumowania, warzecha, zufan, *Boh.* opěnowačka; *Vind.* penouka, odpenauka; *Croat.* penyacha; *Slav.* pinjaesa; *Ross.* чумичь, чужичка. SZUMOWINY, SZYMOWINY, "SZUMINY *plur.*, piana, der Schaum; (*Boh.* šuma, pěna; *Sorab.* 2. schum; (*Vind.* ſhumju *fucus*); *Ross.* уполъ; Niederſ. Schuum; *Angl.* scum; *Isl.* skuum; *Svec.* skumm; *Ital.* schiuma; *Gall.* escume, ecume; *Alban.* skiumpa; cf. *Lat* spuma; cf. *nostr.* piana). Szumowiny, które wrząca woda wyrzuca. *Haur. Sk.* 98. Wodę tę warząc pilnie odszymować, aż już szumin z siebie przestanie wydawać. *Syr.* 406. Gdy się zbiorą falmusy, t. j. szymowiny ze śkła.... *Torz. Śkł.* 126. *Molybditis*, ołowny szlak, ołowne szymowiny. *Mącz.* Srebrna "szymina albo srebrne szymowiny. *Sienn. Wykł.* SZUMOWISKO, a, *n.*, nieczysta brzydka piana, häßlicher Schaum. Pogrąża go w swojéj głębi szumowiskiem zapieniona woda. *Stas. Num.* 2, 47. "SZUMOWATY, "SZYMOWATY, "SZYMIASTY, "SZYMOWNY, a, a, pienisty, ſchäumig; *Boh.* šumowatý. Liście tego ziela wilgotności szymowatéj abo szymiastéj. *Syr.* 759. Miodu nie szymownego do tego lekarstwa biorą. *Sienn.* 530. SZUMÓWKA, i, *ż.*, mesówka, drugi raz przepędzona, prosta gorzałka. *Hyd.* der zweyte Branntwein, der zum zweyten male durch den Kolben gelaſſen iſt.

SZUPINA, y, *ż*, SZUPINKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* šupina, šupinka; *Sorab.* 1. pluwizna, hužczizna, (cf. plewa); *Carn.* voshůpnék; (cf. *Germ.* Schuppe); łupinka na ziarnie jeszcze nie odbita, (odbite zowią się plewa), die Schelfe, der Balg auf einem Samenkorne. Nasienie żywokostu w zielonych szupinkach albo w strączkach bywa. *Syr.* 257; w szupinkach, jak w jakich kieliszkach. *ib.* 304. Pszenicy wierzchnia szupinka ma na końcu ość długą. *Brzost. Duch.* 358. SZUPINIASTY, SZUPINOWATY, a, e, — o *adv.*; *Boh.* šupinatý, šupinowatý; szupinki mający, ſchlaubig, in Schlauben, Schelfen, Bälglein. Goryczka nasienia szerokiego, lekkiego, szupinowatego albo plewiastego. *Syr.* 643. Nasienie ziela Dzwonki, gdy w główkach szupniastych dozrzeje, a bylina od wiatru rucha się, dzwoni. *Syr.* 829.

"SZUPRYNA, *ob.* Czupryna. SZUR, *ob.* Szor, Szory.

SZURGAĆ *cz. niedok.*, SZURGOTAĆ *contin.*, z hałasem tam i sam miotać, mit Geräuſch herum werfen. Pilnować trzeba żeby kosiarze częstym osełkami szurganiem i ocieraniem kosy, czasu nie mitrężyli. *Haur. Sk.* 78. SZURGOT, u, *m.*, szurgotanie, geräuſchvolles Rücken, Bewegen. — § Czym szurgotają, pomiotło, etwas Verworfnes; brak, Auswurf. Im większy jarmark, tym więcéj w nadziei sprzedania znoszą do tandety łachmanów, szurgotów. *Mon.* 71, 705. rupieci.

SZURLOCH, u, *m.*, w piecu hucianym otwor, którym się w piecu pali, *Germ.* das Schürloch. W szurlochu pali się szytami. *Torz.* 45. Glutloch, dziura na przeciw szurlochu stojąca, którą żar i popiół wygartuje się. *ib.* 34. *ib.* 35. *ib.* 47. SZURLOCHOWY, a, e, od szurlochu, Schürlochs-. Gdy wewnątrz wedle ściany szurlochowéj prysku wiele układnie, ogień trochę szurlochem wybuchać zaczyna. *ib.* 112.

"SZURMICA, y, *ż.*, n. p. Ludzie z przedmieścia z szurmic do miasta ku obronie obrócono, a przedmieścia spalić kazano. *Papr. Ryc.* 352.?

"SZURNY, a, e, przykroschodzisty, ſteil, abſchüßig. *Tr.*

"SZURZY, ego, *m.*; *Bosn.* sejura *levir*; *Rag.* sejúra; *Carn.* shurija; *Ross.* шуринъ, шурій; *Eccl.* шваверъ, шуринъ, женинъ братъ; der Schwager, der Frauen Bruder. Swatopełk zebrał wojsko przeciwko Arnolfowi szurzemu swemu. *Biel. Św.* 143 *b.* Gdy Amurat miał szurzego w więzieniu, prosiła żona za bratem o łaskę. *ib.* 119 *b.* Gwilelm będąc naznaczonym królem od Balduina szurzego, umarł. *ib.* 93 *b*, cf. dziewierz.

SZUS, *ob.* Sus, wybryk. SZUST! *Interj.*, *ut:* szast, trzask, smyk! ſchuß! ploß, plutz! im Schuſſe; *Boh.* šaust, cf. szast! Mnie z ust, a jemu mimo uszy szust! *Rys. Ad.* 40. *Cn. Ad.* 517, *Slov.* tobě z ust, gemu mimo uši šust. SZUST, u, *m.*, *Subst.* szastanie, szelest, szmer; Sauſen, Geräuſch; *Boh.* šust. Chorągwie wiatrem rozwinięte tym wspanialszy szust czynią, że herby złotem lite pana swego noszą. *Pot. Arg.* 267. — *Adverb.* Szu-

stem, mit Geräuſch, rauſchend. Drą się jako dwaj koci, krew' się szustem cedzi. *Pot. Arg.* 761. (ciurczy). Wprzód szmer po samych sznurach i po masztach szustem igrał, jeszcze sen większym przyprawując gustem. *Pot. Arg.* 606. — (§. Szust, cf. szustmana, ubior kobiecy, ein Weiberputz. Tak były godne śmiechu zużmanty i szamerluki, jak teraźniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511. Girlanda na ugarnirowanie szustu, robronu albo deshabilu. *ib.* 71, 127). — SZUSTAĆ *cz. niedok.*, szustnąć *jednll.*; *Boh.* šustěti, šustnauti; szust wydawać, z szustem runąć; rauſchen, hinrauſchen, hinplatzen. Smutne serce koi obszernemi słowy. Lubo wszystkie szustają imo uszy mowy. *Żebr. Ow.* 281. odbijają się, odpadają jak od ściany. — §. *Transitive:* Prędko nastała, prędko musi ustać Ta moda, panny jako konie szustać. *Pot. Syl.* 492. z szustem porzucać, niemi szurgotać.

SZUSTFAL, *ob.* Szorstfal, szorc.

SZUSTMANA, y, *ż.*, [Ażust *qu. v.* 2], n. p. Sołtany, szustmany, stroje kobiece. *Haur. Sk.* 519.

SZUSZFAŁKI, ów, *plur.*, nici wystrzępione i wypadające z płótna. *Wład. titivillitium. Cn. Th.* 1127. *Strigmenta olei*, oskrobiny, 'suszwałki z rąk od oleju na rękach szczynione. *Mącz.* Faſern, Abfallſel, Kleinigkeiten; *Sorab.* 1. tkalczne wotpadki, wotsznowanki, zaschmatancze, żwaki; *Carn.* svalk; *Croat.* nistaria, fafulyëk; *Dal.* savolyak od szukna, płatna; *Ross.* шутера.

'SZUTNIC *cz. niedok.*, n. p. Temu szutnią korony, buławy i krzesła .... *Pot. Pocz.* 184. [*Linde* się pomylił, biorąc za *Verb. Nom. subst.* Szutnia *instr. sing.* szutnią = bagatelą, fraszką 2]. (*Ross.* шутка = żart).

SZUTY, *G.* szut, *ż.*, sznury na rogach u dołu żaglu, które się podczas bysu przywięzują do pachołków. *Magier. Mskr.*, die unterſten Segelſchnüre. *Haur. Ek.* 170.

SZUTY, a, e, [z *rusk.*; *wołosk.* czut 2]; na Ukrainie gomoły, n. p. Kozioł szuty. *X. Kam.* bezrogi, hörnerlos.

SZUWAŁOWSKA armata = SZUWAŁÓWKA, gatunek armaty wynalazku generała Rosyjskiego Szuwałowa. *Jak. Art.* 2, 149.

[SZUWAR, u, *m*, 4], SZUWARA, y, *ż.*, [tatarskie ziele, Tatarak *qu. v.*, *acorus*, Kalmus; *rusk.* szuwar 4]; zielsko, Unkraut. Morskie monstra, i insze poczwary Pomiędzy gęste snują się szuwary. *Ustrz. Troi.* 69. Na granie Orfeusza, w tan idą cedry, Dereń z jesionem równéj szuka pary. I mniejsze taktu nie uchybią bluszcze, Porwą się suche do pląsów szuwary. *Mon.* 71, 719. Przeklina twórca ziemię i dla kary Każe jéj rodzić ciernie i szuwary. *Leszcz. H. S.* 16.

1. SZWAB, a, *m*, SZWABCZYK, a, *m.*, *dem.*, z Szwabii rodem; *Boh.* Šwab; *Slav.* Shvába; *Croat.* Shvaba, der Schwabe. — §. Szwab, *contemt.* Niemczysko, szołdra. — §. Szwab, koń Szwabski, ein Swäbiſches Pferd, ein Schwabe. Jeden na kopieniczym harcuje, a drugi na szwabie. *Rej. Wiz.* 139. — [2. SZWAB, u, *m.*, rodzaj owadu, ein Art Inſekten, *blatta orientalis Linn.*, die Schwabe, *Boh.* šwab 2]. Przecież skacze szwab, choć mu ogon utną. *Rej. Wiz.* 192. Cnota strzępiona Szwab bez ogona. *Rej. Zw.* 234. SZWABKA, i, *ż.*, z Szwabów kobieta, eine Schwäbinn. *Warg. Cez.* 35, *contemn.* Niemkini. SZWABSKI, a, ie, Schwäbiſch; *Boh.* Švábský. Cyrkuł Szwabski, SZWABIA. *Wyrw. Geogr.* 201. *Dykc. Geogr.* 5, 94, *Slav.* Shvabska.

SZWACZKA, i, *ż.*; *Boh.* švadli; *Slov.* švadlena, švadlenka; *Sorab.* 1. schewcžžerna, (cf. szewcowa); *Vind.* fhivilla, fhivila, fhiukinja, moſhkra; *Croat.* shvela, sevelya, svelya, moshkra; *Rag.* scivacizza, svittariza; *Ross.* швея, портная, портниха (cf. parć), стегальщица, (cf. ścieg); która się szyciem, n. p. koszul obiera, Näherinn. Nigdy poważną nie zatrudnia się zabawą, prócz z krawcem swoim lub z szwaczką. *Zab.* 16, 44. Szwaczka, co wyszywa drogie materye, haftarka, die Stickerinn. Dziewczynę oddać do szwaczki. *Haur. Sk.* 241. — (§. Szwaczka, szwaszka, gatunek żółtych śliw; Spilling, Roßpflaume. *Tr., sed vide* Swestka).

'SZWADRON, u, *m.*; *Ital.* squadrone; *Gall.* escadron; *Vind.* fhbadron; *Germ.* die Schwadrone, korpus kawaleryi ze 100-200 towarzystwa złożony; u piechoty batalion. *Papr. W.* 1, 479. Szwadron w rzeczy samej jest liczba żołnierzów w doskonały kwadrat uszykowanych. *Chmiel.* 1, 541. Stoją szykowne na placu szwadrony. *Zab.* 6, 239. *Jabł. Tel.* 72.

SZWAGIER, gra, *m.*, siestrzaneck, siostry mąż, żony brat. *Mącz.*, *Boh.* švagr; *Slov.* švagèr; *Sorab.* 2. schwaar; *Sorab.* 1. ſwak, szwak; *Carn.* shvógr, svâk (*ob.* Swak), diver *socer* (*ob.* Dziewierz), shurija, (*ob.* 'Szurzy); *Vind.* ſvak, ſvoger, moje sestre mosh, ſesterni mosh, shene brat, mosha brat; *Croat.* svógor, sógor, szvëker (cf. świekier), szvak, diver; *Hung.* sógor; *Slav.* svák; *Bosn.* suekar *socer*, sejura *levir*, pascja *quibus duae sorores nupserunt*; *Rag.* scjúra *uxoris frater*, pâse *vir sororis uxoris*; *Ross.* свояк, шурій, шуринъ; *Eccl.* шваге, шуринъ, женинъ братъ; z *Niem.* der Schwager. Sprzyjał mu jako szwagier, bo mieli oba siostry rodzone. *Nar. Hst.* 3, 280. *plur.* Szwagrowie, *mariti duarum sororum. Cn. Th.* 1127. Skoro się mąż z żoną złączy, tedy wszyscy krewni żenini są jego szwagrami, także też jego krewni żeninemi. *Szczerb. Sax.* 184. — *Slov. Prov.* Z gednu sestru dwoch świagrów dostał; *una fidelia duas inalbare parietes*; jednym zawodem dwie rzeczy robić. 'SZWAGIERKA, i, *ż.*, SZWAGROWA, y, *ż.*, die Schwägerinn. *Tr. Slov.* švagrina; *Sorab.* 2. schwaarowka; *Sorab.* 1. szwakowa, ſwakowa, schwagerna; *Carn.* schvagrêna, svakena; *Vind.* ſvakinja, bratouna shenu (*ob.* Bratowa), ſvaka, ſhlahta po moshi, po sheni, ſvast, ſvest, (*ob.* Świeść); *Crot.* szvekêrva (*ob.* Świekra), nevezta, (*ob.* 'Niewiastka); *Slav.* svâst; *Rag.* zava, (*ob.* Zełw'); *Ross.* свесть, свояченица, (*adj.* свояченичный), золовка, заловушка, (*adj.* заловкинъ); *Eccl.* ятрѣвь, ятровья, (*ob.* 'Jatrew'). SZWAGROSTWO, SZWAGROWSTWO, SZWAGIERSTWO, a, *n.*, *Boh.* švagrowstwj; *Slov.* švagerstwj; *Sorab.* 2. schwaarstwo; *Sorab.* 1. ſwakowstwo; *Carn.* svazhena, svaknost; *Vind.* ſvazhina, ſvagiernia, ſvaſhina, ſvaſhtvu, ſvaknost; *Croat.* svogorsztvo, shogorztvo, szvachinsztvo, szvachinztvo, szváchtvo; *Hung.* sógorság; *Ross.* сватовство, (cf. swatać); die Schwägerſchaft. Szwagierstwo jest spowinowacenie osób przez złączenie, dlatego tak rzeczone, iż się

dwa domy od siebie różne przez małżeństwo łączą. *Szczerb. Sax.* 184. Wasza Królewska Mość masz pomocniki na tę wojnę, życzliwe sobie jako z ochoty, tak i z tego powinowactwa i szwagierstwa z strony królowéj JM. Bony, którą W. K. M. za sobą mieć raczysz. *Janusz. Oksz. Q 4 b.* Tłuką się królowie, szwagierstwo na kołku zawiesiwszy. *Pot. Arg.* 451. SZWAGROWSKI, a, ie, od szwagra, szwagrostwa, Schwager-; *Croat.* svogorszki; *Ross.* свояковъ. SZWAGRZYĆ się *recipr. niedok.*, szwagierstwem się powinowacić; *Vind.* fvakuvati, fe pofvazhiti, v' fhlahto stopiti, fhlahto narediti, skumplatife shenitvo, ſich verſchwägern. Szwagrzą się, rodzone kiedy siostry biorą. *Pot. Syl.* 446. Szwagrzyć kogo *activ.*, einen verſchwägern. Antoniego z Oktawiuszem szwagrzą, dawszy mu Oktawią żonę. *Chrośc. Fars.* 386.

SZWAJCA, y, *ż.*, gatunek szydła; (*Etym.* ſzwiec, szewc, szyć); der Pfriem. *Prov.* Nieodbity sztych szwajcy złotéj. *Jag. Gr. A* 3. Nawet króle przez samo serce złota szwajca kole. *Pot. Syl.* 300. Złota szwajca mury przebije. *Zegl. Ad.* 297; wszystko przeniknie. *Fredr. Ad.* 31 *Pot. Zac.* 205. Niech jako kokosz niewinny krokorze, Wszystko winnego złota szwajca sporze. *Rej. Zw.* 235 *b.* Dali się przepchnąć złotą szwajcą. *Biel.* 275. (przekupić, cf. orzeł złoty wszędzie dolecí). — Dozorcy za lada szwajcą wszystko przejrzą. *Syr.* 1219. (za lada przedarowaniem).

SZWAJCARYA, yi, *ż.*, SZWAJCARY *plur.*, Helwecya, Szwajcarska ziemia, Rzeczpospolita. *Dyke. Geogr.* 3, 95. *Boh.* Sweyčary; *Slav.* Shvaicerska; *Ross.* Швейцарія; *Germ.* die Schweitz. SZWAJCAR, a, *m.*, z Szwajcaryi rodem; *Boh.* Sweycar; *Vind.* Shveizar, (fvaizar, fiernik, ouzhar = owcarz); *Croat.* Svicar; *Slav.* Shvaicer; *Ross.* Швейцаръ, der Schweitzer. 'Zwiczary. *Birk. Zyg. B.* Szwajcarowie są prości i poczciwi ludzie. *Dyke. Geogr.* 3, 95. — §. Szwajcar = portyer, wrotny, der Portierer. Skoro chłopa pan inaczéj ustroi, i każe mu bramy pałacu pilnować, wnet staje się szwajcarem. *Mon.* 67, 269. Ten hultaj tak jest przedajny, jak ministrowski szwajcar. *Teat.* 29. *b*, 42. SZWAJCARKA, i, *ż.*, die Schweitzerinn; *Boh.* Sweycarka; (*Vind.* fvaizarza, fiernza = owczarka). 'SZWAJCARNIA, i, *ż.*, odźwiernia, komorka odźwiernego. *X. Kam.* die Schweitzerſtube. SZWAJCARSKI, a, ie, od Szwajcara lub Szwajcaryi, Schweitzer-; *Boh.* Sweyčarský; *Ross.* Швейцарскій. Po Szwajcarsku ubrani Sasi. *N. Pam.* 15, 311.

SZWAK, *ob.* Swak.

'SZWANCHAMER, u, *m.*, w fryszerce, młot na przewagę idący. *Os. Żel.* 85, *Germ.* der Schwanzhammer, im Hüttenbaue.

SZWANK, u, *m.*, *titubatio et offensio. Cn. Th.* 1127, wahanie się, chwianie, potknienie; *Germ.* das Schwanken, Wanken, Straucheln. Szwank a ustąpienie na lewą, by o włos, wieczną sromotą pachnie. *Gorn. Dw.* 23. — Szwank, uderzenie, uszkodzenie, usterk, uraz; Stoß, Verletzung, Beſchädigung, Schaden. Spadł z konia, ciężkiego atoli szwanku nie poniósł. *Gaz Nar.* 1, 306 Przez szwank przypadkowy skaleczał. *Mon.* 71, 208. Padł na ziemię, ach jak się lękam, by szwanku nie odniósł. *Teat.* 42. *d*, *D.* Bracie, jać radzę, Starszych słuchaj rady, Bo o nieposłuszeństwo weźmiesz szwank 'szkarady. *Papr. Kol. U* 3. Opinia ta heretycka, choć się rozmaitych miejsc pisma ś. chwyta, i rozumem swoim to tam to sam szwanku uchodząc kołysze, wszędzie jednak w błędzie przejęta, i o szwank przyprawiona. *Salin.* 2, 484. Trzęsienie ziemi wielkie w domach, zamkach i wieżach szwanki przyniosło. *Nar. Hst.* 4, 122. Podnieść się z szwanku swego już nie mogli. *Nag. Fil.* 135. (z upadku swego). Pod czas tego tak wielkiego nieszczęścia i tak ciężkiego wojny szwanku. *Siem. Cyc.* 218. Nie leniłem się na szwank podać życie. *Teat.* 46. *d*, 29. na sztych, na szańc, na niebezpieczny raz, narażać, der Gefahr ausſetzen. SZWANKOWAĆ, -ał, -uje, *med. niedok.*, chwiać się; *Germ.* ſchwanken, wanken; (*Sorab.* 2. schwankowasch chwiać czym, etwas ſchwänken). Wypchniony szwankowałem ku upadku; ale pan przyjął mię. 1 *Leop. Ps.* 117, 13. (potoczyłem się). Szwankowaliśmy o południu; jakoby w ciemnościach a w mroku. 1 *Leop. Jez.* 59, 10. (taczaliśmy się). Szwankować pod ciężarem Atlasowi przyjdzie. *Bardz Trag.* 436. Z samego wielkość ciężaru szwankuje. *ib.* 244. Rzeczy szwankowały, Jedna drugim wadziła, że się ucierały Twarde z miękkiemi, lekkie z ciężarowatemi. *Zebr. Ow.* 1. W szczęściu ustawnie szwankuje cnota, A zaś w nieszczęściu mocno się gruntuje. *Bach. Ep.* 4. Wszystko już prawie szwankuje, Nic niemasz całego, z kluby wszystko występuje. *Kanc. Gd.* 267. — §. Szwankować, potykać się, utykać; ſtolpern, ſtraucheln, anſtoßen, *pr. et fig.* Noga twoja szwankować nie będzie, gdy naśladować zechcesz porady boskie. *Biał. Post.* 287. Ten tylko widzę wygrywa, Kto szwankowawszy powstawa. *Groch. W.* 518. Tłumacze Radziwiłłowscy gdyby w hebrajski text poglądali, nigdyby tak szpetnie nie szwankowali. *Budn. praef.* cf. podrwić głową, poszkapić się; ſtolpern, einen Verſtoß machen, einen Bock ſchießen. Jest takowy, który się potyka językiem, ale nie z umysłu; abowiem kto ten jest, któryby nie szwankował kiedy językiem swoim? 1 *Leop. Syr.* 19, 16. Kto sam kiedy nie szwankował, słuszna, by drugich strofował. *Cn. Ad.* 377. (kto drugiego chce strofować, nie ma się sam w tym najdować). Gdzie szczęście panuje, tam rozum szwankuje. *Cn. Ad.* 1129. — §. Szwankować, szkodować, szkodę brać; Schaden nehmen, Schaden leiden, verlieren. Lud ubogi szwankuje, gdzie panów niezgody. *Min. Ryt.* 4, 19. Obawiał się, aby mu nie przyszło szwankować od broni tych, którzy go osadzili na państwie. *Ustrz. Kruc.* 3, 179. Szwankuje na oczy = oczy mu szwankują. *Tr.* ſein Geſicht nimmt ab. Na nogi czyli na nogach szwankuje = nogi mu szwankują. *Tr.* ſeine Füße wollen nicht mehr recht fort. Szwankuje na rozumie, *amens. Zebr. Ow.* 290. — Szwankować na czym, upadać na czym, zpadać z czego; mit etwas in Verfall kommen, an etwas Schaden nehmen, in Abnahme kommen. Ślepym obawiać się nie trzeba, aby na wzroku szwankowali. *Zab.* 13, 79. Byłby zdrów zupełnie, gdyby na worku nie szwankował. *Teat.* 8. *c*, 8. Leszek na domowych szczodrobliwym był, lub kto w cnocie jakiéj celował, lub w ubóstwie na dostatku szwankował. *Krom.*

40. że mu zchodziło na potrzebach, es mangelte ihm am nöthigen Auskommen. Nie szwankowaliby byli na mniemaniu względem Wandy Polacy, by mu była samaż nie zakroczyła. *Krom.* 57. nie straciliby, nie oszukaliby się, nie zawiedliby się byli; ſie würden ſich nicht getäuſcht haben, betrogen haben. Bohatyr ten aż do siwego włosa skronie swe szyszakiem przyciskał; szwankował na nim on wierszyk: szpetnie staremu być żołnierzem. *Birk. Krz. Kaw.* 33. chybił, nie spełnił się, nie ziścił się; ſchlug fehl, gieng nicht in Erfüllung. — Szwankować o co, przychodzić o stratę czego, na szańc stawić, in Gefahr mit etwas kommen. Powołany na sąd, szwankuje o sławę i całość swoję. *Pir. Wym.* 22.

SZWARC, u, *m.*, §. 1) czernidło, osobliwie do obuwia, z *Niem.* die Schwärze, Schuhſchwärze, Schuhwachs, Schuhwichſe. *Wład.*; *Sorab.* 2. schwärza; *Vind.* ſhvörza, zhernilu, zhrieulamas, gliz, galzh; *Carn.* galzh; *Croat.* chernilo, galicz; *Hung.* galitzkö; *Ross.* вакса, (cf. *Germ.* Wachs wosk, cf. Wichſe, wichſen). Z szwarcu wąsy. *Teat.* 24. *c*, 96. — §. 2) Kiedy źrzebca dzierżysz za duży cugiel, spokojniej tak musi chodzić, niż w lecu albo na szwarcu. *Hipp.* 32. Koń na szwarcu, naręczny lejcowego, na czwartni czyli na prawéj stronie lejcowego zaprzężony. SZWARCBIR, u, *m.*, czarne piwo, Schwarzbier. Holender, Szwed z Duńczykiem szwarcbir się napija. *Stryjk. Turk. d* 3. — *SZWARCLOWY, *SZWARCOWY n. p. koń; *Szwarszlowy koń, na prawej ręce lejcowego zaprzężony, (*oppos.* lejcowy). *Ryd.* Żona chce, szwarcelowego wyrzuć, bo zmienił grzywę, już się tu nie godzi, Raczże kupić inszego, ten niech w bronie chodzi. *Rej. Wiz.* 57 *b.* Zaś nieborak szwarcowy na Miśka narzéka, Że mu się często z biczem swym na grzbiet pomyka. *Czach. Tr. L* 2. — SZWARCOWAĆ, - ał, - uje, *cz. niedok.*, czernić; *Sorab.* 2. schwärzowasch; *Ross.* вакснть, (cf. woszczyć, woskować); *Germ.* ſchwärzen. Czernidło, którym szewcy skóry szwarcują. *Pot. Poez.* 306. Szwarcuje trzewiki. *Mon.* 70, 174. Śmiano się z jego szwarcowanych *sztyblów. *Pam.* 85, 1. 110. Stangret niech sobie szwarcowane wąsy przyprawi. *Teat.* 26. *b*, 12. z szwarcu zrobione.

1. SZWARGOT, u, *m.*, szwargotanie, przykre grube bez sensu paplanie; das Plappern, Schwadroniren; *Ross.* тараторенье. — 2. SZWARGOT, SZWARGOTNIK, a, *m.*, który szwargota, ein Schwadronirer; *Carn.* shlobúdra; *Vind.* ſhlabrauz; *Ross.* тараторка, тороторка; *fem.* SZWARGOTKA, i, *ż.*, SZWARGOTNICA, y, *ż.*, SZWARGOTNICZKA, i, *ż.*, die Schwadronirerinn; *Vind.* feſla, ſhlabrauka. SZWARGOTAĆ, - ał, - oce *cz. niedok.*, (cf. swar), nie miło gadać, przykrym tonem a dużo paplać; laut, aus einem widerlichen Tone ſprechen, disputiren, ſchwadroniren; *Carn.* shlobedrám, berbrám, (shvergoleti - na organach grać, spiewać jak wróbel); *Vind.* ſhlabrati, feflati; *Ross.* тараторить, тороторить. Bakałarz po Łacinie szwargotał. *Teat.* 30, 27. Uczy się świegotać po Francuzku, szwargotać po Niemiecku. *Mon.* 73, 132, (cf. szprachać). Szwargocze, kaduk wie, jakim tam językiem. *Teat.* 30. *b*, 16. Szwargotał, co tylko mu przyniosła ślina. *Zab.* 7, 203. SZWARGOTLIWY, a, e, ie, skłonny do szwargotania, ſchwadronirend.

SZWECYA, yi, *ż.*, wielkie królestwo północne. *Wyrw. Geogr.* 504; *Boh.* Sweydy; *Slav.* Shvedska; *Ross.* Швеція, *Germ.* Schweden. SZWED, a, *m.*, z Szwecyi rodem; *Boh.* Sweda; *Slov.* Swēgd; *Sorab.* 1. Schweda; *Sorab.* 2. Schwejda, Schweda; *Slav.* Shvēd; *Ross.* Шведъ der Schwede. Szwedzi są mężni, pracowici, wytrzymali *Dyke. Geogr.* 3, 95. (*Slov.* Swegd *rex Sveciae*). — § Szwedy, szperki, skwarczki, Speckgriefen. Kiedy mam kapustę z słoniną albo kaszę z szwedami, u mnie bankiet *Boh. Kom.* 2, 107. SZWEDKA, i, *ż.*, kobieta z Szwecyi; *Ross.* Шведка; (*Slov.* Sweydowna *regina Sveciae*). die Schwedinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. SZWEDZKI, a, ie; *Boh.* Swedský; *Ross.* Шведскій. Schwediſch. Stany Szwedzkie; handel Szwedzki etc. *Wyrw. Geogr.* 504

SZWERYN, *ob.* Zweryno. SZWESTKI, *ob.* Swestki. SZWIDNICA, *ob.* Świdnica. SZWIEC, *ob.* Szewc.

SZY, *vel potius*, — wszy; *terminatio gerundii praeteriti*; *quod a tertia masc. Singularis praeteriti formandum, e quidem, si characteristicam praeteriti ł vocalis praecedit, ł deleto*, - wszy *addendum, ut* czytał, czytawszy; *praecedenti vero consonanti, non additur nisi* - szy, *ł conservato aut deleto, ut:* przyszedł, przyszedłszy, przyszedszy; siadłszy, siadszy; padłszy, padszy. *Reddantur vero haec in sermone Germanico periphrastice:* usłyszawszy to, nachdem er das gehört hatte, oder: da er das hörte, verſtummte er; *ubi bene notandum, personam verbi alterius membri, indicare eandem personam gerundii; Latine vero varie reddi possunt:* Siadszy umarł, *postquam assedit*; stanawszy krzyknął, *ubi surrexit, dixit*; wypiwszy opuchł, *simul ac ebibit, intumuit*; wyznawszy zamilkł, *confessus obmutuit*; przysiągszy, nie spełnił, *juratus non implevit*; ujrzawszy mię, wrócił się, *viso me rediit*; usłyszawszy to, zamilkł, *audito hoc, obmutuit.*

1. SZYB, u, *m.*, szaszor, orzeł klejony do puszczania na powietrze. *Wład.*; strzałka dziecinna z piórem. *Dudz.* 62; *jaculum puerile alatum, virga, funda vel amento projectum, longissime volans. Cn. Th.* 1128. ein Wurfpfeil der Kinder, ein Luftdrache, Papierdrache, ein ſchnell durch die Luft ſauſender leichter Körper, Volant; (*Boh.* šjp strzała; *Vind. et Carn.* ſhiba - pręt, (cf. gibki); *Slav.* shibka - stępel ładunkowy; *Eccl.* шипъ, шипикъ, гвоздь гвоздź; *Ross.* перешибить, перешибать celować, przejść kogo, rozbić co; перешибъ przełom, miejsce przełamane). Sokół prosto jak strzała, albo jak szyb na kaczkę uderza. *Haur. Sk.* 272; jak szyp. *Cresc.* 619. Bestya rozgniewana, jak szyb biegała, na rohatyny. *Past. Fid.* 198. Tytan się wzgórę jak szyb wspina. *Wad. Dan.* 6. — Szybem - szybko, raźno; pfeilſchnell, flugs, mit einem Schneller. Sprawy ludzkie takim idą trybem: Knuj żółwim krokiem, orlim wykonywaj szybem. *Zabł. Zab.* 34. Dobrześć, gdy stoi w kroku (fortuna); lecz gdy zmyka szybem, Równym to, com wziął od niéj, znów oddaję trybem. *Hor.* 2, 195. *Kniaź.* — §. Szyb, ryba morska, *dramon*, od prędkości rzeczona. *Cn. Th.* 1128. ein gewiſ-

ſer ſehr ſchneller Seefiſch. — 2. SZYB, u, *m.*, 1. SZYBA, y, *ż.*, szyb, dół, który szukający soli albo wydobywający ją, biją. *Os. Żel.* 85. Szyba w górze, którą się górnicy na dół spuszczają. *Cn. Th.* 1128; *Boh.* šachta, zmrsk, pawunk; *Slov.* šachta, gáma, báne, (cf. jama, bania; *Hung.* banya); *Vind.* ſhahta, rudnu kopaliſhe, rudni studenz; *Ross.* шахта, (*ob.* Szycht); der Schacht, Bergſchacht. Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. *Stawiar. d. int. Pr.* 213. *Ergastulum*, szyby zowią w Wieliczce abo Bochni, gdzie sól kopają. *Mącz.* Szyb główny, der Erbſchacht, Hauptſchacht, najgłębszy i najobszerniejszy; szyb silni, der Kunſtſchacht, przedział szybu głównego, w którym silnie; szyb dobycia lub dobytkowy, Förderſchacht, przez który wyciągają się wyręby; szyb schodkowy, Anfahrſchacht, Fahrſchacht, którym robotnicy schodzą po drabinkach; szyb wietrzny, Wetterſchacht, Windſchacht, którym udziela się świeżego powietrza w głąb kopalni. *Magier. Mskr.* Jest szyb w Bochni jeden, którym onę wodę wylewają. *Syxt. Szkł.* 29. (*trochlea*). — Mnie żadnych kruszców nie dodają szyby. *Suszyc. Pieśn.* 1 *B.* (kopalnie, góry). — *Poet.* Szyba z dołu skry wytyka Dno otchłani ogniste. *Brud. Ost. D* 7. otworem, Schlund. Raz z nieba w Awernowe szyby, raz się przesiada Wenus z lwów na wieloryby. *Tward. Daf.* 23. (przepaści, otchłaniska Awernowe). — §. Szyba w maszcie zowie się kółko niżéj głowy wprawione, po którym żagiel do góry hysują. *Magier. Mskr.*, die Segelſcheibe am Maſtbaume. — 2. SZYBA, y, *ż.*, śklana tafla lub tafelka w oknie, *Germ.* die Scheibe, Fenſterſcheibe, Glasſcheibe, (cf. błona); *Boh.* kolečko, (*ob.* Kółko, koło); *Carn.* shipa, (shibra *poples*); *Vind.* ſhibra, ſhibre; *Croat.* sáyba; *Sorab.* 2. scheiba; *Ross.* стекло, (*ob.* Skło). Przywarł szyb kryształowych w karocy. *Tward. Wł.* 166. O gdyby do serc ludzkich szyby były. *Pot. Arg.* 68. *et* 343.

SZYBAŁ, a, *m.*, SZYBAŁA, y, *m.*; *Boh.* šibal; *Sorab.* 1. schibal, schibaw, schibawcz, schibel, *f.* schibawczżina; (*Vind.* ſhibavez = profos, oprawca); *Vind.* šavitnik, saviunik, galuf, galufauz, domiſhlenik (cf. domyślny), zigan (cf. cygan), kurbetat, cf. korwety; (cf. *Hebr.* חבל chebel, *laqueus*; *Arab.* חבל *retia*); szalbierz, chytrzec, przechera, szyderz; ein Schalk, ein verſchmitzter Betrüger. Jeden pan miał młynarza wielkiego złodzieja i szybałę, który ryby tak sztucznie zawsze kradł, że się domyślić nie można było. *Dwor. J.* Chytry trafił na większego franta i szybałę. *ib. J* 2. Mówią, iż kto raz będzie szybałem i łgarzem, Ten już nigdy nie będzie dobrym gospodarzem. *Klon. Wor.* 41. *Gorn. Dw.* 193, (*Sorab.* 1. liepſchi raczk, a wecži schibal; im większy gracz, tym większy szybał, oszust). Pisałem to, nie kształtem szybałów i potwarców, ale jako się godzi i przystoi na wiernego sługę bożego. *Zygr. Pap.* 157. Herod szybała po Chrystusie wyciągał cuda. *Zygr. Pap.* 301. Żydowie z dworstwa szukając cudów z Herodem od Chrystusa szybałami słusznie są nazwani. *ib.* 273. SZYBALSTWO, a, *n.*; (*Boh.* šibalstwj; *Slov.* šibalstvo *fallacia*; *Sorab.* 1. schibalstwo, schibawstwo, ſwibawcztwo; *Vind.* savitnost, obreſnost, saviunost); szalbierstwo, chytrostki, przechytrzenie; Schalkheit, Verſchmitztheit. Sula, póki go nie uczyniono kwestorem, w swejwoli, w pijaństwie, w szybalstwach, nieprzystojnie żył. *Warg. Wal.* 217. Błazeństwa abo szybalstwa dworskie statecznemu nie przystoją. *Modrz. Baz.* 238. Oszukanie abo szybalstwo. *Zygr. Pap.* 165. SZYBALSKI, a, ie, oszustowski, betrügeriſch; *Sorab.* 1. schibawski, schibalski, schibawy, schibaly, schibawcztné; *Vind.* savit, obreſen, pregnan, saviun, galufen, na vſe kraje preversheu, premeten, oziganski; *Slav.* prevarljiv. Szybalstwo to, nalazłeś taki sposób, jako i tego i owego nie dać. *Gorn. Sen.* 86. wykręt. — SZYBIASTY, SZYBISTY, a, e, na kształt szyby okiennej, ſcheibenförmig. Szybiste skrzydła. *Mon.* 71, 386. pełne szyb. Szybisty, szybisto *adverb.*, zaokrąglony, skrzywiony, gerundet. Ośm tych sztuk drzewa niech obetnie szybisto do cyrkla, tak wewnątrz jak zewnątrz. *Solsk. Arch.* 83. Machina ta składa się z koła szybistego .... *Solsk. Geom.* 2, 6. Nie zaraz się tak szybisto koło z dzwona składa, Żeby wszystkie jednakiem kwadrowały tokiem. *Pot. Pocz.* 463. Zawinięcia złożone na kształt dyamentów w figury szybiaste albo w kanty. *Boh. Dyab.* 162. SZYBKA, i, *ż.*, SZYBIK, a, *m.*, *dem. Nom.*, szyba okienna, *Germ.* das Scheibchen, eine kleine Glasſcheibe. W prostych oknach szybki kwadratowe lepsze są od okrągłych. *Świtk. Bud.* 251. Huczą okropnym łoskotem szybiki. *Kchow.* 301.

SZYBKI, a, ie, SZYBKO *adverb.*; *Boh.* hbitý, (cf. hebký *flexibilis*, gibki); *Sorab.* 1. schwižné, wuskočne, (cf. wyskoczyć); (*Carn.* shibke *flexilis*, shibkost *teneritudo*, shibim *flectere*, shiba = rózga, *ob.* Giąć, Gibać); *Carn.* ferk, urn, bershęsh, (*ob.* Barzy); (*Vind.* ſhibek = wysmukły, słaby, ſhiba, ſhibiza; *Bosn.* scibiciça, scibikka = pręt, pręcik); *Slov.* bèrzj; *Ross.* шибкій, прыткій (*ob.* Prędki), проворный, ловкій, молодецкій, молодеческій, (cf. młodzieński), скоро (*ob.* Skoro), хватски, похватски (*ob.* Chwatać, chwytać), расторопный, (cf. roztropny); chybki, raźny, prędki, *ob.* Szybem; flink, ſchnell. Tak szybki był w biegu, że żadnego śladu Nie zostawił na piasku, gdy biegał z zakładu. *Jabł. Tel.* 283. Tak szybka za przybyciem wody spływa rzéka. *Hul. Ow.* 55. Daj mu ten list, ale szybko. *Teat.* 38, 269. SZYBKOŚĆ, ści, *ż.*, prędkość, chybkość, raźność; die Schnelligkeit, Geſchwindigkeit; *Boh.* hbitost; *Sorab.* 1. schwižnoſcz, wuskočnoſcz; *Carn.* urnost; (*Vind.* ſhibkota, ſhibkost, ſhibezhnost = cienkość, wysmukłość); *Croat.* hitrozt, (cf. chytrość); *Bosn.* hitrost, lakost, (cf. lekkość); *Ross.* шибкость, прыткость, проворство, ловкость, скоротечность, молодечество, расторопность. Wziąwszy prochu za mało na nabój, kula nie dostaje zupełnej szybkości. *Jak. Art.* 1, 348. Szybkość ciała mierzy się przeciągiem miejsca przebieżonego w pewnym czasie. *Jak. Art.* 1, 443. — SZYBKOWY, SZYBOWY, SZYBIKOWY, a, e, do szyb należący; *Vind.* ſhibrast, Scheiben =. W Wieliczce najpodlejszy gatunek soli jest zielony; lepszy jest soli szybkowéj, najlepszy oczkowatéj. *Dykc. Geogr.* 3, 189. Pospolicie mówią: sól szybikowa. *X. Kam.*

SZYBOWAĆ, -ał, -uje, *cz. et med. niedok.*; (cf. *Ross.*

шибать, шибнуть = cisnąć, uderzyć, сшибить zbić, zwalić, сшибиться chybić, ошибиться pochybić, ошибка, прошибка chyb, uchybienie, сшибиться zabłądzić, сшибка utarczka, прошибить, прошибать przestrzelić, przebić, прошибиться uchybić, отшибить, отшибать odłamać, odbić, отшибиться oddalać się, odlatywać, разшибить rozbić, ушибить urazić, obrazić, ушибъ uraz; *Eccl.* ошибъ, хкостъ великій, *occas*); szybować = posuwać, sunąć; *Germ.* ſchieben; (*Nieders.* ſchuven; *Anglos.* scufan; *Angl.* shove; *Svec.* skuſwa, skuffa, cf. szuflada; cf. *Hebr.* שוב; cf. *Germ* ſchupp, ſchuppen, cf. szubienica; cf. *Gall.* chopper), fortſchieben, hinſchieben. Flisy na szkucie wiosłem robią albo laskami szybują. *Haur. Sk.* 126. Szybować albo pałkować, laskami pchać. *Magier. Mskr. Haur. Ek.* 172. Na galerach niewolnicy, którzy źle szybują, bywają bici. *Mon.* 70, 775, (cf. wiosłem robić). Z tyłu nawy przydają ster, którymby to w tę, to w owę stronę szybując, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. list.* 3, 65. (kierując, rychtując, obracając). *Propelle*, szybuj. *Chmiel.* 1, 80. Gołębie tu po samej ziemi prędkim lotem szybują. *Stas. Num.* 2, 107. Orlę porosłe w pierze, Gdy gniazdo rzuca rodzinne, Raz się w te strony ulecieć bierze, Alić szybuje znów w inne. *Zab.* 10, 410. *Zabł.* — *Zaimkowo:* Szybować się, n. p. Orzeł w górę się szybuje pod samo słońce. *Bardz. Trag.* 468. Wysoko się nad świat wzgórę wyszybuje. *ib.* 50. emporſchwingen. Poseł Jowisza bystrym lotem szybuje się ku ziemi. *Przyb. Luz.* 52. ſchießt zur Erde herab. Łąki, co siwym bielały się śrzonem, Porostem w górę szybują zielonem. *Hor.* 1, 25. *Kniaź.* "SZYBOWNY, a, e, szybujący, posuwający, ſchiebend. Szybowne loty orła. *Zab.* 14, 103. *Nar. Nar. Dz.* 2, 175. ſchwingend. SZYBOWY, *ob.* Szybkowy. — (*SZYBUŁKA, *ob.* Szypułka).

SZYĆ, -y, szyje *cz. niedok.*, uszyć *dok.*, Szywać *contin.*; *Boh.* šiti, šigi; *Sorab.* 1. schicz, schil, schiyu; *Sorab.* 2. schisch, schüsch, feschüsch; *Carn.* shyti, shyem, shyvam, (shivanka, shyvanka = igła); *Vind.* ſhivat, ſhivati, poſhivati, (ſhivariti, ſhnidaruvati = krawiectwem się bawić; *Germ.* ſchneidern, ſhiviniza, ſhivanza = igła); *Croat.* shivati, sivam, (shivanka = igła, razssvavam = rozparam); *Bosn.* scitti, sascitti, (rascitti, rasporiti, *dissuere*); *Rag.* scitti, (rascitti, raspârati = rozpruć); *Slav.* shiti, vézti, (cf. wieść, wiązać); (shivachaa, igla = igła); *Ross.* шить, шью, ушить, ушивать, (разшить, разшивать rozpruć); *Eccl.* шити, шію; cf. *Lat.* suere, suo; *Goth.* shiujith, sjujan; *Anglos.* siwan; *Arab.* חוט chuth; *Chald. et Syr.* חטט chatat); igłą i nitką co zszywać, nähen. Szyć koszulę. *Tr.* Szata prawie na jej wzrost uszyta była. *Sk. Żyw.* 1, 48. Za igłą szyć, t. j. wracać się z nitką za ścieg, (stebnować); przed igłą szyć, prosto szyć bez zakładania nitki. *Magier. Mskr.* Szycie, *actio*, das Nähen; *Ross.* шитье, пошивка, (cf. poszycie, poszewka); *Eccl.* шьвєнїе. Szyciem się bawiła. *Ustrz. Troi.* 35. — *Prov. Slov.* Geden šige, druhí párá; jeden szyje, drugi porze, *ob.* Próć. — Wiatrem szyte powieści w niwecz obrócić się muszą. *Smotr. Lam* 192, *ob.* podszyty wiatrem. (*Sorab.* 1. schiyiczné *sutilis*). — §. Szyć przez co, przenikać, przekalać, przeszywać; durchdringen, durchſtechen. Srogi zewsząd grom powietrze szyje. *Hor. Nar. ded.* Przez wszystkie kości szyją go strachy. *Przyb. Ab.* 142. Większy żal strapione jeszcze serce szyje. *Bardz. Trag.* 125. — *Intransit.* Wiatr z północy szyje, A rzeki szklanym okowem się ścięły. *Hor.* 1, 50. *Kniaź.* przenikliwie, er weht durchdringend. Gdy mroczny wiatr szyje Szczeliną, zda mu się że tam ktoś na trwogę bije. *Pilch. Sen. list.* 2, 11. — §. Szyć strzałami, z łuku, strzelać, strzelając ugadzać; ſchießen mit Pfeilen, mit Pfeilen treffen, durchſchießen, (ſpicken, ſpießen). Z łuków szyli. *Jabł. Buk. L.* Nasi szablami, strzelbą ruśniczną ich biją, A Tatarowie z łuków bez przestanku szyją. *Stryjk.* 479. Z wież doświadczeni szyją strzelcowie. *Chrośc. Fars.* 431. — *Simil.* Uważa, jeśli Telemak nie szyje oczyma do Eucharys. *Jabł. Tel.* 92, *ob.* Strzelać, strzydz oczyma; mit den Augen ſchießen, ſchielen, einen ſcharfen Seitenblick thun. — §. Szyć co = knować co, broić; etwas ſchmieden, im Schilde führen, etwas nicht Gutes ausführen. Szyje co złego przeciw ojczyźnie. *Nar. Cyc.* 55. Bardziej z nienawiści ku szlachcie to złe szyli, niźli dla dobra Rzpltéj. *Pilch. Sall.* 187. Obawiając się tego, co mu szyto, upominkami ich przeciągnął. *Pilch. Sall.* 300. Wiem ja gdzie Waści za to uszyję bóty. *Mon.* 67, 723. uknuję coś, przysłużeć się. Cichaczem mi u nich bóciki szyje. *Teat.* 22. *b*, 102. (czerni mnię, potwarza). Kaptur komu szyć, *ob.* Kaptur. — *Aliter:* Spytany, ktoby był, w momencie ród sobie inszy i nazwisko uszył. *Chrośc. Fars.* 190. (uknuł, zmyślił). — §. Szycie, co szyto, *opus*, das Genähte; szew, die Naht. — Na statkach, szycie, bale poboczne, z których się boki statku składają. *Magier. Mskr.* Szycie u statków rzecznych bywa dębowe, sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. burty, die Bauchſtücke eines Schiffs.

Pochodz. *doszyć, doszywać, naszyć, obszyć, podszyć, podszycie, podszewka, poszyć, poszycie, podeszwa, poszwa, poszewnik, przeszyć, przyszyć, przyszwa, uszyć, wszyć, wyszyć, zaszyć, zszyć; szewc, szwiec, szwaczka, szew, szydło, szwajca.* Huc pertinet forsan adhuc: *szyja etc., szyderz, szydzić.*

SZYCH, u, *m.*, fałszywe złoto lub srebro, falſches Gold oder Silber, (cf. alherunt); *Carn.* lôsh; *Vind.* ſhumnu bruſhezhu slatu; *Ross.* шумиха, интура, помаль. Szych pełznie w ogniu, a złoto się czyści. *Kras. Anat.* 5. Nie idzie drogą pochlebstw człowiek doskonały, Widzi świetny blask szychu, lecz zna się na złocie. *Kras. W.* 64. SZYCHOWY, a, e, od szychu, n. p. Czapka szychowym obłożona galonem. *N. Pam.* 10, 113.

SZYCHCIARZ, w hucie, *ob.* Gichciarz. 1. SZYCHTA, y, *ż.*, z *Niem.* die Schichte, a) warsta; *Vind.* ſhihta, ſtaviſhe, poklad, rudaviſhe, raunanje, stug, (cf. stog); *Ross.* клѣтка, клѣточка, eine Flötze, Lage, Schichte in der Erde, u. ſ. w. Szychty, żyły ciągnące się minerałów, metalów. *Kluk. Kop.* 1, 34. Szychta w murowaniu, warsta sadzonych cegieł. *Magier. Mskr.* Szychta drzewa, cf. stos. Szychtami, warstami *Vind.* po ſhihtah, po redi. — b) Szychta = SZYCHT, u, *m.*, część szyby, otwor kopalni; *Germ.* die Schichte, ein Theil des Schachts. Wejście do ko-

palni Wielickich jest przez ośm, jak nazywają, szychtów. *Kluk. Kop.* 1, 168. W górach Tarnowieckich odkryto obfitą kopalnią ołowiu, tak że szycht jeden po 8 godzinach kopania, wydał 50 cetnarów. *Pam.* 84, 990. — c) Czas, w który górnicy robić powinni, nazywa się szychtą, to jest, od zaczęcia aż do czasu, kiedy przestać, albo odpocząć mają. *Kluk. Kop.* 2, 289. die beſtimmte Arbeitszeit der Bergleute, die Schicht.

2. SZYCHTA, y, *ż.*, gichta, die Gicht, der Geyer auf dem Schmelzofen. Szychta, dziura, którą w piec hutarski rudę, węgle, wapno wsypują; i zasypanie pieca węglami, rudą, wapnem; tak n. p. mówią: trzecia szychta, gdy szychciarz do pieca doda trzy razy materyałów. *Os. Żel.* 86. SZYCHTARKA, i, *ż*, mostek od nadpiecka aż do węglarni w piecu kruszcowym. *Os. Rud.* 100. *Os. Żel.* 86. die Gichtbrücke, Geyerbrücke auf dem Schmelzofen. SZYCHTARZ, *ob.* Szychciarz, Gichciarz; (*Vind.* ſhihter, rudavishnik, poraunaz, raunik » układający warstami). SZYCHTMEJSTER, stra, *m.*, *Germ.*, der Schichtmeiſter, ma do czynienia z kompanią kuxu, dopomina się o dokładki, wchodzi w rachunki. *Kluk. Kop.* 2, 287. SZYCHTOWAĆ *cz. niedok.*, uszychtować *dok*, szykować, urządzać, przyrządzać, z *Niem.* ſchichten, (ſchlichten), ordnen, in Ordnung bringen, zurichten, zubereiten. Pióra woskiem spina, i tak uszychtowanych lekkuchno przygina na wzór ptastwa prawego. *Żebr. Ow.* 194; (*compositas pennas*). Juno oczy Argowe w własnego sztychuje ptaka ogon, *collocat. Żebr. Ow.* 21. (przenosi rzędami). Nad księgami rzkomo przepieruje, Chce sokoły zalecić, więc rozum szychtuje. *Rej. Wiz.* 90 (*Ironice*) na piwnicę: W tym gmachu rozum szychtują, Na wywrót go wynicują. *Rej. Zw.* 257. Przekonają się z dziejów, gdy rzeczy pośledniejsze z pierwszemi porządnie i stosownie szychtować zechcą; *apte et convenienter contexere. Krom.* 343. Bogdan o pokoju traktował, sidła fortelne szychtując; *dolos nectens. ib.* 580. Bolesław młodszego księcia Czeskiego przeciw starszemu szychtował; *illi objiciebat. Krom.* 67. (forytował). Rady Cesarskie, koronacyą Witołdowi szychtujące, do skutku nie przyszły. *Krom.* 504. Skrzydła pegazom swoim szychtują, aby wylatywały do nieba. *Birk. Krz Kaw.* 17. — §. Ochmistrzyni panny ćwiczy, jak się ukłonić, jak tańcować, jak krezy i jako bieretek szychtować. *Alb. z Woj.* 27. marszczyć, w zmarszczki układać, fałdować: falten, in Falten legen.

*SZYCHTUCH, u, *m.*, tkanina z szychu, ein Gewebe vom unächten Golde oder Silber. Zacniejsza skaza bywa na bławacie, niż na szychtuchu, by był opluśniony. *Wad. Dan.* 116.

SZYCIE, *ob.* Szyć.

SZYD, u, *m.*, szydzenie, szyderstwo; *Sorab.* 2. schpot; *Vind.* spot, ſhpot, ſram, oframota, spotovanje, pozhikanje; *Croat.* spót, der Spott, das Spotten, Höhnen, der Hohn; (*Ross.* шутъ » trefniś). Głupstwo to skazą jest obyczajów, szydem ludzi rozumnych, obrazą nieba. *Zabł. Zab.* 74. SZYDERKA, i, *ż.*, która z drugich szydzi, *Vind.* poſmehuvauka, ſhpotuvauka; *Croat.* spotnicza, jzpachitelicza; *Dal.* izopachitelicza; *Ross.* насмѣшница, пересмѣшница, скалозубка, зубоскалка, die Spötterinn. *Tr.* SZYDERSKI, a, ie, SZYDERSKIE *adv.*, szyderzom, szybałom służący. *Cn. Th.* 1128. ſpöttiſch, höhniſch; *Boh.* uštipečny (uszczypliwy), utrhačný; *Sorab.* 1. wuszměcharski (*ob.* Wyśmiać), żpotarski, żpotarske; *Vind.* ſhpotliu, ſhpotujezhen, poſmehliu, poſmehlivi, ſhmagujezhliu, radoſhmagliu, obsnaſhajozhliu; *Croat.* spótni; *Ross.* насмѣшливый, насмѣшливо, насмѣшническій, пересмѣшническій, пересмѣшливый, кощунскій, колотырной. SZYDERSTWO, a, *n*, szydzenie, szybalstwo, naśmiewisko; (*Slov.* šidiřstwj *officiae*; *Vind.* poſmehuvanje, faikanje, ſhmagujezhliuost, radoſmagnost; *Croat.* oczerjànye; *Ross.* насмѣшничаніе, насмѣшничество, пересмѣшливость, нашмѣшливость, скалозубство, зубоскальство, цыганство (cf. cygańſtwo), издѣвка, шпынство, кощунство, кощуны, глумъ; *Eccl.* глумы, шутки, смѣхъ, игры). das Spotten, Geſpötte, Verhöhnen, Höhnen, Gehöhne. SZYDERZ, a, *m.*, SZYDERCA, y, *m.*; *Slov.* posměvač, utrhač; *Sorab.* 1. woszměchar; *Vind.* saframuvauz, poſmehuvauz, faikavez, niehavez, ogrisavez, objedavez, oponaſhavez, ſhpotuvauz, ſhpotliuz: *Croat.* spotlyivecz, ocserjávecz, pospotlyivecz, jzpachitel; *Dal.* izopachitel; *Bosn.* sepotalač, porugač; *Ross.* насмѣшникъ, пересмѣшникъ, скалозубъ, зубоскалъ, назвитель, прунъ, шпынъ, (cf. śpiać), глотъ, глумникъ; *Eccl.* глоумьць, глумословецъ, кощунникъ, кощюнъ, олгарененавѣтникъ; — 1) kpiarz, szybał, przedrwiwacz; der Spötter, Verhöhner, Spottvogel. Szyderze natrząsają się. *W. Post. Mn.* 583. Szyderze naigrawający. *Birk. Exorb. II* 2 *b. Birk. Dom.* 73. *Brud. Ost. G g.* Będzieszli mądrym, sam sobie będziesz, a jeśli będziesz szyderzem, sam to złe poniesiesz. 1 *Leop. Prov.* 9, 12. — 2*) Szyderz, u, *m.*, materya, ein Zeug. Towary cudzoziemskie, muchajery, czamlety, szyderze. *Vol. Leg.* 4, 81. Od szyderzu gładkiego, kosmatego etc. *ib.* 554. Sukna Szląskie pospolite, schiftuchy, karazye, kiery, pończochy, szyderze. *Gost. Cor.* 106.

SZYDŁO, a, *n.*; (*Boh.* šidlo, špice, (*ob.* Špica); *Slov.* šidlo; *Sorab.* 1. kžidwo; *Sorab.* 2. schilo, shilko; *Carn.* shilu, shylu, shiuo, budalu, vudálu; *Croat.* silo, shilo, perjavicza; *Vind.* ſhilu, ſhiou, ſhivo, luknjauz, bodalu; *Rag.* scillo, pribodaccja; *Bosn.* scillo; *Slav.* shilo; *Eccl.* шило; *Ross.* шило, шильцо; (шильникъ rzezimieszek); Nieder. Souel, Suel, Subbel, Sugel; *Svec.* syl; *Graec. med.* σούβλιον; *Lat.* subula; *Etym. Lat.* suere » szyć); — 1) gatunek szwajcy, der Pfriemen, die Orte, die Ahle. Igła czyli raczej szydło do przekłócia kości. *Czerw.* 18. Gatunek szydła *Ross.* кочедыкъ, кочедычекъ. Szydło czworograniaste szewskie proste, szpilart. *Magier. Mskr.* — Tak się tym rozjadł, jakoby go kto szydłem ukłół. *Zab.* 12, 269. *Dudz.*, cf. rozkrwawiony. — §. *Prov.* Nie zatai się szydło w worze *Rej. Wiz.* 123. *Boh. Kom.* 4, 333. *Birk. Chodk.* 22. *Błaż. Tłum. B* 2; *Slov.* tažško ge šidlu krit sa v pitli. Zaraz się szydło z woru kole. *Pot. Syl.* 264. *Pot. Arg.* 185. *Rys. Ad.* 43. (nałóg, afekt, przyrodzenie zataić trudno; wyjawi się to, wyjdzie na wierzch jak oliwa). — Jak na szydłach. *Teat.* 36. *c*, 79. jak na

brzytwach, na śpilkach, igłach, wie auf Nadeln. Między poczciwymi ludźmi taki będzie siedział by na ˚szydlech. *Glicz. Wych. K* 6 *b.* Jak po szydłach stąpać. *Cn. Ad.* 554. (ostrożnie). *Pot. Arg.* 317. — Zgadzają się tak, jak szydła w worze. *Cn. Ad.* 344. (dwaj koci w jednym worze). — Szydła mu golą = szczęści mu się, szańcuje mu się, powodzi się; das Glück iſt ihm günſtig, will ihm wohl. Już opuścił skrzydła, Już się nie po szwu porze, już nie golą szydła. *Rej. Wiz.* 56 *b.* Już z lepszą myślą kroczy, iż mu szydła golą. *ib.* 54 *b.* Nie psuj sam sobie czasu, pókić szydła golą. *ib.* 22. U niej mu bardzo szydła golą. *ib.* 23. Mnie brzytwy nie chcą, komuś szydła golą. *Kchow.* 61. *Rys. Ad.* 17. Na ono wyszło u ciebie, że jednym szydła a drugim brzytwy go-, lić nie chcą. *Zygr. Pap.* 171. — Złotym szydłem wnet ˚przekolisz. *Cn. Ad.* 871. (sztych złotéj szwajcy nieodbity, orzeł złoty wszędzie doleci, pieniądze wiele mogą, złotemi włóczniami wnet zwyciężysz). — Szydłem mu we łbie układano. *Falib. J* 3. *Rys. Ad.* 62. widłami, igłą, nie dobrze w głowie ułożono, brak czego, klepki, nie wszyscy doma; er iſt nicht recht bey Troſte, es rappelt in ſeinem Kopfe. — Szydły widły = groch z kapustą, alles durch einander, drunter und drüber. W Gdańsku masz okręty z płóciennemi skrzydły, Tu masz z zamorza trefne szydły widły. *Klon. Fl. G* 3 *b.* — §. Szydłem *adv.* Szydłem patrzący, rożnem patrzący, świdrem, *ob.* zezem, ſchielend. Dwa o trzech koniach szydłem karawany; Pewnie księża kwestarze jadą po barany. *Zabł. Fir.* 67. [para koni z trzecim na przedzie 4]; (wzdłuż jeden za drugim zaprzężone konie). — 2) *Botan.* Szydło, *subularia*, rodzaj rośliny. *Kluk Dykc.* 3, 103, Pfriemenkraut.

SZYDŁOWY, e, e, od szydła, Pfriemen-; *Ross.* шильный.

˚SZYDRZENIEC, ńca, *m.*, domek waryatów, czubki, das Narrenhaus. *Tr.* SZYDLIWY, SZYDNY, a, e, SZYDLIWIE SZYDNIE *adv.*, szydzący, żartobliwy, drwiący, kpiący; ſpöttiſch, ſpottend, höhniſch; (*Sorab.* 2. schidni chytry). Zerbina patrząc mu w oczy, szydliwie spiewa. *Teat.* 56. *d*, 15. (uragając, z uraganiem). Sam na siebie napisze kilka piosnek szydnych, i dam drugim ton żartowania ze mnie. *Teat.* 23, 104. — §. *Passive:* Człek szydny, *un homme ridicule. Czart. Pann. n. w. praef. Teat.* 24, 65, cf. śmieszny ein lächerlicher, drolliger Menſch. SZYDNOŚĆ, ści, ż., talent szydzenia, szyderstwo, szydzenie; der Spott, die Spötterey, ſpöttiſcher Witz; (*Sorab.* 2. schidnoſcz chytrość). Plaut ma trefną szydność. *Dmoch. Szt. R.* 46. Cycero często sobie szydności pozwalał. *Gol. Wym.* 266. — §. *Pass.* Szydność, (cf. śmieszność); das Lächerliche, die Lächerlichkeit. Nie może nigdy komedya szydność swych osób znaczną nadto spektatorowi pokazać. *Teat.* 24, 65. *Czart.* — (SZYDŁOWATY, a, e, — o *adv.*, na kształt szydła śpiczasty, pfriemenförmig, geſpitzt wie ein Pfriem. Słupy szydłowate. *Nar. Tac.* 2, 238, *metae, ob.* Ostrosłup) — SZYDZIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* šiditi, (*Slov.* šidjm *decipio, fraudo*); posmiwám se, utrhám, (cf. utargnąć, cf. uwłaczać); *Sorab.* 2. schpottowasch, (*ob.* Szpocić); *Sorab.* 1. žpotuyu; *Carn.* shpôtam se, opponôsem, opponêsti; *Vind.* ſhpotatiſe, ſhpotuvati, poſmehuvatiſe, poſramuvati, niehati, faikati, pazhitiſe, ograjati, nuditi, pozhiekatiſe, ſhpot delati; (*Hung.* szidom *maledico*, szidalom *convitium*); *Croat.* spotati, spótam, zespotavitisze, pospotávam, jzpachujem, jzpachiti, zpahujem, ospotávam, prissiti komu rep. (cf. przyszyć komu kaptur); *Dal.* izopachujem; *Bosn.* scpotatise, rugatise, (cf. urągać się); *Rag.* zcpotatise: *Ross.* шутить, пришутить, пришучивать, наругаться (cf. narągać się), шишнять, кощунствовать, скалозубить, зубоскалить (*ob.* zęby wyszczerzać), грунить, (*ob.* Trunąć); szydzić z kogo, drwić z niego, kpić, szpaczkować, *medium est verbum inter* łżyć *et* żartować; über einen ſpotten, ihn höhnen, ſchrauben, ſchecren, ſich über ihn luſtig machen. August, jako sam bardzo rad z inszych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zaś gdy go kto sznypką dworskie dojechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor.* 177 *b.* Śmiejąc się a ˚szudzący z niego, przezwali go Epaminondas, iż uczynki onego hetmana tak często wspominał. *Eraz. Jęz. E* 3 *b.* (szydząc, żartując). Głupi rękoma kleszczą dla oznaczenia aplauzów, a mądrzy szydząc gwiżdżą. *Mon.* 70, 830. Szydzą z niego. *Cn. Ad.* 1149. (palcem go sobie pokazują, palec na niego zakrzywiają, gębę na niego wykrzywiają, ogon, kapturek mu przyszywają). Kto z dobrych szydzi, tym się bóg brzydzi. *Rys. Ad.* 33. Któż tak ślepy, że nie widzi, Jak z nas fortuny płoche koło szydzi! *Nar. Dz.* 4, 166. *Kulig. Her.* 303. Szydzą z obyczajów, z cnoty i samej wiary. *Mon.* 65, 215. Ma on coś szydzącego w fizyonomii. *Węg. Marm.* 1, 187. etwas Spöttiſches. Nie dam z siebie szydzić. *Cn. Ad.* 566. (nie dam sobie na gębie, na nosie grać, w nos dmuchać, w kaszę plunąć). — §. *Cum. Instr.* Człekiem świat ten, by lekkim zdziebełkiem wicher szydzi. *Rej. Wiz.* 110 *b.* (igra).

˚SZYFRUCHT, u, *m.*, n. p. Od Luńskiego szyfruchtu, od sztuki całéj.... *Vol. Leg.* 336. [mylka druku zam. Szyptuch *qu. v.* 4].

SZYFUNT, *ob.* Szafunt.

SZYJA, yi, *ż.*, SZYJKA, SZYJECZKA, i, *ż., dem.*; *Boh.* šige, šjge, hrdlo (*ob.* Gardło), hrd; *Slov.* šige, šiga, krk (cf. kark), hrdło; *Sorab.* 2. schija; *Sorab.* 1. schjia, schiia; (*Carn.* shya *scapula*, shinjek = kark); *Carn.* urât, (cf. zwrot); *Vind.* vrat, gerlu, garlu, gartanz, (ſhia, plezhe *scapula*); *Croat.* vrât, kêrk, vrátecz, sìa, (siá, súly *callus*); *Dal.* vraath; *Rag.* vrât; *Slav.* vrât; *Bosn.* sciá, vrât, garlu, gartanz; *Ross.* шея, шейка, (перешеекъ przesmyk); *Eccl.* шик, шея, выя; (*Hebr.* חך chech, *palatum, guttur*); — 1) der Hals; średnia część między głową a piersiami, łącząca głowę z kadłubem. *Wejch.* 18. *Kirch. Anat.* 3 *Zool.* 67. Szyjka jego słoniowéj się kości równa. *Groch. W.* 371. Podaj szyjeczkę do łańcuszka swoję. *ib.* 333. Po szyję w wodzie. *P. Kchan. Orl.* 1, 18. W rozpustności do szyi brodząc, niesprawiedliwości co dzień przyczyniał. *Sk. Dz.* 686. Na szańc wszystko wysadzi, jedno to jego co na grzbiecie a na szyi zostanie. *Rej. Zw.* 158. *b.* Chustka na szyję, *ob.* Szyjnica. Szyi przodek = gardło. Wszyscy wesoło pełną krzykną szyją. *Pot. Arg.* 265. całym gardłem, głosem,

aus vollem Halſe. Darmo leżący jako kiernoz tyje, Tylko brzuch natka, a dolewa ‘szyje. *Rej. Zw.* 221 *b.* — *Inde* Szyja = gardło = życie, der Hals, das Leben. Patrokl i Antylok, i ci dali gardło z szyją. *Jabł. Tel.* 210. Tuszy, iż usłyszy, że szyi zły tyran pozbędzie. *P. Kchan. Orl.* 1, 246. Na szyjach ich pokarał. *Krom.* 575. Wiary chrześciańskiej o ściętą szyję przyjąć nie chcieli. *Biel.* 106. (woleli gardło dać, życie stracić, niż wiarę przyjąć). *Mordicus tenere*, ‘zęboma [*dual.* 2] trzymać, t. j. o ściętą szyję nie chcieć puścić. *Mącz.* Zmatałeś to na swą szyję. 1 *Leop. Dan.* 13, 55. (na głowę swoję. 3 *Leop.* zkłamałeś na głowę twoję. *Bibl. Gd.*; kłamstwo twoje śmierć ci przyniesie, jest kryminalne, gardłowa sprawa). — Szyi tył = kark, das Genick. Szyję złamać, kark skręcić, den Hals brechen, das Genick abſtürzen *pr. et tr.* Będzie dobrze, kiedy złe szyję złamie. *Rys. Ad.* 2. Nie myślił o czci świeckiej, o którą ludzie tak szyję łamią. *Sk. Żyw.* 1, 526. (narażają się). Wszystkie jego sekretne zdrady szyję złomały. *Pilch. Sall.* 50. Zima szyję złamała. *Brud. Ost. G* 10. Bóg pysznym szyję złamie. *Sk. Dz.* 538. — Na złamaną szyję, na złamanie szyi = oczywistym niebezpieczeństwem życia: (*Ross.* опрометью, mit offenbarer Lebensgefahr, halsbrecheriſch; *Croat.* vratolomoszt *collifragium*, *praecipitantia*, vratolom *collifragus*, *f.* vartolomka). Przez okna ich na złamaną szyję wyrzucono. *Nar. Hst.* 7, 112. Chciałeś się topić nie raz, pić śmiertelne soki, I na szyi złamanie padać w rów głęboki. *Zab.* 5, 352. *Koss.* Pójdę czyli to w pław przez morze, czyli na złamaną szyję, przez góry, przez werteby uwolnić cię. *Ossol. Str.* 1. Bezecne to zuchwalstwo tak wielu na złamaną szyję potrąciło. *Pilch. Sen. łask.* 44. Uszły te czasy na złamaną szyję, Co nam zrodziły czyste Lukrecye. *Nard. Dz.* 1, 43. *id. Mon.* 69, 521. (przepadły na wieki). Na łeb, na szyję spieszyć się. *Teut.* 7, 27. na złamaną szyję, über Hals und Kopf; (*Boh.* přeskot, překot; *Ross.* стремглавъ; co tchu staje). Pogromieni tak się mieszali, że jedni na szyje drugich potrącali. *Tward. Wł.* 197. (jeden drugiemu tuż na karku doskwierał). Przegraną swoję sprawę na szyję widząc, ucieka. *Jabł. Tel.* 99. na głowę przegraną, zupełnie, do szczętu; gänzlich, völlig. Za szyję go, gdy masz czas. *Jabł. Tel.* 181. (za łeb, za kark). Następować komu na szyję, nad szyją stać komu, nacierać nań; einem auf dem Nacken ſeyn, auf dem Halſe ſeyn, ſehr auf ihn andringen. Nieprzyjaciel nad szyją wisi, obrony nadzieja słaba. *Falib. R.* Rzymianie tę górę zająć chcieli, aby gdyby ją pierwéj Anibal zajął, jakoby na szyi nieprzyjaciela nie nosili. *Kosz. Lor.* 154. Starzy bliższą czują śmierć nad szyją. *Prot. Kont. D* 3 *b.* W dostatku tego świata, nędza zawżdy jaka nad szyją wisi. *Sk. Żyw.* 2, 298. Wierzyciel mu stoi nad szyją, żeby mu tej godziny zapłacił. *Gorn. Sen.* 12. Przystawy tuż miał zaraz nad szyją, którzy wszystkie sprawy jego notowali. *Tward. Wł.* 56. Lepszéj rozkoszy używa, co sobie w ciepłéj izbie siedzi, niż ten co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a ‘okiść mu za szyję pada. *Rej. Zw.* 67, (cf. za kołnierz). Kupiec taniej przeda, żeby mu on towar na szyi nie leżał. *Star. Ref.* 45. ciężarem nie był, auf dem Halſe bleiben. Radaby co najprędzej zbyła go z szyi, bo się jéj ona godzina rokiem widzi. *Gorn. Dw.* 303. Długi mieć na swej szyi. *Kosz. Cyc. B.* Schulden auf dem Nacken haben. By mężowi na majętność, dom, abo na szyję przyszło się zadłużyć, żona musi się stroić. *Star. Ref.* 42. Trudno się ten młodzieniec ma stać uczonym, któremu doma niedostatek wielki zastąpił, abo za szyję bije. *Glicz. Wych. M* 7 *b.* Brał to na swoję szyję, że nieprzyjaciela zabije. *Jabł. Tel.* 277. (na swoje ryzyko). Kto mię za szyję bije? *Cn. Ad.* 95. (*quis urget*, co mi tego za niewola?). Bywamy pokorni, gdy nas smutki za szyję biją. *Sk. Kaz.* 433. (przyciskają). — Szyję pod jarzmo położyć. *Birk. Sk. E* 2. (dać się ojarzmić). Bogom tym i nasi panowie szyje schylają. *Sk. Żyw.* 2, 104. (kłaniają się im, chwalą ich). Lud ten twardej szyi jest. 1 *Leop. Exod.* 32, 10. (twardej ‘krzczycy, krnąbrny, pyszny). Nie poprawiali się jadowici i twardéj szyi. *Sk. Dz.* 378. Człowiek wyniosłej myśli i szyi wyciągnionej, i ludziom i bogu się nie podoba. *Sk. Dz.* 356. — 2) Szyja *tr. varie:* szyja u lutni, u cytry, u skrzypiec, der Hals an der Laute ꝛc., szyja u dzbana etc. *Cn. Th.* 1129. Szyja u kieliszków, n. p. Szyjeczka była niby w złoto oprawna. *Torz. Śkł.* 317. ‘Szyja u nogi, *convexum pedis*, *tarsus*. *Meniń. Tur.* 1, 146, (cf. przyszwa). Szyja armaty, *collect.*, przednia część działa od przodku, gdzie najcieńsze jest. *Archel.* 3, 60. *Jak. Art.* 3, 319. *Łesk.* 2, 240. Szyja w piecu ludwisarskim. *Jak. Art.* 3, 319. Szyja kominka, *gorge*, jest otwór zaczynający się nad kapturem. *N. Pam.* 11, 211. Do śrzedniego komina niech się wszystkie kominy i czeluści szyjami schodzą. *Haur. Ek.* 14. Więzień może palić ogień na kominku, w którego szyi są trzy kraty, jedne nad drugiemi. *Pam.* 83, 2, 134. Szyja w fortyfikacyi, wnętrzna otwartość, składająca wchód do narożnika. *Jak. Art.* 3, 319. die Kehllinie. Piwniczna szyja. *Warg. Radz.* 323. der Kellerhals. Szyja piwnicza, przedpiwnicze, *vestibulum cellarii. Mącz.* Było tam weście w lochy i w szyje podziemne. *Pot. Arg.* 26. Przez zwężenie szyi kominowej wzmocni się cyrkulacya powietrza. *Świtk. Bud.* 702, *ob.* Przesmyk, enger Durchweg. — 3. Ogony warzonych raków prości ludzie szyjami zowią. *Syr.* 966. Krebsſchwänze.

SZYJĘ, *ob.* Szyć. ‘SZYJNICA, y, *ż.*, chustka na szyję, ‘alsztuk, das Halstuch; *Boh.* krkowazka, šat, šatek na krk, krkotoč, krkonoš; *Sorab.* 2. schant; *Slav.* marama na vrátu; *Croat.* golerecz, vratni rubecz; *Ross.* носовой платокъ. Popluskałeś sobie szyjnicę, to jest, krawat, Halskrauſe. *Ern.* 100. *ib.* 102. SZYJNY, SZYJOWY, a, e; (*Croat.* vratni); do szyi należący, Hals=. Szyjowe pacierze. *Kirch. Anat.* 105. Szyjna część futra *Ross.* дужчатый. Ziele Dzwonki zowią też szyjne ziele, iż boleściom w szyi i w gardle pomocne. *Urzęd.* 68. SZYJOWATY, a, e, — o *Adv.*; *Boh.* hrdláty; szyi otyłéj. *Cn. Th.* 1129, dickhälſig. *Włod.* ‘SZYJOZŁOTY n. p. gołąb'. *Pot. Arg.* 378. goldhälſig.

SZYK, u, *m.*; (*Germ. obs.* Schick, Geſchick, *cf.* ſchicken, cf.

szychta); porządek, rząd, sprawa, *Vind.* ordninga, naredba, red, versta; die Ordnung, das Ordnen; (*Sorab.* 1. schik zdatność). Tak szczęście w ludzkich sprawach dziwnym szykiem włada, Zwyciężony zwycięzcę bije i posiada. *Stryjk.* 195. — Szyk wojska, die Schlachtordnung; *Slov.* šikowani k' bitwe. Ustanowiwszy liczbę żołnierza mającego składać wojsko, robi się w nim porządek, a to nazywają szykiem bojowym. *Jak. Art.* 2, 467; rozporządzenie batalionów, szwadronów, artyleryi, jak najpożyteczniejsze względem położenia. *ib.* 2, 487. Gdy żołnierze wedle czasu od hetmana byli w szyk sprawieni, bitwa się rozpoczęła. *Pilch. Sall.* 242. — Szyk, uszykowane wojsko, wojsko porządnie postawione. *Papr. W.* 1, 100. das in Schlachtordnung stehende Heer. Ruszył się król do Radoszkowic, gdzie szyk był. *Gorn. Dz.* 166. — *Poet.* Szykami stoją gwiazdy, które nam noc ode dnia dwoją. *Suszyc. Pieśn. A* 4 *b.* w sprawie jak wojsko uszykowane, sprawione. — §. Rusacy z Greki, z Szwedy, Szkandy, Nortwejczyki, I z Danami miewali często krwawe szyki. *Stryjk.* 213. krwawe boje, turnieje, tańce, walki, blutige Kämpfe. — *Tr. fig.* Połamać, pomieszać, pomylić komu szyki = wybić go z jednochody, pomieszać mu koncepty, inszą zagrać; *Ross.* смять, сминать, einen aus dem Gleise bringen, ihm das Concept verrücken, seinen Plan vereiteln. Ten powrót niespodziany interesikom waszym szyki połamie. *Teat.* 7. *c*, 35. Zmyliła, ach zmyliła okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 83. Szalenie mu się szyki połamią w miłości. *Teat.* 28. *b*, 90. Dobywszy oręża, szyki jéj zamącił. *Żebr. Ow.* 356; (*pavidam deterruit*). Nędzniki, Co im w sprawiedliwości gwałtem mylą szyki. *Paszk. Dz.* 116. On nam pomylił do fortuny szyki, Że trafić w dawny rumel nie możemy. *Wad. Dan.* 192. — °SZYKADEM, n. p. Pan z gniewem po szlachcica posyła szykadem. *Pot. Jow.* 110, może z *Niem.* schicken posłać; t. j. poselstwo, posłów po niego wyprawił, żeby go przyprowadzono. — (°SZYKANA, złość. *Gaz. Nar.* 1, 174; urąganie, szyd, dokuczka, przegryzek; *Ross.* цѣпка, кляусы, кручекъ, крючекъ, крючечикъ, яберда, яберды. Szykaner; *Ross.* клязникъ, ябедникъ, (cf. brzechajło). Szykanować *Ross.* ябедничать, szykanujący завязчивый (cf. zawias), szykanowanie ябедничество). — SZYKOWAĆ, -ał, -uję, *cz. niedok.*, uszykować *dok*, przyrządzać, nastrajać, przygotować; *Germ.* (schicken), anschicken, bereiten, zurecht machen; (*Svec.* skicka). Mistrz Liflantski szykując na arcybiskupa Ryskiego przyczyny, złożył sejm w zamku swoim. *Stryjk.* 754. — Szykować się do czego, zbierać się, zabierać się do czego, sich wozu anschicken. Do niesłychanych kunsztów się szykuje, *animum dimittit. Żebr. Ow.* 194. — *Med. recipr.* Szykuje się, stosuje się, przystoi; es schickt sich, ist passend, anpassend; *Sorab.* 2. schikowasch szo; *Vind.* se perkladiti, perrauniti, spodobiti; *Carn.* rajma se, rajmam, (*ob.* Rymować się). Jak ten młodzieniec wyraża całym brata naszego ciała składem; rzekłbyś, że on sam, gdyby szykował się ku temu wiek. *Teat.* 42. *d*, *B.* (gdyby się zgadzał, odpowiedział). Nie szykuje się, nieprzyzwoito, nieprzystoi *Eccl.* неприличествуетъ, неключимствуетъ. — Skoro się nam cokolwiek nie wedle myśli szykuje, zaraz wpadamy w gniew. *Pilch. Sen. list.* 359. nie wiedzie się, nie powodzi, nie zdarza, nie szczęści, es gelingt nicht. Gdy baczność zawsze na wszystko mieli, pomyślniejby się rzeczy szykowały. *Pilch. Sall.* 3. — §. Szykować wojsko, sprawować, w sprawie postawiać; *Vind.* poreditі, reditі, nareduvati, verstiti, poverstiti, verstuvati, vraunati, ponapraviti; *Rag.* izrêditi vojsku, in Schlachtordnung stellen. Lud szykował, i przed obozem w sprawie stał. *Warg. Cez.* 32. Szykują się powozy. *Węg. Marm.* 1, 41. sie stellen sich in Ordnung Czasem miejsce nie pozwala rozprawy uszykowanego wojska. *Jak. Art.* 2, 492. Bóg krąg miesięczny zbudował I planety uszykował. *Groch. W.* 49. — *Absol.* Nie jeden dziś podpiwszy szykuje przy stole, Wąsy ciągnie; aż kiedy przyjdzie wyniść w pole etc. *Żegl. Ad.* 88. (dowodzi, komenderuje). SZYKOWNOŚĆ, ści, *ż*, zręczność, die Geschicklichkeit, Geschicktheit; *Sorab.* 1. schikwanosć, schikownosć; *Vind.* perkladnost, spodobnost, rozhnust, perjemlikost; *Eccl.* сличіе, приличность, пристойность, съгласіе Miłość własna tak nas omamia, iż do każdego urzędu zdolną niby widzimy w sobie szykowność. *Mon.* 65, 189. Co za wspaniałość, co za wdzięki, co za szykowność. *Teat.* 55. *b*, 22. W Gotskich budowlach jakowaś części je składających nieszykowność uderza. *Mon.* 72, 471. (niepomierność, niekształtność). — §. Szykowność, *ob.* Przyzwoitość, przystojność, godziwość. SZYKOWNY, a, e, SZYKOWNIE *adv.*; (*Slov.* šikowně, šikowitě, *Sorab.* 1. schikny, schikowne; *Sorab.* 2. schikowani; *Vind.* fhikan, perkladen, rozhen); zręczny, udatny, geschickt. Ta mała, lecz szykowna; zwabiają mię obie, I nizka i wysoka dogodzić mi może. *Hul. Ow.* 123. (kształtna). Gdyby kto pozbierał rożnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcyi niezgodne, wystawiłby zapewne raczéj poczwarę, jak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 24, 364. Nieszykowny *Eccl.* неключимый. — §. Ażeby rzeczy szykownie prowadził, namyślał się naprzód z soba. *Nar. Hst.* 2, 410. (zręcznie, porządnie). °SZYLAWY, a, e, — o *adv.*, rozoki, zezem patrzący, *Germ.* schielend. Szylawy był i tym swoim patrzeniem srogi się zdał. *Eraz. Jęz. J b.*

SZYLDWACH, SZYLWACH, a, *et* u, *m.*, SZYLWACHA, y, *ż.*, (*Zab.* 12, 188), warta, stojka. *Jak. Art.* 3, 319; *Germ.* die Schildwache; *Ross.* часы (*ob.* Czas), часовый, карауьной, карауьщикъ, притинъ; Szylwach zbrojny nade mną nie wartuje. *Bardz. Trag.* 313. Nie trzeba warty, nie trzeba szylwachu, Byśbył próżen zawsze strachu. *Suszyc. Pieśn.* 3, *B* 2 *b.* Na szylwachu stać. *Zab.* 12, 198. (na warcie). SZYLERHAUZ, u, *m.*, *Kaw. Nar.* 11. pospolicie: Szulerauz. *X. Kam.*, schronienie, niby budka dla szyldwacha, *Germ.* das Schilderhaus; *Vind.* strashna hishiza, *ob.* Strażnica; *Ross* караулька, будка, сторожка; *Eccl.* стражбище.

SZYLKRETOWY, a, e, n. p. Szylkretowa robota. *Kluk. Zw.* 3, 13. z skorupy żółwiowéj, Schildkröten =.

SZYMBORT, *Chmiel.* 1, 80, *ob.* Sztymbork.

SZYMON, °a, *m.*, SZYMEK, mka, SYMICH, a, *m. dem.*, imię męskie; *Sorab.* 2. Schiman; *Germ.* Simeon. Szy-

mon ś. apostoł, wraz z Judą Tadeuszem koronę męczeńską odebrał. *Kras. Zb.* 2, 524. Szymon jest imię Hebrajskie, które się wykłada słuchacz. *Dambr.* 786. — (*Eccl.* богопріимецъ, t. j. принявшій спасителя на руки, epitet ś. Szymona). W dzień Szymona i Judy boi się koń grudy. *Rys. Ad.* 74. — §. *Symones*, delfinowie, ryby morskie, szymkami bywają zwani. *Mącz.*

SZYMOWAĆ, SZYMOWINY, *ob.* Szumować, Szumowiny.

SZYNA, y, *ż.*; (*Boh.* šin; *Sorab.* 1. schina; *Sorab.* 2. schinna; *Carn.* shina; *Vind.* ſhina, ſhinja, koliesni okou; *Croat.* sínya; *Ross.* шина); *Germ.* die Schiene, eine eiſerne Stange; (*Svec.* skena; Niederſ. Schene, Schenne). Wytopione z kruszców żelazo w hamerniach przerabia się na szyny, sztaby etc. *Kluk. Kop.* 2, 222. Żelazo, którym okołek u koła okuty bywa, zowią szynami. *Archel.* 3, 62. die Radſchiene. Szyna pod sankami *Ross.* подрѣзъ, тормазъ — *Prov.* Kiedy się rozgrzeje szyna, rób z niej gwoździ, póki nie zastygnie. *Fredr. Ad.* 81. (żelazo kuć, póki rozpalone; łyka drzeć, kiedy się dają). Na mękach świecami albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr.* 87. — (°SZYNĄĆ, schynąć, *ob.* Chynąć). — SZYNAL, a, *m.*, gwóźdź do obijania szyn kołowych, *Germ.* der Schienennagel, Radnagel. °SZYNDOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, skórę zdzierać, łupić; *Germ.* ſchinden, (*obs. Germ.* Schin = skóra; *Angl.* skin; *Svec.* skinn; *Dan.* skind). Zwierzynę tę szyndować i w ćwierci siec poczęli. *Tward. Pasq.* 80. Skoro obrócim szablą bisurmańców tyły, Łacno trupy szyndować i łapać kobyły. *Pot. Poez.* 150. W tym się do potraw zwierzynnych gotują, A z skóry odzierając wnętrza w nich szyndują. *A. Kchan.* 8. °SZYNDLE, z *Niem.* die Schindeln. *Mącz. ob.* Gonty, szkudła.

1. SZYNK, u, *m.*, 1) szynkarstwo, szynkowanie trunków; *Boh.* šenk; *Sorab.* 2. schenk; *Sorab.* 1. pincza; *Vind.* tabernanje; *Ross.* шинокъ, корчемство, корчемничество, *Germ.* der Schank, das Schenken, Bierſchenken, Weinſchenken ꝛc.; (*cf. Lat. med.* scantio; *Graec.* ξενιχόν; *Gall.* echanson). Szynkiem się i handlem małwazyi bawił. *Tward. Wł.* 110. U nas szynk trunków w ręku żydowskich zostaje. *Przestr.* 245, (cf. propinacya). — 2) Szynk, szynkownia, karczma, die Schenke; *Eccl.* стачюнъ, корчемница, шинокъ, кабакъ, питейной домъ. Kazał przynieść trzy garce małwazyi z szynku. *Pot. Jow.* 128. U nas na szynku bawiąc parobcy, grzeczniej się z płcią obchodzą. *Teat.* 45. *c*, 85. *Wyb.* Gorzelny szynk *Vind.* ſhganjarska, ſhganjouna tabcona. — §. *Fig. transl.* Jowisz do Kupidyna: Tylko też o mnie pomnij panie synku, Gdy co gładszego będziesz miał na szynku. *Morszt.* 97. (na strzęcie, na pomku). — 2. °SZYNK, a, *m*, szynkarz, *Germ.* der Schenke, Schenkwirth. Mazur przyszedł śmiele do szynka, pyta go, jest wino? jest panie! odpowie szynk. *Opal. Sat.* 25. Szynkowie pospolicie wino gorsze do lepszego przymieszają. *Cresc.* 556. Kurfirst Król Czeski, Podczaszy albo szynk. *Biel. Św.* 87 *b*, *ob.* Szynkostwo. — (SZYNKA, i, *ż.*, z *Niem.* der Schinken; *Boh.* šunka, wepřowa keyla, użanina, (cf. wędzonka); *Sorab.* 2. *et* 1. schinka; *Carn.* plêzhe, (cf. plecy); *Vind.* plezhe, gnat (cf. gnat), ſvinsku stegnu, (cf. ściegno); *Croat.* shunka; *Slav.* kuk, but; *Ross.* ветчина (cf. wiotchy, wiecheć), окорокъ, окорочекъ; *Eccl.* вядзина, ветчина, ветшина. Szynki, uda wieprzowe przyprawione i uwędzone. *Kluk. Zw.* 1, 290, (*ob.* Szołdra, kąpiec). Sławne szynki Westfalskie. *Dyke. Geogr.*). — SZYNKARCZYNY, a, e, do szynkarki należący, Schenkerinn-. Szynkarczynéj figury lęka się. *Teat.* 32. *b*, 79. SZYNKARKA, i, *ż.*, SZYNKARECZKA *dem.*; *Boh.* šenkyřka, krčmařka; *Slov.* hostinska; *Vind.* tabernarza, tabernauka, litiſhinja; *Ross.* шинкарка; kobieta, co gościom trunki szynkuje; *Germ.* die Schenkerinn, die Getränke ſchenkt. Ja twoja żona chodzić mam jak szynkarka do kostek w sukience? *Papr. Przy. C* 2. Szynkarka Grecką bindą przypasawszy czoło, Krzepki bok przy cymbałach uwijała w koło. *Mon.* 76, 282. Zdałaby się u nas do Warszawy za szynkareczkę. *Teat.* 19, 26. *et* 21, 58. SZYNKARSKI, a, ie, do szynkarza należący, Schenken-, Schenkwirths-. Ćwiertnia ma mieć w sobie wymierzonych garcy szynkarskich 24. *Haur. Ek.* 105. Szynkarskiej łaski to: daj, daj, nie traci; Ale się i tam słodko pije, gorzko płaci. *Jag. Gr. B* 3 *b*. SZYNKARSTWO, a, *n.*; *Ross.* шинкарство; szynk, szynkowanie. *Cn. Th.* 1150; *Germ.* der Schank, Bierſchank ꝛc., *ob.* Szynkowstwo. SZYNKARZ, a, *m.*; *Boh.* šenkyř, hostinski, krčmář; *Slov.* šenkyř; *Sorab.* 1. schenka, pinczař; *Vind.* tabernar, likeb, litiſh (cf. litkup), oſhtar, kerzhmar, tabernauz; *Ross.* шинкарь; karczmarz, co trunki szynkuje; der Schenke, Schenkwirth, z. B. Bierſchenke, (*ob.* Szynk 2). — Szynkarz gorzałczany *Ross.* цѣловальникъ. Równi z panami są przed prawem piekarz, rzeźnik, i szynkarz wszelaki. *Paszk. Dz.* 127. Urzędnik jeden władnął nad szynkarzami, a drugi nad piekarzami. 1 *Leop. Genes.* 40, 1-3. (miał moc nad piwnicznymi. 3 *Leop.*, *ob.* Podczaszy. *ib.*). — §. *Transl. fig.* Krwi ludzkiej szynkarze. *Gęb. Hym.* 321. (rozlewcy). — (SZYNKIEL, kla, *m.*, ostatni koniec osi, das Äußerſte der Achſe am Wagen, die Achſenſpitze, worin die Lunſe ſteckt. Klął furman na wyboje, w których po szynkle uwiązł. *Jak. Baj.* 220. — §. Magnes nam szynkle świata *polos mundi* okazuje. *Os. Rud.* 17. *Poli*, końce osi niebieskiej, szynkle. *Żebr. Ow.* 29. — °SZYNKODRAP, a, *m.*, mysz, *Graec.* πτερογλύφος. *Przyb. Batrach.*). — SZYNKOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, szynk trzymać, trunki gościom przedawać; *Germ.* ſchenken Getränke, einen Schank halten; *Vind* tabernati, tozhiti, (cf. toczyć); *Ross.* шинковать. Wódka początkowo nie była wymyślona, by ją w karczmach szynkowano. *Perz. Lek.* 257. Wina i mocnych trunków by nie szynkowano, Ktoby je śmiał szynkować, by mu je zabrano. *Biel. S. N.* 21. Szynkowaliście Nazarejczykom wino. 1 *Leop. Am.* 2, 12. — Szynkuje przy stole; *nectar ministrat Ganymedes. Żebr. Ow.* 248. — §. *Transl.* Panicz do stołu przednie wino szynkuje, za czym wiosek ubywa. *Petr. Ek.* 97. czestuje przednim winem, er tiſcht guten Wein auf. — §. *Impr.* Sól po miasteczkach kwartami szynkują. *Vol. Leg* 5, 184 przedają, hökeln, Salz verkaufen. — §. *Fig. transl.* Krówkę pilno pasiemy, doma jéj sieczkę rzeżemy, ścielemy, zapieramy; krówka też garniec

masła i kopę serów za onę sieczkę pewnie szynkować musi. *Rej. Zw.* 95. (dawać, wetować). — Nie patrzę zysków wykrętami, Nim szynkował u sądów języka funtami. *Stryjk. Kr. życ.*, nie byłem przedajnym rzecznikiem. SZYNKOWNIA, i, *ż.*, szynkowny dom, szynk; *Boh.* šeňkowna, krčma; *Sorab.* 2. schenka; *Carn.* pyvniza (cf. piwnica), tovirna; *Vind.* taberna, tabernalſhe, tabernska hilha, piuniza, gostilniza, tovirna, kerzhma; *Eccl.* стачнсъ, кръчмьница, шинокъ, кабакъ, питейной домъ, die Schenke, das Wirthshaus. Pijak powraca do domu z szynkowni. *Teat.* 55. *e*, 45. SZYNKOWNY, a, e, do szynku, do szynkowania należący, Schenk-; *Boh.* šenkownj; *Vind.* tabernski, tabernarski, litoulhki, nalitni; *Ross.* окорочный. Szynkowne wino, piwo. *Tr.* "SZYNKOWSTWO, a, *n.*, podczaszstwo, urząd podczaszego, das Oberschenkenamt; *Boh.* šenkostwj; *Sorab.* 1. schěnkarstwo. List od cesarza Rudolfa, w którym królowi Wacławowi szynkowstwo porucza. *Gwagn.* 60. Szynkostwo. *Biel. Św.* 149 *b.* SZYNKWAS, u, *m.*, naczynie z wodą do chłodzenia trunków; z *Niem.* das Schenkfaß. Karczmarz stojąc za szynkwasem, Gdy się popili mieszał piwo z kwasem. *Pot. Jow.* 67. Niechaj szlachcic nie bierze żony od szynkwasu. *ib.* 197.

SZYNOWY, a, e, od szyny, Schienen-. Żelazo sztabikowe, szynowe, kratowe. *Os. Żel.* 4; *Boh.* šinowý; *Ross.* шинный.

*SZYNTROT, u, *m.*, n. p. Szufli, stęplów, kożuchów i szyntrotów ile potrzeba. *Archel.* 2, 9.?

SZYNWAGA, i, *ż.*, śrzodwaga; *Boh.* záważj; *Ross.* отвѣсъ, die Schrotwage, Bleywage, Setzwage. Budownicze abo stolarskie naczynie do ustawiania prosto ku górze roboty, jest jako T łacińskie wersałowe wywrócone tak ⊥; a sznurek od góry z ołowiem wisi. *Cn. Th.* 1130; różni się od śrzodwagi formą tylko, iż ta jest jak krokiewka. *Dudz.* 62. — *Fig.* Dobry człowiek jest jako *szniwaga [sprostował aut. sinwaga 2] wszystkich nałogów, którą wymierza, co jest poczciwego, co nie. *Petr. Et.* 167.

*SZYP, u, *m.*, [*dem.*, Szypik; z *czesk.* šjp; *cf. Eccl.* шипъкъ *rosa canina* 2]; strzała, osobliwie zapalnicza, der Pfeil. Ugodzony z kuszy szypem na wylot, upadł i umarł. *Warg. Cez.* 169. Na takim miejscu stawił wojsko, Zkąd już mógł szypem dosiągnąć obozu nieprzyjacielskiego. *Warg. Cez.* 221. Zbroja u nich łuk z szablą i strzały obfite, I oszczepy i kusze i szypy. *Kmit. Spyt. A*, 2 *b.* Tymże też obyczajem jak kule ogniste, i szypy działają. Z kusz albo z długich rusznic na dachy strzelają. *Biel. S. N.* 36. Szypy zapalczywe. *Kanc. Gd.* 28.

SZYPEL, pla, *m.*, węzeł. *Cn. Th.* 1130. ein Knoten; (cf. *Germ.* Schapel, Adlg.). (*Ross.* шипъ cierń, ocel, czop; *Eccl.* шипъкъ róża dzika, szypszyna). Szyplami lwów okrutnych powiązał skóry. *Żebr. Ow.* 307; *inter se connexis nodis*, *ob.* Szypleć, szyplanina, wyszypleć, szypułka, szypka.

SZYPER, pra, *m.*, dozorca pierwszy okrętowy; *Germ.* der Schiffer, Schiffspatron; *Boh.* šifař, plawac; *Sorab.* 1. tžowmiczer, (cf. czoln); *Vind.* brodnik, zolnar, murner, marinar; *Ross.* шкиперъ, судовщикъ, (cf. *sęd, *sud). Rządca statku zowie się szyper. *Chmiel.* 1, 80. Szyper ma dozór nad statkiem, i zwierzchność nad flisami; ma pomieszkanie na budzie. *Magier. Mskr.* Szyprowie na statkach pańskich mają moc zupełną do przedania lub zamieniania towarów sobie powierzonych. *A. Zamoj.* 85. Błądzi, kto szypra na wodzie nie słucha. *Pot. Syl.* 79. *Szypnik. *Sienn.* 560. SZYPERSKI, a, ie, do szypra należący, Schiffer-; *Sorab.* 1. tžowmiczerski; *Ross.* шкиперовъ, шкиперскій. Powinnością szyperską jest doprowadzenie okrętu. *Petr. Pol.* 205. Szyperska sztuka, nauka, stan szyperski - SZYPERSTWO, a, *n.*, die Schiffer-kunst, das Gewerbe, der Stand eines Schiffers.

[SZYPIK, u, *m.*, *dem. Nom.* szyp, strzałka, ein kleiner Pfeil, Pfeilchen 2]. Jedno trzeba w skok na nie (na Tatary), bo swemi szypiki, Jako im dasz poczekać, wnet pomylą szyki. *Rej. Zw* 242, [*ob.* Szypka 2]. SZYPKA, SZYPUŁKA, SZYPUŁECZKA, i, *ż.*, ogonek owocowy; der Stiel am Obste. *Ern.* 64, der Stengel; *Boh.* stopka, stopka, špička, (cf. spica); *Slov* slaupek byliny, (cf. słupek); *Sorab.* 2. hopuschka, schischka, (*ob.* Szyszka); (*Sorab.* 1. schiplenka, polna roża; *Carn.* shtéblu (cf. źdźiebło), rẽzel, pẽzẽl, paperk, ozzimek, (cf. odziomek); *Vind.* repizh (cf. rzep), fhtalel, kozen, pezel, rezel, fhtaklizh, klizhek, dershalka, fhtingelz; (fhipek - głóg, fhipezhje - głogowy krzak); *Croat.* stílek, truha, petlicza, petle, (cf. pętlica); *Rag.* stescivgliza, dárxak, (cf. dzierżak); *Bosn.* dársgjak, scipurina, grozdovina, hustovina; *Ross.* стволикъ, стебель, стебелекъ, (*Ross. et Eccl.* шипъкъ, шиповникъ szypszyna, róża dzika, głóg) · (cf. *Lat.* stipula). Szypułki, *pedunculi*, są to ogonki, na których same kwiaty, a potym owoce wiszą. *Bot. Nar.* 79. Ziele to liścia ma na cienkich szypkach obdłużnych *Syr.* 1066. Fiołki rózgi żadnéj nie miewają, tylko szypułeczki albo stopki długie, na których kwiateczek. *Syr.* 1446. Szypka pióra odartego, szypułka, pipka odarta. *Cn. Th.* 1130. der bloße Kiel einer geſchloſſenen Feder. — *ǯ. Jedno trzeba w skok na nie, (na Tatary), bo swemi *szypiki, Jako im dasz poczekać, wnet pomylą szyki. *Rej. Zw.* 242, [*ob.* Szypik 2], (może konie szybkie, harce szybkie?). SZYPKI, SZYPKOŚĆ, *ob.* Szybki. SZYPLEĆ, *SZYPOLEĆ, -ał, -e, *cz. niedok*, Szyplać *contin*, palcami skubać, by zagmatwanego co rozwięzywać: mit den Fingern aufknüpfen wollen, mit den Fingern zupfen, rupfen, klauben, um einen Knoten aufzubringen. *Dudz.* 62; *Carn.* shiplem; *Hung.* chijpnij; *Croat.* schipati, czukati; (*Ross.* шипнуть, шипѣть, шиплю ksyknąć jak wąż). — *ǯ. Chory w zgniłéj gorączce, po pościeli szyple. *Perz. Lek.* 78. maca palcami, skubie; der Patient zupft das Bett, greift um ſich herum. *Perz. Lek.* 99. — Szyple sobie koło skroni, mówić jej zmieszane afekty nie dały. *Pot. Syl.* 426. (maca, ręką trzyma skronie). — Szyplać koło czego, mitrężyć, z mitręgą robić, kuzdrać się; langſam etwas machen, klauben, zaudern. Pasiecznicy przez całą jesień powoli sobie koło ulów szyplać i one naprawować mają. *Kack. Pas.* 4. — Szyplać komu około mieszka, podskubować go; einem den Beutel rupfen, zupfen, fegen. *Cn. Th.* 1130. — *ǯ. Zwierzęta urodziwszy się, zaraz same pożywienia so-

bie szukają, i trawę i ziółka *szypolą. *Sak. Probl.* 73. szczykają, abrupfen. SZYPLANINA, y, *ż.*, nieskończone szyplanie, Rupfen und Klauben ohne Ende, mitrężenie; Klauben und Zaudern ohne weiter zu kommen. Ule zawczasu mają być gotowe, tak żeby pod czas rojenia żadnej koło ulów szyplaniny nie zostawało. *Kack. Pas.* 23.

SZYPOSZ, *ob.* Siposz.

SZYPROWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*, szyprem być, szyperstwem się obierać; Schiffer ſeyn, ſchiffern, ſchiffen. Do Gdańska szyprował. *Teat.* 25. *c*, 6.

*SZYPSZYNA = róża polna, głóg. *Dudz.* 31; *Boh.* šipek; *Vind.* ſhipek, ſhipezhje; *Eccl. et Ross.* **шипокъ**, **шиповникъ**.

*SZYPTUCH, u, *m.*, n. p. Szyptuchu postaw. *Instr. cel. Lit.*, *Germ.* Schifftuch, Segeltuch, gruba tkanina, z której żagle bywają.

SZYPUŁKA, *ob.* Szypka. *SZYRM, *ob.* Szerm.

*SZYSLOCH, *ob.* Strzelnica. SZYSMA, *ob.* Odszczepieństwo.

*SZYSZ, a, *m.*, [z *tureck.* śyz = *latro. Men.* I, 192; *Ros.* шишъ = bies *Nowg.* 2], n. p. Wszystkie gościńce Moskwa osadziła gęstemi szyszami. *Nar. Chodk.* 2, 2. *not.* «szyszowie = szysze, awanturnicy wojskowi», Freybeuter im Kriege.

SZYSZAK, a, *m.*; *Boh.* kapalin (*cf.* kapa), lebka (*cf.* łeb), helm, (*ob.* Hełm); *Slov.* lebka, šišak; *Hung.* sisak; *Dal.* sijs, sisak; *Vind.* ſhiſhak, zhelata, shelesna kapa, shelesna glavopokrija, naskokna glavepokriva; *Carn.* zhelâda, (*cf.* czeluść); *Croat.* sissak; *Illyr. barb.* sciscjak; *Rag.* kaziga; *Bosn.* sisak, kasiga, kaçigga, kacitra, (sciscjati = golić); *Sorab.* 1. żelazne kwóbek; *Ross.* шишакъ; — hełm, wysoka przyłbica. *Dudz.* 62, der Helm, eine hohe ſpitzige Sturmhaube. SZYSZAKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt szyszaka, wie eine Sturmhaube. Szłyk skórzany twardy szyszakowaty. *Cn. Th.* 1130. SZYSZAKOWY, a, e, do szyszaka należący, Helm =, Sturmhauben =. Belona paszczę szyszakową okrywa zasłoną. *Bardz. Luk.* 2, 8. Szyszakowa kita, Federpusz, Pióropusz, *qu. v.* SZYSZCZASTY, a, e, jak szyszki, wie Tannen = oder Fichtenzapfen; (*Ross.* шишковатый guzowaty). Korzenie karczochu i główki, szyszczaste bywają. *Syr.* 670. SZYSZKA, i, *ż.*; *Boh.* šiška, gehličj; (*Morav.* šiška klóska); *Slov.* šiška; *Sorab.* 2. schischka; (*Sorab.* 2. scheschke wątroba); *Sorab.* 1. schižka, (schischka *Sorabis etiam est pediculus pyri, pomi, ob.* Szypułka); (*Carn.* shishka = galas, *galla*); *Carn.* zhersh, skorsh, abrakka; *Vind.* zhersh, zhurzhel, skorſh, ſhtarſh; (*Croat.* sések, síska, lubanya = czasza głowy; sískata *galla*); *Bosn.* sciscka, sciscjatka; (scesce = *pustulae*, krosty; scisc *dolon*, sciscjati *tondere*; *Rag.* sciscka = *gallas*, scésce *pustulae*, sciscjarka *echinus*); *Ross.* шишка, (шишешка guzik, *vulg.* шишкать, шишкаться marudzić; *cf. Hebr.* שׁיח siach, *frutex*); szyszka drzewna, Tannzapfen, Fichtenzapfen, Zapfen der Nadelbäume, (*cf.* szeszuła, szeszelinka). Szyszka, *strobilus*, ma pod łuszczkami skórkowatemi ukryte ziarna, jak n. p. u sosny. *Bot. Nar.* 127. Szyszka sosnowa jest jej owoc, która w sobie zamyka wiele ziarnek. *Cresc.* 463. Jodłowe szyszki. *Zab.* 1, 191. — Szyszka miękka podługowata jako ogonek, na drzewach niektórych, jako leszczynie, rzęsa, rząsa. *Cn. Th.* 1131. Kätzchen, Würſte an den Haſelſtanden, Weiden ꝛc. — *Prov.* Szyszki do boru wozić = drwa do lasa, Holz in den Wald führen. Pytaj się, jak tam twój towar płaci, Byś szyszek nie woził do boru. *Klon. Fl. D* 3. (wody do morza). — *Aliter:* Szyszka = fraszka, bez wartości rzecz, leda co; ein Pappenſtiel, ein Nichts, etwas Werthloſes, eine Kleinigkeit. U nas szkło czynią tak dobre, że za szyszkę stoi. *Urzęd.* 413. *Nauci, nihili flocci*, za nic, za borową szyszkę. *Urs. Gr.* 358, (*cf.* sznupka tabaki). Kacerska modlitwa nie stoi za szyszkę. *W. Post. W.* 68. Za leda co dać, za borową szyszkę. *Cn. Ad.* 1298. (za bezcen). Bez pieniędzy mędrzec nie stoi za szyszkę borową). *Burl. A* 2; (*Ross.* показать кому шишь figę pokazać). — 2) *Medic.* Szyszka, guz w ciele bolący, *furunculus. Cn. Th.* 1130. ein Blutgeſchwür. Lekarstwo na szyszki francuzkie abo wrzody. *Śleszk. Ped.* 205. fiszki, figi w zadzie, Feigwarzen. "SZYSZKORODNY, a, e, n. p. Szyszkorodne kupresy. *A. Kchan.* 84, *conigerae*, zapfentragend; *Sorab.* 1. schižkoyité. SZYSZKOWY, a, e, Zapfen =, Nadelholzzapfen =. Szyszkowy owoc jest z wielu drzewistych łusek złożony. *Kluk. Rośl.* 2, 12. Szyszkowe jądrka, *ob.* linbowe orzeszki. Szyszkowy korzeń, gatunek Narcyszków, *qu. v. Syr.* 1482. Gruczoł szyszkowy, tak rzeczony od podobieństwa szyszki sosnowéj. *Mon.* 69, 673. Szyszkowe kartacze, od podobieństwa do szyszek borowych rzeczone. *Jak. Art.* 3, 319.

SZYTA, y, *ż.*, w hucie szczapa drzewa suchego do palenia, ein Holzſcheit. Drzewo dobrze zwiędłe, czyli terminem hutnym mówiąc szyty. *Torz.* 17. Szyty rok cały więdnąć i wiatrem przesychać, powinny. *ib.* 17. *Szulerz aby umiał szyty wysuszać, w piec ich regularnie kłaść i ogniem kierować. *ib.* 108. Szyty, gdy już dzwonią i są letkie, odstawić do palenia niemi. *ib.* 109.

SZYTY, *ob.* Szyć. "SZYWALNIA, i, *ż.*, gdzie szyją, n. p. warsztat krawiecki; *Ross.* швальня. *SZYWALNY, a, e, do szycia, nähbar; *Ross.* швальный. *Oppos. Eccl.* нешвенный *insutilis*.

T.

T *litera alfabetu łacińskiego* 18*ta*. Kras. Zb. 2, 525; *Ross.* Т, т, твердо; *Graec.* *T*, *τ*, *ταῦ*; T Polonicum semper durum, sic, ut nunquam *i* sequi possit; hinc ubi in aliis dialectis t lene occurit, apud nos in ć mutatur, e. gr. *Boh.* tichy, cichy; težki ciężki; těsto ciasto; tenky cienki; temny ciemny; idem in nostris derivationibus, declinationibus, et conjugationibus observandum, e. gr. *świat*, *na świecie*; *tret*, *na trecie*; *latać*, *lecieć*, *szmat*, *szmacisko*, *ciąć*, *tnie*; *ucinać*, *utnie*; *trzeć*, *cierać* etc., (*cf.* Lucian. de altercat. li-

terae S et T). — J. Kchan. *pisze: «t mamy jedno; a po th w Polskim języku nie, chyba, gdzie Greckie słowa: Thetis»*. Now. Ch. Sed et talia cedunt usui receptae orthographiae nostrae; scribimus enim: *Tetys, Teofrast, teologia.* — ℨ. Ceterum observes vim quandam *demonstrativam* literae t in respondendo *quaestioni, e. gr. jaki? ℨ. taki! — kili, kilki, ilki? ℨ. tylki! - ile? ℨ. tyle* etc.

TA.

1. TA! TA! wyraża uderzenie, bicie; einen Schlag, Streich, Hieb ausʒudrücken. Młot kowalski bije ta ta ta! *Teat.* 52. *c*, 4. Coś mi w głowie kołata, właśnie jak kotłów bębnienia ta ta ta tarapata. *Teat.* 56, 126, cf. taran, tarantara, taratan, tarabanić, tatuff, tauff, tau.
2. TA *fem., ob.* Ten, ta, to.
3. — TA, *terminatio secundae personae obsoleti Dualis Polonici, apud rusticos adhuc in usu, e. gr.* Znata. *Alb. na Woj.* wy dwaj znacie, *observ. relationem inter* t *et* ć, *inter* - ta, *et* - cie. *Sic:* pódźta, czytajta, zrobiłaśta, będzieta robić, będzieta robiła *venite vos duo* etc.

TĄ, *ob.* Ten.

TABAKA, i, *ż.*, TABACZKA *dem.*, ziele zdrowiec, wrzodowe ziele, bielun cudzoziemski; der Tabak, Toback, das Tabaksfraut; *Boh. et Sorab.* 2. tabak; *Carn.* duhân (cf. duch; duham *olfatio*); *Vind.* tobak, kibovez, duhan; *Croat.* duhân, *peregr.* tobâk, tobâk; *Hung.* tobák; *Rag.* duhaan, *barb.* burkût, (tabakâr = garbarz); *Bosn.* tabak, (tabak, majstor koji kosge stroji, *coriarius*); *Dal.* tabak *cerdo, coriarius*; *Ross.* табакъ, табачекъ. Polacy tylko tabakę do zażywania; *Vind.* ſhnopauza, ſhnopauni tobak, ſhnopovez, *Germ.* Schnupftoback; przez to słowo rozumieją; do kurzenia zaś z Tureckiego tutuniem zowią. *Ld.* Tabaki w rurkach, w kijach, rapowane. *Mon.* 65, 285. Tabaka ołówkowa, w ołówkach. *Ossol. Wyr.* Pewny gatunek tabaki *Ross.* бакунъ. Tabaka Hiszpańska = Hiszpanka. Siedzi nad papierami, zamyślony trzyma pióro, bierze tabakę z tabakierki. *Teat.* 54. *b, a j i.* er nimmt eine Priſe Tabak. Dla czego tabaczki używać poczęto? *Perz. Lek.* 219. Zażywać tabaki; *Ross.* нюхнуть, нюхать (*ob.* Niuchnąć), пить табакъ. Dlaczego w paleniu lub zażywaniu tabaki tak bardzo smakują amatorowie? *N. Pam.* 11, 194. am Rauchen und Schnupfen Geſchmack finden. *Mon.* 69, 176. U nich zakazano tabaki nosem pić. *Sak. Sob. A* 3 *b.* zażywać, ſchnupfen. Poczestuj go tabaczką. *Teat.* 23. *b*, 4. Czy nie zażyjesz dobrej tabaczki? *Teat.* 52. *d*, 94. Gęsto teraz zażywają tabaki czyli proszku francuzkiego. *Haur. Sk.* 202. Czy bierzesz tabakę? francuzczyzna, po Polsku: czy zażywasz tabaki? *Ld.* Nie ma sobie za co i tabaki kupić = bardzo nędzny, ubogi. Kto tabaki zażywa, nie obejdzie się bez chustki = jeden wydatek ciągnie za sobą drugi. Do tabaki! do tabaki! trzebaby tabaki = śmierdzi! — Proszę na tabakę. — Nie każdy nos jednę tabakę lubi = nie wszystko wszystkim do smaku. Sznupka tabaczki, szczypta, niuch, zażycie jedno *Ross.* напойка. I sznupki tabaki niewarto; nie stoi za funt tabaki = nic nie warto, cf. szyszka. — ℨ. Tutuń; (*Ross.* тютюнъ tabaka w listach), Rauchtaback; *Boh.* kaułlawy tabak. Widzę, iżeś się już obżarł pijaku, Czyś się gorzałki dorwał i tabaku. *Past. Fid.* 255. Tabaka, dusza Kozacka. *Zimor. Siel.* 251. TABACZNIK, a, *m.*, handlujący tabaką, der Tabakshändler. — ℨ. Zażywający wiele tabaki, TABACZARZ, ein ſtarker Schnupfer, Tabaksſchnupfer; osobliwie *cum emphasi et in vituperium*; *Boh.* tabáčnjk; *Vind.* tobakar, ſhnopavez, ſhnoſavez, ſhnopar; *Ross.* табашникъ. *W rodz. żensk.* TABACZNICZKA, i, *ż.*, die Tabaksſchnupferinn; *Boh.* tabačnice. TABACZNY, TABAKOWY, TABACZKOWY, a, e, od tabaki, Tabaks=; *Sorab.* 1. tubakowi; *Ross.* табашный. Skład tabaczny *Vind.* duhauniſhe. Opili się dymem kurzu tabacznego. *Dar. Lot.* 19. tutuniowego. TABACZNE, ego, *Subst. n.*, płat, podatek od tabaki, Tabaksſteuer. Tabaczkowy kolor. *Teat.* 32. *b*, 91. Tabaksfarbe. TABACZYNA, y, *ż.*, licha tabaka, elender Tabak. TABAKIERA, y, *ż.*, TABAKIERKA, TABAKIERECZKA, i, *ż*, *dem.*, puszka, w której tabakę przy sobie noszą, die Tabatiere, Tabaksdoſe; *Boh.* tabačnice, piksla na tabak; *Croat.* tobakiera; *Vind.* tobakniza, duhaniza, ſhkatelza, ſhnoparska ſhkatelza, ſhkatla, hranizhiza; *Slav.* burmutica; *Ross.* табакерка, табакерочка. Kilka szczypci tabaki w tabakierkę mi wsypał. *Teat.* 21, 113. Koncha osobliwsza na tabakierkę. *Teat.* 49. *d*, 8. Kochanka weźmie szpineczkę, tabakiereczkę, czasem i złota w niéj trochę, po samo wieczko. *Mon.* 71, 395. Tabakierka bez tabaki = głowa bez mózgu, bez oleju. Próżna tabakiera, pusta stodoła, z której nie wyleci chyba sowa lub wróbel. TABAKIERCZYNA, y, *ż.*, biedna, licha tabakierka, eine armſelige, elende Tabaksdoſe. Marnéj tabakierczyny darować mi nie chce. *Teat.* 21, 115. TABAKIERCZYSKO, a, *n.*, brzydka tabakiera, niekształtna, eine häßliche Tabaksdoſe. TABAKIEROWY, TABAKIERKOWY, a, e, do tabakiery należący, Tabaksdoſen=; *Ross.* табакерочный. Wieko tabakierowe.

TABAN Perski, najprzedniejszy rodzaj Perskich główień. *Czart. Mskr.*, die beſte Gattung Perſiſcher Säbelklingen.

TABASZ, a, *m.*, imię staropolskie Tobiasz. *Teat.* 42, der Name Tobias.

TABELA, i *ż.*, z *Lac. Niem.*, cf. spis, poczet, die Tabelle; *Ross.* табель. TABELOWY, TABELARNY, a, e, od tabeli; *Ross.* табельный, Tabellen=.

TABIN, u, *m.*, gatunek kitajki; *Germ.* Tobin, Tabinet, eine Art Taffet. Od złotogłowów, tabinów, altembasów podatek .... *Vol. Leg.* 4, 81. Teraz aksamitów, złotogłowów, tabinów, lada u kogo pełno. *Star. Ref.* 40. Teraz służby srebrne, teraz kiece sobole, tabinami złotemi podszyte; teraz forgi, czapragi haftowane, kity z zaponami, a serce zajęcze. *Star. Ryc.* 41. TABINKI (*Tr.*), *ob.* Tebinki.

TABLATURA, TABULATURA, y, *ż.*, muzyka nie notami, lecz literami pisana, die Tabulatur in der Muſik. — *Inde proverbialiter:* Z tablatury = z partesów, z rejestru, przesadnie, nach der Tablatur. Postawę sobie stroi, stąpa jakoby z tabulatury, pyszny, że coś drogiego na się włożył. *Budn. Apoph.* 64. Z tablatury stąpa, krok liczy leniwy. *Kchow.* 52. Wyuczonym twarzy złożeniem i cho-

dem przymuszonym powagę jakąś jednał sobie, i jak powiadają, z tablatury stąpał. *Lub. Roz.* 230. Ludzie młodzi, którzy we złym ćwiczeniu są, nogi jakoby błaznowie, z tabulatury stawiają. *Kosz. Lor.* 4 *b.* Z tablatury wszystko czyni. *Fredr. Ad.* 94. — § 2) Tablatura w architekturze, w malowaniu lub stolarskiéj robocie, składa się z samych filunków i fryzów. *Magier. Mskr.* das Tabulat. — Tablatura malarska, płótno, na którym się maluje. *Tr.*, die Leinwand, worauf der Mahler mahlt. TABLICA, y, ż., TABLICZKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* tabule, tabulka; *Slov.* tabule; *Sorab.* 1. tabla, tabulka; *Sorab.* 2. tofla, toffla, toflizka; *Carn.* tabla; *Vind.* tabla, tabilza, (tabla, misa = stół); *Croat.* tabla, tablicza, (table = okiennica); *Hung.* tábla, tablatska; (*Slav.* tabla = baterya); *Ross.* таблица, таблички, скрижаль, ступка; *Lat.* tabula, *Germ.* die Tafel, das Täfelchen. Tablica do pisania na niéj, eine Tafel, darauf zu ſchreiben. Starożytni nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych, lub drewnianych woskiem naprowadzonych tabliczkach, pisywali xięgi i listy. *Mon.* 73, 206. W początkach pisano na tabliczkach woskiem powleczonych sztylecikiem. *Mon.* 70, 263. Tablice do pisania bywają lipowe. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Tablice z łupkowego kamienia. *Kluk. Kop.* 2, 85, (*Carn* plôsha, plôsheza; *Vind.* ploſheza, *ob.* Płaski), die Schiefertafel. — §. Mogliby jeszcze pójść z tablicą. *Wad. Dan.* 31. (do szkoły chodzić). Jeszcze się na tablicy uczył = dopiero zaczynał sylabizować, dopiero co się zaczynał uczyć, jeszcze się uczył a b c, jeszcze się uczył na elementarzu. *Ossol. Wyr.* I Kupida z tabliczką w naukę posłała. *Burl. B* 4. *Suszyc. Pieśn.* 2 *F.* Z tablicą ma za nim chodzić = ma się jeszcze czego nauczyć, nie doszedł jego rozumu. *Ossol. Wyr.* Maleńka miedziana tabliczka, na któréj wyryty był wyrok. *Teat.* 49. *q*, 37. Stać z tablicą, t. j. z tą, na któréj zbrodnia wypisana = pod pręgierzem; gatunek kary, mit der Schandtafel ausgeſtellt ſeyn. Tabliczki kieszonkowe, puilaresy, Schreibtafel. Piosnkę tę mi na swoich tabliczkach napisał. *Niemc. Król.* 3, 30. Gada jak z tablicy, nagotowany należycie, jak z partesów. — Tablice Mojżeszowe. *Gost. Gor.* 106. die Geſetztafeln. Na jakiéj to tablicy pisano? zkąd to? nie prawda! nie powinność! wo ſteht es geſchrieben? Rozum rodzi się, jak tablica goła; co na niéj napiszą, to na sobie nosić musi. *Rej. Post. L l l* 3. Dzieci, jak tablica, na któréj nic nie napisano, ale może się napisać; a gdy się napisze, trudno zmazać. *Petr. Ek.* 100. — §. Tablica abo deska gładka, równa, drewniana, kamienna, jak portatyl kościelny, do zegarów na równi. *Cn. Th.* 1131. eine Platte, Tafel. Tablica stołowa, *ob.* Stolnica. Tablica, na któréj w hucie śklanéj tafle się rozprawiają. *Torz.* 48. — Tablica, tabliczka, coś na kształt tabliczek, n. p. Tabliczka czekulady, tabliczka mydła; układać co w tablice, w tabliczki. — Tablice, tabliczki ślubne, Gelübdetafeln. Dąb sam tylko jeden był stojący, Wielką liczbę na sobie obwiązek noszący, I tabliczek pamiętnych; *ex voto. Otw. Ow.* 336. Grób jego ślubnemi tabliczkami uczcił. *Chodk. Kost. praef.* — §. Tablica pisana, tabela, w rzędy pisany spis, eine Tabelle; *Eccl.* правильница, (cf. prawidło). Spaść z tablicy, nie utrzymać się na rejestrze. *Ossol. Wyr.* Tablica multyplikacyi. *Teat.* 28. *b.* 102; tablica mnożenia, Pitagoresowa. *Łęsk.* 2, 7. *et* 45, das Einmaleins. Tabliczka kwadratów. *ib.* 2, 45. TABLICOWY, TABLICZNY, a, e; *Ross.* скрижальный; do tablicy należący, Tafel-. Łupek tablicowy jest przedniejszy od dachówkowego; łupa się na cienkie tablice obszerne, z których się robią stoliki, tablice do pisania etc. *Kluk. Kop.* 2, 85.

Pochodz. *tafla, taflować, taflowanie.*

TABOR, u, *m.*, TABOREK, rka, *m.*, *dem*; *Boh.* tabor *castra*, (Tabor imię miasta w Czechach); *Carn.* tabor 1. forteca, 2. obóz; *Vind.* tabor, voisknu leshiſhe, logar, kamp = obóz, namiot, taboriſhe = obozowisko; *Croat.* tábor 1. *castra*, 2 *bellum*; *Dal.* tabor = obóz; *Hung.* taborhely; *Bosn.* tabor *septum*, *vallum*; *Rag.* tabor *castra*, tábor *januae obex*; *Slav.* tàbor *campus*; *Ross.* таборъ, торары, тавары = obóz; (*Ross.* таваръ, товаръ = towar kupiecki cf. *Eccl* товарышъ towarzysz, товарыщство towarzystwo); — § 1) das Feldlager der Koſaken, die Wagenburg. Taborem nazywają Kozacy otoczenie wojska wozami, z za których, jak z za wałów mężnie bronią się. *Papr. W.* 2, 114. *Pios. Chr.* 333. *Relation hist. de la Pol.* 58. — §. Tabor = obóz, das Lager, Feldlager. Kiedy waszą bracią wiązano, wyście za zdrowie ich w obozie albo taborze pili. *Falib. Q.* Wziąwszy taborek ten Polski, mówił sułtan, Polska moja będzie. *Birk. Pod.* 3. Taborem się stawić, taborem stanąć, następować, położyć się. *Dudz.* 63. Moje zdanie, abyśmy taborem raczéj, a nie rozsypką ztąd ustępowali. *Birk. Chodk.* 9. Umyślił nakoniec zasłaniając się taborem, uchodzić z miejsca. *Kraj. Czarn.* 32. Kładą się taborem wojska, obóz z obozem zetknąwszy. *Krom.* 92. — §. Tabor artyleryczny, park, obóz artyleryczny, czy to pod fortecą, czy w polu postawiony. *Jak. Art.* 3, 320. *et* 2, 168. der Artilleriepark. — §. Ś. Paweł był rzemieślnikiem około taborów, skóry zszywał etc. *Sk. Dz.* 38. około namiotów, ein Zeltmacher. — §. 2) Tabor pastuszy, przenośna owczarnia, albo płoty, któremi owce na noc ogradzają. *Dudz.* 63. hurty, die Hürden, Schäferhürden. — §. W mowie Słowiańskiéj tabor, mnogość ludzi, bydląt, naładowanych wozów lub pak na bydlęta, kiedy wojsko abo lud pasterski przenosi się z jednego miejsca na drugie, n. p. pasterze przenieśli się na inne miejsce z całym taborem, t. j. z swoją owczarnią, i ze wszystkiemi rzeczami. Za wojskiem poszedł wielki tabor, cały tabor stanął obozem. W Ruskim dyalekcie, gdy się przepędza wielkie stado bydła, mówią: przeszedł tabun, *Ross.* табунъ. A ponieważ w owych pierwszych czasach ludzie odprawowali swoje wędrówki po górach; przeto gdziekolwiek stanęli, nazywali takowe miejsca taborem; ztąd dotąd się mówi: pasterze lub wojsko stanęło taborem, otaborowało się, kiedy na jaki czas stanie i obóz swój okopie lub wozami obstawi. *Koll. Rozpr. Mskr.* 4, *p.* 622. Bolesław przez puszcze siódmym taborem do miasta Kołobrzeg przedarł się; *septimis castris. Krom.* 126. (siódmym obozowaniem). TABORET, u, *m.*, TA-

BORECIK, a, *m.*, *dem.*, gatunek stołków bez poręcza i ściany do oparcia, ein Stuhl ohne Lehne und Rücken. Wygodne stołki dla ludzi prawnych; taboret dla pisarza. *Teat.* 20. *b*, 125. Chciéj sobie wygodzić na taboreciku, bo jednym tylko krzesłem obchodzimy się. *Teat.* 6, 41. *Zab.* 9, 347. *Zabł. Pam.* 84. 162. TABOROWAĆ *cz. niedok.*, Otaborować, *qu. v.*, utaborować *dok.*, wozy postykać, dyszlami pospajać na kształt taboru; die Wagen in einander ſtecken, wie in einer Wagenburg. Każdy wóz, jak tylko stanie, tak zaraz jeden po drugim taboruje się. *Jak. Art.* 2, 306. — §. Obozować, lagern, ein Lager aufſchlagen; *Carn.* taborim = fortyfikuję; *Croat.* tàborim *castra metor*; *Vind.* taboriti, tabor sabijati, postaviti; *Bosn.* taboriti, ograditi; *Rag.* taboriti, utaboritise, taborimse, utaboriti. TABOROWY, a, e, do taboru należący, obozowy; Wagenburg =, Lager =; (*Slov.* táborský; *Carn.* taborske = forteczny; *Croat.* tàbòrszki; *Rag.* táborski, taborni). Lgną nieprzyjaciele przy brzegach samych taborowych. *Białob. Odm.* 49. TABORZANIN, a, *m.*, taborem stojący, obozujący; der in der Wagenburg, im Feldlager ſteht. Taborzanie z góry Polakom byli na wielkiéj pomocy. *Biel. Św.* 239 *b*, (*Carn.* taborè = komendant forteczny).

TABUŁAT, u, *m.*, blaszane nakrycie fontany, die blecherne Decke über einem Springbrunnen. *Tr.* TABULATURA, *ob.* Tablatura. TABUŁKA, *ob.* Tabliczka.

TABUN, [u, *m.*, n. p. Arkan do łowienia koni w stadzie czyli tabunie. *Gołęb. Dom.* 166. stadnina, trzoda koni chowających się na swobodzie, eine Pferdeherde im halbwilden Zuſtande 2], *ob.* Tabor.

1. TACA, y, *ż.*, TACKA, i, *ż.*, *dem.*, [z *tureck.* tas = *poculum. Men.* I, 1311 — 2], naczynie, na którym filiżanki z herbatą, kawą etc. roznoszą; (Oberd. die Tatze), das Kaffeebret, Theebret; *Vind.* taza, postrieſhauna platiza, sdeliza, postrieſhielniza; *Ross.* подносецъ, подносъ. Do kawy trzeba imbryczków, łyżeczek, tac, puzderek, a to wszystko musi być srebrne. *Kras. Pod.* 2, 135. Królowa dała różne sprzęty służące do kaplicy, jako to krucyfix, tackę do ampułek, pacyfikał. *N. Pam.* 17, 149. — §. Czasza, czara, miska; (*Ross.* газъ, газикъ, газище, miednica), eine Taſſe, Schale, Trinkſchale. Garńce i tace i kubki. *W.* 4 *Reg.* 25, 14. Ani się geste miodem okrywały Bez starania pilnego lasy, i bez pracy Wino w żadnéj pływało samorodne tacy. *Ustrz. Troi.* 28. w jagodzie, w gronie.

2. TACA, y, *ż.*, dziesięcina, *Germ.* der Tatz, z *Łac.* decem; *Sorab.* 2. daza, dazent; *Carn.* daz; (*Vind.* taz, dazia = akcyza), der Zehente. Niektóre dobra osepy czyli meszne, tace etc. starą miarą odbierają. *Vol. Leg.* 7, 332.

TACHER, chru, *m.*, sztuk. 12. *Solsk. Geom.* 3, 137, tuzin; *Germ.* der Tacher, ein Duzend. Nożów szwedzkich tacher; nożów Węgierskich tacher. *Instr. cel. Lit. Praesertim de pellibus*, ein Duzend Fellchen, Rauchwerk. Od tachru skór drobniejszych po gr. 20. *Vol. Leg.* 3, 646.

TACKA, *ob.* Taca 1).

TACHLOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, mieniać, przemieniać, zamieniać, szachrować co za co, sztychować co za co, frymarczyć, kupić i odprzedawać; verſchachern, vertauſchen. Grzebło za jagody chłopiec tachluje. *Zab.* 13, 134. Tachlować zawsze z przyganą znaczy, tak że albo niestałość i lekkomyślność, albo chęć oszukania i drobnych zysków wyraża. *Ossol. Wyr.*

TACZAĆ *cz. contin.*, (cf. toczyć); (*Ross.* тачать обрębовать, zszywać dwa końce, stykać zszywając); taczać co okrągłego, lub co na czym okrągłym, pomykać z wolna; *Carn.* takam, takniti, takûjem; *Vind.* takati; *Ross.* катить, покатить, катать, катывать, качать, качнуть, качивать; (taczanie; *Ross.* катка, катание), wälzen, langſam fortſchieben. Taczać się na czym, pod czym, *volutari*, ſich wälzen. Taczał się na brzuchu, przewalał się. *Ossol. Wyr.* — *Aliter:* Taczać się, potaczać się, (cf. szwankować); taumeln, torkeln; *Boh.* kacým se, kaceti se; *Sorab.* 2. sze tokonisch, tokotasch; *Sorab.* 1. motam szo, (cf. miotać się); *Carn.* oppotękam se; *Vind.* ſe vertivati, vertitiſe, veihlati, blagutati, ſe spotikovat, ſhematati; *Croat.* zvráchamsze, (cf. wracać); *Ross.* шататься. Pijany o świecie nie wie, na nogach stać nie może, tacza się to tam to sam. *Dambr.* 12. (kaczki zagania). Szewc pijany jak bela, taczał się. *Teat.* 22. *c*, 34. Kto trunku Lincestowej rzéki gardłem łakomym dobierze, tacza się, nie inaczéj by pijan na winie; *titubat. Żebr. Ow.* 383. TACZAŁA, *herb*; żóraw, a z każdéj strony gwiazda. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen. TACZKI *plur.*, *Gen.* taczek, (*dem. Nom.* tak, taki), der Schubkarren; *Boh.* táčka, kolečko, trakář; *Carn.* tazhka, shajtèrga; *Vind* tazhka, tazhke, tazhizhke, vliezhna trugla, hare, ſamoteshniza, ſhaiterga; *Croat.* tachka, táchke; *Slav.* kolica, tralje; *Ross.* тачка, (тачка szew za igłą). Taczki n. p. do wożenia ziemi w ogrodzie. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Niechby się tu pokazał teraz nieboraczek, Wiemy co z tym uczynić, wnet pójdzie do taczek. *Tręb. S. M.* 50. błoto skrzybać po ulicy w kajdanach, Straßen fehren. Od taczek go uwolnił. *Teat.* 30. *c*, 56. TACZKARZ, a, *m.*, posuwacz taczek; *Boh.* kolečnjk; *Vind.* takavez, tishavez; *Croat.* tachkovozecz, der Schubkarrenſchieber. — §. Taczkarż, co taczki robi, przedaje, der Schubkarrenmacher. TACZKOWY, a, e, do taczek należący, Schubkarren=. Taczkowa robota. *Zaw. Gosp.*

TADEUSZ, a, *m.*, imię męskie, Thaddäus. — *Prov.* Tadeusza śpiewać, z torbą pójść na dziady, an den Bettelſtab kommen. Zdrowie ztraciwszy i fortunę, chodzi po ogrodach, gwiżdże sobie, a Tadeusza piosnkę nóci. *Teat.* 32. *b*, 23.

TAF! n. p. Zagraj pierwszy odezwał się: huf! huf! huf! za nim inni: taf tuf! taf tuf! taf tuf! *Teat.* 19. *b*, 72, pewny odgłos szczekania.

TAFLA, i, *ż.*, TAFELKA, i, *ż.*, *dem.*, tafla, w ogólności, kształt czworograniasty każdy *ex opposito* tablicy, nieco podłużnéj, eine viereckige Tafel, ein Viereck von irgend etwas. Gada, jak gdyby w tafelki i wzorki wyrzynał części mowy swojéj. *Pir. Wym.* 238, (cf. w talarki). Tafla śklana, szyba wielka; eine Glastafel, Tafel, große Glasſcheibe. Dziś oprawiają tafle w oknach nie w ołów, ale w listewki drewniane, i szpary wylewają kitem. *Świtk. Bud.*

251. Zasunione taflami karety. *Zab.* 10, 215. W hucie śklanéj, skrzyniowa tafla jest tak wielka jak półarkusza regałowego papieru; te zwykły się pakować po sztuk 120 w paki, które się nazywają skrzyniami. *Torz.* 172. Skrzynia śkła w hucie trzyma 120 tafli śkła ordynaryjnego; przednie zaś tafle na kopy się rachują. *Magier. Mskr.* Rosajda w hucie tafla śkła ordynaryjnego zielonego. *ib.* Podlać taflę sposobem zwierciadlnika cyną i merkuryuszem; tafla podlana jest zwierciadło. *ib.* — §. Tafla w stolarskiéj robocie, deska kwadratowa gładka lub wysadzana, z gładkiem na około fryzem, jak bywa w posadzce, w blacie bilarowym. *Magier. Mskr.* eine Bret-tafel beym Tiſchler, cf. taflować, taflowanie. — §. Tafle z chróstu plecione używają się, gdyby okopy abo działobitnie na mokrym miejscu przypadały, za podłogę dla ludzi. *Jak. Art.* 1, 379. Reiſigtafeln, Flechten von Reiſern zur Unterlage auf einem feuchten Boden. Tafla, zastawa na śrzodek stołu zwierciadłowa, kruszcowa, lub jakakolwiek kształtem tablicy; ein Tafelaufſatz, Tiſchaufſatz. Nigdzie biórka, sekreteru niemasz, stół bez przybrania i *taflów (tafel) *Teat.* 19. *b*, 11. — Tafla część stołu, do przytknienia do drugiéj n. p. Złóż trzy tafle razem, cf. stolnice, Tiſchbreter. TAFELNIK, a, *m.*, w hucie śklanéj, rozprawiacz tafel śklanych, der Tafelſtrecker in der Glas-hütte. Cholewę, sztukę śkła, jak pęcherz rozdętą, z obu końców otwartą, otrzaskawszy tafelnik, rozprawi z niej tafle w kaszubie. *Torz.* 32. Do osobnéj izdebki cholewy nierozprawne tafelnicy stawić mają, żeby się nie zakurzyły. *ib.* 16. *ib.* 102. TAFELSZTYN, u, *m.*, *Germ.* der Tafelſtein, ein Demant. Szlifują się dyamenty na tafelsztyny, u wierzchu i u spodu płaskie, a na bokach mające tylko jeden rząd szlifowanych polek. *Kluk. Kop.* 2, 28. TAFLOWAĆ, -ał, -uje, *cz. contin.*, potaflować, wytaflować *dok.*, taflami drewnianemi czyli deskami pokładać; *Germ* täfeln, austäfeln; *Slov.* taflowati, dlažiti; *Sorab.* 2. tofflowasch; *Sorab.* 1. zdeskuyu, wobdeskuyu; *Hng.* deszkázni; *Vind.* tablati, stablati, sdilami oblizh, podnjati, popodnjati; *Croat.* tablam; *Ross.* обивать досками, паркетъ сдѣлать. TAFLOWANIE, ia, *n.*, *actio*, das Tafeln. — §. *Opus*, składany tabliczkowy strop, lub podłoga, ściana; *Vind.* tablafhtvu, perſnize, istablenje, istablifhtvu, *Germ.* die Täfelung, das Tafelwerk. Zbudował Salomon taflowanie nad wszystkim domem. 1. *Leop. Reg.* 6, 10. (opasanie a pobocznice. 3 *Leop.*). Z stropu i z taflowania gmachu wieńce nań spuszczano. *Warg. Wal.* 313. TAFLOWY, a, e, do tafel należący, kształtu taflowego; Glastafel-, Tafel-. Najpiękniejsze okna są szyb taflowych. *Świtk. Bud.* 251. Majster ten umiał robić ze śkła taflowego cholewy. *Torz. Śkł.* 101. Na ślepéj podłodze daje się druga podłoga, gładka lub taflowa. *Magier. Mskr.*, cf. parkietowa.

TAFTA, *TAWTA, y, ż.; *Ital.*, taffeta; kitajka, *Germ.* der Taffet; *Boh.* tykyta; *Sorab.* 2. taffent; *Carn.* kamuka; *Vind.* kamuka, tofat, tafant; *Croat.* tafet, tafuta; *Rag.* svilenizza; *Ross.* тафта, (cf. tabin). Z młodu w tafcie, na starość w płachcie. *Cn. Ad.* 1277. Białogłowy kształtnie uściegnione w telie i tafty zielone. *Tward. Wł.* 170. Tylko się w lekką jakąś tawtę uwinęła. *P. Kchan. Orl.* 1, 176. Ziele to w cyndelin abo w tawtę cienką zawiązać, nosić na szyi. *Syr.* 97. — *Transl.* Już podnoszą drągi I rozwijają tafty na zaciągi. *Jabł. Ez.* 171. chorągwie. — *Aliter:* Wszyscy białe tafty na sobie nosili; *niveas vittas. A. Kchan.* 170. Anius głową białemi taftami otoczoną trząsnąwszy, powiedział smutliwy.... *Żebr. Ow.* 336; (*niveis vittis*). Dąb ten w poły *tawt i tabliczek moc opasowała. *Żebr. Ow.* 212; (*vittae medium cingebant*). TAFTOWY, *ob.* Kitajkowy; *Boh.* tykytowý; *Ross.* тафтяный.

*TAFTAJ, ja, *m.*, *TAFTUJ, *Tat.*, przykrycie na strzały. *Czart. Mskr.*, die Köcherdecke, Decke über die Pfeile; (*Eccl.* тафія nakrycie głowy u Mahometanów zwyczajne, dawniéj w Rosyi używane, aż do zakazu przez Jana Wasilewicza; *Carn.* totach *catapulta*). Miał Tatarzyn kożuch na wywrót, taftaj na strzałach paczesny. *Pot. Jow.* 32. — *Fig.* W swym tuzinie zostając zgodni *apostoli, Świat napełnili, choć im Judasz, jeden szuja, Lecz dobrali inszego, wypadnie z taftuja. *Pot. Pocz.* 628. (z kołczana, z liczby ich).

TAIĆ, -ił, -i, taję czego, co, *cz. niedok.*; *Boh.* tagiti; *Slov.* tagjm *celo*, *diffiteor*, *nego*; *Sorab.* 2. tawisch; *Sorab.* 1. tawičź, potawičź, (tayu szo *simulo*, *assimulo*); *Carn.* tajim *nego*; *Vind.* tajit, obtajit, vtajiti, nikati, nekati, satajiti, sanikati *negare*, (odtajiti, odrezhi, sarezhi-odmówić); *Rag.* tâjati, pascitti, zapscitti *negare*, *inficiari*; *Hung.* tagadom, tagadni *diffiteor*, *nego*; *Dal.* tayati *negare*; *Croat.* tajim, zatajam *nego*, *inficior*, taimsze *lateo*; *Ross.* таить, прятать, прячу, (cf. sprzątać); cf. *Lat.* tegere; *Alleman.* tagen, dagen; *Tatian* tahan; *Otfr.* thagan; *Strycker* dagen; *Isl.* thaecka; *Svec.* täcka; *Anglos.* theccan, thaccian; *Dan.* dække; *Germ.* decken; *Goth.* thiubjo *occulte*, *clam*); w sobie ukrywać, verhehlen, geheim halten, bey ſich behalten, verbergen. Czas wszystek ma być łożony na takich zabawach, których by nam nie trzeba było taić i ukrywać. *Pilch. Sen. list.* 2, 353. Rozkazuję wam taić co powiem, aż przyjdzie do skutku. *Teat.* 46. *c*, 98. Znać było, że skrytego coś w sercu taiła. *Zab.* 5, 435. Nie jest to tajenie, gdy o czym milczysz. *Kosz. Cyc.* 197. TAIĆ się *recipr.*, kryć się z czym, mit etwas geheim thun, damit geheim ſeyn. Nie taj się, nie taj, po coż to wzdychanie! *Past. Fid.* 151. Taić się, kryć się; ſich verbergen, verſtecken. Niech zdejmą ludzie maszkarę, pod którą się kryją. *Mon.* 65, 150. Cnota, jak szydło w worze, się nie tai. *Boh. Kom.* 1, 203. *TAJA, *ob.* Tajnia.

Pochodz. *tajemny*, *tajemnica*, *tajny*, *tajnik*, *tajnia*, *tajno*, *potajemnie*, *utaić*, *zataić*.

TAJEĆ, tajał, taje *med. niedok.*, stajeć, stajał *dok.*; (*Boh.* táti, tál, tagi, gihnauti, gihnu, odgihnauti, odgiženj; *Sorab.* 1. tacź; *Bosn.* tajati; *Croat.* taliti; *Carn.* tajam, kopny se, skópnem, skopniti; *Vind.* kopniti, kopneti, skopniti, kopnie ſneg; *Ross.* таять, таю, истаять, истаевать, стаять, талый, таль, (таль odmięcz); *Eccl.* истаяваю, (истаеваю stapiam, истаятельный *liquabilis*); *Germ.* thauen, aufthauen; *Svec.* töa; *Anglos.* thavan; *Angl.*

tl au; *Dan.* töe); śnieg, lód taje, topi się, rozpuszcza, odwilża; der Schnee, das Eis thaut auf, zerfließt. Gdy na wiosnę słońce rozpościera swe promienie, po górach śnieg ozdobny taje. *Tward. Wł.* 204. Marcowy śnieg taje. *Rej. Post. S s* 2. Śnieg taje od mocy Nota. *Bardz. Trag.* 470. Tają ludzie z lodem. *Pot. Syl.* 298. Pókiby przed niemi nieprzyjaciel jak lód przed słońcem nie stajał. *Tward. W. D.* 51. — *Fig.* Trupieje z strachu i z bojaźni taje. *Morszt.* 59. Srogo mu się stawił, lecz potym tajał, aż się i udobruchał. *Ossol. Wyr.*, cf. miękнąć, łagodzić się, spuszczać z ostrości. — *Absolut.* Taje na dworze = odwilgło, odwilż, rozciecz, odmięcz jest; es thauet draußen, es iſt Thauwetter.

TAJEMNICA, y, *ż.*; *Boh.* tagemstwj, tagnost, (*ob.* Tajność); *Slov.* tagemstwj; (*Sorab.* 1. tayenstwo, tayeno *simulatio*; *Carn.* tajba *negatio*); *Carn.* skryvnúst; *Vind.* skriunost, (cf. skrytość); *Rag.* taj, tajstuo, potaja, potajnos, skrovitos; (*Bosn.* otajstuo *sacramentum*, *mysterium*); *Hung.* tetok, (tagadás; *Croat.* tajenye *inficiatio*); *Ross.* таинство; co ma być tajono, zamilczano, sekret; das Geheimniß, was geheim bleiben ſoll. Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już potym przyjdzie na drugiego wiedzieć, już się rozsławi. *Eraz. Jęz. K* 2. Tajemnic nie łacno się leda komu zwierzaj. *Cn. Ad.* 1151. (miej język za zębami). Tajemnic cudzych nie chciéj przyjmować, Przyjęte pomnij wiernie zachować. *Cn. Ad.* 1151. Tajemnicę trudno zatrzymać. *ib.* 1152. — §. Tajemnica, rzecz tajna, którą ukryto, któréj niedocieczono; ein Geheimniß, etwas Geheimes, Unbekanntes, Unerforſchtes. Nie wiem, co to ma znaczyć, pojąć trudno tę tajemnicę. *Teat.* 29, 57. Kto może rozumieć tajemnicom pańskim. *Rej. Post. X x* 4. Głębokie tajemnice na rozumy nasze. *Rej. Post. D d d* 2. Czego w niego piorun nie uderzył, boskiéj to mądrości i cierpliwości tajemnica. *Sk. Dz.* 257. Tajemnicą nazywamy sakrament ciała i krwi pańskiéj, że ich pod postaciami chleba i wina okiem cielesnym nie widziemy, tylko wiarą. *Karnk. Kat.* 173. Tajemnica tam jest, iż insze widzimy, a insze rozumiemy. *Żarn. Post.* 155 *b.* Kielich do służby tajemnic boskich. *Sk. Dz.* 594. — §. Chrystus w ten czas mówił bez żadnéj tajemnicy abo przekazy trudnéj powieści. *Baz. Hst.* 173. bez sekretu, bez tajemności, nietajemnie = jawnie. — §. W tajemnicy, pod tajemnicą = tajemnie, potajemnie, sekretnie; geheim, in Geheim. Alexander z Janem Olbrachtem w tajemnicy był postanowił, iż miał ciągnąć do Wołoch. *Stryjk.* 649. — §. Tajemnica, tajnik, tajnia, izba sekretna, ustępna, miejsce niedościgłe, *latebrae. Ossol. Wyr.* ein Schlupfwinkel, verborgner Ort. TAJEMNICZY, a, e, pełen tajemnic, geheimnißvoll. Sen tajemniczy. *Przyb. Luz.* 153. *Stas. Num.* 1, 226. Głębokie milczenie ostrzegać zdawało, iż to jest tajemnicze miejsce. *Stas. Num.* 2, 189. TAJEMNIK, a, *m.*, tajnik; (*Boh.* tagemnjk *secretarius*; *Sorab.* 1. tayiczer, tayencz *simulator*; *Carn.* tajivz *negator*; *Vind.* tainik *negator*, *fem.* tainiza, (cf. *Vind.* tat *fur*, złodziej); *Croat.* taitel, tajitel, tajnik, zataitel, zatajnik, *fem.* taitelicza, otáynik *secretarius*, (cf. tàt *fur*); *Hung.* tagadó *inficiator*; *Rag.* tâjalaz *negans*, *abscondens*; *Eccl.* тайникъ sekretarz таибникъ tajemniczy spólnik, *fem.* тайбница); tajnia, miejsce tajne; ein geheimer Ort, ein Schlupfwinkel. Od ognia wszystkie spustoszone Tajemniki wniwecz obrócone. *Kulig. Her.* 298. TAJEMNOŚĆ, ści, *ż.*, tajność, skrytość; *Croat.* otajnozt, otáynoszt, tayszstvo, otayszstvo; *Rag.* potajnos, skrovitos, die Heimlichkeit. Jam zawsze uczył w kościele, w tajemności nicem nie mówił. *W. Post. Mn.* 164. — *Transl.* Tajemność, cichość, skromność, łagodność. *Ossol. Wyr.* Stille, Ruhe, Sanftheit; — ukrytość, skrytość, Verſtecktheit. TAJEMNY, a, e, — ie *adv.*; *Boh.* tagemny, potágný, potagno, tagně, saukromný, saukromj, (cf. skromny): *Slov.* tagně, tagno; *Croat.* otáyni, otajno; *Dal.* szkrovito, (skrycie); *Rag.* potájnj, otajni, skróviti; *Bosn.* otajni, potajni, skroviti; *Slav.* potajan, otajni, otajini, otajno; *Ross.* тайный, таинственный, тайкомъ, таемъ, уходомъ, уходкою; *Eccl.* тан, втаи; — §. 1) tajny, potajemny, skryty, ukryty, kryjący się; geheim, heimlich, verborgen. Tajemna schadzka. *Cn. Ad.* 1151. (cudzy się tam nie ukazuj). Małżeństwa tajemne, *matrimonia conscientiae. Pam.* 83, 2, 194. Niemasz nic tak tajemnego, coby się objawić nie miało. *Rej. Post. L l l* 3. Trudniéj się ustrzedz tajemnego nieprzyjaciela, niżeli jawnego. *Past. Fid.* 93. Tajemny ból cięższy. *Cn. Ad.* 1152. (skryta rana nieuleczona). Co chcesz mieć tajemnego, miéj u siebie samego. *Cn. Ad.* 88. — Członek tajemny. 3 *Leop. Genes.* 17, 11, (*ob.* Wstydliwy). — §. 2) Tajemny, milczący, tajemnicy dochowujący, verſchwiegen. Niewiasty świegotliwe nie tajemne są *Petr. Pol.* 467. Zmyślłem tajemnicę, chcąc doświadczyć, jakoś tajemna, a jakoś powściągliwego języka. *Eraz. Jez. J*, 7 *b.* TAJEMNIE, *ob.* Taić. TAJNIA, i, *ż.*, TAJA, i, *ż.*; *Rag.* taj, tajstvo, potaja, potajnos, skrovitos, zataja, skroov; *Eccl.* тайная; *Ross.* тайна; tajemnica, sekret, skrytość; das Geheimniß, die Verborgenheit. Postrzegłem w słowach jéj jakieś tajnie. *Teat.* 43. *b*, 84. Ufając miejsca tajni, córkę tam ukryła. *Zab.* 15, 17. *Kniaź.* Już teraz duszy mojéj odkryję ci tajnie. *Treb. S. M.* 83. Na cóż on przecież mówił, te tajnie cóż znaczą? *Teat.* 43. *b*, 7. W tai zachowany skarb umiejętności. *Żebr. Ow.* 3 *b*, (cf. pod korcem). Takie czasy wspominają, gdzie co dziś w tai siedzi, po wodzie pływała Ortygia. *Żebr. Ow.* 585. W tajnie natury bystro się zacieka. *Kniaź. Poez.* 2, 107. Wiedzący tajnie, *Ross.* таинственникъ, тайновѣдецъ; (*Eccl.* тайноводство, *Graec.* μυσταγωγία, *initatio in sacris*; тайноводникъ *Graec.* μυσταγωγὸς, тайноводствую *initio*). TAJNIK, a, *m.*; *Boh.* skreyše, (tagnice metryka); *Sorab.* 1, zkhow, (cf. schowanie); *Carn.* tâma; *Vind.* sakotek (cf. zakat), skrivalifhe, skrivauniza, zakotje; (tainik = zaprzeczający, *f.* tainiza; *Croat.* taynik, taitel, zataitel, zatajnik *negator*, otáynik = sekretárz; *Bosn.* tajnik, koji muci = milczący człowiek); *Bosn.* skroviscte, mjesto potajno; *Rag.* tajniza; (*Slav.* tavniza = więzienie, cf. ciemnica; *Eccl.* тайникъ sekretarz); *Eccl.* закровъ, (cf. zakryć); *Ross.* тайникъ, тайничекъ; miejsce tajemne, skryte, ein geheimer, verborgener Ort, ein Schlupfwinkel. W tajniku co

kryć. *Budn. Deut.* 27, 15. On tę naukę z tajników i ciemności na światło wyprowadził. *Pilch. Sen. łask.* 5. TAJNOŚĆ, ści, *ż*, tajemność, die Heimlichkeit; (*Boh.* tagnost, tegnost; (*Sorab.* 1. tayenstwo obłudność); *Bosn.* tajnost, mucjanje; *Rag.* tajstvo, potajnos; *Croat.* taysztvo, otáysztvo). Nauka krótka o tajności chrztu. *Baz. Hst.* 368. TAJNY, a, e, TAJNIE, TAJNO *adv.*; *Boh.* tagny, tegný, potágný, tagně, potagno, podtagi; (*Sorab.* 1. tayencz obłudnik, cf. *pokrywca); *Slov.* tagný, tagně, tagno; *Carn.* tajne; *Vind.* skriun, mouzheun, skriuſhen = skryty; *Croat.* tajiv, tayni, otàyni, otajno; *Hung.* titkos, tagadbató; *Rag.* tajni, otajni, potájni, skroviti; *Dal.* otayni, szkrovito; *Bosn.* otajni, potajni, skroviti; *Slav.* potajan, otajni, otajini, otaino; (tàvan = ciemny); *Ross.* тайный, таинственный, тайкомъ, таемъ; *Eccl.* тан, втан, отан; tajemny, skryty, sekretny; geheim, verborgen. Nie jest nic tajnego, coby nie miało być wyjawiono. *Rej. Post. U u* 1. 1 *Leop. Luc.* 8, 17. Bogu nigdy nic tajno nie było. *Rej. Post. X x* 3. Konsyliarz tajny legacyi. *Gaz. Nar.* 1, 103. geheimer Legationsrath. Tajne sądy, inkwizycya *Ross.* тайная. — §. Tajny, tający w sobie, milczący, nieotwarty, zamknięty, milczek; verſchwiegen, heimlich, verſchloſſen. Królowa, będąc tak tajną, odkrywa wam najskrytsze życia swego sprawy. *Niemc. Król.* 1, 79.

TAJSTRA, y, *ż*, TAJSTERKA, i, *ż.*, *dem.*, torba, juki; *Slov.* tanistra; *Hung.* tariszna; (cf. *Lat.* canistrum; *Sorab.* 2. tejſa = puszka); *Germ.* der Torniſter, Schnappſack. Opatrzył się żywnością podróżną do tajstry, chlebem, serem. *Papr. Ryc.* 282. Tajstra na ser, kij pasterski w ręku. *Jabł. Ez.* 110. Suchary w tajsterkę włożyła, i wybrała się w drogę. *Tward. Pasq.* 48. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 40.

*TAJSZKA Ruska, pstra gunia, koc, *cento. Mącz.*? [w *karp.* taszka = toboła, wełniana torba 2].

TAK, u, *m.*, TAKI, ów *plur.*, (taczki *dem.*); kara taczająca się o jednym kole, der Schubkarren. Taki, rydle, motyki *Petr. Pol.* 454. — §. Pewna miara, tyle ile się w taku mieści, ein Schubkarren voll. Skrzynia wapna ma taków 12. *Solsk Geom.* 3, 137.

TAK, TAKO *adv.*, TAKUCZKO, TAKUCHNO, TAKUTEŃKO, TAKUTEŃECZKO *intensiv.*; *Boh. et Slov.* tak; *Sorab.* 1. tak, takbley, hay; *Sorab.* 2. tak; *Carn.* tók, toku, taku, tokistu; *Vind.* tak, taku, takou, tai, letaku, letakou; *Croat.* tàk, tako, ovak, ada, anda; *Dal.* tako; *Bosn.* tako, na taki nacin; *Slav.* tako; *Rag.* takko; *Ross.* такъ, таковъ: *Eccl.* тако, сице; (cf. *Chald.* דך dach, *illa, ista*); tak, tym sposobem; ſo, auf dieſe Art. Z nią nie można tak, trzeba ostrożnie. *Teat.* 17. *c*, 15. Oczy jéj zapłakane, poszarpane szaty, Nie tak pociechy niosą, nie tak jadą w swaty. *Jag. Wyb. C* 4. Tak kostka padła; tak się trafiło. *Cn. Ad.* 1152. Tak musi być; bez tego nie może być. *ib.* A co tak, to pozwolę. *Teat.* 36, 107. Ja tak chcę, i tak być musi. *Teat.* 25. *c.* 5. (*sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas*). Synu, *przecześ nam tak uczynił? *Sekl. Luc.* 11. (dlaczegoś się nam tym sposobem zachował?) Tak się rzecz ma. *Cn. Th.* 1133. — *Describ.* Tak a tak mówił. *Cn. Th.* 1132. (tym kształtem, tym sposobem). Jak ci się wiodło? §. Ot tak, i źle i dobrze. *Teat.* 30. *b*, 90. (zwykle, ſo ſo). — Tak sobie, tak też, tak bez pewnego powodu, bez celu, z przypadku, nie wiedzieć dlaczego, ubrdało się; ſo, nur ſo, ohne beſtimmten Beweggrund. Coż cię do takiego pytania przywodzi? §. Nic, ja się tylko tak pytam. *Teat.* 30. *b*, 13. Ci mospankowie, będąc napomnieni o swoję w mówieniu wolność, odzywają się bez zająknienia: ja to tak tylko mówię. *Mon.* 74, 140. Po coś przyszedł? §. Tak też. *Cn. Th.* 1133. Tedy Jezus spracowany z drogi, siedział sobie tak nad studnią. 1 *Leop. Joan.* 4, 6. (z niechcenia). Wolałby był tak pustopas chodzić. *Weresz. Reg.* 120. Gdyby się żeglarz chcąc tak puścił na wodę dobrowolnie, i dał się tłuc o pnie i kamienie, azaby nie rzekli kupcy, i to niecnota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego kupców i *kupli ich. *Jer. Zbr.* 95. (na los, na szczęście, na azard, nieostrożnie, bez należytych przygotowań). Gdy okręt nie mógł zdołać przeciwko wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, tośmy tak się wieźli. 1 *Leop. Act.* 27, 15. (puściwszy się płynęliśmy. *Bibl. Gd.*; oddawszy się panu bogu). Skoruczko się wytrzeźwią, zapomną wszystkiego, I ciebie tak w nadziei zostawią samego. *Papr. Przy. A* 4. (bez skutku obietnic). — Iż dobrze jest człowiekowi tak być; jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwiązania, jesteś rozwiązan od żony, nie szukajże żony. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 7, 27. (nie żonatym być, bezżennym, wolnym sobie). — §. Tak *cum enclit.* — że, *in interrog.* I także to ma być? i także mię to szanuje? *Cn. Th.* 227. alſo ſo! — *Cum enclit.* — ci; takci = nużci tak! freylich ſo. Takci napisano jest, i takci musiał Chrystus cierpieć. *Sekl. Luc.* 24. Takci ja to mówię; takci ja rad żartuję. *Cn. Th.* 1134. Takci on to mówi, nie będzie z tego nic. *ib.* Takci dudki łowią. *Cn. Ad.* 1153. I tak, i takci = i bez tego, więcej nie trzeba; auch ſo ſchon genug, ohne dieß genug. Będziesz miała dosyć i tak zemsty, nie przyczyniaj żalu mego. *Teat.* 17, 152. Jejmość ze strachu ledwie i tak żyje. *Teat.* 16. *c*, 102. Daj mi pokój, i takci źle. *Cn. Th.* 227. Nie pij, i takeś już sobie podpił. *ib.* Zamknij, i takci izba nie wiele ciepła. *ib.* Nie chwal go, i takci niedbały; *iron.* i takci dobry, że go chwalisz, *vel* chwal go, i takci pilny. *ib.* I takci dobrze, *ne sic quidem male est. *Cn. Th.* 227. auch ſo iſts gut, muß es gut ſeyn. — *Aliter. conclus.*: I takci zginął, umarł, *et ille quidem sic periit. *Cn. Th.* 227. und ſo ſtarb er. — §. Tak, dajmy to żeby, na przykład, przypadkiem, trafunkiem; ſo zum Beyſpiel, geſetzt den Fall, zufällig, allenfalls. (*Ross* и такъ = więc, tedy). Gdyby tak, świętéj pamięci matka We Panny żyła, na całe życie do klasztoruby cię oddała. *Teat.* 29, 46, (cf. zdarzeniem). Gdyby tak pulardka była, tobym jeszcze jadł kawałek. *Teat* 8, 45. — § *Affirmation.* Tak jest, tak! ſo iſts! ja ſo iſts! ja! (*Boh.* brž, (cf. bardzo, *barzy); *Sorab.* 2. jo, žgan; *Croat.* tak je, je, jezt, da; *Slav.* jest, da; *Vind.* temu taku, *adj.* temutakeſhen = prawdziwy; *Subst.* temutakeſhnost = prawdziwość). O prawda przebóg! tak jest, nie inaczéj. *Past. Fid.* 294. Ah boże, tak jest, on to, on tu leży. *Przyb. Ab.* 167. Oj

tak tak, nie darmo się marszczy czoło moje. *ib.* 90. ach ja ja! Pochlebca nigdy inaczej, tylko jak kaczki tak tak Mościwy panie. *Budn. Apopht.* 15. (potakuje, potakiwacz; a biało? biało! czarno? czarno!). Pomnę ja lokucyą: wróbel dziw dziwi, Tak tak kwaczą kaczory, będziem nieszczęśliwi. *Mon.* 70, 190. Zdanie swoje wyraża przez tak albo nie. *Kłok. Turk.* 133. ja oder nein. Kto jest za wnioskiem, niech powie tak; kto przeciw niemu, niech powie nie! *Gaz. Nar.* 2, 184. On będzie mówił tak, a We Panna nie, i cała rzecz. *Teat.* 25. *c*, 28. U człowieka uczciwego więcéj ważą te słowa: tak albo nie, niżeli wszystkie zaklęcia. *Teat.* 59, 10. Niechaj mowa wasza będzie: tak, tak; nie, nie. *Radz. Math.* 5, 37. (bądź wasza rozmowa: jest tak, jest! nie jest tak, nie jest. 1 *Leop. ib.*, bądź wasza mowa, jest, jest, nie jest, nie jest. 3 *Leop.*, eure Rede ſey ja, ja, nein, nein. Lut.). Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak albo siak jest, lub było, jak ten, który obiecuje, nie wypełniając. *Mon.* 75, 669. Ile jest obietnic bożych, w nim są tak, a w nim amen. *Radz.* 2 *Cor.* 1, 20. (*not.* »pewne i nieodmienne«). — *Cum enclit.* Niewiasta odpowiedziała Jezusowi: takci jest panie. *Sekl. Marc.* 7. nużci tak jest, ja freylich. — *Ironice:* Tak jest, wéj bardzo, zgadłeś, słyszę, ale, trafiłeś! *Cn. Th.* 1133. ja doch: du haſt's getroffen! — §. *Gradus:* Tak = do tego stopnia, tyle; *Croat.* tuliko; *Ross.* толь, столь; *Eccl.* толыя, ſo, in einem ſolchen Grade. Już też i nóg nie czuję, takem się schodził. *Teat.* 10, 78. — *Cum adverbiis et adject.* Tak gorąco, tak zimno, tak długo, tak dawno; tak wielki, tak mały, tak stary. Tak wiele, *ob.* Tyle. Tak drogo = po temu, za tyle. Tak często *Eccl.* ѣлижды, елыкожды. Tak też, równie tak, *Ross.* образно; *Eccl.* образнѣ. — Tak w czas. *Cn. Th.* 1153. nie najgorzéj, nie najgorszy, nie pośledni; grade recht, nichts zu viel. Aby rodzice nie zapalonym gniewem dzieci swych doglądali, ale aby bacznie, mając w tym niejaką dyskrecyą, coby było tak w czas, abo w miarę, a prawie po przeckę, a nie nazbyt, ani bardzo zasępliwie. *Glicz. Wych. G* 1. — §. Tak-jak; jak-tak, tak-tak; *Slov.* tak-gako, *comparat.*, ſo-wie; wie, gleichwie-ſo. (*Rag.* ták i lih *par impar*, cetno licho, n p. igratti na tak i na lih; *Bosn.* tak i lih, takau i lih). — *Aequalitatis:* Nikomu krzywdy nie czynić, tak ubogiemu, jako bogatemu, tak księży, jako komu innemu. *Biel.* 103. Poznałam was, jak jednę, tak drugą. *Teat.* 37, 62. Gwałtem wszystkich śmierć bierze, tak z konia jak z wozu, Tak z łóżka jako z krzesła. *Pot. Pocz.* 477. Tak nam od głodu umrzeć, jak od miecza, poddajmyż się. *Sk. Żyw.* 2, 230. Na koniec ludzie, ale niewczas takuczko jako przeszłych wieków przodkowie nasi na Krzyżaków, płakać a biadać będą. *Teof. Zw. E* 3. (podobniuteńko, równiuteńko). Jak cię widzą, tak cię piszą. *Papr. Ryc.* 2. Jak kto z kim, wzajem mu tak będzie płacono. *Gaw. Siel.* 391. Jak drzewo świeży bierze liść, gdy stary minie, Tak z czasem słów dawniejszych używanie ginie etc. *Kor. Hor.* 5. Będzie ona tak dobra, jak drugie. *Teat.* 36, 111. (nie lepsza). Jaki kto sam jest, tak rozumie o drugich. *Cn. Ad.* 297. Powiedz wszystko 'tak jakeś poczciwy. *Bardz. Trag.* 61. (jakeś poczciwy, wedle twojej poczciwości, na sumnienie zaklinam). — *Quoad gradum:* Nie tak lichwiarza cieszy kruszec złoty, Nie tak doktora żółtaczka, suchoty, Nie tak dewotkę szwanki cudzéj cnoty, Jak gdy księżniczka .... *Kras. Mysz.* 64. (nie tak bardzo). Tak-tak, *iron.* Grozi mu: zabije cię, rozszarpię, spalę, w popioł obrócę, na proch zetrę; uśmiechnął się, rzekł tak tak, i odszedł = rzekł ot tak tak! — §. Jak tak *Verbo iterato, exprimit continuationem aequalem actionis vel status.* Jak je, tak je. *Jabł. Ez.* 144. wciąż, bez przestanku i końca; er frißt ohne Aufhören, in einem fort. Poszła gdzieś, a krosienka jak stoją, tak stoją. *Kniaź. Poez.* 3, 210. Pies jak szczeka tak szczeka. *Kras. W.* 15. Jak nie widać, tak nie widać. *Zab.* 16, 150. *Verbo omisso:* Nowy rok po starym idzie, Wszyscy jak w biédzie, tak w biédzie. *Zabł. Ż. S.* 34. ſie ſtecken nach wie vor in Noth. Jak dobrze, tak dobrze; jak źle, tak źle. *Cn. Ad.* 289. *et* 295. — *Aliter:* Jak się kto urodził, tak urodził, dosyć że żyje. *Teat.* 54, 6. wszystko jedno, jak się urodził, gleichviel wie. — §. Jak tak = jako, tako; byle jako, jak wypadło, nienajgładziéj, nienajzręczniéj, ale jak się udało, nie najlepiéj, atoli, przecież; *Ross.* и такъ, и сякъ, ſo ſo, ſo viel möglich, ſo wieß gehen will, ſich thun läßt. Musiałem jako tako wywinąć się. *Teat.* 33. *d*, 38. Figura ta z gruba przeze mnie wymalowana, tak jako tako stanęła. *Corn. Dw.* 312. Okręt miotany wiatrami szedł jako tako w pośrzód nawałności. *Niemc. Dum.* 128. Ujźrzał wilk kiedy wrona na drzewo wleciała, A iż mięsa niemałą sztukę w gębie miała, Rzekł: obym ją oszukał, dostał mięsa tego, Podparłbym jako tako boku zgłodniałego. *Papr. Kol. L* 4 *b.* (cokolwiek). Aby granice były jako tako opatrzone, tysiąc żołnierzy do Rusi wyprawiono. *Biel.* 533. — §. *Diversit.* Tak-tak, tak-owak, tak-opak, tak-siak, tak-inaczéj; ſo und ſo, ſo oder anders. Szatan z panem Chrystusem nigdy się zgodzić nie chce: pan tak, a on opak. *Hrbst. Nauk. O* 8. (cf. czart swoje, pop swoje). Każdy ma dar swój od boga, ten tak, a ten zasię tak. *Żarn. Post.* 3, 597 *b.* Na jego zapytanie odpowiedzieli, ten tak, a ten tak. *Budn.* 1 *Reg.* 22, 19. Jak mogę, tak i tak po błocie się wiozę. *Alb. z Woj.* 8. Ni tak, ni siak; ni tak, ni owak = źle, ladajako. *X. Kam.*, nicht ſo recht. — *'Cum enclit.* -li: Takli = czy tak, czy też; ob, oder. Zapaliła się wieża z prochy, takli z przygody, takli też kto z najmu zapalił, nie wiedzieć. *Biel.* 266. Czy tak, czy 'sak, wszystko od ciebie zawisło. *Teat.* 23, 56. Abo tak, abo 'sak; *vel ajas, vel neges. Cn. Ad.* 3. Wymawiał się jéj, i tak i owak, czasem swoją chorobą, czasem na sejm odkładał. *Biel.* 111. Owa my tak, a bóg inaczej. *Gwagn.* 184. — §. Tak *tempor.*; tak rok, tak miesiąc, tak tydzień = teraz właśnie rok temu, miesiąc temu etc. = przed rokiem, łońskiego roku, przed miesiącem etc.; es iſt jetzt grade ein Jahr, ein Monat ꝛc., vor einem Jahre, Monate ꝛc. W poborach wiernie zachować się mają nie tak, jako przeszłego roku; napominamy, aby z większą chucią aniżli tak rok, do tego wszyscy się przykładali. *Vol. Leg.* 2, 662. als voriges Jahr. Wszyscy na

ten czas mają tak płacić, jako tak rok. *ib.* 663. *et* 665. *Stryjk.* 319. *Birk. Podz.* 4. Po dwa grosza z łanu, jako tak trzy lata. *Vol. Leg.* 2, 740. *Cum adject.* Tak roczny, przeszłoroczny, łoński, przeszłego roku, (*oppos.* tegoroczny); vorjährig, im vergangnen Jahre. Wszystek podatek na ten rok obyczajem tak rocznym ustanawiamy. *Vol. Leg.* 2, 710. Do niedostatku tego i tak roczna wyprawa wojenna dopomagała; *superioris anni. Krom.* 610. Nieszczęście bitwy tak rocznéj. *Krom.* 291. *Birk. Podz.* 7. *Tward. Wł.* 267. *Jabł. Buk. E* 3 *b.* Całe jeszcze tam były szańce tak roczne. *Warg. Cez.* 145. *Star. Dw.* 38. Podatek na ten rok obyczajem tak dwuletnym uchwalamy. *Vol. Leg.* 2, 735. (jak przed dwoma latami). Przed przyjściem pańskim byli ludzie, którzy wierzyli weń tak przyszłego jeszcze, jako i my wierzymy tak już bytego. *Gil. Post.* 39 *b.* (w ten czas przyszłego jeszcze = teraz już byłego). — (TAKI, *Gen.* taków, *ob.* Tak, Taki, taczki). — TAKI, a, ie, TAKOWY, a, e, TAKUCHNY, TAKUTEŃKI, TAKUCZKI *intensiv.*; (*Boh.* taky, takowy; *Slov.* taki; *Sorab.* 1. tayki, taiki; *Carn.* tak, tahou, takershn, takershne, lihtak, lihtakershn; *Vind.* tak, takoun, takefhen, takoforten, takforten, takerfhen, takerfhni, takfhni, takufhen, take mafe, takufurmast; *Croat.* takóv, (tekmim *parifico*, tekmimsze *aemulor*); *Bosn.* taki, takov, takman, jednak; *Rag.* takóv, ta mèn, takki, taki, taká, takó, (takmitti *aequare*); *Slav.* takvi, (taki = wnet); *Ross.* такій, таковый, таковыйже, такійже, такаяже, такоеже; *Eccl.* токмєнный, тоуьнъ, сицевый, сицевъ, селикъ, толикъ, такой; *Svec.* thylik, tolik, tocken; *Graec.* τηλίκος; *Lat.* talis); tych przymiotów, tego rodzaju, sposobu, przyrodzenia, kształtu etc.; ſolcher, ſolche, ſolches, ein Solcher ꝛc. Czy nie jestem ja też takim? *Pilch. Sen. gn.* 148. Że są takie niektóre, alboż przeto o wszystkich tak trzymać należy? *Teat.* 26, 43. Łżesz, abym ja miał być złodziej jaki, Albo łotr, jak mówisz; Sameś raczéj taki. *P. Kchan. Orl.* 1, 30. Upiłeś się, fe! masz głowę nie stangretską, ale babską! B. Co? ja mam głowę babską? tyś sam taki! *Teat.* 52. *c*, 47. (sameś babą). Albo taki chce być, abo żaden inszy. *Cn. Ad.* 3. Prawda, że to zły argument, toć i twój nie lepszy, bo takuczki. *Tworz. Wiecz.* 84. Co z tym mam robić, poradźże, jest to taka rzecz. *Teat.* 13. *c*, 45. tak się rzecz ma, die Sache iſt die. Taką rzeczą, *ob.* Rzecz. — *Interr. indirecta:* Słysząc o Bazyleju wielkim, myślił sobie, coby to był za człowiek taki! *Sk. Żyw.* 78. was das für ein Mann wäre. Chciała koniecznie wiedzieć, ktoby to był taki! *Papr. Ryc.* 9. was das für einer wäre. *Kras. Pod.* 2, 23. *Teat.* 15. *c*, 43. — *Interrog. directa:* Hej Janie! B. Coż takiego? *Teat.* 22, 14. nun was gibts? Coż się takiego dzieje? *Teat.* 36. *b*, 79. coż podobnego? was geſchieht denn? was geht denn vor? was iſt denn das? (Obd. bey einem Gleichen). Słówko ci jedno powiem! B. Coż takiego? *Teat.* 17, 37. *et* 10. *b*, 23. was giebts denn? was ſolls denn? was z. B.? Coż to takiego? widzę Wc Pana w gniewie? *Teat.* 7, 115. (coż to znaczy! zkądże to?). — *Contemn.* Nie taki to = daleko większy, lepszy, ein ganz andrer z. B. Kerl ꝛc. Dumny pohańcze, ozwał się Zawisza, Nie takich nasi gromili mocarze? *Kras. Woj. Ch.* 71. Nie takie panny człowiek wyprowadzał z głowy! *Niemc. P. P.* 32. — *Describ.* Taki a taki, ſo und ſo beſchaffen. Przyjechali do wsi, pytając się o takim a takim człowieku. *Sk. Żyw.* 2, 197. Znasz jakiego żołnierza, na imię Filip? B. Znam, taki jest a taki. *Sk. Żyw.* 1, 158. — Taki i owaki = rozmaity, wszelaki, von mancherley Art, manigfaltig; *Ross.* таковскій. Każde zebranie musi mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Rej. Ap.* 26. — *In malam partem:* Taki owaki = onaki, taki, siaki, *periphrasis vocabuli, quod honeste proferri non potest, ut est spurius, fur, moechus etc.* Ty taki owaki, Oeſterr. du Schlechter, Canaille, Halunke, Lumpe. Niech sobie gdzie indziéj szuka miejsca, to taki to siaki. *Mon.* 75, 684, (cf. ladajaki, cf. łajdak). Wrzasnął głosem ogromnym: gdzieżeś ty taka owaka? *Ossol. Str.* 2. A tego błaźnie nie wiesz, że z taką onaką leżysz, która etc. *Opal. Sat.* 42. Chwyciłem się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. — 2. Jaki taki = byle jaki, *qualiscunque*, gleichviel welcher, irgend einer, ſo hin, nicht zum beſten beſchaffen, gleichviel wie, wenns nur iſt, oben hin. Woleli Rzymianie jaką taką głowę jednę, niźli dwie z rozerwaniem. *Sk. Dz.* 873. Póki siły jakie takie, bronili się. *Warg. Cez.* 201. Scypio starał się, aby za wierszem Enniusza jakim takim do wiadomości potomności przyszedł. *Warg. Cez. C* 4. Umyślili jaki taki tumult wszczynać. *Ust. Konst.* 1, 146. (jeden i drugi, niektórzy, niejeden). Jaki taki = każdy, jeder. Jaki taki zaczął się wynosić. *Ossol. Wyr.*, (wszyscy po jednemu, jeden po drugim wszyscy). Z drogi, z drogi! jaki taki! bo idzie jaśnie oświecony. *Teat.* 55. *b*, 14. — 3. *Correlat.* Jaki-taki, *vel* Taki-jaki, was für einer-ſo einer; wie-ſo. Jakie pytanie, taka odpowiedź. *Teat.* 21. *c*, 36. Jaki pan, taki i sługa. *ib.* 29, 100. (abo kram). *Birk. o Exorb.* 4; *Slov.* gaki pan, taki krám; gací paní, takowi poddaní. Jaki hetman, taki żołnierz. *ib. Pilch. Sall.* 179. Jaki jest u drzewa korzeń, taki owoc na nim rośnie. *Sk. Kaz.* 269. Dzieci są zawsze takiemi, jakiemi ich mieć chcą rodzice. *Zab.* 14, 298. Będzie on taki, jakim był jego ociec. *Biel.* 208. Takim bądź, za jakiego chcesz być mianym. *Cn. Ad.* 1154. Jakim kto jest, i jakim być chce, do takich woli i w takich się kocha. *Sk. Kaz.* 306 *b*, (cf. równy z równym nakłada). Jakim ty sam będziesz, takież i sąsiady Pewnie sobie sposobisz do każdej biesiady. *Rej. Wiz.* 99. Jakie zrobisz, takiego napijesz się piwa. *Pot. Arg.* 448. (jaka praca, taka zapłata). Takiemu takie. *Cn. Ad.* 1154. (jakie odzienie, takie raczenie; *cf.* dobra psu mucha, dobra kozie brzoza). — Taki-, *cum adverb.* jak, ſolcher-wie. To takuchnych dwoje ludzi, jako jeden. *Star. Ref.* 135. Byli to mężowie takuchni jak i ty. *Radz. Judic.* 8, 18. Synaczek takuczki, jak i pan ojciec. *Hipp.* 13. takuteńki, wykapany, jak z oka wyjął, jak gdyby z pod jednego stępla, jak gdyby go ułał, karb w karb, kubek w kubek. TAKO, *ob.* Tak. TAKOWY, *ob.* Taki. TAKOŻ, *ob.* Także.

TAKIEW i bobek zdobić będzie Wszystkie gry i teatra. *Tward. Pasq.* 70.? [mylka druku *zam.* takem 2].

TAKROCZNY, *ob. sub* Tak.

TAKSA, TAXA, *ob.* Szacowanie, Cena, Szacunek, *Germ.* die Taxe; *Vind.* taksa, zena, dazha; *Carn.* zenènga; *Croat.* preczemba; *Bosn.* procjena; *Ross.* такса, оцѣнка. Po 12 groszy od grzywny, według zwyczajnego szacunku, albo jak więc mówią, papieskiej taxy, wypłacano. *Krom.* 668, cf. opłata sądowa. — §. Nieraz i We Pani sława na taxie była. *Teat.* 10, 85. w cenzurze, pod krytyką. TAKSATOR, TAXATOR, a, *m.*, TAXARZ, co taxuje, ceniciel; *Germ.* der Taxator, Taxirer; *Carn.* zenik, razunik; *Vind.* fhazuvauz; *Rag.* prozjenitegl; *Croat.* preczenitel; *Bosn.* procjenitegl; *Ross.* цѣнитель, цѣновщикъ, оцѣнщикъ; *Eccl.* оцѣнитель. Fortun taxarze. *Chmiel.* 1, 457. TAXATORSKI, a, ie, od taxatora; *Ross.* цѣновщичій, Taxator-. TAKSOWAĆ, TAXOWAĆ *cz. niedok.*, szacować, oceniać, taxiren; *Carn.* razunim; *Vind.* zeniti, fhazati, takfati, takfirati, ofhtimati, dofhtimati, dolfhtimati; *Bosn.* procjeniti; *Rag.* prozjèniti; *Ross.* исполѣстить. Ludzi taxować raczéj, nie rachować trzeba. *Min. Ryt.* 444. (ważyć).

TAKT, u, *m.*, pewna miara w muzyce, uderzeniem, tupaniem zwyczajnie się wyrażająca, der Takt in der Muſik; *Vind.* takt, muſikalski vdar, muſikalski mah; *Carn.* takt; *Ross.* такта, тактъ. Takt w muzyce, podział czasu w każdéj sztuce muzycznéj; w nôtach takt jeden od drugiego kréską podłużną jest oddzielony. *Magier. Mskr.* Takt, jest to miara przestrzegająca spiewaka albo muzyka, aby nie jednym czasu przeciągiem spiewał, lecz raz leniwiéj i wolniéj, drugi raz śpieszniéj. *Chmiel.* 1, 344. Prosty takt w muzyce ma w sobie cztery ćwierćnóty czyli fuzy proste. *Magier. Mskr. Semitactus*, mały takt. *Urs. Gr.* 89. Niepodobna mi tańcować, kiedy taktu nie pilnujesz. *Teat.* 55, 53. Takty dawać. *Otw. Ow.* 129. den Takt ſchlagen; *Ross.* митушать. Takt zachować. *Mon.* 65, 521. den Takt halten. W takt, wedle taktu, nach dem Takte, *propr. et transl.* W takt poskoczyć nie wadzi, gdy dudy zagrają. *Dwor. K* 3. Hymen zwykł do koła W takt ludziom świeckim pocić swemi pieśniami czoła. *Kulig. Her.* 1. Puls w takt bije. *Cn. Th.* 1124. Z nót się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 347. *Zabł.* (z partesów, z tablatury - przesadza, pieści się). Stąpa jak z partesów, w takt gada. *Ossol. Wyr.*, (cf. gebę sznuruje). Zbić kogo z taktu, (*ob.* zbić go z jednochody, pomylić mu szyki). Zmylił takt - chybił, poszkapił się, potknął się, podrwił głową, pokpił sprawę, popsuł robotę, źle zadał, pobałamucił, powichrzył. Trafił mu w takt, *ob.* trafił mu w rumel. W takt odpowiedział, do rzeczy, trafnie, trafił, zgadł. Tak w takt, raz w raz, zawsze do rzeczy. — §. Takt, pojęcie, domyślność, przeniknienie, przenikliwość; Takt, Gewandtheit. Wielkiego taktu człowiek. Nie ma taktu. — §. *Aliter:* Wiersz niższy był jednaki; lecz ktoś mi powiada, Rozśmiał się na to Kupid i takt jeden skrada. *Hul. Ow.* 6. miarę jednę, ogniwo jedno wiersza, ein Versglied. TAKTY - TAKTOWY rejestr, - TAKTOWA sprawa, *Jurid.* kryminał, kryminalny, Criminal-. Rejestr taktowy trybunalski, obejmuje kryminały lub pod sądami, lub o milę od miasta, lub na osobie deputackiéj wyrządzone. *Vol. Leg.* 7, 399. Sprawy taktowe. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 384. Pozew w taktowym terminie. *Zab.* 15, 417. Pozwany przez takty. *Treb. S. M.* 111, (*not.* «*ex termino tacto*»). Takty w województwie Płockim znosimy. *Vol. Leg.* 3, 182. TAKTYKA, i, *ż.*, z *Greck.*, nauka stanowienia, szykowania i obrotów wojskowych. *Łesk.* 2, 209. die Tactik.

TAKUCHNY, TAKUTEŃKI, *ob.* Taki. TAKŻE *Conj.*, TAKIEŻ, TAKOŻ, tymże samym sposobem, na tenże kształt, na ten krój; ebenfalls, gleichfalls, auch, eben ſo, desgleichen; *Slov.* také; *Carn.* lihtoku; *Vind.* enakeſhnu, tudi (cf. tudzież), taku; *Croat.* takny, takaysze, takaishe, takojer; *Rag. et Bosn.* takoghjer; *Eccl.* тождественно, приискренѣ, подобнымъ образомъ, точь въ точъ, также. Że pan duszę swą za nas położył, my takież mamy kłaść dusze swą za bracią. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 16. Wyprawił się Bolesław do Prus; oni takież przeciw niemu. *Biel.* 78. *W. Post. Mn.* 317. Konsul Rzymski nie miewał więcej nad dwa legiony, przydawszy pomoc przyjacielską, których także wiele bywało, abo trochę więcej. *Modrz. Baz.* 448. tyleż, eben ſo viel. Ma się bić w szrankach samosiódm, przeciwko także wielom. *Szczerb. Sax.* 71. Szczęście jego jest moim takoż szczęściem. *Teat.* 25, 132. — *Aliter:* Prosił Józef, aby zdjął ciało Jezusowe; dopuścił mu Piłat; także przyszedł i zdjął go. 1 *Leop. Joan.* 19, 38. jakoż, wie auch, und in der That, und wirklich. — §. Tak-że, *cum exclamat.*, tymże tedy sposobem, tak tedy! ſo alſo! auf ſolche Art alſo! Także to złośliwy Nad cnotą weźmie górę! i także to marnie Wydziera matkom dzieci i ołtarzom złoto! *Karp.* 1, 84.

TAŁAŁAJSTWO, a, *n.*; Niederl. Takel; (*Bosn.* talabukka *tumultus*), [porówn. *tureck.* talwaj - *latro. Men.* I, 921 — 2]; motłoch, łajdactwo, brak, drużyna, chałastra, chasa, Lumpengeſindel. Duma możniejszych umykała ich osoby od chorągwi, a na miejscu ich lada tałałajstwo przystawiała, ztąd słabość wojska z najemnej tej zastępnej drużyny. *Nar. Hst.* 7, 75.

TALAR, TALER, a, *m.*, pewny pieniądz, *Germ.* ein Thaler; *Boh.* tolar; *Sorab.* 1. toler; *Sorab.* 2. tolar, tollar; *Vind.* tolar; *Croat.* talér; *Eccl.* талеръ. Talery począł bić około r. 1487 Zygmunt arcyksiąże Rakuzki, które od miasta Joachimsthal, talerami, u drugich Joachimikami zwano. *Sum. A* 4, *Ross.* ефимокъ. Talar roku 1598 gr. 36: r. 1611 gr. 40; r. 1620 gr. 75. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 305. Roku 1676 zł. 3; taler twardy zł. 6. *ib.* Taler stary niech nie idzie, jeno po półzłotego, mając w sobie groszy piętnaście. *Star. Ref.* 170. Lewkowe i złotowe talery. *Dow. A* 2 *b.* Taler bity - bity; moneta srebrna, w wyższej od innych monet sztuce i wewnętrznéj dobroci. *Kras. Zb.* 2, 526. ein Specieſsthaler, ein harter Thaler; *Sorab.* 2. twardi, schüroki tolar. Kto swe talery w gęste kupki składa, Ten mądre wiersze składa, świat powiada. *Bratk. B b. Slav. prov.* Koliko talirah, toliko prijateljah - ile talarów, tyle przyjaciół. *Prov.* Na zły talar grać. *Cn. Ad.* 548. (nie szkoda go, nie żałuj go, na małe próbować, do szturmu chałastrę puszczać, na złej szkapie brodu próbować). TALAREK, rka, *m.*, *dem.*, w talarki krajać - w talerzyki, w krążyki, in runde Scheiben

ſchneiden. Jabłka w talarki i w kostki krajane. *Haur. Sk.* 517. W cienkie talarki pokrajane. *Syr.* 123. *et* 60.

TALEK, lku, *m.*, (Talk. *Torz.* 189); kamień, niby z jakich szyb złożony, między palcami na drobny i nieco ślizki proszek się rozcierający. *Kluk. Kop.* 2, 90, *Germ.* der Talk, eine thonartige Steinart; (*Lat. med.* talcum; *Pers.* talcy, talchum).

TALENT, u, *m.*, 1) waga pieniężna Grecka, Rzymska; *Croat.* talentum; *Dal. et Bosn.* talenat; *Ross.* талантъ, das Talent bey den Griechen und Römern. Talentem rozmaite narody rozmaicie liczyły, i Atycki nawet nie był jednaki. Talent mniejszy Atycki, n. p. miał w sobie sześć set grzywien. Rachunek talentów na grzywny i złote Polskie, *ob. Wary. Kurc. praef.* — 2) Talent, TALENCIK, a, *m.*, *dem*, dar lub przymiot przyrodzony, zdatność, zdolność, natürliches, angeborenes Talent. Talentem nazwano sposobność z dowcipu i geniuszu pochodzącą, która się do jednej umiejętności osobliwiéj nad inne ukazuje. *Pir. Wym.* 12. Talenta, dary i łaski, które bóg ludziom daje. *Sk. Kaz.* 466. Każdemu bóg daje swój talencik, abo dar jaki, jako dobre rzemiesło w rękę. *ib.* 468. Talenta, biegłość w sztukach nadobnych, w muzyce, w tańcu, w rysunkach. TALENTOWY, a, e, talent ważący. *Cn. Th.* 1124. ein Talent werth. TALENTOWAĆ *cz. niedok.*, utalentować *dok.*, talentami przyrodzonemi obdarzać, uprzymiocić, mit Talenten, Fähigkeiten begaben. Pięknym go bóg utalentował rozumem. *Bals. Niedz.* 1, 217. Człowiek niepoślednie utalentowany. *Mon.* 70, 649.

TALER, *ob.* Talar.

TALERZ, a, *m.*, TALERZYK, a, *m.*, *dem.*; (*Boh.* talíř; *Sorab.* 2, tallař, talař, talarik; *Vind.* tallar, tallier, talier, delier, okroglik (*ob.* Okrąg), okroshnek, okroshnik, okrogla mísna dliza; *Carn.* okrôshnêk; *Croat.* tanyér, tanyérecz, (tanyerobuzecz = pasorzyt), plandizh; (*Hung.* tál, tálatsna = misa, miska; *Dal.* zdila); *Dal.* pladan; *Bosn.* pladagn, tanur; *Rag.* pládagn; *Slav.* tanjur; *Eccl.* талерь, торѣлка; *Ross* тарелка, торелка, тарелочка; *Finl.* talricki; *Svec.* tallrick; *Dan.* tallerken; *Ital.* tagliero; *obs. Gall.* tailleor; *Lat. med.* talierium; *Etym.* cf. *Gall.* tailler; *Ital.* tagliare; *Germ.* theilen = dzielić); znajome naczynie stołowe, *Germ.* der Teller, das Tellerchen. Talerz każdemu jest znajomy; ale w wyrazie spiżarnianym, nazywają te naczynia talerzem, na które kładą kompoty, ciasta, owoce, sér, kasztany i t. d.; i mówi się pospolicie: zrobić czyli dać komput na talerz. *Wiel. Kuch.* 430. Talerze drewniane, cynowe. *Zab.* 3, 109; farfurowe, *ob.* Farfurki. — Talerzyk fruktów (*Carn.* kerhl) Nie dawne to czasy, Gdy dla gry samej tylko pierwszy talerz srebrny Na stole był widziany. *Opal. Sat.* 32. Talerze na talery skujmy, A żołnierzowi pieniądze gotujmy. *J. Kchan. Dz.* 238. Do stołu z talerzem służyć. *Teat.* 19, 49. Talerze odmieniać. *ib.* 23. *b*, 85. Stać z talerzem = służyć w niższym rzędzie sług, za pachołka, pajuka, lokaja; n. p. Niedawno z talerzem stawał, teraz pan całą gębą *Ossol. Wyr.* Z talerza żyć, żywić się tym, co z talerza spadnie, dojadać reszty, odebrawszy talerz od tego, któremu się do stołu służy; n. p. Niedawno z talerza żył, a teraz sam czestuje i raczy. *Ossol. Wyr.* Z cudzego talerza żyć, patrzeć na cudzy talerz = z cudzéj kuchni, szukać cudzego stołu, upatrywać, gdzie się z komina kurzy. *ib.* Oblizować talerze = łakomie jeść. *ib.* Nie widzi talerza przed nosem = niedaleko widzi, nie dużo przewiduje, niebystry. *ib.* Zmywać talerze, farfurki, zjadać przed kim ukradkiem. *ib.* Wziąć komu talerz przed nosem, wziąć to, czego był bliski, co miał za swoje. *ib.* Odstawić komu talerz, oddalić kogo od czego, cf. odsadzić kota od mléka. *ib.* Nie w swoim talerzu, z *Franc.* il n'est pas dans son assiette, *ob.* nie w swoim sosie. — §. Po długiéj często stęka żołądek wieczerzy, Chceszli lekkim być na noc, zmniejsz liczbę talerzy. *Min. Ryt.* 4, 183. półmisków, potraw. — §. Talerz rachowniczy, na którym pieniądze odliczają. *Mącz.*, celbrat. — §. Talerzyk, krążek, talarek, ein Scheibchen. Nóż ten na końcu ma mały talerzyk do ogładzania kości świdrowanej. *Czerw.* 17. Buraki w talerzyki pokrajane. *Kluk. Zw.* 1, 235. *Kluk. Rośl.* 1, 231. TALERZOWY, a, e, od talerza, Teller=; *Ross.* тарелочный. Kosz talerzowy, od talerzów *Ross.* тарелочникъ. TALERZYKOWATY, a, e, — o *adverb.*, szelążkowaty, *orbicularis. Perz. Cyr.* 1, 172. *Botan.* Korona talerzykowata, *hypocrateriformis*, kiedy kraj korony płaski na rurce jest osadzony. *Bot. Nar.* 102.

TALIA, ii, *ż.*, TALIJKA, i, *ż.*, *dem*, z *Franc.*; 1) stan, stanik, kibić; die Taille, der Wuchs. Piękna talia. *Mon.* 69, 1088. Śliczna talia. *Teat.* 25. *b*, 32. Jak mnie nie kochać, taki ze mnie cacka, Talijka smukła, piękna buzia, mina gracka. *Zabł. Fir.* 62. — 2) Talia kart, gra, pasza kart, ein Spiel Karten. Talia kart, czyli cała gra. Talia kart Francuzkich ma kart 52, Polskich 36. *Magier. Mskr.* Przynieś dwie talie kart francuzkich. *Teat.* 9, 42. Od kart do gry, to jest od talii francuzkich, złoty. *Gaz. Nar.* 2, 45.

TALIZMAN. *Nar. Hst.* 3, 85; amulet, noszenie czarownicze, broniące od przygód; n. p Egipcyanie wielką moc przyznają czarom i talizmanom. *Pam.* 85, 659.

TALK, *ob.* Talek.

TALKA, i, *ż.*, skręcone pasmenko nici, jedwabiu etc.; *Germ.* eine Docke Seide, Garn ꝛc. Talek półłokciowych kopa. *Instr. cel. Lit.* Od kopy talek, to jest, przędzy. *ib. Vol. Leg.* 6, 132. Na krosnach wełnę i talki snować. *Teat.* 52, 64.

TALMUD, a, *m.*, z *Hebr.* der Talmud. Talmud żydowski Babiloński r. 476 od rabi Asse i Amai złożony i bluźnierstwy napełniony jest. Pierwszy, co go począł w półtora sta lat po zburzeniu Jerozolimy, był Juda, syn Symeona; drugi we 500 lat po onym zburzeniu rabi Joanna; a owi dwaj skończyli. *Sk. Dz.* 459.

TALMUZY, - ów, *plur.*, ciasta z serem robione. *Wiel. Kuch.* 430. eine Art Käsekuchen.

*TAŁOWITY, *TAŁWISTY, *ob.* Tyłowity.

TAM, (*TAMO. *Cresc.* 135 *et* 487), *Adverb. loci*; *Boh.* tam, tamto, ondeno, hyn; *Slov.* tam, tamto; *Sorab.* 2. tam, tamko, tamkor, tamkora; *Sorab.* 1. tam, tamu, tamto; *Carn.* tam, tamkej, ondi, ondokej; *Vind.* tam, tamkai, v tem krajo, tuistem krajo, vundi, litukai, litemi, lito,

litam, litamei; *Croat.* tàm, tamo, onde tam, ovde (cf. owdzie), onam (cf. onąd), tote, totu (cf. tu), posoi; *Bosn.* tammo, ondi; *Slav.* tu, eno, eto, ondi; *Rag.* tammo, tamo, onàmo, taj, ôndi; *Ross.* тамъ, тамо, тутъ; *Eccl* [тамо 2], окамо, тѫдѣ; *Hebr.* שם, תמה *ibi*; *Syr.* תמן teman, *ibi*; *Hebr.* שם scham, *ibi*, cf. sam); — §. *Quietis*, tam = na owym miejscu, dort, da. Owdzie wilcy drapieżni, a tam lwy ryczące, zowąd smocy jadowici, a ztąd bazyliszki srogie. *Smotr. Lam.* 2. Tamem miał urząd przełożonego, i tamem na cztery lata mieszkał. *Wys. Kat.* 576. Puka ktoś; kto tam? *Teat.* 31. *c*, 10, *Ross.* кто тутъ? wer da? Szablą po prawéj ręce i po lewéj uderzył, mówiąc: i to moje i tamto. *Birk. Chmiel. C* 4, (*ob.* Tamten) Aż tam *Slav.* dôlne, aż tu dôvle. Gdzie pan bóg, tam zwycięztwo. *Sk. Dz.* 295. Tam myśl, gdzie i serce. *Opal. Sat.* 61. Tam-ci świat; tamby się starzeć. *Cn. Ad.* 1156. Nad rzekami Babilońskiemi, tameśmy siedzieli i płakali. *Wróbl.* 315. — *Pleonastice*: Tymochus Pirrusa chciał otruć przez syna swego, co tam był u niego cześnikiem. *Warg. Wal.* 206. *Vulgar.* Co mi tam do tego? *Teat.* 20. *b*, 174. A co tam przodkowie? dziś już wszystko inaczéj! *Teat.* 29, 25. W reszcie, co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teat.* 33, 24. He co tam, to nie szkodzi! *Teat.* 36. *c*, 6. Gdzież ten czarnoksiężnik, czyli ten wróżek, jako tam nazywasz. *Teat.* 28. *b*, 66. Kata tam potrafię. *Teat.* 30, 5. Bodaj tam We Pana. *Teat.* 43. *c*, 81. *Cum exclamat.* Tam do dyabła! *Teat.* 36. *c*, 36. (porwon!). — §. *Motus ad locum*: Tam = do tego miejsca, dorthin, dahin. Tam mierzy, a tu uderzy. *Cn. Ad.* 1156. Tam i sam, *significatione motus in loco vel ad locum*; hier und da, hierhin und dorthin; *Sorab.* 1. tam a szym, tam ha szém, hoże ha dêhle; (*Germ.* auf und ab); *Carn.* semterkje, semtertam, gorindoli, sem tir tja; *Vind.* sam inu ta, ta nu sem, pried inu sad; *Croat.* szém, ovàm; *Slav.* ovamo onamo, ovdi ôndi; *Ross.* сюду и сюду, тамъ и самъ. Wody morskie, jako dwa mury tam i sam stanęły. *Żarn. Post.* 256. Tam i sam się przewijały kielichy. *Cn. Ad.* 1125 (na różne strony). Z wojskiem i tam i sam chodził. *Stryjk.* 72. hierhin und dorthin. Przypatrzał się z okna ludziom, którzy ustawicznie szli i tam i nazad. *Kroj. Pod.* 88. auf und abgehen. Zawiedli ich na błota lgniące, iż ich było ani tam ani sam naszych. *Biel.* 98. sie konnten weder vorwärts, noch rückwärts. Prawa ręka, ni się sam, ni tam ruszyć dała. *Otw. Ow.* 187. Ani mię tam, ani mię sam; *lupum auribus teneo. Rys. Ad.* 1. *Zegl. Ad.* 5, (cf. złapałem Tatarzyna).

Pochodz. *tamtędy, ztamtąd, tameczny, tamtejszy, tamten, tamże.*

TAMA, y, ż., TAMKA, i, ż., *dem.*; (*Germ.* Damm; *Angl.* dam; *Gall.* dame; *Lat. med.* damma; *Svec. et Dan.* dam); grobla w wodę wchodząca, wodę odbijająca; eine Schlenge, eine Schlacht, eine Fluthschlenge, eine ins Wasser hineingehende Verdammung; *Boh.* hráz, hrázka, (cf. grodza); *Sorab.* 2. dam; *Carn.* sasbar, sasip (cf. zasypać), jespiza, ispize, (cf. izbica); (*Croat.* tâma = kryjówka, tajnik); *Vind.* salìp, jies (cf. jaz), jess, fherm, schutina; *Bosn.* gát (*ob.* Gać), zagatje, zajazenje; *Ross.* насыпь, плотина, плотинка (cf. pleść, płot), заплотъ, перепруда, запруда, (cf. prąd), *Eccl.* хлѣбь. Tamę bić trzeba, aby woda lądu nie podmywała. *Os. Fiz.* 265. Bystra rzeka, któréj wysokie grobel tamy z brzegów wylewać nie dopuszczają, jeżeli wód wyjście wezbraniem sobie uczyni, nieuhamowanym pędem łąki ponurza. *Mon.* 71, 757. Tamka mała, *ob.* Taras. — *Fig.* To wszystko postracał, cokolwiek było tamą jego zapędowi. *Mon.* 71, 820. Dalszym jego honorom śmierć prędka tamę rzuciła. *Nies.* 18. Chęć i cnota człowiecza we krwi mają tamy. *Przyb. Ab.* 207. — §. Tamka, ulica w Warszawie, n. p. Mieszka na Tamce.

Pochodz. *tamować, zatamować.*

TAMARYNDY; *Vind.* tamarifhka, *ob.* Daktyle leśne. TAMARZYSZEK, *ob.* Września.

TAMBOR, a, *m.*, TAMBOREK, rka, *m.*, *dem.*, narzędzie na kształt bębenka do szycia, haftowania; ein Tambour, worauf genäht, gestickt wird; (*Croat.* tambûra *fides duarum chordarum*, *barbar.* tambûr; *Bosn.* tambur *fides*, tamberlin, bubagn = beben). Tambor do haftowania. *Teat.* 20, 42. Taborek do szycia. *Perz. Lek.* 319. Przynieś mi tamborek z kartunem. *Teat.* 31. *b*, 44.

TAMECZNY, TAMTEJSZY, a, e, z tamtéj strony, ztamtąd *Boh.* tamnj; *Vind* tamkain; *Ross.* тамошный, тутошный, (cf. tutejszy); dortig, dafig. Mało nie wszyscy tameczni na każdy rok ofiary wielkie czynią *Pasek. Dz.* 91.

TAMIZA, y, ż., rzeka w Anglii, nad którą Londyn. *Wyrw. Geogr.* 20, die Themse.

TAMKA, *ob.* Tama.

TAMO, *ob.* Tam.

TAMOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok*, tamą hamować; *Germ.* dämmen; Nieders. tämmen; *Svec.* daemma; *Anglos.* demman; *Lat. med.* addemnare; (cf. *Lat* domari; *Graec.* δαμάειν), ein Waſſer hemmen, den Lauf aufhalten; *Sorab.* 2. dammowasch; *Vind.* jesiti, (cf. gacić); *Ross.* прудить, пружу, запрудить, запруживать, перепрудить, перепружать, перепруживать. — *Pr. et tr.* Tamować rzekę, aby nie wylewała. *Tr.* Rzeka ścierwami narzucona, w biegu swoim tamowała się. *Psalmod.* 91. der Fluß wurde gehemmt in ſeinem Laufe, verſtopfte ſich. Bystre strumyki stawały, a gdy się tak tamowały, Wysychały miejscem wody. *Bardz. Trag.* 485. Tamować koło. *Tr.* hamować, hamulcem wściągać. TAMOWY, a, e, od tamy, cf. grobelny, Damm-, *Ross.* плотинный.

TAMTĘDY *Adv. loci*; *illac*, tamtą, ową drogą, przez tamto miejsce; *Boh.* onam; *Sorab.* 1. tam pžez, tam lober; *Carn.* kjè, kjekej, leunod; *Carn. obs.* tjakej; *Vind.* tota, tamtota, totai, lkekai, teta, ta, leta, takai, na trakai; *Croat.* onud, onuda, (cf. onąd); *Bosn.* onamo; *Ross.* туда; *Eccl.* тѫдѣ, dort durch, (cf. ztamtąd). Jutro wyprawicie się na to i na to miejsce, bo tamtędy pójdą. *Sk. Żyw.* 2, 179. TAMTEN, TAM TEN, tamta, tamto = ów; *Vind.* tisti, testi, der dort, die dort, das dort. Tamtego nie widział. *Tr.* Tamci panowie. *ib.* Osiadłszy na grzbiecie, Śmierć cię nieubłagana na tamten świat

gniecic. *Hor. Sat.* 189. TAMTOWIECZNY, a, e, owego wieku, czasu, jener Zeit. Słowa te od jakiego mędrka tamtowiecznego wetknięte. *Nar. Hst.* 5, 289. TAMTEJSZY, *ob.* Tameczny. — (TAMUJĘ, *ob.* Tamować). — TAMŻE *Adv. loci*, na tamtym samym miejscu; *Carn.* lihtôd, lihtukej, leondi, leondokej, eben daſelbſt.

1. TAN, u, *m.*, z *Franc.*, dąb garbarski, die Lohe. Korę dębową na tan dla garbarzy na wiosnę odzierać trzeba. *Świtk. Bud.* 40.

2. TAN, *ob.* Taniec. TANCERZ, *ob.* Tanecznik. TANCMISTRZ, a, *m.*, który lekcye tańców daje, *obsol.* skoczek, *Germ.* der Tanzmeiſter; *Carn.* plesâr (cf. plęsy), plesmashter; *Vind.* raini moister (cf. rej), plefar; *Croat.* tanczomester, pleszovod, kolovod, tanczuss; *Ross.* танцмейстеръ; *Eccl.* танечникъ, учитель танцовъ. Młodzieży trzeba tancmistrzów, fechtmistrzów. *Pam.* 85, 1, 700. *Exercitia* w Paryżu miałem te: kawalkacyą, lutnią i *skoczka. *Boh. Ossol.* 1, 30. (tancmistrza). TANCMISTRZSKI, a, ie, od tancmistrza, Tanzmeiſter-; *Ross.* танцмейстеровъ. Tancmistrzska sztuka, TANCMISTRZSTWO, a, *n.*, die Tanzmeiſterkunſt, miejsce czyli urząd tancmistrza, die Tanzmeiſterſtelle. *TAŃCOLUBSKI, a, ie, tańczyć lubiący, gern tanzend. Jejmć pp. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i bystrolotnych nóżek skoczki. *Mon.* 70, 132. TAŃCOWAĆ, -ał, -uje *cont.*, TAŃCZYĆ *niedok.*; *Boh.* tancowati, krpčiti, krpčjm, (cf. krpce *crepidae*, *ob.* Kurpie); *Slov.* tančugi; *Sorab.* 1. reyuyu, reiwacž, (*ob.* rej prowadzić); *Carn.* rajam, pleshem, plesati, (*ob.* Pląsać); *Vind.* rajati, plefati; *Croat.* tanczat, tanczati, tanczam, plessem; *Hung.* tanczolni, ugrom, (cf. igram); *Slav.* igrati, (igratise, igrać); *Rag.* tanzatti; *Bosn.* tançatti; *Ross.* танцовать, приплясывать; *Eccl.* ликовствовати, ликовати; taniec odprawiać, tanzen. Moskwicin uczy przy surmach tańcować niedźwiedzi. *Paszk. Dz.* 110. Trzy lata nie tańczyłem. *Teat.* 33. *d*, 96. Nie czekaj od nas łez żadnych, tańcować raczej będziem po grobie twoim. *Birk. Kaz. Ob. E* 4. (skakać, pląsać, cieszyć się). Tańcować nie chciał po tym graniu. *P. Kchan. Orl.* 1, 271. — *Cum Genit.* Tańcować gonionego. *Stryjk.* 476; tańcować klaskanego, Polskiego etc. — *Fig. alleg.* Jak komu interes zagrał, tak każdy tańczył. *Zab.* 13, 212. *Slov.* Nĕ wi, na kteru nótu tancowat ma; *nescit unde initium sumendum.* Ja w jego wieku inaczej musiałem tańcować. *Teat.* 31. *c*, 51. (w inszych byłem obrotach, w obertasach). — *Aliter:* O ojcu ani pytaj; z tym matka tańcowała, z kim jéj lubo było. *Mat. z Pod. B* 3. (z tym się wdawała, sprawę miała, bawiła się) — Tańcować z kim, szamotać się, szarpać się, kręcić się mocując; mit einem herum tanzen, ſich mit ihm herum balgen. Jak się wzięli za łby, tańcowali z sobą po całéj izbie. *Ossol. Wyr.* — Potańcujemy z sobą, pójdziemy z sobą w taniec, rozmówimy się, rozprawimy się, zmierzymy się, spróbujemy się, powadzimy się. Tańcować z Tatarami, na granicy walczyć, *ob.* Taniec Tatarski. TAŃCZYK, *ob.* Taneczek, Taniec.

Dalsze pochodz. *dotańcować*, *wytańcować*, *potańcować*, *przetańcować*, *odtańcować*, *ob.* Taniec.

TANDECIARZ, a, *m.*, przekupień starych gratów; (Obd. der Tandler), der Trödler; (*Boh.* tarmarečnjk, šantročnjk; *Carn.* martalos, (cf. martauz); *Vind.* trandlar, barantezh, kupzhnivauz; *Rag.* starexár; *Ross.* лоскутникъ. Starzyznę tę przedasz tandeciarzom. *Teat.* 36. *b*, 84. Tandeciarze od żydów najwięcéj rzeczy kradzionych nabywają. *Gaz. Nar.* 2, 68. *W rodz. żeńsk.* TANDECIARKA; *Boh.* tarmarečnice; *Vind.* tandlarza, kupzhlivarza, kupzhuvauka, bragnarza, die Trödlerinn, Tändlerinn, *ob.* Tandeta.

*TANDEM *adv.* z *Łac.*, nakoniec przecię, kiedy tedy, endlich; *Bosn.* nadokon, najposlje, na kon konça, (cf. na koniec końców); *Rag.* napokon, na svarhu, (cf. wierzch). Już tandem pewnym być można pokoju. *Gaz. Nar.* 1, 228. Tandem po dość długiej podróży, stanąłem w Paryżu. *Kras. Doś.* 98. Tandem z oczu mu znika. *Jabł. Tel.* 335. Siada tandem. *Mon.* 67, 239. — Tandem tedy-i coż zatym? coż daléj.

TANDETA, y, *ż.*, TANDET, u, *m.*, wendeta, handlarstwo starzyzną, gratami, targ na starzyznę, graty, tret; Obd. Tandlerey, Tandelkram, Tandelmarkt; *Boh.* tarmark; *Vind.* kupzhuvalishe, kupzhlivarsku, tershishe; *Ross.* лоскутной рядъ, der Trödel, Trödelmarkt. Utrzymywanie tandet żydom zabrania się. *Gaz. Nar.* 2, 68. Tandety są względem sukien, co cmentarze względem ludzi. *Zab.* 1, 140. Dziś cnotę, honor, jak na tandecie przedają. *Wad. Dan.* 67. *et* 90. Serce na zbycie ma, jak na tandecie. *Zab.* 16, 118. Lais Koryntska w przysionkach Wenery Rozpustną nader tandetę zakłada. *Zab.* 13, 352. Wstyd teraz poszedł na tandetę. *Nar. Dz.* 2, 110. Za dary, cnotę, wiarę i zdrowie, na starej zawieszają tandecie. *Pot. Arg.* 493. Chętnie dla zysku dobre imię na tandet wywieszają. *Pilch. Sen. list.* 4, 101. (publicznemu pośmiewisku podawają). Człowiek z tandety-niewiele wart, nikczemny. TANDETNY, a, e, od tandety, z tandety, Trödel-. Robota tandetna, licha, *oppos.* na urząd.

TANECZEK, TANEK, TAŃCZYK, *ob.* Taniec. TANECZNICA, TANIECZNICA, y, *ż.*, TANECZNICZKA, TAŃCOWNICZKA, i, *ż.*, *dem.*, tańcowaniem się obierająca, *Germ.* die Tänzerinn; *Boh.* tanečnice; *Sorab.* 1. reynwarka; *Vind.* rajauza, plefarza, rajauka, rajariza, rajarza; *Croat.* tanczussicza; *Rag.* tanzaliza; *Bosn.* tançaliça; *Ross.* танцовщица, плясея, плясавица, плясунья; *Eccl.* плясица, ликовательница. Spiewaczki, tańcowniczki wmawiają w nich, iż złota i klejnoty są jedynym miłości dowodem. *Mon.* 68, 269. Z tanecznicą nie bywaj, ani jej słuchaj. *Biał. Post.* 198. — 2. Tanecznica, miejsce do tańców, sala; *Vind.* rajíshe, plefarjíshe, raini prestor, der Tanzſaal, Tanzort. *Chorogium*, tanecznica abo insze miejsce, na którym gry albo tańce sprawują. *Mącz.* Z domów bożych tanecznice, spichlerze, szopy czynią. *W. Post. W.* 2, 337. TANECZNIK, TANCERZ, a, *m.*, tańcowaniem się bawiący, uczący tańcować, tańcujący często lub dobrze; *Boh.* tanečnjk; *Sorab.* 1. reyuwař, (cf. rej wodzący); *Carn.* plesavz; *Vind.* rajavuz, plefmashter, rajavez, plefauz, rajar; *Croat.* tanczussicza;

Rag. tanzalaz; *Bosn.* tançalo; *Slav.* igrács, (cf. igracz); *Ross.* танцовщикъ, плясальщикъ, плясунъ; *Eccl.* танечникъ, учитель танцовъ, плясатель, плясальникъ, ликователь, ликовствователь, der Tänzer. Vestris, sławny we Francyi tancerz. *Niemc. P. P.* 19. *Teat.* 24. *c*, 77. Królowa Anna tak się bardzo kochała w tańcach, iż gdziekolwiek jechała, zawsze rotami w około siebie taneczników wodziła. *Stryjk.* 386. Taneczników i skoczków. *Pilch. Sen. list.* 3, 218. TANECZNY, TANIECZNY, TAŃCOWY, a, e, do tańca lub tańcowania należący, Tanz-; *Croat.* tanczni, taczùssni; *Ross.* танцовальный, плясальный; *Eccl.* плясательный. W taneczne idzie koło. *Bals. Św.* 2, 164. Szkoła tanieczna. *Petr. Pol.* 2, 190. Pieśń tanieczna *Vind.* raina popeuka, falerka. TANEK. *ob.* Taniec.

TANGENT u organ, klawiatura, przebieralnia, klawisz, podkładka, podstawek, młotek, którym palcami przebierają. *Włod.* die Taſtatur, Claviatur, z. B. in einer Orgel. Tangent, Drückel, w organach otwiera wentyle w wintladzie. *Magier. Mskr.* TANGENTA, *mathem, ob.* Styczna linia, Tkliwociąg. Przystawka.

TANI, ia, ie, TANIE *et* TANIO *adv.*, Tańszy, Taniéj *Compar.*; (*Boh.* lacný, (cf. łacny); *Sorab.* 2. tuni, tuno, tuniej; (cf. *Carn.* tanke, tajnushe = cienko; *Rag.* táman *vilis*); *Rag.* zjênee, za mallo; *Illyr. barb.* jeftino; *Bosn. et Slav.* jeftino; *Croat.* zlahka, (cf. z lekka); *Ross.* дешевый); niedrogi, za małe pieniądze; wohlfeil, nicht theuer. Tani rzemieślnik, nie może być wyborny. *Cn. Ad.* 1157. Chłop odbyć musi tłoki i szarwarku dzień za pieniądze nadto tanie, mówię, że nadto tanie, gdyż za nie i podjeść dobrze nie może. *Mon.* 68, 196. (za zbyt szczupłą płatę). Tanio przedawać *Ross.* дешевить. Kitajki dupla, po zł. 3, 4, 5; tańsza po zł. 1. *Gost. Gor.* 112. Gdyby u nas były tańsze dukaty, a gdzie indziej droższe, toby nam wszystkie wywieziono. *Gost. Gor.* 29. (w niższej cenie). Tanio co czynić; *oppos.* wzdrażać. *Cn. Th.* 1136. Tanie kupisz, psom wyrzucisz; co się kupi tanie, psom się to dostanie. *Cn. Ad.* 100. Tanie rzeczy niesmaczne. *ib.* 1158; (*Slov.* čo wzácné, není lacne; *quod rarum, carum*). Poganin *plundrował, przyszło mu to tanie, Trzodę, bydło, dobytek, nie *robięcy na nie. *Paszk. Dz.* 16. (przyszło mu łatwo, bez kosztu). Nie da taniej, jedno jak w targu. *Rys. Ad.* 45. (nie ustąpi-ć nic). — *Fig.* Jeden drugiemu taniej dać nie chciał; zatym wyjechali na pojedynek. *Warg. Cez. praef. D* 3. ulegać, ustępować; nachgeben, weichen. Z obu stron bili się długo, jeden drugiemu nie chcąc koniecznie nic dać taniej. *Biel.* 265. — *ℊ. Transl.* Tani, nieszacowany, za nic nie miany; nicht geſchätzt, gering geachtet. Henrykowi tak tania była korona Polska, a Francuzką cenił drożej. *Min Ryt.* 2, 44. Tanie im dla ojczyzny zdrowie. *Jabł. Buk. C* 2 *b.* Jako jaje stłuc, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rej. Post. T t* 3. Te najżywsze oświadczenia niewypowiedzianego jednych ku drugim przywiązania serca, tak są tanie i tak mało nam kosztują. *Mon.* 67, 467. Tanie to sobie szacują ludzie, czym bardzo obfitują. *Cn. Ad.* 1158. Więcej-em o tobie rozumiał; jużeś u mnie tańszy. *Cn. Ad.* 664. (straciłeś z szacunku). — *Aliter quasi active:* Tańszy on teraz. *Cn. Ad.* 1158. spuścił z kwinty, już nie tak hardy, zwiesił skrzydła; er giebts jetzt wohlfeiler, iſt nicht mehr ſo ſtolz. Za godzinę może będziesz ty tańszą. *Teat.* 53. *c*, 55. (nie będziesz się już tak drożyła). Taniego sumnienia = byle za co zrobi wszystko, cf. za tanie pieniądze psy mięso jedzą.

Pochodz. *taniec, staniec, taniość.*

TANIEC, ńca, *m.*, *TAN, u, *m.*, TANEK, nka, *m.*, TAŃCZYK, a, *m.*, TANECZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* tanec, skočna, (cf. skoczny); *Slov.* tanec, tancowánj; *Sorab.* 2. reya, reja; *Sorab* 1. reja, (*ob.* Rej); *Carn.* ples (cf. pląsy), raja; *Vind.* raji, raj, raja, rajizh, plefs; *Croat.* tánecz, tanecz, plész, szkok; *Rag.* tánaz; *Hung.* tántz, taancz, tántzolàs, ugrás; *Bosn.* tanaç; *Ross.* танецъ, пляска, плясанie, припляска, скачка; *Germ.* der Tanz, das Tänzchen; (Niederſ. Danz; *Angl.* dance; *Gall.* danse; *Ital.* danza; *Arab.* tantza, cf. *Graec. δόνησις*); tańcowanie, pochód, ruch, skakanie podług muzyki w takt; das Tanzen, der Tanz. Niechaj do tańca grają, Już się nogi zwijają. *Kniaź. Poez.* 1, 105. Prosić damy w taniec. *Gaz. Nar.* 1, 104. Szła z nim w taniec. *Gorn. Dw.* 274. Prowadzić pannę w taneczek. *Jeż. Ek. E* 4. Już składne ruszy do taneczka pięty. *Hor.* 1, 247. Ubiegają się, kto ma pierwej w tanku poskoczyć. *Rej. Zw.* 23. Leśne Nimfy rzędem Ująwszy się za ręce, różne stroją tany, Gdy satyrowie dzicy grają im w organy. *Zimor. Siel.* 332. *Szym. Ś. W.* 59, cf. Krakowiaka, byczka, sarabandy, drabanta. *Teat.* 24. *c*, 74. — (*Eccl.* ликованie taniec duchownego z chrzesnymi po odbytym chrzcie, po trzy razy na około chrzcielnicy, tudzież przy święceniu dyakona i presbytera, podobnież po danym ślubie małżeńskim). W tan idą cedry, jak (Orfeusz) gładko pomuszcze, Dereń z jesionem równéj szuka pary, I mniejsze taktu nie uchybią bluszcze, Porwą się suche do pląsów szuwary. *Mon.* 71, 719. Trudno tego do tańca ciągnąć, kto nie rad skacze. *Rej. Zw.* 26. *b.* Kiedy się pijanemu zechce w tanek, aliści się śliza, jako kozieł po *ledzie. *Rej. Zw.* 62. On nie do tańca, albo jak niedźwiedź do tańca = niezgrabny. *Ld.* Nic nie umie, do niczego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. *Mon.* 74, 106, (cf. ani do rady, ani do zwady; ani do pióra, ani do szabli). Niedźwiedzi, Smorgoński taniec = niezgrabne ruszenie. — On na to, jak na taniec = lubi to, rad temu, ochoczy do tego. — Kozacki taniec = rzecz dzika, nie według porządku. — Z tańca do grobu niejednego niosą. *Pot. Syl.* 240. Śmiertelny taniec, *saltus mortalis.* — Taniec, muzyka taneczna, *ut* graj, spiewaj mi ten taniec, die Muſik zu einem Tanze, ein Tanz. Obiecano mi na jutro przepisać śliczne dwa tańczyki. *Boh. Kom.* 1, 207. Kozak na teorbanie tnie tańczyki. *Zab.* 13, 204. Uciąc tańca, z góry zagrać, żwawo odgrać. Nieszpetnego mu tańca zagrał = wypłatał mu sztukę, uciął mu kurtę, zadał mu gracko, pomieszał mu szyki, zbił go z drogi, z taktu, cf. z *jednochody. — *ℊ. Transl. fig. varie:* Śmierć ze mną chodzi w tańcu.

Kulig. Her. 60. (zaprasza mię z sobą). Taniec ś. Wita, *ob.* Wit. Rzeka do morza wpadłszy, tam wszystkich swoich tańców dokończyła. *Paszk. Dz.* 22. (biegu swego). Spodziewał się zbieg, że mu darują, i że go w taniec nie zaproszą. *Teat.* 8, 105. przez rózgi, Spießruthen, Gaſſenlaufen. — Taniec, Marsowy taniec, targaniec, bitwa, walka, utarczka, turniej; Kriegstanz, Angriff, Schlacht, Kampf, Treffen; (cf. *Lucian de Saltat.* 14, 2, 276. *Barth. Anachars.* 4, 106: «les Thessaliens elevoient une statue à Ilation, parcequ'il avait bien dansé au combat»). Tatarowie radzi się potykają w polu równym, półki swe w około zgromadziwszy, szykiem zakrzywionym, który pospolicie ludzie rycerscy Marsowym tańcem zowią. *Gwagn.* 593. Tatarowie z łuków tańcem zwykłym najeżdżając bez przestanku Litwę przerywali. *Stryjk.* 348. Tatarowie zwykłym tańcem różno się rozstrzelili, ucieczkę zmyślając. *Stryjk.* 345. Ruś się na nas oburzyła; pomożmy im tego tańca, na który przyjechali. *Biel.* 59. Litwa z największą śmiałością Tatarom pierwszym i wtorym tańcem odpor dała; na ostatek Tatarowie nie mogąc wytrzymać trzeciego tańca, poczęli pierzchać. Litwa zaś za niemi gonionego tańcując, tym śmielej biła. *Stryjk.* 476. Synowie, nie uczcie się tańców, bo tego i w domu z Tatarami nauczycie się (przestroga Sobieskiego, wyprawującego synów do cudzych krajów). *Karp.* 4, 21. Od Tamerlana podane prawidła wojowania zachowali Tatarzy, i to nazywali nasi dziadowie tańcem Tatarskim. Takiego słowa używa Konstantyn Xiąże Ostrogski, Marcin Bielski, i Jakób Sobieski w dawnéj nauce dzieciom idącym za granicę. Polacy nazywali suwałką ten rodzaj utarczek. *Czack. Pr.* 1, 235. Uciekną (Tatarzy) jak złodzieje, strzałki wystrzelawszy, Taniec za potkanie w koło udziaławszy. *Stryjk. Turk.* 4. Gotowe do rozprawy szańce, Zechce-li z nami iść w Marsowe tańce. *Jabł. Buk. M* 4 *b.* Jużbyś więcej w tan Marsa nie chodził pod Troją. *Dmoch. Il.* 2, 119. Tatarowie prędko przyszli do koni i sprawy, skoczyli tańcem. *Papr. Ryc.* 80. — *Simil.* Junacy obadwaj, poszli z sobą w taniec = wzięli się za łby. Pójdziemy z sobą w taniec = rozmówimy się, rozprawimy się. — *Prov.* U tego tańca dwa końca. *Rys. Ad.* 69. niebezpieczna sprawa, rzecz wątpliwa, jak się uda; cf. psiego, sowiego skakać.

TANIEĆ, -ieje *neutr. niedok.*, stanieć, *f.* stanieje *dok.*, tańszym się stać, spadać z ceny; *Ross.* дешевѣть, подешевѣть, вздешевѣть, wohlfeiler werden. Staniało po drogości zboże. *Cn. Th.* 1136. Wszystko wszędzie staniało, a grosz wszędzie drogi. *Jag. Gr. A* 4 *b.* — *Tr. fig.* Tanieć, spadać, z szacunku utracać; geringer geachtet werden, die Schätzung verlieren. Dobre przy lepszym tanieje. *Cn. Ad.* 165. (cudne przy cudniejszym gaśnie). Rozum, poczciwość, sumnienie staniało. *Wad. Dan.* 67. Świat mi cały przy tobie taniał i tanieje, Serce moje za tobą pójdzie w puste knieje. *Teat.* 44, 78. Dla nauki Chrystusowej powaga Faryzeuszów taniała. *Żarn. Post.* 3, 552 *b.* Poważność Janowa niejako była dla onego w ciemnicy jego więzienia staniała. *Żarn. Post.* 12 *b.* Dawniéj uczeni ludzie w wielkiéj wadze byli, nie tak jako dziś u niektórych tanieją, i za szyszkę je sobie ważą. *Glicz. Wych. N* 6. Rzeczpospolita bardzo dziś *sstaniała, Co się prywata nisko jéj kłaniała. *Rej. Zw.* 232 *b.* Jaki dziś Rzym, jako staniał. *Bal. Sen.* 26. Zda mu się, żeby jednym stopniem niżéj stąpić i zaraz stanieć musiał, gdzieby miał dać to znać ludziom, że się uczył kiedy. *Gorn. Dw.* 6. Staniała w królewnie podufałość ona przeciwko Tymoklei. *Pot. Arg.* 149. umniejszyła się, upadła, ſie nahm ab. Cóż tedy nam tytuł da, żeśmy chrześcianie? Kiedy spraw chrześciańskich sława u nas *tanie? *Paszk. Dz.* 110. (tanieje). — 2. Tanieje, już nie tak hardy, spuścił z kwinty, zwiesza skrzydła; er giebiš jetzt wohlfeiler, iſt nicht mehr ſo ſtolz. Wstyd go razem i ciężki gniew poduszcza, Przecież z humoru tego już opuszcza I co dalej tanieje. *Tward. Wł.* 134. — (TANIECZNICA etc, *ob.* Tanecznica). — TANIO, TANIE, *ob.* Tani. TANIOŚĆ, TANNOŚĆ, ści, *ż.*, niedrogość; *Boh.* lacynost, (cf. łacność); *Ross.* дешевизна, die Wohlfeilheit. *Dudz.* 16. Na samo jego imię z nagła tanność żywności z największego zboża niedostatku i drogości nastąpiła. *Siem. Cyc.* 248.

TANTONIĆ się, [TĄTONIĆ się 2]. *rec. niedok.*, [*Etym.* teten, n. p. 2]. Tantoni się ogień, *gliscit ignis. Cn. Th.* 1126; wzmaga się ogień, wybucha. *Wład.*, das Feuer greift um ſich, nimmt Ueberhand, ſprüht um ſich herum. Z nagła się wszystko tantoni, Gdzie blask skalnej mignie broni. *Zab.* 6, 239.

TANTNY a, e, dostatni, którego stać na co, n. p. Żyd tantny = stać go na kilka arend; — rozumiem że z Łacińskiego *tanti est*; *opp.* kapzan. *Ossol. Wyr.* jeżeli nie z Hebrajskiego תנה tanah, *largiter donavit*; zwłaszcza że się o żydach najwięcej używa. *Ld.* vermögend, wohlhabend.

TĄPAĆ, TĘPAĆ, *ob.* TUPAĆ, TAPCZAN, *ob.* Tarczan.

'TAPEZAN, a, *m.*, n. p. Towary Tureckie, kobierce, kilimy, tapezany. *Vol. Leg.* 4, 82. Chodzi po altembasowych tapezanach. *Tward. Posq.* 5.

TAPICYER. *Kras. Pod.* 2, 214. *Mon.* 67, 623, *Boh.* čalaunjk, (cf. całun); *Carn.* prapagnek; *Vind.* presternik, tapezirar, prestranjar (*ob.* Przestrzeń, rozprzestrzenić), prapagnek, (cf. przepiąć); *Ross.* обойщикъ, *ob.* Obiciarz.

TAPIROWAĆ *cz. contin.*, z *Franc.*, u fryzyera włosy grzebieniem w kupę zbijać. *Magier. Mskr.*

TARABAN, u, *m.*, kotły wojskowe, tołombas; eine Trommel, Heerpauke; *Ross.* барабанъ, bęben, (cf. tarantara). Bębny, tarabany grzmią. *Leszcz. Class.* 64. TARABANIĆ *cz. niedok.*; *Ross.* барабанить bębnić, trommeln. Dobosz, co pod okna capstrych tarabani. *Kras. Sat.* 100.

TARAĆ, *ob.* Tarzać.

TARADAJKA, TERADAJKA, i, *ż.*; *Boh.* talawaška; *Slav.* taljuge, (*ob.* Telega); *Ross.* таратайка; prosta nikczemna kolaska, eine ſchlechte Kaleſche, cf. taratatka.

TARAMTARAM, *ob.* Taratan.

TARAN, u, *m.*; *Boh.* had, (had = wąż, cf. gad); *Carn.* restropliu; *Vind.* sidni podiravez, restrupilu; *Eccl.* баранъ, стѣнобитное орудіе, (*ob.* Baran); *Ross.* таранъ; der Mauerbrecher, Sturmbock; belka dębowa, w końcu okowana na kształt głowy baraniéj, którą tłuczono mury. *Biel.*

66. *Papr. W.* 1, 192. *Warg. Cez. praef.* 4. *Otw. Ow.* 453, *ob.* Baran. *Chmiel.* 1, 465. — 'Taran, szlaga, kula. *Volckm.* 518. ein Schlägel. — *Fig.* Złoto a niezgoda najdzielniejszy do łamania murów taran. *Nar. Hst.* 2, 101. Niemasz muru, któregoby złotym nie przełamać taranem. *Fredr. Ad.* 38, (cf. złota szwajca). — §. *Transl.* Taran n. p. morski = bałwan, szturm, nawał; Sturm, Ungewitter, Meereswogen. Tak bywa rzucany okręt, gdy różne biją nań tarany. *Morszt.* 55. Okręt jęczał od srogich szturmów i taranów. *Jabł. Tel.* 47. Podobny bałwanom Morskim był i płynącym Neptuna taranom. *Jabł. Tel.* 279. Główne tarany bezbożność, bluźnierstwo, niesprawiedliwość, które fundamenta monarchii z gruntu poruszają. *Psalmod.* 29. Po tylekroć swe tarany Na zadanie ciężkiéj rany Smutek wali w nędzne serce. *Zab.* 11, 207. Ja mając ten taran w sercu, wytrwać-em nie mógł. *Wys. Kat.* 398, (cf. oścień).

TARANT, a, *m.*, koń lub pies etc., tarantowaty; *Slav.* shárac, ein Apfelſchimmel, ein Tiegerpferd, ein Pferd von dergleichen Farbe, ein Hund. ꝛc. Wszak widziałeś i dobrze znasz moje taranty, Konie dzielne, maść rzadka, gustowne ubranie. *Zabł. Fir.* 29. Imie się otyłego wilk taranta w głodzie. *Pot. Pocz.* 216. Tarant pies leżał na śrzód izby. *Pot. Jow.* 111, (cf. morąg). TARANTOWACINA, y, *ż.*, maść czarno i biało nakrapiana, weiß und ſchwarz geſprenkelte Farbe. Marmur biały, mjący krople czarne po sobie na kształt tarantowaciny. *Star. Dw.* 6, (cf. morągowaty). Pszczoły te, tarantowacinami z wszech stron żółtemi Ponakrapiane ciała mają; *paribus lita corpora guttis. Otw. Wirg.* 457. TARANTOWATY, a, e, 'TARĘTOWATY, TARANTOWY; *Ross.* чубарый; czarno biało nakrapianéj maści, cętkowany czarno biało; apfelſchimmelig, getiegert. 'Crokaty, srokaty, tarantowaty koń, geſcheckt. *Menin.* 1, 25. Konie tarantowate. *Hipp.* 9. Pode mnie dawano stępaka tarantowatego. *N. Pam.* 16, 17. Dzikie lamparty tarantowéj barwy. *Mon* 71, 901. Lampart tarętowaty. *Banial. J* 2. Dzięcioł tarętowaty. *ib. J* 3. — *Fig.* Znać po tarantowatéj cerze waszéj, którą zewsząd szyszki osiadły.... *Pot. Pocz.* 239. TARANTULA, *ob.* Krzeczek.

TARAPATA, y, *ż.*, hałas, kołat, bębnienie, stukanie ciągłe; Lärm, Geklopfe, Getöſe. Coś mi w głowie kołata, Właśnie jak kotłów bębnienia Ta ta ta tarapata. *Teat.* 56. *c*, 126. — §. Tarapata, kłopot, kłótnia, swar, obroty, rosterk, obertas, Verlegenheit. W kaduczněj pan mój tarapacie. *Zabł. Amf.* 60. Nie uszedłem powszechnéj z wami tarapaty, Popalono mi gumna, stodoły, pnie, chaty. *Zimor. Siel.* 229. Wielka tarapata, dziurawa w deszcz chata. *Rys Ad.* 75. Nie uwierzysz, w jakich ja tarapatach bywałam, wiele się to chłopców przeminęło, co się za mnie wyzywali. *Teat.* 21, 71. TARARA, *ob.* Taratan. TARARUSZKI *plur.*, fraszki, bajtałaszki, brednie, 'bliktry; Schwindeleyen, Windbeuteleyen. Zagorzałe pały! u tych kobiet w głowie nic więcej, tylko tararuszki. *Teat.* 33. *d*, 19. Wszystko poszło na 'brydnie i na tararuszki, Na przysmaczki, śpiewaczki i na panie duszki. *Nar. Dz.* 3, 55.

1. TARAS, 'TARAZ, u, *m.*, różna nasypka, rozmaity drobny materyał, kamienie, gruzy, chrósty i t. d. do zawalenia, przyparcia czego; [z *Niem.* 2] Tarraß, Traß, gepulverter Stein. Upusty gnojem, tarasem, darniem opatrzyć. *Haur. Sk.* 146. Potrzeby różne do stawów przysposobić w zimie i saniami zwieźć około, chrósty, taraz, gnoje na upusty. *ib.* 144. — 2. TARAS, u, *m.*, może z *franc.* terrasse; — 1) wał z ziemi usuty, grobla; ein Erdwall, eine Baſtey, ein Tarraß; (*Boh.* taras, raubeň, raubenj, (cf. rąb, zrąb); *Bosn.* taraça 1) mjesto visoko od kuchje za grjatse na sunçu, 2) jastrik *pavimentum.* Taras wałowy, płaszczyzna wałowa, przytykająca z jednej strony do skarpy, a z drugiej do przedpiersienia. *Jak. Art.* 3, 320. Taras, grunt słaby, umocniony drobną skrzeczynką, iłem przesypany, czyli tamka mała. *Os. Żel.* 86. (nasyp, nasypisko oparte, omurowane). Kazał Mieszko mocny taraz udziałać przeciw zamkowi w mieście, a dobywać go. *Biel. Św.* 187 *b.* (basztę). 'Tarasy na ciskanie kamienia i bełtów. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 51. (kusze. *Bibl. Gd.*). Bliżej ogroda się wznosi taras brukowany. *Zab.* 9, 138. *Skrzet.* Pantofle przesiąkłe wodą położył na tarasie swojego domu, aby wyschły na słońcu. *N. Pam.* 3, 277. Pokoje cesarskie są otoczone tarasami i galeryami. *Pam.* 83, 561. — *Anat.* Taras, grobla, międzydupie, *perinaeum. Perz. Cyr.* 1, 176. die Arſchferbe. — 2) Taras, więzienie, kłoda, turma, wieża; *Vind.* jetnizhna hiſha, knozak, kaiha, das Gefängniß, der Kerker, die Gefängnißſtrafe. Wsadził go starosta do tarasu. *Baz. Hst.* 219. Rozpaczającą we łzach zamyka w tarasie. *Teat.* 46, 48. Nie taras czyni sromotę, ale występek. *Modrz. Baz.* 341. Taras, kara zbrodni szkaradnych. *Nag. Cyc.* 89. Lepiéj z lasu, niż z tarasu = lepiéj uciec, niż dać się więzić. TARASEK, ska, *m.*, *dem.*; '§. Gdyby kto pijanicy posłał wielką śklenicę albo choremu na oczy tarasek .... *Gorn. Sen.* 36. (umbrelkę?). TARASOWAĆ, - ał, - uje *cz. niedok.*, zatarasować *dok.*, mocno zamykać, palami, ryglami obmocować; *Bok.* raubiti, (cf. rąbać, zrąbać); (*Bosn.* taraçati *pavimentare*), verrammeln, feſt zumachen. — §. W więzieniu zamknąć, więzić, ins Gefängniß ſetzen. TARASOWY, a, e, do tarasu więzienia należący, Gefängniß-. Tarasowy *Subst. masc.*, więźniów dozorca, der Gefängnißwärter, Kerkermeiſter. *Teat.* 9. *c*, 75. Tarasowe *Subst. neutr.*, od tarasu płaca. *Cn. Th.* 1136. turmowe, Gefängnißgeld, Sitzgeld.

TARATAN, TARAMTARAM, TARATANTARA, TARARA, odgłos trąb, (cf. taraban), Trompetenton, Trompetenſchall, Trompeten. Rzekłszy, tarantara w trąby trąbić jęto. *Kmit. Spyt. B* 4 *b.* Dawaj, strawy nie żałuj, nie tak, jako kędyś U jednego, gdy trąbią, miasto taramtaram, Krupy, krupy, na obiad trębacz otrębuje. *Opal. Sat.* 55. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. *Stryjk.* 49. Tatarantara wszędzie brzmi, a echo krzyczy. *Stryjk. Henr. B* 3. Tarantatara, abo pobudka do rycerstwa Polskiego. *Kchow.* 310. — § Sikora tarara. *Banial. J* 3 *b.*

TARATATKA, i, *ż.*, kapota Polska, ein polniſcher Oberrock. Jedni w fraczkach, drudzy w taratatkach. *Gaz. Nar.* 1, 20. — §. Taratatka, *ob.* Taradajka.

TARAZ, *ob.* Taras.

1. TARCHAĆ, *ob.* Tarkać, Tarkotać. 2. TARCHAĆ n. p. słomę, *ob.* Targać. *TARCHAN, a, *m.*, parobków wojskowych czyli *ciurmę Turcy zowią babami a innych niewolników tarchanami. *Kłok. Turk.* 248.

TARCICA, y, *ż.*, TARCICZKA, i, *ż.*, *dem.*, deska piłą tarta, ein Bret, eine Diele. Tarcice do różnych robot i różnej grubości trą się z dębiny, sosniny, jedliny. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Tarcica od brzegu, czyli od kory drzewa rznięta, oblader, obladra. *Magier. Mskr.* okrajka, das Schwartenbret, die Schwarte. Tarciczka, *asserculus. Mącz.* Tarcicami pokładać, nakrywać. *Cn. Th.* 1136, dielen; (*Croat.* podim, popogyújem, z deskami pokrivam; *Hung.* deszkázom). Nie po jednéj tarcicy chodzi = pijany, zatacza się, nie idzie w prost; albo: oszust, na dwóch stołkach siedzi, bierze się od siebie i k sobie, jak mu zyskowniéj, i ciepło i zimno wychodzi mu z ust. TARCIE, *Subst. verb.* Trzeć *qu. v.* TARCICOWY, a, e, do tarcic należący, Breter =, Dielen =. Owoc chować na tarcicowym tle. *Cresc.* 458.

TARCZA, *TARCZ, y, *ż.*; (*Carn.* tarzha *orbita, scutum*; *Vind.* tarzha, szhit, paish, branva, bramba, odnefenza, vstriega; (*Croat.* taràz *pavimentum*; taraczati = brukować, cf. tarcica, taràczam *pavimento*); *Ross* тарчъ, *Ital.* targa; *Gall* targe; *Lat. med.* targia; *Arab.* tarka, darka; *Chald.* תרים teresa); mniejsza od paweży, dla jazdy służąca. *Papr. W.* 1, 227; *Germ* die Tartſche, Rondatſche, Rondel), das Reiterſchild; *Sorab* 1. nastahwka (*ob.* Nadstawić), nastahwa. *Krom.* 277. *Chmiel.* 1, 458 Tarcz z byczych skór siedmiu złożona. *Żebr. Ow.* 326. — §. *Phras.* Dawni ludzie z sobą uprzejmie, nie za tarczą żyli. *J Kchan. Dz.* 162. nie w ustawicznych walkach, nie w niedowierzaniu, podejźrzeniu = wzręcz jest jest, niemasz niemasz! ohne Mißtrauen. — *Fig.* Tarcza, szczyt, obrona, zasłona, Schutz und Schirm. Łzy tylko w jej nieszczęściu są obrony tarczą. *Teat.* 46, 54 O jak tarcz słaba z saméj poczciwości. *Past. Fid* 266. Bóg jest ratunek nasz, i tarcz nasza. *Radz. Ps.* 33. 20. *Rej. Post. Y y* 2. — § *Herald.* Tarcza, pole, w którym znaki znajdować się mają. *Wiel. Her. Jabł Her.*; das Schild eines Wappens, das Wappenſchild. Tarcza, herb Sobieskich, zkąd gwiazdy, za Jana Sobieskiego odkryte, nazwano tarczą Sobieskiego. *Boh. Prog.* 8. — § Tarcza u tablicy mierniczéj. *Solsk. Geom* 2, 11. *Jak. Mat.* 1, 300. das Schild auf dem Meßtiſche. — §. Tarcza strzelnicza, do której strzelają, szyba, krąg, meta, die Schießſcheibe. *Tr. Boh.* tarč — §. *Hist nat* Tarcze, pod brzuchem u wężów, łuski szerokie, taśmiaste, poprzecznie idące, *scuta. Zool.* 198. die Schilder an dem Bauche der Schlangen. — *Aliter:* Rodzaj gadu pływającego, gad rybny tarcze zwany, *centriscus*, których grzbiet niejakim jest pancerzem okryty. *Kluk. Zw* 3, 52. Schalfiſche. TARCZAŁA, *herb*; żóraw' na jednéj nodze, nad nim dwie tarcze. *Tr.* TARCZAN, TAPCZAN, u, *m*, deska czyli przyszersza ława, do spania na niéj, das Schlafbret, die Schlafbank; *Ross.* нары Chce pójść spać, znaleźć nie może łóżka, ni tarczanu. *Teat.* 43. *c*, 79. *Wyb.* Kogut piał; baba zaraz hyc z tarczanu. *Zab.* 13, 278. *Treb.* Jak mała szafa przybita do muru, jest tapczan z tarcic. *N. Pam.* 16, 29, (cf. szlabank). — — *Phras.* Przewalał się na łóżku, a teraz chrapi i na tarczanie. *Ossol. Wyr.* z fortuną odmieniają się obyczaje; staniał, spuścił nos. TARCZENNY, TARCZOWY, a, e, do tarczy należący; *Vind.* tarzhoun, Tartſchen =, Schild =; *Scutarius*, co ku tarczy należy, tarczenny, pawężniczy. *Mącz.* Odyńca trzeba z tarczowéj ruśnicy dobrze sparzyć. *Haur. Sk.* 294. z jakiej do tarczy strzelają, Schießſcheibenbüchſe, womit man nach der Scheibe ſchießt. TARCZNIK, TARCZOWNIK, a, *m.*, który tarczę nosi, (*tarczonoś), der Schildträger; (*Sorab.* 1. nastahwownik): abo tarcze robi, Schildmacher. *Mącz* Poczynił tarcze miedziane, i dał je w ręce przełożonym tarczników. *W.* 3 *Reg.* 14, 28. (przełożonym nad piechotą. *Bibl. Gd.*). Syn Jojady był rotmistrzem nad wojskiem strzelców i tarczowników. 1 *Leop.* 1 *Paral.* 18, 17 (pawężników. 3 *Leop.*). TARCZOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt tarczy, geſchildet, wie Schilder. Melon tarczowaty. *Syr.* 1184. TARCZYCA, y, *ż.*, *scutellaria*, rodzaj rośliny, do niego należy chełmik. *Kluk. Dykc.* 3, 65, Helmkraut, Schildkraut. TARCZYCZKA, i, *ż.*, *dem.*, pawęzka, *scutulum. Mącz.*, mała tarcza, das Schildchen, Schildlein. TARCZYK, a, *m.*, *clypeola*, roślina, u nas rośnie na polach, rzadko wyżej nad 4 cale *Kluk. Dykc.* 1, 139, Schildkraut.

*TARĘTOWATY, *ob.* Tarantowaty.

TARG, u, *m*; *Boh.* trh, rynk; *Sorab.* 1. torožežo, wiki, (cf. *wiec); *Carn* tèrg *forum, oppidum*; *Vind.* terg, terh, plaz, (*dem* tershish); *Croat.* tèrg, tergovische *forum, nundinae*, (tergovina *mercatura, telonium*, tèrstua, tersenye = handel, cf. terh; *Hung.* tereh *onus*); *Dalm* targh, pijazza = plac; *Bosn.* terg, tergouiscte, trrigh, pazar *ob.* Bazar, (*Bosn* targ, targouina, triigovina, tergovina, trrigouanje *mercatura*, tergouine *merces*); *Rag.* targh, targouiscte, targouina, (targh targovina, targovanje *negotiatio*); *Slav* tergovina = handel; *Ross.* торгъ, (торгъ, торговля handel); [*Eccl.* трьгъ; *Dan.* torv 2]; (*Turc.* teharche); miejsce targowe, targowisko, rynek; der Marktplatz, der Markt. Muszę pójść na targ, mam tam korcy kilka dziesiąt pszenicy *Teat.* 4. *b*, 35. Rybny targ *Vind.* ribnaria, ribnu tershifhe. Targ, miejsce lub czas targowy, dzień targowy *Vind* tershen den terguvanje, tershifhtvu, Markt, Marktplatz, Marktzeit, Markttag. Zygmunt postanowił, żeby po wsiach targi i jarmarki nie bywały. *Skrzet Pr. Pol.* 2, 200 Targi w Gdańsku tego lata będą bardzo dobre *W n.* 67, 110 Nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad* 45 *Pol. Arg.* 449; (*Slov.* ne radabi koza do trhu, ale musi; wiele ten czyni co musi, z musu cnota; *nolentem fata trahunt*). Wiedzie ich jak w uździenicy do targu *Rej. Post. K k k* 3. Na zdrowym do targu, na chromym do domu. *Klon. Wor.* 68. (zarobił jak Zabłocki na mydle, poprawił się z pieca na łeb; dał siekierkę, wziął kijek; lub też: co lepszego sprzedaj, co podlejszego tym się obchodź sam). Na jarmarku albo na targu pospolitym kto co kupi, to zarazem ma zapłacić *Szczerb Sax.* 168. — *Prov.* Bez pieniędzy na targ, bez soli do domu; *Slov.* bez peněz do trhu, bez

soli do domu; bez pieniędzy do miasta, bez soli do domu. *Żegl. Ad.* 15. *Rys. Ad.* 2; (*Slov.* bez knih do školi, bez penēz do trhu; bez xiążek do szkoły, bez pieniędzy na targ = z piasku bicz nie będzie). Jak w targu z wszystkiemi się brataj. *Birk. Gł. Kon.* 18. I najtrzeźwiejszy często z targu pijany wraca. *Ossol. Wyr.* (świat psuje, okazya czyni złodzieja). Powracał jak z targu, szumno, wesoły, pijany. *Ld.* Zły targ bywa po jarmarku. *Pot. Arg.* 309. *Pot. Zac.* 11. (po dobrym obiedzie nie smakuje wieczerza, niewielkie święto po ostatkach niedziela). Wyjeżdża z czym, jak z łysą kobyłą na targ = popisuje się z rzeczą już spowszedniałą. *Wolsk.* (chlubi się, jak gdyby z czym poczciwym, nadstawia się, chciałby się koniecznie pozbyć). — *Fig.* Nie wyjeżdża na targ z tym, co komu czyni, a potajemnie wedle potrzeby każdego wspomaga. *Kosz. Lor.* 114 *b.* nie chwali się, nie chlubi się, nie popisuje się. (*Slov.* Ne ze wšeckim na trh; *non omnia revelanda*). Wyjechał z tym na targ = (podał pod kwestyą, pod roztrząśnienie, rzucił kość). Nie masz z czym na targ, nie m targ to! (nie masz z czym się popisywać, to nie do ludzi, w kąt z tym, na targu tego nie zbędziesz, ani na jarmarku, nie kupi tego nikt). Po targu, chybił targu = (po czasie, stało się już, odstać się nie może, po barszczu szperka, chrzan po sztuce mięsa, łyżka po obiedzie, nóż po pieczeni, po mszy do kościoła, po śmierci lekarstwo). Targ uczy kupować. *Archel.* 2, 64. (do wszystkiego trzeba praktyki, po szkodzie mądry, doświadczenie mistrzyni). — Jak na targu, targ w Osieku, *ob.* sprawa jak w Osieku; czart swoje, pop swoje, wszyscy krzyczą, żadnego nie słychać. W głowie, jak na targu, *ideae confusae*, groch z kapustą, bigos. — Targ, targowanie, zmowa o kupno; das Handeln, Dingen, Bedingen, Behandeln, der Handel, Kaufhandel. Kamil targ zrzucił, który z Galami szlachta Rzymska zawierała bez jego wiadomości. *Birk. Kaz. Ob. C* 2. Podkupywać kogo w targu. *Teat.* 52. *c*, 9. Krakowskim targiem, na połowicy przestanię. *Rys. Ad.* 29. Pierwszego targu nie upuszczaj. *Rys. Ad.* 58. *Cn. Ad.* 859. Ostatnim targiem, ostatnim słowem, ostatnią ceną, mit dem letzten Worte. Skoro znacie się na tym, prędzéj dobijemy targu. *Teat.* 18. *b*, 24. (prędzéj skończymy, zgodzimy się). Dobijać, docierać, dobić, dotrzeć targu, skończyć umowę, ręka w rękę uderzyć: *oppos.* odskoczyć od targu, nie dobić, zrzucić się. — Targ jeszcze, nie kupno, targ nie litkup; myśl jeszcze nie uczynek, daleko ztąd do owąd, jeszcze się nic nie stało, jeszcze to nie ślub, jeszcześmy nie przyszli do litkupu, jeszcze rzecz w targu, nieskończona, na dwoje, może być jeszcze i tak i siak; nie wykrzykuj, póki targ; nie mów hup, aż przeskoczysz, *ante victoriam ne canas triumphos*; nie śpiewaj aleluja aż po wielkim piątku. — I jeszcze targ, targ i targ, a do słowa nie przychodzi, zwłoczy się, kiedyż koniec? — Targ targ, a słowo słowo = jeszcze może się rozejść. — I do targu nie przyszło! rozeszli się od razu. — Targ = zwada, n. p. Wielki targ między nimi powstał. *Ossol. Wyr.*, (cf. targać, tarkać). — Targ, targowa cena, der Marktpreis. Zbożem kupczący większy targ i cenę onegoż wznieśli. *Chełm. Pr.* 4. — *Fig.* Dziś w lekkiej wadze a targu są nauczyciele. *Glicz. Wych. N* 8. (w niskiej cenie, w małym poważaniu). — Targ = to, co na kupi zyskał, *ut* Dobrym targ miał. *Cn. Th.* 1137. co utargowano, ich habe einen guten Markt gehabt, Marktverdienst, Gewinst, gute Lösung. Zły miał targ = źle przedał; w ogólności: nie udało mu się, szwankował, źle padło, nie upiekł pieczeni, wskórał jak Zabłocki; poznano się na nim, poszedł jak zmyty. *Cum emphasi* przyciężając: zły miał targ = oberwał, wziął po łbie, po czuprynie, wytargano go, powrócił z siniakiem, łysy, z wydartą czupryną. — Targ cygański, cygańskie kupno, kradzież, lekki chleb, lekkie, złe nabycie, Zigeunerhandel, Diebstahl, Gaunerey. — 2. *Fig. transl.* W Niniwie wszystko na targu było, godności, urzędy, sprawiedliwość. *Stas. Num.* 2, 123. na tandecie, na przedaj, zum Verkauf. Za urzędy, za łaski, za ładowne trzosy, Na targ idzie ojczyzna, na targ wolne głosy. *Teat.* 45. *d*, 82. *Wyb.* Pójść w targ o serce, rzecz to, która zdradza. *Teat.* 54. *d*, 39. (targować serca). — Targ z kim o co, umawianie się o co, nieprędkie uleganie, nieochoczość, niegotowość do czego; Dingen, Handeln, Gedinge, Unwillfährigkeit, Unlust, Saumseligkeit. Wielkie zwłoki przez znaczną nieochotę i sromotne targi z żołnierzem nastąpiły. *Tward. Wł.* 44. Zaniechaj targiem iść z panem bogiem i ś. kościołem. *Sak. Okul.* 7. — *Aliter:* Puścić uszy na targ = posłuchywać między ludźmi, co też o czym mówią, (*ob.* tarkają o tym), dowiadywać się co gadają, sądzą; unter die Leute gehen, sich erkundigen was passirt, horchen, was geredet wird. Gdybyś puścił uszy na targ, iściebyś usłyszał pewną nowinkę o sobie. *Rej. Post. L l* 5. Nie tylko patrzeć na gładkość białogłowy, ale też i uszy posyłać na targ, jaka o niej sława. *Budn. Apopht.* 130. TARGAĆ, TARCHAĆ *cz. contin.*, Targnąć *jednll.*; *Boh.* trhati, trhnauti, drhnauti (cf. zadziergnąć, zadrhauti), drhl, drhnu, drhati, (drhlen tarlica); *Slov.* trhat, trhám, (trhliwi *laceratívus*); *Sorab.* 2. tergasch; *Sorab.* 1. torhacź, torham; *Carn.* tergam, (tergam = 2) wino obierać, terganje = winobranie); *Vind.* tergati, stergat; *Croat.* tergati, tergam; *Bosn.* tergati, trrigati, otrrighnuti *vindemiam facere*, terganje, trriganje *vindemia*, tergati, otrrighnuti *frangere*; *Rag.* targati vlase, utarghnuti, targati *vindemiam facere*; *Ross.* торгать, дернуть, дергать, дергивать, терзать, теребить, теребю (cf. trzebić), таскать; (cf. *Gall.* tirer; Niederſ. tiren; Ottfried. scerren; Hochdeutſch zerren; cf. *Germ.* die Zarge = wątor; *cf. Ital.* stracciare; *cf. Chald.* תרץ *rupit, disrupit*; *Hebr.* טרך torach, *rapuit, dilaceravit*); szarpać, rwać, *propr. et transl.*; zausen, reißen, zupfen, bin und her ziehen, herum zausen. Bijąc targając zelżywie po mieście go włoczyli. *Sk. Dz.* 257. Targnął łańcuch ze złości. *Bardz. Trag.* 43. Wrzkomo płakano i targano włosy. *Jabł. Tel.* 247. Bij w piersi i z głowy Targaj włosy przeciężki żal. *Groch. W.* 418. Mocny a młody pachołek nie mógł koniowi oczas utargnąć razem, stary po jednemu włosu targając, wszystek wyrwał, że nic nie ostało. *Eraz. Jez. G*, 7 *b*, (cf. *Vind.* sobe tergati = zęby rwać). Targać kleszczami. *Cn. Th.* 1137. mit Zangen rei-

ßen, kneipen. Targać słomę, tarchać, Stroh verwirren, verreiben. Barłog czyli targana słoma, *Świtk. Bud.* 62. Wirrſtroh, Krummſtroh. Gardliną abo trzciną izby poszywaj; nie masz-li trzciny, targaną słomą, kitek nawiązawszy, to mało króciéj trwa, niż gardlina. *Haur. Ek.* 66. Nietargane cielce. *Otw. Ow.* 545. nieutargane, nieobjeżdżane, niezaprzęgane, niewłożone, nieprzyuczone, nieobrochmanione, nieukrocone, ungebändigt. Targanie i darcie w żywocie, w trzewach i w stolcu. *Syr.* 434, *Carn.* terganje; das Reißen und Grimmen in den Gedärmen. Targać kogo za suknią. *Cn. Th.* 1157. beym Rocke zupfen. — §. Przeczżeś się nie obawiał targnąć ręki twojéj na zabicie pomazańca pańskiego? *Mon.* 71, 847. ściągnąć, wyciągnąć, ausſtrecken, (*ob.* targnąć się na co). — Targnąć czym, szarpnąć czym, womit einen Ruck thun. Podpinałem łańcuszek mojemu koniowi; on targnął głową, i kruczkiem od wędzidła zadrasnął mię. *Teat.* 20. *b*, 65. — *Transl. fig.* Targać co = drzeć, roztargiwać, rwać, szarpać, rozszarpywać, łamać, rozłamywać, rozprzęgać, rozdzierać, rozforować, niszczyć; brechen, zerreißen, herumreißen, niederreißen, ſchwächen. Gdy król Anglii kościoł ś. i wolności jego targa .... *Sk. Ds.* 1171. Gospodarstwa świętego nie więcej nie miało popsować i targać, jeno ten nieszlachetny kąkol. *Rej. Post. K k k* 5. Zdrowie od natury dobre wziąwszy, zbytkiem go targają. *Warg. Radz.* 5. Królu, pokój z nami, od tylu wieków chowany targasz, nieprzyjaciołom dając posiłki. *Boh. Kom.* 2, 492. Przez przerwaność u proroka znaczą się ludzkie występki, któremi targają sobie przystęp do królestwa niebieskiego. *Gil. Post.* 265 *b.* (przerywają go sobie, trudnią go sobie). Targać się *Verb. med.*, szarpać się, rzucać sobą; ſich reißen, mit ſich ſelbſt herum ſchlagen. Pies na łańcuchu targa się tylko, a nic uczynić nie może. *Rej. Zw.* 81 *b.* (*Croat.* terszitisze *niti*). — §. Taka się targa rusznica. *Tr.* dieß Feuerrohr ſtößt, reißt. — §. Siły rwać, ſich abmatten, ſich entkräften. Krwią oczy panu zaciekają; ustają mdłe siły, członki się targają. *Odym. Św.* 2, *H h* 2 — Targać się *rec.*, szarpać się z kim, rwać się, mocować się, tarmosić się; mit einem raufen, ſich mit ihm herum balgen. Targali się za czupryny te zawzięte syny. *Jabł. Ez.* 149. (za łby chodzili). — Targać się na co, na kogo = porywać się, rzucać się na kogo; *Rag.* tarkatti, targħnutise, ſich über einen hermachen, über ihn herfallen, auf einen losgehen, ihn angreifen. Ktoby na przełożonego swojego targnął się, ma być gardłem karany. *Vol. Leg.* 2, 1693. Darmo się targasz słaby na mocnego, Wiesz, jaka dzielność jest pana mojego. *Kras. Oss. C* 2. Odźwierni się zmówili targnąć na króla. *Radz. Esth.* 6, 2. *Sk. Ds.* 553. Chcieli Chrystusa pojmać, ale się nikt nań z ręką nie targnął. *Sekl. Joan.* 7, *not.* «ręku nie wrzucił, abo nie jął go». Targnął się na towarzysza swego i ręką i słowy. *Dambr.* 485. Żeby się żaden z tych, którzy do sądu należą, jeden na drugiego, ani słowem, ani uczynkiem, ani jakimkolwiek inszym sposobem nie targał. *Szczerb. Sax.* 153. Ustawicznie się targamy na to zakazane drzewko. *Rej. Post. L l l* 3. Lud targnął się słowy na Mojżesza. *Radz. Exod.* 17, 2. A wy, o nieżyczliwi, o zapamiętali, Długoż się na mą sławę będziecie targali! *J. Kchan. Ps.* 4. Z tej i z owej strony, targano się na dobrą sławę jego. *Birk. Zamoj.* 27. TARGACZ, a, *m*, targający co, der Zauſer, Reißer; *Rag.* targalaz *ruptor*; *Croat.* tergách, *f.* tergachicza; *Boh.* trhačka kwiaty zszczykająca; *Rag.* targâc; *Dal.* targacz, *f.* targaczicza; *Bosn.* trrigaç *vindemiator*; *Ross.* терзатель szarpacz. TARGAN, u, *m.*, robią z starych powrozów, które rozkręcają, służy do dychtowania szycia. *Magier. Mskr.*, Zupfſtrick zum Calfatern; = TARGANIEC, ńca, *m.*, §. 1) Gdy się w statku otworzy dziura, co prędzéj wziąć targańca ze szkutnych powrozów, i tym jako najlepiéj udychtować dziury. *Haur. Ek.* 174. — § 2) Targaniec, szarpanina, walka, mocowanie się, zapasy, chodzenie za pas, czuby, tarmoszenie, wojna, za łby wodzenie się, bitwa, bijatyka, zalebki; das Raufen, die Raufereу, das Ringen, Gerinne, der Kampf, Fauſtkampf. Pękają w srogich targańcach kołnierze, Jucha się leje, brzmią pięściami pyski, Pełno hałasu, leci ze łbów pierze, Kufle się tłuką, latają półmiski. *Zab.* 2, 231. *Nar.* W targaniec się gotując, zęby ten ów zgrzytał, Ten maczugę toczoną, ów kamienie chwytał. *Gaw. Siel.* 377. Prosili go, żeby tu targańca już z przeciwnikami nie chodził. *Pot. Arg.* 757. *Birk Chodk.* 21. Czy to on pieszo pójdzie na wyścigi, Czy w targańce z chłopięty .... *Hor.* 2, 102. *Nar. Jabł. Buk. K* 2 *b.* Zazdrość sama w sobie targaniec cierpi, sama sobie męką. *Birk. Zbar. B* 4 *b.* bole, męki; Pein, Schmerzen. — Oberwał targańca = wziął po łbie. — §. 3) Targaniec, narzędzie do rwania zębów. *Perz. Cyr.* 2, 191. der Zahnbrecher, die Zähne ausjureißen. — §. 4) Targaniec, targańce, rzemień, utrzymujący powóz przy drągach. *Ossol. Wyr.*, der Schwungriemen unter einem Wagen. Przycieśnić, przypuścić targańca, *fig.*, ująć lub dać komu więcéj wolności, ouzdać lub wyuzdać, ująć, przyskromić, popuścić cugłów, zasforować, wysforować. TARGANINA, y, *ż.*, szarpanina, rwanie i tu i tam; Geraufe, Reißereу hier und dorthin; *Boh.* dranice, (cf. darcie). Niedźwiedź tanemistrz, po rozkosznéj targaniny męce, Dopiero zwykł był miewać pokarm w swéj paszczęce. *Zab.* 12, 90 — §. Targanina, wodzenie się za łby, czuby, n. p. Było tam targaniny dosyć, Raufereу. TARGOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*; (*Boh.* tržiti: *Slov.* tržjm; *Carn.* tergûjem, tersim, (terguvanje = handel); *Croat.* terguvati, tergûjem, tersiti = handlować, tersitisze = starać się, terjam *exigo*, terjávecz *exactor*; *Bosn.* tergovati, trrigovati *negotiari*, *facere mercaturam*; *Rag.* targovatti = handlować; *Ross.* торговать, приторговать, приторговывать, приторжка; (расторговаться, расторговываться rozszerzyć swój handel); (cf. *Chald.*, *Samar.*, *Syr. et Arab.* תגר tagar, *mercaturam exercuit*; *Arab.* تاجر taagar, *mercator*); targować co, czego, kupując podawać cenę; *Vind.* salikofati, saliofuvati (cf. litkup), kupuvati, um etwas handeln, dingen, etwas behandeln. Zgodź się z kupcem o tę kłódkę, którą targowałem przy tobie, nie chciał jéj dać od 20 zł; daj mu 19. *Teat.* 52. *d*, 10. Nie już ten zaraz, co targuje, kupi. *Pot. Arg.* 188. (insza targ, insza kupno; daleko ztąd do owąd). Kupić, nie kupić, po-

targować wolno, (cf. próbować, skosztować). Kota w worze targować, targować po omacku, nieroztropnie, lada co za coś, (*ob.* Kot). My złego sługi ani targować nie chcemy. *Hrbst. Lek. E* 4. (i darmo go nie chcemy). Targować cielę za wołu, źrzebię za konia, targować łysą kobyłę ◦ nie znać się na czym. Kota targuje, kupujący wołu. *Pot. Arg.* 156. (zwyczajnie o mało mówi, kto na dużo zakrawa; prosi o krómkę, a chce bochenka: cf. by ogonek położyć). Targował, aż przetargował ◦ długo myślił, a podrwił głową, pokpił sprawę. — *Fig.* Targować serca może, kto ma złoto. *Teat.* 1, 40. (kupować). Jeszcze własny mąż żywy, a ona targuje Chłopa sobie inszego, a swojego truje. *Paszk. Dz.* 127. — *Aliter:* *Targować ◦ handlować, handel prowadzić; Handel treiben, handeln. Mieszkajcie w naszéj ziemi, i targujcie w niéj. *Budn. Genes* 34, 10. — *Aliter:* Targować, utargować, przedając zyskać; Geld lösen, marktен, im Handel gwinnen. Ziębnę tu, a nic nie targuję pieniędzy. *Tr.* TARGOWAĆ się *recipr.*, powoli postępować cenę kupując: *Slav.* pogádjatise, (cf. *Slav. et Bosn.* pogoditise od čine, učinitise *convenire de praetio*); lange handeln, dingen, (feilschen, márfeln); n. p. Ośm złotych, weźmiecie. R. Nie dam od dziesięciu. A. Macie półdziewiąta. R. Przyłóżcie z półdziesięta. *Alb. na Woj* 12. Targujże się, chceszli kupić tanio. *Alb. na Woj.* 11. Będzie się o to targował, by o konia. *Glicz. Wych. M* 3. (by o dom, by o co wielkiego, drogiego). Targuje się jak żyd ◦ nikczemny, o grosz mu idzie. Gotów się pół dnia o jeden grosz targować. *Teat.* 16. *b*, 112. Targować się z sumnieniem, pod restrykcyą czynić; szukać wybiegu przeciw sumnieniu, nie być całkiem poczciwym; *entrer en composition avec sa conscience.* — §. *Fig. transl.:* Targować się, nie zaraz na wszystko zezwalać, nie być posłusznym, ochoczym do pełnienia obowiązku, n. p. Nie targuj się z panem bogiem ◦ nie ociągaj się w powinności względem niego. TARGOWICA, y, *ż.*, 1) miasto w wojew. Wołyńskim, gniazdo imienia Targowickich. — 2) Miasto w Bracławskim, imię bierze od handlu czyli od targów, który tu, jako w mieście pogranicznym z Kozakami Zaporowskiemi, teraz z nowymi Serbami utrzymywany bywa. *Dykc. Geogr.* 3, 102. Name verschiedener Handelsstädte im Russischen. — §. Targowica ◦ Targowicka konfederacya, *ob. O ustanow. i upadk. konstyt. 3go maja.* TARGOWISKO, a, *n.*; *Boh.* trhoviště, tržiště; *Sorab.* 1. toroschežo, torožo, torožčžo; *Sorab.* 2. mark; *Carn.* tershishe; *Vind.* tershizh, tershistu, krai sa barantanje, krai sa kupzhnia; *Croat.* tergouische; *Rag.* targoviscte; *Bosn.* tergouiscte, pazariscte, mjesto od trrigouine; *Slav.* tèrgovishte; *Ross.* торговище, торжище, площадъ, (cf. płaszczyzna, plac); *Eccl.* тръжьство [*celebritas* 2], тръжище, купилище; miejsce, na którym targi bywają, n. p. rynek, tret, der Marktplatz. Nie jeden z targowiska szedł na szubienice. *Pot. Zac.* 5. — §. Targowisko, targowica, targowa wieś, mająca przywilej na targi, ein Marktflecken. Biegali po wsiach, miasteczkach i targowiskach. *Sk. Dz.* 204. TARGOWNIK, a, *m.*; *Croat.* tergovecz, *f.* tergovachicza; *Rag.* targovaz, targovcich; *Bosn.* tergouač, trrigouač; *Slav.* tèrgouac; *Ross.* торжникъ, *f.* торговщица, торговка; *Eccl.* торговецъ, тръжьникъ; handlarz, kramarz, przekupień, frymarz, kupiec; der Krämer, Handelsmann, der um etwas handelt, dinget, der Feilscher. Wypędził Jezus z kościoła wszystkie one targowniki. *Rej Post L l* 2. TARGOWY, a, e, do targu należący, Markt◦, Wochenmarkt◦; *Boh.* trhowý; *Vind.* tershen, tershni, tergni; *Rag.* targovski, targovacki, targovni; *Ross.* торговый, торжищный, площадный. Targowy dzień, targ. *Cn. Th.* 1137. Targowy dzień, pilnuj każdy swego. *Rys. Ad.* 165. (o złodzieja nietrudno). Targowe miasteczko. *Zab.* 16, 152. Miasteczko albo wieś targowa nie ma być blizko drugiéj sadowiona, to dlatego, żeby to nie było z szkodą drugiego. *Szczerb. Sax.* 246. (*Ross.* торговая казнь, торговое наказание ◦ kara publiczna). Targowy *Subst. m.*, dozorca targowy, der Marktmeister; *Boh.* tržný. Targowe *Subst. neutr.*, płaca od przedaży na targu, Standgeld, Marktgeld, Marktsteuer; *Boh.* tržne; tržného platiti ◦ cło targowe; n. p. Cła targowego ktoby nie oddał, winy 30 szelągów przepadnie. *Szczerb. Sax.* 49. Za Piastów targowe płacono po miasteczkach od najmniejszych nawet drobiazgów. *Nar. Hst.* 2, 258. *et* 86. Od przejeżdżających na jarmarki było przedtym w miastach królewskich wybierane targowe. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 200. Król postanowił targowe, aby od najmniejszéj rzeczy, co człek na sobie przyniesie, dwa pieniądza brano. *Eraz. Jez. N* 7. — §. Kiedy pani serce przedaje, służąca powinna brać targowe. *Teat.* 16. *c*, 20, cf. baraszne, poczesne, na piwo, tryngield, na śpilki, oduzne, podarek od odprowadzenia rzeczy kupionéj.

Pochodz. *targać, tarchać; roztarchać, roztargać, potargać, przytargać, natargać, utargać, nadtargać, odtargać, wtargnąć, zatarga; targować, dotargować, natargować, odtargować, przetargować, utargować, stargować, wytargować;* — §. *wątor.*

TARKA, i, *ż.*, §. 1) naczynie do tarcia czego; *Boh.* struhadlo, struhatko, (cf. strugadło): *Sorab.* 1. truhadwo; *Carn.* rĕshn, ribĕshn; *Vind.* ribesfhel, strugalu, refhen, godillu; *Croat.* ribès, ribeseny, reketas; *Dal.* rakates; *Slav.* irenda; *Ross.* терка, ein Reibeisen. Tarka z blachy naczynie, na którym chleb suchy do posypowania pieczystego trą, lub gałkę muszkatołową. *Wiel. Kuch.* 431. *Ern.* 860. Trzeć muszkatową gałkę na tarce. *Tr.* Korzeń rozmarynowy na tarce raszplowany abo utarty. *Syr.* 164. Tarka pieprzowa. *Cn. Th.* 1157. moździerzyk, młynek, eine Pfeffermühle. — *Lima*, naczynie ślusarskie, którym piłują, trą, piłka, tarka. *Mącz., Rag.* tarliza; die Feile, die Raspel. Brać kogo na tarkę, na przetak, wecować, einen bürsten. Był on już nie na jednéj tarce ◦ przeszedł przez rózgi, przetarty, ćwiczony, szczwany. — §. 2) Tarka, *ob.* Tarło, Tarlisko. — §. 3) Tarka, *ob.* Tarnka, Tarnek. — TARKAĆ, TARCHAĆ, TARKOTAĆ, TYRKOTAĆ, *cz. niedok.*, Tarknąć, Tarchnąć *jednll.*, tarkot wydawać, ein rauhes Geräusch machen, rasseln; (*Boh.* trkati tryskać); *Carn.* terzheti, terkam, terklam ◦ stukać; *Rag.* tarkatti, tarcjatti *currere*; *Bosn.* terciatti, trricjati). Koła, powozy tarkoczą. *Ossol. Wyr.* Liny galerne trzeszcząc od wiatru

tarkoczą. *Otw. Ow.* 452. Grucha gołąbek, skrzydłami tarcha, mile kwili. *Gaw. Siel.* 383. Grzywacze tam skrzydły żartkiemi tarkają. *Tward. Daf* 26. Lata koło wiosel, tarkocąc skrzydłami *Otw. Ow.* 579. — *Fig* Wiele tarkocze, mało ujeżdża = więcéj wrzawy, niż skutku; wiele obiecuje, mało daje; więcéj dymu, niż ognia; więcéj huku, niż puku. — § Tarkotać językiem, mleć językiem, bez zastanowienia, złym tonem gadać, viel ſchwadroniren. — §. *Transl.* Z nieukontentowania pierwéj umrze, niż ona, jeśli jeszcze do tego ustawicznie tyrkotać będzie. *Teat.* 32. *b*,. 5. zrzędzić, gderać, psuć głowę, kłopotać, quurren. — *Transl fig.* Tarkają o czym ludzie = gruchnęło co, gadają szeptem o tym, szepcą, szemrzą, bąkają, trzęsą; man murmelt von etwas, munkelt davon, es verbreitet ſich ein Gerücht; (cf. puścić uszy na targ). Dawno o tym tarchają *Mat. z Pod.* Tarchają coś po kątach niektórzy, iż.... *Birk. o Exorb.* 21. Z razu ludzie zaczęli o tym tarkać, potym i w głos mówili. *Pot. Arg.* 548. Wieści te niepróżno tarchające.... *Tward. W. D.* 2, 104. Tarchnęły o tym dotąd wieści jednostajne. *ib.* 115. pokątnie się słyszeć dały. es gieng ein ſtilles Gerücht herum. TARKOT u, *m.*, kół odgłos, chrobotanie, wrzawa, hałas, gwar, niesforny wrzask; das Raſſeln, Geraſſel, Rauſchen. Tarkot wozów, rżenie bystrych koni. *Ossol. Wyr.* Krzyk mężów i powrozów tarkoty powstają. *A. Kchan.* 4. Wojsko kruków z paszy się wracając, gęstemi skrzydły tarkot czyniły. *Otw. Wirg.* 390, *Boh.* brkot. Wypuszczone z zamknięcia gęsi, z ochoty Ku słonecznym rozparom żartkiemi tarkoty W piersi się uderzają. *Tward. Wł.* 142. *Chodk. Kost.* 55. *Gałuszą w zbyt, lud wrzaskiem, powrozy tarkotem, Woda klaskiem, rum powietrzny grzmotem. *Żebr. Ow.* 283. Gołębica tarkot skrzydłami czyniąc, wzgórę się wzbija. *A. Kchan.* 121. Trzykroć puhacz tarkotem złe dał hasło srogi. *Żebr. Ow.* 257; *letali carmine*, krzykiem, wrzaskiem chrapliwym. — §. Tarkot, a, *m.*, niewyrozumiały, niesforny gadacz, jąkało, wielomowca, ein Schwadroneur.

TARKOWY, a, e, §. 1) od tarki, Reibeiſen =; *Ross.* терошный. — § 2) Tarnkowy *qu. v.* TARLAĆ się, Tarać się, *ob.* Tarzać. TARLICA, y, *ż.*; *Boh.* trlice, drhlen; *Vind.* terliza; *Bosn.* trrliça za trriti lan; (*Rag.* tarliza *lima*, tarka, tarlaz *sector*); *Ross.* трепалка, трепало; cierlica, die Flachsbreche; *stuparius malleus*, tarlica, trzepaczka, do tarcia przędziwa. *Macz.* Sposób międlenia czyli tarcia konopi na międlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. — § Tarlica w robotni artyleryczněj, stół z brzegami na którym rozcierają się zaprawy ogniowe. *Jak. Art.* 3, 320, der Reibetiſch, das Reibebret. *TARŁO, a, *n.*, TARLISKO, miejsce, gdzie się ryby trą, czas tarcia się ryb; *Carn.* derstva, die Fiſchleiche, der Ort, wo die Fiſche leichen, die Leichzeit; (*Hung.* tarló = ściernisko). Przestrzegać trzeba, aby w téj sadzawce, gdzie są karpie na tarlisko, żadnego nie było szczupaka. *Haur. Sk* 141. Lin błotem żyje; gdy wyjdzie na tarło, tedy wierzchem chodzi. *Spicz.* 158. Morskich orków i balen potwornych łożysko, Rybnych tarel i pisków zmieszanych igrzysko. *Przyb. Milt.* 375. — *Aliter:* Wraca się pies do swoich plwocin, a świnia do tarliska. *Eras. Ob. A.* do kałuży, w któréj się tarała, Pfütze. — §. Tarło, tarlisko, miejsce, gdzie trą tarlicą, der Flachsbrecheort. — § Tarło, *ob.* Tarka, *et* Tarnina, Tarń. TARMOSIĆ się *zaimk. niedok*, Tarmosać się *contin.*, targać się, szarpać się, mocować się; ſich herum zerren, herum raufen. Źrzebcowi uwięzują jaką mierną kłódkę, tylko trzeba, aby się za nim nie tarmosała, a bardziej źrzebca nie straszyła. *Hipp.* 32. aby się nie szamotała.

TARŃ, TARKA, i., *ż.*, TARNIE, ia, *n.*, *collect.* TARNINA, y, *ż.*; *Boh.* trnj, trn, trnina; *Sorab.* 1. cžerno, dortntžina; *Carn.* derkule, germule; *Vind.* ternje, ternovje, dern, (cf. dereń, dren = głóg); *Croat.* tërn, (ternye = chróścina); *Rag.* tarn, (starn *culmus*): *Bosn.* tergne, trrigne, dracoje; *Slav.* tërniak: *Ross.* тернъ, терніе, терновище дрячіе; *Eccl* терниина; cierń, ciernie; (*Germ.* der Dorn, Dornen; *Angl.* thorn; *Anglos.* deorn; *Dan. et Svec.* torn; *Holl.* doorne, deurne; *Goth.* thaurnus; *Isl.* thorn, thyrner). Nad rowem ma być nasadzono tarnie z korzeniem. *Cresc.* 21. *Cierznie abo tarnie. *Cresc.* 455. — § Tarń, u, *m.*, TARNEK, nku, *m*, *dem.*, kolec u tarni; *Vind.* tern, oisterz, fevu, fheva, ostnu (*ob.* Oścień), oist, nabad nabada, oistnina, ein Dorn, Stachel am Dornſtrauche. Biedny tarń, gdy go kto tłoczy, nogę mu własną krwią zbroczy. *Dar. Lot.* 10. (i słaby się broni, i biedna gęś syka, i psina się odszczekuje, i lichy wróbel trzepie skrzydłami, gdy go schwytasz). Tarnek się z młodu ostrzy. *Simon. Siel.* 93. *Birk. Kaz. Ob. K* 3. Tarnek ostry z młodu zaraz kole. *Simon. Siel.* 70. *Rys. Ad.* 77. Pospolicie powiadają, że się za młodu tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. K* 3; (*Slov.* z mladi sa trň ostrí; *Vind.* sguda pozhne shgati, kar kopriva ozhe ostati; zhlovek kashe v' mladusti, kai ozhe biti v' starusti = wcześnie pocznie żegać, co pokrzywą ma zostać; człowiek pokazuje w młodości, czym chce być w starości). — *Fig.* Oj ostrzysz tarnek na mię. *Burl. B* 2. (gotujesz mi zmartwienie, cf. oścień, cf. mól). Siedzi jak na tarkach = jak na śpilkach, na szydle, na brzytwach, na kolcach. *Vind.* Taku trebi, kaker tern v' peti = tak potrzebny, jak tarń w pięcie, cf jak Piłat w kredzie, jak dyabeł w Częstochowie. — § Tarń, i, *ż.*, TARNINA, y, *ż.*, tarnkowe drzewko; *Boh.* trnka; *Vind.* ternika, ternina, ternovje, tarn; *Bosn.* tergnina, trrignina, çargnina; *Carn* oparenza; *Ross.* шернъ; *spina*, die Schlehenſtaude; krzew mierny, wielą kolcami osadzony, daje owoc ciemnogranatowy wielkości małéj wiśni, cierpki. *Kluk. Rośl.* 2, 58. Najpiękniejsze płoty bywają z cierni, które zowią tarniną, owocem jego są tarki. *Świtk. Bud* 430. Weißdorn. TARNAWA, *herb*; krzyż, przy nim na lewéj księżyc rogami do krzyża obrócony; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen. TARNIEĆ, *TARGNIEĆ *neutr. niedok.*, starnieć *dok.*., Tarnąć *jednłl.*; *Boh* trnauti, ztrnauti, ztrnu, ustrnauti; *Carn.* terpniti, terpnem; *Bosn.* utarnuti, utrrinuti, (utrrinuti, ugasiti *extinguere*, utrrinutise *extingui*); *Rag.* tarnutti, tarnem, utarnutti; *Ross.* терпнуть; cierpnieć, n. p. od tarek,

że kwaśne i cierpkie, drewnieć, drętwieć; ſtumpf werden, wie die Zähne von Säure, ſtarren, erſtarren, einſchlafen). Oczom poczynającym tarnieć albo drewnieć, a jak drudzy mówią, w słup iść, lekarstwo. *Syr.* 389. Od dymu tego ziela węże starnieją, i na poły umierają. *Syr.* 633. Lekarstwo starnieniu któregokolwiek członka, któryby władzy i ruszania nie miał. *Syr.* 759. Szyi starniałéj, że na żadną stronę głowy obrócić nie można. *Syr.* 1205. Żyły w ciele tarnieją. *Bal. Sen.* 23. Komuż w boju ręka nie stargnie, gdy mu w oczy stanie ociec! *Bardz. Luk.* 42. Twoim strachem ciało tarnie, sądów twych się boję. *J. Kchan. Ps.* 182 Tarnę wszystek, na przestępce patrząc ustaw twoich. *J. Kchan. Ps.* 179. (drętwiałem. *Karp.* 6, 157). — Tarne *ita officior, quasi formicas repentes sentiam. Cn. Th.* 1137 Tarnienie, *formicatio. ib.*, mrowisko. TARNCZANY, a, e, do tarnek należący, Schlehen-. Tarnczany sad. *prunetum. Mącz.* TARNINA, *ob.* Tarń. TARNKA, TARKA, i, *ż.*; *Boh.* trnka; *Carn.* ternûla, dernûla, tertûle; *Vind.* tarnulla., ternula, ternoliza, ternouniza; *Bosn.* ternìna, tergne, trrigne, draccje; *Ross.* терновая ягода; tarnośliwa, owoc tarnczany, die Schlehe. Owoc cierznia albo jagody, tarnki. *Cresc.* 455. Tarnka cierniowa. *Mącz*; leśna śliwka *Urzęd.* 375. *Cresc.* 389. *Switk. Bud.* 430. Tarki, *alias* cierniowy owoc. *Haur. Sk.* 114. TARNIOWY, a, e, cierniowy, Dorn-; *Boh.* trnowatý; *Sorab.* 2. cžernowé; *Vind.* ternouiten, ternliu, ternjast; *Rag.* tarnòv; *Bosn.* tergnini, trrignini, dracini; *Ross.* терноовный; *Eccl.* терністый, (*ob.* Ciernisty). — *Anat.* Nerw tarniowy, *spinalis*; mlecz tarniowy etc. *Krup.* 3, 179. grzbietowy, Rückgrad-. TARNISKO, a, *n.*, plac, gdzie rośnie tarnina, albo wykarczowany z tarniny; n. p. Wysiano na tarnisku korcy 12. ein Dornenplatz, wo Dornenhecken ſtehen oder ſtanden. *TARNKOPŁODNY, a, e, w tarnki płodny, ſchlehenerzeugend; *Eccl.* терноплодный. TARNKOWY, a, e, od tarnek, tarnczany, Schlehen-; *Boh.* trnený. Sok tarnkowy. *Krup.* 5, 157, *Carn.* dernûlz; *Vind.* ternulz, ternolsku vinu; *Ross.* терновка. TARNOŚLIWA, y, *ż.*, TARNOŚLIWKA, i, *ż. dem.*, [rodzaj okrągłych śliwek, *prunus insit. Linn.*, Kirſchenbaum 2]; *ob.* Tarń, Tarnka TARNÓW, a, *m.*, miasto w Krakowskim, gniazdo Tarnowskich. *Dykc. Geogr.* 3, 102, [dziś w Galicyi zachod. 2], Name einer Stadt. TARNOWEK, wka, *m.*, miasto nad Wisłą, o mile od Baranowa. *ib.* TARNOWICA, y, *m.*, miasto w Szląsku. *ib.* TARNOWIC, a, *m.*, miasto Szląskie w xięstwie Opolskim. *ib.* (*Sorab.* 2. Tarnojsk, wieś Torniz).

*TART, n. p. Znalazła Marta swego Tarta, *ob.* Gotart.

TARTAK, a, u, *m.*, młyn do tarcia drzew na tarcice, dyle; *Boh.* pilnj mleyn, pila, (*ob.* Piła); *Carn.* stergâlu; *Vind.* shagni mlin, resatinski mlin; *Ross.* пильная мѣльница, die Schneidemühle, Sägemühle. Tartaka jedna część należy do podnoszenia piły i rznięcia; druga do nadawania drzewa pile. *Os. Fiz.* 351. *Chmiel.* 1, 227. — *ż. Fig. tr.* Tartak, człowiek, co zawsze językiem miele, plecie sam nie wie co, ein Schnappermaul

TARTANA, y, *ż.*, z *Włosk.* gatunek pomniejszych okrętków, die Tartane, ein Art kleiner Schiffe. Złożona była flota z półtora set wielkich okretów, 50 galer, oprócz bark i tartan. *Ustrz. Kruc.* 2, 307.

TARTAR, TARTARÓG, u, *m*, n. p. Skorupa żółwi morskich wyrabia się na szylkret czyli tartaróg. *Zool.* 210. Schildkrot. Menica nasza, sprowadzając miedzi, stali, żelaza, tartaru, tyglów do szmelcowania, na komorach cło zaspokoi. *Vol. Leg.* 8, 905 TARTAROGOWY, a, e, z tartarogu, szylkretowy. Schildpart-. Ząb się złamał w grzebieniu moim tartarogowym. *Mon.* 67, 283.

TARTAS u. *m.*, TERTES, grzmot, wrzawa, hałas; *Vind.* tertranje, larmanje, hrup, Lärmen, Gelärme, Getöſe. Tartas w całym domu, wszystkie się uwijamy, wszystkie się krzątamy. *Teat.* 42. *d*, *D* 2. Jak się wziął tłuc z tartasem, obrzydły krzykała, uciekłem. *Zab.* 13, 285. *Tręb.* Pełno hałasu, tartasu, krzyku, a nigdy spokojności. *Teat.* 27. *b*, 10. Już też i ja bywalec i świadom hałasu, Alem nigdy równego nie widział tartasu. *Tręb. S. M.* 124. *Kchow. Fr.* 66. Skoczą na siebie myszy i łasice, w tem tertes i pisk srogi. *Kniaź. Poez.* 3, 74. Tam tertes ustawiczny, tam niepokój, a tu Niesłychać wrzasku, ani bruków kołatu. *Nar. Dz.* 3, 48, *Vind.* tertrati, larmati, hrupati-hałasować.

TARTOFLE, *ob.* Trufle. — TARTY, *ob.* Trzeć.

TARZAĆ się *recipr. niedok.*, TARAĆ się, TARLAĆ się, (cf. terać, tyrać, cierać, trzeć); walać się, przewalać się, spluskać się, ſich herum wälzen. Po stajni, po słomie się tarza ba i po rynsztoku. *Falib. E* 3. Po cierniach i pokrzywach tarając się, do obfitego wylania krwi swojéj. *Star. Ben.* 3 *b.* Po cierniu się tarzała i raniła. *Sk. Żyw* 1, 338. *et* 415. W wzgardzonym tarzacie się gnoju. *Tward. Daf.* 41. Zabit Achiles dla sławy zarobku, Bez powinnego tarlał się nagrobku. *Chroſc. Ow.* 359. Częściéj ogromne w gruzach żałośnie Własnych się tarzają domy. *Hor* 1, 236 *Nar.* — ǁ Tarać *cz. niedok.*, starzać, utarzać *dok.*, przewalać co, brudzić, walać, beſchmutzen mit etwas Włóczą go ulicach starzanego błotem. *Tward. Wł* 21 We krwi utarzany *Tward. Misc.* 14. *Min. Hyl* 1, 149. Robić z rozczynionego ciasta kloski, tarzać je w mące, i gotować. *N. Pam.* 3, 287 taczać, żeby miąki na około nabrały, im Mehle walgern. Gdy masz ryby smażyć, należy się wprzód je utarzać w mące, nim włożysz w masło roztopione. Także robiąc różne ciasta, trzeba wprzód utarzać w mące. Mięso niektóre utarzają w korzeniach tłuczonych. *Wiel. Kuch* 432. — ǁ Tarzać się *transl.*, mazać się, hańbić się, popełniać złe niegodziwe uczynki; ſich beflecken, moraliſch verunreinigen. *TARZYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* trziti; targować, handlować; feilſchen, handeln. Przysięgał się przestać Wiślnéj żeglugi, Choć raz źle tarzył, przecię płynie drugi. *Kchow.* 55. — *Fig* *Tarzyć-czynić o co, um etwas handeln, unterhandeln. O ostatek się z nim tarzy. *Pot. Arg.* 407 Hamuj płacz twój, na się ma ten skarzyć, Kto na cudzy błąd goni, a zdrady zwykł tarzyć. *Jag. Wyb. D.* oszukiwać, zdradą narabiać.

*TAS, *ob.* Tasz TASAK, *ob.* Tesak.

TAŚBIR, TYŹBIR, TYŹBIER, TAŻBIR, TAŻBIER, TESZBIR, u, *m.*, TAŻBIREK *dem.*, cienkusz, podpiwek, z *Niem.* das Tiſchbier (Kovent), dünneß, ſchlechteß Bier. Na młoto wywarzonego piwa znowu wodę gorącą leją; ztąd bywają teszbiry i cienkusze dla czeladzi. *Syr.* 945. Tyźbiery. *Syr.* 943. O cienkuszu abo tyźbierze. *Syr.* 959. Taźbiery także przewarzać dobrze, drożdży dodać, i tego ubogim ludziom nie żałować. *Haur. Sk.* 162. *Haur. Ek.* 109. Taźbir do dworu czeladzi robotnéj zawżdy zostawować ma piwowar. *Haur. Ek.* 91. W żołądku jego jedło leży, jak śmierdzące młoto w kadzi, co z niego taźbir zlano. *Rej. Zw.* 157 *b.* Taśbir macie? dajcie mi taśbiru za szeląg. *Opal. Sat.* 26. Białogłowski trunek, woda lub taźbierek. *Zegl. Ad.* 16. Z lodu teźbierek Warecki pijecie, Albo w Weneckim krysztale chłodzony. *Mon.* 71, 714.

TASIEMIEC, mca, *m*, wstęgowiec, *taenia*, pospolicie soliter, robak płaski, na kształt tasiemki, trudny do wyprowadzenia z człowieka, że najmniejsza część pozostała odrasta. *Zool.* 90. der Bandwurm; *Ross.* глиста плоская. TASIEMKOWY, a, e; *Ross.* тесемочный; Band-. Tasiemkowa glista. *Perz. Lek.* 187. — (TASIK, *ob.* Tasz). — TAŚMA, y, *ż.*, TASIEMKA, TASIEMECZKA, i, *ż.*, *dem.*, [z *tureck.* tasma = *ligula. Menin.* I, 952 — 2], pasmo tkane z prostego włókna, (*oppos.* wstęga z jedwabiu); ein ſtarkeß Band, ein Zwirnband; *Boh.* pentle, pentlička (cf. pętlica), tkanice (cf. tkanka), tkanička, fefflik, kalaun, kalaunek; *Sorab.* 2. bant; *Carn.* pántlin, pantlek; *Ross.* тесма, тесемка, тесемочка, лента, ленточка; *Eccl.* тасма. Taśma u smuklerza rozmaita, jako to: w wemik, futrowana, w bugler, wężyk, w oczka, w ząbki i t. d. *Magier. Mskr.* Osnowa taśmy u smuklerza, z nici, z jedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. *ib.* Tasiemka do zawięzywania włosów *Ross.* косоплетина, косоплетинка, косоплетка. Cyrulik mając krew puszczać, powinien mieć na doręczu taśmę półtora łokciową, na dwa cale szeroką, do wiązania ręki. *Perz. Cyr.* 2, 110. *Czerw.* 7. (bindę). Tasiemka w xiążce, do znaczenia, gdzie czytający stanął *Ross.* варворка. — §. Pasem abo taśmą żeniną piersi swoje przywięzywał. *Birk. Kaz. Ob K* 2 *b.* Gurt, Gürtel. Wenery zwodnicza taśma. *Karp.* 3, 84. — *Anat.* Taśmy, *ligamenta. Wejch. Anat.* 27, *Vind.* vesilstvu, (*ob.* wiązadła, więzy); die Bänder der Theile im thieriſchen Körper. Taśma czyli wędzidełko żołędziowe członka męskiego. *Perz. Cyr.* 2, 245. — §. *Fig.* Taśma myśli, pasmo; der Faden der Gedanken, die Reihe. Jak się porządnie raz ułoży w pamięci cała taśma pryncypalna dziejów, od początku, aż do czasów naszych.... *Mon.* 65, 252; lepiéj pasmo, szereg, ciąg, osnowa. TAŚMIANY, a, e, z tasiem, Band-, Bänder-. W gzło się i w tkankę taśmianą przebrała. *P. Kchan. Jer.* 170. TAŚMOWY, TASIEMKOWY, a, e, od tasiem, Band-; *Ross.* лентный, ленточный. TAŚMIARZ, TASIEMKARZ, a, *m.*, co taśmy, tasiemki robi, der Bandmacher; *Boh.* pentljkař, tkaničkař, tkaničnjk, kalaunkař; *Ross.* ленточникъ. *W rodz. żeńsk.* TAŚMIARKA, TASIEMKARKA; *Boh.* pentljkařka, tkaničkařka. TAŚMIARSKI, TASIEMKARSKI, a, ie, od taśmiarza, tasiemkarza, Bandmacher-; *Boh.* pentljkařský; rzemiosło taśmierskie = TAŚMIARSTWO, TASIEMKARSTWO, Bandmacherey; *Boh.* pentlikarstwj.

TASOWAĆ, -ał, -uje, *cz. niedok.*, kartować, karty do rozdania mieszać; *Ross.* тасовать, потасовать, die Karten miſchen. Ustawicznie zbiera i tasuje karty, tak że są zabrudzone. *N. Pam.* 2, 166. Tasowanie kart *Ross.* тасовка. — §. Poraź na głowę nieprzyjaciela, Niech z pola zstępuje, Obcy niech w twojéj ziemi szatrów nie tasuje. *Stryjk. Gon. N* 3. (niech namiotów nie rozwinie, niech chorągwi nie rozpostrze). — §. *Fig.* Tasować, knuć co, stosować, przysposabiać, układać, n. p. Chcąc się jednowładnym uczynić, wszystkie przypadki tak tasować, żeby go musieli postawić na czele wojska. *Ossol. Wyr.*

TASZ, TAS, u, *m.*, TASIK, a, *m.*, *dem.*, TASZA, y, *ż.*, *dem.*, buda kramarska płachtami okryta, kram pod namiotem; *Vind.* predauniza, ſhtazuna; *Croat.* staczun; *Eccl.* лавка торговая, eine Krämerbude mit Leintücher bedeckt, ein Krämerzelt. Kupcy po miasteczkach z kramami, kramikami, taszami, tasikami przejeżdżający, nie wprzód tasze swoje rozbijać będą, aż rejestra towarów urzędowi podadzą. *Vol. Leg.* 5, 186. Stawiąc po rynkach tasy i stragany, zysku szukali. *Nar. Hst.* 5, 451. Jezus z kościoła kupców wysiekł biczem, Powywracał im tasze, powywracał stoły. *Pot. Zac.* 8. W obozie tasze rozpostrze i barany ukradzione będzie przedawał. *Birk. Kaw. Mal. B* 3. Chociażby drugi wszystkie pozakupiał tasze, Nic przecię nad potrzebę, takie żądze nasze. *Pot. Arg.* 439. Pod tasami, szopami, kuglarze szaleństwa swe wyprawowali. *Nar. Tac.* 2, 243. pod rozpiętą płachtą czyli namiotem, pod płóciennym dachem. TASZKA, i, *ż.*; *Boh.* taška (taškař rzezimieszek); *Sorab.* 2. tascha; *Vind.* tafhka, tofhel, döufhak, harfhat, mofhna, (cf. mieszek); *Croat.* taska, torbicza; *Hung.* táska; *Ross. vulg.* зепь; kieszeń, kieszonka, kieska, worek; (*Germ.* die Taſche; *Svec.* taska; *Holl.* tas, tasch; *Lat. med. et Ital.* tasca). der Beutel, Geldbeutel. Sięgnął do taszki i dobywał flaszki. *P. Kchan. Orl.* 1, 211. Gdy masz próżne taszki, Nie siadaj do flaszki. *Min. Ryt.* 4, 179. Nie bójcie się, taż to taszka sprawuje! *Wys. Kat.* 138. Chełpiła się, w swą taszkę trzepiąc, że z téj się kalety rodzą kasztelani. *Jag. Gr. B* 3 *b.* Porwono łakomstwo fraszce, Byle grosz na grosz był w taszce. *Ryb. Gęśl. B*, 2 *b.* — Taszki u miecza, pokrywka rękojeści miecza. *Włod.* — *Botan.* Taszka, TASZNIK, u, *m.*, TESZNIK, ziele, ma listki, jakoby kaletki abo taszki, *Thlaspi bursa pastoris*, kaleta pasterska, tobołki, das Taſchenkraut, Täſchelkraut, die Hirtentaſche. *Sienn.* 26, *Carn.* bobúlza, kobuléza; *Bosn.* gusomacyja trava.

TATA, y, *m.*, TATKA, i, *m.*, TATEK, tka, *m.*, TATUŚ, TATUSIEK, TATYNECZEK, TATULO, TATYNEK, TATULKO, TATUNIO, TATYLEŃKO, TATUNIEŃKO, TATUSIEŃKO, TATEŃKO *dem*; ojczeńko, *puerorum vox patrem compellantium*; *Boh.* tata, tatjk, tatjček; *Slov.* tatík, tato, otec *parens*, (stari otec neb tatík, dědo-

dziadek); *Carn.* ata; *Vind.* atei, ata, tatei, tatek, ozhek; *Croat.* jàpa, japek, japicza; *Dal.* chyako, otacz; *Hung.* apa, atya, attya; *Ross.* тята, тятинька, батя; *Mexic.* tatl; *Germ.* Tatta, Tatte, Pappa; *Epirot.* tata; *Thessal.* τέττα; *Lat.* tata; *Angl.* dad, dadde, (cf. *nostr.* dziad, dziatki); *Hisp.* taita; *Turc.* tada, ata; *Goth.* atta; *Lapp.* atye, atzhie, (*ob.* Ociec, Ojciec, cf. papa); *Sorab.* 1. *et* 2. nan = ociec, (cf. niańka). Dziecię za nim biegało i wołało: tata, tata! *Sk. Żyw.* 1, 129. *Birk. Kaz. Ob. E* 2. Ś. Wojciecha Słowacy zwali tata, jako ojca. *Gwagn.* 662. *Biel. Hst.* 299. Ah tato, ciesz płaczącą, tul mamunią tato. *Przyb. Ab.* 226. Prosi Kupido Jowisza, jak taty o pomoc. *Morszt.* 96. Szukałem, gdzie twój stary tata. *Treb. S. M.* 27. Zaczerwienił się nasz tatek, Że się wstydzi sprawek dziatek. *Dwor. G* 2. Tatkowie wasi, co z prosta wierzyli, By dziś powstali, takby się dziwili, Gdzież pokój święty, jedność, stała wiara? Wzięła ją mara! *Stryjk. Gon.* 3. (przodkowie, rodzice). Wstydźże się tatku z babiemi bajkami historyków świętych potwarzać. *Pim. Kam.* 287. (dziadku, babiarzu). Masz dobrego tatkę. *Zygr. Pap.* 334. Kochany tatunieńku. *Teat.* 15. *c*, 50. Nie, tatuleńku. *ib.* 7. *b*, 49. Tatyneczku. *ib.* 43. *c*, 66. *Wyb.* Opowiem wszystko tatulowi. *ib.* 29, 90. Mój tatulu. *ib.* 54. *b*, 72. Tatulku! *Mon.* 75, 420. Tatulo się będzie dziwował. *Teat.* 22, 60. Kochany tatuniu. *Ossol. Str.* 3. Prawił tatuś sędziwy synowi daremnie. *Pot. Jow.* 27. O tym jak tatuś, dziaduś i pradziaduś bynajmniéj nie wiedział. *Pam.* 84, 370. Wełnę drą z pana tatuśka. *Rej. Wiz.* 57. — Tatuś = dziad, staruszek, ein altes Männchen. Ale i mój pan, taki tatuś, taki starzec, przecięż do trzech się razem umizga. *Zabł. Dz.* 96. TATAĆ *cz. niedok.*, tata wołać, Papa rufen. (*Vind.* tatati, atati = paplać). Wdzięcznie rodzicom swoim pochlebiała, Ojcu tatała, matce zaś mamała. *Past. Fid.* 195.

TATAR, TATARZYN, a, *m.*, TATARA, y, *m.*, *Germ.* der Tatar, Tartar; *Boh.* Tatar; *Sorab.* 1. Tartiar; (*Sorab.* 2. Tartar = poganin); *Vind.* Tartar; *Croat.* Tartar; *Bosn.* Tartarin; *Slav.* Tartarin; *Ross.* Татаринъ; *Eccl.* Скутъ, Скутянинъ, Козаръ, (cf. koziarz). Tatarowie, naród Scytów, który lub to od rzeki, lub od rozrodzenia, imienia tego, do którego się sami znają, dostąpił. *Krom.* 218. Scyta Tatarzyn, że tatę, t. j. ojca zarzyna. *Urs. Gr.* 325. Lotny Tatarzyn. *Groch. W.* 515. Hardy Tatara. *Birk. Kant. C.* Lepiéj u was Tatara być, niż synem; Tatarze waszemu wolno z daniną swą począć, co chce, przedać, frymarczyć, zapisać. *Birk. o Exorb.* 23, (cf. Szkot). Dostrzegłem nieraz, że wyraz Tatarzyn znaczył u Chinczyków zdrajcę i hultaja. *N. Pam.* 22, 14. Nędzniki one, by też byli przed Tatarzy rzecz swą prowadzili, osądzonoby je było niewinnemi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 47. *Bibl. Gd. id.* (nawet przed najsroższymi ludźmi). Pojmałem Tatarzyna; Wiedźże go sam; Nie chce iść; Pódźże ty sam; Nie chce mnie puścić. *Rys. Ad.* 54. *Pot. Jow.* 190, (cf. wilka za uszy trzymać; ani mnie tam, ani mnie sam). TATARAK, *ob.* Tatarskie ziele. TATARCZANKA, i, *ż.*, słoma tatarczana; *Carn.* aidovza, Heidekornstroh. Siana pięknego owcom dawał, także grochowin, tatarczanki. *Haur. Ek.* 125. TATARCZUCH, a, *m.*, chleb z tatarki. *Syr.* 1005, *Carn.* ajdovnek = hreczuszek, Brot von Heidekorn. Tatarczuch, paluch, łazanek z tatarki, Heidekornkuchen. TATARCZANY, a, e, z tatarki zrobiony, von Heidekorn. Tatarczana kasza abo krupy mniéj posilne, niżli żytne. *Syr.* 1004. TATARCZYSKO, a, *n.*; §. 1) pole, na którym tatarka była, das Heidekornfeld. Na tatarczysku co siać. *Haur. Sk.* 9. — §. 2) *Contemn.* Tatarczysko, paskudna tatarka. *X. Kam.*, schlechtes Heidekorn. — §. 3) Brzydki, dziki Tatar, ein scheußlicher Tatar. TATARCZYZNA, TATARSZCZYZNA, y, *ż.*, wszystko co się Tatarów tyczy, co do nich należy, das Tatarische. Nakazujemy lustrowanie tatarczyzn. *Vol. Leg.* 3, 583. osiadłości Tatarów w Litwie, Tatarencolonien. Tatarowie paląc i zabijając, aż do Opola przepadłszy, po trzecim miesiącu odeszli; rok téj tatarszczyzny był 1260. *Krom.* 271. zagonu, najazdu Tatarskiego; Tatarenzüge, Streifzüge. W one tatarszczyzny, które po odjechaniu Henryka częste bywały, wychadzali i plon odbijali. *Papr. Ryc.* 295. — Tatarszczyzna, język tatarski, obyczaje Tatarskie; das Tatarische, Tatarische Sprache, Sitten u. s. w. — Tatarszczyzna = TATARYA, yi, *ż.*, TATARY, ów *plur.*, (cf. Tatry), kraj Tatarski; *Germ.* die Tatarey; *Slav.* Tatarska; *Boh.* Tatary, Tatarská země. Tatarya Moskiewska, Chińska, wielka; Tatarya mniejsza, Perekopska. *Dykc. Geogr.* 3, 104. Ma-li być co złego, na Tatary. *Cn. Ad.* 472. (*in Pyrrhaeorum regionem, omnibus exosam*, cf. Tatry). W Tatarzech nie znajdziesz i jednego filozofa, a we Włoszech bez liku. *Petr. Et.* 139. TATARECZKA, i, *ż.*, *allium schoenoprasum*, gatunek cebuli, szczypiorek z niéj używa się do kuchni. *Kluk. Dykc.* 1, 24, *Vind.* drobnjak, drobnak, fhnidvah, resaniza; der Schnittlauch. TATARKA, i, *ż.*, §. 1) gryka, hreczka, poganka. *Ład. H. N.* 47, *Slov.* pohanka; *Sorab.* 2. hejda; *Carn.* ajda; *Croat.* hajdina, hajda; *Slav.* helda; *Hung.* hajdéna; *Ross.* гречиха, der Buchweitzen, das Heidekorn, (cf. siedmioletka). Tatarkę i inne krupy przedawać. *Zygr. Pap.* 154. — §. 2) Tatarka, antilope, *ob.* Sudak. — §. 3) Tatarka, Tatarkini, Tatarzynia, Tatarczyni, kobieta Tatarska, die Tatarinn. Gdy się grzała u ognia Tatarka, obaczyli, iż niewiasta a nie chłop, co ich powiązała. *Biel. Św.* 287. Zabita z hakownicy Tatarkini, w odzieniu chłopskim. *ib.* TATARKOWATY, a, e, na kształt tatarki, hreczki; wie Buchweitzen, heidekornähnlich. Rudę żelazną czarniawą kostkową, nasi górnicy zowią tatarkowatą. *Os. Rud.* 13. TATARSKI, a, ie, do Tatarów należący; *Boh* Tatarský; *Sorab.* 1. Tartarski; *Croat.* Tatárszki, Tatarisch. Ty zająca szukasz, pies potraw Tatarskich. *Bielaw. Myśl. B* 3 *b.* (ścierwów). Tatarskie kupy pustoszące kraje, w dawnych autorach nazywane zagonami, które rozpuszczali Tatarowie w czambuł. *Czart. Myśl.* 100. Tatarskie hordy, Tatarski szlak, *vide sub his.* — Obejdą się bez tego, jak Tatarskie wesele bez marcypanów. *Teat.* 24. *b*, 33. Chłopa skarać do zamku na Tatarską robotę. *Haur. Sk.* 229. (do taczek). Grubian ten,

tak po Tatarsku obszedł się z tobą. *Teat.* 31, 57. — *Bot.* Tatarskie ziele, rajska trawa, [Szuwar *qu. v.* 2], Tatarak, u, *m.*, *acorus*, der Kalmus; *Boh.* přestworec; *Sorab.* 1. brostwon, brostwonz, kholmus; *Carn.* kolmésh, mezhizhje; *Bosn.* min vodeni, mantumien; *Ross.* ирь; korzeń jego rozgrzewa i umacnia żołądek; smażą go w tabliczkach w cukrze. *Kluk. Rośl.* 2, 261. TATARZYN, *ob.* Tatar. — (TATEK, TATKA, *ob.* Tata). — TATRY, -ów *plur.*, [część Karpat w Sandeck. 2], Karpak, Krapak, Krępak, pasmo gór między Polską, Węgrami i Siedmiogrodem. *Krom.* 1, die Karpathen, das Karpathiſche Gebirge, [das Tatra-Gebirge 2]; *Boh.* Babj hory, Tatry. Stoją Tatry wysokie i długie Bieściady, I bory gałęziste i szczepione sady. *Zbil. Żyw. B* 2. — (*Slov. Prov.* Za babku bi i kozu pres Tatri hnal; za babkę (za szeląg) i kozę przez Tatry gnałby = łakomy na zysk). — *Latius:* [Tatra, wysoka skała; *małorusk.* tatra, towtra; *wołosk.* patra, katra; *porówn. łac.* petra 2]; tatry, wysokie góry, hohe Berge. Wiarą ruszyć można tatry. *Pot. Arg.* 627. Czynią się Argusami, lecz kretom równi; okiem chcą przenieść i tatry. *Zab.* 15, 180. — "*Singul.* Kurzawe chmury z szczytów jakiéj tatry wznoszą się. *Przyb. Milt.* 51. z góry wysokiéj.

TATULO, TATEŃKO TATUŚ etc., *ob.* Tata. TATULOWY, TATUNIOWY, TATUSIOWY, a, e, *blande:* ojcowski, od tatunia; Papas-, väterlich, des lieben Väterchen. Jam sobie wróżyła, nieszczęśliwa matka, Że mój Antoś mieć będzie nieboszczyka dziadka I tatulową dobroć. *Nar. Dz.* 3, 21. Rozmowę tatuniową z We Panem pamietam. *Teat.* 28, 7. Dobra rada tatusiowa. *Papr. Koł. C* 5. TATUSIEĆ, TATUŚKOWAĆ *med. niedok.*, *patrizare*, czynić jako ociec, naśladować ojca. *Mącz.*, dem H. Papa nachſchlachten. — *Aliter:* Już sobie podtatusiał. *Tr.* podstarzał sobie, er iſt ſchon ein altes Männchen.

TATUF, TAU, TAUF! różne szczeki psów wyrażając, das verſchiedene Anſchlagen der Hunde ausdrücken. Na niedźwiedzia psi idą przeraźliwie wrzeszcząc: tatuf tatuf, tau tau. *Haur. Sk.* 340. Na wilka psi wydają takie głosy: tauf, tauf, tauf, ja jau, ja jau. *ib.* 339.

TAURYKA, i, ż., *Chersonesus Taurica*, Krym, die Krimm. *Dykc. Geogr.* 2, 50. Tauryka, historya tego kraju p. *Naruszewicza.* "TAURYK, TAURYCZANIN, a, *m.*, Tatar Krymski, ein Krimmiſcher Tatar. Tauryk, gdy się wysworuje, Kraje Polskie swym trwoży tłumem, i plondruje. *Kulig. Her.* 35. Tauryk srogi Brańca skrępował pęty za ręce i nogi. *ib.* 244. TAURYCKI, a, ie, od Tauryki, Krymski, Krimmiſch.

TAUTOLOGIA, *ob.* Tosamość.

"TAWASZA = *Tatar.*, przewóz. *Gwagn.* 260. "Tawanę. *Biel.* 414.

TAWKA, i, ż., Krzyż u pałasza, składa się z gifesu, tawki, wąsów, rękojeści, kapturka na rękojeść i palucha. *Magier. Mskr.*

TAWTA, *ob.* Tafta.

TAŻ, TĄŻ, *ob.* Ten, Tenże. TAŻBIR, *ob.* Taśbir.

TĄŻYĆ, "TUŻYĆ, [z *rusk.* 2]. ("Tężyć *qu. v.*), *med. niedok.*, *Boh.* taužiti, (taucham něčemu *appeto*; *Slov.* tužit *ankelare*, sužugi *ango*; *Sorab.* 1. tjschu *taedet me*; *Carn.* tuhtam = gryzę się, thôshem, toshûjem = oskarżam, togotim *irascor*; *Vind.* toshit, ſe pertoshit, poteshati, obteshati *conqueri*, toshit, satoshit *accusare*; *Croat.* tuguvati, tugújem *moereo*, *angor*; potusujèmsze *queritor*; *Slav.* tûxiti = skarżyć się; *Bosn.* tugovati, ustugovati, sgjalostitise *moerere*, (tusgitise *queri*, *accusare*, stusgitise, *nauseare*); *Rag.* tûxiti, tujgovatti, (tûxitise, tûxiti, potûxitise *queri*, *gemere*, stûxiti tkoga *nauseare*); *Ross.* тужить, тужу, стужатися, растосковаться; (*Eccl.* тѫжити *anxium esse* 2], сътѫжати nudzić, natrętnym być, prześladować, uciskać, przytużaю, przynużdżaю przymuszam; cf. *Lat.* taedet, pertaesus; *Hebr.* דוה davah, *elanguit*, דות deoth, *languores*); tęsknieć po kim, "tęgę mieć po kim; *sed* tążyć *saepius de brutis dicitur*, tęsknić *de homine. Cn. Th.* 1138; *Vind.* sheliti, posheliti, sheluvati, borshuvati, zhleti, obshuvati, shaditi, ſich nach einem Abweſenden ängſtlich ſehnen, (Preuß. ſich nach einem bangen). Tążyły do drugich cielęta kradzione. *Klon. Wor.* 23. Gdy już jagnięta zapomną po matkach tążyć .... *Cresc.* 562. *Desiderium magnum tui hic reliquisti*; wszyscy tu po tobie tążą. *Mącz.* Gdy męża nie będzie w domu, żona będzie tążyć, jako po swym serdecznym przyjacielu. *Petr. Ek.* 21. Umarła mu żona, po której począł bardzo tążyć. *Stryjk.* 287. Po kimże chłop prosty ma "tużyć, Który ustawnie musi robić albo służyć. *Simon. Siel.* 28. Nie umiem załamywać rąk, ni zbytnie tążyć, Gdy groźny szturm w zamętnéj chce toni pogrążyć Okręt. *Hor.* 2, 194. *Kniaź.* zasmucać się, ſich betrüben. Do nieba zawsze tąży. *Birk. Kant. B* 4. er ſchmachtet nach dem Himmel. Tążył żołnierz do bitwy. *Chrośc. Luk.* 2, 68. — "*g.* Tążyć, stążyć się, utążyć, unudzić się, znudzić się, stęsknić się; etwas ſatt bekommen, einen Ekel haben, überdrüßig werden. Bogacze, gdyby i najdłużéj tu mieszkali, nie stążyliby się. *Bial. Post.* 265. Już należy na mię, ku końcowi rzeczy mojéj się mieć, abym wam tęskności i stążenia nie uczynił, *satietas. Mącz.* Ekel, Ueberdruß. Nie utęsknę się, nie utążę nigdy, ani w mieście, ani na wsi; *odium nunquam me percipit urbis etc. Mącz.* Jużem się utążył nad naukami; *satietas jam me tenet. Mącz.* — *Passiv.* Utążyć się, uprzykrzyć się, obmierznąć; läſtig werden, zur Laſt fallen. Jak się skoro utąże, wstęsknie, przemieni miejsce; *ubi satietas coepit fieri. Mącz.*

T C.

"TCHŁO, *ob.* Tło.

TCHAWICA, y, ż., krtań, rura w gardle, którą duch idzie. *Sienn. Wykł.*, die Luftröhre; *Boh.* dychawice; *Sorab.* 1. déchacztwo, kerka, dechenla trubka; *Vind.* odihalze, oduhalze, gergutez; *Carn.* dushnik; *Rag.* duscnîk, odihaviza; *Ross.* дыхало, дыхальцо; *distng.* gardziel. TCHEM, TCHU, *ob.* Dech. TCHNĄĆ, tchnął, tchnie, tchnę *med. jedntl.*, dech wypuszczać, a zaś wpuszczać, dychać, oddychać; athmen, Athem hohlen; *Boh.* dchnauti, dchnuti; *Sorab.* 1. décham; *Carn.* diham; *Vind.* dihati, dehniti, dihuvati, sapopuſhati, (diſhati, duh dajeti, diſhezh biti, dehniti = pachnąć, zapach wydawać); *Croat.* dihati, dehati, dishem, dëhnuti, dehnem, dàhnem, dihanje, dë-

hnenye; (dehnenye = wonia, pachnienie, zapach); *Slav.* dihati; *Ross.* дхнуть, дыхнуть, дыхать, дохнуть, дохну, (дохнуть krótko przed zgonem ciężko dychać); *Eccl.* дъхнѫти, дхну, (cf. dunąć; cf. *Sanscr.* atmah; *Germ.* athmen). Tchnąca rzecz, dech abo duszę mająca, ruch, samoruch, co się samo rusza, żywocina. *Cn Th.* 1138. ein athmendes, ein lebendes Geſchöpf, alles, was Athem hat. Wieczni bogowie, bez których zrządzenia, I tchnąć nie mogą wszystkie przyrodzenia. *Past. Fid.* 299. Jakżem się zbiegała, zlatała, ledwo tchnę *Teat.* 62. Którzy popełniają taką zbrodnię, nietylko bez zgryzoty zasnąć, ale tchnąć nawet bez bojaźni nie mogą, *respirare Siem. Cyc.* 72, (cf. pisnąć). Bez ojców ś. wy ani tchniecie. *Smotr. Ex.* 6. Na ten czas żaden nie śmiał przeciwko przepowiadaniu ewanielii tchnąć. *Baz. Hst.* 27. Duch, co w nas tchnie, prędziuchno upływa. *Bardz. Trag.* 201. (co nas ożywia). — *Transitive cum Accus.* Tchnie tu powietrze i zdrowe i miłe. *Zab.* 16. 186. *Kniaź.* wciąga w się tchem, oddycha nim; einathmen, athmen eine geſunde Luft. — Tchnąć gwałtownie, mocno, dyszeć, keichen. Kto raz nazbyt prędko, raz nazbyt pomału chodzi, od niemiernego kwapienia musi tchnąć *Kosz. Lor.* 4 *b.* Tchnęły konie od biegu, i dymem kurzyły. *P. Kchan. Jer.* 255. Silną pięścią się w piersi ciężko tchnące bije. *Przyb. Ab.* 155. — 2. Tchnąć, chuchać, n. p. na kogo, hauchen, anhauchen. Tchnął na uczniów Jezus, mówiąc im: bierzcie ducha ś. *Odym Św.* 2, *N n.* 1 *Leop Joan.* 20, 22. (er bließ ſie an. Luth.). Czyni kapłan przy exorcyzmie tchnienie. *Hrbst. Lek. D* 4 *b.*, (cf chuch). Z ducha jednego i zimno tchnął i ciepło. *Tward. Wł.* 111. (i chuchał i dmuchał) — 3. *Fig. transl.* W słowach jego szczéra tchnie prawda. *Teat* 33. *d*, 29. wydaje się, przebija się, jest ich duszą, in ſeinen Worten athmet reine Wahrheit. — *Cum Instr.* Tchnąć czym, dychać czym, oddychać czym, przepełnionym być czym; von etwas beſeelt ſeyn, voll ſeyn, mit etwas angefüllt ſeyn, athmen, keichen, ſchnauben. Jedną duszą w dwóch ciałach tchnęli. *Mon.* 70, 654. zgodni, jednomyślni, jednoduszni, (*Vind.* enodufhen, enovolen; *Ross.* единодушный; *Eccl.* единодушный, согласнодушный, у котораго душа или сердце согласно; *Graec.* ὁμόψυχος *unanimis*; *Eccl.* единодушствую, *Graec* ὁμοψυχέω; *Subst.* единодушіе, *Graec.* ὁμοψυχία; *Vind.* enodufhnost, enovolnost; *Bag.* jednoduscnos *sympathia*). Jego duchem tchnie. *Cn. Ad.* 311. (jednem duchem tchną, jedna to dusza, wierni przyjaciele; lub też: od niego nastrojony, nauczony poduszczony; cf. jak dudy nadmą, tak grają. Taż to dziś między nami panuje szczerość, którą dawniéj tchnęliśmy wszyscy. *Teat.* 55 *d*, 36. Pókiś tchnęła prostota, kochałem z ciałem piękną duszę. *Hul Ow* 67. Paweł tchnął groźbami i morderstwy na ucznie pańskie. *Żarn. Post* 3, 552. — Tchnąć co w kogo = wpajać, wlewać; in einen einathmen, einhauchen, einflößen. Tchnij mu odwagę w serce *Dmoch. Il.* 2, 104. Obywatelom od jarzma cudzoziemskiego wraża wstręt, a tchnie miłość ojczyzny. *Przyb. Luz.* 240. Poważna jego postać tchnie w wszystkich święte poszanowanie dla niego. *Stas. Num* 1, 218.

TCHÓRZ, 'TÓRZ, a, *m.*; *Boh.* tchoř, schoř; *Slov.* tchor; *Sorab.* 1. tkore, twór; *Sorab.* 2. twor, (cf. trwożyć); *Carn.* dihúr, (*a verbo* diham, dishim *olere, quia foetorem exhalat*, cf. dyszeć, dech, tchnąć); *Vind.* duhur, fmerduh, (cf. śmierdziuch); *Croat.* torecz; *Rag.* zlatko; *Ross.* хорюкъ, хорекъ, хоречекъ; *mustella putorius*, der Iltis, bardzo podobny do kuny domowéj; bardzo przykrą wydaje wonię; szkodliwy gospodarstwu. *Zool.* 323. — §. Tchórz, symbol bojaźni = zając, Symbol der Furchtſamkeit, Feigherzigkeit. Doma lew, na wojnie tchórz. *Cn. Ad.* 523. (na bruku mężny, gębą wojuje). Tchórz go obleciał. *Psalmod.* 67. bojaźń go opadła, (cf. Pietrek); Furcht, Feigherzigkeit überfiel ihn. Tak-li ich srogie obleciały tchórze, Że się bez wstydu za murami kryją. *Chrośc. Fars.* 279. Tchórzem podszyty. *Auszp.* 23. *Żegl. Ad.* 253. 'Torzem podszyty. *Opal. Sat.* 97. Tchórz, bojaźliwy, zajęczego serca człowiek. *Cn. Ad.* 38. truś, zastraszyłby go macharzyną; *Boh.* sketa; *Carn.* shléva, arga; *Vind.* pesúliuz, figamosh; *Croat.* zayczoszerchen, (cf. zajęczego serca); *Rag.* strascivaz; *Slav.* strashljivac, ein Haſe, ein Feigherziger. Tchórz to, nie żołnierz, i znać z potrzeby ucieczę, Kogo we grzbiet, nie w piersi nieprzyjaciel siecze. *Pot. Pocz.* 648. Wyzywałem go po kilka razy na pojedynek; ale podły tchórz nie chciał wychodzić. *Mon.* 74, 45. Rząd niewolniczy czyni ich nikczemnymi i bojaźliwymi tchórzami; nie stawią się nigdy śmiało, ani serdecznie. *Boter.* 3, 98. Wszyscy byli strachy nadziewani, Mogli być w obec 'tórzami nazwani. *Auszp.* 21. Lękliwy i tchórz, boi się, czego się bać nie potrzeba. *Bardz. Boet.* 122. Zacznij odważnie dzieło, tchórzów szczęście mija. *Min. Ryt.* 3, 126; (*audaces fortuna juvat*) Często tchórz tchórza straszy. *Ossol. Baj.* 1. (zając żaby). 'Tchórzem trąci, *alludit ad qualitatem animalis physicam, unaque ad effectum timoris*, cf. popuścił ze strachu, cf. kurzyć, bździć, cf. tchórze dymki. TCHÓRZĄTKO, a, *n.*, *dem.*, ein kleiner Iltis; ein furchtſames Häschen. Jakie tchórzątko, jak ci ręce drżą. *Teat.* 1. *c*, 37. TCHÓRZĘ, ęcia, *n.*, pisklę tchórzowe, das Junge des Iltis. Tchórze opuszczają te miejsca, gdzie się im młode tchórzęta pobiją. *Kluk. Zw.* 1, 310. 'TCHÓRZOWAĆ *med. contin.*, Tchórzyć *niedok.*, §. 1) serce tracić, bać się, lękać się, trwożyć z sobą; den Muth verlieren, feigherzig ſeyn; *Ross.* робѣть, оробѣть. Żołdactwo, które tak tchórzowało, przed nieprzyjacielem pierzchało, srogo współbraci zabija. *Stas. Num.* 2, 125. Idą na pozór śmiało, a każdy z nich tchórzy, Krew' się w każdym z bojaźni porusza i burzy. *Weg. Org.* 20. Mina człowieka tchórzącego. *Teat.* 11. *b*, 23. Nie tchórzała zimność krwi, widziałem go w przypadku, śmiałość doświadczona. *Teat.* 45. *b*, 83 — § 2) Tchórzyć, kurzyć, wiatru przyrodzonego upuścić; einen Wind laſſen, einen fahren laſſen, ſtänkern. *Cn. Th* 1138. TCHÓRZOWACTWO, 'TCHÓRSTWO, a, *n.*, bojaźń, bojaźliwość; *Vind.* fezhjost, bojezhnost, die Feigherzigkeit, Verzagtheit. W czynach jego nie było znaku tchórzowactwa. *Zab.* 14, 52. Bojaźliwość czyli tchórstwo jest szkodliwą przywarą. *Zab.* 11, 71. *Mon.* 71, 53 TCHÓRZOWY, TCHÓRZY, a, e, do tchórza należący, Iltis-; *Boh.* tcho-

rowy; *Ross.* хорьковый. Tchórza skóra *Vind.* dyharnovnna. — §. Tchórzowy » TCHÓRZOWATY, a, e, — o *adverb.*, bojaźliwy, furchtſam, feigherzig; *Carn.* mevshast, strahopesdliv; *Ross.* робкій, робокъ. Słabego i tchórzowatego serca. *Teat.* 30, 97. Próżnowanie sprawuje serce tchórze. *Kulig. Her.* 146. Serce zajęcze, oczy tchórzowe, nogi jelenie. *Star. Ryc.* 42. Wytrwał, okrywszy cnotą sierść tchórzową. *Pot. Syl.* 490. Sługa ma się mężnie, śmiało a nietchórzowato stawić, broniąc pana. *Haur. Ek.* 178. Ale czegoż mię te tchórze przechodzą dymki? *Teat.* 30. *b*, 87, *ob.* tchórzem trącić, popuścić, kurzyć, bździć i t. d.

TCHU, *ob.* Dech.

*TCIE » czyta, *czci, *ob.* Czytać, *Czcić. TCIONKA, *ob.* Czcionka. TCZE płótno, *ob.* Tkać. TCZOW, *ob.* Czczew. *TCZY, *ob.* Czczy.

*TCZYWO *[adverb.; Eccl.* тщиво » na próżno 2]. Tczywo było królom dłużéj czekać. *Biel.* 477. ckliwo, überdrüßig.

T E.

TEATR, u, *m.*; *Boh.* diwadlo (cf. dziwić), herna; *Sorab.* 1. hrayencza, pžihladwancza; *Carn.* ględalishe, ględishe, resgledarna, skasalishe, (*ob.* *Glądać, pokazać); *Vind.* rasgledarna, resgledarna, gledalifhnu mestu, resgledalifhe, gledalifhni goder, gledalifhe, vidilu (cf. widziadło), iskasa, fhpetakel, perkasalifhe, skasalifhe; *Rag.* prikâzaliscte; *Ross.* зрѣлище, позорище, лицедѣйствіе; *Eccl.* позоръ [*speculatio* 2], позорище, игралище, *ob.* Widowisko, Komedyalnia, Spektakl, Widok. TEATRALNY, a, e, — ie *adverb.*, od teatru, do teatru należący; *Boh.* herecnj, hernj; *Sorab.* 1. hrayenczki, (cf. grający); *Vind.* gledalifhki, komediaski, teatralski, jigrazhnoderski; *Rag.* prikasalisceni; *Croat.* peldokàzni; *Ross.* игралищный, лицедѣйственный; *Eccl.* позорищный, Theater ». Każdego teatralnego dzieła celem ma być zabawa i naprawa obyczajów. *Teat.* 45. *c*, 5.

TEATYN, a, *m.*, zakonnik reguły Karafy, biskupa miasta Teate czyli Chieri, ein Theatinermönch. TEATYNKA, i, *ż.*, zakonnica téjże reguły, eine Theatinernonne. TEATYŃSKI, a, ie, Theatiner ». Zakon Teatyński fundowany 1524. *Tr.*

TEBEL, bla, *m.*, koł, czop, klin, z *Niem.* der Döbel, Debel, ein Pflock. Cieślo, mocno na tebel bij, by się drzewo nie chwiało, Da-li bóg, to do stu lat ‘iście będzie stało. *Rej. Wiz.* 84 *b.* U budowania, u murowania, u kopania, u grabarzów wszędy się pilnie upomina, aby grunty dobrze zasadzono, aby mocno na teble bito. *Rej. Zw.* 159 *b.* TEBLOWY, a, e, do tebla należący, Döbel ». Mają wszyscy pasiecznicy mieć wielki tebłowy świder. *Kąck. Pas.* 13.

TEBIENKI, TABINKI (*Tr.*), TEBINKI, TYBINKI, -ów *plur.*, sztuki skórzane lub kosztowniejsze dla ozdoby u siodła wiszące, Stücken Zeug oder rothes Leder an den Seiten des Sattels zur Zierath; cf. *Ross.* решма. Wojewodzie od cara oddany w upominku koń drogo przybrany; był jarczak szczérozłoty, strzemiona i tebienki i bębenek takowyż z obu stron wisiał, w których dwanaście czar szczérozłotych było. *Gwagn.* 563. — §. *Transl. fig.* Po tych swoich drwinkach, Poskrób się bracie w głowę, weźmiesz po tebinkach. *Zabł. Fir.* 32. Jak mi wyciął kuranta! nie źle mi dał po tybinkach. *Mon.* 67, 723.

TĘCHLINA, *ob.* Stęchlina. 1. TĘCHNĄĆ *med. jedntl.*, Tęchnieć *niedok.*, stęchnąć *dok.*; *Boh.* stuchnauti, tuchnauti, tuchnu, stuchlý, tuchlý, tuchliwý, (stuchljk skąpiec); *Vind.* pleſnivati, pleſnodiſhati (cf. pleśnieć), sadehen, sadehen biti, pleſnodiſhezh, pleſnoviten, pleſnivast (cf. pleśniwy), mlakast, mlazhen, mlakoten; *Croat.* dehnuti, dissati *foetere* (*ob.* Tchnąć), dehnen, pridehnut; *Dal.* duhak; *Ross.* тухнуть, тухлый (2. gasnąć), сдохлый (cf. zdechły), сходнуться, сдыхаться, (сдохнуть wytchnąć, odetchnąć sobie); wyśmiardnąć się. *Cn. Th.* 1138, mucheln, muchelig werden, anbrüchig riechen oder ſchmecken. 2. TĘCHNĄĆ *med. jedntl.*, stęchnąć, utęchnąć *dok.*, klęsnąć, osiąkać, opadać z ociekłości; *Boh.* splasknauti, splaskowati (*ob.* Spłaszczyć), (cf. tuhnauti *rigescere*); *Carn.* splahnem; *Croat.* oddúvamsze; *Bosn.* oduttise, odduttise, izduttise, ispihnuti, zdimatise, zdimitise, (oddutti *deturgefacere, oppos. nostr.* odąć), izdimatise, oplasnuti; (*Ross.* утухнуть ugasnąć), wieder zuſammen fallen, die angeſchwollne Bauchigkeit verlieren. Stęchła puchlina, *desedit tumor. Cn. Th.* 1138. *fig.* ſich ſetzen, fallen, legen. Morza czasem rosną, czasem też zaś tęchną i niby skurczone, pokazują swe brzegi obnażone. *Suszyc. Pieśn.* 3, *S* 4 *b.* Nakoniec z nienagła mieszanina ona stęchnęła. *Krom.* 538; (*turba conquievit*). Patrz jak wodne wszędy ucichły rozruchy, Kwoli tobie utęchły w koło wietrzne dmuchy. *Nag. Wirg.* 523. Jako, kiedy kto ogień sosnowy zagasi, Utęchnie płomień srogi, tylko się dym kwasi. *Klon. Wor.* 24. Po dostatecznym utęchnieniu mgły, nowe wojsko nieprzyjaciół zobaczyli. *Krom.* 337. Takie nastąpiło trzęsienie ziemi, że równe pola z górami były, a wierzchy gór utęchniły. *Sk. Dz.* 60. Zaraz po utęchnieniu morowego powietrza, Litwa wpadła. *Krom.* 353. Utęchnęło ckliwe pragnienie króla, zmorzone smacznemi obyczajami Jadwigi. *Krom.* 403. Śmiercią jednego złe na czas tylko utęchło, ale nie na zawsze się udusiło. *Nag. Cyc.* 27.

*W TECZ; n. p. Niektóry strzelił z łuku w tecz, i ugodził króla. *Radz.* 1 *Reg.* 22, 34. (na niepewną. *Bibl. Gd.*), [na oślep, auf Gerathewohl, porówn. *Eccl.* тещи *currere*, *fluere* 2], cf. wstecz.

TĘCZA, y, *ż.*; *Boh. et Slov.* duha, (*Germ.* Daube, Taubel deštka); [*distng.* dęga 2]; *Sorab.* 1. tučžel, tutžel; *Sorab.* 2. ptüzza, ptüza, tüzza, tüza; *Carn.* mavèrza; *Vind.* maura, maverza, boshji stol, piauka, (cf. boży stół, cf. pijawka); *Croat.* duga (cf. dęga), puga, huga; *Rag.* dûgha; *Bosn.* dúga, lúk nebêsni; *Dal.* Marie trachicz; *Slav.* dûga; *Eccl.* дуга небесная; *Ross.* радуга; *duha. *Biel. Św.* 3, der Regenbogen; łuk wielofarby na powietrzu, z odbijania się promieni słonecznych o chmury wilgotne. *Otw. Ow.* 20. *Boh. Prog.* 159. Tęcza, obłąk w atmosferze, z siedmiu świateł złożony. *Śniad. Jeogr.* 341. Deszczonosa w rozliczne się stroi Tęcza farby, gdy na kształt napiętego stoi Łuku. *Bardz. Trag.* 360. Po grzmocie tęcza Ozdobnym pasmem niebo uwieńcza. *Kras. Oss G.* Łuczna tęcza. *Otw. Ow.* 601. Pod deszcz słońcami tęcza zastrzelona, Niebo długie malować zwykła zachylona; W

której barw rozmaitych, lub na tysiąc ˚sstawa, Rozstępowanie samo oczy w myłkę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą styka, Ostateczne pokrajki różnica zamyka. *Żebr. Ow.* 128. — *Mythol. personif.* W tym z czerwonemi skrzydły tam z nieba przybyła Tęcza różna, rozliczne barwy z sobą wlecze. *A. Kchan.* 112. (*Iris*). Posłanica Junony Tęcza z pstrą postawą wody chwata. *Zebr. Ow.* 9. — (*Słov. Prov.* Pige, gako duha wodu; *insignis potator*, cf. kamionka). — *Prov.* Jak w tęczę patrzać. *Past. Fid.* 171. *Wad. Dan.* 76. *Morszt.* 31. ciągle patrzać, oczu nie zamrużając; wie in den Regenbogen ſchauen, ſeine Blicke feſt auf etwas heften. Patrz jak w tęczę, w ten czyn ojca twego. *Ryb. Gęśl. C b.* — §. *Archit.* Tęcza w budowli kościołów, drzewo poprzek kościoła od ściany do ściany, niekiedy obłakowate, ale pospolicie proste, przedzielające część kościoła jedne od drugiéj górą, na którym stoi za zwyczaj krzyż. *Ossol. Wyr., cf.* ślóstram. — §. *Anatom.* Tęcza oka, okrążenie źrzenicy różnego koloru, i od tego pochodzą nazwiska błękitnych, czarnych etc., oczu. *Kirch. Anat.* 83. *Kluk. Zw.* 1, 43. der Reif um den Stern im Auge herum. — §. *Hist. nat.* Tęcza, *papilio Iris*, motyl dzienny, mający skrzydełka ząbkowate, koloru szaro z błękitnym mienionego. *Zool.* 141. ein Schmetterling, ein Tagvogel, die Iris. TĘCZOWY, TĘCZYSTY, a, e, — o *adverb.*, Regenbogen-; *Boh.* duhowý; *Ross.* радужный. Tęczowy słup ukazował się Izraelitom na puszczy. *Rej. Post. B b* 5. Tęczysta błona w oku. *Zool.* 48.

TEDY, ˚TEGDY *Conjunct.*; *Boh.* tedy, teda, tehdy; *Slov.* tehdy, tehdáž, tedi, tehdi, tehda; *Sorab.* 1. tohde, tohdž, tohodla, dha, (*ob.* Dlatego, *ob.* ˚Dla); *Sorab.* 2. tegdy, tedi; *Carn.* tedai, tedej; *Vind.* tedai, tai, taku tai, potem, nahajozhnu; *Croat.* onda; *Bosn.* onda, tad, tata, kadano; *Hung.* tehát; *Rag.* tòt, dakle, dake; *Slav.* tada, dakle; *Eccl.* [тъгда 2], тауе; *Ross.* итакъ, убо; tedy, *conclus.* więc, alſo. Jutro tedy zapewne wymaszerują. *Teat.* 15, 67. *Praecedenti* jeśli, wenn, ſo. Bóg już był, aniżli było wszystko; jeśli był, aniżli było wszystko, tedyć był przed wszystkim czasem i początkiem. *Żarn. Post.* 25. Jeżeliś moim przyjacielem, tedy to uczynisz. *Tr.* — §. *Tempor.* Tedy, w tedy, wtedy, w ten czas. *Cn. Th.* 1139. alsdann, damals, zu der Zeit; *Boh. et Slov.* wtedi; (*Boh.* tehdeyšj ówczesny, w tedy będący); *Sorab.* 2. tegdi, tedi, tedobu, ten zasz; *Vind.* teda, tedai, tai, taisti krat, taisti zhaſ, potem, potler, satorei; *Croat.* tada, onda; *Rag.* tada; *Ross.* тогда, (тогдашный ówczesny). Kochać wiernego przyjaciela wtedy, gdy mu fortuna złotym piaskiem miele klepsydrę życia, a kiedy go miota, porzucić, niewielka to cnota. *Mon.* 71, 344. Prawo to od Rusi ˚tegdyż zaraz przyjęte było. *Obr.* 63. Kiedy tedy, *cum enclit.* kiedyś tedyś, *vide sub* Kiedy. — Tedy, owedy, czasami, dann und wann. Przychodzą jej wprawdzie tedy owedy dobre chwile, ale to nie trwa długo. *Teat.* 7. *c*, 64. Na nic się nie przydały wydane tedy owedy przeciw żydowskim szacherstwom prawa. *Pam.* 85, 1, 416. TĘDY *adverb. loc.*; *Boh.* tudy; *Slov.* tadě, tadĕl, tadĕto, tadyto, tudyto, tadĕlto; *Sorab.* 2. how, hewtober, (cf. ˚hajw); *Carn.* letôd, tôd; *Vind.* to skus, tam skus, leunad, ſempruti, grede, ſem (*ob.* Sam), stuſam; *Croat.* tud, ovud; *Bosn.* amo, ovamo, ovda, ovuda, simmo; *Rag.* tuda; *Slav.* ovuda; *Ross.* туда, *Eccl.* тамъ, сѣмо, (cf. *Germ.* dannen, von dannen; *nostr.* ztąd; *Anglos.* thenana; *Angl.* thence; *Svec.* taedan; *Isl.* tadan); tędy, tą drogą, przez to miejsce, *oppos.* owędy; hier durch, dieſen Weg. Tędyś przyszedł, tędy wychodź. *Teat.* 29. *c*, 55. Idź tylko, a kędy Droga ta poprowadzi, zaraz miej się tędy. *A. Kchan.* 15. Jeśli nie tędy, tedy owędy. *Cn. Ad.* 318. (jeśli się tak nie powiedzie, więc owak). Rozum i tędy i owędy ˚pochociom ustępuje. *Gorn. Sen.* 93, *Eccl.* сѣмо и окано.

˚TĘGA, i, *ź.*, tęsknica, tęsknienie; *Boh.* tuha, tužba, tauženy, tesknost; (*Sorab.* 1. tužnoſcž *ardor*; *Carn.* tógóta *iracundia*, toshba *accusatio*); *Vind.* tegota = melankolia; *Vind.* teshava *nausea*, (toshba, toshva, toshuvanje, tóshenie *accusatio*); *Dal.* tuga; *Croat.* túga *calamitas*, *miseria*, *anxietas*, (tusba = skarga); *Bosn.* túga, zlavoglja, sgjalost *moeror*, *aerumna*, *moeror*, (tusgba *querela*); *Slav.* tûga *anxietas*; *Rag.* túgha, tûga *nausca*, *fastidium*, (tûxba *querimonia*); *Eccl.* тѫга, тѫженіе, драхлованіе; *Ross.* тоска, (стуженіе ucisk; cf. *Hebr.* תאוניה taonjah, *moeror*), die Sehnſucht nach einem. Tęga, tęsknica, *taedium*. *Volck.* 979. *Desiderare aliquem*, mieć tęgę po kim. *Mącz.* (˚tążyć, ˚tężyć = tęsknić po kim). *Desiderium*, chuć, żądliwość, pożądanie, tęga. *Mącz. Teneor desiderio tui*, ˚wielmi mię tęga po tobie. *Mącz.*

˚TEGDYĆ. *Obr.* 63, *ob.* Tedy.

TĘGI, a, ie, Tęższy *Comp.*, TĘGO *adverb.*, Tężej *Comp.*; *Boh.* tuhy, (*adverb.* tuže, tauž bardzo, bardziéj), notný; *Slov.* tuhý, tuhí, *firmus strictus*; *Sorab.* 2. kschutti, kschusche, krusche; *Vind.* tog, okoren, terden, vterden, oterjen, voker; *Ross.* тугій, (тугій скąпy, тугонекъ przeskępszy), плотный, плотно, молодцоватый, напругій (cf. naprężony), матерый, матеръ; *Eccl.* [тѫгъ 2], очюнь, кѣльми, зѣло; (cf. *Lat.* tensus, tendere; *Germ.* tüchtig; *Svec.* dugtig; *Angl.* doughty, *obs. Germ.* Tucht moc); niemiękki, sztywny, niegiętki, twardy; ſteif, feſt, ſtramm, hart. Tęga tektura papierowa *Perz. Cyr.* 2, 40. Ciało tęgie. *Hub. Mech.* 73. Łodyga tęga *rigida*, kiedy sama bez podpory stać może. *Bot. Nar.* 39. Nieco tęgi *Ross.* туговатый, крутенекъ, плотноватый. Nie tęgi, obwisły *Vind.* flaboshilast, flabovuden, dolspuſhen, poviſnjen. — *Transl.* Tęgi, mocny, ſtark. Coraz tęższe czuję zapachy. *Węg. Marm.* 3, 57. Tęgi, główny, walny, mocny, silny, nielada, (cf. ˚lepski, gracki); ſtark, mächtig, tüchtig, gewaltig, groß, viel. Atakującym tęgi dał odpór. *Ust. Konst.* 2, 113. (waleczny). O szczęśliwy autorze, co z twej głowy tęgiéj Co miesiąc się bez trudu liczne rodzą księgi. *Teat.* 45. *c*, 4. Bardzo to są święte księgi, Lecz od złych ludzi falsz w nie wmieszan tęgi. *Paszk. Dz.* 89. (potężny). Tego trudno dokazać bez wielkich pieniędzy, Znać dobrze, że tam byli gospodarze tędzy. *J. Kchan. Dz.* 32. wielcy, przedni, walni, trefliche Wirthe. W rękę wziął Jupiter piorun niepochybny, którym więc, rzecz tęga, Przez ziemię aż do piekła ostatniego sięga.

J. Kchan. Dz. 27. rzecz bez przykładu, nielada, etwas unerhört gewaltiges. Usypia tęgo. *Teat.* 39, 287. mocno, do nie przebudzenia, na obie uszy, er schläft fest ein. Tężej się trzymają, czego się nauczyli, aniżeli tego, z czym się urodzili. *Kłok. Turk.* 33. uparciej, fester, hartnäckiger. Starodawny i tęgo trwający zwyczaj. *Fur. Uw. E* 2. — § Ziemia tęga, ląd, stała ziemia, das feste Land; *Ross.* материкъ, матерая земля.

Pochodz. *tęgość, tężyzna, tężyć; natężyć, zatężyć, ztężyć się, potęga, potężny, wytężyć, przytężyć.*

*TEGODNIE, TYGODNIE, *ob.* Tydzień. TEGODNIOWY, TEGODZIENNY, a, e, do tego dnia należący; *Ross.* сегодняшный, сегоднишный, denselben Tag angehend. Tegodniowy generał, odprawujący służbę tego dnia, o którym mowa. *Jak. Art.* 3, 320. (*général du jour*). Tegodniowy, tego dnia uczyniony, o którym mowa. *Cn. Th.* 1139 — *Distng.* Tygodniowy.

TĘGOKRUSZ, u, *m.*, kruszec śpisglasowy. *Kluk. Kop.* 2, 240. stahldichtes Erz.

TEGOMIESIĘCZNY, a, e, n. p. Tegomiesięczne listy. *Tr.*, vom selbigen Monat, von diesem Monate.

TĘGOPOJ, ja, *m.*, co wiele pić może, nie tracąc przytomności. *Czart. Mskr.* ein tüchtiger Zecher.

TEGOROCZNY; *Slov.* tohoročný, *ob.* Jary, Latosi. TEGOWIECZNY, a, e, *Teat.* 22, *c*, 72, von diesem Jahrhundert, Zeitalter. Tegowieczna elegancya. *Pam. Warsz.* 3, 328.

TĘGOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* tuhost; *Vind.* terdnost, stanovitnost; *Ross.* тугость, плотность, прочность; *Eccl.* благомощие; niegiętkość, sztywność, siła, moc, silność, łepskość; die Steife, Festigkeit, Heftigkeit, Mächtigkeit, Tüchtigkeit, Strenge. Pomierna tęgość, *Ross.* плотноватость. Tęgość papieru. Tęgość zimy. Tęgością snu zatłumi snujące się imaginacyi w umyśle wyrazy. *Mon.* 72, 629. Przy zaletach serca i dowcipu, nie miał on tęgości charakteru, t. j. duszy mocnéj, stałéj i nieporuszonéj. *N. Pam.* 4, 79.

TEJS, u, m., [z *Niem.* 2], *Tibiscus*, Cisa, wielka rzéka w Węgrzech. *Dyke. Geogr.* 3, 114; *Boh.* Tisa; *Slav.* Tissa, die Theiß in Ungarn, cf. cis, cisowe drzewo.

*TEJSTY, a, e, n. p. Kosztownie przyprawne olejki albo *tejste maści. *Kosz. Lor.* 19 *b.* może tłuste, lub te *iste, *ob.* *Isty.

TEKA, i, *ż.*, (z *Łac.* tegere), § 1) futeralik na papiery; *Rag.* kgnixna zavlaka, eine Thefe, eine Mappe, Papiere darin zu tragen oder darauf zu schreiben. Do szkoły z teką chodzić. *Teat.* 52. *d*, 79. Nosiłem za panem w szkołach tekę. *Teat.* 43. *b*, 99. *et* 55, 75. Uczony trawi wiele lat w szkołach i nad teką. *Mon.* 75, 629. Jeszcze mu do szkoły z teką chodzić = niedouczony, niedouk, zielony, niedopieczony. — Niewart za nim teki nosić = nierówny mu. — Mądrość jego w tece = sam z swojéj głowy nic nie umie. — 2) Teka, nakrycie; die Decke, der Deckel, die Bedeckung, das Dach. Studnia przykryta teką złocistą. *Birk. Gł Kon.* 56.

TEKST, TEXT, u, *m.*, między którym abo na którym bywa głoska, komentarz, wykład. *Cn. Th.* 1139, *Vind.* tekst, red stava, sloshifhe, flog, splet, sapifana befeda, savjetik, der Text, der commentirt wird. Tekst zabiłby, gdyby wykład nie ożywiał. *Rej. Ap.* 32. Tekst, wyraz pisma ś. *Kras. Zb.* 2, 537. eine Schriftstelle, ein Spruch aus der Bibel. Na początku kazania zakładany bywa tekst z pisma ś. *Gol. Wym.* 551. Nie wiem jak się ma rozumieć text Piotra i Pawła, osobliwie te słowa: *non solum etc. Mon.* 73, 382. Tekstami zowią też wyroki prawne, przytaczane u sądu abo w obradach. *Kras. Zb.* 2, 537. ein Beleg, ein Citat. *Slov.* Musi sa ti tekstom mluwit; *tibi omnia aperte proponenda.* — *Simil.* Dziesiątego roku dziecię po sto wierszy Wirgiliusza mówiło za text. *Orzech. Tar.* 20. (przytaczało na pamięć). — § W drukarni text, litery małe, w każdym gatunku pisma. *Magier. Mskr.*, Textschrift. TEKTURA, y, *ż.*, tęgi zbity kilkakrotnie papier na okładki xiążek używany, karton; *Ross.* политура, Pappendeckel, Pappe. Tektura u introligatora papier w kilkoro klejony, lub z papierni tektura różnéj grubości, którą także z Francuzkiego kartonem nazywają. *Magier. Mskr.* Na tekturze albo regałowym papierze. *Solsk. Geom.* 66. Nakrywać z wierzchu cienkim łubem lub tęgą tekturą papierową. *Perz. Cyr.* 2, 40. steifer Papierdeckel.

TELBUCH, a, *m.*, [z *rusk.*, tłusty, wielki brzuch, ein Schmeerbauch, Wanst 4], n. p. Z swym brzuchem jak z telbuchem chodzi. *Kchow. Fr.* 123.

TELEGA, i, *ż.*; *Carn.* taliga; *Bosn.* teglighe = bieda o dwóch kołach; *Croat.* taliga *biga*; *Hung* taliga, talyiga *cisium*; *Slav.* taljuge; *Ross.* телега, телѣга, тележка, телѣжка; chłopski wóz, ein Bauerwagen. Pełnych teleg, to jest, Ruskich kolas, było 5400. *Paszk. Dz.* 23. Skarbniczkiem czyli telegą przyjeżdżali, a karetami odjeżdżali. *Mon.* 65, 60. Wozy, telegi, rydwany jadą. *Mon.* 75, 644. Zimy sprzęty i ekwipaże są niedźwiednie, wilczury, a zaś pojazdem paradnym sanki, łubie, telegi. *ib.* 71, 204. (*Ross.* телѣжный *teleżny, telegowy; телѣжникъ rzemieślnik od teleg; *Eccl.* тѣлегожитель, который вмѣсто дому имѣетъ для жительства тѣлегу, каковы Скиѳы). — § Telega, (cf. cielę).

TELEGRAF, u, *m*, *dalekopis.

[TELEPAĆ, *cz. niedok*, z *rusk.* trząść, trzepać; schütteln, bewegen 2]. TELEPAĆ się *rec. niedok.*, wlec się, ledwo iść, nogi wlec, powoli się ruszać, ciężko chodzić, gramolić się; *Carn.* zijaseti, langsam kriechen, sich kaum fortschleppen.

TELESKOP, u, *m.*, z *Greck.*, narzędzie wspierające oko nasze w widzeniu ciał niebieskich. *Świad. Jeogr.* 4; *Rag.* ochnik, das Fernrohr, *ob.* *Dalekowidz.

TELET, TYLET, u, *m.*, TELEJ, ju, *m.*, gatunek materyi kosztownéj, i szaty z niéj zrobionéj, eine Art kostbaren Zeuges, und daraus verfertigten Gewandes. Axamitu łokieć, aby po 20 talerach przedawano; złotogłów po stu; telet po 50, aby się pychy umniejszyło. *Lek. D* 2. Mahometanie w koszulach z szerokiemi rękawami chodzą, a w deliach tylko, aby się mogli zawsze kąpać po łokieć nie rozbierając się z telejów. *Star. Dw.* 57. Dla niego krawcy szyją telety, krają złotogłowy. *Opal. Sat* 151. Teraz i w telety już żony ubieracie. Przetoż też dla nich wsi swe i miasta mijacie. *Zbil. Żyw A* 3. Trunnę nakryto, A na wierzchu krzyż z białéj telety (*femin.*), przy-

szyto. *Zbil. Tr. F* 2. Lam wzorzystych nie szuka; telet zleca komu. *Gaw. Siel.* 358. Ani panny zalecą tylety drogie, Kiedy lice nie chędogie. *Kchow.* 175. Tatarzyn nigdy nie odniósł w sajdaku twej strzały, W bol ı rychlej przez pancerz i przez telej biały *J. Kchan. Dz.* 159. Przebiegał tam młodzieniec w białym lekkim teleju. *Tward Pasq* 60. *Tward. Daf* 81. *Brud. Ost. C* 4. (*synthesis*). Nie śpi się smaczno na telecie, Gdy niemasz zgoła pieniędzy w kalecie. *Bratk. J* 3 *b.* TELETOWY, a, e, z teletu urobiony, von dieſem Zeuge gemacht. Księżna w teletowej szubce lekkiej, po izbie pochadzała sobie. *Tward. Pasq.* 10.

TELKI, *ob.* Tylki.

TEM, Tym, *ob.* Ten.

TEMBLAK, TEMLAK, TYMBLAK, a, *m.*, z *Tatar.*, *Czart. Mskr.*; (*Ross.* темлякъ kutas u szpady); pas czyli rzemień u rękojeści szabli, za który dobytą można na ręce zawiesić, der Degenriemen, Säbelriemen. Miecz na tymblaku puści. *Pot. Arg.* 296 Zadając sobie wzajem razy ciężkie, Nie tylko *temblach i cienki i mały, Ale i nakowalnie ledwieby wytrwały. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. Skoczę do robatyny, z którą, pomierzając Ręką, a z palcami się do temlaka mając, Oczu kęs odwróciłem. *Żebr. Ow.* 185; (*digitos amentis indere tento*). — U niego zawsze szabla na temblaku = junak, zawadyak, gotów się zaraz rąbać. — § Temblak, podpaska pod ramiona, n. p. Kaleka nosi rękę na temblaku.

TEMPERAMENT, umiarkowanie, własność ciała, *ob.* Utwor, twor.

TEMPEROWAĆ *cz. niedok.*, zatemperować, utemperować *dok.*; (z *Łac.* attemperare *Senec.*); *Ital.* temperare la penna = pióro zacinać, eine Feder ſchneiden; *Rag.* napraviti, (*cf.* naprawić). *Ross* очинить, очинивать. Skrypturałem pióra temperują albo rzezą ku pisaniu. *Macz* — §. *Alider:* Temperować, utemperować, *ob.* Miarkować, pomiarkować, umiarkować.

TEMPLARZ, TEMPLARYUSZ, a, *m.*, ein Tempelherr; *Boh.* templář. Zakonnicy Templarscy, Templarze, zakon żołnierski jak Krzyżacy i Maltańczycy ufundowany 1100, zniesiony 1554. *Nar. Hst.* 3, 521. *Ustrz. Kruc.* 1, 339. *Wyrw. Geogr* 592. *Krom.* 175. TEMPLARSKI, a, ie, od Templarza, Tempelherren =; *Boh.* templářský.

*TEMPORALIK, a *m*, seyzoryk, skrypturalik, nożyk do piórek, das Federmeſſer. W stoliku pisarskim ma być papier, opłatki temporalik, pióra. *Haur. Sk.* 168.

*TEMRUK, a, *m.*, Temruki, z *Tureck.* kajdany. *A. Czart. Mskr.*, pęta, Feſſeln, Banden. Skróciłeś buntownika i twarde mu włożyłeś temruki. *Tward. W. D.* 12. Zrządzono im na barki temruki niewolne, *vincla. Żebr. Ow* 337. Kładziecie na mnie pęta i twarde temruki. *Kulig. Her.* 89 Czemu, mając nań podejźrzenie takie, twardych temruków i kajdan nie dostał, żeby go na wieki więzieniem zgnoił! *Tward. W D* 6.

TEN, ta, to; *Instr.* tym, tém, *plur.* ci, te; *Accus.* tych, te; *Instr.* z temi; *Loc.* w tych: (*Boh. et Slov.* ten, ta, to, tento, tato, toto; *Sorab.* 1. ton, ta, to, te, tuhton, tamy, tama, tame; *Sorab.* 2. tej, ten, ta, to; *Carn.* te, ta, tu, letâ, leta, letu; *Vind.* te, ta, to, ta, leta, taisti, tisti, letisti; *Croat.* te, taj, ta, to, ov, ova, ovo, (*cf.* ów); *Bosn.* taj, ta, to, saj, se; *Rag.* táj, tá, tó, saj, sá, séj, ovì, -a, -o; *Slav.* taj, ta, to, ovaj, ova, ovo; *Ross.* тотъ, та, то, этотъ, эта, это, той, тая, тое, сій, сія, сіе, сего, сей, сего: *Eccl.* тъи; *Svec.* then, thenne, *plur.* thesse; *Graec. Dor.* ὅς, ἥ, τό, τῆνος; *Hebr. et Chald.* דן den, *ille*; אַ da, *illa*; *Lat.* iste, ista, istud); *pronomen demonstrativum*, der, die, das, dieſer, dieſe, dieſes; *cf. Etym.* den, die. Znam tego człowieka. *Tr.* Ten temu pan, kto kogo okpi. *Teat.* 15. *c*, 16. Za cóż to, a nie co innego? *Teat.* 20. *b*, 195. Sukienkę dał ubogiemu, mówiąc: na! to tobie. *Prot. Jał.* 18. Byłbym się tam zawsze trzymał, gdyby nie to, żem się przemówił .... *Teat.* 24, 95. *Czart.* (gdyby nie ta okoliczność). U spodu kutasy, między temi dzwonki powiązane. *Jabł. Buk. J a.* Rusacy pobili posłów Tatarskich; Tatarowie z tego gniewu porazili Rusaków. *Biel.* 116. Do tego dnia = do dzisiejszego dnia, bis auf dieſen Tag. — *Alter:* Dwa kroć się poszczę do *tego dnia. *Rej. Post. L l* 3. do tygodnia, w tydzień, (*ob.* Tydzień). Tym czasem, w tym, indeſſen, (*ob.* Tymczasowo); *Slov.* medzitim; *Vind.* vmieſs, vmieſama, mieſama, med tem, dozhaſs, dokle, dotlei, tezhaſs, dokler da; *Croat.* vutomtoga. W ten czas; *Vind.* tedni, tistikrat, tistobart, (*ob.* wtedy). To jest = t. j.; *Boh.* totiž, totižbo, towez; *Ross.* сирѣчь, (*ob.* Rzec), *scilicet.* — Ten, ten sam, tenże; derſelbe, eben derſelbe, der nämliche, der. Pokój, jak nie ten, wyrzucili wszystko, co w nim było. *Teat.* 19, 23. Dajci go bogu, jako się zmieniła Ta tu kraina, jakby nie ta była. *Past. Fid.* 265. To mają w uściech, gdy trzeźwi, to, gdy pijani, to przed nieznajomemi głoszą. *Gorn. Sen.* 554. (to samo, toż, zawsze jedno). — *Relative:* Ten, który = ten, co, jaki taki; der, welcher, ſolcher. Ty nie ten człowiek, co byłeś. *Teat.* 19. *c*, 65. Schylam się już do wieczora, Już ja nie ten, com był wczora. *Karp.* 4, 29. Tyś teraz tym jest, com ja przedtym bywał. *Morszt.* 114. Białogłowy nie są tej siły, tej czerstwości, której mężczyzna. *Gorn. Dw.* 238. Ten u mnie wszystko, kto ma sumnienie spokojne. *Stas. Num.* 2, 82. — *Cum neutro:* Wszędzie ludzie są tym, czym rząd chce, żeby byli. *Gaz. Nar.* 1, 59. ſie ſind das, was .... Co oko ciału, to sumnienie duszy. *Lach. Kaz.* 1, 72. Jak to? oto tak! *Teat.* 29, 6. To ma, w czym chodzi. *Cn. Ad.* 1165. (więcéj nic, *omnia sua secum portat*). To moje, co zjem, co wypiję. *ib.* To dom zdobi, kto w nim mieszka. *Kras. List.* 59. Kiedy tak na początku, co to będzie potym? *Teat.* 19, 25. Znać, czuć, mówić, dać przykład, to jest być kapłanem. *Kras. W.* 5. (na tym rzecz, to grunt). — *Pleonast.* Kto boga się nie boi, ten takowy człowiek, jak bydlę żyje. *Gorn. Dz.* 80. Każdy człowiek ten, kto krewkość białejgłowy pokrywa, wart pochwały. *Gorn. Dw.* 267. Co ludzi na pogrzebie jej było, nie był ten jeden, któryby z suchemi oczyma odszedł *Gorn. Dw.* 284. Widząc piękność odnowy rzecze: Ówże ten stary kapelusz, czy nowy? *Zab.* 12, 69. — *Descript.* Ten a ten, to a to; der und der, das und das.

Bracie, umyśliłeś to a to, w ten czas i na tym miejscu zabić mię chcesz. *Sk. Żyw.* 1, 231. Jutro wyprawicie się na to a na to miejsce, bo tamtędy pójdą. *Sk. Żyw.* 2, 179. Jak przyjdzie do ciebie, aby się ciebie radziła, to a to jéj powiesz. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 14, 5. Mówią, że to prawda dlatego, iż ten i ten przysiągł. *Szczerb. Sax.* 108. — *Aliter*: Zje tego a tego, co dostąpi tego urzędu. *Mon.* 70, 35. (kata, kaduka). Żeby go ci a ci wzięli. *ib.* 14, (cf. żeby go kaci wzięli). — *Distincte oppos.* Ten - ów; dieſer - jener, der - jener. Ten królem, ów poddanym. *Zab.* 9, 20. Ten omylił nadzieję naszę, ów ją zawiesił, tam ten nas podszedł. *Pilch. Sen. gn.* 291. Pyta się tego, to owego, Żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kchan. Orl.* 1, 179. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły, Miał uczniów ów ponury, miał i ten wesoły. *Zab.* 15, 175. Ten to, ten owo, jak kto co przemógł, dawali mu. *Gorn. Sen.* 25. Jednemu bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Żyw.* 1, 125. Albo to, albo owo. *Cn. Ad.* 3. (albo tak, albo siak). Albo to, albo nic. *Cn. Ad.* 3. Mówił to i owo, lada co, co mu się trafiło. *Cn. Th.* Ni to, ni owo, nic do rzeczy, n. p. Plecie ni to, ni owo. I to i owo tam znajdziesz. *Cn. Ad.* 282. (*bona mixta malis*). To to, to owo to sobie powiadały. *P. Kchan. Orl.* 1, 77. — *Pleonast.* To w ten, to w ów ten półk wjechał wmieszany. *P. Kchan. Jer.* 507. — *Aliter*: Jeden drugiemu słów szkaradnych ni z tego, ni z owego nasadzi. *Gorn. Dw.* 131. (nie wiedzieć zkąd, mir nichts, dir nichts, von freyen Stücken, ohne alle Veranlaſſung). Ni z tego ni z owego zaczął mię szkalować. *Teat.* 30, 56. (bez przyczyny, z góry). Ni z tego, ni z owego wszczęła się nie bardzo pomyślna mowa o Wc Panu. *Mon.* 73, 50. — *Simil.* Przy karecie ci jadą, ci skaczą, ci idą. *Kras. W.* 61. (jedni jadą, drudzy skaczą; die einen - die andern -). — To *absolute*, daś. Tylko też tego Alcyd śmiały nie mógł zrobić. *Bardz. Trag.* 45. tego jednego nie potrafił, nur daś konnte er nicht. Z tego nic nie będzie. *Zab.* 6, 347. (daraus wird nichts, nie będzie z tej rży mąka). Nie z tegoś powinna żałować, że będzie karany, ale z tego, że na karę zasługuje. *Teat.* 48. 128. nie z tego powodu, względu, nie dlatego; deshalb, deswegen. Jeśli ja tak chcę, co tobie do tego? *Biał. Post.* 107. was geht daś dich an! Coż w tym ma być złego? *Teat.* 33. *b*, 77. was iſt denn da Böſes drin! Dopókiż to znowu tego będzie? *Teat.* 35, 23. wie lange ſoll denn daś wieder währen? Nie wiele na tym. *Birk. Dom.* 148. (*scil.* zależy, es kommt nicht viel darauf an, es liegt nicht viel daran). Po temu = dogodnie, angemeſſen, gemäß entſprechend. Walecznego miał żołnierza, lecz miejsce nie po temu. *Pilch. Sall.* 208. Ma głowę po temu. *Teat.* 1. *b*, 33. Czas po temu. *Żegl. Ad.* 49, (*ob.* Po, potemny, *ob.* Pogoda, pora). — Rok temu, miesiąc temu, jakeśmy się nie widzieli. *Cn. Th.* rok teraz, miesiąc teraz; es iſt ein Jahr, ein Monat, daß .... Temu *respond.* = dlatego, dla tej przyczyny, k temu; *Rag.* tjêm; *Croat.* za to; (*Vind.* temuzh *at*, *sed*), deswegen, weil. Czemu imię jego będzie dziwny? Temu, iż jest bóg prawdziwy! *Biał. Post.* 127, (*ob.* Co, Czemu). — Do tego = nad to, über dieß. — To, *in omni genere*, *non mutatum*, n. p. Jegomość to, od którego Helenka uciekła? Ten sam! Piękny to ptaszek! *Teat.* 54. *c*, *D* 2. Mądry to ptaszek niewiasta, niekażda to się da łatwo złowić. *Mon.* 71, 382. Córkę miał jedyną, Roztropniuchne to było, choć jeszcze dzieciną. *Tręb. S. M.* 65. Twójże to brat, abo bratże to twój! Dobry - li to grosz? Onaż to Jezabel? *Cn. Th.* 1144. — *Indic. admir.* To to pan! to pan i sprawiedliwy i dobry. *Teat.* 54. *c*, *C* 2. To mi autor, to mądry człek, który mi przyszłość opisuje! *Mon.* 67, 8. Zaczęli wywoływać z ukontentowaniem: to to żołnierz! *Przestr.* 47. Dobroć serca monarchom wcale nie przystoi, To mi to król, co go się każdy człowiek boi! *Kras. Sat.* 10. To mi sztuka! *Cn. Th.* 1144. Tam to doktorom żyć, gdzie się jeszcze na nich nie poznali. *Teat.* 24. *c*, 105. — To, *particula*, *conjunct.*; czasem dla saméj wybitności się kładzie, jak *Niem.* denn, nun, doch, alſo, ſo; (cf. *etiam etym. Germ.* ſo = to). Coż ci to? *Kniaź. Poez.* 3, 104. *Perz. Lek.* 314. was iſt dir denn? A już też bardzo z tego gorszę się Mospanie, Także to czynią bracia, tak to chrześcianie! *Tręb. S. M.* 50. Ciebież to widzę, czy mi sen się w oczach wije! *Min. Ryt.* 1, 192. *Stas. Num.* 2, 135. Po omacku! albo ja to kot? *Teat.* 53, 28. Ty to boże rządzisz tym okręgiem, ty to go jednym palcem dźwigasz. *Zab.* 13, 177. Dla niegoż to te czuję niepokoje! *Szym. Ś. W.* 5. Gdzież cię to pędzi płochość nieujęta! *Hor.* 2, 135. *Nar.* Nie ciebie to w pole wywieść! *Teat.* 33. *d*, 90. Była to jedna staruszka w Warszawie, Miała dwie służebnice .... *Zab* 13, 278. *Tręb.* Już też to tego nadto. *Teat.* 14. *b*, 40. Co to ta fortuna robi. *Jabł. Tel.* 24. Gdzieżem ja to widział tę piękną brygadę! wszak to w tym kraju Pińskim, który .... *Dyar. Grod.* 293. *Stan. Aug.* A zkądzeście te pieniądze wzięli? B. Zkądżem ja wziął, tom wziął, to Wc Panu nic do tego! *Teat.* 8, 115. Teraz to podpić, teraz skoczne nogi ruszyć do tańca. *Hor.* 1. 171. *Nar.* Jeszcześ to do apteczki panów nie prosiła. *Teat.* 43. *c*, 96. *Wyb.* — *Consequ.* To = tedy, ſo, alſo, folglich; *Ross.* то. A co tak, to pozwolę. *Teat.* 36, 106. Ha co to, to przyrzekam. *Teat.* 30, 11. Gdybyś się tym kontentował, to jeszcze *ib.* 47, 3. Czy mówić nie umie? B. Bo to on bojaźliwy, do tego schorzały. *Tręb. S. M* 88. To ja to teraz jestem kochanym braciszkiem, gdy mnie ci potrzeba! *Teat.* 36. *b*, 55. To po tak wielu znacznych dziełach, moja sława jeszcze nie wielka. *Nag. Cyc.* 131. To już po dyable! *Teat.* 7. *c*, 44. Jam prosiła o to .... B. To co? A. To, że nie chce. *Teat.* 36. *c*, 25. Coby się miał panu bogu polecać, to sobie jeszcze żart z niego czyni. *Star. Ryc.* 47, (*ob.* Co). Ja się stroję dla siebie, a nie dla kogo; a komu się nie podoba, to niech na mnie nie patrzy *Teat.* 27. *b*, 14. Kto łże, to i kradnie. *Teat.* 21. *c*, 71. (ten i kradnie). Ach! tośmy i w domu. *Teat.* 36. *c*, 6 To gdy tak w Prusiech kłócili się tym czasem nieprzyjaciele pustoszyli Polskę. *Krom* 466. (Jowisz do Neptuna): Leniwym mię rozumiesz, że to piorunami Nie strzelam! *Ustrz. Klaud.* 12. (weil ich nämlich ....). Wesoła! to trzpiot! oziębła? to nieczuła! unika - ć zabawy? to

niegrzeczna! umizga-ć się? to kokietka! *Teat.* 27. *c*, 45. Jeślim za niego poszła, tom musiała. *ib.* 10. *b*, 81. — Tym *cum Comparat. adverb.*; tym lepiéj, gorzej *etc.*; *Sorab.* 2. schim; *Vind.* telkai, telku; *Ross.* тѣмъ, кольми паче, um ſo-beſto. Im większa choroba będzie, tym pilniejsze ma być leczenie. *Birk. Exorb. E* 2. Dwa lekarze chorego razem nawiedzali, Jeden tym lepiej, drugi tym gorzej, się zwali. *Jak. Baj.* 164. Im wyżej kogo szczęście postawiło, tym słabiej stoi. *Gorn. Sen.* 463. *Wys. Ign.* 68. I tak, czym cię na większym świat stopniu ogląda, Tym celniejszych po tobie daleko cnot żąda. *Zab.* 15, 106. — *Aliter:* Czym tym = leda czym, mit dem Erſten dem Beſten. Interes ten nie może być czym tym uspokojony. *Lach. Kaz.* 1, 318. Com napisał, tom napisał. *Sekl.* 19. Już co przednia, to przednia. *Teat.* 22. *b*, 74. (*Superlat.*, w najwyższym stopniu, cf. cała gębą, *ob.* Co). — §. To-to *adverb.* = raz-, drugi raz, czasem - a czasem, raz to, - raz owo, bądź, - bądź; bald-bald, theils-theils. Właśnie też o tym czasie jesień poczynała, To deszcz, to słońce, tęcza, wicher, chmurne nieba. *Jak. Baj.* 156. Ogląda się to na tę, to na owę stronę. *Gorn. Dw.* 116. To te, to owe krainy pustoszyli. *Krom.* 528. Chory to leżeć, to chodzić, to siedzieć poczyna; pokoju szuka, to z tą poduszką, to z ową, to na tym łóżku, to na owym, a przecię boli. *Sk. Kaz.* 194. *et* 68. Świat czyni z ludzi odmienne igrzyska, To w górę wznosi, to ich na dół ciska. *Zab.* 16, 143. Wyliczyłem wszystkich wojewodów, którychem się tylko mógł doczytać, to w metryce koronnej, to po różnych przywilejach, to po księgach grodzkich, to po konstytucyach, to z nadgrobków, to po historykach. *Nies.* 1, 97. TENCI, tać, toć = już ci ten, tenże; freylich der, derſelbe, der nämliche, der alſo. Toć to jest, toć to było, o toć go bito. *Cn. Ad.* 1164. Toć jego zabawa rozkosz. *Cn. Ad.* 1165. Tymci wszędy zatkać. *Cn. Ad.* 1159. (tym wszystko narabiasz, tylko też to umiesz). *Ironice*: Tenci był. *Cn. Th.* 1159. ja, der war es, das iſt er! Tenci winien. *Cn. Ad.* 1159. Tegoć jeszcze nie dostawało. *Cn. Ad.* 1159. — §. Toć *admirat.*, to mi to! das iſt mir! Toć to orator! *Cn. Th.* 1144. Toć się wierci, toć skakał, toć skąpy chłop. *ib.* — §. Toć, tedy *consequ.* = więc, folglich, alſo, ſo. Toć sama tylko dusza jest szlachetnością i zacnością ciała. *Mon.* 74, 257. Słowy cię naprawić trudno, toć zelżywością zawściągnion będziesz. *Pilch. Sen. gn.* 152. Jeśli bogowie rządzą, rząd ich sprawiedliwy, Toć, jeśli tu nad cnotą przemaga cnotliwy, Dusza twa nieśmiertelną być musi koniecznie. *Karp.* 1, 85. TENLI, TALI, TOLI *interr.*; tenli czy nie ten? tenli abo nie? *Cn. Th.* 1139. der? dieſer? oder ein andrer? — *Similiter*: TENŻE? TAŻ? TOŻ? *interr.*, tenże to? iſt es der? dieſer? *Cn. Th.* 1139. — *Exclamat:* Też to przysięgi twoje! taż to twoja wiara? *Min. Ryt.* 1, 134. — §. *Affirmat.* Tenże = ten sam; *Boh.* týž, táž, též; *Sorab.* 1. tészamstné; *Carn.* taiste, lihtâ; *Vind.* taisti, teisti, testi, tisti, tote, te, lete, leta, leto, letu; *Slav.* isti; *Ross.* тойже, тойжде, таже, тоже; *Eccl.* сицевый, сицевъ, derſelbe, der nämliche, grade der. Jednego i tegoż smutku, zawsze musi być taż i jedna przyczyna. *Salin.* 4, 153, (*cf. Eccl.* тождеобразная подобіеѝство). W też tropy biada za uciechą wędruje. *Kulig. Her.* 204. I żelazo z tychże, z których złoto, ciemności ziemnych wyjęte. *Gorn. Sen.* 520. Pod jednym z nim niebem, na tejże ziemi, w tymże powietrzu. *Syr.* 1266. Taż baba na tychże kołach. *Zab.* 15, 269. stara pieśń to, zawsze jedno; immer die alte Leyer, das alte Lied. Mówisz: co tych antyfon! a wszystko toż a to. *Pim. Kam.* 239. (*unum idemque*; *Ross.* точь въ точь = kubek w kubek). Toż a toż powtarzasz. *ib.* 101. Nie toż macocha, co matka. *Cn. Ad.* 667. (co matka, to matka, a co macocha, to macocha; insza matka, insza macocha). Tejże siły, tejże mocy, równosilny *Eccl.* тождесильный. Bolesław do Rusi wtargnął; ale skoro się wrócił, tali mu Ruś toż uczyniła i także wtargnęła mu do Mazowsza. *Biel.* 164. Przepamiętałeś bliźniego jałmużną ratować, to toż waży, jakobyś jego własne wziął. *Zarn. Post.* 2, 355. (tyle waży). — W taż = tymże sposobem, niemniéj, także, na jedno, na toż samo; auf eben die Art, gleichfalls. Dyanę chwalcie, młodziuchne dziewczęta, W taż Apolina chwalcie pacholęta. *Mon.* 69, 448. Żona szalona piekło ubogiemu małżonkowi, ale i bogatemu w taż. *Birk. Zyg.* 55. *Warg. Cez.* 78. Brew' ma zarosłą, długą, w taż brodać nie grzeczy zda się. *Nag. Wirg.* 516. Płacze matka, w taż ociec żałosny łzy leje. *Kchow.* 92. *Biel.* 263. — §. Toż *Conjunct.*, potym, zatym; darauf, hernach, hierauf; *Eccl.* тожъ, тождс. Doświadcz pierwej, toż wiedzieć będziesz. *Gorn. Sen.* 389. Dawszy wiadomość, zkąd urosła rozmowa, toż dopiero, jaki ma być dworzanin, pokaże. *Gorn. Dw.* 1. Oświadczył król ukontentowanie swoje pułkownikowi, toż oficerom. *Gaz. Nar.* 1, 258. O mój boże, toż to pan syn nie inaczej być może uczestnikiem majątku, tylko aż dopiero po zmarłej głowie. *Mon.* 71, 382. — Toż = na ów czas dopiero, poźniéj dopiero, alsdann erſt. Ludzie nie czują pociechy z tego dobrego, którego używają; aż gdy je stracą, toż chwalą, toż cukrują sobie. *Gorn. Dz.* 119. Toż dopiero śmiać, się, gdy mamy przyczynę do śmiechu. *Zab.* 12, 259. *Dudz.*

TENAR, u, *m.*, [z *greck. łac.* thenar = dół 2], loch podziemny, eine Gruft, Kluft. Przenikam nieba, w ciemne spuszczam się tenary, Wywodzę z otchłań na świat nieboszczyków mary. *Zabł. Zab.* 7. Cokolwiek kryją tenary, Upiory, straszydła, mary, Dyabły, strzygi i pokusy. *Teat.* 11. *b*, 106.

TENDA, y, *ż.*, [z *średn. łac.*, namiot, buda: ein Zelt, eine Bude 2], rozpięta zasłona, kortyna, ein aufgeſpannter Vorhang. Uczynisz tendę we drzwiach przybytku; przed słupami rozciągniona będzie tenda. *W. Exod.* 26, 36. *et* 37. (zasłona. *Bibl. Gd.*).

TENOR, u, *m.*, średni głos między altem a basem, der Tenor, die Tenorſtimme. — *Fig.* Drozd na wiosnę dziwne tenory wypuszcza. *Sienn.* 295. *idem Spicz.* 150. (trele, spiewania). — §. Tenor pisma jakiego = brzmienie, osnowa, der Inhalt einer Schrift. *Tr.* TENOROWY, a, e, Tenor-. Zaraz ja go po głosie tenorowym poznała. *Alb. z Woj.* 4.

TENTACYA. *Mon.* 67, 19, *ob.* Pokuszenie, pokusa.

TENTEN, TENTENT, *ob.* Tęten.

TENTOWAĆ *cz. niedok.*, próbować, doświadczać, pokuszać się o co; etwas unternehmen, versuchen, probieren. Wiele tentować każe ubóstwo człowiekowi. *Min. Ryt.* 4, 158. Tentować szczęścia na inny sposób. *Teat.* 15. *c*, 19. Tentować kogo o co. *ib.* 18. *c*, 58. (doświadczać go względem czego).

TENUTA, y, *ż.*, starostwo bez juryzdykcyi, tenuta, dzierżawa. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 216. eine Starostey ohne Gerichtsbarkeit. TENUTARYUSZ, a, *m.*, tenutę trzymający, dzierżący, dzierżawca, ein Starost ohne Gerichtsbarkeit. *Vol. Leg.* 7, 44.

TENŻE, *ob.* Ten.

TEOFIL, *ob.* Bogumił, TEOŚ, ia, *m.*, *dem.*, Gottliebchen. Ucz się zawczasu Teosiu miły, Jak trzeba czynić, by nie żałować. *Zab.* 14, 259. TEOKRACYA, *bogowładztwo; *Ross.* богоначаліе. TEOKRACKI, a, ie, *bogowładny; *Ross.* богоначальный. TEOLOG *etc.*, *ob.* Bogosłow, *Bogomędrzec. *Stas. Zamoj.* 10; *Carn.* bogavednek; *Bosn.* bogoslovac; *Eccl.* богословецъ, богословъ, (богоглаголь-ницъ prorok), священноглаголь-никъ, толкователь божественныхъ вещей. Święty Jan był od starych Greków Janem teologiem przezwan. 1 *Leop. pr. Apoc.* TEOLOGICZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* богомудрый; *Eccl.* богоглаголивый. TEOLOGIA, ii, *ż.*; *Boh.* bohoslowj, bohomluwectwj; *Carn.* bogavednost, boshjavednost; *Bosn.* bogoslovstvo; *Slav.* bogoslovica; *Ross.* богомудріе.

TEORBAN, a, u, *m.*, *TYORBA, y, *ż.*, gatunek większej lutni; *Germ* die Theorbe, eine Art Laute; („Theorbe, *fuit prisris instrumentum musicum, in similitudinem utriculi*"; cf. *Carn.* torba; *nostr.* torba). Na teorbanie najlepiej się wydaje zręczność składnej ręki i ruszenie delikatnych palców. *Węg. Marm.* 1, 56. Na smutnym Safo skarży teorbanie. *Hor.* 1, 255. Niech brzmi Apolo w teorban złoty. *Anakr.* 72. *Zab.* 12, 28. *Kniaź.* Kozak na teorbanie tnie tańczyki. *Zab.* 13, 204. Muzyka manualna, t. j. pandora, lutnia, *tyorba, arfa, cytara i t. d. *Warg. Wal.* 306.

TEORYA, yi, *ż.*, z *Greck*, zbiór postrzeżeń i reguł z praktyki czego wyczerpanych, *Germ* die Theorie; *Vind.* vuzhenost v' pameti; *Ross* зрительство, умозрѣніе. Teorya pospolicie rodzi się z praktyki. *Gol. Wym.* 3. TEORYCZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* умозрительный; theoretisch.

*TĘPAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* tepati; *Carn.* tępsti, tępem; *Croat* tepzti, tepem; [*Eccl.* тепати 2]; (cf. *Graec.* τύπτω); bić, trapić, *treskтać; schlagen, quälen, martern. Więcej nas teraz będzie tepał Seba, niźli kiedy Absalon! 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 6. A zaś nas tak okrutnie będziesz tepał? 1 *Leop Jes.* 64, 12, cf. terpać, tyrpać.

TĘPAĆ, TĄPAĆ, TUPAĆ *cz. contin.*, Tępnąć, Tupnąć *jednił.*, *Tęptać, *tępce *niedok.*, głośno na ziemię nadeptywać, nogą w ziemię uderzać; *Boh.* dupati, dupnauti, (cf. deptać); *Slov.* dupati, (tupjm *damno* potępiam); *Sorab.* 1. tepcu, tepcem, taptam, z nohoma kwapotam, (tupotak jednochodnik); *Sorab.* 2. kopotasch; *Carn.* taptati *calcare*, tapati *in tenebris palpitare*; upetâm, paham, krevsâm; *Vind.* tapat *calcare*, tepsti, tepem (bić); zepetati, ſ nogami treti, klazhiti, trupati, zebati; *Croat.* tepzti, tepem (bić); *Hung.* tapodom, tepem, toppantani; *Ross.* топнуть, топать, топтать, топчу, шаркнуть, шаркать; *Eccl.* тонаю ногами; *Germ.* ſtampfen mit dem Fuße, (ſtapfen, ſtapeln, tappen; *Anglos.* steppan; *Angl.* step; *Holl.* stapp; *Graec.* στείβειν, cf. *Hebr.* טפס tapap, *ingressus est citissime*). — Podrygając chodziły, nogami swemi tępały. *Budn. Jes.* 3, 16. *Żarn. Post.* 3, 622. Klaśnij rękami, *tępcy nogami twemi. *Radz. Ezech.* 6, 11. Klaskałeś rękami i tęptałeś nogami. *Radz. Ezech.* 25, 6. Tupnie nogą. *Pot. Jow.* 2, 34. Tąpa nogami. *Teat.* 22. *b*, 104. Rozpalił się, tupnął nogami. *Teat.* 30, 83. Nogami tupają, zębami zgrzytają, oczami strzelają. *ib.* 52. *d*, 71. To raz tupnie, to ręką kiwnie. *Mon.* 71, 43. To tupnie, to mrúknie pod nosem. *ib.* 73, 725. Tupanie, *Boh.* dupot; *Ross.* топотня, топотъ, шаркотня. Góry Chocimskie zdomiały się, gdy po grzbietach ich tak wiele gości tęptać poczęło. *Birk. Chodk.* 5. deptać, stąpać; trampeln, ſchreiten. *Caprae, creprae, quod cruribus crepent*; bo łuska im w nogach, gdy niemi tępają. *Macz.* następują, auftreten auf die Füße. Lada tępnienie albo szelest jaki, Kładę za przyjścia twego znaki. *Chrośc. Ow* 209. (lada tentent). — ℔. Tępać kogo, podeptać go, podbijać go sobie, z prochem go mieszać, einen in den Staub treten. Złośliwi dziwnych dróg szukali, by dobrych tępali. *J. Kchan. Ps.* 89. (jeżeli to nie: Tepać *qu. v.*). — ℔. *Anat.* Tępanie żyły, puls, pulsowe bicie; der Pulsſchlag, das Schlagen des Pulſes. Lekarz ma mieć baczność na tępanie a ruchanie żyły u pacyenta. *Sienn.* 399. Będzie-li tępanie żyły chybkie a rychłe, to kolerę znamionuje. *Sienn.* 399. — *Similiter:* Tupa serce, twarz truchleje. *Kchow. Roż.* 41. Tykałem z zaległnieniem piersi tupającéj; *salientia motu. Żebr. Ow.* 207

Pochodz. adjung. *deptać, nadeptać, obdeptać, podeptać, rozdeptać, udeptać, wdeptać, wydeptać, zadeptać, zdeptać*; — *stąpić, stępować, dostąpić, dostępny, nastąpić, następca, następstwo, obstąpić, odstąpić, odstępca, odstępny, postąpić, postępek, podstępować, podstęp, podstępny, przestąpić, przestępca, przestępstwo, przestępny, przystąpić, przystępny, przystęp, rozstąpić, rozstępny, ustąpić, ustęp, wstąpić, wstęp, wstępny, wystąpić, występ, zastąpić, zastępny, zastępca, zastęp, zstąpić, zstępować, stępak, stępa; stopa, stopień, stopniowanie.* — § Addas: *tępy, tępić, tępość; potępić, potępieniec.* — ℔. Dąb; *Boh.* dub, od tuposti, t. j. twrdosti.

*TEPER *adverb.*, [z *rusk.* 2]: *Boh.* teprw; *Ross.* теперь • dopiero teraz, jętt erſt. erſt jętt. Ot i teper jakie im grają dudki *Tward. W. D.* 57.

*TEPERELE, n. p. Co się skarbu bożego popsuje na owo pozłociste nitki, na owe forboty, na owe teperele, na owe tkanice! *Rej. Zw.* 58. *ob.* Trepele.

TĘPIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* tupiti, ztupiti, ztupowati, wykazyti; (*Slov.* tupjm *dimno*, *ob.* Potępiać); *Sorab* 1. tupu; *Vind.* otopiti, kerhati, skerhati; *Bosn.* tupiti, istupiti, natupiti, okrrinuti; *Croat.* tupim; *Hung.* tompetan-

ni; *Rag.* tûpiti, istûpiti, iztûpiti; *Ross.* тупить, иступить; 1) tępym czynić, przytępiać; *Germ.* ſtümpfen, ſtumpf machen; (*Nieders.* ſtumpen), *pr. et tr.* Miłość własna wzrok nam tępi, swoich przywar nie dostrzegamy. *Pilch. Sen. gn.* 148. — 2) Tępić, wytępiać, niszczyć, gubić; vernichten, verderben, zu Grunde richten, ausrotten. Nasi do miasta wpadli; Moskwa kratą zapuściła bramę, i naszych jęła tępić. *Gwagn.* 170. Syn ojca grą tępi i wniwecz obraca. *Chełm. Pr.* 202. Wszędy łżył, niszczył, tępił, wszystkie złośliwe mocarstwa świata tego. *Rej. Post. F f f* 1. Zdało się żydom, iż Jezus zakon łamał, niszczył, tępił. *Rej. Post. B* 4. Jeronim błędy Orygenesa wszędzie tępił. *Sk. Dz.* 346. TĘPIEĆ *neutr. niedok.*, stępieć *dok.*; *Boh.* tupěti, ztupeti; *Slav.* tupnu; *Vind.* otopitiſe, top gratati; *Bosn.* zaludili, zabudaliti; *Croat.* tupszem; *Hung.* tompálok; *Ross.* тупѣть; tępym się stać, z ostrości utracać, *pr. et fig.*, ſtumpf werden. Twój miecz, kiedy mój stępiał, w posiłku przybywał. *Morszt.* 114. Gdy się od ciała oddziela dusza, natychmiast tępieją oczy. *Bals. Niedz.* 1, 467. Już strzelać nie mogę; już ręki stępiałej łuk nie słucha. *Bardz. Trag.* 483. — (TĘPŁOTA. *Pim. kam.* 58, *ob.* Ciepłota). — TĘPNY, a, e, n. p. Tępna żyła, skokna żyła, puls. *Sienn.* 538. tętno, die Pulsader, Schlagader. Pulsy, t. j. skokne albo tępne żyły. *Sienn.* 540. Najpospolitszy znak mają lekarze z pulsu chorego, to jest z tępnéj żyły. *Sienn.* 398. TĘPICIEL, a, *m.*, tępiący co. *Tr.*, der etwas ſtumpf macht, der Abſtumpfer. *W rodz. żeńsk.* TĘPICIELKA, i; *Croat.* tupitelicza. TĘPNIENIE, *ob.* Tępać. TĘPOKĄTNY, a, e, — io *adverb.*, kątów tępych, nieostrych, ſtumpfwinkelig, (*cf.* rozwartokątny); *Ross.* тупоугольный. Tępokątna łodyga, *obtusangulus*, tak nazwana jest dla tępości kątów. *Jundz.* 2, 16. TĘPOKOŃCZATY, a, e, — o *adverb.*; *Ross.* тупоконечный, ſtumpfſpitzig. TĘPONOSY, a, e, nosa tępego, ſtumpfnaſig; *Ross.* тупоносый. TĘPOŚĆ, ści, *ż.*, stępienie *pr. et fig.*, die Stumpfheit, Abgeſtumpftheit; *Boh. et Slov.* tupost; *Croat.* túposzt, tupozt; *Hung.* tompaság; *Bosn.* tupost; *Rag.* tûpost; *Ross.* тупость; n. p. Tępość noża. *Ld.* Pomierna tępość, 'tępowatość; *Ross.* туповатость. Tępość wzroku *Eccl.* тупозрѣние. Tępość rozumu, *Boh.* blbost; *Vind.* topoglávost, flaboumnost, poflabnost, abotnost, nepametnost, preprofhina; *Ross.* тупоумие, Stumpfſöpfigkeit. TĘPOZĘBY rzęd zwierząt ssących, *belluae. Zool.* 282. ſtumpfzähnig. 'TĘPT, u, *m*, tępnienie, tępanie, tęten; das Stampfen mit den Füßen, das Trampeln. Zewsząd tępt koński słyszę i wściekłe bieganie. *Petr. Hor. C* 4. Są ludzie, którzy się myszego tęptu boją. *Petr. Et.* 178. TĘPY, a, e, TĘPO *adverb.*; *Boh.* tupý; *Sorab.* 1. tupy, tupé; *Carn.* tup; *Vind.* top, tumpast, satoplen, neoister; *Croat.* túp, tumpaszt; *Hung.* tompa; *Dal.* tuup; *Rag. et Bosn.* tûp; *Slav.* tap; *Ross.* тупый; nieostry *pr. et tr.*, *Germ.* ſtumpf; (*Svec.* stump, *cf. Gall.* dupe). Nóż tępy. *Tr.* Miecz nie tnie, ale tłucze jako stępy, Tak ostrze stracił i tak został tępy. *P. Kchan. Jer.* 250. Tępa siekiera *Ross.* тупица. Nieco tępy, 'tępowaty *Ross.* туповатый. Wzrok tępy. *Groch. W.* 568. Tępy rozum człowieka przyszłości nie przenika. *Teat.* 54. *c*, *D* 2. Tępy, niedowcipny, miałkiego, niegłębokiego rozumu. *Cn. Ad.* 1160, *Boh.* blby, blb, bluma; *Carn.* tumpast, tumpz, *f.* tumpa, bębast, bębz; *Vind.* topoglav 'tępogłowy, flaboumen, aboten, preprost, poflablen, tumpast, okoren, flamnoglavez, flamnovitna glava, neumnik; *Croat.* tupoglav; *Rag.* tupoglav, neuglávgliv; *Ross.* тупоумный, тупица; *Eccl.* слѣпоумный. — *Math.* Tępy kąt, rozwarty, ein ſtumpfer Winkel. Tępy kąt większy jest od prostego. *Grzęp. C* 4. *Haur. Ek.* 24. — *Herald.* Tępa podkowa, herb, podkowa barkiem do góry, w śrzodku jej pod spodem krzyż, a na hełmie orle skrzydło. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen, jastrzębiec wywrócony.

TĖRAĆ, *ob.* Tyrać. TĖR, *ob.* Tyr. TĖRAS, *ob.* Taras.

TĖRAZ *Adverb. temp.*, tą razą, 'ninie; *Boh.* nyně, nynj, teď, (*ob.* Wtedy); *Slov.* teras, nini, wčil, wčilek; *Sorab.* 1. skero (*ob.* Skoro), metk, metko, netko; *Sorab.* 2. net, neto, netke, (*cf.* wnet); *Vind. et Carn.* sdei, sedai, sdai, sotai, vtei vre, seda, tezhafs, koli, tebarti, te dobe, v' teh dub: *Croat.* szád, vezda, szada, ovde, pred liczem (*cf.* oblicznie), nazochi, (*cf.* naocznie); *Slav.* sada; *Bosn.* sad, sada; *Rag.* sàd, sadá, sadar; *Ross.* нынѣ, нынѣча, нынѣ, теперь, (*cf.* dopiero); jetzt, gegenwärtig. Ostatka snadno za czasem poprawić, ale toby teraz trzeba w swej klubie postawić. *Star. Vot. A* 4. Idźże teraz, uciekaj. *Jag. Wyb. D* 2. W jakiejże to szkole byłeś, że taki z ciebie teraz teolog. *Teat.* 19. *c*, 68. Myślę się na teraz kontentować słowem twoim. *Teat.* 17. *c*, 5. für jetzt, für dieſes Mal. — 2. Teraz - teraz - raz - raz, czasem - czasem, to - to, już - już; bald - bald. Fortuna teraz równą drogą z nami idzie. *Warg. Wal.* 335. Teraz od zapalczywości blednąc, teraz się czerwieniejąc, bez przestanku wrzeszczy. *Kosz. Lor.* 1 *b.* 'TERAŹNI, ia, ie, TERAŹNIEJSZY, a, e, niniejszy, jetzig, gegenwärtig; *Boh.* nyněgšj; *Vind.* sdain, sedain, sedaifhni, prizhni; *Croat.* vezdassnyi, ovdésnyi, nazochni; *Rag.* sadagni, sadasegni; *Bosn.* sadasegni, ovdasegni; *Slav.* sadashnji; *Ross.* нынѣшній, теперешный, настоящій; *Eccl.* насутствующъ. W teraźnie czasy. *Zarn. Post.* 6. Teraźnie Jeruzalem daleko jest mniejsze, niżeli ono dawne. *Warg. Radz.* 136. Tego wyciągał sam czas teraźni. *Pot. Arg.* 98. *et* 261. Teraźnie nasze i Rzpltej osierocenie opiece boskiej oddajemy. *Vol. Leg.* 3, 720. *Chrośc. Job.* 104. Czas teraźniejszy, w gramm. *praesens*, *Ross.* настоящее время. TERAŹNIEJSZOŚĆ, 'TERAŹNOŚĆ, ści, *ż.*, czas teraźniejszy, niniejszość; die gegenwärtige Zeit, die Gegenwart. Ciebie trapi teraźność, mnie zaś i to krzywo, Co niepewność odległą razi perspektywą. *Zab.* 9, 43. *Zabł.* 'TERAŹNIUCZKO *Adverb. intensiv.*, dopieruteńko, eben erſt. O tym teraźniuczko wzmianka była. *Hipp.* 24.

TERCELET, u, *m.*, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*, die Tercienflöte, eine Stimme in der Orgel. TERCYA, yi, *ż.*, *Eccles.* Tercya przywodzi na pamięć godzinę trzecią, któréj pana biczowano, mordowano, koronowano, pośmiewano, na ostatek na śmierć krzyżową zdano. *Hrbst. Nauk. P* 5 *b*, *Rag.* trecchja, die Terzie, z. B. in den Klöſtern, von neun Uhr Vormittags. — W muzyce: Tercya,

większa, tony odległe od siebie o dwa tony całe; mniejsza, odległe o jeden ton cały i jeden półton. *Magier. Mskr.* die Tercie in der Muſik. — Tercya, w drukarni, gatunek pisma, mniejszy od parangonu. *ib.* TERCYANELA, TERCYNELA, i, *ż.*, materya pewna, ein Zeug. Podatek od kitajek, felp, tercyanel. *Vol. Leg.* 4, 81. Od sztuki tercyneli złl. 3. *ib.* 6, 132. TERCYANA, y, *ż.*, trzeciodzienna febra. *Krup.* 5, 534. *et* 531. das dreytägige Fieber; trzeciaczka; *Vind.* tretkiza, tretzhiza; *Bosn.* terçana, oghniça, koja hvatta suakki, trrecchi dân; *Rag.* groznizza, trechjodaniza. TERCYARZ, a, *m.*, w zakonie Franciszkańskim braciszek trzeciego rzędu, świecki, który do klasztoru wstąpił, a jeszcze na laika nie poszedł; ein Weltlicher, der in ein Franciſkanerkloſter tritt, und noch nicht Layenbruder iſt; n. p. Z rozpaczy zostałem tercyarzem. *Teat.* 31. *b*, 31. TERCYOWAĆ *cz. contin.*, n. p. tercyować sztuki, działa, strzelby, kule, szufle, łoża, koła, trojaką próbę robić, n. p. strzelać trzy razy na próbę z działa, lub chcąc wiedzieć, czy ma powinną grubość, na trzech miejscach jéj szukać bliżéj zapału, w uszu, i w szyi. *Aqu. Mskr.* dreyfach probiren.

TEREBIĆ, *ob.* Trzebić. TEREBINT, *ob.* Terpentyn. TEREDAJKA, *ob.* Taradejka.

TEREFERE, TEREBZDERE, TEREBZDERY, *effutitium verbum, ut* sidłu widłu, farafamfa, fidź, fadź; (*Croat.* terczi ferczi *pele mele*, terczaszt-kusy; *Bosn.* ter, tere *et, atque*; *Rag.* tefericiti - bonować). O! terefere, najlepszy na duchów exorcyzm, kij! *Teat.* 11. *b*, 35. Tere bzdere. *ib.* 43. *c*, 32. Takie terefere. *Teat.* 43. *c*, 47. *Wyb.* Nowe terebzdery, reduty i pikniki. *Teat. ib.* 63.

TERESA, y, *ż.*, TERESKA, i, *ż.*, *dem.*, TERECHNA, y, *ż.*, imię kobiece, Thereſia. Kochana Tereska. *Teat.* 30, 6. Teresko! *Burl. C* 1. Cóż nie widać naszéj Terechny. *Teat.* 30, 5.

TEREŚNIA, *ob.* Trześnia.

TERLAGI, -ów, *plur.*, po kuźniacku taczki. *Os. Rud.* 246. Schubkarren, in den Eiſenwerken.

TERLICA, y, *ż.*, (*Etym.* trzeć; *Bosn.* terliçati, trrilti *limare*); drewno w kulbace, kulbaka jeszcze nieobita; das Sattelholz. der hölzerne Sattel. Na terlicy takem się biedak wytarł! *Teat.* 43. *c*, 58. *Wyb.* — [2. *Transl.* Terlica, szkapsko liche, mercha; *rusk.* terlyca, eine Schindmähre 2] W jednę nogawicę byłbym takich trzech schował, i wsiadł na terlicę. *ib.* 98.

TERLIKAĆ, TYRLIKAĆ *cz. niedok.*, trelować sobie, trelując nocić, spiewać, grać; (*Boh.* cwrlikám świerkoczę), świtorjm; *Bosn.* terliçati, trrilti *limare*); ſich etwas vortrillern, trillernd ſingen, ſpielen. Pastuszy za bydłem na rożku terlikają. *Petr. Pol.* 2, 373. Terlikanie *Eccl.* терепеканіе, скомрашеской распѣвъ. Błahe terlikanie, *barbaricum carmen. Zebr. Ow.* 272. W tym pustym kraju żadnym się ptacy nie odzywali terlikaniem. *Tr. Tel.* 345. (świerkotem, Zitſchern, Zwitſchern). Tyrlikanie, tanieczna gra, *crusma. Marz.*

TERMES, u, *m.*, z *Łac.*, gałązka z owocem urwana. *Tr.* ein abgebrochner Aſt mit Frucht und Blättern.

TERMIN, u, *m.*, TERMINEK, nku, *m.*, *dem.*, 1) wyraz nauce jakiej lub sztuk lub rzemiosła właściwy, ein Kunſtwort, ein *terminus technicus*. Jakiemiś sobie dziwackiemi terminkami gębę pomazał. *Teat.* 26. *c*, 125. — 2) Termin, kres, meta, granica; Gränze, Ende, vorgeſteckte Ziel. Niemasz drogi żadnéj bez terminu i mety. *Pilch. Sen. list.* 2, 267. Namawiali go, aby nie dochodząc do terminu, w blizkiej wiosce zanocował. *Sk. Żyw* 1, 392. Opatrzność w terminach mierności mając mię, nie chce, abym w ostatnim ubóstwie rozpaczał, ani w zbytnich nie brykał dostatkach. *Psalmod.* 12. Miejsce, którędy dukt ciągną strony rozpierające się o granicę, zowie się termin przez który. *terminus per quem. Zabor.* 357. Chodkiewicz naprawił karę żołnierską, która znacznie z starożytnych terminów wykroczyła. *Iward. Wł* 97. — 3. Termin, czas przeznaczony, rata; eine feſtgeſetzte Zeit, ein Zeittermin; *Sorab.* 2 termin; *Vind.* rok (*ob.* Rok, rocżek), narok, narezhen rok, napoveden den; *Ross.* срокъ, (cf. zrok); *Eccl.* нарокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время, прежланіе, призрочный день, срочный. Kilka jeszcze miesięcy było do terminu wyznaczonego wesela. *Kras. Pod.* 2, 39. Na terminie mi zapłaci. *Teat.* 36, 37. Przychodzą porządnie według terminów trzech królów, środopościa, ś. Jana i t. d. *Mon.* 72, 782. — *Juridic.* Termin, czas prawem opisany albo dla stawienia się do sądu, albo ku wypełnieniu wyroków sądowych lub kontraktowych; ztąd: «stawić się na terminie», «uiścić się na terminie». Sam także pozew, die Ladung, Vorladung, tym słowem termin wyraża się n. p. wydać komu termin do trybunału, zapozwać go. Nakoniec termin znaczy, porządek procesu i stopnie jego; n. p. strona terminy poopuszczała, wykroczyła w procesie nad przepis prawa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 37. *Herb. Stat.* 48. — 3) Termin, położenie, sytuacya, obrót, osobliwie, zły raz; Umſtände, beſonders üble Lage, Gefahr. Dziś uczciwe dzieweczki, uczciwe białogłowy w złych terminach. *Falib. X* 2. W niebezpiecznym terminie znajduje się Rzplta. *Zab.* 13, 88. Patrz, jeślim nie był celem ich zazdrości, Jak żyw o sidłach dworskich nie słychając, Ani w takowych terminach bywając. *Past. Fid.* 264. — 4. Termin u rzemieślnika - nauka, czas nauki chłopca terminującego; die Lehre, Lehrzeit des Lehrburſchen. Majstrom wolno więcéj niż jednego chłopca trzymać w terminie, i sporą liczbę czeladników. *Pam.* 83, 2, 451. TERMINALNOŚĆ, ści, *ż.*, zachowywanie terminologii czyli właściwych terminów, ſtricte Terminologie. Filozofki uczoną terminalnością pomazawszy sobie język, nim kawą poczestują, gotowe godzinę gadać o Arabii; a tym czasem kawa ostygnie. *Mon.* 72, 424. — 2. Prawna formalność, Rechtsformalität. Opuszczone w procesie terminalności, niekiedy całą robotę sądową zniszczyły. *Ostr. Pr. Krym.* 2, 230. TERMINALNY, a, e, TERMINALNIE *adverb.*, dogodny terminom prawnym, ſchulgerecht, nach den Rechtsformen. Ten testament nie jest terminalnie napisany. *Teat.* 1. *c*, 79 TERMINATA, y, *ż.*, TERMINATKA, i, *ż. dem.*, spisek krótki, notatki, lista czego, ein kurzes Verzeichniß. Terminata ksiąg, każdemu

ziemianinowi potrzebnych. *Haur. Sk.* 168; katalog. *ib.* 169. — §. *Jurid.* Terminata n. p. przysięgi. *Tr.*, rota, die Gerichtsformel, z. B. eines Eides. TERMINOWAĆ *cz. niedok.*, sterminować *dok.*, 1) spisać, znotować krótko; furz aufmerken, aufzeichnen, notiren. Wszystkie pisma przeczytał i porządnie sterminował. *Papr. Ryc.* 197. Dają mu na pismie te wszystkie sprawy, króciusieńko sterminowawszy. *Star. Dw.* 23. — 2) Terminować u kogo, n. p. u kupca, rzemieślnika = służyć lata uczenia się kupiectwa, rzemiosła etc., być w terminie; die Lehrjahre ausſtehen, in der Lehre ſeyn. Nie zostałem kowalem, terminowałem u cyrulika. *Teat.* 52. *c*, 17. Jam ci się nie promowował na cyrulictwo, anim terminował nigdzie. *Jabł. Ez.* 39. Chłopiec terminujący. *Pam.* 85, 1, 251. ein Lehrjunge, Lehrburſche. W Smorgońskiej terminował akademii. *Teat.* 9, 57, *ob.* Smorgonia. — Terminowanie, uczenie się, czas uczenia się; die Lehrjahre, Lehrzeit, Lehre. Uczeń u majstra w terminowaniu zupełnie przez lat trzy zostawać powinien; po wyjściu czasu terminowania, ma być w protokół cechowy za czeladnika zapisany. *A. Zamoj.* 80. TERMINOWY, a, e, od terminu, Termin =; *Ross.* срочный.

TERMOMETER, *ob.* Ciepłomierz.

TERNAKULUM u zecera, listewka z ostrzem na końcu do zatknięcia w kasztę; na nim leży exemplarz utrzymany przez dywizoryum. *Magier. Mskr.*, z *Łac.* tenaculum, der Tenakel bey den Setzern.

TERPENTYNA, y, *ż.*, żywica terbintowa. *Ursin.*, der ächte Terpentin; (*Boh.* terpentina; *Vind.* tarpentin, trapetin, preshei; *Croat.* terpentín; *Ross.* терпентинъ, скипидаръ, *Graec.* τερβινθήνη; *Pers.* terbentin). Sącząca się z jedliny żywica, znajoma pod imieniem terpentyny. *Kluk. Rośl.* 2, 45. gewöhnliches Terpentin. TERPENTYNOWY, a, e, Terpentin =; *Boh.* terpentynowý; *Croat.* terpentinszki; *Ross.* терпентинный. Terpentynowe drzewko, terebint. *Ursin.*, *Sorab.* 1. terebintžina.

TERTES, *ob.* Tartas. TERTUFLE, *ob.* Trufle.

'TESAK, 'TASAK, a, *m.*; *Boh.* tesak, tesaček; (*Sorab.* 1. teszak = szpada; *Croat.* tesak = wyrobnik); *Ross.* тесакъ; (*Eccl.* теслакъ, тесачь *semispatha*, *cf. Ross.* тесла, теслица, тесло oksza; *Etym.* тесать ciesać, ociesywać); miecz krótki szeroki; *Germ.* der Dusak, ein kurzes breites Schwert. Mają Moskale nakształt noży tasaki przydłuższe, których miasto puinałów używają. *Gwagn.* 518. Słonie te niosły w zębach niejakie szpady abo tesaki, któremi żołnierze pocinali to wszystko, co się im nawinęło. *Boter.* 3 115. Wyrwawszy swój tesak Piotr z 'poszew, ciął na Malchusa. *Żarn. Post.* 3, 762. *W. Post. W.* 270. A król mężów tasaka natychmiast dobywa, Który mu się przy pochwach pałasza ukrywa. *Dmoch. Il.* 77. Tasakiem gardło mu przerznęła. *Otw. Ow.* 264. W gardziel tasak głęboko mu wbije. *Bardz. Trag.* 552. Już zgotował pop tasak, którym ją rznąć miał na ofiarę. *Bardz. Boet.* 148. *Bardz. Luk.* 15. Opfermeſſer. W kuchni tasak, naczynie żelazne do siekania jarzyny. *Wiel. Kuch.* 450. das Küchenmeſſer, Hackmeſſer. Kto włoskie przeniósł do Polski ogrody, co je w półmiski tasakami sieką? *Mon.* 71, 714. 'Izali tesakiem rybitwim porąbasz głowę lewiatana? *Radz. Job.* 40, 26. Fiſchermeſſer, Fiſchmeſſer.

'TESARZ, *ob.* Teszarz.

TEŚĆ, 'CIEŚĆ, ścia, *m.*; *Boh.* test, tchán, swěsť, (pratchán *prosocer*); *Slov.* tešt, sweker, swoker, ženin aneb mužow otec; *Sorab.* 1. pschichodny nan, pžikhodné nan, žoniné nan; *Carn.* tast, (tasheti = cieszyć); *Vind.* tast, moshni ali shenski ozha; *Croat.* tászt, otecz sénin, (szveker = mężowy ociec); *Bosn.* tást, otaç sgenin; *Rag.* tást, (svékar *socer*, *padre del marito*); *Slav.* tast; *Ross.* тесть, (*obs.* теза, тезя imię, miano cf. dziać komu), (свекоръ ociec męża); *Eccl.* тьсть, отецъ богомъ данный; ojciec żony. *Sk. Dz.* 734, der Frauenvater, der Schwiegervater. Przyzwał teścia, albo ojca żony swej. *Sk. Żyw.* 1, 159. Jetro 'cieść Mojżeszow. 3 *Leop. Exod.* 18, 12. (świekier. 1 *Leop.*). *[cognatus. Vulg.*, szurzy, a teść Mojżesza był Raguel 2|. — §. Ojciec męża, świekier, des Mannes Vater. TEŚCIA, i, *ż*, TESZCZA, y, *ż.*, żony lub męża matka; *Boh.* tchyně, tchiná, swegruše, (pratchyně *prosocrus*); *Slov.* tešťina, swekruša, manželowa aneb manželkiná matka; *Sorab.* 1. žonina macž, pžikhodna macž, pschichodna macž, (pschichodny syn zięć, *ob.* Przychodny); *Carn.* tásha; *Vind.* tafha, tafzha, moshna ali shenska mati, tastinja; *Croat.* tastzha, svekeru polniza; *Rag.* púniza; *Slav.* punica; *Ross.* теща; *Eccl.* свекры, (*cf.* świekra, świeść), die Schwiegermutter. Teścia swoję, to jest matkę męża swego, cierpliwością miękczyła. *Sk. Żyw.* 1, 275. Wszedłszy do domu, ujźrzał matkę żony abo 'teszcz jego. 1 *Leop. Math.* 8, 14. (świekrę. 3 *Leop.*, ujrzał 'tcą jego. *Sekl.*). — §. 'Tejść, syna mego żona, *nurus. Sax. Porz.* 132. synowa. TEŚCIOWSKI, a, ie, TEŚCIOWY, a, e, do teścia należący, Schwiegervaters =. *Bardz. Luk.* 119. Odmłodzić wiek teściowski, *soceri aevum. Żebr. Ow.* 165. Zięciowską krew' ze krwią pomieszał teściowską; *generi cruorem sanguine cum soceri permiscuit. Żebr. Ow.* 373.

TĘSKLIWOŚĆ, TĘSKNOŚĆ, ści, *ż*, TĘSKNOTA, TĘSKNICA, TESKNICA, y, *ż.*; *Boh.* tesknost, teskliwost, tużebnost, tužba, tauženj, tuha, smutek, dychtiwost; *Slov.* teskliwost, saužénj; *Sorab.* 1. tužnoſcž *ardor*, steszknoſcž, stjsknoſc, tjschnoſc *taedium*; *Sorab.* 2. teschniza; *Carn.* teshkozha *molestia*, toshlivost = ociężałość, ciężkość; *Carn.* tógóta *iracundia*; *Vind.* teshava *nausea*, tefnoba, britkust, riva, riunost, shalost, (tegota = czarna żółć, teshkuta *molestia*, toshlivost = gnuśność, toshba, toshenje, toshva, toshuvanje, satoshenje, satoshba, natoshba, potoshba, potoshenje, poteshba, poteshava, teshava, teshkust = narzekanie, skarga, żałoba); *Croat.* túsba, túsnoszt *moestitia*, túga *calamitas*, *miseria*, *anxietas*; *Dal.* tuga, briga, ukor; *Rag.* túxba *querimonia*; *Ross.* тоскливость, тоска, тошнота, грусть, робкость, робость, робѣніе, *Eccl.* стужность, тяженіе, дряхлованіе, tęga, stęsknienie, ciężkość serca; *Carn.* nuda, (*ob* Nuda); Beklommenheit, Herzensbangigkeit, Bangigkeit, Angſt. 'Tęga, tęsknica, *taedium. Volck.* 979. Najdą tęsknice człeka przy obfitym stole. *Bach. Ep.* 64. Ciężki żal górę bierze, tak iż 'przez tęsknicę Nie mogę smutny patrzeć na tę kamienicę.

Groch. W. 420. Przyszliśmy w wielką tęsknicę, a w ostatnią potrzebę. *W. Post. W.* 376. Stałość w przygodzie wielka pomocnica, Bo każda przez nią złomi się tęsknica. *Rej. Zw.* 211 *b.* Czynić komu tęsknicę, trwożyć (*Vind.* stiskuvati, natiskuvati, britkuvati). Umieć czas trawić jest życia istotą. Bezczynność przykrą nabawia tęsknotą. *Zab.* 11, 149. nudą, nudnością, lange Weile. Nieprzystojna rzecz człowiekowi tęsknić, ponieważ tęskność, jest skutkiem próżnującego lenistwa. *Mon.* 70, 763. Zakonnicy nieszczęśliwie żyją, którzy nie czynią nic, a tak tęsknicami albo na łow jeżdżą, albo piją, albo próżno mówiąc dzień strawią. *Eraz. Jez. D d 6 b.* z nudów, aus langer Weile, vor langer Weile. Inszych historyków, tęskliwości czytelnika folgując, opuszczę. *Stryjk.* 66. omierzeniu, sprzykrzeniu, Ueberdruß. — Tęsknica po kim, za kim, do kogo, 'tążenie, tęsknienie, pragnienie mocne, bange Sehnſucht. Tęsknica mi po tobie bracie mój. *Budn.* 2 *Sam.* 1, 26. Tęskność na wiosnę. *Karp.* 1, 7. Jesteś z nami, twój widok troski me osładza, I długiéj niebytności tęsknotę nagradza. *Niemc. P. P.* 40. Bywałoć takich niemało przełożonych, którzy poddanym swym po sobie wielką tęskność zostawili. *Kosz. Lor.* 55 *b.* Na Xanta i Toona idzie rycerz krwawy, Zabił obu: ach jakaż dla ojca tęsknica, Wiek go gniecie, a nie ma innego dziedzica. *Dmoch. Il.* 117. TESKLIWY, TĘSKLIWY, TESKLIW, UTĘSKLIWY, TĘSKNY, 'TESZNY, a, e, TĘSKLIWIE, TĘSKNO, 'TESZNO *adverb.*; (*Boh.* teskliwý, tużebny, dychtiwý; *Slov.* těskliwý, těškliwi *impatiens*; *Sorab.* 1. stéskně, tjschny, stjskliwy, (cf. utyskliwy); *Sorab.* 2. stiszno, teschne; (*Carn.* toshliv = markotny, gnuśny, ociężały, toshlivz = gnuśnik, toshnik = oskarżyciel, togotn *iracundus*; *Vind.* teshaun, shalosten = żałosny, teshku, teshno, teshnu, britku *anxie*, britkusten, britkoun *anxius* cf. brzydki, teshak *molestus*, toshitliu, satoshliu, toshbe vrieden, obtoshliu = skarżący, żałobliwy, toshnik = oskarżyciel, toshliu = gnuśny; *Croat.* tusen *calamitosus*, tusbênik, tusitel *accusator*, tusni ja = ja biedny! ja nędzny!); *Dal.* brixan; (*Rag.* tuuxan, tuuxni, tuxben *dolorosus*, *querulus*, *lamentabilis*, tuzbenik *querens*, tughliv *nauseosus*, *molestus*; *Bosn.* tughgljv, tusgiv, koji se tusgi *molestus*, *queribundus*, tusgjan, tughgniv *moestus*); *Ross.* тоскливый, рокій, робокъ, (тошно ckliwo, nudno), грустный, грустливый; *Eccl.* стуженъ, недоволенъ своимъ состояніемъ niekontent, стужателенъ *molestus*, *acerbus*, тошно *cum taedio*); §. 1) tęskliwy i t. d. = co ma tęsknicę, abo co tęskni łacno; beklommen, ängſtlich, voll Angſt und Bangigkeit, bange, voll Bangigkeit und Sehnſucht. Polacy bez pana tęskliwi. *Zbil. Dr. H* 1. Czeka cię do swego pokoju korona długo teskna, wierna matka twoja, czeka cię pospolita rzecz wszystka chętliwa. *Paszk. Bell. B* 2. Duma, stojąc w oknie teszny. *Pot. Syl.* 502. Jéj powrót rozwesela mój stan utęskliwy. *Przyb. Milt.* 251. *et* 312. Ledwie co żywy w tesznym zdumieniu, Żałośnie nócił na smutnéj fletni. *Zab.* 10, 204. *Zabł.* Nie bądź teskliw przed 'tresktaniem. *Radz. Prov.* 3, 11. Tęskno mi, 'teszno mi, 'tęga mię, 'tążę, 'tężę, tęsknię; mir iſt bange, ängſtlich, ich bin voll banger Erwartung, Sehnſucht; (*Boh.* stesklo se *taedat*, *taesum est*; *Sorab.* 2. mne jo stiszno, teschno; *Vind.* toshi se mi, onta se mi po prjateli). Dokąd ja go nie widzę, musi mi być teszno. *J. Kchan. Fr.* 32. Teszno było 'Pomorzan z pokojem być. *Biel.* 69; teszno im było. *Papr. Ryc.* sprzykrzył im się pokój, ſie waren ſeiner überdrüßig. Było 'go bardzo teszno. *Rej. Post. N* 4. — §. 2) *Active:* Tęskny, tęsknotę przynoszący; beängſtigend, ängſtlich. W domu frasunków pełno i pracy troskliwéj, Strach, ucisk, nędzy dosyć zewsząd jest tęskliwej. *Stryjk. Con. y.* Tam ni gwiazd, ni księżyca, ni słońca jasnego Niemasz, okrom ciemności i czasu tęsknego. *Kulig. Her.* 85. Szerzéj o każdéj z tych rzeczy mówić, byłoby długo i przytęskliwszym. *Petr. Pol.* 40. (nudno). TĘSKNIĆ, TESKNIĆ, 'TESZNIĆ, 'TĘŻYĆ (*ob.* Tążyć), *med. niedok.*, Tęskniwać *frequ.*; *Boh.* teskliti, teskniti, tesknaut se; *Slov.* teskljm *condoleo*, tužit *anhelare*, sužugi *ango*; *Sorab.* 2. teschnisch; (*Carn.* tôshem, toshûjem *accuso*, toshnik *accusator*, togotim *irascor*; *Vind.* toshit, satoshit, potoshitife, pertoshitife, natoshiti *accusare*, *conqueri*); *Rag.* tugovatti, (tûxitise *querelarsi*, stûxitise komu, tumbatise, stûxitise tkoga *nauseare*); *Croat.* tusimsze *moereo*, tusimsze *queror*, tûsti *accusare*; *Slov.* tûxiti; *Bosn.* tusgitise, potusgitise *queri*; *Ross.* тосковать, стосковаться, растосковаться, (тошниться кнąć sobą, потускнуть ćmić się), стужаться, (стужатель nudziarz), груститься, грустить, сгрустить, сгрущу, скорбѣть, скорблю, ныти, ныю, ныть, ною; *Eccl.* поболѣти, потужити, сожалѣти, драселовати, дряселую, драхльствовати; tęsknotę czuć, tęsknym być, (cf. *Lat.* taedet, taesum); beklommen ſeyn, bange ſeyn, Bangigkeit haben. Gdy długą przewłokę w zyszczeniu obietnicy obaczył, począł tęsknić w nadziei. *Stryjk.* 451. Tęskniwają sobie wiele, tak że nie przestają na bożéj opatrzności. *Gil. Post.* 153. — Tęsknić sobie w czym *niedok.*, utęsknić sobie, stęsknić się w czym *dok.*, cknąć sobie, mierzić sobie; überdrüßig werden, einen Ekel, Ueberdruß bekommen. Tęskniącym sobie w czytaniu długich historyj Rzymianom, krótko pisał Waleryusz. *Warg. Wal. praef.* Widząc osieł konia tłustego, Stęsknił sobie w swojéj nędzy. *Ezop.* 74. Nie lepiejże mi było zostać przy tym grobie, A przy dobrodzieju swym nie utęsknić sobie? *Groch. W.* 227. Stęsknił się nad ona rzeczą; *coepit eum sotietas hujus rei. Macz.* Stęskniwszy się Scewola z prawą ręką swoją, że jéj do zamordowania króla użyć nie mógł, położył ją na ogniu. *Warg. Wal.* 88. — *Passive:* Życie mi się na tym świecie stęskniło *Sk. Dz.* 41. uprzykrzyło, omierzło, przyjadło, es iſt mir überdrüßig geworden. — §. Tęsknić *absolut*, nudzić się, lange Weile haben, ſich langeweilen. Gdy się kto zabawia, nie ma czasu tęsknić. *Mon.* 70, 763. Nieprzystojna rzecz człowiekowi tęsknić; ponieważ tęskność jest skutkiem próżnującego lenistwa. *ib.* Ktoby wierzył, że tęsknią i bogowie sami, Że niebo opuściwszy z swemi wygodami Czasem szukać na ziemi zabawy im miło. *Min. Ryt.* 2, 301. — §. Tęsknić po kim, do kogo, bez kogo, 'tążyć, 'tęgę mieć: *Boh.* dychtjm po něčem (cf. dyszeć), bažjm, bažiti po někom; *Vind.* sheliti, posheliti, sheluvati, bor-

shuvati; *Croat.* hlepeti, ſich nach einem ſehnen, in ſeiner Abweſenheit trauern, beklommen ſeyn. Stęsknić się, utęsknić się *dok.*, n. p. Skoroś tylko odjechał, począłem tężyć po tobie; *coepit me desiderium tui. Mącz.* Czekając długo, że się do niéj nie wracał, utęskniła się. *P. Kchan. Orl.* 1, 225. Utęsknić się po kim, *capere desiderium ex aliquo. Mącz.* Tęskniła tu beze mnie. *Teat.* 27, 19. Tęskni bez państwa czeladka. *Bratk. P.* Kędyżeś Elmiro miła, Obyś tak po mnie tęskniła, Jako ja tęsknię po tobie! *Kniaź. Poez.* 1, 21. Gdy matka do Rzymu zajechała, córka bardzo się do Rzymu za matką stęskniła. *Sk. Żyw.* 184. Tęsknić będziemy po tobie, Będziemy siła tęsknić, jako tęskni siła Jagnię do matki, gdy je nowo urodziła. *Simon. Siel.* 118. Tęsknićem do ciebie mój przyjacielu. *Teat.* 19. *c*, 81. Od tego dobra ziemskiego, do onego, które jest w niebie, tęsknił. *Sk. Żyw.* 2, 304. Wiem, co cię trapi, i gdzieć serce tęży. *Morszt.* 66. Wszyscy się rozeszli, Bo tam każdy do swych spraw bardzo pilnie teszni. *Rej. Wiz.* 53. Stęskniony, utęskniony *partic.* tęskliwy, pełen tęsknoty, voll banger Sehnſucht. W tym życiu płaczliwym dusza utęskniona jęczy. *Tol. Saut.* 72. Dzieci wyszły z chaty Stęsknione bez mamuni długo i bez taty. *Przyb. Ab.* 200.

TEST. *Cn. Th.* 1167, *ob.* Tygiel.

TESTAMENT, u, *m.*, TESTAMENCIK, a, *m.*, *dem.*; *Boh.* kšaft, pořjzenj; *Sorab.* 1. ſmertne wotkazano; *Carn.* testamentum, kshaft, *reperitur in antiquissimis Slavicis manuscriptis*; *Vind.* testament, ſhedna vola, oporoka, oporozhenje, srozhenje, piſmu, naredba ſhedne vole; *Croat.* testament, oporuka; *Rag.* óporuka, (cf. poručyć); *Bosn.* testament, naredba najposledgna; *Ross.* завѣщаніе, духовная, духовница, ряда; ostatniéj woli umierającego rozporządzenie. *Gal. Cyw.* 2, 156. *Rej. Post. Q* 6. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 151. *Sax. Tyt.* 158. der letzte Wille, das Teſtament. Testamentu wykonacz *Ross.* душеприкащикъ, *f.* душеприкащица, *adj.* душеприкащичій. Testament robić, zapisać, *Carn.* kshaſtujem; *Vind.* srozhuvati. — § Testament, księgi pisma ś., dzielące się na stary i nowy testament, zakon, przymierze. *Kras. Zb.* 2, 533; *Vind.* stara, nova savesa; *Ross.* завѣтъ, *adj.* завѣтный, das alte und neue Teſtament. TESTAMENTARZ, TESTAMENTNIK, a, *m.*, co testament zrobił, der Teſtamentirer, Teſtirer, Teſtamentverfaſſer; *Boh.* kšaftugicý *testator*, kšaftownjk *legatarius*; *Slov.* poručownik (poruczyciel), kšaftownik; *Sorab.* 1. wotkazwař odkazujący; *Vind.* srozhuvauz; *Rag.* oporucitegl, *f.* oporucitegliza; *Ross.* завѣщатель, *f.* завѣщательница. Testament nie jest ważny, aż po śmierci testamentnika. *Gil. Post.* 14 *b.* Testamentnik, póki żyje, póty testament swój może odmienić. *Sax. Tyt.* 158. Opiekunowie po śmierci testamentnika inwentarz czynić powinni. *Groick. Obr.* 22. *Legator*, testamentarz, ten, który komu co odkazał. *Mącz.* TESTAMENTARZOWY, TESTAMENTNICZY, a, e, do testamentnika należący, den Teſtamentsſtifter betreffend, Teſtirers-. Ostateczna wola testamentarzowa. *Mącz* TESTAMENTOWY, TESTAMENTNY, a, e, do testamentu należący, Teſtaments-; *Boh.* kšaftownj; *Vind.* testamenten; *Ross.* завѣщательный. Prośby testamentowe do braci. *Birk. Zbar. B* 2. Odkazowanie testamentne. *Sax. Tyt.* 158. Zeznawania testamentowego nie może być świadkiem białogłowa. *Szczerb. Sax.* 444.

'TESTNO. *Groick. Obr.* 114, *ob.* Tęskno. TESZ, *ob.* Też.

'TESZARZ, 'TESARZ, a, *m.*; (*Boh.* tesař; *Sorab.* 1. tęscher cieśla); stolarz, *Germ.* der Tiſchler; (*Boh.* tesati ciosać; *Croat.* tisslyár = cieśla; *Rag.* dessak = stolik, cf. deska); *arcularius. Mącz.* Teszarz złotnika cieszy. *Radz. Jes.* 41, 7. Gdy komu 'tesar szczudło przyprawi, to mu bardzo chromy dziękuje. *Rej. Zw.* 101. 'TESZARSKI, 'TESZARSTWO, *ob.* Stolarstwo.

TESZBIR, *ob.* Taśbir. TESZNIK ziele, *ob.* Tasznik.

TĘTEN, TENTEN, tna, *m.*, TENTENT, tępanie nogami; *Boh.* klusot, dusot, dus; *Rag.* bahat kógnski; [*Eccl.* тѣтьнъ 2], lautes Auftreten, Trampeln mit den Füßen, Stampfen. Przed głosem i tętnem kopyt mocnych koni. *Budn. Jer.* 47, 3. Sam tętent nóg mnie trwożył. *Otw. Ow.* 210. Tam wielki tenten i grzmot usłyszeli. *P. Kchan. Orl.* 1, 25 Słucha, zkąd tentent wychodzi. *Bardz. Trag.* 42. TĘTNIĆ *med. niedok.*, 'Tętnać *contin.*, tępać, tupać; mit den Füßen ſtampfen, raſſeln, trampeln. By snadź nad trupem ziemią nie pokrytym, Płochym Bistończyk nie tętnił kopytem. *Zab.* 14, 388. Tam płoche stada i drobny skot owiec, Kędy z Parysem legł Pryam wyniosły, Kopytem w sprosny tętniły grobowiec. *Hor.* 2, 55. *Kniaź.* Zlęknie się matka, i tropem bieży, Gdzie już bez duszy zwierzątko leży, Więc tętnie nad nim, żywe-li jeszcze. *Miask. Ryt.* 2, 155. Nie zdarzyło się złodziejowi, abowiem poczuto, gdy chodził a tętnał. *Eraz. Jez. M* 6 *b.* Tętnanie i dźwięk kopyt waśniwych koni. *Radz. Jer.* 47, 3. TĘTNO, a, *n.*, tętna żyła, puls. *Klecz. Zdan.* 57, der Puls, die Pulsader; *Boh.* prudušnj, srdečnj žjwotnj, pulsownj žjla, srdečnice, hrdlina; *Carn.* zipla; *Vind.* ferzhna shila, rokna shila, kervna shila, jigraviza, zipla, shilni vdarik; *Croat.* dihavicza, treptavicza sila; *Dal.* sila duhatnicza, treptavicza, duhaticza; *Bosn.* treptiviça, duhatiça; *Rag.* dihaviza, treptiviza, billo; *Ross.* бьющаяся жила; *Eccl.* потолцаніе. Po tętnie dochodzą choroby. *Zabk. Mt.* 46. — *Fig.* Poczuł biskup po tętnie, że posłowie mieli prosić króla, żeby biskup pieczęci nie dzierżał. *Corn. Ds.* 158. (wymacał to z nich, domyślił się).

TETRYCZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Lat* tetricus; niewesoły, kwaśny, posępny; mürriſch, finſter, ſauertöpfiſch; *Sorab.* 1. struchwé; *Carn.* turóbn, gerdogledne; *Slav.* turovan; *Ross.* угрюмый. Szkoła tetrycznego Heraklita. *Zab.* 7, 74. TETRYCZNOŚĆ, ści, ż., niewesołość, ponurość, Sauertöpfigkeit; *Sorab.* 1. struchwoſcz, (cf. truchlić); *Carn.* gerdogledност; *Slav.* turóvnost; *Ross.* угрюмость. TETRYCZEĆ *nijak. niedok.*, ztetryczeć *dok.*, tetrycznym się stać, ſauertöpfiſch werden; *Ross.* угрюмѣть, глупать. Nie mozól sobie głowy temi zawiłościami, żebyś nie ztetryczał. *Mon.* 71, 757. TETRYK, a, *m*, człowiek posępny, ein Sauertopf, Murrkopf; *Sorab.* 1. merſak, (cf. mierzić sobie); *Carn.* gerdogledesh, gerdogledz, nalusht; *Vind.* mersliuz, oister zhlovek; *Ross.* понура, дикарь. Surowi, tetrycy, morsowaci, nigdy się nie śmiejący.

Chmiel. 1, 701. Jeśliś smutny, tetrykiem cię zowią. *Mon.* 73, 429. Nie godzi się być smutnym i ponurym tetrykiem. *Weresz. Reg.* 140. Patrz na mędrca tetryka, głupca wesołego. *Kras. W.* 14. *Pot. Jow.* 2, 84. TETRYKOWATY, a, e, — o *adverb.*, nieco posępny, etwas ſauertöpfiſch. *Tr.*; *Ross.* угрюмоватый.

TEŻ, TESZ, TEŻE (*Cresc.* 85. *et* 141) *Conj.*, *Boh.* też; také, taky; *Slov.* też, teš, ai; *Sorab.* 1. teiž, těž, teisch; *Sorab.* 2. tek, teko, teker, ke; *Carn.* tudi: *Vind.* tudi, ja she; *Croat.* takaj, tulikaj, tulikaisse, takaishe, joste, jostera, takojer; *Hung.* es; *Ross.* же, жъ, (cf. tudzież, cf. że); §. 1) także, auch. O bliźniego się też, nie tylko o siebie staraj. *Sk. Żyw.* 1, 172, (*Croat.* nego josh = ale też, lecz też). I to też żołnierz! I tyś też, *vel* jeśliś ty też żołnierz. *Cn. Ad.* 285. — *Consequ.* Też = zatym, auch, folglich. Ubodzy, co mniéj jedzą, mniéj też i chorują. *Jabł. Tel.* 235. — *Aggravand.* Już ci go też nikt nie wybawi. *Ryb. Ps.* 155. O jeno też We Panna .... *Teat.* 45. *c*, 57. *Wyb.* Rozmawiałem z nim; przeraźliwa też to figura. *Teat.* 28. *b*, 129. das iſt doch auch gar eine ſchreckliche Figur. Już też co szczęśliwy, to szczęśliwy, tylko nie wiem, na jak długo. *Teat.* 22. *b*, 5. Jużem też stary. *ib.* 26. *b*, 10. Już też, panie boże odpuść, moja mamulu, sami nie wiecie, co gadacie. *Teat.* 14, *d*, 5. Oj oj oj, jakże wstydliwa! niby też to! nie chce ciebie! *Teat.* 29, 19. das ſoll ſo was heißen, ſo was vorſtellen. — Też przecię, endlich, doch, doch noch, auch. Otrząsając się z deszczu i z onéj przygody, Raduje się, iż się też doczekał pogody. *Rej. Wiz.* 55. — §. 2) Te-ż, *ob.* Ten, Tenże.

1. TĘŻYĆ, *ob.* Tążyć, Tęsknić.

2. TĘŻYC *cz. niedok.*, stężyć *dok.*; *Boh.* tužiti, staužiti; *Sorab.* 2. łukruschisch, hukschuschisch; *Vind.* togati, potogati, obtogati (= krochmalić, togna moka, togovina = krochmal); *Ross.* жестить, жесточу; (cf. *Lat.* tendere, tensum, cf. densare); tęgim czynić, ſteif machen, hart und feſt machen. Obwisłe a zmarszczone cycki jak wygładzić i stężyć. *Sienn.* 522. Ocet ztężony, *acetum concentratum. Krumł. Chem.* 314. — Tężyć kołczan. *Zab.* 15, 338. natężać, napinać; aufſpannen, ſpannen. TĘŻEĆ *neutr. niedok.*, stężeć *dok.*, tęgim się stać; *Boh.* tuhnauti, přituhnauti; *Ross.* жестѣть, ожестѣть, пожестѣть, ſteif werden. Rzéki mroźnym lodem stężały. *Krom.* 529. Ciągnie wapno u mularza, gdy narzucone na ścianę, zaczyna schnąć czyli tężeć. *Magier. Mskr.* — *Fig. moral.* Któż ma tak stężały i na wszystkie przygody otwardniały umysł? *Pilch. Sen. list.* 2, 54. Najcięższe przeciwności brzemiona stężałym dźwiga karkiem. *ib.* 2, 175. TĘŻYZNA, y, *ż.*, tęgiego co, walnego co; etwas Steifes, Starkes, Tüchtiges.

T F, i t. d.

TFĘ! TFU, wyraz obrzydzenia; *Germ.* pfuy, (*ob.* Fe! Fi!). Wojskowa służba, to to honor, a reszta tfe! *Teat.* 36. *c*, 63. Tfu, plunąłem na to! *ib.* 19. *c*, 8. Obraca się ku miejscu, gdzie upadł: bodajże ten próg — tfu!! *ib.* 21, 25.

TIBISOLKA, i, *ż.*, (z *Łac.* tibi soli), sekretnica, kobieta pod sekretem wszystko opowiadająca, eine Geheimnißkrämerinn. Jedna z tych sekretnych tibisolek. *Nar. Dz.* 3, 103.

TIUTIUN, *ob.* Tutuń.

T K.

1. TKAĆ, tkał, tkam *cz. niedok.*, wtykać, wpychać, tłoczyć, wtłaczać; *Carn.* shôkam, ſtopfen, pfropfen, hinein ſtecken. Kamień tka w zęby, miasto chleba. *Wad. Dan.* 202. Kilka złotych tkał mu w rękę, ale on ich na ziemię rzucił. *Warg. Radz.* 156. Tkać co w wór, w beczkę. *Cn. Th.* 1141. Ilekroć bydlęcinę tkacie w gęby swoje, Wiedzcie, że swych rolniczków trawicie. *Żebr. Ow.* 379. Niepotrzebne obżarce, które tylko w brzuch tkają. *Kosz. Lor.* 107 *b.* Tkać w się, żreć, obtykać się, żłopać, chlać; in ſich hinein freſſen, ſich befreſſen. — *Fig.* Sam z téj cieśni, w którą heretyka słowa pańskie tkają, nie wyciśnie się. *Żarn. Post.* 3, 84. (wpędzają). — *Transl.* W krainach różnych już sobie szlachta po złotych 5, 6 tkają czerwone złote. *Gost. Gor.* 7. Coraz kilka groszy drożéj tkamy pieniądze. *ib.* — 2. TKAĆ, tkał, tka *cz. contin.*, teze, tkę *niedok.*, utkać *dok.*; *Boh.* tkati; *Sorab.* 2. tkasch; *Sorab.* 1. tkayu, tžu; *Carn.* hkáti, hkêm; *Vind.* tkáti, hkati, tkal, tkem; *Croat.* tkati, tkêm; *Rag. et Bosn.* tkatti; *Ross.* ткать, ткешь, точошь, тку, соткать (cf. zetkać), уткать, сотканный; (*Lat.* texere; *Ital.* tessere); płótno lub inszą materyą po tkacku robić, weben auf dem Weberſtuhle, Leinwand machen u. ſ. w., wirken. Tkaczów trzeba pilnie doglądać, aby dobrze tkali. *Haur. Ek.* 77; dozierać, aby dobrze i gęsto tkali. *ib.* 57. Palas żonom wymyśliła prząść kądziel, i płótno tkać. *Biel. Św.* 8 *b.* Anna chadzała zawżdy tkać płótna, tak że z pracy rąk swych pożywienie miała. 1 *Leop. Tob.* 2, 19. Nietylko płótna, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tką. *Budn. Exod.* 26, 36. Dobrze tkany *Eccl.* добротканный. Tką płótno pajęcze. *Radz. Jes.* 59, 5, (*not.* «co czynią, nic nie jest pożyteczno»). Bez przestanku tę pajęczynę tężą i przędą. *Żarn. Post.* 303 *b.* Kobierce złotem tkane. *Star. Dw.* 42. (przetykane). Tkany złotem porządek. *Hrbst. Art.* 198. Strój drogo tkniony. *Miask. Ryt.* 2, 77. (drogo tkany). Tarcze z wici utkane. *Warg. Cez* 53. uplecione, geflochten. Tkanie, robota tkania, das Weben; *Sorab.* 1. tkano; *Croat.* tkanye; *Ross.* сотканіе, (тканье piket, materya). Utkanie, *opus*, tkanina, ein Gewebe, *pr. et fig.*, puchlina, zebranie się wody w pęcherzykowatych utkaniach ciała. *Perz. Lek.* 5. Całe ciało nic innego nie jest, jedno utkanie żył suchych. *Boh. Dyab.* 2, 82. TKACKI, a, ie, TKACZY, a, e; *Boh.* tkadlcowský; *Slav.* tkálacski; *Croat.* tkalêchki; *Hung.* takátsi; *Eccl.* ткательный; *Ross.* ткаческій; do tkacza należący, Weber-. Tkackiéj nauki koniec jest płótno. *Petr. El.* 46. Podnóżki tkacze, *insile. Cn. Syn.* 486, *Sorab.* 1. tkalczża podnoża. Tkaczcy synowie od rodziców mają skłonność do sedentaryi. *Torz. Skł.* 104. TKACZ, a, *m.*; *Boh.* tkadlec; *Slov.* tkáč, tkadlec; *Sorab.* 1. tkalcz, tkalz; *Sorab.* 2. tkalz, kalž; *Carn.*

hkavz; *Vind.* hkauz; *Croat.* tkálecz; *Hung.* takach, takáts, takavach; *Bosn.* tikać, tkać, tkallać, (tkaniejar, tko tkanice tka ‹ pasnik); *Slav.* tkalac; *Rag.* tkàlaz, partenàr, (*ob.* Paré); *Ross.* ткачъ, ткатель; *Eccl.* ткачь, ткатель, ткательникъ; rzemieślnik od tkania, n. p. płótna etc., der Weber. Tkacze, nietylko ci, co płótna, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tką. *Budn. Exod.* 26, 36. *Slov. Prov.* I starí tkadłeč někdi prádzu zmate; i stary tkacz czasem przędzę zmota; *quandoque bonus dormitat Homerus.* TKACZKA, i, *ż.*; *Boh.* tkadlice, raušnice, (cf. rucho); *Slov.* tkačka; *Sorab.* 1. tkalcžža; *Croat.* tkalicza; *Hung.* takátsné; *Bosn.* tkalliça, tikaciça; *Rag.* tkàliza; *Eccl.* ткальница; *Ross.* ткачиха, ткательница; die Weberinn. Tkaczki, sukienniczki, i t. d. *Szczerb. Sax.* 141. Niech przetną Parki nić, żywota tkacze. *Jabł. Tel.* 29. TKACZOWNIA, TKALNIA, i, *ż.*; *Boh.* tkadlčowna; *Slov.* krosna, (*ob.* Krosna); *Sorab.* 1. tkalcžžerna; *Carn.* shvâje, statuva; *Vind.* hkauzhna hifha; *Croat.* tkálnicza; *Hung.* takátsmühely; *Bosn.* stan, krosna za tkatti, razboj, (cf. rozbić); *Ross.* ткальня; *Eccl.* станъ, станокъ, ткалище; warsztat tkacki, die Weberwerkſtatt. *Textrina*, tkaczownia, tkacka izba. *Mącz.* Tkalnie płócienek różnych. *Xiądz.* 120. Żadnemu z ludzi ku naśladowaniu nie jest podobna owa pajęcza tkaczownia; jak wiele to pracy, nici porządnie rozciągać, jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki, i oczka plecione? *Pilch. Sen. list.* 4, 186. tkaczy kunszt, tkanina. TKACZTWO, TKACTWO, a, *n.*; *Boh.* tkadlectwj; *Croat.* tkalchia; *Hung.* takátsmesterség; *Ross.* ткачество; tkackie rzemiesło, die Weberey, das Weberhandwerk. *Cn. Th.* 1141. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszystkie do ‘gierady będzie należało. *Szczerb. Sax.* 141. TKACZY, *ob.* Tkacki. ‘TKALNY, ‘TKANNY, a, e, do tkania, mogący być tkanym, zu weben, Webe‹; *Sorab.* 1. tkanité; *Ross.* ткальный. TKAM, *ob.* Tkać. TKANICA, TKANINA, y, *ż.*, TKANECZKA, TKANICZKA, TKANKA, i, *ż.*, *dem.*; *Vind.* tekanje, tekanstva; *Carn.* prepręga, (cf. przeprząść); *Rag.* tkàniza *textile*, *drappo*, *cintura da donna*; *Bosn.* tkaniçe, kaniça, pojas, pas ‹ pas; *Ross.* ткань, тканина, поставъ, (*ob.* Postaw); rzecz tkana ze lnu, jedwabiu, wełny etc., materya, materyjka; *Slav.* svitta, podstava, ein Zeug, ein Gewebe, gewebter Zeug. Tkanina rozwita na prostéj żerdzi. *Przyb. Milt.* 24. By była Penelope tkaneczek nie tkała, Trudnoby swą stateczność była zachowała. *Rej. Wiz.* 60 *b.* — §. Tkanka; *Boh.* tkanice, tkanička ‹ taśma, wstęga, strefa; ein breites Band, ein Streif. Menelaus dopadł czubu szyszaka Parysowego, i ciągnął go, A tego węzeł dusił upstrzonéj tkanicy, Która pod brodą strzegła czubatéj przyłbicy. *J. Kchan. Dz.* 56. Tkanica, jedwabna listwa przez obrusy kościelne. *Cn. Th.* 1141. stroka, strefa, ein eingewirkter Seidenſtreif. Tkanica, bramowanie, listwa obszyta; die Einfaſſung, der Beſatz, der Saum. Koszule z tkaniczkami marszczonemi. *Lek. C*, 4 *b.* Teraz żadnéj żony człowieka ubogiego niemasz, któraby czepców nie nosiła, trojakiemi forbotami albo tkanicami złotemi szerokiemi bramowanych. *Kosz. Lor.* 104 *b.* Tkanki haftowane. *Ustrz. Troi.* 145. Przyszywają tkanice z modrego jedwabiu. 1 *Leop. Num.* 15, 39. (petlice. 3 *Leop.*). Biegała po kramikach, kupując zwierciadłka, tkaneczki, brameczki, bryżyczki, barwiczki, i inne rzeczy świata tego. *Rej. Post. F f f* 2. — §. Strój na szyję, krawat; ein zierliches Halstuch, Halsband. Już mój oblubieniec włożył drogą tkanicę na szyję moję, i na piersi moje noszenie zawiesił. *Sk. Żyw.* 1, 47. — §. Tkanka, tkanica, strój kobiecy na głowę; *redimiculum totum caput ambiens. Cn. Th.*, cf. brameczka, czółko, ein weiblicher Kopfputz, eine Staatshaube. W tkankę wieżystą pani ustrojona. *Bardz. Luk.* 26. Staroświeckie tkanki, złotemi łańcuchami opasane, już wyginęły. *Haur. Sk.* 519. Tkanka perłowa. *Rej. Post. F f f* 2. Owe dziwne tkanice, tak szyte, jako haftowane, że już i malarze wzorów nie nastarczą wymyślać. *Rej. Zw.* 58. Lwią skórę Herkul zrzucił, i czoło okrył tkanką niewieścią. *Bardz. Trag.* 454. Łotewki tkanki na głowie, miasto pereł, gałeczkami śklannemi przyozdabiają. *Gwagn.* 414. Włożyła tkankę prostą na głowę. *Tward. Pasq.* 48. *Radz. Jes.* 3, 21. *et* 22. 1 *Leop. ib.*, (cf. toczenica). TKANIE, TKANY, *ob.* Tkać. TKANKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt tkaniny, dziurkowaty, komorkowaty; wie ein Gewebe, Gewirke, voll Zellen. — *Anat.* Błona tkankowata, *cellularis. Krup.* 2, 161. Części ciała, tkankowatą i komorkowatą substancyą mające. *ib.* 5, 769. TKĘ, *ob.* Tkać. TKLIWIĆ *cz. niedok.*, stkliwić *dok.*, tkliwym czynić, poruszać; einen rühren, gerührt machen, rührend machen. Tu Wenus twarz swą roznieci, Boskim stkliwioną uśmiechem. *Kniaź. Poez.* 3, 30. Słowik tkliwiąc uczucia miłośne, Kochance wiernéj opiewa łąki rozkwitłe. *Kniaź. Poez.* 1, 157. TKLIWOŚĆ, ści, *ż.*, snadność do poruszenia, czułość; die Rührung, Empfindſamkeit, das Rührende. Czart zmysł tkliwości wiąże miękkością, lubością. *Bals. Niedz.* 1, 148. TKLIWY, a, e, ‘TKLIWIE *adverb.*, §. a) snadny do poruszenia, wzruszenia, czuły, pieszczony; leicht zu rühren, empfindſam. Tak tkliwa, że nie może patrzeć bez płaczu, kiedy kurczę zarzynają. *Teat.* 27, 53. Płeć tkliwa. *Teat.* 19. *c*, 38. Trwożę się coraz bardziéj, serce tkliwiéj boli. *Teat.* 45. *d*, 40. *Wyb.* (boleśniéj, mocniéj). — §. b) *Activ.* Poruszający, czuły, rührend. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. *Pir. Wym* 186. ‘TKLIWOCIĄG. *Tr.*, tangiensa, *ob.* styczna linia. TKNĄĆ, tknął, tknie *cz. jednll.*, Tykać *contin.*; (*Boh.* tknauti, tykati, tknauti se; *Sorab.* 1. tjkam, tjknu; *Carn.* tikam, *obsolet.* taknem, takniti, *in usu* datikam, dataknem; (*Vind.* tezhim, *ob.* Tyczyć); *Vind.* dotekniti, perteknit; *Croat.* tikam, teknenye, teknyen, (tik, tikcze ‹ podle, obok); *Dal.* taknuti; *Bosn.* tičati, taknuti, tiknuti, teghnuti, tičati; *Rag.* taknutti, têghnuti, tizati, pippati; *Ross.* тыкнуть, тыкать, тычу, (cf. штыкъ, штычекъ bagnet), тронуть, трону, трогать (cf. trunąć), притронуться, притрогиваться, касаться, коснуться, (тюкнуть, тюкать uderzyć łagodnie o co twardego, cf. ciokać); *Eccl.* коснѣти ся, касати ся; cf. Nieder. tiden; *Goth.* tekan; cf. *Ital.* toccare; *Gall.* toucher; *Angl.* touch; *Graec.* θίγω; cf. *Hebr.* נגע tiga, *tangit*; תקע taka, *infi-*

xit; *obs. Lat.* tagere, tigere, tangere, tactus; cf. *Germ.* ſtecken); — tknąć co, tykać co, tknąć się czego, tykać się czego, n. p. palcami etc., dotykać się czego; etwas berühren, anrühren. Kto smoły się tyka, smołą cuchnie. *Bach. Ep.* 41. Przyrzekł, że nie tknie się więcéj ani kart, ani kości. *Teat.* 1, 8. *et* 45. *b*, 67. Do grobu ją włożywszy, nikomu tknąć się trunny nie dali. *Falib. R.* Puklerz tyka puklerza, przyłbica przyłbicy. *Dmoch. Il.* 2, 163. (styka się, schodzi się, ściera się, ociera jeden o drugi). Sosna wierzchołkiem nieba tykająca. *Bardz. Trag.* 178. Memnon możny krwią tykał swą trony. *Zab.* 13, 308. Z takiéj sławy zda mi się, tykam głową nieba. *Groch. W.* 334. W skok, ledwie się tykając ziemi postępuje. *Bardz. Trag.* 170. Przyjęła duch Febowy, choć się nie tkła (tknęła) jamy. *Bardz. Trag.* 356. Tykam się prawie ręką dobrodziejstw boskich. *Birk. Chodk.* 12. Nie wierzy, czego nie widzi i palcem nie tyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 167. rękami nie maca, was er nicht mit den Händen greift, mit den Fingern betaſtet. — *Passiv.* Samostrzał robiony z drzewa niezwyczajnego, sztychem złotym tkniony: *cujus fuit aurea cuspis. Zebr. Ow.* 181. osadzony, beſetzt, beſpießt. — *Absolute:* Rad tyka, rusza, bierze, gdzie nie położył, przylgnie mu do palców, er macht lange Finger. Nie tkniesz, gdy nic nie widzisz. *Cn. Th.* 960. — Tknąć co wzmiankując, nawiasem dotykać; berühren, erwähnen. Gdy żydowie byli w niewoli, jako wyżéj tknięno, lat 70.... *Biel. Św.* 21 *b.* — §. *Cum quadam vi:* Tykać się czego, żeby gwałcić, rzucać się do czego; etwas angreifen, ſich darüber hermachen, es gewaltſam rühren, ſich daran vergreifen. Genzeryk, do Rzymu wpadłszy, nie kazał ani tykać kościołów. *Birk. Exorb. II b.* Pastewnik kosą nietykany. *Tward. Duf.* 36. (nienaruszony). Zepsuli wszystko, tknąć się śmieli okrutnicy *Liberum veto*, téj to wolności źrenicy. *Niemc. P. P.* 10. — Tknąć kogo: przerażać, przenikać, poruszać; durchdringen, rühren, erſchüttern, innerlich bewegen. Zimnym tkniony mrozem, Tak jakoby mu w serce kto uderzył nożem. *P. Kchan. Orl.* 1, 120. Temi słowy, jak piorunem tknięty, dopiero siebie poznał. *Jabł. Tel.* 253. Tknięta twoją miłością, czuła jest na nią. *Teat.* 41. *c*, 329. Pan Joba tknion męczeństwem. Hojniejszym nadał go błogosławieństwem. *Chrośc. Job.* 170. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. *Pir. Wym.* 186. Na wskróś przejęty ogniem serdecznym dla nietkniońéj tleję. *Zab.* 13, 259. *Jak.* (dla nieczułéj, dla obojętnéj). Mnie to jednak tknęło. *Teat.* 43. *b*, 84. (piknęło). — Tknąć kogo, szczypać kogo, przytyk mu dawać; einen mit Stichelreden angreifen, ihm ins Herz treffen, ihn treffen. Nie wiem kogom tknął w prawdzie, przecież tknąłem kogo; Poznam, kto będzie czytał wiersz mój z gniewem srogo. *Min. Ryt.* 3, 252. Choć występkom przymawiam, nie tykam osoby, Nie sarkaj, kto się czujesz, poznam cię z téj próby. *Kchow. Fr.* 86. Pisząc do niego, temi go słowy tyka. *Smotr. Lam.* 65. Tknij go jedno, poznasz co jest. *Cn. Ad.* 1161. (uderz w garniec, dźwięk go wyda; nie budź licha, daj złemu pokój). Tykam kogo w co: przymawiam w czym. *Cn. Th.* 1167. Tknąłem go w sedno. *Cn. Ad.* 1161. (trafiłem, gdzie boli, poczuł; das rechte Fleckchen treffen, einen dort treffen, wo es ihm wehe thut, *ob.* Sedno). — Tknąć, macać, dochodzić, examinować, przetrząsać, doświadczać; prüfen, unterſuchen. A tak tknij każdy powinności swojéj, jeśli się tak zachowywasz, jak trzeba. *Rej. Post. F* 3. Tknijże się sam każdy, jeśli swéj powinności czyni dosyć. *W. Post. W.* 51. Tknij, pomacaj się sam, wejrzyj w się, patrz sam siebie. *Cn. Ad.* 824. die Hand aufs Herz! Tknij się jeno nieboraczku, tknij, a obacz, coś jest. *Rej. Post. C* 1. — °§. Zmysł tknienia, dotykania = czucie, uczucie; *Sorab.* 2. szmaszane, zusche; *Carn.* potip; *Slav.* ticanje, pipanje, der Sinn des Gefühls. Zmysły tknienia, kosztowania, widzenia, słuchania, wonienia. *Petr. Et.* 136. — §. *Imperson.* Tknie się, tyczy się co czego albo kogo, dotyczy się, należy do tego, ściąga się do tego; *Boh.* teyče se; *Vind.* tu mene sadene, dotekne; *Carn.* sadęne mene, amtizhe, amsadęne, es betrifft etwas eine Sache, oder jemanden, geht ihn an. Co się tknie sądów, nasłuchali się wyroków tego sędziego. *Star. Zad. D* 3. Co się téj nauki tyczy, bardzo jest pożyteczna. *Tr. Hodie praeter praesens:* Tyczy się, tknie się, *reliqua non usurpantur*; *apud veteres reperitur praeteritum:* Co się posagu królowéj tkło. *Biel.* 371. tknęło, was den Brautſchatz betraf, anlangte. Co się tkło krzywd zobopolnych, tedy na to mieli być sędziowie wysadzeni. *Biel.* 270. Tyczący się czego *Ross.* касательный. — °§. Mistrzu, nie tyczy się to ciebie, że giniemy? 1 *Leop. Marc.* 4, 39. (nie obchodzi ciebie to?). TKWIĆ, tkwił *et* tkwiał, tkwi *med. contin.*, wetkanym być; *Boh.* trčeti, trčjm, (cf. stérczeć); *Sorab.* 1. tžu; *Carn.* tizhati, tizhim; *Vind.* tezhati, ſtecken worin, worauf, eingeſteckt ſeyn. Plastr, póki żelazo tkwi w ranie, najmniéj bywa nie mocny. *Zabk. Mł.* 32. Armata póty nie użyteczna, póki będzie tkwił gwóźdź w zapale zabity. *Jak. Art.* 1, 434. Już na wieżach bisurmańskie księżyce tkwią. *Psalmod.* 44. Już pozad się został księżyc srebrnotoki, Już się gwiazd tkwiących żar tlejący niży. *Zab.* 14, 165. (tkwiących na niebie, niby przybitych). — *Fig.* Niechaj ci to dobrze tkwi w pamięci. *Teat.* 5, 94. im Gedächtniſſe bleiben. Ta łaska jego wiecznie w sercu moim tkwić będzie. *Teat.* 52. *d*, 34. im Herzen bleiben. Nie mogłem zasnąć, tak mi tkwiły w myśli rozmaite dnia tego widoki. *Kras. Pod.* 1, 9. Rzeczy te jeszcze z dzieciństwa ustawicznie tkwią przed oczyma naszemi. *Rej Post. B b b* 5. snują się przed oczami, vor Augen ſchweben. Dawno czytałem tę księgę; teraz nic mi o niéj pewnego nie tkwi, właśnie jakbym tylko słyszał, a nie czytał, *Pilch. Sen. list.* 1, 345. No jeszcze ci to tkwi w głowie? *Teat.* 29. *c*, 24. jeszcześ tego nie zapomniał? ſteckt dir das noch im Kopfe? Będę zawżdy tkwiał przed oczyma nieprzyjacielskiemi z rycerstwem moim. *Baz. Sk.* 70. będę mu się ustawicznie uwijał, snował przed oczami. — §°. Gdy mu dokuczała, a przez wiele dni ustawicznie przy nim tkwiała, czasu do odpoczynienia nie dając.... *W. Jud.* 16, 16. zawsze mu na karku była, da ſie immer bey ihm ſteckte, ihm immer auf dem Halſe war.

Pochodz. *dotkać, dotykać, dotknąć, dotkliwy, dotykalny,*

dotkliwość; *natkać*, *natykać*, *obetkać*, *obtykać*, *odetkać*, *odetknąć*, *odtykać*, *potknąć*, *potykać*, *potkać*, *potkliwy*, *potyczka*, *patyk*, *przetknąć*, *przetkać*, *przetykać*, *przytknąć*, *przytkać*, *przytykać*, *rozetkać*, *roztykać*, *stykać*, *styczeć*, *zetkać*, *zetknąć*, *styczeń*, *styczny*; *tycz*, *tyczki*, *tyk*, *tykalny*, *tykwia*; *utykać*, *utknąć*, *wetkać*, *wetknąć*, *wtykać*, *wątek*, *wytykać*, *wytkać*, *wytknąć*, *wytycz*, *wytyczny*, *zatkać*, *zatyczka*; *niebotyczny*; — §. *tkliwy*, *ckliwy*, *ckliwo*, *ckliwość*, *cknąć*, *cnąć*.

T L.

TLĖĆ, tlał, tleje, tle *med. niedok.*, ztleć, zetleć *dok.*; 'tla, 'tlam *contin.*; *Boh.* tliti, (*cf.* autly subtelny, *ob.* Wątły), dautnati; *Sorab.* 2. sze bajasch; *Carn.* teleti, télim; *Vind.* tleti, tlie, tliem; *Ross.* тлѣть, тлѣю, тлѣться (1. тлѣть gnić, skazić się, истлить psuć, skazić, истлѣть spróchnieć, тля, тлѣнъ zgnilizna, тлѣнность skazitelność, истлѣнный skazitelny, растлить, растлѣвать zepsuć, растлѣтель skaziciel); *Eccl.* истлитель; (тлѣти, тлѣю psuć się, niszczeć); [*obsol.* butwieć, gnić; modern, faulen 2]. Gnój do ogrodów, nie ma być wyschły a zbuczniały albo zetlały. *Cresc.* 76. (spalony, przepalony, zwietrzały). [A ona instrukcya w pleśni kędy zetle. *Pot. Wojn. Choc.* 50-2]. — §. Tleć, przytłumionym ogniem niszczeć, palić się bez płomienia, żarzyć się, glimmen, ſchwelen; stleć, zetleć, verglimmen, verſchwelen. Ogień tem mocniej wybuchnął, im dłużéj tlał zatrzymany. *Boh. Zamoj.* 114. Od wielkości drew ogień albo gaśnie, albo tylko będą się kwasić one drwa i tleć, a nie będą gorzeć. *Syxt. Szkł.* 76. W zakrytym garku kucharz wie, co tleje. *Bratk. D b.* (co wre). Od żałości prawie sam w sobie tlał. *Gwagn.* 20. Na wskróś przejęty ogniem serdecznym dla nietknionéj tleję. *Zab.* 13, 259. *Jak.* Już członki Alcydowe stlały z jadu Nessa. *Bardz. Trag.* 471. To pan, kto nie tla zgubną żądością. *Ryb. Geśl. C* 3. TLIĆ się *idem.*; n. p. Po worku jego miarkuję, czy serce jego tli się, czy stygnie. *Teat.* 1, 19. (czy pała). TLIĆ *cz. niedok.*, stlić *dok.*, skwarzyć, dusić, ſchwelen, brennen. Tlę węgle, palę węgle. *Dudz.* 63. Kohlen brennen, ſchwelen. Co smołę tlą, po gr. 18; a od tlenia węgla po zł. 2. *Zaw. Gosp.* Ziemia zmarłych nie pokryła, ogień nie stlił. *Bardz. Trag.* 327. nie spalił.

Pochodz. *wątlić*, *zwątlić*, *nadwątlić*, *wątłość*; [należą pod Wątły *qu. v.*; *Eccl.* жтлъ 2]

TŁO, a, *n.*; *Boh.* podlaha, *obsol.* dláha, (dlažiti 'dłażyć, brukować); (*Sorab.* 2. tla gumno); *Sorab.* 1. zpódk, (*ob.* Spodek); *Carn.* tla, tlęh, tlák - astrych; *Vind.* tle, pod - grunt; *Croat.* tla *solum*, *terra*, tle, tlo, taràcz *pavimentum*, *stratum*; *Bosn.* tle, zemglja, pogljana *solum*, pòd, taráça, na kom se stoji *pavimentum*; *Rag.* tlè, tli *pavimento à plan terreno*, pood *suolo dove si camina*; *Slav.* tavan, dólnji tavan, pomost; [*Eccl.* тлъма 2]; (*Svec.* flo, flor; *Isl.* flaar; *Holl.* vloer; *Angl.* floor; cf. *Germ.* Flur); podłoga, der Fußboden, der Boden. *Pavimentum*, astrych, albo urównane albo ulepione dno, niektórzy tło zowią. *Mącz.* Przykrył ściany cedrem ode tła aż do wierzchu, a tło położył tarcicami. *Budn.* 1 *Reg* 1, 16. Tło abo pawiment pałacu. *Sk. Żyw.* 2, 181. Ujrzał marmurową na tle tablicę, a owo po nim deptać nie chciał. *Sk. Dz.* 574. Położył Salomon tło kościelne marmurem. *W.* 2 *Paral.* 3, 6. Tło posadzką wytworną sadzone. *Odym. Św.* 2, *Q* 2 *b.* Nikt nie mógł bezpiecznie chodzić po tle kościelnym, bo zlane było krwią. *Jer. Zbr.* 172. Winem i stoły i ściany i 'tchła polewał. *Sk. Kaz.* 15. Tło ubijać, gruzem nabijać. *Cn. Th.* 1142. — §. Tło, grunt; der Grund, der Boden. Chłopi, kiedy im równać tło w piecach i na ogniskach trzeba, zaraz do dachówek się rzucają. *Świtk. Bud.* 89. Tło malowidła. *Zab.* 16, 134. (dno). Były tłem pięknéj osnowy życia Szymanowskiego, zjednoczone te dary. *N. Pam.* 6, 348. wątkiem, postawą. TŁOCZEK, czka, *m.*, stępelek, n. p. u sikawki, ein kleiner Stößel, Stampfer, Stempel, z. B. der Spritzenſtock, Spritzenſtempel, Stöckel; (*Bosn.* tucejak; *Ross.* толчея stępa). TŁOCZLIWY, a, e, — ie *Adverb.*, mogący być stłoczonym, snadny do stłoczenia, zuſammenpreßbar. Ciała tłoczliwe, *compressibles*, które będąc stłoczone mniejszą objętość zabierają. *Jak. Mat.* 3, 355. TŁOCZNY, a, e, — o *Adverb.*, *activ.* tłoczący, ściskający; preſſend, drückend. Zewsząd starych i młodych tłoczny nacisk płynie, Żadna głowa nie zemknie srogiéj Prozerpinie. *Hor.* 1, 135. *Kniaź.* — §. *Pass.* Tłoczony, gepreſſt, gedrückt. Smacznego puhar wina Słodko tłoczną jędrzy rosą. *Kras. List.* 2, 8. Tłoczna ziemia, tłok, odłog od bydła zdeptany, tłoczony. *Haur. Sk.* 27. ein vom Vieh zuſammen getretner Brachacker. TŁOCZOBRZUCH, a, *m.*, żarłok, co tka albo wtłacza w brzuch; ein Freſſer, Bauchmäſter. Tłoczobrzuchami żarłoków zowie, iż więcéj niż potrzeba brzuch natykają. *Petr. Et.* 187. TŁOCZYĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* tlaciti, mačknauti, mačkati, mačkawati; *Slov.* tlačjm; (*Sorab.* 2. tlozisch deptać); *Carn.* tlázhem, tlázhiti, (tlaskam *allido*); *Vind.* tlazhit, tlezhi, tliezhem, stopiti, stopati, (cf. stąpać); *Croat.* tlàchim; *Rag.* tlacciti, potlacciti; *Bosn.* tlacciti, tlaciti *conculcare*, podeptać; *Ross.* толочить, толочу tratować, podeptać zboże; *Eccl.* тлачити, тлачу, утлачаю, cf. *Graec.* θλάω, θλάσω *tundo*, *contundo*; *Hebr.* חלל tela, *tutudit*, cf. tłuc); gnieść, cisnąć, ściskać; drücken, drängen, preſſen. Siła uderzenia nie może być porównana z samym tylko tłoczeniem, t. j. z tą usilnością, na jaką zdobyć się może, mocą saméj ważności swojéj. *Jak. Mat.* 4, 16. Okrążono ich, tłoczy, pyta się każdy, nalegają wszyscy. *Stas. Num.* 1, 115; (*on les presse*). Aby nie kupą, ale nadobnie parą a parą szli, bez tłoczenia jeden drugiego. *Bzow. Roż.* 129. Tak biegł rączo, że stopy nie tłoczył, I piaski śladu żadnego nie miały. *P. Kchan. Jer.* 243. nie wytłaczał na piasku, er drückte keinen Fußtapfen in den Sand. Każdy wilk, kędy może, biedną owcę tłoczy. *Paszk. Dz.* 116. (gniecie, żre). Ile też to wymyślny zbytek, w jeden obżarty brzuch tłoczy. *Pilch. Sen. list.* 3, 192. (tka, pcha). Wszystko w kupę gmatwasz i w jedno tłoczysz. *Smotr. Ex.* 54. Czas długi potajemnie znajomość prawdy w sobie tłocząc, czasu śmierci jawnie ją wyznawali. *Żarn. Post.* 274 *b.* w sobie tłumiąc, dusząc, ſie zwängten ſie in ihrem Her-

żen, behielten ſie bey ſich. Gdy twe czułe ku niebu podnosisz spojrzenia, Ah jakie czucie w ten czas duszę moję tłoczy, Pierś moja się wydyma, i łzy leją oczy. *Chod. Gesn.* 19. (cieży). Laty ztłoczony ociec, doznał w synu kata. *Teat.* 45. *d*, 73. obciążony, zgarbiony, schylony; nieder gedrückt, beladen. — Tłoczyć, wybijać oliwę, Oel preſſen; tłoczyć wino, wyciskać, den Wein keltern. Grona tłoczą się, to jest, gniotą dla należytego potym soku wyprasowania, albo kolbami, albo się depcą w kadziach nogami, albo w ręcznych młynach przez walce. *Kluk. Rośl.* 3, 344. Jagoda winna dozrzeje, i ktoż ją tłoczyć będzie? 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 26. Wina w prasie nie będzie dławił ten, który był zwykł tłoczyć; odjałem głos depcących. 3 *Leop. Jes.* 16, 10. (nie będzie *dłażył*, który był zwykł dłażyć. 1 *Leop.*). Tłoczyć się *recipr.*, ściskać się, naciskiem nachodzić, ſich drängen. Zabrania wejścia ludowi tłoczącemu się. *Teat.* 18. *c*, 88. Gmin się tłoczył do sali. *Przyb. Milt.* 31. Oh! łzy mi się w oczy tłoczą. *Teat.* 30. *b*, 59. (rzucają mi się). TŁOCZYCIEL, a, *m.*, który tłoczy, cf. tłokarz; der Stopfer, Drücker, Preſſer, Dränger, Packer, Zuſammenpacker; *Boh.* tiskař; *Croat.* tlachitel. *W rodz. żeńsk.* TŁOCZYCIELKA, i; *Boh.* tiskařka; *Croat.* tlachitelicza. TŁOK, u, *m*, §. 1) tłoczenie, cisk, gniecenie; *Boh.* tlačenice, mačkanice; *Vind.* tlazh, tiſh, ſtiſs; *Ross.* толока, толоченіе, Drücken, Gedrücke, Gepreſſe, Gedränge. Przeciężem się wyrwała z tego tłoku uprzykrzonego, który mię od dwóch godzin dręczył. *Teat.* 37, 80. Nigdy nie było tłoku tak znacznego do mojego towaru. *ib.* 23. *c*, 13. (natłoku). Tłok nieprzejrzany ludzi Nasycić się tym widokiem śpieszy. *Niemc. P. P.* 121. (ciżba). Niezliczony rzeczy tłok. *Karp.* 2, 15. Cisną się hurmem w pole, a od tyłu tłoków (*observ. Pluralem*). Wrzask i zgiełk się przebija do samych obłoków. *Dmoch. Il.* 60. Pospólstwo ścisnęło się koło niego, ale gwardye przez tłok drogę mu robiły. *Gaz. Nar.* 1, 40. Ptastwa się tam naleciało tłokiem. *Karp.* 1, 88. hurmem, kupami, w kupie, in gedrängten Haufen. — §. 2) Tłok, stłoczonego co; etwas Zuſammengedrücktes, Gepreßtes. Tłok, ziemia dawno odłogiem leżąca, od bydła na niéj pasącego stłoczona, tłoczna ziemia. *Haur. Sk.* 26. ein feſt getretner Brachacker. Tłok = tło, grunt, dno; der Boden, der Grund; (*Croat.* tlák *latum aceratum*). W rzapiach z wapna tło, albo jak drudzy zowią tłoki, tak czyście ubiją i udepcą, iż .... *Cresc.* 33. — Tłok, skrzynia pompowa, der Brunnenkaſten. Zbić cztery deski na tłok. *Tr.* Tłok, żebro postronkowe, die Lize in einem Stricke. Sznur ze czterech tłoków kręcony. *Tr.* — TŁOKA, TŁUKA, i, *ż.*, *plur.*, tłoki, [*rusk.* tołoka; dobrowolna robota połączona z ucztą i tańcami, freywillige Arbeit mit Schmauß und Tanz 2]; gatunek pańszczyzny, eine Art Frohndienſte; *Carn.* tlaka = pańszczyzna, tlazhân *angarus*; *Vind.* tlaka, rabota = robota, pańszczyzna; tlazhanik, rabotnik = pańszczyznę odbywający; *Croat.* tlaka, rabota *labor colonicalis*. Prócz pańszczyzny są tłoki, miejscami 4; te do żniwa bywają zawsze zażyte. *Mon.* 67, 195. Prócz pańszczyzny tygodniowéj, odbywają ledwie nie wszędzie chłopi tłoki, gwałty, szarwarki, raz lub kilka razy do roku, dwojgiem lub trojgiem ludu do żniwa, siejby, plewidła. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 52. — §. *Special.* Tłoka, tłuka; die Fruchteinſammlung, Getreide- Obſt- Ernte, Weinleſe. Tłuka, *vindemia frugum. Cn. Th.* 1143. zbieranie zboża, owoców. *Dudz.*, cf. pańszczyzna. — §. Tłoka, biesiada, uczta z okoliczności zbiorów polnych, żniwa etc.; Erndteſchmauß, cf. wyżynki, *ob.* Lizak. Tłukę mieć, na tłukę zaprosić. *Cn. Th.* 1143. *Transfertur etiam vox Polonica ad alias operas:* Sprawiać tłukę postrzyżyn etc. *ib.*, biesiadę. *Dudz.* 65. — *§. Tłoka, [zbiegowisko 2], n. p. Zmowa albo tłoka na złe cudze. *Corn. Wł. Q* 2. Zuſammenrottirung. TŁOKARNIA, i, *ż.*, miejsce, gdzie tłoczą n. p. oliwki. *Włod.*, die Preſſe, Oelpreſſe, Weinkelter; *Rag.* xětak; (*Vind.* touzhnu delu, touzhenje, Pochwerk). TŁOKARSKI, a, ie, do tłokarza lub tłoczenia należący, Kelter-; n. p. Tłokarskie naczynia. *Włod.* TŁOKARZ, a, *m.*, co wino lub oliwki tłoczy, der Preſſer, Kelterer. *Włod.*; *Sorab.* 1. teptarnik, cf. tłoczyciel.

Pochodz. *dotłoczyć, dotłaczać*; *motłoch*; *natłoczyć, otłoczyć, potłoczyć, przetłoczyć, przytłoczyć, roztłoczyć, utłoczyć, utłaczać, wtłoczyć, wytłoczyć, wytłoczysty, stłoczyć, ztłaczać, zatłoczyć, zatłaczać*; *cf. tłuc* cum derivatis.

TŁÓMACZ etc., *ob.* Tłumacz. TŁÓMOK, *ob.* Tłumok.

TŁUC, tłukł, tłucze, tłukę *cz. niedok.*, utłuc *dok.*; *Boh.* tlauct, tluku, utlaucy, utlaukl, utlaukati, hmožditi, hmoždjm; *Slov.* tlucť; *Sorab.* 1. tówku, wuztžu; *Carn.* tolzhi, tovzhi, tovzhem, pôzheti, pozhem, (cf. począć); *Vind.* tòlzhi, touzhi, tlezhi, tolkém, tòlzhem, touzhem; *Croat.* tuchi, tuchem; *Bosn.* tucchi, kladiti, klasti, uklasti, (cf. kłaść); *Rag.* tûchi, tûcem, istûchi, vtûchi; *Ross.* толочь, толку, толкнуть, толкать, утолочь; (cf. *Ital.* toccare; cf. *Graec.* θλάω, θλάσω; *Syr.* ܬܒܫ *contudit*, cf. tłoczyć); mocno uderzyć, tęgo bić; ſtark ſchlagen, ſtampfen, ſtoßen. Ze złości nogami tłucze. *Teat.* 28, 130. (tupa). Wrona się rozgniewawszy, skrzydłami na nią tłukła. *Papr. Koł. P b.* Drzwi tłukł kolany, iż nie pośpiał otworzyć chłopiec zawołany. *Pilch. Sen. gn.* 302. Zamknij się, a jeśliby kto chciał przyjść do ciebie, nos mu utłucz drzwiami. *Teat.* 56. *c*, 44. Orzech, osieł, dzwon, dziecię, w jeden rzęd się sadzą, Jeżeli ich nie stłuczesz, ninacz się nie zdadzą; *sine verbere cessant. Mon.* 73, 135. (*ob.* Bić, bity, znać żeś nie bity). Zaczęła wołając i hucząc za nim, utłukli go. *Zygr. Pap.* 153. Poczęli znowu nogami w ziemię kopać, pięściami stół tłuc. *Baz. Hst.* 39. Na morzu łódkę tłuką wały. *Kołak. Kat. C* 1. Tłuczony wiosłami Helespont stęka. *Tward. Wł* 105. Wiatry szalone górom tłukły boki. *P. Kchan. Jer.* 416, (*Slav.* tûchi grâd = bić z armat do miasta, strzelać). — Tłuc masło, tłukąc śmietanę masło robić; Butter machen, buttern. *Tr.* — Tłuc, roztłukać, n. p. w stępie, otłukać, ſtampfen in der Stampfmühle; *Boh.* opichati. Stępor, spadając na dół mocą ciężaru swego tłucze, i przerabia materyą w stępie. *Jak. Art.* 3, 317. Tłuczony len, konopie, międlony. *Cn. Th.* 1142. gebrochner Flachs, Hanf. Tłuc co w moździerzu, im Mörſer ſtampfen. Gdybyś ztłukł głupiego w moździerzu jako grucę, bijąc z wierzchu pistałem, nie będzie odjęte od niego głupstwo jego. 1 *Leop. Prov.*

27, 22. Na miazgę stłuc. *Teat.* 32. *b*, 55. Miałko co tłuc, kruszyć. *Cn. Th.* 398. Miecz nie tnie, ale tłucze, jako stępy, Tak ostrze stracił i tak został tępy. *P. Kchan. Jer.* 250. Zły duch, gdy mi syna popada, tłucze go i rozdziera, a zaledwo odstępuje, natargawszy się go. 1 *Leop. Luc.* 9, 38. szarpie, porywa, reißt und zauft ihn herum. — Tłukę garniec, szklenicę, na kawałki roztrącam; zerſchlagen, in Stücke zerſchlagen, zerbrechen. Tłuc na łbach sporządzone kusle do uciechy Tracka rzecz; precz zwyczaju babrzyńskiéj cechy! *Hor.* 1, 123. *Nar.* — Tłuc, uderzając zabijać, zgrzmotać, tłoczyć; todt ſchlagen, zuſammen ſchlagen, vernichten. Jednym strzeleniem po 5 par tłuklem kuropatw. *Boh. Kom.* 5, 22. Kucharze z rożny, pacholcy z obuchy Tłukli ich, jak motyle i muchy. *Jabł. Buk. P* 2. Lew trzodę począł tłuc i żreć bez miary. *Jabł. Tel.* 23. Wilcy chcieli owce tłuc; także psi, niechając wilków, potłukli owce swoje. *Biel.* 101. — §. Tłuc się *recipr. act.*, walczyć z sobą, bić się; ſich mit einander herum ſtoßen, herum ſchlagen, herum balgen. Wymówić trudno, jak się z Turki tłukli nasi. *Jabł. Buk. J*, 3 *b*. Barany się między sobą tłukają. *Mącz.* tryksają. — §. Tłuc się gdzie, włoczyć z hałasem, grzmotem, uderzeniem, niespokojnie, *Vind.* klotiti ſe, plaſiti, potepati; *Ross.* толкнуться, толкаться, пошататься, cf. tułać się; ſich wo herum ſtoßen, unruhig umher ziehen, herum ſpucken, herum poltern. Po ulicach biegając, Tłuc się jak dziki kot albo w lesie zając. *Rej. Wiz.* 60 *b*. Zwierz ten może wytrwać bez pokarmu wszego, Tłukąc się i sam i tam po skałach wysokich. *Paszk. Dz.* 124. To ja dla szukania go, po całéj wsi tłuc się będę! *Teat.* 8, 25. To jest bardzo przykra rzecz, tłuc się niepotrzebnie przez lasy i przykre góry. *Baz. Sk.* 240. We dnie spać się kładzie, A całą noc się tłucze w dzikiéj promenadzie. *Niemc. P. P.* 5. I tłucze się i tłucze, jak po piekle Marek. *Rys. Ad.* 63. *Zabł. Fir.* 37, *ob.* Marek. — *Fig.* Dowcipy ich tłukły się tylko po ślepych gadkach. *Warg. Wal.* 94. wałęsały się, błąkały. — *Imperson.* Tłucze się w tym domu. *Tr.* straszy, es ſpuckt in dem Hauſe, geht darin herum, poltert. — *Aliter:* Nadęta piła tłucze się od ściany do ściany. *Rej. Zw.* 143. (odbija się). — Tłuc się *rec. pass.*, uderzeniem uszczerbek brać, ſich ſtoßen, ſchlagen, zerſchlagen, einen Schlag, Stoß bekommen. Nie uroście dziecię, które się nie tłucze. *Rys. Ad.* 45. — *Fig.* Państwo Konstantynopolskie rozruchami się w Azyi i w Afryce tłukło. *Krom.* 8. TŁUCARZ, a, *m.*; *Boh.* hmożdič, hmożditel; *Sorab.* 1. tówkař; *Eccl.* толкатель, толцатель; n. p. Przy wielkim piecu jest giechciarzów trzech, tyleż tłuczących, albo tłucarzów. *Os. Żel.* 57. Erzſtoßer, die das Erz klein ſtampfen. TŁUCZ, TŁUCZA, y, *ż*, TŁUKA, i, *ż.*; *Boh.* tluč; *Carn.* tolto; *Ross.* толокно, толча; karm z stłuczonego ziarna, miazga; Brey, zuſammen geſtampftes Futter. (*Carn.* tôzha; *Vind.* tozha, tuzha; *Croat.* tûcha; *Bosn.* tuccja, grâd, krupe-grad). *Polenta*, tłucz, t. j. jęczmienna mąka przeszrotowana. *Urs. Gr.* 117. Jarzębiom dawają ku pokarmu tłucz albo ciasto z fig tłuczonych a otrąb. *Cresc.* 591. Gąsiętom trzykroć przez dzień ciasto albo tłucz dawają. *ib.* 579. Źrzebiętom dawać jęczmiennéj mąki społem z otrębami, u nas tłuczą zowią. *Cresc.* 517. Gerſte mit Kleien zerſtoßen. Źrzebcom sama tłucza ma być dawana przez 10 dni. *Cresc.* 518. Tłuczą po dziś dzień zowią mąkę przeszrutowaną, iż ją dawniéj dla bydła zwłaszcza w stępach tłuczono; przeto i miejski lud tłuczą zowie mąkę jęczmienną, którą kury karmią, *polenta*; pod czas ją z rozmaitego zboża tłuką, choć jeszcze nie dostałego. *Sienn. Wykł.* W Niemczech nie używają kasz żadnych, ani tłuki, ani bru, ani inszych jarzyn. *Boter.* 78. *Sagina*, tłucz albo tucz, którą tuczą. *Mącz.* Tłucz dla psów, omasta, osypka, ospa; Hundefutter, Hundebrey. Tłucz dla psów ma być z samego owsa ziarnistego, czystego. *Ostor. Myśl.* 15. Tłucz owsiana. *ib.* 11. TŁUCZEK, czka, *m.*, *dem. Nom.* tłuk, ein kleiner Schlegel, eine kleine Keule; *Bosn.* tuçagn; *Vind.* touklei, toukazh, kemlek, toukalu, toukalze; (*Rag.* tûcjak; *Dal.* tucsak = moździerz; *Ross.* толчекъ sturknienie, stos). Szłażka czyli tłuczek mały, *massete. Jak. Art.* 2, 249. W moździerzu tłuczkiem utłuc. *Syr.* 540. TŁUCZENIEC, ńca, *m.*, ciasteczko z tłuczonych migdałów, Gebackſel von geſtoßnen Mandeln. Nie omieszkiwałem wódeczki chłysnąć, i tłuczeńca przegryźć z rana. *Pam. W.* 4, 64. *Czart.* — §. Niż ty onych tłuczeńców z kosmatym odprawisz, Wierz mi, iż próżną folgę pod mieszek podprawisz. *Rej. Wiz.* 57.? TŁUCZKA, i, *ż.*; *Sorab.* 1. stupka; *Bosn.* tuccjak, stuppa, u kojoj se tuce só al papar; *Ross.* толчея; stępa. *Os. Rud.* 40, die Stampfe. Tłuczka, das Pochwerk, zabudowanie, w którym znajduje się kilka rzędów stęporów, do tłuczenia żylników mniéj wydatnych. *Mier. Mskr.* Tłuczka ma stępory, które walec przez wodę obracany, podnosi; wpadając tedy nazad w stępę, rudę kruszą. *Os. Rud.* 49. Tłuczka, machina, w któréj żużel tłuką, aby żelazo, znajdujące się w nim, odciągnąć. *Os. Żel.* 86. *et* 57. Tłuczka, młot wielki, którym rudę tłuką. *Os. Żel.* 86. der Pochhammer. — §. Tłuczka, kobieta wałęsająca się; eine Herumſtreicherinn, die ſich herum ſtoßt. Tłuczką świata była; *exul erat mundi. Żebr. Ow.* 142. (wygnana). TŁUCZNE orzechy. *Kmit. Spyt*, które bywają tłuczone, rozbijane, hartſchalige Nüſſe, die man aufpochen, aufſchlagen muß. — *Aliter:* Już stos, już tłuczne świece, już mary zrządzono; *quassas faces. Żebr. Ow* 70. TŁUK, a, *m.*; *Boh.* tlukadlo, tlauk, pjch, trdlo, trdýlko, pist, mautew, (*ob.* Mątew); (*Slov.* tluk *tigillum*); *Slav.* tucalo, *Rag.* tûcka, tûcjak, tuucjak, tuucagn, backio, kjella; *Bosn.* tuçagn, tuçka, kom se predivo tuce; *Croat.* tukâch, porivâlo; *Dal.* tucsak; *Vind.* tonklei, toukazh, toukalu, toukalze, tukazh, ſhtefl; *Carn.* kolzhe, shvenkel, kembêl; *Ross.* толчакъ, толкачикъ, толкушка, колотушка, колотушечка, пестъ; — §. 1. narzędzie do tłuczenia służące, ein Stampfer, Stößel. Tłuk, stępor, w stępie, podniesiony wzgórę przy pomocy wału palczatego, spadając na dół, mocą ciężaru swego, tłucze materyą w stępie. *Jak. Art.* 3, 317. Tłuk, stępor, kloc wielki z rękojeścią, którym ubijają ziemię. *Jak. Art.* 3, 320. baba, eine Ramme. Tłuk moździerzowy. *Syr.* 333.

eine Mörſerkeule. Tłuk, strzała z grotem niespiczastym zatępionym. *Wład.*, ein ſtumpfer Pfeil mit einer Kuppe. *Contus*, kij, tłuk abo spis rybitwy, którym mierzą głębokości wody. *Mącz.* — §. 2. Tłuk, ostatni tłuk ludzi motłoch walęsający się, tłok; Herumtreiber, Herumſtretcher; *Boh.* zběř. — §. Tłuk, otłuk, nierządnica, wszetecznica. TŁUKA, *ob.* Tłoka. TŁUKĘ, *ob.* Tłuc.

Pochodz. *dotłuc*, *natłuc*, *natłukać*, *nadtłuc*, *odtłuc*, *otłuc*, *potłuc*, *przetłuc*, *przytłuc*, *roztłuc*, *utłuc*, *wytłuc*, *wtłuc*, *zatłuc*, *stłuc*; *cf. tłok*, *tłoczyć*.

TŁUM, u, *m.*, wielka gromada, ciżba, tłuszcza, rzesza; *Ross.* толпа, ein großer Haufen, eine Menge. Wielkim tłumem zchodził się do niego lud zewsząd. *Odym. Św. D d 2 b.* (hurmem, gromadą). Trudno szukać zgody w tłumie. *Teat.* 4, 3. Srogiemi tłumy zbiegi wszędy. *Tward. Wł.* 94. Lepiej rozumem, niż tłumem. *Cn. Ad.* 436. (lepiej bezpiecznie, niż serdecznie). Kto takowy heroizm dziwactwem nazywa, znać że sam jest z tłumu. *Mon.* 72, 589. z motłochu, z gminu.

Pochodz. *tłumić*, *tłumny*, *tłumliwy*; *dotłumić*, *potłumić*, *potłumiciel*, *przytłumić*, *stłumić*, *zatłumić*; *tłumok*, *tłumoczek*.

TŁUMACTWO, TŁÓMACTWO, TŁÓMACZOSTWO, a, *n.*, tłumaczenie, krzątanie się koło tłumaczenia, sposób wykładania; das Dollmetſchen, die Dollmetſcherey, das Erklären. Pismo fałszujecie, tłumactwem i retoryką swoją nicujecie. *Sk. Kaz.* 229. Koniec około tłumactwa biblii uczyniło koncylium Trydenckie. *Sk. Dz.* 118. Obszerne przywileje tłumaczostwa bożego zaszczycają duchowieństwo. *Mik. Obs.* 256. TŁUMACZ, TŁÓMACZ, a, *m.*; (*Boh.* tlumač, tlumačnjk; *Slov.* tlumač; *Vind.* tolmazhnik, tolmazhar, tulmazher, dolmazh, mufhetar, mufhet, premufhetar; *Bosn.* tomaç, tomaçnia, dragoman; *Rag.* tomaćitegl, tomacnik; *Dal.* tumaes; *Hung.* tolmach, tolmasc, magyarázó, tanats konsyliarz, tanátsos 1) nadworny konsyliarz, 2) tłómacz; *Croat.* tolmách, tolmachnek, tolnachnik 2) nadworny konsyliarz, tolnachszvet konsyliarz, tolnachnicza ratusz, pretolmachitel *expositor*; *Ross.* толмачъ, толковникъ, толкователь, (толковитость bystrość, przenikliwość, roztropność, истолкователь, *Tatar.* tolmasch; *Germ.* der Dollmetſcher; Nieders. tolfa; *Dan.* tolke; *Svec.* tolk; *Isl.* talkr; *absol. Germ.* Tal mowa; *Angl.* to talk mówić; *Croat.* tolnach; *Hung.* tanáts *consilium*; *Ross.* толкъ sens); przekładacz z języka na język, między rozmawiającemi; der Ueberſetzer, Dollmetſcher. A Muzaid, co oba języki posiada, Służy im za tłumacza i słowa wykłada. *Przyb. Luz.* 216. Król Ludwik Węgrzyn, jako cudzoziemiec, wszystkie rzeczy przez tłumacze odprawował. *Stryjk.* 414. Tłumacz dzieła, przekładacz; *Ross. et Eccl.* переводчикъ, претолковникъ, прводникъ, сказатель, der Ueberſetzer eines Werks. Prawy tłumacz nie tak się sadzi na wyborne słowa, jak raczej samę rzecz wiernie wyraża. *Bardz. Trag. praef.* Dobry tłumacz potrafi umysł wydać cudzej mowy z własnością swego języka. *Czart. Myśl.* 49. Tłumacz Serapiona. *Syr.* 29. — §. Tłumacz czego, wykładacz, der Ausleger, Erklärer. Na tym miejscu, przez proroki rozumieją się tłumacze, którzy wykładając proroki wnieśli z nich, że Chrystus miał być nazwany Nazarejczykiem. *Dambr.* 66. — *Fig.* Czynności i mowa są tłumaczami serca. *Teat.* 48, 47. wydają serce TŁUMACZKA, i, *ż.*, die Dollmetſcherinn; (*Croat.* tolnachnicza, szvetnicza; *Hung.* tanatlone konsyliarzowa). Pytya, prorokinia, czyli raczéj czartowskich wyroków tłumaczka. *Chmiel.* 1, 46. Mowa, tłumaczka myśli mówiącego. *Kpcz. Gr. p.* 2, 21. Mowa zawsze powinna być myśli wierną tłumaczką. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 8. TŁUMACZY, a, e, TŁUMACKI, a, ie, do tłumacza należący; *Ross.* толмаческій, переводческій, Dollmetſcher, Ueberſetzer. *Cn. Th.* 1143. (*Croat.* tolnachnichki, tanatsbeli konsyliarski; *Eccl.* толкователенъ *explicabilis*; *Ross.* толковитый bystry, przenikliwy). TŁUMACZYĆ, TŁÓMACZYĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* tlumačiti; *Vind.* tolmazhiti, tolmazhuvati, tulmazhivat, mufhetati, mufhetit, islagat, arsloshit; *Carn.* muzhti, mushém; *Croat* tolnachiti, tolnáchim, tolmáchim, pretolmachújem; *Hung.* tolmátsoom; *Rag.* tomàciti, iztomàciti, istomàciti, istomacìvati; (*Bosn.* tomaciti, govoriti *loqui*, *proferre sermonem*); *Ross.* толмачить, толковать, толкować. *Sak. Dusz.* 141); z języka na język przekładać, dollmetſchen, überſetzen. Tłumaczyć, jest to jednęż myśl drugim powiedzieć językiem. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 172. Tłumaczenie *actio*, das Ueberſetzen. Częste tłumaczenie z łacińskiego na polski i z polskiego na łaciński język, użycie jego zwyczajnym czyni. *Dyar. Grod.* 154. — *Opus*, Tłumaczenie, przekładanie, przekład, prewod, n. p. Tłumaczenie Homera przez *Dmochowskiego*, die Ueberſetzung; *Croat.* preztavleuye, tolnachenye, raztolnachenye; *Hung.* tolmátslás, megmagyarázás; (*Croat.* tolnachenye, tolnáchtvo, tolnach; *Hung.* tanátskozás *consultatio*); *Ross.* переводъ, толмаченіе; *Eccl.* переведеніе, преводъ, претолкованіе. — §. Tłumaczyć, wykładać; auslegen, erklären, deuten. Pozwolić każdemu tłómaczyć dowolnie prawa, byłoby nie mieć wnet żadnego prawa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 428. Wszystko sobie tłómaczysz na dobre. *Teat.* 41. c, 330. My dzieła tłómaczymy z pozoru, bóg sądzi z istoty. *Kras. Pod.* 251. (sądzimy o nich). W Agrykoli tylko coś poważnego widzieli, tak że żaden go tłómaczyć, i wzorków z niego wybierać nie śmiał. *Lub. Roz.* 230. Tłumaczony, wykładany *Ross.* толковый. Tłumaczenie *actio*, wykładanie; *Ross.* толкованіе, das Auslegen, Erklären; *opus* wykład; *Ross.* толкъ, die Auslegung. Źle wierzą i odstępują prawdziwego tłumaczenia alkoranu. *Star. Dw.* 56. — §. Tłumaczyć, wyrażać myśl, uczucie; ausdrücken den Gedanken, das Gefühl ꝛc. Łzami tylko mogliśmy tłumaczyć naszę wdzięczność. *Gaz. Nar.* 1, 223. Tłumaczyć się, wykładać lub wyrażać swoje uczucia, myśli, przekładać je; Gedanken, Empfindungen vortragen, ausdrücken, auseinander ſetzen. Ktokolwiek mocno czuje, nie będzie się słabo tłumaczył. *Gol. Wym.* 52. Gdy ją słyszysz mówiącą, nie rzekniesz inaczéj Tylko, że się przez usta serce jej tłumaczy. *Szym. Ś. W.* 47. (serce przez usta mówi, das Herz ſpricht). Otrzymawszy wolność mówienia, w ten sposób tłumaczyć się zaczął. *Dyar. Grod.* 145. Wolny głos i wolne

tłumaczenie się z swego sposobu mówienia każdemu zapewniamy. *Gaz. Nar.* 1, 398. (freyer Vortrag ſeiner Gedanken). — *Fig.* Ten snadno myśl swą znaczy, Kto się milczeniem tłumaczy. *Teat.* 46. *c*, 64. — *Simil.* Tłumaczyć się komu z czego, tłumaczyć komu swoje postępowanie = sprawować mu się, liczbę dawać; ſich worüber erklären, Rechenſchaft geben.

Pochodz. *wytłumaczyć, przetłumaczyć, natłumaczyć się.*

TŁUMIĆ *cz. niedok.*, utłumić, stłumić *dok.*, utłumiać, zatłumiać, przytłumiać, przyciskać żeby nie wychodziło na wierzch; bedecken, verdecken, niederdrücken, nicht empor laſſen, verhüllen, dämpfen, erſticken; *Sorab.* 1. podćiżeżu. Niewola myśl w człowieku tłumi, niszczy, gasi. *Orzech. Qu.* 136. Nic nie trzeba zostawić w popiele, coby nie utłumione wybuchnąć miało. *Lub. Roz.* 564. Czart, chcąc utłumić wiarę ś., posiał kąkol. *Bals. Niedz.* 1, 88. Święta prawda, aczkolwiek ją tłumią, a wszakże jéj nigdy nie zatłumią. *Weresz. Reg.* 115. Okoliczności wymagają, abym tłumiła w sobie umartwienia. *Teat.* 4, 12. Już władać mieczami Trudno, w ciżbie tłumią się sciskający sami. *Bardz. Luk* 71. Przed okopem się tłumili, a odstąpić pierwszym ostatni nie dopuszczali. *Warg. Cez.* 116. Cóż za nierozum, co noc w sobie tłumi, to w dzień odkrywać i stawić na jawi. *Hul. Ow.* 251. Tłumisz wszystkiemi sprawami swojemi świętą chwałę jego. *Rej. Post. G g g* 4. Swym przykładem zacnym tłumił drugich złości. *Prot. Jał. A* 2. Los utłumia sporki, i między możnymi rozsądek czyni. 1 *Leop. Prov.* 18, 18. TŁUMICIEL, a, *m.*, potłumiciel, der Niederdrücker, Dämpfer, Unterdrücker. *Cn. Th.* 1143. *W rodz. żeńsk.* Tłumicielka. TŁUMLIWY, TŁUMNY, a, e, TŁUMNO *Adv.*, gromadny, liczny, tłoczny; zahlreich, gedrängt voll. W tych to tłumliwych schadzkach młodzież psuć się musi. *Zabł. Bal.* 34. *Teat.* 56. *b*, 34. Tłumne obchody. *Karp.* 4, 82. Dawne dzikich narodów z miejsc swoich tłumne wychody. *Zab.* 9, 226. Tłumna trzoda. *Hul. Ow.* 55. Wrzawa słów i tłumliwe gadania. *Teat.* 25. *b*, 9. (szumne, groźne). Tłumna chluba cesarskiego majestatu. *Nar. Tac.* 2, 272. TŁUMOK, TŁÓMOK, a, *m*, TŁUMOCZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* tlumok, filec, fileček, wisak, (cf. wacek); *Sorab.* 2. ranzel; *Sorab.* 1. ranczen, wandrowski měschk, bremo cf. brzemię, pristel; *Carn.* ronz, zechta; *Vind.* biſaga (cf. biesagi), biſhaga, buntara, buntaroviza, buntariza, buntaroſhenza, punkel; *Croat.* zulce; *Bosn.* denak; *Dal.* misina; *Ross.* чемоданъ, чемоданецъ, ранецъ, сума переметная; skórzany niby wór na drogę, der Bettſack, das Ränzel. Około północy ułożyłem mój tłumoczek, w którym były dwie koszule i t. d. *N. Pam* 12, 302. Tłómok sznurować. *Pot. Syl.* 87. Na wszystko około siebie poglądaj, jak na tłómoczki w domie gościnnym złożone. *Pilch. Sen. list.* 2, 323. Zdjął z siebie tłómoczek, i posłał sobie na ziemi. *Mon.* 67, 309. Tłumoki i zdobycz w jedno miejsce zniósł. *Warg. Cez.* 15. bagaże, obłogi, das Gepäcke. Bierz tłómoczek. *Brud. Ost. B.* (wychodź, wybieraj się, gotuj się na drogę, na tamten świat). Każdy swój tłumok poniesie, i za sprawy swe odpowiadać będzie. *Żarn. Post.* 3, 570. Na koniec waśni swe kładą do tłómoka. *Pot. Arg.* 757. (odrzucili, odłożyli).

TŁUŚCIĆ, -ił, -i, tłuszczę *cz. niedok.*, utłuścić *dok.*, tłustym czynić, cf. tuczyć; *Sorab.* 2. tłuſczisch, kluſczisch, (cf. klóska); *Croat.* tusztiti, tuztiti, utustiti, utuschújem; *Bosn.* tustiti, fett machen *pr. et tr.* Uprawa gruntów i utłuszczenie ziemi, obfitsze wydają pożytki. *Xiądz.* 272. (ugnojenie). Utłuszczone palce oblizuje. *Eraz. Ob. F.* Sława dobra tłuści kości. *Budn. Prov.* 15, 30. (tuczy). Utłuściłeś olejkiem głowę moję. *W. Ps.* 22, 5. *Wróbl.* 52. *Eraz. Jęz. T* 4. (obmazałeś tłusto, mit Fett beſchmieren). Miecz jego utłuścił się od łoju baranów. *W. Jes.* 34, 6. W siarce przyprawnej strzały gdy utłuszczą, Zapalą nawy, skoro je w nie puszczą. *Chrośc. Luk.* 93. — *Fig. tr.* Sędziemu ręce tłuścić. *Rej. Zw.* 235 *b.* ręce smolić, smarować, dem Richter die Hände ſchmieren. TŁUŚCICIEL, a, *m.*, który tłuści; *Croat.* tusztitel, der Fettmacher. TŁUŚCIEĆ, TŁUSTNIEĆ *neutr. niedok.*; *Boh.* tlustnauti; *Slov.* tlustnu, tlustnauti; *Croat.* tuszteti; *Ross.* тучнѣть, добрѣть, толстѣть; tłustym się stać, tyć, ciała nabierać; fett werden, dick werden. Kobiety podstarzałe tłustnieją z zatrzymania czasu miesięcznego. *Perz. Lek.* 129. Tłuścieje ziemia, łowacieje, *gliscit. Dasyp. Z* 4 *b*, *Sorab.* 1. žehelu szo. TŁUSTAWY, a, e, — o *Adverb.* trochę tłusty, etwas fett, fettlicht. Ziemie tłustawe. *Os. Żel.* 31. TŁUSTNY, a, e, od tłustości, Fett-. Kwas tłustny, *acide sebacique*, Fettſäure, otrzymuje się z tłustości przez działanie ognia, lub z tychże tłustości przez alkalia i wapno, za pomocą mocnego ciepła. *Mier. Mskr.* Kwasotłuszcz, złączenie kwasu tłustnego, w kształcie soli obospólnych. *ib.* TŁUSTO *adv.*, Tłuściéj *Comp.*; (*Boh.* tlustě; *Sorab.* 1. tolsto; *Sorab.* 2. tlusto, klusto = grubo; *Ross.* толсто = grubo); krasno, niechudo, fett. Tłusto jadać, nie zdrowo. *Haur. Sk.* 187. Przy takich sprawach prokuratorowie tłusto jadają. *Falib. J* 3. (zarabiają, zarobek mają). TŁUSTOBRZUCH, a, *m.*, *Ross.* толстобрюхій; otyły, ein Dickbauch, Schmerbauch. Zajęcze mięso tłustobrzuchom dobre, którzy chcą suszi być. *Sienn.* 285. TŁUSTOCH, a, *m*, który rad tłusto jada, *pinguiarius.* *Mącz.* ein Fetteſſer, der gern fett ißt. — §. Jedli i czynili cześć wszyscy tłustochowie ziemscy. 1 *Leop. Ps.* 21, 30. (wszyscy bogaci ziemi. *Bibl. Gd.*). — §. Tłustoch, człowiek tłusty, tłustobrzuch *W rodz. żeńsk.* TŁUSTOCHA, *zdrbn.* Tłustośka. TŁUSTOGARDŁY, a, e, gardła tłustego, fettkehlig; *Vind.* toustogerlast, sagerlen, saruzhen, *Subst.* toustogerlazh, sagerlenik. TŁUSTOKRASNY n. p. jagieł garnek. *Zab.* 11, 190. (smaczny i tłusty, dobrze zaprawny, fett angemacht). TŁUSTORODNY, a, e, n. p. Tłustorodne błonie nad Dniestrem. *Zab.* 9, 244. *Ejssym.* żyzne, fruchtbar, fett. Ruda żelazna tłustorodna. *N. Pam.* 22, 57. TŁUSTOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* tlustost; *Sorab.* 1. towstoſcž; *Vind.* touſhova, debelnost; *Ross.* толщина, толща, толстота = grubość; (*Eccl.* толща gruda ziemna); otyłość, *oppos.* chudość; die Fettigkeit, die Fette. *Cn. Th.* 1143, *Boh.* tlaušt, tlaušťka; *Slov.* tlustost; *Sorab.* 1. tučnoſcž, tuk; *Carn.* tolstina, tolstnina; *Vind.* touſhina, toustina, tou-

stnina, mastnost, debelnost; *Bosn.* tustina, pritilost, pritillost, tustinna, mrris; *Rag.* tustillo, tustîna, pretillo, pretillîna, pretillós, mást; *Croat.* tusztócha; *Ross.* ботѣлость; — tłustość, tłuste, tłuszcz, das Fett, materya biała i oliwna, która się oddziela przez gruczołki ode krwi, znajduje się w całym ciele, oprócz powiek. *Kirch. Anat.* 13. *Wejch.* 62. Tłustość zwierzęca w różnych częściach osiadająca, jest rzecz mydlasta, paląca się w ogniu, z wodą się niełatwo mieszająca. *Kluk. Zw.* 1, 34. Tłustości, jako sadła, łoje. *Urzęd.* 427. Tłustość zająca, skrom. *Magier. Mskr.* Tłustość jest najcięższa do trawienia. *Krup.* 5, 594. Tłustość wołowa lub inna, na okrasę potrzebna; przetopiona tłustość lub masło leje się w kuropatwy, aby się w lecie nie zepsuły. Tłustość z potraw przed wydaniem zbierać należy, ażeby nie zbyt tłuste były. *Wiel. Kuch.* 451. — Ziemia masności czyli tłustości nie mająca. *Os. Zel.* 32. Tłustości ziemne, Erdfette, Erdpeche, Erdharze, ciała w ziemi się znajdujące, mające w sobie tłustość olejową albo żywicową, od innych sokami ziemnemi zwane. *Kluk. Kop.* 1, 197. TŁUSTOSZ, *ziele*, *ob.* Kurza noga. *Krup.* 5, 56, *Vind.* tuſhjak, trava sa merslizo; *Rag.* tuscjak, túsct. TŁUSTOSZYJ, ja, je, szyi tłustéj; *Vind.* toustovratnik, fetthälſig. TŁUSTY, a, e, Tłuściejszy *Compar.*, Tłuściuchny, Tłuściuteńki, Tłuściutki *intensiv.*; *Boh.* tlustý. (gruby), bridký, (cf. brzydki); *Slov.* tlustý; *Sorab.* 1. towsté, tolsty (gruby), tolsty, towsty, tolschi; *Sorab.* 2. tlusti; *Carn.* tolste, tovste, mastne; *Vind.* toust, toufhi, masten, debel, siun; *Croat.* túszt; *Bosn.* túst; *Rag.* túst, pretio, *f.* pretilla; *Slav.* debeo; *Ross.* толстый, (gruby), ботѣлый, жировый; *Eccl.* благотѣлесный; *oppos.* chudy, fett nicht mager. W bardzo tłustym ciele, nauki nie wiele. *Cn. Ad.* 47. Brzuch tłusty, łeb ma pusty. *ib.* (kto doje, dopije, w rozum nie utyje). Zawsze ma przód tłusty, przed chudym. *Pot. Arg.* 399. Tłusty jak wieprz. *Zegl. Ad.* 254. (otyły, w brzuchu utonął). Ludzie tłuści. *Kucz. Kat.* 1, 231. (brzuchaci). Błona tłusta, *membrana adiposa*, die Fetthaut, część trzecia powłoki ciała, komorek pełna, zachowujących materyą tłustą i oleistą. *Krup.* 2, 8. *Kirch.* 12. Tłusty zając, *ob.* Skromny zając. Tłusty zając u myśliwych skromny, od skromu, tłustość zajęcza. *Magier. Mskr.* Sarna i zając, skromne się mówi, a nie tłuste. *Chmiel.* 1, 80. Tłusta kuropatwa, tłusty bekas, *ob.* Pieczny. Tłusty polecz mazać, *ob.* Polecz. — Tłusta ziemia, masna, fettes Erdreich. Ziemia jeśli tłusta, czyli nieurodzajna? 3 *Leop. Num.* 13, 21. (rędzina. 1 *Leop.*). Ognie niestałe najwięcej się pokazują wieczorami po miejscach tłustych, jako to cmentarzach i rudach mineralnych. *Zab.* 10, 157. *Zabł.* Morgów 200 koniczyną zasiane są ugorem tłustym, a zaś 200 morgów, na których różne trawska rosną, są ugorem chudym. *Pam.* 85, 1, 906. Zasiewać tam po troszce rzepnik, tytuń i inne tłuste rośliny. *ib.* 84, 834. ziemię tłuszczące, gnojące, düngend. — Wapno chude u mularza, do którego wiele piasku domieszano; tłuste, mało mające piasku. *Magier. Mskr.* — *Transl. fig.* Tłuste dobra. *Birk. Dom.* 74. intratne, wielki dochód czyniące, ſehr einträglich. Płacą mi dobrze moje towary, wracam z tłustą ręką. *Zab.* 16, 343. (z pełną garścią, z pieniędzmi, bogaty). Nie chcę by mię przyznana nagroda tłustym czyniła, chudym odmówiona. *Mon.* 75, 643. (bogatym, by mię miała zbogacić). Zgrzybiałe lata nadeszły; nie one, które złotemi albo tłustemi zwano, kiedy wszystko by cieleta igrało, kiedy z kiełbas płoty pleciono, a połciami i gomołkami domy pobijano. *Pod. Wroż.* 24. — *Aliter:* Wierszyki tłuste. *Teat.* 19, *c*, 44. śliskie, *obscoeni*, ſchlüpfrige, ſchmutzige Verſe. Żarciki tłuste ale grzecznemi słowami uwinione. *ib.* 34. *b*, *B* 2. Żartów, albo przez się tłustych, albo przez wielorakie tłumaczenie, nie używa nigdy. *Mon.* 70, 39. Tłusta historyjka. *Teat.* 1, 9. — TŁUSTE, ego, *n.*, *Subst.*, tłustość, TŁUSZCZ, u, *m.*, das Fett; *Boh.* tlaušt; (*Rag.* túsct, tuscjak, tłustosz). Tłuste ludzkie po wierzchu popiołu onego, jak olej pływało. *Wez. Zap. B* 4. W każdej maści jest tłuste, i tym każda stoi. *Alb. na Woj.* 19. Rany koniowi tłustym zaskwarzać każemy. *Alb. na Woj.* 19. Oleje z roślin zbierane zwyczajnie masłami nazywają, łojami zaś albo tłuszczami, gdy się otrzymują z wierząt. *Kruml. Chym.* 132. Tłuszcz wieloryba daje tron; oprócz tłuszczu wieloryb daje fiszbejn. *Pam.* 83, 131. Dobry zając przy słoninie i tłuszczu skopowym. *Bielaw. B b.* TŁUSZCZA, y, *ż.*; *Ross.* толпа, толпище, (толпиться, столпиться sypać się zkąd); *Eccl.* ѵета, плъкъ, толпа людей; tłum, zgraja, rzesza, ein großer Haufen Volks. Ledwo co wszedł Kazimierz na granice Polski; *ali się wysypuje, drogę mu zabiegając, wszelkiego narodu, lat rozmaitych i płci obojej niezmierna tłuszcza. *Krom.* 90. Bóg na puszczy przez 40 lat żydowską tłuszczą żywił. *Kanc. Gd.* 142. *Biał. Post.* 49. *Sekl. Joan.* 7. Na głowie tłuszcz woła, w bramach miejskich wyprawia słowa swoje. 1 *Leop. Prov.* 1, 20. (przed zastępy woła. 3 *Leop.*; na czele ludu). Tu rozpacz, a tu nadzieja zwycięstwa Zajadłym tłuszczom dodawają męstwa. *Kras. Woj. Ch.* 106. — §. *In malam partem.* Ty szubrawcze, ty łajdacza tłuszcza. *Zab. Amf.* 81, *ob.* Tłok, motłoch.

T M.

Verba ab his literis apud Slavos incipientia, Poloni incipiunt a literis ćm, *e. gr. Boh.* tma ćma, tmiti ćmić.

T N.

Ab his literis non incipit, nisi unum futurum verbi Ciąć (*qu. v.*), *i. e.* tnie, tniesz, tnę, tną.

T O.

TO, *ob.* Ten, ta, to.

TOALETA, i, *ż.*, z *Franc.*, ubieranie się, ubiór; die Toilette, das Ankleiden. Jeszcze swoję toaletę kończy; ale wraz będzie gotowa. *Teat.* 19. *c*, 14. — §. Toaleta, toaletka, *ob.* Gotowalnia.

TOBIASZ, *ob.* Tabasz. TOBIE, *ob.* Ty.

TOBOŁA, y, *ż.*, TOBOŁKA, i, *ż. dem.*; *Boh.* tobola, tobolka; *Slov.* tobołka; *Sorab.* 1. tóbowa; (*Sorab.* 2. toboliza długa niebieska mucha; *Carn.* toboliza *libella*); *Rag.* tobolaz, tobocich; *Bosn.* tobolaç, toboliça, moscgna, sgep, scpagh; *Eccl.* тобольць, (cf. *Germ.* Taupel); torba pastusza podróżna, ein Tornister, eine Hirtentaſche, Reiſetaſche. Włożył Dawid kamyki do naczynia pasterskiego, które miał, to jest, do toboły. *Budn.* 1 *Sam.* 17, 40. Przyszedł Dawid z tobołką swoją i poraził Goliasza. *W. Post.* 13, 383. *Pot. Jow.* 5. Tobołki *ziele*, kaletki, *thlaspi*, Hirtentaſche, Bluttraut, Täſchelkraut, tasznik. *Urzęd.* 64. *Syr.* 1211. *Kluk. Dykc.* 1, 113, *Boh.* kokoška; *Vind.* babulza, kobuliza.

TOĆ, *ob.* Ten, Tenci.

TOCZARNIA, i, *ż.*, szlifiernia, die Schleifmühle. *Tr.* TOCZEK, czka, *m*, krążek, eine runde Scheibe. *Areolae mammarum*, toczki na około brodawek u piersi. *Perz. Cyr.* 1. 143. *et* 19. — Kładzie na głowę toczek z długą zasłoną z wysokiemi piórami. *Teat.* 20. *b*, *praef.* okrągły płaski kapelusz, ein runder flacher Hut. — Toczkiem *Adverb.*, kulając, taczając, tocząc; wälzend, gewälzt, in die Runde bewegt, kugelnd. Cymbry z Alpów toczkiem zwaliwszy się, do Włoch weszli. *Faliss. Fl.* 122. TOCZENICA, y, *ż.*, *Redimiculum*, czepiec, tkanka, toczenica, ochędożenie, które białogłowy na głowie noszą. *Mącz.*; strój białogłowski. *Sax. Tyt.* 6. ein Weiberhut, eine runde Weiberhaube. (*Boh.* točenice toczenie). Odejmie pan córkom Syońskim przyprawki i pończoszki i toczenice i jabłuszki woniające. 1 *Leop. Jes.* 3, 19. (czepce. *Bibl. Gd.*). — *Aliter:* Uczynił dwa słupy, dwie toczenice, które otaczały w koło dwie kapitele na słupach. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41. (dwie gałce okrągłe. *Bibl. Gd.*; runde Knäufe). TOCZKARZ, a, *m.*, który co toczy, der etwas herumwälzt. — *Fig.* Jąkał się każdy w tej krainie, zmyślny toczkarz słów swych w ślinie. *Zab.* 15, 201. *Nagł.* słowa cedzący, w gębie taczający; der die Worte im Munde herumwälzt, ehe er etwas hervorbringt. TOCZKIEM, *ob.* Toczek. TOCZNY, a, e, snadny do toczenia, leicht zu wälzen. (*Ross.* точный = akuratny; *Eccl.* токменный, точный takuteńki, podobniuteńki). *Volubilis*, toczny, obrotny. *Mącz.* beweglich, geſchmeidig. *Flexilis equus*, obrotny, toczny koń. *ib.* TOCZNOŚĆ, ści, *m.*, obrotność, *volubilitas*. *Mącz.* die Beweglichkeit, Geſchmeidigkeit, Wälzbarkeit; (*Ross.* точность akuratność). TOCZYĆ *cz. niedok.*, (cf. taczać, cf. ciec, cf. potok); *Boh.* tociti, točeti, točjm, tačjm; *Carn.* tozhiti, tozhim; *Croat.* táchem; *Ross.* точить, (cf. *Germ.* docken); kulając obracać, walając popychać; wälzen, fortwälzen, wälzend und kollernd fort bewegen. Toczyć kamień, pień. *Cn. Th.* 1144. Na co kamień pod górę toczyć, kiedy się znowu na dół powróci? *Mon.* 73, 722. Toczyć co ciężkiego na wałkach, fort ſchieben, fort ſchleifen. Takami ziemię toczą na groble. *Cresc.* 156. Toczenie ciężarów na półwoziu, na karach, takach albo po wałkach. *Solsk. Arch.* 18. — ℨ. *Latius:* Toczyć czym, toczyć co, obracać; wenden, rund um und um kehren, herum wälzen, hin wälzen. Harcownik toczył koniem krętym. *Jabł. Buk. N* 2. das Pferd tummeln. Umiéj konia prędko dosiadać i dobrze nim toczyć. *Star. Vot. C* 3 *b.* Jak Euryalus końmi swemi toczcie. *Prot. Par. B* 3 *b.* Więcéj chłopcu myśl o koniku, na którymby uczyniwszy go sobie z laski, objeżdżał a toczył, niż kiedy o łacinie. *Glicz. Wych. J* 5 *b.* Zrzebcem pospolicie nie każdy zatoczy, A miasto zatoczenia rychléj przez łeb skoczy, Szafrańcowie stary dom z tego herbu byli, A z dawna jako i dziś tą szkapą toczyli. *Rej. Zw.* 183. (*epigr.* na herb: Stary koń). Mewi podstraja Wirgilego lutni, Tersyt rumakiem Achilesa toczy. *Zab.* 10, 158. *Zabł.* Dobry jeździec, co się tyczy kształtownego toczenia koniem podług miary i czasu. *Gorn. Dw.* 32. — *Similit.* Ten chytry zwodnik umie misternie toczyć tymi błazny swemi. *Rej. Post. L l l* 1. Hełm na nim pierzem ogromnym nie toczył, I kity pozbył, wszystek porąbany. *P. Kchan. Jer.* 251. (nie kiwał, ruszał nim). Wół rozdrażniony ku górze toczy ogon kręty. *Tward. Wł.* 70. wznosi obracając, er ſchlängelt den Schweif in die Höhe. Już z tobą tańca nie toczę. *Past. Fid.* 127. nie odprawiam, ich (tummle) mache mit dir keinen Tanz mehr. Ta krok pełen rozkoszy w lekkim chodzie toczy. *Hul. Ow.* 123. (posuwa). Oczy swoje po wszystkich uważnie toczy. *Pot. Arg.* 49. er wälzt ſein Auge umher, läßt ſeine Augen herumkreiſen. Oko toczy wzrok ciekawy po upstrzonych błoniach. *Zab.* 13, 167. O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem Toczysz światowe niejednako rzeczy. *Zab.* 6, 244. obracasz, kierujesz, powodujesz, władasz niemi; lenken, leiten, regieren. Toczyć się *recipr.*, kulać się, obracać się; ſich umwälzen, herum kugeln, herum kehren, drehen, umwenden, wälzen. Nic się lepiéj nie toczy nad kulę. *Zabł. Roz.* 91. W koziełki jak kula się toczył. *Jabł. Ez.* 84. Uciął głowę Imbremu, i Trojanom w oczy Cisnął; ta na kształt kuli na piasku się toczy. *Dmoch. Il.* 2, 10. Śniegu bryły tym bardziej gromnieją, im dłużej się toczą. *Zab.* 5, 128. Powieki jego drgają, oko całe kołem się toczy. *Perz. Lek.* 147. Wlecze się chuda mądrość, spasłe głupstwo toczy. *Kras. W.* 14. tacza się, taumelt, torkelt von einer Seite zur andern. Toczą się pieniądze, bo okrągłe, t. j. łacno się wydadzą. *Cn. Th.* 430. Fortuna zawżdy na kole się toczy, A z tym na zdradzie, z kim najpiękniéj w oczy. *Rej. Zw.* 229 *b.* Uważaj sobie odmienność fortuny, jako się ona dziwnym kołem toczy. *Rej. Zw.* 66. Bóg kazał machinie świata pięknym porządkiem się toczyć. *Kołak. Wiek. A* 2. Jako co któremu stworzeniu bóg przywłaszczyć raczył, także się już to koło wiecznie a nieodmiennie toczyć musi. *Rej. Zw.* 2 *b.* Tak się to koło już zawżdy toczyć musi, aż do skończenia świata wszystkiego. *Rej. Post. I i i* 1. Już się tak zawżdy aż do końca musi toczyć ten nędzny a omylny świat. *ib.* Toczą się jakie rzeczy, idą swoim trybem, eine Sache geht ihren Weg. W naszej Rzpltej wszyscy niemal opuszczają wszystko, i pozwalają, aby się rzeczy same, jako chcą, toczyły. *Lub. Roz.* 419. ſie laſſen alles gehen, wie es will. Na świecie dziś nowym jakimsi obyczajem rzeczy toczą się. *Lat. Kom. E* 3 *b.* es geht jetzt alles auf eine andre Weiſe. Toczy się komu, wiedzie mu się, zdarza się, powodzi się; es glückt, geht von

Statten. Wielekroć się panu najlepiej toczy, tyle się kroć poddanym najgorzéj dzieje. *Kosz. Lor.* 127 *b.* Toczyć mowę, rzecz, sprawę, prowadzić, snować, przekładać; eine Sache, Rede vortragen, halten, führen. Dziś trochę obszerniéj rzecz swą przed wami toczył i prowadził. *Janusz. Lig A* 3 *b.* — *Simil.* Jedwabniki, robaczki, co jedwabie toczą. *Cresc.* 421. snują, z siebie wyprzędają; die Seidenwürmer ſpinnen die Seide aus ſich heraus, wickeln ſie aus ſich heraus. Pająk kunsztownie swoje toczy pajęczyny. *Tr. Recipr.* Wojna z wojny rośćie, spór się jeden z drugiego toczy. *Kosz. Lor.* 145. (jeden się rodzi z drugiego, wysnuwa się). — Toczy się sprawa, ciągnie się, trwa, odbywa się, agituje się, (cf. wytoczyła się); die Verhandlung geht fort, dauert, wird geführt. Toczyła się ona sprawa i przewłoka aż do czwartego roku. *Sk. Dz.* 1012. Koncylium Trydentskie przez lat się blizko 20 toczyło. *Sk. Kaz.* 34 *b.* Toczące się teraz negocyacye między dworem Wiedeńskim a Bawarskim. *N. Pam.* 13, 124. obwaltende, ſchwebende Unterhandlungen. Już teraz temu dzień trzeci, jak się te rzeczy toczyły. *Odym. Św.* 2, *M m* 2 *b.* Gdy się ta rzeczy scena toczy, tym czasem.... *Tward. Wł.* 191. Utwierdzono, aby to, coby się około biskupich skarg toczyło, najpiérwéj traktowano było, ażby do znajomości stolicy ś. przyszło. *Hrbst. Art.* 170. (*quid ageretur*). Wszyscy świadkami tego, cokolwiek się w téj mojéj sprawie toczyło, długoby to było zaś wypisać, co się działo. *Baz. Hst.* 197. Wszystka rozmowa przez całe posiedzenie nie o czym inszym, jak o tym toczyć się będzie. *Mon.* 70, 681. Wojna się toczy, prowadzi się, der Krieg wird geführt, (cf. stoczyć, staczać). Żelazem i męstwem wojny się toczą. *Boh. Kom.* 2, 507. Wojna nie może się toczyć bez rynsztunków należnych. *Star. Vot. D* 7. — *Simil.* Czas się toczy = upływa, die Zeit verfließt, geht dahin, verrinnt. Zaczną się wieki toczyć ku nieskończoności. *Przyb. Milt.* 400. Nowy rok, aby się w błogosławieństwie pańskim toczył, życzymy. *Birk. Zamoj.* 1. (żebyśmy go pędzili). — §. *De fluidis:* Strumyk w zielonéj murawie przeźroczystą wodę toczył po kamykach. *Mon.* 65, 168. obracał, prowadził; der Bach wälzte ſein Waſſer über das Geſtein. Toczyć łzy, cedzić łzy, wylewać łzy; Thränen vergießen, einen Thränenſtrom fließen laſſen; (*Eccl.* слезоточити, сльзити płakać, слезоточный, точащій слезы, слезящій, плащучій płaczący). Widziałem Prozerpinę, która toczy łzy ustawne. *Ustrz. Troi.* 47. Westchnąwszy ciężko ze dna głębokiego, I tocząc z oczu nieprzebrane zdroje, Rzekła.... *Odym. Św. K k* 3. Magdalena łzy toczyła obfite mistrza płacząc kochanego. *Odym. Św.* 2, *I i* 2 *b.* Nie usypia w zimne nocy, i łzy ustawicznie toczy. *Lib. Hor.* 70. *Zimor. Siel.* 145. — *Similiter:* Duch popada mi syna, iż gwałtem krzyczy, a on go dłucze i rozdziera, tak iż piany toczy. *Leop. Luc.* 9, 38. — *Recipr.* Toczyć się = płynąć, fließen, vergoſſen werden. Z oczu mi się toczył strumień łez obfity. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Toczyły mu się łzy z oczu. *Stas. Num.* 2, 80. — §. *Transl.* Toczyć trunek jaki z beczki, staczać, wytaczać, przetaczać, z czopu wypuszczać; ein Getränk zapfen, abzapfen, umzapfen; *Boh.* ztočiti, točiti, ztačeti; (*Sorab.* 1. tóczka podczaszy); (*Carn.* tozhiti, tozhem; *Vind.* tozhiti, tabernati = szynkować, tozhi, tezhi = ciec, *fluere*); *Croat.* tochiti, tochìm, vlevam; *Rag.* tocitti, utocitti, natocitti, iztocitti; (*Bosn.* toziti, utociti *haurire*, toçnik *scaturigo*); *Eccl.* точити, точу; cf. *Graec.* τήκω, *liquefacio*). Wino tam bardzo dobre toczą. *Birk. Dom.* 81. Ty z pełnéj beczki toczysz; my drożdży nie mamy. *Simon. Siel.* 29. — §. Toczyć co, utaczać, tocząc robić, kształtować; etwas drehend formen, runden. Toczę co okrągło, okrągło czynię, *glomero. Cn. Th.* 1145. Garncarz naczynie toczył z gliny rękami swemi na krągu swoim. *Radz. Jer.* 18, 4. Anacharsis wynalazł koło garncarskie, którego toczeniem robią się naczynia. *Pilch. Sen. list.* 3, 71. — Toczyć, jak tokarz; *Boh.* saustruhowati, (cf. strugać); *Sorab.* 1. dreszluyu; *Vind.* strushiti, strugati; *Carn.* draxlam; *Croat.* sztrugati, strusem; *Ross.* точу, точить, drechſeln, auf der Drechſelbank abdrehen. Stoły dębowe z nogami toczonemi. *Boh. Kom.* 3, 169. Toczenie *actio*, das Drechſeln; *opus*, tokarsko zrobiona rzecz, das Gedrechſele, Schnitzwerk. Dom wewnątrz był cedrem oprawiony, mając toczenia i fugowania swe bardzo foremne. *W.* 5 *Reg.* 6. 18. (rzezanie. *Bibl. Gd.*; rzeźba). Toczyć n. p. u kowala, na toczydle, ostrzyć, wecować, *cf.* odtoczyć, wytoczyć siekierę; auf dem Drehſtein ſchleifen, wetzen; *Sorab.* 1. tozisch; *Ross.* точу, точить. U kowala, ślusarza, gdzie siekiery, sierpy i inne naczynia żelazne na kamieniu toczą, ustawa się w korytku brużyna. *Haur. Ek.* 178. — §. Toczy robak drzewo etc.; wierci, gryzie; *Ross.* точу, точить, die Würmer nagen, zerſtechen, zerfreſſen, z. B. Holz; (cf. *Germ.* ſtücken, zerſtücken). Cedru i drugich drzew zdrowych mól i czerw' nie toczy. *Birk. Chodk.* 20. Heroda robaki toczyły. *Sk. Kaz.* 506. die Würmer haben ihn gefreſſen. Robacy mię toczą, robaczywieję, *vermiculor. Cn. Th.* 918. Krety jęły ziemię ryć, w koło i toczyć i psować. *Niemc. P. P.* 125. — §. Toczyć kogo, otaczać; umringen, umgeben, einſchließen. Z tyłu i w czoło Niezmierzony gmin ludu toczy go około. *Tward. Wł.* 16. Złoty mu wieniec skronie toczy. *Pot. Arg.* 30.

TOCZYDŁO, a, *n.*; *Bosn.* tocjo; *Rag.* tozìo, zîla; *Ross.* точило, (точильщикъ ostrzyciel, szlufierz, точильня szlufiernia, точильный szlufierski, tokarski; (точило 2. prasa od wina); okrągło wyrobiona osła z rękojeścią do obracania. *Kluk. Kop.* 2, 82. ein runder Schleifſtein zum Drehen. Toczydło kowalskie, szlifierskie. *Kluk. Rośl.* 2, 166. *Instr. cel. Lit.*

TOCZYSTY, a, e, — o *Adverb.*, okrągły jak toczony; rund, wie gedrechſelt. Ręka pełna, toczysta. *Teat.* 20. *b*, 203.

Pochodz. sub: *Tok.*

TOF, u, *m.*, [dziarstwo 2], *tophus*; *Germ.* der Tof, Tofſtein, Duckſtein; kamień wapnisty, osiada z mułu w wodach. *Kluk. Kop.* 2, 93, *Vind.* tuftizh, srabliu resatinski kamen, resatizhna pezh, mervlenjak.

TOINA, TOJNA, y, *ż.*, ziele, *apocynum*; u nas jeden jest gatunek, toina puchowa. *Kluk. Dykc.* 1, 46. jadowita, Hundstod. TOJAD, u, u, *m.*, ziele, wilczy jad, *aconitum*, Wolfswurz, Sturmhut. *Syr.* 1383. *Kluk. Dykc.* 1, 5, *Ross.* царь трава. TOJEŚĆ, ści, *ż.*; (*Bosn.* tojaga =

laska), u Ruśniaków tojeścią mianowany. *Syr.* 1383, *asclepias*; *Carn.* faroneka, astoklep; Schwalbenwurz, Giftwurzel. *Kluk. Dykc.* 1, 6. Tojeść, *vincetoxicum*, Schwalbenkraut. *Kluk. Rośl.* 2, 263. Tojad mordownik, pospólstwo na wielu miejscach czarnobylem, ogrodnicy bernardynem zowią. *Jundz.* 286, *Ross.* мордовникъ, пострѣльная трава. Tojeść wielka, *lysimachia*, Weidrich, rośnie kolankowato na miejscach wilgotnych. *Kluk. Rośl.* 2, 26. *Kluk. Dykc.* 2, 105; bażanowiec wielki. *Syr.* 1258.

TOK, u, *m.*, toczenie, kolenie, obrot; das Umdrehen, Wälzen, die Wendung. (*Slov.* tok *fluxio*, *fluxus*; *Carn.* tôk *tumor*, *bisaccium*; *Croat. et Hung.* tok *theca*; *Ross.* токъ potok, cf. ciek). Światła te niech dzielą dzień od nocy, a wiecznemi toki Niech znaczą dnie i pory i koliste roki. *Przyb. Milt.* 222. Bóg niebu dał to, iż tok swój rozumnym biegiem swym zawsze odprawuje, i nigdy toku swego nieuchybi. *Podw. Syon. A* 4 *b*. *Podw. Wróż.* 39. Co wam otuchę dobrą uczynić może, to jest własny tok szczęścia *Janusz. Oksz. C* 4. — *Fig. transl.* Pewność o pomyślnym toku negocyacyi. *N. Pam.* 13, 123. o pomyślnym biegu, postępie ich. — *Anat.* Barkowy tok, pociąg łopatki, *acromion. Perz. Cyr.* 33. die Erhöhung des Schulterblattes. — §. Tok ciała, toczność, kształt toczny; Gewandtheit, Geschicktheit des Körpers. Klacz przedziwnego toku. *Teat.* 7. *c*, 28. Co za tok, co za figura! *Teat.* 56. *c*, 42. — Tok, kształt, sposób, foza, maniera; die Gestalt, Art, Manier. Urzędnicy dywanu różnią się od inszych osobliwszym tokiem zawoju. *Kłok. Turk.* 55. (krojem). Te panienki nie takie filutki, jak Warszawskiego toku dziewczęta. *Teat.* 35. *b*, 29. I na krajów i wieków zważaj obyczaje, Różny tok czucia, różny rząd i wiek nadaje. *Dmoch. Szt. R.* 51. Algebra na tok języka Polskiego przerobiona. *Ustrz. Alg. praef.* — §. Tok, toczenica, strój na głowę, ein Kopfputz. Tok panieński z białemi piórami. *Teat.* 20. *b*, 178. — §. Tok, na Rusi: klepisko, bojewisko. *Dudz.* 31, die Dreschtenne. Pójdźmyż już za rolnikiem, co powraca z toku Niosąc w spichlerz zapasy dla głodnego roku. *Tom. Rol.* 95. — §. Tok do kopii na koń, w który się kopia wstawia, żeby mocno stała przy jeźdźcu, der Lanzenschuh. Trzeba do kopii toku, w toku jezdni kopią stawiają. *Alb. na Woj.* 9. Woli ogromne drzewo dźwigać w toku, Łuk tęgi ciągnąć.... *Pot. Syl.* 87. Wielkie w rzemiennym drzewa niosąc toku Poszli do siebie oni dwaj rycerze. *P. Kchan. Jer.* 143. Za wytrąbieniem trzecim, drzewo w toku złożył. *P. Kchan. Orl.* 1, 136. Bez toków trudno zażyć drzewek. *Pot. Jow.* 2, 75. Tok do karabina, hak, der Karabinerhaken. Na słowo komenderującego: broń do toku! kładzie się prędko karabin w tok, zapina się folga etc. *Kaw. Nar.* 413. Tok żelazny w ziemię wbity, dla proporca stawiania. *Cn. Th.* 1145. ein Ring in der Erde, worin die Standarte gesteckt wird. — §. Jęczmień wprzód zalać w toku abo w kadzi, w której ma być czop spodem, dla wypuszczenia wody. *Haur. Ek.* 106.? — §. Tok, toczenie robaków, gryzienie, rycie; das Nagen der Würmer ꝛc., das Wühlen, Graben. Krety, wstrzymajcie się proszę, Od tego rycia i toku! *Niemc. P. P.* 125. — §. *De fluidis*: Tok; *Boh.* tok; *Ross.* токъ; ciek, cieczenie; das Fließen, der Fluß, das Ergießen. Tok zbytni krwi z nosa abo z ust. *Syr.* 602, (*ob.* Krwotok). Kocyta łzawy strumień spadnie, a pobrzeże Flegeton z Acherontem cichym tokiem rzeże. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.* — (TOKAJ, -aju, *m.*, miasto Węgierskie, sławne przez swoje wino. *Dykc. Geogr.* 3, 123, Tokay. TOKAJSKI, a, ie, n. p. Tokajskie wino. *Krup.* 5, 102. Tokayer). — TOKARNIA, i, *ż.*; *Boh.* saustruh; *Sorab.* 1. dreszlarna, werczelna; *Vind.* vertiuna klop, ſukalu, strushna, strugauna klop; *Ross.* станъ, станокъ, токарня; warsztat od toczenia n. p. tokarski, garncarski krąg, die Drehſcheibe, Drechſelbank, Töpferſcheibe. Glina na stołku abo tokarni garncarskiej, wyrabia się na misy, talerze, garki. *Kluk. Kop.* 1, 313. Tokarnia do toczenia, dębowa, sosnowa, bukowa; drąg zaś do niej grabowy, dębowy. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Ciało jej właśnie jak z tokarni. *Morszt.* 18. wie gedrechſelt, wie eine Docke. TOKARKA, i, *ż.*; *Boh.* saustružnice; co się tokarstwem bawi, die Drechslerinn. *Tr.* TOKARSKI, a, ie, do tokarza lub tokarstwa należący; *Boh.* saustružnj, saustružnický; *Sorab.* 1. dreszlarski; *Slav.* strugárski; *Croat.* sztrugarszki; *Ross.* токаревъ, токарный, точильный; *Eccl.* токарный, Drechsler-. Tokarskie dłóto (*Bosn.* ostrug). Tokarskie hebłowiny, tokarskie wrzeciono, wałek. *Cn. Th.* 1145. Tokarska robota *Ross.* точка. TOKARSTWO, a, *n.*; *Boh.* saustružnictwj; *Vind.* strushnia, strugaria; *Croat.* sztrugaria; *Eccl.* токарство, токарное художество; *Ross.* токарство; sztuka tokarska, das Drechſeln, die Drechſelkunſt, das Drechslerhandwerk. Król Zyg. August tokarstwo pięknie robił. *Petr. Pol.* 213. TOKARZ, a, *m.*; *Boh.* saustružnjk; *Sorab.* 1. dreszlař, wereželnik; *Carn.* draxlar, lesasuk; *Vind.* strugar, strugavez, strushnik; *Croat.* sztrugár, ferkach; *Slav.* strugács; *Bosn.* strugar, bgljudar, koji strusge okrugom; *Eccl.* токарь, точильникъ; *Ross.* балясникъ, токарь; rzemieślnik od toczenia gałek, lalek etc., der Drechsler, cf. *Germ.* Docke.

Pochodz. od słowa. *tok*, (*cf. tknąć*); *taczać*, *dotaczać*, *dotoczyć*, *nataczać*, *obtaczać*, *obtoczyć*, *otoczyć*, *otok*, *potok*, *potoczny*, *przetak*, *przetaczać*, *przetoczyć*, *przytoczyć*, *przytaczać*, *roztok*, *roztoczyć*, *roztaczać*, *stoczyć*, *staczać*, *stoczek*, *stoczki*, *utoczyć*, *utaczać*, *wtoczyć*, *wtaczać*, *wytoczyć*, *wytaczać*, *zatok*, *zatoczyć*, *zataczać*, *zatoczysty*.

TOKOWAĆ *med. niedok.*, parzyć się, o niektórych ptakach, od głosu, którym się w ten czas wabią; ſich paaren, locken, von gewiſſen Vögeln; (*Vind.* klukati). Cietrzewie podobnie tokują, jak głuszce grają, tylko że gromadnie i na ziemi. *Zool.* 240. Jarząbek gdy tokuje, można go wabić piszczałką, głos samicy udającą. *ib.* 240. Drop' tokuje abo parzy się na końcu marca. *Kluk. Zw.* 2, 203. *Ład. H. N.* 30.

TÓŁ, *ob.* Tuł. TÓLIĆ, *ob.* Tulić.

*TOŁKOWAĆ. *Sak. Dusz.* 141, *ob.* Tłumaczyć.

TOŁOKNO, a, *n.*, [*z rusk.*, jagły utarte z jęczmienną mąką, Hirſenbrey 2], n. p. Wiedząc że na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie się zasadza, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szałamachy, *szołodusze, pszennika; co wszystko z mąki a z jagieł

zrobi, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37, *Ross.* толокно, suszona mąka jęczmienna, gedörrtes Gerſtenmehl.

*TOŁOMBAS, *TOŁUMBAS, *TUŁUMBAS, a, *m.*; *Ross.* тулумбасъ; turecki bębenek z dzwónkami, eine türkiſche Trommel, Janitſcharenpauke. W ciągnieniu Turcy zażywają tołumbasów, coś na kształt cymbałów. *Kłok. Turk.* 207. *Kras. Woj. Ch.* 68. — Bęben, taraban; die Trommel, Heerpauke. Spiżane tołumbasy miedzianym prętem bite. *Otw. Ow.* 126, *not.*, «bębny». Brząkano w miednicę, bębniono w tołombasy. *Pot. Pocz.* 61. Na muzycznych instrumentach, kotłach, tułumbasach, trąbach tam już grają. *Chmiel.* 1, 588. Więc o wielki hetmanie, w twoję się opiekę Dawszy, nie skórą, ale papierem oblekę Lichy tołombas, który już lat dwa tysiąca Dochodzi, jako dźwiękiem uszy ludzkie trąca. *Pot. Zac.* — *Anat.* TOŁUMBASOWY, a, e, n. p. Tołombasowa błonka w uchu, *membrana tympani. Perz. Cyr.* 2, 181. das Trommelfell.

TOŁPA, y, *ż.*; (*Ross.* толпа, gromada ludzi, pułk), n. p. W Ruskich krajach po wsiach najdują się słone wody, z których prasołowie warzą sól, i w tołpy formują. *Syxt. Szkł.* 104. [powinno być stołp, *ob.* Stołpiasty 2].

*TOŁSTKA, i, *ż.*, [cf. kołstka = kólczyk 2]. n. p. Ziarnek rumiennych ziela Sowia strzała, na Rusi, w Litwie i na Podolu zbierają do farbowania tołstek. *Syr.* 84.

TOŁUB, TOŁW, *ob.* Tułub.

TOM, = to-m, = to ja, *ob.* Ten.

TOM, u, *m.*, z *Greckołac.*, dział księgi, wolumen; der Theil eines Buchs, der Band. Wiele ogromnych tomów napisał o rzeczach, których sam nie rozumiał. *Zab.* 6, 340. — § *W górnic.*: Tom, stawik z którego woda w rynny ciekąca rudę myje, im Bergw. ein kleiner Teich, daraus das Waſſer in die Rinnen geht, das Erz zu waſchen. *Tr.*

TOMAKÓWKA, i, *ż.*, wyspa na Dnieprze, sławna bronieniem się na niéj Kozaków. *Dykc. Geogr.* 3, 123; tego nie wiem, czy ta wyspa Kozacka nie od *Tomos*, onego dawnego miasta, tak jest rzeczona. *Biel.* 3. eine Dnieperinſel.

TOMBAK, u, *m.*, mieszanina metaliczna prawie czerwono-żółtawa. *Kluk. Kop.* 2, 340; złoto sztuczne. *Krumł.* 199, *Germ.* der Dombak; *Carn.* medlân.

TOMASZ, a, *m.*, TOMASZEK, szka, *m.*, TOMEK, mka, *m.*, TOMUŚ, ia, *m.*, TOMECZEK, czka, *m.*, TOMUNIO, TOMCIO, TOMKO *dem.*, imię męskie, Thomas; *Boh.* Tomaš, Tuma, Tomjk; *Slov.* Tomaš. Przyjdzie zima, uchowaj boże, żeby mały Tomcio miał wyjść na dwór. *Mon.* 71, 106. Łapaj Tomku, póki na pomku. *Rys. Ad.* 34. (łyka drzeć i t. d.). — *Allud. ad*: Oto masz! da haſt! Lepszy Tomasz, niż Niemasz. *Jag. Gr. B b.* Mymbyś zabiegł wadom, Byś na mnie rzekł o Tomasz, abo na się Jadam (ja dam *allud. ad* Adamum). *ib.* Bodaj Oto i Tomasz żył w Sapiehów domu. *ib.*

TOMIK, u, *m.*, *dem. Nom.*, tom, ein Bändchen eines Werks, ein kleiner Band, Theil. TOMOTWÓR, a, *m.*, n. p. Cycero jeden z najmędrszych i najkształtniéj piszących tomotworów. *Mon.* 70, 41. co wiele pisze, autor wielu tomów lub dzieł, *mnogopis, ein Vielſchreiber.

TON, u, *m.*; *Germ.* der Ton; *Lat.* tonus *etc.*; *Boh.* hlahol; *Slov.* zwuk, hlas, prízwuk; *Sorab.* 1. zënk, (*ob.* Dźwięk); *Carn.* glasin, (*ob.* Głos); *Vind.* glaſs, ſhtima; *Croat.* zvénk; *Bosn.* zëek, zvék, zvecjanje, zvón, zucenje; *Rag.* zvék, zvoon, (cf. dzwon); *Ross.* звонъ, звукъ. Głos, ile się z jednego na drugi odmieniać może, zowie się tonem. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12. Łagodność jego mowy, ton przyjemny tkliwy. *Teat.* 46, 23. Odmieniają głos sobie, i osobliwszych w mówieniu tonów zażywają. *Mon.* 67, 499. W muzyce tonów jest siedm, te są: c, d, e, f, g, a, h; ton w nótach poznaje się przez linią, na któréj, lub nad którą jest położony. *Magier. Mskr.* Wziąwszy bandurę, ze wszystkich tonów, od *ut* do *sol* skoczne wygrawał tańce. *Zab.* 13, 61. W muzyce ton, do którego inne odnosimy, nazywa się tonem głównym. *Hub. Mech.* 147. Wysoki ton w muzyce, t. j. cienki, w nótach na wyższéj linii położony. *Magier. Mskr.* Niski ton w muzyce, t. j. głęboki, gruby, w nótach na niższéj linii położony. *ib.* — *Transl. varie*: Tony, słowa, mowa; Töne, Worte, Rede. Nigdy tak piękne usta przyjemniejszych nie wydały tonów. *Węg. Marm.* 1, 57. — Ton, sposób mówienia, tłumaczenia się, postępowania; der Ton, die Art, die Manier. Już też czas odmienić te tony, dosyć tych pieszczot, nie jesteśmy dzisiejsi małżonkowie. *Teat.* 15, 17. Śmiać się z drugich, jest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 105. Człowiek wielkiego świata, przejął modne tony. *Teat.* 33. *d*, 44. Do mody stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umiejących żyć, i za ludzi *du bon ton. Teat.* 19. *b*, 7. Powszechnym zaczyna być tonem, nie tak czynić, jak dawniej czyniono. *Kras. List.* 64. Ludzie dobrego tonu. *Teat.* 48. *b*, 5. Ponieważeś z tego mi zagrała tonu, poradzę ja sobie. *Teat.* 10. *b*, 48. Powziął ton decydujący, jakby na trybunale siedział. *Kras. Pod.* 2, 233. Ton zuchwały, niby wyroki jakie wydający. *Mon.* 70, 546. Te śmiałe tony urażać mnie powinny. *Teat.* 33. *d*, 45. Ton brał z nami despoty. *Teat.* 45, 1. Życzę zniżyć trochę tony, Bądź cokolwiek względniejszy a mniéj naprzykrzony. *Treb. S. M.* 113. Nie jest to pierwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teat.* 19. *c*, 100. Otoż to przecię teraz spuszcza z tonu. *ib.* 54. *b*, 26. *et* 17. *c*, 9. (spuszczać z basu na kwintę, den Ton herabſtimmen, skrzydła obwiesić). Pan szambelan daje sobie też tony. *Teat.* 19. *c*, 101. (powagę stroi, imponuje). Żyją według górnego tonu. *Pam.* 85, 1, 867. z pańska.

TÓN, *ob.* Tuńczyk, ryba.

TON! słowo komenderujące, ein Befehlshaber-Wort, halt! Ognia! ton! tuj! cel! pal! *Kaw. Nar.* 280. Na słowo ton! pluton się zastanowi; na słowo marsz, robi trzy raźne kroki; na słowo tuj, gotuje się. *ib.* 298.

TOŃ, i, *ż.*, TONIA, i, *ż.*; *Boh.* tuně; *Sorab.* 2. ton; *Ross.* тоня, тонька; — 1) głębia wody, cf. topiel; die Tiefe, tiefer Ort im Waſſer. Miasto jest, gdzie toń przedtym była Amfitryty. *Zab.* 8, 367. *Kniaź.* Dzieliwszy się wprzód Nil, znowu wszystkie odnogi w jednę toń łączy. *Bardz. Luk.* 184. Psia Scyla Sykulskie oszczekuje tonie. *Zebr. Ow.* 162. Dla gorącości wiele rzék w toniach swoich powysychało. *Krom.* 709. — *Alleg.* Trudno było na

to odpowiedzieć; żeby wybrnąć z tak głębokiej toni, udał się do xiąg. *Kłok. Turk.* 136. — §. Tonie, miejsce na jezierze upatrzone do sieci, mają być ze wszystkim oczyszczone. *Kluk. Zw.* 3, 235. in der Fiſcherey, ein Strich, der mit Netzen umſtellte Strich Waſſers. W jezioro wwiązanie dawane być ma według wiadomości, jako wiele toni w którym jeziorze będzie, każdą tonią stanowiąc za 24 groszy. *Stat. Lit.* 217. — Tonia, połów, tyle ryb, ile jednym połowem wyciągniono; ein Zug, ſo viel Fiſche als auf einen Zug gefangen werden. Gdy rybitwowie łowili, pewny człowiek tonią jednę zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Przedali mu rybią tonią. *ib.* — 2) *Transl. fig.* Tonia, niebezpieczeństwo, zły raz; Gefahr, äußerſte Noth; *Eccl.* трикаянство, величайшее несчастіе. Z rozmaitych przygod i z szkodliwych toń za świętą opatrznością dziwnie wychodzimy. *Żarn. Post.* 3, 520 *b.* Ze złej toni Rzplta wyszła. *Star. Ryc.* 55. Nieustraszone męstwo Sobieskiego wyratowało kraj z ostatniéj toni. *Pam.* 83, 2, 237. I Halicz, który już był na złej toni, odzyskał Kazimierz. *Biel.* 105. Któryż bóg z tej cię toni, która wiedma swemi, Lub czarownik wydźwignie zioły Tesalskiemi. *Hor.* 1, 124. Próżno się śmierci boim, żaden się tej toni Na świecie nie uchroni. *Petr. Hor.* 2, *B* 4. Wszyscyśmy w tejże śmierci toni. *Odym. Św.* 2, *H h* 2 *b.* Gdy już nam przyjdzie na zgonnej toni, toż dopiero do boga. *Rej. Post. S s* 6. Todesgefahr, Lebensgefahr. — TONĄĆ *med. jedntl.*; *Boh.* tonauti, ztonauti, ztonul, ztonu; *Rag.* tonutti; *Bosn.* tonuti; *Croat.* tònem, tonulszem; *Eccl.* тону; *Ross.* тонуть; pogrążać się, im Waſſer ſinken, hinunter ſinken, in Gefahr kommen zu erſaufen. Piotr, póki ma wcale wiarę, chodzi po wodzie, jak po suszy; a gdy jej naruszył wątpliwością, poczyna tonąć; i utonąłby był, by go pan nie ratował. *Sekl. Math.* 70. Gdy począł tonąć, zawołał: Panie! ratuj mię, tedy natychmiast Jezus wyciągnąwszy rękę, ujął go. 3 *Leop. Math.* 14, 30. (gdy się począł zanurzać. 1 *Leop.*). Kto tonącemu pomoc a popłynąć po niego chce, ma mieć dużą siłę, aby go on tonący nie utopił. *Sk. Żyw.* 2, 200. Kto tonie i gołego się miecza chwyta. *Rys. Ad.* 22; i miecza i ciernia. *Cn. Ad.* 1165; i wiszu się chwyta. *Pot. Arg.* 58. I brzytwy się chwytamy, gdy toniem. *Pot. Arg.* 271. (wszystkich sposobów używamy). — Okręt tonął. *Bardz. Luk.* 13. das Schiff ſank, fieng an unter zu gehen. W jednym okręcie płyniemy, Jednakoż wszyscy toniemy. *Dar. Lot.* 2. Nie tonący, nie pogrążny, co nie utonie, nie idzie na dno, *immersabilis. Cn. Th.* 533. *et* 514. nicht erſaufend, verſinkend, unverſenkbar.

Pochodz. *utonąć, zatonąć, potonąć*; *cf. topić.*

TONEK, nka, *m*, *dem. Nom.* ton; ein Tönchen. Tonek podufały. *Teat.* 28. *b*, 29.

*TONIEC [z *mazur.* 2], *ob.* Taniec.

**TOP, *ob.* Topiel. TOPACZ, *herb*; sępie skrzydło; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen.

TOPAZ, u, TOPAZYN, a, *m*, klejnot przeźroczysty, wysokiego żółtego koloru i w samym ogniu trwałego. *Kluk. Kop., Sienn.* 339. *Germ.* der Topas.

TOPEJKA, *ob.* Tupejka.

TOPIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* topiti, ztopjm, ztopiti; (2. topiti w piecu palić, tapati *naufragium facere*; *Sorab.* 1. tepim, tepu *mergo*; *Carn.* topim, stopim, 1) *liquefacere*, 2) *mergere*, tôp = armata; *Vind.* topiti, potoniti, vtopiti *mergere*, topiti, stopiti, restajati = roztopić; *Croat.* topìm, ztópiti, ztápliam *calefacio*, (topel = ciepły, cf. *Lat.* tepidus; vtaplatisze, vtopitisze = utopić się; *Hung.* táplálom *foveo*, *nutrio*; *Croat. et Slav.* tôp [z *tureck.* 2] *bombarda*, topigia *librator tormentarius*); *Bosn.* topiti, topliti, stopliti = cieplić, grzać *fovere*, *calefacere*; stapati, natapiti *madefacere*; *Rag.* toplitti, stoplitti *calefacere*, topitti, utopitti, *submergere*; *Ross.* топить, топлю palić w piecu, cieplić, topić *mergere*, topić, roztapiać *liquidum facere*, стопить, стапливать, истопить wypalić piec, przetopić wszystko; истопникъ palacz piecowy, истопле opałowe drzewo, топка palenie w piecu, потапливать poroztapiać, nieco napalić; утопить, утапливать uwarzyć, utopać, утопнуть, истопнуть, истопать, утонуть utonąć, топучій grzązki; cf. *Hebr.* טבל tabal, *intinxit*; טבע taba, *immersus est*; *Aeth.* ጠፍአ *periit in aquis*; cf. *Graec.* τέφος *locus palustris*, *uliginosus*; cf. *Germ.* Tiefe; cf. *Ital.* tufare; *Germ.* taufen, tauchen); — §. 1. pławić, pogrążać, zanurzać w wodzie, (cf. tonąć); (*dok.* utopić); ins Waſſer tauchen, ſenken, erſäufen, verſenken. Od mieczam ja chciał ginąć, baby tylko topią. *Pot. Arg.* 198. (czarownice topią). Myślę iść topić się do Wisły. *Teat.* 43. *b*, 69. (ich will mich erſäufen). Topi sternik bogactwa jednejże godziny, Które troskliwie zbierał z dalekiej krainy. *Teat.* 46. *d*, 47. Rozpalone żelazo węglami, Które wyjąwszy kowal krzywemi kleszczami, Topi w wodzie, to zatym pryska zatopione, I popiskuje w mokrzy ciepłéj zagrążone. *Żebr. Ow.* 302. — *Tr. fig.* Psy dzika dopadłszy, topią w nim swe zęby. *Miask. Ryt.* 2, 109. (utapiają, zapuszczają). Wzrok swój w ziemi topi. *Bardz. Trag.* 237. Orlik topi w słońcu wzrok. *Tward. Wł.* 6. Raz chmurną twarz ku niebu wznosi wysokiemu, Drugi raz w nizkiéj ziemi topi swe źrzenice. *Otw. Ow.* 531. (ſie verſenkt ihren Blick in die Erde; wryte ma w ziemię oczy). — §. 2) Topić kruszec etc., stopić *dok.*, roztapiać, pławić, rozpuszczać, zlewać; ſchmelzen, zerſchmelzen, zerfließen laſſen; *Sorab.* 1. żkru; *Vind.* spuſhat, arspuſhat, respuſhati, variti (cf. spuścić wosk, łój), prelijat, (cf. przelać); *Croat.* czvreti, czvrem, zecziviram, latim; *Ross.* топить, сплавить, сплавлять, сплавливаю. Gdy się tęgie ciało za pomocą ognia w płynne obraca, mówimy, że się topi, a samę tę pracą zowiemy roztapianiem. *Kruml.* 179. Pobrał od nich kołstki, stopił i wlał je w formę. 1 *Leop. Exod.* 32, 4. (spławił je. 3 *Leop.*). Wszystkie niepotrzebne dzwony stopione, a z nich drobna moneta bita zostanie. *Gaz. Nar.* 1, 273. Topienie, spławienie, rozpuszczenie przez ogień *Ross.* плавка, сплавка, сплавленіе, сплавливаніе. — *Fig. tr.* Topić swój majątek, marnować go, rozrzucać; durchbringen, verſchlemmen, vergeuden; *Sorab.* 1. topluyu, newužitne pžetžinam, (toplerski rozrzutny). NB. Jak słowo Pławić przechodzi ze znaczenia zapuszczania w wodę do znaczania roztopu przez ogień, tak też podobnież słowo nasze Topić zna-

czy *mergere i liquefacere.* Atoli za skazówką dyalektów, w których słowo *topitti, topliti* znaczy cieplić, grzać, trafimy na zrzódło teply t. j. ciepły; zatym wszystkie znaczenia za ich pomocą tak pogodzić wypada; topiti = 1) *calefacere* cieplić, 2) *liquefacere* roztapiać, 3) *mergere*, n. p. w roztopie, w odmięczy. TOPIALNY, a, e, do roztapiania służący, Schmelz-, Gieß-. Piece doświadczalne i topialne, *fusoriae. Kruml. Chym.* 23, (*Carn.* stopniza, plavsh; *Vind.* spufhauna pezh, plaufh, reszviralniza = piec topialny; *Ross.* горновый od pieca topialnego); *Carn.* rostopniza = tygiel topialny. Kufle topialne, *coni fusorii*, Gießbuckel. *ib.* 48, (*Ross.* подтопка podnieta). TOPICIEL, a, *m.*, roztapiacz, roztopiciel, der Schmelzer; *Vind.* spufhavez, spufhar, varitnik, varez, restajavez; *Ross.* сплавщикъ, плавильщикъ; *Boh.* topič, *f.* topička; *Croat.* topitel *calefactor*, *f.* topitelicza. TOPIEL, i, *ż.*, "TOP, u, *m.*, TOPIELISKO, a, *n.*, przepaść wodna, tonia; ein Waſſerſtrudel, Waſſerſchlund, Abgrund im Waſſer; *pr. et fig. Sorab.* 1. kužow; *Croat.* posiralische; *Vind.* poshiralifhe, vertulez, vodnu vertovilu, vtonifhe, vtoniuna jama, potoniuniza, podtezhifhe, (stoplina = szmelc; *Carn.* toplina); *Ross.* топь. Alexander bez wiatrów przebył Pamfilijskie topy. *Chrośc. Fars.* 47. Okręt rznie śmiało sztabą swą morskie topiele. *Mon.* 73, 269. W ten czas po morzu lawirować, gdy wszedłszy cnej synowie Ledy promieniem morskie uciszą topiele. *Mon.* 71, 344. W deszczów bujnym topie Sami z końmi się nurzali. *Chrośc. Luk.* 113. Jużeśmy, choć przy brzegu blizkim Smutnym szli w gardło śmierci topieliskiem. *Pot. Syl.* 312. Przebywszy nawałność, sama ledwo od topieli ocalona, na ląd wyniosła zwłoki ojcowskie. *Ossol. Sen.* 27. Chciwych morze żeglarzów pogrąża topielą, Zagęszczone pogrzeby. *Hor.* 1, 127. *Min.*. Gdzież gościniec, którym wierni mijają tę topiel czyścową. *Zarn. Post.* 3, 730 *b.* TOPIELEC, lca, *m.*, TOPIEŃ, pnia, *m.*, 1) człowiek, który we złej toni jest, albo z niéj wybrnął, abo w niej został = rozbit; *Boh.* tápač; *Rag.* utopjenik, utopnik; *Ross.* утопленникъ; *Eccl.* топлый, кораблекрушитель, (кораблекрушу *naufragium facio*); ein Schiffbrüchiger, der der Waſſergefahr kaum entgangen, oder auch darin umgekommen iſt, ein Ertrunkner. Topień morski, który okręt rozbił. *Volck.* 595. Napełniło się jezioro martwemi ciały, a woda topielcami zaśmiardła połów rybny zatrzymywała. *Nar. Hst.* 3, 65. Wszak się nie zbraniam śmiertelny umierać Tylko nie chciejcie mnie bogowie tak haniebnie zbierać Topielcem z świata. *Zab.* 13, 140. Archita nędzny topień, wiatrów igrzysko, W trosze lichego ma prochu łożysko. *Hor.* 1, 131. *Nar.* Widzi wybawionych na desce topniów z toni. *Bardz. Trag.* 231. *Naufragus*, topień morski, który łódź złamał, stracił na morzu wszystkę majętność swoję. *Macz.* Z topniów ten i ów się włóczy z swą deską, prosząc chleba. *Min. Ryt.* 4, 55. Topień ze mnie, grążne snadno Wszystek na dno. *Kchow.* 113. *Bardz. Luk.* 84. — 2) Topielec, Topień, TOPNIK, a, *m.*, strach wodny; der Nix, ein Waſſergeſpenſt. O topielcu powiadają, że zwykł w rzekach panować, i bydła rozmaite topić; że jego natura pochodzi z białej głowy brzemiennéj, która utonie; lecz gdy pasterze będą pijanemi, kiedy napawają bydło gotowy topielec będzie. *Haur. Sk.* 100. TOPIELISTY, a, e, — o *Adv.*, pełen topielisk; *Ross.* топкій, voll Waſſerſchlunde. Rzéka ta bardzo błotna i topielista. *Biel.* 300. Brzeg głęboki, piaszczysty, topielisty. *Archel.* 2, 156. TOPNIEĆ *neutr. niedok.*, stopnieć *dok.*; (*Ross.* топнуть tonąć); roztapiać się, rozpuszczać się, rozpływać się; ſchmelzen, zerſchmelzen, zergehen, zerfließen; *Boh.* odgihnauti; *Sorab.* 1. žkru szo, rozbežu szo. Piec idzie, gdy w piecu ruda topnieje; przeciwnie stoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieje. *Os. Zel.* 80. Topnienie, *liquefactio*, gdy ciało stałe mocą ognia zamienia się w płynne. *Śniad. Chem.* 31. Wosk rozgrzany topnieje. *Auszp.* 43. Dopiero się ojcu lwem stawiła; już ci teraz jak wosk topnieje, i na wszystko pozwala. *Teat.* 16, 17. — *Fig.* Topniał z radości. *Weg. Marm.* 3, 33. Z wesela niewysłowionego Wszystka na sercu i duszy topniała. *Odym. Św. D* 4 *b.* Przeszło 40000 Moskali pod Oczakowem stopniało. *Kur. Pet.* 331. zginęło, przepadło; ſie ſind geſchmolzen, geblieben, umgekommen. STOPNIAŁY, TOPNY, a, e, roztopiony, stopiony; *Ross.* сплавленный, zerſchmelzt, geſchmolzen. Srebro pięć kroć topne. *Anakr.* 22. — §. Topny, TOPNISTY, STOPNISTY, snadny do przetopienia, mogący być stopionym; *Vind.* restapliu, spufhanliu, svarliu; *Ross.* плавкій, плавокъ, плавильный, ſchmelzbar, leicht zu ſchmelzen. W ognistym płomieniu ołów trzyma topny. *Hor.* 1, 165. *Zab.* 5, 297. *Nar.* Topne w kupę znosząc miody Pszczoły sok rozkładają w woskowe przegrody. *Pilch. Sen. list.* 2, 375. Rzeczy niestopniste. *Stas. Buff.* 16. Nietopnisty, *non liquescens. Cn. Th.* 533. Góry niestopniałemi lody przykryte. *Stas. Buff.* 274. TOPNISTOŚĆ, ści, *ż.*; *Ross.* плавкость; snadność bycia roztopionym, die Schelzbarkeit.

Pochodz. *dotopić, dotapiać, potopić, potop, potopowy, stopić, stapiać, roztopić, roztapiać, utopić, utapiać, zatopić, zatapiać, zatop*; fortassis etiam *topola.*

TOPOLA, i, *ż.*, "TOPOL; (*Boh.* topol, linda; *Carn.* topol, topólna, jesîka, jagned; *Vind.* topol, jagned, jagneda; *Sorab.* 2. topol; *Sorab.* 1. topow; *Croat.* topòl, trepelika drevo; *Bosn.* topola, trepetglika; *Rag.* tòpola; *Slav.* topola, jablan, (cf. jabłoń); *Ross.* тополь, осокорь душистая balsamowa topola, райское дерево); *Lat.* populus arbor; *Gall.* peuplier; *Germ.* die Pappel, der Pappelbaum; drzewo pierwszéj wielkości, dwojakie, biała topola i czarna. *Kluk. Rośl.* 2, 34, (*ob.* Osika). Topola Włoska, die Wälſche Pappel, ma gałęzie ku drzewu ściśnione, i w rośnieniu niejaką piramidę wyraża. *ib.* 67. Wodoluba topol. *Zab.* 9, 218. TOPOLINA, y, *ż.*, topolowy gaj. *Cn. Th.* 1146, *Carn.* topolje; *Vind.* topolje, topolovina, jagnedje; *Croat.* topolovina, topolje; *Bosn. et Rag.* topoliscte; *Ross.* топольникъ, das Pappelwäldchen. Gdyśmy już byli w topolinie .... *Przyb. Ab.* 46. — §. Drzewo topolowe, drzewo z topol, Pappelholz; *Carn.* topolvina; *Rag.* topolina, topolvina. "TOPOLISTY, a, e, n. p. Topolista rzeka. *Otw. Ow.* 35. nad którą dużo topoliny, voll Pappeln. "TOPOLORODNY n. p. Pa-

dus. *Hul. Ow.* 168. (pappelntragend, *populifer*). *Subst.* "TOPOLORODZCA Sperchiéj, *populifer Spercheos. Zebr. Ow.* 19. TOPOLOWY, TOPOLNY, a, e, do topoli należący; *Boh.* topolowý; *Rag.* topolov, topòlni; *Bosn.* topolov; *Croat.* topòlov; *Ross.* тополевый, Pappel=. Topolowa maść, *aegirinum. Cn. Th.* 1146. Topolne drzewo. *Lib. Hor.* 109. TOPOLÓWKA, i, ż., rodzaj rośliny, *alcea Linn.*, Sigmarfraut, Pappelkraut; u nas jeden gatunek jest różowéj, Roſenppapel. *Kluk. Dykc.* 1, 19; *Ross.* рожа.

TOPOR, u, *m.*, TOPOREK, rka, *m. dem.*; (*Boh.* toporo, toporko, topořisko; *Vind.* topar, toparifhe, dershalu, rozhiza trzonek, dzierżak); *Slov.* topor; *Ross.* топоръ, топорикъ; (*Pers.* teber. *Czart. Mskr.*); §. 1) naczynie ciesielskie. *Jak. Art.* 3, 320; gatunek krótszéj siekiery, das Beil; *Vind.* butiza, fhroka ſekira, zimbraka, ziepouniza, ziepleniza, prezepniza, zepin; *Eccl.* оскордецъ, оскрѣдъ (cf. oskarda), скунко. Siekierę zowią Moskale topor. *Biel. Hst.* 435. Jakoby w lesie drwa, siekierami wyrębowali drzwi jego, siekierą i toporem obalili je. 3 *Leop. Ps.* 73, 6. (siekierą i nasiekiem. 1 *Leop.*). — *Fig.* Ludzi zbierać w pokoju, jest to sobie wieszać topor nad szyją. *Pot. Arg.* 507. (miecz do gardła, oczywiste niebezpieczeństwo). — §. Topor, *herb*; tak dawny, iż go też starzą zowią; topor biały w polu czerwonym. *Biel.* 23. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen. — §. 2) Toporek ryba, *ob.* Barwena. TOPORNIA, i, ż., huta żelazna na topory, eine Eiſenhütte, wo Beile gemacht werden. Do pieca Stąporkowskiego jest 5 fryszerek i topornia. *Os. Żel.* 56. TOPORZYSKO, a, *n.*; (*Vind.* ſekirni topar; *Carn.* toporishe; *Sorab.* 2. toparischczo; *Sorab.* 1. toporžczo, toporžczko; *Ross.* топорище; (*Boh.* topořisko, topůrko, násadište; *Carn.* toporishcze; *Croat.* toporische, dersalo, ruchicza=trzonek, rękojeść); drewno, na którym topor osadzony lub siekiera; der Stiel eines Beils, einer Art. Nad rzeką drwa rąbiącemu, siekiera z toporzyska spadła w wodę. *Star. Ben. B*, 4 *b.* Z toporzysk siekiery spadają. *Bardz. Trag.* 514. Na krótkim toporzysku. *Rys. Ad.* 47. Okrutną częstokroć oddają nam niewdzięcznością, na kształt owéj zaostrzonéj siekiery, która z lasu dobrawszy toporzyska, tym samym wszystkie wycina drzewa. *Mon.* 73, 758. — Toporzysko, drzewo grube dębowe, na którym młot wielki, który żelazo kuje. *Os. Żel.* 86. der Hammerſtiel in den Eiſenhämmern. — §. Toporzysko, wielki albo zły topor; *sed hoc sensu raro obvium. Cn. Th.* 1146. ein ungeſchlachtes, elendes Beil. TOPOROWY, a, e, od toporu, Beil=; *Ross.* топорный. Toporowy prokrowiec, *Ross.* топорникъ.

TOR, u, *m.*, [z *franc.* tour 2]; (*Bosn.* tór, ghdi ovce stoje *ovile*, tór od krava i volova, obor *bovile*); tor, droga wydeptana, wytarta, utarta, pełna śladów; ein betretner Weg, eine Bahn; *Vind.* storjen pot, zesta; *Sorab.* 2. bonna. — *Pr. et fig.* Rzecz trudna w ćmie wyśledzić tory. *Przyb. Milt.* 74. Jeździł wszystko wielkim gościńcem, bitym torem. *P. Kchan. Orl.* 1, 37. Łatwo póty nie błądzić, póki się bitego pilnuje toru. *Mon.* 76, 557. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze Z uwagą chodzi, wielki Monitorze; Nie zboczy wpadłszy na rozdrożne widła, Trzymający się twojego prawidła. *ib.* 74, 38. Zbłądziłeś od toru prawdy, odstąpiłeś od gościńca sprawiedliwości. *Pociej.* 138. Tor do żywota zbyt nie obfity, Ale do śmierci gościniec bity. *Kchow.* 142. Nie tać to jest droga i tor spokojnej gościny. *Suszyc. Pieśn.* 3, *B* 2 *b.* Nuż tym torem, za łą nędzną a upadłą Magdaleną. *Rej. Post. Fff* 6. Idzie chwalebnym dawnych poprzedników torem. *Zab.* 12, 65. (śladem, ściegnem). Czynił mu mieczem tor na zachód cały. *Suszyc. Pieśn.* 3, *H* 3. (miejsce, rum, drogę mu otworzył, utorował). Tor życia, sposób życia, tok życia; die Lebensart, der Lebenswandel. Staraj się równy zawsze utrzymać tor życia. *Pilch. Sen. list.* 279. A ja prostak, a przecięż chciałbym z tego toru Coś pojąć i określić, jak żyją u dworu. *Kras. Sat.* 85. Broń cię boże, abyś się miał dać stłumić i zbić z toru. *Pilch. Sen. list.* 257. TORAK, a, *m.*, zgrubiale, *vituper.*, tor podły zły, eine ſchlechte Bahn. Bita droga przez pole, jakie więc toraki Czynią ordy Tatarskie, po naszemu szlaki. *Pot. Pocz.* 613.

Pochodz. *torować*, *utorować*.

TORBA, y, ż., TOREBKA, TOREBECZKA, i, ż. *dem.*; *Sorab.* 1. ranczen, wandrowski męschk; *Carn.* tôrba, mavha; *Vind.* torbiza; *Croat.* torba, torbicza, torbichicha, (torborezecz=rzezimieszek); *Hung.* turba, táskátska; *Bosn.* torba, periça, tehatiça; *Rag.* tôrba, torbiza; *Ross.* торба, сума переметная, na Kamczatce торбасы pantalony; (*Turc.* torba. *Czart. Mskr.*); tajstra, toboła, ein Torniſter, Bettelſack, (cf. teorba). Nie jedne są to ludzi losy, Jedni torby dźwigają, drudzy noszą trzosy. *Zab.* 14 68. Smutny widok snujących się figur okropnych, przybranych w torby i gałgany, licznego ubóstwa. *Xiądz.* 31. Z torbą pójść. *Teat.* 8, 27. żebrać, betteln gehen, an den Bettelſtab kommen. Z pijaństwa wynika z torbami po żebrach chodzenie. *Perz. Lek.* 257. W coż się pan obróci, kiedy wszyscy poddani jego z torbą pójdą? *Teat.* 8, 32. Trzeba będzie rozbijać, hultaić i torbę włoczyć bez żadnego zapasu. *Teat.* 19. *c*, 66. Tysiąc biednych dyabląt, żyjących z kałamarza, wrzeszczą, że ich przywodzę o torbę. *Teat.* 20. *b*, 194. — *Adag.* Jeden taki jak drugi; to wór, to torba. *Teat.* 21, 168, (cf. nie kijem, lecz pałką). — *Burlesque:* Torbami, kupami; in ganzen Haufen, Packen. Obciążał wszystkie znajome osoby torbami koplimentów. *Zab.* 16, 43. — §. Torebka, *botan.* okrycie owocowe, z wielu części złożone, w czasie dojźrzenia ziarn otwierające się, *capsula. Bot. Nar.* 126. die Fruchtkapſel. TORBIARZ, a, *m.*, z torbą chodzący, żebrak; ein Bettler, der mit dem Bettelſack, Schnappſack herum geht. Wiotchemi torbiarz trzęsie gałganami. *Hor.* 2, 143. *Nar.* Różnych warzyw kosze Od jednych drzwi do drugich jak torbiarz roznoszę. *Zab.* 15, 176. TOREBNY, TORBOWY, a, e, od torby, Torniſter=, Bettelſack=; *Croat.* torbichni.

TORF, u, *m.*, *turpha*; *Ital.* torba; *Germ.* der Torf; *Gall.* tourbes; *Angl.* turf; *Svec. et Isl.* torf; pewna ziemia tłusta gęstemi i różnemi korzonkami przerosła; która w sztuki na kształt cegieł wykopana i wysuszona, zażywa się zamiast drew i węgli. *Kluk. Kop.* 1, 227; *Vind.* fu-

ſhik, rushina, rushena; *Ross.* торфъ. TORFOWY, a, e, od torfu; Torf-, *Vind.* ſufhni, ſufhizhni; *Ross.* торфяный.

TORGAWIA, i, *ż.*, miasto Saskie, Torgau. *Dykc. Geogr.* 3, 125; od słowa targ, *forum. Bohoritz., Sorab.* 2. Torgow; *Boh.* Turkow.

*TORŁOP, u, *m*, tułup, cały kożuch, ein ganzer Schafpelz, durchaus gleich. Za kożuch barani białogłowski torłop, 70 groszy. *Stat. Lit.* 395.

TORNAK, u, *m.*, *Tournay*, miasto w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr.* 246, eine Stadt.

*TORÓPIĆ się, *ob.* Trapić się.

TOROWAĆ *cz. niedok.*, utorować *dok.*, tor czynić, drogę słać; *propr. et fig.* einen Weg machen, bahnen; *Vind.* pot narediti, pot poraunati; *Ross.* укатать, укатывать, торить дорогу, (горить zwyczaić, торіться stojąc czekać, торѣть, наторѣть wyknąć, nawyknąć, торение zwyczajenie, торный gładki, równy, o drodze); *Eccl.* путетворю, пѫтьствортити. Wielki bity gościniec torowały za nim. *Przyb. Milt.* 69. Będę się trzymał staréj drogi, lecz jeśli krótszą znajdę i równiejszą, tę sobie utoruję. *Pilch. Sen. list.* 1, 273. Żelazem przejście otworzyć, i drogę sobie torować. *Pilch. Sall.* 112. Dokądkolwiek iść podoba się, zawsze mieczem nam drogę utorować trzeba. *Zab.* 12, 299. Drogę sobie pałaszem utorować. *Boh. Kom.* 4, 204. Ować to ścieżka, którą prorocy od początku świata sobie upodobali, onęż tłoczyli i torowali. *Wiszn.* 176. Idzie baranek, gotując drogę do Jerozolimskiego tryumfu, toruje ścieżkę do państwa niebieskiego. *Pociej.* 210. TOROWANY, *contr.* Torowany, a, e, bity, ubity, n. p. gościniec, gebahnt. Torownym gościńcem leda kto się wlecze. *Rys. Ad.* 68. *Cn. Ad.* 1166. Pójdzie on torownym twym śladem. *Zab.* 12, 111. Szedł na Armenią torownemi szlaki. *Chrośc. Fars.* 472. *Chrośc. Luk.* 154. Tu ci się ukazuje jaśniejsza droga, a utorowańszy gościniec ku panu chwały. *Rej. Post. K k b.* Chodzą w drogach złości, to jest, od onych starożytnch ludzi świętych nieutorowanych, ale nowo wymyślonych. *Gil. Post.* 258 *b.* Na tym świecie niemasz ścieżki, którąby od tysiąca ludzi przed nami nie była utorowana. *Teat.* 33, 31. udeptana, utarta; betreten, ausgetreten.

TORT, u, *m.*, *TORTEL, u, *m.*, TORCIK, a, *m. dem.*; *Lat. med.* torta; *Ital.* torta; *Gall.* tourte; *Angl.* tart; *Germ.* die Torte; *Boh.* dort, teykanec, dortjk, dortček; *Carn.* tôrta; *Vind.* torta, gospoſhna potiza; *Croat.* tórta, torta; *Bosn.* torta, prrisnaç, priesnac, ghibaniça, zelegnak, prrisnaç od zelja; *Rag.* ghibàveza, prjêsnaz; *Slav.* kołàcs, (cf. kołacz); *Ross.* туртъ, сладкій пирогъ, (cf. pirog). Tort ciasto z konfiturami, marmeladą różną, pieczony. *Wiel. Kuch.* 431. — Czynią kucharze z ryżu przypiekanki abo tortele. *Syr.* 1001. Tort jabłeczny. *Tr.* Mniejsze stany pieką kreple, większe torty. *Rej. Zw.* 61, (cf. podług stawu grobla, piędzią się mierzyć). *Gil. Post.* 319. TORTARZ, a, *m.*, co torty robi, piecze; *Vind.* tortni pezhenik, der Tortenbäcker. Nie było w ten czas tak wymyślnych kucharzów, piekarzów, tortarzów, smażarzów. *Rej. Zw.* 60.

TORTURY *plur., ob.* Męki, cf. pytki; *Sorab.* 2. tractura; *Vind.* restegnilu (cf. rozciągnąć), saghuni sprafhanje, glavokriunu sbaranje; *Ross.* пытка, розыскъ, die Tortur; (*med. Lat.* tortura, cf. *torquere*, *torsus*). Uczynku tylko na torturach dochodzimy, sprawiedliwości zaś na sądach. *Siem. Cyc.* 500. Nie bredziłyż inkwizytki na torturach, tak jak niesie przysłowie: bredzą jak na mękach. *Boh. Dyab.* 2, 310. — *Fig. in singular.* Co drugich zaleca, to dla niéj jest torturą. *Mon.* 68, 227. męką. TORTUROWY, a, e, od tortur, Tortur-; *Ross.* пыточный.

TORUŃ, ia, *m*, pierwsze między trzema Pruskiemi miastami wielkiemi. *Vol. Leg.* 7, 759, die Stadt Thorn an der Weichſel. Toruń budowny i bogaty w cnotę, Tam szczerych mieszczan oglądasz ochotę, Tam pokój, tam wstyd, tam płuży uczciwość, I sprawiedliwość. *Klon. Fl. F* 3 *b.* — *§. Botan.* Toruń, pierzyste ziele, *artemisia dracunculus*, gatunek bylicy. *Kluk. Dyke.* 52. *Syr.* 179. der Dragun, Draban; estragon. *Wiel. Kuch.* 431. TORUNIANIN, TORUŃCZANIN, TORUŃCZYK, a, *m.*, który z Torunia rodem, der Thorner. Torunianie. *Vol. Leg.* 3, 455. TORUŃSKI, a, ie, Thorniſch. Piernik toruński. *Haur. Sk.* 36. Cegła toruńska, *ob.* Cegła.

*TORZ, *ob.* Tchórz.

TOŚ, *ob.* Ten. TOSAMOŚĆ, ści, *ż.*, *indentitas. Cyank. Log.* 65. *TOŻSTWO, a, *n.*; *Eccl.* тѣжьдество, тождесловіе, die Einerleyheit, Identität. *Łęsk.* 2, 112. *Śniad. Alg.* 1, 28. *Alg. Nar.* 4. Ociec i syn przez tożstwo i jedność siły tchnienia ich, jeden i tenże jest jego *spirator* tchnący. *Smotr. Apol.* 72. Zjednoczenie trzech person, jedność i tożstwo istności. *Smotr. Lam.* 128. *Smotr. Apol.* 51. TOSAMY, a, e, identiſch. Zrównania są tosamemi, kiedy wyrażają tosamość co do stosunków i co do terminów. *Śniad. Alg.* 1, 46.

*TOSIEŃKA, [i, *ż.*, *blande* Antonina, Antosia 2], *ob.* Dosieńka [Dorota, tu nie należy 2].

TOSOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Poszóstno jeździsz, talery tosujesz, A poszelężnym być sobie mianujesz. *Bratk. O b*; tasujesz, w stosy układasz.?

TOTUMFACKI *burl.*, z *Łac.* fac totum = co wszystkiego u kogo dokazuje, prawa jego ręka; der bey einem alles macht, alles gilt. Stary totumfacki pułkownika. *Teat.* 30, *praef. et* 33. *c*, 12.

TOWALIA, *ob.* Tuwalnia.

TOWAR, u, *m.*, TOWAREK, rku, *m dem.*; (*Boh.* orkaff, workaff (cf. wyderkaf), zbożj kupeckě, (cf. zboże); *Slov. et Siles.* towar; *Sorab.* 2. wohra, kschami; *Sorab.* 1. wora: *Carn.* blagu (cf. błogo), tovor *clitella*, juki, tovorneske kojn = juczny koń; *Vind.* tovor, tovorstvu = ciężar, brzemię, frocht, ładunek, tovoriti, tovorjati, potovoriti = ładować, tovornu fedlu = juki, tovorski, tovorni vas = bryka, tovorni, tovorski konj = juczny koń, tovorni ofel = juczny osieł, tovornik = drągarz, nosarz; *Dal.* tovarnik = oślarz, tovar, magaracz = osieł; *Croat.* tòvor 1) *onus*, *sarcina*, 2) *asinus*, tovòrim *sacrinas impono*, juczę, roztovorújem (*deonero*), roba, tergovina, (cf. targ); *Bosn.* tergovina, pratesgi (cf. sprzęty), (tovar 1) osieł,

2) tovar, suaka sgivina od sumara *jumentum*, 3) tovar, brimme *onus*, tovarcich = osiełek, *f.* tovrçiça, tovarina, cjovjek od niscta = nikczemnik; *Rag.* tovar, 2) *sudes*, ossal, magarre, magarraz, poslenik, *dem.*, tovarcich, magarcich, oslich, oslovaz, *f.* tovariza, posleniza, magariza, oslizza = osieł, osiełek, oślica; *Slav.* natovariti = naładować, iztovariti = (wyładować), roba, (cf. rąb, rąbek); *Ross.* товаръ, таваръ, товарецъ, (тавары, товары obóz, cf. tabor); cf. *Germ.* die Waaren; (*Svec. et Isl.* wara; *Isl.* werja = przedawać); towar, kupia; *Germ.* die Waare, Handelswaare. Kupcy będą lamentować nad nim, że już towarów ich więcéj żaden nie kupi; towaru ich, złota, srebra, kosztownych kamieni, i t. d. 1 *Leop. Apoc.* 18, 11. Drobne towary: (*Ross.* дробязникъ, cf. drobiazg). Kradzieżą grzeszą, którzy złe, skażone i fałszywe towary za prawdziwe i całe przedawają. *Kucz. Kat.* 3, 166. Towary leśne, popioł, potaż, smoła, cembrowiny, klepki, wasiłki, maszty, bale, tarcice etc. *Vol. Leg.* 3, 60. Jaka płaca, taki towar; *Slov.* lacné maso, řidká polewká; *merces pretio correspondent*, kupfern Geld, kupferne Waare. TOWARNY, a, e; *Ross* товарный; do towarów należący, Waaren=; (*Vind.* tovoren, tovorski = ciężarowy, brzemienny, juczny; *Rag.* tovarski, magarski, osegli = ośli). Towarne nabywanie zależy na przywożeniu i wywożeniu. *Petr. Ek.* 26. Wyrębowanie towarnego drzewa. *Pam.* 85, 1, 412. *ob.* towary leśne.

TOWARZYSKI, a, ie, TOWARZYSKO, TOWARZYSKIE *Adverb.*, TOWARZYSZNY, a, e, snadny do towarzystwa, do towarzyszenia się, ludzki; *Boh.* towaryšky; *Slov.* towarišní, towarišliwi, (towaršliwec *Socialis*, *Instrumentalis casus gramm.*); *Sorab.* towarschki, towarschně, woboszny, (cf. obeszły); *Vind.* tovarfhliu, perluden, tovarfhen, perdrushliu, (tovarfhen, sdrushliu = małżeński); *Croat.* paydassni; *Bosn.* drusgevan, (cf. drużyna); *Slav.* druxevan; *Ross.* обходительный, gesellig, umgänglich, leutselig. Bóg człowiekowi dał naturę towarzyską, która go do kupy pędzi. *Sk. Kaz.* 653. *Pilch. Sen. list.* 12. Wół między inszemi zwierzęty jest towarzyszny a przyjażny. *Sienn.* 273. Dobrodziejstwo dawać, rzecz jest towarzyska; bo kto daje, jedna sobie u kogo przyjaźń. *Gorn. Sen.* 354. Cnoty towarzyskie są te, co nas czynią użytecznymi tym, z którymi żyć nam przychodzi. *N. Pam.* 13, 44. Z dobroci wypływa grzeczność, i cnoty towarzyskie, które uprzyjemniają życie tych, co nas otaczają. *N. Pam.* 24, 526. Siadywał przy nich towarzysko. *Wad. Dan.* 29. (familiarnie, po przyjacielsku, cf. bezpiecznie). Wiele z nim i towarzysko mówił. *Baz. Hst.* 97. Przyjacielsko go i towarzysko u siebie zatrzymywał. *Warg. Wal.* 152 Pisaliśmy do papieża towarzyskie listy, *familiares*. *Hrbst. Art.* 154. Od trzydziestego roku Jezus z ludźmi towarzyskie żyjąc, ich kłopoty nosił. *Sk. Kaz.* 26 *b.* Jezus żywot sobie tak nizki i towarzyski obrał, iż najuboższemu trudny do niego przystęp nie był. *Sk. Kaz.* 299. — Towarzyski komu, familiarny, poufały z nim, mit jemanden vertraut. Był Jan ś. Jezusowi nad inne towarzyski i jemu łagodną nad inne pokazował pan miłość, bo na piersiach jego odpoczywał. *Sk. Żyw.* 2, 427. Był ś. Filip bardzo wdzięczny i towarzyski panu Jezusowi, mając u niego bezpieczność nad innych. *Sk. Żyw.* 269. Xiądz ten, acz z młodych lat był towarzyskim Husowi, wszakoż potym, gdy się Hus przeciwił papieżowi, począł być Husowi nieprzyjacielem. *Baz. Hst.* 6 *b.* — 2. Towarzyski; *Ross.* товарищескій, клевретный; *possess.*, towarzyszom spólny, do towarzyszów czyli towarzystwa należący. *Cn. Th.* 1147. Mitgenoffen =, Mitgefellen =, Freunde =, Bundesgenoffen =. Towarzyskie miasto, *socia urbs. ib.* TOWARZYSKOŚĆ, ści, ż.; (*Boh.* towaryštwj; *Sorab.* 1. towarschnoſcź; *Vind.* tovarfhnost, tovarfhlivost, perdrushlivost, perludnost); snadność towarzyszenia się, die Geſelligkeit Towarzyskość zbytnia sługę psuje, i wzgardę pana u niego gotuje. *Cn. Ad.* 1166. spospolitowaniem osoby drogie tanieją, ustawiczne obcowanie jedna lekkie poważanie). TOWARZYSTWO, a, *n.*; *Boh.* towaryšstwo, towaryštwj; *Slov.* towaryštwj; *Sorab.* 1. towarschtwo; *Carn.* tovarshtvu drushba, sdrushba, (cf. drużyna, drużba); *Vind.* tovarstvo, tovarfhtvu, drushtvo, drushba, drushnost, tovarfhina; *Croat.* tovarustvo, terstuo, drústvo, drûsba, paydastvo; *Dal.* tovaristvo; *Hung.* tarsasagh, társasàg; *Rag.* druxina, zâdruxba, drûxtuo, drûxenje, sadrûxenje; *Bosn.* drusgba, drusgtvo; *Slav.* drúshtvo; *Ross.* товарищество, сотоварищество, совокупность, дружина, общество (*ob.* Obec), сообщество, клевретство, сословіе; *Eccl.* товарищство, клевретство; towarzyszenie, obcowanie towarzyskie, społeczeństwo, społeczność; geſelliger Umgang, Freundſchaft, Gemeinſchaft, Geſellſchaft. Towarzystwo z mądremi, mądrego czyni; towarzystwo z głupiemi, mądrego głupim czyni. *Cn. Ad.* 1167. (obcowanie snadno daje złe i dobre obyczaje; z jakimi nakładamy, takimi się wnet stawamy). Nie wiodę towarzystwa z ludźmi wszetecznymi. *J. Kchan. Ps.* 34. Xiądz ten w prawie bardzo uczonym był; z nim też wiele xiążąt i królów towarzystwa wiodło. *Kosz. Lor.* 6 *b.* (przyjaźń utrzymywało). Złe towarzystwo na złe wychodzi. *Rys. Ad.* 79. Wziął z niemi towarzystwo, będąc tam długo. *Biel.* 96. (zaprzyjaźnił się z nimi). Naczelnicy ich dali nam ręce prawe na znak towarzystwa. 1 *Leop. Galat.* 2, 9. (przyjaźni, na zgodę). W miastach towarzystwa a zatym miłe posiedzenia łatwiejsze, niż na wsi. *Kras. Pod.* 2, 101. (kompanie, Geſellſchaften). Towarzystwo każdy u nas jedno rozumie, co kompania albo biesiada. *Mon.* 75, 42. Jejmość sama smaczno jeść nie może, jedno z towarzystwem. *Pim. Kam.* 285. Zbytnie towarzystwo wzgardę czyni. *Petr. Ek.* 112. zbytnia poufałość, *ob.* Bezpieczność, zu große Vertraulichkeit. — 2. Towarzystwo, związek do pewnego jednego celu, społeczeństwo; die Geſellſchaft, eine gewiſſe Verbindung zu einem beſtimmten Zwecke. Towarzystwo, złączenie wielu osób na pewny koniec, który ma w sobie jaki pożytek powszechny. *Mon.* 75, 249. Ma być wkrótce akademia albo towarzystwo ludzi uczonych, dla wydoskonalenia języka Polskiego. *Mon.* 69, 241. Rocznica otwarcia towarzystwa do ksiąg elementarnych. *Zab.* 14, 189. Franklin ufundował politycznomoralny klub, czyli towarzystwo. *Pam.* 84, 139. — Lwiem towarzystwem to zowią, gdy jeden chce być pewien

pożytku, tak aby drugi wszystkę szkodę cierpiał. *Szczerb. Sax.* 445. — Towarzystwo *collect.* « towarzysze, drużyna; *Eccl.* сосѣди, die Mitgenoſſen, Geſellen, Gefährten, Freunde. Kazali go sędziowie męczyć, jeśliby miał jakie towarzystwo. *Baz. Hst.* 55. (spółwinowajców). Waruj się towarzystwa złego, zazdrościwego, rozpustnego i graczów i urągaczów. *Budn. Apopht.* 79. Jakie towarzystwo, takie też i obyczaje pospolicie bywają. *Rej. Zw.* 7 *b.* Z towarzystwa o obyczajach naszych dają rozsądek. *Sk. Kaz.* 300. Szczodrobliwości, które lepsze dam towarzystwo, nad ludzkość i łaskawość! *Warg. Wal.* 145. (towarzyszki?). — *Milit.* Towarzystwo, towarzysze wojskowi, (*ob.* Towarzysz); die polniſchen Towarziſchen. Towarzystwo Husarskiego, pancernego znaku. *Mon.* 73, 581. — ℌ. *Arithm.* Reguła towarzystwa. *Śniad. Alg.* 1, 32. die Geſellſchafts-rechnung. TOWARZYSZ, a, *m.*; *Boh.* towaryš; *Slov.* towaryš; *Sorab.* 1. towarsch; (*Sorab.* 2. towarisch « drużba weselny); *Carn.* tovarsh, «*a* varijem *custodire*, *quasi custos alterius*» (*ob.* Warować), spremluvavz, pajdash; *Vind.* tovarſh, tovariſh, tovarh, kspan, drushnik, spremnik, povodnik, (tovarſh « małżonek, tovarſhtnik « kompanjon); *Croat.* tovârus, ortàk, paydás, drûgh, drusbenik, (tovarush « małżonek); *Dal.* tovaris; *Hung.* taars, útitárs; *Rag.* drugh, druxbenik; *Ross.* товарищъ, собесѣдникъ, собесѣдователь; *Eccl.* **товарышь**, **клевретъ**, **подроугъ**, **обыдьникъ**, общникъ, приобщный (cf. *obec), **оучастьникъ** (cf. uczęstnik), **съниковьникъ**, **съпѫтьникъ**, единаго съ кѣмъ лика; — 1) towarzyszący komu, spólnik, kolega; *Germ.* der Gefährte; (cf. *Hebr.* חבר *sociatus fuit*, cf. tabor, cf. towar); Geſell, Genoſſe, Mitgenoſſe. Towarzysz, który jednego stanu i urzędu jest, *collega. Mącz.* spółurzędowy, der Amtsgenoſſe, Amtsbruder, (cf. spółcechowy). Berło i miłość nie chcą towarzysza. *Pot. Arg.* 159. *ib.* 409, (cf. jedno słońce dość na niebie). Jesteśmy wszyscy towarzysze pana. *Warg. Radz.* 336. Towarzysz podróżny abo w drodze, der Reiſegefährte; *Boh.* spoluchůdce. Planety drugiego rzędu, towarzysze, *satellites*, xiężyce, niektórym planetom głównym dodane. *Śniad. Jeog.* 6, *Ross.* спутникъ. Towarzysz wojenny, wojskowy. *Teat.* 32, 42. *commilito*, der Kriegskammerad. Z płaczącym wodzem płaczą towarzysze broni. *Dmoch. Il.* 2, 191. die Waffenbrüder. Towarzysz piérwszy, drugi, trzeci, aż do ostatniego, po łacinie *commilito*. *Chmiel.* 1, 82. Towarzyszami Rzymianie nazywali monarchów albo narody te, które z niemi przymierze zawarli wzajemnego posiłkowania. *Siem. Cyc.* 197. (sprzymierzeńców, *socios*). Towarzysz w mieszkaniu, *ob.* Spółmieszkaniec. — Czystość ubóstwa w zakonie towarzysz wierny. *Birk. Dom.* 76. Wierny towarzysz pies we dnie i w nocy. *Zab.* 11, 13. *Koss.* Pijanica, zwodziciel, towarzysz łotrom, złoczyńca. *Sk. Kaz.* 126. Z jakim się kto towarzyszem braci, Tej obyczajów nabędzie postaci. *Kchow.* 132. Połączmy biedy nasze, nie wiem, kto to pisze, Ale i wisieć milej, mając towarzysze. *Zabł. Amf.* 97. (spólnie lżej, *cf.* dla kompanii dał się Niemiec *obiesić). Nic tam w smak nie bywa, gdzie się bez towarzysza używa. *Cn. Ad.* 552. Żona ma być mężowi żywota towarzyszem. *Petr. Ek.* 70. towarzyszką, Lebensgefährte. — ℌ. Towarzysz rzemieślniczy. *Vol. Leg.* 2, 848. czeladnik; *Ross.* подмастерье, ein Handwerksgeſelle, ein Geſelle eines Meiſters. Rzemieślniczkowie abo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 3, 593. Ten Andrzej młodzieniec był towarzysz rzemiesła krawieckiego. *Baz. Hst.* 38. — 2) Towarzysz w wojsku Polskim, ein polniſcher adlicher Officier zu Pferde, mit einem oder zwey Reitknechten. Towarzysz kawaleryi narodowéj ma rangę oficera prawem postanowioną. *Kaw. Nar.* 49. Towarzysz i namiestnik kawaleryi narodowej ma w wojsku rangę chorążego. *Sejm. Grodz.* 2, 90. Płatna kawalerya składała się z towarzyszów, pocztowych czyli szeregowych, i luzaków; aż do sejmu 1788 r. mieli towarzysze rangę chorążych. *Czack. Pr.* 215. *Chmiel.* 1, 82. — ℌ. Towarynka; *commiser.* « biedny towarzysz, ein armes Officierchen. Niemczyk zaraz u nas urzędnikiem, a Polak z wyszczerbaną na wojnach wyszynką, Zjadłszy zęby, będzie stał za nim towarynką. *Pot. Pocz.* 17. TOWARZYSZKA, i, *ż.*, towarzysząca komu, spólniczka, uczestniczka; *Boh.* towaryška; *Sorab.* 1. towarschka; *Vind.* tovarſhiza, drushiza, tovarſhtniza, kspaninja; *Croat.* továrussicza, tovarusicza, paydassicza, drusbenicza, (tovarushicza « małżonka); *Ross.* собесѣдница; *Eccl.* **подроугъ**, die Gefährtinn. Życia mego towarzyszka. *Teat.* 4. *b*, 167. Mnie trzeba towarzyszki uczciwej i czułej, od którejbym się nauczył znosić troski życia. *Teat.* 18, 63. Niewiasta ma być wierną człowieka towarzyszką i dóbr jego wszystkich uczestniczką. *Zab.* 16, 247. Za szczodrobliwością dwie *towarzysce (*dual.* « dwie towarzyszki), albo *pannie (*dual.* « panny) służebne chodzą, ludzkość a łaska. *Kosz. Lor.* 113. TOWARZYSZYĆ z kim, abo komu *med. niedok.*, nakładać z kim, towarzystwo z nim mieć, przestawać z nim towarzysko; mit einem geſellig umgehen, Umgang pflegen; *Sorab.* 1. ztówarschu, ztówarschuyu, (ztówarschnik *sociator*, ztówarschnička *sociatrix*, pžitowarscham przybieram do towarzystwa, roztowarscham *dissocio*, rozbratam); *Vind.* stovarſhati, potovarſhati, sdrushiti, spaidaſhiti (« kojarzyć); *Carn.* spremlam, (cf. sprzyjam); *Croat.* drusujem, zdrusújem, drugujem, druguvati, paydassim, pratìm; *Dal.* zdruxiti; *Hung.* tarsasitanni; *Rag.* drûxiti, sadrûxiti; *Bosn.* drusgiti, zdrusgiti, sadrusgiti; *Ross.* сотовариществовать. Ani szkoły, ani księgi nie są tak skuteczne młodemu, Jako kiedy z dobrym towarzyszy. *Pot. Arg.* 8. Kto ze złym towarzyszy, złe ma obyczaje. *Kchow. Fr.* 133. On towarzyszył temu niecnocie. *Teat.* 18, 130. Jedna osoba z sobą towarzyszyć nie może, musi mieć inszego. *Petr. Ek.* 49. — *Fig. transl.* Przymiotom znakomitym skromność towarzyszyć zwykła. *Gaz. Nar.* 1, 22. Nie zawżdy rozumna głowa towarzyszy dobremu sercu. *Teat.* 26. *c*, 74. begleiten. Frasunki równie towarzyszą tronowi, jak chatom. *Zab.* 13, 289. TOWARZYSZYĆ się *niedok.*, stowarzyszyć się *dok.*; *Boh.* stowaryšjm se, družjm se; *Croat.* tovarussimsze; *Bosn.* uortaccitise; *Eccl.* возобщитися; towarzysko się z kim związać, przyjacielić się, społecznić się, spolić się; ſich mit einem verbinden, Gemeinſchaft machen. Zamiarem towarzyszenia się ludzi jest

ubezpieczenie sobie spólnie praw przyrodzonych. *Przestr.* 53. Dziwna było, jak tak wiele stanów różnych wzajem się towarzyszyło z sobą. *Birk. Dom.* 17. Stowarzyszyć się z kim bardzo, pospolitować się, ſich mit einem ſehr gemein machen. Zbytnie stowarzyszenie do wzgardy przywodzi. *Pot. Arg.* 318. — *Similiter*: Tak wielce się z nim stowarzyszyła, jako oblubienica zwykła być towarzyszką oblubieńcowi. *Zygr. Pap.* 147. (tak z nim spółkowała). — *Active*: Towarzyszyć kogo z kim, stowarzyszyć kogo z kim, *sociare. Cn. Th.* 1072. verbinden, vereinigen. Książętom Mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, *sociis nostris. Krom.* 624..

TOŻ, *ob.* Ten, Tenże. TOŻSTWO, *ob.* Tosamość.

T R.

TRĄ, Trę, *ob.* Trzeć.

TRĄBA, y, *ż.*, TRĄBKA, i, *ż*, *dem.*; *Boh.* trauba, truba, trubka; *Slov.* trauba; *Sorab.* 1. truba, trubel, trometa, tarakawa, (cf. krzywuła); *Vind.* trobenta, trumpeta, tromenta, trumeta; *Hung.* trombita; *Croat.* trumbéta; *Dal.* trublya, trumbita; *Bosn.* trubglja; *Rag.* trúbglja, trúbja, trúbgliza; *Ross.* труба, трубка; *Ital.* tromba, trombetta; *Angl.* trump, trumpet; *Bretag.* trumpil; *Svec.* trumma; *Isl.* trameta; *Gall.* trompe, trompette); — 1) narzędzie dęte. *Germ.* die Trompete. Trąba, gdy ją słyszymy, upomina ludzi, aby się albo ku boju, albo ku jakiéj innéj sprawie gotowali. *Rej. Ap.* 73. Trąba w sobie nie ma nic pieszczonego, chrapliwie i straszliwie brzmi, na trwogę raczej, niż w taniec. *Birk. Kaz. Ob. J.* Ogromnemi bębnami, krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami, przyjemnemi cytrami chwalcie pana. *Ryb. Ps.* 294. Rzeźwy koń, miedzianą trąbę słysząc zgrzyta, I za brzmiącym jej głosem, chęć do wojny chwyta. *Otw. Ow.* 134. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. *Stryjk.* 49. Rozlegają się głosy chrapliwych trąb. *Stryjk.* 191. Trąby na prawym skrzydle krzykliwie zagrały. *Bardz. Luk.* 2, 32. Głos fasolny strasznej trąby. *Brud. Ost. B* 5. Sprawiedliwości czekaj, kiedy umarli trąbę usłyszą anioła. *Zab.* 16, 124. *Nar.* przy sądzie ostatecznym, die Poſaune des jüngſten Gerichts. — Trąby, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.* — Trąba myśliwcza, das Jägerhorn, Hüfthorn. Z trąbą za psami pędzi. *Falib. L.* 2. Trąba, trąbka pocztarska, das Poſthorn. — *Fig.* Trąby ducha ś., apostołowie święci. *Sk. Dz.* 741. Rozbiegły się po mieście i szynkowniach buntowników trąby, które lud burzyć nie przestawały. *Ust. Konst.* 1, 141. — 2) *Transl. varie:* Trąba, rura; eine Röhre, ein Rohr; *Boh.* trubka, trubice, trubička; *Ross.* труба, трубка. Trąba stentorejska. *Hub. Wst.* 223. rura, przez którą gadają; *Carn.* trobilu, ein Sprachrohr. Trąba uszna. *Hub. Wst.* 223. ein Hörrohr. W chymii, trąby śrzodkowe, rury między obieralnikiem a banią, *tubi intermedii*, Vorſtöße. *Kruml.* 55. — Trąby stawowe. *Solsk. Arch.* 21. ein Gerinne, Teichgerinne. Trąba upustowa. *Cn. Th.* 1148. ein Schleußengerinne. Po złowieniu ryb upusty, ryny albo trąbę dobrze opatrzyć. *Haur. Sk.* 144, (*Carn.* trómba; *Vind.* tromba *pistillum*, drąg studzienny, Brunnenſtange; *Ross.* пожарная, заливная труба sikawka ogniowa, трубная склад na sikawki ogniowe, трубникъ parobek od sikawek; *aliter:* труба komin, трубочистъ kominiarz). — *Phys.* Trąba morska, kolumna wodna, obłok okrągłosłupisty w niebo spodem obrócony nad morzem wiszący, okrętom niebezpieczny. *Boh. Prog.* 2, 72. die Waſſerhoſe, Meerhoſe; *Ross.* смерчь, смерщъ. Smok albo trąba morska. *Boh. Prog.* 2, 116. Trąba powietrzna, twór napowietrzny, jeden z najokropniejszych i najszkodliwszych. *Śniad. Jeog.* 305. — §. Trąba u słonia, rylec, der Rüſſel des Elephanten; *Boh.* slonowa trauba; *Rag.* slónska truubglja, trubiza, rillo slonsko; *Bosn.* trubiça, gubiça, rilliça, rillo; *Croat.* gubecz; *Dal.* gubicza, rillo, trubicza, turiu; *Ross.* хоботъ, хоботокъ, (cf. choboty, cf. chwytny). Trąba u słonia nos zastępuje, bardzo długa, chwytna. *Zool.* 292. *Haur. Sk.* 321. — *Venator.* Gębę u charta myśliwi zowią trąbą. *Klon. Fl. E* 2. *Otw. Ow.* 31. Teraz z wietrznemi trąbami psy niech wiatr chwytają, niechaj nos ciekawy na las obrócą. *Bardz. Trag.* 122. Trąbą nazwij psa z nosem długim. *Bielaw. Myśl.* 4 *b.* — §. Trąbka aptekarska *etc.*, papierowa, na korzenie; die Düte, z. B. Pfefferdüte; *Boh.* rule, ruliček, kornaut, kornautek; *Vind.* savit papir, papirni svitik, (cf. zwitek); *Ross.* свертокъ, сверточекъ. Narób z papieru trąbek, jakich kupcy do korzeni używają. *Kluk. Rośl.* 1, 69. Książka dobra na trąbki do apteki. *J. Kchan. Dz.* 60. (na placki, gut für den Käſtecher. Oeſterr.). — *Fig.* Ach na to słowo, mój język w trąbkę się zwinął. *Teat.* 29, 33. — *Aliter*: Cynamon w trąbkach przedają. *Urzęd.* 329. w rurkach. — §. Trąbki żydowskie, nowy rok żydowski. *Tr.* das neue Jahr der Juden. — §. *Herald.* Trąby, *herb*; trzy trąby czarne myśliwskie oprawne w cztery strefy, każda z nawiązaniem złotym. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen. *Biel.* 34.

TRĄBCZASTY, a, e, — o *Adverb.*, na kształt trąbki, hörnchenartig; *Ross.* трубчатый rureczasty, (трубчатка *tubularia*).

TRĄBIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* traubiti; *Sorab.* 1. trubiu, trubim; *Sorab.* 2. trompetowasch, tschubisch; *Carn.* trobiti, tròbem, trúmetati; *Vind.* tróbiti, trobentati, tromentat; *Croat.* trumbétam, trubentujem, trubim; *Hung.* trombitálok; *Dal.* trubim; *Rag.* trúbiti; *Ross.* трубить, звучать; *Ital.* trombare, trombettare; *Germ.* trompeten; cf. *Arab.* צרר *modulatus est*); w trąbę uderzyć, dąć trąbę; blaſen auf der Trompete, auf dem Horne, Hüfthorne, Waldhorne, Poſthorne ꝛc. Żołnierz niech się nauczy rozeznawać trąbienie, to jest, gdy ruszenia pierwszy raz, gdy wtory, gdy trzeci trąbią, gdy hasło rozdają, gdy cichą pobudkę, gdy na trwogę; gdy kto nie rozumie, niech trębacza pyta, na co trąbi. *Vol. Leg.* 2, 1701. Na odwrot trąbić, *ob.* Odwrot. — Przed bitwą nie trąbić wygranéj. *Pot. Zac.* 72. (nie mów hup, aż przeskoczysz). Trąbienie do każdego zamysłu myśliwczego insze. *Ostror. Myśl.* 48. — *Fig. transl.* Armoryczanie na wojnę trąbią. *Warg. Cez.* 210. (wojnę gotują). Moskwa za uchem trąbi. *Biel. S. M. B*, 3 *b.* (grozi nam wojną). Trąbić za kim, przyczyniać się mocno, za nim mówić, einem ſtark das Wort reden. Ztąd za jednym natrętnie Juno dziewo-

słąbi, Ztąd za drugim Latona jeszcze lepiej trąbi. *Zab.* 15, 17. *Kniaź.* Nic nie mówisz, trzeba i tobie trąbić w uszy. *Teat.* 56. *d*, 5. w uszy krzyczeć, in die Ohren ſchreyen. Kiedy czynisz jałmużnę, nie każ trąbić przed sobą. *Bial Post.* 246. otrębować, ogłaszać, ausposaunen. — ☞. *Transl.* Komor trąbi. *Tr.* brzmi, brzęczy, die Mücke ſumſet. TRĄBICIEL, a, *m.*, który trąbi, der Trompeter, Blaſer; *Rag.* trubitegl. *ob.* Trębacz. *TRĄBIRÓG, a, *m*, der Hornbläſer. *Tr.* TRĄBNIK, a, *m.*, co trąby robi. *Cn. Th.* 1148, der Trompetenmacher, Blashornmacher; (*Ross.* трубникъ parobek od sikawek, трубочникъ rurnik, co rury robi). TRĄBNY, a, e, do trąby należący, Trompeten-, Blashorn-. Słyszeli głos trąbny. *Budn. Exod.* 20, 18. (*Ross.* трубный 1) kominowy, 2) trąbny, трубная dom sikawek).

Pochodz. *trębacz*, *trębaczka*; *otrąbić*, *otrębować*, *potrąbić*, *przetrąbić*, *przytrąbić*, *roztrąbić*, *utrąbić*, *wytrąbić*, *zatrąbić*.

TRACH *herb*; tarcza wzdłuż podzielona, po prawej smok, po lewej trzy wręby. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen; [z *niem.* Drache 4]; (*Rag.* trak *vittae taenia*; *Vind.* trak = promień).

*TRACEŃSZY, a, e, n. p. Małopolskie rycerstwo, jako zbrojniejsi, szli za Wielkopolanami w traceńszym ufie. *Biel. Św.* 254. (w tylnej straży, Hintertreffen, cf. straceniec). TRACIĆ *med. niedok.*, utracić, stracić *dok.*; *Boh.* tratiti, ztratiti, potratiti, utratiti, utraceti; *Slov.* tratiti, utracugi; *Carn.* potratiti = marnować, potrâta = rozrzutność, utratiti = koszta łożyć na co; *Rag.* trattiti, strattiti, trajati, strajati, (trattilaz *obsonator*); *Bosn.* trattiti, harcitî, strattiti, sctettovati; *Dal.* izgubiti, (cf. wygubić); *Ross.* тратить, утратить, утрачивать, изтрясть, истрясывать (expensować, трата expens), истратить, истрачивать, дотратить, дотрачивать, терять, потерять (tyrać, potyrać), уронить (uronić), страдалецъ (męczennik); *Eccl.* страдалецъ (zapasnik), трошу, изнуряю *consumo*, (cf. trocha, cf. *Lat.* terere); Utracać *cont.*; — 1) einbüßen, verlieren, um etwas kommen. Straciła córkę i męża razem. *Teat.* 5, 5. Straciwszy wolność, stracą i cnoty dostojne. *Przyb. Milt.* 374. Kto służy, wolność traci. *Leszcz. Gl.* 70. Jeśli z chudobą cnota nie utracona, i w chacie mieszka rozum. *Tward. Wł.* 117. Co najbardziéj miłujesz, straciwszy bardziéj poczujesz. *Cn. Ad.* 98. Zawsze część z siebie utracać zwykliśmy, gdy utracamy przyjaciela. *Teat.* 50. *c*, 66. Jednoś utracił, drugiegoś nie dostał. *Cn. Ad.* 316. To wszystko utracisz, co uczynisz dla niewdzięcznego. *Ezop.* 3. Pierwéj życie niż nadzieję stracić. *Teat.* 49. *b*, 48. Jeszcze ja nie tracę nadziei. *Teat.* 6. *b*, 67. upadać na nadziei, die Hoffnung verlieren, aufgeben. Serce brać, nie tracić trzeba, komu przyjażne są nieba. *Jag. Wyb. D*, 3 *b.* upadać na sercu, das Herz verlieren. Czas tracić, die Zeit verlieren. Ona, o którą Traciwa (*dual.* = tracimy my dwaj) czas bijąc się, już dotąd za górą. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. Śpiesz się, nie trać i momentu czasu. *Stas. Num.* 2, 32. Staraj się, niech ci darmo czas się nie utraca. *Min. Ryt* 4, 184. niech ci darmo nie ginie, laß ſie nicht verloren gehen. Marniem dzień dzisiejszy stracił, bom nikomu nic nie dał. *Budn. Apopht.* 89. *Teat.* 46. *d*, 5. — Utracać sprawę u sądu, przegrawać. *Dudz.* 66. Pole straciwszy, w miastach się bronili. *P. Kchan. Orl.* 1, 387. przegrawszy, das Schlachfeld verlieren, verſpielen. Polacy utracili do Szwedów więcej jak 300 armat. *Jak. Art.* 1, 24. ſie verloren an die Schweden. Uderzcie, sławę utracą do was. *Warg. Cez.* 192. Gust do czego stracić. *Teat.* 7, 83. den Geſchmack an etwas verlieren. Mąż począł serce tracić do żony. *Mon.* 68, 312. (zaprzestawał ją kochać). Z boleści zmysły straciła. *Teat.* 4, 115. od zmysłów odeszła, ſie verlor die Sinne. Stracił głowę, nie umie sobie radzić; er hat den Kopf verloren, weiß ſich nicht mehr zu rathen. Straciwszy oczy, tak nagli strach, lecą na błota. *Suszyc. Pieśn.* 3, *K.* (na oślep, nie widząc, nie postrzegając). Mowę straciła. *Teat.* 18. *b*, 30. Wspieraj mię, siły utracam i wszystkie zmysły. *Teat.* 49, 23. *Bogusł.* — "Niestracony, którego zgubić nie można, unverlierbar. Cnota klejnot niestracony, Cnota skarb nieprzepłacony. *M. Kchan. Dz.* 298. — *Absolute:* Tracić, szkodować; Schaden leiden, Einbuße haben, verlieren, einbüßen. Utracać na czym, nie brać słusznego zwyczajnego zysku, dochodu. *Cn. Th.* 1208. Każdyby nie rad stracił na swej kupi. *Rej. Wiz.* 69. Skąpy dwa razy zawsze traci. *Teat.* 8, 13; *Slov.* skupí wždicki wíc trati. Jak zyskał, tak stracił, jak przyszło, tak odeszło; *Slov.* gako ziskal, tak stratil. — 2) *Activ.* Tracić, utracać, przemarnować; *Sorab.* 1. schlamuyu, kwožču, cf. szlamować; *Vind.* saprauit, (cf. zaprawić); *Ross.* замотаться, (cf. zamotać się); verthun, verſchwenden, vergeuden. Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefryjował, albo jakokolwiek rozprószył, ona szkoda tego samego jest, który utraca. *Szczerb. Sax.* 34. Co rodzice trudną zarabiają pracą, To dzieci na swą zgubę niepamiętnie tracą. *Hor. Sat.* 75. Co krwawym potem ojcowie zbierają, Synowie gnuśni marnie utracają. *Kchow.* 214. Marnie rzeczy swoje utracają. *Chełm. Pr.* 148. Utracać na czym, zbytnie wydawać na co. *Cn. Th.* 1208. Co on też porabia? ☞. Zwyczajnie traci. *Teat.* 30. *b*, 35. (cf. kurzy się). — *Similiter.* Ale cóż, nie słuchasz, widzę darmo moje tracę słowa. *Zab.* 14, 122. — Tracić, wytracać; *Rag.* satarti, (cf. zatrzeć), wegſchaffen, vertilgen, vernichten. Niech straci a zniszczy pan każde usta zdradliwe. 1 *Leop. Ps.* 11, 4. (niech zatraci. 3 *Leop.*). Polepa gruba ścian głos traci. *Tr.* Niewiasta zaszła ciążą, gdyby płód już żywy w sobie straciła. *A Zamoj.* 193. die Leibesfrucht abtreiben. Namawiali męczennika, aby się sam nie tracił, on odpowiedział: jakom się sam nie stworzył, tak się sam gubić nie mogę. *Sk. Żyw.* 1, 194. żeby się nie narażał, (cf. gubić). Tracić złoczyńcę, ścinać go, wieszać go; einen armen Sünder hinrichten, abthun; *Boh.* utratiti. U Turków kapigów urząd jest, tracić złoczyńców, kiedy wezyr każe. *Star. Dw.* 35. Muftego nie tracą, ale go włożą w moździerz i tłuką. *Kłok. Turk.* 136. Piérwéj niźli go tracić poczęto, uprosił sobie wolne mówienie. *Baz. Hst.* 40. Pytał pies pasterza: czemu mię wieszasz, azaż ci wilk nie więcéj krzyw? ja iżem kilka jagniąt zjadł, chcesz mię stracić? *Rej. Zw.* 49 Stracenie; *Croat.* pogúblenie, die Hinrichtung. Miejsce stracenia złoczyńców, der Rich-

płatz; *Boh.* poprawiště. Obwinionego o zabójstwo, prowadzono na stracenie. *Sk. Żyw.* 2, 348. Farao kazał szukać na stracenie Mojżesza. 1 *Leop. Exod.* 2. na śmierć, na zgubę. TRACICIEL, a, *m.*, który, traci, der Verlierer, Durchbringer, Vernichter, Verderber; *Slov.* tratil.

Pochodz. *stracić, strata, straceniec, utrata, utracić, utracać, utratnik, utracyusz; stradać; wytracić, zatracić.*

TRĄCIĆ *cz. niedok.*, Trącać *contin.*; *Sorab.* 1. storkam, (cf. sturkać); *Sorab.* 2 storzisch; *Carn.* vunkam, bunkam; *Vind.* potiſniti, dregniti, ſhokniti, ſhokati, pahniti, perhniti, porivati, poriniti, potiskuvati, dregati; *Ross.* трутить, тручу, пырнуть, пырять; *Eccl.* рынѫти, рынати, рѣю; (cf. *Gall.* detronquer = odtrącić); — 1) lekko stursnąć, tknąć; ein wenig ſtoßen, leicht berühren, anrühren, anſtoßen. Trącił siostrę łokciem, aby milczała. *Tr.* Trącam kogo, napominając o co. *Cn. Th.* 1149. W rozmowie z cześnikiem zmierzać zacząłem do rzeczy ekonomicznych; ale mię ekonom w bok trącił. *Kras. Pod.* 2, 25. Trącenie; *Ross.* трясение, тряска (*ob.* Trząść), пырокъ. W teorban złoty lub trącał w Aońską cytrę. *Zab.* 12, 28. *Kniaź.* (w struny uderzył, ruszał je palcami, grał). Trącić konia uzdeczką. *Tr.* — 2) Trącić czym, oddawać czym, śmierdzieć, pachnąć czym; nach etwas ſchmecken, nach etwas riechen, einen Nachgeſchmack oder Geruch von etwas haben. Piwo beczką trącące. *Syr.* 934. Aby wino niczym przykrym nie trąciło. *Śleszk. Ped.* 379. Czego się nowa skorupa napije, tym zawsze trąci. *Żegl. Ad.* 52. *Boh. Kom.* 1, 414. — *Fig.* Postać jej trąci kokietką. *Teat.* 7, 86. Tak trąciła boginią, że ją można było o milę zwietrzyć. *Teat.* 3, 17. Otoż sposób mówienia, który trąci grzecznością Europejską. *Węg. Marm.* 3, 264. Te zdania nowością trącą. *Mon.* 76, 311. Grozić mi batogami, to trąci grzywnami wielkiemi! *Teat.* 11, 103. Taki uczynek szubienicą trąci, *ob.* pachnie szubienicą.

Pochodz. *natrącić, natręt, natrętny, odtrącić, otrącić, potrącić, przetrącić, przytrącić, roztrącić, strącić, utrącić, wtrącić, wtręt, wtrącikowy, wytrącić, zatrącić.*

*TRACIKNUT, u, *m.*, TRACIŁÓJ, ju, *m.*, węzełek u knota palący się, świecę marnie tracący. *Tr.* wilk, złodziej u świecy; der Räuber am Lichte, der Wolf. (*Boh.* tratiwod kaluža).

TRĄCY, *ob.* Trzeć. TRACZ, a, *m.*, który piłą lub pilnikiem trze; *Vind.* delni resar, resauz, shagar, shagmaſhter, der Säger, Feiler. Tracz rznący tarcice. *Rog. Dos.* 3, 164. der Bretſchneider. *Pot. Pocz.* 333. *Zab.* 16, 365. — §. Tracz, tartak; die Schneidemühle, Sägemühle. Młynarz ma tramów przyczyniać, gdzie jest tracz, kiedy czas tego, aby tarł. *Haur. Ek.* 41. Młyn i tracz na bystréj wodzie. *Mon.* 73, 435. — §. Tracz, ryba morska, co grzbietem ostro chropawym sznur wędny przeciera i uchodzi, *squalus pristis*, gatunek hai. *Zool.* 195. der Sägefiſch, Schwertfiſch.

1. TRĄD, ędu, *m.*; *Boh.* trud, trudowatost, malomocnistwj, molomocnost, (cf. niemoc); *Sorab.* 1. wuszad; *Sorab.* 2. huszaz; *Carn.* gôba, (cf. gąbka); *Vind* goba, gobe, kröze shöbe; *Croat.* gùba; *Dal.* guba; *Hung.* poklossagh; *Rag. et Bosn.* gubba; *Slav.* gube, kraste, (trûd = gąbka); *Ross.* проказа, (проказить swawolować, проказникъ swawolnik); *Eccl.* священный недугъ, лютая проказа; trąd prawy choroba, trąd słoniowy, *elephantiasis. Syr.* 684. der Ausſatz. Trąd całego człeka zaraża, trąd twarz człowieka szpeci, trąd choroba nieuléczona. *Dambr.* 1014. Zarazić się trądem, trędowacieć, *Rag.* ogubavitise; *Eccl.* проказитися, заражаться проказою. — *Fig.* Zła rada świętokupski trąd nań przywiodła. *Sk. Dz.* 1063. (zaraziła go grzechem świętokupstwa). Ojciec ś. uznawa między trądem a nie trądem. *Gorn. Dw.* 41. (między grzechem a niewinnością). — §. Trąd, prości zowią, twarzy czerwoność zbytnią. *Cn. Th.* 1149. Kupfer im Geſichte, Nöthe mit Ausſchlag. Osypanie twarzy czerwone. *Dudz.* 25. Trąd jest zgęstwienie i ostrość części krwi wodnistej. *Boh. Dyab.* 2, 164.

Pochodz. *trędowaty, trędowatość, trędowacieć.*

2. TRĄD, u, *m.*; *Boh.* traup (cf. trup), trauda, medogędka; *Slov.* trud, trup, traud, (traud *fomes*); *Sorab.* 1. żkala, (cf. zkalać, zkłóć); *Carn.* trôt (trotarza *sterilis rex apum*), ropânze, nauratnéza; *Vind.* ſhumel, ſhumju, zhumerl, serſhen (cf. szerszeń), ropenza, roparniza, navratniza; *Croat.* oszinecz (cf. osa), osziniak; *Bosn.* osinać, velika ossa; *Rag.* starmégl, (*ob.* Trzmiel); *Germ.* die Drohne, Trâbne, Brutbiene, Hummel; (*Angl.* drone; *Anglos.* draen, dran; *Svec.* drön; *Graec. apud Aristot.* τενθρήνη); truteń, *fucus*, większy od pszczoły roboczéj, bez żądła, podobno trądy przeznaczone są do upłodnienia królowéj. *Zool.* 119. Trąd w ulu tylko miód je, a nie robi. *Chmiel.* 1, 77.

TRADYCYA, yi, ż., podanie nauki kościelnéj krom pisma. *Sk. Żyw.* 1, 315. *et* 9. *et* 2, 378. die Tradition, mündliche Ueberlieferung; *Slov.* podání, odewzdání. — §. *Jurid.* Tradycya, tradowanie, oddanie rzeczy drugiej osobie urzędownie; w prawie Polskim, oddanie dóbr za dekretem zwierzchności w posesyą tego, który proces przywiódł. *Kras. Zb.* 2, 546. gerichtliches Tradiren, Einhändigen, Uebermachen. TRADOWAĆ *cz. niedok.*, urzędownie oddawać drugiemu, einem andern gerichtlich ausliefern, übermachen. Jednego młodego panicza meble, sprzęty, srebro i porcelanę tradowano. *Teat.* 19. *b*, 8.

TRAF, u, *m.*, trefunek, trafunek, zdarzenie, przypadek; *Boh.* treffa; *Ross.* случай, прилучай, приключение, *obs.* ключение, der Zufall, zufälliges Eintreffen, Ereignen, das Ereigniß. Gdy się ziściły sny raz trafem płonnym .... *Zab.* 14, 158. Ślepym trafem urodzenia Ten wziął berło, ów rogoże; Los te czyni rozróżnienia. *Teat.* 20. *b*, 231. Serce czyni, a nie traf, nas niepoczciwymi. *Bardz. Trag.* 154. Grady, nieurodzaje i inne trafy niepomyślne. *Wyrw. Geogr.* 559. Siedli pod wierzbą, a Satyr smutny, Tak opowiadał swój traf okrutny. *Chod. Gesn.* 115. Pomyślnością traf często włada. *Nar. Dz.* 1, 173. Nie sztuka to, co trafem do skutku przychodzi. *Min. Ryt.* 4, 125. przygodnie, przypadkiem; *Ross.* случайно. Prócz odmian zdrowia tysiąc innych trafów. *Nag. Cyc.* 129. Wypadły trafy, których malkontenci czekali. *Ust. Konst.* 1, 59. (wypadki polityczne). Zgony panujących zawsze się nadzwyczajnym jakimści trafom przypisować zwykły.

Nar. Tac. 1, 279. Na traf co czynić, na szczęście. *Dudz.* 16. (auf gut Glück, chybię, trafię). — W traf, przydając do miary, do okoliczności, do gustu, dogodnie; paſſend, angemeſſen. Prawa mają być do Rzptej w traf stosowane, tak aby jej właśnie służyły. *Petr. Pol.* 233. Nie w traf starcowi biesiada; Gdy mu co nie ku myśli, narzeka, biada. *Kołak. Wiek. C* 1. — Nie pięknaż to procesya żołnierska, traf traf! gdyby jeden. *Teat.* 13, 43. (o bieganiu przez rózgi: smyk smyk! Hieb auf Hieb!). TRAFAKI *plur.*, kawałki cienkie i krótkie rudy, albo do niéj podobne; gdy je w dole postrzegą górnicy, tuszą sobie, iż rudę znajdą. *Os. Żel.* 87. kleine Erzſtückel, Brucherz. TRAFIACZ, a, *m.*, trafiający do celu. *Cn. Th.* 1149. der Treffer, der etwas trifft. TRAFIAK, a, *m.*, n. p. Jest innych przy nim wiele puzanów i sztortów, Kawek, i z grubym głosem trafiaków, pomortów. *Banial. A*, 2 *b.* muzyczne jakieś narzędzie, ein gewiſſes muſicaliſches Inſtrument. TRAFIĆ, 'TREFIĆ *cz. niedok.*, Trafiać *cont.*, 'Trafować, 'Trefować *frequ.*; *Germ.* treffen; (*Svec.* trefwa, treffa; cf. *Ital.* trovare, *Gall.* trover); utrafiać, ugadzać w cel, (*oppos.* chybić celu), ins Ziel treffen, nicht fehlen; *Boh.* treffiti, treffjm; *Slov.* trefim *ferio*; *Sorab.* 2. treffisch, treffowasch; *Sorab.* 1. treffič; *Vind.* trofiti, sadeniti, dotizheti; *Slav.* zgoditi; *Ross.* помѣтить, умѣтить, умѣчу (cf. umieść), уцѣлить, уцѣливаю, (cf. cel). Trafiam do celu, w cel, trafić ptaka. *Cn. Th.* 1149. W śrzodek tarczy utrafia, lecz jej nie przebija, Znalazłszy odpor, dzida kończata się zwija. *Dmoch. Il.* 80. W biodro utrafia strzała, cierpi rycerz wiele, Trzcina się przyłamuje, żelazo tkwi w ciele. *ib.* 299. Utrafia tam rycerza dzida zapalczywa. *ib.* 2, 117. Chybił Hektora, tylko żelazem swéj broni Emiopa utrafił, stróża jego koni. *ib.* 1, 199. On daleki cel dardą trafić umiał. *Otw. Ow.* 181. O Febe zdarz trafić pewnym gdzie mierzę postrzałem. *Żebr. Ow.* 199. Sztukim dokazał, iż nie mierząc i na pamięć strzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Często i długo strzelając, kiedy tedy trafi. *Cn. Ad.* 376. (kto często mierzy, wzdy kiedy uderzy). Trafiający, miernéj ręki; *Ross.* мѣткій, мѣтокъ, *Subst.* мѣткость, (cf. mieść, miatać, miotać). Nie trafiający, chybiający, niemiernéj ręki *Ross.* пробросчивый. Bożek miłości trafił w jej serduszko. *Teat.* 21, 191. — *Fig.* Trafił w cel albo do celu = zgadł. *Cn. Ad.* 1324. er hats getroffen. Właśnie też trafiła, jak kula w płot. *Teat.* 17, 117, *(ironice).* Na tym świecie w loteryą gramy; chybił, trafił. *Teat.* 19. *c*, 77. Trafił podle celu, sążeń od celu. *Cn. Ad.* 1170. (nie trafił, nie zgadł, daleko ztąd do owąd). Trafiać kogo, *vel* komu w sadno, tykać w sadno, trafiać gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161. *Zabł. Fir.* 81. das rechte Fleckchen treffen, wo es am meiſten ſchmerzt. Pochlebniki umieją się z pańską myślą zgadzać, a w notę jéj trafiać. *Kosz. Lor.* 113; w notę im ugodzić umieją. *ib.* 182, (cf. w rumel). Usłyszycie, w cobym wam powieścią moją trafiać miał. *Baz. Sk.* 99. (do czego to mówię). Trafię cię, nie chybię cię. *Cn. Ad.* 1169. (przypłacisz mi tego). Traktuje mnie, jak chłystka wzgardzonego, którego trafia kijem kat zjadły po grzbiecie. *Kulig. Her.* 86. maca go kijem, obkłada, bije; mit dem Stock treffen, ſchlagen, prügeln. Trafić gdzie, trafić drogę, należć; wohin treffen, wohin finden. Prowadź mię, bo sam nie trafię. *Ld.* Gdy dziecina pochwę strzałową włożyła, Pszczółki z niej wylatują, jak która trafiła. *Tol. Saut.* 17. (którędy która mogła). — § Daniel gadki 'trafował, trudne rzeczy rozwięzywał. *Radz. Dan.* 5, 12. zgadywał gadki, er hat Räthſel gerathen, zu errathen geſucht, errathen, getroffen. Kiedy gadki zadał, Nikt ich nie trafił; ale on zadane zgadał. *Jabł. Ez. C* 3. Samson dał onym młodzieńcom, co gadkę trafili, 30 szat. *Biel. Hst.* 52. Żaden mu ten sen nie trafił. *Biel. Hst.* 16. — §. Trafić na co, uderzyć na co, przypadać na co, potykać, *quoad tempus, eventum*; auf etwas treffen, ſtoßen. Trafiła kosa na kamień. *Gorn. Dw.* 169. (trafił dyabeł na poganina). Tam 'trefisz na jeszcze mędrszego. *Rej. Wiz.* 63. Trafił swój na swego. *Cn. Ad.* 1171. Nie trafiłeś na dudka. *ib.* Uciekając z miasta przed ogniem, na insze nieprzyjacioły trefowali. *Biel.* 399. (napadali). Trafił na prask, *ob.* Prask. — Gdybyśmy byli trafili na jego senatorstwo, spodziewaćbyśmy się tego żadnym sposobem nie mogli. *Warg. Wal.* 71. Mahomet trafił na czas sobie nie bardzo wygodny. *Kłok. Turk.* 124. Gdzie trafisz, tam jedz. *Cn. Ad.* 239. Trafił na dobry byt. *ib.* 1169. — Trafić dobrze, źle, es gut, ſchlecht treffen. Mógłbyś ją za mnie wydać, nie źleby zapewne trafiła. *Teat.* 31. *c*, 74. Dama, która długo przebiera, najgorzej pospolicie trafia. *Teat.* 32. 60. Przecież mnie w mym wyborze szczęście nie zawiodło, Ulubiwszy Biedosza, trafiłem niepodło. *Teat.* 43, *b*, 89. Przed głodem uciekali do Węgier, ale nie trafili, abowiem Węgrowie, co mieli, to im wydarli. *Biel.* 161. (nie dobrze trafili). Trafił na zły raz, na sęk. *Cn. Ad.* 1170. Trafił ze dżdżu pod rynnę. *ib.* 1171. — '§. Trafić co, znaleźć co; treffen, finden. Bujniejszych w żadnem położeniu traw nie trafisz. *Żebr. Ow.* 23. — §. Trafić w co = potrafiać co, dokazać, w stanie być dokazania czego; etwas bewerkſtelligen, ausführen, etwas wirklich treffen, es ohne Fehlſchlagen vollziehen. Dziwna rzecz, jak człowiek, w co chce, trafić może. *Groch. W.* 548. Mądrością swoją w to trafiła, że się uspokoili. *Gorn. Dw.* 245. Ledwieby w to trafił Demostenes sławny, abo Cycero Rzymski. *Prot. Jał. A* 2. Trafić czego, trafić pacierza, piosnki zagrać; *absque errore aliquid perficere. Cn. Th.* 1149. Jeśli zechcą, trafią nas bogowie ratować. *Jabł. Tel.* 38. Medea córy Peliaszowe w tę nadzieję wdała, że w młodość trafi starość ojcowską przeczynić; *revirescere cum arte posse. Żebr. Ow.* 170. W Niemczech ludzie trafią łacno to wszystko, co obaczą, i mają wielkie zalecenie w rzemiosłach. *Boter.* 80. Bez instrumentów może kto być w sztuce muzycznej biegłym, acz sztukę swą pokazać podobno nie trafi bez nich. *Pilch. Sen. list.* 2, 429. Nie trafię do końca z nim. *Teat.* 33. *d*, 63. ich kann mit ihm nicht zu Ende kommen. — §. Trafić malując, rysując, kopijując = prawdziwie, rzetelnie oddawać, wyrażać; *Eccl.* ревнообразовати, treffen im Mahlen, zeichnen, kopiren, ganz genau darſtellen. Malarz mię głową trafił, lecz rozumu w

głowie arcymalarz nie trafi. *Groch. W.* 578. W hafcie Arachne tak wszystko porządnie wyprawiła, Że i osoby wszystkich i miejsca trafiła. *Otw. Ow.* 219. Wziąwszy na siebie postać Podlasianina, tak dobrze go trafiłem, że mnie siostra nawet nie poznała. *Teat.* 1. *b*, 74. Tak go twarzą, wzrostem, tak mową trafiła, Tak go dobrze postawą wszystką wyraziła, Że z niej był własny Atlant stary. *P. Kchan. Orl.* 1, 184. — 'Trafić się na kogo *rec.*, pochodzić na kogo, podobnym, mu być; einem ähneln, ähnlich ſeyn, ähnlich werden, nachſchlachten. *Patri respondere*, na ojca się trafić, obyczajów jego naśladować. *Mącz. Fratri similior*, *quam patri*; bardziej się trafił ku bratu, niż ku ojcu. *Mącz.* Niepodobny, nie trafił się nań, *absimilis*, różny. *Cn. Th.* 514. — *Similiter:* Trafiły mi się trzewiki na nogę; *conveniunt*, *quadrant. Cn. Th.* 1149. paſſen. — §. Trafić, trefić, trefnić, utrafiać *niedok.*, utrefić *dok.*, włosy, płócienne rzeczy - sztucznie kędzierzyć; *Croat.* czifram; *Hung.* tzifrázom, friſieren, krauſen. Kobiety włosy trafią, złotem się okładają, zbytnie się stroją. *Karnk. Kat.* 348. Utrafia kędziory, gładzi twarz, przegląda się. *Klon. Wor.* 62. Włosy utrefione rozpuścił. *Gorn. Dw.* 80. Czyjeż natrętne dłonie Utrefionemi włosy okryły me skronie? *Teat.* 45. *c*, 18. Na wszelkie zbytki się udali, włosy sobie trafili a czesali, które długo nosili. *Biel.* 396. Głowę trafić. *Otw. Ow.* 75. Monstruje, perfumuje i trafi Włosy, z których żelazo ledwie kiedy znijdzie. *Opal. Sat.* 3. *P. Kchan. Jer.* 410. Za co z taką wytwornością trefisz włosy? czyli one obyczajem Partów zwiesisz? czyli kształtem Niemców w węzły spleciesz, gęstsza na karku końskim miga się grzywa. *Pilch. Sen. list.* 4, 236. Trefi włosy, rwie, ucina, Sadzi, rozpuszcza, podpina. *N. Pam.* 13, 121. Z utrefionemi i namaszczonemi włosami po mieście lata. *Siem. Cyc.* 150. Trafienie włosów. *W.* 1 *Petr.* 3, 3. Piękne włosów trefienie. *Zab.* 2, 180. Od trefienia się by sowa, złoty jeden. *Lek. C* 3 *b.* To rozpleść włosów i rozpuścić wszędzie To do trafienia jak znowu usiędzie, Nie może wytrwać.... *Morszt.* 218. Fraucymer, co to nic nie robią, tylko garnerują, blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują, i jak kiełbasy nadziewają. *Teat.* 24. *b*, 8. Włosy muszcze, płaszcz aby kształtnie leżał trafi, By widzian był bram złoty. *Zebr. Ow.* 49. Trepelów dyabeł trafiać pomaga. *Lek. C* 4. 'Trafiony, trafny, trefny, sudamny; künſtlich, ſchön, elegant, geſchmackvoll. Posąg, im go głębiej dłóto bierze, Tym w gładszej stawa i trafionej mierze. *Morszt.* 2. — §. Trafić się *rec.*, przytrafać się, przygadzać się, przydawać się, zdarzać się; *Vind.* ſe pergoditi, ſe permeriti; *Carn.* permire se; *Ross.* лучиться, лучаться, ключаться, ключиться, приключиться, приключаться, прилучиться, прилучаться, случиться, случаться, приводиться, (cf. przywieść); ſich ereignen, zußoßen, wiederfahren, begegnen. I roztropnemu głupi żart się trafi w mowie. *Min. Ryt.* 4, 157. Trafi się i najmędrszemu potknąć. *Cn. Ad.* 1168. 'Trefi się. *Rej. Ap.* 66. 'Trefiło się, że w owej krainie był głód. *Radz. Genes.* 26. 1. 'Trefuje się to, człowiek pod czas zje co brzydkiego, nie wiedząc. *Gorn. Dw.* 317. To się w pijaństwie trafuje. *Eraz. Jez. E* 8 *b.* Strafiło się, że Tarsenczykowie rozruch uczynili. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 30. Wielokroć się 'trefowało, iż anieli ukazowali się w osobach pielgrzymskich. *Rej. Post. T u* 3. Koronacya Zygmuntowa trafiła się dnia 24. stycznia 1507. *Stryjk.* 689. (działa się, przypadła). Napierwsze suchedni trafiają się w roku w pierwszym tygodniu w post. *Szczerb. Sax.* 343. *Żarn. Post.* 2, 467. Ja gdy biję, gdzie się trafi. *Teat.* 30. *c*, 75. Trafi się i ślepej kokoszy ziarno. *Cn. Ad.* 1168. I ślepéj kurze trafi się ziarno. *Teat.* 11. *b*, 4; (*Slov.* i slepa kura někdi na zrnkot rafi). Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syxt. Szkł.* 200. (szczęście ślepe). Gość mu się w dom trafił. *Groch. W.* 418. jakoś przybył, es kam von ohngefähr ein Gaſt. Co za gość nam się trafił w nasz dom teraz nowy? *A. Kchan.* 78. Saul, gdy się trafił do Samuela, szukając oślic ojca, on go na króla pomazał. *Sk. Żyw.* 2, 34. Trafił się w dom Hupalda ksiądz jeden, który rzekł.... *Sk. Żyw.* 2, 16. — Trafić się dokąd - jakoś przybyć, stanąć; von ohngefähr ankommen, antreffen, eintreffen. Lewita, gdy się trafił na toż miejsce, gdzie złupiony leżał, ujrzawszy przeminął go. *Sekl. Luc.* 10. Puściła się w drogę; Do Jeruzalem naprzód się trafiła, Gdzie ją król przyjął.... *P. Kchan. Jer.* 149. — §. Trafić się z kim, natrafić na kogo, napadać, potkać się z kim, zdybać go; mit einem zuſammen treffen, ihm begegnen, auf ihn ſtoßen. Trafił się wilk ze psem w lesie przed świtaniem. *Ezop.* 25. TRAFISZ, a, *m.*, miano psa gończego. *Ryd.* Name eines Stäuberhundes. TRAFNA, y, *ź.*; §. 1) we grze lub loteryi numer zyskowny, ein Treffer im Spiele, in der Lotterie. *Tr.* — §. 2) Trafna, miano suki gończéj. *Ryd.* Name einer Stäuberhündinn. TRAFNOŚĆ, TRAFNY, *ob.* Trefność, trefny. TRAFOWY, a, e, przypadkowy, zufällig. Trafowy ratunek. *Przyb. Milt.* 65.

Pochodz. *trafunek*, *trefunek*; *przytrafiać się*, *potrafiać*, *strafiać*.

TRAFTA, 'TRAWTA, TRATWA, 'TRATFA, y, *ź.*, płatwa, płta, płety, płty; *Boh.* plt, pltj, wor, worek, (*ob.* Wór); *Carn.* vôr; *Vind.* plau (cf. pław), ploholadja, povodniza (cf. podwodź), floſa, (cf. flis); *Croat.* flyosz, châtra, vodoplavka; *Dal.* povodnicza; *Rag.* povodniza; *Ross.* плотъ, (*ob.* Płot, *ob.* Płta); die Holzflöße, Flöße, (in Preußen: Holztrift, Trift, Trafte). Trafta składa się z ośmiu gąsek, gąska z czterech tafel; spód złożony z kloców, z których poboczne zowią poganiaczami; rudle zaś zowią drygawkami. *Urm.* Na traftach wożą towary leśne. *Klon. Fl. D*, 1 *b.* Po Wiśle trafty płyną, i z zbożem komiegi. *Zbil. Żyw. B* 2. Na szkutach, komiegach, traftach. *Vol. Leg.* 4, 733. Sprowadzili drzewa dla zrobienia z nich tratew, któreby aż do brzegów tamtych wystarczały: porobiono tedy tratwy, i na wodę puszczono. *Boh. Zamoj.* 118. W nocy poczyniwszy z drzewa trafty, przewozili piesze ludzi, strzelbę i inne potrzeby. *Biel. Św.* 274, (cf. prom). Było miasto Ryga przez kilkanaście lat różnemi sposobami kształtem wojennym i dziwnemi tratwami od królów Duńskich i Szwedzkich i

od kniaziów Moskiewskich przenagabane. *Gwagn.* 409. TRAFTARZ, a, *m.*, płetownik, *rutiarius. Cn. Th.* 1150, *Boh.* platř, naplawač; *Dal.* plutvar; *Croat.* plohar, floszar, flyoszar, (*ob.* Flis); der Flößer, Holzflößer. TRAFTOWY, TRATWIANY, a, e, do trafty należący, Flöß-. Traftowe drzewo *Boh.* pramowe, worowe dřiwj.

TRAFUNEK, TREFUNEK, nku, *m.*, traf, przygoda, przypadek; *Boh.* treffunk; *Ross.* случайность, der Zufall, das Ereigniß. Trafunek jest z nierozsądnego początku i bez wszelkiego przyczyn porządku pochodzący skutek. *Bardz. Boet.* 151. *et* 152. Wiele tych trefunków jest, które zawadzają do wypełnienia rady naszéj. *Gorn. Sen.* 310. Trefunek pod czas lepszy, niż rozum. *Cn. Ad.* 1173. (szczęście pod czas rozmysł przechodzi). Głupi z trafunku czasem dobrze powie. *Sekl.* 61. zufälliger Weise. Z tranfunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syxt. Szkł.* 200. Wyciągnąwszy łuk, strzelił w niepewną, a z trafunku postrzelił króla. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 22, 34. Trefunkiem, z trafunku, trafunkowo, przypadkiem, przygodnie, zufällig; *Slov.* nahodně, (trefunkom); *Boh.* mane; *Sorab.* 2. pschigożezi; *Sorab.* 1. nawadki. Chcę, żeby się zdało, że się trafunkiem stało. *Past. Fid.* 104. Dobrodziejstwo trefunkiem dane, podło bywa szacowane. *Cn. Ad.* 181. — §. Trafunek, potkanie się z kim, zdybanie, natrafienie na kogo; das Begegnen, Zusammentreffen, Zusammenstoßen. Z źrzódła Tygrys i Eufrat jednego wychodzą, A wnet rozłączywszy wody się rozchodzą, Gdyby się zeszły i w ściek jeden zebrały, I gdyby swe wzajemnie wody pomieszały, Zbiegałyby się czołny i drzewa urwane, Byłyby i trafunkiem wody pomieszane. *Bardz. Boet* 155. Miły to trafunnk dla mnie, że tu We Pana spotykam. *Teat.* 5. *b*, 75. TRAFUNKOWY, TREFUNKOWY, a, e, TRAFUNKOWO *Adverb.*, z trafunku przypadły, przygodny, zufällig. Klasztor Mogilnicki trafunkową pożogą do szczętu zgorzał. *Krom.* 574. Trefunkowy liter układ wypadał mi z pióra mimo wolą moję. *Mon.* 73, 16. Nie przypadek to, ani trefunkowe losy Zrobiły bezskuteczne postrzały i ciosy. *Zab.* 4, 381. *Min.*

TRAGANT, *ob.* Dragant.

TRAGARY, *ob.* Legary, Legar. TRAGARZ, a, *m.*, drążnik, nosarz, z *Niem.* der Träger, Lastenträger; *Slov.* nosyč; *Sorab.* 1. mechow noscheř, mechownik; *Carn.* noshâzh; *Vind.* tovornik (cf. towar), podigavez, (cf. podźwignąć); *Croat.* terhonòszecz; *Rag* nossâc, bastâh, argattin; *Eccl.* бременникъ, (cf. brzemię). Tragarz, miechownik. *Dasyp. Fff* 5. Dajże to tragarzowi, niech ci to do domu zaniesie. *W. Post. W* 2, 160. Miał Salomon 70000 tragarzów. *Budn.* 1 *Reg* 5, 15, *not.* «nosicielów brzemion». — §. Tragarz, tram; der Tragebalken, Träger, Unterzug. Zbudował sień wnętrzną trzema rzędy kwadratu, a jednym rzędem tragarzów cedrowych. *Radz.* 1 *Reg* 6, 36. Tragarze trzeszczą. *Pot. Jow.* 62. — §. *Anat.* Pierwszy z prawdziwych pacierzów, tragarz, bo głowę nosi. *Kirch.* 105. das erste Wirbelbein des Rückgrads.

TRAGI *plur.*, drągi tragarzów; *Croat.* tragle, *Germ.* die Trage, Tragebahre. Tragami pomocnicy dodają kamieni mularzom. Kiedy są wielkie kamienie, do jednych trag musi być użytych 4 ludzi i więcéj; lepsze zaś są kary. *Świtk. Bud* 31. Już tragi z pod naw biorą. *Dmoch. Il.* 34 spuszczają nawy.

TRAGEDYA, yi, ż., z *Greck.*, akcya teatralna, któréj cel wzruszenie bojaźni i politowania. *Kras. Zb.* 2, 546, *Vind.* tragedia, shalosten sgod, shalostnu sgodenje, sgoditje; *Boh.* smutnohra, truchlohra. Tragedya powinna być poważna i tkliwa, i rzeczą i stylem. *Gol. Wym.* 455. Tragedya Zygmunt August, p. *Wybickiego.* Epaminondas, trag. *Konarskiego.* — §. *Transl.* Burda, smutne zawieruchy, cf. sceny; tragische Auftritte, Unruhen. Wolą złe ustawy cierpieć, niż tragedyom przyczynę dać. *Sekl.* 72. Z Aryany tragedya szkody kościołowi czyniła. *Sk. Dz.* 246. TRAGICZNY, TRAICZNY, a, e, — ie *Adverb.*, do tragedyi należący; *Vind.* tragedifhen, die Tragödie, das Trauerspiel betreffend, tragisch. Wyznać potrzeba, w sztuce traicznejśmy mali, Niech Rzewuskich, Wybickich przykład nas zapali. *Dmoch. Szt. R.* 50. TRAGEDYOPIS, -a, *m.*, *Mon.* 75, 591. pisarz tragedyi, der Tragödienschreiber.

TRAKARZ, a, *m.*, górnik rudę na takach wożący, *Germ.* der Trecker, der Knappe, der das Erz auf dem Schubkarren herbey fährt.

TRAKT, u, *m.*, z *Łac.*, gościniec, droga walna: die Landstraße, Hauptstraße wohin; (*Boh.* tráta ciąg). Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukał noclegu. *Zab.* 14, 274. *Rzew.* Bezecne drogi wszędzie mię zatrzymywały, jak tylko z pocztowego traktu zjechałem. *Teat.* 19, 8. Traktu nie znając, tylko się z gwiazd miarkowali. *Bardz. Luk.* 170. Ruszyłem się z Wiednia w dalszą podróż traktem na Frankfort. *Kras. Doś.* 96. Zboczyliśmy z traktu. *Boh. Kom.* 4, 291. — *Fig.* Jeden jest trakt do życia, tysiąc do zniszczenia. *Zab.* 11, 575. *Zabł.* — Trakt, okolica; die Gegend, der Strich. Kasztel ten broni wszystkiego traktu miasta od nieprzyjaciela. *Tr.* — §. *Tr. fig.* Trakt, ciąg, bieg; die Dauer, der Lauf einer Sache. Sprawy u nas leniwym traktem się sądzą. *Bardz. Trag.* 58. Komu się większy nagodził trakt nocy, jak Herkulesowi! *ib.* 60. (dłuższa noc). — §. Trakt, sposób, kształt, foza; die Art, Weise, Gestalt. Na tym kamieniu jest krzyż Ruskim wyryty traktem. *Stryjk.* 233. — *W cerkwi:* n. p. Twojem zdaniem nic po graduałach, po traktach, po ofertach, po sekretach, po komuniach i postkomuniach; bo tych wszystkich w ewangelii nie napisano. *Pim. Kam.* 124. TRAKTAMENT, *ob.* Uczta, biesiada, ochota. — §. *Aliter:* Nie mogący więcéj znieść tak surowych traktamentów, uciekła. *Zel. H.* 7. 29. obchodzenia się, Behandlung. TRAKTAT, negocyacya o przymierze, konwencya, która odbiera stwierdzenie przez ratyfikacyą. *Kras. Zb.* 2, 547. ein Tractat, z. B. Friedenstractat, eine Verhandlung. — §. Traktat o czym napisany, dysertacya, rozprawa, spis; *Ross.* сочинение, eine Abhandlung, ein Tractat. Traktacik *dem.*, ein Tractätchen. *Tr.* TRAKTOWAĆ *cz. niedok*, czynić o co, rozprawiać co z kim; eine Angelegenheit tractiren, verhandeln, behandeln; *Sorab.* 1. zakhadžam, (cf. zachodzić). Dopiero dobrze

się porozumiawszy, będziecie traktować interesa. *Teat.* 26, 69. Traktujący co, o co, traktator *Sorab.* 1. zakhadžwař. Ma dobry sposób traktowania. *Teat.* 8. *c*, 47. Rzeczy te bardzo lekko traktuje. *Teat.* 1, 76. (lekko bierze). Litwini dawni, na płotach z kłodzin, wojenne sprzęty, nie długo traktując, przeprawili. *Stryjk.* 227. bez ceregielów, ohne viele Umſtände. — §. Traktować kogo *niedok.*, utraktować *dok.*, obchodzić się z nim; einen behandeln, mit ihm umgehen, verfahren. Codzień mię źle traktował mąż. *Teat.* 18. *c*, 12. W niewoli dosyć go dyskretnie traktował. *Sk. Żyw.* 2, 44. Szalony jesteś, że hrabiego tak źle traktujesz. *Teat.* 55. *b*, 57. Jak zawołam ludzi, natychmiast cię tak utraktują, jak zasługujesz. *Teat.* 20, 67. Utraktuję We Państwo, jak tylko można będzie. *Teat.* 7, 101. uraczę, poczestuję. — §. Traktować co, praktykować, etwas practiciren. Syn jego wojskową także traktował. *Kras. Pod.* 1, 243. I jam też kiedyś szkoły traktował. *Teat.* 7. *d*, 36. *Czart.* TRAKTYER, a, *m.*, garkuchnik; *Ross.* трактиръ, трактирщикъ; der Traiteur, Speiſewirth. Traktyer ten, co to potrawki smaczne gotuje. *Teat.* 34, 20. Na każdéj prawie ulicy znajdziesz tam traktyerów Francuzkich. *N. Pam.* 14, 152. TRAKTYERKA, i, *ż.*; *Ross.* трактирщица; die Traiteurinn, Speiſewirthinn. TRAKTYERNIA, i, *ż.*, garkuchnia, das Speiſehaus. Gotowe jedzenia w traktyerniach. *A. Zamoj.* 104. *Teat.* 22, 10. We wszystkich traktyerniach leży na stole karta potraw. *N. Pam.* 14, 152. 'TRAKTYWA, y, *ż.*, [traktament, Gaſterey 2], n. p. Tak go ubiją, że boki sobie psim sadłem maże, ale mu też tak przystoi, a szkoda mu traktywy. *Rej. Zw.* 103 *b.*

TRAM, 'TROM, u, *m.*; *Boh.* tram, tramec; (*Slov.* strom *arbor.*; *Sorab.* 2. tramá legary piwniczne); *Carn.* tram, (strom *stirps*), brun, krokniza, (cf. krokwie); *Vind.* tram, hlod (cf. kłoda), brune, steber, sesdram, glet, krokniza, (tram, tramezh, leska, krounu dreuze, vata-lata); *Croat.* trâm, bervno, greda, szleme, bálvan; *Slav.* grêde (cf. grzęda); *Rag.* privòz; *Ross.* переводина, перекладъ, перекладина; *Eccl.* конь, конекъ; *Goth.* thrams; *Graec.* θραμβή; *Lat.* trabs; *Ital.* trave); *Germ.* der Tram; belka główna, der Hauptbalken, Tragebalken. Kozieł, łata, tram, posowa, *tignus. Volck.* 1009. Szynkarze na tram długi piszą. *Rej. Wiz.* 162 *b.* Pisz ty co chcesz na tram, ale ja też, wież to pan bóg, kiedy dam. *Rej. Zw. b.* Las tramami zarosły, *frequens trabibus. Żebr. Ow.* 199. (drzewami). Tram, w szkucie na spodzie położony. *Sak. Probl.* 125. *carina*, der Kiel. Ciężki tram na zranione ramiona Jezusowe. *Groch. W.* 201. (krzyż, cf. ślóstram). — *Alleg.* Widzisz trzaskę w oku brata swego, tramu w oku twoim nie obaczasz. *Sekl.* 7. ('balku abo 'bierzma. *ib.*). W inszych oku proszek widzisz, w swoim tramu nie bacząc. *ib.* 27; kretowie na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *ib. Zygr. Pap.* 232. *Sk. Kaz.* 273. Przyganiamy komu O źdźbło, a w swoim oku nie widzimy 'tromu. *Pot. Arg.* 398. Łatwiéj komu tram z oka, niż sobie źdźbło dobyć. *Pot. Jow.* 121. TRAMOWY, a, e, do tramu należący, abo z tramów; *Croat.* tramni, Balken-. *Cn. Th.* 1150.

TRAN, *ob.* Tron.

TRANK. *Hipp.* 106. *Kosz. Lor.* 84 *b. ib.* 88, *ob.* Trunek. — *Botan.* Złoty trank, ziele, Szlachtawa, Chlastawa, Plesznik, *conyza*, Dürrwurz. *Syr.* 746. Trank jeleni, Sierpik, *serratula*, Schartenkraut. *Syr.* 1254. Anielski trank, *alisma*, Engelstrank. *Syr.* 825. *Kluk. Dykc.* 1, 49. Trank, prosiana włóć, *aurea virga. Sleszk. Ped.* 423, *Syr.* 69. heidniſch Wundkraut. Ś. Kunegundy trank., ziele, *ob.* Sadziec.

TRANSAKCYA, yi, *ż.*, umowa na pismie między osobami prywatnemi zachodząca: wyraz prawny. *Pam. Warsz.* 5, 205. die Verbandlung. TRANSFUZYA prawa swego na drugiego. *A. Zamoj.* 164. zlewek, wlewek. TRANSLAPS; *ob.* rok przepadły. *Dudz.* 64. *Bardz. Luk.* 186. Puścił w translaps ów czas = opuścił go. TRANSPIRACYA, *Ross.* испарина, *ob.* Parowanie. *Krup.* 5, 43. TRANSET, *ob.* Prewet, Przechód. *Birk. o Exorb.* 5. TRANSPORT, *ob.* Przewóz, wózka; *Ross.* возка, свозъ, свозка, перевозка, провозъ, отвозка, отвозъ. TRANSPORTOWY, przewozowy; *Ross.* извозный, отвозный, переводный. TRANSUMT, *ob.* Przepis. TRANSYTOWY, n. p. handel, przechodni. *Pam.* 85, 1, 176.

'TRANT. *Cresc.* 598, *ob.* 2. Trad, Truteń.

TRAPEZA, y, *ż*, z *Greck.*, stół, jedzenie, w Greckich zakonach refektarz; der Tiſch, die Tafel, der Speiſeſaal in den Griech. Klöſtern. Po skończeniu liturgii św. idziemy do trapezy, t. j. do refektarza. *Pim. Kam.* 341.

TRAPIĆ, 'TOROPIĆ *cz. niedok.*, utrapić *dok.*; *Boh.* trapiti, trapiwati, utrápiti, usaužiti, usaužim; *Slov.* trápjm, trapiti, trápení; *Sorab.* 1. trapu, prudžu; *Vind.* tarati (cf. tyrać), hudusadievati, hudusadeti, nadlagati, nadleshuvati; *Croat.* trapiti, trapim, (traplenye = krzyżowanie); *Rag.* tarpitti, (trappiti *lavorare un terreno a fondo, scassare*, *ob.* Karczować, trap *solum alte fossum*); *Dal.* pedipsati, nevoliti, (cf. zniewalać); *Bosn.* trapiti, kopati *sarculare*, trap, kopanje *sartura*; *Ross.* торопить (naglić, торопкій, торопокъ kwapliwy, cf. trop); dręczyć, martwić, (cf. trupać); quälen, peinigen, *phys. et moral.*, (cf. Strapaze. Adlg.; *cf. nostr.* cierpieć). Mów, czy kogo nie trapią przeszłéj wojny przypadki! *Boh. Kom.* 2, 461. Kto złych nie karze, ten dobrych trapi. *Birk. Zyg.* 15. Król Syryjski trapił syny Izraelskie. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 13, 22. (ponędził 1 *Leop.*). Niechaj cię pan dojeżdża a trapi aż zginiesz. 3 *Leop. Deut.* 28, 23. (niechaj cię nędzi. 1 *Leop.*). Trapią mię lędźwie moje. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 34. (gryzą mię wnętrza moje. 3 *Leop.*). Trapił senat pod czas swego trybunostwa, znosił wszystko, cokolwiek się dla Rzpltéj działo; mnie z ojczyzny wypędził, dobra zrabował, dom spalił, dzieci i żonę moję trapił. *Siem. Cyc.* 548. Waszego serca, niech bojaźń nie trapi troskliwa. *Odym. Św.* 2, *M m* 4. Nie trap' się, miéj umysł spokojny. *Teat.* 42. *d*, *D.* Wielce się trapić, *Eccl.* многовоздыхати. Trapi mię co, gryzie, rupi, trasuję 'się. *Cn. Th.* 955. *et* 1150. Sumnienie go trapi. *Teat.* 46, 46. Nie mówmy więcéj o tym, widzę, że to We Pana cokolwiek utrapiło. *Teat.* 6. *c*, 64. Utrapionemu nie przydaj utrapienia. *Cn. Ad.* 1220. — §. Utra-

pienie, doległość, mól, rup'; Quaal, Kummer. Pozwala małe utrapienie skargi, Ale nieznośny żal zamyka wargi. *Morszt.* 231. Choćbyśmy z natury najłaskawsi byli, dla saméj trapienia ustawiczności, wszelką z serc naszych ludzkość utracamy. *Siem. Cyc.* 174. Ogniem piekielnym ich się dusza topi, Duszy nie spala, lubo się strasznie toropi. *Jabł. Tel.* 255. Sen okropny trapił mię całą noc. *Węg. Marm.* 1, 13. Trapić ciało, martwić; ſeinen Leib kaſteyen, das Fleiſch kreutzigen. Wieczna będzie ustawa, abyście co rok tego dnia ciała swe trapili. *Radz. Levit.* 16. 29, *not.* «przez wstrzymywanie od pokarmów». Post, powściągnienie pożądnych ludzi od rozkoszy cielesnéj i uskromnienie a utrapienie ciała naszego. *Zygr. Gon.* 356. Trapienie, utrapienie, umartwienie, udręczenie; Pein, Quaal, Marter, Plage. Szkody im poczynił i trapienia zadawał. *Sk. Dz.* 246. Zesłany ku utrapieniu złośliwych. *Zygr. Pap.* 177. TRAPICIEL, a, *m., Cn. Th.* 1150, TRAPNIK, trestarz, gabacz, *vexator. Mącz*, der Quäler, Placker; *Boh.* trapič; *Croat.* trapitel; *Vind.* nadlugnik, nadleshnik, hudusadielauz. *W rodz. żeńsk.* TRAPICIELKA, i; *Boh.* trapička.

TRAREF, u, *m.*, lina gruba, na środku rei umocowana, która żagiel do góry hysują. *Magier. Mskr.*, ein gewiſſes Segeltau. Na hys, gdy wiatr dobry ku górze, aby do góry żagiel i za warkocz i za trawef ciągneli, i one zaburtowali i zahalzowali, według potrzeby. *Haur. Ek.* 174. *ib.* 170.

TRAT, *ob.* 2. Trąd.

"TRATA, y, *ż.*, strata, utrata, zguba; *Ross.* трата, der Verluſt, das Verderben, der Untergang. Niepodobna się zdało z takiego nasadu Ujść Sycylii zguby, traty i upadu. *Pot. Arg.* 471. "TRATNICZEK, czka, *m.*, utratnik, marnotrawca; der Durchbringer, Verſchwender. Słuchaj, jakie są stopnie tych miłych tratniczków; Naprzód się zapożyczą . . . . *Opal. Sat.* 32.

Pochodz pod *tracić.*

TRATOWAĆ, TRETOWAĆ *cz. niedok.*, utretować, stratować *dok.*; *Ross.* стоптать, стаптывать, истоптать, истаптывать, толочу, толочить; *Eccl.* тлачу, (cf. tłoczyć); deptać, nadeptywać, podeptywać; *Germ.* treten; (*Svec.* trada; *Isl.* troda; *Angl.* tread). Gdzie niegdzie jarzyny nie młócą się, lecz końmi lub wołami je tratują. *Kluk. Rośl.* 3, 226. Lecieli z koni, a konie poczęły ich tratować. *Bardz. Luk.* 122. Biegąc na koniu, dziecko na ulicy stratował. *Boh. Kom.* 77. Plac utretowany wszędzie i rozbity wozami i kopyty. *Otw. Ow.* 223. Błonie utretowane końmi. *Żebr. Ow.* 143. Chytrą głowę nogą mu stratuje. *Suszyc. Pieśn.* 2, *A* 4. Aponiusza plotkarza, wozem kamieniami naładowanym stratowano. *Nar. Tac.* 2, 476. (zgnieciono, stłoczono). Czegoż ta złość nie tknie się, czego nie obiera, Co się po stratowanym ojcu na tron wdziera! *Zab.* 16, 231. — *Fig.* Naród barbarzyński najważniejsze opatrzności dary nogami tretuje. *Pam.* 84, 550. Tratowali nogami wszystkie prawa, pod pozorem praw samych. *Gaz. Nar.* 1, 100. — 2. *Navig.* Tratować, do lądu sterować, przy brzegu płynąć; landeinwärts ſchiffen, ſich am Ufer halten, am Ufer hinſchiffen. Tratuj do lądu, Już tu panie młody, Daj cło od wody. *Klon. Fl. F* 1. Ku brzegu sztabami kieruje, A z ochotą przy rzéce wesołéj tretuje, *succedit. A. Kchan.* 182. Żaglem i wiosłami w port Cekropski z biegu tretuje, *intrat. Żebr. Ow.* 151. — §. *Culin.* Tratować w kuchni, spuszczać co na gorące masło, in Butter braten. *Tr.* Zaczął smażyć, warzyć, grylować, tratować. *Teat.* 33. *d*, 83. Tratować, przetratować masło, w wodzie czystéj przepłókać; także jabłka lub gruszki tratować czyli rozetrzeć. *Wiel. Kuch.* 431.

Pochodz. *tret, tretowy, treter, zatret.*

TRATWA, TRATFA, *ob.* Trafta. TRATWIANY, *ob.* Traftowy.

TRAWA, y, *ż.*, TRAWKA, TRAWECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* trawa, trawička; *Slov.* tráwa; *Sorab.* 1. trawa; *Sorab.* 2. tschawa; *Carn.* trâva, (travn velike ‹ maj); *Vind.* trava, trauje, (trava, seliſhe ‹ ziele, mali traven ‹ kwiecień, veliki traven ‹ maj); *Croat.* trava, travicza, (veliki traven, rosoczvet ‹ maj, traven ‹ mali traven ‹ kwiecień; *Dal.* travan); *Bosn.* trava, troskot; *Rag.* trâva, troskót; *Hung.* pásit, (cf. pasza); *Ross.* трава, травка, травинка, (2. ziele, ziółko), травовѣдецъ botanik, zielnikarz, травовѣдство botanika, *obs.* травень kwiecień), былина, былинка, (*ob.* Bylina); *Eccl.* злакъ; (*cf. Graec.* τρέφω; *Hebr.* טרף taraph, *aluit*); das Gras. Pospolicie nazywamy wszystkie rośliny trawą, które na siano koszone bywają. *Bot. Nar.* 172. Pożytek z łąk zawisł na trawach, które się koszą na siano. *Kluk. Dykc.* 1, 8. Niechaj wypuści z siebie ziemia trawę zieloną, któraby z siebie nasienie dawała. 1 *Leop. Genes.* 1. (niechaj puści z siebie ziele zielone. 3 *Leop.*; zieleninę). Dorodne trawy na brzegach Izmenu cichego. *Bardz. Trag.* 255. Na jednéj łące, stara to przypowieść, wół trawy patrzy, a bocian żaby. *Mon.* 71, 755. (niejednegośmy smaku, nie jednéj skłonności). U przodków kwiateczki a piękna traweczka to było obicie ich, namiotek albo chróściana budka to były marmury i alabastry ich. *Rej. Zw.* 69 *b.* Piękna traweczka. *Rej. Zw.* 69 *b*, (*oppos.* trawsko). Trawka młoda. *Teat.* 54. *c*, *A* 2. — O pierwszéj trawie do wojska powrócił. *Warg. Cez.* 37. z początkiem wiosny, skoro się zazieleniło, ſobald es nur grün wurde. Tatarowie w polu włóczą się od trawy do trawy. *Tward. Wł.* 18. od trawnika do trawnika, od łąki do łąki, od pastwiska do pastwiska, von einem Graſplatze zum andern. — *Prov.* Nie wszystko trawa, chociaż się zieleni. *Rej. Wiz.* 189. (pozorom nie wierzyć; znam cię ziółko, żeś pokrzywą). Chléb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Ad.* 61. Ryby wodniste są, według onéj dawnéj a podobno Turskiéj powieści: ryba woda, chléb trawa, mięso wsiemu hołowa. *Sak. Probl.* 151. — W trawie jeszcze zboże, dopiero wschodzi; das Getreide iſt noch im Graſe, grasartig, geht erſt auf. Gdy człowiek nasieniem zasieje Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wstanie, gdy odnieje, Tym czasem ziarna zboża posianego Pukną, i trawę z siebie puszczą potym. *Odym. Św. A a* 4 *b.* Między pszenicą a kąkolem, póki jeszcze trawą są, a jeszcze kłosu niemasz, trudne rozeznanie. *Biał. Post.* 254. Niszczeją w pierwszéj trawie zboża, raz je psuje Zbytnie słońce, drugi raz zbytni deszcz morduje. *Otw. Ow.* 203. — *Fig.* Jeszcze

w trawie ci nieprzyjaciele, za lat kilka nieleniwego dojrzejeć całe nieszczęśliwe żniwo. *Suszyc. Pieśn.* 2, *E.* Naród żydowski tak mocno się między nami rozkrzewił, jak kąkol w zbożu, że naszym biednym katolikom podnieść się nie da, gnębiąc ich, jak mówią, jeszcze w trawie. *Mon.* 73, 588. — *Equit.* Dwa zęby wierzchnie i dwa spodnie, które konie najpierwéj zmiatają, zowią pierwszą trawą, albo pierwszéj trawy; następujące dwa, wtóréj trawy; a trzeciego zmiatania, trzeciéj trawy. *Cresc.* 514. *Lek. Końsk.* die erſten, zweyten, dritten Zähne des Pferdes. — §. Trawa miodowa, *holcus*, rodzaj właściwéj trawy, bydłu przyjemna pasza. *Kluk. Dykc.* 2, 41. das Honiggras. Trawa perłowa, *Melica. Kluk. Dykc.* 2, 115. das Perlgras. Trawa wiechowa, *poa. Kluk. Dykc.* 2, 206. gemeines Gras; piórowa, *stipa*, Federgras. *ib.* 3, 102; żabia, *triglochin*, Froſchgras. *ib.* 127. Boża trawa, Boża trawka, kozorożec, fengrek, *trigonella foenum Graecum*, Bockshorn, Griechiſch Heu. *Syr.* 1017. *Urzęd.* 143. Turza trawa, Ostrzyca, Riethgras. *Syr.* 1307. Trawa rogata, jeża, ostra, rogalica, *gramen aculeatum*, eckig Gras; *sparganium*, Igelkolben. *Syr.* 1311. Trawa kwietna, *floridum*, Blumengras. *ib.* 1312; manniana, krwawna, Blutgras. *ib.* Trawa morska, *ob.* Porost. Trawa wonna, *ob.* Rajska trawa. — (TRAWERSA, *ob.* Przerwa). — TRAWCA, y, *m*, TRAWICIEL, a, *m*, pożeracz, niszczyciel, *consumptor*; *Croat.* potrossnik, potrossitel, zatrossnik, zateritel, *f.* potrossitelicza, zateritelicza, der Verzehrer, Aufzehrer. Czas wieków trawca. *Kniaź. Pocz.* 1, 161; (*Boh.* trawač = trawę noszący, *f.* trawačka *ancilla graminaria*). TRAWIANY, a, e; *Ross.* травяный; z trawy, trawny; graſig, von Gras, Gras=. Wieniec laurowy, trawiany, dębowy. *J. Kchan. Jer.* 445. Korzeń trawiany. *Urzęd.* 160. TRAWIASTY, a, e, na trawę coś pochodzący, do trawy podobny; grasartig, grasicht. Drzewne warsty, nim tegości drzewa nabędą, miękkie i trawiaste są. *Kluk. Rośl.* 2, 7. TRAWIĆ *cz. niedok.*, Strawić *dok*; *Boh.* trawiti (trawiti znaczy także: trnć), strawiti, strawowati (*ob.* Strawować), zażiti, zażjwati (*ob.* Zażyć); *Slov.* trávjm, stráwenj, zažjwánj; *Sorab.* 1. zezeruyu; *Sorab.* 2. fzarowasch; *Carn.* zeram, pivkam, spivkam, respivkam, respivam, potroshim, (*ob.* Troszka, trochę); *Vind.* zerat (cf. żreć), pozerati, sazerat, szerat, kuhat, poskuhati, ponuzat, sadjati, sakuhati, prebaviti, prebaulati, gorstroſheti, gorpotroſhiti, satroſhiti, potroſhiti, stroſhiti, strolhuvati, sajesti, savshiti, (traviti, travo napraulati, pasti fe = trawę jeść, paść się trawą lub na trawie, odtraviti, potraviti, travo popasti = trawę spaść, obtraviti, potraviti = trawą zazielenić); *Croat.* prebávlyam, prebavlyati, prebavlenye, troshiti, trossiti, trossím, potrossujem, potroshenye, zhiushati, (trávim, trujem = truję); *Dal.* probavlyam; *Bosn.* probaviti, (straviti, strasciti *terrere*, stravitise *horrescere*); *Rag.* strâviti = strué, strava *veneficium*, probaviti, probavgljati; (*Ross.* стравить paść na łące, стравить, стравливать spaść trawę, wybecować, wygryźć, wytrawić, szczuć; *obsol.* травиться wyzywać się; разтравить, разтравливать rozjątrzyć, rozdrażnić; стравленіе, стравливаніе, стравка spasienie trawy, becowanie, szczwanie; (*Eccl.* травянѣю, травою обростаю *herbesco*), варить, *ob.* Warzyć; *Eccl.* истрошаю, изнуряю, иждиваю, изждиваю; trawić pokarm, jedło = konkokcyą, dygestyą mieć, verdauen. Pierwsze trawienie w żołądku jest, gdy potrawy przechróstane z gruba się tylko przewarzają. *Sak. Probl.* 202. Nie ten jest zdrowy, który wiele jada, ale ów, który to w się bierze, co mu w sytość idzie, i tyle, ile trawi. *Pilch. Sen. list.* 3, 372. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie, a przełknione rozpierać i źle się trawić *ib.* 3, 192. (być niestrawnemi). Trawi dobrze; trawi jak kaczka. *Cn. Ad.* 1172. (ma strusi żołądek). Trawić, pożerać, niszczyć, *phys. et mor.*, verzehren. Wolą od bestyi być strawieni, niżby do niewoli mieli być przywróceni. *Paszk. Dz.* 62. Ilekroć bydlęczyznę tkacie w gęby swoje, wiedźcie, że swych rolniczków trawicie. *Żebr. Ow.* 379. Trawi ogień, trawi wrzód ciało, pożera. *Cn. Th.* 1151. Nie mogąc dostać zamku, ogniem go strawił. *Nar. Hst.* 5, 119. (spalił go, w perzynę obrócił). Podpal ogień, traw mięso. *Radz. Ezech.* 24, 10. (w niwecz obróć. *Bibl. Gd.*). W Hierozolimskim kościele ogniem palono cokolwiek zostało niestrawionego, *inconsumpta. Zygr. Gon.* 241. Ogień piekielny pali, a nie trawi. *Sk. Dz.* 60. Armata im krótsza, tym mniéj prochu strawić potrafi. *Jak. Art.* 1, 348. Świeca ludziom usługując, sama się trawi. *Rys. Ad.* 65. *Mon.* 65, 97. W chemii trawienie, *digestio*, kiedy roztworzyciel, na ciało, mające być roztworzone, nalany, zostaje z nim przez niejaki czas. *Krumł.* 82. — Trawić pieniądze, trawić się, wydawać się, trwonić; Geld verzehren, ausgeben, verthun. Co się lecie zarobi, to się zimie strawi. *Dambr. Kaz.* 11. (to się zje, wypotrzebuje, wyda). Kto więcéj trawi, niż dochód niesie, zginął. *Petr. Ek.* 123. Zebrawszy wszystkie rzeczy swe, jachał w dalekie krainy, tamże strawił wszystkę majętność swą, żyjąc rozpustnie; a gdy wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. 3 *Leop. Luc.* 15, 13. (roztrwonił. 1 *Leop.*). Biskupi ubogich pieniądze trawią, a żołnierze ubodzy zostają. *Sk. Dz.* 877. Jeden robi, drugi trawi. *Cn. Ad.* 308. Ode dnia do dnia czekając w mieście, trawili się. *Kłok. Turk.* 221. (expensowali się). — Czas wszystko trawi. *Zab.* 13, 410. *Cn. Ad.* 121. Czas wszystko psuje, odmienia i trawi. *Zab.* 14, 382. — *Aliter:* Czas, lata, życie, wiek trawić nad czym, przepędzać, die Zeit hinbringen. O piękne i szczęśliwe dni, z wami strawione. *Jabł. Tel.* 324. Anzelm długi czas na wyćwiczeniu Tatarów strawił. *Birk. Dom.* 36. Będę w pańskim domu lata trawił. *Ryb. Ps.* 40. Zostań u mnie dziś a straw dzień wesoło, a jutro pójdziesz. *W. Jud.* 19, 9. Chcę u was ostatek wieku mego, póki go stawa, strawić. *Baz. Sk.* 66. Od młodości swéj strawił na swojwoli wszystkie lata, i wszystkie czasy swoje. *Rej. Post. J i i* 2. Trawiłem dni i nocy w niesłychanym smutku. *Jabł. Tel.* 25. Nocy trawię bezsenne, a kiedy na chwilę Stulę oczy, marzenia łudzą oczy mile. *Teat.* 44. *d*, 23. W klasztorze życie moje trawiłam. *Teat.* 6. *c*, 20. Wiek swój wszystek bez małżeństwa strawili. *Warg. Wal.* 63. Prawdziwie trawi żywot bogu podobny ubogi filozof. *Zab.* 7, 250. *Koss.*

Trawić czas darmo, trwonić czas, (cf. truć czas). Czasu nadaremnie trawić, nie godzi się. *Kras. Pod.* 2, 210. Ten xiądz nie trawiąc czasu, począł zaraz robić około katechizmu. *Boter.* 4, 175. Wszystek czas trawią na tańcach, na grach. *P. Kchan. Orl.* 1, 163. Nie będziemy czasu trawić, jak tylko na kłótniach. *Teat.* 23. *d*, 42. Odszczepieństwo ze strony sukcesyi papieżów strawiło lat 124. *Zygr. Pap.* 231. (zabrało, trwało). — Trawić wszystkę pracę i dowcip nad czym. *Cn. Th.* 1151. verwenden, verbrauchen, dran setzen. Przystojna rzecz mi się zda, abym piérwszą xięgę strawił na pokazaniu przyrodzenia wody. *Syxt. Szkł.* 2. (bym ją temu poświęcił, tym zajął). Żarłoczność i pijaństwo nie wczas trawią siły. *Kras Pod.* 2, 183. nadwerężają, die Kräfte verzehren. Strawiony pracami, wiekiem uciśniony, syt jestem rządu. *Teat.* 50, 9. zrobiony, zpracowany; aufgerieben, abgenutzt, consumirt. Maligna go w saméj porze wieku strawiła. *Nies.* 4, 9. (życia pozbawiła). Trawić się, trapiąc się niszczeć, [truć się 2]; sich verzehren, vergehen, schwinden, (z. B. vor Kummer). Poznaję, że się trawisz, melankolia cię opanowała. *Węg. Marm.* 1, 252. Już też to kilka dni i nocy prawie, Jako nic nie śpię, biedzę się i trawię. *Zab.* 9, 96. *Urb.* Tyże to trawić się będziesz w uciążliwym pożyciu. *Węg. Marm.* 5, 110. — *Inusitat. poet.* Bież, co strawi drogi, koń wiatronogi. *Kmit. Tr. C* 2 *b.* (co starczy). — Trawić kogo zkąd = wyjadać kogo zkąd, wygryzać, *proprie de canibus vel lupis, quorum alter alterum morsu appetendo fugat aliquo loco, tr. insectando exigere domo. Cn. Th.* 1313. einen wegbeißen, wegzanken, cf. wykurzyć. — *Venat.* Trawić; *Ross.* травить; szczuć, hetzen. Niedźwiedzia psy trawiono. *Gorn. Dw.* 195. (*Ross.* травля heca, szczwanie). TRAWICIEL, *ob.* Trawca. TRAWISKO, TRAWSKO, a, *n.*, podła paskudna trawa; (*Vind.* traviza, selishize = ziółko), elendes, schlechtes Gras. Kwaśne z błocka trawsko. *Przestr.* 129. Najpośledniejsze siano, w którym się gęsto ladajakie trawiska przymieszywają. *Haur. Sk.* 80. Nieużyteczne trawsko. *Hor.* 2, 125. *Nar.*; chwast. *ib.* 124. *Min.* TRAWISTY, a, e, — o *adverb*; *Boh. et Slov.* trawnatý; *Sorab.* 1. trawowity; *Vind.* travast, traviten; *Bosn.* troskotiv; *Rag.* troskòtni; *Ross.* травистый, злачный, (травчатый kwiecisty, n. p. atłas); *Eccl.* былистый; pełen trawy, obfity w trawę; grasreich, grasig. Jeśli pola zbytecznie się osuszą, nie będą trawiste; a trawy na nich będą łodygowate. *Haur. Sk.* 79. Na nie zawsze trawistéj pokłada ziemi bok miasto łoża; *non semper gramen habenti. Zebr. Ow.* 21. — Kolor trawisty. *Comp. Med.* 678. grasgrüne Farbe; *Vind.* traunoselen, selen kaker trava, loknoselen; *Croat.* travozelén; *Slav.* trávosliesna boja. TRAWKA, *ob.* Trawa. TRAWNICA, y, ź, rodzaj rośliny, *zanichellia. Kluk. Dykc.* 3, 173. ein Pflanzengeschlecht; (*Boh.* trávnice = gatunek poziómek). TRAWNICZEK, czka, *m.*, ptak, czasem się u nas pokazujący, przedziwnych kolorów. *Kluk. Zw.* 2, 330. die Grasmücke; *Slov.* trávnik *curruca*, piegża; *Ross.* травникъ. TRAWNIK, a, *m.*, TRAWNICZEK, czka, *m.*, *dem.*, §. 1) miejsce trawą obrosłe, murawa; ein Grasplatz, Rasenplatz, Grasstück; *Boh.* trawnjk; *Carn.* travnek; *Vind.* traunik (= łąka), fnoshet, (sianożęć); *Sorab.* 1. zelenc, (cf. zielony); *Eccl.* травникъ łąka, зеленчие; (*Ross.* травникъ zielnik, zielnikarz, botanik). Przyjemne w ogrodzie trawniki. *Przyb. Milt.* 273. Łąki stare podorywać, aby z nich lepsze i nowe były trawniki. *Haur. Ek.* 51. Wartę mieć, gdy się na łąkach trawniki puszczają. *ib.* 51. Jednę część najbliższą od dworu, obrócić na trawnik i kapustnik. *Pam.* 84, 824. Czasem głowę położy na trawniczku zdrowym. *Lib. Hor.* 110. Len świeży porozkładać na trawniku. *Haur. Sk.* 82. *Min. Ryt.* 1, 82. — §. 2) Małe szczupaki zowią trawniki. *Kluk. Zw.* 3, 153. Grashechte, noch kleine Hechte. TRAWNY, a, e; *Boh.* trávnj, trávný; *Sorab.* 1. trawné; *Vind.* traven; (*Carn.* travnè Pàn = bożek *Pan*); *Rag.* traavni; *Croat.* trávni; *Bosn.* troskotov; *Ross.* травный, травяный; *Eccl.* былный; do trawy należący, Gras-. Kosy dwojakiego są gatunku, trawne i sieczczane. *Os. Żel.* 66. Trawny, trawą się pasący, pastewny. *Cn. Th.* 1151, n. p. Trawny wół. *Tr.* grasend, auf dem Grase weidend, Gras fressend. Trawny, trawisty, trawy pełen, w trawę obfitujący; grasreich, grasig. Trawny, z trawy, trawiany; Gras-, von Gras. Na trawnéj siedząc pościeli, We dni święte przy buteli. *Hor.* 1, 203. *Nar. Hul. Ow.* 210. "TRAWOCHODNY, a, e, po trawie chodzący; *Croat.* travohodni. "TRAWOJEDNY, a, e, trawę jedzący; *Eccl.* травояденъ, злакояденъ. "TRAWONOŚNY, "TRAWORODNY, a, e; *Rag.* travorodan, traavan; *Eccl.* злаконосецъ. "TRAWOSIECZNY, a, e; *Croat.* travoszechni, *herbisecus.* "TRAWOZNAWCA; *Croat.* travoznan, *herbipotens*, cf. zielnik.

Pochodz *dotrawić, marnotrawić, marnotrawca, marnotrawstwo, potraw, potrawa, potrawka, przetrawić, strawic, strawny, strawa, strawne, strawca, strawnik, strawować, strawność, wytrawić, wytrawny*; — 2) *truć, trucizna; otruć, struć, zatruć; trucicie, trucicielka.* Quemadmodum *jad* a verbo *jeść*, sic *trucizna* a verbo *truć, trawić.* — 3) *truchleć, truchliwy, truś, (cf. trzeć).*

TRAWTA, *ob.* Trafta.

TRCIA, TRCINA etc., *ob.* Trzcia, Trzcina. TRĘ, *ob.* Trzeć.

TRĘBACZ, a, *m.*; *Boh. et Slov.* trubač; *Sorab.* 1. trubiczeŕ, trubatž, tarakař, trometař; *Carn.* trôbz, trobentar; *Vind.* trobentar, trobentavez, trobez, trumpetar, trometar; *Hung.* trombitas; *Dal.* trumbitar; *Bosn.* trubnik, trubgljar; *Croat.* trumbetas, rogopussecz; *Rag.* trubitegl, rogotruubnik, rogotrubitegl; *Ross.* трубачъ; *Eccl.* трубникъ, дудильникъ; — §. 1) trąbieniem się trudniący, der Trompeter. Sztabowy trębacz wszystkie feldsztuki wojenne umieć grać powinien, i pilnować, aby wszyscy trębacze jednakowo grali pobudki, capstrychy, marsze. *Kaw. Nar.* 204. — *Fig.* Trębacz walki niesłusznéj przeciw ojczyznie. *Zygr. Pap.* 264. (poduszczyciel, poddymacz, podszczuwacz, pobudziciel). Trębacz, rozgłosiciel, plotka; ein Ausplauderer, Herumtrager. — §. 2) Trębacz, miano psa gończego. *Ryd.* Name eines Stäuberhundes. — §. *Vulg.* Trębacz, nie wiele dokazujący, słabizna; ein Pfuscher, mit dem nicht viel zu machen ist. — *W rodz. żeńsk.* TRĘBACZKA, i; *Croat.* trumbetassicza. TRĘBACKI, a, ie, TRĘBACZOWY, TRĘBACZY, a, e, do trębacza na-

leżący, Trompeter». Trębacka ulica, w Warszawie. — *Anat.* Nerw trębaczowy, *buccinatorius. Krup.* 3, 164.

TRĘBECKI, imię familii Polskiéj; dziś sławnego wierszopisa. — *Prov.* Własny Trębeckiego dyabeł, trudno się go skropić. *Rys. Ad.* 74.?

*TRĘBIĆ, *ob.* Trąbić.

*TRĘBNIK, a, *m.*, agenda cerkiewna Ruska, die Kirchenagende bey den Reußen; *Eccl.* требникъ, молитвенникъ книга, молитвословецъ, (треба ofiara, cf. trzewo, trzebić); *Ross.* потребникъ. W żadnym tego rytuale albo trebniku Roxolańskim niemasz. *Pim. Kam.* 1. Nie te są w trebniku albo w agendzie Ruskiéj położone modlitwy. *ib.* 18. Modlitwy, które są w trebnikach i czasosłowach, nabożnie odprawuje. *ib.* 95. Te modlitwy z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agend i ustawów są wybrane. *Sak. Pers.* 1 *pr.* Tak nadrukowała Moskwa w w swych trebnikach albo agendach. *ib.* 2. Piotr Mohiła, metropolita Kijowski, wydał xięgę nazwaną trebnik wielki. *Fund.* 57.

TRĘDOWACIEĆ *neutr. niedok.*, strędowacieć *dok.*, tredowatym się stać, aussätzig werden; *Rag.* ogubavitise; *Eccl.* проказитися, заражаться проказою. Strędowaciała, zbielawszy, jako śnieg. *Radz. Num.* 12, 10. *Budn. ib.* TRĘDOWACINY *plur.*, TRĘDOWATOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* trudowatost; krosty trędowate, czerwone, bolesne. *Syr.* 1182; trąd, Aussatz, Flecke. Trędowaciny, oszpecenie skóry na licu. *Urzęd.* 49. *et* 144. TRĘDOWATY, a, e, — o *adverb.*; *Boh.* trudowity, malomocný; *Carn.* gôbóv; *Vind.* gobou, krôzou, chobau; *Croat.* gubav; *Dal.* gubav, gubbav; *Rag.* gubav, gubbavaz; *Bosn.* gubbavać, gubbavi; *Slav.* gubàv, ghelàv; *Ross.* прокаженный; trądem zarażony, aussätzig. U żydów trędowate dla zarazy innych wyklinano i za miasto wyganiano. *Sk. Kaz.* 367. Trędowaty na twarzy, krosty czerwone na twarzy mający, łupfrig im Gesichte. *Tr.* TRĘDOWIZNA, y, *ż.*, *ob.* Trąd, Aussatz. *Tr.* TRĘDOWNIK, a, *m.*, *scrofularia*, Braunwurz, ziele; korzeń służy na gruczoły etc. *Kluk. Rośl.* 2, 262. *Sienn.* 67. Trędowaciec, martwa pokrzywa. *Urzęd.* 149; *Boh.* krtičnjk; *Carn.* zhèrnaben; *Ross.* зобный корень, собачья голова, норичникъ, завалецъ.

TREFIĆ, TREFNIĆ, *ob.* Trafić. TREFNIARZ, a, *m.*, TREFNIŚ, ia, *m.*, TREFNICZEK, czka, *m.*, TREFNISIEK, ska, *m.*, *dem.*, dowcipem narabiający, żartowniś; *Slov.* posmẽwač; *Hung.* trefás, trefalódó; *Eccl.* трефникъ, притрапезникъ, лизоблюдъ, кой при столяхъ шутитъ, подхлебатель; *Ross.* блазень, затѣйникъ, *f.* затѣйница; *vulg.* трелюдъ, ein Witzling, Spaßvogel, scherzhafter Spaßmacher. Cycero trefniarz. *Kosz. Cyc. A* 3. Dowiódł trefniczek panu, zakład uczyniwszy, iż najwięcéj lekarzów na świecie. *Bach. Ep.* 61. Trefnisiek mały do bluzgania wielkie miewa zachęcenia. *Zab.* 6, 321. *Dwor. G* 3. Takich koncepcistów i trefnisiów dawniejsi panowie nasi za pieniądze dla zabawy na dworach swoich chowali. *Teat.* 19. *c*, 60. Trefnicy trzymani przed czasy u dworów. *N. Pam.* 13, 51, cf. błazen nadworny, Hofnarr. Trefnik nadworny. *Mon.* 70, 279. *ib.* 71, 601. TREFNOŚĆ, *TRAFNOŚĆ, ści, *ż.*, *decentia*, przystojność, słuszność. *Mącz.* die Wohlangemessenheit. — §. Dowcipna żartobliwość; *Hung.* trefálódás; (tréfa *jocus*, tréfátska *joculum*), scherzhafter Witz, treffende Scherzhaftigkeit. W trefności, jak nauki, tak i mistrza niemasz; bo się z tym człowiek urodzić musi. *Gorn. Dw.* 138. Trefnością albo rozmową około miłości bawili się. *Gorn. Dw.* 328. (trefnowaniem, żartowaniem).

TREFNOWAĆ *cz. niedok.*, żartować, dowcipnie przedrwiwać; *Hung.* trefalni. tréfalódom, witzig scherzen, Spaß treiben. Cycero z konsula kilkodniowego tak trefnował, iż za jego urzędu nie było ani zimy, ani wiosny, ani jesieni, ani lata. *Budn. Apopht.* 117. Panowie lubią ludzie krotochwilne, którzyby im trefnowali. *Petr. Pol.* 419. Jeden sposób trefnowania w długim a dworskim, jak się co stało, powiadaniu zależy, drugi w jednym, a węzłowatym rzeczeniu zawisł. *Gorn. Dw.* 146. Gdy lud *uźrzał, że ich hetman tak bezpiecznie a śmiele w takiéj niebezpieczności trefnuje, stał się wnet śmielszym. *Kosz. Lor.* 155. Tak-ci oni żołnierze, będąc dobréj myśli, a trefnując sobie rozmaitemi żarty, pracy podróżnéj sobie ulżali. *Baz. Sk.* 92. Pan z pieskiem rad trefnuje, Chociaż ten nic nie robi, tylko wyskakuje. *Papr. Koł. L b.* żartuje, bawi się, krotochwili, furzweilen. TREFNY, *TRAFNY, a, e, TREFNIE *adverb.*, trafiający, ugadzający, n. p. w cel, nie chybiący; treffend, nicht fehlend. Z trafnéj Patrokla ręki pocisk utkwił w brzuchu. *Dmoch. Il.* 2, 113. Nie zbroi dzida ręki, ni głowy przyłbica, Łuk, proca, ten ich oręż i trafna prawica. *ib.* 30, (cf. pomierny, mierny). Wół dostawszy od obucha nietrefnéj rany, srożeje. *Tward. Wł.* 15. Uczynię podziwienie ludu temu wielkim dziwem i trafnym. 1 *Leop. Jes.* 29, 14. (w oczy uderzającym, poruszającym). Czy nie trefnie, kiedy trafi kosa na kamień! *Gorn. Dw.* 169. — §. Trefny, przypadający, stosowny, przystojny; passend, schicklich. Przykład bardzo trefny. *Biel.* 101. *Decenter*, przystojnie, trafnie, słusznie. *Mącz.* Żona w żadne nietrefne rozmowy wdać się nie ma. *Papr. Przyk. A* 4 *b.* Miewają białegłowy biesiadki nietrefne lada z kim, a sługa poczciwy będzie na stronie. *Gorn. Dw.* 309. Świegotliwą mową przyprawisz się o nietrefną sławę. *Gorn. Dw.* 232. Stargają sobie młodość zbytkami i innemi rzeczami nietrefnemi. *Budn. Apopht.* 71. — *§. Strefić, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczystemi. *X. Kam.* — Nietrafny, przykry, przeciwny, szkodliwy; widerlich, widerwärtig. Nie oglądowali się na żadną nietrafną przygodę. 1 *Leop. Jud.* 8, 11. (przeciwną przygodę. 3 *Leop.*). Przyda mu się co na drodze nietrafnego .... 1 *Leop. Genes.* 44. (co niepomyślnego). — Trefny, sudamny, gustowny; geschmackvoll, niedlich, elegant. Suknia ta wprawdzie kosztowna, ale nie trafna; *gratia caret. Mącz.* Szarfy trefne z falbanami. *Comp. Med.* 765. — §. Szczególny, wyśmienity, wyborny; besonders auserlesen, trefflich. Sokoł ptak, trefny jest w latanie swym. *Cresc.* 618. — §. Trefny, ucieszny, dowcipnie żartobliwy; *Hung.* trefas, trefaas *facetus*, witzig, scherzhaft, lustig mit treffenden Witz, fein komisch. Trefni, żartowni, sposobni każdemu trafić w rym. *Petr. Et.* 280. Greczyn trefny z natury lubił z drugich szydzić, Nikomu

nie darować, każdego zawstydzić. *Dmoch. Szt. R.* 72. Trefnie jeden rzekł: więcéj Cezar niż obiecał, iści. *Warg. Cez.* 28. Kiedy zchodzą z pola, trefna się przygoda, lecz dobra stała. *Pot. Arg.* 280. ucieszna, wesoła, ein drolliger, luſtiger Vorfall. Czytaj tę dosyć trefną a śmieszną historyą. *Baz. Hst.* 58. TREFOWAĆ, *ob.* Trafić. TREFUNEK, TREFUNKOWY, *ob.* Trafunek.

TREJBAUZ, z *Niem.*, Treibhaus, *ob.* Krzewodom. *Pam.* 83, 431, *ob.* Roślińiarnia.

TREJTAK, a, *m.*, niecka albo opałka mała, którą rudę i wapno w piec wielki sypią. *Os. Żel.* 80. *et* 87. *Os. Rud.* 244. eine Erzmulde, Kalkmulde, womit Erz und Kalk in den Hochofen geſchüttet wird. *Trotz* pisze Trojtak.

TREKTAĆ, *ob.* Tresktać.

1. TREL, u, *m.*, TRELIK, a, *m.*, *dem.*, narabianie głosem wycwerkami; *Vind.* glaſajiglanje, jiglauzhik; *Srec.* drill; *Ital.* trillo; *Germ.* der Triller. Trel w muzyce pisze się nad nótą, zaczyna się od uderzenia wyższéj nóty, wybija się w walorze nóty, nad którą jest położony, i kończy się, odbitą od dołu. *Magier. Mskr.* Trelik, trel krótki, nad małą nótą wypisany, który bez odbitej się bierze. *ib.* Głośne słowiki z topoli swoje wywodzą trele. *Zab.* 13, 6. Wód mnóstwo w usta się wdarło Wśrzód wiersza, nim zaczęty trel dokończył. *Zab.* 12, 331. *Ejssym.* Upominają, a oni przecię po staremu w plęsy i w trele. *Podw. Wróż.* 60. Gdy przestanie lutnia ma wydawać trele, Pod skrzepłemi palcami, płaczcie przyjaciele. *Zab.* 12, 379. Z trelikiem nóci aryetkę. *Zab.* 2, 46. — (2. TREL, TRYL, u, *m.*, ścieżka ſiſowska. *Klon. Fl. E* 4. Tryl ſiſy nazywają ląd równy, po którym można holować. *Magier. Mskr.*, *Germ.* der Treilweg, Treppelweg, Treidweg an einem Fluſſe. Na tryl, to się rozumie, gdy ſiſi lądem wszyscy ciągnąć mają polną liną statek, a jeden tylko chłop przy sterniku na warudze zostaje, wołając na nich holuj, albo nie holuj. *Haur. Ek.* 174. Kucharz niechaj warugi przy sterniku pilnuje, nie szczupląc ſiſa do tryłu. *ib.* 173. do holowania). — TRELNY, TRELISTY, a, e, TRELISTO *adverb.*, trelami, wycwerkami narabiający, trillernd. Gra tak trelisto dziu dziu, a skrzypce mu buch buch. *Mon.* 75, 64. Trelnym czyżyk organkiem przybiera. *Zab.* 9, 17. Trelne na wodach łabędzie. *Zab.* 14, 91. 1. TRELOWAĆ *cz. niedok.*, trelami śpiewać, głosem narabiać, wycwerkować, przepierować; *Vind.* ſ glaſam jiglati, jigluvati, trillern, Triller ſchlagen. Przedtym głos mój strzepiąc, przedziwniem trelował. Głośną trzodę leśną gorgamim celował. *Tol. Saut.* 68. Niech chłopek za woły poganiając treluje. *Gliez. Wych. O* 6. — (2. TRELOWAĆ, *cz. niedok.*, statek wodny ciągnąć linami przez ludzi albo konie, lub też okręt morski przez baty; *Germ.* ein Schiff treideln, *Holl.* treylen, mit Seilen fortziehen, trecken, bugſiren. Trelują okręt zrujnowany szalupami. *Papr. W.* 1, 358).

TREN, u, *m.*, z *Greck.*, żałobna pieśń, ein Klagelied, Trauergeſang, Elegie. *N. Pam.* 5, 200. Treny Jeremiaszowe przełożył *Przybylski.* Treny Jana *Kochanowskiego* na śmierć córki Urszuli. Treny Stan. *Grochowskiego* na śmierć Maciejowskiego. — Choćbyś pożyczał u Orfeusza melodycznéj treny. *Jabł.* 147, (*in fem.*). TRENIĆ *cz. niedok*, treny śpiewać, żałośnie narzekać, (cf. dumać), Klagelieder anſtimmen. Trenię, bo na mię ze wszech stron trwog nawałności szturmują. *Kulig. Her.* 2. Pokutować, trenić, łzy wylewać, rzewnie żałować. *ib.* 7.

TREPANOWAĆ, głowę przewiertywać. *Krup.* 5, 604. *Bardz. Luk.* 146.

*TREPELE, TREPERELE *plur.*, krézy albo kołnierz marszczony. *Wład., ob.* Teperele; ein gefrauſter Halskragen, eine Halskrauſe. Od trepelów, których dyabeł trafiać pomaga, a jednéj pani były w szyję wrosły, niech zapłacą talar. *Lek. C* 4. Bóg kościół swój przyoblekł w zasługę syna swojego, ranami jako puntałami, jego łańcuchami jako treperelami. *Gil. Post.* 218 *b.*

TREPKA, i, *ż.*; *Boh.* trepka; (*Etym. cf. Germ.* trappen, Treppe); *Graec.* τραπεῖν; *solea*, Bernadyńska trepka, obów tylko podeszwę nożną nakrywający, na wierzchu rzemieniem zawiązany. *Mącz.*, ein Holzſchuh, Klotzſchuh; *Rag.* klópaz, klopcich; *Bosn.* klopći, fratuni; *Croat.* czoklye; *Carn.* zôkla. Mnich ci gada o kapicy, o trepkach, o pleszu. *Rej. Zw.* 6 *b.* Co zląd bogu za wdzięka, że mnich chodzi w trepce! *Pot. Arg.* 785. *Pot. Pocz.* 593. — *Fig.* Za nim się na trepkach szczęście włóczyło. *Weresz. Reg. pr.*, ? (*Vind.* lé na trepko vdariti płazem uderzyć). — *Fig. tr. Titubo*, obawiam się, zająkam się, na trepkach mi język chodzi. *Mącz.* jak w pantoflach, eine ſchwere Zunge haben. *TREPY *plur.*, n. p. traczów do wstępowania na drzewo, bywają sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 166. wschody, drabina, szczeble; Treppe, Leiter, Auftritt. Na szkucie trepy, tarcice z wrębami, na dwóch konikach albo stolcach, t. j. słupach przy budzie wystawiane, po których sternik chodzi, gdy jest przy rudlu. *Magier. Mskr.*

*TREPLIKOWY, a, e, n. p. Jedwabne robaczki znalazłem w sadzie swoim na jabłoni treplikowéj w Sandomierzu. *Urzęd.* 585?

TRESA, y, *ż.*, z *Franc.*, u fryzera, włosy nawięzywane na jedwab' na perukę. *Magier. Mskr.* die Dreſſe bey den Perückenmachern.

1. TREŚĆ, TRZEŚĆ, ści, *ż.*, [*cerk.* трѣсъ *vitis* 2]; wycisk, sok wyciśnięty, extrakt, ausgedrückter Saft; esencya, Eſſenz. Treść wina, *protropum vinum. Cn. Th.* 1153. der Vorlauf des Weins, Kernwein. Wmieszali miód i winną treść. *Otw. Ow.* 568. Z tego ziółka sok prędko wycisnąwszy, I samę tylko treść z niego odjąwszy, Maść uczynił. *Past. Fid.* 317. Oeneus za roczny płon szczęśnie zebrany Cererę zboż pierwszczyzną, Bacha odprawował Winiem, treścią Paladską Minerwę hodował. *Zebr. Ow.* 197; (*latices*, oliwa). Ambrozyową treścią się karmili. *Otw. Ow.* 53. Żyje wieczną treścią, to jest, zielem ambrozyą, która wiecznemi czyniła tych, co jéj używali. *Otw. Ow.* 289. — Treść miodu, patoka. *Cn. Th.* 1153. Przedni miód biały, drudzy treścią zowią. *Syr.* 633. klarer, geläuterter Honigſaft. — §. *Transl.* treść, istota czegokolwiek, główna przednia część jego, jądro, kwiat czego, [cf. drzeń, rdzeń 2]; das wahre Weſen, der Kern, das Innere, die Hauptſache, die beſten Beſtandtheile;

Boh. obsah; *Slov.* summowné obsaženi; *Carn.* sapopádk; *Vind.* ſumma, ſhuma, sapopad, sapopadek; *Croat.* jaklo; *Ross.* ядро, ядрышко, оглавленіе, перечень; *Eccl.* возглавіе вещей, главизна, *phys. et moral.* Nie nasze, co los szczęsnym przysposobił datkiem, Cnota treścią człowieka, a reszta przypadkiem. *Kras. W.* 65. Sędzia otwotrzył ostrygę, każdemu z spierających się z sobą dał po skorupie, sam treść zjadł. *Mon.* 71, 450. Treść to całego wojska. *Tr., Eccl.* мужензбраніе, *Graec. ἀνδρολογία.* Treść pisma, listu, der Hauptinhalt; *Eccl.* оглавленіе, краткое глав книжныхъ показаніе, росписъ. Treść wyciągnąć; *Ross.* оглавлять, (cf. *głowa).* Powody jego w następującéj mieszczą się treści. *N. Pam.* 4, 120. Ciekawy, z podejrzeniem o autorze wieści Myśle smażąc mózg ledwo nie do piątéj treści. *Nar. Dz.* 3, 105. (*quinta essentia,* wskróś). — §. Treść drzewa, *ob.* Rdzeń, der Kern im Baume. Rdzeń drzewa drudzy trześcią nazywają. *Syr.* 333.

2. *TREŚĆ, TRESKA, *TRESTKA, i, *ż., dem.*; *Boh* trestka, tréska, tryska, trystka (= cybuszek); *Carn.* terst *arundo,* (cf. trzcina, 2. miasto Tryest); [*Eccl.* тръсть; *Ross.* трость; — *propr.* trzcina, das Rohr 2]. Treść abo rogoż. *Budn. Exod.* 13, 18. — §. Rurka, rureczka, ein Röhrchen. Treść do dawania enemy miewa na końcu mieszek. *Cresc.* 333. Koniowi odętemu treść wsterczyć w zadek etc. *ib.* 333. Treskę abo rurkę jednym końcem do maciey włożyć. *Sienn.* 434. W pośrzodku dna, aby była treska abo rurka mała. *Cresc.* 33. Gdy koń ma bielmo, trzeba sól ułuczoną trestką dmuchać w oko. *Cresc.* 340. Na zapieczenie wołowi uczynić krystery, t. j. nalać lekarstwa treską w zadek. *Cresc.* 333. Ze bzu bywają trestki i piszczałki. *ib.* 433. Por surowo jedzony trestki albo żyłki czcze w płucach wyczyszcza. *Cresc.* 213. — §. Treska ryba, *ob.* Troska ryba. TREŚCISTY, TREŚCIWY, a, e, — ie *adv.*, pełen soku, soczysty, jędrny, *pr. et tr.*; ſaftig, fernig. Układają w ten koszyk najtreściwsze figi. *Przyb. Ab.* 164. Wiele kosztuje poety imię, Trzeba znać różnych rodzajów tony, Sam tylko może w treściwym rymie Wsławić się dowcip sztuką ćwiczony. *Dmoch. Szt. R. ded, Eccl.* главизненъ, вкраткословій. — (TRESOWAĆ *cz. contin.*, u fryzera, nawiązywać włosy na jedwab' na perukę. *Magier. Mskr.* bey den Perückenmachern, dreſſiren, Haare zwiſchen ſeidne Fäden feſt einflechten. — §. Choć się stroję jak mogę, fryzuję, prostuję, tresuję, chodzę jak z partesów, nic to nie da, ona i patrzeć nie chce na mnie. *Teat.* 54. 19. układam się, ich ſchmiegle mich). — *TRESTKAĆ, *TRESKAĆ, *TRESTAĆ, *TREKTAĆ, treskce, treskcę *cz. contin.*, *Treszczyć *niedok*, strestkać, strektać, utrektać *dok.*; *Boh.* trestati, trestawati, strestati, ztrestati, ztrescy, třizniti, potrestati, (trest kara, trestanec kary godny); *Slov.* trestati, trestánj, (tresc *arguere*; *Ross.* истрескаться pękać się, cf. trzaskać); karać, ſtrafen. Nie racz mnie treskać w gniewie twoim. *W. Post. W.* 3, 466. Nie w swéj zapalczywości *trestkczyj mnie, ani w gniewie swoim karz mnie. 1 *Leop. Ps.* 37, 1. Nie *tresc mnie w twojéj popędliwości. *Radz. Ps.* 6, 1. Wezmę z ciebie pomstę w trestaniu zagniewania mego. *Radz. Ezech.* 5, 15. Nie wzgardzaj karania pańskiego, ani ustawaj, gdy będziesz od niego *trestktan. *Kucz. Kat.* 3, 289, (*not.* «napominany»). Między urzędniki dworskiemi mało jest, którzyby chcieli pana napominać a słowy strestać. *Kosz. Lor.* 48. (strofować). Bóg Joba na ciele karał i trestał. *Rej. Post. R* 6. Trestkać dzieci o co i karać. *Eraz. Jęz. C c* 4 *b.* — *Prov. Slov.* Tak pan boh šelmow tresce, abi sa huncwutí karhali; tak bóg szelmów karze, że się złodzieją kają. — §. Tresktać, trapić, dręczyć; quälen, martern, plagen. Gabał Saula duch niedobry, i rzekli do niego: oto cię *trestkce zły duch. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 15. *Afflictus,* strapiony, strestany, znędzony, n. p. od powietrza strestane miasto. *Macz.* Czemuż tak *treskce żydów pan bóg! *Bial. Post.* 2, 437. Złe przygody, któremi od boga *tresktani bywamy. *Kucz. Kat.* 3, 287, (*not.* «doświadczeni»). Żydzi Jezusa mieli zasmucać i też tresktać. *Wróbl.* 3. Za nieszczęśliwszego mamy tego, którego zimno trestce, niżli tego, który żałością jaką serce obciążone ma. *Sekl.* 124. Myśli trestkane. *Gorn. Dw.* 368. Tresktany rozmaitemi frasunkami *Wys. Kat.* 318. Duch strestkany. *Orzech. Qu.* 100. Nadobnie patrzeć na wspaniałe serce, Gdy się frasunkiem leda *ocz nie tresce. *Rej. Zw.* 230 *b.* Abym ciebie i siebie o to więcéj nie tresktała. *Wys. Kat.* 55. *Maledictis vexare*, trestać kogo złemi słowy. *Macz.* Kościoł, gdy go trapią, tedy się poprawuje, gdy go treską, tedy więcej rozumie, gdy go prześladują, najwięcej kwitnie. *W. Post. W.* 84. I tego pan bóg nie pomału treskce, komu da szpetną twarz, miłosne serce. *Rys. Ad.* 17. Szczęście po staremu ich trektało. *Krom.* 453. Skwierkiem poddanych swoich strektani, do pokoju się skłonili. *Krom.* 493. Całodzienną pracą utrektane ciało, snem roztrzeźwiają. *Krom.* 454. Henryk wojną domową utrektany i porażony, z frasunku w chorobę wpadł; *bello lacessitus et profligatus. ib.* 320. Narzekaniem i złorzeczeństwem ludu utrektany, biskupa wypuścił, *exagitatus. Krom.* 280. *TRESTARZ, a, *m.*; *Boh.* trestatel; trapiciel, trapnik, gabacz, *vaxator. Macz.*, der Placker, Plager, Quäler. — TRESURKA, i, *ż.*, wisiadło, die Treſſur, ein Tabletchen. *Tr.*

Pochodz. *troszczyć, troska, troskliwy*; *trzeszczeć*; *wytrzeszczeć*; *trzask, trzasnąć, trzaskać, trzaska, drzazga, trzaskliwy, roztrzaskać.* Forsan adhuc *trocha, troszka, troszeńka.*

TRET, TRYT, u, *m*, (z *Niem.* treten, tratować); §*. 1) stąpanie, kroczenie, krok; *Germ.* der Tritt, Gang; (Nieders. Trette; *Angl.* tread). Czynili za niemi bardzo bystre trety, I wiele ich zabili.... *Kmit. Spyt. C* 4. — §. Ścieżka, droga; der Weg, Fußſteig. Cnota niegodnym drzwi niebios zawiera, Sama się wązkim tam tretem przedziera. *Hor.* 2, 14. *Kniaź.* — §. Ganek okrętowy, der Gang auf dem Schiffe, der Tritt, Auftritt. Towarzysze z okrętu po drabinie wysadza; siła ich od tretów na miałkość skakali. *A. Kchan.* 274. — §. 2) Tret, targowisko na drobiazgi, tandeta, rynek; Trödelmarkt, Trödel, Markt fur Kleinigkeiten; *Ross.* площадь. Baba w Krakowie na trecie najmędrszego filozofa przedysputowałaby.

Zygr. Pap. 376. Wiedzą to i baby na trecie. *Cn. Ad.* 304. (baby w szpitalu). Bajesz, by baba na trecie. *Pim. Kam.* 95. Ledwieby się dudarzowi, albo niewstydliwéj jakiej przekupce na trecie takie bajanie zeszło. *ib.* 105. Z tretu ta wieść. *Dudz.* 64. (brukowa). Smrodzie, wychowany na gnoju, spłodzony na *trycie. *Min. Ryt.* 4, 18. TRETA, y, *ż.*, zamieszanie, tertes, Verirrung. Nie był na takiej jeszcze Mars znać trecie, Jak tu Polacy Turka czestujecie. *Jabł. Buk. R* 4. O téj nie wie jeszcze trecie. *Chrośc. Fars.* 110. — *g.* Treta lub wszywanka, szycie podeszwy u trzewika damskiego na około stopy. *Magier. Mskr.* die Sohlennath im Frauenſchuh. TRETER, u, *m.*; [*Eccl.* трътьръ 2]; zbieganie, tartas; Zuſammenlaufen drunter und drüber, Durcheinanderlaufen. Fortuna ledaco wyrzuci, to my, jako dzieci, W taki treter, że z sobą wyniesiem i śmieci. Więc temu rękaw urwą, a ten czapkę straci. *J. Kchan. Fr.* 24. *Pilch. Sen. list.* 2, 207. TRETOWAĆ, *ob.* Tratować. TRETOWY, a, e, z tretu, co się na trecie bawi, podły, *circulatorius. Cn. Th.* 1153, Tröbel-; *Ross.* площадный.

TRĘTWA, TRĘTWIĆ, TRĘTWOŚĆ, *ob.* Drętwik, Drętwić etc.

TREWIR, u, *m.*, miasto Niemieckie w cyrkule Niższego Renu. *Dykc. Geogr.* 3, 134, die Stadt Trier. TREWIRSKI, a, ie, von Trier, Trieriſch. Arcybiskupstwo Trewirskie. *Wyrw. Geogr.* 208. das Erzbiſthum Trier.

TRĘZLA, i, *ż*, TRĘZELKA, i, *ż.*, *zdrbn.*, gatunek uzdy na konia, *Germ.*, die Trenſe, ein leichter Pferdezaum; (*Svec.* trens; *Holl.* trensse). Jeżeli konie na siebie tręzli włożyć nie dają, nie dać im spać przez trzy dni i nocy; tym znudzone, dadzą włożyć na siebie tręzle, której wędzidło grube i tępe być powinno. *Kaw. Nar.* 384. W początkach żołnierz nie powinien używać munsztuka, ale tręzlą wszystko z koniem robić. *ib.* 391. *et* 396.

TRLICZ, TRLICZEK, ziele, *ob.* Skoczek ziele.

TROCHA, y, *ż.*, TROSZKA, TROSZEŃKA, i, *ż*, *dem.*; (*Etym. cf.* tresktać, treść, cf. trzeć); małość, kęs jednéj jakiej rzeczy, lub też małość liczby względem wielu rzeczy, niemnogość; ein Wenig, etwas Weniges, ein Bischen, etwas, nicht viel; *Boh.* trochu, trošku; *Slov.* troška, trošku, trošičku, trocha, trochu; *Sorab.* 1. trócha, trochu, troschku, troscheżiczku; *Sorab.* 2. trochu, tschochu, tschoschku, tschocha, drobenszu, drobenschku (cf. drobno, odrobina), bitscha; *Carn.* tróha, fraszka, (potroshiti *consumere*, cf. potroszyć); *Vind.* kolzhekai, kolzhkei, (cf. cokolwiek); *Croat.* treszka, trêsche *segmentum*, mervina (cf. mierzwa), drobitna, mervo, mervichék, (trosim, troshiti, trossiti, potrossujem, raztrossujem *consumere*); *Eccl.* трошити *consumere*; *Ross.* потрохъ wnętrze ptasze, rybie, cf. podrobie, потрошить, выпотрошить patroszyć, wywnętrzyć, крошечку (cf. kruszyć, krszyna), мало, мальски, немножко. Rodzajniejsza bywa trocha roli dobrze sprawionéj, niż wielkie pole niedbale zorane. *Cresc.* 657. Morze nas rozłącza, trocha nas wody, że się nie schodzim, hamuje. *Otw. Ow.* 122. Mała trocha kwaśnego ciasta wielką moc ciasta przaśnego kwasi. *Kosz. Lor* 4 *b.* Maluczka trocha kwasu tego. *W. Post. W.* 2, 179. Lepsza dobremu trocha majętności, niż niepobożnym ich szerokie włości. *J. Kchan. Ps.* 51. Daj mi trochę czasu, a nie bądź tak skora, Wszystko się stanie, tylko wytrwaj do wieczora. *Morszt.* 359. Dziwna rzecz, jakie my gardłowania podejmujemy, dla trochy tego *imienia doczesnego. *Hrbst. Nauk. D* 8. (dla małego zysku, dorobku). Lepiéj trocha dobrego, niż wiele złego. *Rys. Ad.* 35. Lepsza trocha pewnego, niż wiele niepewnego. *Cn. Ad.* 448. Zawija onę trochę oszczędzonych pieniędzy. *Stas. Num.* 1, 36. Rzecz ta za trochę groszy stoi. *Gorn. Wł. H* 2. Nie przyjął tych pieniędzy, że abo trocha to było, abo też ich nie potrzebował. *Krom.* 730. Odparci byli trochą żołnierzy. *Sk. Dz.* 295. (garsteczką). Ta ludzi trocha, co mieszkała tam, w jeden się naród zrosła. *Krom.* 29. Mała troszka Chrystusa poznała, i to co wzgardzeńszych. *Żarn. Post.* 10. (mała gromadka). Cnotliwych na świecie silna troszka. *Gorn. Dw.* 378. Dziewczyna dufając téj trosze, które ma wdzięków, mną pogardza! *Zab.* 16, 321. — Trocha *absolute absque Genitivo*: Lepsza trocha w pokoju, niż na wojnie wiele. *Alb. z Woj.* 32. Lepiej mieć trochę z sprawiedliwością, niźli wiele z nieprawością. *Radz. Job.* 12, 7. *Budn. Prov.* 15, 16. W kim umysł wspaniały, ten w trosze swojej Większy pan, niż grzejskarb, co o grosz płacz stroi. *Ryb. Gęśl. C* 4. Serce na swojej trosze przestawające, przewyższa wszystkie bogactwa świata. *Gil. Post.* 281 *b.* Zbiera mała do wielkiego, trochę do *więtszego, aż zbierze i zapomoże się w kupie a w sprzęt jaki dobry. *Glicz. Wych. M*, 8 *b.* Ponieważeś nad trochą był tak wiernym, postanowię cię nad wielą. 1 *Leop. Math.* 25, 21. Puszczę na was bestye polne, któreby pojadły dobytek wasz, i przywiodły do trochy wszystko. *W. Levit.* 26, 22. Głupstwo wielkie na trochę wiele kłaść. *P. Kchan. Jer.* 46. (igły szukając świecę spalić). I to trocha, i to płocha. *Cn. Ad.* 285. (niewiele, a do tego w złym gatunku). Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy téj mierności nie zachowa, która jest między trochą a małem. *Glicz. Wych. G* 3 *b.* (by nie przesadzić, a przecię dosadzić). — *g.* Trochę, troszkę, troszeńko, troszeczko *adverbialiter*; kęs, względem wielkości, mało; ein Bischen, ein Wenig, nicht viel. Jeden miał trochę coś więcej nad trzy lata, a drugi pięć. *Birk. Dom.* 106. Oni troszeńkę, a tamci bardzo wiele robili. *Sekl.* 96. Skazili zamek, którego jeszcze był Kazimierz trochy nie domurował. *Biel. Św.* 221 *b.* — Trochę względem stopnia, mocy, tęgości, nie bardzo; ein Wenig, nicht ſehr. Ja niby zacznę się troszkę użalać; będę się trochę starał ją przeprosić; nakoniec mój ojciec będzie się troszkę z początku gniewał. *Teat.* 28, 145. Tknąwszy moich ust troszeńkę z daleka, Wnet mię sprawiła do mowy śmiałego. *Wad. Dan.* 185. — Trochę względem czasu, krótko, niedługo; ein Wenig, nicht lange. Jako się strzedz mamy fałszywych proroków, pewiem trochę. *Sk. Kaz.* 329. Jeszczeć *troszuczkę i niewiele, a skończy się gniew mój. 1 *Leop. Jes.* 10, 25. Co jest żywot wasz? para, co się *troszuczkę ukaże, a potym zginie. 1 *Leop.*

Jac. 4, 14. Trochę potym, *paulo post*, trochę przedtym, *paulo ante*. *Cn. Th.* 1153. — §. O trochę, o mały włos, o kęs, bez mała; um ein Haar, faſt, beynahe, es fehlte nicht viel. O trochę się nie wymówił. *Teat.* 41, 121. Rzym domowemi bunty wewnątrz zbity Od Afrykana o trochę i Scyty Nie zginął. *Hor.* 2, 59. O trochęm sobie już w łeb nie wypalił. *Teat.* 29, 4. — §. Po trosze, po trochu = po mału, po kąsku, szczyptami, nie wiele na raz; nach und nach, zu wenigem, nicht viel auf einmal. Ziele to, każdego dnia po trochu używając, starych pokrzepia. *Syr.* 332. Po trosze jedz, żebyś zaś wioski nie połknął. *Opal. Sat.* 31. Tak po trosze, po trosze, zbiorą się grosze. *Kniaź. Poez.* 3, 117. Domyślam się po trosze. *Teat.* 54, 16. (po woli). "TROCHOSKUB, a, *m.*, *Przyb. Graec.* μεριδάρπαξ, mysz w Batrachom. TROCHOŚĆ, ści, *ż.*, niemnogość, małość, die Wenigkeit. Nie mamy się wielkością sprawować w poznawaniu wiary; ale przestawać raczej i z trochością, przy której prawdziwe słowo boże. *Żarn. Post.* 3, 790.

TRÓCHT, *ob.* Trucht.

TROCICZKA, TROCISZKA, i, *ż.*; *Boh.* trocyška; *Croat.* trancziskus; *Ross.* курительныя свѣчки; abo od trocin węgla lipowego. abo z *Greck.* τροχίσκος. *Cn. Th.* 1154; świeczka wonna, kołaczek do kadzenia. *Sienn.* 377. das Räucherkerzchen, (*Wien.* Franzíſchkerl). Sprawił i trociczki z wonnych rzeczy. 1 *Leop. Exod.* 37, 19. (tymiany. 3 *Leop.*). Piżmo i wonne trociszki. *W. Post. W.* 2, 65. Trociczek już nie stało, tak okrutnie smrodził. *Pot. Jow.* 2, 46. Pokój trociszkami wykadzają. *Psalmod.* 51. TROCINA, y, *ż.*, Trociny *plur.*; (*Etym.* trzeć); *Boh.* drtiny, opiłky, odpilky; *Sorab.* 1. truwanki; *Carn.* shaganje; *Vind.* trofhiza, ostrushek, resatinske pile, shagovina; *Bosn.* stargotine, strigotine; *Rag.* taròtina; *Ross.* опилки; opiłki, Feilſpähne, Sägeſpähne. Trociny, proch, który pada pod piłę, gdy drzewo trą. *Mącz. Urs. Gr.* 174. Trociny różnych drzew z pod piły, wyśmienitym są nawozem na grunta tęgie. *Kluk. Rośl.* 3, 187.

TROCZYĆ *cz. niedok.*, stroczyć *dok*; *Ross.* торочить, второчить, вторачивать, (2. торочить, оторачивать otaśmować, obszyć, оторочка ogarnirowanie, строчить przeszyć, строченіе, строчка przeszywanie, строка linia, rząd, wiersz; стростить, строщу, стращивать skręcić); trokami wiązać, zwięzywać; binden, ſchnüren, feſſeln, zuſammen binden. Płaszcz w tyle kulbaki troczony być ma. *Kaw. Nar.* 396. (przywiązany, sznurowany). Woli wprzód umrzeć, niźli go kat stroczy. *Pot. Syl.* 69. Tak się dobrze swą ręką stroczy, Że ze łba obie wylazły mu oczy. *Zab.* 15, 278. (obiesił się postronkiem). Kto myśli uciekać, na drogę się troczy. *Pot. Zac.* 35. (pakuje się, sznuruje się). *Venat.* Jedni szczują, drudzy troczą. *Pot. Syl.* 254. (w troki wiążą zwierzynę). — *Poet.* Spólna wstęga królom obu palce u rąk stroczy, Co ich w przymierze umówione sprzęga. *Pot. Syl.* 307.

TROGŁOWY, *ob.* Trójgłowy.

TROIĆ *cz. niedok.*, roztroić *dok.*; *Eccl.* трою, на трое дѣлю; *Ross.* троить; na troje dzielić, in drey Theile zertheilen. Trudno się nam troić. *Pot. Syl.* 465. — §. Troić, tyle troje czynić, potroić, utroić; *Sorab.* 1. wotroyoſzżam, na troye tżinu; *Vind.*, trojiti, triverstiti, potrojiti, troinati; *Rag.* trostrucciti, troduplatti; *Croat.* troydùplam, troyversztim; *Bosn.* troduplati; *Ross.* утроить, утроять, утраивать; *Eccl.* трою, утроюю, строяю, возтроюю, трегубствую, verdreyfachen, verdreyfältigen. Nie szkodzi głowie napój ten, ani się troi Mi w oczach, i serce się ckliwości nie boi. *Min. Ryt.* 2, 302. Skacze, firleje stroi, Gdy mu się łeb zagrzeje, świeca w oczach troi. *Mon.* 75, 186. Ażeby to złe udwoili i utroili, poczęli *malis addere malum*, *ut eveniret bonum*. *Smotr. El.* 3.

TROISTY, a, e, TROISTO *adv.*; *Sorab.* 1. troyi, *ob.* Trój; *Vind.* troin, troinast, troizhen, trybart, trigube; *Eccl.* тронъный, тростенный; potrójny, trzy razy składany, na troje rozdzielony lub rozdzielisty, trój; dreyfach, dreyfältig. Sznur troisty nie łacno się przerywa. *W. Eccles.* 4, 12. (trójnitny). Paszcza troista moraga pickielnego. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.*, (*ob.* Trójpaszczęki). Obóz wałami osypować i dwoistemi i troistemi. *Star. Pob. B* 3 *b*. Troisty Polski denar czyli trójpieniążek. *Czack. Pr.* 14. Chłop po udach tańcuje, aż się troisty pot z koszuli leje. *Haur. Sk.* 99. TRÓJ, -oja, -oje; *Boh.* trogi, trûg; *Sorab.* 1. troij, troyi, trojaki; *Sorab.* 2. tschoij, tschojaki; *Carn.* troj, -a, -u, trojne; *Ross.* третичный, трой; trzy zawierający, trójdzielny; (*Lat.* Trinus); dreyfach, dreyerley, aus drey beſtehend. Bóg jeden w istności, a trój w osoby rozdzielony. *Kanc. Gd.* 248. Pospolicie sadzą trój albo czwór rodzaj wina. *Cresc.* 307. Ziela tego trój znajduje się rodzaj. *Syr.* 701. Troim wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwarte wojsko. *Biel.* 56. Ni mi postać Hyberskiego troja Pasterza, ni Cerberze, straszna była twoja; *forma triplex*. *Zebr. Ow.* 223. Troja ośm czyni 24. *Grzęp. Geom. H* 4. (trzy razy wzięta). Troją przyganę daje Arystoteles Platonowéj Rzpltej. *Petr. Pol.* 86. Troje noszenie na stół = na trzy misy. *Cn. Th.* 1154. drey Trachten, drey Schüſſeln auf die Tafel. Dasz półmisków sto, da on tylo troje. *Groch. W.* 564. dreymal ſo viel. Troje niewidy pleść. *Teat.* 30. *c*, 41. trzy po trzy, (*ob.* Niewid). Troje niewidów od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Pogaństwo, które się zabobonami bawi, troje niewidy o zielu Kamfora pisali. *Syr.* 612. (bałamuctwa bez końca). Bach, jak podsunie w głowę dziwy troje, Za nic są mądre Permesu dziewoje. *Zab.* 9, 56. *Zabł.* Tylo troje czynić, (*ob.* Troić, potroić). Na troje dzielić, *ob.* Troić, roztroić. Liście w trój (w troje) rozdzielone. *Syr.* 1023, (cf. troje, trojga *neutr.*). — (TROJA, i, *ż.*, *Ilium*, miasto niegdyś w Myzyi, [stolica Teukrów 2], zburzone od Greków. *Dykc. Geogr.* 3, *adj.* 63. die Stadt Troja. Zwał się cały kraj Troja, że go trzy morza oblewały. *Klecz. Zdan.* 34). — TROJAK, a, *m.*, TROJACZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Slov.* trognjk; *Carn.* trojak; *Vind.* troik, trojnik, trojniza; (*Croat.* trojaki = zielone świątki, trojachki = wielkanocne święta); liczba z trzech złożona, troje czego. *Tr.*, eine Zahl von drey Stück; pieniądz trzy mniejsze zawierający; *Vind.* tretjak, ein Dreyer. — §. Trojacy, trzej razem urodzeni, trzy bliznkowie, *trigemini*.

Mącz., Drillinge; *Boh.* trûgčata, trûgčatka; *Croat.* troyki; *Ross.* тройни; *Singul. Boh.* trogce, trûgce trojak; *Carn.* trojzhèk, trojzhèzh; *Ross.* тройнишникъ. TROJAKI, a, ie; *Slov.* trogní, trogaki, trognasobní; *Sorab.* 1. troyaki, troyi, troij, trojaki; *Sorab.* 2. tschojaki, tschoij; *Carn.* trojne; *Vind.* trifórten; *Slav.* trostruk; *Ross.* троякій; trojéj różności, dreyerley, von dreyerley Art. Pola albo role są trojakie; jedne na ozimine, drugie na jarzynę, trzecie na ugor. *Haur. Ek.* 18. TROJAKO *adv.*, trójka, we troje, dreyfach. Pole, gdy odłogiem który czas poleży, Odda trojako, co panu należy. *Tward. Wł.* 246. "TROJAKONITY, a, e. n. p. Trojakonite stalone zbroje. *Tward. Daf.* 38, *ob.* Trójnitny. TROJAKOŚĆ, ści, *ż.*, troja różność, die Dreyfachheit, Dreyfaltigkeit. Jedyne bóstwo w trojakości. *Rej. Post. B b* 5. *Rej. Wiz.* 113 *b. Rej. Ap.* 7. *et* 68. TROJANEK, nku, *m.*, ziele, trojczak, wilcza stopa, wątrobnik, z trzech listeczków sobie równych złożony. *Syr.* 702, *hepatica nobilis*, Edelleberkraut. *Kluk. Rośl.* 2, 262. *Kluk. Dykc.* 1, 35. — (TROJANIN, TROJAŃCZYK, a, *m.*, z Troi miasta rodowity, der Trojaner. *Fem.* TROJANKA, *abbrev.* TROJKA, i, *ż.*, die Trojanerinn. Niejedna z Trojek westchnie głębokiemi jęki.... *Dmoch. Il.* 2, 167. *Adject.* TROJAŃSKI, a, ie, Troiſch, Trojaniſch. *Dmoch. Il.*). — TRÓJBARWISTY, TRZYBARWISTY, a, e, — o *adv.*, *tricolor*, dreyfarbig. *Tr.* Potrójny fiołek nie jest trzybarwisty, ale dwójbarwisty. *Syr.* 1452. TRÓJBOŻANIN, a, *m.*, *W. Post. praef. Hrbst. Nauk.* 1 *b. ib. m* 3. Trójbożanie, heretycy, *trinitarii*, dla trzech osób boskich istność bożą trojaką czynili. *Kat. Gd.* 57. *Zarn. Post.* 3, 558. Dreygötter. Już trójbożanie, już trójczacy i t. d. w naszej się ziemi namnożyli. *Weresz. Reg.* 15, *ob.* Trójjednik. TRÓJBOŻAŃSKI, a, ie, n. p. Kościoł trójbożański. *Hrbst. Nauk. B b.* TRÓJBUŃCZUCZNY n. p. basza. *Zab.* 16, 129. z trzema buńczukami (*qu. v.*), von drey Roßſchweifen, *ob.* Trzytulny. TRÓJBYTNY, TRÓJISTNY, a, e, trój co do bytu lub istności; *Eccl.* грисущный, dreyweſentlich. TRÓJCA, y, *ż.*; *Boh.* trogice; *Slov.* trogica; *Sorab.* 1. troyicza; *Sorab.* 2. tschojoſcz; *Carn.* trojistvu, trojiza; *Vind.* troiza, triednost; *Croat.* tròicza, troysztvo, szveto trojztvo; *Bosn.* troiça (*tria*), tristvo; *Rag.* trôjstvo, troizza; *Slav.* trójstvo; *Ross.* троица; bóg w trzech osobach, die Dreyeinigkeit, Dreyfaltigkeit. Trójca, nie bóg ci to jest, ale liczby nazwisko, wzięte od chrześcian, którym sobie znaczą tych trzech mianowanych, ojca, syna i ducha świętego, być jednym bogiem. *Gil. Kat.* 71. W istności bóstwa trzy osoby, trójca przenajświętsza. *Karn. Kat.* 15. *Kłok. Turk.* 166. Syna nam nie stanie, jeśli ojca samego przyczyną ducha ś. uczynimy, t. j. utracim trójcę, przy dwójce zostaniemy. *Smotr. Lam.* 119. Niedziela św. trójcy, *Carn.* trojâzi; (*Croat.* trojaki = zielone świątki, trojachki = wielkonocne święta; *Ross.* тройцынъ день, świąteczny dzień, pierwszy z zielonych świąt). Pieśń na św. trójcę *Ross* тронченъ. — *Prov. cum allusione:* Bóg trójce lubi. *Rys. Ad.* 3. *numero impari gaudet.* "TRÓJCIAŁY n. p. Geryon. *A. Kchan.* 218 = TRÓJCIELNY. *Bardz. Trag.* 280. *Chrośc. Ow.* 120 = "TRÓJCIELESNY. *Bardz. Trag.* 494. Trójcielisty. *Urs. Gr.* 155; *Slov.* trotélni; *Sorab.* 1. tžiživotné; *Croat.* troitelni; *tricorpor*, dreyleibig. 1. TRÓJCZAK ziele, *ob.* Trojanek. — 2. TRÓJCZAK n. p. Trojczacy mnisi, w białych kapicach z czerwonemi krzyżami nastali r. 1220. *Teof. C* 5. Trynitarze. — 3. Trójczak, TRÓJCZANIN, a, *m.*, Już trójczacy, już nowokrzczeńcy, już ebionitowie, już obrzeżańcy.... *Weresz. Reg.* 15. *Smalc.* 122. *Farnov.* 12. *et* 69, *ob.* Trójbożanin; (*Carn.* trojzhèk, trojzhèzh = trojak, trojny bliźniak). TRÓJDANNICZY, a, e; *Eccl* троеданникъ, платящій въ три мѣста дань, dreytributär. "TRÓJDROGI, a, ie, TRÓJDROŻNY, a, e, *trivialis. Cn. Th.* 1154; *Eccl.* трепутный, троепутный, dreyweg ig. TRÓJDROŻE, *ob.* Trzydroże. TRÓJDRÓTOWY, a, e, n. p. Trójdrótowe pończochy, trójnitne; dreyfädig, dreydrâthig; *Boh.* tripramený. TRÓJDZIELNY n. p. stosunek, *ratio subtriplicata. Łęsk.* 2, 3, *Ross.* троечастный; *Eccl.* тричастный, *ob.* Trzyczęstny, trzyczęściowy. TROJE, *ob.* Trój, troja, troje. TROJÉ, *G.* trojga *neutr.*, trzy różnego rodzaju; *Slov.* troge; *Sorab.* 1. troje; *Vind.*, *Slav. et Rag.* troje, drey Stück verſchiedner Gattung oder Geſchlechts. Troje dzieci. Troje nas było. W troje, we troje, trojako, potrójnie, trzynasobnie *Ross.* тройнѣ, въ тройнѣ, втрое, въ трое, трегубо. Ja we dwoje i czasem we troje więcéj na rok wydaję, niż mam dochodów. *Mon.* 68, 674. "TROJEDNIK, a, *m. Farn.* 12. *et* 71, *ob.* Trójczak, Trójczanin, *oppos.* trójbożanin. "TROJEDYNY, n. p. bóg. *Odym. Św.* 2 *A*; *Vind.* trieden, triedinast, dreyeinig; (*Croat.* troyjedinoszt *trinitas*). 'Trojedynego boga słuchać mamy. *Farn.* 57. Wiara o 'trojednym bogu. *ib.pr.*, *ib.* 41. TROJEDZIENNY, a, e, na dzień po trzy razy powtórzony, dreymal täglich. Po trojedziennym dyscyplin zażyciu. *Chodk. Kost.* 44. 'TROJENAŚCIE, *ob.* Trzynaście. TROJEŚĆ ziele *ob.* Tojeść, Bazanowiec. "TRÓJGŁOS Cerbera. *Otw. Ow.* 276, *trilinguis Cerberus*, die dreyfache Stimme des Höllenhundes. "TRÓJGŁOWY, a, e; *Boh.* třjhlawý; *Carn.* triglavn; *Rag.* troglâv, troglavi, troglavni; *Croat.* troyglavni; *Sorab.* 1. tžihwowaté; *Eccl.* треглавый; *Ross.* троеглавый; *triceps*, dreyköpfig. 'Trzogłowy. *Urs. Gr.* 178. Trójgłowy Cerber. *Bardz. Boet.* 107. Trójgłowista sobaka. *Bardz. Trag.* 373 = *Subst.* Trzygłów czworonogi. *Morszt.* 92, (*Ross.* тризѣвный, *ob.* Trójpaszczęki, trójłbisty, trójpysk; *Boh.* třjhlawec Cerber). Zdumiał się stróż trójgłowy, Usłyszawszy koncert nowy (Orfeusza). *Bardz. Boet.* 107. Hekate trójgłowista. *Bardz. Trag.* 70; trójgłowa. *Otw. Ow.* 262; *Carn.* Triglav = *Dyana.* 'Trogłowa Hekata. *Żebr. Ow.* 166. *Anatom.* Trzygłowista myszka uda, *triceps. Krup.* 4, 121. 'TRÓJGRAN, u, *m.*, igła trzygraniasta. *Czerw.* 22. *et* 23. *et* 25. eine dreyeckige Nehnadel. TRÓJGRANIE, ia, *n.*, tryangul, trójkąt. *Mon.* 75, 591; *Boh.* třjhranjk; = 'TRÓJGRANIEC, TRZYGRANIEC, ńca, *m.*, ein Dreyeck. Podobny do trójgrańca. *Nar. Tac.* 2, 242. Trzygraniec na niebie Δ *deltoton*, *signum Andromedae. Cn. Th.* 1161, ein Geſtirn. TRZYGRANISTOŚĆ, trójkątność, die Dreyeckigkeit; *Boh.* trehranost, třjhranost. *Cn. Th.* 1161. TRÓJGRANISTY, a, e, trójkątny, trójwęgłasty, dreyeckig; = TRZYGRANOWITY. *Sienn.* 76; TRZYGRANOWATY n. p.

strączek skoczku. *Spicz.* 40; *Vind.* trikrain; *Ross.* трегранный. TRÓJGROSZNIAK, *ob.* Trzygroszówka. "TRÓJGROTNY, a, e, *tricuspis. Cn. Th.* 1154, dreyſpitzig, dreyzinkig, *ob.* Trójśpiczasty; *Sorab.* 1. tžižpiczžité. TRÓJHALERZ, a, *m.*, n. p. Gdański trójhalerz, czyli potrójny denar. *Czack. Pr.* 14, ein Dreyhellerſtück, cf. trójpieniężnik, trzypieniężny. TRÓJIMIENNY, a, e, o trzech imionach; *Croat.* troyimen, dreynamig. TRÓJJEDYNY, *ob.* Trojedyny. TRÓJKA, i, *ż.*, trójnik, liczba trzy wyrażająca; *Boh.* trogka; *Carn.* trojka; *Croat.* troicza; *Rag.* troizza; *Bosn.* troiça, (cf. trójca); *Ross.* тройка, троечка, тройчатка, die Drey. Trójką, trojako, we troje, *tripartito*, dreyfach. *Cn. Th.* 1154. — §. Trójka, jedna trzecia część całości, $^1/_3$. *Jak. Mat.* 1, 60, *Boh.* třetina, třetinka; *Vind.* tretkizh, tretki diel; *Croat.* tretina; *Slav.* trechina; *Ross.* треть, третина, ein Drittel. — "§. Trojka, *ob.* Trojanka. — TRÓJKĄT, a, *m.*, tryangul, figura trzy boki mająca. *Jak. Mat.* 1, 52. *Łęsk.* 17. *Klecz. Zdan.* 75; trójgranie. *Mon.* 75, 591, *Boh.* třjhranjk; *Carn.* trivogl; *Vind.* trivogel, trivoglina; *Croat.* troykutje, troyvugel; *Rag.* trokûtje, tronûghlo, trinûghliza, tronûghliza; *Ross.* треугольникъ, das Dreyeck, der Triangel. "TRÓJKĄTMIERSTWO, a, *n.*, *trigonometria. Geom.* 1, 269; trójwęgłomiar. *Rog. Doś.* 1, 329. TRÓJKĄTNY, a, e, TRÓJKĄTNIE *adverb.*, trójwęgielny; *Boh.* třjhraný trójgraniasty, třeuhelný, třjuhelný; *Slov.* trohranni, triuhelný; *Sorab.* 1. tžirožné trójrożny; *Carn.* trivoglat; *Vind.* trivoglen, trivoglast, trikrain; *Rag.* trokutni, trinûglast; *Croat.* troyvuglaszt; *Ross.* треугольный; *Eccl.* троеугольный, dreyeckig. Punkta ustawione trójkątnie, *triangulariter. Alg. Nar.* 273. — "TRÓJKIELNY, a, e, n. p. Trójkielne pioruny. *Przyb. Milt.* 202. trójgrotne, dreyzackig, dreyzinkig. TRÓJKOŃCZATY n. p. piorun. *Otw. Ow.* 71; *trifidus*; *Croat.* troykonchen. TRÓJKOWY, a, e, od trójki, Dreyen-, Terzial-; *Ross.* третный. "TRÓJKRÓTKI, a, ie, *Tribrachys. Urs. Gr.* 167, n. p. Słowo trójkrótkie. — "TRÓJKSZTAŁTNY, a, e, n. p. Trójkształtna bogini. *Otw. Ow.* 261. Trzykształtna. *Żebr. Ow.* 163, *triformis Hecate.* Miesiąc trzykształtny, raz pełnym okręgiem, drugi raz połowicą, trzeci tylko krajem świeci. *Otw. Ow.* 257, (*ob.* Trójodmienny), dreygeſtaltig. *Zab.* 15, 5. *Kniaź.*, *Sorab.* 1. troyožtawtné; *Croat.* troykipni; *Eccl.* тревидный, троеличный. Chimera trójkształtna. *Birk. Exorb. E* 2, *ob.* Trójgłowy, trójciały. TRÓJKOLEC, lca, *m.*, obrączka żelazna o trzech kolcach, na rurce krótkiéj prochem nabitéj, które przeciw nacierającej kawaleryi wyrzucają. *Jak. Art.* 3, 320. Dreyſtachel, cf. trójząb. TRÓJKORONNY n. p. ojciec. *Zab.* 12, 232. papież, dreykronig; (cf. *Eccl.* трицарственный, имѣющій три царства - trójkoronny). TRÓJKWIAT, u, *m.*, kościelne ziele, *narcissus sextus. Ursin.* eine Art Narciſſen. "TRÓJŁBISTY n. p. Cerber. *Min. Ryt.* 2, 262. trójgłowy, dreyköpfig. "Trzyłba Hekate. *Brud. Ost. C* 12. TRÓJLETNY, TRÓJLISTNY, *ob.* Trzyletni, Trzylistny. TRÓJLICZ, *ob.* reguła trzech; (*Ross.* тричисленный "trójliczny, troje liczący, potrójny). "TRÓJMĘSKI, a, ie, z trzech mężów, n. p. Postanowili trójmęską godność. *Chmiel.* 1, 452; *triumviratum*; *Croat.* troynoladanye, *ob.* Trójwładzca, trójwładztwo. — "TRÓJMIĄŻSZY n. p. Geryon. *Petr. Hor. C b.*, *not.*, «o trzech głowach»; trójgłowy, trójłbisty. TRÓJMNOŻNY n. p. stosunek, *ratio triplicata. Geom.* 2, 98. *Łęsk.* 2, 3. *ib.* 103, (cf. dwumnożny), dreyfachmehrend. TRÓJNASOBNY, a, e, — ie, *et* — o *adverb.*, w trójnasob; *Boh.* trognasobny, třjnasobný, třinasob; *Slov.* trognásobný; *Vind.* trybart, trigube; *Croat.* troydûpel, troyversztni, dreyfach, dreyfältig, *triplus.* Odda mu to w trójnasob. *Kras. Pod.* 2, 35. "TRÓJNEWID, a, *m.*, Chimeręby nazwać można trójnewid, albowiem było to od Greków zmyślone zwierzę, z trzech różnych t. j. lwa, kozy i smoka złożone, którego nigdy nikt nie widział. *Klecz. Zdan.* 75, *ob.* trójrodna Chimera, trójskładna. TRÓJNIK, a, *m.*; *Boh.* trognjk, trogniček; *Slov.* trognjk trojak; *Ross.* тройникъ, (тройнишникъ trojak, trojny bliźniak); rzecz z trzech części złożona, etwas aus Dreyen beſtehendes. Trójnik, trójka, die Drey. *Cn. Th.* 1154. Trojnik Pytagoresowy. *Zab.* 5, 278, *Graec.* τριάς, trójka. — §. Trójnik, pity miód, lipiec, *hydromel. Macz.*, *modice aqua temperatum*, *quasi tres partes aquae continens*, *cum simplex hydromel multo plus aquae recipiat. Cn. Th.* 1154. guter Meth, nur von drey Theilen Waſſer. Od trójniku, malinniku, każdy płaci, jak od starego miodu. *Vol. Leg.* 2, 987. *et* 3, 58. Za zdrowie jego trójnik zmieszawszy z muszkatelą wypili. *Biel. Św.* 287 *b.* "TRÓJNITNY, a, e, — ie *adverb.*, 1) we troje kręcony, trójdrótowy; *Rag.* troxieni, dreydrâthig. *Trilix*, "trojonitny, troisty. *Urs. Gr.* 186. Axamitu przedniego trójnitnego. *Gost. Gor.* 107. — *Aliter:* Zaledwie twego życia trójnitne siostry Erebowe Zaczęły motać krociuchną osnowę. *Zimor. Siel.* 199. (trzy Parki nić żywota ludzkiego przędące). — 2) Trójnitny, TRÓJNONITY, we troje nitowany, dreyfach genietbet. Pancerz trójnitny. *Anakr.* 17. Cóż pancerz cnocie trójnonity przyda? *Mon.* 71, 76. TRÓJNOGI, *ob.* Trzynogi. "TRÓJNOŚĆ, ści, *ż.*, trojakość, die Dreyfachheit. Trójność święta, że ojciec z synem i duchem ten jeden bóg. *Gil. Post.* 116 *b.* "TRÓJNY, a, e; *Slov.* trogní; *Carn.* trojne; *Ross.* тройный; potrójny, trój, trójraźny, dreyfach. Trójny pies Cerber. *Bardz. Trag.* 494. (trójgłowy, trójłbisty). "TRÓJOCZNY n. p. kamień, *triophthalmos gemma. Cn. Th.* 1154, dreyäugig. "TRÓJOŚĆ Neptunowa. *Klecz. Zdan.* 93. trójząb, trójkolec, Dreyzack. "TRÓJODMIENNY, a, e, — ie *adverb.*, trojako odmienny, dreyfach veränderlich. Lice trójodmiennego xiężyca. *Suszyc. Pieśn.* 3, *R* 2 *b*, (*ob.* Trójkształtny). "TRÓJOSOBNY, "TRÓJOSOBISTY, a, e, w trzech osobach, dreyperſönlich, in drey Perſonen; *Eccl.* триличный, n. p. триличное божество, отецъ, сынъ, и святый духъ. TRÓJPASZCZĘKI n. p. Cerber. *Tward. Daf.* 19. *Tward. Wł.* 37. *Kulig. Her.* 316. *Zimor. Siel.* 145, *trifaux. Chrośc. Ow.* 120. Trzypaszczęki. *A. Kchan.* 161, (*Ross.* тризѣвный, *ob.* Trójgłowy; *Sorab.* 1. tžischiyaté trójszyjny). Zadumiał się i zamilkł morąg trójpaszczęki. *N. Pam.* 4, 99. "Trzopaszczęki. *Urs. Gr.* 189. dreyrachig. "TRÓJPYSK Cerberowy. *Jabł. Tel.* 254. der Dreyſchlund des Höllenhunds. — TRÓJPIENIĄŻEK, żka, *m.*, troisty Polski denar. *Czack. Pr.* 14. ein Dreypfennigſtück, *ob.* Trójhalerz, *ob.* Trzypie-

nieżny. TRÓJRAŹNY, TRZYRAŹNY, a, e, *triplex. Urs. Gr.* 184. po trzy razy powtórzony, potrójny, trójny, trój, trójnasobny, dreyfach; (*Croat.* troysztruk). Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyraźnemi; *ternis latratibus. Zebr. Ow.* 173. *TRÓJROCZE, a, *m.*, *triennium*; *Rag.* trigodiscte. **TRÓJROCZNICA n. p. Bachowa, święto co trzeci rok przypadające, *trieterica. Otw. Ow.* 379. *et* 244. das dreyjährige Fest des Bachus. **TRÓJRODNY, a, e, n. p. Trójrodna Chimera, z półkonia, półniedźwiedzia i półczłowieka złożona. *Dudz.* 19. trójcielista, trójkształtna, trójskładna; dreyerleygestaltet, von dreyerley Körper, *ob.* *Trójnewid; (*Ross.* троюродный *issu de germain*, cf. przyrodny). **TRÓJROGI, a, ie, *tricornis*; *Boh.* trerohý, třjrohý; *Sorab.* 1. tžirožné, tžirohaté; *Croat.* trojròg; *Rag.* trorogh, troroxni, troroxaz, dreyhörnig. Trójrogie oręże rządzcy morza. *Otw. Ow.* 21. (trójząb, trójkończate berło). — TRZYROŻNY n. p. kapelusz. *Zab.* 12, 61. dreyeckig. Piątka trzyrogata. *Mon.* 65, 99. — TRÓJROZSOCHATY, a, e, o trzech rozsochach; *Sorab.* 1. troyohszochaté *trifurcus*, dreygablig. **TRÓJRZĘDNY, a, e, n. p. Trójrzędne kłów oseki psa piekielnego. *Brud. Ost. C* 2. w trzech rzędach osadzone, dreyreihig. TRÓJŚCIENNY, a, e, n. p. Trójścienna figura, figura o trzech ścianach. *Solsk. Geom.* 7. dreyseitig. *Subst.* TRÓJŚCIENNOŚĆ. *Czack. Pr.* 2, 205. zbieg trzech granic ościennych, dreyfache Nachbarschaft. *TRÓJSERCY, a, e; *Croat.* troyszerchen; *tricor*, trzy serca mający, n. p. Enniusz, *apud Gell.*, albo iż trzy języki umiał, albo dla trzech osobliwszych przymiotów. *Cn. Th.* 1154. *Dudz.* 64, dreyherzig, hochherzig. **TRÓJSETNY, a, e, n. p. Trójsetna rada. *Petr. Hor.* 2, *R* 3 *b.* z trzech set złożona, (cf. trzechsetny), aus dreyhundert bestehend. TRÓJSIECZNY, a, e, o trzech ostrzach, dreyschneidig; *Eccl.* трнобоюдный. TRÓJSKŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, złożony potrójnie, dreyfach zusammengesetzt; *Vind.* trifloshasten; *Eccl.* трисоставный. Trójskładna Chimera. *Petr. Hor. E* 2, *not.* «złożona z trojga zwierząt, konia, niedźwiedzia i człowieka»; trójrodna, trójkształtna, *ob.* *Trójnewid; dreygestaltet, dreyfach zusammen gesetzt. **TRÓJSMUTNY, a, e, n. p. Trójsmutna łez dolina. *Brud. Ost. D* 4. przesmutna, cf. *Gall.* très triste, sehr traurig. TRÓJŚPICZASTY. *Syr.* 702, dreyspitzig, *ob.* Trójgrotny; *Sorab.* 1. tžižpiczžitě; *Vind.* trinaboden, tribodezh, trioistrinast. TRÓJSPRZĘŻNY, a, e, na trzy konie, n. p. wóz; *Sorab.* 1. tžipžažné wóz, *Germ.* dreyspännig. **TRÓJSTOPNISTY, *ob.* Trzystopny. **TRÓJŚWIĘTY, a, e, n. p. Trójświęta pieśń, *trisagion:* święty boże, święty mocny, święty nieśmiertelny, spiewanie kościelne. *Sk. Dz.* 423. das dreymal Heilig; *Eccl.* трисвятое, (трисвятъ, трисіятельный, трисвѣтлый epitet św. trójcy; трисіяти trojakim światłem błyszczeć, o św. trójcy). TRÓJSYLABNY, a, e, — ie *adverb.*, co do sylab trójskładny; *Slov.* trogslowkowiti; *Vind.* trifilben, trifilbast, trifloshasten, trifloshen. dreysylbig. — (TRÓJTAK, *ob.* Trejtak). — TRÓJUSTY, a, e, TRÓJGĘBY, o trzech gębach, ustach, dreymäulig; *Rag.* triustni. **TRÓJUSZNY, n. p. statek. *Cn. Th.* 1154. o trzech uchach, dreyöhrig, dreyhenkelig, mit drey Henkeln. TRÓJWĘGIEŁ, trójwęglasta figura, trójkąt, trójgran, das Dreyeck. *Cn. Th.* 1154; *Carn.* trivogl; *Croat.* troyvugel; *Rag.* trinùghliza; *Ross.* треугольникъ. TRÓJWĘGŁASTY, a, e, na trzy granie. *Cn. Th.* 449, TRÓJWĘGIELNY, trójkątny; *Boh.* treuhelný, triuhelný; *Slov.* triuhelný; *Carn.* trivoglat; *Vind.* trivoglen, trivoglast; *Rag.* trinùglast; *Croat.* troyvuglaszt; *Ross.* треугольный; *Eccl.* троеугольный, dreywinkelig. TRÓJWĘGŁOMIAR, *ob.* Trójkątmierstwo. **TRÓJWIECZNY n. p. Nestor. *Hor.* 1, 230. *Nar.* Trójwieki Nestor. *Petr. Hor.* 2. *A* 4, *not.*, «już trzecie sto lat żyjący». *Dudz.* 19. dreyhundertjährig, drey Jahrhunderte lebend, trzystaletny. *TRÓJWĘZŁY, a, e, o trzech węzłach, dreyknotig; *Croat.* troyvùzlen, *trinodis.* TRÓJWŁADZCA, *triumvir. Krom.* 386. TRÓJWŁADZTWO, *triumviratus*; *Rag.* trojnovladanje; *Croat.* troynoladanye = trójmęska godność. *Chmiel.* 1, 457. TRÓJWRĄBY, *trigliphus. Rog. Bud.* 39. dreyschlitzig. TRÓJZĄB, ęba, *m.*, *Otw. Ow.* 328. *Odym. Św.* 2; *H* 3. *Mon.* 75, 591; TRÓJZĘBY, a, e, n. p. Trójzębe berło Neptunowe. *Otw. Ow.* 20. Trójzębne. *Dmoch. Il*, 190. Trzyzębne widły. *Chmiel.* 1, 33. Trójzębe widelce. *Pot. Syl.* 314; *tridens*; der Dreyzack, das dreyzackige Scepter Neptuns; *Vind.* trisoben, trisobast; *Croat.* troyzùb; *Rag.* trozubje, trozùbja; *Bosn.* osti, (cf. ość); *Eccl.* трьзоубъ; *Ross.* трезубецъ, трезубный. Trzyzębate karciążki. *Czerw.* 13, cf. trójkolec, cf. trójśpiczasty. **TRÓJZĘBONOSZY n. p. rządzca morza Neptun. *Otw. Ow.* 438; Neptun trójzębny. *N. Pam.* 10, 91; Neptun *trozęby. *Miask. Ryt.* 2, 99, *tridentifer*, *tridentiger*, den Dreyzack führend. *Trozębnik Neptunus. *Zebr. Ow.* 207. *Trozębnik morski. *ib.* 273. — **TRÓJZBROJNY, a, e, n. p. Trójzbrojni Rzymianie. *Wad. Dan.* 207. mocno zbrojni, (*Gall.* très), stark gepanzert. *TRÓJŻEŃ, ia, *m*, *TRÓJŻONATY, *TRZEŻEŃCA, y, *m.*, trzy żony mający, lub też trzecią żonę mający, drey Frauen habend, oder die dritte Frau habend; *Eccl.* трижеиьць, троеженецъ, троебрачный, который на третіей женатъ. Strofuję dwużeńców i trzeżeńców. *Smotr. Lam.* 25. *TRÓJŻEŃSTWO; *Ross.* троебрачіе, троебрачность. *TRÓJZŁOŻNY; *Vind.* trifloshen, trifloshasten, *ob.* Trójskładny.

Pochodz. sub *Trzy.*

TROK, u, *m.*, n. p. Trok, chochoł, ein Flausch. *Tr.* 1. TROKI, -ów *plur.*; *Ross.* торока; rzemienie, łyka żołnierskie do wiązania niewolników, jeńców, więzy etc., *Wład.*, myśliwcze, do nawiązania zdobyczy; Riemen, Stricke, Bande, Fesseln. (*Ross.* троки tebinki u siodła; *Boh.* troky, trucky, necky = niecki; *Croat.* terkia = rzemienie). Tatarowie ludzi rozmaitych lat w troki nawiązanych pędzili przed sobą z Polski. *Krom.* 242. Mężczyzny do ciężkiéj i okrutnéj niewoli w trokach powiodą. *Janusz. Pos. D.*; *Boh.* otrok niewolnik, otroctwj niewola, (cf. *otrok). Rozmaitego zwierza na onych łowach pełno około jarczaków w troki nawiązali i nawieszali. *Stryjk.* 353. — 2. TROKI, stolica województwa Trockiego. *Dykc. Geogr.* 3, 138, eine Stadt in Littbauen. TROKOWAĆ *cz. cont.*, n. p. Trokować mają flisi, czyli wyciągać pulkę, kiedy holują, aby się o drzewo lub kamień nie założyła. *Magier. Mskr.* das Schiffstau scharf anziehen, cf. *Germ.* trecken.

Pochodz. *troczyć*, *stroczyć*.

TROKSZTAŁTNY, TROLETNY, *ob. sub* Trój-.

1. TRON, u, *m.*, z *Greckołac.* stolec królewski, monarszy, stolica, *Germ.* der Thron; *Boh.* trůn, trůneček, stolec; *Sorab.* 1. thron, kralowski stów; *Sorab.* 2. thron; *Carn.* tron; *Vind.* tron, kralovu fedalifhe; *Croat.* prisztolje; *Bosn.* pristolje; *Rag.* pristoglje; *Eccl.* прѣстолъ, престолецъ, восходъ, сѣдалище, креслы; *Ross.* тронъ. Tron, prawda, miejsce zacne, pełne wspaniałości, Ale coż i po tronie, kiedy nikt nie kocha! *Kras. List.* 2, 5. Wstąpić na tron *Ross.* воцариться, wstąpienie na tron, воцареніе. Wynieść na tron *Ross.* воцарить, воцарять. Następca tronu; *Vind.* nahajavez na troni; *Ross.* настольникъ, преемникъ чьего престола, der Thronfolger. Bóg tron czyli stolec swój na niebie postawił. *Kucz. Kat.* 1, 140. I tronubym nie chciał tym sposobem kupować. *Teat.* 49. *b*, 92. (nawet i królestwa, cesarstwa). Sto talerów mu daruje, Czym jak na tron szewca wystawuje. *Jabł. Ez.* 178. jak gdyby go królem zrobił. — (2. TRON, TRAN, TRUN, u, *m*; *Boh.* tukowina, *(ob.* Tucz); *Vind.* ribnu maſlu, ribji olei, ribja mast, ribja maſzhova; *Ross.* ворванъ, ворванное сало; *Germ.* der Thran; *(Svec.* tran; *Angl.* trainoil); tron, czyli tłustość z koni morskich niemal tak dobra, jak wielorybia. *Zool.* 295. *et* 393. Z wątroby psa morskiego, sączą tłustawą wilgoć, którą na tron urabiają. *Zool.* 195. Smoła tran z Albanii i Wołoch. *Kłok. Turk.* 248. Szlachcic teraz nie wstydzi się zysku z najliższych towarów, Zechce i skórmi kupczyć i dziekciem i trunem. *Opal. Sat.* 60). — TRONOWŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, thronbeherrſchend. O xiążę, wielu potęg tronowładnych głowo. *Przyb. Milt.* 8. 1. TRONOWY, a, e, od tronu; *Ross.* престольный. Tronowa izba, das Thronzimmer; *Ross.* тронная. — (2. TRONOWY, a, e, od tronu, tranu, Thran-; *Ross.* ворванный).

TROP, u, *m.*; *(Ross. et Eccl.* тропа ścieżka; cf. *Germ.* traben; *Strycker.*, draben; *Niederſ.* draven; *Svec.* thraſwa; *Angl.* trap, cf. trot, trucht, cf. drab', drop'; *Vind.* trop, tropla, trapa, trapla - drób): ślad, stopa w ziemi wyrażona, ścięgno; die Spur, die Fährte, das Gefährt; *Carn.* stopina; *Croat.* trág, szléd; *Bosn.* tragh; *Rag.* trák, trágh; *Ross.* втечка. Łowiectwa umiejętni znają się na tropach zwierząt, t. j. z śladu poznawać umieją, czy samiec czy samica jest w kniei, stary czy młody, czy kotna, cielna etc. *Kluk. Zw.* 1, 383. Trop podwójny *Ross.* сдвойка. Trop zajęczy *Ross.* маликъ, пазанки. Trop lisi *Ross.* нарыскъ. — *Propr. et transl.* Trop krwawy w prochu zadeptany. *Tward. Wł.* 13. Cnot swoich zostawił wszędzie tropy znaczne. *ib.* 172. (znaki, pamiątki). Gdzież szukać będę Melampa wiernego, Gdzie trop przejmować kochanka wiernego? *Past. Fid.* 81. Zaraz z obozu biegł do przyległego Lasu, przez pole za nią prosto w tropy. *P. Kchan. Jer.* 171. Za nią w jéjże tropy rącze puścił nogi. *Otw. Ow.* 102. der Spur nacheilen. Idź ty wprzód, ja za tobą w tropy. *J. Kchan. Dz.* 75. auf dem Fuße, auf der Ferſe nachfolgen. Cień wszędzie bieży w tropy ciała. *Past. Fid.* 171. Nienawiść tuż w te tropy idzie za zazdrością. *Teat.* 52. *d*, 80. Ja za niemi trop w trop. *Teat.* 28, 73. Karanie za winą temiż tropy chodzi. *Lib. Hor.* 97. Obróciwszy się, obaczył ucznia tropem idącego. *Odym. Św.* 2, *N n* 3 *b.* Usiłował iść tropami odkupiciela. *Birk. Dom.* 129. (drogą, ścieżką jego, *moral.*). Drze się chodzić tropem zabronionym. *Lib. Hor.* 61. Jezus dla nas cierpiał, abyśmy naśladowali tropów jego. *W. Post. W.* 296. Ciągnie ich do naśladowania w tropy, własna potrzeba, jeśli nie wiara w Chrystusa. *Pociej.* 180. Córki w tropy matek swoich wstępowały. *Ząbk. Mł.* 148. — 2. Trop, [z *Franc. ob.* Tropa 2], zgromadzenie żołnierskie, die Verſammlung der Soldaten. Bębnić, trąbić do tropu. *Tr.*

TROPA, y, *ż.*, z *Franc.*; (*Boh.* tropa; *Carn.* tropa; *Croat.* tropa; *Vind.* trup, mnoshiza); wojsko, die Truppe, das Heer, Soldaten, *(ob.* Trupa). Szwed słysząc o wojsku naszym w Krasnym Stawie, zaraz tropę wyprawiwszy dużą podeń, sam stanie pod Gołębiem. *Tward. W. D.* 2, 171.

TROPAR, u, *m.*, [z *greck.* 2]; *Eccl.* тропарь hymn o czynach boskich lub śś., krótko zebranych, eine Art Hymnen. Po psalmach tropar i stychyry spiewane bywają. *Pim. Kam.* 245. *ib.* 86. *ib.* 223. Nietylko tropary, kondaki, ale i insze bywają hymny. *ib.* 112. *ib.* 113.

TROPASZCZĘKI, *ob.* Trój —.

TROPIĆ *cz. niedok.*; *(Boh.* tropiti, tropiti *patrare*, *committere*, broić; *Ross.* торопить naglić kogo, поторопить ponaglić, popędzić, торопиться, поторопиться śpieszyć się, pośpieszyć się, торопкій, торопливый kwapliwy, росторопный szybki, zwinny, (cf. roztropny); *Eccl.* торопъ śpieszność): śledzić, za tropem iść; wittern, spühren, der Spur nachgehen; *Bosn.* trasgiti, kakoti pas; *Rag.* tràxiti; *Croat.* trásim; *Ross.* сѣдничать. Psu ostry węch, gdy tropić ma, największą jedna zaletę. *Pilch. Sen. list.* 2, 242, (*distng.* trapić). TROPICIEL, a, *m.*, który tropi, śledziciel; der Spürer, Nachſpürer; *Croat.* trasitel. TROPISZ, a, *m.*, miano psa gończego. *Ryd.*; Name eines Stäuberhundes.

TROROCZNICA, TROROGI, *sub* Trój —.

TROSKA, i, *ż.*, TROSK, u, *m.*, 1) frasunek, utrapienie, tresktanie; *Boh.* strast, starost (cf. starość), peče (cf. piecza), lopota, (cf. kłopot); (*Sorab.* 1. trosk *mus araneus*); *Carn.* skerb, (cf. skarb); *Vind.* skerb, maranje, skierb, skerb, skierbet, skerbet, riva, salost (cf. żałość), (tróska, troskie, troski, droshje - drożdże); *Croat.* skerb, szkêrb, szkêrb, paszka (cf. piecza), sztaròszt; *Dal.* briga; *Bosn.* skêrb, brigga, tuga (*ob.* Tąga), pecjallenje; *Slav.* briga; *Rag.* pomgna, (cf. pomnieć); *Ross.* прискорбіе, Kummer, Sorge, Harm. Więcej trosku przy większym państwie się znajduje. *Jabł. Tel.* 293. Proszę Muzo, byś go okwicie czciła Wieńcem witym z nietroski ziela. *Petr. Hor. D* 4. — 2) Troska, *herb*; złota strzała, na hełmie skrzydło orle a na nim strzała. *Kurop.* 3, 52. — 2*) Troska, treska, [wiązanka, ein Bund; cf. 2] ryba. *Ross.* треска kablon; n. p. Od troski junów po gr. jednemu. *Vol. Leg.* 2, 989. Od trośla wiunów. *Vol. Leg.* 4, 355. TROSZCZYĆ *cz. niedok.*, utroskliwiać, Troskać *contin.*, utroskać, utroskliwić *dok.*, tresktać, frasować, trapić, kłopotać; Kümmerniß machen, bekümmern;

Slov. sužugi; *Boh.* starost dělati; *Sorab.* 2. rožesch; *Bosn.* pecjalliti, sgjallostiviti; *Ross.* печалить, озаботить, озабочу, озабочивать, (тростить, трощу nici skręcać). Nie chciał go o to troskać. *Sk. Dz.* 1103. To utroskało trzecie pytanie Jezusowe Piotra wątpliwego. *Odym. Św.* 2, *N n* 3. W krytycznych tych kraju okolicznościach, naród utroskliwiających. *Vol. Leg.* 8, 631. Podparłem łokciem me utroskane ciemię. *Kulig. Her.* 81. Żywot nasz utroskany. *Odym. Św.* 3, *A* 4. Utroskana a prawie zginiona ojczyzna. *Krom.* 334. Troszczący kogo *Boh.* sužitel, *f.* sužitelkyně. Nie troszcz sobie tym głowy. *Tr.* — Troszczyć się, ſich kümmern; *Boh.* saužit se, swjrati se; *Carn.* skerbęti, grimam; *Vind.* skerbeti, preskerbetiſe, ſebi perſadievati, ogrimatiſe, pezhatiſe, maratiſe, ſebi parſadeti, propreſuvati, kumratiſe, shaluvati (cf. żałować), ſe troſhtat = oczekiwać czego; *Croat.* zkerbiti, szkerbeti; *Bosn.* skerbitise, brinnutise, pobrinnutise, sgjuritise, peciallitise; *Rag.* pomgniti, (cf. pomnieć); *Ross.* печаловать, печалиться, заботиться, забочусь, мяститься, ныти, ною, ною; *Eccl.* оскръбѣти, скорблю, опечалиться, поболѣти, потужити, сожалѣти, млъкнти. Począł się frasować i troskać. *Sekl. Marc.* 14. Nie troszczcie się mówiąc: coż będziem jeść, abo co będziem pić? *Sk. Kaz.* 374. — Utroskanie, frasunek, zgryzota, troska, mól, rupie, Kummer und Noth. Dobrzy czasem utroskanie mają. *Budn. Apopht. U* 2. *Indolentia*, nietroskanie. *Mącz.* die Unbekümmertheit, Kummerloſigkeit. TROSKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, pieczołowity, *anxius. Mącz.*, frasobliwy; *Boh.* strastný, starostliwý, starostný; *Sorab.* 1. kědźbně, merkoyně; *Carn.* skerbn; *Vind.* skerben, poskerbliu, oskerbliu, skierben, skerben, perskerben, teshaun, shalosten, riun, shalujezhen, riunast; *Croat.* szkěrblyiv, pomnik *curator*, (cf. pomny, cf. pomnik); *Bosn.* skerbgliv, skerbnutiv, brisgjan; *Slav.* brixljiv; *Rag.* pomnik, pomnitegliza; *Ross.* скорбный, скорбенъ, прискорбный, озабоченный, заботливый, заботный, попечительный, тщательный, тщательно; *Eccl.* тъщалнкъ, тщаливо, тщателнѣ, сѣтованный, сѣтовательный, bekümmert, beſorgt. TROSKLIWOŚĆ, ści, *ż.*, pieczołowitość, troszcząca się staranność; *Boh.* strastnost, starostliwost, lopotnost; *Slov.* staránj; *Carn.* skerbnȏst; *Vind.* skernaest, skerbnost, oskerbnost, poskerblivost, perskerbnost, perskerblivost, riunost, kumranje, shalost, grimnost, ogrimanje; *Croat.* szkěrblyivoszt, szkěrbnoszt; *Ross.* заботливость, забота, попечение, попечительство, тщательность, тщаливость, die Beſorgtheit, Bekümmertheit. Pokazał politowanie nad nędzną troskliwością, którą o nim krytycy jego bezprzestannie mieć raczą. *Mon.* 74, 422. TROSZKA, po TROSZE, TROSZYŃKĘ, *ob.* Trocha.

TROT, TROTOWAĆ, *ob.* Trucht, Kłusać.

TRTEĆ, TRTĘCZ, *ob.* Rtęć.

TRUĆ, truł, truje *cz. niedok.*, otruć, struć *dok.*, [Trawić *contin.*, 2]; *Boh.* trawiti (*ob.* Trawić), zgjzwiti, gjzwjm; *Vind.* sadati, savdati, (*ob.* Zadać); *Croat.* trujem, trávim; *Rag.* trȗjem, trovatti, otrovatti, strâviti, (cf. strawić, trawić); *Ross.* отравить; *Eccl.* отравою порчу, (трутю, повреждаю; *Ross.* порчу, портить psuć); truciznę zadawać, trucizną zadaną zabijać; vergiften, mit Gift umbringen. Gdy chce wyrok wieczny, i trucizna nie truje. *Min. Aus.* 5. Mężobójcom i trującym część będzie w jezierze gorejącym ogniem. *Radz. Apoc.* 21, 8. Truli, struci są. *Pot. Arg.* 236. Trucie, strucie, otrucie; *Rag.* strava, (cf. strawa); *Ross.* окормъ, окорика; *Eccl.* зелейничество, (cf. zielnik). — Truć płód, poronienie czynić, kazić płód. *Cn. Th.* 778. tracić płód, die Leibesfrucht abtreiben. Truje się brzemienna, struła się, abo struła płód niedoszły chcąc. *Cn. Th.* 1156. Truje się płód, poronieniem odchodzi, *aboritur. Cn. Th.* 778. die Leibesfrucht iſt fehl gegangen, die Mutter iſt darum gekommen, hat mißgeboren, (von Thieren verworfen). — *Poet.* Na głos pański z obłoków ognie wyskakują, Pustynie drżą Arabskie, łanie dzieci trują. *J. Kchan. Ps.* 38. (ronią, poroniają). — 2. *Transl. fig.* Truć, trawić, trwonić, kazić, psuć, niszczyć; verzehren, verderben, aufreiben. Pomyślność zbyteczna częstokroć najmężniejsze truje umysły. *Nar. Hst.* 5, 259. Szkoda tu truć pieniędzy. *Pot. Arg.* 252. Nie truj mi serca, które jak liść zwiędło. *Zab.* 13, 360. Zamiast żebyś miała być kontenta, trujesz się niepotrzebną zgryzotą. *Teat.* 9. *b*, 30. Ta materya struła dwie sesye i trzecią zabiera. *Gaz. Nar.* 1, 46. czas truć, niepotrzebnie trawić; *Bosn.* karsmati, dangubiti *terere tempus.* — Każdy dar fortuny troską struty bywa. *Przyb. Luz.* 127. traci z smaku, wdzięczności. — (*TRUCHLA; n. p. Do Truchli i Modzelowskiego nie raiłbym nikogo dobrego. *Alb. na Woj.* 11. Truchla i Modzelowski, rostrucharze, oszukacze, mogą się brać ogólnie za handlarzów oszwabiających). — TRUCHLEĆ, -ał, -eje, *neutr. niedok.*, struchleć *dok.*; (*Boh.* truchliti *lugere, dolere*; *Slov.* truchljm *doleo*; *Sorab.* 1. struchwě tetryczny, struchwoſcz tetryczność; *Vind.* strohliti, strohlivati, strohneti, postrohliti = próchnieć, gnić, strohlivost, strohlitje, strohnetje, strohlenje = spróchniałość; *Bosn.* truhnuti *marcescere*, truhav *marcidus*; *Rag.* trûhli *gravidus*); *Ross.* трусить, трушу, дряхнуть; *Eccl.* дряхлѣти, драхловати, драхлъствовати, дряселовати, дряселую; siły utracić, słabieć, z sił spaść; die Kräfte verlieren, kraftlos werden. Gdy coraz zadają Nowy ból jemu, krew' się święta leje, On coraz bardziej na siłach truchleje. *Odym. Św.* 2, *F f* 4. Siła męska w nas rozkoszami struchlała. *Star. Ref.* 41. Struchleć od rozkoszy musiał, którego boki od cudzej pracy bolą. *Pilch. Sen. gn.* 234. Z więzienia okrutnego wypuszczony, już nie mógł więcej wskórać; lecz z nienagła zawsze truchlejąc, wychorzały skawęczał. *Krom.* 304; (*lento morbo consumptus est*). Struchlały *Ross.* дряхлый, оторопѣлый, дряхлещъ. Ciału struchlałemu lada co zawadzi. *Budn. Cyc.* 32. Temi przygodami majętności giną, stany bogate niszczeją, i familie truchleją. *Birk. o Exorb.* 26. Struchlenie, *Ross.* оторопѣлость otrupiałość; *Eccl.* дряхлованіе, тяженіе, (cf. tążyć). — Truchleć z bojaźni, strachu, dziwu, zadumienia etc., drętwieć; ſtarren, erſtarren, vor Furcht, Verwunderung ſtaunen; *Sorab.* 1. traschu szo, strachuyu szo; *Carn.* skoperneti; *Bosn.* snebivatise, pripadatise; *Ross.* струсить (*ob.* Truś), торопѣть (cf. trup), засуетиться; *Eccl.* утер-

паю, (cf. cierpnąć). Aż truchleję na tę mowę. *Teat.* 6. *b*, 99. Jakże truchlejesz cała, usiądź i uspokój się. *ib.* 38, 125. Blednieją I jakby z pewnej śmierci przed czasem truchleją. *Bardz. Luc.* 113. Trwoży się serce we mnie i truchleje, I ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. Struchlawszy na umyśle, omdlewał, że się nie tak stało, jakoby był chciał. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 4, 27. Gdy pańskiego nie znalazły ciała, zlękły się, i na swych sercach struchlały. *Odym. Św.* 2, *L l* 3 *b.* Za anielskim stał się otrzeźwiony Zniknieniem, orszak z bojaźni struchlały Halabartników, którzy grobu strzegli. *ib.* 2, *M m b.* Widząc to z radości truchleje, I krzyknie: cudo się w tym dzieje! *Zab.* 12, 64. TRUCHLIWY, a, e; *Boh.* truchliwy; bojaźliwy, lękliwy; *Ross.* трусливый, (cf. truś); *Eccl.* драселъ, драсалъ; *Vind.* zagou, zaglou, ängſtlich, furchtſam, erſchrocken. Serce truchliwe. 1 *Leop. Jer.* 8, 18; *Slov.* truchly, truchliwy *lacrimabilis*; *Sorab.* 1. struchwé tetryczny.

TRUCHT, u, *m.*, TRUCHCIK, a, u, *m.*, *zdrbn.*; (*Lat. med.*, troctus; *Ital.* trotto; *Angl.* trot); kłus, *Germ.* der Trott, der Trab den man reitet; *Vind.* dirja, dirjanje (cf. dyrd, dyrdem, dyrdanie), koniski friedni hod, lohkokorak, bersnokorahna jesda, lohkokorazhenje; *Ross.* развалъ, развалецъ (cf. cwał), (грунь truchcik, ступь, cf. stępia). Truchtem jeździć. *Dykc. Med.* 2, 671. Jadąc powoli truchtem. *Kur. Pet.* 7. Niechże już pielgrzym na podjezdka siada I dąży truchtem do wieczystej chwały. *Zab.* 24, 249. *Szym.* Widzą niedźwiedzia, który truchtem ku nim bieży. *Jak. Baj.* 174. TRUCHTOWAĆ, Trotować, *ob.* Kłusać; *Rag.* trussati, kassati; *Bosn.* drussati, kassati; *Vind.* lohkokorazhi, lokokoraknu jesditi; *Ross.* рыскать, рыщу, рыскаю, (cf. ryść). Truchcikiem jeździć *Ross.* грунцою ѣхать. Truchtujący dobrze, dobrze kłusujący, *Vind.* dirjavez, dirjar; *Ross.* рысистый, рысакъ, рысачекъ.

TRUCICIEL, TRUCIZNIK, a, *m.*, *fem.* TRUCICIELKA, i, *Boh.* trawič, trawička; *Sorab.* 1. yedwatž, zkuzwar; *Rag.* stravitegl; *Vind.* obstrupnik, otrovauz; *Eccl.* отравьникъ; co truciznę zadaje drugim, der Vergifter, Giftmiſcher, die Vergifterinn, Giftmiſcherinn. Któryż we Włoszech całych truciźnik związany nie był z Katyliną? *Nag. Cyc.* 37. *Czack. Pr.* 2, 33. Truciciel. *Pilch. Sen. gn.* 151. Trucicielka jego, po nim brała sukcesyą. *Teat.* 5, 59. — §. Truciznik, truciznę robiący, przedający, *venenarius. Cn. Th.* 1155. TRUCIE, otrucie, *ob.* Truć. — (TRUCIEŃ, *ob.* Truteń, Trąd). — TRUCIZNA, TRUCINA, y, *ż.*; *Boh.* trawěnina, otrawa; *Carn.* gift, strup (cf. strup), zhimer, (cf. czmer, ciemierzyca); *Vind.* otrova, strup, giefft; *Croat.* otrova, otrôv, chêmer; *Dal.* otrov; *Bosn.* otrov, otrovi, jid (*ob.* Jad), cemer; *Rag.* cemer, ôtrov, nâlip; *Ross.* отрава, окормъ, окормка, зелье, (cf. ziele); *Eccl.* порча, отрава, трутизна; rzecz trująca, którą sobie abo drugiemu kto zadaje z jadu, soku, ziół, prochów, (*distng.* jad); das Gift, (womit vergiftet wird). Trucizną kogo gubić. *Sk. Żyw.* 2, 174. I trucizny, które zabijają Od ziół zdrowych swój początek mają. *Past. Fid.* 151. Za truciznę mają Te zioła, co człowieka psują, zabijają. *Zab.* 5, 339. *Koss.* Gdyby kto nosił jad albo truciznę, 'azaliby się nie strzegł, aby tym, którymby dobrze chciał, śmierci tym nie uczynił, ażeby ich nie 'otrawił? *Eraz. Jęz B b.* Kleopatra zadała sobie truciznę przez węże. *Biel. Św.* 37 *b.* Trucizna jadowita. *Biel.* 413. Zmiłuj się, niech mię kto ratuje, Jadowitą truciznę piłem, skutki czuję. *Zab.* 5, 344. *Koss.* Gdy bóg chce, trucizna nie truje. *Min. Aus.* 5. Lekarstwo przeciw jadowi i trucinie wszelkiej. *Cresc.* 466. Na poły z trucizną są takie potrawy. *Rej. Wiz.* 49, (cf. z arszenikiem). — *Tr. fig. moral.* Trucizna, Gift. Hańba, jest to wolna trucizna, zabijająca duszę czułą. *Teat.* 49. *b*, 81. Trucizna nauki heretyckiej. *Zygr. Pap.* 202. Pochlebstwo, wielka na pana trucizna. *Groch. W.* 567. Trucizna miłości. *Teat.* 49, 107. TRUCIZNIK, *ob.* Truciciel. TRUCIZNOWY, a, e, do trucizny należący, od trucizny, truciznę zaprawny, napuszczony, Gift-. Piłki ogniste, nabite zaprawą dymiącą się, smrodliwą, truciznę zarażoną, zowią truciznowe kule. *Jak. Art.* 2, 95. Truciznowe lekarstwa zamorzyły króla Stefana. *Czack. Pr.* 2, 98. szkodliwe, zabijające, przeciwne.

TRUD, UTRUD, u, *m.*; (*Boh.* trud, trapeni *vexatio*, 2) trudnowatost *mentagra*, cf. trędowatość, traud *fomes*; *Carn.* trûd = fatyga, *lassitudo*; *Vind.* truditnost, truditje = zapracowanie; *Croat.* trûd, trudenye = fatyga; *Rag.* trûd *labor*, *opera*, trûd, têxanje = rolnictwo; (trûd *fomes*); *Bosn.* trûd *labor*; *Ross.* трудъ = praca; (*Eccl.* трудъ [*labor* 2], трудъ водный puchlina); — trud, spracowanie, ustanie sił z pracy; die Ermüdung, Ermattung. Przydawają się też wołom choroby rozmaite, jakoby trudy z pracy wielkiej a gorąca, to poznać, gdy albo jeść nie chcą, albo język dla ochłodzenia wywieszają. *Cresc.* 553. — §. Trud, trudzenie, fatyga trudząca, praca ciemiężąca, ciemiężenie, *Sorb.* 2. müja, mücha; *Sorab.* 1. proza, horio; *Vind.* muja, baluvanje, sadievanje, delu, delanje, opravilu, (cf. dzieło, działać, cf. oprawić); *Bosn.* tégh, (cf. ciąg, ciężkość); *Croat.* raunanje, (cf. runąć); *Ross.* мозоль (cf. mozol), надсада, Strapatze, Beſchwerde, Mühe, Mühſeligkeit. Wojska już strudzonego z sobą wyciągać i nowym trudem mordować nie chciał. *Krom.* 129. Wielki trud *Ross.* многотрудіе. Trudem osłabiać *Ross.* надсадить, надсаждать. Nie potrzeba trudu tak wielu ludzi, lepiej tę wojnę skończyć przez jeden pojedynek. *Zał. H. T.* 155. Próżne znoje, trudy, poty, Kiedy fortuna matką być nie chce. *Mon.* 65, 96. Nigdy się trudy i wysługi nasze nie nadgrodzą. *Teat.* 4. *b*, 151. Nie masz nic dobrego bez trudu i kłopotu. *Pilch. Sen. list.* 1, 253. Już też po długim utrudzie, I nam się niebo uśmiecha. *Kniaź. Poez.* 3, 259. Przyjdzie zakończyć życie i życia utrudy. *Przyb. Luz.* 304. Zmąć z krótkim głupstwem staranne utrudy, Słodkoć na miejscu poszaleć trochę. *Hor.* 2, 276. *Kniaź.* Narodził się dla nas syn boży, W to wierz człowieeze pobożny, Iż przez trud Bóg swój lud Odjął dyabłu ze straży. *Biel.* 19, z *Bogarodz.* = przez mękę swą. *Sk. Żyw.* 2, 253. (*Ross.* страда ciężka praca, trud, страданіе męka Chrystusowa, pasya). Horacyusz w trudach więzienia Moskiewskiego przełożony przez *Petrycego.* Trudu Mo-

skiewskiego księgi pierwsze, napis pierwszéj xięgi od Horacyuszowych *Petrycego*. TRUDLIWY, a, e, — ie *adv.*, trochę trudny; *Ross.* трудненекъ, трудноватый, (*Subst.* трудноватость), etwas mühſelig, ſchwierig. Święcić się trzeba na prace trudliwe. *Jabł. Tel.* 327. TRUDNIĆ *cz. niedok.*, trudnym czynić, przytrudniać, zatrudniać; ſchwer machen, Mühe machen. Wzdyma się rzeka nagle, mętnemi wodami, Przeprawy wszystkie trudniąc i z brodami. *Suszyc. Pieśn.* 3, K 4. Uciekając w ciasnych bramach sami się trudnili. *Warg. Cez.* 169. (zawadzali jedni drugim). — §. Trudnić kogo do czego, trudnym go czynić do czego, hamować go od czego; einen zu etwas ſchwierig machen, ihn davon zurückhalten. Do apostolskiéj téj pracy, (miewania kazań) ani go biskupi urząd, ani senatorska godność nie trudniły. *Nies.* 1, 80. (nie wstrzymywały od niej). — Trudnić sobie co, trudnić się w czym, trudności czynić, Schwierigkeiten machen. *Tr.* — §. Trudnić kogo czym, zatrudniać go czym, trudność mu czym czynić; einen womit beſchweren, Beſchwerde machen, beläſtigen. Niespokojność moja nie trudni We Pana bynajmniej. *Teat.* 11, 29. (nie obchodzi go). — §. Trudnić się, zatrudniać się, zająć się jakim trudem, jaką pracą, ſich womit beſchäftigen; *Bosn.* truditi, djellovati, tersgjati, poslovati *laborare*, *opus facere*; *Ross.* трудиться, потрудиться, тружусь, *vulg.* тружусь. Robić jest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 3, 313. *Niemc.*, *Rag.* trudnîk, truudnik 1. *patiens laboris*, 2. *agricola*; *Bosn.* trudnik; *Ross.* тружающійся pracujący; *Eccl.* трудьникъ, который трудами своими пищу промышляетъ pracownik, wyrobnik, na chleb pracujący; злотрудникъ, во зло употребляющій труды свои со złe broi, (cf. złoczyńca, złodziej), трудолюбникъ pracowity, трудолюбие pracowitość. Nie wierzę, aby Władysław nie uprzątnąwszy zupełnie domowych rzeczy swych, odległą i niepotrzebną trudnić się miał wojną. *Krom.* 112. TRUDNO *adv.*, niełacno, z trudem, z pracą, z ciężkością; *Rag.* trûdom, truudno; *Ross.* трудно, натужно, затруднительно, ſchwierig, ſchwer, nicht leicht. Chcącemu nic nie trudno. *Pbt. Arg.* 73. Trudno się śmiać, gdy co dolega. *Cn. Ad.* 1177. Trudno to dochować cało, na co ich godzi niemało. *Cn. Ad.* 1177. Trudno wiele i dobrze mówić. *ib.* Trudno zataić co nowego. *ib.* 1178. (szydło w worze). Trudniéj czasem upor zwyciężyć na rzeczy mniejszéj, niżli na téj, gdzie o zdrowie idzie. *Star. Ryc.* 39. Acz od ciebie do gruntu zniszczeni, jednak ci za złe mieć trudno mamy i winować cię nie możemy. *Biel.* 262. (z trudnością, z ciężkością nam przychodzi). Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sasa, a drugi młody do lasa. *Gil. Post.* 127. (niepodobieństwo, niepodobna). Niesworne woły trudno mają wóz ciągnąć. *ib.* 111 *b.* (nie pociągną go). — §. Trudno o co, ciężko o co, rzadkie co; es iſt ſchwer um etwas, etwas iſt ſelten. Teraz nam o Zamojskich, Strusów, Chodkiewiczów, I innych zacnych ludzi, w tej ojczyznie trudniéj, Niżli o Nalewajków, Pawluków, Chmielnickich. *Opal. Sat.* 57. — *§. *Natrudniéj raz z drogi prawdy spaść, potym im dłużej *ścia, tym dalej w las. *Smotr. Ex.* 91. (najgorzéj, najniebezpieczniéj, niemasz ratunku). — *Absolute, ex abrupto:* Trudno * darmo! co robić! es iſt umſonſt! was iſt zu thun? leider! Należało mi się być karmionym do śmierci kosztem publicznym; ale nie miałem tego szczęścia, trudno! *Zab.* 3, 188. — Z trudna, *strudna *adv.*, trudnym sposobem, z trudnością, nie bez trudności; nicht ohne Schwierigkeit, mit vieler Mühe. Tak walne było niebezpieczeństwo, że mu wojsko z trudna zabiedz mogło. *Vol. Leg.* 3, 466. Żona, jeżeli nie będzie dobra, *trudna będzie mógł być dobry rząd w domu. *Petr. Ek.* 17. Przewrotni z trudna bywają naprawieni. *Birk. Dom.* 163. Z trudna należć się mogą podobni przyjaciele. *Wys. Kat.* 73. Z trudna mieć mogła, aby ją kto nawidził. *Wys. Kat.* 181. Turcy między sobą są obyczajni, jak z trudna na dworze Francuzkim. *Kłok. Turk.* 39. (jak lepiéj nie można). — §. Trudno mi, zabawiony jestem. *Cn. Th.* 1155. ich bin beſchäftigt, habe zu thun, habe keine Zeit. — *§. Trudno —, w składanych słowach Cerkiewnego dyalektu wyraża się przez *Ross.* неудобо-, (cf. niedoba). *Trudnochodny, *Eccl.* неудобохдный *inaccessus*, *invius*. *Trudnodzierżny, *Eccl.* неудободержимый. *Trudnopojętny, *Eccl.* неудобопоятный. *Trudnoprzyjętny, *Eccl.* неудобопріятный. *Trudnoprzyrodny, *Eccl.* неудобоестественный, *Graec.* δυσπφυής, *difficilis naturae*. *Trudnoruchy, *Eccl.* неудободвижный, *difficilis motu*. *Trudnouleczny, *Eccl.* неудобоцѣлительный, неудобоисцѣлимый. *Trudnoużywalny, *Eccl.* неудоботребительный; *Graec.* ἄχρηστος. *Trudnowidzialny, *Eccl.* неудобовидный, неудобозримый, *difficilis visu*. *Trudnowypytalny, *Eccl.* неудобоизпытный. **TRUDNOMOWNOŚĆ, ści, *ż.*, n. p. Krótkomowność, trudnomowność; *Graec.* ἡ βραχυλογία, σκοτολογία, *brevis esse laboro*, *obscurus fio*. *Cn. Ad.* 365. ſchwerer Styl, Schwerredenheit. *Adject.* TRUDNOMOWNY, a, e, — ie *vel* — o *adverb.* TRUDNOŚĆ, ści *ż.*; (*Boh.* trudnost * smutek; *Carn.* trudnost *lassitudo*; *Vind.* trudnost, obtrudnost, truditnost, truditje, otrudnost, strudenje * strudzenie, utrudzenie, trudnost, vganost *lassitudo*, vtrudlivost * pracowitość; *Ross.* трудность, затруднение (*ob.* Zatrudnienie), мудрость, (*ob.* Mądrość); niełacność, ciężkość; *Vind.* teshlivost, die Schwierigkeit. Trudność ustąpi, gdy wola przystąpi. *Cn. Ad.* 1178. (chcącemu nic trudnego). Trudność jaka daje szacunek rzeczom. *Lach. Kaz.* 1, 175. Trudność jest chwały nieśmiertelnéj matka. *Mon.* 71, 550. Rozkosz, którą z trudnością kto dostał, najsłodsza. *Min. Ryt.* 4, 168. Nie litować, ani kosztu, ani trudności swojéj. *Rej. Post. F f f* 5. Trudność mam, trudności zażywam, *sudo*. *Cn. Th.* 1155. Jako się będziesz pocił, jaką będziesz miał trudność! *ib.* Zadawać komu trudność, czynić mu trudność. *ib.* — *Aliter:* Pięknością swoją siłu białychgłów i oczom i myślom czynił trudność ten młodzieniec. *Warg. Wal.* 134. subjekcyą, ambaras, zawrot głowy; er machte ihnen Umgelegenheit, ſetzte ſie in Verlegenheit. — Trudność, bieda, ucisk; Noth, Gedränge. Przywiedziony do ostatniéj trudności, musiał się ukłonić. *Kłok. Turk.* 78. Przyszliby-śmy byli do trudności wielkich, by on nas nie ratował.

Warg. Radz. 159. Ktoby potwarliwie na kogo żałował, czymby obwinionego do trudności albo więzienia przywiódł, ma być karan. *Szczerb. Sax.* 174. — Trudności, niepokoje, kłótnie; Zänkereyen, Streitigkeiten, Unruhen. Nie należy komu bez przyczyny trudności skargą zadawać. *Karnk. Kat.* 365. Szlachta o grunty wielkich trudności miedzy sobą zażywają, i ztąd morderstwa miedzy niemi bywają. *Biel.* 434. Polacy wnet zbrzydzili sobie trudności, które na nich za panowania wojewodów gwałtem wielkim przypadały. *Krom.* 34. TRUDNY, a, e; *Boh.* trudny, truchliwý *tristis, moestus*; *Vind.* truden, otruden *lassus, fatigatus*, (vtrudliu = pracowity); *Croat.* trúden *fessus, fatigatus*; *Rag.* truudni, truudan *anxius*, trudonòssan *aerumnosus*; *Bosn.* trudan *lassus, laboriosus*; *Ross.* трудный, затруднительный, натужный, натужно, надсадный, мозольный (*ob.* Mozolny), мудренъ, (*ob.* Mądry); niełacny, ciężki do uskutecznienia; ſchwierig, ſchwer, nicht leicht. Trudna to rzecz, sprawa; nie wiedzieć co tu począć. *Cn. Ad.* 1175. Trudne a ciężkie jest jarzmo świata nędznego tego. *Rej. Post. C a* 5. Trudna, *ellipt., scil.* rzecz, n. p. to trudna, das iſt ſchwer, etwas Schweres, eine ſchwere Sache, ein ſchwerer Umſtand. Trudny do zrozumienia, ſchwer zu verſtehen. Trudna to gadka, kwestya, pisanie, mowa. *Cn. Ad.* 1174. Onych trudnych a skrytych rzeczy, których rozumem sięgamy, nie może prosty człowiek łatwie pojąć. *Orzech. Qu.* 187. Trudny przejazd, trudne przejście; ſchwere Paſſage, Durchfahrt. Ujechaliśmy trzy mile drogą trudną i kamienistą. *Warg. Radz.* 119. Wszędzie tam w tych górach jest kraj trudny, pusty, nie wlezie tam na górę opiły chłop. *Biel. S. N.* 16. Medea barana z złotą wełną zawiesiła w ciasnym a trudnym miejscu między dwiema skałoma na morzu. *Biel. Św.* 9 *b.* (w nieprzystępnym miejscu). Bardzo trudny *Ross.* многотрудный. — *Similiter:* Czasy trudne, ciężkie, ſchwere Zeiten. Lata te nasze są żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladajako pożyć, już tu wszystko jak z kamienia kował. *Podw. Wroż.* 24. Arfo złocista, uciecho świętego Króla psalmisty, w trudne czasy jego, Kiedy przed Saulem z tobą samowtóry Uciekał w góry. *Groch. W.* 598, (*Ross.* трудовый dorobkowy). — 2. Trudny do czego, niełacny, nieskłonny, nieprędki, nieochoczy do czego, niegotowy; unluſtig zu etwas, ſchwer. Komu kiedy Jezus był trudny ku wspomożeniu. *Bial. Post.* 236. Jeśliby w tych rzeczy wypełnieniu niedbali abo jakkolwiek trudni byli, tedy ich dla takiéj wzgardy rozkazów naszych klątwom poddajemy. *Herb. Stat.* 148. Żydzi w początku trudnemi się czynili w popisaniu. *Bial. Post.* 68. Prosiła ojca, aby ją do grobu bożego posłał; na co trudny był ociec, nie mając innego dziecięcia. *Sk. Żyw.* 1, 16. Trudny człowiek, nieludzki, nieuproszony, nieuczynny. *Cn. Th.* 1155. nieużyty, twardy, ein harter Mann. Ciężki a trudny człowiek, *durus et ferreus. Mącz.* Bałem się, iżeś człowiek trudny. *Sekl. Luc.* 19. (dziwny, surowy, srogi. *ib.*; dziwaczny, niedogodzony). Oj to kobieta bardzo trudna! *Teat.* 41. *c*, 303. ſchwierig, ſpröde, unerbittlich. TRUDZIĆ, TRUŻYĆ [z *rusk.* 2], *cz. niedok.*, strudzić, utrudzić *dok*, utrudzać *contin.*; *Boh.* truditi, unawiti, (trauditi se *dolore affici*); *Vind.* vtruditi, truditi, struditi, otruditi, obtruditi; *Carn.* truditi, trudèm; *Croat.* truditi, trúdim, utrudújem, utrugyuejem; *Dal.* utrudivam; *Rag.* utrûditi, trûditi tkoga, vztrûditi, otrûditi, iztrûditi; (*Bosn.* truditi *laborare*, truditi, nebaviti *occupare*); *Eccl.* трояждати; *Ross.* трудить, утрудить, утруждать, затруднить, затрудняю; mordować kogo, fatygować, trupać; einen müde machen, ermüden, beläſtigen, beſchweren. Przy roli członki do upadłéj trudzę. *Przyb. Ab.* 117. Wszelkie roboty ręczne ciężkie i utrudzające. *Mon.* 67, 156. Praca nieustanna rozmaitemi utrudzając sposobami, przytłumia żywość myśli. *Mon.* 71, 596. Czyż bez utrudzenia chcesz przyjść do pociechy! *Sk. Żyw.* 1, 19. (bez prace nie będą kołacze). Nie ważyli sobie żadnego strudzenia. *Rej. Post. H h* 5. (największe trudy za nic mieli). Hetman mając już i siły strudzone I konie ustawiczną pracą wycieńczone.... *Iward. W. D.* 20. (zrobione, skołatane). Ulisa towarzystwo długo strudzone. *Zab.* 8, 227. Wojsko długą drogą i ustawiczną pracą strudzone. *Krom.* 129. Przyszedłem gościem w dom twój, a nie dałeś wody na moje utrudzone nogi. *Odym. Św. Z b.* Utrudzony; *Boh.* ustalý, (*ob.* Ustać). Dalekie trudzenia przez przykre góry, zagęszczone lasy. *Krom.* 27. Strudzić się, utrudzić się, *Vind.* ſe obtruditi, vgnatiſe, ſe vtruditi, ſe struditi; *Ross.* затрудиться, ermüden, ermatten. Biegnąc dzień i noc na koniu, mocno się strudził. *Teat.* 8 *b*, 42. *Pilch. Sen. gn.* 234. (trupał się). Pracują się młodzieńce i trudzą się. *Radz. Jes.* 40, 30. Żadnym rozkazem twym się nie utrudzę, Będąc powolnym w najmniejszéj usłudze. *Min. Ryt.* 2, 126. Nieutrudzony, nie do strudzenia, niezmordowany; *Eccl.* неутружденный, *indefatigabilis.* Całowaniem nóg i witaniem starego strudził. *Sk. Dz.* 1180. Nigdym nie chciał o tym trudzić czoła. *Kubig. Her.* 48. głowę sobie łamać, mordować, ſich den Kopf brechen. Strudzenie, zmordowanie, sfatygowanie, trud; *Boh.* ustalost, (*ob.* Ustać); *Vind.* strudenje, otrudnost, trudnost, vgnanost, prepadnost, obtrudnost, die Ermüdung. Przyłoż to ziele na nogi, które bolą z chodzenia wielkiego, a oddali strudzenie. *Sienn.* 2. Trudzić, trużyć ciało, martwić, trapić, den Leib kaſteyen. Myśmy tu przyszli grzeszne ciało trużyć Ażci oprócz trużenia jako widzę, już tu Dostąpimy z łaski twéj Ruskiego odpustu. *Zimor. Siel.* 218. *et* 135. — 3. Trudzić, hamować, krępować; hemmen, feſſeln. Strudzili pętem nogi moje. *Budn. Ps.* 105, 18. Stefana bóg wzbudził, aby Moskwy hardość strudził. *Kmit. Spyt. A* 2.

TRUFLA, TRÓFLA, TARTOFLA, i, *ż., Germ.* die Trüffel; *Gall.* truſle; *Ital.* triffolo, tartuffo; *Boh.* hljwa, laneyš; *Bosn.* taratufali, taratufao, orasciák, gomogljka, ghgniva; *Rag.* gomoglikka, orasciák; *Ross.* трюфель; *lycoperdon tuber*, gatunek bedłki kulkowéj, znajduje się w ziemi; podłużne bywają od ludzi zażywane. *Kluk. Dykc.* 2, 101. Tartofle, trófle, do zaprawy wielu potraw w kuchni potrzebne. *Wiel. Kuch.* 430.

TRUJĘ, *ob.* Truć.

TRUKAĆ *med. niedok.*, głos trukawki wydawać, wie eine

Turteltaube trommeln, girren, turteln; (*Ital.* tortorare). Trukają na wyniosłym trukaweczki dębie. *Kchow.* 108. *Banial. J* 3. Trukanie; *Ross.* воркованіе, (cf. worek, cf. warczeć). TRUKAWKA, TURKAWKA, i, *ż.*, TRUKAWECZKA *dem.*; *Hebr.* תור thor; *Lat.* turtur; *Ital.* tortora; *Angl.* turtle; *Wallach.* turtura; *Alban.* turtul; *Germ.* die Turteltaube; *Sorab.* 1. tuyawka, tujawka; *Slav.* kumria; *Ross.* воркотунъ, воркунъ, воркотунья, воркуня. Dzikie sinogarlice zowią trukawkami. *Haur. Sk.* 129. Turkawka *columba turtur*, od głosu tak nazwana, mniejsza od gołębia. *Zool.* 226. Trukaweczki trukały. *Banial. J*, 3 *b.* Wzdychają trukawki, gruchają grzywacze. *Zab.* 12, 373. Kwilna turkawka. *Zab.* 13, 173.

TRUKCZASZY, ego, *m.*, *Vol. Leg* 5, 170, TRUKSES, stolnik, *Germ.* der Truchſeß, (*ob.* Adlg.), Tafeldecker. Gdy przemija trukczaszy, więc go nie hamujesz. Półmiski napojem w oczy nie brakujesz. *Bach. Ep.* 20.

TRUN, *ob.* Tron.

*TRULICA, y, *ż.*, TRULICZKA, i, *ż.*, *demin.*; *Boh.* truhlice, truhlička; skrzynka, skrzyneczka; Oberd. die Truhe, das Trühel, eine Kiſte, ein Käſtchen. Mojżesz, dzieciątko, w truliczce był zaniesiony do Nilu. *Gil. Post.* 254. TRUMNA, TRUNA, *TRUNNA, y, *ż.*, TRUNIENKA, TRUNIENECZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* truhla, truhlice; *Slov.* truhla, škrynĕ; *Vind.* truje; Obſądſ. Truhne; Obd. Truhe skrzynia); niby to skrzynia, w któréj umarłego chowają, der Sarg; *Boh.* umrlcj truhla, rakew, rakwe; *Slov.* truhla; *Sorab.* 1. kažcž; *Sorab.* 2. kaschcž, kaschcžik; *Croat.* trûga, lesz, (cf. łoże); *Vind.* merlizhna trugla, mertvezhki liefs, sharg, mertouska skrinja; *Carn.* shĕrg, sharg; *Slav.* grobniza, lies; *Ross.* гробъ, гробокъ, гробница, колода, (cf. grób, cf. kłoda). Trumna kości świętych *Ross.* рака. Trumna, łóżko umarłego. *Kłok. Turk.* 160. Truna każdego najpewniejsza miara. *Cn. Ad.* 272. (grób i największego zmierzy). Już już popioł z niego, tak wielkiego Achila, co ani truieneczki lichej napełniło. *Żebr. Ow.* 313. Mieści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deskach trzyłokciowéj trumny. *Mon.* 70, 598. Młode członeczki jéj w trunienkę schowali. *Zbil. Dr. H* 1. Truna abo pogrzeb jego piekło ze wszystkiemi okrucieństwy wiecznemi jego. *Rej. Post. V y* 2.

TRUNĄĆ *med. jednll.*, pisnąć, bąknąć, tchnąć, gębę otworzyć; *Boh.* ceknauti, ceknu, cknauti, cknu; *Croat.* chmergnuti, chmergam; *Bosn.* romoniti, govoriti napo iezika; (*Ross.* трунить szydzić, drwić, тронуть ruszyć, тронуться ruszyć się), einen ſchwachen Laut von ſich geben, muckſen. Darmo niebogi od swojéj zguby zmykały I trunąć nawet nie śmiały. *Kniaź. Poez.* 3, 111. Zdechli wszyscy, żaden ani trunie. *Pot. Arg.* 63. Nikt nie rozdziewi gęby, Żaden nie trunie, żaden się nie ruszy, Tylko że się kęs rusza serce w duszy. *P. Kchan. Jer.* 146. *Zimor. Siel.* 163. *Min. Ryt.* 4, 58. *Pilch. Sall.* 314. Trunienie, bąknienie, das Muckſen, cf. truś, truśka.

TRUNECZKA, *ob.* Truna.

TRUNEK, nku, *m.*, *TRANK, u, *m.*, TRUNECZEK, czka, *m.*, *demin.*, z *Niem.* der Trunk, Trank; picie, das Trinken, der Trunk, (cf. *Graec.* τρώξ, *G.* τρώγος); napój do picia, to co piją, napitek; das Getränke, der Trunk; *Boh.* trank, trunk, napog; *Sorab.* 2. trunk, trunaschk; *Vind.* trunk, pitje, pilish, piazha, popilu, pialu, pivu, piva (*ob.* Piwo), pitek, popitek, ispitek, napitje, pijenje, popitje; *Croat.* pilo, napitek, pitvina; *Slov.* pîtje; *Ross.* пойло, (cf. poić); *Eccl.* пиво, питіе, напитокъ. Korzenie te warzone, a trunkiem abo jedzeniem używane, womity czyni. *Syr.* 1484. Nie źle przy żalu trunek, Nie taki, który obrzydle Przemienia człowieka w bydlę, Taki jednak co ochoczy, Wzmaga, cieszy a nie mroczy. *Kras. List.* 34. Dobry trunek na frasunek. *Bach. Ep.* 64. *Żegl. Ad.* 62. *Perz. Lek.* 261. *Mon.* 76, 832. Wzmacnia mi siły truneczek miły. *Teat.* 54. *b*, 8. Truneczek mierny nie zawadzi. *Prot. Par. B* 3 *b.* Trunek odmieni zdanie i mowę trzeźwego. *Cn. Ad.* 1178. Trunkiem się wielkie dusze upodlały, Leszków i Mieszków, on na złe przemienił. *Kras. Mysz.* 98. Człowiek może zbytecznie tutuń kurzyć, pić trunki, tabaki zażywać, że mu się od tego wstrzymać niepodobna. *Mon.* 69, 176. Zwyczajne u nich trunki: wino, piwo, jabłecznik, gruszecznik, miód i t d. *N. Pam.* 4, 1. Wiśniak, malinnik, lipiec, miód, wszystkie bardzo przyjemne trunki. *Xiądz.* 77. Chłodzący trunek, n. p. limonada, orszada *Eccl.* хладопитіе, студенопитіе, холодное питье. Trunek pijany *Eccl.* оловина, питіе всякое хмѣлное кромѣ вина виноградnаго. Trunek upajający człowieka jest płynem, który złączony z krążącą w żyłach naszych cieczą, nową w nerwach sprawuje drażliwość. *N. Pam.* 10, 65. Białogłowski trunek, woda lub taźbierek. *Żegl. Ad.* 16. Trunki robione w browarach i gorzelniach, bywają za zwyczaj przedawane po karczmach. *Świtk. Bud.* 285. Beczkę potym i drugą wystawia im trunku.... *Pot. Zac.* 206. Trunek ty jeno dobry daj, o kubek srebrny nie nie dbaj. *Cn. Ad.* 1179. Naczynie, kubek do trunku (*Vind.* pitna posada, pialze, piuneza). Piwo Gdańskie jest więcéj lekarstwem, niżli trunkiem. *Syr.* 946. Trunek na rozstaniu, na walecie, po biesiedzie abo na noc, *poculum sanitatis. Cn. Th.* 1156. Abſchiedstrunk, Schlaftrunk u. ſ. w. — 2. Trunek, tyle napoju, ile się na raz pije; ſo viel man mit einem Trunke zu ſich nimmt, ein Trunk. Wódka z powoju suchotnym po trunku rano i na noc używając, bywa ratunkiem. *Syr.* 1324. Piwa Gdańskiego jeden trunek więcéj uczyni w ciele dobrego, niżli półgarca pospolitego. *Syr.* 946. Piwa tego dobry trunek do garnca pospolitego piwa wlać, uczyni go smacznym. *ib.* Ruty warzonéj rano i na wieczor pić po truneczku miernym, kaszel uśmierza. *Syr.* 526. Przy obiedzie pierwéj jeden abo dwa trunki piwa wypić, potym zaś winem przyłożyć. *Sak. Probl.* 195. Kazał mu za zdrowie pana swego wypić; a tak, kiedy kilka sporych trunków uczynił.... *Gorn. Dw.* 153. ein Paar tüchtige Züge thun. — 3. Trunek, trank aptekarski, ein Tränkchen aus der Apotheke. Lekarze ku zdrowiu Alexandra na jeden syrop albo trank zezwolili. *Kosz. Lor.* 88. Uczony lekarz plastrami albo tranki niezdrowie uleczyć może. *ib.* 84 *b.* Żaden mi już lekarski nie pomaga tru-

nek, Ni żadna rzecz, co chorym przynosi ratunek. *Zab.* 8, 391. *Koryt.* Na dychawicę uczyń trank z gwoździków, a wlej koniowi w gębę. *Cresc.* 535. Trunek miłości, pójdź za mną, zadanie miłości, *philtrum. Volck.* 702, *Eccl.* блудопитіе. — *Botan.* Trunk, n. p. jeleni etc., *ob.* Trank. TRUNKOWY, a, e, do trunku należący, Trink-, Getränk-. Beczki, kufy, antały i inne trunkowe naczynie. *Vol. Leg.* 7, 632. Trunkowy człowiek, trunkom oddany, pijak, opój; ein Trinker, Trunkenbold. Chirurg wojskowy, zdrowy, nie trunkowy, przy tej operacyi w konwulsye wpadł. *Krup.* 5, 378.

TRUNIENKA, *ob.* Truna. TRUNNY, a, e, do truny należący, Sarg-. *Cn. Th.* 1156, *Ross.* гробный, гробовый, (*ob.* Grobowy). Trunny stolarz, *trunodziéj *Ross.* гробоздатель.

TRUP, u, *m.*; (*Boh.* traup *stipes, caudex*; traup, trauda *fucus*, *ob.* Trąd; *Slov.* trúp, trúd, traupský *barbaricus*, traupstwj barbarzyństwo; *Sorab.* 1. trup strup; *Carn.* truplu *cadaver*; *Vind.* truplu, telesni penj = tułub ciała; truplo, mertvu truplu *caduver*, trupizh = kaleka, strupiti = złamać; *Bosn.* trup, tjelo bez glave *truncus*, 2. trup, trupina od duba *caudex*, 3. ribba *thynnus*, trupaç *lapsus, collapsus*, trupnuti, truppiti *prosternere*; *Rag.* trup *truncus, proprio degli animali*, trúp, truppina *tronco, caudex*, trup *corpaccio* = cielsko, trúp, trupina *mensa laniena* = jatki; *Croat.* truplo *corporis truncus*, trup, peny = pień, trupina *basis currus vel rotae*, raztrupávam *confringo*; *Dal.* trup = pień, trupina = oś; [*Eccl.* троупъ *cadaver*, троупиіе *corpora* 2]; *Ross.* трупъ *cadaver*, ścierw, трупоразъятіе anatomia, трупорѣшина dub' w drzewie, wygniła dziura; cf. *Germ.* ſtrupfen); trup ciało zmarłego, der Leichnam, ein todter Körper, ein Todter; *Boh.* mrtwina, umrlčina, umrlina, umrlec, mrcha, mrtwola; *Slov.* umrli, umrlina; *Carn.* merlizh; *Vind.* merliz, mertvu tellu, (mertvo *cadaver*); *Croat.* truplo, mërtvo telo; *Bosn.* telesina, mrriçina, mrritvo tilo; *Dal.* marczina; *Slav.* mërtvac; *Ross.* мертвецъ, (мертвечина ścierw); [*Valach.* trupu = ciało 2]. Ciało bez krwi trupem jest, krew' bez ciała posoka. *Hrbst. Odp. K k b. Gil. Kat.* 355. Ostre żelazo w piersiach utopiła i trupa onym sługom nieczystości zostawiła. *Sk. Żyw.* 92. — (Trup [*general. obsol.* ciało, der Körper, n. p. Gdyż i ciało albo trup zostawa przy swych demensyach albo rozmierzeniu. *Powod. Wędzidł.* 68; — *ideo* Trup 2], choć znaczy umarłe ciało, ma w czwartym przypadku *in Accusativo* trupa. *Kpcz. Gr.* 126). — Znalazł *trup (trupa) jego porzucony na drodze, a lwa przy trupie, a przecię nie jadł lew trupa; a tak podjął on trupa tego, i odwiózł, i położył trupa jego w grobie swym. *Budn.* 1 *Reg.* 13, 30. (*honestius dicitur* ciało). Zjęli trupa jego z krzyża. 3 *Leop. Jos.* 8, 29. (ciało jego. 1 *Leop.*). W tak wiele sztuk szło Ormundowe ciało I inszych jego, że trupa nie miało. *P. Kchan. Jer.* 559. *Trupowie polegli na górze. *Budn.* 1 *Chron.* 10, 1. *W. Jos.* 37, 36. Nazajutrz przyszli zewłóczyć trupów. *Budn.* 1 *Chron.* 10, 8. (zabitych, poległych). Jesteśmy jak trupowie śmierdzący. *Baz. Hst.* 204. — *Pleonast.* Po śmierci trup ciała jego rozerwanego na pewnym miejscu pogrzebli. *Zygr. Pap.* 15. — Trupem paść. *Zab.* 12, 405. *Koss.* ledz, lęgnąć; todt hinfallen, bleiben. Nie jeden od biegania trupem padł na miejscu. *Teat.* 8, 77. Gdzie tylko poskoczy, Wszędzie trupem padają, wszędzie krew' się toczy. *Hor.* 2, 15. *Min.* Niech trupem padnę, jeśli się tego dopuszczę. *Teat.* 29, 128. *et* 46, 15. Trupem kogo położyć. *Tr.* einen todt hinſtrecken. — §. *Collectiv.* Pełno na krwawym trupa legło bojowisku. *Zab.* 15, 49. pełno trupów, zabitych; voll Leichname, Erſchlagne, Todte, Gebliebne. Nuradyn mnogiego trupa na placu zostawiwszy, sromotnie uciekać musiał. *Karp.* 4, 27. — §. *Tr. assimil.* Blady jak trup. *Przyb. Ab.* 225. Piotrowin; *Slov.* wihleda gako smrt; (cf. *Ross.* торопѣть stropić się, truchleć). — *Transfertur ad senem decrepitum, sed vituperii vel probri sensu:* Trup, eine halbe Leiche, ein Ausgemergelter, Abgelebter, eine Leiche, (*ob.* przytrupiały starzec). Opętany trup. *Teat.* 24. *c*, 109. Jakiego mi frasunku ten trup mój narobił! *Teat.* 42. *d*, *d. Marcus*, leniwy, zgniły, trup, bojaźliwy. *Mącz.* — (TRUPA, y, *ż.*, z *Franc.*, trupa komedyantska. *Teat.* 39, 260. kompania, towarzystwo aktorów i aktorek; eine Trouppe, Schauſpielergeſellſchaft, cf. tropa; *Vind.* trup, mnoshiza, banda). — *TRUPAĆ kogo *cz. niedok.*, (cf. trapić), trudzić kogo, molestować, niewczasować, mordować; inkommodiren, beſchwerlich werden, beſchweren. Córka twoja już umarła, nie trupaj mistrza. *Sekl. Luc.* 8. (nie trudź nauczyciela. *Bibl. Gd.*). Trupam się, *concutio corpus, e. gr. via deterrima. Cn. Th.* 1156. Panie nie trupaj się; *Graec.* χίρις μὴ σκύλλον. *Luc.* 7, 6; nie zadawaj sobie pracy. *Bibl. Gd.* nie fatyguj się. TRUPEK, pka, *m.*, *dem. Nom.* trup, ein kleiner Leichnam. Małe trupki chłopiąt zrabane na ćwierci leżały. *Przyb. Ab.* 94. TRUPI, ia, ie, TRUPIASTY (*Cn. Th.* 1156); *Boh.* umrlčj; *Rag.* martvacki; *Ross.* мертвенный, трупный; do trupa należący, Leichen-, Todten-. Nie zrzynając, ogniłe i pół trupie ciała Léczył, że się nie wiedzieć gdzie rana podziała. *Jabł. Tel.* 234. halbe Leichen, halbtodte Körper. Trupie zimno ciągnie się po całym ciele. *Stas Num.* 2, 154. Trupia bladość. *Otw. Ow.* 151. Trupia twarz, trupiasta, szpetna; ein Todtengeſicht, Todtenkopf. Trupia głowa; *Vind.* mertouska glava, lubanja (cf. łeb), glubanja, ſmertna glava, kalvaria, (cf. kalwarya); ein Todtenkopf. — *Hist. nat.* Trupia główka, *atropos*, motyl zmierzchny, jeden z większych, na grzbiecie wydaje się znak trupiéj główki. *Zool.* 143. ein Schmetterling, der Todtenkopf. TRUPIEĆ, TRUPIESZEĆ *neutr. niedok.*, trupem się stać, drętwieć; *Ross.* исколѣть, (cf. kołem stanąć, słupieć); ſtarren, erſtarren, wie eine Leiche. Gdy serce pleura przestrzeli, całe trupieje ciało. *Bals. Niedz.* 1, 496. Leżałem w bolach stękając strupiały. *Przyb. Ab.* 120. Blada śmierć już usiadła z kolorami swemi na twarzy strupieszałéj. *Jabł. Tel.* 281. Trupieje z strachu. *Morszt.* 59. (słupieje, cf. truchleję). Po źle wyleczonéj febrze ludzie czują trupienie po całym ciele, pod ów czas, w którym paroxyzm bywał. *Krup.* 5, 561. TRUPISKO, a, *n.*, brzydki trup, ścierw, ein häßlicher todter Körper. Śmierdzi to trupisko. *Jak. Baj.* 174. *TRUPOKUPIEC, pca, *m.*, *TRUPOKUPCA, y, *m.*, trupa wykupu-

jący od nieprzyjaciela, n. p. Pryam trupa Hektora, der einen Leichnam auslöſet, Leichnamskäufer. I ty trupokupcze sam polężesz. *J. Kchan. Dz.* 80. — §. Trupa przedający, der Leichnamsverkäufer. Pelid Hektora na placu położywszy, trupokupcą został. *Zimor. Siel.* 273.

TRUŚ! TRUŚ! wołają na indyki, na króliki, ſo werden die Truthühner, Kaninchen u. ſ. w. gerufen.

TRUŚ, ia, *m.*, TRUSIA, i, *m.*, TRUŚKA *dem.*; *Ross.* трусъ, трусея, трусиха, (струсить serce stracić, cf. truchleć); tchórz bojaźliwy, ani trunie, niewiniątko; ein feiger, furchtſamer Menſch, der das Maul nicht aufſperren kann, ein unſchuldiges Geſchöpfchen, die liebe Unſchuld. Widzi się na oko truśka, a w rzeczy saméj największy złośnik. *Teat.* 22. *b*, 120. Żołnierz nie stąpi bez figla, a najgorsze bywają te ciche i ponure trusie. *Teat.* 21, 85. Z panami ni trusie umilknął. *Wad. Dan.* 70. Stoi przy murze, gdyby trusia, cały zbledniały. *Teat.* 25. *c*, 104, (cf. jak miłosierdzie w murku). Gdy z szkoły wyszedł, był jak aniołek, siedział zawsze jak truśka, od kobiet uciekał. *ib.* 29, 88. — *Fem.* TRUSIA; n. p. Nic tu po kocich komplementach, trzeba owszem łaskawą być trusią. *Teat.* 16. *b*, 128. Nasza Elżusia, Jak żeby to nie o niej, stoi gdyby trusia. *Treb. S. M.* 111. Ty widzę, coś smutna; czegoż to sobie założywszy ręce stoisz jak trusia? *Kniaź. Poez.* 3, 187. Słuchaj, moja trusiu! *Teat.* 28. *b*, 115. dziecko, serce, rybko! meine Traute! Masz jednakowy zawsze charakter, tak też moja trusia Ma humor podobny twemu Hanusia. *Zab.* 10, 400. *Zabł.* Domowa trusia, choć się na modach nie zna, nakładzie na się pstrocin i błyskotek. *Pot. Syl.* 25, cf. Dorotka.

TRUSK, 'TRZUSK, u, *m.*, szmer, chrośnienie, (cf. trzask); Geräuſch, Geraſſel. Za lekkim truskiem liścia powiewnego, Mniemając tam zwierza być, pchnę postrzał do niego; *levem strepitum. Żebr. Ow.* 187. Ukrywając się i trzusku każdego strachnąc, więc śmierci lęknąc, z dalekam ujźrzał okręt. *Żebr. Ow.* 354.

TRUSKAWKA, i, *ż.*, gatunek większych poziómek, eine große Art Erdbeeren, Praſſelbeeren; *Sorab.* 1. truskalcza, truszkałza; *Vind.* truskeliza, zelhimilje; *Ross.* клубника; (*Carn.* truskavèz *polygonum*, sporysz; *Boh.* truskawec 1. *polygonum*, 2. *turdus viscivorus*; truska *scoria*, trus *stercus gallinaceum*, *columbinum*). Odmiany ogrodowe poziómek truskawkami się zowią. *Jundz.* 275. Truskawki, co drugi rok, rozdzierając korzonki, przesadzać trzeba, miejsce im dając w cieniu. *Kluk. Rośl.* 1, 224. — §. Truskawki, *ob.* Kosmatki.

'TRUTA, y, *ż.*, [z *rusk.*, trucizna, Gift 2]; (*Ross.* трутъ = żagiew'). Rybiéj truty funt. *Instr. cel. Lit.*

TRUTEŃ, tnia, *m.*, TRUCIEŃ; (*Boh.* traup; *Croat.* trôt, trut, pchela; *Ross.* трутень = trąd); *fucus*; *Germ.* die Drohne, Thräne, Brutbiene, Hummel; (*Angl.* drone; *Anglos.* draen, dran; *Svec.* drön; *Graec. apud Aristot.* τενθρήνη); większy od pszczoły roboczéj, bez żądła; podobno trądy przeznaczone są do upłodnienia królowéj. *Zool.* 119. — §. *Transl. cavill.* Truteń, błazen, gap'; Tölpel, Narr, dummer Kerl. Oh ty trutniu borowy, jabym miała pójść za ciebie, taki pień, taki niedźwiedź! *Teat.* 55. *b*, 76. *et* 36, 12. Jakiéj mi cierpliwości potrzeba z tym trutniem *Zabł. Amf.* 44. Trutniu pytam cię grzecznie, nim użyję mocy, Ktoś, zkąd, czyj, dokąd idziesz, czemu w nocy? *Zabł. Amf.* 18.

TRUTWA ryba, *ob.* Drętwik. TRUTY, *ob.* Truć.

TRUTYNA, z *Łac.*, waga, rozwaga. TRUTYNOWAĆ co, rozważać, roztrząsać; abwägen, erwägen, unterſuchen. Potrzeba, żeby projekta wprzód w poufałych znoszeniach się trutynowane były. *Gaz. Nar.* 1, 301. *Stan. Aug.*

'TRUŻELNIK, TRUŻENIK, a, *m.*, który kogo truży, t. j. trudzi, ciemiężyciel, [ciemiężony, nawiedzony, ein Beſeſſener 2]. der Bedrücker, Beläſtiger. Własny bisów trużenik, dopieroś osądził, Że równie cały żywot, jak téj nocy błądził. *Zimor. Siel.* 227. *et* 134. 'TRUŻYĆ, *ob.* Trudzić.

TRWAĆ, -ał, -a, *med. niedok.*, utrwać *dok.*; (*Boh.* trwati; *Slov.* trwám; *Sorab.* 1. trayu, wobstóyu, nastejiu, nastejem; *Sorab.* 2. trasch; *Croat.* durâti, *Bosn.* durati, trajati; *Rag.* trajatise; *Vind.* terpeti, doterpeti, gverati, ostati; *Carn.* gviram; *Germ.* dauern; Oberd. tauren; *Lat.* durare; cf. *Graec.* δηρόν; *Hebr.* דור); §. 1) czas niejaki nie ustać, ciągnąć się; eine gewiſſe Zeit lang dauern, währen. Co ręka ludzka robi, długo trwać nie może. *Pot. Zac.* 93. Co odpoczynku nie ma, długo trwać nie może. *Żarn. Post.* 2, 399. Prędko się rozgniewa, ale ten gniew jego nie długo trwa. *Teat.* 5. *b*, 22. Długo trwać nie może, co mus i gwałt przemoże. *Cn. Ad.* 160. Co długo ma trwać, długo na to myślić trzeba. *Pot. Arg.* 502. Cnota trwa najdłużéj. *Gaw. Siel.* 367. We wszystkich krajach, i trwa i trwać będzie imienia jego sława. *Siem. Cyc.* 564. Każda nocna straż 'trwała 3 godziny. *Sekl.* 70. Panowie nie trwają długo, że używają pokarmów nieprzyrodzonych. *Urzęd.* 15. (nie żyją długo). Zalegli w grobie prorocy, co tu niegdy żyjąc 'trwali. *Odym. Św. N n* 2 *b.* Ryba bez wody nie trwa. *Cn. Ad.* 1014. nie wytrwa, nie wytrzyma, dauert nicht aus. — Trwać, zostać, zostać się, bawić, bleiben. Nic w swym wiecznie nie trwa stanie, Co ma natura, podlega odmianie. *Nar. Dz.* 4, 164. Mojżesz trwał na górze 40 dni i nocy. 1 *Leop. Deut.* 10, 10. Dajcie wy im jeść, niech trwają z nami. *Odym. Św. D d* 3. Familia Piasta trwała na tronie Polskim aż do Kazimierza W. *Warg. List.* 11. Prosili go, żeby przez 10 dni zabawił się; on wymawiał się, a tak długo trwać nie chciał. *Sk. Żyw.* 243. Dziwowali się, iż tak długo trwał w kościele. 1 *Leop. Luc.* 1, 21. Trwajcie tu przez noc. 1 *Leop. Num.* 22. (zostańcie tu. 3 *Leop.*). Trwał w słońce aż do tego dnia, którego dobyto miasta. 1 *Leop. Jer.* 38, 27. Oracz na deszczu, na śniegu musi trwać czasem. *Petr. Ek.* 5. Rok cały w Atenach na to trwał, aby prawa ich wypisał. *Falib. L.* (przetrwał, bawił rok cały). Na rozdawaniu tym czas trwając .... *Gorn. Wł. U b.* Trwała na téj służbie przez całe życie. *Wys. Kat.* 363. — Trwać statecznie, trwałym być, wytrwałym; ſtandhaft ausdauern, beharren. Trwajmyż stale do końca, a trwającym korona wieczna będzie dana. *Kanc. Gd.* 170. Przyszedł wieczor, mrok mię nocny w okienku zastał, Trwałam przecię, dokąd księżyc pełny nie nastał. *Zimor. Siel.* 292. W modłach trwa, sen go

nie zejmie. *Groch. W.* 39. Trzeba trwać na modlitwie ustawicznéj. *Hrbst. Nauk. N* 2 *b.* S. Szczepan codzień na modlitwie i nauce apostolskiéj trwał. *Sk. Kaz.* 493. Żyd chrzczony, wilk chowany, przyjaciel jednany, Tak trwają, jako babi taniec i deszcz ranny. *Pot. Arg.* 134. (tak trwałe są). Trwanie, das Ausdauern, Beharren. Pod Smoleńskiem trwaniu tak długiemu Europa wydziwić się nie mogła. *Birk. Zamoj.* 3. Wszystko to zachęca nas do utrwania w ochotnie zaczętym biegu. *Zab.* 12, 338. (do wytrwania aż do końca). — §. Trwać komu, wiernie przy nim obstawać, dotrzymywać mu wiary; bey einem ausharren, ihm beharrlich treu bleiben. Ty jeno stale trwaj panu swojemu. *Rej. Post. L.* Tu pogrzebiony nieprzyjaciel domowy, matce ojczyznie nie trwał, użył w nię oręża. *Gaw. Siel.* 389. — §. 2) Trwać o co, trwać na co = stać o co, dbać o co, uważać na co; auf etwas achten, Anſtand darüber nehmen, ſich etwas daraus machen, anſtehen um etwas. Dobry człowiek swéj cnocie ufa, nie trwa na mowy ludzkie, nie miarkuje według nich życia swego. *Opal. Sat.* 127. W dostatku ni o czyją łaskę nie trwasz. *Ezop.* 8. O dzieci, żonę, dobra nie dbam, choć weźmiecie, mniéj trwam o to, byleście świata uchowali. *Bardz. Luk.* 125. Nie trwam o gwiazdy, kiedy słońce świeci. *Rys. Ad.* 42. Nie trwam o jedzę, kiedy dobrze siedzę. *ib.* 49. Nie trwam o wieczność. *Petr. Hor.* 2, *L* 2. *ib. P* 4 *b.* Nie trwam o wasze przymówki. *Sak. Okul.* O złych ludzi nie trwajmy mniemania. *Bals. Niedz.* 1, 350. *Zab.* 12, 207. *Zabł. Zab.* 10, 412. *Zabł.* TRWALIĆ co *cz. niedok.*, utrwalić *dok.*, utrwalać *contin.*, trwałym czynić, stalić, twierdzić; utwierdzać, dauerhaft machen. Przypadek dźwigał i utrwalał trony, Przypadek je odmieniał, zniżał i obalał. *Dmoch. Sąd.* 70. Potrzeba nowéj konstytucyi do utrwalenia rządu naszego. *Gaz. Nar.* 1, 211. — *Chym.* Gdy się do ciała jakiego drugie przyłącza, coby ogniowi bardziéj odpierało, wtedy będzie utrwalonym, *fixatum. Krumł* 375, (*oppos.* ulotnione). Utrwalenie, *fixatio. ib.* 259. — §. Trwalić się *pass.*, dauerhaft werden. Już się pokój i zgoda między niemi trwali. *Przyb. Ab.* 34. TRWAŁOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* trwalost, trwanliwost, setrwánliwost, bytedlnost; *Sorab.* 1. tratžo, wobstoynoſcz; *Vind.* obstoinost, obstojitnost, obstojezhnost, stanovitnost, obstanitnost, doterplenost, gvernost; *Croat.* mukoterplyivnoszt; *Ross.* прочность; stałość, wytrwanie; die Dauerhaftigkeit, Beſtändigkeit, Ausdauer. Nietrwałość ludzkiéj roboty znamieniem, Moment ją stawia i psuje. *Kras. W.* 84. Trwałość na robotę. *Cn. Th.* 1156. wytrwałość. TRWAŁY, a, e, TRWALE, TRWAŁO *adverb.*; *Boh.* trwały, trwanliwy, setrwanliwý, bytedlný, bytný; *Slov.* trwanliwý; *Vind.* terpliu, terpeozh, terpezh, terdouraten, obstojezhen, obstoin, doterpezhen, gvern, (cf. cierpliwy, cf. obstać); *Sorab.* 1. trayiczné, nastainy, wobstoyné; *Croat.* terpliv, mukotërplyiv; *Hung.* tartó; *Ross.* прочный; stały, trwający; dauerhaft, dauernd, ausdauernd. Nic nie ma świat trwałego, takeś zrządził boże, Że co dziś pięknie świeci, jutro zgasnąć może. *Nar. Dz.* 1, 80. *Zab.* 4, 6. Człowiek na świecie tak jest trwały, jak ów bębel na wodzie po dżdżu, który w ocemgnieniu nie wiedzieć gdzie się podziewa. *Kosz. Lor.* 52. (prędkoznikły). Wiecznie trwały, wiekuisty (*Vind.* spuvu obstojezh, spuvostoin, vfeleibiten). Zmyślone rzeczy nie trwałe. *Pilch. Sen. łask.* 7. Boleść abo znośna abo krótkotrwała. *Pilch. Sen. list.* 2, 277. Nic w pamięci ludzkiéj nad ich imiona trwalszego być nie może. *Star. Ryc.* 13. Trwały owoc na zachowanie. *Cn. Th.* 1157. Pod takim puklerzem Byłby trwalszym na razy żołnierzem. *Suszyc. Pieśn.* 2, *E* 3. Arabowie i konie ich na pracą i głód dziwnie są trwali. *Warg. Radz.* 49. wytrzymali, wytrwali.

Pochodz. *dotrwać, potrwać, przetrwać, wytrwać.*

TRWOGA, i, *ż.*; *Ross.* тревога, испугъ, ужасъ; *Eccl.* ѹжасть; zatrwożenie, strwożenie, bojaźń z pomieszaniem, strach; Beſtürzung, bange Furcht, Schrecken. Trwoga powstaje za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie; strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. Warsz* 1, 30. *Niemc.* Przelęknienie, nagła trwoga, przez uderzenie zmysłów przedmiotem nadzwyczajnym, lub zdającym się grozić niebezpieczeństwem. *ib.* 28. Strasznać to chwila, Drżysz, trwoga w oczach nieprzyjaciół mnoży. *Kras. Oss. A* 2. Gdy trwoga, to do boga. *Zegl. Ad.* 76, *Jabł. Ez.* 91. Chcesz widzę trwogę robić. *Teat.* 46, 67. — Trwoga wojenna, larmo, alarm; *Croat.* larmo, bukka; *Dal.* buna; *Slav.* búna, Lärmen, Sturmlärm, Allarm. Na trwogę uderzyć w bębny kazał. *Papr. Ryc.* 96. er ließ Lärm ſchlagen. Do broni już biją trwogę na odwachu. *Teat.* 44, 84. Gdy o tym do obozu znać dano, na trwogę uderzono. *Biel.* 688. Trąbić na trwogę. *Nag. Cyc.* 62. Sturm blaſen, Lärm blaſen. Jakby im kto grał na trwogę, tak się z sobą biją. *Bal. Sen.* 83. Działa wytoczyli, bramy osadzili, straż we dnie i w nocy trzymali, trwogi czynili. *Biel.* 567. *Gwagn.* 12. Trwogi ma też hetman niegdy na ludzi czynić, aby wiedział chuć i gotowość ludzi. *Tarn. Ust.* 258. Obłudna trwoga, fałszywy alarm; blinder Lärm, falſcher Allarm. Działo na trwogę, *piece d'allarme. Jak. Art.* 2, 479. die Sturmkanone. Gdy z działa na trwogę uderzą, powinni byli pod gardłem osobami swemi się stawić. *Weresz. Kij.* 22. Na trwogę dzwonić. *Tr.* Sturm läuten; Oeſterr. anſchlagen.

Pochodz. *trwożyć, strwogać, strwagać, trwożny, strwożyć, natrwożyć, potrwożyć, przetrwożyć, wytrwożyć, zatrwożyć.*

TRWONIĆ *cz. niedok.*, roztrwaniać, marnować, rozrzucać; verſchwenden, vergeuden, verthun; *Boh.* zmrhati, (cf. mercha); *Sorab.* 2. brojsch, (cf. broić); *Ross.* замотаться (cf. zamotać), *vulg.* уходить, ухожу, (cf. uchodzić). Lubimy więcéj trwonić, niż mamy dochodu. *Teat.* 42, *c*, 12. Pieniądze trwonić. *Teat.* 37, 144. TRWONICIEL, a, *m.*, marnotrawca, der Verſchwender; *Ross.* замотыга; *Eccl.* изнуритель TRWONNOŚĆ, ści, *ż.*, rozrzutność, marnowanie, marnotrawstwo, die Verſchwendung. *Teat.* 24, 75. TRWONNY, a, e, rozrzutny, verſchwenderiſch. Trwonną wytrząsa ręką perły, rubin, złoto. *Przyb. Milt.* 35.

TRWOŻYĆ, STRWOGAĆ, STRWAGAĆ kogo *cz. niedok.*, strwożyć *dok.*, trwogi nabawiać, nastraszać kogo; einen beſtürzt machen, ihm Schrecken einjagen; *Ross.* тревожить, встревожить, тревожу, встревожу, изъумить, изъумлять,

(cf. zdumieć); *Vind.* britkuvati, (cf. brzydki). Mię, co ni płytkie miecze, ni hartowne groty Trwożyły przedtym, teraz gdy mroczny wiatr szyje Szczeliną, zda się, że tam ktoś na trwogę bije. *Pilch. Sen. list.* 2, 11. Są niektórzy, co was trwożą. 3 *Leop. Galat.* 1, 7. (co wami mącą. 1 *Leop.*). Choć był dosyć w téj ćwiczony palestrze, Srodze mu serce Astynome strwaga. *Pot. Syl.* 491. *Pot. Arg.* 656. Styrem dobrze władał, umysłu nie strwożył. *Zbil. Dr. D* 3. Mojżesz rzekł: przestraszony jestem i strwogany. *Salin.* 2, 69. — §. Trwożyć się, trwożyć sobą, trwożyć z sobą; *Sorab.* 1. postrožu szo; *Eccl.* смятатися, (cf. smęcić się, smucić się); beſtürzt werden, verzagen, ängſtlich bekümmert ſeyn. Senatorowie w onych wnętrznych wojnach sobą okrutnie trwożyli. *Stryjk.* 72. Co się dzieje! cała sobą trwożę! *Teat.* 44, 81. Gdy usłyszycie wojny, nie trwożcież z sobą. *W. Marc.* 13, 7. Wylewała łzy hojnie Trwożąc się o kochanka, Czy nie zginął na wojnie. *Kras. Oss. B*, 3 *b.* Trwoży się serce we mnie i truchleje, I ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. — Strwożony, *strwogany, pełen trwogi, przestraszony; beſtürzt, verzagt. Ma serce nie strwożone. *Boh. Kom.* 5, 281. Trwoga stała za porażkę, a nasi broń i zakłady od strwoganych pobrali. *Faliss. Fl.* 146. Tak się gmin, jakby strwogany piorunem zewsząd gromadzi. *Morszt.* 26, *et* 86. TRWOŻNY, TRWOŻLIWY *pass.*, strwożony, beſtürzt. Niewinnie jéj bojaźń trwożną dręczy duszę. *Teat.* 48. *b*, 10, *Ross.* тревожливый, робкій, робокъ. — *Activ.* Trwożny; *Ross.* тревожный; trwogi nabawiający, beſtürzt und verzagt machend, Schrecken einjagend. W nocy się tumultów trwożnych obawiali. *Bardz. Luk.* 186. Rozpustna rzecz jest wino, a trwożliwa pijaństwo. 1 *Leop. Prov.* 20, 1. (zaburzliwe pijaństwo. 3 *Leop.*). Wiem, jak trwożliwa jest dostojeństwa żądza, jak troskliwa chęć konsulstwa. *Siem. Cyc.* 478. obawiająca się wszystkiego, beſorgt, ängſtlich. Trwożliwie, strwożenie *adverb.*, beſtürzt, erſchrocken. Odpowiadaj niestrwożenie. *Teat.* 36. *b*, 22. śmiało, bez trwogi, bojaźni, unerſchrocken. TRWOŻLIWOŚĆ, ści, ż., trwożna troskliwość, Aengſtlichkeit, ängſtliche Beſorgtheit; *Ross.* робкость, робость. TRWOŻKA, i, ż., *dem.*, mała trwoga, ein kleiner Schrecken. Pana za lada trwożką zaprzeli się. *Żarn. Post.* 3, 764.

TRYANGUŁ, *ob.* Trójkąt.

TRYB, u, *m.*; (cf. *Germ.* Trieb, treiben; Ottfr. triben; *Graec.* τρίβειν - pędzić); *moral.* ślad, droga, postępowanie, sposób, kształt, układ; die Spur, der Weg, der Pfad, die Handlungsart, das Verfahren, die Weiſe. Idź trybem, którym idziesz, od przodków zaczętym. *Groch. W.* 245. Pospolitym trybem szedł; *Caesar hanc reipubl. viam, quae popularis habetur, secutus est. Cn. Th.* 1157. Niech tym trybem, jak zbawiał inszych, sobie dziś pomoże. *Odym. Św.* 2, *I i b.* Często pospólstwa trybem myślą pany. *Zab.* 5, 389. Litości twojéj boże nie wysłowiem Żadną wymową; anić od nas dany może Być równy tryb wdzięczności. *Odym. Św.* 2, *L l b.* (wyraz wdzięczności odpowiadający). Lubo jedne mniejsze, a drugie jeszcze większe miasta są w Turczech, niżeli Stambuł, ale tryb wszędzie jeden. *Star. Dw.* 19. Przymusili go do tego gwałtownie, trybem żołnierzom zwykłym. *Odym. Św.* 2, *H h* 3 *b.* Tryb wojskowy, gatunek porządku lub exercerunku żołnierzy; der Kriegsfuß, Exercierfuß. Żołnierze obojego trybu, Polskiego i cudzoziemskiego. *Tr.* Młodź w wojskowym trybie ćwiczą w żołnierce. *Pam.* 85, 1, 739. — §. *Grammat.* Tryb, *modus Verbi*; *Slov.* spůsob, spůsobi; *Vind.* vifha; *Ross.* наклоненіе, (cf. nakłonić). Tryb bezokoliczny *infinitivus*, oznajmujący *indicativus*, łączący *conjunctivus*, rozkazujący *imperativus modus. Kpcz. Gr.* 2, *p.* 204. — *Logic.* Trybami nazywam te wyobrażenia złożone, które tylko mamy za przymioty istności, n. p. trójkąt, wdzięczność, zabójstwo. *Cyank.* 29. Formen der Vorſtellung, Denkformen. — §. *Mechan.* Tryb, koło zębate, zaczepiające o szczeble cewy i onę obracające. *Jak. Art.* 3, 320. das Getriebe, Triebrad. Tryby u zegarmistrzów toż znaczą, co u młynarzów cewy. *Solsk. Arch.* 1. das Getriebe in einer Uhr. — Szyna wyszedłszy z pod trybu i młota, 60 łokci brała długości. *Wad. Dan.* 68. — §. *Górn.* Tryb, odłączanie szumowin od roztopionego ołowiu, das Abtreiben der Glätte vom Bley. *Tr.* Glejta przy trybie srebra odchodzi. *Haur. Ek.* 132. TRYBIK, a, *m.*, *dem.*, mały tryb młyński abo zegarowy, ein kleines Getriebe. *Tr.* — §. Piecyk do odłączania szumowin, n. p. ołowianych, ein kleiner Triebofen. *Tr.* *TRYBOWAĆ, - ał, - uje, *cz. niedok.*; (*Germ.* treiben; *Carn.* dervim; *Svec.* drifwa; *Angl.* drive; *Anglos.* dryfan; *Goth.* dreibon; *Otfr.* triban; *Graec.* τρίβειν pędzić, gnać); — trybować, pędzić, popędzać, gnać, pognać; *Germ.* treiben, jagen. To do źródeł, to i do morza się prąda Flagi błędne trybując; *incertas exercet aquas. Zebr. Ow.* 193. Trybować, u ogrodników, pędzić drzewko w górę, obrzynając z gałązek aż do korony. *X. Kam.* in die Höhe treiben. — §. Trybować u flisów, kiedy statek sam płynie z wodą, nie robiąc pojazdami. *Magier. Mskr.* mit dem Strome treiben, fortſchiffen ohne Rudern. — *§. Usty żucha łacnemi, ząb o ząb trybuje, I głodne gardło jadłem znikomym szoruje. *Zebr. Ow.* 215; *fatigat*, ściera ząb o ząb, er beißt einen Zahn auf den andern. Niemiłosierną każń na niego zmyśliła, Ciężkim trybować go głodem; *lacerare fame. Zebr. Ow.* 213. męczyć go, martern. — §. Trybować, dystylować przez ogień, ciepło przepuszczać, gorącem do fermentacyi wzburzać; diſtilliren, gähren machen, durch Wärme in den Trieb bringen. Jak złoto w ogniu trybowane, jak czysty płomień wypolerowany. *Wad. Dan.* 215. Sęki drzewa natura dała, żeby się tam sok zastanawiał, i tym więcéj trybował. *Cresc.* 50. Każda część drzewa ma w sobie jakoby żołądek, w którym trawi i trybuje wszelką *wilgotę ku swéj żywności. *Cresc.* 61. Im niżéj drzewo szczepią, tym też bardziéj się smak onéj płonki trybuje i mieni, który w płonce bywa cierpki. *ib.* W Libyi nie kwitną urodzaje żadne, słońce ją tylko upałem trybuje. *Chrośc. Luk.* 309. smaży, suszy, dörren. Młode piwo albo wino, gdy się trybuje, wszystko z siebie na wierzch wyrzuci. *Rej. Zw.* 19. W domu się nie kocha rozum uchowany, Ale różnym trybuje niebem harowany. *Tward. Wł.* 145.

— §. Trybować czym, handlować czym, womit Handel treiben. *Cauponari*, przekupować, i tym i owym trybować. *Mącz. Cetarii*, rybitwi, którzy wielkiemi rybami trybują. *ib.* TRYBOWY, a, e, wedle trybu, foremny; regelmäßig, nach der gewöhnlichen Art. Nie trybowy, nie według trybu abo porządku pospolitego, nadzwyczajny. *Cn. Th.* 555. — §. Trybowy, od trybu młyńskiego, zegarowego; Treib-, das Getriebe angehend. Trybowe skrzydełka albo zęby zaczepiają się w szynę zębatą, a obracając się podnoszą ją w lewarze. *Jak. Mat.* 4, 324. Młyny konne, jedne bywają trybowe, t. j. o dwóch kołach i o dwóch cewach, drugie proste o jednym. *Solsk. Arch.* 82.

TRYBT, u, *m.*; (*Ross.* трипъ. *Ital.* trippa); gatunek materyi jedwabnéj, *Germ.* der Tripp, ein Zeug. Towary cudzoziemskie, muchajery, czamlety, trybty .... *Vol. Leg.* 4, 81.

TRYBULA, ziele, *ob.* Trzebula.

*TRYBULACYA, yi, *ż.*, z *Łac.* niepokój, Unruhe. Dni pełne trybulacyi będą, jakie nie były nigdy. *Podw. Wróż.* 31.

TRYBUNAŁ, u, *m.*, w Polszcze, najwyższa zwierzchność sądowa, do któréj sprawy przychodziły przez apelacyą od ziemstw lub grodów. *Kras. Zb.* 2, 554. *A. Zamoj.* 27. die oberſte Juſtizſtelle. — *Fig.* Rozbieraj każdy w sumnieniu swe sprawy, Taki tryounał domowy tajemny Bogu przyjemny. *Groch. W.* 568. TRYBUNALISTA, y, *m.*, deputat do trybunału, ein Obergerichtsdeputirter. Niech habit różny noszą, aby znano, co poseł, co trybunalista, co prokurat. *Star. Vol. D 4 b.* TRYBUNALSKI, a, ie, do trybunału należący, Tribunal-. Marszałek trybunalski. *TRYBUNARZ n. p. Rzymski. *Krom.* 690, *tribunus.*

TRYBUS, u, *m*, [z *niem.* Treibfuß 2]. tryfus, dynarek, trzynóg, *Germ.* ein Dreyfuß. *Tr.* Gdzie się piwo warzy, powinno być tyle miejsca, żeby się pomieściły różne trybusy wielkie i wanny do gotowania, przelewania i chłodzenia piwa potrzebne. *Świtk. Bud* 266. Trybusy najlepsze są z dylów dychtownie spojonych i klinami ścisnionych. *Świtk. Bud.* 279

TRYBUSZON, u, *m.*, z *Franc.*, narzędzie niby świderek, do wyjmowania korków z butelek, wyrwicz. der Pfropfenzieher. *Czerw.* 16. grajcar, grajcarek, korkociąg; *Ross.* пробошникъ.

TRYBUT, [z *łac.* tributum 2], pobor, czynsz. *W. Post. W.* 283; haracz. *Paszk. Dz.* 139, *Croat.* stíbra.

TRYCA, y, z., z *Niem.* die Tritze, rowek w blochu na sznur. *Magier. Mskr.*

TRYCEZYMA, y, *ż.*, n. p. Widziała duszę nieboszczyka; dano zaraz na trycezyme; pobenedykowali ojcowie Reformaci. *Kras. Pod.* 1, 70. Po śmierci nędznych żywotów naszych mieli pomagać upadłym duszom naszym, już nam powiadając o *czyściach, o *odpuściech, o trycezymach. *Rej. Post. E e* 3.

*TRYDENT, *ob.* Trójząb. *A. Kchan.* 6. TRYDENT, u, *m.*, miasto i biskupstwo w Austryi. *Dykc. Geogr.* 3, 136. TRYDENTSKI, a, ie, n. p. Biskup Trydentski, zbór Trydentski. TRYEST, u, *m.*, port w Istryi. *Dykc. Geogr.* 3, 136, *Lat.* Tergesta; *Vind.* Terst; *Carn.* Terst, (terst trzcina); *Croat.* Terszt; *Hung.* Tergeszt.

*TRYGANIEC, ńca, *m.*, n. p. Stawa kapłan na świętym trygańcu, duch boży zstępuje na niego. *Stas. Num.* 2, 157. *ob.* Trzynóg.

TRYKNĄĆ, TRYKSNĄĆ *cz. jednił.*, Trykać, Tryksać *cont.*; (*Boh.* trknauti, trkati, potrkati, (roztrkam rozbość, roztrżka rozbrat, niezgoda, cf. roztargnienie, cf. roztarchać); *Slov.* trkám; *Hung.* töröm; *Carn.* terkam, terklam, stursam; *Vind.* terkati, terknati); bość rogami jak barany etc., mit den Hörnern ſtoßen, wie die Widder, hörnen. Chodzi jak owieczka, a tryka jak baran. *Ern.* 196. *Rys. Ad.* 6. (cicha woda). Kozieł tryksnął owieczkę. *Dudz.* 64. Trykać się abo tryksać się, jak czynią barani, gdy się rogami łuką. *Mącz.*, (*Vind.* fe terkati ſ rogami, bol zhelam salietati, vkuvdarjati; *Carn.* ritam; *Bosn.* rogoborittise). Tryksają się głowami barany. *Comp. Med.* 396. Swowolne się tryksały kozły. *Hor.* 2, 29. — §. *Impr.* Słonie wierzgać i trykać jęły. *Pot. Arg.* 650. TRYKLIWY, a, e,; *Boh.* trkawy; *Vind.* terkazh, ternkazhen, ritast; *Carn.* ritast, serborit; ſtößig. Koziełki trykliwi, którzy się radzi trykają. *Mącz.* TRYKS, u, *m.*, TRYKSNIENIE, ia, *n.*, uderzenie rogami; *Vind.* terk, terkanje, vkupvdarjenje, ein Hörnerſtoß, Stoß mit Hörnern. Baran od tryksów rogi utracił. *Tr.* — §. *Transl.* Stursnienie, jeder Stoß, Schlag. Gdy go skromnie napominała, Miasto przeprosin tryksy odbierała. *Jabł. Ez.* 211. TRYKACZ, a, *m.*, baran; *Carn.* terkâzh, ein Widder, Schafwidder, Stoßwidder. Trykacze Hiszpańskie zdolne do trzody. *Pam. Warsz.*

Pochodz. *strykać*, *strzykać*, *pstrzykać*, *strzykawka*; *tryskać*, *wytryskać*; *stark*, *sterk*, *usterk*, *sterczyć*, *storc*; *cf. trzeszczeć*, *trzaskać*, *cf. sturkać.*

TRYL, *ob* Trel. TRYNADL, *ob.* Trznadl.

TRYNA, y, *ż.*, [*ob.* Trzyny 4]: otrociny, odpiłki, opiłki, Feilſtaub. Wziąć funt tryny żelaznéj z pod pilnika albo świdra, gdzie rury kręcą. *Torz. Skł.* 255. Półfunta tryn żelaznych z pod pilnika. *ib.* 97.

TRYNGIELT, u, *m.*, pieniądze na piwo, na wódkę, lokajowi etc. darowane, cf. poczesne; *Croat.* aldomás, Trinkgeld. Tryngielt mu dał, aby go za pracą czym kontentował. *Chełm. Pr.* 17. Nosząc od nich do niego, od niego do nich, koperczaki miłosne, ze samych tryngieltów mogłem się spanoszyć. *Teat.* 11, 46. Na miejscu tryngieltu batogi oberwał. *Teat.* 11, 115.

TRYNITARZ, a, *m.*, zakonnik ś. trojcy od wykupienia chrześcian z niewoli pogańskiéj, ein Trinitarier, ein Mönch, *ob.* Trójczak.

TRYNK, TRYNKOWAĆ, *ob.* Tynk, Tynkować.

TRYNKA, i, *ż.*, w kartach, trzy tuzy, drey Däuſer in der Karte. Grał Zygmunt w karty z senatory dwiema, A choć trzeciego króla w garści nie ma, Każe na trynkę. *Pot. Jow.* 117, (cf. krępa, tuz) — *Tr. fig.* Potrójne szczęście, dreyfaches Glück. W sądzie fawor, a we grze potkała się trynka, To cię trzeba mieć białéj kokoszy za synka. *Kchow. Fr.* 128. Wszelkie szczęście w téj trynce zwykło się zawierać, Dobrze się rodzić, dobrze żyć, dobrze umierać. *Kchow. Fr.* 138. *Pot. Syl* 293.

TRYP, *ob.* Trybta, *ob.* Turmalin. TRYPA, TRYPER, cho-

roba lubieżna, rznączka, rzeżączka. *Krup.* 2, 146. *et* 124. *Perz. Cyr.* 2, 69. der Tripper.

TRYPELA, TRYPLA, i, *ż.*, *terra tripolitana*, piasek drobny z gliną pomieszany, spiekły i stwardniały, koloru różnego; zażywa się do polerowania śkła, kruszców, kamieni; najprzedniejszy z Trypoli. *Kluk. Kop.* 1, 254. der Tripel, eine feine Erde; *Carn.* shôlta; *Ross.* трепель.

TRYPLIKOWAĆ co, *ob.* Troić.

TRYSKA, i, *ż.*, linka, którą się żagiel od dołu ze śrzodka podkasuje, aby mógł sternik widzieć przed sobą. *Magier. Mskr.*, ein Tau, den Segel von unten auf zu ſchürzen. TRYSKAĆ *med. niedok.*, wytryskiwać; *Ross.* буровить, забуровить, ſpritzen, ſprühen. Wody pod rzutem kotwy pieniąc się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. To wymawiając tryskał mu z oczu ogień. *Stas. Num.* 1, 84.

TRYSZAK, a, *m*, TRYSZACZEK, czka, *m., dem.*, gra w karty, das Treſchak, ein Kartenſpiel. Po wieczerzy poszliśmy w tryszaczka. *Teat.* 28, 91. Trzyszak czyli straszak. *Mon.* 76, 727. Do modlitwy ani jéj popędzisz, a chapaneczka, trysetka, tryszaczek, kwindecz, weintein, onzedmi, byle z gachami, ni w dzień, ni w noc się nie przykrzy dobrodziejce. *Teat.* 24. *b*, 7.

TRYT, *ob.* Tret.

TRYTEF, tfa, *m.*, droga sypana na łęgach, trzęsawicach; *X. Kam. Germ.* die Trift, der Treibweg. W traktach dla handlujących wyznaczonych, gdzieby mostów, trytfów lub grobel potrzeba wymagała.... *A. Zamoj.* 2, 55.

TRYUMF, u, *m.*, TRYUMFEK, fku, *m., demin.*, z *Łac.* §. 1) zwycięzka pompa, der Triumph; *Sorab.* 1. triumph; *Vind.* flaunu vpelanje, vefelni obhod, hopkanje, flaunu vefelje; *Rag.* slavnodobitje, slavnarados, slavnovesseglje; *Ross.* тріумфъ, торжество, торжествованіе; *Eccl.* побѣдное; — obrządek uroczysty, wjazd solenny wodza w Rzymie po zwyciężonych nieprzyjaciołach. *Kras. Zb.* 2, 554. Obchodź wesoły tryumf, pieśń zwycięzną spiewaj. *Otw. Ow.* 594. Czynić tryumf. *Sk. Dz.* 57. Tryumfy z sąsiad nieżyczliwych. *Groch. W.* 585. Zyskowniejsza między bracią zgoda, niżeli krwawe nad nimi tryumfy. *Nar. Hst.* 2, 402. Gdzie zwycięstwo bez pracy, tam tryumf bez chwały. *N. Pam.* 6, 214. Mały tryumfek. *Zabł. Roz.* 90. Szkoda trąbić tryumfu przed wygraną. *Pot. Zac.* 27. Nie nóć tryumfu przed bitwą. *Jabł. Ez.* 78. (nie mów hop, aż przeskoczysz). — §. 2) Tryumf, miano psa gończego. *Ryd.*, Name eines Stäuberhundes. TRYUMFANT, TRYUMFATOR, TRYUMFALNIK, a, *m.*, tryumfujący, ze zwycięztwem uroczyście się wracający, der Triumphirer; *Sorab.* 1. triumphuwar; *Vind.* triumfiraveс; *Rag.* slavodobitnik, proslavnik; *Ross.* побѣдоносецъ; *Eccl.* ликовственникъ, ликующій, веселящійся, торжествующій. Tryumfator wielki. *Jabł. Ez.* 218. Tryumfalnicy Rzymscy w zamek wjeżdżali Capitolium zwany, gdzie bogom dawali dzięki. *Chodk. Kost.* 62. O Jezu, o całego świata trymfancie! *Pot. Zac.* 106. TRYUMFATORKA, i, *ż.*, die Triumphirende. Twoja nad nami dobroć jest tryumfatorka. *Teat.* 44, 15. TRYUMFALNY, TRYUMFOWNY, TRYUMFOWY, TRYUMFNY, a, e, TRYUMFALNIE *adv.*, do tryumfu należący, Triumph-; *Sorab.* 1. triyumphiszki; *Vind.* flaunovefelni, triumfni; *Rag.* slavodobitni; *Ross.* тріумфальный, торжественный, побѣдоносный; *Eccl.* добропобѣдный, любопразднственный. Tryumfalny wieniec. *Warg. Wal.* 60. Szata tryumfowa. *ib.* 109. Nieraz August wracając z wojennéj wyprawy Krył się przed tryumfnemi okrzykami sławy. *Tom. Rol.* 40. Tryumfowne wojsko. *Krom.* 618. Tryumfalnie chce być spalonym. *Teat.* 18. *c*, 40. TRYUMFOWAĆ *cz. niedok.*, tryumf odprawiać, wracać się uroczyście zwycięzcą abo ze zwycięztwem; triumphiren, einen Triumph halten; *Sorab.* 1. triyumphuyu; *Vind.* triumfirati; *Eccl.* тріумфую, тріумфствую; *Ross.* надъ кѣмъ возторжествовать, красоваться, сликовствовать. — *Pr. et tr.* Nie strzelał z dział, nie tryumfował obyczajem świata tego. *Rej. Post. D d d* 5. Onaż to wdzięka Grecka, co świat tryumfuje, Mójże to syn Herkules! *Bardz. Trag.* 33. Mądrością zwykła tryumfować. *Boh. Kom.* 4, 167.

TRYUMWIRAT, *ob.* Trójwładztwo, trójmęska godność.

TRZA, *ob.* Trzeba.

TRZĄŚĆ, trząsł, trzęśli, trzęsie, trzęsę *cz. niedok.*, Trząsnąć *jednłl.*, Trząsać *contin.*; *Boh.* třast, třesu, třásti, třásl, (trausyti potrząsać, sypać); *Slov.* trást, trasem; *Sorab.* 1. tžaszu, cžaſež, protžam, (truschu *spargo*); *Sorab.* 2. tschêſeż, tscheszl, tschêszu; *Carn.* trẽsti, trẽst, trẽsem, (tresyti *sternere*, trôsem *spargo*); *Vind.* trẽsti, trefem, trefal, stresti, potrefhuvati, (*Vind.* trósit, *sternere*); *Croat.* trezti, treszem, treszti, drieszam, kaszàm, kassem, kaszati; *Dal.* truszam; *Rag.* trêsti; *Bosn.* tresti, drrimati; *Ross.* трясти, трясnуть, тряхну, трусить, натрусить, трушу, мотать, мотнуть, (cf. motać); (cf. *Graec.* τρέω, τρέσω; *Lat.* tremo); trząść co, abo czym, potrząsać, zatrząsać; ſchütteln, rütteln, beuteln; *Boh.* klátiti, klátjm, klatjwam. Gorączka piecze, febra trzęsie. *Pot. Jow.* 21, *Rag.* trescgljaviza; *Eccl.* трясавица = febra, (*ob.* Trzęsawica, trząsca). Grozi Jędza, trzesąc na łbie brzydkiemi jaszczury. *Zab.* 3, 399. *Nar.* Trząsać głową, odkiwać, nieprzyzwalając. *Cn. Th.* 598. den Kopf ſchütteln, beuteln; *Boh.* mrdam; *Rag.* trêsati ghlavom. Co za ukontentowanie widzieć go trząsącego nogami. *Teat.* 34, 93. (mit den Beinen zappeln, t. j. wisieć na szubienicy). Trzęsący *Ross.* трясκій. Trząść owoc, otrząsać, Obſt ſchütteln. Gdy owoce trzęsą, słomy pod drzewa naściełą, aby się nie łukły. *Haur. Sk.* 70. Gruszki trzęśli. *Teat.* 29, 130; lubaszki. *Dzwon. A* 2. Na pował leżały Trupy, jak robaczywe kiedy obleciały Jabłka, za trząśnieniem rózg, jak żołądź obity. *Zebr. Ow.* 179. — *Fig.* Strach wielkooki Upadł na nie gwałtownie, trzęsąc oba boki. *Misk. Ryt.* 22. Pojazd, wóz, kolaska, kareta trzęsie, der Wagen ſtößt. *Tr.* (*Sorab.* 2. žtumpotasch, tumpotasch, cf. tupać). — Trząść, przetrząsać, przerzucać przezierając, rewidując; *Ross.* шарить, genau durchſuchen, revidiren, viſitiren, durchbeuteln. U rogatek Wiedeńskich rewidowano mię i trzęsiono bez miłosierdzia. *Kras. Dos.* 95; Dumoki nasze zwartowali, patrząc, jeśli towarów jakich nie wieziemy. *Warg. Radz.* 61. Kazał jej zawołać i trząść ją; znaleziono przy niej list bar-

dzo podejźrzany. *Teat.* 5, 122. Trząść każą rzeczy, skrzynie i tłumoki. *Jabł. Ez. D* 3. Trząsnąć pieniędzmi, trzosem = brząknąć, mit Geld klappern, klimpern. Darmo się pniemy do kraju Cytery, Jeśli nie trząśniem złotkiem i talery. *Zab.* 9, 93, (cf. darmo nic, brząkać tu trzeba). — *Fig. tr.* Żarty trząść z pobożenia, *irridere pia vota. Żebr. Ow.* 8. żarty stroić, Scherz treiben. — Trząść czym, gwałtownie poruszać co, wzruszać, wzburzać, *phys. et moral.*; etwas heftig erschüttern, gewaltsam bewegen. Wziął Samson słupy domu, jeden prawą, drugi lewą ręką, a trząsnąwszy mocno słupami, obalił dom wszystek. *Sk. Żyw.* 2, 3. Przez chciwość wiele krwi niewinnej wylewają i trzęsą światem. *Sekl.* 87. Ów Bajazet, rycerz zawołany, Co niegdyś całym zdawał się trząść światem. *Kras. Mysz.* 46. Naród Polski przyszedł do tak opłakanego stanu, który niegdyś trząsał północą. *Pam.* 85, 1, 717. Interesami całej Europy podług swojego uroszczenia udzielnie trząsa. *Mon.* 71, 211. Reginka, mego ojca zuchwała mistrzyni Trzęsie domem, za nos go wodzi, co chce czyni. *Zabł. Zab.* 9. Rzeź ta jawnie się stała, teraz słuchajcie, co się więc w domach trzęsie. *Modrz. Baz.* 121. co w domach broją, wie tumultuarisch es in den Häusern zugeht. — *Similiter:* Trząść kogo, niszczyć, gubić go; einen vernichten, ins Verderben stürzen. Trząsłem przez cię pasterza i trzodę jego, trząsłem oracza i woły, trząsłem księdza i tyrany. *Budn. Jer.* 51, 23. (pokruszyłem. *Bibl. Gd.*). — *Transl.* Trząść co na myśli, rozbierać, układać, snować, knuć; im Schilde führen, in Gedanken schmieden, einen Plan spinnen, entwerfen. Niektórzy panowie niechętni wiele rzeczy nowych u siebie na myśli trzęśli. *Modrz. Baz.* 153. — *Aliter:* Trząść nowiny, wieści, trząść o czym, tarkać; von etwas munkeln, ein dumpfes Gerücht verbreiten. Z nienawiści rzeczy szkaluje, nowiny trzęsie *Krom.* 480. Pod czas niebytności Bolesława, buntownicy zdradę wywierają, trzęsąc wieści, że krom ich wiadomości następcę wyznaczył. *Krom.* 280. Nie wszystko prawda, co ludzie trzęsą. *Cn. Ad.* 666. To co trzęsiono około tej dziewki, plotki były. *P. Kchan. Orl.* 1, 261. Miedzy mnichy o nim trząść się poczęło, jak gdyby był heretyk. *Sk. Dz.* 281. (gruchnąć). Obejźrz się na mój wzrost, Jupiter na niebie Nie ma nad mię, boć wy tam trzęsiecie u siebie Coś za króla Jowisza; *vos narrare soletis. Żebr. Ow.* 342. Nie wiesz o niczym, chciej to ode mnie usłyszeć, czym się prawie całe miasto trzęsie. *Teat.* 30. *b*, 14. TRZĄŚĆ się *rec. et pass.*, drżyć, zittern, beben, erbeben; *Sorab.* 2. sze tscheśeż; *Sorab.* 1. treschu szo, tżepotam, (cf. trzepiotać się); *Rag.* trêstise; *Vind.* setresti, potresti, trepetatti. — *Phys. et mor.* Płakali wszyscy, trzęsły się serca na tak ciężką sprawę. *Zab.* 15, 270. Trzęsący się, drżący *Boh.* tresawy. Trzęsie się jak osika *Sorab.* 2. won sze tscheśzo, ako woszina, ako woszinowi list. Niechaj się ziemia wzruszy, trzęsąc się z górami. *Bardz. Trag.* 503. TRZĘSIENIE, das Schütteln, Rütteln; trzęsienie, trzęsienie się, drżenie, das Zittern; *Boh.* třaslawice, třeslawé ruce; *Vind.* trefs, potrefs, trefenje, trefhenjè, trefje, strefs, strefhenje, trepetanje; *Carn.* tres; *Rag.* trêsegna; *Slav.* tréshnja; *Bosn.* trescna, tresenje; *Ross.* трясение, тряска; *Eccl.* трясъ. Trzęsienie ziemi, drżenie ziemi, das Erdbeben; *Boh.* zemětresenj; *Slov.* trasowica, traseni zeme, zemetrasení; *Sorab.* 1. zeme rżeno; *Carn.* potrês; *Vind.* tref, trefs, potrefs, potrefek semle; *Croat.* potréss zemlye; *Ross.* землетрясение. Za Kazimierza trzęsienie ziemi przypadło, co tak rzecz rzadka w Polszcze, że ilekroć przytrafia się, zawsze to sobie ludzie za wielki cud biorą. *Krom.* 84. Wzruszenie abo trzęsienie ziemi. *Otw. Ow.* 250. TRZĄSCA, y, ź.; *Rag.* tresegljaviza; *Eccl.* трасавица; zimnica, febra, *paroxismus. Mącz.* [Abowiem trzęsienie trząsce z zimna pochodzi. *Sienn. Lek. doś.* 242. — 2]. das kalte Fieber, die Fieberkälte, *ob.* Trzęsawka, trzęsawica.

Pochodz. *trzęsawica, trzęsawisko, trzęsawiec, trzęśba, trzęsianka, trzęsidło, trzęsiogon, trzęsiskrzynka, trzęski; dotrząsać, natrząsać, otrząsać, potrząsać, przetrząsać, przytrząsać, roztrząsać, utrząsać, wstrząsać; wstręt, wytrząsać, zatrząsać.*

TRZASK! *(a exili cum puncto notato. Cn. Th.* 1158*), particula sonum crepantem exprimens, ut* huf, plusk, klask, puk, plaż! frach! puff! No dalej, trzask, plask, chlust! *Teat.* 31, 81. — TRZASK, u, *m*, *(nomen, a pleno et absque puncto. Cn. Th.* 1158); *Boh.* třeskot, třesk, prask, praskot, (třesky, plesky); *Slov.* třesk, třeskot; *Sorab.* 1. rjęszk, rjeszkot, reskot *vehemens fragor arborum, fragor fulminis*, praszk *sonus flagelli aurigalis*, (tréski plotki *nugae*); *Carn.* tręsk *fulmen, ob.* Trzaskawica; *Vind.* tresk, treisk *tonitru, fulmen*; *Croat.* trészk *fulmen, telum coeli*, treszka, praszk, ropot *strepitus*; *Dal.* rogobor, karsnya; *Hung.* ropogas, harsanas; *Rag.* trjęs *fulmen*, trêska, bukka, ûrnebes, xâmor, rógobór, trepét, karsegna; *Bosn.* treska, bukka, talabukka, (trjesk, trisak; *Slav.* trisak *fulmen*); *Ross.* трескъ, трескотня, трещина, трещинка, шлепокъ; trzaskanie, trzeszczenie, cf. trusk, trzusk; das Rasseln, Geraffel, Krachen. Gdy przyłożysz ogień do prochu ruśnicznego, będzie trzask. *Żarn. Post.* 223. Przede drzwiami nogami szastali, aby ocknął, na urząd on trzask czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął. 1 *Leop. Jud.* 14, 9. Nie słychać chrobotania i trzasku w porcie. *Pilch. Sen. list.* 127. Co się osoby mej tyczy, bardziej mię miesza hałas, niżeli trzask jaki i chrobotanie. *Pilch. Sen. list.* 2, 5. trzask, huk, hałas; Lärm, Poltern, Getöse. Czy to warto było tyle hałasu i trzasku. *Teat.* 13, 34. U złego robotnika siła trzasku, roboty mało. *Fredr. Ad.* 39. Przed trzaskiem do lasa nie iść. *Rys. Ad.* 53. — Z trzaskiem, s trzaskiem, z strzaskiem = hucznie, z hukiem; krachend, mit Ungestüm polternd. Tyber ciemnomglisty z trzaskiem do morza wpada *Otw. Ow.* 577. — Nagle, szybko, nieopowiednie, jak z bicza, jak z procy; *Slav.* iz nebruha; *Gall.* brusqument, plötzlich, schleunig. Pojmańca przyprowadzili przed króla swojego, Aby go z trzaskiem osądził, jak śpiega zdradnego. *Papr. Kol. P* 2 *b.* Bardzo prędko, trzaskiem, pośpiesznie, *celeriter. Mącz.* Wyprawił się Bolesław s trzaskiem nad nadzieję Pomorzan. *Biel.* 69. Bez wieści z trzaskiem na obóz

jego gwałtownym ludem uderzono. *Gorn. Sen.* 451. Gdyby rękoimia umarł, tedy nie zaraz z trzaskiem sukcesorowie jego mają być przymuszeni do zapłacenia. *Chełm. Pr.* 143. Co im kazano, z trzaskiem wykonali. *Budn. Ezdr.* 6, 13. S trzaskiem przyjdzie nędza leniwcze, nagle start będziesz. *Budn. Prov.* 6, 15. TRZASKA, DRZAZGA, i, ż., 'DRZAŻDŻE, a, *n.*, *collect.*, TRZASZCZKA, TRZASECZKA, DRZAZECZKA *dem.*; *Boh.* trjska, trjštka, osečka; *Slov.* traud, (cf. trąd, cf. trud); *Sorab.* 1. tžeska, čziescha; *Carn.* treska, tèrska, pesdir; *Vind.* trieska, fhpan, trieskiza, leberifzh; *Croat.* trészka, trészchje, tresche, truha; *Bosn.* trisctiça, trisctje, triskotine; *Rag.* trisctiza, triskotina, zjepottina, sckordiglja; *Ross.* дрязгъ śmieci, wyrzut, дресва zdruzgotane kamyki, сколокъ, сколочекъ, осколокъ, отколокъ (cf. kłóć), отщепокъ, ощепокъ, ощепочекъ, щепань (cf. szczepać), заноза, иверень, иверешекъ, (cf. wiór); — 1) kawałek odszczepionego drzewa, der Holzſpan, Splitter. Drzewa w trzaski skruszywszy, do szabel się rzucili. *Warg. Cez. D* 3. Zjątrzony niedźwiedź wszystko w drzazgi rozmiata. *Wad. Dan.* 3. (kruszy). Wziąć kawał tego drzewa, i na drobniuchne je pokrajać drzazeczki. *Haur. Ek.* 165. Małą trzaszczkę darował mu krzyża ś. *Sk. Dz.* 339. Trzaski abo ostrużyny buksbaumowe. *Cresc.* 475. Nie miej za dęba liche jego trzaski. *Jabł. Ez.* 137. Trzaskę burza wyrwała jednemu dylowi. *Zbil. Dr. E* 2. Popioł z drażdża winnego. *Urzęd.* 407. Gdzie drwa rąbią, tam trzaski lecą. *Ld.*, (*ob.* Wiory). Pies śmielszy na swych śmieciach, trzaski same biją w domu. *Pot. Arg.* 478. Trzask pełen, abo poszczepany, potrzaskany, *assulosus. Cn. Th.* 1158. ſplitterich, voll Splitter. Bodajbyś był na tysiąc drobnych trzask pierwéj połamał nogę! *Ossol. Str.* 7. Trzaska w ciało wpadła, tarń, goździ etc. Srogą lwowi drzazgę z łapy skaleczonéj wyjmuje. *Jabł. Ez.* 215. Drzazeczkę sobie zakłóć *Ross.* занозить. — *Allegor.* Coż widzisz traszczkę w oku brata, a tramu w oku własnym nie widzisz? Jak możesz rzec: bracie, daj ci wyrzucę trzaseczkę z oka twego, a... *Sk. Kaz.* 273. Widzisz trzaskę w oku brata. *Sekl. Math.* 7. (proszek. *ib.* 27; pazdziorko. 1 *Leop. Math.* 7, 2. trzaszczkę. 3 *Leop. ib.*) — 2) *Herald.* Trzaska, *herb*; w polu niebieskim księżyc rogami do góry złoty i dwie głównie otłuczone z krzyżami i rękojeściami. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen. TRZASKAWICA, y, ż., trzask, trzaskanie, grzmot, piorun; Krachen, Knallen, Donnerknall, Donner, Donnerſtrahl; *Slov.* strala, (*ob.* Strzała); *Sorab.* 1. rjeszk, rjeszkot; *Carn.* tręsk; *Vind.* tresk, treisk, grum, grumska strela, germanje; *Croat.* trészk, trezk, ztrèla, (treszkavìcza *fulminatio*, treszkàvecz *fulminator*, *f.* treszkavka; treszkonoszni *fulminifer*, treszkov *fulmineus*); *Bosn.* trisák, trjesk, strila koja s nebba padda, mugna; *Rag.* trjeskaviza *fulminatio*, trjeskalaz *fulminator*; *Slav.* trisak; *Eccl.* треска, громъ съ молніею, тресновеніе перуна. Gruchnęły wiatry, trzaskawice, błyskawice, ziemi trzęsienia. *Birk. Dom.* 16. Widział pioruny i trzaskawice wypuszczone. *Sk. Dz.* 499. Gromy, trzaskawice padały na świat. *Żarn. Post.*.... *Rej. Apoc.* 97. *Strzaskawice. *Petr. Pol.* 64. Niebo od chmur zczerniało; zaczym gęste a straszne trzaskawice powstały, a piorun uderzył ogromnie na wóz Jagiełła. *Stryjk.* 517. Świata nie widać, ze wszech stron się błyska, z gromów straszliwe idą trzaskawice. *P. Kchan. Jer.* 194. Jako więc pracowity oracz wylękniony W niepogodę, piorunem srogim ogłuszony, Kiedy już trzaskawica i on grom ustawa.... *P. Kchan. Orl.* 1, 23. — *Allegor.* Iż się *zachmurał bardzo grzech twój około niego, *iście się pewnéj *trzaskawice a pewnego gradu nadziewaj około siebie. *Rej. Post. S s* 6. — *Aliter:* Oblicze ich pełne gniewu a trzaskawicy. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 34. hałasu, wrzawy, wrzasku; Toben, Getöſe. — *§. Wasze półhaki, wasze trzaskawice. *Groch. W.* 414. trzaskające strzelby; Knallbüchſen. TRZASKLIWY, a, e, — ie *adv.*; *Rag.* treskovit; *Ross.* трескучій; *Boh.* praskawý; pełen trzasku, krachend; *Croat.* treszkov *fulmineus*; *Sorab.* 1. treskowné, treskoyitè *nugax*, *Subst.* trèskawcz, treskař. Trzaskliwy piorun wolą boską ogłasza szeroko. *Przyb. Ab.* 205. TRZASNĄĆ, 'TRZUSNĄĆ, trzasnął *et* trzasł, trzaśnie, trzasnę *med. jedntl.*, Trzaskać, 'Trzuskać *cont.*; *Boh.* trjskati, tresknauti, praskati, prasknauti, praskowati; *Carn.* trèshem, trèsheti, trèskam, lopùtam; *Vind.* pokat, luskat; *Croat.* trezkati, prászkam; *Rag.* trjesnuti, trjeskovatti; *Bosn.* treskati, trisnuti, s nebba striliti; (*Dal.* traskati *blaterare*); *Ross.* трескать, хлопнуть, хлопать (cf. klapać), шлепнуть, шлепать, (истрескаться pękać się); *Eccl.* трощу; *Graec.* (τρίζω, *ob.* Trzeszczyć, cf. *Germ.* trotzen); trzask wydawać, głośno trzeszczeć; knallen, krachen. Kasztany w prysku trzaskają pieczone. *Zab.* 10, 72. *Koss.* Drwa od ognia trzaskające. *Teat.* 13. *c*, 83. Ni trzusnąwszy pióry, wypadł; *volat nullis strepitus facientibus alis. Żebr. Ow.* 288, (*ob.* Trusk, trzusk, cf. trzpiot, trzpiotnąć). Najliższa szemranina nikogo nie budzi, po drzewach list nie trzaśnie; *immotae silent frondes. Żebr. Ow.* 166. (nie szeleści). Jak się zażrę, trzaśnie mi aż za uchem. *Zabł. Amf.* 94. Trzaska, piorun trzaska, piorun bije *Croat.* trezka. Słowa idą mu z ust, jako piorun trzasnął. *Rej. Zw.* 84 *b.* (piorunujące słowa). Wołanie wielkie i grzmot wszczął się, ze wszech stron, trzaskanie dział, bębnienie, tak iż jeden drugiego słyszeć nie mógł. *Baz. Sk.* 668, (*Ross.* хлопотня, cf. kłopot). Tak się dmiesz, że ledwie napuszona skóra nie trzaśnie. *Hor. Sat.* 213. (z trzaskiem pęknie). Omal mi łeb z myśli nie trzaśnie. *Zabł. Z. S.* 24. Stał z gołą głową na trzaskającym mrozie. *Mon.* 67, 240. — Trzasnąć, piardnąć z trzaskiem, cf. skrzypnąć, einen knallen laſſen. Litwinowi się przytrafiło, że trzasł chudzina w izbie, co aż słyszeć było. *Opal. Sat.* 130. Dalej kot trzaśnie, niźli mysz skoczy. *Rys. Ad.* 12. — §. *Activ.* Trzaskać czym, womit ein Getöſe, Gekrache machen, klatſchen, knallen. Stary furman rad słyszy, kiedy kto biczem trzaska. *Rys. Ad.* 64. *Bardz. Trag.* 484. Gdy owo woźnica biczem w powietrze uderzy, głośno trzaśnie, i potężny grzmot z onego uderzenia słyszymy. *Sak. Probl.* 61. Wychodząc z hałasem, trzasnął drzwiami. *Weg. Marm.* 1, 121. er warf die Thüre zu. Jakoś nos tam wścibił, ta drzwi trzasła....

Teat. 43. *c*, 108. *Wyb.* Cicho wychodź, żeby trzaśnieniem drzwi go nie obudzić. *Teat.* 10 *b*, 84. — Trzaskać co, trzuskać co, z trzaskiem rozbić, grzmotnąć, zerſchmettern. Darmo cię zbroi karaceny łuska, Bo miękka rozkosz i bułaty trzuska. *Mon.* 71, 897. Trzaskać kogo, z trzaskiem uderzyć, bić; mit Getöſe ſchlagen, ſchmettern. Jakże mię w papę trzasła. *Teat.* 51, 39. W twarz pięściami trząska, Szaty na sobie drapie, w piersi ciężko praska. *Zebr. Ow.* 289. Niech piorun trzaśnie takiego gapia! *ib.* 36. *b*, 26. Bodajby was piorun trzasł. *ib.* 10. *b*, 30. Rozumiałeś, żeć słońce nigdy nie mogło zagasnąć I przygoda cię krętym biczem trzasnąć. *Chrość. Job.* 81. — *Aliter:* Trząskać na kogo, gromić kogo, fukać. *Cn. Th.* 210. auf einen wettern, fluchen.

Pochodz. *natrząskać*, *potrząskać*, *przetrząskać*, *roztrząskać*, *potrząsk*; *trzeszczyć*; *wytrzeszczyć*.

TRZĄSNĄĆ, *ob.* Trząść.

TRZCIA, TRCIA, i, *ż.*, TRCINISKO, a, *n.*; *Boh.* třtj, třtiniště, třtinowina, trest, třtina, (trs = laseczka); *Slov.* třtinowina, třtj; *Sorab.* 1. cžinina; *Sorab.* 2. schulp; *Carn.* terst, terstje, terstovina, rokitje, (cf. rokić); *Vind.* terst, tarst, terstina, terstovina, terstinje, terstikovina, steblo, (*ob.* Zdziebło); (*Vind. et Carn.* Terst = Tryest, miasto); *Croat.* terszt, tertztische, tersztikovina, (Terszt; *Hung.* Tergeszt = Tryest); *Bosn.* tarst, trrist, terst, trestiça, trristiça, tarstiscte, terstiscte, trristiscte, (Terst, Trjest, grad = Tryest miasto); *Dal.* tarsat, moszur; *Rag.* tarst, tarstje, tarsctizza, tarstiscte, tarstenik, tarstenizza; *Ross.* тростникъ, тростничекъ; (*Etym.* cf. storc, sterczyć); miejsce czyli bagno trzciną zarosłe, ein Rohrplatz, Rohrſumpf, Schilfſumpf. Trcia, trzcin, szuwarów i sennych makowek pełne. *Min. Ausz.* 49. Miasto ciała Syryngi błotne trzcie otrzymał, *calomos palustres*. *Zebr. Ow.* 24. — *Transl.* Wielka liczba sterczących rzeczy, eine große Menge aufrecht ſtehender Dinge. Trcia strzał rozkrzewiona z krwi mojej. *Min. Ausz.* 34; (*seges telorum*). Ludzi, jak trzcia ze wszech stron. *Pot. Arg.* 214. TRZCIALKA, TRCIALKA, TRCIONKA, i, *ż.*, rurkowata bylina, rurkowate ździebło; ein Halm, Röhrchen. *Cn. Th.* 1152. TRCIANKA, i, *ż.*, rurka trzciny, n. p. cukrowéj, der röhrige Schaft, z. B. des Zuckerrohrs. Trcianki wytłaczają, z których idzie miód, a z tego cukier warzą. *Urzęd.* 459. Trzcianki nierówne woskiem ociągnione. *Zebr. Ow.* 24; *dispares calami* i t. d. TRZCINA, TRCINA, y, *ż.*, TRZCINKA, TRZCINECZKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* třtina, trstina, trest; *Slov.* třtina; *Morav.* palach, (cf. paluch, cf. palcat, [palczat]; *Sorab.* 1. ſczina, cžina; *Sorab.* 2. ſczina, buschak, buschar, kastwej; *Carn.* obil (cf. biel), ceu; *Vind.* ziu, (cf. cewka); *Creat.* tersztika, terszt; *Ross.* трость, тростина, тростинка, тросточка, тростникъ, тростничекъ, очеретъ, камышь; *Eccl.* тростка, стьбло, стебелце, стьблиѣ (*ob.* Zdziebło), лучица; *arundo*, Rohr, Schilf; rośnie po stawach, zdatna do okrywania prostych dachów, w pokojach do sufitów gipsowych. *Kluk. Rośl.* 2, 263. Trzcina błotoluba, *palustris*. *Zebr. Ow.* 88. Wodna trzcina w wielkiej suszy, Skoro leda wiatr wionie, zarazem się skruszy. *Pieśn. Kat.* 164. Bać się trzeba trzcinie, gdy wiatr dąb wywinie. *Cn. Ad.* 8. Jeżeliśmy trzciną słabą, przywięzujmy się do mocnego dębu. *Sk. Kaz.* 14 *b*. Trzcina cukrowa. *Boter.* 254. Zuckerrohr. Tak się było bezpiecznie na nim wesprzeć, jak na trzcinie, która, gdy się złamie, rękę podziurawi. *Birk. Zbar. D.* Trzcina wonna, *ob.* rajska trawa. Odmienni ludzie lada za wiatrem jako trzcina się tam i sam poruchują. *Dambr.* 569. — Trzcina laskowa, z niej laski pod imieniem trzciny Hiszpańskiej. *Kluk. Dykc.* 1, 53. ſpaniſche Rohre, Rohrſtöcke. Po żołniersku z trzciną, na znak unteroficerstwa. *Teat.* 24. *c*, 100. Na trzcinie jeździć, jak dzieci. *Kmit. Spyt.* Steckenpferd reiten. Na trzcinie by na koniu jeździł Sokrat między swemi chłopięty. *Warg. Wal.* 278. — *Allud.* Figurka gdyby trzcinka, i kształtna i prosta. *Teat.* 10, 5, (cf. świeca, świeczka). — 2. Trzcinka w cewce dla obracania, trcionka, das Schilfröhrchen in der Weberſpule, *Cn. Th.* 1152. bylina czeza, zdziebło; ein hoher Halm, ein Röhrchen. *Tr.* TRZCINIANY, a, e; *Boh.* třtinowaty; *Sorab.* 1. cžinanẽ; *Dal.* tarsztschiv; *Ross.* тростяный; ze trzciny, von Rohr, Schilf, Rohr-. Poszycie trzciniane. *Cn. Th.* 1152. Trzciniane piszczałki. *Otw. Ow.* 436. *Zab.* 10, 38. *Koss.* TRZCINIASTY, a, e, do trzciny podobny. *Cn. Th.* 1152, rohrartig, ſchilfartig. TRZCINISKO, a, *n.*, a) [miejsce trzciną zarosłe, ein Schilfſumpf 2], *ob.* Trcia. — b) *Contemn.* Trzcina paskudna, häßliches Rohr. Grube trzcinisko błoto zapchało. *Przestr.* 128. TRZCINISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen trzciny. *Cn. Th.* 1152. voll Rohr und Schilf; *Sorab.* 1. cžinoyité; *Croat.* tersztikonoszni; *Eccl.* тростистый. TRZCINNIK, a, *m.*, TRZCINNICZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Ross.* тростянка, очеретянка; trznadl, *emberiza schoeniclus*; wróbel trzcinny, ptaszek nie wielki, ziębie się równający. *Kluk. Zw.* 2, 312. der Rohrammer, Rohrſperling. Pliszka trzcinniczek, *motacilla salicaria*, ptaszek mały, z kształtu pliszkom podobny, utrzymuje się w trzcinach. *Kluk. Zw.* 2, 311. die Rohrſtelze, Rohrmeiſe. TRZCINNY, a, e, do trzciny należący, Rohr-; *Vind.* terstni; *Slov.* třtěný, třtěný; *Rag.* tarstni, tarsteni; *Croat.* tersztni, tersztikov; *Ross.* тростниковый, камышевый; *Eccl.* тръстенъ, тростяный. Pierzysko trzcinne, *ob.* Pierzysko. Zwierzę trzcinne. *Psalmod.* 71. w trzcinie przebywające, ſich im Schilfe aufhaltend. Wróbel trzcinny, *ob.* Trzcinnik. — *Transl.* Człowiek trzcinny, chwiejący się rozmaitemi wiatry. *Żarn. Post.* 3 *b*. 759. wankend wie ein Rohr. Nie tego trzcinnego szczęścia, śklanego wesela tu szukał ten święty pański. *Wiśn.* 555. TRZCINOWAĆ *cz. contin.*; n. p. u mularza, trzcinę nabijać i drótem nawięzywać na ścianę lub sufit. *Magier. Mskr.* rohren, berohren. Trzcinowanie, ściana trzcinowana, das Rohrwerk. Kielnią rzucać gips na ścianę, gzyms lub trzcinowanie. *Magier. Mskr.* TRZCINOWY, a, e, od trzciny, Rohr, vom Rohre. Trzcinowym kijem nic nie nabije. *Petr. Pol.* 330. słabym, kruchym. TRZCIONKA, *ob.* Trzcialka.

TRZEBA, *contr.*, TRZA; *imperson.*; *Boh.* třeba, (třebas nawet); *Slov.* trebas, tremas (= chociaż); *Sorab.* 1. treba, (třebas = podobno, może), djrbu. djrbim *oportet me*, dêrbi szo, hodzi szo *oportet*, muſa, cf. mus; *Sorab.* 2.

derbu, tröba, (troba potrzeba, konieczność); *Carn.* treba je; *Vind.* trebu, potrebnu; *Croat.* trebe; *Rag.* trjébaje, trjebovati; *Bosn.* trebovati, tribovati; *Slav.* valja; *Eccl.* требѣ есть, потребно есть, (требный potrzebny, требованіе potrzebowanie, требую potrzebuję); *Ross.* должно (cf. dłużno), достоитъ (cf. dostojno), (требовать potrzebować, żądać, вытребовать, изтребовать żądać; *Eccl.* потребляю *oboleo*, *depravo*; потребовательный *abusivus*); potrzeba jest, potrzebno jest; es iſt nöthig, man hat von nöthen, (cf. *Germ.* darben, bedürfen, dürfen; *Goth.* tharban, thaurban; *Svec.* trafwa; *Anglos.* thearfan; *cf. nostr.* dobry). Dziś, gdy częstuje, albo daje chleba, Pytaj się pierwéj, czego panie trzeba? *Bratk. B* 3 *b.* Pokazuje się, gdy nie trzeba, gdy trzeba, nie widać go. *Cn. Ad.* 885. Trzeba mi cię trochę na słówko, *paucis te volo. Cn. Th.* 1158. Ani ja mam złota, ani tobie trzeba. *Prot. Jał. A* 2 *b.* (potrzebne). Ładna i grzeczna, trzeba, żebyś ją poznał. *Teat.* 19. *c*, 62. (życzę ci, warta). Zdobić społeczeństwo nie jest dosyć, trza nad to dobroci. *Zab.* 9, 113. *Zabł.* Kiedym zdrów, wody zażyję i chleba, O jakoż wielu rzeczy mi nie trzeba. *Pot. Syl.* 27. Ej nie trzebać, mówi doktor, a nadstawia rączki. *Pot. Arg.* 352. Nie wiele mu trzeba, przestaje na leda czym, skromny w życiu. *Cn. Th.* 537. — §. Trzeba, tak wypada, tak wypadało, müſſen. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam gęś tuczną. *Teat.* 30. *c*, 25. du muß morgen bey mir eſſen. Zawsze wprzód biegła suczka przed panią, trzeba było być wszędzie bestyjce. *Zab.* 9, 275. upierała się być wszędzie, ſie mußte allenthalben mit hingehen. Jednę tylko żonę miałem, i tej trzeba umrzeć. *Teat.* 26. *d*, 5. zdarzyło się, że umarła, und auch die mußte ſterben. Tej kobiecie trzeba się we mnie zakochać. *Teat.* 30, 36. trafiło się, że się zakochała, zufällig wurde ſie in mich verliebt. *Observ. in vulgari narratione* trzeba *saepenumero superflue usurpatur, semper vero significatu eventus alicujus.* — §. *Aliquando* trzeba *omissum subintelligendum.* Myśli sobie, mnieć tam być, by najtrudniéj było. *Rej. Wiz.* 177. Trojańskie miasta w popioły obrócił, I teraz się bać, aby czego złego Moc nie zrobiła boska gniewliwego. *Bardz. Trag.* 574. Drżeć mu się przez skały, Kto chce na górze pięknéj stanąć chwały. *Nar. Dz.* 1, 65. trzeba, potrzeba, wypada, muß.

Pochodz. *potrzeba, potrzebny, potrzebność, potrzebować, wypotrzebować*; *Trzebnica.*

TRZEBIĆ, *TEREBIĆ *niedok.*, utrzebić *dok.*; (*Carn.* trebiti *purgare*; *Vind.* triebiti, istriebiti, potriebiti = chędożyć, sprzątać; *Croat.* trébim *expurgo, perpurgo, secerno*, raztreblyûjem *segrego, sejungo*; treblenye = wybrakowanie; *Rag.* trjébiti, otrjébiti *purgare triticum, herbas*, raztrjébiti *complanare*, raztarbúsciti *exenterare*; *Bosn.* tribiti *purgare*, rastribiti *sejungere*, rastrribusciti *exenterare*; *Ross.* теребить, тереблю targać, rwać, натеребить, натеребливать natargać, оттеребить, оттеребливаю odtargnąć, odczesać len, отребить, отреблять okrzesać drzewo, macicę winną, ociosać, протеребить, протеребливать przerywać rośliny, plewić, потеребить, потеребливать potargać, перетеребить, перетеребливать przeskubać, потребить, потреблять pustoszyć, wytępić, wygładzić, растеребить, растеребливать rozdrapać); trzebić, w ogólności czyścić, przeczyszczać, chędożyć, reinigen. Drzewa z sęków obcinać, pasenkować, trzebić, sztucować. *X. Kam.* Ptaki rozpuszczają skrzydła, dziobami pióra układają i trzebią się. *Boh. Dyab.* 3, 169. Krokodylowi w pysk otwarty, gdy śpi, robak ten wlatuje, zęby z mięsa terebi, czyści. *Chmiel.* 1, 610. — §. Czyścić samca, wałaszyć; caſtriren, verſchneiden, wallachen; *Sorab.* 1. wutrebu, muzkoſcz wurěžu; *Sorab.* 2. chroschisch, kschoschisch; *Vind.* resati, kopiti, skopiti, ismoshiti, (cf. skopić); *Croat.* kopím, zkopiti, zkàplyam, izkoplyujem; *Dal.* skopiti; *Bosn.* sckopiti, usckopiti, ustroiti, (cf. stroić); *Ross.* исказить, изкажаю, холостить, охолостить, холощу; *Eccl.* исказити, искажаю. Pojmawszy go przez zdradę, utrzebili. *Krom.* 83, (cf. trzewa). Konie waśniwe, gdy je utrzebi, spokojniejsze bywają. *Cresc.* 524. Wziąwszy brzytwę, utrzebili go, i był rzezany i zaraz zléczony, i odtąd od pokusy wolny. *Sk. Żyw.* 2, 407. Byli ludzie, co się utrzebili dla królestwa niebieskiego. *W. Post. W.* 3, 414. *Birk. Kaz. Ob. B* 4. Słudzy trzebieni albo uwałaszeni. *Kosz. Lor.* 68. (trzebieńcy, rzezańcy). Julian sługi trzebione z pałacu wygnał. *ib.* 107 *b. ib.* 39. (eunuchów). — §. Pszenicę trzebić miotłą. *Zab.* 9, 23. *Koss.* czyścić, przerabiać, przewiewać, opałać, (cf. *Lat.* tribulum, tribulare); *Boh.* tříbiti, das Getreide reinigen, umarbeiten. Sami apostołowie byli nie raz przewiewani a trzebieni od szatana. *Gil. Post.* 188. Statek, cierpliwość, wiara, Gdy nieszczęście dogara, Nie we wszystkich jednaki, Kto wnijdzie na przetaki; Ludzi śmiertelnych bóg trzebi rzeszotem, Tych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem, Innych przesiawszy sitem Pszenicą albo żytem. *Chrośc. Job.* 3. TRZEBICIEL, a, *m.*, który trzebi, czyściciel, der Reiniger; (*Vind.* striebnik = sprzątacz). TRZEBIENIEC, ńca, *TRZEBIEŃ, ia, *m.*, *TRZEBNIK, a, *m.*, rzezaniec, kastrat, ein Verſchnittner; *Boh.* kleštěnec, (cf. kleszczyć); *Sorab.* 1. třebenik; *Vind.* skoplenik, skoplen zhlovek, resanik, kopun, kapun; *Croat.* zkoplyénecz; *Dal.* hadum; *Bosn.* sckopaç, usckopgljen, hadum; *Rag.* hadûm, usckopgljegnak; *Ross.* скопецъ; *Eccl.* холостецъ, кажинкъ. Narses eunuch abo trzebieniec, hetman Justyniana. *Stryjk.* 43. Tenże nam będzie trzebień nieuczciwy Za królewskiego panował potomka, Wolemy męża całego i ziomka. *Pot. Syl.* 101. Jako trzebieniec, brody nie miał. *Sk. Dz.* 824. Ktoby się trzebieńcem uczynił, między księżą być nie może. *Sk. Dz.* 115. *et* 814. W niebie przyjmą koronę ci trzebieńcy albo rzezańcy, którzy sami się rzezali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzezając. *Galat. Alf.* 325. Julian sługi trzebione z pałacu wygnał, że mu nie była potrzeba *trzebników, gdy mu już żona była umarła. *Kosz. Lor.* 107 *b.* — (*Eccl.* трѣбникъ; *Ross.* потребникъ rytuał, agenda cerkiewna; *Eccl.* потрѣбьникъ gatunek ciasta, трѣба ofiara; pełnienie cerkiewnego obrządku, n. p. chrztu, трѣбище bałwochwalnia, bożyszcze, чиститель [*cultor* 2], kapłan, чистительство kapłaństwo, cf. trzewa). TRZEBIEŻ, a, *m.*, czy-

szczenie, n. p. gruntu, karczowanie, czyszczony grunt, karczowisko; das Reinigen des Erdbodens, das Roden, Ausroden, ein Rodeplatz. Dobra z lasami, trzebieżem, wygonami etc. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 432. Jazygowie do uprawy roli przywykli, oczyścili nowo swoje siedlisko przez trzebieże puszczy, i w polisty a żyzny kraj zamienili. *Nar. Hst.* 2, 326. Jeżynka rośnie w zaroślach i na trzebieżach. *Jundz.* 271.

TRZEBNICA, y, ź, Trebnitz, miasto Szląskie w xięstwie Oleśnickim z opactwem bogatym. *Dykc. Geogr.* 133. Gdy pytał Henryk xieni Petrucyi, trzeba - li czego więcej do klasztoru, odpowiedziała z Niemiecka: trzeba nic, a ztąd miasto Trzebnicą przezwano. *Biel.* 117, [cf. trzebić 2]. *TRZEBNY, a, e, *TRZEBNIE *adverb.*; *Eccl.* трѣбнъ; potrzebny, nöthig. Żono biesiad nietrzebnych abyś zaniechała. *Papr. Przyk. B b.* Trzebnie rąk a uszu, t. j. słuchać a czynić, a nie próżno mówić. *Eraz. Jez. E* 3. potrzeba.

TRZEBULA, TRYBULA, TREBULKA, i, ź.; *Boh.* třebule, kerbljk; (*Sorab.* 2. Tröbule miasto w Luzacyi); *Carn.* krebuléza; *Vind.* krabiliza; *Croat.* kerfulicza; *Hung.* turbolya; *Ross.* кербель, петрушка дикая, Венерин гребень; rodzaj rośliny, *scandix*, Kerbel, znajduje się w ogrodach, ma zapach anyżowy. *Kluk. Dykc.* 3, 57; należy do ogrodowin, których się i ziele i liście zażywają. *Kluk. Rośl.* 1, 218. *Cresc.* 246.

TRZEĆ, tarł, trze, trę *cz. niedok.*, *Cierać *contin.*; *Boh.* tru, třjti, třel; *Slov.* třjti, tru, utjrám, (téradlo, třelce raszpla); *Sorab.* 3. tresch; *Sorab.* 1. truwam, (truwadné *rasilis*); *Carn.* treti, terl, tárem, têrem, aram, reshnâm, ribam; *Vind.* treti, terem, brisati, brishem, ribat; *Croat.* treti, terem, terliszem, tirati (*ob.* Terać, tyrać), ribati, ribam, glodati, glodyem, (cf. głodać, głodzić); *Hung.* töröm, törsölöm, törlöm, teürni, (törö; *Croat.* szteritel = ścieracz); *Dal.* rakechem; *Rag.* tarti, trêm, tarem, tjêrati, (targliv, pritârni *sestilis*); *Bosn.* terti, trritti, protrritti, terlićati, (trićće = otręby); *Slav.* têrti; *Ross.* тереть, тру, тренie, (терять, потерять stracić, *ob.* Terać; терпугъ pilnik, торный gładki, utarty, o drodze; cf. tor, torować); *Eccl.* трыти, трыю, (тромъ, котораго чѣмъ натираютъ); (*Lat.* tero; *Graec.* τείρω, τρίβω; *Chald. et Syr.* תרע tera, *diruit*, סתר sethor, *destruxit*; *Arab.* תאר taar, *percussit fuste*); ocierać, pocierać, reiben. Osieł tarł bok po piasku to lewy, to prawy. *Zab.* 14, 285. Trą się ptaki w piasku, *volutantur aves in pulvere. Cn. Th.* 1222. Trą mu brzuch, jak szkapie na rupie. *Rej. Zw. O b.* Trzeć sobie oko swędzące *Ross.* кснть, кукшу. Wrzodów tarciem nie léczą. *Zab.* 7, 162. Tarcie bieg ciał zastanawia. *Os. Fiz.* 36. die Reibung, das Reiben. Przeszkodę w biegu, tarciem nazywamy. *Hub. Mech.* 239. *Jak. Mat.* 4, 359 Ciało jedno o drugie tarte, zagrzewa się. *Zool.* 12. Trzewik mię trze. *Cn. Th.* 1152. gniecie, uciska, uwiera; reiben, wund reiben, drücken. — *Medic.* Tarcie, fryxya; die Reibung, die Friction. Bierze się multan, grzeje się nad węglami rozżarzonemi, i trze się ciało. *Krup.* 5, 589. Kosztowne tarcie zębów. *Sienn.* 516. proszek do tarcia, ein Reibepulver, Zahnpulver. — Tarty gościniec, utarty, torowany, ein glatter gebahnter ebner Weg. Oto masz świeżą drogę a tarty gościniec do nieba. *Rej. Post. B* 3. — Trzeć len, konopie, miąlić, *Boh.* drhnauti, dhrl, drhnu; *Sorab.* 2. tarlisch; *Vind.* treti, terem, den Flachs oder Hanf brechen. Sposób miądlenia czyli tarcia konopi na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. — *Trzeć zboże, *apud veteres*, *e. gr. Judaeos*, *Romanos*, młócić zboże, das Getreide dreschen, (bey den Alten), *tribulare.* Nie zawiążesz gęby wołowi tracemu na bojowisku zboże twoje. *W. Deut.* 25, 4. Wóz młócący ma zęby trące. *W. Jes.* 41, 15. — §. Trzeć piłą drwa, żelazo; sägen, feilen. *Cn. Th.* 1152. Młynarz ma tramów przyczyniać, kędy jest tracz, gdy czas tego aby obecnie tarł. *Haur. Ek.* 41. — §. *Fig.* Kto chce, niech pysznych pałaców trze progi. *Zab.* 1, 111. *Nar.* wycierać, wydeptać; abreiben, abtreten, abwetzen. Syrach *poranić się radzi nam, i drzwi mężów rozumnych progi nogami naszemi trzeć. *Smotr. Apol.* 1. — *Fig. transl.* Jużby tajemnica to nie była, coby się tarło o uszy pospolitego człowieka. *Hrbst. Art.* 54, (cf. tarkać co czym). — §. Trzeć co drobno, rozcierać; klein reiben, zerreiben, (*ob.* Zetrzeć *dok.*). Malarz trze farby i pęzle gotuje. *Jabł. Tel.* 313. — §. Trą się ryby, ikrzą się, die Fische laichen; *Sorab.* 2. schtrischowasch, żerknusch, nerknusch; *Carn.* derstím; *Slav.* riba se mêrsti; *Ross.* икриться, o śledziach нарастовать. Ikrę w pewnych czasach wypuszczoną ryby samce mleczem upładniają, i to zowiemy tarciem się ryb. *Zool.* 174, *Carn.* lêstenje, das Laichen, Fischleichen. Tarcie, jest to ów czas, kiedy ryby ikrę wypuszczają *Kluk. Zw.* 3, 139. Tarcie ryb w różnych miesiącach swoich. *Haur. Sk.* 140. — §. *Trzeć na co, nacierać na co, napierać się, gonić na co; auf etwas dringen, darauf bestehen, darnach ringen, streben, trachten. Niektórzy na to tarli, aby przeciw przeciwnikom ostro postąpili. *Biel.* 670. Na sejmie niektórzy tarli na to, aby *rug między sobą uczynili. *Biel.* 344. *Przecz stoisz nade mną, Oczy mi zasypujesz, trzesz na zwadę ze mną! *Papr. Koł. C* 2 *b.* Trzeć się z kim, walczyć z kim, mit einem kämpfen, streiten. O jako pożądany zawód, gdzie syn z ojcem trzeć się będą, kto przed kim ma dobrodziejstwa wygrać! *Gorn. Sen.* 218.

Pochodz. *dotrzeć*, *docierać*, *natrzeć*, *nacierać*, *nadcierać*, *natręt*, *natarczywy*, *natarczywość*, *ocierać*, *otrzeć*, *otręt*, *obetrzeć*; (Obotritae, *gens detersa.* Frenzel in Westphalen Monum. 2, 2413. [tu nie należy, *Etym.* bodry 2]; *odcierać*, *odetrzeć*, *potrzeć*, *pocierać*, *przetrzeć*, *przecierać*, *prześcieradło*, *przytrzeć*, *przycierać*, *rozpościerać*, *rozpostarcie*, *rozcierać*, *rozetrzeć*, *ścierać*, *zetrzeć*, *ścierka*, *ścierw*, *utrzeć*, *ucierać*, *utarczka*, *wcierać*, *wetrzeć*; *wątor*; *wycierać*, *wytrzeć*, *zacierać*, *zatrzeć*; *tarcica*, *tarlica*, *tarlisko*, *cierlica*, *tarka*, *tartak*, *tracz*, *trociny*; *tyr*, *ter*, *tyrać*, *styrać*; — §. cf. etiam *truć*, *trawić*, *cf. trocha.*

TRZECH, *ob.* Trzy. TRZECHSETNY, a, e, *Num. ord.*, der Dreyhundertste; *Slov.* tristi: *Rag.* tristòti, tristòtni, (cf. trójsetny). TRZECHTYSIĘCZNY, a, e, *Num. ord.*, der Dreytausendste; *Boh.* třjtisycý. TRZECI, ia, ie, *Num. ord.*; *Boh. et Slov.* třeti; *Sorab.* 2. tscheschi; *Sorab.* 1. tże-

czi, zeczi; *Carn.* treti, trete; *Vind.* tretji, tretki; *Croat.* tretji; *Bosn.* trecchi; *Rag* trecchi; *Slav.* trechi; *Ross.* третей, третій; *Goth.* thridja; *Kero.* dritta, dritto; *Ottfried.* thritta; *Anglos.* dridda; *Niederſ.* drůbde; *Holl.* derde, dryde; *Angl.* third; *Wallis.* thryttid; *Svec.* tredje; *Isl.* thridie; *Graec.* τρίτος; *Lat.* tertius); po drugim następujący; *Germ.* der Dritte. Z źle nabytego ledwie się trzeci dziedzic radować będzie. *Kosz. Lor.* 151. (źle nabyte, prędko odbyte). Dzień trzeci i gości i ryby brzydzi. *Pot. Arg.* 175. Gdy trzeci raz konie zęby zrzucają, nowe nastające zowią zęby trzeciej trawy, gdyż w ten czas koń trzyletni bywa. *Cresc.* 514. Trzeci raz, potrzecie, *Vind.* tretkifzh; *Ross.* третично, третицею, третіе. Trzecia część czego, *ob.* Trójka czego, trzecizna; *Rag.* trechîna; *Croat.* tretina; *Ross.* третина, (третины modlitwy trzeciego dnia po śmierci zeszłego; *Rag.* trecchja *terza, una delle ore canoniche* « tercya). Co trzeci dzień, (*ob.* przez dzień, przezedni). Dziś trzeci dzień *Ross.* третіеводнишній przedwczorajszy, третьягодня, *vulg.* третьеводни przedwczoraj, onegdaj, ongi. (*Slov.* tretóslowka, tretópredzadná slowka przedostatnia sylaba, trzecia od końca). Trzecia, *scil:* godzina, drey Uhr. O trzeciéj przyjdę. Już trzecia biła. TRZECIACZKA, i, *ż.*, gorączka trzeciodniowa. *Spicz.* 33. *Sienn.* 384. *et* 40. *Perz. Lek.* 43, tercyana; *Sorab.* 1. czetžołhdneyska; *Rag.* groznizza, das dreytägige Fieber. TRZECIAK, a, *m.*, *Astrol.* Czasem się oddala księżyc przez trzecią część nieba, a to zowiemy aspekt trzeciak. *Sienn.* 423. der dritte Aſpect. Słońce z Marsem trzeciakiem na się poglądają, albo słońce w szóstaku. *Syr.* 116. *Mon.* 67, 444. Miesiąc w trzeciaku ognistym, t. j. w skopie abo we lwie. *Syr.* 155. (*Vind.* tretnik « marzec; *Croat.* tretjak *trimus, tertiarius*; *Bosn.* trecjak *triennis*; *Rag.* tretâk « trzecia kwadra xiężycowa, trechjâk *triennis*, trecchjâk, trechjorodni, trecchi sijn « trzeciorodny, *tertio genitus*). TRZCIAKOWAĆ *cz. niedok*, po trzeci kroć czynić, *tertiare. Mącz.*; *Croat.* tretim, zum dritten male wiederhohlen. Trzeciakowanie, *tertiatio. Mącz.* *TRZECIEGODNIOWY, TRZECIODNIOWY, a, e, co trzeci dzień przypadający. *Menińsk.* 1, 249. n. p. Trzeciodniowa gorączka, *ob.* Trzeciaczka, dreytägig, den dritten Tag gefällig. Pamiątki za umarłe abo pominki trzeciodniowe, dziewięciodniowe czynimy, także czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Apol.* 147. w trzeci dzień po śmierci, *Ross.* третины. *TRZECIODZIENNY, n. p. Na znak trzeciodziennego z grobu powstania pańskiego. *Pim. Kam.* 110. — §. Trzydniowy, dreytägig, drey Tage alt. Nie trzeciodniowyć szatan, ale dawny i zastarzały. *Zarn. Post.* 245 *b.* (nie dzisiejszy, nie wczorajszy). — TRZECIOSTOPNIOWY, a, e, n. p. Trzeciostopniowa ściana, sześciogranna, *cubica*, die Cubicząhl. *Ustrz. Alg.* 2, 9. *TRZECIOTYDNIOWY n. p. targ, *trinundinum. Urs. Gr.* 129, Dreywochenmarkt. TRZECINA, y, *ż.*, trzecia część włoki, ma 10 morgów. *Łesk.* der dritte Theil einer Hube. TRZECIZNA, y, *ż.*, trójka, jedna trzecia część, ein Drittel. Do tych pieniędzy dwie drugie trzecizny przyłożyła Rzplta. *Dyar. Grod.* 295. *Tertiarium*, trzecizna. *Mącz.* — Dzierżenie dóbr za oddaniem trzeciej części pożytków, Verpachtung gegen den dritten Theil der Früchte. Włoka pusta, którą dano z trzecizny abo kopczyzny orać .... *Vol. Leg.* 3, 50. Jedni chcą trzecizny, drudzy czwarcizny. *Czack. Pr.* 2, 6. *Pam.* 83, 2, 69. *Szczerb. Sax.* 156.

TRZEMCHA, y, *ż.*; *Ross.* черемуха; (cf. czeremcha), *phillyrea. Ursin.*, Hartriegel, Mundholz. Trzemcha, *porraceus. Mącz.* TRZEMUCHA, leśny czosnek, *bulbus. Mącz.*; *Ross.* черемица, черемша; *allium ursinum*, Bärenlauch. TRZEMDAŁA, y, *ż.*, ziele, polej Włoski, dyptan fałszywy, *pseudodictamnum. Ursin. Syr.* 108. *Sienn.* 52. falſcher Diptam.

TRZEPAĆ, trzepał, trzepie, trzepię *cz. niedok.*, strzepać, wytrzepać *dok.*; *Boh.* třepati, potřepati, třepiti *retexere*, třepenj *fimbria*; *Carn.* trepám *extendo, aequo lota*; *Rag.* trepatti nogami « tupać; (*Rag.* streptjetti, treptijm *tremo, ob.* Trzpiotać); *Ross.* трепать, треплю, потрепать; (cf. *Lat.* strepere; cf. *Graec.* τρέπω *verto*); prętem uderzyć, głośno bić; *Carn.* guliti, gulém, klopfen, ausklopfen mit einem Stecken. Wytrzep' suknie. *Tr.* — Trzepać kogo, bić go, ćwiczyć go, chłostać, *merskać, obkładać; einen ſchlagen, peitſchen, durchklopfen, ausprügeln. W podeszwy wnet trzepią korbaczem. *Paszk. Dz.* 50. Już się dziś z ciebie naśmiano i grzbiet strzepano. *Past. Fid.* 131. Nie wziął nieprzyjaciel góry, owszem dobrze strzepali mu skóry. *Biołob. Odm.* 26. Bez winy go zła fortuna trzepie. *Pot. Arg.* 27. (chłosta, prześladuje). — Trzepać, klaskać, klaskając uderzyć; klatſchend ſchlagen, klatſchen. Rączo ciała strzepawszy dłoniami Wskoczył w głąb wody. *Otw. Ow.* 155. Pełne ducha i nowej nadziei, trzepią skrzelami pod wodą Napu. *Tward. Daf.* 2. — §. Trzepać, klepać, brzakać; klappern, lärmen. Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mléć, trzepie. *Zab.* 13, 219. — *Assimil.* Chłopca przez siedm lat bawią samą gramatyką, którą jako papuga trzepie bez rozumu. *Opal. Sat.* 66. klekoce, paple; plappern, herſchnattern. Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, bluzga, co jéj tylko wpadnie na język. *Mon.* 74, 141. Trzepie to, jak pacierz. *Mon.* 76, 805. TRZEPACZKA, i, *ż.*, narzędzie od trzepania, ein Werkzeug zum Klopfen, Pochen; (*Ross.* трепалка, трепало cierlice; *Carn.* trepávnik *tudes lotricum*, kijanka). Trzepaczka u introligatora jest drewniana, do roztrzepywania sznurków do okładki u xiążki. *Magier. Mskr.* Trzepaczka na muchy, oganka, ein Fliegenwedel. Kiedy złéj żony muchy nierychło ominą, Zażyj trzepaczki na nią, od tej muchy giną. *Żegl. Ad.* 172. *Niewiesk.* Trzepaczka arlekińska, leszczotka; eine Pritſche, Britſche. *Ern.* 842. Arlekin kuligowy z trzepaczką. *Teat.* 43. *c*, 61. *Wyb.* TRZEPIOTAĆ, *ob.* Trzpiotać. TRZEPIETARZ, a, *m.*, 1) arlekin z trzepaczką, der Britſchmeiſter, Hanswurſt. *Tr.* Trzepietarz wytrzepa chłopca. *Ern.* 842. — 2) Trzpietarz, *ob.* Trzpiot, Trzepigroch.

TRZĘSAWICA, TRZĘSAWA, y, *ż.*, TRZĘSAWISKO, a, *n.*; *Ross.* трясина, ручевина (*ob.* Rędzina), зыбь, w Syberyi тундра; — §. 1) ziemia trzęsąca się, bagnista, gdzie nogi zapadają. *Dudz.* 44. Trzęsawica, ługowisko, tonące a trzęsące miejsce. *Mącz.* die Quebbe (Adlg.),

der Mohr, ſumpfiger Boden. Na trzęsawicach bywają różne krzaki, a zawsze wystawające gęste pagórki, między któremi w dołkach woda stoi. *Kluk. Kop.* 1, 89, (cf. kałuża). Stanął Szachmet na górze suchej, a niemal w koło były trzęsawice; nasi rzucą się z trzaskiem do nich, a o trzęsawicy nie wiedzieli; na którą gdy przyszli, powięźli i z końmi. *Biel.* 313. Wielka liczba naszych w przepaściach ponurzona, w trzęsawach grób znalazła. *Nar. Hst.* 3, 353. Holenderski kraj na trzęsawiskach założony. *Leszcz. Gł.* 120. — *Fig.* Fundamenta nie na chwiejącym się trzęsawisku zakładajcie, ale na opoczystej skale. *Leszcz. Gł.* 3. — *Aliter:* Przez takie szczęścia trzęsawice. *Groch. W.* 298. trzęsienia, obroty szczęścia, koleje, mancherley Wendungen des Glücks. — §. 2) Trzęsawica, choroba, trzęsienie, drżenie członków; *Ross.* трясучка, das Zittern in den Gliedern. *Cn. Th.* 1159. (*Rag.* trescgljaviza; *Eccl.* трасавица febra, *ob.* Trząsca). [Abowiem trzęsienie trząsce z zimna pochodzi; ale trzęsienie trzęsawice z zemdlenia żył piętych, które żyły Łacinnicy *nervos* rzekają. *Sienn. Lek. doś.* 142. nerwowa gorączka, Nervenfieber. — §. 3) Trzęsawica, drżenie, Schauer 2]. Będzie strach i drżenie wielkie na ziemi, i wezdrgną się ci, którzy ujźrzą gniew on, a trzęsawica je popadnie. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 36. Przypadł strach i trzęsawica na wszystek lud. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 18. (strach i bojaźń. 3 *Leop.*). — §. 4) Trzęsawica, TRZĘSAWKA, trzęsidło, eine Zitternadel. Tu przyczepia kwiatek, tam trzęsawkę, owdzie błyszczadła. *Mon.* 65, 610. TRZĘSAWICZNY, TRZĘSAWISTY, a, e, pełen trzęsawisk, trzęsący się nad wodą; mohrig, quabbig, ſumpfig; *Ross. Syber.* тундряный; (*Eccl.* трасавичный febrzysty). Zgnilizna bydła pochodzi z trzęsawistych i nizinnych pastwisk. *Wolszt.* 126. Trupy w onę przepaść trzęsawiczną prawie na samo dno wdeptano. *Gwagn.* 555. TRZĘSAWIEC, wca, *m.*, *gymnotus electricus*, ryba znaczną moc elektryczną mająca; ktokolwiek jej się dotyka, nadzwyczajne czuje strząśnienie. *Kluk. Zw.* 3, 91. der Zitteraal, cf. drętwik. (*Dal.* truszálacz *succussorius*). *TRZĘŚBA, y, *ż.*, trzęsienie, das Schütteln, Zittern, Beben. Co mor, głód albo ogniowe przypadki Lub ziemna trzęśba połknęła obrokiem. *Chrośc. Luk.* 220. — (TRZEŚĆ, *ob.* Treść). — TRZĘSĘ, *ob.* Trząść. TRZĘSIANKA, i, *ż.*, n. p. W niedostatku siana daje się wołom wiązka trzęsianki, z żytnej, pszennej i jęczmiennej słomy. *Kluk. Zw.* 1, 218. mierzwianka do potrząsania, Schüttſtroh. TRZĘSIDŁO, a, *m.*, TRZĘSIDEŁKO, *dem.*, 1) trzęsące się, drżące i błyszczące piększydła, n. p. na głowach damskich; Flinder, Flitter, Zitternadel. Te kwiatki, te kosztowne fraszki, te trzęsidła, Niech mi się godzi spytać, na kogo są sidła? *Zabł. Fir.* 51. Te ich trefienia, te pudry, te muchy, te trzęsidła, na błaznów sidła. *Pot. Syl.* 31. *Tward. Pusq.* 48. Wymyślne mody, Paryskie fryzury, Co pióra dadzą, co trzęsidła, kity? Takież koń z fioków może mieć zaszczyty. *Mon.* 73, 111. — 2) *Botan.* Trzęsidło, *tremella*, rodzaj krytopłciowy, tu należy Gnojnica, Judaszowe ucho etc. *Kluk. Dykc.* 3, 120. TRZĘSIENIE, *ob.* Trząść. TRZĘSIOGON, a, *m.*, TRZĘSIOGÓNEK, nka, *m.*, *dem.*; *Boh.* trasořitek, ritotřasek; *Slov.* trasorítka, trasoritek; *Croat.* treszorepka, pasztirichicza; *Ross.* трясогуска, гузица, гжиголка, (cf. gzegżołka); *motacilla*, die Bachſtelze. Rodzaj trzęsiogonów do rzędu wróblego należy. *Zool.* 229, cf. pokrzywka, piegża, pliszka, słowik, królik, popek. TRZĘSIONY, *ob.* Trząść. *TRZĘSISKRZYNKA, i, *m.*, złodziej, rzezimieszek; ein Beutelſchneider, Kaſtenausleerer, Dieb. Tu legł niegdy piwowej od chorągwi ciura Misterny trzęsiskrzynka. *Kchow. Fr.* 147. TRZĘSKI, a, ie, trzęsący, ſchüttelnd, beutelnd. Trzęski rydwan. *Nar. Dz.* 2, 72. TRZEŚKA, TRZESTKA, *ob.* Treska, Trestka, *sub* Treść 2. *TRZESKTAĆ, *ob.* Tresktać.

TRZEŚNIA, CZEREŚNIA, i, *ż.*; *Boh.* třešně, střešně, třešnowy strom; *Slov.* trešně, čerešně; *Sorab.* 1. tžeschna; *Carn.* zhęsna, zhęshna; *Vind.* zhreſhna, zhrieſhnja, zhreſhnu drevu, zhrieſhna; *Croat.* chréssnya, chresnya, chreshnya, krischya; *Dal.* czrisna, csriscnya; *Hung.* tseresznye, tseresnije, cheresnije; *Rag.* triscgna, kriescja; *Bosn.* sriscgna, scriscgna, criscgna, kriscja; *Slav.* trishnja, trishnjovo dĕrvo; *Ross.* черешня; *Eccl.* чрешня; *Obrd.* Kerſe; *Holl.* karse; *Dan. et Svec.* kirsebär; *Anglos.* cyrse; *Gall.* cerise; *Ital.* ciregia; *Angl.* cherry; *Lat. med.* ciriegas; *Epirot.* chierssy, kjerssi; *Lat.* cerasum; *Graec.* κέρασος; *Pers.* keras; *Germ.* die Kirſche; *a Cerasunte, Ponti civitate*; (*distng.* wiśnia, die Weichſel). Trześnia w południowej stronie kraju naszego dziko rośnie w miernéj wielkości; owoc mięsisty, soczysty, okrągły, w pośrzodku nasienną pestkę mający; drzewo czerwonawe daje się przednie polerować. *Kluk. Rośl.* 2, 46. Trześnie są osobny rodzaj wiśni. *Kluk. Rośl.* 1, 118. *Krup.* 5, 65. Trześnie poziemne, wisienki, *chamaecerasus. Ursin.* Zwergkirſchen. (*Boh.* chrupawka gatunek trześni większych, Pelzkirſchen; *Rag.* hrustaviza *cerasum duracinum*, cf. śklanki). TRZEŚNIOWY, a, e, od trześni, Kirſchen-; (*Boh.* třešňowý; *Slov.* trešňowý, čerešňowý; *Vind.* zhrieſhnjou, zhreſhen; *Croat.* chrésnyische *cerasetum.*

TRZESZCZKI, -ów, *plur.*, kostki małe drobne w stawie ręku, nóg, *sesamoides. Urs.*, *ossa minuta, quorum sonus auditur in tensione Cn. Th.* 1159. die Gelenkbeine, Gleichbeine TRZESZCZEĆ, -ał, -y, trzeszczę *med. niedok.*; *Boh.* třeštěti, praskati, (třeštiti, ztřeštiti *perturbare mentem*, třestiti se *furere*, třeštěti szaleć, ztřeštěněc szaleniec); *Slov.* treskám; *Vind.* brasketati (*ob.* Brzask), sterkati (*ob.* Sterk), krefhpetati, (cf. chrościć); *Croat.* ztreszkávam = policzkuję; *Bosn.* tristiti *fulgurare*, (*ob.* Trzaskać, trzaskawica); *Ross.* треснуть, трещать, протрещать; *Eccl.* трещу; (cf. *Graec.* τρίζω; *Germ.* trotzen); — tarkot wydawać, knaſtern, praſſeln, raſſeln. Ognie smolne po rudach i hutach trzeszczące. *Kulig. Her.* 314. Dębowe drzewa trzeszczą. *Torz. Skł.* 45. Ogień tylko coś trzeszczy przy twardej wątrobie. *Bardz. Trag.* 519. *et* 529. Z wielkim trzeszczeniem ogień zaraz z rózg suchych wzniecony. *A. Kchan.* 197. Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzypy wydaje, Że ją tyka mój ucisk, bolejąc wyznaje. *Tol. Saut.* 100. Liny galerne trzeszcząc, od wiatru tarkocą. *Otw. Ow.* 452. Trzeszczą liny u ma-

sztu, rwie żagle wiatr szybki. *Pot. Pocz.* 87. Gdy się dom obalić ma a trzeszczy, prędzej z niego uciekają. *Sk. Dz.* 371. Pod prałatem krzesło u. szczy. *Psalmod.* 85. Złamane drzewa trzeszczą, tu koń zdycha, Rycerz od koni podeptany wzdycha. *P. Kchan. Jer.* 191. Z cięciwy lekko spuszczonéj, wolne chlustanie, z słabego nabicia ruśnicy, lekkie i małe bywa trzeszczenie. *Sak. Probl.* 63. — *Fig.* A mnie aż głowa trzeszczy, co o was radzę. *Mon.* 67, 148. ledwie nie pęknie, der Kopf möchte mir berſten. Aż mi w głowie trzeszczy, gdy sobie myślę, co to z tego wyniknie. *Teat.* 29, 61. Od jéj gdakania w głowie mi trzeszczy, i w uszach gorąco. *Teat.* 42. *d*, *d*. Tę sprawę tak zamatwali, że mi aż łeb trzeszczał. *ib.* 43. *c*, 8. *Wyb.* — *Aliter:* Trzeszczeli nie dawno na książki mądre o skutecznym rad sposobie. *Mon.* 65, 358. wrzeszczeli, krzyczeli; ſchreyen, lärmen. Niech tu nikt na to nie trzeszczy, jakobym ja królów równał z bogiem. *Mon.* 73, 385. — *Aliter:* Osieł wilka ujźrzawszy ucieka, szpetnie wrzeszczał, a pośladkiem trzeszczał. *Kosz. Lor.* 91. (popuszczał, popiardował). — *Prov.* Słuchajże mnie, wszakżem ci nie trzeszczał w łaźni. *Rys. Ad.* 64. grzecznem się zachował.

Pochodz. sub *Trzask.*

TRZEWIK, a, *m.*, TRZEWICZEK, czka, *m.*, *dem.*; *Boh.* střewjc, střewjček, třewic, střewijc; *Slov.* štřewice; *Sorab.* 1. czriy, czíri, czřiwik, czírwik, stupen, (cf. stopień); *Sorab.* 2. zrej, zrew, zrewik; *Carn.* zhęvl, «*ab intestinis animalium s. chordis, quibus soleas in superiori parte pedis veteres Slavi colligabant*»; (*Carn.* zhevlar ‹ szewc, ˚trzewicznik); *Vind.* zhrieul, zheul, zhreul, (zhrieular, zheular, ſhuſhtar ‹ szewc; zhreularski hlapez ‹ szewczyk): *Dal.* czrev, chrevlya, posstol, (*ob.* Postoły); *Hung.* saru, sarustka; *Rag.* zrevglja, postól; *Bosn.* çrevglje, çrevgliçe, postol, posto, postolicch, (çrevgliar, postolar ‹ szewc); *Croat.* chrevlya, czipelis, czepeliss, czepelish, czipelish, czepelissecz, zipelshi, (cf. czipel ‹ goleń, cf. cew), sholen, postol; *Slav.* cipele, cipelle; (*Ross.* черевикъ, черевичекъ kobiecy trzewik, z wysokiemi abzacami, башмакъ, cf. baczmag); [*Eccl.* чрѣвиѥ 2]; — §. 1) gatunek lżejszego obuwia, der Schuh. Widziałem trzewiki na jej nogach z paletkami. *Teat.* 24. *b*, 35. Trzewiczki nie z kordybanu, ani z atłasu, lecz szczerozłote ci daję. *Groch. W.* 369. Trzewik chłopski, kurpie, *Carn.* opanka; *Rag.* opának, (cf. opiąć). Drewniany trzewik chłopski *Vind.* zokla. Trzewik futrzany wierzchny, berlacz *Ross.* кеньга. Wyższa skóra trzewika przyszwa, nadpłat *Vind.* zhreulen glava, nadplat, verboufs. Trzewik stary, zdarty, pochodzony *Boh.* škarpál, (cf. skarpetki); *Ross.* отопокъ, отопочекъ. Obuć w trzewiki, beſchuhen; *Vind.* obzhreulati, pozhreulati, nazhreulati, perzhreulati, zhreule obuti. Szczotka od trzewików; *Vind.* ſhzhet sa zhrieule, zhreulna ſhet, die Schuhbürſte. Chińskie damy bardzo szczupłych używają trzewiczków. *Zab.* 7, 533. Tak chodzi, żeby trzewiczki jej każdy mógł widzieć. *Mon.* 65, 606. Rzemień od trzewików *Ross.* клюша. Jan nie sądził się godnym, panu i rzemyka u trzewika rozwiązać. *Biał. Post.* 56. Nie godzieneś mu i trzewików zzuć albo utrzeć. *Cn. Th.* 596. Wielka noga ciasny trzewik poczuje. *Cn. Ad.* 648. Trzewik na nodze większy krok myli, a zaś ciasny gniecie. *Mon.* 68, 135. (*Slov.* Nĕ trefuge sa każdá obuw na każdu nohu; nie przypada). Trzewik mój nowy, gładki, a wszakże żaden nie czuje, gdzie mię ciśnie, jedno ja sam. *Eraz. Jęz. X* 2. (*Rg. Prov.* Zalúdu ti je scirok svjet, kad ti je zrevglja úska; *Croat.* zaludu ti je sirok szvét, kad ti je chrevlya uzka; darmo, że ci świat szeroki, kiedy ci trzewik ciasny). I z trzewika za zdrowie ludzie piją radzi. *Pot. Zac.* 188. Pijanice nalewają sobie w ˚szkopce i trzewiki. *Gil. Post.* 194. Chcesz, żeby się wróciły owe czasy, kiedy publicznie za zdrowie twej bogini z trzewiczka wypijano. *Teat.* 22. *c*, 31. Wzięli jej trzewiczek, i nim jej zdrowie spełniali. *Teat.* 10, 44. *Teat.* 43. *c*, 165. *Wyb. Curcura*, ten, który żonę miłuje, abo jej za trzewik zastępuje, bywa mówiono. *Mącz.* Trzewik, pantofel, broń kobieca; n. p. Ejże, jak sięgnę trzewika. *Teat.* 43. *b*, 151. *Wyb.* Gorzej niż wszystko szkodzi ci miłości bogini, Bo ci nie da wyjść z pod trzewika. *Chrośc. Ow.* 113. (niewolnikiem-eś podwiki). — Dworzanin w łasce u pana, jest kotem na ledzie, a jeszcze w orzechowych trzewiczkach. *Birk. Kaz. Ob. L* 2 *b.* (w skorupach orzechowych na łapkach, ślisko stoi). — 2) *Botan.* Trzewik, *Cypripedium*, rodzaj rośliny; gatunek jeden jest trzewik trzewiczek. *Kluk Dyk.* 1, 178. *Jundz.* 443. ein Pflanzengeſchlecht, Frauenſchuh; *Ross.* кукушкины сапожки, башмаки. TRZEWICZNY, TRZEWIKOWY, a, e, do trzewika należący, Schuh-; *Sorab.* 1. czřiyaté; *Vind.* zhreulni, zhreularski: *Bosn.* crevgljarski; *Ross.* башмашный, черевичный. Trzewiczne *Subst. neutr.*, pieniądze na trzewiki, Schuhgeld. Co sołtan, pojmując żonę, daje jéj, nie zowią oprawą, ale pakmelek, jakoby trzewiczne. *Klok. Turk.* 188.

TRZEWO, ˚STRZEWO, a, *n*; (*Boh.* střěwo, střjwko; *Slov.* črewo, črewa, štrewa, osrdí, (cf. osierdzie); (*Slov.* střewo ‹ kiszka do jedzenia); *Sorab.* 2. czrowo, czrowa, żiwotné drób, czrewa, kutwo, (cf. kutloł); *Sorab.* 2. zrowo; *Carn.* zhevu, zhevęza, (cf. trebuh, trebushnĕk *abdomen*); *Vind.* zhrevu, zhrieve, zhrieuje, zhrieva, drob, (cf. drób), (cf. *Vind.* zhrevu, zrevo, trebuh, tribuh ‹ brzuch); *Croat.* chrévo, chreva, votroba, utroba, vtroba, (cf. wątroba; cf. terbuh ‹ brzuch); *Bosn.* çrjevo, çrivo, çrjeva, utroba, (terbuh, trribuh, tarbuk *venter*, 2) terbuh, utroba *intestina*); *Rag.* zrjeva *viscera*; *Slav.* creva, drób, (tĕrbu ‹ żołądek); *Ross.* черева, чрево brzuch; żywot macierzyński; [*Eccl.* чрѣво 2], (cf. трѣба ofiara; pełnienie cerkiewnéj funkcyi, n. p. chrztu, трѣбище bożyszcze, ołtarz, трѣбникъ; *Ross.* потребникъ agenda, rytuał; (*Eccl.* потрѣбникъ gatunek ciasta); cf. [*Goth.* hrëff 2]; *Gall.* hreve; *Ital.* cireggie; *Hebr.* קרב kerew, *viscera*); kiszka, ein Darm. Trzewa *plur.*, kiszki, żołądek, tłustość, plugastwo, błony, *intestina*, wnętrza, das Eingeweide, Gedärme. *Syr.* 27, (cf. sprawa zajęcza, cf. trzebić). Strzewa dychające z wnętrzności bydlęcej Przegląda z dziwem kapłan. *A. Kchan.* 89. Wieszczący z trzew, wróżek trzewowy, *Carn.* zhęvaględz; *Ross.* чре-

воволшебникъ, чревобасникъ, басночревный. Wieszczenie z trzew, *Ross.* чревоволшебство. Głowę barana i z nogami jego i strzewy zjecie. *W. Exod.* 12, 9. Ba w Wiedniu lub Paryżu zostawiwszy *trzowa, Próżne w trumnach tułowy wożą do Krakowa. *Pot. Pocz.* 128. Splanchnologia, nauka o trzewach. *Krup.* 2, 4. *Kirch.* 20. *TRZEWECZKO *dem.*, Naprawowała baby, aby tak urzynały trzeweczka, jakoby dziecię żywe nie zostało. *Sk. Dz.* 237. (powrozek pępkowy, pępowina). TRZEWOWY, TRZEWNY, a, e, STRZEWOWY, STRZEWNY; *Boh.* strewnj; *Sorab.* cžrowaczé, cžrowné; *Ross.* требушинный, утробный, (*ob.* Wątrobny); kiszkowy, Darm-. Garniec trzewowy, flakowy, do drobek bydlęcych, *olla extaris. Cn. Th.* 186. Topf zum Fleckſieden. Dna trzewna. *Sienn.* 139, *Vind.* zhrevna hudiza, derhaviza, skerueina, zhreuna grisha, die Darmgicht. Cierpiący dnę trzewną; *Vind.* zhrevoboun, darmgichtig. Żyły strzewowe, *venae iliacae. Krup.* 3, 76. Arterye trzewne. *Krup.* 3, 41. Kiszka najdłuższa lub strzewna *ileon*, od kości strzewnej tak nazwana. *Krup.* 2, 39.

TRZEJ, *ob.* Trzy.

TRZEŹWY, a, e, TRZEŹWO *adverb.*; *Boh.* střizwy, střjzliwy; *Sorab.* 1. trozbé; *Carn.* trẹsl, tresliv, trẹsn, streisju; *Vind.* triesen, stresen, tresliu, triesek, triesbig; *Croat.* trézen; *Rag.* trjeezan; *Bosn.* trizan; *Ross.* трезвенъ, трезвый, трезвъ, трезвенный, (cf. rzeźwy); [*Eccl.* трѣзвъ *sobrius* 2]; wstrzymujący się od pijanych rzeczy, nie pijany; nüchtern, nicht trunken. Trzeźwiem być, jest nic nie pić, czymby się zagrzał człowiek. *Petr. Hor.* I *D* 2 *b.* Zawżdy mamy trzeźwiemi być, w mierności pić. *Kanc. Gd.* 226. Po trzeźwiu, na trzeźwo, (cf. na czczo); bey nüchternem Muthe, nüchtern. Jak wiele po pijanu broją, czego się na trzeźwo wstydzą. *Pilch. Sen. list.* 2, 366. Najpoczciwszy człowiek to po pijanu uczyni, czego najzłośliwszy nie odważyłby się po trzeźwu pomyślić. *Mon.* 68, 96, *Slov.* čo střjźliwi na srdci má, to sa opilému na gaziku wipukné. Takich przypadków wiele się trafia, nietylko po pijanu, ale też po trzeźwiu. *Petr. Ek.* 79. O czym człowiek po trzeźwiu ani pomyśli, to wszystko upiwszy się popełni. *J. Kchan. Dz.* 196. TRZEŹWIĆ kogo *cz. niedok.*, roztrzeźwić, utrzeźwić *dok.*, roztrzeźwiać, utrzeźwiać, pijanego znowu k sobie przyprowadzić; *Croat.* trézvim; (*Vind.* triesiti = umiarkować), einen Betrunkenen nüchtern machen. Nagłe niebezpieczeństwo często pijanego trzeźwi. *Tr.* — Omdlałego otrzeźwiać, orzeźwiać; einen Ohnmächtigen wieder zu ſich bringen, ermuntern. Królowa wołała, żeby ją jak najprędzéj trzeźwić; rzucali się wszyscy, lecz nie tak prędko dotrzeźwić się mogli. *Niemc. Król.* 2, 143. Jako ciało chlebem bywa posilane, a wino roztrzeźwia serce, takci też ciało Krystusowe utrzeźwia duszę smętną. *Baz. Hst.* 66. TRZEŹWIEĆ *neutr. niedok*, roztrzeźwieć *dok.*, trzeźwić się po pijaństwie, zbywać zarazy głowy z pijaństwa. *Cn. Th.* 1160; *Ross.* трезвиться, трезвѣю, nüchtern werden. Z omdlałości k sobie przychodzić, von einer Ohnmacht wieder zu ſich kommen. TRZEŹWOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* střjzwost, střizliwo-; *Carn.* treslivost, treslost; *Vind.* triesnost, tresvust, triesbost, stresnost, treslivost, triesekost; *Croat.* tréznoszt; *Bosn.* triznost; *Rag.* trjẹznos; *Ross.* трезвость; wstrzemięźliwość od pijaństwa, die Nüchternheit. Trzeźwość cnota ściągająca się do miarkowania wina albo picia jakiegokolwiek, którym się upoić. może. *Petr. Ek.* 56. W trzeźwości się kochał, żadnéj rzeczy nie pił, którąby upoić mogła. *Sk. Żyw.* 1, 230. Czasem i trzeźwość kochający, dla kompanii pozwala sobie więcéj trunku. *Mon.* 67, 95. *Rej. Post. E e e* 4. Obchodzimy dzień narodzenia pańskiego z czujnościami, (*observ. Plural*), i nocnemi do zboru schadzkami. *Gil. Kaz. B b* 2 *b.*

*TRZMIĆ *med. niedok.*, utrzmić *dok.*; *Boh.* strmiti; tkwić, sterczeć; hervor ragen, empor ſtehen. Nie darmo wielkie skrzydła trzmią na twoim grzbiecie, Dlaczego ich jednak nosisz, powiedz, proszę cię. *Zimor. Siel.* 316. Kiedy co w ranie uwięźnie czyli utrzmi, że tego wydobyć nie można, bezpieczno. *Perz. Cyr.* 1, 67.

1. TRZMIEL, a, *m*, *[CZMIEL 2], *apis terrestris*; *Rag.* starmẽgl; *Vind.* ropenza, roparniza, navratniza, die Hummel, Erdbiene, Feldbiene; gatunek pszczół kosmatych, w lataniu brzęczących; mieszkają w ziemi w małéj gromadce; wosk i miód podlejszego gatunku. *Zool.* 128. (*distng.* trąd, truteń). Trzmiel bojaźliwy. *Smotr. Lam.* 25.
2. *TRZMIEL, *PRZMIEL, a, *m.*, TRZMIELINA, *PRZMIELINA, y, *ż.*, *evonimus*, gemeiner Spindelbaum, Pfaffenholz, Pfaffenhütlein; *Boh.* brslen; *Ross.* вересклекъ; krzew miernéj wielkości, kwiatki na kształt parasolików, z których rodzi się mały owoc rogaty czerwony, na kształt księżego biretu. *Kluk. Rośl.* 2, 59. *Cresc.* 470. *Syr.* 537. TRZMIELOWY, a, e, Spindel-; *Boh.* brslenowý. Drzewo trzmielowe jest twarde, bladożółte, do drobnych robot tokarskich zdatne. Szewcy najwięcej wypotrzebują na ćwieczki; węgiel z niego upalony dobry do znaczenia. *Kluk. Rośl.* 2, 59.

TRZNĄĆ *cz. jednll.*, popuścić, strzyknąć z stolca, raptem pofejdać, einen dünnen und kleinen Schiß fahren laſſen. Na to dziad: Nie wielka rzecz, miła Pani, że trznę w łóżku.... *Pot. Jow.* 2, 17.

TRZNADL, TRZNADEL, a, *m.*; *Boh.* strnad, strnadek; *Slov.* štrnádka, štrnádel; *Sorab.* 2. schnarl, schnarl, knadž; *Sorab.* 1. sknadž; *Carn.* sternad; *Vind.* sternad; *Croat.* zternadka; *Slav.* stẽrnadica; *Ross.* подорожникъ (podróżnik), просянка (prosianka), песчанка (cf. piasek), иволга, (cf. wywielga); *emberiza flava Klein*; ptaszek wielkości wróbla, koloru żółtawego. *Zool.* 220, der Goldammer. *Sternale zielone. *Haur. Sk.* 287. Trznadle strzykały. *Banial. J* 3 *b.*

TRZODA, y, *ż.*, TRZODKA, i, *ż.*, *demin.*, trzoda owiec etc., toż co stado, mówiąc o bydle; *Ross.* станица; eine Heerde Schafvieh u. ſ. w.; (*Boh.* třjda klasa, cf. rzęd; *Sorab.* 1. cžróda = kupa); *Sorab.* 2. rědowina, (cf. rzęd); *Carn.* zhęda, kardẽlu, *obsol.* zhręda; *Vind.* zhreda, kardelu; *Croat.* chredo, chreda, jata, (cf. jata); *Hung.* tsorda, sereg, (cf. szereg); *Dal.* staddo, kerdelo; *Slav.* siepasha, (cf. spasz); *Ross.* череда; *Eccl.* чрѣда [*grex* 2],

rzęd, szereg, kolej, чередоваться z kolei lózować się; (*Eccl.* чрѣда въ служеніи, очередь *diarium*); *cf. Lat.* *cors, cohors, caterva; cf. *Germ.* Heerde, Schaar; cf. *Chald.* שׁירת *caravana, turma*). Trzoda owiec; *Boh.* braw, (cf. baran). Zostawił wielkie bogactwa, i czeladzi dostatek, i majętności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. 1 *Leop. Jud.* 8, 7. Tysiąc trzód i tyleż stad w paszach mu chadzało. *Otw. Ow.* 170. Na rosistą łąkę chciał odchodzić z trzodką. *Przyb. Ab.* 99. Trzodka młodociana. *Groch. W.* 59. Kościoł jest trzoda owiec, których pan Chrystus pasterzem. *Kucz. Kat.* 1, 180. W zgodzie będzie mieszkać kania z gołębiami I trzody lwów żółtawych nie będą się bały. *Lib. Hor.* 122. trzody owiec, die Schafheerden, die Schafe. *Alias apud oeconomos*: Trzoda, *κατ' ἐξοχήν* = trzoda świni, świnie; *Croat.* kerdelo, (cf. kiernoz), Schweine, eine Heerde Säue; *Boh.* černý dobytek, wepřowný dobytek. — *Fig. tr.* Nie nowina mi bywała całe trzody nieprzyjaciół gromić. *Boh. Kom.* 4, 199. Widzicie sami siły moje, i dziatki, a kiedyż ta trzoda Wnuków mi i pociechy po nich doda. *Ustrz. Troi.* 142. TRZODNY, a, e, stadny. *Macz., Croat.* chrédni; *Hung.* tsordai; (*Eccl.* чредный, очередный kolejny, na którego kolej); Heerde-. Baran trzodny. *Sienn.* 270. Przy owcach wódz trzodny, *dux gregis. Żebr. Ow.* 170. Pastuch trzodny, *Croat.* chredár; *Hung.* tsordapasztor.

*TRZOGŁOWY, *ob.* Trójgłowy.

TRZON, u, *m.*, TRZONEK, nka, *m.*, *dem.*; *Boh.* střenka, nasadka (cf. nasad), nasadiště, toporo, toporko, toporisko, (*ob.* Topor, toporzysko); *Slov.* porisko, ručka (cf. rączka), rukowět, (cf. rękojeść); *Carn.* toporishe, toporishaze, elze, helze, (*ob.* Jelca); *Sorab.* 1. czrónki, dżeržel (cf. dzierżak), tžimadwo, ruczńicza; *Sorab.* 2. zronki, schalki; *Vind.* rozhiza, rug, helze, topar, toparifhe, dershalu; *Croat.* toparische, dersalo, ruchicza, balangya; *Rag.* korize; *Bosn.* koriçe, drrisgjak, ruciça; *Ross.* держалка, дужка, стабель, (cf. ździebło); — §. 1) rękojeść narzędzia, der Stiel an einem Instrumente, der Griff. Trzonki u dłót, noży, świdrów, bywają brzozowe, klonowe. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Trzonek u sierpa, siekacza. *Cn. Th.* 1160. Mała łopatka złota, z trzonkiem konchowym. *Pam.* 85, 1, 136. — *Hist. nat.* Czym u drzewnych roślin jest pień, tym jest u bdłów trzon. *Kluk. Dykc.* 1, 26. der Stiel, auf dem ein Pilz wächst. — §. Trzon, ognisko, na którym się ogień pali. *Ryd.* der Heerd in der Küche. Korzeń ten z jajem na trzonie upieczony, daj jeść choremu. *Sienn.* 48. — §. Trzony, TRZONOWE zęby, *Boh.* třenowni zubowé, temennj, stolička; (*distng.* trnowý cierniowy); *Sorab.* 1. czronowcz, czronowcze; *Carn.* kotshnek; *Vind.* kotnik, kotefhnik, (cf. kątny); *Croat.* kozhnik; *Slav.* kůtnij zub; *Eccl.* чреновныи зубы, чреновые; *molares*, die Backenzähne, w samych kątach szczęk osadzone, szerokie, pieńkowate. *Zool.* 24. *Kirch.* 103. *Wejch.* 36. — *Fig.* Sam czas nad moim dziełem wiecznotrwałym połamie swe trzony. *Hor.* 2, 199. *Nar.* — § 2*) Trzonek, ptak, *larus cinereus major*, eine Art von Wasserhühnern. *Tr.*

*TRZONOG, *ob.* Trzynog. *TRZOPASZCZĘKI, *ob.* Trójpaszczęki.

*TRZOP, a, *m.*; *Boh.* střep; *Ross.* черепъ; *Eccl.* чрѣпъ; skorupa, der Scherben. Bóg ich jako swoje trzopu z gliny Garncarz, tak ich pokruszył w proch i odrobiny. *Pot. Zac.* 113. Glineś stworzył z niczego jednym tylko słowem, Pojrzyj na trzop stłuczony grzechem Adamowym. *Pot. Zac.* 76.

TRZOS, a, u, *m.*, TRZOSEK, ska, *m.*, *dem.*; *Ross.* чересъ; *Eccl.* чрѣслникъ; (cf. *Germ.* ſtrozen); worek na kształt pasa, do opasania się pieniędzmi, *Boh.* nabřišek, (nabrzuszek; *Slov.* opasek, (cf. opaska); die Geldkatze, der Geldgurt, Geldgürtel. Poszedł na wędrówkę, opasany sporym trzosem. *Pot. Jow.* 164. W drogę weźcie laskę tylko, ani mantyki, ani chleba, ani w trzos miedzi. *Sekl. Marc.* 6. Mieszkając na wsi dukatami ponabijać trzoski. *Zab.* 11, 188. (ładunki). Chlubi się dumny, najeżony trzosem, Śmie gardzić temi, co trzosów nie mają. *Kras. List.* 2, 145. majątek, bogactwo, pieniądze; Geld, Reichthum, Vermögen. Więcéj niż głowa z ręką, dokazują trzosy. *Pot. Arg.* 508, (cf. złota szwajca, złoty orzeł). Nie masz równości, kiedy nie równy trzos z trzosem. *Jag. Gr. B* 2 *b.* Zaleca mu się, a trzoska w zanadrzu maca, jakoby go wyłudzić. *Rej. Zw.* 93 *b. Rej. Wiz.* 168 *b.* *TRZOSŁA *plur.*; *Eccl.* чресла; lędźwie, uda, die Lenden. Uderzył nań, odwróciwszy oszczep, i przebił go przez trzosła. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 2, 23. Przebili go w trzosła. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 4, 6. *TRZOSŁO, a, *n.*; *Buris*, krój, trzosło. *Urs. Gr.* 104. das Pflugſterz. Zbogaciwszy się, pogardził płużnemi trzosy. *Pot. Pocz.* 356. Kto wprzód osadził na wolności osła, Niż do lemiesza wprzężony i trzosła? *Chrośc. Job.* 153. Oracz gada o pługu z trzosłem, o lemieszu.... *Rej. Zw.* 6 *b.*

*TRZOWA, *ob.* Trzewo, Trzewa. TRZPIATAĆ, *ob.* Trzpiotać.

TRZPIEŃ, ia, *m.*, śpień, kolec u sprzączki, der Dorn in einer Schnalle. Trzpienie do sprzączek wycinają z blachy stęplami. *Os. Rud.* 560. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 27. *Condilus*, trzpień, oścień, kłykieć, guzik. *Perz. Cyr.* 1, 149.

1. TRZPIOT, u, *m.*, trzpiotanie, trzepanie, klaskanie, szelest, szmer; das Klatſchen, Klopfen, Schlagen, z. B. mit den Flügeln, das Geräuſch; *Carn.* trepet *tremor*; *Vind.* trepetanje, trefenje, trefs = trzęsienie; (*Croat.* trepetanye = dżenie, drgotanie); *Croat.* stròpot, ropot *strepitus*; *Rag.* trepét *tremor*, *palpitatio*; *Bosn.* trepet *horror*, *palpitatio*; *Ross.* трепотъ drżenie. Samiec, kiedy przylata do tęskniącéj zgrai *Alić odmiana, alić trzpiot wesoły wstaje. *Gaw. Siel.* 384. — 2. TRZPIOT, a, *m.*, TRZPIOTEK, tka, *m.*, *dem.*, *personif.* trzepietarz, trzepie co mu ślina przyniesie, lekkomyślny, lekki człeczek, wietrznik, ein leichtſinniger Schwätzer; (*Vind* trep, tröpast, trepez, trepei = blazgon, fircyk, głupiec). Pstrogłowy trzpiot. *Zab.* 6, 8. Ja sama mówiąc prawdę, trzpiotów słucham rada, Jest się zawsze dowiedzieć czegoś, gdy kto gada. *Zabł. Fir.* 24. Słyszał tę bajeczkę od jakiego trzpiota. *Boh. Kom.* 5, 6. Z takim pędem po ulicach latali, jak trzpiotowie, t. j. petimetrowie w Paryżu czynią. *Mon.* 68, 396. Ta panienka, widzę trzpiotek. *Teat.*

24, 141. Kto milczeć nie umie, słusznie go zowią trzepiegrochem. *Pot. Arg.* 426. (trzpiotem). TRZPIOTAĆ, TRZEPIOTAĆ, TRZEPOTAĆ *cz. niedok.*, trzepioce, trzepoce *praes.*, trzpiota, trzepiota, trzepota, trzpiatać *contin.*, Trzepiotnąć *jednl.*; (*Boh.* třepetati se, třepetám se, třepám se *trepidare*, *palpitare*; *Sorab.* 1. čzepetam, čzepecu, rčzepecu, tžepetam, tžepotam *trepido*, *palpito*, *tremo*; *Carn.* trepetáti *trepidare*, trepléti *nictitare*; *Vind.* trepetáti, trepetal, trepčzhem, trepetam, strepetati, obtrepetati, potrepetati = drgotać, drżyć, zadrżyć; *Croat.* trepèchem, trepètati *trepidare*, ropòchem *strepo*; *Bosn.* trepetati, darchjatti od stracha *trepidare*, trepetati, teptiti *palpitare*; *Rag.* trepetatti, trepjetti, streptjetti, treptijm *palpitare*, *tremere*; *Ross.* трепетать = drżyć); skrzydłami trzepać, ulatywać klaskając, klepiąc skrzydłami; *Croat.* perhèchem; *Ross.* встрепенуться, mit den Flügeln ſchlagen, flatſchen, flattern. Szczygieł trzpiotał skrzydłami, i mocniéj nad zwyczaj wyspiewywał. *Węg. Marm.* 1, 237. Ty trzepieczesz skrzydełkami. *Past. Fid.* 131. W sidłach, które ptasznik fortelny rozmiotał, Zrozumiawszy po sobie ptak, że się umotał, Trzepioce. *Żebr. Ow.* 269. Ptaszęta, gdy trzepiocąc usiłują z lepu się otrząść, wszystkiemi w nim ignią piórami. *Pilch. Sen. gn.* 320. W rychle ptak prawy trzpiotnął; *insonuit pennis. Żebr. Ow.* 335. Ptaka trzpiatnienie. *Chodk. Kost.* 32. (trzpiotnienie). Koło Prometeusza trzpiece wrona, klując go. *Petr. Hor.* 2, *R* 2, (*ob.* Wronotrzpiot). Ptaszę, kiedy się już bezpieczniéj rozlata, To już i po wysokich drzewach sobie trzpiata. *Rej. Zw.* 7. Czarci ledwo usłyszą pobudkę łoskotną, Zdumią się i ku górze nagle skrzydły trzpiotną. *Przyb. Milt.* 17. — *Similiter:* Wyciągnął rybę na suszę, i jęła trzepiotać przed nogami. 1 *Leop. Tob.* 6, 5. Mniema, iż pioruny włada, gdy pióro za czapką trzpiata. *Dar. Lot.* 15. szmerze, szeleści, rauſcht. — *De aliis rebus:* Chłop znaczny na koniu, kiedy rękawy około niego trzpiatają. *Rej. Zw.* 58. Włosy mają być nie zbytnie długie, nie mają po ramionach trzpiotać. *Eraz. Ob. A.* (ulatywać szeleszcząc). Widzi zmierzwione włosy, po szyi trzepiocące; *inorzatos pendere*. *Żebr. Ow.* 17. Srebrny pontał na czele misternie przywity wstęgą, na niejże trzpiotał. *Żebr. Ow.* 246. — Trzpiotać się, rzucać się; ſich herum werfen, herum ſchütteln, beuteln. Członkami wszystkiemi miocąc się, po skrwawionéj trzepioce ziemi. *Otw. Ow.* 144. — §. Trzepiotać, drżyć, trząść się; beben, zittern, zappeln. Niebezpieczeństwa dalekiego mało się boimy, ale gdy blizkie, to już drżymy, trzepiecemy od strachu. *Gorn. Wł. G b.* — §. *Transit.* Trzepotać co, z trzepiotem obracać, mit Geräuſch herum treiben. Moc igraszek dziecinnych, tym wieczne burczą w ustach młynki, Tym z kijów wiatr trzepocze jaskrawe płacinki. *Zab.* 9, 373. *Ejssym.—Transl.* Trzpiotać, klekotać, lekomyślnie paplać, trzepać, trzy po trzy; *Carn.* berbrâm, plappern, leichtſinnig ſchwatzen, herſchatzen. Trzpiatacie, by szpacy na wsparze. *Rej. Zw.* 66. Trzepotać modlitwy. *Tr.* — §. Trzepiotać się *recipr.*, trzpiota lekomyślnego z siebie czynić, niestatecznością i wietrznością narabiać; windbeuteln, herum flattern, den Stutzer machen. Jeżeli dawne wieki chciały nas mieć statecznemi, dziś nawet starym trzpiotać się godzi. *Teat.* 22, 59. Trzpiota się i dziwnie stroi. *Teat.* 24, 71. Będziesz tańczyć, hasać, trzpiotać się. *Teat.* 33. *d*, 17. Bliższa już grobu, wiekiem swym sędziwym Przestań się trzpiotać między dziewczętami. *Hor.* 2, 109. *Min.* (»*ludere inter virgines*«). Ją miłość młodą przyniewala Nota, Że się jak koza koło niego trzpiota. *ib.* 110. — Trzpiotać *med. absolute:* Nie k temu oczy wzięliśmy z natury, By je powieką srom tłoczył ponury, Ale abyśmy tam i sam trzpiotali, I w to broni przystojność wglądali. *Zab.* 10, 391. *Zabł.*, (*ironice*). TRZEPIOTOPIÓRY n. p. pieszczot, Zefir łaskotliwy. *Zab.* 10, 56. *Koss.*, piórami trzpiotający, skokliwy, leicht flatternd. TRZPIOTOWATY, a, e, — o *adv.*, TRZPIOTLIWY, a, e, — ie, *adv.*, TRZPIOTOWSKI, a, ie, na kształt trzpiota, wietrzny, lekki; *Vind.* norzhoviten, noroviten, flatterhaft, windig, ſtutzeriſch; (*Sorab.* 1. tžepotaté, tžepotačné drżący; *Bosn.* trepitiv *tremulus*; *Rag.* treptiv; *Croat.* trepitlyiv *trepidus*; *Ross.* трепетный, drżący; *Eccl.* нетрепетно *intrepide*). Trzpiotowaty urazi cię, względu nie mając. *Mon.* 67, 48. Ucho ciekawe, przy języku trzpiotliwym, jest dla roztropnych straszydło, które z daleka mijają. *ib.* 70, 589. Fircyk z uśmiechem trzpiotowskim. *Zabł. Fir.* 18. Wypada z pokoju po trzpiotowsku. *Teat.* 24, *c*, 57. Córka jego, trochę trzpiotowata. *Niemc. Król.* 1, 55, Min trzpiotowatych wynalazek i gorszącą zaletę przypisać trzeba w łeb postrzelonym świstakom. *Teat.* 6, 6. *et* 22, 102. TRZPIOTOWSTWO, TRZPIOTALSTWO, TRZPIOTOWACTWO, a, *n.*, TRZPIOTOWATOŚĆ, ści, *ż.*; (*Vind.* trepezhlivost = płochość, bojaźliwość); świstactwo, lekkość, wiercipiętostwo, wietrzność; *Vind.* norzhovitnost, Flatterhaftigkeit, windiges, leichtſinniges Weſen, Stutzerey, Schwatzhaftigkeit. Jakże to przykre są trzpiotowstwa tych młodych ludzi! *Teat.* 27. *b*, 97. Wolałbym daleko stateczność, niż trzpiotowstwa tych postrzelonych mózgów. *Teat.* 27. *b*, 97. Wiele gadają, nie nie mówiąc; rozumieją, że wszystkich bawi ich trzpiotowstwo, opowiadanie historyek, co nikogo nic nie interesują, obmowa drugich a chwalenie się w każdéj okoliczności, popisywanie się z swoją młodością. *Teat.* 27. *b*, 97. Przez różne trzpiotowactwa i okazywanie swoich dziwnych humorów, są społeczności naprzykrzeni. *Mon.* 71, 354. Trzpiotowstwa wstydzi się Francuz doskonały. *Kras. Pod.* 2, 231. Trzpiotowatość zawsze u starych w poniewierce. *Zab.* 14, 66. Umiem uczynić różnicę między nauką, polorem a trzpiotalstwem. *Teat.* 19, 12.

TRZTACZKA [i, *ż.*, drystaczka, rozwolnienie; Durchfall 2]; n. p. Na piesze woda, a na jezne trztaczka. *Rys. Ad.* 45. TRZTĘĆ, żywe srebro, *ob.* Rtęć. TRZTYKAĆ, *ob.* Przytkać. TRZUNĄĆ *nijak. jednl.*, [*rusk.* trunuty = trącić, cf. *Ross.* тронуть = dotknąć]; n. p. Raną srogą zwątlonemu, w brzuch miecz ostry wtłoczył; Trzunął w tym, i jelita na ziemię potoczył. *Żebr. Ow.* 306; *prosiluit*, runął, er fiel hin.

TRZUSK, *ob.* Trusk, Trzask. TRZUSNĄĆ, TRZUSKAĆ, *ob.* Trzasnąć, Trzaskać.

'TRZUST', a, *m.*, n. p. Ścisnąwszy wpół dusi Antea samego, Noge zaplótł, do trzusta szturmuje nędznego. *Bardz. Luk.* 67.?

TRZY, *m. vir.* TRZEJ; *G.* trzech, (cf. troje); *Num. card.*; (*Boh.* tři, tré; *Slov.* tri; *Sorab.* 2. tschi; *Sorab.* 1. tži, tžo, zi, zio; *Carn.* triji, tri, tri; *Vind.* trye, try, triji; *Croat.* trí; *Bosn.* tri; *Slav. et Rag.* tri; *Ross.* три; *Tart.* tria; *Isl.* thryr; *Svec.* tre; *Isidor.* dhrie; *Ottfried.* thri, dria; Nieders. dree; *Goth.* thrin, thrins; *Anglos.* drie, dreo; *Holl.* dry, drie; *Angl.* three; *Ital.* tri; *Wallis.* tri; *Lat.* tres, tria; *Gall.* troi; *Graec.* τρεῖς, τρία; *Persic.* thre, thri; *Sanscr.* [tri 2], trajam); — trzy, jednym więcéj nad dwa, *Germ.* drey. Trzej noszą trzy żelazne groty. *Miask. Ryt.* 88. Trzej o jednym oszczepie. *Cn. Ad.* 1179. (na jednym zagonie siedzą). Nas było trzy sióstr, to nas nazwali trzy Gracye. *Teat.* 10, 62. Trzy rzeczy w szlacheckiem mieście naganne: dwór wyższy niżli kościoł, karczma okazalsza niżli ratusz, psiarnia budowniejsza niżli szpital. *Rys. Ad.* 66. Na raz zjedzą, coby mogli na trzy razy mieć. *Sekl.* 111. Widziałem ludzi, którzy zjadali za dwóch, ledwie nie za trzech. *Syxt. Szkł.* 265. Trzech królów święto, zjawienia, epifanii, t. j. owych magów, którym objawione było przyjście zbawiciela. *Cer.* 1, 197. szczodry dzień, drey Könige, das Drey-Königs-feſt; trzykrólskie roki. *Vol. Leg* 7, 491; trzechkrólska rata. *Sejm. Grodz.* 2, 74. Trzykrólewska święcona woda ma moc do całego roku. *Gil. Post.* 244. — Na zawodniku siedząc, czeka, kiedy rzeką trzy, żeby poskoczył *Gorn. Sen.* 110. (po trzecie; abo: raz, dwa, trzy). — Trzy, *immensit.*, (cf. *Gallic.* trés-prze-arcy-, cf. *Ross.* n. p. треблаженный *tres-heureux*, cf. po trzy kroć szczęśliwy; *cf. Eccl.* треокаянный przebiedny). Liczba trzy podług nich jest zebranie całéj natury. *Boh. Dyab.* 2, 256, *cf. omne trinum perfectum*; *cf. Ross.* богъ любитъ тройцу, безъ тройцы домъ не строится, въ тройцѣ богъ почиваетъ, (cf. trójca). alle guten Dinge müſſen drey ſeyn. — W istności bóstwa trzy osoby, trójca przenajświętsza. *Karnk. Kat.* 15 *Kłok. Turk.* 166. Nietylko wielkim boga nazwać, ale po trzykroć wielkim. *Sk. Dz.* 735. — Skacze nędznik z dyabłem pospołu gdzieś na trzy skoki. *Rej. Post. H h h* 5. Na trzy zbyty. *Zab.* 6, 162. niezmiernie przesadzając, gar ſehr übermäßig, (*ob.* Zbyt, Zbytek). — *Confusion.* Trzy po trzy plecie. *Teat.* 33. *c*, 30. *Wyb.* troje niewidy; ni w pięć, ni w dziewięć a nieprzerwanie wciąż; durch einander in einem fort, in den Tag hinein. Natretny prędzéj wskóra, choć trzy po trzy plecie. *Teat.* 46. *b*, 56. Zwyczajnie paplocze trzy po trzy, a sama siebie nie rozumie. *Teat.* 53. *c*, 55. Nie z łaskąbyś odszedł od króla, gdybyś plótł dwie po trzy; a u pana boga mniemasz, abyś leda jak sobie łaskę miał zjednać? *Hrbst. Nauk.* 63 *b.* (piąte w dziewiąte, *quid pro quo*). Prawią trzy po trzy czasem, aż złość człeka bierze. *Mon.* 70, 103. Bzdurzysz trzy po trzy. *Teat.* 28. *b*, 10. Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecię iż się onéj między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, tak iż gdy co będzie mówił, jakoby trzy po trzy bajał. *Glicz. Wych. K* 7. Nie przykrzy się Waści trzy po trzy gadać, choć wszystkie słowa mimo uszu moich puszczam. *Teat.* 3, 96. Drwi trzy po trzy, jak w zachwyceniu. *Obr.* 42. Drwi trzy po trzy, konceptów cudzych zażywając. *Opal. Sat.* 188. *Rys. Ad.* 66. — *Parvus numerus:* I trzech groszy nie ma. *Mon.* 65, 91. Powiem wszystko w trzech słowach. *Teat.* 28, 34. I trzech zliczyć nie umie. *Cn. Ad.* 274. *Teat.* 27, 93. Jakoby trzech zliczyć nie umiał. *Cn. Ad* 1262. (wrzkomo nie umie). Nie wiedział, gdzie trzy; nie wiedział co rzec, nie był przy sobie. *Cn. Th.* er wußte weder aus, noch ein. Niewiem gdzie trzy, *aqua mihi haeret*, tu źle a tam gorzéj. *Cn. Ad.* 5. (ani mię tam, ani mię sam). Nie wiedząc gdzie trzy, zdycha, z lecem nie rozumie, Jak go podać lub przybrać, koni krzcić nie umie Faeton. *Zebr. Ow.* 33; (*quid agat ignarus*). — §. Trzy drewna = szubienica, der Galgen. Złodziej osądzony za swą na trzy drewna kradzież. *Kulig. Her.* 280. *et* 45. — §. *Arith.* Reguła trzech, gatunek proporcyi, w któréj z trzech wyrazów znajomych szukamy czwartego nieznajomego. *Geom.* 1, 165. *Łęsk.* 2, 84. die Regel de tri; trójlicz. *Tr.*; *Ross.* тройное правило, золотое правило. — §. *Herald.* Trzy buławy, *herb*; pas rycerski, na nim trzy lilie; do pasa dwie buławy u góry przypięte, jedna zaś pod pasem. *Kurop.* 3, 52. Trzy gwiazdy, *herb*; księżyc rogami do góry a trzy gwiazdy nad nim. *Kurop.* 3, 53 Trzy kawki. *ib.* Trzy korony. *ib.*, verſchiedene Wappen. TRZY —, *in compositis saepenumero mutatur in* Trój-, *quod conferendum:* n. p. TRZYBARWISTY, *ob.* Trójbarwisty. TRZYĆWIERCIOWY, a, e, *dodrantalis. Cn. Th.* 1160, dreyviertelig. Trzyćwierciomurołomny. *Jak. Art.* 1, 212, Dreyviertelcartaunen. TRZYCZEŚCIOWY, *trientalis. Cn. Th.* 1160. TRZYCZĘSTNY, *trifidus. Macz.*, *Ross.* троечастный; *Eccl.* тричастный, dreytheilig. 'TRZYDNIÓWKA, i, *ż.*, trzydniowy przeciąg czasu, *triduum*; dreytägige Zeit; *Rag.* tridni. Po trzydniówce oczekiwania. *Nar. Hst.* 7, 234. *Ross.* тридневновать trzy dni bawić. 'TRZYDROŻE, a, *n.*, trzech dróg rozstanie, *trivium. Macz.*; *Croat.* troypùtje; *Eccl.* трепутіе, дорога на три стороны раздѣляющаяся; rozstajnia potrójna, potrójne rozdroże, dreyfache Wegeſcheide, (*ob.* Trójdrożny). Herkules na 'trójdrodze. *Chodk. Kost.* 25. TRZYDNIOWY, TRZYDZIENNY, a, e, — ie *adverb.*, trzy dni trwający, lub co trzeci dzień przypadający, dreytägig; *Boh.* třidennj, třetjdennj; *Sorab.* 1. tžidneyski; *Vind.* tridanski, triden; *Croat.* tretodnevni, trehdnevov; *Ross.* тридневный. TRZYDZIEŚCI, *G.* trzydziestu, *Num. card*; *Boh.* třicet, třicaterý; *Slov.* tričat; *Sorab.* 1. tžiczetži, zizeczi; *Sorab.* 2. tschižafcža, *Carn.* tridéset; *Vind.* trideſet, trideisti, terdeisti; *Croat.* trideszet; *Bosn.* trideset, tries, tridesti; *Rag.* trîdeset; trîdesti; *Slav.* trideset; *Ross.* тридцать, тридесять; trzy razy dziesięć, dreißig. Po 'trzech dziesiąt lat. *Budn.* 4 *Ezdr.* 10, 46. (po trzydziestu lat). Było tam około 'trzech dziesiąt mężów. *Radz.* 1 *Sam.* 9, 22. (około trzydziestu). Trzydzieści kroć, trzydziestokrotnie, *Vind.* trideſetkrat, terdeistubarti; *Ross.* тридцатью; *Eccl.* тридесять крать, тридесятогубо, тридесятижды. Trzydziestokrotny, *ob.* Trzydziestny. TRZYDZIESTKA, i, *ż.*, jedna trzy-

dziesta część czego; *Vind.* tridesetnizh, tridesetni diel; *Rag.* tridesetniza; (*Croat.* harmiczа *tricesima*, harmiczar *tricesimator*), ein Dreyßigſtel. Chcąc mówić $^{7}/_{30}$, mówię siedm trzydziestek. *Jak. Mat.* 1, 60. *et* 1, 55. TRZYDZIESTNICA, y, ż., *tricesima*, nabożeństwo trzydziestego dnia miesiąca odbywać się zwykłe. *X. Jusz.*, die gottesdienſtliche Feyerlichkeit am dreyßigſten Monatstage. TRZYDZIESTNY, a, e; *Sorab.* 1. tžiczeterć; potrzydziestny, trzydzieści zamykający, dreißig enthaltend, *tricenarius. Cn. Th.* 1160. (*Subst. Boh.* tridcatnjk); *Boh.* tridcatery; *Vind.* tridesetſorten. Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiętny owoc. 1 *Leop. Marc.* 4, 8. (trzydziestokrotny. 3 *Leop.*). TRZYDZIESTODZIENNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* tridcetydennj; dni trzydziestu, dreyßigtägig. TRZYDZIESTOLETNI, ia, ie; (*Boh.* tridcelety; *Vind.* tridesetlieten, terdeistilieten); trzydzieści lat mający, trwający, dreißigjährig. TRZYDZIESTY, a, e, *Num. ord*; *Boh.* tridcaty; *Slov.* tricátí; *Sorab.* 1. tžiczeté, zižety, tžistoterné; *Sorab.* 2. tschižasti; *Carn.* tridesęte; *Vind.* tridesetni, terdeistni; *Croat.* trideszétni, trideszéti; *Slav.* trideseti; *Rag.* trideseeti, -a, -o; *Ross.* тридесятый, тридцатый; po dwudziestym dziewiątym następujący, der Dreißigſte. Pożytek ˚trzydziesty. *Sk. Żyw.* 1, 327. (*potius* trzydziestny, trzydziestokrotny, dreißigfach). TRZYFUNTOWY; *Sorab.* 1. troyohpuntak: *Vind* trifunten, trilibrast; *Ross.* трехфунтовый; dreypfündig. TRZYGARCOWY, dreytopfig, drey Garneẓ enthaltend, (*ob.* Garniec). ˚TRZYGŁÓW, *ob.* Trójgłów. TRZYGODZINNY, dreyſtündig. TRZYGRAN, *ob.* Trójgran. — TRZYGROSZÓWKA, i, ż., pieniądz, potrójny grosz wartający, ein Dreygroſchenſtück; trójgroszniak. *X. Kam.* Moneta miedziana, trzygroszówki, groszówki, półgroszówki, szelągi. *Vol. Leg.* 7, 451. TRZYGROSZOWY, a, e, n. p. Trzygroszowa wina. *Sekl.* 19. za trzy grosze stojąca, tyle wynosząca, drey Groſchen betragend. TRZYJĘZYCZNY, *trilinguis. Cn. Th.* 1161, dreyzüngig; *Sorab.* 1. tžiyazekaté; *Bosn.* trojezicnj; *Rag.* trojezicni; *Eccl.* треязычный; *Ross.* трехъязычный. TRZYKŁYKTY, *tricondylus. Cn. Th.* 1161, dreygelenkig (im Finger); *Vind.* trikosten. TRZYKORCOWY, a, e; *Sorab.* 1. tžikorcžné; trzech korców, dreyſcheffelig. TRZYKROĆ, TRZYKROTNIE, po trzy razy, dreymal; *Vind.* trikrat, tribarti; *Ross.* трикраты, троекратно, трижды; *Eccl.* трищи. TRZYKROTNY, a, e; *Vind.* trikraten, tribarten; dreymalig. Trzykrotna ilość, *trinomium. Ustrz. Alg.* 7. TRZYKSZTAŁTNY, *ob.* Trójkształtny. TRZYKWARTOWY, a, e, n. p. Trzykwartowa miara, *choenix. Cn. Th.* 1161. drey Quart haltend. Flasze trzykwartowe. *Torz. Skł.* 103. Dreyquartflaſchen. ˚TRZYKWART *Subst.*, człowiek pewny mógł razem trzy kwarty wypić, i dlatego go trzykwartym zwano. *Kosz. Lor.* 117 *b*. Dreyquartſäufer. TRZYKWATERKOWE flaszki. *Torz. Skł.* 103. o trzech kwaterkach, von drey Quatierchen. ˚TRZYŁBY, *ob.* Trójłbisty. TRZYLECIE, ia, *n.*, *triennium*, Zeit von drey Jahren; *Bosn* trogocje; *Eccl.* трилѣтіе; *Verb.* трилѣтствую, трилѣствовати, по третіему году быть; *Graec.* τριετίζω, *tertium annum ago.* TRZYLETNI, ia, ie; *Boh.* tříjlety; *Sorab.* 1. tžiletné, tižlětužki, zi lětni; *Sorab.* 2. tschiletni; *Slov.* troroční, triroční; *Vind.* trilieten, tri léta star; *Croat.* tretják, *f.* tretjacha, (*ob.* Trzeciak); *Rag.* troljetni, trechják; *Bosn.* trechjak; *Ross.* трехлѣтный, трилѣтный; trzy lata mający, trwający, co trzeci rok przypadający, dreyjährig. ˚Troletne więzienie. *Petr. Ek. ded.* Cielica ˚trzecioletnia i baran ˚trzecioletni. *Budn. Genes.* 15, 9. TRZYLISTNIK, a, *m.*, *satyrium*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 3, 52, storczyk; *Rag.* triparstaz; *Vind.* zepetez, Stendelwurz, Knabenkraut. *Syr.* 762. TRZYLISTNY, TRÓJLISTNY, *trifolius. Syr.* 702. dreyblätterig. TRZYŁOKCIOWY, *tricubitalis*, dreyellig. *Cn. Th.* 1161, *Boh.* tříloketnj; *Croat.* troylakten; *Eccl.* трилакътный. Mieści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deskach trzyłokciowéj trumny. *Mon.* 70, 598.

Pochodz. ob. *Troi etc.* (v. quae sequuntur post *Trzymać*), ob. *Trzeci.*

TRZYMAĆ *cz. contin.*, TRZYMYWAĆ *częstl.*; *Boh.* držeti; *Vind.* dershati; *Hung.* tartom; *Ross.* держать; — §. 1) trzymać co w ręku, ˚dzierżeć; etwas halten mit einer Hand, feſt halten, *pr. et impr.* Arystoteles, gdy się spać gotował, tedy zwykł był w ręce trzymywać kulę żelazną nad miednicą. *Sak. Probl.* 229. Trzymaj, coś uchwycił. *Cn. Ad.* 945. Nie już ten trzyma, kto co wskok ułapi. *Zab.* 15, 248. Od śmiechu trzymał się za boki. *Kras. Baj.* 113. Trzymam co słabo, za ogon. *Cn. Ad.* 1179. Trzymaj mocniéj, żeby nie upadło; *Ross.* держи крѣпче. Trzymać kogo za rękę *Ross.* держать кого за руку. Trzymać wilka za uszy, (*ob.* Wilk, cf. złapałem Tatarzyna, a on mię sie ima). Dwóch się trzymają mocno za czupryny. *Jabł. Ez.* 4. (targają się). Do chrztu trzymać, zur Taufe halten. Mój sąsiad trzymał ją z moją siostrą (do chrztu). *Teat.* 45. *c*, 79. *Wyb.* — *Aliter quam manibus:* Przypatruje jéj się, i trzyma w niéj oczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 6. wlepia, er heftet die Augen auf ſie, hält die Augen auf ſie gebeftet. Póki go widzieć mogła, oczy w nim trzymała, Potym na same tylko już żagle patrzała. *Papr. Ryc.* 23. Głowę prosto trzymać. *Ld.* — *Sic etiam reciproce:* Trzymać się, *quoad statum corporis*, prosto, pięknie; ſchöne Stellungen machen, ſich in einer ſchönen Poſitur halten, ſich eine ſchöne Stellung geben, ſich ſchön tragen, halten. Ludzie krzywonodzy nigdy krzepko i mocno na nogach trzymać się nie mogą. *Mon.* 69, 1064. Tancmistrz uczył ich, jak z gracyą chodzić, trzymać się, obrócić. *Teat.* 24, 82. *Czart.* Skutek nauki tanecznéj, dobre trzymanie się. *Kras. Pod.* 1, 291. gute Haltung, Stellung deš Körperš. Kształt dobrego się trzymania i noszenia w ubiorach. *Xiądz.* 125. Sposób trzymania się przystojnego, czyli to w chodzie, czyli w spoczynku, oznacza osobę uczciwą i dobrze wychowaną. *Mon.* 72, 498; *oppos.* niezgrabność chodu i trzymania się.... *ib.* 72, 388. Układ, postępowanie, trzymanie się aktora, nie mogą być też same w tragedyi, co w komedyi; komedya i tragedya mają każda właściwe sobie gesta. *N. Pam.* 2, 225. — §. Trzymać, zatrzymywać, nie puścić, przytrzymywać; halten, feſt halten, nicht laſſen. Trzymać kogo, żeby nie upadł. *Cn. Th.* 1162; żeby nie uciekł. *Ld.* Gdy Dejotara wielu na konia wsadziło, żeby się jeszcze na

nim mógł starzec trzymać, zwykliśmy się dziwować. *Siem. Cyc.* 378. Tego psa trzymaj na łańcuchu *Ross.* держи собаку на цѣпи, на привязи. Patrz, wiele jest rzeczy, które mię w kościele moim słusznie trzymają: trzyma mię poważność jego, trzyma świętość .... *W. Post. Mn.* 484. Trzymać kogo w kluzie, więzić go. *Cn. Th.* 1162. Na morzu go wiatry trzymają przeciwne. *Groch. W.* 2. A jeszcześ go licho trzyma, on tu widzę nocować będzie! *Teat.* 55. *e*, 8. Jeszcze ich tu czarci trzymają! *ib.* 55. *e*, 48. hat ſie denn der Henker noch hier! Pod czas im bogomyślność i snu zabraniała, Która je całe nocy bez spania trzymała. *Groch. W.* 302. (nie dopuściła im spać). Dawaliśmy plac Turkom do potrzeby; ale cały dzień trzymała ich rada. *Jabł. Buk. N* 2. (bawiła, zabawiała, zajmowała, trudniła ich). Jak przyjechał, febra go ruszyła, która go dni 17 trzymała. *Gwagn.* 78. Mówimy: mamy febrę, a ta nas ma raczéj; przeto należałoby się wspak mówić: febra nas trzyma; a tak podobnym sposobem: bogactwa trzymają lub w szpony wzięły łakomych. *Pilch. Sen. list.* 4, 147. Był ten człowiek przez 37 lat w chorobie trzymany. *Sekl. Joan.* 5. Dowiedziawszy się Jezus, iż człowieka tego już od dawnego czasu choroba trzyma, rzecze mu: chcesz być zdrów? *Sekl. Joan.* 5. Poruszeniem téj wody zostawał zdrów, którąkolwiek chorobą był trzymany. *ib.* Ból srogi, Od głowy ciało jego trzymał aż do nogi. *Jabł. Tel.* 208. — *Similiter:* Długo cię ten błąd trzymał. *Jabł. Tel.* 184. długo się ciebie nie puścił, długo w nim zostawałeś, er hielt dich lange gefeſſelt. Mahometa łakomstwo się bardzo trzymało. *Baz. Sk.* 341. — Trzymam się gdzie, nie wychodzę. *Cn. Th.* 1162. ſich inne halten, nicht ausgehen. — Trzymać się czego, nie puścić się czego, przytrzymywać się; ſich an etwas anhalten, ſich woran halten, *pr. et tr.* Trzyma się, jak pijany płota. *Cn. Ad.* 1179. *Kłok. Turk.* 34. (nieodstępnie się przywięzywać). Persowie trzymają się nauki Halego. *Star. Dw.* 56. (nieodstępnie są do niej przywiązani). Trzymać się czyjej strony *Ross.* держаться твердо чьей стороны, не отставать отъ чего либо. Żadnego dzieła stale się trzymać nie zwykł. *Ust. Konst.* 2, 219. (nie trwał przy żadnym, nie wytrwał). Bożkowi Seimi (Litwini) kokosze bijali, prosząc, aby się ich słudzy trzymali. *Stryjk.* 144. (aby im wiernymi zostali). Żarty się ciebie trzymają. *Teat.* 36. *c*, 105. (nie opuszczają cię, ustawicznie całyś w żartach). Z dawna się to trzyma białych głów, że siwych nie lubią. *Budn. Apopht.* 87. (mają to do siebie). Coś na nas niewinnych włożył, twegoż kościoła trzyma się jawnie. *Zygr. Pap.* 313. *Falib. T.* es klebt ihm an. — *Simil.* Baje, jedna rzecz drugiéj się nie trzyma. *Kras. Pod.* 2, 233. nie klei się, nie wiąże się, związku nie ma, trzy po trzy, piąte w dziewiąte; es hält nicht zuſammen, hat keinen Zuſammenhang. — *Absque Genit.* Teraz jesteś na wszystkie przypadki ostrzeżonym, trzymaj się. *Teat.* 1, 36. nie ustępuj, walcz mężnie; nie dawaj się, trwaj, poczynaj sobie mężnie, halte dich, gib nicht nach. — *Sic etiam active:* Trzymać kogo, serca dodawać. *Cn. Ad.* 1162. einen beym Muthe erhalten. — Trzymać, wstrzymywać, hamować; zurück halten, hemmen. Trzymać się od gniewu. *Cn. Th.* 1162. Język trzymać za zębami. *Teat.* 10. *b*, 44. (nie paplać). Konia krótko trzymać, (*oppos.* puścić mu), ein Pferd kurz halten. — *Inde transl.* Pospólstwo dwoma cuglami trzymać, i za sumnienie, wiecznego, i za rękę, doczesnego karania postrachem. *Kłok. Turk.* 123. Trzeba tę panienkę krótko trzymać. *Teat.* 7, 31. *Pilch. Sall.* 266. Umiał go trzymać, i mądrą radą prostować. *Sk. Dz.* 375. Trzymać kogo na wodzy, mieć w karności. *Cn. Th.* 1162. Trzymać żonkę w ryzie. *Teat.* 33, 11. — *Simil.* Ostrze kogo trzymać, ſcharf halten. Pod biczem go trzymać nie przestaje. *Przyb. Milt.* 46. — *Simil.* Trzymać piersi ciepło, (*cf.* chować), warm halten. Wierz mi, trzymaj się ciepło w łóżku. *Teat.* 20, 109. Trzymać zawsze głowę, nogi i żołądek ciepło. *Mon.* 70, 228. — §. Trzymać na sobie, sobą wstrzymywać, hamować, odpierać; mit ſeiner Perſon aufhalten, abwehren. Drudzy to Koklesowie, którzy wielkość pogańską na sobie trzymali. *Papr. Gn.* 209. Naparł król tak potężnie nieprzyjaciół, że trzymając ich na szabli, dał tym czasem sposobność skrzydłowym do uszykowania się. *Nar. Hst.* 2, 379. (sobą odpierał). — *Similiter:* Deukalion do Pirry: nas dwoje człowieczy rod (po potopie) na sobie trzymamy. *Otw. Ow.* 22. (na nas dwojgu tylko polega, zawisł, żeby nie wyginął). Trzymać na sobie = dźwigać, nosić; tragen, auf ſich haben. O nim historya siła mówić musi, gdy czasu swego siła na sobie trzymał. *Gorn. Dw.* 316. (miał wiek na swojej głowie). Zakwitnęła ta winna macica, nie jednym rodzajem kwiecia, ale wizerunek wszystkich kwiatów na sobie trzymała. *Birk. Krz. Kaw.* 31. (jawnie przedstawiała). Do głębszych nauk przyjść nie mogli u Pytagoresa, ażby milczenie przez pięć lat na sobie trzymali. *Lat. Kom. A*, 2 *b.* wytrzymali, znosili, wytrwali, aushalten. — *Similiter:* Trzymać czoło, pierwszeństwo, prym mieć = utrzymywać się w pierwszeństwie, den Vorrang haben, behaupten. Między pismami Seneki czoło trzymają listy. *Pilch. Sen. list. pr.* — §. Trzymać, zachowywać, utrzymywać; aufbewahren, behalten, bewahren, verwahren. Nie mamy gniewu długo trzymać przeciwko nieprzyjacielowi. *Papr. Koł. P b.* Groll hegen. Człowiek długo trzyma gniew w sobie. *Sienn.* 428. My takowy upor dziś właśnie trzymamy, Gdy się o co na kogo rozgniewamy, Już na oczy do śmierci niechaj nie przychodzi. *Papr. Koł. P b.* Trzymać tajemnicę, chować, nie wydawać. *Cn. Th.* 1162. Nie można się już odkryć; owszem teraz dopiero stan mój trzeba mieć w trzymaniu. *Pot. Arg.* 26. w zamilczeniu, w utajeniu, w sekrecie; im Verborgenen, geheim, verſchwiegen. — *Aliter:* Te ceremonie kościelne, które pod kościołem Rzymskim trzymają, z żydowskich zwyczajów są z wielkiéj części wzięte. *Sekl.* 107. obserwują, zachowują, strzegą, beobachten. Trzymać się, zachowywać się, utrzymywać się, zostać się, trwać, potrwać; ſich erhalten, bleiben. Nigdy się rząd nie trzyma długo niełaskawy. *Bardz. Trag.* 433. Numidya, póki się zgadzała z krainami sąsiedzkiemi, trzymała się przy wolności, ale potym, gdy się wszczęła niezgoda, była podbita od Arabów. *Boter.* 251. Panów swoich surowością,

w rządzie się dobrym trzymali. *Star. Ryc.* 26. Subtelną rumianość brały piersi bite, Równie jako jagody winne, gdy się grono Jeszcze nie doszłe, trzymać poczyna czerwono. *Otw. Ow.* 123. (czerwienieje). Rozkosz i swawola zwyczajnie przy wielkich dostatkach trzymają się. *Karp.* 4, 38. (wieszają się, gnieżdżą się, płużą). W pamięci się nie trzyma rzecz dopiero wszczęta, I o sobie sam starzec nawet nie pamięta. *Zab.* 8, 388. (wypada z pamięci). — §. Trzymać, posiadać, dzierżeć, mieć w dzierżeniu; beſitzen, haben, halten. Ej po coż, rzekną, tyle jeden zakon trzyma! *Zab.* 12, 236. Lepsze jedno już trzymane, niżli dwoje spodziewane. *Jak. Baj.* 130. (lepiéj mam, jak będę miał, lepsza chwała bogu, niż da pan bóg). Wieś arędą trzymać. *Teat.* 26. *b*, 85. w dzierżawie, zur Pacht haben, halten. Trzymam pańską karczmę. *Teat.* 54. *c*, *B* 2. dzierżawię. — Na siebie trzymać, nie puścić w arędę; nicht verpachten, ſelbſt beſitzen, verwalten, z. B. ein Gut. — §. Trzymać w sobie, mieścić w sobie, brać w się, obejmować; in ſich halten, in ſich enthalten, halten. U téj szynkarki miara sprawiedliwsza, nie taka jak u drugich, co to ledwie półkwarty buteleczka trzyma, a za kwartową przedają. *Teat.* 22. *b*, 106. — §. *De variis negotiis*: Trzymać szkołę, straż etc.; Schule halten, Wache halten. Wygnany Dyonizy trzymał szkołę w Koryncie, i ztąd miał wyżywienie. *Budn. Apopht.* 105. Ojciec Bartłomiéj na zamku na ten czas kaznodziejski stolec trzymał. *Falib. R* 3. er hielt die Predigten, hatte die Kanzel über ſich. Wartę mu trzymać kazano nad nami. *Birk. Podz.* 9. — §. *Impensis sustinere*: Trzymać, utrzymywać kosztem; unterhalten, halten, Koſten verwendend. Próżność wzbudza do trzymania wielkiéj sług liczby. *Zab.* 16, 12. Co to za zbytek, trzymać darmostojów, wiercipiętków, kręciwąsów, darmojedów, moczymordów! *Mon.* 71, 483. Po coż cię cudzych rzeczy ten stan w oczy kole, Czy ich odziewasz, czyli trzymasz na twym stole? *ib.* (czy ich żywisz, karmisz?). Dłużéj mój nauczyciel dla dziwactw różnych trzymany być nie mógł. *Mon.* 74, 229. (trzeba było go odprawić, oddalić). Ja go przez 6 miesięcy trzymałam na swoim koszcie u perukarza. *Teat.* 1, 125. ich habe ihn lernen laſſen. Ja go moim kosztem za granicą trzymałem. *Teat.* 35. *c*, 15. ich habe ihn in der Fremde unterhalten, habe ihn reiſen laſſen. Ociec jeśli syna chce mieć gospodarzem, doma przy sobie niechaj go trzyma a bawi. *Gliez. Wych. L* 1. — *Similiter*: Wielkie zjazdy swym nakładem na siebie trzymał. *Petr. Ek. ded.* — §. Trzymać słowo, obietnicę, wiarę, umowę, chować, dotrzymywać, stać w słowie; ſein Wort, Verſprechen u. ſ. w. halten. Uczą, że wiara albo słowo poprzysiężone heretykom, nie ma się trzymać. *Zygr. Pap.* 124. Trzyma słowo przyrzeczone Wszem narodom uczynione. *Ryb. Ps.* 207. Kto swym przyjaciołom wierności nie chowa, jakoż ją nieprzyjacielowi trzymać ma! *Ezop.* 75. — §. Trzymać kogo na słowie, na rzeczy, na obietnicach, przewlekać jego nadzieję; einen mit Worten und Hoffnungen hinhalten, mit Verſprechungen herum ziehen. Białe głowy trzymają na słowie sługi swe, że ani łaski znacznéj, ani niełaski widomej pokazać nie chcą. *Gorn. Dw.* 309. Tatarowie, iż i od Moskiewskiego, i od króla Polskiego upominki brali, obudwu też na rzeczy trzymali. *Gwagn.* 615. (uwodzili). Téj choroby wszyscy lekarze, wiele obiecując i długo na obietnicach trzymając, zleczyć nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 431. — *Aliter*: Trzymać kogo słowy, bawić rozmową. *Cn. Th.* 1161. aufhalten, verweilen. Trzymać słuchacze, *attentos tenere animos. ib.* 1162. geſpannt halten. — §. Trzymać na jaką kartę, stawić albo grać wciąż na nią, auf eine Karte halten, immer darauf ſetzen, ſpielen. Nieszczęśliwy gracz na wszystkie karty trzyma, azaliż jedna faworytka dopisze. *Teat.* 10, 51. — § Trzymać co w jakiéj cenie, in einem gewiſſen Preiſe halten. Oj co za konie! jak drogo je trzymał? *Teat.* 15. *c*, 75. od czego nie dał? wie hoch hielt er ſie? — *Similiter*: Trzymać co skąpo, nie użyczać, nie przedawać, zatrzymawać na drogi czas. *Cn. Th.* 1162. mit etwas ſparſam zurück halten, nicht heraus rücken, es hoch halten, theuer bieten. — §. *Sentiendo, credendo, judicando*: Trzymać, mniemać, rozumieć, sądzić, dzierżeć, utrzymywać; *Vind.* sa tu dershati, mieniti, meynen, urtheilen, halten, eine gute oder ſchlechte Meinung haben. Wielki głupiec, co się sam za mądrego trzyma. *Hor. Sat.* 211. Im więcéj w kim godności, tym mniéj o sobie trzyma. *Opal. Sat.* 116, *Eccl.* велемудрствую, много о собѣ думаю, высокоумствую. O nim dobrze trzymałam, ale mnie czas nauczył. *Teat.* 10, 100. Licho trzyma o jéj sercu. *Teat.* 11, 47. Zbyt wiele o sobie trzymać, nie jest znać ludzi i siebie samego. *Mon.* 65, 110. Źle trzymasz o nim, bo go nie znasz dobrze. *Teat.* 15, 6. Nauczysz się lepiéj trzymać o poczciwych ludziach. *ib.* 9, 20. Skłobuziałeś i zdanie dziwne cię uwiodło, Że o twych ziomkach wszystkich trzymasz nazbyt podło. *Mon.* 70, 156. Tezeusz starał się, aby nie był w podejźrzeniu ród jego, a o nim na wszystkiém dobrze trzymano. *Glicz. Wych. B* 5 *b.* Statecznie mi pomożecie; chybabyście się już od swoich przodków wyrodzili; czego ja o was nie trzymam. *Biel.* 57. (nie obawiam się). Saduceuszowie nic nie trzymają o zmartwychwstaniu, o duszy, o aniołach. *Sk. Żyw.* 1, 441. nie wierzą w to, za nic nie mają, ſie halten nichts davon. Wielu teologów trzyma, iż w czyscu niemasz ognia. *Boh. Dyab.* 3, 93. — *Similiter*: Doktor na katedrze theses trzymający, siła mów od dysputatorów przeciwko sobie usłyszy. *Birk. Gl. Kon.* 35. (broniący, utrzymujący, defendujący). — §. Trzymać za kim, trzymać z kim, stać przy kim zdaniem, obstawać; es mit einem halten, ſeiner Meinung ſeyn, ihm beypflichten, beyſtimmen. Ujrzą wnet oczyma swemi, Że pan trzyma za dobremi. *J. Kchan. Ps.* 16. Trzymać dłużéj z ludźmi takiego gatunku, było to na niechęć powszechną wystawić się. *Ust. Konst.* 1, 138, (cf. nakładać z kim). Trzymać się czyjego zdania *Ross.* придерживаться чьего мнѣнія. — *Similiter*: Trzymać na kogo, kreskować nań, pisać się na niego, galić na niego; einem ſeine Stimme geben, auf ihn halten. Mieczysław na państwo obran, acz Mali Polacy na Kazimierza trzymali. *Papr. Ryc.* — *Oppos.* Trzymać przeciw komu, gegen einen auftreten. Wybacz miły Zenonie, że trzymam przeciwnie twemu zdaniu. *Zab.* 14, 145. —

§. Trzymać co pod kluczem *Ross.* держать что за замкомъ, беречь въ заперти. — §. Trzymać pióro w jakim zgromadzeniu *Ross.* быть письмоводителемъ въ какомъ обществѣ. — §. Trzymać miasto w oblężeniu *Ross.* держать городъ въ осадѣ, осаждать. — §. 2) *Verb. med.* Trzymać, nie łamać się, nie puścić; halten, nicht brechen, feſt bleiben. Goździ ten trzyma; ta tarcica trzyma. *Tr.* Lód na Wiśle trzyma. *Ld.* TRZYMACZ, a, *m.*, ten, który co trzyma, der Halter, der etwas hält. *Tr.* TRZYMADŁO, a, *n.*, narzędzie do trzymania, ein Werkzeug zum Halten. Trzymadło do powiek pod czas operacyi. *Czerw.* 33. — Trzymadło w drukarni, w którym manuskrypt, der Tenakel.

Pochodz. *trzymonaw*; *dotrzymać*, *natrzymać*, *otrzymać*, *potrzymać*, *przetrzymać*, *przytrzymać*, *utrzymać*, *wytrzymać*, *wytrzymałość*, *zatrzymać*, *strzymać*, *wstrzymać*, *wstrzemięźliwy*, *wstrzemięźliwość*, *wstrzymałość*.

TRZYMIARÓWY, a, e, trzech miar; *Ross.* тремѣрный, von drey Maß. TRZYMIESIĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*, dreymonatlich, kwartalny, vierteljährig; *Boh.* třiměsyčný; *Slov.* třiměsyčný; *Sorab.* 1. tžimeszaczki; *Vind.* trimeſezhen, fhtertezhuolieten, kvatern; *Ross.* тримѣсячный, трехмѣсячный. Trzymiesięczna pszenica jara, która we trzy miesiące do dojźrzałości przychodzi. *Syr.* 928. Czas trzymiesięczny, kwartał *Eccl.* тримѣсячіе, время трехмѣсячное. TRZYMILNY, a, e, trzy mile mający. *Cn. Th.* 1162, dreymeilig.

TRZYMONAW, a, *m.*, TRZYMONAWEK, wka, *m.*, *dem.*, *remora*; ryba, mająca na głowie kolce poprzecznie wielą rzędami osadzone, któremi zwykła się czepiać okrętów; gdy wiele ich się przyczepi, wstrzymują pośpiech żeglugi. *Zool.* 179. der Schiffhalter, Sauger, ein Seefiſch; *Carn.* ekina; *Ross.* прилипало, держиладія.

*TRZYNY, yn, *ż.*, ziarna niecałe, (*Etym.* trzeć), odjemne, zgoniny, [chmuła; Spreuſtaub 2], Spreukörner, (cf. zczynki). Żyto moczone ze trzynami albo plewkami, koniom dawane, czyni je tłuste. *Syr.* 915, [*ob.* Tryna 4].

TRZYNADEL, ptak, *ob.* Trznadl.

TRZYNAŚCIE, *G.* trzynastu; *Num. card.*; *Boh.* třinact; *Slov.* trinácte, trinást; *Sorab.* 1. zinacže; *Sorab.* 2. tschinaſczo; *Vind.* trinaist, trynaist; *Croat.* trinajzt, trinâyszt; *Slav.* trinaést; *Rag.* trînaest; *Bosn.* trinaeste, trinadeste, trinaesti; *Ross.* тринадцать, тринадесять; trzy nad dziesięć, dreyzehn. *Trojenaście. 1 *Leop. Num.* 29, 13. Trzynaściekroć, *Vind.* trinaistbarti, trinaistkrat; *Eccl.* тринадесять крать, тринадесятижды. TRZYNAŚCIORO, rga, *n.*, trzynaście sztuk czego, mianowicie różnéj płci, dreyzehn Stück, beſonders verſchiedenen Geſchlechts; *Slav.* trojenastero. TRZYNAŚCIORY, a, e, TRZYNAŚCIORAKI, a, ie, — o *adv.*, trzynastu różnych gatunków, dreyzehnerley; *Boh.* třinácterý. TRZYNASTOLETNI, ia, ie, lat trzynaście mający, dreyzehnjährig; *Boh.* třináctiletý. Trzynastoletni chłopiec. *Chod. Gesn.* 237. TRZYNASTY, a, e; *Boh.* třinacty; *Slov.* třinástí; *Sorab.* 2. tschinasti; *Sorab.* 1. žinatý; *Vind.* trinaisten, trinaisti; *Croat.* trinayszti; *Rag.* trinaesti, trinadeesti; *Slav.* trînaesti; *Ross.* тринадесятый, третійнадесять; *Num. ordin.*; po dwunastym następujący, der Dreyzehnte. U stołu rachuje, czy niemasz trzynastego; skoro jest, już stracił apetyt. *Mon.* 65, 127. *Zarn. Post.* 2, 293 *b.* *Trzeciegonastego roku. *Budn. Genes.* 14, 4. TRZYNOCNY, a, e, *trinoctialis*, dreynächtig. *Cn. Th.* 1163; *Sorab.* 1. tžinoene. Trzynocny czas, *trinoctium*. *Cn. Syn.* 896. TRZYNÓG, u, *m.*, TRZYNOŻEK, żka, *m. dem.*, dryfus, der Dreyfuß; *Boh.* třinůžka, třinožnjk; *Slov.* trmožnjk; *Sorab.* 1. trébus, tžinohaté kotow; *Carn.* trinoga, kósiza; *Vind.* trinog, trinogauniza, troinogatiza, trinoga, tripeſh, tribof, drifuf, (trinogatník = tygiel, rynka; trinog = męczyciel, kat); *Croat.* troynog, trojnok; *Rag.* trínogh, trinògh, tronògh; *Bosn.* trinoga, sagjak; *Slav.* sackak, (trinoga, randlika = rynka); *Ross.* треногъ, треножникъ; *Eccl.* таганъ, (cf. sagan). *Trzenog. *Urs. Gr.* 173. Trzynog. *Mon.* 73, 591. Jak z trzynogu Delfickiego, dawał o wszystkim swoje wyroki. *Mon.* 67, 495. Co najsłodszéj zebrawszy śmietany W spore pod wieczór nalała trzynogi. *Tward. Daf.* 44. TRZYNOGI, TRÓJNOGI, a, ie, TRONOGI, TRZYNOŻNY, a, e; *Boh.* třjnohý, trenohy; *Sorab.* 1. tžinohaté; *Carn.* trinog; *Vind.* trinogen, trinogast, (trinogni = męczeński); o trzech nogach, dreyfüßig. Trójnogi starzec w parze w czwornogim dziecięciem Czołga się opłakanym na ziemi przygięciem. *Zab.* 8, 395. *Koryt.* Trójnożne Delfu stoły. *Mon.* 71, 156. Z garnca *tronogiego abo na dynarze stojącego, chwytają pokarmu. *Eraz. Ob. F.* *TRZYNOŻYĆ kogo *cz. niedok.*, strzynożyć *dok.*, *strynożyć, *strzenożyć, sternożyć; *Ross.* стреножить; trzy nogi krępować n. p. koniowi, dem Pferde drey Füße koppeln, *fig.* związać, pętać, feſſeln. Ledwie że ziemi dopadł, ledwie się położył, A już Tatarzyn węzłem ni raka ztrzynożył. *Pot. Jow.* 32. Skoro trzech nieprzyjaciół żołnierz jeden hoży Bolesławow w pogoni arkanem strynoży I królowi przywiedzie.... *Pot. Pocz.* 504. TRZYOCZNY, a, e, dreyäugig, n. p. *Triophtalmos*, drogi kamień trzyoczny, t. j. trzy oka reprezentujący. *Chmiel.* 1, 661. TRZYPALCOWY, TRÓJPALCZASTY, a, e, *tripollicaris*. *Cn. Th.* 1163; dreyfingerig, dreyzehig, dreyfrallig, drey Finger dick; *Eccl.* треперстный. TRZYPASZCZĘKI, *ob.* Trójpaszczęki. TRZYPIĘDZISTY, *trium palmarum*, *Graec.* τριοδιδαμος; *Vind.* tripeden, treh pedi, dreyſpannig. *Cn. Th.* 1463. TRZYPIENIĘŻNY, a, e, *triobolaris*, dreybellerig, für drey Heller; cf. trójpieniążek, trójhalerz. TRZYPIĘTRY n. p. dom *tristega*. *Cn. Th.* 1163; *Vind.* tripoden, triskladen; *Eccl.* трекровный, dreyſtöckig, z. B. ein Haus mit drey Stöcken. TRZYRADŁA, *herb*; radła trzy od pługa końcami do góry. *Kurop.* 3. 56. *et* 53, ein Wappen. TRZYRAŹNY, *ob.* Trójraźny. TRZYROGI, TRZYROGATY, *ob.* Trójrogi. TRZYSĄCZNY, *trinodis e. g. clava*, o trzech sękach abo rogach. *Cn. Th.* 1163, dreyknorrig. *Cn. Syn.* 896; *Sorab.* 1. tžiszukowité. TRZYSĄŹNIOWY, a, e, n. p. Trzysążniowa laska. *Mon.* 67, 212, dreyklafterig. Postanowić, wiele poddany lasek trzysążniowych w szerz i wzdłuż wyorać powinien. *Mon.* 67, 212. TRZYSOWITY, n. p. Trzysowitowa chustka. *Syr.* 1291, w troje złożona, dreyfach. TRZYSTA, *G.* trzechset; *Num. card.*; *Boh.* třjsta; *Sorab.* 2. tschi huderte, zi sta; *Vind.* tristu; *Slav.* trista; *Ross.* тристa; trzy razy sto, dreyhundert. Niech cię

trzysta katów weźmie. *Teat.* 43. *c*, 57. *Wyb.* Jak u trzysta dyabłów możesz to mówić? *Teat.* 22, 24. Leonidas z trzema sty oparł się pietnastu tysięcom. *Zab.* 6, 383. Kapitan nad trzema sty konnych. *Warg. Wal.* 234. TRZYSTOPNY, na trzy stopy długi, szeroki. *Cn. Th.* 1163, dreyſchuhig, dreyfüßig. TRZYSTOLETNY n. p. Nestor. *Hor.* 1, 226, trójwieczny; *Vind.* tristulieten, dreyhundertjährig. I Nestor swego Antylocha Nie zawsze starzec trzystoletni szlocha. *Mon.* 70, 212. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokujesz, Kłoto dzisiaj może nić przetnie. *Tol. Saut.* 62. TRZYSTRUNNY, a, e, o trzech strunach, dreyſeitig; *Vind.* tristranski, tristranen. TRZYSZCZEPNY, na trzy części się szczepiający, dzielący, trzyczęstny, *trifidus. Mącz.*, dreyſpaltig. TRZYTULNY n. p. basza, z trzema ogonami końskiemi czyli chorągwiami. *Kłok. Turk* 61. trójbunczuczny, Baſcha von drey Roßſchweifen. TRZYWDAR, *herb*; trzy krzyże w jeden się angul w środku tarczy schodzące, na lewej gwiazdy trzy. *Kurop.* 3, 53, ein Wappen. TRZYWŁOSY, *tripilis*, dreyhärig. *Cn. Th.* 1163. TRZYWZORNY, *trilix*, trójnitny, dreydrähtig. *Włod.* TRZYZĘBATY, *ob.* Trójzęby. TRZYZIARNISTY, *tricoccus. Cn. Th.* 1163, dreykörnig.

T U.

TU *adv. loci*; *Boh.* tu, zde, teď, tady, tudy, (cf. tędy); *Slov.* tu, tuto, teď, zde; *Sorab.* 1. tu, tude, tuhde, tudy; *Sorab.* 2. tu, tud, tuder, tudi, tuh hěw, tuh szém, hew, how, höw, höwko, höwkor, (cf. haiw); *Carn.* tudi, tukaj, tukej, letu, letukej, lêsèm, lesim, sèm, semkej, (cf. sam!) *Vind.* teystu, tukai, to, tose, tukaiſem, tuſem, toſem, ſemkai, taſem, leto, ſem, stuſam, od ſod; *Croat.* szém, amo, ovamo (cf. owo), szimo, ovde (*ob.* Owdzie), (tote, totu = tam); *Slav.* ovdi, evo, (tu, túde = tam); *Hung.* itt; *Rag.* tûj, tôti, tàmo, onàmo, ôndi, ovàmo, simmo; *Bosn.* toti, tutu, tûtû to mjesto, ovde, ovdi; *Eccl.* тоу, тувъ, сьдѣ, сѣмо, тѫда tam тѫдѣ tamtędy); *Ross.* сюда, сюды, здѣсъ, (туда tamtędy, тутъ = tam, кто тутъ kto tam?); cf. *Graec.* ἐνθα. — tu, *quietis* = na tym miejscu, hier. Źle tu na Wc Pana, dwunastu ludzi szukają go. *Teat.* 23. *b*, 41. Już ja odchodzę, nie masz tu co robić. *Teat.* 27. *b*, 96. Czegoż tu chcą ci ludzie? *ib.* 52. *c*, 42. Tu, tu = tu-tam; *Slav.* ovdi óndi; *Eccl.* сѣмо и окамо, hier, dort. Tu płacz, ścisk, nędza, ubóstwo i głody, A tu igrzyska, pompy, festy, gody. *Chrośc. Fars.* 483. Tu słychać, że lew ryczy rozgniewany, Tu niedźwiedź mruczy, tu wilk srogi wyje, Tu morze huczy gęstemi bałwany, Tu woda skały niepożyte bije. *P. Kchan. Jer.* 336. Tu stoi, a indziej swe broi. *Cn. Ad.* 1181. *Hajwo abo oto *hajno = tu abo tam. *Sekl. Luc.* 17. Tu i owdzie, miejscami. *Cn. Th.* 1163. hier und dort. Tu sęk, *ob.* Sęk. Tuś mi = złapałem cię, trafiłem na cię przecie; habe dich, biſt du hier. A tuś mi pijaku. *Teat.* 54. *b*, 12. A tuś zdrajco! *ib.* 3, 54. Skoczą do siebie z wozów, broni w ręku mając, Tuś mi, a tuś mi, z obu stron pokrzykiwając. *Simon. Siel.* 42; (*distng.* Tuż, *qu. v.*). — §. Tu *cum motu ad locum*. — TUTA, TUTAJ, na to miejsce, hierher. Wziąwszy to wszystko, przyniosłem to do pana mego tuta. *Budn.* 2 *Sam.* 1, 10. Aż tu; *Slav.* dòvle, (cf. *Slav.* dòule = aż tam). Tu mierzy, a indzie uderzy. *Cn. Ad.* 1157. Tak długo chodził, to tu, to *owo tu, Aż hetmańskiego trafił do namiotu. *P. Kchan. Jer.* 505. (tam i sam). — §. Tu *temporis*, dopiero w ten czas, hier, jetzt, nun. Tu się pokaż, tu się popisuj; teraz się pokazuj. *Cn. Ad.* 1180. (na złym razie się pokaż).

Pochodz. *tuż*, *tudzież*, *tutejszy*, *tuteczny*; *cf. tędy*, *ztąd*, *tubylec.*

TUBA, y, *ż.*, żywcem Łacińskie, cf. trąba, Trompete. *Tuba cuspidata*, *tuba nocturna*, głosy pewne w organach. *Magier. Mskr.* TUBALNY, a, e, — ie *adv.*, grzmotliwy, grzmiący, krzykliwy, ogromny co do głosu; brauſend, donnernd, lärmend. Tubalne kotły już ucichły. *Pot. Jow.* 51. Krzykliwe trąby, tubalne kotły. *Pot. Arg.* 133. Tubalne Erytrejskie dzwono. *Tward. Daf.* 7. Przez wiatry szumiąc tu zima Tubalny jakiś bas trzyma. *Dar. Lot.* 3, 20. Tryumfy tubalne. *Pot. Syl* 146. Przywiedli na niego żwawego i tubalnego głosu ministra, który miasto dysputacyi wołaniem zatłumiać chciał słowa prawdy. *Sk. Żyw.* 1, 262. Nisowa córa w mur tubalny małym kamyczkiem brzękała; *resonantia saxa. Żebr. Ow.* 188. dźwięczne, odgłos dające.

TUBEROZA, y, *ż.*, *polyanthes Linn.*, *Germ.* die Tuberoſe, kwiaty ma pospolicie białe, czasem czerwone. *Kluk. Dykc.* 2, 209. *Kluk. Rośl.* 1, 174.

TUBYLEC, lca, *m.*; *Ross.* туземецъ, ein Einheimiſcher. Gryfowie nie byli indygenami czyli tubylcami, ale przychodni do nas z Syrbii. *Nar. Hst.* 3, 217. Synowie przychodniów będą u was jak tubylcy. *Budn. Ezech.* 47, 22. W karczmie przychodniom niech wolno będzie przebywać, nie tubylcom abo obywatelom. *Modrz. Baz.* 143. Oglądanie przez wiary godnych komisarzów tubylców. *Stat. Lit.* 20, (*ob.* Turodak, Ztądrodak).

TUCHOLA, i, *ż.*, miasto Pruskie w Pomerelii. *Dykc. Geogr.* 140; *Germ.* Tauchel, eine Stadt in Weſtpreußen, TUCHÓW, a, *m*, miasto w Krakowskiem. *Dykc. Geogr.* 3, 140, eine Stadt im Krakauſchen.

TUCYA, yi, *ż.*, miedziane zużele. *Dudz.* 64, *Germ.* Tutia; (*Pers.* tutia), eine Art Zinkkalk.

TUCZ, y, *z.*, tuk; *Boh. et Slov.* tuk; *Sorab.* 1. tuk (smalec), towcz; *Vind.* tuzhia, toustina: *Croat.* tûscha; *Ross.* тукъ; tłustość, (cf. *Germ.* Teig), die Fettigkeit, das Fett, die Feiſtigkeit. Tucz, t. j. śpik wołowy. *Wiel. Kuch.* 431. Wilk do psa: jak piękną tucz masz, brytanie. *Jak. Baj.* 12. — §. Tucz, karm tuczący; die Mäſtung, mäſtende Nahrung, Maſt. *Sagina*, tłucz, abo tucz, którą tuczą. *Mącz.* Im nieszczęście żyzną paszą i tuczą było. *Pilch. Sall.* 66. TUCZA, y, *ż.*; *Ross.* туча, тучка; burza, chmura; eine dicke Gewitterwolke, Gewitter. Jak groźny obłok, co ulewę nosi, A pełen grzmotu i straszliwej tuczy.... *Kras. Woj. Ch.* 53. Jak chmury, co tuczą zawarły, Na gór wierzchołkach, gdy się w Tatrach wsparły, Obwieszczają straszliwemi trzaski. *Kras. Woj. Ch.* 105. TUCZEC, czca, *m.*, łopata u zwierzęcia, (cf.

udziec), das Schulterbein eines Thieres. Kiedy psu tuczec abo łopata schnie.... *Ostror. Myśl.* 26. Gdy od drugiego konia, albo z jakiego inszego przypadku zabije się koń w tuczec, bardzo to bywa chromota szkodliwa. *Hipp.* 125. *Końsk. Lek.* 55. TUCZNIEĆ *nijak. niedok.*, utucznieć *dok.*, tyć, tucznym czyli tłustym się stawać, tłuścieć, feiſt werden; (*Boh.* tučněti; *Ross.* тучнѣть, добрѣть, cf. wydobrzeć). — *Fig.* Dusza, która *dobrorzeczy, utucznieje, a kto kogo upaja, i sam *takież upojon będzie. 3 *Leop. Prov.* 11, 26. (utyje. 1 *Leop.*). TUCZNOŚĆ, ści, ż.; *Boh. et Slov.* tučnost; *Sorab.* 1. tučnosć; *Ross.* тучность, жирность, (cf. żer); *Eccl.* многоплотіе, тучность, толстота тѣла; (*Rabb.* רשנות dasznoth, *pinguendo*); tucz, tycie, otyłość; die Feiſtigkeit, Fette. Ciepło wnętrzne tych rzeczy, których człowiek pożywa ku tuczności swojej. *Bial. Post.* 121. Rzepa solona mniej ciału tuczności, niźli świeża daje. *Syr.* 1043. Kapusta, kiedy ją przewarzysz, ma moc wysuszającą, bardzo mało tuczności daje. *Spicz.* 24. — *ℨ. Świeży gwoździk poznasz, gdy go ściśniesz, a on puści z siebie tuczność, t. j. wilgoć własną. *Spicz.* 40. tłustą soczystość. TUCZNY, a, e, — ie *adv.*; *Boh.* tučny; *Slov.* tučni, tučný; *Sorab.* 2. tuzni; *Sorab.* 1. tučny, tučné; *Carn.* mastne, (cf. maść, cf. mięsny); *Vind.* reditliu, rediten, tezhav, redijozhen, (touzhenik = wół); (*Rg.* utovgliv *saginabilis* = utuczny); *Ross.* жирный (cf. żér), тучный; *Eccl.* мозочный; tłusty, karmny; feiſt, fett. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam gęś tuczną. *Teat.* 30. *c*, 25; (*Boh.* tučnice = kiszka tłusta). — *Activ.* Tuczny, tuczący, posilny; mäſtend, feiſt machend. Szermierze tucznych używali potraw dla nabrania sił i ogromu ciała. *Pilch. Sen. list.* 1, 112. — *Fig. tr.* Nie lituj soku z tucznej jagody, Nie jutro takie mieć będziem gody. *Nar. Dz.* 1, 124. Zły miesiąc nazbyt tuczny, gdy po nim rok pości. *Kras. List.* 2, 131. Bolesława nietuczne łakomstwo okazyą królowi Czeskiemu do opanowania Szląska podało. *Krom.* 324. (*Ross.* тучнякъ szpeksztyn. Speckſtein, kamień tłustawy). TUCZYBRZUCH, a, *m.*, żarłok. *Krom.* 184, cf. pasibrzuch, ein Bauchmäſter, dem der Bauch ſein Gott iſt. Chyba u ciebie, i tobie podobnych tuczybrzuchów, którzy zawsze jak rosomaki obetkawszy się, i jak bący opiwszy się, idą spać, jest niepodobna, przez czytanie sześciu psalmów ni charkać ani kaszleć. *Pim. Kam.* 338. TUCZYĆ *cz. niedok.*, utuczyć *dok.*, karmić do tłustości; *Boh.* krmiti; *Sorab.* 2. tlufczisch, klufczisch, karmisch, (*ob.* Karmić); *Carn.* porédim; *Vind.* pitati, tiplat, (cf. *pica, *picować); *Croat.* tuztiti, tovím; *Bosn.* touiti, goijti (cf. goić), utouit, pritiliti, usgiriti, tustiti, mrrisiti; *Rag.* tovitti, utovitti; *Ross.* утучнить, утучнять; *Eccl.* преутучнѣвати, ботю, feiſt machen, feti machen, mäſten. Kury jak prędko utuczyć. *Śleszk. Ped.* 354. Żydzi do dni 12 dobrze zawsze utuczą gęś. *Haur. Sk.* 125. Z ich ofiar swe brzuchy tuczyli. *Groch. W.* 17. Posiła ten pokarm, tuczy do sytości. *Wad. Dan.* 14. Kto się rad uczy, ciała nie tuczy. *Cn. Ad.* 398; (*plenus venter, non studet lubenter*). Pańskie oko konia tuczy. *Boh. Kom.* 4, 297. Gdy jednego pytano, któraby rzecz najwięcej tuczyła konia, odpowiedział, oko pańskie; drugiego gdy pytano, jakiby gnój na rolą najlepszy był, odpowiedział, stopy pańskie; oba dali znać, że obecność pańska wiele waży ku dobréj sprawie. *Kosz. Lor.* 58. Będzie tuczył żywot swój obfitościami stada mojego. *Rej. Post. X x* 5. Jak ciało ludzkie nieumiarkowanym tuczeniem, tak ziemia zbytecznym załuszczeniem, traci dzielność w zbytku. *Teat.* 26. *c*, 122. Do utuczenia = *utuczny; *Rag.* utovgliv *saginabilis*. Manna miała w sobie smaki i *tuczenie wszystkich potraw, na które kto pomyślił. *Sk. Kaz.* 281. (tuczność, posilność; die Kraft, Stärkung, Nahrhaftigkeit; *Croat.* utovlénye *sagina*). — *Fig. tr.* Skanderbeg już się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczył. *Baz. Sk.* 524. (zbogacił). Nadzieją go tuczyli. *Krom.* 300. Nadzieja karmi, ale nadzieja nie tuczy. *Min. Ryt.* 3, 233. Kłamliwa przysięga nie tuczy. *Suszyc. Pieśn.* 3, *G* 2 *b*. Szczęście gniew tuczy. *Pilch. Sen. gn.* 225. Ja gniew mój przezwyciężam, anim się nauczył Téj sztuki, żebym wieczny upor w piersiach tuczył. *Dmoch. Il.* 2, 193. (chował). Jowisz w chytrej naprzód pogodzie przyszłe tuczy gniewy. *Zab.* 12, 231. (zasila, gotuje). Klęskami ląd utuczył, rzéki krwią rozpoił, Zbójca w szkarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 139. TUCZYCIEL, a, *m.*, który tuczy, der Mäſter; *Bosn.* utovitegl, krimak, (*ob.* Karmiciel); *Croat.* utovitel.

*TUDA, [*adverb.* z *rusk.*, tędy 2]; *Ross.* туда; tamtędy, dorthin. Prawi ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa, jak duda. *Bratk. H* 2 *b*. ni w pięć, ni w dziewięć, weder gehauen noch geſtochen.

TUDZIEŻ *adv.*; (*Boh.* tudiž; *Carn.* tudi; *Vind.* tudi, ja she, enakefhnu, taku, na to visho, raunu taku; (*Dal.* tudye *confestim, ob.* Tuż); *Slav.* takójer; *Bosn.* toghjer, takoghjer; *Croat.* takaj, tolikaj, tulikaisse); — a) *tuż *de loco et de tempore* blizko, bliziutko, zaraz, natychmiast; gleich dabei, hart an, ganz nahe, gleich, ſogleich. Kto u ciebie będzie co robił, tudzież mu zapłać, a płaca najemnika twego żadnym sposobem niechaj u ciebie nie zostanie. 1 *Leop. Tob.* 4, 15. Swarno z Litwą zabieży naszym, i tudzież od naszych się położy. *Biel.* 153. Nowinę przyniesiono, nieprzyjaciele już są tudzież. *Warg. Cez.* 129. Apolo, jak za piękną łanią Duży Molosus, tudzież tudzież za nią. *Tward. Daf.* 78. (w też tropy). Jezus przemówił do ślepego: przejrzyj! i tudzież przejrzał. *Bial. Post.* 298. natychmiast, ſogleich. Rozumieli, że miasta tudzież dostaną. *Wary. Cez.* 152. — b) Tudzież, *conjunges* = i przy tym, także, nad to, prócz tego; ingleichen, wie auch; k temu. *Now. Char.*; *Januszowski in primo significatu vull scribi* tudzież, *in altero* tudzież.

TUF! *ob.* Taf tuf!

TUJ! (cf. ton!), słowo komenderującego, ein Kommandierwort. Batalion ognia na miejscu! batalion, tuj, cel, pal! *Kaw. Nar.* 285.

TUK, u, *m.*; *Boh. et Slov.* tuk, (*Boh.* tukowina tłon); *Sorab.* 1. *et* 2. tuk; (*Rag.* tük, sükaz = indyk, tukka = indyczka); *Ross.* тукъ, жиръ, (cf. żér); (cf. *Germ.* diſt; *Dan.* tyck,

Svec. tjock; *Angl.* thick; *Isl.* thicke, cf. tyć, tyje); tłustość, tłuste; das Fett, das Fette. Wnętrza jego obrosły tukiem, a kości bywają odwilżone śpikiem. 1 *Leop. Job.* 21, 23. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 2, 15. Tuk w kości, śpik, der Mark in den Knochen. Każdego zwierzęcia tuk z kości zagrzewa i odmiękcza. *Sienn.* 275. Tuk w kości. *Ryb. Ps.* 222. Dawać psom kości stłuczone, bo smak ich tuku jadowitość w nich czyni. *Cresc.* 569. Zawsze jako w tuku opływają. *Weresz. Kij.* 34, (cf. opływa jak pączek w maśle). *Prov.* Panna jako panna, ale rzepa w samym tuku. *Rys. Ad.* 58??

*TUŁ, u, *m.*; *Boh.* taul, taulec; *Carn.* tol, tul, (tolovaj) = rozbojnik [z *tureck. Men.* I, 921. — 2]; *Vind.* tulz, stoz strelni, strelotok, noshniza sa strele, kanier; *Bosn.* tuliça, terkesc; *Rag.* túl, túliza, tarkâc; *Eccl.* тоулъ, колчанъ; (*Ross.* тулья, тулейка głowa kapeluszna, *ob.* Tulić); kołczan, der Köcher, (cf. taftaj). Nagotowali zastrzały w tule swym, aby ustrzelali w tajemności ludzi dobrych, *pharetra. Wróbl.* 21, 1 *Leop. Ps.* 10, 2, (w sajdaku swoim. 3 *Leop.*). *Eccl.* тулоносецъ; *Graec.* φαρετροφόρος, Köcherträger, *tułonosz, (*ob.* Tuleja).

TUŁAĆ się *rec. niedok.*, błąkać się: *Boh.* taulati se, cykanowati se, (cf. cyganić); *Slov.* túlať, taułam se, (roztuługi se *dispalor*); *Carn.* klatiti, klatem, potępam se; *Vind.* fe potiepat, fhterzat, störzat, klotiti fe, plafiti, potepati; *Croat.* klatimsze, szkitamsze; *Dal.* szkitamsze; *Bosn.* skitatise; *Ross.* скитаться, скитаюсь, шататься, пошататься, бродить, збродить (cf. brodzić), выбродить, выбражнвать, лытать, пролытать, прорыскать, закататься, слоняться, слоняюсь, herum irren, ſich herumtreiben. Jak błędny tułaćbyś się musiał. *Rej. Post. S* 2. Tułamy się jako ślepi po omylnych drogach a błędnych gościńcach świata tego. *Rej. Post. B b b* 6. Tułam się, jako szarańcza. *Budn. Ps.* 109, 23. Tułał się na wygnaniu Kamil i Cycero, powrócili do ojczyzny na ramionach współziomków. *Ossol. Mow.* 79. Łodzia na morzu bez żeglarza tam i sam się tułając zatonie. *Cresc.* 370. tłukąc się. Czyż może dusza od ciała odłączona, na tym świecie tułać się? *Zygr. Pap.* 142. Tułanie i bieganie od miejsca do miejsca. *Zygr. Gon.* 294, *Croat.* zderkavanie; *Boh.* taulka, taulanj, *ob.* Tułactwo, włóczęga. TUŁACKI, a, ie, TUŁAWY, a, e, TUŁACKO *adv.*; *Boh.* taulawj; *Slov.* tuławý; *Vind.* klotezhen, potepuhen, okulmotliu, okulpletliu; *Ross.* бродящій; tułający się, do tułacza, tułactwa należący; herumirrend, herumtreibend. Dokądże rozpuszczasz się na rozkoszy, córko tuława? 1 *Leop. Jer.* 31, 22. (tułaczko. 3 *Leop.*). Naród, który na północy tułacko żyje. *Bardz. Trag.* 368. Zawsze tułacką dom wożąc ulicą. *ib.* 135. TUŁACTWO, a, *n.*, tułanie się, błąkanie się, das Herumirren; *Ross.* брожение, бродьба, бродня, (cf. brodzić); *Croat.* zderkavanye; *Boh.* taulka, taulanj. — §. *Collect.* Tułactwo = tułacy, *ob.* Tułacz, Tułak. TUŁACZ, TUŁAK, a, *m.*, *TUŁKA, i, *m.*, *commiser.* TUŁACZYNA, TUŁANINA, y, *m.*, błąkacz; *Boh.* tulák, tĕkaun, potłaučka; *Slov.* tulák; *Hung.* tévelygö; *Sorab.* 1. po krayu cžahaczeř: *Carn.* shteklazhar, potepin, potepinz, potepûh, flankôn; *Vind.* potepuh, vaidazh, sterz, fhterz, störzar, fhtörzar, potiepavuz, okulplestovez, okultepnik, mrazhnik, motavilnik; *Croat.* tepèc, szkitávecz (cf. Scyta), klates, preszkochiplot, (cf. powsinoga); *Bosn.* skitas, koji se skita; *Dal.* szkitalacz; *Rag.* vukâc, skitâc, skitalaz; *Ross.* бродяга, шатунъ; *Eccl.* проходень, лотыта, скитяга, кто по миру ходитъ, ein Herumſtreicher, Herumirrer, Herumtreiber. Tułacz, nie wiedzieć zkąd. *Teat.* 18, 76. Wygnaniec i tułacz. *Teat.* 45. *d*, 87. *Wyb.* Tułak. *Pot. Arg.* 49. Gdzież ten jest, któryby ogarnął sirotkę błędnego, albo tułaka opatrzył w nędzy jego? *Rej. Zw.* 190. Tułak i wygnaniec od wszystkich wzgardzony. *Otw. Ow.* 448. *Vagus*, tułka, który się tu i owdzie tuła. *Mącz.* Kain będzie tułakiem i biegunem na ziemi. *Radz. Genes.* 4, 12. *Budn. ib.* Kain był tułaniną po świecie. *Gil. Post.* 61. Błąkał się po mym państwie, jako tułaczyna. *Bardz. Trag.* 302. — §. *Astronom.* Tułacz, kometa, gwiazda błąkająca się. *Klecz. Zdan.* 74. der Komet, Wandelſtern. — §. *Venat.* Tułacz, miano psa gończego. *Ryd.* Name eines Stäuberhundes. — §. *Monet.* Tułacze, orty Szląskie. *Star. Vot. B* 3 *b.* Krajcary, greszle, piętaki, tułacze, trojaki. *Dow. A* 2, eine ſchlechte ſchleſiſche Scheidemünze. TUŁACZKA, i, *ż.*; *Boh.* tulačka, tulakiňa; *Slov.* tulačka; *Rag.* vukacizza, skitacizza, smuzka; *Bosn.* skitaciça; która się tuła, błąka, die Herumtreiberinn. Chciałabyś, abym z mej córki nocną uczyniła tułaczkę. *Teat.* 30. *b*, 51. Dokądże *wżdam rozpuszczasz się na rozkosze tułaczko? 3 *Leop. Jer.* 31, 22. (córko tuława. 1 *Leop.*). Czyż to ostatnia kara na muchy wygnane? Dalsze nędznym tułaczkom bywają zadane. *Tol. Saut.* 23.

TUŁAMBAS, *ob.* Tołumbas. TULBANT, TURBAN, *ob.* Zawoj.

*TULCZYĆ *cz. contin.*, n. p. Wdarto się w ziemskie wnętrzności, gdzie cokolwiek ściskała, i w Stygowej chłodni tulczyła, kopią skarby. *Żebr. Ow.* 5; *Stygiisque admoverat umbris?* cf. dulczyć.

*TULEIA, *TULIA, ii, *ż.*; *Boh.* tuleg; grot u spisy; (*Ross.* тулка, втулка, втулочка szpunt, гулья, тулейка, głowa w kapeluszu lub w czapce). Troje czynią kopią, drzewce, grot, tuleja, Drzewce wiara, grot miłość, tuleją nadzieja. *Pot. Pocz.* 127. Wraził w *krztań smoka po tuleją drzewce. *ib.* 147. Za każdym razem trzykroć wyrzucił kopią, Raz ją chwytał u grotu, drugi pod tulią. *Banial. M* 4 *b.* — §. Wyjmie strzałę z *tuleje i wypuści ją. *Budn. Job.* 20, 25. z kołczana, aus dem Köcher, (*ob.* Tuł). — (TULEJEK, jka, *m.*, Tulejek mówią za lejek, n. p. Mularz ma tulejek z papieru na penzelku, gdy robi na suficie, aby mu kolor nie ściekał na rękę. *Magier. Mskr.*). — TULIĆ *cz. niedok.*, utulić, *utolić *dok.*; (*Carn.* tuliti, tûlem *ejulare*, tolaſhiti *pacare*; *Vind.* tolâſhit, tolâſhil, tolaſhim *pacare*, tuliti, mukati = ryczeć jak wół; *Bosn.* toliti *hortari*, *suadere*, utoliti *consolari*; *Ross.* тулить prostować, prosto wyginać, тулиться cofać się, ustąpić, сутулиться zgarbić się, (тулья, тулейка głowa kapeluszna, тулка, втулка, втулочка szpunt; *Eccl.* утулюся, крыюся ukrywam się); (TOLIĆ. *Cn. Th.* 1164. *et* 1145; *Ross.* толить, утолить, утишаю); płaczącego

mile przyciskając koić, den Weinenden ſanft an ſich drücken und beruhigen, ſtillen, ſchweigen. Tulić dziecię. *Tr.* Utul go, niech tak nie kwili. *Groch. W.* 357. Tulący, kojący, zaspokajający; *Ross.* утолимый; *Subst.* утолитель, *f.* утолительница. — *Transl.* Szczęśliwe źrzódło, które zemdlonego pana utuliło pragnienie. *Pociej.* 327. ugasiło, den Durſt löſchen. — §. Tulić co gdzie, chronić, chować; verbergen, bergen, in Sicherheit bringen. Po krzewinach tają się zajączkowie czuli, A jarząbek pod skrzydła głowę swoję tuli. *Kras. Oss. II* 3. Z bojaźni pies ogon pod się tuli. *Rej. Wiz.* 13 *b.* TULIĆ się, uspokajać się w płaczu, płacz hamować; ſich beruhigen, zu weinen aufhören, ſich beſänftigen. Utul się, niech ten smutek serca ci nie rani, chciej twoje żale cofnąć do słuszności granic. *Teat.* 44. *d*, 15. Czarne jest oblicze moje, bo się nigdy od serdecznego bolu i krwawego płaczu utulić nie może. *Smotr. Lam. pr.* Mleko matki jest dziecku zdrowsze, przeto też rychléj się nim 'utoli. *Spicz.* 184. W domu kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się rozkwilą, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 390. Serce im nigdy się nie 'utoli. *J. Kchan. Dz* 124. Da ci taką chłostę, iż się już nigdy utulić nie będziesz mógł w narzekaniu swoim. *Rej. Post. K k k* 3. — Nieutulony, nieutulny, nie dający się utulić, nieukojny; nicht zu beſänftigen, nicht zu ſtillen, unſtillbar; Nieutulenie, nieutulnie *adv.*, *Ross. et Eccl.* неутолимый. Płakała nieutulonemi łzami. *W. Tob.* 10, 4. Umarła z nieutulonym żalem ojca. *Gaz. Nar.* 1, 228. Nieutulona w żalu po śmierci męża. *Węg. Marm.* 1. 19. W płaczu nieutulnym. *Zab.* 9, 234. *Ejssym.* Mord twój okrutny płaczu nieutulnego godny. *Modl. Gd.* 21. Żal nieutulny. *Zab.* 15, 392. Płacze nieutulnie jego stratę. *Zab.* 14, 182. *Sak.* Nieutulnie narzeka. *Pieśn. Kat.* 113. — §. Tulić się gdzie, przytulać się, chroniąc się, przyciskając się; ſich wo anſchmiegen, ſich wohin retten, ſeine Zuflucht nehmen. Kurczęta tulą się pod kwoką. *Pot. Arg.* 144 Karp' się skryeie po wodzie utuli, A głowę na dno chytrotajny wmuli. *Bielaw. Myśl. F* 2 *b.* Nie gardź mym przywiązaniem, pod twój dach się tuli. *Teat.* 46, 51. (ucieka się). Odtąd, jako w pieniądzach ludzie smak poczuli, Cnota i przystojeństwo do kąta się tuli. *Star. Ref.* 93. *Pilch. Sen. list.* 4, 99. Patrząc na swoje grzechy, musimy się uniżać a 'tulczyć przed bogiem. *Gil. Post.* 128 *b.*

Pochodz. *otulić, potulić, potulny, przytulić, stulić, utulić, zatulić.*

TULICH, a, *m.*; (*Boh.* tulich; *Carn.* tolih, tolh; *Vind.* dolh, tollih, bodalze, kratek mezh, mezhizh; *Sorab* 1. tolich; *Croat.* tolih; *Bosn.* tulicch, cf. *Lat.* telum, *obsol.* dolo; *Graec. δόλων*; *Svec.* dolk); puinał, *Germ.* der Dolch. Nie biją płazą, ale ostrym koncerzem, kończystym tulichem. *Star. Vot. C b.* Książę upiwszy się, dworzanina tulichem zabił. *Gorn. Dz.* 145.

TULIPAN, 'TULIPANT, a, *m*, kwiat, *tulipa Linn., Germ.* die Tulpe, Tulipane; (*Carn. et Vind.* tulpa; *Croat.* tulipan, tulipa, lala; *Rag.* lâla; *Slav.* tulipan; *Bosn.* lala, kulosc; *Ross.* тульпанъ, тюльпанъ; *Turc.* tulban = zawój, turban). Tulipany w odmianach kolorów, nawet i czarnych niezliczone. *Kluk. Rośl.* 1, 257. Nic tulipanty, nic w piękności swojej Bez żyznych kropli i ochłody mojej (jutrzenki). *Tward. Daf.* 2. — §. *Blandiend.* Dobry dzień, me kochanie, szafirku, tulipanku, najwonniejszy goździczku. *Teat.* 11, 10, cf. rybko. TULIPANOWY, a, e, od tulipanu, Tulipanen =; *Ross.* тульпанiй.

'TUŁKA, *ob.* Tułak.

TUŁÓW', TUŁUB', TOŁUB', TOŁOB', TUŁOB', TUŁUP', TOŁW', ia, *m.*, (cf. *Vind.* telub, telubez = nożowy tylec; cf. *Germ.* Tölpel; *Svec.* tolp, tylp); samo ciało bez głowy, rąk, nóg, *cf.* boch; der Rumpf, ohne Kopf, Arme, Beine; *Vind.* truplu (cf. trup), teleſni penj; *Croat.* truplo; *Bosn.* trup, tjelo bez glave; *Rag.* trúp, truppina; *Ross.* туловище, *obs.* стягъ, (cf. ściegno); *truncus. Wejch. Anat.* 16. Kazał mu ręce obciąć, głowę uciąć, tołób' pospólstwo spaliło. *Sk. Dz.* 619. Tułów' albo ciało bez głowy ś. Dyonizyusza wstało, i głowę swą wziąwszy, niosło je dwie mile. *Sk. Żyw.* 2, 240. Gdym go chciał odryć, kiedy go podjęto, Tułów' był tylko, a głowę ucięto. *P. Kchan. Jer.* 212. Tołub' Żołkiewskiego tu jest pochowany. *Pot. Jow.* 82, (cf. zwłoki, ciało). Tułup'. *Pot. Arg.* 676. Nie znajduje się w koniach żółć zebrana w jeden męcherzyk, jeno taż żółć rozeszła po wszystkim tołubie, panuje w tych zwierzętach. *Sak. Probl.* 206. po całym ciele. — §. Tułub'; *Ross.* тулупъ; kożuch, futro całkowite; ein Schlafpelz, Schafpelz, ganzer Leibpelz. 'Tołw piersi, kaftan, kabat. *Urs. Gr.* 182. TUŁUBOWY, a, e, od tułubia, Rumpf =; *Ross.* туловищный. TUŁOWITY, TUŁOWITOŚĆ, *ob.* Tyłowity.

TUŁUMBAS, *ob.* Tołumbas.

TUM, u, *m.*, kopuła kościelna; *Vind.* tum, tumifhtvu, tumifhe, *Germ.* der Dom, die Kuppel. Kościoł w Kielcach Gedeon zmurować dał z kwadratu, i pół tumu założył. *Biel.* 100. — §. Tum, kościoł katedralny; eine Kathedralkirche, Domkirche; *Vind.* vstanovifhtna zirkou; *Ross.* соборъ, (cf. sobor, zbór). Tum abo kościoł Gnieźnieński. *Krom.* 87. W Kaliszu u ś. Pawła dziś kolegiatę panny Maryi zowią pół tumu. *Biel. Św.* 189 *b.*

TUMAN, u, *m.*; *Ross.* туманъ, mgła; w Tureckim = dym. *Czart. Mskr.*, obłok gęsty kurzawy powstającej, eine dicke Staubwolke; (*Ross.* туманный mglisty). Za kopytem wstające tumany. *Suszyc. Pieśn.* 3, *J* 4. Postrzegli tuman prochu i pyłu naprzeciw siebie, a liczna zbójców gromada napadła ich. *Kras. List.* 2, 14. Już żwawą stacza bitwę, mężnych sił dobywa, I kurz go nieprzejrzanym tumanem zakrywa. *Szym. Ś. W.* 7. Czarny ciężki tuman nad ziemią się toczy. Zamki boskie i dachy wyniesione mroczy. *Bardz. Trag.* 348. — *Fig.* Tumany puszczać = przesadzać nad prawdę. *Czart. Mskr.* einen blauen Dunſt machen, Wind machen, die Wahrheit übertreiben. Tuman komu w oczy puścić, mgłę w oczy puścić, oczy zamydlić, (*ob.* Mgła). TUMANIĆ komu oczy, einem die Augen verblenden, ihm Staub in die Augen ſtreuen. Moskwa kazała ministrowi swemu tumanić oczy Polakom. *Kur. Pet.* 280. (*Ross.* туманиться nieco zasępić się, pochmurzyć się).

TUMULT [u, *m.*, z *łac.*, tumultus; wrzawa, zgiełk, nie-

spokój; Getümmel, Unruhe 2]. *Pot. Arg.* 80. *Tward. Wł.* 179. *Lib. Hor.* 113. rozruch, zamieszanie, hałas, tertes. Kłopoty, albo właśnie tumulty, gdy poddani powstawają przeciwko swojéj zwierzchności. *Gil. Post.* 173 *b.*

TUNCZYK, a, *m.*, ryba morska. *Krup.* 5, 73; *thynnus Linn.*; *Ital.* tonno; *Germ.* der Thunfiſch. *Boem.* bahnik *et* blatnik, *quasi* Bagnik *et* Błotnik *vocant, quod nomen aliquibus tantum quadrat. Cn. Th.* 1164; *Boh.* blatnjk, bahnjk; *Carn.* tuna; *Croat.* tûna, (polanda, tynya iednoga leta); *Rag. et Bosn.* trup, (cf. trup); *Ross.* тумакъ, тунецъ. Tunczyk ryba jest smaku bardzo przyjemnego; tego jest odoru, którego miód przasny; w głowie saméj ma odor tymu t. j. dzięciolnika ziela. *Chmiel.* 1, 633. Tam na morzu ryby wielkie 'tonny bardzo się zagęszczają, schodząc się tam na żołądź, która pada w morze z pobliskich dębów. *Boter.* 4. TUNINA, y, *ż.*, mięso tunczyków; *Carn.* tunina, Fleiſch von Thunfiſch. Od beczki tuniny po groszy 12. *Vol. Leg.* 3, 60.

TUNET, u, *m.*, miasto Afrykańskie, stolica Barbaryi. *Dykc. Geogr.* 3, 141, Tunis in Afrika. TUNETAŃSKI, a, ie, von Tunis. Pokój między Hiszpanią i Rzpltą Tunetańską. *Gaz. Nar.* 1, 271.

'TUNA, y, *ż.*, 'TUNKA, i, *ż.*, *dem.*; *Boh.* tuna, tunka; beczka, beczułka, faska; z *Niem.* die Tonne, das Tönnchen. Bywają też wieciere okrągłe, jak tuna abo achtel. *Cresc.* 645. Zabijać co w tunki abo w beczułki. *Sienn.* 594. Mając czyste naczynie lub jaką tunkę, lub pewną Węgierską beczkę abo antał. *Haur. Sk.* 213.

TUPAĆ, *ob.* Tępać.

TUPET, u, *m.*, z *Franc.*, pewny sposób zbierania włosów na głowie, das Toupée. Po krótkiej nauce zacząłem szyniony i tupety retapować po Warszawie. *Teat.* 24, 93. *Czart.* TUPEJKA, TOPEJKA, i, *ż.*, z *Franc.* taupette; u hutnika flaszeczka podługowata dla cukiernika do soków, esencyj, wódek pachnących. *Magier. Mskr.*

TUR, a, *m*; *Boh.* tur *taurus*, Auerochs; *Slov.* úr; *Hung.* jáhor; *Sorab.* 1. dźiwi wóhw; *Vind.* turin; *Croat.* divji vol; *Ross. et Eccl.* тоуръ, торъ, *taurus Bison*, (cf. *obsol. Germ.* thor *magnus, inde* taurus; *Gall.* taureau, *ob.* Adlg. *sub voce* Auerochs; *Lat.* urus; *Graec.* ὄυρος); der Biſon, Wieſant, Buckelochs. Zagraniczni na to się zgadzają, że się u nas w Podolskich i Ruskich puszczach znajduje; ja się o tym dowiedzieć nie mogłem; wiem tylko o nazwisku czegoś na Rusi mniemanego podobnego turowi. *Kluk. Zw.* 1, 350, (cf. zubr). Centaury nic innego nie są, tylko zubry, urami od Cezara, turami od gminu w Litwie zwane. *Czack. Pr.* 2, 259. Jak turowie potrząsają nieprzyjaciele porożem swoim. *Rej. Post. C c c* 4. Tur jęczał, zając wrzeszczał. *Banial. J* 2 *b.* — ♂. *Transl.* Miesopustnego tura dzieci się strachają. *Fredr. Ad.* 57 boba, Knecht Ruprecht. — ♀. Każdemu się tak pewnie zda, iż co zacznie wszystko przetrwa, Mniema człowiecza natura, iż tak zawżdy skakać tura. *Rej. Zw.* 236 *b.* Gdyby im (Turkom) zaskoczyli, gdzie ich zwykła dziura, Skoczyłby tam niejeden w morze Pontskie tura. *Stryjk. Turk.* 4. *id. Weresz. Pob. C* 3 *b*, cf. psiego.

TURBACYA, yi, *ż.*, [z *łac.* 2], poruszenie, uniepokojenie, die Beunruhigung. Od szatana różne podniety i turbacye ponosił. *Sk. Żyw.* 2, 455.

TURBAN, *ob.* Zawój. TURBIT ziele; *Carn.* terbishje, *ob.* Odmiennykwiat, Sosnka.

'TURBATOR, a, *m.*, [z *łac.* 2], poruszyciel, kłóciciel, der Beunruhiger. Zgody braterskiej turbatorów nienawidział. *Sk. Żyw.* 2, 46. 'TURBOWAĆ kogo *cz. niedok.*, sturbować *dok.*, niepokój czynić, uniepokoić, trwożyć, mordować, 'tresktać; beunruhigen, beläſtigen, beſchweren. Żebyście znali politykę, tobyście mnie nie turbowali i plotek nie robili. *Boh. Kom.* 5, 243. Poganie Pruscy królów Polskich wielkiemi i trudnemi wojnami turbowali. *Sk. Żyw.* 1, 251. Zgiełk ani grzmot żaden nie sturbował jego modlitwy. *Wys. Ign.* 102. Odrzucał wszelką żądzę, któraby mogła pokój serca jego sturbować. *Wys. Aloj.* 225. O występki wy mię turbujecie i dalszą straszycie przegróżką. *Kulig. Her.* 75. TURBOWAĆ się *rec.*, trwożyć się, poruszać się; ſich beunruhigen, ängſtigen. Muszę się turbować, gdy myślę o sprawie mojej. *Teat.* 9, 30. Nie turbuj się We Panna, już to moja praca. *Treb. S. M.* 116. Co o to, to nie turbuj się. *Teat.* 30. *b*, 86. bądź spokojnym, śpij na to dobrze, niech cię głowa o to nie zaboli.

TURCZYĆ *cz. niedok.*, poturczyć *dok.*, bisurmanić, Mahometanem czynić, einen zum Türken oder Muhametaner machen. Turczyć się, przystać na wiarę Mahometańską, ein Renegat werden. Gdy się chrześcianin turczy, z pompą przez miasto go prowadzą. *Warg. Radz.* 166. *Paszk. Dz.* 83. Chciał bisurmanin, aby duszami opłacili zdrowie swoje, aby się turczyli. *Birk. Kaz. Ob. E* 6. TURCZYN, a, *m.*, TUREK, rka, *m.*, bisurman, der Türke; TURCZYNEK, nka, *m.*, *dem.*; *Boh.* Turek, (2. *pepo*); *Slov.* Turek, *dem.* Turča; *Sorab.* 1. *et* 2. Turka; *Carn. et Vind.* Turk; *Croat.* Turchin; *Hung.* Török; *Slav.* Turcsin; *Rag.* Turcin; *Ross.* Турокъ, Агарянинъ; *Eccl.* Турчанинъ, Сарацынинъ; *Turc.* Türk. Gdy u nas jaki ucisk kto ponosi, zaraz mówi: wolałbym pod Turczynem być. *Kłok. Turk. praef.* Żarłok państw, potop świata, Turczyn. *Psalmod.* 43. Jakiś Turczynek młody zaprosił nas do swojéj galery. *Boh. Kom.* 1, 157. — §. Turczyn, gatunek służącego, ein Türkiſcher Bedienter, (cf. kozak, Murzyn, Szwajcar). Mamy lokajów czterech, hajduków dwóch, laufra, murzyna, strzelca, pajuka, turczyna. *Teat.* 26. *b*, 41. — ♂. Turek, koń Turecki, ein Türkiſches Pferd. W stajni turek ogłaskany Jest, i sekiel farbowany, Jest i siądzenie Świetne na ścienie. *Mon.* 73, 434. TURKI, *G.* Turek *plur.*; TURCYA, yi, *ż.*, Tureckie państwo; *Boh.* Turky; *Carn.* Turzhya; *Vind.* Turska deshela, Turzhnia, Turzhia, Tursku; *Slav.* Turska; *Ross.* Турецкая земля, Турція; *Eccl.* Турское царство; *Turc.* Etrak; *Germ.* die Türkey. Turcya Europejska, Turcya Azyatycka, Afrykańska. *Wyrw. Geogr.* 255. W Turcyi abo w Turczech stolica jest Stambuł. *Dykc. Geogr.* 3, 143. TURCZYNKA, TURKINIA, i, *ż.*, TURKINI. *Urs. Gr.* 182, z Turek rodowita; *Boh.* Turkyně; *Slov.* Turkiňa; *Sorab.* 1. Turkowska; *Vind.* Turkinja; *Croat.* Turkinya; *Rag.* Turkigna; *Ross.* Турчанка, Агарянка, eine Türkinn. Co była

chrześcianką, teraz Turkinią. *Janusz. Lig. B* 2 *b. Star. Dw.* 15. *Kłok. Turk.* 131. — §. Turkinia, klacz Turecka. *Hipp.* 319. eine Türkiſche Stutte. — §. Turkinia, pewny ubiór kobiecy, eine gewiſſe Damenkleidung. TURECKI, 'TURSKI, a, ie, 'TURCZY, a, e; *Boh.* Turecký; *Sorab.* 1. Turkowski; *Carn.* Turshke; *Vind.* Turski; *Croat.* Turszki; *Hung.* Töröki; *Rag.* Turski; *Slav.* Turcski; *Ross.* Турецкій, Türkiſch. Państwo Tureckie. *Wyrw. Geogr.* 235. Wartogłowstwa Turczego dywanu. *Zab.* 11, 44. *Zabł.* Turecki koń, Turecka kawa. *Boh. Kom.* 4, 281. Turecka pszenica, *frumentum Turcicum, Zea Mays*; *Ross.* Сарацинское пшено; Türkiſcher Weitzen, Türkiſch Korn; Ruś zowie kokorycą; podobna Indyjskiemu zbożu. *Kluk. Rośl.* 3, 145. *Kluk. Dyke.* 3. *Boter.* 78. Fasoli pnący się po tykach jak chmiel, nasi Polacy zowią bobem albo grochem Tureckim. *Syr.* 1035. Cesarz Turski. *Czach. Tr. H* 2. Turski andżar za pasem. *Pot. Jow.* 30. Goły jak Turecki święty. *Teat.* 5. *b*, 15. Czysty Turecki derwisz. *ib.* 33. *d*, 7. Dawna a podobno 'Turska powieść: ryba woda, chleb trawa, mięso 'wsiemu 'hołowa. *Sak. Probl.* 151. Po Turecku n. p. mówić = Tureckim językiem, Türkiſch, in Türkiſcher Sprache. Po Turecku ubrany, w Tureckie suknie, Türkiſch gekleidet. Tej damie bardzo jest pięknie po Turecku. *Niemc. Król.* 3, 122. Po Turecku rządzić. *Jabł. Ez.* 8. despotycznie, auf gut Türkiſch, auf Türkiſche Manier, *ob. Kłok. Turk.* 2. TURECZYZNA, y, *ż.*, *collect.*, cokolwiek jest Tureckiego, Tureckie towary, obyczaje, język; etwas Türkiſches, Türkiſche Waare, Gebräuche, Sprache ꝛc. *Boh.* turčina; (*Slov.* Turecstwo Mahometanizm). — §. Tureczyzna, Turcya, Turki, państwo Tureckie, die Türkey. 'TURKOGRECKI, a, ie, n. p. A czemuż król Polski ma pozwolić w swém państwie Turkogreckiemu patryarsze bractwa fundować? *Sak. Sob. pr.* (t. j. Greckiego wyznania pod Turkiem). 'TURKOGRECYA, yi, *ż.*, n. p. Nie znalazł w Turkogrecyi prawdziwéj wiary. *Sak. Sob. B* 4 *b.* 'TURKOGRECZYN, a, *m.*, n. p. Patryarcha Carogrodzki Turkogreczyn. *Sak. Sob. pr.*

TURKAWKA, *ob.* Trukawka. 1. TURKOT, a, *m.*, gatunek gołębi z obrosłemi nogami, die Trommeltaube. Na złość prawom natury sprzęgać pstrego rysia z łanią, Czy płodnego turkota z cudzołożną kanią. *Zab.* 8, 225. — 2. TURKOT, u, *m.*, zgiełk, grzmot, wrzawa, tartas; Getöſe, Lärm, Geräuſch. Pobiegliśmy do grodu turkotem. *Teat.* 43. *c*, 51. (z trzaskiem). TURKOTAĆ, turkocc *med. niedok.*, trzaskać, grzmotać; Getöſe machen, lärmen. Turkotanie karet słyszę. *Teat.* 28. *b*, 38. turkot.

TURKUS, a, *m*; *Ital.* turchese, der Türkiß; *Hebr.* tarschisch; *Ross.* бирюза; klejnot nieprzeźroczysty koloru błękitnego; jest zkamieniałym zębem jakiegoś zwierzęcia. *Kluk. Kop.* 2, 51.

TURLEJ, n. p. Smakuję w krasnym szmelcu, co go Zefir sieje Po łąkach i po brzegach, nad dworskie turleje. *Hor.* 2, 7. *Nar.* Danoć po mnie dosyć, wziąłeś czegoś nie miał, z czego zawsze turleje a hałasy wielkie. *Glicz. Wych. Q* 1 *b.* Dawid iż syna swego Absalona z młodu nie przyglądał, miał też z nim wiele turlei. *ib. F* 7 *b*, *ob.* Turnieje, cf. firleje.

1. TURMA, y, *ż.*, wieża na więzienie obrócona, *Germ.* der Thurm, Gefängnißthurm, das Gefängniß; *Notker.* turre; *Anglos.* tor; *Angl.* towr, tor; *Svec.* torn; *Isl.* turn; *Irl.* tor; *Gall.* tour; *Bretag.* twr; *Lat.* turris; *Graec.* τύρσις; *Hebr.* טירה tirah, *palatium, arx*; *Syr.* tur; *Sorab.* 1. turm, torm, *dem.* tormik, (tormoyité wieżysty); *Sorab.* 2. thorm; *Carn.* turn; *Vind.* turen, turn; *Croat.* turen; *Dal.* turan; *Hung.* torony; *Rag.* tóran, tórnich; *Slav.* thoran; *Ross.* тюрма, (тюремникъ więzień). Słowa turma i więzienie jedno miały znaczenie. *Czack. Pr.* 207. Wszedł kniaź do turm, to jest, do wież, w których więźnie siedzieli. *Gwagn.* 548. Car oskarżonych do srogich katowni, które tam turmami zowią, rozesłać kazał. *Gwagn.* 554. Niektórych zwadzców do turmy posadzono. *Gorn. Dz.* 46. Więzienie w turmie. *Vol. Leg.* 7, 333. Turmy abo ciemnice. *Sk. Dz.* 203. Na pół żywego kazał do turmy wrzucić. *Sk. Dz.* 171. Idźże do turmy, kędyś inszych wpychał. *Zab.* 15, 277. Do turmy go prowadzili. *Mon.* 67, 382. Do turmy, do turmy hultaju! *Teat.* 18. *b*, 79. — *Fig.* Piekielna turma, winnym za grzechy złośliwe słuszna kara. *Bardz. Trag.* 63. Dusza będzie sobie żyła, zbywszy turmy ciała. *Bardz. Luk.* 40. — 2. 'TURMA, [y, *ż.*, z *wołosk.* turmé = trzoda 2], n. p. Jakób stada swojo rozdzielił na trzy turmy, gdy ich miał przez rzékę przeprawować. *Biel. Hst.* 14, (*Lac.* turmae, hufce).

TURMALIN, u, *m.*, albo tryp, Aſchentrecker, kamień półprzeźroczysty koloru ciemnobrunatnego; miernie rozpalony i w popioł włożony, jedną stroną popioł do siebie przyciąga, a drugą odrzuca. *Kluk. Kop.* 2, 47.

TURNIEJA, i, *ż.*, TURNIEJ, ju, *m.*, TURNIEJE *plur.*; *Boh.* turnag, turney, tursko; *Vind.* turnir, turja, turjanje, viteshna jigra, turniranje, turnirstvu; — rycerska gonitwa lub walka; *Germ.* das Turnier, (*obsol.* Turney; *Gall.* tournoy; *Ital.* torneo; *Lat. med.* torneamentum; *Angl.* turnament, turney, *Svec.* torney, (cf. *Svec.* torna; *Isl.* turna = walczyć). Gonitwa, turniej, szermowanie i inne krotochwile, które potrzebują siły, jeno się młodym ludziom 'znijdą. *Gorn. Dw.* 391. Bywają na dworze turnieje piesze, turnieje konne; bywają szermowania, bywają gonitwy. *Gorn. Dw.* 31. — §. *Transl.* Turnieje, burdy, walki, zamieszania, niepokoje, obroty, *ob.* Turleje, firleje; Streit, Unruhen, Verwirrung, Händel. Do tego ich turnieju niepotrzebnego przywiedli, że z Rzymiany zadarli. *Warg. Cez.* 44. Między mury wyciekając, mieli zawsze turnieje i 'żalby gotowe. *Tward. Wł.* 41. Wnętrzne turnieje i zawaśnienia. *Gwagn.* 183. Roztyrki i turnieje. *Krom.* 782; *motus.* Między nawalną bijących się 'turnieją wpadł. *Leszcz. Class.* 34. Radził Zygmunt Izabeli, aby się nie na Budzyniu zawierała, gdyż się około niego turnieju spodziewa. *Biel.* 526, (cf. taniec). O zacność między sobą przez lat wiele turnieje wiedli. *Warg. Cez.* 19. Bogowie, coż się ze mną pomieszanym dzieje, Jakież w sercu strwożonym powstają turnieje! *Min. Ryt.* 1, 219. Europa cała się chwieje, Państwa spólnym pojedynkiem Takie stroją turnieje. *Bal. Sen.* 69. Ociec gniewny narzeka, Że z miłości gierki pan syn stroi turnieje. *Zab.* 10, 340. *Izyck.* firleje, dziwy broi; Albernheiten begehen, dumme Streiche

machen. TURNIEJOWAĆ *cz. niedok.*, turnieje odbywać; *Vind.* turnirati, viteshno jigro dopernaſhati; *Germ.* turnieren. *Decursorium*, plac potykania i turniejowania. *Mącz.* TURNOWAĆ *cz. niedok.*, (*Lat. med.*), koleją kreskować, reih herum ſtimmen, nach der Reihe ſeine Stimme geben. Turnowali posłowie z kolei województw, po którym wotowaniu było wotów 94 na przyjęcie projektu, a zaś wotów 69 przeciw. *Dyar. Grod.* 420. O tę propozycyą turnować się potrzeba było. *Gaz. Nar.* 2, 54. TURNUS, TURN (*Lat. med.*), kołowanie głosując, kolej kresek; das Herumſtimmen, das Stimmengeben nach der Reihe rund um und um. Uformowana została od laski propozycya ad turnum. *Dyar. Grod.* 420. (marszałek sejmowy podał propozycyą turnowania). Pochwalą projekt; więc turnus przewagi. *Zab.* 16, 61. — W turn *adverb.*, koleją, jeden po drugim, (cf. *Gall.* tour, tourner); nach einander, rund um und um. W turn z bogi czestuj ludzi Ganimedzie. *Mon.* 71, 74.

TUROBIN, a, *m.*, miasto w Bełskim. *Dykc. Geogr.* 3, 144. eine Stadt in Galizien. TUROBINSKI, a, ie, *cum allusione ad:* tu robiony ◦ krajowy, swojski, (einheimiſch, inländiſch). Lepszy przewoźny Tokaj, niż domowy Turobiński cienkusz. *Zabł. Zab.* 2, *pr.* Każdego Turobińskiego sukna na łokci kilkanaście pociągnie. *Grod. Dis. E* 3. TURODAK, ztądrodak, *indigena. Otw. Ow.* 587, *Eccl.* насельникъ, туземецъ; tubylec, turodowiec. *Tr.* ein Inngeborner, Innländer, *ob.* Urodzeniec. *Adject.* TURODNY; *Eccl.* туземный, n. p. Turodnego boga ołtarz, *indigenae dei. Zebr. Ow.* 147.

*TURSKI, *ob.* Turecki. TURSKI, *nomen proprium*, n. p. Pewny by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, cf. zarobił jak Zabłocki na mydle.

TURYBULARZ, *ob.* Kadzielnica. 1 *Leop. Levit.* 16, 12.

TURYNGIA, ii, *ż.*, landgrabstwo w Saxonii górnéj. *Wyrw. Geogr.* 206; die Landgrafſchaft Thüringen. *adj.* Turyngski.

TURZY, a, e, do tura należący, Biſon ◦, Wieſant ◦; *Boh.* turowý; *Ross.* турій. *Ład. H. N.* 44. Turza trawa, turom bardzo smakowita pasza, *arundo calamogrostis. Syr.* 1308. das Rohrgras. TURZYCA, y, *ż*, *carex*, rodzaj właściwéj trawy. *Kluk. Dykc.* 1, 105, *Ross.* осока, Riethgras, Schilfgras. — ♂ Turzyca, myśliwski wyraz, sierć zajęcza. *Skrbk.* Haſenhaar, Haſenfell.

TUŚ, *ob.* Tu, a tuś mi.

1. TUSZ, u, *m.*, 1. TUSZA, y, *ż.*, chiński atrament. *Łesk.* 100, die Tuſche. W Chinie paląc olej rzodkiewowy, kopeć zbierają, z którego robią tuszę potrzebną rysującym. *Kluk. Rośl.* 3, 349. Tusz przedaje się w laskach graniastych. *Zabor. Geom.* 267. — 2. TUSZ, u, *m.*, tuzin; ein Dutzend. Tu całe much tusze leżą. *Karp.* 1, 98. — (2. TUSZA, [y, *ż.*, cielistość, Beleibtheit, Corpulenz 4]. Z nóg do głowy tenże sam, tej samej urody, Tegoż wzrostu, tej tuszy. *Zabł. Amf.* 45. Ta tusza Apetyt mi dziwnie wzrusza. *Jak. Baj.* 71). — TUSZOWAĆ *cz. niedok.*, tuszem rysować, malować, powlekać; tuſchen, mit Tuſch mahlen. — ♂ Farbę tuszować, sycić, die Farbe mit einer andern verſetzen. Różaną farbę tuszować lakiem, feryować blajgielem. *Haur. Sk.* 364. Na rajzgiel minią tuszować, złotem feryować; może go i cynobrem w tuszowaniu ozdobić. *ib.* 367.

TUSZYĆ *med. niedok.*; *Boh.* tušiti; (*Slav.* tuším *forte*; *Ross.* тушить ◦ gasić, tłumić); przeczuwać że się stanie, ahnden, voraus wittern. Mądry nie ma tak mówić: nie tuszyłem, nie spodziewałem się, nie padło to na myśl moję. *Gorn. Dz.* 118. Tuszyć sobie dobrze, spodziewać się, *Ross.* благодушествовать; *Eccl.* благодушествую; *Graec.* ἐνθυμέω, hoffen. Tuszył sobie pozyskać prędko łaskę pańską. *Papr. Koł. S* 2. Tuszyć komu dobrze, nadzieję mu czynić, serca mu dodawać; *Vind.* poſerzhiti, ſerze storiti, sagviſhit; *Croat.* obatrivujem; *Ross.* бодрить, ободрить, охрабрить (cf. chrobry), отваживать, отважить (cf. odważyć), обнадежить, обнадеживать, (cf. nadzieja); einem Hoffnung machen, Muth machen, ihm mit einer Hoffnung ſchmeicheln. Jeden drugiemu tuszy do śmiałości. *Białob. Odm.* 35. Marynarz jeśli z ochotną twarzą a postawą do masztu się miece, wszystkim dobrze tuszy. *Rej. Zw.* 96 *b.* Zbigniew tuszył Henrykowi, iż od pierwszego wjechania do Polski, przystać mieli do niego wszyscy Polacy. *Biel.* 74. Ten nasz dobrotliwy pan tuszy każdemu wiernemu robotnikowi w winnicy swojej. *Rej. Post. K* 6. Każdy duchownym mu być, i wielkim kaznodzieją tuszył. *Sk. Żyw.* 1, 317. Tuszy mi serce, serce mi dyktuje, przeczuwam, mein Herz ſagt mirs voraus. Tuszyć komu źle, abo o czym złym, przestrzegać go, przepowiadać mu; einem nichts Gutes verſprechen, ihm keine gute Hoffnung machen, ihm nichts Gutes prophezeihen. W tej wielkiej niemocy już mu lekarze o pewnej śmierci tuszyli. *Sk. Żyw.* 2, 28.

Pochodz. *otucha*, *potucha*, *potuszyć*.

*TUSZYSTY, a, e, — o *adverb.*, tuczny, tyłowity, feiſt. Tuszystą dziewkę zwą wspaniałą i dorodną. *Zab.* 9, 33. *Zabł.*

*TUTA, TUTAJ, *ob.* Tu. *TUTECZNY, TUTEJSZY, a, e; *Boh.* zdeyšj; *Slov.* zdegši; *Vind.* tukaini, tega kraja; *Ross.* тутошный, здѣшній; *Eccl.* тутошный; z tego tu miejsca, hieſig. Tuteczni doktorowie. *Pot. Arg.* 677. Biskup tuteczny. *Groch. W.* 425. W mój kraj tuteczny Każdemu przychodniowi przystęp jest bezpieczny. *Otw. Ow.* 443, (cf. swojski, naszyniec, turodak, tubylec). *Tutejszokrajowy. *Gal. Cyw.* 1, 19. *TUTKI [*adverb.*, z *rusk.*, tu, hier 2]. Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. ani mię tam, ani mię sam; [ani ja tu, ani tam; ich bin weder hier, noch dort 2].

*TUTNAR, *ob.* Lunar, Lonher.

TUTUŃ, *ob.* Tytuń.

TUWALNIA, i, TUWALIA, TOWALIA, ii, *ż.*, ein breites Handtuch. Ręczniki szerokie, iż do nas ze Włoch przyniesiono, zaraz też i przezwisko ich z niemi przyszło, bo je towagliami zowiemy, Tovaglia Włoskie słowo, już u nas za Polskie ujdzie. *Gorn. Dw. F* 6 *b. Gall.* touaille; *Hisp.* toualla; *Angl.* towel; *Lat. med.* toaillia, toalia, toalha, toagla, toacula, tobalea, tobale, toella, togilla, tuabola, tualla, cuullia; Niederd. Dwehle; Oberſächſ. Quehle. Weronika przenajświętszą twarz pańską tuwalnią otarła. *Warg. Radz.* Przyklęknąwszy ni-

zko na kolana, Otarła cienką tuwalnią twarz jego. *Odym. Św.* 2, *H h* 2 *b*. Magdalena łzy na pańskie nogi obfite wylewając, Miasto tuwalni włosami ścierała. *ib. Y* 4 *b*. — Osobliwie tuwalnią się zowie, ręcznik ten, który trzymają dla przystępujących do najś. ciała i krwi Jezusowéj. *Gorn. Dw.* 49, *not.*, das Communicantentuch; *Boh.* oltárnjk; *Bosn.* otarnik. — ♀. Obrus, das Tiſchtuch. Wnet białogłowy stół tuwalnią okryły. *Tward. Pasq.* 10. Tuwalie z dziwnemi wzory. *Rej. Zw.* 59.

TUZ, a, *m.*; *Boh.* tauš; *Sorab.* 2. tusz; *Vind.* ſvinja, (cf. świnia); *Ross.* тузъ; w Niemieckich kartach, *Germ.* das Daus. o dwóch okach najwyższa karta, toż co as w Francuskich; na kostce także ta strona, na której 2 oka, z Francuzkiego *Deux*, zwey Augen, in der Karte und im Würfelſpiele. Co głowa, to rozum; słowa, wyjęte z tuza czerwiennego. *Teat.* 36. *c*, 19. Tuz na kostkach, *binio*; *Graec.* δύας. *Cn. Th.* 1165. *Prov.* Na co ruszać tuza, co można szóstką zabić. *Fredr. Ad.* 105; (*quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura*). Trzy tuzy, pewna wygrana, niepochybne zwycięstwo; gewiſſer Sieg, gewiſſer Triumpf. By też miał leniwy i trzy tuzy, Pewnie wygra na grzbiet guzy. *Rej. Zw.* 234. Głupi każe bezpiecznie, jako na trzy tuzy Na szczęście, mając skutek wszelkich swych zamysłów Za niepochybny. *Opal. Sat.* 22. Niechaj poganin jak chce się nabaży, Niech na trzy tuzy każe, wiem nic wskóra. *Jabł. Buk. D.* — *Synecd.* Nie do nauki, ale do karczemnych kuflów i tuzów sposobi się. *Smotr. Lam.* 25. do kart, do szulerstwa, kosterstwa. — *Aliter:* Tuzy, niebezpieczeństwo, zły raz, guzy; Gefahr, Noth. Na ostateczne odważył się tuzy. *Chrośc. Fars.* 311. Wojsk tych morderstwa, zaboje i tuzy, Komuż z was dotąd nie są ogłoszone! *Chrośc. Fars.* 11. Anton, widząc że się senat już zakrwawił, poszedł w swą, przez co od pewnéj zguby się wybawił, bo choć skazany nie był na te tuzy, W tumulcie jednak nie uszedłby śmierci. *Chrośc. Fars.* 2. Poszedł z nim w tuzy = za łby. *X. Kam.* Ma tuza i dzwonki na łbie. *Tr.* (pełen guzów, cf. tuzować kogo). — ♀. Tuzem jeździć = parą końmi, mit einem Paar Pferden fahren. Ociec twój tuzem jeździł lub parą koników, A tyś widzę naspręgał poszosnych woźników. *Kchow. Fr.* 93. Już teraz tuzem jeździć i kwatrem i dryją Tylko owym należy, co żebracko żyją. *Klon. Wor.* 55.

TUŻ *adverb.*, tudzież, *loci respectu et temporis*, bliziutko, w też tropy, natychmiast; *Croat.* iszkër (cf. skoro), poleg, (cf. podle); *Bosn.* tudje, tutako, gleich hier, dicht dabey, auf dem Fuße, auf der Ferſe nach, ſogleich, den Augenblick. Tuż przed nim abo za nim. *P. Kchan. Orl.* 1, 85. Śmierć tuż za starością. *Prot. Cont. C* 3. Śmierć tuż stała u samego okrętu. *Zbil. Dr.* 3. Tuż u Krakowa dom zmurował. *Gorn. Dw.* 1. Jarzmo to już tuż nad szyjami waszemi wisiało. *Stryjk.* 316. Sądziłem, iż tuż z biczem jedza za mną goni. *Szym. Ś. W.* 55. Z góry wieże dość odległe wydają nam się tuż przy sobie. *Rog. Doś.* 3, 112. Po kanclerzach podkanclerze tuż zaraz miejsce biorą. *Nies.* 1, 260. Bunt tuż tuż wybuchnąć mający, zatamowanym został. *Kur. Pet.* 339. tylko co wybuchnąć miał, tylko co nie wybuchnął, die Verſchwörung ſollte eben ausbrechen. Oto już tuż są dni ucisków. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 75.

TUZIN, a, u, *m.*, TUZINEK, nka, *m.*, *dem.*; *Boh.* tucet; *Sorab.* 2. duzent; *Carn.* tůzat; *Vind.* dvanaisteru, dvanaisteriza, dvanaistvu, dvanaistik, tuzat; *Ross.* дюжина; *Svec.* dussin; *Dan.* dusin; *Gall.* douzaine; *Ital.* dozina; *Hisp.* dozena; *Angl.* dosen; *Lat. med.* dozena, duzena, cf. duodecim; *Germ.* ein Dutzend, (in Lübeck: ein Zwölfter). Tuzin ma w sobie sztuk dwanaście. *Solsk. Geom.* 3, 136. *Gorn. Sen.* 43. Tuzin, tacher, wiardunk, *analogiam quandam ad assim habent. Cn. Th.* 58. Tuzinami; *Vind.* po dvanaisterah, dvanaisternu, po tuzatach, dutzendweiſe, zu Dutzenden. Wszak to teraz tuzinami w jednym domu na mężów czeka. *Teat.* 9. *b*, 9, cf. kopami, mendlami, mnogo tego. Za każdym moim przycięciem, tuzinami z rąk moich pioruny wypadały. *Boh. Kom.* 4, 210. całe pęki, gromadnie. — ♀. Tuzinek, gatunek średniego sukna, eine Mittelgattung von Tuch. *Tr.* Od postawu tuzinków złł. 2. *Vol. Leg.* 6, 133. Przedtym tuzinek w zimie, szalon zaś a najwięcéj szarszedron w lecie, zwyczajnym był odzieniem tego nowomodnego mospana. *Mon.* 74, 366. Mąż jak czeladniczysko z pod choru i kruchty z tuzinku i z niepozoru pociesznie wygląda; a jéjmość jako wojewodzina cel trzyma przed ołtarzem. *Mon.* 69, 587.

TUZINOWY, TUZINKOWY, a, e, od tuzinu, Dutzend-; *Ross.* дюжинный. Tuzinkowe łachmany. *Zab.* 8, 327. *Iżyck.* z podłego sukna, von ſchlechtem Tuche.

TUZOWAĆ *cz. niedok.*, wytuzować *dok.*, wybić pięściami, mit Fäuſten ſchlagen; *transl.* tęgo wyłajać, wyburczać, derb ausſchelten, (cf. tuzy na głowie). Biskupów o tę szaloną chuć ku panowaniu tuzują. *Baz. Hst.* 185.

*TUŻYĆ, *ob.* Tążyć.

T W.

TWARDNIEĆ, TWARDZIEĆ *neutr. niedok.*, Twardnąć *jednil.*, stwardnieć, stwardzieć, stwardnąć, *dok.*, *ztwardziewać *contin.*; *Boh.* twrdnauti, stwrdnauti; *Slov.* twrdnu; *Croat.* tvèrdem, otverdujem; *Hung.* meg-kemenyedem, kemenyedni, (cf. kamienieć); *Bosn.* turriditise, çurristitise; *Ross.* твердѣть, жестѣть, ожестѣть, пожестѣть, жескнуть, пожесткнуть, ядриться, оядрѣть, неядрѣть, (cf. jędrznieć); *Eccl.* жесточаю; twardym się stać, n. p. kamienieć, krzemienieć, drętwieć, tarnąć; hart werden, ſteif werden, verhärten, *phys. et mor.* W sam marmur już serce twardzieje. *Past. Fid.* 245. Bez deszczów ziemia twardnieje jak żelazo. *Kanc. Gd.* 255. Paznogcie zsiadają się i ztwardziewają. *Sak. Probl.* 111. Jakób święty od pokłonów miał kolana i czoło stwardziałe. *Pim. Kam.* 267. Położnicom, gdzieby z zbytniego mleka piersi twardnęły.... *Syr.* 521. Od zimna wszystkim ręce pomarzły, wszystkich ciała stwardziały, a prawie otrętwiały. *Baz. Sk.* 39. Grubsze części pozostałe sklejają się, twardnieją, i zasklepiają gąsienicę. *Boh. Prog.* 2, 253. Dachowy kamień nie różni się od stwardłéj gliny. *Stas. Buff.* 144. Konie z młodości robią bokami, sucha ślina krwawemi twardnie wędzidłami. *Bardz. Luk.* 70. Człowiek stwardniały i niespożyty na wszystkie obelgi. *Pilch.*

Sen. gn. 289. Żydzi coraz twardzieli. *Sk. Dz.* 388. TWARDO, *adv. Adj.* twardy; *Boh.* twrdě.; *Sorab.* 2. twardo, twarže; *Slav.* tvérdo; *Bosn.* turrido, çurristo; *Ross.* твердо; nie miękko, hart, nicht weich. Ugotuj jaja na twardo *Krumł.* 140. Resztę grubych brudów w kotle przegotować do twarda. *Torz. Skł.* 291. (aż stwardnieją). — *Fig. tr.* Twardo, mocno, potężnie; hart, ſtark, feſt. Zasnął twardo. *Zab.* 14, 242. *Szym.* Odciągnął do inszego zamku; ale i tam twardo wszystko nalazł i murem i ludem. *Biel.* 492. mocno obronne, feſt vertheidigt. Nieprzyjaciel na wszystkie strony ucisnął twardo Smoleńsk. *Tward. Wł.* 244. ściśle, er ſchloß es enge ein, bedrängte es hart. Tak twardo trzymają, co im w ręce wpadnie, że dotąd i łokcia ziemi nie utracili. *Kłok. Turk.* 42. krzepko, mocno, feſt halten. Wiatr popędliwy nawet i wysokie wieże i twardo szczepione dęby wywala. *Bzow. Roż.* 95. Twardo szczwany, już w miejscu siedzi zając. *Tward. Wł* 44. ostro, gorąco; haſtig, hitzig gehetzt. Twardo z nią postąpił. *Teat.* 8, 109. ostro, surowo, niełagodnie; hart, rauh verfahren. W pierwiastkowym kościele post święty twardo chrześcianie pościli. *Pim. Kam.* 87. Niemało swoich ustaw wynajdowali, a ludowi na chowanie twardo podawali. *Żarn. Post.* 3, 755 *b.* bardzo ostro, seryo; ſcharf, ſehr ernſtlich. — Twardo co idzie, oporem, niegładko, nie smarownie, jak po grudzie; es geht hart, ſchwer vorwärts. — ‡. Twardo w noc poranłem się; *de multa nocte surrexi. Mącz.* Do Alexandra W. młoda białogłowa już twardo w noc była przywiedziona. *Kosz. Lor.* 65 *b.* "TWARDOGŁAZY, a, e, n. p. Twardogłaze marmury. *Otw. Ow.* 276, hartſteinig, ſteinhart. "TWARDOGĘBY, a, e, gęby twardéj, *ob.* Twardousty, twardopyski, hartmäulig; *Boh.* twrdohubý. TWARDOGŁOWY, a, e, głowy twardéj, niepojętny, lub też uparty, hartköpfig, ſtarrköpfig; *Boh.* twrdohlawý, *Subst.* twordohlawec, twrdočel; *Vind* terdoglaun, terdoglaven, terdoglau, terdoglavazh; *Bosn.* tvardoglav, (tvardoglaviti = upierać się); *Rag* tvardoglav. (tvardoglauti *inobedire*, *pertinacem esse*); *Croat.* tverdoglav; *Slav.* tvérdoglav. "TWARDOGŁÓWSTWO, a, *n.*; *Vind.* terdoglaunost; *Croat.* tverdoglavnoszt; *Rag.* tvardoglavstvo: *Bosn* tvardoglavstvo, neposluh. "TWARDOKUTY, a, e, n p. Twardokute blachy. *Pot. Arg.* 696. hart geſchlagen, feſt geſchmiedet. "TWARDOOSTRY, a, e, n. p. Twardoostra stal siekiery *Kanc. Gd.* 177. *Zab.* 10, 46. *Koss.*, hart und ſcharf. TWARDOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh. et Slov.* twrdost; *Sorab.* 1. twerdoſcź; *Carn.* terdnôst, terdôba; *Vind.* terdust, terdnost, terdoba, terdova, tardoba, (terdust, terdovitnost = skępstwo, terdnost, oistroba = ostrość, surowość, terdoba = potrzeba, ucisk, bieda); (*Croat.* tverdozt, tverdocha, tverdina, okornoszt, *Croat.* tverdoszt = stałość); *Hung.* keménység, (cf. skamiałość); *Bosn.* tvardina, tvrdina 1, *durities*, 2. *munimentum*, *ob.* Twardzizna, *ob.* Twierdza; *Rag.* tvârdos, tvardost, tvardocchja, tvardina, cvarstos; *Ross.* твердость, жесткость, жосткость, жестокость, крѣпость, крутость: niemiękkość, *propr. et impr.*, die Härte. Lekarstwo, którym rozpędzisz krę i twardość z żołądka. *Sienn.* 205. Wiedząc, iż na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie się zasadza, nie zażywają potraw smakowitych. *Star. Ryc.* 57. (na zahartowaniu, na hartowności). Twardość ku nauce, *indocilitas*. *Mącz.* twarda głowa, ein harter Kopf zum Lernen. Trudno było zamku mocą dostać, dla twardości z przyrodzenia miejsca. *Stryjk.* 118. dla mocności, tęgości, Feſtigkeit. TWARDOST, *herb*; serce szachowane w polu czerwonym; już go nie używają, znać że familij nie stało. *Kurop.* 3, 53, ein Wappen. TWARDOŚCIASTY, a, e, ociętny, niepowolny, *cervicosus. Mącz.*, hart, nicht nachgiebig. TWARDOSERCY, a, e, zatwardziały, nieużyty, kamień, hartherzig; *Vind.* terdoſerzen, nevſmilen, terdega ſerza; *Ross.* жестокосердый, крѣпкій, крѣпокъ; *Eccl.* тажкосрѣдъ. *Subst. Vind.* terdoſerzhnost; *Ross.* жестокосердіе; *Eccl.* тяжкосердіе TWARDOSKORUPY n. p. żółw'. *Tr*, hartſchalig. TWARDOSKÓRY, *duricorius. Cn. Th.* 1165. hartháutig; *Vind* terdoskorjast; *Croat.* tverdokòsen, (*Subst.* tverdokosnost); *Rag.* tvardokoxni *durae pellis* (*ob.* Koża), tvardokorni *duricorius*, (*ob.* Kora); *Eccl.* жестококожій. TWARDOSZYJ, TWARDOSZYJNY; *Boh.* twrdošigný, twardohrdlatý; *Slov.* twardošigný; *Carn.* terdouraten; *Vind.* terdouraten, terdovratnik, ſvoje glave zhlovek; *Croat.* tverdovrat; *Rag.* tvardovrât; *Eccl.* твердовыйный, жестоковыйный; twardoustny, ociętny, *obstipes. Mącz.* hartháls, ſteifháls, unbeugſam. *Subst.* "Twardoszyjność; *Boh.* twrdošignost; *Vind.* terdovratnost. "TWADOTRAWY, a, e, n p. Twardotrawi strusiowie. *Bielaw.* 2. najtwardsze rzeczy trawiące, ſteinverdauend. TWARDOUCHE skały. *Zimor. Siel.* 284. głuche, nieuproszone; hartohrig, hartöhrig, taub, unerbittlich. TWARDOUSCIEĆ, twarde usta dostawać, hartmäulig werden, n p. Twardouścieje koń. *Hipp.* 61. Hypograf ztwardouściał. *P. Kchan. Orl.* 1, 195. TWARDOUSTOŚĆ, ści, *ż.*, hartmäuligkeit, n. p. Na twardoustość lekarstwo. *Konsk. Lek.* 64. TWARDOUSTY, a, e, n. p. Twardousty koń; nie rodzi się koń takim, ale nieumiejętna ręka takim go czyni. *Kluk. Zw.* 1, 183. *Cresc.* 684. *et* 522. hartmäulig; *Boh. et Slov.* twrdoustý; *Vind.* terdovusten, teshkobersdlu; *Rag.* tvardoust; *Croat.* tverdovuszt, vusztotverd; *Eccl.* твердоустый; *Ross.* крѣпкоголовый. — *Tr. fig.* Potrzeba twardego wędzidła na tę twardoustą szkapę tego upornego człowieczego przyrodzenia. *Rej. Post. T t* 3. Twardouste żądz naszych wyskoki. *Kanc. Gd.* 300. niepohamowane. TWARDOWŁOSY, *hircipilus. Cn. Th.* 1165, hartháriq; *Eccl.* твердоласый. "TWARDOZIEMNY, a, e, n. p Twardoziemne skały. *Bielaw. E b.* harterdig, hartſteinig; *Eccl.* жестокоземный. TWARDY, a, e; *Boh.* twrdý; *Slov.* twrdí, twrdý; *Sorab.* 1. twerdé, twerdy; *Sorab.* 2. twardi; *Carn.* têrd, terdn, terdan, tershe, *obsol* tard; *Vind.* terd, terdn, terdoben, terdoviten; *Croat.* tvërd, chvërszt, czvarszt, tvërden; *Slav.* tvêrd; (*Hung.* kaméný, cf. skamieniały, *ob.* Kamień); *Rag.* tvard, cvarst, cuarst, temerût; *Bosn.* tvard, çvarst, nemek, çuersti, çurrjsti, oturridnut; *Ross.* твердый, тверденекъ, твердехонекъ, жесткій, жестковатый, крутый, крутъ; cf *Lat.* arduus, durus; cf. *Germ.* derb; *Isl.* hardur; *Dan.* haard; *Svec.* hardt; *An-*

glos. heard; *Goth.* hardus; cf. *Graec.* καρτερός); *Germ.* hart, nicht weich. Wszelkie ciało, które mierną siłą znacznie ściśnione być może, nazywa się miękkim; które zaś tak znacznie się nie ściska, twardym. *Hub. Mech.* 250. Gdy części jakiego ciała tak z sobą spojone, że trzeba znacznej siły zażyć na rozdzielenie ich, w ten czas to ciało nazywamy twardym, gruntownym i stałym. *Rog. Dos.* 1, 65. Tygle te gdy z ognia wyszły, były tak twarde, że o stal bite ognia dawały. *Torz. Skł* 85. Nieco twardy, twardowaty; *Ross.* твердоватый, *Subst.* твердоватость. Drzewa dzielą się na twarde i miękkie. *Jak. Art.* 3, 152; do twardych należą dąb, brzost, trzmiel, orzech, jarząb', obrostnica, grabina i płonka. *ib.* — *Prov.* Na twarde drzewo, twardej potrzeba siekiery. *Fredr. Ad.* 49. klin klinem wybić, auf einen groben Aſt gehört ein grober Keil. Trzeba mu czym twardym przeorać grzbiet. *Haur. Sk.* 48. twardym kijem, batem; mit etwas Harten, mit einem harten Knüttel, tüchtigen Stock durchprügeln. Niedobrze kiedy sternik czym twardym nie dogląda upornego ſlisa. *Haur. Ek.* 173. Twardy grunt, gęsty, nie gębczasty, niepulchny, nierzepiasty, ein harter, ſchwerer Boden. Rola bardzo twarda być musi, na której stop robotników nie poznać. *Fur. Uw. G b.* Twarda rola strudziła wołu starego, a pracy na niej nieznać. *Sk. Kaz. przedm.* — Włos twardy. *Zab.* 14, 247. *Szym.*, (cf. szorstki, szczecisty, tęgi, hartes ſteifes Haar). Twardy munsztuk, ostry; ein hartes, ſcharfes Gebiß. Kłaść twardy kryg a twarde wędzidło na tę twardoustą szkapę. *Rej. Post. T t* 3. Miłość cnoty, toć to jest najtwardszy munsztuk białym głowom. *Gorn. Dw.* 271. — Zboże twarde do młocby, nie wyłuskne. *Cn. Th.* 1165. hart zu dreſchen. — §. *Transl.* Twardy, nieczuły; unempfindlich, hart. Gdy koń twardéj gęby, Mocno mu żelazem załamują zęby. *Rej. Wiz.* 29 *b. Moraln.* Twardy, nie użyty, nieuproszony, nieludzki, uporny, srogi, surowy; hart, unbeweglich, unerbittlich, unerſchütterlich. Serce jego nad dyament twardsze. *Past. Fid.* 234. Lubo słucha, twardszym jest nad skały, Zostając w cnocie swojej stały. *Lib. Hor.* 71. Twardszym nad nakowalnią był i nad krzemienie. *Kulig. Her.* 35. Jest to dusza twarda i nieużyta. *Teat.* 18, 109. Na to wszystko twardy jak skała. *Teat.* 29. *c*, 3. Teraz tak ludzie twardzi, jak kamień, niczym ich nie poruszysz. *Teat.* 22, 106. To człowiek twardy, nieprzełamany, dla zbytku cnoty. *ib.* 49. *b*, 29. (Kato). Widzieli, żem twarda na prośby. *P. Kchan. Orl.* 1, 238. Nie była chętniejsza temu niż owemu, Jednako się twardą stawiła każdemu. *P. Kchan. Orl.* 1, 334. Im dawniejsi w błędzie, tym twardsi byli. *Sk. Dz.* 740, (*Vind.* terdoveren, terdovernik, mozhnoveren = mocnowierny). Miękkie kobiety krzyki boleści wydawały, Mężczyzny chociaż twardsze tam łzy wylewały. *Przyb. Luz.* 136. nie tak prędkie do płaczu, harter zum Weinen. Onby miał kogo miękczyć, a samby miał być twardy komu. *Gorn. Sen.* 460. Ten twardy postępek gniewa mię. *Teat.* 35. *b*, 9. srogi, nieludzki, ein hartes Verfahren. Dał król twardą a ciężką odpowiedź wszemu ludu. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 13. (odpowiedział ludowi srodze. 3 *Leop.*). Nie zaraz do twardych słów. *Cn. Ad.* 729. do niełagodnych, przykrych, fukliwych łajań, unfreundliche, harte, rauhe Reden. — *Quo ad disciplinam:* Twardy, ostry, surowy, ścisły, karny; ſtreng, genau, hart. Za dawnych królów uczciwość na dworze taka była, jak w twardym jakim klasztorze. *Gorn. Dw.* 77. Tatarzy są twardzi Mahometanie. *Klok. Turk.* 72. zabici. — §. Twardy sen, nieprzebudzony, ein harter, feſter Schlaf. Sen zapomniały, spanie twarde, letarg. *Sienn. Rej.* Nieprzebudzony człowiek, abo sen twardy, nieprzerwany. *Cn. Th.* — §. Twardy na trudy, wytrzymały; ausdauernd, hart gegen Strapatzen. *Ld* — §. Twarda ziemia, stała ziemia, tęga ziemia, nie wyspa, das feſte Land. Floty po ziemi twardej, lądowe wojska po morzu prowadzić. *Mon.* 71, 210. — §. Twarde miejsce, twardy zamek = obronny, mocny, niedobyty; feſt, nicht leicht einzunehmen, befeſtigt, wohl verwahrt, (*ob.* Twierdza). Kraj ten ma w sobie miasta i zamki twarde. *Gwagn.* 449. *Munitissima arx*, czyście obrony, twardy zamek, twarde, obronne miejsce. *Mącz.* Długo zamek szturmowali, lecz mu nic nie uczynili, bo w twardym miejscu leżał. *Gwagn.* 59. *Biel. Św.* 175 *b.* Twarde i niedobyte zamki. *Nag. Cyc.* 52. Troja jest to miejsce z przyrodzenia dosyć twarde i mocne. *Baz. Sk.* 25. Ja się oglądam tylko na twarde położenie miejsca, i na żołnierze, którymi Amurat te miasteczka osadził. *Baz. Sk.* 36. Tyś basztą Dawidową, tak mocną i twardą, Co i szturmom najsroższym stoisz zawsze hardą. *Miask. Ryt.* 25. — §. Twardy, trudny, ciężki; ſchwer, hart, nicht leicht auszuführen. Twarda tobie jest rzecz przeciwko niepodobieństwu wspak się obracać. *Rej. Post. B b b* 2. Obmowcom i zazdrościwym twardą jest i cierpką cnota. *Birk. Chodk.* 20. Miejsce twarde ku dobyciu. *Biel.* 65. Miał czynić z twardym nieprzyjacielem. *Rej. Post. M m m* 3. z niespożytym, ein ſchwerer Feind, der nicht leicht zu beſiegen iſt. Jeśliby on, który płacił, mianować nie chciał, na jaki to dług płaci, tedy z prawa przyjdzie wytrącić to, co dano, z twardszéj albo cięższej sumy. *Szczerb. Sax.* 89. (z większego, znaczniejszego długu). Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote abo tłuste; ale to są lata żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladajako pożyć, już tu wszystko jak z kamienia kował. *Podw. Wróż.* 24. Twardy orzech, sęk, twarda kostka, *vide sub Substantivis.* — Wiersz twardy i nieskładny szedł mu jak z kamienia. *Hor. Sat.* 141. niegładki, niepłynny, niedźwięczny, niesmakowny. — §. Twardego rozumu, co nie łatwo pojmuje, czego uczą, *indocilis. Mącz.* von hartem Kopfe, ungelehrig. Twarda głowa, *aliter* mocna, tęga, uparta głowa, ein tüchtiger Kopf, ein Kopf, der was aushält, ein Starrkopf. Ta jego praca, to było staranie, Nad którym twarda pracowała głowa. *Zab.* 14, 238. *Szym.* (*Ross.* твердодушный stały, твердодушие stałość). Im kot starszy, tym ogon twardszy; im kozioł starszy, tym róg twardszy; *Sorab.* 1. starschi kosol, twardszi roh; *Sorab.* 2. starschi kofol, twarżeischi rog, *ob.* Stary, starszy, — §. Twarde pieniądze, talery. *Gost. Gor.* 36. hartes Geld, harte Thaler, (*oppos.* drobne pieniądze). Półtwardego, *sc.*

talara. *Tr.*, ein halber Thaler, (cf. bity). — §. Wody twarde, w których się mydło nie rozpuszcza. *Kluk. Kop.* 1, 116. ein hartes Waſſer. Wody studzienne i źrzódlane twardemi zowiemy. *Hub. Wst.* 120. — §. *Med.* Puls twardy, ein harter Puls. Puls zły jest, który jest prędki, twardy, niewolny, nierówny. *Krup.* 5, 486. Puls twardziutki masz, to jest, że nie jest ze wszystkim twardy. *Teat.* 35, 84. TWARDZIĆ *cz. niedok.*, stwardzić, utwardzić *dok.*; *Boh.* twrditi, (cf. twierdzić); *Slov.* twrdjm; *Carn.* terditi, sterditi, sterdem, sterdim; *Vind.* terditi, vterditi, oterditi; *Croat.* tverdo chinim; *Hung.* keményitem, (cf. kamienić); *Bosn.* tvarditi, utvarditi, ocvarsnuti; *Rag.* utvarditti; *Ross.* жестить, жесточу, (твердить, твержу, тверждy nauczyć się na pamięć; powtórzyć często); stwardzać, *indurare. Macz.*, hart machen, härten. Strzały twardzić hartem. *Zab.* 16, 310. (hartować). Dzieci, jak się urodzą, do rzek przynaszamy, A lodem i wodami ich ciała stwardzamy. *A. Kchan.* 260. Pępek dziecięcia trzeba olejem pomazać, bo on skórę twardzi, i broni przeciw tym rzeczom, któreby miały subtelność ciała urazić. *Śpicz.* 184. Twardzić się *recipr.*, twardnieć, twardzieć, hart werden. Koral roślina miękka pod wodami zgina się, a owiana powietrzem na wierzchu się twardzi. *Przyb. Luz.* 57. Mieszkańcy tego kraju na wojny się twardzą. *ib.* 316. ſie härten ſich ab. Ten się utwardza jak stal. *Przyb. Milt.* 313. TWARDZIZNA, TWARDZINA, y, *ż.*, cokolwiek twardego, twardy grunt; *Carn.* terdina, harter Boden, etwas Hartes. Na twardziznie jak orać. *Haur. Sk.* 143. Krzemienistą ziemię wybierać, aż do saméj gruntowéj twardziny; bo czasem się trafi twarda ziemia, a pod nią będzie miękka. *Haur. Ek.* 5. Zbiegłszy twardziznę, w piasku pocznie się mordować; *densum littus. Zebr. Ow.* 45. Twardzizny na nogach, rękach, kolanach, martwaki, modzele, odciski, nagniotki, narostki. *Dykc. Med.* 4, 458. harte Haut, Beule, Verhärtung.

Pochodz. *twierdzić, twierdza*; *potwierdzić, podtwierdzić, utwierdzić, zatwierdzić.*

TWAROG, u, *m.*; *Boh.* twaroh, twaroch, swaroch, twarůžek, twarožina, homolka, (*ob.* Gomołka); *Sorab.* 2. twároschk; *Sorab.* 1. twarow, (*ob.* Tworzyć); *Vind.* vkupstezhenu mlieku, odstaniki od vunslitega mlieka; *Croat.* prevarki; *Bosn.* tvarog; *Rag.* zamláz, ùrda; *Dal.* szirischye, (cf. zerzysko); *Eccl.* сырище, сгустившееся млѣко, тваргъ; *Ross.* тваргъ, творогъ; *Germ.* der Quarg, Käſequarg, Streichkäſe; (Preuß. die Glomſe). Po zebranéj z mleka śmietanie zostaje się twarog, część zgęstwiała, i serwatka wodna. Oddzieliwszy tedy serwatkę, z twarogu robią sery. *Kluk. Zw.* 1, 227. Twarog, ser świeży, w garku ogrzany i wyciśniony, na pirogi lub do ciast się bierze. *Wiel. Kuch.* 431. Na sery nie zbyt bardzo podbierać śmietany, aby twarog nie był jałowy, bo gdy ser tłusty, każdemu do smaku przypadnie. *Haur. Ek.* 129. — *Prov.* Ustąp' gówno twarogowi. *Rys. Ad.* 69, cf. *Germ.* Quark, łajno. TWARÓŻEK, żka, *m.*, *dem.* — §. Twarożek, który się twarogiem rad karmi, *fistellus. Macz.* ein Käſequargeſſer, der gern Quarg iſt. TWAROGOWY, TWARÓŻNY, a, e, od twarogu, z twarogu, Quargkäſe-; *Boh.* twarogowý, twarožný; *Ross.* творожный. Ciasto twarogowe *Ross.* творожникъ, творожничекъ, ватрушка, (творожиться, оттворожусь gruczołowacieć).

TWARZ, y, *ż.*; *Boh.* twař, (přetvwřnjk *praestigiator*, přetwarzeti se różne miny robić); *Slov.* twár, obličeg, (twarnost *superficies*, swrch każdé wécy); *Hung.* artza, ortza, ábrázat; *Sorab.* 1. wobliczżo, (*ob.* Oblicze, lice); *Sorab.* 2. nagléd (*ob.* Naglądać), twarz budowniczy, (cf. tworzyć, twórca); *Carn.* obras (cf. obraz; stvar-twór, stworzenie); *Vind.* obras, pogled, nagled, oblizhje, (stvar, stvarje-stworzenie); *Croat.* obráz, licze, oblichaj, oblichje; *Slav.* obraz, oblicsje; *Rag.* obraz, oblicje, slicje, lize, slikka, (cf. śliczny); *Ross.* лице, *vulg.* рожа, рожица; *Eccl.* лице, рожа; — §. 1) strona głowy przednia, w któréj czoło, oczy, nos, gęba: u człowieka twarz i oblicze, u bestyi twarz. *Cn. Th.* 1165. das Angeſicht, das Geſicht bey Menſchen und Thieren. Głowa ludzka dzieli się na część włosami pokrytą, i na twarz. *Perz. Cyr.* 1, 17. Uważaj chorego, na twarzy czy blady, czy żółty, czy rumiany, czy czarny? *Perz. Lek.* 77. Na wielbłądzie wspak go posadzili, twarzą do ogona. *Zygr. Ep.* 94. mit dem Geſicht nach hinten zu. W twarz wiatr., słońce, *adversus sol*; w twarz się bijąc wzięte rany, *adversa vulnera. Cn. Th.* 1218, (*oppos.* w tył). Twarzą na ziemi; *Eccl.* ниць, ницы, никомъ, ничкомъ, (cf. nice, cf. lice). Obróć się, niech ci w twarz patrzę. *Teat.* 36. *b*, 43. w oczy, ins Geſicht, in die Augen ſehen. W twarz cię całuje, a z tyłu sztych kładzie. *Kulig. Her.* 240. W twarz mu się przeciwił. *Zygr. Pap.* 233. (w brew'). Nie śmiał twarzy podnieść zwyciężony dobrodziejstwy. *Gorn. Sen.* 14. oczu podnieść, das Geſicht aufheben, die Augen aufſchlagen. Twarzą w twarz. *Bial. Post.* 81. Twarz w twarz. *Kłok. Turk.* 175. *Groch. W.* 554. oblicze w oblicze, von Angeſicht zu Angeſicht. Mówił Jehowa do Mojżesza twarzą w twarz, jak mówi człowiek do przyjaciela swego. *Budn. Exod.* 33, 11. Twarzą w twarz, obliczny do oblicznego. 1 *Leop. Exod.* 33. 1 *Leop. Deut.* 5, 4; Arabczyk miasto tych słów: twarz w twarz, ma te słowa: bez pośrzednika; Chaldejczyk te słowa: twarzą w twarz wyłożył: słowo w słowo. *Boh. Dyab.* 38. — *Translat.* Przed twarzą bronny, która przybiegała aż do oblicza sieni bronnéj wnętrznéj, pięćdziesiąt łokci wymierzył. 1 *Leop. Ezech.* 40, 15. (przed przodkiem bramy. 3 *Leop.*; cf. front, czoło). — Twarzy kształt, fizyonomia; *Ross.* обличие, обликъ, die Phyſionomie, das Geſicht, die Geſichtszüge. Z nich był jeden starszy, drugi młodszy twarzą, W nim linie, Ulissa podobieństwo żarzą. *Jabł. Tel.* 5. Kobiecéj twarzy *Ross.* женообразный. Ja go nie znam z twarzy, ale z listów aż nadto. *Boh. Kom.* 1, 22. ich kenne ihn nicht von Geſicht. Aż pewny z twarzy tylko znajomy wypada: Łap za rękę, jak się masz mój śliczny? powiada. *Zab.* 10, 347. *Izyck.* Bardzo miły z twarzy. *Teat.* 33. *c*, 39. Wiele już tu ładnych kobietek w twarzy sobie intraty założyło. *Teat.* 22, 100, (*ob.* Twarzyczka). Mówił świę-

ty do lwa: przysłojniéj, abyś mi ty ustąpił, bom ja jest twarzą bożą uczczony. *Sk. Żyw.* 2, 395. (na wizerunek boży stworzony). — Kapelusz etc. do twarzy. *Zab.* 12, 74. stosujący się do kształtu twarzy, zgadzający się z twarzą, zdobiący ją; nach dem Geſicht ein Hut u. ſ. w., der zu dem Geſicht gut ſteht, gut paßt. Całe nie do twarzy była ubrana. *Teat.* 19. *c*, 54. Wolą być modnie, choć nie do twarzy ubrane, aniżeli do twarzy a odstępować mody. *Kraj. Pod.* 107. Kapelusz ten poważną mu dawał postać, i służył do twarzy. *Zab.* 12, 60. Zrzędzić, to nawet starym nie do twarzy. *Teat.* 19, 62. Drugiemu sama nawet wada może być do twarzy. *Zab.* 12, 266. *Dudz.* — Twarz, postanowienie oblicza, według myśli, afektów, prawdziwe abo zmyślone; *Vind.* namefhik, die Miene, die man macht, das Geſicht. Twarz łacno wynurzy, co się w sercu burzy; twarz umysłu zwierciadło, wyda wnet, co tam padło. *Cn. Ad.* 1181. (oko do serca okno, sumnienie z twarzy poznać). Twarz nie zawsze umysłu odkrywa. *P. Kchan. Jer.* 116. Widział Jakub, iż Laban nie pokazował mu takiéj twarzy jako pierwéj. *Radz. Genes.* 31, 2. Gdyć co dają, przypatrz się twarzy dającego. *Bardz Trag.* 311. Od żony nabechtany, niechętną twarz siostrze pokazywał. *Sk. Dz.* 424. Nie chciej twarzy kwaśnéj pokazować. *Prot. Jał.* 29. Piękność jest twarz przyjemna, luba, wesoła, a która pragnie przystojności; a ſzkaradość zasię twarz ponura, przykra, smętna, mierziona, a która chciwa jest na nieprzystojeństwo. *Gorn. Dw. L* 156. Twarz uśmiechliwa *Vind.* narashik. Twarz niechętna *Vind.* pomerdik. Twarz płaczliwa *Vind.* nakorpizh. Twarzą wesołą obłudę pokrywa. *Tward. Wł.* 76. Zawsze wesołą fortuny twarz znała. *Warg. Wal.* 46. (życzliwą ją sobie miała). — ℣. Który przyjmuje a poznawa ſtwarz na sądzie, niedobrze czyni, bo takowy i za kęs chleba opuszcza prawdę. 1 *Leop. Prov.* 28, 21. (wzgląd na osobę). — ℣. 2) ſTwarz; *Ross.* тварь; twór, stworzenie; das Geſchöpf, die Kreatur. *Non inveni nisi in formula:* niema twarz • nierozumne stworzenie (cf. nieumny, ſbezumny); *Vind.* nemu shivinzhe; *Croat.* nemo sivinche, ein unvernünftiges Geſchöpf. Boskie i ludzkie prawa wywróciwszy, jak bydlę, jak twarz niema żyje. *Gorn. Dz.* 80. Dłużéj kruk żyw, niż człowiek, a to niema twarz. *Rej. Zw.* 157 *b.* I bestye, i nieme twarze, i drzewa i ziemia nas potępi. *Sk. Kaz.* 238. *et* 51. *Gorn. Wł. T* 4. TWARZAĆ, *ob.* Tworzyć. ſTWARZNOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* twarnost; *posset etiam dici*, tworność od tworzenia, różna tworność, różny kształt natury, postaci, twarzy, *species animalium*, *genus*, *forma. Cn. Th.* 1166. Art, Species, Gattung, Geſchlecht. ſTWARZOBRAKOWNIK, a, *m.*, ſlicemiernik. *Burl. A* 2. obłudnik, ein Heuchler, Scheinheiliger; (*Boh.* přetwařnjk *praestigiator*). TWARZYCZKA, i, *ż.*, *demin. Nom.* twarz; *Rag.* obràzaz; *Croat.* obrazecz, obrázchecz, obrazich; *Hung.* ábrázatotska; *Ross.* личико, личко, das Geſichtchen. *Lib. Hor.* 114. Zdrowie i pociecha moja Tak wdzięczna twarzyczka twoja. *Groch. W.* 344. *Teat.* 43. *c*, 119. *Wyb.* TWARZYSKO, a, *n.*, szpetna twarz; *Ross.* личище, образина, ein häßliches Geſicht, ein Fratzengeſicht; klapstra. *Brud. Ost. B b*, *vulg.* Obb. Gefräß, Gefreß.

TWIERDZA, y, *ż.*; *Boh.* twrz, twrze, hrad, twrzka; *Sorab.* 1. zakit, zakitano, krutžizna, wokrutženstwo; *Carn.* sagrája, (cf. zagroda); *Vind.* obranstvu, braniſhtvu, voiskni gradizh, gradiſhtvize, (cf. obrona, cf. grad); *Croat.* grâd, tvêrgya, kula, branische; *Dal.* tuargya; *Slav.* grâd; *Bosn.* tvardina, tvrridina, tvrrighja, tvrrighjava, tvardiscte, grâd, kula; *Dal.* grad; *Hung.* vaar, (cf. warowny); *Rag.* tvarghja, tvardiscte, tvardja, *vulg.* kûla; *Ross.* твердыня, крѣпость (cf. krzepkość), крѣпь, кремль; *Eccl.* твръдь; твержа, фортеца, твръдѣль, вышеградъ (cf. Wyższegrod), краеградъ, стражище, (cf. strażnica); miejsce obronne, kasztel, baszta, zamek obronny, część fortecy; ein befeſtigter Ort, ein Caſtel, eine Baſtey, ein feſtes Schloß, ein Theil von einer Feſtung. Wielkie Łuki sławną były fortecą, do której dwanaście twierdz na około wystawionych przystępu broniło. *Boh. Zamoj.* 109. Podszańcowawszy się pod najwyższą twierdzę, która fortecę od wojska naszego zasłaniała, wysłano ku téj twierdzy jednego piechura. *ib.* 112. Dobył każdego zameczku ich, i odzierżał każdą twierdzę ich. 3 *Leop. Jud.* 2, 12. (każdą ſogrodę ich. 1 *Leop.*). Henryk nad Prądnikiem zbudował ſtwierdz jednę, a drugą u Miedzyboża; Konrad chcąc mu zburzyć oną ſtwierdz, przyciągnął do niéj. *Biel.* 129. Wiele ſćwierdz (twierdz) z miejsca swego siła zbodła. *Czach. Tr. H* 2. ſTwierzyca Assur. *Jer. Zbr.* 2, 107. — §. *Fig. tr.* Twierdza, ſszczyt, ochrona, puklerz; Schutz, Schirm, Burg. Twierdzo Polski i wielki zaszczycie! *Zab.* 13, 17. Przykład królów jest twierdzą prawa. *Dyar. Grod.* 555. twierdzeniem prawa, Bekräftigung, Beſtätigung, Befeſtigung. Dekreta sądów asesorskich tejże mają być wagi i twierdzy, co i dekreta sejmowe. *Vol. Leg.* 7, 78. téj mocy, Kraft, Gewicht. Co mi za twierdza tego, który wszystko twierdzi, od tego którego twierdzi? *Bzow. Roż.* 64. jakaż powaga. — ℣. ſTwierdza niebieska, twierdza na niebie, ſutwierdzenie, *ob.* Twierdzić. TWIERDZIĆ, ſĆWIERDZIĆ *cz. niedok.*, ztwierdzić, utwierdzić *dok.*; *Boh.* twrditi, twrdjm (cf. twardzić), utrwditi, utwrzowati, tużiti (cf. tężyć), pewniti, zpewniti (cf. upewnić), gistiti, (cf. iścić); *Slov.* stwrditi, stwrdjm, twrdjm, gistjm; *Carn.* terditi; *Vind.* terdit, terditi; *Croat.* tverditi, tvêrdim, utvergyávam, utverditi, ochversztujem, temelim; *Bosn.* tvarditi, utvarditi, utemegliti, ocvarsnuti; *Dal.* potvarditi; *Rag.* tvarditti, utvarditti, utvardivati, pokrjêpiti (cf. pokrzepić), uzjâciti; *Ross.* твердить, (твердить, твержу, тверждy nauczyć się na pamięć, powtórzyć często), утвердить, утверждать potwierdzić, прикрѣпить, прикрѣплять, закрѣпить, (cf. pokrzepić); *Eccl.* твердю, вжнлити, усилить; UTWIERDZAĆ co *contin.*, robotą, ręką, obronniejszym (ſtwardym) czynić, umocić; befeſtigen, feſt machen. Zamek ten teraz starosta wałem twierdzi. *Vol. Leg.* 3, 309. Najwięcéj twierdził tam, kędy snadniejsze przystępy być rozumiał. *P. Kchan. Orl.* 1, 422. Cerkwi dwie i ludźmi i armatą dużo utwierdzone. *Tward. Wł.* 116. Ziemi okrąg wodą obtoczony Stanął w pośrzodku, mocą twą stwierdzony. *Suszyc. Pieśn.* 1 *B b.* Twierdzenie,

przymocowanie *Ross.* скрѣпа. — *Fig.* Utwardzać, umacniać, ukrzepiać, posilać, gruntować; ſtärken, gründen, Kraft geben, ſtärker machen. Owies naprawia i utwierdza rolą. *Haur. Sk.* 32. W piecu garncarskim garniec się utwierdza. *Hrbst. Nauk. P b.* (utwierdza się, twardnieje). Prawda i cnota państwa i królestwa twierdzą a nie gubią. *Birk. Sk. B* 3. Bóg łaskawy ustawicznie cieszy a twierdzi w tobie mdłą nadzieję twoję. *Rej. Post. X x* 1. Utwierdzić kogo w intencyi jakiéj. *Teat.* 8. *c*, 34. Bóg utwierdza, cieszy, ustarcza duchem swoim. *Gil. Post.* 1, 273 *b.* Ten co drugiego cieszy i twierdzi, ma być potężniejszym nad tego, którego twierdzi. *Bzow. Roż.* 64, (cf. namowami *obstalować i *potwierdzić. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 1). Mamy miłość spólną między sobą zachować, jeden drugiemu powolność skazując, *utwierdzeńszy mldlejszym wyrozumiewając, nic wszystkiego do nich widząc. *Żarn. Post.* 3, 699 *b.* Ja sama utwierdziłam ją w tym błędzie. *Teat.* 38, 121. Dziecię rosło i utwierdzało się w duchu mądrości. *Biał. Post.* 126. Utwierdzenie; *Ross.* подкрѣпа, прикрѣпка, die Begründung. Twierdzić jaką umowę etc., potwierdzać, beſtätigen, bekräftigen. Traktaty Chocimskie twierdził, co najbliżéj przystąpiwszy do pakt Solimana. *Birk. Zbar. D* 2. Utwierdzę umowę moję z wami. 3 *Leop. Levit.* 26, 9. (*ugwieszcze. 1 *Leop.*). Pokój i przyjaźń utwierdzić. *Warg. Cez.* 4. — Gwiazdy utwierdzone. *Fur. F* 3 *b.* ſtałe, *oppos.* planety, die Fixſterne. Utwierdzający, *potwierdzający *Ross.* утвердительный. Przysięga potwierdzająca, gdy twierdzimy, tak jest, abo było. *Karnk. Kat.* 311. Twierdzić, za pewne powiadać. *Cn. Th.* 1166. utrzymywać, behaupten. Wiele śmiesznych dowodów przywodzą, z których drudzy, rozumiejąc to już być rzeczą pewną, biorą to przed się, a nie obawiają się tego też *ćwierdzić. *Gliez. Wych. G* 7. Rzymianie chcąc się Grekom *obmówić z przodka swego Romulusa, którego oni mieli za bękarta, *ćwierdzili to *mocnie, żeby miał był mieć ojca Marsa. *ib. B* 5 *b. Sekl.* 7. Iż czarci umierają, twierdzą rabini z talmuda. *Bach. Ep.* 37. Twierdzić upornie co, jest głupiego; Zda mi się, tak jest mowa mądrego. *Cn. Ad.* 1183. — *Math.* Ilości twierdzące, *positivae. Jak. Math.* 2, 6. (bejahende, affirmative; *oppos.* przeczące). Twierdzenie *Subst., theorema. Geom.* 1, 15. — *Aliter:* Twierdzenie, utwierdzenie, twierdza niebieska; *Slov.* obloha; *Sorab.* 1. firmament, krutžizna; *Carn.* terdnûst; *Croat.* krepchina, tverdnína, tverdina; *Rag.* krepcîna, utvardjenstvo, tvardina; *Slav.* tvêrdina; *Eccl.* твръдь; firmament, das Firmament. Niech będzie *utwierdzenie między wodami. *W. Genes.* 1, 6, (*not.* »rozciąg, wszystko to spatium od ziemi aż do nieba«, rozpostarcie. *Bibl. Gd.*, die Veſte zwiſchen den Waſſern. Luth.). Niechaj się stanie utwierdzenie między wodami, a niechaj dzieli wody od wód; uczynił tedy bóg utwierdzenie, i oddzielił wody, które były pod utwierdzeniem, od onych, które były nad utwierdzeniem: nazwał tedy bóg utwierdzenie niebo. 1 *Leop. Genes.* 1. (niechaj się stanie twierdza .... uczynił bóg twierdzą, i oddzielił wody, które były pod twierdzą, od onych, które były nad twierdzą; nazwał bóg twierdzą niebem. 3 *Leop.*). Niechaj się staną światła na utwierdzeniu nieba, aby świeciły na utwierdzeniu nieba, a oświecały ziemię. 1 *Leop. Genes.* 1. (na twierdzy nieba. 3 *Leop.*). TWIERDZICIEL, a, *m., affirmator. Cn. Th.* 1166, *Rag.* tvarditegl, utvarditegl; der Behaupter, Bejaher; UTWIERDZICIEL, *corroborandi vim habens. Cn. Th.* 1209, der Befeſtiger. TWIERDZOWY, a, e, od twierdzy, Feſtungs-; *Ross.* крѣпостный, cf. forteczny.

TWÓJ, twoja, *contr.* twa; twoje, *contr.* twe: *Boh.* twûg; *Slov.* twóg, twûg; *Sorab.* 1. twoi; *Sorab.* 2. twoj; *Carn.* tvoj; *Vind.* tvoi; *Croat.* tvoj, tvoy; *Hung.* tiéd, tieed; *Slav.* tvoj; *Bosn.* tvoj; *Rag.* tvój; *Ross.* твой; *Eccl.* твои, твойскій; *Dor.* τεός; *Lat.* tuus; *Isl.* thiun; *Svec.* din; *Holl.* dien; *Gall.* ton; *Angl.* thine; *Anglos.* dine, thine; *Goth.* theins; *Germ.* dein; *pronomen possessivum secundae porsonae*, (*ob.* Ty). Żaden czas nie jest twój, tylko ten co minie. *Pot. Jow.* 56. Twoje szczęście, moje szczęście; twoja dola, moja dola. *Teat.* 19. *b*, 69. (wszystko wspólne). Nie twoje to, co szczęście twoim uczyniło. *Min. Ryt.* 4, 152. Ja posła mojego ślę przed tobą, który umiecie twoję drogę przed toba. *Farnov.* 54. (który ci drogę umiecie). Bieżysz na twą zgubę. *Teat.* 47. *c*, 84. (na własną zgubę). Twym cię orężem porabię. *Cn. Ad.* 1182. Twoje to sztuki, wymysły; tyś tego sprawca, tyś tego nawarzył. *Cn. Ad.* *1185. Niech cię tam kaci wezmą i z twoją miłością. *Teat.* 55. *b*, 7. (z tak szaloną miłością). Twój, *ellipt. sc.* przyjaciel, der Deinige. Twój nakoniec cały chęcią i umysłem. *Siem. Cyc.* 326. (tobie oddany). Twoje *ellipt. subst.*, das Deinige. Co mego, to twego. *Teat.* 27. *c*, 67. (obadwa z jednéj kieszeni żyją). Moje i twoje, mein und dein. Nieszczęśliwe te słowa dwa: moje a twoje, Mieszają świat i bracią przywodzą w zaboje. *Pot. Pocz.* 579. Kłopot o moje i twoje. *Gil. Post.* 282. *TWOJSKI, a, ie; *Eccl.* твойскій; do ciebie należący, ciebie się tyczący, za tobą, przy tobie będący; dein, deinig, dich angehend, für dich beſtimmt. Po twych plecach, twojski. *Cn. Th.* 433. Nie twojskie to rzeczy; nie twoje to dzieło. *Cn. Ad.* 682. (cf. jegojski, naski, waski). Po twojsku, *tuatim. Cn. Th.* 720. twoim trybem, po twojemu, nach deiner Art.

TWÓR, UTWÓR, u, *m.*; *Boh.* twor, (stwûra, stwûrka fabrykat, rękodzieło; *Sorab.* 2. stworba budowla); *Carn.* stvar; *Vind.* stvar, stvarje, kreatura; *Croat.* tvòr, delo, chin; (ztvar, sztvâr = rzecz, *res*; *Dal.* szatvar *res*); *Rag.* stvor, stvorenie *res creata*, stvór *factum*, stvor *lineamentum*, *forma* (cf. tworzydło), utvòr *sculptura*, stvaar, satvar *res*, tvòr, tvòrba *operatio*, tvor, djello, porod = skutek, tvorni = skuteczny, tvornos = skuteczność; *Slav.* stvàr *res*, (utvora = potwora, straszydło); *Bosn.* stvar *res*, *negotium*, stvarça, mala stvar *recula*, stvorra, stvor velika i tescka *moles*, *machina*, stvor, djello *opus*): *Ross.* тварь, животное (cf. żywocina), (створы skrzydła drzwi, cf. swora, zewrzeć, cf. zatwor, otwor; cf. *Lat.* obturamentum; утваръ sprzęt, ozdoby, ornaty), (*ob.* niema *twarz); to co stworzono, stworzenie, das Geſchöpf. Czcił Zoroaster boga w najpiękniejszym jego utworze, w słońcu. *Stas. Num.* 2, 117. Natura, ta pani, co twory, W jakie chce wdzięki mili i piękni w kolory. *Teat.* 43, 28. *Wyb.*

Tworze prochu, tak przeciw mdłéj istocie twojéj Niebo wywiera gniewy i potęgę zbroi. *Przyb. Luz.* 31. Boże, jak cię powinniśmy kochać, jeżeli Sylwia, twór twój, warta kochania! *Zab.* 13, 178. Niech wdzięczna dusza mirry zapaszyste kadzi, Że jéj z innemi twory śmierć nie gładzi. *Zab.* 9, 48. *Zabł.* — §. *Collect.* Twór, wszystkie stworzenia, ˙stworzoność; alles Geſchaffene, die Schöpfung. Cały twór cicho, wszędy smutne cienie .... *Zab.* 12, 409. *Koss.* — §. *Actio:* Utwor, utworzenie; das Schaffen, Erſchaffen, die Schöpfung. Kruche ludzkiego utworu dzieło. *Przyb. Milt.* 77. Naród nagle wzbijający się do utworu dobrego rządu. *Gaz. Nar.* 1, 210. — §. Utwor, utworzenie ciała, *temperamentum. Perz. Cyr.* 1, 183. budowla ciała, der Körperbau. Przyczyny paraliżu mogą też być z utworu czyli z budowli ciała. *Perz. Lek.* 152. Podobne utwory czyli temperamenta. *Ross.* подобострастіе; podobnego temperamentu, utworu, подобностраственый. TWÓRCA, y, *m.*, ˙TWORZEC, rca, *m.*, TWORZYCIEL, a, *m.*; *Boh.* tworec, twůrce, stwořitel; *Slov.* tworce; (*Sorab.* 1. twarcž, twariczer; *Sorab.* 2. twarz budowniczy; *Bosn.* tvoritegl, koji tuori, koji cini *effector*); *Rag.* tvoraz, tvoritegl; *Ross.* творитель, творецъ; stworzyciel, stwórca, der Schöpfer. Bóg wszystko stworzył, ztąd go twórcą wyznajmy. *Kanc. Gd.* 183. Bóg tworzec ziemie i uczyniciel jéj. *Budn. Jes.* 45, 18. Biada prawującemu się z tworcem swym. *Budn. Jes.* 45, 9. Stworzyciel świata, *non* tworzyciel. *Cn. Th.* 1167. Zaleukus był sprawiedliwym tworzycielem praw. *Kosz. Lor.* 65 *b*, cf. prawodawca; cf. *Eccl.* книготворецъ, творецъ pisarz, autor, ˙xięgotwórca. ˙˙TWÓRCORYM, a, *m.*, rymotwórca, ein Dichter. Wdzięczny nam jest twój rym, dziwny twórcorymie! *Nag. Wirg.* 502. *et* 525. TWÓRCZY, a, e, od twórcy, stworzycielski, tworzący, produkujący, płodzący; Schöpfer-, ſchöpferiſch, ſchaffend; *Ross.* творческій; *Eccl.* творечестій, творительный. Gdzie niemasz bezpieczeństwa majątku, tam niemasz twórczego przemysłu, tam sztuki są w kolébce. *N. Pam.* 1, 46. TWORCZYNI, i, ż., która tworzy, die Schöpferinn; *Bosn.* tuoritegliça; *Ross.* творительница. Prawa tworczyni Cerera. *N. Pam.* 8, 330. prawodawczyni, Geſetzgeberinn. Ziemię uważają za źrzódło i tworczynią wszelkich bogactw. *ib.* 22, 100. Dobrego wychowania tworczynie Sevigné, Riccoboni, Beaumont, Genlis i t. d. *ib.* 12, 373. autorki, uczycielki. TWORNOŚĆ, *ob.* Twarzność. TWORZYĆ *cz. niedok.*, utworzyć *dok.*, utwarzać *dok.*; ˙*Boh.* tworiti, stworiti; (*Sorab.* 1. twarić, twariu *aedifico*; *cf. Hebr.* דור dor, *struxit*; *Sorab.* 1. twareno, twareniczko budowanie; *Sorab.* 2. twarisch budować, tworisch zakładać; *Carn.* sturim = robię; *Vind.* storim = czynię; *Bosn.* satvoriti, uciniti *agere*, *ingenerare*; *Dal.* tvoriti); *Rag.* tvoritti, stvárati, satvarati, satvoritti, (tvoritti *laborare*, tvoritti, potvoritti *calumniari*, potwarzyć cf. potwarz, tvoriteglni *faciendus*, tvorni, tvoreechi, cineechi *efficax*); (*Ross.* творить, творю = czynię, działam, płodzę, 2. *creare*; творить известь wapno rozczynić, творить хлѣбы ciasto rozczynić, творительный drugi przypadek deklinacyi, *Genitivus*), строить, строю, устроить, устроять, устроивать, (cf. ˙˙stroić *struere*); *Eccl.* дѣлати, дѣю, дѣлати, творити = działać, творити память wzmiankę czynić, твориться udawać, cf. twarz); stwarzać, stworzyć; ſchaffen, aus nichts hervor bringen. Wszyscy na świecie téj ziemi mieszkańcy Z jednego ojca równo utworzeni, Z tejże bryły ulepieni. *Zab.* 13, 323. *Jak.* Tworzenie, *ob.* Stworzenie. — Cuda czynię, których nie tworzono po wszéj ziemi. *Budn. Exod.* 34, 10. (których nigdy nie czyniono). — *Fig.* Uchwyćmy się tego sposobu, który nam miłość utworzy. *Teat.* 6, 60. (wynajdzie, poda). Przełożony musi prawa tworzyć, urzędy rozdawać. *Kosz. Lor.* 16 *b.* prawodawcą być, Geſetzgeber ſeyn. Wiersz tworzyć. *Mon.* 75, 277, (cf. rymotwórca). — §. Tworzyć, kształcić, formować; eine Geſtalt oder Form geben, formiren. Hutarz dęciem szkło w rozmaite kształty utwarza. *Pilch. Sen. list.* 3, 72. Tworzyć sery. *Tr. Tel.* 237, *Sorab.* 1. tworicz mleko, (twarow twarog), Käſe preſſen. Masło w jednakie garnce we wszystkich folwarkach mają kłaść, i sery jednakie tworzyć. *Haur. Ek.* 79. Serów Holenderskich trybem tworzenie. *ib.* 178. Świeżego tworzenia serów krowich nad zwyczaj się objadłszy, frebry nabył. *Krom.* 472. Podejmował ją pasterz masłem młodym i serem tworzonym dorodnym. *Tward. Pasq.* 58. Sér tworzony po gr. 2 przedawać mają. *Vol. Leg.* 3, 415. Co rano i przez dzień wydoją, to z tego w nocy séra ˙twarzają (*contin.*). *Otw. Wirg.* 436. — §. *Similiter*: Słowo czyli słówka tworzyć, formować, sadzić, szrubować, die Worte auf Schrauben ſetzen, (*distng.* słowa stworzyć). Kto słowa tworząc, usta sznuruje, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 *b*, (cf. cedzić). Postawą i twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem co być może najgorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b.* TWORZYDŁO, a, *m.*, mieszek, w którym sery wyciskają. *Dudz.* 65. Tworzydło, forma drewniana do tworzenia serów okrągłych lub okrągławych; a worek do wyciskania serów podługowatych; ztąd sér workowy, i sér tworzony. *X. Kam.*; *Boh.* tvořidlo; *Rag.* tvorillo, stvor; *Dal.* tvorillo; *Croat.* tvorilo; *Ross.* творило, (1. skrzynia, wapienna), лѣло, cf. lejek; die Käſeform, der Käſenapf. Mléczko trzeba powoli z serwatki wyciskać w tworzydłach. *Haur. Sk.* 65. *Haur. Ek.* 38. *et* 39. Tworzydło czyli doniczka do ciasta *Ross.* коровайникъ. — §". *Aliter:* Forma, kształt; die Form, Geſtalt. Głos odpowiada ducha wolnego tworzydłu. *Przyb. Milt.* 249. TWORZYDŁOWY n. p sér. *Vol. Leg.* 2, 1704. w tworzydle wyciśnięty, gepreßter Käſe; *Ross.* творильный. TWORZYDKO, a, *n.*, czarka mała, ein kleines Schälchen. Włożyć farbę w muszelkę albo w jakie tworzydko kościane. ˙*Haur. Sk.* 359.

Pochodz. *twarz*, *twarzyczka*; *cudotwórca*, *cudotworczy*, *cudotworny*; *potwora*; *poczwara*; *potwarz*, *potwarca*, *potwarzyć*, *przetworzyć*, *stworzyć*, *stwarzać*, *stworzenie*, *stworzyciel*, *utwor*, *utworzyć*, *niestworny*, *wytwor*, *wytworny*, *wytworność*.

T Y.

TY, *Gen.* ciebie, *Dat.* ci, tobie, *Acc.* cię, ciebie; *Instr.* z tobą, *Loc.* w tobie; *Plur.* Wy, Was, *qu. v.*; *Boh.* ty; *Slov.*

ti, ty; *Sorab.* 1. ty, tě, twoyoho, těbi, těbě, *vel* cže, z tobu; *Sorab.* 2. tü; *Carn.* ti; *Vind.* ti, tebe; *Croat.* tí, tebe, te, tebi; *Hung.* tě; *Rag.* tij, tebbe; *Bosn. et Slav.* ti; *Ross. et Eccl.* ты, тебе, тебѣ: *Dor. et Aeol.* τύ; *Graec.* σύ; *Lat.* tu, tibi, te; *Pers.* tu; *Ind.* tuam; *Gall.* toi, te; *Bretag.* te; *Wallis.* ti; *Isl.* thu; *Svec., Dan., Holl. et Sax. Inf.* du; *Angl.* thou; *Anglos.* thu; Ottfr. du, thu; *Goth.* thu; *Germ.* du; *Hebr.* אתה attah, את, אית ot); *pronomen personale secundae personae*, (*ob.* Twój). Prawieśmy stracili używanie tego słowa: ty; mówiąc do jednego, jak gdyby się do wielu mówiło: Wasz Mość, Wac Pan. *Modrz. Baz.* 236, (*ob.* Tykać 2). Nie ciebieć to szanują. *Cn. Ad.* 561. (sukni się kłaniają, nie tobie). Nie ciebieć się boję, nie tyś mi straszny, ale kto inszy. *Cn. Ad.* 562. Tyżeś to, na którego wszędzie narzekają. *Bals. Niedz.* 1, 9. Dość głupi z ciebie uczeń. *Węg. Marm.* 1, 31. Zgrzeszyłciem mój panie, zgrzeszyłciem. *Budn. Manass.* (zgrzeszyłem ci, lub przeciw tobie). Masz tobie! *Teat.* 36. *c*, 19. dobrze ci tak! da haſts! es iſt dir ſchon recht!

TYBINKI, *ob.* Tabinki, Tebinki.

TYĆ, tył, tyje *med. niedok.*, utyć, styć, potyć *dok.*; *Boh.* týti, tygi, tučněti; *Slov.* tlustnauti; (*Sorab.* 1. těyu *proficio*); *Carn.* debelim; *Bosn.* usgiritise (cf. żer), opritiliti, (cf. ciało); *Croat.* debeleti; *Ross.* тыти, утыти, тучнѣть, потолстѣть, утолстѣть, утылый, добрѣть (cf. wydobrzeć), жирѣть, пожирѣть (cf. żar, cf. żreć), ботѣть, разботѣть; *Eccl.* утучнѣти, оутыти, утываю; (cf. *Germ.* dick; *nostr.* tuk; cf. Nieberſ. dijen = nabrzmiewać, cf. *Germ.* gedeihen); = ciała nabierać, dick werden, fett werden, zunehmen. Gołąbięta ku przedawaniu dostatecznie karmić, aby utyły i piękne były. *Cresc.* 587. Jesz, pijesz, tyjesz w sadło, jak wieprz w karmniku. *Pot. Pocz.* 422. Wilk leżąc nie tyje. *Rej. Post. S s* 1. Tak zażywał paszy hojnie, że się spasł i ztył. *Jabł. Ez.* 139. Kurczęta tyją, kiedy matka chudnie. *W. Post. W.* 5, 76. Jam ciebie nie mógł poznać, takeś mi zgrubiał i ztył. *Teat.* 20, 11. Potyli i stłuścieli. *W. Jer.* 5, 28. O jakeście utyli i rozgrubieli! *Smotr. Lam.* 11. Przez posły wilk nie tyje. *Teat.* 22 *b*, 11. — *Fig. transl.* Nierychło taki utyje, który z cudzéj ręki żyje. *Cn. Ad.* 609. Na tych gwałtach nie bardzo tyją, ani ich bóg bardzo fortuni. *Biel.* 266. *Cum potentiori non litiges*, bo na tym nie utyjesz. *Rys. Ad.* 28. (nie wygrasz, nie wskórasz). Byliśmy tu, byli, ale nie utyli, i wy tu będziecie, a nie utyjecie. *Rys. Ad.* 3, (cf. porosnąć w pierze). Na téj sprawie nie utyjesz, ni z niéj pociechy zażyjesz. *Otw. Ow.* 385. Rzecz szalona nadzieją się karmić, gdyż nią nikt nie utyje. *Ezop.* 34, cf. nadzieja karmi, lecz nie tuczy.

Pochodz. *dotyć, otyć, otyłość, otyły, roztyć*; *tucz, tucza, tuczec, tuczność, tuczny, tuczyć, tuk*; *tyłowity, tułowity, tułów*; *zatyć, zatyły.*

*TYCHWA, [y, ż., tynf, rodzaj pieniędzy, *ob.* Tymf 2], n. p. Bierzcie przykład z Judasza, co bierzecie lichwy, Zbieracie z ukrzywdzeniem ludzkim grosze, tychwy. *Pot. Zac.* 74.

TYĆKI, TYĆKO, *ob.* Tylki, Tyle.

TYCZ, y, ż., TYK, u, *m.*, TYKA, i, ż.; *Boh.* tyč, tyčka; *Sorab.* 1. tečka; *Sorab.* 2. teka, tečka; *Vind.* natizh (= zraz); *Carn.* tek; *Hung.* tóke; *Bosn.* takglja, cjakglja, pritka; (*Croat.* tik, tikeze = wpodle, obok); *Rag.* takglja, tackglja, prítciza, pritka; *Ross.* тычина, тычинка; pal abo drzewko jakie, po którym się pnie chmiel, wino, korbas. *Cn. Th.* 1167. ein Weinpfahl, Rebenpfahl, Rebſtecken, Stab, Stäbchen. Tyki do chmielu bywają sosnowe, osowe; tyki do grochu leszczowe. *Kluk. Rośl.* 2, 166, *Ross.* тычинникъ. Nie dźwignie się chmiel bez tyki ku górze. *Żegl. Ad.*, (z *Łosk*). Dobrze chmielowi, gdy się trzyma tyki, Nie tego ziółka rzecz czynić praktyki. *Białob. Odm.* 11. (pilnuj kopyta szewcze). Winna macica pnie się nieboga po ziemi, kiedy swej tyczki nie ma. *Opal. Sat.* 108. *Tward. Wł.* 13. Rószczka się winna tyki ima. *Groch. W.* 342. Na tyczkach wspierała kwiatki, co omdlały. *Przyb. Ab.* 56. Wiąz wspierający winna macicę miasto tycza (*obs. neutr.* = tyczy). *Cn. Th.* 1166; *ulmus maritus.* — §. Tycz, laska, żerdź, paleat; ein Stab, eine Stange. Łowiec, póki tyczek nie rozstawi z sieciami, charty wiąże. *Bardz. Luk.* 63, (cf. socha). Jako kogo trafunek uzbroił, maczugi albo kopie, inni ostre tycze dzierżeli. *Pilch. Sall.* 108. TYCZE się, *ob.* Tknąć, tknie się. TYCZNY, a, e, na tycz, na drążki dobry; zu Rebſtecken, Stäben tauglich. Palnik, tyczna wyka, przeto rzeczona ta chróścina, że tyki z niéj i pale dla podpierania latorośli winnych czynią, *anagyris. Syr.* 791. Baumbohnen, Bohnenbaum, Stinkbohnen. — §. Tyczny, przy tyczach rosnący; Stäbel-, an Rebſtäben wachſend. Groch tyczny, konnica, jazda, *oppos.* piechotka. TYCZYĆ *cz. niedok.*, tyczkami podpierać; *Boh.* tičiti; *Rag.* tarkglitti; *Bosn.* prikoliti vinograd, cjakgljati; *Ross.* тыкать, ſtäbeln, pfählen, mit Rebſtecken ſtützen. Tyczenie lnu dzieje się rzędami. *Przed.* 21. Nietyczony len w Niderlandzie ledwie przez połowę tyczonego taxowany. *Przed.* 21.

TYDZIEŃ, *Gen.* tygodnia, tydnia, *tegodnia, *tego dnia, *m.*, *Boh.* tyden, tehoden, teyden, tyhoden; *Slov.* tíděň, tiždeň; *Sorab.* 1. tydžen, tědžen; *Sorab.* 2. tižen; *Carn.* tędn; *Vind.* teden: *Styr.* keden; *Croat.* tjeden, tyeden, *plur.* tjedne; *Bosn.* sedmina, nediglja dána; *Rag.* nedjëglja, (*ob.* Niedziela); *Slav.* nedilja; *Ross.* недѣля, недѣлька; (*Eccl.* недѣлꙗ [*hebdomas, dies dominica* 2] w cerkiewnych xięgach день воскресной wielkanoc; pospolicie седьмица); (*Etym.* ten-dzień). Przeciąg siedmiu dni tygodniem nazwano. *Hub. Wst.* 281. *Kal.* 39, *m* 3. die Woche. Tygodniów w roku jest 52 i dzień jeden. *Solsk. Geom.* 3, 18 Uroczystość *tegodniów u żydów po żniwie. 1 *Leop. Exod.* 34, 22. W pierwszym *tegodniu w post. *Szczerb. Sax.* 343. Po *tydniu. *Bratk. D* 2. (*contr.* = po tygodniu). Żeby się w tym *tydniu modlitwa pańska nie odprawowała, sprośnie się mylisz. *Pim. Kam.* 225. Tydnie. *Jabł. Ez. D.* (tygodnie, niedziele). *Tydnie tam całe mieszkali. *P. Kchan. Orl.* 1, 330. Szpitale *tydnia każdego nawiedzał. *Warg. Wal.* 6. Dwakroć się poszczę do *tego dnia. *Rej. Post. L l* 3 *b*. *Paszczam dwakroć w sobbotę, t. j. do tegodnia, albo w tydzień; I jako też my

niedzielę miasto tegodnia mianujemy, gdy mowiem dwie niedzieli, trzy niedziele. *Sekl. Luc.* 151. do tygodnia, co tydzień dwa kroć, zweymal die Woche. Pod winą siedzenia jednego tegodnia w wieży. *Herb. Stat.* 25. *et* 105. Przyszłego tygodnia; *Boh.* šneděłek, sneděle, (cf. z niedzieli, po niedzieli). Wielki tydzień, *Boh.* pašigowy teyden; *Slov.* swati, anchi weliki tiden; *Vind.* sveta nedela; *Croat.* veliki tjeden; *Slav.* velika nedilja; *Ross.* великая седмица, страстная, седмица спасительныхъ страстей, die Charwoche, *ob.* Tygodniowy, Tydniowy.

TYGIEL, gla, *m.*, TYGLIK, a, *m.*, TYGIELEK, lka, *m.*, *dem.*, rynka, z *Niem.* der Tiegel; *Isl.* deigul; *Svec.* digel; *Ital.* tegame, tegamino; *Sorab.* 2. tiggel, tigel; *Vind.* varivnek (cf. warzyć), restopnica, (cf. roztopić); *Vind.* tegel, nogat, lonz, trinogatnik (cf. trójnog), latviza, torilu, vatliza, spufhauna kosiza, restopniza, variunik, spufh; *Croat.* prasilnicza, (cf. prażyć); *Hung.* rántó, (cf. rynka); *Ross.* ложечница, ложешница. W kuchni tygle albo rynki bywają miedziane wybielane, w których smażyć lub co rozpuścić możesz. *Wiel. Kuch.* 431. Tygiel abo tyglik złotniczy, krużyk, panew', test, do rozpuszczania złota. *Cn. Th.* 1167. der Schmelztiegel, der Tiegel. Tygiel, naczynie gliniane, jako dojnica, w którym kompozycya z różnych materyałów czyści się, gotuje, i w szkła obraca. *Torz. Skł.* 37. Tygle są naczynia na największy impet ognia wystawione, w których materya śklana surowa się topi, w szkło obraca, i z nich wyrabia. *Torz. Skł.* 62. Tygle do topienia najlepsze, które roztopiony ołów przez kilka godzin wytrzymują. *Krumł.* 41. Monetę tę w tygiel wrzuciwszy, przetapiać. *Gest. Gor.* 29. Zmieszawszy to dobrze wsypać w tygielek. *Torz. Skł.* 164. Do topienia metalów służą różne tygielki gliniane. *Kluk. Kop.* 2, 142. Tygiel na srebro a piecek na złoto, a Jehowa doświadcza serc. *Budn. Prov.* 17, 3. — ♃. Miejsce w piecu, gdzie ruda topnieje, zowią tyglem. *Os. Rud.* 226. der Tiegel im Schmelzofen. — ♃. Tygiel w prasie drukarskiéj, mosiężny lub drewniany, pod który podjeżdża z wózkiem forma. *Magier. Mskr.*. der Tiegel in der Buchdruckerpresse. TYGLOWY, TYGLANY, a, e, od tygla, do tygla należący, Tiegel-. Tablica z gliny tyglanéj. *Torz. Skł.* 48.

TYGODNIOWY, TYDNIOWY, a, e, TYGODNIOWIE, TYGODNIOWO *adverb.*; *Boh.* tyhodný, tyhodenný; *Carn.* tedněske; *Ross* седмичный, поседмично, понедѣльно; niedzielny, co tydzień czyli co niedziela przypadający, lub tydzień trwający; wochentlich, Wochen-. Pismo tygodniowe. *Mon.* 69, 409. eine Wochenschrift. Zapłata tygodniowa. *Mon.* 67, 139. Wochenlohn. Tygodniowy urząd. *Warg. Radz.* 145. Rozmawiamy z nauki dawanéj tygodniowie. *Xiądz.* 117. co tydzień, raz na tydzień.

TYGR, TYGRYS, a, *m.*, TYGRA, TYGRZYCA, TYGRYSICA, y, *ż.*, z *Greckołac.*; *Germ.* der Tieger, das Tigerthier; *Slov.* tigris; *Hung.* tigris; *Sorab.* 1. tigricza; *Carn.* tekir; *Vind.* tekir, tigar, rifs, (cf. ryś); *Croat.* rìsz, (risz piknjav *panther*); *Dal.* triga; *Slav.* ris, (risopas = ostrowidz); *Ross* тигръ; ze wszystkich zwierząt drapieżnych najokrutniejszy; na sierci bladożółtawéj ma plamy czarne podłużne czyli pręgi od grzbietu ku brzuchowi idące. *Zool.* 315. Tygrys nie kuny, lecz tygryse rodzi. *Zbil. Dr. h* 1. Tygrys z prążkami Groźnym rozjuchem w ślepiach błysnął przed nami. *Przyb. Ab.* 47. Dejanira wściekła podobna kotnéj tygrze pod Armeńską skałą. *Bardz. Trag.* 447. Szczenna tygrzyca. *Bardz. Luk.* 81. Tygrzyce w puszczy dzikie cię chowały. *Tward. Daf.* 45. *Kulig. Her.* 52. Nieugłaskany tygrysie. *Teat.* 17, 84. Nad tygrysa okrutniejszy. *Teat.* 42, *D A.* Ah tygrysico! *ib.* 12, *b*, 72. TYGRYSI, a, ie, do tygra należący, Tieger-; (*Sorab.* 1. tigrowé; *Croat.* riszov; *Ross.* тигровый. Skóra tygrysia, (*Vind.* tigarjova, rifova, tekirna kosha; *Croat.* riszovina). Serce tygrysie. *Teat.* 35. *b*, 116. TYGRZĘ, ęcia, *n.*, młody płód tygrzycy, das Junge des Tigerthiers. Tygrzyca, gdy widzi, że łowiec zabiera tygrzęta.... *Stas. Num.* 1, 177.

TYGUR, a, u, *m*, Zürich, wielkie miasto Szwajcarskie i kanton tegoż imienia. *Dyke. Geogr.* 3, 217. Wiara od Zwingliusza w Tygurze wymyślona. *Zygr. Gon. B* 2. TYGURZANIN, a, *m*, z Tyguru obywatel, a mianowicie sekty Zwingliusza; ein Zürcher, ein Zwinglianer. Nie Tygurzanie sami, a daleko mniéj Zwingliusz, lecz strona przeciwna tą wojną na Tugurzany wprzód natarła. *Zygr. Pap.* 263.

TYJĘ, *ob.* Tyć.

1. TYK, TYKA, *ob.* Tycz, Tycza. 2. TYK, TYKT, u, *m.*, przytyk, przycinek, przymówka; Stichelrede, Hieb, Stich in Wörten; (*Boh.* tička dotknięcie). Wcale rozumiałem, że to do mnie tyk, jak mówią. *Mon.* 73, 587. Zoilowie swoje przystosowania, choć przez siłę nadciągane, zwykli komusić na tykta dawać. *ib.* 71, 588. TYK TAK, wyraża bicie perpendykułu lub pulsu, dyk dyk! den Perpendikelschlag oder Pulsschlag ausdrücken. *Tr.* — 1. TYKAĆ, *ob.* Tknąć.

2. TYKAĆ komu *cz. niedok*; *Boh.* tykati; *Carn.* tikam; *Vind* tykam, tikati, (cf. ongavim = waszeciam, cf. on); *Ross.* тыкать; *secundae personae pronomine uti, colloquens cum aliquo*, einen duzen. Proszę mnie nie traktować tykaniem. *Boh. Kom.* 1, 339. Proszę mię inaczéj kwalifikować, a nie tykać, bo jestem szlachcicem. *ib.* 4, 339. *Slov.* Prw si mi dwogil, wikal, a uš mi tikáš; *antea tibi fui quantivis, nunc nullius pretii.*

TYKALNOŚĆ, ści, *ż.*, możność czyli snadność być tykanym lub naruszonym, die Berührbarkeit, Anrührbarkeit. *Oppos.*: Nietykalność, n. p. osoby królewskiéj. *Gaz. Nar.* 1, 257. nienaruszoność, Unverletzbarkeit. *Czack. Pr.* 1, 185. *ib.* 2, 79. TYKALNY, a, e, — ie *adverb*, mogący być tykanym, naruszonym; *Bosn.* teghnutiv, scto se mosge ticati; *Rag.* teghnutiv, pippav, (*ob.* Dotykalny); berührbar, verletzbar. *Negativ.* Nietykalny, któréj się jak świętéj rzeczy tknąć nie godzi, *sacrosanctus. Cn. Th.* 533. unberührbar, unverletzlich. TYKWA, y, *ż.*, TYKWIA, i, *ż.*, (*Cn. Th.* 1167); (*Boh.* tykew, (tykwice kolokwintyda); *Slov.* tykew, tékwice; *Carn.* tiqua, plotniza, (cf. płot); *Vind.* tikva, titkva, buzha, plotniza; *Hung.* teok, tök; *Croat.* tikva, titkva, titkvanya, tikvicza, valyanka, bucha; *Slav.* tikva; *Bosn.* tikua, tiqua, tiquiça, tiquina,

velika tiqua; *Rag.* tiqva, tiqujza; *Ross.* тыква, тыковникъ, тыквенникъ; горлянка; (cf *Ital.* zucca); eine Art Kürbiß; *cucurbita lagenaria*, Flaſchenkürbiß, gatunek bani; owoc jego ma wielorakie odmiany, na kształt dzbana, flaszki, lewaru, trąby. *Kluk. Dykc.* 1, 169. — §. Tykwa, kubek, naczynie do napoju; ein Becher, ein Trinkgeſchirr. Wypiwszy dwie lub trzy tykwy tego gorzkiego napoju, zrzucił. *Boh. Dyab.* 342. — §. *Aliter*: W tykwy z kim pójść, za łby chodzić; mit einander raufen, ſich an die Köpfe kriegen. Czytając to dzikie pismo, boję się, żeby litery wziąwszy duszę, albo nie skakały po arkuszu, albo ze mną w tykwy poszły. *Nag. Cyc. praef. Mon.* 73, 203.

TYKWIANY, TYKWOWY, a, e, od tykwi, Kürbiß-; *Rag.* tòqueni; *Ross.* тыквовый, тыквенный. Tykwowy handlarz (*Rag.* tiquár). Tykwianéj formy, (*Croat.* tikvászt; *Carn* tiqvast). Tykwowy zagon, *Croat.* tikvische; *Carn.* tiqvishe; *Boh.* tykwiště. TYKWIĆ *cz. niedok.*, n. p. Nie gębe, ale serce, nie dłonią, lecz nowym Sposobem tym pogębkiem tykwić Chrystusowym. *Pot. Zac.* 52.?

TYŁ, u, *m.*; *Boh.* týl, teyl, záda; *Morav.* tyló; (*Slov.* til *cervix*; *Sorab.* 1 tylo; *Sorab.* 2. til, tillo kark); *Vind.* sad, sadi, sadei; *Ross.* тылъ; zad, *in communi*, zadnia strona, zadnia część; der Hintertheil, der Rücken; (*oppos.* przód, przodek). Tylna część lub tył głowy, *occiput. Kirch.* 3; zatylec, potylica. *Urs. Gr.* 180; *Sorab.* 1. liwowne zadk, téwo; *Eccl.* задъ главы, затылокъ, прямозговница, задняя часть головы; (*Ross.* задокъ, задника, (*dstag.* zadek); der Hinterkopf. Domu tył, indermach, das Hinterhaus. Nakazała mi, żebym się tu znajdował w tyłach jéj domu. *Teat.* 33, 26. Tył człowieka, grzbiet, der Rücken. Rzutne te rumaki Tył nie jednemu pomalują błotem. *Jabł. Buk. G* 3 *b.* Tył u sukni, kamizelki, der Rücken in einem Kleidungsſtücke. Płótno na fałsz do tyłu kamizelki. *Teat.* 29. *c*, 76. Tył w szyku, tylna straż, das Hintertreffen. Tył wziąć nieprzyjacielowi. *Jabł. Tel.* 231. dem Feinde den Rücken nehmen. Tył podawać, obracać, pokazować = uciekać, den Rücken wenden, die Flucht ergreifen, Reißaus nehmen; (*ob.* Czał, na czał ustąpić). Przyzna każdy, żeście tył podali, Żeście pierwsi z Ematskich pól pouciekali. *Bardz Luk.* 157. *Chmiel.* 1, 83. Rzymianom serca przybywało, a Galowie tył podali. *Warg. Cez* 195. Tak on się potkał, że ci co wygrali Podawszy tyły, znowu uciekali. *P. Kchan. Jer.* 293. Chcąc się ratować ucieczką, natychmiast sromotnie tył podał. *Ustrz. Kruc.* 2, 237. Że bieżano przeciw nim, nie czekając lękliwie tyły obrócili. *P. Kchan. Orl.* 1, 106. Tameś sprobował, Jako są bitni, jako natarczywi, I nie raześ im tył swój ukazował. *P. Kchan. Jer.* 264. Grecy uchodzili, tyły podawając przed Hektorem. *Bardz. Trag.* 234. Kto tył podaje, tego gonią. *Ezop.* 109. Nie męska rzecz podawać złéj fortunie tyły. *Bardz. Trag.* 350. (ustępować, ulegać jéj). — *Cum praeposit.* W tył raniony, w tyle ranę wziął. *Cn. Th.* 1219. in dem Rücken, hinten, von hinten; *Vind.* sad, sadi, sadei, od sadei, to sadi, tam sadi, od sadja; *Croat.* natrag; *Slav.* otrágu; *Ross.* назади (cf. nazad), вспять. Za jego cnotą sława tudzież w tyle była. *Orzech. Tar.* 20. tuż za nią, dicht hinterher. Już w tyle siebie wszystkie zdrady zostawiamy. *Otw. Ow.* 577. Żołnierze obracają się prawą w tył. *Teat.* 32. *b*, 154. rechts um. Na słowo komendanta w tył! biorą armatę i w tył ją cofają. *Jak. Art.* 1, 409. Są inne ogrody w tył pokojów. *Star. Dw.* 27. W tył go szczypali. *Falib. P* 3. zaocznie, im Rücken, hinterrücks. Widziałem na tył zkrępowane dłonie, Co się wolnością chlubną zaszczycały. *Hor.* 2, 50. hinterrücks, auf den Rücken gebunden. Udziałałeś bogi cudze i ulane, abyś mię rozgniewał, porzuciłeś mię w tył. *Cil. Kaz. A a* 5 *b.* (odrzuciłeś za sobą). — Niechże karyolkę założą, chłopiec ma stać w tyle. *Teat.* 19. *b*, 67. za karyolką, er ſoll hinten auf ſtehen. Z tyłu, von hinten; *Carn.* odsâd, odsadej, ritnesku, (*Tyrol.* arſchlings, cf. rzyć); *Vind.* od sadja, od sadi, od sadeshkega, odsadi; *Croat.* zada, odzada; *Slav.* s' tragu; *Ross.* взади, созади, задомъ; *Eccl.* зади, созади. Z strachem ją przywitał, Zdało mu się, by go kto za łeb z tyłu chwytał. *Rej. Wiz.* 26 *b. et* 39. Niósł to z tyłu za nim. *Sekl. Luc.* 23. er trug es ihm von hinten nach. On nie tylko z przodu, ale z tyłu głowy ma oczy. *Teat.* 22. *d*, *D.* Kiedy raz człowiekowi czas ubieży dany, Żadnym kształtem nie może być z tyłu pojmany. *Kulig. Her.* 127. (okazya z tyłu łysa). W oczy mu się 'rzkomo kłaniają, a z tyłu za nim plują. *Rej. Zw.* 96. Mężny z tyłu nie bije. *Cn. Ad.* 484. (zdrady nie używa). Tyłem, rückwärts. Posłą nazad tyłem z przed sułtana odwodzą, nie obracając się. *Klok. Turk.* 107. Tyłem wypuścić, milczkiem zbyć, niepocześnie odprawić. *Cn. Ad.* 1185. zur Hintertüre hinaus laſſen, abfertigen, ſich vom Halſe ſchaffen. TYLCZAK, a, *m.*, choroba końska, nosacizna; eine Krankheit der Pferde, der Rotz. *Tr.* Rozpalonym żelazem obrysować to miejsce, gdzie koń tylczak cierpi. *Haur. Ek* 155. 'TYLCZYK, a, *m.*, pewny ptaszek. *Sienn.* 319. ein gewiſſer kleiner Vogel.

TYLE, 'TYLO, a *et* u, *n.*, *subst. et adv.*, tak wiele, o liczbie mówiąc, tak wiele, tak dużo, o wielkości mówiąc, tak bardzo, tak mocno, o stopniu usilności mówiąc; ſo viel, ſo groß, ſo ſehr, ſo ſtark; *Boh.* tolik, *vulg.* tolj, toleg; *Slov.* tolik; *Sorab.* 2. telke, (cf. tylki); *Carn.* tolkajn, tolku, (cf. tylko); *Vind.* telkai, teliku, telku, toliku, tolku, taku velku; *Croat.* taliko; *Dal.* toliko; *Bosn.* tolicçi, toliko; *Rag.* toliko; *Slav.* toliko, onoliko; *Ross.* толико, столъ, столько, толь, столь; *Eccl.* ѣликъ, ѣлижды, ѣликожды, толмы. Osoba twoja przy tak szczupłéj sile Może za drugie rachować się tyle. *Jabł. Buk. C* 3 *b. alterum tantum*, noch ein mal ſo viel. Tyle 'dwa, tyle 'trzy. *Sk. Dz.* 59. Za każdym oraniem przyczynia się plenności, tak iż dla pierwszego orania tyle zboża wschodzi, ile bywa posiano, dla wtórego tyle dwoje, za trzecim tyle troje, za czwartym tyle czworo. *Cresc.* 89. zweymal ſo viel, dreymal ſo viel u. ſ. w. Tyle kroć, *toties. Cn. Th.* 1167, *Slov.* tolkokrát, tolkorazi; *Eccl.* толикократно, толикогубо, толикожды, толикощи; tak często, ſo viel mal. Odpor ich do tyla (*Genit.*) mi stał się szkodliwym, iż ledwie w pół roku swego dokazałem. *Xiądz.* 87. do tylu rzeczy, spraw, zu vielen Dingen hinderlich. Mniemali, że on niema tylo mowy, Ani dowci-

pu do słusznéj wymowy. *Jabł. Ez. A* 4. (niedosyć mowy do tego). Komisya edukacyjna tyle starowna około wykształcenia dusz waszych i ciała, tyle troskliwa, by.... *Zab.* 16, 163. tak bardzo, tak usilnie; ſo ſehr, ſo ſtark, ſo. Tyle *in correlatione cum:* ile; *Rag.* toliko, koliko, wie viel! — ſo viel. Szczęśliwy, komu bóg łaskawy z nieba Dał tyle, ile do życia mu trzeba. *Hor.* 2, 117. *Min.* Ile głów, tyle rozumów. *Kras. Mysz.* 71. Ile włosów na głowie, tyle utrapienia. *Gemm.* 117. — Ile tyle, ileż tyleż = ilekolwiek, małoli, wieloli; *Rag.* koliko toliko, es ſey viel oder wenig. Dosyć mi na tym, że mam takich ile tyle, którym być użyteczny mogę. *Mon.* 71, 503. Z tego listu nadziei ile tyle chwycę. *Pot. Arg.* 830. (jako tako). Wszakże, ile tyle żył, który rzeczy wielkie Żyjąc czynił, dosyć żył, przetrwa wieki wszelkie. *Gaw. Siel.* 27. A nade wszystko uważać to sobie, Że ileż tyleż żywszy, leżeć w grobie. *Bratk. R* 2. — Ani tyle, *et cum intensiv.*, ani TYĆKO, tylko, TYLECZKO, TYLUCZKO = bynajmniéj, wcale nic, ani najmniejszéj rzeczy, auch nicht ſo viel. Bodaj, że mię ci a ci, jeśli tyćko wziąłem. *Zab.* 9, 322. *Izyck.* I tylka nie dam. *Cn. Th.* 227. Nie kładź mi i tyleczka złota; wolę go mieć w kieszeni, niżeli na sukni. *Teat.* 11, 91. Dziś spytaj się chłopca w szkołach prosto, niezawile, Rozumie Horacego, pozwu ani tyle. *Niemc. P. P.* 21. Powiedz mi, jeśliście za tylko przedali wioskę? Odpowiedziała: tak, za tylko. *Budn. Act.* 5, 9. (za nie więcéj, za tyle jeno). Tyluczko, *tantulum, tantillum. Cn. Th.* 1168, *Rag.* ovolichno, marvicjak. — *Cum. enclit.* — ż, tyleż, tyloż = równie wiele, eben ſo viel, eben ſo ſehr; *Boh.* tolikež; *Croat.* tulikay; *Ross.* толикожды, толькожъ, столькоже, столь же. Ma tyleż tam powagi, co i u dworu. *Boh. Kom.* 4, 73. Chcecie tak zrobić, jak mówię, dobrze; a nie, tyloż drugie. *Teat.* 52, 53. Mnóstwo wielkie znajduje się lekarstw, tylaż między niemi różniących je skuteczności zachodzi, tylaż podobnie ostrożności w przepisywaniu onychże lekarzowi zachować potrzeba. *Perz. Cyr.* 1, 8.

TYLEC, lca, *m.*; *Bosn.* teludje od nosgja; *Ross. obsol.* тылье; tylec noża, szabli, brzytwy, *opp.* ostrze. *Dudz.* 65. der Rücken eines ſchneidenden Werkzeugs, z. B. der Meſſerrücken; (*oppos.* brzuszec). Zostaw kraj latorośli ze skórą na wzraz tylca nożowego. *Cresc* 126. Sama na tylec noża nie odstąpiła od łóżka. *Pot. Arg.* 677. auch nicht einen Meſſerrücken breit.

TYLEDWÓJNY, a, e, jeszcze raz tyle, drugie tyle wynoszący, doppelt ſo viel. *Tr.*

*TYŁEK, łka, *m.*, zadek, *posticulum. Mącz.* der Hintere, (*ob.* Zatyłek), das Hintere, z. B. Hinterhaus.

TYLELICZNE poddanych grono. *Zab.* 4, 364. *Sap.*, tak liczne, ſo zahlreich. TYLESETNY, TYLOSETNY, a, e, — ie *adv.*, hundertfältig, hundert mal ſo viel, ſo viel hundert. *Tr.* Nie mierzyłby tylosetnych mil miejsca, choć jest dobry geometra. *Mon.* 69, 79. TYLETRÓJNY, a, e. — *adv.*, dreymal ſo viel. *Tr.*, etc. TYLI, TYLKI, a, ie, tyle wynoszący, tak wielki, tak mały, téj wielkości; ſo groß, ſo klein, von der (*domonstr.*) Größe; *Boh.* tolikerý; *Sorab.* 1. tak wulkj, tak wulkužki, taykuhley drebužku; (*Sorab.* 2. telke tyle); *Vind.* telkain, telikuſhen, telik, taku velik; *Croat.* tulik, tuliki, ovulik, ovulichni; *Dal.* ovolichni; *Bosn.* toliçni, tolikni; *Rag.* toliki; *Ross.* толикій, толикъ; *Eccl.* ѣликъ, селики, селикъ; *Svec.* thylik, tolik, tocken; *Goth.* tholik; *Graec.* τηλίκος; *Lat.* talis, cf. *Germ.* ſolcher). Ktoby tylim sprostał ciężarom! *quis tantae pondera molis sustineat! Zebr. Ow.* 375. tak wielkim, ciężkim, licznym; ſo großen, ſo vielen, ſo ſchweren Laſten. Nie tyli dom mój u boga, aby umowę wieczną uczynić miał ze mną. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 23, 5. (nie tyle znaczący, wartający, ważący). Oto! tylkiemi będąc, jużeśmy się kochali. *Teat.* 11, 40. Jeszcze ot! tylkiemi będą, a już tańczyć, skakać i spiewać będą umieli. *Teat.* 11, 23; TYĆKI, TYLICZKI, *tantulus, tantillus, intensiv.* tak bardzo mały; *Rag.* ovolichni, marvicni, ſo ſehr klein, ſo klein winzig. *Cn. Th.* 1168. Z tak urodziwéj Nimfy stała się tyluczką, Z tak okazałéj panny ptaszyną maluczką. *Tel. Saul.* 108 = TYLUCHNY, TYLUSIEŃKI, maluczki, *tantullus. Mącz.* — §. Tylki, tylkiż = równie wielki, równie mały; gleich groß, gleich klein, von eben der Größe. Dał Harpag dziecię do zagubienia pasterzowi, a w ten czas pasterzowi własne dziecię tylkie umarło. *Biel. Św.* 22. Teraz tylką drugą sumę oddać mają, jaką pierwszy raz płacili. *Vol. Leg.* 3, 421. Na Spiską ziemię zapisał się cesarz Zygmunt pod takiemi zakładami, iż jeśliby sum na ten czas nie wrócił, tedy tylką sumę przepaść miał, i jeśliby na drugi czas, tedy tylką drugą, jeśli na trzeci, tedy tylką trzecią. *Biel.* 271. Jeśli pierwszego roku nie wróci, tylką sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy. *Biel. Św.* 233 *b, ob.* Ryczałt, Rutſcherzins, Fahrzins. — Tyli, ili = równie taki; ſo groß, wie, ſo — wie. Z szeroko rozpadłéj ziemi wypadł nagle Achiles tyli, ili gdy był żyw, zwykł bywać. *Otw. Ow.* 526. — Ili tyli, ilikolwiek, ilkikolwiek, *quantuslubet*, jakikolwiek; ſo groß, ſo klein wie immer, gleich viel wie groß, klein ꝛc. Ja acz ili tyli stanem, rozumem niższy od Lucyla, przecież.... *Zab.* 10, 336. *Izyck.* Złego obrada ila tyla była; *aliquis malo fuit usus in illo. Zebr. Ow.* 37. TYLKO, TYLO *adv.*, 1) nie więcéj, jedno, jeno; nur blos, nicht mehr; *Boh.* toliko; *Slov.* len, lentoliko, toliko (cf. li-), wčili, (cf. wcale); *Sorab.* 1. yeno, yacz, jeno; *Carn.* samuzh, le, tolku, tolkajn = Tyle, *qu. v.*; *Vind.* ko, le, ko tu, famu (cf. samo), famuzh; *Croat.* szamo, leprav, tulìko, lisztor, konchema, barem, bár; *Bosn.* toliko, istom, samo; *Rag.* isctom, sámo; *Ross.* только, тобмо; *Eccl.* точію. Tylko czterzy tacy są na świecie. *Czach. Tr. L* 3. Sabeliusz uczył, iż tylo jest jedna persona w bóstwie. *Sk. Kaz.* 326. Na czas tylo ten powiat dla niego uprosił. *Kosz. Cyc. B.* nie na zawsze, nur auf einige Zeit. Tylko ukazał, rozłakomił. *Cn. Ad.* 1184. Jego tylko brzuch a głowa była, ręku i nóg mało znać. *Groch. W.* 579. więcej nic, nichts mehr als. Tylko mię tu cień. *Cn. Ad.* 1184. Nie umiał, jedno tylko po Polsku. *Paszk. Dz.* 25. *pleonastice:* nic więcej, tylko; nichts weiter, als blos.... Turcy nie umieją o chrześcianach tylko urażliwie mówić. *Kłok. Turk.* 112. nic inaczéj, jeno....

Nie tylko słowem, ale i przykładem ich uczył. *Sk. Żyw.* 42, (*Croat.* nele, neszamo = nie samym gołym słowem). Tylko też to dla We Pana uczynię. *Teat.* 15, 64. jedynie, blos, einzig und allein für ſie. Tylko to dla zabawienia kompanii mówiło się. *Mon.* 140. (nie w innym celu). Nie tylkoć to ty gubisz papiery, oto i mnie się zdarzyło.... *Zabł. Roz.* 182. (ty nie sam jeden, nicht allein du, nicht du allein verlierſt....). Tylko też złości téj Grecy się jeszcze nie ważyli. *Bardz. Trag.* 215. tej jednej tylko jeszcze nie, nur noch dieſe einzige. *Cum enclitico:* Tylkoż to to! to wielka bagatela! *Teat.* 17. *c*, 45. (jeżeli nie więcéj!). — *Conditional.* Ale się boję, jeśli tylko żyje, aby życie gdzie nie wiódł w nędzy. *Teat.* 42. *d*, *D.* wofern er nur noch lebt. Trzykroć pojrzała, trzy kroć odwróciła Oczy, aby nań tylko nie patrzyła. *P. Kchan. Jer.* 563. Kiedyż zaczniemy? R. Jak tylko najprędzej będziemy mogli. *Teat.* 14, 93. skoro jeno, ſobald wird nur werden können. — *Aliter:* Jak to łaskaw na cię! R. Zupełnie, i jak tylko! *Teat.* 43. *c*, 87. *Wyb.* i jak jeszcze! und wie noch, ganz außerordentlich! — *Admonit.* Oh tylko nie bądź tak gorący! *Teat.* 25. *c*, 27. (ſey nur nicht ſo hitzig). Tylkobyś nie był dzieckiem. *Teat.* 24. *c*, 80. — Co tylko, tylko co = skoro jeno, ſo bald nur als. Co się tylko ruszy, zaraz go mają na oku. *Tr.* Już tylko co = prawie już, już już, beynahe ſchon. Już tylko co pomyślna nadzieja wzrastała, tylko com widzieć miała dolą mu odmienną. Aż zostałam strąconą znow w przepaść bezdenną. *Taet.* 44. *d*, 61. Chłopczyk oświadcza, że co tylko nie widać pana. *Zab.* 3, 192. co moment ma przyjść, każdego momentu się go spodziewa; den Augenblick, ſogleich. — Tylko co żywy = ledwie żywy jeszcze. kaum noch lebendig. Jam jeden sam między trupami żyw leżał, i to tylko też co żywy. Tak mi był odjął zmysł mrok nieżyczliwy. *P. Kchan. Jer.* 204. — Tylko nie, tylko co nie, *tantum nun*, ledwie nie, o mały włos nie, mało nie; faſt, beynahe um ein Haar. Zastał ją, że się tylko nie zabiła. Już się do piersi z strzałą zanosiła. *P. Kchan. Jer.* 562. Patrzcie, jak się dąsa, Grozi, ręce zaciera, tylko co nie kąsa. *Kras. W.* 39. Jego Rzym tylko co nie do niebios wyniósł. *Warg. Wal.* 304. — 2°) Tylko, tyćko, *ob.* Tyle. TYLKORY, a, e, tak rozliczny, abo tyle części mający, *tantupulus, totiplex. Cn. Th.* 1168. ſo vielartig, ſo vielfach. TYLKOŚĆ, ści, *ż.*, taż wielkość lub małość, jednakowość; dieſelbe Größe oder Kleinheit, Einerleyheit, Gleichheit. Ilekroć jednej sprawy wiele instrumentów bywa, potrzeba aby się tylkością zgadzały. *Smotr. Lam.* 61.

TYLNY, a, e, zadni; *Vind.* sadnji, osadnji, hinter, Hinter=. Tylna część głowy, tył, zatyłek, *occiput. Perz. Cyr.* 1, 18. der Hinterkopf. Wypuścił go tylnemi drzwiami. *Warg. Wal.* 215. er ließ ihn zur Hinterthüre hinaus. Pobiegł po mnie do tylnego gabinetu. *Teat.* 22, 15, (cf. indermach). Tylna straż, *Vind.* sadnji vliek, sadnja turma, sadihodſhina; *Sla.* straxnja, stráxa, (*ob.* Straż). Miej oko na tylne koła odmiennego szczęścia. *Opal. Sat.* 24. oglądaj się w tył, die Hinterräder.

"TYLO, *ob.* Tyle, *ob.* Tylko.

"TYŁOGONIEC, ńca, *m.*, który tyłem za kim goni, der Nachjager, Nachſetzer. *Kmit. Spyt. B.* 4.

TYŁOWITOŚĆ, "TUŁOWITOŚĆ, "TAŁOWISOŚĆ, "TAŁWISTOŚĆ, ści, *ż.*; *Boh.* tělnatost; (*Etym.* ciało; cf. tyć, tył); cielistość, otyłość, tusza, tucz; die Feiſtigkeit, Fettigkeit. Zbytnia tałowitość, i tłustość ciała, jest ciężarem. *Syr.* 364. Gardzono takiemi; którzy się o tałwistość obżarstwem swym przyczyniali. *Kosz. Lor.* 120. TYŁOWITY, TUŁOWITY, TAŁOWITY, TAŁWISTY, a, e; *Boh.* tělnaty; cielisty, tłusty, otyły; feiſt, fett, dick. Tłusty i tułowity. *Pot. Arg.* 2, 245. Chinczykowie nadmorscy są wysocy, miernie tułowici. *Wyrw. Geogr.* 171. *Obesus*, objedziony, tłusty, tyłowity, "ssiadły. *Macz.* Tałowity. *Syr.* 148. Rzymianie ludziom obżartym, tłustym a tałwistym konie odejmowali, że się tak wielkiem obciążeniem ciała, ku temu, co na koniu czynić przystoi, zgodzić nie mogli. *Kosz. Lor.* 120.

TYLUCZKI, *ob.* Tyli. TYLUCZKO, *ob.* Tyle.

TYŁY, *Tr.*, *ob.* Otyły, tyłowity.

TYM, *ob.* Ten ta to. TYM, TYMIAN, TYMIANEK ziele, *ob.* Dzięcielina.

TYMBLAK, *ob.* Temblak.

TYM CZASEM, *ob.* pod Ten = w tym; *Slov.* medtim; *Sorab.* 1. beztem; *Vind.* ta zhaſh, med tem, miesama, f zhaſam, v sriednem zhaſi, vdosriednjem; *Croat.* medtemtoga, indeſſen, mittlerweile. — §. Tym czasem = TYMCZASOWO, TYMCZASOWIE *adv.*, docześnie, do czasu, einſtweilen. TYMCZASOWY, a, e, doczesny, na czas, einſtweilig; *Vind.* ſvojednaſhni. *Subst.* TYMCZASOWOŚĆ, cf. doczesność.

TYMOSZ, a, *m*, imię męskie, Tymoteusz, Timotheus. *Teat.* 42, *ob.* Tyszko.

TYMF, TYNF, a, *m.*, TYNFIK, a, *m*, *dem*, pieniądz Polski srebrny 18 gr. wartujący, od mincarza *Tymfa* za Jana Kazimierza, nazwany. *Lengn. Hist.* 274. ein polniſcher Tympf, 6 Silbergroſchen; (cf. *Ross.* полтина, полтинникъ półrubla). Tympf Toruńczanin, rządząc w r. 1662 mennicą Rzpltej w Poznaniu, wybijał złotówki od jego imienia tympfami zwane; 60 na fejn grzywnę miało być wybijanych, a 30 z mieszanéj srebra z miedzią grzywny. *Czack. Pr.* I. 161. Tynf Pruski zł 1, gr. 2. *Pam.* 85, 1, 61. Redukcya tynfów bąkami zwanych, nastąpiła przez Wessla podskarbiego r. 1762. *Czack. Pr.* 162. Korcami stare tynfy mierzy. *Teat.* 43. *c*, 18. *Wyb.* Nigdy nie szedł do swojej kwatery, Żeby nie przyniósł tynfy i talery. *Jabł. Ez.* 163. Tynfami skrzynie ładował. *Mon.* 71, 405. Kilka tynfików. *Boh. Kom.* 1, 171. Żołdu czekać muszą żołnierze z wielką stratą, Tynfy nie wiedzieć gdzie się zawieruszą, Co krwi wylanej miały być zapłatą. *Jabł. Buk. M* 2 *b.*

TYNGOWAĆ. *Tr.*, *ob.* Ingować.

TYNK, TRYNK, u, *m.*, farba do pokoszczenia czyli powlekania drzewa, ścian, murów etc.: *Germ.* die Tünche; *Boh.* obmjtka; *Vind.* mauz, lika; *Carn.* mavz, frajh; *Ross.* подмазка. Tynk, z Niemieckiego, toż samo, co wyprawa ściany wapnem. *Magier. Mskr.* Jakim tynkiem powlec drzewo, aby się z trudnością od ognia zapalało.

Świtk. Bud. 229. Innym tynkiem potynkować dom. 1 *Leop. Levit.* 14, 42. Piękność względem ciała jest to, co tynk gładki względem starego budynku, którego pokrywa wady. *Zab.* 5, 125. *Prov.* Znać, jak kretę na tynku. *Cn. Ad.* 1361. (jak kretę na gipsie, jak wągl na czeluściach). TYNKARZ, a, *m.*, co tynkuje ściany. *Wład., Carn.* fraihar; *Vind* fraihar, fraihavec, der Tüncher. Tynkarz, *caementarius. Menińsk. Turc.* 1, 106, cf. pobielacz. TYNKOWAĆ, TRYNKOWAĆ *cz. niedok.*, potynkować, utynkować *dok.*; *Germ.* tünchen, übertünchen, cf. *Lat.* tingere; *Boh.* oličjm, oličowati; *Vind.* tinihuvati, likati, fraihati; *Carn.* frajham; *Ross.* подмазать. U mularza wyprawić ścianę, znaczy wapnem narzucić ścianę i zatrzeć; co nazywają także tynkować. *Magier. Mskr.* Potynkować dom. 1 *Leop. Levit.* 14, 42. *ib. Amos.* 7, 8. Serce roztropnością podparte, jest jako tynkowanie wapienne, którym ściany narównywają. *Radz. Syr.* 22, 20, (*Carn.* frajh; *Vind.* lizhenje, likanje, tinihu obmasanje = tynk, Tünche). — *Fig. tr.* Tynkują twarze swoje, bielą lica swe. *W. Post. W.* 2, 226. malują, różują. TYNKTURA, y, *ż.*, rozcięk wyskokowy zafarbowany. *Kruml.* 161; *Vind.* poparilu, traunu spotilu; *Ross.* настой, etne Tinctur. Tynktura aloesowa. *Krup.* 5, 75.

TYR, TER, u, *m.*; (*Etym.* trzeć, cierać; *Carn.* tir *via*; *Bosn.* terk, trrik *cursus*); przytyk, przycinek, szczudłek, uszczypek, sznupka: Stichelrede, Stichelwort, Schimpfrede, Hieb, Stichelen. Opaczne tłumaczenie spraw, częste tyry, przymówki, i inne przykrości wyrządzone mu, do ostatniej go rozpaczy przyprowadzić mogą. *Mon.* 73, 428. Jedni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają; inni zaraz sznupkami, tyrami i złorzeczeństwy docierają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Poczuł tyr, i dyskurs zawarł. *Pot. Syl.* 491. Pełne uszczypków niosąc zniewagi i téry Na Meleandra, były te papiery. *Pot. Arg.* 183. Tyr słyszy w każdym prawie słowie, którym go szczypie, gani i dotyka. *Chrośc. Fars.* 72. Nic nie było tak nieznośne oblężonym, jak owe tyry i urągania głośne nieprzyjacioł. *Tward. W. D.* 74. Mierzą cię satyry, Nazwisko pokazuje, iże w nich są tyry. *Kchow. Fr.* 68. Drażnił je, grubych tyrów przyczyniając, *convitia. Żebr. Ow.* 363. Grubych mi nadał tyrów. *ib.* 524. TYRAĆ, TÉRAĆ *cz. niedok.*, styrać, utyrać, *dok.*; *Boh.* teyrati, (cf. tarzać się); używaniem nadszczerbiać, nadwątlać, nadwerężać; abnutzen, abstumpfen. (*Carn.* tiram *cito abduco, pello*, tirjam *exigo*, taram = męczę, terkam = klepię; *Vind.* tarati = trapić; *Croat.* tiram *pello, persequor*, iztiram, iztirati *expellere*, ztirati, ztirávam *propulso*, ztirávecz *depulsor*, tiramsze, gonimsze *catulio*: *Slav.* tirati = pędzić; *Bosn.* sterati *sternere*, tirrati jednoga, koji biesgi *insequi, expellere, dispellere, propellere*; *Ross.* терять, потерять postradać, терпние strata, zguba). Nie zgubiwszy, ale dobrze styrawszy broń, poddał się. *Warg. Wal.* 82. Szata używaniem się téra. *Gorn. Sen.* 37. Rzadko zdrowie odzyskał, kto go raz utyrał. *Pot. Arg.* 749. — §. Gubić, tracić, utracać, postradać; verlieren, einbüßen. Cóż na tę hałastrę strzały térasz? *perdis. Żebr. Ow.* 313. Wenus swą kwapliwością onego Adonisa utyrała. *Simon. Siel.* 65. Ciężka utérać kochanie; *crudele suos abdicere amores. Żebr. Ow.* 21. Tego ja i wy z żalem utérali; *quem non aequa mihi vobisque negarunt fata. ib.* 318. — Terać się, tarzać się, włóczyć się, tłuc się, kąty pocierać; sich herum stoßen, herumtreiben. Co się tego marnotractwa po Krakowie, Poznaniu, Lwowie téralo! *Falib. E* 2. Przez dziewięć miesięcy całych się téralа, *erravit. Żebr. Ow.* 258. — §. Tyrać majątek, trwonić, przemarnować; durchbringen, vergeuden, verschwenden, vertun. Jeśliby mąż majętność swą utyrał, albo się zadłużył.... *Szczerb. Sax.* 467. Wymyślone stołowe utraty, któremi ludzie młodzi térają majętność. *Gorn. Sen.* 29. Styrawszy marnotrastwem ojczyste zbiory. *Nar. Tac.* 3, 13. Garnie do skarbu, aby tym bardziéj bez miary mógł tyrać. *Zygr. Pap.* 329. Dosyć siła tyra na niepotrzebne léki. *Pot. Syl.* 49. Tyra ostatnie na kartach halerze. *Hor.* 2, 156. *Kniaź.* Własność swoję styrawszy, ludzkich dóbr łaknęli. *Krom.* 426; (*suis bonis profusis*). Krótko to trwało, bo gdy styra marnie Wszystko, wnet nędza zewsząd go ogarnie. *Mön. Ryt.* 3, 283. To co skąpa ojca ręka zgarnie, Syn marnotrawny straci, styra marnie. *ib.* 3, 328. — Tyrać czas, truć czas, trawić czas, Zeit verschwenden. Czasu darmo nie tyraj. *Hrbst. Nauk. C* 3 *b.* Tyra czas tanecznik, tyra i kartownik. *ib. T* 2. Marne czasu tyranie. *ib. G* 3 *b.* Czasu nieco szturmując i dobywając styrał. *Warg. Cez.* 227. Aby dni całych na gnuśnym próżniactwie nie tyrał. *Nar. Tac.* 2, 246. Ladajako się lato styrało. *Warg. Cez.* 105. Dostałam przyjaciela, W którym uciechy nie mam, Ani wesela, Z którym ja młode lata Ach tyram! *Zimor. Rox.* 340. Będęż widział najśliczniejszy wiek styrany! *Teat.* 18, 61. Najpiękniejsze lata wieku swojego styrawszy.... *ib.* 18, 124.

TYRAN, a, *m.*, TYRANEK, nka, *m.*, *dem.*, z *Greck.* panujący bez słuszności, bez prawa, nieokreślenie nad poddanymi wydziwiający. *Gil. Post.* 142 *b. Gorn. Dw.* 556, *Boh.* tyran; *Sorab.* 1. téran; *Sorab.* 2. tyran; *Carn.* tyrann, sioněk; *Vind.* tiran, fylnik, filnik (cf. silnik), triamfh; *Bosn.* tiran, samosilnik, okrutnik, posilnik, usionik; *Rag.* ussionik, samosilnik, ussilnik, silnik; *Ross.* тиранъ, der Tyrann; *generalius* okrutnik, der Wüthrich, der Grausame, der Tyrann. Niemasz mierzieńszego w uszu, u wszech ludzi sromotniejszego przezwiska, nad tyrana, albo po Polsku nad okrutnika. *Kosz. Lor.* 127 *b.* Wprzód tygrysa ułagodzę, niż dzikie serce srogiego tyrana. *Bardz. Trag.* 558. U cnotliwego wszyscy dobrzy; u tyrana każdy zdrajca. *Zab.* 8, 261. Tyran nawet w zapaleczywości swojéj sądzi się być sprawiedliwym. *Weg. Marm.* 1, 153. Mali tyrankowie po mału wzrastają. *Mon.* 68, 536. TYRANKA, i, *ż.*, okrutnica, die Tyrannin. Chęć i bojaźń są dwie tyranki serca ludzkiego. *Mon.* 67, 348. TYRANIA, ii, *ż.*, TYRAŃSTWO, a, *n.*; *Boh.* tyranstwj; *Sorab.* 1. téranstwo; *Vind.* famofilnost, nevfmilnost; *Bosn.* posilnost; *Rag.* samosillje, samosilnos; *Ross.* тиранство; *Eccl.* насилие, мучительство, тиранительство; prawołomstwo, nie porządne używanie jakiejkolwiek najwyższéj władzy. *Wyrw. Geogr.* 115. Każda monarchia, nie mająca szlachty, jest szczére tyraństwo. *Kłok. Turk.* 87.

Królestwo, gdy kto go zażywa dla rozkoszy, takie się tyrańskwem nazywa. *Jabł. Tel.* 262, *ob.* Okrucieństwo.
TYRANIĆ. TYRANIZOWAĆ *cz. niedok.*, tyrańsko traktować, tyranniſiren, tyranniſch behandeln; *Rag.* samosilliti; *Ross.* тиранить, тиранствовать; *Eccl.* мучительствовати Nie w Jeruzalem, ale w Betlehem Herod tyranizuje, i krew' niewinną przelewa. *Dambr.* 567. Nieprzyjaciela, po zwyciężeniu jeszcze tyranić, jest nikczemnością. *Stas. Num.* 1, 132. Od samobójstwa odwiedli mu ręce By zmarł przez większe tyranizowanie. *Chrośc. Luk.* 269.
TYRANNY, a, e, TYRAŃSKI, a, ie, TYRAŃSKIE, TYRAŃSKO *adverb.*, do tyrana należący, tyranom właściwy, tyranniſch; *Boh.* tyránský; *Sorab.* 2. tyranski; *Sorab.* 1. têranski: *Vind.* tiranski, nevſmilen, nemiluſerden; *Rag.* samosilni; *Bosn.* posilni, (*distng.* posilny); *Ross.* тиранскій. Urzędnik prawami nie określony, w krótce może się stać tyrannym nad równym sobie. *Min. Obs.* 187. Pałasz, tyrański pałasz, za który się trzyma. *Pot. Jow.* 30. Ujrzał martwej dziewki ciało Okrutną raną przebite tyrańskie. *P. Kchan. Jer.* 319. Tyrańsko nad rozumem wolnym przewodzili. *Przyb. Milt.* 384. Czemuż przejrzenie nas dzieli od siebie Srogie, i miłość tyrańsko krępuje! *Past. Fid.* 149. TYRANOBÓJCA, y, *m. Pilch. Sen. gn.* 230, *tyrannicida*, der Tyrannenmörder; *Sorab.* 1. têrana zamorduwař. TYRANOBÓJSTWO, a, *n.*, *tyrannicidium. Cn. Th.* 1169, der Tyrannenmord.
1. TYRAS, rzeka, *ob.* Niester. 2. TYRAS, a, *m.*, *Germ.* der Tiraß; (z *Franc.* tirer), sieć do przykładania przepiórek, kuropatw, bekasów etc. *Tr.*, ein Zuggarn. — §. Miano, które psom dają, ein Name der Hunde.
TYRKOTAĆ, *ob.* Tarkotać.
TYRLARZ, a, *m.*, cieśla od cembrowania podkopów, w górnictwie, der Stollenzimmermann in den Bergwerken. *Tr.*
TYRLICZ, a, *m.*, *ziele*, krzyżownik, *Gentiana minor. Syr.* 646, Kreutzwurz, Enzian, Kreutzenzian.
TYROL, u, *m.*, prowincya Austryacka, Tirol; *Slav.* Tiról. *Dyke. Geogr.* 3, 120. TYROLCZYK, a, *m.*, obywatel z Tyrolu; *Slav.* Tirólac, ein Tiroler. Tyrolczykowie są przemyślni i waleczni żołnierze. *Dyke. Geogr.* 3, 121. *W rodz. żeńsk.* TYROLKA, i, die Tirolerinn. *Adject.* TYROLSKI, a, ie, Tiroler-.
TYRYAKA, *ob.* Dryakiew'.
TYSIĄC, a, *m.*, *Num. card.*: (*Boh.* tisýc; *Slov.* tísic; *Sorab.* 1. tauſent, tawzent, dżeszacź stów; *Sorab.* 2. tauſent, towſint; *Carn.* tisuzh, tiséz, tavshênt, jasar, déset stu; *Vind.* tauſhent, defet stue, jesar, jeser; *Croat.* tiszúche, tesuzhja, jezero; *Hung.* ezer; *Dal.* hiliad, hiliada, tiszuche; *Bosn.* tissuchja, hiliad, higljada (z *Greck.* χιλιάς), (jezero 10,000); *Rag.* tissuchja; *Slav.* hiljadah; *Ross.* тысяча); *Germ.* tauſend; (*Svec.* tusend; *Angl.* thousand; *Anglos.* dusend; Otfried. thusont; *Lat. vulg.* des-cent-decies centum; *Isl.* thushundrad; *Goth.* thusund, tigos hund, taihuns hund). Dziesięć razy sto, nazywa się tysiącem. *Jak. Mat.* 1, 5. *Łesk.* 2, 4. Xerxes gdy przeciwko Grekom wojnę podniósł, siedmkroć sto tysiąc (tysięcy), królestwa swego ludu zbrojnego miał; a trzykroć sto tysiąc (tysięcy), znowu zkądinąd. *Kosz. Lor.* 50. Tysiąc tysiąców służyli mu, i po dziesięć kroć sto tysiąców przed nim stali. *Sk. Kaz.* 6. miliony, tauſend mal tauſend. Dwa tysiąca. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 139. — *Immensit:* Najmniéj z tysiąc razy to powtarzała. *Teat.* 55. *d*, 14. Witajże po tysiąc razy. *Teat.* 30, 21. tysiąc kroć, tysiąckrotnie; *Vind.* tauſhentbarti, jeserkrat; *Eccl.* тысящекратно. Gdy ją zobaczy, chociażby miał innych tysiąc w głowie, opuści je dla niéj. *Teat.* 9. *b*, 55. Tysiącami takich liczyć możemy. *Gorn. Dw.* 259. *Ross.* потысячно. — *De pecunia:* Tysiąc, TYSIĄCZEK, czka, *m.*, Coż pomogą tysiące, któreś schował, gdy ich nie używasz! *Sk. Kaz.* 224. Przedtym tysiącami brzękał, dziś w liberyi chodzi. *Teat.* 7. *d*, 19. *Czart.* Nie każdy, który krociami przed ślubem sławi swoje dochody, tysiącami je po ślubie liczy. *Teat.* 47, 15. Z czasem i statkiem zebrał się tysiączek; strzegłem dobrze pierwszego tysiączka, przybył i drugi. *Kras. Pod.* 2, 144. Zebrał kilka tysiączków. *Zab.* 13, 205. *Teat.* 24. *b*, 44. TYSIĄCNÓG, a, *m.*, *scolopendra*, rodzaj owadu stonogom podobnego. *Kluk. Zw.* 4, 157. Tauſendfuß, eine Art Kellerwürmer.
"TYSIĄCOCHYTRY n. p. wilk piekielny. *Smotr. Apol.* 14. tysiącznemi sposobami chytrzący. TYSIĄCOLETNI, ia, ie; *Vind.* jeserleeten; tauſendjährig. TYSIĄCZNICTWO, a, *n.*, urząd tysiącznika, das Amt eines Tauſendmanns; *Rag.* tissuchnistvo; *Eccl.* тысященачалие, тысященачальство; (*Ross.* тысяцкое generalstwo). TYSIĄCZNIK, a, *m.*, liczba tysiąc mająca, *chilias. Cn. Th.* 1169, (*ob.* Ćma), eine Zahl von Tauſend, das Tauſend. — §. Tysiącznik, co ma tysiąc żołnierzów pod sobą, *chiliarcha*; *Boh.* tisyčník; *Rag.* tisuechnik, tissuchnik; *Bosn.* tissuchnik; *Ross.* тысящникъ, (тысяческой general), тысященачальникъ, (2. bogacz, tysiące liczący); *Eccl.* тысящникъ, der Tauſendmann, der über Tauſend geſetzt iſt. Mojżesz postawił nad Izraelem tysiączniki, setniki, pięćdziesiątniki, i dziesiątniki, którzyby każdego czasu lud sądzili. *Galat. Alf.* 94. Maximus tysiącznik był chrześcianinem. *Sk. Dz.* 152. Tysiącznikiem jestem, *Eccl.* тысященачальствую, *Graec.* χιλιαρχέω. — §. *Theolog.* Niektórzy mniemali, że przyszłe królestwo Chrystusowe przez tysiąc lat trwać miało, a ztąd tysiącznikami ich zwano. *W. Post. W.* 2, 350. *Galat. Alf.* 321. *Ross.* тысящники, тысящелѣтники; *Chiliastae*; Ketzer, die das tauſendjährige Reich Chriſti behaupteten. — §. *Botan.* Tysiącznik, ziele, *millefolium, sed haec vox communis herbis multis*, *ob.* Krwawnik ziele, Tauſendblatt; *Rag.* kugnirép. "TYSIĄCZNOBARWY, a, e, *Dudz.* 19; tauſendfärbig. TYSIĄCZNY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* tisýcý, tisycerý, tisýcnasobný; *Sorab.* 1. tauſenty, tawzenski; *Sorab.* 2. tauſenti: *Carn.* tisúzhe; *Vind.* taushenti, taushentni, jeserni, defetstaini, jeserstviri, jeserbarten, jeseroverstni, tauſhentfurmast; *Croat.* jezerni; *Rag.* tissuchni: *Bosn.* tissucchni; *Slav.* jedan od hilijadé; *Ross.* тысячный; tysiąc zamykający, tauſend enthaltend, tauſendfach. W tysiącznym byłem strachu. *Teat.* 30, 75. Dziesięć tysiącznej intraty szlachcicowi, trzeba się dziesięć razy odkłonić, panu stu albo dwu kroć stu tysiącznemu. *Kras. Pod.* 2, 169. — §. Tysiączny w liczbie, w rzędzie, der Tauſendſte. Tysiączna z mego przykładu

nauczy się nie wierzyć filutom. *Teat.* 36. *c*, 103. Tysiącznej prawdy nie bywa w wróżkach gwiazdarskich. *Birk. Kaw. Mal. B* 2. (ledwie tysiączny raz się prawdzą).

TYSZA, y, *ż.*, [z *węgier.* 2], *Tibiscus*, rzéka w Węgrzech. *Wyrw. Geogr.* 21, [Cisa 2]. die Theiße; *Boh.* Tisa; *Croat.* Tisza, (tísza; *Lat.* taxus = cis, cisowe drzewo). [Troim wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwarte wojsko. *Biel. Hr.* 56, *ob.* Trój 2]

*TYSZARNIA i, *ż.*, n. p. Tyszarnia kamienna, góry kamienne, *lapicidina. Volck.* 459, der Steinbruch, cf. ciosać, ciosowy kamień, cf. teszarz.

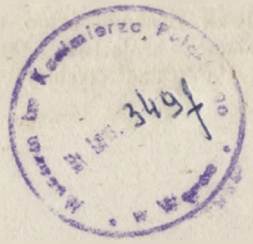
TYSZKO, a, *m.*, *dem.*, imienia Tymosz, kleiner Timotheus. *Jabł. Her.*

TYTEL, tla, *m.*, abrewiacya, n. p. Pismo tytlami pisane. *Dudz.* 65. ein abgekürztes Schriftzeichen, eine Abbreviatur, Abkürzung; *Koss.* титло, сокращенность, словотитла; *Eccl.* скоропись [skoropis 2]. Tytlami piszący *Eccl.* знаменописецъ. Tytlami *Koss.* сокращенно. TYTUŁ, u, *m.*, TYTULIK, a, *m.*, *zdrobn.*, z *Łac.* wyraz dostojność czyję oznaczający, der Titel, Ehrentitel; *Boh.* nazew, nazwánj, (cf nazwisko); *Vind.* titel, jimenik, najimenik, pojimenstvu, griesinga; *Koss.* титулъ, заглавіе; *Eccl.* предзнаменаніе, надписъ, заглавіе. Tytuł abo nazwisko człowieka. *Salin.* 3, 69. Na kopertach tytuły przyjmują nie przyzwoite sobie i udzielają wzajemnie. *Mon.* 65, 305. Jeść najpiękniejszy tytuł bez intraty nie da. *Pot. Pocz.* 150. Próżne tytuły bez zysku. *Simon. Siel.* 85. Tytuł próżny, Gdy czczo w szkatule, Kiedy kto dłużny, Co po tytule! *Kras. List.* 2, 51. Titel ohne Mittel. Tytuł bez rzeczy, wiecha bez piwa. *Cn. Ad.* 1184. Tytuł wielki, dochód mały. *J. Kchan. Fr.* 3. Gotowi do ostatniéj straty wysilić swój rozum, byle tylko jaki tytulik pozyskać mogli. *Mon.* 73, 684, *Slov.* Titule su fraški sveta. — *Latius:* Tytuł, predykat, epitet; Titel, Beywort, Zunahme. Tytuł najlepszy być poczciwym. *Zab.* 15, 364. Poetą być, tytuł nieszczęśliwy. *Past. Fid.* 264. Królowa, matka, żona, wszystkie te mię gnębią tytuły. *Teat.* 47. *c*, 50. Obrazy przodków z ich tytułami w przedniejszej stronie domu Rzymianie kładli. *Warg. Wal.* 182. Rychard był nazwany od synodu katolikiem; napisu tego (tytułu) potomki jego zaniechali. *Sk. Dz.* 106. Tytuł, przyczyna abo napis zdanego na śmierć, *elogium. Cn. Th.* 1169. Wisła tak wielu rzék połknąwszy tytuły, Zbożem Baltyckie ładuje gonduły. *Pot. Syl.* 51. imiona, Namen. Zbudował ołtarz Mojżesz, i dwanaście tytułów według pokoleń. *W. Exod.* 24, 4. (dwanaście słupów. *Bibl. Gd.*, napisów). — *Per excellent.* Tytuł księgi, książki = dzieła napis, der Titel eines Buchs. *Cn. Th.* 1169, *Vind.* predpisan list, nadpisnik, napisni list. — *Fig.* Tytuł, pozór, barwa, pretext; Schein, Titel, Name, Vorwand. Ten jurgiełt, co Turkom za szable płacimy, nic inszego nie jest, jeno ślicznym tytułem pokryte poddaństwo. *Star. Pob. B* 2. — 3. *Aliter:* Tytuł srebra etc., próba na nim wybita, die Probe auf dem Silber. Do poznania wewnętrznej wartości pieniędzy, uważać trzeba wagę i tytuł. *Łęsk.* 2, 85. Tytuł pieniądza ze złota jest z 20, 21, 22, i t. d. karatów. *ib.* 86. TYTULARNY, TYTUŁOWY, a, e, tytuł mający, Titular=; *Vind.* jimenski; *Koss.* титулярный, заглавный. *Cn. Th.* 1169, Titular=. Tytularny, ale nie realny urzędnik. *Tr.* Tytułowy konsyliarz. *ib.* Tytułowa sułtanowi podległość Algieru. *N. Pam.* 12, 289. — Tytułowy *Subst.*, od którego tytuł ma kościoł. *Cn. Th.* 1169. *tutelaris*, der Schutzpatron, von dem eine Kirche den Namen hat. TYTULARZ, a, *m.*, księga zawierająca naukę tytułowania, das Titelbuch, Titularbuch. *Tr.* TYTUŁAT, a, *m.*, któremu tytuł jaki należy się, der einen Charakter oder Titel, Rang hat. Będzie tych wszystkich tytułatów, jakoby sto osob. *Star. Dw.* 71. TYTUŁODAWCA, y, *m.*, który tytuły rozdaje, der Titelaustheiler. Papież najwyższy królów tytułodawca. *Swad.* 1, 12. TYTUŁOWAĆ *cz. niedok.*, tytuł dawać; *Vind.* perstoinu jimenuvati, dostoinu pojimenuvati, titulirati; *Koss.* титуловать, einen Titel geben, tituliren. Czemu się tytułujesz starościcem? czemu Tym puszysz, co losowi winieneś samemu! *Zabł. Fir.* 44. Czemu tytułujesz mię piękną, a w oczach szpetną znajdujesz! *Past. Fid.* 82. Nie służy wam należycie ten tytuł, abyście się świętéj wiary wyznawcami być tytułowali; odpadliście rzeczy, odpadliście przeto zaraz i tytułu. *Smotr. Nap.* 19. Wino słabe tytułują stołowym. *Haur. Ek.* 101. chrzczą, przechrzciwają.

TYTUŃ, TUTUŃ, TIUTUŃ, TIUTIUŃ, ia, *m.*; *Turc.* tütün. *Czart. Mskr.*; *Boh.* kurlawý tabak, kaurlawý tabak; *Rag.* duhaan, *vulg.* tutùm; *Slav.* duhán; *Koss.* тютюнъ, курительный табакъ, нюшный табакъ; der Blätter-Tabak, Rauchtabak. Tytuń powszechnie do tabaki i kurzenia w lulkach zażywany. *Kluk. Rośl.* 3, 358. Palić tiutuń. *Teat.* 52. *b*, 63. (*Vind.* tobaki kaditi, tobakati, tobak piti; *Slav.* pushiti duhán). Człowiek może zbytecznie tutuń kurzyć, tabaki zażywać, tak że mu się od tego wstrzymać i odłożyć nie podobna. *Mon.* 69, 176. Nie czuję wonności tutunia, który sułtan Turecki ciągnie, niechby zaś pod nos zakurzył, wnet uczułbym. *Boh. Dyab.* 39. Miły tiutiuniu, gdy ja twą parę Widzę niknącą bez zwrotu, Wystawiam sobie prawdziwą miarę Życia mojego obrotu. *Zab.* 4, 301. TYTUNIARZ, a, *m.*, co lubi tytuń palić, ein Tabacksraucher, ein Raucher. *Ld.*; *Vind.* tobakapiuz, tobakavez, tobakni kadiuz; *Koss.* куритель. TYTUNIOWY, a, e, do tytunia należący, Rauchtabacks=. Tytiuniowa enema. *Czerw.* 9. Tytuniowy worek, (*ob.* Kapciuk). Tytuniowa machina do ciągnienia dymu przez wodę *Koss.* кальянъ. Wiązka listów tytuniowych *Koss.* папуша.

TYWUŃ, TYWON, *ob.* Ciwun. TYZANA, *ob.* Ptyzana. TYŹBIER, *ob.* Taśbir.

Koniec Tomu piątego.

DOMÓWIENIE.

W niniejszym, przedostatnim tomie słownika znajdzie uważny czytelnik liczne i wielorakie różnice od wydania dawniejszego. Jedne z nich wzięte z rękopismów Lindego, zawierają sprostowania które uznał za potrzebne sam autor, i jako od niego pochodzące włączone są przez nas do textu dawniejszego, bez żadnych ostrzeżeń. Znachodzą się pod głoską **T**, mianowicie przy wyrazach: tchnąć, trwać, tuzin itd. Inne znowu pochodzące od nas, w nawiasach umieszczone. Przechodzą one znacznie ilością swoją te, któreśmy w dawniejszych tomach porobili. W wielu miejscach uznaliśmy za rzecz potrzebną wyrazy znaczeniem różne, a przypadkowo przez autora pomieszane rozdzielić; inne, rozdzielone przez niego, złączyć; wszakże musieliśmy się ile możności ograniczać w tej mierze, a przyszły słownikarz polski znajdzie zapewne jeszcze nie jedno w tym nawet tomie, potrzebujące takiejże lub podobnej zmiany. Poprawki nasze są przy wyrazach następujących: rabiec, rachemberg, rachmistrz, racki, radosta, radzić, rakusy ranga, rasa, ratuszny, rdza, rechot, reż, róg, rohatyn, rohatyniec, rostryha, rószczka, równia, równy, roxolan, roxolanka, rozbójca, rozbrechnąć, rozdzierca, rozegnać, rozgowor, rozkaz, rozkosz, rozkruszyć, rozkrzewić, rozoki, rozpąchać, rozprzeczać, rozroić, rozsada, roztryha, roztarchać, roztarzenie, rozwieliczyć, rozżedz, rubel, rumelec, rumrycht, rutgiser, rybnik, rydz, ryło, ryż, ryza, 2 rząp, rzecz, rzegotać, rzetelność, rzeżatek, rzeżewie, sączek, sad, sadowina, sądownictwo, safanduła, sagan, sajan, sałacha, sałamacha, samoistwo, 2 samojedy, samopał, samura, sandał, sandomierz, sąpierz, sas'ad , sawa, schopić, ściana, ście, 1 ściegno, 2 ściegno, ścieżka, szczekocki, 2 sędziak, sekret, sekretarz, sen, sepet, serb, serbski, serce, serdak, seremski, sergiel, serepczyzna, serpanka, setny, sfoł, siabr, siać, siatka, siejocha, sieradź, sierak, sierpanka, sierpszczyzna, siewruk, sieża, siódmy, sioło, siostra, siraczany, skalisko skalisty, skąpy, skarb, skiełа, skik, śkło, skorzeń, skot, skowronek, skowyczeć, skródlić, skroń, skrowiszcze, skrzesz, sławkow, sleza, słoń, słońce, słowak, słowosiewca, słóz, służący, smard, smerda, śmierć, smoktać, smoła, śnieg, sobaka, sobek, sobota, sobotnik, soda, sól, solochwalca, soprznąć, sowa, 2 spar, sparznąć, spierać się, spiskać, spitymierz, 1 spleczyć, spodziać, spokojny, sprawota, sprośnik, sprych, sprychnie, sprzeczać się, sprzeczanie się, srebro, srog, srom, sromiężliwy, srzeź, śrzezny, śrzon, stadnina, stągiew, stajnia, stałość, stament, stan, stareńki, starenny, stark, staw, stebnik, ster, stog, stojak, stokroć, stołpowy, strach, strafić, strastny, strengiel, stronny, strożyny, strum, strzemię, strzyżów, studnia, stwarzanie, stychar, styczeń, styg, suchoręż, sukno, sulica, sumnienie, surma, suspica, susza, swacha, swantopołk, swantybor, szwarząd́ź, szwaczka, świaszczenik, światcy, światło, światodzierżec, świątość, świątynia, świepiet, świetlica, świętogórski, 1 świta, swoboda, sy, syberya, syc, syn, syrojeżka, syrokos, syrta, sz, szabeltas, szach, szajny, szałamach, szarafan, szarak, szarańczowy, szargant, szata, sza-

ter, szczebrzuch, szczekacz, szczenię, szczodrość, szczodry, szczupać, szczurowice, szczypać, szewc, szewluch, szkardasztwo, szkoda, szkrofuł, szlacharz, szlad, szlak, szlązak, szlokada, szłyk, szmaga, szodzel, szołodusza, szołtysi, 2 szor, 3 szor, szparki, szparkość, szredzki, sztembnówka, szturm, sztyber, szumny, szustmana, szutnić, szuwar, 2 szwab, szydło, szyfrucht, szyja, szynwaga, szyp, szypik, szysz, tabun, 1 taca, tajszka, takiew, tałałajstwo, tam, tantonić, taras, targ, targowisko, tarnośliwa, tarnów, taśma, tatarski, tatry, tążyć, tczywo, teatr, w tecz, tedy, tęgi, tejs, telbuch, telepać, tenar, tenda, tepać, teper, terlica, teść, tleć, tło, tłoka, tof, tołokno, tołpa, tołstka, toniec, topić, tor, tosieńka, trakt, traktywa, trawić, 1 treść, 2 treść, tret, troja, trop, troska, truć, trud, trudzić, trunąć, trup, truta, trużelnik, trybus, trybut, tryna, trząsca, trzebnica, trzcinisko, trzeć, trzęsawica, trzewik, trzewo, trzeźwy, 1 trzmiel, trzoda, trztaczka, trzunąć, trzy, trzyny, tuda, tuł, tumult, turbacya, turbator, tychwa, tydzień, tysza, tytel.

Pospiech z jakimeśmy tom pierwszy tego słownika do druku oddawali, był powodem że nie jedno w nim uszło naszej baczności, co przy dłuższem zastanowieniu się objaśnione, sprostowane lub uzupełnione być mogło. Teraz gdy oto wydawnictwo całe zbliża się ku końcowi, sądzimy, że nie będzie od rzeczy dodać do owego tomu jeszcze niektóre sprostowania. Najstosowniej może byłoby dać je w końcu tomu ostatniego, przy sprawozdaniu z całego wydawnictwa; gdy atoli tom ostatni, który właśnie teraz w druk idzie, już i tak za nadto wielki jest swoją objętością, i ledwie w przeciągu dwoch lat będzie ukończony, dajemy więc przy tym tomie ów dodatek.

Lwów dnia 30 września 1859.

AUGUST BIELOWSKI.

POPRAWKI I UZUPEŁNIENIA DO TOMU I.

Str. 1 przedziałka 2 wiersz 53 po słowie Wappen, *dodaj:* [*Długosz Insign. seu Clenod.* Rękop. Oss. 16. str. 6. mówi: Hebedank. Tractaturam albam tria cornua habentem, in modum stellae in campo rubeo defert. Genus polonicum, cujus primus parens Szkubek, ob fortitudinem et robur corporis, dum sutor esset, et Almanum forensem arietasset in terram, tali insigni donatus est. Viri in eo ad aliena ambienda proni. Inaczej opowiadają późniejsi heraldycy początek tego herbu. *Linde* zdanie ich przytaczając pomylił się mówiąc: «Skarbek Henrykowi» *zamiast:* Henryk Skarbkowi. 1].

» 7 » 1 » 2 *Turc., dodaj:* [agha = *frater. Men.* I, 612; jen-yćeri aghasi = *dux Janissariorum seu praetoriani militis. ib.* 440 — 2].

» 13 » 2 » 55 Almuzya, ii, ż., *dodaj:* [z *średn. łac.* almucium = *amictus, quo canonici caput humerosque tegebant. Du Cange* I, 325 — 2].

» 14 » 1 » 31 Olsacki, a, ie, *dodaj:* [holsztyński, od Olzacyi, Holsaten, dziś rzeczonej Holsztyn; Holſtein, n. p. *Ditwonie (Drowine) que nunc Olsatia dicitur. Dąbrowk. ad Kadł.* 82, zresztą są tu dwa zupełnie różniące się wyrazy. 2].

» 17 » 2 » 38 Androny, ów. *l. mn. dodaj:* [z *średn. łac.* androna; *compitum, locus publicus, ubi viri invicem confabulabantur. Du Cange* I, 429 — 2].

» 28 » 2 » 17 Arkan, u, *m., dodaj:* [z *tureck.* orghan = *restis. Men.* I, 1475 — 2].

» 29 » 2 » 57 Arszyn, a, *m., dodaj:* [z *tureck.* aršin = *ulna. Men.* I, 1779 — 2].

» 43 » 1 » 49 Badawija, ii, *f. dodaj:* [z *tureck.* badawi, bedewi at = *equus praestans et egregius. Men.* I, 474 — 2].

» 43 » 2 » 26 Bagaż, u, *m, dodaj:* [z *franc.* bagage 2].

» 46 » 2 » 46 Bakar, u, *m., dodaj,* [z *średn. łac.* baccharium = *vas vinarium. Du Cange.* I, 904 — 2].

» 47 » 1 » 44 Bałaban, a, *m., dodaj:* [z *tureck.* balaban = *ingens. Men.* 1, 805, cf. *lat.* belba 2].

» 48 » 1 » 41 Bałchan, u, *m, dodaj:* [BAŁKAN 2], BAŁKANY, ów, *plur., dodaj:* [z *tureck.* balkan = *mons. Men.* 1, 1076, nazwa teraźniejsza gór Hemu 2].

» 49 » 2 » 37 Bałwan, a, *m., dodaj:* [z *celt.* peulwan 2].

» 51 » 1 » 32 Ban, a, *m., dodaj:* [z *starobółg.* bajan, boean 2].

« 35 Ban, a, *m., dodaj:* [*angielsk.* penny 2].

» 53 » 1 » 25 §. 6. *dodaj:* [Bania, z *węgiersk.* banya = kopalnia, ein Bergwerk; żupa solna, eine Salzſiederei 2].

» 55 » 1 » 20 Bański, a, ie, *dodaj:* [od bani, do bani należący; kopalniany; żupny; Kuppel-, Bergwerk-, Salzſud 2].

» » » 1 » 43 **овьнъ**, *dodaj:* [*tureck.* bere = *aries. Men.* I, 83 — 2].

» 57 » 1 » 13 Barbaryjc yk, a, *m., dodaj:* [właściwie Berberyjczyk, mieszkaniec północno zachodniej Afryki, ein Berber, Barbareſke; z resztą są tu dwa zupełnie różniące się wyrazy 2].

» » » 2 » 32 Bard, a, *m., dodaj:* [twórca i piewca pieśni bohatyrskich u Celtów 2].

» 58 » 1 » 10 Bargiel, a, *m., dodaj:* [*czesk.* brhel; *niem.* Galber, *vulg.* Bierholer; *oriolus galbula* 2].

» 60 » 1 » 11 *Lat.* farba, *dodaj:* [takiego wyrazu niemasz w łacinie 2].

» 61 » 2 » 6 *zam.* [Targowisko.... facyenda 3], *połóż:* [nazwa wsi, ein Dorfname. Przymówka *Kochanowskich* była: Na Baryczy ryb nie zliczy, A Sycyna da nam wina, I Czarnylas wyżywi nas. *Krasick. Rodow. J. Kochanowsk.* w *Dodat. tygod.* do *Gazet. lwowsk.* VII, 91 — 2].

» 63 » 2 » 4 Bastram, u, *m., dodaj:* [z *tureck.* pastyrma = *caro infumata. Men.* I, 155 — 2].

» 64 » 2 » 52 Bawet, u, *m., dodaj:* [z *franc.* bavette 2].

» 65 » 2 » 49 Bawolet, u, *m., dodaj:* [z *franc.* bavolet 2].

» 109 » 2 » 12 Bik, a, *m., dodaj:* [z *tureck.* bika = *iners. Men.* I, 790 — 2].

» 112 » 1 » 39 *zam:* [woda.... mére 1], *połóż:* [jakiś rodzaj drzew owocowych, porówn. *niem* Butterbirn 1].

» 117 » 2 » 11 Bławatek, tka, *m., zdrb., dodaj:* [cf. *franc.* bluet 2].

» 128 » 2 » 21 Bluda, y, ż., *dodaj:* [*got.* biuds; *cerk.* **блюдо** = *patina* 2].

S . 130 przedziałka 1 wiersz 13 Bliktry, ów, liczb. mn., *dodaj:* [cf. *niem.* Flitter 2].
» 133 » 1 » 9 Bochenek, nka, *m.*, *zdrb.*, *dodaj:* [*fryg.* βέκος = chleb; porówn. *niem.* backen = piec 2].
» 138 » 2 » 28 Bogaja, i, *ż.*, *dodaj:* [mylka druku, *zam.* bogata 2].
» 142 » 1 » 23 Bojar, a, *m.*, *dodaj:* [z *staroból̨g.* bolias, bulias = *magnas*; *awar.* beled = *proceres*; *cerk.* БЪЛЬ, БОЛЯРИНЪ 2].
» 146 » 2 » 44 Bomol, u, *m.*, *dodaj:* [wino reńskie z Bomelu w Geldryi 2].
» 147 » 2 » 41 Borg, u, *m.*, *dodaj:* [porówn. *tureck.* borg = *creditum. Men.* I, 299 — 2].
» 148 » 2 » 45 Borsuk, a, *m.*, *dodaj:* [z *tureck.* borsuk, porsuk = *taxus. Men.* I, 1651 — 2].
» 178 » 1 » 3 Brusznica, y, *ż.*, *dodaj:* [*Ross.* брусница; *Lith.* bruknės; Sumpfbeere, *vaccinium uliginosum* 2].
» 193 » 2 » 22 Bugaj, Buhaj, *dodaj:* [ja, *m.*, z *tureck.* bugha = *taurus. Men.* I, 1651 — 2].
» 196 » 1 » 46 Bułat, u, *m.*, *dodaj:* [z *tureck.* pulad = *ferrum Damascenum durum. Men.* I, 565—2].
» 199 » 2 » 15 Bureczka, i, *zdrob.*, *dodaj:* [z *tureck.* burkae = *rica. Men.* I, 1485 — 2].
» 219 » 2 » 49 capu, *dodaj:* [*tureck.* śafi 2].
» 229 » 1 » 21 Ceregiele, ów, liczb. mn., *dodaj:* [*CERGIELE 2]. § [Kulczyki; *ross.* серги; porówn. *tureck.* serha, serghug = *plumae*, *pilei ornamentum. Men.* I, 1309 — 2].
» » » 2 » 48 Cerkiewka, i, *ż.*, *zdrob.*, *dodaj:* [z *łac.* circus; *karp. i wołosk.* carok = ogrodzenie; *staropolsk.* cerky (*Cod. dipl. Pomer.* 1170, ed. Hasselbach); *cerk.* ЦРЪКЫ 2].
» 257 » 2 » 10 Chorągiew, i, *ż.*, *zdrob.*, *dodaj:* [porówn. *średn. łac.* carrocium, carrochium 2].
» 359 » 1 » 46 Cymbury, liczb. mn. *dodaj:* [Czymbury, z *tureck.* ćember = *zona. Men.* I, 1804 — 2].
» » » 2 » 4 Cyn, u, *m.*, *dodaj:* [z *łac.* cinnus = mieszanina różnych rzeczy, ein Miſchmaſch. Cynów wszelakich, gdzie jest dębina, tam kołów, słupów, gdzie sośnina, tam żerdzi, dylów, więc też i drew do palenia, łuczywa na komin nawozić. *Zaw. Memor.* A — 2].
» 344 » 2 » 37 *zam:* [Czahor.... *Kaniowsk.* 2], *połóż:* [z *tureck.* ćiair = *pratum. Men.* I, 1355—2].
» » » 2 » 41 Czajka, i, *ż.*, *dodaj:* [porówn. *tureck.* śajka = *navis major. Men.* I, 1122 — 2].
Str. 359 » 2 » 57 *zam:* [gacie obszerne 4], *połóż:* [z *tureck.* ćiakćir, ćiaechśir = *femorale*, *femoralia. Men.* I, 561 — 2].
» 423 » 2 » 9 *deliunak, *dodaj:* [*tureck.* deli = *audax. Men.* I, 101 — 2].
» 460 » 2 » 11-12 Dożonąć, dożenie, dożonę, *jednt. popraw:* [dożenie, dożonę *f.*, a Dożonąć mylnie urobiony *infinit. zam.* Dognać. 2].
» 486 » 2 » 3 Dona, y, *ż.*, *dodaj:* [*czesk.* teneto; *cerkw.* ТЕНЕТО, ТОНОТО 2].
» 537 » 2 » 56 Drojki, a, ie, *dodaj:* [*staroczesk.* dryé = nieprzyjemna słodycz 2].
» 551 » 2 » 19 douve, *dodaj:* [*got.* diubs = *profundus*, *cavus*: *szwedz.* djup głębia; *litew.* dohbis *cavus*; cf. dubas 2].
» 563 » 1 » 41 Dutepasy *dodaj:* [ów, *plur.*, ucieczka, Flucht, z *franc.* outre passe. Skoro gruchnęły gwałtem onym Jasy, Z Skinderbaszą ostatek poszło w dutepasy. *Pot. Wojn. choc.* 79 — 2].
» 664 » 2 » 28 Forgocze y, *ż.*, *dodaj:* [powróz, Warkocz *qu. v.*, ein Band 2].
» 676 » 1 » 5 Fryza y, *ż.*, *dodaj:* [cyga, wartałka, Fryga *qu. v.*, eine Kreiſel 2].

Zaczęto *drukować dnia 25. sierpnia 1858.*; ***Ukończono*** *dnia 10. października 1859.*

Pod zarządem **Wojciecha Manieckiego** *uprzyw. dzierżawcy drukarni,*

składali: *Wawrzyniec Pałuski,*

— *Wojciech Sosnowski.*

Odciskał na prasie pospiosznej: *Teodor Krzyżanowski.*

DALSZY CIĄG

spisu osób które nabyły ten słownik.

W kancelaryi Zakładu:

	Liczb. ex.
Batowski Alexander	1
Fuk Franciszek	1
Godebski Józef, major wojsk Belgijskich	11
Jerzmanowski Józef	14
Kunicki Dyonizy Julian	1
Plebański Dr. w Wrocławiu	1
Skałkowski Józef, adwokat krajowy w Złoczowie	1
Sochański Edward	1
X. Tałasiewicz, rektor OO. Bernardynów w Przeworsku	1
Wolf xięgarz z Petersburga	16
Zarański Stanisław	1
Zawadzki Nikodem	1

W xięgarni Konst. Żupańskiego w Poznaniu.

	Liczb. ex
Biblioteka nauczycielska szkoły realnej w Poznaniu	1
X. Barzyński	1
Xiążę Adam Czartoryski	1
Cecylia hrabianka Działyńska	1
Jagielski malarz i redaktor Dziennika polskiego	1
Kamieński i spółka, xięgarz	1
Lekszycki Józef	1
X. Lekszycki Izydor	1
Łączyński, właściciel dóbr	1
X. Malinowski Franciszek	1
Mierzyński, nauczyciel gimnazyum Maryi Magdaleny	1
Popliński Antoni, bibliotekarz	1
Ropelewski	1
Rose, kupiec	1
Sempołowski, właściciel dóbr	1
Sypniewski Felix, właściciel dóbr	1
Taczanowski Julian, właściciel dóbr	1
X. Tyc, dziekan	1
Wilden, urzędnik Towarzystwa Ziemstwa	1
Wituski, nauczyciel gimnazyum Maryi Magdaleny	1
Wolfram, nauczyciel gimnazyalny	1

U Stanisława Przyłęckiego,

Sekretarza Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie.

	Liczb. ex.
Cybulski Adam, obojga praw doktor	1
Lityński Wenanty z Litwinowa	1